STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01085

GROYSER VERTERBUKH FUN DER YIDISHER SHPRAKH

Yehudah Yofe, Mark Yudel

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

גרויסער וועלטערבוך פֿון דער ייִדישער שפּראַך, בּאַנד II

groyser verterbukh fun der yidisher shprakh, band II

Great Dictionary of the Yiddish Language, Volume II

גרויסער
ווערטערבוך
פֿון דער
יִידישער שפּראַך

רעדאַקטאָרן

יודאַ אַ. יאָפֿע　　יודל מאַרק

באַנד II

אום — אײַנב

קאָמיטעט פֿאַרן גרויסן ווערטערבוך פֿון דער יִידישער שפּראַך

ניו־יאָרק, תשכ"ז — 1966

Copyright © 1966, by the YIDDISH DICTIONARY COMMITTEE, INC.
1048 Fifth Avenue, New York, N. Y. 10028, U. S. A.

Library of Congress Catalog Card No. 61-18921

This volume was supported through grants from the following foundations:

CONFERENCE ON JEWISH MATERIAL CLAIMS AGAINST GERMANY
MEMORIAL FOUNDATION FOR JEWISH CULTURE
NATIONAL FOUNDATION FOR JEWISH CULTURE
LUCIUS N. LITTAUER FOUNDATION, INC.
CHARLES E. MERRILL TRUST
ATRAN FOUNDATION

PRINTED IN THE UNITED STATES OF AMERICA
MARSTIN PRESS, INC.
228 EAST 45TH STREET, NEW YORK, N. Y. 10017
I. LONDON, *President*

פֿון דער פֿאַרוואַלטונג

מיר ברענגען אײַך איצט דעם צווייטן באַנד פֿון גרויסן ווערטערבוך פֿון דער ייִדישער שפּראַך. נאָך שווערע אָנשטרענגונגען במשך פֿינף יאָר האָט זיך אײַנגעגעבן אויפֿצושטעלן דעם צווייטן גאָרן פֿון אונדזער פֿילעטאַזשיקן בנין. זײַנען מיר דורכגענומען מיטן גרעפֿיל פֿון בויען און דערגרייכן און מיר האָפֿן דערבײַ, אַז לכּתּבא וועט ניט זײַן אַזאַ לאַנגער צײַטאָפּשניט צווישן דעם פֿאַרטיק ווערן פֿון די ווײַטערדיקע בענד.

אין אַ שטימונג פֿון יום־טובֿ גיבן מיר איבער דעם האַרציקסטן דאַנק אונדזערע מיט־אַרבעטערס, אונדזערע קאָנסולטאַנטן און זאַמלערס, אָלע פֿרײַנד וואָס האָבן צוגעלייגט אַ האַנט צו דער אַרבעט. עס ווערט זיי אויסגעדריקט אַ דאַנק פֿאַר דער איבערגעגעבנקייט, וואָס זיי האָבן אַרויסגעוויזן, און פֿאַר די בײַטראָגן, וואָס זיי האָבן געמאַכט, אַז דער איצטיקער באַנד זאָל אַרויסקומען אויף דער מושלמדיקער מדרגה, וואָס איז אַדאַנק זיי אַלעמען דערגרייכט געוואָרן. דער עיקר־שבּח קומט דעם הויפּט־רעדאַקטאָר יודל מאַרק.

***

אין דער שעה פֿון שׂמחה געדענקען מיר די נאָענטע טוערס און פֿרײַנד, וואָס זײַנען אַוועק פֿון אונדז אין דער אייביקייט במשך די לעצטע פֿינף יאָר:

דר׳ חיים פֿאָמעראַנץ, פֿאָרזיצער פֿון אונדזער פֿאַרוואַלטונג אין די יאָרן 1954־1958, וואָס האָט ממש מיט מסירת־נפֿש געאַרבעט פֿאַר אונדזער פּראָיעקט, נפֿטר געוואָרן אין שיקאַגאָ, דעם 8טן דעצעמבער 1962 (יא כסלו תשכ״ב);

ליפֿע לעהרער, וויצע־פֿאָרזיצער פֿון אונדזער פֿאַרוואַלטונג זינט איר אָנטשטייאונג ביז צו זײַן פּטירה, דעם 16טן אויגוסט 1963 (כו אב תשכ״ג), אַ געטרײַער אָפּהיטער און מיטבאַטייליקטער אין אַלע אונדזערע אונטערנעמונגען;

אַהרן פֿישמאַן, געטרײַער ליבהאָבער פֿון ייִדיש און אָנגעזעענער קולטור־טוער, וואָס איז געווען אין פֿילאַדעלפֿיע אונדזער שטענדיקער פֿאָרשטייער און פֿאָרזיצער, נפֿטר געוואָרן דעם 16טן נאָוועמבער 1965 (כא חשון תשכ״ו);

ראָזע האָניגבוים, וואָס איר הויז אין מיאַמי־ביטש איז שטענדיק געווען אָפֿן פֿאַר אַלע אונטערנעמונגען לטובֿת דעם ווערטערבוך, נפֿטר געוואָרן דעם 5טן אָקטאָבער 1964 (כט תשרי תשכ״ה);

איזידאָר רובינשטיין, מיטגליד פֿון אונדזער פֿאַרוואַלטונג און געטרייַער קולטור־טוער, נפֿטר געוואָרן דעם 20סטן יוני, 1966 (ב׳ תמוז תשכ״ו);

זלמן יעפֿרוימין, מיטגליד פֿון אונדזער פֿאַרוואַלטונג, בילדונגס־דירעקטאָר פֿון אַרבעטער־רינג, נפֿטר געוואָרן דעם 1טן אָקטאָבער 1966 (יז תשרי תשכ״ז).

***

מיר דאַנקען אַלע אָרגאַניזאַציעס און פֿונדאַציעס, וואָס זיינען געקומען צו הילף אין אונדזער שוועריקייט מיט גרויסער אונטערנעמונג, וואָס איז לויט איר פֿאַרנעם אַ פּראָיעקט פֿאַר אַן אַקאַדעמיע, געשטיצט פֿון אַ מלוכה־בודזשעט. מיר דאַנקען אַלע יחידים וואָס האָבן אונדז געהאָלפֿן מיט זייערע בײַשטײַערונגען. מיר באַדויערן וואָס מיר קענען נישט דערמאָנען די נעמען פֿון אַלע בײַשטײַערערס איבער דוחק אין אָרט. מיר זיינען צופֿרידן, וואָס די איצטיקע רשימה פֿון די בויערס האָט זיך פֿאַרטאָפּלט אין פֿאַרגלײַך מיט דער רשימה אין ערשטן באַנד. מיר נעמען עס אויף ווי אַ סימן אַז אונדזער ייִדישער עולם זעט וואָס ווײַטער אַליין קלאָרער די היסטאָרישע נויטווענדיקייט, אַז דער פּראָיעקט זאָל פֿאַרענדיקט ווערן נאָך אין אונדזער דור. די פֿאַרטאָפּלונג פֿון דער צאָל נעמען אין דער דערמאָנטער רשימה איז אין אַ גרויסער מאָס אַ רעזולטאַט פֿון די אָנגעשטרענגטע באַמיאונגען פֿון אונדזער מיטאַרבעטערין און פֿאַרשטייערין געניע סילקעס, וואָס האָט בײַ אירע נסיעות אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און אין קאַנאַדע, ווי אויך מעבֿר לים, געפֿירט מיט הצלחה איר אויפֿקלערישע אַרבעט לטובת דעם ווערטערבוך. מיר דריקן איר אויס אונדזער האַרציקן דאַנק. עס קומט אַ דאַנק אַלע אונדזערע טוערס און פֿרײַנד, וואָס האָבן זיך באַטייליקט אין דער שוועריקער און אומפֿאַרמײַדלעכער אַרבעט פֿון העלפֿן שאַפֿן מיטלען פֿאַרן ווערטערבוך. מיר הייבן אַרויס דעם מיטגליד פֿון דער פֿאַרוואַלטונג פֿרײַנד נתן טוראָק וואָס האָט זיך באַטייליקט אין אָט דער אַרבעט.

מיר פֿאַרצייכענען מיט צופֿרידנקייט דעם פֿאַקט אַז אין 1964 האָט זיך געשאַפֿן דער פֿרויען־קאָמיטעט בײַם ווערטערבוך וואָס האָט מיט דערפֿאָלג דורכגעפֿירט אַ צאָל אַקציעס. מיר דאַנקען דעם קאָמיטעט ווי אויך יעדן מיטגליד באַזונדער.

מיר דאַנקען דער פֿאַרוואַלטונג און דער אַדמיניסטראַציע פֿון ייִוואָ פֿאַר דער פֿילזײַטיקער הילף דורך געבן אָרט פֿאַר דעם גאַנצן אַפּאַראַט פֿון ווערטערבוך, פֿאַר באַדינען מיט איר גרויסער ביבליאָטעק, פֿאַר טעלעפֿאָן און באַלײַכטונג און בכלל פֿאַר דער פֿרײַנדלעכקייט און שטענדיקן אַנטקעגנקומען.

מיט גרויס צופֿרידנקייט הייבן מיר אַרויס, אַז אין דער תקופֿה פֿון גרייטן דעם איצטיקן באַנד האָט זיך אײַנגעגעבן צו עטאַבלירן דעם אינסטיטוט פֿאַר ייִדישער לעקסיקאָלאָגיע בײַם סיטי־קאָלעדזש פֿון ניו־יאָרק, וואָס איז אַ טייל פֿון ניו־יאָרקער שטאָט־אוניווערסיטעט. דער אינסטיטוט איז עטאַבלירט געוואָרן לויט אַ ספּעציעלער רעזאָלוציע פֿון ראָט פֿאַר העכערער בילדונג בײַ דער שטאָט־פֿאַרוואַלטונג, מיט זײַן דעמאָלטיקן פֿאָרזיצער דר׳ גוסטאַוו ראָזענבערג און מיט דער מיטהילף פֿון פֿרעזידענט פֿון סיטי־קאָלעדזש דר׳ ביוע גאָלאָגער. דער דירעקטאָר פֿון אינסטיטוט איז דר׳ נתן זיסקינד. די נאָמנים איבערן אינסטיטוט זיינען: דר׳ ב. גאָלאָגער, דר׳ ג. ראָזענבערג און ישׂראל שטיינבוים.

דער באָשטאַנד פֿון דער פֿאַרוואַלטונג איז איצט אַזאַ: ה. א. אַבראָמסאָן, דר׳ ל. וואולמאַן, דר׳ גרשון ווײַנער, דר׳ נתן זיסקינד, ב. טאַבאַטשינסקי, נתן טוראָק, אַלף פּין, דר׳ יוסף לאַנדיס, מענדל מאַרק, פֿייגל מאַרק, נחום מעלניק, לייב פֿײַנבערג, דר׳ שמעון פֿראָסט, דר׳ שמואל ציטראָן, הינדע קאַצמאַן, לעאָן רובינשטיין, ש. שאַפּיראָ, ישׂראל שטיינבוים.

די ערן־מיטגלידער פֿון דער פֿאַרוואַלטונג זײַנען: דר׳ א. י. העשל, דר׳ סאָל לִיפּצין, יוסף שלאָסבערג.

מיר דאַנקען אונדזער פֿרײַנד ישׂראל לאָנדאָנען פֿאַר די גוטע טעכנישע עצות בײַם דרוקן דעם באַנד, אַז אַלץ זאָל אַרויסקומען וואָס שענער און בעסער.

מיר שיקן אונדזערע ברכות די אַלע וואָס וועלן ניצן דעם איצטיקן באַנד און אַזוי אַרום וועלן ניט זײַן אומזיסט אונדזערע באַמיאונגען און וועלן דערגרייכט ווערן אונדזערע צילן.

שמעון ווינער

פֿאָרזיצער

יוסף שטרינבוים

סעקרעטאַר

אַרויסגעבערס

אַבראַמסאָן, ה. א. — ניו־יאָרק.

אַבראַמסאָן, הערשל ב. — קליפטאָן, נ״דזש.

אייזנבערג, מאַניע — ניו־יאָרק.

אינטערנעשאַנאַל ליידיס גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן; דוד דובינסקי, פּרעז׳.

אַרבעטער־רינג; ב. געבינער, עקז׳ סעק׳.

בּאָרנשטיין, יודל און שׂרה — ניו־יאָרק.

בערמאַן, א. יוסף — מאָנטרעאָל.

בראָנפֿמאַן, אַהרן און אַלטע — מאָנטרעאָל.

גאָרדאָן, חיים און בערטאַ — ניו־יאָרק.

האָניגבוים, משה — מיאַמי־ביטש, פֿל״א, אין ליכטיקן אָנדענק פֿון זײַן פֿרוי ראָזע, ע״ה.

יידיש־נאַציאָנאַלער אַרבעטער־פֿאַרבאַנד; יעקבֿ קאַצמאַן, געז׳ סעק׳ — ניו־יאָרק.

יידישער אַרבעטער־קאָמיטעט; ב. טאַבאַטשינסקי, עקז׳ סעק׳ — ניו־יאָרק.

לעהרער, סאַלקע — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון איר מאַן לייבוש, ע״ה.

לעהרער, דוד — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון זײַן ברודער לייפּע, ע״ה.

מאַרק, יודל און פֿייגל — ניו־יאָרק.

Louis and Samuel Seiden Foundation, Inc.—New York.

סילווערבערג, סילוויאַ, טאָכטער נאָראַ און איידעם דוד קאָופֿמאַן און זייערע קינדער: עוועלין מיט איר מאַן ערנעסט און זייער קינד — וויניפּעג, קאַנאַדע, פֿאַראייביקן מאַן און פֿאָטער הערי (געבוירן 15טן אַפּריל 1906 אין טילעווקע, וואַלין, געשטאָרבן 15טן אויגוסט, 1966 אין וויניפּעג).

סעלצער, אײַדאַ — ניו־יאָרק.

פּערלאָוו, יוסף — ניו־יאָרק.

פֿרויען־קאָמיטעט בײַם ווערטערבוך — ניו־יאָרק.

קעניגסבערג, לעאָן — ניו־יאָרק, אין ליכטיקן אָנדענק פֿון זײַן פֿרוי רייזל, ע״ה, נפֿטר געווארן ה בכסלו תשכ״ו.

ראָווינסקי, אַברהם און אַנאַ — מיאַמי־ביטש, פֿל״א.

ראָזענשטיין, טוביה — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

שטיינבוים, ישׂראל און ראָזע — ניו־יאָרק.

שייווער, עמא — דעטראָיט, מיש׳.

שעכטער, אַרטור — גרענד רעפּידס, מיש׳.

שטיצערס

באָסטאָנער יידישער קולטור־קלוב — באָסטאָן, מאַס׳.

בעלט־לייכטענשטיין, פֿייגעלע — לין, מאַס׳, פֿאַראייביקט איר ברודער שלמה־מרדכי בעלט און עלטערן יצחק־יעקבֿ און חנה־פֿערל ראָזענבלום.

בערג יעקבֿ־דוד, ע״ה — ניו־יאָרק.

Goldstein, J., Simplex Investment Corp.—Montreal, Canada.

האַלפֿערן, י. ל. — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳.

Sidney Hillman Foundation, Inc.—New York.

הערשפֿעלד־פֿאַמעראַנץ, פּעסי — מיאַמי־ביטש, פֿל״א., אין לייכטיק אָנדענק פֿון איר מאַן דר׳ ישׂראל־חיים פֿאַמעראַנץ, ע״ה.

ערשטער פֿאַרזיצער פֿון ווערטערבוך־קאָמיטעט.

ווינענבערג, מאָריס — ניו־יאָרק.

זאַנדמאַן דר׳, פֿעליקס — ווילאַנאָוואַ, פּ״ע, אין אָנדענק פֿון פֿאָטער אַהרן זאַנדמאַן, ע״ה.

זיידנוועבער, רייזל און זין יוסף און יעקבֿ — מעקסיקע, אין אָנדענק פֿון זייער מאַן און פֿאָטער, נחמן זיידנוועבער, ע״ה.

זעליטש, יהודה און ראָזע — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע, אין לייכטיק אָנדענק פֿון זייער פֿארשטאָרבענעם ברודער זעליק זעליטשענקאָ, ע״ה.

United Jewish Welfare Fund of Rochester—New York.

סטעף־ראָזען, סאָניע — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון פֿאָטער אַהרן, ע״ה.

The Philip and Edward Solomon Foundation — New York.

פֿאַרווערטס־אַסאָסיאיישן — ניו־יאָרק.

Central Conference of American Rabbis, Rabbi Leon Framm, chairman—New York.

קאַנאַדער יידישער קאָנגרעס — מאָנטרעאָל.

קליינמאַן, מילטאָן — קליפֿטאָן, נ״דזש.

קריגער, מאַקס — סקאַרסדייל, נ״י.

ראָזענבוים דר׳, טיבאָר־פּנחס — זשענעוו, שווייץ, אין זכר פֿון זיין פֿאָטער הרב שמואל ראָזענבוים (לידיצע), מוטער לאה, ברידער גרשון און ראובֿן, שוועסטער פֿייגעלע, מאַשע און שׂרה־סימע, אומגעבראַכט אין אוישוויץ.

שינדלער, י. — לאָנדאָן, ענגלאַנד.

שיף, אַלבערט — ניו־יאָרק.

שיקאַגער קאָמיטעט פֿאַר שמעון ראַווידאָוויטש — שיקאָגא, אין אָנדענק פֿון שמעון ראַווידאָוויטש, ע״ה.

שלום־עליכם פּערעיאַסלאַווער פֿאַראיין — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע, טוביה ראָזענשטיין, פּרעזי׳, קלמן אָקמאַן, פֿאָרזיצער פֿון וועלטערבוך־קאָמיטעט.

Sheres Co.—Montreal, Canada.

בויערס

אָבפֿאַל, ברוך און ברכה — בריסל, בעלגיע, פֿאַראייביקן עלטערן: ישׂראל און רחל־מלכּה; צבי און רבֿקה פּאָלאַק; שוועסטער בינה, רבֿקה און משפּחה, אומגעקומען אין וואַרשעווער געטא.

אַבראַמסקי, חיים — לאָנדאָן, ענגלאַנד.

איידלמאַן, ישׂראל און שושנה; הימלפֿאַרב, ראובֿן און ראָזע — פּאַריז, אין זכר פֿון עלטערן ישעיה, לאה און גאָלדע, ברידער יעקבֿ, משה, פֿייוול און ישׂראל, שוועסטער איטע, רחל, דבֿורה.

אַלבערמאַן, זשעניע און נאָרמאַן — פּאַריז, לזכר שוועסטער און שוואָגער, באָבעלע גאָלובאָוויטש, זיין פֿרוי און קינדער; פֿרויס עלטערן: אַהרן און רבֿקה בראַנדמאַן אומגעקומען אין דריטן חורבן.

אַלגעמיינע ציוניסטן אין פּאַריז — פֿאַראייביקן זייער מיטגליד, מאיר זיידשנור.

אַלטמאַן, מאָריס — טאָראָנטאָ, אין אָנדענק פֿון זיין יונגסט־חבֿר, אַברהם שנײדמיל, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

אַלפֿערן, אַברהם — פּאַריז.

Amalgamated Clothing Workers Union —Toronto, Canada, in honor of Sol Spivack, manager.

Amalgamated L. G. Cutters Union, Local 10—New York.

אָמאַן, סאָניאַ — וואַן־נײס, קאַליפֿ׳, אין אָנדענק פֿון אירע עלטערן בת־שבֿע און פּנחס.

American Polish Medical Alliance—New York.

אָסטראָוו, באַסיע, יוסף און יעקבֿ — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳, אין אָנדענק פֿון זלמן מאיר אָסטראָווסקי.

אָסטראָוו, בעלאַ און דזשעק — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳, אין אָנדענק פֿון זיידע און באָבע, אליהו־מרדכי און רחל גוטמאַן.

Okun, Mary, nee Muszkatblat—London, England, in memory of her brothers: Adam and wife Erna; Dr. Boleslaw P., wife Ruth, son Stephan Joseph; Mieczyslaw Muszkatblat and wife Sabina, perished in the holocaust in Europe.

אָקמאַן, קאַרל און פֿרוי — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

אַרבעטער־רינג, דוד בערגעלסאָן צוויג 44 — ניו־יאָרק.

אַרבעטער־רינג, שטאָט־קאָמיטעט — טאָראָנטאָ.

אַרבעטער־רינג, ברענטש 73־471 — טאָראָנטאָ.

אַרבעטער־רינג — לאָנדאָן, ענגלאַנד.

אַרדער, אַברהם, הינדע, דינה, לאה און סאָניע — מיאַמי־ביטש, פֿל״א., אין זכר פֿון פֿאָטער ישׂשכר און מוטער פֿריידע.

אַרט־צענטראַלע — זשענעוו, שווייץ.

אַרט, פֿראַנקרײַך — אין כּבֿוד פֿון אינזש׳ פֿרענקעל, לאַנגיאַריקער טויער, צו זײַן 85סטן געבורטסטאָג.

אַשפּנזי, מאַנעס און ראָזע — פּאַריז, פֿאַראייביקן פֿאָטער אליעזר, מוטער טויבע, ברודער יצחק־אַריה, שוועסטער און שוואָגער, גרישאַ און זשעניאַ סלוצקי אומגעקומען אין דריטן חורבן.

Board of Rabbis of Greater Philadelphia, Pa.

באַגאַפאַלסקאַ־באַלסקאַ, סימע־אידעס און זון עמיל — זשענעוו, שווייץ, פֿאַראייביקן ברודער רפֿאל באַגאַפאַלסקי־באַלסקי.

באַגדאַנאָוו דר׳, אַהרן — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

באַגדאַנאָוו, ראָזע — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע, לזכרון איר פֿארשטאָרבענעם זון.

Bogdanoff Foundation of Sholem Aleichem —Philadelphia, Pa.

באָום, מאָריס — בריסל, בעלגיע.

Boyman, Maurice—Toronto.

באַלאָס, ראָזע — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳.

באַר, לעסלי — לאָנדאָן, ענגלאַנד.

באַראַכאָוו דר׳ און דיזענהויז, העלען — ווילאָדייל, קאַנאַדע, אין זכר פֿון פֿעטער און שוועסטער, נפֿתלי־צבי פּערעלסאָהן, געשטאָרבן מאַרץ 1957.

Baris, Alexander L.—New York.

בָּארנשטיין, ירמיהו — זשענעוו, שוויץ, פַֿאראייביקט אסתר־אירען שטאַרקאָפֿף, איר מאַן יעזשי און זייער טאָכטער אָלאַ.

בָּארקאַן, הערשל, האָדל און עליע, אייניקלעך יאַנקעלע, מינדל און ראובֿן, זיזן פֿרוי גאָלדע —פֿילאַדעלפֿיע, פַֿאראייביקן מאַן, פַֿאָטער און זיידע חיים בָּארקאַן, ע״ה, געשטאָרבן כ״ח תשכ״ז (16טן אָקטאָבער 1966) מוטער און באָבע בָּארקאַן, איטע, געשטאָרבן 23סטן אוי־גוסט 1962.

בִּיאַלאָסטאָקי, ל. — מעקסיקע, ע״ש ק״ק לאַפּי המסובֿה לביאַליסטאָק.

בִּיגון דר׳, דוב — פֿאַריז, אין זכר פֿון פַֿאָטער יוסף, מוטער בתיה און פֿיר קינדער, אומגע־קומען אין דריטן חורבן.

בירער דר׳, עמנואל — לאָנדאָן, פַֿאראייביקט נאָמען פֿון פַֿאָטער יוסף און זיידן דר׳ רובין בירער. Blau, Maurice—New York.

דיאַנא בלומענפֿעלד מעמאריאל־קאָמיטעט — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון דיאַנא בלומענפֿעלד. Beth Emeth—Beth Yehuda Brotherhood, Rabbi J. Kelman—Downsview, Canada.

בענדזשאַמין, יוסף — טאָראָנטאָ.

בעקערמאַן, בנימין בן דוד־יהודה — פֿאַריז, פַֿאראייביקט פֿרוי לאה, זון ראובֿן, טאָכטער אסתר־חוה, בירידער, שוועסטער און משפחה, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

בערגער, יקותיאל — מאָנטרעאָל, פַֿאראייביקט פַֿאָטער אַבֿרהם־יצחק, מוטער שפרינצע, אום־געקומען אין דריטן חורבן.

בערניקער, אייב — קאַלגאַרי, קאַנאַדע.

בערנשטיין, יצחק און רבֿקה — וויניפּעג, פַֿאר־אייביקן משה ט. שטייער, באָשקע און משה בערנשטיין און די בירידער: ישׂראל, לאָזער, ראובֿן, שמעון; שוועסטער: גוטשע און נאַכע, אומגעקומען אין דריטן חורבן.
The Shepard Broad Foundation—Miami Beach, Florida.

ברָאון, סידני — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳.

ברָאמבערג, עוועלין — מייפֿלוואוד, נ׳דזש.

ברָאנשטיין, לייב — מעקסיקע, לזכר זיזנע עלטערן, שמואל און עטל פֿון סאָקאָלי, פּוילן.

בריסקין, י. — מאָנטרעאָל, פַֿאראייביקט פַֿאָטער אליעזר־דוב בן אַבֿרהם, געשטאָרבן 1947.

גאָטדענקער, באָסיע, מיכל און משה — טאָראָנטאָ.

גאָלדבאַרד, הירש — מעקסיקע.

גאָלדבערג, אַבֿרהם־הענוך און פֿרוי מאַשע (קעל־מאַנסאָן) — קאַלגאַרי, קאַנאַדע.

גאָלדבערג, איסר — ניו־יאָרק.

גאָלדבערג, וואָלף — טאָראָנטאָ.

גאָלדבערג, פֿרענסיס — ניו־יאָרק.

גאָלדפֿאַרב, הינדע און שׂרה — ניו־יאָרק.

גאָלדראָט, הערי און רעגינאַ — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳, אין אָנדענק פֿון זייער זון אַלעקס.

גאָלדשטיין־הערש, עדאַ, איר מאַן יוסף, קינדער דוד און דניאל, ראָזשע — צירריך, שווייץ,

פֿאַראייביקן פּאָטער און מוטער, גיטל און שׂיע גאָלדשטיין, ברודער יוסף, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

גאָלדשטיין, יונה — מאָנטרעאָל.

גאַנאַפֿאָלסקי, י. — פּאַריז.

גאָסנער, מ. ו. — טאָראָנטאָ.

גאַרגיל דר׳, שמואל — באָסטאָן, מאַס׳.

Gordon, Shalom, Columbus Dixon Org. —London, England.

גאָרדאָן, שלמה — מאָנטרעאָל.

גאַרפֿינקעל, מאַקס — סאַן־פֿראַנציסקאָ, קאַליפֿ׳.

גאַרפֿינקעל־משפּחה — טאָראָנטאָ, אין זכר פֿון מאַן און פּאָטער הערשל, געשטאָרבן אין טאָ־ראָנטאָ 1965.

גודמאַן, א. ה. — ניו־יאָרק.

גוטווײַן, מרדכי — בריסל, בעלגיע, פַֿאראייביקט פּאָטער חיים, מוטער חוה־רייזל, בירידער יאָקיר, שלמה, שמואל, לוזער, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

גוטמאַן, שואל און שׂרהקע — ניו־יאָרק, לזכר זייערע עלטערן אַבֿרהם־יעקבֿ און ברײַנע לע־דערמאַן און אַבֿרהם און בת־שבֿע גלוזמאַן.

גילדין, אײַדאַ — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון איר מאַן הערי, ע״ה.

גינדין, באַשע און מאיר — וויניפּעג, פַֿאראייביקן עלטערן: בלומע און שמואל; בירידער: יעקבֿ, שלמה, אַבֿרהם, אַהרן, זרח, מענדל, שעפּסל, יצחק, רפֿאל, יוסף, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

גינזבורג, בנימין — טאָריטאָון, נ״י; די קינדער פֿון בערטאַ און דר׳ יחיאל קלינג: קריינע, פּעסל, עמיל און יאָנקל, פַֿאראייביקן דעם אָנ־דענק פֿון זייער פּאָטער יחיאל, ע״ה.

גלאָבערמאַן, ישׂראל און משה — וויניפּעג, פַֿאר־אייביקן פּאָטער אַבֿרהם־יצחק, מוטער שׂרה־רבֿקה, בירידער און שוועסטער.

געיל ה. און משפּחה — וויניפּעג.

געלבּער, נתן — מאָנטרעאָל.

געלפֿאַן בירידער — מעקסיקע.

גראַנאַט, מ. — טאָראָנטאָ.

גראָס, דזשולִיוס און פֿרוי — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע, אין אָנדענק פֿון אונדזער טײַערן זון, דר׳ סידני גראָס.

גראָסינגער, דזשעני — גראָסינגער, נ״י.

גרײַזער, לעאָן און פֿרוי — ניו־יאָרק.

גרינבּערג, אַבֿרהם — וויניפּעג, פַֿאראייביקט פַֿא־טער יוסף בן רב חיים־אַבֿרהם, געשטאָרבן אָקט׳ 1964.

גרעץ־קאָלעדזש — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

דאָואָנג, סימע און פֿעליקס — מאָנטרעאָל, פֿאַר־אייביקן משפּחות דאָואָנג־זאָבלודאָוסקי און לייקין, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

דאָוויד־אָוויטש שמעון און לוסי — ניו־יאָרק.

דאָכמאַן, יוסף ז. — קליוולאַנד, אָ׳.

Dominion Loan and Discount Ass.—Montreal, Canada.

דאָנאַט, אַלעקסאַנדער — ניו־יאָרק.

דאָפּעלט, שרגאי־פֿײַוול — בריסל, בעלגיע.

דובאָוו, י. א. — שיקאָגאָ, איל׳.

Joint Board of the Dress and Waistmakers Union of Greater New York Locals 10, 22, 60, 89, I.L.G.W.U. A.F. of L.

Jewish Welfare Federation—Toledo, Ohio.

Jewish Welfare Federation of Greater New Bedford, Mass.

דזשואיש קאָמיוניטי קאָונסיל, הרב יצחק העכטמאַן — מאָנטרעאָל, קאַנאַדע.

Jewish Community Council—Newark, N.J.

דײַטש, שמואל — שיקאָגאָ, איל׳.

דיקשטיין, א. און פֿרוי — מיאַמי־ביטש, פֿל״א.

דירעקטאָר, הערמאַן — סאַוואַנאַ, דזש״א.

דראַכלער דר׳, נאָרמאַן — דעטראָיט, מישׂ׳.

האַנדקאַן, מ. — פּאַריז, פֿראַנקרײַך.

האָפֿמאַן י. מאָריס — אָוק פּאַרק, איל׳.

האָפֿמאַן, עמנואל — ראָטשעסטער, נ״י.

האָפּענבערג, מנחם און שלמה — פּאַריז, פֿאַר־אייביקן עלטערן, איידל און יעקבֿ און ברודער דר׳ אַלקסנדר, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

האָראָדעצקי, ליבע און נחום — קאַלגאַרי, קאַנאַדע, אין זכר פֿון זייער מחותן, לייזער גאָלד און זייער אייניקל צבֿי גאָלד אומגעקומען אין אַן אויטאָ־קאַטאַסטראָפֿע אין קאַלגאַרי.

הדסה־וויצאָ — מאָנטרעאָל.

Hebrew Women Aid Society—Savannah, Ga., in honor of our beloved president, Eugenie Garfinkel.

הירש, אלישבֿע און מיכאל־משה — וויניפּעג, פַֿאראייביקן עלטערן, שיע און שׂרה באָציאַן, ברוך־לייב און מלכה הירש און משפּחה, אום־געקומען אין דריטן חורבן.

פֿרץ הירשביין קולטור־קלוב — וועניס, קאַליפֿ׳.

הלוי, מ. — זשענעוו, שוויץ, אין אָנדענק פֿון אַהרן הלוי, תל־אָבֿיב.

העללער, הערצקע — פּאַריז, פַֿאראייביקט זיזן פֿאָטער חיים, געשטאָרבן 1939 אין בענדין, פּוילן.

הערש פּראָפֿ׳, זשין — זשענעוו, און פּראָפֿ׳ יוסף הערש, זון — צירריך, פַֿאראייביקן זייער פֿא־טער, פּראָפֿ׳ ליבמאַן הערש.

הערש דר׳ לובאָ (לוטאָ) — זשענעוו, אין זכר פֿון איר מאַן, פּראָפֿ׳ ליבמאַן הערש, געשטאָרבן 9טן יוני 1955 אין זשענעוו.

הערש, עדאַ — זשענעוו, שוויץ.

וואולמאַן דר׳, לעאָן — ניו־יאָרק.

מאיר וואָלאָוו פֿאָנד — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

וואָלאָפֿסקי, יהודה ל. — מאָנטרעאָל, אין זכר פֿון פּאָטער שרגאי־פֿײַוויש, געשטאָרבן אין מאַי־טרעאָל 1947 און זיידן הירש, געשטאָרבן אין מאָנטרעאָל 1949.

וואָלעצקי, מאָריס — ניו־יאָרק.

וואָלק, איציק און רבקה — באָפּאַלאָ, נ״י.

וואַנאַמעיקער, באַשקע (איטע־בתיה) — בעוועךלי הילס, קאַליפֿ׳.

וואַרטסמאַן ש. — טאָראָנטאָ.

ווייגנראַד, מ. — מילוואָקי, ווי׳.

ווין הרב, מאַקס — קעמדען, נ״דזש.

ווינער דר׳, גרשון — ניו־יאָרק.

ווינגרייך דר׳, אוריאל — ניו־יאָרק.

ווינשענקער דר׳, הערשל און לאה — טאָראָנטאָ, אין אָנדענק פֿון איר פֿאָטער לייבל גרינבלום.

ווייס, בעסי און יודזשין — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳.

ווייס, דוד און מרים — מאָנטרעאָל, אין אָנדענק פֿון פֿרוי גוטא וויס פֿון רמת־גן, ישׂראל; יחזקאל און ביילע טריערניצקי, אומגעקומען אין דרייטן חורבן.

וויליגער און אומגעגנט־פֿאַרבאַנד — מאָנטרעאָל.

ווישנעצקי, מאָריס — ניו־יאָרק.

וועךבער דר׳, לודוויג — לאָנדאָן, פֿאַראייביקט זײַן פֿאָטער לייב, שוועסטער שיינדל און משפּחה, אומגעקומען אין דרייטן חורבן.

וועךבער, קאַרל — לאָנדאָן, ענגלאַנד.

וועךטערבוך־קאָמיטעט — שיקאַגאָ: פּעסי פּאָמע־ראַנץ, שמעון דייטש, י. א. דובאָוו, לעאָן רייזמיס, דר׳ מ. ברעזנסטאָון, דוד ראָזענפֿעלד, חנה אַלטשול, ה. פֿאַבריקאַנט, מאַקס ברעגשטיין, דר׳ ר. הורוויץ, ו. ברעמסאָן, מ. ראָטנער, דר׳ אוירוויגג ו. פֿרידמאַן, י. לוקשטיין, מר׳ און מרס׳ פֿרידמאַן, אַלען שוואַרץ, נייטען ח. קאָווען — אין הייליקן אָנדענק פֿון דר׳ חיים פּאָמעראַנץ, ע״ה.

Weston Credit Jewelers—Weston, Canada.

זאַלאַטאָבראָדסקי, וואָלף און חיה — פֿאַריז, פֿאַר־אייביקן ברודער זלמן מיט פֿרוי און קינדער, שוועסטער אסתר לאַקס און מאַן, אומגעבראַכט דורך די נאַציס.

זאַקי, זכריה און פֿרוי — סקאַרסדייל, נ״י.

זאַרוואַניצער, יוסף — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון זײַן פֿרוי עמיליאַ.

זאַרוואַניצער, משפּחה — לאָס־אַנדזשעלעס, אין ליכטיקן אָנדענק פֿון פֿאָטער און זיידן יוסף, ע״ה געשטאָרבן דעם 10טן נאָוועמבער 1966.

זאַרוקי, מ. — ניו־יאָרק.

זאַרעמסקי, חנה־לאה און יעקבֿ־דוד — קליוו־לאַנד, אָ׳.

זאַרעצקי, בן־ציון, ע״ה — קאַלגאַרי, קאַנאַדע.

זיסקין, הענרי און פּעגי — ניו־יאָרק, אין אָנ־דענק פֿון עלטערן, אַבֿיגדור־אייזיק און דבֿורה זיסקין, יהודה און כאַסיע שומיאַטשער.

זיסקינד דר׳, נתן און פֿרוי מאַטילדע — ניו־יאָרק.

זעלצער, דזשאָרדזש — אָוק פּאַרק, מיש׳.

זק״ש־סאַקס דר׳, שמואל־אליעזר און דר׳ עלזי סאַקס — לאָנדאָן, אין זכר פֿון זייער פֿאָטער זאבֿ בן אַבא סאַקס און מוטער בתיה בת אַהרן הערשאָוויטש.

טאַוב, בערנאַרד — ניו־יאָרק.

טאַמפּסאָן־פֿאַמיליעס — ווינניפּעג, אין זכר פֿון פֿאָטער דר׳ יצחק טאַמפּסאָן און מוטער קלאַראַ.

טאָפּער, ח. — טאָראָנטאָ.

טאָראָנטשיק, זאבֿ און רבֿקה — פּאַריז, פֿאַר־אייביקן עלטערן, גאָלדע און שמואל, אפֿרים און שׂרה און משפּחה, אומגעקומען אין דרייטן חורבן.

טעמפּל בית־אל, הרב עדוואַרד סענדראָו — סי־דערהוירסט, נ״י.

טעמפּל ישׂראל, הרב מרדכי וואַקסמאַן — גרייט־נעק, נ״י.

טעמפּל מנורה, הרב אַבראַמאָוויץ און לעאָנאַרד ראָזען — מיאַמי־ביטש, פֿל״א.

טעמפּל עדת־ישׂראל, הרב מאַרטין בערקאָוויץ — מעין־ליין, פּ״ע.

טעמפּל עמנואל, הרב דר׳ לערמאַן — מיאַמי־ביטש, פֿל״א.

טעמפּל עמנואל, הרב שטערן — מאָנטרעאָל.

טעמפּל פֿערמאָונט, הרב אַרטור לעליוועלד — קליוולאַנד, אָ׳.

טענענבוים, אַלבערט — סאַוואַנאַ, דזש״א.

Treitel & Frankel Enterprises Ltd.—Montreal, Canada.

טראָטנער — מעקסיקע.

טשעס, אליהו און פֿאַמיליע — ווינניפּעג, אין זכר פֿון פֿאָטער פּסח כמיעלניצקי, געשטאָרבן 1954 אין ווינניפּעג.

Chalnik, Charles—New York.

Chenstochover Aid Society, Jakubowicz, S. —Downsview, Canada.

הרב טשערי, עליאָס — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

טשערניאַק, י. א. — ווינניפּעג, קאַנאַדע.

יאָסמאַן, רות — סאַנטאַ־מאָניקאַ, קאַליפֿ׳.

יאָסעלאָף, טאָמאַס — ניו־יאָרק.

יאָפֿע, יודאַ אַ., ע״ה — ניו־יאָרק.

United Galician Jews of America—New York.

United Jewish Appeal of Essex County —Newark, N.J.

ייִדיש־נאַציאָנאַלער אַרבעטער־פֿאַרבאַנד, נחמן סיר־קין צווייג 504 — ניו־יאָרק.

ייִדיש־נאַציאָנאַלער אַרבעטער־פֿאַרבאַנד — מאָנ־טרעאָל.

ייִדיש־נאַציאָנאַלער אַרבעטער־פֿאַרבאַנד — טאָ־ראָנטאָ.

ייִדישע קולטור־אָרגאַניזאַציע — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

ייִדישער טעאַטער־קלוב — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַ־ליפֿ׳.

ייִדישער קולטור־קלוב — לאָס־אַנדזשעלעס, קא־ליפֿ׳.

כהן (קעין), אַלפֿרעד, ע״ה — קליוולאַנד, אָ׳.

כּץ, אַלף — ניו־יאָרק.

כוואַיעווסקי, משה — ווינניפּעג, פֿאַראייביקט פֿאָ־טער יהושע, מוטער חיה־לאה, ברודער לייבל, אומגעקומען אין דרייטן חורבן.

Chaikin, Ely — New York.

כּייקעלסאָן, מאָריס — מאָנטרעאָל.

לאָוב, א. — אַנטווערפּן, בעלגיע.

לאָוטער, מ. — מאָנטרעאָל.

לאַכמאַן, אַהרן — מעקסיקע.

לאַנג, הערי — בעוועךלי־הילס, קאַליפֿ׳, אין אָנ־דענק פֿון זײַן פֿרוי לוסי.

לאַנג, מאָריס — קליוולאַנד, אָ׳.

לאַנגזאַם, משה און רייזל — ווינניפּעג, אין זכר פֿון עלטערן פּנחס און פּעסל; לייב און גאָלדע וויישער און משפּחה, אומגעקומען אין דרייטן חורבן.

לאָנדאָן, ישׂראל — ניו־יאָרק.

לאַפּיצקי, רחל — מאָנטרעאָל, פֿאַראייביקט איר מאַן שלמה, ע״ה.

לונסקי, לואי — טאָראָנטאָ.

לוקסענבורג, אַהרן, אָשר און רחל — פּאַריז, פֿאַראייביקן עלטערן, ברידער, שוועסטער און משפּחה, אומגעקומען אין דרייטן חורבן.

לייען־קרייז און מוטער־פֿאַראיין בײַ די י. ל. פּרץ־שולן, ב. סמעהאָף, פּרעז׳ — קאַלגאַרי, קאַנאַדע.

לייקין, ב. מ. — דעטראָיט, מיש׳.

לעווין, ל. — לאָונדסדייל, פּ״ע.

Levine & Rabins—New York.

לעוועניטאַל, יאיר, מאיר, נתן און נחמן — ניו־יאָרק, פֿאַראייביקן פֿאָטער רפֿאל, מוטער גאָלדע; ברידער: לייבל, יהושע און פֿרוי רות, שלמה און פֿרוי העלאַ; שוועסטער: עטל, מאַן דוד קעמפּינסקי, זייערע קינדערלעך און משפּחה, אומגעקומען על קידוש־השם והעם בײַ די נאַציס.

לעווקאָוויטש, נתניאל און רות — בריסל, פֿאַר־אייביקן זייער ברודער נתן און משפּחה, אומ־געקומען אין געטאָ וואַרשע.

לערמער פּראָפּ׳, אַרטור — מאָנטרעאָל, פֿאַר־אייביקט זײַן משפּחה.

לערנער דר׳ אַלעק — לאָנדאָן, ענגלאַנד.

מאַדאַנעס דר׳, אליהו — לאָנדאָן, פֿאַראייביקט פֿאָטער אפֿרים־גרשון, מוטער אסתר־פֿרימעס און חנה־טובֿה, אומגעבראַכט אין וואַרשע דורך די נאַציס.

מאַדעסקער, ר. — טאָראָנטאָ.

מאַזיא, ראָזע — אַטלאַנטיק סיטי, נ״דזש., פֿאַר־אייביקט דעם אָנדענק פֿון אירע עלטערן, ראָזע און זלמן זאַליטשענקע.

מאַנדעל, א. — קעמדען, נ״דזש.

מאַנטס, מ. סימאָנדס — טאָראָנטאָ.

מאָנראָ, אַבא פֿאַר די אייניקלעך — מאָנטרעאָל, אין זכר פֿון זייער זיידן, משה בן אַריה־לייב הלוי.

מאָר, חנה און שאַמע — וויניפּעג, פֿאַראייביקן די משפּחות בונד און מאָר, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

מאַרגאַליס, ליליען — דעטראָיט, מיש׳.

מאַרגענשטערן, י. — טאָראָנטאָ.

מאַריאַנקאַ, יודאַ — טאָראָנטאָ.

מאַריסאַן, בערל — מיאַמי־ביטש, פֿל״אַ.

מאַרק, ביילע — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון איר ברודער הירש־חנניה מינדל.

מאַרקאָוויטש, מאָלי — ניו־יאָרק, לזכרון לואי מאַרקאָוויטש, ע״ה.

מוטער־פֿאַראיין בײַ די י. ל. פּרץ שולן — וויניפּעג.

מוסקאַט, ס. מ. — טאָראָנטאָ.

מיזעל, דוד — מעקסיקע.

מיזעל, טובֿיה — מעקסיקע.

Milwaukee Jewish Welfare Fund—Milwaukee, Wisc.

מינקין דר׳ יהודה — ניו־יאָרק.

מלינאַזשעווסקי, בן־ציון — מאָנטרעאָל, אין אָנ־דענק פֿון פֿאָטער משה.

מעדאָוניק, אַנדרע׳ און משפּחה — פּאַריז, פֿאַר־אייביקן פֿאָטער שלום, פֿרויס פֿאָטער איזידאָר לעווין, ברודער מאיר, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

מעללער, אַריה און בראָניאַ — וויניפּעג, אין זכר פֿון פֿאָטער הערמאַן, ברודער ווילהעלם אויערבאַך, זײַן פֿאָטער משה, מוטער הענדל, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

מעלניק, דבֿורה און נחום — ניו־יאָרק.

מראַטשני, מ. — ניו־יאָרק.

ניומאַן, מנחם־דוד — טאָראָנטאָ, אין אָנדענק פֿון זײַן פֿאָטער יוסף־ברוך ניומאַן.

Nashville Jewish Welfare Fund—Nashville, Tenn.

Savannah Jewish Council—Savannah, Ga.

סאַטינסקי, סאַל — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

סאַלאָמאָן, מאָריס — ניו־יאָרק.

סאַלפּיטער דר׳, עדווין — יוטיקאַ, נ״י.

סאָסין דר׳, מיכאל — מיאַמי־ביטש, פֿלאָרידאַ.

סאָסנאָוו, הערי — לאָנדאָן, ענגלאַנד.

סאַפֿיאַן, יצחק און פֿייגל — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳, אין אָנדענק פֿון ישעיהו און יוסף סאַפֿיאַן, מיכל דעם רבֿס קינדער.

Swiss Israel Trade Bank—Geneve, Switzerland, Dr. Weinstein, President.

סוראָסקי, עליאָס — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון איר מאַן אַהרן.

סטעף, ליליען — ניו־יאָרק, אין אָנדענק פֿון איר מאַן אַהרן.

סידאָר, שמאי — לאָנדאָן, פֿאַראייביקט פֿאָטער אײַרע, מוטער הענריעטע, ברודער יוסף, אומ־געקומען אין דריטן חורבן, און ברודער רודאָלף, אומגעקומען אין שפּאַנישער רעוואָלוציע.

סידי דר׳, אליהו — פּאַריז, פֿאַראייביקט דניאל און שׂרה סידי, יואל און חנה זלאָטאָגורא און זייערע טעכטער: רחל, דבֿורה, באַשקע, לאה און מלכה, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

Silver, Bertha—New York, in memory of her husband Abe.

סילווער, נתן — טאָראָנטאָ.

סימקין, א. ל. — וויניפּעג.

סירלין, יצחק און טאָכטער גיטל — וויניפּעג, פֿאַראייביקן מוטער חיה־רחל סירלין, געשטאָר־בן אין וויניפּעג.

Sirefman, Wm.—New York.

סעגאַל, לואיס — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

סעגאַלס, י. מ. — מאָנטרעאָל.

סעמיועל, מאָריס — ניו־יאָרק.

עוועגטשיק, סימע — פּאַריז, פֿראַנקרײַך.

עזרה הילף־אָרגאַניזאַציע — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

עפּשטיין, יוסף — פּאַריז, פֿאַראייביקט עלטערן חיים־לייב און חנה, שוועסטער: וויכניע, ליבע, צבֿיה און מרים, ברידער: אַבֿרהם, אליעזר, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

עציוני דר׳, מרדכי ב. — מאָנטרעאָל, פֿאַראייביקט ברודער מנחם־מענדל באָום און שוועגערין לאה, זייער טאָכטער הינדע־יהודית טשערנאָוור און איר מאַן משה, זייער זון דניאל, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

Erlowsky, S.—New York.

ערליכמאַן, יוסף און משפּחה — וויניפּעג.

פּאָזניאַק, חנהלע, טויבֿע, יצחק — פּאַריז, אין אָנדענק פֿון פֿאָטער שלום, געשטאָרבן אין חיפֿה, פֿרויס פֿאָטער איזידאָר לעווין און ברו־דער מאיר און משפּחות, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

פּאַניץ, יוסף און פֿייגל — פּאַלם־ספּרינגס, קאַליפֿ׳.

פּאַפּעלים, בערל און רבֿקה — מאָנטרעאָל, אין אָנדענק פֿון קוזינעס רייזל און חנה פּאַפּעלים, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

פּאַפּערני, אייב — קאַלגאַרי, קאַנאַדע.

פּאַפּערני, חנה און ליאָ, מאָריס און מירא — קאַלגאַרי, פֿאַראייביקן עלטערן: חיה־שׂרה און משה־זלמן; חסיה און יהודה שומיאַטשער.

פּאַקעמפּני, חנה און יצחק — דעטראָיט, מיש׳.

פּיאַנערן־פֿרויען — ניו־יאָרק.

פּידטאָ, ב. — טענעפֿליי, נ״דזש.

פּערלאָוו, דוד און יוכבֿד — וויניפּעג, פֿאַראייביקן עלטערן: ביילע און יעקבֿ כאַביעלסקי; שוועס־טער, ברידער, און זייערע משפּחות, אומגע־קומען אין אוישוויץ; חיה און דוד פּערלאָוו געשטאָרבן אין פּוילן.

פּערלמאַן, אייב — קאַלגאַרי, אין אָנדענק פֿון שפֿרה פּערלמאַן.

פּערלמאַן, בענע און סאַניע — קאַלגאַרי.

פּערלמאַן, לואיס — קאַלגאַרי.

פּערלמאַן, פֿיליפּ — מאָנטרעאָל.

פּרעסמאַן, פֿיליפּ — מאָנטרעאָל.

י. ל. פּרץ פֿאָלקס־שולן — וויניפּעג.

Pre-Fab. Cushioning—Toronto.

פֿאָקס, וויטע און משה — ניו־יאָרק, פֿאַראייביקן דעם נאָמען פֿון זייער קוזין, דעם דיכטער יהואָש, ע״ה.

פֿאַרבאַנד שארית־הפּליטה אָרגאַניזאַציע (ליידיס אָקזיליערי) — וויניפּעג.

פֿײַנבערג, לייב — ניו־יאָרק.

פֿײַנשטאַט, אידאַ און חיים — טאָראָנטאָ, אין זכר פֿון עלטערן: מנחם־מענדל און דבֿורה פֿײַנשטאַט, העלען און שלמה גרינקרויט, אום־געקומען אין דריטן חורבן.

Fiske, Jules—New York.

פֿישמאַן, גענע און שיקל — ניו־יאָרק.

Federation of Synagogues—London, England, Rabbi J. H. Cymmerman, chairman of Rabbinate; Michael Goldman, Secretary.

Federation of Women Zionist of Great Britain and Ireland, in memory of Hanka Steiner, Wizo President in Czechoslovakia; Marie Apte, member of the World-Wizo; Gisi Fishman, member of the Wizo-Executive in Slovakia.

פֿעלדבריל, אַבֿיגדור און זעלדע, זייערע קינדער אבֿיבֿה און דבֿורה — וויניפּעג, אין כּבֿוד פֿון משה און סטערע מענאַכאָווסקי.

פֿעלדמאַן, מ. — מעקסיקע.

פֿעלדמאַן, ש. — וויניפּעג.

פֿרוין־צענטראַלע, ייִדישער קולטור־קאָנגרעס — ניו־יאָרק.

פֿרידמאַן, אַבֿרהם־אַהרן — טאָראָנטאָ, לזכר פֿון פֿאָטער אָשר־זעליק און מוטער אסתר, אומגע־קומען אין דריטן חורבן.

פֿרידמאַן דר׳, אוירווינג א. — אָוק־פּאַרק, אילי.

פֿרידמאַן, דזשעימס־יעקבֿ — לאָנדאָן, פֿאַראיי־ביקט מוטער גיטע (גערטרוד) פֿרידמאַן (שול־מאַן 1891—1958) און זײַן ברודער הערי י. (1913—1964).

פֿרײַנד פֿון ישׂראל — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

ציפּערפֿײַן (פֿײַן), נחמן — טאָראָנטאָ, אין זכר פֿון פֿאָטער שבתאי, מוטער לאה; שוועסטער בינע און העניע; ברודער בעריש און משפּחה.

קאַגאַנ, לענא נ. — ברוקלין, מאַס׳, אין אָנדענק פֿון איר באַליבטן מאַן ישׂראל, ע״ה.

קאָהן, יוסף — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע.

קאַליש, גיטל — פֿילאַדעלפֿיע, פּ״ע, אין אָנדענק פֿון איר מאַן מ. י. קאַליש, ע״ה.

קאָנגרעגאַציע אַגודת אַחים, הרב דוד ראַאַב — סאַוואַנאַ, דזש״אַ.

קאָנג׳ אַהבֿת אַחים — אַטלאַנטאַ, דזש״אַ.

קאָנג׳ בית יעקבֿ, הרב לעסטער הערינג — מוירטשענטויל, נ״דזש.

קאַנג׳ בית ישׂראל, הרב מאַקס ווינן — קעמדען, נ״דזש.

קאַנג׳ יאָנג איזראַעל, הרב מ. לעוויטעס — מאָנטרעאָל.

קאַנג׳ כנסת ישׂראל — מיאַמי־ביטש, פל״א.

קאַנג׳ שערי צדק, הרב משה־חיים אַדלער, ע״ה — סאָוטפילד, מיש׳.

קאַנג׳ שערי שמים, הרב שושאַט — מאָנטרעאָל, קאַנאַדע.

קאַסאַי, גיטל און יעקב — טאָראָנטאָ, אין זכר פון די משפחות קאַסאַי אין רוסלאַנד.

קאַפּלאַן, בעלא — פֿילאַדעלפֿיע, פ״ע, אויסדרוק פון אַנערקענונג פֿאַר שיכמאַנס קולטור־אַרבעט.

קאַפּלאַן, מאַקס — ווינניפּעג.

קאַפּלאַן, משה — בוירבענק, קאַליפֿ׳, אין אַנדענק פון זיין פֿרוי חנה, ע״ה.

קאַפּלאַן, שמואל — ניו־יאָרק.

קאַץ, באַריס — באַלטימאָר, מערילענד.

קאַץ, בערנאַרד ו. — שערי טשעיס, מערילענד.

קאַץ, מיכאל — מאָנטרעאָל.

קאַרף, שמואל — פֿילאַדעלפֿיע, פ״ע.

קאַרן, יוסף און ליליען — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳, אין אַנדענק פון זיין אומפֿאַרגעסלעכער פֿרוי ראָכטשע שוועגערין ראָכטשע קאַרן, ע״ה.

קאַרן, אייב — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳, אין אַנדענק פון זיין אומפֿאַרגעסלעכער פֿרוי ראָכטשע, ע״ה.

N. Kornbluth, Naftali & Feiga—London, England

פֿאַראייביקן זייער פֿאָטער דוד ווינ־שטאָק און מוטער חיה־יהודית, אומגעבראַכט דורך די נאַציס.

קאָרנבלום, ד. — טאָראָנטאָ.

קאָרניבאַד, נתן — אין פּבֿוד פון זיינע עלטערן מרדכי און רחל, וואָס לעבן אין סאַוואַנא, דזש״א.

קאָרנע, מ. א. — טאָראָנטאָ.

קוגעל, חיה־שׂרה און מתתיהו — פֿאַריז, פֿאַר־אייביקן זייערע משפחות: מוטער עלקע לעווין־רובין; אייזיק רובין און פֿרוי; וויליו און אידע רובינשטיין; די ברידער קלמן, יעקב און זייערע משפחות, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

קירשנבוים, חיים־נח — טאָראָנטאָ, אין זכר פון פֿאָטער צבי־מאיר, געשטאָרבן אין טאָראָנטאָ אין 1943, מוטער עלקע (מאַזאָוויעצקי), געשטאָר־בן אין טאָראָנטאָ 1952.

קירשנבוים, מילטאָן און ראָזע — טאָראָנטאָ, לזכר פֿרויס פֿאָטער דזשק שוסטער, געשטאָר־בן אין טאָראָנטאָ 1961; קוזין נחמן־לאָזער וועראַקצבֿ, געשטאָרבן אין מאָנטרעאָל 1961.

קלאָפֿמאַן, מ. — זשענעוו, שוויץ, אין זכר פון משפחה ברוך ספּיוואַק, אומגעבראַכט דורך די נאַציס אין וואַרשע.

קליפער, ירחמיאל — ווינניפּעג, פֿאַראייביקט פֿאָ־טער משה־חנא, געשטאָרבן 1905, מוטער שׂרה געשטאָרבן 1915.

Knitgoods Workers Union, Local 155, I.L.G.W.U.—New York.

קעיני משפּחה — ווינניפּעג, אין זכר פון זייער פֿאָטער זלמן קעיני, געשטאָרבן אין 1951.

קעלמאַן, קלאָד — פּאַריז.

קראַוועצקי, פּ. — ווינניפּעג.

קראָל, אַנאַ און העלענאַ — פּאַריז, פֿאַראייביקט פֿאָטער משה בן אהרן קראָל, געשטאָרבן 31סטן דעצ׳ 1942 בשעת דייטשער אָקופּאַציע.

קריגער, לעאָן — קאַלאַפֿאַרי.

קרישטאָל, י. — מעקסיקע.

קרישטאָל, רבקה — ווינניפּעג, אין זכר פון איר מוטער זיסל ראָזענבערג, געשטאָרבן אין ווינ־נִפּעג 1966.

ראַבין, יוסף און פֿרוי — מיאַמי־ביטש, פל״א.

ראַבינאָוויץ, סעם — מאָנטרעאָל.

ראַבער, ג. — ווינניפּעג.

ראָזענבלאַט, הערי און ליליען — מיאַמי־ביטש, פל״א.

ראָזענבלאַט, מ. — טאָראָנטאָ.

ראָזענקאָפֿף, אַברהם און חיה — פּאַריז, פֿאַראיי־ביקן פֿאָטער שמואל, מוטער רחל, שוועסטער מלכּה, פֿרויס מוטער פֿרייד רעכניץ, שוועס־טער און ברידער, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

ראָזענפֿעלד דר׳, ד. — מאָנטרעאָל.

ראָזענצוויג, לינאַ און סידני — סאַוואַנאַ, דזש״א.

ראָזענשטיין, מינא — פֿילאַדעלפֿיע, פ״ע.

ראָזענשטיין, לואי — פֿילאַדעלפֿיע, פ״ע.

ראָטמאַן, שׂרה — ניו־יאָרק, לזכרון איר מאַן קאַרל.

ראָכמאַן, מאיר — דאָנסוויו, קאַנאַדע, אין זכר פון זיין פֿרוי סאַסי, געשטאָרבן אין טאָראָנטאָ 1965.

ראָסקעס, דוד־הערש — מאָנטרעאָל.

ראָסקעס, יהודה־לייב — מאָנטרעאָל.

ראָסקעס, מאַשע — מאָנטרעאָל, אין אַנדענק פון אומגעקומענער חברטע, ריוועלע אַמסטערדאַם.

רובינשטיין, איזידאָר, ע״ה, און מאַלי — מיאַמי־ביטש, פל״א.

Root, Morris—Philadelphia, Pa.

ריטש, אייב — ווינניפּעג.

ריים, האָדע און צמח — מאָנטרעאָל, פֿאַראייביקן שוועסטער שׂרה איצקאָוויטש, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

שאַפּירא, אַברהם און אסתר — גלענדייל, קאַליפֿ׳.

שאַפּירא, אַלעקסאַנדער — ניוטאַן, מאַס׳.

שאַפּירא, באַשקע — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳, אין אַנדענק פון איר מאַן חיים שאַפּירא, ע״ה.

שאַפּירא, י. — מאָנטרעאָל.

שאַפּירא דר׳, מאַרק — זשענעוו, שוויץ, לזכר לעאָן ביאַלער־פּאַליאַקאָוו און זון אַרטור ביאַ־לער, אומגעבראַכט דורך די נאַציס.

שאַפֿראַן, ליבע — טאָראָנטאָ.

שאַפֿראַן, איטקע און נתן — טאָראָנטאָ.

שאַפֿראַן, רבקה — ניו־יאָרק.

שאַץ, פּערל, איר זון בערל, זיין פֿרוי נעמי (פּערלמאַן) שאַץ — קאַלגאַרי, ווינניפּעג, אין זכר פון מאַן און פֿאָטער שיקע־הלל שאַץ, גע־בוירן אין יאַלקישעוו, רוסלאַנד, געשטאָרבן אין אויגוסט 1963 אין ווינניפּעג, קאַנאַדע.

שאָר, ווילי — לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפֿ׳, אין אַנ־דענק פון זיין פֿרוי ליזע.

שאָר, מאַריס — ווינניפּעג, אין זכר פון עלטערן.

שוהאַרץ, אירידאָר — פֿילאַדעלפֿיע, פ״ע.

Schwartz, Leonard—New York.

Schwartz, Melvin—New York.

Schwartz, Sol—New York.

שוידקין, ליזע און קינדער, זשאַן קלאָד און רענע — פּאַריז, פֿאַראייביקן מאַן און פֿאָטער יעקבֿ שוידקין.

שווייצאַרישע איזראַעליטישע געמיינדע־בונד — בערן, שוויץ.

שוימער, חנה און יוסף — ווינניפּעג, פֿאַראייביקן עלטערן: בעריש און בינה וואַלנערמאַן; פֿאָטער שמואל און מוטער חוה; ברידער: לייבל, צבי, חיים, אייזיק, אומגעקומען אין דריטן חורבן.

שולמאַן־שאַפּירא, בראַניסלאַוואַ און זין אַדאָלף און יעפֿים — פּאַריז, פֿאַראייביקן מאַן און פֿאָטער זשאַרזש שאַפּירא, ע״ה.

שומער, הערי און מילדרעד — דעטראָיט, מיש׳.

שטיין, דעני — טאָראָנטאָ, אין זכר פון פֿאָטער מאָטל קירשטיין, געשטאָרבן אין טאָראָנטאָ 1958.

שטיינהאַרט, מ. — טאָראָנטאָ.

שטיינער, צבי — טאָראָנטאָ, אין כּבֿוד פון זיין מוטער לאה שטיינער.

שטערמאַן, אָסקאַר — ברוקלין, מאַס׳.

שטערנטאָל, י. — מאָנטרעאָל.

שיכמאַן דר׳, מארטין — אין אַנדענק פון זיין מאַמען, חיינקע שיכמאַן.

שיכמאַן, וועלוול — פֿילאַדעלפֿיע, פ״ע; דר׳ משה שיכמאַן — לאָס־אַנדזשעלעס און טאָכטער עטל בערגער, אין הייליקן אַנדענק פון פֿרוי און מוטער, חיינקע שיכמאַן, ע״ה, נפֿטר געוואָרן כ״ח אב, תשכ״א.

שלום־עליכם סאָנשיין קלוב — פֿילאַדעלפֿיע, פ״ע.

שמידאַך דר׳, ישׂראל — זשענעוו, שוויץ, אין זכר פון זיין פֿאָטער שלום־יעקבֿ און מוטער שׂרה־מלכּה.

שעוויק, אידיט און סידני — דעטראָיט, מיש׳.

שעפּס דר׳, שמואל — זשענעוו, שוויץ.

שער, נח — ניו־יאָרק.

שערי, דאָר און פֿרוי — ניו־יאָרק.

שקאָלניק, לואי — קליוולאַנד, אָ׳.

שרייבנער, אַבנר — פֿילאַדעלפֿיע, פ״ע.

שרייבער, בען — ניו־יאָרק.

תּורת־אמת, יידישער צענטער — טאָראָנטאָ, קא־נאַדע.

פֿון דער רעדאַקציע

פֿון דעם רעדאַקטאָר

מיט אַן אינעווייניקסטן ציטער קומט אויס אָנצושרײַבן דאָס קעפּל, וואָס וואָלט געדאַרפֿט זײַן „פֿון די רעדאַקטאָרן". מײַן חבֿר און קאָלעגע יודאַ א. יאָפֿע איז שוין אַן עלי־השלום. ער האָט ניט דערלעבט דעם טאָג, ווען אַלץ וואָס קומט אַרײַן אין דעם צווייטן באַנד פֿון גרויסן ווערטערבוך איז שוין פֿאַרטיק און די רעדאַקציע גיט צו איר לעצט וואָרט, אירע אויפֿקלערונגען און התנצלותן. נאָך א לענגערן קראַנק זײַן איז דער זקן־הלעקסיקאָלאָגן אײַנגעשלאָפֿן מיטן אייביקן שלאָף דעם צווייטן טאָג ראָש־השנה ה'תשכ"ז, דעם 16טן סעפּטעמבער 1966, לויט דער אָנגענומענער צײַט־רעכענונג. ניט געקוקט אויף זײַן עלטער איז יודא א. יאָפֿע, ביז אַן ערך א האַלב יאָר פֿאַר זײַן טויט, געווען מסוגל צו זײַן דער ווערטפֿולסטער בעל־יועץ אין אַלע פּרטים פֿון דער אַרבעט. עס איז געווען אויף וועמען זיך אָנצושפֿאַרן, אויף וועמען זיך צו פֿאַרלאָזן. פֿון סאָמע אָנהייב פֿון אונדזער גרויסער אונטערנעמונג איז מײַן אַלטער פֿרײַנד געווען דער שטיצער און דער היטער פֿון די יסודות וואָס אויף זיי בויט זיך דער גרויסער ווערטערבוך פֿון דער ייִדישער שפּראַך. זײַן אויטאָריטעט איז געווען אַזוי וויי א מויערוואָנט אַרום דעם קאָלאָסאַלן פּראָיעקט און זײַן ביסלעכווײַזער דורכפֿירונג אין לעבן. די געפֿילן פֿון דאַנקשאַפֿט און דרך־ארץ צו דעם נפֿטר וועלן אויף שטענדיק בלײַבן אין די הערצער פֿון די אַלע וואָס האָבן זיך מתעסק געווען און זײַנען זיך עוסק מיט און אַרום אונדזער ווערטערבוך.

עס האָבן אויסגעפֿעלט די באַטראַכטע אָנווײַזונגען פֿון אונדזער קאָנסולטאַנט און וואויל־גינער בלבֿ ונפֿש לייבוש לעהרער ע"ה, זינט זײַן פּטירה י"א תשרי תשכ"ה, דעם 17טן סעפּטעמבער 1964. דער מלאך־המות האָט פֿון אונדז צוגעריבן די קאָנסולטאַנטן ליפּע לעהרער ע"ה (זען ז' ה) און א. א. ראָבאַק ע"ה, געשטאָרבן ה' סיוון תשכ"ה, דעם 5טן יוני 1965. מיר פֿאַרצייכענען די פּטירה פֿון גרויסן זאַמלער און פֿאָלקלאָריסט, דעם קולטור־פֿאָרשער הרב יהודה אבֿידע (יהודה עלי) ע"ה, כב אלול, תשכ"ב, דעם 21סטן סעפּטעמבער 1962. ער האָט בײַם סאָמע אָנהייב פֿון דער אַרבעט אונדז געשאָנקען א גרויסן חלק פֿון זײַנע מאַטעריאַלן. אונדזער לאָנגיאָריקער מיטאַרבעטער משה הורוויץ ע"ה איז נפֿטר געוואָרן ב' שבט תשכ"ה, דעם 5טן יאָנואַר 1965. י' חשוון תשכ"ו, דעם 5טן נאָוועמבער 1965, איז נפֿטר געוואָרן דער איניציאַטאָר פֿון אונדזער אונטערנעמונג און דער ערשטער סעקרעטאַר פֿון דער רעדאַקציע נחום סטוטשקאָוו ע"ה. מיט האַרצווייטיק איז אויסגעקומען צוצושטעלן די צוויי אותיות ע"ה צו די נעמען פֿון א צאָל געטרײַע זאַמלערס אין דער רשימה וואָס קומט גלײַך נאָך די וועלטער פֿון רעדאַקטאָר.
יהי זכרם ברוך!

***

בײַם גרייטן דעם צווייטן באַנד איז מען געבליבן געטרײַ צו די גרונט־יסודות וואָס זײַנען פֿאָרמולירט אין דער הקדמה צום ערשטן באַנד, וואָס איז אייגנטלעך אויך דער אַלגעמיינער אַרײַנפֿיר צו אַלע וויטערדיקע בענד. דער ציל און דער צוגאַנג זײַנען פֿאַרשטייט זיך געבליבן די זעלביקע. אַזוי אויך דער אופֿן אויסטײַטשן די וועלטער, די כאַראַקטעריזירונג פֿון די וועלטער און דאָס באַקלײַדן זיי מיט פֿאָלקלאָריסטישן און שטייגעריש מאַטעריאַל. דער גרויסער וועלטערבוך איז גלײַכצײַטיק אויך אַן אייגנאַרטיקע ענציקלאָפּעדיע, ניט בלויז א שפּראַכיקער נאָר אויך א קולטורישער פּינוס פֿון דעם גײַסטיקן פֿאַרמעג פֿון אונדזער פֿאָלק, אויף וויפֿל די דורותדיקע שאַפֿונג האָט געפֿונען אַן אויסדרוק אין ייִדיש

וועלטער און האָט אויסגעהאַלטן פֿאַרבינדונגען און אַסאָציאירונגען מיט זיי. עס איז פֿאַראַן דאָס געפֿיל, אַז פֿון שטאַנדפונקט פֿון די צילן וואָס מע האָט זיך געשטעלט, איז דער צווייטער באַנד גערעכטענער און רעכער ווי דער ערשטער, ווײַל מע האָט געקענט זיך באַנוצן מיט מער מאַטעריאַלן ווי בײַ דער אַרבעט איבער דעם ערשטן באַנד. די רעדאַקציע האָט פֿון סאָמע אָנהייב געהאַפֿט אַז וואָס וויטער וועלן די בענד זײַן רעכער און בעסער, מלא־וגדושדיקער ווי די פֿריערדיקע. צום טייל איז אָט די האָפֿענונג מקוים געוואָרן. פֿאַרשטייט זיך אַז עכטע שלימות איז אַן אומדערגרייכלעכער באַשטרעבונג.

אין דער שוין דערמאָנטער הקדמה צום ערשטן באַנד רעדט זיך אַז עס וועט אויסקומען אַרײַנצוגלידערן אין דעם גאַנצן וועלטערבוך אַן ערך 180,000 וועלטער. אָבער שוין אין דעם פֿראָצעס פֿון דער אַרבעט אויפֿן צווייטן באַנד זײַנען צונויפֿגעקליבן געוואָרן לכל־הפֿחות נאָך אַ 20,000 וועלטער. ייִדיש איז גוואַלדיק רײַך. וועלן מע וועט אין דעם להבא מאַכן די ברכה שהחיינו אויפֿן לעצטן באַנד, וועט מען האָבן צונויפֿגעשפּײַכלערט און אויסגעטײַטשט אַ סך מער ווי צוויי מאָל הונדערט טויזנט איינסן. דאָס גיט אַ באַגריף וועגן דעם פֿאַרגעם פֿון דער אַרבעט און וועגן די כּוחות און דער צײַט וואָס זי פֿאַרלאַנגט. מע בויט דאָך דעם נוואָלקנקראַצער פֿון ייִדיש, דעם לעולם־ועד־יקן מאָנומענט, וואָס דאַרף אויך זײַן אַ קוואַל מים חיים פֿאַר שפּעטערדיקע דורות ניצערס פֿון וועלטערבוך און אויך פֿאַר פֿאָרשערס פֿון אַשכנזישן ייִדנטום.

צוזאַמען מיטן געפֿיל פֿון באַפֿרידיקונג אַז עס האָט זיך אײַנגעגעבן אויפֿצושטעלן נאָך אַ גאַרן פֿון דעם געבן, און טאַקע לויט דעם אָנגעמערקטן פּלאַן, כאָפּט זיך אַרײַן אַן אומרו־איקייט, למאי עס האָט געדויערט גאַנצע פֿינף יאָר צווישן ערשטן און צווייטן באַנד. מיט מער געלטמיטלען און מיט מער מענטשן פֿאַר דער אַרבעט וואָלט ניט אויסגעקומען צו וואַרטן אַזוי לאַנג. לאָמיר אַלע האָפֿן אַז עס וועט אַזוי פֿיל יאָרן ניט געדויערן, ביז עס וועט אַרויסקומען דער דריטער באַנד און דערנאָך די וויטערדיקע בענד. דאָס איז אָבער אָפּהענגיק פֿון דעם אינטערעס און פֿאַרשטענדעניש פֿאַרן גרויסן וועלטערבוך מצד פֿרײַנד וואָס מע דאַרף נאָך אַרײַנקריגן. אונדזער רשימה זאָלערס איז אַ גאַנץ אימפּאָזאַנטע און זי איז לענגער ווי די וואָס איז געווען געדרוקט אין ערשטן באַנד, אָבער די אַרבעט פֿאָדערט נאָך צענדלינגער און צענדלינגער נײַע זאָלערס, בפֿרט וען זיי זײַנען אַזוי אומגלײַך צעטיילט צווישן די פֿאַרשיידענע ריידענישן און געגנטן פֿון ייִדיש. מיר נייטיקן זיך אין אַ סך פֿרײַוויליקע אויסשרײַבערס פֿון ציטאַטן פֿון די נײַע ביכער וואָס קומען אַרויס און פֿון דער לויפֿיקער פּעריאָדישער פּרעסע. אויף אַלע געביטן פֿון דער אַרבעט דאַרפֿן מיר מער הילף. מיר קוקן אויס אויף נאָך מתנדבֿים בעם.

***

דער ניצער פֿון צווייטן באַנד וועט זיכער באַמערקן אַז בײַם אויסשטעלן די וועלטער זײַנען אַרײַנגעקומען עטלעכע שינויִם בכדי צו פֿאַרשפּאָרן אָרט. אין דעם רובֿ פֿאַלן וועלן די וועלבן מיט זיך ניט אויסגעטיילט באַזונדער, עס וועלט בלויז אָנגעוויזן וואו עס קען צוקומען אָט דער זיך. נאָר בײַ אָפּטע וועלבן און בײַ אַזעלכע וואָס האָבן אַ ספּעציפֿישן אינטערעס מחמת צוגאָב־באַטײַטן אָדער איבער אַנדערע סיבות זײַנען פֿאַראַן צווי באַזונדערע אייגנס, דער וועלב אָן זיך און גלײַך דערנאָך דער וועלב מיט זיך.

מיר האָבן אײַנגעשפּאָרט אַ סך אָרט בײַם פֿאַרצייכענען די סובסטאַנטיוון וואָס שאַפֿן זיך פֿון וועלבאַלע שטאַמען. אַנשטאָט זיי צו געבן וויי באַזונדערע אייגנס, זײַנען נאָך די אויסטײַטשונגען פֿון די וועלבן פֿאַראַן די אָנווײַזונגען: ־ונג, ־עכץ, ־ענישׂ, ־ער (־ין, ־קע), ־ערײַ. די דאָזיקע סופֿיקסן קומען, פֿאַרשטייט זיך, נאָר דאָרטן וואו מיר האָבן געהאַט באַווײַזן אַז די וועלטער וואָס זיי שאַפֿן זײַנען טאַקע פֿאַראַן אין דער שפּראַך. מיר האָבן זיך אויסגעהיט פֿון צוגעבן סתם די דערמאָנטע סופֿיקסן. אין אַ צאָל פֿאַלן וועלט דער סובסטאַנטיוו פֿון וועלבאַלן שטאַם אָן אַ סופֿיקס צוגעשטעלט נאָכן וועלב אָן שום אויסטײַטש.

איבער דעם זעלביקן מאַטיוו פֿון שפּאַרן אָרט האָבן מיר ניט אויסגעטיילט באַזונדער די אַדיעקטיוון וואָס שאַפֿן זיך פֿון סובסטאַנטיוון מיט דער הילף פֿון די סופֿיקסן ־יק, ־דיק און ־יש. מיר האָבן זיך באַנוגנט מיטן פֿאַרצייכענען דעם סופֿיקס. אַזוי איז אויך דער דרך בכלל סובסטאַנטיוון וואָס שאַפֿן זיך פֿון אַדיעקטיוון מיטן סופֿיקס ־קייט. עס איז אויך אומעטום אָנגעווויזן וואו עס קומט ־יקייט. ניט שטענדיק ווערט אויסגעטיילט דער אַדווערב מיט ־ערהייט, ער ווערט בכלל אָנגעדייט בכלל דעם גאַנצן אַדיעקטיוו אַדער פּאַרטיציפּ. מען איז געווען אויך אַ סך קאַרגער ווי אין ערשטן באַנד בכדי אַרויס־הייבן ווי באַזונדערע איינסן די אַדיעקטיוון וואָס זיינען גלייכצייטיק פּאַרטיציפּן (אין דעם איצטיקן באַנד די וואָס הייבן זיך אָן מיט אונטערגע־ און איבערגע־). מע האָט דאָ זיך געלאָזט פֿירן פֿון אַ פּאָר קריטעריעס: נוציקייט און אַנדערשקייט אין דער פּאָרעם. מיר רעכענען אַז אָט די אַלע פֿאַרשפּאָרונגען האָבן ניט געמינערט קיין האָר פֿון דעם ווערט פֿון ווערטערבוך מיט זיין פֿרינציפּ פֿון כּולדיקייט און אַלץ־אַרומנעמיקייט.

עס איז געווען אַ לענגערע שקלא־וטריא ווי זאָל מען זיך נוהג זיין מיט די אַלע אַדיעקטיוון וואָס פֿאַרמאָגן דעם פֿרעפֿיקס אומ־. דער באַשלוס איז געווען אַז דאָ איז ניט שייך שפּאָרן אָרט און אַז מע מוז אַרויסשטעלן ווי אַ באַזונדער וואָרט אין ווערטערבוך יעדער אַדיעקטיוו מיט אָט דעם פֿרעפֿיקס. דער הויפּט־מאָטיוו איז געווען אַז אומ־ לאָזט זיך ניט סתּם צושטעלן צו אַלע אַדיעקטיוון און צו אַלע פּאַרטיציפּן און מע קען ניט פֿאַרמולירן קורצע און קלאָרע כּללים, ווען מע ניצט אים אויף אַ נאַטירלעכן אופֿן און ווען ער איז קעגן דעם גוסט פֿון דעם לשון. האָבן מיר ניט געזען קיין אַנדער ברירה פֿאַרן ווערטערבוך סיידן אײַנזאַמלען אויך די אַלע אַדיעקטיוון און פּאַרטיציפּן מיטן פֿרעפֿיקס אומ־ און געבן זיי ווי באַזונדערע איינסן. ניט געקוקט אויף די טויזנטער ווערטער מיט אומ־, זיינען מיר וויַט ניט זיכער אַז מיר האָבן דאָ אַלץ אויסגעשפּט. טאָמער וועט דער ניצער פֿון ווערטערבוך זיך אָנשטויסן אויף אַ וואָרט מיט אומ־ וואָס פֿעלט אין ווערטערבוך, איז עס נאָר אַ סימן אַז ביז אָנהייב 1965 האָבן מיר אַזאַ וואָרט ניט געטראָפֿן בײַ אונדזער אַרבעט.

אונטער און איבער באַטראַכטן מיר דערעיקר ווי קאָנווערבן, ווערבאַלע צוגאָבן, מיט אַן אַקצענט אויף זיי. מיר האָבן דאָ זיך געלאָזט פֿירן פֿון דעם ווי עס איז שוין אײַנגעשטעלט אין דער כּללי־שפּראַך און האָבן ניט געלייגט קיין אַכט אויף די פּויללישע ריידענישן, וואו אונטער־ און אויך איבער־ זיינען נאָר ווערבאַלע פרעפֿיקסן, אָן אַן אַקצענט, אָן ־גע־ אין פּאַרטיציפּ. מיר האָבן זיי געגעבן ווי צווויי באַזונדערע ווערבן, ווען זיי האָבן צווי־ זונדערע אַקצענטן (אונטערלייגן און אונטערליגן; אי־בערזעצן און איבערזעצן), דאָס הייסט אין אײַן פֿאַל מען צו טאָן מיט אַ קאָנווערב און אין צווייטן פֿאַל מיט אַ פּרע־ פֿיקס — אָבער נאָר דאָרטן וואו מע האָט געדאַרפֿט פֿאַרצייכענען אַ פֿאַרשפּרייטן דײַטש־ מעריזם, הן אַ פֿאַרבײַטלעכן הן אַן אומפֿאַרמײַדלעכן אין אונדזער הײַנטצײַטיקן שפּראַכ־ באַנוץ, אָדער נאָר דאָרטן וואו מיר האָבן געהאָט פֿאַר דעם ציטאַטן פֿון דער אַלטער און עלטערער ליטעראַטור.

אַ סך מער ווי אין ערשטן באַנד האָבן מיר איצט ציטאַטן מיטן אָנווײַז רייד. זיי נעמען אָרום ניט בלויז דאָס דירעקט געהערטע און פֿאַרשריבענע פֿון די מיטאַרבעטערס, נאָר אויך די אַלע מוסטערן פֿון באַנוץ וואָס מיר האָבן געפֿונען אין די שיקונגען פֿון אונדזערע זאַמלערס.

מיר וואָרענען ווידער אַז אין די ציטאַטן איז דאָס לשון ניט פֿאַרריכט. בכן קען מען פֿון די ציטאַטן ניט אָפּלערנען וואָס עס איז קאָרעקט אין דער כּללי־שפּראַך. אין זיי זיינען געבליבן לאָקאַלע און יחידישע אָפּווײַכונגען פֿון דער הײַנטצײַטיקער סטאַנדאַרדיזירטער שפּראַך. נאָר דער אויסלייג אין אַלע ציטאַטן וואָס קומען פֿון אָנהייב 19טן י״ה אַן איז פֿאַראינהייטלעכט און מאָדערניזירט, אָבער אומעטום זיינען פֿאַרבליבן די לעקסישע און די גראַמאַטישע באַזונדערקייטן. אין ציטאַטן פֿון אַלטע און עלטערע ספֿרים און דאָקו־

מענטן האָבן מיר אויפֿגעהיט דעם אויסלייג. מיר האָבן זיך אָבער דערלויבט אָנצומערקן דעם חילוק צווישן ש און שׂ און צוצושטעלן פּתחן און קמצן אונטער אַן א, ווי אויך פּתחן אונטער יי, וועלן עס איז בײַ אונדז קיין ספֿק ניט געווען ווי אַזוי מע האָט אַרויס־געריכט די וועריאַנטן. דער אומשטאַנד, אַז מיר האָבן איצט אין אונדזער רשות אַ סך מער ציטאַטן ווי בעת דער אַרבעט אויפֿן ערשטן באַנד, האָט זיכערער געמאַכט דאָס אויסטיטשן, אָבער האָט געמוזט פֿאַרשלינגען מער צײַט בײַם באַשטימען וואָס פֿון דעם אָנגעגרייטן מאַטעריאַל אַרײַנצונעמען און וואָס צו לאָזן אין אַ זײַט. וועלן דער ניצער פֿון וועריאַנטן־באַנד געפֿינט בײַ אַן אויסטיטשט אַ היפּשע צאָל ציטאַטן, בעטן מיר אים זיך צו פֿאַרטראַכטן וואָס יעדער ציטאַט אילוסטרירט און וואָסער אינפֿאָרמאַציע דאָ וועלט צוגעגעבן. אַלדאָס איבעריקע וועגן ציטאַטן זען אין דער הקדמה צום ערשטן באַנד, זז׳ כא־כב.

נאָך מער ווי פֿרײַער איז געלייגט געוואָרן אַכט אויף דעם אויפֿהיטן און פֿאַרצייכענען דאָס לשון פֿון תּלמיד־חכם. איז רעלאַטיוו גרעסער געוואָרן אין וועריאַנטן־באַנד די צאָל פֿראַזעס און אַפֿילו גאַנצע פּסוקים און מימרות וואָס וועלן ציטירט בײַם רעדן ייִדיש. מע מוז דאָך זיך רעכענען מיט דעם אַז זייער באַנוץ מצד דעם ייִדיש־רייַדער וועט אַנדערשוואו ניט אויפֿגעקלערט וועלן.

אַלדאָס איבעריקע איז אין פֿולן הסכם מיט דעם ווי עס איז אָנגעוויזן אין דער הקדמה (זען ערשטן באַנד, זז׳ יז־כג).

***

מיר קומען צום אָנגענעמען חובֿ, צו באַדאַנקען אַלע, אַלע וואָס האָבן געמאַכט מיגלעך אַז מע זאָל קענען צוגרייטן דעם צווייטן באַנד און אים אַרויסגעבן. עס וועלן באַנייט דער דאַנק צו אַלע פֿרײַנד, העלפֿערס און אַרויסהעלפֿערס, קאָנסולטאַנטן, זאַמלערס, אויס־שרײַבערס פֿון ציטאַטן, אויסטיטשערס פֿון וועריאַנטן, וואָס זייערע נעמען זײַנען שוין אָנגעגעבן געוואָרן אין דער הקדמה (זז׳ כג־כד) און וואָס האָבן דירעקט אָדער אומ־דירעקט צוגעלייגט אַ האַנט אויך בײַ דער אַרבעט פֿאַרן צווייטן באַנד.

מיט אַ וואַרעם געפֿיל פֿון דאַנקשאַפֿט דערמאָנען מיר הרב חיים ליבערמאַן, וואָס ער האָט פֿאַרן צווייטן באַנד צוגעשטעלט עטלעכע טויזנט וויכטיקע ציטאַטן, אויסגעשריבן פֿון עלטערע ספֿרים און פֿון ביכלעך פֿון דער פֿאַלקס־לִיטעראַטור ווי אויך פֿון אַ צאָל שרײַבערס פֿון 19טן יאָרהונדערט. צו די נעמען פֿון פֿרײַוויליקע אויסשרײַבערס, דער־מאָנטע אין דער הקדמה (I, זז׳ כג־כד), זײַנען מיר מוסיף די פֿרײַנד: וועלוול אָנהייבער, תּנחום פּרימאַק און יעקבֿ שולמאַן.

בײַם צוגרייטן דעם צווייטן באַנד האָבן פֿראָפֿעסיאָנעל געאַרבעט:

יעקבֿ בירנבוים — אויסטיטשער (וועריאַנט אויף אומ־, וועריבן מיט אונטער־, אײַנ־ און אָנדערע, סלאַוויזמען, וועריאַנט פֿון פֿאַרשיידענע אָנדערע געביטן);

זעליק ברושי — אויסטיטשער (העברעאיזמען);

מנוחה זאַלצמאַן — טעכנישע אַרויסהעלפֿערין;

ברוך טשובינסקי — אויסטיטשער (וועריבן מיט איבער־, אינטערנאַציאָנאַליזמען, גע־אָגראָפֿישע נעמען א״א);

לייב לענסקי — ממונה איבער דער קאַרטאָטעק;

געניע סילקעס — אויסשרײַבערין פֿון פּאָעטישע וועריאַנטן;

חיים פּרוס — אויסטיטשער און ממונה איבער די מאַטעריאַלן פֿון די זאַמלערס;

דוד ראָגאָוו — אויסטיטשער פֿון וועריאַנט אויף פֿאַרשיידענע געביטן און ממונה איבערן מאַנוסקריפּט;

בערל ריימאַן — אויסשרײַבער פֿון דער אָלטער און עלטערער לִיטעראַטור.

זיי אַלעמען אַ האַרציקן דאַנק פֿאַר דער געטרייַשאַפֿט און איבערגעגעבנקייט וואָס זיי האָבן אַרויסגעוויזן, פֿאַר זייער מוסטערדיקער אַחריותדיקייט. מיט דער קאָרעקטור, וואָס איז אַ קאָמפּליצירטע אַרבעט אין אַזאַ אויסגאַבע ווי אונדזער ווערטערבוך, האָבן זיך פֿאַרנומען: יעקבֿ בירנבוים, נחמן לעווענטאַל, לייב לענסקי, חיים פרוס, דוד ראָגאָוו און ישׂראל שטיינבוים. דוד ראָגאָוו האָט אויך געהאָט די אַלגעמיינע השגחה אין פֿראָצעס פֿון זעצן און דרוקן דעם באַנד. די רעדאַקציע איז זיי אַלעמען שולדיק אַ דאַנק בפומבי.

דר׳ נתן זיסקינד, אונדזער קאָנסולטאַנט, האָט געזומען אויף זיך די אַרבעט און די אַחריות פֿון זײַן דער דירעקטאָר פֿון אינסטיטוט פֿאַר יידישער לעקסיקאָגראַפֿיע בײַם סיטי־קאָלעדזש פֿון ניו־יאָרק, וואָס וועגן דעם דערצייַלט זיך מיט מער פּרטים אין די אַרײַנפֿיר־ווערטער פֿון דער פֿאַרוואַלטונג. אַ שיינעם דאַנק אים.

די רעדאַקציע איז דאַנקבאַר די אַלע וואָס האָבן געשריבן רעצענזיעס אויפֿן ערשטן באַנד, די אַלע וואָס האָבן בכלל געשריבן וועגן דעם גרויסן ווערטערבוך, די אַלע וואָס האָבן געוועקט דעם אינטערעס פֿאַר אים, און זי האָפֿט אַז דער צווייטער באַנד וועט געווינען נאָך מער פֿרײַנד און שטיצערס צווישן געלערנטע און שרײַבערס.

לסוף דריקט די רעדאַקציע אויס איר דאַנק די פֿונדאַציעס, אַרגאַניזאַציעס און די הונדערטער יחידים וואָס האָבן מיט זייערע בײַשטײַערונגען מיגלעך געמאַכט אי דאָס צוגרייטן אי דאָס אָפּדרוקן דעם צווייטן באַנד, און דריקט אויס די האָפֿענונג אַז זיי אַלע וועלן אויך ווײַטער העלפֿן בײַם דורכפֿירן אין לעבן אונדזער שוועריע אונטערנעמונג. אַ גאַנץ באַזונדערן דאַנק דריקט די רעדאַקציע אויס אַלע מיטגלידער פֿון אונדזער פֿאַרוואַלטונג, בראָש מיטן פֿאָרזיצער דר׳ גרשון ווײַנער, דעם קאַסירער ה. א. אַבראַמסאָן, דעם פֿראָטאָקאָל־סעקרעטאַר און חשבונות־פֿירער מענדל מאַרק און די איבעריקע אַקטיוו טוערס און זאָרגערס, וואָס האָבן פֿאַרזאָרגט אַז די רעדאַקציע און אירע מיטאַרבעטערס זאָלן קענען פֿונקציאָנירן במשך פֿון די לעצטע פֿינף יאָר.

ווי דעם אַחרון־אַחרון־חבֿיבֿ דערמאָנען מיר און הייבן אַרויס ישׂראל שטיינבוימען. ער איז געווען ניט בלויז דער סעקרעטאַר פֿון פֿאַרוואַלטונג, נאָר ער איז זינט 1955 דער פֿאַקטישער אָנפֿירער און פֿאַרוואַלטער פֿון דער גאַנצער אונטערנעמונג. דערצו האָט ער נאָך געאַרבעט ווי אונדזערער אַ קאָנסולטאַנט און געווען אַן אויסטײַטשער פֿון אינטערנאַציאָנאַליזמען.

אין דער געהויבענער שעה פֿון פֿאַרענדיקן די אַרבעט אויפֿן צווייטן באַנד שיקט די רעדאַקציע אירע בעסטע ברכות און האַרציקסטע גרוסן צו אַלע פֿרײַנד וואָס זײַנען דאָ דערמאָנט געוואָרן און צו דער גרויסער מחנה ניט־דערמאָנטע פֿרײַנד.

חשון־כסלו תשכ״ז,
נאָוועמבער 1966.

רשימה פֿון זאַמלערס

הירש אַבראַמאָוויטש, ע״ה
הרב יהודה אבֿידע (י. עלזעט), ע״ה
דר׳ י. אונטערמאַן
ש. איזבאַן
צבֿי־הירש אײַזנבערג
מאַטעס אַליצקי
א. אַלמי, ע״ה
מנוחה אַלפֿערין
יעקבֿ אַפּטייקער, ע״ה
יוסף אַקרוטני
מ. אַשעראָוויטש, ע״ה
לאה באַבי
אַלי באַזער
בצלאל באַלער
דוד באַס
שׂרה בארנשטיין
ח. בארקאַן, ע״ה
דניאל בוימגאַרט
יוסף ביטענסקי
גוטמאַן ביידערמאַן
ל. ביטעל
נחמן בלומענטאַל
מאַשאַ בעניאַ
ה. בעק
גוסטאָוו בערגער, ע״ה
יקותיאל בערגער
א. בערן
י. ל. בערנטאַל
דר׳ יוסף בערנפֿעלד
אײַזיק־מאיר בערנשטיין
ג. בערנשטיין
דוד בערעזער
אפֿרים בראַנדלער
חיים בראַקאַזש
דוד ברידזשער
ירחמיאל בריקס
וואָלף ברעסלער
אברהם גאָלאָמב
נחום־יהודה גאָלאָס
העלען גאָלדבערג
חוה גאָלדמאַן
דר׳ איזידאָר גאָלדסטיק, ע״ה
יצחק־לייב גאָלדשטיין
אַבא גאָרדין, ע״ה

י. גאָרוועלמאַן
יעקבֿ גאָרעליק
ב. גורעוויטש
משה גלאַזער
א. גלאַנץ־לעיעלעס
דר׳ וואָלף גליקסאַן
נפֿתלי גראָס, ע״ה
שמעון־מלך גרונדלעגער, ע״ה
מיכל גרינעס
דר׳ י. מ. גרינץ
שלמה גרינשפּאַן
בצלאל דוכאַווני
לייב דוקלער
גאָדל דזשייקאָבסאַן
זכנוך דיאַמאַנט, ע״ה
ישׂראל דיטש
מאַטעס דיטש
ב. דעמבלין (טייטלבוים)
חנוך האַלפֿערין, ע״ה
לעאַן (לייב) האַלפֿערן, ע״ה
מרדכי האַלפֿערן
ליליען האַמער
ש. י. האַרענדאָרף
ר. האַרקאַווי
צבֿי הורוביץ
משה הורוויץ, ע״ה
שואל הורוויץ, ע״ה
פֿ. הייליבראַנער
נחום הײַקין
י. א. הערץ
פּעסיע הערשפֿעלד־האָניגבוים
יוסף וואולף
שלום וואַסילעווסקי
בערל וואַסערמאַן
אוריאל ווינניצ׳ך
בינה ווינניצ׳ך
יצחק ווינשענקער
אַברהם ווינס
גבֿריאל ווינסמאַן
אײַזיק ווינסקרויט
מ. זאַלקינד
אליעזר־אַהרן זאַמער
גד זאַקלײַקאָווסקי
בן־ציון זאַרעצקי, ע״ה

הינדע זאַרעצקי
שמעון־משה זהבי (זלאָטניצקי)
ריווע זהבי (זלאָטניצקי)
ישׂראל־אַהרן זילבערבערג
אַהרן־חיים־ראובן זילבערשטיין
יעקבֿ זיעלאַנקאָ
דוד טאַמבאַק, ע״ה
אַהרן טהאָרן
קלמן־לייב (אַריה) טענענבוים
אליהו טענענהאָלץ
שלמה טענעראָווסקי, ע״ה
מאיר־זימל טקאַטש
ישעיה טרונק
אַלטער טרוס
משה טרינן (טרונקאָווסקי)
דניאל טשאַרני, ע״ה
ס. טשעסניק
יוסף טשערניאַק
מאַרקוס יאַקובאָוויטש
דר׳ אַבֿרהם יאַרמאָלינסקי
יעקבֿ כהן
אַלף כּן
יוסף לאַקס
בער (דבֿ) ליבערמאַן
הרבֿ חיים ליבערמאַן
דר׳ שלום (סעם) ליווי (לוואָוויטש)
אַבֿרהם ליווער, ע״ה
זונדל ליפשיץ
י. מ. לעדערמאַן (ניו־יאָרק)
לייבוש לעהרער, ע״ה
ליפע לעהרער, ע״ה
דר׳ יעקבֿ לעוויטש
א. לעווין
יעקבֿ לעווין, ע״ה
לייבוש לענסקי
דוד לערמאַן
דוד לערנער
הערשל (צבֿי) מאַטיסאָן
דר׳ פּסח מאַטענקאָ
שאול מאַלץ
יהושע מאַניק (לעדערמאַן)
ה. מאַרקוס
מ. מוסטער
צבֿי מיאַדאָוניק
י. ד. מיטלפונקט
יצחק מילאַקאָווסקי
ש. מיללער, ע״ה
אַהרן מיעדניק
אַבֿרהם מלאָטעק
אַשר־יצחק מעהר
שמשון מעלצער

מ. מענדלסאָן
יעקבֿ מעסטל, ע״ה
יוסף נוימאַן
דר׳ מרדכי נחום
ס. סאַבעל
דבֿ סדן
אַבֿרהם סוצקעווער
בערל סיגאַל
נח סיגאַלאָווסקי
שׂרה סיגאַלאָווסקי
דוד סיוואַק
ס. סימכאָוויטש
ש. סלוצקי
יצחק סעבעל
צבֿי עטקעס, ע״ה
אַבֿרהם עין, ע״ה
יהודה עלבערג
מענדל עלקין, ע״ה
נחום פּאָזנער
דר׳ עמנואל פּאַט
פנחס פּאָלען (פּאָליגסקי)
דר׳ חיים פּאָמעראַנץ, ע״ה
מאיר פּאַקנטרעגער
בצלאל פּאַרגמאַן
מ. פּופּס
שלמה פּושקאָוו
דוד פּלאַט, ע״ה
חיים פּעט, ע״ה
פּעסיע פּעסעלאָוו
חיים פּרוס
אַבֿרהם פּאָדים
חיים־לייב פּוקס
יוסף פּוקסמאַן
יוליוס פּישבאַך
משה פּריד־ווינינגער
משה פּרייליך
פּתחיה פּרימער
מאיר פּרישבלאַט
יעקבֿ צדקוני
ירחמיאל צוקערמאַן
אַהרן צייטלין
אפּרים צימערמאַן
רעיה צימערמאַן
בערל קאָהאַן
סאַלאָמאָן קאָהאַן, ע״ה
ל. ב. קאָהן
ל. קאָהן
ח. ש. קאַזדאַן
זלמן קאַפּלאַן
ישׂראל קאַפּלאַן
מרדכי־לייב קאַצענעלסאָן

עזרא קאַרמאַן, ע״ה
ה. קוזנעץ
עזריאל (לעאָן) קוסמאַן
ס. קופער
י. קייטלמאַן
דוד קעשיר
מ. קראַסניאַנסקי (סמבטיון)
נחמן קרופין (קרופינסקי), ע״ה
א. קריזאַווסקי
בערל ראַבאַך,
א. א. ראָבאַק, ע״ה
דר׳ אַהרן ה. ראָבינסאָן
דוד ראָגאָוו
אַבֿרהם ראָווינסקי
מנחם ראָוויצקי
יעקבֿ ראָזנבלאָט
מ. ראָזענבערג
שלמה ראָזענבערג
יצחק ראָזענפֿעלד
אַהרן ראָט
י. ראָט
מלכה ראָט
יעקבֿ מ. ראָטבאַרט
לייזער ראַן
אַהרן ראָפאָפּאָרט, ע״ה
ישראל רובין, ע״ה
פּנחס רודאָי, ע״ה
ריבאַ (בריסל)
אַבא ריבער
א. ריווע (אַבֿרהם ניימאָוויטש), ע״ה
מינע ריווקין־בּאָרדאָ
רבֿקה רייזנער־פֿיגענבלום

ט. רייזנער
שׂרה רייזען־ראָזענדאָרן
לייב רייזער
בערל ריימאַן
אַבֿרהם רעכטמאַן
מ. מ. שאַפּיר
רבֿקה שאַפּראַן
פּייגל שאַפּראַן־מאַרק
קלמן שאַרפּ
ר. שוגערמאַן
נחום שוואַדראָן
מ. שוואַרצבאַרט
שלמה שוואַרצבערג
הרבֿ דר׳ מאיר שוואַרצמאַן
מאַרק שווייד
יעקבֿ שופּלער
מאַשע שטוקער־פֿאַיוק
מנחם שטערן
יוסף שטשאַווינסקי
ראָזע שיינפּעלד
ל. שינדלער, ע״ה
ל. שמעוני (לייבל חיין)
ישׂראל שנייד
משה־יוסף שנייַדער
מ. י. שעליובסקי
חיים שעסקין
ז. שער (זעליג שערעשעווסקי)
שמשון שערצער־שאַר
רות שפּיזמאַן־גאָטפֿריד
לואיס שקאָלניק
אפֿרים שרייַער

קירצונגען און ראָשי־תיבֿותן

א

אַ	און אַנדערע
אַזוו	און אַזוי ווײַטער
אאר	א. א. ראָבאַק
אב	אליה בחור (אליה לוי אַשכנזי)
אַבג	אַברהם בער גאָטלאָבער
אבק	בערעזאָווסקי, „מלון אידי־עבֿרי מלא״
אג	אַזוי גערופֿענע
אַגפֿ	אַברהם גאָלדפֿאַדען
אגרת שלמה	אגרת שלמה, וואַנזבעק 1732
אדגל	און דאָסגלײַכן
אַדוו	אַדוואַרב
אַדי	אַדיעקטיוו
א״ו	און ווײַטער
אַוו	אַוועק־לאַלעמאַן, *Das deutsche Gaunertum*
אוטו	אומטראַנזיטיוועך וועדב
אול	מ. אולינאָוער
אומג׳	אומגעגנט
אומפֿ	אומפֿערזענלעך
אונגיו	אונגעריש יידיש
אוק	אוקראַאיניש
אוקר	אוקראַאיניש ריידענישן (אין יידיש)
אורח	א. ג. גורדון, „אורח מישור״, מלון תנכי עברית־זרגון, וואַרשע תרע״ד
א״ט	אונטערן טיטל
אַטר	אַטריבוט, אַטריבוטיוו
א״י	ארץ־ישׂראל
איבז	איבערזעצונג, איבערזעצער
איבפֿ	איבערפֿורעמונג
איט	איטאַליענישׂ
איי	אַן אייראָפּעאישׂ לשון
אינוו׳	אינווּאויגער
איפֿ	אייפֿעמיזם, אייפֿעמיסטיש
אימפֿ	אימפֿערַאַטיוו
אינוו	אינווּאַריאַנט
אינפֿ	אינפֿיניטיוו
איסטאַריע	אַ שיינע איסטאַריע פֿון דעם איינגילשין געגנראַל־אַדיוטאַנט מילאַרד געאַרג, אי־בערזעץ פֿון רוסיש — אַברהם מאַ־ליעוויטש איש אָשמענע, זשיטאָמיר 1874
איצ	איצטיקע צײַט
איק	אידישער קעמפֿער
איר	איראָניש
אַל	אַברהם ליעסין
אַלענ	אַלגעמיינע ענציקלאָפּעדיע
אלצ	אליעזר צווייפֿל
אַמ	אַמעריקאַניזם; אַמעריקע; אַמעריקאַנער
אמד	אַנזוזיק־מאיר דיק
אַמפֿ	אַמעריקאַנער פֿנקס, יוווֹ
אַמשט, אַמסט	אַמשטערדאַם, אַמסטערדאַם
אנ, א״נ	אונטערן גאַמען
אַנאַמ	אַנאַמאַטאָפּאיש
אע	און ענלעכע
אַפּש	יוסף אָפּאַטאָשו
אפּא	אפֿרים אויערבאַך
אצ	איינצאָל
אַצ	אַנגענומענע צײַטרעכענונג
אצג	אורי־צבֿי גרינבערג
אַקוז	אַקוזאַטיוו
אַקוזוו	אַקוזאַטיווישער וועדב
אר	אַברהם ריזען
אַרכ	אַרכאַאיש
אשט	אליעזר שטיינבאַרג
אשכנז	באַשרײַבונג פֿון אַשכנז און פּאָלאַק, פּראָג 1675 [פֿש III]

ב

ב	באַטײַט
בא	בלויז איינצאָל
ב״א	בוענאָס־אײַרעס
באַלנ־ געגרניש	ייִדישע כראָניק פֿון באַלאַנערונג פֿון וויען 1683, פּראָג תמ״ד, MGWJ 1937, II
באש	יצחק באַשעוויס
בב	באַטײַטן
ביר	שלמה בירנבוים
בלומ	נ. בלומענטאַלס זאַמלונג פֿון געטאָ־און קאַצעט־ווערטער
בם	בלויז מערצאָל
בע	י. א. אויערבאַך אי־בז, ר׳ ידעיה הפּניני, „בחינות עולם״, זולצבאַך 1744
בעס	בעסאַראַביע
בעמ	בעל־מחשבֿות
בער	י. מ. בערמאַן, „מעבל־אַרבעט״, וואַר־שע 1929
בערג	דוד בערגעלסאָן
בצג	ב. צ. גאָלדבערג
בראָד	משה בראָדערזאָן
בראנט	ר׳ משה הענעכש, „בראנט שפיגל״, פּפּדמ 1706
בריוו	פֿריוואַטע בריוו פֿון פּאָלאַליע אין 20ער יאָרן פֿון 20. י״ה
בש	בריוונשטעלער

ג

ג׳	געגנט
גאָר	מיכל גאָרדאָן

גה	גליקל האַמיל
גובֿ׳	גובֿערניע
גוו	געזאַמלטע ווערק
גוטנ	ק. גוטנבוים, „ספּעציעלע און אַלגעמיי־ נע רעלאַטיוויטעטס־טעאָריע", וואַרשע 1923
גל	געזאַמלטע לידער
גנ	געאָגראַפֿישער נאָמען
געוו׳	געוועזענער
גער	געראָנדיוו
גק	גאַלדענע קייט
גר	גריכיש
גראַמ	גראַמאַטיק, גראַמאַטיש
גרינ	חיים גרינבערג
גש	געזאַמלטע שריפֿטן, געקלײבענע שריפֿטן

ד

ד׳	דיאַלעקט, דיאַלעקטיש
דא	דוד איינהאָרן
דד	דיאַלעקטן
ד״ה, דה	דאָס הייסט
דוויו	דאָס ווײַטערדיקע וואַרט
דז	דאָס זעלביקע
דזב	דער זעלביקער באַטײַט
דזוו	דאָס זעלביקע וואָס
דטש	דניאל טשאַרני
דטשמ	דײַטשמעריש
דפ	דוד פֿינסקי
דפֿוו	דאָס פֿרײַערדיקע וואַרט
דצוו	דאָס ציטירטע ווערק
דר׳	דאָקטאָר
דרייזין	דרייזינס רוסיש־ייִדיש ווערטערבוך

ה

האפֿ	דוד האָפֿשטיין
הל	ה. לייוויק
הר	ה. רויזנבלאַט
הש	היסטאָרישע שריפֿטן, ייִוואָ

וו

וו׳	ווערב
וואָ	וואַלין
וואול	וואולגאַר
וואע׳	וואַיוואָדשאַפֿט
וואר	מאַרק וואַרשאָווסקי
וובֿ	ווערטערבוך
וודֿ	וועלוול זבֿאַר(ע)זשער
וועס	י. מ. ווײַסנבערג
ווינש	מאָריס ווינטשעווסקי
ווינץ	מגילת ווינץ, אָמשט ת״ח
וויצ	ווײַצנהויזן
וונ	ווײַבלעכער נאָמען
וופ	ווילנער „פּנקס" תקע״ב
וור	ווײַסרוסיש, ווײַסרוסלאַנד
וורר	ווײַסרוסישע רייַדענישן (אין ייִדיש)
וש	וואַרטשפּיל

ז

ז׳	זײַט
זב	זאַמלבוך
זוו	זאַצוואָרט
זז׳	זײַטן
זן	זעלטן
זק	זעליק קאַלמאַנאָוויטש
זר	זלמן ריזען
זרעים	משניות זרעים, קעניגסבערג 1861
זש	זלמן שניאור
זש׳	זשורנאַל
זשיט	חיים זשיטלאָווסקי

ח

ח׳	חלק
חא	חיי אָדם, א. דאַנציג, ווילנע 1863
ח״א	חלק א
ח״ב	חלק ב
חג	חיים גראַדע
ח״ג	חלק ג
חה	חובֿות הלבֿבֿות, זשיטאָמיר 1848

ט

ט׳	טערמין
טאָז	„טאָז״־ייִדיעות, וואַרשע 1928־1936, רעד׳ דר׳ ל. וואולמאַן
טוו	טײַטשוואָרט
טח	טײַטש־חומש — ר׳ יצחק בן ר׳ שמשון, חמשה חומשי תורה עם קצת פֿרש״י ומדרשים ע״ט, פֿראָג 1610
טמז	טאָג־מאָרגן־זשורנאַל
טע׳אַטאָר	טע׳אַטאָר פֿון חסידים, לעמבערג [1839 —43], [הש ו]
טעכט	טעכנישער טערמין
טענדלאָ	Abraham Tendlau, *Sprichwörter und Redensarten deutsch-jüdischer Vorzeit,* Frankfurt am Main, 1860
טרוו	טראַנזיטיוועך וועג

י

יא	ישׂראל אַקסענפֿעלד
יאי	יודאַ אַ. יאַפֿע
יאכ	יאַכינסאָן, „אַרבעט־בוך אויף נאַטור־ וויסנשאַפֿט", ו, וו, קיעוו 1926
יג	יעקבֿ גלאַטשטיין
יד	יעקבֿ דינעזאָן
י״ה	יאָרהונדערט
יהל	יה״ל, יצחק הלוי לעווינסקי
יובל	יובֿל־בלעטער
יוג	י. ריבֿקינד, „ייִדישע געלט"
יוהאנ	ייִדישער האַנטווערקער, קאָנגרעס 1938— 1940
יז	י. י. זינגער
יט	י. י. טרונק
יל	י. י. לינעצקי

יומ מ. קאַסאָוער, „יידישע מאכלים"

יופּא יידיש פּאַר אַלע, וואַרשע 1938-1939, רעד' נח פּרילוצקי

יופּאל יודישעס פּאַלקסבלאַט, פּעטערבורג

יופּיל יידישע פּילאָלאָגיע, 1924

יש י. י. שוואַרץ

יושפ יידישע שפּראַך, ניו־יאָרק

ילג יהודה־לייב גאָרדאָן, „שׂיחת חולין", וואַרשע 1889

ימ יודל מאַרק

יע יהודה עלזעט

יפ יוסף פּערלס יידישע כתבים, ווילנע 1937

יק יחזקאל קאַטיק, „מײַנע זכרונות"

יר יונה ראָזנפּעלד

יש יחיאל שטערן, „חדר און בית־מדרש"

ישפ יידישע שפּראַך, קיִעוו

כ

כי, כ"י כתב־יד

כצ כּמות־צאָלוואָרט

ל

ל לאַטײַן

ל"א לאָס־אַנדזשעלעס

ל1 יידיש־רוסישער ווערטערבוך, ליפּשיץ

ל2 רוסיש־יידישער ווערטערבוך, ליפּשיץ

לאָט יוסף לאַטײַנער

לאָקל לאָקאַליזם

לד ליטווישער דיאַלעקט

לדב „ליקוטי דיבורים" פֿון ר' יוסף־יצחק שניאורסאָן

לט1 לבֿ־טובֿ, אַמסטערדאַם 1723

לט2 לבֿ־טובֿ, סודלקאָוו 1838

ליט ליטווישׁ

ליטוו ליטווין, „יידישע נשמות"

ליטרש ליטעראַטור־שפּראַך

לל לייבוש לעהרער

לע אַ. גלאַנץ־לעיעלעס

לפּצ לאַנג־פּאַראַנגענע צײַט

לק לשון־קודש

לר רייזענישן פֿון ליטווישן דיאַלעקט

מ

מא מזרח־אייראָפּע

מאָט מאַטעמאַטיק

מאָל קאָדיע מאַלאָדאָווסקי

מאָנ איציק מאַנגער

מאָקמאָן גוסטאַוו מאָקמאָן, „די געהיימניסע פֿון יענער וועלט", וואַרשע 1865

מאַרק ווב אַהרן מאַרק, „פּוילישׁ־יידיש ווערטער־בוך", וואַרשע 1929

מב מעשׂה־בוך, אַמשט׳ תס"א

מבא מנחם באַריישאָ

מג מזרח־גאַליציע

מהד מיטל־הויכדײַטש

מהמ מגורת המאור

מוז מאַקס ווײַנרײַך

מוזט מוזיקאַלישער טערמין

מוק אַ. מוקדוני

מז מאַרגן־זשורנאַל

מזיז מזרח־יידיש

מחנה הרבֿ חיים נחמן בישקאָוויץ, „ספֿר מחנה כהונה", בײַאַליסטאָק תרצ"ח

מיז מערבֿ־יידיש

מינפי נ. ב. מינקאָוו, „פּיאָנערן פֿון יידישער פּאָעזיע אין אַמעריקע", נ"י 1956, I, II, III

מל מאַני לייבֿ

מלה משה־לייבֿ האַלפּערן

מלל מלים לאלוה, בערלין 1760

מלרה מחזור לראש השנה, סלאַוויטע 1832

ממ מגישי מנחה

ממוס מענדעלע מוכר־ספֿרים

מנהגים מהרי"ל, מנהגים, וועניציג 1590

מס מענדל סאָטאָנאָווער

מעג מערבֿ־גאַליציע

מעט מעטאָנימיש

מעשׂה „מעשׂה גדולה מן אומן", סודלקאָוו 1834 [הש ו]

אומן

מצ מערצאָל

מק משה קולבאַק

מר מאָריס ראָזנפּעלד

מש מלמד שׂית, פּיורדא 1737

נ

נאד משה נאַדיר

נאָמ ה. נאָמבערג

נב ניט באַקאָנט, ניט באַגעגנט

נוצ נוסח צופֿים, ווילנע תרמ"ג

נחב ר' נחמן בראַצלעווער, „ספּורי מעשׂיות"

נ"י ניו־יאָרק

נס דער נסתר

נעאָל נעאָלאָגיזם

נפ נח פּרילוצקי

נצ1 נחלת צבי, פֿראַנקפֿורט דמיין 1711

נצ2 נחלת צבי, זשיטאָמיר ..186

נר ניט רעקאָמענדירט

נש נחום שטיף

ס

ס׳ ספֿר

סאָוו סאָוועטיש

סהמ ספֿר המגיד (לובלין 1625, פּראָג 1691, ווילהרמרשדאָרף 1717)

סוב סובסטאַנטיוו, סובסטאַנטיווירונג, סוב־סטאַנטיווישׁ

סוצ אַבֿרהם סוצקעווער

סור סגולות ורפֿואות אין „שער אפֿרים", פֿון ר' אפֿרים וועדטהיים, פֿיורדא תפּ"ח

סטוטש נ. סטוטשקאָוו, „דער אוצר פֿון דער יידישער שפּראַך"

סל אין לשון וואָס איז שטאַרק פֿאַרסלאַווישט (ניט רעקאָמענדירט פֿאַר דער כּלל־שפּראַך)

ס״מ סאַנטימעטער

סמב מ. סמבטיון, „אַ זעקסטער וועלטטייל״

סעג ז. סעגאַלאָוויטש

ספ מרדכי ספּעקטאָר

ספעצ׳ ספּעציעל

סצ סדר־צאַלוואָרט

סשי זאַלער, „ספֿר שערי יצחק״, I, II, וואַרשע תרע״ט

ע

עח איבז געשלס, „ספֿר עץ חיים״ (קיצור של״ה), פֿיורדא תקי״ב

עט שלמה עטינגער

עיון יצחק, בערלין 1732

על עלזאַסער יידיש

ענג ענגליש

ענצגאָלד די אַלגעמיינע אילוסטרירטע ענציקלאָפּעדיע, רעד׳ דוד גאָלדבלאַט, נ״י 1923

עפש יחיאל מיכל עפשטיין

עק עזרא קאַרמאַן

פ

פ׳ פערזאָן

פאָד פאָלאָליע

פאס פאַסיוו, וועדב אין פאַסיוו

פאר פאַרטיציפּ

פב פריוואַטע בריוו

פד פּוילישער דיאַלעקט

פה פּרץ הירשביין

פויל פּויליש

פיעט ש. פיעטרושקאָ, משנה־איבערזעצונג

פמ פּרץ מאַרקיש

פנקס פּנקס מדינת ליטא, בערלין תרפ״ב, שמעון דובנאָוו

ליטא

פסיכ׳ פסיכאָלאָגיש

פעיצ פעיאַראַטיוו

פפ פערזאָנען

פפֿ פאַראַלעלע פֿאָרעם

פר רייד־ענישן פֿון פּוילישן דיאַלעקט

פרצ פּרץ מאַרקיש

פרעפּ פרעפּאָזיציע, פּרעפּאָזיציאָנעל

פֿ

פֿ׳ פֿאָרעם

פֿאַצ פֿאַר דער אָנגענומענער צייטרעכענונג

פֿאָר פֿאָרווערטס

פֿאש פֿרייַע אַרבעטער שטימע

פֿג פֿאַרלאָג

פֿגל פֿאָלקסגלייבעניש

פֿגעז פֿאָלקסגעזונט, ווילנע 1923—1940, רעד׳ דר׳ צמח שאַבאַד, הירש מאַץ; פֿאַריז 1948—1951, רעד׳ דר׳ ל. קורלאַנד

פֿגפֿ פֿאַרגרעסער־פֿאָרעם

פֿוו פֿאָלקסווייז

פֿוובּ ח. א. פֿינקעל, יידּ׳ טעכנישער ווערטער־בוך, כאַרקאָוו 1923

פֿול פֿאָלקסוועלט

פֿטמ פֿאָלקסטימלעך, גיט ליטעראַריש

פֿיג פֿיגוראַטיוו

פֿנג ל. פֿינגבערג

פֿל פֿאָלקסליד

פֿמ פֿאָלקס־מעשׂה

פֿע פֿאָלקס־עטימאָלאָגיע, פֿאָלקס־עטימאָלאָגיש

פֿפ פֿאָלקספֿאַרגלייך

פֿפּא פֿראַנקפֿורט־אָדער

פֿפּדמ פֿראַנקפֿורט־(ד)מיין

פֿצ פֿאַראַנגענע צייַט

פֿקפּ פֿאַרקלענער־פֿאָרעם

פֿר פֿראַנצייזיש

פֿרגל פֿאַרגלייך

פֿרש פֿאָלקסרעטעניש

פֿש פֿילאָלאָגישע שריפֿטן, יזוא

פֿ״ש פֿאַראייניקטע שטאַטן

צ

צ׳ צייטונג

צ״א צוישן אַנדערע

צאינה צאינה וראינה, אַמשט תע״א

צב צונויפֿרייד(וגג)

צגז צונויפֿגעזעצט

צוו צאַלוואָרט

צוכט אולמא זעליקמן, „דער צוכט שפּיגל״, פֿראַנקפֿורט 1680

צונ אליקום צונזער, קריטישע אויסגאַבע, יזוא, נ״י 1964, I, II

צוק צוקונפֿט

צור צאינה וראינה, ווילנע תרל״ב

צזוו צונויפֿגעזעצטער ווערב

ציט ציטירט פֿון, ציטאַט בײַ

צייט אַהרן צייטלין

ציג י. ציגענבערג, „די געשיכטע פֿון דער ליטעראַטור בײַ יידן״, ווילנע 1935

צעד צעדערבוים, „דיא געהיימניסע פֿון בערדיטשוב״, וואַרשע 1870

צפֿ צערטל־פֿאָרעם

צש דר׳ צמח שאַבאַד

ק

קאָל וובּ Joh. Heinrich Callenberg, *Jüdischteutsches Wörterbüchlein*, Halle 1736

קאַנ קאַניונקציע

קאָס מרדכי קאָסאָווער

קאַר א. קאַראַלניק, שריפֿטן I, II, III, נ״י

קה קהֿ הישר

קוד קולטור און דערציאונג, נ״י

קוו לייב קוויטקאָ

קוו׳ קוואַדראַט

קזוו קעגנזעטיקער (רעציפּראָקאַלער) ווערב

קח קהל חסידים, לעמבערג 1875

קל קינדער־לידל

ק״ל קינדער־לשון

קמ	קול מבֿשר	
ק״מ	קילאָמעטער	
קענאָ	קענעדער אָדלער, מאָנטרעאָל	
קפֿ	קירצערע פֿאָרעם	
קצ	קומעדיקע צייט	
ק״ק	קוואַדראַט־קילאָמעטער	

ר

ר׳	רבֿ, רבי	
ר״ה	ראש השנה	
רוב	יוסף רובינשטיין	
רומ	רומעניש	
רוס	רוסיש	
רוסיצ	רוסיציזם	
ריבֿ	יצחק ריבֿקינד	
רעד׳	רעדאַקטאָר, רעדאַקטירט, רעדאַקציע	
רעפֿל	רעפֿלעקסיוו פֿאָרעם	
רר	ריידנישן	

ש, שׂ

שאר	מנחם מ[אַ]ן בן שלמה הלוי אַמעלאַנ־דער, „שארית ישׂראל״, אַמשט 1743	
שׂב	שׂפֿה ברורה, אַמשט 1701	
שד	שמעון דובנאָוו, „די וועלט־געשיכטע פֿון יידישן פֿאָלק״	
שה	שׂמחת הנפֿש	
שהמ	שׂבֿילי המלמדים, בבֿא מציעא, וואַרשע 1865	
שוו	שפּריכוואָרט	
שוב	אַברהם שוואַב, ספֿר דבֿרי יושר [וועער־טערבּוך], אַמשט תקכ״ז	
שו״ת	שאלות ותשובֿות	
שי	שבֿט יהודה	
שמ	שין מיללער	
שנ	שמואל ניגער	
שע	שלום־עליכם	
שפּ׳	שפּאַלט	
שפּא	שפּאַניזם	

ת

ת״א	תל־אָבֿיבֿ	
תח	תלמיד־חכם, אין לשון פֿון תלמידי־חכמים	
תי	תּרגום יהואָש	
תל	תלמודיש	
תנ	תנכיש	
תקק	תקנות פֿון קראָקעווער קהילה, 1595	

וויַסרוסיש	*B*
דײַטש	*D*
ענגליש	*E*
פֿראַנצייזיש	*Fr*
איטאַליעניש	*It*
לאַטײַן	*L*
ליטוויש	*Lit*
מיטל־הויכדײַטש	*Mhd*
פּוילישׁ	*P*
רוסיש	*R*
רומעניש	*Ru*
שפּאַניש	*Spa*
אוקראַאיניש	*Uk*
אונגעריש	*Un*

גרייזן, באַמערקט נאָכן אָפּדרוקן

1. בײַם וואָרט **אומאיינשטיימיק** (ז׳ 520, שפּ׳ 2) פֿעלט ניט פֿאַר דעם וואָרט צוזאַמען. דאַרף זײַן: ניט־צוזאַמען.

2. בײַם וואָרט **אומצניעותדיק** (ז׳ 648, שפּ׳ 1) דאַרף זײַן מאה שערים.

3. אין די מיטל־הויכדײַטשע ווערטער פֿעלט איבער אַ טעכנישער סיבה דאָס געהעריקע צייכנדל אונטער דעם z.

אַכטונג, באַנוצער פֿון וועדטערבוך

(זען אויך די ווייטערדיקע זײַט)

דער סדר פֿון אַלף־בית

א, ב, בּ, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, כּ, כ (ך), ל, מ (ם),
נ (ן), ס, ע, פּ, פּ (ף), צ (ץ), ק, ר, ש, שׂ, ת, ת.

ב און **בּ** זײַנען באַזונדערע אותיות;

כ " **כ** " " " ;

פּ " **פּ** " " " ;

ת " **ת** " " " ;

ש " **שׂ** " " " ;

שׂ קומט נאָך **ש.**

ב (אָן אַ פּינטעלע און אָן אַ שטריכעלע פֿון אויבן),
פּ (אָן אַ פּינטעלע און אָן אַ שטריכעלע פֿון אויבן) —

קומען אין אַלטע טעקסטן, אין ציטאַטן פֿון לשון־קודש, וועלן דער אַרויסרייד קען זײַן אַ צווייאיקער, און בכלל אין אַלע פֿאַלן, וועלן עס איז ניט קלאָר, צי מיר האָבן פֿאַר זיך אַ **ב** אדער אַ **בּ**, אַ **פּ** אדער אַ **פּ**.

א, אַ, אָ — ווערן ניט געשריבן ווי באַזונדערע אותיות.

ו, וּ, וֹ — ווערן ניט געשריבן ווי באַזונדערע אותיות.

י, יִ — ווערן ניט געשריבן ווי באַזונדערע אותיות.

וו, וי, יי, יַ — ווערן פֿון שטאַנדפונקט פֿון סדר ניט באַטראַכט ווי ספּעציעלע אותיות פֿון ייִדישן אַלף־בית, נאָר קומען לויטן סדר ווי צוויי אַפּגעזונדערטע אותיות.

דער סדר פֿון וועדטער

וועלן דער אותיות־באַשטאַנד איז דער זעלביקער —
קומט פֿריִער **א** (אָן שום נקודה); **אַ** קומט פֿאַר **אָ:**
אַט פֿאַר אָט, איבערהאַר פֿאַר איבערהאָר.

קומט **יי** פֿאַר **יַ:** אונטערהיילן פֿאַר אונטערהיַלן, איבערנייען פֿאַר איבערניַען.

קומט דאָס וואָרט מיטן אַקצענט אויפֿן ערשטן טראָף פֿאַרן וואָרט מיטן אַקצענט אויף **א** ווייטערדיקן טראָף: אונטערהאַנדלען פֿאַר אונטערהאָנדלען, איבערגילטן פֿאַר איבערגיַלטן.

ביים סדר פֿון אויסשטעלן די וועדטער נעמט מען ניט אין באַטראַכט דעם מקף און אויך ניט די צעטיילונג אויף באַזונדערע וועדטער.

געדענקט וועגן שטומען אַלף צווישן צוויי וואָוון און **א** וויַיטערדיקן וואָו.
אַזוי קומט פֿאַר אַוואַנסירן, אַוועקוואויינען פֿאַר אַוועקוואָיען.

געדענקט וועגן שטומען אַלף אַנהייב טראָף פֿאַר **ו** און **י.**
אויסציאונג קומט פֿאַר אויסציִינערן, איבערגליאונג פֿאַר איבערגליד.

אַכטונג, באַנוצער פֿון ווערטערבוך

(זען אויך די פֿריערדיקע זײַט)

א׳, אַ׳, אָ׳

פֿאַרבײַטן די ווערטער וואָס ווערן אויסגעטײַטשט. **א׳** איז פֿאַר אַ וואָרט וואָס הייבט זיך אָן מיט אַן אַלף אָן אַ נקודה אָדער מיט אַ שטומען אַלף, למשל: אונטערן איינס אחד פֿאַרבײַט א׳ דאָס וואָרט אחד; אונטערן איינס עטלעכע א׳ דאָס וואָרט אײַן. **אַ׳** איז פֿאַר אַ וואָרט וואָס הייבט זיך אָן מיט אַ, למשל: אונטערן איינס אַזיאַט פֿאַרבײַט אַ׳ דאָס וואָרט אַזיאַט; אונטערן איינס אַחדות פֿאַרבײַט אַ׳ דאָס וואָרט אַחדות. **אָ׳** איז פֿאַר אַ וואָרט וואָס הייבט זיך אָן מיט אָ, למשל: אונטערן איינס אָזאָן פֿאַרבײַט אָ׳ דאָס וואָרט אָזאָן; אונטערן איינס אָחי פֿאַרבײַט אָ׳ דאָס וואָרט אָחי;

אויב עס קומט צו אָן ענדונג, ווערט זי צוגעשטעלט גלײַך נאָכן ׳, למשל: בײַם וואָרט אוצר, פֿאַר אוצרות — א׳ות; בײַם וואָרט אייגל, פֿאַר אייגלעך — א׳עך.

בײַ אַ מקף אָדער בײַ אויסדרוקן וואָס באַשטייען פֿון צווי אָדער מער ווערטער קומען די ראָשי־תיבֿות פֿון אַלע באַשטאַנדטיילן, למשל: פֿאַר אחד למאה — א׳ ל׳; פֿאַר אַחדות־האומה — א״ה׳; פֿאַר אחד מן השוק — א׳ מ׳ ה׳.

( )

1. אין איינס פֿון ווערטערבוך באַטײַט: מעג יאָ אָדער ניט זײַן אַ טייל פֿון וואָרט: אַטמאָספֿער(ע) — קען זײַן אַטמאָספֿער און קען זײַן אַטמאָספֿערע; אינערבײַטיק(עוד)יק קען זײַן אינערבײַטיק און קען זײַן אינערבײַטעוודיק.
2. אין דער אויסטײַטשונג באַטײַט: עס קען יאָ אָדער ניט זײַן אַ טייל פֿון דער אויס־טײַטשונג; עס קענען זײַן בײַדע אָדער נאָך מער פֿאַלן; עס איז אַ נייטיקער צוגאָב צו דער אויסטײַטשונג.
3. אַרום לשון־קודשע ווערטער וואָס קומען אַרײַן אין פּינקטלעכן ציטירן פֿון אַלטע ספֿרים.

[ ]

1. צוגאָב צו אַ ציטאַט.
2. אינפֿאָרמאַציע וועגן שטייגער, פֿירונג, דין; סתם צוגאָב־אינפֿאָרמאַציע.
3. אַנווײַז אויפֿן אַרויסרייד, ספּעציעל בײַ ווערטער און אויסדרוקן פֿון לשון־קודש.
4. זײַטיקער אַנווײַז אויף אַ גראַמאַטישער דערשײַנונג.
5. וואָרענונג קעגן אַ מעגלעכן טעות.

סימנים

← — זען.

< — שטאַמט פֿון.

> — שטאַמט פֿון (אויב עס קומען ניט־ייִדישע אותיות).

= — האָט דעם באַטײַט פֿון, איז גלײַך צו.

‾ — דער גאַנצער טייל פֿון וואָרט ביז צו דער ענדונג אָדער ביזן געגעבענעם אות.

| — ווײַזט דעם טייל פֿון וואָרט וואָס חזרט זיך איבער בײַ די אָפּשטאַמיקע ווערטער און די צוגאָבן, למשל: בײַ איטער|ירן — ־אַטיוו, אַנשטאָט איטעראַטיוו.

~ — דער קאָנווערב (בײַ ווערבן מיט אום־ פֿאַרבײַט עס אום; בײַ ווערבן מיט אונטער־ — פֿאַרבײַט עס אונטער; בײַ ווערבן מיט איבער־ — פֿאַרבײַט עס איבער; בײַ ווערבן מיט אײַנ־ — פֿאַרבײַט עס אײַנ) ווי אויך אַ פֿאַרבײַט פֿון די זעלביקע טיילן בײַ ווערטער וואָס שטאַמען פֿון אָט די ווערבן.

. — נאָך אַ ציפֿער ווײַזט אַז עס איז אַ סדר־צאָל, למשל: אין 19. י״ה — אין 19טן יאָרהונדערט.

* — באַטײַט: לייגן אָכט; קומט געווינלעך פֿאַר אַן אידיאָמאַטישן אויסדרוק.

אום — פרעפ. *Mhd*: um(b, be). אַרכ. אין רײדשפּראַך פֿאַרבליבן בלויז אין לד, אין אַנדערע בב פֿאַרבינדונגען אַוועקאַרן אויף אין [אום — אים — אין]. וועלט אַלץ מער פֿאַר־שטויסן אויך אין שרײַבשפּראַך.

1. ווײַזט אויף צײַט, באַטײַט: אין, בשעת, אין דער צײַט פֿון. קומט געווײַנטלעך אין פֿאַרבינדונג מיט יִדישע פֿירונגען און די־נים בנוגע שבת אָדער יום־טובֿ ווי אויך פֿאַר אַ דאַטע פֿון יִידישן לוח. „מע טאָר ניט טראָגן א׳ שבת״. „פֿאַר עסן חמץ א׳ פּסח קומט כּרת״. „א׳ ראָש־השנה האָט דער גרעסטער קבֿצן אַ טראָפֿעלע האָניק״, שוו. „א׳ חשון מאַכט מען חשבון״, שוו. „איטלעכער משוגענער ווערט א׳ תמוז קלאָר״, שוו. „זאָגט ער א׳ ערבֿ שבת...״, זדרעים, לג/ב. „מגילה לערנט די הלכות פֿון מגילה לייענען א׳ פֿורים״, פֿיעט. „אַמאָל א׳ חול־המועד סוכות האָט געזען הרבֿ ר׳ גרשון אַז ער לייגט ניט קיין תּפֿילין״, שבֿחי בעשט, יאָס 1843, פּרק י׳. „א גלעזעלע ווײַן א׳ יום־טובֿ צו טרינקען איז בעסער ווי צו לייגן אַ לאַטע״, פֿס. „וואַרפֿן בוזיקעס א׳ תשעה־באָבֿ״, „פֿעטערע לאַטקעס א׳ חנוכּה״, ייל. אַרכ און פֿטמ אויך פֿאַר אַנדערע צײַט־באַגריפֿן. „א׳ מנחה־צײַט״, קאָל וובֿ. „דער שוועסטער פֿעלן איז א׳ ווינ־טער גרינג, דאָס גרינגסטע העמד איז א׳ זומער שווער״, שוו. „אַ טרונק ברענפֿן וואַרעמט א׳ ווינטער אוך קילט א׳ זומער״, שוו. „אַז מע זינגט א׳ זומער, ווייסט מען א׳ ווינטער״, שוו. „א׳ מיטן דר נכט שנייט ער אים אפּ דעם קאָפּ״, ש׳, כז/א. „[די מערעשקע] גרייט זיך א׳ זומער איר פֿרנסה, טראָגט צום הויף [= צונויף] אום־שניט [= אום שניט] איר באַדערפֿניש״, מס, משלי, תקע״ד, ל, 25. „ווי שניי א׳ זומער און ווי רעגן אין שניט״, תּ׳, משלי, כו, 1. „א׳ מאַנטיק זענען געקומען די פֿוחזים אונטער שטאָט״, מעשׂה אומן. „די וואַסערן זינגען אין דעם אַנדערן טאָג ניט רעכט באַשאַפֿן געוואָרן, נײַערט א׳ דריטן טאָג״, צור, בראשית. „א׳ פֿרײַטיק, אַזייגער צוועלף בײַטאָג, בין איך אַנ־געקומען צום רבין״, ייל.

2. אַרכ. ווײַזט אויף געלט בײַם קויפֿן עפּעס, פֿאַרבײַט פֿאַר. „קויף מיר א׳ איין גילדן איין פֿיש״, שב, כ/א. „אין שנײַדער פֿון יהודים, דער האָט מיר אַ פֿיש אויסגע־קויפֿט א׳ צוועלף גילדן״, צור, בראשית. אויך פֿאַר אַ וואָרט וואָס פֿאַרבײַט דעם קאָנקרעטן פּרײַז. „א׳ ויא פֿיל ווילשטו געבן דאש? א׳ אַזוי פֿיל״, שב. 3. ספּעצ בײַם (פֿאַר)קויפֿן אַן עליה אין שול (אויך אַ פּסוק פֿון אתּה־הראית, פּתיחת־האָרון, בײַ יעדער ליציטאַציע פֿאַר דער מצווה, דעם כּבוד). אום איז דאָ פֿאַרבליבן ווי אַ פֿעסטער אײַנפֿיר. ...גילדוין א׳ ששי; דרײַ מאָל ח״י א׳ מפּטיר אאזוי. „אָבער גילדוין א׳ שלישי״, ייל. „ער קוקט מיטן אייגל און זינגט: אַכצן גילדוין א׳ כהן״, שע, פֿונעם יאַריד.

4. אַרכ. קומט אַנשטאָט פֿאַר, וואָס ווײַזט אויף קאָמפּענסאַציע אָדער סיבה. „ער מוז היטן די שאָף א׳ דאָס ברויט״, צור, ויצא. „דערום זאָל מען נעמען געלט א׳ דרײַ באַלקן [וואָס ער האָט געגזלט]״, צור, ויקרא. „(ואתן) אוג׳ איך האָב געבּין צו אײַך איין לאַנד דז דוא דיך ניט גימיאט האשט א׳ אירע״, סהמ, יהושע. „אוג׳

אום — קאָנוועקציע. *Mhd*: um. אַרכ (אין הײַנט־צײַטיקן יִידיש: אָדער מיט אַרכ בײַטעם אָדער דטשמ). קומט אין אויסגעבּרייטערטע און צו־גויפֿגעוואַקסענע זאַצן און ווײַזט אויפֿן צײַל. דזו כּדי. [פֿרגל: אום פּדין]. „אַזוי צוקט דאָך קיינער אין פּולין א׳ געלט פֿון דאָרטן צו הולן״, אַשפּנז. „עש איז איין מעכטיג געטלעך ספֿר פֿאַר אַלי מענשן א׳ דרין צו לייענן גלײַך איר עש בײַפֿינדן וועלט״, שערי־בלאָם, יוסף מאָרשן איבּז, יהושע בן סירק [= סירא], אמשס 1712 [ייבּל XIII, 5־6]. „זולכי [חכמה] צו ער־לערנין...א׳ נור קיין נאַר צו זײַן״, ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „ער איז דאָס ווערט געווען, א׳ דאָס ער זאָל זאַכן מער ניס טאָן״, ליאַנדאָר, נייער בש, ווילנע 1844. „נאָר זאָס נישט געקענט זיך...אַנהולין א׳ זיך נוקם צו זײַן פֿאַרן גאַנצן יאָר״, ייל. „א׳ דאָס מבֿאר צו זײַן האָט ער געריידט אין דעם הפּרש־המהותי פֿון כּוחות וחושים״, לדב.

אום, אומ־ — קאָנוועבּ (פֿאַרבונדן אין אינפֿ און פּאָר, באַזונדער און נאָכן שטאָם פֿון ווערב אין אימפּ און איצ). *Mhd*: um(be). [אָפֿט אין לד און וורר, זעלטענער אין פּד.] גיט צו עט־לעכע בב דעם שטאָם פֿון ווערב. 1. ווײַזט אַז די טוואונג קומט פֿאָר אַ לענגערע צײַט אָדער פֿון צײַט צו צײַט (אויך אין אַ צאָל פֿאַלן — פֿון אָרט צו אָרט). למשל: אומגיין, אומוואַנ־דערן, אומזוכן, אומטאַנצן, אומטראָגן, אומ־לויפֿן, אומפֿירן, אומשפּרינגען אאזוי.

2. באַטײַט: ווידער, פֿונדאָנסנײַ, אויף אַ נײַעם שטייגער, דזו דער קאָנוועבּ אויבערן, למשל: אומאָנדערשן, אומאַרבעטן, אומבויען, אומבינדן, אומדרייען, אומטוישן אאזוי.

3. פֿאַרבײַט און איז גלײַכווערטיק מיט דעם קאָנוועבּ אַרום. למשל: אומבינדן, אומ־הענגען, אומלויפֿן, אומפֿאָרן, אומפֿלײַזן, אומ־קוקן זיך, אומשלעפּן זיך אאזוי.

4. איז לויטן באַטײַט ענלעך צו די קאָנוועבּן אײַן און אַנידער און ווײַזט אַז די טוואונג איז דורכגעפֿירט בײַזן סוף. למשל: אומוואַלגערן, אומוואַרפֿן, אומפֿאַלן אא.

5. קען אינגאַנצן בײַטן דעם באַטײַט לגבי דעם באַטײַט פֿון שטאָם. למשל: אומבּרענגען, אומקומען, אומקערן אא.

די אַנדערע בב און די קאָמבינאַציעס פֿון באַטײַטן (← אומבינדן, אומגיין, אומדרייען) זען אין די ווײַטערדיקע ווערבן.

אומ־ — פרעפֿיקס. *Mhd*: un- (um נאָר פֿאַר ליפּנקלאַנגען). זיך מערקן: אין יִידיש בלויז אומ־, קיינמאָל ניט „אונ־״, וואָס איז דטשמ. קומט מיט אַדיעקטיוון (אויך פּאַרטיציפּן), אַד־ער לובט הקב״ה גלײַך אַזוי וואול א׳ דש בייז אַז א׳ דש גוט״, לט״, הקדמה. „ער ווערט א׳ דש געלט איין ווײַב נעמען״, דאָרטן, קז/א.

5. ווײַזט אויף דער מדרגה, בײַז וואָס־ער מאָס, בײַז וואָסער גראַד. א׳ וואָס גייט עס אײַך? עס גייט דאָך א׳ אַ גאַרנישט מיט אַ נישט. „דורך אַ הורישער נקיבֿה קומט מען א׳ אַ שטיקל ברויט״, מס, משלי, תקע״ד, ו, 26 [תּ׳: „ביז אַ לעבל ברויט״]. „נאָר מײַן סיטואַ־ציע איז דורך דער זענדונג גיט א׳ סך בעסער געוואָרן״, נ. בירנבוים, ייבּל XV, 1־2. *א׳ לעבן = ביז אַוועקגעמען (אַוועקגעבן) דאָס לעבן. „עס גייט א׳ זײַן לעבן״, מס, משלי, ז, 23 [תּ׳: „עס איז א׳ איר לעבן״ — ׳כּי בנפשו הוא׳]. „שׂונאים א׳ לעבן״, תּ׳, תּהלים, יז, 9 — ׳איבֿי בנפשׁ׳. „באַרגט מיר אויף די קאַפּאָטע 2 רובל... וואָרעם איך דאַרף זייער נייטיק האָבן, עס גייט מיר פּשוט א׳ לעבן״, א. מאַרגאָליס, די געהיים־ניסע..., וואַרשע 1882.

6. קומט אַנשטאָט אַרום (אויך כּדי אויסצומײַדן צוויי מאָל אַרום, קען דאָס ערשטע מאָל זײַן — אום) „מע קען אים א׳ פֿינגער ארומוויקלען״ [= טאָן מיט אים וואָס מע ווײַל, גרינג אַפּנאַרן אָדער אײַנרעדן], פֿוול. „אוג׳ עש וואר דר ווײַל דז זיא זאסין א׳ דעם טיש, אוג׳ עש וואר דיא זאג גאָטש צו דעם [נבֿיא שקר]״, סהמ, צח/א. „אוג מײַן טונין א׳ אונז לויפֿן״, ׳בחורים לידּ׳, פֿפֿדמ 1750 [ייבּל XIII]. „דער ניקש צו טון האט שטעלט זיך אין דער גאַש...מאַכט איין רעדל א׳ זיך אַרום״, לט״, ד/א.

7. ווײַזט אויפֿן פֿעריאָדישן איבערהופֿן אַ באַשטימטע צײַט, אַנשטאָט איבער. קומען אַ יאָר א׳ אַ יאָר. „די צווייטע וואָך האָב איך שוין געקנעלט בײַ די באַלעבאָטים אין דער היים. עס איז געבליבן אַ וואָך א׳ אַ וואָך״, פּרץ, ׳עלנט׳.

8. ווײַזט אויף צײַל אָדער סיבה. אַנשטאָט צוליב, איבער אפֿ. „ער וויינט ניט א׳ אין, אוג טוט אַך קיין קריעה א׳ אין רײַסן, ער טרײַבט קיין אַבֿילות א׳ אין, קיין שבֿעה אַך קיין שלשים ניט״, משה אײַזענשטאָט איבז, דרך הישר לאבֿן בוחן, [אָרט?] 1746. „ווער איינם דינט...א׳ פֿיל אודר א׳ ווינינ...איז צום אלשׁ גוטש זוכה״, ר׳ יעקבֿ בר׳ מתּתיהו איבז, תּם וישר, פֿיורדא 1768. „אוג איז מכבד אַפֿילו דען רײַכן א׳ זײַן געלט מכּל־שכּן אום זונשט, דשׁ היישט מכּנים אורחים״, עפּש, דרך הישר לעולם הבּא, שקלאָו 1796. „אַ מײַנע טײַערע עלטערן, עס טוט מיר פֿיל מער לײַד א׳ אײַך אַלס א׳ מיך״, אמד, קאַרטוכע, ווילנע 1878.

9. אַרכ. קומט אַנשטאָט אַן אָקוז אָן אַ פּרעפּ. „ער ביט איהם א׳ איין סיוע״ [= הילף], ׳בחור־רים לידּ׳, פֿפֿדמ 1750 [ייבּל XIII]. געבליבן פֿטמ אין לר. בעטן א׳ הילף.

← אום — האַלבן; ← אום ווילן; ← אום — וועגן.

10. אַרכ. אַנשטאָט מיט. „דאז דער זעל־ביר בן אדם זײַן שאטין נימר זעהן קאן [הושענא רבה] איזט שון גאַנץ שלעכט א׳ אים״, אריה ליב בר׳ יהודה זעליגמאַן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1725.

11. פֿטמ. אַנשטאָט אָן. „דש וואָשר מוז פֿארט אין היישן זידן א׳ אוף הערונג״, עפּש, דרך הישר לעולם הבּא, שקלאָו 1796. „ווער האָט אַזוי פֿיל וואָסער אין יענעם שטיין אַרײַנ־געלאָזט, אַז גאָר א׳ אַן אָפּשטאַנד רינט עס אַזוי פֿיל?״, דאָס איינאיינאייניציגע קינד, איבז, לובֿ־לין 1877.

12. אַרכ. אַנשטאָט גלײַך נאָך. „מן עש זאָגט אוף די ישובֿים איין פּסוק א׳ דען אַנדרן״, עפּש, דרך הישר לעולם הבּא, שקלאָו 1796.

וועלבן און סובסטאַנטיוון. גרונטבאַטײַט: ג׳ט.

א) זייער אַפֿט מיט אַדיעקטיוון, וואו עס איז כּמעט תּמיד מעגלעך צו האָבן אַ נײַע פֿורע־מוג דורך צוגעבן אום־ צום אַדיעקטיוו (ספּעצ, וען עס איז דאָ דער סופֿיקס — ־לעך; וען דער אַדיעקטיוו איז אַ לענגערער, פֿון דער קולטורשפּראַך; וען דער שטאַם איז אַן אינ־טערנאַציאָנאַליזם אַדער דאָס גאַנצע וואָרט איז אַן אינטערנאַציאָנאַליזם. זעלטענער טרעפֿט זיך בײַ אייגטראַפֿיקע אָפּטע אַדיעקטיוון). אום־ קומט אויך פֿאַר (ווערבאַלע) פֿרעפֿיקסן, למשל: אום־ אַנטוויקלט, אומבאַשטעטיקט, אומגעמאַלדן, אום־ דערטרעגלעך, אומפֿאַרמעגלעך, אומצעטייליק.

ס׳רובֿ איז די נעגאַציע אַ פֿולע און עס שאַפֿט זיך אַן אַנטאָגעס צום אַדיעקטיוו אַן אום־, למשל: אַפֿהענגיק — אומאָפֿהענגיק, באַגרײַפֿלעך — אומבאַגרײַפֿלעך, באַגרענעצט — אומבאַגרע־ נעצט, צופֿרידן — אומצופֿרידן אאַזוי; אוממאָ־ראַליש, אוממוזיקאַליש, אומסימפּאַטיש, אום־ פּאַרטייאיש, אומפּראַקטיש, אומפּראָדוקטיוו אאַזוי; אומקולטורעל, אומקאָנסעקוועטע אאַזוי. די ווערטער מיטן פֿרעפֿיקס אום־ וואָס שאַפֿן אַ פּינקטלעכן אַנטאָגעס צו די ווערטער אָן אום־ וועלן ווײַטער פֿאַרצייכנט, אָבער זיי ווערן ניט בריײַט אויסגעטײַטשט.

אין אַ צאָל פֿאַלן איז די נעגאַציע ניט קיין פֿולע, למשל: אומצײַטיק = ניט־אינגאַנצן צײַ־ טיק, צווישן צײַטיק און ניט־צײַטיק, הגם אַ סך נעענטער צום נעגאַטיוון פּאָלוס; אומאָגנעטאָן = ניט־געוג אָדער ניט־פֿאָסיק אָגנעטאָן, אָדער אייַדעלער וי נאָקעט, אא. די אַלע פֿאַלן וועלן ווײַטער אויסגעטײַטשט.

וען אום־ קומט צו צו אַ פּאַרטיציפּ וואָס הייבט זיך אָן מיט אַ קאָנווערב, איז דער באַ־ טײַט אָפֿט: ניט דורכגעפֿירט ביזן סוף. אום־ אויסגעזויגן = ניט אויסגעזויגן ביזן סוף; אומאָפּגעקאָכט = ניט־אָפּגעקאָכט ביזן סוף, אאַזוי.

אום־ קען אויך האָבן פֿאַרשיידענע אַנדערע ניואַנסן פֿון דעם גרונטבאַטײַט. למשל: אומגע־ דאַונט = נאָך ניט געדאַונט, אומגעגעסן = נאָך ניט געגעסן; אומגעזונט = ניט גוט פֿאַרן געזונט; אומפֿאַרשעמט = וואָס מע קען גאָר־ ניט פֿאַרשעמען, חוצפּהדיק אא. פֿאַראַן אַדיעק־ טיוון וואָס אָן אום־ טרעפֿן זיי זיך אַ סך זעלטע־ נער וי מיט אום־, און אויך אַזעלכע וואָס זײַנען בכלל ניט מעגלעך, ניט בנמצא אָן דעם פּרע־ פֿיקס. למשל: אומאויפֿהערלעך, אומבאַהאַלטן, אומבּרחמנותדיק, אומגלומפּערט אא.

ב) בײַ אַזוי וי בײַ אַדי, און אויך בלויז בײַ אַזוי מיטן סופֿיקס ־ערהייט, למשל: אום־ געגעסענערהייט, אומגעפֿרעגטערהייט אא (ספּעצ אין לד).

ג) אָפּט בײַ סובסטאַנטיוון וואָס קומען פֿון אַדיעקטיוון מיט אום־, למשל: אומאָפּהענגיקייט, אומבאַגרענעצטקייט, אומצופֿרידנקייט, אומדע־ גרייכלעכקייט, אומסימפּאַטישקייט, אומקולטו־ רעלקייט אאַזוי, און אין אַ באַגרענעצטער מאָס מיט אַלע אַנדערע סובסטאַנטיוון, ספּעצ אַזעלכע וואָס באַשטייען בלויז פֿון שטאַם (אָן פּרעפֿיקס אַדער סופֿיקס). דאָ קען די נעגאַציע זײַן אַ פֿולקומע, אַ טיילוויזע אָדער דער אום־ גיט צו פֿאַרשיידענע גיואַנסן און בײַבאַטײַטן. דוגמאות:

אומאמת = אַן אייפֿעמיזם פֿאַר ליגן אָדער גיט־ פֿולער אמת; אומגליק = אַ סך ערגער וי דאָס פֿעלן פֿון גליק; אוממענטש = אַ מענטש ניט אין אַ ענגונגדיקער מדרגה; אומגאָט = גאָרניט קיין גאָט אא. זיי ווערן אַלע וויַטער אויסגע־ טײַטשט. אום־ קען אויך בײַ סוב באַטײַטן ארום, למשל: אומגענט, אומקרײַז, אָדער האָבן גאָר אינגאַנצן אַן אָנדער באַטײַט לגבי דעם וואָרט אָן אום־, למשל: אומשטאַנד. [אין די ווערטער פֿון דעם טיפּ: אומבייג, אומדרי, אום־ קום אא איז ניטאָ דער פֿרעפֿיקס אום־; די ווער־ טער זײַנען געשאַפֿן פֿון ווערבן מיט דעם קאָנווערב אום].

או״ם, אום — די. ר״ת פֿון אומות מאוחדות, די אַרגאַניזאַציע „פֿאַראייניקטע פֿעלקער (נאַ־ ציעס)״. דזש יו־ען. ענגליש אין יידּ פֿרעסט פֿון א״י. „בײַ דער זיצונג פֿון דער א״ו״, „די א׳ האָט באַשלאָסן״ אאַזוי.

אומא — די, ־מות. < רמבם, ׳שחיטה׳, יא. (בײַ שוחטים און קצבֿים) אונטערשטער און גרעסטער אָפּצוויג פֿון די לונגען (בײַ בעלי־ חיים). פֿאַראַן אַ רעכטע און אַ לינקע א׳. [אויב די רעכטע א׳ איז גרעסער פֿון דער לינקער — איז די בהמה טריף. וען ביידע א׳ות זײַנען גלײַך און דער הפֿסד ממון גרויס, איז מען פּוסק לקולא, שׁמלה חדשה, סכון]. → אונא.

ביי אַלע וויַטערדיקע ווערטער מיטן פֿרעפֿיקס אום־, וואָס זיי ווערן ניט אויסגעטײַטשט, געפֿינען באַטײַט לויטן וואָרט אַן דעם פֿרעפֿיקס.

אומאַבאָנירט — אַדי. → אַבאָנירן. ניט־ אַבאָנירט. א׳ע זשורנאַלן. ־ערהייט — אַזוי.

אומאַבזיכטלעך — אַדי. דשמש. נר. ניט בכּיוון, ניט־וויילנדיק; אַן אויסרעכענונג. „אין פֿאַל פֿון אַן א׳ן אויפֿרעס פֿון אַן אַטאָמישן וואָפֿן״, טמז, 1963 VIII 19.

או׳מאָביעקטי׳וו — אַדי. → אָביעקטיוו. א׳ער צוגאַנג. ־קייט.

אומאָבליגאַטאָריש — אַדי. → אָבליגאַטא־ ריש. א׳ער דינסט. ־קייט.

או׳מאָבליגי׳רט — אַדי. → אָבליגירן. וואָס מען איז ניט מחויב (צו טאָן, צו צאָלן אא). ׳. מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא תקל״ד. ־קייט.

או׳מאָבנארמא׳ל — אַדי. → אָבנארמאַל. „צו נארמאַלקייט איז עס נאָך ניט דערגאַנגען, עס איז אָבער א״. ־קייט.

אומאָבסאָלוירט — אַדי. → אָבסאָלוירט. וואָס איז ניט באַפֿרײַט פֿון זינד (לויטן קאַטו־ לישן פּיר). אָנטק פֿון גלח א׳. ־קייט.

או׳מאָבסאָלו׳ט — אַדי. → אָבסאָלוט. א׳ער אמת. ־קייט.

אומאָבסאָרבירט — אַדי. → אָבסאָרבירן. א׳ע פֿליסיקייט. ־קייט.

או׳מאָבסטרוקטי׳וו — אַדי. → אָבסטרוק־ טיוו. א׳ע מיטלען.

אומאָבסטרוקטירט — אַדי. → אָבסטרוק־ טירן. אומגעשטערט. „א פֿרײַער, א׳ער דורכגאַנג און איבערגאַנג״, היימיש, אַפּריל 1958.

או׳מאָגא׳ל — אַדי. → אָגאָל, אַדי. פּפּ:

~עגאָל. אומגלײַך. א׳ע שיך. א׳ע סיטואַציע. ־קייט.

או׳מאָגרעסי׳ו — אַדי. → אַגרעסיוו. א׳ און שעמעוודיק. ־קייט.

אומאָדאָפּטירט — אַדי. → אַדאָפּטירט. א׳ע יתומים.

אומאָדוואָקאַטיש — אַדי. → אָדוואָקאַטיש. אויך: וואָס פּאַסט ניט פֿאַר אַן אָדוואָקאַט. א׳ע אויפֿפֿירונג.

או׳מאָדעקוואַ׳ט — אַדי. → אָדעקוואַט. „דער טערמין רעליגיע...איז א׳, וען עס קומט צו יידן״, לל, איק, ר״ה תשכ״ה. ־קייט — „באַ־ גרענעצטקייט פֿון דעם דאָזיקן פֿאַרשמעטאָ, מעגלעך אויך אויף זײַן א׳״, לל, יובל XXXI, 2.

אומאָוואַנטוריש — אַדי. → אָוואַנטוריש. „די כּלומרשט־געפֿערלעכע נסיעה איז דורך גלאַט, א׳״. ־קייט.

אומאָוואָנסירט — אַדי. → אָוואַנסירן. וואָס איז ניט געגאַנגען פֿאָרויס, האָט ניט פֿראָגרע־ סירט, איז ניט געשטיגן. א׳ע אַרמיי. אַ צוריק־ געהאַלטענע, א׳ע אַנטוויקלונג. ־ערהייט — אַזוי. ־קייט.

אומאָוועקגענאַנגען — אַדי. 2. → אָוועק־ געגאַנגען. וואָס איז אַן אַן אויסוועג, וואָס מע קען פֿון דעם ניט אָוועקגיין. א׳ע שוועריקייט.

אומאָוועקגעגעבן — אַדי. → אָוועקגעגעבן. א׳ענע חובֿות. א׳ געלט.

אומאָוועקגעכאַפּט — אַדי. → אָוועקגעכאַפּט. אַן א׳ע מציאה.

אומאָוועקגעלייגט — אַדי. → אָוועקגעלייגט. די א׳ע פּאַפּירן.

אומאָוועקגענומען — אַדי. → אָוועקגענומען. א׳ע זאַכן.

אומאָוועקגעריבט — אַדי. → אָוועקגע־ ריבט. עטלעכע א׳ע חפּצים.

אומאָוועקגעריסן — אַדי. → אָוועקגעריסן. „מיר זײַנען געבליבן א׳ פֿון דער אַלטער היים״, רייד.

אומאָוועקגעשאָנקען — אַדי. → אָוועקגע־ שאָנקען. א׳ע אַלטע מלבושים.

אומאָוועקגעשטעלט — אַדי. → אָוועקגע־ שטעלט. „עס וואָלגערן זיך אויפֿן דיל די א׳ע ביכער״, רייד. ־ערהייט — אַזוי.

אומאָוועקגעשראָקן — אַדי. → אָוועקגע־ שראָקן. א׳ענע אָנפֿאַלערס.

אומאָוועקנעמיק — אַדי. נעאָל. → אָוועק־ נעמיק. וואָס מע קען ניט אָוועקנעמען; וואָס מע קען ניט פֿאַרלייקענען. א׳ע מעלות. ־יקייט.

אומאויבנאויפֿיק — אַדי. → אויבנאויפֿיק. א׳ע באַמערקונג. ־יקייט.

אומאויטאָמאָטיש — אַדי. → אויטאָמאָטיש. אַ באַטראַכטע, אַן א׳ע האַנדלונג. א׳ער אַרבעט־ פּראָצעס. ־קייט.

או׳מאויטאָנאָ׳ם — אַדי. → אויטאָנאָם. א׳ע פּראָווינץ. ־קייט.

אומאויטאָנאָמיש — אַדי. → אויטאָנאָמיע. וואָס איז ניט אויפֿן יסוד פֿון אַליין־באַשטי־ מונג. „דאָס איז אַ זעלבשטענדיקע אינסטיטוציע, אָבער מיט אַן א׳ן בודזשעט וואָס די רעגירונג דאַרף באַשטעטיקן״. ־קייט.

אומאויטאָריזירט — אַדי. ← אויטאָריזירן. א׳ער באַפֿעל. ־קייט.

אומאויטאָריטעטיש — אַדי. ← אויטאָרי־טעט, די. א׳ע מיינונג. ־קייט.

אומאויטענטיש — אַדי. ← אויטענטיש. א׳ער דאָקומענט. ־קייט.

אומאויסבאַגיילעך — אַדי. נעאָל. אאר. דזוו אומבאַגיילעך ←.

אומאויסבאַלאַנסירט — אַדי. ← אויסבאַ־לאַנסירט. א׳ע באַשפּיזונג. ־קייט.

אומאויסבליבלעך — אַדי. וואָס קען ניט בלײַבן אויסן, מחוץ. „דער יידישער משיח קומען וועט א״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות 11, סאַטמאַר תרל״ב. ־קייט.

אומאויסבלייבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוו. „אויסמאָלן מיט דרייסטע א׳ע פֿאַרבן די פֿאַרטרעטן פֿון יענע מיסטערס פֿון פֿרײַהייט־לעכן סאָציאַל־ראַדיקאַלן גרעדאַנק״, א. גאָרדין, יאָנאָוסקי..., ל״אַ 1957.

אומאויסבלייב|ונ|ק, ־לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט אויסבלייבן, פֿאַרוויסן. א׳ער קאָליר. ־(י)קייט.

אומאויסבעסערלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אויסבעסערן, אַן א׳ער כאַראַקטער. ־קייט.

אומאויסברענקירט — אַדי. ← אויסברענ־קירן. א׳ע סחורה, מוסטערן. א׳ע נאָוואָברענצעס. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסברוקירט — אַדי. ← אויסברוקירט. א׳ע גאַס. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגלייכבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוו.

אומאויסגלייב|ונ|ק, ־לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט אויסגלײַכן; דערפֿירן צו אַ פֿשרה, אויסגלײַך, דורכקום. א׳ע שטאַ־בעס. א׳ע צדדים. ־(י)קייט.

אומאויסגאָעטעמט — אַדי. ← אויסגעאָ־טעמט. א׳ע לופֿט.

אומאויסגעאיידלט — אַדי. ← אויסגעאיידלט. „די פֿשוטע, א׳ע, אין דחקות פֿאַרגרעבטע שיכטן פֿון פֿאָלק״, ימ, וישפּ, XXI, 2. ־קייט.

אומאויסגעאַרבעט — אַדי. ← אויסגעאַר־בעט. א׳ע סחורה. א׳ער פּראָיעקט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעבאַקן — אַדי. ניט אינגאַנצן אויס־געבאַקן. „מע זאָל נישט עסן קיין הייס ברויט, און נישט קיין א׳ ברויט״, טאָלער רבי, סגולות ורפֿואות, [לאָדז, 1910?]. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעבויגן — אַדי. ← אויסגעבויגן. גלײַכע, א׳ענע שטאַבעס, רוקנס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעבויט — אַדי. ← אויסגעבויט. א׳ע שלעסער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעביטן — אַדי. ← אויסגעביטן. א׳ענע אַסיגנאַציעס, רענדלעך. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעבילדעט — אַדי. ← אויסגעבילדעט. א׳ע יוגנט. ־קייט.

אומאויסגעבלויזט — אַדי. ← אויסגעבלויזט. א׳ע בריסטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעבליט — אַדי. ← אויסגעבליט. פֿאַרדאַרטע, א׳ע בײַמעלעך. ־קייט.

אומאויסגעבעט — אַדי. ← אויסגעבעט. א׳ געלעגער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעבעטן — אַדי. ← אויסגעבעטן. קריגן עפּעס א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעבריטערט — אַדי. ← אויסגע־בריטערט. א׳ע פֿולמאַכטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעברענט — אַדי. ← אויסגעברענט. א׳ע שיטער האָלץ. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעגאַזט — אַדי. ← אויסגעגאַזט. „איך בין פֿון דער קלײנער צאָל א׳ע״, רייד.

אומאויסגעגאָסן — אַדי. ← אויסגעגאָסן. ניט־אויסגעגאָסן. א׳ענע צעבערס רעגנוואָסער. א׳ענע פּאָמעשאָפּן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעגליט — אַדי. ← אויסגעגליט. א׳ע קוילן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעגלייכט, ־גליכן — אַדי. ← אויסגעגלײַכט, ~געגליכן. א׳ער חשבון. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעגעבן — אַדי. ← אויסגעגעבן. א׳ געלט. א׳ענע טאָכטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעגעסן — אַדי. ← אויסגעגעסן. א׳ענע פֿוטערס.

אומאויסגעגראָבן — אַדי. ← אויסגעגראָבן. א׳ענער אוצר. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעדאַכט — אַדי. ← אויסגעדאַכט. א׳ע ספּנה.

אומאויסגעדונגען — אַדי. ← אויסגעדונגען. א׳ע פֿונקטן אין אָפּמאַך. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעדינט — אַדי. ← אויסגעדינט ו. א׳ער סאָלדאַט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעדראָשן — אַדי. ← אויסגעדראָשן. א׳ענע תּבֿואה. א׳ענע טענות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעדרוקט — אַדי. ← אויסדרוקן. ניט־אויסגעדרוקט; ניט־אויסגעזעצט. א׳ע (אָפּ־שן), פֿלאָקאָטן. א׳ע שפּאָלטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעדריקט — אַדי. ← אויסגעדריקט. א׳ע פּירות. א׳ע געפֿילן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעהאַלטן — אַדי. ← אויסגעהאַלטן. א׳ענער כאַראַקטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „צווייטנס, איז מײַן א׳ אין אָט דעם פּרט ניט אַן א סיבה״, פֿאָר, 1964 III 9.

אומאויסגעהאָרכט — אַדי. ← אויסגע־האָרכט. א׳ע טענות. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעהוילט — אַדי. ← אויסגעהוילט. א׳ער בוים. ־קייט.

אומאויסגעהיילט — אַדי. ← אויסגעהיילט. א׳ער חולה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעהייצט — אַדי. ← אויסגעהייצט. א׳ע אויוונס. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעהערט — אַדי. ← אויסגעהערט. א׳ע עדות. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעוואָקסן — אַדי. ← אויסגעוואָקסן. א׳ענע תּבֿואה. א׳ענע קינדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעוואָרעמט — אַדי. ← אויסגע־וואָרעמט. א׳ע געלעגערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעוואָרצלט — אַדי. ← אויסגע־וואָרצלט. א׳ע שלעכטע מידות. א׳ער טייל פֿון דער יוגנט. ־קייט.

אומאויסגעוואָשן — אַדי. ← אויסגעוואָשן. א׳ענע גלעזער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעווייולט — אַדי. ← אויסגעווייולט. א׳ער קאַנדידאַט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעווויינט — אַדי. ← אויסגעווויינט. א׳ע טובֿה.

אומאויסגעוועיקט — אַדי. ← אויסגעוועיקט. א׳ פֿלייש = פֿלייש וואָס האָט זיך געוועיקט וויניקער וויִ אַ פֿולע האַלבע שעה. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעווירקט — אַדי. ← אויסגעווירקט. א׳ער דרוק.

אומאויסגעווישט — אַדי. ← אויסגעווישט. א׳ע גלעזער, טעלער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעוועלגערט — אַדי. ← אויסוועל־גערן. א׳ע שטיקער טייג. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעזאָגט — אַדי. ← אויסזאָגן. א׳ער סוד. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעזאַלצן — אַדי. ← אויסגעזאַלצן. א׳ פֿלייש = פֿלייש וואָס איז בײַם כשרן געווען באַזאַלצן וויניקער וויִ אַ פֿולע שעה. ־ערהייט — אַדוו. פּפּ: ~אויסגעזאַלצט.

אומאויסגעזוינן — אַדי. ← אויסגעזוינן. „איין ברוסט איז געבליבן א״, רייד. ־ער־הייט — אַדוו.

אומאויסגעזוכט — אַדי. ← אויסגעזוכט. א׳ע היילמיטלען. א׳ע אוצרות.

אומאויסגעזונגען — אַדי. ← אויסגעזונגען. א׳ע לידער. ־קייט.

אומאויסגעזויגט — אַדי. דזוו אומאויסגע־זויגן. ריכטיקע, א׳ע סענסאַציע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעזעיערט — אַדי. ← אויסגעזעיערט. א׳ע קרויט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעזיפט — אַדי. ← אויסגעזיפט. א׳ מעל. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעזעסן — אַדי. ← אויסגעזעסן. וואָס איז געבליבן אויסגעזעסן ניט בײַן סוף. א׳ענע שטראָפּ. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעזעצט — אַדי. ← אויסגעזעצט. א׳ער מאַנוסקריפט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעחקירהט — [...כקירעט] אַדי. ← אויסגעחקירהט. וואָס בײַם אויסחקירהן האָט מען ניט דערגרייכט צו אַ באַפֿרידיקנדיקן אויס־פֿיר. א׳ער ענין. ־קייט.

אומאויסגעחשבונט — [...כעזשבנט] אַדי. ← אויסגעחשבונט. א׳ע פּראָפֿיטן. ־קייט.

אומאויסגעטאַנצט — אַדי. ← אויסגעטאַנצט. 1. וואָס איז ניט געווארן אויסגעטאַנצט. 2. וואָס האָט זיך ניט אויסגעטאַנצט. „איך בין אַוועק פֿון בּאַל אַן א׳ע, אַן אומצופֿרידענע״, רייד. ־ערהייט — אַדוו. איבערריסן דעם וואַלס א׳.

אומאויסגעטאָקט — אַדי. ← אויסגעטאָקט. אַן א׳ער סטיל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעטונקט — אַדי. ← אויסגעטונקען. א׳ער הערינג.

אומאויסגעטרייטשט — אַדי. ← אויסגע־ טרייטשט. א׳ע פּסוקים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעטוילט — אַדי. ← אויסגעטיילט. א׳ע פּראַדוקטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעטענהט — [...טענעט] אַדי. ← אויסטענהן, ריידן, טענהן און זיך צעגיין א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעטראָגן — אַדי. ← אויסגעטראָגן. אַוועקווארפֿן א׳ענע שיך. א׳ענע געדאַנקען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א׳ פֿון אין אייגלעניש געשאַפֿענע לידער.

אומאויסגעטראָטן — אַדי. ← אויסגעטראָטן. א׳ענע וועגן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעטראַכט — אַדי. ← אויסגע־ טראַכט. א׳ע סענסאַציע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעטרויערט — אַדי. ← אויסגע־ טרויערט. א׳ער פֿלוצעמדיקער טויט. ־קייט — די א׳ פֿון לעצטן חורבן.

אומאויסגעטרונקען — אַדי. ← אויסגע־ טרונקען. דער א׳ער ווינקן אין די כּוסות. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעטריקנט — אַדי. ← אויסגע־ טריקנט. פֿלעטן וועש א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעיאָמערט — אַדי. ← אויסגע־ מערט. מיטן האַלב־דערשטיקטן, א׳ן געוויין. ־קייט.

אומאויסגעפישופֿט — [...קישעפֿט] אַדי. ← אויסגעפישופֿט. א׳ער ניגון. ־קייט.

אומאויסגעפשרט — [...קאַשערט] אַדי. ← אויסגעפשרט. א׳ע כּלים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעכאָווען — אַדי. ← אויסגעכאָ־ וועט. א׳ע קינדער. אַ צופֿעליקער, אַן א׳ער געדאַנק. ־קייט.

אומאויסגעלאָדן — אַדי. ← אויסגעלאָדן. א׳ענע וואַגאָנען. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעלאַכט — אַדי. ← אויסגעלאַכט. א׳ער רעדנער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעלאָשן — אַדי. ← אויסגעלאָשן. א׳ענע ליכט. ־קייט.

אומאויסגעליווערט — אַדי. ← אויסליווערן. א׳ע פּעקלעך. א׳ע פֿאַרבּרעכערס.

אומאויסגעלייגט — אַדי. ← אויסגעלייגט. א׳ע טעפּעכער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעלוידיקט — אַדי. ← אויסגעלוי־ דיקט. אַן א׳ בּייטעלע.

אומאויסגעלויזט — אַדי. ← אויסגעלויזט. א׳ע משפּנות. א׳ע פֿון גלות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעלײַטערט — אַדי. ← אויסגעלײַ־ טערט. אַן א׳ געמיט. ־קייט — א׳ פֿון געמיט.

אומאויסגעלעבט — אַדי. ← אויסגעלעבט. א׳ע יאָרן. א׳ע פֿריידן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעלערנט — אַדי. ← אויסגעלערנט. א׳ע לעקציע. א׳ע הינט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעמאַטערט — אַדי. ← אויסגעמאַ־ טערט. געבליבן דער איינציקער א׳ער צווישן אַלע פֿאַרמאַטערטע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעמאַכט — אַדי. ← אויסגעמאַכט. 1. סטוטש. אומבאַשטעטיקט. 2. ניט אויסגע־ פֿילט, ניט אַרײַנגעשריבן אין פֿאָרמולאַר. א׳ער וועקסל. א׳ע אַנקעטע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעמאָלדן — אַדי. ← אויסגעמאָלדן. א׳ענע לאָקאַטאָרן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעמאָלט — אַדי. ← אויסגעמאָלט. פֿפֿ: ~אויסגעמאָלן. 1. אינגאַנצן ניט אויס־ געמאָלט. אַן א׳ע וואַנט. א׳ע תּבֿואה. 2. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט אויסמאָלן. אַן א׳ער פֿייגאַזש. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעמאָלקן — אַדי. ← אויסגעמאָלקן. 1. אינגאַנצן ניט אויסגעמאָלקן. אַן א׳ענע קו. 2. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט אויסמעלקן. א׳ענע אייטערס. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעמאַסטן — אַדי. ← אויסגעמאַסטן. א׳ענע שטאַפֿן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א׳ פֿון אוניווערס.

אומאויסגעמאָרעט — אַדי. ← אויסגעמאָ־ רעט. א׳ער פּאַרשוין. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעמוטשעט — אַדי. ← אויסגעמו־ טשעט. מיד, אָבער א׳ פֿון דער נסיעה. ־ער־ הייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעמײַסטערט — אַדי. ← אויסגע־ מײַסטערט. א׳ע שטיקלעך אַרבעט.

אומאויסגעמישט — אַדי. ← אויסגעמישט. א׳ער קאָלך. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעמעלקט — אַדי. דזוו אומאויסגע־ מאָלקן.

אומאויסגעמענטשלט — אַדי. ← אויסגע־ מענטשלט. ווילדע א׳ע יונגען. ־קייט.

אומאויסגעמעקט — אַדי. ← אויסגעמעקט. א׳ע נעמען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגענגלעך — אַדי. 1. וואָס האָט ניט קיין אויסגאַנג; זייער שווער, קריטיש. א׳ע סי־ טואַציע. „און אַרום אים איז בלויז ייאוש, אומגליק און אַן א׳ע לאַבע״, אר, ׳דער שלום׳. 2. וואָס מע קען ניט אויסגיין, פֿאַרענדיקן דורכגיין. אַן א׳ער שטח. ־קייט.

אומאויסגענומען — אַדי. 1. ניט־אָפּגערעדט. א׳ע תּנאים פֿון אָפּמאַך. 2. וואָס ווערט יאָ אַרײַנגענומען אין חשבון, וואָס איז ניט קיין יוצא־מן־הכּלל. „איר זײַט אַלע די אמתע חבֿרה־ לעך, דו אויך א״, רייד. 3. ניט־געוואונען (בּיי אַ שפּיל).

אומאויסגענוצט — אַדי. 1. אינגאַנצן ניט אויסגענוצט. א׳ געלט. 2. וואָס מע האָט ניט אויסגענוצט ביזן סוף. אַן א׳ע געלעגנהייט. „ניט צו לאַזן פֿאַרבײַגיין א׳ אַזאַ גליקלעכן מאָמענט״, ש. ביקל, איק, פּסח תשט״ז. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגענייט — אַדי. ← אויסגענייט. א׳ע בלוזקעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעניכטערט — אַדי. ← אויסגע־ ניכטערט. א׳ נאַר אַ נאַכט שיכורן. א׳ פֿון אַווילדן איזם. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגענעצט — אַדי. ← אויסגענעצט. א׳ע רוישטאָפֿן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעסדרט — [...סאַדערט, סיידערט] אַדי. ← אויסגעסדרט. א׳ער אַרכיוו. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפאַסט — אַדי. ← אויסגעפאַסט. אַן א׳ער בּגד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפאָרט — אַדי. ← אויסגעפאָרט. „א בּאַרג א׳ע שיך״, רייד.

אומאויסגעפוצט — אַדי. ← אויסגעפוצט. א׳ע באַריכטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפלאָנטערט — אַדי. ← אויסגע־ פלאָנטערט. אַן א׳ע אינטריגע. ־קייט.

אומאויסגעפלעט — אַדי. ← אויסגעפלעט. „דער זייגער איז געבליבן א״. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעפראַצעוועט — אַדי. ← אויסגע־ פראַצעוועט. א׳ע הענט.

אומאויסגעפרובירט — אַדי. ← אויסגעפרו־ בירט. א׳ע פּלענער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפרוווט — אַדי. ← אויסגעפרוווט. „האָט נישט דורכגעלאָזט א׳ קיין איין מיטל צו באַזײַטיקן אַלע...אָפּאָזיציאָנעלע כוחות״, ר. ראָקנער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, **ב״א 1949.** ־ערהייט — אַדוו. ־קיים.

אומאויסגעפרעסט — אַדי. ← אויסגעפרעסט. א׳ע הויזן. ־ערהייט — אַדוו. ־קיים.

אומאויסגעפשטלט — [...פשעטלט] אַדי. ← אויסגעפשטלט. „זיך געפשטלט, זיך פֿאַרפשטלט און געלאָזן דעם פּסוק (משל) א״.

אומאויסגעפֿאַרבן — אַדי. ← אויסגעפֿאַרבן. א׳ענע צימערן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפֿאַרטיקט — אַדי. ← אויספֿאַר־ טיקן. א׳ער מלבּוש, בּגד. א׳ער מאַנוסקריפּט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעפֿאָרן — אַדי. ← אויסגעפֿאָרן. וואָס איז ניט אינגאַנצן אויסגעפֿאָרן. אַן א׳ענער וועג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפֿאָרשט — אַדי. ← אויסגע־ פֿאָרשט. „דאָס אומבאַקאַנטע און א׳ע וואָס מע קען אפֿשר אָנרופֿן נאַציאָנאַלער כאַראַקטער״, ימ, וועקער, 1936 XII 5. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפֿורעמט — אַדי. ← אויסגעפֿו־ רעמט. א׳ע כאַראַקטערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפֿײַנערט — אַדי. ← אויסגעפֿײַנערט. א׳ע מאַנירן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפֿײַפֿט — אַדי. ← אויסגעפֿײַפֿט. דער אייגנציקער א׳ער אַקטיאָר. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעפֿילט — אַדי. ← אויסגעפֿילט. „אַן א׳ער פֿאַרזיי־פֿלאַן", סאַוו. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפֿירט — אַדי. 1. וואָס איז ביזן סוף ניט דורכגעפֿירט, ניט רעאַליזירט. „פֿאַר אַן שידוך קריגט מען פּעטש, ניט קיין שדכנות־געלט", רייד. 2. וואָס מע האָט ניט באַווײַזן צו פּועלן, דערגרייכן; וואָס מע האָט איבערגעריסן אינמיטן. אַן א׳ע עקשנות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעפֿלעקט — אַדי. ← אויסגעפֿלעקט. א׳ קלייד. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעפֿעסטיקט — אַדי. ← אויספֿעסטיקט. א׳ע אַפּליקאַנטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעפֿרעגט — אַדי. ← אויסגעפֿרעגט. א׳ע אַפּליקאַנטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעפֿרעסן — אַדי. ← אויסגעפֿרעסן. אַ זייער אַלטע, אָבער פּון מאָ(י)ל א׳ענע שאָל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעצאָלט — אַדי. ← אויסצאָלן. א׳ע חובֿות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעצוינגן — אַדי. ← אויסגעצוינגן. א׳ענע אוווערטורע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעצופֿט — אַדי. ← אויסגעצופֿט. א׳ע ברעמען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעצײכנט — אַדי. ← אויסגעצײכנט. א׳ער אַטלעט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעצײלט — אַדי. ← אויסגעצײלט. א׳ געלט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א׳ פֿון די קעמערלעך אין אַ שטיקעלע הויז.

אומאויסגעצירט — אַדי. ← אויסגעצירט. א׳ע צימערן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעקאָכט — אַדי. ← אויסגעקאָכט. א׳ע וועש. א׳ע וועטשערע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעקאַלכט — אַדי. ← אויסגעקאַלכט. א׳ע וועגנ. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעקוועטשט — אַדי. ← אויסגעקוועטשט. א׳ע מאַראַנצן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעקוילעט — אַדי. ← אויסגעקוילעט. די א׳ע בײַם פּאָגראָם. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעקושט — אַדי. ← אויסגעקושט. א׳ע אויגן, ליפּן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעקילט — אַדי. ← אויסגעקילט. א׳ע פֿרוכטזופֿ. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעקינצלט — אַדי. ← אויסגעקינצלט. א׳ער אָרון־קודש. ־קייט.

אומאויסגעקלאָרט — אַדי. ← אויסגעקלאָרט. א׳ע פּראָבלעמ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעקלונגען — אַדי. ← אויסגעקלונגען. א׳ע נעמס. א׳ער נאָמען. ־קייט.

אומאויסגעקליבן — אַדי. ← אויסגעקליבן. א׳ענע אַרבעס. א׳ענער קאַנדידאַט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעקלינלט — אַדי. ← אויסגעקלינלט. „ער האָט זיך געקליגלט, אָבער עס איז געבליבן א׳׳, רייד. ־קייט — די דירעקטקייט, די א׳ פֿון זײַנע רייד.

אומאויסגעקלײדט — אַדי. ← אויסגעקלײדט. די כלה איז געבליבן א׳.

אומאויסגעקלעפּט — אַדי. ← אויסגעקלעפּט. א׳ע אַפּישן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעקלערט — אַדי. ← אויסגעקלערט. א׳ע מעשׂיות. א׳ער וויץ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעקנאָטן — אַדי. ← אויסגעקנאָטן. א׳ענע חלה.

אומאויסגעקעמפּט — אַדי. ← אויסגעקעמפּט. א׳ע פֿאָדערונגען. ־קייט.

אומאויסגעקערט — אַדי. ← אויסגעקערט. א׳ע פֿאָדלאָגע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעקרימט — אַדי. ← אויסגעקרימט. א׳ע שיך. א׳ער רוקן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעקריצט — אַדי. ← אויסגעקריצט. א׳ע מצבֿות. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגערָאטן — [אָ קורץ אין אַלע דד] אַדי. ← אויסגערָאטן ו. וואָס איז ניט אינגאַנצן אויסגערָאטן (אומגעבראַכט). אונדזער א׳ פּאָלק. ־קייט.

אומאויסגערוט — אַדי. ← אויסגערוט. א׳ע קינדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגערויכערט — אַדי. ← אויסרויכערט. א׳ער צימערן. א׳ע הערינג. א׳ע פּרעסלעך.

אומאויסגערוימט — אַדי. ← אויסרוימען. א׳ע צימערן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעריבן — אַדי. ← אויסגעריבן. א׳ענע עלנבויגנס. ־קייט.

אומאויסגערייכערט — אַדי. ← אויסגעריכערט. א׳ע ליולקע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעריניקט — אַדי. ← אויסרייניקן. א׳ער מלבֿוש. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגערימט — אַדי. ← אויסגערימט. א׳ער גאון. ־קייט.

אומאויסגעריסן — אַדי. ← אויסגעריסן. א׳ענע קראָפּעווע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגערעדט — אַדי. ← אויסגערעדט. א׳ע שנור. א׳ע קריוודעס. און אויך: 1. וואָס דאַרף פֿאַררעכנט ווערן וי דאָס וואָלט ניט געזאָגט געווארן. „ווען מע דערציילט ווענן אַ מצווה וואָס מע האָט געטאָן, באַזונדערש ווענן צדקה וואָס מע האָט געגעבן, זאָגט מען א׳: — כ׳האָב א׳ זאָל עס זײַן, געגעבן דעם יידּ נעכטן אַ רובל", יע. 2. אַווי ווי בוי, נאָר אין פֿאַל פֿון דערציילן עפּעס וואָס איז ניט לשבח. „זי איז אָבער שוין געווען אום אויס גירעט אַ מיידל פֿון אַכצן יאָר", א. נוסבאום, פּעסטעלע די גאָבע־טע, וואַרשע 1885. ער איז א׳ אַ בעל־עגירהניק. 3. וואָס קען (טאָר) ניט אויסגערעדט ווערן. „א׳ זאָל בלעבן זײַן [=גאָטס] נאָמען" — בײַם פֿאַרזיכערן אַז מע זאָגט דעם אמת און מע ויל דערבײַ ניט שוועריקייטן.

פֿרגל אויסגערעדט זײַן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „אַ קריגערײַ איבער די א׳ן פֿון אַפּ־מאַך".

אומאויסגערעכנט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט אויסגעחשבונט, אויסגערעכנט. א׳ע מיליאָ־נען. 2. וואָס באַרעכנט זיך ניט, וואָס קלערט ניט ווענן רעזולטאַטן; אומבאַטראַכט. א׳ער בעל־הבית. א׳ער גאַנג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „דרייסט ווי די א׳׳, ימ, נײַס, 1923.

אומאויסגעשאָכטן — אַדי. ← אויסגע־שאָכטן. א׳ענע בעתן פּאָגראָם. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשאָפֿן — אַדי. ← אויסגעשאָפֿן. א׳ענע געפֿאַנגענע. ־ערהייט — אַדוו. אַוועק־וואַרפֿן די ביקס א׳.

אומאויסגעשאָרן — אַדי. ← אויסגעשאָרן. א׳ענע מוסטערן. א׳ענע האָר.

אומאויסגעשוועבט — אַדי. ← אויסגע־שוועבט. א׳ע באַלייע וועש. א׳ער האַלדז. א׳ מויל. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעשולט — אַדי. ← אויסשולן. א׳ער מיטאַרבעטער. ־קייט.

אומאויסגעשמאַלצן — אַדי. ← אויסגע־שמאַלצן. אַן איבערגעריסענע, אַן א׳ע שמונה־עשׂרה. א׳ער ווינטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשמוידירט — אַדי. ← אויסגע־שמוידירט. א׳ע יוגנט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשמורעמט — אַדי. ← אויסגע־שמורעמט. וואָס דאָס אויסשמורעמען האָט זיך איבערגעריסן. א׳ע פּראָטעסטן, רעוואָלוציע. ־קייט.

אומאויסגעשמימט — אַדי. ← אויסגע־שמימט. א׳ע פֿידל. ־קייט.

אומאויסגעשמעלט — אַדי. ← אויסגע־שמעלט. א׳ע סחורה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשמראַלט — אַדי. ← אויסגע־שמראַלט. א׳ע וואַרעמקייט. ־קייט.

אומאויסגעשמרעקט — אַדי. ← אויסגע־שמרעקט. א׳ע האַנט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשײַנט — אַדי. ← אויסגעשײַנט. א׳ע שטערן. ־קייט.

אומאויסגעשײַערט — אַדי. ← אויסגע־שײַערט. א׳ע טעפּ. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעשלאָגן — אַדי. ← אויסגעשלאָגן. די עטלעכע א׳ענע שויבן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעשלאָפֿן — אַדי. ← אויסגעשלאָפֿן. א׳ענע אַרבעטער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעשלײפֿן — אַדי. ← אויסגעשלײפֿן. א׳ענע ברילאַנטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשמירט — אַדי. ← אויסגעשמירט. א׳ע שינעלן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשניטן — אַדי. ← אויסגעשניטן. אַ באַל־קלייד מיט אַן א׳ענעם פּאָרנט און טיף־אויסגעשניטענעם רוקן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשעפט — אַדי. ← אויסגעשעפט. „די א׳ע ענערגיע וואָס האָט זיך געהאַט אײַנגע־שפּײַכלערט אין איר״, אש, וואַרשע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „די א׳ פֿון דעם יידנס כּוחות״.

אומאויסגעשפּינן — אַדי. ← אויסגעשפּינן. א׳ לייכץ (לחות). ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגעשפּילט — אַדי. ← אויסגעשפּילט. א׳ע מעלאָדיע. א׳ע אָקע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשפּיצט — אַדי. ← אויסגע־שפּיצט. א׳ע באַאָנעטן. ־קייט.

אומאויסגעשפּריצט — אַדי. ← אויסגע־שפּריצט. א׳ער טישטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויסגעשריבן — אַדי. ← אויסגעשריבן. א׳ענע ציטאַטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסגרינדלעך — אַדי. אַרכ. וואָס קען צו דעם זיך נישט דערגרונטעוועט ביזן סוף. „האָט הש״י אונז דיא ממשלה איבר אַלץ געבן... אויך זײַנען מיר פֿולר טיפֿן אוהן אויגרינדליכה חכמות״, הבֿחור חנוך בר׳ צבי הירש (איבז), אגרת בעלי חיים, הענא 1718.

אומאויסדויערדיק — אַדי. מאַרק וווב. וואָס איז אַן אויסדויער (←). א׳ער קאַמף וואָס פֿירט צום אונטערגעבן זיך.

אומאויסדריקלעך — אַדי. ← אויסדריקלעך. „איינע א׳ע ליבע האָט די בײַדע קינדער צונויפֿ־געקניפּט״, ל. לעווין, רפֿאל דעם שנײַדערס טאָכטער, ווילנע 1888. „טוינט און איינע ניט־אויסגעדריקטע און א׳ע געדאַנקען און עמא־ציעס״, מינפי ו, נ״י 1956.

אומאויסהאַלטעוודיק — אַדי. נעגאַל. ← אויסהאַלטעוודיק. א׳ער ווייטיק. ־יקויט.

אומאויסהויליעוודיק — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו. ־קייט.

אומאויסהויליעוודיק — אַדי. נעגאַל, סטוטש. וואָס מע קען נישט אויסהיילן. א׳ע קראַנקייט. ־יקויט.

אומאויסטויגעריש — אַדי. נעגאַל. וואָס איז נישט ווי בײַ אַן אויסטויגער (←); וואָס טויג זיך נישט אויס. „דאָס געשריי פֿון די עוולות וואָס ווערן טאָג־אײַן, טאָג־אויס באַגאַנגען לגבי דעם איינזאַמען 'אומאויסטויגעריש' מענטשן״, פֿאַש, 1956 XI 2. ־קייט.

אומאויסטיילעוודיק — אַדי. נעגאַל. ← אויס־טיילעוודיק. א׳ע עלעמענטן פֿון אַן אָרגאַן. ־יקויט.

אומאויסלערנעוודיק — אַדי. נעגאַל. ← אויס־לערנעוודיק. „דער סוד פֿון קונסט איז א״.

אומאויסלעשבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו. „דער ערליכטס־טאָג פֿון בורא ב״ה איז אַ שרעקלעכער פֿורכטבאַרער פֿינצטערער טאָג, זײַן פֿײַער־פֿלאַם איז א״, עקיבֿא יוסף שלעזינ־גער, עמוד היראה, קאַשוי 1866. „געהאַט...אַן אין דורשט נאָכן ביטערן טראָפֿן״, ש. ווינאָדא, פֿאַר, 1964 I 12. ־קייט.

אומאויסלעשלעך — אַדי. וואָס מע קען נישט אויסלעשן. „די ליבע איז אַן א׳עס פֿײַער״, אמת, דער שבֿעים מאַלצײַט, ווילנע 1877. „פֿײַ־ערדיקע, ליכטיקע א׳ע אותיות״, מ. ווינטשעווס־סקי. „א׳ע האָפֿענונג״, ימ איבז, טאָמאַס מאַן, טאָניאָ קרעגער, 1930. ־קייט.

אומאויסמיידלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען נישט אויסמײַדן. א׳ע שוועריקייטן. „די כסדרדיקע און א׳ע אָפּזאָגן און נייגען רופֿן אַרויס שווערע רעאַקציעס פֿון אַנ־טוישונג״, מוו, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־קייט — די א׳ פֿון גורל.

אומאויסמעסטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← אומאויסמעסטעוודיק. ־קייט.

אומאויסמעסטעוודיק, ־לעך — אַדי. נעגאַל. דוווו. היפֿוך פֿון אויסמעסטלעך (←). ־(י)קויט.

אומאויסמעסטעוודיק — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען נישט אויסמעסטן. „המצאות, אײַנפֿאַל־לן זײַנען א׳ע שטריכן פֿון דער אינטעליגענץ״. ־יקויט.

אומאויסמעקלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען נישט אויסמעקן. „וועגן דעם א׳ן חותם וואָס דער פֿאַרשטאָרבענער האָט געלאָזן״, פֿאַש, 1958 XI 15. ־קייט.

אומאויסניצלעך — אַדי. נעגאַל. דזוו דוווו.

אומאויסניצעוודיק — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען נישט אויסניצן. א׳ע מאַטעריאַלן.

אומאויסנעמ|ן, ־לעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען נישט אויסנעמען, אויסליידיקן, אויס־שעפֿן. א׳ער קוואַל, אוצר. ־(י)קויט.

אומאויספאָרטירט — אַדי. ← אויספֿארטירן. א׳ער ראַמש. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויספערווירט — אַדי. ← אויספערווירן. א׳ע פּאַרציעס (קאַמפּאָט).

אומאויסערגעוויינלעך — אַדי. ניט־אויסער־געוויינלעך (אַבער אויך ניט טאָגטעגלעך, דורכ־שניטלעך). „טאָקע א׳, אָבער דאָך קען מען עס אַרײַנגעבן אין צײַטונג״, רייד. ־קייט.

אומאויספֿלאַנירט — אַדי. ← אויספלאַנירן. א׳ע נסיעה. ־קייט.

אומאויספֿראָבירט — אַדי. 1. וואָס מע האָט אויף דעם ניט אַוועקגעשטעלט אַדער ניט אויס־געפּונדן די פּראָבע. 2. אומאויסגעפּרוווט. ־ער־הייט — אַדוו.

אומאויספֿראָקאַמירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט אומעטום פֿײַערלעך געמאַלדן. א׳ע פֿרײַהייטן.

אומאויספֿרובירלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויספֿרובירן. א׳ע טעאָריע. ־קייט.

אומאויספֿאַרקויפֿט — אַדי. ← אויספֿאַר־קויפֿן. א׳ער ראַמש. א׳ער קאַנצערט. ־ער־הייט — אַדוו.

אומאויספֿירבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו. ־קייט.

אומאויספֿירלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויספֿירן, דורכפֿירן. א׳ע פֿאַדערונגען. ־קייט.

אומאויסציעוודיק — אַדי. ← אויסציעוודיק. א׳ע שטאַפּן. ־יקויט.

אומאויסקאָמבינירט — אַדי. וואָס איז ניט (בײַזן סוף) דורכגעפֿירט מיט אַ קאָמבינאַציע. אַן א׳ער גאַנג אין שאַך. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויסקאָנקורירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט איבערגעשטיגט. אַן א׳ער פּרײַז.

אומאויסקויפֿלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסקויפֿן (←). א׳ע זינגד; א׳ע שטראָף. ־קייט.

אומאויסקוירירלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסהיילן. א׳ע קראַנקייט, שוואַכקייט. ־קייט.

אומאויסקלאָרלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסקלאָרן, בײַזן סוף קלאָר מאַכן. א׳ע פֿראַבלעם. ־קייט.

אומאויסקליבלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס אַדער פֿון וואָס מע קען ניט אויסקליבן. אַן א׳ גרויסע מאַסע. ־קייט.

אומאויסקליבעריש — אַדי. היפֿוך פון אויסקליבעריש (←). א׳ער בחור. מיט אַ בי־ליקן, א׳ן געשמאַק. ־קייט.

אומאויסקלערלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען נישט אויסקלערן, אויסטראַכטן. א׳ע המצאות. ־קייט.

אומאויסקריסטאַליזירט — אַדי. 1. וואָס דער פֿראַצעס פֿון אויסקריסטאַליזירן (זיך) איז דערבײַ ניט פֿאַרגעקומען אַדער זיך ניט פֿאַר־ענדיקט. א׳ע זאַלציקע מישונגען. 2. וואָס איז ניט געגוג בולט געמאַכט (געוואָרן). א׳ע אי־דייען. ־קייט.

אומאויסראָטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו.

אומאויסראָטלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסראָטן, אומברענגען, אויסרייניקן. א׳ע פֿלעקן, וואַנצן. „דער א׳ער גלויבן אין משיחן״, יובל XXIII, 1. ־קייט.

אומאויסרײַבלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסרײַבן. א׳ע פֿלאַסטיק. ־קייט.

אומאויסרײַדבאַר, ־רעדבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו. „עס איז די שפּראַך פֿון דעם אין, די געהיימע געפֿיל־שפּראַך 'פֿון יענער זײַט לידע״, י. ראַבינאָוויטש, קענג, 1963 VIII 9.

אומאויסרײַדלעך, ־רעדלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט איבערגעבן דורך ווערטער. „ווען אויפֿשטיין פֿאַר דיר דאָס וואָס פֿרײַער געשען, ווען דיר א׳ באַנג טאָן דער רעש וואָס האָט דיך באַהערשט״, אַשר שוואַרצמאַן, לידער, קיעוו 1923. ־קייט.

אומאויסרײַסלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסרײַסן. א׳ע זכרונות, געפֿילן. ־קייט.

אומאויסשטודירט — אַדי. ← אויסשטודירט. א׳ע געהיימניסן. ־קייט.

אומאויסשטודירלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסשטודירן. א׳ע פּרטים.

אומאויסשטייליעך — אַדי. וואָס מע קען ניט אויסשטיין, פֿאַרטראָגן. א׳ע באַליידיקונג. „א׳ע היץ״, אמת, דער שבֿעים מאַלצײַט, ווילנע 1877. „האָט ער געהאַט אַן א׳ן כאַראַקטער״, קאַבּרין איבז, מאַפּאַסאַן II, נ״י 1913. ־קייט.

אומאויסשעפיק — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסשעפן. אַן א׳ער קוואַל. „דער 'קול מבשר' איז אויך אַן א׳ער אוצר פֿון דעם דע־

מאָלט געריעדטן ייִדיש", ישעיה טרונק, אונזער צײַט, 1962, 12. ־קייט.

אומאויסשעפלעך — אַדי. דזו אומאויסשע־ פּיק. „א'ע אוצרות", ים, 1926. „א'ער פֿאַרגע־ ניגן", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו. „האָט פֿאַרמאָגט אַן א'ן קוואַל פֿון ענערגיע", מוק, מיינע באָגעגענשן. „אונדזער א'ע געשיכטע", לע, טמז 1959 XI 1. ־קייט.

אומאויסשעפּנדיק — אַדי. דזו אומאויסשע־ פּיק. „אויף זייערע פּנימער ליגט אַן אייביקער, אַן א'ער שמערץ", וויסט, 'אָפּגעשטויסן'. [נר מיט דעם ב. דאָס וואָרט קען נאָר זײַן דער היפּוך פֿון אויסשעפּנדיק ←].

אומאויסשפּירן|יק, ־ליך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסשפּירן. א'ע מילימעטערישע סודות. ־(י)קייט.

אומאויסשפּראַכלעך — ← דזוו. נר. „ער ליבט דיך א'", הנ"ך איבז, שולמית, לובלין 1894.

אומאויסשפּרעכלעך — אַדי. אַרכ. וואָס מע קען ניט אויסדריקן אין וועלטער. „די אוהן אויז שפּרעכליכה פֿרייד", מאַרשן, לשון זהב, אַמשט תצ"ד. „וועלן עס טרעפֿט אים אַן א'ער טרויער עפּנט זיך דער ברונען פֿון זינגע אויגן", י. טרובניק, תּלמודישע לעגענדן, קנעזו 1888. ־קייט.

אומאויסשריַיאיק — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט אויסשריַיען. א'ער וויטיק. א'ע קלאַנ־ גען. ־קייט.

אומאויסשריַיבלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט אויסשריַיבן, איבערגעבן אין אַלע פּרטים דורך שריַיבן. א'ע צרות. „באַפֿריַען פֿון צו באַשריַיבן דיזע א'ע פֿאַרשטעלונגען", אמת, מלכה והדסה, וויליע 1868. ־קייט.

אומאויפּבריוויק — אַדי. ← אויפּברויזיק. א'ע נאַטור.

אומאויפּגעאַקערט — אַדי. ← אויפּגעאַקערט. א'ער באָדן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעאַרבעט — אַדי. ← אויפּגעאַר־ בעט. אַן א'ע פֿירמע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעבאַטן — אַדי. ← אויפּגעבאָטן. פֿאַרקויפֿן עפּעס אויפֿן אויקציאָן א'.

אומאויפּגעבויט — אַדי. ← אויפּגעבויט. א'ע פּאַלאַצן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעבונדן — אַדי. ← אויפּגעבונדן. א'ענער פּעקל. א'ענע עגונה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעבלאָזן — אַדי. ← אויפּגעבלאָזן. אַן א'ענער באַלאָן. „עש וועט אין פֿר ברענן דש און אויף גיבלאזני פֿייאר וואש מן ניט דאָרף אויף צו בלאזן, דאש איז דאש גיהנם", סהמ, איוב, כ, 26. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעבליט — אַדי. ← אויפּגעבליט. די א'ע רויז. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעבלעטערט — אַדי. ← אויפּגע־ בלעטערט. אַן א' בוך.

אומאויפּגעגעבן — אַדי. ← אויפּגעגעבן. „דער פּלאַן איז נאָך ניט דורכגעפֿירט, אָבער ער איז דערווײַל א'", רייד.

אומאויפּגעגראָבן — אַדי. ← אויפּגעגראָבן. א'ענע קבֿרים. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעגרוילט — אַדי. ← אויפּגעגרוילט. „די ניט־ייִדישע וועלט איז געבליבן א', אָפּילו ווען מע האָט שוין געוואוסט וועגן די נאַצישע רציחות", רייד.

אומאויפּגעגרינט — אַדי. ← אויפּגעגרינט. וואָס איז ניט געוואָרן גרין. א'ע פֿעלדער. ־קייט.

אומאויפּגעדעקט — אַדי. ← אויפּגעדעקט. א'ע סקאַנדאַלן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעהאַלטן — אַדי. ← אויפּגעהאַלטן. וואָס וועדט ניט פֿאַרהאַלטן, ניט אָפּגעלייגט; תּיכף, גלײַך. „די נשמה פֿון צדיקים גייט באַלד אַרויף א'", ר' מפּיר, ספֿר אָבֿקת רוכל, לעמ־ בערג 1850. ־קייט.

אומאויפּגעהויבן — אַדי. ← אויפּגעהויבן. א'ענע מטבעות. א'ענע פּרײַזן. ־קייט.

אומאויפּגעהיט(ן) — אַדי. ← אויפּגע־ היט(ן). א'ע(נע) אוצרות. ־טערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעהעצט — אַדי. ← אויפּגעהעצט. א'ער המון. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעהערט — אַדי. ← אויפּגעהערט. כסדרדיק, וואָס איז אַן אַן איבערריַיס. א'ע באַ־ מיאונגען. „אוי, וואר אין חלשות אז פֿינף שעות אום אויף גיהערט", אַ מעשׂה פֿון אַ רוח אין קאַרעץ', [מינט 17. י"ה]. „דאָס וואָלטער וואָס דו זעסט דאָ...ריינט אַלץ פֿון דעם אָרט אַרויס א'", דאָס איינינאייניגע קינד, [איבז], לובלין 1877.

אומאויפּגעוואָקסן — אַדי. ← אויפּגעוואַקסן. פֿפּ: ~געוואָקסן. א'ענער פֿאַרזיי. ־קייט.

אומאויפּגעוואָרעמט — אַדי. ← אויפּגע־ וואָרעמט. א'ע זופּ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעוויזן — אַדי. ← אויפּגעוויזן. א'ענע באַשולדיקונגען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעוויקלט — אַדי. ← אויפּגעוויקלט. א'ע מגילה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעוועקט — אַדי. ← אויפּגעוועקט. א'ע געפֿילן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א' פֿון עסטעטישן געפֿיל, סעקסועלן באַגער.

אומאויפּגעזאָדן, ־זאָטן — אַדי. ← אויפּ־ געזאָדן. א'ענע קעסלען וואָסער. א'ענע געמי־ טער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעזאַמלט — אַדי. ← אויפּגעזאַמלט. א'ע יקר־המציאותן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעזוכט — אַדי. ← אויפּגעזוכט. א'ע קרובֿים. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעזעצט — אַדי. ← אויפּגעזעצט. א'ער אַרטיקל. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעחשבונט — [...כעזשבונט] אַדי. ← אויפּגעחשבונט. א'ע הוצאה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעטאָן — אַדוו. ← אויפּגעטאָן. גע־ בליבן א'.

אומאויפּגעטראָגן — אַדי. ← אויפּגעטראָגן. א'ענע קלעצער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעטרייסלט — אַדי. ← אויפּגע־ טרייסלט. א'ע פֿון חורבן, פֿון דער טראַגעדיע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעטרענט — אַדי. ← אויפּגעטרענט. א'ע זעק. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעיווירט, ־יוירן, ־יערט — אַדי. ← אויפּגעיוירט. א'ער ווינן. ־קייט.

אומאויפּגעכישופֿט — אַדי. ← אויפּגעכי־ שופֿט. א'ע מעלאָדיע.

אומאויפּגעכאָוועט — אַדי. ← אויפּגעכאָ־ וועט. א'ע קינדער.

אומאויפּגעכאַפּט — אַדי. ← אויפּגעכאַפּט. א'ע געדאַנקען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעלאָדן — אַדי. ← אויפּגעלאָדן. א'ענע וואַגענען. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעלאָזט, ־לאָזן — אַדי. ← אויפּ־ געלאָזט. א'ער פֿאַלבאָן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעלאָפֿן — אַדי. ← אויפּגעלאָפֿן. א' טייַג. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעלויכטן — אַדי. ← אויפּגעלויכטן. אַן א' פּנים. א'ענע פֿענצטער. ־קייט.

אומאויפּגעלייגט — אַדי. ← אויפּגעלייגט. 1. שלעכט געשטימט, אומצופֿרידן. זײַן אין אַ געדריקטער שטימונג, א'. 2. ניט־צונויפֿגע־ לייגט. א'ע ביכער. א'ע קלעצער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — ניט קיין כּעס, נאָר סתּם אַן א'.

אומאויפּגעלעבט — אַדי. ← אויפּגעלעבט. א'ער געדאַנק. ־קייט.

אומאויפּגעמאַכט — אַדי. ← אויפּגעמאַכט. ניט־אויפֿגעפֿנט. קיינמאָל ניט־געלייענטע, א'ע ביכער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעמאָלט — אַדי. ← אויפּגעמאָלט. אויך: ~געמאָלן. דאָס בילד איז געבליבן א'. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעמונטערט — אַדי. ← אויפּגע־ מונטערט. א'ע מאַסן. ־קייט.

אומאויפּגעמישט — אַדי. ← אויפּגעמישט. א'ע בלעטלעך זכרונות. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגענאַשט — אַדי. ← אויפּגענאַשט. א'ע קיכלעך.

אומאויפּגענומען — אַדי. ← אויפּגענומען. א'ע פֿונקטן אויפֿן סדר־היום. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגענייט — אַדי. ← אויפּגענייט. א'ע סערמענגע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעעפֿנט — אַדי. ← אויפּגעעפֿנט. א'ער שלאָס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעפּאַסט — אַדי. ← אויפּגעפּאַסט. א'ע קינדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעפּאָקט — אַדי. ← אויפּגעפּאָקט. א'ער טשעמאָדאַן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעפּוצט — אַדי. ← אויפּגעפּוצט. א'ע דירה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפּגעפּלאַנטערט — אַדי. ← אויפּגע־ פּלאַנטערט. א'ע מיסטעריע.

אומאויפּגעפּרעגלט — אַדי. ← אויפּגע־ פּרעגלט. א'ע פֿיש. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפּגעפּרעסט — אַדי. ← אויפּגע־ פּרעסט. א'ער קאַלגער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעפֿאַרבן — אַדי. ← אויפֿגעפֿאַרבן. אויך: ~געפֿאַרבט. א׳ענע דעקאָראַציע. ־קייט.

אומאויפֿגעפֿירט — אַדי. ← אויפֿגעפֿירט. ניט־אויפֿגעפֿירט. ניט־געשפּילט. א׳ע איינאַקטער. „פֿון די 37 סצענישע ווערק...איז קיין אייניציק ווערק נישט געבליבן א״, מ. שווייד, פֿאַר, 31 V 1964. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעפֿלאַמט — אַדי. ← אויפֿגעפֿלאַמט. א׳ע ראַקעטן. ־קייט.

אומאויפֿגעפֿרישט — אַדי. ← אויפֿגעפֿרישט. א׳ע זכרונות. א׳ער סכסוך. ־קייט.

אומאויפֿגעצאָרנט — אַדי. ← אויפֿגעצאָרנט. א׳ע דעמאָנסטראַנטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעצווואונגען — אַדי. ← אויפֿגעצוואונגען. א׳ע פֿירונג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — אַ נאַטירלעכקייט, אַן א׳.

אומאויפֿגעצויגן — אַדי. ← אויפֿגעצויגן. אַן א׳ענער זעגל. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעציטערט — אַדי. ← אויפֿגעציטערט. זײַן אין אַ ספּנה און פֿאַרבליבן א׳. ־קייט.

אומאויפֿגעצייכנט — אַדי. ← אויפֿגעצייכנט. א׳ע נאָטיצן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעציילט — אַדי. ← אויפֿגעציילט. א׳ מינצגעלט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעקאַכט — אַדי. ← אויפֿגעקאַכט. א׳ע טיי. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעקוואָלן — אַדי. ← אויפֿגעקוואָלן. א׳ענער טייג. ־קייט.

אומאויפֿגעקויפֿט — אַדי. ← אויפֿגעקויפֿט. א׳ע בילדער.

אומאויפֿגעקלאָרט — אַדי. ← אויפֿגעקלאָרט. א׳ער ענין. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעקליבן — אַדי. ← אויפֿגעקליבן. א׳ענע קאַרטאָפֿל.

אומאויפֿגעקלעפּט — אַדי. ← אויפֿגעקלעפּט, אויפֿקלעפּן. א׳ע מודעה. א׳ע מאַרקע. א׳ער קאָנווערט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעקלערט — אַדי. ← אויפֿגעקלערט. „קומט ממילא אויס, אַז אַן א׳ע נשמה האָט ניט קיין רעכט אויף אומשטאַרביקייט״, פּ. קאָן, יובל XIII, 7-8. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעקריצט — אַדי. ← אויפֿגעקריצט. א׳ע אותיות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעקראָמט — אַדי. ← אויפֿגעקראָמט. פּפּ: ~געקרומט. דאָס צימער איז געבליבן א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעקרודערט — אַדי. ← אויפֿגעקרודערט. א׳ פֿון דער ידיעה. ־קייט.

אומאויפֿגעקרייצט — אַדי. ← אויפֿגעקרייצט. א׳ער הונט. ־קייט.

אומאויפֿגעקריכט — אַדי. ← אויפֿגעקריכט. א׳ער קבצן.

אומאויפֿגעקריסן — אַדי. ← אויפֿגעקריסן. א׳ענע באַמבע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעקרעצט — אַדי. ← אויפֿגעקרעצט. א׳ער רעדנער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעקרעדט — אַדי. וואָס מע האָט נישט קיין צוגאויפֿגעקרעדט. אַן א׳ער ספּאָנטאַנער פּראָטעסט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעקרעכצט — אַדי. ← אויפֿגעקרעכצט. א׳ע הכנסה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעקשטורעמט — אַדי. ← אויפֿגעקשטורעמט. א׳ער עולם. ־קייט.

אומאויפֿגעקשטעלט — אַדי. ← אויפֿגעקשטעלט. א׳ער דענקמאָל. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעשלאָגן — אַדי. ← אויפֿגעשלאָגן. א׳ענע אייער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעשלאָסן — אַדי. ← אויפֿגעשלאָסן. א׳ענע קאַסע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעשניטן — אַדי. ← אויפֿגעשניטן. א׳ענע פֿאַרפּאַקונג. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעשפּילט — אַדי. ← אויפֿגעשפּילט. א׳ער מאַרש. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿגעשפּראָצט — אַדי. ← אויפֿגעשפּראָצט. א׳ע זריעה. ־קייט.

אומאויפֿגעשפּרייט — אַדי. ← אויפֿגעשפּרייט. א׳ער טישטעך. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעשריבן — אַדי. ← אויפֿגעשריבן. א׳ענער אָפּמאַך. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿגעראַווירט — אַדי. ← אויפֿגעראַווירט. א׳ער ריגל. ־ערהייט — אַדוו.

אומאויפֿדעקאָרירט — אַדי. ← אויפֿדעקאָרירט. א׳ער זאַל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאויפֿהאַלטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. → אומאויפֿהאַלטעוודיק. „מיט מעכטיקן, א״ן דראַנג״, הלל זידמאַן, טמז, 28 XII 1962.

אומאויפֿהאַלטזאַם — אַדי. דטשמ. נר. → דוום. „אַלץ אין דער וועלט האַלט זיך אין איין א׳ן, טעגלעכן אַנטוויקלען״, וויגטש VII, נ״י 1927.

אומאויפֿהאַלטעוודיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אויפֿהאַלטן. א׳ע פֿאַזיציע. א׳ער שטאַנדפּונקט. ־יקייט.

אומ׳אוי׳פֿהעריק — אַדי. נעאָל. וואָס ציט זיך אַן אַן אויפֿהער. „הער איך דאָס א׳ע גערויש־געזאַנג פֿון מײַן לעבן״, הל, קיינעמס לאַנד. ־יקייט.

אומאויפֿהערלעך — אַדי. דזוו אומאויפֿהעריק. „מיר האָבן אין דער האַנט די תּורה הקדושה, וואָדורך מיר קענען זיך פֿאַרדינט מאַכן אַ לעבן וואָס דויערט אימער און אייביק א״, עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאָשוי 1866. „האָבן זיי אַ גרויסן קלאַפּ געהערט...און אַן א׳ן ליאַרעם פֿון בילנדיקע הינט אין געהעפֿט״, נ. האָפֿמאַן, דער פֿאַלשער פּעטער, ווילנע 1880. „השי״ת האָט צוגעזיכערט דאָס די הייליקע תּורה בײַ ידישע קינדער [וועט] א׳ בלײַבן״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות II, סאַטמאַר תרפ״ה. „א׳ע קרבנות״, ים, נעס, 1926. „...[אַ] דורכזיכטיקע פֿליסיקייט, וועלכע רינט א׳ פֿון דער נאָז״, פֿגנז, פּאַריז 1949, № 4. ־קייט.

אומאויפֿהערעוודיק — אַדי. נעאָל. וואָס האָט די טבֿע ניט אויפֿצוהערן. א׳ע טענות. ־יקייט.

אומאויפֿוואַכיק — אַדי. נעאָל. וואָס קען זיך ניט אויפֿכאַפֿן; וואָס מע קען ניט אויפֿוועקן, מאַכן וואַך. א׳ע טויטע. ־יקייט.

אומאויפֿזוכיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אויפֿזוכן. א׳ע סימנים, מאַטיוון אא.

אומאויפֿטועריש — אַדי. ← אויפֿטועריש. א׳ער אָנפֿירער. ־קייט.

אומאויפֿלייזלעך — אַדי. נעאָל. וואָס קען ניט צעגיין, צעשמאָלצן ווערן. א׳ער אַרץ. [בע־סער: אומצעלאָזלעך.] ־קייט.

אומאויפֿמערקזאַם — אַדי. ← אויפֿמערקזאַם. א׳ע שילער. ־קייט — „ווי ווייט עס דערגייט די א׳...פֿון אונדזער גרויסן דיכטער״, שג, דערציילערס און ראָמאַניסטן II.

אומאויפֿמערקשאַפֿט — דאָס (די), ־ן. נעאָל. ← אויפֿמערקזאַמקייט, מיר זעען דאָ אַן אומקאָנצענטרירטקייט, אַן א׳.

אומאויפֿנעמיק — אַדי. נעאָל, סטוטש. וואָס מע קען ניט אויפֿנעמען (מיט די חושים, מיטן שׂכל). א׳ע צוהערערס. א׳ע געדאַנקען. ־יקייט.

אומאויפֿנעמפֿעאיק — אַדי. ← אויפֿנעמפֿעאיק. א׳ צו שפּראַכן, צו מאַטעמאַטיק. ־יקייט.

אומאויפֿפֿלאַמיק — אַדי. נעאָל. ← אויפֿפֿלאַמיק. א׳ער מאַטעריאַל. ־יקייט.

אומאויפֿצייליק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אויפֿציילן. די א׳ע שטערן. ־יקייט.

אומאויפֿקלערלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט אויפֿקלערן, דערקלערן. א׳ע מאַטיוון. א׳ער סוד. „אין צו באַגרענעצט פֿאַר אַזאַ מיסטישער א׳ער דערשײַנונג״, אפֿא, טמז, 1965 II 18. ־קייט.

אומאויפֿריסיק — אַדי. נעאָל. ← אויפֿריסיק. א׳ע שטאָפֿן.

אומאויפֿריכטיק — אַדי. ← אויפֿריכטיק. „צי די מענטשן אין זײַן נאָענטסטער סביבֿה זײַנען א׳, פֿאַרשלאָסן אין זיך, שלעכט געשטימט״, פֿגנז, ווילנע 1932, № 24. ־יקייט — „קיינער האָט אים ניט באַשולדיקט אין א״, יג, צוק, 1963, 12.

אומאויקן — אוטו. ־קע אום, ~געאויקעט. אַ לענגערע צײַט אויקען (←). א׳ אַ גאַנצן טאָג. ־ענישׂ.

אומאומבערענגלעך — אַדי. נעאָל, מאַטעמ דײַטש. [נר]. ← אומבערענגלעך.

אומאומקערלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט צוריקקערן, צוריקגעבן, ברענגען אויף צוריק. וווב ראַכקינד־שקליאַר. [נר].

אום און אום — אַדוו. אַרום און אַרום, אומע־טום. „א׳ א׳ זעט מען מערניט ווי טרויער״, אמת, די אידן אין וואַרשע, ווילנע 1869. „איך בין געווען א׳ א׳ א׳ די כּפּרה־הינדל בײַ אַלע־מען״, [פֿרומקין], וויגדערל בן וויגדערל, וואַר־שע 1870. „וואָרן איבֿדיא וואָך קומען זיך אַהין צום הויף [=צוניף] אַלע אַרענדאַרעס פֿון א׳ א׳

א׳ מכּח די אַרענדעס״, יפ. „א׳ א׳ א׳ האַלט מען פֿון מיר גאָר עולם ומלואו״, זמען סאָבעל, זי־וגים, וואַרשע 1874.

אומאונטער(גע)בראַכן — אַדי. דסשמ. נר. אומאויפֿהערלעך, וואָס איז אַן אַ הפֿסקה. „...אַ שרעקלעכע שטילע האָט אומאונטערבראַכן געהערשט״, נ. האָפֿמאַן, דער פֿאַלשער פֿעטער, ווילנע 1880. „זײַן האַרץ פֿונקציאָנירט...בסדר, א״, ב. ריוקין, אונדזערע פֿרעזאַידיקער. ־קייט — „אַן אַרגאַנישער רעזולטאַט פֿון דער לאַנג־יאָריקייט און אומאונטערבראַכנקייט פֿון לעבן פֿון פּוילישן יידנטום״, יעקבֿ לעשצינסקי, אַלענ, ו, נ״י 1964.

אומאונטערגעהאַלטן — אַדי. ← אונטער־געהאַלטן. אַן א׳ענער עקזאַמען. ־ערהייט — אַדוו.

אומאונטערגעוואָרפֿן — אַדי. 1. ניט־אונטערגעוואָרפֿן. א׳ענע גניבֿה. א׳ענע ממזר(י)־רים. 2. וואָס איז ניט אונטער קיין שום רשות אַדער מאַכט. א׳ענער שבֿט. א׳ענער עמט. ־קייט.

אומאונטערגעחתמעט — [...כאַסמעט] אַדי. ← אונטערגעחתמעט. אַן א׳ער דאָקומענט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאונטערגעקויפֿט — אַדי. ← אונטער־געקויפֿט. א׳ער באַאמטער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאונטערגעשטיצט — אַדי. ← אונטער־געשטיצט. אַן א׳ער פֿאַרשלאָג. ־ערהייט — אַדוו.

אומאונטערגעשריבן — אַדי. ← אונטער־שרײַבן. א׳ענע קאָנטראַקטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאונטערדריקלעך — אַדי. נעאָל. סטוסט. וואָס מע קען ניט, וואָס לאָזט זיך ניט אונטערדריקן. א׳ע פֿעלקער. ־קייט.

אומאונטערקויפֿלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט אונטערקויפֿן. אַן א׳ער ריכטער. ־קייט.

אומאונטערשטיצבאַר — אַדי. דסשמ. נר. ← דוווי.

אומאונטערשטיצלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אונטערשטיצן, פֿאַרטיידיקן. א׳ע פּעטיציע, בקשה. א׳ע פּראָגראַם. ־קייט.

אומאונטערשיידעוודיק — אַדי. סטוסט. וואָס מע קען ניט אונטערשיידן. קלייניע א׳ע אַנדערשקייטן.

אומאַזיאַטיש — אַדי. וואָס איז ניט אין דער טבֿע פֿון אַן אַזיאַט. „ס׳איז א׳ צו טרויען די וויסע פֿעלקער״, רייד. ־קייט.

אומאַהדות — [...אַכדעס] די (דאָס), ־ן. אומ־אייניקייט. „בײַ אונדז אין פֿאַראיין האָט לעצ־טנס זיך אַרײַנגעריסן א׳״.

אומאַהדותדיק — אַדי. ← אַחדותדיק. א׳ע משפחה. ־יקייט.

אומאַהריות — [אכרי׳עס] די (דאָס), ־ן. דאָס פֿעלן פֿון געפֿיל, פֿון חיוב, פֿון חוב. „אַזאַ לייכטזיניקייט לאָזט זיך דערקלערן נאָר מיט א׳״.

אומאַהריותדיק — אַדי. ← אַחריותדיק. א׳ע מיטגלידער. ־יקייט.

אומאַטאַמיזירט — אַדי. ← אַטאָמיזירן. א׳ע אונטערוואַסרשיפֿן. א׳ער ים־פֿלאָט.

אומאַטאַקירט — אַדי. ← אַטאַקירן. ניט־אַטאַקירט; ניט־אַנגעגריפֿן. דער וויכטיקער סטראַטעגישער פּונקט איז געבליבן א׳ פֿון שׂונא. ־קייט.

אומאַטלעטיש — אַדי. ← אַטלעטיש. א׳ע יוגנט. ־קייט.

אומאַטראַקטיוו — אַדי. ← אַטראַקטיוו. א׳ע מאַדעלקע. ־קייט.

אומאיבערבייט(עווד)יק — אַדי. וואָס מע קען ניט איבערבײַטן. אַן א׳ער אָפּמאַך. ־יקייט.

אומאיבערגעאײַלט — אַדי. ← איבערגע־אײַלט. א׳ער באַשלוס. ־קייט.

אומאיבערגעאַנדערשט — אַדי. ← אי־בעראַנדערשן. ניט־געבעטן. בלײַבן א׳. ־קייט.

אומאיבערגעאָפּערט — אַדי. ← איבער־אָפּערן. שטיקל א׳ער באָדן.

אומאיבערגעאָרבעט — אַדי. ← איבער־אַרבעטן. א׳ע פּעלצן.

אומאיבערגעבויט — אַדי. ← איבערבויען. דער א׳ער פֿאַסאַד פֿון בנין. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעביטן — אַדי. ← איבערבײַטן. „איך האָב שוין געגומען טראָגן דאָס קליידל, ווײַל עס איז געבליבן א״, רייד. ־קייט — „עס שרעקט מיך די א׳ אין דעם אופֿן טראַכטן״, ימ.

אומאיבערגעבלעטערט — אַדי. ← אי־בערבלעטערן. די א׳ע זײַט פֿון טאָבוון.

אומאיבערגעבעטן — אַדי. ← איבערגע־בעטן. „אַן א׳ענער ברוגזט ער זיך״. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעברראַכן — אַדי. ← איבערגע־בראַכן. „פֿון [ר׳ מענדל סאָטאַנאָווער] ציט זיך אַן א׳ענע לינײַ ביז צו מענדעלע מוכר־ספֿרים״, ימ, יושפ XVIII, 2. ־קייט.

אומאיבערגעגעבן — אַדי. ← איבערגע־געבן. וואָס וויזט ניט אַרויס קיין צערטלעכ־קייט, געטרישאַפֿט. א׳ענע קינדער. ־קייט — אַרויסווײַזן א׳ צו די עלטערן.

אומאיבערגעדעקט — אַדי. ← איבער־דעקן. אַן א׳ טעפּל.

אומאיבערגעדרוקט — אַדי. ← איבער־דרוקן. די איינציקע, א׳ע אויסגאָבע.

אומאיבערגעדרייט — אַדי. ← איבער־דרייען. פּינקטלעכע א׳ע פּרטים. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעוואָקסן — אַדי. פֿפּ: ~גע־וואָקסן. ← איבערוואַקסן. „די דינע א׳ענע סאָסנע טיילט זיך ניט אויס פֿון די אַרומיקע בלעטערבײַמער״.

אומאיבערגעוואַשן — אַדי. ← איבער־וואַשן. עסן די פֿירות א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעוויקלט — אַדי. ← איבער־ווײקלען. אַן א׳ עופּעלע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעווישט — אַדי. ← איבער־ווישן. א׳ע גלעזער, כלים. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעזאָגט — אַדי. ← איבערזאָגן. „דער פּלפול איז אַזוי פֿאַרפּלאָנטערט אַז ער בלײַבט א״. ־ערהייט — אַדוו. געדענקען א׳.

אומאיבערגעזעגט — אַדי. ← איבערזעגן. אַן א׳ער קלאָץ. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעזעצט — אַדי. ← איבערזעצן. אַן א׳ וועלק. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעחזרט — אַדי. ← איבער־חזרן. 1. וואָס מע האָט דאָס אייגענע ניט גע־טאָן אויפֿסנטי. א׳ע רייד. 2. וואָס מע האָט ניט געלערנט נאָך איין מאָל. אַן א׳ע לעקציע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעטיילט — אַדי. ← איבער־טיילן. שלאָפֿן אַלע צוזאַמען איז אַן א׳ער קאָ־מער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעטראָגן — אַדי. ← איבער־טראָגן. א׳ענע פּעק.

אומאיבערגעטראַכט — אַדי. ← איבער־טראַכטן. א׳ע רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאיבער(גע)טראָפֿן — אַדי. דסשמ. נר. ← אומאיבערגעשטיגן.

אומאיבערגעטריבן — אַדי. ← איבער־טרײַבן. וואָס איז אַן אָן גרונט. זאָגן א׳ענע שׂחים. אָנווײַזן אויף א׳ענע חסרונות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מאי׳בערגעלייגט — אַדי. 1. וואָס מע האָט געזאָלט איבערלייגן (←) אויף אַן אַנדער אָרט, אָבער ניט געטאָן. א׳ע ביכער. 2. אומ־באַטראַכט, וואָס איז אַן ישובֿ־הדעת. „אַנדערע וואָס טוען זיי נאָך א״, קמ, 1865, № 32. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — אַ ריזיקאַלישע א׳.

אומאיבערגעליענט — אַדי. ← איבער־לייענען. א׳ע ביכער, בריוו. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעלעבט — אַדי. ← איבערגע־לעבט. באַשרײַבונגען וואָס זײַנען אומעכט, א׳.

אומאיבערגעמאַכט — אַדי. וואָס מע האָט געזאָלט איבערמאַכן (←), אָבער עס ניט גע־טאָן. לאָזן אַלץ א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגענייט — אַדי. וואָס מע האָט געזאָלט איבערניייען (←), אָבער עס ניט גע־טאָן. א׳ע מלבושים. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעפֿאַקט — אַדי. וואָס מע האָט געזאָלט איבערפֿאַקן (←), אָבער עס ניט געטאָן. א׳ע סחורה. ־ערהייט — אַדוו. אַוועקשיקן דעם באַגאַזש א׳.

אומאיבערגעפֿירט — אַדי. ← איבערפֿירן. 1. וואָס איז ניט קאַליע געוואָרן. „ביידע קינדער האָט מען פֿאַרצויגן, אָבער דאָס יינגערע קינד איז געבליבן א״. 2. וואָס מע האָט געזאָלט אַריבערפֿירן, אָבער עס ניט געטאָן. דער א׳ער באַגאַזש. ־קייט.

אומאיבערגעפֿרעגט — אַדי. ← איבער־פֿרעגן. א׳ע פֿראַגעס. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעצויגן — אַדי. ← איבערגע־צויגן. „ער באַרימט זיך מיט זײַן א׳ענעם פּעלץ — ער מוז וועלן גילטן פֿאַר אַ צדיק אין פּעלץ״, קמ, 1865, № 19.

אומאיבערגעצייגט — אַדי. ← איבערגע־צייגט. 1. וואָס איז ניט באַווירקט געוואָרן (פֿון ראַיות, רייד). בלײַבן אַן א׳ער נאָך אַלע באַווײַזן. 2. וואָס האָט ניט די זיכערקייט (האָט ספֿקות), א׳ע מיטלויפֿערס. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעצייכנט — אַדי. וואָס מע האָט געזאָלט איבערצייכענען (←), אָבער עס גיט געטאָן. דער א׳ער פּלאַן.

אומאיבערגעציילט — אַדי. ← איבערציילן. א׳ געלט. „וועט גיט דער כּמאַרע איר לויף וואָס...מיט אַזוי פֿיל א׳ע בלישטשעדיקע טראַפּן באַפֿעכטן זי די געוויקסן פֿון דער ערד?״, דאָס איינינאיינציג קינד, איבז, לובלין 1877. ־ער־ הייט — אַדוו. ־קייט.

אומאיבערגעקאָכט — אַדי. 1. וואָס מע האָט געזאָלט איבערקאָכן (←) און עס גיט געטאָן. א׳ע וועש. 2. וואָס דער מאָגן האָט עס גיט גוט פֿאַרדייט. אויסברענען דאָס א׳ע. 3. וואָס מע האָט עס גיט רעכט באַנומען מיטן שכל. אַן א׳ער רעיון. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעקויפֿט — אַדי. ← איבערגעקויפֿט. אַן א׳ער באַאַמטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאיבערגעקוקט — אַדי. ← איבערגעקוקט. 1. גיט־איבערגעלייענט. אַן א׳ע קאָמפּאָזיציע. 2. גיט־קאָנטראָלירט. א׳ע מזוזות. ־ער־ הייט — אַדוו.

אומאיבערגעקליבן — אַדי. ← איבערגעקלייבן. א׳ענע אַרבעס. א׳ענע ווערטער. ־ער־ הייט — אַדוו. ־קייט.

אומאיבערגעקליג(ל)ט — אַדי. וואָס מע האָט גיט געקענט איבערקליגן (←) אָדער אי־ בערקליגלען (←). א׳ע המצאה. א׳ער יועץ. ־קייט.

אומאיבערגעקלערט — אַדי. ← איבערגעקלערט. אומבאַטראַכטער, א׳ער ענטפֿער. ־ער־ הייט — אַדוו. ־קייט.

אומאיבערגעקערט — אַדי. ← איבערגעקערן. א׳ע, האַלב־רויע פּלעצלעך. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגערוקט — אַדי. וואָס מע האָט געזאָלט איבערוקן (←), אָבער עס גיט געטאָן. דאָס א׳ע מעבל. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעריסן — אַדי. ← איבערגעריסן. א׳ענע לינע. „טראַכט אין טערמינען פֿון א׳ענער אייגענער גיסטיקער אַנטוויקלונג״, ים, קוד, 1961, ו. ־קייט — „איין וועלטפֿאַלק, איין א׳, איין שטראָם געשיכטע״, ים, שמעון דובנאָוו.

אומאיבערגערעדט — אַדי. ← איבערגערעדן. 1. וואָס מע האָט געזאָלט וועגן דעם נאָך רעדן, אָבער גיט געדעדט. געבליבן א׳ אוו אַן אַ באַ־ שלוס. 2. אומדערמאָנט, אומאויסגערעדט. „ס׳איז גלייכער אַז עס בלייבט א׳״. 3. וואָס איז געבליבן אַן באַקלאָגן זיך, אַן טענות. „ער איז אַ שווייגער, בייַ אים בלייבן די פֿאַרדראָסן א׳״, רייד. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגערעכנט — אַדי. ← איבערגערעכענען. א טעותדיקער, אַן א׳ער חשבון. ־ער־ הייט — אַדוו. ־קייט.

אומאיבערגעשאָצט — אַדי. ← איבערגעשאַצן. 1. וואָס מע האָט אַנגעוויזן דעם ריכטיקן ווערט, אַן גוזמא. אַן א׳ער וואָלד. 2. וואָס מע האָט וועגן דעם געזאָגט מעלות גיט מער ווי עס פֿאַרמאָגט. אַן א׳ ווערק. ־קייט.

אומאיבערגעשטיגן — אַדי. ← איבערשטיגן. וואָס מע האָט צו העכערס (בעסערס, מער) פֿון דעם גיט דערגרייכט. א׳ענע רע־ קאָרדן. ־קייט.

אומאיבערגעשטעלט — אַדי. וואָס מע האָט געזאָלט איבערשטעלן (←), אָבער עס גיט גע־ טאָן. א׳ע רייען.

אומאיבערגעשנידן — אַדי. ← איבערשנידן. א׳ענע סטענגע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעשפּיצט — אַדי. ← איבערגע־ שפּיצט. „רופֿט אים גיט שוטה, ער איז נאָר אַן א׳ער״, רייד. ־קייט.

אומאיבערגעשראָקן — אַדי. ← איבערגע־ שראָקן. וואָס לאָזט זיך גיט דערשרעקן, איבער־ שרעקן. א׳ענער קעמפֿער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערגעשריבן — אַדי. 1. וואָס מע האָט געזאָלט איבערשרייבן (←), אָבער עס גיט געטאָן. אַן א׳ענע קאָמפּאָזיציע, היימאַרבעט. אַן א׳ענער כתב־יד. 2. וואָס איז גיט פֿאַרשריבן (אָפּגעשריבן) געווארן בייַ אַ נאָטאַר אָדער אין אַ היפּאָטעק־אָמט דורך די צדדים (בייַם קויפֿן אומבאַוואָגלעך אייגנטום). „האָט אַ הויז גע־ קויפֿט פֿון אַן ערל...דער ערל איז אַוועק אין קריג...[דאָס הויז איז] געבליבן אומאיבער־ שריבן״, ר׳ יוסף מרדכי גינצבערג, חזון ישעיה, טאַרנא (סלאָוואַקיי), 1929. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיבערדערציילט — אַדי. ← איבער־ דערציילן. א׳ע עפּיזאָדן פֿון די גרויליקע יאָרן.

אומאיבערדריסיק — אַדי. ← איבערדריסיק. א׳ע פּרטים פֿון די אַמאָליקע פֿאַסירונגען.

אומאיבערווינדלעך — אַדי. אַרכ. וואָס מע קען גיט גובֿר זיין, איבערשטיגן. „זיין גרושׂי אונאיבערווינדליכה שטערקי״; „דרום וועלן מיר דען אוהנאיבערווינדליכן גאט לובן״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718.

אומאיבערזעצבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוור. „וואָס מאַכט זיי פֿאַר פֿרעמדלינגען, א׳ע אין וועלט־ליטעראַטור״, ב. ריזקין, גרונט־טענ־ דענצן...

אומאיבערזעצלעך — אַדי. נעאָל. ← איבער־ זעצלעך. וואָס מע קען גיט (בעזונג גוט, בעזונג פּינקטלעך) איבערגעבן אויף אַן אַנדער לשון. דער אויסדרוק איז א׳. אַן א׳ ווערק. ־קייט.

אוׄמאיבערטראָ׳פֿן — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען בעסער (שענער, שטאַרקער) גיט מאַכן, דערגרייכן. „מאָלט בילדער פֿונעם ניו־אָרקער בעטאָ — דאָס איז אינער זשאַנער. דאַן וועט איר זיין גרויס. איר זענט שוין א״, שע־בריו [היימיש, שבט תשי״ט].

אומאיבערטרעגלעך — אַדי. ← איבער־ טרעגלעך. וואָס מע קען גיט איבערטראָגן. א׳ע פּיין, לידן. „איך וועל ווערן א׳ פֿול מיט צאָרן״ ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּא־ ליס 1900. ־קייט.

אומאיבערטרעטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוור.

אומאיבערטרעט|וק, ־לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (טאָר) גיט איבערטרעטן, עובֿר זיין. א׳ע געזעצן. א׳ע פּריוואַטע פֿעלדער. ־(י)קייט.

אומאיבערטרעפֿלעך — אַדי. דטשמ. נר. ← אומאיבערשטיגלעך. „די רומענישע דוינעס, אין וועלכע ער איז געווען אַן א׳ער מיסטעער״, ש. ווינגדאָ, פֿאָר, 19 V 1963. ־קייט — „דער מעכטיקער רעגירט...באַשטימט דאָס רעכט און דאָס אַלץ בלויז אויפֿן סמך פֿון זיין שטאַרקייט און א״, ר. ראָקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949.

אומאיבערליוגונג — די, ־ען. אומבאַטראַכ־ קייט. דאָס וואָס איז אַן ישובֿ־הדעת. „און פֿון וואָס איז דאָס איר געקומען? פֿון אַ קליי־ נעם פֿאַרזען, פֿון א״, חובֿב, איין נייע מעטאָדע וי׳ גיך קראַנק צו ווערדן, וויליע 1883.

אומאיבערליי׳גט — אַדי. דטשמ. נר. דזוו אר׳מאי׳בערגעלייגט. „אַ סך זיינען געלאָפֿן א׳ וואָס דער תכלית וועט זיין״, יופֿאָל, 1881, № 1. „ווער איז דער נאָר וואָס איז אַזוי א׳...דאָס ער זאָל פֿאַרטוישן...אַ תּענוג וואָס אימער און עוויג דויערט פֿאַר אַ פֿאַרגעניגן וואָס דויערט נאָר לפּי שעה״, עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאָשוי 1866. „זייערע א׳ע פּלאָגען״, אמת, דער אידישער פּאָסלאָניק, ווילע 1880. אויך מיט ־הייט — „לאָז זי זען, וואָס זי האָט אַנגע־ מאַכט מיט איר א״, עוזר בלאָשטיין, די פֿינצ־ טערע וועלט, ווילע 1889.

אומאיבערציִיגבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוור, ← אומאיבערצייגעוודיק.

אומאיבערציִיגלעך — אַדי. מאַרק וויב. דזוו אומאיבערצייגעוודיק. ־קייט.

אומאיבערציִיגנדיק — אַדי. ← דוור. „זעט אויס...קליין, אומויכטיק און דער עיקר — א״, יג, טמז, 1963 II 8.

אומאיבערציִיגעוודיק — אַדי. ← איבער־ צייגעוודיק. וואָס ווירקט גיט וויי אַ באַווייז; וואָס האָט גיט דעם כּוח אָדער די מאָטיוון אויף אי־ בערצייגן. א׳ע באַווייזן. ־יקייט.

אומאיבערקויפֿלעך — אַדי. ← איבערקויפֿ־ לעך. אַן א׳ער ריכטער. ־קייט.

אומאיבערקלייבעריש — אַדי. ← איבער־ קלייבעריש. א׳ע פּלה־מויד. א׳ער קונה. ־קייט.

אומאיבערריסבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוור. „זיינע טיילן מוזן ליגן אייגער האָרט לעבן דעם אַנדערן אַן אַ שום שטח צווישן זיי... דה דער רוים איז א״, זשיס II.

אומאיבערריסלעך — אַדי. ← איבערריסן. לעך. וואָס מע קען (דאָרף) גיט איבערריסן. אַן א׳ע קייט (געשעענישן), אַן א׳ע פֿונקציע. „אַ באַזונדער מעדיום וואָס געפֿינט זיך א׳ אין שטח״, גוטע. „סיי די אַגדה און סיי די הלכה ווערן פֿאַרקניפּט, כּמעט א׳, מיט דעם אַלטן תּורה־ טעקסט און זיי ווערן פֿון אים אַרויסגעדרונגען בדרך עקזעגעטיק״, א. ליפֿינער, איק, פּסח תשכ״ד. ־קייט.

אומאיבערשאַצלעך — אַדי. וואָס מע קען גיט איבערשאַצן (←). א׳ע עשירות. ־קייט.

אומאיבערשטיִיגלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען גיט איבערשטיגן (←), טאָן בעסער. א׳ע מיסטערשאַפֿט. ־קייט.

אומאיבערשפּאַנבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען גיט אַריבערשפּאַנען, איבער־ טרעטן. „א׳ע קאָנטראַסטן״, ראָקער, נאַציאָנא־ ליזם און קולטור, ב״א 1949.

אומאידיאמאטיש — אדי. ← אידיאמאטיש. „אַ קאָנדענסאַציע פון צוויי...א׳ע געוונען פון אַקוראַט דעם זעלבן מין", אאר, יושפ XVII, 1. ־קייט.

אומאידייאיש — אדי. ← אידייאיש. וואָס איז ניט צוגעבונדן צו אַן אידי(ע). „דער צדקה־געבער איז ניט געווען קיין אַנטי־ציוניסט און אַפילו ניט קיין ניט־ציוניסט. ער איז בלויז געווען א׳׳, ש. ביקל, טמז, 1960 IV 22. ־קייט.

אומאידעאַליסטיש — אדי. ← אידעאַליס־טיש. א׳ע יוגנט. ־קייט.

אומאידענטיש — אדי. ← אידענטיש. א׳ער צווילינג. ־קייט.

אומאיזאַלירלעך — אדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט איזאַלירן (←). א׳ע דראָטן. ־קייט.

אומאימאַליענגיש — אדי. ← איטאַליענגיש. א׳ע קלאַנגען, פֿירונגען.

אומאיביק — אדי. ← אייביק. „אַלץ וואָס עקסיסטירט אין צייט איז א׳׳. „דיא צורה פון דען מענשן איזט...איין אוהנאיבּיגי ווערונג", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. ־יקייט.

אומאייגן — אדי. ← אייגן. אויך: וואָס איז ניט וויַ געווײַנטלעך; פֿרעמד. „האָט זיך געפֿילט א׳ אין אַא הויט", אָקרוטני, טמז, 1953 VI 12.

אומאייגנארטיק — אדי. היפוך פון אייגנאַרטיק ←. א׳ע שטריכן, געוואוינהייטן. ־יקייט.

אומאיינדיק — אדי. דזוי אומאייגן. וואָס איז ניט כאַראַקטעריסטיש. אַ נייַער, א׳ער שטריך.

אומאיינוויליק — אדי. ← אייגנוויליק. א׳ע מעשׂים. ־יקייט.

אומאיינטימלעך — אדי. היפוך פון אייגן־טימלעך ←. א׳ע שטריכן. ־קייט.

אומאיינציק — אדי. ← אייגנוציק. א׳ע ליבע. „געקעמפֿט פֿאַר רעכט און פֿרײַהייט הי־ציק, א׳׳, בירך שפֿיר, מעלאָדיען, קראָקע 1886. ־יקייט — „מחמת דער אַבסאָלוטער א׳ פון זײַן גרינדער", ש. ווינער, עטיק, ישׂראל 1963. אויך: ־ניציק — „אַ מוטער איז געוויס א׳׳, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פֿעטערבורג 1901, № 30.

אומאיינגם — דאָס. מצ נב. ← אייגנס. דאָס וואָס עס איז ניט אייגן, פֿרעמד, זײַטיק. „אויס־צוהיטן דאָס אינעווייניקסטע לעבן קעגן דעם אַרום פון א׳, פון אומפֿערזעלנלעכקייט און צבֿי־עות", ש. ביקל, טמז, 1957 XII 8.

אומאיינגנשאַפֿט — די, ־ן, נעגאַ. ← אייגן־שאַפֿט. שלעכטע, ניט־געראָטענע אייגנשאַפֿט. „דאָס זײַנען אַלץ זײַנע א׳ן. האָסטו עפּעס גוטס צו זאָגן וועגן אים?", רייד.

אומאייגענע(ר) — די (דער), סוב. ווער עס איז געבליבן פֿרעמד, זײַטיק, ניט קיין אייגענער (←). זיך פֿילן וויַ אַן א׳ר אין דעם גע־זעמל קרובֿים.

אומאיידל — אדי. ← אייידל. אַן א׳עלע באַ ציאונג. „פּראָקטיצירן דיזע א׳עלע פּראָפֿעסיאָן", אמד, נטע גנב, ווילנע 1887. „קליגבט אַ בּיסל צו א׳׳, טמז, 1964 IX 14. א׳עלער שטיין = וואָס קאָסט ניט קיין סך. א׳עלער מעטאַל. „קו־פֿער און אײַזן זײַנען א׳עלע מעטאַלן פון אַ קנאַפּער וועלט", א. לעפּ, יובל XIII, 7-8. ־קייט.

אומאייליק — אדי. ← אייליק. א׳ע באַשטע־לונג. ־יקייט.

אומאיילן — אייל אום, ~געאיילט. אומו — באַזאָגן זיך, טאָן בחיפּזונדיק, אין אייליגניש. א׳ וויַ אין (בּעת) אַ שׂריפֿה. טרו — צוזינגן, באַפֿעלן צו טאָן גיך; אונטערגאַנג. „וואָס אייל־סטו מיך אום?".

אומאיילן זיך — אומו. ← דפֿוו. אַ לענגערע צײַט אייַלן זיך, אַרומיאָגן זיך. דזו אומאיילן. זיך א׳ אַזש עס פֿאַלט אַלץ פון די הענט. א׳ זיך וויַ אַ וועוועדקע אין רעגן. ־ענגיש.

אומאיינגעאָטעמט — אדי. ← אינגאָטעמען. א׳ער גאַנ. ־קייט — אדי.

אומאיינגעאַרבעט — אדי. ← אינגאַרבעטן. אַן א׳ געשעפֿט. ־קייט — אדי.

אומאיינגעאָרדנט — אדי. ← אינגאַרדענען. א׳ע אימיגראַנטן. ־קייט.

אומאיינגעבויגן — אדי. ← אינגעבויגן. א׳ענער שטאָלץ. ־קייט.

אומאיינגעבונג — די, ־ן. דאָס וואָס גיט זיך ניט אײַן. דורכפֿאַל. „די א׳ען באַוועגן ניט [צו פֿאַרלאָזן] דאָס וואָס זיי שטרעבן", ל. לעוויק, רפֿאל דעם שנײַדערס טאָכטער, ווילנע 1888.

אומאיינגעבונדן — אדי. ← אינגעבינדן. א׳ענע ביכער. ־קייט — אדי.

אומאיינגעבירגערט — אדי. ← אינגע־בירגערט. 1. וואָס איז (פֿילט זיך, האַלט זיך) פֿרעמד אין אַ נײַ לאַנד, שטאָט אא. א׳ע פֿליטים. לעבן אין לאַנד וויַ אויף אַ וואָקזאַל, א׳. 2. ניט־ענגוג אַנגענומען, פֿרעמדלעך. נייַע, א׳ע וויר־טער. ־קייט.

אומאיינגעבראַכן — אדי. ← אינגעבראַכן. נאָך אַ סך צרות בלײַבן א׳. ־קייט.

אומאיינגעברודיקט — אדי. ← אינגעברו־דיקט. אַן א׳ קלייד.

אומאיינגעגעבן — אדי. ← אינגעגעבן. וואָס איז ניט־געראָטן, וואָס איז אַרויסגעקומען ניט (אינגאַנצן) אַזוי וויַ מע האָט געוואָלט (פּלאַ־נירט). א׳ענע אונטערנעמונג.

אומאיינגעגעסן — אדי. ← אינגעגעסן. אַ גוטער, א׳ענער פֿאַרמאַן.

אומאיינגעהאַלטן — אדי. ← אינגעהאַלטן. א׳ענער כעס. א׳ענער סוד. „און דאָס...האָט גע־האַלפֿן מאַכן אַ גרויסן טייל מענער זײַן אַזוי א׳ אין דער געשלעכטלעכער לוסט", ב. פֿינגענבוים אײַבּ, בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציאַליזם. ־קייט.

אומאיינגעהאַמעוועט — אדי. ← אינגע־האַמעוועט. א׳ע תּאוה.

אומאיינגעהיט — אדי. ← אינגעהיטן. א׳ע ירושה. ־קייט.

אומאיינגעהייצט — אדי. ← אינגעהייצן. א׳ער אויטאָ. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעהילט — אדי. ← אינגעהילן. א׳ער קאָפּ. ־קייט.

אומאיינגעוואוינט — אדי. ← אינגע־וואוינט. א׳ע אַרבעט. ־קייט.

אומאיינגעוואַרצלט — אדי. ← אינגע־וואַרצלט. א׳ע מידות. ־קייט.

אומאיינגעוואַשן — אדי. ← אינגעוואַשן. א׳ פּנים. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעוויגט — אדי. ← אינגעוויגן. אינ־שלאָפֿן א׳. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעוועבט — אדי. ← אינגעוועבט. באַזונדערע, א׳ע פֿעדעם פון סיפֿור־המעשׂה. ־עדהייט — אדוו. ־קייט.

אומאיינגעזאַלצן — אדי. ← אינגעזאַלצן. א׳ענע אוגערקעס. א׳ פֿלייש. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעזאַמלט — אדי. ← אינגעזאַמלט. דאָס ברויט אויף די פֿעלדער איז געלעגן א׳.

אומאיינגעזאַפּט — אדי. ← אינגעזאַפּן. גאַנ. א׳ע קולטור. ־קייט.

אומאיינגעזונגען — אדי. ← אינגעזונגען. אַן א׳ער כאָר. ־קייט.

אומאיינגעזייערט — אדי. ← אינגעזייערט. א׳ע אוגערקעס. ־עדהייט — אדוו. ־קייט.

אומאיינגעזיידפּט — אדי. ← אינגעזיידפּט. א׳ער קאָפּ. ־עדהייט — אדוו. ־קייט.

אומאיינגעזעסן — אדי. ← אינגעזעסן. א׳ע־נער שבט. ־קייט.

אומאיינגעחזרט — [...כאָזערט] אדי. ← אינגעחזרט. א׳ער ליגן. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעטיילט — אדי. ← אינגעטיילן. א׳ע ראָלן. א׳ע פֿאַרציעס. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעטראָטן — אדי. ← אינגעטראָטן. א׳ענע פּאָדלאָגע.

אומאיינגעלאַדן — אדי. ← אינגעלאַדן. „איך האָב מיר בעגרייט אַליין, א׳, צוצוגיין צום זון", טמז, 28. V 1964. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעלייגט — אדי. ← אינגעלייגט. א׳ געלט. א׳ע געבּיטער. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעמאַנט — אדי. ← אינגעמאַנט. א׳ע חובות.

אומאיינגענומען — אדי. ← אינגענומען. א׳ע פֿעסטונג.

אומאיינגענעם(ען) — אדי. פֿטמ. ← אינ־גענעם. ← אומאָגענעם. „דעם קלענסטן אומאינ־גענעמען געפֿיל אין געביט פון האַרצן...צונויפ־געמישט מיט אַן אמתער קראַנקייט פֿונעם האַרצן", פֿגעז, ווילנע 1931, № 15. ־קייט.

אומאיינגעפּאַקט — אדי. ← אינגעפּאַקן. א׳ער טשעמאָדאַן. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעפֿאַסט — אדי. ← אינגעפֿאַסט. א׳ער בריליאַנט.

אומאיינגעפֿאָרן — אדי. ← אינגעפֿאָרן. א׳ענער אויטאָ.

אומאיינגעפֿונדעוועט — אדי. ← אינגע־פֿונדעוועט. א׳ע בעלי־בתישקייט. ־קייט.

אומאיינגעפֿרוירן — אדי. פּפּ: ~אײַנגע־פֿראָרן, לד. ← אינגעפֿרוירן. א׳ענער טײַך. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעצאַלט — אדי. ← אינגעצאָלן. א׳ע ראַטע. ־עדהייט — אדוו.

אומאיינגעצויגן — אַדי. ← אײַנגעצויגן. א׳ענע הויזן. א׳ענער פּאַסיק.

אומאיינגעצוימט — אַדי. פּפּ: ~אײַנגע־צאָמט, לד. ← אײַנגעצוימט. א׳ער פּעס. א׳ע חבֿרה. ־קייט — אַרויסוויזן א׳.

אומאיינגעקאָכט — אַדי. ← אײַנגעקאָכט. א׳ פּלייש. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאיינ(גע)קאָמירט — אַדי. ← אײַנקאָ־ סירן. א׳ע שטײַערן.

אומאיינגעקלאָמערט — אַדי. ← אײַנקלאָ־ מערן. א׳ע באַמערקונג.

אומאיינגעקנייטשט — אַדי. ← אײַנגע־ קנייטשט. מע האָט דאָס זײַדענע טיכל גע־ קנייטשט און דאָך איז עס געבליבן א׳. ־ער־ הייט — אַדוו.

אומאיינגעריבן — אַדי. ← אײַנגעריבן. א׳ענע פּלייצע. א׳ענער צוגנ. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיינגעשטעלט — אַדי. ← אײַנגע־ שטעלט. א׳ע אָרדענונג. א׳ גענלט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיינגעשלאָסן — אַדי. ← אײַנגעשלאָסן. א׳ענער מאָטאָר.

אומאיינגעשמוצט — אַדי. ← אײַנגע־ שמוצט. א׳ פּנימל.

אומאיינגעשמירט — אַדי. ← אײַנגעשמירט. א׳ע באַקן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאיינגעשריבן — אַדי. ← אײַנגעשריבן. א׳ענע פּאָזיציע אין קאָסע־בוך. ־ערהייט — אַדוו.

אום איין האָר — אַדוו פֿראַזע. אַרכ. דזוו אויף קיין (איין) האָר ניט. „דר שוטה בלק מיינט ער דאַרף ניט משנה זײַן א׳ א׳ ה׳, אוג בלעם זאָך וואל דז עז גאָט וואל גיפֿאלט וען ער בענשט ישׂראל״, ר׳ יעקבֿ בר׳ יצחק סג״ל ש״ץ דק״ק ריטלזיא, קהלת יעקבֿ, פֿראָג 1763.

אומאיינהייטלעך — אַדי. ← איינהייטלעך. א׳ער אויסליג. ־קייט.

אום איין זונסט — אַרכ. דזוו אומזונסט. „צו לערנן חכמה וואז אין ניט גלושט, איז אַלז איין וועק גיוואָרפֿן אוג׳ אום איין זונשט״; „דיא חלומות געבין נאך נעמין נישט, דרום איז דאז פֿשטין אום איין זונשט״, צוכט.

אומאיניק — אַדי. ← איניק. 1. וואָס איז ניט אײַנשטימיק, ניט בהסכם מיט עמעצן; וואָס האָט ניט די זעלביקע מיינונג. „וואָר מען צווישן זיך אַלץ אַזוי אומשליסיק און א״, אמד, דער מילאָנער, ווילנע 1868. 2. וואָס האָט אין זיך פֿאַרשיידענע ריכטונגען, עלעמענטן. א׳ע פּאַר־ טיי. „איך וועל שוין דאָ זײַן גאָנץ וויניק, וויל איר זײַט געוואָרן א׳, דען איך קען נאָר זײַן בײַ אַזעלכע יידן, וואָס דאָרט איז אַן אייביקע פֿריידן...״, אמד, די ליידיגע וויבער־מאַנסלעך, ווילנע 1868. ־יקייט — „אַלי...אום אייניקייטן קינפֿ־ טיג פֿאַרגעשׂן בלײַבט״, אגרת שלמה, יח/א. „שטרײַט אוג׳ אוגאייניקייט אין זײַנם הויז״, אליהו בר׳ ליזר קוטנים איבז׳, תלמיד צחקן מוסר׳, אמשט 1692. „דען עש איז גאר שטאַרק דיא אום אייניקייט צווישן דיא נשמה אוג׳ גוף״, בע, כה, 2. „אין דער לעצטער צײַט האָט מען זיך געשראָקן וועגן אין אין דער אַריענטאַלי־ שער פֿראַגע״, קמ, 1868, № 10.

אומאיניש — אַדי. אַרכ. אומאייניק, צעקריגט (מילדערער אויסדרוק). „האט עש גיסי ר׳ יוסף סג״ל ערשט גיוואָר וואַרין, וועלכיר באותו פּעם איזט מיט אים ע״ה אום אייניש גיוועזין, איזט בבֿיתי גיקומין״, גה, 197.

אום איין לויט — אַדוו פֿראַזע. אַרכ. דזוו אויף קיין האָר (ביסל) ניט. „הונדרט טויזנט צענטנר זאָרג גיהאלפֿן ניט אום איין לוט״, צוכט.

אומאיינעמבאָר — אַדי. דטשמ. נר. ← דזוו. „אַן א׳ע פֿעסטונג״, לאיזע, דעם קענינגס גשטעפֿטפֿערזאָרגער, בוקאַרעשט [ײַאָר?].

אומאיינעמיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אײַנגעמען, באַצווינגען, באַהאַרשן. א׳ע פּאָ־ זיציע. ־קייט.

אום איינס וועדן — צווו. אַרכ. זיך פֿאַראי־ גיקן. שליסן שותפֿות. „זיא וואדן אונטר אַנגדר אוג איינש וואדן, דיא פּריצים, אוג׳...זיא האבן פֿר טילגט אוג׳ פֿר דערבט דש לאַנד״, יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומאיינקאָמירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אײַנקאָמירן. א׳ע צוזאָגן, חובות. א׳ער נדן.

אומאיינשטימונג — די, ־ען. דאָס וואָס איז ניט בהסכם כולם, דאָס וואָס שטימט ניט מיט עפּעס וואָס איז אײַנגעשטעלט. „די א׳ וועלכע האָט געפֿאַדערט אַ רעפֿאָרעם פֿון באַגרי־פֿן״, גוטנ.

אומאיינשטימיק — אַדי. ניט־איינשטימיק. וואָס איז ניט לויט איין מיינונג; וואָס שטימט ניט צווישן זיך, צוזאַמען. א׳ער באַשלוס. ־יקייט — א׳ צווישן די מיטגלידער פֿון צענטראַל־קאָמיטעט.

אומאיינשטימיק — אַדי. וואָס איז ניט מסכים; וואָס האָט אַן אַנדער מיינונג. א׳ער פֿאַרוואַלטונג־מיטגליד.

אומאיינשטימיקייט — די (דאָס), ־ן. אייג־ שאַפֿט אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומאײַנשטי־ מיק. „אין וואָס עס איז באַשטאַנען די א׳ צווישן דער נײַער שטראַלונג און די אַלטע מעכאַנישע געזעצן״, גוטנ. „די א׳ צווישן דער התגלות און די שכלדיקע אמתן״, א. י. העשל, דווקא, № 41-42.

אום אײַערנט ווילן — פֿראַזע. אַרכ. צוליב אײַן, פֿאַר אײַערטוועגן. מש פֿאַרטײַטשט ׳גם בי התאנף ה׳ בגלכם׳ (דברים, א, 37): „אום אייהרנט ווילן״ [תי: „איבער אײַך״].

אומאיפֿאָניש — אַדי. וואָס קלינגט ניט גוט. א׳ע מוזיק. ־קייט — „דאָס פֿירט צו א״, אלף כּף, יושפ XXIII, 1.

אומאיראָפּאָאיש — אַדי. ניט־אייראָפּאָאיש. אויך: פֿרימיטיוו; ניט געגנוג קולטורעל. א׳ע פֿירונגען. ־קייט.

אומאילוזאָריש — אַדי. ← אילוזאָריש. א׳ע פּלענער. ־קייט.

אומאימאַנע׳נט — אַדי. ← אימאַנענט. א׳ע פֿילאָסאָפֿיע. ־קייט.

אומאימיטירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט אימיטירן, נאָכמאַכן. א׳ע זשעסטן. א׳ער פּראָ־ דוקט. ־קייט.

אומאימינע׳נט — אַדי. ← אימינענט. א׳ע געפֿאַרן.

אומאימפּאָאַ׳נט — אַדי. ← אימפּאָאַנענט. א׳ער פּאַראַד. ־קייט.

אומאינדיווידועל — אַדי. ← אינדיווידועל. גרייטע, א׳ע רייד־אופֿנים. ־קייט.

אומאינהאַלטלעך — אַדי. וואָס האָט ניט גענוג אינהאַלט. א׳ע רייד. א׳ע מאַלעריי = וואָס גיט ניט איבער קיין בילד. ־קייט — „זיי איז געלונגען צו דערגיין צום אמתן שטיל־ לעבן און א״, יג, תּוך.

אומאינמי׳ם — אַדי. ← אינטים. א׳ע בא־ ציאונגען. ־קייט.

אומאינטאגרירט — אַדי. ← אינטאגרירט. א׳ע שולן. ־קייט.

אומאינטעליגע׳נט — אַדי. ← אינטעלי־ גענט, אַדי. „זײַן לייענען וועדט עפּעס אַ מע־ כאַנישע זאַך — און דאָס איז דער א׳סטער סאָרט לייענען״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטי־ קער ו. „וויטער איז אַ חילוק פֿון אַן אינפֿאָרמא־ טאָר אַן א׳ן ביז אַן אינטעליגענטן״, מוו, יופֿא, 1938, 10. ־קייט — „דאָס רעדן ענגליש מיט אַן אַקצענט גילט דאָך נאָך אויך פֿאַר אַ סימן פֿון א״, בצג, טאָג, 1963 II 9.

אומאינטעליגענטיש — אַדי. ← אינטעלי־ גענטיש. א׳ע באַמערקונגען. ־קייט.

אומאינטעלעקטועל — אַדי. ← אינטע־ לעקטועל. א׳ער עולם. ־קייט.

אומאינטענסי׳וו — אַדי. ← אינטענסיוו. א׳ע באַמיאונגען. ־קייט.

אומאינטערעס — דער, ־ן, 1. ניט־געגנוגיקער אינטערעס. הערן אַ לעקציע מיט א׳. 2. גלײַכ־ גילט, ניט־פֿאַראינטערעסירטקייט. אַרויסוויזן א׳ צו עפּעס, עמעצן. „דאָרט פֿאַרקלײַבט זיך אין דער נשמה דורכויסיקער א׳, פֿראָסטיקע גלײַכ־ גילט צו יעדן מין יידישקייט״, לע, טמז, 1964 VI 7.

אומאינטערעסאַ׳נט — אַדי. ← אינטערע־ סאַנט. „וואָס לעגגער אַ...פּראָגראַם לויפֿט, אַלץ באַגאַלער, אויסגעוועפּטער, א׳ער וועדט ער״, נ. זאַלאַוויץ, פֿאָר, 1963 VI 6. ־קייט.

אומאינטערעסירט — אַדי. ← 2. וואָס האָט ניט (ווייזט ניט אַרויס) קיין אינטערעס. דזוו אומפֿאַראינטערעסירט. בלײַבן א׳. א׳ער עולם. ־קייט.

אומאינסטינקטי׳וו — אַדי. ← אינסטינק־ טיוו. א׳ע רעאַקציע.

אומאינסטרואירט — אַדי. ← אינסטרואירט. א׳ע אַפּאַראַטיע.

אומאינספּירירט — אַדי. ← אינספּירירט. א׳ע מאַסע. ־קייט.

אומאינפֿאָרמירט — אַדי. ← אינפֿאָרמירט. „אַבער וואָס שייך אײַער פּראָבלעם, שײַנט איר צו זײַן אינגאַנצן א׳ וועגן דעם ענין״, טמז, 1963 IX 1. ־קייט.

אומאינקאָרפּאָרירט — אַדי. ← אינקאָרפּא־ רירט. א׳ע פֿירמע.

אומאיצטיק — אַדי. ← איצטיק. וואָס איז ניט פּאַסיק פֿאַר איצט. אַלטע, א׳ע געדאַנקען. ־יקייט.

אומאירן — אוטו. איר אום, ~געאירט. (לאָקל, מעג), דטשמ. נר. דזו אומבלאָנדזשען ←. „איך האָב דאָרט [בײַם כותל מערבֿי] געוויינט ווי אַ קינד, וואָס האָט אומגעאירט אין דער וועלט פֿילע יאָרן", אמד, טויט שרעקענעס בײַ דעם ערשטן סדר, [קעניגסבערג? יאָר?].

אומאַכט — די. מצ נב. ← דזוו.

אומאַכטונג — די. מצ נב. 1. דאָס ניט־לייגן קיין אַכט, דאָס פֿאַרזען. די א׳ צו פרטים. 2. אומדרך־ארץ. „נאָר פֿאַרוואָס אָט די יידישע א׳ צו זיך אַלײַן?", רייד. „מיר נעמען אַן ווי נאַטירלעך יעדן אויסדרוק פֿון א׳ וואָס אײגענע מענטשן...ווײַזן אַרויס צו אונדזער שפּראַך", הל, טאָג, 1942 II 28. „יעדע קערפּערלעכע שע־דיקונג איז פֿאַרווערט, ווײַל דאָס איז אַן א׳ צו אַ מענטשן", צש, פֿגעז, ווילנע 1927, № 8.

אומאַכטזום — אַדי. דזוו אומאַכטצוגס. „זײַ ניט א׳ און פֿלײַסיק, ווען דיר אַ מצוה צום האַנט קומט צו טאָן", ארחות חיים [איבז], לעמבערג 1850.

אומאַכטזומקייט — די (דאָס). מצ נב. אַרכ. דזוו אומאַכטונג ←. „נעגליזע, און אַכט זום קייט", יוסף מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא תקל״ד.

אומאַכ(ט)צום — אַדי. אַרכ. וואָס אויף דעם ווערט קיין אַכט ניט געלייגט, וואָס איז צופֿע־ליק; ניט־אויפֿמערקזאַם, בשוגג. „און וויר ער דיא מצוה פֿר זוימט, דא קען ער דיא מצוה ניט ווידר ביקומין. דאז איז זיין און אַכצוס שולד דאז דיא מצוה פֿר זוימט ווערט", לט, קל/ב. „אונאַכצוס לײַט גיווען דיא האבן ניט אויף גיזעהן [כשרות]", בראנט. ~אַכצומקייט.

אומאַכ(ק)ען — אוטו. אַכ(ק)ע אום, ~געאַכ־(ק)עט. 1. אַ לענגערע צײַט קרעכצן. 2. אויס־דריקן באַוואונדערונג מיט די אויסרופֿן אַך־אַך (מיט בײַטעם פֿון ביטול). ־ענישׂ. ־ערי.

אומאַלערגיש — אַדי. ← אַלערגיש. א׳ צו פּעניסילין.

אומאַלאַפֿאַבעטיש — אַדי. ← אַלאַפֿאַבעטיש. פֿפֿ: ~אַלאַפֿאַבעטענע. „און הערט און שטוינט ווי אָט די אומאַלאַפֿאַבעטענע...האָבן...אויס־געבאַקט די מצות...און דאָן פֿאַרטיילט די מצות אין ׳שוואַרצן׳ מאַרק", פֿאָר, 1963 VII 18. ־קייט.

אומאַלקאָהאָליזירט — אַדי. ← אַלקאָהאָלי־זירן. 1. ניט־צוגעמישט מיט אַלקאָהאָל. א׳ע געטראַנקען. 2. ניט־פֿאַרמענטירט ביז צו דער מדרגה אַז עס זאָל ווערן אַלקאָהאָל. ניט־פֿאַר־טיקער, א׳ער ראָם.

אומאַלקאָהאָליש — אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך קיין אַלקאָהאָל. „אין דער פֿראָדוקציע פֿון א׳ע געטראַנקען", טמז, 1964 IX 17.

אומאַמעריקאַניזירט — אַדי. ← אַמעריקאַ־ניזירן. א׳ע אימיגראַנטן. „לעבט שוין אַזוי פֿיל יאָרן אין אַמעריקע און איז נאָך אַלץ א׳", רייד. ־קייט.

אומאַמעריקאַניש — אַדי. ← אַמעריקאַניש. א׳ע פֿילאָסאָפֿיע, א׳ער בעל־הבֿית.

אומאַנאַרכיש — אַדי. ← אַנאַרכיש. א׳ע פּאָליטיק, א׳ע שפּיזין. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאַנגאַדריט — אַדי. ← אַנגעדריט. א׳ער זייגער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגאַוואַרעמט — אַדי. ← אַנגעוואַרעמט. עסן עפּעס א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — א׳ פֿון געפֿיל.

אומאַנגעוואַנדט — אַדי. ← אַנגעוואַנדן. א׳ע קענטענישן.

אומאַנגעזאָגט — אַדי. ← אַנגעזאָגט. א׳ער וויזיט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגעזעטיקט — אַדי. ← אַנגעזעטיקן. אַ זוללׂ־וסובֿא מיט אַן א׳ מאָגן. ־קייט.

אומאַנגעזען — אַדוו & אַדי. (פֿרעדיקאַטיוו, אַן ענדונג) ← אַנגעזען. געבליבן א׳ אין זײַן סבֿיבֿה.

אומאַנגעזעען — אַדי. (מיט אַן ענדונג, אַטרי־בוטיוו). ← אַנגעזעען. א׳ער בעל־הבית.

אומאַנגעטאָן — אַדי. [פֿאַר אַן ענדונג מיט אַ וואָקאַל — ~אַנגעטאָנענע(ר), ~אַנגעטאָנ־נעם.] ← אַנגעטאָן. 1. ניט אינגאַנצן (פֿאַסיק) אַנגעטאָן. א׳ צום באַל. 2. (אייפֿעמיזם) נאַקעט. אַרומלויפֿן א׳. ־ענערהייט.

אומאַנגעלייגט — אַדי. ← אַנגעלייגט. א׳ער גאַסט. ־קייט.

אומאַנגעלעגט — אַדי. ← אַנגעלעגט. זיצן א׳.

אומאַנגעלעָרנט — אַדי. ← אַנגעלערנט. אַ צעבאַלעוועטער, א׳ער יונגאַטש. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגעמאַכט — אַדי. ← אַנגעמאַכט. א׳ע פּאַדלאַגע. ־קייט.

אומאַנגעמאָלדן — אַדי. ← אַנגעמאָלדן. „אַראָפּפֿאָרן צו אים א׳, האָב איך מורא, איך זאָל ווידער נישט אַרײַנכאַפּן אַ פּאַרציע מוסר", טמז, 1963 VII 5. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגעמאַסטן — אַדי. ← אַנגעמאַסטן. קויפֿן אַ פֿאַר הוזין א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגענומען — אַדי. ← אַנגענומען. א׳ער בעזונד־פֿראָיעקט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגענעם — אַדי. 1. וואָס איז ניט בעזונ אַדער אינגאַנצן ניט־באַקוועם פֿאַרן געמיט, פֿאַר דער שטימונג, פֿאַרן גיסטיקן מצבֿ. אַן א׳ע לאָגע. 2. וואָס רופֿט אַרויס אַ שוועריקייט, אַ פֿאַרלעגנהייט. אַן א׳ע פֿראָגע. ← אומאײַנגענעם. ־קייט — „ס׳איז דאָ אַ לאָגער וואָרעם...וואָס טוט אַן דעם מענטשן פֿיל א׳ן", פֿגעז, ווילנע 1923, № 9-10. אויך: אומאָנגענעמען, פֿטמ. „עס איז מיר העכסט א׳", אמד, עוועגעניע, ווילנע 1878.

אומאַנגענעמלעך — אַדי. אַ ביסל אומאַ־בענעם. דזוו דפֿוי. „פֿילסטו זיך...א׳?", ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינצאַפֿאַליס 1900.

אומאָנגענעמלעכקייט — די (דאָס), ־ן. מצבֿ, סיטואַציע, ווען פֿאַר עמעצן איז עפּעס ניט בענוג באַקוועם, אָנגענעם. „און עס איז אַגב צוזאַרבעטן זיך — דאָס איז שוין גאָר א׳, גרינ־האָרן־צושטאָנד", ב. ריווקין, ה. לייוויק... ־קייט — „באַשולדיקט מיך אין א׳", דר׳ עמנואל פֿאָט, טמז, 1962 X 28.

אומאָמעריקאַנער — דער. מצ ווי אצ. וונ ־ען, ־ס. 1. דער וואָס לעבט אין אַמעריקע און איז ניט בענוג אַמעריקאַניש. „ער איז בעקומען קיין אַמעריקע, געווארן דאָ אַ בירגער, אַבער פֿאַראַבליבן אַן א׳", רייד. 2. דער וואָס איז קײַן אינטערעסן, קײַן בײַטעס פֿון אַמעריקע. אויך אַדי מיט בײַידע בבֿ.

אומאָמפֿערן זיך — אוטו. ־ער זיך אום, זיך ~געאָמפֿערט. פֿון צײַט צו צײַט זיך קריגן, זיך מתווכח זײַן, רעדן צוישן זיך ניט־פֿרײַנדלעך. א׳ זיך וועגן אַ האַרבן ענין (וועגן אַ קלײ־נינקייט). ־נישׂ. ־ערי.

אומאָמת — [...ע׳מעָ] דער, ־ן. ← אמת. דאָס וואָס איז ניט (קען ניט זײַן) אינגאַנצן אמת(דיק); „אפֿשר איז עס ניט קיין ליגן, אַבער אַן א׳ איז עס". „דאָס וואָס זיי האָבן יאָ גע־זאָגט, האָבן זיי געוואוסט, אַז עס איז אַ קנײַ־לעכדיקער א׳", לע, טמז, 1963 XII 18.

אומאָמתדיק — אַדי. ← אמתדיק. רעדן א׳. ־יקייט.

אומאַן — [האַרטער און קורצער קלאַנג י אין ערשטן טראַף, ווייכע נ] גג. שטאָט אין או־קראַאינע בײַם טײַך אומאַנקע. חרובֿ געווארן פֿון טערקן. וויידער אויפֿגעבויט אין 17. י״ה. טרויעריק באַקאַנט מיט די הײַדאַמאַקישע שחי־טות פֿון גאָנטע (1768, ה׳ בתמוז תקכ״ח, אויסגעקויעלט איבער 3,000 יידן) און זשע־לעזניאַק (1788). פֿון דעם פֿאַרבליבן אַ כראַ־ניק אין יידיש מעשׂה גדולה מן אומן ומן אוקרײנא. וואויגאַרט און קבֿר פֿון ר׳ נחמן בראַצלעווער, וואָס צו זײַן אוהל קומען יע־דער יאָרצײַט די ׳טויטע חסידים׳ (וויל זיי האָבן קיין נײַעם צדיק ניט אַנגענומען). וואויג־ארט פֿון משפּיל חיים־חײַקל הורוויץ, מחבר פֿון צפֿנת פּענח. געבוירנשטאָט פֿון מרדכי ספּעקטאָר. געווען באַרימט מיט אירע קלעז־מאָרים, בראָש מיט פּדהצור, קאַמפּאַזיטאָר פֿון חתן־כלה־לידּ. אונטער צאַרן שטאָט פֿון קיע־ווער גובֿ. 1897 — 17,945 יידן צווישן אַן ערך 30,000 אינוו׳. 1926 — 21,179 יידן. ← אומאַניער.

אומאַנאַלאָגיש — אַדי. ← אַנאַלאָגיש. א׳ע עסייען. ־קייט.

אומאַנאַליטיש — אַדי. ← אַנאַליטיש. א׳ע כמו־פֿאַרשונג. ־קייט.

אומאַנאַנסירט — אַדי. ← אַנאַנסירן. ניט־אַנאַנסירט. א׳ער אויפֿטריט פֿון אַרטיסט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגעבאָטן — אַדי. ← אַנגעבאָטן. א׳ענע סחורה. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגעביסן — אַדי. ← אַנגעביסן. א׳ענער עפּל. א׳ זיך נעמען צו דער אַרבעט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאַנגעברענט — אַדי. ← אַנגעברענט. „איין זײַט איז ממש קויל, די צווייטע זײַט איז א״", רייד. ־ערהייט — אַדוו.

אַרויסגעקומען אַ גאָר גרויסע א״, מוק, מיינע באַגעגענישן].

אומאַנגעפּאַסט — אַדי. ← אַנגעפּאַסט. א׳ע שיך. **־ערהייט** — אַדוו. ווען מע האָט ניט אַנגעפּאַסט. צוגעמען דעם גאַרניטער א׳.

אומאַנגעפּאַקט — אַדי. ← אַנגעפּאַקט. האַלב־ליידיק, א׳. **־ערהייט** — אַדוו.

אומאַנגעפֿירט — אַדי. ← אַנגעפֿירט. „דער ארקעסטער שפּילט אַליין, א׳ פֿון אַ דיריגענט״, רייד. **־ערהייט** — אַדוו.

אומאַנגעפֿרעגט — אַדי. ← אַנגעפֿרעגט. קו־מען א׳. **־ערהייט** — אַדוו. ווען מע האָט ניט אַנגעפֿרעגט. אויסדערציילן א׳.

אומאַנגעצייכנט — אַדי. ← אַנגעצייכנט. א׳ע דעטאַלן. **־ערהייט** — אַדוו.

אומאַנגעקוקט — אַדי. ← אַנגעקוקט. אָפּ־קוקן דעם גאַנצן ראַמש א׳. **־ערהייט** — אַדוו.

אומאַנגעקלאַפּט. — אַדי. ← אַנגעקלאַפּט. א׳ע מזוזה. **־ערהייט** — אַדוו. א׳ אַרטיקולירן.

אומאַנגעקלונגען — אַדי. ← אַנגעקלונגען. „מע וויל ניט אַז עמעץ זאָל פֿלוצלינג אַרטיקו־מען א״, טמז, 26 VIII 1963. **־ערהייט** — אַדוו.

אומאַנגעריבן — אַדי. ← אַנריבן. לאָזן א׳. **־ערהייט** — אַדוו.

אומאַנגעשטויסן — אַדי. אַרכ. אומגעשטערט, אַן איבערראַש, גלאַט. „ווען איינער זיצן תּפֿילה טוט און אַן גישטויסן אַלזו ווערט זיצן תּפֿילה גיהערט״, מב, מעשׂה צ״ו.

אומאַנגעשטעלט — אַדי. ניט־אָנגעשטעלט. די אייזנציקע א׳ע פּאַליצע.

אומאַנגעשטעקט — אַדי. ← אַנגעשטעקט. בלויז עטלעכע א׳ע קינדער.

אומאַנגעשטרענגט — אַדי. ← אַנגע־שטרענגט. א׳ע אַרבעט. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט**.

אומאַנגעשריבן — אַדי. ← אַנגעשריבן. די א׳ענע צוואה. **־ערהייט** — אַדוו.

אומאַנדאַסטיק — אַדי. *Mhd*: antasten <. אַרכ. וואָס מע קען ניט אָנטאַפּן, אָנרירן, פֿילן מיט די חושים. „זעלט איר ערשט וויסן וויא פֿיל ערלייא אונאנדאסטיגה בשעפּנישׂ צוויישן דען עולם זיינען״; „די מלאכים...אונאנדאשטיג זיי־נין״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. [זיך מערקן דעם סו־פֿיקס ־יק מיטן ב „־באַר״].

אומאַנדולירט — אַדי. ← אָנדולירן. ניט־אָנדולירט. גיין צום באַל מיט א׳ע האָר.

אומאַנדערשונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון ווערן אַדער מאַכן אַנדערש. „אַז יידן, דאָס באַרימט מוח־פֿאָלק וועט אָנהייבן די א׳ פֿון זיין לעבן״, פּרץ, געדאַנקען און אידיען. „פֿאָלקס־עטימאָלאָגיישע א׳ פֿון ׳ביקסל׳ (=שעכ־טל, פּידעלע)״, נפ, יופֿא, 1939, 14.

אומאַנדערשן — טרוי. ־דערש אום, ~גע־אַנדערשט. 1. מאַכן אַנדערש. „דאָס וואָרט אַזוי א׳ אַז נאָר דעם מסופּקדיקן אות זאָל גיין אַן אַלייניהילכער״, ימ, שולגראַמאַטיק, 1921. 2. רעווידירן, איבערקוקן, בייטן. „מיר מוזן איצט א׳ אונדזערע פֿאַרשטעלונגען וועגן דער פֿאַרשפּרייטונג פֿון ליכטיקייט״, יאַשונסקי איבז, ה. שמידט, דאָס וועלט־בילד, וואַרשע 1923.

אומאַנהייב — דער, ־ן. 1. ניט־גערעטענער, שלעכטער אַנהייב (←), „אַן אַ פּלאַן קען זיין בלויז אַן א״. 2. דאָס וואָס איז (האָט) ניט קיין אַנהייב. „פֿון גוואַלדיקן א״, יג, 1956.

אומאָ'נווענדלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט (לאָזט זיך ניט) אַנווענדן, אויסניצן, אומפֿאַקטיש, א׳ וויסן. **־קייט**.

אומאַנולירט — אַדי. ← אַנולירן. ניט־אַנ־לירט. א׳ע חובֿות. א׳ע פֿאַראַרדענונגען. **־קייט**.

אומאָ'נזיכטיק — אַדי. 1. וואָס זעט זיך ווייניק אַדער אינגאַנצן ניט אַן. א׳ע טינט. 2. וואָס האָט אַ קנאַפּן וועדט. א׳ע אויסגאַבע. **־קייט**.

אומאָ'נזעטיק — אַדי. וואָס מע קען ניט אָנ־זעטיקן; וואָס ווערט ניט צופֿרידנגעשטעלט. א׳ע תּאוה. „זיי וויזן מערניט וויי א׳ פֿרעסן״, ברי־דער גאַרדין, יונג־מענטש, וויזנע 1931.

אומאַנזעוודיק — אַדי. ניט־אָנזעוודיק. „אַן א׳ער גייסט״, ייט, פּויזן III. **־קייט**.

אומאַנטבלויזט — אַדי. ניט־אָנטבלויזט. א׳ער האַלדז. **־קייט**.

אומאַנטגעלטלעך — אַדי. דשטמ. נר. וואָס איז (ווערט געטאָן, געגעבן) ניט פֿאַר געלט, פֿאַר באַצאָלט. „די יידישע א׳ע גאַסטפֿרײַנדלעך־קייט״, קמ, 1865, № 39.

אומאַנטדעקט — אַדי. ניט־אָנטדעקט. א׳ע וועלט. „ווער וויסט וועלכע...א׳ע רײַכקייט עס שלומערן אין בוזעם פֿון די...קאַרפֿאַטן״, מר VI, נ״י 1910. **־קייט**.

אומאַנטווינט — אַדי. נאָך ניט אָנטווינט. א׳ע קינדער. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט**.

אומאַנטוויקלט — אַדי. ניט־אָנטוויקלט. א׳ע קינדער. „...ווען מע נעמט אײַנקוקן וויי דער ייִדישער האָנטוערקער לעבט...וויי וויַיט ער איז א״, ליב לעווין, רפֿאל דעם שניידערס טאָכטער, וויילנע 1888. „זײַנען אַזוי...א׳ געבליבן״, ימ, צייט, שאָוול 1924.

־ערהייט — אַדוו. „זײַנען נישט באַאָפֿרגט מיט שפּיזן...און מוזן אָנפֿאַנגען צו זאָרגן פֿאַר זיך א״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן. **־קייט** — „די פֿאַליטישע א׳ און די אומעגלעך־גרויסע געדולד פֿון דער אַרבעטער־מאַסע״, איבז, דער רוסישער וועבער פּ. א. אַלעקסייעוו, לאָנדאָן 1902.

אומאַנטוועקט — אַדי. ניט־אָנטוועקט. א׳ע געפֿילן. **־קייט**.

אומאַנטוישט — אַדי. ניט־אָנטוישט. א׳ער עולם.

אומאַנטוישנדיק — אַדי. נעאָל, מאַרק וואָב. ← אָנטוישנדיק. א׳ע עקספּערימענטן.

אומאַנטמוטיקט — אַדי. ניט־אָנטמוטיקט. א׳ אַפֿילו נאָך אַ ריי מפּלות.

אומאַנטפּלעקט — אַדי. ניט־אָנטפּלעקט. „וועט אָכטן א׳ע שטראָלן אין טוי פֿון וויי־טיק־פֿולע אויגן?״, יהואש, ׳בעקבֿתא דמשיחא׳ 1920. „כ׳הער ריידן פֿון סודות א׳ע, וואָס מענטשן זוכן אום און שטאַרבן ניט געזונ״, ב. לאַפֿין, צייכנס. **־קייט**.

אומאַנטציקט — אַדי. ניט־אָנטציקט. בלייבן קאַלט, א׳.

אומאַנטשולדיקט — אַדי. ניט־אָנטשולדיקט. אַן א׳ע גראָבקייט.

אומאַנטשיידבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וואָב. וואָס מע קען ניט באַשיידן, באַשליסן. א׳ע רעטענישן.

אומאַנטשיידן — אַדי. דטשמ: **־שידן**. וואָס האָט נאָך ניט קיין אָנטשייד, באַשלוס, אויספֿיר. א׳ענער סכסוך. **־קייט**.

אומאַנטשלאָסן — אַדי. ניט־אָנטשלאָסן. „די קנאה פֿון א׳ענעם״, שנ, לעזער, דיכטער, קרי־טיקער II.

אומאַנטשלאָסנקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומאַנט־שלאָסן. „די א׳ און דאָס שטענדיקע וואַקלענישׂ״, באַש, פֿאַר, 1962 IX 16. „די דאָזיקע א׳ אין רייד־אַרט האָט געשטאַמט פֿון אינטעליגענץ״, לוי שאַליט, צוק, 1964, אָקט׳.

אומאַנטשפּרעכיק — אַדי. דטשמ. וואָס איז ניט צוגעפּאַסט, ניט אַרײַנגעפּאַסט, וואָס איז ניט לויטן צוועק; ניט־שייכדיק. אומבאַטראַכטע, א׳ע ענטפֿערס. א׳ע קאַליר. **־קייט**, וואָב ראַכקינד־שקל׳יאר.

אום אַני חומה — [אוים אַני כוימאָ] זאָג. ׳אַ פֿאַלק בין איך — אַ מויער׳. ערשטע ווערטער און נאָמען פֿון אלעזר הקלירס פּיוט פֿאַרן צווייטן טאָג חול־המועד סוכות (בײַם ׳סדר הושענות׳). „א׳ אַ׳ ח׳ — ווערן די יידן גע־רופֿן וויַיל זיי זײַנען שטאַרק אין גאָטס ליב־שאַפֿט, אַזוי וויַ אַ מויער״, מחזור כל־בו לשלוש רגלים, פֿירוש עברי־טייטש בית ישׂראל, יאָר? דעם פּיוט פֿלעגט מען זינגען מיט אַ צוגאַב פֿון יידישע ווערטער: „אַן ערשטע מעלה האָ־בן זיי — א׳ אַ׳ ח׳; אַ צווייטע מעלה — ברה פּחמה (לויטער מיט גוטע מעשׂים וויַ די זון). כאַטש, כאָטש — גולה וסורה (פֿאַר־טריבן אין גלות און פֿאַרשטויסן). פֿאַרט, פֿאַרט, פֿאַרט — דמתה לתמר״ (איז זי געגליכן צו אַ טייטלבוים).

אומאַנימאַליש — אַדי. ניט־אַנימאַליש. א׳ע באַגערן.

אומאַנ(י)ער — אַדי. וואָס איז פֿון (אַדער האָט אַ שייכות צו) דער שטאָט אומאַן (←). „גאָט זאָל אָפּהיטן פֿאַר באַרדיטשעווער גידים און פֿאַר א׳ חסידים, פֿאַר קאַנסטאַנטינער משׂרתים און מאַהילעווער אַפּיקורסים, פֿאַר קאַמעניעצער כאַאַטייעס און אַדעסער הול־טייעס״, פֿוול.

אומאַננעמבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו. „יעדער פֿאַרזוך אָפּצוציען אַ דעקלאַראַציע קעגן רעליגיעזער אומטאַלעראַנץ...איז ׳אומבאַגרײַפֿ־לעך און א׳״, טמז 1963 VII 10.

אומאַננעמלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט אָננעמען. א׳ע בהאַדינגונגען. **־קייט**.

אומאַנערקענונג — די, ־ען. פֿון זיין, בלייבן אומאַנערקענט. א׳ פֿאַר גוטער אַרבעט.

אומאַנערקענט — אַדי. וואָס איז אינגאַנצן אַדער ביז אַ געוויסער מדרגה ניט אָנערקענט. די א׳ע צייטווײַליקע רעגירונג. א׳ע מעלות. אַן א׳ע פּערזונלעכקייט; אַן א׳ער פּאָציע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — שטאַרבן אין א׳.

אומאַנשטענדיק — אַדי. ניט־אַנשטענדיק. א׳ע (באַ)האַנדלונג. „...קיין צווייפֿלדיקייט, קיין א׳ וואָרט, קיין זידלערי״, דר׳ יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באַרדיטשעוו 1897. אָפּט סובּ. אַן א׳ער. ־קייט — „פֿאַראַן בלויז איין א׳ פֿון דאָס נאָקעטע — צו האַלטן אַז דאָס נאָקעטע איז אומאַנשטענדיק״, נאָד איבּז, פּ. אַלטענבערג, וויִ איך זע עס, נ״י 1919.

אומאַנשטעקיק — אַדי. נעעאָל. וואָס שטעקט ניט אָן; וואָס קען ניט אָנשטעקן. א׳ע קראַנקייטן.

אומאַנשטעקנדיק — אַדי. נעעאָל. ← דפֿוו. ← אָנשטעקנדיק.

אומאַסימילירט — אַדי. ניט־אַסימילירט. א׳ע מינדערהייט. ־קייט.

אומאַסימילירלעך — אַדי. וואָס קען ניט אַסימילירט ווערן. א׳ע שטאָפֿן. ־קייט.

אומאַפּאַרטוניסטיש — אַדי. ניט־אָפּאַרטוניסטיש. א׳ע רעאַגירונג. ־קייט.

אומאַפּאַטיש — אַדי. ניט־אַפּאַטיש. א׳ע רעאַגירונג. ־קייט.

אומאַפּאַרטוניסטיש — אַדי. ניט־אָפּאַרטוניסטיש. א׳ער אינשטעל. ־קייט.

אומאָפּ — אין די ווייטערדיקע ווער־טער מיט אומאָפּ... באַטייט אום שטענדיק און בלויז — ג׳ י ט־. ווערט געגעבן בלויז אַ דוגמא פֿון באַטייט, אָן שום אויסטייטש. דער אָקצענט קומט אויף בייידע ערשטע טראָפֿן.

אומאָפּאַקן — אַדי. האַלב־רויע, א׳ענע קאַרטאָפֿל. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעבויט — אַדי. די וועגט פֿון א׳ן בית־מדרש. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעבונדן — אַדי. זיך רעכן וויִ אַן א׳ענער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעבראָכן — אַדי. אַרויסגעמען דאָס פֿלייש א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעבראָכן — אַדי. עטלעכע א׳ענע צווייגן.

אומאָפּגעברענט — אַדי. דאָס א׳ע הויז צווישן די חורבֿות.

אומאָפּגענאָלט — אַדי. די א׳ע האַלבע באָרד. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגענאָסן — אַדי. ניט עסן דאָס א׳ענע פֿלייש. „ספּנה אַז אַ מענטש רירט זיך אַן מיט א׳ענע הענט דאָס מויל און די נאָז אָדער כדומה אויף אַן אבֿר״, דברי חכמים, [לבֿוב? יאָר?]. „אַז דאָס פֿלייש איז געלעגן דרײַ מעת לעת א׳...״, הרבֿ משה טייטלבוים, מעין טהור, [לבֿוב? יאָר?]. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעגט — [...געט] אַדי. לעבן באַזונ־דער, אָבער א׳.

אומאָפּגעגעבן — אַדי. א׳ענע חובֿות. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעדאַוונט — אַדי. אַרומגיין אַ האַלבן טאָג אַן א׳ער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעדינט — אַדי. אַן א׳ע טובֿה. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעהויבן — אַדי. ליגן א׳. אויסטיילן די קאַרטן א׳.

אומאָפּגעהיט — אַדי. פּפּ: ~געהיטן. א׳ אין עסן, אין קליידן זיך. רעדן א׳ פֿון כּעס. ־(נ)קייט — אַרויסווײַזן א׳.

אומאָפּגעוואוינט — אַדי. בלײַבן א׳. ־קייט.

אומאָפּגעוואָרפֿן — אַדי. „— זאָל עס בלײַבן א׳. — וואָס הייסט? — לאָמיר ניט באַטראַכטן און ניט שטימען״, רייד.

אומאָפּגעוואַשן — אַדי. א׳ענע טישן. אַן א׳ענער = אויך: אַזאַ וואָס מען איז אים ניט מוחל אַ קריוודע, אַ מיאוסע האַנדלונג אא. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעזונדערט — אַדי. עטלעכע א׳ע קינדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעזען — אַדוו. פֿטמ. ניט געקוקט אויף, זיך ניט געריכט מיט... א׳ פֿון די פֿרײַער־דיקע רייד, בלײַבט עס אַז... [אומ־ קומט דאָ אַרײַן בולט צו מאַכן די נעגאַציע.]

אומאָפּגעזעסן — אַדי. א׳ענער טורמע־טערמין. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעחשבונט — [...כעזשבנט] אַדי. א׳ע שותפֿות.

אומאָפּגעטאָן — אַדי. עס מאָנט די א׳ענע אַרבעט. [וועגן פֿאַרמען ← אומאָנגעטאָן.]

אומאָפּגעטובֿלט — [...טויולט] אַדי. אַרויס פֿון קאָלטן וואַסער אַן א׳ע.

אומאָפּגעטיילט — אַדי. א׳ע נחלה. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעטעסעט — אַדי. א׳ע קלעצער. זיך אויספֿירן פֿראָסט, א׳.

אומאָפּגעטראָגן — אַדי. פֿאַרקויפֿן א׳ענע מלבושים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעטרונקען — אַדי. דער פֿולער א׳ער כּוס. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעטריבן — אַדי. א׳ שוואַנגערשאַפֿט. ־ערהייט — אַדוו. מפּיל זײַן א׳.

אומאָפּגעלאָשן — אַדי. א׳ענער קאַלק. ־ער־הייט — אַדוו.

אומאָפּגעלייגט — אַדי. „די אַנארכיסטן פֿאַ־דערן אַן א׳ן אויף אַ ווייטערער צייט, אומגע־זאַמטן אָפּשאַף פֿון שטאַט״, ע. גאָרדין, יאָנאַוו־סקי..., ל״אַ 1957.

אומאָפּגעלייקנט — אַדי. אַן א׳ עדות־זאָגן.

אומאָפּגעלעבט — אַדי. אַלטע, אָבער א׳ע מנהגים.

אומאָפּגעמינטערט — אַדי. לאָזן ליגן א׳.

אומאָפּגענאַרט — אַדי. א׳ע מיידלעך. א׳ע פֿראָווינצער. א׳ע גרינהאָרנס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעניצט — אַדי. מיט פֿרישע, א׳ע כּוחות. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעעמטפֿערט — אַדי. א׳ע באַליידי־קונג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעפּוצט — אַדי. די א׳ע לימטער. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעפֿליקט — אַדי. א׳ע הינער. ־ער־הייט — אַדוו.

אומאָפּגעפֿרישט — אַדי. א׳ער הוט, צימער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעפֿרעגט — אַדי. א׳ע תירוצים. „דער א׳ער בויער פֿון דער מדינה״, אפֿא, טמז, 27 XI 1964. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעצאָלט — אַדי. א׳ער חוב. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעצויפֿט — אַדי. א׳ע לאַבנס ברויט. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעקאָכט — אַדי. עסן רויע א׳ע קאַר־טאָפֿל. ־ערהייט —אַדוו.

אומאָפּגעקוויפֿט — אַדי. פֿאַרן פֿון יאָריד מיט דער א׳ער סחורה. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעקומען— אַדי. א׳ע זינד.

אומאָפּגעקילט — אַדי. א׳ וואַסער. א׳ע פֿרײַנדשאַפֿט, לײַדנשאַפֿט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א׳ פֿון דער אַלטער פֿרײַנדשאַפֿט.

אומאָפּגעקירצט — אַדי. דרוקן אַלץ, א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעקליבן — אַדי. א׳ענע קאַנדידאַטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגערופֿן — אַדי. נאָר איין מין א׳ענע באַנקנאָטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעריניקט — אַדי. א׳ע תּבֿואה. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגערעדט — אַדי. טרעפֿן זיך א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעשאָצט — אַדי. אַן א׳ ווערק. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעשוואָכט — אַדי. מיט א׳ער ענער־גיע. ־קייט.

אומאָפּגעשטימט — אַדי. די רעזאָלוציע איז געבליבן א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעשטעלט — אַדי. די א׳ע אַטאַקע. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעשיילט — אַדי. „מע זאָל ניט עסן קיין פֿרוכטן א׳...פֿיל מענטשן באַטאַפֿן זיי מיט אומריינע הענט״, טאַרלער רבֿ, סגולות ורפֿו־אות II, לאָדז, [1910?]. ־ערהייט — אַדוו.

אומאָפּגעשלאָגן — אַדי. אַן א׳ענער תירוץ. אַן א׳ענער אָנגריף. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומאָפּגעשפּאָלטן — אַדי. עטלעכע א׳ענע שאָלן.

אומאָפּגעשראָקן — אַדי. מיט א׳ענעם מוט. ־קייט.

אומאָפּהאַלטבאַר — אַדי. דטשם. נר. וובּ ראַכקינד־שקליאַר. ← דווו.

אומאָפּהאַלטלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט אָפּהאַלטן. „די צוקונפֿט...גייט מיט אַן א׳ער קראַפֿט״, ד. עדעלשטאַט, געקליבענע ווערק I, מאַסקווע. ־קייט.

אומאָפּהענגיק — אַדי. וואָס איז אין אייג־נעם רשות, וואָס איז ניט געוועזדט אין קיינעם.

א׳ פֿון אַ מענטשן, פֿון אַ באַשלוס. א׳ אייגער פֿון אַנדערן. אויך: זעלבשטענדיק. א׳ע מלוכה. „אַזאַ מענטש וואָס איז...שיין, יונג און א״, די דראַמע פֿאַן פּאַריז [איבז]. בוקאַרעשט [יאָר?]. ־יקויט — „ענדלעך, קעמפֿט איצט דאָס פֿינ־לענדישע פֿאָלק פֿאַר א׳ און פֿרייהייט״, וואָס וויל די סאָציאַלדעמאָקראַטן אין רוסלאַנד, זשע־נעוו 1899.

אומאָפּוואשבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „אַן אייביקע א׳ע חרפּה״, דער מאָרגן־שטערן, ווילנע 1907, 1, № 2.

אומאָפּוואשלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט אָפּוואַשן. א׳ער פֿלעק. ־יקויט.

אומאָפּווישבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „פֿאַרשטייט עך זײַן גרויסן, א׳ן חטא״, דר׳ נ. סוורדלין, טמז 1964 III 3.

אומאָפּווישלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט אָפּווישן, אָפּמעקן. א׳ע באַשול־דיקונג. א׳ער בלבול. ־יקויט.

אומאָפּוועגדבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. ־יקויט, וויב ראַכקינד־שקליאַר.

אומאָפּוועגדלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּוועגדן. וואָס מע קען ניט באַשטרײַטן. א׳ער גורל. „דער אָסטער ענטפֿער אויף זײַן פֿראַגע״, י. העשעלעס, צוק, 1964, VII־VIII. ־יקויט.

אומאָפּוועלעך — אַדי. נעאָל. וואָס קען זיך ניט (אָפּ)ווערן פֿון דעם. א׳ער אָנגריף. ־יקויט.

אומאָפּוונדערלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט אָפּטיילן אין אַ באַוונדער גרופּע, קאַטעגאָריע. א׳ע דערשײַנונגען. ־יקויט.

אומאָפּטויבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „דאָס איינפֿלאַנצן היגיענישע בעוואוינהייטן איז אַן א׳ער באַשטאַנד־טעלעמענט פֿון דער אַרבעט־פֿון 'טאָג׳״, 'טאָג׳ שרי־פֿטן, וואַרשע 1929.

אומאָפּטויליק — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט אָפּטיילן. דינע, א׳ע הינטלעך. א׳ע באַשטאַנדטיילן. ־יקויט.

אומאָפּטרעטבאר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וובּ. ← דוגו.

אומאָפּטרעטלעך — אַדי. נעאָל. 1. וואָס טרעט ניט אָפּ; וואָס גייט כסדר נאָך. א׳ער קאָ־וואַליר. 2. וואָס האַלט זיך בײַ זײַן דעה, אײַנגעשטעלונג; אומבייגעוודיק. א׳ער אָפּאָנענט. ־יקויט.

אומאָפּיקורסיש — [...קאָרסיש] אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ (ניט כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) אַן אָפּיקורס. א׳ע רייד. ־יקויט.

אומאָפּלייבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „די פֿאַרשונג פֿון אונדזער...פֿאָעזיע איז דער ערשטער א׳ער חובֿ״, סאָוו צ׳ [נש, ישפ, 3 (10)].

אומאָפּלייביק, ־לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט אָפּלייבן. א׳ער באַשלוס. ־(י)קויט.

אומאָפּלייבנבאר — אַדי. דטשמ. נר. [נש, ישפ, 3 (10)]. ← דוגו.

אומאָפּלייבנדיק — אַדי. וואָס לייבנט ניט אָפּ. געבן אַן אויסמײַדנדיקן, א׳ן ענטפֿער.

אומאָפּלייבנדלעך — אַדי. נעאָל. מוד. וואָס מע קען ניט אָפּלייקענען. א׳ע פֿאַקטן.

אומאָפּמעקבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „האָט אַוועקגעלייגט זײַן א׳ן חותם אויף דער געשיכטע פֿון...וועלט־טעאַטער״, פֿינע, טמז 1963 IV 7.

אומאָפּמעקלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּמעקן. א׳ע פֿלעקן. ־יקויט.

אומאָפּנויגבאר — אַדי. דטשמ. נר. דזוו אומ־אָפּנייגלעך ←. „...אויספֿילן [דעם באַשלוס] א״, סאָוו צ׳ [נש, ישפ, 3 (10)].

אומאָפּנוצבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו.

אומאָפּנוצלעך — אַדי. נעאָל. מאַרק וובּ. וואָס מע קען ניט אָפּנוצן. א׳ע שטאָפּן. אַ גרויסער א׳ער אָנגריף. ־יקויט.

אומאָפּנייגיק — אַדי. נעאָל. וואָס נייגט ניט אָפּ פֿון דער ריכטונג. א׳ע באַוועגונג. ־יקויט.

אומאָפּנייגלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּנייגן. א׳ער כוח. ־יקויט.

אומאָפּנעמבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „דאָס לייענען מיט דערקלערונגען...איז אַן א׳ער טייל פֿון לימוד פֿון דער ניט־אייגענער שפּראַך״, סאָוו זש׳ [נש, ישפ, 3 (10)].

אומאָפּנעמיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט אָפּנעמען. אַן א׳ער שכר. ־יקויט.

אומאָפּעטיט — אַדי. היפוך פֿון אָפּעטיט. עסן מיט א׳.

אומאָפּעטיטלעך — אַדי. וואָס איז אַן אַ טעם, ניט געשמאַק. וואָס דערשטיקט דעם אָפּעטיט. וואָס רופֿט ניט אַרויס קיין חשק צו גענינסן. „הויפֿליגן...זײַנען ניט נאָר א׳, זיי קענען אויך זײַן געפֿערלעך פֿאַרן מענטשן״, פֿגענ, ווילנע 1925, № 6. ־יקויט.

אומאָפּעטיטנע — אַדי. פֿטמ. דזוו אומאָפּע־טיטלעך. „אַן אומאַטירלעכער און א׳ר חתן״, י׳ג, טמז, 1963 VI 28.

אומאָפּעלירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּעלירן. א׳ער פסק־דין. ־יקויט.

אומאָפּעראַטי׳ו — אַדי. וואָס מע קען מיט דעם ניט אַרבעטן. א׳ער פּלאַן.

אומאָפּעריראבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „האָבן די דאָקטוירים געמוזט צוריקווײַזן דעם פּאַציענט אַלס 'אומאָפּעריראבאַר״, חיים ערענ־רײַך, פֿאָר, 1964 IX 4.

אומאָפּערירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לוינט זיך) ניט צו אָפּעריրן. אַן א׳ער קאַנסער. ־יקויט.

אומאָפּפֿרעגלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּפֿרעגן. „אַלע מינים קאָמפּאָזיציע זײַנען גוטע, א׳ע און אומפֿאַרמײַדלעכע מיטלען בײַם לערנען ייִדיש״, י׳מ. ־יקויט — „דער גלויבן אין [דער] א׳ [פֿון די אינטעליגענץ־טעסטן] איז שטאַרק געפֿאַלן״, מוד, דער וועג צו אונדזער יוגנט.

אומאָפּקויפֿלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט אָפּקויפֿן, אונטערקויפֿן. א׳ע אַנטיקן. א׳ער ריכ־טער. ־יקויט.

אומאָפּרופֿבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו.

אומאָפּרופֿלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּרופֿן. אַן א׳ער דעקרעט. ־יקויט.

אומאָפּרײַבבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וובּ. ← דוגו.

אומאָפּרײַבלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּרײַבן, אָפּקראַצן. א׳ער שטאָל, מאַטע־ריאַל. ־יקויט.

אומאָפּרײַסלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּרײַסן. א׳ע פֿאַרבינדונג. ־יקויט.

אומאָפּשאַצבאר — אַדי. דטשמ. נר. דזוו אומאָפּשאַצלעך ←. „א׳ גרויס איז אונדזער חורבן, אונדזער פֿאַרלוסט״, מ. פּילצמאַכער, אַסטראָוצע, ב״א 1949.

אומאָפּשאַצונג — די, ־ען. טיילוויז אָדער אינגאַנצן ניט־ריכטיקע אָפּשאַצונג, ווען דער ווערט פֿון עפּעס ווערט ניט אויפֿגענומען וויִ עס געהער צו זײַן (בכוונה אָדער אַן אַ כוונה). ס׳איז באמת אַן עוולה אַזאַ א׳. די א׳ פֿון דער מאָדערנער קונסט.

אומאָפּשאַצלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּשאַצן. „די פֿלאַמען פֿון אידעאַליזם זײַ־נען אַן א׳ער אוצר״, ימ, קוד, 1950. ־יקויט, וובּ ראַכקינד־שקליאַר.

אומאָפּשטויסיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט אָפּשטויסן. א׳ע הילף.

אומאָפּשטייג|יק, ־לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען פֿון דעם ניט אָפּשטייגן, וואָס מע מאַכט דערבײַ ניט קיין אָפּשטעל. פֿאַרן א׳ מיטן עקספּרעס. ־(י)קויט.

אומאָפּשטימיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (טאָר, דאַרף) ניט אָפּשטימען. „גרונטפֿרינציפּן זײַנען א״. אַראָפּנעמען פֿון סדר־היום דעם א׳ן פֿאַרשלאָג. ־יקויט.

אומאָפּשטעלבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „קיין קול פֿון אַ משוגענעם קען נישט אָפּשטעלן אָט דעם א׳ן מאַרש פֿון מענטשלעכע רעכט״, טמז, 1963 XI 24.

אומאָפּשטעליק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּשטעלן, אָפּהאַלטן, פֿאַרהאַלטן. א׳ע אַטאַ־קעס פֿון שונא. ־יקויט.

אומאָפּשטרײַכלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט אָפּשטרײַכן. א׳ע טעזיסן. ־יקויט.

אומאָפּשפּאַרבאר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וובּ. ← דוגו.

אומאָפּשפּאַר|יק, ־לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט אָפּשפּאַרן, אָפּרוקן, אָפּשטופּן אָדער פֿאַרצוימען. א׳ע יצר־הרעס.

אומאָפּשריילעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט אָפּשרײַבן, אָפּוועגדן, פֿאַרמײַדן. א׳ער פֿאַרלוסט. „צעטרייסלט דעם פֿעסטן גלויבן אין דעם באַטײַט פֿון ירושהדיקייט וויִ אַן א׳ער פֿאַטום״, מוד, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־יקויט.

אומאָפּשרעקבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוגו. „אַן אומדערמידלעכער, אַן א׳ער, פֿאַר־עקשנטער פּראָפּאַגאַנדיסט פֿון דעם אַנארכיסטיזם אידעאַל״, ש. גאַרדין, יאַנאַווסקי..., ל״א 1957.

אומאָפּשרעקיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אָפּשרעקן. מיט א׳ן מוט. ־יקויט.

אומאָפּט — אַדי. ניט־אָפּט (אָבער אויך ניט צו זעלטן). א׳ע באַזוכן. א׳ע רײַזעס. א׳ע געסט. ־יקויט.

אומאַפֿיליאירט — אַד׳. ניט־פֿאַרבונדן מיט אַ צענטראַלער אָרגאַניזאַציע. א׳ע קרעזלער. ־קייט.

או׳מאַפּיציע׳ל — אַד׳. ניט־אַפּיציעל. ניט־אויטאָריזירט. א׳ער דאָקומענט. א׳ע דערקלע־רונג. ־קייט — א׳ אין באַנעמען זיך.

אומאַפֿנהאַרציק — אַד׳. היפוך פֿון אַפֿנ־האַרציק. א׳ע רייד. ־יקייט.

אומאַפֿעקטירט — אַד׳. ניט־באַהערשט פֿון אַ שטאַרק געפֿיל. א׳ע באַציאונג. ־קייט.

אומאַפֿעקטירט — אַד׳. ניט־געענוג וויסנ־שאַפֿטלעך. ניט אַזוי ווי בײַ (פֿון) אַ וויסנשאַפֿט־לעכער אַקאַדעמיע. א׳ער רעפֿעראַט. „דער אי־בערגאַנג פֿון אַ פֿרײַער, א׳ער שפּראַך צו אַ קאַרעקטער מלוכה־שפּראַך", נאַד, טינט און פֿעדער, נ״י 1936. ־קייט.

אומאַקופּירט — אַד׳. ניט־פֿאַרנומען (פֿון אַ שׂונא). א׳ע געגנט. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מאַקוראַ׳ט — אַד׳. אומפֿינקטלעך. א׳ע אויסרעכענונג. ־קייט.

או׳מאַקטוע׳ל — אַד׳. וואָס איז ניט פֿאַרן איצט, וואָס בינדט זיך ניט מיט הײַנטצײַטיקע ענינים, אינטערעסן. „אַריסטאָפֿאַנעס...איז הײַנט א״, היימיש, 1959, II. ־קייט.

אומאַקטיאָריש — אַד׳. וואָס איז ניט ווי בײַ (פֿאַסט זיך ניט פֿאַר) אַן אַקטיאָר. פּשוטע, א׳ע האַלטונג. ־קייט.

או׳מאַקטי׳וו — אַד׳. ניט־טעטיק. א׳ע פֿאַר־וואַלטונג. „פֿון שטאַנדפונקט פֿון הײַנטצײַטיקן ייִדיש קען מען באַטראַכטן ווי א׳ע סופֿיקסן די ענדונגען וואָס מיר טרעפֿן בײַ אַדווערבן: ־ס (־נס) און ־ן", ים, יושפ XXII, 1. ־קייט.

אומאַקטיוו(זי)רט — אַד׳. 1. ניט־געמאַכט אַקטיוו. א׳ע מיטגלידער פֿון פֿאַראיין. 2. (כע־מיע) ניט־געמאַכט מסוגל פֿאַר אַ באַשטימטער רעאַקציע. א׳ שוועבלשטאָף. ־קייט.

או׳מאַקטיוויט(ע)׳ט — די׳. מצ נב. אומטעטי־קייט. „זיי באַשולדיקן די פֿירער אין שוואַכקייט און א׳...", יאַנאָווסקי..., ל״אַ 1957.

אומאַקלימאַטיזירט — אַד׳. ניט־אַרײַנגע־פּאַכט אין נײַעם קלימאַט, אין נײַער סביבֿה. א׳ער אימיגראַנט. ־קייט.

אומאַקסיאָמאַטיש — אַד׳. וואָס איז ניט ווי אַן אַקסיאָם. אַן א׳ע הנחה. ־קייט.

אומאַקסידירט — אַד׳. וואָס אין דעם איז ניטאָ קיין זויערשטאָף. רײַנער, א׳ער מעטאַל. ־קייט.

אומאַקערן — טרוו. אַקער אום, ~געאַקערט. 1. אַקערן פֿונדאַסנס. א׳ דאָס פֿעלד צום פֿאַר־זיי. „זיא אַקרטן גאר גישווינדן, גאר אום אַקרטן זיא דאז לנד", מדרש ויושע, פֿראָג 1686 [ל׳ לאַנדוי, פֿס III]. 2. שטאַרק אַרום־נישטערן. א׳ די צימערן צו געפֿינען די שליס־לען. 3. שווער אַרבעטן פֿיזיש אַ לענגערע צײַט. א׳ גאַנצע טעג און ניט פֿאַרדינען קיין וואַסער אויף קאַשע.

אומאַקצענטירט — אַד׳. 1. וואָס דער טראָפּ, דער קוועטש קומט ניט אויף דעם. א׳ער טראָפּ. 2. וואָס ווערט ניט אַרויסגעהויבן. דער א׳ער פֿונקט פֿון די פֿאַרהאַנדלונגען. ־קייט.

אומאַקצעפּטירט — אַד׳. ניט־אָנגענומען. א׳ע סחורה, מיינונג. ־קייט.

אומאַקצעפּטירלעך — אַד׳. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט אָננעמען. א׳ע תנאים. ־קייט.

אומאַראָפּשטיַיגלעך — אַד׳. וועב ראַקקינד־שקלייאַר. וואָס מע קען פֿון דעם ניט אַראָפּ־שטיַיגן. א׳ע בערג. „דער ערָאפּלאַן פֿליט אַרי־בער א׳ דעם גאַנצן שטח".

אומאַרבעט — די׳, ־ן. 1. שלעכטע אַרבעט. מע קען ניט ניצן אַזאַ א׳. 2. היפוך פֿון אַר־בעט. „אַ פֿילאָזאָף פֿון א׳ צי גאָר פֿון אַנטי־אַרבעט", צייט, טמז, 1963 XI 8.

אומאַרבעטונג — די׳, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומאַרבעטן. „פֿאַלקס־עטימאָלא־גישע א׳ פֿונעם צווייטן גליד אויסן מיטלהויכ־דײַטשן בײַוואָרט...", נפֿ, יוּפֿאַ, 1938, 1.

אומאַרבעטן — טרוו. ־בעט אום, ~געאַרבעט. איבערארבעטן, מאַכן אַן אַרבעט אויף אַן אַנ־דער אופֿן כדי צו פֿאַרבעסערן, פֿאַררייכטן. א׳ אַ מלבושׂ לויט דער נײַער מאָדע. א׳ אַ דאָמענהוט.

אומאַרבעט(ס)־פֿעאיק — אַד׳. וואָס קען ניט מער אַרבעטן ווי פֿריִער, ווי מע דאַרף. נאָך אַ לענגערער קראַנקייט וועלן א׳־פֿ׳. ־קייט — „קראַנקייט־פֿאַלן וועלכע זײַנען אומבאַדינגט גע־בונדן מיט א״־פֿ״, טאָז, וואַרשע 1930, № 7-8.

אומאַראַניזאַטאָריש — אַד׳. וואָס איז ניט ווי בײַ (פֿון) אַן אַראַניזאַטאָר. א׳ע בײַטעגנישן אין לעצטן מאָמענט. ־קייט.

אומאָראַנזשירט — אַד׳. וואָס איז ניט (גוט) אָראַנזשירט; וואָס געהערט ניט צו אַן אָראַנ־זשׂעריִ. א׳ אין דער אַרבעט. אַן א׳ער אופֿן לערנען. א׳ער אַרבעטער. א׳ע מאַסן. ־קייט — „מדינהשאַפֿטלעכקייט איז דער סוף צו א׳ און צו אַנאַרכיע", ים, איינהייטלעכע פֿאָלק־שול, 1922.

אומאָראַנזשירן — טרוו. ־זיר אום, ~אָראַנ־זשירט. אויך מיט זיך. איבערארַאַנזשירן, אָראַנזשירן אויף אַן אַנדער שטייגער. א׳ די שולסיסטעם.

אומאָראַנגאַניש — אַד׳. 1. וואָס איז ניט אָר־גאַניש, ניט פֿון בעלי־חיים און ניט פֿון גע־וויקסן. די א׳ע וועלט. „עס איז שוער צו אונ־טערשיידן די ערשטע אָנפֿאַנגן פֿון אָראַגאַנישע אויסבילדונגען פֿון א׳ע", דער וואָרער ציל פֿון אַנאַרכיזמוס, לאַנדאַן 1901. 2. (כעמיע) וואָס האָט ניט אין זיך דעם עלעמענט קוילנ־שטאָף. א׳ע פֿאַרבינדונגען. א׳ע זאַלצן. א׳ע כעמיע = טיילכעמיע וואָס פֿאַרשט אַלע עלעמענטן־פֿאַרבינדונגען, חוץ די וואָס האָבן אין זיך קוילנשטאָף. 3. וואָס איז ניט אין (לויט) דער נאַטור, דער טבע. א׳ע טעטי־קייט. ־קייט.

או׳מאַרדינא׳ר, ־נע׳ר — אַד׳. ניט־געווײַנלעך. א׳ע אויפֿטון, דערגרייכונגען. א׳ע שאַפֿונגען. ־קייט.

אומאָרדנטלעך — אַד׳. נר. 1. וואָס איז אַן אַן אָרדענונג. א׳ אָנגעוואָרפֿענע סחורה. א׳ע געשעפֿטס־פּירונג. 2. דזוו אומאָרנטלעך ←. ־קייט — „זי האָט די יעניקע, וועלכע האָבן איר פֿון ראַזעס א׳ דערציילט מיט שימפֿוערטער באַשאָטן", ל. לעווין, רפֿאל דעם שנײַדערס טאָכטער, ווילנע 1888.

אומאָרדענונג — די, ־ען. היפוך פֿון אָרדענונג. „די רעגירונג פֿאַרווערט ניט...מנינים אויף דאָור־נען...אויב נאָר עס קומט ניט פֿאָר דערבײַ קיין א״, ייִפֿאָ, 1886, № 40. „אונטערזוכונגען, כדי אויפֿצודעקן די א׳ אין דער באַלעבאַטיש־קייט פֿון די קוילנהידראַטן אין אָרגאַניזם", טאָז׳ שרי־פֿטן, וואַרשע 1929. א׳ס־דינגס — שפּאָט־אויסדרוק אין די געטאָס פֿאַר 'אָרדנונגס־דינסט, אָרבעט־אַמט, אָרבעטצוואָגע, בכלל קאָ־רופּציע און שווינדל. „יידישער א׳־ד׳ און אָנדע־רע מכל־הגערים־געמיינהייטן", בלום, רינגעל־בלום־אָרכיון, 1942.

אומאָרדענען — טרוו. אָרדן אום, ~געאָרדנט. איבערארַאַנזשירן; מאַכן, אײַנשטעלן לויט אַן אַנדער אָרדענונג. א׳ די זאַכן לויטן אייגענעם גוסט.

אומאָריסגערעדט — אַד׳. ניט־אָרויסגע־רעדט. „און אויב ניט קיין אָרויסגעברַאכטן מינדלעכן דאַנק איז כאָטש אַן א׳ע דאַנקבאַר־קייט אין זייערע הערצער", פֿ. גאָרדין, יאַנאָוו־סקי..., ל״אַ 1957. ־קייט.

אומאָרט — דער (דאָס), ~ערטער. שלעכט, ניט־פּאַסיק, ניט־צוגעפּאַסט אָרט. מע קען זיך ניט שפּילן אויף אַזאַ א׳. מע קען קיין זאַך ניט זען פֿון דעם א׳.

אומאָרטאָגראַפֿיש — אַד׳. וואָס איז קעגן דער (אַדער ניט ווי די) אָרטאָגראַפֿיע וויזיט אַן. צופֿעליקער, א׳ער אויסלייג.

אומאָרטאָדאָקסיש — אַד׳. ניט־אָרטאָדאָק־סיש. א׳ע מיינונגען. א׳ע פֿירונגען. ־קייט.

אומאָרטיסטיש — אַד׳. ניט־געוואָג קינסטלע־ריש. וואָס איז ניט ווי בײַ (ווי עס פּאַסט פֿאַר) אַן אָרטיסט. א׳ע פֿאָרשטעלונג. א׳ע קאָפּיע. ־קייט.

אומאָרטיק — אַד׳. דסשמ. אומדערצויגן; וואָס איז מיט שלעכטע מאַנירן; אומאַנשטענדיק. „ווי ניט־פֿײַן און א׳ אונדזער דירעקטאָר...האָט זיך אַמאָל באַגאַנגען", שע, בלאָנדזענדע שטערן. „מיינט ניט אַז...אַלע אָרעמע זײַנען א׳ און נא־ריש", י. בודזאָהן, דער מקח טעות, ווילנע 1890. ־יקייט.

אומאָרטיקולירט — אַד׳. ניט־געוואָג קלאָר אָרטיקולירט. א׳ע קלאַנגען. „קניט אין א׳ן ווייי", מ. י. חאַימאָוויטש, 'די שטימע פֿון טאָל', אויך: ~אָרטיקולע׳ר. „איך האָב קוים באַווויזן מיט אַלערליי א׳ע ברומענישן, זשעסטן און מיט אויגנשפּראַך צו באַהאַלטן מײַן טיפּע פֿאַר־לעגנהייט", לע, טמז, 1963 X 9. ־קייט.

אומאָרטעליזירט — אַד׳. סאוו. ניט־פֿאָראייי־ניקט אין קיין אָרטעל. א׳ע בעקערײַ.

או׳מאָריגינע׳ל — אַד׳. ניט־אָריגינעל. א׳ע געדאַנקען. ־קייט.

אומאָריסמאָקראַטיש — אַד׳. וואָס איז ניט ווי בײַ (ווי מע קען זיך ריכטן פֿון) אַן אָריס־טאָקראַט. א׳ע האַלטונג. ־קייט.

אומאָריענטאַציע — די׳, ־ס. פֿאַלשע אַדער ניט־פּאַסיקע אָריענטאַציע. אַ פֿאַרפֿירערישע א׳.

אומאָריענטירט — אַד׳. ניט־אָריענטירט. א׳ער פּאָליטיקער. ־קייט.

אומאַרמונג — ד׳, ־ען. דטשמ. ← אומאַרעמונג. אַרומנעמונג, דאָס אַרומנעמען מיט (אין) די אַרעמס. „...וועסט אין אַ צוויטנס אַרעמס אַן מײַן א׳ בענקען״, יהואש, זון און נעפּל. „זי גייט צו איר לעצטע א׳, צום קבֿר — איר חתונה־בעט״, ווינטש II, נ״י 1927.

אומאַרמען — טרוו. אַרעם אום, ~געאַרעמט. נר. דטשמ. ← אומאַרעמען. „וויבל דו אײַלסט זיך אַנטקעגן צו גיין דער ספֿר־תורה און עס צו א׳ צו קושן...״, עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאַשוי 1866. „די אַלטע לײַט...האָבן אים [ספֿתחן] מיט ליבשאַפט אומגעאַרעמט״, ל. לעווינזאָהן איבז׳, י. מ. וואהלמאן, ספֿתחו נדר, ווילנע 1873. „ספֿרדונגען זײַנען מײַנע הענט, איך טאָר דיך ניט א׳ — ניין!״, מר ו, נ״י 1908. „האָט, קענטיק זיך דערוואַרעמען געוואָלט און געמוסן א׳ מײַן האַלדז״, י. ראַלניק, גש.

אומאַרנטלעך — אדי. וואָס איז ניט־ערלעך, ניט ווי עס באַדאַרף צו זײַן, ניט לויט אײַנגעשטעלטע כּללים פֿון אויפֿפֿיר. אַן א׳ שפּילן. אַן א׳ געשעפֿט. „רפֿאל דער שניידער דאַרף זײַן... דער א׳ער פֿראַצענטניק״, ל. לעווין, רפֿאל דעם שנײדערס טאָכטער, ווילנע 1888. ־קייט — „איז זי אַוועקגעגאַנגען און האָט...דאָנאַשעוועט די א׳ פֿון דעם אָפּיצער״, ג׳ל׳כ׳ז׳ [איבז׳], קאַמערבער מיט דער פרינצעסין אַרעסטיע, ווילנע 1870.

אומאַרעמונג — ד׳, ־ען. פֿראַצעס פֿון אומאַרעמען (זיך). אַ וואַרעמע א׳.

אומאַרעמען — טרוו. אַרעם אום, ~געאַרעמט. אַרומנעמען, אַרומכאַפּן מיט (אין) די אַרעמס. א׳ דאָס קינד.

אומאַרעמען זיך — אוטו, קזה. ← דפֿוי. אַרומנעמען מיט די אַרעמס אייגנס ס׳אַנדערע. „מאַמע און טאַכטער האָבן זיך אומגעאַרעמט און געקושט״, קמ, 1864, № 44.

אומבאַאומרואיקט — אדי. וואָס איז נאָך ניט געוואָרן אומרואיק. אַן א׳ער נאָך דער ידיעה וועגן נײַעם אָנפֿאַל. ־קייט.

אומבאַאינפֿלוסט — אדי. וואָס איז ניט מושפּע געוואָרן. „עס איז באַווײַזן געוואָרן, אַז קייניער פֿון אָט די צוויי געגנערישע פֿראַצעסן [עוואָלוציע און צעשטערונג] קומען ניט פֿאַר לחלוטין א׳ פֿון אָט דעם אַנדערן״, מערישאָ איבז׳, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אומבאַאַכט — אדי. שפּאַניש־אידישער וווב, ב״א 1931. וואָס מע לייגט אויף דעם ניט קיין אַכט; וואָס מע באַמערקט ניט. „די קעניגין איז געצוואונגען געווען אַ פֿיל קלענערע און אַן א׳ע ראָלע אָנצונעמען״, לאיזע, דעם קעניגס געשפּטפֿערזאַרגער, בוקאַרעשט [יאַרז׳].

אומבאַאקערט — אדי. ניט־באַאַקערט. אויך: ניט־באַווירקט, ניט־באַאַרבעט. „אַרגאַניזירן די שוערע א׳ע 90 פּראַצענט פֿון יידישן המון״, ים, נויס. 1926. „דער דאָזיקער סעקטאַר [איז] ביז אַהער געבליבן כּמעט אַן א׳ פֿעלד״, יובל XIII, ידיעות 9־10. ־ערהייט — אדוו. ־קוייט.

אומבאַאַרבעט — אדי. 1. וואָס מע האָט אויף דעם כּלל ניט געאַרבעט. „א׳ע פֿעלדער שפּריינען זיך פֿאַרוואַקסענע מיט ווילדגראָז״. „פֿאַרווײַסט און א׳ זייער שטיקל פֿעלד״, מר II, נ״י 1908. „די גרעסטערע העלפֿט פֿעלדער א׳ געבליבן״, ר׳ יוסף מרדכי גינצבערג, חורבן ישעיה, טארנא (סלאָוואקיי), 1929. „גיו־יאָרק, אַזאַ גרויס און ברייט פֿעלד פֿאַר פֿראַפֿאַנדע, איז א״, ג. גאָרדין, יאָנאָווסקי..., ל״א 1957.

2. וואָס איז אין אַ רויען צושטאַנד. א׳ער אַרץ. „אויף די אוראַל־בערג,...קויפֿט ער [פֿלאַטין] אין רויען א׳ן צושטאַנד״, מר VI, נ״י 1910.

3. ניט־פֿאַרענדיקט, ניט דערפֿירט צו שלימות. „מיר דרוקן עס א׳, דה אומפֿאַרענדיקט״. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומבאַבוי׳ט — אדי. וואָס אויף דעם זײַנען נאָך ניטאָ קיין (סך) הײַזער. א׳ע גאַסן אין חרובֿע שטעט. „איז גאַנץ וייניק באַוואוינט, און ...א״, אמת, קאָרטוכע, ווילנע 1878. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומבאַבלעטערט — אדי. וואָס אויף דעם זײַנען נאָך ניטאָ קיין בלעטער. א׳ע בײַמער. ־קייט.

אומבאַבערדלט — אדי. (שפּאַסיק) וואָס איז נאָך ניט באַצירט מיט אַ בערדל. א׳ער ישיבֿה־בחור. ־קייט.

אומבאַברעמט — אדי. וואָס אויף דעם איז ניטאָ (ניט געמאַכט) קיין ברעמען. אַ ליאַלקע מיט א׳ע אויגן. ־קייט.

אומבאַברען זיך — אוטו. ־רע זיך אום, זיך ~געבאַברעט. טאָן עפּעס פֿאַמעלער, ניט־וויליק אַדאָר ניט וויסנדיק וי אַזוי. א׳ זיך אין קיך. ־ענייש.

או׳מבאַגאַ׳בט — אדי. דטשמ. נר. אומפֿעאיק, ניט־טאַלענטירט. אַן א׳ער מענטש. ־קייט.

אומבאַגאַסן — אדי. וואָס מע האָט אויף דעם ניט געגאָסן. לאָזן די בייטן א׳, אומבאַוואַסערט. ־ערהייט — אדוו.

אומבאַגימיקט — אדי. ניט־באַפֿרידיקט; ניט־אַגענומען. א׳ע בקשה.

אומבאַגיילעך — אדי. נעגל. וואָס מע קען אַן דעם זיך ניט באַגיין, אויסקומען. „וי וויר־טיק און א׳ די דאָזיקע סאַקטן זאָלן ניט זײַן״, מוו, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־קייט.

אומבאַגיסטערט — אדי. ניט־באַגײַסטערט. א׳ער אויפֿנעם. „זײַנען נאָך גאַנץ א׳ און זייער פֿאַרצווייפֿלט״, ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאַליס 1900. ־קייט.

או׳מבאַגי׳לדט — אדי. ניט־אײַבערגעצויגן מיט גאָלד. א׳ע אײַנבונדן. א׳ע בעכערס. א׳ע מעניטעלעך.

או׳מבאַגליי׳בט — אדי. וואָס מע גלייבט ניט אַז עס איז אַזוי. „וויי א׳ עס איז די געטרײַ־שאַפֿט און וויי באַגלייבט — די פֿאַלשקייט״, ווײַס, יוי דער גורל פֿירט. ־קוייט.

אומבאַגלייב|וק, ־לעך — אדי. וואָס קען (דאַרף) ניט זײַן באַגלייבט. א׳ע עדות. ־(י)קוייט.

או׳מבאַגלוי׳ט — אדי. וואָס פֿאַרלאָזט דאָס אָרט אַן באַגלייטער. אַוועקפֿאָרן, אַוועקגיין אַן א׳ער. ־ערהייט — אדוו. גיין בײַגאַכט א׳.

או׳מבאַגלי׳קט — אדי. ניט־געמאַכט גליקלעך. דער איינציקער א׳ער צווישן די געוויינערס.

אומבאַגנאַדיקט — אדי. פֿפֿ: ~גנעדיקט. [~גאַדיקט, נר]. וואָס מע האָט אים די שטראָף ניט געשאַנקען. וואָס מע האָט דעם קיין חסד ניט אַרויסגעוויזן. אַן א׳ער אַפֿילו נאָך דער אַמנעסטיע.

אומבאַגנבֿעט — [...גאַנוועט] — אדי. ניט־באַגנבֿעט. די אייניציקע א׳ע דירה.

אומבאַגעגנט — אדי. ניט־באַגעגנט. אַרײַנ־קומען שטיל און א׳ פֿון קיינעם. ־ערהייט — אדוו.

אומבאַגעגעניש — דאָס (די), ־ן. ניט־גע־וואונטשענע אַדער שלעכטע באַגעגעניש. „באַ־שערט אַן א׳, האָב איך זיך גראָד אָנגעשטויסן אויף אים״, רייד.

או׳מבאַגע׳רט — אדי. וואָס מע וויל ניט. מוחל די א׳ע טובֿה. א׳ע מויד. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומבאַגעריק — אדי. וואָס וויל עס ניט. וואָס האָט ניט קיין באַגער. „דר אַרמיר דר אין זײַן ביטרניש דר לעגנירט אום בגעריג זײַן לעבין״, בן המלך והנזיר, איבז׳, זשאָלקעוו 1771. ־יקויט.

אומבאַגראָבן — אדי. ניט־באַגראָבן. „דיא חרפה, דש זיא זיך ווערן אום שלעפּן אויף דעם פֿעלד און ביגראבן״, צאינה, צו. „צו בלײַבן א׳ און צו זײַן אויסגעשלאָסן פֿון דעם סדר הדו־רות״, אמת, איינע רעזע אין אַפֿריקע, ווילנע 1871. ־ערהייט — אדוו.

או׳מבאַגרא׳זט — אדי. וואָס איז ניט באַ־וואַקסן מיט גראָז. א׳ע זאַמדן. „שטראַלן ברענען אויף די שטיינער, די וויללדע, קאַלע, א׳ע שטיי־נער״, י. באַושאַוועך, געזאַמלטע ווערק, נ״י 1911.

אומבאַגריי׳פֿבאר — אדי. דטשמ. נר. ← דווונ. ־קייט, ראַכקינד־שקליאַר וווב.

אומבאַגריי׳פֿלעך — אדי. 1. וואָס איז ניט משׂיג צו זײַן; וואָס מע קען ניט באַגרײַפֿן. „פֿאַר־שטיין. „און דער...מאַדנער און אומפֿאַרשטענד־לעכער פֿריץ מיט די א׳ע, אויסטערלישע און משונהדיקע קאַפּריזן...״, יק. „[מציאות השם]... בײַ דיזער א׳ע זאַך...״, ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „אַך! ווי אַן א׳ע געפֿיל ער־וועקט זיך אין מײַן האַרץ״, אַבֿיגדור ברכי׳ רוף, איבז׳, רינאַלדא רינאַלדיני, וואַרשע 1865. „דײַן כאַראַקטער איז דאָ א׳ פֿאַר אַלעמען אין הויף״, ווינטש VI, נ״י 1927.

2. וואָס מע קאָן ניט דעפֿינירן מיט דער הילף פֿון קלאָרע און באַשטימטע באַגריפֿן. א׳ער מהות פֿון גאָט. „די א׳ע וואונדער־נאַטור״, מאַק־מאָן. ־קייט — „דאָ וויל ער אויך, דער ׳אַל־טער׳, זיך אַרומוויקלען מיט א׳ און ווערן ׳אײַן׳, נישט״, מבֿא, דער גרייער.

אומבאַגרינדלעך — אדי. וואָס מע קען ניט באַגרינדן. אַן א׳ע טעאָריע. ־קייט.

אומבאַגרינדעט — אדי. ניט־באַגרינדעט. ניט־מאָטיווירט. א׳ע באַשולדיקונג. ־קייט — „וואָס שטרעבט דער העברעאיזם איז פֿאַרמולירט, ווײַזט ער אַלץ מער אַרויס זײַן...א״, ים, איינ־הייטלעכע פֿאָלקשול, 1922.

או׳מבאַגרי׳סט — אדי. ניט־באַגריסט. זיך פֿילן וויַ אַן א׳ער גאַסט. ־ערהייט — אדוו.

אומבאַגריפֿן — אַדי. 1. וואָס איז געבליבן ניט־פֿאַרשטאַנען. 2. דזוי אומבאַגריפֿלעך. „ס׳קומט אַמאָל אַ וואָרט צו גרייכן — און פֿונ־וואַנען? א״, אַר, ׳דאָס וואָרט׳. ־קייט.

אומבאַגרענעצט — אַדי. 1. וואָס איז אָן אַ גרענעץ, אָן אַ שטער, לחלוטין אָן אַ קאָנטראָל. א׳ע מאַנארכיע. א׳ע פֿרײַהייט. א׳ער אויס־שפֿרייט. „די מידה פֿון אמת איז אָן א׳ע נחלה״, תניא. „געענדיקט איז די צײַט פֿון טרוימען אין א׳ע אַוויר־רוימען״, יהואש, ׳בײַם טויער פֿון לעבן׳. „דורכן פֿענסטער וועסטו זען...דעם א׳ן טיפֿן הימל־בלאָ״, דא, נש.

2. וואָס איז ניט אַרומגעצוימט. „א ברייט, גרויס און א׳ פֿעלד״, וויט, ׳דער איבערגאַנג׳. 3. זייער שטאַרק. „א׳ע ליבע״, אמת, די אלטע ליבע ראָסטעט ניט, ווילנע 1876.

־קייט — „מע מוז אַנגענומען דעם רעיון וועגן דער א׳ פֿון פּערזענלעכער אויסלײַטערונג און דערהייבונג״, ים, נײַס, 1923. „אונדזער רוים — בײַ זײַן גאַנצער א׳ — קאָן פֿאַר קיין פֿאַל נישט זײַן אומענדלעך גרויס״, יאשונסקי איבז, ה. שמידט, דאָס וועלט־בילד.

אומבאַדאַנהט — [...דײַגעט] אַדי. וואָס האָט ניט קיין זאָרג, דאגות. אָן א׳ער מיט אַ גרינגן קאָפּ.

או׳מבאַדאַ׳כט — אַדי. אומבאַרעכנט, אומ־פֿאַרזיכטיק, אומאיבערלייגט. „אונד דיא שטערן זעהר גיגגן גשווינד אום בדאכט״, ספֿר משל הקדמוני, פֿפֿא תק״ט. ־ערהייט — אַדוו. ענט־פֿערן א׳. ־קייט.

או׳מבאַדאַ׳נקט — אַדי. ניט־באַדאַנקט. א׳ע טובֿה. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַדויערט — אַדי. ניט־באַדויערט. אָן א׳ע אַבֿידה.

אומבאַדונגען — אַדי. ניט־באַדונגען. צור־שטעלן סחורה א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַדײַטיק — אַדי. דזוי אומבאַטײַטיק ←. „און דער ריטעם וועט אָנגיין...מיט לפּי ערך א׳ע שטערונגען״, מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. ־יקייט.

אומבאַדײַטלעך — אַדי. ניט־קאָנטיק. וואָס האָט אַ קנאַפּן וועדט. א׳ער צוווואוקס. ־קייט.

אומבאַדײַטנדיק — אַדי. פֿפֿ: ~באַדײַטנד, דטשמ. 1. דזוי אומבאַטײַטיק. „א שאַפֿנדיקער מענטש קען אין לעבן אַמאָל אויסזען אַרעם, שטום, א״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו. 2. ניט־וויכטיק. „קהלשע פֿראָגן, וויידער, זײַנען דאָ זייער אומבאַדײַטנד אָפֿילו אין די קליינע, עגגע לאַנדסלײַט־קרײַזן״, וויגטש II, נ״י 1927. ־יקייט.

או׳מבאַדי׳נגט — אַדי. אָן אַ באַדינג, בלי־ספֿקדיק, אַנטשיידט. א׳ נייטיק. „וי אַ מאַן פֿון א׳ן חובֿ...קומט [ער] ניט צו שלאָגן זיך אין האַרצן על־חטא פֿאַר די באַגאַנגענע זינד״, זשיט XI. „גלייבן אין אייגענעם לעבן איז דער ערש־טער א׳ער תנאי אויף באמת טאָקע צו לעבן און אויף עפּעס צו טאָן״, ים, נײַס, 1923. „....דאַרף א׳ באַלד אַרויסקומען״, וויט, ׳דער איבערגאַנג׳. א׳ער רעפֿלעקס = היפוך פֿון תנאי־רעפֿלעקס. „דער מעכאַניזם פֿונעם א׳ן רעפֿלעקס איז שוין גרייט בײַם בעל־חי צום מאָמענט, ווען ער וועט געבוירן״, ט. בערלס, מענטש־מאַשין, קיעוו 1927.

־קייט — „[די ייִדישע הילפֿס־אַרגאַניזאַציעס] האָבן ניט געקאָרגט קיין פּוחות — און געווען זיכער אין זייער נוצלעכקייט און אַפֿילו א״, פֿגנז, פֿאַריז 1949, № 6-7.

אומבאַדינגלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט באַדינגען. אָן א׳ער חלק. 2. וואָס איז אָן שום תנאַי. א׳ע הילף. „זיך קיינמאָל נישט דער־קלערט פֿאַר אַ געשווינדע א׳ן פֿרײַנד פֿון דײַטשלאַנד״, יג, טמז, 1964 VIII 7.

אומבאַדעוווען — אוסט. ־דעוט אום, ~געבאַ־דעוועט. לר, וורר. 1. אָ לענגערע צײַט זיך פֿאַרנעמען מיט גאַרנישט; פּטרן צײַט. אַוועק־פֿאָרן לערנען און א׳ אַ גאַנצן זמן. 2. (וועגן קינדער, יונגטלעכע) אַרומלויפֿן, זײַן וויילד, זיך שלאָגן. „אַז דער טאַטע איז ניטאָ אין דער היים, באַדעוועט זיי אום. זיי האָבן אָפֿילו אויסגע־בראָכן אַ שויב״, רייד.

או׳מבאַדע׳נקט — אַדי. אומבאַטראַכט. טאָן א׳ע זאַכן. ־קייט.

אומבאַדענקלעך — אַדי. וואָס עס לאָזט זיך ניט באַדענקען, באַטראַכטן. א׳ע שוועריקייטן. ־קייט.

או׳מבאַדע׳קט — אַדי. ניט־באַדעקט. א׳ע סחורה. „א׳ע טיילן פֿון קערפּער״, פֿגנז, פֿאַריז 1949, № 9. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַדערפֿטיק — אַדי. ניט־באַדערפֿטיק. א׳ע קומען אויף בעטן הילף.

או׳מבאַדאַ׳רפֿט — אַדי. דטשמ. נר. וואָס איז ניט אין קיין (א) געפֿאַר. באַשיצט. געזיכערט. באַפֿעסטיקט. א׳ פֿון דעם שונאס קוילן, אַטאַ־קעס.

או׳מבאַדרי׳קט — אַדי. ניט־באַדריקט. אַן א׳ער מיעוט.

אומבאַהאַוונט — אַדי. ניט־באַהאַוונט. א׳ע מיינונג. א׳ אין וועלט־פֿאַליטיק. ־קייט.

אומבאַהאַלטן — אַדי. וואָס מע טוט אָפֿן, ניט בסוד. אַן א׳ענע עבֿירה. „צײַגט עס אויף א׳ענע אויסגעלאַסנהייט״, איבז פֿון ר׳ מ. א. גאַלינו, חכמת הית, וואַרשע 1882. ־ערהייט — אַדוו. רייכערן שבת א׳, מעשׂה צור־להכעיסניק. ־קייט.

אומבאַהאַלפֿן — אַדי. 1. וואָס וואַלט באַ־דאַרפֿט האָבן און האָט ניט קיין הילף; שוואַך. אַ קליין א׳ קינד. א׳ און אומגליקלעך. „ניט צו חוזקן פֿון יענע יידן, די א׳ענע, אויסגעמוטשע־טע, וואָס זײַנען געפֿירט געוואָרן צום אומקום״, הל, טאָג, 1955 VI 25.

2. וואָס איז נעבעכדיק, שלימזלדיק. אַן א׳ע־נער מענטש. „וויסטע נעכט און טעג, ווען א׳, אומבאַנוגנט, פֿאַרבליבט מען שטיין אין וועג״, אַל II. „איז געווען פונקט אַזוי א׳ אין געלט־ענינים ווי אין אַלע אַנדערע פֿראָבלעמען״, פֿאָר, 1963 III 2.

3. האַמעטנע, מגושמדיק; טאַנדעטנע. א׳ענע רייד. א׳ענע קאָמפּאָזיציע. „און דערפֿאַר זײַנען זיי אַזוי א׳, די אַלע מאַדערניזירער און באַ־נייַער פֿון דעם יידנטום״, קאָר II. ־ערהייט — אַדוו, בב.

אומבאַהאַלפֿנקייט — די (דאָס), ־ן. אייגע־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומבאַ־האַלפֿן. „ער האַלט זיך אָן דער טיר מיט פֿאַר־האַקטע ציין — אַ מרוטשען פֿון א״, ווינט, אַ שטעטל. „אַ באַגיסטערטע א׳ און אָן אומבאַ־האַלפֿנע באַגיסטערטקייט״, ים, נײַס, 1922.

אומבאַהאַנדלט — אַדי. ניט־באַהאַנדלט; ניט אויפֿגענומען צום באַהאַנדלען. א׳ער פּאַציענט. א׳ע פונקטן אויפֿן סדר־היום.

אומבאַהאָפֿן — אַדי. 1. ניט־באַהאָפֿט. אַ גלאַטע, א׳ענע בלוזקע. 2. וואָס איז ניט צו־געשטאַנען, אומפֿאַראייניקט. א׳ צום פֿאַראיין. איין א׳ענער עלעמענט. ־קייט.

או׳מבאָהא׳רט — אַדי. וואָס האָט ניט קיין האָר אויף זיך. א׳ע העגט. ־קייט.

או׳מבאָהא׳רצט — אַדי. 2. אָנמוטיק. איבער־געשראָקן. א׳ער פּשרה־מאַן. ־קייט — איבער־געשראָקנקייט, שרעקעוודיקייט.

אומבאָהיט — אַדי. ניט־באַהיט. „דער קנעכט זאגיט אלדא פֿון מיר דוא און ביהיט בישט דען איך פֿארכט מיך זיכר נישט״, ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. ־קייט.

או׳מבאָהיי׳צט — אַדי. ניט־באַהייצט. אייבער־שטער א׳ער גאַרן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאָהילפֿיק — אַדי. 1. וואָס מע האָט פֿון דעם וויניק הילף. א׳ע געזעלן. 2. וואָס קען זיך אַליין ניט העלפֿן. שוואַך, אומגע־רעטן. א׳ע באַווײַזן. ־יקייט.

או׳מבאָהע׳פֿט — אַדי. ניט־באַהעפֿט. א׳ע בלעטער. ־קייט.

אומבאָהערשבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וווב. ← אומבאַהערשלעך. „א׳ע לײַדנשאַפֿט״, דער וואָרער ציל פֿון אַנארכיזמוס, לאַנדאַן 1901.

או׳מבאָהע׳רשט — אַדי. 1. ניט־באַהערשט. אַן א׳ פֿאָלק. 2. אויך: וואָס פֿאָלגט ניט. „א׳ע פֿיס״, ים, 1930. „דאָס פֿאָלק האָט דעמאָקראַטי־זירט די פֿעזיע און אונטערדריקט יעדן א׳ן לויף פֿאַרויס״, יג, טמז, 1964 II 23. ־קייט.

אומבאָהערשלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט גובֿר זײַן, קאָנטראָלירן. „מיט אַ געפֿיל פֿון מידקייט, וואָס גייט שנעל אַריבער אין אַן א׳ן דרעמל״, פֿגנז, ווילנע 1940, № 3. 2. וואָס מע קען ניט באַצווינגען, באַהערשן, פֿאַרשקלאַפֿן. אַן א׳ פֿאָלק. ־קייט — א׳ פֿון תאוה.

אומבאָוואוינבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען (דאַרף) ניט באַוואוינען, וואָס איז ניט צוגעפּאַסט צום וואוינען. „אַן אָפּגענע מלחמה קעגן סלאָמט (א׳ע הײַזער)״, טמז, 1961 VII 12.

או׳מבאָוואוי׳נט — אַדי. וואָס מע וואוינט ניט דאָרטן. א׳ע דירה. „דען פֿון וועגן דעז צורן גאָטס מוז זיא און ביוואנט אונ׳ גנץ וויישט בלײַבן״, מ. שערטילס, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, נ, 13. „איז פֿאַרוואָרפֿן געוואָרן אויף אַן א׳ן אינדזל״, יעקב ראָוינסקי, דער פֿאָלשער שולד־בריף, וואַרשע 1885. „די א׳ע בערגער״, אַבֿ־ג־ד דור ברכיה רוף איבז, רינאַלדא רינאַלדיני, וואַר־שע 1865. „דערווײַל זײַנען דאָך נאָך פֿאַראַן —אַזוי פֿיל א׳ע ערטער אויף דער ערד...״, דר׳ י. וואַלאַך, טמז, 1963 II 17. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַוואונדערט — אַדי. ניט־באַוואונדערט. א׳ער טאַלאַנט.

או׳מבאַוואו׳סט — אַדי. 1. וואָס מע וווייסט ניט וועגן דעם בכלל אָדער ניט וועגן פּינקטלעך. א׳ע פּוחות. א׳ע גרייס. א׳ע סיבה. „דיא צאהל פון דיא זעלבה איז אום בוואוסט...״, מ. ז. איידליץ, מלאכת מחשבת, פּראָג תקל״ה. „האָט איר געפֿרוווט קעמפֿן אַנטקעגן דער א׳ער אַסימילאַציע וואָס גייט אַן אין דעם אַמעריקאַנער לעבן?״, זשיט IV. „דאָס איז בײַ זיי געבליבן א״, [אמת], הנסיון, ווילנע 1856. אויך סוב. די א׳ע = א׳ע גריכיש. „נאָר איידער ער איז אַנגעקומען אין רעאַלשול האָט ער שוין געמאַכט אַל־געבריצעסקע זאַדאַצעס מיט צוויי א׳ע״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1901, № 27.

2. וואָס דערגייט ניט צום באַוואוסטזיין. א׳ער דראַנג. „לעבט אַן א׳ שטרעבן, אַ באַגער צו ווערן בעסער״, יהואָש, הינאַוואָטע. „די שוהן זײַנען געגאַנגען פֿאַר אים א׳ע״, דעמבלין, צווי און אַ דריטער.

3. וואָס מע קען ניט, איז ניט באַקאַנט. א׳ער טויער. „אָט די א׳ע מענטשן טוען אין דער שטיל גרויסע זאַכן״, ספֿ, סודות. **־ערהייט** — אַדוו.

או׳מבאַוואוסט — דער. מצ נב. דזוו אומבאַוואוסטזיין.

אומבאַוואוסטזיין — דער (דאָס). מצ נב. 1. צושטאַנד פון (דערוויליקער) באַוואוסטלאָזיקייט; ׳יעדער מין צושטאַנד, וועלן דער סובֿיעקט וואָס איז אין אים וווייסט ניט וואָס עס קומט פֿאַר.

2. סכום, גאַנצקייט פון אַלע פּסיכישע פּראָצעסן (אַקטיוויטעטן) וואָס דערגייען ניט צום באַוואוסטזיין. „אונטערן א׳ איז די שלאָפֿיקע טיפּע נשמה געלעגן ווי אַן אוצר״, ח״נ ב״ר איבז, סקיטאַלעץ, פֿעלד נעריכט, וואַרשע 1907.

3. פּוללדיקער נאָמען פֿאַר אַלע פּסיכישע פּראָצעסן וואָס זײַנען אַרויסגעשטויסן געוואָרן פון באַוואוסטזיין.

אומבאַוואוסטזיניק — אַדי. 1. וואָס דערגייט ניט צום באַוואוסט(זיין). א׳ע מעשים, רעאַגירונגען. „ער האָט אַן א׳ע אַכטונג פֿאַר איטלעכער מאַטעריעלער קראַפֿט״, בעמ III.

2. וואָס וווייסט ניט פון (קלײַבט זיך ניט פֿאַנאַנדער אין) פּראַגראַמען, טעאָריעס, שיטות פון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן. אַן א׳ער קליינבירגער, אַרבעטער אא. [אין פֿאַרטיאישן אופֿן ניצן — אַ מין זידלוואָרט מיטן ב: אומגערעכט, נאַריש, פֿאַרפֿירט]. „וועמען וויל מען דאָ נאַרן: צי זיך אַליין, צי דעם א׳ן עולם?״, אַלגעמיינער אידישער אַרבײטער בונד, דער פּועלי־ציוניזם, זשע־נעוו 1905. אָפֿט סוב. דער א׳ער. **־ערהייט** — אַדוו. „...א׳ בין איך געווען צופֿרידן...״, חיים ערענרײַך, פֿאָר, 1964 IX 4.

אומבאַוואוסטזיניקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אָדער פּרט־סאַל פון זײַן אומבאַוואוסטזיניק. אַרויסוויזן א׳, וועלן מע רעדט וועגן פֿאַליטישן קאַמף. „נאָר די אָפּטע איבער־חזרונג...קאָן דורכבאַרגן די האַרטע וואָנט פון דער א׳ פון די מאַסן״, ׳טאָז שריפֿטן, וואַרשע 1929.

אומבאַוואוסטע — די. מצ ווי אצ. מאַט ט׳.

צאָל, גרייס וואָס איז ניט (פּינקטלעך) באַקאַנט און דער סימבאָל פֿאַר אָט דער גרייס. ← אומבאַוואוסט, בז.

אומבאַוואוסטקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנשאַפֿט, מצב אָדער פּרט־סאַל פון זײַן אומבאַוואוסט. „איצט שטייט ער איינזאַמ...אַן אייביק אייגער, אַ באַגומענער פון דער א׳״, אַל, ׳אין שאַטן פון דורות׳. „די שול איז אַ טריט אין דער צוקונפֿט, אָבער ניט אַ וויילדער שפּרונג ערגעץ אין דער חושכדיקער א״, ימ, איינהייטלעכע פֿאַלקשול, 1922. 2. עמעצער וואָס בלײַבט אומבאַוואוסט. „ער איז סך־הכל אַן א״.

או׳מבאַוואָ׳כט — אַדי. ניט־געהיט פון אַ וואַך. א׳ע גיטער. „דער פּרעזידענט איז געפֿאָרן אין אויטאָמאָביל א״, בצג, טמז, 1964 X 2. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט**.

אומבאַוואָלדיקט — אַדי. וואָס מע האָט אויף דעם קיין וואַלד ניט פֿאַרפֿלאַנצט. א׳ע שטחים. **־קייט**.

אומבאַוואָלקנט — אַדי. ניט־באַוואָלקנט. א׳ע הימלען.

אומבאַוואַנדערט — אַדי. אומגעניט; וואָס האָט וויניק דערפֿאָרונג. ביסקאָ וווב.

אומבאַוואָסערט — אַדי. ניט־באַוואָסערט. א׳ע פֿעלדער. „...5 העקטאַרן א׳ע האָבן...אַרויסגעגעבן נאָר 32 צענטנער״, ב. פֿיגענבוים איבז, בעבעל, די פֿרוי און דער סאַציאַליזם, נ״י 1911. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט**.

אומבאַוואָפֿנט — אַדי. 1. וואָס איז אָן וואָפֿן. אָן א׳ער המון. „נימאַלס איז עס געקומען צו אַ בלוטפֿאַרגיסונג דען זיי וואָרן א״, אמת, קאָר־טוכע, וויליע 1878. „פֿאָלן זיי באַלד אַראָפּ פון מוט, פֿילן זיך א׳, אומקרעפֿטיק״, ל. לעווין, רפֿאל דעם שניידערס טאָכטער, וויליע 1888.

2. וואָס איז אָן שום אינסטרומענט, מכשיר, כלי. „מע האָט מיט א׳ע אויגן געקענט זען ווי די שול איז משפּיע דעם דיאַלעקט און רײַבט אָפּ זײַנע באַזונדערקייטן״, ימ, די נײַע יידישע שול, מעקסיקע 1952. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט**.

אומבאַוואָקסן — אַדי. פֿפֿ: ~וואָקסן. 1. וואָס האָט ניט אויף זיך קיין געוויקסן. א׳ע נער אינזל. 2. וואָס האָט ניט אויף זיך קיין האָר. א׳ ווי אַ סריס. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט**.

אומבאַוואָרנט — אַדי. ניט־אָפּגעהיט; ניט־פֿאַרזיכערט. ישובֿים, א׳ע פון פֿיינדלעכע אָנפֿאַלן. א׳ אויף דער עלטער. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט**.

אומבאַוואַרעמט — אַדי. ניט־געמאַכט וואַרעם. א׳ פון ליבשאפֿט.

אומבאַוואָרעמט — אַדי. נעגאַ. וואָס איז ניט געריכט פון ווערעם. „פֿאַראַן אַ ביין צווישן אַלע ביינער, וואָס א׳ בלײַבט ער איינער, איינער״, סוצ, פֿינערוואָגן.

אומבאַוואָרפֿן — אַדי. (שניידעריש) וואָס איז ניט אַרומגענייט, באַנייט (צײַטוויליק) מיט פֿאַר־דעם, פֿאַסטריגעס. א׳ענע נעט, א׳ענע קאַנטן פון קאָסטיום, מלבוש. **־ערהייט** — אַדוו.

אומבאַוויזן — אַדי. ניט־דערוויזן. א׳ענע טענות. **־קייט**.

או׳מבאַוויי׳בט — אַדי. ניט־חתונה־געהאַט. וואָס איז אָן אַ ווײַב. „בײַ דער געלעגנהייט פון אַ פֿײַערונג האָבן זיך די א׳ע רוימער פֿאַרשאַפֿט ווײַבער״, דר׳ מ. סיסטער, יוב־ל XIII, 1־2. „זיי זײַנען ביטער אַרײַנגעפֿאַלן מיט דעם א׳ן פּרעזי־דענט״, הרב העפֿטערמאָן, פֿאָר, 1964 III 22. **־קייט**

אומבאַוויזאַר — אַדי. דשמ. נר. ← דזוו. „פֿאַר דעם דענקען פון דעם רמבם און פון דעם יידנטום איז גאָט דער א׳ער אַקסיאָם״, קאָר I. **־קייט**.

אומבאַוויזעלע — אַדי. וואָס מע קען ניט באַווײַזן. א׳ע סבֿרות. **־קייט**.

או׳מבאַוויי׳נט — אַדי. ניט־באַווייזענט. אַוועק פון דער וועלט אַן א׳ער. **־ערהייט** — אַדוו. וועג מע האָט ניט באַווייזענט. באַגראָבן א׳.

אומבאַוויינלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס איז ניט צו באַווייזענען (וויפֿל מע זאָל ניט באַווייזענען, וועט אַלץ זײַן ניט גענוג). אַן א׳ער אָנווער. **־קייט**.

אומבאַוויליקט — אַדי. ניט־באַפֿרידיקט. וואָס מע האָט צו דעם ניט צוגעשטימט (מצד אַ מאַכט). א׳ע בקשה. **־ערהייט** — אַדוו.

אומבאַוויסיק — אַדי. נעגאַ. דזוו אומבאַ־וואוסטזיניק. „הגם א׳ האָט ער אַן ספֿק גע־וירקט״, מ. פֿינקאָזש, גק, № 49.

אומבאַווירצט — אַדי. וואָס מע האָט צו דעם (אין דעם) ניט אַרײַנגעטאָן קיין געווירצן. א׳ פֿלייש. פֿיג. א׳ער מאָנאַלאָג, וויץ, סצענקע, מעשׂה. **־ערהייט** — אַדוו.

או׳מבאַווי׳רקט — אַדי. ניט־באַווירקט. א׳ער עקשן. א׳ פון דער פּראָפֿאַנדע. א׳ פון די אויסשטראַלונגען, דורכלעכטונגען. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט**.

אומבאַוועגבאַר — אַדי. דשמ. נר. דזוו אומ־באַוועגיק. „אויף די א׳ע פֿעלזן, וועט די...גע־זעלשאַפֿט געבויט ווערן״, דער וואָרער ציל פון אַנאַרכיזמוס, לאָנדאָן 1901.

אומבאַוועגונג — די, ־ען. רור־שטאַנד, סטאַטיק. דאָס באַציונדיקע ניט־באַוועגן זיך. „אַז אײַער געצאַפּל דערפֿירט איר צו תּאווה און מײַן א׳ פֿאַרשטייט איר ניט סײַווי״, הל, אַ בלאַט אויף אַן עפֿלבוים.

או׳מבאַוועג׳נט — אַדי. 1. וואָס רירט זיך ניט פון אָרט, וואָס איז אַן שום באַוועגונג. „איך איינער שטיי גאָר א׳: איך שטיי אויף קאַראַ־אול״, אַר, ׳אויף קאַראַאול׳, 1896. „קאַלט גע־וואָרן צוליב דעם לאַנגן און אַן שטיין הינטער [דער] טיר״, ווײַס, ׳דער איבערגאַנג׳, 2. וואָס דריקט ניט אויס קיין געפֿיל. אַן א׳ פנים. „לאַנגע א׳ע פּנימער״, ימ, 1930. 3. וואָס איז ניט באַווירקט, ניט מושפּע געוואָרן. אַן א׳ מאַסע, אַן א׳ער עולם. **־קייט**.

אומבאַוועגיק — אַדי. נעגאַ. ← דזוו, בז. וואָס מע קען ניט באַוועגן. **־קייט**.

אומבאַוועגלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט באַוועגן, רירן פון אָרט. א׳ע געלענקען. א׳ אייגנס, אייגנטום = קרקע, אַ שטיק לאַנד, אַ בנין. „אַפֿילו שטיינער און ערד וואָס זײַנען ממש א׳, האָבן אין זיך אור און חיות פון אים, יתברך״, תניא, צט.

2. אומבאַוועגט, וואָס איז צײַטווײַליק אָן באַוועגונג. שטיין א׳. „...שטייען אין די עקן גאַנץ גאַנץ נאָכעט און גאַנץ א״, אמת, איינע רײַזע אין אַפֿריקע, ווילנע 1873. „סאָרבליבן ליגן אויסגעצויגן...א׳ ווי געווען״, צבֿי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואַזיע, וואַרשע 1906. „איך בין געשטאַנען אַ ווײַלע א״, וועט VI, ׳אָפּגעשטויסן׳.

3. וואָס בײַט זיך ניט, דריקט ניט אויס קיין געפֿיל. „דאָס געזיכט איז בלאַס, שטיל, א״, וועט, ׳אַ וואַלד־מיידל׳.

4. וואָס איז ניט־רירעוודיק, איז פֿויל. „מיר האָבן טאָקע אַ העלפֿערין, אָבער זי איז אַן א׳ע און זי באַווײַזט קיין זאַך ניט״, רייד.

5. אומטעטיק. אַן א׳ע פֿאַרוואַלטונג פֿון פֿאַריין.

6. וואָס מע קען אויף דעם ניט ווירקן, ניט משפּיע זײַן. אַן א׳ער, פֿאַרעקשנטער יונג.

־קייט — „חוצדעם ווירקט דאָ אויך די א׳ פֿון ס׳רובֿ אַזוינע חולאים״, פֿגעז, ווילנע 1931, № 18.

אומבאַוועלדערט — אדי. ניט־פֿאַרפֿלאָנצט מיט וועלדער. וויסטע, א׳ע שטחים. ־קייט.

אומבאַוועלטיקט — אדי. אומבאַהערשט; אומבאַזיגט. א׳ע שבֿטים, רעפֿעלן. א׳ פֿון די אי־בערלעבונגען, דער אינדאָקטרינירונג.

אומבאַוועפֿערט — אדי. דזוו אומבאַוואָסערט. ־קייט.

אומבאַוועקט — אדי. ניט־אָפּגעהיט, ניט־באַשיצט. אומבאַאשערט און א׳. **־ערהייט** — אדוו. ־קייט.

אומבאַזאָמלט — אדי. וואָס האָט ניט אויף זיך קיין זאָמל. א׳ע פֿערד.

אומבאַזאַלצט, ־זאַלצן — אדי. 1. ניט־באַשאָטן מיט זאַלץ. אַן א׳ע פֿעל.

2. וואוריליונגערש. וואָס איז אָן חן, אָן טעם. אַן א׳ע מויד. 3. וואָס מע האָט צו דעם ניט צוגעגעבן עפּעס וואָס זאָל זײַן אינטערעסאַנט. אַן א׳ע רעדע. **־ערהייט** — אדוו. ־קייט.

אומבאַזאָמעט — אדי. דטשמ. נר. אומבאַטראַכט, אומבאַזיניקט. „אָלס לעבעדיקן פּראָטעסט קעגן די באַרבאַרי און רשעות פֿון אַן א׳ פֿאָלק״, מר VI, ג״י 1910.

אומבאַזאָרגט — אדי. 1. וואָס איז אָן זאָרג. האָבן אַן א׳ לעבן. „אָלע...וועלן מסכּים זײַן...זײַ א״, איינע אַבשילדערונג פֿאָן אַחאַב און פֿון זײַן פֿרוי איזבֿל, וואַרשע 1862. „ליבע טאָכטער זײַ א״, דער גרינער דימאָנט, וואַרשע 1885. „איך זאָל קענען רואיק און א׳ תּורה לערנען״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות, סאַטמאַר תּרל״ב.

2. ניט־באַוואָרנט מיט מיטלען צו לעבן. א׳ע עלטער. „די אַלמנה, אָן געלטמיטלען, איז געבליבן א״. **־ערהייט** — אדוו. ־קייט.

אומבאַזוילט — אדי. וואָס מע האָט אויף דעם קיין זוילן(ן) ניט אַרויפֿגעלייגט. א׳ע שיך.

אומבאַזוימט — אדי. ניט־באַזוימט; ניט באַנייט מיט פֿאָדעם. א׳ע ראַנדן פֿון די קליידער. **־ערהייט** — אדוו.

אומבאַזונגען — אדי. ניט־באַזונגען. א׳ע העל־דישקייטן. **־ערהייט** — אדוו. ־קייט.

אומבאַזוכט — אדי. ניט־באַשטיגט פֿון דער זון. „דאָ וואַקסט קיין זאָך ניט, ווײַל עס איז א״.

אומבאַזונען — אדי. אַרכ. אומבאַטראַכט. אומבאַזינט. „בלײַבט ער בײַא דיא טבֿע אַז ער נישט טוט אום בטראַכט אונ׳ אום ביזונן״, עח, יז, 1. „ווער און ביזונן מיט ווארטן אַרויש פֿארט...״, משלי בלשון אַשכּנז, פֿפֿדם 1713.

אומבאַזיגבאַר — אדי. דטשמ. נר. אומבאַזיגלעך ←. „דער באַוואוסטזיניקער אַרבעטער־קלאַס איז א״, די גאַרבער און בערשטער שטי־מע, מאַסקווע 1928, № 2. „דרײַ זאַכן בלײַבן א׳: די דײַטשע אַרמיי, דער ענגלישער אינדזל און דער ייִדישער שמוגל (טייל גיבן נאָך צו; און דער אַמעריקאַנער דאָלאַר)״, רינגעלבלום־אַרכיוו, 1941, בלום. ־קייט.

אומבאַזיגט — אדי. ניט־באַזיגט. א׳ע פֿעס־טונגען. א׳ לאַנד. „אָבער א׳ בלײַבט זײַן ווילנס־קראַפֿט״, א. פֿרומקין איבז, ר. ראָקאָער, זעקס כאַראַקטערן..., ג״י 1929. „ניט דער גײַסט פֿון א׳ער מאַכט, נאָר די מאַכט פֿון א׳ן גײַסט״, אל, ׳יהודה המכּבּי׳.

־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומבאַזיגלעך — אדי. וואָס מע קען ניט באַזיגן. „אַמאָל איז די שוועך ריטערישע קאַוואַלעריע געווען א״, מוו איבז, וויפֿער, געשיכ־טע פֿון מיטלעלטער, 1921. „חוץ דעם רופֿט וויטיק אַרויס אַן א׳ע שטרעבונג פֿון קראַנקן צו ווערן זיך״, פֿגעז, ווילנע 1940, № 8. ־קייט.

אומבאַזיי׳ט — אדי. ניט־באַזייט. אַן א׳ שטיק פֿעלד. **־ערהייט** — אדוו. ־קייט.

אומבאַזיילבערט — אדי. ניט־איבערגעצויגן מיט זילבער. א׳ע לעפֿל.

אומבאַזינונג — די, ־ען. אומבאַטראַכטקייט. „ברעכט אײַן די מויערן פֿון דער א׳ און קעמפֿט מיט מענטשן־מוט פֿאַר אײַער אַנטרינונג״, י. באַוואוּוערן, גש, ג״י 1911.

אומבאַזיי׳נט — אדי. אומבאַטראַכט. א׳ע פֿאַדערונגען. ־קייט.

אומבאַזיניקט — אדי. 1. וואָס מע האָט ניט פֿאַרשטאַנען דעם טעם אָדער דעם שׂכל פֿון דער זאַך (דערשטינונג). אַ גרויסע, אָבער א׳ע דער־שטינונג. „רייד...וועגן רויער, א׳ער קראַפֿט״, אורי מונט, סאָוו הימלאַנד, מאַסקווע 1961, № 3. 2. ניט־דורכגעטראַכט, אומבאַטראַכט. א׳ע טענות. 3. וואָס מע האָט צו דעם ניט צוגעגעבן קיין זינען. א׳ע פֿאָדע־רונג. ־קייט.

אומבאַזינען — אדי. נר. דזוו אומבאַזינט, אומבאַזונען. „ניט א׳ נאָכגעבן דער תּאוה״, קמ, 1866, № 11. „א׳ע אָבער טוען גראָדע פֿאַרקערט״, אמת, הלכות דרך ארץ, ווילנע 1871.

אומבאַזי׳רט — אדי. ניט־באַזירט. וואָס שטיצט זיך ניט אויף פֿאַקט אָדער ראַיה. א׳ע באַשולדי־קונג. א׳ע קלאַנגען. ־קייט.

אומבאַזעסן — אדי. אַרכ. דזוו אומבאַזעצט. „ווער איך אײַך וויסט מ[אַ]כן גלײַך אַז איין אום בזעשן לנד, גלײַך אַז לנד סדום״, סהמ, ירמיה, נו/ב.

אומבאַזעצ׳ט — אדי. ניט־פֿאַרנומען. וואַקאַנט. א׳ע שטחים. א׳ע פּאָטנס. „קלאַפּן אין די טירן...מיט אַ בקשה זיי אָפּטרעטן אַ שטיקל א׳ע מדינה?״, אַלגעמיינער אידישער אַרבעטער בונד, פּוּעלי־ציוניזם, זשענעוו 1905. **־ערהייט** — אדוו. ־קייט.

אומבאַחנט — [...כיי־גט] אדי. וואָס האָט ניט קיין חן. אַן א׳ פּנים. רעדן א׳. ־קייט.

אומבאַחשבונט — [...כעזשבונט] אדי. אומבאַראַכט (←). דערוויל אײַנצאָלן א׳.

אומבאַטאָ׳גט — אדי. וואָס האָט גע־לעבט אַ קורצע צײַט. „געשטאָרבן א׳ און אומבאַ־יאַרנט״, רייד.

אומבאַטאָ׳נט — אדי. 1. וואָס וועט ניט אַרויסגעהויבן, וואָס איז אָן באַטאָנונג. א׳ע רייד. 2. וואָס האָט ניט אויף זיך דעם אַקצענט. „דערצײלט...וועגן דעם שטאַרקן דרוקאַקצענט פֿון דעם לאַדושער אידיאָם און רעדט וועגן דעם, אַז די א׳ע טראַפֿן זענען דעריבער ס׳רובֿ אומ־דײַטלעך״, ימ, יוּפֿא, 10. „דאָ רעדט זיך נאָר וועגן וואָקאַלן אין הויפּטאָניקע טראַפֿן; אין בײַטאָניקע און א׳ע גילטן אַנדערע געזעצי־קייטן״, מוו, יושפּ XX, 3. **־ערהייט** — אדוו. ־קייט.

אומבאַטיטלט — אדי. וואָס האָט ניט (באַקו־מען) קיין טיטל. א׳ער פֿשוטער מיטגלידּ. אַן א׳ ליד.

אומבאַטיי׳טיק — אדי. וואָס איז אָן אַ באַ־טײַט אָדער האָט זייער אַ קליינעם ווערט. „די אָנווערן פֿון די יידן קען מען ניט אָנרופֿן א״, מוו, היטלערס פּראָפֿעסאָרן. ־יקייט.

אומבאַטיי׳טנדיק — אדי. דזוו אומבאַטיי׳טיק. „כּדי צו פֿאַרגרעסערן אַ בילד וואָס איז אין עצם קליין און א״, יג, תּוך.

אומבאַטייליקט — אדי. 1. וואָס נעמט ניט קיין אָנטייל. 2. ניט־פֿאַראינטערעסירט. „פֿעל־קער און שבֿטים וועמען מיר קענען ווי א׳ע אָדער נייטראַליסטן״, א. קריטשמאַר־יזרעאלי, טמז, 1961 IX 30. **־ערהייט** — אדוו. ־קייט.

אומבאַטליתט — [...טאַ־לעסט] אדי. נעגאַ. וואָס איז אַן אַ טלית, האָט ניט אויף זיך קיין טלית. א׳ער מנין יידן.

אומבאַטעמט — [...טאַ־מט] אדי. 1. וואָס האָט ניט קיין (גוטן) טעם. א׳ע מאכלים; א׳ע רייד. „ער האָט געטאָן אַ שלוקערץ און ס׳האָט אים אַרויסגעשלאָגן אַן א׳ וואַסער״, באַש, פֿאַר, 1961 IV 1.

2. וואָס איז ניט געזונ מאַטיוויורט, וואָס איז אייבערפֿלאַכיק. „דאָס ייִדישע דענקען איז גע־וואָרן פּונקט אַזוי א׳, ווי דאָס דענקען פֿון אונדזער צײַט בכלל״, קאָר II.

3. וואָס איז אָן חן, עפּעס אַן א׳ע פֿרוי. שפּילן א׳.

4. שלעכט, עקלדיק. „רבֿותי, ווער קאָן אלי מעשׂים דר שרײַבן וואש דאש און ביטעמט [= אומבאַטעמט] פֿאַלק טעט טרײַבן״, ׳קינות אויף כמעליניצקים גזרות׳. ־קייט.

אומבאַטעמטם — דאָס. מצ נב. מאכל וואָס האָט ניט קיין (גוטן) טעם. „ווערט א׳ געגעסן אַן זאַלץ? צי איז דאָ אַ טעם אין זאַפֿט פֿון אַלטייך?״, תּי, איוב, ו, 6.

אומבאַטראַכטן — אַדי. אַרכ. ניט־אָפּגענאַרט, ניט־באַשווינדלט. „ער וועט דען פּרעגער חכם גנוגן, ער זאל ניט דר פֿון קומן און בטרוגן", אשכנז [= ניטאָ קיין חכם וועמען די אינטואוי־נערס פֿון פּראָג זאָלן ניט קענען אַרײַננאַרן].

אומבאַטראַפֿט — אַדי. וואָס מען איז אויף (אין) דעם ניט געטראָפֿן. א׳עניר אורוואַלד. א׳ע־נע וויילדע רחבֿותן. „אויף שטעגלעך א׳ וויילדע אַ וויטער הארן שאָלט און רופֿט", א. לוריא, איק, 1965 1 1. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַטראַכט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט (בענוג) וועגן דעם געטראַכט. א׳ע רייד; א׳ע מעשׂים. „דאַרום זאל זיך דער מענש בהפֿטן אן די (מדה) פֿון זיטיקייט אזוא בלײַבט ער בײַא דיא טבֿע אַז ער נישט טוט אום בטראַכט", עח, יז, 1. „אוג אַז ער טוט נישט אום בטראַכט...זאָל ער ניט איילן יענם צוא ענטפֿערן נאָר ער מוז זיך שטארק בטראַכטין אוג בזינען מיט זײַן שכל", עפּש, עץ חיים קיצור של״ה, [לבוב? יאָר?].

2. וואָס האָט זיך ניט באַטראַכט. דער א׳ער יונגערמאַן.

3. אומבאַמערקט. „עס רוקט זיך די צײַט, דאַכט זיך, גאָר א׳, מע האָט מיך מיט מזל אין חדר געבראַכט", מר ו, נ״י 1908.

־ערהייט — אַדוו. טאָן עפּעס א׳. ־קייט — אַ נאַרישקייט, אַן א׳. „אין דעם שטעקט סתי־רה און א׳...", ימ, יושפּ XIX, 1.

אומבאַטראַכטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וובּ. ← דווו.

אומבאַטראַכטיק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט באַטראַכטן. קאַמפּליצירטע א׳ע סיטואַציע.

אומבאַטראַכטנדיק — אַדוו. ניט־באַטראַכטנ־דיק. פֿטמ. „ער איז אונטערגעוואָקסן און די קליידער זײַנען קורץ געוואָרן, האָט ער ווײַטער געטאָדלט די קליידער, א׳ דעם חסרון", ר׳ יעקבֿ מדובנא, משלי חכמה, תר״ן.

אומבאַטרויערט — אַדי. וואָס אויף דעם האָט מען ניט געטרויערט. אַן א׳ער טויט. ־קייט.

אומבאַטריבט — אַדי. וואָס האָט ניט קיין צער. „און עס דאַכט זיך: האָסט פֿאַרנומען וויי אַן עכֿא, א׳", אר, פֿון היימישן ברונעם. ־קייט.

אומבאַטריגלעך — אַדי. אַרכ. איצט דטשמ. וואָס איז אַן פֿאַלשקייט, ערלעך. „זיא וועלן גאַנץ אונ׳ אונבעטרויגליך מיט אים", יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומבאַטרעפֿ|ן, ־לעך — אַדי. נעגאַ. וואָס האָט נאָר אַ קליינעם וועלט, האָט ניט קיין באַ־טרעף (באַטראַף). א׳ע צאָלן, א׳ער גרינז. ־(י)קייט.

אומבאַיאַרנט — אַדי. וואָס האָט ניט קיין סך יאָרן. פֿרגל ~באַטאָגט. ־קייט.

אומבאַיישובֿט — [...יישעוט] אַדי. אומ־באַטראַכט. א׳ע מעשׂים. טאָן אַ נאַרישקייט א׳. ־קייט.

אומבאַפֿישופֿט — אַדי. וואָס פֿישוף האָט אויף דעם ניט געווירקט. דער אײַנציקער א׳ער. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַלאַגערט — אַדי. ניט־באַלאַגערט. א׳ע שטעט. „אומעטום שטופֿט זיך אַן עולם, אומע־טום — אַ ריי, נאָר מײַן קראָם בלײַבט א״", רייד. ־קייט.

אומבאַלאָדן — אַדי. וואָס אויף דעם איז ניט אַרויפֿגעלייגט קיין משׂא. אַ קאַראַוואַן פֿון באַ־לאָדענע און א׳ענע קעמלען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַלאַנס — דער, ־ן. דאָס פֿעלן פֿון אַ באַלאַנס. א׳ צוישן באַמיאונגען און דערגרייי־כונגען. „אַן א׳ צוישן דעם גרויסן עקספּערי־מענטאַטאָר און זוכער און צוישן דעם געפּע־נער", יג, טמז 1957 VI 7.

אומבאַלאַנסירט — אַדי. 1. פּאַר אומבאַ־לאַנסירן ←. 2. ניט־באַלאַנסירט (וואו די הוצאה איז גרעסער ווי די הכנסה). א׳ער בודזשעט. ־קייט.

אומבאַלאַנסירן — טרו. ־סיר אום, ~באַ־לאַנסירט. 1. צעשטערן דעם באַלאַנס. א׳ די כוחות. א׳ דעם גאַנצן חשבון. 2. (פֿרוחן) באַ־לאַנסירן פֿונדאַנסנ־. 3. זשאַנגלירן.

אומבאַלאַקעך — אוטו. ־קע אום, ~געבאַ־לאַקעט. אַ לענגערע צײַט פֿלאַפֿלען, שמועסן סתם אַזוי. א׳ אַ גאַנצן אָוונט וועגן פּוסטע זאַכן. ־ענישׁ.

אומבאַלויכטן — אַדי. ניט־באַלויכטן. א׳ענע גאַסן. אַן א׳ענער ענין. „א׳, קוים איין לאָמפּ, האַלב אראַפּגעדרייט, אַנגעצונדן אין דער גאַנ־צער שול", ש. ערדבערג, טמז, 1964 VII 17. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַלוינבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וובּ. ← אומבאַלוינ׳ק.

אומבאַלוינט — אַדי. וואָס בלײַבט אַן באַ־לוינונג. א׳ע אַרבעט. „א׳ע מי״, מר ו, נ״י 1908. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַלוינ|ק, ־לעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען פֿאַר דעם ניט באַלוינען, באַצאָלן. א׳ע דינסט פֿאַרן פֿאָלק. א׳ע מעשׂים, אויפֿטוען. ־(י)קייט.

אומבאַלומפּערט — אַדי. פּטמ. דזוו אומגע־לומפּערט ←.

אומבאַלטיען — אוטו. ־טייע אום, ~געבאַל־טייעט. סט. פֿלאַפֿלען, פֿלוידערן אַ לענגערע צײַט.

אומבאַלי׳בט — אַדי. 1. ניט־געליבט. „און גאָט האָט געזען אַז לאה איז א״, תּ, בראשית, כט, 31. 2. ניט־חשוב, ניט־אָנגעזען, ניט־אָנגע־נומען. אַן א׳ער פֿרנס. 3. פּטמ. וואָס איז ניט אָנגענעם, אַן א׳ע באַגעגעניש.

־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „...קום אַרײַן אין גאָרטן, און איך פֿאַרזיכער דיר, דאָס דו ווערסט דערפֿון קיינע א׳ האָבן", ל. לעווין, רפֿאל דעם שניידערס טאָכטער, ווילנע 1888.

אומבאַליבט — אַדי. ניט־דיק, ניט־פֿעט. א׳ כמעט ווי די זיבן מאָגערע קי. ־קייט.

אומבאַליידיקט — אַדי. ניט־באַליידיקט. נאָך אַלע באַליידיקונגען זיך פֿילן א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַליט — אַדי. פּטמ. דזוו אומבאַגליט ←.

אומבאַליכטיקט — אַדי. וואָס האָט ניט אויף (אין) זיך קיין ליכט, קיין שײַן. „דער מאַלפּע־מענטש גייט אַהין, פֿונוואַנען ער איז געקו־מען, גייט צוריק צו דער חשכות אַן א׳ער", לע, טמז, 1960 III 9.

אומבאַלעבאַטיש — אַדי. אויך: ~בעלי־בתּיש. ניט ווי עס פּאַסט, ווי מע קען זיך ריכטן פֿון אַ בעל־הבית. פֿירן אַ הויז א׳. ־קייט.

אומבאַלעבאַטעוועט — אוטו. ־טעוועט אום, ~געבאַלעבאַטעוועט. אויך: ~בעלי־בתּ־ווען. 1. (אַ לענגערע צײַט) פֿירן שלעכט די ווירטשאַפֿט, די בעלי־בתישקייט. א׳ אַזוי אַז מע זאָל קומען צו בעטלבּרויט.

2. זיך פֿירן (מיט אומרעכט) ווי אַ בעל־הבית; געבן אַנווײַזונגען, באַפֿעלן. „וואָס באַ־לעבאַטעוועט ער אום איבער אונדז? וועט האָט אים געמאַכט פֿאַרן בעל־דעה?", רייד.

3. זײַן ווילד, קאַמאַנדעווען (וועגן קינדער, יוגנטלעכע). א׳ און שטעלן קאַפּויער די גאַנצע שטוב.

אומבאַלעבאַטשען — אוטו. ־טשע אום, ~געבאַלעבאַטשעט. דזוו אומבאַלאַקען.

אומבאַלע׳בט — אַדי. 1. וואָס האָט ניט אין זיך קיין לעבן. א׳ע זאַכן. „די נעמען פֿון די א׳ע זאַכן ווערן געבייגט פֿונקט ווי די נעמען פֿון די באַלעבטע זאַכן, נאָר דער צווייטער פֿאַל [פּאַסעסיוו] פֿעלט בײַ זיי און ווערט פֿאַרבינ־דורך דעם דריטן פֿאַל [דאַטיוו] מיט...פֿון", ימ, שול־גראַמאַטיק, 1921. „עס איז אַמאָל געווען אַ צײַט, ווען פֿון א׳ער מאַטעריע, פֿון אַ דומם, איז אַנטשטאַנען לעבן", דער נײַער גיטש, נ״י 1898, יאַרגאַנג 1, № 10. „מ׳האָט געדענקט, אַז [די פּראָטאָאַנען] זײַנען צופֿעליקע ברעקלעך לעבן, וועלכע אַנטשטייען פֿון א׳ן שטאָף, און קערן זיך צוריק צו א׳ן צושטאַנד", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן.

2. וואָס איז ניט געוואָרן וויידער לעבעדיק. „דאָס גייט אויף די מתים, וואָס דער זעלבער נביא האָט באַלעבט, דאָס דער מלוה איז גע־בליבן א״, צבי ניסן גאָלאָמב, די בורשוואָזיע, וואַרשע 1906. ־קייט.

אומבאַלעווען זיך — אוטו. ־לעוט זיך אום, זיך ~געבאַלעוועט. אַ לענגערע צײַט זיך באַ־לעווען. זיך פֿאַרצײַען, זיך פֿיעשטשען. אַרומ־שפּילן זיך. גיין לײַדיק און א׳ זיך.

אומבאַלעזן — אַדי. וואָס האָט וויניק גע־לייענט. א׳ענע סטודענטן. ־קייט.

אומבאַלעמוטשען — אָקוזו. ־טשע אום, ~געבאַלעמוטשעט. פֿפּ: ~בעלעמעטשען. אַוועקפּטרן אומזיסט אַ סך צײַט. א׳ שעהן בײַ אַ קליניקייט. ־ענישׁ.

אומבאַלעסטיקט — אַדי. וואָס מע האָט ניט מטריח געווען; וואָס פֿילט זיך ניט באַלעסטיקט. א׳ע פֿרײַנד.

אומ׳מבאַמאָ׳לט — אַדי. וואָס מע האָט אויף דעם ניט געמאַכט קיין געמעל. וויסע, א׳ע וועגט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַמאַליעווועט — אַדי. ניט־באַמאַליעוועט. ניט־באַפֿאַרבט. א׳ע ליאַלקעס. ־קייט.

אוֹמבאַמאַ'נט — אדי. 1. וואָס האָט ניט קיין מאַן, וואָס האָט ניט חתונה געהאַט. אַפֿט סוב. אַן א'ע ביזן גרויען צאָפּ. 2. וואָס האָט ניט געהאַט קיין סעקסועלן פֿאַרקער מיט אַ מאַן (גראַבלעך).

אומבאַמבאַסטיש — אדי. ניט־באַמבאַסטיש, ניט־אויפֿגעבלאָזן און גוזמאדיק־שרײַאיק. „אומ־קליגעריש, א'ע, נאָר פּשוט אַרויסגערעדט רײַד", יג, תוך. ־קייט.

אומבאַמבלען זיך — אומט. בל זיך אום, זיך ~געבאַמבלט. אַ לעגערע צײַט זיך באַמב־לען, זיך וואַרפֿן, זיך טרייסלען. „די צוויי צע־פעלער באַמבלען זיך אום בעתן גיין". „עס באַמבלען זיך אום פֿון אַלע זײַטן עפּעס חלקים־לער מענדעלע", ממוס, פֿישקע. ־ענ"ש.

אומבאַמיטלט — אדי. וואָס האָט ניט (גע־נוג) לעבנסמיטלען; אַרעם. דער א'ער קען זיך קיין עצה ניט געבן. „די לערער פֿון דער שולע אין זייער אַרעמען צושטאַנד...א'", קמ, 1867, № 16. „קומענדיק פֿון א'ע עלטערן, איז ער [לינקאָלן] געווען נעגטער צו די געדריקטע", מר V, נ"י 1910. „זיי קענען אַרײַנגענעמען אין די קעמפּס אַ סך א'ע קינדער", א. אַלפּערין, טמז, 1962 24 VIII. ־קייט.

אומבאַמיסטיקט — אדי. ניט־באַמיסטיקט. א'ע פֿעלדער. ־ערהייט — אדוו.

אומבאַמפּלט — אדי. דזוו אוממעפּלירט ←. א'ע צימערן.

אומבאַמרקבאַר — אדי. דטשמ. נר. דזוו אומבאַמערקלעך ←. „יעדע זאַך גייט דורך אין איר פּראַגרעס פֿון דעם א'ן צו דעם באַמערק־באַרן", מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינ־ציפּ. ־קייט.

אומבאַמרקט — אדי. וואָס מע באַמערקט ניט; וואָס מע האָט ניט באַמערקט. אַרײַן אַדער אַרויס א'. „שלימזל קריכט אַרײַן א'". עס קומט פֿון זיך א'. „איינס פֿון די קליינע, אומגליקלע־כע קינדערלעך, אַ שלאַפֿס, אַ בלייכס, איז שטיל, א' צוגעקומען", ממוס, 'נשׂרפֿים'. „דער ראַסט... וואָס א' אַטאַמענוויז זיך קלײַבט און מערט", יהואָש, 'דאָס מעכטיקסטע'.

אומבאַמרקטערהייט — אדוו. וועג מע האָט ניט באַמערקט; אין מצב פֿון זײַן אומבאַמערקט. „די צײַט מאַכט קליינע שריט...און טרעט אַרײַן פֿון איין יאָר אין דעם אַנדערן גאָר א'", אמד, ווינדערקע דער שטראַ אינגעל, ווילנע 1872. „די וואַרעמקייט פֿון סוף־זומער האָט א' אויפֿ־געזאָגט די פֿאַרגעפּלט־זוניקע ערב־האַרבסטיקע טרײַבע טעג", פמ, דור־אויס דור־אײַן. „זאָגט מיר דער טאַטע, וויזנזדיק א' אויף דעם תּלמיד הנ"ל", לדב, קכ"ד.

אומבאַמרקלעך — אדי. וואָס מע קען ניט באַמערקן. א'ע פּרטים, אויפֿטוען. „וויפֿל קינ־דער טראָגן אין זיך די גוע [דעם טובערקולאָז] אין אַ'ער פֿאַרעם", [פֿון אַן אויפֿרוף, וויליגער אַנטי־טובערקולאָז־געזעלשאַפֿט]. „געווארן אַן א'ע אַדער פֿאַרבאַרגענע טעטיקייט", מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּ. „ביסלעכ־ווײַז זאַפּט מען אײַן אין זיך א' שטריכן פֿון דער היגער אַנדערשקייט", לל, א'ק, 1962 X 19. ־קייט.

אומבאַמרקלעכקייט — אדי. ניט־באַמיסטיקט. א'ע פֿעלדער. ־ערהייט — אדוו.

אומבאַמפּלט — אדי. דזוו אוממעפּלירט ←. א'ע צימערן.

אומבאַמרקבאַר — אדי. דטשמ. נר. דזוו אומבאַמערקלעך ←. „יעדע זאַך גייט דורך אין איר פּראַגרעס פֿון דעם א'ן צו דעם באַמערק־באַרן", מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינ־ציפּ. ־קייט.

אומבאַמרקט — אדי. וואָס מע באַמערקט ניט; וואָס מע האָט ניט באַמערקט. אַרײַן אַדער אַרויס א'. „שלימזל קריכט אַרײַן א'". עס קומט פֿון זיך א'. „איינס פֿון די קליינע, אומגליקלע־כע קינדערלעך, אַ שלאַפֿס, אַ בלייכס, איז שטיל, א' צוגעקומען", ממוס, 'נשׂרפֿים'. „דער ראַסט... וואָס א' אַטאַמענוויז זיך קלײַבט און מערט", יהואָש, 'דאָס מעכטיקסטע'.

אומבאַמרקטערהייט — אדוו. וועג מע האָט ניט באַמערקט; אין מצב פֿון זײַן אומבאַמערקט. „די צײַט מאַכט קליינע שריט...און טרעט אַרײַן פֿון איין יאָר אין דעם אַנדערן גאָר א'", אמד, ווינדערקע דער שטראַ אינגעל, ווילנע 1872. „די וואַרעמקייט פֿון סוף־זומער האָט א' אויפֿ־געזאָגט די פֿאַרגעפּלט־זוניקע ערב־האַרבסטיקע טרײַבע טעג", פמ, דור־אויס דור־אײַן. „זאָגט מיר דער טאַטע, וויזנזדיק א' אויף דעם תּלמיד הנ"ל", לדב, קכ"ד.

אומבאַמרקלעך — אדי. וואָס מע קען ניט באַמערקן. א'ע פּרטים, אויפֿטוען. „וויפֿל קינ־דער טראָגן אין זיך די גוע [דעם טובערקולאָז] אין אַ'ער פֿאַרעם", [פֿון אַן אויפֿרוף, וויליגער אַנטי־טובערקולאָז־געזעלשאַפֿט]. „געווארן אַן א'ע אַדער פֿאַרבאַרגענע טעטיקייט", מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּ. „ביסלעכ־ווײַז זאַפּט מען אײַן אין זיך א' שטריכן פֿון דער היגער אַנדערשקייט", לל, א'ק, 1962 X 19. ־קייט.

אומבאַמקען — ־קע אום, ~געבאַמקעט. פּפּ: ~באַמקען. אוטו — אַ לעגערע צײַט אַרויס־ברענגען די קלאַנגען באַם־באַם (אַדער ענלעכע). טרוו — אויסזינגען אַן ווערטער, נאָר מיט קלאַנגען באַם־באַם (אַדער ענלעכע), זיצן פֿאַר־מוחט בײַ אַ ספֿר און א' אַ ניגונדל. ־ענ"ש.

אומבאַנאַ'ל — אדי. היפֿוך פֿון באַנאַל. א'ע רײַד. פֿרישער, א'ער באַריכט. ־קייט.

אומבאַנאַנט — אדי. ארכ. וואָס איז אַן אַ נאָמען. וואָס זײַן נאָמען איז ניט דערמאָנט. דער אורח פֿאַרטײַטשט 'אַלמני' (רות, ד, 1): „אונבענאַנטער" (בן־בלי־שם). [תי: „דער און דער"].

אומבאַנדאַזשירט — אדי. 1. ניט־באַנדאַ־זשירט. נאָך אַ וואונד איז פֿאַרבליבן א'. 2. פֿאַר אומבאַנדאַזשירן. ← דזוו. א' וי גרויס מען איז. ־ערהייט — אדוו.

אומבאַנדאַזשירן — טרוו. זשיר אום, ~באַנ־דאַזשירט. 1. אַרומבאַנדאַזשירן, אַרומוויקלען מיט אַ באַנדאַזש. א' דעם גאַנצן קאָפּ. 2. אי־בערבאַנדאַזשירן; פֿונדאָסטס, בעסער פֿאַרבאַנ־דאַזשירן. אַראָפּנעמען דעם אַלטן באַנדאַזש און א' די וואונד.

אומבאַנוגנט — אדי. אומבאַפֿרידיקט; וואָס רופֿט ניט אַרויס דאָס געפֿיל אַז עס איז געגנוג. „אָ, היט דעם אויפֿפֿלאַם פֿון דער יוגנט פֿאַר וויסטע נעכט און טעג, וועו אומבאַהאַלפֿן, א' פֿאַרבליבט מען שטיין אין וועג", אל II, 'דאָס ליד פֿון די שניטערינס'. ־קייט.

אומבאַנומען — אדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַר־שטאַנען, באַנומען. אַ קאָמפּליצירטע, א'ע פֿאַרמל. „כאָטש דאָס לשון פֿון דער נאָכט איז בלינד און א'", מבא, דער גייער. ־קייט — „פּסוקים אָנגעהאַנגען אַן דער א' פֿון דײַן סודותדיקן וויליך", דאַרטן.

אומבאַנוץ — דער. מצ נב. מצב פֿון ניט־באַנוצן, פֿון ניט וועלן באַנוצט. די זאַכן זײַנען (בלײַבן) אין א'. ־ונג.

אומבאַנוצט — אדי. וואָס איז (וועלט) ניט איצט ניט באַנוצט. גוטע, אַבער א'ע מכשירים. „מאַכט די וועלט פֿאַר אַ פּוסטע חורבה...און די ביימער פֿאַר א'ע תּלויות", וויקס I, נ"י 1920. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומבאַנוציק — אדי. וואָס מע קען ניט מער (באַ)נוצן. א'ע מכשירים, קליידער. פֿאַרעלטער־טע, א'ע ביכער.

אוֹ'מבאַניי'ט — אדי. 1. וואָס מע האָט ניט אַרומגענייט, ניט צוגענייט צו דעם. „— נעם די בלוזקע וואָס איז באַנייט מיט שפּיצן. — מיר געפֿעלט בעסער די א'ע", רײַד. 2. וואָס מע האָט ניט פֿאַרזאָרגט מיט געלט מלבושים. אַן א'ע און אומבאַקליידטע כּלה. ־ערהייט — אדוו.

אוֹ'מבאַניי'ט — אדי. 1. וואָס מע האָט עס ווידער (ווידטער) ניט געטאָן. א'ע באַגעגענטן. א'ע באַמיאונגען. 2. ניט־אָפּגעפֿרישט, ניט גע־מאַכט עס זאָל אויסזען נײַ. אַן אַרעמע שטוב, א' אויף יום־טוב. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומבאַניץ — דער. מצ נב. ← אומבאַנוץ.

אומבאַניצט — אדי. וואָס איז (וועלט) ניט איצט ניט באַניצט. די פּסחדיקע, דערווײַל א'ע כלים. ־ערהייט — אדוו. אָפּגעבן צוריק אין קראָם די כּלים א'. ־קייט.

אומבאַניצלעך — אדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט באַניצן. די כּלים זײַנען געשפּאַלטע־נע, זיי זײַנען בראַק און א'. ־קייט.

אומבאַנעמבאַר — אדי. דטשמ. נר. דזוו אום־באַנעמיק, אומבאַנעמלעך. ־קייט — „געחוזקט האָבן זיי פֿון מיר די פֿעלקער־האָרן, און האָבן פֿון דײַן שטראַלנדיקער א' געשפּאַסט", א. ני־סענזאָן, אין צדיקס טריט.

אומבאַנעמיק — אדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט באַנעמען, תּופֿס זײַן. „א'ע, טיפֿע און צו פֿאַר־פֿלאָנטערטע געדאַנקען", ימ. ־קייט.

אומבאַנעמלעך — אדי. נעגאַל. סטוטש. ← דפֿוי. אומפֿאַרשטענדלעך, אומבאַגרײַפֿלעך. א'ע געשעענישן. ־קייט.

אוֹ'מבאַנע'צט — אדי. 1. ניט־געמאַכט (גע־וואָרן) נאָס. פֿון רעגן א'ע מלבושים. 2. וואָס מע האָט דערבײַ ניט געטרונקען. אַן א'ע שׂמחה. אַן א'ער תּקיעת־כּף. 3. אומגעטוּפֿט. „קען אַפֿילו אַ געטופֿטער יידל ניט, אַ פֿשיטא שוין אַ כשרער א'ער אַלטער יידל", ווינטש I, נ"י 1920. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומבאַסמאַרקעט — אדי. ניט־פֿאַרשמוצט (מיט רעץ). גיין אין א'ע קליידער. אויך: ניט־פּראָסט, ניט־גראָבֿיונגערויש. אַרעם, אַבער א'.

אומבאַסעוועטן — אומט. סעוועט אום, ~גע־באַסעוועט. אמ. E: to boss > <. דזוו אומבאַ־לעבאַטעוועטן ←, בב.

אומבאַעוולט — [...אַוולט] אדי. ניט־באַעוולט. א' בײַם פֿאַרטיילן די ירושה. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומבאַענטפֿערט — אדי. וואָס איז געבליבן אַן אַן ענטפֿער. א'ע קלאַץ־קשיות. ־קייט.

אומבאַערדיקט — אדי. ניט־באַגראָבן נאָכן טויט. מתים ליגן אין די גאַסן א'.

אוֹ'מבאַע'רט — אדי. וואָס מע האָט דעם ניט אָפּגעגעבן קיין כּבוד. א'ע העלדן. ־קייט.

אומבאַפּאַנצערט — אדי. ניט־באַפּאַנצערט. א'ער אויטאָמאָביל. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אוֹ'מבאַפּו'כט — אדי. 1. ניט־באַדעקט מיט פּוך. כּמעט א'ע פֿייגעלעך, ערשט אַרויס פֿון אייעלעך. 2. וואָס האָט נאָך ניט די ערשטע דינע הערעלעך אויפֿן פּנים. אַ ינגל, נאָך א'.

אוֹ'מבאַפּו'צט — אדי. 1. ניט־באַפּוצט. דער א'ער זאַל. 2. וואָס איז אַן גוזמא. ← אומבאַ־רופֿן, בב. „דערציילט...דעם פֿולן א'ן אמת", לע, טמז, 1962 V 27. ־ערהייט — אדוו. דער־ציילן א', אַרויסגיין אין גאַס א'. ־קייט.

אומבאַפּליעסקעט — אדי. 1. אומבאַגאַסן, אומבאַשפּריצט. 2. (שפּאַסיק) וואָס מע האָט דעם ניט געפּאַטשט בראַווע. א'ע אַקטיאָרן.

אומבאַפֿאַלן — אדי. 1. פֿאַר אומבאַפֿאַלן ←. 2. ניט־באַפֿאַלן. דורכגיין דעם וואַלד א' פֿון קיינעם.

אומבאַפֿאַלן — טרוו. באַפֿאַל אום, ~באַפֿאַלן. 1. אַגרעסיוון אַ לעגערע צײַט אַדער פֿון פֿאַרשיידענע זײַטן. מען איז אונדז א' פֿון

יבשה און פֿון ים. 2. אַרומרינגלען און צו־שטיין, מאַנען. „זיי באַפֿאַלן מיך אום ווי די הייערשריקן: גיב און גיב", רייד.

אומבאַפֿאַרבט, ־פֿאַרבן — אַדי. ניט־באַפֿאַרבן. א׳ענע בענקלעך. א׳ע געשיכטעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א׳ פֿון דעם פּשוטן דערציילן.

אומבאַפֿויל — אַדי. וואָס ווערט געטאָן אָן אַ באַפֿעל; אָן אַ פֿאַראַרדענונג, אויף אייגענער האַנט. א׳ אַרעסטירן דעמאָנסטראַנטן. ־ער־הייט — אַדוו.

אומבאַפֿולמעכטיקט — אַדי. וואָס מע האָט ניט באַמעכטיקט עפּעס צו טאָן, צו פֿאַרטרעטן. א׳ע קהלסלײַט.

אומבאַפֿלאַנצט — אַדי. ניט־באַפֿלאַנצט. צע־אַקערטע, אַבער נאָך א׳ע שטחים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַפֿלאַסטערט — אַדי. ניט־באַדעקט מיט פֿלאַסטער. א׳ע גאַסן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַפֿליגלט — אַדי. 1. וואָס האָט ניט קיין פֿליגלען. א׳ע באַשעפֿענישן.

2. וואָס האָט ניט קיין בריטן פֿאַרנעפֿט, קיין ווײַטן אויסקוק. אָן א׳ע פֿראַגראַפֿן. 3. וואָס איז ניט דערהויבן. „זען וואו עס איז די באַ־פֿליגלטע דיכטונג און וואו — די א׳ע פּראָזע", י. ראַפֿאַפּאָרט, צוק, 1963, 1. ־קייט.

אומבאַפֿלעקט — אַדי. 1. וואָס איז אָן אַ פֿלעק, אינגאַנצן ריין. „גראָד איז ער געלעגן מיטן קאָפּ אויף אַ ווײַס, א׳ קישן", ווײַס, ווי דער גורל פֿירט.

2. וואָס איז אָן אַ שולד, חטא. אַרויסקומען פֿון פּראָצעס א׳. „זײַן נשמה, א׳ פֿון עבֿירות און פֿעלער, פֿרײַ זײַן זאָל", ר׳ הילל ליכטנ־שטיין, עת לעשות, סאַטמאָר תרל״ב. „גליקלעך איז דער מענטש וואָס וועט קומען א׳ אויף די אייביקע וועלט", פּלאי, המדבר בצדקה, וואַרשע תרנ״ב. *א׳ע הענט = וואָס האָבן ניט בענומען קיין פֿרעמדס, ניט פֿאַרגאָסן קיין בלוט.

3. וואָס האָט אַ פֿולקום ריינע רעפּוטאַציע, אַ שם אָן אַ פֿלעק. „א׳ער אַרבעטער־אַרגאַן, צונג פֿון וואַרהייט און פֿון רעכט", מר וו, נ״י 1908. „איך בין געווען יונג, רײַך, פֿרײַ מיט אַ נאָבעלן אָן נאָמען", די דראַמע פֿאָן פּאַריז, [איבז], בור־קאַרשט [יאָר?].

4. וואָס איז געבליבן מיט איר אומשולד. „זי ווערט זיך קעגן זײַן פֿיזישער באַרירונג כדי צו בלײַבן די א׳ע משיח־כלה", ב. ריוקין, אונזערע פּראָבלעמען. „מילאָנען פֿרויען בעטן הייס צו איר און קנײַען, פֿון אירע א׳ע זינד געפֿאַנגענע", אַל III, 'די מאַנענע'.

־קייט — „ווער איז מקריב זײַן אייגענע גע־רעכטיקייט און א׳", ב. ריוקין, ה. לייוויק...

אומבאַפֿלאַקיקט — אַדי. וואָס איז ניט באַ־שָׁנקען מיט קיין פֿעאיקייט(ן). „איר לאָזט אײַך פֿון אַזאַ אַ קליין אומגעבילדעט, א׳ פֿאָלק פֿײַניקן, דערנידעריקן?", יחל, די קאָלאָניסטן II, וואַרשע 1899.

אומבאַפֿעדערט — אַדי. וואָס האָט ניט אויף זיך קיין פֿעדערן. א׳ע שוועלבעלעך, נאָר וואָס פֿון אײַ. ־קייט.

אומבאַפֿעסטמ — אַדי. וואָס איז ניט באַ־שמירט געווארן מיט פֿעטס. א׳ע קאַרטאָפֿל. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַפֿעלקערט — אַדי. וואָס האָט נאָרניט (אַדער ווייניק) אײַנוואוינערס. א׳ע געגנטן. „מעגן זײַ...א׳ע ערד קויפֿן, פֿאַרקויפֿן...", קמ, 1870, № 5. ־קייט.

אומבאַפֿעמטיקט — אַדי. ניט־באַפֿעסטיקט. א׳ע פּאַזיציעס. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַפֿעפֿערט — אַדי. ניט־באַשאָטן מיט פֿעפֿער. א׳ע פֿיש. פֿיג. אַ מויד, אומבאַזאַלצט און א׳, אַן א׳ער אַרטיקל. פֿרגל ~געפֿעפֿערט.

או׳מבאַפֿרי׳כט — אַדי. דזוו. אויך: א׳עט, נר. „פֿלאַנצן, וועלכע האָבן ניט געהאַט קיין שייגע בלומען־בלעטער און ניט פֿראָדו־צירט קיין אַראָמאַט, פֿלעגן טאָקע בליִען א״, א. ש. זאָקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן.

־ערהייט — אַדוו. „די אייער אַנטוויקלען זיך א׳, און פֿון זיי ברײַען זיך אויס יונגע לאַר־וון", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן. ־קייט.

אומבאַפֿרוכפּערט — אַדי. ניט־באַפֿרוכפּערט. אַן א׳ אייעלע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַפֿרידיקט — אַדי. וואָס איז ניט באַ־פֿרידיקט, ניט־געזעטיקט. א׳ע פֿאַרלאַנגען, נא־טורן. „ממין האָרץ וואָר דערבײַ נאָך אַלץ א׳, וויל איך האָב זיך געמוזט צוליגן דאָס איך קיין יידּ בין", אמת, טויט שרעקנעגס בײַ דעם ערשטן סדר, [קעניגסבערג? יאָר?].

־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „אַלע פּער־זענלעכע און ניט־פּערזענלעכע א׳ן", לע, טאָג 6 VII 1957.

אומבאַפֿרידיקנדיק — אַדי. וואָס שטעלט ניט צופֿרידן. געבן אַן א׳ן ענטפֿער. ← דזוו.

אומבאַפֿרידנדיק — אַדי. וואָס איז ניט־געגנוג, איז ווייניקער ווי מע האָט זיך געריכט. „דער א׳ער רעזולטאַט", מוז, היטלערס פּראָפּעסאָרן. ־יקויט.

או׳מבאַפֿרי׳נדט — אַדי. אויך: ~באַפֿרײַ־דעט, דטשמ. וואָס מע האָט מיט דעם ניט גע־שאַפֿן קיין פֿרײַנדלעכע באַציאונגען. אַן א׳ער אימיגראַנט.

או׳מבאַפֿרי׳שט — אַדי. וואָס מע האָט ניט אויסגעבעסערט, ס׳זאָל ניט אויסזען אָפּגענאָמן, פֿאַרעלטערט. אָפּגעשאָסענע א׳ע ווענט. א׳ע זעמל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַצאָלבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← אומ־באַצאָלעך. ־קייט.

או׳מבאַצאָ׳לט — אַדי. 1. אומזיסט, וואָס איז אַן בעצאָלט. א׳ע קעסט. „און אַז דו ווילסט, טאָ־טע, וועסטו קענען רײַטן אויף אַ פֿערדל אויך א״, ווײַס, 'א טאָטע מיט בנים'.

2. אומבאַלוינט. א׳ע מעשׂים טובֿים. „הקב״ה לאָז קיין גוטס אום ביצאלט", צוכט.

3. אומבאַשטראָפֿט. „צו מוראדיק איז געווען די טאַט, צו פֿאַרברעכעריש, אַז זי זאָל קאָנען בלײַבן א״, א. פֿרומקין איבז, ראָקער, זעקס כאַראַקטערן..., נ״י 1929. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַצאָליק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען פֿאַר דעם ניט באַצאָלן; וואָס איז ווערטיקער, טײַערער ווי יעטוועדער מין בעצאָלט. א׳ע טובֿות. א׳ע קונסטווערק.

אומבאַצאַצקעט — אַדי. ניט־באַפּוצט, ניט־באַהאַנגען מיט צאַצקעס. פּשוטע, א׳ע מונדירן. קלאָרע, א׳ע פֿראַזעס.

אומבאַצוואונגען — אַדי. 1. אומבאַזיגט; וואָס מע האָט ניט גובר געווען. „די פֿרײַע א׳ע נאַטור", י. באַושאַוער, גש, נ״י 1911. „אָבער שטאַרק ביסטו, דו גרויסער נאָמענלאָזער א׳ער", יהואש, 'אויפֿן שטראָם'. 2. וואָס מען איז אַליין ניט גובר. א׳ע גלוסטענישן. 3. נאַטירלעך; דירעקט. ניט־אַרויסגעצוואונגען מן־הצד. „א׳ע אמתע געפֿילן פֿון אויפֿריכטיקייט און ליב־שאַפֿט", דוד וואָלפּע, דרום־אַפֿריקע, 1963, VII־VIII. „ברענג מיר דאָס פֿרעמדע קינד, וואָס האָט זײַן לעבן דײַן א׳עם קאַפּריז צו דאַנקען", יהואש, 'דאָס גילוס־קינד'. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַצווינגלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט באַצווינגען, גובר זײַן, בײַקומען. א׳ע אום־שטאַנדן. „ער וואָר מיר ביז אַהער גאָנץ א״, אמת, דער פֿאַרמאָסקירטער פֿראָנט, ווילנע 1887. ־קייט.

אומבאַצויבערט — אַדי. ניט־באַווירקט פֿון צויבערי. בלײַבן א׳ פֿון וואונדיירים. ־קייט.

אומבאַצוימט — אַדי. דזוו אומגעצוימט ←. א׳ע וואַסערן. ־קייט.

אומבאַצוימלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט (באַ)צוימען. ים, 1930. ־קייט.

אומבאַצופֿט — אַדי. אין אויסדרוק: אומבאַ־רופֿן און א׳ (← אומבאַרופֿן). שפּאָסיק: אָן אַן עין־הרע און אָן קנייפֿן און אויסשפּײַען [ווײַל בײַם הערן עפּעס גוטס אַדער אַ לויב וועגן עמעצן פֿלעגט מען יענעם אַ קניף טאָן אַדער אַ צופּ טאָן כדי עס זאָל אים ניט שאַטן קיין עין־הרע].

אומבאַצוקערט — אַדי. ניט־באַשאָטן מיט (זאַמד)צוקער. א׳ע טאָרטן, לעקכער. א׳ע אמתן. פֿרגל ~געצוקערט. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַציאונג — די, ־ען. גאָר ניט קיין באַציאונג אַדער שלעכטע, ניט־פּאַסיקע באַצי־אונג. „ביידע וועגן פֿירן אָפּט צו אַ געוויסער לײַכטער באַציאונג אַדער א׳, צי גאָר גלײַכגילט צום טויט", יג, תוך. „עס האָט...ממש נאָכגע־יאָגט די מורא פֿון א׳ צום יידישן שרײַבער", ש. ביקל, רומענינ.

אומבאַציכנבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וווב. ← דזוו.

אומבאַציכנדיק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט באַצייכענען, אויסמאָלן; בא־שרײַבן. א׳ער פֿלי אין די רוימען. א׳ע געשעע־ניש. ־יקויט.

אומבאַציכנט — אַדי. וואָס איז ניט באַ־צייכנט, ניט אָנגעווייזן, ניט דערמאָנט. א׳ע קלע־צער. א׳ע געוינסן, אָנווערן. „פֿון דעם שוידער אַרום די א׳ע קבֿרים פֿון די יידישע קדושים", יג, טמז, 1964 10 VII. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מבאַצי׳רט — אַדי. אומבאַפּוצט (מער יום־טובֿדיק). גיין א׳, „וואָקסן לייוויקס פֿערזן...א׳ און עפּעס מיט ל״ישער ענינות", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור, נ״י 1958. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מבאַקאַנ׳ט, ־קאָנט — אַדי. אויך: ~בּאַקע׳נט. אָפּט סוב. 1. וואָס מע וויים ניט דעם נאָמען (ווער דאָס איז). „דא שטונד איין בורגר דער מיר און ביקאנד וואר", „אַ פֿרעמדער פֿאַר מיליען־מגילה", 1732 [ש. פֿרידלאַנד, יובל XIII]. „איז ער אַנטלאָפֿן...איין אום בקענטר שלאַכ", שאר. „פֿלוצעם זיצט ער דאָ גאָר צוויי אין צוויי א׳ יידן, דער רוח וויים ווער זיי זיצנען", ממוס, וויטשפּ. „צוריקגעקומען צו דער באַנק וואו דער א׳ער איז געזעסן", טפּ, יודישער קאָלאָניסט.

2. וואָס מע קען דעם נאָמען שוין ניט וויסן. בײַם דענקמאָל נאָכן א׳ן זעלבער. „מיר קאָנען קוים אַ צייכן מאַכן מיט דער פֿעדן אַרום דעם א׳נס קבֿרשע פֿיר איילן", הל, אין טרעבלינקע... „איר זײַט ניט קיין צעברעכענע מצבֿות איבער די א׳ע קבֿרים", שטריגלער.

3. ניט־באַרימט. ניט־באַוואוסט. „אַן א׳ער מענטש קען פֿלוצלינג עולה לגדולה ווערן". „קלייניע אַרעמע מצבֿות; קורצע אויפֿשריפֿטן אויף זיי, קליינע א׳ע נעמען...ווער געדענקט, ווער וויים פֿון זיי?", פֿרוג I, נ״י 1910.

4. פֿרעמד, זײַטיק. „לײַט דיא אים זיצן און ביקאנט", צוקט. „דיך מציל זיצן פֿון אַ פֿרעמד וויבּ, פֿון איין אומבאַקאַנטער מיט גלאַטיקע רייד־עלעך", מס, משלי, תקע״ד, ב, 16.

5. פֿאַרהוילן, פֿאַרבאָרגן. דערציילן אויפֿן אויער א׳ע זאַכן. „דער משך פֿון זיצן זיצן דאָרט איז אונדז א׳״, אמד, בן פּדק, ווילנע 1865.

6. וואָס מע וויים ניט (מע האָט ניט געלערנט, ניט שטודירט). „די נײַע טעאָריע איז מיר א׳, איך האָב ווען איר נאָך ניט געליייענט". „ווער־טער, וואָס זיצנען...דעם פֿאָלק...א״, אמד, הלכות דרך ארץ, ווילנע 1871.

7. וואָס מע וויים (קען) ניט; וואָס מען איז דאָרטן ניט געווען. אַן א׳ לאַנד. „דער אונז דש זמירות גויא גיזאנק דער איש אונז אלון און ביקאנט", בנימינס שבת־לי׳ד, [געשריבן באַלד נאָך של״ד] [ביר, יובל XIII, 1־2.] „צו קומען כלומר אין איין אום ביקנטן וועג", סהמ, ישעיה, מא, 3. „אַזוי וויי אַ רעזנדער, וואָס גייט אַליין דורך אַ טיפֿן א׳ן וואַלד", מר III, נ״י 1908.

אומבאַקאַנטלעך, ־קאָנטלעך — אַדי. וואָס איז אַ בײַסל אומבאַקאַנט, יאָ באַקאַנט און ניט באַקאַנט. א׳ער פֿאַרשוין.

אומבאַקאַנטע — די. מצ וויי אצ. (מאָט) גריים וואָס איז אומבאַקאַנט. אויסדריקן איין א׳ דורך אַ צוויייטער. אַ גלײַכונג מיט צוויי (דריי, מער) א׳. אַן א׳ איז צוויייטער (דריטער אאָזוי) מדרגה.

אומבאַקאַנטערהייט, ־קאָנטערהייט — אַדוי. וועו מען (עס) איז אומבאַקאַנט; אין מצב פֿון זיצן אומבאַקאַנט. א׳ זיך דורכשמועסן וועגן עפּעס. „...פֿאַר זשע טאָקע אַהיים און איך וועל דיר געבן אַ בריוו צו דיין פֿאָטער א׳...״, ט. קאָמינסקי, אַ ביאָגראָפֿיע פֿון אַ ישׂראל־קלען, קיעוו 1913.

אומבאַקאַנטעריוויז, ־קאָנטערוויז — אַדוי. דזוי אומבאַקאַנטערהייט. „יוסף: ...גריסט אייער פֿאָטער א׳, מאָכט קורץ און געשווינד אייער רייזן", מכירת יוסף שפּיל, לעמבערג 1876. „מיין זון...לאָזט אײַך גרישן א׳״, וויטשט I, נ״י 1920.

אומבאַקאַנטקייט, ־קאָנטקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זיין אומבאַקאַנט. אַ קאַלטע, גלײַכגילטיקע א׳. 2. אַלדאָס אומבאַקאַנטע; דאָס פֿאַרהוילענע. „מע האָט דעפּעשן מיר געשיקט פֿון א׳ טיפֿער, איך האָב זיך יאָרן־לאַנג געמיט אויפֿדעקן דעם שׂפֿער", צייט, געזאַמלטע לידער II. „די וועלט און די א׳ן פֿון אירע מרחקים", ייט, פֿוילן II. 3. דזוי אומבאַקאַנטער, סוב. „ווער געדענקט עס דעם נאָמען פֿון אַ...וכדומה אַזעלכע באַרימטע א׳ן?", צייט, טמז, 1961 XI 10.

אומבאַקאַנטשאַפֿט, ־קאָנטשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. מצב אַדער פֿרט־פֿאַל פֿון זיין אומבאַקאַנט. א׳ מיט אַן ענין. „די אומווויסנהייט און א׳ פֿון דעם פֿאַרפֿאַסער מיט דער סאָציאַליסטישער לערע", דער נייער גייסט, נ״י 1898, I, № 8.

אוֹ׳מבאַקוו׳ם — אַדי. אויך: ~בּאַקוועמ. פּטמ. ניט־באַקוועם. א׳ע דירות, שיך. א׳ע סיטואַציע. „אויף איין אומבאַקוועמט בעטל אין איין סאַרדינישע כאַטקע רוט אונדזער העלד", אַבֿיגדור ברכי׳ רוף איבּז, רינאַלדאָ רי־נאַלדיני, וואַרשע 1865. ־קייט — „א׳ן פֿאַר דער ניט־יידישער באַפֿעלקערונג", מוו, היט־לערס פּראָפּעסאָרן.

אומבאַקוועמלעך — אַדי. וואָס איז אַ בײַסל אומבאַקוועם. א׳ע באַדינגונגען, אָבער צו דער־לעדן. „וען איר האָט בעתן שלאָף אָנגענומען אומבאַוואוסטזינק אַן א׳ע פּאָזע, האָט זיך אײַך געתלומט אַ שווערער חלום", פֿגער, וויל־נע 1924, № 2.

־קייט — „באַהערשט פֿון גליקלעכע גע־דאַנקען...איז בײַ זיי איצט דער מדבר געווארן וויי אַ גן־עדן. זיי האָבן גארניט געשפּירט די א׳ דער וויסטע", הנ״ץ איבּז, שולמית, לובלין 1894. „וואָס פֿאַר אַ באַטרעף האָבן די מאַטע־ריעלע א׳ן, וועו די פֿרייד האָט גאָר קיין גרע־נעץ ניט", אַפּא, היבּרו.

אומבאַקוקט — אַדי. ניט־באַקוקט; ניט־געזעען. קוקן בײַם פֿריז אַ וואַלד א׳. ־ערהייט — אַדוי.

אומבאַקימערט — אַדי. אומבאַזאָרגט. „איז געזעסן אַן שום מורא, איז געזעסן א״", יהואש, הינאָוואַטע. „זײַט גאַנץ א׳, אייער פֿיש און פֿלייש וועט ניט גיין אין ניוועץ", אמד, די יודן אין ליטא, ווילנע 1871. ־קייט, שפּא־נישׂ־אידישער וועב, ב״א 1931.

אוֹ׳מבאַקלאָ׳גט — אַדי. וואָס מע האָט אויף דעם ניט געקלאָגט. א׳ער טויט. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אוֹ׳מבאַקליי׳דט — אַדי. וואָס איז אַן קליידער אַדער מיט ניט־פּאַסיקע קליידער. הונגעריק, דאָרשטיק און א׳. ־ערהייט — אַדוי.

אוֹ׳מבאַקלע׳פּט — אַדי. ניט־באַקלעפּט. א׳ע פֿלעשלעך. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אוֹ׳מבאַקלע׳רט — אַדי. וואָס מע האָט וועגן דעם ניט־געוואלט רייד׳ן א׳ע זאַכן, אַלץ וואָס ס׳קומט אויף דער צונג. א׳ער פֿלאַן, גאַנג. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אומבאַקאַמפּאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וועב. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט באַקאַמפּן, באַזיגן, באַצווינגען. א׳ע געוואוינהייטן. א׳ע אַרמיי. ־קייט.

אוֹ׳מבאַקע׳מפּט — אַדי. ניט־באַקאַמפּט. א׳ע מאַכט.

אוֹ׳מבאַקע׳נט — אַדי. דזוי אומבאַקאַנט ←. „וויידער וואַלד און וויידער לאַנקע, פֿרעמדע, א׳ע וועגן״, י. בירנבוים, ׳וויידער וואַלד׳, דאָס וואָרט, מינכן 1949. ־ערהייט — אַדוי.

אוֹ׳מבאַקרא׳נצט — אַדי. ניט־באַפּוצט מיט אַ קראַנץ (אַדער קרענץ). דער א׳ער קבֿר פֿון זעלבער. ־ערהייט — אַדוי.

אוֹ׳מבאַקרוי׳נט — אַדי. וואָס מע האָט אויף דעם ניט אַנגעטאָן קיין קרוין. דער א׳ער פּרינץ.

אומבאַראַבאַנעווען — נעווע אום, ~נע־בּאַראַבאַנעווט. אוטו — אַ לענגערע צייט בּאַ־ראַבאַנעווען אַדער טומלען בכלל. א׳ און פֿאַר־טומלען דעם קאָפּ. טרוו — אַ לענגערע צייט אויסבאַראַבאַנעווען (←). א׳ דעם זעלביקן מאַרש אַ גאַנצן טאָג.

אומבאַראָטן — אַדי. אומבאַטראַכט, וואָס איז אַן ישוב־הדעת. „וועלטער א׳ענע געשיקט", אפּא, יעקבֿס געצעלטן. ־ערהייט — אַדוי.

אומבאַרבלען זיך — אוטו. ־בל זיך אום, זיך ~געבאַרבלט. טאָן עפּעס אומגעשיקט און לעגגער וויי געווינטלעך. א׳ זיך בײַ אַן אַרבעט.

־ענ׳ש.

אומבאַרואיקט — אַדי. 1. פּאַר, ← דוי. 2. וואָס מע האָט נאָך ניט באַרואיקט. א׳ע קינדער. „קוקט אַרויס אויף אַן א׳ער קאָנטי״, טמז, 1962 XII 24. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אומבאַרואיקן — טרוו. אומבאַרואיק [!], ~בּאַ־רואיקט. פּטמ אַנשטאָט באַאומרואיקן. ניט לאָזן זיין רואיק. מטריח זיין. בעטן עפּעס טאָן. „זײַט מוחל, איך אומבאַרואיק אײַך אומזיסט", רייד. „מיר האָבן קיין ענטפֿער ניט געקראָ־גן, סע וואונדערט אונדז און אומבאַרואיקט שטאַרק", ברויו. „אָט אַזעלכע טרעוואָנזע גע־דאַנקען האָבן אומבאַרואיקט דעם אַרעמען רפֿאל׳, ל. לעווין, רפֿאל דעם שניידערס טאָכ־טער, וילנע 1888. (נר). אויך מיט ז׳ך.

אוֹ׳מבאַרו׳ם — אַדי. וואָס איז ניט (קען ניט זיצן) אין צושטאַנד פֿון רו. „סאַראַ א׳ער, קענסט ניט אײַנזיצן אויף איין אַרט!", רייד. „דו וועסט פֿאַרלענדן דעם שד וואָס לויערט וועלפֿיש א״, סוצ, וואַלדיקס. ־קייט.

אומבאַרוישט — אַדי. ניט־באַרוישט. א׳ אין טומל פֿון מוזיק און שפּאַסערײַען. ־קייט.

אומבאַרופֿן — אַדי. 1. וואָס איז ניט ראוי, ניט־פּאַסיק, ניט־צוגעפּאַסט. א׳ צו זיצן אַ גבאי. א׳ צו שרײַבן וועגן אַ ווייסנשאַפֿטלעכן ענין. א׳ פֿאַר אַזאַ וויכטיקער אַרבעט. „די א׳ענע ׳מלא־מאַכערס׳, ...פֿאַרשוועכן...די היילי־קייט פֿון דער שטימונג״, טמז, 1960 XI 15. ־קייט.

2. אויסנעמלעך, וואָס איז אויף זייער אַ גרויסער (הויכער) מדרגה; וואָס מע זאָל דעם (דער) קיין עין־הרע ניט געבן [לר, זאַמעט, קורלאַנד; אין לשון פֿון עלטערע לײַט פֿון אַנדערע דד ביזין אָנהייב 20. י״ח]. א׳ שיין; א׳ קלוג אע. זאָל ער בלײַבן א׳.

3. וואָס מע האָט ניט מגזם געוווען; וואָס מע האָט ניט איבעריק געלויבט. דער א׳ענער אמת. א׳ענע גוטסקייט. א׳ און אומבאַפּוצט = אַן שום גוזמא, אין פֿולן הסכם מיטן אמת, מיט פֿאַקטן.

4. וואָס קיין עין־הרע זאָל דעם ניט שאַטן. „וווי שיין זי איז, א׳ זאָל עס בלייבן", רייד.

אומבאַריידעוודיק, ־רעדעוודיק — אַדי. קונאַפֿ־רעדעוודיק. וואָס רעדט ניט קיין סך. דער א׳ער קאַפּיטאַן פֿון שיף. ־יקויט — א׳ פֿון סטיל.

או׳מבאַריי׳זם — אַדי. 1. וואָס האָט ניט געמאַכט קיין נסיעות. אַן א׳ער היימויצער. 2. וואָס מע האָט אַהין קיין נסיעה נאָך ניט געמאַכט. א׳ע לענדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מבאַרי׳מט — אַדי. ניט־באַרימט. באַרימטע און א׳ע מענטשן. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַרימטקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זייַן אומבאַרימט. „ער וועט שוין בלייבן בייַ זיין א״׳, רייד. 2. ווער עס איז אומבאַרימט. פֿון אַן א׳ מיטאַמאָל וועלן אַ שם־דבֿר.

אומבאַרירבאַר — אַדי. דשמ. נר. דזוו אומ־באַרירלעך ←. „די אַכטע דיבּרה, פֿלעגן די פּוריטאַנער טענהן, איז אַ דירעקטער באַווייז אַז פּריוואַט־אייגנטום איז א״׳, גרינ, יידּ און וועלט, נ״י 1953. „דאָס אַלץ איז הייליק און א״׳, ב. רודמאַן, צוק, 1959, x. ־קייט — אומבאַרירלעכקייט. „אויף דעם דאָזיקן ראַמאַנטישן שטאַנדפונקט פֿון א׳ פֿון אינדיווידּ", אליעזר גרינבערג, צוק, 1963, 3. „ס׳איז ניטאָ קיין גאַראַנטיעס פֿון פֿערזיכערונג א״׳, דער מאָרגן־שטערן, ווילנע 1907, 1, № 2.

או׳מבאַרי׳רט — אַדי. 1. ניט אָנגערירט פֿון קיינעם (קיין זאָך). א׳ער שניי. „אונדזערע נאָך א׳ע פּייקעלעך", אמת, די צוויי קליינע קאָטע־רינסציקעס, ווילנע 1874. „וען זי וואָלט געווען אַ גאַנצן טאָג, וואָלט עס געבליבן א״׳, וויס, ׳דער איבערגאַנג׳.

2. אומשפּירעוודיק. אומפֿילעוודיק; ניט־באַ־ווירקט. „ער, דער שוואַכינקער...יידישער שרײַ־בער איז געבליבן א׳ אין דער צייט, ווען די דעמבעס זײַנען אַרויסגעריסן געוואָרן מיט זייער וואָרצלען", מוק, מיינע באַגעגענשן. „גאַנץ היפּשע טיילן פֿון פֿאָלק זענען נאָך געבליבן א׳ פֿון דעם גרויסן נס", חיים ליבערמאַן, פֿאָר, 17 XI 1961.

3. צניעותדיק; אומשולדיק. א׳ע יונגפֿרוי.

4. געבליבן ווי פֿרײַער; ניט־געביטן. „דאָס אַרט לעבן, די זיטן געבליבן אינגאַנצן א׳ ווי מיט הונדערט יאָר צוריק", ל. לעווין, רפֿאל דעם שנײַדערס טאָכטער, ווילנע 1888.

5. ניט־אויפֿגענומען; ניט־באַהאַנדלט. א׳ער פונקט פֿון סדר־היום.

אומבאַריטערהייט — אַדוו. ← אומבאַ־רירט, ב. „און מיט דער גרעסטער שמחה... וועלן מיר דיר זי [דאָס קעסטעלע] צוריק אָפּ־געבן א״׳, [אמת], הנסיון, ווילנע 1856.

אומבאַרירלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען (טאָר) ניט באַרירן, בייַטן, איבערשטעלן. א׳ע ברעכ־קע אַנטיקן. „איך האָלט ניט דעם סדר וואָס איז געגעבן אין ביכל פֿאַר אַן א׳ן", יומ, שול־גראַמאַטיק, 1923. 2. וואָס מע טאָר ניט קאָנ־פֿיסקירן אַדער אַרעסטירן. אַן א׳ע פּערזאָן. א׳ אייגנטום.

אומבאַרירלעכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט אַדער מצב פֿון זייַן אומבאַרירלעך. „די פּרינציפּיעלע א׳ פֿון כּלל־ישׂראל־פֿאָליטיק", יומ, נויס, 1922. „צוגענומען בייַ אים די רעכט פֿון אימוניטעט (אומבאַרירלעכקייט), וואָס האָט בייז איצט אים באַשיצט קעגן געמשפּט צו ווערן", טמז, 19 XII 1962.

אומבאַרעגנט — אַדי. ניט־באַרעגנט. קומען טרוקן, א׳, א׳ע פֿעלדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מבאַרע׳דט — אַדי. ניט־באַרעדט. קיינער איז ניט געבליבן א׳. „איז זי געבליבן גאַנץ א׳ און פֿאַרשוינט זעלבסט פֿון די גרעסטע באַ־ריידערקעס", אמת, דער שוואַרצער האָן, ווילנע 1879. ־קייט.

אומבאַרעכטיקונג — די (דאָס), ־ען. פֿאַלשע, ניט־געוונטיקע באַרעכטיקונג. טאָן מיט באַרעכ־טיקונג און א׳.

אומבאַרעכטיקט — אַדי. וואָס איז אַן ריכ־טיקער (יושרדיקער) סיבה אַדער כוונה. א׳ע מעשׂים, פֿאַדערונגען. ־ערהייט — אַדוו. „האָט געהאַט אַ טענה אַז די יו׳ען מישט זיך אַ׳ אין איר...אַפֿריקאַנישער קאָלאָניע", טמז, 1965 ו 10. ־קייט.

אומבאַרעכנבאַר — אַדי. דשמ. נר. מאַרק וווב. ← דוווו. „איז דען אין פֿוילן נישט פֿאַר־בליבן אַ ממש א׳ע מאַטעריעלע ירושה פֿון די פֿאַרברענטע יידן?", ש. ל. שנײַדערמאַן, טמז, 3 VI 1964.

אומבאַרעכנ(ד)לעך — אַדי. נעאָל. [דער פֿאָרעם אַן ד זאָל מען אָפּגעבן די בכורה.] וואָס מע קען ניט באַרעכענען. א׳ער שאָ־דן. א׳ע גרייסן. „דער דאָזיקער אײַנפֿאַל וואָלט געדאַרפֿט זײַן נאָך מוטוויליקער, נאָך א׳ער", מוו איבז, פֿרויד, ארטנפֿיר אין פּסי־כאָאַנאַליז. ־קייט.

אומבאַרעכנט — אַדי. 1. ניט־באַרעכנט. א׳ע חובות. 2. אומבאַטראַכט. „אָ איך האָב דיזן שריט געטאָן גאַנץ א״׳, אמת, קאָרטוכע, ווילנע 1878. „אָלע זײַנע מחשבות און מעשׂים זײַנען א׳ געווען", קלמן סוביל איבז, דער דאָקטאָר מיט זײַן טאָכטער, לובלין 1894. „ווי א׳ וואָלט אָבער געווען מײַן אַנטלויפֿן?", וויס, ׳ווי דער גורל פֿירט׳. „דעם עגמת־נפֿש וואָס מע האָט אים פֿאַראַפּט אין אַן אײַן מאָמענט", ש. ווינ־דאַ, פֿאָר, 1964 III 22.

־ערהייט — אַדוו. טאָן א׳. ־קייט — זײַן א׳ פֿאַרפֿירט אים. די אייזיקע א׳.

אומבאַרעמהאַרציק — אַדי. וואָס איז אַן אַ גוט האַרץ, אַן רחמנות. „די אומוויסנדהייט איז גורם דאָס פֿילע עלטערן אויף זייערע קינדער אַליין וויבאַלקע רוצחים זײַנען און א״׳, ר׳ הילל ליבטנשטיין, עת לעשׂות II, סאָטמאַר תרל״ב. „די קריטיק האָט מיט א׳ע הענט צו־זאַמענגעקליבן דעם שטויב..., דעם שימל, אין וועלכן עס האָבן געלעבט די יידן אין גושן", בעמ II. אָפֿט סוב. „איך האָב זיך געראַנגלט מיט שטאַרקע, מיט מעכטיקע, מיט א׳ע״׳, ש. אַנסקי, דיבוק. ־יקויט.

אומבאַרעמהערציק — אַדי. נר. ← אומ־באַרעמהאַרציק. „[דער שפּאַרבער] מיט די פֿייגל...אַזוי א׳ גייַען אום״, משל הקדמוני, אוסטראַה 1808. „ווער איז אַזאַ גרויסער נאַר דאָס ער...אויף זיך זעלבער א׳ איז״, עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד הירא׳ה, קאָשוי 1866.

אומבאַרעמהערצלעך — אַדי. דזוו דפֿוו. „איך בין דיר אַזוי אום באַרים הערצליך אום גנגין״, ר׳ יהודה ליב בר׳ משה זעלי־חאָבֿר, שירי יהודה, אַמשט 1697.

אומבאַרען זיך — באַרע זיך אום, זיך ~גע־באַרעט. אוטוו — פּטרן צײַט, אויסמײַדן צו טאָן אַן אַרבעט מיטן אָנשטעל פֿון זײַן פֿאַרנו־מען. „חבֿרה, געניג זיך א׳, נעמט זיך צו דער אַרבעט!" קזוו. וואול — האָבן סעקסועלן פֿאַרקער. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומבאַרען זיך — אוטוו, קזוו. ־רע זיך אום, זיך ~געבאַרעט. ראַנגלען זיך אַ לענ־גערע צײַט. א׳ זיך בייז איינער לייגט דעם צווייטן אַוועק אויף די לאַפּעטקעס. ־ענישׂ.

אומבאַשאָטן — אַדי. ניט־באַשאָטן. אָפֿענע, א׳ענע אָקאָפּעס, אַן אַן אויפֿשיט פֿון זאָמד פֿאַר זיי. די מײַז־לעכער זײַנען געבליבן א׳ מיטן סם־פֿאַראָשעק.

אומבאַשאָמטנט — אַדי. וואָס איז ניט אין שאָטן; אומפֿאַרשטעלט. א׳ע ווערַנדע. דאָס א׳ע שטיק פֿעלד.

אומבאַשאָנקען — אַדי. ניט־באַשאָנקען. וואָס איז געבוירן אַן באַזונדערע פֿעאיקייטן. א׳ מיט טאַלאַנט. א׳ מיט גוטע מידות.

אומבאַשאָמן — אַדי. ניט־באַשאָמן. א׳ענע פֿעסטונג. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַשאָף — דער. מצ נב. שלעכטער, ניט־גערָאטענער באַשאַף; ווילד באַשעפֿענישׂ; פֿאַר־זעניש. „געזען אַן א׳, אַ מאַן מיט אַ באָרד און מיט אַראַפּהענגענדיקע ציצקעס", רייד.

אומבאַשאָפֿן — אַדי. ניט־באַשאַפֿן. די א׳ענע וועלטן.

אומבאַשוואָרן — אַדי. וואָס איז ניט דורך די צערעמאָניע פֿון (אינ)שוערן. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַשווינדלט — אַדי. ניט־באַשווינדלט; אומאָפּגענארט. א׳ פֿון ספּעקולאַנטן, פֿון אונ־טערוועלטניקעס.

אומבאַשוועצט — אַדי. אַרכ. וואָס מע רעדט ניט וועגן דעם. „[וועג עס איז דאָ דערבײַ אַ גר] לאז איינם אידרין זײַני קרובֿים אום בי־שוועצט, צוכט.

אומבאַשוועָרט — אַדוו. אַרכ. וועג עס פֿאַלט ניט צו לאַסט. „אלי ליבה פֿרײַנד מיינט וועגן אום בשוועָרט צו גריסן", י. מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא תקל״ד.

או׳מבאַשוע׳רט — אַדי. וואָס האָט ניט אויף זיך קיין לאַסט. „די ביימער שטייען פֿרישׂ, א׳ע״׳, לע, ׳פֿרילינגדיקס׳. 2. דזוו אומבאַשוואָרן. וואָס האָט ניט געגומען קיין שבֿועה אויף זיך. א׳ע עדות.

או׳מבאַשו׳כט — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרזאָרגט מיט שיך. א׳ע יתומים. באָרוועט, א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַשולדיקט — אַדי. ניט־באַשולדיקט. דער איינציקער א׳ער. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַשטאַנד — אַדי. וואָס איז אָן אָן אַרט; ניט־באַהאַלטן; ניט אײַנגעאָרדנט; ניט פֿאַרזאָרגט מיט דאָס נייטיקע. אָן א׳ער פּליט. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַשטאַנד — דער, ־ן. 1. ניט־ראַיעלער שטאַנד, ניט־זיכערער מאַטעריעלער מצב; וואַקל־דיקער מעמד. „אַ פֿרעמדער אָבער וואָלט גלײַך דערפֿילט אַ ריח פֿון א׳...און שוינדלערישן הוהאַ״, נס, משפחה מאשבער. 2. דאָס וואָס האָט ניט קיין האַפֿט; דאָס וואָס בטבע קען ניט בלײַבן, באַשטיין. „ס׳איז אַ קיקיון דיונה, אָן א׳״.

אומבאַשטאַנדיק — אַדי. ← דפֿוו. א׳ע גליקן. ־יקויט.

או׳מבאַשטוי׳בט — אַדי. 1. ניט־באַשטויבט. א׳ מעבל. 2. ניט־באַפֿרוכפּערט מיט שטויב־פֿעדעמלעך. יאָב. „בלײַבט די יוקאַ־בלום א׳, און דער יוקאַ־צמח — פֿרוכטלאָז״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומבאַשטיולט — אַדי. וואָס איז ניט פֿאַרזאָרגט מיט שטיול; וואָס איז אָן שטיול. א׳ע סאָלדאַטן פֿון דער פֿרײַוויליקער פֿאָלקס־אַרמיי.

אומבאַשטיי̈ערט — אַדי. וואָס מע האָט אויף דעם ניט אַרויפֿגעלייגט קיין שטײַער. א׳ע סחורות. א׳ע אַרעמעלײַט. ־קויט.

אומבאַשטימבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק ווב. דזוו אומבאַשטימיק ←.

אומבאַשטימט — אַדי. אומקלאָר; וואָס איז געבליבן אָן קלאָרער פֿאַרמולירונג, אָן קלאָרן באַשלוס. מיט אָן א׳ן אויסדרוק אויפֿן פּנים. אָן א׳ער קלאָנג. אָן א׳ער ענטפֿער. „די פֿראַגע וועגן דער נאַציאָנאַלער שפּראַך...האָט די פֿראַגראַם מיט אַ כיוון געלאָזט א״, זשיט IV. „אַשס שפּראַך איז זייער אָפֿט א׳. זײַנע באַשרײַבונגען זײַנען אומקלאָר, נישט אַלעמאָל פֿינקטלעך״, שנ, שלום אש.

(גראַמ) א׳ער אַרטיקל — אַ; פֿאַר וואָקאָל, די־פֿטאָנגען — אָן. א׳ער אופֿן פֿון ווערב = אינפֿיניטיוו. „מיר קענען סתם אָנרופֿן דעם נאָמען פֿון דער טוואוג און נישט אָנווײַזן מער גאָרנישט. [האָבן מיר] דעם א׳ן אופֿן״, ים, שול־גראַמאַטיק, 1921.

(מאָט) א׳ער אינטערוואַל, א׳ע גרייס, א׳ער קאָמפּיזיציע אא. (מוזיק) א׳ע פֿאַרעם. (באַטאַניק, זאָאָלאָגיע) א׳ער געשלעכט = בײַ פּרימיטיוע בעלי־חיים און געוויקסן.

־ערהייט — אַדוו. ־קויט — „ניטאָ קיין מוט און ענערגיע אַרויסצוקריכן פֿון דער גוד־נער און פֿרוכטלאָזער א״, ים, נײַס, 1922. „די א׳ מאַכט מיך נערוועז. אַהין אַדער אַהער!״, ב. שעפֿנער, פֿאָר, 1963 VIII 31.

אומבאַשטימטהייט — די (דאָס), ־ן. נר. דזוו אומבאַשטימטקייט. „מיר פֿילן די לײַדן פֿון דער וועלט; ...די טונקלהייט פֿון דעם קבֿר, די א׳ פֿון שיקזאָל״, י. באַושאָווער, גש, נ״י 1911.

אומבאַשטימיק — אַדי. וואָס מע קען ניט באַשטימען. אומקלאָרע, א׳ער וויכטערדיקער גורל. א׳ער אַרטיקל = אומבאַשטימטער אַר־טיקל (זאַרעצקי, פּראַקטישע גראַמאַטיק, 1927). ־יקויט.

אומבאַשטימלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט באַשטימען. „איז ניט פּדאַי... אַרײַנצופֿירן די ׳שטים פֿון בלוט׳ און ענלעכע א׳ע גרייסן״, מוו, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־קויט.

אומבאַשטיקט — אַדי. ניט־באַשטעקט. א׳ע סענאַציע. א׳ער אורטייל. א׳ גזעזץ, „לויט א׳ע באַריכטן, האָבן מילימ־אָפּטיילונגען זיך באַטאַילירט אין די אַטאַקעס אויף די דע־מאַנסטראַנטן״, טמז, 1963 ו 1. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

או׳מבאַשטע׳לט — אַדי. 1. וואָס איז ניט באַשטעלט. ניט־רעזערווירט. ניט־פֿאַרנומענע, א׳ע צימערן אין האָטעל. 2. ניט־פֿאַרבעטן, ניט־געוואָלן. „זונפֿאַרגאַנג און טרויער קומען א׳ אין אָונט״, מלה, ׳אספֿר׳. 3. ניט־אַרומגע־שטעלט. א׳ע צימערן אָן מעבל. א׳ע פּאָליצע. ־ערהייט — אַדוו. קריגן עפּעס צוגעשיקט א׳. ־קויט.

אומבאַשטענדיק — אַדי. 1. ניט־אָפּט; ניט־כסדרדיק. באַשטענדיקע און א׳ע אַרײַנ־גייערס. 2. ניט־באַשטענדיק, וואָס בײַט זיך. „אָך, וויא אום בשטענדיג איז דאך דז גליקה״, מראות הצובאות, וואַנזובעק 1718. „מיר קאָנען איצטער ניט אָנפֿירן קיין סטא־טיסטישע צאָלן, וואָס זאָלן באַווײַזן, ווי א׳ דער יידישער אַרבעטער־קלאַס איז אין אַמע־ריקע״, זשיט VI. „זי איז א׳ ווי דער וועטער״, מר III, נ״י 1908.

3. וואָס בײַט געפֿילן, מיינונגען, אײַנשטע־לונגען. „וער א׳ע רייד אין זיך האָט צײַגט אָן דאָס ער זיך לענקט נאָך זײַנע לוסטן״, ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „אָך! דו א׳ע... וואָס דו בײַסט ניט וועדט דו׳ לײַבשאָפֿט פֿון אַזוי אַ באַרימטן מאַנספּאַרשוין״, ג׳ל׳כ׳ד׳ [איבד], קאָמבער מיט דער פּרינצעסין אַרעטינע, וויען 1870. ־יקויט — „א׳ [פֿון] צײַטן״, ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט.

אומבאַשטענדנס — אַדי. ניט־אויסגעשטערנט. ניט־באַדעקט מיט שטערן. א׳ער הימל. א׳ער באַלדאַכין.

או׳מבאַשטרא׳פֿט — אַדי. ניט־באַשטראָפֿט. אַן א׳ער פֿאַרברעכער. „א׳ זײַן לעבן אויף זײַן בעט געוועדיקט האָט״, אַבֿיגדור ברכי׳ רוף א׳בד, רינאַלדע רינאַלדיני, וואַרשע 1865. „מע האָט געוואַדט בײַ אײַך אין שטוב אַזעלכע דבֿרים... וואָס בלײַבן קיינמאָל א״, אמד, די אורחים אין דורצאַצעסקי, וויליע 1872. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט — „שאָנד פֿון א׳ פֿונעם מערדער״, הלל זײַדמאַן, טמז, 1961 VII 14.

אומבאַשטראָפֿלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט באַשטראָפֿן. „וואָסער נקמה מע זאָל ניט וועלן אויסטראַכטן, בלײַבט דאָך אַזא גרויל א״. ־קויט.

אומבאַשטריטן — אַדי. וואָס מע האָט זיך ניט אַרויסגעזאָגט קעגן. וואָס מע האָט קעגן דעם ניט געשטריטן, ניט געקעמפֿט. „האָט ׳דאָס שטעטל׳ דעם א׳ענעם פֿאַרדינסט״, ב. ריוקין, גרונט־שענדענצן.... ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומבאַשטריי̈טבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו. „די געזעץ־ביכער און די געריכטס־הי־זער זײַנען א׳ע עדות פֿון אויסגעלאָשענער ליבע״, מר III, נ״י 1908. „דאָס איז אַן א׳ער פֿאַקט״, סאָוו צ׳ [נש, ישפ 3 (10)]. ־קויט, וווב ראָקקינד־שקליאַר.

אומבאַשטריי̈טלעך — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט באַשטרײַטן. א׳ער אמת; א׳ער באַ־וויזן. „א׳ע היסטאָרישע און דעמאָקראַטישע רעכט צו לעבן״, ים, שמעון דובנאָוו. ־קויט.

אומבאַשוידט — אַדי. וואָס מע האָט אויף דעם ניט קיין באַשײַד (ענטפֿער). די פֿראַבלעם איז דערווײַל א׳. „בײַם ראַנד פֿון א׳ן טאָג, וואָלט איך אַוועקגעפֿאָלן״, יג, פֿון מײַן גאַנצער מי. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומבאַשוידלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט באַשיידן, וואָס מע קען ניט געפֿינען קיין ענט־פֿער דערויף. די פֿראַבלעם איז לויט איר עצם נאַטור א׳. ־קויט.

אומבאַשויידן — אַדי. ניט־באַשיידן. א׳ענע יונגען. „ער אַליין ווערט פֿול מיט א׳־גלילקע־כער נאַגענישן, מיט א׳ענער גרייטקייט אויס־גיין אין דער נאַגענישן״, בערג, בײַם דניעפּער. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט — „איך קען ניט אָפּדרוקן אײַערע הייסע קאָמפּלימענטן...דאָס וואָלט געווען אַ צו גרויסע א״, דר׳ ע. פּאָס, טמז, 1964 13 VIII.

או׳מבאַשוי׳נט — אַדי. וואָס מע האָט ניט געמאַכט שיין (שענער). דער א׳ער אמת. ־קויט.

או׳מבאַשוי׳נט — אַדי. וואָס מע האָט אויף דעם קיין שײַן ניט געוואַרפֿן. דער א׳ער טייל פֿון דער ביגע. ־קויט — אַן א׳ אין דער רעג־ליסטישער באַשרײַבונג פֿון דער פֿינצטערער סביבֿה.

או׳מבאַשי׳צט — אַדי. ניט־באַשיצט. „א, גאָט קוק אַראָפּ מיט רחמנות/ אויף אונדז, א׳ע קרבנות״, מר III, נ״י 1908. „א׳ און אָרעם אין דעם קאַלטן וועטער, אין די שטיבלעך־קבֿרים, אויפֿגעשטעלט פֿון ברעטער״, אר, ׳קאַלט׳.

־ערהייט — אַדוו. ־קויט — „די א׳ איז געווען וויי בײַ א וואָלף אין נאַרע״, אַהרן ווערגעלים, סאָוו היימלאַנד, מאַסקווע 1962, № 5.

אומבאַשוירעמט — אַדי. 1. אומבאַשיצט, אומבאַהיט. „וואָס האָב איך געהאט צו אַנדערע — צו א׳ע, צו דערנידעריקטע, צו דערשלאָגענע און פֿאַרוואָגלטע, נעבעך״, ממוס, קלי־אַשטש. 2. וואָס איז ניט אונטער אַ שירעם. זיצן א׳ אונטער אַ ברענענדיקער זון. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומבאַשלאָגן — אַדי. ניט־באַדעקט מיט שינדלען אָדער ברעטער. „א האַלבער דאָך איז דערווײַל נאָך א״. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומבאַשלאָסן — אַדי. 1. וואָס ווערט דעם האָט מען קיין באַשלוס ניט אָנגענומען. די פֿראַג

איז געבליבן א׳. 2. וואַקלדיק, ספֿקדיק. א׳ענע, האָבן מיר זיך אָפּגעהאַלטן פֿון שטימען. ־קייט — אַרויסוויזן א׳.

אומבאַשלאָפֿן — אַדי. דזוו אומבאַמאַנט, 2ב.

אומבאַשליסלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען (דאַרף) ניט באַשליסן. א׳ער פונקט אויפֿן סדר־היום. ־קייט.

אומבאַשמאַלצן — אַדי. 1. אומבאַפֿעטטסט. א׳ עסנוואַרג. 2. וואָס איז טרוקן, (ניטאָ קיין) מיטלען צו האַלטן דעם אינטערעס, ספּעצ ניטאָ קיין סעקסועלע אַנצוהערנישן). אַ לאַנגוויליקע, א׳ענע קאַמעדיע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מבאַשמו׳צט — אַדי. ניט־באַשמוצט. א׳ע מלבושים. אַרויס פֿון אַ באַשולדיקונג א׳, „אַהרהמל...איז אַזוי גוט, ערלעך, אַזוי א׳, ריין״, ח. ד. גילדענבלאָם, אַברהמעלע בעל עגלה, ווילנע 1913. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מבאַשמי׳נקט — אַדי. וואָס איז אָן שמינק(ע). אומבאַפֿאַרבן; אומגרימירט. א׳ער פּאַטיאַ. א׳ער קלאָון. ־ערהייט — אַדוו.

אומבאַשמירט — אַדי. 1. ניט־באַשמירט. טרוקן, א׳ פּענצל. „געלאָזן צו שטאַרק אָפּ־ברענען דעם אָן רוקן״, רייד. 2. אומקאַמ־פֿראַמיטירט. א׳ע רעפּוטאַציע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַשניטן — אַדי. 1. ניט־באַשניטן, ניט־אַרומגעשניטן. א׳ענע שטיקער פּאַפּיר. אָן א׳ בוך = וועג די בויגנס זײַנען ניט אַרומגע־שניטן בײַם אײַנבינדן. 2. ניט־געמלע(ע)ט. אָפֿט סוב = ערל. „ירו־שלים דיא הייליגה שטאט דען עס וועדט ניט מער אין דיר קומן קיין אונבישניטנר״, חזוק אמונה, [אי׳בז], אַמשט 1717. „ברענג געשווינד דיין זון דעם באַשניטענעם, איך וועל דיר אים אומבײַטן אויף מײַן זון דעם א׳ענעם״, צ. נ. גאַלאַמב, דער פֿערבאַטענער ברית, ווילנע 1894. „און אָן א׳ענער מאַנספֿאַרשון וואָס וועט זיך ניט מלן״, תּ׳, בראשית, יז, 14. „צי אַרויס דיין שוועדר און דערשטעך מיך כּדי די דאָזיקע א׳ענע זאָלן ניט...מאַכן קיין געשפּעט איבער מיר״, תּ׳, שמואל א, לא, 4.

א׳ הא ר ץ — ׳ערל לב׳ שלעכט, אומברח־מנותדיק הארץ. „אזו האָבן אל דאש הויז ישׂראל און בישניטן הערציר דאש זעלביג היישט אך איין מום״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראַג 1602, ט, 25.

3. טוו פֿאַר ערלה, ערל (וועגן פֿרוכטבײַ־מער). „און [איר] וועט פֿלאַנצן אַלערליי עס־בײַמער, זאָלט איר לאָזן זייער פֿרוכט א״, תּ׳, ויקרא, יט, 23. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַשעדיקט — אַדי. ניט־באַשעדיקט. אַרויסגיין א׳ פֿון אַ ספּנה. אַרויסקומען גיכטיק א׳. „מײַן פֿרוי און קינד וואָרן אויך געשלאָגן, אָבער א״, ירמי׳ יוסף יאַקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. „דער גאַטספֿאַרכטי־קער קומט אַרויס פֿון אַלעמען א״, יע, קהלת, מאַנטרעאָל 1929.

־ערהייט — אַדוו. אַרויסקומען פֿון דער באַמבאַרדירונג א׳. ־קייט — ממש אַ נס די א׳ פֿון מאַרך.

אומבאַשעפּטיקונג — ד׳, ־ען. מצב פֿון ניט האָבן קיין באַשעפּטיקונג. „אַ כראַנישע א״, לע, טמז, 1963 IX 29.

אומבאַשעפּטיקט — אַדי. וואָס האָט ניט צײַטווײַליק קיין באַשעפּטיקונג. אַרומגיין א׳, גאָרניט טאָן. „א׳ע ׳ספּעציעלע׳ פֿאַכלײַט״, מ. שיפּפּעל, די עקאָנאָמישע איבערקערעניש, זשע־נעוו 1904. „סײַ ווען ער אַרבעט, סײַ ווען ער איז צוליב געוויסע סיבות א״, ישעיה טרונק, לאָדזשער געסטע. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מבאַשע׳רט — אַדי. ניט־באַשערט. א׳ גליק. „אָן א׳ער איז אַ פֿאַרווערטער״. ־קייט.

אומבאַשפּיגן — אַדי. 1. וואָס מע האָט אויף דעם ניט געשפּיגן. א׳ענע פּאָדלאָגע. 2. שטאַרק באַרעדט, באַליידיקט. קיינער איז ניט אַרויס א׳ פֿון די רכילותניקעס.

אומבאַשפּראָכן — אַדי. אַרב. ערלעך, אָרנט־לעך, אָן אַ פּגם; וואָס מע קען וועגן דעם קיין שלעכט וואָרט ניט זאָגן. „פֿרומי און אונבי־שפּראכיני (ערליכי) פּרשוינן״, ׳תּקנות פֿון קהילה אָמסט׳, 1737 [יאי, יוסֿא, 1938, 10].

אומבאַשפּריצט — אַדי. 1. ניט־באַשפּריצט. א׳ע בייטן. 2. ניט־באַשפּרענקלט מיט געהיליקיט וואַסער. „די א׳ע גויעס האָבן זיך בערוקט פֿאַרויס״. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַשריבן — אַדי. ניט־באַשריבן. „קיין איין וואָרט פֿון דעם העלד טאָר ניט בלײַבן א״, ש. דערציילערס און ראָמאַניסטן וו. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומבאַשריגן — פּד. ← אומבאַשרינען. „זיא איז אומבאַשריגן שיין, און האָט גרויסן חן...״, אהרן וואָלפֿסזאָהן, לײַכטזין אונד פֿרעמדעלײַ, אמשט 1798.

אומבאַשרײַבלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט באַשרײַבן; וואָס מע קען ניט איבערגעבן; אויסערגעווײנטלעך, אויסנעמיק. „די איבערראַ־שונג פֿון אַלעמען איז געווען א״, לדב, קס״ח. „האבין בידי דאז מייטכין און בישרײַבליך ליפּ גיהאט״, גה, 257. „אַזוי פֿיל א׳ע שטורעמס אויפֿן ים, פונקט ווי אין לעבן״, מר VI, נ״י 1910. „לעגדער פֿון א׳ער שיינקייט״, י. באַו־שאוער, גש, נ״י 1911. „א׳ איז אַ וואָרט וואָס ראַטעוועט, וועג די ריכטיקע ווערטער יאַוועג זיך נישט״, יג, טמז, 1957 VIII 25. ־קייט.

אומבאַשרײַבעריש — אַדי. וואָס איז אָן באַשרײַבונג; קורץ, פֿאַקטנדיק. א׳ע נאַטיצן. ־קייט.

אומבאַשרינען — אַדוו. וואָס מע זאָל דעם (דער) קיין עין־הרע ניט געבן (פֿרגל אומבאַ־רופֿן, ב2). „דען ער וואָר א׳ זייער שיין אויס־געוואַקסן״, אמד. „ער איז א׳ אַ ליבהאָבער פֿון אַלעם״, טענדלאָו, 579. „און זעט נאָר, א׳, מיינע קלייגע מוציקעס! זיי גיין געבען אָן שיכלעך״, מר V, נ״י 1910.

אומבאַשרענקט — אַדי. דסשמ. נר. אומ־באַגרענעצט. „כ׳האָב געגאָסן דעם לוקסוס פֿון ליבע און א׳ע פֿרײַהייט״, ד. עדעלשטאָט, שריפֿטן, לאָנדאָן 1909. „זיעען ניט קיין באַ־שטעטיקונג פֿון דער א׳ער קלאַנג פֿון רדיפֿות אויף יידן״, טאָג, 10 IV 1963. ־קייט — „די ווײַטגרייכנדיקסטע א׳ פֿון דער פֿאַרשטעלונג״, ר. ראָקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949.

אומבאַשרענקלעך — אַדי. נר. וואָס מע קען ניט ׳באַשרענקען׳, באַגרענצן. „עס זײַנען אַמאָל געווען צײַטן...וועו די נאַטור האָט א׳ געוועלטיקט אויף [די מענטשן]״, בן־חופֿש, אַ פּאָליטישע אַדער אַ סאָציאַלע רעוואָלוציע, [נ״י?] 1905.

אומבדחנען — [...באַ׳דכענען] אוטו. בדחן אום, ~געבדחנט. אַ לענגערע צײַט אַדער (און) אין פֿאַרשיידענע ערטער זיך פֿירן ווי אַ בדחן, אַרויסברענגען פֿאַר אַן עולם לידלעך, גראַמען, וויצן. „בענוג דיר א׳, שוין צײַט צו ווערן אַ מענטש״.

אומבויבוים — דער, ־בײַמער. אויך: אום־ברעל, אומברעלע. שפּא. בוים פֿון מאַ־גנאָליע־משפּחה, מיט געפֿלאָכטענע צווײַגן און לענגלעכע בלעטער. דער א׳ב׳ שאַפֿט אַרום זיך אַ שאָטן און ווערט אָפֿט געפֿלאַנצט במקום אַ פֿאַרקן. וואַקסט אין אַזיע און אַמעריקע. „איבערהויפּט דער א׳ב׳ טוליעט זיך צו [צו דער פֿאַמפּע] ווי צו אַ מוטערס שויס״, דזשוסקי, אַמעריקאַנער, 1958 I 3. Magnolia tripetala.

אומבוי — דער, ־ען. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון אומבויען. אַ גרינטלעכער א׳. „דאָס וואַקסן איז אָבער ניט נאָר אַ צוקום אין דעם קערפּער־שטאַף, אַ צובוי, עס איז צוגלײַך אַן א׳ [מיט] פֿאַרענדערונגען אין דער פֿונקציע...פֿון די אָרגאַנען״, פֿגעז, ווילנע 1929, № 22.

אומבויגזאַם — אַדי. [< בויגן = בייגן]. ← אומבייגזאַם. (נר).

אומבויט(ש)ען — טרוו. ־ט(ש)ע אום, ~גע־בויט(ש)עט. אַ לענגערע צײַט בויטען, בוי־טשען, צעשאָקלען אַ פֿליסיקייט אין אַ כלי. א׳ און מאַכן מוטנע. „אַז מע בויטעט אום מעד — שיסט עס אויס״, שוו [= אויך אַ רואיקן און גוטן מענטשן קען מען אַרויסברענגען פֿון די כלים]. ־ענישׂ. ־ערי.

אומבויען — טרוו. בוי אום, ~געבויט. איבער־בויען; בויען פֿונדאַסנדי אויף אַ נײַעם שטיי־גער. א׳ דעם פֿאַסאַד פֿון בנין, ער זאָל האָבן אַן אַנדער אויסזען. „רײַסט מן [די מויערן] נידר, הייזט ער זיא דען ווידר אום בויאן״, יוסֿפֿון, אַמשט 1661. „פֿון זייערע...נדבות פֿון דעם וואָס זיי האָבן צוזאַמענגענומען...האָבן זיי...זיך גע־נומען אומצובויען דאָס לאָקאַל״, קמ, 1868, № 50.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

אומבולט — [...בוילעט] אַדי. 1. וואָס איז ניט גענוג קאָנטיק, ניט־אַרויסשטאַרצנדיק. א׳ער רעליעף. א׳ע כּוונה. 2. אומקלאָר. „אַזאַ א׳ער קלאַנג [ריש־קלאַנג] קען ניט שאַפֿן דעם אונ־טערשייד צוישן דאַטיו און אַקוזאַטיו פֿון וויבלעכע אַדיעקטיוון און וויבלעכן אַרטיקל״, ים, יוסֿא, 13. ־קייט.

אומבונדיסטיש — אַדי. ניט־כאַראַקטעריסטיש פֿאַר אַ בונדיסט. „א׳ע רייד פֿון אַ לעפּנסלענג־לעכן בונדיסט״, רייד.

אומבונטעוועון זיך — אוטו. ־טעוט זיך אום, זיך ~געבונטעוועט. אַ לענגערע צײַט אַדער

פֿון צייט צו צייט זיך בונטעווען, אַרויסטרעטן קעגן אַן אָנגענומענעם סדר. „די אַרבעטער בונטעווען זיך אום, זיי זײַנען ניט צופֿרידן מיט די פֿאַראָנדקעס אין פֿאַבריק".

אומבוצקען זיך — אוטו. קוו. ~קע זיך אום, זיך ~געבוצקעט. אומשטויסן זיך. א׳ זיך מיט צוויי נאַרישע בעק. ~ענישׂ. ~ערײַ.

אומבורטשען — אוטו. ~טשע אום, ~גע־בורטשט. אַ לענגערע צייט אָדער פֿון צייט צו צייט בורטשען; אַרויסזאָגן אומקלאָר, מיט אומצופֿרידנקייט. אַרומגיין אַ ברוגזער און א׳ ווי אַ בער. ~ענישׂ.

אומבושעווען — אוטו. ~שעווע אום, ~גע־בושעוועט. אומווילדעווען. שטורעמען, ברויזן אַ לענגערע צייט. „באַנדעס רוצחים בושעווען אום אין דער געגנט".

אומבחמד — [...בעכעמד] אדוו. אַן (גאַטס) חסד. „הײַנט איז זי א׳, די שׂרה!", יוסף הערץ, אסתר אָדער די בעלאָנטע טוגענד, פֿיורדא 1828.

אומבטוח — [...באָטוּאַך] דער, ־ים [...בעטו־כים]. סוחרים. ניט־פֿאַרלאָזלעכער; דער וואָס מע קען ניט זײַן זיכער אַז ער וויל באַצאָלן, האַלטן וואָרט. „ער האָט שוין איין מאָל אַנ־געוויצט, איז ער בחזקת א׳", פּב.

אומבטחון — [...ביטאָכן] דער. מצ נב. ניט קיין פֿולער צוטרוי, ניט־גאַנצער בטחון. „קומען שאלות — קומען ספֿקות, און וויבאַלד ספֿקות איז שוין א׳", רייד. ~דיק — אדי.

אומבטלנישׂ — [...באַטלאָנישׂ] אדי. וואָס איז ניט אויף אַ בטלנישׂ אופֿן. פֿירן געשעפֿטן א׳, א׳ער שמועס. ~קייט.

אומבטלען — [...באַטלען] אוטו. בטל אום, ~געבטלט. אַ לענגערע צייט אַרומגיין ליידיק, זײַן אַ בטלן. א׳ אַ פּאָר יאָר אין בית־מדרש. א׳ איבער די גאַסן.

אומביבליש — אדי. וואָס איז ניט אין גייסט אָדער לויטן אופֿן פֿון דער ביבל (ניט־ייִדישער נאָמען פֿאַרן תנך). „דאָס א׳ע אין אים איז דער שורש פֿון נאָך אַ ליבע זײַנער", שנ, וועגן יודישע שרײַבער.

אומבינאָמיש — אדי. ניט־פֿאַנאַטיש. טאָלע־ראַנט. דאָס א׳ע דולדן אַ צווייטנס מיינונג. ~קייט.

אומבידעוווען (זיך) — אוטו. ־דעוועט (זיך) אום, (זיך) ~געבידעוועט. אוקר. זיך אָנמא־טערן, אַרומואַלגערן זיך; אַ לענגערע צייט לעבן אין נויט. א׳ זיך אויף די עלטערע יאָרן.

אומבישעווען (זיך) — ← אומבידעוועו (זיך).

אומבייג — דער, ־ן. 1. אָקט אָדער רעזולטאַט פֿון אומבייגן. 2. אָרט וואו עפּעס בייגט זיך. „ווערט מײַן אומרו נאָך העלער צעצונדן אויפֿן א׳ פֿון יעדן ראָג", פֿיינ, גרויסטאָט.

אומבייגזאַם — אדי. דסשמ. נר. ← אומבי־גיק, אומבייגעוודיק. „דער יידּ, דער א׳ער קעמ־פֿער פֿאַר דער וועלט פֿון יחידּ", יג, צוק. ~קייט — „א׳ צוליב זײַנע לײַדן, אי צוליב זײַן ברוטאַלער אָפּנהערציקייט און א׳", טמז, 1961 X 29.

אומבייגיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט בייגן. א׳ע צווינגן. א׳ער שטאָם. א׳ע אײַזערנע שטאַבע. א׳ער כאַראַקטער. „וי נאָר עס איז געקומען [צו] אַ...פֿרינצפֿ, איז עס געווען האַרט וי שטיין און א׳", ימ, שמעון דובנאָוו. אויך: ~בייגלעך — „מילאָנען א׳ע פֿאַנאַ־טיקערס", לע, טמז 1964 III 18. ־(י)קייט — „פֿרץ וויזט דאָ אַרויס זײַן אומבייגיקייט און שטאָלצקייט", ימ, יובל XXVIII.

אומבייגן — טרוו. בייג אום; ~געבויגן, ~געבייגט. אײַנבייגן, אײַבערבייגן. א׳ אַ צוויגל. אויך מיט ז׳ך. „מע מוז נזהר זײַן וועז מע בייגט אום אַ פֿאַס דאָס דער וויין אין איין אַנדער כּלי אַרײַנרינען זאָל, זאָל קיין עכו״ם ניט העלפֿן א׳", ר׳ מ. הלוי הורוויץ, ספֿר פּרשת מרדכי, אונגוואָר 1866. ־ונג. ־ער — תּי פֿאַרטײַטשט ׳ושלחתי־לו צעים וצעהו׳ (ירמיה, מח, 12): „און איך וועל שיקן צו אים א׳ס און זיי וועלן אים אומבייגן".

אומבייגע(ו)דיק — אדי. 1. וואָס לאָזט זיך ניט (גרינג) בייגן. אַן א׳ער כאַראַקטער. „שמואל איז געווען שאולס צוויטער פֿערזונגלעכקייט, די אויסגעהאַלטענע באַפֿעלערישע, אומבייגעוודי־קע", אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־סיטמס.

2. גראַמ. וואָס מע דאַרף ניט בייגן לויט בייגפֿאַלן; אומדעקלינירלעך. למשל: דער וויל־נער מאַן, צום וווילנער מאַן. „אַן אינטערעסאַנ־טער פֿרט. אַלטנײַזעטינר איז א׳: צו דעמם אַלט־גיזעטינר, פֿונקט וי מיר זאָגן ׳צום רײַזנדער׳, ניט ׳צום רײַזנדן׳", ב. שלאָסבערג, יובל XIII, 3.4. ־יקייט.

אומבייט — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אומבייטן. א׳ פֿון קאָסטיומען. א׳ פֿון געפֿאַנגענע. 2. אָקט פֿון ווערן אַנדערש, פֿון איבערגיין אין אַן אַנדער פֿאָרעם. „פֿאַר מיר איז דער וואונדער פֿון וואונדערס געשען, דער א׳ פֿון טויזנטער יאָרן: איך האָב מיט די אויגן געזען אַ פֿאַלק נײַ־געבאָרן", אָל. „איז פֿאַרגעקומען אַ לינג־וויסטישער א׳ וואָס האָט געבראַכט דערצו אַז דער נאָמען אַרמענ...איז אויפֿגענומען ג׳ע־וואָרן פֿאַר Romania", קאָס, יוש XVIII, 1.

3. דאָס וואָס קומט אַנשטאָט (אויפֿן אָרט) פֿון אַן אַנדער זאַך. „און אויב אומבייטן העט ער אומבייטן אַ בהמה פֿאַר אַ בהמה, זאָל אי זי, אי איר א׳ זײַן הייליק", תּ, ויקרא, כז, 10. „יעדער פּיאָנער גרייט זיך צו זײַן אַ בעזונטער א׳ פֿון זײַנע עלטערע חבֿרים", ע. מעשטשינ־סקי, פּיאָנער היס דײַן נעזונט, מאָסקוע 1932. „באַשאַפֿן איז מײַן וואָרט אין א׳ פֿון די הײַנטן", סוצ, פֿײַערוואָגן.

4. יעדער מין שינוי. „אָבער [אים] האָט דער גליקלעכער א׳ אין זײַן לעבן ניט געבראַכט קיין נחת", זשׂיט I, נ״י 1912.

5. שיכט, וואַכטע; גרופּע וואָס אַרבעט אַ באַשטימטע צייט פֿון מעת־לעת. דער בײַנאַ־טיקער א׳. „האָט איין וועבשטול...אויסגעאַר־בעט אין אַן אַכט־שעהאיקן א׳...", ע. איזרא, צײַט, קנעסט 1928.

אומבייטונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזול־טאַט פֿון אומבייטן. „אויף מאָרגן אַלס מע האָט זיך אויסגעצוכעט, האָט מען זיך פֿאַר־דרייט מיט דער קליידער א׳", אמד, דער אונגי־בעטענער נאָסט, ווילנע 1871.

אומבייטלעך — אדי. 1. וואָס מע קען (דאַרף) אומבייטן. דײַטש־אידּ, וויב, וואַרשע 1916.

2. וואָס מע קען ניט בייטן (דעקלינירן). „וואו די קירצערע פֿאָרמעס ניצט מען אין פּרע־דיקאַט...צווײַמענגעשטעלטן מיט אַ הילפֿסווערב און דאָן בלײַבן זיי א׳ פֿאַר אַלע דרײַ מינים", יאי, יוסף, 1939, 1. ־קייט.

אומבייטן — טרוו. בײַט אום, ~געבייטן. 1. אי־בערבייטן. א׳ די זיצפּלעצער. א׳ די ראָלן. א׳ די וואָך. „ברענג געשווינד דײַן זון דעם באַשני־טענעם, איך וועל דיר אים א׳ אויף מײַן זון דעם אומבאַשניטענעם", צ. נ. גאָלאָמב, דער פֿערבאַטענער בריוו, ווילנע 1894. א׳ דעם נאָמען. „די סקווירער חסידים...האָבן אָנגעהויבן אונטערמורמלען אַז דער נאָמען פֿונעם בית־המדרש דאַרף אומגעבייטן ווערן", הרב לוי גליקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934. *א׳ די האָנט = לאָזן עמעצן זיך אָפּרוען און פֿאַרטרעטן צייטווײַליק בײַ אַן אַרבעט.

2. אויסבייטן, צעבייטן. א׳ אַסיגנאַציעס. *א׳ אַ שוך אויף אַ לאַפּטשע = מאַכן אַ שלעכט געשעפֿט, אָפּגעבן אַ גוטע זאַך און קריגן אַ שלעכטע. *א׳ אַ שלורע אויף אַ לאַפּטשע = בײַטן איין זאַך אָן אַ ווערט אויף אַ צוויי־טער אָן אַ ווערט; קיין זאַך ניט אויפֿטאָן.

3. איבעראַנדערשן, מאַכן (איגנאַנצן) אַנ־דערש. א׳ דאָס אויסזען, דעם תּוך פֿון עפּעס. „אַז יידן האָבן אים געגעבן וויסע פֿאַלקעס [בײַ די וואַלן], האָט ער אומגעבייטן זײַן מיינונג", יופֿאָל, 1867, № 21. „די השׂכלה־ביכלעך האָבן ...געגנומען אויף זיך אַ שליחות אומצובייטן...", שנ. לעזער, דיכטער, קריטיקער II. „עס קען דער מענטש זײַן קול נישט א׳", ראַדאָשיצקי, ליד אין אומרו. *א׳ דאָס האַרץ = ווערן בעסער, האָבן חרטה אויף שלעכטס (קען אויך זײַן פֿאַרקערט: צום שלעכטן). „זאָל דער איי־בערשטער א׳ זײַן האַרץ צום גוטן", אַנסקי לוריא, ׳צוואה׳, יובל XIII, 5-6. *א׳ דעם גזר־דין = דורך תּפֿילה, צדקה און תּשובֿה משפּיץ זײַן אַז דער גזר פֿון הימל זאָל ווערן אַן אַנדערער, אַ בעסערער פֿאַרן מענטשן.

4. מאַכן אַן ענדגילטיקן חילוף: געבן, שיקן אדגל איינס אויפֿן אָרט פֿון עפּעס אַנדערס. א׳ אַ ציג אויף אַ באָק, אַ שעפּס אויף אַ בגד.

5. שאַפֿן עפּעס פֿון איין געשטאַלט אַדער פֿאָרעם אַן אַנדערע. „תּיכף אין אַ ווילדע ענטל האָבן זיי אים אומגעבייטן", יהואש, הײַנט־אָטאָ.

6. אויסטאָן איין מלבוש און אָנטאָן אַן ענ־לעכן; בײַטן אומריינס אויף ריינס. א׳ די לײַ־לעכער. „עס איז זייער גוט...אָפּט אומצובייטן וויסגרעטן", מלכּה בערלאָנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836.

7. דזוו בײַטן. „די האָט באַמערקט אַז זי האָט אַ ביסל פֿאַרטשעפּעט די וויסבערשע סטרונקע, דה האָט אָנגעריכט די יאָרן, האָט זי אומגעבייטן דעם געשפּרעך", מ. טאַמאַראָוו, אַ געשפּרעך פֿון צוויי ווינטער אויפֿן פֿרימאָרגן, מאָזיר 1913.

אומבייזן זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. אויסזען אַנדערש. „דו האָסט זיך ניט אומגעבייטן אין די צען יאָר וואָס איך האָב דיך ניט געזען".

„כ'האָב דערקענט דיך, ליבע שטעטל, האָסט זיך פֿיל גיט אומגעביטן", אַז, ‹מײַן צוריקקער אַהיים›.

2. וועלן אַנדערש. „ער האָט זיך גאָר אומגעביטן: געוואָלן רואיקער, באַטראַכטער". „נאָר עס איז דאָך צו האָפֿן...אַז זי זאָל זיך איינגאַנצן אומבײַטן", חובֿ, איין נײַע מעטאָדע וויִ גיך קראַנק צו ווערדן, וויִלנע 1884. „אפֿשר האָט זיך דער דיכטער אַליין אומגעביטן, און ער זעט דאָס יידישע לעבן אַנדערש וויִ אַמאָל", שג, דערציילערס און ראָמאַניסטן II.

3. באַקומען אַן אַנדער פֿאַרעם. „אָבער וויִ די צײַט האָט זיך אומגעביטן אויף די צײַטן פֿון מבול, האָט זיך די מענטשלעכע נאַטור אויך איבערגעביטן", ממוס, ‹שם און ייִחס›.

4. מגולגל ווערן, פֿאַרוואַנדלען זיך (דורך כישוף אָדער אין אַן אַנדער פֿאַרע פֿון נאַטיר־לעכער אַנטוויקלונג). א׳ זיך פֿון אַ מענטש אין אַ (פֿערד, פֿראָש אא). א׳ זיך פֿון אַ לאַרווע אין אַ פּלאַטערל.

אוֹ'מביִיטע'וודיק — אד׳. וואָס מע קען ניט אומבײַטן. א׳ע סיטואַציע. אַן א׳ער באַשלוס. ־יקייט.

אומביִיטעניש — דאָס (די), ־ן (־ער). דזוו אומבײַט, אומבײַטעניש. לד — בײַטעם פֿון ביטול. אַן א׳ פֿון אַ פֿאַרפֿוילט עפּעלע אויף אַ פֿאַרשטונקן אײַ. ־ענישׂ — „צוליב וואָס אַן א׳ אינמיטן דערינען?", רייד.

אומבילדונג — די. מצ נב. 1. נעאָ. שלעכטע בילדונג. 2. פֿאַרבעסערטע בילדונג. דרייזין. (נר).

אומבילדן — טרוו. בלויז אינפֿ. דרייזין. [נר]. איבערדערציען, געבן אַן אַנדער מין בילדונג.

אומבילדעריש — אד׳. וואָס האָט ניט אין זיך קיין בילד(ער). ריידן, שרײַבן א׳. ־קייט.

אומביליך — אד׳. אַרכ. ניט־פּאַסיק, ניט־ווער־דיק. „ער עש פֿאַר אום בילִיך הילט, וען ער אויש דעם ראט עטוו שוועצין [= פֿלאַפֿלען] זעלט", ‹שילדבורגר זעלצאַמי אונ׳ קורצווילִיגי גישיכטי›, [אווע III].

אומביליכקייט — די, ־ן. אַרכ. ← דפֿוו. „ער האט גישריאן איבר דיך אום ווילן דיִ רויב אונ׳ דער אונבילִיכקייט", יוסיפֿון, אמשט 1661. „ליבר בטראַכטט אייער אונבילִיכקייט", מראות הצובֿאות, וואַנדזבעק 1718.

אומבינדן — טרוו. בינד אום, ~געבונדן. אַרום־בינדן, איבערבינדן. א׳ אַ פּעקל פֿון אַלע זײַטן. א׳ אַ וואוגד. „דער גאַשט האט אום זיך אום גיבונדן לײַליכער אונ׳ ציכן", בראַנט.

אומבכּבֿודיק — [...בעקאָ׳וועד...] אד׳. ניט־בכּבֿודיק. זיך אויפֿפֿירן א׳. „וואָס ווילן זיך לאָזן אויף דעם א׳ן וועג פֿון פֿאַרשוינדן", שטרײַגלער.

אומבכּוחדיק — [...בעקוי־אַכ...] אד׳. וואָס איז אָן כּוח. אימפּאָטענט. א׳ער מאַן. א׳ע פּרוּווע־נישן. ־יקייט — „די א׳ צו באַזיצטיקן די אומצופֿרידנקייט", ברידער גאַרדין, 1914.

אומבכּיוונדיק — [...בעקי׳ונ...] אד׳. וואָס איז ניט־בכּיוון. א׳ רעאַגירן. א׳ער פֿאַרבּרעך. „דער צוויִיטער דאָקומענט מאַכט ספּעציעל חוזק פֿון די א׳ע אונטערשטיצערס פֿון נאַציזם", מוו, היטלערס פּראָפּאַגאַנדאַ. ־יקייט — נישט קיין טעות, נאָר אָן א׳.

אומבלאַמירט — אד׳. ניט־דיסקרעדיטירט. ניט־באַפֿלעקט. ניט־באַשולדיקט. אַרויסקומען פֿון דעם שמוציקן בלבול א׳. ־קייט.

אומבלאַנדזשען — אוטוו. ־דזשע אום, ~גע־בלאַנדזשט. אויך ~בלאַנדז(י)ען, ~בלאַנ־דען. 1. אַרומבלאַנדזשן, אַ לענגערע צײַט זיך באַוועגן אויף אַ ניט־ריכטיקן וועג. א׳ אין וואַלד, אין דער פֿאַרשנייטער וועלט. „און [הגר] האָט אומגעבלאַנדזשט אין דער מדבר פֿון באר־שבע", תי, בראשית, כא, 14.

2. אַ לענגערע צײַט זיך באַוועגן אָן אַ ציל. „און א׳ זאָלסטו צוזישן די חורבֿות", שע, אין שטורעם. „אַזוי האָב איך אַלץ אומגעבלאַנ־דזשעט, ביזוואַנען דער הערבסט איז געקומען", אר, ‹עס האָט מיך דער פֿרילינג...›.

3. סתּם זיך טראָגן אין פֿאַרשיידענע ריכ־טונגען. דער ווינט בלאַנדזשעט אום אין פֿעלד. „עס בלאַנדזשעט אום אין לופֿט זײַן קלאַנג, זײַן וואַרט, זײַן אָטעם", לאַפּין, צייכנס. „אין מײַנע לידער רוישן אַלע גאַסן נאָך פֿון וואַרשע, דורך אַלטשטאָט־געסלעך בלאַנדזשעט אום מײַן בליק נאָך אַלץ פֿאַרליבט", רוב, חורבֿן פֿוילן.

4. אומבאַטראַכט אָדער צופֿעליק אַריבערגיין פֿון איין מיינונג צו אַ צווייטער. זיך וואַרפֿן פֿון איין ריכטונג צו אַ צווייטער. א׳ אין פּאָליטישן דענקען. א׳ צוישן פּאַרטיין.

5. ניט וויסן, ניט געפֿינען דעם ריכטיקן וועג (בײַם שטודירן אָדער אין פֿאַרמען פֿון קונסט). א׳ אין דער וויסנשאַפֿט, אין מאַלערײַ.

־ענישׂ — אַן א׳ אָן אַ ציל. ־ער. ־ערײַ.

אומבלאַנקען — אוטוו. ־קע אום, ~געבלאַנ־קעט. אויך מיט ז׳ך. 1. דזוו אומבלאַנדזשען. „אַפֿילו וויגטער אין די גרעסטע פֿרעסט א׳ זיך אין די אַלייען נעבן די אַלטע...פּאַלאַצן", צ. הירשקאָן, ניט הינטער אָ פּלויט, בערלין 1922. „אין נצרת האָב איך אומגעבלאַנקעט אין אַ שאָטן וואָס איז פֿרעמד און קאַלט", אפֿא, גיל־דענע שקיעה.

2. אַרומוואַלגערן זיך. „דאָס קינד פֿאַרשיקן אין אַלדי שוואַרצע יאָר, ער זאָל זיך א׳ אין דער פֿרעמד...אַבי ניט קיין סאָלדאַט", קמ, 1865, № 48. „זינט די מאַמע איז געשטאָרבן, מוז דער טאַטע א׳ זיך פֿון איין קינד צום אַנדערן", רייד.

3. וואַנדערן אָן אַ ציל. „האָט די עלטע נשמה קיין תּיקון ניט געהאַט און זי איז צוריק געקומען און האָט זיך אומגעבלאַנקעט אויף דעם עולם־התּהו", מעשׂה צדיקים, טשערנאָוויץ [יאָרז].

4. זיך באַוועגן הין און צוריק. „די גרויסע שיף האָט זיך אומגעבלאַנקעט אויף דעם יאַקאַר [= אַנקער]", שמעון וואָלצענאק, די פֿאַר־לאָרענע קינדער, וואַרשע 1882. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומבלוטיק — אד׳. 1. ניט־פֿאַרבלוטיקט. „איך וואָס קלאַפּ אין שערי־רחמים מיט די א׳ע הענט", בראָד, אויסגעקליבענע שריפֿטן.

2. וואָס איז אָן בלוט. א׳ אומבאַרעגנען — דורך פֿנעמ.

אומבלוטיקן — אוטוו. ־טיק אום, ~געבלו־טיקט. כּסדר בלוטיקן. א׳ פֿון די וואונדן. „די מעשׂה בלוטיקט אום אַ גלוטיקע", אַל I.

אומבלוקיִען (זיך) — אוטוו. ־קיִע (זיך) אום, (זיך) ~געבלוקיִעט. סל. דזוו (זיך) אומ־בלאַנקען. „קורץ און גוט, איך האָב אומגעבלו־קיִעט אין די פֿאַריזער גאַסן און בולוואַרן", ראובֿן ברינין, שריפֿטן, וואַרשע תר״ע. אויך: ~בלוקעניִען — „איז...אַרויס אַ ביסל אין שטאָט אום זיך...באַקאַנט צו מאַכן מיט אירע גאַסן, האָט זיך אין איר אומגעבלוקעניִעט איניקע שטונדן", אמד, פֿייגעלע די עגונה, וויִלנע 1875.

אומבליאַסקען — אוטוו. ־קע אום, ~גע־בליאַסקעט. פּפּ: ~בליאַשקען. אומפּינק־לען; שימערירן. בליאַסקען פֿון ציִט צו ציִט. א׳ מיט אַ באַטאַרייקע. „אַ שמעטערלינג בליאַש־קעט אום גרין אין די שטראַלן", אַל II. ־ענישׂ.

אומבליצן — אוטוו. בליץ אום, ~געבליצט. 1. בליצן אַ לענגערע צײַט. אויך פֿיג. א׳ מיט שאַרפֿזין. 2. ווי אַ בליץ גיך זיך באַוועגן אַהין און אַהער. „ווי האָט ער אומגעבליצט פֿון אָרט צו אָרט, שטורמער און פֿאַרניכטער", אַל, ‹אין שאָטן פֿון דורות›. ־ענישׂ.

אומבליקן זיך — אוטוו. בליק זיך אום, זיך ~געבליקט. אומקוקן זיך; אַרומקוקן זיך. „זי האָט זיך אומגעבליקט, וואו בין איך? האָט זי אַ געשריי געגעבן", נטה גליק, ר׳ מנחם אלטאַרויר, וויִלנע 1879. ־ענישׂ.

אומבלעטערן — טרוו. ־ער אום, ~געבלע־טערט. איבערמישן אַ בלאַט, דף, א׳ די זײַטן פֿון אַ בוך.

אומבנאמנותדיק — [...בענע(ע)מאָ׳נעס...] אד׳. אומערלעך; וואָס האַלט ניט קיין וואָרט, קיין שבֿועה. א׳ער אָפּנאַרער. ־יקייט.

אומבנימוסדיק — [...בעני׳מעס...] אד׳. תּח. ניט וויִ עס איז אַנגענומען; וואָס איז אָן דרך־ארץ; אומקולטורעל. א׳ זיך אויפֿפֿירן, רעדן אַזוי. ־יקייט.

אומבנעימותדיק — — [...בעני׳מעס...] אד׳. ניט־געלאַסן; וואָס איז ניט ענוג רואיק, ניט איבערגעליגט; וואָס איז ניט בניחותא. א׳ע ריידן. ־יקייט.

אומבעבן — אקוזוו. ־בע אום, ~געבעבט. אַ לענגערע צײַט ריידן אומפֿאַרשטענדלעך, אום־קלאָר. א׳ און אַנבעבן און ניט קענען זאָגן וואָס מע וויל. ־ענישׂ.

אומבעטלען — אוטוו. ־טל אום, ~געבעטלט. בעטלען אַ לענגערע צײַט, אין פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ איבער דער גאַנצער געגנט.

אומבעליבּתיש — ← אומבאַלעבאַטיש.

אומבעלי־בּתעווען — ← אומבאַלעבאַטעווען.

אומבעל־מלאָכדיש — [...באַלמלאָכיש] אד׳. וואָס איז ניט לויטן שטייגער פֿון אַ בעל־מלאָכה; אומקאָמפּעטענט, אומפּראָפֿעסיאָנעל. פֿאַרענדיקן אַ שטיקל אַרבעט טאַנדעט, א׳. ־קייט.

אומבעלעטריסטיש — אד׳. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ בעלעטריסט; וואָס איז ניט ווי עס

איז אַנגענומען אין בעלעטריסטיק. א׳ע, פֿאַ־פולער־וויסנשאַפֿטלעכע אינזאַצן אין ראָמאַן. ־קייט.

אומבעלעמעטשען — אקווז. ־טשע אום, ~געבעלעמעטשעט. 1. דזו אומבאַלעמוטשען →. 2. דזו אומבעבען →.

אומבענדיק — אַדי. אַרכ. טו פֿאַר ׳סורר׳, מלל פֿאַרטײַטשט ׳כי כפֿרה סוררה סרר ישׂראל׳ (הושע, ד, 16): „און בענדיג" [תי: „ווידער־שפּעניק"]. „איין ווײַב אים הורן שמוק...ווילד אוני און בענדיג", משלי בלשון אַשכנז, פֿפֿדמ 1713.

אומבעקען — ־קע אום, ~געבעקעט. אוטו — א לעגערע צײַט אַרויסגעבן קלאַנגען בע־בע (וועגן אַ ציג, אַ שעפּס). טרוו — כסדר (אַרויס־) זאָגן עפּעס אומקלאָר, נעבעכדיק. א׳ די זעלביקע ווערטער. ־ענישׂ.

אומבער I — דער, מצ נב. < איי < ? (Umbria). 1. ברוינער קאָליר־שטאָף. טרעפֿט זיך אין פֿאַרשיידענע שאַטירונגען אונטער די נעמען טערקישער אָדער קיפּרישער א׳ און קעלנער, קאַסעלער א׳. א׳ העלפֿט רעדוצירן די שאַרפֿקייט פֿון אַנדערע קאָלירן. 2. שטאָף (אַיזן־אָקסיד) וואָס פֿון דעם ווערט געמאַכט א׳ פֿאַרב.

אומבער II — דער, ־ס. פֿויגל פֿון דער פֿאַמיליע Ardeidae.

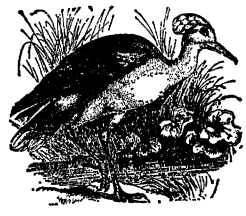

ענלעך צו אַ בושל. לעבט אין אַפֿריקע, מיט אַ געדיכטן אַנוואוקס פֿון פֿעדערן אויפֿן קאָפּ, מיט אַ לאַנגן פֿאַרשפּיצטן שנאָבל. קאָליר פֿון פֿעדערן — ברוין. נערט זיך מיט קליי־נע פֿישלעך און מיט תיהלעך פֿון דער יבשה. בויט קונציק זײַן נעסט. קלענערער מין די גריײַס פֿון אַ קראָ, מיט אומבער־פֿעדערן — Scopus umbretta.

אומבפֿירוש — [...בעפֿיירעש] אַדי. וואָס איז ניטאָ אין טעקסט; אומדירעקט. אומקלאָרער, א׳ער אָנווײַז. אויך: ־דוק. ־דיקויט.

אומבצניעות(דיק) — [...ביצניעס...] אַדי. דזו אומצניעותדיק. אַן א׳ אויסטאָן זיך. „דײַ זיך אין נדה אום בצניעות האלט פֿר איר מאַן", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

אומבקיאות — [...בעקי׳עס...פּקיעס] די (דאָס), ־ן. דאָס ניט־גרינטלעכע, אויבנאויפֿיקע קענען. אַרויסווײַזן א׳ אין אַן ענין, מלאָכה. ־קייט.

אומברא — די, ־ס. <כל = שאָטן. 1. שאָטן פֿון די ווײַזערס אין אַ זונזײגער. 2. (אַסטראָ־נאָמיע) שאָטן פֿון דער לבֿנה בײַ אַ ליקוי־חמה אָדער פֿון דער ערד בײַ אַ ליקוי־לבֿנה. 3. קערן, טונקלסטער טייל פֿון אַ זונפֿלעק.

אומבראַדזשען — אוטו. ־דזשע אום, ~גע־בראַדזשעט. אויך: ~בראַד(ז)יען. 1. אַ לענגערע צײַט גיין דורך זומפּ, וואַסער, זאַמדן, שנייען אא מיט אײַנגעזונקענע טריט. „ער בראַדיעט אום אויסגעוויקט פֿון רעגן, דורך די בלאָטיקע גאַסן", יד, יאָסעלע. 2. זיך אַרומרײַבן (אָן אַ ציל אָדער מיט אַ בייזער כוונה). „די באַנדע בראַדשעט אום אין סטעפּ און גרייט זיך באַפֿאַלן דאָס שטעטל". ־ענישׂ — אַן א׳ אין זומפּ (אין טיפֿן שניי).

אומבראַוו — אַדי. אומהעלדיש; ניט אײַנשטע־לעריש. אומבאַאַרצט. א׳ע מעשׂים. ־קייט — „יענער מאַמענט האָט געמאַכט אין מיר אַ גאַנצע איבערקערעניש אין מײַן צוגאַנג צו בראָווקייט און א׳", הל, טאָג, 3 VIII 1957.

אומבראַזגען — אוטו. ־גע אום, ~געבראַז־געט. פּפּ: ~דראַזגען. אומקלאַפּן, אומלײַערע־מען. א׳ מיט פֿרענטעס אײַזן. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומבראָך — דער, ־ן. 1. שינוי, איבערבראָך. אַן א׳ אין די באַציאונגען. 2. פֿרישׂ־אויפֿגע־אַקערטער באָדן. 3. רעקאָנסטרוקציע. 4. (דרוק) דאָס אויסשטעלן דעם זאַץ אין זײַטן (פֿונדאָמענט).

אומבראַנדזילירן (זיך) — אוטו. ־ליר (זיך) אום, (זיך) ~בראַנדזילירט. פּפּ: ~בראַנ־דזש(י)לירן. אויך: ~בראַנזעלירן. 1. שטיין בײַ אַן אַרבעט (אַרומדרייען זיך אַרום איר) אַ לענגערע צײַט און ניט טאָן. 2. אַרומטרײַבן זיך. 3. קוזו. אַרומגעמען זיך, צערטלען זיך. זיך באַהאַלטן הינטערן טויער און א׳ זיך.

אומבראַנדעוועטן — אוטו. ־דעוועט אום, ~גע־בראַנדעוועט. אַ לענגערע צײַט אָדער אין פֿאַר־שיידענע ערטער מיט ברען זיך פֿאַרגעמען מיט עפּעס (דערבײַ טומלען, זיך אַנשטרענגען). „וואָס בראַנדעוועסטו אום? האָסט דאָך מער קיין כּוחות ניט!", רייד.

אומבראַניעוועטן — טרוו. ־ניעוועט אום, ~גע־בראַניעוועט. טל. דריידן. באַפֿאַנצערן. א׳ דעם לאָקאַמאָטיוו.

אוֹ׳מברוטאַ׳ל — אַדי. ניט־ברוטאַל (אָבער אויך ניט גוטהאַרציק). א׳ע באַציאונג צו די געפֿאַנגענע. ־קייט.

אוֹ׳מברוי׳זיק — אַדי. ניט־שטורעמדיק; ניט־ווילד. רואיק. געלאַסן. א׳ער ים. א׳ לעבן.

אומברויזן — אוטו. ברויז אום, ~געברויזט. זײַן ברויזיק, שטורעמדיק אַ לענגערע צײַט. אומבושעטן. די צעוויגטע כוואַליעס ברויזן אום. „ברויזט ניט אום, באַרואיקט זיך, חברה!", רייד. ־ענישׂ.

אומברויכבאַר — אַדי. דטשמ. נר. → אומ־ברויכלעך. „אוהן ברויכבאַהר גמאַכט באַק־אָפֿען", ׳ערשטער פּראָטאָקאָל פֿון ווינער קהל׳, ווין תקמ״ד. ־קייט.

אומברויכלעך — אַדי. וואָס טויג ניט, וואָס מע קען ניט ניצן. → אומגעברויכלעך. א׳ע שטאָפֿן. א׳ער מאַטעריאַל. ־קייט.

אומברוך — דער, ־ן. → אומבראָך.

אומברוקירט — אַדי. ניט־ברוקירט. א׳ע גאַסן, „איז אַרײַן מיט זײַן שוועסטער־באַלאַדענעם וואָגן אין אַן א׳ געסל", אמת, מיכאל ברינזדע, ווילנע 1876. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומברוקירן — טרוו. ־קירט אום, ~געברו־קירט. איבערברוקירן; אויפֿסנײַ ברוקירן, אויס־לייגן מיט שטיינער אָדער אַספֿאַלטירן. א׳ די הויפּטגאַס.

אומברחמנות — [...בערַאַכמאָ׳נעס] אַדוו. וואָס איז אָן שום רחמנות. „א׳ פֿאַרגעסנדיק זיך, אַז עס איז אַ צער בעל־חיים", ממוס, ׳דער חילוף׳. „מיר זעען: בטוחים...נעמען צו א׳ בלוטיק־פֿאַר־האָרעוועטע געלטן פֿון אָרעמע קרעדיטאָרן", ייל, ספֿר הזכרונות II, קיזעו 1882. אויך אַדי. א׳ע מענטשן.

אומברחמנותדיק — אַדי. → דפֿוו. אום־דערבאַרעמדיק, בייז. א׳ע קעלט. „א׳ אויף טויט מיט נאַהטיקעס שמײַסן", פֿרוג III, ׳אַ גוטער האָן׳. „אָרעמע שעפֿעלך זענען זיי, איבערגע־עטפֿערט אין די הענט פֿון אַן א׳ שוחט", זשיט II. „איז געבליבן זיצן אין א׳ער שטיל־קייט איינער אַליין", וויס, ׳דער איבערגאַנג׳. ־יקויט.

אומבריידערלעך — אַדי. ניט ווי צווישן ברידער. ניט־פֿרײַנדשאַפֿטלעך, ניט־חבֿרישׂ. א׳ע באַציאונגען. „[דער אַרבעטער] איז אַזוי א׳, אַפֿילו אַכזריותדיק, צו דעם וואָס קומט ערשט בעטן מ׳זאָל אים...אַוועקזעצן בײַ אַ מאָשין... געבן עפּעס צו פֿאַרדינען", א. גאָרדין, יאָנאָ־סקי..., ל״אַ 1957. ־קייט.

אומבריידערשאַפֿט — די (דאָס), מצ נב. באַציאונג וואָס איז ניט ווי צווישן ברידער; אומפֿרײַנדשאַפֿט. „די טראַגיק פֿון א״, הל, טאָג, 1944 II 7.

אומבריהן זיך — [..בע׳ריען...] אוטו. בריה זיך אום, זיך ~געבריהט. אַ לענגערע צײַט אַרבעטן מיט התמדה. אַרבעטן ווי אַ בריה; (פֿרוזון) אַרויסוויזן געשיקטקייט. א׳ זיך בײַ אַ קונציקער אַרבעט.

אומבריהש(דיק) — אַדי. וואָס איז ניט ווי אַ בריה. אַן א׳ שטיקל אַרבעט. „געוואָלט האָבּ איך גאָר ווײַזן ווי אומבריהש מיר זענען", יג, טמז, 1957 IV 26. ־(די)קייט.

אומבריגע — די, ־ס. *It.* <. גרויסער פֿיש

אין טראָפּישע וואַסערן, מיט גאָלד־קאָליר און בלויע פּאַסן, בײַ צוויי פֿוס אין דער לענג און די וואָג בײַ 40 פֿונט. געשמאַק צום עסן. Umbrina cirrosa.

אומבריע — גג. געגנט, פֿראָווינץ אין מזרח־צפֿונדיקן טייל פֿון צענטראַל־איטאַליע. **אום־בריער** — (אַמאָליקער) אײַנוואוינער פֿון אומ־בריע.

אומבריקען — טרוו. ־קע אום, ~געבריקעט. 1. כסדר, אַ לענגערע צײַט בריקען פֿון איין אָרט צום צווייטן. א׳ די פּילקע גאַנצע טעג. 2. אַ סך מאָל שטויסן, קלאַפּן מיט די פֿיס. א׳ מיט די שטיוול דעם אַרעסטירטן. אויך מיט זיך = אומאיידל. אויסדריקן אומצו־פֿרידנקייט; זיך וואַרפֿן, זיצן צו שטאַרק אי־בערקלײַבעריש. זיך א׳ מיט עסנס, מיט דינסטן. זיך א׳ ווי אַ צעספּוזשעטער פֿערד. ־ענישׂ.

אומבריש — אַדי. וואָס האָט אַ שײַכות צו אומבריע, צו אומבריער. א׳ע ש ו ל — ריכטונג אין מאָלערײַ (פֿון 13. ביז 16. י״ה) וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט מיט גרויסע מײַסטערס פֿון מיניאַטור־פֿאַרטרעטור. ד א ס — די שפֿראַך פֿון די אַנטיקע אומבריער.

אומברכה — [...בראָכע] די, ־כות. דזוו קללה (אָבער וועָן מע וויל ניט אַרויסברענגען אָט דאָס וואָרט). „איך זאָג אײַך, עפּעס אַן א׳ שטעקט אין דעם״, רייד (עלטערע פֿרוי פֿון זשעלודאָק, גראָדנער גוב׳).

אומברכמזל — [...בראָכמאָזל] דער, ־ס. וונ נב. וועָר ס׳איז ניט מזלדיק (וועָן מע וויל ניט אָנרופֿן שלימזל). אַ קינד אַן א׳.

אומברכמזלניק — דער, ־עס. וונ ־ניצע, ־ס. דזוו דפֿוו.

אומברע I — די, מצ נב. 1. דזוו אומבער I ←. 2. (סטאָליערי) ברוינע פֿאָליטור. „בײַם פֿאַנירן...צוגעבן א׳ קאָסטלער ברוין״, בער.

אומברע II — די, ־ס. פֿפֿ: **אומברא.**

קליינער פֿיש פֿון דער לאָקס־פֿאַמיליע, מיט גרויסע פֿלוספֿעדערן. לעבט אין טײַכן און אָזערעס אין דרום־מזרח־אייראָפּע [באַליבטער שבתדיקער מאכל פֿון יידן אין באַסיין פֿון דונײַ, אויך אין בעס און פּאָז] און צפֿון־אַמעריקע. „זאל מן זיא ברויכן מיט גוטה גישמאַק...מייארן און אומברא״, נייאי תּחינות ובקשות, זולצבאַך 1735. Umbra krameri.

אומברעג — דער, ־ן. נעאָל. דאָס וואָס האָט ניט קיין ברעג, קיין גרענעץ. „דו בלינדער ערגעץ, דו שטומער עפּעס...פֿאַרגלייבט, פֿאַר־טרויט כ׳האָב אײַערע א״ן, פּמ, סתּם.

אומברעכבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאָרק וונב. ← דזוו.

אומברעכ|יק, ־ליך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט (צע)ברעכן. א׳ע כלים. א׳ער ווידער־שטאַנד. ־(י)קייט.

אומברעכן — טרוו. ברעך אום, ~געברעכן. איבערברעכן, צעברעכן, צעקלאַפּן אויף שטי־קער. „דאָרום איז עס אָסור צו ברעכן אן שבת די חתימות, דיא מיט וואָקס גימאַכט זיינן... דאָס איז אָסור אום צו ברעכן״, לט״ו, פּ/א. *א׳ די זײַטן = (דרוק) פֿונדאָסנײַ אויסשטעלן זײַטנווײַז. ־ענישׂ.

אומברעכער — דער, ־ס. (דרוק) וועָר עס שטעלט אויס דעם זאַץ אין זײַטן. ברעכער; מעטראַנפּאָזש.

אומברענבאַר — אַדי. דטשמ. נר. דזוו אום־ברענק ←. „האָט דערפֿונדן אַ שטאָף, וואָס מאַכט א׳ אַלע זאָכן וואָס וועָרן דורכגעווייקט אין דעם דאָזיקן שטאָף״, סאָוו צ׳ [נש, ישפּ, 3 (10)]. ־קייט.

אומברענג — דער, ־ן. אַקט פֿון אומברענגען. פֿאַרטיליקונג. א׳ פֿון די זעקס מיליאָן. א׳ פֿון דער ייִדישער קולטור. „אינסטינקט פֿון צע־שטערונג און א׳״, צייט, טמז, 1956 II 1. „פֿון דרויסן א׳ קאָלטער, בייזע זאָוועראכעס״, לע, טמז, 1963 XI 18. „האָט ספּעציעל אויסגעטיילט פֿאַר א׳ די באַוואוסטזיניקע ייִדישע עלעמענטן״, יג, טמז, 1964 IV 5. ־ונג.

אומברענגלעך — אַדי. נעאָל. 1. וואָס מע קען אינגאַנצן קאָליע מאַכן וואָס קען קאָליע ווערן. א׳ע גרינסן, גיטער. 2. וואָס מע קען אומברענגען (אָן אַ צו גרויסן שאָ־דן פֿאַר עפּעס אַ ציל). אַן א׳ער אָפּטייל פֿון דער אַרמיי. ־קייט.

אומברענגען — טרוו. ברענג אום, ~גע־ברַאכט. פּד: ~געברענגט. 1. פֿאַרטילקן, פֿאַרניכטן; אויסראָטן; אויסהרגענען. „אונ האבן גזאגט לפֿי תּומם...וויא מאָסקוויטיר האבן פֿיל סוחרים אום גיבראַכט״, ׳שו״ת מהרש״ל׳, לו־בלין 1599. „דאז זאָל איטליכר וויסן וויא משה רבינו ע״ה דען מצרי אום גיבראַכט״, אַריה ליב בר׳ יהודה זעליגמאָן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „ר׳ סענדר האָט פֿון דעם הערציג פֿון לוטרינג גברַאכט דז קיין יהודי זאָל ווערן אום גיבראַכט״, אַהרן בר׳ יוסף, ׳איין שין נ״א ליד פֿון אופֿן׳, פֿראָג תּמ״ח [II, 1937, *MGWJ*]. „דעז בפֿעהל פֿון מײַן רוסיש קייסרין ווייסטו וואָהל...יהודים אום צו ברינגן״, מעשׂה אומן. „דעם בית־המקדש חרוב געמאַכט און די פֿהנים אומגעברַאכט״, אגפּ, בר כוכבא.

2. דערהרגענען. „גלײַך אַז איין שוערט מאַכיר דען אַנדערן דער מיט אום צו ברענגין אונ׳ ווערד אָפּט זעלבשט דער שטאָכן מיט זײַנער אייגיני גימאַכטי קלינגין״, צוכט. „ר׳ יצחק זאגט: מאותו שעה דז קין האט אום גיבראַכט הבל...האט זיך אָדם פֿורש מאשתּו גיוועזין״, נצו, בראשית, יד/ד. „צי בין איך ניט דער טרעגער פֿון באַפֿעל פֿון דודן צום א׳ אוריה?״, הל, אין טרעבלינקע....

3. איבערפֿירן, פֿטרן, קאָליע מאַכן. „וועָן דיר גלײַך דײַן חבֿר ברענגט אום געלט...זאָלשטו דאָך דענקן...הש״י וועט מירש׳ וידר בישערן״, עיון, מא/ב. „שקר־עדות זאָלסטו קיינעם ניט זאָגן...דו ברענגסט אים אום געלט און גוט״, יענטע בת יצחק, עשׂרת הדברות ביכל [אַנטייב 19. י״ה], [נפֿ, וואַכשטיין־בוך]. „צי מעג איך א׳ דאָס קינדז? איר זײַנט אַן ערלעכער ייִד, וויל איך הערן אײַער מיינונג״, ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „עס איז צו געווינען אײַך מיר ניט געלונגען, אומזיסט האָב איך אומגעברַאכט יאָרן — מײַן געמיט איז צעברַאכן, מײַן שטימע פֿאַרקלונגען״, מר IV, נ״י 1908. ־ענישׂ.

אומברענגען זיך — ← דפֿוו. רעפֿל. זיך מקריב זײַן; נעמען אויף זיך עינויים מיטן אייגענעם ווילן. זי איז גרייט זיך אומצוברענגען פֿאַר איר קינד. א׳ זיך פֿאַר אַן אידעאַל. „אונ׳ דיא יודן וואָרן אים גרושן לייד אונ׳ וואָרן שרײַאן: ׳רבי מאיר...וויא האשטו דיך זעלבשט אום גברַאכט אום אונזר וועגן״, ׳היסטאָרישע אַלעגאָריע פֿון ר׳ מאיר ש״ץ׳, פֿירט 1694 [פֿש III]. „אונ׳ ער גידענקט מן זײַני (צדיקים) אונ׳ זײַני (חסידים), דיא זיך האבן לאזן אום ברענגן פֿון (קידוש השם) וועגן״, לט״ו, לב/א. קזוו — אייגער דעם צווייטן דערהרגענען, פֿאַר־טילקן. „וועָן מענטשן זאָלן וויסן וואָס איינער אויף דעם אַנדערן טראַכט — וואָלטן זיי זיך אומגעברַאכט״, שוו. פֿיג — שווער האָרעוועָן. „וועסט זיך א׳ בײַ דער אַרבעט״, רייד.

אומברענגער — דער, ־ס. וונ נב. וועָר עס ברענגט אום. רוצח; תּלין. „און [נאָט] וועט ניט לאָזן דעם א׳ [׳המשחית׳] אַרײַנקומען אין אײַער הויז צו שלאָגן״, תּי, שמות, יב, 23. „וואָס עס איז געשען מיט אונדזער לשון הן דורך דער פֿאַרבלוטיקטער האַנט פֿון צורר און א׳, הן דורך די שטורעמוויינטן פֿון שפּראַך־אַסימילַ־ציע״, הקדמה, גרויסער וווב פֿון דער ייד׳ שפּר׳ I.

אומברענעריש — אַדי. וואָס האָט די טבֿע, דעם כאַראַקטער פֿון אָדער ווי פֿון אַן אומברענ־גער. א׳ע אופּנים פֿון טאַטאַלער אויסרָטונג. ־קייט.

אומברעניק — אַדי. נעאָל. 1. וואָס קען ניט ברענען. „א׳ע מאַטעריאַלן״, ימ. 2. וואָס איז ניט־אײַליק, וואָס ברענט ניט (פֿיג), וואָס דריקט ניט צו. אומדרינגלעך. א׳ער ענין. ־יקייט.

אומברעניעדיק — אַדי. וואָס קען ניט ברענען (איבער דער אייגנשאַפֿט פֿון דער זאַך). פֿרגל דפֿוו. [נש, ישפּ, 3(10)]. א׳ע שטאָפֿן. מע קען מאַכן אַז האָלץ זאָל ווערן א׳.

אומברענען — טרוו. ברען אום, ~געברענט. אַרומברענען. א׳ דעם קלאָץ פֿון אַלע זײַטן. ־ענישׂ.

אומברעקלבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וונב. ← דזוו.

אומברעקלדיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט (צע)ברעקלען, (צע)קרישלען. האַרטער א׳ער צוויבאַק. ־יקייט.

אומבשותפֿות(דיק) — [...בעשו׳טפֿעס...] אַדי. וואָס איז ניטאָ אין אַ צוזייטן (צווייטער זאַך). די א׳ע שטריכן בײַ די ברידער. ־(די)קייט.

אומבשלומדיק — [...בעשאָ׳לעמ...] אַדי. רַאָקנינד־שקליאָר וונב. וואָס מאַכט ניט שלום, לעבט ניט בשלום. אַן אייביקער, אַן א׳ער שׂונא. ־יקייט, רַאָקנינד־שקליאָר וונב.

אומבשלימותדיק — [...בעשלי׳מעס...] אַדי. ניט־פֿערפֿעקט. א׳ פֿאַרנדיקן אַן אַרבעט וואָס מע האָט גוט אָנגעהויבן. ־יקייט — נאָר אַ מומחה קען דערזען די א׳ן.

אומבשתיקהדיק — [...בעשטי׳קע...] אַדי. רַאָקנינד־שקליאָר וונב. וואָס איז ניט אין גע־היים. „די איצטיקע א׳ע אינטערנאַציאָנאַלע פֿאַרהאַנדלונגען ברענגען דער וועלט מער צרות וויי די אַמאָליקע בשתּיקהדיקע אָפּמאַכן״.

אומבתמימותדיק — [...בעטמי׳מעס...] אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך קיין נאַיוויטייט. „אויך א׳ע מענטשן קענען זײַן גלייביקע און אידעא־ליסטישע טוערס״. ־יקייט.

אומבתנאיאיק — [...ביטני׳...] אַדי. וואָס איז אַן (ניט אָפּהענגיק פֿון קיין) שום תּנאי, באַדינג. האַלטן פֿון א׳ן קיום פֿון יידישן פֿאָלק. ־יקייט.

אומבתרבות — [...בעטאַרבעס] אַדי. אָפּט סוב. 1. אומקולטורעל. אַן א׳ לעבן. אַן א׳ער (יונג) = עס־האַרץ, גראָבער־יונג. 2. אומ־דערצויגן. עסן ווי אַן א׳ער = ניט ניצן ריכטיק גאָפּל־מעסער. רעדן ווי אַן א׳ער, ווי א׳ער וואָלט פֿון וואָלד געקומען. 3. גראָב, אומאיידל. „ער האָט אים קיין שום א׳ וואָרט געזאָגט״, יפּ. „נאָר למען השם קיין א׳ וואָרט, אַנישט וועל איך...״, קמ, 1864, № 20. *א׳ער חזיר =

זידלוואָרט. אויך פּטמ: ~בתרבותט. „דאָך האָט איר נאָך פֿון אונדזערס איינעם קיין אומ־כּבֿוד ניט געהאַט...נישט געהערט קיין א׳ וואָרט...", קמ, 1868, № 12.

א׳ זיין — צזוי. זיין אומקולטורעל, אומצי־וויליזירט. „די ליבֿט אזוי און בתּרבות גיוועזן אונ׳ ער איז אַליין גיוועזן בתּרבות", בראָנט.

אומבתּרבותדיק — אַדי. ← דאָוו. ־יקייט — אומקולטורעלקייט; אומדערציגקייט; גראָבקייט.

אומבתּרבותקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפט אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומבתּרבות (←).

אומגאָווהדיק — [...גי׳וע...] אַדי. וואָס איז אַן גאווה. האַלטן זיך באַשיידן, א׳.

אומגאָט — דער, ־געטער. אָפּגאָט, גערן. „זיי האָבן געשלאָכט צו שדים, אומגעטער", תּי׳ דבֿרים, לב, 17 [׳לא אלה׳]; „און געשוואָרן בײַ אומגעטער", תּי׳ ירמיה, ה, 7 [׳בלא אלהים׳]. „די עצם פֿאַרשטעלונג, אַז גאָט מוז אַ לאַנגן פּעריאָד טאָלערירן די טיילווײַז ממשלה פֿון אַן א׳...האָט בײַם יידנטום געמוזט ארויסרופֿן אַ מעטאַפֿיזישן ווידערווילן", גרינ, יוד און וועלט, נ״י 1953.

או׳מגאָ׳טספֿאָרכטיק — אַדי. היפוך פֿון גאָטספֿאָרכטיק. אַ הפֿקרדיק, א׳ לעבן. „שענד־לעכע לעבן באַשטראָפֿונג און עהיימע טויט־שלאָגונג, וואָס זײַנען ערפֿילט געווען מיט אַן אין הסכם", ברוך רידזונסקי, איבז פֿון דעם ווילנער קהל, ׳הודעה על פּי פּקודת הקיסר יר״ה לעדת יהודים דגובערניעס ווילנא והוראָדנא ואַבלאַסט ביאַליסטאָק׳, ווילנע 1812. ־קייט.

אום גאָטעם הימלס ווילן — פֿראָזע. ← דוגו. „(לעבט נאָך אין אויסרוף־פֿאָרמל, וואָס איז מיר פֿאָרבליבן אין זפרון פֿון מײַנע קרע־מעניצער קינדער־יאָרן: א׳ ג׳ ה׳ ו׳)", נפֿ, יוסֿא, 1938, 2.

אום גאָטע(ע)ם ווילן — פֿראָזע. צוליב דעם ווילן פֿון רבונו־של־עולם (ניט בלויז צוליב אַ מענטשן אַדער עפּעס אַ זאַך); למען־השם. מיט. ניט ענינציט אין דער ריידשפּראַך פֿון מא. „דרום ביטן מיר דיך אום גאטש ווילן דער ווײַל מיר אונז אויף דיזר וועלט אויף קיינם צו פֿר לאזן האבן אלז אויף דיך", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש איבז, אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „דערבאַרעם זיך איבער אונדז א׳ ג׳ ו׳, מע מוז דאָך דעם הונגער שטילן", מכירת־יוסף־שפיל, לעמבערג 1876. „אַ קליין סידור און אַ פּאָר תּפֿילין און אויך ציצית גיב איך דיר מיט, פֿאַר־געס ניט מײַן קינד א׳ ג׳ ו׳, פֿאַרגעס דײַן גלויבן ניט", ילג, שׂיחת־חולין, וואַרשע 1889. „און איך בעט אײַך א׳ ג׳ ו׳ דאָס איר מיר טוט שרײַבן דאָס איך צו אײַך זאָל קומען", ר׳ אהרן מטריבש, ספֿר מצח אהרן.

או׳מגאָלאָ׳נט — אַדי. וואָס איז ניט ווי אַ קאָואָליר, ניט מיט גוטע מאַנירן. אויפֿפֿירן זיך ווי אַ דאָרפֿסמאַן, א׳. „דאָקטער צו אַ פּאַציענ־טין: — ׳הײַנט געפֿעלט איר מיר ווייניקער ווי נעכטן׳. פּאַציענטין: — ׳ווי א׳ איר זײַט, הער דאָקטער׳", פֿגנז, ווילנע 1931, № 16. ־קייט — ארויסזײַן א׳.

אומגאָלאָפּירן — אוסו. ־פּיר אום, ~גאַ־לאָפּירט. אַ לענגערע צײַט (אַדער אין פֿאַרשיי־דענע ערטער) רײַטן אויף אַ פֿערד אין גאַלאָפּ.

אומגאָלד — דאָס. מצ נב. דאָס וואָס זעט אויס ווי גאָלד, אָבער האָט ניט קיין ווערט. „און ס׳איז באמת ניט צו פֿאַרשטיין, ווי אַזוי עס האָט זיך אָנגעבעט אַזוי פֿיל גאָלד און א״י", פֿאָט, 1962 X 15.

אומגאַנג — דער, ־גענג (ון ־ען). 1. פֿאַרקער, צירקולאַציע. ניקאַלײַעווער געלט איז מער ניט אין א׳.

2. פֿאַרקער אויף אַ געוויסן שטח. „איצונד וי די פֿראַנצויזין זײַנען אײַנגעבראָכן אין אַל־זשיר...טאָר איך קיין פֿרײַען א׳ אין דאָס לאַנד האָבן אָן דעם קיניגס דערלויבענישׂ", אמד, די ווינטערנ זאַראַפֿ, ווילנע 1868.

3. געניטשאַפֿט. „מענטשן וואָס אין געשעפֿט ניט זענען פֿראַקטיצירט און האָבן קיין א׳ אין געשעפֿטן", הרב מרדכי הורוויץ, ספֿר פּרשת מרדכי, אונגוואָר 1866.

4. באַציאונג צו מענטשן; פֿאַרבינדונג מיט (שײַכות צו) מענטשן. אַ פֿרײַנדלעכער א׳ מיט אַלעמען. „וועל איך דיר געבן אָן א׳ צוויסן די דאָזיקע וואָס שטייען דאָ", תּי׳ זכריה, ג, 7 [אזוי ווערט פֿאַרטײַטשט דאָס אומקלאָרע וואָרט ׳מהלכים׳, וואָס באַטײַט אפֿשר: פֿירערשאַפֿט]. „רעכטי נוצרים צו זײַן, אונ׳ דש זיא גאר קיין אום גאנג וועלן האבן מיט אנדרי יהודים", שאר. „האָב איך אָנגעהויבן צו האָבן מיט אים אַ העכסט פֿאַרטרויטן א׳ בײַ איך בין פֿון אים שוואַנגער געוואָרן", אמד, די קרעמערקעס, ווילנע 1865. „ווער ס׳איז מילד און ווער ס׳איז ווילד אין זײַן א׳ מיט מענטשן", שמר.

5. ספּעצ באַציאונג פֿון פֿרײַנדשאַפֿט. אַן א׳ מיט משרתים ווי מיט אייגענע. „דערמיט טאָקע לאָזט זיך דערקלערן זייער א׳ ווי חבֿרים מיט קינדער", ממוס, שלמה.

6. ספּעצ דאָס געבן אַכט אויף עמעצן, דאָס מטפּל זײַן זיך מיט עמעצן וואָס נייטיקט זיך אין השגחה. אויסלערנען דעם א׳ מיט קראַנקע. איבערגעבן דער עלטערער שוועסטער דעם א׳ מיט דער ייִנגערער. „וויכטיק זײַנען דאָ ניט אַזוי די רפֿואות...ווי דער א׳ אַרום קראַנקן", פֿגנז, ווילנע 1925, № 7.

7. בכלל פֿירונג, התנהגות. „קאַנשט אך דעם זעלביגן קיין שאַנד פֿלעקן אן הענגין, וועלכיר ניט אך אין אַנדרי מענשליכי אום ענגג צו פֿינדן איז", אליהו בר׳ ליזר קוטנים איבז, תּלמיד צחקן מוסרי, אמשט 1692. „מײַן אַלטע וויבּ טוט זיך אירע א׳ען ווי אַן אַלטע פֿרומע פֿרוי דאַרף טאָן", ליאַנדאַר, נײַער בש, ווילנע 1844. „כ׳האָב דאָ אויפֿגעמישט אַ פֿאַרגעלט בלעטל פֿונעם גאָר נאַנטן עבֿר, מחמת עס לאָזן זיך מערקן סימנים, אַז דער א׳ כאַפּט זיך לעצטנס אַרײַן אויך אין אונדזערע דלת׳ אמות", נפֿ, יוסֿא, 1938, 3. א׳(ס)־פֿאַרעם.

8. עפּידעמיע. אַן א׳ אויף טיפֿוס, כאָלערע אס. „אויב דער קרופ פֿאַלט אָן אויף אײַנצלנע קינדער, דאָס הייסט אַז עס גייט ניט אום אַ גרויסער א׳ אויף זייער פֿיל קינדער", דר׳ מ. זוסמאַנאָוויטש, די הויזליכע מעדיצין, ווילנע 1887. „קינדער שטאַרבן, אַן א׳ אויף קימפּע־טאַרינס!", מ. א. שאַצקעס, יודישע פֿאָלקס־ביבליאָטעק, קיעוו 1888.

9. אַרומגאַנג, אַרומדרייַ. „און פֿאַרוואונדערן זיך ניט פֿון דעם ווי די גלגלים וואָלגלען אום פֿון זייער א״", חח, ב, 230.

10. זײַטיקער אַרויסגאַנג. מלל פֿאַרטײַטשט ׳ויעש צלעות מסביבי׳ (מלכים א, ו, 5): „אום גאַנג" [תּי׳: „זײַטנקאַמערלעך"]. אַן א׳־קאַנאַל.

11. אומוועג. מאַכן אַן א׳ און אַנלייגן וועג.

אומגאַנגבאַר — אַדי. א׳ס סחורה. ־קייט.

אומגאַנג האָבן — צזוי. האָב א׳, א׳ געהאַט. האָבן שײַכותן מיט עמעצן, זיך באַגיין מיט עמעצן, פֿאַרקערן. „בעלי־מלאָכות זײַנען צווישן יידן גאָר אַנדערע מינים גרויסע...האָבן געוויינטלעך א׳ מיט ינגלעך, מאַכן זיך עפּעס נאַריש מיט זיי", ממוס, ווינטשפּ. „זיי פֿאָרן אַרום אין דער וועלט און זיי האָבן א׳ מיט אַלערליי מענטשן", קאָלמוס, לעבעדיקער יתום, אַדעס 1876.

אומגאַנגלשון — [...לאָשן] דאָס, ־לשונות. דוגו אומגאַנגשפּראַך. „זיי [די פֿאָלאָניזמען] האָבן זיך ווי אַ געוויסער אַריינגערסן אין אונדזער צײַטונגסשפּראַך (און דורך איר אויך אין דאָס א׳־ל׳) ערשט נאָך דער וועלט־מלחמה", יוסֿא, 1938, 1.

אומגאַנג(ס)געלט — דאָס, ־ן (־ער). 1. געלט, וועלכע וואָס איז נאַנגבאַר אין אַ באַשטימט אָרט (געווינטלעך אַרויסגעגעבן צײַטווײַליק אונטער אַן אָקופּאַציע, בעת אַן אינ־פֿלאַציע אא). 2. וועלכע וואָס פֿאַרבײַט געלט. „די געצײלטע קי וואָס זענען יאָ פֿאַר־בליבן דינען אַלס א״", טמז, 1961 III 17.

אומגאַנג(ס)וואָרט — דאָס, ־וועלטער. גע־ווינטלעך, אָפֿט געניצט וואָרט. „אין דער קעל־צער געגנט...איז רײַטווײַלע געווען בײַם פֿאָלק, בײַ אַלט און יונג, דאָס א״", נפֿ, יוסֿא, 1938, 2.

אומגאַנגשפּראַך — די, ־ן. שפּראַך פֿון גע־ווינטלעכן, טאָגטעגלעכן באַנוץ, געברויך. „וויט ניט אַלע [יידן] האָבן אָנגעגעבן פֿאַר זייער א׳ יידיש״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו. „פּונקט אַזוי איז מסתּמא דער סיגנון פֿון די נבֿיאים נישט געווען די א׳ פֿונעם יידישן פֿאָלק אין ארץ־ישׂראל", נפֿ, יוסֿא, 13.

אומגאַנץ — אַדי. וואָס איז ניט־גאַנץ, דעפֿעק־טיוו. „דאָס א׳ע, דאָס ניט־פֿאַרענדיקטע, איז אין אַ שטענדיקער מלחמה אַקעגן דער פֿאָרעם", קאָר II.

אומגאַנצקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומגאַנץ. די א׳, די ניט־פֿאַרענדיקטקייט פֿון דער אַרבעט. א׳ פֿון כאַראַקטער. „די סתּירות, די א׳ אין דער נשמה, די צעשפּליטערטקייט", א. גאָלאָמב, קוד, מאַרץ 1964.

אומגאָם — די, ־ן. זײַטיקע גאָס. בלאָנדזשען איבער א׳ן.

אומגאָסט — דער, ־געסט. ניט־געוואונטשע־נער גאָסט אַדער וואָס פֿירט זיך אויף ניט ווי געהעריק. פּטור וועלן פֿון דעם א׳.

אוֹ׳מגאַ׳סטפֿריינדלעך — אַדי. אויפֿנעמען עמעצן א׳, ווי אַ ניט־פֿאַרבעטענעם. „אויפֿן פֿרעמדן, אין ברעג״, מ. אַסטור, אויפֿן שוועל, 1962, XI־XII. ־קייט — אַרויסוויזן א׳. „דאָס איז ניט צוליב א׳, נאָר איינפֿאַך צוליב מידקייט״, פֿאָר, 1962 XII 28.

אומגאַראַנטירט — אַדי. קויפֿן א׳ע סחורה אויף אייגענער ריזיקע. ־קייט.

אומגאַרבן — טרוי. גאַרב אום, ~געגאַרבט. גאַרבן אויפֿסניי, איבערגאַרבן. א׳ אַ פֿעל.

אומגאַרטלונג — די, ־ען. פּראָצעס, מיטל אַדער רעזולטאַט פֿון אומגאַרטלען. אַ בריייטע א׳.

אומגאַרטלעך — טרוי. ־טל אום, ~געגאַרטלט. אָפּט מיט זיך. אַרומגאַרטלען, אַרומבינדן מיט אַ גאַרטל. „האָט זיך מיט אַ זאַק אומגעגאַרטלט״, אמד, דער שוואַרצער האָן, וויליע 1879. פֿיג. אַרומרינגלען. א׳ די שטאָט.

אומגאַרטן — טרוי. גאַרט אום, ~געגאַרט. אַרב. דזוי אומגאַרטלען. „איין גוט מלבוש וואש טוישט אום גאַרטן אום דיין לענדין״, עיון, ג/א. „אוני׳ ער [הורדוס] איז אום גיגאַרט מיט זיין שוערט״, יוסיפֿון, פֿירודא 1764.

אומגבֿיריש — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי בייַ אַ גבֿיר. „פֿרינצעסין יידיש איז אַן עלנטע א׳ע אַלמנה״, לע, טמז 1963 XII 8. ־קייט.

אומגוואַלדעוועט — אוטו. ־דעוועט אום, ~געגוואַלדעוועט. אַ לענגערע צייט אויפֿהייבן געשרייען, מאַכן גוואַלד. א׳ טאָג און נאַכט.

אומגוזמאדיק — [...גוזמע...] אַדי. ניט־אי־בערגעטריבן. א׳ע, פּינקטלעכע ציפֿערן. ־קייט.

אומגוט — אַדי. 1. וואָס איז ניט גוט (אַבער אויך ניט בפֿירוש שלעכט). „ס׳רוב זייַנען מענטשן ניט קיין צדיקים און ניט קיין רשעים, אַבער זיי זייַנען — א׳ע״, רייד. 2. שלעכט. „(חשכת) די פֿינצטרנס פֿון וושר (עבֿי שחקים) אין דיא וואלקן פֿון הימל דאש איז דאש פֿינצטרנס דו אום גוט איז״, סהמ (לובלין שפּ״ו), תהלים, יח, 12.

*ניט נעמען פֿאַר א׳ = זיך ניט באַליידיקן, ניט באַטראַכטן ווי שלעכטס, ווי עפּעס מיט אַ בייזן כּיוון. (זו: נעמען פֿאַר א׳). נעמט ניט פֿאַר א׳ אונדזער זאָגן אײַך...״, אונדזער לשון, אונדזער הילוך. „נעמט ניט פֿאַר א׳ וואָס איך האָב מיט דיר שיך אַרייַנגעטראָגן בלאָטע אין שטוב״, ממוס, שלמה. „ר׳ חזן, נעמט נישט פֿאַר א׳ וואָס איך פֿאַרנעם אײַער...צייט מיט גאָרנישט״, א. מאַרגנשטערן, ענג הזהב, וואַר־שע 1898. „איצט בין איך אײַך מוחל, און איר נעמט נישט אַן מײַנע ווערטער פֿאַר א׳״, ראַבאָי, אייגענע ערד.

אַרב. הא בן פֿאַר א׳. „דרום, איר ליבן לײַט, ווערט איר מײַן וויניק שרײַבן ניט פֿר אום גוט האַן״, אַ נײַ קלאַגליד אויף אַ משרת פֿון פֿראַנקפֿורט, האַנוי 1708 [פֿש II]. „ווען... איין למדין...גיט אויף קיין (סעודת מצוה) ניט — אים נישט פֿר אום גוט צו האבן״, עח, כז, 3. „זע אַז דו ניקס טוסט וואָס די לײַט פֿאַר א׳ האָבן״, ארחות חיים, [איבז], לעמבערג 1850.

אומגוט(י)קייט — די (דאָס), ־ן. געפֿיל פֿון ניט־אַגגענעמקייט (אויך עקלדיקייט). „נאָכן עסן איז געבליבן אַן אומגוטיקייט אין מויל״, רייד. עס כאַפּט אַרום אַן א׳ פֿון זייַן הילוך, זייַן רעדן אע.

אומגוטמוטיק — אַדי. ניט־גוטמוטיק; ניט־פֿרײַנדלעך. אַן א׳ער מענטש. אַן א׳ער ברוך־הבא. ־ערהייט — אַזוי. ־יקייט.

אומגוט(ס)קייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער פּרט־סאַל פֿון זייַן אומגוט. אַרויסווייַזן אומאיידלקייט און אויך א׳.

אומגוויאיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער פֿירונג פֿון אַ גוי. „אַזאַ פֿיר איז הן אומיידיש הן א׳ און האָט שוין גאָרניט קיין טעם״, רייד. ־קייט.

אומגונסט — די, ־ן, אַרכ. פּר. דאָס וואָס איז ניט לטובֿה, ניט צום גונסטן. „איז ער עטליכי יארן אין אום גונשט בייַא זיין ברודר דם קינג גוועזן״, שאר, קטו/2.

אומגופֿיש — אַדי. וואָס איז אַן אָנף, אַן חושים פֿון גוף. דערשפּירן א׳. ־קייט.

אומגורט — דער, ־ן, אַרכ. אַרומגעם; גאַרטל. „[בײַם רעדן בנבֿואה און שלמה אין זיין גרויס חכמה] איר א׳, כלומר דער רייף...״, סהמ, מלכים א.

אומגורטונג — די, ־ען, ראָש מלין — מפֿתח פֿאַרטייטשט מחברת שק (ישעיה, ג, 24): „אום גורטונג״.

אומגורטן — טרוי. גורט אום, ~געגורט. אַרכ, איצט דשמ. אומגאַרטלען, ראָש מלין — מפֿתח פֿאַרטייטשט חגר: „א׳, אומבינדן״.

אומגזע — [...געזע] די, ־ס, לה. שלעכטער אָפּשטאַם; היפוך פֿון יחוסדיקע משפּחה. „זיך משדך זיין מיט אזא א׳? פֿע!״ „אַזאַ בולוואַן קען קומען נאָר פֿון אַן א״.

אומגיי — דער, ־ען. 1. אַקט אַדער פּראָצעס פֿון אומגיין (פֿאַרשיידענע בב). אַן א׳ מיט מענטשן. 2. וועג בײַם אומגיין. אַן א׳ פֿון עט־לעכע קילאָמעטער.

אומגייאונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רע־זולטאַט פֿון אומגיין (פֿאַרשיידענע בב). „זייַנען אָפּגעטאָן געוואָרן פֿאַרשיידענע ניט אינגאַנצן כשרע מעשׂים, אומשולדיקע געזעץ־א׳ען וואָס זייַנען שוין געוואָרן מנהגים״, מוק, מיינע באַגעגנעניש).

אומגייאיק — אַדי. נעאָל. וואָס גייט אום, איז אין גאַנג. א׳ע באַנקנאָטן.

אומגיין — אוטו. גיי אום [אַרכ אום גיי], בין ~געגאַנגען (אויך: ~געגאַן). 1. גיין אַהין און צוריק, פֿון איין אָרט צום צווייטן; גיין אַ לענגערע צייט; אַרומגיין. א׳ איבער די גאַסן, אין וועלדל, בײַם ברעג ים אאזוי. „אין איין גרינן וואַלד...גינג זיא גר לאַנג אום דורך דער ווייט אוני׳ אויך דורך דער קרום״, ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. מלל פֿאַרטייטשט יסבב בית אל...׳ (שמואל א, ז, 16): „אום גיהן״ און גיט צו: „כל לשון סביבות והקפה״ [תי: „ער פֿלעגט... אַרומגיין קיין בית־אל...״]. „סע איז דאָרט אומ־געגאַנגען אין דעם פֿײַער...יהודים, אָנגעטאָן אין טלית און תפֿילין״, נחב, ׳מעשׂה נסים׳. „ווען איך וועל דאָ טעג נאָך א׳, וועל איך אַלץ ניט געפֿינען מיט וועמען אַ וואָרט אויסצורעדן״, פּה, פֿון ווינטע לענדער.

בײַ־ פּערזאָנפֿיצירונגען: „אויף אַ ווייסטן בית־הקבֿרות איז דער פֿרילינג אומגעגאַנגען״, יהואש, ׳פֿרילינג׳. „דאָרט אומגעגאַן דער טויט איז פֿון באַגין״, פּמ, מלחמה. „מיט פֿײַערדיקע אויגן גייט אום די נאַכט״, א. שומיאַטשער, לידער. אין קללות: זאָלסט א׳ אויף איין פֿוס, א׳ מיט אַ הויקער פֿון פֿאַרנט און מיט אַ הויקער פֿון הינטן. „ער זאָל א׳ מיט מיינע מפּות... מיט מײַן צעבראָכן האַרץ און מיט מײַן פֿאַרשטוי־סענער נשמה״, ש. בערנשטיין, ר׳ יאָכצע דל גאה.

*א׳ ליידיק און לוסטיק = אַן אַרבעט און פֿרייליקײַט; אַן זאָרג און הקדרדיק. „אַז עס איז אים...איבערגעבליבן אויף אַ טאָג שפּײַז, האָט ער דעם טאָג געמאַכט פֿאַר אַ רוטאָג און אים אומגעגאַנגען ליידיק און לוסטיק״, חה, 117. *א׳ שליגן און שלאָגן = קיין זאָך ניט טאָן און ניט זאָרגן זיך. „א׳ שטענדיק שליגן און שלאָגן, זויפֿן, שיפֿורן וואָכן־לאַנג, אין דער וועלט צו גאָרניט נוצן״, ממוס, יודל. *א׳ (ווי) אַן אַ קאָפּ. „מער פֿון אים, איז נעבעך די פֿידלערקע אומגעגאַנגען אַן אַ קאָפּ, עס האָט איר ממש די הענט געציטערט פֿון שרעק״, מ. א. שאַצקעס, יודישע פֿאָלקסביבליאָטעק, קיעוו 1888, № 1. *א׳ ווי אויפֿן עולם־התּוהו, ווי איך יענער וועלט, ווי אין חלום = זייַן פֿאַרטראַכט, צעחושט. „אויף דעם קאָפּפֿין אום גין״, בראַנט = קריכן אויפֿן קאָפּ.

2. בכלל זיך באַווען, זיין בפּוח זיך צו באַווען. אויך מיט זיך. (ניט) קענען א׳ אויף דער וועלט. „אַן אומגליק! זי קען נאָך אַ פּאָר טעג איינגאַנצן א״, מ. גאָלדשטיין, בירעבי־דזשאַן, זב, מאָסקווע 1936. „אוג זיינן אָך פֿיל לײַט די דא האבן (וויידוי) גיזאגט..., דיא גינן איצונד אויף דעם מאַרק אום, דען דער (וויידוי) איז איין רפֿואה״, לטו, לז/א. „א מענטש זאָל ניט גיין עסן ביז ערשטן זאָל ער זיך א׳ ביז ער ווערט גוט דערוואַרעמט״, י. ל. יאַסעלאָוויץ, תוכחת מוסר, ווילנע תרל״ו. *א׳ ווי אַ נשמה פֿאַרן קבֿר = א) אינגאַנצן אָן כּוחות; ב) צע־טומלט.

3. גיין אָנגעטאָן. א׳ ווי אַ פֿראַנט, ווי אַ חתן(־בחור), ווי אַ כּלה(־מויד). א׳ אויסגעפּיצ־קעוועט. „אַזאַ...חסיד וועלן, א׳ מיט שיך און זאָקן און מיט אַ טלית־קטן, וואָס זייַנע ציצית שלעפן זיך ביז דער ערד״, יד, אבֿן נגף.

4. דריטפּערזאָניק. זייַן פֿאַרשפּרייט, זיין פּא־פּולער; גיין פֿון מויל צו מויל. בײַם פֿאַלק גייט אום אַ זאָג, אַ שפּרוך, אַ מעשׂהלע, אַ וועדטל אע. „צווישן עולם איז דענסטמאָל אומ־געגאַנגען אַ ליד, וואָס יונג און אַלט האָבן עס געזונגען״, ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. „צווישן די חדר־ינגלעך איז נאָר אומגעגאַנגען אַ ׳סוד׳, אַז אויב מע זאָל פֿאַרזייען די קערנדלעך פֿון אַן עפּל...״, אר, ׳דער בוים׳.

5. דריטפּערזאָניק. זיך אויסשפּרייטן, ווערן עפּידעמיש (ווען אַ קראַנקייט). „אין אונדזער געגנט איז דעמאָלט אומגעגאַנגען די כאָלערע״.

„דער טיפֿוס קען חלילה א׳ נאָך אַ לענגערע צייט״. „עס איז דעמאָלט אין שטאָט ניט געווען שטיל. עס איז אומגעגאַנגען דעמאָלט אַ קראַנקייט אין שטאָט״, שמ׳קא״ב בק״ק א׳, השגחת השם, לעמבערג [יאָר?]. „אויב דער קרופ פֿאַלט אָן אויף אייגצלנע קינדער, דאָס הייסט אַז עס גייט ניט אום אַ גרויסער אומגאַנג אויף זייער פֿיל קינדער״, דר׳ מ. זוסמאַנאָוויטש, די הויזלי־כע מעדיצין, ווילנע 1887.

6. זײַן אין אַ צושטאַנד. א׳ אַ פֿריילעכער, אַ טרויעריקער, אָן אַנגעכמורעטער. „ב״ה שוין טאָקע געווארט א׳ שטענדיק כמעט אויף הייסע קוילן — וויסן, וואָס איז דאָס פֿאַר אַ פֿרי״, יפֿהנ, יודישע פֿאָלקסביבליאָטעק, קיעוו 1888, № 1. *א׳ (ווי) אין הינערפלעט = ניט ווייסן אין וואָסער צושטאַנד מע געפֿינט זיך. *א׳ אין דער פֿינצטער = א) ניט וויסן דעם ריכ־טיקן וועג וויִ זיך אויפֿצופֿירן; ב) זײַן ניט אויפֿ־געקלערט. „אָלע פֿעלקער זענען נאָך אומגעגאַנ־גען אין דער פֿינצטער, האָבן שוין בײַ אונדז אין די וואוינונגען געגלאַנצט ליכטלעך פֿון באַ־רימטע ייִדישע גימסטער״, דר׳ יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באָרדיטשעוו 1897. *א׳ מיט אַ פֿולן בויך = מיט אַ סך טענות, פֿאַראיבלט. *א׳ אַן אָנגעלאָדענער = דזוו פֿרײַער. מיט אַ סך וויסן.

7. זיך באַגיין מיט עמעצן; זיך באַצײַנען צו עמעצן. „אוי׳ער דר צילט...וויא בבֿא מיט אים וואָר אום גנגן״, בבֿא־בתרא, 210. „איך וויל מיט אים אום גין מיט לישטן״ [= כיטערקייט], ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. „אָם וויגטר טעט ער פֿיל ערגיר אום גין מיט דיא אַרמין גומיין״, א׳ נייא קלאָגליד אויף אַ משרת אין פֿראַנקפֿורט״, האַנוי 1708 [פֿש II]. „דער גבאי איז איין בגלויבטר מענש אוי׳ וויייש דער מיט אום צו גין״, ר׳ זאבֿ וואָלף בר׳ יוסף, דרישת הזאבֿ, בערלין 1740. „דשׂ מן מיט אונז אַרמי בחורים טוט אין פֿ״פֿ אַזו אום גיהן״, ׳בחורים לידּ׳, פֿפֿדמ 1750 [ייובל, XIII]. „גי אביר ניט אום מיט גאָט בטריג־לידּ״, שה II. „פֿרנסים און מנהיגים וועָן זיי נאָר מיט דעם קהל מיט נאמנות א׳...״, עפש, עץ חיים קיצור של״ה, [לבֿוב? יאָר?]. „דו זאָלסט מיט אים ניט אום גיין מיט מדת־הדין, נאָר מיט אייטל מדת־הרחמים״, תחנות ובקשות, דירנפֿורט 1798 [איבערדרוק וועלנע 1858]. „דער טוט אי זיך אויך גוטס וואָס גייט אום מיט חסד״, מס, משלי, תקע״ד, יא, 17.

*א׳ (ווי) מיט זיכדענע הענטשקעס = איידל, אָפּגעהיט, דעליקאַט. *א׳ (ווי) מיט אַ געפֿלאַצט (וויִיך, רוי) איי — דז, אָבֿער איר. *א׳ מיט די פֿינגער = א) צערטלעך, גלעטן. „איז זי אומגעגאַנגען מיט אירע פֿאַרדאַרטע פֿינגער אין...[זײַנען] בלאָנדע האָר״, די דראַמע פֿון פּאַריז, [איבז] בוקאַרעשט [יאָר?]; ב) באַטאַפּן כדי זיך בעסער צו באַקענען. א׳ מיט די פֿינגער איבער געוואַנט. דער בלינדער זיידע גייט אום מיט די פֿינגער איבער זײַן אייניקלס פּנים.

8. זיך פֿירן, זיך נוהג זײַן אויף אַ ספּעציעלן אופֿן (געבֿן השגחה, כאָוען). אויך מיט ז׳ך. א׳ מיט אַ קראַנק. א׳ מיט קינדער. אויך א׳ מיט דער תורה. „וער מיט דער תורה אום גיאט שטיט ניט וואהל אן, ער זיך...איין פֿעטין לייב ציהיט״, ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט.

„וען ער...[גאָט] וויל מיט מיר במשפּט אום גין קאן איך אויך ניקש גוטיגן דען וער וויל מיר עדות זאגן״, סהמ, איובֿ, ט, 19. „אונדזערע לעבנסמיטל איז וואָס אַמאָל וויייניקער געוואָרן, מיר האָבן זיך זייער קאַרג דערמיט אומגע־גאַנגען״, נעיאי טויזענד אונד אייני נאָכט, וואַר־שע 1852.

9. זיך אויפֿפֿירן בכלל. „דוד גייט מיט ערמות אום״, סהמ, שמואל א. א׳ וויִ אַ צדיק (רשע). „דיא (חבֿרים) פֿון לנד (הודו) זגין, זוכי ניט טרייאי (חבֿרים), וועָן דוא ניט מיט זיא אום גיאשט (באמונה)״, ספֿר מבֿחר הפּנינים. „איך בין אום גיגנגין מיט דער חכמה וועלכי גינענט פֿילוסופֿיא...״, אלפּכסנדר עטהויזן, בית ישׂראל ובֿית הבֿחירה, אָמשט 1724, שער שבֿיעי. „וועלכר מיט ערמות אום גיט לסוף קומט עשׂ אים צו אייגר טרויאָרונג״, ר׳ אבֿא בר׳ שלמה, סוד הנשמה, אָמשט 1740. „זיי גייען אום ווי די חסידים הראשונים״, טעאַטאָר. „גאָט, דו וויייסט דאָך וויִ איך בין מיט ערלעכקייט אומ־געגאַנגען״, מכירת יוסף שפּיל, לעמבערג 1876.

10. האָבן צו טאָן מיט אָדער אָרום עפּעס. „וען אייגר אום גיט מיט הייליגי קרבֿנות אָן כוונה זײַנן דיא קרבֿנות פּסול״, ר׳ זאבֿ וואָלף בר׳ יוסף, דרישת הזאבֿ, בערלין 1740. „מצות צו מאַכין און דיא טייג אום צו גין בײַ ער שויצן טוט״, אריה ליב בר׳ יהודה זעליג־מאן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „מן זאל קיין קלייני יונגן נאך מיידליך לאזן אן קיין טייג אום גין, די גיאן גוויש ניט רעכט מיט אום״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

11. פֿאַרקערן מיט אַ מענטש. „אַז מע גייט אום מיט חזירים, האָט מען קינדער ממזו(י)רים״, שוו. „וער מיט חכמים אומגייט ווירד זעלבסט אַ חכם״, טענדלאָו, 827 [משלי, יג, 20]. דז בײַ מס, משלי, תקע״ד: „דער וואָס גייט אום מיט חכמים ווערט אַליין אויך אַ חכם״. „מע מוז נאָר א׳ מיט פֿרומע מענטשן כדי מע זאָל זיך אָפּ־לערנען פֿון זייערע מעשׂים״, חא, ל/ב.

12. אַרומלויפֿן, אַרומגיין (וועגן אַ מיידל מיט מענער). „זיא איז אומבשריגגן שאַין, און האט גרויסן חן, און דאז זיא איממער מיט שׂררות אומגאַיט״, אהרן וואָלפֿסזאָהן, לייכטזין אונד פֿרעמדעלטיא, אָמשט 1798.

13. אָם. אַרומגיין צוזאַמען (וועגן אַ בחור מיט אַ מיידל) זײַן אין סטאַדיע פֿון ערבֿ חתן־כלה. „זלאַטע איז שוין אַ האַלבע כלה, און דאָס רופֿט מען אין אַמעריקע א״, אָגוד.

14. פֿירן געשעפֿטן, זיך זעלבסט זײַן. „איך בין וואול ך׳ שגי׳ מיט זאָלכי עסקים אום גאַנגין״, גה, 86. „ער וואָלט ניט מער ליידן דאש זיא מיט חובות אוי׳ משפּנות אום זאָלט גין״, מב, מעשׂה קסט. „אוי׳ ניט אום גיט מיט קייני וועלטליכי זאָכן״, ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. „דער פֿרעמדר מוז דאָך האָבן מורא, אַז מעכשׂט אים אַמאל דער וויישן אַז אום טרייאה אום גיט מיט דיין געלט אבר סחורה״, עיון, סג/א. וויסן וויִ אומצוגיין מיט וואָלד, תּבֿואה אע. „זענען די שלוחים פֿון דאָרף אומגעגאַנגען אָרום סודן און פֿאַלאַטעס פֿון די גרויסע שטעט״, ח״י ב״ר איבז, סקיטאַ־לעץ, פֿעלד געריכט, וואַרשע 1907. *א׳ וויִ ברוך (טרייטל) אויפֿן יִ(א)ריד = א) זײַן שטאַרק פֿאַר־שמײַעט; ב) זיך פֿאַרספּעקולירן; ניט וועלן פֿאַר־קויפֿן וואָלוול און בלײַבן מיט דער סחורה.

15. וואַנדלען אַרומגייענדיק (איבער הויפֿן, איבער דערפֿער). א׳ אײַנקויפֿן האָזענע פֿעלכלעך. א׳ מיט אַלטוואַרג. „די מאַנסלײַט זײַנען די גאַנצע וואָך בײַ פֿרײַטיק אַלץ אויף דעם לאַנד, גייען אום איבער די דערפֿער און הויפֿן״, אמד, פֿייגעלע דער מגיד. „אויסגעטאָן פֿון זיך די שאַנד, מיט אַ זעקל אין דער האַנט, גייט ער אום פֿון הויף צו הויף״, אר, ׳האַנדל, האַנדל׳.

16. גיין איבער די חיזער, בעטלען; אַרומ־גיין צונויפֿקלײַבן פֿאַר אַרעמלײַט, פֿאַר אַ צדקה־זאַך. „הגבאים זולן נימנין [=קיינעם ניט] לאזין אום גיין בעולם קיין עני אוי׳ דער עני אוי׳ ענייה...טערין אויך ניט אום גיין מעצמם כל ימי השבֿוע, אפֿ׳ בע״ש ועי״ט [= בערבֿ שבת וערבֿ יום־טובֿ], תקק. „דא בשוער איך אינך...דש איר מיר זאָלט זאָגן פֿר וועם איר אום גיט...מיר גין פֿר איין יתום אוי׳ איין יתומה אום״, מב, מעשׂה מב. „מן וואלט איין גיפֿאַגינגיני יהודי אויז ליזן...אוי׳ דיא גבאים גיגגן אום״, בראָנט. „וועָן מן פֿאַר איינם עני אום גיט...אוי עז איז געלט איבריג דא...אָזו איז דאז איבריג אָך זײַן״, לט׳, מז/א. „׳ואפֿיצם בישׂראל׳ (בראשית, מט, 7) — אוי׳ איך וויל פֿר שפּריטין זי [= זיי] אונטר ישׂראל, דז זי זאָלן אום גיין (על הגרונות)״, מש, לא/א. *א׳ קושן די מזוזות = אַרומגיין צונויפֿקלײַבן געלט פֿאַר אַ צדקה־זאַך. גלייבענכ: אַז מע טרעט אויף ברעק־לער, וועט מען א׳ איבער די חיזער.

17. טראַכטן אַ לענגערע צייט וועגן עפּעס, זיך אַרומטראָגן מיט אַ געדאַנק. א׳ מיט אַ גע־דאַנק, מחשבֿה, פֿלאָן, אידיי(ע). „מן מוזט לאַנ־צום מיט אַזוי׳ איין ענייז אום גיין״, ׳פ״י וועגן מעצער עלילת־דם׳, 1669 [פֿש III]. „איז דער צאָר...אומגעגאַנגען מיט דעם פֿלאָן נאַרוואַ...פֿון די שוועדן אָדער צוועקצונעמען״, לאיזע, דעם קענינס געשעפֿטס־פֿערזאַרגער, בוקאַרעשט [יאָר?]

18. ניצן, אויסניצן; אָפּערירן; זיך באַגיין מיט אַן אינסטרומענט, מכשיר (ספּעצ מיט עפּעס וואָס איז ספּנהדיק). אָפּט מיט ז׳ך. א׳ מ׳ט אַ האַק, הובל אאזוי. א׳ מיט פֿייער. „די מענער זײַנען פֿייער, און מיט פֿייער באַדאַרף מען וויסן וויִ אומצוגיין״, ממוס, פּריזיו. „וויייסט וויִ אַזוי מיט זיי [די טעלעגראַף־דראָטן] אומצוגיין אַרויסצוברענגען זייער פּעולה״, ייל, קמ, 1867, № 24. „געלערנט...אַליין מיט דער פּען אומצו־גיין״, יופֿאָל, 1881 X 1. „איז דאש בית־דין מחויבֿ...לייט דרויף צו זעצן אויף די גיוויכט אוי׳ אויף די מאָסן דז מן רעכט דר מיט אום גיט״, לט׳, קח/ב. „וויא דער בעל־דבֿר מיט זײַן געלט אוי׳ גוט אום גיט״, עיון, טז/ב. „דיא שיפֿר קאנן זיך ניט העלפֿן...דז זיא קאנן מיט דער שיף אום גין העלפֿט זיא נישט״, סהמ, תהלים, קז, 27.

19. אַרב. געשען, טרעפֿן. „גם דא עז אַנדערשט ח״ו זאָל מיט איהם אום גיהן...ער וועט מקדש זײַן״, ׳פ״י וועגן מעצער עלילת־דם׳, 1669 [פֿש III].

20. אָקוזיר. אַרומגיין (אַ געזעץ, אַ פֿאַראָר־דענונג), געפֿינען אַן אויסוועג, אַ דריידל אויס־

צומיידן. א׳ אַ געזעץ מיט אַדוואָקאַטישע דרייד־לעך, מיט ניט קיין גאַנץ כּשרן דרך. „וען מען אַזוי א׳ וועט, קענען זיי שמאָל אָפּשניידן", עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד הירא‌ה, קאָשוי 1866. „טרעפֿט אַמאָל אַ שווערער דין / וואָס מע קען אים ניט אויספֿירן, / נאָרט מען גאָט, גייט אום דעם זין, / נאָר דאָס וואָרט ניט אָנצורירן", יגל, שיחת־חולין, וואַרשע 1889. 21. אַרכ. דורכפֿירן אין לעבן. „גלייך אַנדערי מצות ווען מען רעכט אום גייט וויִ עס באַפֿולין איזט", עפּש, עץ חיים קיצור של״ה, [לבֿוב? יאָר?].

אומגייסט —דער, ־ער. שלעכטער, פֿאַלשער גייסט, דאָס פֿעלן פֿון גייסט. „פֿאַר האָבן אונ־טערגעבראַכט אויף אייביק דעם עקסטרעמסטן פֿראַדוקט פֿון יִדישן א׳ און האָס", מוו, היט־לערס פּראָפֿעסאָרן.

אומגייסטיק — אַדי. וואָס איז ניט שייך צו גייסט; וואָס איז ניט געניג גייסטיק. א׳ע, ריין־קערפּערלעכע באַציאונגען. א׳ע ריי‌ד. ־יקיִיט — טעמפּע א׳.

אומגייסטלעך — אַדי. וואָס איז ניט שייך צום קלער אַדער ניט כאַראַקטעריסטיש פֿאַרן קלער. ־קיִיט.

אומגייעבן — דאָס, ־ן, ־ער. 1. פּראָצעס פֿון אומגיין. אויך מיט ביטול. 2. דאָס מיט וואָס מע גייט אום (סחורה וואָס מע טראָגט אַרום, אומפּאַסיקע מלבושים וואָס מע טראָגט). סאַראַ א׳! „וואָס מע קען שוין פֿאַרדינען פֿון אַזאַ א׳!".

אומגייעניש — דאָס (די), ־ן. פּראָצעס פֿון אומגיין. אַן א׳ ביז שפּעט אין דער נאַכט.

אומגייער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס גייט אום; פֿאַרבײַגייער. „א שנידנדער ווינט בלאָזט און שטעכט ווי מיט נאָדלען די געזיכטער פֿון די א׳", י. באַוושאָווער, גש, נ״י 1911. 2. בעטלער, אַרומגייענדיקער הענד־לער. אַן א׳ איבער די הײַזער. אַן א׳ איבער די וואַרשעווער הייף. ־ערײַ.

אומגייציק — אַדי. וואָס איז ניט־באַגעריק, ניט־קאַרג, ניט להוט עפּעס צו האָבן. ־יקיִיט — א גלײַכגילטיקייט, אַן א׳.

אומגילטיק — אַדי. ניט־גילטיק, געפּסלט. א׳ע פֿאַראָדנונג. מאַכן א׳, דערקלערן (פֿאַר) א׳. א׳ע וואָלן. א׳ער באַשלוס. א׳ע מטבע. „א׳ ווי צוגעלעגענע סחורה", אמת, די צוויי קליינע קאָטערינאָסלאָווקעס, ווילנע 1874. „האָבן...געוואָלט מיט הילפֿע פֿון דער גייסטלעכקייט דעם טעס־טאַמענט פֿאַר א׳ ערקלערן", יצחק משה באַדער, היינריך, קראָקע 1893. ־יקיִיט — „וועגן דער א׳ פֿון עווקלידס געאָמעטריע אין דער קרומקייט פֿון שטח", גומפ.

אומגימען — טרוו. אַרכ. *Mhd*: gimme. אַרומנעמען מיט טיִערע שטיינער, מיט צירונג. סז פֿאַרטיִטשט ׳ויפֿזו זרועי ידיו׳ (בראשית, מט, 24): „אוי, איז וואַרן אום גימט ארים זיין הענד".

אומגינסטיק — אַדי. דערעיקר ליטרט. פֿרגל ~גינציק. 1. וואָס פֿון דעם קען קיין גוטס ניט אַרויסקומען; ניט־פֿאַסיק. א׳ע באַדינגונגען. א׳ע צימט, סביבֿה אאַזוי. „עס זיצען געוען שול־דיק בלויז א׳ע נאַציאָנאַלע סיבות", בעמ IV. 2. וואָס איז שוער זיך צוצופֿאַסן צו דעם. א׳ וועטער. „דער פּלאָן וועדט...בײַ די שוער־סטע און סאַמע א׳ע תנאים אויסגעפֿירט", שנ, יוד׳ שרײַבער אין סאָוועטן־פֿאַרבאַנד. ־יקיִיט — די א׳ פֿון די לעבנס־תנאים.

אומגינער — דער, ־ס. נעגל. ניט־פֿאַרגינער. „א׳ס און קאָנקורענטן", ים, 1930. ־יש — אַדי.

אומגינציק — אַדי. פּטם. 1. ניט וואויל־נעריש. וואָס ווייזט ניט אַרויס גוטסקייט, אינ־טערעס, נאָר גלײַכגילטיקייט (און אָפֿטמאָל אַפֿילו אַ ביסל שנאה). „א לײַבלעכער ברודער איז דיר אמאָל א׳ער וויִ אַ פֿרעמדער שוואַרצ־יאָר", רייד. א׳ וויִ איין בעל־מלאָכה צו אַ צווייטן. א׳ וויִ אַ ברוגזער מחותן. 2. דזוו אומגינסטיק. „בײַ שוועדע עפֿילעפּטיקער באַ־מערקט מען טיילמאָל אויך א׳ע פֿאַרענדערונגען פֿון כאַראַקטער", פֿגעז, פֿאַריז 1951, № 3 5. „און צולײַב אַנדערע א׳ע אומשטענדן, האָט די אַרבעט זיך פֿאַרצויגן אַ סך לענגער וויִ פֿאַרויס־געזען", ש. ווינער, עטיק, ישראל 1963. ־יקיִיט — אַרויסווייזן א׳.

אומגיסן — טרוו. גיס אום, ~געגאָסן. אי־בערגיסן. א׳ פֿון איין כּלי אין אַ צווייטער. ־עכין. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומגיפּטיק — אַדי. א׳ע שלאָנגען. ־יקיִיט.

אומגיריק — אַדי. ← אומגעריק.

אומגלאַזירן — טרוו. ־זיר אום, ~(נע)גלאַ־זירט. גלאַזירן אויפֿסניי, נאַכאַמאָל. א׳ ליימענע טעפּ. א׳ אַ ברעט פֿון אַ טיש.

אומגלאַט — אַדי. וואָס איז ניט (געגנוג) גלאַט. געהובלטע און דאָך א׳ע ברעטער. א׳ אָפּגאָלן. ־קיִיט.

אומגלאַטיק — אַדי. וואָס איז ניט איגגאַנצן גלאַט. אַ ביסל שאַרסטקע. א׳ע ארבעט. ־יקיִיט — א׳ פֿון דער אייבערפֿלאַך.

אומגלאַטירט — אַדי. ניט געמאַכט גענוג גלאַט. ספּעצ וואָס איז פֿון ליים, אָבער אַן גלאַזור. א׳ע פּלים. „מע נעמט אַן א׳ע באַנקע", דברי חכמים, [לבֿוב? יאָר?].

אומגלאַנציק — אַדי. ניט־גלאַנציק, מאַט, בלאַס. א׳ע דאָס(י)קעס. ־יקיִיט.

אומגלאַנצן — גלאַנץ אום, ~געגלאַנצט. אוטו — גלאַנצן, פֿינקלען אַ לענגערע צײַט. טראָפּנס סוי גלאַנצן אום אויף די בלעטער. טרוו — מאַכן אויפֿסניי אַ גלאַנץ. א׳ אַ מעשענע כּלי.

אומגלאַצן — אוטו. גלאַץ אום, ~געגלאַצט. אַ לענגערע צײַט אויסשטעלן די אויגן, וואַרפֿן בליקן. א׳ מיט די ייִנגס (אויגאַנעס) אויף (צו) אַלע מיידלעך אין גאַס. ־ענישׂ.

אומגלאָריפֿיצירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט גרויס געמאַכט מיט לויב, מיט כּבֿוד. א׳ע נעמען. ־קיִיט.

אומגלויבבאַר — אַדי. דטשמ. נר. דזוו אום־גלייבלעך ←. „פֿיל זאַכין דיא זיא פֿר צילן פֿון דיא צײַטן דיא אום גלאָבּ בּאר זײַן", שאר.

אומגלויביק —← אומגלייביק. „דאַרויף גינגה איין שטים...אן דעם פֿישר: זיהשׂט דוא נון, דוא אונגלויביגער", מראות הצובֿאות, וואַנדזובעק 1718. „ער איז אַ שטאַרקער א׳ער אין גייסטער־געשיכטן", אמד, די גייסטער געשיכטן, ווילנע 1871.

אומגלויבלעך — ← אומגלייבלעך. „עש איז באַלד אום גלובליך דש דיא מענשן...", שאר. „עס ווילט זיך מקנא זיין די מענטשן...א׳ און אומממגלעך, אַז אין דעם געגנט זאָל זיין צער פֿון מענטשן", ח״י ב־ר איבז, סקיטאַלעץ, פֿעלד גערריכט, וואַרשע 1907.

אומגלויבלעכקייט — ← אומגלייבלעכקייט. „איז באַפֿרוכפּערט געוואָרן פֿון דער ׳געטלעכ־קייט׳ און נאָך אַזעלכע א׳ן", צבי כהן, פֿאָר, 1936 III 2.

אומגלויבן — דער, ־ס. 1. שטאַרקער ספֿק, סקעפּטישקייט. „ער איז געווען פֿול מיט יאוש און א׳", וועס, ׳דער איבערגאַנג׳. 2. ניט־פֿרומקייט, אַפּיקורסות. „זיין גאַנצע ארבעט איז געווען צו מאַכן אַ פּשרה צווישן א׳ און צוגע־פּוצטער רעליגיע", נש איבז, שד VIII. 3. פֿאַל־שער, שלעכטער גלויבן. „וען זיא ניכט בלײַבן אין דעם און גלויבן", לבֿ בנים על אבֿותם, האַלע 1732.

אומגלויבער — ← אומגלייבער. „לערן תּורה דר ואַרטן דוא זאָלשׂט קענן ענטפֿרן דיא נכרים אוי׳ דיא אונגלויבר", צאינה, ראה.

אומגלומט — די, ־ן. נעגל. דאָס ניט־גלומטן; אַנתאוהדיקייט; אינגעהאַלטנקייט. „קלוגע אויגן פֿון א׳", יג, איק, 1957 X 11.

אומגלומטן — אוטו & טרוו. גלומט אום, ~געגלומט. פּסדר גלומטן. א׳ (נאָך) פֿרויען. א׳ לוקסוס. ־ענישׂ.

אומגלות — [...גאָלעס] דער, ־ן. נעגל. היפוך פֿון גלות. „ניט אין דער ספֿערע פֿון געראַכט־אומגערעכט האָט זיך דער וויכוח געפֿירט, נאָר פֿון פֿרײַ און אומפֿרײַ, פֿון גלות און א׳", אפּא, געטראַכט מיט עבֿרי־טײַטש. ־דיק — אַדי.

אומגלחיש — [...גאָל(אָ)כיש] אַדי. וואָס איז ניט וויִ בײַ (פֿון) אַ גלח. זיך אויפֿפֿירן א׳. ־קיִיט.

אומגליטשיק — אַדי. 1. ניט־גליטשיק. א׳ער פֿאַראָקעס. 2. איר. אומגליקלעך. „גלײַך גע־פֿועלט בײַ זיך: צו שלמה־דודן איז צו שלמה־דודן — בין איך אויך ניט א׳", בערג, בײַם דניעפּער ו. ־יקיִיט.

אומגליטשן זיך — אוטו. גליטש זיך אום, זיך ~געגליטשט. אַ לענגערע צײַט זיך באַווועגן אויף (איבער) אַ גליטש. א׳ זיך מיט גליטשערע איבערן אײַז. ־עכין. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומגליובווערדיק — אַדי. נעגל. סטוטש. וואָס איז ניט ווערט, האָט ניט די ווערדע, אַז מע זאָל עס גלייבן. א׳ע ידיעה. ־יקיִיט.

אומגלויביק — אַדי. וואָס האָט ניט די אייגנ־שאַפֿט צו גלייבן; וואָס האָט אומצוטרוי, סקעפּ־טיציזם. קעמפֿן קעגן א׳ע שׂונאים. ־יקיִיט — „זעלבסטמאָרד איז אַ פּראָדוקט פֿון א׳", צייט, טמז, 1957 XII 6.

אומגליביקער — דער, וונ ־ביקע. סוב פֿון אַדי אומגלייביק. ספּעצ כּופֿר, ווער עס גלייבט ניט אין גאָט. זידלנאָמען פֿאַר אַ מענטשן פֿון אַן אַנדער אמונה. „אויסצוטיליקן אַזוי פֿיל אום־

גלייביקע (אַפּיקורסים) פֿון דער וועלט", אמד, די בלוט אַכצעטע פֿון פּאַריז, וויִלנע 1870. „וען מע האָט געהאַלטן בײַ אויפֿטרעטן קעגן אומגלייביקע, איז אַפֿילו אַזאַ ליכטיקער שטערן ווי ברוך שפּינאָזאַ אויך קיין יחסן ניט געוואָלן", מר V, נ"י 1910. „דער בישאָף האָט...אַליין באַשריבן, וויִ ער האָט אַרויסגעטריבן די אומגלייביקע", אַפּא, פּוילישע וועלדער.

אומגלייבלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט אַדאָרע עס איז שווער אין דעם (צו) גלייבן. א"ע פֿאַסירונג. 2. אויסערגעווײנטלעך; סענסאַציאָנעל. א"ע סיטואַציע. „ער אימפּאָנירט איר א"ע", מ. בורשטין, גודל. **־קייט** — „האָט זי מיט שרעק און דאָך מיט א' געקוקט אויף אים", וועס, 'איינער אַ מענטש'.

אומגלייבעוודיק — אַדי. דזו אומגלייבלעך, אַבער ווי אַ באַשטעגדיקע אייגנשאַפֿט. א'ער וויסנשאַפֿטסמאַן. **־יקייט.**

אומגלייבער — דער, ־ס. 1. ניט־גלייביקער; כופֿר, אַפּיקורס. „דער וואָס האָט ניט קיין אמונת חכמים...דער דאָזיקער איז עס אַן א'...זײַן נשמה וועט געווײס אייביק אין גיהנום ברענען", 'גדולת ר' וואָלף....' [יפֿ]. „'שטיי אויף דו, א"', ל. פֿינקעלשטיין, פֿון לאַנדאַן קיין אינדיע, וואַרשע 1895. 2. ווער עס האָט אַן אַנדער גלויבן. „מע שטיקט [די יידן], מע וועַרגט — און אַלץ אונטער דער רעליגיעזער מאַסקע, ווײַל זיי זענען ווערט, זיי זענען א"י, יופֿאַל, 1886, № 44. **־יש** — אַדי.

אומגלייך — אַדי. 1. ניט־גלײַך, ניט־גראָד. א'ע פּראָפּאָרציע. „[דעם רשעס] פֿלין איז אום גלײַך צום פֿל פֿון צדיק דער וויִדער קאָן אויף קומן, אבר דער פֿלט אוב קאָן ניט וויִדער אויף שטיין", סהמ, איוב, ח, 18. ער איז מײַן א'ן = ניט גלײַך צו מיר (לויטן יחוס, אָפשטאַם, פֿעאיקייטן אא). א'ער וועג = מיט גריבער, מיט בערגלעך. „דיא אום גלײַכן וועג וועלן זײַן צו גלײַך", סהמ, ישעיה, מ, 4. א'ער קריג, בערגגלג, פֿאַרמעסט אע = וועלן די צדדים זײַנען א' אין פּוחות. „אַרײַנצולאָזן זיך אין אַ שטריט מיט אַזוי אַן א'ן קעגנער", אמד, דער וואָל פֿיש, ווילנע 1866.

2. ניט־גלײַך צווישנאַנאַנד. א'ע פֿיס. א'ע אויגן. א'ע קאָמפּאַניע. „די שמידן האָבן געקלאַפּט מיט זייערע א'ע האַמערן די אָנגעבּרענטע אײַזנס אויף די קאָוואַלעס", צבי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואָזיע, וואַרשע 1906.

3. אומפּאַסיק; וואָס איז ניט צוגעפּאַסט. א'ע פּאָר. „אוב זולכר שידוך אום גלײַך איזט", ר' יוסף דאַרמשטאַט, [איבז], תורת משה, קאַרלסרוא 1770.

4. וואָס איז ניט על־פּי דין, ניט על־פּי מאָראַל. גיין אויפֿן א'ן וועג. „אויך דײַן קרומה און אומגלײַכה שטיקן טואה איך דען ביגערין", עיון, סה/ב. „נעם דיר ניט זעלכי אום גלײַכה דרכים פֿיר וואו ניט מיגלך איז", פּראָב, 1. וויִ א'! = ווי קרום! טענדאַו, 95. „איר העט וואהרהפֿטיג אום גלײַך גטאָן", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764.

5. אומגערעכט. „[אויב דו טראַכטסט אַז די רייד פֿון פֿאָטער] איז א', זאָלסטו אים [דעם פֿאָטער] דאָך געווינען געבן און זאָגן: מײַן ליבער פֿאָטער, דו רעדסט גאָר גלײַך", ר' אַבֿרהם עפּשטיין, בּרך אַבֿרהם, לאַשצוב 1817. *האָבן מיט א' = זײַן אומגערעכט. אַרכ. „אוב' דער זמרי האָט דא מיט און גלײַך געהאט, דען משה האט גנומן דיא טאָכטר פֿון יתרו א' [= אייִדער] דיא תורה איז גיגעבן גיווארן", מהם, יא/ב.

6. ניט־אַקוראַט, ניט־פּינקטלעך, ניט־געהעריק. אַן א'ע שריפֿט. „פּעליקן ולקט איין אַנדרן פּפֿייל נאם אוב' שוש אבר איין שוש איין און גלײַכן", בּבא־בוך, 370. „דער איזל דען זאָק גאר א' טרוג", ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686.

7. וואָס איז ניט אַזוי, איז אַנדערש; ניט־גלײַכווערטיק. „מיט דעם פֿייאר פֿון מזבח דאָס עז איז א' צו אַנדרי פֿייאר", ר' אַבּא בר' שלמה, סוד הנשמה, אמשט 1696. „עש איז גאר און גלײַך צווישן איין (מלך בשר ודם) אודר צווישן (הקדוש ברוך הוא)", לט, 2/7.

8. אַרכ. אומפֿאַרגלײַכלעך. „אוב' דיא חכמים האבן גיזאגט אין דער (גמרא) אינו דומה מועטין העושין את התורה, דש איז טײַטש, עש איז א' וויניג דיא דא תורה לערנן צו פֿיל לײַטן", צאינה, וירא.

או'מגליִ'כּאַרטיק — אַדי. וואָס איז ניט פֿון דעם זעלביקן מין, ניט אויפֿן זעלביקן אופֿן. א'ע אַנטוויקלונג. **־יקייט.**

או'מגליִ'כּבאַרע'כטיקונג — די, ־ען. נעאָל. פֿאַלשע כלומרשטע גלײַכבאַרעכטיקונג. „אַ רע־גירונג מיט קריגצושטאַנדן, מיט פֿאַרמאַסקירטער א', מיט אַ שאָוויניסטישער אַדמיניסטראַציע", ים, נײַס, 1922.

או'מגליִ'כגילט — די (?), ־ן. נעאָל. זיך באַציען צו עפּעס מיט א'. פּרווו צו פֿאַרבײַטן דאָס לעגנגערע וואָרט אומגלײַכגילטיקייט.

או'מגליִ'כגילטיק — אַדי. וואָס האָט אַן אינטערעס צו עמעצן, צו עפּעס. זײַן צו עפּעס א'. „ניט אַלע האָבן זי ליב, אַבער אַלע זײַנען א' צו אירע", רייד.

או'מגליִ'כגעוויכט — דאָס (די), ־ן. אומ־באַלאַנס אין וואָג. אין אַ צײַטווײַליקן צושטאַנד פֿון א'. א' צווישן די קעמפֿנדיקע צדדים. „אַ טיפּע א' אין דער פּסיכיק", טמז, 1961 VII 3. „קעגן אַ מיליטעריישער א' אין מיטעלן מזרח", א. וועזעל, פֿאָר, 1964 VIII 1.

או'מגליִ'כגראָדיק — אַדי. וואָס איז ניט פֿון דעם זעלביקן גראַד, מדרגה. אַן א'ע אינ־טיילונג. א'ער אויספֿרייט פֿון מעטאַלן. **־יקייט.**

אומגליִכהייט — די, ־ן. די א' אין דער גע־זעלשאַפֿט. „די דאָזיקע אידייע [פֿון דער סאָציא־ליסטישער באַוועגונג] צו באַצייכענען וויִ דעם מינימום פֿון א', אָדער ווי געזעלשאַפֿטלעכע גע־רעכטיקייט", אונזער צײַט, 1963, 1.

או'מגליִ'כוועגטיק — אַדי. מאַרק וואָב. וואָס די וועגט(לער) פֿון דעם זײַנען ניט גלײַך. א' בוידעם־שטיבל.

או'מגליִ'כווערטיק — אַדי. וואָס האָט ניט דעם זעלביקן ווערט. א'ע טענות, אַרגומענטן. **־יקייט.**

או'מגליִ'כזײַטיק — אַדי. מאַרק וואָב. וואָס די זײַטן פֿון דעם זײַנען ניט גלײַך. א'ער דרײַעק.

או'מגליִ'כמאָסיק — אַדי. פֿפֿ: ~גליִך־מעסיק. וואָס האָט ניט די זעלביקע מאָס, דעם זעלביקן קוואַנטום; וואָס איז ניט אויף אַ גלײַכן אופֿן. א'ע טעמפּעראַטור. א'ע באַמיאונגען. א'ע אַרבעט־פֿאַרטיילונג. א'ע טעמפּעראַציע, מוזט. **־יקייט.**

או'מגליִ'כצײַטיק — אַדי. וואָס איז ניט אין דער זעלביקער צײַט. א'ע געשעענישן. א'ע אָפּ־שאַצונג. **־יקייט.**

אומגליִך־צייכן — דער, ־ס. (מאָט) צייכן וואָס ווײַזט אויף ניט־גלײַכקייט — ≠.

או'מגליִ'כקאָנטיק — אַדי. וואָס האָט ניט קיין גלײַכע קאָנטן. א'ע קריסטאַלן. **־יקייט.**

אומגליִכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגלײַך. [א' — אַן אַלגעמיינער באַגריף, אומגלײַכהייט נאָר אַ געזעלשאַפֿטלעכער]. א' פֿון עטלעכע גרייסן. א' אין אַצײַטן צווישן מענטשן. „דאָס פֿעטע פֿון דער אונטערהויט פֿילט אויס אַלע א'ן פֿון קערפּער און גיט אים די שיינע רונדע פֿאָרעם", דר' י. איפּ, פֿגעז, פּאַריז 1948, № 1. „די רע־אַקציאָנערע...דעפּוטאַטן האַלטן זיך נאָך שטאַרק פֿאָר יידישער בירגערלעכער א'", נש איבז, שד VIII. „אין יעדער געזעלשאַפֿט, אַפֿילו אין אַ דע־מאָקראַטישער, זײַנען פֿאָראַן א'ן", ש. מאָר־גאָשטס, טאָג, 1963 II 16.

אומגליִך — דאָס (דער), ־ן. 1. צרה. יעדער מין געשעעניש, פֿאַרקומעניש וואו עס ווײַזט זיך אַרויס דער היפּוך צום גליק. אַרײַנפֿאַלן, אַרײַ־קריכן, פֿאַרקריכן אין אַן א'. פֿאַרשלעפּט ווערן אין אַן א'. אַרויסצײַגן, אַרויסשלעפּן, אַרויס־קריכן פֿון אַן א'. לאָזן אין אַן א'. אַנמאַכן אַן א'. אָט אין דעם טאָקע איז דאָס (דער) א'! הען, געזונט, געהערט — אַן א'! באַקלאָגן אַן א', שאָקלען מיט די קעפּ בײַ (אויף) אַן א'.

בײַם בּאָקלאָגן (זיך): אוי אַן א', אוי אַ בראָך. אַן א' איז מיר געשען, האָט מיך בא־געגנט, געטראָפֿן! אַן א' האָט זיך אויף מיר אויסגעריסן! „עס טרעפֿט זיך אַ צרה, אַ בראָך, אַן א'", שע. מיטן א' אין האַנט = אים טרעפֿט ניט אַן א', נאָר וואו ער רירט זיך ניט, האָט ער דעם א' בײַ זיך. ישׂראל קאַפּלאָן, דאָס פֿאַלקס־מויל אין נאַצי־קלאַם.

קללות: אַן א' זאָל דיך טרעפֿן. אַן א' אויף אים (זײַן קאָפּ, זײַן לײַב און לעבן)! אַן א' אים אין די זײַטן (בויך, קישקעס)! איין א' איז פֿאַר דיר וויניק!

„פֿון גליק צום א' איז אַ שפּאַן, פֿון א' צום גליק איז אַ מײַל (אַ שטיק וועגס)", שוו. „אַז דאָס א' איז גרויס — איז די הילף נאָענט", שוו. „א' בינדט צונויף", שוו. „פֿאַר איינעם אַ טובֿה, פֿאַרן צוויטן אַן א'", שוו. „דעם יידן מײַדט קיין א' ניט אויס", שוו. — „א' וואו קריכסטו? — צום קבצן", פֿוול.

„איך מיינט, איך ווער אויז אל מײַנם אונ־גליק", בבא־בוך, 503 [דאָרטן אויך: אונגליג, אונלוק, אונליג]. „דען אַלי און גליק...דיא אין דער וועלט גשיכט, וועט גערן דורך דן וויַן פֿר ריכט", צוכט. „גאָטס צאָרן האָט זיך אויס־

געגאַסן...אויף די אַרומיקע שטעט. ס׳האָט זיך אַנגעהויבן פֿאַראַמען מיט שלעק, מיט א״ן״, ממוס, שטורעמצייט.

2. ספּעצ אַן אייניקיקער באַשטימטער פֿאַל פֿון שלעכטן מזל; אומגליק(ס)פֿאַל; שלעכטער סראַף, רע־מזל, סיבה (קראַנקייט, אָנווער פֿון געזונט אָדער געלט, שׂריפֿה אאַזוי). אַן א׳, ער האָט געבראַכן אַ פֿוס. „צו יעדן א׳ דאַרף מען האָבן גליק״, שוו. „בײַ יעדן א׳ איז אויך פֿאַראַן גליק״, שוו. „אַז דאָס א׳ דאַרף איינעם טרעפֿן, טרעפֿט עס אים אויפֿן גראָדן וועג (אונטער דער פּערנע, אין דער אייגענער היים)״, שוו. „פֿון אַן א׳ וועלט מען קלוג, פֿון אַ שׂריפֿה וועלט מען רעכענ״, שוו.

„דאז מיר מײַנ גרויש...און גליק ניט גוטרי־מיט [= געטרויעמט, געהאָפֿט] האָט״, גה, 293. „טאָמער חלילה אַ פּאָגראָם, אַ כאַלערע אָדער אַזוי עפּעס אַן א׳ פֿון די הײַנטיקע א׳ן״, שע. „אַזא א׳ אויף זיך געבראַכט! וועמען זאָל איך באַשולדיקן?״, פּה, פֿון ווינטע לענדער. איר. אַן א׳ אין שטאָט (שטעטל), אַן א׳ אין באָד. *אַן אַן א׳, ניט קיין א׳ = א) ס׳איז אַן ספּנות; ב) עס מאַכט ניט אויס.

3. שלימזל. אַ שטיק א׳. — אַ מאַן איז ער? אַן א׳ איז ער. אַן א׳, ניט קיין בעל־מלאָכה. „אַז מײַן א׳ גיסט זיך אַן אַ גלאָז טיי, בריט ער זיך אָפֿ און צעברעכט די גלאָז״, רייד.

אומגליקהאַפּטיק — אַדי. אַרכ. דזוו אומגליק־לעך. „ער ניט וואָלט פֿון דען און גליק־האַפּטיגן מאַן רוט אַנטפֿאַנגן״, ספֿר משלים, פֿפֿדם 1686.

אומגליקהערער — דער, ־ס. ענצאָלד. פֿויגל פֿון דער ראַבן־משפּחה, נאָר אַ ביסל גרעסער וויַ אַ געוויינטלעכער ראַב, מיט ברוין־גרויע פֿעדערן. לעבט אין פּײַנטע וועלדער אין צפֿונדיקן קלימאַט, מערסטנס אין סי־בירער טונדרעס ביז צו דעם האַלבאינזל סאַכאַלין. Perisoreus infastus.

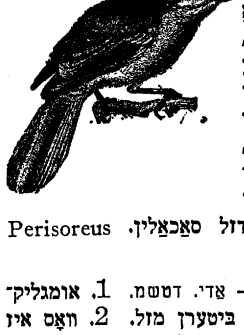

אומגליקזעליק — אַדי. דטשמ. 1. אומגליק־לעך; וואָס האָט אַ ביטערן מזל. 2. וואָס איז ניט אין צושטאַנד פֿון זעליקייט.

אומגליקזעליקייט — די (דאָס), ־ן. נעאָל. צאָרטע, שטילע אומגליקלעכקייט. „זאָל געמאָלט זײַן אַ שטילע, געבענטשטע אומגליקלעכקייט? און זי זאָל זאָכט און וואָרעם שטראָמען אין אַלע אַבֿרים? א׳ איז דאָס נײַע וואָרט פֿאַר [אַזא געפֿיל]״, חיים ליבערמאַן, פֿאָר, 1962 V 18.

אומגליקלעך — אַדי. 1. וואָס איז אין אַן אומגליק. אַן א׳ער מענטש. „איך בין רעכט אונגליקליך...דאש איך אין דיזן אורט גקומן בין״, מראות הצובֿאות, וואַנדזבעק 1718. „די אַרמע קראַנקע פֿרוי איז א׳...אַן אומגעהערטער אומגליק האָט איר געטראָפֿן״, גבֿ״ר מוילנא [גבֿריאל ראַוויטש], ריבֿ משפּחה, וילנע 1865. „אָט דעם אין באַשעפֿעניש זאָגט מען: לערן זיך אויס!״, ממוס, קליאָטשע. מאַכן א׳, אונטער־צינדן, מסרן און מאַכן א׳, דער חבֿרה־מאַן מאַכט מיך א׳! אָפֿט סוב. „די יללות און דאָס קרעכצן פֿון א׳ע, פֿון אָבֿידעטע און נויטבאַדערפֿטיקע״, ממוס, סאַקסע. „איר געפֿינט שטענדיק דעם בעסטן אויסגאַנג פֿאַר יעדן א׳ן״, ספּ, גלי־קלעכע און אומגליקלעכע.

2. וואָס פֿירט צו אַן אומגליק, בינדט זיך מיט אומגליק; שלעכט. אַן א׳ע סיטואַציע. אַן א׳ע צײַט. *א׳ אויסשלאָגן, אַרכ = אויסלאָזן זיך, אַרויסקומען א׳. „איזט דאָך זולכיש גאָר און גלילקיך אויז גישלאגין״, גה, 277. „אַווי א׳ האָט זיך אויסגעלאָזט דאָס פֿרײַנדשאַפֿט צווישן אים און משהלען״, ווינ, ׳דער אַרעמער יונג׳.

אומגליקלעכערווײַז — אַדוו. אויף אַן אומגליקלעכן אופֿן. זיך געפֿינען א׳ בעת אַ קאַטאַסטראָפֿע.

אומגליקלעכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט, מצב אָדער פֿרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגליק־לעך. „פֿאַרשאַלטענע א׳״, צייט, שאָטנס אויפֿן שניי.

אומגליקן — טרוו. אומגליק, געאומגליקט. נעאָל. נר. מאַכן אומגליקלעך, פֿאַראומגליק־לעכן. „דו שפּײַזסט מיט לידן מײַנע נעכט און אומגליקסט מײַנע טעג״, י. מאַניק, טריט אין באַגינען.

אומגליק(ס)פֿאַל — דער, ־ן. ← אומגליק, בב. „ער איז געוואָרן צוליב אַן א׳...אַן אייראָ־פּעאישער שרײַבער״, בעמ II.

אומגמראדיק — [...געמאָרע...] אַדי. וואָס איז ניט לויטן נוסח פֿון דער גמרא. „די שפּראַך פֿון דער איבערזעצונג איז אַזוי א׳, עפּעס קלעפּט זיך ניט״, קאָר II.

אומגנאָד — די, ־ן. פּפּ: ~גענאָד. היפוך פֿון גנאָד. אַרײַנפֿאַלן אין א׳. „אונזר פֿײַנד דיא אונז דורך איר שקרים וועלין אין און גינאד ברענגין״, אליעזר זוסמן רודלסום איבז, יודשר טרייאק, אמשט 1737. „מיר וייסן ניט צי זײַנען אַלע 5 ידישע רעדאַקציעס אין א׳ אָדער האָט זיך אייגער פֿאַרזינדיקט און פֿאַר אים לײַדן אַלע״, יופֿאַל, 1882 IV 8.

אומגנאָדיק — אַדי. פּפּ: ~גנעדיק. וואָס איז אַן (נ)גנאָד אָדער מיט זייער וויניק (נ)גנאָד. א׳ע מעשׂים, רייד. „דער הימל (גאָט), וואָס וואָר אומגנעדיק קעגן די עלטערן״, אמד, עוונגעניע, וילנע 1878. ־יקייט.

אומגע־ — די וועלטער וואָס מע גע־פֿינט ניט מיט **אומגע...** ← **אום + דעם ערשטן אות פֿון שטאָם.**

אומגעאַדלט — אַדי. וואָס האָט ניט באַקומען דעם ראַנג, טיטל פֿון אַדל. „דער אייניציקער פֿרעמיער פֿון ענגלאַנד וואָס איז געשטאָרבן א׳״. ־קייט.

אומגעאיבט — אַדי. דטשמ. אומגעניט. א׳ע הענטלעך. „לחלוטין א׳ע אַרבעטער״, פֿגעז, פּאַריז 1950, № 1.

אומגעאיי׳לט — אַדי. וואָס איז ניט אין איילעניש. א׳ע באַוועגונגען. „[זיין] טעמפּאָ איז מער פּאַמעלעכדיק, א׳, לאַנגזאַם און פּאַוואָלנע״, נ. זאַלאַוויק, פֿאָר, 1964 IX 19. ־ערהייט — אַדוו. טאָן עפּעס א׳, כמעט פּאַמעלעך. ־קייט.

אומגעאַכט — אַדי. 1. וואָס אויף דעם וועלט ניט געלייגט קיין אַכט. א׳ע רייד. 2. וואָס מע גיט ניט אַכטונג אויף דעם. לאָזן א׳ עפּעס אַדער עמעצן. 3. וואָס מע קען ניט באַאַכטן, אַבסערווירן. „דער אַבסאָלוטער שטח בלײַבט נאָך זײַן נאַטור נאָך א׳״, גומפ.

אומגעאַמעטריש — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי וויַ עס איז אַנגענומען אין געאַמעטריע. א׳ער באַווײַז.

אומגעאַנדערשט — אַדי. 1. פֿאַר אומ־אַנדערשן ←. איבערגעאַנדערשט; וואָס איז ניט גע־מאַכט אַנדערש. 2. ניט־געאַנדערשט, וואָס איז געבליבן וויַ פֿרײַער. דער טאָן פֿון דער רעזאָ־לוציע איז געבליבן א׳. ־קייט.

אומגעאַנט — אַדי. דטשמ. וואָס מע האָט ניט וועגן דעם ניט קיין פֿאַרגעפֿיל, קיין אָפּדאַכטע־נישׂ; וואָס דאָס הארץ האָט ניט געוואָגט. אַן א׳ע צרה. „אַן א׳ע אַחדות צווישן כל־ישׂראל״, ש. ביקל, טמז, 1962 IX 28.

אומגעאַנקערט — אַדי. 1. נישט־געאַנקערט. אַן א׳ער פֿאַס. „איר זאָלט ניט מער שרײַאן וועג פֿול מיט זינד זײַט נייארט דאָרך דר תּשובֿה, זונשט וועלט איר גלײַך אַז איינער דער דאָ זיאט אום גיאָקרט, דא ווקסן דערנר״, סהמ, ירמיה, נד/ב. 2. פּיג. וואָס גיט ניט אַרויס קיין גערע־טענישׂ; ניט־צוגעגרייט. אויפֿן הארטן, א׳ן אַמע־ריקאַנער באַדן. 3. [אַקצענט נאָר אויף אומ־] פֿאַר פֿון אומאַנקערן ←. פֿאַראַנקערט. „עס זאָל ניט בלײַבן אַ פֿערטל קבֿ ניט א׳ [שאינו הפּוך] אין אַ בית־סאה״, זרעים, לז/ב. ־קייט.

אומגעאַרבעט — אַדי. 1. איבערגעאַרבעט, איבערגעניצעוועט. א׳ע קליידער. 2. אַרכ. וואָס האָט נאָך ניט פֿונקציאָנירט, ניט געאַרבעט. „(שכל היולאני) איז טײַטש איין אום גיאַר־בייטר (שכל)״, איבז א. י. אויערבאַך, בחינות עולם, זולצבאַך 1744. 3. אַרכ. אומבאַאַרבעט. „מוזן אופֿט גאר לאַנג ליגן אום געאַרבט״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. ־ער־הייט — אַדוו.

אומגעאַרדנט — אַדי. 1. פֿאַר אומאַרדענען ←. 2. וואָס איז אין אַ שלעכטער אָדער גאַר־ניט קיין אַרדענונג. „אין־דער־אמתן איז די סיבה פֿון דער דאָזיקער קראַנקייט [שטאַמלען] אַן א׳ע אָדער געשטערטע נערוון־סיסטעם״, יובל XIV, 1־2. ־קייט.

אומגעאַרעמט — אַדי. אויך: ~געאַרעמט. דטשמ. נר. ארומגענומען מיט אַן אָרעם. פֿירן אַ פֿרײַנד אונטערן האַנט, א׳. דער אורח פֿאַר־טײַטשט ׳סבֿכים׳ (נחום, א, 10): „אומגעאַרעמט״. „אַ, דריק מיך פֿעסטער, א׳, דו האָסט אין מיר דײַן לעצטן פֿרײַנד״, סטנ. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעבאַטן — אַדי. וואָס מע האָט ניט גע־באַטן, ניט באַפֿוילן. „א׳ענער תּענית״, אמד, די נאָכט פֿון ט״ו פּסלו, וילנע 1893. ־ערהייט — אַדוו. טאָן עפּעס א׳.

אומגעבאַכן — אַדי. אונגיו. דזוו אומגעבאַקן. „וועז מאַן זי [= די מצה] האָט אַרויסגענומען אונגאַבאַכן, דאַרף מען ניט צוריק טון אין אויוון, זי איז חמץ״, הרבֿ א. ברודא, הליכות עולם, אונגוואַר 1866.

אומגעבאַקן — אַדי. גיט־געבאַקן, גיט־דער־באַקן. א׳ ברויט. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעבאָ'רן — אַדי. פּפּ: ~געבוירן. גיט־געבאָרן. „איין פֿאַר שפּרעכער וויל איך זעלבער זײַן, שפּראך זיך דער אונ׳ גיבאָרן", ׳מדרש ויושע׳, פּראַג 1686. „פֿול מיט אַלע לאַנג־פֿאַר־גלימט זונגן און א׳ענע געזאַנגען", יהואש, ׳אויפֿן שטראָם׳. „איך קוק אַרײַן אין אַן א׳ענער און שעמעודיקער וועלט", ימ איבז. טאַמאַס מאַן, טאָניאָ קרעגער. „איך זאָל ניט בלײַבן אייביק א׳", סוצ, יידישע גאס. ־קייט.

אומגעבויגן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← דוווו] 1. פּאַר אומבייגן ←. 2. גיט־געבויגן, גלײַך. אַן א׳ענער רוקן. „אונד וען דער שטריך פֿון דר (חכמה) זעהה לאַנג אונד אום געבוגין איזט אונד גיהט ביז אונטר דיא פֿינגר, דש וויזט אויף קלוגהייט אונד פֿר שטענדיקייט", איבז פֿון ר׳ מ. א. גאַלינו, חכמת היד, פּפּא תקנ״ט. „קעפּ א׳ פֿון זאָרג און לײַד", י. בּאַשוועזער, געזאַמלטע ווערק, נ״י 1911. „געפֿלוידערט וועגן דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט און דעם א׳ענעם ווילן פֿון ארבעטער־קלאַס", די גאַרבער שטימע, מאָסקוע 1924, № 2 3.

־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגעבויט — אַדי, פּאַר אומבויען ←. אי־בערגעבויט, אַנדערש געבויט. אַן א׳ער אַלטער בנין. [אומ־ איז דאָ דער קאָנווערב, שטאַרק אַקצענטירט]. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעבוי׳ט — אַדי. גיט־געבויט. „די יורשים האָבן זיך געקריגט און דאָס מיערל איז געבליבן א׳", רייד. [אומ־ איז דאָ דער נעגאַציע־פּרעפֿיקס, שוואָכער אַקצענטירט און אַן אַק־צענט אויפֿן שטאַם.]

או׳מגעבוי׳ערט — אַדי. וואָס מע האָט ניט אויסגעהוילט דורך בויערן. א׳ע ברעטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגעבוי׳רן — אַדי. ← אומגעבאָרן.

אומגע׳בונג — די, ־ען, דטשמ. נר. 1. אומ־געגנט, געאָגראַפֿישע סביבה. קענען די גאַנצע א׳. „וען מע זעט דאָס איבער יידן איז געקומען אַ שׂונא, מוזן די נעבן־ליגנדע מקומות אין די א׳ גוזר תענית זײַן", עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאָשוי 1866. 2. קריזיז, מיליע, סאַציאַלע סביבה. קענען אַלעמען אין דער א׳. „וואָס פֿאַר אַ דור און וואָס פֿאַר אַן ארבעטס־פֿעאיקע מענטשן קענען ארויסוואַקסן פֿון אַזאַ א׳?", זש, פֿאַריז 1948, № 1. „אַשס בילדער, וען ער באַשרײַבט די נאַטור און בכלל די א׳, זײַנען דאָס רוב געגנומען פֿונעם פֿאַמי־ליע־לעבן", שג, שלום אש. „כּדי צו שטאַרקן יידישקייט אין אַ ניט־יידישער א׳", טמז, 1962 XI 16.

אומגעבונדן — אַדי, פּאַר אומבינדן ←. אַרומ־געבונדן. [אומ־ איז דאָ דער קאָנווערב, שטאַרק אַקצענטירט]. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעבו׳נדן — אַדי. גיט־געבונדן [פֿרגל דפּוו. וועגן אַקצענט ← אומגעבויט]. „דער גאַ־וערנאר...האָט דערלאַנגט פֿלאַכקייטן מיט א׳ענע פֿראַזן", יג, טמז, 1964 17 VII. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעבויטן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← או׳מ־געבוי׳ט]. 1. איבערגעבויטן. „דער כישוף וועט צערונען און מיר זעען פֿלוצלינג וויידער...[דעם קיניג] ווי אַ חיה א׳", מר, לעבנס־באַשרײַבונ־גען..., נ״י 1906. 2. גיט־געבויטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגעבי׳לדעט — אַדי. א׳ ווי אַ פֿויער. „א׳ע לײַט מיט איין וואָרט...עטלעכע וויילדע אַזיאַטער", מרדכי אַסטראָווסקי, אַ מענטש אָהן אַ קאָפּ, זשיטאָמיר 1876. „אויסבעסערן, אויס־רייניקן פֿונעם מיסט [אונדזער זשארגאָן] וואָס אייניקע א׳ע און טאַלענטאָזע קליינע שרײַבער לעך...האָבן אָנגעמאַכט", אבג, יודישע פֿאָלקס־ביבליאָטעק, קיעוו 1888, № 1. „ס׳איז אוממעג־לעך, אַז אַן א׳ער...פֿראָווינציאַל זאָל האָבן אַזוי פֿיל ידיעות", י. גאָלדקאָרן, אונזער צײַט, 1964, 5. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעבירלעך — אַדי. אַרכ. פּפּ: ~גע־בערלעך. אומפֿאַסיק, גיט־לײַטיש. „קיניר האָט קיין און גבירלין וואָרט ווידר דען אַנדרין גירעט", גה, 181. „אבר ער זיא נור איין מאהל גשלאגין, וויל זיא איהמי אוהן גבירהרליכי רייד גיגעבין האט", יורה חטאים, פֿיורדא 1786.

או׳מגעבליי׳כט — אַדי. גיט־באַאַרבעט, רוי (וועגן לײַוונט, וואָס מע האָט ניט געווייקט און געטריקנט, געבלייכט עטלעכע מאָל, כּדי צו מאַכן פֿײַנער, ווײַסער, בלייכער). ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגעבע׳טן — אַדי. 1. וואָס איז ניט פֿאַר־בעטן געוואָרן צו קומען (צו גאַסט, צו אַ שמחה). „אַן א׳ענער גאַסט איז ערגער וי אַ בלאָטער (טאַטער)", שוו. „גוטע געסט קומען א״", שוו [וען אַ פֿרײַנד קומט אַרײַן אומגעריכ־טערהייט, אָדער וועט געזאָגט כּדי דער א׳ענער זאָל זיך ניט פֿילן שלעכט]. „אונדזער שטאָט ווילנע וועט געפֿלאָגט פֿון ניט־היגע א׳ענע געסטע...פֿיל מער אַלס פֿון פֿליי אום תשעה־באָב״, אמד, דער אונצײַטיגע בעזוך, ווילנע 1878. „די ציוויליזאַציע...איז פֿאַר גוטסקייט גע־קומען אַהער א׳, מיט בלוט און פֿײַער און זײַלן רויך", ממוס, קליאָטשע.

2. גיט־געבעטן. א׳ענע געשאַנקען. „אַז מע נעמט א׳ קריגט מען איבער די הענט", שוו. „אַ סך זענען דאָ, וואָס נעמען גאָר א״", ייִ, דער פּרימשעפֿע, אַדעס 1876.

3. פֿרײַוויליק, אומגעצוואונגען, אַן אַן אויפֿ־פֿאַדערונג. „פֿון אַן א׳ענער טובֿה קומט אַרויס אַ רעה", שוו (← אויך בּ4). זיך אָנגענעמען א׳ (פֿאַר) עמעצנס קריוודע. „ער ברענגט מיר אַזעלכע וואונדערלעכע זאַכן גאָר א״, טויזנט און איין טאָג, ווילנע 1878. „פֿאַראַרגן אונדז, אַרעמע יידישע קינדער, גאָר א״, ממוס, ווינטשפֿ.

4. וואָס מען איז מיט דעם ניט צופֿרידן (און לית־ברירה מוז מען פֿאַרשוויגן). אַן א׳ענע עצה. א׳ענע קינדער בײַם אַרעמאַן. ־ערהייט — אַדוו. „די אַלע וואויל דרשנים וואָס מאַכן זיך א׳ פֿאַר אָפּעקונעם איבער אונדז", ממוס, ׳צוריק אהיים׳. „זיי שטעלן זיך אַרויס אַלס אונדזערע כּלל־טוער, אַלס אונדזערע פֿאַרטרע־טער א״", מר v, נ״י 1910.

או׳מגעבע׳נטשט — אַדי. 1. וואָס האָט ניט באַקומען קיין ברכה. א׳ פֿון זיידן. 2. וואָס האָט ניט געבענטשט נאָכן עסן. זיך אויפֿהייבן פֿון טיש א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעבענויש — דאָס (די), ־ן. 1. דאָס אַרו־מיקע. 2. מעבל און אויסשטאַטונג פֿון אַ צימער. אַ שיין א׳ אין אַן אָרעם הויז.

או׳מגעבראָ'טן — אַדי. גיט־געבראָטן. א׳ פֿלייש. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעבראַכט — אַדי, פּאַר אומברענגען ←. אויסגעהרגעט, פֿאַרטיליקט. א׳ע קהילות, יישו־בים. די א׳ע מיליאָנען יידן. „דער שטאָלץ פֿון רעוואָלוציאָנערן זײַנען זייערע א׳ע פֿאַרטיידי־קער", מר III, נ״י 1908. ־קייט.

או׳מגעבראָ'כן — אַדי. 1. פּאַר אומברעכן ← [מיט איין אַקצענט אויף אום־]. 2. גיט־גע־בראָכן, שטאַנדהאַפֿטיק, פֿעסט. א׳ענער מוט. א׳ענע פֿאַרטיידיקונג. „א נייער...דאָקומענט וועגן וואַרשעווער געטא, וואָס אַנטפלעקט...די א׳ענע עקשנות און וויליק צום לעבן", ש. ל. שנײַדער־מאַן, טמז, 1962 19 XII. „פֿאַדערט...דעם א׳ע־נעם וויליק צום דורכהאַלטן", רעדע פֿון דעם דזשפּוסאַט אינגאַצי יענגער אויף דעם פּלענום פֿון דער סיים־זיצונג, לבוב 1932. 3. כסדרדיק, וואָס ציט זיך אַן איבערריס. „דער גלות איז מער וי צוויי מאָל אַזוי די לענג וי די יאָרן פֿון מלוכהשאַפֿט, און עס איז אַ דורכויס א׳ענע נע קייט", בצג, טמז, 1964 30 IV. 4. גאַנץ, אַרויסגעמען פֿון קאַסטן די א׳ענע גלעזער. ־קייט — א׳ פֿון געמיט.

או׳מגעבראָ'נדיקט — אַדי. 1. וואָס איז ניט באַצייכנט מיט אַ קאָנטיקן אויסגעברענטן, אויסגעקריצטן צייכן. א׳ע פֿערד. 2. וואָס איז ניט אָנגערופֿן געוואָרן מיט אַ באַליידיקנדיקן עפּיטעט. „ער האָט אַ מויל — פּעך און שוועבל. קיינער פֿון זײַנע באַקאַנטע איז ניט געבליבן א״", רייד.

אומגעבראָקט — אַדי. 1. גיט־געבראָקט, גיט־צעברעקלט. אַ גאַנצע, אַן א׳ע מצה. 2. אויך ניט פֿאַרנעצט אין וואַסער אַדער וואָס האָט אין זיך וואַסער. ← דוווו.

אומגעבראָקטס — דאָס. מצ נב. דאָס וואָס איז ניט געבראָקט, ניט צעקרישלט, ניט צע־ברעקלט. געווײַנטלעך וועגן מצה. עסן בלויז א׳ [בײַ פּוילישע חסידים פֿלעגט מען די ערשטע זיבן טעג פֿון פּסח ניט אַרײַנבראָקן מצה אין יויך, זופּ, באַרשט אא. בלויז דעם אַכטן טאָג פּסח האָט מען שוין געגעסן אויך געבראָקטס].

אומגעברויך — דער, ־ן. היפֿוך פֿון געברויך. „די ביכער וועלן זיך בײַ זיי בלויז וואַלגערן,... פֿאַרשטויבט וועלן פֿון א״", א. גאַרדין, ׳אַנאַו־סקי...׳, ל״א 1957.

או׳מגעברוי׳כלעך — אַדי. וואָס מע קען עס ניט געברויכן, ניצן. וועלן קאַליע און א׳, א׳ער מאַטעריאַל. בײַ יוסף מאַרשן, חונך לנער, פֿיור־דא תקל״ד: און גיברויכליך. ־קייט — א׳ פֿון צוגעשיקטע מאַטעריאַלן.

אומגעברענט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומ־געבויט.] 1. אַרומגעברענט; אַ ביסל צוגע־ברענט, געטראָפֿן פֿון פֿײַער. פֿאַרקויפֿן שפּאָט־

בילִיק א"ע סחורה. 2. וואָס פֿײַער האָט עס ניט אָנגעצירט. „טוא אַניין פֿיר לויט רויזן זאַפֿט, איין קווינט אום גבֿרענטין ווין שטיין", סור, כז/ב. 3. דזוו אומגעלאָשן, בב ← א"ע קאַלך. ־ערהויט — אדוו. ־קויט.

אומגעאָלט — אדי. מיט אַן א"ר, שטעכיקער מאַרדע. ־ערהויט — אדוו.

אומגעאַנגען — אדי, פֿאָר אומגיין ← א"ע קלאַנגען. די א"ע מגיפֿה.

אומגעגורט — אדי, פֿאָר אומגורטן ←. 1. אַרומגענומען מיט אַ גאַרטל. „אחשורוש...אום גיגוירטט מיט איינם גוירטל פֿון לויטרם גאָלד", יוסיפֿון, אמשט 1661. 2. אָנגעלאָדן, דורכגענומען. „גאָט איז אום גיגורט מיט שטאַרק", ברכת המזון, אמשט 1723, לג/א [טײַטש פֿון: 'אל נאזר בגבורה'].

אומגעגנט — די (דער), ־ן. 1. קאָנט אַרום אַ געוויסן פּונקט; שטעטלעך אַרום אַ שטאָט אַדער שטעטל; פֿאַרשטעט אַרום אַ שטאָט; דער אַרום־און־אַרום. די א' פֿון אונדזער היימשטאָט. אַזוי רעדט מען אין דער גאַנצער א'. „די שטאָט...האָט זייער שיינע א'ן אַרום זיך", אמד, יעקעלע גאָלדשלעגער. 2. דאָס וואָס איז נאָנט צו אַן אינעוויניקסטן אָרגאַן אין קערפּער. אין א' פֿון האַרץ, פֿון די נירן.

או'מגעגע'מן — אדי. וואָס האָט ניט טועם געווען קיין שפּײַז. „אַז מע לייגט זיך א' שטייט מען אויף אומגעשלאָפֿן", שוו. „די זעלביג נכט ליגט זי זיך און געשׂן נידר", בבֿא־בוך, 103. „איין מאָלט איז גיווען ערב שבת, האָט ער ניט קענן פֿר דינן, דא איז ער און גיגאַנגן גיבליבן מיט אַל זײַנם גיזינד", לט, קה/ב. „זי איז אַזוי א' וויטער אין וועג אַרײַן", י"ר, דער טרייער געליבטער, וואַרשע 1881. „דער וואָס פֿאַסט שטענדיק ווערט ער אָנגעוואָרפֿן אַ זינדיקער מענטש וואַרן ער קען נישט לערנען תורה א"י, משה אהרן גליקמאַן מליקאָוא, ברכי נפֿשי, וואַרשע 1898. ־ערהויט — אדוו. זיך לייגן שלאָפֿן א'.

אומגעגראָבן — אדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פֿאָר אומגראָבן. 2. ניט־געגראָבן. דער קאַנאַל איז געבליבן א'.

או'מגעגרא'מט — אדי. וואָס איז אַן גראַמען. שרײַבן מאַדערנישטיש א"ע לידער. „דאָס געדיכט איז איבערזעצט פֿון כינעזיש...איך מאַך מיט אַ כיוון אַן א"ע איבערזעצונג", מר וו, נ"י 1908. ־ערהויט — אדוו. ־קויט — „די ביבלישע, אַלטערטימלעכע א"י", י. העשעלעס, צוק, 1964, VIII-VII.

אומגעגריזלט — אדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פֿאָר אומגרעזלען ←. 2. ניט־געגרעזלט. „אומגעוואַשן און די האָר א'", רייד.

או'מגעגריי'ט — אדי. ניט־געגרייט. „לוצקיס פּאַעטיש געמיט שטייט א' אין מיטן...פֿון יום־טובֿ", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור, נ"י 1958. ־ערהויט — אדוו. ־קויט.

או'מגעדא'וונט — אדי. וואָס האָט ניט געדאַוונט שחרית אינדערפֿרי אַדער מנחה־מעריב. עסן א' — געוויינטלעך וועגן פֿרישטיק, אָנבײַסן, וואָס מען עסט פֿאַרן דאַוונען שחרית, הגם מע טאָר עס ניט. „אין דינגים באַהאַוונט און עסט א'", פֿוול. וועגן אַ משׂכּיל, אַן אַפּיקורס. א'ער שייגעץ = זידל־אַדער מוסר־אויסדרוק בנוגע אַ יונגן אַפּיקורס אַדער סתם אַ חבֿרה־מאַן. ־ערהויט — אדוו. „ער האָט זיך אַפֿילו דערמאַנט אַז ער עסט א', געווען אָבער אַזוי פֿאַר־טיפֿט אין דער אַכילה אַז קיין זאַך איז אים נישט אָנגעגאַנגען", אפּא, פּוילישע ווערטער.

אומגעדאַכט — אין אויסדרוק: *א' זאַלסטו זײַן (ווערן) = דײַן געדאַנקעניש זאָל פֿאַרגעסן ווערן, פֿאַרלאָרן גיין.

או'מגעדוי'ערדיק — אדי. נעאָל. וואָס גע־דויערט ניט (לאַנג). אַן א' שוויצגן.

אומגעדולד — דאָס (דער). מצ נב. היפוך פֿון געדולד. וואַרטן אין (מיט) א'. ווערן אויפֿ־געריצט, ווערן אויסער זיך פֿאַר א'. אײַנהאַלטן דאָס א'. אַרויסוויזן א'. „וואָס פֿור און גידולד אין מײַנש גמוהט", מאַרשן, לשון זהב, אמשט תצ"ד. „[דעם בעל־מקנאס] הערץ ברומט שטעץ פֿר אום גדולט", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ"ט. „דער א'...[די נײַע געריכטע ווען] פֿאַר־שפּעטיקט זיך", ב. שעפּנער, פֿאָר, 1963 ו 8.

או'מגעדו'לדיק — אדי. 1. וואָס איז אַן גע־דולד. זײַן, ווערן א'. וואַרטן א'. די יוגנט איז א'. „מאַכטש קינד בלד אום גידולדיג", צוכט. „איך צייל יעדע שעה פֿון דעם זייגער וואָס שלאָגט און קוק א' אין פֿענצטער, צי ס'טאָגט", אָר, 'איך זינג'.

2. ניט־מישבֿדיק; אומטאָלעראַנט. „דען ווען ער לײַטן איז געלט שולדיק איז ער דיר רעכט צו פּסקינן אום גידולדיג", עיון, מה/א. „איין און גידולטיגר טוט נאַריש, אבר ווער עש בי־טראַכט דער האָסיט עש", משלי בלשון אשפּנז, פּפֿדמ 1713. 3. ניט־אײַנגעהאַלטן, נערוועז. אַן א'ער יוגנטלעכער. „ער איז געווען א' און אויסער זיך", ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „אַ פֿרוי קען נאָך א'ער זײַן אין איר באַגער ווי אַ מאַן", ווײַס, 'ווי דער גורל פֿירט', ־יקויט — „עס איז גאָר אוממעגלעך צו באַשרײַבן מיט וואָס פֿאַר אַן א' האָט אַרעסינ'ע ערוואַרט איר נײַע בעסטע פֿרײַנד", ג'ל'כ'ז [איבז], קאָמבער מיט דער פּרינצעסין ארעסי־נײַ, וויליע 1870. „מוז איך, אַפֿילו מתּוך אַפֿעקט פֿון א', אַ טראַכט טון", 'טאָגבוך', יובל XIV, 1-2.

אומגעדונגען — אדי. 1. פֿאָר אומדינגט זיך ←. 2. וואָס מע דינגט זיך ניט דער־בײַ. קויפֿן עפּעס א'. ־ערהויט — אדוו.

או'מגעדע'נקלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט געדענקען. א'ע צײַטן, יאָרן. א'ע קלייניע געשעענישן. ־קויט.

או'מגעדע'קט — אדי. 1. ניט־באַדעקט. א'ער דאַך. אַן א' הויז = אַן אַ דאַך. 2. וואָס פֿאַר דעם איז ניטאָ קיין געלט־דעקונג. א'ע הוצאות. אַן א'ער טשעק. 3. ניט־געשלאָסן. וואָס ענ־דיקט זיך ניט מיט אַ קאָנסאָנאַנט. „אין אין טראַף", מוז, יושפ XX, 3. 4. ניט־באַשיצט. דער באַטאַליאָן איז געבליבן א'. ־ערהויט — אדוו. ־קויט.

או'מגעדרא'שן — אדי. ניט־געדראָשן. תּבֿואה, זאַגגען. ־ערהויט — אדוו.

או'מגעדרו'נגען — אדי. 1. וואָס איז ניט אַ רעזולטאַט פֿון לאָגישן טראַכטן. ס'איז אומ־לאָגיש און א' אַז... 2. אומגעצוואונגען. „אַלזו גיגט דער אַלט מאַן...מיט נאָך צוויי־יא מאַנן אין דאש פֿײַער און גיהייסן אוני און גידרונגן", מב, מעשׂה קצב.

אומגעדרוקט — אדי. ניט־געדרוקט. די דערציילונג איז געבליבן א'.

אומגעדריי'ט — אדי. 1. איבערגעדרייט, אי־בערגעקערט. „[דער גאַרגל] זעט אויס ווי אַן א'ע לייקע אַדער אַן אָפּגעשניטענער קאָנוס", פֿענד, ווילנע 1924, № 9. 2. ניט־געדרייט [וועגן חילוק אין אַקצענטירן ← אר־מגעבוי־ט]. א'ער פֿאָדעם.

3. בלײַבן א' = א) ניט דערגרייכט דעם ציל, צוועק. „און סאָמע בײַם רעכטן האָק בלײַבּ איך גאָר א'!", יל, ניט טויט, ניט לעבעדיק, ווילנע תּרנ"ח; ב) (וועגן אַ פֿרוי) בלײַבן ניט חתונה־געהאַט [ווײַל בײַ דער חופּה דרייט מען די כלה זיבן מאָל אַרום דעם חתן]; ג) וואָס מע האָט מיט איר ניט געטאָנצט. אַן א'ע זיצט זי בײַ דער וואַנט. 4. ניט־גדעדרייט (אין דער פֿליישׂ־מאַשינקע), ניט־צעמאָלט. א' פֿלייש. ־ערהויט — אדוו. ־קויט (בו).

או'מגעדרע'שט — אדי. דזוו אומגעדראָשן ←. „אַ האַרמע א'ע תּבֿואה", משניות כּבֿ ונקי... ועם ע"ט נר נשמה, לעמבערג 1872.

או'מגעהא'לפֿן — אדי. וואָס מע העלפֿט דעם ניט. א'ענער אַרעמאַן. „און כל המיני עוולות וואָס עס קען חלילה מיט דער צײַט געשען אין שטאָט צולײַב דער א'ענער אַרעמקייט", ש. י. אַבֿראַמאָוויטש [= ממוס], 'משׂכּיל אל דל', קמ, 1865, № 4. ־ערהויט — אדוו.

או'מגעהא'מעוועט — אדי. 1. ניט טאָרמא־זירט; ניט־אײַנגעהאַלטן. לאָזן פֿערד־און־וואָגן א'. 2. וואָס איז ניט געהאַמעוועט, אומגע־צוימט; הפֿקרדיק. א'ער טעמפּעראַמענט. א'ע תּאוה. א'ער, ווילדער טאַלאַנט. „אַן א'ע לײַדן־שאַפֿט צו געלט", ש. ביקל, טמז, 1964 VIII 30.

או'מגעהא'ריש — אדי. [אייגנטלעך בלויז אַ דיאַלעקטישע שרײַבפֿאָרעם פֿאַר אומגעהײַ־(ע)־ריש.] דזוו אומגעהײַערן(יש). פּד, מעג. „כאָפּט זיך אַרויף אויפֿן מעכטיקן עק פֿון אין פֿיש", ב. רעסלער, טמז, 1961 VII 8. אין פֿאַרבינדונג מיט קול, שרײַען אע = היסטעריש, ווילד און קוויטשיק. „פֿון וואָלד האָבן זיך געטראָגן א'ע קולות", אפּא, פּוילישע ווערטער. „וועדט דער פֿריץ רויט ווי צוויק, נעמט שרײַען א'", צייט, 'חד־גדיא'.

אומגעהאָר(כ)זאַם — אדי. *Mhd:* un-ge-hôrsam. 1. דטשמ. ← אומגעהאָרכיק. „א'ער דינער", אמד, דער שאָף מיסטטער, ווילנע 1887. „זיך אָפּרעכענען מיט זײַנע א'ע קנעכט", מר V, נ"י 1910. 2. ארכ. אויך סוב, אויך וועראָל. ווידערשפּעניק; וואָס טוט קעגן אַ העכערער מאַכט. „אונזר און גיהרשׂום איז גרוש", מ. שערמילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, יד, 7. „אונ' מיך בפּני השׂררה ואר אונגרהשם [= אומגעהאָרזאַם] אן גיקלאגט", גה, 382. „דיא און גיהארשׂימה אבר הייסן נאַריין", משלי בלשון אשפּנז, פּפֿדמ 1713. מלל פֿאַרטײַטשט

׳אשר מרה את פּיה׳ (מלכים א, יג, 26): „אונ־גיהארזם״. [תּי: „האָט וויידערשפּעניקט״]. דער אורח פֿאַרטיטשט ׳סרבים׳ (יחזקאל, ב, 6): „אונגעהאָרזאַמע״. ־קייט — „אַקציעס פֿון א׳ ברעכן דורך די באַשטימטע גרענעצן וואָס זיגנען אַוועקגעשטעלט אויף דער אויפֿפֿירונג פֿון די אייזנבאַנען״, מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פֿרינציפּן.

אוֹ׳מגעהאָ׳רכיק — אַדי. נעגאַל. ניט־פֿאַלגעוו־דיק. וואָס האָט די טבֿע ניט צו געהאָרכן. א׳ע קינדער. „פּטור געוואָרן...פֿון די שטענדיקע מורדים, די שטענדיקע א׳ע״, לע, טמז, 1964 III 15. ־יקייט — „דעריבער איז יעדע א׳ לגבי [דעם פּויפּס] אַן א׳ לגבי גאָט״, ר׳ דאָקטער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב׳׳א 1949.

אוֹ׳מגעהו׳בלט — אַדי. 1. ניט־געהויבלט. „בײַ א׳ע טישן איז דאָ און דאָרט געזעסן אַ ייד איבער אַ ספֿר און געלערנט״, אפּא, טענ־צערין. 2. וואָס איז ניט געמאַכט ריין און גלאַט. „דורך אַן א׳ן שפּאָס״, אמד, די אַלטע ליבע דאָסטעס ניט, ווילנע 1876. „זי האָט אַ זינגענדיקע, הגם אַן א׳ע שטים״, ב. ריזקין, א גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. 3. וואָס האָט ניט קיין מאַנירן; נאַטירלעך, פּראָסטלעך, רוי. אויף אַן א׳ן אופֿן. „פֿול מיט רויע, ברוטאַלע גוואַלד, מיט גראָבע א׳ע פֿויסט־קראַפֿטן״, מר V, נ״י 1910. „[ער] איז נאָך געווען יונג, א׳ און מוראדיק ניט־געזעלשאַפֿטלעך״, מוק, פּרץ און דאָס יודישע טעאַטער. „קומט ער אַרײַן, אַזאַ א׳ער קומט ער אַרײַן״, הל, לידער פֿון גן־עדן.

־ערהייט — אַדוו. גיבן די ברעטער א׳, ־קייט — „וועלן ניט אויסגעלאָזט די סאָציאָ־לאָגישע א׳ן וועגן יחידן״, לל, איק, ר״ה תשכ״ד.

אוֹ׳מגעהוי׳ער — דזוו אומגעהײַער. נר [בלויז אַ ליטעראַרישע פֿאָרעם]. „די א׳ע שרעקן פֿון דעם איצטיקן וועלט־קריג״, זשיט IX, נ״י 1919. „א׳ער געדולד, ריזיקע פֿלעכן און שאַרפֿזין האָבן גובֿר געווען די צײַטן״, קאָר II.

אומגעהויער(י)קייט — דזוו אומגעהײַער(י)־קייט. ← דפֿוי. „א מענטש איז אַ רינגעלע פֿון דער א׳יקייט, וואָס ציט זיך פֿון אַברהם אָבינו עד סוף כל הדורות״, שג, דערציילערס און דאָ־מאָניסטן I.

אומגעהוירעש — אַדי. דזוו אומגעהײַערעש. נר [בלויז אַ ליטעראַרישע פֿאָרעם]. „דער ביק... האָט געגעסן־פֿערט דעם הירש מיט אַן א׳ רעזולן״, אפּא, ׳פּייערדיקע צלמים׳.

אוֹ׳מגעהי׳ט — אַדי. ניט־געהײַט. א׳ע פֿאַר־מעגנס. ־קייט.

אוֹ׳מגעהי׳ליקט — אַדי. ניט־געהיילט. די פֿאַרגעסענע א׳ע קרבנות. ־קייט.

אוֹ׳מגעהי׳ם — אַדי. ניט־געהיים. א׳ע וואָלן. א׳ע צוגרייטונגען צו מלחמה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעהי׳ס׳ן — אַדי. ניט־פֿאַרזאָגט, ניט־באַפֿוילן, פֿרײַוויליק. „וער טוט עס א׳?״, וועס, קנאָפּ און תּאוה. „אלזו גינג דער אַלט מאַן... מיט נאָך צוויי א מאַנן אין דאש פֿײַער און גי־הייסן אונ׳ און גידרונגען״, מב, מעשׂה קצג. ־ערהייט — אַדוו. טאָן עפּעס א׳.

אוֹ׳מגעהי׳ער — אַדי. זייער אָפּט אַדוו. *Mhd*: un-gehiure. [אין לד געקומען דורך דער ליטעראַטור]. 1. גוואַלדיק, קאָלאָסאַל, וואָס איז אין אַ גאָר גרויסער מאָס. א׳ גוט, שלעכט; א׳ וויכטיק. אַן א׳ער מהלך. „פּלוצלינג הערט מען אויף דעם אָקרעטע אַן א׳ן קנאַק״, ראַבינזאָן קראזוע דער יונגערע, וואַרשע 1874. „זײַן קלוגער קאָפּ האָט אים פֿאַרשאַפֿט דעם א׳ן רײַכטום״, לאָט, מאָמאָן. „פֿאַראָם האָט זי מײַן נאָמען איבער דער ציצ פֿון אונדזער געשפּרעך דערמאָנט א׳ מאָל״, וועס, ׳וי דער גורל פֿירט׳. „דער קעלער אַליין איז א׳ גרויס״, יר I. „ס׳שפּאַרט דער רויך אַלץ א״, אָר, ׳דער אויוון׳. 2. שלעכט, שוידערלעך, אַכזריותדיק. א׳ע פּיין. א׳ע מעשׂים־תּעתּועים.

אומגעהײַער — דער, ־ס. ← דפֿוי. 1. אַ מין גרויס (און בייז) לעגענדאַריש באַשעפֿעניש. אַ מעשׂה מיט אַ לינדוואָרעם, מיט אַן א׳. „דיא ערשטע הישטאריא פֿון איינם סוחר אונ׳ אונ־גיהייאר אודר גישפּענש״, מראות הצובֿאות, וואַנזבעק 1718. „ער איז געקומען צו די טירן פֿון גיהנום, די טירן זיגנען געווען געשפּאַרט און צוויי שרעקלעכע א׳ זיגנען געשטאַנען אַלס וועכטערס״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלע־טער, פּעטערבורג 1901, № 17. „די שקיעה זינקט אין דעם פֿאַרפּעכטן וואַלד, זי בלוטיקט אין די האָר פֿון דעם פֿאַרצוויגטן א״, חג, ׳אַ טאָג אין וואַלד׳.

2. יעדער מין באַשעפֿענישׂ, וואָס עס איז אַ גרויסע ספּנה זיך צו באַגעגענען מיט דעם. דער א׳ פֿון די היללן. „ויהי׳ נועם׳ איז אַך גוט פֿאַר און גיהײַאר: עש איז קיין זײַ״ן אין ׳ויהי׳ נועם׳, דאָרום וועלכער דער עש זאגט זיבן מאל — דער וועלט בישירמט פֿאַר כּלי־זיין״, ספֿר המנהגים, אַמשט 1723, ג/א. „אונ בהיט אונז פֿאַר וואַשר אונ פֿר פֿײַער אונ פֿאַר אַלים אום גהײַער, אונ פֿר אַלע גשיכנישׂ, בייז וויגד, בליץ אונ דונר שלאָק״, תּחנות ובקשׂות, דירנפֿורט 1798, כ/כ [איבערדרוק ווילנע 1858]. „באַהיט מיך פֿאַר אַלע אומדערבאַרמיקע האַנט, פֿאַר וואָסער און פֿאַר פֿײַער, פֿאַר אַלע בייזע א״, איין נייע שס תּחינה, פּיעטריקאָוו 1881.

3. ספּעצ שד, טײַוול. „אַזוי רופֿט ער איין רוגטר אין דעם ברונן...בישטו איין גיהײַאר אודר בישטו איין און גיהײַאר. וויא דיא גוטי פֿילצל דאש הערט...דא ענטפֿרט זיא...איך בין ג י ה ײַ א ר אונ׳ בין איין מענש״, מב, מעשׂה ק. „זי האָט געשוואירן און געטאָן אַלץ וואָס דער שד, דער א׳, האָט איר געבאָטן״, באָש, פֿאָר, 4. VIII 1961

אומגעהײַעריק — אַדי. דזוו אומגעהײַער, אַדי. „לכן דארום זולן אונ׳ גיהייאריגי טיר אונ׳ פֿיגיל דארענן וואנן מרדיר אונ׳ וויללן קאצין אונ׳ דיא יונגן שטרוסן״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, נ, 39.

אומגעהײַער(י)קייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט, מצב אַדער פֿרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגע־הײַער. ← אומגעהײַערישקייט.

אומגעהײַע(ע)ריש — אַדי. פֿפֿ: ~גע־הײַ־ערש. דזוו אומגעהײַער ←. „דער ר׳ וועלוול האָט אַנגעהויבן פֿאַרן עמוד שבת צו דאַוונען מיט אַזוינע אומגעהײַרשע געשרייען...״, ׳גדולת ר׳ וואָלף׳ [ייפֿ]. „מיט דעם גרויסן אומגעהײַרישן גוטן יידן״, דאָרטן. [די סאַמע פֿאַרשפּרייטע פֿאָרעם פֿאַרן אַדי.]

אומגעהײַערישקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פֿרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגע־הײַעריש [בעסער ווי אומגעהײַע׳ריקייט].

אומגעהייצט — אַדי. אַן א׳ער אויוון. אַ קאָלטע א׳ע שטוב. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעהייראַט(עט) — אַדי. דטשמ. נר. ניט־חתונה־געהאַט. „אַן א׳ער יונגערמאַן פֿון לאַנ־דאַן״, פּ. ג., נסים מן השמים, לובלין 1914.

אומגעהילט — אַדי. [וועגן אַקציענט ← אום־געבויט.] 1. פּאַר אומהילן ←. אַרומגעוויקלט. אַן א׳ע פֿאַטשיילע אַרום די פֿלייצעס. „אונ׳ מרדכי גינג אויז...מיט אײַנער גרושׂ׳ גילדני קרון, אונ׳ אום גיהילט מיט פֿעלן לעבן וואַגט...״, צאינה, תּרגום שני. „אונ [משה איז] מיט ליכט אום גהילט...וי מן זיך אין איין טלית אײַן הילט״, ר׳ אַהרן מטריבֿש, מצח אַהרן, וואַרשע תר״ג. 2. ניט־פֿאַרהילט. „יונגע בריסטן, א׳ע, נאָר אין העמדער לופֿטיקע״, אפּא, קאַראַוואַנען. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעהינדערט — אַדי. דטשמ. נר. אומגע־שטערט. „אין גן־עדן...א׳ קומען צו קענען״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשׂות II, סאַטמאַר תּרל״ב. „זאָלן קענען א׳ אָפּפֿערן יעדן טאָג אַלע קרבנות״, ר׳ יצחק איטשה האַמבורגער, ספּורי קורות ישׂראל, קראָקע 1895.

אומגעהעצערט — אַדי. 1. ניט־געהעצערט. ניט־פֿאַרגרעסערט. א׳ע פּרטים. א׳ער לוין. 2. ניט־דערגרייכט צו בעסערע רעזולטאַטן. א׳ע פּראָדוקציע. „דער דאָזיקער רעקאָרד איז נע־בליבן שטיין א׳״, פֿאָס, 1964 VIII 1.

אוֹ׳מגעהע׳רט — אַדי. 1. זייער גרויס; אויסערגעווײַנלעך. סענסאַציאָנעל. א׳ע פּאַסי־רונג. „אַן א׳ער אומגליק האָט איר געטראָפֿן״, גב׳׳ר מווילנא [גבֿריאל ראָוויטש], ריב משפּחה, ווילנע 1865. „זענען 10 מיליאָן געווען אַן א׳ע סומע״, לאיזע, דעם קעניגס געשעפֿטספֿערזאָר־גער, בוקאַרעשט [יאָז].

2. סקאַנדאַליזע, הימל־שרײַענדיק. א׳ע מעשׂים־תּעתּועים. „ערויסגערופֿן די אין דער וועלט־געשיכטע א׳ע שחיטה״, די נאָרבער שטימע, מאָסקווע 1924, 2-3.

3. זייער שטאַרק. „עס אַנטוויקלט זיך אַן א׳ער עגאָיזם״, פֿגנז, פּאַריז 1949, № 10-11.

4. ניט־דערהערט. א׳ע בעשׂעריין. א׳ע רופֿן נאָך הילף. „ער פֿלעגט שטונדן ליגן לעבן אירע פֿיס און איז געבליבן א׳ פֿון אירע״, אמד, די שקלאַווערײַ, ווילנע 1887. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעהעריק — אַדי. 1. וואָס האָט ניט קיין שייכות צום ענין, איבעריק. א׳ע רייד. 2. ניט ווי עס באַדאַרף צו זײַן; ניט ווי עס פֿאַדערט זיך. אַרבעטן א׳. ־יקייט.

אוֹ׳מגעוואַ׳גט — אַדי. דטשמ. מאַרק וואָג. וואָס ווערט ניט געטאָן מחמת מורא; וואָס מע דערוועגט זיך ניט צו דעם. כּמעט פּחדנותדיק. א׳ער אַרויסטריט. א׳ע אונטערנעמונג. ־קייט.

אוֹ׳מגעוואוי׳גן — אַדי. קויפֿן ברויט אויפֿן אויג, א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אוֹ׳מגעוואוי׳נט — אַדי. ניט־צוגעוואוינט. אַ נײַע א׳ע אַטמאָספֿער. „דער א׳ער קלימאַט און נאָך מער דער דורשט אין אַ ווייטן אָרט, ברענ־גען אום פֿילע הונדערטער", דער נײַער גײַסט, נ״ י 1897, № 2. ־קייט — מחמת א׳ טאָן עפּעס ניט ווי מע דאַרף.

אומגעוואונדן — אַדי. אַרכ. ← אומווינדן. 1. אַרומגעוויקלט. משׁ פֿאַרטײַטשט ׳אהיה כעטיה׳ (שיר־השירים, א, 7): „איך בין אז איין אום גוואונדני" [׳ני גאַנץ אַנדערש פֿאַרשטאַנען: „אַן אַרומטרײַבערין"]. „איין מאָן איין אַלטער גיט [= גייט] אוף אונ׳ ער (עולה) איז אום גיוואונדן מיט איינעם פּפֿעלירן", סהמ, שמואל א, כח, 14. „איר שלייאר אום גיוואונדן, אַז די אַבֿלים בײַ אין דיא אויגן", ווינק. 2. אַרכ. אַרומגענומען, דורכגעדרונגען. „מיר זײַנן אום גיוואונדן מיט הונגר אונד מיטיקייט" [= מידי־קייט], הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, העגא 1718. 3. ניט־געוויקלט. נצו פֿאַרטײַטשט און טײַטשט אויס די זעלביקע ווערטער: „איך ווער זײַן אום גיוואונדן אן ברכות". [לויט בז איז אום־ אַ קאָנווערב, לויט בב — אַ נעגאַציע־פֿרעפֿיקס. ווען אַקצענט ← אומגעבויט.] אויך מיט ־הייט — דורכגע־דרונגענקייט. „איין הערט דער דא האט פֿר לאָרן זײַן שאָף אונ׳ טרויערט אויף זי מיט אום גיוואונדן הייט אז איין אַבֿל", קינות לתשעה באָב, פֿיורדא 1767.

אוֹ׳מגעוואוי׳נטשן — אַדי. וואָס מע ווײל ניט, מע ווינטשט זיך עס ניט צו האָבן, צו קריגן. א׳ענער גאַסט. „וואָס מ׳גיט א׳", תּניא, 40. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעוואוי׳סט — אַדי. 1. אומבאַקאַנט. א׳ע מנהגים. 2. וואָס בלײַבט פֿאַרטונקלט און דער־גייט ניט צום קלאָרן באַוואוסטזײַן. א׳ע כוונות.

אוֹ׳מגעוואָ׳לט — אַדי. אויך: ~געוואָלן (זו). ← אומגעוועלט. 1. ניט־וויל־נדיק, אומ־געערן. א׳ אַ שטויס טאָן. „א׳ פֿון זיי מאַכן זכרונות־לברכהס", פּרע. 2. וואָס איז קעגן ווילן, וואָס איז בעל־כּרחו. לערנען א׳. ־ערהייט — אַדוו. „א׳ [האָט ער] ריין מעכא־ניש פֿאַרגעדענקט אויס די רייד פֿון אַ צוגעפֿא־רענעם סוחר", נפ, יוּפֿא, 1939, 1.

אומגעוואָקלט — אַדי. [ווען אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומוואָקלען (זיך) ←. 2. ניט־וואָקלדיק; אַנטשלאָסן. זיך האַלטן א׳ בײַ אַ מיינונג. ־ערהייט — אַדוו. אַנגעמען אַ באַשלוס א׳. ־קייט — אַ פֿעסטקייט, אַן א׳.

אוֹ׳מגעוואָרט — אַדי. 1. אומגעריכט, אום־דערוואַרט. „די רעגירונג האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אַ פֿאַראַדענונג, וואָס איז באמת געווען א׳ע", ימ, נײַס, 1923. 2. ניט האָבנדיק געוואַרט, אַדוו. „גענומען די שפּ צום וואַשן די הענט, און די מאַמע איז שוין געלאָפֿן אויפֿגעבן, א׳ אויף ענטפֿער", וועס, ׳דער איבערגאַנג׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — אַן איבערגעאײַלטקייט, אַן א׳.

אומגעוואָרטשעט — אַדי. 2ז. 1. פּאַר אום־וואַרטשען ←. 2. ניט־געוואַרטשעט. וואָס איז אָן תּרעומות. א׳ און אָן תּענות אויספֿאַלגן.

אוֹ׳מגעוואָ׳רנט — אַדי. וואָס מע האָט ניט גענאָגט, מע זאָל עס ניט טאָן, מע זאָל זיך היטן. אַרײַנפֿאַלן אין אַ סכנה א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעוואָ׳שן — אַדי. 1. ניט־געוואַשן. די א׳ענע בגדים זענען אויס וויי שמאָטעס. עסן ניט קיין א׳ענע פֿירות. „נעם אום גיוועשנין רײַנ...", סור וו, כד. „האָט ליב צו נאַשן און דאָס מויל א״, וועגן אַ קינד אַ נאַשער. *א׳ מויל = אויך: אַ מויל פֿול מיט זידלווערטער, גראָבע רייד, קללות. *אויסזען ווי אַן א׳ענער פּגר = זייער מיאוס, אָפּשטויסנדיק. „ער קוקט אויף איר מיט אַ מאָדנע שמייכלע. — וואָס שמייכלסטו, זאָג איך, ווי אַ פּגר א׳?", שע, אײַזנבאַן־געשיכטען. „סמאל האָט זיך אויפֿן גאַנצן אויסגעפֿרעסענעם פּנים אויסגעשמייכלט ווי אַ פּגר א״, ייט, טאָג, 9 V 1959.

2. וואָס איז ניט מקיים, היט ניט אָפּ די מצוה צו וואַשן די הענט פֿאַרן עסן, דאָוונען אָט, אָדער אָפּגיסן נעגלוואַסער בײַם אויפֿשטיין פֿון שלאָף. *א׳ענער גוי = אַ ייד וואָס וואַשט זיך ניט צום עסן און מאַכט ניט קיין ברכה.

געוויינלעך אַדוו מיטן ווערב ע ס ן. „וער דא עשׂט אום גיוועשן דר קאן ברענגן הונגר אין עולם", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „פֿל הזאַכן וואָס איז געוועזן איין מאָל ברויט און דערנאָך האָט מען דאָס צעקלאַפּפּט, און דערנאָך באַקט מען דאָס אַפֿילו מיט שמאַלץ, מוז מען מאַכן המוציא און מע טאָר ניט עסן א״, ספּר שלחן ערוך, חלק שני [זשאָלקעוו אַנהייב 19. י״ה], ה/א. „טו דיין תּפֿילה ניט מיט א׳ענע הענט און אומריינע לײַבֿ", איבז, ארחות חיים, לעמבערג 1850. „וער עס עסט א׳ אָדער וואַשט זיך ניט וויי דער דין איז — וועלט חס ושלום אויסגעריסן פֿון דער וועלט", חא, לד/ב. „דען ער זאָגט: וער דאָ עסט א׳ דער איז חייב מיתה", מעשׂה השם, לבוב תּרכ״ב. „מע טאָר ניט גיין פֿיר איילן א׳...וויבאַלד מע כאַפּט זיך אויף, מוז מען זיך אָפּגיסן די הענט", חא, ה/ב. „טריפֿות וויסט ער נישט אויב מ׳עסט, נאָר א׳ — האָט ער אַליין געזען", פּרע, ׳אין פּאָסט־וואָגן׳.

*ד י ה ע נ ט א׳ — פּינוי פֿאַר גאָט, פּדי אויסצומײַדן דאָס וואָרט וואָס באַצייכנט גאָט אָדער אַ כּינוי מיט מער קדושה. [אײַגנטלעך קירצונג פֿון: דער וואָס זײַן נאָמען טאָר איך ניט דערמאָנען מיט די הענט א׳] אויך: דער די־הענט־א׳. דער די־הענט־א׳ וועט צושיקן אַ רפֿואה שלמה. נסים און נפֿלאות פֿון ׳די־הענט־א׳. „מיר וואַרטן און האָפֿן אויף משיחס צײַטן, מיר בעטן בײַ ׳די־הענט־א׳ אַז ער זאָל זיך אויף אונדז דערבאַרעמען", בעמ ו.

־ערהייט — אַדוו. עסן א׳. „מע האָט זיך שוין זאָס אָנגעגעסן פֿרויט מיט סערדעלן מיט הערינג א״, אמד, דער שאָץ מנשׁסטער, ווילנע 1887.

אומגעוויגט — אַדי. [ווען אַקצענט ← אומ־געבויט.] 1. פּאַר אומוויגן ←. וואָס ווערט אַ לענגערע צײַט (אָדער אַהין און צוריק) געוויגט. „ס׳אָטעמט פֿאַרהאַנג אויף שויב פֿון זיך אַליין א״, לאַפּין, צייכנס. 2. ניט־געוויגט. אינשלאָ־פֿן א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעוויטער — דאָס (דער), ־ס. שלעכט וועטער. דוו׳ געוויטער. „עז ווערט איין שטורם פֿון גוט איבר זיא קומן...איין דר שרעקליך און גיוויטר אויף אירם קאפּ רוהן", מ. שער־טילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כג, 19. „בין דאש זיא פֿינשטר וואַרט דיא זון אן דעם זעל־בּיגן טאג און וואַרט איין טונרן אונ׳ איין אונ־גיוויטר גרושׁ אונ׳ שטרק", יוסיפֿון, אמשט 1661. „גון ווערט אַ גרויס א׳ (שטורעם מיט רעגן צוזאַמען)", אמד, די קרעמערקעס, ווילנע 1865. „איין בליץ האָט געפֿאַלגט נאָכן אַנדערן, דאָס א׳ איז שוין געשטאַנען איבערן קאָפּ", קמ, 1870, № 34. „אַן איבעריקן בגד איז אויך גוט צו האָבן אויפֿן פֿאַל פֿון א״, פֿגעז, ווילנע 1936, № 12.

אומגעוויטש — אַדי. אַרומגעוויטש. „טרעפֿט אַמאָל: דער גולם שטייט אין זײַן פּעלצל אַ־נעטאָן, א׳, אַרומגעשנייט", ברא׳, אַלדאָס גוטס.

אוֹ׳מגעווי׳לט — אַדי. ניט־געקליבן. „דער גבאי איז זיך געבליבן גבאי, איצט שוין אַן א׳ער", רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעוויינט — אַדי. דוו׳ אומגעוואוינט ←. „דען איך בין גיוועזן אַז איין אום גיוינט קו[אַ]לב אונ׳ דרום האב איך גזינדיגט", סהמ, ירמיה, עד/ב.

אוֹ׳מגעווי׳נ(ט)לעך — אַדי. וואָס איז ניט וויי אין דורכשניט; ניט טאָגטעגלעך: אויסערגע־וויינטלעך; חידושדיק, אויסנעמיק. א׳ע פּאַסי־רונג. א׳ער מענטש. „אייני אונגוואונטליכי פֿארכט פֿר אורזאַכט", מראות הצובאות, ואַנדזבעק 1718. „סוכות אַז דער מענש גיט אויס זײַן גוויינטליכי וואונג אין איין אונגווינטליכי ענגי וואונונג אונ׳ בגערט צו זעלביגי צײַט נישט איבערגש", ר׳ זאב בר׳ יוסף, דרישת הזאב, בערלין 1740. „איר א׳ער טויט האָט אַנגעמאַכט אַ רעש אין שטעטל", ממוס, ספֿר הבהמות. אָפֿט סוב. „זי האָט...אין אירע חבֿרטעס פּנים געזען, אַז דאָ איז פֿאַרגעקומען א׳ס", ספ, סודות. „ער וואַרט אויף א׳ס. נאָר ווען דאָס קול דערהערט זיך, איז עס שטיל און אייגן", מבא, דער גייער.

אומגעוויינ(ט)לעכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אָדער מצב פֿון זײַן אומגעוויינלעך. אויך: קאָנקרעטער פֿאַל, דערשיינונג פֿון דעם וואָס איז אומגעוויינלעך. אין חלום־לאַנד פֿון א׳ן. „די שילדערונגען גייען אַריבער יעדער גרענץ אַפֿילו פֿון אומגעווינלעכקייט", מ. יפֿה, היימיש, מײַ 1959. „די וועלט פֿון דער קינדהייט איז אַ וועלט פֿון הוילע נסים, פֿון אַן אומענד־לעכער סעריע אומגעווינלעכקייטן", גרינ, [ח. נ. ביאַליק, שריפֿטן], ייִדיש י׳, שוואַרץ].

אוֹ׳מגעווי׳סט — אַדי. ניט געמאַכט וויסט. ניט־געריינקט. ניט־געקאָלכט, ניט־געפֿאַרבט. די א׳ע וואַנט. „וועג איינר לאָזט איין הויז וויסן, זאָל ער איין שטיק לאָזן אום גוויסט", עח, נר/ד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעוויסנט — אַדי. ← דפֿוס. אונגי. „מאָן זאָל ניט גאַנץ אויסוויסנ[ע]ן זײַן הויז, נור איבערלאָזן בײַ די טיר אונגעוויסענע איין אייל אין די לענג, איין אייל אין די בריט כּדי מאן זאָל זען...און זיך [ד]ערמאַנ[ע]ן אן (תּרבן)", הרבֿ א. ברודא, הליכות עולם, אונגוואַר 1864.

אוֹ׳מגעווי׳קט — אַדי. וואָס מע האָט ניט געהאַלטן אין וואַסער אַ באַשטימטע צײַט. א׳ פּליש = וואָס מע האָט ניט געהאַלטן קיין האַלבע שעה אין וואַסער פֿאַרן זאַלצן [בײַם כשרן פּליש]. „פּליש וואָס איז געלעגן דרײַ מעת־לעת אומגעזאַלצן, א׳, טאָר מען עס שוין נישט זאַלצן צום קאָכן, נאָר מע מוז עס שוין בראַטן", הרב משה טײַטלבוים, מעין טהור, [לבוב? יאָר?]. „די הערינג, וויבאַל מע קאָן זיי אויך א׳ עסן, איז מותר אײַנצוווייקן שבת", הרב א. ברודא, הליכות עולם, אונגוואָר 1864. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעווי׳נמשט — אַדי. דזוו אומגעוואונטשן ← . „איך רייד דאָ ניט פֿון א׳ע געסט, וועלכע וען מע זעט ניט צען יאָר", מר III, נ״י 1908.

אוֹ׳מגעווי׳ס — אַדי. 1. אומבאַשטימט, אומזיכער. „די צייכנס [פֿון שוואַנגער ווערן] קען מען צעטיילן אויף געוויסע און א׳ע", מלפה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836. „קען אַרויספֿירן פֿון דער א׳ער, אומזיכערער לאַגע", יופֿאַל, 1885 1 2. 2. אומקלאָר. „וי קוים נאָר פֿלעגט דאָס א׳ע ליכט באַגינען דורך די שויבן דורכזיפֿן", יהואש, ׳קינסטלער־וייַען׳.

אומגעווי׳סהייט — די, ־ן. דשמ. נר. אומזיכערקייט. „אַפֿילו בנוגע די עלע־מענטן, וועלכע זענען געוויס פֿאַראַן אין פֿראַ־טאָפֿלאַזמע, הערשט נאָך אויך אין דער ווייס־שאַפֿט אַן א״ע, א. ש. זאָקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. „מיר בליקן אַרײַן אין די צײַטן, וואָס קומען מיט א״ע, י. באַשאַוועד, גש, נ״י 1911. אויך: ־וויסנהייט — „דיזע א׳ צו פֿאַר־בליבן דאָ", אמת, דער גואל, ווילנע 1866.

אומגעווי׳סנדיק — אַדי. וואָס האָט ניט קיין געוויסן. שלעכטהאַרציק, אומברחמנותדיק. א׳ע מענטשן. א׳ע מעשׂים. ־יקייט.

אומגעווי׳סנהאַפֿט(יק) — אַדי. דשמ. ← דפֿוו.

אומגעווי׳קלט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומ־געבויט.] 1. פּאָר אומוויקלען ←. אַרומגע־ויקלט. די פֿיס, א׳ מיט אַנישטעס. „דען וויא איז איין (הדס) האט גאר פֿיל בלעטער אום גיוויקלט, אזוי הט אויך יעקב פֿיל קינדר אום גיוויקלט אַלש איין (הדס)", צאינה, אמור. „אין דער ציגאַרע וועלכע זיי האָבן אים געגעבן איז געווען אַ פֿײַלכעלע אומגעוויקלט מיט אַ צעטעלע", אמת, קאַרטוכע, ווילנע 1878. 2. ניט־געוויקלט. האַלטן אַן עופֿעלע א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעווירעט — אַדי. א׳ע בויגנס פּאַפּיר. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעווירצט — אַדי. א׳ע מאכלים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעוויזן — פּאָר אומזען ←.

אומגעוועזן — אַדי. 1. פּאָר אומוועזנדן (זיך) ←. א׳ע דפֿן (דפֿים) בײַם אײַנבינדן. 2. אַרכ. איצט זן. פֿאַרקערט, קאַפּויער. „דוא שרײַבשט...העשט דײַן געלט דאַרטן מעכשט מין [= מער] ריוח האָבן אַלז היא, אוג׳ איך זאג גראט [=גראָד] אום גיוועזנט", פּראָגב, 7. „מיר געפֿינען א׳ דאָס די וויבער פֿון די שׂרים און אַנדערע רעכע לײַט די גייַען פֿיל שווערער צו קינד", צור, בראשית. „אבר איינר דער דא האט איין לב רע איז אַלש אום גיוועזנט, דען איין לב רע איז ניט מיגליך דז ער איין גוטי מדה אן זיך ביקומן", לט, הקדמה. „אלש דען אום גוועזנטן פֿאל אן מיר גיטראַפֿין", משה אײַזענשטאָט, איבז, דרך הישר לאבן בוחן, [אָרט?] 1746. „בײַ הש״י איז גיראט אום גוועזנט, וען מן זײַני עבֿירות ניט גישטיט אוג לייקנט זי — אַזו ווערט ער געשטראָפֿט", עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „וועט ער דער־מיט דורכויס נישט שאַפֿן קיין 'שפֿראַכביי־גונ־געז' מיט אַ 'כאַראַקטעריסטישן אויסדרוק'. א׳: פֿאַרמיסטיקן וועט ער די ייִדישע שפּראַך", נפֿ, יופֿאַ, 1938, 2.

3. איבערגעדרייט, איבערגעקערט. „וען מן זיכט אויף די נעגל [בשעת הבדלה] דען זאָל ער דיא פֿינגר אין ביגן [=אײַנבייגן] אוג׳ צו זעהן דש דיקי פֿון דר האַנד מיט דיא נעגיל אויף איין מאל, אוג׳ דער נאך דיא האַנד אויז גישטרעקט אוג׳ דען אום גיוועזנט אויף די נעגיל זעהן", שה ו, סא/ד. „האב מײַנר מיט מייט [= דינסט] איר קלײדיר אום גיוועזנט אן גיטאן [= אויף דער לינקער זײַט]", גה, 89. „עש איזט אַלש אום גיוועזנדן", מכירת יוסף, פּפֿדמ 1713 [אוט]. „וועז איין מענטש שרײַבט אויף איינער זײַט דא קען מען דאָס פּתב ניט לייענען אויף דער אַנדערער זײַט, דען עס איז אויף דער אַנדערער זײַט א׳ דאָס פּתב", צור, כי תצא.

אוֹ׳מגעוו׳ע׳קט — אַדי. ניט־אויסגעוועקט. „לוש [=לאָז] אין איצונדר און גיוועקט", ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. אַן א׳ער האָט ער פֿאַרשלאָפֿן די באַן.

אוֹ׳מגעזא׳גט — אַדי. וואָס איז (ווערט) ניט אַרויסגעזאָגט. א׳ע מיינונג. „קיין איין פֿריש א׳ וואָרט וויזט זיך ניט אויפֿן האָריזאָנט", קאָר ו. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעזא׳דן, ־זאָמן — אַדי. א׳ וואָסער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעזא׳טלט — אַדי. מאַרק וווב. וואָס האָט ניט אויף זיך קיין זאָטל. אַן א׳ פֿערד. ־ערהייט — אַדוו.

אוֹ׳מגעזא׳לבט — אַדי. א׳ער קיניג. ־ער־הייט — אַדוו.

אוֹ׳מגעזא׳לצט (־זאַלצן) — אַדי. 1. וואָס איז אַן זאַלץ. „אבר איין פֿיש דער ניט גיזאַלצן איז, טאָר מן ניט מטלטל זײַן, דען איין און גיזאַלצטר פֿיש איז צו נישט ראוי", לט, עז/א. שב פֿאַרטיטשט תפֿל — „אום גיזאַלצין". „נעם אום גיזאַלצני פּוטר אוג׳ באם איל [= בוימל]", סור, פב/ב. „ווערט דען גיבעסן איין אוג׳ גיזלצן שפּייז אַן זלץ", סהמ, איוב, ו, 1. „פּליש וואָס איז בעלעגן דרײַ מעת־לעת אומגעזאַלצן, אום־געוועזקט, טאָר מען עס שוין נישט זאַלצן צום קאָכן, נאָר מע מוז עס שוין בראַטן", הרב משה טײַטלבוים, מעין טהור, [לבוב? יאָר?]. 2. וואָס האָט ניט קיין טעם. „אוג׳ מײַן גטראַנק איז מער אום גזאַלצין אַז טינט וואַשיר", בן המלך והנזיר [אײַזנ], זשאַלקעוו 1771. 3. פֿיג. וואָס איז אַן קלאַרן, בוטלן אינהאַלט. עפּעס אַן א׳ענע דרשה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעזא׳מט — אַדוו. פּפֿ: ~געזוימט. אויך: ~געזאָמט. ניט־אָפּגעלייגט; גלײַך, תּיכף־ומיד. „איך וועל א׳ אויך אונטערקומען", ליאָנדאָר, נײַער בש, ווילנע 1887. „האָב נאָר, מײַן טײַערע קעניגן, בעדולה, איך וועל דיר דאָס א׳ אויך באַווײַזן", [אמד], הנסיון, ווילנע 1856. „עס איז שוין לאַנג נאָך דער דריטער אַשמורה, און מע מוז זיך א׳ נעמען פֿאַר ערבֿיע", י. א. לייזעראָוויטש, דער זינדיקער, פּעטראָגראַד 1919. „האָט ער נאָר די וועלט באַקלערט, טאָ האָט עס א׳ זײַן פֿרייד געריבט, זײַן רו צע־שטערט", אל, ׳מאַרטירער־בלוט׳. „היות ער ספֿקט, לייג איך אים פֿאָר, ער זאָל א׳ אַליין מאַכן אַזא עקספּערימענט", מוו איבז, פֿרויד, אַרײַנפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז. [מעגלעך אויך וויַ אַן אַדי: א׳ע הילף. א׳ער אַרויסהעלפֿער.] ־ערהייט — אַדוו.

אומגעזאָגג — דער, ־ען. 1. שלעכט, אוממו־זיקאַליש געזאָגג. אַן א׳ וואָס רײַסט די אויערן. 2. נעגל. מצב פֿון ניט קענען זינגען (שאַפֿן פֿאָגזיג). „איך — אין א׳ פֿאַרלוירענער — דער־הער אַ נײַעם קלאַנג וויַ דאָס געבוירן פֿון אַ נײַעם זאָנג", סוצ, יודישע גאָס.

אוֹ׳מגעזא׳נגיק — אַדי. וואָס האָט ניט די פֿעאיקייט גוט צו זינגען; אוממוזיקאַליש. אַן א׳ער שבֿט. ־יקייט — „עס איז אַ מערק־ווירדיקע זאַך אָט די א׳ פֿון אַמעריקע", קאָר ו.

אוֹ׳מגעזוי׳מט — אַדי. דזוו אומגעזאָמט. „דער מענש זאָל ניט זײַן טרעג, וען ער וויַיש אירגנץ צו גיוינן אוג׳ און גיזוימט", צאינה, מגילת רות. „אוג׳ אַנטליענט מן וואש דא זאָל מנש וויידר געבן וויא מנש גינומן האט אונגי־זוימט", בראָנט. „דאָרום זאָל ער בלד אויש זײַנען בעט שפּרינגן און גיזוימט", לט, ו/א. „אײַלנד און א׳...אויסצובעסערן", ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות ו, סאַטמאַר תרל״ב. „א׳ אונטערגעשיקט אין האָטעל צווישׂ דעטעק־טיוון", באָש, פֿאָר, 1962 IX 7.

אוֹ'מגעזוּי'ערט — אַדי. פּפּ: ~געזוּיערט. 'ולחם מצות' (שמות, כט, 2) — באַר התורה: „און אום געזוּיערט ברויט". תּי: „און אומגע־זײַערט ברויט". ־קוּיט.

אוֹמגעזוכט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אוֹמ־געבויט.] 1. פּאַר אומזוכן ←. אַרומגעזוכט. די א'ע שליסלען. 2. ניט־געזוכט. „עשירות וואָס קומט אַן שוייס און א', איז נאָר אַ פּקדון", פּרק, 'זיבן גוטע יאָר'.

אוֹ'מגעזוּ'נגען — אַדי. ניט־געזונגען. „די זון מעג זיך נייגן אויף מיזן האַריזאָנט...דערוויל זינג איך די א'ע לידער", ווינטש II, נ"י 1927.

אוֹ'מגעזוּ'נט — אַדי. 1. וואָס איז אין צו־שטאַנד, מצב, פֿון זײַן ניט־געזונט. „ביסט א' — לייג זיך אין בעט", רייד. „פֿר צרת ווערט ער און גיזונד/ הן דער בחור וועדט מחילה קרעציג", 'בחורים לידּ/ פּפּדמ 1750 [זיבּ XIII]. 2. וואָס פֿירט דערצו, מע זאָל ווערן ניט־גע־זונט. א'ע שפּיזן. „אַלֶשׁ וויא איין חולה...פֿון זײַן קרענק אויף שטיט, זוא מוז ער זיך פֿיל מער היטן פֿר אונגזונדי שפּיזן", אליעזר זוסמן, יוד־שר טרייאק, אמשט 1737. „איז דער שתּן רויט אוי בלייך, האָט ער וואש אום גיזונדט אין זײַנעם מאגין", סור, יז/ב.

3. וואָס איז פֿיזיש שעדלעך. א'ער ספּאָרט. א'ער קלימאַט. „דאז חמימות פֿון דער זונן, אים סוף פֿון זומיר איז און ליידליכר, אך און גזונדר אוי שעטליכר, מין אַלֶשׁ מיטן אים זומיר איז", צוכט. 4. וואָס איז אַדער קען זײַן שעדלעך, שלעכט (פֿון פֿאַרשיידנסטע שטאַנדפונקטן). „וואָס צו (פֿיל) איז א'", שוו. „דער צו מוזן[] זי האבן גר[וי]שי היגט, וונשטן מיינן זי עז ווער איהנן אום גי[זו]נד", דוד מודיזוס, 'איין שין ליד פֿון דוי הגד וערקש לייט', 1775 [ריב, פֿש ו]. „פֿירט צו ניט קיין געווינטשטער א'ער קאָנ־קורענץ", ב. האַלפּערן, א האַנטבוך...פֿון א פֿאַלקסבאַנק, ווילנע 1922. „באַזיטיקן די חסרו־נות, אויסמיידן די א'ע אָפּניגונגען", די נאָר־בער שטימע, מאָסקוע 1924, № 4־5.

5. וואָס וויבט אָפּ פֿון דער נאָרמע, דעם דורכשניט אין א נעגאַטיוער ריכטונג. א'ע פֿעאיקייטן. א'ער כאַראַקטער. „פֿיל ביזה אום גיזונדי נאַטורן", הבחור חנוך בר' צבי הירש [איבּז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. **ער־הייט** — אַדוו, (בּז). ־קוּיט — „טראָץ זײַן א', איז ער גענוען איינער פֿון די טעטיקע פֿאָר־שטייער פֿון פֿאַלק", ש. ז. צוקערמאַן, טמז, 29 XI 1960.

אומגעזיכן — אַדי. אונגיו. דזוו אומגעזיט. „און אַז [דער פֿאַרשימלטער וויזן] איז ניט ראוי צו טרינקען א', טאָר מען ניט זיצן אום שבת", ספּר מקור הברכה II, מונקאַטש תרנ"ה.

אומגעזיט — אַדי. 1. פּאַר אומזיין ←. 2. ניט־פֿאַרזיט. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] „דיין ערד וועט לידיג זיזן אום גיזיאט", סהמ, ירמיה. „און אַפֿילו צום גראָז צו דעם וויל־דן, וואָס וואַקסט א", איטשע סלוצקי, אינמיטן, וואַרשע 1939. **ער־הייט** — אַדוו. ־קוּיט.

אומגעזיט — אַדי. וואָס איז ניט דורך דורך אַ זיעב. ניט־דיסטיליירט. א'ער מעד, ווזן אט. **ער־הייט** — אַדוו. ־קוּיט.

אוֹ'מגעזיי'ערט — אַדי. פּפּ: ~געזיי־ערט. 'ולחם מצות' (שמות, כט, 2) — באַר התורה: „און אום געזויערט ברויט", תּי: „און אומגע־זויערט ברויט". ־קוּיט.

אומגעזוכט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־געבויט.] 1. פּאַר אומזוכן ←. אַרומגעזוכט. די א'ע שליסלען. 2. ניט־געזוכט. „עשירות וואָס קומט אַן שוייס און א', איז נאָר אַ פּקדון", פּרק, 'זיבן גוטע יאָר'.

אוֹ'מגעזוּ'נגען — אַדי. ניט־געזונגען. „די זון מעג זיך נייגן אויף מיזן האַריזאָנט...דערוויל זינג איך די א'ע לידער", ווינטש II, נ"י 1927.

אוֹ'מגעזוּ'נט — אַדי. 1. וואָס איז אין צו־שטאַנד, מצב, פֿון זײַן ניט־געזונט. „ביסט א' — לייג זיך אין בעט", רייד. „פֿר צרת ווערט ער און גיזונד/ הן דער בחור וועדט מחילה קרעציג", 'בחורים לידּ/ פּפּדמ 1750 [זיבּ XIII]. 2. וואָס פֿירט דערצו, מע זאָל ווערן ניט־גע־זונט. א'ע שפּיזן. „אַלֶשׁ וויא איין חולה...פֿון זײַן קרענק אויף שטיט, זוא מוז ער זיך פֿיל מער היטן פֿר אונגזונדי שפּיזן", אליעזר זוסמן, יוד־שר טרייאק, אמשט 1737. „איז דער שתּן רויט אוי בלייך, האָט ער וואש אום גיזונדט אין זײַנעם מאגין", סור, יז/ב.

3. וואָס איז פֿיזיש שעדלעך. א'ער ספּאָרט. א'ער קלימאַט. „דאז חמימות פֿון דער זונן, אים סוף פֿון זומיר איז און ליידליכר, אך און גזונדר אוי שעטליכר, מין אַלֶשׁ מיטן אים זומיר איז", צוכט. 4. וואָס איז אַדער קען זײַן שעדלעך, שלעכט (פֿון פֿאַרשיידנסטע שטאַנדפונקטן). „וואָס צו (פֿיל) איז א'", שוו. „דער צו מוזן[] זי האבן גר[וי]שי היגט, וונשטן מיינן זי עז ווער איהנן אום גי[זו]נד", דוד מודיזוס, 'איין שין ליד פֿון דוי הגד וערקש לייט', 1775 [ריב, פֿש ו]. „פֿירט צו ניט קיין געווינטשטער א'ער קאָנ־קורענץ", ב. האַלפּערן, א האַנטבוך...פֿון א פֿאַלקסבאַנק, ווילנע 1922. „באַזיטיקן די חסרו־נות, אויסמיידן די א'ע אָפּניגונגען", די נאָר־בער שטימע, מאָסקוע 1924, № 4־5.

5. וואָס וויבט אָפּ פֿון דער נאָרמע, דעם דורכשניט אין א נעגאַטיוער ריכטונג. א'ע פֿעאיקייטן. א'ער כאַראַקטער. „פֿיל ביזה אום גיזונדי נאַטורן", הבחור חנוך בר' צבי הירש [איבּז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. **ער־הייט** — אַדוו, (בּז). ־קוּיט — „טראָץ זײַן א', איז ער גענוען איינער פֿון די טעטיקע פֿאָר־שטייער פֿון פֿאַלק", ש. ז. צוקערמאַן, טמז, 29 XI 1960.

אוֹ'מגעזיכן — אַדי. פּפּ: ~געזיי־ערט. ← ~געזוּיערט. „גרויסע ארעמעלײט עסן דאָס רוב א'ע ברויט, וואָס איז געבאַקן אויף מיסט טרר־קענע", אמד, מסע מצרים, ווילנע 1863. „און [לוט] האָט פֿאַר זיי געבאַקן א'ע קוכנס", תּי, בראשית, יט, 3. „נאָר א' ברויט אַן פֿיר זאַכן, אַן שמאַלץ און זאַלץ, אַן אייער, אַן פֿעפֿער, דאָס איז שוין אַ ביסל פּריקרע", ארז, קמ, 1866, № 11. **ער־הייט** — אַדוו. ־קוּיט.

אוֹ'מגעזי'כערט — אַדי. וואָס האָט ניט קיין זיכערונג, מען איז ניט זיכער מיט דעם. א'ע פֿלעגער. א'ע שטעל. א'ער אָפּמאַך. ־קוּיט.

אוֹ'מגעזי'נדיקט — אַדי. ניט־געזינדיקט. אָפּ־לעבּן א'. **ער־הייט** — אַדוו.

אוֹ'מגעזי'נגט — אַדי. וואָס איז אַן געזעגענען זיך, אַן א זי־געזונט. „אַוועקצוגיין א' שיקט זיך אויך נישט", עס, סערקעלע. „נאָר הענטיקע וועלט טוט אָפּ אויף ענגליש, מע זיצ זיך צוריק א'", קמ, 1866, № 32. „ער האָט געמוזט כאַפּן די זאַכן נאָר א' מיט דעם חבר", ווינט, 'בערל און שמערל'. **ער־הייט** — אַדוו.

אוֹ'מגעזי'טיקט — אַדי. 1. וואָס ווערט ניט זאַט, באַנוגנט זיך ניט; באַגעריק. עסן און בלייבן א'. א'ער געליבטער. 2. וואָס קען ניט באַפֿרידיקט ווערן. א'ער פֿאַרלאַנג. א'ע תאוה. א'ע מערדערי. *א' אויג = וואָס וויל אַלץ וואָס עס זעט, מע קען זען. „זי איז געוואָרן אין שטוב די גאַנצע בעל־דעה...און דאָך איז געבליבן די הארץ אומבאַפֿרידיקט און א'", אמד, דער טויטער קאָפּ, ווילנע 1867. „דער זעלבער געזעץ פֿון דער יידישער געשיכטע, דאָס זעלבי־קע א'ע לעכצן נאָך גערעכטיקייט", ב. ווילאַדעק. „צו באַפֿרידיגן דעם מענטש פֿון...זײַן א'ן אָפּע־טיט צו כּבוד", ש. ווינער, עטיק, ישׂראל 1963. ־קוּיט.

אוֹ'מגעזי'ליך — אַדי. וואָס איז ניט ווי צוויישן חברים, געזעלן. אומפֿרידנדלעך, אומגעזעל־שאַפֿטלעך. אַן איינזאַמער, אַן א'ער אַלטער בחור.

אוֹ'מגעזי'לשאַפֿטלעך — אַדי. 1. וואָס איז אַן אינטערעס פֿאַר געזעלשאַפֿטלעכע ענינים. א'ער קינסטלער. „דורכן זײַן אָפּגעשניטן פֿון פּראַקטישן לעבן...ווערן די געלערנטע א'", בצג, סמז, 25 VI 1964. 2. וואָס איז אַן אינטערעס פֿאַר געזעלשאַפֿט. יחידיש. אַן א'ער, זיצט ער תמיד אין דער היים. „דאָ גילטן ניט קיין 'פּרי־וואַטע', א'ע מאָטיוון פֿאַר יאָ שרייבן אַדער ניט שרייבן", יובל־זב לכבוד דר' א. מוקדוני. ־קוּיט.

אומגעזי(ע)ן — פּאַר אומזען (זיך) ←.

אוֹ'מגעזי'ען — אַדי. 1. ניט־געזעען, וואָס מע קען ניט זען. „די נאַכט ווערט אַגגעפֿילט... מיט געשרייען פֿון א'ע ברואים, וואָס וויידמענען זיך אין די זומפֿן", אש. „זיך באַווייזן אַרויס־פֿלאַנטערן פֿון דער א'ער נעץ", משה קנאַפּ־היים, ליטעראַרישע בלעטער, ב"א, № 94־9. „ער האָט אַ היטל, וואָס ווען מ'טוט עס אַן, וועט מען אַן א'ער", באש, פּאר, 1959 IV 18. „די דורות די נאָך ניט געקומענע שטייען א'ע אויך דא", אז, 'יהודה המכבי'. 2. ניט־באַ־מערקט, ניט־דערשאַצט. „דאָ איז פּאַסיק בכלל צו דערמאַנען אין יענער א'ער...אַרבעט, וואָס אַן איר קאָן קיין צוויטונג קיין קיום נישט האָבן", לע, טמז 1963 III 13. 3. אומגעהערט; וואָס איז ביז איצט ניט געשען. „אין אַנבליק פֿון דער א'ער אין דער געשיכטע טראַגעדיע, וועלכע עס לעבט אַדורך דאָס יידישע פֿאָלק אין פּוילן", ע. רינגעלבלום, כתּבים פֿון געטא II.

אוֹ'מגעזי'ענערהיי'ט — אַדוו. וועג מע האָט ניט געזען, מע זעט ניט; אין מצב פֿון זײַן אומגעזען. ליב (פּיינט) האָבן עמעצן נאָר א', „אַרויס פֿון דעם אַנדערן זײַט א'", אמד, דער בחתן, ווילנע 1864.

אומגעזען — דאָס, ־ן. שלעכט געזען, גזירה. „אין יעדער געגנט — אַן אייגענע סיסטעם [פֿון] א' און תקיפֿות", נש איבז, שד VIII.

אומגעזעצט — אַדי. 1. פּאַר אומזעצן ←. 2. ניט־סאָליד. א'ער מענטש. ־קוּיט.

אומגעזעצטהייט — די, ־ן, דטשמ. נר. אייגנ־שאַפֿט פֿון זײַן אומגעזעצט, ניט־סאָליד. „אַנדע־רע פֿון זייער נאַטירלעכע א'...; אַנדערע פֿאַר באַצאָלונג זײַנען באַהילפֿיק געווען די מיאַ־טעזשניקעס", ברוך רידזונסקי, איבז פֿון ווילנער קהל, 'הודעה על פּי פּקודת הקיסר יר"ה לעדת יהודים דגובערניעס ווילנא והוראָדנא ואַבלאַסט ביאַליסטאָק', ווילנע 1812.

אוֹ'מגעזע'צלעך — אַדי. וואָס איז קעגן גע־זעץ, ניט ווי דאָס געזעץ הייסט. א'ע מעשׂים. „דער א'ער גנב...גנבֿעט אין די עשׂרת־ימי־תשובה ניט ווייניקער ווי אין די איבערקיק דרײַ הונדערט עטלעכע און פֿופֿציק טעג פֿון יאָר", וויטש I, נ"י 1920. *א' קינד — פֿון ניט קיין חתונה־געהאַטער פֿרוי אַדער ניט פֿון דעם געזעצלעכן מאַן פֿון דער פֿרוי. ־קוּיט — טאָן א'ן. שטראָפֿן פֿאַר א'ן. „האָבן שאַרף פּראָ־טעסטירט קעגן דער א' פֿון די רעגירונגס־מענטשן", וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראַטן אין רוסלאַנד?, זשענעוו 1899.

אוֹ'מגעזע'צלעכערהיי'ט — אַדוו. וועג עס איז ניט (אין מצב פֿון ניט זײַן) אויף אַ גע־זעצלעכן אופֿן. „קוקט מען א' דורך דעם אַלטן הוספּה־שטיצער און מע לייגט צו אַ נייע הכּבדה", ים, צייט, שאָול 1924.

אוֹ'מגעזע'צמעסיק — אַדי. וואָס איז ניט על־פּי נאַטור־געזעץ. א'ע דערשיינונג. ־יקויט — זיך אָנשטויסן אויף א'ן.

אומגעחכמהט — [...כאָכמעט] אַדי. וואָס איז אַן חכמהן זיך, ריידן, שרײַבן א'.

אומגעחשבונט — [...כעזשבונט] אַדי. 1. פּאַר אומחשבונען ←. 2. אומגערעכנט. געבן געלט א'. **ער־הייט** — אַדוו. ־קוּיט.

אומגעחתמעט — [...כאָסמעט] אַדי. ניט־אונ־טערגעשריבן. „דער סענאַט האָט ניט ראַטיפֿי־צירט דעם אָפּמאַך, און ער איז געבליבן א'". **ער־הייט** — אַדוו.

אומגעטאָקט — אַדי. ניט־געטאָקט. ניט־געגנוג אויסגעאַרבעט. א'ע מעבלשטיק. א'ע דיקציע. ־קוּיט.

אוֹ'מגעטוֹ'בלט — [...טויולט] אַדי. 1. וואָס האָט זיך ניט געבאַדן אין מקוה, ניט געגאַנגען צו טבֿילה. אַן א'ער איז ער געגאַנגען דאָרטן.

אַן א״ע איז זי אַוועק צום מאַן. 2. וואָס מע האָט ניט געטונקט אין וואַסער בײַם כשרן, „אַז מע לײַט אַדער מע דינגט כּלים פֿון דעם גע־וועלבער...און אַז עס איז אַ גרויסע טרחה צו טובֿלען אַדער מע פֿאַרכט זיך, מע זאָל זיי ניט צעברעכן, מעג מען זיך באַנוצן מיט די געלי־גענע כּלים א״ר, ספֿר מקור הברכה, מונקאַטש תרנ״ה, נב/ב. „כ׳וויל נישט עסן פֿון קיין א״ע כּלים״, באַש, פֿאַר, 1964 X 2. ־ערהייט — אַדוי.

אומגעטויפֿט — אַדי. 1. אומגעשמדט. גע־בליבן נאָר איין א״ר אין דער משפּחה. 2. ניט־געטויפֿט, ניט אַריבער פֿון איין גלויבן אין אַ צווייטן. די א״ע געצונדינערס.

או׳מגעטיי׳לט — אַדי. וואָס ווערט ניט אָדער קען ניט געטיילט ווערן. „אַיעדער יידּ אַ פֿעסטע א״ע אמונה האָבן זאָל״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשׂות II, סאַטמאַר תרפ״ה (איבערדרוק פֿון תרל״ב). „און אַזוי ווי [גאָט] איז אייגער און אַן א׳ער, זײַנען אַלע חקירות וועגן זײַן עצם... בלויז קינסטלעכע און אומלאָגישע״, קאָר I. „יעדער פֿערזאָן, יעדער אייניציק געזיכט איז נאָר אייגער פֿון די פֿלעקן, וואָס שטעלן צונויף דאָס בילד פֿונעם א׳ן...שטעטלדיקן כּלל״, שנ, דערציילערס און ראַמאַניסטן II. ־ערהייט — אַדוי. לאָזן דעם פֿאַרמעגן א׳. ־קייט.

או׳מגע׳טלעך — אַדי. 1. פֿרײַ, וועלטלעך. ניט־מאַראַליש. „דאָס מעשׂה־בוך פֿאַלעמיזירט שארף קעגן די א״ע פֿאַלקסביכער״, י. מייטלים, צוק, 1956, 1. 2. וואָס איז אָן אַ גאָט. „א״ע רעליגיע״, לל, פֿאַש, 1961 VI 1. 3. וואָס איז אַנטימאַראַליש, שלעכט. „האָבן זאָמאַר קינדערן געלט געגעבן אום דאס זיא אויף דער גאַסן דאס א״ע וואָרט העבּב רעכט שרײַבן זאָלן״, ׳גזירה העבּב׳, 1819 [יובל XIV, 2׳1]. 4. וואָס איז ניט לויט גאָטס שטייגער. „דאָס לעבן איז גאָטס א׳ער האָס״, לע, אַמערוקע און אי׳ך. ־קייט.

או׳מגעטע׳סעט — אַדי. 1. וואָס איז ניט אָפּגערייניקט פֿון דער קאָרע אט. א״ע קלעצער. 2. דזוו אומגעהובלט, בּב 2׳3, → ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

או׳מגעטראַ׳כט — אַדי. 1. וואָס איז אַן איבערטראַכטן, אַן איבערקלערן. „טײַערע פֿיי־געלער, פֿליט צו מײַן נשמה א״ר, ש. בערנ־שטיין, מאַגאַזין פֿון יודישע לידער, באַרדי־טשעוו 1891. 2. אומגעריכט. „גאָר א׳...איז זי אויפֿגעריכט געוואָרן״, ג. ח. לעוונער, א חתן אַן א באַרד, ווילנע 1901. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אומגעטרוי — דער, ־ען (זו). דאָס ניט־גע־טרויען. „ניט נאָר אַן אומצוטרוי צו אים ווי צו אַ סעקרעטאַר, נאָר אַ פֿולער א׳ צו אַלץ וואָס ער זאָגט״.

אומגעטרוילעך — אַדי. נעגל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט געטרויען. א׳ער מענטש. א׳ער פֿאַל־שער פֿרײַנד. ־קייט.

או׳מגעטרו׳נקען — אַדי. 1. וואָס האָט ניט געטרונקען. אַרומגיין אומגעגעסן, א׳. 2. וואָס מע האָט ניט געטרונקען. א׳ע גלאָז וואַסער. ־ערהייט — אַדוי.

אומגעטריבּט — אַדי. וואָס איז ניט געוואָרן טרויעריק, טריב. „א׳ דײַן בליק פֿון לײַדן, ס׳הערץ נאָך ריין פֿון זינד״, בירך שאָפּיר, מעלאָדיען, קראָקע 1886. ־ערהייט — אַדוי. „פֿאַרגאַנגען א״, אמת, עווגעניע, ווילנע 1878.

אומגעטריבן — אַדי. [וועגן אַקצענט → אומ־געבויט.] 1. פּאַר אומטרײַבן →. וואָס ווערט געטריבן אַ לענגערע צײַט פֿון אָרט צו אָרט. „פֿון די שחיטה־טעג געבליבענע, פֿון אַ טויט־שרעק א׳ענע״, אַל, ׳דער באַהעלפֿער׳. 2. ניט־געטריבן. אַוועקגיין אַליין, א׳. ־ערהייט — אַדוי.

או׳מגעטרײַ׳ — אַדי. 1. פֿאַלש, אומלאָיאַל; וואָס היט ניט אָפּ התחיבֿותן. אַן א׳ער מאַן, אַן א׳ע פֿרוי. „אונ׳ דא דער הונט דיזי ריד האט פֿאַר גומן פֿון זײַן און גיטרײַאן הערן״, ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. „ער איז מיט זײַן געלט געפֿאָרן נאָך חברון און האָט א׳ דערמיט גע־האַנדלט״, חיים־ישׂראל זאַכס, א געפֿערליכע טריט, ווילנע 1896. „און אויב די פֿריסטער זײַנע אים זײַנען א׳ געווען״, יהואָש, ׳הורק־נוס׳. 2. ניט־אויפֿריכטיק, ניט־איבערגעגעבן. „דעם הולטײַ וועלט זײַן אייגענער אינטערעס א״, מס, משלי, תקע״ד, יא, 18. 3. ניט־גע־נוג פּינקטלעך. א׳ צום טעקסט, מקור. ־קייט.

או׳מגעטרוי׳סט — אַדי. וואָס איז געבליבן אַן אַ טרייסט(וואָרט). „איז דאָך קיין אַרעמאַן אַזוינע פֿון אים ליידיק און קיין אומגליקלעכער — א״, אמת, דער גואל, ווילנע 1886. „ווער קען אונדז טרייסטן ווי דער א׳ער פּאָעט מנחם דאַליצקי?״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלענטער, פּעטערבורג 1900, № 7. „גיס מיך פֿול מיט ליבשאַפֿט און מיט גאַרן צו דיר, ווען א׳ בײַ דײַנע טירן וועל איך האַרן״, יהואָש. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אומגעטרייסלט — אַדי. וואָס איז (ווערט) ניט געטרייסלט, געשאָקלט, געוואַקלט. „צי שטעקט ניט אַ שטיק אָפּיקורסות...אין דעם ספֿק אין [דער תורהס] א״ע אייביקייט?״, ימ, איי־נ־הייטלעכע פֿאָלקשול, 1922.

או׳מגעטרישאַפֿט — די, ־ן. מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגעטרי, לעבן אין א׳, „ווי אַזוי זיי פֿלעגן זיך נוהג זײַן מיט זייערע אייגענע חברה־לײַט...בײַ אַן א״, קמ, 1864, № 37.

או׳מגעטרי׳קנט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט (ענענג) געטריקנט. א׳ע פּירות. 2. ניט (ענענג) טרוקן געמאַכט. „אין מסכת סוטה זאגט ר׳ אבהו איניש דאש דא עשט מיט און גיטריק־טי הענד איז אים גירעכנט אז ער זאלט עשין אונריין בראט״, בראָנס. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

או׳מגעטשע׳קט — אַדי. אָפּ. 1. ניט־קאָנ־טראָלירט. א׳ע חשבונות. 2. ניט־אײַנגעהאַלטן, ניט־אָפּגעהאַלטן. א׳ע ווילדע מעשׂים. 3. ניט־אָפּגעגעבן אין גאַרדעראָב (אויף צו היטן). א׳ע מאַנטלען.

או׳מגעיו׳זט — אַדי. אָפּ. אומגעניצט. א׳ע כּלים.

או׳מגעיוי׳רן — אַדי. וואָס האָט ניט באַזיון צו יוירן. א׳ טייג. א׳ענער ווײַן. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

או׳מגעיו׳רישט — אַדי. 1. דזוו אומגעמלט →. 2. וואָס האָט ניט באַקומען קיין יידישע פֿאַרעם. אַן א׳ער אינטערנאַציאָנאַליזם.

או׳מגעכשרט — [...קאַ׳שערט] אַדי. ניט־גע־כשרט. א׳ פֿלייש; א׳ע כּלים. ־ערהייט — אַדוי.

אומגעכאַכלט — אַדי. אוקר. אויך: ~גע־כאַכלעט. אומגעלומפּערט, מגושמדיק. אַן א׳ער פּויער. אַן א׳ע כּלי.

אומגעכאַפּט — אַדי. [וועגן אַקצענט → אומ־געבויט.] 1. פּאַר אומכאַפּן →. אַרומגעכאַפּט, אַרומגענומען. „א׳ פֿון שוידערדיקן בילנדן בראַנד״, בראַנ, איבערגאַנג. 2. ניט־געכאַפּט. „עס דרייען זיך אַרום פֿרײַ אַ סך א׳ע פֿאַרברע־כערס״. ־ערהייט — אַדוי.

אומגעלאָגן — אַדי. אַרכ. וואָס איז אַן ליגן. „אונ׳ אונזר רבותינו לערנן פֿון אל היא דש ניט איין טרוים איז און גילוגיני ריד״, טח, בראשית, לז, 10. „דאָז שפּריך וואָרט בלײַבט ניט און גילוגין״, צוכט. „זאָג מיר דיא וואר־הייט און גילאגן״, ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686.

אומגעלאַגערט — אַדי. 1. פּאַר אומלאַגערן →. 2. (סותריש) וואָס מע האָט ניט אַוועקגע־לייגט אין אַ לאַגער. פֿאַרקויפֿן א׳, דירעקט פֿון וואַגאָן. ־ערהייט — אַדוי.

אומגעלאַדן — אַדי. דסחסמ. אומפֿאַרבעטן. „פֿאַרקערט [אסתר] האָט געפֿאַסט דרײַ טעג... און א׳ צום קיניג געגאַנגען״, קמ, 1866, № 7. „אַנטשולדיקט פֿאַר אַרויפֿקומען אַהער אַן א״ע נער״, א. גילנער, טמז, 1963 X 13. „פֿלעגט זיצן בײַ אַ באַל אַן א׳ענע [צום טאַנצן]״, טמז, 1964 IX 3. ־ערהייט — אַדוי.

אומגעלאָדן — אַדי. [וועגן אַקצענט → אומ־געבויט.] 1. פּאַר אומלאָדן →. סחורה, א׳ פֿון וואָגאָן אין וואַגאָן. 2. ניט־געלאָדן. א׳ענע ביקסן. „גלײַך איינער דער דא שיסט איין אום גילאדני ביקס״, ר׳ יהודה ליב בר׳ משה זעלי־חאָבר, שירי יהודה, אמשט 1697. ־ערהייט — אַדוי.

אומגעלאַסן — אַדי. וואָס איז אין אײַלענישׂ; ניט־בנועימותדיק. א׳ענע רייד. ־קייט.

אומגעלאַפֿלט — אַדי. אַרכ. ניט אַראָפּגעריבן מיט אַ מכשיר (מיט אַ לעפֿל). „אַך איז אָסור דיא נוסן צו לאָפֿלן דאז גרין הראב צו מאַכן [אום שבת], דער וויל דאש מן זיא קאן אַזוי עשין און גישילט אונ׳ און גילאַפֿלט״, לט/ עה/א. [אַזוי אויך אין אַנדערע אויסגאַבעס ביזן 19. י״ה. אין שפּעטערדיקע אויסגאַבעס ווערט דאָס וואָרט דורכגעלאָזט ווי אויך דער ווערב לאַפֿלען.]

אומגעלאָפֿן — אַדי. פּאַר אומלויפֿן →.

או׳מגעלאָ׳קט — אַדי. וואָס איז ניט (געמאַכט) מיט לאָקן. א׳ע האָר, פּאות. ־קייט.

או׳מגעלאָ׳שן — אַדי. 1. ניט־געלאָשן. א׳ פֿײַער. 2. ניט באַגאָסן מיט וואַסער (ווען

קאַלך אין זײַן נאַטירלעכן צושטאַנד). „נעם איין שטיק אום גילאָשן קאַלך אונ׳ צו שלאג עש״, ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר החיים וו, קיטן תע״ז. „וואַרט אויס ביז דאָס צישען וועט אויפֿהערן, דה ביז דער גאַנצער א׳ענער קאַלך וועט צע־גיין״, יאָכ. 3. ניט־געשטילט. „און מיט דאַרשטן, שטענדיק א׳, טריקנט ער טיכן קלע־נערע״, לע, אַמעריקע און איך. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אוֹ׳מגעלוי׳בט — אַדי. ניט־געלויבט. שטענדיק אַ פֿאַרשוטיסענער, אַן א׳ער. ־ערהויט — אַדוו.

אומגעלויפֿיק — אַדי. ניט־געלויפֿיק, זעלטן. אַן א׳ וואַרט.

אוֹ׳מגעלו׳מפּערט — אַדי. ד טירינגען, העסן ungelumpert >. 1. מגושמדיק; אומסימעט־ריש, וואָס איז ניט אין געווײַנטלעכער גרייס; וואָס איז מיט וויידע באַוועגונגען אַדער אום־בייגיק. א׳ וויִ אַ בער. א׳ גיין, ריידן, טאַנצן אַזוי. א׳ גרויס. „יידן לויפֿן, שרײַען, ברומען א׳ און צעהיצט״, פֿרוג, ׳משיחס צײַטן׳. „ראַקעס וואָס קריכן א׳ איינע די אַנדערע אויף די קעפּ״, ממוס, קליאָטשע. „דאָס געשטאַלט פֿון דעם מענטשן איז געוועזן אײַנגעבויגן און א׳״, ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „דער מענטש איז גרויס, א׳״, יר ו. „אַן א׳ע אויסגעקרימטקייט פֿון אַ לינגיע״, שנ.

2. אומפֿאַרעמדיק, משונהדיק לויטן אויסזען, גראָטעסק. „אינגאַנצן איז עס עפּעס א׳, אַ מין חיה, אַ פֿאַרזעעניש, גאָר אַנטיק״, ממוס, ספֿר הבהמות. „זעט שוין ניט...זײַנע א׳ע שטותים״, ייל, דער פֿרישטשעפּע, אַדעס 1876. „זיי זענען עפּעס אַזוי א׳, אַזוי נישט שיין, אַז זיי האָבן גאָר קיין פּנים ניט פֿון פֿרײַלינס״, ספּ, יִדישער קאַלאָניסט. „אַן א׳ע פֿאַרשטויבטע שטאָט״, יהואש, ׳די אײַזנשטאָט׳.

3. פֿאַרטאָטשיש, ניט לויט דער מאָס געמאַכט. אַן א׳ע מאַרינאַרקע. אַן א׳ער אַלמער.

4. אומקולטיווירט, אומעלגאַנט; ווילד. „עס שטייט נישט אַן דעם גראָבײַאַן זײַנע א׳ע חכמה־לעך״, מס, משלי, תקע״ד, יז, 7. „הײַנט דאָס רעדן זיי׳ערס, דאָס עסן איז אויך עפּעס א׳: דאָכט זיך געראָטן, און ס׳איז...גאָר געבעטן; דאָכט זיך געגעסן, און ס׳איז...גאָר געפֿרעסן״, ממוס, שלמה. „זאָגט אַן א׳ן, פֿאַרשײַטן וואָרט״, ׳. ראַלניק, גש.

5. צעקרימט, צעדרייט. פֿאַלש. „די רײַכע פֿרומע יידן אין פּוילן גיבן אַזאַ א׳ע דערציאונג זייערע קינדער״, ספּ, סודות. „געבן צו פֿאַר־שטיין דעם א׳ן ענין״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „אַן א׳ער וויידערשפּרוך, וואָס קאָן זיך על־פּי שכל ניט האַלטן אַפֿילו אַ רגע״, זשיס xi, ג״י 1919. „אויך די רויז, וואָס אין פֿאַלק האָט מען נאָך וועגן איר בײַ הײַנט די א׳סטע פֿאַרשטע־לונגען און מע מיינט נאָך אַלץ, אַז זי קומט פֿון אַ שרעק״, פֿגער, פֿאַריז 1949, № 4. „א׳ע טעאַריעס פֿון ראַסן־שאָוויניזם״, שנ.

אומגעלומפּערט — דער. מצ נב. נעאָל. סוב. ← דפֿוו. „ער פֿלעגט מיט אַן אײַנגעהאַל־טענעם...א׳ אײַלן זיך צוריקקערן צו דער זינדי־קער ערד״, ימ איבז, טאָמאָס מאַן, סאַניצ קרעגער, 1930.

אומגעלומפּערטערהייט — אַדוו. „[אסתּרל] האַלט ווײַטער אומרואיק אַלץ אײַן, איצט שוין א׳ וויזל ווי האַלט נאָך באַוונדער שוין אַן אויס־געשאָרענע ׳בארנע׳״, ׳טאָגבוך׳, יובל XIV, 1.

אומגעלומפּערטקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן אומגעלומפּערט. „די א׳ און די טראַגישקייט פֿון דעם וואָס מע רופֿט מיט אַזאַ אומפֿאַרשטענדלעך וואָרט — לעבן״, ימ, נוי״ס, 1923 „וישט אַזוי די א׳ פֿון אים,... נאָר זײַן פֿינצטער שוויגן האָט זיי פֿון אים געטריבן״, מבא, זאוול רימער.

אוֹ׳מגעלונ׳גען — אַדי. אומגעראָטן, ניט־אײַנ־געגעבן. א׳ע ארבעט. א׳ע דראָמע. א׳ע אָפּערא־ציע. א׳ער פּרווו צו פֿאַרכאַפּן די מאַכט. „א׳ע ליבע״, מר, לעבנס־באַשרײַבונגען..., נ״י 1906. „ער האָט דאָס געלט פֿאַרלאָרן אין אַ׳ער ספּעקולאַטיוו־פֿינאַנציעלער אָפּעראַציע״, ג. גאָר־דין, יאָנאָווסקי...״, ל״א 1957. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט — אומגעראָטנקייט.

אומגעלט — דאָס. מצ נב. un-gēlt. *Mhd*: 1. (אומוישרדיקער) אָפּצאָל בײַם אַרײַנפֿירן אַדער פֿאַרקויפֿן לעבנסמיטל אָן סחורות. רײַסן א׳. בדלות ווערן פֿון דעם גרויסן א׳. 2. ספּעצ. אָפּצאָל פֿאַר מעגן מעסטן ווײַן (אייל, אָפּשר אויך אַנדערע פֿליסיקייטן) מיט אַ קלענערער מאָס, אַרויפֿגעלייגט אין 1358 אויף דער ווײַן־פֿראָדוקציע. לקט יושר (לר׳ יוסף בר׳ משה, חלק אורח חיים, בערלין תרס״ג) — דערציילט: „כי היה ליהודים מדה גדולה להבדיל מהגוים מחמת שאינם צריכים לתן מכס שקו׳ אונגעלט״. שפּעטער האָבן יידן אויך געמוזט צאָלן א׳. „מס מכירת יין במה שקורין אום געלט״, יוסף אומץ, פּפֿדם תפּ״ג, קכג/א. דערמאָנט אויך אין ׳תקנות וואַרמס׳ תט״ז [ריב, יונג].

3. שלעכט געלט, וואָס גייט ניט, ווערט ניט אָנגענומען. „די זעלבע פֿאַרוואַנדונג [פֿון אויס־לייז־גע]לט] האָט געהאָט דאָס ׳אומגעלט׳ פֿון די דײַטשע שטעט״, מעריסאָן איבז, קראָפּאָטקין, קנעגנזײַטיקע הילף, נ״י 1913.

אוֹ׳מגעלי׳בט — אַדי. וואָס ווערט ניט ge־ליבט. ווי אַ סוב: א׳ע(ר). „בײַ א׳ע איז גאָר פֿאַרקערט: איינער ווײַסט דעם אַנדערן״, גע־נאָטע וועלט, 1815? [סאָוו אויסגאַבע 1940]. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אוֹ׳מגעלי׳ווערט — אַדי. וואָס מע האָט ניט צוגעשטעלט (הגם מע האָט עס באַשטעלט). א׳ע סחורה. אויך: ~געליפֿערט.

אומגעליטן — אַדי. 1. פּאַר אומלײַדן ←. 2. [אָ און בּ — אוֹ׳מגעלי׳טן.] ניט־געליטן. דער אײַנציקער א׳ענער פֿאַסאָזישער. 3. וואָס מע פֿאַרלײַדט ניט, מע פֿאַרטראָגט ניט. „[ער] וואָר אַלוזן אין אָנפֿאַנג דאָרט גאַנץ א״, אמד, קאָרטוכ, ווילנע 1878.

אומגעלייגט — אַדי. [ווענן אַקצענט ← אומ־געבויט.] 1. פּאַר אומלייגן ←. איבערגעלייגט, איבערגעקערט; אײַנגעוואָלגערט. בלײַבן א׳ ווי אַ שטיק האָלץ. „דער וואָלד ליגט א׳ פֿון הײַ״, בערײש ווינשטיין, צוק, 1963, 1. 2. ניט־גע־לייגט. „דאָס זײַנען דאָגות אום א׳ע אייער״, טענדלאָ, 506 = פּוסטע, קנאַפּע דאָגות. ־ערהויט — אַדוו.

אוֹ׳מגעלי׳זט — אַדי. וואָס איז אַן אַ באַשייד, אַן אַן ענטפֿער. א׳ע פֿראָבלעמען. „ער איז גע־ווען — און פֿאַרבליבן — אַפֿילו פֿאַר זײַנע קרובֿים אַן א׳ער סוד״, מ. נתן, איק, פּסח תשכ״ד. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אוֹ׳מגעלי׳מערט — אַדי. ניט־געלימט. א׳ע כּוונות. ־קויט.

אוֹ׳מגעלי׳ענט — אַדי. א׳ע מאַנוסקריפּטן. דאָס בוך איז געבליבן א׳. „דײַן חלום...ער פֿר גלײַכט זיך [צו] איין בריק אום גילייאט״, צוכט. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אוֹ׳מגעלי׳קנט — אַדי. ניט־געלייקנט. א׳ע באַשולדיקונגען. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אוֹ׳מגעלי׳נדערט — אַדי. וואָס מע האָט ניט לימטערט, גרינגער געמאַכט. א׳ע נויט. א׳ע וויטיקן. ־קויט.

אוֹ׳מגעלע׳בט — אַדי. וואָס האָט ניט געלעבט געגנוג לאַנג אָדער ניט הנאה געהאַט פֿונעם לעבן. „אַוודאי וויילט זיך אים ניט שטאַרבן א״, ייל, פֿונעם יאָריד, אַדעס 1909.

אוֹ׳מגעלע׳גן — אַדי. 1. ניט־צײַטלעך. „דער ענין איז א׳, מע מעג אים אַפֿלייגן״, רייד. 2. ניט־נײַנערײק, ניט־פֿאַראינטערעסירט. זײַן א׳ אין עמעצנס פֿריוואַט ענינים. 3. אומבאַקוועם. וואָס איז אין אַ פֿאַרלעגנהייט. „די קינדר מאַכן דער תּפֿלה גרוישׂה הינדר, אונ׳ מאַכן אײַך אין דער שול פֿיל אום גילעגין״, ר׳ יהודה ליב בר׳ משה זעליחאָבֿ, שירי יהודה, אַמשט 1697.

אומגעלעגנהייט — די (דאָס), ־ן. שלעכטע, אומפּאַסיקע געלעגנהייט. „זאָלן אירן רוגז פּובֿש זײַן דז ניט איין גרושׂי און גלעגנהייט דר פֿון קומט״, ר׳ יעקבֿ בר׳ מתתיהו איבז, תּם וישר, פֿיורדא 1768. „זאָלכיר אום גילעגנהייט, דאָ־רוישׂ גימיינגליך ניקשׂ גוטשׂ ענטשיטהט״, ׳שילדבורגר זעלצאַמי אונ׳ קורצווילגי גישיכ־טי׳ [סאָוו iii]. „בײַ יעדער געלעגנהייט און א׳... וואַרפֿט ער זיך אַרויף אויף מיר״, י. אַלמי.

אומגעלעגערט — אַדי. 1. דזוו אומגעלאַ־גערט (←). 2. ניט־פֿאַרלעגערט, וואָס איז ניט לאַנג געווען אויפֿן לאַגער. א׳ע עפּל. ־ערהויט — אַדוו.

אוֹ׳מגעלע׳זן — אַדי. דשמש. ניט־געלייענט. א׳ענע ביכער. ־ערהויט — אַדוו. „אַלזוֹ קום איך...צו אײַך מיט מײַן ברויט, נאָר כּדי איר זאָלט אים ניט אַוועקלייגן א״, פ. קריטשעווסקי, יודען אונד יודענטהום, באַרדיטשעוו 1894.

אוֹ׳מגעלע׳כערט — אַדי. וואָס מע האָט אין דעם ניט געמאַכט קיין לאָך אָדער לעכטל(ער). א׳ער זאַק. א׳ע אויערלעפּלער. „אַכציק פּערליין דיא וואַרן און גילעכרט״, יוסיפֿון, אַמשט 1661. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אוֹ׳מגעלע׳רנט — אַדי. 1. וואָס מע האָט (די זאַך, דעם ענין אע) ניט געלערנט. „ווען די לומדים אַלי זאָלטן רײַך זײַן אזו מוזט די תּורה אום גלערנט בלײַבן דען עש ווער קיינר קיין מלמד...״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „זעט מען פֿון זיי נישט קיין אותות ומופֿתים גאָר א׳, גאָר אַן חכמות?״, גענאָטע וועלט, 1815? [סאָוו אויסגאַבע 1940]. 2. וואָס האָט ניט געלערנט, ניט געשטודירט. אומוויסנ־

דיק. „אַזעלכע קרעפּטן (כּוחות) האָט די נאַטור מערער, נאָר ניט אַזוי פֿיל וויפֿל דער אי׳ער מענטש מיינט", קס, 1865, № 2. „ליגט אָפּ וואָכן בײַם רבין...מוז זי נעבעך א׳ ווערן אַן אשת־חיילי", צעד. אָפּט סוב. „דער מענטש, וואָס געלערנט איז...קען זיך פֿיל בעסער רעטן אַלס דער א׳ער", יעקבֿ מאַרגענשטערן, די שיינע בלוהמכען, וואַרשע 1880. 3. וואָס מע האָט מיט דעם ניט געלערנט. א׳ע קינדער. ־ערהייט — אַדוו. קענען א׳. ־קייט — שעדלעכע א׳.

אוֹ׳מגעלע׳שט — אַדי. דזוו אומגעלאָשן ←. „געס...פֿיר לוט אום גלעשטן קאָלך", ר׳ משה רופֿא מק״ק מעזריטש הסמוך לבריסק, ירושת משה, [וויהלהרמשדאָרף?] 1677.

אומגעמאַטערט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אוממאַטערן ←. א׳ע אַ לאַנגע צײַט. 2. ניט־געמאַטערט. אַרויסלאָזן פֿון תּפיסה א׳. א׳ עפּעס דערגרייכן. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעמאַך — דאָס. מצ? *Mhd*: un-gemach. אַרכ. 1. אומרו, פֿאַרדראָס, שלעכטס, צרה. „לײדש ויל אוי׳ אונגמאַך וואונט אַלש אונטר זײנעם טאַך", שמואל הורוויץ, 15. י״ה [ריב, ...אַזארטשפילן]. „פֿיל לייאן אוי׳ באַרגין, אישט ארשפרונג אַלי זאַרגין, דרום מינערט אייער גישעפֿט, דרפֿט איר ניט זאַרגין דז אײַך און גימאַך ביטערפֿט", צוטע. „איך זיך [= זע] דאָך וואול דאז איין יעדיר הויז אונגימאַך אוי׳ צרות שטעקיט זוא פֿיל", גה, 166. „מיט גרושם און גימאַך בײַ גינין מיטאג ער דא זאש", ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. 2. אומאַרדענונג. „ויילן זיא דען גרושן גשטאנק אוג אונגימאַך ניכט מעהר קענען פֿר טראגן", מראות הצובֿאות, וואַזובֿעק 1718. 3. אומאַנגענעמע, אומבאַקוועמע סיטואַציע. ז׳ײַן אין א׳. געווען אין לשון פֿון אַלטע לײַט אין לר. „איך בין אין א׳ מיט מײַנע אייניקלעך".

אומגעמאַכט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אוממאַכן ←. איבערגעמאַכט. אַן א׳ שטיקל אַרבעט. 2. וואָס איז ניט גע־מאַכט, ניט בײַאַרבעט. „הונדערט צענטין און גמאַכט אײַזן", בײַלעגערניש. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעמאַכלעך — אַדי. ← אומגעמאַך. פֿפּ: ~געמאַקלעך. < האַלענדיש. אומגעמיטלעך, אומבאַקוועם; צרהדיק. ־קייט — „דא זײַנען פֿיל פֿון דיא יהודים אויף דיא וועג גשטארבן פֿון (צער) אוג׳ אום גימאַקליכקייט אוג׳ דיא איבריגי בגאבן זיך נאך טײַטש ל[אַ]נד", שאר, צ.

אומגעמאַ׳לדן — אַדי. 1. וואָס האָט ניט (אַפֿרײַער) געגעבן צו וויסן. קומען א׳. דער א׳ענער גאַסט. 2. וואָס מע האָט וועגן דעם ניט געגעבן צו וויסן. א׳ענע באַשטימונג. 3. אומרעגיסטרירט. לעבן א׳ אויף אַ נײַעם אַדרעס. אַן א׳ענער אין פֿאַליציי־באַציר־ק. ־ערהייט — אַדוו. אַוועקפֿאָרן א׳.

אומגעמאַלט — אַדי. 1. פּאַר אוממאַלן ←. איבערגעמאַלט. פֿון גרין אויף שוואַרץ א׳ע פֿאַליצעס. א׳ע ברעטער. 2. [דאָ און בז — אוי׳מ־געמאַלט.] וואָס קען ניט טרעפֿן. אַזעלכענע זאַכן זײַנען אין לעבן א׳. 3. ניט־געמאַלט. וויסע, א׳ע פֿאַליצעס. מיט אַ זאַק אין קאָרן. ־ערהייט — אַדוו, בז 1, 3.

אומגעמאַלן — אַדי. דזוו אומגעמאַלט (נאָר מיטן גרונטבאַטײַט מאַלן — צערײַבן). א׳ענע גרופּן. „דען זאלטן זיא [אדם וחוה] ניט האבן דיא עבֿירה גיטאן זיא מעכטן האבן גיגעסן וויין און גימאלן", צאינה, בראשית. ־ערהייט — אַדוו.

אוֹ׳מגעמאַ׳לקן — אַדי. די א׳ענע קי מיט די פֿולע אײַנערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעמאַ׳נט — אַדי. ניט־געמאַנט. ליציטירן די א׳ע זאַכן. ־ערהייט — אַדוו. אַפּגעבן א׳.

אומגעמאַסטן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אוממעסטן ←. 2. ניט־געמאַסטן. אַוועקגעבן א׳, אומגעוואויגן. „מען גיבט מיט פֿוליר הגט אום גצילט אוג׳ אום גמאַסטן", ר׳ זאבֿ בר׳ יוסף, דרישת הזאבֿ, בערלין 1740. 3. ניט־אַגגעפּאַסט. קויפֿן אַ קאַסטיום א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומ(גע)מאַרקירט — אַדי. ניט־גע־צייכנט (געווינטלעך: אַן צייכן פֿון פּרײַז אַדער פֿון איכות). א׳ע רעשטלעך סחורה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעמזיקט — [...מאַ׳זיקט] אַדי. דזוו אומ־גענזוקט ←.

אומגעמיט — דאָס. מצ נב. שלעכט געמיט, שלעכטע שטימונג. פֿאַרטרײַבן דאָס א׳ מיט אַ לחיים.

אוֹ׳מגעמי׳טלעך — אַדי. וואָס שאַפֿט ניט קיין גוט געמיט. אומבאַקוועם. דאָס א׳ע צימער. דער א׳ער אמת. „עס איז מיר געוואָרן אַ ביסל א׳ אין מײַן דײַטשן האָטעל", זשיט VIII. „איך עפֿן דעם קראָן — ניט קיין טראָפֿן, עס ווערט א׳", קאר III. ־קייט.

אוֹ׳מגעמי׳ן — אַדי. 1. ניט־פֿראָסט, ניט־גראָב (אַבֿער אויך ניט אינגאַנצן איידל). א׳ע רייד. 2. וואָס איז העכער פֿון דורכשניט. ניט־פֿשוט. א׳ער מענטש.

אומגעמיינשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. ניט־בשותפֿותדיקייט. „— איר רעדט וועגן אַ גע־מיינשאַפֿט צווישן מיר און אים. ס׳איז אַן א׳", רייד. ־לעך — אַדי. ־לעכקייט.

אוֹ׳מגעמי׳נערט — אַדי. וואָס איז ניט געווא־רן קלענער. א׳, ס׳זאָל פֿעלן אַ האָר. „מיט אַן א׳ער קראַפֿט", ש. וויגאָדא, פֿאַר, 1964 III 15.

אוֹ׳מגעמי׳נצט — אַדי. ניט־געמינצט. „מן נעמט זיא אַוועק אַל איר גאַלד אוג׳ זילבר, עש זײַא גמינצט אודר און גמינצט", שאר, עד/ב.

אוֹ׳מגעמי׳סטיקט — אַדי. וואָס איז ניט גע־וואָרן געמיסטיקט. אַן א׳ פֿעלד.

אומגעמיש — דאָס (דער), ־ן. 1. סטופֿש. דאָס וואָס האָט ניט אין זיך קיין געמיש פֿון פֿאַר־שיידענע מינים; דאָס איינמינקיק. 2. שלעכט, אומגעראָטן געמיש. אַן א׳ אין קאַמפּאָט. אַן א׳ אויפֿן טיש.

אומגעמישט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־געבויט.] 1. פּאַר אוממישן ←. איבערגעמישט. אויס(דורכ)געמישט. „עש האט אייגר אום גמיש־טין בראַנד וויזן 9 פּינט וועלכר 1 אונד 4 וויזסע, א׳ע פּאַליצעס. מיט אַ זאַק אין קאָרן. ־ערהייט — אַדוו, בז 1, 3.

אומגעמאַלן — אַדי. דזוו אומגעמאַלט (נאָר מיטן גרונטבאַטײַט מאַלן — צערײַבן). א׳ענע גרופּן. „דען זאלטן זיא [אדם וחוה] ניט האבן דיא עבֿירה גיטאן זיא מעכטן האבן גיגעסן וויין און גימאלן", צאינה, בראשית. ־ערהייט — אַדוו.

אוֹ׳מגעמאַ׳לקן — אַדי. די א׳ענע קי מיט די פֿולע אײַנערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעמאַ׳נט — אַדי. ניט־געמאַנט. ליציטירן די א׳ע זאַכן. ־ערהייט — אַדוו. אַפּגעבן א׳.

אומגעמאַסטן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אוממעסטן ←. 2. ניט־געמאַסטן. אַוועקגעבן א׳, אומגעוואויגן. „מען גיבט מיט פֿוליר הגט אום גצילט אוג׳ אום גמאַסטן", ר׳ זאבֿ בר׳ יוסף, דרישת הזאבֿ, בערלין 1740. 3. ניט־אַגגעפּאַסט. קויפֿן אַ קאַסטיום א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומ(גע)מאַרקירט — אַדי. ניט־גע־צייכנט (געווינטלעך: אַן צייכן פֿון פּרײַז אַדער פֿון איכות). א׳ע רעשטלעך סחורה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעמזיקט — [...מאַ׳זיקט] אַדי. דזוו אומ־גענזוקט ←.

אומגעמיט — דאָס. מצ נב. שלעכט געמיט, שלעכטע שטימונג. פֿאַרטרײַבן דאָס א׳ מיט אַ לחיים.

אוֹ׳מגעמי׳טלעך — אַדי. וואָס שאַפֿט ניט קיין גוט געמיט. אומבאַקוועם. דאָס א׳ע צימער. דער א׳ער אמת. „עס איז מיר געוואָרן אַ ביסל א׳ אין מײַן דײַטשן האָטעל", זשיט VIII. „איך עפֿן דעם קראָן — ניט קיין טראָפֿן, עס ווערט א׳", קאר III. ־קייט.

אוֹ׳מגעמי׳ן — אַדי. 1. ניט־פֿראָסט, ניט־גראָב (אַבֿער אויך ניט אינגאַנצן איידל). א׳ע רייד. 2. וואָס איז העכער פֿון דורכשניט. ניט־פֿשוט. א׳ער מענטש.

אומגעמיינשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. ניט־בשותפֿותדיקייט. „— איר רעדט וועגן אַ גע־מיינשאַפֿט צווישן מיר און אים. ס׳איז אַן א׳", רייד. ־לעך — אַדי. ־לעכקייט.

אוֹ׳מגעמי׳נערט — אַדי. וואָס איז ניט געווא־רן קלענער. א׳, ס׳זאָל פֿעלן אַ האָר. „מיט אַן א׳ער קראַפֿט", ש. וויגאָדא, פֿאַר, 1964 III 15.

אוֹ׳מגעמי׳נצט — אַדי. ניט־געמינצט. „מן נעמט זיא אַוועק אַל איר גאַלד אוג׳ זילבר, עש זײַא גמינצט אודר און גמינצט", שאר, עד/ב.

אוֹ׳מגעמי׳סטיקט — אַדי. וואָס איז ניט גע־וואָרן געמיסטיקט. אַן א׳ פֿעלד.

אומגעמיש — דאָס (דער), ־ן. 1. סטופֿש. דאָס וואָס האָט ניט אין זיך קיין געמיש פֿון פֿאַר־שיידענע מינים; דאָס איינמינקיק. 2. שלעכט, אומגעראָטן געמיש. אַן א׳ אין קאַמפּאָט. אַן א׳ אויפֿן טיש.

אומגעמישט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־געבויט.] 1. פּאַר אוממישן ←. איבערגעמישט. אויס(דורכ)געמישט. „עש האט אייגר אום גמיש־טין בראַנד וויזן 9 פּינט וועלכר 1 אונד 4 איזט", מ. ז. אייזלין, מלאכת מחשבת, פּראַג תקל״ה. 2. ניט־געמישט. „די דא בקלעבן מיט ביזן אום גמישטן ליים...דער ליים וועט אראַפּ פֿלן...", סהמ, צט/א. אויך: ניט־געמישט קאַלך, א׳ער שנאַפּס. א׳ע ראַסע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעמלאָכהט — [...מעלאָ׳כעט] אַדי, פּאַר אוממלאָכהטן ←. „וואָס עס איז א׳ איז אַגגע־סרחהט", פֿוס בײַ בעלי־מלאָכות. ־קייט.

אומגעמלט — [...מאַלט] אַדי. ניט־באַשניטן לויטן דין, ניט דורכגעמאַכט ברית־מילה. פּד: ~געמלעט, אויך: ~גמלהט. „ער האָט נאָך צווי קינדער אום גימליתּ", ספֿר דובֿר שלום, פּשעמישל [יאָרז]. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹ׳מגעמע׳לדט — אַדי. דזוו אומגעמאַלדן ←. „דאָ וויל איך גלײַך וואויל גיין א״, ר׳ אַהרן מטרי״ב, ספֿר מצח אַהרן, וואַרשע תר״ג.

אוֹ׳מגעמע׳סן — אַדי. אַרכ. דזוו אומגעמאַסטן ←. „ער האָט גיהיישן יוסף מן זאָל אן פֿילן קאָרן דען ברידר און גימעשן", צאינה, מקץ.

אוֹ׳מגעמע׳רקט — אַדי. ניט־באַמערקט, ניט־געזען פֿון קיינעם. „צווישן מאַרגן און אָוונט וועלן זיי צעשטויסן, א׳ גייען זיי אונטער אויף אייביק", תּי, איוב ד, 20. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעמעשרט — [...געמײַ׳סערט] אַדי. וואָס מע האָט פֿון דעם ניט אַראָפּגענומען קיין מעשר, אַ צענט־חלק. „וועז די תּבֿואה,...פֿרוכטן און גרינסן קומען...אַרײַן אין הויף, אין ׳חצר׳ טאָר מען פֿון זיי שוין גאָרניט פֿאַרזוכן...א״, פּיעס, זרעים, 302. „אויך זײַן מיר ניט אַמאָל צו דען איזל פֿון ר׳ בן יאיר צו גלײַכן, אַז ער האָט אין דרײַא טאג נישט גיגעשן...פֿון תּבֿואות ...וואש אים ר׳ פּנחס בן יאיר זײַן משרת האט טאן אום גימעשרת פֿאַר רײַכן", עיון, ג/ו. „די רבנים האָבן געלערנט דאָס די חולי אַסכּירה קומט וועז ער עסט א׳ע פּירות", מהמ ו, ווילנע תרס״ו, 30.

א׳ ג ע ל ט. [זינט שפּעטערן מיטלעלטער (12. י״ה?) האָט זיך אײַנגעשטעלט אַ מנהג אַראָפּצו־נעמען פֿון אַלע פֿאַרדינסטן און געלט־מתּנות אַ צענטחלק פֿאַר צדקה אַדער אויך פֿאַר אַנדערע מצווה־זאַכן. פֿרײַער האָבן זיך אַזוי געפֿירט גאָטספֿאַרכטיקע יחידים, אין מזרח־אײראָפּע איז עס שפּעטער געוואָרן אַ שטריך פֿון פֿרומען לעבן־שטײגער.] „וער עס וויל זיך רעכט נוהג זײַן מיט דעם מעשׂר געבן, זאָל ער לייגן געלט אין דרײַ כּלים: אויף איינער זאָל ער אויס־שרײַבן טבֿל, דאָס איז נאָך ניט געמעשרט, אויף דער אַנדערער — מעשׂר..., אויף דער דריטער ...חולין, דאָס הייסט שוין געמעשרט...צדקה איז ער מחויבֿ דערפֿון צו געבן, ניט פֿון דעם א׳ געלט", לט2, כח/ב.

אומגעמשפט — [...מי׳שפּעט] אַדי. וואָס מע האָט ניט געשטעלט פֿאַר אַ געריכט. א׳ע פֿאַר־ברעכנס. ־ערהייט — אַדוו. אַרויסלאָזן פֿרײַ, א׳.

אומגענאַד — די, ־ן (זן). פּפּ: ~גנאַד. היפֿוך פֿון גענאַד; אומרחמנות, אומגינציקייט. „אין דיא העכשטי אום גינאַד אוג׳ שטראף פֿאַ־לין", שילדבורגר זעלצאַמי אוג׳ קורצווילינגי

גישיכטע׳ [אוט III]. „און איר וועט דערשפּירן מײַן א״, תּ׳, במדבר, יד, 34. „אין א׳ בײַ ר׳...״, ייט, פּוילן IV.

ז בײַ ן אין א׳, צוזו. „יעקבֿ...בפֿערכט זיך פֿי־ לײַכט ער בײַ גאָט אין אום גינאדין זײַן, אבר דער אמת וואר דער קונטרא״, ר׳ יוסף דאַרמ־ שטאַדט [איבז], תּורת משה, קאַרלסרוא 1770.

או׳מגענאָ׳סן — אַדי. מאַרק וּוב. וואָס מע האָט ניט געגאָסן, ניט טוּפֿט געווען, ניט הנאה גע־ האַט. א׳ענע מאכלים. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגענאָ׳רט — אַדי. ניט־(אַפֿ)גענאַרט. גע־ וואַרט, אַבער א׳ (וועג אַ מיידל וואַרט אַ לאַנגע צײַט און דערוואַרט זיך, דער בחור זאָל זי נעמען).

אומגענאַרעריש — אַדי. וואָס איז אַן גענאַרע־ רײַ. א׳ע צוזאָגן.

אומגענגלעך — אַדי. וואָס איז אין אומגאַנג. „אַן קענטנישן פֿון דעם נײַעם לאַנד, אַן דער א׳ער שפּראַך״, דא, פֿון בערלין ביז סאַן־פֿראַנ־ ציסקא, וואַרשע 1930. ־קייט.

אומגענוג — אַדוו. ניט־גענוג, ניט אין אַ באַ־ פֿרידנדיקער מאָס. געבן, טאָן עפּעס א׳.

או׳מגענוג׳גיק — אַדי. וואָס איז ניט־גענוג. א׳ע באַשפּײַזונג, באַמיאונגען. ־יקייט — „בולט צו מאַכן די א׳ פֿון אונדזערע איצטיקע פֿאַר־ אַלגעמיינערונגען״, יופֿא, 13.

אומגענוגלעך — אַדי. מאַרק וּוב. דוּוו אום־ גענוגיק ←.

אומגענוגן — אַדוו. דוּוו אומגענוג. אַרכ. [די ענדונג ד איז אָפּגעפֿאַלן. ← דוּוו.] „דש קיין מענש מיגליך איז אום גנוגן צו רידן פֿון זײַן גוטאָלטיק קינגריין״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764, קיט/ב.

אומגענוגנד — אַדי. דשמ. נר. ← דוּוו. „א׳ער שלאָף איז אייגער פֿון די פֿאַקטאָרן, וואָס שטערן דעם אָפּעטיט״, פֿגענ, פֿאַריז 1949, № 4.

אומגענוגנדיק — אַדי. דוּוו אומגענוגיק. [פֿרוּוו צו פֿאַרײַדישן ungenügend. נר.] „קאָמ־ ביגירטע מיטלען דורך געבן גלײַכצײַטיק אַן אײַנשלעפֿערישן מיטל האָבן זיך ברויסגעוויזן א׳ פֿאַר אַלע אָפּעראַציעס״, פֿגענ, וויליע 1940, № 8.

או׳מגענוי׳ — אַדי. אומפּינקטלעך. א׳ע אינ־ פֿארמאַציע. „שרײַבט ער צו שיין, צו ליטעראַ־ ריש, און דערפֿאַר פֿילאָסאָפֿיש א״, קאַר ו. ־קייט — „דער מצבֿה־קריצער האָט נאָך פֿון זיך דורכגעלאָזט אַ היפּשע צאָל גרײַזן, אַזוי אַז העכער אין א׳ קען מען ניט שטײַגן״, אַנטאָן לוריא, יובל XIII, 5-6.

אומגענומען — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־ געבויט.] 1. פּאָר אומגענומען. אַרומגענומען. „די תּקופֿה אונדזערע — אין קלעם פֿון וועלט־ שלאָנגען א״, בראָד, אויסגעקליבענע שריפֿטן. 2. ניט־געזונמען. „די ינגערע טאָכטער האָט געוואָרט, מע זאָל נעמען די עלטערע, אָבער די עלטערע איז געבליבן א״, רייד.

או׳מגענוצט — אַדי. ניט־(אויס)גענוצט. א׳ע מאַטעריאַלן. ־ערהייט — אַדוו. „די וואָסערן פֿון ליטאַני שטראָמען א׳ אין ים התּיכון אַרײַן״, טמוז, 1965 I 25.

או׳מגעניאָ׳ל — אַדי. זײַן א׳, אָבער מיט אַ סך טאַלאַנט. ־קייט.

אומגענינגד — אַדי. דוּוו אומגענוגנד ←. „דיזע אַנטוואָרט וואַר העכסט א״, אמד, דאָס גרויסע געהיימנים, וויליע 1887.

אומגעניזוקט — [...ני׳זעקט] אַדי. וואָס איז ניט צעקלאַפּט, ניט צעבראָכן. אַרויסגעקומען פֿון צונויפֿשטויס א׳.

אומגענעט — אַדי. אָפּט סוב. היפֿוך פֿון געניט. א׳ע הענט. א׳ער לייענער. „ס׳איז שווער און ביטער וען מען איז אַן א׳ער״, שוו. „מיר זע־ נען בידי נאָך יונגי און גיניטי קינדר גיוועזן, די ווינק אודיר ניקש פֿון מו״מ [= משא ומתן] גיוואוסט״, גה, 68. „ווער אַן א׳ער — איז לאָז אַהערקומען״, מס, משלי, תקע״ד, ט, 4. „מיר זײַנען א׳ און אומגעלערנט וי אַזוי זיך צו באַ־ וואָרענען״, ים, אונדזער שול, מעקסיקע 1948. ־ערהייט — אַדוו.

אומגענעטקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצבֿ אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגענעט. „אייַ־ ניקע הייבאַמען דורך זייערע אומוויסנהייט און א׳ געבן אײַן רויע מערן אַדער ריבנזאַפֿט״ [דעם נײַ־געבאָרענעם], מלכּה בערלאָנט, די גליקלעכע מוטער, וויליע 1836. „מע האָט זיי אָפּגענאַרט מיט קושאַנעס, מחמת זייער א׳ אין ערד קוקן״, בעמ V.

אומגענעטשאַפֿט — די, ־ן. מצבֿ אַדער איינ־ ציקער ארויסווײַז פֿון זײַן אומגענעט. „די וואָס פֿאַרפֿלאָנטערן זיך (אויס א׳)״, מס, משלי, תקע״ד, לא, 8.

אומגענייגט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־ געבויט.] 1. פּאָר אומנייגן ←. 2. ניט־גע־ נייגט, אומוויליק. „דערינט וועגן בין איך ניט און גינייגט גיוועזן החברות׳ עם ר׳ יודא״, גה, 110.

אומגענייט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־ געבויט.] 1. פּאָר אומנייען ←. איבערגענייט; ארומגענייט. א׳ע וואַליקעס. 2. אומגעצוואונ־ גען, אייגנווילק. לב. „אַזוי האט אר לאָזן ברעגנן דיא חיות פֿון פֿעלד אונ׳ דיא עופֿות... אונ׳ אלי קאמן און גניט״, צאינה, תּרגום שני. „וואָס איז געווען אַ מין מצות־רשות, א׳, וואָס מע טוט עס מכלומרשט אייגנווילק, אַליין״, יחיאל לערער, מײַן היים, וואַרשע 1938.

־ערהייט — אַדוו. „אַרויסצובאַקומען פֿון אים אַ בעקענטניס (פּריינאַנג) א״, אמד, דער שווארצער האָן, וויליע 1879.

אומגעניסלעך — אַדי. נעאָל, סטוסש. וואָס מע קען ניט גענישן. א׳ע פֿאַרגעניגונס. ־קייט.

אומגעניצט — אַדי. ניט־גענוצט. א׳ע זאַכן. ־ערהייט — אַדוו.

אומגענישטערט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאָר אומנישטערן. די א׳ע שליסלעך. 2. ניט־גענישטערט. „די אייבערשטע שופֿלאָדן זײַנען געבליבן א״.

אומגענכשלט — [...ני׳כשלט] אַדי. וואָס איז ארויס באַנאַנ, אומגעשעדיקט פֿון אַ שטרויכלונג; וואָס האָט ניט געטאָן קיין עבֿירה, ניט געקוקט אויף פֿאַרפֿירונג, אויפֿן יצר־הרע. ארויס א׳ פֿון שווערן נסיון.

או׳מגענעצט — אַדי. ניט־געגעצט. אומגע־ וויקט. „רביעית ליטרה פֿריש אוהן גענעצטי פּוטער״, ארחות חיים, פֿיורדא 1791.

אומגע׳נעצן — אוטו. געגנעץ אום. ~געגע־ נעצט. גענעצן כסדר, אַ לענגערע צײַט. א׳ גאַנצע שעהן בײַ דער אַרבעט.

אומגעסילוקט — [...סי׳לעקט] אַדי. ניט־באַ־ צאָלט. א׳ער חוב. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעע׳לטערט — אַדי. ניט־געעלטערט. אויסזען א׳ אויפֿן פּנים. ־קייט.

או׳מגעע׳נדיקט — אַד. ניט־געענדיקט. אַן א׳ע אַרבעט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — פֿאַראַן דאָ בלויזן און א׳ן.

אומגעענדערט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] דשמ. [אָפּט אין ליטרש און אין רייד.] 1. פּאָר אומענדערן ←. איבערגעבליבן, איבערגעאָנדערשט. א׳ע פֿאַסאָנגען. „אויך ניט נאָך אַ שוועדע האַנטאַרבעט...[זאָל מען ניט באַ־ טראַכטן די האַנט־שטריכן] וויבל דאָן ווערן א׳ די שטריכן״, איבז פֿון ר׳ א. מ. גאָלינו, חכמת היד, וואַרשע 1882. 2. ניט־געבינטן, בלײַבן א׳, א׳ע לאָגע. „[דר׳ הערצלס] שטאָלצער פּנים איז געווען א׳, נאָר עטלעכע ווײַסע שטרײַפֿן האָבן זיך באַווײַזן אין זײַן דיקער שוואַרצער באָרד״, דר׳ ס. לאַנדאָו, פֿגענ, פּאַריז 1949, № 10-11. ־קייט.

או׳מגעע׳נטפֿערט — אַדי. ניט־געענטפֿערט. א׳ע פֿראָגעס, בריוו. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעפֿענט — אַדי. ניט־געעפֿנט; ניט־אַנט־ פֿלעקט. לאָזן ליגן דעם אין בריוו. „פֿאַר דער וועלט זײַנען זיי [די נאַטור־אוצרות] כּמעט נאָך גאַנץ א״, ב. פֿײגענבוים איבז, בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציאָליזם, נ״י 1911. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעעצהט — [...אי״צעט] אַדי. וואָס איז אַן אַן עצה פֿון אַ זמטיקן. לויטן אייגענעם שכל, א׳, אַן איבערגאַנגלטער, אַן א׳ער באַ־ שלוס.

או׳מגעע׳רט — אַדי. ניט־געערט. א׳ע העלדן. ־קייט.

אומגעפֿאַנצערט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאָר אומפּאַנצערן ←. אַרומ־ געפֿאַנצערט. א׳ פֿון אַלע זמטן. 2. ניט־געפֿאַנ־ צערט. א׳ע לאַסט־אויטאָס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעפֿאַסט — אַדי. ניט־אָנגעפֿאַסט. אָפּנע־ מען פֿון שנײַדער אַן א׳ן אָנצוג. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעפֿאַקט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־ געבויט.] 1. פּאָר אומפּאַקן ←. איבערגע־ פּאַקט. סחורה, א׳ פֿון איין קאַסטן אין צווייטן. 2. ניט־געפּאַקט; ניט געפֿיטערט איבערגוואַלד. מאַגערע א׳ע אינדיקעס. 3. ניט ענג צונויפֿגע־ פּאַקט. אַן א׳ער קאַסטן סחורה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגעפּאָ׳רט — אַדי. וואָס האָט ניט צו זיך קיין פּאָר, איז ניט אַ העלפֿט פֿון אַ פּאָר. קויפֿן א׳ע שיך. „די בלעטלעך זיצן פֿאַרוויסט, אייגע קעגן דאָס אַנדערע...און בײַם ענק בלאָס־שטעל זיצט אַן א׳ בלעטל״, ד. האָכבערג איבז, אָסאָ שמייל, געוויקסן. ־קייט.

או׳מגעפֿו׳צט — אַדי. ניט־געפֿוצט; ניט־גע־רייניקט. אומגעצאַצקעט. א׳ע שטיוול. א׳ זיל־בערוואַרג. א׳ע, האַרבע רייד. „[ער] זאָגט, שטראָפֿט, לערנט, מאַראַליזירט — און דווקא מיט א׳ע פֿערזון", יג, טמז, 1963 XII 29.

־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „...איז די נייע פֿאָרזיץ לויט מײַן השׂגה, מיט איר די־רעקטקייט, מיט איר א׳...אַ דערנענטערונג צו דער פֿאָרזיץ פֿון תג״ך", ריב, צוק, פֿעב׳ 1937.

אומגעפֿיניקט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומפֿיניקן ←. 2. ניט־גיפֿיניקט. דער אייגנטיקער, וואָס איז אַרויס אַן א׳ער פֿון רשעס הענט. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעפֿי׳נטלט, **~פֿלאַנירט** — אַדי. וואָס מע האָט וועגן דעם פֿרי׳ער קיין פֿלאַן ניט גע־מאַכט. א׳ע אַקציעס. „אַ פֿאַרלאַנג...צו פֿילן זיך אין דעם מאָמענט באַטייליקט אין דער א׳ער דע־מאָנסטראַציע", י׳, זרובבל, גק, № 45. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט — עס שרײַט אַרויס די צופֿעליקייט, די א׳.

אומגעפֿלעט — אַדי. 1. דזוו אומגעפֿרעסט. א׳ע העמדער. 2. ניט־אויסגעקוקט בײַם אויס־גורלען, בײַם פֿלעטן אַ חפֿק. ־קייט.

או׳מגעפֿלע׳נטעוועט — אַדי. ניט אויסגע־גליכן; ניט־געהובלט, אומגלײַך, שווער. [וועגן אַפּשטאַם ← אויספֿלאַנטעוועט.] „אויף דעם א׳ן וועג פֿון לעבן", אמד, דער הויז לעהרער,ווילנע 1872.

או׳מגעפֿלע׳פּט — אַדי. ניט־געפֿלעפּט; אום־דערשטוינט. אומפֿאַרחידושט. וואָס איז ניט איבערראַשט פֿון אַן אויסערגעווײַנטלעכער ידיעה, פֿאַסירונג, געשעענישׂ. א׳ פֿון דעם קינדס גאונות, ווײַסן. א׳ פֿון דעם פֿרײַנדס אויפֿפֿיר. ־קייט.

אומגעפֿעלטעט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומפֿעלטן ←. אַרומגע־פֿעלטעט. ליגן א׳, ניט אַ ריר זיך צו טאָן מיט אַן אבר. 2. ניט־געפֿעלטעט, לויז. אַן א׳ פֿערד. לאָזן אַרומלויפֿן א׳.

אומגעפֿראָוועט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומפֿראָוועטן ←. אַרומגע־געפֿראָוועט; געפֿראָוועט אַ לעגנערע צײַט. א׳ע שטיק. 2. ניט־געפֿראָוועט. דער א׳ער סדר. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעפֿרוווט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומ־געבויט.] 1. פּאַר אומפֿרוווטן ←. 2. ניט־(אויס)געפֿרוווט. ניט־געניט. א׳ בײַ אַ קאָמפּלי־צירטער אַרבעט. אויך: **~געפֿרוביִרט.** „דאַרפֿן מיר קיינע מיטל ניט לאָזן...(אומגעפֿרו־בירט)", אמד, דער בן יחיד, ווילנע 1875. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעפֿרײַט — אַדי. מיט. *Fr*: prier >. אומגעבעטן. „אומגעפֿרײַטן גאַשט זעצט מער [=מען] הינטער דעם אויוועץ", טענדלאָ, 895.

או׳מגעפֿרע׳סט — אַדי. ניט־געפֿרעסט. א׳ע העמדער. ־קייט — א׳ פֿון וואַסער.

אומגעפֿאַליכט — אַדי. אַרכ. *Mhd*: un-ge-vellic. אומפֿאַלגעוודיק, אומפּאַסיק. „איין בי׳ז און גפֿאַליכט קינד פֿר גלײַכט זיך איינם איבר גלידּ אן דעם מענשן לײַב", צוכט.

אומגעפֿאַלן — אַדי. 1. אַנידערגעפֿאַלן. „[ז׳] זיצט אויף אַ שטיק קלאָץ פֿון אַ גרויסער א׳ענער סאָסנע", ממוס, שלמה. 2. אומגעקר־מען, געפֿאַלן אַ קרבן. די אומשולדיק א׳ענע יידן. „אָט ליגט שוין אַ טאָג א׳", פּמ, דור־אויס, דור־אײן. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעפֿאָ׳סט — אַדי. וואָס מע האָט ניט גע־פֿאָסט אין יענעם טאָג. דער א׳ער תשעה־באָב. „פֿלעגן צו בלײַבן דאָן אין אילון אַ גאַנץ קלייניע צאָל א׳ע אום ט׳ו פּסלו", אמד, די נאָכט פֿון ט׳ו פּסלו, ווילנע 1893. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעפֿאָסט — פּאַר אומפֿאָסן ←. דטשמ. אַרומגענומען; אײַנגעשלאָסן. „דער אָביעקט... וואָס ער וועט א׳ פֿון אַ סוביעקט", מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעפֿאָרבט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] דזוו אומגעפֿאַרבן. 1. פּאַר אום־פֿאַרבן ←. איבערגעפֿאַרבט. „באַוולגע קליידער וועלן זייער זעלטן א׳, ווײַל...שוין ניט וועט דאָס געלט וואָס דאָס איבערפֿאַרבן דאַרף קאָסטן", ש. שפּירא, קליידער־פֿאַרבערײַ, וואַר־שע 1900. 2. ניט־געפֿאַרבט. אַן א׳ע פּאַדלאָגע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעפֿאָרבן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־געבויט.] דזוו אומגעפֿאַרבט. 1. פּאַר אום־פֿאַרבן ←. איבערגעפֿאַרבן. א׳ענע קליידער. 2. ניט־געפֿאַרבן. א׳ענע וואָל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגעפֿא׳רן — אַדי. וואָס איז ניט (אַרום)־געפֿאָרן. צו פֿאַרבײַטן אומדערפֿאַרן. „וויטער איז אַ חילוק...פֿון אַן אַגגעלייענטן בי׳ז אַן עם־הארץ, פֿון אַן א׳ענעם בי׳ז אייגעם וואָס איז קיי־מאָל ניט אַרויס פֿון זײַן העק", מוז, יופֿא, 1938, 10.

אומגעפֿאָרעמט — אַדי. 1. איבערגעפֿאָרעמט. א׳ע היטעלעך. 2. ניט־געפֿאָרעמט. א׳ שטיק ליים. ־קייט.

או׳מגעפֿא׳רשט — אַדי. וואָס מע האָט ניט געזוכט, ניט באַמיט זיך צו דערגיין (דעם תוכן). א׳ע ענינים. א׳ע פּתי־ידן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגעפֿו׳טערט — אַדי. וואָס איז ניט אוי־טערגעבעט מיט פֿוטער. „זײַא וויסן אַז זיא לגג דאש מענטלישכי גימכט האט...זי וועלט עש געהן פֿוטרן, עש איז נאָך אום גיפֿוטרט", פֿראָגב, 58. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מגעפֿו׳רעמט — אַדי. וואָס מע האָט ניט צוגעגעבן קיין פֿורעם. ניט־פֿאַרענדיקטע, האַלב־א׳ע וואַקס־פּיגורן. „מײַן א׳ לײַב", תּ׳, תּהלים, קלט, 16. ־קייט.

או׳מגעפֿי׳לט — אַדי. ניט־אָנגעפֿילט. „מע גרייט צו צווייערליי פֿיש...געפֿילטע און א׳ע", פֿאָר, 1964 IX 13.

או׳מגעפֿלאַ׳סטערט — אַדי. 1. [וועגן אַק־צענט ← אומגעבויט.] פּאַר אומפֿלאַסטערן ←. אַ פּריש א׳ע גאַס. 2. ניט־געפֿלאַסטערט. אַ בלאַ־טיקע א׳ע גאַס. „וען אייגעם האָט זיך אַנ־געקלעפּט ליים אָדער ערד אין זײַן שוך, טאָר ער אים ניט אָפּרײַבן אויף א׳ער ערד", לט2, ס/ב. ־קייט.

אומגעפֿלויגן — אַדי. פּאַר אומפֿלײַן ←.

אומגעפֿליגלט — אַדי. מאַרק וויב. ← אום־באַפֿליגלט, בב 2ב 3.

או׳מגעפֿלע׳קט — אַדי. וואָס איז אַן פֿלעקן; אַן אַ פֿגם. א׳ע פֿעל. א׳ער נאַמען, כאַראַקטער.

או׳מגעפֿע׳לשט — אַדי. ניט־געפֿעלשט. א׳ע פּאַפּירן. „פֿון פּראָסטע א׳ע, ראַזאָוואַנע ברויט מיט קרופּניק, האָט דער דאָקטער דערקלערט, קריגט מען ניט קיין מאָגן־קאַטאַר", מר VI, ג״י 1910. „יעדער לשון וואָס מע קען איז אַ בענטשונג, אָבער דאָס קען מגולגל ווערן אין אַן אָנשיקעניש, ווײַל דאָס קען צעוואַקלען דעם אי׳ן שפּראַך־חוש פֿאַר אייגנס", ים, יושפ XVIII, 2.

או׳מגעפֿע׳ערט — אַדי. ניט־געפֿעפֿערט. א׳ע פֿיש. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעפֿע׳ער — אַדי. ← דזוו. מער־וויניק פֿינקטלעך; בערכדיק, אַנערכדיק, לפֿי־ערכדיק. א׳ע גרייס. א׳ער ענטפֿער. וואָס איז געווען די א׳ע שעה?

אומגעפֿע׳ער — אַדוו. *Mhd*: âne gevaerde, = -vaere, -vâre = אָן אַן אָפּנאַר. 1. דטשמ. אַן ערך, לפֿי־ערך, מער־וויניק, אַ. א׳ וען איז עס געשען? א׳ ווי מאַכט מען עס? א׳ וואָס האָט ער דערציילט? עס איז געווען א׳ אַזוי. „מע קען זיך א׳ פֿאַרשטעלן, ווי רײַך און פֿיל־זײַטיק איז ביאַליק אַלס פּאָעט", בעמ IV. „ניט נור פֿון אונגיפֿעהר, זונדרין דורך גוטי גרונד־ליכה לעהר", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „איזט און גיפֿעהר גיוועזין אום קלאקי [= אַזייגער] צוויי...", גה, 199. „א׳ אום אור פֿיר", מאָקמאָן.

2. אַרכ. פֿלוצלינג, אומגעריכט. „עש קאם אין ריק און גיפֿער אין דאש שנידירש הויז אוי׳ פֿראגט", 'מעשׂה נסים' [שוע III]. „איך שרײַב נור פֿר זולכי דיא אום גיפֿעהר אודר נאָך איין קרענק זײַן טויב גיוואָרין", סור II, כ/ב. „די עבֿירה קומט אומגיפֿער", צור, צו.

3. אַרכ. צופֿעליק. „וועז דיר איינער ביגעגינט און גיפֿער אויף דער גאַסין", לט1, כב/א. „זאָל ניט זאָגן דאָס איז אַזוי געשען א׳, ער זאָל זאָגן: דאָס איז אַ חסד פֿון הקב״ה", צור, בחוקותי.

אומגעפֿערד, ־פֿערט — אַדי & אַדוו. אַרכ. דזוו אומגעפֿאָרן. צום בי׳: „פֿער ב׳ שנים אן גיפֿערד האב איך וועלין ווידר צו איר קומן", 'שו״ת הרמ״א', קראָקע 1640 [השׂ I]. „זיא העט גיזעהן און גיפֿערט בעת שנאבד התינוק בחצות היום החסיד למקום רעטין", כ״י וועגן מעצער עליות־דם, 1669 [פֿש III].

צום בּ2: „בבֿא און גיבֿערד זײַן מאַנטיל אויף דעקס", בבֿא־בוך, 333. „קומט איינס איין זינד אונגעפֿערד צו האנדן, שרײַבן חכמים עז איז דעם מענשן איין ביזר סימן", בראַנט. „בגע־גינט אייגר אום גיפֿערט אוג איז אים ממית", משה איזזענשטאַט איבז, דרך הישר לאבן בוחן, [אַרט?] 1746. „אונזרי חכמים זאגן דש די גאולה אוג איין מציאה קומן און גיפֿערט", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, [אַרט? יאַר?]. „זיי זײַנען אומגעפֿערט געקומען צו אַבֿרהם, ער האָט זיי ניט געזען גיין פֿון ווײַטן אַז דער סדר איז", צור, וידא.

צום בּ3: „און גיבֿערד הון איך אין ור געשׂן, הייש אין מירש ניט ור אויבּיל [=פֿאַר־איבּל] הבן", בבֿא־בוך, 67. „ער [נעמן] האט אחאב דער שאסין און גפֿערד", סהמ, מלכים א, קי/ב. „נעמן האט גיבוגין מיט דעם בוגין אום גיפֿערט [תי: „גלאַט אין דער וועלט"] אוג' ער שלוג דען (מלך ישׂראל)", סהמ, מלכים א, קו/ב. „צום הויז גזינד יעקבֿ זאג איר אום גפֿערטי זינד", סהמ, ישעיה, מו/א. „כּליות האבן זיא גימאַכט ניט און גיפֿערד", ווינץ.

אומגעפֿער(ד)לעך — אדי. ארכ. דזוי אומ־געפֿער, אדי. „אוג' דאש איז גיוועזן אוג' גי־פֿערדליך אום ה' אודר אום ו' אין דר נכט", 'שו"ת הרמ"א, קראַקע 1640 [השׂ ו]. „אַן א'ער שלאָף = אַ גרינגער שלאָף, אַ דרעמל. „אוג' האב ניא גישלופֿן אין בית המדרש, עז זיא גוועזן איין רעכטער שלאָף אודר איין און גפֿער־ליכר שלאָף", מב, מעשׂה מה. „דער שראקן ווארן די געשׂט אַך זער דיא און גיפֿערליך הער קומן", ווינץ.

אומגעפֿער'רלעך — אדי. וואַס איז אַן ספּנה. אַן א'ע אַוואַנטורע. „ינגלעך בײַם באַדן זיך אין טײַך פֿרויבּירן די קראַפֿט פֿון זייערע לונגען [און ליגן לאַנג אונטערן וואַסער]...איז אזא שפּיל ניט א'", צש, פּגעז, ווילנע 1924, № 5.

אומגעפֿרוירן — אדי, פּאַר אומפֿרירן ←. פֿאַרפֿרוירן אַרום און אַרום. „דער פֿראַסט האָט שטאַרק געבּרענט, די א'ענע פֿענצטער האָבן אָקגען דער זון געגלאַנצט גלײַך ווי דיאַמאַנטן", קמ, 1870, № 40. **ערהויט** — אדוי.

אומגעפֿרעגט — אדי. 1. ניט־געפֿרעגט; וואַס איז אַן א שאלה. „אַפֿילו וען ער וער מחלל שבת איבּר דר רפֿואה איז דאָך איין גרושׂי מצוה...דרום וער...טוט איין זאַך און גיפֿרעגט, דער איז גילויבט", לט, ע/ב. „פֿיר מאָל קומט פֿאַר אין דער תּורה...ווי אַזוי די קינדער צו ענטפֿערן 'כּי ישאלך בנך'... — און דאָס פֿערטע מאָל א'", קמ, 1866, № 11.

2. וואַס איז אַן דערליבּענגיש. „מיר האָבן ניט ליב אַ פֿרעמד העמד אַנצוטון א'", יג, שטערנטיכ, לײַפּציק 1861. „ער קומט אַרײַן א' און אומגעבעטן און באַזעצט זיך בײַ מיר אין ליוינג־רום", טמז, 1963 VI 3. „האָט א' געגומען מאַכן פֿון מיר אַ צייכענונג", באש, פֿאַר, 1963 XI 16. **ערהויט** — אדוי. ער רעדט גאַרניט א'.

אומגעצאָ'לט — אדי. אומזיסט. קריגן עפּעס א'. אַרײַנכאַפּן זיך אין צירק א'. „אויף דער וועלט קריגט מען גאַרניט א'", די דראַמע פֿאַן פֿאַריז, [איבז] בוקאַרעשט [יאַר?]. „די ערשטע זאַך, וואַס דער טוריסט קריגט, פֿרײַ און א', וען ער באַטרעט דעם באַדן", נ. זאַלאַוויץ, פֿאַר, 1963 VII 27. **ערהויט** — אדוי.

אומגעצאָ'מט — אדי. לד. פּפּ: ~גע־צויימט. אויך: ~געצאָמט, אוקר. 1. וואַס איז אַן אַ צאָם (צוים). 2. וואַס איז אַן קאַנ־טראָל; הפֿקרדיק; פֿרײַ. „מײַן א'ע וויילדע לוסט, לאָכט מיט א'ער פֿרייד", יהואש. „מיט א'ן ווילן", לאַפֿין. „אויך וען דיזע לײַדנשאַפֿט [צו געלט] 'אונגעצאָמט' איז", ר' הילל ליכטנשטיין, עת לעשׂות II, סאַטמאַר תּרל"ב. **קייט** — אַ ווילדע א'. „דריקט...אויס זײַן מאַנצבילשן און מוזיקאַלישן גערעגל צוישן געצאָמטקייט און א'", יג, טמז, 1963 XII 29.

אומגעצאָ'צקעט — אדי. ניט־געצאָצקעט, פּשוט געמאַכט. א'ע טאָקערײַ.

אומגעצאָ'רנט — אדי. וואַס איז אַן צאָרן. ענטפֿערן א' אויף בּייזע רייד.

אומגעצוואָ'גן — אדי. ניט־געצואָגן. גיין מיט א'ענע האָר. **ערהויט** — אדוי.

אומגעצוואָ'נגען — אדי. 1. וואַס איז אַן דרויסנדיקן צוואַנג; פֿרײַ. „דאָס אַלגעמיינע גליק קען פֿאַרזיכערט ווערן נאָר דורך פֿרײַע, א'ע אַרבעט", דער וואַהרער ציל פֿון אַנאַרכיזמוס, לאָנדאָן 1901. „דער יידישער קינדערגאָרטן איז דאָך אַוודאי נאַטירלעכער, פֿרײַער, א'ער", ימ, צײַט, שאָוול 1924.

2. וואַס איז פֿון (מיטן) אייגענעם ווילן, אַן אַ באַפֿעל. „דרײַ לאָקייעס א' קומען צו אים צו שפּרינגען, טראָגן אים אין הויז אַרײַן", עט, לידער. „איך וויל לעבּן אין די פֿרײַע, א'ע נאַ־טור!", יהל, די קאָלאָניסטן, וואַרשע 1899.

3. וואַס איז אַן אינעווייניקסטן צוואַנג (אַן סיסטעם, פּלאַן). „קריטישע אַרטיקלען...שטעלן מער צופֿרידן...ווי די לײַכטע, א'ע, האַלב־אימ־פֿראָווויזירטע 'ליטעראַרישע געשפּרעכן'", שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער II.

ערהויט — אדוי. טאָן עפּעס א'.

אומגעצוואונגענקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומ־געצוואונגען. „יענע מיני דאַמען וואָס אין זייער גזעזעלשאַפֿט באַנעמען זיך אַפֿילו די גאַנץ וואוי־לע מיט עפּעס אַ געצוואונגענער א'", ממוס, קלײאַטש. „בײַ שלום־עליכמען...די געמיטלעכ־קייט און א' פֿון טאָן, אין וועלכן ער דערציילט זײַנע מעשׂיות", שנ, דערציילערס און ראַמא־ניסטן I.

אומגעצוי'גן — אדי. דזוי אומדערצויגן; אומאַנשוויקלט. „דיא אויף ישובֿים אוג' אויף דערפֿר זײַן...און גיצויגן אלש דיא ווילדי", צוכט. „ער האט אַזוי איין אוגגיצאָגן קינד", בראַנט. „דען אַזוי אייגה קען דיר דיא עטליכה קינדר בעשׂר שטראָפֿן אוג ציהן, מער אַז איין יונג אום גיצוגן וויב העט גלײַך אויף איין מאל צעהן", עיון, יח/א. „אַזוי לאַנג ווי יידן האָבן זיך ניט געבילדעט, האָט מען מיט זיי געהאַט צו טון, אַז זיי זײַנען א'", יופֿאל, 1881 X 15.

ערהויט — אדוי. **קייט**.

אומגעצוימט — אדי. דזוי אומגעצאָמט ←. „וען דער א'ער ווילד־צעלאָזטער הישפּאַנער זאָל אַפֿילו גאָר דעם חשבון ניט האָבן", קלמן סוביל איבז, דער דאָקטאָר מיט זײַן טאָכטער, לובלין 1894. „אין דעם הפֿקר פֿון דעם א'ן נײַעם לעבּן", לע, יאַרבוך פֿון ביכערראַט, 1962. „אַן א'ע שטורמישע נאַטור", דוד פֿלינ־קער, טמז, 1962 XII 14.

קייט — אַ ווילדע א'. „אַרײַן אין דעם רויש און געפֿילדער, דעם געפֿעכט און א' פֿון דעם טאָגטעגלעכן לעבּן", ש. מאַרגאַשעס, טאָג, 1963 VI 8.

אומגעציטיקט — אדי. דזוי אומצײַטיק ←. „ווײַן וואָס מע מאַכט פֿון א'ע טרויבּן — מאַכט מען [אויף דעם די ברכה] שהכל", מקור הברכה, מונקאַטש תּרנ"ה, ט/ב.

אומ'מגעציי'לט — אדי. 1. ניט־איבערגעציילט. „אין א' געלט ליגט מזל־ברכה", שו [לויט קה האָבן מזיקים אַ שליטה אויף א' געלט]. „אזוא זאָל ער עש [דעם פּקדון] אום גצילט ניט אן נעמן", עח, יז, 3. „איך מעג איבערלאָזן א' געלט, וועט מיר ניט געגנבעט ווערן ניט אַ קאָפּיקע", יא, שטערנטיכ, לײַפּציק 1861. „אויב [חוזק] איז דאָ, גייט אַפֿילו א' געלט לאיבוד", פּרץ, 'חוזק'.

*מע קען פֿאַר אים לייגן (אים געבּן) א' געלט = ער איז זייער ערלעך. „פֿאַר ר' גבריאלן, וויסט דאָך אַליין, אַז מע מעג א'ע רענדלעך אַנידערלייגן", עט, סערקעלע. *בּיי אים איז געלט א' = ער לעבּט אָן אַ חשבון, פֿאַרלעבּט מער וויפֿל ער פֿאַרדינט.

2. וואַס מע קען ניט (עס איז שוער) אי־בּערציילן; זייער אַ סך. „עס באַהויפּן זיך א'ע שטערנס אויפֿן הימל". „שפּילן פֿון א'ע זי־נען האָבן...געשטאַכן די הויטן פֿון דעם תּוהו", יהואש, 'דאָס אויג'. **ערהויט** — אדוי.

אומגעציימט — אדי. ארכ. דזוי אומגעצאָמט. „קיינר זיך אונטר שטיין זאָלי...איין קונה בשוק הן יהודים או אינו יהודים און גיצימטי און אן הפֿליכ' וואַרטן צו געבּן", 'פּראָגער תּקנות קעגן לוקסוס', תּקכ"ז [יובל ו].

אומגעציימלט — אדי. סטוטש. וואַס האָט ניט אויף זיך קיין צײַמל. אַן א' לאָשיקל.

אומגעצילט — אדי. ניט־געצילט. „וועמען דאָס גליק שפּילט — דער טרעפֿט אַפֿילו א'", שוו. **ערהויט** — אדי.

אומגעצימענד — אדי. ארכ. ניט־אַנשטענדיק, וואַס איז אַן אַ צוריקהאַלטן זיך. „ווײַלין...דיא סרויזר זיך ביז דאַטא אום גצימנד אויף גפֿירט...", 'פּראָגער תּקנות קעגן לוקסוס', תּקכ"ז [יובל ו].

אומגעציפֿער — דאָס (וויי אַ זאַמלנאָמען, אַן מצ), די (מיטן בּז). < פֿרידעטש [*Mhd.* ungezibere.] 1. כּלערליי מינים שעדלעכע אינזעקטן. אומפֿלייט; טוי פֿאַר 'כּנים'. „און עס זאָל ווערן א' אין גאַנצן לאַנד מצרים", תּי, שמות, ח, 12. 2. ספּעצ. לײַז, פֿלי. „מעשׂה בחסיד אחד דער זיך גרושׂי סיגופֿים אן גיטאן, אן זומר האָט ער זיך גילויגט צוישן פֿליא אוג' און גציבּר אויף דער ערד", שה II, כז/ב. „אַלע אַנדערע טיפֿוסן וועלן איבערגעטראָגן דורך א'", דר' גרשון לעווין, פּגעז, ווילנע 1931, № 19. „אין די קעפּ פֿון די מיידן האָט זיך געהאַט באַזעצט א'", באש, פֿאַר, 1957 V 19.

אומגעצירט — אַדי. וואָס איז מיטן נאַטיר־לעכן אויסזען; ניט־באַפּוצט. זײַן שיין אויך א׳. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אומגעצירקלט — אַדי, פֿאַר אומצירקלען ←. אַרומגעצירקלט, אַרומגעקרײַזט. „איין קאָשט־ליכר אידל גישטיין...אום גיצירקלט מיט איין צירקיל מיינשטרלידְ וועלְ", יוסיפֿון, אַמשט 1743. [אין אַ פֿרײַעדיקער אויסגאַבע, אַמשט 1661 — אומצירקלט אַנשטאָט א׳.] ־ערהויט — אַדוו.

אומגעצערטלט — אַדי. ניט־געצערטלט. אַן א׳ קינד.

או׳מגעקאָ׳כט — אַדי. ניט־געקאָכט. „בלײַבט און גיקאכט דיא שפּײַז", צוכט. „מאכלים וואָס מע קען זיי עסן וויַ זײַנען, א׳", לדב, 159. „חוץ די געקאָכטע שפּײַזן, מוז מען זען צו געבן דעם קינד א׳ע אויך", פֿגעז, וויליע 1925, № 8. ־ערהויט — אַדוו. „פֿאַראַן מאכלים אַזעלכע וואָס...א׳ זײַנען זיי אַ דבֿר־המזיק", לדב, 159.

אומגעקאָמט — אַדי. ניט־געקאָמט. אַרומגיין מיט א׳ע האָר. ־ערהויט — אַדוו.

אומגעקאָנטשעט — אַדי. סל. ניט־פֿאַרענ־דיקט. „געוואָלד, וואַרפֿט אַוועק אײַער אַרבעט א׳", ייל, דער סטאָטיק, אַדעס 1876.

או׳מגעקוו׳שט — אַדי. 1. ניט־גע־קוועטשט, ניט־געדריקט. א׳ע פֿײַגן. 2. אומבאַ־טאָנט. „דאָ איז u, דאָס צוויסטע, א׳ע (אומבאַ־טאָנטע) גליד פֿון דיפּטאָנג...", נפֿ, יופֿא, 1938, 1. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

או׳מגעקוי׳פּט — אַדי. מיז, אַרכ — ~גע־קאָפּט. „דאָס בוך ליגט א׳ און פֿאַרשטייט זיך אומגעלייענט", רייד. „מענטש טוט זיך אָפּט צו איינם קאַף מאַן מאַכין, נאָר דײַן סחורה צו פֿר זוכין,...דא זאגט ער דען מיט שפּוט, וויא זי אים ניט גיפֿעל,...דאז ער און גיקאָפּט דר פֿון גיט", צוכט.

אומגעקומען — אַדי, פֿאַר אומקומען ←. „אויף אַנצושרײַבן אַ צעטל פֿון פֿאַרטריבענע, פֿאַראוואָגלטע, געשלאָגענע, געפֿאַנטשטע, געמאַ־טערטע, א׳ע — דערויף, נישקשה, זײַנען זיי ברירות", ממוס, קליאַטשע.

אומגעקינסטלט — דזוו אומגעקונצלט. ־קויט — „זיי האָבן אַנטציקט די א׳ פֿון זײַן קינד־הייט", י. באַושאָוער, גש, נ״י 1911.

או׳מגעקי׳נצלט — אַדי. ניט־געקונצלט, פּשוט. „אַ ערד! איז דאָס דײַן...א׳ע האַלטונג און דײַן אומענדלעך גרויסע געדולד", מר IV, נ״י 1908. „די שפּראַך [בײַ מענדעלען] איז נאָר אין גיסט און געשמאַק פֿון פֿאַלק, אָבער זי איז ניט די איינפֿאַכע, פּראָסטע א׳ע פֿאַלקשפּראַך", שנ, וועגן יודישע שרײַבער I. „ביק פֿאַדערט אַ פּשוטן, א׳ן סטיל אַן פֿליטערלעך", ש. ווערסעס, יובל XIII, 7-8. ־קויט.

אומגעקירצט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומ־געבויט.] 1. פֿאַר אומקירצן ←. 2. ניט־גע־קירצט. א׳ער וועדערבוך. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אומגעקלאָמערט — אַדי, פֿאַר אומקלאָמערן ←. אַרומגעקלאָמערט, אַרומגענומען מיט קלאָ־מערן. „די תּקופֿה אונדזערע אין קלעם פֿון וועלטגשלאָגנ א׳", בראָד, אויסגעקליבענע שריפֿטן.

או׳מגעקלאָ׳רט — אַדי. וואָס איז ניט (גע־מאַכט) געוואָרן קלאָר, בוליט. „אָפּט ברויזן האַרץ־געפֿילן, צעברויזטע, א׳", לאָפּין, פֿוילער קורוג. ־קויט.

או׳מגעקלי׳גלט — אַדי. דירעקט, פּשוט; ניט־איבערגעשפּיצט. א׳ע רייד. ־קויט.

או׳מגעקלע׳רט — אַדי. 1. אומגעטראַכט. אָפּענטפֿערן א׳. 2. אומגעריכט. „נאָר אומגע־טראַכט, א׳, איז זי אויפֿגעריכט געוואָרן", ג. ח. לעוונער, אַ חתן אָן אַ באָרד, וויליע 1901.

־ערהויט — אַדוו. „די שרײַבערס פֿון דער וועלט האָבן אין זייער מערהייט אַרויסגעשטעלט דעם יחד אין אָן אומגינציקער ליכט א׳", לע, טמז, 1964 ו 5.

אומגעקנאָטן — אַדי. 1. פֿאַר אומקנעטן ←. 2. ניט־געקנאָטן. א׳ טייג. ־ערהויט — אַדוו.

אומגעקניטשט — אַדי. 1. פֿאַר אומקנייטשן ←. 2. ניט־געקנייטשט. א׳ע פּאַפּירן. א׳ע הויט.

אומגעקעכט — דאָס, ־ן (־ערז). שלעכט, אומגערעטן, אומבאַטעמט געקעכטס. גיס אויס דאָס א׳! אַזאָ א׳ איז נאָר פֿאַר הינט.

או׳מגעקע׳מט — אַדי. ניט־געקעמט. „אַ קאַ־צאַפּנ׳ע מיט אַ רויטער נאָז מיט אַן א׳ן קאָפּף", אבג, דער יוד אין קונעבֿ [חש ו]. „דערוואַקסענע קינדער גייען נאָך אַרום אומגעוואַשן און א׳", יהל, די אומבאַקאַנטע פֿאַרליבטע, וואַרשע 1901. ־ערהויט — אַדוו.

או׳מגעקערט — אַדי. 1. פֿאַרקערט; וואָס איז אַ היפּוך. „דא האט דוד אום גקירט גיבענען אוי׳ האט חרטה גיהט אויף דען שוגג", סהמ, (לובלין, שפּ״ו), תהלים, ז, 1. „מפֿל שפּן דוא ישׂראל דוא העשט איין גוטן שכר וען דוא פֿרום ווערשט, אוי׳ אַדרבה זיא טוען אום גי־קערט", סהמ, ירמיה, נו/א. „[מע דאַרף ניט זאָגן: דורך אָפּהיטן] די מצוה וועסטו פֿאַרדינען אַ חלק עולם־הבא, אָבער א׳ — ווען מע פֿאַר־זיכערט אים אויף געוויס אַז ער האָט עולם־הבא [וועט ער לויפֿן טאָן די מצוה]", חסדי אָבות. „אַדרבה, א׳, דעם גרעסטן כּבוד דאַרפֿן זיי אָפּגעבן [דעם פֿרומען]", פּלאָ, המדבר בצדקה, וואַרשע תרנ״ב. „אָבער אין אויסטראַליע און דרום־אַמעריקע...איז אַקוראַט א׳: וואָס נע־טער צו צפֿון איז וואַרעמער און וואָס נעגטער צו דרום איז קעלטער", מ. וועבער, דער יודי־שער פֿעלדאַרבייטער, וואַרשע 1891.

א׳ע טעאָריע = וען מע נעמט אָן וויַ אמת דעם נעגאַטיוון זאַץ אַנשטאָט דעם פּאָזי־טיוון, דעם אויספֿיר אַנשטאָט דער הנחה אט. א׳ע טעאָרעם = וען דער נעגאַטיוויער זאַץ פֿירט צום נעגאַטיוון אויספֿיר און עס איז פֿאַראַלעל צו דער כּתּחילהדיקער טעאָרעם. „ניט אַלע א׳ע טעאָרעמען זײַנען ריכטיק". א׳ע פֿונקציע = וען אַנשטאָט $x=f(y)$ איז $y=f(x)$. א׳ע פֿאַרהעלטענישׂ = וען אַנשטאָט $a:b$ איז $b:a$. א׳ע פֿראָפּאָר־ציע. „אַלע קערפּער זיצן זיך איינס צו דאָס אַנדערע מיט אַ קראַפֿט וועלכע איז פּראָפּאָר־ציאָנעל זייערע מאַסן און א׳ פּראָפּאָרציאָנעל זייערע שטרעקן", גוטנ. „[ער] וועלט מיר נעענטער אין דער א׳ער פּראָפּאָרציע פֿון זײַן פּאָפּולאַריטעט", קאָר I.

2. איבערגעקערט, איבערגעדרייט (פֿון אויבן וועלט דער אונטן, פֿון אינעווייניק — דאָס דרויסנדיקע). „א׳ — לאָזסט איײל אַרויס", טענדלאָר, 176 = וען דו דרייסט אום די כּלי, רינט אויס די פֿליסיקייט [וועגן עמעצן וואָס זאָגט אַלץ פֿאַרקערט, איז אַן איפּכא־מסתּברא־ניק, אַ משה קאָפּויער]. „ער מוז אַנדרשט טאָן אן דר וואוכן, ער זאָל דאז שטרויא טראָגן אויף איינר אום גיקערטי מולטר אודר אויף איין אום גיקערטי צובר", לטו, עג/א. „ברויך נזהר צו זײַן דאָס די רצועות זאָלן ניט וועלן א׳, נאָר תּמיד זײַן מיט דער שוואַרצער זײַט פֿון אויסנ־וויניק", הרב א. ברודא, הליכות עולם, אונ־גוואַר 1864. „די שפּיגלען, די פֿאַרטרעטן זײַנען א׳, און ער אַליין זיצט אָן שיך אויף דער ערד שבּעה", אמת, עוזר צינקעס אוג די ציג, וויל־נע 1868.

3. אויסגעדרייט צוריקצו; אין דער פֿאַרקער־טער ריכטונג. „זיי גייען א׳, מיט דעם פּנים אַהינטער, ניט צו זען פֿאַר זיך דעם וועג", ממוס, שלמה. „א׳ הייסט אויך געפֿאָרן", שוו.

4. וואָס קערט זיך אום און דערנענטערט זיך צום אויסגאַנגפונקט. גיין א׳, א׳ע אימיטאַציע, מוזט. ־ערהויט — אַדוו. בּב 2, 3. ־קויט.

או׳מגעקע׳רט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← או׳מגעבויט.] ניט־געקערט. לאָזן די וויגלקלען א׳, ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

או׳מגעקרי׳נט — אַדי. ניט־געקרוינט. „זאָל פֿעלשן אַ פֿעלשונג אין די גראָע און פֿינצטערע אויגן פֿון דער א׳ער קעניגין, איר מאַיעסטעט דער סבֿיבֿה", שנ, וועגן יודישע שרײַבער II. „יידישע פֿירערס, געקרוינטע, זעלבסטגעקרוי־נטע א׳ע און א׳ע", יג, איק, 1964 IX 18. ־ערהויט — אַדוו.

או׳מגעקרי׳מט — אַדי. ניט־געקרימט; גלײַך. א׳ע ליניע. א׳ער כאַראַקטער. ־קויט.

אומגעראָזירט — אַדי. אומגעגאָלט. אַ שטע־כיקע, א׳ע מאָרדע. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אומגעראָם — דאָס (דער), ־ן. דזוו אומגערע־טענ׳ש. געווען אַן א׳ פֿאַראַיאַרן.

או׳מגעראָ׳מן — אַדי. ניט־גערעמט. אָפּט סוב־דער זון איז עפּעס אַן א׳ענער. א׳ענער זיווג. „טיילן פֿון מיין אייגענעם לעבן,...פֿון מיין א׳ענעם שיקזאָל", מר I, נ״י 1908. „זײַנען אַלע פֿרוזון...א׳ענ׳", קאָר II. „עס איז אַן אומרעכט זיך צו שפּילן מיט די געפֿילן...און מיט זיי מטהר זײַן עפּעס וואָס איז א׳", ימ, יושפּ, XIX, 3.

אומגעראָמטקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגע־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגע־ראָמן, ניט־אײַנגעגעבן. 2. דאָס וואָס מע קען ניט ראָמן צו טאָן. „ער וועלט גערן זײַן יצר־הרע נאָך גין, ער העט גערן זײַן וואוללושט צו עסן, צו טרינקן, צי אל און גיראָמן קייט", לטו, צג/א.

או׳מגעראָ׳טעוועט — אַדי. „אויף איין גע־ראָטעוועטן — טויזנט א׳ע".

אומגעראַטעוועטקייט — די (דאָס), ־ן. אויך: סכנותדיקע סיטואַציע, וואָס ס'איז פֿון איר ניטאָ קיין רעטונג. „האָבן דערמיט ממילא פֿאַרמשפּט צו א' היפּש ביסל אַנדערע". ש. ביקל.

אומגעראָכן — אַדי. אַרכ. געבליבן אַן נקמה, 'ראַכע'. „אוג' דש דו ניט וערשט אוגגירוכן לאזן מײַן טוט", יוסיפֿון, אַמשש 1661. „אך ר' שלום חזן אין פֿייאר טאן קאָכן; רבונו של עולמים, לאָז ניט אן גיראכן", 'קינות אויף כמעלניצקים גזירות'.

אומגעראַמט — אַדי. פּפּ: ~גערעמט, ~גערוימט. 1. ניט־אויפֿגעראַמט. 2. אומגערעמט ← „ערהייט" — אַדוו. „קייט".

אומגעריוש — דער, ־ן. נעגל. היפוך פֿון גערויש. „א וועלט...וי ער וואָלט זײַן דעם שוטיגנס א באַגרינדער, וי ער וואָלט זײַן דער א' פֿון זיך", סוצ, יודישע גאָס.

אומגערונצלט — אַדי. ניט־גערונצלט, וואָס איז אַן קנייטשן. אַן א'ער שטערן. „קייט".

אומג(ע)רוס — דער, ־ן. שלעכטער גרוס. קריגן אַן א' פֿון דער היים.

אומג(ע)רזעט — אַדי. אַרכ. *Mhd:* un-geruowet. אומרויק; צערודערט, צעטומלט. „זיי שלויפֿן גאר אום גירואט", ר' דוד סעב"ל בר' יעקבֿ אַשכנזי, בית דוד, ווילמרשדאָרף 1734. „גאָט...איין שטאָרם ווינד הט גבראַכט אין אונזר לנד, דארום האַלטן זי [די שׂונאים] עש פֿר איין צייכן אום גרואט אויבר אונש צו קומן" [= אַנצופֿאַלן אויף אונדז], יוסיפֿון, פֿיורדא 1764, ע"ב.

אומגערופֿן — אַדי. „דער טויט קומט א'", „עס קומט א' דער סוף כל הגופֿן", שוו. „עש איז איין גישריבן אין בוך דש מלך, וער דא קומט צו דעם מלך און גירופֿן דעם זאָל מן טיטן", צאינה, אסתר. „א'ענע געסט", אמד, ר' שמעיע דער גוט יום טובֿ ביטער, וואַרשע 1860. „א' האָט קיינער ניט געזאָרט קומען", פּרץ, חסידים. „אומגעבעטן, א' — קומט אײַנדרוק נאָך אײַנדרוק, בילד נאָך בילד", קאָר III. „ערהייט" — אַדוו.

אומגערוקט — אַדי, פּאָר אומרוקן ← „אי־בערגערוקט. דאָס א'ע מעבל. „ערהייט" — אַדוו.

אומגערטלען — סרוו. אַרכ. דזוו אומגאַרטלען ← „סהם פֿאַרטײַטשט 'תחגור' (תהלים, עו, 11): „אום גערטלן אוג' אום וינגדן" [תי: „אײַנצאַמען]".

אומגעריבן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאָר אומרײַבן ←. אַרומרײַבן; אַרומשײַערן. א'ענע וועגט. 2. ניט־געריבן. א'ענע קאַרטאָפֿל. א'ענע וועש. „ערהייט" — אַדוו. „קייט".

אומגעריטן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאָר אומרײַטן ←. אַרומגעריטן. 2. ניט־געריטן; וואָס מע האָט אויף דעם ניט געריטן. א'ענע פֿערד.

אומ'מגעריי'טלט — אַדי. וואָס איז אַן א' סימן פֿון רויט וועלן, פֿון פֿאַרשעמען זיך. א' האָקן ליגנס. „קייט".

אומגעריימט — אַדי. אַרכ. 1. וואָס איז אַן א' גראַמען. „אויז דיזם גידיכט צו זעהן...עש זוא גאַנץ אונגישיקט אוג' אונגיריימט גימאַכט איז", אליהו בר' ליזר קוטנים, [איבז], תלמיד צחקן מוסרי, אמשש 1692. 2. דשש. דזוו אומגעשיקט, בו. „וי א' (אומשיקלער, ניעזגראַבנע) זײַנען פֿאַרפֿאַסט די תּחינות", אמד, דער שבֿעים מאַלצײַט, וויילנע 1877.

אומ'מגעריי'ניקט — אַדי. ניט־גערייניקט. „באַגוצן זיי זיך מיט שטיקלעך שמוציקן טוך, מיט א'ע וואַטע (בפֿרט די טעקסטיל־אַרבעטער רינס)", פֿגעז, פֿאַריז 1950, № 2 3.

ערהייט — אַדוו.

אומגעריישט — אַדי. ניט־גערייש, ניט־געפֿרעגלט. א' פֿלייש = געקאָכט פֿלייש. „בײַם הויז האָט [זי] שוין דערשמעקט דעם ריח...פֿון פֿרישע א'ע קאַרטאָפֿל", אָפּאָ, אַליין.

אומגעריכט — אַדי & אַדוו. *Mhd:* un-geriht. 1. פֿלוצעמדיק; פֿלוצעם, פֿלוצלינג. א'ע בעשרייען, שיסערײַ. א' עפּעס דערזען, דערהערן אאַוו. זיך טרעפֿן, פֿאַסירן א'. „ס'גוטע קומט א'", שוו. „איבער דעם וועט זײַן מפּלה אום גערעכט [לויט פּאַר אַרויסרייד] אַנקומען, פֿלוצים וועט ער צעברעכן וערן", מס, משלי, תקע"ד, ו, 15.

2. אומדערוואַרט. אַן א'ער גאַסט, אורח. „איך האָב מיך געפֿרייט...גאָר א' פֿון דיר אַ בריוול צו דערהאַלטן", יפ. „געכאַפּט גאָר א' אַ זעץ", ממוס, ספֿר הבהמות. „וואָס שוויגסטו? — רופֿט זיך אַן דער רבי צו מיר מיט אַן א'ן פּאַטש", שע, מעשׂיות פֿאַר יודישע קינדער I. „וען מע ליקווידירט אים נישט פֿונקט אַזוי א' וי אומגערעכט", דשש, וילנע. *דאָס רעדל טוט זיך א' אַ דריי = דער מזל בײַט זיך א'. 3. ניט־צוגעגרייט. „דער יום־המות טוט זיך ניט פֿאַרזאַמען און א' טוט ער קומען", ישרי לבֿ, וילנע 1867, ט/א. „גאָר א' איז ער געשטאַנען אויפֿן מאַרק...מיט אַ טישל סחורה", וויס, 'דער אַרעמער יונגי'.

4. צופֿעליק, וואָס איז אַן אַ כיוון (כוונה). „אַנריצן דעם יצר־טובֿ, ער זאָל פֿאַרטרײַבן דעם דאָזיקן אין אַזוהאָקאַט", ממוס, 'בישיבֿה של מטה'. „האָט פֿלוצלינג און א' אַ פֿראַגע...דעם יונגנמאַנס געדאַנקען איבערגעריסן", וויס, 'איינער אַ מענטש'. „איך האָב גלאַזט אַ קערן פֿאַלן א', און ערגעץ שפּראַצט ער אין דער סיפֿענישׂ", יהואָש, 'דער קרײַז'. „זעצסט אויס אַ שויב — א', פֿאַרשטייט זיך", בערג, בײַם דניעפּער I.

5. בליציק, וואָס קען איבערראַשן מיט ניט־קייט. אַן א' חכמהלע. „עס טרעפֿן זיך בײַ אים אָפֿט נײַעס, פֿרישע און א'ע בײַזוערטער", שג, יודי שרײַבער אין סאָוועטן־פֿאַרבאַנד.

אומגעריכטלעך — אַדי. וואָס איז ניט לויטן (מחוקן) געריכט. א'ע באַשטראָפֿונג.

אומגעריכטערהייט — אַדוו. ← אומגעריכט. קומען (באַגעגענען) א'. „א' האָט דער פֿירער פֿון גוט אַליין דערשאָסן זײַן געליבטן כלבֿ", לדבֿ, 165. „גאָר פֿלוצלינג גאָר א' איז ער אויפֿגעריכט געוואָרן", ש. בעקערמאַן, דער זשענסקאָער וואַפֿראָס, אַדעס 1887. „די מלחמה איז ניט געקומען א'", די גאַרבער שטימע, מאָסקוע 1924, № 3 2. „— אַ סאַראַ געסט! גאָר א'!", בר כוכבֿא, דער פֿוטער, ווילנע 1894.

אומגעריכטקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצבֿ אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגעריכט. „איז די מדינה אויפֿגעאַנגען איבער אונדז און איבער דער וועלט וי אַ גרויסע א', וי אַ היסטאָרישע איבערראַשונג", ציט, טמז, 1963 IV 19. „שטעקט דערין ניט נאָר אַן א', אַן איבערגעטריבנקייט, נאָר מסתמא אויך אומפֿאַסיקייט", מוז, יופֿא, 1939, 2. „א שׂיכות... צו קאָסמישער א'", לל, איק, ראַש־השנה תשכ"ד.

אומגערינגלט — אַדי. אַרכ. אַרומגערינגלט. „דען דער (יצר־הרע) מאַכט זיך ניט בלד אן איינם דר מיט מצוות אום גרינגלט איז", לט, כא/א.

אומג(ע)ריסטיקייט — די. מצ נב. אַרכ. אומגרייטקייט, אומצוגעגרייטקייט. „דאָך בין איך ווידר אום אין גרישטיקייט דאש מיין קורומפּירט קאָנסעפּט...", מאַרשן, לשון זהב, אַמשש תצ"ד. [דעם אַדי אומג(ע)ריסטיק = אומגרייט, ניט־צוגעגרייט נב.]

אומגעריק — אַדי. וואָס ווערט געטאָן אַן וויל אַדער קעגן וויל. אומבאַגעריק, אומגמיצק. א'ע מעשׂים. „יקייט — אַרויסוויזן אַ בפֿי־רושע א', א' שוואַכט אָפּ די ענערגיע.

אומ'מגעריי'רט — אַדי. 1. וואָס איז ניט (אַן)־גערירט. א'ער באָדן. דער שניי אויף די פֿעלדער ליגט א'. „די טיפֿערע שיכטן [קרקע] אַבער זײַנען געבליבן א'", ע. איזרא, פֿון פֿעלד צום טיש, קיעוו 1928.

2. ניט־געשענדט; ניט פֿאַראומרייניקט. א'ע יונגפֿרוי. א'ער אידעאַליזם.

3. ניט־דורכגענומען. ניט־באַווירקט. „עס פֿלעגט זיך פֿאַר זיי גיסן בלוט וי וואַסער...און זיי פֿלעגן בלײַבן דערבײַ גאַנץ א'", אמד, טויט שרעקנענס בײַ דעם ערשטן סדר, [קעניגסבערג: יאָרז]. „זיי זענען געבליבן א' פֿון זײַן לאַגיק, פֿון זײַנע אַרגומענטן", א. גאָרדין, יאָנאַווסקי..., ל"א 1957.

4. [פֿאַר 'אומרירן', אַקצענט נאָר אויף אור־]. געטריסלט, געשאָקלט, געמישט אַהין און אַהער. „שמעלץ דאז אַלז [= אַלץ] צו זאַמין וואול אום גרירט", סור II, כו/ב. „ערהייט" — אַדוו. „קייט".

אומגערן — אַדי. *Mhd:* un-gërn. 1. אַן אַנטייל פֿון וויל; אינסטינקטיוו. א' אויפֿהייבן אַ האַנט. א' אַ צאַפּל טאָן מיט אַן אבֿר. „אַז זי דערזעט זיי, גיט איר גאַנצער קערפּער אַ ציטער און א' דערמאַנט זי זיך", וויס, 'קריינדלעלע'.

2. ניט־בפֿיוון, אַן אַ מיין. א' עפּעס טאָן. „דורכגייענדיק נעבן שפּיגל, האָב איך וי א' אַ קוק געטאָן אויף זיך אין בין זיך דווקא געפֿעלן", ממוס, 'בישיבֿה של מטה'.

3. על־פּי טעות, בשוגג. „טוט ער איין מלאָכה בשוגג, דאז מיינט דז ערש און גערן טוט, עש זייא ער האָט פֿאַרגעסין דאש שבת איז", לט, עד/א. „שוגגים דש זי טואן איין זאך אום גערן", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „די תּורה שרײַבט בײַ איינעם וואָס ער הרגעט אַ מענטשן א' — איז ער ניט חייבֿ קיין מיתה",

חה, 16. „די וואָס זינדיקן אׁ לערן איך זיי ווידערקערן זיך צו טאָן השם־יתברך זסן וויליך", פוקח עורים, שקלאָוו 1832.

4. ניט מיט חשק אָדער קעגן וויליך. „אבר ער איז גיבליבן בור לורן..., זאָ נימט זיא מקברון, אבר גאר און ערן", בבא־בוך, 299. „ער האט אים און געדן איין טרונק גיבוטן", ספר משלים, פּפּדמ 1686. „(ועל פולם נודע בפנינו על פרחינו)...מיר וועלן מוזן מודה זסן אויף אלעם א״", ישרי לבֿ, וילנע 1867, ל/א. טוב — דער, ס. „און זאָלסט מיך מציל זסן פון א׳, איך זאָל מיך חס־ושלום ניט טועה זסן אין דער תורה", נועג שס תחינה, פּיעסרי־קאָוו 1881. „פון א׳ס טויזנטער שטמגט מסן קלאָרער אומיסטן", האפּ, אין סאָוול פון וועגס.

אומגערנדיק — אדי. וואָס איז אומגערן, קעגן אייגענעם וויליך; ניס־איבערגעגעבן. „די א׳ע טרעפּענונג", איסטאריע. „אזא א׳ע מאמע האָט ניט פּאָרן קיגד דעם גאנצן אויפמערק", מוו, דער וועג צו אונדזער יוגנס. ־יקויט.

אומגערוויליק — אדי. אומוויליק; וואָס איז כמעט וי קעגן וויליך. ־יקויט.

אומגערעדט — אדי. וואָס מע רעדט ניט ארויס. וואָס מע רעדט ניט צו דעם. „אירע א׳ע רייד, אפּילו אירע ניט־געטראכטע געדאנקען", ב. ריווקין, אונדזערע פּראָזאיקער. „איך האב אך צו זאגן על חסא — איין שעה לאשׁ מיך און גירעט...", ספר משלים, פּפּדמ 1686. ־ערהויט — אדוי. ־יקויט.

אומגערעדלט — אדי. ניס־געערדלט. אן א׳ע מצה איז חמצדיק.

אומגערע׳ט — דאָס (דער), ־ן. דזוי אומגערעטעניש. אוקר.

או׳מגערע׳טעניש — דאָס (די), ־ן. שלעכטע, קנאפּע גערעטעניש. „בּיי מיר איז קיין א׳ ניטאָ", טפ, טודות. „פּלעקסיפוס האָט אלעמאָל באגלייט אלע גרעסערע...אויפסרייסלונגען, וויי מלחמה...א׳ און הונגער", פון א בראשור וועגן פּלעקסיפוס.

אומגערעכט — אדי. [פּר, מעג ־ראָכט]. ניט־גערעכט, אומיושרדיק, מאָראַליש ניט־ריכטיק. אינגאנצן (גראָב, אויף אלע הונדערט פּראָצענט) א׳. „עס איז ביטער און שלעכט, ווען דער רבים איז א״", שוו. „דו דארפסט ניט איבערטראכטן אויף איין א׳ער סיבה, אויף א פּלאָג וואָס קומט פון הולטייעס אויס", מס, משלי, תקע״ד, ג, 25. מלל פּאָרטיטשט 'תם אני ויעקטני' (איוב, ט, 20): „מאכט מיך אונגערעכט" [תי: „וועט ער מיך מאכן פּאר קרום"]. תי פּאָרטיטשט 'ושגאת חמס' (תהלים, כה, 19) — „די אומגערעכטע פּיינטשאפּט". „אפּשר זסינען מיר נישט געערעכט צו [אים], איך מיין אפּילו אז מיר זסינען א״", בעמ III. ־ערהויט — אדוי. א׳ זיך ארויסשטעלן וויי דער צדיק. „באשטראפּט וועלן פּאר רויבן די פּערזונלעכע פּריוילייס א״", וואָס ווילן די סאציאלדעמאקראטן אין רוסלאנד?, זשענעוו 1899. ־קויט — די א׳ שרייבע ארויס פון אלע רייד (מעשׂים)... „אייניקע א׳ן איז פּאראהנגן אין דעם שולד־בריוו וועלכע מע דארף ערקלערן", יעקב ראָזינסקי, דער פּאלשער שולד־בריף, וואָרשע 1885.

אומגערעכט — ד׳. דזוי אומגעריכט. „ס׳גוטע קומט א״", שוו.

אומגערעכטיק — אדי. אומישרדיק. שוואָכער וי אומגערעכט. א׳ע תּביעה. א׳ער פּסק־דין.

אומגערעכטיקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנ־שאפּט, מצב אדער פּרט־פאל פון זסין אומגערעכט(יק), די א׳ פון די טטרענגע געזעצן. 2. יעדער פאל פון אומישרדיקייט. „די טרערן וואָס ווערן פאַרגאסן אויף די א׳ן אין דער ועלט...די טרערן זסינען ניט קיין וואַכעדיקע", שג, וועגן יודישע שרייבער ו. „דאָס לעבן איז פול מיט א׳ן", א. מענעס, פּאר, 1962 X 28.

או׳מגערעכנט I — אדי. 1. ניט־גערעכנט, ניט־געחשבונט. באַצאָלן א׳. 2. ניט־געציילט. א׳ע אוצרות. 3. צופעליק, וואָס איז אן אַ כּוונה, אומגעריכט. זיך אנשטויסן אויף עמעצן נאר א׳. ־ערהויט — אדוי. א׳ צאָלן, עפּעס סאָן אפּזוי.

אומגערעכנט II — אדי. ארכ. על־פּי נפּ < וועדב 'רעכן' = נקמה נעמען + אום. וואָס איז אן נקמה. „צו בליט פּר גיסן זלשׁטו [= זאָל־סטן] קיינם ניט סאָן, דען גאָט יתברך וועט דיר עשׂ אין אום גירעכנט לאָזן", יענטע בת יצחק, עשׂרת הדברות בּיכל, אָנהייב 19. י״ה [נפּ, וואכשטיין־בוך. מעגלעך אויסצוטייטשן דאָס וואָרט אום גירעכנט אזוי וויי דפּוון].

אומגערעמט — אדי. ניט ארײַנגערעמט אין רעמלעך. אן א׳ער פּאָרטרעט. ־ערהויט — אדוי.

או׳מגעשאָ׳ט — אדי. ניט־באשעדיקט, ניט־גענזוקט. ארויס א׳ פון אן אומגליקסאָפּאל. „בלײַב א׳ פון דעם דאָזיקן וואָסער פון בּיסער־נישׂ", תי, במדבר, ח, 19.

או׳מגעשאָ׳כטן — אדי. ניט־געקוילעט. על־פּי נס בלײַבן א׳, די א׳ענע עופות ליגן געבונדענע. ־ערהויט — אדוי.

אומגעשאָלטן — אדי. [וועגן אקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאר אומשילטן ←. 2. ניט־געשאָלטן. „גאָט יתברך לאסט קיין...בּיז און גישטראפּט אונ׳ און גישולטן", צוכט.

אומגעשאָפּן — אדי. 1. פּאר אומשאפּן ←. איבערגעמאכט, געטאָן אויף אן אנדער אופּן. די א׳ענע ועלט. אינגאנצן א׳ענע דראמע. 2. ניט־געשאפּן. פּלאנירטע, אבער דערהיבט א׳ענע ווערק. „די מאטעריע איז א״", זסיס.

או׳מגעשאָ׳צט — אדי. ניט־געשאצט; וואָס איז ניט מעגלעך צו שאצן. א׳ע אוצרות. א׳ע ירושה. ־ערהויט — אדוי. ־קויט.

אומגעשאָרן — אדי. פּפּ: ~געשוירן. [וועגן אקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאר אומ־שערן ←. ארומגעשאָרן. די א׳ענע קורצע האָר. 2. ניט־געשאָרן. אן א׳ענער, מיט לאנגע האָר. „איין משל פון צוויי״א שאף איינש שערט ער אונ׳ דאש אנדר שערט ער ניט, אונ׳ ויל זיא שוועמן דורך איין וואשיר. דאש גישארן שוויסט דורך, דאש און גישארן דר טרינקט", ברענט. „ער האט ווידר גישענקט צו דעם מלך ישׂראל... אום גישאָרני שאף", סחם, מלכים ב, קח/ב. ־ערהויט — אדוי.

או׳מגעשאָ׳רפּט — אדי. ניט־געשארפּט. א׳ מעסער. א׳ לעדער = וואָס ווערט ניט דינער געמאכט בּיי די קאנטן, נאָר געלאָזן אין דער נאטירלעכער גרעב (בּיים אויסארבעטן לעדער־ארטיקלען). ־ערהויט — אדוי. ־קויט.

אומגעשווינדסטן — אדוי. פּטם. נה. אן־שטאָט אמגעשווינדסטן ←. „איך וואָרט נאָר אן מיין מאן זאָל ווי א׳ קומען צופּאָרן", א. ו. דאָס מערדערישע וויב, לובלין 1875.

אומגעשוירן — אדי. ← אומגעשאָרן. „לאנג־האָריקע, אייביק א׳ענע מערואָוינגער", מוו איבז, ווייפער, געשיכטע פון מיטלעלטער. „אבער ווען מע זעט פיר קאפּ־געדיכטע און א׳ענע יאָטן פון דער נאנט, ווערן זיי צענוג סימפּאטיש", פּאר, 14 VIII 1964.

או׳מגעשו׳לט — אדי. ניט־געלערנט אין אַ שול; ניט־טרענירט; אומגעניט. אן א׳ער עקס־פּערימענטאטאָר. „די א׳ע, וואָס קענען נעבעך אַליין ניט פּירן קיין פּעדער", מר V, נ״י 1910. ־ערהויט — אדוי. ־קויט — „א׳ איז אַ שטער פּאָרן פּעאיקסטן".

אומגעשטאַלט — די (דאָס), ־ן. נעאָל. (קינסט־לעריש) ניט־געראָטענע געשטאַלט; קאריקאטור אויף אַ געשטאַלט. „די געשטאַלטן און א׳ן פון ראָמאן".

אומגעשטאַלטיק — אדי. וואָס האָט ניט קיין (בּולטע) געשטאַלט. עפּעס אן א׳ע סטאטוע. „יסורים זאָלן קענען דעם מענטשן אזוי שרעקלעך מאכן א״", יונה טרובניק איבז, אסתר המלכּה, באָרדיטשעוו 1888. ־יקויט — „אבער דער ארעמער ישׂיה־בחור פון [רשיש און רמבמם] צייטן איז געבליבן פאָרזונקען אין א״, ים, צוק, 1964, 1.

אומגעשטאַלט(יק)נג — די, ־ען. פּראָצעס אדער רעזולטאט פון אומגעשטאַלט(יק)ן. „אין וואָס פאָר אַ וועג אויף וואָס פאָר אן אופן זאָל די אומגעשטאַלטונג פון אַ ציוויליזירטער מענטשהייט [געשען?]", דער וואָהרער ציל פון אנארכיזמוס, לאָנדאָן 1901.

או׳מגעשטאַ׳לטיק — אדי. וואָס איז ניט בעוואָרן געשטאַלטיקט, וואָס האָט ניט באַקומען קיין (בּולטע) געשטאַלט. „וויי אומפאָרמירטלעך עס איז דער רעאַליזם", מערינטאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אומגעשטאַלט(יק)ן — טרוי. ־ט(יק) אום, ~געשטאַלט(יקט). איבערפּורעמען, איבערארבעטן. סטרוקטורירן, איבערמאָדעלירן. א׳ די העלדן בּיים אינסצענירן אַ ראָמאן.

או׳מגעשטוי׳סן — אדי. ניט־געשטויסן. „וועג מען ברויך אום שבת צום עסן אַ ביסל פּעפּער אדער זאָלץ און עס איז א׳, טאָר מען ניט שטויסן אום שבת אין אַ מערזשער, נאָר מע מעג צעריבן מיט אַ שטיל פון מעסער אין אַ שיסל", דרך אדם, וואַרשע 1860. ־ערהויט — אדוי.

או׳מגעשטי׳לט — אדי. 1. ניט־געזעטיקט. אוועקליגן אין ויגעלע דאָס א׳ע קינד. 2. ניט־אפּגעשאפּט (וועגן באַפרידיקן באדערפענישן אין עסן און טרינקען). א׳ער דארשט, הונגער. „ער האָט געוויזן זסין טעמפּעראמענט, זסינע בריטע

זשעסטן און זײַן אי֯ן דאַרשט נאָך אויסדריק־ לעכקייט", שג, יידּ, שרײַבער אין סאָוועטן־ פֿאַרבאַנד, נ"י 1958. 3. ניט־באַפֿרידיקט. ניט־ צופֿרידנגעשטעלט. א֯ע פֿאַרלאַנגען. „און דאָס האַרץ בלײַבט א"י, קמ, 1866, № 47. „בײַ דעם אמאָליקן טרויער פֿון א֯ן וועלט־שמערץ", ייט, פֿוילן VII. „פֿאַראַן אַ טייל [פֿון טויט] וואָס בעגקט ווי א֯ע ליבע", סוצ, פֿעסטונג. ־ערהויט — אַדוו. לייגן דאָס קינד שלאָפֿן א֯. ־קייט.

אומגעשטים — אַדי. אַרכ. אומרואיק, שטו־ רעמדיק. „אוני גלײַך אַז דער וויגט דער דא מאַכט און גישטים דאש וואַשר...אויך דיא ביזן רידן...דיא מאַכן און גישטים דש הערץ", יוסי־ פֿון, אמשט 1661 [מ. מאַן, יוסיפֿון 1743, האָט משמעות געהאַלטן אַז דאָס וואָרט איז ניט פֿאַר־ שטענדלעך, האָט ער פֿאַרבײַטן אויף: „גלײַך דר וויגט מאַכט שטאַרמין..."]. ־יק. ־קייט — „אוני אום ווילן דער גרושן אונגשטימיקייט מיט דעם זיא וועי֯ אי֯בר פֿאַלן וועדרע", יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומגעשטימט — אַדי. 1. פּאַר אומשטימען ←. איבערגעשטימט, געבײַטן דורך אַ שפּעטע־ רער אָפּשטימונג. אַן א֯ער באַשלוס. 2. [דאָ און וויטער — אי֯מגעשטי֯מט] ניט־געשטימט אַדער שלעכט געשטימט (וועגן אַ מוזיקאַליש־ אינסטרומענט). שפּילן אויף אַן א֯ער פֿידל. 3. ניט־געשטעלט צו אַן אָפּשטימונג. לאָזן דעם פֿאַרשלאָג א֯ בײַ דער קומענדיקער זיצונג. 4. וואָס איז אין אַ שלעכטער שטימונג. „וען איך קום, איז ער אַן א֯ער", רייד. ־קייט — „גלאַט אַן א֯ צו נעמען די פֿידל אין האַנט אַרײַן", איק, 1965 ו 1.

אומגעשטירצט — אַדי. אַרכ. פּאַר אומ־ שטירצן ←. „די מגורה איז אום גישטירצט", קינות לתשעה באָב, פֿיורדא 1767.

אומגעשטעמיקט — אַדי. אַרכ. וואָס פֿירט זיך ניט מיט דעם ריכטיקן שטאָם; פֿאַרדאָרבן. „נאך דיר [זונה] איז ניא אַזו אום גשטעטיגט ניוואַרן", סהמ, יחזקאל, קא,ב.

אומגעשטעלט — אַדי. 1. פּאַר אומשטעלן ←. איבערגעשטעלט. דאָס א֯ע מעבל. 2. [דאָ און וויטער — אי֯מגעשטע֯לט] ניט־געשטעלט. „פֿון א֯ן מעד וועדט ניט פֿריילעך אויפֿן האַרצן", רייד. 3. נישט־איינגעשטעלט. וואָס איז אַן פֿעסטקייט. א֯ער פּאַרשוין. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט — „זי האָט זיך באַשולדיקט אין שוואַכקייט, אין א"י, פּ. רודאי, סמז, 1964 VIII 9.

אומגעשטעמפּלט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומשטעמפּלען ←. אי־ בערגעשטעמפּלט, אַרומגעשטעמפּלט. 2. ניט־ געשטעמפּלט. „ניט געדאַרפֿט ווײַזן איר ׳בעלע קאַרטל׳ — איז עס פֿאַרבליבן א"י, פֿאַר, 1963 III 2. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשטעפֿרט — אַדי. 1. וואָס איז אַן אַ שטערונג, אַן אַ מניעה; „יעדער פֿילט זיך פֿרײַ און א֯, באַפֿרײַט פֿון דעם פֿאַרשלאָ־ סענעם שטאָטישן לעבן", ספּ, סודות. „אויך די מערהייט איז פֿאַראינטערעסירט אין דעם, די מינדערהייט זאָל קענען פֿרײַ און א֯ זיך אַנט־ וויקלען", ים, אייגנהייטלעכע פֿאָלקשול, 1922.

2. וואָס איז אַן אַ כּוח וואָס שטערט. „די הימלס־קערפֿער קאָנען זיך דערײַבער באַוועגן אין [דעם וועלט־עטער] א"י, גוסנ.

3. וואָס איז אַן אַ זמטיקן ארגומישן זיך (און שטערן). „בלײַבן פֿאַר זיך אַליין, א֯ פֿון אַן עולם מענטשן אין קלײַזל", ממוס, וינשפּ. „און אויף דעם בוים, האָב איך געהערט, אַ פֿויגל זינגט גאָר א"י, אר, ׳עס איז געמען אַמאָל׳. „צי חיה צי בהמה — ס׳וועט יעדע אַן אימה געניסן איר גליק א"י, יהואש, פֿאַבלען.

4. ניט־איבערגעריסן. א֯ע שטילקייט פֿון דער נאַכט. „טאָ שלאָף זשע זיס און א֯, באַדעקט מיט גרינס מיט זאַפֿטיקן", פֿרוג ו, נ"י 1910.

5. שטאַנדהאַפֿטיק, באַלאַנסירט. „דאָס דורכ־ שניטלעכע קינד איז [בעת דער מלחמה] פֿאַר־ בליבן עמאָציאָנעל א"י, ימ, קוד, 1943.

־ערהויט — אַדוו. א֯ טאָן וואָס מע ווײַל. „וועסט דערנאָך מיך וויטער אויסהערן גאָר א"י, אמד, שבתי צבי, ווילנע 1882. „א֯ און אַן דאָגות פֿרנסה איבערזיפֿן און אויסדרן די צו־ גיפֿגעוואָרפֿענע אַרבעטן", יוסף בערנפֿעלד, גק, № 44. ־קייט.

או֯מגעשטערא֯פּ — אַדי. 1. וואָס איז (בלײַבט) אַן אַ שטראָף. אַן אַן עונש. „איר וועלט און גישטרופֿט בלײַבן", מ. שערטיש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כה, 29. „גאָט יתברך לאסט קיין...בין און גישטראפֿט", צוכט. „זעט וויפֿל פֿון [די פֿריצים] לעבן א֯ אין דער גרעסטער אומזיטלעכקייט", יופֿאַל, 1884, № 49. 2. וואָס איז (בלײַבט) אַן אויסרעדן, מוסרן. א֯ע קינ־ דער. ־ערהויט — אַדוו. א֯ וידער שטערן דעם קלאַס. ־קייט.

או֯מגעשטרי֯כלט — אַדי. 1. וואָס האָט זיך ניט פֿאַרשטעפּט אין עפּעס. א֯ע טריט. א֯ אין דער פֿינצטערניש. 2. דורכגעמאַכט אַן שטערונגען. א֯ער וועג. 3. וואָס איז ניט פֿאַר־ פֿירט געוואָרן. א֯ פֿון זינד (פֿאַרפֿירעניש, תאוה אע). ־קייט.

אומגעשטריפֿט — אַדי. וואָס איז אַן שטרייפֿן, פּאַסן, לינייעס. אַן א֯ קלייד. אַן א֯ער קאָסטיום.

אומגעשידן — אַדי. דסשמ. נר. וואָס איז ניט צעשיידט. „גליק און פֿרידן, א֯ צוישן המדן, קריסטן, ידן...", וינטש ו, נ"י 1920.

או֯מגעשי֯מ — אַדי. 1. וואָס איז אַ בּיסל אומגעלומפּערט אַדער שעמעודיק. צוריקגע־ האַלטן. זײַן א֯ אין אַ געזעלשאַפֿט. 2. וואָס באַנעמט ניט געגנוג גיך. אַן א֯ער תלמיד. ־קייט — אַרויסוויזן א֯.

אומגעשיילט — אַדי. ניט־געשיילט. „דער ווײַל דאש מן זיא קאן אזו עשן און גישילט", לט, עה/א. „נעם...איין האַנט פֿול אום גושילטי גערשטן", סור וו, כא/ב. „מע דאַרף ניט עסן קיין א֯ע און רויע פֿרוכטן", פֿגעז, פֿאַריז 1950, № 9-10. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשיי֯רט — אַדי [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומשי֯רן ←. אַרומגע־ שי֯רט. פֿון אַלע זײַטן א֯. 2. ניט־געשי֯רט. אַפּפֿרעגען דעם טאָפּ א֯. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשיכטלעך — אַדי. וואָס איז אַן פֿאַר־ בינדונג מיט געשיכטע אַדער קענן געשיכטע. „דער גאון איז איבערגעשיכטלעך, אַבער ניט א֯. פֿאַרשטיין אים מיינט קודם־כל פֿאַרשטיין זײַן תקופֿה", יוחנן סטוערסקי, צוק, סעפּ 1964.

אומגעשיצט — אַדי. ניט־געשיצט. אומבאַ־ שיצט. א֯ע פֿעסטונג, פֿאַזיציע. ־קייט.

או֯מגעשי֯קט — אַדי. 1. ניט־בריהש; אום־ בענים; אומגעראָטן; אומגעלומפּערט. „דר... בחור ניט איז רעכט גירוטן, טעלפֿש אונ׳ און בישיקט", צוכט. „[אין] וויקלען די קינדער... זײַנען די אַרדינגערע מענטשן זייער א֯", מלפּה בערלאָנס, די גליקלעכע מוסער, וילנע 1836. „איך האָב...די מלאָכה גאַנץ וויניק געלערנט. איך וואָר נאָך אַלץ א֯", אמד, דער פֿאַרטעפּיא־ ניסט, וילנע תרל"ה. „ברענג קיין מיידל ניט וואָס פֿוילט זיך, פֿוילץ פֿיס, הענט א֯ע, ברענג אַ וויב מיט פֿלינקע פֿינגער", יהואש, חינא וואָסע.

2. אַרכ. וואָס שיקט זיך ניט; אומפּאַסיק. אומגעראָטן. „האָט עש אונז ניט פֿאר אונגע־ שיקט אן גיזעהן אך דש ספֿר...פֿון לשון העברי צו סטטשער שפּראַך צו מאַכן", יוסיפֿון, אמשט 1661. „אויז דיזם גידיכט צו זעהן...עש זוא גאַנץ אונגישיקט אונ׳ אונגיריימט גימאַכט איז", אליהו בר׳ ליזר קוסנים, [איבז], תלמיד צחקן מוסרי, אמשט 1692.

3. פּאַר אומשיקן ←. [נאָר מיט איין אַקצענט אויף א֯.] אַרומגעשיקט. אַן א֯ער אין פֿאַר־ שידענע ערטער.

אומגעשיקמקייט — די (דאָס), ־ן. אייגן־ שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגע־ שיקט. „א֯ ניט־זגראַבענעקייט, אַן א֯ אין יעדער באַוועגונג", רייד. „ס׳מערקן זיך שטארונגען אין די באַוועגונגען...אומזיכערקייט, א"י, פֿגעז, וילנע 1927, № 11-12.

אומגעשיקלעך — אַדי. אַרכ. אומגעניט; שוועי֯־באַוועגלעך. „איין שוועי֯רער אַדער גראָבער אונגשיקליכער מאַן", ספֿר מבּחר הפּנינים, הומ־ בורג תצ"ט.

אומגעשלאָגן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אום־ בעבויט.] 1. פּאַר אומשלאָגן (זיך) ←. 2. ניט־באַזיגט אין א֯ פֿאַרמעסט. אַרויס א֯ אין דעם שאַך־טורניר. ־ערהויט — אַדוו, בב.

או֯מגעשלאָ֯פֿן — אַדי. „אַז מע לייגט זיך אומגעגעסן, שטייט מען אויף א"י, שוו. „איר בעזעלנשאַפֿטער מיט וועלכן זי פֿלעגט די א֯ענע נעכט צוברענגען", אמד, די שקלאַווערי, וילנע 1887. ־ערהויט — אַדוו.

אומגעשליידערט — אַדי, פּאַר אומשלי֯דערן ←. אומגעוואָרפֿן מיט כּוח (כּעס). „א֯ פּאַר הונדערט קוואַדראַטמיל אורוואַלד איז...א"י, פֿאַר, 1961 VIII 18. ־ערהויט — אַדוו.

אומגעשליי֯ערט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרשלי־ ערט. „זיא גינן און גישלייארט", ברענט. 2. ניט חתונה־געמאַכט. ניט־פֿאַרשלייערט. אַן א֯ע מויד.

אומגעשליפֿן — אַדי. 1. פּאַר אומשלי֯פֿן ←. אַרומגעשלי֯פֿן. א֯ וי֯ א֯ גוטער דימענט. 2. [דאָ און וי֯טער — אי֯מגעשלי֯פֿן.] ניט־געשלי֯פֿן.

א׳ענער דימענט. 3. ניט־באַאַרבעט. אַן א׳ וועַרק, מיט אַ סך חסרונות. 4. וואָס האָט ניט קיין פֿײַנע מאַנירן; ניט־אייִדל; נאַאיוו. אַן א׳ע־נער דאַרפֿסמאַן. „דיא קאַפּע זיצר...הלטין די לײַט פֿר אום גשליפֿן", דוד מוזיקוס, ׳איין שין ליד פֿון די הגד וועַרקש לײַט׳, 1775 [ריב, פֿש ו]. „וועַרטער...פֿון אַן א׳ענעם אָבער ערלעכן מאַן", ס. קאהן, דער עדלער עם הארץ פֿון פּראג, וואַרשע 1890. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעשליפֿנקייט — די (דאָס), ־ן. אייגג־שאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן אומגעשליפֿן. אַ וויינקלדיקייט, אַן אומבאַהאַלפֿנקייט אין דער גיזעלשאַפֿט, אַן א׳ פֿון מאַנירן. „דאָס פֿאַלקס־לשון מיט זײַן גראָבער א׳ און מיט זײַן עכטער, נאַטירלעכער, אומאויסגעאיידלטער צורה", ימ, יושפ, XVI, 4.

אומגעשלעכט — דאָס (די), מצ נב. פֿרוי אַן שום גשלעכטלעכן ריײַן. „וי האָט אַ פֿרוי אַ גאָר חתונה געהאַט מיט אַזאַ א׳?", רייד.

אומגעשלעכטיק — אַדי. נעגאַ. וואָס גע־הערט ניט צו קיין גשלעכט. א׳ע גיעוויקסן. ־יקייט.

אומגעשלעכטלעך — אַדי. וואָס איז ניט פֿעאיק אַדער דערוויטערט פֿון גשלעכטלעכער פֿאַרבינדונג. אַן א׳ לעבן וויי אין אַ מאַנאַסטיר. „באַקטעריעס...פֿאַרמערן זיך א״ן, א. ש. זאקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. ־קייט.

אומגעשמאַלצן — אַדי. 1. ניט־געשמאָלצן. א׳ענער מעטאַל. 2 וואָס איז אַן פֿעסט. „קאַר־טאָפֿל מיט נישט׳ רופֿט מען אין ליטע א׳ענע קאַרטאָפֿל", יע, וואונדער־אוצר פֿון דער יידי שפּראַך, וואַרשע תר״פ, 11. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעשמאַק — אַדי. היפּוך פֿון געשמאַק; ניט געגונ געשמאַק. א׳ע מאכלים. „קאן דען איין אונגישמאַקי שפּײַז גיגעשין וועדען זונדר זאַלץ?", ויץ [זיפֿא, 1938, 3]. סוב — דער, ־ן. (דרייזין). שלעכטער געשמאַק. אַ מענטש מיט אַ בולטן א׳.

אומגעשמאַק — דער. מצ נב. שלעכטער, ניט־אַטוויקלטער געשמאַק. אַרויסווײַזן אַן א׳. אַן א׳ וואָס שרײַט אַרויס פֿון אַלע וויינקעלעך.

אומגעשמדט — [...געשמאַט] אַדי. ניט־גע־שמדט. דער איינציקער א׳ער אין דער פֿאַמיליע. פֿרגל ~געטופֿט.

אומגעשמײדיק — אַדי. וואָס איז צו פֿאַמע־לעך, ניט־בריהיש, ליימענע, א׳ע הענט.

אומגעשמעקט — אַדי. 1. וואָס איז אַן שמינק(ע). אַרויס אויף דער בינע א׳. 2. וואָס איז אַן אַ פֿאַלשן פּוץ, נאַטירלעך. א׳ע רייד. „דער א׳ער אַני־מאמין פֿון יעדן מין מאַכט־פֿאַליטיק", ר. ראַקער, נאַציאָנאַליזם און קול־טור, ב״א 1949. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשמעקט — אַדי. ניט־געשמיסן. דאָס קינד איז געבליבן א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומגעשניטן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומ־געבויט.] 1. פּאַר אומשנײַדן ←. אַרומ־שניטן. א׳ פֿון צוויי זײַטן. 2. ניט־געשניטן. „מע שנײַדט ערשט דאָס לחם אַרום פֿון אויבן און פֿון אונטן...אין מיטן זאָל איבערבליבן א׳ און מאַכט די ברכה, און נאָך דער ברכה זאָל מען ערשט...אָפּשנײַדן", הרבּ א. ברודא, חליכות עולם, אונגוואַר 1864. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשעדיקט — אַדי. ניט־געשעדיקט. אַרויס א׳. א׳ע פּראָדוקטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשעפֿטיק — אַדי. 1. פּפּ: ~גע־שעפֿטיקט. וואָס איז ניט געוואָרן געשעפֿטט. א׳ע הייליקייט. 2. אַרכ. וואָס האָט ניט קיין שאַנדגעפֿיל. „זיא וועלן און גישענד זײַן אוג׳ וועלן זיך ניכט שעמען", מ. שערעלש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, ח, 12.

אומגעשעפֿן — אַדי. 1. וואָס איז ניט גע־שען. „ער האָט אַ גוטן זפֿרון. ער געדענקט אַפֿילו א׳ע פֿאַסירונגען", רייד. 2. נעגאַ. וואָס האָט ניט קיין געשעענישן. „פֿון אָט דער אום־דראַמאַטישער און א׳ער טאָגטעגלעכקייט", יג, תוך. ־קייט — „געבן [די דראַמעס] אין זייער מוזיקאַלישער א״", יג, איק, 1964 VIII 14.

אומגעשעניש — דאָס (די), ־ן. 1. געשע־עניש וואָס רופֿט אַרויס אומצופֿרידנקייט. „ס׳איז ניט קיין גרויסע צרה, אַבער אַן א׳ איז עס יאָ", רייד. 2. היפּוך פֿון בעשעענישן, דאָס וואָס איז ניט געשען. „צי קאָנסטו אַ געשעניש פֿאַרוואַנדלען אין אַן א׳?", הל, אין די טעג פֿון איוב.

אומגעשעפֿט — דאָס, ־ן. שלעכט געשעפֿט (וואָס מע לייגט צו צו דעם). אַרויסקריכן מיט גאַנצע ביינער פֿון די א׳ן.

אומגעשעפֿטמעסיק — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי וויי מע פֿירט (דאַרף פֿירן) אַ געשעפֿט. „וועַן דער טוחר איז א׳, פֿאַרטרײַבט אים דאָס געשעפֿט", רייד. ־יקייט.

אומגעשעצט — אַדי. 1. וואָס מע וויזט צו דעם ניט אַרויס געגונ אַכטונג, דרך־ארץ. א׳ע טראַדיציע. 2. וואָס מע קען ניט אָפּשאַצן. „האָט איר געדאַנקט...פֿאַר דער א׳ער געגאָנ וואָס זי טוט מיט אים", ג׳ל׳כ׳ד׳ [איבז], קאַמ־בער מיט דער פֿרינצעסין אַרעטינע, וויליגע 1870. ־קייט.

אומגעשפֿאָלטן — אַדי. ניט־געשפֿאָלטן; גאַנץ. „דער חדר איז געוועזן אַן אויסדרוק פֿון דער א׳ענער סביבה", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט. „קאָוע־קערנדלעך איז דאָ צווייערליי מינים; געשפֿאָלטענע און א׳ענע, וועלכע רופֿט זיך פּערל־קאָוע", טאַרלער רבי, סגולות ודפֿו־אות, [לאָדזש, 1910?]. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשפֿאַנט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומשפֿאַנען ←. איבער־געשפֿאַנט. 2. וואָס איז געבליבן ניט אײַנגע־שפֿאַנט. אַן א׳ פֿערד. 3. ניט־געשפֿאַנט, ניט־אַנגעצויגן. רואיקע, א׳ע סיטואַציע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשפּילט — אַדי. ניט־געשפּילט. „מײַן לירע פֿאַרמאַגט א׳ע מוזיק", ווינטש II, נ״י 1927.

אומגעשפּירט — אַדי. וואָס מע שפּירט ניט, מע וויסט ניט פֿון דעם. א׳ע פֿאַרוואונדונג. „א׳ע סיבות", שטרײַגלער, איק, 1961 I 27.

אומגראָז — אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך שרעק; וואָס מע (דער)שרעקט ניט. „אונ־דזער וועג פֿון א׳ענער, אָפֿענער, ערלעכער, ניט־מאַסקירטער פֿאַלקישער אַנדערשקייט", ימ, צווי רעפֿעראַטן, 1954. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשריבן — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומשרײַבן ←. איבער־געשריבן. אַן א׳ענע קאָמפּאָזיציע. 2. ניט־גע־שריבן. אַן א׳ געזעץ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשרײַבן — אַדי. 1. פּפּ: ~גע־שענדיקט. וואָס איז ניט געוואָרן געשענדט. א׳ע הייליקייט. 2. אַרכ. וואָס האָט ניט קיין שאַנדגעפֿיל. „זיא וועלן און גישענד זײַן אוג׳ וועלן זיך ניכט שעמען", מ. שערעלש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, ח, 12.

אומגעשעען — אַדי. 1. וואָס איז ניט גע־שען. „ער האָט אַ גוטן זפֿרון. ער געדענקט אַפֿילו א׳ע פֿאַסירונגען", רייד. 2. נעגאַ. וואָס האָט ניט קיין געשעענישן. „פֿון אָט דער אום־דראַמאַטישער און א׳ער טאָגטעגלעכקייט", יג, תוך. ־קייט — „געבן [די דראַמעס] אין זייער מוזיקאַלישער א״", יג, איק, 1964 VIII 14.

אומגעשעניש — דאָס (די), ־ן. 1. געשע־עניש וואָס רופֿט אַרויס אומצופֿרידנקייט. „ס׳איז ניט קיין גרויסע צרה, אַבער אַן א׳ איז עס יאָ", רייד. 2. היפּוך פֿון בעשעענישן, דאָס וואָס איז ניט געשען. „צי קאָנסטו אַ געשעניש פֿאַרוואַנדלען אין אַן א׳?", הל, אין די טעג פֿון איוב.

אומגעשעפֿט — דאָס, ־ן. שלעכט געשעפֿט (וואָס מע לייגט צו צו דעם). אַרויסקריכן מיט גאַנצע ביינער פֿון די א׳ן.

אומגעשעפֿטמעסיק — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי וויי מע פֿירט (דאַרף פֿירן) אַ געשעפֿט. „וועַן דער טוחר איז א׳, פֿאַרטרײַבט אים דאָס געשעפֿט", רייד. ־יקייט.

אומגעשעצט — אַדי. 1. וואָס מע וויזט צו דעם ניט אַרויס געגונ אַכטונג, דרך־ארץ. א׳ע טראַדיציע. 2. וואָס מע קען ניט אָפּשאַצן. „האָט איר געדאַנקט...פֿאַר דער א׳ער געגאָנ וואָס זי טוט מיט אים", ג׳ל׳כ׳ד׳ [איבז], קאַמ־בער מיט דער פֿרינצעסין אַרעטינע, וויליגע 1870. ־קייט.

אומגעשפֿאָלטן — אַדי. ניט־געשפֿאָלטן; גאַנץ. „דער חדר איז געוועזן אַן אויסדרוק פֿון דער א׳ענער סביבה", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט. „קאָוע־קערנדלעך איז דאָ צווייערליי מינים; געשפֿאָלטענע און א׳ענע, וועלכע רופֿט זיך פּערל־קאָוע", טאַרלער רבי, סגולות ודפֿו־אות, [לאָדזש, 1910?]. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשפֿאַנט — אַדי. [וועגן אַקצענט ← אומגעבויט.] 1. פּאַר אומשפֿאַנען ←. איבער־געשפֿאַנט. 2. וואָס איז געבליבן ניט אײַנגע־שפֿאַנט. אַן א׳ פֿערד. 3. ניט־געשפֿאַנט, ניט־אַנגעצויגן. רואיקע, א׳ע סיטואַציע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומגעשפּילט — אַדי. ניט־געשפּילט. „מײַן לירע פֿאַרמאַגט א׳ע מוזיק", ווינטש II, נ״י 1927.

אומגראָז — אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך שרעק; וואָס מע (דער)שרעקט ניט. „אונ־דזער וועג פֿון א׳ענער, אָפֿענער, ערלעכער, ניט־מאַסקירטער פֿאַלקישער אַנדערשקייט", ימ, צווי רעפֿעראַטן, 1954. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגראַמאַ׳טיש — אַדי. 1. וואָס איז ניט לויט די כּללים פֿון גראַמאַטיק. א׳ע זאַצן. 2. ניט־עלעגאַנט אין שרײַבן אָדער אין רײַדן.

אויר: ~גראַמאַטיקאַליש — „דער טויט איז אַ פֿרעדיקאַט און אַ סובּיעקט, האָב איך צו זיך געמורמלט. דער טויט איז אומלאָגיש, א״, באַש, פֿאָר, 1963 II 15.

אומגראַמאַטישקייט — די (דאָס), ־ן. אַיי־גנשאַפֿט אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומגראַמאַטיש. „האָט געגרילצט אין די אויערן מיט דער א״, לע, טמז, 1962 II 4.

אומגראַמאָטנע — אַדי. 1. אָנעו[ק]רידיק. ניט־געלערנט; עם־הארצים. ניט־גראַמאַטיש. א׳ער ישובֿניק, א׳ער בריוו. א׳ע באַפֿעלקערונג. 2. פּטמ. ניט פֿאַכמענישׂ. א׳ צוטרעטן צו אַן אַרבעט. ־קייט.

או׳מגראַציע׳ז — אַדי. ניט (געגונג) גראַציעז. א׳ע באַוועגונגען. ־קייט.

אומגרובֿיאַנעווטע — אוסו. ־נעווע אום, ~(נע)גרובֿיאַנעווטע. אויפֿפֿירן זיך חי׳ אַ גראָ־בער־יונג. א׳ אין דער געזעלשאַפֿט פֿון אַנ־שטענדיקע פֿרײַלינס.

או׳מגרוי׳סמוטיק — אַדי. ניט־פֿרײַגעביק. וואָס איז ניט נוטה מוחל צו זײַן. ניט־קמצניש, אַבער דאָך א׳. ־וקייט.

אומגרונט — דער, ־ן. נעאָל. דאָס וואָס איז אַן אַ גרונט. „אין דעם אורגרונט באַהאַלט זיך די פֿלאַטאָניש אידעיע פֿון א׳, וואו זײַן און ניט־זײַן פֿאַראייניקן זיך אויף אַ מיסטישן אופֿן״, קאָר I.

אומגרופֿירן — טרוו. ־פֿיר אום, ~גרופֿירט. איבערגרופֿירן. א׳ די עלעמענטן, די דיוויזיעס.

אומגריבלען זיך — אוסו. ־בל זיך אום, זיך ~געגריבלט. אַ לעגנערע צײַט גריבלען זיך, חוקר ודורש זײַן, זיך חקירהן. א׳ זיך אַרום (וועגן) אַ פֿאַרדרייטער שאלה. ־ענישׂ.

אומגריז(י)ן, ~גריזשען — טרוו. ־ז(י)ע, ־זשע אום; ~געגריז(י)עט, ~געגריזשעט. 1. אַרומגריז(י)עט, א׳ אַ ביין פֿון אַלע זײַטן. 2. אַ לעגנערע צײַט גריזשען. „דער הונט קען א׳ דעם ביין אַ גאַנצן טאָג, רייד. ־ענישׂ.

אומגריזלען — טרוו. ־זל אום, ~געגריזלט. 1. אַרומגריזלען; אַרומוויקלען. 2. גריזלען אַ לעגנערע צײַט; גריזלען פֿונדאָסנײַ. א׳ די האָר.

אומגריט — אַדי. ניט־גריט, ניט אינגאַנצן גריט. אומוויליק און דערבּיבער א׳ זיך צו באַ־טיילקן אין אַרבעט. ־ערהייט — אַדו. ־קייט — אַרויסווײַזן אַן א׳ עפּעס צו טאָן.

אומגרייכבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוו.

אומגרייכלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט גרייכן; דערלאַנגען. א׳ע בערג־שפּיצן. א׳ע ציל. ← אומדערגרייכלעך. ־קייט.

אומגרייפֿבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וובּ. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט אָנכאַפֿן, אָנגענומען; אינשליסן. די ווײַטע א׳ע שטערן.

אומגרייפֿן — טרוו. גרײַף אום, ~געגריפֿן(?). אַרכ. אַרומנעמען. „אוג׳ די באַלקן פֿון דיא אײַזערנ׳ן וויידר...דיא וואַרן זוא דיק דש צעהן מאַנין האבן קענן זיא אום גרײַפֿין״, יוסיפֿון, אָמשט 1743.

אומגרילצן — אוסו. גרילץ אום, ~געגרילצט. אויך: ~גרילן. גרילצן אַ לעגנערע צײַט. כּסדר א׳, עס וועלן אַזש לעכער אין די אויערן. ־ענישׂ.

אומגרימירט — אַדי. ניט־גרימירט; אומגע־שמינקט; אומגעפֿאַרבט. א׳ער אַקטיאָר. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגרימלעך — אַדי. ניט־גרימלעך; אומגע־רונדט; אומגעפֿאַרבט. א׳ע פּנימער. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מגרי׳נדלעך — אַדי. וואָס איז אָן אַ גרונד; ניט געגונג מאַטיווירט. א׳ע פֿאַרטיידיקונג. „שעדלעך צו דערציילן דעם קינד שרעקנדיקע משלות...זיי מאַכן פֿול זײַנע געדאַנקען מיט שרעקלעכע פֿאַרשטעלונגען...און פֿליסן אויך אויף ווײַטער א׳ע פֿורכט״, מלכּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836. ־קייט.

אומגרינטלעך — אַדי. ניט־גרינטלעך. לער־נען, קענען א׳. אויך דזוו אומגרינדלעך. ־קייט — אָן א׳ וואָס ווערט זיך אין די אויגן.

אומגרענץ — די & דער, ־ן. די גרענץ אַרום און אַרום; גרענץ־ליניע פֿון אַלע זײַטן. האַלטן אין א׳ מער ווי אַ קילאָמעטער.

אומגרענצן — טרוו. ־נעץ אום, ~געגרענצט. אַרומגרענצן. א׳ דאָס פֿעלד. ־ונג.

אומגרעפּסן, ~גרעפּצן — אוסו. גרעפּס (־פּץ) אום, ~געגרעפּסט(־צט). גרעפּצן אַ לעג־גערע צײַט. ־ענישׂ.

אומגשמיותדיק — [...גאַ׳שמיעס...] — אַדי. אוממאַטעריעל. הויכע, א׳ע ענינים.

אומדאהן זיך — [...דײַ־גען...] אוסו. דאגה זיך אום, זיך ~געדאגהט. לעבן אין דאגות, כּסדר האָבן זאָרגן. א׳ זיך וועגן עמעצן, וועגן עפּעס.

אומדאָנמאַטיש — אַדי. ניט־דאָגמאַטיש. א׳ער צוגאַנג צו פֿראַבלעמען. ־קייט.

אומדאַמירט — אַדי. וואָס האָט ניט אויף זיך קיין דאַטע. אַן א׳ער בריוו.

אומדאַכטן זיך — אוסו. דאַכט זיך אום, זיך ~געדאַכט. 1. אומפּ. דזוו אויסדאַכטן זיך, אומפּ (←), מיטן בּיבאַטיט: אַ לעגנערע צײַט. „עס דאַכט זיך אים אום אַז מע רודפֿט אים״. 2. דרימפּערזאָנק. זיך פֿאָרשטעלן אין דער פֿאַנטאַזיע. „שדים דאַכטן זיך מיר אום״. ־ענישׂ.

או׳מדאַ׳מיש — אַדי. וואָס איז ניט ווי עס פּאַסט פֿאַר אַ דאַמע. א׳ע מאַנירן. אַן א׳ באַ־נעמען זיך. ־קייט.

אומדאַנק — דער, ־ען. היפֿוך פֿון דאַנק. אַ רעה פֿאַר אַ טובֿה. „און קיין זאַך קען אים ניט אָפּהאַלטן...קרענקונגען, א״, ארג, קמ, 1867, № 16. „פֿון מענטשן אַ דאַנק — אַ זעלטן גע־שאַנק; דער א׳ קומט פֿרײַ(ע)ר, איז גלײַך בּיי דער טיר״, שוו. *ניט נעמען אין א׳ = בּיים בעטן מע זאָל אָפּשאַצן. „נעמט מײַן מיא ניט אין און דנק, אוג׳ פֿארט וואול״, יוסף מאַרשן, הקדמה, איבז יהושע בן סירק, אָמשט 1712 [זיובל XIII, 5־6].

אומדאַנקבאַר — אַדי. 1. וואָס שאַצט ניט אָפּ עמעצנס אַ טובֿה. זײַן א׳ עמעצן פֿאַר אַ בוסער עצה, פֿאַר הילף. „מיר מענשן זײַנען און דאַנקבאַרי בישעפּנישׂ״, גה, 122. „אונזר עלטרן...זײַנען קעגן השי״ת און משה אום דאַנק־באַר גיווען״, עיון, מז/ב. „אוג׳ דש ער ניט אונדאַנקבאַר זאָל זײַן קיגן זײַן הער״, שאר. „אויב איר מיינט אַז איך בין אינך דערפֿאַר א׳, האָט איר אַ גרויסן טעות״, גב״ר מוילנא [גבֿריאל ראַוויטש], ריב משפּחה, וילנע 1865. „איך בין בעזונט אום און אום די כּפּרה־הינדל בּיי אַלעמען, נאָר פֿונדעסטוועגן טאָר מען דאָך ניט זײַן א״, [פֿרומקין], ויגדעריל בן ויגדעריל, וואַרשע 1870.

2. ניט־גינסטיק, ניט־צוגעפּאַסט. א׳ע פּאָזיציע. א׳ער באָדן. א׳ע ראָלע. „אן דיזן אורט גקומן בין [מיט] איינם אונדאַנקבאַרן...גרושן דינשט״, מראות הצובאות, וואַנדזבעק 1718.

־קייט — די מיאוסע מידה פֿון א׳. „עז איז איין גרוש לאַשטיר דיא און דאַנקפֿרקייט״, צוכט. „עז איז קיין שענדליכער מידה אוג׳ גרוסיר לאסטר אלז דיא אונדאַנקבֿרקייט״, מראות הצובאות, וואַנדזבעק 1718.

אום דאָ׳ס — פֿראַזע. אַרכ. פּטמ. צוליב (מחמת) דעם, איבּער דעם וואָס. „אום דאָס זיך די וואָסער מיטאַנאַנדער האָבן געקריגט, דרום שטייט ניט ׳כּי טוב׳ בּיי דעם אַנדערן טאָג״, צור, בראשית.

אום דאָס לעבן קומען — אַרכ. מיו. פֿאַר־לירן דאָס לעבן. „דיא מויז, דאז זיא ניט שטרופֿנג האט אויף גינומן, דרום איז זיכר אום דאז לעבן קומן״, ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686.

אומדאָפּטשען — ← אומטאָפּטשען.

אומדאָקטערן זיך — אוסו. ־ער זיך אום, ~אומגעדאָקטערט. גיין צו דאָקטוירים (און זיך היילן אָפּט פֿון אינגערעדטע חולאתן). זיך א׳ פֿון וואוילטיק.

אומדאָקטרינערישׂ — אַדי. וואָס איז ניט ווי בּיי אַ דאָקטרינער. אַן א׳ער צוגאַנג צו אַ פֿראַבלעם. ־קייט.

אומדאָר — אַדוו. אַרכ. *Mhd*: ümmerdar. פּסדר, אָן אויפֿהער, שטענדיק. „ליש אין אן זײַנר קעטן אומדר, דש אימש שלמה המלך ניט וואָלט הראבר נעמן״, כ״י דע ראַס, ׳איין מעשׂה בּון שלמה המלך׳, ברעשיע 1510 [פּ. פּאַלק, וואַכשטיין־בּוך]. „ער הט איין וויינטליך וויגן אוג קלאגן: דרוזייאנה, דרוזייאנה — וואש ער אומדר זאגן״, בּבא־בּוך, 358. „זײַן ברויט האָבן מיר געגעסן א״, ספֿר המנהגים, אָמשט 1723, יב/2.

אומדאר(ע)נען — טרוו. ← אומטאָרנען. אי־בערחזרן. שיח השׂדה, פֿיורדא 1737, פּרק ג, פֿאַרטיטשט ׳חוזר על משנתו׳ — „ער דארינט אום זײַן לערנן״; „האשטו דיין תּפֿילה געטאן אודר דיין לערנן אום גדארינט?...עז וואר דש איך האב מיין לערנן אום גדארינט״, דאָרטן.

אומדברן — [...דאַבּערן] דבר אום, ~געדבּרט. אוסו — רעדן אַ לעגנערע צײַט (פֿאַרשטעלטע רײַד, אייפֿ אָדער וואול.). *א׳ וועגן אַכצן און דרײַצן — וועגן וויכטיקע ענינים בּיי דער גרו־פּע, חבֿריא, כּנופֿיא. טרוו — אַרומרעדן. א׳ אַן ענין פֿון אַלע זײַטן.

אומדופּלירט, ~דופּליצירט, ~דופּלי־קירט, ~דופּליצירט — אַדי. ניט־געטאָפּלט. ־קייט.

אומדויערדיק — אַדי. וואָס געדויערט ניט געגוג לאַנג. אַן א׳ע וויזרקונג. ־יקייט.

אומדויערהאַפֿט(יק) — אַדי. וואָס האָט ניט קיין האַפֿט אויף אַ לענגערע צייט. א׳ע פֿרײַנדשאַפֿט. ← דפֿוי. ־(י)קייט.

אומדוכטן זיך — לד. ← אומדאַכטן זיך.

אומדולדזאַם — אַדי. דשטשמ. וואָס מע קען (וויל) ניט דולדן, טאָלערירן [בײַ גאָר, פֿרץ]. ־קייט — אייגנשאַפֿט אַדער אַרויסווײַז פֿון ניט קענען פֿאַרטראָגן אַדער טאָלערירן. „אַז די צען דינסט־יאָרן גייען אַוועק און [דער יידי־שער אויסגעדינטער סאָלדאַט] וויל זיך אין דער מיליטער־גרענעץ באַזעצן — דאָ טרעט אים אַקעגן די א׳״, קמ, 1865, № 11.

אומדולן — אוטוו. דול אום, ~געדולט. טום־לען, אַנדולן אַ לענגערע צײַט (אין פֿאַרשיי־דענע ערטער). „גרויסע חבֿרה — און דולן אום ווי קינדערז״, רייד. ־ענישׂ.

אומדורכבערעכבאָר — אַדי. דשטשמ. נר. ← דוה״ו. „צום באַדויערן טרעפֿן מיר אָן אויף אַן א׳ער גלײַכגילטיקייט״, טמז, 1963 IV 8.

אומדורכבערעכיק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט דורכבערעכן. א׳ע פֿעסטונג, וואַנט. ־יקייט.

אומדורכגייאיק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען עס ניט דורכגיין. א׳ער וואַלד. א׳ער שטח. ־יקייט.

אומדורכגייבאָר — אַדי. דשטשמ. נר. ← דפֿוי. „האָבן...געלעבט אין...די א׳ע שפּאַלטונגען פֿון בערג״, ח״י ב״ר איבז, סקיטאַלעץ, פֿעלד גע־ריכט, וואַרשע 1907.

אומדורכגיע — וויַיטער וועלן געגעבן אַ צאָל אַדיעקטיוון ווי דוגמאות. זיי וועלן ניט אויסגעטיטשט. ← די זעלביקע אַדיעקטיוון אָן דעם פֿרע־פֿיקס **אומ־**.

אומדורכגעאַקערט — אַדי. אומ־דורכגעאַרבעט — אַדי.

אומדורכגעבויט — אַדי. אומדורכ־געוויערט — אַדי. אומדורכגעבינדן — אַדי. אומדורכגעבראָכן — אַדי. אומ־דורכגעברענט — אַדי.

אומדורכגעגאַנגען — אַדי.

אומדורכגעדרונגען — אַדי.

אומדורכגעהייצט — אַדי.

אומדורכגעוואַנדערט — אַדי. אומ־דורכגעוואַרעמט — אַדי. אומדורכגע־וואַרפֿן — אַדי. אומדורכגעוועבט — אַדי.

אומדורכגעזאַלצן — אַדי. אומדורכ־געזאָפּט — אַדי. אומדורכגעזוכט — אַדי. אומדורכגעזײַערט — אַדי. אומ־דורכגעזעגט — אַדי. אומדורכגעזען — אַדי. אומדורכגעזעצט — אַדי.

אומדורכגעטראַכט — אַדי. אומ־דורכגעטריקנט — אַדי.

אומדורכגעלאָזן — אַדי. אומדורכ־געלויכטן — אַדי. אומדורכגעלופֿ־טערט — אַדי. אומדורכגעלײַטערט — אַדי. אומדורכגעלייענט — אַדי. אומ־דורכגעלעבט — אַדי. אומדורכגעלע־כערט — אַדי. אומדורכגעלערנט — אַדי.

אומדורכגעמאַכט — אַדי. אומדורכ־געמאַסטן — אַדי. אומדורכגעמישט — אַדי.

אומדורכגענומען — אַדי. אומדורכ־געניטיט — אַדי. אומדורכגענעצט — אַדי.

אומדורכגעפֿאַלן — אַדי. אומדורכ־געפֿאָרן — אַדי. אומדורכגעפֿאָרשט — אַדי. אומדורכגעפֿײַלט — אַדי. אומ־דורכגעפֿירט — אַדי. אומדורכגע־פֿלאַכטן — אַדי.

אומדורכגעצויגן — אַדי.

אומדורכגעקאַכט — אַדי. אומדורכ־געקומען — אַדי. אומדורכגעקוקט — אַדי. אומדורכגעקלערט — אַדי.

אומדורכגעריבן — אַדי. אומדורכ־גערײַזט — אַדי. אומדורכגעריסן — אַדי. אומדורכגערעדט — אַדי.

אומדורכגעשוואומען — אַדי. אומ־דורכגעשטאַכן — אַדי. אומדורכגע־שניטן — אַדי.

אומדורכדרינגבאָר — אַדי. דשטשמ. נר. ← דוה״ו. „אַן א׳ע מחיצה טיילט אים אַפֿ פֿון פֿרעזידענט״, אַפּאַ, היבר״ו. ־קייט.

אומדורכדרינגלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען דורך דעם (אין דעם) ניט דורכדרינגען, דורכגיין, דערגרונטעוועדיק זיך. אַן א׳ער סוד. אַן א׳ער פֿלאָנטער. „די ווילדע רויזנשטאָק־קוסטעס וועלן נאָך א׳ער פֿון דעם וואָס די יונגע שפּרעצלינ־גען...זײַנען געדיכט באַזעצט מיט דערנדלעך״, ד. האָכבערג איבז, אָטאָ שמייל, געוויקסן.

2. וואָס מע קען ניט דורכנעמען מיטן בליק. אַן א׳ער שמיכל. „פֿאַרשטעלט זיך...אין אייגער א׳ע פֿרומע מאַסקע״, אמד, אַלטע אידישע זאָגן, ווילנע 1876.

3. ספּעצ. וואָס לאָזט ניט דורך קיין פֿליסי־קייט אַדער בכלל אַן אַנדער שטאָף. „אויפֿן מאַטראַץ וועלט אויסגעשפּרייט אַן א׳ער שטאָף — פֿון אַ גומי אַדער צעראַטע, און איבער דעם אַ לײַלעך״, פֿגשז, ווילנע 1925, № 4.

4. וואָס קען ניט פֿאַרנעמען דאָס זעלביקע אָרט, וואָס איז שוין פֿאַרנומען דורך עפּעס אַנדערס. „מיר האָבן געזען אַז דער רוים איז א״׳, זשיט II.

אומדורכדרינגלעכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצ אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומ־דורכדרינגלעך. „מילא, מיר האָבן דאָ געזען אַז דער עיקר־צייכן פֿון די קערפּער זענען: די רויס־אויספֿילונג און די א״׳, ארז, קמ, 1865, № 3.

אומדורכדרינגעוודיק — אַדי. דזוי אומ־דורכדרינגלעך ←.

אומדורכזיכטיק — אַדי. וואָס מע קען ניט דורכקוקן דורך דעם. א׳ע שטאָפֿן. פֿאַרשמיר־טע, א׳ע פֿענצטער. ־יקייט.

אומדורכזעאיק — אַדי. נעגאַ, סטוטש. וואָס מע קען עס ניט דורכזען. אַן א׳ער נעפּל. ־יקייט.

אומדורכזעעוודיק — אַדי. וואָס מע קען עס ניט דורכזען (לויט דער זאַך). א׳ע קריסטאַלן. א׳ע טיפֿענישן פֿון ים. ־יקייט.

אומדורכלאָזבאָר — אַדי. דשטשמ. נר. מאַרק וווב. ← דוה״ו.

אומדורכלאָזיק — אַדי. נעגאַ. וואָס לאָזט ניט דורך (פֿליסיקייט, ליכט). א׳ער האַרטער קער־פּער. ־יקייט.

אומדורכלאָזלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען (דאַרף ניט) דורכלאָזן. א׳ער גרענץ. ־קייט.

אומדורכלייכטיק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט דורכלייכטן. אַן א׳ נפֿינצטערניש. א׳ער מירמלשטיין. ־יקייט.

אומדורכלייכטעוודיק — אַדי. נעגאַ, סטוטש. וואָס מע קען ניט דורכלייכטן (לויט דער טבֿע פֿון דער זאַך). א׳ע תּהומען.

אומדורכמעסטלעך — אַדי. נעגאַ, סטוטש. וואָס מע קען ניט דורכמעסטן. א׳ע טיפֿענישן.

אומדורכמעסטעוודיק — אַדי. נעגאַ, סטוטש. וואָס מע קען ניט דורכמעסטן (לויט דער טבֿע פֿון דער זאַך). א׳ע געפֿילן.

או׳מדו׳רכנעציק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט דורכנעצן. א׳ער מאַנטל. ־יקייט.

או׳מדו׳רכפֿאַרלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט (אַדער ס׳איז זייער שוער) דורכצופֿאָרן. א׳ע, פֿאַרוואָקסענע וועגן. ־קייט.

אומדורכפֿירבאָר — אַדי. דשטשמ. נר. ← דוה״ו. ־קייט.

אומדורכפֿירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט דורכפֿירן. אַן א׳ע אויפֿגאַבע, אַרבעט. ־קייט — די א׳ פֿון די שטרענגע באַפֿעלן.

אומדורכקוקעוודיק — אַדי. נעגאַ, סטוטש. וואָס מע קען דורך דעם ניט דורכקוקן [נר, ← אומדורכזעאיק, ־זעעוודיק]. פֿילצאָליקע א׳ע אַר־כיוו־מאַטעריאַלן.

או׳מדו׳רכריסיק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט דורכריסן. אַן א׳ער פֿראַנט. ־יקייט.

אומדורכשטודירט — אַדי. ניט־דורכ־דירט. א׳ע פֿראַבלעם. ־ערהייט — אַדוי.

אומדורכשײַנלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען עס ניט (לאָזט ניט) דורכשײַנען. א׳ע שטאָפֿן. ← דוה״ו. ־קייט.

אומדורכשײַנ(עוו)יק — אַדי. נעגאַ, סטוטש. וואָס מע קען עס ניט דורכשײַנען. אַן א׳ער מאַטעריאַל.

או׳מדו׳רכשניטלעך — אַדי. ניט־דורכ־שניטלעך. ניט־געווײַנלעך, וואָס איז העכער ווי דער דורכשניט. א׳ע פֿעאיקייטן. א׳ער טאַלאַנט. ־קייט.

אומדורען — טרוי. ־רע אום, ~געדורעט. אַ לענגערע צײַט (אַנ)דורען, ניט לאָזן צו רו, צו־שטיין. א׳ יענעם דעם קאָפּ, א׳ אַ ספּאַדיק. ־ענישׂ.

אומדזשענטלמעניש — אַדי. וואָס איז ניט מעשׂה דזשענטלמען; אומאייידל, אומהעפֿלעך, ניט־טאַקטיש, ניט־אײַנגעהאַלטן. באַגיין זיך א׳ מעשׂה פֿראָסטאַק. ־קייט.

אומדיאַלעקטיש — אדי. 1. וואָס איז ניט על־פּי אַ דיאַלעקט פֿון אַ לשון. „איך קען שרײַבן א׳, אָבער רעדן מוז איך דיאַלעקטיש", רייד. 2. וואָס איז ניט על־פּי אַ דיאַלעקטישער סיסטעם אין פֿילאָסאָפֿיע. „חבֿר, איר טראַכט א׳, ניט על־פּי דעם דיאַלעקטישן מאַטעריאַליזם". ־קייט.

אומדידאַקטיש — אדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי דידאַקטיק וויזוז אָן. א׳ער אופֿן לערנען. ־קייט.

אומדיימלעך — אדי. 1. ניט־קלאָר, ניט־בולט. אומפֿאַרשטענדלעך. שרײַבן א׳, געדריידלט. „די שוועָרע ענינים, וואָס ווערן א׳ געשריבן אין די פֿאַריקע בלעטער", אמת, וויגדערקע דער שטראז אינגעל, ווילנע 1872. 2. ניט אינגאַנצן אָפֿן, סודותדיק. א׳ מרמז זײַן אויף עפּעס. „אונדז געבן אָן א׳ן סימבאָל פֿון אַ מעטאָדע, לויט וועלכער די וועלט האָט געקענט באַשאַפֿן ווערן", מערסאָן איבז. ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. ־קייט — אַזוי פֿיל א׳ן אין דעם שוועָרן טעקסט.

אומדיימטשיש — אדי. וואָס איז ניט עכט־דײַטש לויטן כאַראַקטער, גײַסט. „געגנוג דער־טשישע נאַציאָנאַליסטן האָבן געהאַלטן הײַנען פֿאַר אָן א׳ן שרײַבער". ־קייט.

אום דיין ווילן — אדוו פֿראַזע. ארכ. צוליב דיר, אַדאָנק דיר. „אמרי זאג נון מײַן שוועסטער בישטו דאָרום עש וירט ביגיטיגט צו מיר אום דײַנן ווילן אונ׳ זיא וירט לעבן מײַן לײַב אום דיין ווילן", טח, בראשית, יב, 13.

אומדיכטעריש — אדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי בײַ אַ דיכטער, ווי מע ריכט זיך פֿון אַ דיכטער. א׳ע פּראָזאַאיזמען. „אָבער געוואַלד־געשריגן: וואָס פֿאַר אָן א׳ע אַטמאָספֿער פֿאַר־מאָגט אַזאַ ליד ווי...", י. י. ביליצקי, היימיש, אַדר א׳ תשי״ט. „מאַכט דער דיכטער אַ סך־הכּל פֿון די פֿינצטערע כּוחות וואָס באַהערשן די וועלט. בײַ אַזאַ ׳א׳ער׳ טעמע איז פֿאַראַן די געפֿאַר פֿון...", י. י. גאָלדקאָרן, אונזער צײַט, 1964, 5. ־קייט.

אומדיכען — אוטו. ־כע אום, ~געדיכעט. אָטעמען שוועָר אַ לענגערע צײַט. „לאָזט אים זיך אָפּדיכען, זעט ווי ער דיכעט אום". ־ענ׳ש.

אומד(י)נא — ← אומדנא.

אומדינאַמיש — אדי. וואָס איז אָן אַקטיוועָר ענערגיע. א׳ע אָנשטרענגונג. ־קייט.

אומדינגען זיך — אוטו. דינג זיך אום, זיך ~געדונגען. אַ לענגערע צײַט זיך דינגען, פֿאַרהאַנדלען וועגן מקח אָדער אַנדערע באַדינגונגען. א׳ זיך בײַם קויפֿן און פֿאַרקויפֿן, בײַ פֿאָליטישע פֿאַרהאַנדלונגען. ־ענ׳ש.

אומדינלעך, ~דינעוודיק — אדי. נעאָל. סטוטש. וואָס דינט ניט (טויג ניט). [נר, ← אומטויגעוודיק.]

אומדינען — אוטו. דין אום, ~געדינט. דינען אַ לענגערע צײַט; באַדינען, דינען אַרום עמעצן. „זיי האָבן אומגעדינט זייער האָר דאָס גאַנצע לעבן".

אומדיסטילירט — אדי. ניט־דיסטילירט. א׳ער ברענפֿן. א׳ע געדאַנקען. ־ערהויט — אדוו. ־קייט.

אומדיסציפֿלינירט — אדי. 1. וואָס היט ניט אָפּ (אָדער קען ניט) די אײַנגעשטעלטע כּללים פֿון דיסציפֿלין. א׳ע תּלמידים. 2. ווילד, הפֿקרדיק. א׳ע זעלנערס. ־קייט — „די אומאויפֿמערקזאַמקייט און א׳ פֿון אונדזער גרויסן דיכטער", שג, דערציילערס און ראַמאַניסטן II.

אומדיסקוטירבאַר — אדי. דשמ. נר. ← אומדיסקוטירלעך. „א׳ איז דער פֿאַקט אַז...", ש. ל. שנײדערמאַן, טאָג, 1962 IX 7.

אומדיסקוטירט — אדי. 1. ניט־דיסקוטירט. אָפּגלייגן די א׳ע פֿונקטן פֿון סדר־היום. 2. פֿאַר אומדיסקוטירן ←. די פֿיל מאָל א׳ע פֿראַגע.

אומדיסקוטירלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט (עס לאָזט זיך ניט) וועגן דעם דיסקוטירן (וויל ס׳איז קלאָר, ס׳איז בלי־ספֿקדיק). „פֿאַקטן זײַנען א׳׳. ־קייט.

אומדיסקוטירן — טרוו. ־טיר אום, ~דיסקוטירט. אַ לענגערע צײַט אָדער אַ צאָל מאָל דיסקוטירן, באַטראַכטן, זיך מתוכּח זײַן. א׳ די האַרבע פֿראַבלעמס אין אַלע קרײַזן.

אומדיסקופֿירלעך — אדי. ← אומדיסקוטירלעך.

או׳מדיסקרימינאַט׳וו — אדי. וואָס איז אָן דיסקרימינאַציע. א׳ע אורטיילן.

אומדיסקרימינאַציע — די, ־ס. היפֿוך פֿון דיסקרימינאַציע. 1. עגאַלקייט, גלײַכקייט אין באַציונג זיך צו אינטערעסן (מיינונגען, שטעלונגען, געשמאַקן) פֿון פֿאַרשיידענע צדדים. ארויסווײַזן א׳. 2. ספּעצ. עגאַלקייט אין באַציונג זיך צו פֿאַרשיידענע גרופּעס, אומאָפּהענגיק פֿון זייער אָפּשטאַם, קאָליר פֿון הויט, אמונה אא.

או׳מדיסקרע׳ט — אדי. אינדיסקרעט; וואָס ווערט ניט אויפֿגעהיט בסוד; ניט אָפּגעהיט מיט אַ וואָרט. א׳ע אַנטפּלעקונגען. א׳ע אָנצוהערע־נישן. ־קייט — אָפּזאָגן פֿון דער שטעל פֿאַר א׳.

אומדיסקרעציע — די, ־ס. טואונג אָדער אַקט פֿון זײַן אומדיסקרעט. אַרויסווײַזן א׳. איק, 1959 VI 19.

אומדיפֿלאָמאַטיש — אדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי בײַ אַ דיפֿלאָמאַט, ניט אַזוי ווי מע ריכט זיך פֿון אַ דיפֿלאָמאַט. א׳ע רייד. א׳ע אָפּגקייט. „זייער קול־יעקבֿ איז אַ בײַסל צו הויך און א׳׳, יג, טמז, 1962 IX 21. ־קייט.

אומדיפֿלאָמירט — אדי. וואָס האָט ניט בײַ־קומען קיין דיפֿלאָם. א׳ע פֿאַרשער.

אומדיפֿערענצירט — אדי. ניט־אונטערגעשיידט. „וואָס טויגן אין דעם זעלביקן קאָנטעקסט צווייערלעי א׳ע דעריוואַטן פֿונעם אייגענעם ווערבאַלן שורש?", מ. שעכטער, יושפ, XIV, 2. ־ערהויט — אדוו. „קען מען דאָס ניצן דיפֿערענצירטע פֿארמעס א׳ נישט אָנרופֿן אָנדערש ווי פֿלאָנטערן", מ. שעכטער, יושפ, XIV, 2. ־קייט.

אומדיפֿערענצירלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט אונטערשיידן, דיפֿערענצירן. ממש א׳ע שטריכן. ־קייט.

אומדיקטירט — אדי. וואָס מע האָט ניט דיקטירט. א׳ע זאַצן. ־ערהויט — אדוו.

או׳מדירע׳קט — אדי. 1. ניט־דירעקט; ניט־גלײַך; וואָס איז אויף אַן אומוועג; זיטטיק. א׳ער וועג. א׳ע דערגרייכונג. „קיינע דירעקטע און א׳ע מניעות האָבן אים ניט געקענט צוריק־האַלטן", יובלבוב לכבוד דר׳ א. מוקדוני. „עס איז גענוג פֿאַר זיי פֿרישע לופֿט און די א׳ע ווירקונג פֿון זונשטראַלן", פֿגעז, פֿאַריז 1949, № 9.

א׳ע פֿראַגע — פֿראַגע וואָס איז אויסגעדריקט אין אַ ביזאַץ. וועט ער קומען? — דירעקטע פֿראַגע; איך וויס ניט (איך פֿרעג אים), צי וועט ער קומען — א׳ע פֿראַגע. [נאָך אַן א׳ער פֿראַגע קומט ניט קיין פֿרעגצייכן. צ׳ איז דאָ די כאַראַקטעריסטישע קאָניונקציע.] א׳ער צ׳יטאַט — געוויסע פֿון דירעקט מחבר, נאָר פֿון אַ צווייטנס אַ בוך, וואו דער מחבר וועט ציטירט. א׳ע ריידט — רייד פֿון אַ צווייטער פערזאָן וואָס נאָר זייער אינהאַלט, דער תּוכן וועט איבערגעגעבן, אָבער ניט וואָרט בײַ וואָרט. [בײַ א׳ע רייד זײַנען ניט נייטיק קיין ציטיר־צייכנס.]

א׳ע שטיקערן — אַלע מינים שטיקערן חוץ פֿון הכנסה. „קאַרג האָבן זיי אָנדערע נתינות ווי אַ קאָפּשטיקער וכדומה, סיי א׳ ווי צאָל פֿון סחורה", קמ, 1865, № 48, „א׳ע שטיקערן זײַנען אַזעלכע, ווען די מלוכה באַקומט ניט דאָס געלט פֿון יעדן בירגער באַזונדער, נאָר ערהאַלט דאָס, אַלס אַקציז", ב. ב־קי, אונזערע פֿאָדערונגען, זשענעוו 1905.

א׳ער עלעקטרישער שטראָם = גייט אין פֿאַרקערטער ריכטונג. א׳ע צעטיילונג פֿון קעמערל = קאַריאָקינעטישע צעטיילונג (בזיאַלאָגיע).

2. וואָס קומט פֿאַר מיט דער הילף פֿון אַ פֿאַרמיטלער. א׳ע פֿאַרהאַנדלונגען. „דער וירוס קריגט זיך אַריבער פֿון קראַנקן אויף אַ גע־

זונטן מענטש דורך פֿאַרשיידענע אופֿנים: דיי־רעקט...אֲדער א׳ — דורך דער פֿאַרמיטלונג פֿון פֿאַראומריריגיקטע זאַכן, וועש, שפּילצייג, גע־שיר״, פֿגנז, פֿאַריז 1949, № 10-11. א׳ע השפּעה, וויירקונג.

3. וואָס איז אַן אַ כיוון, ניט־ווילנדיק, א׳ ארײַנגעצוויגן וועלן אין אַ קאָנפֿליקט. ״ער־הייט — אדוי. ״אַ גרויס לויבגעזאַנג איז אויסגעזונגען געוואָרן א׳, אין דער רעדע...״, נ. גראָדאָן, טמז, 1964 X 15. ״קייט.

אומדנא — [או׳מדענע] די, ־ס. תל, תּת. בבֿא קמא, מא/א. דאָס בערכדיקע אָפּשאַצן; דאָס טרעפֿן אויפֿן קוק די מאָס, די צאָל. א׳ לאַו כלום הוא (דאַרטן) = אַן אויבנאויפֿיקע שאַצונג וועלן ניט געגומען אין באַטראַכט. ״איך פֿאַר־לאַנג חשבון און ער קומט מיט אַן א״. ״על־פּי א׳ וועט דער גרויסער וועלן ניט קומען מיט אַן א׳ פֿון 200,000 וועלער״.

או׳מדעדוקטי׳וו — אדי. וואָס מע קומט ניט אַדער מע קען ניט קומען צו דעם אויפֿן סמך פֿון אַ לאָגישער דעדוקציע. א׳ע באַווײַזן.

אומדעזינפֿיצירט — אדי. ניט־דעזינפֿיצירט. א׳ קראַנקנצימער. ־קייט.

אומדעטאָנירט — אדי. וואָס איז ניט אויפֿ־געריזן געוואָרן. אַן א׳ע מינע. ־קייט.

או׳מדעטערמינאַטי׳וו — אדי. וואָס איז ניט (קען ניט זײַן) באַשטימענדיק אויף זיכער. א׳ע טעאָריע.

אומדעטערמינירט — אדי. אומבאַשטימט פֿון פֿאַרויס; פֿרײַ (וועגן מענטשלעכן ווילן). ״ספּינאָזאַ נעגירט אַז [דעם מענטשנס] פֿרײַהייט איז א״, דווקא, № 46-47. ־קייט.

או׳מדעליקא׳ט — אדי. ניט־דעליקאַט, אום־איידל; (אַבער אויך ניט פּראָסט, מגושמדיק). אַן א׳ער ענטפֿער. א׳ע אויפֿפֿירונג, באַרירונג. ״גאָנץ אָפּט שטעקט די סיבּה אין דער א׳ער באַציאונג פֿון דעם מאַן״, פֿגנז, ווילנע 1937, № 12. ״ערהייט — אדוי. ־קייט.

אום דע׳ם — 1. אַנשטאָט א ו י ך דעם. *איך שטיי ניט א׳ ד׳ = איך באַשטיי ניט אויף דעם, איך עקשן זיך אויף דעם ניט אײַן. 2. וועגן דעם. ״דער פֿאָטער און מוטער ווי אויך די גאַנצע משפּחה ריידן מיט איר א׳ ד׳ זייער פֿיל״, מרדכי און אסתּר, וואַרשע 1842. 3. פֿאַר־בײַט די קאָנ פּ ד׳. פּטמ. איך פֿרעג א׳ ד׳, איך זאָל וויסן.

אומדעמאָנש — אדי. 1. וואָס איז ניט פֿאַר־בונדן מיט אַ דעמאָן, טײַוול, ג׳ײַסט, א׳ע קולטן. 2. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ דעמאָן. ״דער דע־מאָנישער שמייכל איז נאָר אַן אָנשטעל, ער איז א״, רייד. ־קייט.

או׳מדעמאָנסטראַטי׳וו — אדי. וואָס איז אַן אַדער כּוונה צו ווײַזן, אַרויסצושטעלן. אײַנגעהאַלטן. א׳ע האַנדלונג. באַטייליקן זיך א׳, טאָן עפּעס א׳. ־קייט.

אומדעמאָסקירט — אדי. וואָס פֿון דעם איז די מאַסקע ניט אַראָפּגענומען (אַראָפּגעריסן), אומאויפֿגעדעקט. וואָס די פֿאַלשקייט אַדער רשעות פֿון דעם אָט מען ניט אויסגעפֿונען אַדער ניט דערציילט פֿאַר דער וועלט. א׳ע אַפּ־רע. א׳ע שׂונאים. ־קייט.

אומדעמאָקראַטיע — די, ־ס. געזעלשאַפּ־לעכע סיסטעם אַדער פֿרינציפּ וואָס איז אַן היפּוך צו דעמאָקראַטיע. לעבן אין א׳, די א׳ שטעקט שוין אין דער הנחה.

אומדעמאָקראַטיש — אדי. וואָס איז ניט לויט פּרינציפּן אַדער פֿירונגען פֿון דעמאָקראַטיע. א׳ פֿירן אַ זיצונג, ניט געבן קיין וואָרט דער אָפּאָזיציע. „עס עקסיסטירט ניט בײַ אונדז דער ניט־דערלאַנגטער, א׳ער, אומדירעקטער שטימער אויף פּלייש״, ימ, נעטס, קאָוונע 1923. ־קייט.

אומדענקבאַר — אדי. דשטמ. 1. וואָס מע קען וועגן דעם ניט דענקען. די א׳ע אַטריבוטן פֿון גאָט. 2. וואָס עס איז קוים (שוועך, אום־מעגלעך) זיך פֿאַרצושטעלן אַז דאָס איז בנמצא, עקסיסטירט. „פֿאַר פֿרומע יידן איז א׳ אַן אַ יד זאָל ניט זײַן רעליגיעז״, פֿאָר, 1962 XII 14, א׳ע פּינקונגען. ־קייט.

אומדענקלעך — אדי. 1. נעאָל, סטוטש. צו פֿאַרבײַטן אומדענקבאַר, ב׳. 2. וואָס מע קען ניט געדענקען. דוגו אומגעדענקלעך. „האָבן זיך דאָרטן געלעבט פֿון א׳ע צײַטן״, אמד, די אייר־דעלע דאָכע, ווילנע 1875. ־קייט.

אומדענקעוודיק — אדי. נעאָל, סטוטש. 1. וואָס האָט אַ טבֿע ניט צו דענקען. א׳ע בא־שעפֿנישן. 2. אומדענקלעך.

אומדענקפֿאָיק — אדי. וואָס איז ניט פֿאָיק צו דענקען. פֿאַרטעמפּט א׳ע מוחות. ־יקייט.

או׳מדעסטרוקטי׳וו — אדי. ניט־צעשטערע־ריש. מיט אַ בייזער כוונה, אָבער דאָך א׳. ־קייט.

אומדעספּאָטיש — אדי. וואָס איז ניט ווי בײַ (פֿון) אַ דעספּאָט. א׳ער פֿיר. זײַן זייער שטרענג, אָבער א׳. ־קייט.

אומדעסקריפּירט — אדי. ניט־דעסקריפּירט. אַן אָלטער א׳ער דאָקומענט.

אומדעפֿאָנירט — אדי. ניט אַרײַנגעלייגט אין אַ באַנק, אין אַ קאַסע. א׳ע גלעלט. ־קייט.

אומדעפֿאָרמירט — אדי. וואָס איז געבליבן מיט (אין) דער לכתּחילהדיקער פֿאָרעם. „די פֿאַרשטיינערונג איז געבליבן א׳״. ־קייט.

או׳מדעפֿיניטי׳וו — אדי. וואָס באַשטימט ניט אויף קלאָר. אַן א׳ער ענטפֿער. ־קייט.

אומדעפֿינירט — אדי. וואָס מע האָט ניט דעפֿינירט. אַן א׳ער באַגריף. „א׳ע באַשרײַבונ־גען פֿונעם בריאה־פּראָצעס״, דווקא, № 46-47. ־קייט.

אומדעפֿינירלעך — אדי. נעאָל, מוו (1940). וואָס מע קען ניט דעפֿינירן, געבן אַ קלאָרע פֿאָרמל וועגן באַטייט. די א׳ע גרונטבאַגריפֿן פֿון אַ וויסנשאַפֿט. ־קייט.

אומדעצידירט — אדי. אומבאַשלאָסן; וואַקל־דיק. א׳ע האַלטונג. ־קייט. „דאָס א׳ אין פּרט פֿון איבערגעבן דעם ניט־אַקצעפּטירטן און פֿאַרטונקלטן וואָקאַל״, מ. שעכטער, יוסף XVII, 1.

אומדעציזיץ — די, ־ס. דאָס וואָס בלײַבט אַן אַ באַשלוס, פּסק. „די בײַריכטערס האָבן זיך ניט געקענט אייניקן און דער ענין איז געבליבן אין א׳״.

או׳מדעקאָראַטי׳וו — אדי. וואָס איז אַן אַן אויספֿוץ, אַן פֿאַרשענדונג. א׳ער זאַל. א׳ע פֿאַרשטעלונג. ־קייט.

אומדעקאָרירט — אדי. 1. פּאַר אומדעקא־רירן ←. איבערדעקאָרירט. א׳ער זאַל. 2. ניט־דעקאָרירט. שפּילן אויף אַן א׳ע בינע. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אומדעקאָרירן — טרוי. ־רירט אום, ~דעקא־רירט. דעקאָרירן פֿונדאָסנס; איבערדעקאָרירן. א׳ דעם אויפֿנעם־צימער, דאָס אויסשטעל־פֿענצטער. ־נגי.

אומדעקליניירט — אדי. (גראַמ) ניט־געבייגט. א׳ע אַדיעקטיוון. א׳ע סובסטאַנטיוון.

אומדעקליניירלעך — אדי. וואָס מע קען ניט דעקליניירן. [אַמעריקאַנער, ווילנער, וואַרשע־ווער און אַנדערע מיט דעם סופֿיקס ־ער וואָס קומט צו צו אַ נאָמען פֿון אַ שטאָט אַדער לאַנד — זײַנען א׳ע אַדיעקטיוון. סלאַווייזמען מיט סופֿיקס ־נע זײַנען נאָך אין 19. י״ה געווען א׳, אין 20. י״ה זאָגן מיר: מיט דעם מאָדנעם מאַן, מיט אַ מאָדנער פֿרוי.] ־קייט.

אומדער — ← אומדאַר. „אוג זאָל א׳ אין זין האָבן, ווען ער גייט אין די תּפֿילין, אַז ער האָט אויף זיך די תּפֿילין בײַ ער לייגט זיי אָפּ...״, רבינו יונה איבז, ספֿר היראה, לבוב 1851.

אומדער־ — די ווערטער וואָס מע געפֿינט ניט מיט אומדער... ← דער + דעם ערשטן אות פֿון שטאָם.

אומדעראָבערט — אדי. דשטמ. נר. ניט־אײַנגענומען; ניט־פֿאַרנומען פֿון שׂונא.

אומדעראָקערט — אדי. וואָס מע האָט ניט צעאָקערט ביזן סוף. אַן א׳ שטיק פֿעלד. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אומדעראַרבעט — אדי. אומפֿאַרנדיקט אין פּראָצעס פֿון דער אַרבעט; אומשלימותדיק. אַן א׳ער טייל פֿון אַ כּמעט פֿאַרענדיקטער מאַשין.

אומדערבאַקן, ־באַקט — אדי. 1. ניט־דערבאַקן. א׳ ברויט. 2. אומפֿאַרענדיקט, אום־שלימותדיק. אַן א׳ בוך. 3. גייַסטיק צוריק־געשטאַנען, דעפֿעקטיוו. אַן א׳ קינד. ־קייט.

או׳מדערבאַ׳רעמדיק — אדי. וואָס איז אַן דערבאַרעמונג; אום(ב)רחמנותדיק, אַכזריותדיק. „סם פֿון שלאַנגען איז זייער ווײַן און א׳ [אין טעקסט: 'אַכזר'] פֿיפֿערנאָטער־גיפֿט״, תּי, דברים, לב, 33. „קאָלט און א׳ ווי פֿינן״, יהואש, 'אַן אַלט ליד׳. „מיט מײַן סוויט ווייל איך אויסדריקן מײַן שטאַרקסטן פּראָטעסט קעגן דער פֿאַסיוו־קייט מיט וועלכער די וועלט קוקט זיך צו צו דער א׳ער אויסראָטונג פֿון יידישן פֿאָלק״, אַרטור זיגלבוים [בײַם נעמען זיך דאָס לעבן].

־(די)קויט — „אויך האָסטו אין דיר צוויי מידות: דערבאַרעמקייט און אומדערבאַרעמ־קייט״, חח, 288.

או׳מדערבאַ׳ר(ע)מיק — אדי. ← דפֿוי. 1. אַ פֿרעזידיקע פֿאָרעם פֿון אומדערבאַרעמדיק. שׂב, יב/ב, פֿאַרטײַטשט 'אכזר' — „אום דער ברמגר״. מלל פֿאַרטײַטשט 'הקשיח בניה ללא לה׳, (איוב, לט, 16): „אום ערבאַרמיג״. „אוג׳ די קינגן תּלמירה וואר זער אום דר בּאַרמיג אוג׳...זי אב שנײַדט מיט איר אייגני הענד דעז

קאַפּ", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. „איז אַנגעקומען אַ מלך אַן אומדערבאַרעמיקער אויף דער מדינה", נחב, „מעשׂה מהו' בעטלערס". „וויבאַל ער איז אַזוי אומדערבאַרמיק און ויל אים די עבֿירה ניט מוחל זײַן", לטב, לג/1.

2. וואָס מע דאַרף זיך אויף דעם ניט דער־באַרעמען. „ער גיבט...איר שפּײַז אויך צו דיא קינדר (עורב) פֿון דיא ראבן דיא אין רופֿן, דען איין ראב איז אונדערבארמיג", סהמ, תהלים, קמז, 9. „און די מידה פֿון קאַרגהייט זאָלסטו ניצן אויף די אומדערבאַרמיקע און די נאַרישע", חה, 290.

יקויט — „אונ' דרום האט ער זײַן און דער בארמיקייט אויף (יהויכין) גיהאט, אונ' האט אים זײַן גיפֿענגניס ניט וועלן גרינגרין", צאינה, תרגום שני. „דיא קהילות וואש זענין ווארין דר שלאגן מיט אום דער בארמיקייט", תחנות ובקשות, [ארט?] 1787.

אומדערבאַרעמלעך — אדי. 1. דזו אומ־דערבאַרעמדיק ←. „די (בתולה) לויפֿט אים נאָך. ער זאָגט: גיא פֿון מיר אדר איך שלאג דיך און דער בארמליך", ׳ספּר מעשׂה נסים׳ [אוע III]. „איר זאָלט זיא ניט סיטן איין טויט איין און דער ברמליכין", צאינה, חורבן בית־המקדש. [לויט אַ פֿאַרשטעלונג אַז דער מלאך־המות טוט אַן ספּעציעלע בגדים בײַם צונעמען די נשמה] „דא שפּראך הקב"ה ווידר דען מלאך המות: גיא הין אונ' טוא דײַן קליידר אויז אונ' טוא דײַן און דר ברמליכי קליידר אן, דיא דו פֿלעגשט אן צו טון, ווען דוא די לײַט איר נשמה נעמשט", מב, מעשׂה ר"ב. „זיי האָבן מיך א׳ געשלאָגן", שאָרית יעקב, חאָרשע תרפ"ד. 2. וואָס מע דאַרף אויף דעם זיך ניט דערבאַרעמען. א׳ער רוצה. **קיוט** — רשעות־דיקע א׳, גערעכטע א׳.

אומדערבויט — אדי. ניט־אינגאַנצן אויפֿגע־בויט. א׳ע הויזער. **קיוט**.

אומדערבייזערט — אדי. ניט־אינגאַנצן ארײַנגעבראַכט אין מצב פֿון כּעס, בייזקייט. דער א׳ער צדיק. **קיוט**.

אומדערבימ — אדי. ניט־אינגאַנצן אויפֿגע־געסן. אַן א׳ענער עפּל, פּענער ברויט אאזוי. **ערהייט** — אדוו.

אומדערבליקט — אדי. 1. ניט־דערזען. א׳ע בערגשפּיצן. 2. ניט־באַגומען, ניט משיג גע־וען. א׳ע מעגלעכקייטן, כּוונות.

אומדערבליקלעך — אדי. נעאל. וואָס מע קען ניט דערבליקן, דערזען. א׳ע שטערן. די א׳ע וויסט. **קיוט**.

אומדערבראָטן — אדי. ניט־אינגאַנצן אויפֿ־געבראָטן. א׳ענע קאַטלעטן. **ערהייט** — אדוו.

אומדערבראָכן — אדי. וואָס איז טיילוויז נאָך געבליבן גאַנץ. א׳ענע כּלים, אַן איבער־בלײַב פֿון אַ פּאַגראָם.

אומדערבריוזט — אדי. וואָס איז ניט בײַן סוף דורכגעגאַנגען דעם פּראָצעס פֿון ברויזן. א׳ער ביר. **קיוט**.

אומדערבריונט — אדי. ניט־אינגאַנצן פֿאַר־ברוינט. א׳ע יאַדערן. **קיוט**.

אומדערברומט — אדי. ניט־אינגאַנצן אויס־געברומט. אַן א׳ער ניגון. **קיוט**.

אומדערגאַנגען — אדי. 1. ניט־דערגאַנגען. די א׳ע צום שפּיץ פֿון באַרג. 2. אומדער־גרייכט. א׳ער צום לעצטן עקזאַמען. 3. אומגאַנ־וויקלט, צוריקגעשטאַנען. אַן א׳ער בחור.

אומדערגאַנצט — אדי. וואָס מע האָט ניט געמאַכט פֿולקום גאַנץ. א׳ע קאַלעקציע. **קיוט**.

אומדערגאַנצלעך — אדי. נעאל. וואָס מע קען ניט דערגאַנצן. א׳ע בלויזן אין אַלטן מאַגא־סקריפּט. **קיוט**.

אומדערגאַסן — אדי. וואָס איז ניט אַנגעפֿילט געוואָרן בײַזן סוף. מע קען ניט מאַכן קיין קידוש אויף אַן א׳ענעם כּוס ווײַן. **ערהייט** — אדוו.

אומדערגאַרבט — אדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט אויסגאַרבן. א׳ע רוילעכע פֿעל. **ערהייט** — אדוו.

אומדערגעסן — אדי. וואָס מע האָט מפֿסיק געווען בײַם עסן אַדער ניט פֿאַרענדיקט עסן. איבערלאָזן דעם מאָלצײַט א׳. **ערהייט** — אדוו.

אומדערגראָבן — אדי. ניט אויסגעגראָבן בײַזן סוף. א׳ענע רעשטן פֿון אַן אַלטן סעמפֿל. **ערהייט** — אדוו.

אומדערגראָמט — אדי. וואָס בײַם סוף האָבן געפֿעלט גראַמען. אַן א׳ע סטראָפֿע. **קיוט**.

אומדערגרונטעוועט — אדי. וואָס מען איז צום גרונט ניט דערגאַנגען; וואָס מע האָט ניט אויסגעפֿאָרשט. דער ענין איז געבליבן א׳. „א׳ע פֿאָרשונגען", ש. 2. שנײדערמאַן, טאָג 1962 IX 7. **קיוט**.

אומדערגרייכבאַר — אדי. דטשמ. נר. ← אומדערגרייכלעך. **קיוט**.

אומדערגרייכט — אדי. ניט־דערגרייכט. א׳ע צילן, אַמביציעס. „האָט געהערשט...די א׳ע תאוה", בּאָש, פֿאָר, 18 IX 1964. **קיוט**.

אומדערגרייכלעך — אדי. וואָס מע קען ניט דערגרייכן. א׳ער אידעאַל. „דער לעצטער אויס־געדימונטער ארויספֿלי צו דער א׳ער פֿרײַהייט", שמחה סנה. **קיוט**.

אומדערדראָשן — אדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט דרשען. א׳ענע תּבֿואה. **קיוט**.

אומדערהאַלטן — אדי. 1. וואָס מע האָט ניט באַקומען, איז ניט אַנגעקומען. א׳ענע ברירה. 2. וואָס מע האָט ניט געהאַלטן בײַזן סוף. א׳ענע קאַרט.

אומדערהאַקט — אדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט אויסהאַקן. אַן א׳ער וואַלד. **קיוט**.

אומדערהויבן — אדי. ניט־דערהויבן. „דער רעדנער האָט אונדז געזאָלט דערהייבן, אָבער דער עולם איז געבליבן א׳", רייד. **קיוט**.

אומדערהייבט — אדי. וואָס איז געמאַכט געוואָרן ניט געגוג הויך. א׳ער אָנשיט.

אומדערהייצט — אדי. ניט־אויסגעהייצט בײַזן סוף, ווײַל ס׳איז נייטיק. א׳ע שטוב. **קיוט**.

אומדערהערבאַר — אדי. דטשמ. נר. מאַרק וב. ← אומדערהערליך.

אומדערהערט — אדי. 1. ניט־דערהערט. דער א׳ער רוף. 2. סקאַנדאַליזע, הימל־שרײַענ־דיק. „מע באַדאַרף...גרייט זײַן אויף דעם גרויסן געפֿילדער איבער אַזאַ א׳ער זאַך", ממוס, ג סגולה.... „[דער] ריכטער האָט באַצייכנט די קלאָגעס אַלס א׳", טמז, 9 XII 1961.

3. וואָס איז פֿרײַער ניט געוויזן. „און די פֿא־סירונגען יאָגן שנעל איינע די אַנדערע. צײַטוג־גען גיבן ארויס — אַן א׳ע זאַך אין דער שוויץ — עטלעכע מאָל אַ טאָג 'עקסטראַס'", זשיט VIII.

קיוט — „אַזאַ חוצפּה! אַזאַ א׳", רייד.

אומדערהערליך — אדי. נעאל. וואָס מע קען ניט דערהערן. א׳ע סיגנאַלן פֿון דער ווײַט. **יקויט**.

אומדערהרגעט — [...האַרגעט] אדי. וואָס האָט (שוער) געליטן, אָבער דאָך ניצול געוואָרן פֿון טויט (הריגה). ארויס פֿון פּאַגראָם אַן א׳ער קאַליקע.

אומדערוואויגן — אדי. וואָס איז ניט גע־וואויגן בײַזן סוף אַדער וויניקער ווײַפֿל מע דאַרף, ווײַפֿל ס׳איז ריכטיק. פֿרגל ~דערמאָסטן. **קיוט**.

אומדערוואוסט — אדי. וואָס בײַ איצט ווייסט מען ניט. „די סיבה פֿון מאָרד איז געבליבן א׳". **קיוט**.

אומדערוואַכט — אדי. 1. ניט־אויפֿגעכאַפּט. ניט־אויפֿגעוועקט. א׳ער היטער. א׳ע ליבע. 2. ניט גרייט צום קאַמף; אַפּאַטיש. א׳ צום אויפֿשטאַנד. **קיוט**.

אום דער וואָכן — אדוו. ארכ. אינדערוואָכן. „און די תּקנה איז, ווען ראש־השנה געפֿאַלט א׳ ד׳ ו׳, האָבן די חכמים געבאָטן צו בלאָזן שופֿר", מחזור לראש השנה, סלאַוויטע 1832, נב/א.

אומדערוואַקסן — אדי. 1. ניט־דערוואַקסן. יונג. אַן א׳ענער זון. א׳ קאַרליקל. 2. וואָס איז ניט ראוי (ניט געגנוג אַנטוויקלט). א׳ צו פֿאַר־נעמען אַזאַ אַמט. **קיוט** — „די לײַכטזיני־קייט איז אַ פּועל־יוצא פֿון א׳".

אומדערוואַקסנשאַפֿט — די, ־ן. נעאל. מצב פֿון זײַן אומדערוואַקסן; צײַט, תּקופֿה ווען מען איז אומדערוואַקסן. „די א׳ צײַט זיך בײַ אים שוין צו לאַנג". „טאָן עפּעס לײַכטזיניק אין דער א׳".

אומדערוואָרגן — אדי. וואָס איז שוין ניט אומגעקומען פֿון וואָרגן. בלײַבן א׳ על־פּי נס.

אומדערוואָרט — אדי. ניט־דערוואָרט, אומ־גריכט. „די טיר האָט זיך פּלוצלינג געעפֿנט און [ער] איז א׳ ארײַנגעקומען", ספּ, יודישער קאַלאָניסט. „דאָס איז ארויסגעקומען אינסטינק־טיוו, א׳, להיפוך צו אַלע טעאָריעס און אַפּמא־כונגען", זשיט IX, נ"י 1919.

קיוט — „אַלץ אין וואָס דראָען יעדן שריט", אל, ממין קאַראַוואַן, „א׳ן זענען מער־לעך, קומען נישט זעלטן פֿאָר אומגעריכט", לע, טמז, 28 VIII 1963.

אומדערוואַרעמט — אדי. וואָס מע האָט געוואַרעמט, אָבער ניט בין דער נייטיקער מדרגה. א׳ע וועטשערע. 2. גמסטיק, נשמה־דיק ניט גענוג אַנגעוואַרעמט. בלײַבן א׳ פֿון דעם האַרציקן רוף צו געבן צדקה. **קיוט**.

אומדערווידערדיק — אדי. 1. וואָס איז ניט דערווידער. ניט־צוגעגעסן. א׳ע שפּייַזן. 2. דזוו אומדערווידערלעך ←.

אומדערווידערט — אדי. וואָס מע האָט ניט אָפּגעפֿרעגט. א׳ע ראיה.

אומדערווידערלעך — אדי. וואָס מע קען ניט דערווידערן, זאָגן קעגן דעם, אָפּפֿרעגן. „דער א׳ער אינדיווידואַליזם״, ׳טאָג׳ שרי־פֿטן, וואַרשע 1929. ־קייט.

אומדערוויזן — אדי. וואָס מע האָט בײַ איצט ניט דערוויזן. א׳ענע באַשולדיקונג. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומדערוויזלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט דערווײַזן. א׳ע השערות. „איידער מיר ווילן וויסן עפּעס מער...קענען דאָ מער ווי א׳ע סבֿרות ניט זײַן״, מוו, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־קייט.

אומדערוויטערט — אדי. 1. ניט־באַזײַטיקט. א׳ע שטערערס. 2. וואָס מע האָלט אָדער וואָס איז געבליבן נאָענט. א׳ע קרובֿים. א׳ע חבֿרים פֿון די קינדעריאָרן.

אומדערווייטלט — אדי. ניט־אויסגעקליבן (בײַ וואָלן). פֿאַרבליבן א׳, זיך ברוגזן ווי אַן א׳ער. ־קייט — „שוין דורכגעלעבט א׳ן, אָבער אַזוי דורכפֿאַלן ווי דאָס מאָל!״, רייד.

אומדערווישט — אדי. ניט־געכאַפּט; ניט־דערטאַפּט. ניט־אויפֿגעדעקט. א׳ער שווינדלער. א׳ע געגנבֿעטע סחורה. ־קייט.

אומדערוועקט — אדי. ניט־אויפֿגעוועקט. א׳ע גלוסטענישן. „א׳ע ליבע״, ווינטש VII, נ״י 1927.

אומדערוועקלעך — אדי. נעאָל, סטוסט. וואָס מע קען ניט דערוועקן. איינשלאָפֿן אַן א׳ן שלאָף. אַן אָפּאַטישע, א׳ע מאַסע.

אום דערום — אדוו. פֿטם. [פֿאַרשפּרייט אין לד]. דזוו דערום. א׳ דערום האָב איך...

אומדערזאָגט — אדי. 1. ניט־דערזאָגט. א׳ע דרשה. 2. וואָס דער פֿולער וועלט (זינען, באַטײַט) פֿון דעם וועלט ניט־אינגאַנצן אַרויסגעגאָגט. דאָס א׳ע לויבן.

־ערהייט — אדוו. ־קייט — „די א׳ פֿון דעם ליטווישן יידּ און די אינערגעטרײַבנקייט פֿון דעם פּוילישן״, רייד.

אומדערזאָלצן — אדי. 1. וואָס איז געזאָלצן וווייניקער וויִ ס׳דאַרף זײַן. אַן א׳ענער מאכל. 2. וואָס איז אַן אַ טעם, פֿלאַך, שטומפּיקלעך. א׳ענע באַנקעט־דרשה. א׳ענער בן־יחיד. ־קייט.

אומדערזונגען — אדי. 1. ניט־דערזונגען. אַן א׳ לידּ. 2. אומדערזאָגט. א׳ע לויבווערטער. ־קייט.

אומדערזיערט — אדי. וואָס מע האָט גע־זיערט ניט בײַן פֿאַרזיערן. א׳ע אוגערקעס. ־קייט.

אומדערזיאיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט דערזען. א׳ע מיקראָבן, באַצוילן, וויִרוסן אא. ־יקייט.

אומדערזעבאר — אדי. דטשמ. נר. מאַרק וובֿ. ← דפֿוו.

אומדערזעטיקט — אדי. וואָס ווערט ניט אינגאַנצן זאָט; אומגעשטילט, אומבאַפֿרידיקט. „באַהערשט פֿון אַ געפֿערלעכן און א׳ן לוסט צו מאָרד״, טמז, 1962 IX 1. ־קייט.

אומדערזעטלעך — אדי. 1. וואָס מע קען ניט זאָט מאַכן. זײַן א׳, אַן א׳ער אַפּעטיט. 2. (ווענן געפֿיל, באַגער, תאוה) וואָס איז אַזוי גרויס, שטאַרק אַז מע קען עס ניט באַפֿרידיקן. א׳ע תאוות. א׳ע קאַרגשאַפֿט. „ניו־יאָרק...די אייַ־ביקע טומלערקע, די שטענדיקע א׳ע שרײַערין״, לע, טמז, 1963 X 2.

־קייט — אַן אומגעזונטע א׳, „אַ חיהשע א״, ייט, טאָג, 1961 V 27.

אומדערזען — אדוו. פֿפֿ: ~דערזעען. אדי — בלויז ~דערזעען. 1. וואָס מע דערזעט ניט. אַן א׳ בילד. א׳ אַרײַנגעקומען. א׳ אַרויסגײַן. זיך אַרויסגבֿענען אַן א׳ענער. 2. וואָס מע קען ניט דערזען. „די אמתע פֿאַרעם פֿון מענטש־לעכן זײַן [וואָס] איז א׳, אומפֿאַרשטאַנען״. ־זעענערהייט — אדוו.

אומדערזעוודיק — אדי. דזוו אומדערזע־איק, נאָר אַרויסגעהויבן אַז דאָס איז אַ שטענדי־קע אייגנשאַפֿט. א׳ע וויסן. א׳ע שטערן.

אומדערזעצלעך — אדי. 1. דסטשמ [פֿון ׳אומערזעצלעך׳]. נר. וואָס מע קען ניט ממלא זײַן. „די פּטירה — אַן א׳ע אַבֿידה פֿאַר דעם יידנטום״, טמז, 1957 XII 1. 2. נעאָל. וואָס מע קען ניט דערזעצן בײַזן סוף. א׳ער טעקסט, מאַנוסקריפּט.

אומדערחשבונט — [...כעזשבנט] אדי. ניט־אויסגחשבונט בײַזן סוף. א׳ער סך־הכֿל. ־קייט.

אומדערמאַנצט — אדי. ניט־אויסגעמאַנצט בײַזן סוף. די א׳יבערגעריסענע א׳ע האָרע. ־ערהייט — אדוו.

אומדערמאַפּט — אדי. ניט־געטאַפּט בײַזן סוף. ניט־געכאַפּט. א׳ע קאָנטראַבאַנד־סחורה. ־ערהייט — אדוו.

אומדערמלעיעט — אדי. ניט־אינגאַנצן אויס־געטלעיעט. א׳ע פֿעדערלעך. א׳ע נקמה־געפֿילן. ־קייט.

אומדערטראָגן — אדי. 1. ניט־דערטראָגן בײַ דעם געוואונטשענעם אָרט. א׳ענע שטיינער. 2. ניט־דערטראָגן בײַ דער געוואונטשענער צײַט. אָפּגעבן דעם א׳ענעם מאַנטל. 3. ספּעצ. וואָס איז געבאָרן געוואָרן פֿאַר דער צײַט, ניט אויס־געטראָגן געוואָרן בײַזן סוף אין דער מוטער־טראָבֿט. אַ זיבעלע אַן א׳ס. ־ערהייט — אדוו.

אומדערטראַכט — אדי. וואָס מע האָט וועגן דעם ניט געטראַכט בײַ זיך אַן אויספֿיר. אַן א׳ער געדאַנק. ־קייט.

אומדערטרונקען — אדי. 1. וואָס מע האָט ניט אויסגעטרונקען בײַזן דנאָ. אַן א׳ע גלאָז מילך. 2. וואָס מע האָט געהאַט בדעה צו דער־טרענקען און ניט דערטרונקען. איין א׳ הינטע־לע. א׳ע פֿלעשער שווימען אײַבערן טײַך. ־ערהייט — אדוו.

אומדערטרעגלעך — אדי. וואָס מע קען ניט אָדער איז זייער שווער צו דערטראָגן, אײַבערצו־טראָגן, פֿאַרטראָגן. א׳ער וויטיק. א׳ע זאָרגן. „שטיקנד, א׳ איז די לופֿט״, ו. באַוושאַוועך, גע־קלײַבענע לידער, מאָסקווע 1931. „דער יאָך...איז פֿײַנלעכער און אַמאָל אויך א׳ און טראַגיש״, ימ, קוד, 1938. „מענטשן וואָס קרענקען אויף פֿעלאַגרע קלאָגן זיך אויף אַן א׳ן ברענען פֿון די פּאָדעשוועס״, פֿגענ, פּאַריז 1949, № 8. ־קייט — א׳ פֿון דעם שווערן אָנווער.

אומדעריאָבאַר — אדי. דטשמ. נר. מאַרק וובֿ. ← אומדעריאָגיק.

אומדעריאָגט — אדי. וואָס מע האָט געיאָגט, אָבער ניט אָנגעיאָגט. א׳ער רײַטער. א׳ע לערן־פּראָגראַם.

אומדעריאָגיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט דעריאָגן (דערגרייכן). א׳ע פֿערד. א׳ע צילן. א׳ער אַמעריקאַנער לעבנס־סטאַנדאַרד. ־יקייט.

אומדערפּעסט — [...קא׳עסט] אדי. וואָס מע האָט ניט אַרײַנגעבראַכט אין פּעס. א׳ער רבֿי.

אומדערלאָזבאַר — אדי. דטשמ. נר. ← דזוו. „געוואָגט אַרויסצוטרעטן מיט גראָבֿסטע א׳סטע אָנפֿאַלן״, סאָוו צ׳ [נש, ישפ, 3 (10)]. „האָס אויף אַזאַ א׳ן אופֿן זיך אַרײַנגעמישט אין די ענינים״, טמז, 1964 IV 21. ־קייט.

אומדערלאָזלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף, טאָר) ניט דערלאָזן (פֿון שטאַנדפּונקט פֿון געזעץ, מאַראַל). א׳ע רייד, מעשׂים. „אָס קומען פֿאַר אַזוינע א׳ע זאַכן: עדות פֿון יידן וווערן ניט געגומען אין באַטראַכט״, ימ, ניוס, קאָוונע 1923. „עס זײַנען דאָ ספּאַרטן דערלאָז־לעכע און א׳ע אין דעם אָדער יענעם פּערזאָד פֿון קינדס לעבן״, פֿגענ, ווילנע 1938, № 5. ־קייט — „די פּאָליציי קוקט אין אַ זײַט און זעט ניט די א׳ן״, רייד.

אומדערלויבט — אדי. 1. וואָס איז אַן אַ דערלויבעניש. אַוועק (קומען) א׳, 2. וואָס איז פֿאַרווערט פֿון דער מאַכט. אַן א׳ע פֿאַרזאַמלונג. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומדערלויבלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף, טאָר) ניט דערלויבן. א׳ע מעשׂים. אַן א׳ער אופֿן צו פֿירן אַ דיסקוסיע. ־קייט.

אומדערלויבנט — אדי. ניט־דערלייגט. וואָס מע האָט ניט צוגעגעבן, עס זאָל זײַן גאָנץ. געהעריק. דאָס א׳ע געלט. א׳ע שׂכירות. א׳ צו דער וואָג.

אומדערלוידיקט — אדי. דטשמ. אומפֿאַר־עגדיקט. ניט־דורכגעפֿירט. א׳ע ענינים.

אומדערלייַדלעך — אדי. וואָס מע קען ניט דערלייַדן, פֿאַרלייַדן, פֿאַרטראָגן. א׳ע היצן. א׳ע גוזמאָטע.

אומדערלוייזבאַר — אדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט, וואָס לאָזט זיך ניט באַשײַדן, גע־פֿינען אַן ענטפֿער, אַן אויסוועג פֿאַר דעם. א׳ע מיסטעריע. „די אַלע, וואָס רעדן וועגן טיפֿע א׳ע חלוקי־דעות אין דער איצטיקער רעגירונג״, סאָוו צ׳ [נש, ישפ, 3 (10)].

אומדערלוזיט — אדי. וואָס איז ניט דער־לייזט, אויסגעלייזט. בלעבן אין א׳ן גלות. ־קייט.

אומדערלויזלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט דערלייזן, אויסלייזן. א׳ע אַחריותן. ־קייט.

אומדערלוייענט — אדי. ניט־געלייענט בײַזן סוף. א׳ע ביכער. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומדערלע'בט — אַדי. וואָס מע האָט ניט דערלעבט. א'ע האָפֿענונגען. א'ער נחת.

אומדערלערנט — אַדי. 1. וואָס האָט ניט באַקומען קיין פֿולע בילדונג. געלערנט און אַרויס א'. 2. ניט־דערפֿאָרשט. א'ע נאַטור־דערשיינונגען. 3. ניט־דורכגעלערנט ביזן סוף. א'ע פּאָעמע. ־קייט.

או'מדערמא'כט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט. א'ע אַרבעט. ־ערהייט — אַזו. ־קייט.

או'מדערמא'לט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט אויסמאָלן ו & וו ← . א'ער פּלויט. א'ע קערנער. ־ערהייט — אַזו. ־קייט.

או'מדערמא'נט, ־מאָנט — אַדי. [מיט אָ אין לז, מיט אַ אין אַלע אַנדערע דד.] 1. וואָס איז ניט אַרויסגעבראַכט אָפֿן, דורך וועג. „א' בלייבט אומבאַקאַנט", שוו. א'ע טענות. *א' זאָל עס זײַן (וועלן) — געניצט בײַם רעדן וועגן צרות, חרפות אַדער וועגן ניט־גוטע. „די מביפֿה, א' זאָל זי זײַן, האָט אָנגעמאַכט אַ חורבן". „ענע חבֿרה־לײַט, די לאַפּיטוטן, א' זאָלן זיי בלייבן, האָבן...". 2. וואָס מע האָט פֿאַרגעסן, זיך ניט דערמאָנט. די א'ע עפּיזאָדן פֿון די יוגנע יאָרן. 3. היפֿוך צו דערמאָנט; ניט־אָנגעווינן. ניט־צוציטירט. „בײַם פּובליקירן די מאַטעריאַלן וועט קיינער פֿון די זאַמלער נישט בלייבן א'", יופֿא, 1938, 5.

־ערהייט — אַזו. לאָזן די עוולה א'. ־קייט.

אומדערמאָסטן — אַדי. וואָס איז ניט געמאָסטן ביזן סוף אַדער וויניקער פֿון דער נייטיקער מאָס. *לעבן פֿונעם אומדערוואויגענעם און א'ענעם = פֿון פֿאַלשער וואָג און פֿאַלשער מאָס. ־קייט.

אומדערמוטיקט — אַדי. וואָס מע האָט דעם ניט צוגעגעבן מוט; וואָס האָט ניט באַקומען מוט. נאָר אַלע גוטע צוזאָגן בלייבן א'. ־ערהייט — אַזו. ־קייט.

אומדערמונטערט — אַדי. וואָס איז ניט אַרײַנגעבראַכט אין אַ שטימונג פֿון אַקטיווקייט אַדער פֿרײַלעכקייט. „מוזיק און משקה — און ער זיצט אַ פֿאַרכמורעטער, אַן א'ער". ־קייט.

אומדערמידלעך — אַדי. 1. וואָס מאַטערט ניט אויס ביז צו אַזאַ מדרגה, מע זאָל זיך אָפּ־זאָגן (כאָטש עס איז שווער). א'ע אַרבעט. א'ער אַרבעטער. 2. שטאַרק אָנגעשטרענגט און מיט אַ קלאָרן ציל; פֿאַרעקשנט. א'ע באַמיאונגען, אַנ־שטרענגונגען. אַן א'ער פֿשרה־מאַכער, שלום־זוכער. „די קראַנקשוועסטער זײַנען געווען... א' אין זייער אימפּעט...צו באַקומען מעדיקא־מענטן", פֿגעז, פּאַריז 1949, № 3. „נאָר מיט שוייס און דער מי דער א'ער", אַל III [אין טעקסט: „אונערמידלעכער", דשמ]. ־קייט.

אומדערמינטערט — אַדי. וואָס איז ניט־בליבן אין (אַדער ניט אינגאַנצן אַרויס פֿון) מצב פֿון חלשות. ער ליגט נאָך אַן א'ער. [פֿרגל ~דערמונטערט.] ־קייט.

או'מדערמי'שט — אַדי. וואָס מע האָט ניט אינגאַנצן דורכגעמישט, צונויפֿגעמישט. א'ער צוקער אויפֿן דנאָ פֿון טעפּעלע קאַוו. ־ערהייט — אַזו. ־קייט.

או'מדערנא'גט — אַדי. וואָס מע האָט ניט אויסגעזויגן, אויסגענאָגט ביזן סוף. אַן א'ער מאַרכפּיין. ־ערהייט — אַזו. ־קייט.

אומדערניד־עריק — אַדי. ניט־דערנידעריקט. „זײַן כּבֿוד און אָנזען בלײַבן א' נאָך די אַלע מיאוסע אָנפֿאַלן", רייד. ־קייט.

אומדערניים — אַדי. וואָס מע האָט ניט באַ־וויזן אָדער בפּיזון ניט פֿאַרענדיקט נייַען. אַן א'ער מלבוש. ־ערהייט — אַזו.

אומדערנענטערט — אַדי. ניט־געמאַכט נע־ענטער, געגנג נאָענט. „נאָך די אַלע פֿרוווען צו פֿאַרריכטן דעם ריס, זײַנען די צדדים פֿאַרבליבן א'". ־קייט.

או'מדערנע'רט — אַדי. אויסגעהונגערט, ניט־געשפּײַזט ביז צו דעם נייטיקן מינימום. א'ע יתומים. ־קייט.

אומדערענדיקט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט ביזן סוף. איבערלאָזן אַן אַרבעט אין מיטן, א'. ־ערהייט — אַזו. ־קייט — „די א'ן הענ־גען וויִ צויטן".

אומדערעפֿנט — אַדי. וואָס איז טיילווײַז געבליבן פֿאַרמאַכט. „די טיר איז א', אויף אַרײַנצוקוקן אָבער ניט אַרײַנצוגיין". ־קייט.

אומדערפֿאַמפּעט — אַדי. ניט אינגאַנצן אַנ־געפֿילט אָדער אויסגעלידיקט מיט אַ פּאָמפּע. א'ער באַסיין. א' וואַסער. א'ע פּילקע, ראָד.

אומדערפֿאָלן — אַדי. ניט־דערשאָפֿן. גראָב־לעך. איבערגעשליאָקעט און א'.

אומדערפוידערט — אַדי. ניט אינגאַנצן אָדער ניט אַלץ באַפּוידערט. אַן א' פּנימל.

אומדערפויזעט — אַדי. וואָס איז פּויזענדיק, קריכנדיק, ניט צוגעקומען צום רעכטן אָרט. די אומדערגאַנגענע און א'ע.

או'מדערפויקט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט קלאָפּן אויפֿן (אין) פּויק. אַן א'ער מאַרש. 2. אומאויסדערציילט מיט אַ טראַסק. א'ע נעסט.

או'מדערפו'צט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט געפּוצט ביז דער נייטיקער מדרגה. א'ע שיך. א'ער זאָל. 2. (גנבֿים־שפּראַך) ניט־גע־כאַפּט. אַרומגיין אַן א'ער פֿראַנק און פֿרײַ. ־ערהייט — אַזו. פֿאַרקויפֿן אַ דאַמענהוט א'.

אומדערפֿיקלט — אַדי. דזש אומדערפּויקט בז', נאָר אויף אַ קליינעם פּויק.

אומדערפינטלט — אַדי. ניט־אינגאַנצן בא־פֿינטלט. א'ער טייל פֿון אַ טאַבעלע.

אומדערפלאַפֿלט — אַדי. וואָס מע האָט וועגן דעם געפלאַפֿלט, אָבער ניט אויסגע־פלאַפֿלט ביזן סוף. א'ע רכילותלעך.

אומדערפרעגלט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט פֿרעגלען. א'ע פֿיש. ־ערהייט — אַזו. ־קייט.

אומדערפרעסט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט פֿרעסן. א' העמד. ־ערהייט — אַזו. ־קייט.

אומדערפֿאָלג — דער, ־ן. היפֿוך פֿון דער־פֿאָלג; דורכפֿאַל, אָנווער, מפּלה. „דער חבֿר איז געבליבן די מאַס פֿון זײַנע א'ן, מיט אים האָט ער כּסדר זיך געמאַסטן", ב. ריווקין, אונדזערע פּראָזאַיקער.

אומדערפֿעלט — אַדי. נעגל. סטוטש. וואָס איז אַן דערפֿאָלג. אומגעראָטן, אומגעלונגען. א'ע באַמיאונגען. א'ע אונטערנעמונג. ־קייט.

אומדערפֿאָלגלעך — אַדי. נעגל. וואָס קען ניט האָבן קיין דערפֿאָלג. גרויסע, אָבער א'ע פּלענער. ־קייט, וווב ראָסקינד־שקלייאר.

אומדערפֿאָלגרייך — אַדי. וואָס האָט ניט קיין דערפֿאָלג; ניט־רײַך אין דערפֿאָלג. א'ע באַמיאונגען.

אומדערפֿאַרן — אַדי. דטשמ (אָפֿט ענינציג). אומגענינט. זײַן א' אין אַן אַרבעט; א' אויפֿן ניצעם אָמט [יאי האָט פֿאַרגעלייגט צו פֿאַרבײַטן מיט ~דערפֿאָרן]. „פֿריץ...איז...אַן א'ענער, אַ ניצליגער, אַ לערן־יינגל, אַ יאָלד", ריב, יושפ XVII, 2. ־ערהייט — אַזו. זיך נעמען צו עפּעס א'.

אומדערפֿאָרן — אַדי. 1. ניט־דערפֿאָרן, דער א'ענער שטח איז גרעסער וויִ דער דורכגעפֿאָרע־נער. 2. דזש אומדערפֿאָרן ←. 3. ניט־געניג אַנטוויקלט; צוריקגעשטאַנען. עפּעס אַן א'ענע פּראָווינצער מיידל. ־קייט — אומגעניטקייט. די א' וויזיט זיך אַרויס אויף שריט און טריט.

אומדערפֿאָרשבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וווב. ← אומדערפֿאָרשלעך.

אומדערפֿאָרשט — אַדי. ניט־אויסגעפֿאָרשט בײַזן סוף. „געזאַגט פֿון אַלע שפּינוועבן און א'ע וועלדער", יהואש, 'געזאַנגי'. ־קייט.

אומדערפֿאָרשלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט דערפֿאָרשן. א'ע סודות פֿון דער נאַטור. „דורך די באַהאַלטענע און א'ע וועגן פֿון לעבן", מר III, נ"י 1908. ־קייט.

אומדערפֿייפֿט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט אויס־פֿײַפֿן ביזן סוף. אַן א'ע מעלאָדיע.

או'מדערפֿי'לט — אַדי. 1. וואָס איז ניט דערגרייכט, ניט דורכגעפֿירט, ניט מקוים גע־ווארן. „און ס'צערײַסט אים דאָס הארץ א'ער באַגער", לאַפּין, צייכנס. 2. וואָס איז ניט אויפֿ־גענומען געווארן פֿון אַ געפֿיל. א'ער ברעף. ־קייט.

אומדערפֿינדעריש — אַדי. ניט־אויסגעפֿי־נערישט. נר. ־קייט.

או'מדערפֿי'רט — אַדי. ניט־דערפֿירט צום ציל, געוואונטשענעם סוף. די פֿאַרפֿירטע און די א'ע.

אומדערפֿירטקייט — די (דאָס), ־ן. נעגל. אייגנשאַפֿט, מצב אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומ־דערפֿירט; אומפֿאַרענדיקטקייט. „די געדאַנקען בלײַבן העגגען אין א' און קומען ניט צו זייער לאָגישן פּועל־יוצא".

אומדערפֿלאָקערט — אַדי. וואָס האָט גע־פֿלאָקערט, אָבער זיך אויסגעלאָשן פֿאַרן אויס־ברענען. א'ע שיטטן האָלץ. א'ע גלוסטענישן. ־קייט.

או'מדערפֿלי'קט — אַדי. 1. ניט אינגאַנצן אָפּגעפֿלאָכט. א'ע עופֿות. 2. ניט־דערצופּט, ניט־דערריסן. א'ע בלעטער פֿון אַ בוך. ־ערהייט — אַזו. ־קייט.

אומדערפֿעפֿערט — אַדי. פֿאַרפֿראָוועט מיט ניט גענוג פֿעפֿער. אומדערוואַלצענע און א'ע פֿיש. ־קייט.

אומדערפֿריַיט — אַדי. וואָס איז ניט אַרײַן אין שטימונג פֿון פֿרײַדיקייט (הגם עס איז גע־וען אַ סיבה פֿאַר דעם). בלײַבן א׳ אַפֿילו פֿון אַ גוטער בשׂורה. ־קייט.

אומדערפֿריילעך — אַדי. וואָס קען ניט דער־פֿרײַען. א׳ע נײַסן. ־קייט.

אומדערפֿרישט — אַדי. ניט־אָפּגעָרוט, וואָס איז ניט דערגאַנגען צום דערפֿילן זיך פֿרישׁ. פֿאַרן אין אורלויב, קראַנק ווערן און קומען א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומדערצאָלט — אַדי. וואָס איז געבליבן אַ בײַסל ווי אַ חוב, ניט אינגאַנצן אויסגעצאָלט. א׳ע חובֿות. ־קייט.

או׳מדערצאָ׳רנט — אַדי. פֿפֿ: ~דער־צערנט. וואָס וואָלט געמעגט זײַן שטאַרק אין כּעס, אָבער האָלט זיך קאַלטבלוטיק. א׳ פֿון די פֿערזונלעכע אָנפֿאַלן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומדערצויגן — אַדי. 1. וואָס איז (אינגאַנצן ניט אָדער) שלעכט דערצויגן. א׳ענע קינדער. 2. אומטאַקטיש, אומאיידל, אומגעבילדעט, אום־קולטורעל. א׳ ווי אַ כלאָפּ.

־קייט — אַרויסווײַזן א׳. ניט קענען פֿאַר־טראָגן גראָבקייטן און א׳ן.

אומדערציאונג — די. מצ נב. שלעכטע, פֿאַרדרייטע, צעקרימטע דערציאונג. „פֿאַלש־פֿאַרשטאַנענע און וואולגאַריזירטע מאָדערנע אידייען פֿון דערציאונג פֿירן אָפֿט צו א״, רייד.

אומדערצייכנט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט בײַם צייכענען. אַן א׳ע מאָפּע. ־קייט.

אומדערציילט — אַדי. בכלל ניט־דערציילט אָדער ניט דערציילט בײַזן סוף. א׳ער סוד. „די מעשׂה מיטן זיבעטן בעטלער איז געבליבן א״. [„וואָס? זייער שמועס האָט שוין אַן עק? א׳ גייט צירעלע אַוועק״, עט, משלים — דאָ בײַ טײַט א׳: ניט האָבנדיק דערציילט]. ־קייט.

אומדערצייליק — אַדי. נעאָ. וואָס מע קען (דאַרף) ניט דערציילן. אַן א׳ער עפּיזאָד. א׳, וויכל מע וועט סײַווי ניט גלייבן. ־יקייט.

אומדערצייערלעריש — אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ דערציילער; ניט אויף אַ דערציילערישן אופֿן. א׳ אַרײַנברענגען אַ ים מיט סטאַטיסטיק. ־קייט.

אומדערצײַען — טרוו. ־צי אום, ~דערצויגן. דזוו אויבערדערצײַען. [נר].

או׳מדערצע׳רנט — אַדי. ← אומדערצאָרנט.

אומדערקאָכט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט בײַם קאָכן. א׳ע זופּ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומדערקאָנבאַר — אַדי. ← אומדערקענבאַר.

או׳מדערקאָ׳נט — אַדי. דזוו אומדערקענט ←.

אומדערקוויקט — אַדי. וואָס איז געבליבן ניט־דערקוויקט. א׳ע הערצער. א׳ פֿון קאָלטן טרונק. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומדערקוויקלעך — אַדי. נעאָ. וואָס מע קען ניט דערקוויקן, דערפֿרײַען, שטאַרקן (גײַס־טיק אָדער פֿיזיש), א׳ אין טיפֿן צער. ־קייט.

אומדערקוויקנדיק — אַדי. וואָס דערקוויקט ניט. א׳ע שפּײַזן.

אומדערקוילעט — אַדי. 1. ניט־דערקוילעט, ניט־דערשאָכטן. טאַנצן ווי אַן א׳ער האָן. 2. וואָס איז אויפֿן ראַנד רואינירט צו ווערן. בלײַבן א׳, ניט אַהער ניט אַהין. ־ערהייט — אַדוו. זיך צאַפּלען א׳. ־קייט.

אומדערקונדיקט — אַדי. וואָס מע האָט ניט וועגן דעם זיך ניט אינפֿאָרמירט (אָדער זיך ניט געקענט אינפֿאָרמירן). א׳ע פֿרטים. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מדערקײ׳ט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט קײַען. א׳ע האַרטע שפּײַז. 2. פֿיג. וואָס ווערט ניט־אינגאַנצן פֿאַרשטאַנען. אַן א׳ע, מסושטש פֿאַרבליבענע טעאָריע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומדערקליבן — אַדי. וואָס מע האָט ניט באַווײַזן (ניט געוואָלט) אויסקלײַבן. די צוויי א׳ענע מיטגלידער פֿון דער פֿאַרוואַלטונג.

אומדערקלערבאַר — אַדי. דסשמ. נר. ← אומדערקלערלעך. „אָהער באַלאַנגט אויך די אויפֿן ערשטן קוק א׳ע דערשײַנונג״, [נש, ישפּ, 3 (10)]. ־קייט.

או׳מדערקלע׳רט — אַדי. ניט־דערקלערט. אַן א׳ע פֿראַגע, טעאָרעם. „מוטערס קלאָגן זיך אויף דער א׳ער אַפּעטיטלאָזיקייט פֿון זייערע קינדער״, פֿגענ, ווילנע 1925, № 10.

אויך: ניט־געמאָלדן אָפּיציעל. א׳ע מלחמה. ־ערהייט — אַדוו. אויפֿגעבן היימאַרבעט א׳. ־קייט.

אומדערקלערלעך — אַדי. אומפֿאַרשטענד־לעך. וואָס מע קען (דאַרף) ניט דערקלערן. „גרויס, א׳ גרויס זענען די וואונדער וואָס...[ד] כּוחות [פֿון אונדזער פֿאָלק] באַשאַפֿן״, זשׂ־ט XI, נ״י 1919. „ס׳בליבט לעכערלעך און א׳ די אַנדרוגינוסדיקע דערשײַנונג״, ים, איינהייטלע־כע פֿאָלקשול, 1922. ־קייט — „פּיקאַסאָס א׳ן זײַנען זײַן חותם״, יג, איק, 1957 VI 7.

אומדערקענבאַר — אַדי. דסשמ. נר. מאַרק וובּ. ← אומדערקענ(ט)לעך. „דאָ ענדיקט זיך די ממשלה פֿון דעם מענטשלעכן וויסן. אויף יענער זײַט גרענעץ הייבט זיך אָן די ממשלה פֿון דעם ׳אומדערקענבאַרן״, מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

או׳מדערקע׳נט — אַדי. וואָס מע קען ניט טרעפֿן, ווײַסן ווער אָדער וואָס דאָס איז. זיך פֿאַרשטעלן און ווערן א׳, אַז אייגענע טאַטע־מאַמע זאָלן ניט כאָפּן ווער דאָס איז.

־ערהייט — אַדוו. אַרײַנקומען און אַוועק־גיין א׳. ־קייט.

אומדערקענ(ט)לעך — אַדי. וואָס מע קען ניט דערקענען. בלאַסע, א׳ע סימנים. אַ שטאַרק געבויטן א׳ פּנים. ־קייט.

אומדערקענעוודיק — אַדי. וואָס מע קען ניט דערקענען איבער דער טבֿע, דעם מהות פֿון דער זאַך. „[פֿאַר ספּענסערן] זײַנען מאַטעריע און באַוועגונג פֿון איין זײַט און פּסיכישע פֿרא־צעסן פֿון דער אַנדערער — אַרויסווײַזונגען פֿון אַן אונדז אומבאַקאַנטן, א׳ן זײַן״, זשׂ־ט [הקדמה, מערישאָן איבז, ערשטע פּרינציפּן].

או׳מדערקע׳רט — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט קערן. אַן א׳ע פּאַדלאָגע. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערקרײַכן — אַדי. 1. וואָס איז ניט צו־געקראָכן צום באַגערטן פֿונקט. „אַן א׳ענער צו דער מאַמען, האָט דאָס יינגעלע זיך צעווײַנט״. 2. וואָס האָט ניט דערגרייכט זײַן ציל. גראַב־לעך. אַ שלימזל, אַן א׳ענער. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מדערקרי׳צט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט בײַם אויסקריצן. אַן א׳ע מצבֿה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומדערקרופֿן — אַדי. וואָס מע האָט גערופֿן, אָבער ס׳איז געבליבן אַן אַ פּעולה. א׳ענע הילף. די א׳ענע גייען אַוועק. ־קייט.

אומדערריבן — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַר־ענדיקט ריבן. א׳ענע קאַרטאָפֿל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומדערריכערט — אַדי. וואָס מע האָט ניט גערייכערט ביזן סוף. אַן א׳ער פֿאַפּיראָס. ־ערהייט — אַדוו. אַוועקוואַרפֿן דעם פֿאַפּי־ראָס א׳.

אומדערריניקט — אַדי. גערייניקט, אָבער ניט אויסגערייניקט ביזן סוף. א׳ער מלבוש. פֿיג. א׳ער זינדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מדערע׳רט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט אַרויסברענגען. א׳ע האַלבע זאַצן. א׳ע סודות. 2. וואָס מע האָט עפּעס פֿון דעם פֿאַרשוויגן. „א׳ פֿירט צום גט״, שו״. 3. וואָס איז ווי אַ רמז, אַן אָנווײַזונג. א׳ע אָנצו־הערנישן, אָנווײַזן.

־ערהייט — אַדוו. איבערלאָזן אין סאָמע מיטן, א׳. ־קייט — אין דער א׳ פֿון די שרײַבער־אָנוסים.

אומדערשאָבן — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט שאָבן. א׳ענע מערן. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערשאָטן — אַדי. ניט־פֿאַרשאָטן ביזן סוף. אין גריבער — א׳ענע מתים.

אומדערשאָקטן — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט שעכטן. א׳ענע הענער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — אַ צאַפּלדי־קע א׳.

אומדערשאָפֿן — אַדי. וואָס מע האָט געשאָפֿן אויף דעם (און פֿאַרוואונדיקט), אָבער ניט גע־טײַט. די דערשאָפֿענע און א׳ענע בעת דער אַקציע. ־ערהייט — אַדוו. באַגראָבן א׳.

אומדערשאַפֿן — אַדי. וואָס איז בײַם שאַפֿן ניט געבראַכט געווארן צו שלימות. א׳ענע ווערק. ־קייט.

אומדערשאַצבאַר — אַדי. דסשמ. נר. ← אומדערשאַצלעך. „אַן א׳ער פֿאַרלוסט פֿאַר דער ווײַסנשאַפֿטלעכער וועלט״, פֿגענ, פּאַריז 1950, № 11־12. ־קייט.

או׳מדערשאַ׳צט — אַדי. וואָס מע האָט (בײַ איצט) ניט צוגעגעבן דעם ווערט, ווי עס קומט אין־דער־אמתן. א׳ער טאַלאַנט. אַן א׳ ווערק. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א׳ רײַסט די אויגן.

אומדערשאַצלעך — אַדי. נעאָ. וואָס מע קען ניט דערשאַצן, אינגאַנצן אָפּשאַצן לויטן פֿולן ווערט. ־קייט.

אומדערשאַרפּט — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט שאַרפֿן. אַן א׳ מעסער. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערשוואומען — אַדי. ניט־צוגעשוואָרמען צום באַגערטן פֿונקט. „מיר, די א׳ע צו אַ ברעג״, רייד. ־קייט.

אומדערשוועגערט — אַדי. ניט־פֿאַרעג־דיקט אויסשוועגערן. אַן א׳ מפֿילע. ־קייט.

אומדערשטאַבן — אַדי. וואָס האָט באַקומען מעסערשטער און האָט (דערוויל) אויבערג־לעבט די וואונדן. אָפּפֿירן דעם דערשטאַכענעם אויף טויט אין מאָרג און דעם א׳ענעם אין שפּיטאָל.

אומדערשטוינט — אַדי. ניט־דורכגענומען מיטן געפֿיל פֿון שטוינונג. בלײַבן גלײַכגילטיק, א׳. ־קייט.

אומדערשטופּט — אַדי. ניט־צוגעשטופּט צום באַגערטן פֿונקט. די א׳ע צום וואָגאָן. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערשטיגלעך — אַדי. נעאָל. מאַרק וווב. וואָס מע קען צו דעם ניט דערשטיגן, דער־קלעטערן, דערגרייכן. א׳ע הייכן. א׳ע רייכטי־מער. ־קייט.

אומדערשטיקט I — אַדי. אומדערוואַרגן. געשטיקט, אָבער א׳ פֿון נויט.

־ערהייט — אַדוו. „ער האָט זי געגומען שטיקן, אָבער זי האָט זיך אַרויסגעריסן א״, רייד. ־קייט.

אומדערשטיקט II — אַדי. וואָס די אוזאַרי־שע אַרבעט פֿון אויסהאָפֿטן איז ניט פֿאַרענ־דיקט. א׳ער שפּיץ פֿון מגן־דוד.

אומדערשטראָמט — אַדי. ניט־צוגעשטראָמט. די שטילע, א׳ע וואַסערלעך.

אומדערשטריקט — אַדי. ניט־פֿאַרענדיקט שטריקן. אַן א׳ שאַליקל. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערשיטערט — אַדי. [צוגעשטעלט ד צו אַ דיטשיש וואָרט. נר.] אומדערציטערט, אומדערשראָקן. „און די טעריטאָריע פֿלעגט אַ ציטער טאָן, און דער יחיד פֿלעגט גיין אויף איר — אונטער איר — אַן א׳ער״, ב. ריוקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. ־קייט.

אומדערשי׳טערלעך — אַדי. ← דפֿוו. אומ־צעטרייסלעך. „אַזאַ קראַפֿט פֿון אין וויליו״, פֿאַריז 1949, № 6־7. [נר].

אומדערשיערט — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרענדיקט שיערן. א׳ע טעפּ. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערשינען — אַדי. נר (אָפּט געניצט). וואָס האָט זיך ניט באַווײַזן. „די בעסטע קראַפֿט [דאָ: אקטיאָר, זינגער] איז געווען די א׳ע קראַפֿט״, רייד. א׳ע ווערק.

אומדערשלאָגן — אַדי. 1. ניט־דערהרגענט. זיך אויפֿהייבן אַן א׳ענער. 2. ניט־פֿאַר־צווייפֿלט. א׳ פֿון די צרות. ־קייט, בב. בא־וואונדערן יענעמס מוט און א׳.

אומדערשלײַדערט — אַדי. וואָס מע האָט בעוואָרפֿן, געשלײַדערט, אָבער ניט בײַזן אָנגע־מערקטן פֿונקט. א׳ע שטיינער.

אומדערשליפֿן — אַדי. ניט־געענוג געשליפֿן. ניט־פֿאַרענדיקט בײַם שלײַפֿן. א׳ גלאָז. א׳ענער האַלב־אינטעליגענט. ־קייט.

אומדערשלעפּט — אַדי. ניט־צוגעשלעפּט צום אָנגעמערקטן פֿונקט. א׳ער פּאַק.

אומדערשמאָלצן — אַדי. וואָס צעגייט ניט, צעשמעלצט ניט אינגאַנצן. „דער גרעסטער טייל פֿון זייערע...אײַז בלײַבן א״, אמת, דאָס איינ־געפֿראָרענע שיף, וויילנע 1882.

אומדערשמירט — אַדי. ניט־דערשמירט. א׳ע וועגן, רעדער. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערשמעקט — אַדי. ניט־דערשמעקט. א׳ע שפּורן, ריחות. א׳ רכילותל.

אומדערשנאַפּט — אַדי. ניט־דערשמעקט, ניט־דערטאַפּט, ניט־דערשפּירט, ניט־אויסגעפֿו־נען. א׳ע סליאַדן. אַן א׳ אינטריגעלע.

אומדערשניטן — אַדי. ניט־דורכגעשניטן בײַזן סוף. א׳ענע פּאַפּירלעך. ־קייט.

אומדערשעפּאַר — אַדי. דטשם. נר. דזוו אומדערשעפלעך ←. „זיי זײַנען ווי א׳ע קוואַלן פֿון ענערגיע״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן.

אומדערשעפּט — אַדי. ניט־דערשעפּט, ניט־אויסגעשעפּט בײַזן סוף. א׳ע פּוחות. ־קייט.

אומדערשעפלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט בײַזן סוף אויסשעפּן, זיך דערגרונטעטן. אַן א׳ער ברונעם. „די דאָזיקע טעמעס...אַן א׳ער קוואַל פֿאַר דער ווייטערער אייראָפּעאישער לי־טעראַטור״, קאָר ו. „ווי טיף, ווי עלעגיש, ווי א׳ 1. ביסטו, י. ראַלניק״, מאָג, וועקער, 1955 X 1.

־קייט — א׳ פֿון (דעם מענטשנס) ענערגיע.

אומדערשערט — אַדי. ניט־דערשערט. א׳ קעפּל. א׳ געוואַנט. א׳ע קוסטעס. ־קייט.

אומדערשפּונען — אַדי. לד. ניט־פֿאַרענדיקט בײַם שפּינען. א׳ער פֿלאַקס. א׳ גאָנאַנט. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערשפּילט — אַדי. 1. וואָס מע האָט אויפֿגעהערט מיט (אין) דעם זיך פֿאַרוויילן, אייי־דער מען איז געקומען צום סוף. אַן א׳ע אָקע. 2. וואָס מע האָט אַרויסגעברענט דעם ניגון אויף אַן אינסטרומענט און איבערגעריסן פֿאַרן סוף. אַן א׳ער ניגון.

־קייט — געצוואונגענע א׳.

אומדערשפּינט — אַדי. פּד. דזוו אומדערשפּו־נען. א׳ער פֿלאַקס.

אומדערשפּירט — אַדי. וואָס איז ניט אויפֿ־גענומען געוואָרן פֿון די חושים. א׳ע רייצונגען. ־ערהייט — אַדוו.

אומדערשפּירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט דערשפּירן. א׳ע כוואַליעס. אַ קליינער, ממש אַן א׳ער וויטיק. ־קייט.

אומדערשראָקן — אַדי. ניט־דערשראָקן. „נאָר פּשוט, גלײַך און א׳ גיין צו מײַן ציל״, וויס, ווי דער גורל פֿירט. „אָלץ א׳ענער האָט לײַ־וויקס פּאָעזיע אין דער פֿינצטערניש [פֿון תּהום פֿון טויט] אַרײַנגעקוקט״, שג, ה. לייוויק. ־ערהייט — אַדוו. זיך דורכרײַסן דורכן שונא א׳.

אומדערשראָקנקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט, מצב, פּרט־פֿאַל אַדער מדרגה פֿון זײַן אומדערשראָקן. „די א׳ פֿון אמתן מאמין איז אַנדערש ווי די א׳ פֿון קריגסהעלד״, רייד. „אַן אַקט פֿון גרויסער געוואָגטקייט און א״, פֿגעז, פּאַריז 1949, № 6־7.

אומדערשריבן — אַדי. 1. וואָס מע האָט געהאַלטן אין שרײַבן, אָבער ניט פֿאַרענדיקט. אַן א׳ בייגעלע פּאַפּיר. א׳ענע סימפֿאָניע. 2. וואָס מע האָט געהאַט בדעה אָנצושרײַבן, אָבער מע האָט עס ניט געטאָן. „געשטאַרבן פֿאַר דער צײַט, זײַנע לידער אומדערוונגען, זײַנע זכרונות — א״, רייד (בײַ אַ לוויה). ־ערהייט אַדוו. ־קייט — די אומדערוואָגטקייט, די א׳.

אומדעשיפֿרירט — אַדי. ניט־דעשיפֿרירט. א׳ע טעלעגראַם. א׳ער דאָקומענט. ־קייט.

אומדראַזגען — אוטו. טע אום, ~געדראַז־גען. דזוו אומבראַזגען. אַ לעגנגערע צײַט דראַז־גען, קלאַפּן . א׳ מיט מעטאַלענע טעלער. ־ענישׂ. ־ערי.

אומדראַטעווען — טרוו. טעווע אום, ~גע־דראַטעוועט. 1. אַרומבינדן מיט דראָט. א׳ אַ ליימענע כלי. 2. דראָטעווען אויף אַן אַנדער אופֿן, פֿונדאָסנטי.

אומדראַמאַטיזירט — אַדי. וואָס מע האָט פֿון אַ דערציילערישער פֿאָרעם ניט אַריבערגע־פֿירט אין אַ דראַמאַטישער. די דערציילונג איז געבליבן א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומדראַמאַטיש — אַדי. וואָס אין דעם איז ניסנאָ קיין דראַמע, קיין אינטערעסאַנטער קאָנ־פֿליקט. אַן א׳ שפּיל. א׳ע וואַכעדיקייט. „מיר גייען הינט דורך אַן א׳ן פּעריאָד...פֿון שטילע, קלייניע מעשׂים״, ח. ליבערמאַן, פֿאָר, 1961 XI 15. ־קייט — „זיי זײַנען ממילאדיקע יחידי און זײַנען דראַמאַטיש מיט זייער א״, יג, תּוך.

אומדראַפּירן — טרוו. ־פּיר אום, ~(גע)דראַ־פּירט. 1. אַרומשפּרייטן מיט אַ שטאָף, גע־וואַנט, וויַ אַ צודעק אַדער אַ הילע, צוליב שיינ־קייט, עס זאָל זײַן דעקאָראַטיוו. א׳ די מאַגעקע־נען. 2. בײַטן די דראַפּירונג. א׳ די סטאָוט מיט זײַד צו קריגן אַ בעסערן עפֿעקט. ־ענישׂ.

אומדראַפּען זיך — אוטו, קזוו. ־פּע זיך אום, זיך ~געדראַפּעט. זיך אַרומשלאָגן; קראַצן, דראַפּען איינס ס׳אַנדערע. א׳ זיך וויַ פֿאַרליבטע קעץ. ־ענישׂ.

אומדרוקבאַר — אַדי. דטשם (טרעפֿט זיך אָפֿט). 1. וואָס מע דאַרף ניט דרוקן. „זײַנען דעם מיידלס לידער...געווען א״, יג, תּוך. 2. גראָב, וואולגאַר. „איבערגעגעבן פֿון מאָל צו מאָל זײַנע געפֿילן מיט אַן א׳ וואָרט און מיט אַ שפּיצי״, אָפּא, פֿון ניו־יאָרקער געטאָ. ־קייט.

או׳מדרו׳קוועדיק — אַדי. נעאָל. דזוו אום־דרוקפֿעאיק ←, נאָר מיטן אַרויסהייבן די אום־חשיבות פֿון דער זאַך. ־יקייט.

אומדרוקלעך — אַדי. נעאָל, סטוטש. צו פֿאַר־בײַטן דעם אַדי אומדרוקבאַר ←.

אומדרוקוועדיק — אַדי. נעאָל, סטוטש. וואָס מע קען אויף דעם ניט דרוקן. א׳ פֿאַפּיר.

או׳מדרו׳קפֿעאיק — אַדי. וואָס איז ניט גענוג גוט (אָדער צו גראָב), מע זאָל עס קענען (מעגן) דרוקן. שרײַבן א׳. ־יקייט.

אומדריגען — טרוו. ־גע אום, ~געדריגעט. אַ סך מאַל (אַ לענגערע צײַט) שטויסן מיט די פֿיס. א׳ די פּערזענע מיט די פֿיסלעך. ־ענישׂ.

אומדריי — דער, ־ען. 1. אַקט פֿון אומדרייען. א׳ אין גימנאַסטיק; א׳ בײַם טאַנצן. „מיר שטייען בײַ אַ שאַרפֿן א׳ פֿון אונדזער געשיכט־לעכן גאַנג״, א. גאָלאָמב, קוד, דעצ׳ 1963. 2. פֿולע קרײַזליניע וואָס אַ ראָד מאַכט דורך, דרייענדיק זיך אויף אַן אָקס. וויפֿל א׳ען מאַכט די ראָד אין אַ מינוט? 3. פֿולער קרײַזלויף אין שטראָם פֿון צײַט. „און עס איז געווען נאָכן א׳ פֿון די טעג האָט חנה אויסגעטראָגן און האָט געבאָרן אַ זון״, תּ׳, שמואל א, א, 21.

אומדרייאונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומדרייען (זיך). דער אורח פֿאַרטיטשט מסבות׳ (איוב, לז, 12) — א׳. 2. דזוו אומדריי. „וואָס גרעסער איז די צאָל א׳ען, פֿאַרברויכט אַבֿ די מאַשין אַלץ וויניקער קראַפֿט״, בער. 3. פֿונקציע פֿון באַלאַסטונג־שטראָם (טעכניקום, ווילנע).

אומדרייאיק — אַדי. וואָס מע קען אומדרייען אין צוויי אַדער מער ריכטונגען; וואָס האָט די אייגנשאַפֿט אַדער איז בכוח זיך אומצודרייען. א׳ער עלעקטרישער שטראָם.

אומדרייסט — אַדי. ניט־דרייסט. ענטפֿערן פֿאַרשעמט און א׳. „אַזוי ווי ער וואָר איין א׳ער מענטש, האָט ער אירע נימאַלס אָפֿן געזאָגט״, מ. ראַגער, אַ ראַמאָן פֿון דער קליינשטעטלדי־קער ראַצעלען, וואַרשע 1887. „אַזא קינד איז א׳ און אַלס יוגנטלעכער ווען עס שמייכלען פֿאַר־לעגן״, פֿגענ, פֿאַריז 1950, № 11־12. ־קייט — אַרויסווײַזן א׳.

אומדרייען — טרוו. דריי אום, ~געדרייט. 1. דרייען אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ שפּילכל. 2. איבערקערן, בײַטן דעם אויבן אויף אונטן און פֿאַרקערט. א׳ אַ גלאָז וואַסער. א׳ אַ קאָרב און אויסשיטן די פּירות. *א׳ אַ וועלט = אי־בערקערן (איבערדרייען) אַ וועלט; זײַן זייער (אויך איבערריק) אַקטיוו, אויפֿטוערישׂ. *א׳ מיט דער צונג = זאָגן ליגנס, געבן פֿאַלשע תּירו־צים; פֿרוווון זיך אַרויסדרייען.

3. איבערדרייען פֿון איין זײַט אויף דער אַנ־דערער. א׳ דעם קלאָץ אויף דער אַנדערער זײַט. *א׳ אַ מלבוש = פֿון דער ליינקער זײַט מאַכן די רעכטע, בײַם איבערניצעווען.

4. קאָליע מאַכן דורך דרייען. א׳ דעם שלאָס.

5. אויסדרייען, פֿאַרקערעוען אין אַן אַנדער ריכטונג. א׳ דעם וואָגן, די פֿערד. „ריידנדיק האָט ער אומגעדרייט דעם רוקן צו אים און איז אַרײַן אין זײַן לעצטן צימער״, אמד, די אונ־גליקליכע ליבע, ווילנע 1868.

6. דרייען פֿאַרויס, צוריק, אַרום און אַרום. א׳ דעם זיצער. „די דײַטשן, וועלכע קלערן שטענדיק אויס נײַסן, האָבן אומגעדרייט דעם וויזיער אויף דעם ציפֿערבלאַט פֿון דער וועלט־געשיכטע״, ממוס, שם און יפֿת׳.

7. רירן פֿון אָרט, ניט לאָזן אין דער זעלבער פּאָזיציע. „וען מן איין (מת מטהר) האט גיוועזן דערף מן דש (מטהר) ברעט ניט אום דריהן זונשט שטערבט איינר ווידר אין דרייא טאג״, איבז׳ פֿון ר׳ מ. א. גאַלינו, חכמת היד, פֿפֿא תקנ״ט.

8. פֿאַרדרייען, פֿאַרקרימפֿלען. א׳ אַ מעשׂה ווי סע לוינט זיך. א׳ די געשיכטע. א׳ אַ מנהג.

9. אַרומוויקלען. א׳ אַ שאַל אַרום האַלדז. „איין טיילּ האָבן אַ מנהג דאָס זיי בײַ איר [= זייער] לעבן דאָס טלית א׳...אום דעם האַלדז אַרום. אַזוי זאָל מען זיי דעם טויט אויך טון״, ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר החיים, זולצבאַך תקנ״א, י׳ב.

אומדרייען זיך — אוטוו. ← דפֿוו. 1. מאַכן פֿולן אומדריי, פֿולע קרײַזליניע. די לבֿנה דרייט זיך אום אַרום דער ערד. די ערד דרייט זיך אום אַרום איר אָקס. 2. אויסדרייען זיך אויף צו־ריק. זיך א׳ און אַ קוק טאָן. „ראָבינזאָן...דרייט זיך אום, דערזעט ער דעם אָקרעגט...״, ראָבינזאָן קראוזע, וואַרשע 1874. „זיך נאָך איין מאָל א׳, זי נאָך איין מאָל אַנצוקוקן״, י. ר., דער בײַנ־דער בעטלער, וואַרשע 1882. „איטלעכס מאָל, בשעת די רעדלעך פֿלעגן אינגאַנצן זיך א׳ און אויסלאָזן אויף אַ סווישטש מיט אַ שלשלת, פֿלעגט...״, ממוס, מסעות.

3. בײַטן די ריכטונג; פֿאָרן (גיין) צוריק אַדער אין אַ נײַער ריכטונג. א׳ זיך רעכטס, לינקס. זיך א׳ און פֿאָרן צוריק אַהיים.

4. איבערדרייען זיך, וואַלגערן זיך. א׳ זיך אין שלאָף אויף אַ צווייטער זײַט. „פֿאַראַן אַ דין ומשפט וויפֿל מאָל [די אָפּגערעסענע בלע־טער] זאָלן זיך א׳״, לדב, 166. „און דרייט זיך אום וויִ אַן אות אַן אומפֿארטײטשטער אין אַ בוך״, א, ניסענזאָן, דאָס לעבן זינגט אַפֿילו אין טוים. *אַז דער נפֿטר וואָלט דאָס געוואוסט (גע־טערט), וואָלט ער זיך אומגעדרייט אין קבֿר — וועגן עפּעס וואָס עס טוען אָפּ נאָענטע מענטשן און וואָס איז קעגן דעם גלויבן אַדער די פֿירונגען פֿון פֿאַרשטאַרבענעס.

5. גיין אַ לענגערע צײַט הין און צוריק (אַן אַ ציל). א׳ זיך אין גאַס. א׳ זיך פֿוסט־און־פֿאַס. „א׳ זיך אין אַלע פּלעץ אין דער געגנט אַרום דער שטאָט״, קלמן סובֿיל איבז׳, דער דאָקטאָר מיט זײַן טאָכטער, לובלין 1894. „אין מאַרק האָט ער זיך אומגעדרייט אַן אַ גראָשן״, אַר, ׳דער מאַדערנער אליהו הנבֿיא׳. „מישקע האָט זיך אומגעדרייט אַ ביסל איבער די לײַדיקע קאָרידאָרן״, א. קיפּניס, פֿרייד. „איך דריי זיך אויף צעוואונדיקט אום, איך דריי זיך אום אַן אָבֿל״, רוב, חורבן פּוילן. *א׳ זיך ווי אַ נעכטי־קער, ווי אויף יענער וועלט = זײַן איינזאָם, פֿאַרלאָרן, פֿאַרחלומט.

6. זז, אָבער מיט אַ ציל. א׳ זיך איבער (צוויישן) די קראָמען כדי עפּעס צו קויפֿן. „וויפֿל מאָל האָב איך זיך אומגעדרייט איבער די סקלאַדן, געקליבן כלומרשט ספֿרים״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „אויפֿן מאַרק דריין זיך אום די תּבֿואה־הענדלער מיט פֿאַרדריטע דאַ־שיקעס״, אַר, ׳דער גמילות־חסד׳.

7. דורכקומען, דורכדרייען זיך. „מיר וועלן ניט שטאַרבן פֿון הונגער...מיר וועלן זיך פֿרווון א׳ אויף דער וועלט, גלײַך מיט אַלע יידן״, ספּ, יודישער קאָלאָניסט.

8. איבערקערן זיך. בײַטן זיך. „און וויטער גלייב איך, אַז די וועלט האָט זיך נאָך ניט אומ־געדרייט, עס איז נאָך אַלץ...בײַם אַלטן״, יהל, די ערשטע ליבֿע, וואַרשע 1881. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומדרייער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. דרייזין. וועג עס דרייט (זיך) אום. ־ערי.

אומדרינגלעך — אַדי. 1. וואָס איז ניט דרינ־גענדיק, אָפֿלייגן דעם א׳ן ענין. 2. וואָס לאָזט־שערהייט דרינגט עס ניט אַרויס. וואָס מע קען ניט דערגיין אויף אַ דעדוקטיוון אופֿן. די א׳ע דערשטיינונגען פֿון דער נאַטור אויף צו פֿאַרשן אינדוקטיוו. ־קייט.

אומדרך־ארץ — [...דערעכע׳רעץ] דער, ־ן. היפֿוך פֿון דרך־ארץ. אַרויסווײַזן א׳, האָבן פֿאַר אייגעם דרך־ארץ און פֿאַרן אַנדערן א׳. „איך פֿיל דאָ [אין בײַטן די צורה פֿון אַן אות] א׳ צו אַלע פֿרינצרדיקע דורות״, ימ, יושפּ XIX, 1.

אומדרך־ארצדיק — אַדי. וואָס האָט אין זיך (איז פֿאַרבונדן מיט) אומדרך־ארץ. אומהעפֿלעך, אום(ב)תּרבותדיק; אומטאַקטיש. אַן א׳ע באַצי־אונג צו אַ תּלמיד־חכם.

אומדרעל(י)עווען — טרוו. ־ל(י)עוועט אום, ~געדרעל(י)עוועט. בויערן אַ לענגערע צײַט. „איך האָב שוין קאַפֿוויטיק פֿון א׳ דעם צאָן״, רייד.

אומדרעמלען — אוטוו. ־מל אום, ~גע־דרעמלט. דרעמלען אַ לענגערע צײַט. ניט שלאָפֿן, נאָר זיך צוליגן און א׳ אַ האַלבן טאָג.

אומדרעסירט — אַדי. אומטרענירט; ניט־אויס־געלערנט זיך אויפֿצופֿירן אויף אַ באַשטימטן געוואונטשענעם אופֿן (וועגן אַ בעל־חי. אויך וועגן אַ קינד). אַן א׳ פֿערד, אַן א׳ער הונט. ־קייט.

אומדרעשן — טרוו. דרעש אום, ~געדראָשן (~געדרעשט). איבערדרעשן, דרעשן פֿונדאָסנײַ. א׳ אַ פּאָר זעק תּבֿואה.

אומדרש(ע)נען — [...דאַרשענען] טרוו. דרשן, דרשע אום, ~געדרשנט (~געדרשעט). 1. אויס־טײַטשן, אויספֿשטעלען אַנדערש ווי פֿרײַער. „אויב מע וויל, קען מען עס א׳ פּונקט פֿאַרקערט״. 2. דרש(ע)נען אַ לענגערע צײַט. א׳ ביז פֿאַר־נודיעט ווערן.

אומה — [אומע] די, ־מות. < תּל (אַ סך שטעלן. אויך תּנ, אָבער בלויז זן און מיטן בז). פֿאַלק; נאַציע, נאַציאָנאַליטעט. אין פֿאַרגלײַך מיטן סי־נאָנים פֿאַלק, בינדט זיך א׳ מיט אַן עמאַציאָנע־לער באַפֿאַרבונג (לשבח אָדער לגנאי). מײַן א׳, די געשׂודפֿטע א׳. אוי, סאַראַ מיאוסע א׳! פֿע, אַ מאָדנע א׳.

1. בײַם האָבן אין זינען דאָס אייגענע פֿאָלק. [אַזוי למשל, ביצה, כה/ב: ׳א׳ של קשי־עורף׳; מגילה, טז/א: ׳א׳ זו משולה לעפֿר ומשולה לכוכבים׳ אא.] „ידן זינגען אַ קליינע א׳ און האָבן אַ גרויסן גאָט״, שוו. „אויף אַ ווערבע אויף אַ קרומע הענגט די האַרפֿע פֿון מײַן א׳״, מר. „אָך, אַ מנהג פֿון אַן א׳, מעג ער זײַן שוין דורות־לאַנג״, אַר, ׳דער יום־כיפּורדיקער שפּא־צירי׳. „אַ גיב, איך זאָל זײַן פֿאַר מײַן א׳ אַ שטויבעלע כאָטש אויפֿן וועג, וואו טרעטן אין פֿרייד זאָל זי ענדלעך צום אויפֿנאַנג פֿון בעסע־רע טעג״, אַל, ׳אַ תּפֿילה׳. „איטלעכער פֿילט זיך

אַ טייל פֿון דער א׳ און פֿילט זיך געבוגדן צום צווייטן״, יהואש, ׳בית שני׳. ״[ד] פֿאַווע איז אומעטיק גאָלד, און דאָס ציגעלע, דאָס פֿרומע... די צוויי יתומים פֿון מײַן א״, מאַג, ׳יתומים׳.

2. בײַם האָבן אין זינען סתם אַ פֿאָלק און אין מצ אַלע פֿעלקער חוץ ייִדן [אַזוי למשל עבודה זרה, ב/א ׳כל א׳ וא׳ אא]. ״האט...גאָט איבער ענטפֿרט איטליכי א׳ צו איינם מלאך״, ארי׳ ליב בר׳ יהודה זעליגמאַן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725. ״זײַן שטאַרקע האָנט איז דער־הויבן אויף די א׳ות, צו אייביקע צײַטן וועט ער קיניגן״, מחזור לראש־השנה, סלאָוויטע 1832, ל/ב. ״דאָ האָבן די זעלביקע מלאכים איטלעכער איין א׳ געזומען און האָבן זיי געלערנט איין לשון״, צור, נח. ״וער אונטער אַלע א׳ות קען נאָך אַזוי פֿיל לײַדן און שווײַגן וויִ יידן?״, ממוס, טאַקסע.

3. מיטן באַטײַט פֿון תנך — אַ גרופּע מענטשן (שבט, טייל פֿון שבט). מס פֿאַרטײַטשט ׳ברכ עם הדרת מלך׳ (משלי, יד, 28): ״אַ גרויסע א׳ בשײַנט אַ מלך״. [← אומות.]

אומהאָבן — טרוו. אקוזו. האָב אום (?), ~־געהאַט. ארכ. זײַן אָנגעטאָן אין עפּעס, טוראָגן אויף זיך (אַ בגד). ״אוני האט איר ברוין טשמלטי פֿעלצל אום גיהט אונ׳ אין אונטר העמד״, ׳שו״ת הרמ״א׳, קראָקע 1640 [השׂ ו].

אומהאָבעווען — אוטו. ־בעוע אום, ~־געהאַבעוועט. לה. 1. אַרומלויפֿן, אַרומשמײַסן כּדי עפּעס צו פֿאַרדינען. א׳ וי אויף אַ יריד, וי אויף וייערער אַ חגא. 2. דזוו בו, אָבער מיט בײַבאַטײַט: אַרויסוײַזן געלטגיריקייט, קאַרגשאַפֿט. א׳ איבער אַ גראָשן. א׳ וואָס מער אַרײַנצוקריגן, די וועלט איז אים וווייניק.

אומהאָווען — אוטו. ־וע אום, ~־געהאָוועט. גיך, אין געאײַל אַרומלויפֿן, אַרומשמײַסן (געוויינטלעך, כּדי עפּעס צו פֿאַרדינען); זײַן שטאַרק פֿאַרנומען מיט דאָגות פּרנסה. ״עס האָווען שכנים אום אויף ערד״, אר, ׳מיר שטעלט זיך פֿאָר׳. ״די קליינע קליפֿות האָווען אום געפֿער־לעך״, אל ו. ־ענישׁ — אַן א׳ צוליב חיונה נעבעך.

אומהאָווקען — אוטו. ־קע אום, ~־געהאָווקעט. 1. אָפֿט אַדער אַ לעגערע צײַט האָווקען, בילן; האַלטן אין איין האָווקען. אין די נעכט האָווקען אום די שכנותדיקע הינט. 2. זידלען, שעלטן (אַ לעגערע צײַט). ־ערי.

אומהאָטשקען — ־קע אום, ~־געהאָטשקעט. פֿפֿ: ~־העטשקען, ~־העצקען, ~־האַצ־קען. אוטו — אַ לעגערע צײַט גיין גיך אַדער לויפֿן אונטערשפּרינגענדיק. דאָס פֿערדל האָטשקעט אום אין פֿעלד. טרוו — טרייסלען, טיגן אויף אַ הוידע אַ לעגערע צײַט; שטופּן פֿון איינעם צום צווייטן. א׳ די קינדער. אַרײַנ־נעמען אַ יינגל צווישן צווי רייען חבֿרה־לײַט און א׳ אים. ־ענישׁ. ־ערי.

אומהאָטשקען זיך — אוטו. ← דפֿוּ. 1. דזוו אומהאָטשקען, אוטו. 2. זיך טרייסלען בײַם פֿאָרן אויף אַ וואָגן.

אום — האַלבן — צגז פּרעפּ. ארכ. צוליב; אין נאָמען פֿון. ״איך האָב עש ניט גיטאן אום געלטש הלבן, נייארט איך האָב עש גיטאן אום דען עולם מזכּה צו זײַן מיט דיזם ספֿר״, יוסף מאַרשן איבז, יהושע בן סירק, 1712.

אומהאַלדז — דער, ־ן. נעאָל. טיכל וואָס מע טראָגט אַרום האַלדז וויִ אַ באַפּוצונג. אַ בלאָנ־דינקע מיט אַ שוואַרצן א׳.

אומהאַלדזן — טרוו. האַלדז אום (ארכ אום האַלז), ~־געהאַלדזט. 1. אַרומנעמען מיט די הענט דעם האַלדז, דעם אייבערשטן טייל קער־פּער (בײַם אַרויסוײַזן ליבשאַפֿט). מס פֿאַר־טײַטשט ׳וימינו תחבקני׳ (שיר השירים, ב, 6): ״זי טוט אום הלזן מיך״ [תי: ״זאָל מיר אַרומנעמען״]. מלכ פֿאַרטײַטשט ׳את חוקת בן׳ (מלכים ב, ד, 16): ״אום האַלזין״ [תי: ״וועסטו האַלדזן״]. ״עהרט וונ׳ אום האַלזט וונ׳ קוסיט דעם מן...״, יוסיפֿון, אמשט 1743, לה/2. 2. סתם צערטלען, קושן. ״נענוג א׳, מע דאַרף שוין פֿאָרן״, רייד. ־ענישׁ. ־ערי.

אומהאַלדזן זיך — קזוו. ← דפֿוּ. אַ לענגע־רע צײַט זיך האַלדזן, זיך צערטלען, זיך קושן.

אומהאָלדערן — אוטו. ־דער אום, ~־געהאָל־דערט. אָפֿט אַרויסגעבן קלאַנגען (וועגן אַדער וויִ אַן אינדיק).

אומהאָלט — אַדי. [בייגט זיך ניט, נאָר פֿרע־דיקאַטיוו.] לר. וואָס איז ניט געוגט ליב; וואָס מע האָט צו דעם ניט קיין גוטע געפֿילן. ״איך וויים ניט פֿאַרוואָס, נאָר ער איז מיר א״, רייד (וויל־קאָמיר, ליטע).

אומהאַלטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס האַלט ניט אויס; וואָס מע קען בײַ דעם זיך ניט האַלטן. אַן א׳ע מיינונג, טעאָריע. ־קייט — ״די א׳ פֿון די בייִדע היפּאָטעזן״, דער ניי־ער ג׳יטסט, נ״י 1898, 1טער יאָרגאַנג, № 10.

אומהאָלט האָבן — צזוו, טרוו. האָב א׳, א׳ געהאַט. ← אומהאָלט. אומזיסט־אומנישט עמעצן א׳ האָבן.

אומהאָלטן — טרוו. האַלט אום, ~־גע־האַלטן. 1. ארכ. האַלטן אַרום זיך. ״מן טאר וואול אום האלטן פֿר דען רעגן איין דעק אודר איין זאַק״, לט׳, סו/ב. 2. האַלטן אַ לענגערע צײַט, זיך אַרומטראָגן מיט עפּעס. ״נענוג א׳ אין די הענט, לייג עס אַוועק!״.

אומהאָל(י)ובען — טרוו. ־בע אום, ~־גע־האָל(י)ובעט. פֿפֿ: ~־האַל(י)ובען. טל. אָפֿט מיט זיך — קזוו. אַ לענגערע צײַט צערטלען, גלעטן, קושן. ־ענישׁ.

אומהאַמעווען — טרוו. ־מעוע אום, ~־גע־האַמעוועט. (אין אומאָפֿהענגיקער ליטע, אין לשון פֿון שאָפֿערן) איבערשטעלן דעם מעכא־ניזם וואָס מאַכט לויזער אַדער שטיפֿער די רעדער פֿון אַן אויטאָ(בוס). ״מע דאַרף דאָ א׳, עס גייט בײַ־ארג־אַראָפּ״, רייד.

אומהאַמערן — ־מער אום, ~־געהאַמערט. אוטו — קנאַקן, קלאַפּן מיטן האַמער אַ לענ־גערע צײַט. א׳ אַן אויפֿהער און פֿאַרקלאַפּן דעם קאָפּ. טרוו — 1. אַרומקלאַפּן, אַרומפּעס־טיקן. א׳ אַ ראַם מיט טשוועקעס. 2. קנאַקן מיט פּראָפֿאַנאַנדע. כּסדר איבערחזרן דאָס זעל־ביקע. א׳ אַז די פֿאַרטיי איז העכער פֿון אַלץ.

אומהאַמפֿערן זיך — ← אומאַמפֿערן זיך.

אומהאַנג — דער (זן די), ־ען; ~־הענג. 1. אָפּט פֿון אומהענגען. בײַטן דעם א׳, וויל די פֿאָר־האַנגען זײַנען ניט אויף די ריכטיקע ערטער. 2. דאָס וואָס מע הענגט אום; פֿאַרהאַנג. איין א׳ אַרום בײַיד פֿענצטער. מש פֿאַרטײַטשט ׳ואת המשכן תעשׂה עשׂר יריעת׳ (שמות, כו, 1): ״אום הענג״ [תי: ״פֿאַרהאַנגען״]. אַזוי אויך שב, יד/א: ״יריעה — אום האַנג״. רשיׂ ׳ירי־עות מלמעלן׳ צו יהושע, יח, 1 גיט טהם אי־בער: ״אום הענג וואַרן פֿון אובן״. ״כי הנה היריעה בײַד הרוקם — אַזוי וויִ אַן א׳ וואָס זי איז אין דער האָנט פֿון דעם בעל־מלאכה״, מחזור לימים נוראים, סלאָוויטע 1832.

3. אַרומהאַנג, אויסשפּרייט פֿון צונויפֿגענע־מענע שמאָלע פּאַסן (פֿון וואָל, פֿעל, לײַוונט אא). באַ־התורה, באר משה פֿאַרטײַטשט ׳קלעים׳ (שמות, כז, 9): געפֿלאָכטענע ״אום הענג״. אַזוי אויך חנוך נערים, וויילנע 1868. ״די זאָלן זיך גרוס און בריים אויסצײַגן איר א׳ דאָס געצעלט״, צור, הפֿטרת נת. ״די הימל האָט ער געשפּאַנט אַלס וויי איין א״, מחזור, פֿפֿדם 1885, ח״א, 22; ״און די א׳ פֿון הימל וואָס הייסט מעון״, דאַרטן, ח״ב, 201. 4. ארכ. פֿאַר־געם. ״צו מעסין...דען אום הגג [פֿון די] גלידר״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש, [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718.

5. על. שלייער, כּלה־שלייער. ״דער א׳ פֿאַר סׂ׳פּנים עש אך שאָאָן געראַטן [= איז אויך שוין געגרייט]״, כּלה־ליד [*Stras. Isr. Wo-chenschrift*, 1907, 21].

אומהאַנדלונג — די. מצ נב. נעאָל. הײַפּוך פֿון האַנדלונג. דאָס ניט־טאָן. ״מיר [האָבן]...געזען... דעם קריסטלעכן חסד׳ פֿון דער גאַנצער וועלט — אין פֿײַנדלעכער און פֿאַסיוואַר א״, יג, איק, 1965 ו 29.

אומהאַנדלסמעסיק — אַדי. (סוחריש) וואָס איז ניט אַזוי וויִ עס פּירט זיך אין האַנדל. א׳ער אָנגאָט. ־יקייט.

אומהאַנדלען — אוטו. ־דל אום, ~־געהאַנדלט. 1. פֿאַרנעמען זיך מיט האַנדל אַ לענגערע צײַט. 2. האַנדלען און בײַטן איין אַרטיקל אויפֿן צוויי־טן; זיך אַריבערוואַרפֿן פֿון איין בראַנושע צו דער צווייטער. א׳ מיט תּבֿואה, מיט וואָלד (און מיטן נעכטיקן טאָג). ״א׳ מיט תּבֿואה און אײַזן — און ניטאָ מיט וואָס זיך (צו) שפּײַזן״, וועדסל בײַ סוחרים, הענדלערס. ־ענישׁ.

אומהאָנט — דער, מצ ~־הענט. לאָקל (יאָנע־וע, ליטע). ניט קיין גוטער געהילף. ניט קיין פּאַסיקע האָנט בײַ דער אַרבעט; אומגעלומפּער־טער מענטש וואָס טויג זיך ניט אויס צו דער אַרבעט. אַן א׳ מיט צוויי לינקע הענט.

אומהאָנטיק — אַדי. ניט־אויסטויגעוודיק. ניט־בריהיק. [פֿרגל: ניט האָנטיק = ניט צו דער האָנט, ניט באַקוועם בײַ (פֿאַר) דער אַרבעט].

אומהאָפּפֿלען — אוטו. ־סל אום, ~־גע־האָפּפֿסלט. אַ לענגערע צײַט שפּרינגען, אונטער־טאָנצן. א׳ איבערן צימער. ־ענישׁ.

אומהאָפּ(ק)ען — אוטו. ־פּ(ק)ע אום, ~־גע־האָפּ(ק)עט. אַ לענגערע צײַט אַדער אין פֿאַר־שיידענע ערטער שפּרינגען, טאָנצן אַן אַן אָפּ־שטעל. ־ענישׁ.

אומהאַפּטיק — אַדי. וואָס האָט ניט קיין האַפּט. ניט־שטאַרק, ניט־פּעסט; ניט־דויערנדיק. א׳ע פֿרײַנדשאַפּט. ־יקייט — א וואַקלדיקייט, אַן א׳.

אומהאַפֿענונג — די, ־ען. היפוך פֿון האַפֿענונג; פֿאַרגעפֿיל פֿון שלעכטס וואָס וועט קומען. „מאַכט ער צו נישט אונדזערע...א׳ען״, צייט, טמז, 1961 IX 24.

או׳מהאַ׳פֿערדיק — אַדי. ניט־געזונג פֿעסט, זיכער אין זיך; וואָס איז אַן שטאַלק, אַן תּקי־פֿות. דורכגעטראַכטע, אָבער שטילע און א׳ע רייד. ־יקייט.

אומהאָצקען (זיך) — פּפּ פֿון אומהאָטשקען (זיך) ←.

אומהאַקן — טרוו. האַק אום, ←געהאַקט.

1. אַרומהאַקן, אָפּהאַקן פֿון די זײַטן אַרום און אַרום. א׳ די צווײגלעך. 2. אַרומשערן, אַרום־שנײַדן, מאַכן קירצער. א׳ די פֿאות.

3. אַראָפּהאַקן. „איין בוים דער צווייאַרלייא (פּירות) טראגט זאל מן אום האקן״, איבז פֿון ר׳ מ. א. גאַלינו, חכמת הי׳ד, פּפּא תּקנ״ט.

4. כּסדר, א לעגנערע צײַט האַקן, קלאַפֿן. א׳ אין בראַזאַן אַז דער קאָפּ וועט צעטראַסקעט. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומהאָר — די, מצ ווי אצ. האָר אויף אַן אָרט וואו עס דאַרף קיין האָר ניט זײַן. אויסצופֿן א׳. א בראַדעווקע מיט א׳.

אומהאָרטעוועט — טרוו. ־טעוועט אום, ←גע־האַרטעוועט. פֿאַרהאַרטעוועט; האַרט מאַכן פֿון אַלע זײַטן. א׳ די פּאָדקעוועט, די שטאַבע. א׳ די זוילן.

אומהאָריק — אַדי. וואָס האָט גאָרניט קיין האָר [פֿרגל: ניט־האָריק = אויך: מיט ווייניק האָר]. א׳, גלאַט ווי א לאָקשנבערעט.

אומהאַרמאָניע — די, ־ס. 1. דיסהאַרמאָניע, דיסאָנאַנס (מוזק). 2. מעט. אַן א׳ אין משפּחה־לעבן, אין א געזעלשאַפֿטלעכן קרײַז. לעבן אין א׳ ווי א הונט מיטן שטעקן.

אומהאַרמאָניש — אַדי. 1. וואָס איז ניט על־פּי האַרמאָניע (מוזק). 2. ניט־בשלומדיק, ניט־צוגעפּאַסט. „האָט באַשטעטיקט, אַז מע דאַרף יידן ווי אַן אין ראַסע־געמיש׳ שאַרף אונטערשיידן פֿון די מענטשן״, מוו, היסטערס פֿראַפֿעסאָרן. ־קייט — אַן א׳ וואָס פּטרט אַוועק דעם אײַנדרוק.

אומהאָרעוועט — אוטו. ־רעוועט אום, ←געהאַ־רעוועט. האָרעוועט, שוועד אַרבעטן א לעגנערע צײַט (אַדער אין פֿאַרשיידענע ערטער, אַדער בײַ פֿאַרשיידענע ארבעטן). א׳ און זיך מאַטערן א לעבן לאַנג.

אומהאַרציק — אַדי. וואָס האָט (בינדט זיך) ניט (מיט) קיין טיף געפֿיל [פֿרגל די ריי: ניט האַרציק, אומהאַרציק, ניט־האַרציק, האַרצ־לאָז(ק)]. אַן א׳ע באַציאונג. א׳ע מוזיק. ־קייט.

אומהבֿנה — [...האָוואָנע] די, מצ נב. אומ־פֿאַרשטענדעניש, אומפֿאַיקייט צו באַגעמען. זיך אָנשטויסן אויף אַן א׳.

אומהבֿרה — [...האָוואָרע] די, ־רות. נעגאַ־ניט־פֿינקטלעכקע, ניט־גוטע הבֿרה, סיסטעם פֿון אַרויסרייד. „די ספֿרדישע הבֿרה, אָדער בעסער געזאָגט — די ספֿרדישע א״, רייד.

אומהדרכה — [...האַדראָכע] די, מצ נב. אומ־פּאַסיקע דערציאונג. „ס׳איז ניט פֿון שלעכטס חלילה, נאָר פֿון א״, רייד.

אומהדרת־פּנימדיק — [האַדרעס־פּאָ׳נימ...] אַדי. וואָס איז אַן הדרת־פּנים. וואָס דאָס אויס־זען איז ניט ווי בײַ א חשובן מענטשן. אין פֿײַנע מלבושים, אָבער אַן א בארד און א׳. ־יקייט.

אומה הישׂראלית — די, מצ נב. דאָס יידי־שע פֿאָלק. קאָל וב. ← אומה ישׂראלית.

אומהובל(י)עוועט — טרוו. ־ל(י)עוועט אום, ←געהובל(י)עוועט. 1. א לעגנערע צײַט אָדער עטלעכע מאָל באַאַרבעטן מיט א הובל. א׳ די ברעטער פֿאַרן טיש. 2. הובלעוועט פֿונדאָנעט, איבערהובלען. א׳ וויל ס׳איז נאָך שאָרסטקע. 3. מעט. פֿאַרריכטן, סתּם באַאַרבעטן עפּעס כּדי צו ברענגען צו שלימות. א׳ א וערק. 4. מאַכן לײַטיש. א׳ א דאַרפֿסמאַן.

אומהובלען — טרוו. ־בל אום, ←געהובלט. ← דפֿוס, ספּעצ בב.

אומהוזשען — אוטו. ־זשע אום, ←געהו־זשעט. אויך: ←הודזשען, ←הודז(י)ען.

1. אַנאַמ. רוישן א לעגנערע צײַט אָדער פֿון צײַט צו צײַט. א׳ ווי די טעלעגראַף־דראָטן. 2. פּיג. זיך טומלען אַן א צוטיק, זיך קהלן אומ־געבעטענערהייט. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומהוידען — טרוו. ־דע אום, ←געהוידעט. א לעגנערע צײַט וויגן, שאָקלען אַהין און צו־ריק, אַרויף און אַראָפּ. מיט זיך — אוטו. „וויי עס וואָלט זיך אויף תּליות אומגעהוידעט קערפּערס שוועד״, אַל, קיינמאָל מער. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומהויזירן — אוטו. ־זיר אום, ←געהויזירט. לר. מיי (?) פֿאַרנעמען זיך מיט הויזירן, גיין מיט פּעקלעך סחורה פֿון הויז צו הויז כּדי צו פֿאַרקויפֿן. א׳ מיט צעלניק.

או׳מחוי׳כגעאַכט — אַדי. אַרכ. וואָס מע לייגט ניט אויף דעם קיין צו פֿיל אַכט; ניט טײַער, ניט הויך געשאַצט. „אבר די כּלים דיא און הויך גיאכט זײַן האבן איין אנדר דין, דיא טאָר מן גאר ניט מטלטל זײַן״, לט׳, ע/א. [מעגלעך אויסצוטײַטשן אויך: אומהויך געאַכט].

אומהוילן — אוטו. הויל אום, ←געהוילט. א לעגנערע צײַט הוילן, הײַלן, אַרויסגעבן וויי־נענדיקע קולות (וועגן בעלי־חיים, זו וועגן קינ־דער). א׳ אין דער פֿינצטערער נאַכט ווי א הונ־גערקע חיה.

אומהויקען — ← אומהאָוקען. לר.

אומהולטײַעוועט — אוטו. ־עוועט אום, ←גע־הולטײַעוועט. אויך: ←הולטעוועט. זײַן (זיך פֿירן וויי) א הולטעי (פֿאַרשוועגדן געלט, שיכורן, זײַן אויסגעלאַסן, פּוסטעפּאַסעוועט) א לעגנערע צײַט. א׳ טאָג און נאַכט. א׳ ווי פֿאַרן פּריזיוו.

אומהוליען — אוטו. ־ליע אום, ←געהוליעט. הוליען, זיך לאָזן וואויליגיין א לעגנערע צײַט. א׳ טאָג און נאַכט. „דעם גביר׳ס זינדל הוליעט אום מיט די פּריצימלעך״. ־ענישׂ.

אומהולכן — [...הוי׳לעכן] אוטו. הולך אום, ←געהולכט. (מיט ביטול) אַרומגיין (אין מאָדנע אָדער שלעכטע מלבושים, פּוסט־און־פּאַס אָדער בכלל ניט אויף א גוטן אופֿן). א׳ קרוע־בלוע. א׳ איבער די גאַסן און יאָגן די הינט. [בײַ קאָל וב — אומגיין].

אומה ולשון — [אומע וויילאָ׳שן] אַן אַרטיקל, קומט געווײַנטלעך מיטן וועקב אין אצ. תּל. < שבת, קיח/ב; ביצה, כה/ב; מועד קטן, טז/ב אא. ׳סאָלק און שפּראָך׳, סאָלק; יעדער סאָלק חוץ יידן. בײַ קיין א׳ ול׳ איז אַזוינס ניטא. קיין א׳ ול׳ האָט אַזוי פֿיל ניט געליטן. „דאָס איז נאָך ניט געהערט געווארן בײַ קיין א׳ ול׳״, דער יודישער פֿאָר־פּסח, וואַרשע 1881. „וואו האָט איר נאָך אַזא א׳ ול׳ וויי יידן״, שע, ׳מיל־כיקס׳. „א רעליגיעזע אַנטוויקלונג, וואָס האָט קיין גלײַכן ניט בײַ קיין א׳ ול׳״, ב. ריווקין, א גלויבן פֿאַר אומגלייביקע.

או׳מהומאַנימא׳ר — אַדי. [אויך א׳יש, נר]. ניט־מענטשנפֿרײַנדלעך. אומבארמהרטיקע, א׳ע מעשׂים. ־קייט.

או׳מהומאַ׳נ(יש) — אַדי. אוממענטשלעך. א׳ע אַכזריותן. ־יטעט. ־(יש)קייט.

אומהונגערן — אוטו. ־ער אום, ←געהונ־גערט. פֿון צײַט צו צײַט אָדער א לעגנערע צײַט לײַדן הונגער. א׳ אין די קינדעריאָרן, אומ־שלעפּן זיך אויף די עלטערע יאָרן.

אומהוסטן — אוטו. הוסט אום, ←געהוסט. הוסטן א לעגנערע צײַט אָדער פֿון צײַט צו צײַט. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומהוקען — אוטו. ־קע אום, ←געהוקעט. אַנאַמ. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסבאַרעגנען קלאַ־גען, ענלעכע צו הו־הו (געווײַנלעך כּדי אָנצו־שרײַבן אויף עמעצן). אַרומגיין א בייזער און א׳. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומה זו — תּה. ׳דאָס דאָזיקע פֿאָלק׳. אָנהייב פֿון עטלעכע אַפֿאָריזמען וועגן יידישן פֿאָלק אין תּלמודישער ליטעראַטור. צווישן זיי: „אומה זו משולה לעפֿר ומשולה לכוכבים״, מגילה, טז/א = ...איז געגליכן צו שטויב און געגליכן צו שטערן. [אויפֿן סמך פֿון בראשית, יג, 16; טו, 5. דער דרוש אין גמרא: אויב דאָס פֿאָלק פֿאַלט, איז ביז שטויב; אויב עס דערהייבט זיך, איז ביזן הימל.]

אומהחלטה — [...האַכלאָטע] די, ־טות. שלעכ־טער, פֿאַלשער אָדער ניט־געזונ קלאָרער באַ־שלוס. די א׳ פֿון דער ערשטער אַסיפֿה.

אומהיגיעניש — אַדי. וואָס היט ניט אַפּ (איז קאָגן) די אָנווײַזונגען פֿון היגיענע. א׳ע באַ־דינגונגען. „אין באַלוט, אין...א׳ן און אָרעמען טייל פֿון שטאָט [לאָדזש]״, ׳טאָג׳, שרי־פּטן, וואַר־שע 1929. ־קייט.

אומהיטן — טרוו. היט אום, ←געהיט (אויך: ←געהיטן). היטן פּסדר, א לעגנערע צײַט אָדער אין פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ע עמעצן וויי א קליין קינד.

אומהיילבאַר — אַדי. דטשמ [אין ליטרש]. וואָס מע קען ניט הייילן. „איז בײַם פֿאָלק פֿאַר־שפּרייט די מיינונג אַז עפּילעפּסיע איז א״, פֿגנז, פֿאַריז 1951, № 3-5. „אַן א׳ער באָהעם״, מוק, מיינע באַגעגעניש׳ן ו. ־קייט.

אומהיליק — אַדי. 1. ניט־היליק, אָפּט סוב. מש פַֿאַרטיטשט ’ולהבדיל בין הקדש ובין החל’ (ויקרא, י, 10): „דו און הייליגי“ [תי: „...און אין“]. סהם גיט איבער ’אין לחם חל אל תחת ידי‘ (שמואל א, כא, 5): „ניט עס איז ברוט אום הייליגש צו אונטר מײַן האַנט“ [תי: „וואָכעדיק ברויט“]. „שטערבן אונ’ אין איין און הייליג לגד ביגראבן ווערן“, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראַג 1602, כ, 6. „לשון חול — די אונהיילגי שפּראַך“, אליעזר זוסמן רודלסום איבז, יודשר טרייאק, אַמשט 1737. „האט ער פֿיל בייז געטאן פֿון וועגן וויזן, ער איז וואַרן געהייסן א״י“, צור. „גאָט האָט געזאָגט צו אַהרן הכהן: דו זאָלסט קיין...וויזן ניט טרינקען — דאָס ער זאָל קאָנען צווישנשיידן צווישן הייליק און צווישן א״י“, חת, ב, 304. „אויך די טאָולען וואָס דרינען אַ ספֿר איז אינגעבונדן מוז מען האַלטן בפּגוד...טאָר מען זי ניט אַוועקווארפֿן און ניט אין זיי אַרײַנליגן אַן ע׳א זאַך“, חא, כח/א. „די פֿעלקער אונטער וועלכע מיר לעבן הײַנט...וויסן אויך דעם חילוק צווישן הייליק און א״י“, ארז, קמ, 1866, № 8.

2. וואָס האָט אין זיך שלעכטס. א׳ע פֿאַר־שווערונג. א׳ער בונד. 3. פֿאַרדאַרבן. אויסגע־לאָסן. „דוא זאלשט ניט אונקיישן...היישט זיא... איין אונשטעטיגרין איין אונהיליגי“, בראַנט. 4. באר משה פֿאַרטיטשט ’חללה מעשת כדבר‘ (בראשית, יח, 25): „אום הייליק“ [תי: „חלילה דיר“].

אומהיליקיט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומהיליק. „אונ’ צווישן הייליקייט אונ’ אום הייליקייט האבן זי ניט אונטר שיידן“, סהם, יחזקאל, כב, 26. [פֿאַרטיטשונג פֿון: ’בין קדש לחל לא הבדילו‘].

אומהיַלן — אוטו. הייל אום, ~געהיילט. דזו אומהוילן ←.

אומהיילעוודיק — אַדי. נעגאַט. אַנשטאָט אומ־הייליקאַר. א׳ע קראַנקייט. ־יקייט.

אומהיימיש — אַדי. וואָס איז ניט וי אין דער היים. פֿרעמדלעך, אומבאַקוועם. פֿילן זיך א׳ אויף אַ נײַער דירה, צווישן אומבאַקאַנטע מענטשן. ־קייט — „וויפֿל אומקענטעניש און דערעיקר א׳ אין דער ירושלים [געשיכטע] זי זאָל נישט אַרויסוויזן“, ש. ביקל, טמז, 1963 III 15.

אומהיימלעך — אַדי. 1. (אַ ביסל) אומעטיק; וואָס איז אַן פֿריידיק און נישט־באַקוועם. „א׳ איז שלמהלען די היים, ניט צום הארצן איז דאָס שטעטל“, ממוס, שלמה. „צו דעם גאַנצן עשי־רות מיט אַלע גדולות וואַר דאָך זייער א׳ און ניט פֿרײַלעך אין זייער שטוב“, יעקל לערער אוים לאַדז הנקרא יעקב מאַרגענשטערן, ר׳ חצקעלע, וואַרשע 1882. „ווערט דודלען א׳, אים דאַכט זיך, אין דער לופֿט פֿלײַען קאָטשן“, וויס, ’דער איבערגאַנג‘.

2. וואָס איז אַנדערש וי געווײַנגלעך און דער־פֿאַר דריקט עס אויפֿן געמיט. „און ווידער ווערט שטיל. דו הערסט בלויז ס׳געפֿליסטער פֿון א־נאַקעטע הענט“, רחל קאָרן, צוק, 1955, IV. 3. שוערמוטיק, באַטריבט. א׳ער אַנגסט, שרעק. אַן א׳ בילד. „פֿון שטיבל רײַסט זיך יאָמער און געשרײַ, ס׳נעמט דורך די נשמה אַן א׳ ווי״, אַר, ’אַ ידישע פֿרוי‘. „פֿליט אַ קעלט מיר דורך די גלידער, וען זי טוט אַזוי א׳ איר געזיכט צו מיר אַ קער“, אַל II, קיינמאָל מער‘.

4. וואָס וועקט שרעק. א׳ע געשרײַען. „פֿון די אויגן שפּריצט אַן א׳ער פֿײַער“, י. באַוושאַ־וער, גש, נ״י 1911. „די מדבר עפּנט זיך א׳, פּוסט און ווײַט“, אפֿא, יעקבֿ געצעלטן. „אין אויג בײַ אים האָט אַ מטורפֿדיקער פֿלאַם א׳ אויפֿגעבלענדט“, י. יאַנאָסאָוויטש, אַ שטוב אין שטעטל. „די ציין זענען אים אַרויסגעפֿאַלן א־גיך, ווי מע זעט עס אַמאָל אין חלום“, באַש, פֿאַר, 1961 IX 16. ־קייט — „אַן א׳ לויערט, איז דאָ עפּעס געשען!“, לאַפּין, צייכנס. „די אַלטע ווינטן האָבן געגומען אָנגעפֿלאָזן אַן א״, ימ, ליסע, נ״י 1957.

אומהיל — דער, ־ן. פּעלערינג; יעדער מין אייבערשטער בגד אַן ארבל; אַ בגד זיך אַרום־צווויקלען. „אָמנם לא לעשות שום אום היל דימשק ואַטליס מכאן ולהבא בשום אופֿן הן איש הן אשה אם דל ואם עשיר“, ’תקנות ועד שפּ״ח‘ [1628], [שד, פּנקס מדינת ליטא, 40]. סהם פֿאַרטיטשט ’והמעטפות‘ (ישעיה, ג, 22): „אום היל קליידר“ [תי: „מאַנטלען“].

אומהילוך — [...הילעך, אויך: ...היללעך] דער, ־ס (זז). שלעכטער אופֿן פֿון אָנטאָן זיך; צע־ריסענע און (אָדער) שמוציקע קליידונג. „זע סאַראַ א׳, אַ בזיון כ׳לעבן!“

אומהילונג — די, ־ען. 1. פֿראַזע אָדער רעזולטאַט פֿון אומהילן. 2. אייבערשטער מאַנטל, פּעלערינג; אומהיל. „דא זאל ער דיא כלה ניט מיין אז ב׳ בגדים מ[אַ]כין...אונ’ איין אום הילונג אונ’ נישט מיט גאָלדט“, תקק.

אומהילכיק — אַדי. וואָס עס איז ניט קלינ־געווידיק, וואָס שאַלט ניט. דומפּע, א׳ע קולות. א׳ גערוש. א׳ע קלאַנגען וואָס די שטימבענדער ציטערן ניט בײַם ארויסרעדן זיי (למשל: פּ, ק, ט לגבי ב, ג, ד). ־יקייט.

אומהילכן — אוטו. הילך אום, ~געהילכט. אַ לענגערע ציט אָדער אָפּט ארויסגעבן הילכי־קע קלאַנגען. עס הילכט אום עכאָ צווישן די בערג. עס הילכט אום די קאַנאַנאָדע.

אומהילן — טרוו. היל אום, ~געהילט. אויך מיט ז׳ך. [איצט נאָר אין געהויבענעם לשון.] 1. ארומוויקלען. א׳ אַ לעגענדע ארום עמעצן. מלמ פֿאַרטיטשט ’עטה אור כשלמה‘ (תהלים, קד, 2): „אום הילט“ [תי: „וויקלט זיך“]. 2. אײַנוויקלען, פֿאַרוויקלען. א׳ אין סודות. סהם טיטשט אויס ’והרעלות‘ (ישעיה, ג, 19): „אונ’ די איין וויקלונג, דאש מיינט איין מאנטל דז מן זיך דר מיט אום הילט“, ספֿר החן, וויליע 1868, פֿאַרטיטשט ’ותתעלף‘ (בראשית, לח, 14): „אום הילט, פֿאַרוויקלט“ [תי: „זיך אײַנגע־וויקלט“]. 3. באַדעקן, צודעקן. א׳ אין אַ נעפּל פֿון הויכקלינגענדיקע רייד. „עיטוף — ער מוז זיך אום הילן...על ראשו, דען עש איז אַסור צו גין איין תּלמיד־חכם ארבע אַמות בגילו ראש, מיט אַפֿנין קאַפּ“, נצו, במדבר, כז/ד. ־ענייש.

אומהילף — די. מצ נב. ניט־געזונגיקע, קנאַפּע הילף. „מיר ווילן פֿון ’דזשאַינט‘ אמתע הילף, ניט קיין א״, רייד (פֿאַרצייכנט אין קאָוונע, 1921).

אומהימלישׁ — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי אויף דעם הימל. „די גריכישע געטער זײַנען טאַקע געטער, אָבער א׳ע, ערדישע געטער“. ־קייט.

אום הימלם ווילן — פֿראַזע. מיט. דזוי אום גאָטעס הימלס ווילן ←, אום גאָטעס ווילן ←.

אומהינטיש — אַדי. וואָס איז ניט כאַראַק־טעריסטיש פֿאַר אַ הונט. מיט אַן א׳ן, מע קען זאָגן שטאָלצן בליק.

אומהינקען — אוטו. הינק אום, ~געהונקען (~געהינקט). ארומגיין הינקענדיק. א׳ אויף אַ פֿוס; א׳ אויף אַ קוליע.

אומהיסטאָריש — אַדי. וואָס איז ניט־גע־שיכטלעך, ניט לויטן גײַסט פֿון געשיכטע. „די גאַנצע...געשיכטע...האָט זיך אויסגעווײַזן אַזוי פֿאַנאַטאַסטיש, אַזוי א״, קאָר II. „זײַן א׳ע קאָנ־צעפּציע פֿונעם שטאַט“, דר׳ אַברהם זוהר, יובל xv. ־קייט.

אומהיסטעריש — אַדי. וואָס איז אַן ארויס־וויזן פֿון היסטערע. בעת אַ פּאַניק זײַנען א׳. ־קייט.

אומהיפֿאָקריטיש — אַדי. וואָס איז אַן צציעות. אָפֿן און א׳. ־קייט.

אומהיפֿנאָטיזירן — טרוו. ־זיר אום, ~הײפֿ־נאָטיזירט. נעאָל. ארויסבערעגנען פֿון היפֿנא־טיזן צושטאַנד. „א׳ איז גרינג, אָבער ניט וועט מען איז פֿאַרהיפֿנאָטיזירט פֿון אַן אידיי(ע)“, רייד.

אומהיפֿ(ער)ן — אוטו. היפֿ(ער) אום, ~גע־היפֿ(ער)ט. אומשפּרינגען, ארומשפּרינגען; אי־בערשפּרינגען. א׳ אויף איין פֿוס.

אומהיציק — אַדי. היפֿוך פֿון היציק. געלאַסן, רואיק. זײַן א׳ בײַ אַ וויכוח. ־יקייט — אַ געלאַסנקייט, אַן א׳.

אומהיצן זיך — אוטו. היץ זיך אום, זיך ~געהיצט. אַ לענגערע ציט זיך היצן, זײַן אויפֿגעריגט און שטורעמדיק טענהן, מיט ברען פֿירן אַ וויכוח. א׳ זיך מפּוח עפּעס אַ קלייני־קייט.

אומהיקען — אוטו. ־קע אום, ~געהיקעט. 1. דזו אומהוקען ←. 2. שטאַמלען פֿון ציט צו ציט. ־ענייש.

אומהירזשען — אוטו. ־זשע אום, ~געהיר־זשעט. אַ לענגערע ציט, אָפּט ארויסגעבן קלאַנ־גען (וועגן אָדער וויי פֿערד); כסדר לאַכן מיט אַ הירזשערי. ־ענין. ־ענייש.

אומה ישׂראלית — [אומע יסראַיילים] די. מצ נב. צב. ייִדיש פֿאַלק. „עס איז אויך דאָ ליט פֿון אונדזער א׳ י׳ וואָס האַלטן זיך אויך...“, ר׳ מכיר, ספֿר אבקת רוכל, לעמבערג 1850.

אומהכבדה — [...האַכבאָ׳דע] די, ־דות. דאָס וואָס באַשוערן(ק)ט ניט, באַלעסטיקט ניט. „איר דאַרפֿט ניט אַזוי שטאַרק בעטן, פֿאַר מיר איז עס אַן א״, פּפּ.

אומהכנסה — [...האַכנאָסע] די, ־סות. (סוח־ריש) דאָס פֿעלן פֿון פֿאַקטישער הכנסה. „אויב־נ־אויף זעט זיך עס אַן וויי אַ פֿאַרדינסטל, אָבער וען מע רעכנט אַרײַן די הוצאות־הדרך — איז עס אַן א״.

אומהכנסהדיק — אַדי. סטוטש. וואָס ברענגט ניט אַרײַן קיין הכנסה, קיין רווח. אַן א׳ געשעפט. אַן א׳ע אַרבעט פֿאַרן טײַוול.

אומהכנעהדיק — [...האַכנאָ׳ע...] אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך קיין הכנעה. ווערדיק. האַלטן זיך א׳ אויך פֿאַרן בעל־הבית. ־יקייט.

אומהלכענען — [...האַלכענען] אוטוו. הלכע, הלכן אום; ~געהלכעט, ~געהלכנט. 1. דזוו אומהולכן ←. 2. פּעיאָ ווען אומגיין, אַרום־גיין.

אומהמצאהדיק — [...האַמצאָ׳ע...] אַדי. וואָס איז אַן אַ המצאה, אַן אַ גוטן אײַנפֿאַל. טריט נאָך טריט לויטן אָנגעוויזענעם דרך, א׳ און פֿאַמעלעך.

אומהמשכדיק — [...הע׳משכ...] אַדי. וואָס ציט זיך ניט פֿסדר וי איין אָנטויקלונג־ליניע. אַן א׳ע געשיכטע, מיט ריסן און שפֿרונגען. א׳ע ליטעראַטור. ־יקייט.

אומהנאהדיק — [...האַנאָ׳ע...] אַדי. וואָס איז אַן הנאה, פֿאַרגעניגן, נחת־רוח. פֿסרן ציט א׳ און נאָך צוצאָלן פֿאַר דעם.

אומהספרה — [...האַספֿאָ׳רע] די, ־רות. ניט־פּינקטלעכע, שלעכטע אויסטײַטשונג; אומגערעכטענער פֿרוי מסביר זיך, אויפֿצוקלערן. „וויל ער עפּעס מסביר זיך, קומען נאָר אַרויס לאַנגע א׳ות״.

אומהספּמה — [...האַספּאָ׳מע] די, ־מות. ניט־צושטימונג; אויסדרוק פֿון ניט געבן אַ הספּמה (אָדער ניט קיין פֿולע הספּמה). „פֿונדעסטוועגן איז פֿון די קאָרעקטור גאָרנישט נישט דורכגעפֿירט געווָארן. מע קען נישט זאָגן אַז דאָס קען זײַן מחמת א׳״, ח. גינזבורג, יובל XIII, 3׳4.

„דער בריוו האָט אַרויסגערופֿן [זיך] שאַרפּע א׳״, לע, טמז 1963 VII 10.

אומהעברעאיש — אַדי. וואָס איז ניט אין גוסט (גײַסט) פֿון העברעאיש; ניט על־פּי דעם אײַנגעשטעלטן נוסח אין העברעאיש. אַן א׳ע ווערטער־פֿאַרבינדונג. א׳ע איבערזעצונגען פֿון ייִדישע אידיאָמען.

אומהעטשקען — ← אומהאָטשקען.

אומ׳מחע׳ל — אַדי. 1. ניט־העל (אָבער ניט אינגאַנצן טונקל). מאָלן בילדער אין א׳ע קאָ־לירן. 2. אומקלאָר. וואָס רופֿט ניט אַרויס קיין פֿריידיקע שטימונג. שילדערן אין א׳ע טעגער. אַן א׳ער באַריכט. ־קייט.

אומהעלד — דער, ־ן. ווער עס וויזט ניט אַרויס קיין העלדישקייט. דורכשניטלעכער מענטש. „און גראָד די אַווי־גערופֿענע א׳ן זאָלן אין די ערגסטע צושטאַנדן בלײַבן אינערלעך ניט צעשטערט״, הל, טאָג 1955 VI 25.

אומהעלדיש — אַדי. וואָס איז ניט כאַראַק־טעריסטיש פֿאַר אַ העלד. זיך אויפֿפֿירן א׳. ־קייט.

אומהענג — דער, ־ען. פּפּ צו אומהאָנג ←. זן. „אבר דש (ארון הקודש) וואר ניט דא, דען (ירמיהו הנביא עליו השלום) הט עז גנומן מיט אלי די אום הענגן די משה רבינו ע״ה גמאכט האט״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764, יב/ד.

אומהענגען — הענג אום, ~געהאָנגען (~גע־האָנגען). אוטוו — הענגען אַ לענגערע צײַט.

לײַלעכער הענגען אום און באָמבלען זיך אויפֿן ווינט. טרוו — אַרומהענגען, באַהענגען. א׳ די וועגט מיט בילדער. „אויך זאָל מן די בישמירטי קלײדער ניט פֿר לײַטן אום הענגן״, בראָנט.

אומהעפֿטן — טרוו. העפֿט אום, ~געהאָפֿטן, אַרומהעפֿטן; נאָכאָמאָל צונויפֿהעפֿטן. א׳ אַ טיכל, טישטעכל.

אומהעפֿלעך — אַדי. ניט (געגנג) איידל, ניט־טאַקטיש, ניט־דרך־ארצדיק. א׳ע בעלי־בתּים, געסט. זיך אויפֿפֿירן א׳. „קיינער זיך אונטער שטיין זאל...איין קונה בשוק הן יהודים או אינו יהודים און גצימט או און היפֿליכי וואַרטן צו געבן״, ׳פֿראָגער תקנות קעגן לוקסוס׳, תקכ״ז. [ב. וואַכשטיין, יובל, ו]. ־קייט.

אומהעצן — טרוו. העץ אום, ~געהעצט. העצן אַ לענגערע צײַט אָדער אין פֿאַרשיידענע ערטער. אַרומפֿאָרן איבער דערפֿער און א׳ און אויפֿהעצן די פֿוירעס. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אומהעצקען— טרוו. ־קע אום, ~געהעצ־קעט. פּפּ: ~האָצקען, ~האָטשקען, ~העטשקען. 1. ← אומהאָטשקען. 2. גוט־מוטיק אָפּלאָכן, חוזקן, נעמען אויפֿן צימבל. א׳ דעם יאָלד. ־ענישׂ.

אומהעקלען — טרוו. ־קל אום, ~געהעקלט. אַרומהעקלען; אומהעפֿטן (←) מיט אַ העקל־נאָדל. א׳ אַ טישטעכל.

אומהעקערן — טרוו. ־ער אום, ~געהעקערט. 1. אַרומגיין און פֿאַרקויפֿן לאחדים. 2. פֿאַר־קויפֿן לאחדים אַ לענגערע צײַט.

אומהערֶאָאיש — אַדי. וואָס איז ניט וויַ בײַ (וויַ עס פּאַסט) אַ העלד. אויפֿפֿירן זיך א׳, כּמעט פּחדניש. ־קייט.

אומהערבאַר — אַדי. דשמ. נר. ← אומהע־רעוודיק. ־קייט.

אומהערלעך — אַדי. וואָס איז אַן שיינקייט, אַן פֿאַראַדנעקייט. א׳ און וואַכעדיק. ־קייט.

אר׳מהע׳רעודיק — אַדי. נעגל, סטוטש. 1. וואָס מע קען ניט הערן, דערגרייט ניט צום געהער. שטילע, א׳ע קלאַנגען. 2. וואָס עס לאָזט זיך (מע דאַרף) ניט הערן. גראָבע א׳ע ויצן. ־יקייט.

אומהערשאַפֿט — די, ־ן. 1. שלעכטע הער־שאַפֿט; שלעכטע אָנפֿירונג. א׳ פֿון דיקטאַטור. א׳ אין פֿאַראיין. 2. הפֿקרדיקייט, דאָס וואָס איז אַן שום הערשאַפֿט. אַ וויילדע משפּחה מיט אַן א׳.

אומהערשעוועז — אוטוו. ־שעוועט אום, ~גע־הערשעוועט. הערשן מיט תקיפֿות אַ לענגערע צײַט (איבער אַזוינע וואָס מע האָט אויף דעם ניט קיין רעכט); הערשן מיט בייזקייט. א׳ אי־בער אַלץ און אַלעמען. א׳ וויַ אַ מי־שמך־ניק.

אומהעשען — אוטוו. ־שעט אום, ~געהעשעט. 1. אַ לענגערע צײַט שווער אָטעמען (וויַ בײַ לויפֿן אָדער בײַ און נאָך אַן אָנשטרענגונג). א׳ נאָך אַ פֿאַרמעסט אין לויפֿן. 2. אַ לענגערע צײַט כלפּיפּען. דאָס קינד קען ניט אויפֿהערן א׳. ־ענישׂ.

אומהפֿסקדיק — [...הע׳פֿסעק...] אַדי. וואָס איז אַן אַ הפֿסק, אַן אַן איבערראַשונג. א׳ לערנען; א׳ זאָגן תּהילים. „די גאַנצע קולטור שטעלט מיט זיך פֿאָר אַן א׳ן גאַנג צו האָמאָקראַטיע״, ברידער נאָרדין, טריאומפֿעדיע, וויליע 1914.

אומהפֿסקהדיק — [...האָפֿסאָ׳קע...] אַדי. נעגאַ. וואָס איז אַן אַ הפֿסקה; וואָס קומט פֿאָר פֿסדר, דורכאַנאַנד. לערנען א׳ דרכּי שעה נאָכאַנאַנד. „איז דען אונדזער גאַנצע גלות־עקסיסטענץ גופֿא ניט אַ דורך־און־דורכיקער א׳ער ווידער־שטאַנד־פֿקט?״, י. עפֿרויקין, קדושה און גבֿורה בײַ יודן.

אומהצלחה — [...האַצלאָ׳כע] די, ־חות. אומ־דערפֿאָלג ←. פֿירן געשעפֿטן מיט א׳. ־דיק — אַדי. דורכפֿירן אַן עקספּערימענט א׳.

אומהשגחה — [...האַשגאָ׳כע] די, ־חות. דאָס וואָס איז אַן אויפֿפֿאַסונג, אַן אויפֿזיכט. „ס׳קינד ווערט דערצויגן אין אַטמאָספֿער פֿון א׳״.

אומהשפּעהדיק — [...האַשפּאָ׳ע...] אַדי. וואָס איז אַן השפּעה, וויירקונג, אײַנפֿלוס. א׳ע רייד, געדאַנקען אע. ־יקייט.

אומה שפֿילע — [אומע שפֿיילע] די, ־מות ־לות. צבּ. מאַראַליש (גײַסטיק) נידעריק פֿאָלק; נידערטרעכטיק פֿאָלק. „און ער וועט הערן, אַרמילוס הרשע, אַז עס איז אויפֿגעשטאַנען אַ מלך צו ישׂראל, וועט ער זאָגן: ביז וויַ לאַנג נאָך וועט די א׳ ש׳ אַזוי טאָן?...און וועט קומען מלחמה האַלטן מיט משיח״, ר׳ מכּיר, ספֿר אבֿקת רוכל, לעמבערג 1850.

אומהשגה — [...האַסאָ׳גע] די, ־גות. פֿאַלשע, פֿאַרדרייטע השגה. „דאָס איז ניט דער ריכטיקער באַגריף און ניט דער באמתדיקער באַנעם פֿון ענין, ס׳איז אַן א״.

אומוואָגלען — אוטוו. ־גל אום, ~געוואָגלט. אויף מיט זיך. וואָגלען, וואַנדערן, זײַן נע־וגד אַ לענגערע צײַט. „אָט אַזוי האָסטו דיך אויף אומגעוואָגלט אין דײַן יוגנט״, ממוס, שלמה. „בבֿא, אַ באַהאַרצטער העלד וואָס האָט אומגעוואָגלט אַ לאַנגע צײַט״, מוו, די שוואַרצע פּינטעלעך. „און א׳ פֿלעגט דער געפֿאַלענער ניגון דורך אַלערליי מײַלער״, יהואש, ׳דער ניגון׳. „ערגעץ אין הוילן שוועבט אום, וואָגלט אום אַ נשמה אין הוילן, אַ גלגול פֿאַרשוועכט״, אל ו. „דער שם המפֿורש שלאָגט פֿון פֿוחות זיך אַרויס, ער וואָגלט אום צווישן די מיַדאַ־נעק־ריגלען אויוון־אײַן און אויוון־אויס״, הל, ׳מיַדאַנעק־אײַן, מיַדאַנעק־אויס׳. ־ונג. ־ענישׂ.

אומוואָגלער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־ס. ווער עס וואָגלט אום. אַן אומרואיקער א׳ איבער דער וועלט. ־ערי.

אומוואויל — אַדי. דשמ. נר. ניט־געזונט. „ער איז עפּעס אין וועג, שׂונאי ציון, א׳ געטען, ער האָט זיך פֿאַרקעלטעט״, קמ, 1868, № 7. „— ליבע מאַמעלע! מיר קרענקט זייער וואָס דו ביסט א׳, מיר וואָלט זיך וועלן אַלע טאָג צו דיר קומען״, ל. לעווין, רפֿאל דעם שנײַדערס טאָכטער, וויליע 1888.

אומוואויל — דער (?), ־ן. דאָס וואָס איז ניט וואויל. „א׳ מיט אַ כישוף־וואָרט פֿאַרוואויליט״, אפֿא, גילדענע שקיעה.

אר׳מוואר׳לגעניגט — אַדי. וואָס האָט ניט קיין גוטע באַציאונג. אומגינציק. א׳ צו עמ־צנס אַ בקשה. אַן א׳ער אָפּרוף. ־קייט.

אוֹ'מזוֹאוי'לקלאַנג — דער, ־ען. מוזיק אַלישע אומהאַרמאָניע; קאַקאָפאָניע. ־יק — אַדי. ־יקייט.

אומוואולגאַר — אַדי. ניט־וואולגאַר (אַבער אויך ניט איידל). ס'איז א, אַבער אַזוי אומ־אינטערעסאַנט און גרויס. ־קייט.

אומוואונדן זיך — אַרכ. אַרומגעוויקלט זײַן. „ווער אום וואונדן איז מיט דעם קלייד פֿון (בושה)" [לק: 'מי שעטתהו מעיל הבשת'], ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ"ט, טו/א.

אוֹ'מזוֹאיעווֹאָ'דעווען — אוטו. ־דעווע אום, ־(גע)וואיעוואָדעווט. סל. זיך אויפֿפֿירן מיט תּקיפֿות ווי אַ שׂרה, אַ וואיעוואָדע. א' און פֿירן די גרעניצע ביי רמה.

אוֹ'מזוֹאיעווען — אוטו. ־יעווע אום, ־גע־וואיעווט. אויך: ־וואיאָווען. 1. זײַן וויילד פּסדר, אַ לענגערע צײַט; זיך אַרומשלאָגן. א' מיט די קינדער. 2. אַרויסוויזן אַגרעסיווקייט; פֿירן מחלוקתן, אַרומרײַסן זיך. א' מיט דער גאַנצער וועלט.

אומוואיען — אוטו. ־יע אום, ־געוואיעט. אָפּט אַדער אַ לענגערע צײַט אַרויסגעבן קלאַנגען — וועגן (אַדער וי) הינט, וועלף, שאַקאַלן אא. א' גאַנצע נעכט. א' וי אַ הונגעריקער וואלף. ־ענייש.

אומוואַך — אַדי. ניט אינגאַנצן וואַך; וואָס איז אין צושטאַנד פֿון האַלב־שלאָף. „איך בין בעוועון א', איך האָב יאָ געהערט עפּעס, אַבער ניט באַמומען פֿונוואַנעט עס קומט און וואָס דאָס באַטײַט", רייד. ־קייט.

אומוואַכזאם(קייט) — דשמ. ← אומוואַכעוודיק(ייט).

אומוואַכיק, ־וואַכעוודיק — אַדי. נעגל. ניט־בענוג אָנגעשפּיצט, ניט־בענוג אויף דער וואָך, ניט־בענוג אָפּגעהיט אַדער אויסגערעכנט (בײַם דורכפֿירן אַן אַרבעט, אַ שליחות). זײַן א' אויף אַ פּאָסטן און פֿאַרזען וויכטיקע ענינים. ־יקייט — א' פֿירט צום פֿאַרזען די אַרומיקע ספּנות.

אומוואַכעדיק — אַדי. וואָס איז אַנדערש וויבמשך פֿון דער וואָך, ווי דאָס געוויינלעכע, אַבער דאָך ניט יום־טובֿדיק. א'ער מאַלצײַט. א'ע ריידט. ־קייט.

אומוואַלאָטשען זיך — אוטו. ־טשע זיך אום, זיך ־ענוואַלאָטשעט. אַרומשלעפּן זיך; נאַכלויפֿן פֿרויען (אַדער מענער); אַרומדרייען זיך פּוסט־און־פּאָס. „און די שטיפֿמאַמע האָט זיך שוין וויניק געקימערט אום איר אומוואַ־לאָצען זיך", אמד, די שטיף מיידעל, ווילנע 1876. ־ענייש.

אומוואַלגערן — טרוו. ־גער אום, ־ענוואַל־גערט. 1. אַנידערוואַרפֿן; ברענגען צו אַ ליגן־דיקער פֿאָזיציע דורך וואַרפֿן. א' אַ טיש, אַ בענקל. „פֿאַוואָליע, אָט וואַלגערט איר אום אַ יידן!", שע. 2. זיגן אין אַ געראַנגל. „איצט וועט שוין גאָרניט זײַן אַזוי גרינג אים א' פֿון די פֿיס", בערג, בײַם דניעפּער ו. 3. וואַרפֿן, קויקלען אע פֿון איין אָרט אויפֿן אַנדערן. א' אַ פֿעסל, אַ טונעל. 4. אַוועקלייגן, דערהרגענען (געוויינטלעך וועגן אַ פֿערד). „די אַלטע קליאַטשע טויג שוין צו גאָרנישט, זי דיכעט קוים, מע דאַרף זי א'". 5. אומוואַרפֿן; אומלייגן. דעמאָלירן. „נאָר אַזוי וויי קיין שול וואַלגערט מען ניט אום, וואָלט איך געהייסן, מע זאָל איבערשיטן די וועגט", שע, פֿון כּתרילעווקע. 6. דזו אומוועלגערן ←.

אומוואַלגערן זיך — אוטו. 1. נע־וגד זײַן, ניט האָבן קיין מקום מנוחה, ניט האָבן קיין היים. א' זיך פֿון אָרט צו אָרט. א' זיך אין דער פֿרעמד. א' זיך וי אַ הונט. „[יהויקים] האט זיך אום גולגרט אין דער קעלט אוג' היץ טאג אוג' נכט", סהמ, ירמיה, כב, 10. „זי האָט זיך אומגעוואַלגערט אַ וואָך אין דער שטעטל, אַ וואָך אין דער אַנדערער שטעטל", אמד, שבתי צבֿי, וילנע 1882.

2. אַ לענגערע צײַט ליגן און זײַן איבעריק. „וואַלגערן זיך אום וי די גבֿלות פֿון טויטע פֿערד", צייט, מטטרון. *א' זיך אין די גאַסן = אויך: זײַן זייער אַ סך, מער וויפֿל מע דאַרף. 3. אַ לענגערע צײַט קײַקלען זיך, דריייען זיך. א' זיך אויף דער פּאָדלאָגע. *א' זיך אין בעט (די בעטן) = אויך מיט סעקסועלן ב. 4. אײַנ־פֿאַלן, צעשיטן זיך. „פֿונקט ווי עס זאָל פֿון מײַנעם אַן אומפֿאַרזיכטיקן צוריר זיך א' מיט אַ דונער אָט דאָס גאַנצע געבײַ", י. פֿאַליקמאַן, סאָוו היימלאַנד, מאָסקווע 1962, № 2. ־ונג. ־ניש.

אומוואַלואירן — טרוו. ־איר אום, ־וואַלו־אירט. בײַטן די וואַלואַציע, דעם ווערט פֿון געלט, פֿון דער לאַנד־וואַלוטע. א' דעם פֿראַנק. ־ונג.

אומוואַליען — טרוו. ־ליע אום, ־געוואַליעט. סל. 1. אומוואַרפֿן, אײַנוואַרפֿן. א' אַ חורבֿה. דער שטורעמווינט האָט אומגעוואַליעט עטלעכע ביימער. 2. אומוואַלגערן ←. א' עמעצן אין געראַנגל.

אומוואַליען זיך — אוטו. ← דפֿוי. דזו אום־וואַלגערן זיך. שיכורהרהייט זיך א' אין אַלע רינשטאָקן. ־ענייש.

אומוואַלצן — אוטו. וואַלץ אום, ־געוואַלצט. אַ לענגערע צײַט טאַנצן אַ וואַלץ. א' איבערן זאָל מיט דער זעלביקער טענצערין.

אומוואַלצן — טרוו. ← דפֿוי. נאַכאַמאָל דורכ־פֿירן שטאָף דורך (אויף) וואַלצן. א' וואַלענע טיכער.

אומוואַלקענען — טרוו. ־קן אום, ־גע־וואַלקנט. אַרומנעמען (אַזוי וויי) מיט אַ וואַלקן. „זיבן ליכטא וואולקן די הבן אין אום' וואל־קן", כ"י 1382, ד' 9.

אומוואַנדל — דער, ־ען. דזו אומוואַנדלונג. „בײַם א' פֿון די אַלגעמיינע...לעבנספֿארמען", טאַז, וואַרשע 1929, № 1'2.

אומוואַנדלבאר — אַדי. דשמ. נר. וואָס קען זיך ניט בײַטן; וואָס בײַט זיך ניט. „דאָס גלויבן אין...אין גאָט", דר' יעקב טשערני, קול יעקב, באַרדיטשעוו 1897.

אומוואַנדלונג — די, ־ען. פֿראַזע פֿון אום־וואַנדלען, אוטו. פֿראַזע אַדער רעזולטאַט פֿון אומוואַנדלען, טרוו. פֿאַרוואַנדלונג, איבערגע־שטאַלטונג, טראַנספֿארמאַציע. „אינסעקטן מאַכן דורך קערפּערלעכע א'ען דורך זייערע לעבנס", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן. „ייִדישע טעא־טער־קונסט איז קודם־כל פּסיכישע א' — אַרויס־רײַסן זיך פֿון דער ייִדישער ווירקלעכקייט", מוק, טעאַטער און ייִדיש טעאַטער.

אומוואַנדלען — ־דל אום, ־געוואַנדלט. אוטו — אומוואַנדערן. „זי אים לאַנד וואַרן אום גיוואַנ־דילט", בבֿא־בוך, 619. „אינקאַגניטאָ אומגע־וואַנדלט האָט אַ קעניג שוין ניט איינער", י. דאַלנין, 'אינקאַגניטאָ'.

טרוו — 1. פֿאַרוואַנדלען, טראַנספֿארמירן. א' עמעצן אין אַ חיה. אויך מיט זיך אין נייטראַלן באַטײַט. „ס'איז נישט קיין קליניקייט אומגעוואַנדלט צו ווערן פֿון אַ לאַנגן, שווער־לעכיקן וואַרעם...אין אַ פֿלינקן שמעטערלינג", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן. „און איך וועל אויך ווי איר זיך א' אין שטיין", חג, מענטש פֿון פּײַער. 2. דשמ. פֿאַרבײַטן. „דאָס געריכט... האָט אים די שטראָף אין צען יאָרן שוועדע אַר־בעט אומגעוואַנדלט", עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאַשוי 1866. ־ענייש.

אומוואַנדלער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־ס. וועכ עס וואַנדלט אום (אוטו).

אומוואַנדער — דער. מצ נב. נעאַל. ← דזוו. „בעת זײַן א' איבער רוסלאַנד אין די מלחמה־יאָרן", אפֿא, טמז, 1962 V 13.

אומוואַנדערונג — די, ־ען. פֿראַזע פֿון אומוואַנדערן. אַ וואונדערלעכע א' איבער דער שיינער געגנט.

אומוואַנדערן — אוטו. ־דער אום, ־געוואַנ־דערט. אַ לענגערע צײַט וואַנדערן, גיין צו פֿוס אַדער פֿאָרן פֿון איין אָרט צום אַנדערן. „אים לאַנד זי הין הונ' הער אום וואַנדרן אונ' וארן בון איינם הקדש צום אַנדרן", בבֿא־בוך, 140. „שטיקער צעריסענע וואַלקנס...האָבן אין בריטקייט פֿון נאַכט אומגעוואַנדערט, פֿאַרצײַלט אין די וויטע בערג", יש, איבז ביאַליקס 'די מגילה פֿון סטער'. ־נייש — אַן א' איבער מדבריות.

אומוואַנדערעווען — אוטו. ־דעווע אום, ־גע־וואַנדרעווט. 1. דזו אומוואַנדערן, אָפּט פּגיא. 2. מיגרירן הין און צוריק (וועגן חיות, פֿייגל אא). פֿרילינג און האַרבסט וואַנדרעווען אום די פֿייגל.

אומוואַנכען — טרוו. ־כע אום, ־געוואַנכעט. פּד. אַרומשמעקן, אַרומניוכען (געוויינלעך וועגן חיות).

אומוואַקלדיק — אַדי. וואָס וואַקלט זיך ניט; שטאַנדהאַפֿטיק. „אַן א' גלויבן אין נצחון פֿון גערעכטיקייט", ב. ריוזקין, אַ גלויבן פֿאַר אום־גלייביקע. „זײַן לעבנספֿריידיק האָט פֿון אליה בחורן געמאַכט אַ געטריַעם א' ליבהאַבער פֿון וועגעציע", יאי, 'אַ וואַרט צום לייענער' [בבֿא־בוך, 1949]. ־קייט — אַ פֿעסטקייט, אַן א', אַ געטריישאַפֿט צו פֿרינציפּן.

אומוואַקלען — טרוו. ־קל אום, ־געוואַקלט. צעוואַקלען, צעטרייסלען. אומשאַקלען. א' עמעצנס גלויבן. א' דעם רעזשים.

אומוואַקלען זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. זיך וואַרפֿן, זיך ויגן, זיך טרייסלען. א' זיך פֿון

וויייטיק, פֿון היץ. „נאָר וואָס באַדייט דיין א׳ זיך, האַרץ מיינס, גלייך אַזוי וויִ ס׳איז דיר ענג דאָרט?״, ממוס, קליאַטשע. 2. זיין אין אַן אומזיכערן צושטאַנד; קוועלקלען זיך; האָבן ספֿקות. „וויִ לאַנג נאָך וועט איר אַרומשפּרינגען אויף צוויי שוועלן — דה זיך א׳, ניט קענען זיך באַשליסן״. ־ענישׂ.

אומוואָקן — אוטו. וואָק אום, ~געוואָקט. אָמ. אומשפּאַציר־ן, אַרומגיין. א׳ בײַ האַלבער נאַכט.

אומוואָקסנירט — אַדי. פּפּ: ~וואַקצי־נירט. די א׳ע זײַנען טאַקע קראַנק געוואָרן. ־קייטן.

אומוואָקסן — אוטו. וואָקס אום, בין & האָב ~געוואָקסן (~געוואָקסן). 1. אַרומוואָקסן, וואַקסן פֿון אַלע זײַטן. דער גאָרטן איז אומגע־וואַקסן מיט דערגער. 2. וואַקסן אין פֿאַרשיי־דענע ערטער. „בײַ אונדז וואַקסן אום זונרויזן אין אַלע גערטנער״. 3. וואַקסן אַ לענגערע צײַט. „ער וואַקסט און וואַקסט אום, און וואַקסט אַלעמען איבער״.

אומוואָקעווען זיך — אוטו. ־קעווע זיך אום, זיך ~געוואָקעווט. אוקר. דזוי אומוואָקלען זיך ←.

אומוואָר — אַדי. 1. אומאמתדיק. א׳ער עדות. א׳ע רייד. 2. וואָס איז ניט וויִ אין דער וואָר. „אַב שיידן דש וואר׳י פֿון דש און וואר׳י דורך דש פֿר שטאנד״, שאר, סב/ב.

אומוואָר — די, ־ן. היפּוך פֿון וואָר; אומאמת. „פֿרויען...זענען נײַגעריק צו וויסן...וואָס עס איז וואָר...און א׳״, ד. לאַזערזאָהן, די קלאַנ־מו־טער, וואַרשע 1889. „אין אָנהייב נאָוועמבער האָט יעדער פֿאַרב, קאָליר צעפּלנט פֿאַר מיר איר וואָר מיט איר א׳״, לע, א יוד אויפֿן ים.

או׳מוא׳רהאַפֿטיק — אַדי. ניט־באמתדיק, וואָס האָט ניט אין זיך די פֿעסטקייט, די האַפֿט־קייט פֿון אמת. א׳ע רייד. ־יקייט — „ניט קיין בפֿירושע ליגנס, אָבער א׳ן זײַנען עס דאָך!״

אומוואָרהייט — די, ־ן. פּר [...וואורעט]. אומ־אמת. זיך פּלאַנטשען אין א׳.

אומוואַרטעווען — טרוי. ־טעוועט אום, ~גע־וואַרטעוועט. באַדינען, כאָוועט, אָפּהיטן עמעצן (אַ קראַנקן, אַ קינד) אַ לענגערע צײַט. א׳ דעם אַלטן טאַטן.

אומוואַרטשען — ־טשע אום, ~געוואַרטשעט. אוטו — וואַרטשען אַ לענגערע צײַט. אַרומגיין אַן אומצופֿרידענער און א׳. טרוי — עפּעס אַרויסבערגען דורך כסדרדיקן וואַרטשען. א׳ דעם זעלבן עגטפּער אונטער דער נאָז. ־ענישׂ.

אומוואַרף — דער, ־ן. אַקט פֿון אומוואַרפֿן. אַ פּלוצעמדיקער א׳ פֿון אַ רעזשים. „געבראַכט צום א׳ פֿון דער צווייטער אימפּעריע״, לע, טמז, 22 IX 1963.

אומוואַרף — דער, ־ן. דרייזיק. 1. (שטיין־, ערד־)אָפּריס; דאָס אומגעוואַרפֿענע. 2. דזוי אומוואַרפֿ.

אומוואַרפֿונג — די, ־ען. מאַרק וווב. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומוואַרפֿן. א׳ פֿון רע־זשים.

אומוואַרפֿן — טרוי. וואַרף אום, ~געוואַרפֿן. 1. מאַכן עס זאָל פֿאַלן, אײַנפֿאַלן; איבערדרייען. „האָט אומגעוואַרפֿן אַ בענקל מיט קוועטלעך און קופּערוואַרג״, ממוס, וויינטשפּ. „ווען איין הון אודר איין (כלי) אום ווערפּט זאָל מן עז שעכטין״, איבז פֿון ר׳ מ. א. גאַלינו, חכמת היד, פּפּא תקנ״ט. „א גרויסער מעכטיקער בער...האָט אומגעוואַרפֿן...א פּיריאַריקעס מיידל״, לאיזע, דעם קענינג געשעפּטספּערזאָרגער, בוקאַרעשט [יאָר?]. *א׳ מיט אַ בלאָז = זייער גרינג (וויכל מען איז שטאַרק אָדער דער אַנדערער איז זייער שוואַך). *מע קען מיך א׳ מיט אַ בלאָז = איך בין זייער שוואַך, האָלט זיך קוים אויף די פֿיס. *אַ האָר קען עס א׳ = עס האַלט זיך קוים־קוים.

2. צעוואַרפֿן, צעלייגן, צענעמען. א׳ אַ הויז. „זויא מן די אײַזרני ווידר גימאַכט הט דא מיט מן פֿר צײַטן די מויארין אום גוואַרפֿין הט״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764.

3. וואַרפֿן, טרייסלען, שאָקלען אַהין און אַהער. די כוואַליעס וואַרפֿן אום דאָס שיפֿל. קלקלה: עס זאָל דיך (דיר) א׳ (וויִ) אין (אַ) קדחת.

4. בטל מאַכן; צעשטערן; צו נישט מאַכן. א׳ אַ באַשלוס, רעזאָלוציע. א׳ די אומפּאָפּולערע רעגירונג. „אַזוי האָב איך אַליין אויפֿגעבויט און אומגעוואַרפֿן אַ געדאַנק נאָך אַ געדאַנק״, וויס VI, ׳וויִ דער גורל פֿירט׳. „ער וואַרפֿט מײַן מלוכה־שטול אום מיט צאָרן״, גדולת דוד ומלכות שאול, וואַרשע 1852.

5. פֿאַרוואַנדלען, טראַנספֿאָרמירן. מיט כישוף א׳ עמעצן אין אַ חיה.

אומוואַרפֿן זיך — אוטו. ← דפּוי. 1. וואַרפֿן זיך אַהין און אַהער. ניט קענען איינשלאָפֿן און א׳ זיך אין בעט. „דורך אַ ווייטער שויב אַ פֿלעמל האָט געפֿלאַטערט און אומגעוואַרפֿן זיך אין גסיסה־פֿיבער״, י. ראַלניק, ׳גלייך וויִ די פֿייגל׳. *דאָס האַרץ וואַרפֿט זיך אום = קלאַפּט שטאַרקער וויִ געווייגלעך אַז עס באַקומט זיך אַ געפֿיל פֿון צאַפּלענישׂ. „מײַן האַרץ האָט זיך אין מיר אומגעוואַרפֿן זייער״, איבז פֿון ראָס, דער איינגילשער ענערא, וואַרשע תרמ״ד.

2. זיך שטאַרק וואַקלען, ניט קענען זיך באַ־שליסן. א׳ זיך צווישן יאָ און ניין. א׳ זיך צווישן שיטות. 3. בייטן שטעלן, זיך איבער־וואַרפֿן (פֿון איין פֿאַך צום אַנדערן, פֿון איין פּראָפֿעסיע אָדער בראַנזשע צו אַ צווייטער). א׳ זיך פֿון וואַלד צו תּבֿואה.

4. רעפֿל. זיך אַליין פֿאַרוואַנדלען, זיך טראַנס־פֿאָרמירן אין אַן אַנדער באַשאַפֿענישׂ אָדער אין אַ זאַך. „דער מכשף וואַרפֿט זיך אום אין אַ שלאַנג״. 5. קוזו. וואַרפֿן איינער דעם אַנדערן. א׳ זיך מיט אַ פּילקע. „בערזעלעך...מיט וועלכע מע וואַרפֿט זיך אום תשעה־באָב״, מוז, שטאַפּ־לען.

־עכין. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אומוואָרצלדיק — אַדי. וואָס איז אָן וואָרצ־ל(ען), אָן אַ גרונט. ניט־פֿאַרפֿעסטיקט; ניט־מאַטיווירט. א׳ע פֿירונגען. א׳ע סתּם־מיינונגען, ־יקייט.

אומוואָרקייט — די (דאָס), ־ן. נעאָל, סטוטש. אומאמתדיקייט. דזוי אומוואָרהייט ←.

אומוואָרקען — אוטו. ־קע אום, ~געוואָר־קעט. 1. אַ לענגערע צײַט וואָרויסגעבן קלאַנגען עגלעכע צו וואָר־וואָר (וועגן אָדער וויִ טויבן). 2. פֿיג. כסדר וואָרויסברענגען וועכטער פֿון ליב־שאַפֿט און צערטלעכקייט. „זיי זיצן אין אַ וויג־קעלע און וואָרקען אום״, רייד. ־עכין. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומוואָרשיינלעך, ~וואָרשיינלעך — אַדי. דשמש. [די צווייטע פֿאָרעם אַ פּרווו צו פֿאַר־יידישן.] וואָס איז משמעות ניט וואָר. וואָס זעט ניט אויס אַז דאָס איז וואָר. „אויב מע זאָל אַנ־נעמען אַז די יידישע באַפֿעלקערונג איןווילנע האָט זיך פֿון 1923 ביז 1928 נישט פֿאַרגרע־סערט (וואָס איז א׳, גיכער פֿאַרקערט)״, ׳טאָג׳, שרייפֿטן, וואַרשע 1929. ־קייט. „א׳ן...ווערן ניט דערלאַזן״, מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערש־טע פּרינציפּן.

אומוואַשן — טרוי. וואַש אום, ~געוואַשן. אויך מיט זיך. 1. אַרומוואַשן. א׳ ס׳פּנים. 2. וואַשן (זיך) אַ לענגערע צײַט. א׳ די פֿאַר־שמירטע הענט. 3. איבערוואַשן. א׳ גרעט.

אומוויאַלן, ~וויאַנען — אוטו. [ל און נ קענען אויך זײַן וויי] ־לע, ־נע אום; ~גע־וויאַלעט, ~געוויאַנעט. וויאַנען, וועלקן במשך פֿון אַ לענגערער צײַט. א׳ וויִ אַראָפּגעפּאַלענע בלעטער. „חתונה געהאַט מיטן אַלטן און אום־געוויאַנעט מיט אים״, רייד. ־ענישׂ.

אומוויאַנדזלען — טרוי. ־דזל אום, ~גע־וויאַנדזלט. 1. אַ לענגערע צײַט רייכערן (גע־וויילעך וועגן פֿיש, אויך וועגן פֿלייש). צו שטאַרק א׳, אַז עס בלײַבט אַ ביטערקייט פֿון רויך. 2. פֿונדאַסנײַ וויאַנדזלען, וועגדזלען. „ס׳איז האַלב־רוי, מע באַדאַרף עס א׳״. ־ענישׂ.

אומוויבירן — אוטו. ־דיר אום, ~(גע)וויב־רירט. זיך באַוועגן אַהין און צוריק מיט אַ קלייניר ציטערדיקער באַוועגונג (אַ לענגערע צײַט). „דער וויזיר פֿון אַפֿאַראַט איז נאָך ניט אין שטילשטאַנד, ער וויבירט נאָך אום״. ־ונג.

אומוויג — טרוי. וויג אום, ~געוויגט. אויך מיט זיך. וויגן אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ קינד. א׳ זיך אויף אַ הוידלקע. „[זיי זײַנען געזעסן און] געשלאָפֿן...ווער מיט אַהין און אַהער אום־וויגנדיקן קאָפּ״, אר, ׳דער שלום׳. „פֿון וויגן האָט זיך אומגעוויגט וויִ אַ חלום אַ זעגל־שיף״, מד VI, נ״י 1910. ־עכין. ־ענישׂ.

או׳מוויידראַנא׳נדיק — אַדי. וואָס איז ניט (האָט ניט אין זיך) קיין סתּירה. ניט־להיפּוכדיק. צוויי א׳ע טעאָריעס. ־יקייטן.

אומוויידערליגלעך — אַדי. דשמש. וואָס מע קען ניט אָפּפֿרעגן. „אַרבעטן פֿון מעטאַלן, וועל־כע צײַגן אָן א׳, דאָס די עגיפּטער,...זענען גע־וועזן גרויסע כעמיקער״, ר׳ יצחק וועבער, מכונה ׳מגיד׳, מפּתח למפּתח של פּרנסה וכל־כלה, קאַשוי 1938.

אומווידערראָפֿלעך — אַדי. דשמש. שפּאַניש־אידישער וועב, ב״א 1931. וואָס מע קען ניט צוריקרופֿן. א׳ער דעקרעט. „דער וואַרער אמת [איז] א׳״, עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד הי־אה, קאַשוי 1866.

או׳מווי׳דערשטיילעך — אדי. וואָס מע קען זיך ניט אַקעגנשטעלן קעגן דעם; אומבאַצווינגלעך; אומבאַזיגלעך. „דער העכסטער, גרעסטער, און א׳סטער העלד״, י. באַוושאָווער, בילדער און געדאַנקען. „א׳ע מאַכט פֿון לוסט און ליידנשאַפֿט״, צינ II, 279. „אויף אַ כמעט א׳ן אופֿן״, ש. מאַרגאָשעס, טאָג, 1960 III 26. ־קייט — „באַווײַזן פֿון אונדזער שיינקייט... א׳״, ל. קאָברין איבז, מאָפּאַסאַן II, נ״י 1914.

אומווידערשטענדלעך — אדי. ← דפֿוו. „דער א׳ער אַנגריף און דער טראַקציקסטער ווידערשטאַנד״, מר VI, נ״י 1910.

אומווידערשפּעניק — אדי. פֿאָלגן אַלץ, זײַן א׳. ־יקייט.

אומווידערשפּרעכ|יק, ־לעך — אדי. דטשמ. נר. וואָס איז אָן סתּירה. אומאָפּוועגדלעך, אומבאַשטרײַטלעך. „איז בײַ אים אין האַרצן שוין געווען אומווידערשפּרעכלעך באַשלאָסן״, ש. ווינגאָדאַ, פֿאָר, 1963 IX 22. ־(י)קייט.

או׳מוויזוע׳ל — אדי. ניט־אָנזעאיק. א׳ע אָרפּנים פֿון לערנען. ־קייט.

אומוויזיאָנעריש — אדי. וואָס איז אָן וויזיע. קליינמוטיקע, א׳ע מיטלען. ־קייט.

אומוויטע(ווע)ן זיך — אוטוו. ־טע(ווע) זיך אום, זיך ~געוויטע(ווע)ט. אוקר. 1. אומשאָקלען זיך, אומוויגן זיך. א׳ זיך אין ווינט. 2. קזוו. באַגריסן זיך און צושאָקלען דערבײַ עטלעכע מאָל מיטן קאָפּ. „די אַלטע לײַט וויטען זיך אום און צערעדן זיך״.

אומווײַבער(י)ש — אדי. אומפֿרויאיש; וואָס איז ניט לויטן (אין) כאַראַקטער פֿון ווײַבער; וואָס פּאַסט ניט פֿאַר אַ פֿרוי. אַ שווערער, א׳ער טראָט. ־קייט.

אומווײַט — אדי. ראש מלון־מפֿתּח (זשיטאָמיר, 1872) פֿאַרטײַטשט ׳קרובֿ אלי׳ (בראשית, מה, 10): „אומווײַט״. „איינמאָל איז איינער געקומען צום רבין פֿון א׳״, ר׳ יוסף מרדכי גינצלער, חזון ישעיה, טאַרנאַ (סלאָוואַקײַ) 1929.

או׳מווײַ׳טזיכטיק — אדי. 1. וואָס איז אָן אַן אויסבליק אויף אַ ווײַטערער צײַט. „אויב דער באַשלוס איז ניט געווען קיין קורצזיכטיקער, ווי איר מיינט, איז ער אָבער זיכער געווען אַן א׳ער״, רייד. 2. וואָס זעט ניט אויף אַ ווײַטן מהלך. טאַקע א׳, אָבער דאַרף ניט קיין ברילן״. ־יקייט.

אומווייטיקלעך — אדי. מאַרק ווב. וואָס איז אָן ווייטיק. וואָס טוט ניט וויי. אַרויסרײַסן אַ צאָן א׳.

אומווײלבאַר — אדי. דטשמ. נר. מאַרק ווב. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט (אויס)ווײלן, (אויס)קלײַבן. פּרויען זײַנען געווען א׳. א׳ער קאַנדידאַט.

אומווײַליק — אדי. דזוו לאַנגווײַליק. „ער לעבט זיך גאַנץ רואיק, לעזט ביכער, שרײַבט פּערזן, שפּילט אויף אַ גיטאַרע. דאָס איז אים אָבער אויך באַלד א׳ געוואָרן״, אַבֿיגדור ברכיה דוף איבז, רינאַלדאָ רינאַלדיני, וואַרשע 1865.

אומווײַלן — אוטוו. ווײַל אום, ~געווײַלט. אַ לענגערע צײַט בלײַבן (לעבן) אויף איין אָרט. „ווי לאַנג נאָך וועלן מיר א׳ צווישן אַזעלכע מענטשן?״

אומווײַלן זיך — אוטוו. ← דפֿוו. זיך פֿאַרברענגען, זיך פֿאַרווײַלן. ניט וויסן ווי זיך אומצווײַלן.

אומווייניקסטן — אדוו. פּטמ. נר. אַנשטאָט אַמווייניקסטן ←. לכל־הפּחות. „...אום וויניקסטנס שרײַבט ער איר אַזוי״, דער בעקאַנטער דאָקטאָר, וואַרשע 1882. „א׳ וואָלט איר זיך כאָטשע געשעמט און געשוויגן״; „אַלזאָ בעט איך דיך א׳, אַז דו זאָלסט מיך נישט שטראָפֿן״, דוד זאַהיק, די ראָזע צווישן דערנער, פּיעטריקאָוו 1884.

אומווײנען — אוטוו. וויין אום, ~געוויינט. וויינען אַ לענגערע צײַט. אומקלאָגן און א׳.

אומווײַסן — טרוו. ווײַס אום, ~געווײַסט. איבערווײַסן. א׳ די ווענט.

אומווייסער — דער, ־ס. וונ נב. ווער עס ווייסט ניט. „ער איז דאָ דורכויס אַ פֿרעמדער און אַן א׳״, בצג, טמז, 1954 IX 23.

אומווייען — אוטוו. ווײ(ע) אום, ~געווײ(ע)ט. 1. ווייען אַ לענגערע צײַט. „ווינטן ווייען אום אין האַרבסטיקן פֿעלד״. 2. אַרומבלאָנדזשען ווי דער ווינט. „האָב איך, ניט־געבאָרענהייט, אַ נאַקעטע זעל, אומגעווייט פֿון יענער זײַט טיר״, אַל II, ׳אַליין׳. ־עניש.

אומוויכטיק — אדי. היפּוך פֿון וויכטיק. „זאָ הבי איך זעלביגש אלש פֿור און וויכטיג גיאורטיילט״, מאַרשן, חנוך לנער, אַמשט תּצ״ד. „איז וויכטיק אָדער א׳ — דער סוביעקטיווער עלעמענט״, ימ, קוד, 1939. ־יקייט — פֿאַרנעמען זיך מיט א׳ן. „פֿאַר עטלעכע גרײַצער בענדלעך אָדער עפּעס שמאַטעס און א׳״, מר VI, נ״י 1910. „פֿאַרבײַגייענדיקע עפּיזאָדישע א׳ן״, לע, טמז, 1964 III 6.

אומוויל — דער, ־ן. נעאָל. דזוו אומווילן. „...פֿאַרשטעלטן א׳ פֿון דער זי״, י. העשעלעס, צוק, 1964, VII־VIII.

אומווילדעווען — אוטוו. ־דעווע אום, ~געווילדעוועט. אַ לענגערע צײַט זיך אויפֿפֿירן ווילד, אַכזריותדיק. אַ מגיפֿה ווילדעוועט אום. „געסטאַפּאָ־לײַט ווילדעווען אום אין געטאָ״.

אומוויליק — אדי. 1. וואָס איז אָן אַ קלאָרן אַקט פֿון ווילן; ניט־בכּיוון. א׳ עפּעס טאָן. א׳ זיך צוהערן. „[אַ] זיפֿצן האָט זיך א׳ פֿון איר ברוסט אַרויסגעריסן״, שח״ר, דער שרעקליכער חלום, לעמבערג 1898. „דאָס געפֿיל איז ניט געפֿעלשט...ניט א׳ פֿאַרפֿלאַכט״, ימ, נײַס, 1923. א׳ע (וועגעטאַבילע) מוסקלען.

2. וואָס איז קעגן דעם אייגענעם רצון פֿון דעם טוער. אַרבעטן א׳, געצוואונגענערהייט. „כ׳בין געגאַנגען א׳, ווײַל אינדערהיים האָט מען מיך דערוואַרט און מע האָט געקאָנט זיך שרעקן״, ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור, נ״י 1958.

3. אַרכ. וואָס איז ניט בכּוח. „מײַן לײַב איז מיר אונ׳ ווילִיג פֿון וועגן מײַנש עלטרש״, יוסיפֿון, אַמשט 1661.

־יקייט — „[דין] א׳ זיך אונטערצוואַרפֿן רדיפֿות״, יױבל XXIII. „געטעס א׳ זיך הינצוגעבן צום ענטוזיאַזמוס איז גראָד אַזוי אָפּשטויסנד ווי קינדיש״, י. באַוושאָווער, גש, נ״י 1911.

אום ווילן, אומווילן — פּרעפּ & קאָנ. אַרכ. 1. פֿון וועגן; צוליב דעם, כּדי. מש פֿאַרטײַטשט ׳בעבֿור׳ — „אום ווילן״ (למשל, ח/א). „למען תּזכּור [את יום צאתך]. דו איז אויף טויטש: אום ווילן דו זולשט גידענקן דין טג״, מדרש ויושע, [יױבל XLII]. „אום ווילן...דער תּורה״, ׳טײַטש פֿון אַקדמות׳, פּירט 1694 [פּש III]. „׳אוים ווילן זיינר ליפּרטין׳״ [= פֿון זײַנע לעמפּערטן וועגן], מרכּבֿת המשנה, קראָקע 1534 [יױבל XIII]. „אום ווילן דײַן הייליגן נאמן אונ׳ אום ווילן דײַן הייליגי שכינה״ אַריה ליב בר׳ יהודה זעליגמאַן, תּקוני המועדים, פּיורדאַ 1725. „טוא דער לײַכטן דײַן שכינה אויף דײַן מייד אונ׳ העלף מיר אום ווילן דײַן גינאַד״, תּחנות ובקשות, דירנפֿורט 1798 [איבערדרוק, ווילנע 1858]. „א׳ די לויטערע מעשׂים פֿון די אָבֿות וועט ער לײַטערן די ייִדן״, מחזור לראש־השנה, סלאַוויטע 1832, י/א. „דאָס איז גאָטס וועג און דאָס באַגערט ער פֿון זײַנע באַשעפֿעניש, אום ווילן זיי זאָלן ראוי זײַן צו גוטס״, ר׳ גדליה טייקעס, אמונת ישׂראל, [לבֿובֿ?] 1849.

2. איבער דעם; וואָרעם, ווײַל. באר התּורה פֿאַרטײַטשט ׳בשגם׳ (בראשית, ו, 3) — א׳ [תּי: „וואָרום״]. „פֿילײַכט ווערסטו אויף פֿאַרגיין א׳ די עבֿירות פֿון דער שטאָט״, צור, וירא. „עס איז זייער איבלגעפֿעלן די זאַך אין די אויגן פֿון אַבֿרהם א׳ זײַן זון״, מחזור, ראש־השנה, פּפּדמ 1885.

אומווילן — דער, ־ס. דאָס אויספֿעלן פֿון ווילן; ווידערווילן. אַנטיפּאַטיע. טאָן עפּעס אין א׳. „מיט זיא זיך קיין אום ווילין איבר דען האַלז ציהין״, ׳שילדבורגר זעלצאַמי אונ׳ קורצווייליגי גישיכטי׳, [אַווע III]. „האָבן אַלע אויסגעדריקט זייער א׳ און אומצופֿרידנהייט קעגן דעם פֿאַרפֿאַל״, יופֿאָל, 1882 II 25. „אָט די שרײַבער פֿאַרהאַלטן זיך שטענדיק צו זייער העלד מיט עפּעס אַן א׳״, שג, וועגן יודישע שרײַבער II. „דער א׳ אָדער די אַנטיפּאַטיע צו געוויסע זאַכן האָט אַ באַטײַט פֿאַרן קיום פֿון דעם קיבוץ״, ש. קעניג, יױבל XXI, 2. „פֿאַרכאַפּט געוואָרן פֿון אַן א׳ צו זיך אַליין״, הל, טאָג, 1942 II 28.

אומווילנדיק — אדי. וואָס איז אָן אַ ווילן, אָן אַ באַגער. וואָס איז ניט־בכּיוון. א׳ע מיטבאַטייליקטע אין אַ פֿאַרברעכן. „דאָס זעלבע האָט געהאָלפֿן אויך צו דעם א׳ן לאָזן אורין אונטער זיך״, פּ. קריטשעווסקי, יודען אונד יודענטהום, באַרדיטשעוו 1894. ־ערהייט — אדוו. „טאָן עפּעס א׳״, פֿאָר, 1957 XII 14.

אומווילקירלעך — אדי. דטשמ. (נר). אומבכּיוונדיק, אומווילנדיק. וואָס איז אָן בײַזן ווילן. „אויפֿ׳ס הערץ אַ שטיין אַ שווערן, און דאָס אייגעלע איבערגייט, א׳ טרערן...״, בירך שאַפּיר, מעלאָדיען, קראָקע 1886. „א׳ כאַפּט זיך יאָזעפֿוס אָן מיט אַ האַנט פֿאַרן קאָפּ״, ייט, קוואַלן און ביימער.

אומווימפּלען, ־פּעלן זיך — אוטוו. ־פּ(ע)ל זיך אום, זיך ~געווימפּ(ע)לט. אַרכ. זיך ווייען; זיך אַרומדרייען (אין ווינט). זיך אַרומוויקלען. „און זאָל זיך א׳ און וויקלען אין דער וואַרהאַפֿטיקייט און גלויבונג אויף אַלערליי געשטאַלטן״, ר׳ משה בר׳ אליהו, מלאכי קודש, וואַרשע 1839.

אומווינדונג — די, ־ען. אַרכ. 1. אײנהילונג. באר משה פֿאַרטײַטשט 'תכריך' (אסתר, ח, 15): „אום ווינדונג". [תי: „מאַנטל"]. 2. פֿאַרדרייַ־אונג, צעטומלענישן. סהמ פֿאַרטײַטשט 'כּוס התרעלה' (ישעיה, נא, 17): „דען בעכר פֿון אום ווינדונג" [תי: „פֿאַרטומלענישן"].

אומווינדיק — אַדי. אַרכ. וואָס פֿאַרדרייט, צעטומלט. ← אומווינדונג.

אומווינדלען — טרוו. ־דל אום, ~גע־ווינדלט. 1. איבערווייקלען; ווינדלען אויפֿסנײַ. אויסוואַשן די ווינדעלעך און א' דאָס קינד. 2. פֿאַרווי־קלען אין אַ ווינדל; אַרומווייקלען, אײנהילן.

אומווינדן — טרוו. ווינד אום, ~געוואונדן. אויך מיט ז׳ך. אַרכ. אַרומווייקלען, אײנווי־קלען, צונויפֿוויקלען. סהמ פֿאַרטײַטשט 'ווילט פֿניו באדרתו' (מלכים א, יט, 13): „אוג׳ ער אום ווינדט זיין פּנים מיט זײַנער רויכי קאַץ" [תי: „האָט ער אײנגעוויקלט זיין פּנים אין זיין מאַנטל"]. מש׳ פֿאַרטײַטשט 'תּכס בצעיף ותתעלף' (בראשית, לח, 14): „אוג׳ זיא ואר זיך אום ווינדן" [תי: „און זיך אײנגעוויקלט"]. באר משה פֿאַרטײַטשט 'ועטה את ארץ מצרים' (ירמיה, מג, 12): „אום ווינדן" [תי: „צונויפֿוויקלען"]. „(תּפֿלה לעני כי יעטף) דאז מיינט ער די תּפֿילה פֿון איינם (עני) דער ווינדט זיך אום מיט אן מעכטיקייט", לט, כה/ב. „תּפֿילה לעני כי יעטוף. דער ארמיר ווינט זיך אום אוג׳ טוט זיין גיבעט", ר׳ זאב וואלף בר׳ יוסף, דרישת הזאב, בערלין 1740. „מיט עשירות בענשן, ווען גלײַך דז זאָל בידעקט און אום געוואונדן ווערן מיט זײַדל", עיון, לו/ב. „ער האָט אומגעוואונדן אויף זײַנעם הוט", מחזור, ראש־השנה, פּפֿדמ, 1885.

אומווינטשנסווערט — אַדי. וואָס מע דאַרף ניט (עס לוינט ניט) זיך ווינטשן. פֿאַלשע, א׳ע געווינסן. „מאַכן אַזאַ מין צוזאַמענגוס אום־פֿראַקטיש און א׳", טאָג, 19 V 1962. „אַן אום־באַשטימטער צושטאַנד איז, במילא, א׳", נ. זאַלאַוויץ, פֿאָר, 27 VII 1963.

אומווינטשעוועט — טרוו. ־טשעוועט אום, ~געווינטשעוועט. אַנווינטשן אַ סך (מאַל). א׳ מזל און כל־טוב די קינדער און קינדס־קינדער.

אומווינקען — אוטו. ווינק אום, ~געוואונקען (~געווינקט). אַרומווינקען; ווינקען צו אַ צאָל. א׳ צו יעדער אײנעם. ־ענישׂ.

אומוויסיק — אַדי. נעאָל, מו. 1. וואָס איז אַן בּפֿירושן וויסן מצד דעם אינטעלעקט; אַן אַנ־טייל פֿון באַוואוסטזיניק. אומבאַוואוסטזיניק. „נאָר ס׳וועט באַלד זײַן די צײַט אַנצורופֿן מיט אַן אַנדער נאָמען דעם א׳ן כאַראַקטער פֿון די אַראַבאַהאַלטענע חלום־געדאַנקען", מוו איבז, פֿרויד, אַרטיפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז. „אין אַ מענטשנס נשמה זײַנען פֿאַראַן א׳ע טיילן", מוו, פֿגעז, ווילנע 1936, № 5. 2. דזוו אומוויסנדיק. „דאָס דור איז א׳, פֿאַרגרעבט, אַן אַן אידעאַל, אַן קולטור", י. מייטלים, היימיש, 1961, אויב־סעפט׳. ־ערהייט — אַדוו. „אַבער פֿאַרט טאָר מען ניט פֿאַרגעסן, אַז אין משך פֿון דורות איז דײַטש, וויסיקערהייט צי א׳, געווען אַ מין מעס־טער פֿאַר ייִדיש", מוו, יובל XXXV.

אומוויסיקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנ־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומוויסיק. שיכטן פֿון א׳. פֿאַרשיידענע א׳ן. ← אונטער־באַוואוסטזיין. „די טעאָריע פֿון חלומות וואָס פֿרויד האָט אַנטוויקלט פֿלעכט זיך אַרײַן אין זײַן גאַנצן באַגעם פֿון וויסיקייט און א׳", מוו, פֿגעז, ווילנע 1936, № 11. 2. פֿאַרזען, טעות. מלל פֿאַרטײַטשט 'על שגגתו אשר שגג' (ויקרא, ה, 18): „און וויש׳גהייט" [תי: „פֿאַרזעץ"].

אי׳מוויסיקלעך — אַדי. שפּאַניש־אידישער וועב, ב״א 1931. אומבפֿיוונדיק, בלא־יודעים. טאָן א׳. א׳ע מעשׂים.

אומוויסן — דער & דאָס, ־ס. 1. ניט־וויסן. „יצחק טראָגט זיך אַרום מיט אַ קינדיש־גע־בענטשטן א״, אפֿא, געטראַכט מיט עברי־טײַטש. 2. עם־הארצות, אַנאַלפֿאַבעטיזם. „אַזאַ וויסט א׳ באַגעגנט מען זעלטן".

אומוויסנד — אַדי. דשטשמ. נר. ← אומוויסנדיק. „איר אונווישׂנדי מענשן אונט אונווישׂינדי בעלי חיים", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „אוג׳ זאָל זיא לערנן ווישן שאַפֿט אוג׳ פֿר שטענדיקייט דש דא דורך זײַן קלוג גוואַרן דיא אום וויש׳נדי אין דײַן לנד", יוסיפֿון, אמשט 1743. „אויב דו וועסט זיך האַלטן פֿאַר קליין און א״, ר׳ יעקב מדובנא, משלי חכמה, ווילנע תרי״ן. „קיין שטעקן קאָן קיין פֿרעמדסאָר זײַן, אַן א׳ער קען קיין פֿעלדמאַרשאַל זײַן", דער רעזענדער, וואַר־שע 1883.

אומוויסנדיק — אַדי. 1. אומגעלערנט, אומ־געבילדעט; אומבאַהאַוונט. א׳ע דאַרפֿסלעט. א׳ וויִ אַ בהמה. „מערקט אויף, איר אונווישׂינדיגי, צו דיזר וויִ״, אליהו בר׳ ליזר קוטנים איבז, תּלמיד צחקן מוסרי, אמשט 1692. „זוא איין נאַר אוג׳ אום וויש׳נדיגר גלײַך דוא בישט...", יוסיפֿון, אמשט 1743. 2. ניט־וויסנדיק. „א׳ האָבן זיי געשפּירט אַז זיי זענען דאָ...בײַ גאָטס משפּט", איבז פֿון הנ״ץ, שולמית, לובלין 1894.

אומוויסנדיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט, מצב אַדער מדרגה פֿון זײַן אומוויסנדיק. אַן א׳, אַן עם־הארצישקייט, אַ פּוסטקעפּיקייט. „נאָך מער איז שולדיק אין דעם אונדזער א׳ און אַפּגעלאַנקייט", פֿגעז, ווילנע 1924, № 6.

אומוויסנהייט — די, ־ן, דשטשמ. 1. אומ־ווישׂנקייט. „אוג׳ אַלעש דש בויז...האט ער גיטאן אויש אונואוסנהייט", יוסיפֿון, אמשט 1661. „אייניקע הייבאַמען דורך זייערע א׳ און אום־גענטקייט געבן אינן רויע מערן אַדער ריבנ־זאַפֿט [דעם נײַ־געבוירענעם]", מלכּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836. „האָלט די יידישע מאַסן אין דעם חושך פֿון א׳", בעמ III. „אין...באַרעכטיקט געווארן...דורך דער א׳ פֿון דעם בריטן עולם", שג, לעזער, דיסטער, קריטיקער I. 2. דאָס ניט־וויסן (אַ געזעץ, אַ תּקנה אע). „מיט דער אונווישׂנהייט ניהמאנד זיך עקסקוזירן קאָן", 'פֿראָגער' תּקנות קעגן לוק־סוס׳, תּקכ״ז [יובל I].

אומווסנקייט — די (דאָס), ־ן. מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון אומוויסן. האַלטן אין א׳. „אין דעם איז נאָר שולדיק זייער א׳ און פֿינצטערניש", ספּ, יודישער קאַלאַניסט. „צינען נוצן פֿון א׳... פֿון דלות", מר III, נ״י 1908. „ער האָט געפֿונען פֿאַרגרעבטקייט, גיצציקייט און א׳", סאַנדלער, טמז, 1962 I 1.

אומוויסנשאַפֿט — די, ־ן. פֿלומרשטע, פֿאַל־שע וויסנשאַפֿט. „און דער עם־הארץ־חסיד פֿאַר־גיפֿטעט טויזנטער מענטשן, מיט זײַן פֿאַנא־טיזמוס, מיט זײַן א״, דער רעזענדער, וואַרשע 1883. „אויסגעלערנטע פֿראַזן פֿון...נײַמאָדישע וויסנשאַפֿטן און א״ן", יופֿאָל, 1885, № 22.

אומוויסנשאַפֿטלעך — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער סיסטעם, דעם דרך, די פּרינציפּן פֿון וויסנשאַפֿט. „די הונדערטער טויזנטער יאָרן פֿון א״ן דענקען", ימ, אײק, פּסח תשי״א. ־קייט — „געגנוג אַפֿט באַגעגנט מען אַזאַ א׳ בײַ מענטשן פֿון וועלכע מיר ריכטן זיך אַ סך מער קריטיש־קייט", מוו, דער וועג צו אונדזער יוגנט.

אומוויסעוודיק — אַדי. דזוו אומוויסיק. ־יקייט.

אומוויען — טרוו. וויע אום, ~געוויעט. טל. אוקר, וורר. אַרומוויקלען, אַרומדרייען. א׳ אַ שאַליק אַרום האַלדז. *א׳ עמעצן אַרום דעם (קלענסטן) פֿינגער = א) אים אינגאַנצן באַ־הערשן, קנענן טאָן מיט אים וואָס מע וויל; ב) זײַן העכער, גלעלרנטער פֿון אים.

אומוויען זיך — אוטו. ← דפֿוו. 1. אַרום־וויקלען זיך, אַרומדרייען זיך. זיך א׳ וויִ אַ שלאַנג. א׳ זיך אַרום אַ מיידל. 2. אומבלאַנקען, אומהאַנדערן, אומוואַנדערווען. 3. אומוואַיעווען ←. ־ענישׂ — וויי צו אַזאַ א׳.

אומוויצלען זיך — אוטו. ־צל זיך אום, זיך ~געוויצלט. וויצלען זיך אַ לענגערע צײַט. האָבן אַ טבע זיך אומצוויצלען.

אומוויקלען — טרוו. ־קל אום, ~געוויקלט. אויך מיט ז׳ך. 1. אַרומוויקלען; אומהילן ←. א׳ עפּעס. א׳ דעם האַלדז מיט אַ פֿאַטשייל־קע. „ווייל עז ניט רעגינט אויף דיא ערדן, דיא אַקיר לייט גין טרויערג אוג׳ אום וויקלן אירי הייבטיר", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, יד, 4. „דר מלך ער האט אום גיוויקילט זײַן פּנים אַז וויא דיא אבֿלים", סהמ, שמואל ב, יט, 5 [תי: „אײנגעוויקלט"]. „אוג׳ איך ווער מיך ביוויזען אויף די פֿעלזן...אוג׳ איך ווער מיך אום וויקלין אז איין (חזן) מיט איין (טלית)", צאינה, כּי תשׂא. 2. איבערווייקלען, וויקלען אויפֿסנײַ. א׳ דאָס קינד. ־ונג. ־ענישׂ.

אומווירבלען — אוטו. ־בל אום, ~גע־ווירבלט. אַ לענגערע צײַט זיך גיך באַוועגן אַהין און צוריק, זיך אַרומדרייען אַהין און אַהער אַ סך מאָל. אַ ראַי, אַ שווארעם בינען ווירבלט אום. טשאַטעס הונגעריקע חיות ווירב־לען אום. ־ענישׂ.

אומווירדיק — אַדי. אַרכ. דשטשמ [אַפֿט אין ליטרש]. ← אומוועדיק. „איר ברענגט א׳ע קרבנות אויף מײַן מזבּח", צור, הפֿטרת תּולדות. „דאָס דעמפֿונג וואָס גייט אויף פֿון דער מנחה איז א׳ צו מיר", ישעיה, פּירוש עברי טײַטש, לעמבערג 1877. אויך מיט ־לעך — „זיא האבן אונווירדיגלעך גיהאַנדלט", יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומווירדיקייט — די (דאָס), ־ן. ← דפֿוס. ← אומוועדיקייט. „די מלאכים...האבן ניט קיין צו זעהן דאז זיך דיא הייליקייט אוג אונ־ווירדיקייט זאָלן מישן אוגטר אַנגדר", בּראַנט. מש פֿאַרטיידיגט „את שקוציהם ואת גלוליהם" (דבֿרים, כט, 16): „איר און ווירדיקייט" [תי: „ייערע אומוערדיקייטן"]. [קען זיין אַז אויך אין די טעקסטן מיט א יוד פֿאַרן ריש דאַרף מען לייענען „וועד־]. „זיבן אום ווירדיקייט האט ער אין הערצין", משה איזנשטאט איבז, דרך הישר לאבן בוחן, [אַרט?] 1746. „א'ן...אין שוגאס האַרץ"; „עס רעדט זיך ניט וועגן ווירדיקייט און א", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער I.

אומווירדע — ← אומווערדע.

אומווירטואָזיש — אַדי. וואָס איז ניט ווי בייַ (פֿון) אַ ווירטואָז. שפּילן, טאַנצן א', גאַרניט ווי מע האָט געלימט. ־קייט.

אומווירטשאַפֿט — די, ־ן. ניט־געראָטענע, שלעכטע בעלי־בתישקייט; ווירטשאַפֿט אַן אַ רווח; אומאַרדענונג אין עקאָנאָמיק. די א' אונ־טער דיקטאַטור. א' מחמת ביורוקראַטישער השגחה.

אומווירטשאַפֿטלעך — אַדי. ← דפֿוס. פֿירן דעם קיבוץ א'. ־קייט — „אַנגעוויטיקטע דערשיינונגען, ווי ביורוקראַטיזם, פּראָטעקציע־ניזם, א'", די גאַרבער און בערשטער שטימע, מאָסקווע 1928, № 2.

אומווירע(עוו)ען — טרוו. ווירע(עוו)ע אום, ~געוויר(עוו)עט. מיט אַ ווירע דורכפֿירן לי־גיעס אַרום און אַרום אַדער ווירען פֿונדאַסגיי, איבערמאַכן די ליגיעס. א' דעם בויגן פֿאַפּיר, אַ דיאַגראַם.

אומווירקזאַם — אַדי. דטשמ. וואָס ווירקט ניט. אומווירקעודיק ←. א'ע מיטלען. ־קייט.

אומווירקלעך — אַדי. אומרעאַל. אַזוינס איז נאָר אין דער פֿאַנטאַזיע. ס'איז א', ס'איז נאָר אַן אַפּדאַטעניש.

אומווירקלעכקייט — די (דאָס), ־ן. ← דפֿוס. אומרעאַלקייט. „דאָס איז די ליבע צו מעשׂהלעך, צו פֿאַרווירקלעכן א'", שג, וועגן יודישע שרי־בער II.

אומווירקעודיק — אַדי. וואָס קען ניט ווירקן, האָבן אַ השפּעה, משפּיע זיין. פֿאַר־בייטן די א'ע מיטלען מיט אַנדערע, בעסערע. ־קייט.

אומוויש — טרוו. וויש אום, ~געוווישט. וויש פֿונדאַסגיי; איבערוויש; אַרומוויש. א' די פֿענצ־טער, די זשאַלוזין. ־ניש.

אומוועבן — טרוו. וועב אום, ~געוועבט. 1. אַרומוועבן. א' די היסטאָריש געשטאַלט מיט לעגענדעס. „גזירות און דראַקאָניש גע־זעצן, מיט וועלכע די פֿאַרפֿאַלגערס האָבן אומ־געוועבט דאָס געטאָ", י. הירשהויט, צוק, 1963, 4. 2. איבערוועבן, וועבן אויפֿסניי. אויספֿעדע־מען און א'.

אומוועג — דער, ־ן. 1. זיטיקער (אַרומיקער, לענגערער) וועג. וויטיקער וועג. „און אויף דעם א' אויפֿגעריסן זיינען אַלע בריקן", בראָד, אויסגעקליבענע שריפֿטן. „דאָס איינציקע וועג

וואָס האָט אים אויף א'ן אויסגעלערנט זיך צו־צוהערן צו דער נאַטור", בעמ I. „ער וועט אונדז פֿאַראינטערעסירן...אויב ניט מיט זיין וועג — איז מיט זיינע א'ן, מיט זיין בלאָנ־דזשען", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער II.

*מאַכן אַן א' = אַנלייגן וועג, גיין מיט אַ לענגערן וועג. „דער שמאָלער גאַנג פֿון שטאָט אַרויס, אויב מע וויל נישט מאַכן אַ גרויסן א'", פּרץ, זכרונות. *זוכן אַן א', וועג עס איז דאָ אַ וועג = זיין איבערגעשפּיצט, אויסמיידן דאָס פּשוטע, דאָס שׂכלדיקע.

2. ניט־אויסגעטראָטענער, ניט־אויסגעפֿאָרע־נער וועג; שלעכטער וועג. „נאָך מיין באַפֿליגלט־בילדן שפּאַן פֿאַרבענקט האָבן זיך ערגעץ אין פֿאַרגעסענע", פּמ, סתם. „געמען בלאָנדזשען אויף שלעכטע וועגן און א'ן פֿון לעבן", טמז, 28 VI 1961.

3. פֿאַלשער וועג; וועג וואָס מע בלאָנדזשעט אויף אים; ניט דער דרך־הישר. „מיינע פֿעלדער — מיינע טעג, וואו אַ נאַקעטע — די נויט אויף איר א', אויף איר וועג, מיט איר קרומען מעסער גייט", מל, 'דער וואָס אַקערט'. „דער מאַן קאָן אַזא...קלאָרן וועג ניט פֿאַרגעמען, דערביבער מוז די פֿרוי גיין מיט א'ן", דעמבלין, צווי און א דריטער. „אָבער אַפֿילו הינטער די א'ן איז אויך דאָ גאָט", ב. ריזוקין, א גלויבן פֿאַר אומגליי־ביקע. „פֿאַרבלאָנדזשעט אויף די א'ן פֿון האַלב־אסימילאַציע", ימ, אונדזער שול, מעקסיקע 1948. „א וועלט, וואָס האָט אַ גאָר באַזונדערע ליבע צו א'ן, טראַכט דען וועגן אויסווען?", צייט, טמז, 29 IX 1961.

או'מוועגיק — אַדי. מאַרק חוב. וואָס איז (ווי) אַן אומוועג; זיטצווועגיק. א'ע בלאָנדזשענישן.

אומוועגן — טרוו. וועג אום, ~געוואויגן. איבערוועגן; פֿונדאַסגיי וועגן.

אום — וועגן — צוג פּרעפּ (דער סוב צווישן ביידע טיילן אַדער נאָך זיי). אַרב (איצט נאָר אין פֿרומען סטיל). צוליב, אום, וועגן, פֿון — וועגן. טו עס א' וו' זיין קנעכט. „פֿר וואר, אום זיינע וועגין [= צוליב אים] בישטו וואר־גי־שלאגן", 'טיטוס פֿון אַקדמות', פֿירט 1694 [הש III]. „זיי האָבן אויפֿגעהויבן די זיידנדיקע קינ־דער קעגן הימל און האָבן געזאָגט מיט גרויס געוויין: רבש"ע טו א' וו' די דאַזיקע קינדער", גדולת יונה [איבז], וואַרשע 1857.

אומוועזן — דער, ־ס. דאָס וואָס איז ניט קיין וועזן, דאָס וואָס עקסיסטירט ניט פֿאַר זיך. „רויס און צייט קענען ניט זיין קיין א'ס און אויך ניט קיין אייגנשאַפֿטן פֿון וועזנס", מערימאַן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אומוועטער — דאָס & דער, ־ן (־ס), שלעכ־טער וועטער (וואָס ברענגט שאָדן). „דורך שטאָרם אוג אום וועטער...זיינען זיא אן גקומן אין (ק"ק עמדין)", שאר, קלא. „מיר האָבן אבר זער פֿיל...אונווועטער אונטר וועגן גיהט", מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774. „און דאָס א' האָט זי אומגעריכט געטראָפֿן", פּרץ, 'דאָס אַרמע ינגל'. „אין אַזא צושטאַנד זיינען די צאַרטע בלעטער באַשיצט וי געהעריק פֿון קעלט און א", א, גאַלאָמב איבז, ג. באַטש, געוויקטן.

אומוועלגערן (זיך) — ← אומוואַלגערן (זיך). „דאז כלי פֿר זיין אויגן בישמירט האט, אין קוט אום גיוועלגירט", לט1, ה/2. „שפּיז דא וועלגרין זיך אום אין דיא גאַסן", צאינה, מגילת איכה.

אומוועלט — די, ־ן. 1. שלעכטע, אומיושר־דיקע וועלט. „איך זאָג אײַך, מיר לעבן ניט אין גאָטס וועלט, נאָר אין אַן א' פֿון טיוול", רייד. 2. אַרומיקע וועלט. „ניט קיין צינישע באַציאונג צו דער א', נאָר קראַפֿט, גבֿורה", גרינ, מענטשן און ווערטן. „דורך דער פֿאַרמיטלונג פֿון דער טראַנספֿער־שטעלע, דורך וועלכער די יידן קענען אָנהאַלטן אייניציק און אַליין די פֿאַרבינדונג מיט דער א'", ע. רינגעלבלום, כתבים פֿון געטא.

או'מוועלטיק — אַדי. וואָס האָט ניט קיין שייכות מיט דער וועלט. וואָס איז איבער אַדער מחוץ דער וועלט. דאָס א'ע און מעטאַפֿיזישע. ־קייט — „גראָד ער...מיט זיין א'...מאַכט דעם טיפֿסטן אינדרוק", קאָר II.

או'מוועלטיש — אַדי. [פֿאַרשפּרייט אין פֿרו־מע קרייזן.] וואָס האָט ניט צו טאָן מיט (וואָס וויסט ניט פֿון) דער ברייטער וועלט. „ער איז אַרײַנגעטאָן אין לערנען, ער איז א' און וויסט ניט וואָס עס טוט זיך אַרום אים". ־קייט.

אומוועלטלעך — אַדי. 1. וואָס וויסט ניט גענוג וועגן לעבן אויף דער וועלט, האָט ניט צו טאָן מיט דער (אַרומיקער) וועלט; וואָס איז ניט געניט אין באַציאונגען צווישן מענטשן, חוץ דער אייגענער ענגער סביבֿה. „א'ע גימטעלעכ־קייט", אמת, די אידישע קליידער אומוועקסלונג, וועלנע 1870. „ער איז געווען אַן א'ער און האָט מורא געהאַט צו פֿאַרן אַליין קיין לײַפּציק", רייד. „מענטשן א'ע און הינטער־דעם־אויוונדיקע וועלן זיך אַוודאי חידושן", זאַלאָוויץ, פֿאַר, 30 V 1961.

2. וואָס איז אַנדערש אַדער אָפּגעריסן פֿון דעם לעבן אַרום. „די קורצע מלבושים, די געגאָלטע בארד האָבן גישט צוגענומען פֿון מײַן צורה דאָס חסידישע, דאָס א'ע", בּאָש, פֿאַר, 31 X 1964.

3. וואָס איז ענג פֿאַרבונדן מיטן דת, מיט דער סיסטעם דינים. „ער האָט אַרויסגעשיילט דעם קערנדיקן וועלטלעכן עצם פֿון דער יידישער רעליגיע פֿון דעם א'ן שאָלעכץ", ב. ריזוקין, גרונט־טענדענצן... ־קייט.

אומוועלצן — טרוו. וועלץ אום, ~געוועלצט. דטשמ. נר. אומדרייען. איבערקערן. א' די טי־ראַגישע רעגירונג. אויף מיט ז'ך — „אַזעלכע געדאַנקען האָבן זיך אומגעוועלצט אין מײַן קאָפּ", ל. לעווינזאָהן איבז, י, מ. וואהלמאן, יפֿתחס נדר, ווילנע 1873. ־ונג — אויף: רע־וואָלוציע. „גלויבן אין דער סאָציאַלער א'", ד. עדעלשטאָט, שריפֿטן, לאָדאָן 1909.

אומוועלץ — דער, ־ן. אומדריי; צוריקדריי. עטלעכע א'ן פֿון ראָד.

אומוועגדונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רע־זולטאַט פֿון אומוועגדן (זיך). „אוג ויא דר יונג האָט גיהערט דאש אום וועגדונג ויא זיא אים האט פֿר שמעהט דא וואהרן אים זיינן אויגן איין גפֿאלין", [איבז] בן המלך והנזיר, זשאַלקעוו 1771.

אומוועגדן — טרוו. וועגד אום, ~געוועגדט [־דעט, דטשמ]. 1. אומדרייען, צוריקדרייען (דאָס געווייגטלעכע וואָרט פֿאַר אומדרייען אין מיו, פֿרגל: טענדלאָן, 183). „וועז דו דיך צאָרין טושט אום וועגדין אונ אום קערין, אַזו ווערט דיך איטלכר ליב אונ האַלד האָבן געריע", עיון, מח/ב. „אונ׳ אַלש ער זיך אן גזיכט אום וועגדט דאש פּפֿערד צו ביזוהן", יוסיפֿון, אמשט 1661.

2. אָפּעריירן, האָבן אין אומלויף. א׳ דעם קאָפּיטאַל. „האשטו הונדרט גילדן צום הגדל אין העגדן אונ טושט זיא אַלי וויבל מיט הגדלן אום וועגדן", עיון, נה/ב.

אומוועגדן זיך — אוטוו. ← דפֿוו. 1. זיך וועגדן צו עמעצן וואָס איז פֿון הינטן אַדער אין אַ זייט. „ווי דער קעניג האָט עס געהערט, האָט ער זיך אומגעוועגדעט צו דער קעניגין", [אמד], הנסיון, ווילנע 1856.

2. אומדרייען זיך, אומקערן זיך. „האָט זי זיך אָפּגערופֿן צו איר מאַן, אומוועגדנדיק זיך צו דער קאָרעטע", אמד, דער הירקאָן, ווילנע 1877. „נאָר איך וואָלט זיך ניט אומגעוועגדט, חלילה", מלה. 3. דז — געהויבן, מליצהדיק. „תּפֿילה לעני כי יעטוף...דז איז טיַטש איין תּפֿילה פֿון איינם ארמן דר זיך אום וועגט מיט זיַנם הערצן", עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „קער זיך אום, וועגד זיך אום, אָ שולמית", פּרץ איבד, שיר השירים.

4. צוריקגיין, אָפּטרעטן אויף צוריק. „אונ׳ דאש גאַנץ פֿאָלק דאש ישמעאל...וועגטן זיך אום אונ׳ קערטן ווידר אום", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, מא, 14. „ער הט מיט זיך גהאט פֿיל ריטר אונ׳ איין זער גרושי שטארקי מאַכט...די זיך ניט א׳ פֿר קיין פֿאָלק", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764.

אומוועגטילירט — אדי. ניט־אויסגעלופֿטערט. אַן אָנגערייכערט, א׳ צימער.

אומוועקסלונג — די, ־ען, דטשמ. 1. אומבייט. אַ נאָמען פֿון אמד׳ס אַ ביכל: די אידישע קלייידער א׳, ווילנע תּרל״א. 2. טעאַטער־לשון. (גיכער) אויבערבייט פֿון דעקאָראַציעס. „ס׳וועלן זיַן פֿיר א׳ען".

אומוועקסלען — טרוו. ־סל אום, ~געוועקסלט. דטשמ. נר. דזוו אומבייטן ←. „אַזוי האָט ער אומגעוועקסלט...דעם בוכהאַלטער און דעם קאַסירער", אמד, דער בן יחיד, ווילנע 1875. אויך מיט ז׳ך — „די הייליקע תּורה וועט ניט א׳ זיך", שמו פּלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893. „האָט זיך דאָן אומגעוועקסלט איר פֿאַרב", ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900.

אומוועריק — אדי. 1. נישטיק, וואָס האָט ניט קיין ווערט; וואָס האָט ניט קיין וועדע, קיין אָנזען. אַן א׳ע טענה. א׳ע קריטיק. „איין הוך מיטיג הערץ איז פֿר גאָט אונווערדיג", משלי בלשון אשכנז, פּפֿדם 1713. „אונ׳ הט זיך בהפֿט אן די גוטצן פֿון דש אונווערדיג בילד פֿון דען קינג", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764.

2. וואָס פֿאַרדינט ניט קיין גוטע באַציאונג. „מיַן בישעפֿיר, דער מיר מער גינאד אונ׳ בא׳ רימהערציקייט...ביווייזט מער אַליש איך, און וועריגי זונדיגרין, וועריק אונ׳ וועדע בין", גה, 272. „...׳וגגותא׳ — און צו די א׳ע פֿעל־קער", אָקדמות מיט עברי־טיַטש, [לעמבערג? אַנהייב 19. י״ה].

3. שלעכט, געמיין. „איר הבט זוא פֿיל אוהנ־וועדיגה מעשׂים אין אייך דיא אהני מיגליך אַלי ער צילן קאָן", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, העגא 1718. „די צדיקים וואָס זיפֿצן...אויף די אַלע א׳ע מעשׂים וואָס ווערן געטאָן אין שטאָט", ספֿר יחזקאל, וואַרשע תּרל״ד. „דער א׳ער מענטש, דער טוט אויסדערווייל אין אייך, אָבער ניט גאָט און ניט זיַנע קנעכט", ישעיה, פּירוש עברי־טיַטש, לעמבערג 1877. „מיט אַ וועריקן הייליקן נאָמען און מיט אַן א׳ן, מיאוס פֿאַרשוועכטן תּוכן", ממוס, שלמה.

4. טמא, אומריין; עקלדיק. טוו פֿאַר ׳פּגול׳ (ויקרא, ז, 18; יט, 7 אג). אַזוי ביי מלל, באר התּורה אג. אויך טוו פֿאַר ׳שקץ׳ (ויקרא, יא, 11), [אין די אַלע שטעלן תּי: „אומוועריקייט"]. ׳בשׂר פּגול׳ (יחזקאל, ד, 14) פֿאַרטיַטשט סתם: „אום ווירדיג פֿלייש", און אַזוי אויך תּי: „אומ־וועריק פֿלייש". מלל פֿאַרטיַטשט ׳וגם נפשׁם בחלה בּ׳ (זכריה, יא, 8): „אומוועריק" [תּי: „האָט זיך געעקלט"].

אומוועריקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנ־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיַן אומוועריק. ס׳איז אַן א׳ ניט קיין טענה (אייגנוועגדונג). די א׳ פֿון דעם געמיינעם האַלטן זיך. „איך בין...לער פֿון גוטס און בין פֿול...מיט אַלע אומריינייקייט און גרויסע א׳ן", איין נטע שס תּחנה, פּיעטריקאָוו 1881.

2. ספּעצ. אָנתשיבֿותדיקייט, קליינלעכקייט; גראָבקייט. „אין דער אַרומיקער א׳ דאַרף מען דורכגיין איינער אַליין, נע־ונד וויַ אַ שאָטן", בערג, אפֿנאָנג. „מאַכט א׳ן יעדער עזות־פּנים אויף דער שוועל", בראָד, אויסגעקליבענע שריפֿטן.

3. מאָראַלישע מיאוסקייט, עקלדיקייט. „איך האָב שוין געוואוסט אַז מענטשן טוען אָפּ אַלער־לייַ עוולות, נאָר פֿון אַזוינע א׳ן האָב איך נאָך נישט געהאַט געהערט", באָש, מיַן טאָטנס בית־דין שטוב. 4. טוו פֿאַר ׳פּגול׳, ׳שקץ׳ און ׳תּועבֿה׳. אַזוי פֿאַרטיַטשט באר התּורה ׳תּועבֿה היא׳ (בראשית, מג, 30). אין תּי ׳תּועבֿה׳ — א׳ (בראשית, מג, 32; מו, 34; שמות, ח, 22; דבֿרים, ז, 26). „האָט שלמה המלך געזאָגט: ׳תּועבֿת ה׳ כּל גבֿה לבֿ׳ — די א׳ פֿון גאָט איז צו איטלעכן וואָס האַלט זיך בעל־גאווה", חה, 163. אין תּי פֿאַר ׳פּגול׳ (ויקרא, יט, 7) — אַן א׳; פֿאַר ׳שקץ׳ (מלכים א, יא, 7) — א׳ פֿון מואב. „אונ׳ אויך קיין א׳ זאָל ער ניט עשׂין אונ׳ אן גאָטיש גיבוט זאָל ער ניט פֿאַר געשׂין", ספֿר משלים, פּפֿדם 1686. „מיין ערב לגד טוט איר צו א׳", ר׳ אבא בר׳ שלמה, סוד הנשמה, אמשט 1696.

אומוועריקן — טרוו. איצ אימפּ נב. געאומוועריקט. [־דיק אום?, ~געוועריקט?] ארב. טמא מאַכן, פֿאַראומרייניקן, פֿאַראומוועריקן. „אום וועריגן מיט אום רייניקייט אונ אום ווער־דיקייט מיַן טיַערן שכל וואָס דו האָסט מיר געגעבן", איין נטע שס תּחנה, פּיעטריקאָוו 1881.

אומוועריקייט — אוטוו. ־טל זיך אום, זיך ~געוועריקלט. אַ לעגערע צוציט אַדער אפֿט זיך וועריקלען, אַרײַנזאָגן, פֿרוון זאָגן חכמה־לער. „ס׳האָט ניט קיין טעם זיַן א׳ זיך", רייד.

אומוועריקן — טרוו. וועריט אום, ~געוועריקט. איבערשאַצן וועריקן. „וואָסערע וועריקן האָט אחד־העם אומגעוועריקט?", ימ, נטש, 1926. „די־ראַמאַנטיק האָט אומגעוועריקט די וועריקן", קאָר ו.

אומוועריק — דאָס. מצ ווי אצ. נעאָל. שלעכט, מינערוועריקע וועריק. „קען זיך דוכטן אַז די ערשטע וועריק אַדער א׳ פֿון דעם דאָזיקן מין שרייבערן", שג, שלום־עליכם.

אומות — [אומעס] די, מצ פֿון אומה ←. גע־ניצט אויך מיטן באַטייט: (אַלע) פֿעלקער פֿון דער וועלט, חוץ יידן. ← דזוו. סהם פֿאַר־טיַטשט ׳בני נכר׳ (תּהלים, יח, 46): „דיא א׳ קינדער". „אַלע א׳ וואָס וואוינען אין די עקן פֿון דער וועלט וועלן זיך בוקן צו גאָט", מחזור לראש־השנה, סלאָוויטע 1832, י/א. „די שטראַלן און די פֿליטערלעך, די צאַצקעדיקע קוויטקעלעך — דאָס זיַנען פֿאַר די א׳. דאָס פֿאָלק ישׂראל דאַרף זיי ניט", יהואש, ׳וואָס מער שאָטן, „פֿאַרוואָס רודערן די פֿעלקער און די א׳ טוען ברומען אומנישט? [׳ולאמים יהגו ריק׳]", תּי, תּהלים, ב, 1.

אומות־העולם — [אומעס־האָאוילאָם] די. אצ נב. < תּל (למשל חולין, פּט/א; מגילה, יב/ב אג). פֿעלקער פֿון דער וועלט; אַלע פֿעלקער חוץ יידן; די ניט־יידישע וועלט. שגאה צו יידן צווישן די א״ה. [וען משיח וועט קומען, וועלן די א״ה׳ זיך מגייר זיַנן, לויט עבֿודה זרה, ג/ב.] „דז מיר ניט זאָלן גאר פֿר לאַרן ווערן אין גלות אונטר דען א׳ ה׳", עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „אַזעלכס איז צווישן די אַלע א״ה׳ אַליין נאָך קיינמאָל ניט געווען... לעת־עתּה מוזן די פֿעלקער פֿון דער וועלט...", ממוס, אַ סגולה.... „עס זענען דאָ אַפֿילו עפּעס

אומוועדע — די, ־ס? (ארכ ~וועדן). דאָס וואָס האָט ניט קיין וועדע; דאָס וואָס איז נישטיק, איז קליינלעך. די א׳ פֿון כּבוד־זוכערי. „איך ווער א״ה שון מאַכן דז זי איר געלט ניט צו אום וועדן [דאָטיוו] אויז געבן", מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא תּקל״ד.

אומוועדט — די & דער, ־ן. הייפוך פֿון וועדט. „דער וועדט אַדער א׳ פֿון דעם געזאָגטן ליגט איגנאַנצן אין דער נשמה פֿון דעם זאָג־גער", ב. ריווקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. „זוכט ער וועדטן, נישט א׳ן", שג, קריטיק און קריטיקער, ב״א 1959.

אומוועדטיק — אדי. וואָס האָט ניט קיין וועדט; אָנווערטיק. א׳ע אַרבעטן, אַרטיקלען, טענות. „אונ׳ ער האט פֿר שטערט זיַן זיכר־הייט אונ׳ זיַן לייב דש ער האט זיך בהעפֿט אן...אונווערטיגן צלם", יוסיפֿון, אמשט 1661. ־יקייט — „גלייַך אַז זי פֿור בערגט איין ביזי אונשטעטיגרין אירי אונווערטיקייט", יוסיפֿון, אמשט 1661. „די אַלטע הייליקטימער...פֿאַר־וואַנדלען זיך אין א׳ן", זשיט.

או׳מווערטיקאַ׳ל — אדי. ניט־וועדטיקאַל. אַן א׳ע ליניע, אָבער דאָך נאָענט צום פּערפּענ־דיקולאַר.

אומוועדטלען זיך — אוטוו. ־טל זיך אום, זיך ~געוועדטלט. אַ לעגערע צוציט אַדער אָפּט זיך וועדטלען, אַרײַנזאָגן, פֿרוון זאָגן חכמה־לער. „ס׳האָט ניט קיין טעם זיַן א׳ זיך", רייד.

אומוועדטן — טרוו. וועדט אום, ~געוועדט. איבערשאַצן וועדטן. „וואָסערע וועדטן האָט אחד־העם אומגעוועדט?", ימ, נטש, 1926. „די־ראַמאַנטיק האָט אומגעוועדט די וועדט", קאָר ו.

אומוועדק — דאָס. מצ ווי אצ. נעאָל. שלעכט, מינערוועדטיק וועדק. „קען זיך דוכטן אַז די ערשטע וועדק אַדער א׳ פֿון דעם דאָזיקן מין שרייבערן", שג, שלום־עליכם.

נאָך אַנדערע [מענטשן] אויך, נאָר דאָס זענען גלאַט אַזוי זיך א״ה — און וואָס גייען זיי וועמען אָן?״, ממוס, וויטעבסק. „עס וועט קומען אַ צייט, וען די א״ה׳ווען קומען צו אונדז לערנען תורה״, פּרץ, „וואָס הייסט „נשמה״. „פֿאַראַן גרויסע ליכטיקע שטערן וואָס לײַכטן... פֿון דער ירדישער ביגע אַרויס, וואָס זייער אָפּ־שײַן דערגרייכט אַזש צו די א״ה״, שע, בלאָנ־דזענדע שטערן II. „דער חומריותדיקער קער־פער וואָס אין זײַן חומריות איז ער ענלעך צו די קערפערס פֿון די א״ה״, תּניא, קלט. „די ליטעראַטורן פֿון די א״ה׳ האָבן עס אַ סך לײַכטער״, ב. ריווקין, ה. לייוויק.... א״ה״ ל ש ו ן = שפּראַך פֿון דער אַרומיקער ניט־יידישער באַפֿעלקערונג. „א נאָמען געגעבן האָט מען אים עקיבֿא, פֿאַרשריבן אויף א״ה״ל׳ האָט מען קובאַ״, פּרץ, געדאַנקען און אידיישע. חסידי־אומות־העולם ←.

אומות־העולמדיק — אַדי. וואָס איז אַזוי ווי בײַ די אומות־העולם. „איבערגעמען די מיט־לען פֿון דער הויך־אַנטוויקלטער טעכניק פֿון די א״ה׳ע ליטעראַטורן״, ב. ריווקין, גרונט־טענ־דענצן....

אומות־עפֿום — [אומעס־אָקום] די. אצ נב. געצונדינגעריש פֿעלקער [עפֿום = ר״ת: עבֿודת (עובֿד, עובֿדי) כּוכבֿים ומזלות = דאָס דינען (דינער) פֿון שטערן און מזלות (= באַוועגלעכע שטערן).] „באותה פּעם זײַנען אַלע א״ע׳ דער ווייטרט גיוועזען״, נצו.

או׳מזאָ׳גלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט ארויסזאָגן, אויסדריקן דורך ווערטער. „איז שטימונג — אָט די א׳סטע פֿון אַלע אונדזערע איבערלעבענישן״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטי־קער ו. „די א׳ע צערטקייט״, ימ. ־קייט.

או׳מזאָ׳כט — אַדי. ניט־אָפּגעהיט, ניט־גע־לאָסן. א׳ע טריט. א׳ע רייד.

או׳מזאָ׳כלעך — אַדי. וואָס איז ניט באַזירט אויף פֿאַקטן, אויף פֿראַקטיק; וואָס איז אָן אַ תּוך. אָן א׳ער וויכוח. ־קייט.

אומזאָמען זיך — אוטו. זאָמ זיך אום, זיך ~געזאָמט. זאָמעט. אַ לענגערע צייט זיך (פֿאַר)זאָמען; שפּעטיקן זיך. „וואָס זאָמסטו זיך אום בײַ אים אפֿשט אין אָוונט?״

אומזאָנמט — אַדי. דטשמ. נר. אומזיסט. „דו צעלאָזסט דיך גאָר א׳ מיט דײַן פּיסק אויף שרויפֿן״, זלמן סאָבעל, זיוגים, וואַרשע 1874. „טרוימער, טרוימער, דו נאָאיוער, ווילסט א׳ אין הימל פֿלײַגן״, י. באָושאָוער, בילדער און געדאַנקען).

אומזאָנפֿטיק — אַדי. ניט געניג מילד, וויך; אַ ביסל שרײַאיק. א׳ע קאָלירן. רעדן מיט אַ צו הויכן, א׳ן קול. ־יקייט.

אומזאָפֿטיק — אַדי. וואָס האָט ניט אַדער האָט וויניק זאָפֿט. א׳ע פּירות. ־יקייט.

אומזאַץ — דער, ־ן. אויסקער. סכום געלט אַדער סחורה וואָס גייט דורך אין אַ געשעפֿט במשך פֿון אַ באַשטימטער צייט (יאָר, האַלב יאָר, קוואַרטאַל, חודש). סחורה־א׳ פֿון געשעפֿט. געלט־א׳ פֿון אונטערנעמונג. מאָכן אַ גרויסן (קליינעם) א׳. „קויפֿן אונ׳ פֿר קויפֿן, האַנדלין אונ׳ וואַנדלין, וועקסלן אונ׳ אום זעצין, גוועלט״, אליהו בר׳ ליזר קוטנים, תּלמיד צחקן מוסרי, אַמשט 1692–1698. „נאָר דער גרויסער א׳ ברענגט מער געוינסן וויי וויניק ליינן מיט פֿאַר־דינסט״, קמ, 1864, № 34. א׳־רשימה. א׳־ליסט(ע). א׳־קאַפּיטאַל. א׳־מיטלען. א׳־ש ט ײַ ע ר — שטײַער וואָס מע נעמט לויטן א׳ פֿון אַ געשעפֿט. „[אַפּשאַפֿן] דעם א׳־שטײַער, וואָס איז אַן איבערבליבענעניש פֿון די אינפֿלאַציע־יאָרן״, רעדע פֿון דעפּ׳ איגנאַצי יעגער אויף דעם פּלע־נום פֿון דער סיים־זיצונג, לבוב 1932.

אומזאָרג — די, ־ן. היפּוך פֿון זאָרג, אַנזאָר־געוודיקייט. „פֿריוואַלע א״, י. העשעלעס, צוק, 1964, VII–VIII.

אומזאָרגן זיך — אוטו. זאָרג זיך אום, זיך ~גענזאָרגט. אַ לענגערע צייט (אַדער אין אַ שטאַרקערער מאָס) זיך זאָרגן. א׳ זיך וועגן די קינדער וואָס שרײַבן ניט.

אומזאָרגעוודיק — אַדי. וואָס איז אָן זאָרג (בפֿרט באַמיאונג); אומבאַקימערט. וואָס בטבע האָט עס ניט קיין זאָרג. באַצײַכן זיך צו עפּעס א׳. „איז בטבע שפּראַך־א׳ און עס פֿעלט אים לחלוטין די ווירטואָזיטעט פֿון טרייבערן דאָס שפּראַך־פֿליש״, ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור. ־יקייט — אָן אָפּגעלאָזנקייט, אָן אומ־אָפּגעהיטקייט, אָן א׳.

אומזגראָבנע — אַדי. ניט־געשיקט; ניט־אַק־ראָבנ(נע). א׳ באָועגונגען. טאָן עפּעס א׳. ־קייט.

אומזויבער — אַדי. 1. ניט־ריין. „דיא לײַט וואש פֿירן זיך אימער מיט אום זויבירי קלייַדר״, עיון, גג/ב. „ער זאגט, דוא זאָלשט מײַן הויז מײַדן דוא זאָלשט מײַן הויז ניט און זויבר מאַכין״, ‚בחורים־ליד׳, פּפֿדמ 1750 [ייבל XIII]. „אונ׳ ער שערט זיך אפּ די האר...אונ׳ טעט שלעכטי אום זוברי קלייַדר אן״, יוסיפֿון, פֿיור־דא 1764. „דיא העגט פֿון ר׳ יודא דיא ווארין מלוכלכות אום זויבר״, נצו, דברים, לג/ד.

2. מאָראַליש אומריין; ניט־ערלעך. א׳ע מעשׂים. א׳ע מיטלען. 3. פֿאַרזינדיקט, אײַנגע־ריכט אין (מיט) עבֿירות. „וען נון דער מענש זינדיגט איין גאנץ יאר אונ׳ איז און זויבר מענש (מטונף) מיט עבֿירות״, ספֿר המנהגים, אַמשט 1723, לה/ב. „רשע — דער דא האט פֿאַר זײַנם הערן קיין מורא...זײַן טייל אָזו און זויבר״, ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. ־לעך — פּקפּ. אָן א׳ צימער.

אומזויבערקייט — די (דאָס), ־ן. אייגג־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן (מאָכן) אומזויבער. „אבער זונשט פֿיל אונ׳ זויבערקייט ליגן בײַא אַנדרי וויבר אונ׳ גין מיט אייטיל ליגן״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, כג, 14. „איין טייל וויבר פֿלעגן אויש צו פֿליסן איין אום זויבערקייט אונ׳ זיא מיינן דאש ווער איר סדר״, ר׳ משה הרופֿא מקי״ק מעזריטש הסמוך לבריסק, ירושת משה, [ווילנ׳ הרמרשדאָרף] 1677. „זעלכי גופֿות האבין זיא גיהאט בשעת מתן־תורה...דז קיין אום זויבר־קייט מצד הרע איז אן זיא ניט גבליבן״, נצו, במדבר, יב/א. „די און זויבערקייט פֿון די טע־טיר פֿון שטאט ציון, כלומר איר עבֿירות״, סהמ, ישעיה, ד, 2. „אונ׳ [זײַן וויבֿ] הט אים... אן גקליידט אונ׳ אפּ גוואַשין זײַן און זובר־קייט״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. „א׳ פֿון דער הויט שפּילט אַ גרויסע ראָל אין פֿאַרשפּרייטן אַזעלכע קראַנקייטן״, דר׳ י. איפּ, פֿגעז, פֿאַריז 1949, № 4.

אומזויעמען — טרוו. זוים אום, ~געזויעמט. אַרומזויעמען, מאַכן אַ זוים אַרום און אַרום. א׳ אַ לײַלעך. ־ונג.

אומזויפֿן — אוטו. זויף אום, ~געזויפֿט (זן ~געזויפֿן). זויפֿן, שיפּורן אַ לענגערע צייט. א׳ אין שענקען. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומזוכן — טרוו. זוך אום, ~געזוכט. 1. זוכן אַ לענגערע צייט. „כ׳האָר ריידן פֿון סודות אומ־אַנטפּלעקטע, וואָס מענטשן זוכן אום און שטאַרבן ניט־געזעהן״, ב. לאָפּין, צייכנס. 2. זו־כן אין פֿאַרשיידענע ערטער. „אַזאַ איז ניטאָ, מע זאָל די וועלט א״, ממוס, פּריזיוו. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומזומ(ז)ען — אוטו. זומ(ז)ע אום, ~געזומ־(ז)עט. פּפּ: ~זשומ(זש)ען. אַנאַם. אַ לענ־גערע צייט (אַדער אין פֿאַרשיידענע ערטער) זומען, זשומען. א׳ ווי בינען. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומזונמט — אַדי. אַרכ. מיט. קורלאַנד, זאַמעט. *Mhd*: ummesunst. דזוו אומזיסט (←). „דער זײַן גיזעלן אום זונשט ערבטן לוסט אונ׳ גיבט אים זײַן לון ניכט״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, כב, 13. „אונ׳ ווארום זאָלשטו זינדיגן...צו טיטן דוד אום זונשט״, סהמ, שמואל א׳, יט, 5. „אייערש ל[אַ]נג אוישן בלײַבן ניט גאָר אום זונשט ווער״, פֿראָגב, 30. „א׳ איז דער טויט, אָבער ער קאָסט דאָס לעבן״, סענדלאָו, 757. „מחלל שבת זײַן א״, טענדלאָו, 75. „דאז ווער וויגציג כּבֿוד גיוועזט, דש דאז גיהגום און דאז גן עדן זאָלט אום זונשט זײַן בישאָפֿן גיוואָרן״, לטו, א/א. „ער וועט האָבן חכמה און תּורה און זילבער א״, צור, הפּטרת נת.

אומזיג — דער, ־ן, נעאָל. ימ. זיג וואָס קאָסט דעם זיגער צו טײַער. „נאָך אַזאַ א׳ — און מיר וועלן אַראָפּ פֿון מאַרק״.

אומזיגלען — טרוו. ־גל אום, ~געזיגלט. 1. אַרומזיגלען פֿון אַלע זײַטן. א׳ אַ פּאַקעט. 2. איבערזיגלען. א׳ וויטל דער פֿרײַערדיקער זיגל איז ניט קאַנטיק.

אומזידלונג — די, ־ען. פֿראָצעס אַדער רע־זולטאַט פֿון אומזידלען (← בז). א׳־קאַמיסאַר = דײַטשער באַאַמטער וואָס האָט אָנגעפֿירט די ליקווידאַציע פֿון אַ געטאָ.

אומזידלען — טרוו. ־דל אום, ~געזידלט. אויך מיט ז י ך. 1. דטשמ. [אַרײַן אין פּאָלק־שפּראַך אונטער די נאָציס. אין אַנדערע פֿאַר־בינדונגען נר.] איבערטראַנספּאָרטירן פֿון איין וואוינאָרט אויף אַן אַנדערן. א׳ פֿון גרויס־געטאָ אין קליין־געטאָ. 2. אַרכ. אײַנוואַלגערן. „גלײַך אז איין גילדן נאז בן[אַ]נד אן דער נאז פֿון חזיר דא בשמירט דש חזיר אונ׳ זידלטש אין אש אום, אַזו אויך איז איין שינה פֿרויא...״, סהמ, משלי, יא, 22.

אומזיוג — דער. מצ נב. ניט־געראָטענער, שלעכטער זיוג. „זיי האָבן שטענדיק זיך אַרומגעקריגט. ס׳איז ניט קיין זיוג מן השמים, נאָר אַן א׳ פֿון טײַוול״, רייד.

אומזיטלעך — אַדי. דטשמ. נר. אוממאַראַליש. א׳ע אויפֿפֿירונג. „אַן א׳ער, אַ פּראָלער, אַ יעזואיט, אַ נאַרניט״, ייל, דער פּריטשעפּע, אַדעס 1876. „אויף קיין פֿאַל קען מען ניט האַלטן פֿאַר א׳, ווען מאַן און ווײַב, אַפֿילו אויב זיי האָבן שוין דערוואַקסענע קינדער, האָבן נאָך קינדער״, פֿגעז, ווילנע 1925, № 3. ־קייט — „לעבן אומגעשטראָפֿט אין דער גרעסטער א׳״, יופֿאָל, 1884, № 49.

אומזיטן — די. אצ נב. ניט קיין פֿײַנע, שלעכטע מידות. לײַדן פֿון א׳, ניט קענען פֿאַרטראָגן א׳.

אומזיין — די, ־ן. נעאָל. זײַט גאָס וואָס האָט ניט־גראָדע נומערן. א׳ און גראָדזײַט. „אַלע גאָסן אויף מערב־זײַט פֿון זשעלאַזנען־גאָס] מיט [דער] א׳ פֿון כלאָדנע[־גאָס]״, ע. רינגעלבלום, ׳נאָטיצן׳ [בלעטער פֿאַר געשיכטע ו, 1948].

אומזיין — דאָס, מצ נב. ניט־זײַן, אומעקסיסטענץ. „וואַרצלען פֿונעם א׳ וואָס פֿירן צו דער ליבע״, ציײט, גש ו.

אומזיין, אום זײַן — אוטו. [אום וואַר] אַרכ. אויפֿהערן זײַן, זיך ענדיקן. „דא נון דיא אַכט טאגן אום ווארן, די דער מלך גיזעצט האט״, מב, מעשׂה קמג. „אוג׳ זוא האט ער גטאן אַלי טאג, ביז איין יאר אום ווארן״, שאר, לט/ב.

אומזיען — טרוו. זײַ אום, ־געזײַט. איבערזײַען, נאָכאַמאָל דורכזײַען, דורכלאָזן דורך אַ זײַער. א׳ מעד. א׳ די לאָקשן. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומזיכטבאָר — אַדי. דטשמ. נר. דזוו אומזיכטיק, אומזעאיק. „דער וואָס האָלט איר [= דאָס בילימעלע] אין האַנט, וועלט א׳, דאָס הייסט אַ רואה ואינו נראה״, אמד, די גײַסטער געשיכטען, ווילנע 1871. „ס׳טאָנצט די טויטע צווישן זיי מיט א׳ע טריט״, יהואש, ׳פּתחים טאָכטער׳. „א׳ע שטראָלן״, פֿגעז, ווילנע 1923, № 2 3. אַרכ **אומזיכבאָר**. „אוג׳ ער האט זיך ניט גקענט אום זיכבאָר מאַכן פֿאַר זײַן (תּליון) אוג׳ ער האט זיך ניט פֿון אים קענן בשערמן״, שאר, סט/ב. ־קייט.

אומזיכטיק — אַדי. וואָס מע קען ניט זען. א׳ע שטערן. „די X־שטראָלן גייען דורך דורך א׳ע קערפּערס״, פֿגעז, ווילנע 1923, № 2 3. „צווישן אונדז...איז געשטאַנען אַ מין א׳ע גראָבע וואַנט״, סאָוו צ׳ [נש, ישפ 3 (10)]. ־קייט.

אומזיכטן זיך — דזוו אומזען זיך. אַרכ. „דא זיכט דער מלך אום אויף דיא זיבעניציג לײַט דיא פֿר אים שטינין״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבד], אגרת בעלי חיים, העגא 1718.

אומזיכער — אַדי. 1. ניט־זיכער, ניט־פֿעסט, ניט־אַנטשלאָסן. גיין א׳, שטעלן א׳ע טריט. א׳ וויי אין וואַלד. גיין (וויי) אויף אַן א׳ער בריק. „האָב איך מיט אַן אין קול געענטפֿערט״, ישעיה בריאָנסקי, די ערשטע עבֿירה, פּעטערבורג 1887. „האָלב א׳, פּונקט ווי דורך אַ דרימל, וויזט אַ האַנט מיר אַן דעם ׳גוטן אָרט׳״, מר ו, נ״י 1908. „ער האָט אַנגעהויבן צו זאָגן ׳הנני׳, גייענדיק פֿון דער טיר מיט א׳ע טריט״, ש. ווינאָדאַ, פֿאָר, 1964 I 19. 2. אומפֿאַרלאָזלעך. אַן א׳ער פֿלאַן. „מאַכן אַן א׳ן מענטש פֿאַר אַן אַנפֿירער, איז ווי מאַכן אַ הונט פֿאַר אַ קצבֿ״, רייד. 3. ספּנותדיק. „ווי מעכט איר אַלײַנדיק רײַזן, דען איך וויים דאָס דאָ גאַנץ א׳ איז״, מעשׂה השם, לבוב תּרכ״ב. 4. ווי אַ סוב, אומזיכערקייט. „מחמת אוב׳ זכיר זײַנה מיר ווידר איין היים גיצויגין״, פּראָגב, 47. „ווי אַ ברענגראָן פֿאַרלויפֿט דער א׳ דײַן גאַנג״, סוצ, ידישע גאָס.

אומזיכערהייט — די (דאָס), ־ן. ← דזוו. „זײַן א׳ פֿיטערן מיט נײַע יסורים און פּײַן״, מר IV, נ״י 1908.

אומזיכערקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומזיכער. לעבן אין א׳. „אַן אייביקע מורא פֿאַר דער א׳ און דער אומפֿאַרוואָרצלטקייט פֿון דעם זײַן״, קאָר ו. „שטערונגען אין די באַוועגונגען...א׳, אומגעשיקטקייט...״, פֿגעז, ווילנע 1927, № 11־12.

אומזילבערן — ־ער אום, ־געזילבערט. טרוו — באַזילבערן, אַרומזילבערן. איבערזילבערן. א׳ אַ באַשטעק. אוטו — נעאָל. כסדר אַדער אַ לעגגערע צײַט שטיגען (אויסזען) ווי זילבער. „עס זילבערט אום די נאַכט, באַצויבערט און באַטרונקען״, אל iii. ־ונג.

אומזין — דער. מצ נב. *Mhd*: un-sin. 1. דזוו אומזינען ←. 2. דאָס וואָס איז אַן וויסן, בלא־יודעים, אַן אַ פּיוון. סהמ פֿאַר טײַטשט ׳כי בבלי דעת הכה׳ (יהושע, כ, 5): „דען אום זין ער האט געשלאגן״ [תי: „אַן אַ פּיוון״]. 3. אָפּדאַכטעניש, פֿאַרפֿירעניש. „דא דוכט [דער הונט] אין אים זין זײַן, אין דער וואָשׂר דען ווידר שײַן — איין אַנדר שטיק [פֿלייש] דא אונטן ליגן״, ספֿר משלים, פּפֿדם 1686.

אומזינבאָר — אַדי. דטשמ. נר. אומשׂכלדיק; אינסטינקטיוו. „א׳ע קראַפֿט״, ד. עדעלשטאַם, שריפֿטן, וואַרשע 1906.

אומזינגען — טרוו. זינג אום, ־געזונגען. זינגען אַ לענגערע צײַט. א׳ לידער טאָג ווי נאַכט. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומזינדיק — אַדי. וואָס איז אַן זינד, אַן עבֿירות. „ס׳האַרץ פֿון אַ שטערן א׳ און ריין״, סוצ, פּעסטונג. „די אומשולד פֿון די א׳ע״, מלך ראָוויטש, איק, ראש־השנה תּשכ״ד. ־יקייט.

אומזינדיקן — אוטו. ־דיק אום, ־געזינדיקט. זינדיקן אַ סך מאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ יאָרן לאַנג און דערנאָך וואַרפֿן שטיינער אויף אַן ערע.

אומזיניק — אַדי. 1. וואָס האָט ניט קיין זינען; זייער נאַריש, אַבסורד(יש). א׳ע רייד. „ווער זוכט דאָס דאָרטן צו וואַרפֿן אַ שאָטן / פֿון א׳ע רייד אויף מײַנע טאָטן?״, מר ו, נ״י 1908. „ס׳איז ניטאָ קיין מער א׳ע האַנדלונג צום שאַדן...פֿון געזונט״, פֿגעז, פּאַריז, 1949, № 10־11. סהמ פֿאַרטײַטשט ׳נעויתי׳ (תהלים, לח, 7): „איך בין וואַרן אונזיניג״.

2. וואָס איז אַ פֿאַרזען, אַ טעות, אַן אַ פּיוון. סהמ פֿאַרטײַטשט ׳מפּה נפֿש בשגגה׳ (יהושע, כ, 3): „דער דא שלאגט איין לײַב...אוֹן זיניג״ [תי: „דורך אַ פֿאַרזע״].

3. אַרכ. משוגע, וואָס איז ניט בײַם קלאָרן פֿאַרשטאַנד. „זי מיינטן ער ווער אונזניג גיוואַרן״, בּאַבוך, 176. מש אוֹן מלל פֿאַרטײַטשן ׳והיית משגע ממראה עיניך׳ (דברים, כח, 34): „אונזיניג״, „אוֹן זיניג״. „זיא האבן אַזוֹ דיא נביאים אוג׳ זיניק גיהיישׂן״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כט, 26. „פֿרייטאג האָט געמיינט אַז ער איז א׳ געווארן״, ראַבינזאָן קראזוע, וואַרשע 1874. אָפּט סוב. „צו זײַן איין בײַפֿעלער...איבר איטלכם אום זינדיגן [טעות־הדפֿוס, דאַרף זײַן אום זיניגן] אוג׳ דער דא גבֿיאות טוט זאגן״, סהמ, ירמיה, כט, 26 [תי: „איטלעכן משוגענעם״]. „דא לויפֿט דר מאַן אַלזו גשונדן הין אוג׳ ווידר אין די שאר פֿון די רומיים גלײַך ווי איין אונזניגר״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764.

אומזיניקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומזיניק. גרויס נאַרישקייט. אַבסורד(יש)קייט. „דש לידיג גין ברעגגט דען מענשן צו און זיניקייט״, מהמ, אַמשט 1722, קמח/א. „איך בין איין קינד פֿון זיבן יאר אוג׳ דוא בישׂט אַלט זיבנציג יאר, אוג איך שפּאָט איבר דײַן אום זיניגהייט״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. „צו וואָסערע געפֿערלעכע א׳ן מע קען זיך דערדעדן״, ב. שעפֿנער, פֿאָר, 1962 VI 23.

2. אַרכ. משוגעת. אב, שמות דברים, איזנע 1542: שגעון — „אונסיניקהייט״. מש פֿאַרטײַטשט ׳כפכה ה׳ בשגעון׳ (דברים, כח, 28): „מיט אונזיניקייט״. „ווען ער ווידר אום גיהיילט וירד פֿון זײַנר אונזיניקייט״, יוסיפֿון, אַמשט 1661. „מורדים אין זייער א׳ און שלעכטע געדאַנקען, האָבן זיך געשטאַרקט לעקור ממשלת השלום״, ברוך רידזונסקי, איבז פֿון ווילנער קהל, ׳הודעה על פּי פּקודת הקיסר יר״ה לעדת יהודים דגובערניעס ווילנא והוראָדנא ואָבלאַסט ביאַליסטאָק׳, ווילנע 1812.

אומזינען — דער. מצ נב. דאָס וואָס האָט ניט קיין זינען, איז אַבסורד, איז אינגאַנצן אומלאָגיש, איז אומפֿאַרשטענדלעך. אַזוי פֿאַרדרייען דעם צווייטנס ווערטער, עס זאָל זיך באַקומען אַן א׳. וואָס איז דער זינען פֿון אַזא א׳? „אויף אַזא אופֿן וועט ידיש אויסמײַדן דעם א׳ און די אומרעאַליסטישקייט פֿון דעם ׳קאַרעקטן׳ ענגליש, וואָס איז סטאַנדאַרדיזירט געוואָרן פֿון פּעדאַנטן אין 18. י״ה״, ישפ XVI, 1.

אומזינענדיק — אַדי. דזוו אומזיניק. „אוג׳ ער [= שאול]...פֿיל אום זיניגדיג דען גאַנצין טאג אוג׳ דיא גאַנצי נאַכט״, סהמ, שמואל א, נג/ב. ־ערהייט — אַדוו. אין מצב פֿון זײַן אַן אַ זינען. „ער פֿירט דיא ראט הארן (שולל) אונזינגדיגר הייט, דהיינו ווען גוט וויל איז ער זיא מבלבל אוג׳ דיא ריכטר פֿר נרט ער״, סהמ, איוב, יב, 17. [תי: „ער מאַכט אומגיין די יועצים באַנומענע״.]

אומזינקייט? — די. דזוו אומזיניקייט. סהמ פֿאַרטײַטשט ׳אַבה כל סוס בתמהון ורכבו בשגעון׳ (זכריה, יב 4): „ווייל איך שלאָגן איט־לכש פֿערד...מיט פֿר טומלונג, אויך זײַן רײַטער...[מיט] אומזינקייט״ [מעגלעך אַ טעות־הדפֿוס, ס׳פֿעלט אַ י נאָכן צווייטן נון].

אומזיסט — אדי. *Mhd*: umsüst. אַרכ. **אומזינסט**. 1. וואָס מע באַצאָלט ניט דער־פֿאַר, וואָס איז בחינם. „די זון שײַנט פֿאַר אַלע־מען (איטלעכן) א״, שוו. „א׳ טרינקט מען נאָר וואַסער״, שוו. „דאָס לעבן איז די גרעסטע מציאה — מע קריגט עס א״, שוו. „א׳ קושט מען נאָר די מזוזה״, שוו. „א׳ איז נאָר דער טויט, און דאָך קאָסט ער דאָס לעבן״, שוו. „ער וועט אויסטיילן ערד...קומט און נעמט ערד א״, א. ראַבאָי, אייגענע ערד. שב פֿאַרטײַטשט: חנם — „אום זיגשט״, יג/א. „ווען איך אין קענט אום זינשט ביקומן, זא ווישט איך קיין פֿארט צו ברענגען״, פּראָגב, 43.

2. זייער וואָלוול, וואָס איז אַ סך וווייניקער פֿון דעם אײַנגעשטעלטן מקח, ווערט. פֿאַרקויפֿן (פֿאַר) א׳, (פֿאַר) האַלב א׳. „א׳ קריגט מען נאָר מיסט״, שוו. „א׳ קען נאָר די קישקע אַרויס־קריכן״, שוו. „ווער עס ווייל טאָן אַ מצווה, מוז ער זען, עס זאָל ניט זײַן חלילה א׳ און אַן כּוח, נײַערט וועלדיק זײַן כּוח און זײַן פֿאַר־מעג״, נצ2, פּא/ד. „איך האָב געגעסן א׳ דאָס שענסטע, דאָס בעסטע פֿלייש, און די אַרעמע־לײַט האָבן געצאָלט טײַער און געגריזעט בײַ־נער״, ממוס, קליינמענטשעלע.

3. אומנייטיק, אומנוציק, איבעריק. א׳ע מ׳, אַרבעט, האַרעוואַניע, טרחה. „אַ קליינע סרחה און א׳ די טרחה״, שוו. „צום שפּיץ איז אַלדינג אַ הבל און אַ׳ער קלאָפּאַט״, מס, קהלת, תקע״ט, א, 14. „וואָס טויג מיר מעזיסטע עבֿירות״, מעיאָטאָ. „א׳ אונדזער וויינען, א׳ אונדזער קלאָגן״, לאָט, דאָס יודישע קינד. „שוא שקד שומר, איז א׳ די מי פֿון אַבי וועלכן שומר״, ממוס, ׳נשרפֿים׳. „ער מאַכט גאָר א׳ אַן גרויסע הוצאות״, ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע.

4. וואָס איז אַן אַ פּעולה, אַן אַ רעזולטאַט. „וען נייט אַ שנײַדער א׳? אַז ער פֿאַרגעסט צו מאַכן אַ קנײפּל״, פֿרש. „אַצינדערט קלינגט אין אַלע גאַסן אַז אונדזער אויסגאַנג איז געווען א׳״, פֿל. „און עש [קען] נאָך געמאַלט [זײַן] אַז זײַן מי זאָל זײַן א׳, כּלומר ער זאָל גאָר אין דעם וועג ניט פֿאַרדינען קיין געלט״, חה, ב, 194. „איך געם אַרויס...אַ פּעקעלע מיט שוועבעלעך, רײַב, רײַב...א׳, עס וויל ניט ברענען״, ממוס, פֿישקע. „וויפֿל האָבן זיך א׳ אונדזערע בעסערע מענטשן אויסגערעדט די גאָל״, ספּ, יידישער קאָלאָניסט. „יעדער מאַמע לויבט איר קינד, און א׳ דאָס לויבן״, פּרץ, לידער און פּאָעמען. *א׳ זיך פֿאַטשן, (גלעטן) אין בײַכל = אַן גרונט האַלטן אַז מע האָט עפּעס דערגרייכט.

5. ניט־פֿאַרדינט, וואָס עס קומט ניט. עסן א׳ ברויט. א׳ער עסער (פֿרעסער). א׳ העלפֿן עמעצן. א׳ גלייבן אין עפּעס. „און האָבן מיר געוואָלט צאָלן א׳, האָב איך ניט געוואָלט נעמען קיין געלט א״, נצ2, כט/ד. „אַן א׳ע קללה וועט נישט מקוים״, מס, משלי, תקע״ד, כו, 2. „דאָס באַשאַפֿענע פֿון אין וש [עקסיסטירט] מיט אַן אַן חסד״, תניא, 324. „ער איז ניט פֿון די לערער וואָס נעמען געלט א״, אר, ׳דער העברע־אישער לערער׳.

אומזיסט(ע) ג ע ל ט = ניט־פֿאַרדינט געלט. „פֿאַרוואָס קומט אים א׳ע געלט? אײַ, וואָס ער פֿאַרנאַרוועט זיך דערוויַיל און וויל זיך ניט אונטערשרײַבן...נישקשה איך וועל אים אַ קוועטש טאָן״, א. י. סאָפֿיר, חסאת הקהל, ווילנע תרמ״ח. אַבער: אויסגעבן (פֿאַרשוועגדן) א׳ געלט = וואָס מע דאַרף ניט אויסגעבן. „[דאָס בעטשערל] האָט ער געקויפֿט ניט חלילה דערפֿאַר וואָס ער איז אַ צעלאָזן יינגל און פֿאַרשוועגדט גלאַט א׳ געלט״, אר, ׳דאָס בעטשערל׳.

6. וואָס איז אַן אַ באַלוינונג אַדער אַן אַ שטראָף. „און פֿאַר דעם געווײַן וואָס זיי האָבן א׳ געווײַנט — האָסטו באַצאָלט צו זייערע קינ־דער״, איין נייע שס תּחנה, לתּשעה באָב, פּיע־טריקאָוו 1881. „ס׳זאָל די עשו״ס, גאָט, אַפֿלויפֿן ניט א׳ יענער טאָג, ווען ס׳הויז מײַנס איז גע־וואָרן וויסט״, ממוס, יודל.

7. וואָס מע האָט ניט געדאַרפֿט קריגן; וואָס קומט צופֿעליק. א׳ע פּעטש, קלעפּ. „וער האָט א׳ע בײַלן, וער האָט רויטע אויגן״, מס, משלי, תקע״ד, גג, 29.

8. וואָס איז אַן אַ (געוואָלטיקער) סיבה. „גאָט שטראָפֿט ניט א״, שוו. „וער עס ווערט א׳ ברוגז וועלט ווידער א׳ גוט״, שוו. „אַ פֿרײַנד קען מען זיך קויפֿן, אַ שׂונא קריגט מען א״, שוו. „קיין א׳ער שׂונא איז ניטאָ — מע באַצאָלט פֿאַר אים״, שוו. „אַ מאַמעס האָרץ וויינט ניט א״, ממוס, קליאָטשע. „א׳ זעצט זיך אַפֿילו קיין געשווויר (מכּה) אויף ניט״, שוו. „און דײַן טאָטע, מחמת זײַן גדלות, וויל ער אים הרגענען א״, נחב, ׳מעשׂה מבּערגיר והעני׳. „בוודאי איז דאָס א׳ ניט געווען, אַז די יהודים האָבן ניט געקענט פּטור ווערן פֿון דעם ביטערן טויט״, מעשׂה אומן. „אוי, האט מיך גיבעטין איך זאָל מיט מײַנם וויַיב רידן. ער וואָלט עש ניט אום זישט בגערן״, ׳שו״ת הרמ״א׳, קראָקע 1640 [הש ו]. [מע האָט געפֿרעגט דעם דובֿבער מגיד: „רבי׳, איר האָלט אין איין שטראָפֿן יידן, און איר פֿאַרלאָזט נאָך, מ׳זאָל אײַך דער־פֿאַר באַצאָלן?״ האָט ער געענטפֿערט גלײַך אויף אַן ארט: „איך לערן זיך פֿון דעם אײ־בערשטן, ער שטראָפֿט אויך ניט קיינעם א״. וווש מיט בו]. „גאָט, וויסט וואָס דו טוסט, קיינעם שטראָפֿסטו ניט א״, פֿל.

9. וואָס איז ניט כּדאַי; לוינט זיך ניט. האָס ניט קיין זינען. א׳ זיך אַפּעסן דאָס האָרץ. א׳ זיך זאָרגן. „און א׳ האָבן מיר דעם חדר אויף די שולע פֿאַרביטן״, מ. חאַשקעס, לידער פֿונ׳ם הערצען, קראָקע 1888. „א פֿינצטערע אומענד־לעכקייט! אַ, שטומע אומפֿאַרשטענדלעכקייט! בלײַבט א׳ מײַן דענקען גאָר?״, מר ו, נ״י 1908.

אומזיסט׳ (און) אומנישט — אדוו (אויך אדי). דזוו אומזיסט, אָבער עמפֿאַטישער. „א־א׳ זיך געבלאָזן און זיך אויפֿגעשטויכן דאָס מיט דעם און דאָס מיט יענעם״, ממוס, קליאָטשע. „און מאַכן גאָר א׳ א׳, דעם גאַנצן גאָרטן צו קויט און צו מיסט״, ילג, שיחת־חולין, וואַרשע 1889. „עס איז געווען פֿײַנגלעך צו זען, ווי דער גרויסער פֿרץ פֿאַרטאַכלעוועט זײַן טײַערע ענער־גיע א׳ א׳ א״, מוק, פּרץ און דאָס יידישע טעאָטער. אַרומיאָגן זיך אַ גאַנצן טאָג א׳־א׳, „א׳־א׳ נאָר בלוט פֿאַרגאָסן״, בראָד, באַגיסטע־רונג. „א׳ א׳ א׳ איז אויפֿגעשרויפֿט געוואָרן דאָס פֿראַבלעם״, ב. ריוקין, אונדזערע פֿראָזאַיקער. „א׳ א׳ א׳ דערלויבן צו ציען פֿרנסה פֿון זײַנע פֿעלדער״, יוסף מאַרגאָשעס, עראינערונגען פֿון מײַן לעבן.

אומזיסטיק — אדי. דזוו אומזיסט (אַמאָל שוואַכער) מיט בב 3־8. „אָט די זײַנען פֿרעסער, א׳ע עסער״, י. ש. פּרענאָוויץ [מינפי II]. „רײַסט זיך אַדורך אַ האָגל פֿון שטיינער, וואָס פֿאַלן אויף דיר פֿון א׳ע שׂונאים״, מר IV, נ״י 1908. „אויפֿן פֿערד אין כּעס געוואָרן און אים מיט רוגז אַן א׳ע רוט אַראָפּגעלאָזן״, בערג, נאָך אַלעמען. „געטראַכט וועגן די עטלעכע א׳ע יאָר״, ברוך מילער, זאַמלונגען XII. „אין אַן א׳ן פֿאַר־זוך צו געפֿינען אַ גאַנצקייט״, קאָר I. „א׳ע שולד״, הל.

אומזיסטיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצבֿ פֿון זײַן אומזיסט(יק). „ער איז דורכגענומען געוואָרן מיט אַ געפֿיל פֿון א״, ב. ריוקין, אונדזערע פּראָזאַיקער.

אומזיסטיקן — טרוו. אומזיסטיק (?), אומ־זיסטיקט. נעאָל. אַרויסברענגען אומזיסט־אום־נישט; מאַכן עס זאָל זײַן אומזיסט. „דער ציר אונדזערער וועלט אומזיסטיקט, באַמיסטיקט, גראָבּ צוגעדעקט מיט פֿאַרגעסנקייט״, יג, 1956.

אומזיסטעהייט — אדוו. וועג עס איז (אַדער אין מצבֿ פֿון זײַן) אומזיסט. „שרײַבן [נאָר] הילף א׳ אַ גאַנצע נאַכט״, לאָפּין, צייכנס.

אומזיפֿן — טרוו. זיפֿ אום, ~גענזיפֿט. איבער־זיפֿן. א׳ מעל.

אומזיפֿען — ← אומזשיפֿען.

אומזיפֿצן — אוטוו. זיפֿץ אום, ~גענזיפֿצט. פּפּ: ~**זיפֿצען**. זיפֿצן אַ לענגערע צײַט. א׳ טאָג און נאַכט. ־ענישׂ.

אומזיצן — אוטוו. זיץ אום, בין ~גענזעסן. זיצן אַ לענגערע צײַט אַדער אַ צאָל מאָל. א׳ אין טורמעס.

אומזכות — [...סכום] דער. מצ נב. נעאָל. היפֿוך פֿון זכות. „עס איז אונדזער זכות...וואָס [עס] האָט זיך...לכתּחילה איינגעגעבן און אונ־דזער א׳ וואָס דערנאָך האָט זיך עס ניט אַזוי איינגעגעבן״, ב. ריוקין, אַ גלויבן פֿאַר אום־גלייביקע.

אומזעאיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט זען, א׳ער שטערן, א׳ע ליכט־כוואַליעס. ־יקייט.

אומזעבאַר — אדי. דטשמ. נר. ← דפֿון. „די א׳ע, אַבער דאָך אַזוי געפֿערלעכע שׂונאים פֿון דער מענטשהייט״, פֿנעז, פּאַריז 1949, № 10־11. „דער א׳ער וואָס קוקט אונדז אייביק אַן״, ר. זשיכלינסקי, שוויגנדיקע טירן. ־קייט.

אומזעגלען — ־גל אום, ~געזעגלט. אוטוו — זעגלען אַרום עפּעס. א׳ אַרום אַן אינדזל. אַקוזוו — אַ לענגערע צײַט פֿירן אַ זעגלשיף. א׳ אַ שיפֿל. א׳ דעם גאַנצן באַלטישן ים.

אומזעגן — טרוו. זעג אום, ~געזעגט. אַרום־זעגן. א׳ אַ קלאָץ.

אומזעמיק — אדי. וואָס זעטיקט ניט (ענגוג). א׳ע שפּײַז. ־יקייט — האַלטן אין איין עסן און לײַדן פֿון א׳.

אומזעלאָמיש — אדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ קנאַי, אַ פֿאַנאַטישן קעמפֿער. א׳ע פּשרות. ־קייט.

אומזעלבשטענדיק — אדי. פּפּ: **אום־**

זעלבסטשטענדיק — נר. וואָס איז ניט אינגאַנצן אומאָפהענגיק פֿון עפּעס אַדער עמעצן, וואָס האָט ניט איבער זיך די פֿולע דעה. זעלבסטשטענדיקע און א׳ע מלוכות. זײַן פֿוליריק און בלײַבן א׳. „באַפֿרײַען דעם יידישן אָן גײַסט פֿון זײַן פֿאַרשקלאַפֿונג צום...ספֿר״, ש. ראָזידאָוויטש, יובל XXI, 2. ־יקייט — „די פֿאַלשקייט פֿון די ריכטער, זייער א׳״, א. בונדאָווסקי, פֿאָליטישע פּראָצעסן, זשענעוו 1904. „אויפֿן סמך פֿון זייער גײַסטיקער א׳...באַשטימט געוואָרן צו פֿאַלגן אַנדערע״, ר. ראָקאָר, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949.

אומזעלטן — אַדי. ניט־זעלטן (אַבּער אויך ניט צו אָפֿט). א׳ענע דערשיינונגען. ־קייט.

אומזעליק — אַדי; אַרכ. אומגליקלעך. אָפּשטויסנדיק. „וואָרום זאָל איך אַלזו אונזעליג זײַן״, ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. „עז איז דיר איין שנד דז דו זאָלשט פֿראָגן נאָך איינע זאָלכן אין קינדז״, בראַנט. „וועז ער [=דער אָבֿל] אונטר נכרים גיט, אוי׳ די לײַט רידן צו אים: דו זיכשט אַזוי אום זעליג אויז...״, ש. פֿראַנק־פֿורט, ספֿר החיים, זולצבאַך תקנ״א. אויך סוב. ־יקייט — „דיא זיך פֿאַר קיינה קללה...פֿאַר קיינה און זעליגקייט און פֿאַר קיינן גזר דין פֿירכטן״, קאַלענבערג, לב בנים על אבותם, האַלע 1732.

אומזעלנעריש — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי בײַ אַ זעלנער, ווי מע ריכט זיך פֿון אַ זעלנער. א׳ע איידלקייט. א׳ער אויפֿפֿיר. ־קייט.

אומזעלעך — אַדי; נעג. דזוי אומזעאיק [וואָס איז אַ סך בעסער]. „— ערשטנס, איז קליין און א׳ בלויז איין אייגציק הייוון־קינדלעכל״, ע. אידרא, פֿון פֿעלד צום טיש, קיעוו 1928.

אומזען — טרוו. זע, זעען אום; ~גזעזען (~גע־זעען). 1. אַרומזען און אויסגעפֿינען. „ער האָט זיך זייער געשראָקן פֿאַר דעם סוחר, מחמת ער האָט אום גזעזען אַז [יענער] האָט זייער גרויס אַכזריות און כּעס אַקעגן אים״, נחבּ, מעשׂה מבּן מלך ובּן שפּחה. 2. אײַנזען. א׳ אַז מע האָט אָפּגעטאָן אַ נאַרישקייט.

אומזען זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. זיך אַרום־זען, אַרומקוקן זיך. זיך א׳ און דערזען, באַ־מערקן. „זיא וליהן [= פֿלײַען = אַנטלויפֿן] דאז זיא זיך ניט אום זעהן דען שרעקען איז אומג־טום״, מ. שערטלש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, מו, 5. „דא וואַרן זיך דיא ברידר אום זעהן אויף אַלי פֿיר זײַטן, דא זאגט יוסף: וואש זיכט איר אײַך אום״, צאינה, ויגש. „איך האָב מיך אַלי אַגין בליק אום גיזעהן נאך מײַן יַאַקב״, גה, 102. „איך בין אויש דעם שלאף אויף גיקומן, דא האָב איך מיך אום גיזעהן וויא ר׳ ראובֿן איז באַר הייבטיג גיזעשיין״, ׳שו״ת מהרש״ל, לובלין 1599 [השׂ ו]. „אלש איין מענש פֿאלט אוי׳, שטרבּ וואר קיינר דער זיך צו אים אום זאָל״, ר׳ יעקבֿ בר׳ מתּתיהו [איבּז], תּם וישר, פֿיורדא 1768. „איך וויל אויך אַרויסגיין מיך אומזען, טאָמער וועל איך געפֿינען באַקאַנטע קאָמיסי־נערן״, יא, שטערנטיכל.

2. זיך אַריינטירן, זיך באַטראַכטן (און קומען צו אַ מסקנא). זיך א׳ וואו מען איז אויף (האַלט אין) דער וועלט. „אַמאָל האָב איך מיך...אומגע־זען אַז גישט אַלעמאָל האָבן די גרינגע...אַ גוט געלייף״, מס, קהלת, ט, 11. „אײדער ער האָט באַווײַזן (בעקענט) זיך אומצוזען, איז שוין גע־שען״. „האָט מען זיך...גוט...אומגעזוען אײדער מע האָט איר געגעבן צו טרינקען די מים המאררים״, קמ, 1866, № 25. „וויִ פֿיל מער גיהערט ער זיך אום צו זעהן אום איין זיוג הגון צו זוכן״, לטז, קנב/ב. „און איידער מע האָט זיך אומגעזוען איז ער שוין אין דעם דאָרף געווען״, עט, משלים. „אי זיך דער קויניג רעכט אום זאַך, דא לאג ער אונטר דעם פּפֿערד הר נידן״, בבֿא־בוך, 156.

3. זוכן. א׳ זיך וועגן אַ כּלה, אַן אײדעם. א׳ זיך מכּוח אַ שטיקל פּרנסה.

4. קוקן. זיך אָפּט באַגעגענען. פּד. זיי זעען זיך אום יעדן טאָג.

5. אַרכ. לייגן אַכט; אַכטונג געבּן. זיך זאָרגן. זײַן אָפּגענומען. „ביז אינש צעהנט דור זאָל מן זיך אום זעהן, דעם גר זײַני קרובֿים ניט פֿיל טאָן פֿר שמעהן״, צוכט. „דיא פֿרויא...זאָל זיך זער אום נוך אירן ליבּן. דאָרום וואר זיא דרהיימן גיבליבּן״, ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. „ער זאָל זיך אום זעהן אום ענים אָדר צו זעהן בײַא חולאים מיט זיא אביר גוטש טאָן״, אריה ליב בר׳ יהודה זעליגמאָן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „יוסף הצדיק...האָט זײַן יצר־הרע איבערגעוועלטיקט און האָט זיך אויף איר ניט אומגעזען״, חבור יפֿה מהישועה, וואַרשע [1846?].

או׳מזע׳עוודיק — אַדי. 1. וואָס זעט ניט. בלינדע, א׳ע אויגן. 2. וואָס מע קען ניט זען; וואָס לאָזט ניט איבער קיין סימן. א׳ע טינט. „און די א׳ע רעזולטאַטן זענען בידי שמים״, א. רעגעלסאָן, נק, № 46. ־יקייט.

אומזעצן — טרוו. זעץ אום, ~גזעזעצט. 1. אי־בערזעצן פֿון איין אַרט אויף אַן אַנדער אַרט; פֿונדאָסנײַ פֿאַרפֿלאַנצן. א׳ די בוריקעס. 2. פֿונ־דאָסנײַ אויסזעצן. א׳ דעם אַנאָנס. 3. אַרכ. איבערזעצן פֿון איין שפּראַך אויף אַ צווייטער. יוסף מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774, פֿאַר־טײַטשט: „טראַנזלאַטירן...אום זעצן״. 4. אַרכ. צוריק אַרויפֿזעצן. „אוי׳ ער מאַכט אונטר טעניג זיא אוי׳ ער הולף דעם תּלמי אוי׳ ער זעצט אים ווידר אום אויף זײַן קיניגרײַך״, יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומזעצן זיך — ← דפֿוי. 1. דזוי אַרומזעצן זיך. א׳ זיך אַרום טיש, אַרום לערער. 2. אי־בערזעצן זיך, בײַטן די ערטער. „זעצט זיך אום, וועט זײַן באַקוועמער״. ־ענישׂ.

אומזשאָוערדיק — אַדי. היפּוך פֿון זשאַ־ווערדיק. וואָס ווערט ניט פֿאַרראַסט. „אַרויפֿצו־שטויסן אַן א׳ן שטאָף־סאַטעליט אין אַרבּיט״, טמז, 1963 IV 3. ־יקייט.

אומזשומען — אוטו. ־מע אום, ~געזשומעט. אָנאַמ. ← אומזום(ז)ען. זשומען אַ לענגערע צײַט. בינען זשומען אום. א׳ אין קאָפֿ מיט איבערקיק רייד. ־ענישׂ.

אומזשיפֿען — אוטו. ־פֿע אום, ~געזשיפֿעט. 1. שווער אָטעמען אַ לענגערע צײַט. 2. קוים־קוים לעבּן. „איר פֿרעגט ווי עס לעבט זיך — עס שלעפּט זיך; מע קריכט אַרום, מע זשיפֿעט אום״, רייד. ־ענישׂ.

אומזשל(י)אָקען — טרוו. ־קע אום, ~גע־זשל(י)אָקעט. אַ לענגערע צײַט זשל(י)אָקען, זויפֿן. א׳ בראַנפֿן פֿון פֿלאַש. ־ענישׂ.

אומזשעפֿרעוווען — טרוו. ־רעווע אום, ~גע־זשעפֿרעוועט. גיין איבער די הײַזער און א׳ נדבֿות. אַרומגיין און צונויפֿנעמען נדבֿות, מתּנות.

אומזשעניירט — אַדי. ניט־שעמעודיק; וואָס רעכענט זיך ניט מיט אײַנגעשטעלטע מידות אָדער מיט אַ צווייטנס באַקוועמלעכקייט. א׳ אַרײַנזאָגן. „מע קען א׳ אַרײַנקומען אין אַ בע־סערער...געזעלשאַפֿט...זיך אונטערהאַלטן״, צעד. „אויסרעדנדיק די ווערטער הויך, א׳...״, ווינטש VII, נ״ר 1927.

אומחבר — [...כאָוער] דער, ־ים. שלעכטער חבֿר; חבֿר וואָס מע האָט זיך צעקריגט מיט אים. אומפֿרײַנד. „איך וויים ניט פֿאַרוואָס ער איז מיר געווארן אַן א״, רייד.

אומחברותאדיק — [...כאָוורו׳סע...] אַדי. וואָס פּאַסט זיך ניט צו (אַרײַן) צו (אין) דער גרופּע, דעם קרײַז; אומגעזעלשאַפֿטלעך. א׳ע אויפֿ־פֿירונג. האַלטן זיך א׳. ־יקייט.

אומחבריש — [...כאָ׳ווערישׂ] אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ (פֿון) אַ חבֿר; וואָס איז ניט ווי מע ריכט זיך פֿון אַ חבֿר. א׳ און ניט־פֿאַרגינעריש. זײַן א׳ מיט אַ קאָלעגע. ־קייט.

אומחבֿרן זיך [...כאָ׳ווערן...] אוטו. חבֿר זיך אום, זיך ~געחבֿרט. אַ לענגערע צײַט פֿירן פֿרײַנדשאַפֿט, זײַן חבֿר. א׳ זיך מיט גלײַכגוט. א׳ זיך מיט אַ נחות־דרגא.

אומחבֿרשאַפֿט — די & דאָס, ־ן. מצב אַדער גרעפּל פֿון זײַן אומחבֿר(יש). די קנאה קומט פֿון א׳.

אומחוזקן — [...כוי׳זעקן] אוטו. חזק אום, ~געחוזקט. אַ לענגערע צײַט אָפּשפּאַנען, טרײַבן חוזק. א׳ פֿון אַ בעל־מום. א׳ פֿון דער גאַנצער וועלט.

אומחושימדיק — [...כושים...] אַדי. וואָס איז ניט געבונדן מיט די חושים, ווערט ניט אויפֿ־געמען פֿון זיי. דאָס א׳ע וויסן. ־קייט.

אומחושכן — [...כוי׳שעכן] אוטו. חושך אום, ~געחושכט. אַ לענגערע צײַט אָדער אין פֿאַר־שיידענע ערטער (אָפּ)פֿינצטערן. א׳ ווי אַ ערד־נער צוישן עם־הארצים. א׳ אין אַרעמקייט.

אומחזרן — [...כאָ׳זערן] טרוו. חזר אום, ~גע־חזרט. 1. איבערחזרן. זאָגן, טאָן ווידערמאָל. „דאז איז אלש אובן גישריבן...דארום בידארף איכש ניט ווידר אום צו חזרן״, לטז, יט/ב. „גייארט ער האָט אום גיחזרת דיא ריד...״, נצו, במדבּר, ט/ד. „עש איז אַהיים גיקומן פֿון רבי האט עש זײַן לערנן אום גיחזרת״, ר׳ עקיבֿא בער בר׳ יוסף, מעשׂי ה׳, פּפֿג 1796. 2. איינחזרן, איינלערנען. „דר פֿר געסט דיא תּורה...דער וויל ער איין עצל וואר אוי׳ האט ניט אום גיחזרת״, סהמ, משלי, כד, 31. „אוי׳ האט וועלן זײַן תּורה אום חזרן״, ספֿר מעשׂה ה׳, אמשט 1723, יז/ב. „דוא זאָלשט דיין לערנן אימר אום חזרן פֿון הינטן ביז פֿאָרן״, עיון,

נד/ב. „ער זאָל אים נאָך דרײַסיק טאָג מיט פֿרידן לאָזן, דאָס ער זײַן לערנען א׳ ווילן״, הרב אַבֿרהם עפֿשטיין, בּרך אַבֿרהם, לאַשצוב 1817.

אומחידושן זיך — [...כי׳דעשן...] אוטו. חידוש זיך אום, זיך ~געפֿינען חידושים. א׳ לערנערע צײַט זיך חידושן, זיך וואונדערן, זײַן אין התפּעלות. א׳ זיך איבער (פֿון) די נײַע המצאות.

אומחילופֿן — [...כי׳לעפֿן] טרוו. חילוף אום, ~געחילופֿט. עטלעכע מאָל (איבער)בײַטן, אויסבײַטן. א׳ אַ פּעלץ אויף אַ מאַנטל, אַ מאַנטל אויף אַ פּאָר הויזן און בלײַבן בײַ אָנוטשעס.

אומחינוך — [...כינער] דער, מצ נב. שלעכטער חינוך, אומפּאַסיקע דערציאונג. די קוריאָזן פֿון א׳. דער שאָדן פֿון א׳.

אומחכם — [...כאָכעם] דער, ־ים [...כאָכאָמים]. נאָר (אַ ביסל איידעלער). „אַזוינע א׳ים זענען די באַנקעט־גייערס פֿון יענער אַרגאַניזאַציע פֿאַרט ניט״, מ. שעכטער, יושפּ XIII, 1. ־דיק — אדי.

אומחכמהדיק — [...כאָ׳כמע...] אדי. וואָס איז אַן קלוגשאַפֿט. ריידן, האַנדלען א׳. ־יקייט.

אומחכמחן זיך — [...כאָכמען...] אוטו. חכמה זיך אום, זיך ~געחכמהט. פּפּ: ~חכמהנען זיך, נד. אַ לענגערע צײַט זאָגן ווערטלעך, אַרײַנזאָגן, זיך וויצלען. זיך א׳, זיך לאָזן וואוילגיין אויפֿן חשבון פֿון זײַנע מענטשן. ־ענישׂ.

אומחכמען זיך — [...כאָ׳כמען...] אוטו. חכם זיך אום, זיך ~געחכמט. איר. פֿלומרשט זײַן אַ חכם (בײַ פֿאַרשיידענע סיטואַציעס), אַרויס־ווײַזן אַז מען איז אַ קלוגיטשקער. „נאָר אַ שוטה חכמט זיך אום״, ריידל.

אומחן — [...כיין] דער, ־ען. 1. קליינע מדרגה פֿון אַנטיפּאַטיע; פֿון ווידערגעפֿיל. עס פֿאַלט אַן א׳, ווי אַ רעגן אַן אַ׳, אַרויסרופֿן א׳. „דער־פֿון איז אַרויסגעקומען, וואָס מע וואַרפֿט אַן א׳ אויף די מלאָכה״, צבי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואַזיע, וואַרשע 1906. „פֿאַרוואָס האָט זי דאָס אַבער אויף אים אַזוי אַן א׳ געוואַרפֿן? — פֿאַר־וואָס איז ער איר נישט געפֿעלן?״, עט, דער פֿעטער פֿון אַמעריקע, ווילנע 1925. „זי האָט געוואַרפֿן אַן א׳ אויף אַלע מאַנספּערזאָנען פֿון קליין ביז גרויס״, ספּ, ייִדישער קאָלאָניסט. „פֿאָלט בײַ אים אַן א׳ אויף עניני לא־טוב פֿון עולם״, תּניא, 372.

2. דאָס וואָס רופֿט אַרויס אומבאַפֿרידיקט־קייט, אַנטיפּאַטיע. „חן קאָסט ניט מער ווי א׳״, שו. „ער האָט ליב דעם מאָדנעם חן וואָס ליגט אין דער קונסט צו מאָלן א׳״, שנ, 1943. „כ׳האָב מקבל באהבה געווען אַלע שאַנד־און־שמאָכן און איך טו איצט מײַן א׳ זען אויף אַלע, אַלע זאָכן״, הל, אין טרעבלינקע....

אומחניפֿה — [...כניפֿע, ...כאָניפֿע] די, מצ נב. היפּוך פֿון חניפֿה. רעדן מיט באַקצייענער און מיט א׳.

אומחניפֿהדיק — אדי. ← דפֿוו. א׳ אַרײַנזאָגן. ־יקייט.

אומחניק — [...כייניק] אדי. סטוטש. וואָס האָט (פֿאַרמאָגט) ניט קיין חן; אומסימפּאַטיש. אַן א׳ אויסזען. א׳ע רייד.

אומחעוודיק — [...כעג..., ...כייג...] אדי. וואָס האָט ניט קיין ליבלעך אויסזען. א׳ אָבער קלוג. ־יקייט.

אומחנפֿע(נע)ן — [...כאָנפֿען] טרוו. חנפֿע אום, ~געחנפֿעט. חנפֿענען אַ לענגערע צײַט. חנפֿענען אַ צאָל מענטשן. א׳ אַ באַלעבאָס, זיך לעקן צו אים. א׳ אַלעמען, פֿון דעם פֿריִ ביז זײַן פֿערדיונג. ־פֿענישׂ.

אומחסד — [...כעסעד] דער. מצ נב. אומגעזאָ, אומלײַטזעליקייט; אומוואילגעזיגטקייט. „ער האָט אים אויפֿגענומען אָפּיציעל, שטיף און מיט א׳״, ימ.

אומחסידיש — [...כסידיש, ...כאָסידיש] אדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי בײַ (צווישן) חסידים אַדער איז ניט אין הספּם מיט חסידות. אַן א׳ע קאָלטקייט און אָפּגעשלאָסנקייט. אַן א׳ער אופֿן טראָכטן. ־קייט.

אומחקרנען זיך — [...כאָקרענען] אוטו. חקרן זיך אום, זיך ~געחקרנט. חקרנען זיך אַ לענגערע צײַט. א׳ זיך אַהין און אַהער און ניט קומען צו קיין אויספֿיר.

אומחריפֿות — [...כריפֿעס, ...כאָריפֿעס] די, ־ן. היפּוך פֿון חריפֿות. אַרויסווײַזן א׳. ־דיק — אדי. א׳ע רייד, מעשׂים. ־דיקייט.

אומחשבון — [...כעזשבן] דער, ־נות. (סוף־ריש). פֿאַלשער, שלעכטער חשבון. צוריקשיקן דעם א׳.

אומחשבונען — [...כעזשבענען] טרוו. חשבונען אום, ~געחשבונט. 1. איבערחשבונען, מאַכן דעם חשבון אויף אַן אַנדער אופֿן, אויפֿסנײַ. ס׳איז אַ טעות, לאָמיר א׳. 2. חשבונען אַ לענגערע צײַט. א׳ און ניט קענען פֿטור ווערן פֿון טעותן.

אומחשדימדיק — [...כשאָדעמ...] אדי. וואָס איז ניט אונטער אַ חשד; וואָס רופֿט ניט אַרויס קיין חשדים. א׳ע באַווײַזן, א׳ע רייד.

אומחשוב — [...כאָשעוו] אדי. וואָס איז ניט חשוב. אַן א׳ער מענטש. „געלט איז א׳, חשוב איז דער מענטש״, רייד. [אין קאָמפּאָזיטיון אויך: ...כעשעוו־].

אומחשובדיק — אדי. ← דפֿוו. וואָס איז ניט גענוג חשוב. אַן א׳ אויפֿפֿירן זיך. ס׳איז א׳ צו בעטן זיך בײַ אים. ־יקייט.

אומחשיבות — [...כ(א)שי׳וועס] די, ־ן. היפּוך פֿון חשיבות. „מורא...מסירה...געוואַלד...קאָנ־פֿאַרמיזם...די פֿיר זײַלן פֿון מענטשלעכער א״׳, ש. ביקל, טמז, 1954 II 12. „שטעקט ניט אין דעם מעסטן מיט אַן אַנדער לשון אַ מין א׳ צו יידיש?״, ימ, יושפּ XXIII, 3.

אומחשיבותדיק — אדי. וואָס האָט אין זיך ניט קיין חשיבות. „אין אַן אומקלאָרער און א׳ער שפּראַך״, ש. ביקל, טמז, 1962 I 12. ־יקייט.

אומחשק — [...כיישעק] דער. מצ נב. דאָס וואָס איז אַן חשק, אַן אַ באַגער. אַרבעטן מיט א׳, זיך אונטערפֿוילן. „ס׳האָט זיך אַרײַנגעמישט רב א׳״. „זיי ווערן געבוירן דווקא פֿונעם א׳ אַדער פֿון דער אוממיגלעכקייט איבערצוגעבן די איבערלעבונגען״, מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט.

אומטאָגטעגלעך — אדי. מאַרק וווב. וואָס קומט ניט פֿאַר, חזרט זיך ניט איבער יעדן טאָג; אויסערגעווייגלעך. א׳ע דערשײַנונג. ־קייט.

אומטאָדלאַפּט — אדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען (דאַרף) ניט טאָדלען.

אומטאָט — די, ־ן. דטשמ. שלעכטע טואונג, מיאוסע האַנדלונג.

אומטאָטואירן — טרוו. ־איר אום, ~טאָטו־אירט. איבערטאָטואירן, טאָטואירן אויפֿסנײַ. א׳ די ברוסט. ־ונג.

אומטאָטשען — טרוו. ־טשע אום, ~געטאָ־טשעט. 1. אַרומטאָטשען, אַרומשלײַפֿן. א׳ אַ גאַלקע. 2. איבערטאָטשען, איבערשלײַפֿן. א׳ אַ גאַלמעסער. ־ענישׂ.

אומטאָלאַנט — דער, ־ן. קנאַפּער טאָלאַנט; כּמו־טאָלאַנט. „און וואו געקינסטלטער א׳ פֿאַר־נעמט דעם אָרט פֿון טאָלאַנט״, ב. ריווקין, גרונט־טענדענצן....

אומטאָלאַנטירט — אדי. היפּוך פֿון טאָ־לאַנטירט. אַן א׳ער שרײַבער, קינסטלער אא. ־קייט.

אומטאָלאַפּען — אוטו. ־פּע אום, ~געטאָ־לאַפּעט. אויך מיט זיך. אומשלעפּן זיך, אומ־פֿלאָנטערן מיט די פֿיס.

אומטאָלירט — אדי. 1. ניט־טאָלירט, ניט אויסגעמישט (וועגן קאָרטן). אַן א׳ פּעשל קאָרטן. 2. איבערטאָלירט. ־ערהייט — אדוו, בד.

אומטאָלירן — טרוו. ־ליר אום, ~(גע)טאָ־לירט. איבערטאָלירן, איבערטאָשן, איבערמישן. א׳ קאָרטן. ־ונג.

אומ׳מטאָלעבעדיקייט — ־דע אום, ~(גע)טאָ־לעבענדעט. אוטו — 1. גיין הין און צוריק, אַן א צייל. א׳ איבער די גאַסן. 2. פֿלאָפּלען, כּסדר זיך צוריקקערנדיק צו דעם זעלביקן ענין. א׳ אַרום דעם אַלטן וויכוח. טרוו — במקום־וועריב פֿאַר אומקלאָפּן, אומקנאַקן אא. א׳ מיט אַ הע־מערל די זוילן פֿון אַלטע טרעטערס.

אומטאָלעבעדן זיך — אוטו. ← דפֿוו. אַרומשלעפּן זיך, אַרומגיין, אַרומפֿאָרן זיך. א׳ זיך מיט די לעצטע כּוחות. ־ענישׂ.

אומטאָלענטירט — אדי. 1. דזוו אומטאָ־לאַנטירט. 2. וואָס איז אַן קענטענישן פֿון אַ פֿאַך. אַן א׳ער שוסטער.

אומטאָלעפּעטשען — ← אומטאָלאַפּען.

אומ׳מטאָלעראַ׳נט — אדי. וואָס איז ניט סובֿל, פֿאַרטראָגט ניט עפּעס וואָס איז ניט־אייגנס (קוק, שטאַנדפּונקט, מיינונג אא, גרופּע, סביבֿה אא); וואָס דערלאָזט ניט גלײַכן וועלט, גלײַכע רעכט אַדער חשיבות פֿאַר אַן אַנדערש־גלייביקן, פֿאַר אַ גרופּע פֿון אַן אַנדער קרײַז אַדער מיט אַן אַנדער מיינונג. א׳ע מערהייט. „[זײַן] קריטעריום איז אַ בולט־פּאָליטישער, באַפֿעלערישער און א׳ער״, שנ, לעזער, דיכ־טער, קריטיקער II.

אומטאָלעראַנטקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומטאָלעראַנט. אַרויסווײַזן א׳ צו נאַציאָנאַלע מיעוטים. „וויזוז

אַרויס אַ פֿענאָמענאָלע א״, ג. אַראָנסאָן אין געשיכטע פֿון בונד II.

אוֹ'מטאָלעראַ'נץ — די, ־ן. מצב אַדער נטיה פֿון זײַן אומטאָלעראַנט, אומפֿאַעיק אַדער אומ־וויליק צו טאָלערירן. א׳ צו ײִדן, צו דער ײִדישער אמונה. א׳ צו אַן אַנדער פֿאַרטיי, צו אַ מיעוט. „א׳ און שׂנאה מצד דעם הערשנדיקן פֿאָלק צו אַלץ וואָס איז פֿאַרבונדן מיט ײִדן״, לל, איק, ר״ה תשכ״ד. „פֿאַראַן אַזעלכע מענטשן בײַ וועלכע אייער רופֿן אַרויס געוויסע סימנים פֿון א׳ וווי הויט־אויסשיטן״, פֿגעז, פֿאַרייז 1949, 8.

אומטאָלעריראַר — אַדי. דשמ. נר. ← דווה. „געשטראָפֿט געוואָרן מיט אַ לאַגע וואָס איז א״, טמז, 1963 II 19.

אומטאָלעריראַלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט טאָלערירן. א׳צ גרייזן, דע־פֿעקטן. א׳צ פֿראָפֿאַגאַנדע. ־קייט.

אומטאָלקעוועט — אוטו & טרוו. ־קעוועט אום, ~געטאָלקעוועט. אַ לעגגערע צײַט טאָלקעוועט, אַרומריידן. א׳ (וועגן) אַן ענין.

אומטאָן — דער, ~טענער. שלעכטער טאָן. טענער און א׳טענער.

אומטאָן — טרוו. טו אום, ~געטאָן. [פֿאַרמען ← אויסטאָן]. 1. טאָן פֿונסנײַ, איבערטאָן. א׳ אַן אַרבעט. 2. אַרומוויקלען, אײַנוויקלען. „אוג׳מן זאָל קיין קינד אום טראָגן נאַקיט...מן זאָל אין איין ווינדל אום טון אודר איבר דעקן״, בראַנט. מיט ז׳ך — זיך אָנקליידן אין אַנדערע קליידער אויף אַן אַנדער שטייגער. 3. צו נישט מאַכן, בטל מאַכן. א׳ וואָס מע האָט געטאָן.

אומטאָן זיך — אוטו. דזוו זיך אַרומטאָן, פֿאַרטיק ווערן. זיך א׳ מיט דער אַרבעט.

אומטאָנצן — טאָנץ אום, ~געטאָנצט. אוטו — 1. אַרומטאָנצן; אַרומשפּרינגען טאָנצנדיק. א׳ און זיך וועגן גאָרנישט ניט זאָרגן. 2. טאָנצן אַרום עפּעס אַדער עמעצן; וועלן געפֿעלן דורך באַדינען, קעכלען, חנפֿענען. א׳ אַרום דעם פּריץ וויִ אַרום דעם גאָלדענעם קאָלב. א׳ אַרום דער בת־יחידה. טרוו — טאָנצן אַ טאָנץ אַ לעגגערע צײַט. א׳ אָן אַן אויפֿהער אַ פֿריילעכע מאַזורקע. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אומטאָסעוועז — ← אומטאָשען.

אומטאָסקעז — טרוו. ־קע אום, ~געטאָסקעט. 1. שלעפּן אַ לעגגערע צײַט; שלעפּן אַהין און אַהער. א׳ שטיינער, קלעצער אא. 2. אַרומ־טראָגן מיט שווערקייטן. א׳ וואָסער אויף אַ קאָראָמיסלע אין די נגידישע הײַזער.

אומטאָסקען זיך — אוטו. ← דפֿוו. אַרום־פֿירן זיך, אַרומשלעפּן זיך, פּעיא. א׳ זיך מיט אַלע גאַסניוגעז. ־ענישׂ. ־ערי.

אומטאָפּטשען — ־טשע אום, ~געטאָפּטשעט. פֿפֿ: ~דאָפּטשען. אוטו — 1. אַ לעגגערע צײַט טאָפּטשען, טרעטן שווער. א׳ אין בלאָטע. אויך פֿיג. זיך האַלטן בײַ אַן אַלטער אַדער פֿאַלשער שיטה. 2. אומגיין, אַרומגיין אַן אַ באַזונדערן ציל. „וויפֿל האָב איך דאָ קינדוויז און יינגלווײז אומגעטאָפּטשעט״, א. קיפּניס, אונטערווועגנס. טרוו — אומטאָרפֿן און טרעטן מיט די פֿיס. א׳ אַ מענטשן אינעם געדרענג. ־ענישׂ. ־ערי.

אומטאָפּיען — טרוו. ־פּיע אום, ~געטאָפּיעט. סל. איבערשמעלצן. א׳ וואָקס.

אומטאָפֿן — טאָפֿ אום, ~געטאָפֿט. אוטו — 1. בײַם גיין אין דער פֿינצטער אויסשטרעקן פֿאָרויס די הענט. „און צעטומלט האָט ער אומ־געטאָפֿט אין טיפֿן חושך״, יהואש, הטאָוואָטע. 2. אויספֿרעגן בײַם וועלן זיך דערוויסן עפּעס וואָס איז אומקלאָר, ניט־באַקאַנט. „ער וויל עפּעס דערטאָפֿן, טאָפּט ער אום בײַ אונדז״. טרוו — 1. אַרומטאָפֿן. א׳ אַ סחורה פֿון אַלע זײַטן. 2. איבערטאָפֿן. וואוג. א׳ די מוידן.

אומטאָפֿען — ← אומטאָפּטשען.

אומטאָפֿעצירן — טרוו. ־ציר אום, ~(גע)־טאָפֿעצירט. איבערטאָפֿעצירן. א׳ וויַיך מעבל.

אומטאָקט — דער, ־ן. 1. אין מוזיק — דאָס וואָס שטימט ניט מיטן טאָקט. 2. דאָס וואָס איז ניט־טאַקטיש, ניט־געוואָג אָנשטענדיק, ניט־אָנגענומען. (דרום־אַפֿריקע, אויג׳, 1955). „באַ־וויזן פֿון גרויסן א׳ אין פֿאָליטישער ניט־רעספּעקט״, פֿאָר, 1961 I 27.

אומטאָקטיש — אַדי. וואָס שטימט ניט מיט גוטן טאַקט; אוממאָנירלעך, אומקאָרעקט, אום־אָנשטענדיק. „אָט אויף דער דאָזיקער טעמע האָט ער זיך צעלאָזן פֿון אָנהייב אַ ביסל טאַק־טיש און וואָס ווײַטער בייזער, א׳ער און באַ־לייידיקנדיקער״, מוק, מיינע באַגעגענישן, II. ־קייט — אַרויסווײַזן א׳ אין אַ געזעלשאַפֿט. „דאָס איז, מילד געראָטן, געווען אַן א׳ פֿון עקלהאַפֿטסטן מין״, טמז, 1965 I 26.

אומטאָקן — טרוו. טאָק אום, ~געטאָקט. 1. אַ לעגגערע צײַט טאָקן, הוביליווען. א׳ אַ באַל־וואָנקע. 2. אַרומטאָקן. א׳ פֿון אַלע זײַטן. 3. איבערטאָקן. א׳ אַ פּיסל פֿון אַ שטול.

אוֹ'מטאָקסירלעך — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט טאָקסירן. ← דווה. א׳ אייגנטום. א׳ע פֿראָדוקטן. ־קייט.

אומטאָקסירן — טרוו. ־סיר אום, ~געטאָק־סירט. 1. איבערשאַצן, אָפּשאַצן אויפֿנײַ. א׳ אַ הויז בײַם פֿאַרקויפֿן פֿון אונטערן האַמער. 2. אַרויפֿלייגן אַ נײַעם שטײַער, פֿאַרגרעסערן אַדער פֿאַרקלענערן דעם פֿרײַערדיקן שטײַער. א׳ די בעלי־בתּים.

אומטאַראַבאַנ(י)ען — אוטו. ־נ(י)ע אום, ~(גע)טאַראַבאַנ(י)עט. אויך: ~טאַראַבאַנ־וועז, לד. דזוו ~באַראַבאַנעוועז ←.

אומטאַראַראַמ(וע)ן — אוטו. ־מ(עוע) אום, ~געטאַראַראַמ(עוע)ט. 1. אַ לעגגערע צײַט קלאַפּן, לײַרמען, מאַכן אַ טאַראַראַם. א׳ דער קאָפּ זאָל דול ווערן. 2. במקום־וערב פֿאַרן טאָן עפּעס מיט אַ געטומל, אַ לײַרעם. א׳ בעת וואַלן.

אומטאָרנען — טרוו. טאָרן אום, ~געטאָרנט. אַרכ. ← אומדארנען. < *Fr*: tourner; *It*: tornare. איבערחזרן, לערנען אויפֿנײַ. „דײַן לערנען זולשׂטו שטעץ אום טארנין אבר חזרן, וועדט דיר הש״י ב״ה אַלש גוטש גורין״, עיון, ו/א.

אומטאָרעץ(וועז)ן — טרוו. ־ע(וע) אום, ~גע־טאָרעץ(וע)ט. וורר, אוקר, מג. פֿונדאָסנײַ אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן אויסגלײַכן (וואָגשאָלן אַדער צוויי זײַטן פֿון אַ קלייד). א׳ דער וואָג מיט שטיינער. א׳ דעם פֿאָרנט מיטן הינטן פֿון קליידל.

אומטאָרק(ק)ען — טרוו. ־ר(ק)ע אום, ~גע־טאָר(ק)עט. אומוואָרפֿן דורך אַ שטויס, אַדער אַוועקשטויסן. א׳ אַ בענקל.

אומטאָשן — טרוו. טאָש אום, ~געטאָשט. איבערטאָשן, טאָשן אַ לענגערע צײַט. א׳ די קאָרטן.

אומטאָשעוועז — טרוו. ־שעוע אום, ~גע־טאָשעוועט. 1. אומבײַטן, איבערשטעלן. א׳ די אַרבעטער. א׳ פֿאָלקן. 2. פֿר (קעלצער ג׳). אומבײַטן, איבערבײַטן סחורה. ← אויסטאָשע־ווען.

אומטובֿה — [...טויוע] די, ־בֿות. היפוך פֿון טובֿה (אַבער מילדער ווי רעה). באַצאָלן מיט אַן א׳ פֿאַר אַ טובֿה.

אומטובֿלען — [...טויולען] טרוו. טובֿל אום, ~געטובֿלט. פֿונדאָסנײַ, וויידער טובֿלען. א׳ די כלים, זיי זאָלן טאָקע זײַן כשר. אָפּט מיט ז׳ך. א׳ זיך אין מקווה.

אומטוגנט — די. מצ נב. אַרכ. חסרון. שלעכטע מידה. „איין קלוגר מענש...און טוגינט איבר הערין קאן״, משלי בלשון אַשכנז, פֿפֿדמ 1713. „ער פֿון יוגינט אן זיך צו פֿיל פֿרעשׂין האט גיוויגינט, אוי אַלזו אין דעם זעלביגן אוהן טו־גינט צו גינומן״, ׳מעשׂה...דבר פלא...מלוקט מספֿר כפּתור ופֿרח...׳, פֿיורדא 1723.

אומטויגבאַר — אַדי. דשמ. נר. אומטויגיק; אומטויגעוודיק. „אַזעלכע פֿרוון [זײַנען] אַנער־קענט געווארן פֿאַר אומפֿראַקטישע און א׳ע״, סאוו צ׳ [נש, ישפ, 3 (10)]. ־קייט.

אומטויגיק — אַדי. וואָס עס טויג ניט (פֿאַר אַ באַשטימטן צוועק אָדער בכלל ניט). א׳ער מאַטעריאַל. א׳ער מענטש. ־יקייט.

אומטויגלעך — אַדי. וואָס קען ניט טויגן; וואָס טויג סתּם ניט. „דער איבערגעבליבענער א׳ער פֿראָדוקט...וואָס די פֿלאַנצן האָבן ניט וואו צו פֿאַרוועגדן״, א. ש. זאָקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. „אין דורך אַ קראַנקייט א׳ גע־וואָרן״, לאיזע, דעם קעניגס געשעפֿטספֿערזאָר־גער, בוקאָרעשט [יאָר?]. „מע האָט אים גע־האַלטן פֿאַר...אַן א׳ן מענטש״, יג. ־קייט.

אומטויגנדיק — אַדי. וואָס טויג איצט ניט (אַדער קיינמאָל ניט). „איר מאַן...גאַנץ אומפֿע־איק (אומטויגנדיק) צו פֿירן אַ קרעצמע״, אמד, דער אונטערפֿענער רעקרוטל, ווילנע 1872.

אומטויגעוודיק — אַדי. וואָס איז ניט צוגע־פּאַסט; איז אומבאַהאַלפֿן. וואָס לויט דער נא־טור פֿון דער זאַך טויג עס ניט; וואָס דער כאַראַקטער פֿון דעם איז ניט צו טויגן. „ער טויג זיך ניט אויס אַ קאַץ אַן עק צו פֿאַרבינדן, ער איז אַן א׳ער״; „ליים איז א׳ וועג מע דאַרף צעמענט״, רייד.

־יקייט — „א׳ פֿאַר דעם הויכן פּאָסטן״, ש. ביקל, טמז, 1963 V 24. „אַ פּונקט פֿון סא־ציאַלער אַדער פֿיזישער א׳ (disability)״, יובל XXV.

אומטויגעניש — דאָס (די), ־ן. 1. אומטויגעוודיקער מענטש. טויגענישט, ׳טויגענישטס׳, אַן א׳ פֿון אַ בעל־מלאָכה, פֿון אַ גועזעל אא. 2. עפּעס וואָס איז אומטויגעוודיק. אַ שטיק א׳ אויפֿן מיסטקאָסטן אַרויסצוווּאַרפֿן.

אומטויט — דער. מצ נב. נעגל. מצב וועג ס׳עקסיסטירט נאָך ניט קיין לעבן. „ס׳איז טויט נאָך ניט געווען און אויך ניט א״, צ״יט, גש ו. „האָט דער, וואָס זײַן מאָכט איבער אונדז האָט געבלענדיקט, געסטראָשעט מיט א׳, די צײַט אונדז געשענדיקט״, לע, בײַם פֿוס פֿון בארג.

אומטוטשען — טרוו. ־טשע אום, ~־גע־טשעט. (אויס)קלאָפֿן פֿונדאָסנײַ אָדער אַ לעג־גערע צײַט. א׳ די קאָלדערע. ← אויסטוטשען. ־ענישׂ.

אומטוויש — דער, ־ן. אַקט פֿון אומטוישן. דוו אויסטוויש ←. „די צײַט איז צו אומרואיק... קאַטאַסטראָפֿאַל און אין כסדרדיקן א״, בצג, טמז, 1964 I 4.

אומטוישבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט איבערבײַטן, טוישן. „דאָס שיינע איז אייביק, א״, שג, דערציילערס און ראָמאַניסטן II.

אומטוישונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רע־זולטאַט פֿון אומטוישן. „צוישן די צוויי עקרא־נען איז צו באַמערקן אַן א׳ פֿון ליכטיקע און פֿינצטערע פּאַסן״, גוטס.

אומטוישיק — אַדי. וואָס מע קען ניט אום־טוישן. א׳ע סחורה.

אומטוישן — טרוו. טויש אום, ~־געטוישט. פּד. אויסבײַטן, איבערבײַטן, פֿאַרבײַטן. „וועל איך א׳ אויף אײַער איידעם מיט אײַער טאָכ־טער״, ל. יאָסעלאָוויץ, דער פֿאַרוואָגלטער (הגדוד), וילנע תר״ן. „האָט ער געוויס זײַן רעליגיאָן אומגעטוישט״, יצחק משה באָדער, היינריך, קראָקע 1893. „דורך אַ ספּעציעלן טי־פֿערן אָטמעמן...אויפֿצוויגען אונדזערע לונגען א׳ אַ סך מער לופֿט וויַ געווײַנלעך״, פֿגעז, פֿאַ־ריז 1949, № 5. ־עכיע. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אומטומלען — אוטו. ־מל אום, ~־געטומלט. אַ לענגערע צײַט מאַכן אַ טומל. א׳ אַזוי אַז דער מוח און דער דאַך הייבן זיך.

אומטומלען זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. אַ לענגערע צײַט טאָן אַן אַרבעט אומפֿאַקטיש, מיט אַ געטומל (ספּעצ אַ געזעלשאַפֿטלעכע אַר־בעט). א׳ זיך אין אַרגאַניזאַציע, קלוב אא. 2. אַ לענגערע צײַט זיך עוסקן בײַ עפּעס וואָס ס׳לוינט זיך ניט אָדער וואָס איז ניט־פּראַקטיש. א׳ זיך בײַ קהלשע זאַכן וואָס איז ניט מער ווי אַ יריד אויפֿן הימל. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומטון — ← אומטאָן, טרוו.

אומטונקען — טרוו. טונק אום, ~־געטונקען. פֿונדאָסנײַ, וויידער טונקען; איבערטונקען. א׳ גרעט אין בלויעכץ, סינקע. ־עכיע. ־ענישׂ.

אומטערי׳ — דאָס & די, ־ען. ניט־געראַ־טענע, שלעכטע טוערײַ. אַן א׳ וואָס ברענגט נאָר שאָדן.

אומטופֿען — אוטו. ־פֿע אום, ~־געטופֿעט. אַ לענגערע צײַט גיין קלאַפּנדיק מיט די פֿיס. א׳ אויף די טרעפּ. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומטושירן — טרוו. ־שיר אום, ~־(גע)טו־שירט. 1. אַרומצייכענען מיט טוש. א׳ אַ צייי־כענונג, אותיות. 2. איבערטושירן. א׳ אַ פֿאַטאַ־גראַפֿיע.

אומטיאָקען — אוטו. ־קע אום, ~־געטיאָ־קעט. אַ לענגערע צײַט שטיל אָדער גיך קלאַפּן. ס׳האַרץ טיאָקעט אום. ־ענישׂ.

אומט(י)אָפּקען — אוטו. ־קע אום, ~־גע־ט(י)אָפּקעט. פּפּ: ~־טאָפּטשען ←. אומגיין מיט שוועכע טריט. א׳ אין די טיפּע בלאָטעס. אויך מיט זיך. „טיאָפּקעט זיך אום אין די גרויסע שטיוול צום דאָקטער, צום גויאישן אַפּטייקער״, צבי הירשקאָן, ניט הינטער אַ פּלויט. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומטיטולירט — אַדי. 1. ניט־טיטולירט. שרײַבן א׳ ר׳ פֿײַוואוש בן פֿלעקל. 2. פֿאַר, ← דוווו.

אומטיטולירן — טרוו. ־ליר אום, ~־טיטולירט. טיטולירן אויף אַ נײַעם שטייגער. א׳ און אַנ־שטאָט מורינו ורבינו זאָגן חבר אָדער פֿרײַנד.

אומטיידערל — דאָס, ־ער. *Mhd*: untaetelîn. לז. פֿלעק, שפּרענקל, פּליאַמע. „אַ גנידּ וואָס האָט אויף זיך נישט אַן א׳ זאָל פֿון העלער הויט אַ צוואה שרײַבן!״, געגאָרטע וועלט, 1815? [סאָוו אויסגאָבע 1940]. „ניט לאָזן אויף זיי [די פֿרויען־צימער] קיין פּול, קיין א׳ פֿלאַן״, ייל, דאָס פּוילישע יינגל. ← אומטעדערל, אומטעדע־לע. [געווען באַקאַנט אין פּאַד, מג אין 19. י״ה; פֿאַרגעסן געווארן אין 20. י״ה.]

אומטיטלען — אוטו. ־טל אום, ~־געטיטלט. אַ לענגערע צײַט טיטלען, אָנווײַזן. א׳ אויף פּסוקים אין חומש. ־ענישׂ.

אומטיטשן — טרוו. טיטשט אום, ~־גע־טיטשט. טיטשן אָנדעדש, פֿאַרקערט. א׳ דעם גאַנצן מיין פֿון די רייד. ־ענישׂ.

אומטיילבאַר — אַדי. דטשמ. נר. אומטיילעוו־דיק. „מע קען דאָס כלל נישט פֿאַרמולירן, דאָס איז אַ גאַנצעס, א׳עס״, שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער וו. ־קייט — „מיר שטייען אויפֿן גרונט פֿון פּסיכאָאַמאַטישער גאַנצקייט, ד״ה אויף דער א׳ צוישן פֿיזישן און פּסיכישן אינעם מענטש״, פֿגעז, פֿאַריז 1949, № 12.

אומטייליק — אַדי. נעגל. דזוו אומטיילעוו־דיק. דער א׳ער זיבן. א׳ע איינסן. ־וקייטן.

אומטיילן — טרוו. טיל אום, ~־געטיילט. פֿונאַנדערטיילן (וועגן צדקה, קצבֿה אאָ), געבן יעדער איינעם זײַן חלק וויפֿל אים קומט. „נייארט בכל ע״ש [= ערבֿ שבת] זול איין שמשׂ גין אויף דיא קצבֿה, דז מן אום טיילט לצורך עניים מדי שבת בשבתו״, תקק. „דא ער נון גישטאַרבן וואר, דא הוט מן גיוואר גע־וואַרדן דז ערשׂ הוט אַנדרי [עניים] אום גי־טיילט״, לט׳, מד/ב. „זינשט אַז דוא גישריבן האסט מן זאל ה׳ זהו׳ פֿון דײַנט וועגין אויף י״ט [= יום־טובֿ] לאזין אום טיילן״, פֿראָגב, 35. „אוי׳ וועז איין מענש האָט פֿר זוימט צו קלויבן (מן), דא האט מן אום גיטיילט אַז מן צדקה אום טיילט״, צאינה, בשלח. ־עכיע. ־ערײַ.

אומטיילעוודיק — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט טיילן. אַן א׳ע צאָל. „נעמען דעם גאַנצן אויסדרוק וויַ איין אומצעגלידערלעכן, א׳ן פֿרעדיקאַט״, ימ, יושפּ, XVII. „אין איין און דער זעלביקער און א׳ער רעפּובליק דאַרף די שפּראַך זײַן איינע — האָט באַפֿוילן דער קאָמי־טעט פֿאַר עפֿנטלעכן וואויל״, ז. שניקאָווסקי, יובל XIV, 1־2. ־וקייטן.

אומטיין — טייַע אום, ~־געטייַעט. אוטו — בהדרגה צעגיין, צעשמאָלצן וועלן. דער שניי אין פֿעלד טייַעט אום. טרוו — מאַכן עס זאָל צעגיין, צעשמעלצן. א׳ דאָס איינ.

אומטיכטיק — אַדי. 1. אומטעטיק, אומאַק־טיוו. א׳ע אַדמיניסטראַציע. „וועלן ער שוין ווער איין פֿאַרפֿלוכטער נאָר און אונטיכטיק אין אַלן זאַכן״, אב, ׳פּאַריז און וויענע׳, וועראַנצ 1594. 2. ארכ. פֿאַרדאַרבן, זינדיק. „זאָלשט דען תּלמיד חכם צום בײַזן ניט חושד זײַן, וועז העשט אים גלײַך גיזעהן אין איין אום טיכדיג הויז גיאן אַרײַן״, עיון, יט/ב. מלכ פֿאַרטיטשט ׳וזבח משחת לאדני׳ (מלאכי, א, 14): „פֿר דארבין אָדר און טיכטיג״. ־וקייט — אַרויס־ווײַזן א׳ אויף דער נײַער שטעל. „לײַדן פֿון איר א׳ און אומגעשיקטקייט״, פֿאַר, 1964 XI 26.

אומטינטלען — טרוו. ־טל אום, ~־געטינטלט. 1. מיט טינט פֿאַרשמירן, פֿאַרפֿלעקן אין אַ צאָל ערטער. א׳ אַ בויגן פּאַפּיר. 2. שלעכט (אָנ)־שרײַבן, אָנטינטלען. א׳ אַ קאָמפּאָזיציע. א׳ אַ צײַטונג־רעדאַקטאָר. ־עכיע. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומטינקעוועט — טרוו. ־קעוועט אום, ~־גע־טינקעוועט. פּפּ: ~־טינקען. אַרומטינקעוועט, אַרומשמירן מיט טינק פֿון אַלע זײַטן. א׳ די וועגט.

אומטיפּ — דער, ־ן. ניט־גערעטענער טיפּ (אין אַ ליטעראַריש ווערק). טיפּן און א׳ן פֿונעם אַמא־ליק לעבן.

אומטיפּיש — אַדי. וואָס איז ניט־כאַראַקטע־ריסטיש. אַן א׳ער שטריך. א׳ע סיטואַציע. ־קייט.

אומטיף — אַדי. זז. היפֿוך פֿון טיף. „איז געווען צוויי־דימענסיאָנעל און א״, קאָר ו. ־קייט.

אומטיפֿן — אַדי. היפֿוך פֿון טיפֿזיניק. רייַדן אויבנאויפֿיק, א׳. ־וקייטן.

אומטיקען — טרוו. ־קע אום, ~־געטיקט. טל. 1. אַרומשטעקן, א׳ טיטשקעס [= לאַנגע, דינע שטעקנס] אויף די בייטן פֿאַר די פֿאַסאָליעס. 2. פּסדר אויסשטעלן אַ פֿינגער אין פּנים אַרײַן. זיך צעהיצן בײַ דער דיסקוסיע און א׳ אַלעמען אין די אויגן.

אומטיראַניש — אַדי. היפֿוך פֿון טיראַניש. „ער באַצויט זיך טיראַניש צו דער וועג און א׳ צו דער טאָכטער״, רייד. ־קייטן.

אומטלאַמאַטשען — טרוו. ־טשע אום, ~־גע־טלאַמאַטשעט. פּפּ: ~־טלומאַטשען, ~־טאָל־מאַטשען. טיטשן, איבערזעצן אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ אויף אַ פֿאַרשטענדלעכערן לשון. ־ענישׂ.

אומטלוקען זיך — אוטו. ־קע זיך אום, זיך ~־געטלוקעט. פּפּ: ~־טליקען זיך. וואול. האָבן סעקסולען פֿאַרקער מיט אַ צאָל מענער; טרײַבן זונות. א׳ זיך מיט אַלע גאַסניונגען.

אומטלִיען — אוטוו. טלִיע אום, ~געטלִיעט. אַ לענגערע צײַט טלִיען, צאָנקען. „די איבער־בלײַבן פֿון דער גרויסער שריפֿה האָבן נאָך אומגעטלִיעט אַ סך טעג".

אומטעאָטראַליש — אַדי. 1. וואָס איז ניט אַזוי ווי עס פֿאַדערט זיך אין טעאַטער, אויף דער בינע. א׳, מיטן רוקן צום עולם. 2. נאַטירלעך, ניט־געקינצלט. ריידן פֿשוט, א׳. ־קייט.

אומטעאָלאָגיש — אַדי. היפֿור פֿון טעאָלאָגיש. אַ קריטישער, אַן א׳ער אופֿן טראַכטן. ־קייט.

אומטעאָרעטיש — אַדי. וואָס איז ניט אויסגעהאַלטן, ניט אַרומגענומען מיט אַ טעאָריע. אַן א׳ שפּרינגען פֿון איין ענין צום צווייטן. ־קייט.

אומטע׳דעלע — דאָס, ־ך. שפּרענקעלע, שטויבעלע; פֿלעק. פּאָד. ← אומטיידערל. וועב אויבן.

אומטע׳דערל — פּפּ צו אומטיידערל ←. „דאָס האָט ער אַנטדעקט אַ הערעלע שטעקן אינעם ...מאַנטל, דאַרט — אַ שטויבעלע זיצן אויפֿן הוט צי אַן א׳ קלעבן צום שוך", נפֿ, יוּפֿאַ, 1939, 3. [משמעות, נפ האָט געגנומען דאָס וואָרט פֿון ליטעראַטור.]

אומטעותדיק — [...טאָעס...] אַדי. 1. וואָס איז אַן אַ טעות. א׳ער חשבון. 2. וואָס קען ניט מאַכן קיין טעות. דער א׳ער פֿירער. ־יקויט — „די דאָגמע וועגן דער א׳ פֿון פּויפּס", ש. ביקל, טמז, 1962 X 19.

או׳מטע׳טיק — אַדי. אומאַקטיוו. פֿאַרנעמען אַן אַמט און זיין א׳. „טאָרן] מיר ניט בלײַבן א׳ און לײַדן בײַ אונדזער לעצטן טאָג פֿון לעבן", אמד, בן פּדק, ווילנע 1865.

אומטעטיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומטעטיק. אַרויסוויזן א׳ בײַ אַן אַרבעט. „די פֿרײַווילִיקע מוסקלען געפֿינען זיך בעת מע שלאָפֿט כמעט אין אַ פֿולשטענדיקער א׳", דר׳ י. מערישאָן, הי׳גיענע.

אומטעכנאָלאָגיש — אַדי. וואָס איז ניט על־פּי די דערגרייכונגען פֿון טעכנאָלאָגיע. פּרימיטיוו און א׳. ־קייט.

אומטעכניש — אַדי. וואָס איז אַן דער הילף פֿון אַ מאַשין אַדער ניט לויט דער אײַנגעשטעלטער טעכניק. אַן א׳ע און דערפֿאַר אַ צו טײַערע פּראָדוקציע. ־קייט.

אומטעלעענדען (זיך) — ← אומטאָלעבענדען (זיך).

או׳מטעלעמע׳טשען — ־טשע אום, ~געטעלעמעטשעט. אוטוו — במקום־וועדע פֿאַר פֿלאַפֿלען, רעדן סתם אַזוי. א׳ און אַנדורען אַ מוח. טרוו — אַ לענגערע צײַט קלאַפּן מיט פֿויסטן, מיט כּוח. א׳ און אונטערהאַקן די לונגען.

אומטעלעמעטשען זיך — ← דפֿוו. 1. קזוו. זיך שלאָגן מיט פֿויסטן. 2. אַרומשלעפּן זיך. זיך א׳ איבער די גאַסן.

אומטעלעפֿען — אוטוו. ־פּע אום, ~געטעלעפּעט. אוקר, וורר. אומגיין מיט שוועכע טריט, קלאַפּנדיק. א׳ אין הויכע שטיוול איבערן צע־בראָכענעם ברוק.

אומטעם — [...טאָעם, ...טאָאָם] דער, ־ען. מיז, טענדלאָ. שלעכטער טעם; דאָס וואָס איז אומבאַטעמט.

אומטעמאַטיש — אַדי. 1. וואָס ס׳פֿעלט אין דעם די טעמע. א׳ וועדק. 2. וואָס איז אַוועק פֿון (ניט אויף) דער טעמע. ־קייט.

אומטעמיק — אַדי. ← אומטעם. נעגאָ. וואָס האָט ניט קיין גוטן טעם. א׳ע שפּײַזן. ־יקייט — אַן א׳ אין מויל.

אומטענדלען — אוטוו. ־דל אום, ~געטענדלט. זיך פֿאַרנעמען מיט טענדלערײַ. קויפֿן און פֿאַרקויפֿן אַלטוואָרג. א׳ און ניט פֿאַרדינען אויף וואָסער צו דער קאָשע. ־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

או׳מטענדענציע׳ז — אַדי. וואָס איז אַן אַ פּיוון. וואָס קען ניט קאָליע מאַכן, פֿאַרפֿירן מחמת אַ טענדענץ. א׳ע ליטעראַטור. א׳ע פֿאַרשונג. ־קייט — אַרויסוויזן א׳.

אומטענה — [...טײַנע] די, ־נות. שלעכטע, פֿאַלשע טענה (וואָס איז קיין די אינטערעסן פֿון דעם וואָס בערעגט זי אַרויס), מיט אַזאַ א׳ קען מען ניט געווינען.

אומטענמלען — ← אומטינטלען.

אומטענצלען — אוטוו. ־צל אום, ~געטענצלט. 1. טענצלען אַ לענגערע צײַט. 2. אַרומטענצלען. א׳ בײַ אײַנעם דעם גאַנצן הויף. 3. פּיג. באַדינען, חנפֿענען. א׳ אַרום אַ נגיד. ־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

אומטעפּטירלעך — אַדי. נעגאָ. וואָס מע קען ניט (עס לאָזט זיך ניט) טעפּטירן. א׳ע געפֿילן און נייגונגען. א׳ע כּשרונות. ־קייט.

אומטעפּען — טרוו. ־פּע אום, ~געטעפּעט. פּפּ: ~טשעפּען. 1. אַרומטעפּען. א׳ אַ קלאַץ, אַראָפּהאַקן די סענקעס (סוקעס). 2. טעפּען אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ שטעקן און מאַכן פֿון אים אַ שפּענדל.

או׳מטערימאַריע׳ל — אַדי. אויך: ־טאָריא׳ל. וואָס האָט ניט קיין טעריטאָריע. אַן א׳ פֿאָלק, אַן אַן אייגן לאַנד. ־קייט — „אונדזער לאַנגע א׳ איז ניט קיין ראַיה אַז מיר זײַנען ניט געווען קיין פֿאָלק".

אומטערכע(נע)ן — טרוו. ־כּע אום, ~געטערכעט. 1. אַ לענגערע צײַט שמירן, פּאָטשקען, טינטלען. א׳ די בלעטער פֿון העפֿט. 2. פּיג. איבערשמירן, איבערפֿאַרבן (גיך אַדער שלעכט). א׳ די וועגט. 3. ← אומטרחא(נע)ן.

אומטערמיניק — אַדי. וואָס האָט ניט קיין אַנגעווויזענעם אַדער קיין אָפּגערעדטן טערמין. א׳ער וועקסל, א׳ע הלוואה. א׳ע צושטעלונג. ־יקויט.

אומט(ע)רעלייקען, ־לײַקען — טרוו. ־קע אום, ~געט(ע)רעלייקט, (־לײַקט). אַ לענגערע צײַט זינגען צעצויגן אַדער ציטערדיק. שפּריזן איבער די צימערן און א׳ דאָס זעלבע־קע ניגונדל.

או׳מטראָגיק — אַדי. נעגאָ. וואָס מע קען אומטראָגן. א׳ע אַרטיקלען.

אומטראָגיש — אַדי. וואָס רופֿט ניט אַרויס קיין געפֿיל אַז עס איז טראָגיש (און אויך ניט קיין מיטגעפֿיל). „אין זייערע אומפֿרוכטבאַרע, א׳ע מאַטערנישן...איז...פֿאַראַן אַן אַנדזהערע־נישׁ", שנ, וועגן יודישע שרײַבער וו. ־קייט.

אומטראָגן — טרוו. טראָג אום, ~געטראָגן. 1. טראָגן אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ קינד אויף די הענט. „אוי, מן זאָל קיין קינד אום טראגן נאַקיט", בראַנט. (וועגן מלבושים) א׳ די יופּע פֿון דער חתונה בײַ צו דער קבֿורה. אַרכ אויך סתּם טראָגן. „דארטן בײַא דער סטאַליצייא איז איין יהודי אום קומן, ער האט שטיוולין אום גטראגן ...", ׳שו״ת מהרש״ל׳, לובלין 1599 [השׂ ו].

2. טראָגן איבער פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ עפּעס צו ווײַזן. „זיי האָבן אום גיטראָגין לעבע־דיקערהייט די קליינע קינדערלעך אויף דער שפּיז", מעשׂה אומן. „גערשלס אַ קונציק־אויס־געאַרבעטע פּאָר שיך פֿלעגט מען דענסטמאָל א׳ אין שטאָט אויף חידושים", בײַם דזינפּענר ו. „די פֿרילינג־ווינטן טראָגן אום די אַשן פֿון טרעבלינקע, דאָס פֿאַלן זיי אַצינד אָט דאָ אויף מײַנע העגט", רובּ, חורבן פּוילן.

3. אַרומטראָגן בײַם האַנדלען. א׳ אַ פּעקל סחורה. א׳ בייגל, עפּל, צעלניק אאַזוי.

4. פֿאַרשפּרייטן (וועגן נײַעס, רכילות אע). א׳ פֿליאָטקעס פֿון הויף צו הויף. „האָט מען...דעם פּזמון אויף די ציין אומגעטראָגן", קלמן סוביל איבז, דער דאָקטאָר מיט זײַן טאָכטער, לובלין 1894.

*א׳ אויף עמעצן אַ הארץ = זײַן אין כּעס אויף עמעצן אַ לענגערע צײַט. *א׳ אויף די הענט = האַלטן עמעצן אין גרויס כּבֿוד, זיך כּסדר איבערנעמען מיט עמעצן.

אומטראָגן זיך — אוטוו. ← דפֿוו. 1. אַ לענגערע צײַט האַלטן עפּעס ווערטפֿולס בײַ זיך, (אַרומגיין און עס ווײַזן). א׳ זיך (וויי) מיט אַ דימענט. איר, א׳ זיך ווי מיט אַ טאָרבע. *א׳ זיך ווי אַ הון מיט אַן איי = מאַכן לאַנגע הכנות; ב) זיך מאַכן וויכטיק איבער עפּעס אַ קלייניקײט.

2. דוה בפּ נאָר מיטן אַרויסהייבן דאָס אַרומ־טראָגן פֿון איין אָרט צום צווייטן. א׳ זיך מיטן פּאַק סחורה. *א׳ זיך ווי דער רבונו־של־עולם מיט דער תּורה = פֿירלייגן עפּעס טײַערס און ניט געפֿינען פֿאַר דעם קיין בעלנים. *א׳ זיך ווי אַבֿרהם אָבֿינו מיט דער מילה = איר, גראָבלען. כּסדר אַרויסשטעלן עפּעס ווי אַ באַזונדערן פֿאַר־דינסט. *זיך א׳ מיט דער באַמבּע = א) (ווילנע) אַרומטראָגן זיך מיט אַ גרויס פּעקל געלט; ב) פֿאַרשפּרייטן אַ סענסאַציע (דערעיקר אַזאַ וואָס קאָמפּראָמיטירט עמעצן). א׳ זיך ווי פֿרעהס טאָכטער מיט דער (בראָכ)שטול = זיך באַרי־מען מיט עפּעס אַז דאָס איז אייגנס[?] *זיך א׳ מיט אַ פּעקל = מיט אַ צרה, מיט עפּעס וואָס דריקט, איז אַ לאַסט. אויך: זײַן שוואַנגער (וועג דאָס איז ניט באַגערט). זיך א׳ ווי אַ קאַץ מיט אַ מויז, ווי אַ הונט מיט אַ ביין.

3. אַ לענגערע צײַט זײַן באַהערשט פֿון אַ געפֿיל אַדער געדאַנק. זיך א׳ מיט פֿאַראיבלט, מיט טענות צו דער וועלט, מיט איבעריקע פֿאַר־דראָסן, מיט עגמת־נפֿשן אע. זיך א׳ מיט גרויסע פֿלענער, נײַע פּראָיעקטן אע.

4. אײַלן זיך שטאַרק, לויפֿן, פֿאָרן אײַ אויף אַ ווילדן שטייגער. א׳ זיך אויף צעפֿאַליעטע פֿערד. א׳ זיך ווי אַ ניט־גוטער. א׳ זיך ווי אַ ווינט, ווי אַ שטורעמוינט, ווי אַ וויכער.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע) — „אַ מאַרק־יידענע, אַ סוחרטיקע, אַ געבעק־א׳ערקע", אמד, דבֿרי יושר, ווילנע 1863. ־ערי.

אומטראָגעדיק — אַדי. וואָס שוואַנגערט ניט. „אַ יידּ מיט אַלע ברכות: מיט אַ טראָגעדיקער טאָכטער אָן אַ רינגעלע און מיט אָן א׳ער שנור וואָס וויל אַ ינגעלע", וועטל.

אוֹ׳מטראָ׳געוודיק — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט אומטראָגן (פֿרגל אומטראָגיק). אָן א׳ע משׂא. 2. וואָס מע קען ניט טראָגן (וויגל צעריסן, אָפּ־געטראָגן). א׳ע מלבושים. 3. וואָס ברענגט ניט אַרײַן קיין הכנסה. אָן א׳ געשעפֿט. ־יקייט.

אוֹ׳מטראָ׳ריציאָנע׳ל — אַדי. וואָס איז ניט לויט טראָריציע. זײַן מאַדערן, א׳ ע׳ע אינפֿירע־נישן. ־קייט — „א׳ איז קיין נאָווינע ניט אין דעם אויסלייג פֿון אַלע שפּראַכן...איידער עס ווערן אײַנגעשטעלט נאָרמעס", מוז, יושפ XIX.

אומטראָבט — די. מצ נב. מוטערטראָבט מיט אָן אָרגאַנישן דעפֿעקט. „זי איז פֿאַרשאָלטן מיט אָן א׳, זי האָט שוין דרײַ מאָל געמפּילט", רייד.

אומטראָבט — דער, ־ן. אומפּאַסיקע קליידונג (וואָס איז שלעכט, צעריסן). סאַרא מאָדנער א׳.

אוֹ׳מטראָ׳כטיק — אַדי. אַרכ. פּפּ: ~טריעכ־טיק. אומפּאָעאיק צו האָבן קינדער; סטעריל. מלל פֿאַרטײַטשט ׳עקר ועקרה׳ (דבֿרים, ז, 14): „אונטערכטיג".

אוֹ׳מטראָ׳כטלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט (בא)טראָכטן, ניט באַגעמען דורך טראָכטן. „דערווײַל איז עס אָפֿילו אומדענקבאַר (גוטע יידיש־רייד־ער היסן אונדז זאָגן: א׳)", א. יאָקובזאָן, פֿאָר 1963 VI 16. ־קייט.

אומטראָבטן — אוטוו. טראָבט אום, ~גע־טראָבט. איבערטראָבטן. טראָבטן פֿונדאָסנײַ וועגן דעם זעלביקן ענין. א׳ אַהין און אַהער וועגן אַ וויכטיקן ענין. ־ענישׂ — נאָגנדיקע א׳ן.

אומטראָבטער — דער, ־ס. עקר, ווער עס קען ניט האָבן קיין קינדער. באַר התּורה פֿאַר־טײַטשט אָזוי דאָס וואָרט עקר (דבֿרים, ז, 14).

אומטראָבטערין — די, ־ס. עקרה. באַר התּורה פֿאַרטײַטשט אָזוי דאָס וואָרט עקרה (ישעיה, נד, 1). „א פֿרוי אָן א׳ דאָס געוווינט קיין קינדער", צור, הפֿטרת נח. „אָז יצחק איז אַלט געווען 59 יאָר, איז זײַן ווײַב רבֿקה נאָך געווען אָן א׳", ספֿר הישר, תּולדות, וואַרשע 1859. „וי אָן א׳ בין איך פֿאַרשפּאָט", אפֿא, יעקבֿ געצעלטן. „און אַרומגעטאָפּט אירע לענדן און בריסטן צו זען, צי זי איז ניט קיין א׳", באַש, שטן פֿון גאַריי. „ער לאָזט זיצן די א׳ אין הויז", נ. גראָס איבז, תּהלים, קיג, 9.

אומטראָבקען — אוטוו. ־קע אום, ~גע־טראָבקט. איבערטראָבקען. טראָבקען פֿונדאָסנײַ. ־ענישׂ.

אומטראָבקען — אוטוו. ־קע אום, ~גע־טראָבקט. א׳ ווערטער, וואָס מיט די קלאַנגען טראָלאַלאַ. דזוו אומט(ע)רעלייקען ←.

אומטראָמבען — ־בע אום, ~גע־טראָמבעט. טרוו — אַ לענגערע צײַט שפּילן אויף אַ טראָמ־בע. א׳ אַ מיליטערישן מאַרש. אוטוו — במקום־ווערב אַרויסצוברענגען כלערליי גראָבע, מגושמ־דיקע קלאַנגען. א׳ מיט דער נאָז.

אומטראָמפּלען — אוטוו. ־פּל אום, ~גע־טראָמפּלט. אומגיין מיט שווערע (אָדער גיכע) טריט. א׳ אין גאָרטן און צעטרעטן די פֿלאַנצן. ־ענישׂ.

או׳מטראָ׳נזיטיוו — אַדי. ניט־טראַנזיטיוו. א׳ער ווערב — אַזאַ וואָס זײַן טואונג גייט ניט אַריבער דירעקט אויף אַ צווייטער פֿערזאָן אָדער זאַך, וואָס קען ניט האָבן נאָך זיך קיין שטאַרק באַהערשטן אַקוזאַטיוו אָדער וואָס קען ניט האָבן נאָך זיך קיין דירעקטן אָביעקט, וואָס ווערט בײַ דער פּאַסיוויער זאַך־קאָנסטרוקציע מגולגל אין דעם סוביעקט. אין אונדזער וועב די קירצונג — אוטוו. ־קייט — אַ סימן פֿון א׳.

אומטראָנסליטעריירט — אַדי. וואָס איז ניט איבערגעשריבן מיט אותיות פֿון אַן אַנדער אַלפֿאַבעט (געווײַנלעך פֿון אלף־בית אויף לאַ־טײַנישע אותיות). „זיי קענען ניט לייענען דעם אין טעקסט". ־קייט.

אומטראָנספּאָרטירט — אַדי. 1. פּאַר אומ־טראָנספּאָרטירן, ← דזוו. 2. ניט איבערגע־שיקט. „די א׳ע סחורה בלײַבט אין לאַגער".

אומטראָנספּאָרטירן — טרוו. ־טיר אום, ~טראָנספּאָרטירט. איבערטראָנספּאָרטירן, אי־בערשיקן. א׳ סחורה.

אומטראָנספּאָרמירט — אַדי. וואָס איז גע־בליבן בײַ דער פֿאָרעם אָדער דעם תּוך פֿון פֿריער. א׳ער, פֿאָרעקשנטער כאַראַקטער. א׳ע אַלטע מאָדעלן. ־קייט.

אומטראָנסקריבירט — אַדי. ׳ניט איבער־געשריבן׳. 1. וואָס די סטענאָגראַפֿישע פֿאָר־שרײַבונג פֿון דעם איז ניט איבערגעגעבן מיט די געווײַנלעכע אותיות. דער א׳ער באַריכט פֿון דער פֿאַרזאַמלונג. 2. וואָס די קלאַנגען פֿון דעם זײַנען נאָך ניט איבערגעגעבן דורך אָנגענומענע צייכנס. „דעם עכט דיאַלעקטישן ארויסריידּ פֿון דער אַלטער פֿרוי האָבן מיר אויפֿגענומען אויף אַ רעקאָרדיר־פּאַס, אָבער זיי זײַנען דערווײַל א׳". ־קייט.

אומטראָסקען — אוטוו. ־קע אום, ~גע־טראָס־קעט. אַ לענגערע צײַט טראָסקען, קלאַפּן. א׳ מיט אַ וואָגן שטיינער איבער גרוב. ־ענישׂ. ־ערי.

אוֹ׳מטראָ׳פּיש — אַדי. וואָס איז ניט כאַראַק־טעריסטיש פֿאַרן טראָפּישן קלימאַט. „דער א׳ער וויינטער האָט קאַליע געמאַכט דאָס גראָטעניש פֿון אונדזערע טראָפּישע פֿרוכטן". ־קייט.

אומטרובען — טרוו. ־בע אום, ~גע־טרובעט. סל. ← אומטראָמבען, אומטרומייטערן.

אומטרויאיש — אַדי. נעאָל. זשיש. נר. אומגע־טרוילעך. אומצו׳טרוילעך. [פֿרוי צו פֿאַרבײַטן דשמ ׳מיסטרויאיש׳].

אומטרוילעך — אַדי. ← אומגעטרוילעך. מאַרק וובּ.

אומטרויזמען — אוטוו. טרוים אום, ~גע־טרוימט. טרוימען פּסדר אָדער אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ גאַנץ לעבן.

אומטרויעדיק — אַדי. מאַרק וובּ. נר. וואָס האָט ניט קיין צוטרוי. אָן א׳ער מענטש.

אומטרויערן — אוטוו. ־ער אום, ~געטרוי־ערט. טרויערן אַ לענגערע צײַט. א׳ און ניט געפֿינען קיין טרייסט.

אומטרומייטערן — טרוו. ־ער אום, ~(גע)־טרומייטערט. 1. שפּילן אַ לענגערע צײַט אויף אַ טרומייט. א׳ אַ מאַרש. 2. פּיג. פּסדר פֿאַר־שפּרייטן אַ קלאַנג, אַ רכילות אש. א׳ אַ פֿאַלשע ידיעה. 3. במקום־ווערב פֿאַר כלערליי מינים מאַכן טומל ווי: אַנאָנסירן, רעקלאַמירן, אויס־רופֿן אאזוו. א׳ דעם אָנקום פֿון צירק. אויך אוטוו — א׳ וועגן קאַנדידאַט.

אומטרחא(נע)ן — [...טירכע(נע)ן, ־טער..., ־טאַר...] טרוו. טרחא אום, ~געטרחאט. פּפּ: ~ט(י)רחה(נע)ן. פּסדר אַ לענגערע צײַט פֿאַרשאַפֿן טרחות, אַרבעט, אומבאַקוועמלעך־קייטן. א׳ דעם שעף מיט כלערליי בקשהלעך.

או׳מטריוויא׳ל — אַדי. ניט־באַנאַל. ניט־אויסגעדראָשן. א׳ע רייד. א׳ע פֿאַרמולירונג פֿון אַ טריוויאַלן געדאַנק. ־קייט — אַן אומגע־ריכטע א׳.

אומטריי — אַדי. [פֿטמ — אומגעטריי] 1. פֿאַלש, ליגנעריש; ניט־ערלעך. מלל פֿאַר־טײַטשט ׳אם תּשקור לי׳ (בראשית, כא, 23): „אום טרייא וועט". „דער פֿרעמדר מוז דאָך מער האָבן מורא, אַז מעכשיו אים אמאל דער וויסן אַז אום טרייאה אום גיט מיט דיין געלט אבר סחורה", עיון, סג/א. „דו האָסט צו־ערשט דיינע א׳ע ליפּן מיט בלוט פֿון מיין האָרצן געפֿאַרבן", יהואש, זון און נעבל.

2. וואָס האַלט ניט צוזאָג, שבּועה, אָפּמאַך, אָפּרייד; אומלאָיאַל. א׳ער פֿריינד. א׳ער בירגער. א׳ע שבּועה אש = אַזאַ וואָס מע האָט מיט דעם שוין לכתּחילה געוואָלט פֿאַרפֿירן. „דער יונגער־מאַן האָט באין אופֿן זיך נישט געוואָלט טויפֿן און דאָס מיידל האָט אויך נישט געוואָלט א׳ ווערן איר רעליגיע", יופֿאַל, 1885, № 11. „על־פּי שׂכל איז ניטא קיין אייניציקער טעם, פֿאַרוואָס די אַרבעטערשאַפֿט...זאָל ווערן א׳ צו איר חובֿ", זשיס IX, נ״י 1919.

3. ספּעצ וואָס היט ניט אָפּ געטריישאַפֿט אין באַציאונג צווישן מאַן און פֿרוי. אָן א׳ער מאַן. אָן א׳ע פֿרוי. אָן א׳ע געליבטע. „אך האט ער שטעץ גזאגט ער העט גמיינט ער העט דיא טרייאשטה פֿרומה (מלכּה) אין (עולם), אַלזו איז זיא אונטרייא וואַרדן, אלזו זײַן אַלי וויבשׁ פֿרשונן אומטרייא", מראות הצוֹבאות, וואַנדז־בעק 1718. „אט קומט צו מיר אַ יונגערמאַן און הייבט באַלד אָן אזוי: דאָקטער, מײַן וויבּ איז מיר א״, פֿגעז, וויליע 1937, № 9-10.

אומטריי — די. מצ נב. אַרכ. אומטריישאַפֿט. „דוא זאָלשט אַל דײַן דינר ארשלאגין דאר מיט דאש דײַן קאַמיר דינר...דיא אום טרייא ניט פֿון אינין זאָל אָפּ לערנין", גה, 208. „דיא און טרייא זער איבער האַנד נעמט", צוכט.

אומטריבן — טרוו. טריבּ אום, ~געטריבן. 1. אַרומטריבן. א׳ דעם קהלשן באָק איבער

אַלע געסלעך. א׳ די הונגעריקע און נאַקעטע פֿון איין פּלאַץ אויפֿן צווייטן. א׳ פֿון איין טויטנלאַגער אין צווייטן. „די צייט האָט אים אומגעטריבן פֿון דער גבֿירישער קלויז אין חב״ד, און פֿון דאָרט אין דער קצבֿישער״, ח. ד. גילדענבלאָט, דער חזן, ווילנע 1897. „דער געבֿרום וואָס טרײַבט ווי אַ כּוואַליע מיך אום צום בראַך אין געלאַף״, אַל, אַליין״. קללה: א׳ זאָל אים דריסציכע (שילשול).

2. הייסן קומען אַ צאָל מאָל. „— דען ארמן... ווייל [איך] געבן זײַן טייל...איך האָב אים דוך לאַנג אום גיטריבן״, ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. „טרײַבט מיך ניט אום און לייגט ניט אָפּ אים אַיצער ענטפֿער״.

3. מאַכן באַוועגן אַהין און אַהער. „אין די לוזשעס אומגעטריבן קליינע שיפֿלעך פֿון פֿאַפּיר״, לאַפּין, צייכנס.

4. כסדר, אַ לעגגערע צייט טרײַבן. א׳ פֿערד, א׳ רכילות. א׳ אַ געהיים ברייזל.

אומטרײַבן זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. אומיאָגן זיך, אײַלן אַהין און אַהער. „און אַמאָל זיך א׳ מיט סחורה ווי אַ יאָגהונט איבער די שטאַנציעס״, אמד, דער בן־יחיד, ווילנע תּרל״א. „און פֿון דרויסן איז אַרײַן אַ שוואַרצע ראַב, לאַנג האָט זי זיך אומגעטריבן״, הר, געדיכטע און לידער.

2. אומוואָגלען. „וי דאָס יידיש[ע] פֿאָלק אין גלות האָבן זיי זיך אומגעטריבן״, יהואש, ׳דער אַרגל׳.

3. זײַן שטאַרק פֿאַרטאָן אין פֿאַרשיידענע (ניט־געוואָלט) ענינים. „דאָס לעבן גייט אַוועק אין הו־האַ, אין חלומות, אין א׳ זיך, און קיין אמתער שטיקל נחת איז ניטאָ״, ר. ברײַנין, שריפֿטן.

4. אַרומפֿירן זיך (לגאַי). א׳ זיך מיט מוידן.

5. קוזו. אַרומטרײַבן אייגער דעם צווייטן. א׳ זיך בײַזן אַוועקפֿאַלן. ־ונג. ־עניש. ־עכץ. ־ענישאַן א׳ אַז עס פֿאַלט אַרויס די נשמה. ־ערי.

אומטרײַבער — דער, ־ס. וועד עס טרײַבט (זיך) אום. דער אורח פֿאַרטײַטשט ׳צעיִם׳ (ירמיה, מח, 12): „אום טרײַבערי״. „צו זײַן אומגליק וואָר דאָן קיין גוט יאָר פֿאַר די א״, אמד, מאָטקע און הערשקע, ווילנע 1873.

אומטרײַבערײַ — די, ־ס. פּפּ: ־ערקע. 1. אַרומלויפֿערײַ. פֿרוי וואָס קען ניט אײַנזיצן אין שטוב, לויפֿט אַרום צו שכנות, חבֿרטאַרינקס. 2. ניט קיין אָנשטענדיקע פֿרוי. „אַן א׳ פֿאַר־טרײַבט מענ״, פּוול.

אומטרייבערן — טרוו. ־ער אום, ~גע(ע)טרייבערט. 1. אײַבערטרייבערן. א׳ אַ דקה, גסה, מאַכן כשר. 2. אַרומטרייבערן, באַרײַסן, באַשווינדלען. א׳ אַ יאָלד, מאַכן (שטעלן) אים נקי.

אומטרײַהייט — די, ־ן. דשמ. נר. אומגעטרײַשאַפֿט. „וויניד און וויי איז די פֿרוי, וואָס ווערט ערשאַפֿט בײַ אַן א״, אמד, איינע רעזע אין אַפֿריקע, ווילנע 1871. „מײַן וויב איז מיר אומטרײַ. איך האָב פֿיר קינדער, זײַנען זיי ניט עגלעך צו מיר. — דאָס איז נאָך ניט קיין באַוויז פֿון א״, פּגער, ווילנע 1937, № 9־10.

אומטרייסט — די, מצ נב. נעגל. דאָס וואָס האָט פֿאַר זיך ניט קיין טרייסט. „טרייסטן זיי דעם א׳ מיט אַן אייביק, מיט אַ גלייביק״, סוצ, יידישע גאַס, 1937.

אומטרייסטאַר — אַדי. דשמ. נר. מאַרק וב. ← דווי.

אומטרייסטיק — אַדי. נעגל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט טרייסטן, באַרואיקן, אײַנשטילן. „געמט אויף מײַן מיטפֿילן אײַך אין אײַער א׳ צער״, פּב. ־יקייט.

אומטרייסטלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט טרייסטן. „איך בין געגאַנגען א׳ איבער די גאַסן״, קמ, 1863, № 11. „דענסמאָלט ווערט פֿאַרחתמעט דער טײַערער ברונען און דער מענטש קוקט דענסטמאָל א׳ אין דער ווײַטער וועלט אַרײַן״, י. טרובניק, יודישע פֿאָלקסביבליאָטעק, קיעוו 1888. ־קייט.

אומטרייסלען — טרוו. ־סל אום, ~גע־טרייסלט. 1. שאָקלען אַ לעגגערע צייט. א׳ אַ בוים, ס׳וואָלן אַראָפּפֿאַלן די פֿירות. 2. איבער־טרייסלען. א׳ די פֿערענעס, די קאָלדרעס. 3. צע־טרייסלען. „די שרעקלעכע ידיעה האָט מיך אומגעטרייסלט״. 4. אומהאַרפֿן. א׳ אַ פּלאַן. ־ונג. ־ענישן.

אומטרײַקויט — די (דאָס), ־ן. ← אומגע־טרײַקייט. „זײַנע מעשׂים האָבן געבוירן און דאָן געזויגן דעם גאַנצן שוידער פֿון מסירה״, פֿאַר־ראַט, א״, טמז, 1963 VIII 28.

אומטרײַשאַפֿט — די, ־ן. דזוו אומגעטרײַ־שאַפֿט. „איך בין געווען איבערצייגט אין מײַן געדאַנק, איך האָב אים אַבער מורא געהאַט אויסצופֿירן פֿאַר באַשולדיקן מיך אין א״, וויס, ׳וי דער גורל פֿירט׳.

אומטרינקבאַר — אַדי. דשמ. נר. ← דווי.

אומטרינקיק — אַדי. נעגל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט טרינקען. א׳ וואַסער.

אומטרינקעוודיק — אַדי. 1. וואָס מע קען (דאַרף) ניט טרינקען (איבער דער טבֿע פֿון דער זאַך). א׳ער נאַפֿט. 2. וואָס קען ניט ווערן דערטרונקען. א׳ גומי־שיפֿל. ־יקייט.

אומטרעגלעך — אַדי. 1. דזוו אומדערטרעג־לעך ←. „דען די פֿילע לײַדן וואָס ער לײַדט פֿון זײַן פֿעטער איז א״, גאַדיל קערשנקאַרין, דער טיראַנישער פֿעטער, וואַרשע 1886. 2. וואָס מע קען ניט טראָגן. א׳ש שיך. ־קייט.

אומטרעטן — אוטו. טרעט אום, ~געטראָטן. טרעטן אַהין און אַהער. טרעטן אַ לעגגערע צייט. א׳ איבער (אויף) בייטן. „אויף דעם יעגער[ס] קאָפּ טרעט אום דער אייזל״, יהואש, ׳פֿון אַמאַר כאיאַם׳. א׳ מיט די חזירישע פֿיס אין יענעמס גאָרטן.

אומטרעכטיקערין — די, ־ס. ← אומטרעכ־טערין. מש פֿאַרטײַטשט ׳ותהי שׂרי עקרה׳ (בראשית, יא, 30): „אוג זיא ואר איין אום טרעכטיגערן״. באר התורה ׳כי עקרה היא׳ (בראשית, כה, 21): „אומטרעכטיגירן״. „זיא זינגט די אונטרעכטיגרין, ניט זיא האט גיוואונן״, טח, נח (הפטורה).

אומטרעכטער, ־ין — ← אומטרעכטער, אומטראַכטערין. אין שבּ: „אומטרעכטאר״, „אום־טרעכטרין״. אין ספֿר ר׳ אַנשיל קראָקע 1584: „אומטרעכטערין״. „אוג׳ זי ואר שרי אוג׳ טרעכטרין ניט צו איר איין קינד״, טח, בראשית, יא, 30. „זי ואר...איין און טרעכטרין פֿיל טעג אוג׳ האָט קיין קינדר ניט״, ר׳ יעקבֿ בר׳ מתתיהו [איבז], תּם וישר, פֿיורדא 1768.

אומטרעלייקען — ← אומט(ע)רעלייקען.

אומטרענבאַר — אַדי. דשמ. נר. דרייזין. וואָס מע קען ניט אָפּרײַסן, צערײַסן. אומצע־רײַסלעך. ־קייט. דרייזין.

אומטרענירט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט טרענירט, אײַנגעלערנט. א׳ע זעלנערס. 2. [מיט שטאַרקן אַקצענט נאָר אויף אומ־] פּאַר ← דווי. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אומטרענירן — טרוו. ־נירט אום, ~(גע)טרע־נירט. איבערטרענירן; אײַנבערכן אין אַן אַנדער פֿאַך, פּראָפֿעסיע, סיסטעם. א׳ די אַרבעטסלאָזע. א׳ די פֿוטבאָל־מאַנשאַפֿט.

אומטרעפֿירט — אַדי. דזוו אומדרעסירט. א׳ע חיה.

אומטרעסען — טרוו. ־סע אום, ~געטרעסעט. סל. דזוו אומטרייסלען (←). ־ענישׂ.

אומטרעפֿלעך — אַדי. מאַרק וב. 1. וואָס מע קען ניט טרעפֿן. א׳ע רעטענישׂ. 2. וואָס קען ניט טרעפֿן אין ציל, וואָס איז ניט צום פֿונקט. א׳ער ענטפֿער. ־קייט.

אומטרעשטשען — אוטו. ־שטשע אום, ~געטרעשטשעט. עטלעכע מאָל אַרויסגעבן אַ קנאַק. „די ביימער טרעשטשען אום אינעם פֿראָסט״. ־ענישׂ. ־ערי.

אומטרפֿותדיק — [...טאַרפֿעס...] אַדי. זן. וואָס איז דאַרטן ניט בפֿירוש טרייף, אָבער דאָך ניט זיכער אַז עס איז באמת כשר. „ס׳איז טאַקע אַן א׳ הויז, מע קויפֿט כשר פֿליישׂ, קיין חזיר קומט ניט אַרײַן אַהין, אָבער...״, ריי״ד.

אומטשאָבען — טרוו. ־בע אום, ~געטשא־בעט. 1. אַרומטשאָבען, צירעווען אין עטלעכע ערטער. 2. אַרומגעמען מיט גרויסע שטרע. א׳ די קאָפּאָטע.

אומטשאַטעוועט — טרוו. ־טעוועט אום, ~גע־טשאַטעוועט. אַ לעגגערע צייט טשאַטעוועט, נאָכשפּירן. א׳ אַ פֿיינד פֿון אַ באַהעלטעניש.

אומטשאַמקען — ־קע אום, ~געטשאַמקעט. אוטו — אַ לעגגערע צייט ריידן אומפֿאַרשטענד־לעך. א׳ מע זאָל ניט פֿאַרשטיין קיין וואָרט. טרוו — אַ לעגגערע צייט טשאַמקען, קיינען. א׳ מיט די הוילע יאַסלעס אַ האָרט שטיקל ברויט. ־ענישׂ.

אומטשאַקען — אוטו & טרוו. ־קע אום, ~גע־טשאַקעט. כסדר פּלאַפּלען. האַקן מיט דער צונג. א׳ און פֿאַרדולן דעם קאָפּ. א׳ ליגנס. ־ענישׂ. ־ערי.

אומטשאַקען זיך — קזוו. ־קע זיך אום, זיך ~געטשאַקעט. 1. אַנקלאַפּן די כוסות בײַם טרינקען ברודערשאַפֿט, פֿרײַנדשאַפֿט. 2. במקום־ווערב פֿאַר אומשלאָגן זיך אע. א׳ זיך בײַ בלוט. ־ענישׂ. ־ערי.

אומטשובען זיך — קזוו. ־בע זיך אום, זיך ~געטשובעט. סל. 1. אַרומשלאָגן זיך, זיך רײַסן פֿאַר די האָר. א׳ זיך ווי פֿויערים. א׳ זיך ווי די הענער. 2. אַרומקריגן זיך.

אומטשוכט — ← אומצוכט.

אומטשיקאָווע — אַדי. מאַרק וּוב. היפוך פֿון טשיקאָווע (←). ניט־אינטערעסאַנט; ניט־פּיקאַנט. א׳ע פֿליאָטקע. א׳ע אויסשטעלונג.

אומטשיריקען — טרו. ־קע אום, ~־גע־טשירט. קעט. 1. אַ לענגערע צייט אַרויסבערענגען די קלאָנגען טשיריק־טשיריק (וועגן פֿייגל). 2. פֿיג. אַ לענגערע צייט זינגען, ריידן מיט אַ געמאַכטער זיסקייט.

אומטשישען — ← אומצישען.

אומטשלאָפֿען — אוטו. ־פֿע אום, ~־גע־טשלאָפֿט. אומגיין, אומשליאָנדערן, אומקריכן, אומשלעפּן זיך מיט שוועכע טריט. א׳ ווי אַ בער איבערן צימער. א׳ אין די בלאָטעס, טשלאָפֿטשלאָפֿ. ־ענ־יש.

אומטשמאָקען — ־קע אום, ~־גע־טשמאָקעט. אוטו — אַ לענגערע צייט טשמאָקען, צונויפֿציען די ליפּן און אַרויסברענגען אַ קלאַנג, ענלעך צו טשמ. א׳ מיט די ליפּן.

טרו — גראָבלעך. קושן. מיט זיך — קוו. ־עכ־ן. ־ענ־יש. ־ערי.

או׳מטשהי׳ען זיך — אוטו. ־הייע זיך אום, זיך ~־(גע)טשהייעט. סל. אומשלעפּן זיך. א׳ זיך מיט גאַסנוינגען.

אומטשעלע(י)עוועט — טרו. ־ל(י)עוע אום, ~־גע־טשעלע(י)עוועט. דזו אומטעסען (←).

אומטשעפּען — טרו. ־פּע אום, ~־גע־טשעפּעט. סל. אַרומהענגען. א׳ די וועגט מיט גרינס לכּבוד שבּועות.

אומטשעפּען זיך — ← דפֿו. אוטו — כּסדר זיך טשעפּען. א׳ זיך מיט מיידלעך. קוו — זיך אַרומקריגן אויף אַ לייכטן אופֿן. א׳ זיך פֿאַר יעדער קלייניקייט, פֿאַר גאָרנישט.

אומיאָג — דער, ־ן. גיכער אומדריי פֿון אַ ראָד, אַ טייל פֿון אַ מאַשין. עטלעכע א׳ן אין איין סעקונדע.

אומיאָגן — יאָג אום, ~־גע־יאָגט. אוטו — אַ לענגערע צייט אַרומלויפֿן. א׳ איבער די גאַסן. האַלטן אין איין א׳. טרו — 1. אַ לענגערע צייט יאָגן, טרייבן עמעצן (פֿון אָרט צו אָרט). א׳ דעם שׂונא. „מע יאָגט דעם ייִדן אום פֿון לאַנד צו לאַנד״. 2. כּסדר אונטערא׳ילן צו טאָן אַן אַרבעט גיכער. א׳ די געזעלן, די אַרבעטער.

אומיאָגן זיך — ← דפֿו. 1. דזו אומיאָגן, אוטו. 2. נאָכלויפֿן, פֿרוון כאַפּן. א׳ זיך נאָכן לאָשיקל. א׳ זיך נאָך כּבוד. א׳ זיך נאָך אַ כּלה בלענדעניש. *א׳ זיך נאָכן נעכטיקן טאָג, נאָכן וויגט (אין פּעלד), נאָך פּוסטע חלומות = זיך אָנשטרענגען צו דערגרייכן עפּעס אוממעגלעכס אַדער וואָס האָט נאָר אַ כלומרשטן ווערט. 3. פֿיג. שטרעבן צו עפּעס, מאַכן באַמיאונגען עפּעס צו קריגן. א׳ זיך נאָך אַ גוטער רעצענזיע. 4. קוו. אַרומיאָגן זיך, אַרומלויפֿן און וועלן כאַפּן אייגער דעם צווייטן. די קינדער שפּילן זיך און יאָגן זיך אום. ־עכ־ן. ־ענ־יש — אַ וויכל א׳. אַן א׳ וואָס זויגט אויס דעם מאַרך פֿון די בייגער.

אומיאָדען — טרו. ־דע אום ~־גע־יאָדעט. פֿפֿ: יאָד(ז)ען. אַ לענגערע צייט יאָדזען, דער־קוטשען, גנעגן. א׳ די שנור, אויסעסן איר די גאַל. ־ענ־יש. ־ערי.

אומיאָכצ(ע)ן — אוטו. יאָכץ, ־צע אום, ~־גע־יאָכצ(ע)ט. אַ לענגערע צייט אָדער אַפֿט קרעכצן. ־ענ־יש.

אומיאָלדיש — אַדי. היפוך פֿון יאָלדיש. „פֿון אַלע שטעט אין פּוילן איז...לאָדזש...די סאַמע גרויס־וועלטישע, סאַמע איראָפּעאישע און סאַמע א׳ע, געפֿינטע״, לע, טמז 1963 10 XI. ־קייט.

אומיאָמערן — ־ער אום, ~־געיאָמערט. אוטו — אַ לענגערע צייט יאָמערן, שטאַרק קלאָגן. א׳ נאָך אַ מת. א׳ אויף אַן אומגליק. אָקוזו — א׳ אַ גרויס געיאָמער.

או׳מיאָק — ־דער, ־ן. < ענג < עסקימאָ. עסקימאָ־שיפֿל וואָס האָט אַ הילצערנע ראַם און איז באַדעקט מיט פֿעלן [אַן א׳ וועט גע־

וויינלעך געפֿירט פֿון פֿרויען וואָס רודערן מיט קורצע בריידע רודערס.]

אומיד־אַחתדיק — [...יאַדאַ־כאַ...] אַדי. אומ־איינשטימיק. וואָס צעשטערט דעם פֿריערדיקן אָפּרייד (די שותפֿות). דאָס א׳ע צינען אין פֿאַר־שיידענע זמנים. ־יקייט — ייִדישע א׳, אונ־דזער שטענדיקע אומאיינשטימיקייט.

אומיובילייעווען — אָקוזו. ־לייעוע אום, ~־יובילייעוועט. איר. אַ לענגערע צייט דורכ־פֿירן אַ יובילי (מיט אַ סך הכנות אָדער פֿאַמפּע). „א׳ די זיבעציק יאָר ביז מע ווערט אַכציק״, רייד.

אומיובלען — [...יוובלען] טרו. יובל אום, ~־גע־יובלט. אַ לענגערע צייט פֿייערן אַ יובל אָדער יעדער מין יובילי. „זמנים פֿאַרטיי יובלט אום זמנים 70סטן געבורטסטאָג״.

אומיוואַלניע — [וויינע ל] די, ־ס. סל. פּר. פֿפֿ: אומיוואַלקע. געשטעל צום וואַשן זיך [אויבן אַ שיסל, אַ קרוג מיט וואַסער; אונטן און פֿאַרשטעלט — אַן עמער אַרײַנצוגיסן דאָס אומ־ריינע וואַסער.] אַן א׳ מיט אַ מאַראָנצענער פּלי־טע. אויך: אומיוואַלניק — דער, ־עס. אוקר, וורר.

אומיוטשען — אוטו. ־טשע אום, ~־גע־טשעט. אַ לענגערע צייט אַרויסברענגען קלאָג־גען וויי אַ חזיר. א׳ ווי אַן אָפּגעבריטער, אָפּגע־סמאַליעטער חזיר. ־ענ־יש.

אומיוכצ(ע)ן — אוטו. יוכץ, ־צע אום, ~־גע־יוכצ(ע)ט. 1. דזו אומיאָכצ(ע)ן (←). 2. כּסדר אַרויסברענגען אויסרופֿן, געשרייען פֿון וויילדער פֿרייד. א׳ ווי שיפֿורע שלעגערס. ־ענ־יש. ־ערי.

אומיום־טובֿדיק — [...יאָנטעוו...] אַדי. 1. [אַק־צענט אויפֿן ערשטן טראָפּ] וואָס איז ניט פֿאַסיק פֿאַר יום־טובֿ. א׳ע שטימונג. אָנטאָן א׳ע שמאַ־טעס. 2. [אַקצענט אויפֿן צווייטן טראָפּ] וואָס איז אום יום־טובֿ. א׳ע סעודה. א׳ דאַוונען. ־יקייט.

אומיום־טובֿן — [...יאָנטעוון] אוטו. יום־טובֿ אום, ~־געיום־טובֿט. אַ לענגערע צייט דורכ־פֿירן אַ יום־טובֿ אָדער זיך אויפֿפֿירן ווי עס וואָלט געווען יום־טובֿ; סתּם פֿייערן, זיך פֿרייען לעך. „וואָס איז עס פֿאַר אַ שׂמחה אויף אײַערע קפּה? וואָס יום־טובֿט איר אום?״

אומיונגפֿרוי — די, ־ען. איר וועגן אַ פֿרוי וואָס איז ניט מער קיין יונגפֿרוי. אַ יונגע פֿרוי, אַבּער אַן א׳. ־אי־ש.

אומיוניאָניזירט — אַדי. אַמ. וואָס איז ניט אַרבעטניזירט (געהערט ניט צו) אין אַ יוניאָן, פּראָפֿעסיאָנעלן פֿאַראיין. „דער עקאָנאָמישער דרוק פֿון דער גרויסער מערהייט א׳ע אַר־בעטער...ווערט וואָס אַמאָל שטאַרקער״, פֿאַם, 1964 1 1. ־קייט.

או׳מיו׳סט — אַדי. אומחשוב, אומלייטיש, ניט־געזעצט, ניט בעלי־בתּיש. א׳ און יינגלש. א׳ע אויפֿפֿירונג.

אומיורידיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער יוריספּרודענץ. א׳ע האַנדלונג, ניט נאָכן געזעץ. ־קייט.

אומיורימטיש — אַדי. וואָס איז ניט ווי ביי אַ יורימט; וואָס פּאַסט זיך ניט פֿאַר אַ יורימט. אויף אַן אופֿן פֿירן אַ פּראָצעס.

אומישען — אוטו. ־שע אום, ~־געישעט. אַ לענגערע צייט זיין וויילד, בושעוונען (רַאַבּוונען, שלאָגן). „די פּאַגראָמשטשיקעס האָבן אומגעיי־שעט אַ גאַנצן טאָג״, פּב.

אומישר — [...יוישער] דער. מצ נב. אום־רעכט, אומגערעכטיקייט. „דאָס איז דער א׳ פֿון גלעד צו אים״, ב. ריוקין, א גלויבן פֿאַר אום־גליביקע. „די מערסטע...פֿאַנדן זיינען באַגרינ־דעט אויף א׳ — מע צאָלט איינעם מיט אַן אַנ־דערנס געלט״, טמז, 1961 X 19.

אומישרדיק — אַדי. אומגערעכט. ← דפֿו. באַגיין זיך א׳, ניט־מענטשלעך. „אין כאָס פֿון אַן אַגראַרישער רעוואָלוציע וועט די פֿונאַנדער־טיילונג פֿונעם באָדן זיכער אַן א׳ע״, גרינ, מענטשן און ווערטן).

אומישרדיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגן־שאַפֿט אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומישרדיק. „פּרייזדיקן רחמים און איבערלאָזן...די עלעמענטן פֿון אומגערעכטיקייט און א׳״, קאָר II. „די א׳ און די אַכזריותדיקייט פֿון דעם וואָס מע רופֿט מיט דעם רעטענישפֿולן נאָמען — טויט״, ימ, נוס, 1923.

אומיחום — [...יכעס] דער, ־ן. אויך: ~־יוחום. היפוך פֿון יחוס; קנאַפּאַרע, שוואַכער יחוס. אַרויסקומען פֿון א׳. „חתן־צד פֿאַרגעסט ניט דעם א׳ פֿון כלה־צד און בלאָזט זיך״. „פֿר גוויס איין פֿר באָרגן גרושר און יחוס מן אן איינער פֿינדט״, צוכט.

אומיחוסדיק — אַדי. ← דפֿו. „קיינער פֿון אונדז איז ניט געקומען מיט דער ׳מעיפֿלאָוער׳, נאָר אויף אַן א׳ער שיף״, הל, טמז 1954 II 20. ־יקייט.

אומיחוסן זיך — אוטו. יחוס זיך אום, זיך ~־געיחוסט. אויך: ~־יוחוסן זיך. זיך אַרויסטעלן מיט פֿאַלשן יחוס. כּסדר אַרויס־הייבן דעם יחוס. „מיט וואָס אייגנטלעך יחוסט ער זיך אום?״, רייד. זיך א׳ מיט אַ סימבירניק.

אומיחידיש — [...יעכידיש] אַדי. וואָס איז ניט פֿון איין יחיד. ניט־אינדיוידועל. א׳ע שאַפֿונג. ־קייט, שלמה ביקל.

אומיד — דער, ־ן. 1. יעדער מענטש וואָס איז ניט קיין יִיד. אַן א׳ און דאָך אַן אוהבֿ־ישׂראל. 2. קנאַפּער, ניט־אמתער יִיד. ׳גוי׳. א פֿאַרגרעבֿטער שׂונאַ פֿון ישׂוס̈ניק, אַן א׳. „אַליין א פֿרומער יִיד, אַבֿער די קינדער זײַנען בײַ אים אויסגעוואַקסן א׳ן", רייזד.

או׳מיִ׳דיש — אַדי. 1. ניט־יִידיש, גויאיש. א׳ער מנהג. די א׳ע יאַלקע. „זײַט בײַ זײַט מיט אַזעלכע א׳ע נעמען וויִ...", ציט, טמז, 1964 ו 17. 2. וואָס איז ניט כאַראַקטעריסטיש פֿאַר יִידן. א׳ער אופֿן טראַכטן. 3. וואָס איז פֿרעמד אַדער פֿײַנדלעך דעם יִידישן פֿאָלק, גלויבֿן, גײַסט, שטייגער אא. „האָבן דאָס אין דער לאַבאָראַריע פֿון יִידישע דורות אויסגעאַרבעט אַזאַ פּערספֿעקטן אין פֿראַדוקט", בראַד, אויסג. קליבֿענע שריפֿטן.

4. וואָס איז ניט לויטן כאַראַקטער אַדער גײַסט פֿון דעם יִידישן לשון. אַן א׳ער אויסדרוק, אַן א׳ע פֿראַזע. „פֿרוולעך פֿון א׳ער און סתּם אומקאַראַקטער טאָפּאָגימיק", מ. שעכטער, יושפ XVII, 1.

או׳מיִ׳דישלעך — אַדי. וואָס איז ניט לויטן יִידישן שטייגער, ניט לויט דער יִידישער טראַדיציע. זיך פֿירן א׳. אַן א׳ע נקמה. ־קייטן.

אומיִדישקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצבֿ אַדער פּרט־סאַל פֿון זײַן אומיִדיש (בפֿ 1־3).

אומיִחום — ← אומיחוס.

אומיִחומזן זיך — ← אומיחוסן זיך.

אומיִנגלש — אַדי. וואָס איז ניט וויִ בײַ אַ יִנגל, ניט לויט דער טבֿע פֿון אַ יִנגל. טאָן באַטראַכט, א׳, אַזאַ א׳ער ענטפֿער פֿון אַ צענ־יִאָריקן. ־קייטן.

אומיִסטן — דזוו אומיסטן, אומיסנע (←). דרייזיק.

אומיִסן — ← אַמייסן. „גיא הין צו דער א׳ דוא פֿוילר [׳לך אל נמלה עצל׳, משלי, ו, 6]", משלי בלשון אַשכנז, פֿפֿדמ 1713. „גיא דו עצל, דו טרעגר מן, צו דר אן מייס", המגיד, אגודת שמואל, אמשט 1699.

אומיִשובֿן זיך — [...־יִשעוון] אוטו. יִשובֿ זיך אום, זיך ~געיִישובֿט. אויך: ~ישובֿן זיך. אַ לענגערע צײַט זיך יִשובֿן; באַקלערן פֿון עטלעכע שטאַנדפּונקטן. א׳ זיך אַהין און אַהער און ניט קענען קומען צו אַ באַשלוס.

או׳מינקעטו׳ם — אַדוו. פֿטמ. לד. דזוו אר־מעטום ←.

אומי׳סטן — אַדוו. ← דזוו, ← אומישנע. < אומיסטנע. פֿאַרשפּרייט איבער אַלע דד, ספּעצ וורר, אוקר. (לגבי די אַנדערע פֿאַרמען — מיט מער אַרויסגעהויבענקייט). „און דער שׂטן האָט דאָס אוג מיסטן גיטאָן, ער זאָל באַקומען איבר זיי דיא שליטה", מעשׂה אומן. „זאָגט נאָר, בריידער קריסטן, טוט איר עס א׳ דעם בידנעם יִידן אַזוי כדי ער זאָל וועלן אַ גוי?", אבג, ׳דער יוד אין קיִעבֿ [הש ו]. „מעגסט א׳ טאָן אַ בליק וואָס טוט זיך אויפֿן פּאַפּירענעם בריק", ר׳ מרדכיגל, משלים. „— וואָס שרײַסטו? — א׳! א׳ זאָל דאָס קינד הערן, זאָל דאָס וויסן", יר ו. *א׳ אויספֿערן די גאַל ← אויספֿערן.

סוב **אומיסטן** — דער, ־ס. „פֿון אומגערנס טויזנטער שטיִגט מײַן קלאָרער א׳", האַפֿ, 1923.

אומיסנע — אַדוו. פֿפּ: **אומיסטנע,** פֿטמ. *Uk*: умисне > אַ סך מער פֿאַרשפּרייט ווי אומיסטן. בײַ שע כמעט שטענדיק אומיסטנע. 1. בפֿיון, מיט אַ קלאָרן מיין. עפּעס טאָן א׳, מיט אַן אויסרעכענונג. א׳ וויִ טאָן. א׳ פֿאַר־שפּילן. „איז כמעט אויך אַזוי גלײַך וויִ ער האָט׳ס קאַליע געמאַכט א׳", מס, משלי, תקע״ד, יח, 9 [׳אח הוא לבֿעל משחית׳]. „מיר זענען זיך מכּין אויף דער חתונה, לאָזן מיר א׳ זען וואָס דערויס ווערט זיך אויסשטאַמפּן", נסים ונפֿלאות וואָס הרבֿ הקדוש יהושע־העשל מאַפּטא האָט באַווירקט. „איך ברײַ אײַך א׳ אויס די אַלע זאַכן, איר זאָלט פֿאַרשטיין...", קמ, 1868, № 15. „כדי אויספֿאַרשטן פֿון אים עפּעס ווערטער איז אים אומיסטנע פֿאַרזאָגט געוואָרן ער זאָל זיך מיט אים אַזוי באַגיין", ג׳ ל׳ כ׳ ד׳ איבז, קאָמבער מיט דער פֿרינצעסין ארעסיניע, ווילנע 1870. „אַלע מיינען דאָס איך בין א׳ משה נאַדיר, אַז איך בין ניט א׳ משה נאַדיר — דאָס פֿאַלט קיינעם נישט אײַן", נאַדיר־גאַנג.

2. אַדרבֿא, אויף טשיקאַווע (אַזוי וויִ אַנו, לאָמיר זען!) „אַנו, טראַגט נאָר אַרײַן אומיסטנע אַן עמער וואַסער", שע, ׳קאַנקורענטן׳.

געגיצט אויך וויִ אַן אַדי. אַן א׳ שטרויכלונג.

תּי פֿאַרטיִטשט ׳ביד איש עתּי׳ (ויקרא, טז, 21): „דורך דער האַנט פֿון אַן אומיסטנעם מענטשן".

אומיעטן — טרוו. יעט אום, ~געיעט. 1. אַרומ־יעטן, אַרומפֿאָלע(וע)ן. א׳ דאָס ווילדגראָז. 2. יעטן פֿונדאַסנײַ. א׳ די עטלעכע בייטן.

אומיענטשען — אוטו. ־טשע אום, ~געיענ־טשעט. אַ לענגערע צײַט אַדער אַפּט קרעכצן. „וען מע זעט אים, יענטשעט ער אום", רייד. ־ענישׂ. ־ערי.

אומיענצן — טרוו. יענץ אום, ~געיענצט. וואול. האָבן פֿילמאָליקן געשלעכטלעכן פֿאַרקער. א׳ די נקבֿה.

אומ(י)עשטשען — טרוו. ־שטשע אום, אומ־(י)עשטשעט. אַרײַנרוקן, אַרײַנפּאַקן, אַרײַנ־פּאַס(ט)ן. א׳ דעם גאַנצן באַרג זאַכן אין איין קופֿערט. מיט זיך — געפֿינען פֿאַר זיך אַן אָרט אין אַן ענגשאַפֿט. א׳ זיך אין דעם אָנגע־פֿראָפּטן צימער.

אומיק — אַדי. ניט־גראָד. א׳ע פֿונקציע, צאָל (מאַט). א׳ע פֿלוספֿעדערן (זאָלאָגיע), א׳ער ריטעם (מוזט). „איז גלײַכער...אויפֿהייבן פֿאַראַ־מאָל אַלע ערשטע, דריטע, פֿינפֿטע, זיבעטע, דה אַלע א׳ע פֿעדעם", ע. אידזאָ, קיִעוו 1928.

אומי׳ק — טייל פֿון פֿראַזע מאַכן א׳, פּד. *P*: umykać > וואויליונגערוש. אַנטלויפֿן, נעלם ווערן.

אומירושה — [...־יִערושע] די, ־שות. שלעכטע ירושה. „מע זאָגט אַז די קרענק איז אַן א׳ פֿון עלטערן".

אומירושהדיק — אַדי. וואָס עס גייט ניט איבער בירושה. „טובֿערקולאָז איז א׳, ס׳איז אַן אָנשטעקנדיקע קראַנקייט". „צוגעגאַנגען קרי־טיש, אַנאַליטיש און דערעיקר מיט קילער און א׳ער באַטראַכטונג צו ביאַליק קינסטלעריש פֿאַרמעגן", יג, איק, 1964 VII 7. ־יקייט — „די ערשטע סיבֿה...די א׳ פֿון דער וועלטלעכער יִידישקייט", ש. מאַרגאָשעס, איק, פּסח תשט״ז.

אומיש — [...־יעש] דער. מצ נב. עפּעס וואָס האָט ניט קיין ממשות. „זוך עס ניט, ס׳איז נאָר אַן א׳".

אומישובֿן זיך — ← אומיִשובֿן זיך.

אומי׳של(י)ענע — אַדוו. סל. ← אומישנע.

אומישנע — אַדוו. *P*: umyślnie > פּד, וורר. ליטורט. פֿטמ אויך: **אמישנע.** דזוו אומיסנע ←. „חבֿרות ווערן א׳ געמאַכט, עס זאָל נישט פֿעלן קיין כיבודים", פּרץ, געזאַנקען און אי־דייען. „ [מע האָט] געזעצט א׳ סמאַטריטלען אין יעדער שטעטל וואו נאָר יִידן האָבן געוואוינט", צ. נ. גאָלאָמב, דער פֿערבֿאָטענער ברית, ווילנע 1894. „די חסרונות וואָס מיר האָבן דאָ א׳ אויס־געלערנט", בעמ ו. „טוט ער דערוויִל א׳ ניט אויס...דעם פֿאַלטאָ מיט די גאָלדענע קנעפּ, כדי שקלאָווער באַרישנעס זאָלן אים באַוואונדערן", זש, שקלאָווער קינדער.

זן אויך וויִ אַן אַדי. אַן א׳ער אַרטיזאַנ. א׳ע צרות.

אומישנעדיק — אַדי. בכיוונדיק. א׳ע גרײַזן. ־יקייטן.

אומישׂראלדיק — [...־יִסראַ׳ל...] אַדי. נעאָל. 1. וואָס איז ניט אין (פֿאַסט זיך ניט צום) גײַסט פֿון מדינת ישׂראל. „לויט אײַער אויספֿאַסונג, לויט אײַער א׳ן וועלטבאַגעס", הל, טאָג, 1958 II 8. 2. וואָס געהערט ניט אַדער קער זיך ניט אַן מיט מדינת ישׂראל, א׳ער בירגער.

אומכבֿוד — [...קאָוועד] דער, ־ן. היפֿוך פֿון כּבֿוד, דאָס וואָס איז אַזוי וויִ אַ חרפּה; פֿאַר־שעמונג. „פֿאַר א׳ אַנטלויף, אַבֿער כּבֿוד לויף ניט נאָך", שוו. „צוואָס ברויכסטו די ויכטיקע מתּנות...אַדרבה, דאָס קען פֿאַר דיר זײַן פֿאַר־קערט אַן א׳", ר׳ יעקבֿ מדובנא, משלי חכמה, ווילנע תר״ן. „האָט ער עס געהאַלטן פֿאַר אַן א׳, עפּעס פּריקרע, ניט־שיין פֿאַר אַ יִידן", ממוס, ווינטשפּ. „פֿאַרן רבֿינס אַן א׳ל יענעם אויסדינ־גען די אַרעמדע", ייל. „ער קען זיך באַרימען אַז ער האָט אויף זײַן לעבן ניט געהאַט קיין א׳", שע, ׳גאַמבעטאַ׳. „פֿוילע ציין פֿאַרשאַפֿן ניט נאָר יסורים, נאָר אויך א׳", פֿנער, פּאַריז 1949, № 4.

אומפבֿודיק — אַדי. ← דפּוי. אומבכּבֿודיק ←. „אין קאָלעקטיוון שטאַט קאָן קיינער ניט שרײַבן אַזוינס וואָס איז א׳ צו אירע פֿירער", בצג, טמז, 1963 ו 14. ־יקייטן.

אומפּדאַי — [...קעדיי] אַדוו. נעאָל. לוינט זיך ניט. „א מעשׂה וואָס עס איז ניט א׳ זי צו דערמאָנען", לע, טמז, 1965 XII 1. ־איק — אַדי. ־איקייטן.

אום פּדי — [קעדיי] קאָנ. ווײַזט אויפֿן ציל פֿון דער טואונג, דזוו אום, קאָנ (←) פּלוס כדי. פֿטמ. „א׳ כּ׳ אַרויסצוקריגן פֿון אים דעם אמת, האָב איך אים געגומען אויף א פֿאַרהער", רייד.

אומפּדרך־הטבֿעדיק — [...קעדערעך־האָטע־וועי...] אַדי. אומגאַטירלעך, אומגעוויינטלעך. א׳ה׳ע פֿעאיקייטן. ־יקייטן.

אומפוונה — [...קאָוואָנע] די, ־נות. 1. דאָס וואָס איז אָן אַ כוונה, אָן שום מיין. טאָן עפּעס אַ מיט א׳, אינגאַנצן אומבפּיוונדיק. 2. שלעכטע, אומעטיש כוונה, מיין, ציל. זען אין עפּעס אַ קלאָרע א׳. ־דיק — אַדי. א׳ע מעשׂים. ־דיקויט.

אומפוח — [...קויאַך] דער, ־ות. 1 דאָס וואָס האָט ניט אין זיך (געזונ) כוח; אומפּאיקייט מחמת פּעלן פון קראַפט. א׳ צו פּאַרן ווייטער; א׳ גובר צו זיין אַ תאוה. 2. בייזער כוח. דער א׳ פון דעם משחית. ־דיק — אַדי. א׳ע באַמיאונגען. ־דיקויט.

אומפיבוד — [...קיבעד] דער, מצ נב. שלעכטער אָדער ניט גענוג גוטער כיבוד (פּאַר אַ גאַסט). „וואָס האָסטו? נאָר האַרטע קיבעלעך און זויערע עפּל? דאָס וועט זיין אַן א׳", רייד.

אומפיוון — [...קיוון] דער, ־ס. היפוך פון כיוון. טאָן מיט אַן א׳ע, על־פּי צופּאַל. ־דיק — אַדי. דזוי אומבפּיוונדיק ←. ־דיקויט.

אומפישוף — [...קי׳שעף] דער. מצ נב. היפוך פון כישוף. „ניטאָ דאָ פּאָעטישער כישוף, בלויז באַנאַלער א׳". ־דיק — אַדי. א׳ע פּאַרשטע־לונג. ־דיקויט.

אומפישופֿן — [...קישעפֿן] כישוף אום, ~גע־כישופֿט. אוטוו — כישופֿן אַ לענגערע צייט. טעג און וואָכן א׳ עמעצן. טרוו — 1. באַ־כישופֿן, אַרומפישופֿן. א׳ בחורים און בלייבן אַ מויד. 2. איבערכישופֿן. א׳ מיט אַנדערע שפּרוכן.

אומפּדרדיק — [...קעסיי׳דער...] אַדי. וואָס גייט ניט איינס נאָך אייגס, וואָס איז ניט לויט דער ריי, ניט אין דער אָרדענונג. א׳ע צאָלן. א׳ע באַמיאונגען. ־יקויט.

אומפעסן זיך — [...קאַ׳אַסן, קי׳עסן] אוטוו. כּעס זיך אום, זיך ~געפּעסט. אַ לענגערע צייט (אויף אַ צאָל מענטשן) זיצן אין כּעס. א׳ זיך פּאַר יעדער קליניקייט. זיך א׳ און אַרויסגיין אַ ברוגזער.

אומפּפלען — [...קיי־פּלען] טרוו. כּפּל אום, ~געפּפּלט. איבערפּפּלען, כּפּלען פּונדאָסנט. קאָנטראָלירן און א׳.

אומכשר — [...קאָשער] אַדי. 1. וואָס איז ניט כשר לויטן יידישן דין. פּאַרקויפֿן א׳ פּלייש פּאַר כשר. א׳ע מאכלים. אַן א׳ער רעסטאָראַן. אויך: וואָס איז אָן אַ הכשר. פּאַרקויפֿן פּסח א׳ע געטראָנקען.

2. וואָס איז קעגן געזעץ; וואָס קומט פון גניבֿה; קרימינעל. א׳ע אַרגאַניזאַציע, פּלוגבלעט־לעך, געשעפֿטן, פּאַרשוינען. *א׳ע סחורה = א) געגנבֿעטע; ב) וואָס איז אָן אַ פּאַטענט, אָן אַ דערלויבענישׂ, אָן שטימערן. אַזוי אויך: האַנדלען מיט א׳ן ברענפֿן אש.

3. ניט־אָנשטענדיק, אוממאָראַליש, אומעטיש. א׳ע באַציאונגען. „זיי נעמען אָן אַלע כשרע און א׳ע מיטלען אַז אַזוינע שולן זאָלן אונטער־גיין", ים, איינהייטלעכע פּאָלקשול, 1922. ־קייט.

אומכשרות — [...קאָשרעס] די (דאָס), ־ן. היפוך פון כשרות. א׳ אין קיך, אין יאַטקע אאַזוי.

אומכשרן — [...קאָשערן] טרוו. כשר אום, ~געכשרט. 1. אַ לענגערע צייט טאָן אַזוי אַז עס זאָל ווערן כשר. א׳ כלים אש. 2. איבער־כשרן. כשרן פּונדאָסנט. זיך ניט פּאַרלאָזן אויף קיינעם און אַלײַן א׳ דאָס גלאָזווארג אויף פּסח.

אומפּתּב — [...קסאָוו] דער, ־ן. האַנטשריפֿט וואָס איז שווער צו לייענען. מען א׳ אַז מע נעמט זיך אַרויס די אויגן.

אומכאָטיש — אַדי. ניט־כאָאָטיש, ניט אינ־גאַנצן כאָאָטיש. „גוט, ס׳איז א׳, אָבער קיין ריכטיקער סדר איז נאָך אַלץ ניטאָ". ־קייט.

אומכאָראַטיע(וו)ן — אוטוו. טייַע(וו) אום, ~כאָראַטיע(וו)ט. רוסיצ. פֿפֿ: ~כאָ־דאָטיים־טוע(וו)ן. אַ לענגערע צייט זיך משתדל זיין. אַרומגיין איבער אַפֿיציעלע אַמטן (בייַ אַפֿיציעלע פערזאָנען) צו בעטן אָדער פּאַר־לאַנגען עפּעס (לטובת עמעצן). א׳ מע זאָל ניט אַרויסשיקן דעם יידן פון דאָרף. א׳ מע זאָל באַ־צאָלן פּאַרן היזק.

אומכאָטשען — אוטוו. ־טשע אום, ~גע־כאָטשעט. רוסיצ. אַ לענגערע צייט אָדער פּון צייט צו צייט הויך לאַכן (אָן אַ סיבה). א׳ סתם אין דער וועלט אַרײַן. ־ענישׂ.

אומכאָכלן — אוטוו. ־כל אום, ~געכאָכלט. אוקר. געסלעך = *Uk*: хахольки >. אַרומשלעפּן זיך; אַרומגיין אָן אַ ציל. „א׳ גאַנצע טעג", בריוו. ־ענישׂ.

אומכאַמכן — אוטוו & טרוו. ־כע אום, ~געכאַמכעט. גראָבלעך. כסדר (אויס)שטאַמ־לען; אַרויסרעדן אומקלאָר, אונטער דער נאָז. א׳ די זעלביקע ווערטער. א׳ אַז קיינער זאָל ניט פּאַרשטיין. מיט ז י ך — שפּאָטיש אַנשטאָט אומחכמהן זיך ←.

אומכאַמעוון — אוטוו. ־מעוו אום, ~גע־כאַמעוועט. אויפֿפֿירן זיך (אַ לענגערע צייט) ווי אַ כאַם, אַ גראָבער־יונג. א׳ אויף דעם טאַצ־אונט ביז מע וואַרפֿט אַרויס.

אומכאַפּן — טרוו. כאַפּ אום, ~געכאַפּט. 1. אַרומכאַפּן. א׳ עמעצן פּאַר די פּלייצעס. א׳ מיט ביידע הענט. א׳ פון אַלע זײַטן. אַ תאוה האָט אים אומגעכאַפּט. 2. באַנעמען, תּופֿס זיין. א׳ די גאַנצע סיטואַציע. ־ענישׂ. ־ערי.

אומכאַפּן זיך — קזוי. ← דפּוי. קעגנזײַטיק זיך אַרומכאַפּן, זיך אַרומנעמען. א׳ זיך ווי אַלטע פּרײַנד.

או׳מכאָראָ׳בען — אוטוו. ־בע אום, ~געכאָ־ראָבעט. סל. אומאיידל. אַ לענגערע צייט קראַנק זיין; קרענקן אויף פּאַרשיידענע קרענק. א׳ אַ גאַנצן ווינטער.

אומכאָראַקטער — דער, ־ס. 1. דאָס וואָס איז אַן אַ קלאָרן אָדער בולטן כאַראַקטער; דאָס וואָס איז אומפּערזונלעך. „דערמאָנען אין יע־נער...א׳ארבעט, וואָס אַן איר קאָן קיין צייטונג קיין קיום נישט האָבן", לע, טמז 1963 III 13. 2. שלעכטער כאַראַקטער. אַ פּאַרבּיסענער מיט אַן אָפּשטויסנדיקן א׳.

אומכאָראַקטעריסטיש — אַדי. וואָס איז ניט אייגנדיק, ניט בטבע, ניט ספּעציעל. אַן א׳ער שטריך פון עמעצן (פון דער סביבֿה). ־קייט — א׳ פון דער האַנדלונג.

אומכאָרטשען — אוטוו. ־טשע אום, ~גע־כאָרטשעט. דזוי אומכאָרכלען ←. ־ענישׂ.

אומכאָרכלען — אוטוו. ־כל אום, ~גע־כאָרכלט. אַ לענגערע צייט אַרויסברענגען גאָרגלדיקע קלאַנגען. א׳ ווי אַ האַלב־געקוילע־טער, ווי אַ צעיושעטער חזיר. ־ענישׂ. ־ערי.

אומכוואָליען — אוטוו. ־ליע אום, ~געכוואַ־ליעט. אַפּט מיט זיך. 1. אַ לענגערע צייט ווײַגן זיך אָדער שאַפֿן כוואָליעס. 2. אומ־ברוויגן, אומזידן. „שעלט זי ניט, די גאַס, וואָס כוואָליעט אום אין פּרייד", קוו, טריט. ־ענישׂ.

אומכוואָרען — דזוי אומכאָראַבען ←.

אומכוואָשטשען — אוטוו. ־שטשע אום, ~געכוואָשטשעט. הין און צוריק קנאַקן מיט אַ בייַטש, רוט, גאַהצקע. א׳ מיט אַ שפּיצרוט. ־ענישׂ.

אומכולינאַנעוועז — אוטוו. ־נעווע אום, (גע)כוליגאַנעוועט. אַ לענגערע צייט טאָן מעשׂים פון אַ כוליגאַן. א׳ און ברעכן שויבן.

אומכיטרעדיק — אַדי. וואָס איז אַן אַ שפּיצל, אַן אָפּנאַרעריי. ריידן אָפּן, אַן קונצן, א׳. ־יקויט.

אומכיטרעוון — אוטוו. ־רעווע אום, ~גע־כיטרעוועט. אַ לענגערע צייט כיטרעוון, אי־בערקלינגן, איבערשפּיצן. א׳ אויף טריט און שריט.

או׳מכיבי׳קען — אוטוו. ־קע אום, ~געכיבי־קעט. אַ לענגערע צייט לאַכן מיט אַ דין גע־לעכטערל. „די קינדער שפּרינגען אום און כי־כיקען אום און שטעלן אונדז", רייד.

אומכיכן — אוטוו. ־כע אום, ~געכיכעט. אַ לענגערע צייט כיכן, לאַכן קאָקעטיש אָדער כיטרע. א׳ הינטער יענעמס פּלייצעס. ־ענישׂ.

אומכיקען — אוטוו. ־קע אום, ~געכיקעט. פֿירן נאַכאַמאָל אָדער הין און צוריק אַ שאַרפֿן אינסטרומענט (חלף, מעסער אש) איבערן האַלדז (בייַם קווילן). „אומגעכיקעט מיט אַ גרויסן קיכמעסער און אַגגעשראָקן אויף טויט", פּפּ. ־ענישׂ.

אומכלאָפּאָטשען — אוטוו. ־טשע אום, ~געכלאָפּאָטשעט. סל. פֿפֿ: ~כלאָפּא־טשען. דזוי אומכאָדאָטיעוון ←, אַבער גע־ניצט געוואָרן אָפּטער.

אומכליאָבען — טרוו. ־בע אום, ~געכליא־בעט. אַ לענגערע צייט עסן אָדער טרינקען, אַרויסגעבנדיק קלאַנגען. א׳ דאָס געקעכטס. א׳ פון פּלעשל ביז מע כליאָבעט אויס. ־ענישׂ. ־ערי.

אומכליאַסקען — אוטוו & טרוו. ־קע אום, ~געכליאַסקעט. פֿפֿ: ~כליסקען. אַ לענגע־רע צייט אָדער עטלעכע מאָל פּאַטשן מיט אַ געהילץ, געקלונג. א׳ מיט דער גאַנצער האַנט (אין) די גראָבע באַקן. ־ענישׂ. ־ערי.

אומכליאָפּטשען — ־טשע אום, ~געכליאָפּ־טשעט. אוטוו — טרעטן אין עפּעס ווייכס וואָס גיט אַרויס אַ קלאַנג, ענלעך צו כליאָפּ־כליאָפּ. א׳ אין בלאָטע. טרוו — ← דפּוי. ־ענישׂ. ־ערי.

אומכליעשטשען — טרוו. ־שטשע אום, ~ענכליעשטשעט. אומפֿאַכען, אומשמיסן, אומקנאַקן. א׳ מיטן כלישט, קאַנטשיק די אויס־געדאַרטע קליאַטשע. ־ענישׂ. ־ערי.

אומכליפֿען — אוטוו. ־פֿע אום, ~ענכליפֿעט. אַ לענגערע צייט כליפֿען, שטאַרק וויינען. א׳ וויַ אַ קליין קינד, וויַ נאַכן קריגן שמיץ. ־ענישׂ.

אומכמאַליען — אוטוו & טרוו. ־ליע אום, ~ענכמאַליעט. אַ לענגערע צייט אַדער עטלעכע מאָל גאַנצן שטאַרק פּעטשן, קלעפּ. א׳ עמעצן, מאַכן אים בלוין און בלוי. א׳ מיט אַ נאַהטיקע איבערן רוקן. ־ענישׂ.

אומכניקען — אוטוו. ־קע אום, ~ענכניקעט. כסדר אַדער אַ לענגערע צייט כניקען, האַלב וויינען. א׳ וויַ אַ פֿאַרצויגן קינד, וויַ אַ קראַנק קינד. ־ענכי. ־ענישׂ.

אומכראָמ(ס, ש)קען — טרוו. ־קע אום, ~ענכראָמ(ס, ש)קעט. אַ לענגערע צייט כניקען קנאַקערע פֿון ציין. א׳ ביינער וויַ אַ הונט. א׳ מערן וויַ אַ דבֿר־אַחר.

אומכראָנאַלאָגישׂ — אַדי. וואָס איז ניט אין כראָנאַלאָגישן, צייטלעכן סדר. „די געשעניש זײַנען איבערגעגאַנגן א׳; דער מחבר שפּרינגט איבער גאַנצע יאָרצענדליקער און שפּעטער קערט ער זיך אום צו זיי״. ־קייט.

אומכראָנישׂ — אַדי. וואָס געדויערט ניט קיין לאַנגע צייט (בשׂכּוכות מיט קראַנקייט). א׳ע קרענק.

אומכראָפֿען — אוטוו. ־פֿע אום, ~ענכראָפֿעט. אַ לענגערע צייט כראָפֿען. א׳ אַ גאַנצע נאַכט. א׳ אַז די פֿענצטער זאָלן ציטערן. ־ענישׂ.

אומכראַקען — אוטוו. ־קע אום, ~ענכראַקעט. אַ לענגערע צייט כראַקען; אַרויסגעבן קלאַנגען פֿלעגמע, ליחות פֿון גאָרגל. כסדר א׳ און אַנ־כראַקען די גאַנצע שטוב. ־עכי. ־ענישׂ.

אומכר(י)זקען — אוטוו. ־קע אום, ~ענכר(י)זקעט. אַ לענגערע צייט אַרויסברענגען קלאַנגען וויַ אַ חזיר. אומבורטשען אוך א׳. ־עכי. ־ענישׂ.

אומכריפֿען — אוטוו. ־פֿע אום, ~ענכריפֿעט. אַ לענגערע צייט כריפֿען, אַרויסגעבן סקריפּ־דיקע אַדער הייזעריקע קלאַנגען. א׳ ביי אַ פֿאַרקילונג. ־ענישׂ.

אומלאַבאָראַטאָריש — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי (עס דאַרף זײַן) אין אַ לאַבאָראַטאָריע. א׳ דורכפֿירן אַן עקספּעריმענט. א׳ער אַנאַליז. ־קייט.

אומלאָ׳בוסן — אוטוו. ־בוס אום, ~ענלאָ־בוסט. אַ לענגערע צייט אַרומגיין לייַדיק, פּוסט־אוך־פֿאַס. א׳ וויַ אַ הפֿקר־יונג.

אומלאָבריאַליזירט — אַדי. (וועגן קלאַנג) פֿאַרמירט אַן פֿולן אַדער טיילוויַזן פֿאַרשליסן די ליפּן. פֿון א׳ן [נ] אַריבערגיין צום לאַבי־אַליזירט [מ]. ־קייט.

אומלאָבן זיך — אוטוו. לאָב זיך אום, זיך ~ענלאָבט. אַ לענגערע צייט הנאה האָבן פֿון עפּעס, קוויטש זיך מיט עפּעס (אוך דערבּי אַרויסוויַזן עס). א׳ זיך מיט די פֿעטע שפּײַזן. ־עכי. ־ענישׂ.

אומלאָג — דער, ־ן. געלט צו קירעוועז אַ געשעפֿט. ← אויסלאָג, בּ2. פֿירן געשעפֿטן מיט וויניק א׳.

אומלאָגיק — די. מצ נב. היפּוך פֿון לאָגיק. „מקבל זײַן באהבֿה די א״׳, יג, איק, 1957.

אומלאָגיש — אַדי. ניט־לאָגיש, ניט־שׂכלדיק. רייַדן א׳. „דאָס לעבן האָט אַ פֿריוויליעגיע צו זײַן א״׳, ים, דאָס ניט לעבן, נ״י 1923, IV.

־קייט — „איז לחלוטין ניט צוגעפּאַסט צו דער רירעוודיקייט און א׳ פֿון אונדזער סטיל״, ים, שול־גראַמאַטיק, 1921. „אָט דער עלעמענט פֿון...א׳ איז אין אַנטיסעמיטיזם הײַנטיקן טאָג נאָך שטאַרקער״, יובל XVIII, 2.

אומלאָגערן — טרוו. ־ער אום, ~ענלאָגערט. 1. באַלאַגערן פֿון אַלע זײַטן. אַרומרינגלען. ← אומלעגערן. 2. (סוחרים) איבערלייגן סחורה פֿון איין לאַגער אין צווייטן. א׳ די זעקלעך תּבֿואה.

אומלאָד — דער, ־ן. אַקט פֿון אומלאָדן. אַ גיכער א׳.

אומלאָדונג — די, ־ען. פּראַצעס אַדער רעזול־טאַט פֿון אומלאָדן. אַ גוויטוועדיקע א׳.

אומלאָדן — טרוו. לאָד אום, ~ענלאָדן. 1. אי־בערלאָדן. א׳ דעם וואַגאָן סחורה אין אַ צווייטן וואַגאָן. 2. צוגעבן ענערגיע. א׳ די עלעקטרי־שע באַטאַרייען. ־ענישׂ. ־ער.

אומלאָדן זיך — קזוו. לאָד זיך אום, זיך ~ענלאָדן. אַ לענגערע צייט משפּטן זיך. זיך א׳ איבער אַ ירושה. ־עכי. ־ענישׂ.

אומלאָו(ר)ירן — אוטוו. ־ו(ר)יר אום, ~ענ־לאָו(ר)ירט. אוממאַנעווורירן; איבערקאָמבּינירן. א׳ צוישן צוויי פֿיַנדלעכע לאַגערן. א׳ מיט די שפּרינגערס (שאָך).

אומלאָזונג — דער, ־ען. אומפּאַסיקער לאָ־זונג (וואָס קען ניט ברענגען קיין נוצן די וואָס שטעלן אים אַרויס). „פֿראָפּאָרציאָנעלע וואָלן איז פֿאַר אַ שטאַרקער פּאַרטיי אַן א״׳.

אומלאָזן — טרוו. לאָז אום, ~ענלאָזן. אַרב. פֿרײַלאָזן; אָפּלאָזן. „...דש מן דיזן מאַן ווידער אום ליז צו זײַנם הערן גין מיט פֿרידן״, יוס־פֿון, אַמשט 1661.

אומלאָזשירן — אוטוו. ־זשיר אום, ~ענ־לאָזשירט. פֿפֿ: ~לאָזשירן. אַריבערגיין פֿון איין דירה אין אַ צווייטער (וועגן אַ קוואַרטי־ראַנט וואָס האָט אַ צימער אַדער אַן אַרט צום שלאָפֿן בײַ עמעצן). „ער באַצאָלט ניט די באַ־לעבאָסטעס און האַלט אין איין א״׳, רייַד.

אומלאָמטע(נע)ך — טרוו. ־כן (־כע) אום, ~ענלאָמטנט (־כעט). כסדר אַדער אַ לענגערע צייט גנבֿענען; לאָמטנען פֿון אַלע זײַטן. (גע־ניצט פֿאַרשטעלט, מיט ביטול, אויך האַלב גוט־מוטיק). אַ פֿריקאָשטשיק וואָס לאָמטנט אום פֿון אַלע פֿאַליצעס.

אומלאָמען — טרוו. ־טע אום, ~ענלאָמעט. 1. לאָמען אַ לענגערע צייט. א׳ ביז שפּעט אין דער נאַכט. 2. אַרומלאָמען. א׳ דעם אַלטן קאַפּטן.

או׳מלאַיא׳ל — אַדי. ניט־לאַיאַל, ניט־געטרי־אַ׳ער בירגער. זײַן א׳ צו דער רעגירונג, פֿאַרטי,

צום אייגענעם פֿאַלק אאַזוי. ־יטע׳ט — (מער אָפּיציעל) א׳ צו דער רעגירונג, צום לאַנד. ־קייט — (מער אינטים) א׳ צו חבֿרים.

אומלאַכן — אוטוו. לאַך אום, ~ענלאַכט. אַ לענגערע צייט לאַכן. האָבן אַ גרינגן קאָפּ, א׳ טאָג און נאַכט. ־ענישׂ.

אומלאָמען — אוטוו. לאָם אום, ~ענלאָמט. אַרומגיין הינקענדיק. א׳ מיט אַ קירצערן פֿוס.

אומלאַנג — אַדוו. מיט אַ קורצער צייט צוריק. „דען דו בישט גיקומן צו אונזרם קיניגרײַך פֿון בבֿל איצונדר אונלאַנג״, יוסיפֿון, אַמשט 1661.

אומלאַנגוויליק — אַדי. וואָס איז ניט לאַנג־ווילק, אָבער אויך ניט (צו) אינטערעסאַנט. „דאָס בעסטע וואָס מע קען זאָגן וועגן דער פֿאַרשטעלונג — זי איז געווען א״׳. ־יקייט.

אומלאַנגזאַם — אַדי. דטשמ. וואָס איז ניט פֿאַמעלעך, אָבער אויך ניט (צו) גינג. א׳ע באַוועגונגען. ־קייט.

אומלאַנגסט — דזוו אומלעגסט ←. „איז א׳ אין האַנאָוער בײַ אַ פֿרײַנד געווען״, לאיזע, דעם קענינס געשעפֿטספֿערזאָרגער, בוקאַרעשט [יאָר?].

אומלאַנד — דאָס, ~לענדער. שלעכט לאַנד. „סוריאַם איז אַן א״׳, רייד.

אומלאַסקע — די, ־ס. אומפֿרײַנדלעכקייט; אומחן; כּעס. באַגעגענען מיט אַ זויערער א׳. דײַטש־אידישער וועב, וואַרשע 1918.

אומלאָפּטשען — טרוו. ־טשע אום, ~ענלאָפּ־טשעט. אַרומצופֿן, אַרומגרייזשען. א׳ דעם לאַבן בריוט. ־ענישׂ.

אומלאָפּפּירן — טרוו. ־סיר אום, ~(נע)לאָפּ־סירט. אַרומשמירן מיט לאָפּיס. „ס׳טע אַ ביסל ברענען בײַם א״׳, רייד.

אומלאָפֿן — דזוו אומלויפֿן. מיו. „שאַרפּי שוועדטער דיא פֿאַר דעם גן־עדן אום לאפֿין די דא היטן דאז גן־עדן״, ר׳ אבֿא בר׳ שלמה, סוד הנשמה, אַמשט 1696.

או׳מלאָקאַ׳ל — אַדי. וואָס איז שייך ניט בלויז צו איין אַרט אַדער געגנט. אַן אַלגעמיינע, אַן א׳ע אייגנשאַפֿט, שוואַכקייט אאַזוי.

או׳מלאָקאַל — דער, ־ן. שלעכטער, אומפּא־סיקער לאָקאַל. „איר מוזט אַרויס פֿון דעם דאָזיקן שמוציקן א״׳, רייד.

או׳מלא׳קאָמען זיך — אוטוו. ־מע זיך אום, זיך ~ענלאָקאָמעט [אויך מיטן אַקצענט אויף אָ]. סל. 1. דזוו אומלאָבן זיך ←. 2. כסדר קוואַ־פֿען זיך נאָך עפּעס. א׳ זיך נאָך אַ פֿאַרדינסטל.

אומלאָקירן — טרוו. ־קיר אום, ~ענלאָקירט. 1. אַרומלאָקירן. א׳ די קאַנטן פֿון טיש. 2. אי־בערלאָקירן. א׳ דאָס מעבל.

אומלאָקערן — אוטוו & טרוו. ־ער אום, ~ענ־לאָקערט. ← אומלויערן. 1. אַ לענגערע צייט לאָקערן, לויערן, נאָכקוקן. א׳ (אויף) דעם שׂונא די גאַנצע נאַכט. 2. לאָקערן אין פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ פֿון דעם הייזל און פֿון אַקצענדיקן וועלדל.

אומלאָשטשען — טרוו. ־טשע אום, ~ענלאָש־טשעט. אומצערטלען. א׳ אַ קינד, אַ גוטן פֿרײַנד. א׳ ז׳ך — קזוו. ־ענישׂ.

אומלבנהדיק — [...לעוואָנע...] אדי. וואָס איז אַן (דער שיין פֿון) דער לבנה. טונקעלע א׳ע נעכט פֿון סוף חודש.

אומלהכעיסדיק — [...לעהאַכעס...] אדי. וואָס איז ניט אויף צו־להכעיס, ניט כדי אָפּצוטאָן. רואיק און א׳ זיך אָפּזאָגן עפּעס צו טאָן. ־יקייט.

אומלוחדיקייט — [...לוּאַכ (לועכ)...] די (דאָס). מצ נב. נעאַל. סיטואַציע וואָס שטימט ניט מיטן געווײַנלעכן גאַנג פֿון דער נאַטור. „גלײַך זיי וואָלטן זיך אַנטשולדיקט פֿאַר זייער א״, לע, בײַם פֿוס פֿון בארג.

אומלויב — דער, ־ן. היפֿוך פֿון לויב. דאָס וואָס איז כּלומרשט (אָדער געמיינט וויי) אַ לויב, אָבער איז אין־דער־אמתן (אָדער וועט אויפֿ־געזומען) כּמעט ווי אַ טאָדל. ניט נתפּעל וועלן ניט פֿון לויב, ניט פֿון א׳.

אומלויבן — טרוו. לויב אום, ~געלויבט. לויבן אַ לענגערע צײַט, אין פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ עמעצן אויף טריט און שריט. „וער איז אַ נאַרישער טאַטע? וואָס האַלט אין איין א׳ אייַ־גענע קינדער״. ־עכין. ־ענישׁ.

אומלויבנסווערטיק — אדי. [טרעפֿט זיך אויך אַן ־יק, נר. דטשמ]. וואָס איז ניט ווערט מע זאָל לויבן. א׳ע האַנדלונגען, אַרטיקלען אאַזוי. ־יקייט.

אומלויזן — טרוו. לויז אום, ~געלויזט. אָפּט מיט זיך. (אַרומזוכן און) באַפֿרײַען פֿון לײַז. א׳ אַלע זוימען פֿון העמד. ־עכין. ־ענישׁ.

אומלויט — דטשמ. נר. ← איבערקלאַנג.

אומלויטער — אדי. 1. ניט־קלאָר; ניט־ריין. האַרבסטיקע א׳ע הימלען. 2. פֿאַרצויגן מיט עפּעס, ניט אַרומגעוויקלט. „אַז אייַנער דער דא זיכט דאָרך איין אום לויטר שפּיגל״, סהמ, יחזקאל. 3. אומריין, געמישט מיט עפּעס. א׳ער בראַנפֿן. א׳ וואַסער. א׳ער קוואַל מיט זאַמד. 4. וואָס איז אַזוי ווי פֿאַרצויגן מיט אומצו־פֿרידנקייט, זאָרג אא. אַן א׳ער בליק. „קנייטשן פֿון זאָרג אויף די א׳ע פּנימער״. 5. גײַסטיק, מאָראַליש ניט־ריין. אומפֿאַרלאָזלעך. א׳ער פֿאַר־שוין. שעפּן ידיעות פֿון אַן א׳ן קוואַל. ־קייט.

אומלויכטן — לויכט אום, ~געלויכטן (אויך: ~געלויכט). פּפּ: ~לַיכטן. טרוו — באַ־לויכטן כּסדר, אַ לענגערע צײַט אָדער אַרום און אַרום. א׳ דעם לאַנגן דורכגאַנג. א׳ די גאַנצע הייל. אוטו — דזו לויכטן. א׳ פֿון נחת.

אומלוינבאַר — אדי. דטשמ. נר. וואָס עס לוינט זיך ניט, איז ניט כּדאַי, אומכּדאַיאיק. „קליינע מענטשעלעך, וואָס זײַנען אָפּגעשטויסן געווארן צו די א׳סטע פֿראָפּאָסיעס״, הייליקמאַן [נש, ישפּ, 3 (10)]. ־קייט.

אומלויערן — אוטו & טרוו. ־ער אום, ~גע־לויערט. דזו אומלאָקערן ←. [~לויערן אין געווײַנלעכן רעדן; ~לאָקערן — אין געהויבע־נעם לשון, אַ ביסל אַרכ.]

אומלויף — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אומלויפֿן. אַן א׳ אַן אויפֿהער. 2. אומדריי. א׳ פֿון ראַד, פֿון דער מאַשין אא. א׳־ציילער־אַפּאַראַט וואָס ציילט די א׳ן פֿון אַ ראַד. 3. אַרומקרײַזונג אין אַרבּיט פֿון אַ הימלשן קערפּער. דער א׳ פֿון אַ פֿלאַנעט, פֿון אַ סאַ־טעליט. חה פֿאַרטיטשט ׳תנועות הגלגלים׳ — א׳ פֿון די גלגלים. „און איך האָב געפֿונען דאָס די זיבן מזלות אין דעם צײַטרורים זייער א׳ האַלטן״, ש׳, ווילנע 1904. „וען עס טוט זיך באַנײַען צו איינע פֿון די כּוכבי המזלות אָדער עס ווערט פֿאַרענדערט דער שטאַנד פֿון דער זון, דאָ ווערט געטאָפּלט דער שטאַרקער אײַנ־האַלט פֿון דעם א׳... דאָ קומט די פֿלאָגונג״, י. הפּניני (א. פֿאַוויר), בחינת עולם, ווילנע תר״כ.

4. פֿולער צײַטאָפּשניט; תּקופֿה פֿון אַ באַ־שטימטער צײַט. דער א׳ פֿון יאָר. מלכ פֿאַר־טײַטשט ׳תקופת השנה׳ (שמות, לד, 22): „אום לויף פֿון יאָר״ [תי: „אומדריי״]. זן אויך ווי אַ פּרעפּ מיטן ב: פֿונקט אין — אַרום. א׳ אַ יאָר = פֿונקט אין אַ יאָר אַרום. „א׳ אַ מאָנאַט האָט דער קייזער געמאַכט נאָך אַ סמאָטן[רע]...״, א. מאַרגנשטערן, עגל הזהב, וואַרשע 1898.

5. אומקרײַזונג, צירקולאַציע פֿון בלוט. גרויס־סער א׳ דורך דעם גאַנצן קערפּער און קליינער א׳ דורך די לונגען. „די לונגען...לײַדן שטאַרק פֿון ניט־גענוגדיקן בלוטא׳ אין קליינעם קרײַז״, פֿגענ, ווילנע 1938, № 2.

6. אומזאָרג; צירקולאַציע פֿון געלט. א׳ פֿון קאַפּיטאַל. אָפּשטעלן דעם א׳ פֿון פּאַפּירגעלט.

7. אומקרײַז פֿון אַ שטאָט, אומגענט. „איך בין גיווען צו דאהילנאָוואַ, דא איז גיווען אום לויף פֿון פֿלאָטצק״, שו״ת ב״ח, קאָרעץ 1785 [חש ו].

8. קאַרניז, געזימס וואָס נעמט אַרום פֿון אַלע זײַטן. מש פֿאַרטײַטשט ׳כרכּב המזבּח׳ (שמות, כז, 5): „אום לויף״; אַווי אויך ראש מלין־מפּתח, ישיטאָמיר 1872 [תי: „געזימס״].

9. מענטש וואָס איז אומרואיק, קען ניט אײַנ־זיצן אויף אַן אָרט. אַן א׳ מיט קוועקזילבער אין בלוט (הינטן). „איר מאַן דער א׳ איז שוין וויידער אַוועקגעפֿאָרן״, רייד. 10. די. מצ נב. ווי בפּ. קאָקעטקע, אַרומלויפֿערין, אויסלויפֿערין ←; ניט־אַרטלעכע פֿרוי. „איבער יעדער א׳ רײַסן זיך מענער״, אפּא, די טענצערין.

אומלויפֿאַר — אדי. דטשמ. נר. מאַרק וווב. ← אומלויפֿיק.

אומלויפֿגעלט — דאָס, ־ן (־ער). געלט וואָס צירקולירט. „אין דעצעמבער 1940 האָט דער געטאָ־פֿרעזעס אַרויסגעלאָזן די ײַדישע באַנעטע אַלס א׳ אין לאָדושער געטאָ״, ח. ל. פֿוקס, פּונקט פֿון ײַדישע דרוקערײַ אין פּוילן, וואַרשע 1949.

אומלויפֿנג — די, ־ען. פֿראַצעס פֿון אום־לויפֿן. דזו אומלויף. „אונ׳ עש וואר צו אום לויפֿונג דיש יארש״, יוסיפֿון, אמשט 1661. „וען דאָס קינד איז יונגער, איז בײַ אים אַלץ שטאַרקער די א׳ פֿון די בלוט״, מלפּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836.

אומלויפֿיק — אדי. וואָס איז (קען זײַן) אין אומלויף. א׳ געלט.

אומלויפֿן — אוטו. לויף אום, ~געלאָפֿן [וועגן ה אַ ב ← אויסלויפֿן]. 1. אַ לענגערע צײַט לויפֿן, אײַלן (זיך); לויפֿן פֿון אָרט צו אָרט. א׳ העגדום־פֿענדום ←. א׳ גאַנצענע טעג ווי אַ משוגענער הונט. א׳ ווי אַ פֿון אַ שרעטעלע. א׳ ווי אין אַ חסידאַרניע. „אונ׳ שלמה וואר אום לויפֿן אין דער גנצי וועלט אונ׳ זאגט איך בין מלך שלמה פֿון ירושלים״, צאינה, תּרומה (הפּטרה). „דיא הינט...לויפֿן אום איין גאַנצי נכט צו עשׂן״, סהמ, תהלים, נט, 16. „אַ קול האָבן אַרויסגע־לאָזט די הימלען און דײַנע פֿיַיגל זײַנען אומ־געלאָפֿן״, תי, תהלים, עז, 18. „אַלע ערטער... וואו זי פֿלעגט אַמאָל אין אירע קינדעריאָרן א׳ מיט אירע חבֿרטאַרינעס״, יד, אבֿן נגף.

2. אַרומלויפֿן (אין גרויס אויפֿרעגונג), א׳ ווי בעת אַ שריפֿה. א׳ אַן זיך, אַן אַ קאַפּ, ווי אַ משוגענער. א׳ ווי אַ חסר־דעה. א׳ ווי אַ פֿאַר־סמטע מויז. א׳ ווי אַן אונטערגעשאָסענער. „ס׳האָבן לעמפּלעך צעצונדן די שטאָט און לויפֿן אום אין וויטרינעס ווי מײַז״, איטשע סלוצקי, אינמיטן, וואַרשע 1939. „אַז איין אונזנגי [=אומוינקע] זי אין דער הויטן אום לוף״, בבֿא־בוך, 482. „עס איז געוואָרן אַ גרויסער רעש אין שטאָט...זענען אַלע אומגעלאָפֿן ווי משוגע״, מעשׂיות נוראים [פֿון ראַזימינער רבין], פֿיעטרקוב תרע״ד. „ער האָט געהאַט אַ סטופּע אויף שטייסן מצה...די סטופּע פֿאַר פּסח איז אומגעלאָפֿן ווי אַ משוגענע פֿון שטוב צו שטוב״, מ. א. שאַצקעס, יודישע פֿאָלקסביבליאָ־טעק, קיעוו 1888.

3. אומפֿליסן. „נאָכן גרויסן רעגן לויפֿן ריטשקעס אום איבער די גאַסן״.

4. אַרומדרייַען זיך. „עש איז איין גלגל דש דא אַלזו אום לויפֿט אין דעם עולם״ [וועגן מזל וויַ וועגן אַ גלגל החוזר], ספֿר היראה דר׳ יונה, צירעך 1546 [פֿש וו]. פֿלאַנעטן לויפֿן אום אַרום דער זון.

5. (וועגן צײַט) אַוועקגיין און זיך צוריק אומקערן צום זעלבּיקן צײַט־פֿונקט. „אָט איז אַ יאָר גיך אומגעלאָפֿן און עס איז ווידער ערב פּסח״, רייד.

6. (וועגן בלוט) צירקולירן. ← אומלויף, בב 5, 6. „דאָס בלוט לויפֿט אום איבערן גאַנצן קער־פּער״. (וועגן געלט) צירקולירן. „עס לויפֿן אום אַ סך פֿאַלשע דאָלאַרן״, רייד.

7. מעט מיט פֿאַרשיידענע ניואַנסן ווי אין: די אויגן לויפֿן אום = א) קוקן אין אַלע זײַטן; ב) זײַן שטאַרק צעטומלט. „ער זאנק דר נידר אויף איין קישׂט, זײַן אויגן אים קופּף אום לאופֿן״, בבֿא־בוך, 347.

8. פֿאַרקערן אין אַ שלעכטער געזעלשאַפֿט. א׳ מיט שקצים, מיט גנבים.

9. זײַן צעלאָזן סעקסועל. ער לויפֿט אום מיט שיקסעס. זי לויפֿט אום מיט פֿרעמדע מענער.

אומלויפֿעכין, ־ענישׁ — דאָס (די), ־ן. (געדויערדיקער) פֿראַצעס פֿון אומלויפֿן, ספּעצ בב 1, 2.

אומלויפֿער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועט עס לויפֿט אום, ספּעצ — אומלויפֿן בב 1, 2, 8, 9. אַן א׳ איז ניט קיין פֿאַרדינער. חתונה האָבן מיט אַן א׳ן. „ער איז אַ שיכּור, אַ גאַסן־א׳, אַן עקשן״, אמד, די שקלאָווערע, ווילנע 1887.

אומלויפֿעריי — די & דאָס. טוואונג פֿון אום־לויפֿן, ספּעצ בב 1, 2, 8, 9.

אומלומדות — [...לאָמדעס] די (דאָס). מצ נב. כלומרשטע פֿאַלשע לומדות; נידערעריקע מדרגה פֿון לומדות. „האָט ליבֿ צו דרשענען און ווייזט אַרויס זײַן א״, פּב. ־דיק — אַדי.

אומלומדיש — [...לאָמדיש] אַדי. וואָס איז ניט לויטן שטייגער פֿון אַ למדן. „ס׳איז א געבֿן אַ זאָג! ר׳ הלל, ר׳ שמאי״. ־קייט.

אומלומסט — די, ־ן. וויידערווילן, ווידערגעפֿיל, אומחשק. האָבן א׳ צו אַ מאכל, צו אַן אַרבעט. „געווייסע אַטאָמען זאָלן קאָנען אויסטאָנצן אַ פּסיכישן טאָנץ פֿון לוסט־געפֿילן און א־געפֿילן״, זשיט II, נ״י 1912. „דש דר וועקט פֿיל מאל גרושׂי אום לושׂטין פֿון דיא שטודענטן... דש זיא דיא יהודים שלאגן אוי׳ פֿיל מאל טיטן״, שאר, קכב/ב.

אומלומסטיק — אַדי. 1. ניט־לוסטיק, ניט־פֿריילעך (אַבער אויך ניט טרויעריק). „דיא שכינה טוט ניט רואן אויף איינם מענשין וועז ער אום לוסטיג איז, נײַארט וואו שׂמחה איז״, נצו, דבֿרים, לט/ג. אַרומגיין אַן א׳ער אויף אַ פֿרייליכער חתונה. 2. ניט־צופֿרידן. „אוי׳ וועז ער ניט וויל דען דין טאָן איז ער אום לושׂטיג אויף זיא, וויל זיא זײַנען זײַנם מעשׂה ידיו״, נצו, בראשית, יג/ד.

אומלומסטיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן אומלומסטיק. „דורך דער נשמה יתרה וועלט פֿר געשׂין אַלי אום לושׂטיקייט אוי׳ צאָרין, דען דאָרטין וואו זיא איז דא איז אייטל שׂמחה וחדוה״, נצו, שמות, כה/ג. פֿאַרפּויקן אַדער פֿאַרשרײַען די א׳.

אומלומסקען — טרוו. ־קע אום, ־געלומסקעט. פּפּ: ־לושקען. ביסלעכווײַז און פֿון אַלע זײַטן באַפֿרײַען פֿון שאָלעכץ. א׳ מיט די פֿינגער דעם מאָראָנץ. ־ענישׂ.

אומלופֿען — טרוו. ־פֿע אום, ־געלופֿעט. סל. ניט־געראָטן אַרומשנײַדן, אַרומשינדן. א׳ דעם דערשאָסענעם האָז און קאָליע מאַכן דאָס פֿעלכל.

אומלופֿטיק — אַדי. וואָס האָט ניט ענוג פֿרישׂ לופֿט. אין אָנגעריכערטן, א׳ן צימער. ־יקייט.

אומלופֿטערן — טרוו. ־ער אום, ־געלופֿטערט. 1. אַ לענגערע צײַט לופֿטערן, האַלטן אויף דער לופֿט. א׳ קליידער, ספֿרים. 2. אומבײַטן די ניט־גוטע לופֿט, אַרײַנלאָזן פֿרישׂ. עפֿענען אַלע פֿענצטער און א׳ די דירה. 3. ווידער באַטראַכטן, באַהאַנדלען. א׳ אַ פֿראָבלעם, אַן אַרגומענט.

או׳מלו׳קסודיק — אַדי. וואָס איז אַן לוקסוס (אַבער ענוג באַקוועם). אײַנשטעלן די דירה א׳, אַבער מיט פֿײַנעם געשמאַק. ־יקייט.

אומלושטשען — ← אומלוסקען.

אומליאַמעוועט — ־מעוט אום, ־געליאַמעוועט. טרוו — אַרומליאַמעוועט; אַרומזוימען. א׳ די טירן אויף ווינטער, דער פֿראָסט זאָל ניט אַרײַנקומען דורך די שפּאַרונעס. אוטוו — מאַכן אָפּט ליאַמעס, קערמישלעך. א׳ ווי יונגע פֿריצימלעך.

אומליאַסקען — ← אומפֿליאַסקען.

אומל(י)אַפּען — טרוו. ־פּע אום, ־געל(י)אַפּעט. 1. כסדר אומגערעטן פֿאַרגיסן, אויסגיסן. א׳ די פּאַמוניצע אַרום די וועגט. 2. אַרומשמירן, אויסשמירן. א׳ די וואַנט מיט וואַפּנע. 3. במקום־וועלכ פֿאַר כסדר פֿלאַפֿלען, פּטרן צײַט. א׳ מיאוסע רכילות אויף אַ חבֿרטע. 4. במקום־וועלכ פֿאַר פּאַטשן פֿון אַלע זײַטן. א׳ יענעם דעם טרייפֿענעם פּיסק. ־עכין. ־ענישׂ.

אומל(י)אקוועטן — דזוו אומלאַקירן ←.

אומל(י)אַרעמען — אוטוו. ל(י)אַרעם אום, ־געל(י)אַרעמט. 1. האַלטן כסדר אין טומלען. די קינדער ליאַרעמען אום אין הויף. 2. מאַכן אויפֿגעבלאָזענעם רושם (אַ לענגערע צײַט). „ס׳טרעפֿט זיך, אַ פּוסטער ראָמאַן ליאַרעמט אום איבער דער וועלט״.

אומליב — אַדי. ניט־ליבֿ, וואָס עס איז ניט צום האַרצן. „מײַן א׳ער מחותן״, פּב. „ווי שוער און ווי א׳ דעם ידישן ינגל איז...צו זיצן בײַ־נאַכט בײַם חלבֿענעם גראָשנדיקן ליכטל״, יופֿאָל, 1885, № 46. „לעבן זיי [די ידישע טעכטער] מיטן גוף אין דער ידישער שטוב, מיט דער נשמה אין דער פֿרעמדער...וועלט, זענען זיי אַרומגערינגלט מיטן א׳ן, וויל פֿאַר זיי אומפֿאַרשטענדלעכן היימישן [שטייגער]״, פּרץ, געדאַנקען און אי־דיישן. *(אַנ)נעמען פֿאַר א׳ = ניט זײַן צופֿרידן. „צי מע נעמט עס אַן פֿאַר ליבֿ אַדער א׳ — קען מען עס ניט בײַטן״, ים, אונדזער שוב, מעקסיקע 1948.

אומליבלעך — אַדי. אומפֿרײַנדלעך, וואָס איז ניט נשמהדיק נאָענט, ניט־האַרציק. אַן א׳ער מענטש. ־קייט — באַגעגענען מיט א׳.

אומליבן זיך — קזוו. ליבֿ זיך אום, זיך ־געליבט. זיך ליבן אַ לענגערע צײַט. „זיי ליבן זיך אום שוין אַ פֿאָר יאָר און האָבן נאָך אַלץ ניט חתונה״, רייד. ־עכין. ־ענישׂ. ־ערי.

אומליבנסווירדיק — אַדי. דטשמ. נר. ← אומפֿרײַנדלעך. ־יקייט.

אומליבע — די, מצ נב. נעאָל. היפֿוך פֿון ליבֿע. פֿײַנ.

אומליבעראַליזם — דער, מצ נב. אומעכטער (דער היפֿוך פֿון) ליבעראַליזם. לע, טמז, 1960 X 12.

אומליבשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. געפֿיל אַז עס פֿעלט (עכטע) ליבשאַפֿט. זיך נעמען צו עפּעס מיט א׳, זיך באַציען מיט א׳ צו עמעצן. „שכמס ליבשאַפֿט צו דינהן איז אַ פֿאַרקרימטקייט פֿון זײַן [= יעקבֿס] א׳ צו לאהן״, אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־טײַטש.

אומליגן — אוטוו. ליג אום, ב׳י׳ן ~געלעגן [ה אַ ב׳ ווי בײַ אויסלויפֿן ←]. 1. ליגן אַ לענגערע צײַט, לענגער ווי מע דאַרף, ווי עס איז אָנגענומען. ליגן אין פֿאַרשײדענע ערטער. א׳ אין בעט ביז צוועלף אַזייגער. א׳ אויף אַלע קאָנאַפּקעס. 2. זײַן קראַנק אַ לענגערע צײַט אַדער אויף פֿאַרשײדענע קראַנקייטן. *א׳ צו בעט. א׳ אין שפּיטאָל.

אומליגנד — אַדי. אַרכ, איצט דטשמ. נר. אַרומיק, דערנעבנדיק. „אין דיזן (פּרק) ווערט דר צילט וואש די יהודים איז איבר גקומן אין טײַטש לנד, פֿיהם, אונגרין, אוי׳ דיא אום ליגנדי לענדר״, שאר. „און [זיי] האָבן זי גע־מאַכט...פֿאַר זייער אַ וויכטיקן האַנדלספּלאַץ פֿון די א׳ע גובערניעס״, צעד.

אומליגנעריש — אַדי. מאַרק וובֿ. וואָס איז אַן ליגן; וואָס איז ניט ווי בײַ אַ ליגנער. א׳ע נייסן. א׳ע רעקלאַמע. ־קייט.

אומליגנערן — אוטוו. ־ער אום, ־געליגנערט. כסדר אָדער אַ לענגערע צײַט זאָגן ליגנס. א׳ און פֿאַרמיאוסט ווערן אין לײַטנס אויגן.

אומלידלען — אוטוו. ־דל אום, ־געלידלט. כסדר, אַ לענגערע צײַט זינגען לידלעך (אויבֿ בײַטעם). א׳ בײַ חלשות.

אומליבען זיך — קזוו. ־בע זיך אום, זיך ־געליבעט. אומלאַשטשען זיך, אומצערטלען זיך. א׳ זיך ווי ערשט פֿון אונטער דער חופּה. ־ענישׂ.

או׳מליטעראַ׳ש — דער, ־ן. ווער עס איז אַ שוואַכער, שלעכטער אָדער גאָרניט קיין לי־טעראַט. „דאָס ווערק פֿון דעם א״, בצג, טמז, 27 VIII 1963.

אומליטעראַריש — אַדי. 1. ניט־געענוג ליטע־ראַריש, ניט־געענוג קינסטלעריש. א׳ע שרײַבעכצן. 2. וואָס איז ניט אינעם אײַנגעשטעלטן ליטע־ראַרישן נוסח. „איך האָב זיך אָפּגעשטעלט אויף די...א׳ע פֿאַרמען פֿון שלום־עליכמס רא־מאַנען״, שג, וועגן יודישע שרײַבער I. ־קייט — „די ידישע ליטעראַטור אויף ענגליש... לײַדט פֿון...א׳, דה אַז גאָר אַ סך...פֿאַרמאָגט אַ קליינעם ליטעראַרישן ווערט״, בצג, טמז, 25 XI 1962.

אומליבאר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס איז ניט צום (אויס)לײַענן. „די ביכער פֿון דער פֿאָליצע זײַנען א״, רייד.

אומלייג — דער, ־ן. אָקט פֿון אומלייגן. אַ גיכער א׳, אויך דזוו אומלייגונג ←.

אומלייגונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומלייגן. 2. דאָס וואָס מע לייגט אַרום (פֿאַפּיר, שטרוי אא אַרום צעברעכ־לעכע זאַכן בײַם פּאַקן אַדער וואַטע, מאַרלע אא אַרום אַ וואונד). אַן א׳ פֿון זײַדפֿאַפּיר אַרום פֿאַרצעלטע, אַרום גלאָזוואַרג. בײַטן די א׳ איין מאָל אין מעת־לעת.

אומלייגן — טרוו. לייג אום, ־געלייגט. 1. אַרומלייגן. א׳ די קראַנקע מיט וואַרעמע קאָלדרעס. א׳ דאָס גלאָזוואַרג מיט פֿאַפּיר, שטרוי.

2. איבערלייגן. א׳ די ביכער אויף די פֿאָלי־צעס. א׳ די קאָרטן, וועז דער פֿאַסיאַנס קומט ניט אַרויס.

3. אַראָפּלייגן, אומוואַרפֿן, אײַנלייגן. א׳ אַ וואַנט. דער ווינט לייגט אום די גראָזן. *א׳ די פֿיר וועגט (גאַליציע) = מאַכן אַ סך טומל, וואַיעוועז (געווײַנלעך וועגן קינדער).

4. איבערדרייען, אומדרייען. א׳ דעם טיש מיט די פֿיסלער אַרויף. א׳ אַ קאַסטן.

5. לייגן אין אַ זײַט, בײַטן די פֿאַזיציע. א׳ דאָס קינד אויף דער אַנדערער זײַט. „האָבן אומגעלייגט די אויפֿגעשטעלטע אויערן און איבערגעשראָקענע זיך אַוועקגעלאָזט איבער די פֿעלדער״, אפֿא, פּוילישע וועלדער.

6. אַרומבינדן, איבערבייטן, איבערבינדן. א׳ אַ וואונד. א׳ דעם באַנדאַזש. א׳ די ווינדעלעך. 7. אַנידערוואַרפֿן, בייקומען. א׳ בײַ אַ געראַנגל. *א׳ אויף קאַלט = דערהרגענען. ־ענישן. ־ער, ־ערין, ספּעצ בב 1, 3, 6, 7.

אומלייַדיק — אַדי. וואָס קען ניט פֿאַרטראָגן קיין לײַדן. אומגעדולדיק, זן. אוצר השרשים, ח״א, באַרדיטשעוו 1891.

אומלייַדלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט (איז שווער צו) פֿאַרלײַדן. א׳ע וייטיקן. „דאז חמימות פֿון דער זונן, אים סוף פֿון זומיר איז און ליידליכר מין אַלש מיטן אים זומיר״, צוכט. ־קייט.

אומלייַדן — אָקווזוז. לײַד אום, ~געליטן. לײַדן אַ לענגערע צײַט אָדער פֿאַרשיידענע צרות. א׳ צרות אויפֿן פּוד. „וויפֿל איך האָב עס אומגעליטן פֿון די געסט אין דער אייגער וואָך״, רייד.

אומלייַדנשאַפֿט — ד/, ־ן. היפּוך פֿון לײַדנשאַפֿט. רואיקייט. געזעצטקייט. באַטראַכטקייט. „זײַן לײַדנשאַפֿטלעך צו א״, טמז, 1964 XII 1.

אומלייַדנשאַפֿטלעך — אַדי. ניט־אייפֿערדיק, ניט־תּאַווהדיק. ריידן א׳, קאַלט, אָן אַ מינדסטער איבערלעבונג. ־קייט.

אומלייזבאַר — אַדי. דשמ. נר. וואָס מע קען פֿאַר (אויף) דעם קיין ענטפֿער ניט געפֿינען. ← אומבאַשיידלעך. ← אומפֿאַרענטפֿערלעך. „צוטישן ענגלאַנד און אַמעריקע זײַנען פֿאַרבליבן בפֿירוש א׳ע חלוקי־דעות״, סאָוו צ׳ [נש, ישפ, 3(10)]. ־קייט.

אומלייזונג — די, ־ען. פֿאַלשע לייזונג. דאָס איז נאָר אָן א׳ פֿון דער אויפֿגאַבע.

אומלייט — [אומ־ צוגעשטעלט צו מצ־פֿאָרעם לײַט] די. זעלטענער אין אצ נאָר מיט אָן. ניט קיין פֿײַנער מענטש; ווער עס איז פֿאַרדאָרבן; ווער עס איז ניט ווערט, מע זאָל זיך באַצײַגן צו אים ווי צו אַ מענטשן. „ממה־נפֿשך: ביסטו אַ לײַט און ער אָן א׳, האָסטו דאָך אים באַזאָרפֿט אַוועקוואַרפֿן, ניט ער דיך״, מ. דלוגאַטש, די וועלט־מסורה, וואַרשע 1881. „אויב זיי וועלן בלײַבן אין לאַנד, קומט זיי באַהאַנדלט צו וערן אַזוי ווי שנאָרער און א״, נש איבז, שד VIII. „אָלע וייסן, אַז זײַן עלטערער ברודער בומע איז אָן א׳, אַ ניט־געלערנטער און אָן אויס־וואַרף״, בערג, אפּגאַנג. „אַ מויד אָן א׳, וואָס מע קריגט אַזעלכע צײַט פֿאַר אייגער״, מ. גראָניטשטיין).

אומלייטזעליק — אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך (רופֿט ניט אַרויס) קיין געפֿיל פֿון ליבשאַפֿט, גוטאַדיקייט אָדער רחמנות. אָן א׳ע באַציונג. זײַן א׳ אין יענעמס אויגן. זיך באַצײַגן א׳ אַבער דאָך דרויסנדיק קאָרעקט. ־יקייט.

אומלייטיש — אַדי. וואָס איז ניט־לײַטיש, ניט גענוג ערלעך אָדער פֿאַסיק. „אַרויסרײַסן מיטן וואָרצל דעם...ווילדגראָז פֿון א׳ן מאַמע־לשון וואָס האָט זיך אַזוי בריײט צעלייגט אין אונדזער פּרעסע״, י. ראָפּאָפּאָרט, אויפֿן שוועל, סעפּט׳ 1964. ־קייט.

אומלייטן — טרוו. לייט אום, ~געליטן. אי־בעראליטן, אַרומליטן. א׳ אַ בלעכע(ר)נעם עמער, ער זאָל ניט רינען. א׳ די שפּאַלטן.

אומלייַטער — ← אומלויטער.

אומלייַטערן — טרוו. לײַטער אום, געלײַטערט. 1. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ לײַטערן; מאַכן קלאָרער; אַרומווישן. א׳ ווײַן. א׳ די קרישטאָלענע בעכערס. 2. מאַכן פֿרײַ פֿון זינד. א׳ דאָס האָרץ. א׳ דאָס פֿאָלק ישׂראל.

אומלייַטגליביק — אַדי. היפּוך פֿון לײַטגלייביק. „מיר, די שוערע־געפֿרוווטע, די אָפּט־אָפּגענאַרטע און דערום די א׳ע״, רייד. ־יקייט.

אומלייַטלעך — אַדי. אַרכ. ניט גאָר לײַטיק, ניט־גרינג, ניט־פֿשוט. „אײַזט דאָך וויידר אום לײַטלײַך צו דענקן״, מאַרשן, לשון זהב, פֿאַמשט תצ״ד.

אומלייכטן — טרוו. לײַכט אום, ~געלײַכט. דזוו אומלויכטן ←.

אומלייַן — טרוו. ליי אום, ~געלײַן (~ג־ליגן, פּד). 1. זיך פֿאַרנעמען מיט לײַען בײַ פֿאַרשיידענע מענטשן. אַ גאַנץ לעבן א׳ געלט בײַ אַלע באַקאַנטע. 2. לײַען (צו) פֿאַרשיידענע מענטשן. א׳ די ביכער פֿון דער אייגענער ביבליאָטעק.

אומלייענבאַר — אַדי. נר. [פּרווו צו פֿאַר־ריכטן דשמ אומלאזבאַר].

אומלייי(ע)נעוודיק — אַדי. נעגאַל. 1. וואָס מע קען ניט דורכלייענען אָדער איז זייער שווער צום לייענען. א׳ער כתב־יד. אַן אַלט בוך, צע־פֿליקט און צעריסן, ממש א׳. 2. ניט־קינסט־לעריש און איז נודנע, וואָס איז שווער צום לייענען ביזן סוף. אַ לאַנגער, אומאינטערעסאַנ־טער, א׳ער ראָמאַן. ־יקייט.

אומלייענער — דער, ־ס. נעגאַל. מאָטעט דײַטש. ווער עס לייענט ניט אָדער איז אַ שלעכטער לייענער. פֿאַרקויפֿן אַ בוך דעם א׳.

אומלייקנבאַר — אַדי. דשמ. נר. מאַרק וווב. ← דזוו.

אומלייקנדלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט לייקענען. „פֿון בעלי־חיים דאַרף מען דערמאָנען וויי א׳ע פֿרויאישע סימפּאָלן לכל־הפּחות דעם שניץ און דאָס מויערקעפּל״, מוו איבז, פֿרויד, אַרײַנפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז.

אומלויש — טרוו. לייש אום, ~געלישט. אַרומפּוצן מיט גאָלד אָדער מיט אַנדערע באַצײַ־רונגען רוקנס (זײַטן) פֿון אַן אינגבונד. א׳ דעם רוקן פֿון ספֿר.

אומליכט — דאָס. מצ נב. נעגאַל. (מצב פֿון) פֿעלן פֿון ליכט. „אין פֿאַרפֿלאָכטענעם וואַלדיקן א׳ קוקט די לבנה אַרונטער סטיווי״, הל, ׳מיט אַ האַלבן און שפּיציקן פּנים׳, 1918. „מיט א׳־אָפּ־לען שמעלצט ער אויף דײַן ברוסט״, סוצ, יידישע גאָס.

אומליכטיק — אַדי. ניט־ליכטיק, טונקלדיק. טריב און א׳. „ליין ניט אין א׳ן צימער״. ־יקייט.

אומלינגוויסטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון אַ לינגוויסט, ניט בהכפּם מיט שפּראַך־פֿאָרשונג. א׳ע סבֿרות וועגן אָפּשטאַם פֿון ווער־טער. ־קייט.

אומלינירט — אַדי. ניט־לינירט. גלאַטע א׳ע בוימגנס פּאַפּיר. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומליעפֿען — טרוו. ־פֿע אום, ~געליעפֿעט. סל. אַרומקלעפֿן. א׳ מיט ליים.

אומלירש — אַדי. וואָס איז ניט (נעגוג) לי־רישׁ. די א׳ע פֿראַזאַזמען אין דער פּאָעמע. ־קייט.

אומלעבהאַפֿטיק — אַדי. וואָס איז ניט גע־נוג לעבעדיק. א׳ע מוזיק. ־יקייט.

או׳מלעבן — דאָס. מצ נב. 1. דאָס ניט־זײַן, אומעקסיסטענץ. „איך וואַרט אויף מײַן א׳, פֿיל שוין מײַן פֿלייש ניט״, סוצ. 2. שלעכט לעבן, וואָס איז ניט ווערט געלעבט צו ווערן. „אַ לעבן וואָס איז לאַנגע, שווערע יאָרן געווען אַן א׳״, לע, טמז, 1962 XII 26.

אום לעבן — ← אום, פֿרעפּ, בפּ. „זען ווי א׳ ל׳, דאָס אַלץ פֿאַרגלעטן״, „וועט אײַך א׳ ל׳ ניט פֿאַרגעסן״, בנים מעיר קטנה, מײַן ליבער גאָסט, באַרדיטשעוו 1901.

אומלעבנספֿאַיק — אַדי. וואָס האָט ניט גענוג כּוחות, פֿאַיקייטן אויסצושטיין דעם קאַמף פֿאַרן לעבן (איבער נאַטירלעכע אָדער סאָציאַלע באַדינגונגען). א׳ע בעל־חיים. א׳ע אָפּגעשטאָענע שיכטן. א׳ע קליינבירגער. ־יקייט.

או׳מלע׳בעדיק — אַדי. 1. וואָס לעבט ניט. „טוליען זיך א׳ און בענקען אויס אַ וואונדער״, סוצ, פֿײַערוואָגן. 2. וואָס איז ניט פֿריילעך, ניט לעבעדיק. אַן א׳ע מוזיק.

או׳מלע׳גא׳ל — אַדי. אומגעזעצלעך, וואָס איז פֿאַרווערט פֿון געזעץ. א׳ אַרטיקולירן אין לאַנד. א׳ער אַבאָרט. א׳ער געוועך־שמוגל. א׳ סוף יאָר האָט זיך באַווײַזן אין אַ בונדיסטישער א׳ער אויסגאַבע [פּינסקים] ׳פֿאַמיליע צבי״, בעמ ו. „צו האָבן מיט זיך אַליין אַ ישוב־הדעת וועגן זײַן א׳ער לאַגע״, מוק, פּרץ און דאָס יידישע טעאַטער. ־ערהייט — אַדוו. „באַשולדיקט געוואָרן אין...באַזיצן א׳ אַ מעסער״, טמז, 1964 IX 25. ־קייט — א׳ פֿון אַ פֿאַרזאַמלונג, פֿון אַן אויסגאַבע. א׳ פֿון דער אָפּאַזיציע.

אומלעגאַליזירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט געמאַכט לעגאַל. א׳ע אויסגאַבעס, שולן אע. ־קייט.

או׳מלעגאַליט׳ט — די, ־ן. (אָפּיציעלער) מצב פֿון זײַן אומגעזעצלעך. לעבן אין א׳, אָן אַ פּאַס, אויף אַ פֿרעמדן נאָמען.

אומלעגאַליסטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון אַ לעגאַליסט. „מע קען עס דורכפֿירן א׳, פֿשוט מיט אַ ביסל כאַבאַר״, רייד.

אומלעגאַלשטשינע — די. מצ נב. סל. 1. דזוו אומלעגאַליטעט, בײַטעם פֿון ביטול. „די באַוועגונג האָט זיך...דערהאַלטן...[נאָך] איר 25יאָריקער א׳ אין אַרגענטינע״, פּאַש, 1959 II 1. 2. אומלעגאַלע ליטעראַטור. געפֿינען א׳ בײַ אַן אָביסק.

או׳מלעגיטי׳ם — אַדי. וואָס איז ניט לויטן געזעץ, ניט לויט אַלע זײַנע פֿונקטן; וואָס איז ניט ווי עס איז אָנגענומען. א׳ע מיטלען אַרויס־צוקריגן אַ דערלויבענישׂ. „אַן א׳ע פֿאַרגרינגע־רונג פֿאַר דעם פֿאַרטיידיקער״, ימ, יושפ IX,

22. א׳ קינד = געבוירן אין אַפּיציעלער חתונה פֿון די עלטערן. „אַ סך א׳ע קינדער זײַנען...געבוירן געווארן אין דײַטשלאַנד״, בצג, טמז, 1963 IX 9. ־קייט.

אומלעגיטימירט — אַדי. וואָס איז ניט באַשטעטיקט פֿון (אַדער איינגעמאַלדן אין) אַ געזעלשאַפֿטלעכער אינסטיטוציע. ־קייט.

אומלעגערן — טרוו. ־ער אום, ~געלעגערט. פּפּ: ~לאַגערן. באַלאַגערן; אַרײַנגעמען אין אַ ריגע, אָפּשנײַדן די אַרײַנ- און אַרויסגאַנגען. א׳ דעם קוואַרטאַל וואו עס געפֿינען זיך די באַנדיטן. „דער המון וויל א׳ דאָס געריכטהויז״.

אומלעזבאר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט דורכלייענען. ← אומלייענעוודיק. „פֿיל דרוקערײַען שטעלן אַרויף פֿאַרשמירטע א׳ע ׳לייבלס״, סאָוו זש׳ [נש, ישפּ, 3 (10)]. ־קייט.

אומלעזנגסט — אַדוו. דטשמ. נר. פּאַנישׂ-אידי- שער וובֿ, ב״א 1931. ערשט ניט־לאַנג (צוריק), מיט אַ קורצער צײַט צוריק.

אומלעמטערן — טרוו. ־ער אום, ~געלעמ- טערט. כּסדר, אַ לענגערע צײַט לעסטערן, מחלל זײַן, באַלײדיקן געפֿילן בנוגע אַ היילי- קייט. א׳ די הייליקע תורה.

אומלעקישן — אוטוו. ־יש אום, ~געלעקישט. זיך אויפֿפֿירן אַ לענגערע צײַט נאַריש, מאַכן אַן אָנשטעל פֿון זײַן נאַריש. „אַ דערוואַקסענער מענטש און לעקישט אום ווי אַ קינד״, רייד.

אומלעקן — טרוו. לעק אום, ~געלעקט. לעקן פֿון אַלע זײַטן, אַרומלעקן. א׳ אַ טעלער און ניט לאָזן קיין פּיצעלע. א׳ ווי אַ הונט אַ ביין. מיט זיך — 1. רעפֿל; 2. קזוו — (גראָב), קושן זיך. ־ענ׳ש.

אומלעקסיקאַניש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון (וואָס ס׳פּאַסט ניט פֿאַר) אַ לעקסיקאָן. „אין זלמן רייזענס לעקסיקאָן האָט זיך אין אַברהם רייזענס ביאָגראַפֿיע אַרײַנגע- כאַפּט אַן א׳ער פֿאַרוואורף״, יג, תּוך.

אומלערנען — טרוו. לערן אום, ~געלערנט. 1. לערנען פֿונדאָסנײַ (אויף אַן אַנדער אופֿן). „ער איז געבליבן אַ פּאַרטאַשט, ער דאַרף א׳ די גאַנצע מלאָכה״, פּפּ. 2. איבערחזרן. אי- בערזאָגן. „האט פֿאר דעם פֿאטער זײַן לערנן אום גילערנט״, אלכסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובֿית הבחירה, אמשט 1724.

אומלעשבאר — אַדי. דטשמ. נר. ← דווו. „אַ קוק געטאָן אויף אים מיט פֿײַכטע אויגן, און אַ נײַע פֿרייד און פֿאַרוואונדערונג האָט דאָרט א׳ געהעלט״, ש. גאָדינער [נש, ישפּ, 3 (10)].

אומלעש|וק, ־לעך — אַדי. נעג. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט לעשן; אָפּלעשן. אויסלעשן. א׳ע שרײַבֿע. א׳ע ליבע. ־(י)קייט.

אומלעשן — טרוו. לעש אום, ~געלאָשן. 1. ווידער פֿונדאָסנײַ באַגיסן מיט וואַסער. א׳ די קאָלכשטיינער. א׳ די האָלאָוושקעס. 2. ווידער ניצן לעשפּאַפּיר. א׳ דעם פֿאַרגאַסענעם טינט.

אומלצעווען — [...לעצ...] אוטוו. לצעווע אום, ~געלצעווט. אַ לענגערע צײַט טרײַבן לצנות, אָפּלאַכן. א׳ פֿון דער גאַנצער וועלט.

אומלקחענען — [...לאַ׳קכענען] טרוו. לקחן (לקחן) אום, ~געלקחנט (~געלקחעט). ← אומלאַטכענען.

אומ׳ממאָבי׳ל — אַדי. אומבאַוועגלעך. אַרויפ- לייגן שינעס אויף אַ צעבראָכענעם פֿוס, מאַכן אים א׳. ־יטע׳ט. ־קייט.

אוממאַנגעטיזירט — אַדי. וואָס האָט ניט באַקומען מאַגנעטישע אייגנשאַפֿטן. א׳ער מע- טאַל.

אוממאַנגעטיש — אַדי. 1. ניט־מאַגנעטיש. מאַגנעטישע און א׳ע פֿעלדער. 2. ניט־צוציען- דיק. אַן א׳ע פּערזענלעכקייט. ־קייט.

אוממאָדולירן — טרוו. ־לירט אום, ~מאָדו- לירט. (וועגן מוזיק) איבערפֿורעמען; איבער- שטעלן. א׳ די שטים. א׳ די איבערגאַנגען פֿון איין מאָטיוו צו אַ צווייטן.

אוממאָדיפֿיצירט — אַדי. 1. ניט־מאָדיפֿי- צירט; וואָס איז געבליבן ווי געווען, אָן שום שינוי. פֿרימערדיקע א׳ע פּלאַנעס. 2. איבערמא- דיפֿיצירט, איבערגעבויטן אויף אַ גרויסן אופֿן. נײַע א׳ע פּלאַנער. ־קייט.

אוממאָדיפֿיצירן — טרוו. ־ציר אום, ~מאָדי- פֿיצירט. איבערבײַטן אויף אַ גרויסן (אָבער ניט־גרונטיקן) אופֿן. א׳ אַ פּלאַן, אַ לענגערע פֿאַרמולירונג, אַ פּאָר פּונקטן פֿון אַ קאָנ- טראַקט.

אוממאָדיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער מאָדע. א׳ע היטעלער. ־קייט.

אוממאָדע — די, ־ס. 1. דאָס וואָס איז ניט אין דער מאָדע. זיך האַלטן בײַ דער א׳. 2. חיל- דע, נאָרישע מאָדע. „זע די פֿריזור! סאַראַ א׳!״

אוממאָדעלירן — טרוו. ־לירט אום, ~מאָדע- לירט. (בײַם שאַפֿן אַ מאָדעל) איבערפֿורמען, איבערקלעפּן, איבערשטעלן, איבערגיסן. א׳ אַ נאָרמאַנען־שיף לויט אַ פּינקטלעכער באַשרײַ- בונג.

או׳ממאָדע׳רן — אַדי. ניט־מאָדערן. א׳ע ביל- דער. א׳ער אופֿן שרײַבן. א׳ע דירה, אַן צענטרא- לער באַהייצונג. ־קייט — א׳ פֿון סטיל.

אוממאָדערניזירט — אַדי. ניט־געמאַכט מא- דערן. א׳ע לאַנדווירטשאַפֿט.

אוממאָטיווירט — אַדי. וואָס איז אַן אַ גרונד פֿאַר דעם, וואָס איז אַן אַ באַגרינדונג, וואָס איז אַן אינעוויניקסטער לאָגיק, סתּם אַזוי. א׳ער פֿאַרשלאָג. אומגעריכטער, א׳ער סוף פֿון ראָמאַן. „אַלע די אויסגעציילטע פֿעלערן: די קינסטלעכקייט פֿון דער שפּראַך, די א׳ע סצע- נעס״, בעמע IV. „באַזירט אויף דעם אין באַגער אַרויסצוריידן ייִדישע ווערטער וואָס שטאַמען פֿון העברעאיש וויי די דאָזיקע ווערטער ווערן אַרויסגערעדט אין העברעאיש״, יוש׳פּ XVII, 1. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אוממאָטעמאַטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט די מעטאָדן, לויט דער סיסטעם פֿון מאַ- טעמאַטיק. אַן א׳ער כּמו־באַווײַז. ־קייט.

או׳ממאָטערי׳אַל — דער, ־ן. אומפּאַסיקער, שלעכטער מאַטעריאַל. ניט קענען עפּעס טאָן מיט אַזאַ א׳.

או׳ממאָטעריאַליט׳ע׳ט — די, מצ נב. ניט־ חומרדיקייט; ניט־מאַטעריעלקייט. א׳ פֿון ווײַטע ספּעקולאַציעס.

או׳ממאָטעריאַלי׳סטיש — אַדי. 1. ניט־ מאַטעריאַליסטיש; אידעאַליסטיש. א׳ע פֿילאָסא- פֿיע. 2. וואָס איז אָן אייגנזינן, אָן פּראַקטישן נוצן בכלל. אַרבעטן לשמה, א׳. ־קייט.

או׳ממאָטעריע׳ל — אַדי. 1. ניט־קערפּער- לעך, ניט־חומרדיק; ניט־מאַטעריעל. די א׳ע ווערטן. א׳ע ווירקונגען. „גאָטס זײַן א״, דווקא, № 46-47. 2. וואָס איז ניט צוליב מאַטעריעלע, עקאָנאָמישע, פּראַקטישע מאָטיוון. א׳ע פּונקטן. ־קייט.

אוממאָטעריעלישקייט — די (דאָס), ־ן. דזוו אוממאָטעריאַליזעטע. „די אַבסאָלוטע אום- קערפּערלעכקייט פֿון גאָט — כ׳באַטאָן אום- קערפּערלעכקייט, ניט צו פֿאַרטוישן מיט א״, ליבמאָן הערש, 1944. [די פֿאַרעם מיט ־יש אַן אומנייטיקע, בעסער אוממאָטעריעלקייט.]

אוממאָטערן — טרוו. ־ער אום, ~געמאָטערט. אַ לענגערע צײַט (אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים) מאַטערן, געבן שוועריע אַרבעט. א׳ די שקלאַפֿן. א׳ די תּלמידים. מיט זיך — א׳ זיך און קיין זאַך ניט דערגרייכן. א׳ זיך אַ לעבן לאַנג.

אוממאַיעסטעטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט דעם דרך פֿון אַ מאַיעסטעט. זיך אויפֿפֿירן פּשוט, א׳. א׳ער גאַנג. מיט אַ קרוין אויפֿן קאָפּ, אָבער מיט א׳ער אויפֿפֿירונג. ־קייט.

אוממאַכט — די, מצ נב. 1. אַבסאָלוטע שוואַכקייט; דאָס ניט־האָבן קיין שום כּוח. „מיין א׳ שרײַט פֿון מיר אַרויס״, הל, אין טרעבלינ- קע... 2. דאָס ניט־האָבן געניג כּוח. „פֿון אינעווייניק פֿרילעך א״, לע, טמז, 1963 IX 18. „כ׳האָב קיינמאָל נישט געפֿילט אַזוי מײַן ליטע- ראַרישע א׳ וי ווען איך האָב אָבסערווירט דעם ים״, באַש, ׳אַ שיף קיין אַמעריקע׳.

3. חלשות. פֿאַלן אין א׳. „דר מן...פֿאלט אין אונמאַכט אוני׳ער לאג צווישן דען טוט אונ׳ דש לעבן״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. „די היץ פֿאַר- שלאָפֿט און קאָן ברענגען א׳ (חלשות)״, מלפּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוסטער, ווילנע 1836. „איך פֿאַל אויפֿן פּנים און חלש. איך ווייס ניט וי׳ לאַנג מײַן א׳ איז געווען״, אַל II.

אוממאַכטיק — אַדי. ← דפֿוו. 1. „מיט אים, מיטן אין עם ישׂראל, איז גאָט זיכער״, הל, צוק, 1955. 2. ספֿר החן הוא חנוך נערים, ווילנע 1868, פֿאַרטיטשט ׳בניך עלפּו׳ (ישעיה, נא, 20) — א׳ [תי: „געחלשט״]. ־יקייט — „אין דעם ריקוד... איז געווען אַ מין השתּפּכות־הנפֿש, ביז פֿאַרגעסונג און א״, ב. רעסלער, טמז, 1964 II 22.

אוממאַכן — טרוו. דטשמ. מאַך אום, ~גע- מאַכט. איבערמאַכן; פֿאַרריכטן, רעווידירן. א׳ וואָס איז שלעכט אויסגעמיטערעוועט. „מיר וועלן די וועלט שוין ניט א״, אמד, די אידען אין וואַרשע, ווילנע 1869. „[ער] האָט מיט די צונג איבערגעקערט די וועלט, אומגעמאַכט די גאַנצע מענטשהייט״, יופֿאָל, 1887, № 43. „מאַכן זיי דען אום דעם דעקרעט, אַנדערש וועט דאָך שוין ניט וועלן״, ילג, שיחת־חולין, וואַרשע 1889. „דער טײַערער פֿרילינג, ער איז איצט געקומען און האָט שוין די געגנט גאַנץ שנעל אומגע- מאַכט״, וויליאָם קאָזער [מינפּי III, נ״י 1956].

אוממאַלן — טרוו. מאַל אום, ~געמאַלט (אויך זן: ~געמאַלן). 1. איבערמאַלן, איבערפֿאַרבן, איבערמאַליעווען, א׳ די וועגט, דעם סוּפּיט אַזוי. 2. סתם צייכענען, שאַפֿן קאַנטורן אַ לעגערע צייט. א׳ אין קינדערגאַרטן עטלעכע בויגנס פאַפּיר. 3. אַרוממאַלן, א׳ די קאַרניזן, די ווינקלען.

או׳ממ׳לעריש — אַדי. 1. וואָס איז ניט ווי בײַ (ניט כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) אַ מאָלער. פֿאַרענדיקן אַ בילד א׳. 2. וואָס איז ניט (גע־נוג) קינסטלעריש, וואָס מאַכט ניט קיין (געגנוג) עסטעטישן אײַנדרוק. שילדערן עפּעס א׳. ־קייט.

אוממאַלפֿעוון — אוטוו. ־פֿעוט אום, ~גע־מאַלפֿעווט. כסדר נאָכמאַכן תנועות פֿון (וויִ) אַ מאַלפֿע; נאָכקרימען. פֿראַוון נאָרישע קונצן, שטוקעס. די קינדער מאַלפֿעווען אום אין קלאַס.

או׳ממ׳נאָטאָ'ן — אַדי. היפּוך פֿון מאָנאָטאָן. וואָס איז ניט אײַנטאָניק. אַן א׳ קלאַפּן אין פּויק. ווערן לעבעדיקער און אַנהייבן רעדן א׳. ־קייט.

אוממאָנארכיש — אַדי. 1. וואָס איז אָן אַ מאָנאַרך, אָן אַן אַליינהערשער. אַן א׳ער מלוכה־רעזשים. 2. וואָס איז ניט לויט דעם דרך פֿון אַ מאָנאַרך. אַן א׳ אַנטקעגנקומען דעם ווילן פֿון פֿאָלק. ־קייט.

אוממאָנטירן — טרוו. ־טיר אום, ~(גע)מאָנ־טירט. (ווען אַ מאַשין) פֿאַרריכטן פֿונדאָסנײַ; איבערשטעלן אַ מעכאַניש אינסטאַלירונג. א׳ די צענטראַלע באַהייצונג. ־ונג.

אוממאַניפּולירן — אוטוו & טרוו. ־ליר אום, ~מאַניפּולירט. איבערקאָמבינירן; איבער־שטעלן. א׳ (מיט) די אַרמיי־אָפּטיילונגען. ־ונג.

אוממאַנירלעך — אַדי. וואָס איז אָן גוטע מאַנירן. זיך אויפֿפֿירן א׳. „ווײַטער שטאָמלט מומר...אוני שרימבט און מאַנירליכה קללות דיא מיר דען נוצרים ח״ו גיבן״, אליעזר זוסמן רודלסום [איבז], יודשר טרייאק, אַמשט 1737. ־קייט — א׳ פֿון אַ פּויער. „גישט געקוקט אויף דער א׳, וואָס האָט געהערשט אין...״, טמז, 1964 IX 14.

אוממאַניש — אַדי. וואָס פּאַסט ניט פֿאַר אַ מאַן. „ער מיינט אַז וואָשן ס׳געשיר איז א״״, רייד.

אוממאַנעווירן — אוטוו & טרוו. ־ריר אום, ~(גע)מאַנעווירט. אומלאַווירן, אוממאַניפּו־לירן. א׳ (מיט) עפּעס צוויש צוויי פֿײַערן.

אוממאַנצבּיל — דער ־ן (אויך: ~מאַנצבּלען). פּפּ: ~מאַנסבּיל. מאַן וואָס קען ניט דורכ־פֿירן מאַנצבּילשע פֿונקציעס. וועט ס׳איז ניט־געגנוג מאַנצבּילש אַנטוויקלט. „די אַלע דינגער וואָס וועלן צו זיי געבראַכט, האָט מען זיי פֿריער פֿאַר אין געמאַכט״, צוג.

אוממאַנצבּילש — אַדי. פּפּ: ~מאַנסבּילש. וואָס איז ניט ווי בײַ (מע ריכט זיך פֿון) אַ מאַנצ־בּיל. אַן א׳ פּוצן זיך. ־קייט.

אוממאָם — די, ־ן. שלעכטע מאָס. מעסטן מיט אַן א׳.

אוממאָסיק — אַדי. נעגאַט. צו פֿאַרבּיטן אומ־מעסיק ←. ־יקייט.

אוממאַסקירט — אַדי. 1. פּאַר אוממאַסקירן, ← דוווו. 2. [מיט אַ צוגאַב־פֿאַקטענט אויף אַ־] ניט־מאַסקירט. „פֿילע געסט זענען געקומען מאַסקירט, פֿילע א״, אָמד, ווי־גדערקע דער שטראָז אינגעל, ווילנע 1872.

אוממאַסקירן — טרוו. ־קיר אום, ~(גע)־מאַסקירט. 1. אַרוממאַסקירן; פֿאַרשטעלן פֿון אַלע זײַטן. א׳ אַ מיליטעריש אָביעקט. 2. אי־בערמאַסקירן. אָנטאָן אַן אָנדער מאַסקע. א׳ עט־לעכע קינדער צום פּורים־פֿאַראַד.

או׳ממאַקסימא'ל — אַדי. וואָס איז ניט־מאַקסימאַל (אָבער אויך ניט מינימאַל). די א׳ע פֿאַדערונגען פֿון אונדזערע פֿלומרשטע מאַק־סימאַליסטן. ־קייט.

או׳ממאָרא'ל — די, ־ן. מצ נב. שלעכטע מאָ־ראַל; זינדיקייט, פֿאַרדאָרבנקייט. די א׳ פֿון פֿאַר־ברעכערס. א׳ פֿון וואַקאַנאַליעס. אויך אַדי — ← אוממאָראַל(יש).

או׳ממאָראַליטע'ט — די, ־ן. 1. ← דפֿוו. 2. פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אוממאָראַל(יש). אוממא־ראַל(יש)קייט. „ערשטער קאַפּיטל. מאָראַליטעט און א״, דר׳ לעאָנארד לאָנדעס, די אויסגעלא־סענע וועלט, נ״י [יאָר?].

אוממאָראַליסטיש — אַדי. וואָס איז קעגן דעם אײַנשטעל פֿון אַ מאָראַליסט. א׳ע השקפֿות. ־קייט.

אוממאָראַל(יש) — אַדי. [אָפּגעבן די בכורה דער פֿאָרעם מיט ־יש]. היפּוך פֿון מאָראַל(יש). א׳ע מענטשן. א׳ע געזעלשאַפֿט. א׳ע מעשׂים. א׳ע אויפֿפֿירונג. „די מאָראַל ערוויזט זיך מורא־דיק א׳ בײַ די איצטיקע געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַר־העלטנישן״, קלאַרַ צעטקין, די ארבּײטערינן־און פֿרויענפֿראָגע אין דער געגנווארט, [איבז], לאָנדאָן 1902. ־קייט — „די אידייע אַז עס זײַנען פֿאַראַן בעסערע פֿעלקער און ערגערע פֿעלקער, איז אַ פֿילאָסאָפֿיע פֿון שׂנאה, פֿון אוממענטשלעכקייט און א״, מענעס, פֿאָר, 1963 III 9.

אוממאָרדעוון זיך — אוטוו. ־דעוט זיך אום, זיך ~געמאָרדעוועט. אַ לעגערע צייט האָרעוון שוועד. א׳ זיך בײַ אַ קאַטאַרושנער אַרבעט.

אוממאָרודן, ־דזיען, ־דזשען — אוטוו. ־דע, ־דזיע, ־דזשע אום, ~געמאָרודעט, אאזוו. פּטרן אַ סך צײַט דורך גאָרניט טאָן אַדער טאָן עפּעס זייער פֿאַמעלעך. א׳ בײַ דער אַרבעט.

אוממאָרען זיך — אוטוו. ־רע זיך אום, זיך ~געמאָרעט. צערן זיך אַ לעגערע צייט. א׳ זיך פֿאַרן פֿריזיר, בלײַבן הויט און ביין. ־ענישׂ.

אוממאַרקירט — אַדי. ניט־אַנגעצייכנט; ניט־באַצייכנט; וואָס איז אָן אַ געמאַכטן סימן. א׳ע גרענעצן. א׳ע פּרײַזן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוממאַרקירן — טרוו. ־קיר אום, ~(גע)מאָר־קירט. 1. אַ לעגערע צייט מאַרקירן, מאַכן סימנים. א׳ קלעצער. 2. איבערמאַרקירן, אי־בערבּײַטן סימנים, צייכנס. א׳ די פּרײַזן.

אוממאַרקסיסטיש — אַדי. וואָס איז ניט בהסכם מיט קאַרל מאַרקס׳ שיטה. אַן א׳ער אופֿן דענקען אָדער אויסטײַטשן אַ דערשײַנונג. ־קייט.

אוממאַשירן — אוטוו. ־שיר אום, ~(גע)־מאַרשירט. מאַרשירן אַ לעגערע צײַט. א׳ אי־בער די גאַסן.

אוממאַשענעוון — אוטוו. ־נעוט אום, ~גע־מאַשענעוועט. סל. כסדר, אַ לעגערע צייט זיך פֿאַרנעמען מיט שוינדל. א׳ און סוף־כל־סוף מיאוס אַרײַנפֿאַלן.

אוממבּולען — [...מאַבּלען] אוטוו. מבול אום, ~געמבּולט. במקום־וועבּ פֿאַר אומשלטן, כסדר גיסן אַ שטראָם זידלערײַען.

אוממבּוזהדיק — [...מעוואו׳זע...] אַדי. ניט־אומוועדיק, וואָס דערנידעריקט ניט, וואָס פֿאַרשאַפֿט ניט קיין אומכּבוד. יעדע אַרבעט איז א׳. אויך: ~מבּזהדיק [...מעוואַ׳זע...].

אוממבּינות — [...מעוויגעס] די (דאָס), ־ן. מיינונג אָדער אייגנשאַפֿט פֿון ניט קיין מומחה, ניט קיין זאַכקענער. זיך אַרויסשטעלן פֿאַר אַ קונסטקענער און תּיכף אַרויסוויזן א׳. „שוועך צו פֿאַרטראָגן א׳ן, אַרויסגעזאָגטע מיט אַ זי־כערקייט פֿון אַ פֿאַכמאַן״. ־דיק — אַדי.

אוממגושמדיק — [...מעגו׳שעמ...] אַדי. וואָס איז ניט־אומגעלומפּערט (אָבער ווײַט פֿון גרא־ציעז, פֿון אַ שיינער פֿאָרעם). די אייגנציקע א׳ע פֿיגור. ־יקייט.

אוממגידיש — [...מאַגידיש] אַדי. וואָס איז ניט אויף אַ מגידישן אופֿן. א׳ע דרשה. ־קייט.

אוממהודדיק — [...מעהו׳דער...] אַדי. וואָס איז ניט צו גוט, ניט פֿאַרפֿײַנערט, ניט פֿון בעסטער קוואַליטעט. „געבליבען זײַנען נאָר די א׳ע אתרוגים״, רייד.

אוממוזיקאַליש — אַדי. ניט־מוזיקאַליש, אומ־מעלאָדיש, אומהאַרמאָניש. א׳ע שורות. א׳ע שטים. ־קייט.

אוממוט — דער. מצ נב. 1. היפּוך פֿון מוט; פּחד, שרעק. אַ צושטאַנד פֿון געפֿאַלנקייט און א׳. „דער פֿיל פֿעלדר דינגען טוט ברענגט אים זעלבשט גרושן אום מוט, דיא אַרבייט איז אים צו שווער, דיא פֿעלדר בלײַבן לער״, צוכט. „פֿאַרוואָס איז זי אַזוי פֿאַרטראַכט, מיט א׳ דאָ פֿאַרצוגן? פֿאַרוואָס איז זי אַזוי פֿאַרשמאַכט מיט אויסדרוקלאָזע אויגן?״ ש. ז. רובּין [מינפּי III, נ״י 1956]. 2. אַרכ [אַלטער אויסלייג: אונמוט]. אומעט. „בבּא הט גרושן אונמוט דרום, אויף זײַנעם הערצן ביגונד עש אים צו שוערן״, בבּא־בוך, 623. „דען גנגן טאג אוג׳ מוט אוג׳ טרוי־אריקייט די נכט ווכטן מיר מיט גרושם שמערצן״, ווינע. „אם ורייטאג שפּאט [= שפּעט] ניט טון צו מער, קיין אוג׳ מוט זוילשטו טראגן, העלשטו [= האלטסטו] דען שבּת, אַלז דו זוילשט״, כ״י, ׳בנימינס קלענערע שבּת־ליד׳, באַלד נאָך של״ד [ביר, יובל XIII, 1־2].

אוממוטויליק — אַדי. וואָס איז אַן אַ בייזער כוונה. אָפּטאָן עפּעס שלעכט. ־יקייט.

אוממוטיק — אַדי. ← אוממוט. ← אומעטיק. 1. „אַך קום צוריק אין ברוסט אין מײַן א׳ער און ווידערשפּעניק מיך אויפֿסנײַ און בלוטיק מיך, אַ אָרעם האָרץ״, סענג, לידישע לידער. „מײַן טרײַ געוויסן, זײַ ניט א״, ר׳ הילל ליכטנשטיין,

עת לעשות II, תרל"ב. 2. „ער וואר זער פיר הונגר אונמוטיג", ספר משלים, פפדמ 1686. „אך זינען זי אונ' מוטיג אונ' בגערין ניט צו עסין אונ' ניט צו טרינקין", סור, כח. ־יקייט — „דאַרום מוז ער מער פונה האבן אין זינער תפילה פון ווען ווערן זינען מעשים און פון ווען זינען אונמוטיקייט", לט, כה/ב. „איז אים געראטן מיט זינן רעדנסקראפט צו פאר־יאגן פון איר די א', אין איר איינצופלעסן מוט און האפענונג", איבד פון הנ"ק, שולמית, לובלין 1894.

אוממוטל־בסקדיק — [...מוטל־בעסאָ־פּעק...] אדי. וואס אין דעם קען קיין ספק ניט זינען, אנסקדיק. א"ע באשטעטיקונג. א'ער באוויזן.

או'ממו'טערלעך — אדי. וואס איז ניט ווי בייַ א מוטער. זיך באצוגן א' צו אַן אייגן קינד. א"ע גלייכגילטיקייט. „דא הוב זיך אן איין גרושר מורט, זי ווארן זי גאר און מוטרליך אויף וויקן", בבא־בוך, 598. ־קייט.

אוממוטשען — טרוו. ־טשע אום, ~געמו־טשעט. א לענגערע צייט (אויף פארשיידענע אופנים) מוטשען, פיינקן, (אנ)מאטערן. „הער שוין אויף אומצומוטשען דאס קינד", רייד.

אוממוטשען זיך — אוטו. ← דפוי. אומ־מאטערן זיך א לענגערע צייט (אין פארשיידענע ערטער). שווער הארעווען אדער (און) איבער־לעבן לייַדן. א' זיך פרייַער אין דער אלטער היים און דערנאך אין אמעריקע. ־ענוש.

אוממויערן — טרוו. ־ער אום, ~געמויערט. 1. ארוממויערן. א' די שטאט. 2. איבער־מויערן. א' די וואנט וואס צעפאלט זיך.

אוממומחהדיק — [...מו־מכע...] אדי. אומ־פאכמענישן, אומקאמפעטענט; אומספעציאליזירט. ארויסגעבן אן אלטן מאנוסקריפט א', מיט גרייַזן און פאלשע אויסטייטשונגען. ־יקייט.

אוממונדירעווען — טרוו. ־רעווט אום, ~מונ־דירעווט. אויסשטאטן אין אנדערע מונדירן. א' די קעלנערינס.

אוממופן — אוטו. מוף אום, ~געמופט. אמ. אפט איבערקלייבן זיך (אין פארשיידענע ער־טער). א' פון געגנט צו געגנט.

אוממוקען — אוטו. ־קע אום, ~געמוקעט. א לענגערע צייט ארויסברענגען קלאנגען (ענלעכע צו) מו־מו. א' ווי א קו וואס מע נעמט צו פון איר דאס קעלבל. ־עכץ. ־ענוש.

אוממורמלען — טרוו. ־מל אום, ~געמורמלט. א לענגערע צייט כסדר שטיל און אומקלאר עפעס ארויסזאגן. א' עפעס אונטער דער נאז. א' אז מע זאל גארניט קענען פארשטיין. ־ענוש.

אוממושטירן — טרוו. ־טיר אום, ~(גע)מוש־טירט. 1. א לענגערע צייט מושטירן. א' די זעלנערס און זיי אויסמאטערן. 2. איבער־מושטירן. „דער נייַער פעלדפעבל מושטירט אום די ראטע".

אוממזיקן — [...מאזיקן] אוטו. מזיק אום, ~געמזיקט. א לענגערע צייט, כסדר ברענען, אנמאכן שאדן, זיך ווארפן שלאגן. א' ביז מע וועט אליין אנגעמזיקט און צעניזוקט.

אוממזל — אדי. ארכ. אוממזלדיק. ← דוו.

„עש איין און דר בארמליכי זאך איז, דש בלוט פון זעלכי אונאזלי קינדר צו פר גיסן", שאר, קמא.

אוממזל — [...מאזל] דער (דאס), מצ נב. שלעכט(ער) מזל. „אגנעווינן אויף דעם א' וואס יידיש...האט אין דער אויסגאבע", לע, טמז, 1958 ו 11. ־דיק — אדי.

אוממחויבדיק — [...מעכוי"עו...] אדי. וואס איז ניט פארפליכט (עפעס צו טאן). א'ער גוט־זאגער. ־יקייט.

אוממחמדאניש — [...מאכמעד...] אדי. פפ: ~מוחמדאניש. וואס איז ניט לויטן שטיי־גער פון מ(ו)חמדאנער. דאס א'ע טרינקען ווין.

אוממיאוסן זיך — [...מיעסן] אוטו. מיאוס זיך אום, זיך ~געמיאוסט. א לענגערע צייט זיך מיאוסן, האבן א געפיל פון עקל און עס ארויסווייזן. א' זיך צו עסן ניט־פשרס. א' זיך צו שלאפן אויף אן אומריינעם געלעגער.

אוממיאוקען — אוטו. ־קע אום, ~געמיאו־קעט. א לענגערע צייט ארויסברענגען קלאנגען (ענלעכע צו) מיאו־מיאו. די קעץ מיאוקען אום אויף די דעכער. ־עכץ. ־ענוש.

אוממיגלעך — אדי. [די פארעם מיט י פאר־שפרייט איבערן גאנצן לד, אין א צאל אוקר.] 1. וואס (מע) קען בשום אופן ניט; וואס איז ניט לויט די כוחות; וואס איז איבער די מעג־לעכקייטן. א' צו פארטראגן, אויסצושטיין, אויס־צוהאלטן אזוי. א' צו דערציילן, אפצומאלן אע. „ער און מיגליך ניט האט קענין ב' אלפי' ר"ש [= רייכסטאלער] אויף ברענגין", גה, 113. „דאש קען אום מיגלעך גישלעהן", עיון 1/4. „דאוועגען מיט אזוינע...גוואלדיקע קולות וואס ס'איז גאר א' געוועזן אויסצושטיין", 'גדולת ר' וואלף' [יפ].

2. וואס מע קען ניט דורכפירן אין לעבן. א"ע פאנטאסטישע פלענער. א"ע בקשה. 3. אומ־דענקלעך. „ניט לאש דיר און מיגליכי זכין געבן צו פר שטין", צוכט. „דיא מעשים פון הש"י ב"ה [= השם יתברך ברוך הוא] זענין און מיגליך אויז צו טראכטין", גה, 2. [לויט די אלטע טעקסטן איז ניט קלאר, צי מע דארף ארויסרעדן אוממיגלעך אדער אוממגלעך.]

אוממיגלעכקייט — די (דאס), ־ן. אייגנ־שאפט, מצב אדער פרט־פאל פון זיין אוממיג־לעך. ← דפוי. די א' אויסצופירן עפעס. ס'איז א קלארע (וואהרע) א', זיך אנשטויסן אויף אן א'. „דז הויבט פון (שכל) איזט דיא ערקענונג [פון] איינר זאך דיא זיין קען, אדר ניט זיין קען, אוי זיך צו טרישטן, אין איינר אונמיגליכקייט", ספר מבחר הפנינים, הומבורג תצ"ט.

אוממידותדיק — [...מידעם...] אדי. וואס איז קענן אן איידעלער פירונג; אומעטיש. „איז א' דאס גטן זיך און דאס חתונה האבן", ברידער גראדין, אונדזערע חיבורים, ווילנע 1912.

אוממידקייט — די (דאס), ־ן. היפוך פון מידקייט; אומפארמאטערטקייט [אוממידי נב]. ארויסווייזן א' בייַ שוערע גייסטיקע אנשטרענ־גונגען.

אוממיוחסדיק — [...מעיר'כעס...] אדי. 1. וואס איז ניט פארבונדן מיט קיין שום יחוס. א'ער אפשטאם. 2. וואס האט ניט קיין געזעלשאפט־לער אנזען. א'ע פאזיציע, שטעל. ־יקייט.

אוממיושבדיק — [...מעיו'שעו...] אדי. 1. אומ־באקלערט, אומבאראטן. ריידן א', וואס עס קומט אויף דער צונג. 2. צעהיצט, הייסבלוטיק, אן א' אויפפירן זיך. ־יקייט.

אוממיטלבאר — אדי. דמשמ. [אפט געניצט אין ליטרש]. אומפארמיטלט, אוממיטלדיק; די־רעקט, גראד; גלייך; וואס איז אן זיטיקער ארייַנמישונג אדער השפעה. רעאגירן א' אויף עפעס. „זיי באגרייפן מער מיטן מוח אלס מיטן אויג און מיטן אן געפיל", בעמ ו. „א'ער עקס־פארט פון אלערליי כעמישע מאטעריאלן", פגנד, ווילנע 1923, № 2. „א'ע עקאנאמישע רעזול־טאטן", גרינ, מענטשן און ווערטן, נ"י 1953. ־קייט — „ער האט אויפגענומען מוזיק מיט דער ריינסטער א'", מוק, מיינע באגעגענשן.

אוממיטלדיק — אדי. נעאל. דזוו אוממיטלבאר [און א סך בעסער צו ניצן]. א'ע רעאקציע. ־יקייט — „עפעס פון דעם קינסטלערס א'", צייט, טמז, 1962 VI 7.

אוממיטשען — ← אוממוטשען. באטייט אויך דזוו אוממוקען ←.

אום מיינ(ע)טוועגן — אדי. צוליב מיר. טו דאס א' מ'. „יעדער מענטש איז מחויב צו זאגן דאס א' מ' איז די גאנצע וועלט באשאפן, נו ווי זאל איך זי מיט מיינע עצירות איבער־פירן", דרכי עולם והוא אוצר חיים, ווילנע 1866.

או'ממי'סטערדיק — אדי. וואס איז ניט פון (ניט ווי בייַ) א גוטן בעל־מלאכה. פארענדיקן א שטיקל ארבעט פארטאשטנע, א'. ־יקייט.

אוממייסטערישׁ — אדי. וואס איז ניט לויטן דרך (ניט אין דער נאטור) פון א מייסטער; ניט־קינסטלערישׁ. א'ע אפגעלאזנקייט. דיריגירן א'. ־יקייט.

אוממייסטערן, ~מייסטערוועטן — ־טער, ־טרוועט אום, ~געמייסטערט, ~געמייסטערט־וועט. אוטו — א לענגערע צייט זיך פארנעמען מיט א בעל־מלאכהשער ארבעט, טאן עפעס מיט מאטעריאלן און מכשירים. א' ארום אייגן־געמאכטע פאליצעס. א' מיט דינע זעגעלעך. טרוו — איבערמאכן וואס מע האט אויסגע־מייסטערט. א' די שלעכט געמאכטע רעמלער.

אוממילימטערישׁ — אדי. וואס איז ניט אזוי וויַ אין אדער בייַ דער מיליטער. א צעקראכ־נער, א'ער גאנג. אן א'ע האלטונג.

אוממינדיק — אדי. ארכ. לד, קורלאנד. מי־נעריערישׁ. שפאניש־אידישער וויב, ב"א 1931. „דען אונמינדיגן קינדערן", מראות הצובאות, וואנזובצק 1718. „א'ע קינדער", אמד, דער אידישער פאסלאניק, ווילנע 1880. ־יקייט.

אוממינדעסטן — אדוו. לכל־הפחות. [פטם פארבייַט פון דשמ אם מינדעסטן]. א. קאלמוס, שמערעלע טראסטינעצער, וואַרשע 1902.

אוממינטערן — טרוו. ־ער אום, ~געמינטערט. א לענגערע צייט (מיט פארשיידענע מיטלען) מינטערן, וועקן פון חלשות. א' מיט חלשות־טראפנס און מיט קאלט וואסער.

אוממינעווען — טרוו. ־נעווע אום, ~גענומענ־ווע. אַרומלייגן אויפֿרײַס־מיגעס. א׳ די פּאַ־זיציעס.

אוממינצן — טרוו. מינץ אום, ~גענומצט. איבערמינצן. „מיר האָבן געדאַרפֿט א׳ די גרויסע שלום־עלײכם־מעדאַליאָנען פֿון אונדזער שול״, רייד.

אוממינצעווען — טרוו. ־צעווע אום, ~גענומ־צעווט. 1. דזוו אוממינצן. 2. אומבײַטן אויף קליינע מטבעות. א׳ אַ רענדל אויף קליינגעלט.

או׳ממיסטעריע׳ז — אַדי. וואָס איז ניט־סודותדיק, וואָס האָט ניט אין זיך קיין מיסטע־ריע. קאָנקרעטע, רעאַלע, א׳ע דערשײַנונגען. אַן א׳ע כוונה. ־קיײט.

אוממיסיק — אַדי. אַרכ. [איצט נר.] פֿאַרנומען, פֿאַרטאָן; וואָס איז אָן פֿרײַער צײַט. „דען עש אונש פֿאר היישן דש אליהו ניט קומן וועט אם ערב שבת אודר ערב יום־טוב דא וויל מן און מיסיג איז״, ספֿר המנהגים, אמשט 1723, ב/ב.

אוממיען זיך — אוטו. מי זיך אום, זיך ~געמיט. 1. אַ לענגערע צײַט (אין פֿאַרשיי־דענע ערטער) זיך מיען, האַרעווען. 2. זיך אַנשטרענגען צו דערגרייכן עפּעס, זיך משתּדל זײַן. „ער זאָל זיך א׳ פֿאַר אונדז בײַ דעם וואָס לעבט אייבּיק״ (קלאָגרייד בײַם באַווײַנען אַ מת).

או׳ממי׳שיק — אַדי. נעגאַ. וואָס לאָזט זיך ניט (גוט) צונויפֿמישן. א׳ע מאַטעריאַלן.

אוממישן — טרוו. מיש אום, ~געמישט. 1. אַהין און אַהער מישן (מיט אַ מכשיר) אַ לענגערע צײַט. א׳ ליים. א׳ דאָס געקעכטס אין טעפּל. 2. איבערבלעטערן. א׳ די בלעטער און פֿאַרמישן וואו מע האָט געהאַלטן אין לייענען. מיט זיך — אוטו. זיך פֿלאָנטערן צוזישן אַן עולם; כסדר זיך אַרײַנמישן אין אַ שמועס, אין אַ פֿרעמדן ענין. „מישט זיך ניט אום, מע האָט בײַ אײַך קיין עצה ניט געפֿרעגט״, רייד.

או׳ממי׳שעוודיק — אַדי. דזוו אוממישיק. ־יקויט.

אוממכופֿר — [...מעכופֿער] אַדי. ניט־פֿאַרגעבן. „ווען איינער זאָגט איך וויל יאָ עבֿירות טאָן... יום כּיפּור וועט מירם מכפּר זײַן...די עבֿירות בלײַבן א״, ר׳ אַבֿרהם עפֿשטיין, ברך אַבֿרהם, לאַשנוב 1817.

אוממלאָכה(נע)ן — [...מעלאָכט] טרוו. מלאָכה אום, ~געמלאָכטע. איבערמאַכן, אי־בערארבעטן, אָפּט פּניע.

אוממלויטשען, ~מלויצען, ~מלויטשען — טרוו. ־טשע, ־צע אום, ~געמלויטשט אַזוי. איבערדרעשן. א׳ דעם קאָרן.

אוממליזהדיק — [...מעלי׳צע...] אַדי. ניט־מליצהדיק, וואָס איז אַן (איבעריקער) רעטאָריק, ניט־באַפּוצט. רעדן פּשוט, זאָלעך, א׳. „אויף לשון־קודש איז שווער געווען צו שאַפֿן אַן א׳ן סטיל״. ־יקויט.

אומממשות — [...מאַמאָשעס] די (דאָס), ־ן. דאָס וואָס האָט ניט אין זיך קיין יש, קיין סוב־סטאַנץ, קיין מאַטעריעלקייט, קיין קאָנקרעט־קייט. די א׳ פֿון אָפּדאַכטענישן, פֿון פֿאַנטאַזיעס. די א׳ פֿון גלויבן אין שדים און רוחות.

אוממשותדיק — אַדי. וואָס איז אַן אַ סובסטאַנץ, אַן אַ יש; אַן אַ וויכטיקונג. אַבסטראַק־טע א׳ע הילף. „אין דעם פֿילן ווערן געבוירן געדאַנקען, אַווי דין און א׳. מע קען זיי ניט פֿאַרמולירן״, קאָר 1. „צוקונפֿט און איבערער־דישקייט איז אומרעאַל, א׳״, ב. ריווקין, אונ־דזערע פּראָבלעמען. ־יקויט.

אוממסוגלדיק — [...מעסוג...] אַדי. וואָס איז ניט צוגעפּאַסט, ניט־פּאַסיק, אומטויגלעך, אומאָנ־ווענדלעך, אומפּעאיק. ־יקויט.

אוממסוכנדיק — [...מעסוקנ...] אַדי. וואָס שטעלט ניט אין ספּנה. אַן א׳ע אָפּעראַציע. ־יקויט.

אוממסחרן — [...מיסכערן] אוטו. מסחר אום, ~געמסחרט. אויך: ~מיסחרן. האַנדלען מיט פֿאַרשיידענע סחורות אַ לענגערע צײַט. „שוין אומגעמסחרט מיט כּלערליי אַרטיקלען און גע־בליבן אַן אָרעמאַן״, רייד.

אוממעבלירט — אַדי. 1. וואָס מע האָט אַהין ניט אַרײַנגעשטעלט קיין מעבל. פֿאַרדינגען אַן א׳ צימער. 2. פֿאָר פֿון אוממעבלירן. ־ערהיט — אַדוו. ־קויט.

אוממעבלירן — טרוו. ־ליר אום, ~מעבלירט. איבערמעבלירן, אַרויסנעמען דאָס אַלטע מעבל און אַרײַנברענגען נײַ מעבל. א׳ עטלעכע צימערן.

אוממעגלעך — אַדי. דזוו אוממיגלעך ←. [~מעגלעך איז פֿאַרשפּרייט אין ליטרש, אין פּד און אַ צאָל אוקר.] „דען איר וויסט וואול פֿון דען פּיבּיל [= פּעבל] וואש היר אין המבורג איזט עש וועהר אונש און מעגליך צו ווערין״, גה, 242. „ס׳קען אַ קוש אויפֿוועקן אָפּט געפֿילן, ס׳זאָל א׳ גאָר זײַן זיי צו שטילן״, ממוס, יודל. „עס וואָלט א׳ געווען אַז זי זאָל דאָס אים פֿון זײַנע אויגן ניט אַרויסזען״, ווײַס 1. סוב. „דו קענסט מיר שלאָגן וויפֿל דו ווילסט, נאָר ניט פֿאַרלאָזן פֿון מיר קיין א׳סו!״, ליב לעווין, רפֿאל דעם שנײדערס מאַטער, ווילנע 1888.

אוממעגלעכקייט — די (דאָס), ־ן. דזוו אוממיגלעכקייט ←. די א׳ דורכצופֿירן, אויפֿ־צוטאָן אע. עס גרענעצט זיך מיט א׳. אַן אַבסאָ־לוטע א׳. „און אומבאַוואוסט גאָר פֿרעפּלען ליפֿן/ פֿון דער געוואויגהייט לעכט באַוועגט —/ אין בינדן זיך און קנייפֿן,/ דער מוח בלאָנדזשעט און ער שרעקט״, מר IV, נ״י 1908. „אומוואָר־שיינלעכקייטן ווי די פֿרײַרדיקע אין ווערן ניט דערלאָזן״, מעריסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פֿרינציפּן.

אוממעדיציניש — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער סיסטעם, דעם דרך, דער לערע פֿון מעדיצין. א׳ע סגולות.

אוממעטאַדיש — אַדי. היפֿוך פֿון מעטאַדיש. א׳ער צוגאַנג. א׳ער אופֿן לערנען. ־קויט — זיך אויסצייכענען מיט א׳.

אוממעטאַליש — אַדי. וואָס איז ניט כאַ־ראַקטעריסטיש פֿאַר אַ מעטאַל. וואָס האָט ניט אין זיך קיין מעטאַל. א׳ע פֿאַרבינדונגען.

אוממעכאַניש — אַדי. 1. וואָס איז ניט טעכ־ניש, וואָס איז אָן שום הילף פֿון אַ מאַשין אַדער אַפּאַראַט. אַן א׳ער אַרבעט־פֿראָצעס. 2. וואָס איז ניט־מאַטעריש. ניט וויַ אַ מאַשין (נאָר באַטראַכט, באַוואוסטזיניק). פֿלאַנירטע א׳ע אַרבעט. ־קויט.

אוממעכטיק — אַדי. דזוו אוממאַכטיק ←. אַב פֿאַרטיטשט אין שמות דברים, איזנע 1542, ׳עלוף׳ — „אונמעכטיק״. מלל פֿאַרטיטשט ׳בהתעטף עלי נפשי׳ (יונה, ב, 8): „אונמעכטיג״ [תי: „פֿאַרחלשט״]. „אוי׳ אַלי בוים פֿון פֿעלד דיא זײַן פֿון דען איין בוים וועגן אום מעכטג גווארן״, סהם, יחזקאל, לא, 15. „דען זי ווארן מיד אוי׳ אום מעכטיג פֿון הונגר״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764, קמז/ב. „מײַן אוממאַכט שרײַט פֿון מיר אַרויס: כאָטש איין מאָל ווער אויך דו [גאָט] א״, הל. „ער איז אַ ווײַלע עשטאַנען א״, וויס 1, ׳דאָס לעבן׳. „האָט דער דאָקטער זיך אויך געפֿילט בײַ איצט אינגאַנצן א״, פֿגעז, פֿאַריז 1949, № 4. „דערשראָקן און א״, יים, פֿוילן 11.

אוממעכטיקייט — אַדי. דזוו אוממאַכטיקייט ←. „דאז מיינט ער די תּפֿילה פֿון אייגם עני דער וויגדט זיך אום מיט און מעכטיקייט״, לטו, כה/ב. „ישׂראל ליגט אין אונמעכטיקייט אין די גסין אַז איין ווילדר אוקס אוי׳ קיינר טוט זיא אויף היבין״, קינות לתשעה באָב, פֿיורדא 1767. „מורא געהאַט פֿאַר זײַן אייגענער א״, יים, פֿוילן 11. „זי האָט זיך פֿאַר א׳ צעוויינט״, ווײַס, ׳ווי דער גורל פֿירט׳. „באַפֿאַלן אַ געפֿיל פֿון פֿאַטאַליזם און א״, באָש, פֿאָר, 1962 VI 29.

אוממעכטיקן — טרוו. ־טיק אום, ~געמעכ־טיקט. מאַכן אוממעכטיק. „א׳ מײַן געמיט״, סהם, תּהלים, עז, 4.

אוממעלאָדיש — אַדי. וואָס איז ניט (געזונג) מעלאָדיש. אַן א׳ ליד. די היפֿערמאָדערנע א׳ע מוזיק. „לייען אים אין דעם געווײַנלעכן...טרו־קענעם, אין נוסח פֿון אונדזער געוויינלעכער שפּראַך״, קאָר 11. ־קויט.

אוממעלאָנכאָליש — אַדי. וואָס איז ניט־מעלאַנכאָליש (אַבער אויך ניט פֿרייַדיק). „געזונען אַ גרויער, דאָך אַן א׳ער טאָג״. אַ רואיקע, א׳ע גלײַכגילטיקייט. ־קויט.

אוממעלדן — מעלד אום, ~געמאָלדן. אוטו — לאָזן וויסן אַנדערש, אויף אַן אַנדער אופֿן (כּדי צו פֿאַררײַטן אַ פֿרינערדיקע מעלדונג). א׳ אַז די פֿאַרזאַמלונג קומט פֿאַר ניט בײַטאָג, נאָר אין אָונט. טרוו — איבערערגיסטרירן. א׳ דעם אַדרעס. א׳ עמעצן מיט (אויף) אַ פֿאַלשן נאָמען. אויך מיט זיך.

אוממעלויצען — ← אוממלויטשען.

אוממענטש — דער, ־ן. 1. נאַרישער מענטש, אומאַנטוויקלטער; וואָס האָט ניט די גוטע אייגע־שאַפֿטן וואָס מע ריכט זיך צו געפֿינען בײַ אַ מענטשן. „פֿון אַ מענטשן פֿאַרלאָזט וויניק, פֿון אַן א׳ן — גאָרניט״, שוו. „איין מענטש גייט אויף אַ שאָק א׳ן״, שוו. „ביסט געווען אַן א׳, ביסט איצט (ביסט געבליבן) אַן א״, פֿוול. „אש האָט בכלל ליב צו שילדערן דאָס מענטשלעכע אין די, וואָס די וועלט האָלט זיי פֿאַר א׳ן״, שג, שלום עש. 2. שלעכטער מענטש, פֿאַרדאָרבע־נער. „דאָס אַלץ טוען די א׳ן כדי יעדערער זאָל מורא האָבן...״, יונגאָל, 1885, № 43. „פֿאָדליעץ דו, א׳, כ׳וועל דיך אַרויסיאָגן״, אפּא, היברו. ־יש — אַדי.

אוממעגלעך — אַדי. 1. איבערמעגלעך, וואָס איז צו פֿיל אַדער אוממעגלעך פֿאַר אַ מענטשן. א'ער כּוח. א'ע באַדינגונגען. „וויסט איר פֿון זיערע א'ע לימדן?", ספֿ, סודות. 2. גוואַלדיק, זייער אָנגעשטרענגט. א'ע באַמי־אונגען. „דערווייל איז, ניט קוקנדיק אויף מײַן א'ער שפּאַרזאַמקייט, די עטלעכע דאָלאַר אויס־געגאַנגען", אַר, 'דער שלום'.

3. געמיין, נידערטרעכטיק. וואָס איז ערגער וויִ מע מעג זיך ריכטן פֿון אַ מענטשן; אַכזריות־דיק, רשעותדיק. א'ע באַהאַנדלונגען. „וויִ א' מיר וועלן באַהאַנדלט אין אַלע קריסטלעכע לענדער", לאיזק, דעם קעניגס געשעפֿטספֿירערגער, בור־קאַרעשט [יאַר?]. „אַ ניט־מענטשלעך וואַרט מוז וועלן אַן א' וואַרט", יג, איק, 1957 IX 13.

4. וואָס איז (קומט) ניט פֿון אַ מענטש. „די נאַכט וועלט אָנגעפֿילט מיט א'ע קולות...מיט געשרייען פֿון אומגעזעענע ברואים וואָס וויִד־מענען זיך אין די זומפֿן", אש.

אוממענטשלעכקייט — די (דאָס), ־ן. ← דפֿוס. 1. רשעות, אַכזריות. „איך וויל פֿרובירן אין קאַמף זיך שטעלן אויפֿדאָסגיי; מיט נישט קרעפֿטן אַטאַקירן א' און טיראַניי", עדעלשטאָט. „די אידייע אַז עס זײַנען פֿאַראַן בעסערע פֿעל־קער און ערגערע פֿעלקער איז אַ פֿילאָסאָפֿיע פֿון שׂנאה, פֿון א' און אוממאָראַלישקייט", מענעס, פֿאַר, 1963 III 9. 2. אייגנשאַפֿט וואָס איז העכער אַדער נידעריקער פֿון מענטשלעכ־קייט. „אינגאַנצן אײַגנעזונקען אין א'", יעקבֿ ראָוינסקי, דער פֿאָלשער שולד־בריף, וואַרשע 1885. „אין דער נאַטירלעכער מענטשלעכקייט ליגט אַן אַ שיעור א'", מענעס, פֿאַר, 1962 XII 29.

אוממעגלעך — אַדי. 1. וואָס איז ניט וויִ בײַ אַ זכר, בײַ אַן ער. אַן א'ע נטיה זיך צו פֿאַרבן די ליפּן. 2. וואָס איז איידער מע ווערט אַ פֿולייעריקער מאַן. א'ע שפּילעריַיען. א' וויִ אַ ייִנגל. 3. וואָס געהערט ניט צום מענלעכן גרא־מאַטישן מין. 4. דזוי אוממענעריש. א'ע פּחדנות. ־קייט.

אוממענעריש — אַדי. וואָס איז ניט וויִ עס פּאַסט פֿאַר אַ מאַן; וואָס איז ניט אין טבע פֿון אַ מאַן. א'ע שרעקעוודיקייט. א'ע נײַן מאָס רייד. האַנדלען א' און ניט העלפֿן אַ פֿרוי. ־קייט.

אוממענטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וועב. ← דזוי.

אוממעפֿטלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט מעסטן. א'ע שטחים ערד. א'ע וויסטענישן. ← אוממעסטלעך.

אוממעסטן — טרוי. מעסט אום, ־געמאָסטן. 1. אַרוממעסטן, מעסטן פֿון אַלע זײַטן. א' אַ פֿעלד. 2. איבערמעסטן. „ס'איז אַ טעות, לאָ־מיר עס א'".

אוממעסיק — אַדי. וואָס איז ניט לויט אַ (ריכטיקער) מאָס; וואָס איז צו פֿיל (אויך: צו וויניק); איבערגעטריבן. ← אוממאָסיק. א' לויבן. א'ע שטראָף. „פֿון אַן א'ן פֿרישטיק קאָן מען אָפּנעמען בײַ דעם קינד דעם אַפּעטיט אויף אַ גאַנצן טאָג", מלכּה בערלאָנט, די גליקלעכע מוטער,ווילנע 1836. „עס זײַנען פֿאַראַן א'ע [פּנימער] וועלכע געפֿעלן אונדז בעסער אַיידער

געמאָלטע שייגהייטן", מ. קאָטש [פֿאַרעדע צו ד. עדעלשטאָט, שרי־פֿטן, לאָנדאָן 1909 — נ"י 1925]. ־יקייט.

אוממעפֿלעך — אַדי. אַרכ. וואָס מע קען ניט (אויס)מעסטן. „און מעסליך צו וועגן זײַן גי־וויכט", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, נב, 20. פֿרגל ~מעסטלעך.

אוממעקלעע(ר)ן — טרוי. מעקל, ־לער אום, ~געמעקלט, ~געמעקלערט. אַ לענגערע צײַט און אין פֿאַרשיידענע ערטער מעקלערן, פֿאַר־מיטלען צווישן סוחר און קונה. א' סחורות, גיטער.

אוממעקען — אוטוי. ־קע אום, ~געמעקעט. 1. אַ לענגערע צײַט אַרויסגעבן קלאָנגען פֿון (אַדער וויִ) אַ ציג. 2. שלעכט, ניט־אינטערע־סאַנט אַדער מיט שווערייקייטן (שטאַמלענדיק) ריידן, זינגען אע. א' אויף דער טריבונע. ־ענייש.

אוממער — דזוי אונמער ←. „מיר האָבן אַך קיין ברוט נאָך וואָשר דרום איז אונזר לײַב גאַנץ אום מער", ר' יעקבֿ בר' יצחק סג"ל ש"ץ דק"ק ריטזזיא, קהלת יעקבֿ, פּרשה חוקת, פֿראָג 1763.

או'ממע'רעוודיק — אַדי. נעאָל. וואָס האָבן ניט די טבע זיך צו מערן. „די צאָל געבורטן איז אַזוי קליין אַז די באַפֿעלקערונג איז כּמעט א'".

אוממערקבאַר — אַדי. דטשמ. וואָס מע קען ניט מערקן, דערזען; וואָס איז שווער צו לייגן אָפּ אויף דעם. ← אוממערקלעך. א'ע פּרטים, אייגנשאַפֿטן, פֿעלערן אאזוי. „דער הידערס גרינער קאָליר...מאַכט [זיך] א' צוויישן די גראָזן", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ"י 1931. „דאָס פֿעטס פֿון די פֿעטס־דריזן...באַדעקט די הויט מיט אַ דינער א'ער שיכט פֿון פֿעטקייט", דר' י. איפּ, פֿגנז, פֿאַריז 1948, № 1.

אוממע'רקווירדיק, ־ווערדיק — אַדי. [די צווייטע פֿאָרעם איז פֿאַסיקערן]. וואָס האָט ניט די ווערדע מע זאָל לייגן באַזונדער אָפּ אויף דעם; דורכשניטלעך; אומוויכטיק. אַ מוזיי מיט עטלעכע מערקווערדיקע און אַ סך א'ע חפֿצים. ־יקייט.

אוממערקלעך — אַדי. נעאָל. דזוי אוממערק־באַר. „בעוויסע ערשיינונגען, דהיינו דאָס אָפּזעצן זיך פֿון אַן דאָמף און זײַן ווערן אַ וואָלקן", מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. ־קייט.

אוממפֿורסמדיק — [...מעפֿו'רסעמ...] אַדי. ניט־באַרימט, ניט וויַיט באַוואוסט. א'ער טאָלאַנט. א'ער מרא־דאָתרא. ־יקייט.

אוממקוורדיק — [...מאָ'קער...] אַדי. וואָס האָט ניט קיין אָנשפּאַר אין אַ טעקסט. אומוואָרצלדיק. א'ער פּמו־ציטאַט. א'ע אַרויסזאָגונגען. ־יקייט.

אוממרה־שחורהדיק — [...מאָרע־שכוי'רע...] אַדי. ניט־מעלאַנכאָליש, וואָס איז ניט מיט אַ שווער געמיט (אָבער אויך ניט פֿריידיק). „נאָך די אַלע קלאָגערײַען האָבן זײַנע ניכטערע ווער־טער געקלונגען א'", רייד. ־יקייט.

אוממרוצהדיק — [...מערו'צע...] אַדי. וואָס גייט ניט אײַן אויף עפּעס; שטימט ניט צו צו עפּעס; אומוויליק. א' און ממש געצוואונגענער הייט זיך האַלטן בײַ דער פֿאַרטיי־ליניע.

אוממרוקע, ~מריקע, ~מרוטשען — אוטוי. ־קע, ־טשע אום, ~געמרוקעט, ~געמרי־קעט, ~געמרוטשעט. 1. כסדר, אַ לענגערע צײַט אַרויסברענגען קלאָנגען (ענלעכע צו) מר־מר. די קאַץ מרוטשעט אום אַ גאַנצן אויפֿדער־נאַכט. דער בייזער בעט מרוקעט אום. 2. כסדר בורטשען, רעדן בייז און אומקלאָר. „די אַלטע מכשפֿה מרוקעט אום און לאָזט קיינעם ניט רואיק לעבן", רייד. ־ענייש.

אוממרעיש־עולמדיק — [...מאַריש־אויל־עמ...] אַדי. וואָס מאַכט ניט קיין צו גרויסן אײַנדרוק; ניט־אויסערגעווײַנלעך; ניט־שרעקלעך. (אין בײַ־טעם) א'ע רעדע, רעזאָלוציע, קאָנפֿערענץ אע.

אוממשופּעדיק — [...מעשו'פּע...] אַדי. וואָס גייט ניט אַרונטער ביסלעכווײַז קרום. א'ער אָפּריס. שוועכער א'ער באַרג־אַראָפּ. ־יקייט.

אוממשיחיש — [...מעשי'כיש] אַדי. וואָס איז ניט לויט משיחס טבע אַדער לויטן גלויבן אין משיחן. אַן א'ע פֿאַרשטעלונג ווען דער צור־קונפֿט. „ער האָט אויף זיך געזומען די פֿאַראַנט־וואַרטלעכקייט פֿאַר אַלץ וואָס קומט פֿאַר, מע־עס זײַן ווי שלעכט...ווי אוממענטשלעך, ווי א'", שנ, ה. לייוויק. ־קייט.

אוממשמעותדיק — [...מאַשמאָ'עס...] אַדי. וואָס לייגט זיך ניט אויפֿן שכל אַז עס איז אַזוי, קען זײַן אַזוי; וואָס מע קען ניט אַנגענמען אַז עס איז וואַר. א'ע, אומגלייבוועדיקע באַשול־דיקונג. א'ער אויספֿיר. ־יקייט.

אוממשפּחהדיק — [...מישפּאָ'כע...] אַדי. וואָס איז ניט וויִ אין אַ משפּחה, ניט וויִ צווישן מיט־גלידער פֿון דער זעלביקער פֿאַמיליע. ניט־היימיש, ניט־אינטים, ניט־פֿרײַנדלעך. א'ע קאַלט־קייט. ־יקייט.

אוממשפּטן — [...מישפּעטן] טרוי. משפּט אום, ~געמשפּט. משפּטן אַ לענגערע צײַט אין פֿאַרשיידענע געריכט־אינסטאַנצן; מיט פֿאַרשיי־דענע אורטיילן. „אומגעמשפּט טשעסמאַנען יאָרן לאַנג און לסוף פֿאַרברענט אויפֿן עלעקטריש־שטול", רייד. מיט זיך — קזוי.

אוממשפּיעדיק — [...מאַשפּיע...] אַדי. וואָס וויִרקט ניט, האָט ניט קיין אײַנפֿלוס. ← אום־השפּעהדיק. א'ע רייד, אַרגומענטן אאזוי. ־יקייט.

אוממתנגדיש — [...מיסנאַגדיש] אַדי. וואָס איז ניט לויטן אויפֿפֿיר, ניט על־פּי נוסח פֿון מתנגדים. א'ע התלהבות. א'ע געשרייען בײַם דאַוו(ע)נען. ־קייט.

אומן — [אומען] דער, ־ים [אומנים]. תל [תנ: אָמן, שיר־השירים, ז' 2]. < בבא־קמא, צט/ב; עבֿודה זרה, לד/ב אא; תנחומא [פֿון דאַרטן ווערט ציטירט: „כּל אומן שׂונא בני אומנתו" און „כּל אומן שׂונא אומן כּמותו"].

1. אַ בעל־מלאָכה אַ פֿאַכמאַן, ספּעציאַליסט אין זײַן פֿאַך; מײַסטער. קינצלער. „אַ בעל־מלאָכה אַן א' האָט פֿיינט אַ פּאַרטאַטש", ווערטל [היפוך פֿון געדאַנק, אויסגעדריקט אין תנחומא]. „איך וויל הין גיהן אוג' וויל איין ברויך שניי־דיר הולין דער איין גרושיר א' איזט", גה, 196. „פֿון שטאט גת, דען דאַרטן זײַן א'ים דיא דאש

זעלביג כּלי־זמר מכן", סהמ, תּהלים, ח, 1. „דען גאט איז איין (אומן) איבר אַלי (אומנים) אוג׳ איבר אַלי (בעלי מלאכות)", צאינה, האזינו. „אַל די א׳ים די דאָ האָבן געבויט דעם בית־המקדש זינגען זייער פֿריש און געזונט געזעזען", צור, הפֿטרת פּקודי. „אַז אַ יידּ זאָגט ער קען, איז ער אַוודאי אַן א׳ און די חזקה איז זיין עקזאַמען, זיין דיפּלאָם", קמ, 1870, № 2.

2. יעדער מין ספּעציאַליסט; יעדער קינסטלער. קאָל וּב. „אזוי וואר דער רבי שמעון איין א׳ אויף שוך צאבּיל ציהן [= שאַכשפּיל] דאז מן זיין גלייכן ניט פֿאנד אין גאַנצן עולם", מב, מעשׂה קפּח. „אַ רופֿא וואָס איז קיין א׳ נישט, זאָגט מען אויף אים מיט פֿאַראַכטונג: ׳ס׳איז אַ קאַנאָאַ׳", יע, וואונדער־אוצר פֿון איד׳ שפּראַך. „איז דיא נשמה גיגליכן צו איינם א׳, אוג׳ דער לייבּ צו די כּלי־אומנות", ר׳ אַברהם אבּא בר׳ שלמה, סוד הנשמה, אמשט 1696.

או׳מנאַי׳וו — אדי. ניט־פּשוט, ניט־תּמימות־דיק. באמת אַן א׳ע פֿראַגע. ־קייט.

אומנאָבל — אדי. אומאיידל. „א׳עלע צילן", מוו, היטלערס פּראָפּעסאָרן. ־קייט.

אומנאָגן — טרוי. נאָג אום, ~גענאָגט. אַ לעגנערע צייט נאָגן, זייגן; אַרומגריזשען. א׳ אַ ביין (אַרויסצוציען פֿון אים דעם מאַרך אַדער אַרומצובּיסן דאָס פֿלייש פֿון אַלע זיטן). ־ענישׂ.

אומנאַטאַריזירט — אדי. ניט־באַשטעטיקט, ניט־געחתמעט דורך אַ נאָטאַר. א׳ע קאָפּיעס. א׳ע מעטריקע.

או׳מנאַט׳ר — די, מצ נב. דאָס וואָס איז ניט לויט דער נאָטור. „די בילדער פֿון פּיקאַסאָ — דאָרט איז אַלצדינג א׳", קאָר 1. „אַ וויל אַרויס־צוגיין פֿון אַן א׳־צושטאַנד, פֿון צוויי־טויזנט־יעריקער היימלאַזיקייט", צייט, טמז, 1963 IV 19.

או׳מנאַטורא׳ליסטיש — אדי. וואָס איז ניט לויט דער שיטה פֿון נאַטוראַליזם. א׳ע בילדער. א׳ע שילדערונגען. ־קייט.

אומנאַטור׳על — אדי. דזוי אומנאַטירלעך, בּו. ־קייט.

אומנאַטירלעך — אדי. 1. וואָס איז ניט לויט (די געזעצן פֿון) דער נאָטור. א׳ער נס. „די ויסנשאַפֿט אָנערקענט ניט קיין א׳ע דערשײַנונגען". „דיא חכמה פֿון תּכונה וואו דורך מאן אלי וועלטליכה זאכן נאטירליך אונד אוהן נאטירליך ער פֿארן קאָן", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „מע מוז גלייבן אז אַן אַלטע גויע אַ כישוף־מאכערין, קען טאָן גרויסע א׳ע וואונדער", מרדכי אַסטראָווסקי, אַ מענטש אָהן אַ קאָפּ, זשיטאָמיר 1876. *א׳ער טויט = וואָס קומט פֿון די הענט פֿון אַ מענטשן. שטאַרבן מיט אַן א׳ע טויט.

2. וואָס איז ניט וויּ עס דאַרף זיין (ווי עס איז אַנגענומען) אין דער געזעלשאַפֿט; וואָס איז אומ־פּאָסיק. אַן א׳ע פּאָר. „אַן א׳ער און אומאַפּעטיט־נער חתן וואָס האָט זיך געגומען שדכנען צו דער כּלה־דײַטשלאַנד", יג, טמז, 1963 VI 28.

3. אויסערגעוויינ(ט)לעך. אַ פּאָר שיך פֿון א׳ער גרייס. „האָט געגומען וואַקסן אין עשירות א׳", מעשׂיות נוראים, (וועגן ראַדזימינער רבין), פּיעטריקאָוו תרע״ד. „ער האָט [אים] פֿאַרגע־שטעלט פֿאַרן פּראָפֿעסאָר פֿאַר אַ מענטשן מיט א׳ע פֿעאיקייטן", ט. קאַמינסקי, א ביאָגראָפֿיע פֿון א ישׂראל־קלטן, קיעוו 1913.

4. וואָס איז מיט אַן אַנשטעל. אַגנעשטרענגט, געקינצלט, טעאַטראַליש. זיך אויפֿפֿירן א׳. רייַדן מיט אַן א׳ער שטים. א׳ע העוויות. אַן א׳ געלעכ־טערל. שפּילן אַ ראָלע א׳. ־ערהויט — אדוי.

אומנאַטירלעכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומנאַטיר־לעך. עס שטאַרצט ארויס די א׳, די א׳ פֿון זיין באַגעמען זיך. די א׳ פֿון דעם אויפֿטאָ אט. „צוזאַמען מיט דעם געזעלשאַפֿטלעכן פֿאַרשריט איז געקומען אַ פּראָגרעסיווע פֿאַרקלענערונג פֿון א״", מערסאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אומנאַיען — אוטו. ־ע אום, ~גענאַיעט. אַ לענגערע צייט ווי טאָן, נאָגן, זיגן. אַ צאָג־וויטיק נאַיעט אום און לאָזט ניט שלאָפֿן. ־ענישׂ.

אומנאָכגיביק, ־יגעביק — אדי. [אַפּגעבן די בכורה דער צווייטער פֿאַרעם]. אומבייגעוודיק; פֿאַרקשנט, אײַנגעשפּאַרט, וואָס גייט ניט אײַן אויף אַ פּשרה. זיין א׳, האַלטן זיך בײַ איינס. א׳ער אָפּאָנענט. ־יקייט.

אומנאַכטן — טרוי. נאַכט אום, ~גענאַכט. נעאָל, מר. אַרומנעמען מיט נאַכט, מיט פֿינצ־טערניש. „אונדזערע מוחות דורך דורשט צו פֿאַרשמאַכטן...אונדז צו א״", מר ו, נ״י 1908.

אומנאַכלעסיק — אדי. דשמ. ניט־אָפּגעלאָזן. אָפּגעהיט. פֿינקטלעך. „פֿלײַסיק און א׳ זאָלסטו אַלע אָוונט און מאָרגנס ווידוי זאָגן", ארחות חיים, [איבז], לעמבערג 1850.

אומנאַכמאַכיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט נאָכמאַכן. א׳ע קונסט. ־יקייט.

אומנאַמנותדיק — [...נעמאָ׳נעס...] אדי. ניט־אויפֿריכטיק; ניט־אמתדיק. וואָס נאָרט אָפּ דעם צוטרוי מצד עמעצן. א׳ע רייד. א׳ע באַציאונג צו אַ שותּף.

או׳מנאַציאָנאַ׳ל — אדי. וואָס נעמט ניט אין באַטראַכט (איז גלײַכגילטיק צו) דאָס נאַציאָנאַלע, דאָס אייגן־פֿאַלקישע. א׳ער אופֿן לעבן. א׳ע ריכ־טונג. „האָבן געמיינט אַז עס קען טאָקע זיין אַן א׳ע וועלטלעכע אַמעריקאַנער געזעלשאַפֿט", בצג, טמז, 1965 II 12. ־קייט.

אומנאַראַפֿט(יק) — אדי. דשמ. וואָס העלפֿט ניט דער דערנערונג. אומנעריק, אום־נערעוודיק. א׳ע שפּײַזן. „דער סאַכאַרין אַפּער גייט אינגאַנצן ארויס מיט די אורין, אין קערפּער בלײַבט גאָרניט איבער און איז אַלזאָ גאָנץ אום־נאַראַפֿט", איש יהודי [לעאָן ראַבּינאָוויץ], בלע־טער, פּיטערבורג 1900, № 3. ־(י)קייט.

או׳מנארמ׳אַל — אדי. 1. ניט־נארמאַל, אַנאָר־מאַל. א׳ פֿאַרגרעסערט האַרץ. „דער יידישער פֿאָלק...וועלכער הייבט איצט אָן אונטערגיין צוליב זיין א׳ן לעבן וועט ווידער אָנפֿאַנגען בלי׳ען", ש. א. די אידישע לאָגע, ווילנע 1903. „א גענויע אונטערזוכונג האָט אין מאָגן און אין דער לעבער ניט פֿעסטגעשטעלט קיין שום א׳ס", פֿגעז, ווילנע 1938, № 6.

2. וואָס איז ניט ווי שטענדיק, אַנדערש ווי שטענדיק. א׳ קליינע פֿאַרציען. א׳ע הין, א׳ע שטילקייט אויפֿן מאַרקפּלאַץ. 3. פּסיכיש־קראַנק. אַן אַנשטאַלט פֿאַר א׳ע. ־ערהויט — אדוי.

אומנאָרמאַליזירט — אדי. וואָס איז ניט אײַנגעשטעלט געוואָרן, עס זאָל זיין נארמאַל. א׳ע באַציאונגען צווישן צוויי לענדער. ־קייט.

אומנאָרמאַלקייט — די (דאָס), ־ן. [~נאָר־מאַליקייט. נר.] אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומנארמאַל. „אין וואָס באַ־שטייט זיין א׳?" „וויזיט ער אַלץ מער אַרויס זיין א׳ און אומבאַגרינדעטקייט", ים, איינהייט־לעכע פֿאַלקשול, 1922.

אומנארמירט — אדי. וואָס איז ניט אײַנגע־שטעלט געוואָרן לויט (מיט) אַ נאָרמע. א׳ע אַרבעט. ־ערהויט — אדוי. ־קייט.

אומנבֿיאיש — [...נעוויאיש] אדי. וואָס איז ניט ווי בײַ (לויטן דרך פֿון) אַ נבֿיא. א׳ע גלײַכגילטי־קייט. א׳ע פֿאַרויסזאָגונגען. ־קייט.

אומנהרגן זיך — [...נע׳(ע)רעגן] נהרג זיך אום, זיך ~גענהרגט. 1. קזוי. זיך שלאָגן אַ לענגערע צייט, זיך ממיתן. א׳ זיך בײַ בלוט. 2. אוטו. זיך שטאַרק אויסמאַטערן (בײַ אַן אַרבעט), זיך אַרויסשלאָגן פֿון די כּוחות. א׳ זיך בײַם זוכן פֿרנסה, בײַם שלעפּן זיך אע.

אומנואפֿן — [...נויעפֿן] אוטו. נואף אום, ~גענואפֿט. אַ לענגערע צייט (אין פֿאַרשיי־דענע ערטער מיט פֿאַרשיידענע פּערזאָנען) באַ־גיין אַקטן פֿון זנות. א׳ מיט סאָמע אָפּפֿאַל.

אומנוד(י)ען, ~נודז(י)ען, ~נודזשען — ־ד(י)ע, ־דז(י)ע, ־דזשע אום; ~גענוד(י)עט, ~גענודז(י)עט, ~גענודזשעט. אוטו — כסדר נוד(י)ען. א׳ און ווערן דערווידער. אָפּט מיט זיך. טרוי — פֿאַרנוד(י)ען; מאַכן עס זאָל ווערן איבערדריסיק, שטאַרק לאַנגוויליק. א׳ דעם עולם מיט די זעלביקע רייד, מיטן ווייזן די זעלביקע מציאות. ־ען. ־ענישׂ.

אומנויטוועדיק — אדי. וואָס די סיטואַציע (די לאָגיק) פֿאַדערט ניט. אומנייטיק. א׳ע הר־צאות. א׳ע נסיעה. א׳ער אויספֿיר. ־יקייט — ־ערהויט — אדוי.

אומנוויטיק — אדי. ← אומנייטיק. „קולטור הייבט זיך אָן...מיט דעם א׳ן...און מע טרעט אַרײַן אין דעם קנעגרײַך פֿון מעגלעכקייטן", קאָר 1. „לאָזט אַראָפּ די א׳ע הענט אין וואָגן אַרײַן", פּמ, דור־אויס דור־אײַן. [אומ־נויטיק איז שטאַרק פֿארשפּרייט אין ליטרש.] ־יקייט. ־ערהויט — אדוי.

אומן ופלי אומנותו בידו — [אומען (אומאָן) אוקלייי אומנוסוי בעיאָדוי] פֿרזאָג, אויך זאָץ. תּח. < אבות דרבי יונתן, כב/א. ׳מײַסטער און זײַן געצײַג אין האַנט׳. 1. געזאָגט וועגן יעדן בעל־מלאָכה וואָס קומט מיט זײַן געצײַג און איז גרייט צו דער אַרבעט. 2. אָפּגעוועגדט אויף אַ בּן־תּורה וואָס צייכנט זיך אויס מיט מעשׂים־טובֿים, אויך אויף יעדערן וואָס לעבט לויט זײַן שיטה, זײַן לערע. אויך דער היפּוך: אומן ואין כּלי...

אומנומעריזם — אַדי. 1. פֿאַר אומנומערירן ← 2. ניט־נומערירט. א׳ע בילעטן. א׳ע זיצן פֿון בוך. ־ערהייט — אַזוי. ־קייט.

אומנומעריזן — טרוי. ־ריר אום, ~(געַ)נו־ מעריזט. איבערנומעריזן, שטעלן ניצט נומערן. א׳ דיַ זיצפּלעצער, דיַ זיצטלעך פֿון מאַנוסקריפּט.

אומנץ — דער (דיַ), ־ן. 1. דאָס וואָס נוצט ניט, ברענגט ניט קיין נוצן. „זיי דיַ נייטיקסטע קענטעניש...געבן, זיי זאָלן ניט זיצן קיין א׳, אַ געלימט גליד אין בירגערלעכן קערפּער״, קם, 1870, № 8. 2. דאָס וואָס נוצט ניט, ברענגט ניט קיין נוצן. „אַן אַרגאַן אין א׳ וועזן אָפּגעשוואַכט״. „פֿון יום־טובֿדיקן וואָרט, וואָס איז אויך אַ צייט געווען אין א׳״, יג, איק, 1957.

אומנוצבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← אומנוציק. ־קייט.

אומנוציק — אַדי. 1. וואָס ברענגט ניט (קען ניט ברענגען) קיין נוצן. א׳ע רייד. א׳ער לימוד. „מענטשן באַאַרפֿן נייטיק נוהג צו זיצן זיך מיט אָפּשיידונג פֿון איבעריקע, א׳ע זאַכן״, חה, ב, 266. „דאָס א׳ע שפּאַרן זיך איבער מלמדים״, קם, 1864, № 34. „דער אַזוי גערופֿענער כּלל איז פֿרינציפּיעל איבעריק און א׳״, ים, שול־גראַמאַטיק, 1921.

2. איבעריק, כּמעט שעדלעך. „אויך זיצען א׳ע עסנס [פֿאַר אַ מעוברתע] געזונדנפֿלייש און קאַצקע (ענטל), האַרטע, פֿעטע ים־פֿיש״, מלכּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, וילנע 1836. „אַ קוק טאָן אויף אַן א׳ער בריאה, וועלכע באַוועגט זיך״, מר VI, נ״י 1910. „בלויז אַ פֿאַרמעלע דעמאָקראַטיע איז א׳ און קאָמיש אַפֿילו״, ים, 1925. ־יקויט.

אומנוצלעך — אַדי. פֿרגי: ~ניצלעך. 1. וואָס מע קיין ניט נוצן. א׳ע ארבעט. א׳ע באַמיאונגען. א׳ אויף דער עלטער. „האָב איך...די אַקציע־ביכלער...פֿאַרברענט און בין פֿרײַ געוואָרן פֿון אַן א׳ן פּעקל״, מוק, מיינע באַגעגנישן.

2. וואָס ברענגט ניט קיין נוצן; דזוי אומנוציק. „אוי, איך האָב מיר גדאכט דש עש און נוצליך וויר דר וויל דש מיינשטי זאַכן...זיצן שון גשריבן אין פֿיל טיטשי (ספֿרים)״, שאר. „דעם מענטשנס פֿלייס אין זיצן באַשטרעבן רײַכטום צו שאַפֿן איז א״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות וו, תרל״ב. „מע מאַכט די גרעסטע א׳ע הוצאות, און דערנאָך — אַסיפֿות איבער אַסיפֿות, מע דאַרף געלט!״, דער רעזנדער, וואַרשע 1883.

3. וואָס מע דאַרף ניט ניצן. „פּלעגט זיך זאלכר...אין צארין פֿיל אונגוצליכי אוי, שאגד־ליכי ריד צו רידן״, אליהו בר׳ ליזר קוטנים, [איבז], תלמיד צחקן מוסרי, אַמשט 1692. „צו נייגן זיצן אוערן צו הערין וום דר קורא לייענט אוי מען טאר דענסט מאל...נוט מפֿלפֿל זיצן, מכל שפן קיין אום נוצליכי רייד ריידן וויל דער קורא אן פֿאגנט״, עפש, עץ חיים קיצור של״ה, [לכוב? יאר?]. ־קייט.

אומנוצן — דער. מצ נב. דזוי אומנוץ ←. „הקב״ה האט ניקש צו אום נוצין בשאַפֿן״, שיח השדה, פרק ז, פֿיורדא 1737. „וער איין שם שמים צו אום נוצן אַרויש רידט...״, עח, י/ב.

אומנוקן — ־קע אום, ~ענוקעט. אוטו — אַ לענגערע צייט אַרויסגאָן נור־נו. הערן און א׳ פֿאַרחידושט. טרוי — אונטעראיילן; אונטער־טרײַבן. א׳ איינעם ביי דער אַרבעט וויַ אַ פֿויל פֿערד.

אומנורקעוועך — אוטוי. ־קעוועט אום, ~ענ־ נורקעוועט. אַ לענגערע צייט מאַכן נורקעס (זיך אונטערטונקען) בײַם באָדן זיך. „די קינדער נורקעווען אום אין וואַסער, ביז זיי ווערן טויט־מידע״, רייד.

אומנות — [אומנעס] די (דאָס), ־ן. תל. < קדו־ שין, כט/ב [פֿון דאָרטן ווערט ציטירט: „כּל שאינו מלמד את בנו א׳ מלמדו לסטות״]; חולין, נד/ב אא. ← אומן. 1. באַשעפֿטיקונג פֿון אַ בעל־מלאָכה. (גרויס) פֿאַכקענטעניש; מײַסטער־שאַפֿט, ספּעציאַליטעט. קאָל וב. גרויסע, ריינע, גרינגע א׳, „איז דיא נשמה גיגליכן צו איינעם אומן, אוי׳ דער לײַב צו די כּלי־א״, ר׳ אַברהם אבא בר׳ שלמה, סוד הנשמה, אַמשט 1696. „עש איז פֿון דײַנר א׳ דש דיא גזלנים ברויכן מוזן״, מב, מעשׂה ס״ו. „די דא טואן אוי׳ מאכין איין א׳ צו זיינם נאמן מיט אלי זאכין. איין מלאכה צו דיא תּפֿילין מיט אירי בתּים מיט דיא רצן[ע]ות, א׳ של ציצית מיט אירי פֿעדים...די א׳ פֿון מזוזה על פּתח ביתו״, נצו, דברים, לז/ד. „דאָס רובֿ פֿון אונדזערע יידן ווילן ניט לערנען קיין א׳ אירע קינדער״, אמד, הלכות דרך ארץ, וילנע 1871.

2. יעדער מין מײַסטערשאַפֿט. טאַלענט. קינסטלערישקייט. קינצלערישקייט. „זאָגט ר׳ שמעון שמים וארץ וזיזט אויף דיא מעשׂה אוי׳ א׳ פֿון תורה שבּכתבֿ אוי׳ אויף דען מעשׂה אוי׳ א׳ פֿון תורה שבּעל פּה״, נצו, בראשית, ה/א. „איז געווען געניס...אין די תורות פֿון די אַלטע, אין די שפּילן פֿון די יונגע, אין די א׳ פֿון די מענער״, יהואש, הײַאוואָטע. „אויף דער מויער זענען געווען אויסגעגראָוירט מיט גרויס א׳ אַלערלי בײַמער און בלומען״, יים, טאָג, 29 VI 1957.

3. שליחות. יעדער מין באַשעפֿטיקונג. „ער דר צילט האט לשון הרע אוי׳ האט ביגריפֿן דיא א׳ פֿון דיא שלאַנג״, טח, שמות, ד, 3. „[דער מלאך] איז ניט אַרויסגעגאַנגען פֿון זיין א׳, אלא ויהי דער מלאך איז געווען מצד הרחמים״, נוצ, זשיטאָמיר תרכ״ג, 228. „דען דאָס איז די א׳ פֿון אליהו הנבֿיא, ער זאָל בעבן און גיסן וואַסער אויף די הענט פֿון די אָבות״, קה, וילנע תרל״ה.

4. אויפֿריכטיקייט, ערלעכקייט, איבערגע־געבנקייט בײַם טאָן עפּעס (ספּעצ בײַם דינען גאָט). „און זיי האָבן אָנגענומען דאָס א׳ פֿון זייערע עלטערן צו שרײַבן מיט תּפֿילה״, מחזור לשלוש רגלים, סלאָוויטע 1832, צז/ב.

אומנותדיק — אַדי. ← דפֿוי. פֿאַכמענ־ש. „די א׳ע דערציאונג״, בירדער גאַרדין, אונדזערע חבֿורים, וילנע 1912.

אומנות נקיה וקלה — [אומנעס נעקי׳ע וועקאַלע] פֿראַזע. תח. < קדושין, פּב/א [דאָרטן: „רבי מאיר אומר: לעולם ילמוד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה״. די גמרא ברענגט וויַ אַ מוסטער — צוויי־יען צעריסענע קלייד־ער, וויל אַזאַ אַרבעט איז ריין פֿון גניבֿה און ניט שוועך.] אויך ברכות, סג/א. גרינגע און ריינע באַשעפֿ־טיקונג (וועגן אַ בעל־מלאָכה). „זייַ־ענרמאַכערס איז אַן א׳ נ׳ וק״, וועלט.

אומנזהרדיק — [...נ׳־זהער...] אַדי. ניט (גע־נוג) אָפּגעהיט. א׳ע קאַרעקטור. א׳ זיך אַרויס־כאַפּן מיט אַן איבעריק וואָרט. „וען מע קען ניט א׳ רעדוצירן״, בריידער גאַרדין, די טריאום־פֿעדיע, וילנע 1914.

אומנחת — [...נאַכעס] דער, ־ן. היפֿוך פון נחת. וואַרטן אויף נחת פֿון אַ קינד און ס׳זאָל זיך אויסלאָזן מיט א׳. ־דיק — אַדי. א׳ע גרונטן.

אומניאַנטשעץ — טרוי. ־טשע אום, ~ענ־ טשעט. אַ לענגערע צייט ניאַנטשען, האַדעוועך, באַדינגן. א׳ אַ קליין קינד, אַ חולה. מיט זיך — אוטוי. זיך פֿאַרנעמען מיט ניאַנטשען אַזוי; זיך אַרומטראָגן מיט עפּעס וואָס איז ליב. א׳ זיך מיט עמעצן, מיט אַן אידי׳(ע), מיט אַ פֿלאַן אא. ־ענישׂ.

אומניד — [אומען־יאַד] דער, אומני־יד. 1. מײַסטער, מיינגסטער, גוטער בעל־מלאָכה. אַן א׳׳ פֿון הויכן גראַד. „און פֿאַר אַן א׳׳ אַליין איז זיך מיר מײַן געראַזירטער לערער אָנגענעמענער פֿון הונדערט שוחטים״, יי׳ר, משלחת, זשיטאָמיר תרל״ו. 2. איר. גנב. קונצ־מאַכער. אַ קעשענע־צינער אַן א׳׳. „הצדיק...איז געווען אַ שטאַרקער א׳׳, ער איז נפֿטר געוואָרן בנטילת ידים״, בינטשע די צדקתטע, וואַרשע 1883.

אומניואַנסירן — טרוי. ־סיר אום, ~ניואַנ־סירט. אַרויסברענגען אַנדערע, נײַע ניואַנסן, וואַריאַציעס, דינע אונטערשיידן אין טאָן, קאָליר, א׳ די פֿרעלודיע. א׳ די בײַמאַטיזון און זיי מער צופֿאַסן צום גרונט־מאָטיוו.

אומניוועלירן — טרוי. ־לירן אום, ~ניוועלירט. פֿונדאַמענטײַ ניוועלירן, אויסגלײַכן (האַריזאָנטאַל). א׳ אַ פּלאַץ פֿאַר ספּאָרטשפּילן. ־ונג.

אומניוכטן — טרוי. ־כט אום, ~ענוכטעט. 1. אַרומשמעקן, באַשמעקן. א׳ וויַ אַ הונט. 2. גראַב. פֿרוכטן אויסגעפֿינגן דורך אומדירעקטע פֿרעגענישן, דורך אומוועגן. „די דינסט ניוכטע אום דעם סקאַנדאַל בײַ די שכנים און קומט מיט נײַס צו דער בעל־הבּיתטע״, רייד. ־ענישׂ.

אומניטעוועך — טרוי. ־טעוועט אום, ~ענ־טעוועט. אַרומקלאַפּן מיט ניטן, שטיפֿטן, טשוועקלען. א׳ זוילן. א׳ צוויי ברעטלעך.

אומנייג — דער, ־ן. אַקט פון אומנייגן (זיך). א׳ פון ווייניקער אויף 180°.

אומנייגן — טרוי. נייג אום, ~ענייגט. אויף מיט זיך. בייגן אויף צוריק, אין דער פֿאַר־קערטער זײַט. א׳ אַ צוויבל. ־ענישׂ.

אומנייערייק — אַדי. ניט־נײַגעריק, ניט־פֿאַראינטערעסירט. א׳ צו הערן רכילותן. ־יקויט.

אומנייטיק — אַדי. וואָס מע דאַרף ניט. אי־בעריק, אומנויטוועדיק. [אַפֿט אויסגעלייגט ~נויטיק ←.] א׳ע מאַטעריאַלן. א׳ע הכנות. „אלי און ניטיגי זאכין״, צוכט. „איז עס איבע־ריק, אומגעוואונטשן, א׳?״, ים, קוד, 1938. „איך קאן ניט ארשרייבין...דאז איך זולכיש פֿאַר און ניטיג אַכט לכתּוב״, גה, 324. „דיא רואי...דעם מענשין פֿעהלט דורך אום ניטיגי זאַרג״, ספֿר

מבחר הפנינים, הומבורג, תצ״ט. „און דו זאלסט קיין א׳ע רייד ריידן אין די שול״, ארחות חיים, [איבד], לעמבערג 1850. „דאס גליק...אויף יענער־וועלט...[דא איז] די אויפקלערונג א׳״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות ו׳ו, תרל״ב. ־יקויט. ־ערהויט — אדוו.

או׳מניטרא׳ל — אדי. היפוך פון נייטראל. זיין אַ גוגע בדבר, האלטן מיט איין צד, זיין א׳, ־קויט.

אומנייען — טרוי. נייִ אום, ~גענייט. 1. ארום־נייען. א׳ די עלנבויגנס און די קני. „וען מן תכריכין ניאט...זאלן די נאהט [= נעט] וואול אום ניאן, דש זי ניט אויף גיט״, ש. פראנקפורט, ספר החיים, זולצבאך תקנ״א. 2. איבערנייען, איבערניצעווען. צעטרענען און א׳. ־עכין. ־ענישׂ.

אומניכטער — אדי. 1. שיכורלעך, בגילופין־דיק. אין אַ פריילעכער א׳ער שטימונג. 2. פאנ־טאסטיש, אומרעאל(יסטיש). א׳ער פלאן. ־ער־הייט — אדוו. ־קויט.

אומניסן — אוטוי. ניס אום, ~געניסן. פסדר ניסן. א׳ בייִ אַ פארקילונג.

אומניץ — אדי. ארכ. אומבאניצלעך, גראב. „אך נוך גיוואראן לייאם אוג׳ קוט אוג׳ און ניצי ווארט אוג׳ קללות״, ווינק. „וער עש׳ פיל אום ניצי ריד טוט רידן דר זעלביגי ווערט אויך מגולגל אין איין בין ארריין״, עח, כב, 2.

אומניציק — אדי. 1. וואס מע קען ניט ניצן. דזוו אומניצלעך. „ער זאל זיך אויף א׳ ברויט ניט פארשוועגדן״, אלף כף, די אמתע חתונה, נ״י 1964. „אי! א׳ער מענטשן־פארשטאנד!״, מאקמאן. 2. וואס מע דארף ניט ניצן. גראב. „מן שלאגט אין אויף דאש מויל, ווייל ער האט און ניציגי ריד אויז זיגם מויל גילאזן אוג׳ גבול־פה גירעט״, ר׳ אבא בר׳ שלמה, סוד הנשמה, אמשט 1696.

אומניצלעך — אדי. 1. וואס מע קען ניט ניצן. פרגל: ~גוצלעך. [~גיצלעך איז בנוגע מער קאנקרעטע זאכן וויִ ~נוצלעך.] אַ צעבראכענע א׳ע כלי. „די וואס זייער לעבן איז ווייט פון אידעאליזם פראקטישערן אפט אַ קונסט וואס איז אידעאליסטיש און א״, שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו.

2. וואס ברענגט ניט קיין נוצן, וואס בליבט אן אַ פעולה. פרגל: אומנוציק. „וען השי״ת וויל איין לאנד שטראפין, זאָ זעצט ער אין איין און ניצליכי...״, צוכט. „דש מיינשטי וואש דען מענשין דיא כוונה פר שטעהרט פון דער תפילה איז דיא אומניצליכי אוג׳ שודרהאפטיגי רידי״, ר׳ זאב וואלף בר׳ יוסף, דרישת הזאב, בערלין 1740. „ער איז מפסיק צווישן די ברכות קריאת־שמע מיט א׳ע זאכן״, לט2, נה/א. „און ניִג אונק פון צו ועלן איבערקיק א׳ע ועלט־לעכע זאכן״, חח, ב. „לאז קיין בינן אום ניצ־ליכן זרע פון זיך״, סהמ, איוב, כא, 10. ־קויט.

אומניצן — דער. מצ נב. דאס וואס מע קען ניט ניצן. פרגל: אומנוץ, אומגוצן. „דוא זאלשט [ניט] מינן דז איין ווארט אונטר זיִני ריד וועד, דיא צו און ניצן וועדן״, לט1, קג/ב. „דער האט עש׳ אלש גימאכט צו אום ניצן אוג׳ צו קיין הילף״, סהמ, ישעיה, מד, 10.

או׳מני׳צעווידיק — אדי. דזוו אומניצלעך, נאר ארויסגעהויבן אַז מע קען ניט ניצן איבער אן אייגנשאפט פון דער זאך. אַ צעשפאלטענע, א׳ע כלי. די א׳ע אלטע קאנאפע. ־יקויט.

אומניצעווען — טרוי. צעווע אום, ~געניצע־וועט. 1. איבערניצעווען, איבערנייען, איבער־מאכן מיט דער לינקער זייט פון אויבן און מיט דער רעכטער זייט פון אונטן, א׳ אַ מלבוש. 2. סתם איבערמאכן (איר בייטעם), א׳ אַ פיעסע, אַ דערציילונג.

אומנישט — אדוו. זן אויך אדי. ← אומזיסט. ← אומזיסט און אומגישט. 1. אומנוציק, לאיבודיק. „און אײער פוח וועט אויעקגיין א׳״, ת׳, ויקרא, כו, 20. 2. אוממאטיוירט, אַנסיבה־דיק. א׳ע שׂונאים, פאר גאלע גארניט. „פארוואס רודערן די פעלקער און די אומות טוען ברומען א׳?״, ת׳, תהלים, ב, 1.

אומנישטערן — אוטוי & טרוי. ־טער אום, ~גענישטערט. אַ לענגערע צייט, שטארק ארום־זוכן. א׳ (אין) אלע ווינקעלעך. א׳ (אין) די שופ־לאדן.

אומנכנעדיק — [...נ׳כנע..., נע׳כנע...] אדי. וואס גיט זיך ניט אונטער, וואס בייגט זיך ניט פאר מאכט. בליבן א׳ אויך נאך דער מפלה. שטאלץ און א׳. ־יקויט.

אומנמאסדיק — [...נ׳מעס...] אדי. וואס איז (וועדט) ניט איבערדריסיק, נמאס. אן א׳ע ארבעט. א׳ לערנען.

אומנעבעדיק — אדי. היפוך פון נעבעדיק. „הער נאר, הער נאר, וי דאס נעבעכט האט אזוי א׳ זיך צערעדט״, רייד. ־יקויט.

אומנע פענקל — דאס, ־ען. < *Uk*: уминати. גיעבויגן בענקל; בענקל מיט אַ גע־פלאכטענעם געזעס. (סטאליערי, קיעוו).

אומנע־נדעווען — [...נאוועגא׳ד...] אוטוי. ־דעווע אום, ~גענע־נדעווען. אַ לענגערע צייט זיין נע־נוג, אומואגלען; אומואגנדערן. א׳ וואו די וועלט האט אן ענק. א׳ פון לאנד צו לאנד.

אומנעימותדיק — [...נעאי׳מעס...] אדי. אום־געלאסן. אַ ברוגזער, אן א׳ער ענטפער. ־יקויט.

אומנעמען — טרוי. נעם אום, ~גענומען. (אויך: ~געגעמען, פר, מג). 1. ארומנעמען (מיט די הענט כדי צו טראגן, וואר־פן אע). א׳ אַ דיקן קלאץ. א׳ אַ זאק מעל און איבערוואר־פן אים איבער די פלייצעס. א׳ מיט אַ בלוק, עס זאל יענעם קאלט ווערן. 2. ארומנעמען בײם צערטלען. א׳ אַ קינד, אַ גוטן פרײנד. מיט זיך — קזוו. ־עכין. ־ענישׂ.

אומנעצבאר — אדי. דטשמ. נר. מארק וויב. ← דזוו.

או׳מנע׳ציק — אדי. נעאל. וואס לאזט ניט דורך קיין פליסיקייטן; נעצט ניט דורך. א׳ער רעגנמאנטל. א׳ע שטיוול. א׳ער ברעזענט. ־יקויט.

אומנעצלעך — אדי. וואס מע קען ניט נעצן. „לעדער האדט און...א׳, אזא לעדער טויג גיכער פאר פאדעשוועס״, ע. איזרא, שיִך און קאלאשן, קיעוו 1928. ־קויט.

אומנעצעווידיק — אדי. דזוו אומנעצעיק. „און וואס האט מען פון איר דען דא ניט געמאכט? קאלאשן, שיגעס צו רעדער, א׳ע מאנטלען״, ע. איזרא, שיִך און קאלאשן, קיעוו 1928. ־יקויט.

אומנערוועז — אדי. היפוך פון נערוועז. בלייבן רואיק און א׳. ־קויט.

אומנער(עוודִ)יק — אדי. וואס דערנערט ניט, פארמאגט ניט דעם נייטיקן סכום נערונג־שטאף. א׳ע שפייזן. ־יקויט.

אומנפקא־מינהדיק — [...נאפקעמי׳נע...] אדי. וואס איז אן אונטערשייד. „א׳ פון דער קע־רעכץ״, ברידער גארדין, די טריאומפעדיע, ווילנע 1914.

אומנשמהדיק — [...נעשא׳מע...] אדי. וואס איז אן נשמה, אן איבערגעגענקייט, אן קאנצענ־טרירטקייט. א׳ דורכפירן א שליחות. ־יקויט.

אומנתנען — [...נא׳סענען] טרוי. נתן אום, ~גענתנט. (בייטעם פון ביטול) כסדר גיבן, שענקען עפעס אַ צאל מענטשן. א׳ אויף רעכטס און אויף לינקס. א׳ כאבאר פון אונטן בין סאמע אויבן.

אומס — = אום דאס. ארכ. געווינעלעכער אויס־לייג: אומש.

אומסאבאטאזשעווען — טרוי. ־זשעווע אום, ~סאבאטאזשעווט. סאוו. אַ לענגערע צייט דורכפירן סאבאטאזש. א׳ די באשלוסן פון דער פארטיי.

אומסאטיריש — אדי. וואס פאסט זיך ניט פאר אַ סאטירע. לאנגע און נודנע, א׳ע באשרי־בונגען. ־קויט.

אומסאכנ(י)ען — ־נ(י)ע אום, ~געסאכנ(י)עט. אוטוי — פארטריקנט ווערן. די ביימער סאכנ(י)־ען אום. טרוי — פונדאסנים טריקענען. א׳ סוכארעס.

אומסאלדאטיש — אדי. וואס איז ניט ווי (עס דארף זיין) בייִ אַ סאלדאט. א׳ער גאנג. ־קויט.

או׳מסאלי׳ד — אדי. 1. ניט־פעסט; ניט־הארט. ניט־געדיכט. א׳ע, ווייכע מאטעריאלן. א׳ע מאסע. 2. ניט־געזעצט, ניט־ראציעל, ניט־פארלאזלעך. א׳ער סוחר. „ער איז ניט קיין וואר־טסמאן, אן א׳ער מענטש״. 3. אומזיכער. אוממשותדיק. א׳ע ידיעות. ־קויט.

או׳מסאלידא׳ר — אדי. אויך: ~סאלידא־ריש. וואס ווייכט אפ פון פרינציפן אדער אחריותן פון אַ גרופע; אומחבר(י)ש, אומקא־לעגיאל. א׳ מיטן פאראיין בעת אַ סטרייק. ־קויט.

אומסאנא׳נט — אדי. 1. וואס קלינגט ניט. טעמפע, א׳ע קלעפ. 2. דזוו אומשטימיק ←.

אומסאנגוויניש — אדי. ניט־הייסבלוטיק, וואס איז מיט אַ קאלטן טעמפעראמענט. א׳ע באציאונג. ־קויט.

או׳מסאניטא׳ר — אדי. אויך: ~סאניטא־ריש. ניט־ריין; ניט־היגיעניש; וואס פארהיט ניט פון קראנק ווערן, פון אנשטעקן זיך. א׳ע באדינגונגען. א׳ע דירה. „דער געפערלעכסטער מאטעריאל איז פערד־האר וואס ווערט געבראכט פון א׳ע לענדער״, דר׳ י. מערימאן, היגיענע, 1916. ־קויט.

אומסאנקציאנירט — אדי. אומבאשטעטיקט פון אַ מאכט, אמט, אויטאריטעט. א׳ער פלאן. א׳ע מאסמיטלען. ־קויט.

אומסאָפּען — טרוו. ־פּע אום, ~־געסאָפּעט. אוקר (קאָלאָניע אין כערסאָנער גובֿ׳). 1. פֿונ־דאָסגיי יעטן. א׳ דאָס ווילדגראָס. 2. אַרומגראָבן. א׳ אין גאָרטן די קאָרטאָפֿל און אונטערשיטן זיי. 3. ← דוווו.

אומסאָפֿען — אוטוו. ־פּע אום, ~־געסאָפֿעט. אויך: ~סאָפֿען. כּסדר שוועך און הויך אָטעמען. א׳ ביים אַרויפֿגיין די טרעפּ. ־ענישׂ.

או׳מסאָציאַ׳ל — אדי׳. אומגעזעלשאַפֿטלעך; אַנטיגעזעלשאַפֿטלעך. א׳ע האַנדלונגען. ־קייט.

אומסאָציאָלאָגיש — אדי׳. וואָס איז ניט לויט די פּרינציפּן (מעטאָדן) פֿון סאָציאָלאָגיע. א׳בערגעאיילטער, א׳ער אויספֿיר פֿון אַ צאָל פֿאַקטן. ־קייט.

אומסאָציאָליסטיש — אדי׳. וואָס איז ניט לויט די פּרינציפּן (דעם דרך) פֿון אַ סאָציאָליסט. א׳ע פֿאָליטיק. ־קייט.

אומסאָקאָטשען — אוטוו. ־טשע אום, ~־(גע)־סאָקאָטשעט. פּפּ: ~סאָקאָצען. (אויך מיט אַ נאָכן ס). אומקוואָקען; אַ לענגערע צייט אַרויס־געבּן קלאָגגען (וועגן הינער). א׳ ווי אַ הון אויף דער נאַסידעלע.

אומסאַרדאָניש — אדי׳. וואָס איז אַן ביטערער איראָניע. א׳ע עפּיגראַמען. ־קייט.

אומסאַרווירן — ־ער אום, ~־געסאַרווירט. טרוו — אַ לענגערע צייט, בסדר סערווירן, דער־לאַנגען. א׳ מאכלים צו דער גרויסער סעודה. אוטוו — אַרומשמיסן, אַרומלויפֿן הין און צו־ריק (ביים באַדינען עמעצן). א׳ אַרום רבין ווי זיין שמש.

אומסאָרטירט — אדי׳. 1. ניט־סאָרטירט. א׳ע סחורה. 2. ← דוווו.

אומסאָרטירן — טרוו. ־טיר אום, ~־(גע)־סאָר־טירט. 1. סאָרטירן אַ לענגערע צייט. א׳ די זאַכן, מין צו מין און סאָרט צו סאָרט. 2. אי־בערסאָרטירן. א׳ אייער, עפּל אאַזוי.

אומסאָרקאַסטיש — אדי׳. וואָס איז ניט בייז־סאָטיריש; ניט־בייסיק. רעדן א׳, אַן סם. ־קייט.

אומסבֿלנות — [...סאָוולאָגעס] די, ־ן. אומ־פֿעאיקייט צו פֿאַרלייגן; אומגעדולדיקייט; אומ־טאָלעראַנץ. אַרויסוויזן א׳. די שלעכטע מידה פֿון א׳. ־דיק — אדי׳. ־דיקויט.

אומסבֿלניש — [...סאָוולאָגיש] אדי׳. וואָס איז ניט ווי ביי (וואָס פּאַסט זיך ניט פֿאַר) אַ סבֿלן. א׳ע היציקייט, אי׳בערגעאיילטקייט. ־קייט.

אומס גאר — ← אומס. אַרכ. בכלל ניט. „אוני [שלמה] רידיט אויף דיא בהמה...אוני אויף דעם פֿוגיל...אוני אויף דיא וויזמונג אוני פֿיש דז מן נישט בידערף צו שעכטן אומש גאר״, סהמ, מלכים א, ה, 13.

אומסדר — [...סיידר] דער, ־ס. 1. אומאָרדע־נונג; ניט־פּאַסיקער, שלעכטער סדר. „צוצוזעהין דען גרויסן אום סדר אצל הגשים וט...איין חרפה איז״, ׳תקנות פֿון פּראָגער חברה קדישא׳, תנ״ב [*Bohemia Judaica*]. „און סדר אין פונקטא סעודת מצוה״, ׳פּראָגער תקנות קעגן לוקסוס׳, תקכ״ז, [יובל ו, 338]. 2. צופֿעליקער סדר (ניט לויט אַ באַשטימטן סימן). „די ווער־טער זיינען אָנגעשריבן אין אַן א״ ים, די נעמע שול, 1930. ־דיק — אדי׳. ־דיקויט.

אומסדרן — [...סאָדערן] טרוו. סדר אום, ~־גע־סדרט. איבערשטעלן (לויט אַ נייעם סדר, אַן אַנדער סימן). א׳ די ביכער אויף די פּאָליצעס, די צעטעלעך אין קאָרטאָטעק אא.

אומסובֿאָרדינירט — אדי׳. וואָס איז ניט אונטערגעוואָרפֿן (אונטער אַ געוויסן, העכערער מאַכט). ־קייט.

אומסובֿאָרדינירלעך — אדי׳. נעגאַ. וואָס מע קען ניט סובֿאָרדינירן, אונטערוואַרפֿן אונטער אַ מאַכט. בונטאַריש און א׳, א׳ע אַרויסטרעטונגען. ־קייט.

או׳מסובֿטי׳ל — אדי׳. 1. אומצאַרט, אומאייד־ל, אומדעליקאַט. א׳ער פּאַרשון. א׳ע רייד. 2. ניט־אויסגעפֿיינערט; ניט־אויסגעאַרבעט מיט אַלע פּרטים. א׳ער סטיל. א׳ע לידער. ־קייט.

או׳מסובֿיעקטי׳וו — אדי׳. וואָס איז ניט דירעקט פֿון אַ פּערזענלעכן שטאַנדפּונקט (פֿאַר אַ פּערזענלעכן אינטערעס), אַבער אויך ניט פֿולקום אָביעקטיוו. „ס׳איז גענוג ווען מען איז א׳. קען מען דען גרייכן צו פֿולער אָביעקטיוי־קייט?״, ריידל. ־קייט.

אומסובֿלימירט — אדי׳. וואָס איז ניט־אויס־געפֿיינערט; אומראַפֿינירט; וואָס דערגייט ניט צו אַ העכערער אויסגעריינקטער פֿאָרעם. א׳ע נאַטירלעכע דראָגגען. ־קייט.

אומסובֿסטאַנציע׳ל — אדי׳. אויך ־ציאַל. אוממאָשותדיק, אומרעאַל, אוממאַטעריעל. אומ־סאַליד. א׳ע פֿאַדערונג, טענה. א׳ער היזק. אויס־געקליגלטע א׳ע רעכט. ־יטעט. ־קייט.

אומסובֿסידירט — אדי׳. ניט־אונטערגעשטיצט מיט געלט (מצד אַ רעגירונג, אַן אָרגאַניזאַציע). א׳ע וויסנשאַפֿטלעכע פֿאָרשונג. א׳ער סטודענט. ־ערהויט — אדוו. ־קייט.

אומסובֿסקריבירט — אדי׳. ניט־אַבאָנירט; וואָס איז ניט באַשטעלט פֿון פֿאָרויס. די א׳ע בילעטן. א׳ע עקזעמפּלאָרן.

אומסוגעסטירט — אדי׳. וואָס איז ניט באַ־וירקט (ווערט ניט געשטויסן) דורך אַ רמז, אַן עצה, אַן אָנווייז פֿון אַ צווייטן. אייגענער, א׳ער פּלאַן. א׳ער מסירת־נפֿש.

אומסודותדיק — [...סודיעס...] אדי׳. וואָס איז ניט על־פּי סוד. א׳ע אינפֿאָרמאַציע. ־יקויט.

אומסודותפֿול — אדי׳. ← דפֿוו. „א׳ע פֿאַר־קלייד־וגען״, מערי־סאָן איבז׳, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אומסודיען זיך — אוטוו, קזוו. ־דיע זיך אום, זיך ~־געסודיעט. סל. אַ לענגערע צייט איבערגעבן עפּעס אייגער דעם אַנדערן על־פּי סוד; רעדן אויפֿן אויער. זיך פֿאַררוקן אין אַ וינקל און א׳ זיך.

או׳מסוועדע׳ן — אדי׳. וואָס איז ניט (האָט ניט די אייגנשאַפֿט) פֿון אַן אייבערהאַר. א׳ע פֿראָקוראַטאָרן.

אומסווישטשען — אוטוו & טרוו. ־שטשע אום, ~־געסווישטשעט. סל. אומפּיפֿן. א׳ ווי אַ שייגעץ. א׳ אַ וואַיענעם [= מילימעריש] מאַרש. ־ענישׂ. ־ערי.

אומסוחריש — [...סאָכריש] אדי׳. וואָס איז ניט אויפֿן שטייגער, ניט לויטן דרך פֿון אַ סוחר. „ניט האַלטן וואָרט איז א״, א׳ע וואַקלענישן. ־קייט.

אומסומירט — אדי׳. ניט־צונויפֿגענומען (צו־נויפֿגעצויגן) אין איין סומע; ניט־פֿאַרסך־הפֿלט. א׳ע ציפֿערן, פֿאַקטן. ־קייט.

אומסומירלעך — אדי׳. נעגאַ. וואָס מע קען ניט צונויפֿגעמען אין איין סומע. א׳ע גרייסן. ־קייט.

אומסופּענדירט — אדי׳. וואָס מע האָט ניט אָפּגעשטעלט דאָס רעכט, דאָס פֿונקציאָנירן. „די כונטע האָט אַרעסטירט דעם פֿרעזידענט, אָבער דער פֿאַראַמענט איז געבליבן א״.

אומסופֿלירט — אדי׳. ניט־אונטערגעזאָגט; וואָס איז אַן אַ סופֿליאָר. א׳ער מאַנאַלאָג. ־ער־הויט — אדוו.

אומסחרן — [...סאָכערן] טרוו. סחר אום, ~־גע־סחרט. דרייען אויף צוריק אַ געשעפֿט; אַרויס־קריגן ביים (פֿאַר)קויפֿן אַנדערע באַדינגונגען. א׳ אַ קניה. לאָזן פֿאַלן האַנטגעלט, אַבי א׳.

או׳מסטאָבי׳ל — אדי׳. 1. ניט־דויערדיק, ניט־(שטאַנד)האַפֿטיק. א׳ע פֿראַנט־ליניעס; א׳ע וואַ־לוטע. „אויך קאָלירן זיינען א׳ און ענדערן זייער ׳דעה׳״, ב. רעפּלער, טמז XII 1961 9, א׳ע גלייכוואָג = וועג אַ קערפּער, וואָס ווערט אַרויס־געפֿירט פֿון פּאָזיציע פֿון גלייכוואָג, קומט ניט אַליין צוריק צו דער גלייכוואָג־פּאָזיציע. 2. וואַקלדיק, בייטעוודיק. ניט־באַשטענדיק. א׳ע טעמפּעראַטור. א׳ער כאַראַקטער. א׳ע טרופּע. 3. ניט־אויסגעהאַלטן. א׳ע מיינונגען. ־יטעט — אַרויסווייזן א׳.

אומסטאָביליזירט — אדי׳. וואָס מע האָט ניט געמאַכט עס זאָל זיין סטאַביל; אומאיינגע־שטעלט. אַן א׳ע סיטואַציע, יעדער רגע קען קומען אַן איבערבראָך. ־קייט.

אומסטאָביל־קייט — די (דאָס), ־ן. אייגע־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומסטאַ־ביל. אומפֿאַרמאַנענטקייט, אומשטאַנדהאַפֿטיקייט. א׳ פֿון אַ רעזשים. וויירטשאַפֿטלעכע א׳.

אומסטאָטיסטיש — אדי׳. וואָס איז ניט לויט די מעטאָדן פֿון סטאָטיסטיק. אַן א׳ע פֿאַרסך־הכלונג.

אומסטאָטשנע — אדי׳. מאַרק וובֿ. ניט־געזעצט, ניט־געלאָסן. ווילדע, א׳ קינדער. זיך אויפֿפֿירן א׳.

אומסטאַנדאַרדיזירט — אדי׳. וואָס איז ניט אינגעשטעלט וויי אַ נאָרמע, ווי אַ מאָדעל. א׳ער באַגוץ פֿון אַ סופּיקס. ־קייט.

אומסטווענע — אדי׳. סל. אינטעלעקטועל. „אין דעם קומט אַרייַן אַ גרויסער טייל א׳ קונסט״, צבֿי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואָזיע, וואַרשע 1906.

אומסטופּלען — ← אומשטופּלען.

אומסטוקען — ־קע אום, ~־געסטוקעט. אוטוו — כסדר אַרויסברענגען קלאַנגען (ענלעכע צו) סטוק־סטוק. א׳ מיטן הילצערנעם פֿוס. טרוו — אַרומקלאָפּן. א׳ טשוועקעס אין ברעט. ־ענישׂ.

אומסטילימסטיש — אַדי׳. וואָס האָט ניט קיין אויסגעהאַלטענעם סטיל. א׳ע שרײַבערײַ. א׳ מאָלן. ־קייט.

אומסטימולירט — אַדי׳. וואָס איז ניט אַרויסגעוועקט דורך אַ ספּעציעלן מיטל צו וויקן, צו פֿראָדוצירן. א׳ער אָפּרוף פֿון אַרגאַניזם. א׳ע רעאַגירונג. ־קייט.

אומסטימולירנדיק — אַדי׳. וואָס (אַנט)וועקט ניט, שטויסט ניט צו אַ טואונג, אַן איבערלעבונג. באַנאַלע, א׳ע רייד. א׳ע מיטלען וואָס דער קער־פֿער האָט זיך שוין לאַנג צוגעוואוינט צו זיי.

אומסטיפֿענדירט — אַדי׳. וואָס ווערט ניט געשטיצט מיט געלט, הוצאות, בײַם שטודירן, פֿאַרשן. א׳ע דאָקטאָר־קאַנדידאַטן. א׳ע פֿאַרשונג.

אומסטעמפּלען — ← אומשטעמפּלען.

אומסטענקען — אוטוו. ־קע אום, ~־געסטענקעט. סל. כסדר קרעכצן, אויקען, אָכצען. א׳ פֿון צאָנווייטיק. א׳ ווי אַן אַלטער מאַן. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומסטעריליזירט — אַדי׳. 1. וואָס איז ניט באַפֿרײַט געוואָרן פֿון מיקראָבן, באַקטעריעס, באַצילן אע (און קען בכן פֿירן צו אַן אַנצינדונג, אַ קראַנקייט). באַקומען אַן אינפֿעקציע פֿון אַן אַן גאַלמעסער. 2. וואָס איז ניט געמאַכט געוואָרן סטעריל, אומפֿרוכטיק, אומפֿעאיק צו פֿאַרמערונג. „עטלעכע א׳ע צוזישן די קאַצעטני־קעס וואָס מע האָט געהאַט אויסגעטיילט צום סטעריליזירן". ־קייט.

אומסטעריאָטיפּיש — אַדי׳. וואָס איז ניט פּונקט אַזוי ווי אַ גרייטער מוסטער, אַ מאָדעל. א׳ע קאָפּיעס פֿון אַ בילד.

אומסטראַטיפֿיצירט — אַדי׳. וואָס איז ניט אײַנגעטיילט (אָפּגעטיילט) אין באַזונדערע שיכטן. א׳ע שטעטלשע אײַנוואוינערס.

אומסטראַטעגיש — אַדי׳. וואָס איז ניט לויט די יסודות (דעם דרך) פֿון סטראַטעגיע. א׳ע אָפּנקייט וועגן אַלע מלחמה־פֿלענער.

אומסטראָיאן — טרוו. ־י׳ע אום, ~־געסטראָיעט. סל. 1. אַרומבויען. א׳ דעם מאַרק מיט קלייטן פֿון אַלע זײַטן. 2. איבערבויען. א׳ די פֿײַער־וואַנט. מיט ז׳ך — זיך אַרומפּוצן. זיך א׳ ווי צו דער חופּה־וועטשערע.

או׳מסטרוקטורע׳ל — אַדי׳. וואָס האָט ניט קיין שײַכות צו סטרוקטור: אויפֿבוי, צונויפֿ־שטעל. סטרוקטורעלע און א׳ע באַזונדערקייטן פֿון אַ זאַאָלאָגישן אָדער באָטאַנישן מין. ־קייט.

אומסטריגעוועון — טרוו. ־געוועט אום, ~־גע־סטריגעוועט. סטריגעוועון פֿון אַלע זײַטן (אַ לענגערע צײַט). „מיר זיצן בײַ סטריגעוואַניע, סטריגעוועון אום רעקלקע", רייד.

אומסילן — טרוו. ־לע אום, ~־געסילעט. אַרויפֿצײַען אויף אַן אָנדער שנירל (פֿאָדעם). א׳ די קרעלן אויף אַ שטאַרקערן פֿאָדעם.

אומסימבאָליש — אַדי׳. וואָס דאַרף ניט ווערן אויפֿגענומען (אויסגעטיטשט) ווי אַ סימבאָל. אַ פּשוטע, רעאַליסטישע, א׳ע געשטאַלט. א׳ער צוגויפֿפֿלעכט פֿון ליניעס. ־קייט.

אומסימעטריע — די, ־ס. היפֿוך פֿון סי־מעטריע; אַסימעטריע; אומפֿראָפּאָרציע; אום־גלײַכקייט אין באַשטאַנדטיילן. אַן א׳ פֿון קער־פֿער־געבויי. א׳ פֿון אַ בנין.

אומסימעטריש — אַדי׳. ← דפֿוו. א׳ע בלע־טער, בלומען. „זײַנען פֿאַראַן א׳ע קריסטאַלן?" א׳ע אײַנטיילונג אין קאָפּיטלען. „מחמת דער א׳ער פֿאָרעם פֿון די ברעקלעך", מערישאָן אײבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. ־קייט.

אומסימפּאַטיע — די, ־ס. דאָס פֿעלן פֿון מיטגעפֿיל. געפֿיל פֿון זײַטיקייט, קאַלטקייט, אום־פֿאַראינטערעסירטקייט [אָבער ניט דאָס געפֿיל פֿון אָפּשטויסיקייט וואָס דאָס איז אַנטיפּאַטיע]. א׳ צו אַ מענטשן, צו זײַנע מיינונגען. „די א׳ צום קאַנדידאַט שטערט מיר דאָס מאָל צו שטימען פֿאַר דער פּאַרטיי", רייד.

אומסימפּאַטיש — אַדי׳. ← דפֿוו. וואָס רופֿט ניט אַרויס קיין מיטגעפֿיל, קיין ליבשאַפֿט, קיין פֿאַרלאָזג צו זײַן נאָענט. „דער א׳ער...דער 'אַנאַר־כיסט' וואָס האָלט פֿון דעם כּלל אַז מע לעבט צווישן וועלף מוז מען וואָיען ווי אַ וואָלף", שג, דערצײלערס און ראָמאַניסטן ו. „אַזוי איז אויך א׳ דער שוישפּילער, וואָס דעקלאָמירט אין פּרי־וואַט־געשפּרעך", ווינטש VI, נ״י 1927. ־קייט.

אומסימפּאַטאָמאַטיש — אַדי׳. וואָס איז ניט קיין קלאָרער (כאַראַקטעריסטישער) צייכן, סימן (פֿון אַ מצב). א׳ פֿאַרן געזונט־צושטאַנד, פֿאַרן עלטער. א׳ פֿאַר דער עקאָנאָמישער סיסטעם. א׳ע דערשיינונג. ־קייט.

אומסימפֿאָניש — אַדי׳. וואָס איז ניט לויטן געפֿיל (שטייגער) פֿון אַ סימפֿאָניע. א׳ע קאָמפּאַ־זיציע פֿאַר אַן אָרקעסטער. ־קייט.

אומסינאָנימיש — אַדי׳. וואָס האָט ניט דעם זעלביקן (אָבער אויך ניט דעם פֿאַרקערטן) באַ־טײַט. א׳ע ווערטער. פֿרײַד און סעודה זײַנען א׳ [פֿרײַד און שׂמחה — סינאָנימיש; פֿרײַד און טרויער — אַנטאָנימיש].

אומסינטאַקטיש — אַדי׳. 1. וואָס איז ניט לויטן גאַנג (די כּללים) פֿון סינטאַקס. א׳ע ווער־טער־פֿאַרבינדונג. 2. וואָס איז מחוץ די גרענעצן פֿון סינטאַקס. א׳ע טיילן פֿון גראַמאַטיק.

אומסינטעזירט — אַדי׳. וואָס איז ניט צו־נויפֿגענומען אין אַ סינטעז. צעווארפֿענע, א׳ע געדאַנקען. ־קייט.

אומסינכראָניזירט — אַדי׳. וואָס עס איז ניט אײַנגעשטעלט, עס זאָל זײַן אין דער זעלביקער צײַט. א׳ע מעלדונגען פֿון צוויי מיניסטעריומס. א׳ע פֿאַרמעסטונגען. א׳ע פֿילמען. ־קייט.

אומסימסטעמאַטיזירט — אַדי׳. וואָס איז ניט אײַנגעשטעלט אין (לויט) אַ סיסטעם. א׳ע מא־טעריאַלן, עקספּערימענטן. ־קייט.

אומסימסטעמאַטיש — אַדי׳. וואָס איז אַן אַ סיסטעם, ניט־כסדרדיק, אומאָרגאַניזירט. אַר־בעטן א׳ און אָנמאַכן פֿלאַנטערנישן. א׳ע באַ־מיאונגען. אַן א׳ לערנען זיך. ־קייט.

אומספּנהדיק — [...סאַקאָ׳נע...] אַדי׳. אויך: ~סבנותדיק [...סאַקאָ׳נעס...]. ניט־געפֿער־לעך; אָנסבנהדיק, אָנסבנותדיק. א׳ע אונטער־נעמונגען. אַ וויטע, אָבער אַן אומספּנותדיקע נסיעה. ־יקייט.

אומסכעמאַטיש — אַדי׳. וואָס איז ניט לויט אַ סכעמע, פּלאַן, אָנווײַזונג. א׳ ווערק. א׳ע לעקציעס. ־קייט.

אומסלינ(י)ען — ־נ(י)ע אום, ~־געסלינ(י)עט. אוטוו — אַ לענגערע צײַט אַרויסלאָזן סלינע, גאַווער. א׳ בעתן ריידן. טרוו — אַרומגעבן מיט סלינע. א׳ אַ מאַרק און צוקלעפּן צום קאָנווערט.

אומסמאָטשקען — טרוו. ־קע אום, ~־גע־סמאָטשקעט. אויך: ~סמאָצקען, ~סמאָק־טשען, ~סמאָקצען. דזוו אומטשמאָקען ←. א׳ אַ ביין. ־ענישׂ.

אומסמאַל(י)ען — טרוו. ־ל(י)ע אום, ~־גע־סמאַל(י)עט. סמאַל(י)ען פֿונדאָסנעס; סמאַלינען פֿון אַלע זײַטן. א׳ די הון. ־ענישׂ.

אומסמאַרען — ־רע אום, ~־געסמאַרעט. סל. אוטוו — אַ לענגערע צײַט סמאַרען, אַרײַנצײַען אין זיך מיט אַ פּינטל דורך דער נאָז לופֿט אָדער לייכטער. א׳ מיט דער נאָזיע ווי פֿון (בײַ) אַ קאַטער. טרוו — אַרומשמעקען. (גראָב). א׳ ווי אַ הונט, אַ צויג. ־ענישׂ.

אומסמאַרקען — אוטוו. ־קע אום, ~־געסמאַר־קעט. סל. אַ לענגערע צײַט אַרויסברענגען פֿון נאָז סמאַרקע, ראָץ. א׳ אין אַלע ווינקעלעך. ־ענישׂ.

אומסמיקען — ־קע אום, ~־געסמיקעט. אוטוו — 1. כסדר פֿירן מיטן סמיק אויפֿן פּידל (פּינצל פֿאַר שלעכט שפּילן פּידל). א׳ אויפֿן (איבערן) פּידל. 2. אַרומגיין אין צושטאַנד פֿון שוואַנגערשאַפֿט (וועגן חיות, פּינצל וועגן מענ־טשן). טרוו — 1. אומצופֿן, אומציפֿען. א׳ די באָרד, די ברעמען, די האָר פֿון די ברעדוועוקעס. 2. כסדר גנבֿענען דורך כאַפֿן, אַרויסכאַפֿן. א׳ זאַכן פֿון קעשענעס. מיט ז׳ך — קוזן. אַפֿט האָבן סעקסועלן פֿאַרקער מיט פֿאַרשיידענע. וואול. א׳ זיך מיט זעלנערס. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומסענגירט — אַדי׳. אומאָפּגעזונדערט, אומאָפּגעטיילט (לויט ראַסע). פֿירן אַ קאַמף פֿאַר א׳ע שולן אין די דרומדיקע שטאַטן. ־קייט.

או׳מסעזאָן — דער, ־ען. שלעכטער, ניט־געראָטענער סעזאָן. האָבן אַן א׳ אין דער קליי־דער־אינדוסטריע, וויל עס הערשט אַרבעטלאָזיקייט אין לאַנד.

אומסעזאָניק — אַדי׳. וואָס איז ניט לויטן סעזאָן, לויט דער צײַט פֿון יאָר. „דער רויער ווינט פֿון אַ טאָג אין אַפּריל מאַכט קיל די גע־בליטן א״ר, לע, בײַם פֿוס פֿון בּאָרג. ־יקייט.

או׳מסעלעקטי׳וו — אַדי׳. ניט־קלײַבערישׂ; וואָס איז ניט לויט אַן אויסוואָל. א׳ע מיליטער־פֿליכט. א׳ע אַמטן. ־קייט.

אומסעלעקטירט — אַדי׳. אומאָפּגעקליבן. א׳ע מאַטעריאַלן. ־קייט.

אומסעמאַנטיש — אַדי׳. וואָס איז ניט פֿאַר־בונדן מיטן באַטײַט; וואָס איז ניט לויט די פּרינ־ציפּן פֿון סעמאַנטיק. א׳ע שטודיע וועגן קלאַנגען. ־קייט.

או׳מסענטימענטא׳ל — אַדי׳. היפֿוך פֿון סענטימענטאַל. „די האַרטע א׳ע רעאַליטעט פֿון דער שטאָט האָט אונדז אַלע געבינסן", לע, טאָג, 1955 XI 5. „א׳ע באַציאונג צו מערב־דײַטש־לאַנד", יג, טמז, 1964 VII 7. ־קייט.

אוֹ׳מסענסאציאָנע׳ל — אַדי. וואָס רופֿט ניט אַרויס קיין סענסאַציע; ניט־אויסערגעווײנטלעך. א׳ע נײַס. ־קייט.

אוֹ׳מסענסוע׳ל — אַדי. וואָס האָט ניט קיין שײַכות צו די חושים. וואָס איז אָן תּאוה. א׳ע ליבע. א׳ע אַבסטראַקציעס. ־קייט.

אוֹ׳מסענסיטי׳וו — אַדי. אומשפּירעוודיק, גלײַכגילטיק. אַן א׳ע באַציאונג צו יידישע לימדן. ־קייט — אַרויסווײזן א׳.

אומסעפֿאָרירט — אַדי. ניט־אָפּגעטיילט. א׳ע באַשטאַנדטיילן פֿון אַ מאַשין.

אוֹ׳מסעקווע׳נץ — די, ־ן. 1. ניט־פּסדרדיקייט. א׳ אין אַ ריי ציפֿערן. 2. שפּרונג אין אַן אײַנגעשטעלטער אַרדענונג. א׳ בײַם ירשענען דעם טראָן. 3. אומלאָגישער אויספֿיר.

אומסעקולאַריזירט — אַדי. וואָס איז ניט (געמאַכט) געוואָרן סעקולאַר. א׳ע מאַיאָנטקעס פֿון דער קירך.

אומסעקטאַנטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך, לויטן אײַנשטעל פֿון אַ סעקטע. אַן אומ־פֿאַרטייִשע, אַן א׳ע באַציאונג צום כּלל. ־קייט — „די א׳ האָט ניט דערלאָזט, אַז מע זאָל הערן אַ יידיש וואָרט״, יג, טמז 1954 III 5.

אוֹ׳מסעקסוע׳ל — אַדי. אומגעשלעכטלעך. א׳ע פֿאַרמערונג. ־קייט. אויך: ־סואַליש(קייט).

אומסערווירט — אַדי. וואָס איז ניט דער־לאַנגט געוואָרן צום טיש. אויפֿהיטן דאָס א׳ע עסן.

אומסעריאָזנע — אַדי. סל. ניט־ערנסט. ניט־געוועצט. האַלטן זיך א׳, מעשׂה ינגל. ־קייט.

אומסעריע׳ז — אַדי. אומערנסט. ־קייט.

א׳ומספּאָנטאַ׳ן — אַדי. וואָס קומט ניט גלײַך, דירעקט, מאָמענטאַל, ווי פֿון אַן אינעוויניקסטן אימפּולס. אַ באַרעכנטער, אַן א׳ער ענטפֿער. א׳ע רעאַגירונג. אויך מיט ־יש. ־(יש)קייט.

אומספּאָרטסמענטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן שטייגער (כאַראַקטער) פֿון אַ ספּאָרטסמאַן; ניט־געזונ פֿרײַביביק; ניט־געזונ ערלעך בײַ אַ פֿאַרמעסט. א׳ קריגן זיך מיטן ריכטער. א׳ע קנאה. ־קייט.

אומספּעציאַליזירט — אַדי. 1. ניט־געזונ אײַנגעלערנט אַדער אײַנגעזעניט פֿאַר אַ ספּעציעלער מלאָכה, אַרבעט. א׳ פֿאַר קאָמפּליצירטע מאַשי־נען. 2. ← דוומ. ־קייט.

אומספּעציאַליזירן זיך — אומ. ־זיך זיך אום, זיך ~ספּעציאַליזירט. לערנען זיך, געניטן זיך אַריבערצוגיין אויף אַן אַנדער פֿאַך, אויף אַ נײַער ספּעציאַליטעט. איבערקוואַליפֿיצירן זיך. א׳ זיך צו ווערן אַ צושנײַדער.

אומספּעציפֿיצירט — אַדי. 1. וואָס איז ניט באַשטימט געוואָרן פֿאַר איין ענין, ציל, גרופּע אאַוו. א׳ער באַגרונ פֿון אַ נײַעם אַרטיקל. 2. וואָס איז ניט פֿינקטלעך און מלכתּחילה אַנגעוויזן, אויסגערעכנט. א׳ער הכנסה־בודזשעט. א׳ע באַשטעלונג.

אומספּעציפֿיש — אַדי. וואָס איז ניט געבונדן דוקא נאָר מיט א י י ן זאָך, ענין, מין, גרופּע, דערשײַנונג. ניט־טיפּיש, ניט־כאַראַקטעריסטיש. א׳ע סימנים. „תּנכישע נעמען זײַנען א׳ע יידישע נעמען, אָבער די יידישע נעמען לייבל, בערל זײַנען ספּעציפֿיש יידישע״, רייד. קראַנקייטן וואָס זײַנען א׳ פֿאַר דעם לאַנד. „יעדער א׳ער רייץ (ד״ה וואָס איז ניט פֿאַרבונדן מיט שפּיז), ...אָנגעוונדט גלײַכצײַטיק מיט דעם ספּעציפֿישן רייץ (שפּיז), קען אַליין מיט דער צײַט ארויס־רופֿן די פֿראָדוצירונג פֿון די פֿאַרדײַאונג־זאַפֿטן״, פֿגערז, ווילנע 1937, № 4. ־קייט.

אומספּעקולירן — אוסוו. ־ליר אום, ~(גע)־ספּעקולירט. 1. אומהאַנדלען (מיט ריזיקע אַדער ניט־ראַיאַל). א׳ אויפֿן שוואַרצן מאַרק, א׳ מיט וואַלוטע. 2. חקרנען זיך אַהין און אַהער. א׳ ווגען פֿרײַען ווילן.

אומספּקדיק — [...סאָפּעק...] אַדי. וואָס איז ניט אונטער אַ ספּק; זיכער. א׳ע מעלות, גע־ווינסן אא. „אויך פֿון אַ צאָל לאַנערן פֿון ווײַט־רוסלאַנד...האָבן מיר א׳ע ידיעות ווגען אַרגאַ־ניזירטע בונטן״, ישעיה טרונק, צוק, 1963, IV. ־יקייט.

אומספּעניש — אַדי. אומטעאַטראַליש; וואָס איז ניט־גענוג פֿאַסיק פֿאַר דער בינע. לאַנגע א׳ע מאָנאָלאָגן. ־קייט.

אומספּראָפֿוץ — אַדי. 1. אומבאַנאַל, אום־אויסגעדראָשן. שרײַבן אין אַן נוסח. 2. ניט־אַלטפֿרענקיש, ניט־אַלטשטייגעריש, ניט־טראַדי־ציאָנעל. א׳ער ניגון. אויך: ־דיק.

אומספּקיצירט — אַדי. ניט־אָנגעצייכנט אין אַלגעמיינע שטריכן. א׳ער פֿאַסאַד פֿון בנין.

אומספּקפּטיש — אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך ספּקות, אומזיכערקייט. א׳ער ענטפֿער פֿון אַ געשוואָרענעם אָפּטימיסט. ־קייט.

אומספּקראָבען — טרוו. ־בע אום, ~געספּקראָ־בעט. פּפּ: ~שקראָבען. אומקראַצן, אום־שאָבן. א׳ אַ מולטער. א׳ דאָס טייַג פֿון מולטער. א׳ די פֿאַדלאָגעס. ־ענין. ־ענישׂ.

אומספּקריפּע(נע)ן — ־פּע אום, ~געספּקריפּעט. אוסוו — ספּקריפּען אַ לענגערע צײַט. א׳ מיט דער טיר. טרוו — געדויערדיק און שלעכט שפּילן (אויף אַ פּידל אא), פּעיא. א׳ אַ מעלאָדיע. ־ענישׂ.

אומספּרחען — [...סאַרכען] אוסוו. ־חע אים, ~געספּרחעט. אויך: ~סרחענען, לד. אַ לענ־גערע צײַט אַרויסגעבן שלעכטן ריח. א׳ אַז ס׳וואָלן פֿאַרכאַפּן דעם אָטעם.

אומספּתירהדיק — [...סטירע...] אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך קיין קאָנטראַדיקציע; אומווידערא־נאַנדיק. א׳ע טעאָריע. א׳ער ווילטבאַגעס. ־יקייט.

אומע — די, ־ס. ← אָמ(ע).

אומעבריידיק — [...אי׳מרע...] אַדי. 1. וואָס קען ניט לייענען עברי. אַן אַלטע א׳ע פֿרוי. „יאָ, דער אמתער ידען! ער איז דאָך א״, רייד. 2. וואָס קען ניט לייענען און שרײַבן (אויף קיין איין לשון). אַן א׳ער און שטעלט זיך אַרויס פֿאַר אַ גאַנצן קענער. ־יקייט — אויסראָטן א׳.

אומעגאָאיסטיש — אַדי. וואָס איז אַן אי־בערגעטריבענער ליבשאַפֿט צו זיך אַליין. אומ־אייגנוציק. האַנדלען א׳. א׳ער מאַטיוו. ־קייט.

אוֹ׳מעגאַ׳ל — אַדי. אומגלײַך. א׳ע לענג. א׳ע ווערטן.

אומעד׳ום — אַדוו. דזוו אומעטום ←. um und(e) um <. [די פֿאַרעם מיט ד זעל־טענער אין ליטוש, שטאַרק פֿאַרשפּרייט אין גע־רעדטן לשון פֿון: פּד, גאַליציע, פּאָז, אַנדערע אוקר]. „אומדום השי״ת אויגן פֿול״, מס, משלי, תּקע״ד, טו, 3. „דער יידי...איז פֿול די וועלט, ער איז א״, גאָר, די באָרד, זשיטאָמיר 1868. „וואוהין זאָל איך איצט גיין אין אַזאַ גוס־רעגן? מע מוז שוין גאָר א׳ שלאָפֿן״, ב. שאָפּיר, אַבֿרהמל דער שוסטער, אַדעס 1911.

־יק — אַדי.

אומעדוקאַציע — די, מצ נב. אומפּאַסיקע, שלעכטע דערציאונג אַדער אויסשולונג. א׳ אין מלחמה־צײַטן.

אומעדוקירט — אַדי. ניט־אויסגעשולט, אום־געבילדעט. אַן א׳ער, אָבער מיט פֿײַנע המצאות.

אומעדותן זיך — [...איידעסן] אוסוו. עדות זיך אום, זיך ~געעדותט. כּסדר נעמען עמעצן (אַ צאָל) ווי עדות אַדער עפּעס ווי אַ ראָיה (אַז מע זאָגט דעם אמת). א׳ זיך מיטן שטאָטליגנער. א׳ זיך מיטן נעכטיקן טאָג.

אוֹ׳מעדיטאַריע׳ל — אַדי. וואָס דריקט ניט אויס (גיט ניט איבער) די מיינונג, שטעלונג (אײַנשטעל) פֿון רעדאַקטאָר, רעדאַקציע פֿון אַ צײַטונג. וואָס האָט ניט קיין שײַכות צום עדי־טאָריעלן אַרטיקל. „די א׳ע אומפּאַרטייאישקייט פֿון...נײַס־בּאָריכטער איז אַן אײַנרעדנ־ש, ווײַל דער מענטש מוז אַרויסקריכן״, יג, טמז 5 VI 1964. ־קייט.

אומעדיק — אַדי. דזוו אומעטיק. ספּאַראַדיש אין גערעדטן לשון, זן אין ליטוש. „אַ שטיקל התלהבות...נאָר אָבער אויך קורץ, א׳ און נאָר אין זיך״, ייל, פּוילישע יונגע, 1895. „עפּעס הערט זיך אַ שטיל א׳ ניגונדל״, ממוס, פֿישקע. „אין דעם א׳ן צפֿון״, יהואש, הײַאָוואַטאַ. ־יקייט — „מיר פֿילן די לימדן פֿון דער וועלט; די א׳ פֿון דער מענטשהייטס ענדע״, י. באָושאָווער, גש, נ״י 1911.

אומעולם־הבאדיק — [...אוילעם־האַ־בע...] אַדי. וואָס האָט ניט קיין שײַכות (פּאַסט זיך ניט) צו יענער־וועלט (לויט יידישע פֿאַרשטע־לונגען און באַגריפֿן). די א׳ע גערעמאַנישע וואַל־האַלע. ־יקייט.

אומעולם־הזהדיק — [...אוילעם־האַ־זע...] אַדי. וואָס האָט ניט קיין שײַכות צו דע׳ר־וועלט; וואָס איז אָן חושׂ־מדיקע, סענסועלע פֿרײַהדן, הנאות. א׳ער תּענוג. ־יקייט.

אומעסקן זיך — ← אומעסקן זיך.

אומעזותדיק — [...אַ׳זעס...] אַדי. וואָס איז אָן אַראָגאַנץ, אָן חוצפּה. אַן אומבאַשיידענער, דאַך אַן א׳ער אַרויסטרעט. ־יקייט.

אומעט — דער, ־ן. < אוממוט, ←. פֿרגל אומער. 1. געדריקטער צושטאַנד פֿון געמיט; שוועךגעמיט. גרינגע פֿאַרעם פֿון מעלאַנכאָליע; געדויערדיקע שלעכטע שטימונג, וואָס גרענעצט זיך מיט עצבות (← אומעטיק). „אַזאַ בליק אין וועלכן עס ליגט אויסגעדריקט...א׳ און זאָרג״, ממוס, אַ גרויע האָר. „עפּעס אַ משונה־מאַדנער

א׳ האָט זיך אויסגעגאָסן איבער אַלעמען", שע, קליינע מענטשעלעך. „א׳ איז גאָר דער היפּוך פֿון חסידות. א׳ איז אַווי ווי דינען אָפּגעטער, רחמנא לצלן", זש, שקלאָווער קינדער. „גיט אויסצומישן און צו פֿאַרטומלען די שׂמחה פֿון דעם נפֿש מיט דעם א׳ פֿון דעם גוף", תניא, 80. „ס׳פֿאַלט אויף דעם מלאך אַן א׳, ער קערט זיך צו גאָט מיט אַ טרער", יהואש, ׳דער געפֿאַלענער מלאך׳. „דער אויסגעשטאָפּטער הירש אויף דער וואַנט מאַכט אומעטיקער נאָך דעם א׳ פֿון דער שענק", מ. נײגרעשל, צוק, אָקט׳ 1960. 2. די. זן. זייער שלעכט וועטער; גרויסער רעגן. „האָט זיך געמאַכט אַ שרעקלעכע א׳ און עס האָט געדויערט בײַ פֿיר אַזײגער נאָך האַלבן טאָג", אירטאָריע.

אומעם — קאָנווערב. קומט במקום אום אין פֿאַלקסטימלעכן אופֿן רעדן, ספּעצ בײַם סוף זאָק, פֿאַר אַ פֿאַוזע און אין פֿאַרשיידענע פֿאַלן, ווען דער איבערריקער טראָף העלפֿט מאַכן ריט־מישער די רייד. פֿרגל: אַוועקעט, אויסעט, אוי־פֿעט. „קומט צו זיך און קוקט זיך א׳ אומע־טיק און פֿול מיט טרערן", בראַד, אַלדאַס גוטס. „זע, זע, ער קערט זיך א׳!", רייד.

אומעטו׳ם — אַדוו. דזוו אומעדום ←. [ט בא־וירקט אויך פֿון אומעט, ← דפֿוי.] 1. אין אַלע ערטער. דאָ און דאָרט און א׳. א׳ איין וועלט. „מע קען א׳ באַגראָבן ווערן", שוו. „גיט א׳ וואו מע פֿלאַנצט וואָקסט ארויס אַ בלימל", שוו. „א׳ איז גוט, (און) אין דער היים איז (נאָך) בעסער", שוו. „כדי דו זאָלסט באַגליקן א׳ אַוואו דו וועסט גיין", תּ׳, יהושע, א, 7 [׳בכל אשר...׳]. „אנשי בליעל וויא עש צו ברלין אוי אומיטום גיבט זיך אצלו גימכט", גה, 217. „באַלד צווישׂ טויזנט יאָר גיי איך, ייד, אָרום, / איך בין פֿול די וועלט, איך בין א׳ / און א׳ געהאַסט", גאָר, יודישע לידער, וואַרשע 1882. *זײַן פֿול א׳ = אויך: זיך מישן אין אַלץ.

2. בײַ יעדער סיטואַציע, מצב. „א׳ איז גוט הילף, נאָר ניט בײַ דער שיסל", שוו. „אוי ווי אומגליקלעך איך בין א״", ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „איך זאָל א׳, א׳ דיך דערפֿילן — אין מינדעסטן וויגטל, אין וויגטיקסטן שטויב", אל II. *א׳ אַרײַנשטעקן די נאָז = זיך אַרײַנמישן בײַ יעדער געלעגנהייט.

3. בײַ יעדער אייגעם. „א׳ סודות. יעדער מענטש, יעדע באַשעפֿענישׂ איז אַ סוד", ספּ, סודות. „מיט מיטגעבראַכטן ברויט איז מען א׳ אַ גוטער אורח", שוו.

4. שטענדיק. אַן אונטערשייד. „יידישער כריין איז א׳ ביטער", שוו [פֿאַראַדיע אויף: „יידישער חן איז א׳ שיין"]. „אַז עס רעגנט, רעגנט עס א״", שוו. *זײַן א׳ = אויך: זיך נעמען צו פֿאַרשיי־דענע אַרבעטן, שליחותן; זײַן אַ קאָכלעפֿל. ← אומינקעטום.

אומעטומיך — אַדי. וואָס איז אומעטום, אַרום און אַרום. „דער גרויסער אַלגעמיינער, א׳ער און ערנסטער קאָמף", וויגנש ו, נ״י 1920. „א׳ע פֿאַרשפּרייטקייט", ים, 1921. „די א׳ע ערשטיק", ים. „פֿונקען...פֿלינק רונד־אַרומיק, זיי צינדן בייזע שׂריפֿות אָן — אַלזײַטיק, א״, לע, א יוד אויפֿן ים. „זײַן שטענדיק און א׳ שטרעבן", ׳. האָפֿער, 1957.

אומעטומיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן אומעטומיק. די יידישע א׳. די א׳ פֿון אונדזער שפּעריקייט. [אויפֿגעקומען ווי אַ טערמין פֿאַר דער גלאָבאַלקייט, דער כדור־האָרציקייט פֿון שפּעריש־ן זײַן פֿון יידיש־פֿאָלק אומעטום איבער דער וועלט, ווי אַ דער־גאַנצונג צו: דאָאיקיי־ט פֿאַר דעם פֿאָזיטיוון אויפֿנעמען דאָס לעבן אויף די ערטער און דאָרטיקייט פֿאַרן שטעלן אויפֿן ערשטן אָרט דעם יישוב אין ארץ־ישראל.] „מיר זײַנען פֿאַר דאָאיקייט, דאָרטיקייט און א״", ים, 1926.

אומעטומקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט צו זײַן אומעטום. „יעדנס וואַרטונג וואַרט ער דורך אַליין אין דער א״", אל I. „מ׳מוז בפֿירוש באַוואונדערן [זײַן] א׳ און עקספּערטישקייט", יג, תוך.

אומעטיק — אַדי. ← אומעט, דער. ← אומ־מוטיק. 1. וואָס איז אין אַ געדריקטער שטי־מונג, מיט אַ שווער געמיט. אַן א׳ער מענטש. ס׳איז מיר א׳ אויפֿן האַרצן. „עטליכי וואוכן דער נאָך האָב איך אַברהם הנ״ל גיזעהן און מוטיג, דא האָב איך אין גיפֿרעג, וואַרי ער זיך אַזוי וייא טוט", ׳שו״ת מהרשל׳, 80, לובלין, 1599 [הש ו]. „אַן א׳ האָרץ וועט בײַ זיך אַליין שפּל", מס, משלי, תקע״ד, טו, 13. „א בדחן מאַכט גאַנץ קהל פֿריילעך און אַליין איז ער א״", שוו.

2. וואָס דריקט אויס אומעט. א׳ע אויגן. „גיסט אויס זײַן שווער געמיט אין א׳ע קולות", ממוס, שטורעמצײַט. „אַזוי פֿיל האָרצווייטיק... אַן א׳ער, זייער אַן א׳ער ניגון", ממוס, קלי־טשע. „נאָך דעם יום־טובֿ מיט זײַן ליבעלעכן אַתּה־בחרתנו...קומט די וואָכעדיקייט מיט איר אַן והוא רחום", ממוס, שלמה.

3. וואָס ברענגט אַרײַן אין אַ געדריקטער שטימונג. אַן א׳ע דירה, סביבה אַזוי. א׳ע וועגט, פֿאַרחושכטע, אַן אַ בילדל.

4. טרויעריק. א׳ער סוף פֿון אַ דערציילונג, פֿילם. „מע האָט זיי גרויסע יסורים אָנגעטאָן... איז דער בע״ש זייער א׳ געווען. אַז ער איז געגאַנגען אין מקוה אַרײַן, האָט ער זייער גע־וויינט", שבחי בעשט. „זומער־לעב...דאָס האָרץ פֿרייט זיך...דענסמאָל הייבט בײַ יידן זיך אַן די רעכטע א׳ע צײַטן, צו קלאָגן און פֿאַרגיסן טרערן", ממוס, פֿישקע. „הערט ער ווי ער פֿרעגט: וואָס ביסטו אַזוי א׳? האָט אים ר׳ יוסף געענטפֿערט: עס זינגען איצט שווערע צײַטן", לדב, נ״י תשי״ז.

5. לאַנגווײַליק, פּוסט, מאַנאָטאָן, אומהיימלעך. „אסתּרן האָט אָנגעהויבן ווערן א׳ אַליין צו שפּאַצירן", ספּ, יידישער קאָלאָניסט. „א׳ ווערט אים, נאמאל אים די שטוב, ס׳ציט אים אין טעג־טער שוין, אין קלוב", ממוס, יודל. 6. טונקל, גרוי, אָנקאָליריק. א׳ער קאָליר. „פֿון אַ־גרויאיקן רויס, וואו פֿייגל באַווגן זיך קוים", אר, ׳געבעט צו דער זון׳. „און עס קויקלען זיך די טראָפֿן אויף די א׳ע שויבן", אר, ׳האַרבסט־לידער׳.

7. פֿאַרדאגנט. „פֿאַרקליבן האָט אַן א׳ע קוואַטשקע זיך אַהין, צו איר בראָוף זיך אַ געלעגער דאָרטן אויסגעסדרט", פּמ, מלחמה.

אומעטיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומעטיק. „צו רייניקן זײַן האָרץ פֿון יעדער א״", תניא, סה. „דער סוף פֿון שׂמחה איז אָפֿט א״", מס, משלי, תקע״ד, יד, 13. „דרום האָט די תּורה און כּמה נביאים אָנגעזאָגט, מע זאָל זיך געבן יום־טובֿ אַלמנות און אביונים, כּדי די שׂמחה פֿון יום־טובֿ זאָל ניט זײַן אַ טובֿה צו מער א״", ר׳ יעקבֿ מדובנא, משלי חכמה, ווילנע תר״ן. „מיטגע־טראָגן צוזאַמען מיט זײַנע א׳ן און מרה־שחורהס און אייביקע ציטערנישן", ייט, פּוילן I.

אומעטיקלעך — אַדי. וואָס איז אַ ביסל אומעטיק. „אין דרויסן איז נאָס, קאַלט און אים איז עפּעס א׳ אויפֿן האַרצן", ממוס, שלמה. „מיר איז גארנישט, מיר איז נאָר אַ ביסל א״", וועס, קנאה און תּאוה. „האָט א׳ געוויגט מיטן בערדיקן פּנים", אקרוטני, טמז, 1953 VI 18.

אומעטיקן — אוטו, אומפּ. עס אומעטיקט, גע־אומעטיקט. זײַן אומעטיק. „און מיר א׳ מיט דיר", נאָד.

אומעטיקן זיך — אוטו. ־טיק זיך, זיך גע־אומעטיקט. זיך געפֿינען אין מצב פֿון אומעט, עצבות. זיך א׳ אין דעם פֿאַרוואַרפֿענעם העק. „איידער מיר וועלן זיך פֿרייען און א׳ מיט דעם דיכטער", מלך ראָוויטש, קוד, אָקט׳ 1962.

או׳מעטיקע׳ט — דער. מצ נב. סכום פֿון ניט־פֿאַסיק, פֿאַלש־קאָפּירטע פֿאַרמאַליטעטן פֿון דער איידעלער, העכערער געזעלשאַפֿט. דער א׳ פֿון אַלרײַטניקעס.

אומעטיקערהייט — אַדוו. ← אומעטיק. „ווי דער שטייגער פֿון אַ קראַנקן מענטש וואָס ליגט א׳, אָפּגערינט פֿון זײַן פֿאַמיליע", מעשׂיות נוראים (פֿון ראַזומינער רבין), פּיעטריקאָוו תּרע״ד.

אומעטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט די יסודות, פּרינציפּן פֿון עטיק; אוממאָראַליש. אַן א׳ע, אַ צינישע באַציאונג. „אַז דער יונגער מענטש פֿרייט זיך ניט מיט זײַן יוגנט, מאַכט ער אַ פּגם אין גאַטס בשׂמחה, ער איז א״", אפּא, געטראַכט מיט עברי־טײַטש. ־קייט — „דער באַשלוס...איז מאָטיווירט פֿון פֿולשטענדיקער איבערצײַגונג אין דער א׳ פֿון סעגרעגאַציע", טמז, 1963 VI 15.

אומעיקרדיק — [...איקער...] אַדי. וואָס רירט ניט אַן דעם תּוך, די הויפּטזאַך. א׳ע טענות, פֿראַגעס אש. ־יקויט.

או׳מע׳כט — אַדי. 1. פֿאַלש, נאָכגעמאַכט, ניט־עכט. א׳ גלעזל. אַן א׳ בילד. „וויטער וויי די ערשטע צען זײַנען האָב איך ניט געקענט אַראָפּ־שליגען, אַזוי פֿריקרע זיס, סענטימענטאַל א״", קאָר I. 2. ניט־נאַטירלעך. א׳ע פּערל. א׳ער האָניק. 3. וואָס איז מיט אַן אָנשטעל, גע־קינצלט, צבֿיעותדיק, ניט־אמתדיק. א׳ע ריידן. א׳ע פֿרומקייט. א׳ער מענטש.

*א׳ קינד = אומגעזעצלעך קינד, ממזר. „דאָס גאָלד איידלט יעדע זינד, און מאַכט ריין אַן א׳ קינד", אמת, אמרי בינה, ווילנע 1864. *א׳ע ב ר ו כ צ א ל = ווען דער ציילער איז גרעסער ווי דער טיילווײַזער און איז מער ווי אַ גאַנצע. אויסשליסן אַ גאַנצן פֿון אַן א׳ער ברוכצאָל — למשל, פֿון ⅘ — 1⅓. ־קייט — „ער פּינקט זיך מיט זײַן א״", ים, 1930.

אומעכטיקן — טרוו. אַרכ. *Mhd:* um-ahten. שעצן, אַכטן, לייגן אַכט. „שטיט אין ישעיה רוח מלפּני יעטוף...דאש איז טיטש דער ווינט צו פֿר מיר ער אונעכטיגט", בראַנט.

אומעלאַסטיש — אַדי. ניט־צוּוודיק, ניט־בייגעוודיק, ניט־נאַכגעבּיק. האַרטע, א'ע מאַטע־ריאַלן. א'ע טאַקטיק. ־קויט.

או'מעלאָקווע'נט — אַדי. ניט שיין־רעד־נעריש. שׂכלדיקע, הגם א'ע רייד. ־קויט.

אומעלימינירט — אַדי. וואָס בלייבט אומבאַ־זעטיקט. א'ע סיבה פֿון קריזיס.

אומעלע — [מיטן קלאַנג u] צערטל־נאַמען. פֿאַרצוּיגן פֿון אַבֿרהם ← אויך: **אומל**. „[אַ] פֿאַרצוּיגטקייט ליגט אינגעקריצט אויף א'ס שמאַ־לער, שפּיציקער גאַמבּע", יהושע שפּיגל, ליכט פֿונעם אפֿגרונט, נ"י 1952.

או'מעלעגא'נט — אַדי. וואָס איז אַן גוטן געשמאַק, אָן גלאַנץ; ניט־ראַפֿינירט, ניט־אויס־געפֿיינערט. זיין געקליידט א'. זיך אויפֿפֿירן א'. ־קויט.

או'מעלעגא'נץ — די, ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זיין אומעלעגאַנט. ← דפֿוי. די א' בּיים ארויסשטעלן זיך מיט עשירות.

או'מעלעמענטא'ר — אַדי. ניט־ערשטיק, ניט־פֿשוט; וואָס איז ניט אויף אַ נידעריקער מדרגה (פֿון וויסן, באַנעמען). א'ע און אַפֿילו גאַנץ קאָמפּליצירט פֿאַרמלען, אויסרעכענונגען. ־קויט.

או'מעלעקטריפֿיצירט — אַדי. וואָס איז ניט אריבערגעפֿירט געוואָרן אויף עלעקטריישער ענערגיע. „אויך נאָכן פֿינפֿיאַרפֿלאַן זיינען די פֿאַבריקן נאָך אַלץ א'".

אומעלעקטריש — אַדי. ניט־עלעקטריש. די עלעקטריש און א'ע אייגנשאַפֿטן פֿון די באַ־שטאַנדטיילן פֿון אַטאָם.

אומעמאַלירן — טרוו. ־לירט אום, ~עמאַלירט. פֿונדאַסנײַ באַדעקן מיט עמאַל. א' אַ שילד.

אומעמאַנסיפֿירט, ־ציפֿירט — אַדי. ניט־באַפֿרײַט פֿון אומגלײַכקייט, פֿון שקלאַפֿערײַ. די עמאַנסיפֿירטע ספֿרדים און די א'ע אַשכנזים. די א'ע פֿרויען פֿון די מזרח־לענדער.

או'מעמאַציאַנע'ל — אַדי. וואָס רירט ניט אָן די געפֿילן. אַ שׂכלדיקער, א'ער ענטפֿער. „אירע אויגן האָבן זיך פֿאַרנעפּלט, נאָר איר שטימע איז געווען א'", א. גילנער, טמז, 1963 xi 22. ־קויט.

אומעמפֿינדלעך — אַדי. דטשמ. נר. אומפֿי־לעוודיק, אומשפּירעוודיק. „איר זענט אויך ברַאוו ...איר זאָלט פֿאַרדרייען דעם קאָפּ פֿון דער אסטער פֿרוי", די דראַמע [איבז] פֿון פּאַריז [איבז], בוקאַרעשט [יאַרן]. ־קויט — „ לאָקאַלע א'", פֿונעם, ווילנע 1940, № 5.

אומען — זן. מצ פֿון אום, דער ←. „דער יסוד פֿון דער ידישער אמונה איז אחד, דער מאַנ־טעאיזם, דערבּיבער איז בּיי ידן שטאַרק חשוב די איינס און במילא אַלע אומען; להיפּך פֿילן ידן אַ וויידערווילן צו דער צוויי, וואָס איז מרמז אויף שתּי רשויות — צוויי הערשאַפֿטן, ד"ה צוויי געטער אינעם וועלטבאַשאַף", אַבֿרהם רעכטמאַן, יובל xlii.

אומענד — די (דער?), ־ן. אומענדלעכקייט, אין־סוף. „מעטעאָריש שווינגט צו שטראַליקע א'ן", חיים גילדין, 1921. „דער בליק שטעכט אַדורך די אַטאָמען פֿון א'", סוצ, וואַלדיקס. „איך וויל מיט מײַנע הענט — די א' און די ענד — גאָטס מענטשן בּענטשן", ברַאדּ, גש. „אַ פֿונק וואָס איז אַ בּליץ פֿון דעם גרויסן א'", יג.

אומענדגילטיק — אַדי. וואָס גילט ניט ווי דאָס לעצטע. אַן א'ער באַשלוס. ־קויט.

אומענדיק — אַדי. נעגאַ. אומענדלעך. „ס'האָט אַ שאַרפֿע בּענקשאַפֿט מיך אַרומגעכאַפּט א' נאָך אַמעריקע", לע, אַמעריקע און איך. ־קויט — „גיי איך זיך איצטער פֿאַרבּרידערן מיט דער געגאַרטער א' היינטער די בּערג", סוצ, וואַלדיקס.

אומענדלעך — אַדי. 1. וואָס איז ניט באַגרע־נעצט אין צײַט. א'ע אַנטוויקלונג. א'ע דורות. „אישׁט דש איינר אוי ענדליך אישׁט", פ"י, 'בּנימינס שבת־לידּ', [יובל xiii, 1־2, 174]. באַלד נאָך של"ד [לויט בּירן]. „דאָך א' איז זיין מאַכט, ווער שעפּט זי אויס מיט ריידן", פּרץ, איבז אַקדמות. „דער צער פֿון דער וועלט איז א' און גרויס", אר, 'א', לייטער זיך'. „מיין אויג פֿאַר־נעמט דיין אויפֿלויכט א'", הל, טרעבלינקע.

2. וואָס איז ניט באַגרענעצט אין רוים. א'ער רוים; א'ער געשפּרייט. „קוקן אויף דעם אין אויסגעשטערנטן הימל", ספּ, יודישער קאָלאָניסט. „אונדזער רוים — בּיי זיין גאַנצער אומבאַגרע־נעצטקייט — קאָן פֿאַר קיין פֿאַל נישט זיין א' גרויס", י. אַשונסקי, איבז ה. שמידט, דאָס וועלט־בילד, וואַרשע 1923.

3. וואָס איז ניט באַגרענעצט אין צאָל, מאָס, פֿאַרנעם. א' שטיגנדיקע גרייס. א'גרויס. א'־קליין. א'־קליינע גרייסן. „איטלעכע פֿאַרענדער־לעכע גרייס, באַטראַכט אין פֿראַצעס פֿון איר א'ער פֿאַרקלענערונג, וועלכע אַנגערופֿן א'־קליינע גרייס", אַלעג 1, 317. „דעם צדיק פֿאַר זיין פּטירה...דעם גרויסן א'ן שכר וואָס פֿאַר אים אַנגעברייט איז", ר' חילל ליכטנשטיין, עת לעשות 11, סאַטמאַר תרל"ב. „און צדיק שאינו גמור איז דער וועלכער האָט ניט פֿיינט די סטרא־אחרא מיט אַן א'ער פֿיינדשאַפֿט", תניא, טו, כט.

4. דויערעוודיק, זייער לאַנג. א' וויי שבּעה־עשׂר בתמוז [ווײַל אַנהייב זומער, דער לענגסטער תענית לויט דער צאָל שעהן]. „וויי א'...עס לעכטן קינדערייאָרן", יג, תוך. 5. זייער ויכטיק, איר. „פֿאַרוואָס נישט אויסדריקן דעם א'ן גע־דאַנק אַז אין דעם קלענסטן צאָן קאָן זיך פֿאַר־האַלטן דער גרעסטער וויייטיק", נאַד.

אומענדלעכקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגן־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומענד־לעך. „מיר פֿאַלן מיטן פּנים צו דיין זאַמד און בּייגן זיך פֿאַר דיין א'", א. שומיאַטשער, אין שטחן פֿון ליבשאַפֿט. *געשלאַסענע (פֿאַרשלאַ־סענע) א' — וועג אַ קייט (קאַנווייער) פֿון אַ מאַשין דרייט זיך כסדר און קומט צו דעם זעלביקן פּונקט מיט דעם זעלביקן טיילכל. „[בּיים באַשרײַבן אַ וועבמאַשין] נאָכן לעצטן קאַרטאָנדל פֿון דער קאָמבינאַציע פֿאַלט צוריק צו דאָס ערשטע: אַלע קאַרטאָנדלעך זיינען פֿאַר־אייניקט אין אַ פֿאַרשלאָסענער א'", ע. איזראַ, צוג, קיִעוו 1928.

2. מאַטעמאַטישער באַגריף, באַצייכנט ∞. לימיט פֿאַר אומענדלעך־גרויסע צאָלן (וי גול איז דער לימיט פֿאַר אומענדלעך־קליינע). 3. פֿי־לאָסאָפֿישער באַגריף. ← אין־סוף. אין נאַטור־פֿילאָסאָפֿיע: נעגאַטיוע (רעלאַטיוע) א' = פֿאַרנייגונג פֿון ענדלעכקייט; פּאָזיטיוע (אַבסאָלוטע, געשלאָסענע) א' = א' וי אַ סימן מובהק פֿון אומענדלעכער אויסגעשפּרייטקייט. „גיבּע קאָסמאָלאָגישע טעאָריעס וואָס לייקענען אָפּ די א' פֿון דעם וועלטרוים...לויט זיי קענען מיר דענקען די וועלט ניט ווי אַן אומענדלעכע, נאָר ווי אַן ענדלעכע, הגם אומבאַגרענעצטע", אַלעג 1, 317.

אומענדערבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט בּייטן. „די כעמישע עלעמענטן, וועלכע מ'האָט אמאָל געדענקט אַז זיי זענען אייביק און א', זענען...אַנטוויקלט געוואָרן פֿון איין אורשטאָף", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ"י 1931.

אומענדערונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רע־זולטאַט פֿון אומענדערן ←. שינוי, אומבּייט, אומאַנדערשונג. „ווי...פֿאַרשיידן עס זאָל ניט זיין אונדזער שטעלונג צו דעם פּראָצעס פֿון סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע א'ען", טאָ, וואַרשע 1929, № 1־2. „די א' פֿון די באַדינגונגען וועלן געמאַכט אַזוי...", ב. האַלפּערן, האַנטבוך...פֿון א פֿאַלקסבּאַנק, ווילנע 1922.

או'מ'נדערלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט בּייטן, ניט מאַכן אַנדערש. „נאָר השי"ת אַליין, ער הייבּט און מאַכט נידעריק...און דאָס איז א'", ר' הילל ליכטנשטיין, עת לעשות 11, סאַטמאַר תרל"ב.

אומענדערן — טרוו. ־ער אום, ~געענדערט. פּר. אָפּט ליטרש. אומבּייטן, אומאַנדערשן. „די קליידונג פֿון נײַ־געבּוירענעם מוזן זיין גאַנץ איינפֿאַך (פּראָסט)...און זאָל אַזוי געמאַכט ווערן אַז מע זאָל קאָנען לייכט א' זיי", מלכה בּער־לאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836. „ווײַל אַזעלכע פֿרומע לײַט ענדערן אום זייער מזל צו גוטן דורך תשובה, תּפילה און צדקה", איבז פֿון ר' מ. א. גאָלינו, חכמת היד, וואַרשע 1882. „די פֿילאָזאָפֿן האָבן בּיז איצט געהאַלטן אין איין דערקלערן די וועלט...אָבער די זאַך באַשטייט אין א' זי", מ. גיטלין [איבז פֿון קאַרל מאַרקסן], מאָסקווע 1932. „אַוודאי איז דאָ די וואָר אַזאַ וואָס שיילט און ענדערט אום געשטאַלטן", א. שומיאַטשער, אין שטחן פֿון ליבשאַפֿט.

מיט זיך — „זי האָט שוין פֿאַרלאַנגט צירונג און טיַערע קליידער און האָט זיך אי־גאַנצן אומגעענדערט", [אמד], הנטיון, ווילנע 1856. „ווי ווייט אונדזערע יידעלעך האָבן זיך דאָרט [אין וואַרשע] אומגעענדערט צייט דרייסיק יאָר", מ. ראָגער, א ראָמאַן פֿון דער קליין־שטעטלדיקער דאָצעלען, וואַרשע 1887.

אומענטוויאַסטיש — אַדי. ניט־באַגייסטערט; וואָס איז אַן התלהבות. אַן א'ער אָפּרוף אויף הייסע רייד. זיך נעמען צו אַן ארבעט א'. אויפֿ־נעמען עפּעס נעס א', קאַלט. ־קויט.

אומענטום — דזוו אומעטום. „דען שרעקין איז אומגטום", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראג 1602, מו, 5. „מן עשׂט אומגטום ברוט אין דער וועלט", צוכט. [ניט בלויז אַרכ. אויך פֿטם ביזן סוף 19. י"ה.]

אומענמפֿערלעך — אַדי. סטוטש. וואָס מע קען ניט אויף דעם געפֿינען (געבן) אַן ענטפֿער. א'ע פֿראַגעס, שאלות, קשיות. ־קייט.

אומענויות — [...אַנויועס] די (דאָס), ־ן. אומ־ באַשיידנקייט (אין אַ קליינער מאָס). א' איז נאָך וויַיט פֿון גאווה.

אומענויותדיק — אַדי. ← דפֿוו. אומבאַשיידן. האַלטן זיך א', אַ ביכל מיט גאווה. ־יקייט.

אומענלעך — אַדי. ניט־ענלעך, ניט־געגלייכן; ניט אַקוראַט וויַ, ניט־אַנאַלאָגיש. זיין א', וויַ טאָג צו נאַכט. א' וויַ איציק צו איוואַנען. ־קייט.

אומענרגיש — אַדי. ניט־געגנוג ענערגיש. נעמען זיך פֿאַר אַן אַרבעט א'. ־קייט.

אומענקידום — אַדוו. פֿטם. ווערב. דזוו אומע־ טום, אומעדום. „איר שמייכל לייכט אויף א', וואו מע דאַרף זיך דערבאַרעמען אויף דער עלנט ...פֿון אַ מענטשן", מ. י. שעליובסקי, אין דער וועלט אַרײַן.

אומעסטנע — דזוו אומיס(ט)נע ←. „אַלע סטראַאַוואַטעליעס האָבן ערפֿאָרן דאָס...האָס מען אימעסטנע דערטרונקען...", יעקב ראַוויטשסקי, דער פֿאַלשער שולד־ברייף, וואַרשע 1885.

אומעסטעטיש — אַדי. היפֿוך פֿון עסטעטיש. א'ע אויסמעבלירונג פֿון צימער. קלייד זיך א'. „אין אַ זייער אין אָרט פֿון זיצנעם אַ בגד איז קיינמאָל ניט צוגעשפּילטע", מר III, ג'י 1908. „דער שניט ווערט געמאַכט פֿאַראַלעל און נאָענט צום ערשטן, אַזוי אַז עס זעט גאָרניט אויס א'ער ווי פֿרײַער", פֿאָגד, פֿאַריז 1949, № 6-7. ־קייט.

אומעפֿוודיק — אַדי. 1. וואָס מע קען (טאָר) ניט עסן. אומצייטיקע און א'ע פֿירות. 2. וואָס עסט ניט אויס. אַן אויסגעוועפֿטע זויערקייט, וואָס איז א'. ־יקויט.

אומעפֿנצי'ל — אַדי. וואָס איז ניט תוכיק, ניט אַבסאָלוט נייטיק. א'ע פּרטים.

אומעפֿסק — [...אייסעק] דער, ־ים [אייסאָקים]. שלעכטער עסק; גאָרניט קיין עסק. צולייגן צום א'.

אומעפֿסקן זיך — [...אייסעקן...] אוטוו. עסק זיך אום, זיך ~געפֿסקט. כסדר זיך פֿאַרנעמען מיט עפּעס, פֿאַרען זיך, האָבן צו טאָן אַ לענגערע צייט. א' זיך בײַם בויען אַ סוכּה. א' זיך מיט אַ שוועכער פּראָבלעם, מיט קהלשע געשעפֿטן.

אומעפֿאָצע — די, ־ס. נעאָל. שלעכטע, אומ־ גינסטיקע עפֿאָצע. די איצטיקע א'.

אומעפּיש — אַדי. וואָס איז ניט כאַראַקטעריס־ טיש פֿאַר עפּאָס. א'ע סטאָקאַטאָ־פֿראָזעס. ־קייט.

אומעפֿנבאָר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק ווב. וואָס מע קען ניט עפֿענען.

אומעפֿנטלעך — אַדי. וואָס איז אַן צוטריט פֿאַר זײַטיקע, פֿאַר דער פֿרעסע אַדער אַנדערע אינפֿאָרמאַציע־אָרגאַנען. א'ער פֿאַרהער.

אומעפֿעמעריש — אַדי. וואָס פֿאַרגייט (פֿאַר־ שווינדט) ניט גאָר גיך. אַן א'ער עפֿעקט.

אומעקאָנאָמיש — אַדי. 1. ניט־שפֿאָרעוודיק, ניט־געוואָג אויסגערעכנט, אומפּראַקטיש פֿאַר דער וויירטשאַפֿט. א'ע איבעריקע הוצאות. 2. וואָס איז ניט לויט די פּרינציפּן פֿון עקאָנאָמיע. א'ער צוגאַנג צום שטאָטישן בודזשעט. ־קייט.

אומעקזאָטיש — אַדי. ניט־פֿרעמד, ניט־אויס־ לענדיש. זיך אָנטאָן פּשוט, א'. ־קייט.

אומעקזאַלטירט — אַדי. אומאַנטציקט; ניט אַרטיגעבראַכט אין שטימונג פֿון אויפֿרודערונג אַדער התפּעלות. אַ זיצטיקער און א'ער צוויישן אַן עולם, פֿול מיט עקסטאַז.

אומ'קזאָ'קט — אַדי. ניט זייער פּינקטלעך, ניט־געוואָג פּרעציז. א'ע פֿאָרמולירונג. א'ע וואָג. ־קייט.

אומעקזיסטענץ — ← אומעקסיסטענץ. „אומ־ וועזנס זײַנען א'; רעדן פֿון אָן וויַ זיי עקזיס־ טירן אָבייעקטיוו איז א תּרתי דסתרא", מערישאָן איבז, ספֿענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אומ'עקמטפּוי'וו — אַדי. ניט־געוואָג עפֿעק־ טיוו; ניט־געוואָג וויַרקעוודיק. א'ע מיטלען. ־קייט.

אומעפֿעקטפֿול — אַדי. וואָס ברענגט (האָט) ניט קיין גרויסן עפֿעקט. א'ער אַרויסטריט.

אומעצהדיק — [...אייצע...] אַדי. וואָס מע קען ניט עצהן עס צו טאָן. א'ער פּלאַן, פּראָיעקט. ־יקויט, מאַרק ווב.

אומעצהן זיך — [...אייצען] אוטוו. עצה זיך אום, זיך ~געעצהט. זיך האַלטן אַן עצה מיט פֿאַרשיידענע פערזאָנען. א' זיך מיט אַלע באַ־ קאַנטע. ־נויש.

אומעצמדיק — [...עצעמ...] אַדי. ניט־עיקרדיק, ניט־תּוכיק. „דיסקאַנטירנדיק דאָס באמת א'ע... טרעט דאָס אַלגעמיינע בילד אַרויס אַזוי", לע, טאָג, 21 XII 1951. ־יקויט.

אומעקאָנאָמיש — אַדי. 1. ניט־שפֿאָרעוודיק, ניט־געוואָג אויסגערעכנט, אומפּראַקטיש פֿאַר דער וויירטשאַפֿט. א'ע איבעריקע הוצאות. 2. וואָס איז ניט לויט די פּרינציפּן פֿון עקאָנאָמיע. א'ער צוגאַנג צום שטאָטישן בודזשעט. ־קייט.

אומעקזאָטיש — אַדי. ניט־פֿרעמד, ניט־אויס־ לענדיש. זיך אָנטאָן פּשוט, א'. ־קייט.

אומעקזאַלטירט — אַדי. אומאַנטציקט; ניט אַרטיגעבראַכט אין שטימונג פֿון אויפֿרודערונג אַדער התפּעלות. אַ זיצטיקער און א'ער צוויישן אַן עולם, פֿול מיט עקסטאַז.

או'מעקזאָ'קט — אַדי. ניט זייער פּינקטלעך, ניט־געוואָג פּרעציז. א'ע פֿאָרמולירונג. א'ע וואָג. ־קייט.

אומעקזיסטענץ — ← אומעקסיסטענץ. „אומ־ וועזנס זײַנען א'; רעדן פֿון אָן וויַ זיי עקזיס־ טירן אָבייעקטיוו איז א תּרתי דסתרא", מערישאָן איבז, ספֿענסער, ערשטע פּרינציפּן.

או'מעקמטפּוי'וו — אַדי. וואָס גייט ניט אין דער בריי (וויַט). א', אָבער דערפֿאַר טיף, אינטענסיוו.

או'מעקמטראַדיציע'ר — אַדי. געווײַנ(ט)־ לעך, אומאויסערגעוויינלעך. „שא, וויער ניט נתפּעל, ניטע דא קיין א'ס", רייד. ־קייט.

או'מעקמטראַוואַג'נט — אַדי. וואָס גייט ניט אַרויס מחוץ גרענעצן פֿון דעם אויף וואָס מע האָט זיך געריכט. טאָקע גרויסע, אָבער א'ע הוצאות. א'ע צירונג וואָס רמסט ניט די אויבן. וויַט ניט באַשיידן, אָבער דאָך א'. ־קייט.

או'מעקמטרע'ם — אַדי. ניט־קיצוניותדיק; וואָס האָלט זיך בײַם מיטלוועג. א'ע, כּמעט מעסיקע פֿאַרטיען. ־קייט.

אומעקסיסטירנדיק — אַדי. פֿפּ: ~עקזיס־ טירנדיק. וואָס עקסיסטירט ניט. א'ע שלעסער אין דער לופֿט. „מיט אים אין זיצן א'ע אימיגיע צו אַנטלויפֿן", ליב לעוויק, רפֿאל דעם שניידערס טאָכטער, ווילנע 1888.

או'מעקסיסטע'נט — אַדי. וואָס עקסיסטירט ניט. „ער איז כולו שאָטן און דערפֿאַר האָט ער אפֿשר טאָקע עקסיסטירט אויף דער וואָג, אָבער קינסטלעריש איז ער א'", ש. ביקל, טמז, 15 XII 1963.

או'מעקסיסטע'נץ — די, ־ן. אויך: ~עק־ זיסטענץ. דאָס ניט־זײַן, דאָס ניט־עקסיס־ טירן. „דער באַווײַז וועגן סאָקראַטעסעס א'", ש. ביקל, טמז, 31 VIII 1958. „ס'וואָלט געווען אַ סתּירה, אויב איך וואָלט מינימיזירט סאָקראַ־ טעס געשטאָלט צולויב זײַן א'", אַלמי, היימ'ש, 1959, יאַנואַר.

אומעקספלאָדירט — אַדי. וואָס האָט ניט אויפֿגעריסן. א'ע באַמבע. א'ע סענסאַציע.

או'מעקספלאָזי'וו — אַדי. ניט־אויפֿרײַסיסק. א'ער מאַטעריאַל. א'ע באַציאונגען. ־קייט.

אומעקספלאָדירט — אַדי. ניט־אויסגע־ פֿאָרשט. א'ער אינדזל.

אומעקספלואַטאַריש — אַדי. ניט־אויס־ נוצעריש. א'ע עלעמענטן, קליין־אייגנטימער.

אומעקספלואַטירט — אַדי. ניט־אויסגענוצט. א'ע רײַכטימער פֿון לאַנד. ־קייט.

אומעקספעדי(טי)רט — אַדי. ניט־אויבער־ געשיקט. א'ע סחורה.

אומעקספעדירט — טרוו. ־דיר אום, ~עקס־ פּעדירט. עטלעכע מאָל איבערשיקן (מיט דער באַן, מיט דער שיף) פֿון איין אָרט אויפֿן צוויייטן. א' די זעלביקע סחורה הין און צוריק.

או'מעקספע'רט — דער, ־ן. ווער ס'איז אַ קליינער אַדער גאָרניט קיין עקספּערט, מומחה, ספּעציאַליסט. „מע זוכט אַ פֿאַכמאַן און מע פֿאַלט אַרײַן צו אַן א' וואָס לערנט זיך שערן אויף דײַן באָרד", רייד. ־יש — אַדי. ־יש־ קייט.

או'מעקספּעריმענטא'ל — אַדי. וואָס בינדט זיך ניט מיט (איז ניט קיין רעזולטאַט פֿון) אַן עקספּעריმענט. מיטלעלטערלעכע א'ע דער־ גרייכונגען אין די ווייסנשאַפֿטן.

או'מעקספרעסי'וו — אַדי. ניט־אויסדרוק־ פֿול; וואָס פֿאַרמאַגט ניט בולטקייט; אומקלאָר פֿאַרמולירט. א'ע פֿאַרטיי־פֿראַגראַמס. ־קייט.

אומעקסצענטריש — אַדי. ניט־עקסצענטריש (אָבער אויך ניט אינגאַנצן נאָרמאַל, ניט־געווייג־ לעך). א'ע טענץ. א'ע אויפֿפֿירונג. ־קייט.

אומעקסקאָמוניקירט — אַדי. וואָס איז ניט אויסגעשלאָסן פֿון דער גרופּע, קירך, געזעל־ שאַפֿט, ניט אַרײַנגעלייגט אין חרם. די א'ע אַפּיקורסים.

אומער — דער, ־ס. *Mhd:* unmaere. אומעט. „דער וועלטן־א' האָט אין אים ערוואַכט / ער האָט געקרעכצט צום גלות און צו נאַכט", מר IV, ג'י 1910. „איז ער געקומען אַהיים און האָט געברואַכט אין הויז אַרײַן דעם א' פֿון איר טויט", מ. י. שעליובסקי, אין דער וועלט אַרײַן. „סומנע, קאָלט, און עס פֿאַלט אויפֿן האָרץ אַן א'", אַר, 'אויפֿן פֿעלד'. [פֿרגל: פֿאַראומערן דאָס לעבן].

אומער — דער. מצ נב. פֿטם. דזוו הומאָר; געמיט־צושטאַנד. אין אַ גוטן (שלעכטן) א'. „[דער כאַליף] איז הײַנט אין אַ זייער שלעכטן א'", אמד, דער שאָץ מיינטער, ווילנע 1887.

אומער־ — די דײַטשמעריזמען מיטן פֿרעפֿיקס אום־ און „ער־" וווערן (חוץ עטלעכע) וויַיטער ניט פֿאַרצייכנט. ← **אומדער...**

אוֹ׳מע׳ר — די. אַרכ. אומבּוד; אומערע ←. „דאָס מצוות זײַן מיר אונמער אין מײַן אויגן דר וויל דוא זיא טושט מיט אונרעכט געלט", בראַנט. „שרײַבט מומר שלאגען באלק; מיר יהודים עשׂין קנאַבלין אן קריסטן נאכט צו און עהרין פֿון ישוע נוצרי", אליעזר זוסמן רודל־סום, יודשער טרייאק, אמשט 1737.

אומעראָטיש — אַדי. וואָס איז ניט פֿאַרבונדן מיט (סענטוילער) ליבע. א׳ע לירית. ־קייט.

אומעראַרמיק — אַדי. אַרכ. ← אומדערבאַרמיק רעמדיק, אומדערבאַר(ע)מיק. מלל פֿאַרטיטשט ׳הקשיח בניה ללא להּ׳ (איוב, לט, 16): „אום ערבאַרמיג" [תי: „זי איז האַרט..."].

אומעראַרעמלעך — אַדי. אַרכ. איצט דסשמ. נר. ← אומדערבאַרעמלעך. „אונהנערבארמליך מיט שטעקן גשלאגן ווערדן", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „האָט איר א׳ דורכן גאָם געשלעפט", נ. האַפֿמאַן, דער פֿאַלשער פֿעטער, ווילנע 1880. ־קייט — „מײַן טויט וועט מיר אַנגענעמער אייידער איך זאָל...הערן פֿון דיר אַזעלכע א״, איינע אַבשילדערונג פֿאַן קעניג אחאב אוּ פֿון זײַן פֿרוי איזבל, וואַרשע 1862.

אומערגעָרן — טרוי. ־ער אום, ~געעַרגעָרט. אַ לענגערע צײַט פֿאַרשאַפֿן עגמת־נפֿש, צער. א׳ עמעצן, אויסעסן אים דאָם האַרץ. אויך מיט זיך. א׳ זיך איבער אַ קלייניקייט. ־נישׂ.

אומעראַריש — אַדי. 1. וואָס איז ניט ווי אויף דער ערד; וואָס איז שענער, אַנדערש ווי דאָס רעאַלע. א׳ע פֿראַזע, גוטסקייט. „באַווײַזט זיך אַ ליכט א־העל, אַ ליכט אַזוי א־גליקלעך", אל ו, ׳אין אייביקן אייביק׳. „איך וואָלט געשווארן: א׳ דײַן גבֿול", סוצ, יודישע נאָם. 2. וואָס איז אין די העכערע רוימען איבער דער ערד. „א׳ע אַטמאָספֿערן", יג. ־קייט.

אומעראָפּט — אַדי. דסשמ. נר. וואָס מע האָט זיך אויף דעם ניט געריכט, ניט געהאָפּט. „זי ווערט דאָס מאָל צו שטרענג ניט באַשטראָפֿט, ׳טורמע דרײַ טעג נאָר׳ — אַ גליק א״, וינטש ו, נ״י 1927.

אומעראָפּטיק — אַדי. דסשמ. נר. מאַרק וווב. וואָס איז אַן ערע (חשיבות, בכבודיקייט). ־קויט.

אומעראַרט — אַדי. דסשמ. נר. דזוו אום־דערהערט, בב 2־3. „אונערהערטש וואונדר...זוא ערפֿגט זיך די מויאר", מראות הצובאות, וואַנדז־בעק 1718. „איז דאָרט דאָן געשען גאַנץ א״ע זאַכן", אמד, עוועגעניש, ווילנע 1878.

אומעריציץ — די, ־ס. ניט־געלערנטקייט; פֿאַלשע, כּלומרשטע געלערנטקייט. „ס׳איז געגוג צו בלעטערן דאָס ווערק אויף צו דערזען די א׳ פֿון דעם מחבר".

אומעריוואַרט(עט) — אַדי. דסשמ. נר. אום־דערוואַרט, אומגעריכט. „האָט אַליין פֿלוצלונג א׳ אונדזער שוויגן איבערגעריסן", יונה טרוב־ניק איבז, אסתר המלכה, באַרדיטשעוו 1888. „...פֿונקט ווי ער האָט מיינע פֿיר קשיות צום ערשטן מאָל געהערט, גאָר א״, ר. ברײַנין, שריפֿטן. „גאָר אין דעם אויגנבליק האָט אויס־געבראַכן אַן אומעריואַרטעטער, שרעקלעכער צופֿאַל", פֿרוג III, נ״י 1910. ־ערהייט — אַדוי. „אַרויסגעקומען א׳ אין דער עפֿנטלעכ־קייט", י. שלאָסבערג איבז, וואָס בעדײַטעט דיזער סטרײַק?, נ״י 1903.

אומערזעטלעך — אַדי. דסשמ. נר. ← אום־דערזעטלעך. „און די פֿראַצע און די שקלא־פֿערײַ ברענגט אויף אונדז דער מענטש, אונדזער ברודער, דער א׳ער האָבון", וינטש ו, נ״י 1920.

אומערזעצלעך — אַדי. דסשמ. נר. וואָס מע קען ניט פֿאַרטרעטן, פֿאַרבײַטן, פֿאַרגיטיקן. „מיט אַ טיפּן געפֿיל פֿון באַדויערן איבער דעם אין פֿאַרלוסט", הרב העפֿטערמאַן, פֿאַר, 2. VII 1961.

אומערטרעגלעך — אַדי. דסשמ. נר. ← אום־דערטרעגלעך. „די א׳סטע צרות", גבי״ר מוילנא [גבֿריאל ראַוויטש], ריב משפּחה, וילנע 1865. „א׳ע שמערצן", ליב לעווין, רפֿאל דעם שניידערס טאָכטער, וילנע 1888. „א׳ וועדט דער קומער", אר, ׳וואַלקן׳. „אַ צוקונפֿט וועלכע וועט אים פֿאַרגעסן מאַכן אַן זינגע אַלטע א׳ע וואונדן", ש. א., די אידישע לאָגע, וילנע 1903.

אומערליידלעך — אַדי. דסשמ. נר. ← אום־דערלײַדלעך. „דיא גרוישי אוהן ערלייִדליכה היצי", ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט איבז, תורת משה, קאַרלסרוּע 1770.

אומערלעך — אַדי. 1. וואָס היט ניט אַפֿ גע־זעצן און יושר בײַם האַנדלען און אין אַנדערע צווישנמענטשלעכע באַציאונגען. אומראַיעל. „איז עש אבר דש ער ניט רעכט אומגינג מיט זינגם געלט דאש ער זיך איבר נעמט — דער וועדט גיהיישן איין ערליכר בעל־הבית", לטו, נא/א. „אן חול המועד טונן זיא אלי צו גלײַך... מיט קארטין אודר וועדפֿיל שפּילן אלז דר ערליך אונ דר אום ערליך", משה אײַזנשטאַט [איבז], דרך הישר לאבן בוחן, [אַרט?] 1746. „וי דער מענטש קומט אויף יענער־וועלט איז דאָס ערשטע וואָס מע פֿרעגט אים...האָסט ערלעך געהאַנדלט ...און צי האָסטו זיך געהיט ניט צו פֿאַרדינען אַן א׳ע פֿרוטה", חא, מט/ב. „אַן א׳ער גוי דער־לעגנגערט (פֿאַרלעגנגערט) דעם גלות", שוו. „ער־לעכע מענטשן דאַרף מען ניט אונטערקויפֿן און א׳ע איז אַ זינד אונטערצוקויפֿן" [לויט משה מאַנטעפֿיאָרי], טמז, 6 VI 1963 2. מעט: א׳ע מאָס, וואָג. א׳ געלט.

2. וואָס היט ניט געגוג אַפֿ אַלע דינגס; ניט־פֿרום. די ערלעכע און רחמנא לצלן די א׳ע יידן. „גאָט האָט רחמנות אויף א׳ע, כאָטש זיי האָבן זיך פֿאַר אים פֿאַרזינדיקט", ספ, גליקלעכע און אומגליקלעכע.

3. וואָס היט ניט אַפֿ דעם חתונה־אַפּמאַך; אומגעטרי. „דער דאזיג קיניג תּרכינוס דר הט איין לושט צו און עהרליכר ליבשאפֿט (צו איינר פֿרויאן)", יוסיפֿון, אמשט 1661. „אונ׳ מאַכט זײַן ליבֿ גאר ניט מיאום מיט קיין און ערלילכן וויבן", ספֿר משלים, פֿפֿדמ, 1686, נז/1.

4. ניט־אמתדיק, ניט־רעכט, אומאויפֿריכטיק. א׳ער אַפֿאַנגענט. „זיך ענערגיש פֿאַרטיידיקן קעגן אַגפֿאַלן פֿון פֿאַרשיידענע ערלעכע און א׳ע לאַ־נערן", גוטס. „איז אַן א׳ער זשורנאַל, און אַט פֿאַרוואָס...", א. גארדין, יאַנאָווסקי..., ל״אַ 1957. 5. וואָס קומט פֿון אומערלעכקייט. א׳ע פֿאַר־דינסטלעך. „אין מײַן גאַנץ פֿאַרמעגן איז קיין א׳ער פֿראַנק פֿאַראַן", יהל, די קאַלאָניסטן II, וואַרשע 1899.

אומערלעכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פֿרט־פֿאַל פֿון זײַן אומערלעך. א׳ן אין האַנדל־וואַנדל. א׳ בײַ אַ ווײַבּ. „מיט ער־לעכקייט האָב איך נישט געקענט פֿאַרדינען און מיט א׳ האָב איך מיך נישט געוואָלט אָפּגעבן", גענאַרטע וועלט, 1815? [סאָו אויסגאַבע 1940]. „יעדער בעל־מחלוקת...האָט באַשולדיקט זײַן געגנער אין דומהייט אַדער א״", מערסיאַן איבז, ספּענסער, ערשטע פֿרינציפּן.

אומערמידלעך — אַדי. דסשמ. נר. ← ~דערמידלעך. „איך גלויב'...אין ענערגיע, אין מענטשלעכן פֿלייס, אין א׳ער ארבעט", מר III, נ״י 1908. „טרויערן מיר אויף דעם טויט פֿון דעם אין קעמפֿער", פֿאַר, 12 IV 1963.

אוֹ׳מרן — אוסו. אומער, געאומערט. *Mhd:* unmaere(n). טרויערן. מאַכן טרויעריק, אומעטיק. „קלאָגט, דייטשן, אומערט! אויפֿן חורבן האַמבורג קלאָגט!", מל, ׳אויפֿן חורבן האַמבורג׳. „און דריקגדיק אומערט דער שוץ־רער געדאַנק", אל II, ׳אשרי תמימי דרך׳. „ער פֿרייט זיך מיט אַלעמענס שׂמחות און אומערט צוזאַמען מיט אַלעמען, וועז עס טרעפֿט ח״ו אַן אומגליק", מ. י. שעליובסקי, אין דער וועלט אַרײַן.

אומערנהאַפֿט(יק) — אַדי. דסשמ. וואָס איז אַן ערע. אומבּבּודיק, אומערלעך. אומאַרנטלעך. א׳ע לײַט. מאַכן אַן אַרבעט א׳. ־(י)קייט.

אומערנסט — אַדי. פֿפֿ: ~ערנצט, אַרכ, פֿסמ. 1. אומסעריוז. אומוויכטיק; כּמעט לײַכט־זיניק. א׳ע פֿאַדערונגען. א׳ע באַציאונג. 2. ניט־געזעצט, ניט־מיושבדיק. ניט שטעלן קיין א׳ע מענטשן צו אַ וויכטיקער אַרבעט. 3. ניט־איבערגעגעבן, ניט־אַריינגעטאָן. אַן א׳ לערנען. „האט איבר זײַן אום ערנצט לערנין מיט חרפּה גרושן שמארצין", עיון, יד/ב. 4. ניט־שווער־מוטיק. א׳ער לייענשטאָף. „דאָס א׳ע בבא־בוך", ים. ־קייט.

אוֹ׳מע׳רע — די. מצ נב. אומבּבּוד. „מיט א׳ און שאַנד זאָל באַדעקט ווערן זײַן נאָמען". „זיי האָבן עס געהאַלטן פֿאַר אַן א״", אמד, קאַרטוכע, וילנע 1878.

אומערפֿאַרן — אַדי. דסשמ. נר. אומגענוט. אומבאַהאַוונט. „נאָך מעהר וויל איך דיר, אוהנער־פֿאַרניר מענש, זאגן", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „שענדלעכע מענטשן ווילכע ווילן די ארעמע א׳ענע קינדער איבערפֿירן", מ. ראגער, אַ ראַמאַן פֿון דער קליינשטעטלדיקער ראַצעלען], וואַרשע 1887. „האָט די א׳ענע אַנען אײַנגערעדט מיט אים...צו אַנטלויפֿן", ליב לעווין, רפֿאל דעם שניידערס טאָכטער, וילנע 1888. „ער וועט זיכער אונדז ניט נאַרן, ער איז יונג און א״, מר II, נ״י 1908. „דעם א׳ענעם לעזער וואָלט געווען צו ראַטן אַנצוהייבן גלײַך פֿון דריטן קאַפּיטל", גוטס. [אַנשטאָט א׳ געוואָרן פֿאַרשפּרייט אומדערפֿאַרן ←]. ־הייט — „איך מיין ניט אַזוי אַ דומהייט וי א״, עוזר בלאָשטיין, די פֿינצטערע וועלט, וילנע 1889.

אומערפֿילבאר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט דורכפֿירן, דערפֿילן. „אײַער וואונטש, חבֿרטע, איז א״, אר.

אומערצויגן — אַדי. דטשמ. נר. דזוו אומדערצויגן, „פֿון אַזעלכע א׳ענע קינדער מוזן אַרויס־קומען א׳ענע מענטשן״, אמד, דער שבֿעים מאָל־צײַט, ווילנע 1877. „חתונה האָבן פֿאַר אַן אָנ־שׂכלדיקן א׳ענעם פֿאַנאַטיק״, יונה טרובניק [איבז], אסתּר המלכּה, באַרדיטשעוו 1888.

אומערשטיק — אַדי. נעגאַ. וואָס איז ניט לכתּחילהדיק, ניט אין דער ערשטער ריי. בריע־גען אַ רעזשׂ פֿון אַן א׳ן מקור. ־יקייט.

אומערשטן — אַדוו. 1. אַרכ. צומערשטן, צום ערשטן מאָל. „ווען ער אום ערשטן לערנט די תּורה גרינג, אַן מיא״, סהמ, הקדמה, מלכים. 2. פּטמ. ראשית־כל, פֿריִער פֿון אַלץ. א׳ מוז איך זאָגן...

אומערשעפּט — אַדי. דטשמ. נר. וואָס שעפּט זיך ניט אויס; וואָס לאָזט זיך ניט אויסשעפּן. אומאויסשעפּלעך. „ווינטשט...א׳ע ענערגיע אין איר וויטערדיקער אַרבעט״, ט׳אַז׳, שריפֿטן, וואַרשע 1929.

אומערשראָקן — אַדי. דטשמ. נר. ← אומ־דערשראָקן. „האָט צום [מלך] געזאָגט גאָנץ א׳...״, ר׳ איטשה האָמבורגער, ספּורי קורות ישׂראל, קראָקע 1895. ־חיות — „ווען דאָן די שרעק א׳ געבוירן״ [שנ, וועגן יודישע שרייבער II].

אומפֿאַגינירט — אַדי. וואָס האָט ניט קיין אָנווײַז אויף דעם סדר פֿון די זײַטן. „אַכט א׳ע זײַטן״, נפֿ, יובל, XIII, 1־2. ־קייט.

אומפֿאַדע(וע)ן — אוטו. ־דע(וע) אום, ~געפֿאַדע(וע)ט. אויך: ~פֿאָדענען, לד. 1. אַ לענגערע צײַט אַרומגיין אַרום עמעצן און אים באַזענען. א׳ אַרום דעם גביר, דעם גבאי. 2. סתּם אַרומגיין מיט שטילע, פֿאַמעלעכע טריט. א׳ אין אַלע ווינקעלער.

אומפֿאָזיצע — די, ־ס. שלעכטע, ניט־גערא־טענע, אומגינציקע פֿאָזיצע. בעסער פֿאַרלאָזן די א׳.

אומפֿאָזירט — אַדי. וואָס איז ניט אין אַ ספּעציעל אײַנגעשטעלטער פֿאָזע. פֿאָטאָגראַפֿירן א׳. א׳ע פֿאָטאָגראַפֿיע.

אומפֿאַטעטיש — אַדי. וואָס איז אָן אַ שטאַרק געפֿיל (פֿון רחמנות, טרויעריקייט); וואָס ווירקט ניט אויף געפֿילן, רופֿט ניט אַרויס קיין מיטגע־פֿיל. א׳ע רייד. ־קייט.

אומפֿאַנטירט — אַדי. וואָס האָט ניט בא־קומען קיין פֿאַטענט. א׳ער אויסגעפֿונען. א׳ער מיטל.

אומפֿאַראָניזירט — אַדי. ניט־אונטערגע־שטיצט. א׳ פֿון פֿאַראיין, פֿון דעם גרויסן נדבֿן.

אומפֿאַראַטיש — אַדי. ניט־איבערגעגעבן צום פֿאַטערלאַנד; וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון אַ פֿאַטריאָט. א׳ע רייד. א׳ער אינטעל. „אַדער ערגעץ אַ הייליקייט־שענדער דריקט זיך אויס א׳ וועגן דעם ׳פֿלעג׳״, וויגטש VII, נ״י 1927. „פֿאַר אַזא א׳ער מאַכינאַציע קאָן מען אים אויס־שליסן פֿון דער זשאַנדאַרמעריע״, פּ. רודא׳, טמז, 1961 XII 3. ־קייט.

אומפֿאַראַנטוויטש — אַדי. ניט־פֿאַסיק; ניט־באַ־רעכטיקט. א׳ע ווערטער. „מע דאַרף זיכן אַ מבֿין אויף זיך אַליין. וויסן וואָס עס פֿאַסט און וואָס עס איז א״, פֿאָר, 1961 IX 5. 2. ניט־פֿעאיק. „מע האָט אים געהאַלטן פֿאַר א׳ צו פֿאַרגעמען אַזאַ וויכטיקן אַמט״, יג. 3. אומגייטיק; וואָס טויג זיך מערניט (פֿאַר דער צײַט, פֿאַר דער סביבֿה). „הינט איז די צײַט אויסצושנײַדן א׳ע גראַמאַטישע פֿאָרמעס״, אאר, יושפ XXII, 3. 4. וואָס שטימט ניט איינס מיט דעם אַנדערן. א׳ פֿאַרל. א׳ער פֿאַרגלײַך. 5. אומפּראַקטיש; אומבאַקוועם. „א׳ע גומי־הייזלעך״, פֿגעז, פֿאַריז 1949, № 5. 6. אומדיסציפֿלינירט, אוממאַניר־לעך. א׳ע אויפֿפֿירונג. 7. אומגעוואונטשן. „די א׳ע ראָלע פֿון אַ טוריסט״, ימ. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַסיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצבֿ אַדער פֿרט־סאַל פֿון זײַן אומפֿאַסיק. „שטעקט דערין ניט נאָר אַן אומגעריכטקייט, אַן איבערגעטריבנקייט, נאָר מסתּמא אויך א״, מוז, יופֿא, 1939, 2.

אומפֿאַסלעך I — אַדי. ← אומפֿאַס. א׳ע קינ־דערלעך.

אומפֿאַסלעך II — אַדי. וואָס פֿאַסט זיך ניט. א׳ע רייד. ־קייט — „די א׳ ווייטער צו קלײַבן״, אמד, אַלטע ליבע ראָסטעט ניט, ווילנע 1876.

אומפֿאָעטיש — אַדי. ניט־ענוג פֿאָעטיש; וואָס האָט אַ קליינעם פֿאָעטישן ווערט. א׳ע גרא־מען. „אַזא...א׳ פֿאָלק וויִ די רוימער״, ר. ראָסקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949. ־קייט.

אומפֿאָפולאַריזירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט געמאַכט פֿאָפולער. א׳ער נייער היילמיטל. ־קייט.

אומפֿאַטריאַרכאַליש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן שטייגער פֿון פֿאַטריאַרכן. א׳ אויסזען. א׳ באַגעמען זיך. ־קייט.

אומפֿאַטשקען — טרוו. ־קע אום, ~געפֿאַטש־קעט. 1. אַ לענגערע צײַט פֿאַטשקען, שמירן, שמוציק מאַכן. א׳ די קליידער אין בלאָטע. 2. במקום־וועריב פֿאַר כסדר שלעכט שרײַבן אַדער מאָלן. א׳ וויִלדע ראָמאַנען, מאָדערניסטישע מאָלערײַקעס. מיט זיך — אוטו. אַ לענגערע צײַט טאָן עפּעס פֿאַוואָלײַ, אָן חשק, ניט־ערנסט. א׳ זיך אַ גאַנצן טאָג בײַם אויפֿרומען איין שטוב. ־ענישׂ.

אומפֿאַיאַצוועון — אוטו. ־צעוט אום, ~(גע)פֿאַיאַצוועט. אַ לענגערע צײַט זיך אויפֿ־פֿירן (מאַכן שטיק) ווי אַ פֿאַיאַץ, לץ, קלאָון. „זײַער אַ בילליקער קאָמיקער וואָס קען נאָר א׳, אָבער ניט שאָפֿן אַ געשטאַלט״, רייד.

אומפֿאָלאַריזירט — אַדי. וואָס איז ניט געבראַכט צו אַ מצבֿ פֿון פֿאָלאַריזירונג. א׳ ליכט.

אומפֿאָלאַריזירלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט פֿאָלאַריזירן.

אומפֿאָליטיש — אַדי. 1. וואָס האָט ניט קיין שײַכות צו פֿאָליטיק. „איך געהער נישט צו די א׳־נייטראַלע״, א. שרײַער, היימיש, אָקט׳ 1961. 2. וואָס איז אָן פֿאַרשטעלטע כוונות. ריידן א׳, אָן דריידלען. 3. אומדיפֿלאָמאַטיש; וואָס איז ניט מיגלעך צו דערגרייכן. איבערגעטריבענע, א׳ע פֿאָדערונגען. ־קייט.

אומפֿאָלירט — אַדי. ניט־פֿאָלירט. א׳ע די־מענטן. האָבן א׳ע נעגל, גאָרניט מעשׂה דאָמע. א׳ע מאַנירן. „בײַ דעם אַמעריקאַנער עולם איז אַ פֿאָלירטער קויל וויכטיקער ווי אַן א׳ער די־מענט״, וויגטש VII, נ״י 1927. ־קייט.

אומפֿאָלירלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט פֿאָלירן. א׳ע ברעטער. ־קייט.

אומפֿאָלירן — טרוו. ־לירט אום, ~(גע)פֿאָלירט. 1. אַ לענגערע צײַט מאַכן גלאַט און שײַניק. א׳ די צירונג. 2. איבערפֿאָלירן. א׳ די קרעלן מיט קרײַד.

אומפֿאָלעמיזירן — אוטו. ־זירט אום, ~פֿאָלע־מיזירט. כסדר, אַ לענגערע צײַט פֿירן פֿאָלעמיק. א׳ וועגן (אַרום) יעדן פֿונקט פֿון דער פֿאַרטיי־פֿראַגאַם.

אומפֿאָלעמיש — אַדי. וואָס איז ניט פֿון אַ פֿאָלעמישן כאַראַקטער. א׳ע אַרטיקלען, רעדעס. „אונטערשושטרײַכן די ריין־אָביעקטיוו, א׳ע כוונה פֿון די נאָטיצן״, צייט, יופֿא, 1938, 1. ־קייט.

אומפֿאָמפּע'ז — אַדי. וואָס איז אָן פֿאָמפּע; אָן (כלומרשט)־גראַנדיזען פֿאַראַנ. אָן א׳ע, הגם אײַנדרוקספֿולע מאַסן־דעמאָנסטראַציע. ־קייט.

אומפֿאַנעוועון — אוטו. ־נעוועט אום, ~געפֿאַ־נעוועט. אַ לענגערע צײַט אויפֿפֿירן זיך ווי אַ הערשער. א׳ איבער די נויטבאַדערפֿטיקע ווי אַ פֿריִער איבער זײַנע כלאָפֿעס.

אומפֿאַנצערן — טרוו. ־ער אום, ~געפֿאַנצערט. 1. אַרומפֿאַנצערן, באַדעקן מיט פֿאַנצערן פֿון אַלע זײַטן. א׳ אַ לאַסטאָוויטש וואָס פֿירט גאָלד. אויך מיט זיך, רעפֿל. א׳ זיך ווי די אַמאָליקע ריטערס. 2. פֿאַרשטאַרקן פֿון אַלע זײַטן. א׳ די שטאָט מיט שווער־באַוואָפֿנטע מיליטער־אָפּטיי־לונגען.

אומפּאַס — אַדי. פֿרידנטש, unpass > [געניצט נאָר פֿרעדיקאַטיוו, נאָר אין דער קורצער פֿאָרעם]. פּפּ: ~פֿאַסלען. אַ ביסל ניט־געזונט. זק, ׳דער יידישער דיאַלעקט אין קורלאַנד׳ [פּש I, 170]. „ביינאַכט האָט מען זיך אָנגעהויבן צו שפּירן דאָס מען איז אַ ביסל א׳, דען מע האָט זיך נעכטן איבערגעשטאָפּט״, אמד, דער אונגע־בעטענער גאָסט, ווילנע 1871. „איך וויס ניט וואָס עס איז מיר. איך בין עפּעס א״. ־לעך־קייט — „די א׳ וואָס ער האָט געהאַט נעכטן״, אמד, די גיסטער געשיכטען, ווילנע 1871.

אומפּאָסטן — דער, ־ס. 1. שלעכטער פּאָסטן, באַפֿאַלן דעם א׳. 2. (בוכהאַלטעריע) מיט אַ טעות פֿאַרשריבענער פּאָסטן אין אַ בוך. געפֿינען דעם א׳.

אומפּאָסטעריזירט — אַדי. אומגערייניקט. אומסטעריליזירט (פֿון באַקטעריעס) [לויט דער סיסטעם פֿון לואי פּאָסטער]. א׳ע מילך.

אומפּאָסי'וו — אַדי. ניט־פּאַסיוו (אָבער ניט פֿולקום אַקטיוו). „אַ פֿאַראינטערעסירטע, בכן אַן א׳ע באַציאונג, אָבער דאָך מיטן אַרויסווײַ־פֿון וויניק ענערגיע. ־קייט.

אומפּאָסיק — אַדי. 1. ניט־פּאַסיק; ניט־באַ־רעכטיקט. א׳ע ווערטער. „מע דאַרף זיכן אַ מבֿין אויף זיך אַליין. וויסן וואָס עס פּאַסט און וואָס עס איז א״, פֿאָר, 1961 IX 5. 2. ניט־פֿעאיק. „מע האָט אים געהאַלטן פֿאַר א׳ צו פֿאַרגעמען אַזאַ וויכטיקן אַמט״, יג. 3. אומגייטיק; וואָס טויג זיך מערניט (פֿאַר דער צײַט, פֿאַר דער סביבֿה). „הינט איז די צײַט אויסצושנײַדן א׳ע גראַמאַטישע פֿאָרמעס״, אאר, יושפ XXII, 3. 4. וואָס שטימט ניט איינס מיט דעם אַנדערן. א׳ פֿאַרל. א׳ער פֿאַרגלײַך. 5. אומפּראַקטיש; אומבאַקוועם. „א׳ע גומי־הייזלעך״, פֿגעז, פֿאַריז 1949, № 5. 6. אומדיסציפֿלינירט, אוממאַניר־לעך. א׳ע אויפֿפֿירונג. 7. אומגעוואונטשן. „די א׳ע ראָלע פֿון אַ טוריסט״, ימ. ־ערהייט — אַדוו.

אומפּאַסיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצבֿ אַדער פֿרט־סאַל פֿון זײַן אומפּאַסיק. „שטעקט דערין ניט נאָר אַן אומגעריכטקייט, אַן איבערגעטריבנקייט, נאָר מסתּמא אויך א״, מוז, יופֿא, 1939, 2.

אומפּאַסלעך I — אַדי. ← אומפּאַס. א׳ע קינ־דערלעך.

אומפּאַסלעך II — אַדי. וואָס פּאַסט זיך ניט. א׳ע רייד. ־קייט — „די א׳ ווייטער צו קלײַבן״, אמד, אַלטע ליבע ראָסטעט ניט, ווילנע 1876.

אומפּאָעטיש — אַדי. ניט־ענוג פּאָעטיש; וואָס האָט אַ קליינעם פּאָעטישן ווערט. א׳ע גרא־מען. „אַזא...א׳ פֿאָלק וויִ די רוימער״, ר. ראָסקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949. ־קייט.

אומפּאָפולאַריזירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט געמאַכט פּאָפולער. א׳ער נייער היילמיטל. ־קייט.

או׳מפֿאָפולע׳ר — אַדי. ניט־באַקאַנט אָדער ניט־באַליבט צווישן בריינט עולם. א׳ע אידייען, וועלך, פֿערזענלעכקייטן. „פֿאָפולערע אָדער א׳ע דראַמאַטישע מאַטיוון", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער II. ־קייט — „דאָס האָט געבראַכט צו דער איצטיקער אָנמעכטיקייט, א׳...פֿון דער אויטאָנאָמיע", ימ, נעט, 1922.

אומפֿאָפולערלעך — אַדי. 1. אָ ביסל ניט פֿאָפולער. דערווײל א׳ע שפּיזין. 2. וואָס מע קען ניט מאַכן פֿאָפולער. א׳ע פֿילאָסאָפֿישע שיטה.

אומפֿאַציפֿיסטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן כאַראַקטער (לויט פּריניציפּן) פֿון אָ פֿאַציפֿיסט. א׳ע סטראַשונקעס.

אומפֿאַקען — ← אומפֿאַטשקען.

אומפֿאַקונג — די, ־ען. 1. פּראַצעס פֿון אומפֿאַקן. די א׳ געדויערט צו לאַנג. 2. מאַטעריאַל וואָס מע ניצט בײַם אומפֿאַקן. אַן א׳ פֿון שטרוי און פּאַפּיר.

אומפֿאַקירט — אַדי. ניט־אײַנגעפֿאַקט. א׳ גלאָזווארג.

אומפֿאַקן — טרוו. פֿאַק אום, ~געפֿאַקט. אויך: ~פֿאַקעווען. דרייזן וווב. איבערפֿאַקן. א׳ זאַכן פֿון קאָסטן אין וואַליזע. א׳ די גלעזער, זיי זאָלן ניט צעברעכן וועדן. ־ענישׂ.

אומפֿאָר — די, ־ן. 1. יעדע צאָל וואָס טיילט זיך ניט אויף צוויי. 2. וועג עס בלײַבט אַליין בײַם אײַנטיילן אין פֿאָרן. דער & די. „אַלע האָבן געטאָנצט, און איך, דער א׳, בין געבליבן אַליין", רייז. 3. וואָס עס בלײַבט איבער בײַם צעטיילן אויף צוויי גלײַכע חלקים אָדער אויף גרופּעס צו צוויי. אַ הענטשקע (אַ זאָק, אַ שוך אע) אָן א׳.

או׳מפֿאַראָדאָקסא׳ל — אַדי. אויך מיט ־יש. וואָס האָט ניט אין זיך קיין פֿאַראַדאָקס(ן); וואָס איז אָן אַ סתּירה צו דעם וואָס איז אָנגענומען. זײַן אייניציקער א׳ער עסיי. ־קייט.

אומפֿאַראַדירן — אוטו. ־דיר אום, ~(גע)פֿאַראַדירט. 1. אַ לענגערע צײַט פֿאַראַדירן, זיך אַרויסשטעלן. א׳ אין נײַע קליידער. א׳ מיט אָן אויפֿטו, דערגרייכונג. 2. דזוו אומפֿאַראַדעוועט.

אומפֿאַראַדעוועט — אוטו. ־דעוועט אום, ~(גע)פֿאַראַדעוועט. אַ לענגערע צײַט מאַרשירן, גיין אין פֿאַראַדן (בײַטעם פֿון ביטול). א׳ איבער די גאַסן מיט אָן אָרקעסטער פֿאָרויס.

אומפֿאַראַזיטיש — אַדי. וואָס לעבט ניט אויפֿן חשבון פֿון אָן אַנדער מענטשן (אָן אַנדער ארגאַניזם). א׳ע אַרבעט. א׳ע פֿאַרמיטלערייַ.

אומפֿאַראַליזירט — אַדי. וואָס האָט די מעג־לעכקייט צו באַוועגן (זיך). באַוועגן מיט דער א׳ער רעכטער האַנט. א׳ע ענערגיע. א׳ער לעבנס־באַגער. ־קייט.

או׳מפֿאַראַלע׳ל — אַדי. ניט־פֿאַראַלעל. א׳ע ליניעס, פֿלאַכן. א׳ע טעקסטן. ־קייט.

אומפֿאַראַנדקעווען — אוטו. ־קעווע אום, ~געפֿאַראַנדקעווען. אַ לענגערע צײַט מאַכן אַ פֿאַראַנדעק, כלומרשט אָן אַרדענונג (מיט ביטול). א׳ אין שטעטל ווי אָן אַמאָליקער פֿרנק.

אומפֿאַראַפֿראַזירט — אַדי. ניט־אויסגע־דריקט אויף אָן אַנדער (אַ בעסערן אָדער גרינ־גערן) אופֿן. א׳ע דעפֿיניציע, רעזאָלוציע.

אומפֿאַראַפֿראַזירלעך — אַדי. נעגל. וואָס מע קען ניט פֿאַראַפֿראַזירן. א׳ע סאָרמולירונג. ־קייט.

אומפֿאַרטיזאַניש — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער נאַטור (כאַראַקטער) פֿון אַ פֿאַרטיזאַן. א׳ע זאַרג נאָר וועגן זיך. ־קייט.

אומפֿאַרטיאיש — אַדי. אָפּט סוב. 1. וואָס איז ניט געבונדן מיט אַ פֿאַרטיי. א׳ער בירגער. ווי וועלן שטימען די א׳ע? 2. וואָס האָלט ניט מיט קיין שום צד; נייטראַל; אָביעקטיוו, יושר־דיק. א׳ע ענערגעטיקייט, מיינונג, בוררים. „דוא האָשט אלײַ רעכט אוני קענשט אַך וואול רעכט האבן אונ׳ קריגן, וועז איר אונפארטייאשי דיינים העט אונ׳ און פארטייאשן אורט משפטיט", גה, 118. „איך מיין אַז איך האָב דאָ ערלעך געזאָגט מײַן מיינונג א׳", אוריה קאָהען, קמ, 1864, № 42. „די קריטיקן...אין זיי איז געוועז צו פֿיל גאַל, מע זאָל זיי קענען באַטראַכטן אַלס א׳ און ענערעטט", א. האַרקאַווי [מר ו, נ״י 1908]. ־קייט — „די אומעדיטאָריעלע א׳ פֿון טעלע־ווייזיע נעס־באַריכטער איז אַן אײַנערעדנײַש", יג, טמז, 1964 VI 5.

אומפֿאַרטיילעך — אַדי. פֿטם. דזוו אומפֿאַר־טיילש. „אונדזער צײַטונג וועט זײַן אַן א׳ע".

אומפֿאַריק — אַדי. וואָס איז ניט פֿון (צו) דער פֿאָר. א׳ע גלײַכונגען (מאַט). „פֿעדעראַדיק צוזאַ־מענגעזעצטע בלעטער צעטיילן זיך אויף א׳ געפֿעדעראַטע (וויסע אַקאַציע) און פֿאַריק געפֿע־דעראַטע (געלע אַקאַציע)", א. גאָלאָמב איבז, ג, באָטש, געוויקסן II.

אומפֿאַרלאָמענטא׳ר — אַדי. אויך מיט דער ענדונג ־יש. וואָס איז ניט וויי עס פֿירט זיך אין אַ פֿאַרלאָמענט. א׳ער פֿאַרשלאָג. א׳ע פֿירונג פֿון דער זיצונג. ־(יש)קייט.

אומפֿאָרסקען — אוטו. ־קע אום, ~געפֿאָר־סקעט. אַ לענגערע צײַט (אַדער פֿון צײַט צו צײַט) פֿאָרסקען, פֿאָרשקען, סמאָרען (וי אַ פֿערד). פֿרעסן האָבער און א׳. ־ענישׂ.

אומפֿאָרען זיך — אוטו. ־רע זיך אום, זיך ~געפֿאָרעט. פֿאָרען זיך אַ לענגערע צײַט. א׳ זיך אין קיך און ניט האָבן קיין פֿרײַע מינוט. ־עכ׳ן. ־ענישׂ.

אומפֿאַרצעלירט — אַדי. וואָס איז ניט אײַנ־געטיילט אין קלענערע טיילן ערד (בײַ אַן אַגראָר־רעפֿאָרעם). דער א׳ער הויף.

אומפֿאָרקען זיך — אוטו. ־קע זיך אום, זיך ~געפֿאָרקעט. אַ לענגערע צײַט טאָן ניט ווײַס־דיק ווי אַדער אַן חשק. טאָן עפּעס זייער פֿאַמע־לעך. א׳ זיך בײַ אַ זייגער און ניט קענען אים פֿאַרריכטן. ־ענישׂ.

אומפֿאַרשוינלעך — אַדי. נעגל. אומפֿער־זענלעך. יאי.

אומפֿאַשען — טרוו. ־שע אום, ~געפֿאַשעט. אַ לענגערע צײַט פֿאַשען, האַדעווען. א׳ בהמות. *כ׳האָב מיט דיר קיין חזירים ניט (אום)געפֿאַ־שעט = כ׳בין פֿון אַ העכערער מדרגה ווי דו. מיט זיך — אוטו, אַ לענגערע צײַט זיך פֿאַ־שען. א׳ זיך אויפֿן פֿעלד בײַזן ערשטן שניי.

אומפֿגימהדיק — [...פֿעגי׳מע...] אַדי. וואָס איז אָן אַ דעפֿעקט, פֿול, פֿולקום. „זײַן א׳ער גלויבן", י. יאַנאָסאָוויטש, מיט יידישע שרײַבער אין רוסלאַנד. ־יקייט.

אומפֿובליקירט — אַדי. אומפֿאַרפֿענטלעכט, געבליבן ניט־אָפּגעדרוקט, ניט באַקאַנט געמאַכט. א׳ער כתב־יד. א׳ע ברויה. א׳ער באַשלוס.

אומפֿובליקירלעך — אַדי. נעגל. וואָס מע דאַרף (קען) ניט פֿובליקירן. א׳ע גראָבע רייד. אָן א׳ער מאָנוסקריפּט פֿון אַ גראַפֿאָמאַן. ־קייט.

אומפֿודערן — טרוו. ־דער אום, ~געפֿודערט. אָפּט מיט זיך. 1. אַ לענגערע צײַט (פֿון אַלע זײַטן) אַרויפֿגעבן פֿודער. שטיין פֿאַרן שפּיגל שעהען־לאַנג און א׳ ס׳גאַנצע פּנים. א׳ מיט זײַ־פֿודער פֿאַרן וואַשן. 2. איבערפֿודערן, פֿודערן פֿונדאָסנײַ. א׳ דאָס עופֿעלע נאָכן אויסבאָדן.

אומפֿוטען זיך — ← אומפֿלאָנטערן זיך.

אומפֿויזען — אוטו. ־זע אום, ~געפֿויזעט. 1. אַרומקריכן. „דאָס קינד קען נאָך ניט גיין, אָבער עס פֿויזעט שוין אום", רייד. „מיר וועלן נאָך לאַנג א׳ אין די פֿלאַכע וואַסערן פֿון דער צײַט־ליטעראַטור", שג, לעזער, דיכטער, קריטי־קער I. 2. זיך דערגידערן פֿאַר עמעצן, א׳ פֿאַר דעם האַר. „א׳ וועט איר אין שטויב פֿאַרן יידן און בויען אים טעמפּלען, און בעטן", אַל III, ׳עליאַ קאַפּיטאָלינא׳. ־ענישׂ.

אומפֿויקן — פֿויק אום, ~געפֿויקט. טרוו — אַ לענגערע צײַט (אויס)פֿויקן. א׳ דעם זעלביקן מאַרש. אוטו — אַ לענגערע צײַט פֿאַרשפּריי־טן קלאַנגען. א׳ אין אַלע פֿויקן וועגן דעם סקאַנדאַל. ־עכ׳ן. ־ענישׂ.

אומפֿונקטירט — אַדי. אויך: ~פֿונקטו־אירט. וואָס איז אָן אָפּשטעלצייכנס, אָן נקו־דות, אָן דיאַקריטישע צייכנס. א׳ער טעקסט. ־קייט — די א׳ וואָס מאַכט שווער דאָס פֿאַר־שטיין.

אומפֿופֿטעוועט — אוטו. ־טעוע אום, ~גע־פֿופֿטעוועט. אַ לענגערע צײַט פֿאַרבלײַבן פֿופֿט, ליידיק. „עס פֿופֿטעוועט אום די שטיבער מיט די פֿאַרהאַקטע לאָדנס".

אומפֿופֿטעפֿאַסעוועט — אוטו. ־סעוע אום, ~(גע)פֿופֿטעפֿאַסעוועט. כסדר, אַ לענגערע צײַט אַרומגיין פֿופֿט־און־פֿאַס, ליידיק (צי מע וויל ניט אַרבעטן, צי מע האָט ניט קיין אַרבעט). א׳ איבער גאַסן. א׳ ווי אַ לאָבוס.

אומפֿוקען — אוטו. ־קע אום, ~געפֿוקעט. 1. אַ לענגערע צײַט מאַכן פֿור־פֿו. 2. (בײַם וועגדן זיך צו אַ קינד) אַרויסגעבן בויכוויגע. „מײַן ינגעלע פֿוקעט אום, מײַן ינגעלע דאַרף זיך זעצן אויפֿן טעפּעלע", רייד.

אומפֿורימדיק — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך (כאַראַקטער) פֿון אַ פֿורימען. א׳ע אויס־ברענגערייַ. ־קייט.

אומפֿורימדיק — אַדי. 1. [אַקצענט אויפֿן ערשטן טראָף] וואָס איז ניט פֿאַסיק פֿאַר פֿורים. א׳ע ערנסטקייט. 2. [אַקצענט אויפֿן צווייטן טראָף] וואָס איז אום פֿורים. א׳ער מאַסקעראַד.

אומפּוריסטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט די פּרינציפּן פֿון אַ פּוריסט. דאָס א׳ע ניצן דײַטשמעריזמען. דער א׳ער מאַדערניזם אין קונסט. ־קייט.

אומפּזורנותדיק — [...פּאַזאָרנ׳נעס...] אַדי. ניט־פֿאַרשוועדעריש. אַן אויסגערעכנטע, א׳ע פֿירונג פֿון דער בעלי־בתישקייט. ־יקייט.

אומפּיאַנעוועט — אוטו. ־נעוועט אום, ~גע־פּיאַנעוועט. סל. אומשיפֿורן, אומזויפֿן (מיט מער ביטול). א׳ טאָג און נאַכט.

אומפּיאַנעריש — אַדי. אויך: ־ניריש. וואָס איז ניט לויטן כאַראַקטער פֿון אַ פּיאָנער. א׳ע צורעקגעאַלטנקייט, קאָנסערוואַטיוויטעט. ־קייט.

אומפּיגמענטירט — אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך קיין קאָליר־איינסן. א׳ע וויסע פֿליגעלעך. ־קייט.

אומפּיניקן — טרוו. ־ניק אום, ~געפּיניקט. פּיניקן, מאַטערן אַ לעבעדיק צייט (אויף פֿאַר־שיידענע אופֿנים). א׳ עמעצן און ניט אָפּלאָזן אים אויף קיין רגע.

אומפּיניקלעך — אַדי. ניט־פּיניקלעך, אָנווייטיק־דיק. א׳ע אָפּעראַציע. „מע האָט אים זייער גרינג און אויף אַן א׳ן אופֿן — געהייסן גיין", יג, טמז, 1964 23 X. ־קייט.

אומפּיקלעך — טרוו. ־קל אום, ~געפּיקלט. דזוו אומפּויקן, טרוו (נאָר אויף אַ פּיקל). ־ענישׂ.

אומפּילדערן — אוטו. ־ער אום, ~געפּילדערט. כסדר, אַ לעבעדיק צייט פּילדערן, טומלען, א׳ אונטער די פֿענצטער און פֿאַרדולן דעם קאָפּ. ־נישׂ.

אומפּיל(נ)עוועך — טרוו. ־(נ)עוועט אום, ~גע־פּיל(נ)עוועט. אַ לעבעדיק צייט שטאַרק צוהיטן, אַכטונג געבן. א׳ אַ שווערע חולה, אַ ליב קינד.

אומפּילפּולדיק — ← אומפּלפּולדיק.

אומפּינטלען — ־טל אום, ~געפּינטלט. אוטו — אַ לעבעדיק צייט און גיך־גיך פֿאַרמאַכן און עפֿענען די אויגן. א׳ מיט די אויגן ווי אַ תּם. טרוו — אַ לעבעדיק צייט מאַכן פּינטעלעך; אַרום־פּינטלען. א׳ אַ פּאָפּיר, מאַכן עס עקודים נקודים וברודים. ־ענישׂ.

אומפּינקטלעך — אַדי. וואָס שטימט ניט בײַן סוף מיט דעם וואָס ס׳האָט באַאַרבעט זײַן. ניט־פּינקטלעך, ניט־אַקוראַט. קומען א׳ צו דער אַר־בעט. „נאָך מער ווי עס זײַנען פֿאַראַן פּינקטלעכע מאָס, זײַנען בנמצא א׳ע", ים, יושפ XVI, 3. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפּיעטע׳ט — די. מצ נב. דאָס וואָס איז אַן פֿאַרכטיקייט, אַן אַראָפּפֿאַל. אַרויסוויזן א׳, אַפֿילו ווען עס רעדט זיך וועגן הייליקייטן. ־יש.

אומפּיפּס(ע)ך — אוטו. פּיפּס(ע) אום, ~גע־פּיפּס(ע)ט. אַ לעבעדיק צייט אַרויסברעגנען שוואָכע, דינע קלאָגנען. א׳ ווי אַ פֿייגעלע, מיזעלע. ־ענישׂ.

אומפּיפקען — אקווזוו. ־קע אום, ~געפּיפקעט. כסדר, אַ לעבעדיק צייט רייכערן (ספּעצ אַ פּיפקע). א׳ אַ ליולקע־ציביק. ־ענישׂ.

אומפּיקאַ׳נט — אַדי. וואָס רייצט ניט דעם געשמאַק אָדער אַ באַגער (ספּעצ סעקסועלן). א׳ע שפּײַזן. א׳ע אַנעקדאָטן, געשיכטעס. ־קייט.

אומפּירכ(ק)ען — אוטו. ־כ(ק)ע אום, ~גע־פּירכ(ק)עט. אַ לעבעדיק צייט שווער הוסטן (מיט אַ פֿערד). א׳ בײַ אַ צוקילונג. א׳ ווי אַ לאָקאָ־מאָטיוו.

אומפּישטשען — אוטו. ־שטשע אום, ~גע־פּישטשעט. דזוו אומפּיפּס(ע)ן. א׳ ווי אַ קראַנק עופֿעלע. א׳ ווי אַ פֿייגעלע. ־ענישׂ.

אומפּישן — טרוו. פּיש אום, ~געפּישט. (אומ־איידל) אַרומפּישן. א׳ אַ פּלויט.

אומפּלאָגן — טרוו. פּלאָג אום, ~געפּלאָגט. אַ לעבעדיק צייט פּלאָגן, מאַטערן. א׳ עמעצן, אַרויסנעמען פֿון אים ס׳חיות. מיט זיך — אוטו. דורכלעבן פּלערליי מאַטערנישן (אין פֿאַרשיידענע ערטער). א׳ זיך פֿרײַער אין דער אַלטער היים און דערנאָך אין דעם גאָלדענעם לאַנד. ־ענישׂ.

אומפּלאַמאַנישׂ — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער שיטה פֿון פּלאַטאָ(ן). סענסועל, סעקסועל. א׳ע ליבע. ־קייט.

אומפּלאַמינירט — אַדי. ניט איבערגעצויגן מיט פּלאַטין. אַן א׳ שיסעלע פֿאַר זײַערס.

אומפּלאַמבירט — אַדי. וואָס איז געבליבן אַן אַ פּלאָמבע. א׳ער צאָן. א׳ע סחורה. ־ער־הייט — אַדוו.

אומפּלאָנטערן — אוטו. ־ער אום, ~גע־פּלאָנטערט. אַ לעבעדיק צייט (זיך) וואַקלען, טאָן מיט שוערעריקייט (ניט דערגרייכנדיק דעם ציל). א׳ מיט די פֿיס ווי אַ שיכור. א׳ מיט דער צונג. א׳ און אַנפּלאָנטערן און ניט קענען זיך אויס־פּלאָנטערן. מיט זיך — 1. אַרומדרייען זיך און שטערן. „די קינדער פּלאָנטערן זיך דאָ אום אונטער די פֿיס. נעם זיי צו", רייד. 2. זײַן אומגעוואונטן, איבעריק. א׳ זיך אַן אומגעבעג־טענער. ־נישׂ.

אומפּלאַנירט — אַדי. 1. פּאַר אומפּלאַנירן ←. 2. וואָס מע האָט פֿאַר דעם קיין פּלאַן ניט אויסגעאַרבעט (געמאַכט). ספּאָנטאַנע, א׳ע דע־מאָנסטראַציע, אַוואַנציע. א׳ער אָנגריף. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפּלאַנירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט פּלאַנירן. די א׳ע צוקונפֿט. ־קייט.

אומפּלאַנירן — טרוו. ־ניר אום, ~(גע)פּלאַ־נירט. 1. אַ לעבעדיק צייט פּלאַנירן און פֿאַרויס־זען פֿאַרשיידענע מעגלעכקייטן. גוט א׳ אַ גרויסן פּראָיעקט. 2. איבערפּלאַנירן. א׳ די גאַנצע אַרבעט.

אומפּלאַנמעסיק — אַדי. וואָס איז ניט לויט אַ פּלאַן. א׳ע אַרבעט. ־קייט.

אומפּלאַסטיש — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט מאָדעלירן, קלעפּן, איבערפֿורעמען (און דערבײַ ניט צעברעכן). א׳ע מאַטעריאַלן. 2. וואָס מאַכט ניט דעם אײַנדרוק אַז עס איז פּלאַסטיש. א׳ער טאַנץ. ־קייט.

אומפּלאַסטערן — טרוו. ־ער אום, ~גע־פּלאַסטערט. איבערפּלאַסטערן אָדער פּלאַסטערן פֿון אַלע זײַטן. א׳ די וועגן.

אומפּלאַפּלען — אוטו & טרוו. ־פּל אום, ~גע־פּלאַפּלט. אַ לעבעדיק צייט פּלאַפּלען, רעדן פּוסטע רייד. א׳ (וועגן) אַלץ וואָס עס קומט אויף דער צונג. ־ענישׂ.

אומפּלאַצירן — טרוו. ־ציר אום, ~(גע)פּלאַ־צירט. איבערוועגן אָדער בכלל געפֿינען אַן אַנ־דער אָרט (צו זײַן, וואוינען). א׳ די קלענערע קינדער, זיי זאָלן זיצן אין די ערשטע רייען. א׳ זעלנער, פּליטים.

אומפּלויידערן — טרוו. ־ער אום, ~געפּלוי־דערט. דזוו אומפּלאַפּלען (אָבער מיט ביטול). ־נישׂ.

אומפּליאַטקעוועך — אוטו. ־קעוועט אום, ~געפּליאַטקעוועט. אַ לעבעדיק צייט פֿירן (מאַכן) פּליאַטקעס. א׳ אויף עמעצן מיט גיפֿטיקע רכילותלעך.

אומפּלידנע — אַדי. אוקר. וואָס פּלידעט ניט, האָט ניט קיין קינדער (ווערן בעלי־חיים). אַן א׳קו. אומאיידל וועגן מענטשן: אַן א׳ יידענע מיט הערעלעך אויף דער גאַמבע.

אומפּליוכען — אוטו & טרוו. ־כע אום, ~גע־פּליוכט. אַ לעבעדיק צייט פּליובן; שטאַרק גיסן אַרום און אַרום. עס פּליוכט אום דאָ און מיזלן־וויבער אַרום. א׳ וואַסער, מאַכן אַ גאַנצן טעפּל. ־ענישׂ.

אומפּליוסקען, ~פּלישקען — ־קע אום, ~געפּליוסקעט, ~געפּלישקעט. אוטו — צע־מישן, צעבורען וואַסער מיט אַ פּליוסק. א׳ אין וואַנע, אין וואַסער. אויך מיט זיך. א׳ זיך אין טעפּל. טרוו — אומוואַשן, אומשוועמקען ניט־אַקוראַט, ניט־גוט. א׳ די וועש. מיט זיך — רעפֿל. זיך א׳ און בלײַבן מיט אַ שמוציקן האַלדז אָן מיט בלאָטע אין די אויערן. ־ענישׂ.

אומפּליעסקען — ־סקע אום, ~געפּליעסקעט. אוטו — כסדר פּאַטשן מיט די הענט. א׳ אָן שרײַען בראָוא. טרוו — אומגיסן מיט אַ פּליעסק. א׳ וואַסער פֿון עמער אין פֿעסל אַרײַן. ־ענישׂ.

אומפּל(י)ע(ש)טשען — אוטו. (ש)טשע אום, ~געפּל(י)ע(ש)טשעט. 1. אומפּליוסקען. א׳ אין (מיט) וואַסער. 2. אומפּליאַטקעוועך. א׳ מיט דער צונג. ־ענישׂ.

אומפּלפּולדיק — [...פּילפּל...] אַדי. וואָס האָט ניט קיין שאַרפֿן, חריפֿותדיקן אַנאַליז; ניט־קאָנ־איסטיש. א׳ לערנען אַ פּילאָסאָפֿישן טראַקטאַט.

אומפּניהדיק — [...פּנ׳ע...] אַדי. וואָס איז אַן אַ ספּעציעלער פֿערזענלעכער כוונה, אַן איכישער פֿאַראינטערעסירטקייט. „דער מחבר טראַקטירט שטרענג־ווײַסנשאַפֿטלעך, א׳, אָביעקטיוו", ברידער גאַרדין, דער יונגער א׳ד, חודשניק, ווילנע 1911, № 1. ־יקייט.

אומפּסולתדיק — [...פּסול׳לעס...] אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך אָפּפֿאַל, בראַק. „ניטאָ קיין א׳ער זאַמען" [= אויך: ניטאָ קיין אומבאַפֿלעק־טער נאָמען. ביידע זאַצן ווערן אויך אַרויסגע־זאָגט צוזאַמען], סוחריש שוו. ־יקייט.

אומפּסחדיק — [...פּיי־סעכ, פּייסאַכ...] אַדי. 1. [אַקצענט אויפֿן ערשטן טראַף] וואָס איז ניט פּאַסיק פֿאַר פּסח; וואָס איז ניט כשר לפּסח. א׳ע עסנס. א׳ געבראָטנס. 2. [אַקצענט אויפֿן צווייטן טראַף] וואָס איז אום פּסח. די יערלעכע א׳ע וואַלן אין פֿאַראַיין.

אומפּסיכאָלאָגיש — אַדי. וואָס איז ניט בהכפּל מיט דער לערע (די פֿראַקטישע אָנווענדונג) פֿון פּסיכאָלאָגיע; וואָס שטימט ניט מיט דער פֿאַרשטעלונג וועגן געפֿילן און כאַראַקטער פֿון אַ בעל־דּבֿר. א'ער אַרײַנמישן. אוממאָטיווירטע און א'ע האַנדלונגען פֿון דעם העלד (פֿון אַ ווערק). ־קייט.

אומפּעדאַגאָגיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט די פּרינציפּן, דער ליניע פֿון פּעדאַגאָגיק. א'ע שטראָפֿמיטלען. האַנדלען א'. „אָט די א'ע לערן־סיסטעם...פֿירט דערצו, אַז די קינדער וואָקסן אויס גראָבֿע־יונגען אָן עלעמענטאַרע ידיעות", צונ VI. ־קייט.

אומפּעדאַנטיש — אַדי. ניט־בענוג אָפּגעהיט בנוגע אַלע קלייַנע פּרטים, כּללים פֿון אויפֿפֿיר אא. „מע זאָגט אַז אַ לערער איז אַ פּעדאַנט, דאָס וואַרט פּעדאַנט האָט אָפֿילו באַטײַט: אַ לערער. אָבער אַ גוטער לערער איז א'", רייד. ־קייט.

אומפּעדלען — אוטו & טרוו. ־דל אום, ~גע־פּעדלט. אָמ. אַרומטראָגן איבער די הײַזער סחורה צו פֿאַרקויפֿן. א' (מיט) צירונג, (מיט) זאָקן אאַזוי.

אומפּעלהדיק — [...פּעאו׳לע...] אַדי. וואָס ווירקט ניט, האָט ניט קיין פּעולה. א'ע מיטלען. א' לערנען. ־יקייט — „די אָפּגעריסנקייט פֿון לעבן, די א'", בריידער גראָדין, אונדזערע חיבורים, וילנע 1912. ־יקייט.

אומפּעלצן — טרוו. פּעלץ אום, ~געפּעלצט. אַרומפּעלצן, אָנפּעלצן פֿון אַלע זײַטן. גוט א' דאָס קינד אין אַזאַ פֿראָסט. אָפּט מיט ז׳ך. ־ענישׁ.

אומפּענדזלען — טרוו. ־דזל אום, ~גע־פּענדזלט. 1. אַ לעגנגערע צײַט אַרבעטן, אומ־שמירן מיט אַ פּענדזל; אומפֿאַרבן (בײַטעם: ניט געגנוג גוט). א' די וועגן. 2. איבערפֿאַרבן. ־ענישׁ.

אומפּענטען — טרוו. ־טע אום, ~געפּענטעט. 1. אַרומפּענטען, אַרומבינדן. א' אַ פֿערד די פֿאָדערשטע פֿיס. א' אַן אָקס אויף אַלע פֿיר. 2. פּענטען נאָכאַמאָל (אויף אַן אַנדער אופֿן).

אומפּענסיאָנירט — אַדי. געבליבן אָן רעגי־לערער געלט־אונטערשטיצונג נאָכן צוריקציען זיך (אַדער אָפּזאָגן) פֿון לאַנגיאָריקער אַרבעט. די נויטן פֿון א'ן.

אומפּעסימיסטיש — אַדי. 1. ניט־פּעסימיס־טיש, וואָס איז אָן שוערן געמיט וועגן דעם וואָס געשעט אָדער וועט געשען. א'ער בליק. 2. ניט־אומעטיק, ניט־טרויעריק. זײַן א', כאָטש די לאָגע איז גאָרניט פֿויגלדיק. ־קייט.

אומפּעפלעך — אַדי. דזוו אומפּאָפּלעך →. → אומפּאָפּ. „אבר איך האָב מיך אום פּעפּליך גימאכט", מכירת יוסף, פּפּדמ 1713 [אוצ]. „איך מיינשטי צײַט בין ל״ע [= לא עליכם] און פּעפּליך גיווען", גה, 319. ־קייט — „מײַן גימאלין זליכה איבר איר א' קאן זיא ניט בייא וואהנן דיזי פֿרייד", מכירת יוסף, פּפּדמ 1713 [אוצ].

אומפּעריזאָניק — אַדי. נעאָ. וואָס בינדט זיך ניט מיט (אַדער איז ניט אָפּהענגיק פֿון) אַ פּער־זאָן (אין גראַם מיט דער ערשטער, צווייטער אָדער דריטער פּערזאָן פֿון אַ וועב). א'ע פֿאָר־מען פֿון וועב: אינפֿיניטיוו, פּאַרטיציפּ.

אומפּערזענלעך — אַדי. 1. וואָס האָט ניט די אייגנאַרטיקייט פֿון יחיד. „עס איז אַ סתּירה צו באַגריפֿן [דעם אַבסאָלוט] אַלס פּערזענלעך; און עס איז אַ סתּירה צו באַגריפֿן אַלס א'", מערי־סאָן איבז, ספענסער, ערשטע פּרינציפּן. „דאָס ערגסטע איז, וואָס אויך דער אופֿן שרײַבן...איז אַ גרויער און אַן א'ער", שנ, דערציילערס און ראָמאַניסטן II. 2. ניט־פּריוואָט. קומען צו עמעצן וועגן (מיט) אַן א'ן ענין. 3. ניט־סובֿיעקטיוו. „[ער] איז דורכויס א' — דאָס איז אַ גרויסע מעלה פֿאַר אַ קריטיקער", שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער II. „אַ סאַרט א'ע רואיקייט וועלכע גייט אַרײַבער די גרענעצן פֿון דער מענטשלעכער טבֿע", אַב׳ שולמאַן, צוק, דעצ׳ 1961. 4. וואָס איז ניט מיט אַן אָנטייל פֿון אַ פּערזאָן. „אַרום פֿופֿציק טויזנט קינדער [זײַנען] געבאָרן געוואָרן אין לאַנד דורך דער דאָזיקער א'ער באַפֿרוכפּערונג", פֿאָר, 1962 XII 2. א'ער ווערב — אין ייִדישער גראַמאַטיק, ווערב וועלכע נאָר אין דריטער פּערזאָן איינצאָל מיטן סובֿיעקט עס. למשל: עס רעגנט, עס שנייט, עס בליצט אא.

אומפּערזענלעכקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומפּערזענלעך. „אויסהיטן דאָס אינעווייניקסטע לעבן קעגן דעם אַרום פֿון בלינדער א'", ש. ביקל, טמז XII 1957 8. 2. נאָר מיט ד׳. יחיד וואָס האָט ניט אין זיך גענוג אייגנאַרטיקייט. ער איז אַ גרויע א'.

אומפּעריאָדיש — אַדי. וואָס איז ניט אין באַשטימטע צײַט־אָפּשניטן, נאָר פֿון צײַט צו צײַט. פּעריאָדישע און א'ע קראַנקייטן. פֿון צײַט צו צײַט, א'ע ליטעראַרישע העפֿטן, נ״י 1925. ־קייט.

אי׳מפּערמאַנענט — אַדי. 1. אומבאַשטענ־דיק, דערוויַליק. 2. פֿאַרגייאיק. א'ע רעזאָלוציע־אויסבראָכן. א'ער מאַגנעט. ־קייט.

אומפּערמאַנענ׳נץ — די, ־ן. אומבאַשטענדי־קייט, דערוויַליקייט, צײַטווילקייט.

אי׳מפּערסאָנאַ׳ל — דער, ־ן. נעאָל. שלעכטע, אומגעראָטענע גרופּע אָנגעשטעלטע (אין אַ ביוראָ, קאָנטאָר, אַמט אא). „וי באַפֿרײַט מען זיך פֿון דעם איצטיקן א'?", רייד.

אומפּערסאָנאַ׳ל, ־נע׳ל — אַדי. דזוו אום־פּערזענלעך. א'ע מאַיאָנטקעס פֿון דער קירך. פֿרימער אַ פּערסאָנאַלע, דערנאָך אַן א'ע אוניע.

אומפּער(ע)בענדעוועז — אוטו. ־דעוועט אום, ~גע(פּער(ע)בענדעוועט. אוקר. אַ לענ־גערע צײַט אַרויסוויזן גרויסע קאַפּריזן, אי־בערקלײַבן איבער יעדער מאָס. „דאָס ניט און יענס ניט, גאָרניט טויג נישט, פּערעבענדעוועט אום צום חלשן", רייד.

אומפּערפֿעקט — אַדי. אומפֿולשטענדיק, ניט־שלימותדיק. „אַן א'ע נאַטור", א. י. העשל, דווקא, 41-42. ־קייט — „פּערפֿעקטקייט און א' זענען דערײַבער, אין־דער־אמתן נאָר מאַדוסן פֿונעם דענקען", ש. ווינער, די עטיק, ישׂראל 1963.

אומפּערפֿעקטירט — אַדי. אומפֿאַרפֿולקומט; וואָס איז ניט דערפֿירט געוואָרן צו דער מדרגה פֿון זײַן פּערפֿעקט. א'ע עקספּערימענטן.

אומפּערפֿעקציע — די, ־ס. דזוו אימפּער־פֿעקציע ←.

אומפּראָבלעמאַטיש — אַדי. וואָס האָט ניט (ברענגט ניט מיט זיך) קיין פּראָבלעמ, שווערי־קייט, אומזיכערקייט, ספֿקדיקייט. א'ע, נאָרמאַלע תּלמידים. ־קייט.

אומפּראָגמאַטיש — אַדי. 1. אומפּראַקטיש, א'ער טוער. 2. וואָס איז ניט לויט דער שיטה פֿון פּראָגמאַטיזם. א'ע טעאָריע פֿון וויסן. „זוכן עוקר צו זײַן יעדע א'ע דויערניש פֿון געפֿיל און שכל", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור, נ״י 1958. ־קייט.

אומפּראָגרעסי׳וו — אַדי. 1. וואָס איז ניט לויט דער אידיי (שיטה) פֿון געזעלשאַפֿטלעכן פּראָגרעס. א'ע געדאַנקען, אײַנשטעלונג אא. א'ע דערציאונג. 2. וואָס די אַנטוויקלונג פֿון דעם האָט זיך אָפּגעשטעלט. א'ער פּאַראַליז. ־קייט.

אומפּראָגרעסירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט באַוועגט (געשטויסן) צו גיין פֿאָרויס, זיך צו אַנטוויקלען. פֿאַרשקלאַפֿטע און א'ע מאַסן.

אומפּראָגרעסירנדיק — אַדי. וואָס גייט ניט פֿאָרויס, אַנטוויקלט זיך ניט (אין דער ריכטונג פֿון בעסער). א'ע תּלמידים.

אומפּראָדוצירט — אַדי. ניט־געמאַכט, ניט־געשאַפֿן וויִ אַ פּראָדוקט פֿון אַרבעט. דער א'ער טייל פֿון דער באַשטעלונג.

אומפּראָדוצירנדיק — אַדי. וואָס פּראָדוצירט ניט.

אומפּראָדוקטי׳וו — אַדי. 1. וואָס שאַפֿט ניט, ברענגט ניט קיין ערויס (נימצע) פּראָדוקט. א'ע אַרבעט. א'ע פֿאַרמיטלערס. 2. ניט פֿאַר־נומען בײַ אַן אַרבעט וואָס איז נוצלעך פֿאַר דער געזעלשאַפֿט. א'ער קלאַס. „די גויים...האָבן... געטראַכט...אַז יידן זײַנען טויגעניכצן, ליידיק־גייערס, אַן א'ער עלעמענט", שנ, וועגן יודישע שרײַבער I.

3. וואָס פּראָדוצירט וויניק, שאַפֿט וויניק (רעלאַטיוו און קוואַנטיטאַטיוו). אַן א'ער שרײַ־בער. „פֿאַרוואָס איז ער געוואָרן אַזוי א' און אומשעפֿעריש, אַפֿילו אין זײַן קלייניער פּראָדוק־טיוויטעט", יג, תּוך. „לוינט׳ זיך ניט אַזעלכע א'ע הינער צו שפּײַזן", פֿאָר, 1964 XI 8.

4. אומפּעולהדיק, אומעפֿעקטיוו, וואָס איז אַן רעזולטאַט. א'ע באַמיאונגען. א'ער סופּ׳יק׳ס — סופּיקס וואָס ווערט ניט מער געניצט צו פֿאַרמירן נײַע אָפּשטאַם־וערטער [אײַנגעפֿירט פֿון יעספערסאָן], למשל: ־ל פֿון די ווערטער: שליסל (שטאָם — 'שליס'), טריפֿל (שטאָם — 'טריף'). ־ערהייט — אַדוו.

אומפּראָדוקטיווירט — אַדי. אויך: ־ווי־זירט. וואָס מע האָט ניט געמאַכט, עס זאָל זײַן פּראָדוקטיוו, ספּעצ בּ2. א'ער קלייניגענדלער.

אומפּראָדוקטיווקייט — די (דאָס), ־ן. אייג־שאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומפּרא־דוקטיוו. „[ער] באַמיט זיך אַז זײַן ביסל אָפּגע־שפּאַרטע א' זאָל זײַן פּראָדוקטיוו און בלײַבעוו־דיק", יג, תּוך.

אומפּראָדוקציע — די, ־ס. דאָס ניט־פּראָ־ דוצירן. שלעכטע פּראָדוקציע. „ער האָט אויך גרויסע פֿינאַנציעלע רעסורסן און קען אויס־ האַלטן אַ לאַנגע באַלאַגערונג פֿון א״, בצג, טמז, 1962 XII 14.

אומפּראָוואָצירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט גורם געווען דורך העצן, אויפֿרייצן; ניט אַרויס־ געפֿופֿן בכיוון. א׳ע געשלעגן, מחלוקתן. „א׳ע אַטאַקע אויף אַ צווייטער מלוכה״, בצג, טמז, 1963 IX 8. **־ערהויט** — אַדוו. זיך שלאָגן א׳. ־קייט.

אומפּראָוויזאָריש — אַדי. ניט־דערוויילעדיק. ניט־צייטווייליק. א׳ער מיטל צו העלפֿן עמעצן זיך שטעלן אויף די פֿיס. ־קייט.

אוֹ׳מפּראָווינציע׳ל — אַדי. וואָס איז ניט וויי אין דער פּראָווינץ; ניט־קליינשטעטלדיק. א׳ע מאַנירן. בריטיע א׳ע מעגלעכקייטן. ־קייט.

אומפּראָוואָן — טרוו. ־וע אום, ~געפּראָוועט. 1. אַ לענגערע צייט פּראָווען, טאָן, פֿירן. א׳ פֿוילע שטיק. 2. איבערמאַכן, איבערפּראָווען. א׳ דעם קאָליר.

אומפּראָזאַיש — אַדי. וואָס איז מער דער־ הויבן, מער דורכגענומען מיט געפֿיל, מיט שייַ־ קייט ווי אין דער געווייַנלעכער פּראָזע. א׳ער סטיל פֿון אַ וויסנשאַפֿטלעך ווערק. ־קייט.

אומפּראָטעזשירט — אַדי. ניט־געשטיצט, וואָס איז ניט אונטער עמעצנס פּראָטעקציע. קריגן אַרבעט א׳. א׳ע פֿאַרשונגן, אינדוסטריעלע אַנטוויקלונגן. ־קייט.

אומפּראָטעסטאַנטיש — אַדי. 1. וואָס איז ניט לויטן כאַראַקטער פֿון אַ פּראָטעסטירער. א׳ע נאַבאיקייט. 2. וואָס איז ניט לויט דער שיטה, (כאַראַקטער) פֿון קריסטלעכע פּראָטעסטאַנטן. א׳ע צערעמאָניע, דעקלאַראַציע. ־קייט.

אומפּראָטעסטירט — אַדי. וואָס איז געבליבן אַן אַ פּראָטעסט. א׳ער באַשלוס. *א׳ער וועקסל = וואָס מע האָט אים ניט אַרײַנגעגעבן אויפֿ־ צומאָנען דאָס געלט.

אומפּראָיעקטירט — אַדי. 1. פּאַר אומפּראָ־ יעקטירן. 2. וואָס מע האָט ניט פּראָיעקטירט. א׳ע אונטערנעמונג. ־קייט.

אומפּראָיעקטירן — טרוו. ־טיר אום, ~פּראָ־ יעקטירט. 1. אַ לענגערע צייט פּראָיעקטירן. אומפּלאַנירן. א׳ אַ לאַנדווירטשאַפֿטלעכן יישוב. 2. איבערפּראָיעקטירן, איבערפּלאַנירן. נעמען אין באַטראַכט די צו גרויסע הוצאות און פֿונ־ דאָסנײַ א׳.

אומפּראָלאַנגירט — אַדי. ניט־פֿאַרלענגערט. א׳ער וועקסל.

אומפּראָלעטאַריש — אַדי. 1. וואָס איז ניט אין די אינטערעסן פֿון פּראָלעטאַריאַט. א׳ע פּאָלי־ טיק. 2. וואָס איז ניט לויטן כאַראַקטער פֿון פּראָלעטאַריאַט. א׳ע קונסט, ראַפֿינירטקייט. 3. ניט־פּראָלעטאַריש. א׳ע עלעמענטן פֿון אַ באַפֿעלקערונג. ־קייט.

אומפּראָמינע׳נט — אַדי. אומחשוב, ניט־ בענוג אַרויסגעהויבן (דערהויבן). א׳ע קלענערע פּריצים. „מע טאָר ניט אַזוי א׳ אויפֿהענגען אַזאַ טעקסט בילד״, רייד. ־קייט.

אומפּראָפֿאַנאַנדירט — אַדי. ניט געמאַכט פּאָפּולער; ניט באַמיט זיך צו פֿאַרשפּרייטן דאָס פּאָזיטיוו (פֿון אַ פּראָדוקט, אידיי). א׳ע בראָשור. א׳ער איום.

אומפּראָפֿאָנירט — אַדי. ניט־פֿאַרגעלייגט. אַ גוט צוגעגרייטע, אָבער א׳ע רעזאָלוציע.

אומפּראָפֿאָרציאָנירט — אַדי. וואָס איז ניט אײַנגעשטעלט (אײַנגעטיילט) לויט אַ פּראָפּאָר־ ציע. א׳ע חלקים. א׳ער שוואַכער פֿונדאַמענט.

אוֹ׳מפּראָפּראָציאָנע׳ל — אַדי. ניט־פּראָפּאָר־ ציאָנעל. א׳ע ערד־פֿאַרטיילונג. א׳ע אבֿרים. ־קייט.

אומפּראָפּאָרציע — די, ־ס. 1. ניט־ריכטיקע פּראָפּאָרציע. למשל: $a:b = a^2:b^2$. 2. אומסי־ מעטריע. א׳ צווישן בייַדע זייַטן פֿון פּנים.

אומפּראָפּיט(ער)לעך — אַדי. וואָס קען ניט ברענגען קיין פּראָפֿיט. „טראָגט זיך א׳ע פּראָ־ פֿעסיע מיט ווערדע״, יג, איק, 1962 II 16. אויך: ~פּראָפֿיטיק — „מיט פֿאַרקאַכטקייט אין אַזאַ א׳ן ענין, וויי עס איז אַ בוך וועגן יידיש״, לע, טמז, 1964 XI 15.

אומפּראָפֿעסיש — אַדי. דטשמ. ניט־נבֿיאיש. א׳ע רייד.

אומפּראָפֿעסאָריש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך (כאַראַקטער) פֿון אַ פּראָפֿעסאָר. א׳ער וואולגאַרער אופֿן רעדן. ־קייט.

אוֹ׳מפּראָפֿעסיאָנע׳ל — אַדי. אויך: **־סיאָ־ נאַ׳ל**. 1. וואָס איז ניט פֿאַרבונדן מיט אַ שטענדיקער פּראָפֿעסיע, וויי מיט אַ פּרנסה־קושאַל. א׳ע ליבהאָבערס. א׳ער ספּאָרט. א׳ע הילף. 2. וואָס איז אַן ענוג קענטנישן אין דער פּראָ־ פֿעסיע. טאָן עפּעס א׳, מעשׂה פֿאַרטאָטש. 3. וואָס איז ניט לויטן כאַראַקטער פֿון פּראָ־ פֿעסיע, פֿון פּראָפֿעסיאָנאַלן. א׳ע באַציאונג, האַנדלונג. ־קייט.

אומפּראַצעוון — אוסו. ־צעוט אום, ~גע־ פּראַצעוועט. אַ לענגערע צייט פּראַצעווען, שווער אַרבעטן. א׳ בײַ טאָטשקע־אַרבעט פֿון קינד־ ווײַז אַן.

אומפּראַצעסירן זיך — אוסו, קזוו. ־סיר זיך אום, זיך ~פּראַצעסירט. אַ לענגערע צייט פֿירן פּראַצעסן, משפּטן זיך. יאָרן און יאָרן זיך א׳ אידער אַ ירושה.

אומפּראַקטיקירט — אַדי. וואָס פֿאַרמאָגט נאָך ניט קיין גענוגסקייט אין זייַן פֿאַך, פּראָפֿע־ סיע. אַן א׳ער כירורג, לערער אא. ־קייט.

אומפּראַקטיקירנדיק — אַדי. וואָס פֿאַרנעמט זיך ניט מיט זייַן פֿאַך, זייַן פּראָפֿעסיע. אַן א׳ער דאָקטער, אַדוואָקאַט אא.

אומפּראַקטיש — אַדי. היפּוך פֿון פּראַקטיש. דערעיקר: 1. וואָס איז אַן רעאַלער אויסגע־ פּרוווטקייט, אַן לעבנס־דערפֿאַרונג. א׳ע באַלע־ באָסטע. „זי איז זייער קלוג, נאָר א״, מ. רא־ גער, ראַמאַן פֿון דער קלייַנשטעטלדיקער רעאַצ־ יע, וואַרשע 1887. „די וועלט באַשטייט פֿון סאַמע א׳ע פּראַקטיקער, מכלומרשט רעאַליסטן״, צייט, טמז, 1961 IX 29. 2. ניט־לוינעוודיק; אומניציק. א׳ע נסיעה. „זיצנען אַוועלכע פּרווחן אָנערקענט געוואָרן פֿאַר א׳ע און אומטויגבאַרע״, סטו״ צ׳ [נש, ש׳פ 3(10)]. „די דאָזיקע פּראָצעדור ...איז פֿאַלש און א׳״, פֿגעז, פּאַריז 1948, № 2. ־קייט.

אומפּראַקלאַמירט — אַדי. ניט־געמאָלדן, ניט־פֿאַרעפֿנטלעכט אויף אַ פֿייַערלעכן אופֿן. „דאָס איז געווען אַן א׳ע מענדעלע־ווערק״, יג, תּוך. **־ערהויט** — אַדוו.

אומפּרובירן — טרוו. ־בירן אום, ~(גע)פּרו־ בירט. 1. אַ לענגערע צייט פּרובירן. א׳ עמעצנס געטרײַשאַפֿט. 2. פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן פּרובירן. א׳ דורכצופֿירן די אַרבעט מיט אַנדערע מעטאָדן.

אומפּרוון — טרוו. פּרווו אום, ~געפּרווט. דזוו אומפּרובירן. „...אוג דר מלך הט גוולט דש אום פּריבֿין...״, ש׳, מה/ב.

אומפּריבענדעוועז — ← אומפּער(ע)בענדע־ וועז.

אומפּריווילעגירט — אַדי. ניט־פּריווילעגירט. א׳ע בירגער. ־קייט.

אומפּריטשקעם — זוו. *Uk*: непричком. אוקר, מזרח־מיטן־גאַליציע. אָפּצוטיילן, אָפּצו־ שיידן; להבדיל — אָבער אַן וועדט־באַטייט [אין אוק: פּונקט וויַ, אַזוי וויַ, אַזוי צו זאָגן]. „מײַן קינד און א׳ דער יתום״. מכלומרשט אַ פּשוטע זאַך וואָס איז דוקא אַן אויסדרוק פֿון א׳.

אומפּרימיטי׳וו — אַדי. וואָס איז ניט־פּשוט; וואָס איז אַ רעזולטאַט פֿון אַ קולטור־אַנטוויק־ לונג. א׳ע שטריכן פֿון דער אַבאָריגענער בא־ פֿעלקערונג. ־קייט.

אוֹ׳מפּרינציפּיע׳ל — אַדי. וואָס איז אַן פּרינציפּ(ן). א׳ע פּאָליטיק, פּשרה. א׳ע האַנדלונג. ־קייט.

אומפּריצעוועז — אוסו. ־צעוועט אום, ~גע־ פּריצעוועט. כסדר זיך האַלטן (זיך אויפֿפֿירן) ווי אַ פּריץ. א׳ און אויפֿרײַסן אַלעמענס אויגן.

אומפּרעגלאַן — טרוו. ־גל אום, ~געפּרעגלט. 1. איבערפּרעגלאַן. א׳ די קאַרשן, זיי זאָלן ניט פֿאַרצוקערט ווערן. 2. כסדר, אַ לענגערע צייט פּרעגלאַן. א׳ אײַנגעמאַכטסן בײַ העט נאָך סופּות. ־עכץ. ־ענישן.

אומפּרעזענטירט — אַדי. ניט־פֿאַרגעשטעלט; ניט דערלאַנגט (פֿייַערלעך). די א׳ע מתּנה. א׳ער קאַנדידאַט. א׳ער לעצטער אַקט.

אומפּרעזערווירט — אַדי. ניט־אויפֿגעהיט (עס זאָל בלײַבן גאַנץ, זאָל טויגן צום עסן, צום ניצן). א׳ער פּראָווי־אַנט. א׳ע פֿרוכט. כמעט פֿאַר־ שניטענער א׳ער מין אין דער וועלט פֿון בעלי־ חיים. ־קייט.

אוֹ׳מפּרעטענציע׳ז — אַדי. באַשיידן; וואָס איז אַן אָנשטעל, וואָס איז אַן פֿאַדערונגען, מא־ נונגען. א׳ער מיטאַרבעטער. א׳ער פּראַיעקט. „דאָס פּשוטע א׳ע בעל־חיימל, נישט פֿיל אָנגע־ זען׳נער ווי דער ערדוואָרעם״, ש. בלום, בוים פֿון לעבן, נ״י 1931. „א׳ אין זיצנג באַגערן״, לע, טמז, 1961 XI 12. ־קייט — „דערוועקט אַפֿילו סימפּאַטיע די א׳...״, היימיש, אויב־סעפּט׳ 1961.

אומפּרע(מ)פלען — טרוו. ־(מ)פל אום, ~גע־ פרע(מ)פלט. 1. אַ לעגגערע צײַט רעדן גיך, אומקלאָר. כסדר א׳ זעלביקע עטלעכע בקשות. 2. אומפּלאַפלען, אומפּלוידערן. 3. פּויע וועגן שפּילן אויף אַן אינסטרומענט. א׳ אַ ניגון. ־ענגיש.

אומפּרעצי׳ז — אַדי. ניט־פּינקטלעך. א׳ער מעכאַניזם. אַן א׳ע אויסרעכענונג. ־קייט.

אומפּשטלדיק — [...פּשעטל...] אַדי. וואָס איז אַן פּשטל(ער). אויפּגעמען אַ דערקלערונג א׳. ־קייט.

אומפּשרהדיק — [...פּשאַ׳רע...] אַדי. וואָס איז אַן קאָמפּראָמיס. א׳ע, פּאַרשקשנט פּאָדערונגען. „א׳ע שנאה צום דעספּאָטישן רעזשים", מ. און ש. פּערדמאַן איבז שד, בריו וועגן אַלטן און נײַעם יידנטום. „אליהו, דער א׳ער דינער פון גאָט", ב. ראָפּשטיינסקי, פּרײַלאַנד, פּאַריז 1961, № 3. ־קייט — „איז עס לייווקן געלונגען אַז די געשטאַלט [מהר״ם פון ראָטענבורג] פון רעליגיעזער און נאַציאָנאַלער א׳ ארויסצוהייבן אַזוי שטאַרק", לע, טמד, 1964 IV 5.

אומפּאַבריצירן — טרוו. ־צירט אום, ~פּאַברי־ צירט. 1. פּונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופּן פּאַבריצירן. „דער היזק איז גרויס, ווײַל מע דאַרף א׳ דעם טײַערן אַרטיקל". 2. אַ לעגגערע צײַט פּאַבריצירן. אַ גאַנץ יאָר א׳ איינס און דאָס זעלבע.

אומפּאַוואָריזירט — אַדי. ניט־געשטעלט אין פּאָזיציע פון אַ ליבלינג, פון דעם וואָס קריגט די בכורה. א׳ער קאַנדידאַט פּאַר אַ פּאָסטן.

אומפּאַוואָריטיש — אַדי. וואָס איז להיפוך ווי בנוגע צו אַ ליבלינג. יושרדיק און א׳ באַ־ שטימען ווער עס זאָל פּאַרגעמען אַ פּאָסטן.

אומפּאַטאָגעניש — אַדי. וואָס בײַם פּאָטאָגרא־ פירן קומט ניט אַרויס געגוג שיין. א׳ע פּנימער. ־קייט.

אומפּאָטאָגראָפּירט — אַדי. ניט־פּאָטאָגרא־ פירט. „די צוויי בײַ דער זײַט זײַנען געבליבן א׳".

אומפּאָטאַליסטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך פון אַ פּאָטאַליסט. א׳ קעמפּן קעגן אייגענעם גורל. ־קייט.

אומפּאָטעריש — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער טבע פון אַ פּאָטער. א׳ע שטרענגקייט. ־קייט.

אומפּאָטערלעך — אַדי. ניט־פּאָטערלעך; ניט־ איבערגעגעבן. אַן א׳ע באַציאונג. ־קייט.

אומפּאָטערלעניש — אַדי. אומפּאָטריא־ טיש. וואָס איז ניט אין אינטערעסן פון פּאָטער־ לאַנד.

אומפּאָכמאַניש — אַדי. פּפּ: ~פּאָכמעניש, ~פּאָכמענריש. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ גוטן בעל־מלאָכה, אַ קענער פון אַ פּאַך. אַן א׳ שטיקל אַרבעט. פּאַרענדיקן א׳, אַבי פּטור צו ווערן. ־קייט.

אומפּאָכן — אוטו. ־כט אום, ~געפּאָכט. אויך: ~פּאָכן. אַ לעגגערע צײַט באַוועגן עפּעס (מיט דער האַנט) הין און צוריק, א׳ מיט אַ פּאַן, געבן סיגנאַלן. *א׳ מיט דער שוועדר = סטרא־ שען מיט מלחמה. *א׳ מיט דער נשמה = קוים עטעמען; האַלטן בײַם שטאַרבן. ־ענגיש.

אומפּאָל — דער, ־ן. 1. אַקט פון אומפּאַלן. 2. אומגליק, אומגליק(ס)פּאַל. מלל פּאַרטיטשט ׳ומאלהים היתה תּבוסת אחזיהו׳ (דברי הימים ב, כב, 7) — „אונפּאַל" [תי: „מפּלה"]. „אונ׳ עש איז איין גלגל דש דא אלזו אום לויפּט אין דעם עולם. איצונדר איז דער אונפּאל אויף איינם אונ׳ מורגן איז ער אויף איינם אנדערן", ספּר היראה דר׳ יונה, צירידְ 1546 [פּש II, 167]. „כדי ער ניקשׂ ביזוש אונ׳ קיין און פּאל אן זייני קינדר ארלעבין", גה, 211. „וועלכיר בן אדם זיך בגאווה הלט איבר אל, לעצטליך קומט אויף אים איין אפּנעמנש אונ אום פּאל", ע׳ט, מג/א. „זענען צו פּוס אַריבערגעגאַנגען אין קאָרדאָן אַרײַן אָן שום א״", יפ, 73. „אויב דער קראַנקער האָט אַן ערנסטע אינפּעקציע...אָדער אַן ערנסטן א׳, קען ער קריגן...", דר׳ געכמאָן, פּאָר, 1960 XI 20.

אומפּאָלגאַם — אַדי. דטשמ. נר. שפּאַניש־ אידישער וויב, ב״א 1931. אומפּאָלגעוודיק. ־קייט.

אומפּאָלגנדיק — אַדי. וואָס פּאָלגט ניט (אין דער געגעבענער סיטואַציע). א׳ע קינדער.

אומפּאָלגעוודיק — אַדי. וואָס פּאָלגט גע־ ווײַגלעך ניט; וואָס האָט אַ טבע ניט צו פּאָלגן. אומדיסציפּלינירט. א׳ער עקשן. זײַן א׳. „ס׳איז געווען אומרואיק, א״, ל. לאַסאַוויץ, אַמעריקא־ נער, 1961 XI 17. ־קייט.

אומפּאָלדעוועט — טרוו. ־דעוועט אום, ~גע־ פּאָלדעוועט. איבערלייגן אין קנייטשן; צונויפּ־ לייגן געקנייטשטערהייט; אויף אַן אַנדער אופּן פּאָלדעוועט. א׳ דאָס גאַנצע קלייד.

אומפּאָליק — אַדי. וואָס מע פּאָלט דערבײַ אום. א׳ע קראַנקייט = די פּאָליקע, עפּילעפּסיע. „זײַן רבי׳...האָט געהאָט אַ קרענק, די חולי נכפּה ר״ל, דאָס איז א׳ע קראַנקייט ר״ל", שמ׳ קא״ב רב בקי״ק א׳, השגחת השם, לעמבערג [יאָרז]. „האָסט מיר...א שם געמאַכט אַז איך האָב די א׳ע קראַנקייט", די פּטירה פון דעם בעלזער צדיק, לעמבערג 1894. [וויזיט אויף דער אַנטוי־ קלונג פונעם וואָרט: די פּאָליקע].

אומפּאָלן — אוטו. פּאָל אום, ~געפּאָלן. 1. אַנידערפּאָלן; מיטאַמאָל אָדער לסוף בײַסן די שטייענדיקע פּאָזיציע אויף אַ ליגנדיקער און בלײַבן ליגן. „העפּט זיא מיט נעגיל אוני׳ מיט העמרן דש׳ זיא ניט אום פּאָלן אוני׳ שטרויכלן", מ. שערטילש, ספּר ירמיה, פּראָג 1602, י, 4. „מן אונ׳פּאָלט אין אונמאַכט, אונ׳ ער לאג צווישן דען טוט אונ׳ דש׳ לעבן", יוסיפּון, פּיורדא 1764. „וען אום שבת איז אומגעפּאָלן איין לעכט אויף דעם טישטעך מעג מען דעם טיש איבער־ קערן פּדי דאָס לעכט זאָל אַראָפּפּאָלן", ספּר שלחן ערוך, ח״א, ט/ב. „זיך קוים אויפּגע־ שטעלט אויף די פּיס, האָב איך זיך געגעבן אַ בייג אָן צוריק און בין ווידער אומגעפּאָלן און געבליבן אַ פּאַרשמאַכטער", ממוס, „צוריק אהיים", „שלאָגט אים...ביז ער...גיט אַ פּאָל אום אַליין אויף דער סאָפּע", שע, יוגנט־ראָמאַנען. „איז אומגעפּאָלן אַ לאָמפּ מיט נאָפּט און עס האָט אַנגעהויבן דער נאָפּט צו ברענען", די פּטירה פון דעם בעלזער צדיק, לעמבערג 1894.

2. אײַנפּאָלן, חרוב ווערן. „איין בו[אָ]רג וועט ער שוין אום פּלטן", סהמ, איוב, יד, 18. „וויא איך אין מײַן בעשטן שלאף בין גיוועזין, קומט עטוואש ג׳ פּעמ׳ אן מײַן טיר צו קלאָפּין אַליש וועט דאז גנצי בית זולט אום פּאָלין", גה, 168. „דא פּאָלט דר טארין אום, דא וואלן געפּנט די עקן פון (היכל)", יוסיפּון, פּיורדא 1764. „גאָר אינגאַנצן א׳ און אײַנגעמען אַ מיתה משונה", ממוס, שטורעמצײַט. „גיכער וועט א׳ אַ קאַ־ זאַרמע און מענטשן וועלן געהרגעט ווערן", שע, ׳דער אתרוג׳. *א׳ פון אַ (מינדסטן) בלאָז. „שטיין אײַזן־פּעסט, אַז עס זאָל ניט מעגלעך זײַן פון אַ מינדסטן בלאָז אומצופּאָלן", ממוס, וויגטשפּ. *א׳ ווי אַ קאָרטשטיבל = פון זיך, אַן אַ גורם מן הצד.

3. לײַדן אַ מפּלה; דורכפּאָלן. „וואָרן אַן ער־ לעכער קען נאָך זײַן מאָל א׳ און ווידער אויפּ־ שטיין", מס, משלי, תקע״ד, כד, 16.

4. געשטרויכלט ווערן. „איך וועל ניט א׳, אויף דור־דורות ניט זײַן אין קיין בייז", תי, תהלים, י, 6.

5. אומקומען. „וועו איך אים [= גאָט] ז׳ן, זוא מוז איך אום פּאָלן", ר׳ יעקבֿ בר׳ יצחק סג״ל ש״ץ דק״ק ריטלזיא, קהלת יעקבֿ, פּראָג 1763. „דער הולטײַ פּאָלט דורך זײַן אייגן רשעות אום", מס, משלי, תקע״ד, יא, 5.

6. פּלוצעם, גיך אַנקומען, אַנפּאָלן. „דער פּאַר־ נאַכט איז אומגעפּאָלן, ער האָט...אַ לעצטן מאָל אַ גלאַנץ געטאָן", א. קאַהאַן, מענטשן פון אַל־ קער, מאָסקוע 1927.

7. אַנשטאָט פּאָלן. די רעגירונג וועט אינגיכן א׳. ־עכיו. ־ענגיש.

אומפּאָלצן — טרוו. פּאָלץ אום, ~געפּאָלצט. פּפּ: ~פּאָלצעוועט. 1. קנייטשן אויף אַן אַנדער אופּן. א׳ עטלעכע בויגנס. 2. (קאָמאַשן־ שטעפּערײַ) מאַכן דינער ברענן פון לעדער כדי צו פּאַרביגן. א׳ כאָליאַווקעס. א׳ אַ פּאָסיק.

אומפּאָלק — דאָס, ~פּאָלקער. שלעכט, ווילד פּאָלק. דאָס א׳ פון די נאַציס. „זיי האָבן מיך דערצערנט מיט אַן אומגאָט...און איך וועל זיי דערצערענען מיט אַן א׳ [בלא־עם]", תי, דברים, לב, 21. „עס איז אויפּגעשטאַנען קעגן אונדז, קעגן גאַנצן יידישן פּאָלק, אַ געמיין א״, ימ איבז, שד VII, ב״א 1953.

אומפּאָלקאַמען — דײַטש. נר. ← אומפּולקום.

אומפּאָלקאַמנהייט — די, ־ן. דײַטש. נר. אומשלימותדיקייט. „גיין צו גרונט צוליב זײַנע אינעווייניקסטע א׳ן", בעמ ו.

אומפּאָלקיש — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי בײַם (פּשוטן) פּאָלק; וואָס איז ניט כאַראַק־ טעריסטיש פּאַרן פּאָלק. א׳ע אויסדרוקן, פּירונ־ גען. ־קייט.

אומפּאָלקסטימלעך — אַדי. ניט־פּאָלקסטימ־ לעך; וואָס איז ניט אין נוסח (גײַסט) פון פּשוטן פּאָלק, פון עמך. אַן א׳ער סטיל. ־קייט.

אומפּאָלשטענדיק — אַדי. דטשמ. ← אומפּול־ שטענדיק. ־קייט — „די א׳ פון דעם ספּר", עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאַשוי 1866.

אומפּאַלשעווען — אוטו. ־שעוט אום, ~גע־ פּאַלשעוועט. אַ לעגגערע צײַט זײַן (האַנדלען) פּאַלש. א׳ בײַם האַנדלען. א׳ און צבויאַקעווען. פּרגל ~פּאַלש(עווע)ן.

אומפֿאַנאַטיש — אַדי. ניט־מש־ חאַנדיק, ניט געוונג גאָענט, ניט־אינטים, ניט געוונג באַקאָנט. א׳ע באַציאונגען. ניט קיין הייַ־ מישע, אַן א׳ע סביבֿה. ־קייט.

אומפֿאַנאַטיש — אַדי. ניט־פֿאַנאַטיש. פֿרום, אָבער א׳. אַ ניכטערער, א׳ער צוגאַנג. ־קייט.

אומפֿאַנג — דער, ־ען. דטשמ. [אָפּט געניצט אין ליטרט]. 1. אומקרײַז, קרײַזליניע, אַרומנעם, היקף. „דער באַלאָן האָלט אין א׳...און האָט אינעווייניק...", קמ, 1865, № 32. „אַ בוים...ער איז אַזוי דיק אין א׳ אַז צוויי מענטשן...קענען אים ניט אַרומגענעמען", צעד. „בײַ אַ זעקסוואָכיקן קינד דאַרף האָלטן דער א׳ פֿון קעפּל בערך 50 צ״מ", פֿגעד, ווילנע 1928, № 11.

2. פֿאַרנעם (געאָמעטריש). א׳ פֿון אַ קוב, פֿון אַ קאָנוס אאַזוי. אורח פֿאַרטײַטשט ׳תכ׳ (יחזקאל, מה, 11): א׳, אינהאַלט. „קילט איר אָפּ אַ גאַז, ווערט אויך קלענער זײַן א״", זשיט III, נ״י 1912. אויך: דאָס וואָס איז גרויס־פֿאַרנעמיק. „דער אָרט איז אַן א׳, אַ פֿאַרנעם", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן).

3. פֿאַרנעם, היקף (געזעלשאַפֿטלעך, אינהאַלט־ לעך, אַבסטראַקט). „דער א׳ פֿון דער דערציילונג דערלויבט ניט זיך אַרײַנלאָזן אין יעדנס לעבן", ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „אויב דעם פֿראָלעטאַריאַט זאָל זיך באמת אײַנגעבן צו פֿאַר־ ענטפֿערן די פֿראָגע, וועט ער...זי מוזן פֿאַרענט־ פֿערן אין אַזאַ א׳, אַז אויך אָלע אַנדערע קלאַסן ...זאָלן זיך באַפֿרײַען פֿון נאַציאָנאַלן דרוק", זשיט VI, נ״י 1917.

4. דיאַפֿאַזאָן פֿון א שטים, פֿון דער העכסטער ביז דער נידעריקסטער נאָטע וואָס די שטים קען אַרויסברענגען. „לויט זײַן טעמבער (קאָליר) און א׳ פֿון זײַן שטים וועט ער זיכער ווערן אַ גרויסער אָפּערע־זינגער", העינעד קאָון, פֿאַר, 14 X 1961.

או׳מפֿאַנגבאַר — אַדי. דטשמ. נר. נוצרק וובּ. וואָס מע קען ניט פֿאַנגען.

אומפֿאַנגען — טרוו. [פֿאַנג אום, ~געפֿאַנגען]. ארכ. אַרומגענעמען. „דא קם ער ולוקש הר בור צו וארן אונ׳ מיט ביידן ארמן וש ער אין אום ואנגן", בבא־בוך, 38.

אומפֿאַנגפֿול — אַדי. ← אומפֿאַנג, בב. „דער א׳ער מאַטעריאַל פֿאַרן בוך", היימיש, תשרי תשכ״ג.

אומפֿאַנגריך — אַדי. דטשמ. אַרומגענעמיק; גרויס. „אַרויסגעבן אַזאַ א׳ ווערק", צינ VI. „אין זאַמלביכער, אָט וואו מע וועט באַהיצן צו דרוקן א׳ע זאַכן", ייט, פוילן V.

אומפֿאַנטאַזירן — אוסוו. ־זיר אום, ~פֿאַנ־ טאַזירט. א לענגערע צײַט פֿאַנטאַזירן, חלומען, טרוימען. א׳ וועגן אַן ערגעצלאַנד.

אומפֿאַנטאַסטיש — אַדי. ניט־פֿאַנטאַסטיש. גרויס, אַן פֿליגלען, א׳. „קלינגט וויַ א בבא־מעשׂה, אָבער עס איז א׳, ס׳איז אַן עפֿיזאָד פֿון מײַן נסיעה". ־קייט.

אומפֿאַנירן — טרוו. ־ניר אום, ~(גע)פֿאַנירט. פֿון פֿאַרשיידענע זײַטן באַדעקן מיט פֿאַניר. א׳ אָלע ווענט.

אומפֿאַנעמיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט די פּרינציפּן (לויט דער לערע) פֿון פֿאַנעטיק. „ס׳איז א׳ צו באַטראַכטן [טש] וויַ אַ צווייקלאַנג". ־קייט.

אומפֿאַנפֿען — אוסוו. ־פֿע אום, ~געפֿאַנפֿעט. אַ לענגערע צײַט רעדן ניט־קלאָר, (ויי) אונטער דער נאָז. א׳ אַז מע זאָל ניט ווײַטן אויף קלאָר וואָס מע מיינט. א׳ און וועלן זיך ארויסדרייען מיט פֿוילע תירוצים. ־ענישׂ.

אומפֿאָם — דער. דטשמ. מאַרק וובּ. פֿאַרנעם, אַרומנעם. „א׳ פֿון יידישן לעבן", בצצ, טמז, 1965 ו 15.

אומפֿאָמאָ׳ן — דער, ־ען. שלעכטער פֿאָסאָן. ניט ניצן דעם א׳.

אומפֿאָמאָנירט — אַדי. 1. פֿאַר אומפֿאָמאָ־ נירן ←. 2. ניט־פֿאָמאָנירט. צושטײַדן אויף אויסזיניק, אַן אַ מאָדעל און א׳.

אומפֿאָמאָנירן — טרוו. ־ניר אום, ~פֿאָמאָ־ נירט. מאַכן מיט אַן אָנדער פֿאָסאָן. איבער־ מאָדעלירן. א׳ אַ דאָמענהוט. ־ונג.

אומפֿאָמבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וובּ. וואָס מע קען ניט אַרומנעמען אָדער תּופֿס זײַן.

אומפֿאָמן — טרוו. דטשמ. גאַליציע. פֿאָם אום, ~געפֿאָמט. אַרומנעמען, כולל זײַן אָדער תּופֿס זײַן. „דען עס קען דיר [דיך] קיין קערפּער א״, שיר היחוד ליום ראשון, ח״א, פֿפֿדמ 1885.

אומפֿאָמנד — אַדי. דטשמ. נר. אַרומנעמיק, בריײט, כוללדיק. אויך: ־יק. דטשמ. נר. אַן א׳(יקע) אָפּפֿאָנדלונג. „...אַ שיין־אַרויסגעגעבענע, לײַכט־געשריבענע, און א׳ע פֿערטלײַ־שרי־פֿט", בצצ, טמז, 1964 VI 2.

אומפֿאָקט — דער, ־ן. דאָס וואָס ווערט נאָר אַרויסגעשטעלט ווי אַ פֿאָקט (אָבער איז עס ניט). בויען עפּעס אויף א׳ן.

אומפֿאָקטאָר — דער, ־ן. דאָס וואָס אין־דער־ אמתן העלפֿט ניט אין אַ באַשטימטן פֿראָצעס. היץ איז אַן א׳ בײַ אָט דער כעמישער פֿאַר־ בינדונג. א׳ בײַם אַרויסטראָגן דעם אורטייל.

או׳מפֿאַקטאַריאַ׳ל — אַדי. וואָס דינט ניט ווי אַ פֿאַקטאָר. פֿאַקטאַריאַלע און א׳ע באַדינגונגען בײַם עקספּערימענט.

אומפֿאַקטיש — אַדי. ניט־פֿאַקטיש, ניט־דעאַל; וואָס איז ניט בפּועל ממש. א׳ע באַווײַזן. ־קייט.

אומפֿאַר — די ווערטער וואָס מע גע־ פֿינט ניט מיט **אומפֿאַר...** ← פֿאַר + דעם ערשטן אות פֿון שטאָם.

אומפֿאַראומערט — אַדי. ניט־פֿאַראומערט. א׳ פֿון די טרויעריקע ידיעות. ־קייט.

אומפֿאַראומריניקט — אַדי. ניט־פֿאַראום־ ריניקט. א׳ פֿון אונטערוועלטישן אַרום.

אומפֿאַראיבלדיק — אַדי. וואָס איז אַן אַ פֿאַראיבל. אַן א׳ער ענטפֿער אויף אַ באַלײַדיקונ־ דיקער פֿראָגע. ־יקויט.

אומפֿאַראיבעריקט — אַדי. וואָס איז ניט אָפּגעשפּאַרט, ניט איבערגעלאָזן אויף אַן אַנדער מאָל. א׳ער פֿראַוויאַנס.

אומפֿאַראיביקט — אַדי. ניט־פֿאַראייביקט. דער העלדישער, אָבער ליידער א׳ער אויפֿשטאַנד. ־קייט.

אומפֿאַראיידלט — אַדי. ניט־פֿאַראיידלט. א׳ע דאַרפֿסלעט. ־קייט — אַ רויקייט, אַן א׳.

אומפֿאַראיינבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט צונויפֿנעמען אינאיינעם (אָן אַ סתּירה). „אין אַ קריטישער סיטואַציע, אין וועלכער זײַנע ׳צוויי לאָיאַליטעטן׳ וועלן זיך מיט־ אַמאָל אַרויסווײַזן א״, גרינ, יוד און וועלט, נ״י 1953.

אומפֿאַראיינהייטלעכט — אַדי. ניט־פֿאַר־ איינהייטלעכט. א׳ע שולסיסטעם.

אומפֿאַראיניקט — אַדי. ניט־פֿאַראייניקט. די א׳ע פֿראַקציעס. פֿאַראייניקט אין דער אָפּא־ זיציע צו עפּעס, אָבער א׳ בנוגע דער פֿראָגראַם. ־קייט.

אומפֿאַראיינפֿאַכט — אַדי. וואָס מע האָט ניט גענומאַכט פֿשוטער. אַ שוועדע א׳ע פֿאַרמו־ לירונג. ־קייט.

אומפֿאַראיינפֿאַכלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט (לאָזט זיך ניט) פֿאַראיינפֿאַכן. אַ קאָמפּליצירטע, א׳ע פֿאַרמל. ־קייט.

אומפֿאַראינטערעסירט — אַדי. ניט־פֿאַר־ אינטערעסירט. די זײַטיקע, די א׳ע. זײַן א׳ אין פֿאַליטיק. „די סיריער — אַ מחנה קאָליר־לאָזע, נייטראַלע, א׳ע, גלײַכגילטיקע געצנדינגער", טמז, 1964 XII 5. ־ערהייט — אדוו. טאָן עפּעס א׳. „די משפחה מ. האָט אַרײַנגענומען א׳ אַן אומפֿאַרמעגלעכע ידישע שנידערקע", ע. רינ־ געלבלום, כתבים פֿון נעטע II. ־קייט — „מ׳וויסט וואָס פֿאַר אַ פּרצוף די דאָזיקע א׳ האָט געהאַט", ר. דאָקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949.

אומפֿאַראַלגעמיינערט — אַדי. ניט־גענע־ראַליזירט. אָפּגעריסענע, א׳ע אָבסטרווירונגען. ־קייט.

אומפֿאַראַנדערשט — אַדי. ניט געמאַכט (געוואָרן) אַנדערש. א׳ און אומגעביטן. א׳ע לאַנדשאַפֿט. א׳ער מנהג. א׳ע באַציאונג.

או׳מפֿאַראַ׳נטוואָרטלעך — אַדי. דטשמ. 1. וואָס טראָגט (נעמט אויף זיך) ניט די אַחריות, וואָס איז ניט־מחויב. זײַן א׳ פֿאַר געוויסע מעשׂים. א׳ פֿאַרן זונס חובות. 2. וואָס וויל ניט אויספֿילן דעם חוב; אומאַרנטלעך, אומפֿאַר־ לאָזלעך. אומגעטרײַ. א׳ בנוגע אייגענע קינדער. א׳ער יונג. „וויא פֿר קערט אונ׳ וויא און פֿראַנט־ וואַרטליך האבן...גהאַנדלט...", לב בנים על אבותם, האַלע 1732. 3. הפֿקרדיק. א׳ע רייד, מעשׂים. ־קייט.

אומפֿאַראַנקערט — אַדי. 1. וואָס איז ניט פֿאַרפֿעסטיקט אויף אַן אַנקער. א׳ע באַרזשע, שלעפּשיף אאזוי. 2. ניט־פֿאַרפֿעסטיקט בכלל; ווייניק פֿאַרוואָרצלט. ניט־אַנגעקומענע, א׳ע אין דער סביבֿה. ־קייט.

אומפֿאַראַקערט — אַדי. 1. ניט־פֿאַראַקערט. א׳ע פֿעלדער. 2. ניט־באַאַרבעט בײַזן סוף. אַן א׳ געביט. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומפֿאַראַרדנט — אַדי. ניט־באַפֿוילן (פֿון דער מאַכט, פֿון אַ העכערן). א׳ע ארבעט.

אומפֿאַראַרעמט — אַדי. וואָס איז ניט (גע־ מאַכט) געוואָרן אָרעם. די א׳ע לאַנדבאַזיצערס. ־קייט.

אומפֿאַרבאַטן — אַדי. ניט־פֿאַרוואָרט. „זיך־אַליין־פֿאַרבאַטענע ליבע...איז אַ סך מער ווי ליבע דערגרייכטע, א׳ענע״, ב. ריווקין, ה. לייוויק... **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט** — „פֿאַר־באַטנקייט רייצט מער ווי א״.

אומפֿאַרבאַנדאַזשירט — אַדי. ניט־פֿאַר־באַנדאַזשירט. א׳ע וואונדן. **־ערהייט** — אַדוו.

אומפֿאַרבאָרגלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרבאָרגן, באַהאַלטן, האַלטן בסוד. די א׳ע קאָמפּראָמיטירנדיקע דאָקומענטן. **־קייט.**

אומפֿאַרבאָרגן — אַדי. וואָס איז ניט־באַ־האַלטן, ניט בסוד. א׳ענע מעלות, חסרונות. א׳ענע מעשׂים. „— טאַטע! — האָט פֿורש אויס־געשריגן מיט א׳ענער פֿרייד״, א. גילנער, טמז, 1963 22 XI. „בבֿא ולוקש איין גישריי טון ליש, אויף אַלן פֿלעצן גאר און ור בורגן״, בבֿא־בוך, 592. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט.**

אומפֿאָרבאַרייט(עט) — אַדי. דטשמ. נר. אומצוגעגרייט.

אומפֿאַרבויגן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרבויגן. אַן א׳ בלאַט. אַן א׳ענער נאָגל. 2. וואָס מע האָט אויף דעם ניט מודה׳ געווען. א׳ענער שטאַנד־פּונקט. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט.**

אומפֿאַרבויט — אַדי. ניט־פֿאַרבויט, ליידיק געבליבן. אַן א׳ער פּלאַץ. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט.**

אומפֿאַרבונדן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרבונדן. א׳ענע פּעקלעך. א׳ענע זאַצן. א׳ענער טעלעפֿאָן. 2. וואָס איז ניט אין קאָנטאַקט. א׳ מיט אַ גרופּע, געזעלשאַפֿט. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט.**

אומפֿאַרביטן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרביטן. א׳ענע פּאָר קאַלאָשן. 2. וואָס זיין פּלאַץ איז ניט פֿאַר־נומען פֿון עמעצן. א׳ענער דעלעגאַט. **־ער־הייט** — אַדוו. **־קייט.**

אומפֿאַרביטערט — אַדי. ניט־פֿאַרביטערט. וואָס טראָגט ניט קיין פֿאַרדראָס, כּעס. לײַדן צרות און דאָך זײַן א׳. **־קייט.**

אומפֿאַרבייגיג — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרבייגן. א׳ע גרונטפּרינציפּן. **־יקויט.**

אומפֿאַרבײַטלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט (איז אוממעגלעך צו) פֿאַרבײַטן. א׳ער מענטש. „[ד׳] מלוכה־בּיבליאָטעקן און אירע אוצרות, וואָס זײַנען א׳ אויך פֿאַר אונדזער צײַט״, מוי, היט־לערס פֿראָפֿעסאָרן. „די אורעלטסטע און א׳ע סימנים פֿון האָבן קאָנטאַקט מיט דער וועלט־לעכקייט״, היימיש, אויג־סעפּט 1961. **־קייט.**

אומפֿאַרביליקט — אַדי. ניט־געמאַכט וועל־וועלער, נידערטיקער, וויניקער חשוב. א׳ע סחורה. א׳ער לאָזונג. **־קייט.**

אומפֿאַרבינדלעך — אַדי. וואָס לאָזט זיך (מע קען) ניט פֿאַרבינדן. א׳ע פּאַקטן, געשעענישן. ימ, נײַס, 1926. „אויסצולערנען אויף אויס־וויניק...א׳ע און אומלאָגישע זאַצן״, פֿנעז, וויל־נע 1937, № 19. **־קייט** — „מיט אַזאַ אײַזאַ לירטקייט, א׳, צייכענען זיך אויס זכרונות פֿון פֿריאיקן יוגנט״, דאַרטן.

אומפֿאַרבינן — אַדי. 1. וואָס מע האָט דער־בּיי ניט צוגעבּינקען אַ האַלב פֿלעשל ברענפֿן א׳. 2. וואָס איז ניט בּיי־פֿאַרעקשנט. דער אייגנזיקער א׳ענער וואָס לאָזט זיך רעדן. **־ערהייט** — אַדוו. א׳ האָט ער אויסגעזשלי־קעט 3 פֿלעשער שנאַפּס. **־קייט.**

אומפֿאַרביק — אַדי. וואָס האָט ניט געגוג קאָליר. אַ גרוי, א׳ בילד. א׳ע קאָסטיומען. א׳ע דערציילונג. **־יקויט.**

אומפֿאַרבליאיק — אַדי. נעגאַל. וואָס קען (דאַרף) ניט פֿאַרבלאָנדן. אַ פֿאַרפּישפֿטע, א׳ע יוגנט. **־יקויט.**

אומפֿאַרבליבן — אַדי. ניט־געבליבן. „די א׳ענע האָבן אַליין זיך אָפּגעזאָגט פֿון זייער רעכט צו שטימען״, רייד.

אומפֿאַרבליביק — אַדי. נעגאַל. וואָס קען (דאַרף) ניט פֿאַרבלײַבן. א׳ע פֿרייד. א׳ער טרויער. **־יקויט.**

אומפֿאַרבלענדט — אַדי. וואָס איז געבליבן זעעוודיק (ניכטער), ניט געקוקט אויף אַן אום־שטאַנד וואָס וואָלט געקאָנט מאַכן בלינד (באַ־גיסטערן), א׳ פֿון לוקסוס. א׳ פֿון חניפֿה. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט.**

אומפֿאַרבלענדלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרבלענדן. **־קייט.**

אומפֿאַרבן — טרוי. פֿאַרב אום, ~געפֿאַרבט, (~געפֿאַרבן). 1. אַ לענגערע צײַט פֿאַרבן. זיך פֿאַרנעמען מיט א׳ קליידער. 2. איבער־פֿאַרבן. א׳ אַ קלייד פֿון רויט אויף שוואַרץ. „באַוולנע קליידער וערן זייער זעלטן אומגע־פֿאַרבט, וויל [עס איז] ניט ווערט דאָס געלט וואָס דאָס איבערפֿאַרבן דאַרף קאָסטן״, ש. שפּירא, קליידער־פֿאַרבערײַ, וואַרשע 1900. מיט זיך אויך: זיך איבערארבעטירן, בײַזען די אייגענע פֿאַליטישע פֿאַרב. א׳ זיך פֿון אַ ליבעראַל אויף אַ רעאַקציאָנער. סוב: **־ונג. ־ער. ־ענישׂ.**

אוֹמפֿאַרבעג'ט — אַדי. וואָס איז ניט גע־בראַכט געוואָרן אין אַרדענונג (וועגן אַ געלעגער). „אַ בעטל איז דאַרטן געשטאַנען א״, ב. דעמבּלין, צווי און אַ דרײטער. **־ערהייט** — אַדוו.

אומפֿאַרבעטן — אַדי. וואָס מע האָט ניט געבעטן צו קומען. א׳ענער גאַסט. **־ערהייט** — אַדוו. קומט א׳.

אומפֿאַרבעסערט — אַדי. וואָס מע האָט ניט געמאַכט בעסער; ניט־פֿאַרריכט. א׳ע פֿעלערן. א׳ע באַציאונגען. א׳ע שולסיסטעם. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט.**

אומפֿאַרבעסערלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט (איז אוממעגלעך צו) פֿאַרבעסערן. אַן א׳ער בייזער מענטש. א׳ע סיטואַציע. „א׳ע לומפּן״, ווינטש ו, נ״י 1920. „נאָך ערגער ווי א׳ע זינ־דיקע״, קאָר וו. „דו ביסט א׳, האָסט אײַנערעדע־נישן״, ב. רעסלער, טמז, 1961 9 XII. „ווילדע רייד פֿון א׳ע שׂונאים״, היימיש, תּשרי תּשכ״ג. **־קייט.**

אומפֿאַרבראָנעוועט — אַדי. ניט־פֿאַרברא־נעוועט. „א׳ ליימיק פֿעלד...לאָזט מען שטיין א״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײטער, וואַר־שע 1891.

אומפֿאַרבראָקט — אַדי. וואָס מע האָט ניט אַריינגענטאָן אין דעם קיין פֿאַרבראָקענע. ריינע, א׳ע זופּ. **־ערהייט** — אַדוו.

אומפֿאַרבראַקירט — אַדי. ניט־פֿאַרברא־קירט; וואָס מע האָט ניט אָפּגעזאָגט אָנצוגעמען, וויל (כאָטש) עס האָט אַ דעפֿעקט. א׳ע סחורה. א׳ע פֿרישוניקעס. **־קייט.**

אומפֿאַרברודיקט — אַדי. וואָס מע האָט ניט שמוציק געמאַכט. שיינענדיקע, א׳ע פּנימלעך. **־ערהייט** — אַדוו.

אומפֿאַרבריוכט — אַדי. אומפֿאַרניצט. א׳ער אָנגרייף.

אומפֿאַרבריוכלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרנוצן; פֿאַרוועלנדן. א׳ער ברענשטאָף. „די אי־בערגעבליבענע, א׳ע קאָלאָריעס ווערן...פֿעס־טשאָפֿן״, דר׳ י. גלען, פֿאָר, 1963 11 X. **־קייט.**

אומפֿאַרבריוועט — אַדי. ניט געווארָען (ge־מאַכט) ברוין. א׳ע זעמל, פּלייצעס. **־ערהייט** — אַדוו. **־קייט.**

אומפֿאַרבריידערט — אַדי. ניט געמאַכט נאָ־ענט, אַוויי ווי ברידער. „מע האָט געוואָלט אייגער דעם צוזייטן 'ברודער', אָבער געבליבן איז מען א״, רייד. **־קייט.**

אומפֿאַרבריט — אַדי. ניט־פֿאַרבריט (געווייג־לעך וועגן טיי). א׳ער אָקרעפּ. **־ערהייט** — אַדוו.

אומפֿאַרבריטערט — אַדי. 1. וואָס איז ניט געמאַכט ברייטער. א׳ער אויסבליק, א׳ע השק־פֿות. 2. וואָס איז געבליבן בײַם פֿריִערדיקן באַשטאַנד. וואָס האָט נאָר די עיקר־טיילן. א׳ער קרײַז באַקאָנטע. „פּשוטער א׳ער זאָל באַשטייט נאָר פֿון סובּיעקט און פֿרעדיקאַט, אָן בײַטיילן״, ימ, שול־גראַמאַטיק, 1921. **־קייט.**

אומפֿאַרבריענבאַר — אַדי. דטשמ. נר. → אומ־פֿאַרברענקיק. „אונדזערע שטעט קען זי [רוסלאַנד] ניט פֿאַרברענען. זיי זײַנען א׳, גייסטיקע שטעט זײַנען זיי״, מר III, נ״י 1908. **־קייט.**

אומפֿאַרבריענט — אַדי. ניט־פֿאַרברענט. דער א׳ער האַלבער מאַנוסקריפּט. גוט אויסגעבאַקן, אָבער א׳ געבעקט. **־ערהייט** — אַדוו.

אומפֿאַרברענ|יק, ־לעך — אַדי. נעגאַל. וואָס לאָזט זיך ניט פֿאַרברענען. א׳ע שטאָפֿן, מאַטע־ריאַלן. **־(י)קויט.**

אומפֿאַרגאַזט — אַדי. ניט־פֿאַרסמט דורך גאַז. די געצייכנטע א׳ע ירדן. **־ערהייט** — אַדוו.

אומפֿאַרגאָלד(יק)ט — אַדי. ניט באַדעקט מיט גאָלד. א׳ קייטל.

אומפֿאַרגאָלטן — אַדי. וואָס איז געבליבן אָן פֿאַרגיטיקונג, אָן באַלוינונג פֿאַר עפּעס גוטס. „גאָט יתברך לאסט קיין גוטס אוּן פֿר גאָלטן״, צוטט. „וואָלט איך וועלן אויף אימער זײַן א״, אמת, ספּורי מהגאון בעל תּוספֿות יום טוב, ווילנע 1864.

אומפֿאַרגאַנצט — אַדי. ניט־פֿאַרגענדיקט, ניט געמאַכט גאַנץ. א׳ע לערן־פֿראָגראַמען.

אומפֿאַרגאָסן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרגאָסן. א׳ וואָסער. א׳ענע טרערן. דער לינקער א׳ענער ברעג פֿון טײַך. 2. ניט־פֿאַרגאָסן. א׳ענע טיש־טעכער.

אומפֿאַרגוואַלדיקט — אַדי. ניט־פֿאַרגוואַל־דיקט. זיך וועלן אוּן בלײַבן א׳. א׳ער שטאַרקער ווילן.

אומפֿאַרגיטיקט — אַדי. ניט־קאַמפּענסירט מיט געלט אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן פֿאַר אַן אָנווער, פֿאַר פֿאַרשאַפֿטער רעה. א׳ פֿאַר געליטענע היזקות (באַלײַדיקונגען אאַזוי). ־קיִיט.

אומפֿאַרגיטיקלעך — אַדי. נעאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרגיטיקן. א׳ע שאַדנס.

אומפֿאַרגייאיק — אַדי. נעאַל. וואָס קען (דאַרף) ניט פֿאַרגיין; וואָס פֿאַרגייט ניט. א׳ער רום, שם. א׳ע העלדישקייט. „מעשׂה־בראשית, דאָ שטייט דער טאָג א׳״, י. מאַניק, אין טרײַ פֿון וואַנדער.

אומפֿאַרגיכערט — אַדי. ניט געמאַכט גיכער, האַסטיקער. אומפֿאַרשגעלערט. אַן א׳ע באַווע־גונג. פֿרגל ~פֿאַרלאַנגזאַמט. ־קיִיט.

אומפֿאַרגינונג — די, ־ען. קנאה. אַרויסווײַזן א׳ און שטעכעלירן דעם געווינער.

אומפֿאַרגינעדיק — אַדי. וואָס לעבט איבער דאָס געפֿיל פֿון ניט־פֿאַרגינען. א׳ע חברטעס.

אומפֿאַרגינער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס פֿאַרגינט ניט. „איך פֿאַרגין דעם א׳ זײַן האַרצווייטיק״.

אומפֿאַרגינעריש — אַדי. וואָס איז אין דער טבע פֿון אַ ניט־פֿאַרגינער. א׳ע בליקן. א׳ע קרי־טיק. „ער איז געווען אײַנערזיכטיק, קאָפּרינענע, עגאָאיסטיש,...א׳ און לײַכטזינניק״, ש. ווינאָגראַ, פֿאָר, 1963 VIII 18. ־קיִיט.

אומפֿאַרגיפֿטיקט — אַדי. ניט־פֿאַרגיפֿטיקט. אומפֿאַרסמט. דער אײַנציקער א׳ער בעכער ווײַן.

אומפֿאַרגלושעט — ← אומפֿאַרלושעט.

אומפֿאַרגליווערט — אַדי. ניט־פֿאַרגליווערט, ניט־פֿאַרפֿרוירן. א׳ע פֿישיוינ.

אומפֿאַרגלײַך — אַדי. אַרכ. דזוו אומפֿאַר־גלײַכלעך. „דער פֿרײַנ ענטפֿריט, גינעדיגיר קי־גיג אוג׳ אונפֿאַרגלייכ קיניגן...״, אליהו בר׳ ליזר קוטנים, [איבז], תּלמיד צחקן מוסרי, אַמשט 1692.

אומפֿאַרגלײַך — דער, ־ן. דאָס וואָס איז ניט קיין פֿאַרגלײַך. אומגעראַטענער פֿאַרגלײַך. דער א׳ צוויישן יידן און געצנדינערס.

אומפֿאַרגלײַכבאַר — אַדי. דשמ. נר. ← אומפֿאַרגלײַכלעך. „אַן א׳ שאַפֿערע און טיפֿערע באַדײַטונג״, [נש, ישפ 3(10)]. ־קיִיט.

אומפֿאַרגלײַכיק — אַדי. נעאַל. דזוו אומפֿאַר־גלײַכלעך. „די באַרימטע דרײַ ווערטער [פֿון] יוליוס צעזאַר...פֿאַסט זיך צו עדעלשטאַטן א׳״, א. י. זאַקוסקי, דוד עדעלשטאַט..., ב״א 1955.

אומפֿאַרגלײַכלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען (טאָר) ניט פֿאַרגלײַכן מיט קיין שום אַנדער זאַך (פֿון דער זעלביקער קאַטעגאָריע). אַן א׳ געראַטן יאָר. א׳ע שיינהייט. א׳ בעסערע, שענער (ערגער, מיאוסער). „דא טראַד איין אונפֿרגלייכליה שיינ׳ דאמי הרפֿור״, מראות הצובאות, וואַנדזבעק 1718.

2. קאַלאַסאַל, געוואַלדיק, וואונדערלעך, איין־און־איינציק. „זײַן...פֿעאיקייט אַלס פֿאַלעמיקער ריקער״, מר, לעבנס־באַשרײַבונגען..., ג״י 1906. „די וועלט האָט ניט פֿאַרלאָקער קיין וואָרט וועגן דעם אויפֿפֿלאַקער פֿון דער א׳ער גבֿורה...און קידוש־השם [פֿון די העלדישע וואַרשעווער געטאָ־קעמפֿער]״, יג, טמז, 1956. א׳ער אײַנדרוק פֿון וואונדערלעכן שפּילן. „ער האָט אַנגעשריבן אַן א׳ וועדק״, [נש, ישפ, 3(10)]. ־קיִיט.

אומפֿאַרגעבלעך — אַדי. וואָס מע קען (טאָר, דאַרף) ניט מוחל זײַן. אַן א׳ע זינד. א׳ע טעותים, פֿאַרברעכנס. „מײַנע זינד זענען א׳״, אַנאַנים, דער פֿאַרבאַטענער, וואַרשע 1882. „א׳ געמיין״, מר V, ג״י 1910. „באַציט זיך...מיט אַן א׳ער גלײַכגילטיקייט״, [נש, ישפ, 3(10)]. „ער האָט דאָ דערבליקט אַ ׳פֿלגש בגבֿעה׳, אַ גרויסן א׳ן פֿאַרברעכן״, א. גאָרדין, יאַנאָווסקי..., ל״א 1957.

אויך: ~פֿאַרגיבליך, נר. „אונפֿרגיבליכי זינד״, אליהו בר׳ ליזר קוטנים איבז, תּלמיד צחקן מוסרי, אַמשט 1692. ־קיִיט — „אַלץ האָט איצט אַראָפּגעקוקט פֿון איר געזיכט: זײַן שטאַרקייט, זײַן א״, ש. איזבאָן, איבז, טמז, 21 VIII 1963.

אומפֿאַרגעבן — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט מוחל געווען. א׳ענע עוולות און פֿאַרברעכן. 2. וואָס מע האָט ניט אַנגענומען, ניט פֿאַראַרדנט צו טאָן. א׳ענע היימאַרבעטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קיִיט, ב1.

אומפֿאַרגעזעץ — ← אומפֿאַרויסגעזעץ.

אומפֿאַרגעזעצלעכט — אַדי. וואָס איז ניט באַאשטעטיקט (סאַנקציאַנירט) געוואָרן אויף אַ געזעצלעכן אופֿן. א׳ע אינטימע באַציאונגען צווישן וויסע און שוואַרצע.

אומפֿאַרגעטערט — אַדי. ניט־פֿאַרגעטערט. א׳ע נאַטור־כוחות.

אומ׳מפֿאַרגע׳לט — אַדי. וואָס איז ניט (געמאַכט) געוואָרן געל. א׳ע בלעטער.

אומפֿאַרגעלטיקט — אַדי. אומבאַלוינט; גע־בליבן אַן (געלט־)קאַמפּענסאַציע. פֿרגל ~פֿאַר־גיטיקט. א׳ער שאָדן.

אומפֿאַרגענגלעך — אַדי. בלײַביק אויף שטענדיק. וואָס קען ניט פֿאַרגיין. וואָס מע קען ניט פֿאַרגעסן. א׳ער אמת. „אונ׳ דארום האט אונש המקום ב״ה אַך ברוב חסדיו אין דיזיון עולם בישאַפֿן דער ניקש און פֿאַר ענגלקיך איזט״, גה, 2. „נצחונות און מפּלות...האַ־בן איבערגעלאָזן זייערע טיפֿסטע און א׳ע שפּורן אין דער צײַט־כראַניק״, שג, לעזער, דיכ־טער, קריטיקער ו1. „גראָבט אַרײַן אין דער טויטער מאַטעריע דאָס א׳ע לעבן״, קאָר ו. א׳ וי הימל און ערד. ־קיִיט.

אומפֿאַרגעסבאַר — אַדי. דשמ. נר. ← אומ־פֿאַרגעסלעך. „א׳ע קינדערש דעראינערונגען״, טמז, 1964 X 16.

אומפֿאַרגעסיק — אַדי. 1. וואָס פֿאַרגעסט ניט. „וועג הש״ך גיבט דײַן קנעכט איין ריינין שפּראך אונ איין אום פֿר געסיג האַרץ״, איבז, בן המלך וחנזיר, זשאַלקעוו 1771. 2. דזוו אומ־פֿאַרגעסלעך. ־יקיִיט.

אומפֿאַרגעסלעך — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף, טאָר) ניט פֿאַרגעסן. א׳ער אײַנדרוק. „עפֿן אויף געשווינד דײַן טויער, א׳ פֿאָטערלאַנד. אַקערן ווייל איך, זײַן דײַן בויער, שוין געגונג מיר זײַן צו שאַנד״, צ. ה. האַרנשטיין, פֿנור הצבֿי, באַר־דיטשעוו תּרנ״א. „דאָס הייליקסטע, דאָס א׳סטע אונטער דער זון איז מאַרטירערטום״, מר III, נ״י 1908. ־קיִיט.

אומפֿאַרגעסן — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַר־געסן. א׳ענע העלדן. א׳ענע פֿרטים. „ס׳האָט זיך נאָר אַפּגעשטעלט אַ טויבע אומצערשטערטע און א׳ענע לעגענדע״, ח״י ב־ר איבז, סקיטאַלעץ, פֿעלד געריכט, וואַרשע 1907. ־קיִיט.

אומפֿאַרגראָבן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרגראָבן. א׳ענע אוצרות. 2. ניט־פֿאַרבאַהאַלטן. א׳ענע סודות.

אומפֿאַרגריזט — אַדי. וואָס האָט זיך באַקו־מען (בײַם איבערגעבן בעל־פֿה אָדער אין שריפֿט, דרוק) אַן אַ גרײַז. א׳ע קאַפּיע.

אומפֿאַרגרייט — אַדי. ניט־פֿאַרגרייט; ניט־אָנגעגרייט. א׳ מיט שפּיזן. א׳ מיט קאַרטאָפֿל אויפֿן וויגטער. בלײַבן א׳ אויף דער עלטער. ־קיִיט.

אומפֿאַרגרימירט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרגרי־מירט. אַן א׳ פּנים. 2. אמתדיק, עכט, וואָס אַן באַפּוצונג, אַן גוזמא. א׳ער באַריכט, אמת. ־ערהייט — אַדוו. ־קיִיט.

אומפֿאַרגרינגערט — אַדי. ניט גרינגער גע־מאַכט. אומפֿאַרלײַכטערט. א׳ע ווייטיקן. א׳ע לאַסטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרגרעבט — אַדי. ניט־פֿאַרגרעבט. דער איינציקער א׳ער אַרעסטאַנט. ־קיִיט.

אומפֿאַרגרעסערט — אַדי. ניט גרעסער גע־מאַכט. די א׳ע פֿאַרציע. א׳ע אונצערנעמונג. א׳ע שטראָף. ־ערהייט — אַדוו. ־קיִיט.

אומפֿאַרגרעסערלעך — אַדי. נעאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרגרעסערן. אַן א׳ער בודזשעט. ־קיִיט.

אומפֿאַרדאגהט — [...דײַגעט] אַדי. אומפֿאַר־זאָרגט. וואָס איז אַן דאגה (דאגות). לוסטיקע, א׳ע פֿאַרשוינען. ־קיִיט.

אומפֿאַרדאכטיק — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַרדעכ־טיק. וואָס איז אַן א חשד. א׳ע פֿאַרשוינען, א׳ער צוטרוי. ־יקיִיט.

אומפֿאַרדאכטלעך — אַדי. נעאַל. וואָס מע קען ניט שטעלן אונטער אַ חשד. א׳ע ערלעכקייט. ־קיִיט.

אומפֿאַרדאַרבלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרדאַרבן; קען ניט פֿאַרדאַרבן וועלן. א׳ע פּראָדוקטן. ־קיִיט.

אומפֿאַרדאַרבן — אַדי. 1. וואָס איז ניט פֿאַר־דאַרבן; וואָס איז ניט קאַליע געוואָרן. א׳ענער וואַגאַן פּלייש. 2. ניט־איבערגעפֿירט (פֿון סחיבֿה, פֿון שלעכטע השפּעות). א׳ענע יוגנט. ־קיִיט.

אומפֿאַרדאַרבעוודיק — אַדי. 1. וואָס האָט ניט די טבע פֿאַרדאַרבן צו ווערן. א׳ע שפּיזן, פּראָדוקטן. 2. דזוו אומפֿאַרדאַרבלעך. ־יקיִיט.

אומפֿאַרדאַרט — אַדי. אומפֿאַרטריקנט. עט־לעכע א׳ע צוטיגן. ־קיִיט.

אומפֿאַרדונגען — אַדי. ניט־פֿאַרדונגען. די איינציקע א׳ע דירה. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרדיאונג — די, ־ען. שלעכטע פֿאַר־דיאונג. לײַדן אויף אַן א׳ פֿון פֿעטס אס. „נאָר שנעל רעאַגירט אויף דער...־באַהאַנדלונג מיט אַ שווערער א״, ׳טאָג׳ שריפֿטן, וואַרשע 1929.

אומפֿאַרדיִבאַר — אַדי. דטשם. נר. ← אומ־פֿאַרדײַלעך. „ס׳איז אַן אומרעכט צו האָדעווען יונגע קינדער מיט אַן אומפֿאַרדיִבאַרער שפּראַך", הרב העפֿטערמאַן, פֿאָר, 1964 III 22.

אומפֿאַרדיִבט — אַדי. אויך: ~פֿאַרדיִעט, נר. 1. ניט־פֿאַרדיבט. א׳ע שפּײַז. „אַ היפּשער טייל פֿון [די מאכלים] בלײַבט אין...די קישקעס אומפֿאַרדיִעט, ניט איבערגעאַרבעט ווי עס גע־הער צו זײַן", ייל, איבד, דר׳ א. א. יאַסינאָווסקי, אויס פֿלייש און פֿליישקס, אַדעס 1909. 2. ניט־פֿאַראייגנט, ניט־אָנגענומען. א׳ע געדאַנ־קען, אמתן. „האָבן די שרײַבערס זיך אַ לאָז געטאָן צום לײַכטן וועג פֿון א׳ע סלאָווייזמען", לע, טמז, 1964 III 6. ־קייט.

אומפֿאַרדײַלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרדיִעען. א׳ע מאכלים. „אין מאָגן גופֿא איז עס אַבער א׳, די פֿאַרדיִאונג קומט פֿאַר ערשט אין די געדערים", פֿגענ, ווילנע 1938, № 7־8. ־קייט — „בײַ א׳ פֿילט מען ניט אַלעמאָל אַ ניט־גוטקייט", דאַרטן, 1937, № 11.

אומפֿאַרדײַעוודיק — אַדי. דזוו אומפֿאַרדי־לעך. ־יקייט — „מיט אַ לײַכטער, שנעל־פֿאַרגייענדיקער א׳ אין די געדערים", פֿגענ, ווילנע 1936, № 10.

אומפֿאַרדינג — אַדי. 1. וואָס איז אָן באַרעכ־טיקונג. „צדקה־געלט...ווײל קיינער ניט...געניסן א׳׳, קמ, 1868, № 30. „ראַטעווען פֿון אַן אומ־גליק בחינם, בלא דבר (דאָס אומגליק איז א׳)", נפֿ, יופֿפֿ, 3. „[ער] טרײַבט אַ סך א׳ע אירגנײַ אויפֿן חשבון פֿון זײַנע העלדן", יג, תּוך. 2. וואָס איז אָן שולד. א׳ ארײַנכאַפּן פּעטש, אַ פּאָרציע מוסר. ־ערהויט — אַדוו. „פֿון זיי האָט [ער] זײַן...יחוס געצויגן — אומבאַרעכטיקט און א׳׳, ח. שאַשקעס, טמז, 1961 X 22. ־קייט.

אומפֿאַרדינסט — דאָס, ־ן. היפֿוך פֿון פֿאַר־דינסט. „אַנדערע פֿאַרדינסטן אָדער א׳ן וועט מען לייגן אויף דער וואָגשאָל", לל, איק, 1963 III 22.

אומפֿאַרדינסטפֿול — אַדי. מאַרק וווב. וואָס האָט ניט קיין (סך) פֿאַרדינסט(ן), אויפֿטוען, שרײַאיקער א׳ער קאָכלעפֿל.

אומפֿאַרדעכטיק — אַדי. דזוו אומפֿאַרדאַכ־טיק. ־יקייט.

אומפֿאַרדעכטיקט — אַדי. וואָס מע האָט אויף (וועגן) דעם קיין חשד ניט געהאָט. גראָד דער א׳ער איז געווען דער שולדיקער. „אויפֿ־געדעקט 33 א׳ע קענסער־פֿאַלן", טמז, 1964 XI 11.

אומפֿאַרדעכטלעך — ← אומפֿאַרדאַכטלעך.

אומפֿאַרדעקט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרדעקט; אָפֿן. א׳ער טאָפּ. א׳ע צעלאָזנקייט. 2. ניט־פֿאַרמאַ־קירט. א׳ער סקאַנדאַל. „א׳ און אומפֿאַרשעמט ווערט געבראַכן אַ שול", ים, נײַע וועגן, ריגע 1927. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרדראָסן — אַדי. וואָס דערווײַעקט ניט קיין פֿאַרדראָס. גלײַכגילטיק, וואָס איז אָן אי־בערקלער. „פֿעלקון שוש אויף אין גר און ור דרושן, ביז ער זײַן פּפֿײַל הט אַל ור שושן", בבֿא־בוך, 370. „גאָר א׳ וואָלט נאָר ניט געווען אַן אַלטע מאַדע...דער טרונק", ארז, קמ, 1866, № 3. ־קייט.

אומפֿאַרדרויט — אַדי. ניט־פֿאַרדרייט. „עס רינט פֿון אַ קראַן", רייד. ־ערהויט — אַדוו.

אומפֿאַרדרים|ק, ־לעך — אַדי. וואָס רופֿט ניט אַרויס קיין פֿאַרדראָס. „אַלי און ניטיגי זאַכין גיא מיסיג, זאָ ביסטו דען למטן און פֿר דריסיג", צוכט.

אומפֿאַרהאָוועט — אַדי. וואָס איז פֿרײַ פֿון האָוועניש, אַרבעט, דאגות־פּרנסה. לעבט זיך אַ רואיק, א׳ לעבן. ־קייט.

אומפֿאַרהאַלטן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרהאַלטן. א׳ענער שטראָם וואַסער. 2. ניט־אָפּגעשטעלט, ניט־געזונעמען אונטער אַ וואַך (אַרעסטירט), די א׳ענע זײַנען אַריבער די גרענעץ. א׳ענער כּעס. 3. וואָס מע האָט ניט בעלייגט אין אַ זײַט, ניט אָפּגעלייגט. א׳ענע נײַס. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרהאַנגען — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַרהאַנ־גען. ניט־פֿאַרהאַנגען. א׳ע פֿענצטער. ־ער־הויט — אַדוו. לאָזן די פֿענצטער א׳.

אומפֿאַרהאַנדלט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ווען דעם נאָך ניט געפֿירט קיין אונטערהאַנדלונ־גען. די א׳ע פונקטן פֿון אָפּמאַך. 2. נאָך ניט־פֿאַרקויפֿט. די א׳ע סחורה. א׳ער ראָמש.

אומפֿאַרהאָפֿט — אַדי. 1. וואָס עס איז אויף דעם קיין האָפֿענונג ניט געווען. א׳ע גוטע בשׂורה. א׳ע ישועה. „און אַז דאָס גליק קומט אים א׳, האָט ער קיין קרעפֿטן עס צו נעמען", יהל, די ערשטע ליבע, וואַרשע 1881. „א׳ גליק", זש׳ וויטער. 2. אומגעריכט, פֿלוצעמדיק. א׳ער גאַסט. „איז זי א׳ צו אַ קליינע שטיבעלע צוגע־גאַנגען", ה. האָפֿמאַן, דער פֿאַלשער פֿעטער, ווילנע 1880. „פֿלוצלינג און א׳ איז עס געשען", מ. זשיד, פֿאָר, 1947 XII 7. „קען קומען א׳, אַפֿילו אין אַ וואַך אַרום", טמז, 1961 XI 3. ־ערהויט — אַדוו. אָנקומען א׳. „האָט א׳ ...געהאַט אַזאַ גרויסן דערפֿאָלג", ר. שושנה, פֿאָר, 1963 VII 13. ־קייט.

אומפֿאַרהאַקט — אַדי. ניט־פֿאַרהאַקט. א׳ע קאַסטנס. לאָזן אַ טיר מיט אַ שפּעלטעלע, א׳. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרהאַרטעוועט — אַדי. 1. ניט געי מאַכט האַרט(ער). א׳ער שטאָל. 2. ניט געווארן ווייניקער שפּירעוודיק (בײַ שווערע איבערלע־בונגען אָדער מחמת פֿעלן פֿון אָזעלכע איבער־לעבונגען), די יונגע א׳ע זעלנערס. א׳ פֿון נויט. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרהאָרעוועט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרמא־טערט. אויסזען א׳ אַפֿילו נאָך אַ שווערן טאָג אַרבעט. 2. וואָס איז ניט קיין רעזולטאַט פֿון האָרעוואַניע. א׳ע פֿאַרדינסטן. „זאָל זוכה זײַן צו אָט דעם אין גליק", א. ליפֿינער, איק, פּסח תשכ״ד. ־קייט.

אומפֿאַרהוילן — אַדי. ניט־באַהאַלטן, ניט־בסודותדיק. א׳ענע דיפּלאָמאַטיע. „זיא רידטן פֿון אים אופֿנליך אוני אונפֿרהולן", יוסיפֿון, אַמשט 1661. „דו זאג איך, און פֿר הולין איך מיין ניט גנץ פּולן", אַשפּנז. „שרײַבט מיט א׳ע־נער פּרייד", ש. ביקל, רומענע. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרהונגערט — אַדי. ניט־אָפּגעשוואַכט פֿון הונגער(ן). א׳ע פֿאַרטיידיקערס פֿון דער באַלאַגערטער שטאָט.

אומפֿאַרהוילט — אַדי. ניט־אויס(גע)קורירט. א׳ע וואונדן. א׳ער וווייטיק. „דאָס האָט אויך אויסגעפֿרישט אַ טיפֿע א׳ע וואונד", ש. ל. שנײ־דערמאַן, טמז, 1964 I 2. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרהוילט — אַדי. ניט־אויס(גע)קורירט. א׳ע וואונדן. א׳ער וווייטיק. „דאָס האָט אויך אויסגעפֿרישט אַ טיפֿע א׳ע וואונד", ש. ל. שנײ־דערמאַן, טמז, 1964 I 2. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרהוילט — אַדי. ניט־אָפּגעשוואַכט פֿון הונגער(ן). א׳ע פֿאַרטיידיקערס פֿון דער באַלאַגערטער שטאָט.

אומפֿאַרהונגערט — אַדי. ניט־אָפּגעשוואַכט

אומפֿאַרהיימישט — אַדי. וואָס איז ניט גע־מאַכט (געוואָרן) היימיש. א׳ער קוואַרטיראַנט. פֿרגל ~פֿאַרשטובּיקט. ־קייט.

אומפֿאַרהיילט — אַדי. ניט־אויפֿגעגענומען (ניט פֿראָקאַמירט) וויַ אַ הייליקייט. א׳ע מאַר־טירערס. ־קייט.

אומפֿאַרהיילעך — אַדי. ניט אויפֿגענומען (ניט פֿראָקאַמירט) וויַ אַ הייליקייט. א׳ע מאַר־טירערס. ־קייט.

אומפֿאַרהילט — אַדי. ניט־פֿאַרדעקט, ניט־פֿאַרשלייערט. א׳ע בילדער. א׳ער קאָנפֿליקט.

אומפֿאַרהילכט — אַדי. וואָס איז געבליבן קלאָר און הילכיק (כאָטש מע האָט געשטערט). א׳ע אויסרופֿן פֿון פֿרייד, פֿראָטעסט אאַזוי.

אומפֿאַרהיפּנאָטיזירט — אַדי. ניט־פֿאַר־היפּנאָטיזירט. א׳ער חולה.

אומפֿאַרהיפּנאָטיזירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט פֿאַרהיפּנאָטיזירן. א׳ער סוב־יעקט. ־קייט.

אומפֿאַרהלושעט — ← אומפֿאַרלושעט.

אומפֿאַרהעלטעניש — דאָס, ־ן. שלעכט, ניט־פּאַסיק פֿאַרהעלטעניש. „געהערט אַז זיי האָבן איצט אַ פֿאַרהעלטעניש? — יאָ, אַן א׳׳, רייד.

אומפֿאַרהעלטענישמעסיק — אַדי. אום־פֿראָפֿאַרציאָנעל. וואָס איז ניט אין אַ ריכטיקער שטייכות צו (מיט) עפּעס. א׳ שטרענגע שטראָף. א׳ע באַלוינונג.

אומפֿאַרהעקלט — אַדי. ניט־פֿאַרשפּילירט מיט אַ העקל. „גייט ניט אַרויס מיט אַן א׳ער בלוזקע", רייד.

אומפֿאַרהערט — אַדי. 1. ניט־אויסגעפֿרעגט; ניט־עקזאַמענירט. די א׳ע חדר־ינגלעך. 2. ניט־פֿאַרהערט (בײַם אָנגעשטרענגטן צוהערן זיך), „פֿון דעם איינציקן אין זאַץ וועט קלאָר". ־ערהויט — אַדוו.

אומפֿאַרהערלעכט — אַדי. ניט־גלאָריפֿיצירט, ניט־הויכגעאַכט. א׳ע מעשׂים פֿון גרויסע העלדן. ־קייט.

אומפֿאַרוואונדיקט — אַדי. נעאָל. דזוו אום־פֿאַרוואונדעט.

אומפֿאַרוואונדלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט פֿאַרוואונדן. דער א׳ער אַכילעס. ־קייט.

אומפֿאַרוואונדעט — אַדי. דטשם [אָפּט אין ליטרש]. געבליבן, אַרויס אַן אַ וואונד. קומען אַהיים א׳.

אומפֿאַרוואונדערט — אַדי. אומפֿאַרחידושט, ניט־אויבערראַשט; ניט־דורכגעדרונגען מיט גע־פֿיל פֿון וואונדערלעכקייט. א׳ פֿון דער העלדיש־קייט, שייגקייט אאזוי. ־קייט.

אומפֿאַרוואורפֿבאַר — אַדי. דסשמ. נר. מאַרק וב. וואָס מע קען קעגן דעם גאַרניט אויפֿ־וואַרפֿן, פֿירהאַלטן. א׳ער ריטער. ← אומפֿיר־וואַרפֿיק.

אומפֿאַרוואָכעדיקט — אַדי. נעגאַל. ניט־געמאַכט וואָכעדיק, טאָגטעגלעך. א׳ער גייסטיקער פֿאַרמעסט.

אומפֿאַרוואָלקנט — אַדי. 1. ניט פֿאַרדעקט מיט וואָלקנס. קלאָרע, א׳ע הימלען. 2. מעט. אומפֿאַרוואָרגט; אומפֿאַרטרויערט. א׳ע פֿנימער. „האָט אַטפֿאָגעגען אַ נײַ גליקלעך א׳ לעבן״, יעקבֿ ראָוינסקי, דער פֿאַלשער שולד־בריף, וואַרשע 1885. ־קייט.

אומפֿאַרוואַנדלבאַר — אַדי. דסשמ. נר. ← אומפֿאַרוואַנדלען. „א׳ער טרויער אויף דער שפּי־רונג פֿון דעם טויטס דערנענטערונג״, ב. ריווקין, ה. לייוויק...

אומפֿאַרוואַנדלט — אַדי. אומטראַנספֿארמירט. א׳ע רעשטן בײַ אַ קאָמפּליצירטן כעמישן פּראָ־צעס.

אומפֿאַרוואַנדלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרוואַנדלען (טראַנספֿארמירן) אין עפּעס אַן אַנ־דער זאַך. א׳ אַפּילו דורך כישוף. א׳ע כעמישע פֿאַרבינדונג. ־קייט.

אומפֿאַרוואָסערט — אַדי. 1. וואָס איז ניט געמאַכט שיטערער, וויניקער עכט דורך צוגיסן וואַסער (סתם אַ פֿליסיקייט). א׳ער אַלקאָהאָל. 2. געבליבן עכט, הונדערטפּראָצענטיק, שטאַרק, שטרענג. א׳ע רעזאָלוציע. א׳ע פּאַרטײַ מוסר. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרוואָקסן — אַדי. פּפּ: ~פֿאַרוואָקסן. וואָס אויף דעם איז ניט אויסגעוואַקסן. פֿרײַער, א׳ענער שטח אין מיטן וואַלד. ־קייט.

אומפֿאַרוואָרן — אַדי. אַרכ. *Mhd:* (un)-ver-warn. דערוויסטערט; וואָס האָט ניט קיין מגע־משא מיט עמעצן. „זײַא און פֿר וואריו מיט דעם דער היימליכקייט אָפּין בארט״ [גולה סוד ...לא תתערב׳, משלי, כ, 19], משלי בלשון אשכנז, פּפּדמ 1713. „מיט דעם שׂר של חלום זאָלשטו זײַן אום פֿר וואריו״; „זײַא און פֿר וואַרן מיט רשעים אוג׳ נאַרן״; „מיט נרין וועבר...קינדר זאָל מן אן פֿר וואַרין זײַן״, צוכט.

אומפֿאַרוואָרצלט — אַדי. ניט־פֿאַרוואָרצלט; ניט־אײַנגעפֿונדעוועט. ניט־פֿאַרפֿעסטיקט. די א׳ע אין דעם נײַעם לאַנד, אין דער נײַער סביבֿה. ־קייט — „אַן אייביק מורא פֿאַר דער אומ־זיכערקייט און דער א׳ פֿון דעם זײַן״, קאָר ו.

אומפֿאַרוואָרצלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרוואָרצלען. א׳ע גוטע מידה. ־קייט.

אומפֿאַרוואָשן — אַדי. וואָס איז ניט גע־וואָרן אומקאָנטיק דורך וואַשן. א׳ענע פֿלעקן. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרוויאַנעט — אַדי. פּפּ: ~פֿאַרוויאַ־לעט. אומפֿאַרוועלקט. א׳ע בלעטער. ־קייט.

אומפֿאַרוויגט — אַדי. ניט־פֿאַרשלעפֿערט (אײַנגעשטילט) דורך וויגן. א׳ קינד. אײַנשלאָפֿן א׳. מעט. א׳ פֿון שייגע רײַדעלעך, מעשׂיות. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרויילט — אַדי. אומפֿאַראינטערעסירט און אַן פֿאַרגניגן בײַם זײַן אין אַ בעזעלשאַפֿט. „עס נודען זיך די א׳ע געסט״.

אומפֿאַרוויסט — אַדי. 1. ניט געמאַכט וויסט(ער). א׳ער באַרשט(ש). 2. מעט. אומבאַ־פּוצט. ניט געמאַכט מילדער, גרינגער אָנצו־נעמען. א׳ער באַריכט. ־עדהייט — אַדוו.

אומפֿאַרוויסט — אַדי. ניט געמאַכט וויסט. נאָר איין א׳ע געגנט.

אומפֿאַרוויקלט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרדעקט (מיט בייגיקן שטאָף) פֿון אַלע זײַטן. א׳ע מתנה, אינסטרומענטן אאזוי. 2. ניט־פֿאַרמישט. ניט־פֿאַרפֿלאָנטערט. א׳ אין אַ סכסוך. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרווירקלעכבאַר — אַדי. דסשמ. נר. ← אומרעאַליזירלעך.

אומפֿאַרווירקלעכט — אַדי. וואָס איז ניט רעאַליזירט (דורכגעפֿירט, דערגרייכט) געוואָרן. א׳ע פּלענער.

אומפֿאַרווישט — אַדי. וואָס איז ניט געוואָרן אומקאָנטיק דורך וישן (מעקן, פֿאַרהוילן). „אַן אייגנארטיק יידיש לעבן וואָס האָט בײַ הײַנט צו טאָג אײַבערגעלאָזט א׳ע שפּורן״, ש. ל. שנײ־דערמאַן, סמז 23 XII 1962.

אומפֿאַרווישלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרוישן, אָפּמעקן, מאַכן אומקאָנטיק. א׳ע סימנים. א׳ע זכרונות. ־קייט.

אומפֿאַרוועלטלעכט — אַדי. וואָס איז ניט (געמאַכט) געוואָרן וועלטלעך, פֿרײַ פֿון פּולער רעליגיעזער באַשטימטקייט. א׳ער לעבנשטייגער.

אומפֿאַרוועלקבאַר — אַדי. דסשמ. נר. ← אומפֿאַרוועלקלעך.

אומפֿאַרוועלקט — אַדי. וואָס איז געבליבן נאָך געגנוג פֿרישׂ. א׳ע בלומען. א׳ע יוגנט. א׳ער העראָישע אויפֿטוען. „זייערע גרייבער זײַנען באַדעקט מיט א׳ע בלומען״, ד. עדעלשטאָט, שרי־פֿט, לאָנדאָן 1909. „אין א׳ער טרײַהייט״, י. באָושוועור, געקליבענע לידער. ־עדהייט — אַדוו. אויפֿהיטן א׳. ־קייט.

אומפֿאַרוועלקלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס קען ניט פֿאַרוועלקן, פֿאַרוועלקט וווערן. א׳ע בלומען. א׳ע יוגנט.

אומפֿאַרוועגדט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט פֿאַרניצט, אויסגענוצט. א׳ע שטאָפֿן. 2. (אײַנבינדערײַ) ניט־פֿאַרדרייט די בויגנס.

אומפֿאַרוועגדלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרוועגדן. א׳ע מאַטעריאַלן. א׳ע, קלאָר באַ־צייכנטע דרוקבויגנס. ־קייט.

אומפֿאַרוועדט — אַדי. אומפֿאַרבאַטן. א׳ע ביכער. א׳ע הנאה. „גוטס גינאד איז...אום פֿר וועדט״, צוכט. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרוועדלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרוועדן. א׳ע פֿרײַהייט פֿון וואָרט. א׳ע אויסדרוקן פֿון שטאַרקע געפֿילן. ־קייט.

אומפֿאַרוועלטלעכט — אַדי. (אַזוי אויך: אומפֿאַרוועלטלעכט) ניט־פֿאַרשלעפֿערט (אײַנגעשטילט) דורך וויגן. א׳ קינד. אײַנשלאָפֿן א׳. מעט. א׳ פֿון שייגע רײַדעלעך, מעשׂיות. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרויילט — אַדי. אומפֿאַראינטערעסירט און אַן פֿאַרגניגן בײַם זײַן אין אַ בעזעלשאַפֿט. „עס נודען זיך די א׳ע געסט״.

אומפֿאַרוויסט — אַדי. 1. ניט געמאַכט וויסט(ער). א׳ער באַרשט(ש). 2. מעט. אומבאַ־פּוצט. ניט געמאַכט מילדער, גרינגער אָנצו־נעמען. א׳ער באַריכט. ־עדהייט — אַדוו.

אומפֿאַרוויסט — אַדי. ניט געמאַכט וויסט. נאָר איין א׳ע געגנט.

אומפֿאַרויקלט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרדעקט (מיט בייגיקן שטאָף) פֿון אַלע זײַטן. א׳ע מתנה, אינסטרומענטן אאזוי. 2. ניט־פֿאַרמישט. ניט־פֿאַרפֿלאָנטערט. א׳ אין אַ סכסוך. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרוויקלעכבאַר — אַדי. דסשמ. נר. ← אומרעאַליזירלעך.

אומפֿאַרוויקלעכט — אַדי. וואָס איז ניט רעאַליזירט (דורכגעפֿירט, דערגרייכט) געוואָרן. א׳ע פּלענער.

אומפֿאַרוויסט — אַדי. וואָס איז ניט געוואָרן אומקאָנטיק דורך וישן (מעקן, פֿאַרהוילן). „אַן אייגנארטיק יידיש לעבן וואָס האָט בײַ הײַנט צו טאָג אײַבערגעלאָזט א׳ע שפּורן״, ש. ל. שנײ־דערמאַן, סמז 23 XII 1962.

אומפֿאַרוועלקבאַר — אַדי. דסשמ. נר. ← אומפֿאַרוועלקלעך.

אומפֿאַרוועלקט — אַדי. וואָס איז געבליבן נאָך געגנוג פֿרישׂ. א׳ע בלומען. א׳ע יוגנט. א׳ער העראָישע אויפֿטוען. „זייערע גרייבער זײַנען באַדעקט מיט א׳ע בלומען״, ד. עדעלשטאָט, שרי־פֿט, לאָנדאָן 1909. „אין א׳ער טרײַהייט״, י. באָושוועור, געקליבענע לידער. ־עדהייט — אַדוו. אויפֿהיטן א׳. ־קייט.

אומפֿאַרוועלקלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס קען ניט פֿאַרוועלקן, פֿאַרוועלקט וווערן. א׳ע בלומען. א׳ע יוגנט.

אומפֿאַרוועגדט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט פֿאַרניצט, אויסגענוצט. א׳ע שטאָפֿן. 2. (אײַנבינדערײַ) ניט־פֿאַרדרייט די בויגנס.

אומפֿאַרוועגדלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרוועגדן. א׳ע מאַטעריאַלן. א׳ע, קלאָר באַ־צייכנטע דרוקבויגנס. ־קייט.

אומפֿאַרוועדט — אַדי. אומפֿאַרבאַטן. א׳ע ביכער. א׳ע הנאה. „גוטס גינאד איז...אום פֿר וועדט״, צוכט. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרוועדלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרוועדן. א׳ע פֿרײַהייט פֿון וואָרט. א׳ע אויסדרוקן פֿון שטאַרקע געפֿילן. ־קייט.

אומפֿאַרויסגייאיק — אַדי. נעגאַל. וואָס גייט ניט (קען ניט גיין) פֿאַרויס, פֿראָגרעסירט ניט. א׳ע מאַסע. ־יקייט.

אומפֿאַרויסגעזאָגט — אַדי. ניט־אַרויסגע־בראַכט וויִ אַ פֿראָגנאָז אַדער וויִ אַ זעאונג, אַ וואַרנונג, אַ האַפֿענונג בנוגע דער קומעדיקייט. א׳ע קאָטאַסטראָפֿע. א׳ע גליקן. ־קייט.

אומפֿאַרויסגעזעגן — אַדי. וואָס מע האָט ניט געקענט וויסן (זען) אַז עס וועט זײַן אַדער געשען. אַן א׳ע פֿאַסירונג, סיטואַציע. א׳ער נצחון. „קעגן די פֿלענער פֿון שׂונא האָט זיך געשטעלט אַן א׳ע קראַפֿט״, פֿנעז, פֿאַריז 1950, № 10. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרויסגעפֿילט — אַדי. וואָס מע האָט וועגן ניט געהאַט קיין פֿאַרגעפֿיל, ניט גע־פֿילט אַז עס וועט געשען, קומען. א׳ע אומגליקן. א׳ע קאָטאַסטראָפֿע. ־קייט.

אומפֿאַרויזאיק — אַדי. נעגאַל. וואָס זעט ניט (קען ניט זען) אויף פֿאַרויס; וואָס וויסט ניט (קען ניט וויסן) וואָס עס וועט זײַן אַדער געשען. א׳ע מלוכה־לײַט, פֿירערס. ־יקייט.

אומפֿאַרויאָגט — אַדי. 1. דזוו אומפֿאַרוועט. 2. ניט־באַפֿוילן. ־עדהייט — אַדוו.

אומפֿאַרויאַלצן — אַדי. וואָס איז צוגעגרייט אַן איבערקער זאַלץ. אַן א׳ שטיקל פֿלייש.

אומפֿאַרויאַמט — אַדי. פּפּ: ־זויימט. 1. ניט־פֿאַרשפּעטיקט; באַצײַטנ(ס)דיק. א׳ער אָנקום. א׳ע ישועה. 2. תיכפֿדיק, באַלדיק. דער ענטפֿער קומט א׳, תוך כדי דיבור. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַריאָרגט — אַדי. 1. ניט־געדריקט פֿון זאָרג(ן). א׳ לעבן אַ גוטן טאָג און ניט טראַכטן וועגן מאָרגן. 2. ניט־באַוואָרנט מיט מיטלען צו לעבן. איבערלאָזן אַן א׳ע משפחה. „אויב ער פֿאַרלירט די שטעלע — ווערן עטלעכע מענטשן ברויטלאָז, א׳״, טמז, 1963 IX 15. 3. ניט־אײַנגעאָרדנט. „א סך מיידלעך בלײַבן א׳, גראָדע אין די מיטעלע און העכערע שטאָנדן״, ב. פֿײַ־נענבוים איבז, בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציא־ליזם, נ״י 1911. ־עדהייט — אַדוו, בב 2־3. ־קייט — „א׳, זעלבסטצופֿרידנקייט און פֿאַסיוו־קייט״, מ. סטטור, אויפֿן שוועל, № 147.

אומפֿאַריאָרגלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרזאָרגן, באַוואָרענען. דער א׳ער וויטער מאָרגן. ־קייט.

אומפֿאַרויסיאָם — אַדי. דזוו אומפֿאַרוואָמט ←. „זיך צו שמוקן און צו צירן, דאָס מען...[זאָל] א׳ אינעם טרקלין־שלאָס...קומען״, ר׳ הילל ליכטנ־שטיין, עת לעשות II, סאָסמאָר תרל״ב.

אומפֿאַרויזיערט — אַדי. 1. ניט געמאַכט אויבערליך זויער. אַן א׳ע ראַשטשינג. 2. מעט. ניט־פֿאַרטרויערט. ניט־פֿאַרקרימט. אַן א׳ געמיט. ־עדהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרויזוכט — אַדי. וואָס מע האָט ניט טועם געוווען. א׳ע שפּייזן. ־עדהייט — אַדוו. א׳ געבן דעם קינד צו הייסע זופּ.

אומפֿאַרזונען — אַדי. אַרכ. אומגעריכט. „אויִ וויא איבער דער מבֿה אורבליצלינג [= פֿלוצלינג] אוג פֿר זונן, פֿינף הונדרט קינדר צו גפֿינן אין ברונן״, ׳קינות אויף כמעלניצקים גזרות׳.

אומפֿאַרזונקען — אַדי. ניט־אײַנגעזונקען. א׳ער אוצר. מעט. א׳ע האָפֿענונג.

אומפֿאַרזיגלט — אַדי. ניט פֿאַרקלעפּט מיט אַ זיגל. ניט פֿאַרמאַכט הערמעטיש. א׳ע פּאַפּירן, א׳ע פֿלעשער. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרזיוט — אַדי. ניט־פֿאַרזייט. א׳ע פֿעל־דער. „וואַקסן א״, שטרײַגלער, איק, 1961 I 27. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרזיכטיק — אַדי. 1. אומאָפּגעהיט(ן); וואָס זאָרגט ניט געגנוג וועגן זיכערקייט. א׳ע טריט. א׳ער קעמפֿער. „זי איז א׳ צוגעלאָפֿן צום בּרעג שיף און האָט זיך אַרײַבערגעבויגן איבערן בּרעג און איז אַרײַנגעפֿאַלן אין ים״, זעל״ג פֿון נײַ זאגער, שיינע אַנעקדאָטן, ווילנע 1893. „באַ־טויבט אַן א׳ חיהלע״, ש. בּלום, דער בּוים פֿון לעבן, נ״י 1931. 2. ניט געגנוג באַטראַכט. א׳ע טאַקטיק. א׳ער גאַנג אין שאַך. „מיר געפֿינען אים אין זײַן גאַנצן לעבנסלויף...זייער א״, אמת, בּן פּדק, ווילנע 1865. ־ערהייט — אַדוו. ־יקויט — „צוליב דער א׳ פֿון דער מוטער... קומט זייער אָפּט צו אומגליקפֿאַלן״, פֿגעז, פּאַריז 1949, № 5. „אַרײַנגעפֿאַלן איבער זײַן א״, נשה גליק, ר׳ מנחם אלטאַרויער, ווילנע 1879.

אומפֿאַרזיכערט — אַדי. 1. ניט־זיכער גע־מאַכט; אומבאַוואָרנט, אומבאַשיצט. א׳ע פּאָזי־ציע. א׳ער צוזאָג. 2. ספּעצ. ניט־אָפּעקורירט אין אַ ספּעציעלער געזעלשאַפֿט. א׳ פֿון פֿמיער, גניבֿה און אַנדערע היזקות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרזילבערט — אַדי. ניט באַדעקט מיט זילבער. א׳ע לייכטערס.

אומפֿאַרזינדיקט — אַדי. 1. וואָס האָט ניט חוטא געווען, ניט באַאַנגען קיין זינד. שטראָפֿן דעם א׳ן. 2. וואָס איז ניט קיין רעזולטאַט פֿון אַ זינד. א׳ער אַרעסט. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרזינדלעך — אַדי. נעג. [רעקאָג־סטרוירט פֿון דוווו ←]. וואָס קען ניט באַגיין קיין זינד.

אומפֿאַרזינדלעכקייט — די (דאָס). מצ נב. נעג. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן 'אומ־פֿאַרזינדלעך'. „די לערע וועגן דעם פֿויפּסטס א׳ איז אַ חילול־השם״, מוו איבז, וויפּער, געשיכטע פֿון מיטלעלטער, 1921.

אומפֿאַרזינקלעך — אַדי. נעג. וואָס קען ניט פֿאַרזינקען. א׳ע מאַטעריאַלן. א׳ע זכרונות.

אומפֿאַרזיסט — אַדי. וואָס מע האָט ניט גע־מאַכט זיס(ער). א׳ע פֿרוכטזאַפֿטן. ־ערהייט — אַדוו. טרינקען עפּעס א׳.

אומפֿאַרזימלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט מאַכן זיס(ער). א׳ע ביטערקייט. ־קייט.

אומפֿאַרזיאיק — אַדי. נעג. וואָס מע טאָר (קען) ניט פֿאַרזען. א׳ע זיכערקייט־מיטלען. ־יקויט.

אומפֿאַרזיעלעך — אַדי. אַדכ. וואָס מע קען ניט פֿאַראויסזען. אומפֿאַרויסגעזען. „אוני אום וויליך דער גרושן אונגשטימיקייט מיט דעם זיא וועלן אונפֿורזעהליכן טוט״, יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומפֿאַרזיען — אַדוו. ← אומפֿאַרזעען. קיינער איז ניט געבליבן א׳.

אומפֿאַרזעען — אַדי. אַדכ. ניט־פֿאַרויסגעזען. אוני, און פֿר זעהן איבער פֿאַלן״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, טו, 8. „אוני, ער זאָל זיך היטן דער נויט וויל ער אנדרשט ניט שטערבן איין און פֿר זעהן טויט״, משל הקד־מוני, פֿפֿא 1693 [ייבל XIII, 1־2].

אומפֿאַרזעצט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרפֿלאַנצט. א׳ע בייטן, בוריקעס. 2. ניט אַרײַנגעגעבן ווי אַ משפּוּן. א׳ע בעגטשלײַכטערס. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרזעצלעך — אַדי. נעג. וואָס מע קען ניט פֿאַרזעצן (ווי אַ משפּוּן). אַ צו וואָלוועלער, א׳ער משפּוּן.

אומפֿאַרזישאַוועדט — אַדי. אומפֿאַרראָסט. א׳ער מעטאַל. ־קייט.

אומפֿאַרחושכט — [...כוישעכט] אַדי. אומ־פֿאַרפֿינצטערט. א׳ פֿון דלות און נויט. ־קייט.

אומפֿאַרחזירט — [...כאַזערט] אַדי. אומפֿאַר־שמוצ(ק)ט, אומפֿאַרבּרודיקט. א׳ע פּנימלעך.

אומפֿאַרחידושט — [...כידעשט] אַדי. אומ־פֿאַרוואונדערט. א׳ע פּנימער. א׳ער צוקוקער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרחיכשט — [...כאַיעשט] אַדי. וואָס איז ניט געוואָרן ברוטאַל, ווי אַ חיה. א׳ פֿון אַכזריותדיקן אָרום. ־קייט.

אומפֿאַרחלומט — [...כאָלעמט] אַדי. אומפֿאַר־טרוימט, אומפֿאַרטראַכט; אומפֿאַרזונקען אין פֿאַנטאַזיעס. רואיק, באַטראַכט און א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרחלשט — [...כאַלעשט] אַדי. ניט־פֿאַרחלשט. מיט אַ שוועכער וואונד און דאָך א׳. ־קייט.

אומפֿאַרחתמע(נ)ט — [...כאַסמע(נ)ט] אַדי. 1. אומפֿאַרזיגלט. א׳ע טירן. 2. אומפֿאַרקלעפּט. א׳ע בריוו. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרטאַכלעוועט — ← אומפֿאַרתכלעוועט.

אומפֿאַרטאָפּלט — אַדי. וואָס מע האָט ניט געמאַכט צוויי מאָל אַזוי פֿיל (גרויס). א׳ע פּאַר־צײַג. ־קייט.

אומפֿאַרטויבט — אַדי. אומפֿאַרטומלט; וואָס מע האָט ניט געמאַכט טויב (דורך געשריבן אָן). א׳ע אויערן. די מוזיק, א׳ פֿון געטומל אָרום. ־קייט.

אומפֿאַרטוישט — אַדי. אומפֿאַרביטן. א׳ע היט.

אומפֿאַרטומלט — אַדי. ניט־פֿאַרדולט, אום־פֿאַרטויבט, ניט־צעטומלט. „דער א׳ער רעדנער האָט געוווּנדן שטימען פֿאַר...״. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרטונקלט — אַדי. ניט געמאַכט טונקל אַדער טונקעלער. א׳ע צימערן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — א׳ פֿון געדאַנק.

אומפֿאַרטויבט — אַדי. 1. דוו׳ אומפֿאַר־טויבט. 2. ניט געמאַכט אומשפּירעוודיק. א׳ פֿון דער קליינער דאָזע מעדיצין. א׳ פֿון זעץ איבערן קאָפּ. ־קייט.

אומפֿאַרטייבלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרטייבן. א׳ע ווייטיקן. ־קייט.

אומפֿאַרטיידיקבאַר — אַדי. דמשמ. נר. מאַרק וובּ. דזוו אומפֿאַרטיידיקלעך ←.

אומפֿאַרטיידיקט — אַדי. ניט־פֿאַרטיידיקט, ניט־באַשיצט. א׳ער באַשולדיקטער. א׳ע פֿראָנט־ליניע. א׳ע טעזע. „די הויפּטשטאָט איז געבליבן א״, טמז, 1964 VIII 24. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרטיידיקלעך — אַדי. נעג. וואָס מע קען ניט פֿאַרטיידיקן (דאַרף) ניט פֿאַרטיידיקן. א׳ער פֿאַנטאַסטי־שער פּראָיעקט. ־קייט.

אומפֿאַרטײַשט — אַדי. 1. ניט־דערקלערט. א׳ע וועריאַנט, טעקסט. „און דרייט זיך אום וויַ אַן אות אַן א׳ער אין אַ בוך״, א. ניסענזאָן, דאָס לעבן זינגט אָפֿילו אין טויט, 1943. 2. ניט־איבערגעזעצט אויף יידיש. „איבערלאָזן אַ וואָרט — הגם עס איז פֿאַרשטענדלעך — א׳, אַדער עס איבערגעבן מיט אַ לשון־קודשן סינאַ־גים, האָט בּיי זיי אויסגעוויזן וויַ אַ מין...אָפּנאַ־רערײַ״, ש. נאָבל, חומש־טיטש, 1943. 3. זן. ניט־איבערגעזעצט. עטלעכע א׳ע גריכישע ווער־טער אין דעם ענגלישן טעקסט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרטײַטשיק — אַדי. נעג. וואָס מע קען ניט פֿאַרטײַטשן. די א׳ע שטעל פֿון אַלטן דאָקומענט. ־יקויט.

אומפֿאַרטיילונג — די, ־ען. שלעכטע (אום־יושרדיקע) פֿאַרטיילונג. א׳ פֿון גיטער אין דער אומיושרדיקער געזעלשאַפֿט.

אומפֿאַרטיילט — אַדי. ניט־פֿאַרטיילט. א׳ער פּראָוויאַנט. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרטיילקבאַר — אַדי. דמשמ. נר. וואָס מע קען ניט פֿאַרטיילן. „דער רוים איז...אום־געשאַפֿן, א׳, אומענדלעך און אייביק״, זשיס II, נ״י 1912. „דער ענדלעכער גימטיקער עלע־מענט איז לויט זײַן עצם נאַטור נייטיקערווײַז אומבאַשטימט, און אין דער זעלביקער צײַט פונקט אַזוי נייטיקערווײַז א״, מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. „זאָלסט אומאויס־רעטבאַר זײַן, א״, 'אייביקער יידן', ל׳יט, זאַמ׳, שיקאַגע 1943, I.

אומפֿאַרטיליקט — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרטיליקט. א׳ פֿאָלק. א׳ע רעשטלעך. ־קייט.

אומפֿאַרטיליקלעך — אַדי. נעג. צו פֿאַר־בײַטן אומפֿאַרטיליקבאַר ←.

אומפֿאַרטיפֿט — אַדי. ניט געמאַכט טיף אַדער טיפֿער. ניט־גרינטלעך. אייבערפֿלאַכיק און א׳, א׳ע טעאָריע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרטיק — אַדי. ניט־גרייט, ניט־צוגע־גרייט, אומפֿאַרענדיקט. א׳ער בגד, טיש אאַזוי. ־ערהייט — אַדוו. אָפּגעבן אַ שטיקל אַרבעט א׳. ־יקויט — „פֿאַר מיר איז ניט פֿאַראַן קיין שום פֿאַרטיקייט, עס איז די פֿילאָסאָפֿיע פֿון א׳, פֿון ניט־פֿאַרענדיקונג״, קאָר I.

אומפֿאַרטראָגלעך — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַר־טרעגלעך. וואָס מע קען ניט פֿאַרטראָגן, פֿאַרלײַדן; וואָס איז זייער שווער, איבער די כּוחות. א׳ע יסורים. א׳ע חניפֿה. א׳ע משא. ־קייט.

אומפֿאַרטראָטן — אַדי. אויך: ~פֿאַר־טרעטן. 1. אומפֿאַרבינט. א׳ענג קאַנדידאַטור. 2. ניט־באַטייליקט. א׳ענג אין דער אַרגאַניזאַציע. 3. ניט־רעפּרעזענטירט. אַן א׳ענג פּראָוינציאַר קהילה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרטראַכט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרקלערט, אומפֿאַרחלומט. אַקטיוו און א׳. 2. וואָס איז נאָך ניט־פֿראַיעקטירט. אומפֿלאַנירט. „ניטאָ וואָס צו דינגען זיך וועגן אַן א׳ער נסיעה״, רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרטרויאיק — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (טאָר) ניט פֿאַרטרויען. א׳ע סודות, פֿלעגער אע. ־יקייט.

אומפֿאַרטרוילעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט פֿאַרטרויען. א׳ע סודות. 2. וואָס מע קען ניט האָבן קיין צוטרוי צו דעם. א׳ער מענטש. ־קייט.

אומפֿאַרטרוימט — אַדי. אומפֿאַרחלומט. היינטיקע א׳ע יוגנט. ־קייט.

אומפֿאַרטרויערט — אַדי. וואָס איז ניט דורכגעגומען מיט טרויער. א׳ נאָך אַ שוועכער אַבֿידה.

אומפֿאַרטריבן — אַדי. ניט־פֿאַריאָגט. א׳ענג שונאים. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרטריבלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרטריבן. א׳ער טרויער. א׳ע זאָרגן. א׳ע מונטערקייט. ־קייט.

אומפֿאַרטריקנט — אַדי. וואָס איז ניט (גע־מאַכט) געוואָרן טרוקן. א׳ בריוו. א׳ע עלטער.

אומפֿאַרטרעגלעך — אַדי. דזוו אומפֿאַר־טראָגלעך ←. „די עפֿעקטן פֿון פֿראָסט זענען נישט געווען א׳״, טמז, 1965 ו 28. ־קייט — „א קראַנקייט, וואָס איר הויפּט־פֿאַקטאָר איז די א׳ צוויושן דעם בלוט פֿון קינד מיט דער מוטערס״, טמז, 1964 VII 7.

אומפֿאַרטרעטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דזוו.

אומפֿאַרטרעטלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרטרעטן, פֿאַרבײַטן. א׳ער אָנפֿירער. „דאָס יידישע לעבן נייטיקט זיך אין יידיש וויי אַן א׳ן טרעגער פֿון זײַן היסטאָרישן און אייגנאַרטיקן מהות״, פֿאָש, 1964 XII 15.

אומפֿאַרטשעפּעט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרטשע־פּעט; ניט־צוגעטשעפּעט. א׳ע וואָגאָנען. 2. ניט־פֿאַרהאַלטן (מיט כוונה צו טאָן שלעכטס אָדער באַלעסטיקן). דורכגיין די גאַס א׳ פֿון די כולי־גאַנעס. 3. גלאַטיק (בײַם רעדן). א׳ וואָט דער אָנגעקלאָגטער געענטפֿערט בײַם קרייצפֿאַרהער. א׳ אָפּזאָגן אַ ליגן.

אומפֿאַריאָגט — אַדי. 1. וואָס מע וואָט ניט פֿאַריאָגט; אומפֿאַרטריבן. א׳ע אָנפֿאַלערס. 2. אומפֿאַרהאַוועט ←. ־ערהייט — אַדוו, בז.

אומפֿאַריגלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַריאָגן. א׳ע שוועכע חשדים. ־קייט.

אומפֿאַריאָכט — אַדי. ניט־אונטערגעוואָרפֿן אונטער אַ יאָך, ניט־געוואַלטן אונטער אַן עול. א׳ע קינדער, קינדהייט. א׳ער געזעלשאַפֿטלעכער שטאַנד. ־קייט.

אומפֿאַריאָרשט — [...יעשט] אַדי. ניט־דערדריקט אין אַ שטימונג אָן האָפֿענונג און אָן טרייסט. א׳ נאָך אַלע שוועכע קלעפּ פֿון גורל. ־קייט.

אומפֿאַרפֿישופֿט — [...קישעפֿט] אַדי. 1. וואָס אויף דעם האָט כישוף ניט געווירקט. דער א׳ער העלד. 2. ניט־פֿאַרכאַפּט, ניט־באַהערשט פֿון שייגקייט, פּראַכט אע. א׳ פֿון לוקסוס. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרכאַפּט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרנומען מיט כּוח. א׳ער טראָן. 2. דזוו אומפֿאַרכישופֿט, בב.

אומפֿאָרכטיק — אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך (רופֿט ניט אַרויס) פֿאָרכט, שרעק פֿאַר גרויס־קייט, געהויבנקייט. א׳ע באַציאונג צו אַלטע הייליקייטן. ־יקייט.

אומפֿאַרכלינ(ו)עט — אַדי. אומפֿאַרכאַפּט, אומפֿאַרכישופֿט (מיט ביטול). א׳ פֿון דער אַרו־מיקער התפּעלות, א׳ פֿון די מעשׂיות וועגן צדיק וואונדיירים.

אומפֿאַרכמאַרעט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרצויגן מיט כמאַרעס. אומפֿאַרוואָלקנט. א׳ע, קלאָרע הימלען. 2. אומפֿאַרדאגהט; אומפֿאַרטרויערט. א׳ געמיט. ־קייט.

אומפֿאַרכמורעט — אַדי. דזוו אומפֿאַרכמאַ־רעט (אָבער פֿאַרכמורעט איז פֿיגצטערער, בי־טערער, פֿאַרטרויערטער וויי פֿאַרכמאַרעט). ־קייט.

אומפֿאַרכראַקעט — אַדי. ניט־פֿאַרכראַקעט. „געפֿען אַ שענק מיט אַן א׳ער פּאָדלאָגע״, רייד.

אומפֿאַרלאָבט — אַדי. דטשמ. נר. וואָס איז אָן תּנאים. א׳ע — און שוין חתונה געהאַט.

אומפֿאַרלאָדע(ו)עט — אַדי. סל. 1. ניט־אויסגעלאָדן; ניט־צופֿרידגעשטעלט; ניט־אײַנ־געשטעלט. א׳ער שלום־בית. א׳ע שותפֿות. א׳ער סכסוך. 2. ניט־פֿאַררייכט. א׳ער צעבראָכענער שטול. א׳ער פֿרעסל.

אומפֿאַרלאָדן — אַדי. ניט־פֿאַרלאָדן, ניט אַ־געלייגט מיט (געגונג) סחורה. אַ האַלב א׳ענער וואַגאָן. ־קייט.

אומפֿאַרלאָזלעך — אַדי. וואָס מע קען זיך אויף דעם ניט פֿאַרלאָזן, ניט אויסרעכענען אויף דעם. א׳ע טוערס, געהילפֿן. א׳ער צוואָג. „איז די צאָל פֿון די...פֿאַלשע טעטשען געווען אַזוי גרויס, אַז מיר האָבן געמוזט דעם גאַנצן בארייכט ...אויסגלאָזן וויי א״, ש. נאָבל, חומש־טעטש, נ״י 1943. „אַ זייער א׳ע פֿיל־פֿונקציע און פֿאַרשוועריש מחנה״, לע, טמז, 1964 XI 1. ־קייט.

אומפֿאַרלאָזן — אַדי. 1. ניט־עלנט; ניט־אייג־זאָם. זײַן א׳ אין דער פֿרעמד, געפֿינען פֿאַר זיך אַ פּאַסיקע סביבה. 2. ניט־אויפֿגעגעבן ווי פֿאַר־לאָרן. ניט־פֿאַרוואָרלאָזט, ניט געלאָזן אויף הפקר. א׳ענע פּאָזיציע. „דיך, ירושלים, ווערט מען היישן איין גיפֿאַרשטי אונ׳ איין אום פֿר לאזנן שטאט״, סהמ, ישעיה, סב, 12. ־קייט.

אומפֿאַרלאָטעט — אַדי. 1. וואָס מע האָט אויף דעם קיין לאָטע ניט געלייגט. אַ צעריסענער א׳ער בגד. 2. וואָס דאַרף (נאָך) ניט קיין לאָטע. די הויזן זײַנען נאָך כּמעט נײַ און א׳. 3. פֿיג. וואָס איז געבליבן מיט אַ ריס. א׳ער שלום־בית. א׳ע באַציאונגען צווישן די פֿאַרטיייען פֿון דער קאָאַליציע. ־ערהייט — אַדוו. טראָגן די קאַפּאָטע א׳.

אומפֿאַרלאַנג — דער, ־ען. היפוך פֿון פֿאַר־לאַנג. וויידערווילן; ווידערגעפֿיל. האָבן אַן א׳ צו גיין ערגעץ, צו זײַן צווישן חבֿרה־לײַט.

אומפֿאַרלאַנגזאַמט — אַדי. ניט געמאַכט לאַנגזאַמער, פֿאַמעלער. אַ באַשטענדיקע, אַן א׳ע און אומפֿאַרגיכערטע באַוועגונג. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרלאַנגט — אַדי. 1. ניט־געפֿאַדערט, ניט־געבעטן, קריגן צוגעשיקט א׳ע ביכער. אַן א׳ע מתּנה. 2. ניט־באַגערט, ניט־געוואונטשן. א׳ע געסט. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרלאַנג|ט, ־לעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרלאַנגען. א׳ע גליקן. ־(י)קייט.

אומפֿאַרלאָפֿן — אַדי. ניט־פֿאַרגעקומען. ניט־געשען. „ער האָט אַ גוטן זכרון, ער געדענקט אַפֿילו א׳ענע געשעענישן״, רייד. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרלאָרן — אַדי. וואָס גייט ניט לאיבוד. דיא אום פֿערלאָרענע האָפֿענונג, [נאָמען פֿון אַ ביכל], לובלין 1895. ־קייט.

אומפֿאַרלאָשן — אַדי. ניט־פֿאַרלאָשן. א׳ענע שרפֿה. א׳ענע תאוה. ־ערהייט — אַדוו. אַוועקגיין און לאָזן די שרפֿה א׳. ־קייט.

אומפֿאַרלויבט — אַדי. אינגאַנצן ניט געלויבט אָדער ניט־גענוג געלויבט. שטילער, א׳ער טוער.

אומפֿאַרלושעט — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַרגלו־שעט, ~פֿאַרהלושעט. אומפֿאַרטומלט. אומפֿאַרטויבט. מיט אַ קלאָרן א׳ן קאָפּ.

אומפֿאַרליבט — אַדי. ניט־פֿאַרליבט. זײַן א׳ און ניט געליבט. א׳ער חתן. ־ערהייט — אַדוו. חתונה האָבן א׳. ־קייט.

אומפֿאַרליטן — אַדי. וואָס איז ניט צוגע־וואויגט צו לײַדן. „אַן א׳ענע, וויינט זי, ווען זי פֿאַרשטעכט זיך אַ פֿינגער״, רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרליזיקט — אַדי. וואָס איז ניט אָפּגע־שאָטן מיט ליזי. דער אייגציקער א׳ער בעטלער, אַרעסטאַנט. ־קייט.

או׳מפֿאַרלי׳ט — אַדי. ניט־פֿאַרשמאַלצן מיט אַ מעטאַל. די א׳ע כּלי רינט. ־ערהייט — אַדוו. אָפּגעבן צוריק א׳.

אומפֿאַרליכטערט — אַדי. ניט לײַכטער געמאַכט. אומפֿאַרגרינגערט. א׳ע אויפֿגאַבעס. א׳ע נויט.

אומפֿאַרליקנבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דזוו.

אומפֿאַרליקנדיק, ־דלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרליקענען. א׳ער אמת, פֿאַקט. ־(י)קייט.

אומפֿאַרליקנט — אַדי. ניט־פֿאַרליקנט; ניט־נעגירט. א׳ע אמתן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרלעבט — אַדי. ניט־פֿאַרנוצט אויף צו לעבן. א׳ געלט; אַן א׳ע ירושה.

אומפֿאַרלעגן — אַדי. ניט־פֿאַרלאַנגט, ניט קאַליע געוואָרן דורך ליגן אַ לענגערע צייט. א׳ענג פֿראַדוקטן.

אומפֿאַרלענגערט — אַדי. 1. דזוו אומפֿאַרלענגן. 2. ניט פֿאַררוקט אין אַ זײַט. א׳ע סחורה. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרלענגערט — אַדי. 1. ניט געמאַכט לאַנג אַדער לענגער. א׳ קלײדל. א׳ע ליניע. 2. ספּעצ. וואָס דער טערמין פֿון דעם איז ניט געמאַכט לענגער. א׳ער וועקסל. א׳ע הלוואה. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרלענדט — אַדי. אומפֿאַרטיליקט; ניט־אומגעבראַכט. א׳ע רעשטלעך פֿון פֿאַלק. ־קייט.

אומפֿאַרלענד|וק, ־לעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט פֿאַרלענגדן. אַן א׳ פֿאַלק. ־(י)קייט.

אומפֿאַרלעפֿלעך — אַדי. דטשם. נר. ← אומפֿאַרלאָזלעך. „לאָמיר נעמען איין קליינעם בײַשפּיל, פֿון הענרי פֿאָרד א׳ן זכרון״, נ. זאַלאָוויץ, פֿאָר, 1963 VI 25.

אומפֿאַרלעצט — אַדי. אַרכ. איצט דטשם. וואָס מע האָט ניט עובֿר געווען קענן דעם. אומבאַשעדיקט, אומבאַרירט, אומגעשטערט, אומבאַוואָלט. א׳ע רעכט, רעזאָלוציע, באַשלוסן. „איין פֿרומי פֿרויא איר ער און פֿר לעצט ביהאַלט, אַפֿילו אין אייגם וויבלדן וואַלד״, צוכט.

אומפֿאַרלעצלעך — אַדי. ← דפֿוי. וואָס מע דאַרף (קען) ניט עובֿר זײַן קענן דעם. א׳ע געזעצן.

אומפֿאַרלעשבאַר — אַדי. דטשם. נר. ← דזוו. „דעם א׳ן רעכט פֿון יעדן מענטשן צו וואוינען דאָרט וואו אים פֿאַרוועלט זיך״, זשיס VII, נ״י 1917.

אומפֿאַרלעשלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרלעשן. א׳ פֿײַער. א׳ע תאוה. „דער א׳ פֿײַערדיקער ׳סנה׳, דער מדבר־חלום פֿון זײַן נפֿיא״, מר III, נ״י 1908. ־קייט.

אומ׳מפֿאַרמא׳ט — דער, ־ן. שלעכטער, ניט־גערעכטער, אומגעלומפּערטער פֿאַרמאַט. „די ברעשור איז לאַנג און שמאָל, עפּעס אַן א׳״.

אומפֿאַרמאַטערט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַטערט, ניט־פֿאַרמוטשעט. אַן א׳ער פֿון שווערער אַרבעט. ־ערהייט — אַדוו. „דאָס געראַנגל פֿאַר אַ ידישער טאָפּאַנימיק...פֿירט ער א׳ שוין אַ האַלב יאָרהונדערט לאַנג״, מ. שעכטער, יושפּ XXII, 3. ־קייט.

אומפֿאַרמאַטערלעך — אַדי. נעגאַ. 1. וואָס קען ניט פֿאַרמאַטערן. אינטערעסאַנטע, א׳ע אַר־בעט. 2. וואָס וויים ניט פֿון קיין פֿאַרמאַטערונג, וואָס טוט פּסדר. „צום א׳ן זאַמלער״, מוד. איבז, וויפֿער, געשיכטע פֿון מיטעלעלטער, 1921. „[ייִדן] האָבן צו פֿאַרדאָנקען זייער עקזיסטענץ דער א׳ער רירעוודיקייט, פֿלעקסיביליטי און באַשיידנקייט״, ה. ווילטשינסקי, יובל IV, 2. ־קייט.

אומפֿאַרמאַכט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַכט; ניט־פֿאַרשפּאַרט, ניט־פֿאַרשלאָסן. אַרײַן דורך אַן א׳ער טיר. א׳ע קאָמפּטנס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרמאַכלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט פֿאַרמאַכן, פֿאַרשפּאַרן, פֿאַרשליסן. אַ צעבראָכענע, א׳ע טיר. ־קייט.

אומפֿאַרמאַל — אַדי. דזוו אומפֿאַרמעל ←. ־קייט.

אומפֿאַרמאַליזירט — אַדי. ניט געמאַכט פֿאַרמעל. א׳ער באַשלוס, פּסק־דין. ־קייט.

אומ׳מפֿאַרמאַליטע׳ט — די, ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן אומפֿאַרמעל. ניט־אַפֿיציעל־קייט, אומפֿאַרמעלקייט. א׳ אין באַציאונגען.

אומפֿאַרמאַליסטיש — אַדי. 1. וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון אַ פֿאַרמאַליסט, ניט אין נוסח פֿון פֿאַרמאַליזם. פֿרײַנדלעכע, א׳ע אונטער־האַנדלונגען. א׳ע גראַמאַטיק. 2. ניט־ביוראָקראַטיש. ־קייט.

אומפֿאַרמאַליעוועט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַליעוועט, ניט־פֿאַרפֿאַרבט, ניט־פֿאַרשמינקט. אַ האַלב־א׳ע וואָנט. א׳ע פֿאַבריק־מיידלעך. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרמאַלנע — [וויכע ל] אַדי. פֿסם. דזוו אומפֿאַרמעל ←.

אומפֿאַרמאַסקירט — אַדי. 1. אומפֿאַרשטעלט; ניט־פֿאַרדעקט מיט אַ מאַסקע. א׳ער רויבער. 2. ניט־פֿאַרבאָרגן, ניט־פֿאַרבאַהאַלטן. א׳ער אַנטי־סאָנק־פּאָסטן. „ער איז אַן אָפֿענער, א׳ער קלאָסן־פֿאַליטיקער״, ימ, נײַס, 1923. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרמאַרעט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַרעט, ניט־פֿאַרמוטשעט. אַרויס פֿון אַ לאַנגער א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרמומלעך — אַדי. אַרכ. אומגעריכט, אומפֿאַרהאָפֿט. „זוא און פֿאר מויטליך הער קעם״, גה, 233.

אומפֿאַרמוטשעט — אַדי. אומפֿאַרמאַטערט; אומפֿאַרפֿײַניקט. א׳ע אַרעסטאַנטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרמויערט — אַדי. ניט־אַרומגעבויט מיט אַ מויער; ניט־פֿאַרשלאָסן אין אַ מויער. א׳ע שאַצקאַמערן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרמיאוסט — [...מיִעסט] אַדי. ניט געמאַכט מיאוס, עקלדיק. א׳ע מאכלים. א׳ע חניפֿה.

אומפֿאַרמיטלט — אַדי. וואָס איז אַן אַ פֿאַר־מיטלער. דירעקט, גראַד; גלײַך. דאָס א׳ע רעאַ־גירן. „דאָס דאָזיקע געפֿיל איז א׳ געקניפּט און געבונדן מיט די פֿאַרקומען פֿון אָנהייבן צײַ־טיקן״, ימ איבז, יינגל און מיידל, 1929. „דורך דעם נייעם וואָרט וואָס זיי שאַפֿן נעמען זיי אויף די וועלט א׳, און ניט דורך די חושים און כּלים פֿון אַנדערע״, זק, יופֿא, 8. „אַן א׳ע פֿער־זענלעכע איבערלעבונג״, לל, קוד, דעצ׳ 1963. ־קייט — „באַקומט זיך וויִ אַ רעזולטאַט די א׳ פֿון עפּיזאָד״, ימ, יובל XXVIII.

אומפֿאַרמיד — דער, ־ן. נעגאַ. אומפֿאַרמיד־לעכקייט. „דער אַלטער זעט דעם א״, מ. ז. סקאָטש, ׳דער אַלטער בוים׳, 1939.

אומפֿאַרמידט — אַדי. ניט־אויסגעמידן, ניט־אויסגעמיטן. „די רעדער...אײַנגעשפּאַרטע טראַגן זיך אין טעמפּן, א׳ן וועג״, ב. לאָפּין, צייכנס.

אומפֿאַרמיידלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט פֿאַרמיידן. באַשערט. א׳ וויִ אַן ערדציטער־ניש. „די באַשרײַבונג וויִ גאָט האָט פֿאַרבראַנט סדום און עמורה איז קורץ, שארף, א׳ וויִ דער גוזר״, אפֿא, געטראַכט מיט עברי־טײַטש. „ער האָט זיכער געשפּירט זײַן גיכן א׳ן אָנקום״, יג, תוז. 2. בלי־ספֿקדיק. אָנגעצייכנט, באַ־שטימט. „און ריידן דערפֿון פֿונקט ווי פֿאַר אַן א׳ער רײַזע״, וויס, ׳ווי דער גורל פֿירט׳. „אַ פֿאַרפֿאַלענער חוב...דאַרף באַאַטראַכט ווערן אַלס א׳ער היזק״, ב. האַלפֿערן, האַנטבוך...פֿון אַ פֿאַלקסבאַנק, ווילנע 1922. „די אַלע הוצאות, א׳ע און אומאָפּפֿרעגלעכע...באַאַטרעפֿן כּמעט אַזוי פֿיל ווי דער בעל־דבר פֿאַרדינט״, נ. זאַלאָוויץ, פֿאָר, 1960 VIII 23.

אומפֿאַרמיידלעכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פֿרט־פֿאַל פֿון זײַן אום־פֿאַרמיידלעך. א׳ פֿון גורל. „עס ווערט ווײַטער קלאָר די א׳ פֿון דעם פֿאַליטישן רעוואָלוציאָנערן קאַמף אין דעם לעבן פֿון דער ייִדישער אַרבע־טערשאַפֿט״, זשיס IV, נ״י 1912.

אומפֿאַרמינערט — אַדי. ניט געמאַכט ווי־ניקער. א׳ע שטימערן, א׳ע וויכטיקייט, זאַרג. א׳ע שיינקייט. „אונדז ברענגען די א׳ע מתנה: זיך און זײַן ווערק״, ש. ביקל, טאָג, 1964 I 4.

־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרמינערלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט פֿאַרמינערן. א׳ע זאַרגן. ־קייט.

אומפֿאַרמיסטיק — אַדי. ניט פֿאַרשאַטן מיט מיסט; ניט־פֿאַרבלאָטיקט. א׳ע גאַסן.

אומפֿאַרמיק — אַדי. אַנפֿאַרמיק. ניט־גוט גע־פֿאַרעמט. מאַדערניסטישע, א׳ע סטאַטוע. ־יקייט.

אומפֿאַרמירונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומפֿאַרמירן.

אומפֿאַרמירט — אַדי. 1. פּאַר אומפֿאַרמירן ←. 2. ניט־פֿאַרמירט. „עס ענדיקט זיך אין אַן אומבאַשטימט באַוואוסטזײַן פֿון דאָס א׳ע און אומבאַגרענעצטע״, מעריסאָן אײבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אומפֿאַרמירן — טרוו. ־מיר אום, ~(גע)פֿאַר־מירט. איבערפֿאַרמירן, פֿורעמען אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ אַ מיליטעריש אײנהייט, אַ שולסיסטעם.

אומפֿאַרמישט — אַדי. 1. ניט־צונויפֿגעמישט מיט עפּעס. ריינע מעל, א׳ מיט קלייַען. 2. ניט־באַטיילט אין אַ גרופּע אַדער אונטערגעמונג (געווײַלע מיטן בײַבאַטײַט אַז די גרופּע אַדער אונטערגעמונג זײַנען שלעכט). א׳ אין דער פֿאַר־שוערונג, אין סקאַנדאַל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרמסרט — [...מאַסערט] אַדי. ניט־פֿאַרמסרט. א׳ פֿאַר דער מאַכט. א׳ע רעוואָלוציאָ־נערן. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרמעגלעך — אַדי. וואָס האָט ניט קיין (געוויקן) פֿאַרמעגן. אַן א׳ער, אַבער ניט קיין קבצן חלילה. „די משפּחה מ. האָט אַרײַנגע־נומען אומפֿאַראינטערעסירטערהייט אַן א׳ע ייִדי־שע שוויידערקע״, ע. רינגעלבלום, כּתבים פֿון נעטע II. ־קייט.

אומפֿאַרמעוועז — טרוו. ־מעוועט אום, ~גע־פֿאַרמעוועט. „פֿאַרלאָנגט...אַז די געזעלשאַפֿט זאָל אומגעפֿאַרמעוועט ווערן״, ב. פֿײַנענבוים אײבז, בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציאַליזם, נ״י 1911.

או׳מפֿאַרמע׳ל — אַדי. ניט־אֶפֿיציעל, ניט־צערעמאָניעל, ניט לויט אײַנגעשטעלטער פֿירונג אין אַן אַמט. „דער פֿאָרזיצער פֿון אין שמועס האָט געבעטן...", ג. גאָרדאָן, סמז, 1961 X 26. ־קייט.

אומפֿאַרמעליקט — אַדי. ניט אויסגעשמירט אין מעל. געמאָלן מעל און אַרויס א׳.

או׳מפֿאַרמע׳קט — אַדי. ניט־פֿאַרמאָקט, ניט־פֿאַרוויקלט. א׳ע אותיות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרמעך — דער, ־ס. אַפּאַראַט וואָס טראַנספֿאָרמירט אַן עלעקטרישן שטראָם פֿון אַ הויכן צו אַ נידעריקן פּאָטענציאַל אַדער פֿאַרקערט. „אין ווילנער טעכניקום איז א׳ געווען דער מאָטאָר מיט אַ דרײַפֿאַזיקן טראַנספֿאָרמאַטאָר".

או׳מפֿאַרמע׳רט — אַדי. ניט געמאַכט (געוואָרן) מער. א׳ע באַפֿעלקערונג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרמעריש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך (שטייגער, כאַראַקטער) פֿון פֿאַרמערס. א׳ער ליבעראַליזם.

או׳מפֿאַרמע׳רלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס לאָזט זיך ניט פֿאַרמערן. א׳ אייגנטום. ־קייט.

אומפֿאַרמשבונט — [...מאַשקנט] אַדי. ניט אָפּגעגעבן וויַ אַ משפּון. „דער אייזיקער א׳ער כּוס איז פֿאַרבליבן אויף צו מאַכן קידוש". ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרמשפּט — [...מישפּעט] אַדי. 1. ניט־באַשטראָפֿט פֿון (דורכן) געריכט. שטיין פֿאַרן געריכט און אַרויס א׳. 2. ניט באַשטימט צו עפּעס שלעכטס מצד אַ מאַכט. די שוין פֿאַר־משפּט און דערוויַל נאָך א׳ע צום אונטער־גאַנג. ־ערהייט — אַדוו. א׳ ויצן אין תּפֿיסה.

אומפֿאָרן — אוטו. פֿאָר אום, בין ~געפֿאָרן. 1. פֿאָרן אַ לענגערע צײַט. „און דער לאָקיי, וואָס איז שטענדיק אומגעפֿאָרן מיטן 'פֿאַניטש' ...האָט אויספֿירלעך אַלץ דערציילט", יק. 2. אַרומפֿאָרן, פֿאָרן אין (איבער) פֿאַרשיידענע ערטער. „א מחבר וואָס איז אומגעפֿאָרן קלויבן געלט אויף אַ ספֿר וואָס ער דרוקט", יבנהז, יודישע פֿאָלקס־ביבליאָטעק, 1888. „איז ער אומ־געפֿאָרן אויף דער וועלט", ספֿר דובֿר שלום, פּשעמישל. „צוישן די מגידים וואָס פֿלעגן אין יענער צײַט א׳ פֿון אָרט צו אָרט מוסר זאָגן", לדב, נ״י תשי״ז. *א׳ אויף קבֿר־אָבֿות = אויך: פֿאָרן (אויסגעבן געלט) צו מאַנען חובֿות פֿון שלעכטע צאָלערס.

אומפֿאַרנאָגלט — אַדי. 1. אומפֿאַרפֿעסטיקט מיט אַ נאָגל (מיט נעגל), א׳ע ברעטער, לאָדנס. 2. ניט־דעמאָסקירט. „ער האָט זיך אַרויסגע־דרייט פֿון געזעלשאַפֿטלעכן משפּט און געבליבן אַן א׳ער...פֿאַררעטער", רייד. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרנאָטירט — אַדי. ניט־פֿאַרשריבן. א׳ע לעקציע. א׳ע הוצאות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מפֿאַרנא׳רט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט אַרײַנגענאַרט (ערגעץ צו קומען, עפּעס צו סאָן). א׳ מיידעלע. 2. וואָס שאָצט זיך ניט אי־בער, איז ניט פֿאַראַכט בײַ זיך. „זי איז א׳ און וויסט אַז זי וועט קיין בעסערן חתן ניט קריגן". ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרנומען — אַדי. 1. ניט־באַאָנצט. א׳ לאָגד. „זעצט זיך אויף אַן א׳עם פּלאַץ", רייד. 2. ניט־באַשעפֿטיקט, פֿרײַ פֿון אַרבעט. א׳ער מענטש. אין אַן א׳ער מינוט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרנונפֿט — די. מצ נב. דטשמ. נר. היפּוך פֿון שכל, פֿון חכמה. אומפֿאַרשטאַנד.

אומפֿאַרנונפֿטיק — אַדי. דטשמ. נר. ניט־שכלדיק. „זיי זײַנען א׳ע און מיט פֿאַראורטיילן קענן יידן", יובל XV, 4.

אומפֿאַרנופֿטיק — אַדי. לויט אַרכ פֿאַרעם פֿאַרנופֿט = שכל. אומשכלדיק; אומלאָגיש. „איר זײַט גלײַך גירעכנט אַז דש אונפֿרנופֿטיג פֿיך", יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומפֿאַרנוצט — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַרניצט ←. אומפֿאַרוועגדט, אומפֿאַרבריוכט; וואָס פֿון דעם האָט מען קיין נוצן ניט אַרויסגענומען (באַקו־מען). א׳ע ידיעות. מאַטעריאַלן, א׳ע בײַ דער אויספֿאָרשונג. יונגע א׳ע כּוחות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרנימעוועט — אַדי. 1. אומפֿאַרפֿעסט טיקט מיט ניטן, שטיפֿטן. א׳ע בלעכן. 2. ניט־צוגעבריוגט. א׳ געבעקס.

אומפֿאַרניוגט — אַדי. 1. ניט־אַראָפּגעבויגן. מיט אַן א׳ן קאָפּ. 2. ניט־אײַנגעבויגן, ניט־צע־בויגן. אַ לאָנגער א׳ער טשוואָק. 3. פֿיג. ניט־הכנועהדיק, שטאָלץ און א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרניים — אַדי. 1. ניט־פֿאַרנייט. א׳ע ריסן. 2. דזוי אומפֿאַרלאָד(ע)נט ←. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרניינבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← אומ־פֿאַרנייגלעך.

אומפֿאַרניינט — אַדי. ניט־אָפּגעלייקנט, וואָס אויף דעם האָט מען ניט געוואָגט ניין. א׳ער בא־חיזן, אמת. ־קייט.

אומפֿאַרנינלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט פֿאַרנייגענן. א׳ער באַאָנטן, אמת. ־קייט.

אומפֿאַרניקט — אַדי. דטשמ. [פֿאַרניכט איז אָפּט אין ליטרט]. מיטן צוגאַב ־ע׳ט נר. ניט־צעשטערט, ניט־אויסגעראָטן, ניט־אומגעברעכט. א׳ע דאָקומענטן. א׳ע רעשטן פֿון אַלטער קולטור.

אומפֿאַרניכטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. אום־צעשטערלעך. ־קייט.

אומפֿאַרנינפֿטיק — אַדי. דזוי אומפֿאַרנונפֿ־טיק ←. „איך בין און פֿר נינפֿטיג, אוי׳ מענשן פֿר שטאַנד איז ניט בײַא מיר", משלי בלשון אַשכנז, פֿפֿדמ 1713.

אומפֿאַרניפֿטיק — אַדי. אַרכ. ← דפֿוי. „לע־בין אלישׁ וויא דאז און פֿארניפֿטיגי פֿיך", גה, 5.

אומפֿאַרניצט — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַרנוצט ←. (דער דינער אונטערשייד צווישן די בייידע פֿאַר־מען באַשטייט אין דעם וואָס בײַ דער ערשטער רעדט זיך געווייגלעך וועגן קאָנקרעטע זאַכן).

א׳ געלט. א׳ע פֿראָדוקטן. א׳ע מאַטעריאַלן בײַם בויען עפּעס. א׳ע ענערגיע, צײַט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרניצלעך — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרניצן. שלעכטע, א׳ע מאַטעריאַלן. גרויי־סער, א׳ער אָנגרייף. ־קייט.

אומפֿאַרניקלעך — אַדי. ניט־באַדעקט מיט ניקל. א׳ער באַשטעק.

אומפֿאַרנעמלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט פֿאַרנעמען, אַרײַנגענעמען אין זיך, באַנעמען. „אָלץ וואָס...איז הייליק...רופֿט אַרויס אַ געוויסע א׳ע שרעק", מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. 2. וואָס מע קען ניט פֿאַרנעמען, באַזעצן, פֿאַרכאַפּן, א׳ער שטח. ־קייט.

אומפֿאַרנעפּלט — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַרנעבלט. 1. ניט־פֿאַרצויגן (פֿאַרדעקט) מיט אַ נעפּל. א׳ע וועטער. 2. ניט־סודותדיק, ניט־פֿאַרבאָרגן. א׳ע רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרנעצט — אַדי. ניט־דורכגענומען פֿון נעץ, וואָסער. א׳ פֿון רעגן. א׳ע, טרוקענע קליי־דער. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרנעצלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט פֿאַרנעצן. א׳ע פּלאָסטישע מאַטעריאַלן. א׳ע גומענע מאַנטלען. ־קייט.

אומפֿאַרסאָרעט — אַדי. (חעגן אויגן) וואָס אין דעם איז ניט אַרײַן קיין שטויב. „האַלט כאָטש אָפֿן דאָס א׳ע אויג", רייד.

אומפֿאַרסטאָראָיעט — אַדי. סל. ניט־פֿאַרבויט. א׳ע פּלעצער, געגנטן.

אומפֿאַרסטראָכירט — אַדי. ניט־אָפּעקו־רירט, ניט־פֿאַרזיכערט. א׳ע גיטער און וווערט־זאַכן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרסטריגעוועט — אַדי. ניט־פֿאַרנייט אויף דערוויַל, מיט לאָנגע שטעך און בילקן פֿאָדעם. א׳ער אַרבל. ־ערהייט — אַדוו. א׳ נעמען גלײַך נייַען מיט דער מאַשין.

אומפֿאָרפֿירט — אַדי. אומגעצוואונגען, ניט־אָנגעוועגדט קיין דרוק, קיין כּוח. א׳ אונטער־געבן זיך. ־קייט.

אומפֿאַרפֿך־הפּלט — [...סאַכ(ה)אָקלט] אַדי. אויך: ~פֿאַרסכהפּלט. ניט אונטערגעצויגן דעם רעזולטאַט. א׳ע חשבונות, מאָנונגען. א׳ע רעזולטאַטן.

אומפֿאַרפֿממ — [...סאַמט] אַדי. 1. וואָס אין דעם איז ניט אַרײַנגעטאָן קיין סם. א׳ער וויין. פֿיג. א׳ע רייד. 2. ניט־אומגעבראַכט דורך סם. דער לעצטער א׳ער יחיד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿקוריירט — אַדי. ניט־(פֿאַר)סע־קוריירט, ניט־פֿאַרסטראָכירט. אַן א׳ער, האָט די שריפֿה אים בדלות געשטעלט.

אומפֿאַרעיפֿושט — [...איפֿעשט] אַדי. ניט געוואָרן (געמאַכט) שטינקענדיק, פֿאַרשטונקען. א׳ע, אַבער ניט קיין פֿרישע פֿיש.

אומפֿאַרעכץ — דאָס, ־ן (־ער). פֿראַצעס פֿון אומפֿאַרן ← (איר בייטעם).

אומפֿאַרעלטערט — אַדי. וואָס איז ניט געוואָרן (ניט געמאַכט) עלטער; וואָס זעט ניט אויס עלטער. א׳ אין פֿאַרלויף פֿון די לעצטע פֿינף יאָר. א׳ פּנים. א׳ער שמייכל. א׳ע אידייען, ביכער. ־קייט.

אומפֿאַרעם — די, ־ס, ~פֿאַרמען (־ס). ניט־גוטע, ניט־ריכטיקע פֿאָרעם, סטוטש, גרופּע 152: „א׳, אַסימעטריע״.

אומפֿאָרעמדיק — אַדי. וואָס האָט ניט קיין (גוטע, ריכטיקע) פֿאָרעם. א׳ער גוף. א׳ע כלים. ־קייט — „קעגן דער דאָזיקער א׳״, מוז, היסטערס פֿרעפֿעסאָרן.

אומפֿאָרעמען — טרוו. ־רעם אום, ~געפֿאָרעמט. איבערפֿאָרעמען, פֿאָרעמען אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ אַ ביוסט. א׳ אַ זאַך, אַ פּלאַן, אַ באַריכט, אַ רעזאָלוציע. א׳ די דערציאונג. ־נונג.

אומפֿאַרענגט — אַדי. ניט געמאַכט ענג. א׳ע שיך. א׳ע לעבנס־באַדינגונגען.

אומפֿאַרענדיקונג — די, ־ען. סטוטש, גרופּע 44. היפֿוך פֿון פֿאַרענדיקונג.

אומפֿאַרענדיקט — אַדי. ניט געמאַכט ביזן סוף; ניט אָפּגעטאָן, אויפֿגעטאָן (געוואָרן) ביזן סוף. מאָנען שכר פֿאַר אַן א׳ער אַרבעט. א׳ע סימפֿאָניע. „מע וואָלט דאָס בילד פֿונעם העלד ניט געלאָזן א׳, אומפֿאַרפֿולקומט״, שנ, ה. לייוויק. „אונטער אַן א׳ן אַרטיקל איז ניטאָ קיין אונטערשריפֿט פֿון מחבר״, א. גאַרדין, יאָנאָוסקי..., ל״א 1957. ־קייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרענדערט — אַדי. [אָפֿט אין ליטרש]. 1. וואָס האָט זיך ניט געביטן; אומפֿאַראַנדערשט. „א׳ איז געבליבן די שטערבלעכקייט פֿון אָנגעבאָרענע לעבנס־שוואַכקייטן״, טאָז, וואַרשע 1929, № 10־11. „איז פּסח געבליבן א׳, אַפֿילו אַז אַ טייל מנהגים האָבן זיך געאַנדערשט״, אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־טייטש. 2. וואָס דאַרף זיך ניט בייטן. „א׳ מעתיק געווען״, עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאָשוי 1866. „בכדי די תורה זאָל צוזישן אייך א׳ בלייבן״, דר׳ יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באַרדיטשעוו 1897.

אומפֿאַרענדערלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט (קען זיך ניט) פֿאַרענדערן. אומבייטעוודיק. א׳ע נאַטור־געזעצן. „מען איז ניט מחויב צו האַלטן אַז די דאָזיקע יידישקייט איז אַן א׳ע, איין מאָל אויף אַלע מאָל געגעבן״, ימ, איינהייטלעכע פֿאָלקשול, 1922. „דער שטאַף וואָס געפֿינט זיך אויף דער גאַנצער וועלט איז אַן א׳ער קוואַנטום״, גוטע, „מיר מוזן אויפֿהערן צו גלייבן אין איין א׳ע אמתע צייט״, יאָשונסקי איבז, ה. שמידט, דאָס וועלטבילד, וואַרשע 1923. „דו ביסט געבליבן דו, א׳ און אומפֿאַרענדערט״, רעסלער, טמז, 1961 XII 9. ־קייט — „דאָ זועלן מיר דאָס בילד פֿון באַשטענדיקייט און מיר הערן דערבייַ אויך דעם געדאַנק פֿון א״, אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־טייטש.

אומפֿאַרעסנט — [...אָקשנט] אַדי. ניט־אײַנגעשפּאַרט; ניט־האַרטנעקיק. נאָכגעבּיק. א׳ער פּשרה־מאַכער. א׳ע פּשרה. ־קייט.

אומפֿאָרער — דער, ־ס, וונ ־קע, ־ין, ־ס. וועט עס פֿאָרט אום. א׳ס איבער זיבן ימען. „זיי האָבן אים...געמאַכט פֿאַר אַ שמייסער (דאָס הייסט אַן א׳ אויף פֿרעמדע פֿערד)״, ח. ד. גיל־דענבלאָט, אַבֿרהמעלע בעל עגלה, ווילנע 1913. ־ערין.

אומפֿאַרערגערט — אַדי. ניט געוואָרן (געמאַכט) ערגער. אין אַן א׳ן צושטאַנד. א׳ע באַציאונגען. ־קייט.

אומפֿאַרערגערלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרערגערן. „דער מצבֿ איז אַזוי שלעכט אַז ער איז שוין א׳״. ־קייט.

אומפֿאַרערט — אַדי. ניט־געוונג געהאַלטן אין כּבוד, געהאַלטן הויך, געאַכט. א׳ע טראַדיציע. גרויסע, אַבער א׳ע טאַלאַנטן.

אומפֿאַרפֿאַטשקעט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרשמוציקט. א׳ פּאַפּיר. א׳ קליידל. 2. פֿיג. ניט־דיסקרעדיטירט. א׳ער נאָמען. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿאַכט — אַדי. ניט־פֿאַרדונגען אין אַרעמדע. א׳ע גיטער.

אומפֿאַרפֿאַקט — אַדי. ניט־אַרײַנגעלייגט אין אַ פּאַק, קאַסטן, טשעמאָדאַן אא; ניט־אַרומגעוויקלט אויף צו פֿירן, פֿאַרהיטן. א׳ע סחורה. א׳ גלאָזוואַרג. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿאַרעט — אַדי. 1. ניט־באַווירקט פֿון זוזיק וואָסער אַדער פֿון פֿאַרע. א׳ע טיי. אַרויסקומען פֿון דער באָד אַן א׳ער. 2. ניט־באַוווירקט פֿון היץ; ניט־פֿאַרשוויצט. אָפּטאַנצן אַ נאַכט און בלייבן א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿאַרעט — אַדי. ניט־פֿאַרנומען; ניט־פֿאַראַנדערט (שטאַרק, מיט אינטערעס). טאָן עפּעס געמיטלעך און א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפּוצט — אַדי. 1. אומפֿאַרצירט, ניט־פֿאַרשענערט (דורך בגדים, צירונג). גיין יום־טובֿ א׳ ווי אינדערוואָכן. 2. וואָס איז אַן געקינצלטקייט; נאַטירלעך. ריידן א׳, פּראָסט־פּשוט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפּוצלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרפּוצן. אַן אָפּגעבליאַקעוועטער, אַן א׳ער זאַל. ־קייט.

אומפֿאַרפֿיניקט — אַדי. אומפֿאַרמוטשעט; ניט־אומגעבראַכט אַדער ניט־צעדריקט דורך גרוי־סע וייטיקן, דורך פֿיזישע אַדער גייסטיקע יסורים. א׳ פֿון כסדרדיקע פֿאַרהערן. אַרויס פֿון קאָנצענטראַציע־לאָגער אַן א׳ער.

אומפֿאַרפֿיעשטשעט — אַדי. סל. ניט־פֿאַרצוויגן, ניט־צעבאַלעוועט. אַן א׳ע בת־יחידה. ־ערהייט — אַדוו. א׳ וועט איר זיין לייכטער צו באַגעגענען דאָס לעבן.

אומפֿאַרפֿלאָמבירט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַכט מיט אַ פֿלאָמבע. א׳ע פֿעסער וויין. א׳ע ציין. ־ערהייט — אַדוו. אויסדרילן די ציין און זיי לאָזן א׳. ־קייט.

אומפֿאַרפֿלאָנטערט — אַדי. פּפּ: ~פֿאַר־פֿלאָנטעט. 1. ניט־דעזאָרגאַניזירט; ניט־פֿאַר־מישט; ניט־צעדרייט. א׳ע חשבונות. א׳ע שטריק. 2. ניט־קאָמפּליצירט; קלאָר. אַן א׳ער ענין. א׳ע טעאָריע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפּעטשאַטעוועט — אַדי. סל. אומפֿאַרזיגלט. א׳ע פּעקלעך.

אומפֿאַרפּעפּסט — אַדי. פּפּ: ~פֿאַרפּעפּ־טיקט. [~פֿאַרפּעפּסטעט, נר.] 1. ניט־אָנגע־שטעקט מיט פּעפּס (אויך מיט יעדער אַנדער שוועכער קראַנקייט). „נאָר דאָס יידישע געטאָ איז געבליבן א׳״. 2. ניט־פֿאַרשמוצט, ניט־פֿאַר־עיפּושט; ניט געמאַכט אָפּשטויסיק (פֿיזיש אַדער גייסטיק). אַן א׳ער אינדזל. א׳ע יוגנט. ־קייט.

אומפֿאַרפּראָוועט — אַדי. ניט־געמאַכט פּי־קאַנט, ניט־פֿאַרשאַרפֿט דעם טעם מיט געווירצן אא מיטלען. א׳ע פּיסנע זופּ. ־ערהייט — אַדוו. א׳ האָט עס קיין טעם ניט.

אומפֿאַרפּראָטאָקאָלירט — אַדי. ניט־פֿאַר־שריבן אין פּראָטאָקאָל. אַן א׳ער באַשלוס. ־ערהייט — אַדוו. א׳ אָנערקען איך ניט דעם באַשלוס.

אומפֿאַרפּראָפּקעוועט — אַדי. סל. אומפֿאַר־קאָרקעוועט. א׳ע פֿלעשער.

אומפֿאַרפֿרעסט — אַדי. ניט־פֿאַרפּרעסט. א׳ע קנייטשן פֿון אַ מלבוש. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿאָלגט — אַדי. ניט־געהערט; וואָס קעגן דעם וואָס מען ניט דורכגעפֿירט קיין נגישות. א׳ער מיעוט. א׳ע העכערע שיכטן.

אומפֿאַרפֿאַסט — אַדי. < פֿאַרפֿאַסטן. ניט־געגעסן פֿאַרן פֿאַסטן, פֿאַר אַ תּענית. א׳ פֿאַסטן אַ גאַנצן מעת־לעת. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿאַסט — אַדי. < פֿאַרפֿאַסן. ניט־אָנגעשפּילט בײַ חתונה (וועגן אַ ווערק). א׳ער עסי, שיר.

אומפֿאַרפֿוילט — אַדי. היפֿוך פֿון פֿאַרפֿוילט. פֿאַרקוקן די א׳ע עפּל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿולט — אַדי. ניט־געמאַכט פֿול, קאַמפּלעט; ניט־אָנגעפֿילט בײַזן סוף. א׳ע גרופּ. א׳ע האָפֿענונגען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿולקאָמט — אַדי. נר. ← דוווו. „מע וואָלט דאָס בילד פֿונעם העלד ניט געלאָזן אומפֿאַרענדיקט, א׳״, שנ, ה. לייוויק.

אומפֿאַרפֿולקומט — אַדי. ניט־דערפֿירט צו שלימות; ניט־פֿאַרבעסערט בײַ צו אַ הויכער מדרגה. א׳ ווערק. א׳ע קאָמפּאָזיציע. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿושט — אַדי. וואָס איז ניט קאַליע (געמאַכט) צווישן (מחמת אומקאָמפּעטענץ); גוט, גערעכט, אַן א׳ שטיקל אַרבעט. א׳ע ענד־שפּיל. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿײַנערט — אַדי. ניט־געמאַכט פֿײַן אָדער פֿײַנער. א׳ע מכשירים. א׳ע מאַנירן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿילט — אַדי. דוו׳ אומפֿאַרפֿולט. „בײַ געטרײַען צום געפֿיל פֿון אײַן גליק האָט די... פֿאָליטישע לאַגע פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג״, ש. ווינעאָדע, פֿאָר 28. IV 1963. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿינצטערט — אַדי. ניט־געמאַכט פֿינצטער(ער). א׳ ליכט. א׳ע צימערן. ־קייט.

אומפֿאַרפֿיקסירט — אַדי. ניט־פֿאַרצייכנט, ניט־אײַנגעשטעלט אויף געווינס. א׳ע תּגאים פֿון אָפּמאַך. א׳ע פּרײַזן.

אומפֿאַרפֿיקסירלעך — אַדי. נעגל. וואָס מע קען ניט פֿאַרפֿיקסירן. דינג, א׳ע איבערגאַנגען פֿון געפֿיל. ־קייט.

אומפֿאַרפֿירט — אַדי. 1. ניט־אַוועקגעפֿירט אויף אַ שלעכטן וועג, ניט־אָפּגענאַרט. א׳ער בחור, א׳ע מיידל. 2. וואָס מע האָט ניט אָנגענומען. א׳ע הויבן פֿירן. דער א׳ער פּראָצעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿירלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרפֿירן. א׳ע צניעות. 2. וואָס פֿאַרפֿירט ניט. א׳ע אינפֿאָרמאַציע. ־קייט.

אומפֿאַרפֿירעריש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך, לויט דער טבע פֿון אַ פֿאַרפֿירער. א׳ע אָפּנקייט. ־קייט.

אומפֿאַרפֿלאָכטן — אַדי. ניט־פֿאַרפֿלאָכטן. א׳ענע צעפּלעך. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿלאַנצט — אַדי. ניט־פֿאַרפֿלאַנצט אין דער ערד. א׳ע בייטן. א׳ע בוריקעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿילט — אַדי. דוו׳ אומפֿאַרפֿולט. „בײַ געטרעגן צום געפֿיל פֿון אײַן גליק האָט די... פֿאָליטישע לאַגע פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג״, ש. ווינעאָדע, פֿאָר 28. IV 1963. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿינצטערט — אַדי. ניט־געמאַכט פֿינצטער(ער). א׳ ליכט. א׳ע צימערן. ־קייט.

אומפֿאַרפֿיקסירט — אַדי. ניט־פֿאַרצייכנט, ניט־אײַנגעשטעלט אויף געווינס. א׳ע תּגאים פֿון אָפּמאַך. א׳ע פּרײַזן.

אומפֿאַרפֿיקסירלעך — אַדי. נעגל. וואָס מע קען ניט פֿאַרפֿיקסירן. דינג, א׳ע איבערגאַנגען פֿון געפֿיל. ־קייט.

אומפֿאַרפֿירט — אַדי. 1. ניט־אַוועקגעפֿירט אויף אַ שלעכטן וועג, ניט־אָפּגענאַרט. א׳ער בחור, א׳ע מיידל. 2. וואָס מע האָט ניט אָנגענומען. א׳ע הויבן פֿירן. דער א׳ער פּראָצעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿירלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרפֿירן. א׳ע צניעות. 2. וואָס פֿאַרפֿירט ניט. א׳ע אינפֿאָרמאַציע. ־קייט.

אומפֿאַרפֿירעריש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך, לויט דער טבע פֿון אַ פֿאַרפֿירער. א׳ע אָפּנקייט. ־קייט.

אומפֿאַרפֿלאָכטן — אַדי. ניט־פֿאַרפֿלאָכטן. א׳ענע צעפּלעך. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿלאַנצט — אַדי. ניט־פֿאַרפֿלאַנצט אין דער ערד. א׳ע בייטן. א׳ע בוריקעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿלײַצט — אַדי. ניט־פֿאַרפֿלייצט בײַ אַ געווינסער. די א׳ע העכערע ערטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿלעכטן — אַדי. [מיטן צוגאַב ־טע דטשמ, נר.] ניט־געמוטן אויף זיך און ניט־אַרויפֿגעלייגט אויף אַן אַנדערן (ווי) אַ חוב, אַ התחייבות. ניט־מחויבדיק, ניט־אָבליגאַטאָריש. א׳ע צאָלונגען. א׳ע באַדינגונג. ־ערהייט — אַדוו. טאָן פֿרײַוויליק, א׳. ־קייט.

אומפֿאַרפֿליכטנדיק — אַדי. וואָס לייגט ניט אַרויף קיין חוב, קיין התחייבות. א׳ע רייד. ־יקייט.

אומפֿאַרפֿלעקט — אַדי. וואָס אויף דעם איז קיין פֿלעק ניט געוואָרן. א׳ע קליידער. א׳ע רע־פּוטאַציע. „די פֿרויען מאַכן זיך אַליין דעם טויט, אום צו רעטן זייער אומשולד, זייערע רייניע, א׳ע זעלן״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 4. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿלעקיק — אַדי. נעגל. וואָס מע קען ניט פֿאַרפֿלעקן. א׳ע רעפּוטאַציע. אַ נייַער א׳ער שטאָף. ־יקייט.

אומפֿאַרפֿעדעמט — אַדי. 1. ניט דורכגע־לאָזן דעם פֿאָדעם דורכן לעכל פֿון נאָדל. א׳ע גאַרן. 2. פֿיג. ניט־אָנגענהויבן. אַן א׳ע אונטער־נעמונג. ־קייט.

אומפֿאַרפֿעלט — אַדי. 1. ניט־דורכגעלאָזט; ניט־איבערגעהיפֿערט. ציילן ערלעך, א׳ צאָלן א׳, צום טערמין. 2. ערלעך, פּינקטלעך, אָנטעותדיק. א׳ער חשבון. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿעליק — אַדי. נעגל. וואָס מע קען (טאָר) ניט פֿאַרפֿעלן, א׳ער טערמין. א׳ער צוגאַנג. ־יקייט.

אומפֿאַרפֿעלשט — אַדי. ניט־געמאַכט פֿאַלש, אומעכט. א׳ע פּאָפּירן. „די קהילות די זיך בײַ־שטרעבן די עכטע יידישקייט א׳ צו ערהאַלטן״, עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד הירא׳ה, אונגוואַר 1867. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרפֿעסטיקט — אַדי. ניט־געמאַכט פֿעסט(ער). ניט־פֿאַרשטאַרקט, ניט־פֿאַרזיכערט. א׳ע שטאָט, פּאָזיציעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿראָמטיקט — אַדי. ניט־באַווירקט, ניט־געשטראָפֿן פֿון פֿראָסט; ניט־פֿאַרצויגן מיט פֿראָסט. א׳ע פֿעניצטער־שויבן.

אומפֿאַרפֿרוירן — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַרפֿראָרן, לד. ניט־פֿאַרצויגן מיט (אין) אײַז; ניט־פֿאַר־פֿרוירן, ניט־פֿאַרגליווערט. א׳ענע טעכער. פֿיג. אַן א׳ הארץ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿרומט — אַדי. ניט־געוואָרן פֿרום איבער יעדער מאָס. די א׳ע שנור אין רבֿינס הויף. אַן א׳ער מיט קורצע פּאות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרפֿרײַנדט — אַדי. ניט־געוואָרן קיין פֿרײַנד. א׳ מיטן שכן. א׳ע קאַלעגן.

אומפֿאַרפֿירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרפֿירן. א׳ בײַ אַ געווײַנלעכן דרוק. א׳ע גאַנ־קייט.

אומפֿאַרפֿרעמדט — אַדי. ניט (געמאַכט) גע־וואָרן פֿרעמד, ניט־היימיש. וויסטע, אָבער א׳ע קרובֿים. א׳ע חבֿרים פֿון די אַמאָליקע סטודענ־טישע יאָרן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרצאָגט — אַדי. ניט־דערשלאָגן פֿון צרות, זאָרגענישן; אומפֿאַרזאָרגט; אומפֿאַרטרו־ערט. ניט־פֿאַרדאָגהט, ניט־באַאומרואיקט. „דא זאָל מן די צוזין און ור צאגטן מאַן״, בבֿא־בוך, 601. „איך בין אײַער המן אין דיזן צײַטן, פֿאר מרדכי בין איך און פֿר צאגט״, ווינץ. „קינדר דיא זאָלן שטאַרק זײַן אוני זאָלן האבן אונפֿר־צאגטי הערץ צו דעם שטרייט״, בראָנט. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרצאָלט — אַדי. וואָס פֿאַר דעם וואָס מען ניט געגעבן קיין (אָפּ)צאָל. פֿאַרויסקריגן פֿון טאַמאָזשנע א׳ע סחורה. ס׳איז וועלווע־לער, ווײַל א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרצאַמט — אַדי. לד. פֿפֿ: ~פֿאַר־צוימט. אויך: ~פֿאַרצאָמט. אוקר. 1. וואָס פֿאַרום דעם איז ניט געמאַכט קיין צוים, פּלויט, פֿאַרקן, וואַנט אא. א׳ע הויפֿן, א׳ער גאָרטן. 2. ניט־אײַנגעהאַלטן, ניט־קאָנטראָלירט. רעדן מיט א׳ער רציחה. „די א׳ע פֿרײַהייט און אויס־געלאָסנהייט״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 5. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרצאַמ|יק, ־לעך — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרצאַמען. א׳ע יחידישע פֿרײַ־הייטן. ־(י)קייט.

אומפֿאַרצאַפּט — אַדי. ניט־פֿאַרצאַפּט, ניט־פֿאַרגאָסן. א׳ער ווינקל.

אומפֿאַרצאַצקעט — אַדי. אויך: ~פֿאַר־טשאָטשקעט. ניט־געמאַכט, ניט־באַדעקט מיט צאַצקעס. ניט־פֿאַרפּוצט (אײַר בײַטעם). א׳ע בלוזקע. א׳ מעבל. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרצאָרנט — אַדי. ניט־אַרײַנגעבראַכט אין גרויס כעס. א׳ נאָך די רדיפֿות און נגישות. אַן א׳ שרײַבן וועגן די רשעים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרצויטעט — אַדי. טל. ניט־פֿאַרשימלט. א׳ ברויט.

אומפֿאַרצויײַגט — אַדי. 1. וואָס האָט ניט קיין סך צויײַגן, אַרויסגעוואַקסענע טיילן. א׳ע געוויקסן. אַן א׳ע משפּחה. 2. וואָס פֿאַרמאָגט ניט קיין סך מינים; ניט־אויסגעבּרייטערט דורך אָפּטיללונגען. א׳ע פֿירמע. א׳ע געשעפֿטן. ־קייט.

אומפֿאַרצוויפֿלט — אַדי. אומפֿאַרײַאושט. וואָס האָט נאָך האָפֿענונג אין אַ שוועכער סיטוא־ציע. צרות אויפֿן פּוד, אָבער א׳ זוכן אַן אויס־וועג. א׳ע קעמפֿערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרצוויקלט — אַדי. ניט־פֿאַרפּוצט, ניט־געצאַצקעט. א׳ע געבעקס. א׳ע בלוזקע.

אומפֿאַרצויבערט — אַדי. דוו׳ אומפֿאַרפֿי־שופֿט, בב. ניט־געפֿלעפֿט. א׳ פֿון שיינקייט. א׳ פֿון אַרומיקן לוקסוס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרצויגן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרצויגן. א׳ענער פֿאַרהאַנג. שויבן, א׳ פֿון פֿראָסט. 2. ניט־צונויפֿגענצויגן (מיט אַ שטריק). אַן א׳ענער זאַק. מיט אַן א׳ענעם שטריק אַרום האַלדז. 3. ניט־צעצויגן (בנוגע צײַט). א׳ענער משפּט. 4. אומפֿאַרצערטלט. „רוף מיך ניט איטשקעלע, רוף מיך א׳ — יצחק״, רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרצוימט — אַדי. דזוי אומפֿאַרצאַמט. ־קייט.

אומפֿאַרצוימ|ן, ־לעך — אַדי. דזוי אומ־פֿאַרצאַמיק, ־לעך. ־(י)קייט.

אומפֿאַרצוקט — אַדי. 1. וואָס איז ניט גע־וואָרן צעריסן און אויפֿגעפֿרעסן. ניט־אומגע־בראַכט. אַ מעשׂהלע וועגן אַן א׳ ציגעלע. 2. דזוי אומפֿאַרצוקלט ←. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט = א׳ פֿון אונדזער אומה.

אומפֿאַרצוקערט — אַדי. 1. וואָס איז ניט געוואָרן צו געדיכט, ניט געוואָרן וויַ איין שטיק צוקער. בלויז איין א׳ער סלאַי אײַנגע־מאַכטע. 2. ניט־פֿאַרקופֿט גוט און גיך. פֿאַרן צוריק פֿון יריד מיט דער א׳ער סחורה.

אומפֿאַרציאיק — אַדי. נעאָל. 1. וואָס מע קען (טאָר) ניט פֿאַרצינען, אַפֿלייגן אויף שפּעטער. א׳ער באַשלוס. 2. וואָס מע קען ניט צינען אין אַ צײַט. א׳ע פֿאַרהאַנגען. ־יקויט.

אומפֿאַרציטערט — אַדי. ניט־דורכגענומען מיט שרעק. א׳ קוקן דעם טויט אין די אויגן. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אומפֿאַרצייכנט — אַדי. ניט־פֿאַרנאָטירט, ניט־פֿאַרשריבן. א׳ע חובֿות. א׳ע זינד. „מע טאָר... בפֿירוש נישט דורכלאָזן א׳ [די] באמת דרייסטע באַמערקונגען", ש. ביקל, טמז 1964 30 VIII. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אומפֿאַרצײלט — אַדי. 1. דזוי אומדער־ציילט ←. 2. וואָס איז אַן אַ טעות בײַם ציילן, א׳ קלייניגעלט. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרצײלעך — אַדי. דטשמ. נר. אומ־פֿאַרגעבלעך. „די שעדלעכסטע און א׳סטע אונ־טערדריקונג פֿון אַ פֿרעמדן פֿאָלק", זשיט V, נ״י 1917. „ער מאַכט דאָ און דאָרט...פֿאַלשע טריט, וואָס זײַנען א׳ פֿאַר אַ קלוגן סוחר", מוק, מײַנע באַגעגענישן I. ־קייט.

אומפֿאַרציילעריש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון ריכטיקן (אינטערעסאַנטן) פֿאַר־ציילן. א׳ זיך אַרײַנלאָזן אין אײַנעריקע פֿרטים. ־קייט.

אומפֿאַרצינ(עוו)ט — אַדי. אומפֿאַרלייט. א׳ע, לעכערדיקע עמערס.

אומפֿאַרציקלט — אַדי. וואָס איז אָן אײַנ־ריקע דריידלעך (בײַם זינגען, בײַם שרײַבן). א׳ געזאַנג. א׳ע אותיות.

אומפֿאַרצירט — אַדי. אומפֿאַרפוצט. א׳ע, וואַכעדיקע חדרים. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

או׳מפֿאַרצי׳רלעך — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרצירן. אַזוי פֿראַכטיק אַז ס׳איז א׳. אַ געשליפֿענער, א׳ער סטיל. ־קייט.

אומפֿאַרצירעוועט — אַדי. ניט־פֿאַרשטריקט, ניט־פֿאַרנייט. צעריסענע, א׳ע שקאַרפֿעטקעס. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרצן — אוטו. פֿאַרץ אום, ~געפֿאַרצט (~געפֿאַרצן). וואול. אַ לעגגערע צײַטע, כסדר אַרויסבראַנגען גאַזן פֿון קערפּער דורך דער אַנאַלער עפֿענונג. א׳ וויַ אַן אַלטער שיכור.

או׳מפֿאַרצע׳רט — אַדי. 1. ניט־אויסגעגעבן אויף צו לעבן. א׳ע מיטלען. א׳ער איבער־בליבֿ. 2. ניט־אויפֿגעגעסן. דאָס א׳ע ציגעלע. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרצעלט — אַדי. ניט־צעפֿעסטעט, ניט־צעבאַלעוועט. געפֿין אַן א׳ן בן־יחיד. ־קייט.

אומפֿאַרצערעוועט — אַדי. דזוי אומפֿאַר־צירעוועט ←.

אומפֿאַרצערחט — [...צאָרעט] אַדי. ניט־באַ־ווירקט, ניט־דערדריקט פֿון צרות. א׳ פֿון לעצטן אומגליק. ־ערהייט — אַדוי. ־קייט.

אומפֿאַרקאָוועט — אַדי. ניט־פֿאַרשמידט. א׳ע טיר צו דער שאַצקאַמער. א׳ע פֿערד. פֿיג. ניט־פֿאַרפֿרוירן. אַן א׳ער טעכ. ־ערהייט — אַדוי. ־קיוט

אומפֿאַרקאַטשעט — אַדי. ניט־אַרויפֿגערוקט (וועגן אַרבֿל, פּאָלעס). לאַנגע א׳ע פּאָלעס.

אומפֿאַרקאַכט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרענדיקט קאָכן. ניט־אַרײַנגעטאָן עפּעס בײַם קאָכן. קלאָרע א׳ע זופּ. 2. ניט־אַרײַנגעטאָן אין עפּעס מיט ברען, התלהבות. א׳ע, לעפֿלעכע אָנגהנענערס. ־ערהייט — אַדוי. ־קיוט.

אומפֿאַרקאַלכט — אַדי. ניט־פֿאַרדעקט, ניט־פֿאַרצויגן מיט קאַלך. ניט־גרעוואָרן וויַ קאַלך. א׳ע וועגנ. א׳ע וואַרבלען פֿון חוט־השדרה. ־ער־הייט — אַדוי. ־קיוט.

אומפֿאַרקאַמט — אַדי. 1. ניט־געבראַכט אין אַרדענונג מיט אַ קאַם. א׳ע האָר. א׳ער קאָפּ. 2. מעט. ניט־איידל; מגושמדיק. א׳ע וואויל־ע יונגען. ־ערהייט — אַדוי. ־קיוט.

אומפֿאַרקאַפּטשעט — אַדי. ניט־פֿאַררי־כערט. אַן א׳ גלעזל פֿון אַ קעראַסין־לעמפּל.

אומפֿאַרקאַפּעט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרטריפֿט. זוכן אַן א׳ן שטענדער. 2. (גנבֿים־שפּראַך) ניט־פֿאַרשאַטן, ניט־פֿאַרמסרט. ניט־אַרויסגענעבן.

אומפֿאַרקאַפּעט — אַדי. סל. אומפֿאַרגראַבן. א׳ע קאַרטאָפֿל אויפֿן וויינטער. געפֿונענע א׳ע טעפּ מיט רעגדלעך.

אומפֿאַרקאָרקעוועט — אַדי. ניט־פֿאַרשטעקט מיט אַ קאָרק. א׳ע פֿלעשער. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקוועטשט — אַדי. ניט־פֿאַרדריקט. אויפֿהייבן דעם א׳ן שטאָנג.

אומפֿאַרקויטיקט — אַדי. וואָס מע האָט ניט קויטיקט געמאַכט. אומפֿאַרשמוציקט. א׳ גרעט. אַרויסקומען א׳ פֿון דער גאַנצער מיאוסער אַפֿערע. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקוילט — אַדי. וואָס איז ניט געוואָרן (ווי) קויל. א׳ע רעשטלעך האָלץ. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקויפֿט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרקויפֿט. א׳ע סחורה. טיילן א׳ע עליות. „א׳ער חמץ נאָך פּסח וואָס איז אָסור בהנאה", אמת, די אַלטע ליבע ראָסטעע ניכט, וויליע 1876. 2. ניט־פֿאַר־שקלאַפֿט. ניט־קאָרומפּירט. א׳ צום פֿרײַ. א׳ער ריכטער. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקויפֿלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט פֿאַרקויפֿן. א׳ע אַרטיקלען. 2. וואָס מע קען ניט אונטערקויפֿן. א׳ע ערלעכקייט. 3. וואָס מע קען ניט אָפּנאַרן, פֿאַרנאַרן. „ער איז ניט קיין יאָלד, ער איז א׳", רייד. ־קיוט.

אומפֿאַרקוקט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרקוקט, אַרומגעקאַפּט מיטן בליק. קיין זאַך איז ניט געבליבן א׳. 2. דזוי אומפֿאַרזעעט ←.

אומפֿאַרקיטעוועט — אַדי. ניט־פֿאַרשמירט מיט קיט. א׳ע שויבֿ. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקייטלט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרמאַכט מיט אַ קייטל. ניט קיין באַוואָרנטע, א׳ע טירן. 2. וואָס קייטלט זיך ניט. אַן א׳ער שמועס. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקיילעכט — אַדי. פֿפֿ: ~פֿאַרקיי־לעכ(ד)יקט. ניט־געמאַכט קיילעכ(ד)יק. פֿינקטלעכע א׳ע ציפֿערן, א׳ע בינטלעך.

אומפֿאַרקילט — אַדי. 1. ניט־געמאַכט קיל(ער). אומפֿאַרפֿרוירן. א׳ע דרילינ. א׳ער זשעלע. 2. ניט־צוגעקילט. נאָר אַ העלפֿט קינדער זײַנען געבליבן א׳. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקימערט — אַדי. אומפֿאַרזאָרגט, אומ־פֿאַראַנטוואָרטלעך (מיט אַנצוהערעניש אויף טרויער), „בײַ אונדז דרייט זיך דער קאָפּ און נאָר ער גייט אַרום אַן א׳ער".

אומפֿאַרקירצט — אַדי. 1. ניט־געמאַכט קורץ אַדער קירצער. א׳ קליידל. א׳ע אויסגאַבע פֿון די ווערק. 2. ניט־פֿאַרקלענערט, ניט־געמינערט. א׳ער ווערטערבוך. א׳ע הוצאה. א׳ער פּערסאָנאַל. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקירצלעך — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט (פֿאַר)קירצן. א׳ער הוצאה־בודזשעט. •א׳ע ברוכצאָל (למשל $55\frac{1}{102}$). ־קיוט.

אומפֿאַרקלאָגט — אַדי. ניט־אָנגעקלאָגט פֿאַר אַ געריכט. א׳ער פֿעלשער. א׳ע פֿעלשונג. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקלאָגלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט פֿאַרקלאָגן. אומבאַוויזלעך און בכן אויך א׳. ־קייט.

אומפֿאַרקלאַמערט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרפֿעס־טיקט מיט קלאַמערן. עס צעפֿלינען זיך די א׳ע בוימגנס פֿאַפּיר. 2. ניט־אַרײַנגענומען אין קלאַ־מערן. א׳ע אויסטײַטשונגען פֿון די שוערע ווערטער. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקלאַפּט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַכט מיט אַ קלאַפּ אַדער דורך קלאַפּן. א׳ער קאַסטן סחורה. א׳ע לאָדנס. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקלונגען — אַדי. 1. ניט־אויפֿגעהערט קלינגען. א׳ע פֿרייַדיקע קולות. 2. ניט־פֿאַר־שטיקט דורך טומל, געוויש. אויסרופֿן פֿון פֿרא־טעסט, א׳ע פֿון דער בראַוואָ־פּאַטשערײַ. ־קייט.

אומפֿאַרקליידט — אַדי. אומפֿאַרשטעלט דורך אָנטאָן. מיט מאַסקעס, אָבער א׳. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקליי(ע)ט — אַדי. אומפֿאַרקלעפּט מיט קליי. א׳ע הילצערנע כלי. ־ערהייט — אַדוי.

אומפֿאַרקלינגלעך — אַדי. וואָס קען (דאַרף) ניט פֿאַרקלינגען, אויפֿהערן קלינגען. א׳ע ידישע געזאַנגען. ־קייט.

אומפֿאַרקלעמט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרדריקט. אומפֿאַרקוועטשט. אַרויסכאַפּן די האָנט פֿון צווישן אַ טיר מיט א׳ע פֿינגער. 2. אומפֿאַר־קימערט; וואָס האָט ניט קיין עגמת־נפֿש. א׳, אָבער ניט־יום־טובֿדיק. ־ערהייט — אַדוי. ־קיוט.

אומפֿאַרקלענערט — אַדי. ניט־געמאַכט קלע־נער אַדער קליין. א׳ע הוצאות. א׳ער פֿאַרמאָג. ־ערהייט — אַדוי. ־קיוט.

אומפֿאַרקלענערלעך — אַדי. נעגאַט. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרקלענערן. א׳ע אַרמיי. א׳ע הוצאות. ־קייט.

אומפֿאַרקלעפֿט — אַדי. ניט־פֿאַרקלעפֿט. א׳ע בריוו, פּאַקעטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרקלעקט — אַדי. אומפֿאַרפֿלעקט (מיט טינט, פֿאַרב). א׳ פּאַפּיר. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרקלערט — אַדי. אומפֿאַרטראַכט; אומפֿאַרחלומט. ער איז אַן א׳ער אומר־וועושה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרקנאָטן — אַדי. 1. ניט־געמאַכט אַדער ניט־פֿאַרענדיקט מאַכן (אַזוי ווי) טייג. א׳ טייג. א׳ענע ליים. 2. ניט־אַריינגעטאָן בײַם קנעטן. די א׳ענע ראָושינקעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרקנאָכיקט — אַדי. ניט־געוואָרן ווי קנאַכן, ביין. ווייכע, א׳ע וואַרבלען בײַם עופּעלע.

אומפֿאַרקניטשט — אַדי. ניט־געוואָרן, ניט־געמאַכט מיט קנייטשן. א׳ פּאַפּיר. א׳ע פּנימער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרקניפֿט — אַדי. פֿפּ: ~פֿאַרקנופֿט. ניט־פֿאַרבונדן מיט אַ קנופּ. א׳ע שנירלעך. *א׳ע באַציאונגען צווישן מענטשן (לענדער) = באַציאונגען וואָס האָבן זיך נאָך ניט אײַנגעשטעלט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרקניפֿלעך — אַדי. נעגאַט. וואָס לאָזט זיך ניט (מע קען ניט) פֿאַרקניפֿן, צונויפֿקניפֿן. א׳ע טיילן פֿון חלום. א׳ע אידייען פֿון אַ טעאַריע. ־קייט.

אומפֿאַרקנסט — [...קנאַסט] אַדי. ניט־פֿאַרבונדן דורך תנאים; ניט־חתונה־געמאַכט. די עלטערע א׳ע טאָכטער. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרקנעכט(יקט) — אַדי. ניט־געמאַכט פֿאַר קנעכט. אומאָפּהענגיק; ניט־אונטערגעוואָרפֿן. זײַן פֿרײַ, א׳. די א׳ע באַרבאַרן. א׳ער גײַסט. ־קייט.

אומפֿאַרקנעפֿלט — אַדי. 1. ניט־צוגעשפּרליעט. גיין צעכראָסטעט, א׳. א׳ער מאַנטל. 2. פֿיג. ניט־אָקוראַט. אָפֿן, פֿרײַ. עקסטראָוואַרט. אַן א׳ער יונג. „צווישן מענטשן איז ער גלײַך אַ גוטער־ברודער, אַן א׳ער״, רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרקעמט — אַדי. דזוו אומפֿאַרקאַמט ← ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אוֹמפֿאַרקע'רט — אַדי. ניט־אַוועקגעשאַרט, ניט־אַוועקגעוואָרפֿן מיסט, שטויב (מיט אַ בעזעם, בראַרשט אא). אָפּגעלאָזענע, א׳ע שטובן. ־ער־הייט — אַדוו. לאָזן די שטוב א׳.

אומפֿאַרקערפֿערט — אַדי. ניט־אויסגעדריקט, ניט־אויסגעפֿורעמט וויּ אַ קערפּער; ניט־פֿאַר־וויּרקלעכט; ניט־פֿאַרגעשטאַלטיקט. א׳ע אידייען, האָפֿענונגען. א׳ער פּלאַן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרקערפֿערלעך — אַדי. נעגאַט. וואָס מע קען ניט (לאָזט זיך ניט) פֿאַרקערפֿערן. אוטאָ־פּיסטישע, א׳ע אידייען. אַן א׳ע אַבסטראַקציע. ־קייט.

אומפֿאַרקרימט — אַדי. ניט (געמאַכט) גע־וואָרן קרום, פֿאַרדרייט, צעדרייט. „איין קלאָס חלומות וואָס זײַנען א״, מוז איבז, פֿרויד, אַרײַנפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרקרימלעך — אַדי. נעגאַט. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרקרימען. קלאָרע, פּשוטע און א׳ע רייד. ־קייט.

אומפֿאַרקריפֿלט — אַדי. ניט־געוואָרן מיט אַ מום; ניט־צעקרימט; ניט־צעדרייט. א׳ע מלחמה־וועטעראַנען. האָבן אַ גלײַכן, אַן א׳ן קאָפּ. א׳ פֿון דער שלעכטער דערציאונג. „דער ערשטער, א׳ער בּאַריכט״, ש. ל. שנײדערמאַן, טמז 1964 11 III. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרקרענקט — אַדי. ניט־אויסגעגעבן, ניט־געפּטרט איבער קראַנקייט. א׳ע רעזערוון.

אומפֿאַרראָטן — אַדי. פֿפּ: ~פֿאַרראָטן [דטשמ, אָפּט געניצט, נר]. וואָס מע האָט אין דעם ניט בוגד געווען. א׳ענער בונט. א׳ענע שבֿועה. א׳ענע חברים. ־קייט.

אומפֿאַרראָסט — אַדי. אומפֿאַרוושאוועט. ניט־באַדעקט מיט ראָסט. א׳ע רערן. ־קייט.

אומפֿאַררויטלט — אַדי. ניט־געמאַכט אַדער ניט־געוואָרן רויט(ער), רויטלעך. א׳ע באַקן. א׳ע בלעטער. פֿרגל ~פֿאַררייטלט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַררויכערט — אַדי. ניט־פֿאַרדעקט מיט רויך. דער א׳ער טייל פֿון סופּיט. פֿרגל ~פֿאַר־רייכערט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַררונדיקט — אַדי. ניט־געמאַכט רונד־(יק), קיילעכדיק. א׳ע פֿיגורן, ליניעס. א׳ע צי־פֿערן. ־קייט.

אומפֿאַררופֿן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרבעטן. א׳ענע געסט. 2. ניט־געמאָלדן, ניט גוט אַרגאַניזירט. א׳ענע אַסיפֿה. א׳ענע וואָלן. 3. וואָס איז אַן אַ שלעכטן נאָמען. „טאָקע אַן א׳ענער, נאָר סתם אַ גאַרנישט״, רייד. ־ערהייט — אַדוו (בב 1־2). ־קייט.

אומפֿאַררוקט — אַדי. 1. ניט־פֿאַררוקט. א׳ער טשאָלנט. 2. ניט־געמאַכט מע זאָל ניט באַ־מערקן דורך רוקן אין אַ זײַט. די בפֿיוון א׳ע קאָמפּראָמיטירנדיקע מאַטעריאַלן. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַררײַבן — אַדי. 1. ניט־געמאַכט אומ־קאָנטיק דורך רײַבן, מעקן, ווישן. א׳ענע סליאַדן, צייכנס. 2. פֿיג. וואָס איז געבליבן קאָנטיק; וואָס מע האָט ניט געקענט בטל מאַכן (קאָנצוהע־רעניש: מיט אומכפֿרע מיטלען). א׳ענער פֿרײַ־צעס. א׳ענע באַשולדיקונג. א׳ענע אַלטע עבֿירות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַררינגלט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַכט מיט אַ רינגל. א׳ע טיר. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַררײַבלעך — אַדי. נעגאַט. וואָס לאָזט זיך ניט (מע קען ניט) פֿאַררײַבן. א׳ע סימנים. א׳ע באַשולדיקונגען. ־קייט.

אומפֿאַררויטלט — אַדי. 1. ניט־געוואָרן רויט אויפֿן פּנים. ענטפֿערן מיט אַ שמייכל פֿון פֿאַר־לעגנהייט, אַבער א׳. 2. דזוו אומפֿאַררוטלט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א׳ איז אַ סימן פֿון חוצפּה.

אומפֿאַררייכערט — אַדי. 1. ניט־אָנגעצונדן כּדי צו רייכערן. די א׳ע ליולקע, א׳ער פּאַפּיראָס. 2. דזוו אומפֿאַרוויכערט. וויסנ א׳ע וועגט. ־ערהייט — אַדוו. „און פּיפּקעט דערוויל דעם ציבּיק אַווי א״, ייל, ניט טויט, ניט לעבעדיק. ־קייט.

אומפֿאַרריכט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרבעסערט, ניט־געבראַכט אין אָרדענונג (עס זאָל פֿונקציאָ־נירן), ניט־פֿאַרלאַסטעט. א׳ע אַרבעט. א׳ע מאַשין. א׳ער מלבוש. א׳ע סיטואַציע. 2. ניט־דורכגע־פֿירט, ניט־רעאַליזירט. „איר זאלט דאָס ניט טאָן, דאָז מיר זאלטן איין היים ציהן בייא אונזרן קיניג דוד, אוי דאָס זוגדר און פֿר ריכטן זאָך״, מב, מעשׂה קמ״ה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — אַן א׳ וואָס שרײַבט אַרויס.

אומפֿאַרריכטבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו. ־קייט.

אומפֿאַרריכטלעך — אַדי. נעגאַט. וואָס מע קען ניט (מער) פֿאַרריכטן. א׳ער טעות, פֿעלער. ־קייט.

אומפֿאַרריסן — אַדי. 1. ניט־געמאַכט קאַליע מיט רײַסן. א׳ענער לאַנגער פּאַס לײַוונט. 2. ניט־אַנגעהויבן רײַסן, ווי טאָן איבער אייטער אין אַ וואונד. א׳ענער פֿינגער. 3. ניט־גאַווהדיק. אַ נגיד, אַבער אַן א׳ענער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרריסמטרירט — אַדי. אומפֿאַרצייכנט, אומפֿאַרשריבן אין אַ רשימה. א׳ע אַרבעטס־לאָזע. א׳ע וואָלונטירן. א׳ע ערד־צײַטערגישן.

אומפֿאַררעגנט — אַדי. ניט־פֿאַרנעצט פֿון רעגן. קומען אַהיים אַן א׳ער. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַררערט — אַדי. ניט־אָפּגעשאָפֿן דורך רעדן, אײַנרעדן, דורך מאַגישע ווערטער. א׳ע עקשנות. א׳ער צאָנווייטיק.

אומפֿאַררעטעריש — אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ פֿאַררעטער. ניט־פֿאַלש, געטרײַ, לאָיאַל. בלײַבן פֿעסט און א׳ און ניט אַרויסגעבן די פֿרײַנד. ־קייט.

אומפֿאַררעכנט — אַדי. ניט־אַרײַנגענומען אין חשבון. א׳ע הוצאות פֿון טראַנספּאָרטירן. ־קייט.

או'מפֿאַרשא'ט — אַדי. ניט־געבראַכט קיין שאָדן דעם געזונט. א׳ע אַנטיבּיאָטישע מעדיצינען.

אומפֿאַרשאָטן — אַדי. ניט־פֿאַרדעקט, ניט־פֿאַרפֿולט מיט ערד, זאַמד אא. א׳ענע גרײַבער, קבֿרים. א׳ענער הרוג. „איבערלאָזנדיק אויף וויטער דעם א׳ענעם תּהום צוישן יידן און קריסטן?״, מ. גינזבורג, קענג 19 VI 1964. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די אומפֿאַר־דעקטקייט, די א׳ פֿון פֿילמילי׳אָניקן נאַציזם פֿאַרבראַכן.

אומפֿאַרשאָטנט — אַדי. 1. ניט־באַדעקט מיט שאָטן. א׳ע פּלעצער. 2. ניט־פֿאַרשטעלט. ניט־אינגאַרירט. יונגע, אַבער א׳ע אָנפֿירערס. א׳ע דורכפֿאַל.

אומפֿאַרשאַטערט — אַדי. ניט־פֿאַרקויפֿט (נאַריש, אַנליק, וואָלוול), ניט־צעפּטרט. „אַ גליק, ס׳איז געבליבן אַ ביסל א׳ע סחורה״, רייד. א׳ער טייל ירושה.

אומפֿאַרשאָלטן — אַדי. אומבאַווירקט פֿון אַ קללה. מיר, דאָס א׳ענע פֿאָלק. ־קייט.

אומפֿאַרשאַנקען — אַדי. 1. ניט־געשאַנקען (מיט אַ באַרעכטיקטן אָדער אומבאַרעכטיקטן צוזאָץ). א׳ע געלט. א׳ע ביכער. 2. ניט־פֿאַרגעבן. וואָס מע האָט ניט מוחל געווען. א׳ע קריוודעס.

אומפֿאַרשאַפֿט — אַדי. וואָס איז געקומען (געוואָרן) אָן עמעצנס אַרבעט אָדער כוונה. א׳ע לײַדן. א׳ע און אומפֿאַרויסגעזעענע שוועריקייטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשאַרט — אַדי. אומפֿאַררוקט אין אַ זײַט. א׳ מיסט אין מיטן שטוב. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשפֿאַרפֿט — אַדי. ניט־געמאַכט שאַרף (שאַרפֿער). א׳ער מכשיר. א׳ע באַציאונגען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשוואַנגערט — אַדי. ניט־געמאַכט, ניט־געוואָרן שוואַנגער, טראָגעדיק. א׳ע פֿרויען.

אומפֿאַרשוואַרצט — אַדי. ניט־געמאַכט שוואַרץ. די א׳ע רעפּובליקאַנער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשוויגן — אַדי. 1. וואָס איז ניט געבליבן פֿאַרשוויגן, וואָס מע האָט אויף דעם רעאַגירט. א׳ענע פּעטיציעס. א׳ענער פּראָטעסט. 2. ניט־פֿאַרגעסן; ניט־פֿאַרגעבן. א׳ענע עוולות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשווינדבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוו. „איבערגעלאָזט זײַן פֿאַלק אַן אוצר פֿון א׳ע פֿערזן", טמז, 1963 ו 30. ־קייט.

אומפֿאַרשווינדיק — אַדי. נעגאַל. וואָס קען ניט פֿאַרשווינדן. א׳ע יסודות. א׳ע מאַטעריע. ־יקייט.

אומפֿאַרשווינדלט — אַדי. ניט־געפּטרט דורך אַ שווינדל. אייגן א׳ געלט.

אומפֿאַרשווינדנדיק — אַדי. וואָס פֿאַר־שווינדט ניט. „די אַבסאָלוטע עלעמענטן זענען אומאָפּהענגיק פֿון די אומשטאַנדן...און א׳ אין זייער כּמות און איכות", גוטז.

אומפֿאַרשוועכט — אַדי. וואָס מע האָט ניט מחלל געווען. ניט־פֿאַראומוועדיקט. א׳ע היילי־קייט. ־קייט.

אומפֿאַרשוועכלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף, טאָר) ניט פֿאַרשוועכן. אידעאַלים־טישע, לויטערע, א׳ע מאָטיוון. ־קייט.

אומפֿאַרשוועגדט — אַדי. ניט־געפּטרט אויף אַן אומוועדיקן צוזאָץ אָדער אופֿן. א׳ע אוצרות. א׳ע ענערגיע.

אומפֿאַרשוועדעריש — אַדי. וואָס איז ניט אין שטייגער פֿון אַ פֿאַרשוועגדער. מאַכן א׳ע הוצאות. ־קייט.

אומפֿאַרשווערט — אַדי. ניט־געמאַכט שווער (ער), א׳ע באַדינגונגען.

אומפֿאַרשווערעריש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון אַ פֿאַרשווערער. א׳ אויספּלאַפּלען די סודות.

אומפֿאַרשויבט — אַדי. דטשמ. נר. א׳ע שוים. „נעם אום פֿר שוימטן הוניק דרייא ליטרת", ר׳ משה רופּא מק״ק מעזריטש סמוך לבריסק, ירושת משה, [וויליהרמרשדאָרף?] 1677.

אומפֿאַרשולדיקט — אַדי. וואָס איז אָן אַ שולד (זינד, חוב). „געווען פֿאַרשולדיקט ביז איבערן קאָפּ. איצט ריין, א״, רייד. „בחינם, בלא דבר = אומזיסט, א״, יופֿא, 1938, 3. „א׳ע לײַדן. נו, און פֿאַרשולדיקטע! ווען אייניער איז שולדיק — וואָס דעמאָלט?", קאָר ו. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטאַכן — אַדי. ניט־פֿאַרשטאָכן דורך עפּעס שטעכעדיקס. א׳ענע פֿיס. ־ערהייט — אַדוו. אַרויסקומען פֿון צוישן דערנער א׳.

אומפֿאַרשטאַנד — דער, ־ן. וויניק פֿאַר־שטאַנד אָדער דאָס פֿעלן פֿון פֿאַרשטאַנד. טאָן אַ זאַך מיט א׳, אָן קאָפּ. „ווען אבֿר זולכיש פֿון אן פֿרשטענדיגי לײַט אודר ווײַבר גרעט ווערט, טון זיא זולכיש אויש און פֿר שטאנד...", אלי׳זער זוסמן רודלסום, יודשער טרייאק, אָמשט 1737. „...אוי ויא צו זעלכי לײַט דיא דא זעלכי אום פֿר שטאנד האבן אוג גאר פֿרעמדי דעות", משה אויזענשטאָט [אי׳בז], דרך הישר לאבֿן בוחן, [אָרט?] 1746. „אויב זי, די זידלערי, קומט פֿון א׳ בין איך מענטש געגוג זי צו באַדויערן", ווינטש ו, נ״י, 1920. „א׳ פֿאַר דער עצם זאַך, אַפֿילו בײַ פּעדאַגאָגן", נש, פֿגשז, ווילנע 1923, № 7.

אומפֿאַרשטאַנדיק — אַדי. פּפּ: ~פֿאַר־שטענדיק. 1. וואָס האָט ניט גענוג פֿאַר־שטאַנד. אָנשכלדיק, טעמפּ. „איך וועל דיר צײַגן דאָס [ער] איז ניט קיין נידערטרעכטיקער, זאָג־דערן אָן א׳ער", יעקבֿ ראַוויטסקי, דער פֿאַלשער שולד־בריף, וואַרשע 1885. „מבֿולבֿל האָט מען פֿאַרשטעקט די קעפּ פֿאַר דעם געבייזער, א׳ גאַבעקלערט די רייד, ווינציק פֿון דעם פֿאַר־שטאָנען", אקרוטני, טמז, 1953 VIII 1. 2. וואָס איז גאָר אָן פֿאַרשטיין, אָן זינען. א׳ע מעשׂים. „האָט ער געוואָרן אָן א׳ן בליק אויף אַלע מענטשן און איז געפֿאַלן אין אוממאַכט", יעקבֿ ראַוויטסקי, דער פֿאַלשער שולד־בריף, וואַרשע 1885. 3. ניט־געלערנט; אומוויסנדיק, עם־הארצישׂ. א׳ע לײַט. „און מײַן כּוונה איז מיט דעם ספֿר קלוג צו מאַכן און אויפֿטוען קען א׳ע", חה, 53. 4. וואָס לאָזט זיך ניט פֿאַרשטיין. מיסטעריעז, סודותדיק. א׳ער שפּרוך. „א סך מאָל איז פֿאַר מיר שרײַבן אַ ליד דאָס א׳ע, כּמעט אַ רעטעניש", אפֿא, וואָך איז דער סטעפּ.

אומפֿאַרשטאַנדיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגן־שאַפֿט, מצב אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומפֿאַר־שטאַנדיק. „ער האָט געקערצט אין גאַנצן דינסט מיט זײַן א״, חה, ח״ב 51. „ער הט גשטריטן קיגן דיר דורך זײַן אונ־פֿרשטאַנדיקייט״, יוסיפֿון, אָמשט 1743.

אומפֿאַרשטאַנען — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרשטאַנען, ניט באַנומען. א׳ע רייד. „וועט זי בלײַבן א׳ פֿאַר דעם וואָס...", זשׂיט. „מהות פֿון מענטשלעכן זײַן, וועלכער איז געווען אומדער־זען, א׳ אין דעם לעבנס־געוויר־בל", מ. גראָסמאַן, היימיש, אָקט׳ 1961. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטאָפּט — אַדי. ניט־פֿאַרשטאָפּט. דער ווינט בלאָזט דורך די א׳ע שפּאַלטן. א׳ע פֿלאָשׂ. 2. ניט־פֿאַרצירעוועט; ניט־פֿאַרשטריקט. א׳ע שקאָרפּעטקעס. 3. וואָס לײַדט ניט אויף עצירות. „איצט בין איך שוין א״, רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטאָרט — אַדי. וואָס איז ניט געמאַכט (ניט געוואָרן) שטאַר, האַרט, אומ־באַוועגלעך (פֿון קעלט, פֿון שרעק). דורכגע־פֿראָרן, אָבער מיט א׳ע פֿיס. פֿ״ג. אַן א׳ האַרץ. ־קייט.

אומפֿאַרשטאַרקט — אַדי. ניט־געמאַכט שטאַרק(ער). א׳ע פֿאַרטיידיקונג־כוחות. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטוביקט — אַדי. וואָס איז ניט געמאַכט געוואָרן שטובֿיק. א׳ע חיות. פֿרגל ~פֿאַראיימישט.

אומפֿאַרשטויבט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרדעקט מיט שטויב. א׳ע פֿאָליצעס, ביכער. 2. פֿ״ג. ניט־פֿאַרשלטערט, ניט־אָפּגעלעבט. א׳ע געדאַנקען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטוימלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף, טאָר) ניט פֿאַרשטויסן. א׳ע מיט־קעמפֿערס. ־קייט.

אומפֿאַרשטויסן — אַדי. אומפֿאַרשטופּט. ניט־פֿאַררוקט, ניט־פֿאַרטריבן אין אַ זײַט. א׳ענע צוייטיטראַגיקע טאַלאַנטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטומט — אַדי. ניט געמאַכט (ניט געוואָרן) שטום. א׳ער פּראָטעסט. א׳ער נביא. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטומפּיקט — אַדי. ניט־געמאַכט שטומפּ(ק). א׳ע כּלי־משחית.

אומפֿאַרשטונקען — אַדי. וואָס גיט ניט אַרויס קיין שלעכטן ריח (ווײַל ניט־פֿאַרדאַרבן, ניט־קאַליע געוואָרן). א׳ע אייער. ניט קיין פֿרישע, אָבער א׳ע פּראָדוקטן.

אומפֿאַרשטופּט — אַדי. אומפֿאַרשטויסן, אומפֿאַררוקט. א׳ע רומל־סחורה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטייאיק — אַדי. נעגאַל. וואָס קען ניט פֿאַרשטיין. א׳ע אָנהענגערס, קריטיקערס. ־יקייט.

אומפֿאַרשטיילעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט פֿאַרשטיין. א׳ע רעטענישן. „מיר קענען ניט וויסן וואָס די אַלץ־אַרומנעמענדיקע און א׳ע קראַפֿט ויל פֿון אונדז", א. אַלמי, אין נערענגל פֿון אידייען, ב״א 1957. ־קייט.

אומפֿאַרשטיין — דאָס. מצ נב. דאָס ניט־פֿאַרשטיין, דאָס ניט־ריכטיקע פֿאַרשטיין. „עס איז נישט זיכער, אַז...מע קאָן אָט די ערגערניש פֿון א׳ אויסמיידן", ש. ביקל, טמז, 1964 III 20.

אומפֿאַרשטיינ(ער)ט — אַדי. 1. ניט־גע־וואָרן אַזוי ווי שטיין. פֿאַרשטיינערטע און א׳ע רעשטן. 2. ניט־פֿאַרוואָרפֿן מיט שטיינער. „עס קומט אים סקילה, אָבער אַ חוצפּהדיקער, אַן א׳ער לאָכט ער זיך אויס". ־קייט.

אומפֿאַרשטייעדיק — אַדי. וואָס פֿאַרשטייט ניט. א׳ע צוהערערס.

אומפֿאַרשטייענish — דאָס (די), ־ן. אומ־פֿאַרשטענדעניש. דאָס ניט־ריכטיקע, טעותדיקע פֿאַרשטיין. „די אַקטיאָרן...האָבן געפֿילט, אַז עס קומט פֿאַר אַן א״, מוק, טעאַטער און יודיש טעאַטער. „[די] אינסטרוקציעס [האָבן] אַרויסגע־רופֿן א׳ן", יובל XXI, ז׳ 263.

אומפֿאַרשטייעריש — אַדי. וואָס איז ניט וויבּיי אַ פֿאַרשטייער. א׳ע קלאַץ־קשיות. ־קייט.

אומפֿאַרשטיי̈פּט — אַדי. ניט־געמאַכט שטיי̈פּט (שטיי̈פֿער). א׳ער קנופּ. א׳ע מאַנושעטן. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטיקט — אַדי. ניט־פֿאַרשטיקט. ניט־דערדריקט (מע זאָל ניט הערן), א׳ע קולות, געשריייען, א׳ע עוולות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטעלבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען זיך ניט פֿאַרשטעלן. אומפֿאַרשטעלעך. „די א׳ע באַדינגונגען פֿון מענטשלעכער עקסיס־טענץ״, ישעיה טרונק, צוק, אַפּריל 1963.

אומפֿאַרשטעלט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרמאַכט, ניט־פֿאַרשפֿאַרט. אַ רינגעדיק, א׳ וואַסערל. 2. ניט־פֿאַרשטעלט. א׳ פֿון פֿאַראויאַן. א׳ פֿאַר זיצטיקע. א׳ע בעטן. 3. אומפֿאַרמאַסקירט. ניט־פֿאַרגרימירט. א׳ע רשעות. 4. אויפֿריכטיק, אַפֿנהאַרציק. ליב האָבן א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מפֿאַרשטע׳ליק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט פֿאַרשטעלן, באַהאַלטן, פֿאַרהוילן. א׳ע חסרונות. ־יקייט.

או׳מפֿאָ׳רשטעליק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט (זיך) פֿאַרשטעלן. א׳ע סימבאָלישע דראַמע. א׳ע אַכזריותן. ־יקייט.

אומפֿאַרשטעמפּלט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַכט מיט אַ שטעמפּל. ניט־פֿאַרזיגלט, ניט־פֿאַרחתמעט. א׳ע בריוו, פּאַקעטן אא. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטענדיק — אַדי. דוו אומפֿאַר־שטאַנדיק. „און פֿר שטענדיגי לייט״, מ. שער־טילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, ה, 4. „איך אביר, איך און פֿאר שטענדיגי, האבי ניט גי־וואושט״, גה, 192. „אָפּט קומט איין אום פֿר שטענדיגר מענש אוי׳ וויל דעם חכם זיין ספֿר שענדיג״, כי ׳ספֿר באר שבע׳ פֿון ר׳ בער אייר־בעשיץ, 1742? [ציט VI]. „בייא דען אום פֿר שטענדיג פֿאָלק״, משה אויזענשטאָט [איבז], דרך הישר לאבן בוחן, [ארט?] 1746. „איך, א׳ער מענטש, וויי האָב איך געקאָנט מיינע ארעמע עלטערן אַזוי באַטריבן און מצער זיין״, ראַבינ־זאָן קראוואָז, וואַרשע 1874. ־יקייט — „אַן אומגלייקלעכער צופֿאַל, די א׳״, אַבֿיגדור ברכיה רוף איבז, רינאַלדאָ רינאַלדיני, וואַרשע 1865.

אומפֿאַרשטענדלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט פֿאַרשטיין. אומבאַגעמלעך. „ניטאָנס גרויסער, איינפֿאַכער און דאָך א׳ער געזעץ פֿון צוציאונגס־קראַפֿט״, גוטן. „אן דען אורטן וואו עש אים פּנים [= אינעווייניק אין טעקסט] טונקל אוי׳ אונבֿורשטענטליך גיוועזין איז״, יוסיפֿון, הקדמה, אמשט 1661. „דאָס א׳ע מאַך נאָענט מיר, מיין גאָט״, רחל קאָרן, פֿון יענער זיטי ליד.

2. חידושדיק. סודותדיק. „יעדער וואָרט וואָס ר׳ אַהרן האָט אַרויסגעלאָזט פֿון מויל...איז אים געווען אַזוי נײַ און א׳״, ספ, סודות. „א׳ איז... די אונטערטענקייט פֿון דעם יידישן דאָרף צו דער שטאָט״, קאָר וו.

3. וואָס האָט ניט קיין זינען. „אויף דעם פּסוק מעגסטו דרשענען וואָס עס וועט דיר אַרײַנקומען אין מויל אַרײַן. דײַנע ווערטער מעגן זיין א׳ זיי וועלן אַלע דענקען אַז דו זאָגסט סתרי־תורה״, ריב״ל, די הפֿקר־וועלט, וואַרשע תרס״ב. „דער פֿאַרצײַטישער זנאַבער האָט געהאַט אַן א׳ע שפּראַך״, וויס, ׳ווי דער גורל פֿירט׳, „אַן אול־טראַמאָדערנע דראַמע: מענטשן האָבן...דעקלא־מירט עפּעס א׳ס״, מוק, מיינע באַגעגענישן. „הער איך מײַן שכן רעדן פֿון שלאָף קלאַנגען דומפּע, א׳ע ווי פֿון קבר ארויס״, ר. זשיכלינסקי.

אומפֿאַרשטענדלעכקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומ־פֿאַרשטענדלעך. „א, פֿינצטערע אומענדלעכקייט! / א, שטומע א׳ / בלײַבט אומזיסט מײַן דענ־קען גאָר?״, מר ו, נ״י 1908. „דער יונגערמאַן האָט...געקוקט אויף אים מיט אַן א״, וויס ו, ׳אייניגר אַ מענטש׳. „לאָז מיר וויסן דײַנע וועגן — איז משה מתפלל. ער זעט סתירות, א׳, צדיק ורע לו, רשע וטוב לו״, ה. זײַדמאַן, טמז, 29 IX 1961.

אומפֿאַרשטענדניש — דאָס (די), ־ן. אַנ־שטאָט אומפֿאַרשטייעניש ←. ימ, 1936. [„פֿון ׳מיספֿערשטענדנים׳ איז געווארן מיספֿאַרשטענ־דעניש, ס׳איז געווען אַ פּרווו ׳אומפֿאַרשטייעניש׳ און עס נעמט זיך אַן א״, ימ, יוספֿ XVIII, 2.] „דאָך טרעפֿן זיך הײַנט בײַ יידישע אַרבעטער... פֿאַרשיידענע שפּראַכלעכע פֿעלערן און גרײַזן, א׳ן און קוריאָזן״, ח. ש. קאַדאָן, יוספֿ, 1938, 1. „אַ גאַליציאַנער איז געקומען קיין אונגערן און איבער א׳ן אין שפּראַך איז ער פּסדר אַרײַנגעפֿאַלן אין קאָמישע סיטואַציעס״, ר׳ חיים ליבערמאַן, יוספֿ XVII, 2.

אומפֿאַרשטעקט — אַדי. אומפֿאַרוקט. ניט־פֿאַרבאַהאַלטן. א׳ע, הגם ניט קיין כּשרע סחורה. ־ערהייט — אַדוו. א׳, פֿאַר אַלעמען אין די אויגן.

אומפֿאַרשטערט — אַדי. וואָס איז אַן אַ שטער(ונג). א׳ער יום־טוב. א׳ע פֿרייד, שמחה אא. *א׳ זאָל עס דיר זיין — בײַם וויגטשעוועז. ־ערהייט אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשטראָכן — אַדי. ניט־אויסגעמעקט דורך שטרײַכן. א׳ענג גרײַזן. זעצן נאָר דעם א׳ענעם טעקסט.

אומפֿאַרשטריכלט — אַדי. וואָס איז ניט באַדעקט (ניט געמאַכט) מיט שטריכלער. אַן א׳ער בויגן פּאַפּיר.

אומפֿאַרשויידן — אַדי. פּפּ: ~פֿאַרשידן. וואָס איז ניט פֿון אַ סך סאָרטן, מינים. אַנגע־פּאַקטע פּאַליצעס, אַבער מיט א׳ענער סחורה. „די דערקענונג...וואָס קען נאָר געבן בבחינת אומבאַגרענעצט און א״, מעריסאָן אײַבז, ספּע־סער, ערשטע פּרינציפּן. ־קייט.

אומפֿאַרשײט — אַדי. ניט־פֿאַרשיטן; ניט־צעלאָזן. ניט־אַרויסרופֿעריש. א׳ע רייד. א׳ע בליקן. „אַ לעבעדיק געפֿיל וואַרעמט א׳ און עכט זינגע בילדער״, ש. בעליט־לעגיס, [אַרײַנפֿיר, רפֿאל כוואַלעס, אַלבאַם, וואַרשע 1963]. ־קייט.

אומפֿאַרשיינט — אַדי. 1. וואָס האָט ניט אויפֿגעהערט שיינען. די ווייטע א׳ע שטערן. 2. ניט־איבערגעשטיגן אין שיינען. אַן צירונג, אַן שמינקע — און א׳ פֿון די רייכע דאַמען.

אומפֿאַרשיכורט — אַדי. ניט־געוואָרן שיכור. א׳ פֿון גרויסן דערפֿאָלג. ־קייט.

אומפֿאַרשימלט — אַדי. 1. ניט־באַדעקט מיט שימל. א׳ ברויט. 2. פֿיג. ניט־אָפּגעלעבט, ניט־רעאַקציאָנער. א׳ע אידייען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשיפֿירט — אַדי. ניט־פֿאַרשטעלט מיט אַ געהיימשריפֿט. שיקן א׳ע דיפּלאָמאַטישע דאָקומענטן.

אומפֿאַרשיקט — אַדי. ניט־פֿאַרטריבן דורך אַ מאַכט (ווי אַ שטראָף). לעבן אין סיביר א׳, פֿון אייגענעם ווילן. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשלאָגן — אַדי. 1. אומפֿאַרקלאַפּט ←. 2. וואָס איז ריין אין קאָליר, אָן צומיש פֿון אַ צווייטן קאָליר. א׳ ווייס. „איר ווילט אַן א׳ענעם קאָליר פֿאַר די וועגט?״. 3. וואָס איז אָן אַ צומיש. א׳ענער שטשאָוו (אָן סמעטענע, אָן אַן אייַ). 4. אומפֿאַרשטויסן (וועגן כאַראַקטער). אַ פֿריילעכע, אַן א׳ענע יתומה. 5. ניט־אַרויסגעשטויסן פֿון אַן אַנדער ריח. א׳ענע דומפּיקייט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשלאָסן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרמאַכט מיט (אויף) אַ שלאָס. א׳ענער חדר. א׳ענע טיר. 2. אָפֿן, ניט־פֿאַרבאָרגן, אָן א׳ענע נאַטור. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשלאָפֿן — אַדי. 1. ניט־גענייגט צום שלאָפֿן. א׳ אין מיטן נאַכט. 2. אויפֿגעם־גרייט; גרייט צו נײַסן. ניט־פֿאַסיוו. „די א׳ענע אימי־גראַנטן האָבן זיך אַרויפֿגעארבעט״. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשלומט — [...שאַלעמט] אַדי. נעאָל. וואָס איז אָן שלום, ניט שלום געמאַכט. „אין דעם א׳ן געראַנגל פֿון כוואַליע און פֿעלדזן, שטורעם און דעמפּ״, בריידער גאַרדין, די טרי־אומפֿעדיע, ווילנע 1914.

אומפֿאַרשלומפֿערט — אַדי. וואָס איז אָן אַ שלומפֿער. אָן אַלטע, אַבער א׳ע קאַפּאָטע.

אומפֿאַרשלייערט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרדעקט מיט אַ שלייער. אָן א׳ פּנים. „די א׳ע אָפֿנקייט״, מוז, היטלערס פּראָפּעטאָרן. 2. אָפֿן, קלאָר. ניט־מטושטש. „דער געזעץ דריקט אויס גאַנץ א׳ די אומגערעכטיקייט קעגן די פֿאַרפֿירטע״, ב. פֿיי־גענבוים איבז, בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציא־ליזם, נ״י 1911. 3. ניט־חתונה־געמאַכט. אָן עלטערע א׳ע טאָכטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשלעפּט — אַדי. 1. ניט־אַוועקגע־פֿירט (קעגן וויללן) אין אַ זײַט, אין דער ווײַט. אָן א׳ער פֿליט. 2. ניט־אָפּגעלייגט אויף שפּע־טער. אָן א׳ער באַשלוס. תיכפֿדיקע א׳ע מאַס־מיטלען קעגן די אומרוען. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשמאַכט — אַדי. ניט־אָפּגעשוואַכט (פֿון הונגער, דאָרשט, וויטיקן). א׳ נאָכן לאַנגן תענית. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשמאַלצן — אַדי. 1. ניט־באַדעקט. ניט־פֿאַראומרייניקט מיט עפּעס פּעטס. א׳ענע פּלי. אַ יום־טובֿדיקע א׳ענע קאָפּאָטע. 2. וואָס אין דעם איז ניט אַרײַנגעטאָן קיין פּעטס (בײַם קאָכן). א׳ענע קאַרטאָפֿל. 3. ניט־פֿאַרליט; ניט־פֿאַראָנאַן (מיט אַ צעלאָזענעם מעטאַל אא צו מאַכן גאַנץ). אַן איבערגעבראָכן און א׳ ליכטל.

4. ניט־צונויפֿגעוואַקסן, ניט־צונויפֿגעחאַרט. א׳ענע אין (מיט) אַ סביבֿה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשמוצ(יק)ט — אַדי׳. 1. ניט־באַדעקט מיט שמוץ. אומפֿאַרבראָדיקט, אומפֿאַרקוויטקט. א׳ע בגדים. 2. פֿיג. וואָס איז אָן מאַראַלישן פֿלעק, מיט אָן א׳ן נאָמען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשמידט — אַדי׳. 1. אומפֿאַרקאָוועט ← א׳ע פֿערד. 2. ניט־פֿאַרפֿענטעט (אין קייטן), א׳ע אַרעסטאַנטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשמירט — אַדי׳. 1. אומפֿאַרבראָדיקט, ניט־פֿאַרפּאַטשקעט, ניט־פֿאַרפֿאַרבט אא. א׳ע פּנימלעך. א׳ע ווענט. 2. ניט־פֿאַרפֿולט מיט אַ שמיר־מאַטעריאַל. א׳ע שפּאַלטן אין ווענט. 3. ניט־פֿאַרמיאוסט. ניט־באַרעדט. א׳ע רעפּוטאַציע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשמעלט — אַדי׳. ניט־געמאַכט צו שמאָל (און דערבײַ קאַליע געמאַכט, פֿאַרער־גערט). אַן א׳ קלײדל. פֿרגל ~פֿאַרשמעלערט. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשמעלערט — אַדי׳. ניט־געמאַכט שמעלער. אַן א׳ קלײדל. א׳ע פֿראַגראַם. פֿרגל ~פֿאַרשמעלט. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאָרש — טרו. פֿאָרש אום, ~געפֿאָרשט. אַ לעגערע צײַט פֿאָרשן. א׳ און ניט אויספֿאָרשן. ־ענ׳ש — א׳ן אָן שום רעזולטאַטן.

אומפֿאַרשניטן — אַדי׳. 1. ניט קאַליע גע־מאַכט דורך שנײַדן. מעסטן נאָר דעם א׳ענעם שטאָף. 2. ניט־אַרומגעשניטן. א׳ענע פּאַלעס. 3. ניט־אומגעבראַכט. עטלעכע א׳ענע יידן. ־קייט.

אומפֿאַרשניצט — אַדי׳. ניט־אויסגעגלײַכט דורך שניצן. אומפֿאַרשפּיצט. אומפֿאַרשאַרפּט. א׳ער פּלאָקן. א׳ער בלײַער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשנעלערט — אַדי׳. אומפֿאַרגיכערט. א׳ע פּראָדוקציע. גלײַכמעסיקע א׳ע באַוועגונג. ־קייט.

אומפֿאָרשעווידיק — אַדי׳. נעאָל. וואָס פֿאַר־נעמט זיך ניט מיט (האָט ניט קיין טבֿע צו) פֿאַר־שן, מיט אַ פֿאַרשלאָפֿענעם, א׳ן בליק. טראַפֿא־רעט־גענטרײַע א׳ע לערערס. ־יקייט.

אומפֿאַרשעמט — אַדי׳. וואָס האָט ניט קיין געפֿיל פֿון שאַנד. חוצפּהדיק, העזהדיק. א׳ער שנאָרער. „שלעפֿערדיק אין אַרבעט־טעג איז נאָר אַן א׳ער זון", מס, משלי, תקע״ד, י, 5. „אים, דעם ריינעם, ציט צו דער ציניזם, די א׳ע אַגרע־סיוויטעט פֿון איר שיינקייט", שנ, דערציילערס און ראָמאַניסטן II. „דעמפּט די שטאָט שוין א׳ — אין איין העמד", אל I, קומט דער ליבער זומער, „ס׳קוקט די נאַקעטע, די א׳ע שטאָט", פמ, מלחמה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשעמטהייט — די, ־ן. דטשמ. נר. דזו אומפֿאַרשעמטקייט. „יאָ, האָט...ווילי־אָם געענפֿערט מיט א״, די דראָמע פֿון פּאַריז, [אי:בז], בוקאַרעשט [יאָר?].

אומפֿאַרשעמלעך — אַדי׳. 1. נעאָל. וואָס מע קען ניט פֿאַרשעמען, אַ רייניע, א׳ע רעפּוטאַ־ציע. 2. דזו אומפֿאַרשעמט. „זײַן שטילע שנור ...זאָל אַצינד אַזוי א׳ אַרויסטרעטן", א. ו., דאָס מערדערישע וועב, לובלין 1875.

אומפֿאַרשענערט — אַדי׳. וואָס איז ניט גע־מאַכט (ניט געוואָרן) שענער. א׳ ווין. א׳ קלייד. א׳ער מענטש. א׳ע פֿירונגען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשענערלעך — אַדי׳. נעאָל. וואָס לאָזט זיך ניט, וואָס מע קען ניט פֿאַרשענערן. א׳ער זאַל. ־קייט.

אומפֿאַרשענקלעך — אַדי׳. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט פֿאַרשענקען, פֿאַרגעבן, מוחל זײַן. אומפֿאַרגעבלעך. קלייניע, אַבער דאָך א׳ע גנײַבות.

אומפֿאָרשעריש — אַדי׳. וואָס איז ניט ווי בײַ (פֿון) אַ פֿאָרשער. א׳ע, לײַכטזינניקע אויספֿירן. ־קייט.

אומפֿאַרשפּאַרט — אַדי׳. 1. ניט־פֿאַרשפּאַרט, ניט־פֿאַרמאַכט (מיט אַ שטאַנג, ברעט אא). א׳ע עפֿענונג. א׳ע טיר. 2. ניט־אַרעסטירטע. א׳ע גנבֿים. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשפּאָרט — אַדי׳. ניט־פֿאַרשפּאָרט. א׳ גענלט. א׳ע טרחה.

אומפֿאַרשפּאָרלעך — אַדי׳. וואָס מע קען (דאַרף, טאָר) ניט פֿאַרשפּאָרן. א׳ע באַמיאונגען. ־קייט.

אומפֿאַרשפּינן, ־שפּיט — אַדי׳. ניט־באַ־דעקט, ניט־פֿאַראומריניקט מיט שפּיטן. „געפֿין אַן א׳ענע (א׳ע) פּאָדלאָגע אין אַ שענק", פֿיג. א׳ענע רעפּוטאַציע. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשפּײַכלערט — אַדי׳. נעאָל. ניט־אַרײַנגענומען, ניט־באַהאַלטן אין שפּײַכלער. פֿיג — וועגן יעדער אָנזאַמלונג. א׳ע תּבֿואה. די א׳ע און בכן פֿאַרגעסענע ווערטער.

אומפֿאַרשפּילט — אַדי׳. ניט־אָנגעוווּאַרן בײַם שפּילן. „קיינער גייט ניט אַרויס בײַ אַזאַרט־שפּיל אָן א׳ער", רייד. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשפּילערט — אַדי׳. ניט־פֿאַרקנאַפּלט. א׳ע הויזן. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשפּיצט — אַדי׳. 1. ניט־געמאַכט מיט אַ שפּיץ אָדער שפּיציק(ער). א׳ער בלײַער. 2. ניט געגנוג האַסטיק צו באַגעמען; ניט ענגנוג קלוג. א׳ער דאַרפֿסינוג. 3. ניט־פֿאַרשאַרפֿט. א׳ע דעבאַטע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשפּעטיקט — אַדי׳. ניט געקומען שפּעט. קומען צו דער צײַט, א׳, א׳ע וואָרנונג. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשפֿראָכן — אַדי׳. 1. דטשמ. ניט־צוגעזאָגט. די א׳ענע, די אויסגעחלומטע גליקן. 2. וואָס מע האָט איבער (אויף) דעם קיין (מאַגישן) שפֿרוך ניט אַרויסגעזאָגט. אַן א׳ טיכל וועט העלפֿן פונקט ווי אַ פֿאַרשפֿראָכן טיכל. ־קייט.

אומפֿאַרשפֿריט — אַדי׳. 1. ניט־באַקאַנט ווײַט און בריט. אַן א׳ שפּריכוואָרט. א׳ער מנהג. 2. ניט־אויסגעשטרעקט. א׳ער לײַלעך. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשפֿריצט — אַדי׳. ניט־פֿאַרגאַסן, ניט־פֿאַרבלאָסטיקט פֿון שפּריצן. א׳ מיט בלאָטע. א׳ע זאָקן. א׳ע קאָפּאָטע. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשפֿלט — [...שאָפֿלט] אַדי׳. וואָס איז ניט געוואָרן, ניט געמאַכט שפּל. ניט־דערנידע־ריקט. א׳ פֿון דלות.

אומפֿאַרשקלאָפּט — אַדי׳. 1. ניט־פֿאַרקנעכט. זיך אונטערגעבן און בלײַבן א׳. 2. ניט־אונטער־געוואָרפֿן; זעלבשטענדיק. א׳ער שבֿט. א׳ע געגנט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומפֿאַרשקען — אוטו. ־קע אום, ~געפֿאַרש־קעט. כסדר, אַ לענגערע צײַט פֿאַרוואָס־בערענגען קלאַנגען, ענלעכע צו פֿרש־פֿרש (ווי אַ פֿערד), „צו פֿיל האָבער געגעבן דעם אָגער, ער פֿאַרש־קעט אום". ־עכץ. ־ענ׳ש.

אומפֿאַרשראָקן — אַדי׳. אומדערשראָקן. „זיא זאָלן קומן צו מיר אום פֿר שרעקן", אריה ל׳יב בר׳ יהודה זעליגמאַן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725.

אומפֿאַרשרויבט — אַדי׳. ניט־פֿאַרפֿעסטיקט מיט אַ שרויף. א׳ע לאָדנס. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשריבן — אַדי׳. 1. ניט־פֿאַרצייכנט מיט אַ שרײַבמיטל. אומפֿאַרגנאָטירט. א׳ענע חובֿות. א׳ענע עפּיזאָדן. 2. אומפֿאַררעגיסטרירט. א׳ענע קינדער צום נײַעם לערניאָר. ־ערהייט — אַדוו.

אומפֿאַרשריגן — אַדי׳. פֿפֿ: ~פֿאַרשריען. 1. ניט־אויבערגעשריגן, ניט־פֿאַרשטיקט דורך געשריי. א׳ענע רייד. 2. וואָס האָט ניט באַ־קומען קיין (שלעכטן) שם. אַן א׳(ען)ער, כאָטש אַן אַרומשלעפּער. *זאָל עס א׳ בלײַבן = זאָל מען זיך ניט דערוויסן וועגן שלעכטס אָדער אַ שלעכטן מענטשן. „דער פּעטער איז געווען אַ שיפֿור, א׳ זאָל עס בלײַבן", רייד. פֿרגל ניט אויסגערעדט זאָל עס זײַן. ← אויסגערעדט זײַן.

אומפֿאַרתּכלעוועט — [...טאַ־כלעוועט] אַדי׳. ניט־גענפֿטערט, ניט אויסגעגעבן אַן נוצן. א׳ע אַנשטרענגונג.

אומפֿויל — אַדי׳. ניט־פֿויל (אָבער אויך ניט צו פֿלײַסיק). א׳ע באַוועגונגען.

אומפֿוילן — אוטו. פֿוויל אום, ~געפֿוילט. 1. כסדר, אַ לענגערע צײַט פֿוילן. פֿון די גרויסע רעגנס פֿוילט אום די תּבֿואה אויפֿן שטענגל. 2. פֿיג. א׳ אין די תּפֿיסות.

אומפֿוילן זיך — אוטו. פֿוויל זיך אום, זיך ~געפֿוילט. דזו פֿוילן זיך, נאָר מיטן אָנווײַזן אַז עס געדויערט לאַנג אָדער פֿון צײַט צו צײַט. א׳ זיך אויפֿגושטיין פֿרי.

אומפֿוילקייט — די (דאָס), ־ן. נעאָל. אייגן־שאַפֿט אָדער מצב פֿון זײַן אומפֿויל. „אייביקע ימיקע א״, מ. דײַטש, צווישן ימען און פֿלאַמען, שיקאַגע 1941.

אומפֿוכט — די? מצ נב. אַרכ. מיט. *Mhd:* unvuoc. שלעכטער, סקאַנדאַליעזער אויפֿפֿיר. עקסצעסן. מעשׂים תּעתּועים. „בבית הכנסת... פֿיהלע אוהנפֿוהכט געשען איזט, אויך פֿיעלע לייכטער אונד חלונות פֿערדאָרבען וואורדן", גזירה העבב׳, 1819 [יוב׳ל XIV, 1־2].

אומפֿול — אַדי׳. ניט־פֿול. (מאָט) א׳ע קוואַדרא־טישע גלײַכונג = וועג עס פֿעלט איינס פֿון די לעצטע צוויי גלידער פֿון דער פֿולער גלײַכונג $ax^2(\pm)bx(\pm)c=0$. ־קייט.

אומפֿוליעריק — אַדי. ניט־פֿוליעריק, מינער־יעריק; געווײנטלעך וואָס איז אַלט וויניקער ווי 18 אָדער 21 יאָר. א׳ער פֿאַרבראָכער. א׳ע טאָרן ניט שטימען. ־יקויט.

אומפֿולקאָמענהייט — די, ־ן. נר. פֿאַררוכט פֿון אומפֿאָלקאָמענהייט ←. אומפֿולקומקייט, אומשלימותדיקייט. „גרויסע וואָרטקינסטלער האָבן געשריבן וועגן דער א׳ און דער פֿאַר־פֿירערישקייט פֿון דער מענטשלעכער שפּראַך״, שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער II.

אומפֿולקום — אַדי. [מיטן צוגאַב ־ען נר]. וואָס איז ניט גאַנץ, ניט פֿול אין אַלע פּרטים. ניט־פֿערפֿעקט. ניט־שלימותדיק. א׳ער הספּם. א׳ער מענטש. „קעגנזאַצן, וויידעראַנאַנדן, צעשפּלי־טערטקייט פֿון דער א׳ער הײַנט־זײַטלעך״, ים, נײַס, 1923. א׳ער דיסאָנאַנס (מוזק). ־קויט.

אומפֿולשטענדיק — אַדי. ניט־אינגאַנצן. אומ־פֿולקום. ניט־דורכויסיק. א׳ע פֿרײַהייט, אויטאָ־נאָמיע. ־יקויט.

או׳מפֿונדאַמענטאַ׳ל — אַדי. וואָס רירט ניט אַן קיין יסוד, קיין עיקר. א׳ער חילוק צוישן צוויי שיטות. ־קויט.

אומפֿונדירט — אַדי. וואָס איז אָן נייטיקן געלטפֿאָנד. א׳ע אונטערנעמונג. „ממש בקבלת נדר אצלי מיט יונגי אן פֿענגער אין קיין מו״מ [= משא ומתן] צו מעלירין...כמה פּעמים דורך איהרן רוח אונש אום פֿונדירטן מו״מ להיזק גלאַנגט״, אגרת שלמה, ד/א. ־קויט.

או׳מפֿונקציאָנע׳ל — אַדי. וואָס פֿירט ניט דורך קיין פֿונקציע. אַ מאַשין טאָר ניט האָבן קיין א׳ע טיילן. ־קויט.

אומפֿורכטבאָר — אַדי. דטשמ. נר. ניט־שרעקלעך. פֿרגל ←פֿאָרכטיק. ־קויט.

אומפֿורעמונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רע־זולטאַט פֿון אומפֿורעמען. „וואָס גרינטלעכער־מע קען אַ שפּראַך..., אַלץ וויניקער...קלערט [מען]...פֿון ניוועלירונגען, אונפֿאָרמירונגען, א׳ען״, נפּ, יופֿא, 1938, 2.

אומפֿורעמען — טרוו. ־רעם אום, ~געפֿורעמט. איבערפֿורעמען. „אויך נעמען פֿון שטעט וועלן אין יעדער שפּראַך אומגעפֿורעמט לויט איר שטייגער״, נפּ, יופֿא, 1938, 2.

אומפֿיבעריש — אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ עמעצן מיט פֿיבער. וואָס איז אָן ברען. קאַלט־בלוטיק. „אַ גרויסאַרטיקער באַריכט פֿון אַן א׳ער טעטיקייט״, רייד.

או׳מפֿיגוראַטי׳וו — אַדי. וואָס איז ניט מיט אַן איבערגעטראָגענעם באַטײַט; וואָס איז פּשוטו כמשמעו. ריידן א׳, אָן רמזים און אָן מליצה. ־קויט.

אומפֿידלען — ־דל אום, ~געפֿידלט. טרוו — שפּילן אויף אַ פֿידל (כסדר דעם זעלבּיקן ניגון אַדער פֿאַרשיידענע ניגונים, אָבער אַ לענגערע צײַט). א׳ די זעלבּיקע עטלעכע חתונה־ניגונים. אוטו — זיך אַרומטראָגן מיט עפּעס, טאָן עפּעס אָן אַ קלאָרן ציל אַדער אָן הצלחה. (איר) א׳ מיט מאַלערײַ, מיט בילדער אע. א׳ מיט פֿלעצער אויף דער לבֿנה. ־ענישׁ.

אומפֿילאָזאָפֿיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט די יסודות (די געזעצן, דעם דרך) פֿון פֿיזיאָלאָגיע. אַן א׳ע באַשרײַבונג פֿון די אָרגאַנען.

אומפֿיזיקאַליש — אַדי. וואָס האָט ניט קיין שײַכות צו (איז ניט ווי אין, ניט לויט געזעצן פֿון) פֿיזיק. אַן א׳ער צוגאַנג.

אומפֿיזיש — אַדי. 1. ניט־מאַטעריעל, ניט־קערפּערלעך. דערשײַנונגען פֿון דער א׳ער וועלט. 2. דזו אומפֿיזיקאַליש. ־קויט.

אומפֿיטערן — טרוו. ־ער אום, ~געפֿיטערט. אַ לענגערע צײַט פֿיטערן, האָדעווען (אויף פֿאַר־שיידענע ערטער). א׳ בהמות אויף שטאָטישע לאַנקעס.

אומפֿייכט — אַדי. ניט־פֿײַכט (אָבער אויך ניט איגאַנצן טרוקן). אַן א׳ער באָדן. ־קויט.

אומפֿיילן — טרוו. פֿײַל אום, ~געפֿיילט. 1. אַרומפֿיילן. א׳ די נעגל. 2. פֿיילן אַ לענגערע צײַט. ־ונג — א׳ פֿון שפּיצן.

אומפֿיין — אַדי. ניט־פֿײַן (אָבער דאָך ניט שלעכט אַדער גראָב). א׳ע אויספֿרונג. ־קויט — „פֿלאַגיאָטור...און נאָך אַזעלכע א׳ן״, בצג, טמז, 1954 V 16.

אומפֿיינדלעך — אַדי. ניט־פֿײַנדלעך (אָבער אויך ניט פֿרײַנדלעך). וואָס איז ניט ווי אַ שׂונא. אַן א׳ע באַציאונג צו פֿרעמדע. ־קויט.

או׳מפֿיי׳נפֿיליק — אַדי. ניט געזונ פֿײַנפֿיליק, צאַרטפֿיליק. ניט חלילה קיין אומקולטורעלער, נאָר אַן א׳ער, אַ דורכשניטלעכער. ־יקויט.

אומפֿייערלעך — אַדי. ניט־יום־טובֿדיק, וואָס איז אָן אַ געהויבענער שטימונג. אַן א׳ע עפּע־נונג פֿון צוזאַמענפֿאָר. ־קויט.

אומפֿייערן — טרוו. ־ער אום, ~געפֿייערט. פֿײַערן, יום־טובֿן אַ לענגערע צײַט. א׳ דעם זיג דרײַ טעג נאָכאַנאַנד. „אונטער דעם דיקטאַטאָר האָבן מיר געדאַרפֿט א׳, אַפֿילו ווען עס איז געגאַנגען פֿײַער פֿון די אויגן״, רייד (ב״א).

אומפֿייפֿן — אוטו. פֿײַף אום, ~געפֿײַפֿט. פֿײַפֿן אַ לענגערע צײַט. א׳ גאַנצענע טעג. ־ענישׁ.

אומפֿילאָלאָגיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן דרך, לויט די פּרינציפּן פֿון פֿילאָלאָגיע. א׳ע חקירות וועגן אָפּשטאַם פֿון וועלטער. ־קויט.

אומפֿילאַנטראָפּיש — אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ פֿילאַנטראָפּ. א׳ע גלײַכגילטיקייט צו נויט־באַדערפֿטיקע. ־קויט.

אומפֿילאָסאָפֿיש — אַדי. פֿפֿ: ~פֿילאָ־פֿיש. וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון אַ פֿילאָסאָף אַדער פֿון פֿילאָסאָפֿיע. א׳ע באַטראַכטונגען. א׳ אָננעמען גרייטע מיינונגען. ־קויט.

אומפֿילבאַר — אַדי. דטשמ. נר. אומפֿילעו־דיק. „דער אָפּגעפֿראָרענער טייל פֿון קערפּער וועלט בלייבן, א׳״, פֿגעז, וויילנע 1937, № 1. ־קויט.

אומפֿילטרירט — אַדי. ניט־פֿילטרירט, ניט־גערייניקט דורך אַ פֿילטער. א׳ע פֿליסיקייט.

אומפֿיליק — אַדי. נעגאַ. 1. דזו אומפֿילעוד־דיק. 2. וואָס קען ניט פֿילן. געבן אַן אײַנשפּריצונג און מאַכן א׳. ־יקויט.

אומפֿילנדיק — אַדי. וואָס פֿילט ניט. א׳ע פּאַרשוינגען.

אומפֿילעוודיק — אַדי. וואָס פֿילט ניט. וואָס האָט ניט די טבֿע (די נאַטור) צו פֿילן, צו האָבן (טיפֿע) געפֿילן. א׳ צו יענעמס לײַדן. „ער איז תמיד געווען פֿאַרהאַרטעוועט, א׳. קיין שום גע־שעניש האָט אים ניט געקאָנט אויפֿרירן״, פּ. רודאָי, טמז, 1961 I 29. „א׳ער מענטש״, נ. זאַ־לאָוויק, פֿאַר, 17. IX 1964. ־יקויט — צײַט־ווייליקע א׳.

אומפֿינאַנסירט, ־צירט — אַדי. ניט־גע־שטיצט מיט געלטמיטלען. א׳ע אונטערנעמונג, פֿאַרשונג.

אומפֿינגערן — טרוו. ־ער אום, ~געפֿינגערט. נעגאַ. אַריבערגיין (אַרומטאָפּן) מיט די פֿינגער. „איך בין בלינד. דערלויבט מיר א׳ אײַער פּנים״, רייד. א׳ סטרונעס.

אומפֿינצטער — אַדי. ניט־פֿינצטער (אָבער אויך ניט גענוג ליכטיק). זיצן אין א׳ן ווינקל.

אומפֿינצטערן — אוטו. ־ער אום, ~געפֿינצ־טערט. אַ לענגערע צײַט (אַדער אין פֿאַרשיידענע ערטער) פֿינצטערן, לעבן שלעכט, זיך מאַטערן. א׳ אין דער אַלטער און אין דער נײַער היים.

אומפֿינקלען — אוטו. ־קל אום, ~געפֿינקלט. כסדר, אַ לענגערע צײַט פֿינקלען. א׳ מיט די אויגן. א׳ מיט אַ קעשענע־באַטאַרייקע. א׳ מיט די ברילאַנטן אויף די הענט. ־ענישׁ.

אומפֿיקסירט — אַדי. ניט־(געזונ) באַשטימט (וועגן צײַט, אָרט, פּרײַז, ווערט אא). א׳ע צײַט פֿון באַגעגענישׁ. ־קויט.

או׳מפֿי׳רוואַרפֿיק — אַדי. נעגאַ. צו פֿאַר־בײַטן אומפֿאַרוואורפֿבאַר ←.

אומפֿירן — טרוו. ־ער אום, ~געפֿירט. 1. אַרומפֿירן; פֿירן פֿון איין אָרט אין צוויי־טן; פֿירן אַהין און אָהער. אַ לענגערע צײַט וויזן דעם וועג. די ריכטונג. „כלומר משה פֿירט אונש אום אין דער מדבר צו טיטן אונז״, צאינה, קרח. „פֿירן אים אום וויַ אַ בער״, צ. ה. האַרנשטיין, זלידנינפֿקער לעבענדע פֿאָטאָגראַפֿן, באַרדיטשעוו תרנ״א. „אויף אַלט־באַקאַנטע וועגן האָבן מיך חלומות אומגעפֿירט״, י. ראַלניק, גש. „און דײַנע אויגן...פֿירן דיך אין רעש פֿון די גאַסן אום״, מל, ׳הייבּ אויף די אויגן׳.

2. פֿאַרצײַען; אָפּלייגן אַן ענין דורך אָפּנא־רעריי. פֿאַרפֿירן. א׳ פֿון הינט אויף מאָרגן. „נאָך דעם ר׳ יודא בעלי זצ״ל איהו ימי׳ אום גפֿירט, קומט הירויז...״, גה, 114. *א׳ בײַ דער נאָז = מאַכן צום נאַר, פֿאַרפֿירן.

3. אוטו. אַ לענגערע צײַט פֿירן מיט עפּעס אויבער עפּעס. א׳ מיט די פֿינגער אויבער די קלאַווישן פֿון פּיאַנע. „נעמט א׳ מיט די ליפּן... אויבער מײַן גאַנצן גוף״, הל. *א׳ מיטן חלף איבערן האַלדז = א) סטראַשען; ב) שטעלן אין ספּנה.

אומפֿירן זיך — אוטו. ← דפֿוו. 1. חברן זיך, זײַן פֿרײַנד; פֿאַרבראָכענע אין פֿרײַנדשאַפֿט. „מיט חצופֿות אונטער לינדן זיך שפּאַצירט, זיך מיט זיי אויף בערג און טאָלן אומגעפֿירט״, ממוס, יודל. „חיהלע פֿירט זיך אום מיט גי־טעלן, אַן אויסגעפּוצטע, אַ צופֿרידענע״, יד,

אבֿן נגף. „אַזוינע אַגבֿדיקע באַמערקונגען ווײַזן אונדז, אַז מינסטער האָט זיך אומגעפֿירט מיט ייִדן", מוז, שטאָפּלען, בערלין 1923.

2. אַרומגיין, אַרויסגיין צוזאַמען (וועגן בחור און מיידל). „הער, לאָמיר בײדע חתונה האָבן, מיר פֿירן זיך שוין אום אַזאַ צײַט", פֿל.

3. אויפֿפֿירן זיך. „זיי האָבן זיך צוזאַמען געלערנט מער אַז איין יאָר, אָבער אויך גאַנץ פֿרום זיך אומגעפֿירט", מרדכי און אסתר, וואַר־שע 1842.

אומפֿירעכץ, ־ענישׂ — דאָס (די), ־ן. פֿראַ־צעס פֿון אומפֿירן (זיך). אַן א׳ איבער שטיינער און דערנער.

אומפֿירער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס פֿירט אום. אַן א׳ איבער מוזייען. 2. ניט־פֿאַסיקער, שלעכטער פֿירער. ־ערי. ־שאַפֿט — „פֿראָטעסטן קעגן דער פֿירערשאַפֿט אַדער א׳ פֿון דער רעגירונג", יוסף שלאָסבערג, טמז, 18 XI 1964.

אומפֿירקען — אוטו. ־קע אום, ~געפֿירקעט. ענלעך צו אומפֿאַרשקען ←. א׳ וויִ אַ פֿערד. ־ענישׂ.

אומפֿירשטלעך — אַדי. וואָס איז ניט וויִ בײַ פֿירשטן. דאָס א׳ע באַנעמען זיך פֿון דעם אַדלמאַן. ־קייט.

אומפֿלאָט — דער (דאָס), מצ נב. *Mhd:* un-vlât. 1. שמוץ, עקלדיקס; מיאוסדיקס, סהמ, שב, מלכ פֿאַרטיטשט צ[ו]אה (ישעיה, כח, 8): „אונפֿלוט", „אום פֿלוט", „אינפֿלאט". „דער מענש זאָל פֿריש אוי זויבר זײַן פֿון אַלי אונ־פֿלוט", מהמ, לב/א. „דיא מוקן אונ׳ פֿליגן...אין מישט אונ׳ אום פֿלוט", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „אזו זאָל מען געוואָרנט זײַן...אויף די שיך אַכטונג צו האבן אז ניט א׳ דראָן זאָל קלעפֿן", ספֿר עץ חיים, וואַרשע תרי״ב.

2. דזוי אומפֿלייט. „זיך מטהר זײַן פֿון זײַן אום פֿלאט", אריה ליב בר׳ יהודה זעליגמאַן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „וען דער מענטש האָלט זיך ניט ריין, אַזוי ציט ער אויף זיך א׳ וויִ אַ בהמה", עפש, עץ חיים, קיצור של״ה, [לבוב? יאָר?].

3. גייסטיק, מאָראַליש עקלדיקס, זינדיקס. „אבר בלעם וואר ניט חוזר, דען ער וואר בהעפֿט אַן דען טינוף אונ׳ אום פֿלוט פֿון אַלי קליפות", נצו, טו/ב. „ער ניט קומן זאל מיט דען און פֿלוט פֿאר הקבה", לטו, ו/א. „רייניג מײַני ווערקן פֿון אונפֿלאט", ברכת המזון, אמשט 1723, כז/א.

אומפֿלאָטיק — אַדי. עקלדיק, מיאוס, שמוציק, אייטעלדיק. ← דפֿוי. „נאָך די אונפֿלוטיגי ע״א [= עבודת אלילים] פֿון איר עלטרן וואלן איר אויגן זעהן", סהמ, יחזקאל, כ, 24. „דש עשין וועלט אין זײַן מאגן פֿר דארבן וועלן...בײַ און פֿלוטיג בלוט דרוישׂ וועלן", מהמ, קנה/א. „אזו באלד דער זעלביגה שטארבט וועלט ער באַלד אַנגעצויגן א׳ע קלייד־ער", ספֿר עץ חיים, תרי״ב.

אומפֿלאָטערן — אוטו. ־ער אום, ~געפֿלאָ־טערט. 1. אומשוועבן; אומפֿלעגן. „איר נשמה ...איז, ווי אַ פֿויגל, אַ וויַיסע געוועזן, וואָס האָט אויף דער אומריינער ערד אומגעפֿלאָטערט",

אַל וו, ׳פֿאַר איר נשמה׳. 2. זיך באַוועגן ווי־ברירנדיק, זיך טריסלענדיק. „זי פֿלאָטערט אום מיט שוועבנדיקן טראָט. איר פֿאַרבן־קליידל וויגט זיך אויף די היפֿטן", רוב, מגילת רוסלאַנד. 3. ציטערן, צאַפּלען זיך. א׳ צווישן לעבן און טויט. ־ניש.

אומפֿלאַך — אַדי. ניט אינגאַנצן פֿלאַך; ניט־האָריזאָנטאַל.

אומפֿלאַמען — אוטו. פֿלאַם אום, ~געפֿלאַמט. אַ לעגנערע ציט (אין פֿאַרשיידענע ערטער) פֿלאַמען. „פֿייער פֿלאַמען אום אויף אַלע שפּיצן בערג", פֿיג. אַ בריה וואָס פֿלאַמט אום.

אומפֿלאַנצן — טרוו. פֿלאַנץ אום, ~געפֿלאַנצט. 1. אַרומפֿלאַנצן, א׳ דעם פּאַרק(אַ)ן מיט ביימער. 2. איבערפֿלאַנצן, פֿלאַנצן אויפֿסניי. א׳ די פֿרוכטביימער, וויַיל זיי האָבן זיך ניט אָנגע־גומען. ־ונג. ־ענישׂ.

אומפֿלאַסטערן — טרוו. ־ער אום, ~גע־פֿלאַסטערט. 1. פֿונדאָסנייַ פֿלאַסטערן. א׳ איין זײַט גאָס און באַגיסן מיט צעמענט. 2. אַרומ־פֿלאַסטערן. א׳ די ווענט. ־ונג.

אומפֿלאַקערן — אוטו. ־ער אום, ~געפֿלאַ־קערט. אַ לעגנערע ציט פֿלאַקערן, ברענען מיט אַ העל פֿייער. עס פֿלאַקערן אום שריפֿות. רע־וואָלוציע וועלן א׳. ־ניש.

אומפֿלוט — אַרכ. ← אומפֿלאָט. „גאָכלומט האָט זיך מיר שוין אויף פֿרעמדע בעטן, וואו פֿרעמד א׳ האָט געביטן", פֿרש, ׳דרײַ מאָל גע־רופֿן׳, [די פֿאַרעם בײַ פֿרצן אפֿשר געגומען פֿון דער עלטערער ליטעראַטור, אפֿשר אַ טעות־הדפֿוס. אין פֿרצעס ד׳: אומפֿלעט מיט לאַנגן קלאַנג ע]. אויך: **אומפֿלויט** מיטן ב אייטער. „דיא וויא טאג קומין פֿון איין קאלטן פֿלוס אונ׳ אום פֿלויט"; „לאז דען אום פֿלויט אַרויז פֿליסן אויז דען מויאל", סור וו. „דש לייב פֿון דר בהמה איז פֿון אונפֿלויט אונ שטינקט", עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. ־יק — „איבער אַ בריק צו גיין און אַן א׳ן וועג איז מען זיך ניט מכבד", ר׳ אַברהם עפשטיין, ברך אַברהם, לאַשצוב 1817.

אומפֿלוקטואירט — אַדי. וואָס ווערט ניט באַוועגט הין און צוריק, אַרויף און אַראָפּ. בײַ־שטענדיקע א׳ע טעמפּעראַטור בײַ אַן עקספּערי־מענט.

אומפֿלי — דער, ־ען. אַקט פֿון אומפֿליען ←. אַרומפֿלי. א׳ אַרום דער וועלט. אויך מיט ־אונג.

או׳מפֿלי׳איק — אַדי. נעאָל. 1. וואָס קען ניט פֿליען. פֿאַראַן א׳ע פֿייגל. 2. וואָס מע קען אויף דעם ניט פֿליען. פֿאַרריכטן דעם ע׳ן עראָפּלאַן. ־קייט.

אומפֿליאַסקען — טרוו. ־קע אום, ~געפֿליאַ־קעט. 1. אומשלאָגן, אומפּאַטשן. א׳ עמעצן, אַנרײַבן אים אַ מאָרדע. 2. אומליאַפֿען. א׳ קאָלך אויף די וועגט. ־ענישׂ.

אומפֿליבאַר — אַדי. דסוסמ. נר. וואָס (מע) קען (אויף דעם) ניט פֿליען. אומפֿליאיק. א׳ער צעפֿעלין.

אומפֿליגלדיק — אַדי. היפוך פֿון פֿליגלדיק. ניט־אונטערנעמעריש, אומשעפֿעריש, וואָס איז

אַן פֿאַנטאַזיע, אַן געהויבנקייט. א׳ער אונטער־נעמער. א׳ער פּלאַן. ־יקייט.

אומפֿליי — די. מצ וויִ אצ. פֿטמ. לר, וורר. [איבער קלאַנגיקער אַסאָציאַציע מיט פֿליי איז ט אַפּגעפֿאַלן]. אומפֿלייט ←. פֿאַרשיידענע מינים פֿליי, פֿינים, וואָנצן אא. „און אַריה באַוויַיזט מיט צוויי נעגל, אַלע זאָלן זען, ווי אַזוי מע הרגעט אַן א׳", מ. טײַטש, איבז, ח. ג. ביאַליק, אַריה בעל־גוף. דז אויך בײַ חג אין צמח אַטלאָס.

אומפֿליט — דאָס & די. מצ. ← אומפֿלאָט. *Mhd:* un-vlâte. [אין פּד **אומפֿלעט** מיטן לאַנגן קלאַנג ע.] 1. אייטער, אַרויספֿלוס; אַפּ־פֿאַל. עקלדיקס. קרבן אַהרן, מחזור יוה״פ, ווילנע תרכ״ח, פֿאַרטיטשט ׳צאתנו תנקה׳ — „דו זאָלסט ריין מאַכן אונדזער א׳". „און וואָס מע קאָן זען אויף אים פֿון אויסנווייניק, אויך פֿון אַזוי איין א׳ און מיאוסקייט, וואָס איז שיִער אַזוי פֿיל ווי אינעווייניק אין גוף", חה, 175.

2. פֿאַרשיידענע מינים פֿליי, פֿינים, וואָנצן אא. „אָבער דאָס בייזע א׳ האָט זיך דערפֿון וויניק וואָס געמאַכט", י. טיגער, דער צדיק און דער בעל־תשובֿה, לאָנדאָן 1962. „אַלערלייַ אָפּפֿאַל לאַגערן פֿאַר די הייזער און אין די הייף...דערפֿון געניסן די פֿליגן און כּלערליי א׳", פֿנעז, פֿאַריז 1948 № 2.

אומפֿליטיק — אַדי. פּפּ: ~אומפֿלעטיק. *Mhd:* un-vlaetic. ← אומפֿלייט. וואָס איז מיט (פֿון), האָט אַ שמכות צו אומפֿלייט. דערי־בער: 1. זייער שמוציק, פֿאַרלײַזיק. „פֿאַר א׳ע דאָמען", מ. דלוגאַטש, די וועלט־מסורה. „מוהאָמעד איז א׳ ביז גאָר", צייט, גש, 1932. 2. מיאוס ביז חלשות, עקלדיק. מלכ פֿאַר־טיטשט ׳מוראָה וגאָלה׳ (צפֿניה, א, 1) — „אום פֿלעטיג" [תי: „קויטיקע און אומוערדיקע"]. דרייזין ברענגט וויי סינאָנימען צו א׳: אָנגע־שטונקען, חלשותדיק.

אומפֿליטיקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן אומפֿלייטיק. „נאָך דרייא טאג פֿון זײַן טוט שפּרינגט אים זײַן בויך אויף אזו איז ניקש אין אים אלז נאָר אום פֿליטיקייט", אריה ליב בר׳ יהודה זעליגמאַן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „מיר זאָלן אַכטונג געבן וואָס עס איז פֿאַרהאַנדן אין דעם גוף פֿון דעם מענטשן אונפֿלעטיקייט און מיאוסקייט", חה, 175. דרייזין ברענגט וויי אַ סינאָנים צו א׳ — „שטינקעכץ".

אומפֿליסיק — אַדי. ניט־פֿליסיק. (מילדער ווי פֿויל). אַרבעטן א׳. „איינר איז אום וליישיג אין אינם דינשט", בראַנט [אות iii]. ־יקייט.

אומפֿליסן זיך — אוטו. פֿליסט זיך אום, זיך ~געפֿליסט. אַ לעגנערע ציט גיסן זיך, שטראָמען; אַרײַבער־גיין די ברעגן. פֿרילינגדיקע וואַסערן פֿליצן אום. פֿיג. „עס פֿלייצן אום היציקע ריידט".

אומפֿליסיק — אַדי. 1. ניט־פֿליסיק (סאָליד, האַרט אַדער גאַזיק), א׳ בײַ שטוביקער טעמפּע־ראַטור. 2. וואָס פֿליסט ניט וויי געהערק. וואָס איז מיט אָפּשטעל. א׳ע רייד. ־יקייט.

אומפֿליסן — אוטו. פֿליס אום, ~גע־פֿלאָסן. כּסדר, אַ לענגערע צײַט פֿלײַסן, רינען. ריטשקע־לעך, טײַכעלעך פֿלײַסן אום. ס׳וועט א׳ מילך אַנשטאָט וואַסער.

אומפֿליסעוודיק — אַדי. וואָס האָט ניט קיין טבֿע צו פֿלײַסן. שטייאיק, א׳ וואַסער פֿון אָזעך־רעס. פֿרגל ~פֿלײַסיק. ־יקייט.

אומפֿלינען — אוטו. פֿלי אום, ב׳י ן [וועגן ה אָ ב ← אויסלויפֿן] ~געפֿלויגן (זו ~גע־פֿלינען). 1. פֿלינען אַ לענגערע צײַט. *א׳ אין די הימלען = א) פֿאָגאזירן, טרוימען; ב) זיך פֿילן זייער גלייקלעך. „דו מעגסט אויף די בערג פֿון גע־דאַנקען א״, י. באַושאָווער, געזאַמלטע ווערק, נ״י 1911.

2. ארומפֿלינען. א׳ די (גאַנצע) וועלט. „עש איז בעש׳ר איין פֿויגיל אין דער האַנד, אלש ציהן [= צען] אום פֿלינהן אויף דעם לאַנד״, צוכט. „פֿון איין ברעג הימל ביז צום אַנדערן אַ גרויסער מלאך אומגעפֿלויגן איז״, יהואש, ‘אַ וויס־טער טרוים’. „האָט וועלט אומפֿלינענדיק, דער שופֿר הויך געשאַלט״, בראַד, באַגיסטערונג.

3. אומאיילן, אומלויפֿן זייער גיך און אַ סך זיך באַוועגן. „די אבֿיונים, די קבֿצנים פֿלינען אום וויַ די רוחות, מיט פֿאַרדרייטע קעפּ, עסן ניט און האָבן טאָקע ניט וואָס צו עסן״, דער יודישער פֿאָר־פּסח, וואַרשע 1881. ־עכיע. ־ענישע. ־ערי.

אומפֿליקן — טרוי. פֿליק אום, ~געפֿליקט. 1. פֿליקן אַ לענגערע צײַט. אַ בידנע פֿרנסה פֿון א׳ הינער און געגדז. 2. פֿליקן פֿון אַלע זײַטן. א׳ דעם אינדזיק און ניט רײַסן די הויט. א׳ אַלע פּירות פֿון אַ בוים. 3. במקום־וועריב פֿאַר: קנײַפּן, שלאָגן, פּאַטשן פֿון אַלע זײַטן; אויס־פּרעסן אָדער אויסגאַרן גאָלט. א׳ דעם יאָלד, אויסליידיקן זײַנע קעשענעס. מיט ז׳ י ך — וואול. האָבן אָפּטן סעקסוּעלן פֿאַרקער (נאָר וועגן אַ פֿרוי). א׳ זיך מיט שקצים. ־ענישע.

אומפֿלירטעוועך — אוטו. ־טעוועט אום, ~גע־פֿלירטעוועט. אַ לענגערע צײַט (מיט פֿאַרשיי־דענע פֿאַרשטייערס פֿון דעם אָקעגנדיקן גע־שלעכט) פֿלירטעוועך, ראָמאַנסירן. א׳ מיט אַלע בחורים פֿון שטעטל. א׳ מיט יונגע מיידלעך.

אומפֿלעגמאַטיש — אַדי. ניט־אַפּאַטיש, ניט־גלײַכגילטיק, ניט־קאַלט. א׳ע באַציאונג צו אַ געזעלשאַפֿטלעכן ענין. ־קייט — אַ כאַראַק־טעריסטישע יידישע א׳.

אומפֿלעט — [לאַנגער קלאַנג ע] ← אומפֿלאַט. פּר.

אומפֿלעטיק — אַדי. פּר. דזוי אומפֿלייטיק ←. א׳ער מענטש, נאָכגעלאָזעט בריאה. „אוי, מוז גדעגקן אז ער איז גיקומן פֿון איין שטינקדיגן טראפּן אוי, איז פֿון איין אום פֿלעטיק אורט״, עח, יח, 2.

אומפֿלעכטן — טרוי. פֿלעכט אום, ~געפֿלאָכטן. 1. ארומפֿלעכטן. א׳ מיט ריטלעך אַ גרויסן בוטל. 2. איבערפֿלעכטן. א׳ אַ זײַט פֿון קאָרב. ־ענישע.

אומפֿלעקטירט — אַדי. וואָס קריגט ניט צו קיין פֿלעקסיע(ס), קיין ענדונג(ען) בײַם בייגן. נפ [יובל XIII, 1־2] ציטירט די שורה פֿון יענטע בת יצחק: ‘עש זאָל ניט וועדן אָפּ גיטאָן די תּורה פֿון דען מונד ז י ן’, און גיט צו די הערה:

„ס׳איז אַן אַרכאַאיזם: דער נאָכגעשטעלטער, א׳ער אַדיעקט״. „זענען דאָ סובסטאַנטיווירטע בײַ־ווערטער פֿון זאַכלעכן מין א׳ (און אַפֿילו אַן אַרטיקל געבּרויכט)״, נפ, יופֿא, 1938, 3. ־קייט.

אומפֿעאַדאַל(יש) — אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ דער פֿעאַדאַלער אַרדענונג. א׳ע באַציאונגען צווישן דעם לאַנדבאַזיצער און די פּויערים.

אומפֿעאיק — אַדי. 1. וואָס האָט ניט געניג כּוח, איז ניט ביכולת עפּעס צו טאָן. א׳ צו אַן אַרבעט. „אַ דיכטער אָדער אַ שריפֿטשטעלער, וואָס ווערט א׳ צו באַנוצן זײַן שרײַב־געצײַג, איז ניט ווי אַ מוזיקאַנט וואָס קען ניט שפּילן״, מר V, נ״י 1910. 2. וואָס האָט ניט געניג טאַלענט, ידיעות, געניטשאַפֿט עפּעס צו טאָן. א׳ צו פֿאַרגעמען דעם הויכן פֿאָסטן. אַן א׳ער לע־רער, זשורנאַליסט. „איר מאַן...גאַנץ א׳ (אומ־טויגנדיק) צו פֿירן אַ קרעצמע״, אמת, דער ענט־לאָפֿענער רעקרוטל, ווילנע 1872. 3. וואָס באַ־נעמט ניט געניג טיף, פֿאַרשטייט ניט געניג גיך. א׳ער תּלמיד. ־יקייט. ־ערהייט — אַדוו.

או׳מפֿעדאַצי׳וו — אַדי. וואָס איז ניט ווי (בײַ) אַ פֿעדאַראַציע. א׳ע טענדענצן פֿון דער צענטראַלער רעגירונג.

אומפֿעכערן זיך — אוטו. ־ער זיך אום, זיך ~געפֿעכערט. אַ לענגערע צײַט קילן זיך מיט אַ פֿעכער. א׳ זיך אין דער היץ.

אומפֿעלבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס קען ניט זינדיקן. אומטעותדיק; זיכער; אינגאַנצן פֿאַרלאָזלעך. פֿרגל אומפֿאַרזינדלעך. „ערשט אָבער א׳ע סימנים פֿון אונדזער דיכטערס דעגענעראַ־ציאָן״, י. באַושאָווער, געזאַמלטע ווערק, נ״י 1911. „מיט דער בריטקייט פֿון אַן א׳ער אויטאָ־ריטעט״, זשיט IX, נ״י 1919. „זיי האָבן נאָך אַלץ דעם א׳ן חוש צו כאַפּן די מוזיקאַלישקייט פֿון אַ דיכטערין״, יג, תּוך. „איז פֿאַר זיי ‘הייליקע שריפֿט’ געווען אַן א׳ע״, ר. ראָקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949. ־קייט — „א נײַע ‘דאָגמע’, נעמלעך: די א׳ פֿון דעם פּויפּס אין אַלץ וואָס האָט אַ שייכות מיט רעליגיע און מאָראַל״, נ. זאַלאָוויץ, פֿאַר, 1963 VI 11.

אומפֿעליק — אַדי. 1. וואָס דער טערמין פֿאַר דעם איז נאָך ניט געקומען. א׳ער וועקסל. א׳ער צוזאָג. 2. בײַ סטוטש (322) נאָך א׳ קומען די אַדיעקטיוון: אומפֿעלבאַר, אומפֿאַרפֿעלט, גאַראַנ־טירט.

אומפֿעלערדיק — אַדי. וואָס איז אַן אַ פֿע־לער. א׳ע אַרבעט. א׳ע אויסרעכענונג, א׳ע פּינקט־לעקקייט. ־יקייט — „די א׳ פֿון דער התּגלות וויַ דער מקור פֿון אמת״, א. י. העשל, דווקא, 41־42.

אומפֿעלערהאַפֿט(יק) — אַדי. דטשמ. נר. אומפֿעלערדיק. א׳ע אויסרעכענונג. ־יקייט — „[דעם רביגס] וואָרט מוז אָנגענומען ווערן אינ־גאַנצן אויפֿן יסוד פֿון אַבסאָלוטער א״, א. גאָר־דיל, יאָנאָווסקי..., ל״א 1957.

אומפֿעלש(עווע)ן — אוטו & טרוי. פֿעלש אום, ~געפֿעלש(עווע)ט. כסדר, אַ לענגערע צײַט אָדער ענדגילטיק פֿעלשן. א׳ און ניט אַרײַנפֿאַלן. א׳ חתימות. פֿרגל ~פֿאַלשעווען.

או׳מפֿענאָמענא׳ל — אַדי. ניט־אויסערגע־וויינטלעך; ניט־חידושדיק, ניט־וואונדערלעך. „ס׳איז א׳ צו שפּילן בלינדעראהייט איין פֿאַרטיע שאָך, אָבער פֿענאָמענאַל צו שפּילן בלינדעראהייט עטלעכע פֿאַרטיעס גלײַכצײַטיק״, רייד. ־קייט.

אומפֿענדלען — אוטו. ־דל אום, ~געפֿענדלט. זיך באַוועגן אַהין און אַהער ווי אַ (בלעכן) פֿענדל אויפֿן ווינט. „אַן אַנדער טייל וועט א׳ ווי אַן אומרו צווישן צווייַ פֿאָלוסן פֿון קולטור־רעלעך צוציאונג״, זשיט VII, נ״י 1917.

אומפֿעסט — אַדי. ניט־פֿעסט, ניט־שטאַנדהאַפֿ־טיק. א׳ע באַשלוסן. „איז וויכטיק פֿאַרן קינסט־לער...דאָס אומרואיקע און א׳ע פֿון דעם ניט־זיכערן הינעט״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער II. ־קייט.

אומפֿעפֿערדיק — אַדי. וואָס האָט ניט אין זיך (געגוג) פֿעפֿער. אַלטע און דערצו נאָך א׳ע ווינצן.

אומפֿערטיליזירט — אַדי. (וועגן באָדן) ניט־געמאַכט פֿרוכטיק (מיט מיסט, מיט כעמישע מיטלען). א׳ לאַנד, פֿעלד. ־קייט.

אומפֿערמענטירט — אַדי. ניט־געמאַכט עס זאָל יוירן, פֿערמענטירן. טרינקען די א׳ע מילך. א׳ער טרויבנזאָפֿט. ־קייט.

או׳מפֿראַגמענטאַ׳ר(יש) — אַדי. וואָס איז ניט לויט פֿראַגמענטן. כסדרדיק, סיסטעמאַטיש און א׳. ־קייט.

אומפֿראַגמענטירט — אַדי. וואָס איז ניט צעטיילט אויף פֿראַגמענטן. לערנען דאָס גאַנצע ווערק, א׳.

אומפֿראַנטעוונ — אוטו. ־טעוועט אום, ~גע־פֿראַנטעוועט. אַ לענגערע צײַט זיך שטאַרק פּוצן (זיך פֿירן) ווי אַ פֿראַנט. א׳ ווי אַן אָפֿיצערל און פּטרן געלט.

אומפֿראַנצייזיש — אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ (ניט לויטן כאַראַקטער) פֿון פֿראַנצויזן. „דאָס איז געווען אַזוי א׳, ניט לויטן כאַראַקטער פֿון דעם ראַציאָנאַליסטישן, קלוגן, מעסיקן פֿראַנ־צייזישן אינטעליגענט״, ר. אַבראַמאָוויטש, פֿאַר, 1962 VI 8. ־קייט.

אומפֿראַנקירט — אַדי. פֿאָסטפֿרײַ; אומבאַ־צאָלט פֿאַר די פֿאָסט־הוצאות. ניט אָנגענומען קיין א׳ע בריוו. „מע קען שיקן אַ ידיעה א׳, און הער [= דאָ] וועט די פֿאַרטאָ באַצאָלט ווערן״, יופֿאַ, 1890, № 3.

אומפֿראַסקען — טרוי. ־קט אום, ~געפֿראַס־קעט. אַ לענגערע צײַט (פֿאַרשידענע פֿאַרשוי־נען) פֿראַסקען, פּאַטשן. א׳ עמעצן די פּיסקעס. א׳ אויף רעכטס און אויף לינקס. ־ענישע.

אומפֿרוי — די, ־ען. פֿרוי וואָס שטימט ניט מיט דער פֿאַרשטעלונג וועגן אַ פֿרוי. לויטן אויסזען (כאַראַקטער) ניט קיין פֿרוי. „אַ מין א׳ — מיט אַזעלכע פּיס ווי קלעצער, מיט אַזאַ גראָבער שטים״, רייד.

אומפֿרוכט — די, ־ן. שלעכטע פֿרוכט (וועגן שלעכטע קינדער). פֿאַרשאָלטן מיט א׳.

אומפֿרוכטבאַר — אַדי. דטשמ. [זייער פֿאַר־שפֿרייט אין ליטרט] אומפֿרוכטיק, אומפֿרוכ־פּער(ד)יק. אומפּראָדוקטיוו. א׳ער באָדן. „ווייל גאָט האָט פֿאַרשאָלטן יענעם אינדזל פֿון אייביק אָן, און געווען איז ער ווייסט און א״, ייש איבז,

ביאַליק, 'די מגילה פֿון סַיער'. „ליידער בלײַבט דער אָביעקטיוויזם...א' אַפֿילו אויף דעם פֿעלד פֿון עטיק", זשט VII, נ"ר 1917. „א'ע, אומטראַגישע מאַטעריעלישן", שג, וועגן יודישע שרײַבער II. א'ע יאָרן. „א'ע איינזאַמקייט", יג, תּוך. **קויט** — „דאך האט אירי אונפֿרוכטבארקייט מיך ניט גהינדערט גרושׂי ליב אונט פֿריינט־שאפֿט פֿר איר צו האבן", מראות הצובאות, וואַנדזבעק 1718. „די א'...מאַכט טרויעריק די פֿרוי וואָס פֿאַרלירט ניט די האָפֿענונג", פֿגשׂ, ווילנע 1929, № 8.

אומפֿרוכטיק — אַדי. 1. וואָס קען ניט אַרויס־געבן קיין פֿרוכט. א'ע ערד. א'ער באָדן. 2. עקרדיק, עקרהדיק. אַן א' פּאַרל. „דיא קייזרין איז אום פֿרוכטיג גוועזן אונ' האט גאר קיין קינדר גהאט", שאר, קכד/ב. „דאָס באַהעפֿטן יידיש וואָרט מיט יידיש וואָרט קען ניט זײַן א', עקרדיק", לע, טאָג, 1964 III 29. 3. וואָס איז אַן אַ רעזולטאַט, אַן אַ פּעולה. א'ע טוערי, באַמיאונגען. **יקויט**.

אומפֿרוכטיקעריז — די, ־ס. עקרה. טוו פֿאַר 'שפּולה'. „איך בין איין אונפֿרוכטיגרן אודר איין פֿר וואַרפֿן אונ' אייניציג", סהמ, ישעיה, מט, 21.

אומפֿרוכפּער — אַדי. ← דוווו. זן. „האָב איך מיך פֿולשטענדיק אָפּגעזאָגט פֿון דעם דאָזיקן אי'ן וועג", נפ, יופֿא, 1939, 1.

אומפֿרוכפּערדיק — אַדי. 1. וואָס גיט ניט, ברענגט ניט אַרויס קיין פֿרוכט. א'ע ערד. א' וי אַ מדבר. 2. עקרדיק, עקרהדיק. 3. וואָס שאַפֿט ניט; אומפּראָדוקטיוו. שוין א' די לעצטע צוואַנציק יאָר. **יקויט** — „די אַפֿטע סיבה פֿון א'", [פֿון אַ בראָשור וועגן וועגרישע קראַנקייטן, אָזא, בערלין, 20ער יאָרן 20. י"ה]. „האָט די נײַסטע וויסנשאַפֿט פֿיל בײַגעטראָגן אין קאַמף קעגן א'", טמז, 1963 III 20.

אומפֿרוכפּעריק — אַדי. ← דפֿוו. „גאַנצע פּראָווינצן...האָבן זיך פֿאַרוואַנדלט אין א'ע וויס־טענישן", ראָקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב"א 1949. **יקויט**.

אומפֿרום — אַדי. 1. וואָס היט ניט אָפּ מצוות־מעשׂיות, די דינים, געבאָטן פֿון יידישן דת. „קיינער פֿון דײַניקע נישטאָ — נישט אַלט, נישט יונג, נישט פֿרום, נישט א'", צייט, 'מלאך המות'. 2. ניט־אָפּגעהיט אין אויספֿילן רעליגיעזע גע־באָטן; ניט־גלייביק. „איך וועל בעסער האָבן צו טאָן מיט פֿרומע קריסטן איידער מיט א'ע", רייד.

אומפֿרומקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומפֿרום. „אַזאַ מין א' צווישן פֿרומע יידן האָבן זיי זיך אויך ניט פֿאַרגעשטעלט", בצג, טמז, 1953 IV 5.

אומפֿריד — די, ־ן. היפֿוך פֿון פֿריד. אומפֿריד־לעכקייט. „דער כּלל איז: מע מוז ליבן די פֿריד און פֿאַראַכטן די א'", ל. יאָסעלאָוויץ, תּוכחת מוסר (רמב"ם), ווילנע תּרל"ו.

אומפֿרידלעך — אַדי. 1. ניט־בשלומדיק. וואָס איז (צום טײל) קריגעריש, גרייט אויף קאָנ־פֿליקטן. א'ע שכנים. אַן א' צושטאַנד. א'ע באַציאונגען. „פֿאַר אַן א'ס פֿאָר איז די גרויסע ליכטיקע וועלט נאָר אַ פֿינצטערע גריבל", אמד, אמרי בינה, ווילנע 1864. 2. ניט־צוגעלאָזן. ניט־הארמאָניש. באַגעגענען עמעצן א'. „געלעבט אומרואיק און א'", דאָס פֿרײַע וואָרט, ב"א 1962, № 78. **קויט**.

אומפֿרידן — דער, ־ס. 1. מצב פֿון ניט קיין פֿולן פֿרידן; קריגעריש, צעקריגטקייט. לעבן אין א' מיט שכנים. „מע קען איצט ניט רעדן וועגן שלום, מע קען ניט רעדן וועגן מלחמה — ס'איז די צײַט פֿון א'", רייד. 2. אַרכ. היפֿוך פֿון פֿרידן, מלחמה. „האט ער פֿיל שטרײַטונג גיטאָן אונ' פֿיל בלוט פֿר גסן, אונ' פֿיל אונפֿרידן גימאַכט", יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומפֿריזירט — אַדי. ניט־אַרומגעשאָרן, ניט־פֿאַרפוצט די האָר. אומפֿאַרדרייט (אין לעקעלעך, קרײַזעלעך). קומען צו אַן אָוונט א'. **ער־היט** — אַדוו.

אומפֿריי — אַדי. 1. ניט־פֿרײַ, פֿאַרשפּאַרט. „בלויז די סכנה צו זײַן א' דאַרף אים שרעקן", שג, ה, לייווק.

2. קאָנטראָלירט (פֿון מענטשן). „קינדער צוישן דערוואַקסענע זײַנען אָפֿט א', ווערן גיכער קאָפּריז", ימ, קוד, 1942. „די דאָזיקע קלאַסן זײַנען אָבער געווען א' בײַ זיך אינעווייניק", נש, איבד שד VIII.

3. באַגרענעצט אין די רעכט. ניט־זעלבשטענ־דיק. א'ע פֿעלקער. א'ע נאַציאָנאַלע מיעוטים.

4. אָפּהענגיק (פֿון אַ קוק, שטאַנדפּונקט). „קומט עס צו יחידטום, צום יסוד, ווערן [די שאַרפֿע מוחות] א' און דערשרעקן זיך", קאָר II. „האָט זיך דער וויכוח געפֿירט...פֿון פֿרײַ און א', פֿון גלות און אומגלות", אפֿא, געטראַכט מיט עברי־טײַטש. „די יידישע היסטאָריאָגראַפֿיע איז דערבײַ געווען א'", ימ, שמעון דובנאָוו.

5. געפֿענטעט, געבונדן. פֿרײַע קי און א'ע פֿערד אויף דער לאָנקע. פֿיג. אַן א'ע צונג.

אר'מפֿרי'געבּיק — אַדי. אָפֿט אויך: **~פֿרי־גיביק**. וואָס גיט ניט ענגוג צדקה, איז ניט גרייט צו לײַען, צו טאָן אַ טובֿה וואָס איז פֿאַר־בונדן מיט געלט. אַרויסרײַסן בײַשטײַערונגען אויך פֿון א'ע. **יקויט**.

אומפֿרייד — די, ־ן. היפֿוך פֿון פֿרייד. „זי קומט אומגעריכט וויַ די פֿרייד, וויַ די א'", סוצ, געהיימשטאָט. **יק** — אַדי.

אומפֿרייהייט — די, ־ן. מצב פֿון זײַן ניט־פֿרײַ, געבונדן פֿון דריקנדיקע געוועלטן, פֿון דער געוועלשאַפֿטעלעכער אַרדענונג, פֿון דעם וואָס איז אײַנגעשטעלט אין דער אַרומיקער סביבֿה. לעבן אין א', אונטער אַ פֿאַליצייאישן רעזשים. א' צוישן אומציוויליזירטע. „איז מסביר אויף זײַן שטייגער דעם ענין פֿרײַהייט און א'", יג, תּוך. „די א' פֿון שוויצן איז נאָך שווערער אַריבערצו־טראָגן ווי די א' פֿון רעדן", ש. ביקל, טמז, 1962 II 9.

אר'מפֿרי'ווילק — אַדי. וואָס איז ניט פֿון (לויטן) פֿרײַען ווילן. דינען אין סאָלדאַטן א'. אַן א'ע בײַשטײַערונג. „קומען אַרויס באַוווּ־גונגען פֿון א'ע און פֿרײַוויליקע מוסקלען...", מערישאָן אי:בד, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּ־ן. „א'ע געסט, מע האָט זיי אַהערגעבראַכט", דא, פֿון בערלין בי:ז סאָן־פֿראַנציסקא, וואַרשע 1930. **יקויט** — „די א' איז גאָר נישט אַזא פּסיכּא־לאָגיש געזונט ווי די חוקרים מיינען", ש. ביקל, צוק, יאָנ' 1963.

אר'מפֿרי'זיניק — אַדי. וואָס איז ניט מיט קיין פֿרײַען זינען (געבונדן פֿון אײַנגעשטעלטן אופֿן טראַכטן און טאָן). ניט־הערעטיש, ניט־אַפּיקורסיש. אויסגעדראָשענע רייד פֿון א'ע. זיך האַלטן פֿאַר אַ פֿרײַדענקער און זײַן אין־דער־אמתן אַן א'ער. **יקויט**.

אומפֿריילעך — אַדי. ניט־לוסטיק. טרויעריק. מיט אַן א'ער מינע. אין אַן א'ער שטימונג. „אין מײַן פֿינצטערן, א'ן לעבן", יונה טרובניק אי:בד, אסתּר המלכּה, באַרדיטשעוו 1888. **ער־היט** — אַדוו. **קויט**.

אומפֿריינד — דער, מצ ווי אצ. 1. וועט ס'איז ניט קיין פֿרײַנד (אָבער אויך ניט בפֿירוש אַ שׂונא). „קען מען [זיך] אין דעם אָבווינײַען [= באַשולדיקן] אַדער האַלטן פֿאַר א'?", יופֿא, 1882, № 50. „אין די געוואוינהייט פֿון מענטשן ליגט, דאָס דער אָרעמער איז אימער אַן א' דעם רײַכן", א. מ. קלאָפּ, אַ וואָלף אין אַ שעפּסן פֿעל, וואַרשע 1899. „דאָכט זיך די א' אַז דער אומ־גלייקלעכער רעדט צו פֿיל", י. טשערניאָק, יושפ XXI, 1.

2. שׂונא. „דען איבער דנק, וועריע דיר דײַן אום פֿרײַנד מוזן לאזין גאטש גאב אונ שנק", עיון, ט/ב. „דער מענטש וואָס וויל זיך ציווי־ליזירן, איז מען אים אַן א'", דער רײַזנדער, וואַרשע 1883. „דער בייזער חלום זאָל אויסגיין צו דײַנע שׂונאים און דער פּתרון צו דײַנע א'", ר' יעקב מדובנא, משלי חכמה, ווילנע תּר"ן.

אומפֿריינדלעך — אַדי. ניט־פֿרײַנדלעך, ניט־ליב. א'ער הונט. „אין ווישטי אונד אוהן פֿרייַנדליכין לענדר", הבחור חנוך בר' צבי הירש [איבד], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „זיא וואַרפֿט אימר דען גשט אום פֿרײַנטליכי אוגין צו, ארגיר אַן דער מאן דער טראכט דער צו", עיון, ח/ב. „ווי קענסטו אַזוי א' זײַן אַזוינעקצוגיין ניט נעמענדיק אָפּשייד", אמד, די פֿרוינו, וואַר־שע 1872. „די האָרטע, א'ע וועלט...האָט פֿון איבער געשוואָלענע אויגן־בײַטעלעך א' אַ קוק געגעבן אויף פֿענקען", בערג, בײַם דניעפּער II. „דער בעל־הבית אַנטקעגן שמייכלט א'", חג, טמז, 1961 VII 7. **קויט**.

אומפֿריינדשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. 1. דאָס פֿעלן פֿון פֿרײַנדשאַפֿט. „מעגט איר מיר גלייבן אַז ווי דאָס א' אונדזערס זאָל קעגן אײַך ניט זײַן...", קלמן סוביל איבד, דער דאָקטאָר מיט זײַן טאָכטער, לובלין 1894. „זיי קענען זיך קוים. דאָ איז תּמיד געווען אַן א'".

2. געפֿיל אַדער מצב פֿון אומפֿרײַנד. „זיי זײַנען געווען חבֿרים אָבער זיי האָבן זיך צע־קריגט און עס האָט זיך אײַנגעשטעלט אַן א' צווישן זיי".

אומפֿריינדשאַפֿטלעך — אַדי. ← דפֿוו. א'ע באַציאונגען. **קויט**.

אומפֿריין זיך — אוטו. פֿריי זיך אום, זיך ~געפֿרייט. פֿריין זיך אַ לענגערע צײַט. א' זיך מיט די ליבע געסט.

אומפֿריקויט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומפֿרי: (בפֿרט: ניט קענען אַלץ טאָן לויטן אייגענעם ווילן אַדער קאָפּריז, זיך מוזן רעכענען מיט אָנגענומענע פֿירונגען אע) [פֿרגל: אומפֿרײַהייט — אַ געזעל־

שאַפֿטלעכער באַגריף, א׳ — אַ יחידישער]. א׳ בײַם (ניט קענען) אָפענטפֿערן. א׳ וואָס האַלט צוריק אַן אימפּולס צו טאָן עפּעס וואָס איז ניט לײַטיש.

אומפֿריצעווען — אוטו. ־צעוט אום, ~גע־ פֿריצעוועט. כסדר, אַ לענגערע צײַט זיך פֿאַר־ נעמען מיט אָפּנאַרן, מאַכן אַן אָנשטעל, בלאָפֿן. א׳ און לעבן אויף יענעמס חשבון.

אומפֿרירן — אוטו. פֿרירט אום, ~געפֿראָרן, ~געפֿרוירן. [לד: ~פֿרִיערן]. אַ לענגערע צײַט פֿרירן. א׳ ביזן בײַן אין אַ ניט־געהײצטער דירה. ־ענגיש.

אומפֿריש — אד׳. ניט־פֿריש. עסן א׳ע מאכלים און זיך קאַליע מאַכן דעם מאָגן. א׳ע געדאַנקען. „וואָס איז געזונטען פֿונעם פֿאַרטיקן, איז עס אַן א׳ע שפּײַז פֿאַרן נפֿש האלקית, אים ציט בטבע צו אַרבעט ׳בזעת אפֿך״״, חיים יצחק בונין, חב׳׳ד׳ש, לאָדזש 1938. ־קייט.

אומפֿרעגלעך — אד׳. נעאַ. וואָס וועגן דעם קען קיין פֿרעגן ניט זײַן; וואָס איז אַן אַ ספֿק. קלאָרע, א׳ע רעזולטאַטן. ־קייט.

אומפֿרעגן — טרוו. פֿרעג אום, ~געפֿרעגט. אַ לענגערע צײַט פֿרעגן. אַרומגיין און א׳ די זעלביקע שאלה. מיט זיך — אוטו. א׳ זיך אויף עמעצן. ־ענגיש.

אומפֿרעמד — אד׳. ניט אינגאַנצן פֿרעמד. „ס׳איז מיר ניט א׳, אַבער קיין גרויסער קענער אין דעם בין איך ניט״, רייד.

או׳מפֿרעקווע׳נט — אד׳. ניט־אָפּט, ניט אין אײַנגעשטעלטע, באַשטימטע אינטערוואַלן. דער־ וויל אומקלאָרע, א׳ע פּאַסירונגען אין קאָסמאָס און אין אַן אייניציקן אָטאָם. ־קייט.

אומצאָל — די, ־ן. 1. זייער אַ גרויסע צאָל. אַן א׳ שׂונאים. „געווען דאָרט אַן א׳ מענטשן״, מלך ראָוויטש. 2. אַזוי פֿיל אַז מע קען ניט באַצייכענען מיט אַ צאָל. „אַן א׳ מוראַשקעס... שלינגען די זיסע פֿליסיקייט״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ״י 1931.

אומצאָלבאַר — אד׳. דטשמ. נר. דזוו אומ־ צאָליק. „די א׳ע טאָגטעגלעכע...דערשײַנונגען״, [פֿון אַ בוך, ציטירט נש, ישפּ 3(10)]. ־קייט, מאַרק וויב.

אומצאָלונג — די, ־ען. דאָס ניט־באַצאָלן אַ ראָטע פֿון אַ חוב. „זעט, עס זײַנען אָוועק צוויי חדשים מיט צוויי א׳ען אויפֿן אַלטן חוב״, רייד (ווילקאָמיר, ליטע).

או׳מצאָליק — אד׳. וואָס איז אַן אַ צאָל; זייער אַ סך; וואָס איז אַן אומצאָל. „...אים געלאָזן אַן א׳ע רײַכקייט״, ליב לעווין, רפֿאל דעם שנײדערס טאָכטער, ווילנע 1888. „לייגט זיך ווי אַ היישע־ ריק דער שׂונא אויס מיטן חייל דעם א׳ן״, אַל, ׳יהודה המכּביס טויט׳. „געמען וואָס באַצייכענען אייניע פֿון אַ סך אַדער פֿון די א׳ע גאַט־אייגנ־ שאַפֿטן״, גרינ, מענטשן און ווערטן. ־יקיוט.

אומצאָלעריש — אד׳. וואָס איז ניט אַזוי ווי בײַ אַ (פּינקטלעכן, גוטן) צאָלער. א׳ע אָפּלייגע־ נישן.

או׳מצאָלפֿעאיק — אד׳. וואָס איז ניט אין שטאַנד צו (באַ)צאָלן. א׳ער אַרעמאַן. ־יקיוט.

אומצאַמען — טרוו. צאַם אום, ~געצאַמט. פֿפֿ: ~צוימען. אַרומצאַמען, מאַכן אַ פֿאַרקאַן (פֿלויט אע) אַרום און אַרום. א׳ דעם גאַרטן. ־ונג — אַ שטעכיקע א׳.

אומצאַנקען — אוטו. צאַנק אום, ~געצאַנקט. 1. אַ לענגערע צײַט צאַנקען, ברענען שוואַך. אַ פֿײַערל צאַנקט אום. 2. קוים־קוים לעבן; זיך ראַגגלען מיט אַ טויטלעכער קראַנקייט. א׳ ווי אַ ליכט. ־ענגיש.

אומצאַפֿלען — אוטו. ־פֿל אום, ~געצאַפֿלט. אַ לענגערע צײַט צאַפֿלען, ציטערן, וואַרפֿן זיך. א׳ ווי אַ פֿיש אין דער נעץ. אויך מיט זיך. ־ענגיש.

אומצאַצקען זיך — אוטו. ־קע זיך אום, זיך ~געצאַצקעט. 1. אַ לענגערע צײַט זיך פֿאַר־ נעמען מיט מאַכן (איבעריקע, ניט־נייטיקע) באַ־ פֿוגונגען. א׳ זיך מיט אַ שטיקל אַרבעט ביז חלשות. 2. שטאַרק נאַכגעבן, אַרומפֿאַדעמ־ באַדינען. א׳ זיך מיט אַן אורח, מיט אַ מחותן. 3. זיך איבערנעמען, באַרימען זיך מיט עפּעס. אָפֿט איר. א׳ זיך מיט עמעצן וויי מיט עפּעס רעכטס. א׳ זיך ווי מיט אַ שיינדל, ווי מיט אַ געראָטן קינד. ־ענגיש.

אומצאַרט — אד׳. ניט־צאַרט. א׳ע באַרירונגען. ־קייט.

אומצאָר(ע)נען — אוטו. ־רן אום, ~געצאָרנט. אַ לענגערע צײַט אַרויסווײַזן כּעס. א׳ אויף דער גאַנצער וועלט.

אומצבֿיאָקיש — [...צוואי־יאָקיש] אד׳. פֿפֿ: צבֿוע׳קיש. ניט־היפּאָקריטיש; ניט־לפֿנימדיק; ניט־צוויי־פנימדיק. וואָס איז אַן אַ פֿאַלשער מאָסקע. א׳ אַרויסקומען מיטן אמת. א׳ע חרטה. ־קייט.

אומצבֿיעותדיק — [...צוו׳יעס...] אד׳. וואָס איז אַן פֿאַלשקייט, אַן אָנשטעל, אַן אַ מאַסקע פֿון פֿרומקייט. אַן א׳ער, אַן ערלעך־פֿרומער. א׳ע פּשטות. ־קייט.

אומצדדימדיק — [...צדא׳דים...] אד׳. סטוטש. וואָס האַלט ניט מיט קיין צד; אומפּאַרטייאיש, אַביעקטיוו. בעפֿינען אַן אין בורר. ־יקיוט.

אומצדק — [...צעדעק] דער. מצ נב. היפוך פֿון צדק. אומיושר. וועג פֿון אומאמת. „נאָך דער אַרבעט פֿונעם בויען...קומט די אַרבעט פֿון דער שׂנאה...פֿון א״, ביר איבז, טיקע ברהעס וועג צו גאָט. ־דיק — אד׳.

אומצו־ — די וועלטער וואָס מע געפֿינט ניט מיט אומצו... → צו + דעם ערשטן אות פֿון שטאָם.

אום צו — קאָנ. דזוו צו פֿאַרן אינפֿיניטיוו. אַרב, פֿטם. אום צו געווינען צײַט. „זיך אויס־ באַהאַלטן א׳ צ אַנטלויפֿן שפּעטער קיין אַמע־ ריקע״, רייד. „דר קינג פון בבל איז גקומן א׳ צ׳ שפּאצירן אין דז אורט״, שאר, לט/ב. „אונדזער אַרבעט וואַר דאָרט א׳ צ׳ זויבערן...די אַלטע קלײדער״, אמד, די צוויי קליינע קאַטערינעס־ קעס, ווילנע 1874.

אומצו׳גלייכיק — אד׳. וואָס מע קען (דאַרף) ניט צוגלײַכן (צו עפּעס פֿון דעם זעלביקן אַדער ענלעכן). א׳ע לימדן, דערגרייכונגען. ־יקיוט.

אומצוגאַיילט — אד׳. 1. ניט־צוגעיאָגט. ניט־אונטערגעטריבן. א׳ פּראָדוצירן די אַרבעטער מער. 2. באַרעכנט. מיושבֿדיק. מיט ישׂוב־ הדעת. א׳ער ענטפֿער. ־ערהייט — אדוו.

או׳מצו׳געבאַקן — אד׳. וואָס איז ניט געגוג געבאַקן; ניט־גענוג געהאַלטן אויפֿן (איבערן) פֿײַער. א׳ענע קאַרטאָפֿל. א׳ענע בולקעלעך. ־ערהייט — אדוו.

או׳מצו׳געביק — אד׳. פֿפֿ: ~צוגיביק. וואָס מע קען (דאַרף) ניט צוגעבן (מוסיף זײַן אַדער מודה זײַן). א׳ע מיאוסע פּרטים. א׳ע טעותן. ־יקיוט.

אומצו׳געגעסן — אד׳. וואָס איז ניט־געוואָרן איבערדריסיק. א׳ענע רייד, פֿאַלקסלידער.

אומצו׳געגרייט — אד׳. 1. ניט־צוגעגרייט; אומפֿאַרגרייט. א׳ע שפּײַז פֿאַר דער נסיעה. א׳ע מלבושים אויפֿן ווינטער. א׳ע אַמוניציע. 2. ניט־ געמאַכט באַצײַטנס. א׳ע לעקציע. א׳ע פּלענער. „אין דער רעדע וואָס ער האָט געהאַלטן א׳ בײַ דער דערעפֿענונג״, טמז, 22 VII 1963. 3. אומ־ פּאַסיק. וואָס האָט ניט דאָס געהערריקע וויסן. אַן א׳ער צו פֿאַרנעמען אַזאַ הויכן פּאָסטן. „די מעגלעכקייט פֿון אַן א׳ן לעזער צו פֿאַרשטיין דאָס ווערק״, גוטנ. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצו׳געדעקט — אד׳. וואָס מע האָט ניט באַדעקט מיט עפּעס. אַן א׳ טעפּל. א׳ע קינדער. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצו׳געהאַלטן — אד׳. וואָס מע האָט אַפֿילו טיילווײַז ניט געהאַלטן (בײַם טאָן אַן אַרבעט). א׳ענע אין נויט. א׳ענע היימאַרבעט. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצו׳געהאַלטן — אד׳. ניט־געפֿאַלגט. ניט־ אינגעהערט זיך. א׳ע רייד, אָנווײַזונגען, עצות אע. ־ערהייט — אדוו.

אומצו׳געהעריק — אד׳. וואָס געהערט ניט (האָט ניט קיין שײַכות, קיין פֿאַרבינדונג) צו אַ גרופּע, אַן ענין. די א׳ע צום פֿאַראײַן. אַן א׳ער דאָקומענט. ־יקיוט, ים, 1930.

אומצו׳געוואוינט — אד׳. נעאַל. וואָס מע קען ניט צוגעוואוינען צו עפּעס אַדער עמעצן. א׳ צו דער נייער סביבֿה. ־יקיוט.

אומצו׳געוואקסן — אד׳. וואָס איז אַפֿילו אַ ביסל ניט געוואַקסן; וואָס האָט זיך ניט אָנט־ וויקלט וויטער. א׳ענע פּראָצענטן. א׳ענע טאָ־ טער. א׳ענע אינטערעסן, קנעטענישן. ־ער־ הויט — אדוו. ־קייט.

אומצו׳געוואַרט — אד׳. ניט־צוגעוואַרט. ניט־ אָפּגעוואַרט אַ באַשטימטע צײַט. א׳ אַרײַנגיין צום גדול. א׳ עסן מילכיקס נאָך פֿליישיקס. ־ער־ הויט — אדוו.

אומצו׳געזאָגט — אד׳. וואָס מע האָט אויף דעם ניט געגעבן קיין צוזאָג. א׳ע צאָלונגען. ־ערהייט — אדוו. „מע האָט דאָך פֿינסקין געדאַרפֿט צוזאָגן און אַפֿילו א׳ צאָלן אַ געהע־ ריקן האָנאָראַר״, דר׳ נ. ענק, היימיש, אויג׳־ סעפּט׳ 1961. ־קיוט.

אומצו׳געזוכט — אד׳. ניט־צוגעפֿאַסט, ניט־ צוגעקליבן נאָכן זוכן, פֿרוון. א׳ע צוויישטע העלפֿט פֿון עפּעס. א׳ער חתן. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

אומצו׳געזעען — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט געזען. א׳ע קאָטאַסטראָפֿע. 2. לד. וואָס מע האָט אויף דעם קיין אַכט ניט געלייגט, ניט אָפּגעהיט. א׳ע קראַנקע, יתומים. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געזעצט — אַדי. 1. ניט־אָפּגערוט מיטן צוזעצן זיך. א׳ נאָכן לויפֿן. 2. ניט־צוגעזעצט, ניט־צוגעגעבן. א׳ער פֿאַראַגראַף. א׳ע פֿלאַנצן. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געהתמעט — [...כאַסמעט] אַדי. ניט־צוגעזיגלט, ניט־צוגעשטעמפּלט. א׳ער בריוו, פּאַקעט. א׳ע פֿלעשער וויין. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געטאָן — אַדי. 1. ניט־צוגעגעבן; ניט־צוגעמאַכט. ניט־צוגעשפּאַרט. א׳ענע אייבערשטע פּאָליצע. 2. לד. וואָס איז ניט געגונג פֿרײַנדלעך, נאָענט, פֿאַראינטערעסירט. א׳ענע קרובֿים. ־ענערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געטיילט — אַדי. ניט־(צו)געגעבן עמעצן וויַ אַ חלק. א׳ע פּאָרציע. א׳ער כּבֿוד. א׳ע מיסיע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געטראָגן — אַדי. ניט־צוגעבראַכט; ניט־דערלאַנגט. ניט־(צו)געגעבן וויַ אַ מתּנה. א׳ע־נער קראַנץ בלומען. א׳ענע בקשה. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געטראַכט — אַדי. ניט־צוגעקלערט. א׳ער תּירוץ. א׳ער סוף פֿון דער מעשׂה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געטשעפּעט — אַדי. 1. ניט־צוגעבונדן. ניט־באַהעפֿט. א׳ פּאַפּירל אין אַ פּעקל דאָקומענטן. א׳ער וואָגאָן. 2. ניט־צוגעשפּילט. שלאָפֿן בײַ אָפֿענע, א׳ע פֿענצטער.

אומצו׳געכאַפּט — אַדי. ניט־אַוועקגעכאַפּט; ניט־צוגענומען אויף גיך. א׳ע רעשטלעך. ־ער־הייט — אַדוו.

אומצו׳געלאָזט, ־לאָזן — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט געלאָזט צוקומען, צוטרעטן, זיך באַ־טיילקן. א׳ע פֿאַרשטייערס פֿון דעם ישׁוב. א׳ע דעלעגאַטן. 2. וואָס מע האָט ניט דערלויבט. א׳ע דעמאָנסטראַציע. 3. וואָס איז ניט געגונג פֿרײַנדלעך, אינטים. א׳ער מענטש. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געלייגט — אַדי. 1. ניט־צוגעלייגט. א׳ער קאָמפּרעס. 2. וואָס מע האָט ניט צוגע־געבן, מוסיף געווען. א׳ע אויסבעסערונג צו דעם פֿרײַרדיקן טעקסט. 3. וואָס מע האָט ניט אָנ־געוואָרן. א׳ געלט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געמאַכט — אַדי. 1. ניט־צוגעגעבן צום פֿרײַער געמאַכטן. א׳ע באַפּוצונגען. 2. ניט־פֿאַרמאַכט. א׳ע טיר. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געמאָסטן — אַדי. 1. ניט־באַגרענעצט מיט אַ באַשטימטער מאָס. א׳ענע פּאַרצעלע פֿלייש. 2. ניט־געמאָסטן לויט דער פֿיגור. א׳ענע מאַרי־נאַרקע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געמישט — אַדי. וואָס מע האָט גע־לאָזט אײַנמיניק, אײַנסאָרטיק, אָן אַ צומיש. א׳ער רײַנער אַלקאָהאָל. פּיטערן דאָס פֿערד מיט אין האָבער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געמאָגלט — אַדי. ניט־צוגעפֿעסטיקט מיט אַ נאָגל. א׳ע פּאָדקעוועט. פֿיג. א׳ע באַשולדי־קונג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געמגלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען צו דעם ניט צוגיין. א׳ע בערגשפּיצן. „עס וואַר גאָנץ א׳ (מע האָט ניט געקענט צוקומען אַהין)", אמת, קאַרטוכע, ווילנע 1878. 2. וואָס איז צו טײַער. א׳ע פּרײַזן. 3. וואָס איז זייער שווער תּופֿס צו זײַן. אָן א׳ע לעקציע. 4. וואָס האָלט זיך אָפּגע־זונדערט, לעבט זיך שוער אײַן מיט אָנדערע. אָן א׳ע נאָטור. ־קייט — „זיי שטייגן דיר אַנטקעגן אין זייער ליכטיקער, פֿרײַלעכער א״, ימ איבז, טאָמאַס מאַן, טאָניו קרעגער.

אומצו׳געמומען — אַדי. ניט־צוגענומען. א׳ע זאַכן. א׳ער אין אַרמיי. ־ערהייט — אַדוו. לאָזן ליגן א׳. ־קייט.

אומצו׳געניים — אַדי. ניט־צוגענייט; ניט־צו־געפֿעסטיקט מיט פֿאָדעם. א׳ע לאַטע, פֿרענדזע־לעך. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געפֿאָסט — אַדי. וואָס איז ניט ge־מאַכט עס זאָל זיך טויגן, עס זאָל פּאַסן אײַנס צום אַנדערן. אָן א׳ פּאָרל. „א׳ צו דער אַכזריות־דיקער וועלט", מינפּי, נ״י 1956. מאָט. *א׳ע גלײַכונגען = וואָס יעדערע האָבן כאָטש צוויי אומבאַקאַנטע, אָבער זיי זײַנען פֿאַרשיידן, למשל: ax+by=c; dx+ez=f. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געפּאָרט — אַדי. וואָס מע האָט פֿאָר דעם ניט געפֿונען, ניט צוגעפּאַסט קיין פּאָר. א׳ע הענטשקעס. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געפּירט — אַדי. 1. ניט־צוגעבראַכט דורך פֿירן. א׳ע סחורה. 2. ניט־צוגעצויגן. א׳ער עלעקטרישער שטראָם. 3. ניט־באַגלייט. א׳ קומט אויס צו גיין אַליין אַהיים. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געפּעסטיקט — אַדי. ניט־צוגעפּעס־טיקט. א׳ע טיילן. אָן א׳ער צו דער ארגאַניזאַציע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געצויגן — אַדי. 1. ניט־באַוויירקט, ניט־באַוועגט צוצושטיין, צו קומען צו אַ באַשטימטן פּונקט. א׳ענער מעטאַל־שטויב. א׳ענער צו דער אַרבעט. 2. ניט־צוגעבראַכט. א׳ענער עלעקטרי־שער שטראָם. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געקומען — אַדי. 1. ניט־געקומען (נעענטער). א׳ער עדות. 2. ניט־געמאַרן מער. א׳ פּראָצענטגעלט. ־ערהייט — אַדוו. זען פֿון דער וויטע, א׳. ־קייט.

אומצו׳געקייטלט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַכט אויף (מיט) אַ קייטל. א׳ע טיר. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געקלאַפּט — אַדי. 1. ניט־צוגעפּעס־טיקט מיט קלאַפּן. א׳ע ברעטער. 2. (ביים קאָרטן שפּילן) ניט באַשטעטיקט דאָס אויסטאַשן. א׳ אויסטיילן די קאָרטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געקליבן — אַדי. 1. ניט־צוגעפּאַסט. א׳ענע קרעלן. 2. לד. ניט־אויפֿגעראַמט. א׳ענע קאָמערן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געקלעפּט — אַדי. ניט־צוגעפּעסטיקט דורך קלעפּן. א׳ע פּאַסטמאַרקע. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געקלערט — אַדי. ניט־צוגעטראַכט. א׳ער תּירוץ, ענטפֿער אאַוו. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געקנעפּלט — אַדי. 1. ניט־צוגעשפּי־ליעט אויף (מיט) אַ קנעפּל (קנעפּלעך). א׳ רעקל. 2. פֿיג. ניט־אָפּגעשלאָסן אין זיך. א׳ע נשמה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געקעמט, ־קאַמט — אַדי. ניט־גע־בראַכט אין אָרדענונג דורך קעמען. א׳ע האָר. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געקערט — אַדי. ניט־צוגעררוימט, ניט־צוגעשאָרט מיט אַ באַרשט, בעזעם אע. א׳ מיסט. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געראַמט, ־רוימט — אַדי. ניט־גע־בראַכט אין אָרדענונג, ניט־גערייניקט. א׳ע צי־מערן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געריבן — אַדי. ניט־געבראַכט נעענ־טער דורך רוקן, שטופּן. א׳ער פּאַטערשטול. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געריגלט — אַדי. ניט־פֿאַרמאַכט אויף (מיט) אַ ריגל. א׳ע טירן. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געריכט — אַדי. ניט־צוגעגרייט מיט באַטעמענדיקע מיטלען. א׳ע עסנס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געריירט — אַדי. ניט־צוגעריירט. ניט־באַצאָפּט. א׳ע פּירות. ־ערהייט — אַדוו. פֿאַרקויפֿן די זעמל א׳.

אומצו׳געריכט — אַדי. ניט־אַרײַנגענומען אין אַ חשבון. א׳ע הוצאות. א׳ע אייגנשאַפֿט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געשאָרט — אַדי. אומצוגעשטופּט. אומצוגעקערט. א׳ מיסט. א׳ע שטולן. פֿיג. א׳ פֿאַרדינסטל. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געשאָרן, ־שוירן — אַדי. ניט־גע־שאָרן לויט אַ מאָס. ניט־אַרומגעשאָרן אַ ביסל, טיילווײַז. א׳ענע האָר. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געשטאַנען — אַדי. 1. ניט־פֿאַרבונדן מיט, ניט־אַנגעשלאָסן אין אַ גרופּע, באַוועגונג אע. א׳ער צום פֿאַראײַן. 2. ניט־פֿאַרמאַטערט. א׳ פֿערד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געשטופּט — אַדי. ניט־דערנענטערט דורך שטופּן. אומצוגערוקט. א׳ע צום אויבנאַן. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געשטימט — אַדי. וואָס האָט ניט מספּים געווען. די א׳ע צום באַשלוס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געשטעלט — אַדי. 1. ניט־צוגעגעבן צו אַ גרופּע, ניט־אַוועקגעשטעלט אין אַ ריי. א׳ע שטולן. 2. ניט־צוגעלייוועט. א׳ע סחורה, מא־טעריאַלן. 3. ניט־אַוועקגעשטעלט אויפֿן (ביים) פֿײַער צום קאָכן. א׳ע וועטשערע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געשיקט — אַדי. ניט־איבערגעגעבן, ניט־געבראַכט דורך עמעצן. א׳ע סחורה, טעלע־גראַם אאַוו. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געשלאָגן — אַדי. ניט־צוגעשלאָגן, ניט־צוגעקלאַפּט. א׳ שילדל. ־ערהייט — אַדוו.

אומצו׳געשלאָסן — אַדי. ניט־פֿאַרמאַכט מיט אַ שלאָס. א׳ענע טירן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצו׳געשמאלצן — אדי. 1. ניט־פֿאַרבונדן דורך שמעלצן, א׳ ליכטל. 2. ניט־צוגעריכט מיט פֿעטס. א׳ענע זופּ. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצו׳געשמידט — אדי. 1. ניט־פֿאַרבונדן דורך שמידן. א׳ע אײַזערנע שטאַנגען. 2. פֿיג. ניט שטאַרק פֿאַראײַנטערעסירט. זיצן א׳ בײַ אַ לעקציע. ־ערהייט — אדוו.

אומצו׳געשניטן — אדי. ניט־געשניטן לויט אַ מאָס, מאַדעל. אומצוגעפּאַסט. א׳ענע שטאָפֿן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצו׳געשריפֿט — אדי. ניט־צוגעפֿעסטיקט מיט אַ שרויף. א׳ע טיילן פֿון מאַשין. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצו׳געשריבן — אדי. 1. ניט־צוגעגעבן שריפֿטלעך. א׳ענע גרונזן. 2. ניט־פֿאַרשריבן אין אַן אָפּיציעלער רשימה (מעטריקע־ביכער, רעגיסטערס). א׳ענער זון. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצו׳דרינגלעך — אדי. וואָס שטייט ניט צו, דערקוטשעט ניט (מיט בקשות, טענות אע). „ער באַגלייט אים אויף טריט און שריט אויף אַן אין אופֿן, מיט אַ מײַסטעריישער פֿאַרשטענדיקייט", יג, תּוך. „א׳ אין זייער הימאַלײַאישער דערהויבנקייט", י. גאָלדקאָרן. ־קייט.

אומצוויטשערן — אוטו. ־ער אום, ~געצוויטשערט. פּפּ: ~צוויטערן. אַ לענגערע צײַט אַרויסגעבן קלאַנגען, ענלעכע צו צוויי־צוויי (וועגן פֿייגל). א׳ ווי שוועלבעלער. ־נישׂ.

אומצוויידיטיק — אדי. פּפּ: ~צוויובאַ־דיִטיק. וואָס האָט נאָר אײַן באַדײַט. וואָס איז אַן אַנדער מײַן. אויך: אומצוויטשטיק ←. „מע האָט ניט אויסגעשטעלט קיין קלאָרע און א׳ע פּראָגראַם פֿון עקאָנאָמישער פֿאָליטיק", ים, נײַס, 1922. „די שטייגער...דערציילן אונדז גאַנץ א׳ וועגן דעם", א. ש. זאָקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. „גאָרנישט אַזאַ א׳ער קאָמפּלימענט ווי עס קאָן זיך אין פֿלוג אויסדאַכטן", לע, טמז, 1961 12 XI. ־יקויט — „די קאָנסטרוקציע גייט קעגן אונדזער הנחה פֿון א׳", אאר, יושפ XVI, 3.

אומצוויזיטיק — אדי. וואָס האָט ניט מער ווי איין זײַט, האַלט נאָר מיט איין צד. א׳ער פּסק־דין. ־יקויט.

אומצוויטײַטשיק — אדי. וואָס מע קען (אויס)טײַטשן ניט מער ווי אויף איין אופֿן. „די אויספֿאָרשונגען האָבן געוויזן א׳ אַז...", מוו איבז, פֿרוידּ, אַרײַנפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז. „האָבן קלאָר און א׳ געמאָלדן דעם עולם וועגן דער גזירה", ישעיה טרונק, לאָדזשער געטא. ־יקויט.

אומצוויטקלאָסיק — אדי. וואָס געהערט ניט צו אַ צווייטן, ערגערן קלאַס, מין (אַבער דאָך נישט ערשטקלאַסיק). א׳ער פֿאָרשטייער, פֿרעזי־דענט, בירגער אע. א׳ע מאַנשאַפֿט. ־יקויט.

אומצוויטראַנניק — אדי. דוגו אומצוויי־קלאַסיק. ־יקויט.

אומצוויי־פֿנימדיק — [...פֿענימ..., אויך:...פֿא־נימ...] אדי. וואָס האָט ניט מער ווי איין פּנים, דה איין כוונה. ערלעך, אויפֿריכטיק; דירעקט. זײַן א׳ צו פֿרײַנד און שונאים. ־יקויט.

אומצוויפֿלבאַר — אדי. דשטמ. נר. ← דוגו.

אומצוויפֿלדיק — אדי. וואָס איז אַן אַ צוויפֿל, אַ ספֿק. וואָס מע דאַרף אין דעם ניט צוויפֿלען. א׳ע הנחות. א׳ע שולד. ־יקויט.

אומצוויפֿלהאַפֿט(יק) — אדי. נר. ← דפֿוו. „אַמעריקעס אומצוויפֿלהאַפֿטע שטעלונג לטובת מדינת ישׂראל", מעקלער, טמז, 1963 8 X.

אומצוויפֿלעריש — אדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ צווייפֿלער. גלייבעוודיק. א׳ער צוגאַנג צו אַ דאָקומענט. ־קייט.

אומצוויצדידימדיק — [...צדאַדימ...] אדי. אומצוויזיטיק ←. ־יקויט — אַנפּשרהדיקע א׳.

אומצווינגלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צוזינגען. פֿעסטער, א׳ער ווילן. ־קייט.

אומצווישנדיק — אדי. וואָס איז ניט צווישן (צוויי צדדים, שטאַנדפּונקטן). אַ קלאָרע א׳ע שטעלונג. ־יקויט.

אומצוועקמעסיק — אדי. וואָס איז אַן אַ צוועק, נוצן. וואָס לוינט זיך ניט, איז ניט נייטיק. אַן א׳ע אונטערנעמונג, נסיעה, פֿאַרשונג. „ס׳איז ניטאָ פֿאַרן זומער אַ מער א׳ער טייל פֿון די בגדים ווי דער מאַנסבילשער קראַגן", פֿגעז, ווילנע 1925, № 17. ־יקויט.

אומצוזאַמענגעפֿ — די זעלביקע ווער־טער וואָס הייבן זיך אַן מיט אומ־צונויפֿגעפֿ... ←.

אומצוזאַמענדיק — אדי. וואָס איז ניט (קען ניט זײַן) אינאיינעם. א׳ע באַגריפֿן. מאַט. *א׳ע גלײַכונגען. למשל: x+y=a; u+z=b.

אומצוזאַמענהאַנג — דער, ־ען. דאָס וואָס איז אַן אַ שײַכות צווישנאַנאַנד. א׳ פֿון צוויי געשעעניסן אין דער זעלביקער צײַט.

או׳מצו׳זעאיק — אדי. נעאָל. וואָס מע דאַרף (טאָר) ניט צוזעהן. א׳ע אַקטן פֿון אַכזריות. „די א׳ע פּראָגראַמען אויף טעלעוויזיע", רייד.

אומצומרוי — דער, ־ען. דאָס וואָס איז אַן געטרויען, וואָס רופֿט אַרויס אַ חשש. א׳ צו יענעמס רייד. א׳ צו אַ פֿרעמדן, ניט־באַקאַנטן. א׳־וואָטום = אָפּשטימונג קעגן אַ רעגירונג בײַ אַ פּאַרלאַמענטאַרישער סיסטעם.

אומצומרויאיק — אדי. נעאָל. ← אומצוטרוי־לער.

אומצומרויבאַר — אדי. דשטמ. נר. ← דוגו.

או׳מצו׳מרוילך — אדי. 1. וואָס האָט ניט קיין (איז אָן) צוטרוי. „וועט פֿרעגן פֿאַרוואָונ־דערט און א׳", יש איבז, בײַאַליק, שריפֿטן. 2. וואָס צו דעם קען מען קיין צוטרוי ניט האָבן. א׳ער עדות. ־קייט.

אומצו׳מרילעך — אדי. וואָס צו דעם איז קיין צוטריט ניטאָ, וואָס איז צו טײַער, צו הויך. אומדערגרייכלעך, אומצוגענגלעך. א׳ע פֿרײַזן. זײַן שטאָלץ און א׳. „אײַנדרוקן וואָס זײַנען... ניט געווען פֿאַרגעסן אויף אַן אמת, זיי זײַנען מערניט געווען א׳", מוו איבז, פֿרוידּ, אַרײַנפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז. „**די געסט איז געווען באַמרימט** און א׳ פֿאַרן...שונא", יג, טמז, 1964 24 IV. ־קייט.

אומצומרעטלעך — אדי. וואָס מע קען צו דעם ניט צוטרעטן. א׳ע באַרגשפּיצן. דזוו אומצו־טריטלעך. ־קייט.

אומצו׳מרעפֿלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צוטרעפֿן. א׳ע קאַפּריזן.

אומצוימלעך — אדי. נעאָל. וואָס לאָזט זיך (מע קען) ניט צוימען, קאָנטראָלירן. א׳ער אָגער. א׳ער טעמפּעראַמענט. א׳ע מעשׂים. „קוים האָט דער א׳ער פּוח זיך אָנגעהויבן צו באַוועגן קאָן שוין אַלץ ווערן מעגלעך", לע, טמז, 1965 24 I. ־קייט.

אומצוימען — טרוו. צוים אום, ~געצוימט. ← אומצאַמען. „דיא וועלטליכי צײַט האט אים אום גיצוימט דש קיין שלוה...קומן קאן", משה אײזענשטאָט איבז, דרך הישר לאבן בוחן, [אָרט?] 1746.

אומצוכט — די, ־ן. 1. אומריינקייט, מיאוס־קייט; דאָס וואָס רופֿט אַרויס עקלדיקייט. „דאָס שטענדיקע פֿוילן אין א׳ און אומבאַהאַלפֿנקייט האָט באַשאַפֿן דעם אומפֿאַרשעמטן שנאָרער", מר VI, נ״י 1910. „דאָס פֿלייש געבוירט נאָר א׳, דעמן משיח וועט ניט קומען", צייט, געזאַמלטע לידער III. „פֿאַרקראַכן אין אַ קלאָזעט פֿול מיט א׳", דשׂ, וילנע. „ווען דער מענטש לעבט אום־ריין, דאָרט פֿאַרשפּרייט זיך לײַכט א׳ און פֿאַר־לײַזטקייט", [פֿון אַ ברײַשור וועגן פֿלעקטיפֿוס, אָזא]. 2. אומריינער מענטש [אויך מיט ד ע ר], דער א׳, דער שמאַראָוואָזניק. „איך האָב נאָך אַזוי אַן א׳ אין מײַן לעבן ניט געזען", אמד, די שטיפֿמוטער, וואַרשע 1864.

3. מאָראַלישע מיאוסקייט, וויילדע צעלאָזנקייט, זנות. „זי בגערט געלט צו פֿר דינן מיט אום צוכט", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „ער וועט ווערן קראַנק...דורך סם וואָס פֿרויען וועלן אים אײַנגעבן אָדער ער וועט אום־קומען דורך א׳ (זנות)", איבז פֿון מ. א. גאָלינו, חכמת הי׳ד, וואַרשע 1882. „די יענקיק — מיט א׳ אין געוויסן און געמיט", בראָד, אויסגעקליבענע שרי־פֿטן. *„א׳ טרײַבן = לעבן אין א׳. „אוג׳ גרוש און צוכט ער טרײַבט", ספֿר משלים, פּפּדמ 1686. „דען דאָס איז ידוע אַז די מצרים זענען געווען שטופֿי זמה, ד״ה זיי האָבן א׳ גע־טריבן", דער רעזענדער, וואַרשע 1883. אויך: א׳ גיין. „אירי זין גינן און צוכט גאנץ פֿרייא", צוכט.

4. זונה, אויסגעלאָסענע. „רעדן וועגן דער אויסטערלישער שיינקייט פֿון אָט דער א׳...", די זונה מיט די קאַלמיקישע אויגן", חג, טמז, 1963 9 X.

5. ד ע ר. שאַנדמאַן, קדש. אורח פֿאַר־טײַטשט 'קדש' (מלכים א, יד, 24): „אונצוכט" [תי: „שאַנדמאַן"]. ־יק — אדי. ־יקויט.

או׳מצו׳לאָזלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאָרף, טאָר) ניט צולאָזן. א׳ע פֿרײַקייטן. ־קויט.

אומצולהכעיסדיק — [...לעהאַ׳כעס..., אויך: ...לאַ׳כעס...] אדי. וואָס איז ניט אויף להכעיס. אַ שאַרפֿער, אַבער א׳ער ענטפֿער. ־יקויט.

או׳מצונוי׳פֿבייגיק — אדי. נעאָל. וואָס קען ניט צונויפֿבייגן. א׳ע צוזאַמען.

אומצונויפֿברענגיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט צונויפֿברענגען. א׳ע שׂונאים. א׳ע ראַיות. ־יקויט.

אומצונויפֿגיסיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צונויפֿגיסן. א׳ע פֿליסיקייטן. ־יקויט.

אומצונויפֿגעבונדן — אַדי. ניט־צוזאַמענגענ־ בונדן. א׳ענע גאַרבן. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגעגאָסן — אַדי. ניט־צוזאַמענגענ־ גאָסן. א׳ענע פֿליסיקייטן. א׳ענע אַרגאַניזאַציעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגעדרייט — אַדי. ניט־צוזאַמענגענ־ דרייט. א׳ע שטריק. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגעזאַקטן — אַדי. ניט־צוזאַמענ־ געזאַקטן. א׳ענער ביין. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגעזוכט — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ זוכט. א׳ע דאָקומענטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגעזעצט — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ זעצט. באַזונדערע א׳ע טיילן. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט — דער חסרון פֿון א׳.

אומצונויפֿגעטראָגן — אַדי. 1. ניט־צוזאַ־ מענגעטראָגן. א׳ענע זאַכן. 2. וואָס איז אַן פֿרעמדשאַפֿט; וואָס קומען ניט דורך צווישן זיך. א׳ענע קרובֿים.

אומצונויפֿגעטריבן — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ טריבן. א׳ענע בהמות. ־ערהייט — אַדוו. קומען א׳.

אומצונויפֿגעלייגט — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ לייגט. א׳ע פּאַפּירן. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגעמישט — אַדי. ניט־צוזאַמענ־ געמישט. א׳ע פֿראַשקעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגענומען — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ נומען. א׳ע באַווייזן. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגעפֿאָרן — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ פֿאָרן. א׳ענע מחותנים.

אומצונויפֿגעפֿירט — אַדי. 1. ניט־צוזאַמע־ געפֿירט. א׳ע סחורה. 2. ניט־דורכגעפֿירט בײַם פֿאַרמיטלען. א׳ער שידוך, א׳ געשעפֿט. ־ער־ הייט — אַדוו. ־קויט.

אומצונויפֿגעפֿלאָכטן — אַדי. ניט־צוזאַמענ־ געפֿלאָכטן. א׳ענע צוויגעלעך. ־ערהייט — אַדוו.

אומצונויפֿגעפֿלאָסן — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ פֿלאָסן, ניט־צוזאַמענגעגאָסן אינאײנעם. „פֿון פֿעלזנשפּיץ ׳גוטע האָפֿענונג׳ זעט מען קלאָר די א׳ענע וואַסערן פֿון אַטלאַנטיק און פּאַסיפֿיק״, רייד. ־קויט.

אומצונויפֿגעצויגן — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ צויגן. א׳ענער קאָרסעט. א׳ענע סומע. ־ער־ הייט — אַדוו.

אומצונויפֿגעקוקט — אַדי. ניט־געקוקט אין פֿאַרשיידענע ערטער (בײַ פֿאַרשיידענע מענטשן). א׳ע תּבֿואה.

אומצונויפֿגעקומען — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ קומען. א׳ע געסט.

אומצונויפֿגעקליבן — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ קליבן. א׳ענע בײַשטײַערונגען.

אומצונויפֿגעקלעפּט — אַדי. ניט־צוזאַמענ־ געקלעפּט. צעריסענע, א׳ע זײַטלעך. ־ערהייט — אַדוו.

אומצונויפֿגערופֿן — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ רופֿן. א׳ענע פֿאַרזאַמלונג. ־ערהייט — אַדוו.

אומצונויפֿגערעדט — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ רעדט (זיך). א׳ער פּאָליטישער אַקט. ־ערהייט — אַדוו. קומען א׳. ־קויט.

אומצונויפֿגעשאָטן — אַדי. ניט־צוזאַמענגע־ שאָטן. א׳ענער זשוויר.

אומצונויפֿגעשאַרט — אַדי. ניט־צוזאַמענ־ געשאַרט. א׳ זאַמד. ־ערהייט — אַדוו.

אומצונויפֿגעשטעלט — אַדי. ניט־צוזאַמענ־ געשטעלט (פֿון באַזונדערע טיילן). אַן א׳ רעטער־ נײש־בוילד. א׳ע נײַמאַשין. א׳ער סדר־היום. ־ערהייט — אַדוו.

אומצונויפֿדריאיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צונויפֿדרייען. א׳ע שטאָלענע שטריק. ־יקויט.

אומצונויפֿטרעפֿיק — אַדי. נעאָל. וואָס קען זיך ניט צונויפֿטרעפֿן. א׳ע אויסטערלישע גע־ שעענישן. ־יקויט.

אומצונויפֿמישיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צונויפֿמישן. א׳ע מאַטעריאַלן. אַנדערש־ דיקע און א׳ע אײגנשאַפֿטן. ־יקויט.

אומצונויפֿנעמיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צונויפֿנעמען. א׳ע עשירות פֿון וועלטער. ־יקויט.

אומצונויפֿפֿרעסלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט צונויפֿפֿרעסן. א׳ע מאַטעריאַלן. ־קויט — „...הויפּט־אייגנשאַפֿטן [פֿון סאָליד קערפּערס] זײַנען א׳ און האַרטקייט״, גוטס.

אומצונויפֿפֿאַליק — אַדי. נעאָל. וואָס פֿאַלן ניט צונויף. צוויי א׳ע דאַטעס לויטן לוח און אַלגעמיינעם קאַלענדאַר. ־יקויט.

אומצונויפֿציאיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צונויפֿציען. לויזער, א׳ער קנופּ. א׳ע גרויסע צאָלן. ־יקויט.

אומצונויפֿקויפֿלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צונויפֿקויפֿן. א׳ע דימענטן. ־קויט.

אומצונויפֿקלעפּיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צונויפֿקלעפּן. א׳ע פּלאַסטישע מאַטע־ ריאַלן. ־יקויט.

אומצונויפֿשמעלציק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צונויפֿשמעלצן. א׳ע מעטאַלן. ־יקויט.

אומצו׳פֿאַלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט צופֿאַסן. א׳ע טיילן. ← דוווי. ־קויט.

אומצו׳פֿאַסעוודיק — אַדי. וואָס שטענדיק (לויט דער נאַטור) איז אוממעגלעך צוצופֿאַסן. אַן א׳ער צו דער אַרבעט, א׳ פּאָרל. ־יקויט.

אומצופֿן — טרוו. צופֿ אום, ~געצופֿט. 1. אַ לענגערע צײַט צופֿן, צוזען, פֿליקן. זיצן בײַ אַ ספֿר און א׳ די באַרד. 2. אַרומצופֿן. ־ענישׂ.

אומצו׳פֿעליק — אַדי. וואָס איז ניט לויט אַ צופֿאַל (אָבער ניט דווקא איבער אַן אינעווייניקסטער נויטוועגדיקייט). א׳ע קייט געשעענישן. ־יקויט.

אומצופֿרידן — אַדי. 1. וואָס איז אַן באַפֿרי־ דיקונג, סאַטיספֿאַקציע; וואָס איז מיט אַ געפֿיל פֿון ניט־דערגרייכן דאָס געוואונטשענע. אַן א׳ע־ נער מענטש. א׳ מיט די רעזולטאַטן פֿון די וואָלן. זײַן א׳ מיט אַ ניט־געלונגענער פֿאַרשטעלונג, מיט אַ שוואַך בוך. „ווי איך האָב געהערט דײַן ווײַב זינגענדיק, פֿאַרשטיי איך גאָנץ גוט אַז זי איז העכסט א׳״, [אמד], הנסיון, ווילנע 1856. „מיט וואָס זשע זענט איר אַזוי א׳? מיר דאַכט זיך אַז קיין סך אַזעלכע גליקלעכע ווי איר איז נישטאָ״, טפֿ, סודות. 2. וואָס דריקט אויס געפֿיל פֿון ניט זײַן צופֿרידן. מיט אַן א׳ענער מינע. עפּעס אַן א׳ענער שמייכל. מיט אַן א׳ענעם מאַך מיט דער האַנט. ־ערהייט — אַדוו.

אומצופֿרידנהייט — די, ־ן. דעשמ. דזוו אומצופֿרידנקייט. „האָבן אַלע אויסגעדריקט זייער אומווילן און א׳ קעגן דעם פֿאַרפֿאַל״, יופֿאַל, 1882 II 25. „פֿלעגט ער שטענדיק ארומ־ גיין אומצופֿרידן און פֿלעגט...דעם ווײַב אויס־ דריקן זײַן א׳ מיט דער האַנט״, צ. ח. האַרנשטיין, זלידנעפֿקער לעבענדע פֿאָטאָגראַפֿי, באַרדיטשעוו תרנ״א. „און וואָס אַ טאָג ווײַזן זיי עפּנטלעך אַרויס זייער א׳״, ראָסקי, די גליקלעכע מאָדע, וואַרשע 1902. „...ניט האָבן קיין גרונט פֿאַר א׳״, מר VI, נ״י 1910.

אומצופֿרידנקייט — די (דאָס), ־ן. מצב, אייגנשאַפֿט אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומצופֿרידן. אַרויסווײַזן א׳. „אין פּנים בײַטן זיך אים די פֿאַרבן — דאָס איז אַ חסרון: ער ווײַזט אַרויס א׳ אין מיטן שפּיל״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳.

אומצופֿרידנשטעליק — אַדי. וואָס איז ניט גענוג גוט, מע זאָל קענען זײַן צופֿרידן. א׳ע אַרבעט. א׳ע פּשרה. ־יקויט.

אומצופֿרידנשטעלנד — אַדי. דעשמ. נר. דזוו אומצופֿרידנשטעליק. „דער בײַטל [פֿון קאַ־ גורו] איז אַן א׳ער ממלא־מקום פֿון שוואַנגער־ שאַפֿט״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ״י 1931.

אומצו׳ציאיק — אַדי. נעאָל. וואָס קען ניט צוציען; וואָס ציט ניט צו. ← דוווי. א׳ער אָנגאָט. ־יקויט.

אומצו׳ציעודיק — אַדי. וואָס שטענדיק (לויט דער נאַטור) קען עס ניט צוציען. ← דפֿוי. א׳ע פּערזונלעכקייט. ניט־מאַגנעטיזירט, א׳ מיינונג. ־יקויט.

אומצו׳ציענדיק — אַדי. 1. וואָס ציט ניט צו. א׳ע אַטראַקציע. 2. איזאָלירט (ווײַזן עלעק־ טריש שטראָם). א׳ע דראָטן.

אומצו׳קליאיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צוקלייען. אַן א׳ שערבל פֿון אַ וואָזע.

אומצו׳קלײַביק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען צו דעם ניט צוקלײַבן פֿאַסיקס. א׳ע הויזן צום רעקל.

אומצו׳קלעפּיק — אַדי. וואָס מע קען ניט צוקלעפּן. א׳ער קאַרטאָן. ־יקויט.

אומצוריקגיביק, ־יגעביק — אַדי. וואָס מע קען ניט געבן צוריק. א׳ע מלוכה־הלוואה. ־יקויט.

אומצוריקגייאיק — אדי. נעאָל. וואָס גייט ניט (קען ניט גיין) צוריק. א׳ע צײַטן. א׳ער שטראָם. ־יקויט.

אומצוריקגעבראַכט — אדי. ניט־געבראַכט צום פֿרײַערדיקן אָרט; ניט־צוריקגעגעבן. א׳ע בײַכער אין בײַבליאָטעק. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגעגעבן — אדי. ניט־געגעבן צוריק. א׳ענער חובֿ.

אומצוריקגעהאַלטן — אדי. 1. ניט־אײַנגעהאַלטן; אַרויסגעוויזן, א׳ענער כּעס. 2. ניט־צוריקגעשטויזן, א׳ענער אָנגריף. ־קויט.

אומצוריקגעטראָגן — אדי. 1. אומצוריק־געבראַכט דורך טראָגן, א׳ענע כּלים. 2. ניט־איבערגעגעבן צום ערשטן מקור, א׳ענע רכילותן. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגעטראָגן — אדי. ניט־געגאַנגען אויף צוריק, א׳ענער שׂונא, א׳ענע פּרינציפּן־דערקלערונג. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגעטריבן — אדי. ניט־געטריבן צום פֿרײַערדיקן אָרט, א׳ענע דעמאָנסטראַנטן. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגענומען — אדי. 1. ניט־גענומען וואָס מע האָט געהאַט געגעבן, א׳ע מתּנה. 2. וואָס איז אָן אויסדרוק פֿון חרטה, א׳ע באַשולדיקונג. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגעענטפֿערט — אדי. וואָס איז אָן ענטפֿער (אויף בריוו רייד), א׳ע באַלײַדיקונג. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגעפֿאָרן — אדי. ניט־געפֿאָרן צום פֿרײַערדיקן אָרט, א׳ענע אימיגראַנטן.

אומצוריקגעפֿירט — אדי. ניט־געפֿירט צום פֿרײַערדיקן אָרט, א׳ע קינדער.

אומצוריקגעצאָלט — אדי. ניט־צוריקגע־געבן אין געלט אַדער אין אָנדער פֿאַרמעג, א׳ער חובֿ. א׳ע קלעפּ. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגעצויגן — אדי. 1. וואָס מע האָט אויף דעם קיין חרטה ניט געהאַט, ניט געגנומען צוריק, א׳ענע רעזאָלוציע, א׳ענע באַלײַדיקנדיקע ווערטער. 2. וואָס בלײַבט בײַ אַן אַרבעט, אויף אַ שטעל. א׳ אַפֿילו אויף דער עלטער. 3. וואָס באַטײַליקט זיך אין געזעלשאַפֿט, בלײַבט צוזישן מענטשן. א׳ אַפֿילו אין איר אַלמנהשאַפֿט. ־ערהייט — אדוי. ־קויט.

אומצוריקגעקומען — אדי. ניט־געקומען וויידער צום פֿרײַערדיקן אָרט, א׳ע עמיגראַנטן. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגעקערט — אדי. וואָס מע האָט ניט געבראַכט צוריק; ניט־געקומען צוריק, א׳ע בײַכער. די א׳ע פֿון דער נסיעה. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגערופֿן — אדי. 1. ניט־גערופֿן צו קומען צוריק, א׳ענער שליח. 2. ניט־אָנגעלירט, ניט־אָפּגעשאַפֿן, א׳ענער באַפֿעל. ־ערהייט — אדוי. קומען אַליין, א׳. ־קויט.

אומצוריקגעשטאַנען — אדי. ניט־אָפּגע־שטאַנען, א׳ע קינדער, א׳ער טראַנספּאָרט. ־קויט.

אומצוריקגעשטויסן — אדי. ניט־אָפּגע־שטופּט צום פֿרײַערדיקן אָרט, א׳ענער אָנפֿאַל(ער).

אומצוריקגעשטעלט — אדי. 1. ניט־געשטעלט אויפֿן פֿרײַערדיקן אָרט, א׳ע בײַכער, א׳ע לײַטכטערס. 2. ניט־געבראַכט צום פֿרײַערדיקן מצב (פֿאָזיציע, מאַכט), א׳ע מאַנאַרכיע. ־ער־הייט — אדוי. ־קויט.

אומצוריקגעשיקט — אדי. ניט־געשיקט צום פֿרײַערדיקן אָרט אַדער באַזיצער, א׳ער ברייוו, א׳ע ערבֿניקעס. ־ערהייט — אדוי.

אומצוריקגעשלאָגן — אדי. 1. באַקומען געשלאָגן און ניט געשלאָגן צוריק, אומצוריק־געשטויסן, א׳ענע שלעגער, א׳ענער אָנגריף. 2. ניט־אָפּגעוועגט, א׳ענער אַרגומענט.

אומצוריקצאָליק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צוריקצאָלן, א׳ע טובֿה, רעה. ־יקויט.

אומצוריקציאיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט צוריקציען, א׳ע הבֿטחות, צוזאָגן, א׳ער אָפּמאַך. ־יקויט.

אומצוריקרופֿיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צוריקרופֿן, א׳ער עדיקט, א׳ע גזירה. ־יקויט.

או׳מצו׳רירלעך — אדי. וואָס מע קען (דאַרף, טאָר) זיך ניט צורירן צו דעם, א׳ע הייליקייטן, א׳ע וואונד. א׳ע לוקסוס־אַרטיקלען. ־קויט.

אומצורעכטגעמאַכט — אדי. ניט־פֿאַרריכט, א׳ע מאַשין.

אומצורעכטגעקומען — אדי. ניט־דורכגע־קומען, א׳ע תּגאים, פּרעזען.

או׳מצו׳שטוימיק — אדי. וואָס שטימט ניט צו, איז ניט מספּים. „די א׳ע מוזן ניט שטימען קיין קנענען זיך אָפּהאַלטן", רייד. ־יקויט.

או׳מצו׳שטעליק — אדי. וואָס מע קען ניט צושטעלן, א׳ע באַשטעלונג. ־יקויט.

אומציאונג — די; ־ען. פּראָצעס אַדער רעזול־טאַט פֿון אומציען ←.

אום־צי־גראָד — דער. נאָמען פֿון אַ קינדער־שפּיל צו טרעפֿן גראָד אַדער אומגראָד. [איין קינד האַלט פֿאַרקוועטשט אין האַנט (אַדער אין אַ טיכל, אין קעשענע) ניסלעך, קערלעך, קנעפּ־לעך אא און פֿרעגט דעם מיטשפּילער: „אום צי גראָד?" ווען יענער טרעפֿט ריכטיק, האָט יענער געוואונען]. „האָט אונדז אויסגעלערנט שפּילן אין קנעפּלעך און קניפּלעך אין מם־שין־הא אין א״צ־ג״, שע, יודישע קינדער.

או׳מציוויל — אדי. 1. וואָס איז ניט ווי בײַם (פֿאָרן) געווײַנלעכן בירגער. א׳ע האַלב־מיליטע־רישע קליידער. 2. ניט־וועלטלעך. א׳ער חתונה־אָקט. ־קויט.

אומציוויליזירט — אדי. 1. וואָס איז אָן רעזולטאַטן פֿון ציוויליזאַציע. אָפּגעשטאַנען; פּרי־מיטיוו. „אין יענע צײַטן איז די וועלט געווען גאַנץ א״, צ. נ. גאָלאָמב, דער פֿערבאָטענער בּרית, ווילנע 1894. „בּאַרבאַרישע, א׳ע לענדער", פֿאַר, 1963 IV 28. 2. אומקולטורעל; אומגע־לערנט. ניט־ראָפֿינירט. א׳ע האַלטונג. „בּאַרבאַרן, ווילדע, א׳ע האָבונעס — זיך צו שלאָגן איבער קאָנקורענץ", ווינטש ו, נ״י 1920. ־קויט — „אונטערדריקן רעליגיעזע פֿירונגען און עיקרים געהערט צום געמיינסטן מין אונטערדריקונג און איז דער בולטסטער סימן פֿון א״, לע, טמז, 27 V 1962.

אומציוניסטיש — [...צי־אָניסט, צי̈אָניסט...] אדי. וואָס איז ניט אין גייסט (דרך) פֿון ציוניזם. האַלטן אַן א׳ע רעדע. ־קויט.

אומצייט — די, ־ן. שלעכטע, ספּנותדיקע צײַט. צעטומלטע תּקופֿה. לעבן אין אַן א׳, בעת פֿאַ־גראָמען און מלחמות. „אפֿשר וועט זײַן אַ הפֿסקה, אַן איבערריס, אַן ערב־צײַט, אַן א׳, איידער דער אַוואַנגאַרד פֿון דער רעוואָלוציע וועט מיד ווערן פֿון זיך אַליין", שג, טאָג, 25 IX 1954.

אומצייטוויליק — אדי. ניט־צײַטוויליק (אָבער אויך ניט באַשטענדיק). אַן א׳ע סיטואַציע וואָס וועט זיך אַזוי גיך ניט בײַטן. ־יקויט.

אומצייטיק — אדי. 1. וואָס איז נאָך ניט אינגאַנצן פֿאַרטיק צום עסן, בכלל צו באַניצן זיך מיט דעם. „דיא אונ׳ צייטיגן פֿיגן...איז און מער [← אונמער] צו עשׂן", מ. שערשילש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, כט, 17. „די ברכה שהפּל מאָכט מען...איבער בּיר און מעד, איבר און צײַטיג אופֿס", לטו, קמא/א. „הבסר משהבּיא מים אוכל בו פּתו בשׂדה — א׳ע פּירות, ווי זיי ברענגען זאָפֿט, מעג ער דערמיט עסן זײַן ברויט אין פֿעלד", משניות, זרעים, קעניגסבערג 1861, נו/ב. „דא ווערן דיא אום צײַטיגן פֿיגן אבפֿלן", סהמ, ישעיה, כח, 2. „קיין אום צײַטיגי פּירות צו עשׂן זי מעגן זײַן פֿריש אבר [= אָדער] גדערט, דען זי זענן מסוכּן", עץ חיים [פֿיורדא תקנ״ב] כו/ד. „דער וואָס האָט געגעסן א׳ע ווינטרויבן דעם ווילן זײַנע ציין אײליק זײַן", חה, ח״ב, 118. „גרינע און זויערע אוגערקעס, רויע א׳ע פּירות וכדומה", קמ, 1866, № 27.

2. ניט־אויסגעטראָגן ביזן סוף, געבוירן פֿאַר דער צײַט. אַן א׳ קינד, אַ זיבעלע. מלל פֿאַר־טײַטשט טוב ממנו הנפל (קהלת, ו,3): „אום צײַטיק גבורט", [תי: „מפּיל־קינד"]. „סטראָיען זיך די יידישע טעכטער פֿון זיי אויס א׳ע קינ־דער" [דאָ איר], דלוגאָטש, די וועלט־מסורה, וואַרשע 1881. „זי האָט זיך אפֿשר מיט עפּעס אונטערגעריסן און דאָס ברענגט אויף דער וועלט אַן א׳ן נפֿש", מר ווו, נ״י 1908. פֿיג. אַן א׳ בוך.

3. וואָס איז פֿריִער ווי עס דאַרף זײַן. „וועדש־טו ערנצט זײַן בײַא טאג אוג בײַא נכט אין דער תּורה, דרפֿשטו פֿר קיין אום צײַטיגן טוט האבן מורא", עיון, 1/23. „אוג בהיט אוגן פֿון אַלים בייזין גשעכוגש דיא דא קומן און די וועלט, איין אום צײַטיג טויט פֿון דבֿר און הונגר...", תּחנות ובקשׁות, ווילנע 1858, ה/א [איבערדרוק פֿון דירנפֿורט 1798]. „די פֿאַריאָדקעס...מיט די עליות, שטעט אויבנאָן, חתן־תּורה מיט...פּעטש, די טאָקסעס, די א׳ע חתונות", י. י. ווײַסבערג, יו̈פֿאָ, 1882, № 50.

4. וואָס איז ניט אין דער ריכטיקער, פֿאַסיקער צײַט. א׳ער פּראָיעקט, פֿאַרלייג. אמד האָט אַ גרעסערע דערציילונג דער אונצײַטיגער בעזונד, ווילנע 1878. „פֿריצײַטיקע און א׳ע הספּדים־מאַכערס", שג, טמז, 1954 III 7. ־יקויט.

אומצײַטיקלעך — אדי. האַלב־צײַטיק, האַלב־אומצײַטיק, וואָס איז נאָך ניט בײַזן סוף צײַטיק, פֿאַרטיק. „[אויף] א׳ע אויפֿסין וואָס מע קען זיי עסן רויערהייט [מאָכט מען] בורא פּרי העץ אַדער שהכּל", ברכות מנחם, [קעניגסבערג תּרי״ח], ע/ב.

אומציטיקס — דאָס. מצ נב. דאָס וואָס איז אומצײַטיק (←), ספּעצ אומצײַטיקע פֿירות. תי פֿאַרטײַטשט ״יחמס כּגלן בסרו״ (איוב, טו, 33): „ער וועט אָפּשאָקלען ווי אַ ווײַנשטאָק זײַן א״ר.

אומציטלעך — אד׳. 1. וואָס פּאַסט זיך ניט צו דער צײַט. ← אומצײַטיק, בּ4. אַן א״ע דערמאָנונג. 2. וואָס איז ניט צו דער באַשטימטער צײַט. דאָס א״ע קומען, אַוועקגיין. ־קייט.

אומציטמעסיק — אד׳. וואָס איז ניט בהכּפּס מיט (צוגעפּאַסט צו) דער צײַט. צײַטלעך. א״ע אונטערנעמונג. ־יקייט.

אומצייכענען — טרוו. ־כן אום, ~געצייכנט. 1. אַרומצייכענען. א׳ מיט אַ רעמעלע פֿון בלײַמלעך. 2. אײַבערצייכענען. פֿאַרריכטן און נאָך בעסער — א׳. 3. (שנײַדעריש) צייכענען פֿונדאָסנײַ בײַם פּאַסן. א׳ די טאַליע. ־ונג. ־כענישׂ.

אומציילבאַר — אד׳. דטשמ. נר. ← דווה. „צו די א״ע מיליאָנען פֿון פֿאַרמען, וועלכע האָבן זיך אויסגעבילדעט פֿונעם רויען שטאָף פֿון אונדזער פּלאַנעט״, דער וואַרער ציל פֿון אַנארכיזמוס, לאָנדאָן 1901.

אומציליק — אד׳. וואָס מע קען ניט ציילן; זייער אַ סך. „מיר שטראַלן א״ע ליכטער אין מעכטיקער, אייביקער פּראַכט״, י. באָושאָווער, גש, נ״י 1911. „זאָל ער אים זאָגן...א״ע מאָל״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות ll, סאַטמאַר תרל״ב. „אינסעקטן וואָס שפּײַזן זיך אויף בלע־טער, אָדער די א״ע אָפּירן״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ״י 1931. „א״ע אַרבעטן, פֿאַרשונגען, ...מוזן ערשט קומען בײַ אַ צוויי־טער גרעץ וועט אויפֿשטיין״, קאָר ll. ־יקייט — „זאָל איך פֿאַר מײַנע אויסגעצייכלטע טעג דערזען אַ שטעג צו דער א״ר, מבא, דער גייער.

אומציילן — טרוו. צייל אום, ~געציילט. אַ לעגנערע צײַט ציילן. האַלטן אין איין א׳ און אַלץ ניט וויסן קיין רעכטן חשבון.

אומציילעוודיק — אד׳. וואָס מע קען ניט ציילן (לויט דער נאַטור פֿון דער זאַך). אומציי־ליק. א״ע שטערן. ־יקייט.

אומציכטיק — אד׳. 1. שטאַרק אומרייַן; עקלדיק. א״ע כלים. „טו אָפּ פֿון מיר די אומ־רייַנע קליידער, די א״ע שמאַטעס. לאָמיך קענען וויזן דעם פּנים פֿאַר דער וועלט״, מרדכי אַס־טראָווסקי, א מענטש אהן א קאָפּ, זשיטאָמיר 1876. „אים ניט געבן קיין שוערע און א״ע אַרבעט״, פ. קריטשעווסקי, יודען אונד יודען־טהום, באַרדיטשעוו 1894. „און דאָס טעאַטער גופֿא...אַ קליינס, אַן אַרעמס, אַן א״ס״, מוק, מיינע באָגעגענישן ll. „זי האָט זיך אָפּגעשאָקלט פֿון אים ווי פֿון אַן א׳ער זאַך״, אָפּאָ, טענצערין.

2. אוממאָראַליש. א״ע געדאַנקען. א׳ער מסחר.

3. גראָב, וואולגאַר, ניבול־פּהאיק. „אוג ער זאָל גיוואָרנט זײַן דז אים קיין און ציכטיג וואָרט זאָל אויז זײַנעם מויל הרוישׁ־גין״, לטו, 1/50. „זי האָט אין זיי דערוואוסט קיין אייניקיקן א׳ן אויסדרוק״, אמד, מוטער אוג טאָכטער, וויליגע 1887.

4. חוצפּהדיק, חצופּהדיק. „זעט נאָר וואָס איין פֿאַרוואָנדשן פּנים ער האָט ווי אַן א׳ וויצ [אין טעקסט פֿון יוזעפֿאָוו, תקצ״ח: אשה זונה] וואָס זאָגט: זי [איז] זייער ערלעך״, א. פֿאָויר, גדולת יוסף, וואַרשע 1847.

אומציכטיקייט — די (דאָס), ־ן. מצ, אייגב־שאַפֿט אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומציכטיק. „איין איטליכי פֿרויא זאָל...דיא זאקן צו בינדן דז זי ניט הראב הענגן, עש איז אין אונציכ־טיקייט״, בראָנט. „אוג׳ זי זײַנן אלי גשטארבן אין אום ציכטיקייט״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. „זײַן פֿאַראַכטן די א׳ פֿון קאַבצאַנסק״, שנ, וועגן יודישע שרעבער ו.

אומציל — דער, ־ן. נעגל. 1. דאָס וואָס איז אַן א ציל. היפּוך פֿון ציל. „נישטאָ דאָרט קיין ציל און קיין א״ר״, י. מאַניק. 2. שלעכטער ציל. וועלן רײַך ווערן איז אַן א׳ אין לעבן.

אומצימבלען — ־בל אום, ~געצימבלט. אוטו — א לעגנערע צײַט צימבלען, קלאַפּן (אין צימבל) אג. א׳ אויף דער מאַנדאָלינע. טרוו — (וואיליונגעריש) א לעגנערע צײַט שמײַסן, שלאָגן (פֿון אַלע זײַטן). אַנצימבלען. א׳ עמעצן, אז מע זאָל אים דאַרפֿן אַוועקטראָגן אין אַ לײַלעך. ־ענישׂ.

אומצינישׂ — אד׳. ניט אינגאַנצן צינישׂ. „— צינישׂע רייד! — ניין, ס׳איז א׳, ווײַל אמת־דיק״, רייד. ־קייט.

אומצינקעווען — טרוו. ־קעווע אום, ~געצינ־קעווט. 1. באַגיסן (פֿאַרריכטן) מיט צינק פֿון אַלע זײַטן. א׳ אַ כלי. 2. אײַבערצינקעווען, פֿונדאָסנײַ צינקעווען.

אומצירן — אד׳. 1. אַן אומ, ~געצירט. 1. אַ לעגנערע צײַט צירן, פּוצן; באַצירן פֿון אַלע זײַטן. א׳ די קינדער צו דער פֿאַרשטעלונג. מיט זיך. א׳ זיך וויי צו אַ באַל. „זולשט דיך ווידר אום צירן מיט דײַנין פּויקן אוג׳ הירוש גין...צום טנץ״, מ. שערטילס, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, לא, 3. 2. אײַבערצירן, אויספּוצן פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ דעם טאַנצ־זאַל.

אומצירעווען — טרוו. ־רעוועט אום, ~געצירע־ווען. 1. א לעגנערע צײַט צירעווען, פֿאַרריכטן דורך צושטריקן. א׳ זאָקן. 2. צירעווען פֿונ־דאָסנײַ.

אומצירקולירן — אוטו. ־ליר אום, ~צירקו־לירט. 1. זײַן אַ לעגנערע צײַט אין פֿאַרקער. „די נײַע געלט־באַנקנאָטן צירקולירן אום אין אַלע באַאַפֿרײַטע געגנטן פֿון לאַנד״. 2. פֿאַר־שפּרײַטן זיך אַ לעגנערע צײַט אָדער אין פֿאַר־שיידענע ערטער. „עס צירקולירן אום קלאַנגען וועגן נײַע גזעזצן״.

אומצירקלען — טרוו. ־קל אום, ~געצירקלט. אַרומצײַכענען, אַרומרינגלען מיט אַ צירקל; מאַכן אַ קרײַז אַרום און אַרום. א׳ אַ צייכענונג, אַ דיאַגראַם. אויך: א׳ אַ שׂונא = אים אַרום־רינגלען.

אומצישען — אוטו. ־שע אום, ~געצישעט. אַ לעגנערע צײַט צישען, אַרויסנעמען קלאַנגען עגלעכע צו צישׂ־צישׂ. „די אַלטע מכשפֿה צישעט אום וויַ אַ שלאַנג״, רייד.

אומץ־לב — [אוי׳מעצלע׳ו] דער. מצ: אומצי־לב [אוימצי״...]. תה. < תוספתא, סוטה, יד, ז: „רבּו אומצי־לב, כל אחד ואחד קופץ ידו מחברו״ [עס האָבן זיך געמערט די קמצנים, יעדער איינער דריקט צו זײַן האַנט פֿאַר זײַן חבֿר]. אויפֿן סמך פֿון: „לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאָחיך האביון״ (דברים, טו, 7) [תי: „זאָלסטו ניט האַרט מאַכן דײַן האַרץ און ניט צודריקן דײַן האַנט פֿאַר דײַן ברודער דעם אביון״]. 1. קמצן, קאַרגער. „וועסט טאָקע עפּעס קריגן פֿון אַן א־ל?״ „ער שלאָגט זיך אין האַרצן על־חטא, אָבער ער בליבט אַן א־ל״. 2. קמצנות, קאַרגשאַפֿט, שלעכטסקייט. ← אימוץ לב. 3. זו. מוטיקער, באַהאַרצטער[!]. די אומצי־לב פֿון דער הגנה. 4. זו. מוטיקייט, באַהאַרצט־קייט[!]. ר׳ עקיבֿאס א־ל׳, וועו מע האָט גע־קאָמט זײַן לבב מיט אײַזערנע קאָמען.

אומצלמען זיך — [...ציי־לעמען] אויסדר. צלם זיך אום, זיך ~געצלמט. 1. מאַכן אַ צאָל מאָל מיט די פּינגער דעם צייכן פֿון צלם, קרייץ. א׳ זיך פֿאַרן יויזל. 2. שוועדן זיך (וועגן קריסטן).

אומצנועהדיק — [...צנו׳ע...] אַדי. ניט ווי בײַ אַ צנועה. א׳ע מלחמה־אַלמנות.

אומצנועותדיק — [...צנו׳ע־ס...] אַדי. וואָס האָט וויניק אַדער גאָרניט קיין צניעות. א׳ע רייד. א׳ע פּאָזע. „ייִדישע טעכטער, טראָגט ניט קיין א׳ע קליידער", אויפֿשריפֿט בײַם אַרײַנגאַנג אין קוואַרטאַל מאה שערים, ירושלים. ־יקייט.

אומצע־ — די ווערטער וואָס מע געפֿינט ניט מיט **אומצע...** ← צע + דעם ערשטן אות פֿון שטאָם.

אומצעאַקערט — אַדי. 1. ביזן סוף ניט־באַאַרבעט מיט אַן אַקער. א׳ע פֿעלדער. 2. בכלל ניט־באַאַרבעט אינגאַנצן, ביזן סוף. א׳ע טעמע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעאַרבעט — אַדי. ניט־דורכגעאַרבעט ביזן סוף. א׳ער פֿאַרש־מאַטעריאַל. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעבאַלעוועט — אַדי. ניט־צעפּעסטעט, ניט־צעפּיעשטשעט. א׳ער יתום.

אומצעבויגן — אַדי. ניט־געבויגן ביזן סוף. א׳ענע אײַזנס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעביטן — אַדי. געבליבן גאַנץ אָן אַ חילוף. „מיט אַן א׳ רעגדל מאַכט מען פֿול דאָס פֿעגדל", שוו [= אַז מע וויסט, יענער האָט גענלט, באַרגט מען אים אין קראָם]. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעבייגיק — אַדי. וואָס מע קען ניט צעבייגן. א׳ער שטאָלענער שטאַנג. ־יקייט.

אומצעבײַלעך — אַדי. 1. וואָס מע קען ניט צעבײַסן. א׳ע ביינער. 2. וואָס מע קען ניט פֿאַרשטיין, ענטפֿערן דערויף. א׳ע רעטענישן. ־קייט.

אומצעבײַסן — אַדי. 1. ניט־צעבײַסן. אַרויס א׳ פֿון הינטישע ציין. 2. ניט־פֿאַרשטאַנען געגנוג גרינטלעך, טיף. א׳ענע לעקציע. ־ערהייט — אַדוו. שלינגען א׳. ־קייט.

אומצעבלאָזלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט צעבלאָזן. א׳ פֿײַער. א׳ע קערנדלעך. ־קייט.

אומצעבלאָזן — אַדי. ניט־פֿונאַנדערגעבלאָזן. א׳ענע שטויבעלעך. א׳ פֿײַער. א׳ענער סקאַנדאַל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעבליט — אַדי. 1. וואָס האָט נאָך ניט פֿונאַנדערגעבליט. א׳ע ביימעלעך. א׳ער בלומענ־קוסט. 2. וואָס איז נאָך ניט געוואָרן אינגאַנצן צײַטיק (פֿיזיש אַדער גײַסטיק). א׳ע יוגנט. יונגע א׳ע מיידלעך. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעבראָכן — אַדי. 1. וואָס האָט געקענט צעברעכן וועלן און איז געבליבן גאַנץ. אַן אַראָפּגעאַלענע, אַבער א׳ענע גלאָז. 2. פֿיג. וואָס גיט זיך ניט אונטער, פֿאַלט בײַ זיך ניט אַראָפּ. איבערלעבן יסורים און רדיפֿות און בלײַבן א׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעבראָנעוועט — אַדי. ביזן סוף ניט באַאַרבעט מיט אַ בראָנע. שוין צעאַקערטע, אַבער א׳ע פֿעלדער.

אומצעבראַכבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דווו. א׳ע ברירן.

אומצעברעכלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט צעברעכן. א׳ע כלים. ־קייט.

אומצעברעקלדיק — אַדי. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט צעברעקלען. האַרטער, א׳ער קעז. א׳ע אַחדות. א׳ע פֿראַגראַם מיט פֿאַדערונגען. ־יקייט.

אומצעברעקלט — אַדי. 1. ניט־צעקריישלט אין קליינע שטיקלעך. „א׳ ברויט טויג ניט פֿאַר די הינער", רייד. 2. אומצעטיילט אויף קליינע חלקים, טיילן. א׳ע עשירות, ירושה. 3. וואָס איז געבליבן איינהייטלעך; גוט אַרגאַניזירט. א׳ע אונטערערדישע באַוועגונג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעגאַנגען — אַדי. וואָס איז ניט־צעגאַנגען, ניט צעשמאַלצן געוואָרן. א׳ אינ׳ער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעגייאיק — אַדי. נעגאַל. וואָס קען ניט צעגיין. א׳ער אינזבאַרג. ־יקייט.

אומצעגלידערט — אַדי. ניט־צעטיילט אויף באַזונדערע גלידער, טיילן, עלעמענטן. א׳ער קערפּער. א׳ער זייגער. א׳ ווערק. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעגלידערלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט צעגלידערן, צעגעמען אויף באַזונדערע אברים, גלידער, טיילן. א׳ע פֿאַר־בינדונג. א׳ע גאַנצקייט. „מיר נעמען אַן דעם גאַנצן אויסדרוק ווי איין א׳ן, אומטיילעוודיקן פֿרעדיקאַט", ים, יושפ XVII, 2. ־קייט.

אומצעדראָשן — אַדי. ניט־צעדראָשן. א׳ענע תּבואה. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעדריקט — אַדי. וואָס מע האָט ניט צע־דריקט. ליגן אונטערן פּרעס און אַרויס א׳. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעדריקלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט צעדריקן. א׳ע און אומצעטיילקע עלעמענטן. ־קייט.

אומצעדרעשלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט צעדרעשן. א׳ע פּוסטע זאַמענען. א׳ע פֿעלדזן. ־קייט.

אומצעהאַקט — אַדי. ניט־צעהאַקט. אַן א׳ער קלאָץ. ־ערהייט — אַדוו. אַרײַנוואַרפֿן אין אויוון האָלץ א׳.

אומצעהיצט — אַדי. 1. ניט־צעוואַרעמט ביז אַ הויכער טעמפּעראַטור. א׳ע מישונג. 2. ניט־אויפֿגערעגט, ניט־אויפֿגעקאָכט, ניט־אויפֿגע־ברויזט. אַן א׳ער בײַ דער וואַקאַנאַליע. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעוואַקלדיק — אַדי. וואָס מע קען ניט צעוואַקלען, אַדער מאַכן אומזיכער. א׳ע אמונה. ־יקייט.

אומצעוואַקלט — אַדי. אומצעטריסלט; גע־בליבן פֿעסט. א׳ע יסודות. „די פֿולע גאַמע פֿון א׳ן סאַציאַלן וועלטבאַגעגן", לנ, צוק, 1962, IX. ־קייט.

אומצעוואַרעמט — אַדי. 1. ניט־דערוואַרעמט ביזן סוף. א׳ע פֿליסיקייט. 2. ניט־באַגײַסטערט; ניט־דורכגעדרונגען מיט געפֿיל, לײַדנשאַפֿט. א׳ער זײַטיקער צוקוקער. א׳ער מתנגד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעוואָרפֿן — אַדי. 1. ניט־צעשפּרייט אין אומאָרדענונג. א׳ענע ביכער, פּאַפּירן אאַזוי. 2. ניט־אײַנגעוואָרפֿן. א׳ענע מויערוואַנט. 3. וואָס האָט אין זיך אײַנהייטלעכקייט, אָרגאַניזירטקייט. א׳ אין דער אַרבעט. א׳ענער כאַראַקטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעוויקט — אַדי. ניט־דורכגעוויקט ביזן סוף. א׳ע סוכאַרעס. א׳ע סקאַרינקע. א׳ פֿון רעגן. ־ערהייט — אַדוו. שלינגען א׳.

אומצעוויקלט — אַדי. ניט־פֿונאַנדערגעוויקלט, ניט־צעשפּרייט; געבליבן צונויפֿגעקנוילט, צו־נויפֿגעדרייט. א׳ער טיוק סחורה. א׳ע מגילה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעוועקט — אַדי. געבליבן פֿאַרשלאָפֿן, אומפֿאַראינטערעסירט, גלײַכגילטיק. א׳ער פּאַר־שוין. ־קייט.

אומצעזעגט — אַדי. ניט־דורכגעזעגט ביזן סוף. א׳ע קלעצער, ברעטער. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעטומלדיק — אַדי. נעגאַל. וואָס לאָזט זיך ניט צעטומלען. א׳ער רעדנער. ־יקייט.

אומצעטומלט — אַדי. געבליבן אין פֿרי־ער־דיקן רואיקן געמיט, מיט אײַנגעאַרדנטע גע־דאַנקען. א׳ פֿון פּראָטעסטן. אַן א׳ער בעת אַ סכנה. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעטיילבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט צעטיילן. אומצעטייליק. „זעען זיי דיר אויס וויַ אַ סיאַמער צווילינג וואָס איז א׳", י. בראָנשטיין, היימיש, תּשרי תּשכ״ב.

אומצעטיילט — אַדי. וואָס מע האָט ניט צע־טיילט. א׳ע ירושה. א׳ זײַגען מאַן און ווײַב געגאַנגען צום אומקום. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעטייליק — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט צעטיילן. א׳ע צאָלן. א׳ע גאַנצ־קייט. א׳ פּאָרל. „וועט וועלן דער וועלטס אַ בלויענדיקער חלק, אַ זעמדל וואָס איז א״׳, סוצ, וואַלדיקס. ־יקייט.

אומצעטיילעוודיק — אַדי. וואָס לויט דער נאַטור פֿון דער זאַך קען מען עס ניט צעטיילן. א׳ע עלעמענטאַרע איינסלעך. ־יקייט.

אומצעטראָגן — אַדי. 1. געבליבן קאָנצענ־טרירט. אַן א׳ענער בעת אַ מהומה. 2. ניט־צעשפּרייט. אַן א׳ענער, אַ דערשטיקטער סקאַנ־דאַל. 3. וואָס איז ניט קאַליע געוואָרן דורך טראָגן. אַלטע, אַבער א׳ענע מלבושים. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעטראָטן — אַדי. ניט־צעטראָטן. א׳ענער שניי. א׳ענער וואָרעם. ־קייט.

אומצעטריבן — אַדי. ניט־פֿונאַנדערגעטריבן. אומצעיאָגט. א׳ענע פֿאַרזאַמלונג, דעמאָנסטרַ־ציע. ־קייט.

אומצעטריילבאַר — אַדי. דטשמ. נר. אום־צעטרייסלעך ← „דער גלויבן...איינעם געטלעכן אָפּשטאַם פֿונעם הערשער איז דער א׳סטער יסוד פֿון יעדער מין מאַכט", דאָקטער, נאַציאָנאַ־ליזם און קולטור, ב״א 1949.

אומצעטריימלט — אדי. 1. אומצעווֿאָקלט; געבליבן פֿעטס, גאַנץ, רואיק, ניט־אויפֿגערעגט. א׳ע פֿון די געשעענישן. 2. ניט־צעשאָקלט. א׳ע פערענג. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעטריימלעך — אדי. וואָס מע קען ניט צעטריימלען, א׳ער גלויבן. ־קייט.

אומצעטרעטלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט צעטרעטן. א׳ע ווערעם. א׳ע בונטאַרן.

אומצעטרענט — אדי. ניט־פֿונאַנדערגעריסן וואָס איז שוין געווען צוזויפֿגענייט. אַ שלעכט אויפֿגענייטע און דערווײל א׳ע מאַרינאַרקע. ־ערהייט — אדוו.

אומצעטרענלעך — אדי. וואָס מע קען ניט צעטרענען, צעריסן, צעשיידן. „מיר וואָלטן געדאַרפֿט זיין א׳ בײַזאַמען וויִ צוזאַמענגעגעזאַקסן״, יהל, די קאָלאָניסטן, וואַרשע 1899. ־קייט.

אומצעטרענצלט — אדי. ניט־פֿאַרשוועדט; ניט־פֿאַרתכלעוועט. א׳ גלט.

אומצעיאָגט — אדי. אומצעטריבן ← ־ערהייט — אדוו.

אומצעכאַפּט — אדי. ניט־אַוועקגעכאַפּט, ניט־אויסגעכאַפּט בײַזן סוף. די א׳ע כלומרשטע מצי־אות. ־ערהייט — אדוו.

אומצעלאָזבאַר — אדי. דטשמ. נר. יאַכ. ← דוווי. ־קייט.

אומצעלאָזלעך — אדי. וואָס מע קען ניט צעלאָזן, אַריבערברענגען אין צושטאַנד פֿון פֿלי־סיקייט. בײַ אַ טעמפּעראַטור אונטער גול איז אײַז א׳. „דאָס אַריבערגיין פֿון אַ וויסל־קערפּער פֿון צעלאָזלעכן מצב אין אַן א׳ן״, מוו, יופֿא, 1939, 2. ־קייט.

אומצעלאָזן — אדי. פּפּ: ~צעלאָזט. 1. וואָס איז געבליבן אין אַ האַרטן צושטאַנד. אומצע־שמאָלצן, א׳ אײַז. א׳ענג פֿאַרגליווערונג. 2. ניט־פֿאַרדאַרבן. ניט געמאַכט קאַליע דורך צעפּיעש־טשען. אַן איינציק א׳ קינד. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעלאָזעוודיק — אדי. וואָס איז אומצע־לאָזלעך לויט דער גאַטור פֿון דער זאַך. א׳ע מינעראַלן. ־יקייט.

אומצעליגט — אדי. ניט־צעלייגט, ניט־צע־גומען. א׳ע וואַקלדיקע מויערוואַנט. (מאַט) וואָס מע האָט ניט איבערגרופֿירט. א׳ער אויסדרוק. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעלייג|וק, ־לעך — אדי. וואָס מע קען ניט צעלייגן, איבערגרופֿירן. א׳ער מאַגומענט. א׳ע פֿאַרגרופֿירן. א׳ע פֿאַרמל. (מאַט) *א׳ער אויסדרוק = וואָס מע קען ניט איבערפֿורעמען אויף אַ מער איבערבליקלעכן אופֿן. ־(י)קייט.

אומצעמאָלט, ־מאָלן — אדי. ניט דורכגע־לאָזט צוישן מילשטיינער אַדער דורך אַ מילכל. ניט־צעריבן, ניט־צעדריבלט. א׳ע תּבואה. א׳ פֿליייש. א׳ער פֿעפֿער. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעמורשטשעט — אדי. ניט־צעמורש־טשעט. ניט־צעריבן; ניט־צעקוועטשט. אַרויס א׳ פֿון דער אויטאָ־קאַטאַסטראָפֿע. א׳ע ערדוועלט.

אומצעמישט — אדי. ניט־געבראַכט א׳ן אומ־אָרדענונג; ניט־פֿאַרפֿלאָנטערט. א׳ע מינים, פֿאַרבן, קאָרטן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעממיתט — [...מיימעסט] אדי. ניט־צעממיתט, ניט־צעשלאָגן. ניט־צעקנילט. בלײַבן א׳ נאָכן אָנפֿאַל פֿון די כוליגאַנעס. ־ערהייט — אדוו.

אומצעמענטירט — אדי. 1. ניט־פֿאַרפֿעס־טיקט מיט צעמענט. א׳ער פֿונדאַמענט. פּיג. אַ לויזע, אַן א׳ע גרופּע. 2. פּאַר אומצעמענטירן. ← דוווי. ־קייט.

אומצעמענטירן — טרוו. ־טיר אום, ~צעמע־טירט. 1. אַרומפֿעסטיקן מיט צעמענט. א׳ דעם פֿונדאַמענט. 2. צעמענטירן פֿונדאַסנזיי. א׳ די לאָווע.

אומצענומען — אדי. ניט־צענומען. א׳ע קרומע וואָגט. א׳ע פּעק. א׳ פֿון דער טראַגעדיע. ־קייט.

אומצענזורירט — אדי. 1. וואָס צענזור האָט עס ניט דורכגעקוקט. אַן א׳ע גמרא מיט שטעלן ווען יעזוסן. „די נאַטירלעכע רעכט צו לייענען פּרײַ, און אומגעשטערט, און א׳״, י. שטיינבוים, קוד, 1963, אַפּריל. 2. גראָב, וואולגאַר. א׳ע ויצן. „די פֿרידלעכע שטובזיצערס...משפּטן מיט א׳ע געדאַנקען״, יג, טמז 1957 5. ־ער־היט — אדוו. „א׳ אָבער נאָך אַלץ מיט געדיכטע שלייערן״, אונזער צייט, 1963, 12. ־קייט.

אומצענזוריש — אדי. וואָס קען ניט דורכגיין אַ צענזור. ניט־אַנשטענדיק; גראָב. א׳ע וויצן. „דער אימפּראָוויזאַטאָר...איז אים מכבד מיט אַן א׳ן קובאַנער טיטל״, קאָר III.

אומצענטער — דער, ־ס, נעאָל. פֿיקטיווער, צוגעקלערטער צענטער. שלעכטער צענטער. „[ער] רעדט וועגן דעם ׳פֿילמילאָניקן יידישן צענטער אין דער מערבֿדיקער העמיספֿער׳...נו, גיכער וויִ אַלץ האָבן מיר דאָ אַן א׳, נישט קיין צענטער״, צייט, טמז 1957 V 3.

אומצענטראַליזירט — אדי. 1. ניט־געבראַכט צו אַ צענטראַלן פּונקט. א׳ע געדאַנקען. 2. וואָס ניט די גאַנצע סיסטעם (מאַכט) דיריגירט אַרויס פֿון (איז קאָנצענטרירט אין) איין צענטער. א׳ע בילדונג־סיסטעם. 3. וואָס ווערט ניט אָנגע־פֿירט פֿון איין צענטער. א׳ע עקאָנאָמיע. ־קייט.

אומצענצריש — אדי. וואָס איז ניט אין אַדער פֿון צענטער. א׳ע ליניעס אין אַ קרייז. לאָקאַלע, א׳ע פֿאַראַדענונגען. ־קייט.

אומצענישטלעך — אדי. סטוטש. וואָס מע קען ניט מאַכן צו נישט, בטל מאַכן; וואָס מע דאַרף זיך רעכענען מיט דעם. א׳ע ספּגות, סטרא־שונקעס. א׳ע פֿאַקטנדיקע באַווײַזן. ־קייט.

אומצענעמיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צענעמען, פֿונאַנדערגעמען. א׳ער באַרג שטיינער. א׳ער בנין. א׳ער מעכאַניזם. ־יקייט.

אומצעפֿנט — אדי. ניט־פֿונאַנדערגעעפֿנט, ניט בריײַט אַדער אינגאַנצן געעפֿנט. אומצע־וויקלט. א׳ע פּעק, א׳ע טירן. א׳ האַרץ. ־ער־היט — אדוו. ־קייט.

אומצעפֿאַלאַשעט — אדי. ניט־צעפֿאַלאַשעט. ניט־צעספּוישעט. ניט־צעטראָגן. א׳ע פֿערד. א׳ע אײַנגעהאַלטענע תּאוה.

אומצעפֿאַקט — אדי. ניט־צעפֿאַקט. א׳ע סחורה. ־ערהייט — אדוו. פֿאַרקויפֿט קאַסטנ־ווײַז, א׳.

אומצעפּודלט — אדי. אומצעשויבערט. א׳ער, פֿאַרקעמטער קאָפּ. פּיג. קלאָרער, א׳ער מוח.

אומצעפּויקט — אדי. ניט־פֿאַרשפּרייט (מיט אַ טומל). א׳ע נייסן, רכילות.

אומצעפֿאַלן — אדי. (וואָס מע האָט געקאָנט זיך ריכטן אַז עס וועט צעפֿאַלן און איז דאָך) געבליבן גאַנץ. א׳ענג געבײַגן. א׳ענג חברותא. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעפֿאָרן — אדי. 1. געבליבן אויף אַן אָרט; אומצעשפּרייט. א׳ענג שטעטלדיקע אײַנ־וואוינערס. 2. סיסטעמאַטיש. וואָס איז אין איין ריכטונג; קאָנצענטרירט. קלאָרע, צוגוי־פֿגענומע־נע, א׳ענג געדאַנקען. ־קייט.

אומצעפֿוילט — אדי. ניט־צעפֿוילט. א׳ע פּירות. א׳ע יחידים פֿון אַ פֿאַרדאַרבענער סביבֿה. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעפֿוילק — אדי. נעאָל. וואָס קען ניט צעפֿוילן. א׳ע ביינער. א׳ע רעשטלעך פֿון דער אורצײַט. ־יקייט.

אומצעפֿירט — אדי. 1. ניט־פֿאַרוואַסערט, ניט־צעלאָזן, ניט־פֿונאַנדערגעמישט. א׳ע פֿאַרב, א׳ער עקסטראַקט. 2. ניט־אַוועקגעפֿירט אין פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ע סחורה. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעפֿלאָכטן — אדי. 1. געבליבן פֿאַר־פֿלאָכטן. א׳ענג צעפּ. 2. אומצעפֿאָרן, בב. א׳ענג רעיונות. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעפֿלאָמט — אדי. (וואָס ברענט אַבער) וואָס איז געבליבן אַן אַ פֿלאַם. דער טלײַנדיקער, אַבער א׳ער שײַטער. א׳ע געפֿילן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעפֿלאָמיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צעפֿלאָמען. א׳ע פֿײַערלעך. שטילע, א׳ע ליב־שאַפט. ־יקייט.

אומצעפֿלאָסן — אדי. 1. ניט אַוועקגעפֿלאָסן אין פֿאַרשיידענע ריכטונגען. א׳ וואַסער. 2. קלאָר, בולט. א׳ענער אופֿן פֿאַרמולירן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעפֿלויגן — אדי. ניט־צעפֿלויגן, וואָס איז מיט אויפֿמערק, אײַנגעשטעלט אויף אַ באַשטימ־טער זאַך אַדער ענין. אַ נײַמאָדישער א׳ענער מנחם־מענדל. ־קייט.

אומצעפֿרעמט — אדי. ניט־צעפֿרעמט. א׳ פֿון מאָל, פֿון מײַן. א׳ פֿון קנאה. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעציוגן — אדי. 1. ניט־געציוגן (וויפֿל עס לאָזט זיך), עס זאָל זײַן לענגער. א׳ענג גומענע בענדלעך. 2. ניט־געציוגן, עס זאָל דויערן לענ־גער. א׳ענע מעלאָדיע. א׳ענער רעפֿעראַט. ־ער־היט — אדוו. ־קייט.

אומצעקאָכט — אדי. 1. ניט־געקאָכט ביז איג־גאַנצן ווײַך, פֿאַרטיק אַדער צו לאַנג. א׳ פּלייש. 2. אומצעהיצט, בב. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומצעקאָליעטשעט — אדי. ניט־צעממיתט; ניט־צעשלאָגן; ניט־צעקלאָפּט. ניט־קאָליע געמאַכט. אַרויס א׳ פֿון דעם צוגוי־פֿגענומ־נע, א׳ער איבערצעצונג.

אומצעקווּעטשט — אַדי. ניט־צעדריקט. „אַ צעקווּעטשטע וואַנץ שטינקט מער ווי אַן א׳ע״, רייז. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעקרַיט — אַדי. 1. ניט־צעקרַיט. א׳ע שפּיז. 2. ניט־אויסגעטרַיטשט; ניט־פֿאַרשטאַנען. א׳ע פֿאַרמולירונג. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעקרַילט — אַדי. ניט־צעשלאָגן. ניט־צעקלאַפּט. ניט־צעממית. אַרויס א׳ פֿון דעם שיפורס הענט. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעקלאַפּט — אַדי. 1. ניט־צעפּלַנט מיט אַ קלאַפּ. א׳ע קאָסטנס. 2. ניט־צעשלאָגן; ניט־צעשעדיקט. אַרויס פֿון געראַנגל א׳. 3. ניט־באַזיגט. א׳ע שׂונאים. א׳ער אָפּאָנענט. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעקלונגען — אַדי. ניט־פֿאַרשפּרייט (אַזוי אַז עס זאָל האָבן אַן אָפּקלאַנג). א׳ע ידיעות, רכילותן. א׳ער שם. ־ערהייט — אַדוו. מע וויסט עס א׳.

אומצעקלעמט — אַדי. ניט־צעווייטיקט. אַן א׳ האַרץ. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעקלעפּט — אַדי. ניט־צעקלעפּט. א׳ע פּלאַקאַטן. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעקנאָטן — אַדי. ניט־געקנאָטן בײַן סוף. א׳ טייג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעקנאַקט — אַדי. ניט־צעדריקט, ניט־צעברַאכן מיט אַ קנאַק. א׳ע ניס. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעקראָכן — אַדי. 1. וואָס איז ניט אַוועק אין פֿאַרשיידענע ריכטונגען (אַזוי ווי קריכנדיק). א׳ענע אָפּשפּאַרונגען. 2. וואָס האָט אין זיך פֿעסטקייט; וואָס האָט אַ ווילן, אַ באַשטימטע מיינונג. א׳ענע מאַטעריאַלן. א׳ענער קעגנער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעקרומט — אַדי. וואָס איז ניט (געמאַכט) געוואָרן קרום. א׳ע ליניע. ־קייט.

אומצעקריגט — אַדי. ניט־צעקריגט. בלײַבן א׳ אָפּילו וועג די מיינונגען זײַנען אַנדערע. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעקרימט — אַדי. 1. וואָס איז ניט (געוואָרן) פֿאַרקרימט. א׳ פּנים. 2. אומפֿאַרקריפּלט, אומפֿאַרדרייט. א׳ער אופֿן דענקען, א׳ער סטיל. פֿרגל ~צעקרומט. ־קייט.

אומצעקרישלט — אַדי. אומצעברעקלט. האַרט, אָפּער א׳ ברויט.

אומצערודערט — אַדי. ניט־געברַאכט אין אומאַרדענונג. אומצעטומלט ← ; אומצעטראָגן ←. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצערונען — אַדי. ניט־אַוועקגעקרונען אין פֿאַרשיידענע ריכטונגען אָדער בײַן סוף. א׳ וואַסער. מעט. א׳ער באַסיין מיט וואַסער. פּיג. א׳ע האָפֿענונגען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצערטלעך — אַדי. וואָס איז ניט (געזוג) צערטלעך. אַן א׳ע באַציאונג. ־קייט.

אומצערטלען — טרוו. ־טל אום, ~געצערטלט. אַ לענגערע צײַט (אָדער אַ צאָל מענטשן) צערטלען, גלעטן. א׳ די קינדערלעך. ־ענישׂ.

אומצעריבן — אַדי. ניט־צעריבן. א׳ענע קער־נער. א׳ פֿון דער קאָנקורענץ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעריטלט — אַדי. ניט־צעריסן, ניט־צע־שפּאָלטן. ניט־צעטיילט אויף באַזונדערע ריטלעך (באַשטאַנדטיילן). א׳ער בעזעם. א׳ע גאַנצקייט, גרופּע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעריבּ|יק, ־לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צעריבּן. א׳ע שטייגער. ־(י)קייט.

אומצעריסבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוווו. „די אַשכנזישע קהילה איז ענג און א׳ פֿאַר־בונדן מיט די צוויי נאַציאָנאַלע שפּראַכן״, ר׳ ראָזנבערג, פֿאָרוס, 1963, II. „ה׳ מאַריוש — דער מלאך פֿון ׳קרישיאַ׳ [= בונקער אויף דער אַרישער זײַט אין וואַרשע], איר א׳ער חבֿר״, ע. רינגעלבלום, כתבים פֿון געטאָ II. ־קייט.

אומצעריסלעך — אַדי. וואָס מע קען (דערך, טאָר) ניט צעריסן. א׳ע בינדונגען. „א׳ע חלומות־געוועבן״, ימ, 1930. „אין אַן א׳ער שייכות מיט איר סיבּה״, מעריסאָן איבּז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. „א פֿאַלק...פֿאַראייניקט אין אַן א׳ער גאַנצקייט״, י. ל׳פּשיק, יובל, XIV, 1־2. ־קייט.

אומצעריגלעך — אַדי. נעאָל. וואָס קען ניט צעריגען. א׳ע ענערגיע. ־קייט.

אומצעריסן — אַדי. ניט־צעריסן. גאַנץ. שלי־מותדיק. א׳ענע בגדים. א׳ענע נאַטור. א׳ענע פֿאַרטיי. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „אין דער אַרטאַדאָקסיע איז נאָך בנמצא גאַנצקייט, אויסגעהאַלטנקייט, א״, ימ, איינהייטלעכע פֿאָלק־שול, 1922.

אומצערעווען ← אומצירעווען.

אומצערעכנדיק, ־(ד)לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צערעכענען. פֿאַרפֿלאָנטערטע א׳ע חשבונות, געשעפֿטן. ־(י)קייט.

אומצערעכנט — אַדי. ניט־דורכגעפֿירט די לעצטגילטיקע אָפּרעכענונג. א׳ע געשעפֿטן. געי־בליבן א׳ מיט די אָנפֿאַלערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

או׳מצערעמאָניע׳ל — דער, ־ן. ניט־געראָ־טענער, שלעכטער צערעמאָניאַל. דער א׳ בײַ אונדזערע איצטיקע לוויות.

או׳מצערעמאָניע׳ל — אַדי. וואָס איז אָן אַ צערעמאָניע. פּשוט, דירעקט, אינטים. א׳ע באַ־געגעניש. „אָפּזאָגן אַ לירישן אין קדיש״, יג, תּוך. ־קייט.

אומצערעמאָניש — אַדי. וואָס איז אָן צערע־מאָניעס, ניט לויטן עטיקעט, אָן איידלקייט. א׳ משלח זײַן.

אומצעשאָנקען — אַדי. ניט־פֿונאַנדערגעבן, ניט־פֿונאַנדערגעטיילט וויּ מתּנות. א׳ קליינגעלט.

אומצעשאָסן — אַדי. ניט־אַוועקגעשאָסן (וועגן אַ גרופּע). די א׳ענע וואָס האָבן דערנאָך זיך אויך ניט צעראַטעוועט.

אומצעשוואומען — אַדי. וואָס האָט (איז געבליבן מיט) אַ בולטע פֿאָרעם, קלאָרע ליניעס. פּינקטלעך אויסגעדריקט. א׳ בילד. א׳ער אָנבאָט, פֿאַרלייג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשוויבערט — אַדי. ניט־צעשוויבערט. ניט־צעפּודלט. אַ גלאַט־פֿאַרקעמטער, א׳ער קאָפּ. פּיג. א׳ע, קלאָרע באַריכטן.

אומצעשמאָכן — אַדי. ניט־צעוואונדיקט, ניט־געלעכצערט מיט שפּיציקס און שאַרפֿס. גיין אויף דערנער און אַרויסקומען מיט א׳ענע פּיס. ־ערהייט — אַדוו.

אומצעשוידעוודיק — אַדי. ניט־צעפֿאַלטן, ניט־צעשפּאַלטן. ניט־צעטיילט אויף באַזונדערע ריטלעך (באַשטאַנדטיילן). א׳ער בעזעם. א׳ע גאַנצקייט, גרופּע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשוידעוודיק, ־(ד)לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט צערעכענען. א׳ע געשעפֿטן. געי־בליבן א׳ מיט די אָנפֿאַלערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשוימט — אַדי. ניט־צעשוויבערט. ניט־צעפּודלט. אַ גלאַט־פֿאַרקעמטער, א׳ער קאָפּ. פּיג. א׳ע, קלאָרע באַריכטן.

אומצעשוין — אַדי. ניט־צעברענט. ניט־צעפּראָ־קנט. א׳ע ציגל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשיידט — אַדי. ניט־צעשיידט, ניט־צעטיילט. „און אויסווירקן...דאָס זי זאָל מיט איר פֿרײַנדין זײַן...פֿאַראייניקט, א״, ל. לעווין, רפֿאל דעם שניצדערס טאָכטער, ווילנע 1888. ־ער־הייט — אַדוו.

אומצעשיידלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט צעשיידן, אָפּטיילן. אַלטע און א׳ע פֿרײַנד. ־קייט.

אומצעשיידעוודיק — אַדי. וואָס מע קען ניט צעשיידן לויט דער נאַטור (דער טבֿע) פֿון דער זאַך. א׳ע באַשטאַנדטיילן פֿון אַ כּמישער פֿאַרבינדונג. ־יקייט.

אומצעשלאָגן — אַדי. ניט־צעשלאָגן. ניט־באַזיגט. דער אײנציקער א׳ענער עדות. א׳ענע ארמיי. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשמאָלצן — אַדי. 1. וואָס איז געבליבן אין האַרטן צושטאַנד. א׳ אײַז. 2. פֿיג. וואָס איז ניט אַרײַן אין התפּעלות. א׳ פֿון די וואונדיירים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשמירט — אַדי. 1. ניט־אויסגעניצט, ניט־געפּטרט בײַם שמירן. א׳ע (אייל)פֿאַרב. 2. ניט־פֿאַרגוזמאט; ניט־אויסגעדריקט אין אי־בערײקע ווערטער. א׳ע ידיעה. א׳ער סקאַנדאַל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשמירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט צעשמירן. א׳ע (אייל)פֿאַרב. ־קייט.

אומצעשמעלציק — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט צעשמעלצן. א׳ע מעטאַלן. ־יקייט.

אומצעשניטן — אַדי. 1. ניט־פֿאַרוואונדיקט מיט עפּעס שאַרפֿס. א׳ פֿון גלאָז, פֿון מעסער. 2. ניט־צעטיילט דורך שניידן. א׳ זײַד. א׳ענע געוועבן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשניידן|יק, ־ליעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט צעשניידן. דיקע א׳ע מעטאַלענע שטאַנגען. ־(י)קייט.

אומצעשעדיקט — אַדי. ניט קאַליע געמאַכט, ניט גלייטן קיין שאַדן ביזן סוף (ביזן פֿאַרלירן דעם ווערט). די פֿרוכטבײַמער, א׳ע פֿון פֿראָסט. א׳ע לונגען.

אומצעשפּאָלטיק — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט צעשפּאָלטן. א׳ער קלאָץ. ־יקייט.

אומצעשפּאָלטן — אַדי. ניט־צעשפּאָלטן. בלי־בן גאַנץ, איין א׳ענע גלאָז. דער פֿרײַער א׳ענער אָטאָם. אַן א׳ענע נשמה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשפּליטערט — אַדי. 1. ניט־צעקלאַפּט, ניט־צעבראָכן אויף באַזונדערע שפּליטער. א׳ גלאָז. א׳ער שפּיגל. 2. ניט־צעטיילט אין קליינע גרופּעס. א׳ע פּאַרטיי. ־קייט.

אומצעשפּריַיט — אַדי. ניט־צעשפּרייט; ניט־צעוואָרפֿן. ניט־אויסגעבּרייטערט. א׳ע אינדוס־טריע. א׳ע שולנעץ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אומצעשראָקן — אַדי. זיך ניט אונטערגעבן דעם געפֿיל פֿון שרעק. א׳ענע קינדער. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אומקידוש — [אוימעצרו׳אָך] דער, מצ אומצי־רוח [אוימצי...]. תש. פֿאַראַלעל צו אומק־לַ→. זן. 1. מוטיקער, שטאַרקער אין גייסט, באַהאַרצטער. „אַן א׳ר אַנטלויפֿט ניט פֿאַר אַ סכנה״. 2. מוטיקייט, באַהאַרצטקייט, שטאַר־קייט פֿון גייסט. „וויפֿל א׳ר מע באַדאַרף צו גיין אויף קידוש־השם״.

אונ׳מקאָרדינג׳רט — אַדי. אומאָראַניזירט. ניט־צונויפֿגעבראַכט אין איין סיסטעם. אַנגע־וואָרפֿן, דיסהאַרמאָניש. א׳ע האַנדלונג. א׳ע וואַל־קאָמפּאַניע. „דאָס קינד...וויזיט אַפֿט אַרויס א׳ע רעפֿלעקסן״, פֿגענ, וויילנע 1932, № 2. ־קייט.

אומקאָרדינירלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט קאָרדינירן. א׳ע פֿלאַכן. ־קייט.

אונ׳מקאָריפּיצי׳רט — אַדי. (וועגן געזעצן) ניט צונויפֿגענומען, ניט אַרײַנגענומען אין אַ קאָדעקס. „אַ מנהג איז אַ דין, אָבער מנהגים א״׳. ־קייט.

אומקאָוואַליריש — אַדי. פּפּ: ~קאָוואַ־לעריש. וואָס איז ניט לויטן דרך, שטייגער פֿון אַ קאָואַליר. א׳ע באַציאונג צו פֿרויען. „אָבער פֿונדעסטוועגן קלינגט אַ ביסל אומקאָוואַ־לעריש אַזוי אָפֿן זיך צו באַרימען״, אונזער צײַט, 1964, 1. ־קייט.

אומקאָוועז — טרוו. ־וועט אום, ~געקאָוועט. 1. איבערקאָוועז, איבערשמידן. א׳ דאָס פֿערד. 2. אַרומקאָוועז. א׳ דעם קאָסטן, אָלע קאָנטן.

אומקאָזאַקיש — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי אַ קאָזאַק פֿירט זיך. א׳ע רחמנות־געפֿילן.

אומקאָטויליש — אַדי. ניט־קאַטוילישׁ; ניט לויטן שטייגער (כאַראַקטער) פֿון קאַטאָליקן. אַ הויף מיט שכנים: קאַטוילישע, א׳ע און סתם גויִם. ־קייט.

אומקאָטײַען — טרוו. ־טײַט אום, ~געקאָ־טײַעט. טל. אַרומפֿירן שפּאַצירן אויף אַ וואָגן, שליטן, שיפֿל אא. א׳ די פֿרײַלינס אין אַ שליטן. אויך מיט זיך.

אומקאָטעגאָריש — אַדי. ניט־אַבסאָלוט; וואָס איז אָפּהענגיק פֿון תּנאַי, סיטואַציע אא. אַזוי ווי מיט אַ האַלב מויל, אַן א׳ער אָפּזאָג. ־קייט.

אומקאָטשײַען — טרוו. ־טשײַט אום, ~געקאָ־טשײַעט. רוסיצ. אומהוידען, אומוויגן. א׳ אַ קינד אויף דער הוידע. אויך מיט זיך.

אומקאָטשען — טרוו. ־טשט אום, ~געקאָ־טשעט. טל. אַ לענגערע צײַט קאָטשען, קײַקלען. א׳ אַ ראָד, אַ פֿאָס. אויך מיט זיך. ־ענ״ש.

אונ׳מקאָלאָניזי׳רט — אַדי. ניט־קאָלאָניזירט. אַ פֿרײַער א׳ער אינדזל. ־קייט.

אומקאַלאַקאָטקען, ־קאָטשען — אוטוו. ־קע, ־טשע אום, ~געקאַלאַקאָטקעט; ~געקאַלאַ־קאָטשעט. אַ לענגערע צײַט קלאַפּן אַדער מישן (אַזוי ווי) מיט אַ קאַלאַקאָטקע. קלאַפּן מיט דער צונג הויך און גיך (מיט אָנדײַט אויף רכילות אַדער פּוסטע זאַכן). א׳ אויף אײגענע קרובֿים. א׳ אָן אַן אויפֿהער.

אומקאָלטבלוטיק — אַדי. ניט־גלײַכגילטיק (אָבער אויך ניט הייסבלוטיק, ניט לײַדנשאַפֿט־לעך). אַ פֿאַראינטערעסירטע, א׳ע באַציאונג. ־יקייט.

אומקאָליאָקען — אוטוו. ־קע אום, ~געקאָ־ליאָקעט. אַ לענגערע צײַט ריידן דבֿרים־בטלים, אומפֿולידערן. א׳ אַ גאַנצן אויפֿדערנאָכט.

אומקאָלירט — אַדי. 1. פֿאַר אומקאָלירן →. 2. ניט־קאָלירט. א׳ע בויגנס פּאָפּיר. ־קייט.

אומקאָלירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט קאָלירן. נאָסע א׳ע ברעטער. ־קייט.

אומקאָלירן — טרוו. ־לירט אום, ~(גע)קאָלירט. איבערקאָלירן, קאָלירן פֿונדאָסנײַ. א׳ די קאָנטור־צייכענונגען. ־ונג.

אומקאָלירנדיק — אַדי. וואָס באַפֿאַרבט ניט (בײַם וואָשן). „קענסט אָלץ וואָשן צוזאַמען, די בלוזקע האָט אַן א׳ע רויטע״, רייז.

אומקאָלכן — טרוו. קאָלך אום, ~געקאָלכט. איבערקאָלכן. א׳ דאָס צימער.

אונ׳מקאָמפּליצי׳רט — אַדי. ניט־חבֿריש, ניט וויִ עס דאַרף זײַן צווישן קאָלעגן. א׳ מיט אַ תּלמיד פֿון איין קלאַס. „ער האָט [אים] שטאַרק גע־טאַדלט פֿאַר זײַן א׳ער האַנדלונג״, ש. וויגאָדא, פֿאָר, 1963 VII 18. ־קייט.

אונ׳מקאָמפּליצי׳רט — אַדי. ניט־חבֿריש, ניט וויִ עס דאַרף זײַן צווישן קאָלעגן. א׳ מיט אַ תּלמיד פֿון איין קלאַס. „ער האָט [אים] שטאַרק גע־טאַדלט פֿאַר זײַן א׳ער האַנדלונג״, ש. וויגאָדא, פֿאָר, 1963 VII 18. ־קייט.

אומקאָלעקטיוויסטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויט דער טבֿע פֿון אַ קאָלעקטיוויסט. א׳ע קנאה. ־קייט.

אומקאָלעקטיווישׁ — אַדי. וואָס איז ניט וויִ אין אַ (לויטן פּרינציפּ, שטייגער פֿון אַ) קאָלעק־טיוו. א׳ע אַרבעט־פֿאַרטיילונג.

אומקאָלערן — טרוו. ־ער אום, ~געקאָלערט. פּפּ: ~קוילערן. אַ לעגערע צײַט קוילקלען, קײַקלען. אַנידערוואַרפֿן קײַקלענדיק. א׳ אַ רייף, אַ פֿעסל. מיט זיך — זיך איבערדרייען (בײַ גימנאַסטיק). זיך קײַקלען אַ לענגערע צײַט. זיך א׳ אין הייַ. ־נ״ש.

אונ׳מקאָלקולי׳רט — אַדי. ניט־באַרעכנט; ניט־געפֿלאַנירט. א׳ע הוצאות. ־קייט.

אומקאָלקולירלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט באַרעכענען, נעמען פֿון פֿאַרויס אין באַטראַכט. א׳ע קאָמפּליקאַציעס. ־קייט.

אומקאָמאַנדעוועז — אוטוו. ־דעוט אום, ~געקאָמאַנדעוועט. 1. אַרומשטיפֿן. א׳ אין חדר. 2. אַ לענגערע צײַט קאָמאַנדעוועז, אַרויסגעבן באַפֿעלן, זיך אַרויסשטעלן וויִ אַ הערשער. א׳ מיט די קינדער.

אונ׳מקאָמביני׳רט — אַדי. 1. פֿאַר אומקאָמ־בינירן →. 2. ניט־קאָמבינירט. א׳ע געשעפֿטן פֿון שותפֿים. ־קייט.

אומקאָמבינירלעך — אַדי. נעגאַל. וואָס מע קען ניט (צונויפֿ)קאָמבינירן. א׳ע ווערטער. א׳ע גרייסן. ־קייט.

אומקאָמבינירן — טרוו. ־נירט אום, ~קאָמבי־נירט. איבערקאָמבינירן. א׳ די גאַנצע טאַקטיק.

אומקאָמוניסטיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן כאַראַקטער אַדער טעאָריע פֿון קאָמוניסטן. א׳ע רייד, טעטיקייט. ־קייט.

אומקאָמיש — אַדי. ניט־קאָמיש, וואָס רופֿט ניט אַרויס קיין אַמוזירונג, געלעכטער. א׳ע סיטואַציעס. א׳ער אופֿן שפּילן. א׳ער קאָמיקער. ־קייט.

אונ׳מקאָמערציע׳ל — אַדי. וואָס ברענגט ניט קיין פֿאַרדינסט; וואָס איז ניט וויִ אין דער האַנדלסוועלט. א׳ע אונטערנעמונג. פֿירן אַ מסחר א׳, וויִ אַ בטלן. ־קייט.

אונ׳מקאָמפּליצי׳רט — דער, ־ן. דאָס וואָס האָט געזאָלט זײַן אַן אויסדרוק פֿון לויב, אָבער איז אַ (פֿאַרשטעלטער) טאָדל. אַ קריטיק פֿול מיט א׳ן. ־יש — אַדי. אויך: ־אַר און ־אַריש — „די רעפֿאָרטערן האָבן ניט געהאַט...[קיין טענות] קעגן אַז דעם אומקאָמפּלימענטאַרישן צונאָמען״, ב. עטינגער, טמז, 1965 I 14.

אונ׳מקאָמפּליצי׳רט — אַדי. וואָס איז אַן קאָמפּליקאַציע(ס), שוועריקייטן, אַן פֿאַרדרייע־נישן. א׳ער מעכאַניזם. א׳ע חשבונות. א׳ע דער־קלערונג. „וויִ אַזוי...צו באַהאַנדלען אַן איי־פֿאַכע, א׳ע קראַנקייט...״, דר׳ ב. ליבער, וועק איז שולדיק אין אונדזערע קראַנקייטן?, נ״י 1911. ־קייט.

אוֹ׳מקאָמפּלעׂט — אַדי. וואָס איז ניט אינ־גאַנצן, ניט ביזן סוף (דורכגעפֿירט, געמאַכט). „טשאַד אַדער קאַרבאַן־אָקסיד איז אַ רעזולטאַט פֿון אַן אָרבאַך־פֿאַרגאַנג, פֿאַרריז 1949, №13-14. סוב (אין לשון פֿון אַקטיאָרן) מצב ווען דער טעאַטער איז ניט אויספֿאַרקויפֿט. שפּילן בײַ כסדרדיקע א׳ן.

אוֹ׳מקאָמפּעטע׳נט — אַדי. וואָס האָט ניט גענוג ידיעות, וויסן, פּראַקטיק; ניט־באַהאַוונט. ניט־קוואַליפֿיצירט. א׳ער דאָקטער. זײַן א׳ אין פּאָליטיק, ליטעראַטור און מאַכן אַן אָנשטעל אויף מבֿינות. „א׳ע לערער", ווינטש VII, נ״י 1927. „אונדזער פֿילאָסאָפֿיע איז אָן א׳ע", מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. ־קייט.

אוֹ׳מקאָמפּעטע׳נץ — די, ־ן. אומקענטשאַפֿט; אומגענוגקייט; אומקוואַליפֿיצירטקייט. אַרויס־ווײַזן א׳ אין אַרבעט. „צולײַ...דער א׳ פֿון דעם איבערזעצער־קאָמפּילאַטאָר איז דאָס וואָרט מגולגל געוואָרן אין פֿינף פֿאַרשיידענע ווער־טער", ש. נאָבל, חומש־טײַטש.

אוֹ׳מקאָמפּענסי׳רט — אַדי. ניט־סאַרגיטיקט. ניט־באַלוינט. וואָס מע האָט פֿאַר דעם ניט באַ־קומען דעם גלײַכן ווערט. א׳ע אַרבעטער, אַר־בעט. א׳ע ערלעכקייט. ־קייט.

אומקאָמפּענסירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט קאָמפּענסירן. א׳ע אַפֿידה. ־קייט.

אוֹ׳מקאָמפּראָמיטי׳רט — אַדי. ניט־גע־שטעלט אין אַ שוועכער לאַגע; געבליבן אָן אַ פֿלעק אויף דער רעפּוטאַציע. א׳ פֿון דעם בלבול. איינציקער א׳ער דעפּוטאַט. ־קייט.

אומקאָמפּראָמיטירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט קאָמפּראָמיטירן. ערלעכער א׳ער ריכטער. ־קייט.

אומקאָמפּראָמיסלעך — אַדי. וואָס גייט ניט אײַן אויף קאָמפּראָמיסן, פּשרות; פֿעסט, אויס־געהאַלטן. פֿרינציפּיעל. א׳ער מאַראַליסט. „וועלט־יידישקייט מיינט א׳ע געראָבטקייט", יג, צוק, 1959, אָקט. ־קייט — „געוויזן די זעלביקע א׳", טאָג, 18 VIII 1962.

אוֹ׳מקאָמפּאָרטאַ׳בל — אַדי. אומבאַקוועם, אומאָנגענעם. „א׳עלע סיטואַציע", ש. ביקל, טמז, 29 VI 1962.

אומקאָמפּפּעאיק — אַדי. ניט־מסוגל, ניט־געגייגט צו פֿירן אַ קאָמף. א׳ער שוואַכלינג. ־יקייט.

אוֹ׳מקאָנאָניז׳רט — אַדי. וואָס איז ניט אַרײַנגענומען צווישן הייליקע שריפֿטן (פֿון קריסטן). וואָס איז ניט לויטן קאָנאָן. א׳ע שריפֿטן פֿון די פּאָטערס פֿון קירך.

אומקאָנאָניש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן קירכלעכן געזעץ. א׳ע האַנדלונג. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנדיציאָנאַ׳ל — אַדי. וואָס איז ניט בּאַדינג. אַבסאָלוט. אונטער־געבן זיך א׳, באַפֿרײַען א׳, א׳ער סטימול. „אין אַ׳ן אַנדער פֿאַל איז דאָס נאָר אַ פֿאָרשלאָג, אַ פֿאָרוואָרף צו דיר, אַ פֿאָרוואָס אַ פֿאָרשלאָג, אַ פֿאָרוואָס אַ פֿאָרוואָרף", ש. הורוויץ, אין: ליטעראַטור און לעבן, ניו יאָרק, 1956, 1 VI. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנדיציאָנאַ׳ל — אַדי. וואָס איז ניט בּאַדינגט. אַבסאָלוט. אונטער־געבן זיך א׳, באַפֿרײַען א׳, א׳ער סטימול. „אין אַ׳ן הספּק מיט די פֿרינציפּן פֿון דער מלוכה", ר. דאָקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנדענסי׳רט — אַדי. ניט־געקירצט; ניט־צונויפֿגעפֿרעסט. ניט־בצמצומדיק. אַן א׳ע רעדע. אַן א׳ שרײַבן. ־קייט.

אומקאָנדענסירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט קאָנדענסירן. א׳, וויכל קורץ און קלאָר. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנוועניאָנצ׳ל — אַדי. וואָס איז אַן אַדער קעגן אײַנגעשטעלטע פֿירונגען. באַזונדער, עקסטראָארדינער; אויסנעמיק. „שוין דער נאָמען פֿון דער פֿיעסע גופֿא איז אַן א׳ער", טמז, 21 II 1963. ־קייט.

אומקאָנויקען — אוטו. ־קע אום, ~געקאָ־נויקעט. אַ לענגערע צײַט קאָנויקען (ווי אַ קאַץ, ווי אַ קליין קינד). א׳ און ניט לאָזן צומאַכן אַן אויג.

אומקאָנטינואירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט קאָנטינואירן, ממשיך זײַן. א׳ע ירושהשאַפֿט. ־קייט.

אומקאָנטיק — אַדי. פֿפּ: ~קענטיק ←. וואָס עס זעט זיך אָן ווייניק אָדער בכלל ניט. אַ פֿאַרוואָקסענער א׳ער שראָם. א׳ע סליאָדן אָדער שפּורן. ־יקייט.

אוֹ׳מקאָנטעמפּלי׳רט — אַדי. וואָס מע האָט זיך אין דעם ניט אַרײַנגעקלערט (געגנוג לאַנג אָדער געגנוג טיף). א׳ע וואונדער פֿון דער נאַטור. ־קייט.

אומקאָנטעמפּלירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען וועגן דעם ניט קאָנטעמפּלירן. דער א׳ער מהות פֿון גאָט. ־קייט.

אומקאָנטראָ׳ל — דער, ־ן. דאָס וואָס איז אָן קאָנטראָל. אומדיסציפּלינירטקייט. אָפּשאַפֿן דעם א׳ בײַם פֿאַרקויפֿן געווער. הפֿקרדיקער א׳.

אומקאָנטראָלירבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← אומקאָנטראָלירלעך. ־קייט.

אומקאָנטראָלירט — אַדי. 1. ניט־קאָנטראָ־לירט. ניט־אײַנגערעגקוקט. א׳ער באַגאַזש. א׳ער אַפֿאַראַט. „סאַלשע געזעראַליזאַציעס, א׳ע מיי־נונגען", לל, יידישע און אַנדערע פֿראָבלעמען. 2. וואָס איז אָן קאָנטראָל מצד דער מאַכט. א׳ער וואַלוטע־האַנדל.

3. ניט־באַוואַכט. וואָס איז ניט אונטער אַ (פֿרײַנדלעכער) מאַכט. „געווען אַ גרויסע אום־פֿאַרזיכטיקייט אַוועקצולאָזן זיך אין אַן א׳ן דאָרף", פּערלאָוו, פֿאָר, 1961 IV 10. 4. וואָס איז ניט אין רשות פֿון מענטשן. א׳ע כּטיכיע.

5. ניט־באַגרענעצט. „די חברה־קדישא...מיט איר תּקיפֿות, מיט איר אַ׳ן בעלי־בתּעוועַן", ימ, נײַס, 1923. א׳ע אַמביציעס. 6. ניט־אָפּגעהיט. רײַדן א׳ע רײַד.

7. ניט־אײַנגעהאַלטן, פּסיכיש אומסטאַביל. א׳ער כעס. א׳ער טעמפּעראַמענט. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אומקאָנטראָלירלעך — אַדי. וואָס לאָזט זיך ניט קאָנטראָלירן. א׳ע באַוועגונג. א׳ע תּאווה. „אין דעם א׳ן געראַנגל מיט זיך אַליין, אין וויי־טיק פֿון בענקשאַפֿטן און לײַדנשאַפֿטן", יג, תּוך. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנטראַקטי׳רט — אַדי. ניט־באַשטימט לויט אַן אָפּמאַך. מאַנען א׳ שאַדנגעלט. א׳ע אַרבעטער.

אומקאָנטראַקטירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט באַשטימען אין פֿאַרוויס מיט אַן אָפּמאַך.

אומקאָנשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. 1. גרופּע, סכום פֿון אַלע אומבאַקאַנטע (אין אַ געוויסן קרײַז). דער איינציקער וואָס זײַן באַקאַנטשאַפֿט איז גרעסער וויי זײַן א׳. 2. שלעכטע באַקאַנט־שאַפֿט. די א׳ צווישן אונטערוועלט־מענטשן. 3. אומבאַהאַוונטקייט. א׳ מיט אַ פּראָבלעם. אַרויסווײַזן א׳ בײַם פֿאַרריכטן.

אוֹ׳מקאָנויגי׳רט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט צונויפֿגעבונדן, צונויפֿגענומען אין אײַנס. א׳ע קערפּערס. א׳ע אַקסן (מאַט). 2. ניט־געבייגט (ווי אַ ווערב). 3. (בײַאַלאָגיע) ניט־צונויפֿגעגאַסן בײַם פּרימיטיוון סעקסועלן פֿאַר־בינדן. א׳ע פּראָטאָזאָענען. ־קייט.

אומקאָנויגירלעך — אַדי. נעאָל. ← דפֿוי. וואָס מע קען ניט קאָנויגירן. א׳ע וואָרטקלאָסן. א׳ע פּראָטאָזאָענען. ־קייט.

אומקאָנויטשען — אוטו. ־טשע אום, ~גע־קאָנויטשט. 1. אומקאָנויקען ←. 2. אום־בילן; אומהוילן; אומיאָמערן. א׳ וויי אַ גע־שלאָגענער הונט.

אומקאָניונקטור — די, ־ן. שלעכטע, אום־גינציקע קאָניונקטור. דאָס וואָס איז ניט־רעכט־צײַטיק, ווערן אַ באַנקראָטשיק איבער דער איצ־טיקער א׳, א׳ פֿאַר אַ נײַער אידיי.

אוֹ׳מקאָנפֿאָלידי׳רט — אַדי. ניט־צונויפֿגע־נומען אינאײנעם; ניט־געמאַכט פֿעסט. א׳ע אַרמיי־אָפּטיילן. א׳ע פֿירמעס. ־קייט.

אומקאָנפֿאָלידירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס לאָזט זיך ניט קאָנפֿאָלידירן, פֿאַראײניקן און פֿאַרשטאַרקן. א׳ע געשעפֿטן, פֿירמעס. ־קייט.

אומקאָנפֿומירט — אַדי. ניט־פֿאַרניצט, ניט־פֿאַרבּרויכט. א׳ע שפּײַז־אַרטיקלען.

אומקאָנפֿומירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט קאָנפֿומירן. א׳ע תּבֿואה־רעזערוון. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנפֿטאַ׳נט — אַדי. ניט־באַשטענדיק, אומסטאַביל. ביטעוודיק. א׳ע באַדינגונגען. א׳ע גריס (מאַט). ־קייט.

אוֹ׳מקאָנפֿטיטוציאָנאַ׳ל — אַדי. וואָס איז ניט אין הספּק מיט דער קאָנפֿטיטוציע. „אומגע־זעצלעכע אָדער א׳ע מיטלען", טמז, 14 IX 1963. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנפֿטרואי׳רט — אַדי. ניט־אויפֿגע־בויט. ניט־אויפֿגעשטעלט. א׳ע העכערע גאָרנס.

אומקאָנפֿטרואירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט קאָנפֿטרואירן. א׳ע פּראָיעקטן. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנפֿטרוקטי׳וו — אַדי. ניט־אויפֿבוי־עריש. ניט־אויפֿטועריש. ניט־פּראַקטיש. א׳ע טעטיקייט. ־קייט.

אוֹ׳מקאָנפֿעקווע׳נט — אַדי. וואָס איז לאָגיש ניט אויסגעהאַלטן; וואָס איז ניט קיין פּועל־יוצא, ניט קיין רעזולטאַט פֿון פֿרעדיקן רעדן אָדער טאָן. א׳ע און אומפֿאַראַנטוואָרטלעכע מעשׂים. „מיט זײַן א׳ ליד האָט [ער] ריכטיק געענטפֿערט אויף אַ ריכטיקער באַשטעלונג", ב. ריוקין, גרונט־טענדענצן. ־קייט — „וויפֿל א׳ן, וויפֿל

גרייזן מע קען טרעפֿן [אין יידישע ביכער און צײַטונגען] פֿון שטאַנדפונקט פֿון די איצטיקע כּללים", ים, יוסא, 1938, 9.

אוֹ׳מקאַנסעקווע׳נץ — די, ־ן. היפּוך פֿון קאַנסעקווענץ. „פֿילט נישט דעם בײַגעשמאַק פֿון אַזא אויגנשטעכעדיקער א״, נפֿ, יוסא, 1939, 1. „געווײַנלעך ווערט אַזאַ א׳ געוראָפֿן צײַיות״, לל, איק, ר״ה תשכ״ה.

אוֹ׳מקאַנסערוויר׳רט — אַדי. ניט־אויפֿגעהיט פֿון קאַליע וועלן (געווײַנלעך וועגן שפּײַזן — מיט דער הילף פֿון געווירצן, צוקער, פּאַקונג, קעלט). א׳ע פּראָדוקטן. א׳ פֿלייש. ־ערהײַט — אַדוו.

אומקאַנסערווירלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט קאַנסערווירן. א׳ע גרינסן. ־קיײט.

אוֹ׳מקאַנספּיראַטי׳וו — אַדי. ניט־אויפֿגעדעקט, ניט־באַאַלטן (פֿאַר דער מאַכט). א׳ע צוגרייטונג־גען צו דעמאַנסטרירן. ־קיײט.

אומקאַנפֿאַרמיסט — דער, ־ן, וונ ־ען, ־ס. וואָס האַלט זיך ניט בײַ אַגענומענע מיינונגען, פֿירונגען. „בכלל איז סאַרטר אַן אַרגאַגישער א״, לע, טמז, 1964 22 XI. ־יש — אַדי. א׳ער שטאַנדפונקט.

אוֹ׳מקאַנפֿידענציע׳ל — אַדי. אומדיסקרעט, ניט־געהיים, אומפֿאַרטרוילעך. אַן א׳ער שמועס. ־קיײט.

אוֹ׳מקאַנפֿיסקי׳רט — אַדי. ניט־צוגענומען דורך דער מאַכט. א׳ער אויפֿרוף קעגן דעם רעזשים. געבליבן א׳ איז נאָר דאָס העמד אויפֿן לײַב.

אומקאַנפֿיסקירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט קאַנפֿיסקירן. „מײַן גוטער נאָמען איז א״, ־קיײט.

אוֹ׳מקאַנפֿירמי׳רט — אַדי. 1. ניט־באַשטעטיקט. ניט־דערווײַזן. א׳ע ידיעות. 2. ניט דורכגעגאַנגען די פּראָצעדור פֿון קאַנפֿירמאַציע. א׳ע בחורימלעך.

אוֹ׳מקאַנפֿעסיאָנע׳ל — אַדי. וואָס האָט ניט קיין שײַכות צו (איז ניט לויטן שניט פֿון) אַן אײַנגעשטעלטער, קירכלעך־ארגאַניזירטער רעליגיע. „...די רעליגיעזע, סײַ קאַנפֿעסיאָנעלע סײַ א׳ע, וויבראַציעס אין דער יידישער ליטעראַטור״, שלמה ביקל, צוק, 1963, 7.8. ־קיײט — א׳ פֿון יחידישן גלויבן.

אוֹ׳מקאַנפֿראַנטי׳רט — אַדי. ניט־געשטעלט פּנים־אל־פּנים מיט אַ באַשולדיקער, אַן עדות. א׳ער אַרעסטאַנט.

אוֹ׳מקאַנצענטרי׳רט — אַדי. ניט־צוגעפֿוגט נומען, ניט־צוגעפֿוגעבראַכט אויף איין אָרט, פֿונקט, צו איין ענין. א׳ע כּוחות, באַמיאונגען. ־ערהײַט — אַדוו. ־קיײט — „אָט די גאַנצע פֿילזײַטיקע רײַכקייט אינאײַנעם מיט דער א׳ ווײַזט זיך אַרויס אין זײַן ווערק״, שנ, וועגן יודישע שרײַבער 1.

אומקאַנצענטרירלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט קאַנצענטרירן. א׳ע ענערגיע. ־קיײט.

אומקאַנקורירלעך — אַדי. וואָס איז מחוץ קאַנקורענץ, ניט צו קאַנקורירן. זייער וואַלוועלע, א׳ע סחורות. ־קיײט.

אוֹ׳מקאַנקלוזי׳ו — אַדי. וואָס איז ניט־אַנטשיידיק. א׳ער אויספֿיר. ־קיײט.

אומקאַנקרעט — אַדי. ניט ענגוג קאַנקרעט (אַבער אויך ניט אַבסטראַקט). א׳ע פֿאַרשלאָגן. ־קיײט.

אומקאַסטומירט — אַדי. ניט־אַנגענומען אין אַ ספּעציעלן קאַסטיום (בײַם פֿאַרשטעלן זיך). קומען צום באַל א׳, אויף אַן אין באַל.

אומקאַסען — די, מצ. 1. (איבעריקע) הור־צאות. „שעמדט זיך פֿר דיא לײַט זײַן סעודה מיט גרינגרה און קאַסטן אן צי שטעלין", ׳פּרשׁ־ענר תּקנות קעגן לוקסוס׳, תּקכז, [יוב׳ל ו]. „אונ׳ גיסי ר׳ יוסף סג״ל ובעלי וצ״ל אליש אויף איר אייגני און קאשטין גיצאָגין", גה, 169. „עטליכי יהודים דיא פֿון ווײַטן קאמין אונ׳ האבן פֿיל אום קאשטין גטאן אום דיא קרינונג בײַא צו וואונין", שאר, עה. „פֿאַרקלעמערן די א׳ פֿון פּראָדוקציע", ים, נעס, 1926. *מאַכן א׳ = אויך: אָנמאַכן היזק, גורם זײַן היזק.

2. (דאָס וואָס איז אויפֿן) חשבון פֿון עפּעס, פֿון עמעצן. נר. „ווי ביטער איז זיי געווען אַז דאָס [הײַנטיקע קינדער־דערציִען] זאָל געשען אויף א׳ פֿון זייער רעליגיע", קמ, 1866, № 6.

אומקאַסטרירט — אַדי. געבליבן מיט די טעסטיקלען, בצים. אַ גדולה ווי אַן א׳ער אין אַ הארעם.

אומקאַסירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט אַנולירן, בטל מאַכן. א׳ער אורטייל. ־קיײט.

אומקאַסען — טרוו. ־סע אום, ~געקאַסעט. 1. איבערקאַסען. א׳ דאָס גאַנצע פֿעלד. 2. אַרומ־קאַסען. א׳ די ברעגעס פֿון פֿעלד.

אוֹ׳מקאַפֿוליר׳רט — אַדי. (וועגן געוויקסן, בעלי־חיים) וואָס האָט ניט דורכגעמאַכט קיין סעקסועלע פֿאַרבינדונג. א׳ע קראַליקלעך.

אומקאַפּימאַליסטיש — אַדי. וואָס איז ניט אויפֿן שטייגער פֿון אַ קאַפּיטאַליסט, ניט בהסכם מיט דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם. א׳ע פּראָיעקטן פֿאַר ארבעטלאָזע. א׳ער אײַנשטעל. ־קיײט.

אוֹ׳מקאַפּיטולי׳רט — אַדי. וואָס האָט זיך ניט אונטערגעגעבן. א׳ע ארמיי, פֿעסטונג.

אומקאַפּירט — אַדי. ניט־דופּליצירט. וואָס איז געבליבן אַן אַ קאַפּיע. ניט־נאָכגעמאַכט. א׳ער בריוו. א׳ע ראָלע. ־קיײט.

אומקאַפּירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט קאַפּירן. א׳ער דאָקומענט. א׳ער אופֿן שפּילן. ־קיײט.

אומקאַפֿן — טרוו. ־פֿע אום, ~געקאַפֿעט. סל. 1. אומגראָבן. א׳ אַ פֿעלד. 2. אומבריקען ← א׳ (ווי) אַ פּילקע. ־ענישׁ, בב.

אומקאַפּריזנע — אַדי. מאַרק וווב. וואָס איז אַן קאַפּריזן. אַן א׳ בת־יחידה. [גלעכער — ~קאַפּריזיק, נעגאַ.]

אומקאַקעטירן — אוטו. ־טיר אום, ~(גע)־קאַקעטירט. אַ לענגערע צײַט (אַדער מיט אַ צאָל) קאַקעטירן. א׳ מיט בחורים. „קאַקעטירט אום און קיינער כאַפּט זי ניט אויס", רייד.

אומקאַרבירט — אַדי. געמאַכט אַן קאַרבן. געהובלטע, אַבער א׳ע ברעטער.

אומקאַרג — אַדי. ניט־קאַרג (אַבער אויך ניט פֿרײַגיביק, ברייטהאַרציק). „ניט קיין קונץ צו קריגן פֿון א׳, גיי צום קמצן", רייד.

אומקאַרומפּירט, ~קאַרופּטירט — אַדי. 1. אומאײַבערקומפֿלעך. האַנדלען רעכט, א׳. 2. ניט־פֿאַרדאַרבן. ארגטלעך. א׳ע באַאַמטע. ־קיײט.

אומקאַרומפּירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט קאַרומפּירן. א׳ער ריכטער. ־קיײט.

אומקאַרופּט — אַדי. דזוו דפּוו.

אומקאַרטשען זיך — אוטו. ־טשע זיך אום, זיך ~געקאַרטשעט. דרייען זיך הין און הער, צונויפֿקנוילן זיך. א׳ זיך פֿון וויטיק. „עס ברענען נשמהלעכט..., און סומנע די וועקסענע שטראַלן; זיי בייגן זיך, קאַרטשען זיך אום אין אַן אימה", אל, „יום כיפּור אין קלויז".

אומקאַריגירט, ~קאַרעגירט — אַדי. ניט־פֿאַררירט, געבליבן אַן קאַרעקציעס. וואָס מע האָט ניט מגיה געווען. א׳ער מאַנוסקריפּט. א׳ע אויפֿפֿירונג. ־ערהײַט — אַדוו. דרוקן א׳, ־קיײט.

אומקאַריגירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט קאַריגירן. א׳ער טעקסט. ־קיײט.

אומקאַרעקט — אַדי. 1. אומפּינקטלעך; וואָס מע האָט געזאָגט, געטאָן ניט־אַקוראַט. א׳ע ציטאַטן. 2. ניט־ערלעך. א׳ע מאַס און וואָג. 3. אומטאַקטיש. אומאיידל. א׳ע אויפֿפֿירונג, האַלטונג. 4. ניט אינגאַנצן ריכטיק פֿון שטאַנדפּונקט פֿון גראַמאַטיק, סטיל אא. „קאַרעקטע און א׳ע געוונען פֿון דער פֿרעפּאָזיציע פֿאַר״, אאר, יושפּ XVI, 3. „פֿרוועלעך פֿון אומיידישע און סתּם א׳ער טאָפּאָנימיק", מ. שעכטער, יושפּ XVII, 1. ־קיײט — „אַן א׳ איז זיכער אַ פֿאַר־געבלעכטע", אַבא גאָרדין, יאַנאָווסקי..., ל״א 1957.

אומקבצניש — [...קאַפּאַנגיש] אַדי. וואָס איז ניט לויטן שטייגער פֿון אַ קבצן. א׳ע בריייטקייט. ־קיײט.

אומקדושה — [...קדושע] די. מצ נב. אומהייליקייט. „צוויי טויזנט יאָר א״, יג, טמז, 1957 v 3. ־דיק — אַדי.

אומקוואַטשען — אוטו. ־טשע אום, ~גע־קוואַטשעט. אַ לענגערע צײַט קוואַטשען, מאַכן ס׳וואָלן ארויסקומען די קלאַנגען קוואַטש־קוואַטש. אַרומגיין און א׳ מיט פֿולע שטיוול וואַסער. ־ענישׁ.

אוֹ׳מקוואַליפֿיצי׳רט — אַדי. וואָס האָט ניט געהעריקע קוואַליפֿיקאַציע, צוגעפּאַסטקייט, קענט־שאַפֿט; אומקאַמפּעטענט. א׳ער ארבעטער, אָנגע־שטעלטער. א׳ע ריכטערס. „נאָר אַזוי קאָן דאָרטן אַן א׳ער פּאַרשוין האָבן אַ הויכע הכנסה", טמז, 1963 III 4. ־קיײט.

אומקוואָ(ק)טשען — אוטו. ־(ק)טשע אום, ~געקוואָ(ק)טשעט. אויך: ~קוואַקען. 1. אַ לענגערע צײַט ארויסגעבן קלאַנגען (ווען הינער). א׳ ווי אַ הון פֿאַרן לייגן אַן איי. 2. ארויס־ברענגען פֿאַרשיידענע קלאַנגען, וואָס דריקן אויס אומצופֿרידנקייט. דאָס עופֿעלע וויינט ניט, עס קוואָקעט נעבעך אום. ־ענישׁ.

אומקוואַקען — אוטו. ־קע אום, ~געקוואַקעט. אַ לענגערע צײַט ארויסגעבן קלאַנגען קוואַ־קוואַ (ווען פֿרעש). ־ענישׁ.

או׳מקוויטי׳רט — אד׳. וואָס מע האָט אויף דעם ניט אַרויסגעגעבן קיין קבלה. די ביישטייע־רונג איז דערוויסל א׳. ־ערהייט — אַדו. ־קייט — „די א׳ רופֿט אַרויס אַ חשד״, רייד.

אומקוויטשען — אוטו. ־טשע אום, ~גע־קוויטשט. אַ לענגערע צייט אַרויסבאַרעגנגען הויכע און שאַרפֿע קולות. א׳ אַז מע זאָל דערהערן אין דער צענטער גאַס. ־ענישׂ. ־ערי.

אומקוויקן זיך — אוטו. קוויק זיך אום, זיך ~געקוויקט. אַ לענגערע צייט הנאה האָבן פֿון עפּעס. א׳ זיך מיט אַ געשמאַקן ביסן; מיט אַ נייַעם ניגון. ־ענישׂ.

אומקוויליערן (זיך) — ← אומקאַלערן (זיך).

אומקויקלען — ← אומקייקלען.

אומקול — [...קאָל] דער (דאָס), ~קולות [קוי־לעס], נעגאַט. קול וואָס ווערט ניט געהערט. היפּוך פֿון קול. „האָסט אַליין זיך פֿאַרוואַנדלט אין אַן א׳־קול״ [וועגן לייוויקן], אפֿא, שקיעה.

או׳מקולטור — די, ־ן. 1. דאָס פֿעלן פֿון קולטור. מצב פֿון אומוויסן. „בײַ אונדז איז בכלל ניטאָ קיין קולטור־ירידה, נאָר א׳״, אפֿא, געמראַכט מיט עבֿרי־טײַטש. 2. אום(ב)תּרבות; גראָביונגישקייט. „דער יוגנטלעכער נעמט נאָכ־מאַכן די א׳ פֿון די דערוואַקסענע: רייכערט, טרינקט, שפּילט אין קאַרטן״, ימ איבז, יונגל און מיידל, ריגע 1929.

או׳מקולטורע׳ל — אד׳. ניט־קולטורעל, אום־וויסנדיק; ניט־ראַפֿינירט, ניט־אידל. פֿרעסט. „ער איז געווען דער א׳סטער צווישן אַלע יידישע אַקטיאָרן״, מוק, מיינע באַגעגענישן II. „דער פּאַרך איז פֿאַרשפּרייט צווישן דער אָרע־מער, א׳ער, שמויציקער און צוזאַמענגעפֿרעסטער באַפֿעלקערונג״, פֿגעז, וילנע 1923, № 1.

אומקולטורעלקייט — די (דאָס), ־ן. מצב, אייגנשאַפֿט אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זיין אומקול־טורעל. „אייגע פֿון די סיבות פֿון אונדזער א׳ איז דאָס וואָס מיר אַלע האָבן זיך אין דער יוגנט ניט געלערנט יידיש״, ימ, איינהייטלעכע פֿאָלק־שול, 1922. אויך: ~קולטורקייט — „די א׳, וועלכע אַן אייראָפּעער פֿילט אין אַמעריקע״, דא, פֿון בערלין ביז סאַן־פֿראַנציסקאָ.

או׳מקולטוויו׳רט — אַדי. 1. אומבאַאַרבעט, אומאַנטוויקלט. א׳ע, פֿאַרוויילדעוועט פֿעלדער. 2. ניט־ציוויליזירט. ניט־ראַפֿינירט, ניט־דערציונג, ניט־אידל. „די מאַסן קומען צוריק רוי און א׳״, ב. רודמאַן, צוק, אָקט 1959. 3. וואָס קומט אין (פֿון) דער נאַטור; נאַטירלעך. א׳ע פּערל. ־קייט.

אומקוליען — טרו. ־ליע אום, ~געקוליעט. אומויאַרפֿן. א׳ אַ בענקל.

אומקוליען זיך — ← דפֿוו. 1. אוטו. (אום־איידל) שטאַרבן. זיך איבערפֿרעסן און זיך א׳. 2. רעפֿל. זיך איבערדרייען. מאַכן קונצן און עטלעכע מאָל זיך א׳. „האָט זיך באַוועגט און האָט זיך דערנאָך אומגעקוליעט״, אמד, די גייס־טער געשיכטן, וילנע 1871. 3. רעפֿל. בייטן מיינונגען אַדער אַנגעהאַרעריקייט צו אַ ריכטונג. זיך א׳ פֿון לינקס אויף רעכטס. 4. קוזו. זיך ראַגגלען, זיך אומווארפֿן. די ינגלעך קוליען זיך אום אויפֿן גראָז.

אומקום — דער, ־ען. אַקט אַדער פֿראַצעס פֿון אומקומען. אונטערגאַנג. „לידער פֿון א״, הל, 1920. „גיט צו חוזקן פֿון יענע יידן, די אומבאַ־האַלפֿענע, אויסגעמעטשטע, וואָס זײַנען געפֿירט געוואָרן צום א״, הל, טאָג, 25 VI 1955. „נישט געוואוסט האָבן זיי אַז זיי האָבן פֿון טײַך פֿון א׳ געטרונקען״, ייש איבז, ח. ב. ביאַליק, ׳די מגילה פֿון פֿיַיער׳. א־ת ק ו פֿ ה. א־צ יי ט.

אומקומבאַר — אַדי. מאַרק וווב. נר. וואָס קען אומקומען.

אומקומיק — אַדי. וואָס פֿירט צום אומקום, ענדיקט זיך מיט אומקום. „א׳ זינקען די שוועלן אין גרויליקער עמקות...״, לע, ע יוד אויפֿן ים.

אומקומען — אוטו. קום אום, איז ~געקומען. 1. אויסגיין, שטאַרבן; ניט קענען מער לעבן. מע קען דאָך א׳ פֿון זינגע (אירע) רייד. „און די נשמה מיינע האָט עס געוואָרפֿן פֿון איין כוואַליע צו דער אַנדערער, נאָר אומצוקומען פֿאַר גרויס לעידן״, ממוס, ׳אַ גרויע האָר׳, ׳זי איז שוין לאַנג נישטאָ, זי איז אומגעקומען, זי לעבט שוין מער נישט״, ספּ, סודות. „וען עס זאָל ניט גע־וען זײַן משה, זײַן אויסדערווייל־טער, וואָלטן חלילה אומגעקומען אַלע ישׂראל״, חח, ב, 276. „זיי האָבן טאַקע שיער מײַן נשמה געגומען, איך בין טאַקע שיער פֿון דער וועלט אומגעקומען״, נאָר, יודישע לידער, וואַרשע 1882.

2. שטאַרבן פֿאַר דער צייט פֿון חיות־רעות, אומגליקן, קראַנקייט אא. „דער פֿויליער זאָגט: אַ בער איז אינדרויסן, איך וועל אין מיטן דער גאַס א״, מס, משלי, תּקע״ד, כב, 13. „אין דער מאסקווע״א דאַרטן בײַא דער סטאַלי־צ״א איז איין יהודי אום קומן, ער האט שטיולין אום גטראגן״, ׳שו״ת מהרש״ל׳ 1599 [חש ו]. „ער איז אומגע־קומען אין פֿרייַען פֿעלד פֿון פֿראָסט אַדער פֿון הונגערניקע וועלף״, וויס. „שוב בעט איך דיך שרייַב מיר וואו דער זינגער איז, אויב ער נאָך לעבט אודר אויב ער אום קומן איז״, פֿראָגב, 20. „האט מוזין זוא שענטליך...דורך דיא הנט זײַן ברודיר אום קומין״, גה, 288.

3. געשטייט ווערן וויַ אַ שטראָף פֿון גאָט. „פֿאר ניט ווייטער, דוא קומשט אום פֿון דען שארפֿי שווערטער דיא...דא היטן דאז גן עדן״, ר׳ אבא בר׳ שלמה, סוד הנשמה, אמשט 1696. „שאול המלך איז דורך דיר אום קומן אוני דואג האדומי פֿון וועגן דז זיא האבן דיא נוב עיר הכהנים אום גיבראכט״, סחמ, תּהלים, ז, 1. „דען מענכה טונן מעשׂים אַלז זמרי אַלז זײַנט וועגן זענן אום גיקומן...פֿיער אוג צוואנציג טויזנט פֿון ישׂראל״, עיון, סט/ב. „דר איין עבֿירה גיטאן האט דער זאל וידר איין היים ציהן דז ער ניט וועלט אום קומן פֿון זינער עבֿירה וועגן״, לט, ח/א. „דער בער איז דער גרושׂר מינך, דער וועלט אום קומען״, ׳היסטאָריישע אַלעגאָריע פֿון ר׳ מאיר ש״ץ׳, פּירט 1694 [פֿש III].

4. דערהרגעט ווערן על קידוש־השם. „אוג די בחורים זאגין מיר ווילן זיך נוקם זײַן פֿריר פֿון די נוצרים איי מיר ווילן אום קומן אויף קידוש השם״, שי, לב/ב. „זוא וואלט אונש דיא אום בקאנטי אום רינגלין אוני זײַן דא פֿיל אום קומן, ווייניטן צו גוט רופֿין: היה עוזר לנו״, אהרון בר׳ יוסף, ׳איין שיין נייא ליד פֿון אובֿן׳, פֿראג תמ״ח, [*MGWJ, 2, 1937, 277*]. „און מיר זאָלן אַלע אומקומען אויף קידוש־השם, אַזוי ווען מיר אַלע האָבן עולם הבא״, מעשׂה אומן. „און זײַנען, נעבער, אומגעקומען, געווארן קדושים״, ממוס, אַ שטאָט אין מזרח׳.

5. פֿאַרדאַרבן ווערן. פֿאַרטריקנט ווערן, אויס־געריסן ווערן מיטן וואָרצל. „דורך דען וויַין קומט אַך ויל ביז דער מענש דר דורך אום קומט״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, לה, 8. „דורך אַזוינע פֿאַקטן וואָלטן די ביימער אומגעקומען. דאָס איין מינוט געמאַכטע גרינ־קייט קלאַמפֿערשט וואָלט זיי געקאָסט דאָס לעבן זייערס״, ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳.

6. האַלטן בײַם שטאַרבן. איבערלעבן פֿײַן, גרויסן וווייטיק. „ריכט אויף, לעבעדיקער גאָט, דעם וואָס קומט אום, וואָס רופֿט צו דײַן ליבן נאָמען, וואָס איז פֿרום״, ממוס, זמירות. *יגעוועזן (איז) נאָר אומצוקומען = זייער אַ שווערער, אַ ספּנותדיקער מצב. „אַ צונויפֿשטיקענישׂ נאָר אומצוקומען״, ממוס, ווינטשפּ.

אומקומענישׂ — דאָס (די), ־ן. 1. קראַנקייט, מגיפֿה. פּלאָג וואָס ברענגט אום. „דען פֿון וועגן זנות קומט איין אומקומענש אויף דער וועלט ר״ל״, לט2, סב/ב. „זײַ מציל די וואָס זענען אין אַן א״, מס, משלי, תּקע״ד, כד, 11.

2. שוועדער מצב, ספּנה, וואָס קען פֿירן צום אומקומען. אַן א׳ אויף די גאַסן. „אַן א׳ בנאמ־נות! דער הײַנטיקער קריזיס״, ייל, דער פּרי־טשעפּע, אַדעס 1876. „וואַרום אין דער איינצי־קער פּריצישער גאַספּאַדע...איז געווען אַן א׳ פֿאַר היץ [און] ענגשאַפֿט״, קמ, 1866, № 40. 3. וועטער, וואָס קען פֿירן צום אומקום. „וואָס הייסט איר ווילט גיין בײַנאַכט אין אַזאַ א׳. ס׳איז דאָך ספּנות נפֿשות״, פּ. רודאָי, טמז, 1963 X 20. 4. ספֿר המלים פֿאַרטײַטשט אַזוי: פֿליון, אַבֿדון.

אומקונדיק — אַדי. וואָס איז אַן וויסן. אום ענגיט. „ מענטשן, וואָס גאַנץ א׳ זענען אין אַלע געשעפֿטן״, ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, שיח יצחק, לעמבערג 1876.

אומקונסט — די, ־ן. שלעכטע, פֿלומרשטע קונסט. „וואָס איז דען דער אונטערשייד צווישן א׳ און קונסט, צווישן שונד און ליטעראַטור?״, שג, וועגן יודישע שרײַבער I.

אומקונציק — אַדי. ניט־קונציק, פּשוט. אַ גע־זונטע, א׳ע גימנאַסטיק.

אומקוקן — טרו. קוק אום, ~געקוקט. אַרום־קוקן, זז. ← דוווו. א׳ די געגנט.

אומקוקן זיך — אוטו. קוק זיך אום, זיך ~געקוקט. 1. קוקן אַרום און אַרום, אין אַלע זײַטן. „זי האָרט בײַ דער טיר און קוקט זיך אום, אויב דער חתן ווערט צו איר קומען״, עט, לידער. „און אום געקוקט זעך גוט אויף יעדע זאַט; אַזוי ווי ער וואָלט פֿאַר עמעצן מורא גע־האַט״, מאַקמאַן. „ער האָט געקוקט אויף זיך מיט גרויס דרך־ארץ, זיך אומגעקוקט אויב מע קען זען ווי ער ווייַנט״, ממוס, ווינטשפּ. „האָט אומגעקוקט זיך שטאַרק געשפּאַנט אויף אַלע זײַטן נאָכאַנאַנד״, יהואש, ׳דער האָן און די פֿלעדערמויז׳.

2. אומדרייען זיך, קוקן אויף אַהינטער. זיך א׳ צי עמעצער גייט ניט נאָך. „מע שטעלט פֿיס און מע קוקט זיך ניט אום״, ממוס, שטורעמצײַט.

3. זיך וועגדן (מיט ריידן), זיך א׳ און זאָגן. „דאָס קלעבל קוקט זיך אום צו מיר און מאַכט: מע!״, ממוס, ספֿר הבחמות.

4. זוכן, פֿאַרשן. „קוקט אינ׳ן אָר אום צוישן די [פּריצים] און זעט ווי־פֿל פֿון זיי לעבן אומגע־שטראָפֿט אין דער גרעסטער אומזיטלעכקייט״, יופֿאָל, 1884, № 49. 5. אַרומזוכן מיט אַ קאָנ־קרעטן צוועק. א׳ זיך וועגן פֿרנסה, וועגן אַ געשעפֿטל. „פֿאַר דעם עלטסטן מיידל וואָלט ער זיך שוין אומגעקוקט וועגן אַ שידוך״, פּרץ, ׳דער אוצר׳. *זיך א׳ אויף אַ מענטשן = א) לייגן אַכט אויף עמעצן; ב) זוכן דעם פֿאַסיקן מענטשן. „איך זאָל מיך א׳ אויף אַ מענטשן, וואָס דער פּריץ קען אים נישט״, יפ.

6. אָריענטירן זיך. זיך א׳ וואו מע האַלט אין דער וועלט. „נישט קיין צייט געהאַט אומצוקוקן זיך וואו מען איז אין דער וועלט״, שע, יודישע קינדער. „ר׳ פּנחסל איז דאָך שטענדיק אַ פֿאַר־טראַכטער, אָזאַ למדן! און איידער ער קוקט זיך אום, והילד איננו!״, פּרץ.

7. אַרויסווייזן אינטערעס, לייגן אַכט. „אַז די פֿאַוע זאָל ניט האָבן די שיינע פֿעדערן, וואָלט זיך קיינער אויף איר ניט אומגעקוקט״, שוו. „וער האָט זיך דאָס דעמאָלט געריכט אויף סערקען דער מעל־יזדענע? וער האָט זיך דע־מאָלט אומגעקוקט אויף אירן?״, עט, סערקעלע. „דער אמת איז אַמאָל גאָנץ נאָקעט אַרומגע־גאַנגען אויף דער גאַס. עס האָט זיך קיינער אויף אים נישט אומגעקוקט״, קול יעקב, איבז, לובלין 1874. „ער פֿלעגט שטענדיק אויסמיידן פֿרויען־געזעלשאַפֿט און וויניק זיך אומקוקן אויף זיי״, ספ, סודות. „יענע ווייל זיך אַפֿילו נישט א׳ אויף אים״, וויס 1, ׳דער ארעמער יונג׳. „אונדזער פֿאָלק וועט אויסגעקוילעט, און די וועלט קוקט זיך ניט אום״, הל. „אויף מײַן גע־שמיסן לייב האָט זיך קיינער ניט אומגעקוקט״, הל.

8. באַטראַכטן, באַגעמען; אַ קלער געבן. „איידער דו קוקסט זיך אום, האָסטו עס אָפּגע־טאָן און פֿאַרפֿאַלן״, פּרץ. „דאָס לשון פֿון אמת האָט אַ קיום אויף אייביק, און איי מע קוקט זיך אום באַוויזן זיך די פֿאַלשע ליפּן״, מס, משלי, תקע״ד, יב, 19. „שוועדער נאָך איז אים געוואָרן אויפֿן הארצן, ווען ער איז ארײַן־ניט מיטן מאַרק און אומגעקוקט זיך אויף די שטילע הײַזלעך״, וויס, א שטעטל. „אין די זיבן טאָג מוז יעדער מענטש א׳ זיך וואָס ער האָט אין יעדערן טאָג מקלקל געווען״, דרך אדם, וואר־שע 1860.

9. (מיט נ י ט). זיך באַרעכענען; נעמען אין באַטראַכט. „אַ גאַנץ יאָר וואָס מע טוט, / אַבער וויר עס האָט אין זיך נאָר אַ פּינטעלע יידן, / ווערט ראש־חודש אלול פֿרום״, פֿל. „נאָר אַזוי ווי דאָס האָט נע־זאָגט איינער פֿון די אַפּיקורסים, די נאָרישע חקרנים, דערבײַ האָט זיך קיינער אויף אים ניט אומגעקוקט: אַקוראַט ווי דער הונט בילט״, ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „דער חפֿץ־חיים האָט זיך נישט אומגעקוקט אויפֿן גלעלט און געהאַלטן אין רעדן וועגן שמירת־שבת״, טמז, 1961 XII 7.

10. אַכטונג געבן, אויפֿפּאַסן, זיין געהיט. „קוק דיך אום אויף די הינטערשטע רעדער״, שוו. „און ער איז פֿלוצעם מיט גרויס בהלה געגאַנגען און האָט זיך גאָר ניט אומגעקוקט אויף די וואַכן, און די וואַכן זענען אויך דער־שראָקן געוואָרן״, נחב, ׳מעשׂה מבערגיר והעני׳. 11. טאָן עפּעס אויף דער גיך. עפּעס וואָס איז פֿון פֿריער ניט באַשטימט. „איך...זיך ניט ליידיק, דאָ האָב איך צו פֿאַרריכטן וועש...זאָקן. קומט מען אַהיים דאַרף מען זיך אומקוקן אַהער, אַהין״, ספ, יודישער קאָלאָניסט. 12. הויך אָפּשאַצן, אויסטיילן לשבח. „האָט מען אַלץ וויטער מער אויף אים זיך אומגעקוקט און ער איז אַלץ וואָס וויטער מער אַרויס פֿון דער בלאָטע״, ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. „די יידישע ליטעראַטור האָט זיך שוין לאַנג אויף אים אומגעקוקט און וועט זיך איצטער נאָך מער א״, אפֿא, טמז, 1960 X 23. 13. זיך וואַקלען (איידער מע נעמט אָן אַ באַשלוס). זיך א׳ און ניט ווייסן וואָס צו טאָן. „קוק זיך ניט אום, וואַרעם דו וועסט ווערן אַ שטיק זאַלץ״, פֿוול [ווש מיטן בד און אָנצוהערע־ניש אויף לוטש וויבן].

אומקוקעניש — דאָס (די), ־ן. פּראָצעס פֿון אומקוקן זיך. „די טיפּטש פֿון ווערטער וועלט פֿאַרבריטערט אַדער פֿאַרשמעלערט...אָן א׳ אויף זייער עטימאָלאָגיע״, נפ, יופֿא 1938, 8.

או׳מקורא׳נט — אדי. 1. וואָס פֿאַרקוקט זיך ניט גוט, וואָס איז ניט צייטלעך. א׳ע סחורה. 2. אומערלעך. א׳ער סוחר. ־קייט.

אומקורירבאַר — אדי. דשמ. נר. ← אום־קורירלעך. „ניט געלאָזט זיך באַזעצן אין האָס־פּיטאַל אַלס א׳ער פּאַציענט״, ווינטש III, נ״י 1920.

אומקורירט — אדי. ניט־געהיילט. אַ קורירט לעכע, אַבער דערוויל א׳ע קראַנקייט. ־ער־הייט — אדוי. ־קייט.

אומקורירלעך — אדי. וואָס מע קען ניט אויסהיילן. „זיך מודה זיין אין אַ פֿאַרפֿאַלענעם חסרון, פֿמעט אַן א׳ע חולאת״, יג, טמז, 1957 XI 1. ־קייט.

אומקורמירן — אוטו. ־סיר אום, ~(גע)קור־סירט. זיין אין פֿאַרקער, אין צירקולאַציע אַ לענגערע צייט אַדער אין אַ סך ערטער. „דאָס גייט פֿאַפּירגעלט קורסירט אום אין אָבאָסט(←)״, פּפ. קלאַנגען קורסירן אום.

אומקורצזיכטיק — אדי. ניט־קורצזיכטיק (אַבער אויך ניט באמת ווייטזיכטיק). א׳ער פּלאַן. ־יקייט.

אומקושן זיך — קזוו. קוש זיך אום, זיך ~געקושט. אַ לענגערע צייט קושן זיך, צער־טלען זיך. א׳ זיך ווי די ערשטע וואָך נאָך דער חתונה. ־ענ׳ש.

אומקיבו׳ציש — אדי. וואָס איז ניט לויטן דרך פֿון אַ קיבוץ. אומישרדיקע, א׳ע אַרבעט־צעטיילונג. ־קייט.

אומקיבעצן זיך — קזוו. ־בעץ זיך אום, זיך ~געקיבעצט. אויף אַ גוטמוטיקן אופֿן זיך אום־שטעכן, אַרײַנזאָגן. א׳ זיך בײַ אַ שפּיל. א׳ זיך מיט שטעכלקעס.

אומקיומדיק — [...קיי(י)עמ...] אדי. וואָס האָט ניט (קען ניט האָבן) קיין קיום. א׳ע גרופּירונג.

אומקיטעוועטן — טרוו. ־טעוועט אום, ~געקי־טעוועט. אַרומקיטעוועטן, פֿאַרשמירן מיט קיט אַרום און אַרום. א׳ די פֿענצטער, די שפּאַרונעס.

אומקיילעכדיק — אדי. ניט־קיילעכדיק. א׳ע ציפֿערן. „בײַ דער א׳ער יאָרצייט־געלעגנהייט״, יג, טמז, 1963 IX 8. א׳ע קאָנסטרוקציע. ־יקייט.

אומקייען — טרוו. קיי אום, ~געקיט. קיינען אַ לענגערע צייט. איבערקיינען. א׳ אַ גאַנצן טאָג, דאָס מויל זאָל זיך ניט צומאַכן. ־ע׳נ׳ש.

אומקייקלען — טרוו. ־קל אום, ~געקייקלט. פּפּ: ~קויקלען. אַרומקייקלען. אַ לענגערע צייט זיך פֿאַרנעמען מיט שטויסן עפּעס קיילעכ־דיקס. א׳ אַ ראָד, פּילקע, אַ פֿעסל. קלקלות. א׳ זאָל דיך אַ דונער; א׳ זאָל מען דיך אין לייל־כער (= זאָלסט קריגן די כאָלערע). *א׳ זאָל דיך אין וואָס איך וויים = אַ מאַמעס אַ קללה, וועו זי כאָפּט זיך צוריק. ~קאָלערן, ~קוילערן. ־ענ׳ש.

אומקייקלען זיך — אוטו. ← דפּוו. אָן דעם ווייזן אויף דער סיבה. אומהאַלגערן זיך. א׳ זיך אין היי. „דער סולטאַן האָט זיך אייניקע שטונדן אומגעקייקלט אויף זיינע טייערע דיוואַנעס״, אמד, שוד ורצח, ווילנע 1880. „וועל אויף וועל האָט זיך געוואָרפֿן, און אַ דומפּער, שטומפּער ברום האָט אומגעקייקלט זיך״, יהואש, ׳אין גע־דראַנג׳.

אומקייש — אדי. ארכ. *Mhd:* un-kiusche. געשלעכטלעך צעלאָזן, פֿאַרדאָרבן, תאוותדיק. „אויך שרייבט די פּרשה...פֿון סוטה, וועו איין אשה איז אונקייש (למעול מעל)״, צאינה, במדבר, נשא.

אומקיישהייט — די, ־ן. ארכ. מצב אדער אייגנשאַפֿט פֿון זיין אומקייש. מלל פֿאַרטיטשט ׳ונאפֿוקיה מבין שדיה׳ (הושע, ב, 4): „אונקייש־הייט״ [תי: ׳ניאוף׳]. „גאָט האָט דאָך און קיש־הייט פֿיינט אוני׳ האָט עש דאָך זעלבערט אין אייער תורה פֿר באָטן״, מב, מעשׂה קיד. באר משה פֿאַרטיטשט ׳ואמר לבלה נאפֿים׳ (יחזקאל, כג, 43): „און איך האָב געזאָגט צו איר עלטער אין אונקיישהייט״. „מיר האבן גטריבן דיא אום קיישהייט...״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718.

אומקיישונג — די, ־ען. אקט, פּראָצעס פֿון אומקיישן. ניאוף. געשלעכטלעכע אוממאָראַליש־קייט. „אונ׳ קערט אים אפֿ מסתּכל צו זיין און צו זעהין מיט דיא אויגן וואו ער זאָל ניט זעהין בכמה (מיני זנות ומיני ניאוף) אום שטעטיגייט אונ׳ אום קיישונג״, נצו, במדבר, טז׳ד.

אומקיישן — אוטו. קיש אום [אומקיישט], ~געקיישט. ארכ. זיין געשלעכטלעך צעלאָזן; נואף זיין, נואפֿן. מש פֿאַרטיטשט ׳לא תנאף׳ (שמות, כ, 13): „דוא זאָלשט ניט אונקיישן״. „דען וועלכי פֿרויא דיא דא און קיישט אונ׳ ליגט בײַא איין אַנדרן מאַן, דא פֿר לייקנט זיא אן הקב״ה״, מב, מעשׂה רד. „דר זכר טוט אום קיישן אונ׳ די נקבה טוט אום שטעטיגן״, סהמ, ישעיה, נז, 3.

אומקיישער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־ס. אַרכ. נואף. מש פֿאַרטיידיגט 'מות יומת הנואף' (ויקרא, כ, 10): „דר אוהן קיישר". באר משה פֿאַר־טיידיגט 'ומנאפֿת' (הושע, ג, 1): „אומקיישער־רין". „[גלית] איז גיקומן [ממערות פלשתים]... דש איז גלייך אַז שטענד (ממאה ערות) פֿון הונדערט אַנטפֿלעקיר אוי אום קיישיר", סהמ, שמואל א, יז, 23. **־ערי** — „דיין און קיי־שיריי האב איך גיזעהן", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראַג 1602, יג, 27.

אומקימערן זיך — אוטו. ־ער זיך אום, זיך ~געקימערט. אַ לענגערע צייט זיך זאָרגן, זיך נעמען צום האַרצן וועגן אַ צאָל (ענינים, מענ־טשן). א׳ זיך וועגן אייגענע און אויך פֿרעמדע קינדער.

אומקינד — דאָס, ־ער. שלעכט, וויל קינד. ימ.

אומקינדיש — אַדי. ניט־קינדיש, וואָס איז ניט ווי בייַ אַ קינד. אויפֿפֿירן זיך ווי אַ בר־דעת, א׳. ־קויט.

אומקינדערדיק — אַדי. וואָס האָט ניט גע־בראַכט אויף דער וועלט קיין קינדער. אַן עקרה, א׳ער אַן א׳ע פֿרוי. ווי אַ סוג: א׳ע = עקרה, א׳ער = עקר. „...פֿון אַ יאָר עטלעכע דרייסיק, אַ פֿרייליכע און א׳ע", עזור וואַרשאַווסקי, ווילנע 1926. ־יקויט.

אומקינדעריש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן שטייגער (ניט בהסכם מיטן כאַראַקטער) פֿון קינדער. א׳ אַרײַנטראַכטן זיך אין אַן ענין. ־קויט.

אומקיניגן — אוטו. קיניג אום, ~געקיניגט. 1. קיניגן אַ לענגערע צייט אַדער איבער אַ צאָל לעבדער. א׳ פֿון הודו ביז פּוש. 2. הערשעוען אַ לענגערע צייט. א׳ אין דער מאָדע־וועלט, אין טעאַטער, צווישן וואויל־יונגען.

אומקינסטלעך — אַדי. היפֿוך פֿון קינסטלעך. נאַטירלעך. ריידן, אויפֿפֿירן זיך, א׳. עכטע, א׳ע פּערל. ־קויט — אַן א׳ וואָס וואַרפֿט זיך אין די אויגן.

אומקינסטלעריש — אַדי. וואָס האָט אין זיך ניט די אייגנשאַפֿט, די מעלות פֿון קונסט. אַן א׳ ווערק. „אַוויץ פֿאַרשוינען ווי...זענען שטאַרק און א׳ איבערגעזאַלצן", לע, טמז, 1965 II 17. ־קויט.

אומקינצלעך — אַדי. פֿטם. דזוי אומקינסטלעך.

אומקיצלען — טרוו. ־צל אום, ~געקיצלט. 1. קיצלען אַ לענגערע צייט אַדער אַ צאָל. א׳ אונטער די פֿאַבוועס. מיט זיך — קזוי. 2. במקום־וועדב פֿאַר סעקסועלע פֿאַרהעלטע־נישן. 3. במקום־וועדב פֿאַר אויבנאויפֿיקע אַר־בעטן. „טאָקו (אַרומשניידן אין) באַאַרף מען, ניט א׳". ־ענגיש.

אומקירעוון — טרוו. ־רעוע אום, ~געקירע־וועט. אויך: ~קערעוון. 1. וועגדן אין אַן אַנדער (זײַטיקער) ריכטונג. א׳ דאָס פֿערד אויף רעכטס, לינקס. א׳ דעם שטראָם. פֿיג. א׳ די יוגנט. 2. אויסדרייען אויף צוריק, א׳ די פֿערד (דעם וואָגן) און פֿאָרן אַהיים.

אומקירצן — טרוו. קירץ אום, ~געקירצט. 1. אַרומקירצן. א׳ אַ לאַנגן בגד. 2. דערפֿירן אַ ברוכצאָל צו דער פֿשוטסטער פֿאָרעם דורך עטלעכע פֿראַצעסן, למשל: 75/180=750/1800 =5/12=25/60. ־ענגיש.

אומקירצעווידיק — אַדי. וואָס לאָזט זיך ניט קירצן. א׳ע ברוכצאָל. ־יקויט.

אומקלאָגמוטעריש, ~קלאָגעריש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן שטייגער פֿון קלאָגמוטער, פֿון אַ (בעל)קלאָגער. אַן איובֿדיקער, א׳ער פּראָ־טעסט קעגן רבונו־של־עולם.

אומקלאָגמערן — טרוו. ־ער אום, ~געקלאָ־מערט. אַרומקלאָגמערן. צונויפֿפֿרעסן, צונויפֿ־דריקן (ווי) אין (מיט) קלאָגמערן. „די שטאָט האָט מיך מיט טויזנט הענט אומקלאָגמערט", דא, 'די שטאָט'.

אומקלאָנגיק — אַדי. 1. וואָס איז אַן אַ קלאָנג. א׳ ווי אַ פֿיש. 2. ניט־וואויל־קלאָנגיק. א׳ע סטראָפֿעס פֿון אַ לידל. ־יקויט.

אומקלאָפּיציר'רט — אַדי. ניט־צוגערעכנט צו אַ קלאָס, קאַטעגאָריע, גרופּע. א׳ע ביכער. א׳ע בעלי־חיים. ־קויט.

אומקלאָפּיציר'לעך — אַדי. נעגל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) ניט קלאָפּיצירן. א׳ע מי־קראָסקאָפּישע באַשעפֿענישן. ־קויט.

אומקלאָפּיש — אַדי. 1. וואָס איז ניט ווי בייַ קלאָפּיקערס. א׳ער סטיל. 2. וואָס האָט ניט קיין שייכות צו דער גריכיש־רוימישער קולטור־וועלט. „עטישער מאָנאָטאיזם איז בפֿירוש א׳". ־קויט.

אומקלאָפּאָטשען — אוטו. ־טשע אום, ~גע־קלאָפּאָטשעט. פּפּ: ~קלאָפּאָטשען. ← ~כלאָפּאָטשען. אויך מיט זיך. 1. זיך משתדל זײַן אַ לענגערע צייט אַדער אין אַ סך ערטער. א׳ וועגן אַן ענין אין די הויכע פֿענצטער. 2. דאָגהנען זיך.

אומקלאָפּן — קלאָפּ אום, ~געקלאָפּט. אוטו — קלאָפּן אַ לענגערע צייט אַדער אין אַ סך ער־טער. א׳ אין די לאָדנס. *א׳ אין אַלע טירן = אינטערוועניר, זיך משתדל זײַן וועגן עמעצן. *א׳ מיט דער צונג = פֿלאָפּלען, ריידן דברים בטלים. טרוו — אַרומקלאָפּן; באַשלאָגן מיט עפּעס אַרום און אַרום. א׳ טיר און פֿענצטער מיט ליאָם. ־ענגיש. ־ערי.

אומקלאָפּטערן — טרוו. ־ער אום, ~געקלאָפּ־טערט. אַרומנעמען מיט די אַרעמס, הענט. א׳ אַ סך שיינטלען האַלץ. „זאָל זײַן אַלזו פֿיל אַז איין מאַן מיט בוידי זײַני ארמן אום קלאפּטרן מאג", יוסיפֿון, אמשט 1661. „איטליכער זייל דרייא גרושי מעניר אום קלאפּטירן קענטי", אַלכסנדר עטהויזן, בית ישראל ובית הבחירה, אמשט 1724.

אומקלאָר — אַדי. 1. ניט־לויטער, ניט־ריין. פֿרילינגדיקע א׳ע שטראָמען. 2. פֿאַרטונקלט, פֿאַרהוילן, סודותדיק. „יעדער שורה באַזונדער האָט געריידט, בעת אַלע שורות אינאיינעם זײַנען געווען שטום: קלאָרע ווערטער — אַן א׳ לידל", שנ, ה. לייוויק.

3. ניט־פֿינקטלעך, ניט־פֿערפֿעקט. רעדן א׳. „אַשס שפּראַך איז זייער אָפֿט אומבאַשטימט. זײַנען באַשרײַבונגען זײַנען א׳, ניט אַלעמאָל פּינקטלעך", שנ, דערציילערס און ראָמאַניסטן ו. 4. אומבאַשטימט, מטושטש. וואַלדיק. „פּינסקי האָט אין דעם א׳ן פֿראָצענט פֿון אַ גאַסמענטשן דערקאָנט דאָס נײַע און דאָס באַדײַטנדע", בעמ ו. „א׳ע און אומבאַשטימטע סאָציאַלע אַנטוויקלונ־גען", י. לעשצינסקי, היימיש, אַדר תשי״ח. א׳ע שטעלונג.

אומקלאָרקייט — די (דאָס), ־ן. מצב־ אייגנ־שאַפֿט אַדער פּרט־סאַל פֿון זײַן אומקלאָר. די א׳ פֿון דער סיטואַציע. „אונטערצוגעמען די ענד־גילטיקע נאַרמירונג אויף דעם געביט, כדי איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל פּטור צו ווערן פֿון פֿלאָג־טעגישן און א׳ן", קלמן שיף, יושפּ XXIII, 1.

אומקלוג — אַדי. ניט־קלוג (דאָך ניט אינגאַנצן נאַריש). א׳ע רייד, האַנדלונג. „דיזיער א׳ער יונ־גערמאַן...האָט געמיינט...", אמד, דער בדחן, וילנע 1864. „ווי אומבאַדאַכט און ווי א׳ עס איז די דאָזיקע אָפּזונדערונג", ש. ביקל, טמז, 1963 X 25. ־שאַפֿט.

אומקליאַנטשען — טרוו. ־טשע אום, ~גע־קליאַנטשעט. אַרומגיין און מיט הכנעה עפּעס בעטן, א׳ גמילות־חסדלעך. ־ענגיש.

אומקליגן זיך — אוטו. קליג זיך אום, זיך ~געקליגט. אַ לענגערע צייט אַנשטרענגען זיך צו געפֿינען אַן עצה אַדער אויסוועג. א׳ זיך וועמען צו געבן אין האַנט אַרײַן. פּפּ: ~קליג־לען זיך — אויך: וועלן, פֿרוון איבערכיטרע־וועג.

אומקליגעריש — אַדי. וואָס אין דעם איז ניטאָ קיין קליגלען זיך; ניט־כיטרע. „א׳ע, אום־באַמבאַסטישע, נאָר פּשוט אַרויסגערעדטע רייד", יג, תוז. ־קויט.

אומקלייאיק — אַדי. נעגל. אומקלעפּיק, בוי. וואָס מע קען ניט צוקלייען. דעפֿעקטיוע א׳ע פּאַסטמאַרקעס.

אומקלייבלעך — אַדי. מאַרק וובּ. וואָס מע קען ניט קלייבן. „א׳ע סחורות — מע מוז נעמען וואָס מע זעט".

אומקלייבן — טרוו. קלייב אום, ~געקלייבן. פּפּ: ~קלויבן. 1. איבערקלייבן. א׳ די פֿאַר־וואַלטונג. 2. קלייבן אַ לענגערע צייט אַדער אין אַ צאָל ערטער. א׳ זאָגגען אין פֿעלד. ־עכין. ־ענגיש.

אומקלייידן — טרוו. קלייד אום, ~געקלייידט. אַנטאָן אַנדערע קליידער. איבערקלייידן. א׳ אַ קינד פֿאַר אַן אַלטיטשקן. מיט זיך — א׳ זיך ווי אַ פּוריס־שפּילער. „אַלס דער אוקאַז פֿון א׳ זיך איז געקומען, זײַנען דיזע פֿאַלשע סחורות געבליבן גאָר אָן אַ ווערט", אמד, די אידעשע קלייידער אומוועקסלונג, ווילנע תרל״א. „האָט ער אויסגעלאָשן די ליכט און זיך שנעל אומגע־קליידט", צאינה וראינה, נ״י תרע״ג. ־ונג. ־עכין. ־ענגיש.

אומקלייַלדיק — אַדי. וואָס איז ניט ווי אין אַ קלייזל. אַן א׳ע פּלל־ישראל־פֿאַליטיק. ־יקויט.

אומקלייַן — טרוו. קליי(ע) אום, ~געקליי(ע)ט. אומקלעפּן (←) מיט קליי.

אומקלימפערן — אוטו. ־ער אום, ~געקלימ־פּערט. (אַרומגיין און) אַרויסגעבן אַ געקלאָגג. א׳ מיטן בונט שליסלען. א׳ מיט די עטלעכע מטבעות אין קעשענע. ־נגיש.

אומקלינגען — קלינג אום, ~געקלונגען. אוטו — אַ לענגערע צייט קלאַפּן מיט (אין) אַ גלאָק, מיט שטיקער מעטאַל אע. א׳ מיט שטיקער אײַזן, פֿאַרהלושעט צו ווערן. אקוזוו — צעטראָגן רכילות. א׳ רכילות אונטער אַלע פֿענצטער. ־ענ׳ש.

אומקלעטערן — אוטו. ־ער אום, ~געקלעטערט. 1. אַרומקלעטערן. אַ לענגערע צייט קריכן מיט הענט און פֿיס, האַריזאָנטאַל אָדער ווערטיקאַל. 2. פֿיג. (זיך) באַווײַזן אַזוי ווי גע־קלעטערט איבער עפּעס. „[ער] האָט אַרײַנגע־שטעקט דעם...קאָפּ אין טיר און מיט די אויסגע־ווען אויגן געגנומען א׳ אין די צווייַ צוגעקלע־בענע צימערן״, א. קאַהאַן, אינזשענערן. „דאָ האָט דײַן גלעזכטער אומגעקלעטערט״, מאיר שטיקער, טמז, 1963 XI 24. ־ניש.

אומקלעפּיק — אדי. 1. וואָס קלעפּט ניט, קלעפּט זיך ניט צו. עפּעס א׳ קלעפּפֿאַפּיר. א׳ ווי כשר(ע) שפּײַזעכן. 2. ניט־אָנשטעקיק. א׳ע קראַנקייטן. ־יקויט.

אומקלעפֿן — טרוו. קלעפֿ אום, ~געקלעפּט. פּפּ: ~קלעבן. 1. אַרומקלעפֿן. א׳ די ווענט מיט אַ שמאַל לויפֿערל. „ייעדרש שטוק טוהטס איר מיט ווייש פֿאפּיר אום קלעבן פֿון בידן זײַטן״, מ. ז. אייזליק, מלאכת מחשבת, פֿראָג תקל״ה. 2. איבערקלעפֿן. א׳ דאָס וואַנטפֿאַפּיר. מיט זיך, קזוו — זיך שטאַרק ליב האָבן, אַרויסוויזן קעגנזײַטיקע צוגעבונדנקייט. א׳ זיך ווי קיגדער אַרום אַ מאַמען. ־ענ׳ש.

אומקלעפֿעוודיק — אדי. דזוו אומקלעפּיק, בז. אויסגעוועפּטער א׳ער קלײַ.

או׳מקלעריקא׳ל — אדי. ניט־קלעריקאַל. „די קאַנסטיטוציע פֿון דעם לאַנד איז ניט אַנטיקלע־ריקאַל, זי איז נאָר א׳׳, רייד. ־קויט.

אומקמצנותדיק — [...קאַמצאָ׳נעס...] אדי. וואָס איז אַן אַרויסווײַז פֿון קאַרגשאַפֿט. א׳ע נדבֿה. ־יקויט.

אומקנאהדיק — [...קינע...] אדי. וואָס איז אַן אַרויסווײַז פֿון קנאה. א׳ לויבן אַ חבֿר. ־יקויט.

אומקנאיש — [...קאַנאַיש] אדי. וואָס איז ניט לויטן שטייגער (דרך) פֿון אַ קנאי. א׳ פֿאַרשטיין דעם צווייטנס מיינונג. מיט א׳ן געדולד. ־קויט.

אומקנאַלן, ~קנאַקן — אוטו. קנאַל, קנאַק אום, ~געקנאַלט, ~געקנאַקט. אַ לענגערע צייט קלאַפּן אָדער פֿאַכן ס׳זאָל זיך באַקומען אַ קנאַק, אַ קנאַל. א׳ מיט אַ שפּיצרוט, מיט די שפּאַרן. ־ענ׳ש.

אומקנויל — טרוו. קנויל אום, ~געקנוילט. אַרומקנויל, אַרומוויקלען (ווי) אין אַ קנויל. א׳ עמעצן מיט רכילותן און בלבולים. ־ענ׳ש.

אומקנייטשן — טרוו. קנייטש אום, ~געקנייטשט. אויך: ~קנייטשלען. קנייטשן אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די פֿלוגבלעטער. א׳ אַ בלעך און מאַכן אַ רינעווקע. מיט זיך — 1. (אַן דעם אַנווײַזן די סיבה) פֿון זיך אומגע־קנייטשט ווערן. 2. שטילערהייט נאָכגעבן עמע־צוס פֿאַדערונגען, בייַטן פֿרײַערדיקן אײַנשטעל. זיך א׳ און צושטימען צו יענעמס דעה. ־ענ׳ש.

אומקנייפּן — טרוו. קנייפּ אום, ~געקנייפּט. קנייפּן אַ לענגערע צייט אָדער אין פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ די מויד מיט יצר־הרע־קניפּלעך. ־ענ׳ש.

אומקניען — אוטו. קני אום, ~געקניט. אַ לענגערע צייט פֿאַלן, שטיין אויף די קני. א׳ ווי פֿאַר אַ מלך. ־ענ׳ש.

אומקניפּ(ל)ן — טרוו. קניפּ(ל) אום, ~גע־קניפּ(ל)ט. איבערקניפּן. א׳ דאָס טיכל, מאַכן אַן אַנדער קנופּ.

אומקנעטן — טרוו. קנעט אום, ~געקנעט (~געקנאָטן). 1. איבערקנעטן. א׳ די חלה. א׳ ליים. פֿיג. וואוּל. א׳ אַ מויד. מיט זיך, קזוו — זיך שלאָגן, זיך ראַנגלען. 2. במקום־וערב פֿאַר טאָן אויף אַן אַנדער אופֿן וויי: אומאַרבעטן, אי־בערדערציען, איבעראַנדערשן, איבערפֿורעמען אע. א׳ די פֿינצטערע מאַסן. א׳ די רעקרוטן. ־ענ׳ש.

אומקנעכטיש — אדי. היפּוך פֿון קנעכטיש. האַלטן זיך, אויפֿפֿירן זיך א׳. ־קויט.

אומקנעלן — קנעל אום, ~געקנעלט. טרוו — אַ לענגערע צייט לערנען אַנגעשטרענגט (בייַטעם פֿון ביטול); אײַנלערנען דאָס זעלבּיקע. א׳ די קינדערשע תּורה מיט גרויסע בורילעס. אוטו — אַ לענגערע צייט זיך פֿאַרנעמען מיט לערערײַ (פּנ״א). א׳ אַ לעבן־לאַנג און בלײַבן אַ קבצן. ־עכ׳ן. ־ענ׳ש.

אומקנעלעריש — אדי. וואָס איז ניט לויטן שטייגער פֿון אַ קנעלער. איינלערנען עפּעס א׳, נאָר אויף אַ מאָדערנעם אופֿן.

אומקנעפּלען — טרוו. ־פּל אום, ~געקנעפּלט. 1. פֿאַרקנעפּלען, פֿאַרשפּילען אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ דאָס מאַנטעלע. 2. (איר). מאַכן אויס קנעפּל, אויס דעה־זאָגער. „מיר אַליין האָבן דיך געמאַכט פֿאַר אַ קנעפּל, וועלן מיר אַליין דיך א׳׳, רייד, קאָוונע.

אומקנעזײַטיק — אדי. וואָס איז אַן אַ צווישנאַנאַנד. ניט־אַנטקעגנדיק. א׳ע ליבשאַפֿט. ־יקויט.

אומקנעריש — אדי. ניט־קנעגנעריש (אָבער אויך ניט פֿרײַנדלעך). אַנגעמען אַן א׳ע שטעלונג צו עפּעס, עמעצן. ־קויט.

אומקענגנשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. ניט־קנעגנערשאַפֿט (אָבער וויַט פֿון אַנהענגערשאַפֿט). א׳ צו אַ נייַעם פּראָיעקט.

אומקענגנשטעליק — אדי. וואָס מע קען ניט שטעלן איינס קעגן דאָס צווייטע. א׳ע באַגריפֿן, כוחות אאז״ו.

אומקעכלען — טרוו. ־כל אום, ~געקעכלט. קעכלען בסדר, אָן אויפֿהער. שטענדיק נאָכגעבן אַלע קאַפּריזן. א׳ אַ מאַן אַ גראָבישט.

אומקעמפֿן — אוטו. קעמף אום, ~געקעמפֿט. קעמפֿן אַ לענגערע צייט אָדער אין פֿאַרשיידענע ערטער. „די צוויי צייטונגען קעמפֿן אום אַז עס איז אַ חלשות״, רייד.

אומקעמפֿעריש — אדי. וואָס איז ניט אין דרך פֿון (וויַ עס פּאַסט פֿאַר) אַ קעמפֿער. א׳ער קאַמפּראָמיסלער. ־קויט.

אומקענבאַר — אדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט דערקענען; אומקענטלעך. וואָס מע קען ניט דורכליינען, דערהערן אע. „אין געפֿאַל די מערקן און די אותיות א׳ ווערדען״, תקנות להשומרים אצל הגבֿינות, אַמשט 1846.

או׳מקע׳נזיניק — אדי. נעגאַל, סטוטש. נר. וואָס קען ניט זײַן. וואָס מע קען זיך ניט פֿאַר־שטעלן, אומגלייבעוודיק. א׳ע וואונדיריקע.

אומקענטיק — אדי. דזוו אומקאַנטיק. וואָס האָט נאָך זיך ניט געלאָזן קיין סימן. א׳ער שראַם פֿון אַ פֿאַרהיילטער וואונד. ־יקויט.

אומקענטלעך — אדי. אומבאַקאַנט; וואָס מע ווייס פֿון דעם ניט; וואָס איז ניט צו דערקענען. מלל פֿאַרטיטשט 'התחפש...ויבוא במלחמה' (מלכים א, כב, 30): „וועדרי אונקענטלעך״. „אום זיך א׳ צו מאַכן פֿאַר זײַנע נאַכיאָגער״, אמת, נטע גנב, ווילנע 1887. ־קויט — „אינטע־גרירן אין דעם אַמעריקאַנישן שמעלצטאָפּ בײַ פֿאָלנער ייִדישער א״, ש. ביקל.

אומקענטעניש — דאָס (די), ־ן. דזוו אום־קענטשאַפֿט, בז. „אויפֿגעגומען געהאָרן מיט חידוש און מיט אַ געפֿיל פֿון אומרואיקייט מחמת א׳ פֿון ראַסנדיקער בײַאָלאָגיע״, מוז, היטלערס פּראָפּאָגאַנדע. „די שרעק...נעמט זיך פֿון דער א׳ פֿון די...באַדינגונגען״, היימיש, רעד, אָקט׳ 1961. „מחמת א׳ אין רוסיש״, זר, יובל XIII, 7-8.

אומקענטעפֿט — די (דאָס), ־ן. 1. דאָס ניט־האָבן געוואָג וויסן, ידיעות. „די פּראָפֿאַרציע צווישן קענטשאַפֿט און א׳ פֿון ייִדיש פֿאַרערגערט זיך פֿון טאָג צו טאָג״, ש. ביקל, טמז, 1957 V 31. 2. אומקאָמפּעטענץ, אומרגילות. זיך נעמען צו עפּעס און תּיפּוּ אַרויסוויזן א׳.

אומקענינלעך — אדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ קענינ, ניט מעשׂה קענינ. אַן א׳ער אויפֿנעם. ־קויט.

אומקענעוודיק — אדי. וואָס האָט ניט קיין וויסן אין עפּעס. א׳ בלאָנדזשען צוישן די קליינע אותיעלער ווי אין אַ פֿינצטערן וואַלד. ־יקויט.

אומקער — דער, ־ן. 1. דאָס צוריקקומען, דאָס קומען צום פֿרײַערדיקן אָרט. „קוקט זיך צו צום אַרויספֿלי און א׳ פֿון די בינען אין בינשטאָק״, יאָכ ו. „די אידייע פֿון פּאָליטיש־נאַציאָנאַלן ייִדישן א׳ קיין ציון״, צייט, טמז, 1962 VI 15. א־ג ע ז ע ץ. „ייִדן זוכן פֿלוצעם אַזוילרעכט אין ישׂראל אויפֿן סמך פֿון חוק־השבות (א׳־געזעץ)״, היימיש, תּשרי תּשכ״ג. א־פֿ ו נ ק ט. א־ט פֿ ו ס = וואָס קומט נאָכאַמאָל בײַ דעם זעלבּיקן קראַנקן (נאָכן כלומרשטן געזונט ווערן). א־ו ו ע נ ע = די מיענע וואָס ברענגט צוריק דאָס בלוט אין האַרץ אַרײַן.

2. דאָס קומען צו אַ פֿרײַערדיקן פּונקט אין קרײַזלויף פֿון צייט. תּי פֿאַרטיטשט 'תּשובת השנה' (שמואל ב, יא, 1): „און עס איז געווען בײַם א׳ פֿון יאָר״. „דאָס איז דער א׳ צו אַ נייַער תּקופֿה פֿון באַרבאַריע״, ר. דאָקטער, נאַ־ציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949.

3. דאָס צוריקקומען צו אַ פֿרײַערדיקן מצב, אײַנשטעל, שטאַנדפּונקט. דער א׳ צו די יוגנט־לעכע אידעאַלן. א׳ צו אַ פֿרײַערדיקן מנהג. „עס מעגן פֿירן וועגן און שטעגן פֿון דעם ייִדישן דענקען צו ספּינאָזאַס אידייען, אָבער בײַ דעם

הויפטפונקט...איז גאַרניט מעגלעך קיין א״, קאָר ו. „תשובֿה האָט צווייערליי טײַטשן: א׳ און ענטפֿער. די שײַכות צווישן די צוויי טײַטשן איז — דער ענטפֿער איז א״, הלל זיידמאַן, טמז, 7 X 1962.

4. דאָס אָפּוועגדן זיך אין אַ זײַט, אין אַן אַנדער ריכטונג, ז2. א׳ צו רעכטס. 5. אומדריי. אומווענד. א׳ אין אַ טאַנץ. א׳ בײַ גימנאַסטישע ענגיטונגען. 6. דאָס אָפּגיבן, אָפּצאָלן צוריק, אָפּגעבּ, צוריקצאָל(ונג). א׳ פֿון חובֿ.

אומקערבאַר — אַדי. דטשמ. נר. מאַרק וובּ. וואָס מע קען אומקערן.

אומקערונג — די; ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומקערן.

אומקערלעך — אַדי. וואָס מע קען אומקערן, ברענגען צוריק צום פֿרײַערדיקן מצב. וואָס קען זיך וויידער איבערחזרן. א׳ע רעאַקציע (כעמיע). ־קײַט.

אומקערן — טרו. קער אום, ~געקערט. 1. אי־בערדרייען אויף דער צווייטער זײַט. „קערט אום דאָס קאַרטל אויף דער צווייטער זײַט, וויי מע קערט אום אין אַן אַבֿל־שטוב דעם שפּיגל״, אר, ׳אַנזיכטס־קאַרטן׳. „זול ער דש ענד פֿון דער מפּה צום חזן צו ווענדן, דא מיט ווען מן וויידר לייגן וויל דש מן...גיט דאַרף אום קערן״, ספֿר המנהגים, אמשט 1723. „ווען מען אַ מת האָט מטהר געווען, אַזוי זאָל מען דאָס מטהר ברעט ניט א׳, דען עס איז אַ גרויסע סכנה דאָס ח״ו איינער שטאַרבן מוז אייער [= איידער] דרײַ טעג פֿאַר־בײַגיין״, ר׳ אַברהם עפּשטיין, ברך אַבֿרהם, לאַשאַוב 1817. „זאָל ער ניט פֿרײַער זײַען און נאָכדעם א׳ מיט דעם אָקער, נאָר ער מוז פֿרײַער א׳ און נאָכדעם זײַט ער״, זדעים, לז/ב, קעניגס־בערג 1861.

*א׳ דעם פּעלץ = (מיט ביטול) א) בײַטן מיינונג, אײַנשטעל. טענה בײַ אַ קאָנפֿליקט; ב) בײַטן דעם גלויבן, זיך שמדן. *א׳ די שטוב קאָפּויער = אַרײַנברענגען גרויס אומאָרדענונג, אָנמאַכן אַ הקדש. „אָלע קינדער... פֿרײַ פֿון חדר, קערן אום די שטוב קאָפּויער״, דער יודישער פֿאָר־פּסח, וואַרשע 1881.

2. איבערקערן. איבערדרייען פֿון אויבן אויף אונטן און פֿאַרקערט. „אויך זאָל מן קיין ספֿר לעגן אויף דאש אַנדר בפֿרט אויף איין חומש, אוּ זאָל זיא ניט אום קערין אויף דיא אונרעכט זײַט״, בראָנט. „ער קערט [די שיסל] אום אויף דש מויל״, סהמ, מלכים ב, כא, 13. תי: „ווי מע ווישט אויס אַ שיסל, אויסגעווישט און אומגע־קערט אויף איר פּנים״. „מוז אום קערן וויפֿל מאל אויב עש נײַא איז אַדר אוב עז אַלט איז״, שב [יובל xv].

3. אומדרייען אין דער פֿאַרקערטער ריכטונג. „דער שיפֿער קערט אום די שיף און הייבט אַן געשווינד צו אַנטלויפֿן״, טעיאַטער. *א׳ דאָס האַרץ = פֿון שלעכט ווערן גוט; ווערן פֿרײַנד־לעך, זיך פֿאַרשטיין. מלל פֿאַרטײַטשט ׳הסבות את לבם׳ (מלכים א, יח, 37): „אום גיקערט זייער האַרץ״ [תי: „קערסטו אפֿ״]. „זי ווען א׳ דאָס האַרץ פֿון די קינדער צו זייערע עלטערן״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „און ער ווען א׳ דאָס האַרץ פֿון עלטערן צו קינדער און דאָס האַרץ פֿון קינדער צו זייערע עלטערן״, תי, מלאכי, ג, 24. [אויך מיטן בפֿ.] 4. דרייען אויף צוריק. א׳ אַ ראַד. „דר גאָט פֿון חזקיה האָט דש גלגל פֿון דר זון אום גיקערט״, סהמ, מלכים ב. „אַ מלך אַ חכם צעטרײַבט הולטײַעס און קערט אויף זיי אום דאָס ראַד״, מס, משלי תקע״ד, כ, 26.

5. אומדרייען, צוקערן, צוווענדן. „איטלעכער זאָל א׳ זײַן פּנים צו דער ספֿר־תורה, פֿון כּבֿוד דער ספֿר־תורה וועגן״, לט2, נה/ב. „ער קערט אום צו מיר דאָס פּנים זײַנס. אַך, וויי שרעקלעך ער האָט אויסגעזען דענסטמאָל״, ממוס, ׳אַ גרויע האָר׳. 6. ברענגען צוריק צום פֿרײַער־דיקן אָרט. „קער אום מיך, מײַן גאָט, צו פֿאַר־לאָזענער היים״, אשר שוואַרצמאַן.

7. צוריקגעבן, אָפּגעבן (געלט וואָס מע קומט אַדער מע האָט געפֿונען). צוריקברענגען. בא־צאָלן. א׳ אַ הלוואה, אַ פּקדון, אַן אַבֿידה. „זאָל מען אונדז טאָקע באַלד א׳ גאָר אַ גרויסע סומע געלט״, ממוס, טאָקסט. „דאָס געלט איז אָודאי פֿון אים אַרויסגעפֿאַלן, דערום מוז איך דאָס געלט א״, שבֿילי המלמדים, בבֿא מציעא, וואַר־שע 1865. „ווען קיין בושה זאָל ניט זײַן, וואָלטן דאָס רובֿ לייט...גיט אומגעקערט קיין אַבֿידה״, חה, 139. „א׳ וועט ער אונדז א׳ אַלדאָס שלעכטס וואָס מיר האָבן אים געטאָן״, תי, בראשית, ג, 15. „גאָט האָט קינס צער פֿאַרנומען...און אים זײַן שאָטן אומגעקערט״, הר, אין שענסטן טאָג פֿון האַרבסט. „טאָמער וועט זיך אויסגעבן אַ סעזאָן וואָס וועט א׳ דעם פֿאַרלוסט״, שע, פּתרילעווקער פּראָגרעס. „דאָס זײַנען די גוטע מעשׂים וואָס ער טוט פֿדי אומצוקערן דעם חלק [נשמה] צום מקור און שורש״, תניא, 158. *א׳ די נשמה = שטאַרבן. „מען עסט די חלוקה, מע דאַוונט און לערנט ביז סע קומט די צײַט — קערט מען אום די נשמה דעם רבונו־של־עולם״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳.

8. פֿאַרגיטיקן. „דער ערגסטער איז דער וואָס גנבֿעט די דעה פֿון לײַטן. אַנדערע גניבֿות קאָן ער א׳, און דאָס קען ער ניט א״, לט2, צ/ב.

9. ברענגען צום פֿרײַערדיקן מצב. א׳ די יונגע יאָרן. „האָט רבי חנינא געזאָגט...ווען די תורה זאָל חס ושלום פֿאַרגעסן ווערן פֿון ישׂראל וועל איך זי מיט מײַן פֿלפֿול (שאַרפֿן זין) א״, דרכי עולם, ווילנע 1866. „איצט מעגן מיר א׳ די פֿרײַערדיקע צײַט און אויסיידישן אַפּיקורסים״, קמ, 1870, № 7. „האָט דער מלך געזאָגט: לאָז מען אים [דעם פּוח] א״, נחב, ׳מעשׂה מחכם׳. „דער עולם האָט אומגעקערט ווידער די אַלטע מנהגים״, פֿרוג ii, ג״י 1910.

10. איבערבײַטן, פֿאַרוואַנדלען. בטל מאַכן. „גאָט ברוך הוא וועט נאָך די קללות צו ברכות א״, יד, אבֿן נגף. „[גאָטס] גזירה בלײַבט שטיין ...און קייגער קאָן ניט מאַכן א׳ זײַן דין״, חה, 316. „ווען דו דײַן צאָרן טושט אום וועגדין אוּ אום קערן, אַזוי ווערט דיך איטלכר ליב אוּ״, האָלד האבן בערין״, עיון, מח/ב. 11. צוריק־רופֿן. „דער בעגעראַל קערט אום זײַן אַדיוטאַנט״, ש. ברענמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע i, אַדעס 1931. 12. תרובֿ מאַכן. אומבאַרענגען. אַרכ. „וויא די שטעט דיא גוט אום גי־קערט הוט דאש מייגט סדום ועמורה...״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, כ, 16. „דא שפּראך גאט צו אַבֿרהם איר גשרייא האב איך גיהורט, איך וויל סדום אוּ׳ עמורה אום קערן״, טח, בראשית יח, 20. „דער דריט וואר דער (מלאך) (גבֿריאל) צו אום קערין די שטאט (סדום אוּ׳ עמורה)״, צאינה. „די רשעים — הקב״ה קירט זיא אום אוּ׳ זיא זײַן ניט דא״, סהמ, משלי, יב, 7.

אומקערן — אוטו. קער אום, ~געקערט. אַרכ. זן. צוריקקערן זיך. „אוּ׳ דא זיא [= די מויר] וואָלט אום קערן וויידר, דא פֿל דיא אייזין טיר נידר״, ספֿר משלים, פּפֿדם 1686.

אומקערן זיך — אוטו. קער זיך אום, זיך ~געקערט. 1. ניין, קומען אע צוריק צום פֿרײַערדיקן אָרט. „אוּ׳ איך מיין אַך אַז דו גיהערשט האשט אַז איך בין שון צו צנאם [=צנעם] גיהויען אוּ׳ האָב מיך מוזן אום קערן״, פּראָגב, 47. „דערנאָך האָט זיך אויפֿגעכאַפּט אַ שטורעמוינט, האָבן זיי געזאָגט: לאָמיר זיך א׳ אַהיים״, נחב, ׳מעשׂה ממלך וקיסר׳. „ער האָט זיך פֿון דער נסיעה אומגעקערט...שוהאַך און צעבראָכן״, שע, אַלט־נײַ כתרילעווקע. „דאָס זענען געווען אַ גרופּע חסידים וואָס האָבן זיך נאָר־וואָס אומגעקערט פֿון פּשיסכע, פֿון דעם אָרט פֿון זייער רבין״, אש, תהילים־יוד. „דער מענטש קומט פֿון דער ערד און ווען ער שטאַרבט קערט ער זיך אום צו דער ערד״.

2. קומען צוריק צו מענטשן. א׳ זיך צו טאַטע־מאַמען, צו וויבֿ און קינדער. פֿיג אויך: מאַכן שלום מיט זיי. „אַז אייניגער פֿון אונדז... גייט צו זיי...קערט ער זיך אום וויידער צו אונדז״, חה. „אונדזער בנימין האָט זיך אומגע־קערט טאַקע צוריק...באַהאַרצט וויי אַ גיבור״, ממוס, מסעות. „אַ בושל...אויסגעריזט אַ סך און זיך אומגעקערט נאָר־וואָס צו זײַן אַלטן בעל־הבית״, יהואש, ׳פֿרילינג׳. *זיך א׳ צו גאָט = תשובֿה טאָן. „אַבער אַקייגן אַז זיי קערן זיך צו גאָט צוריק, כלעבן אַזוי גיך, אַזוי געשווינד וויי אַן אויגנבליק, הערט גאָט צו זייער געשריי און קערט זיך אום צו זיי״, טעיאַטער.

3. קומען צוריק צום פֿרײַערדיקן צײַטפֿונקט אַדער מצבֿ. „גיי און קער זיך אום צו דײַן פֿאַריקן אַרעמען שטאַנד״, [אמת], הנסיון, ווילנע 1856. „מוז מען זיך א׳ צוריק מיט אַ יאָר, ווען עס איז געווען די לעצטע מלחמה״, טפ, יודישער קאַלאָניסט. „אומגעקערט זיך האָט איר יוגנט״, יהואש, ׳זון פֿון אָונטשטערן׳. „וואָלט זיך די וועלט אומגעקערט צו איר מקור״, תניא, 336. „אויף אַזוי פֿיל האָט ער אָנגעהויבן קומען צו זיך, אַז אייניקוויזן האָבן זיך אומגעקערט צו איר כּמעט אַלע זײַנע חושים״, שע, אַלט־נײַ כתרילעווקע.

4. קומען צוריק צו אַ פֿרײַערדיקן ענין, טעמע, פֿרײַערדיקע אינטערעסן. זיך א׳ צו אונדזער טענה. „לאָמיר אָוועקוואַרפֿן די זאָנטיקעס און זיך א׳... צו אונדזערע ידדן״, שע, אַלט־נײַ כתרילעווקע. „באַטראַכט זיך, ר׳ מענדעלע! קערט זיך אום צו אײַנערע ספֿרים״, ממוס, שטורעמצײַט. „האָב איך מיך אומגעקערט צו מײַן וועלטל וואָס אַמאָל״, ממוס, שלמה. „עס העלפֿט ניט קיין חכמות, און מיר מוזן זיך א׳ צוריק צום אַלטן פּסוק״, שע, טבֿיה.

5. אויסדרייען זיך אין דער פֿאַרקערטער ריכ־טונג, אין אַ זײַט. זיך א׳ מיטן פּנים צו דער

וואָנט. „וועָן מיר לויפֿן זיי נאָך זיי צו פֿאַנגען, אַזוי קערן זיי זיך אום און זעען אונדז אַן מיט זייערע אויגן", איבז תּרגום שני, יאַסי 1843. „די שיף...איז נאָענט געקומען צו דעם פֿאַלאַץ, האָט זי אַנגעהויבן זיך אומצוקערן. האָט דער מלך געשיקט און מ'האָט זי אומגעקערט קריק", נחב, 'מעשׂה ממלך וקיסר'. „...קערן זיי זיך אום אַהינטער און צעשפּרייטן זיך", קה. *א' זיך מיטן רוקן (צו עפּעס אַדער צו עמעצן) = א) אָפּקערן זיך, גיט וועלן האָבן קיין מגע ומשׂא; ב) אויסדריקן ביטול אַדער ברוגז. „אַפֿילו וועָן די בּאָרימטהייטן האָבן זיך שוין לאַנג אומגע־קערט מיטן רוקן צו אונדז און קיינמאָל מיט יידן זיך נישט אַנגעקערט", יג, טמז 1964 12 VII.

6. איבערדריין זיך אויף דער פֿאַרקערטער זײַט. „איך וואָרף מיך, קער מיך אום אויף דער אַנדערער זײַט", ממוס, ספֿר הבחמות. „אַט־אַט... קערט זיך דאָס שיפֿל אום און ער פֿאַלט אַרײַן אין די טיפֿע אָפּגרונטן", ממוס, מסעות. „אַזוי קיארט זיך דער...[פֿוילער] מן הין אונ' הער אום ...אונ' וויל ניט אויף שטיין", סהמ, משלי, כו, 14. „דער שטיין האָט אין זיך געהאַט די סגולה...דאָס וויי ער פֿלעגט נאָר דערהערן דעם האַן קריַיען צוועלף בּיינאַכט פֿלעגט ער זיך דרײַ מאָל א״, אמד, אַלטע אידישע זאגען, ווילנע 1876. *דער מוח קערט זיך (מיר, אים...) אום = שטאַרק פֿאַרזאָרגט, פֿאַרדאָגהט.

7. זיך וועגן מיט ריי״ד. „אַצינד קער איך מיר אום צו די מחותנים: מורי ורבותי, איך וויל אײַך זאָגן...", אבב, דעקטוב, וואַרשע 1876. „איך האָב זיך אויפֿגעשטעלט געשווינד אויף די פֿיס, מיך אומגעקערט...צו דער קליאַטשע און איר געזאָגט אַ גאַנץ שיינע דרשה", ממוס, קליאַטשע.

8. איבערחזרן (זיך). „אוי, זאָל שוין זיך מער ניט א' דאָס וואָס עס איז געשען", ממוס, קליאַטשע. „אונ' וען איינר איין זעלכי עבֿירה גיטאן העט, דא העט גירעט צווישן ברוך שאמר אונ צווישן (ישתּבח), זוא האט ער מוזן זיך אום קערן", לטו. „דאָס ערדיקע וועט זיך א'...וי׳ ס'איז געווען", מס, קהלת, תקע״ט, ב, 7. 9. זיך אָפּקערן פֿון אַ פֿרײַערדיקן וועג אין לעבן; תּרטה האָבן; תּשובֿה טאָן. „וועלט נאָר יודל גוט און פֿרום, טראַכט ער, קערט ער באַלד זיך אום", ממוס, יודל. ← בב. „די וועלטער שובֿה און תּשובֿה [דריקן אויס] דעם זעלביקן באַגריף... שובֿה איז דער טײַטש קער זיך אום; און תּשובֿה האָט אויך די זעלביקע מיינונג — זיך א' פֿון שלעכטן וועג אויפֿן גוטן וועג", פֿאָר, 1962 X 5. „ער האָט זיי געמוסרט, און זיי האָבן זיך ניט אומגעקערט פֿון זייערע זינדן", תּניא, פּב.

10. פֿאַרוואַנדלט ווערן. א' זיך אין שטויב. „פֿון דעם ווײַן קערט זיך אום די מילך וואָס בּיי דעם קינד אין בויך און ווערט זויער", מלכּה בערלאַנט, די גלייקלעכע מוטער, ווילנע 1836.

־עכּץ. ־ענישׂ.

אומקערעווען — טרוי. רעזוע אום, ~געקע־רעזועט. דזוי אומקירעווען ←.

אומקערפֿערדיק — אַדי. דזוי אומקערפֿער־דיק. אויך: אוממאַטערי׳על, רוחניותדיק. א׳ע לי־בע. א׳ע פֿאַרשטעלונגען. „דאָס איז דינער פֿאַר אַ באַוועגונג, דאָס איז א״, מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער. ־קייט — „די מבֿטאָלוטע א׳ פֿון גאָט, כ׳באַטאָן א׳, ניט צו פֿאַרטוישן מיט אוממאַטעריעלישקייט", ליבמאן הערש, 1944.

אומקפֿדנותדיק — [...קאָפֿדאָנעס...] אַדי. וואָס איז ניט וויַי בּיי אַ קפֿדן. ענטפֿערן רואיק, א׳, גע־לאַסן. א׳ געדולד. ־קייט.

אומקצבֿיש — [...קאָצאָוויש] אַדי. וואָס איז ניט וויַי בּיי אַ קצבֿ. איידל, א׳ ריידן צו די יידענעס.

אומקראָכן — אוטו. קראָך אום, ~געקראָכט. אַ לענגערע צײַט קלאָפֿן, קנאַלן עס זאָלן זיך באַקומען הילכיקע, פֿאַרטויבנדיקע קלאָנגען. עס קראָכן אום האַרמאָניש־שאָסן.

אומקראָנט — אַדי. דזוי אומקוראָנט ←. אויך: אומראַיִ׳על, אומזיכער, אומפֿאַרלאָזלעך, ניט־חשובֿ. א׳ע סחורה. א׳ע לײַט.

אומקראָנצן — טרוי. קראָנץ אום, ~געקראָנצט. אַרומנעמען, אַרומרינגלען מיט קרענץ. א׳ די קעפּ. א׳ דעם טויער.

אומקראָפּט — די, ־ן. [מצ אויך: ~קרעפֿטן, נר]. 1. דאָס בּליבּן אַן קראָפּט; אימפּאָטענץ. די א׳ פֿון כּוח צו פֿאַרבעסערן די וועלט. 2. שלעכטער כּוח. די א׳ן וואָס אָנטפֿלעקן זיך בּעת אַ מלחמה. „אין דער איצטיקער מלחמה ווירקן קרעפֿטן און, אויב מ'מעג זיך אַזוי אויס־דריקן „אומקרעפֿטן", אויף וועלכע מיר זײַנען נאָך ווײַט ניט קיין מבֿינים", גרינ, מענטשן און ווערטן, נ״י 1953.

אומקראַצן — טרוי. קראַץ אום, ~געקראַצט. 1. אַ לענגערע צײַט קראַצן, שאָבּן, רײַבּן. א׳ דאָס ליבּ. מיט זיך — רעפֿל. *אָפּטאָן אַ נא־רישקייט און דערנאָך א׳ זיך = תּרטה האָבן, באַדויערן. 2. אַרומקראַצן. א׳ דאָס צוגעבּרענ־טע. 3. במקום־וערב פֿאַר טאָן עפּעס פֿאַמע־לער. מיט זיך. א׳ זיך בּיי אַן אַרבּעט. ־ענישׂ.

אומקראָקן — אוטו. ־קע אום, ~געקראָקעט. 1. אַ לענגערע צײַט אַרויסגעבּן קלאַנגען קראַ־קראַ (וועגן אַדער וויַי ראָבּן). 2. רעדן אומצו־פֿרידן, מיט ניט קיין אַנגענעמען קול. א׳ וויַי אַן אַלטער תּרת. ־ענישׂ.

אומקרבּן — [...קאָרבּן] דער, ־ות [קאָרבּאָ׳נעס]. 1. קרבּן וואָס האָט זיך ניט געלוינט. אַן אומזיסטער קרבּן, אַן א׳. 2. קרבּן וואָס רופֿט אַרויס אַ נעגאַטיוע באַצי־אונג. דער שרעקלעכער א׳ צום מולך.

אומקרובֿיש — [...קרוויוויש] אַדי. 1. אומ־פֿרײַנטלעך. וואָס איז ניט וויַי עס איז (עס דאַרף זײַן) צווישן קרובֿים. א׳ע באַציאונגען צווישן לײַבלעכע ברידער. 2. וואָס איז אַן אַ נאָענטער פֿאַרבינדונג. א׳ע דערשײַנונגען. „וואָס מער א׳ע שפּראַכן מע קען, אַלץ בּרייטער ווערט דער לינגוויסטישער אַריזאָנט", יאי, יושפ XIII, 1. ־קייט.

אומקרובֿישאַפֿט — [...קרוויועשאַפֿט] די (דאָס), ־ן. אַקט, דערשײַנונג פֿון זײַן אום־קרובֿיש. אַן א׳ אין (צו) דער אייגענער משפּחה. א׳ פֿון באַגריפֿן.

אומקרויזן — טרוי. קרויז אום, ~געקרויזט. פֿונדאָסנײַ, וויידער אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן קרויזן, גרײַזלען די האָר פֿון קאָפּ. א׳ די האָר. א׳ די פֿריזור.

אומקרויס — דער (דאָס), ־ן. 1. ווילדגראָז, שעדלעכער, אומנוציקער גראָז־עווישקס. „בעפֿינט זיך דער קאָרן...אין אַ תּמידיקער ספּנה צע־שעדיקט צו ווערן פֿון זײַנע פֿילע פֿײַנד, די א־געוויסקן נעמען צו בּיי אים פֿלאַץ, שפּײַז און ליכט", ד. האָכבּערג, איבז, שמ״ל, געוויסקן. „אַרום אָפּטריט האָט דאָס א' און די שטעכלקעס דערגרייכט שוין נישט בּיז צום דעכל", באָש, פֿאָר, 1959 IV 18. 2. דאָס פּסולתדיקע, אום־ריינע, פֿאַרדאָרבּענע. „דאָז און קרויט פֿון זײַנם גארטן אויז רוימן וויא מן אויף טײַטש שפּריכט: השי״ת ריכט, וועגש נימנט דיכט", צוכט. „דעם א' ווילן מיר אויסרײַסן מיט די וואָרצלען...און זייען ריינע מענטשלעכע אידייען, ריין־מענטש־לעכע געפֿילן און וויסן", פּרץ, 'וואָס ווילן מיר'.

אומקריגן זיך — קזוי. קריג זיך אום, זיך ~געקריגט. אַ לענגערע צײַט פֿירן צווישן זיך אַ מחלוקת. א' זיך און אַרומרײַסן זיך איבּער יעדער נאָרישקייט. שוועגערינס קריגן זיך אום. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומקריגעריש — אַדי. ניט־קריגעריש. ניט־באַפֿאַלעריש, ניט־אַגגרעסיִ׳עריש. אַן א' פֿאָלק, א' זיך דערווײַטערן פֿון מחלוקתן. ־קייט.

אומקריטיש — אַדי. וואָס איז אַן אַ קריטישער באַציאונג. ניט איבערקלערגדיק. לייענען בּיכער א'. „גיט די קינדער א׳ע שילדערונגען פֿון פֿאַלי־טישע פֿאַסירונגען", ווינטש VII, נ״י 1927. „וועט מען מיט דער צײַט אויס אַן א׳ער סומירונג געוואָר ווערן", נפֿ, יוני, 1939, 1. „די רעצענזיעס ...זײַנען א׳ע לויבּווערטער", יעקבֿ שאַצקי, יובל xv. ־קייט — „ליבּע מוז אַמאָל צוזינדיקן מיט א״, ש. ביקל, טמז 1962 VII 1.

אומקריז — דער, ־ן. 1. קרײַזלינג, פֿערי־מעטער פֿון אַ קרײַז. דער א' פֿון אַ בּוים. „דער אום קרייס פֿון דער שטאט [ירושלים] איז פֿופֿ־ציג ריס", אלכסנדר סענדר עסנדר עסהויזן, בית ישׂראל ובֿית הבּחירה, אמשט 1724. „א' פֿון ברוסט־קאַסטן", 'טאָג שרי־פֿטן, וואַרשע 1929. 2. סבֿיבֿה. „זאָל עס טאָן אויף זײַן שטייגער און אין זײַן א״, שטריגלער.

3. אַקט פֿון אומקרײַזן, פֿון באַווײַגן זיך אַרום און אַרום. „אין די מיטאַלאָגיע ווערט אָט דער א' אויסגעטײַטשט וויַ אַ שטאַרבּן און אויפֿשטיין תּחית־המתים פֿאַר געוויסע כּוחות אין דער נאַטור", א. גאָרדין, פֿאָש, 1953 X 9.

4. דזוי קרײַז. „דער קולטורעלער האָריזאָנט פֿון יעדן מאַסנמענטש...לאָזט אים נאָר אַן א' פֿון אַ פֿוס דרײַ אַרום זיך", זשיט II, נ״י 1912.

5. אומוועג. נר. „פֿון גאט איז גוועזין דער אום קרייז אוג דש פֿירן", בן המלך והנזיר, איבז, זשאָלקעוו 1771. „מע זאָל מאַכן אַן א'

און אַריבערגיין דעם טײַך לינקס פֿון דער חרובֿער מילן", פּערלאָוו, פֿאָר, 1963 I 22.

אומקריזבאַר — אַדי. נר. מאַרק וויב. וואָס מע קען אַרום דעם מאַכן אַן אומקריז.

אומקריזונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומקריזן. אַ פּינקטלעכע א׳. א׳ פֿון פֿלאַנעטן. „איר זולט ציהן אייערן ווילן נאך אירר [= זייערע] אום קריזונג", יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומקריזיק — אַדי. 1. וואָס איז ווי אַן אומקריזיז. א׳ע לינגע. 2. [מיט אַן אַקצענט אויך אויפֿן צווייטן טראָפּ] וואָס האָט ניט די פֿאָרעם פֿון אַ קריז. א׳ע פֿיגור.

אומקריזלעך — טרוו. ־זל אום, ~געקריזלט. דזוו אומקרוין, אומגרינזלען. ־ענ׳ש.

אומקריזן — קריז אום, ~געקריזט. טרוו — 1. אַרומציינענען מיט אַ קריז־לינגע. 2. אומרינגלען, אַרומרינגלען. אין ברכת המזון (הגדה של פּסח) נט/2, אמשט 1723, ווערט פֿאַרטײַטשט ׳סבובי גם סבבנו בשם ה׳ כי אמילם׳ (תהלים, קיח, 11): „זיא האבן אומרינגלט מיך אוו׳ אויך אום גקרייסט מיך, מיט דעם נאמען גאָטש וויל איך פֿר שנידן זיא".

אוטו — זיך באַוועגן אין אַ קריז־לינגע. די אויסשפּיר־עראָפּלאַנען קריזן אום איבער דער געגנט. די רויבפֿייגל קריזן אום איבער זייער קרבן. ־ענ׳ש.

אומקריטיק — אַדי. 1. קראַנק, ניט־געזונט. מג. „פֿון אַ גבֿיראיש הויז האָט מען ייכלעך געטראָגן דעם שטודענט וואָס איז א׳ געוואָרן", קלמן הײזלער, קומאָרנער נעבעך. „די לופֿט איז א׳ און די נויט גרעפּצט", נאָד. א׳ ווערן = ווערן קראַנק, קריגן אַ מיחוש, ווערן קערפּערלעך גשעדיקט. 2. זייער שמוציק. סטוטש.

אומקריטעכץ — דאָס (די), ־ן (־ער). שלעכט קריטעכץ. דזוו אומקרויט ←. „די רויטע בלוי־מען פֿון מאָן זײַנען באמת אַ צירונג פֿאַר די פֿעלדער, אַבער דער לאַנדסמאַן קוקט אויף זיי ווי אויף א׳, ווײַל זיי נעמען צו נערונג און זון פֿון די...געהאָדעוועטע געוויקסן", ד. האָכבערג איבז, שמײַל, געוויקסן.

אומקריען — אוטו. קריי אום, ~געקרייט. אַ לענגערע צײַט אַרויסגעבן קלאַנגען (וועגן אַדער ווי אַ האָן). „די העגער קרייען אום ווי פֿאַר אַ רעגן". ־ענ׳ש.

אומקריכן — אוטו. קריך אום, בי׳ן ~גע־קראָכן [ה אַ ב אין טייל לר, אויך טייל אוקר]. 1. אַ לענגערע צײַט קריכן, זיך באַוועגן מיט הענט און פֿיס אַדער מיט מוסקלען פֿון קערפּער (וועגן שלענג אא). א׳ אין אַלע וויגקעלער. א׳ אויף אַלע פֿיר, ווי אַ הונט. א׳ ווי אַ לויז. „די פֿאַרפֿל...קריכן אום איינער איבער די אַנדערע ווי לעבעדיקע", אמד, די גײַסטער געשיכטען, וויל׳נע 1871. „[די שלאַנג] איז פֿאַרשאָלטן שוין לאַנג און קריכט אויפֿן בויך אום אַן פֿיס", אַל II. 2. זיך וואַלגערן. זיך אַרומשלעפּן. א׳ איבער שענקען. „צי דען בין איך ניט אומגע־קראָכן אויף די פֿראָנטן וויצט, ברודער, חבֿר?", ש. דרײַ, ליכטיקע וואָר, קיִעוו 1930.

3. זיך פֿאַרשפּרייטן, צעוואַקסן זיך, אויס־צינדיק זיך איבער אַנדערע טיילן פֿון דער פֿלאַך. „אַן עסיקע צרעת איז אומגעקראָכן אין אײַער פֿליישׂ און ביינער", יהושׂ, א מאָטיוו. 4. במקום־וועדב פֿאַר טאָן עפּעס פֿאַמעלעך; פֿאַר אַרײַנמישן זיך אין פֿרעמדע עסקים; פֿאַר חנפֿענען, אינטריגירן אא. ־ענ׳ש.

אומקריכער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וואָר עס קריכט אום. אויך: וואָר עס טוט עפּעס פֿאַמעלעך; חונף; אינטריגאַנט. ־ערי׳ן.

אומקריסט — דער, ־ן. ניט־גלייביקער פֿון שטאַנדפּונקט פֿון קריסטן. בעיקר דער יידי.

או׳מקריסטאַליזי׳רט — אַדי. 1. פּאַר אומ־קריסטאַליזירן ←. 2. וואָס האָט ניט אַגגרעגומען קיין פֿאָרעם פֿון קריסטאַלן. א׳ע זאַלצן. ־קיִיט.

אומקריסטאַליזירלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט קריסטאַליזירן. א׳ע מישונג. ־קיִיט.

אומקריסטאַליזירן — טרוו. ־זיר אום, ~קריס־טאַליזירט. צעלאָזן קריסטאַלן און אויסקריס־טאַליזירן פֿונדאָסנטי. א׳ די צעלאָזענע קריסטאַלן.

אומקריסטלעך — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי עס איז (עס דאַרף זײַן) בײַ אַ קריסט. א׳ע אַכזריות. ־קיִיט.

אומקריצן — קריץ אום, ~געקריצט. טרוו — איבערקריצן. א׳ אַ פּאָר אותיות אויפֿן דעקל פֿון זייגער. אוטו — קריצן אַ לענגערע צײַט. א׳ מיט די ציין בעתן שלאָפֿ. ־ענ׳ש.

אומקרעכצן — אוטו. קרעכץ אום, ~גע־קרעכצט. פּפּ: ~קרעכצען. אַ לענגערע צײַט קרעכצן. א׳ ווי אַ חולה־מסוכן. ־ענ׳ש.

אומקרעמעריש — אַדי. וואָס איז ניט ווי עס איז (עס דאַרף זײַן) בײַ אַ קרעמער. א׳ע ברייט־קייט. ־קיִיט.

אומקרענקען — אוטו. קרענק אום, ~גע־קרענקט. זײַן קראַנק אַ לענגערע צײַט. א׳ און זיך ניט היילן. א׳ ווי אַן אַלטע באַבע. ־ענ׳ש.

אומקרעפֿטיק — אַדי. שוואַך, שלאַבעריק. אימפּאָטענט. „אוו׳ ער ווארד מיד אוו׳ ער ווארד שוואך אוו׳ ער פֿיל צו דער ערד און קרעפֿטיג", יוסיפֿון, אמשט 1661. „די זונשטראַלן ווי הייס זיי זאָלן לײַכטן, זײַנען א׳ די שטענדיקע בלאָטע אויסצוטריקענען", ל. לעווין, רפֿאל דעם שנידערס טאָכטער, ווילנע 1888. „עש איז דעם אונקרעפֿטגן (אדר דער ניקש אינשטאנד איז) בעשׂר אלש דיא גדולט", ספֿר מבחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. ־יקיִיט.

אומקרעפֿטיקן — טרוו. ־יק אום, ~געקרעפֿ־טיקט. 1. פֿאַרפֿעסטיקן פֿון אַלע זײַטן; אײַנמאַ־צעווען; שטאַרקער צוביגן אא. א׳ אַ בריקל מיט נאַך קלעצער. א׳ אַ קרומע און אַלטע וואַנט. 2. קרעפֿטיקן, פֿעסטיקן פֿונדאָסנטי. אויף אַ נײַעם אופֿן. אַוועקנעמען די בעלקעס און א׳ מיט אײַזערנע שטאַבעס. ־ונג.

אומקשהדיק — [...קאָשע...] אַדי. ניט־קשה, ניט־הארב. נאָך אַנאַליזירן וועדט דער ענין א׳.

אומר — [אוימער] דער. מצ נב. אָנהייב־וואָרט פֿון אַ ליד צו לערנען לשון־קודש. יעדער פֿערז הייבט זיך אָן מיט אַ לשון־קודש וואָרט און וועדט פֿאַרטײַטשט אויף ייִדיש. „א׳ איז אַ זאָגער, שואל איז אַ פֿראָגער".

אומראַבירן — טרוו. ־ביר אום, ~(גע)ראַבירט. אויך: ~ראַבוווען. רויבן אַ לענגערע צײַט, אין פֿאַרשידענע ערטער. אַ באַנדע גזלנים האָבן אומגעראַבירט אין די דערפֿער.

אומראַבליע(וו)ן — טרוו. ־ליע(וו) אום, ~געראַבליע(וו)ט. פּפּ: ~גראַבליוווען. אומשאַרן מיט אַ גראַבליע. א׳ היי אויף דער לאַנקע.

אומראַדיאַקטיוו — אַדי. וואָס גיט ניט אַרויס קיין שטראַליקע ענערגיע (אין פֿאַרעם פֿון אַלפֿאַ־, בעטא־ אָדער גאַמאַ־שטראַלן). א׳ער עלעמענט. ־קיִיט.

אומראַדיקאַל — אַדי. ניט־ראַדיקאַל (אָבער אויך ניט קאָנסערוואַטיוו). אַ מעסיקער, א׳ געזעץ־פֿראָיעקט. ־קיִיט.

אומראַזירט — אַדי. 1. פּאַר אומראַזירן ←. 2. ניט־ראַזירט, ניט־געגאָלט. גיין א׳ ווי אַן אָבֿל. ־ערהויט — אַדוו.

אומראַזירן — טרוו. ־זיר אום, ~(גע)ראַזירט. 1. אַרומגאָלן. א׳ אַרום אַ וואונד אויפֿן קאָפּ. 2. איבערגאָלן. א׳ די אָפּגעגאָלטע ברוסט פֿאַר אַן אָפּעראַציע.

אומראָט — דער, ־ן. שלעכטע עצה, פֿאַרפֿע־רערישער אָנווײַז. אַן א׳ פֿון אַ נאַר, פֿון אַ שׂונא.

אומראַטזאַם — אַדי. דטשמ. נר. וואָס עס לוינט זיך ניט; וואָס מע קען ניט ראָטן עס צו טאָן. אומעצהדיק. „דער פֿאָליטישער דרוק וועט נאָך צווינגען די אַדמיניסטראַציע צו נעמען א׳ע שריט", טמז, 1963 II 18. ־קיִיט.

אומראַטיפֿיצירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט באַשטעטיקט אָפֿיציעל (דורך אַ פֿאַרלאַמענט אַדער מיט די געהעריקע אונטערשריפֿטן). א׳ע אָפּ־מאַכן מיט אויסלאַנד. ־קיִיט.

אומראַטירלעך — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען ניט ראַטירן, ראַטעווען. א׳ אַפּילו מיט אַן אָפּע־ראַציע. ־קיִיט.

אומראַטשקע(וו)ן זיך — אוטו. ־קע(וו) זיך אום, זיך ~גערראַטשקע(וו)ט. אַ לענגערע צײַט קריכן, פּויזען. א׳ זיך אויף אַלע פֿיר.

אומראַיאַנירט — אַדי. ניט־אײַנגעטיילט אין באַזונדערע ראַיאָנען. א׳ע וואַלן מיט אַ צעטל קאַנדידאַטן פֿאַרן גאַנצן לאַנד. ־קיִיט.

אומראַיע׳ל — אַדי. אומערלעך. אומפֿאַרלאָ־לעך. אומזיכער. אומעכט. האָנדלען א׳. א׳ע סחורה. א׳ע גיסן. „וויִ אומזיכער, ווי אומנאָר־מאַל, ווי וואַקלדיק און אָפּט אויך ווי א׳ עס האָט געקענט זײַן אָט דער האַנדל", ימ איבז, שד VII, ב״א 1953. ־קיִיט.

אומראָיען — ראָיע אום, ~געראָיעט. טרוו — אומגראָבן. א׳ די ערד, די בייטן. אוטו — אומנישטערן. א׳ און ניט געפֿינען. אויך מיט זיך. אומנישטערן. כסדר אַ לענגערע צײַט זוכן, זיך גראָבן אין עפּעס. א׳ זיך אין מיסט־(קאַסטן), אין יענעמס עבֿירות. *א׳ זיך אין מיסט = פֿאַרנעמען זיך מיט נישטיקער אַדער שמוצי־קער אַרבעט. *א׳ זיך אין (יענעמס) הארץ (נשמה) = מישן זיך אינעם צווייטנס שוערע און אינטימע ענינים.

אומראָלן — טרוו. ראָל אום, ~געראָלט. 1. קאָונע. אומקנייקלען, א׳ אַ פּאַק, אַ באַל סחורה. 2. אַרכ. איבערדריייען, איבערקערן. „אין דיא שאהל וואו עז ברויאט גוואהגין ווערד, טערף עז מילך ברויאט ניט גוואהגין ווערדן, דען מוז איין אנדרי שאהל דא צו זיין אודר לכל הפחות דיא שאהל אום רויללען", ׳רעגלעמענט פֿר דיא שומרים אצל האופּים׳, אמשט 1800.

אומראָמאַנטיש — אַדי. היפּוך פֿון ראָמאַנטיש. פֿאַרבראַנגען מיט אַן א׳ער מיידל. אַן א׳ע תּקופֿה. ־קייט.

אומראָמאַנטירן — אוטה. ־סיר אום, ~ראָמאַנטירט. אַ לענגערע צייט פֿירן אַ שפּילעוודיקע ליבע (מיט אַ צאָל), פֿלירטעווען. א׳ מיט אַלע פֿאַרקוי־פֿערקעס.

אומראָנגלען זיך — קזוז. ־גל זיך אום, זיך ~ג׳ערָאַנגלט. אַ לענגערע צייט פֿירן אַ געראַנגל, פֿאַרמעסטן זיך. א׳ זיך מיט עמעצן און אַוועק־לייגן אויף די לאָפּעטקעס. פֿיג. א׳ זיך מיט אַ שווערער פֿראָבלעם. ־ענישׂ.

אומראָם — דער, ־ן, זן. *Mhd:* un-raste. וועט עס רוט ניט און ראָסט ניט. געוויינלעך וועגן אַן אומרואיק קינד. דזוי אומרו, בּ4 ←. אַן א׳, זיצט ניט איין אויף אַן אָרט.

אומראָפֿאַרטירט — אַדי. וואָס איז געבליבן אַן אַפּיציעלן באַריכט פֿון אַ נידעריקערן צו אַ העכער־געשטעלטן (אין אַרמיי, אין ביורא־קראַטיע). א׳ער צונויפֿגעשטויס. פֿרגל ~רעפֿאָר־טירט.

אומראָפֿיניירט — אַדי. ניט־אויסגעאיידלט; רוי. אומקולטיווירט. אומגעהובלט; פּראָסט. א׳ע מאַנירן. א׳ע קריטיק. „א׳ע לייט", נ. זאַלאָוויץ, פֿאָר, 1964 x 1. ־קיוט.

אומראָציאָנע׳ל — אַדי. אויך: ~ראַציא־נא׳ל. 1. ניט־שׂכלדיק. אומלאָגיש. א׳ע מיי־נונגען. 2. ניט־באַקוועם, ניט־צוגעפּאַסט. „א׳ע גומי־הייזלעך [פֿאַר קליינע קינדער]", דר׳ י. איפּ, פֿגענ, פֿאַריז 1949, № 5. *א׳ע צאָל (מאָס), מיט אַ מינוס אונטער אַ קוואַדראַט־וואָרצל: (4 — √). ־קיוט — „אונטערשטרייכנדיק די א׳ פֿון די דאָזיקע לעגענדעס, האָט ער געפֿרוווט דערווייזען אַז זיי זיינען בלויז אַלעגאָריעס", זה, לעקסיקאָן IV, 495.

אומרביאיש — [...ראַבייאיש] אַדי. וואָס עס פּאַסט ניט פֿאַר אַ רבין. א׳ער פּיר. ־קיוט.

אומרבניש — [...ראַבאָניש] אַדי. וואָס עס פּאַסט ניט פֿאַר אַ רב. א׳ע מלבושים. א׳ מישן זיך אין טעפּל. ־קיוט.

אומרבותאדיק — [...ריוואו׳סע...] אַדי. וואָס לוינט זיך ניט, וואָס האָט ניט אין זיך קיין מעלה (לגבי אַן אַנדער זאַך, אַן אַנדער אויסוועג אָפּ). א׳ע החלטה. ־יקויט.

אומרגזנישׂ — [...ראַגזאָ׳ניש] אַדי. וואָס איז אַן איבערגעאיילטן כּעס, וואָס איז ניט ווי בּיי אַ רגזן. מיט א׳ן געדולד. ־קיוט.

אומרגילות — [...רעגילעס] די (דאָס), ־ן. ניט־צוגעוואוינטקייט. אומבאַשטענדיקייט און אומ־קנעטשאַפֿט. אַרויסוויזן א׳, טאָן עפּעס מיט א׳. ־דיק.

אומר דבר בשם אומרו — [אוימער דאָוואָר בשעם אָמרוי (אוימרוי)] פֿראָזע. תּל. ׳זאָגט אַ זאַך אין נאָמען פֿון זיין זאָגער׳. 1. וויר ס׳זאָגט עפּעס און פֿאַררופֿט זיך אויף דעם פֿון וועמען ער האָט עס געהערט אָדער בּיי וועמען ער האָט עס געלערנט אָדער פֿונוואַנען ער האָט עס אויס־געלייענט. וועדט געניצט ווי אַ לויב אַז מע שטעלט זיך ניט אַרויס מיט פֿרעמדע געדאַנקען, מע פּוצט זיך ניט אין פֿרעמדע פֿעדערן, אַז מע פֿאַרפֿירט ניט. < אָבות, ו, ט: „כּל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם" — „וויר עס זאָגט אַ זאַך (אַ געדאַנק, אַ דין, אַן אויסטיי־טשונג) אין דעם נאָמען פֿון דעם וואָס האָט עס געזאָגט ברענגט דערלייזונג דער וועלט". 2. זז. בענייצט ווי אַ פֿאַרמינערונג, אָנצוווייזן אַז מען איז ניט קיין אָריגינעלער דענקער, בלויז אַ פֿאָפּולאַריזאַטאָר. 3. ווען בּ ש ם וועדט פֿאַר־בּיטן מיט כּ ש ם [קעשע׳ם] — אַן אויסדרוק צו באַצייכענען אַן אימיטאַטאָר וואָס מאַכט גוט נאָך אַ צווייטנס שטים.

אומרו — די & דער, ־ען. 1. די (זן דער), געמיט־צושטאַנד ווען עס פֿעלט אינעווייניקסטע רואיקייט, געדולדיקייט; אויפֿרודערונג. ארויס־ברענגען, ארויסרעדן, אויסגיסן די א׳, אויפֿ־צאָפּלען פֿון א׳. „דיא ליבּה אבר איז זאָ שטערק דשׂ אַלה און רוהי פֿור אורזאַכט קיין לאַשט", מאַרשן, לשון זהב, אמשט תצ״ד. „האָט זי מיט אַן א׳ אין פּנים געזאָגט", וויס, ׳וי דער גורל פֿירט׳. „פּלוצלינג האָט אַן א׳ שטיל מײַן הארץ צונויפֿגעדריקט", דא, שטילע געזאַנגען, 1905. „דער וועלכער איז פֿאַרן וויכער געמאַכט איז תּמיד פֿון א׳ באַפֿליגלט", יהואש, ׳צווילינג־נאַטורן׳. „ליגט ניט אין אָט דעם קאָמף פֿון אינעווייניקסטע היפּכים די אורזאַך פֿון דער ייִדישער א׳?", זשיט II, נ״י 1912. א־ב ל ו ט. א־ג ל א ק. „ליוויק[ס]...ייִדישע שליחות צו זיין דער א׳־ג׳", ב. ריוקין, ה. ליוויק.... א־פֿ ו נ ק. „ביסטו...אַן א־פֿ׳ צעגליט", פֿרייד־ווינינגער, אין אָפּקלײַב, 1957.

2. די. דרויסנדיקער מצבּ פֿון אומאָרדע־נונג. היפּוך פֿון געזעלשאַפֿטלעכער רו. „דען זיא האבין זיך זעלבשט דיא און רוא גישאפֿין", צוכט. „נאָך אַל אונזיר אויז גישטאַנדני און רוא אוני זאָרג אוני צרות, אַלזו זענין מיר אין גוטיר פֿאַרגניגליכקייט פֿאַר הגוביר ניקומין", גה, 156.

3. אין מצ. טומלענישן, אויפֿשטאַנדן, בונטן, א׳ען אין די דערפֿער. נייע א׳ען אין לאַנד. די א׳ען קענען נאָך חס־וחלילה פֿירן צו פֿאַגראָמען. א׳ — און קיינער וויסט ניט וואָס דער מאָרגן וועט ברענגען.

4. דער & די (זן), אָפּהענגיק פֿון גע־שלעכט. אומרואיק קינד, אומראָס. אַרומלויפֿער, טומלקאָפּ. „נעם צו דעם א׳, ער מאַטערט דעם זיידן". אַן א׳ אַ סמבטיון. אַן א׳, אַ (שטיק) קוועקזילבער.

5. דער. פֿאָמפֿעדיקל. דין, גלײַך, גרינג ווי אַן א׳. ניט רוען, לויפֿן, זיך וואַרפֿן ווי אַן א׳. „געבּן דעם ערשטן שטויס ווי דעם א׳ בּיי אַ זייגער", ארד, קמ, 1867, № 30. „קיינער וועט אײַך ניט פֿאַרווערן אין דער פֿאַרשטעלונג פֿון אַ זייגער האָבן מערניט ווי דעם א׳ און דעם ציפֿער־בלאַט מיט די ווײַזער[ס]", זשיט III, נ״י 1912. „דער א׳ הייבט ווידער אָן צו מאַכן משוגענע העזיות", שע, מעש׳יות פֿאַר ייִדישע קינדער I. „דער אַלטער וואָגטזייגער...לויפֿט ער מיט זיין א׳, לויפֿט ער מיט איין פּיסל פֿון אַ הינקעדיקן אונטער־שמש: טיק־טאַק, טיק־טאַק — זייער פֿאַראַוועט", זש, מעש׳יות פֿאַר ייִדישע קינדער I.

אומר ואוכל — [אוימער וואָיאוי׳כל] פֿראָזע. ער זאָגט און עסט, שפּאָטיק. פֿאַראַפֿאַזירט פֿון אומר ועושׂה ←. ב: געזאָגט און געטאָן, ער לייגט ניט אָפּ אויף שפּעטער, ער נעמט זיך גלײַך צו עפּעס. „ער איז אַן א׳ וא׳ — שווײַגט און רײַבּט אויף ביידע באַקן", שפּאָטיק פֿונד. „איך האָב פֿײַנט אָפּלייגן. בּיי מיר איז א׳ וא׳ — אויפֿגעגייט און אויסגעפֿרעסט", שע, דאָס גרוי־סע גענוינס. „און ווי זאָגט איר — א׳ וא׳, ער האָט זיך אַ נעם געטאָן פֿרײַער צום רבּ", שע, ׳מעשׂיות פֿון 1001 נאַכט׳. געניצט אויך שפּאָ־טיש אָפּצולאָכן פֿון עמעצן וואָס קען ניט בּאַ־שליסן בּיי זיך וואָס צו טאָן: ניט קיין אומר ועושׂה, נאָר אַן א׳ וא׳.

אומרואיק — אַדי. 1. היפּוך פֿון רואיק. וואָס האָט אין זיך דאָס געפֿיל אָדער דעם מצבּ פֿון אומרו (←), א׳ע אויגן. „און עס זאָל ניט אויפֿגיין אויף מײַן געדאַנקען חס־ושלום ספֿקות וואָס מאַכן מיך א״, ר׳ ישׂראל ממינסק, אור עולם, 1865. „און גאָט וועט דיר געבן דאָרטן אַן א׳ הארץ און אויסגייענדיק פֿון אויגן", תּ׳, דברים, כח, 65. א׳ע צייט. „די צייט איז צו א׳, קאַטאַסטראָפֿאַל און אין כסדרדיקן אומטויש", בצג, טמז 1964 ו 4.

2. נערוועז, איבערגעשראָקן. „זיין שלאָפֿן אוי׳ זיין עסן איזט גאר און רואיג גיוועזין", גה, 302. „אָבער שמונה־עשׂרה טאָרן זיי דאָרטן [אויף אַ בוים, אויף אַ שפּיץ מויער] ניט דאָוונען, ווײַל תּפֿילה מוז האָבן כוונה און דאָרטן איז מען א׳, קען מען ניט האָבן קיין כוונה", משניות, זרעים, קעניגסבערג, 1861, י׳ב. „ער האָט אָנגע־הויבן א׳ צו זיצן אויף זיין אָרט", ספ, סודות. „די טשערעדע פֿון פֿעלד איז געלאָפֿן א׳, מיט געשריי און מיט רעווען", ממוס, מסעות.

3. טרויעריק, פֿאַרדאָגהט, פֿאַרזאָרגט, פֿאַר־צאָגט. א׳ איבער (וועגן) עמעצן. עפּעס איז ער צעדרייט, א׳ און פֿאַרטראַכט", ממוס, וויגשפּ. „ער וואַרפֿט א׳ אַ בליק און בלײַבט שטיין ווי פֿאַרטראַכט", וויס, ׳אַ שלעכטע פֿרוי׳. 4. לײַדי־שאַפֿטלעך, היסטעריש. „אירע באַקן זײַנען פֿאַר־פֿלאַמט. זי איז זייער א״, א. ראַבּאָי, אייגענע ערד.

5. וואָס בלײַבט ניט אויף אַן אָרט. וואָס האָט ויבּרירונגען. שטורעמדיק. א׳ע באַשעפֿענישן. א׳ע כוואַליעס. א׳ ווי אַ האָז, ווי אַ מויז. א׳ער ים.

אומרואיקייט — די (דאָס), ־ן. מצבּ, אייגן־שאַפֿט אָדער פֿרט־פֿאַל פֿון זיין אומרואיק. א׳ פֿון געמיט. א׳ אין קלאַסצימער. „אין דער גאַנ־צער אײַנגעהאַלטענער שטילקייט האָט זיך אַנגע־הויבן צו פֿילן אַן א״, וויס, ׳אין דער שטיל׳. „די זאָרג איז פֿאַראַן, און די א׳ איז בנמצא״, י. לעשצינסקי, ...פּנים פֿון גלות־יידנטום, בּ״א 1955.

אומרואיקן — טרוו. אומרואיק, געאומרואיקט. זן. דרייזין. דזוו בַּאַאומרואיקן. „די הערצער א׳ אַ ביסל, די מוחות כּמעט נישט־וויילגדיק, אוי־טאָמאַטיש, געמען ציילן...", לע, טמז, 1964 V 20.

אומרוגזאדיק — [...רוגזע...] אדי. וואָס איז אַן רוגזא, געבייזער. ריידן אין אַן א׳ן טאָן. ־יקויט.

אומרודלען — ← אומרודערן, אוטוו.

אומרודער — דער, ־ס. אַקט פֿון אומרודערן. „האָט זיך אַגעהויבן די ציַט פֿון דעם גרויסן א׳ אין דעם יידישן לעבן", זשיט IV, נ״י 1912. ־ונג.

אומרודערן — אוטוו. ־ער אום, ~גערודערט. 1. אַ לענגערע ציַט אַרבעטן מיט די וויאָסלעס, פֿאַרנדיק מיט אַ שיפֿל. א׳ איבער דער אָנדערע. 2. אַ לענגערע ציַט מאַכן אַ גערודער, טומלען, שאַפֿן אומאַרדענונג. א׳ אויף אַ פֿאַרזאַמלונג. א׳ און מאַכן אַז אַלץ זאָל גיין כּאַדאַראַ׳ס. „די לייַט רודערן אום און לאָזן ניט לעבן". ־נישׂ.

אומרודערן זיך — ← דפֿוו. אומפּ. זיך טומ־לען, זיַן אין מצבֿ פֿון אויפֿגערודערטקייט, פֿון (געזעלשאַפֿטלעכער) אומרואיקייט. „מלחמה־ציַט, נו — רודערט זיך אום", רייד.

אומרודף־שלומדיק — [...רוידעף־שאָלעמ...] אדי. וואָס אין דעם איז ניטאָ דאָס יאָגן זיך נאָך שלום אַדער גרייטקייט אויף פּשרה. שטימען קעגן דער שטרענג־פֿאַרמולירטער, א׳ער רעזאָ־לוציע.

אומרוחדיק — [...רע׳וואַכ...] אדי. אויך: ~ריווחדיק. וואָס איז אָן רוה, ברענגט ניט אַרײַן קיין רוה, פֿאַרדינסט. אַן א׳ געשעפֿט. ־יקויט.

אומרוחניותדיק — [...רוכניעס...] אדי. ניט־רוחניותדיק (אָבער אויך ניט אינגאַנצן גשמיות־דיק). א׳ע פֿאַרלאַנגען. ־יקויט.

אומרויאַדע — די, ־ס. נעאָל. דאָס אויסדריקן דעם מצבֿ פֿון שטענדיקער אומרו. „וועמען אַרט דיַן גאַנצע א׳ און דיַן זוכן זיך פֿון זאַמד ביזן ׳גרויסן בערג׳", לע, א יוד אויפֿן ים.

אומרוי׳שט — אדי. נר. באַרוישט; אַנטציקט. „א׳ פֿונעם הייסן, טויזנטפֿאַכן לעבן, א׳ פֿון גליק, פֿון פֿרייד און אַנטציקן", י. באַושאַוורר, פּאָעטשע ווערק, לאָנדאָן 1903.

אומרוישן — אוטוו. רויש אום, ~געוויש־ט. אַ לענגערע ציַט מאַכן אַ ערויש. א׳ וויַ קינדער. די זאָלנגען רוישן אום אין וויַנט. ־ענישׂ.

אומרומפלען — אוטוו. ־פֿל אום, ~געוומפֿלט. 1. אַ לענגערע ציַט טומלען, קלאַפֿן. א׳ מיט פֿויקן. 2. אַרומגיין צו גאַסט (אין אַ שבתדיקן אָדער יום־טובֿדיקן טאָג) פֿון איינעם צום צווייטן. א׳ און זיך אָנעסן מיט באַבֿ.

אומר ועושׂה — [אוימער וועאויסע] פֿראַזע. < סידור, פֿון שחרית: ׳ברוך שאמר והיה העולם ...ברוך אומר ועושׂה׳ [באַציט זיך אויפֿן באַ־שעפֿער פֿון דער וועלט] „ער זאָגט און ער טוט". ב: 1. פּטרע ניט קיין ציַט, לייגט ניט אָפּ אויף שפּעטער; פֿירט דורך וואָס ער זאָגט צו. בייַ אים איז א׳ וע׳, אָפּגעטאָן און אַראָפּ פֿון מאַרק. גוט איז האָבן צו טאָן מיט אַן א׳ וע׳. „א׳ וע׳ געדאַנקט און געטאָן, ער איז אַזוינע קיין אַמעריקע אונטער די טיַך מיסזופּע", מרדכי מנחם יודעלעוויטש, מעשׂה פֿון חנעלע, וואַרשע 1884. „בייַ אונדזער רבין איז א׳ וע׳, איינט־צוויי און פֿאַרטיק", לאָט, יודישע קינד. „און א׳ וע׳: שוין דאָ מיליטער מיט געווער", פּרץ, ׳בייַ די פֿרעש צו גאַסט׳. „א׳ וע׳! חברה מאַכט אַ גרויסע פּאַטריאָטיש־שאַרפּע כּוסע", ר׳ מרדכי־לע, משלים.

2. איבערגעאיילט, אומבאַטראַכט. „א׳ וע׳, געזאָגט און געטאָן [ס׳רעדט זיך וועגן אַ שידוך], ניט געפֿרעגט דעם קינדס דעה, זיך ניט געקי־מערט איבער אירע טרערן", יופֿאַל, 1885, № 23. „בייַ זיי איז כּאַפּ־לאַפּ, א׳ וע׳, געוונען און געפֿאָרן", מ. בורשטין.

־דיק — אדי. וואָס איז גלייַך מקיים, פֿירט גלייַך דורך אאזוי. „זענען אייראָפּעער אין די מאָדערנע ציַטן געוואָרן...א׳־וע׳ע קינסטן [„קאַיי־נסטן"]", ציַיט, סמז, 1957 VIII 23.

־ניק — דער, ־עס. וונ ־ניצע, ־ס. „ער וועט עס דורכפֿירן, ער איז אַן א׳וע׳ניק". ← אין איין א׳ וע׳.

אומרוען — אוטוו. אומרו, געאומרוט. נעאָל. נר. טאָן אומרואיק אַדער זיַן אין אַ צושטאַנד פֿון אומרו. „דער קלייַנער מענטש אומרוט נאָך אַ ביסל מער, גייט שלאָפֿן", לע, בייַם פֿוס פֿון בּאַרג.

או׳מרופֿו׳ל — אדי. נעאָל. וואָס איז איבער־געפֿולט מיט אומרו, ימ, 1930. אין א׳ע מינוטן.

אומרוצחיש — [...רַאַצכיש] אדי. וואָס איז ניט וויַ בייַ אַ רוצח. א׳ אינזועניש.

אומרוקן — טרוו. רוק אום, ~געוורוקט. אַ לענגערע ציַט רוקן, באַוועגן הין און צוריק אַדער אין אַן אַנדער ריכטונג. א׳ אַ טיש. ־ענישׂ.

אומרחמנות — [...רַאַכמאָנעס] דער (די), ־ן. דאָס פֿעלן פֿון רחמנות. אַרויסווייַזן א׳ צו אַ געפֿאַלענעם. „גאָטס צאָרן און גאָטס א׳", מלך ראַוויטש, איק, ראָש־השנה תּשכ״ד.

אומרחמנותדיק — אדי. וואָס איז אָן רחמנות. א׳ רודפֿן עמעצן. אָן א׳ הארץ. „אַזוינע האָט אויף איר אַ קוק געטאָן מיט דער גרעסטער באַדויע־רונג און א׳ געזאָגט", ספּ, סודות. „אָ לעבן מיַינס, גלוט און שפּיַיז פֿאַר לידער, א׳ע און שאַרפֿע וויַ קאַמף", הכ, ׳לידער צו אַ ווייַטן פֿרייַנד׳. „[ער] האָט צום באַגאַזש...געהאַט אַ געפֿיל וויַ צו עפּעס א׳ס און לעבעדיקס", בערג, יאָרצייַט־ליכט. ־יקויט.

או׳מריגאָ׳ריש — אדי. (פֿיזיאָלאָגיע) ניט־שטייַף; ניט־פֿאַרגליווערט; בייגעווודיק (בייַ אַ געוויסער מאָס). „נאָר א׳ע געוועבן קענען רעאַ־גירן אויף אַ סטימול". ־קויט.

אומריגעוועון — טרוו. ־געוועט אום, ~געריגע־וועט. (שניידערײַ) פֿונדאָסנײַ, נאָכאַמאָל ריגע־וועט. א׳ דעם קאָלנער.

אומריווחדיק — ← אומרוחדיק.

אומריזיקאַליש — אדי. וואָס איז אַן ריזיקע, אַן אַיינשטעלעניש, אַן אַזאַרט. אַן א׳ע אונטער־נעמונג. שטעלן כּמו־ריזיקאַליש איין טריט פֿאַרויס און א׳ צוויי טריט אויף צוריק. ־קויט.

אומריזיקירט — אדי. געמאַכט אַן ריזיקע, אַן אַיינשטעלעניש. ניטאָ קיין א׳ע שפּיל. ־קויט.

אומריזען — ← אומגריז(ש)ען.

אומריח — [...רייַך] דער, ־ות [רייכעס]. שלעכטער ריח. דער א׳ פֿון געפֿרעגלעכן. ־דיק — אדי.

אומריטמיש — אדי. 1. וואָס האָט אין זיך ניט קיין ריטעם, געזעצמעסיקע באַוועגונג. אַן א׳ זינגען. דאָס א׳ע קלאַפֿן פֿון דעם קראַנקן האַרץ. 2. וואָס די מעטריק פֿון דעם איז ניט אויסגעהאַלטן. א׳ע לידער. ־קויט.

אומריטעם — דער, ־ס. ניט־אויסגעהאַלטענער, אי־בערגעריסענער ריטעם. „בייַ גוטער גימנאַ־טיק טאָר ניט זיַן קיין א׳ אין די באַוועגונגען".

אומריטעריש — אדי. וואָס איז ניט אַזוי וויַ מע ריכט זיך פֿון (בייַ) אַ ריטער. א׳ע פּחדנות. א׳ע באַציאונג צו אַ דאַמע. ־קויט.

אומריטערלעך — אדי. 1. דזוו אומריטעריש. 2. וואָס האָט ניט קיין שייכות צו אַ ריטער, צו ריטערס. א׳ער עפּאָס. ־קויט.

אומריטשן זיך — אוטוו. ריטש זיך אום, זיך ~געריטשט. זיך רוקן, זיך שאַרן אַהין און אַהער. „הער אויף זיך א׳ אויפֿן אײַז, וועסט צעריַיסן די הויזן", רייד.

אומריטשען — אוטוו. ־טשע אום, ~געריי־טשעט. אַ לענגערע ציַט ארויסברענגען הויכע, שאַרפֿע קולות, רעוועז. א׳ וויַ אַן אָפּגעפּאַרעטער חזיר. ־ענישׂ.

אומריַיבונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזול־טאַט פֿון אומריַיבן. א׳ען מיט די הענט, מיט אַ מאַשין. „צוגעווייַנען צו פֿרישע א׳ען מיט קאַלטע וואַסער", דר׳ מ. זוסמאַנאָוויטש, די הויזליכע מעדיצין, וויליַנע 1887.

אומריַיבן — טרוו. ריַיב אום, ~געריבן. 1. אַ לענגערע ציַט ריַיבן, שיַיערן. א׳ אַ פֿאַרקאָפּ־טשעטע כּלי. 2. אַרומריַיבן; מאַסאַזשירן. א׳ מיט אַ שמירעכץ. א׳ אַ קראַנקן די פֿלייצע. אויך מיט זיך — אוטוו. אַרומדריַיען זיך. א׳ זיך אַרום אַ נגיד, אַ קנעפּל. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אומריַיזן — אוטוו. ריַיז אום, ~געריַיזט. אַ לענגערע ציַט מאַכן נסיעות, אַרומפֿאָרן פֿון איין אָרט אין אַן אַנדערן. א׳ אין אַלע דרום־אַזיאַטישע לענדער. א׳ וואו די וועלט האָט אַן עק. „דא האָט אים זיַן הער גוועצט אום צו ריַיזן מיט קעמלין גלאדיַן מיט (סחורות) דורך מצרים אונ׳ אַשור", שאר. ־ענישׂ. ־ער.

אומריַיזנדער — דער, ־דע. דטשמ. נר. אומ־ריַיזער. וועג עס מאַכט (אָפֿטע) נסיעות. „אַז איינער פֿון די וועלט־אומריַיזנדע...זאָל וועלן אויף ציקאַווע אַראָפּאַלן צו מיר קיין זלידניעפֿקער", צ. ה. האַרנשטיין, זלידניעפֿקער לע־בענדע פֿאָטאָגראַפֿי, באַרדיטשעוו תרנ״א.

אומריַיטן — אוטוו. ריַיט אום, ~געריטן [נאָר אין אַ צאָל פֿר: ב׳ י׳ן]. 1. פֿאָרן אויף אַ פֿערד אַ לענגערע ציַט אַדער אין (איבער) אַ סך ערטער. א׳ אויף אַ קליאַטשע. „איך וויַיס עס איז שבת־צונאַכט, און אָגרת בת מחלה [←] ריַיט אום", אל ו. „דער וועכטער האָט נאָך אויף זיַן פֿערד אומגעריטן", אפּא, ׳מיר האָבן געשניטן׳.

„איין רעכט קיניג...אלי יאר איין מולט איז זײַנעם לאַנד ער אום רעכט", ספּר משלים, פּפּדם 1686. 2. פּיג. הערשן, קאַמאַנדעווטן; איידיעקעווטן זיך, א׳ איבער די געפּאַנגענע אין קאַנצענטראַציע־לאַגער. ־ענישׂ. ־ער.

אומרייך — אדי. ניט־רײַך (אָבער אויך ניט אָרעם). א׳ע געגנט. א׳ער שניט. א׳ע ערטעניש. ־קייט.

אומריק — אדי. 1. פּיזיש ניט־ריין; אומציכטיק, שמוציק, קויטיק. א׳ע גאַסן. „מע זאָל דאָס א׳ע וואַסער ניט אויסגיסן, ביז דאָס ריינע קומט צו פּליסן", שוו. „שיט קיין און ריין ושׂר ניט אויס, ביז דוא איין בעשׂרש האשט פּאר אין הויז", צוכט. „וואָרעם וואו עס איז א׳ איז אָסור צו זאָגן אַ הייליק וואָרט", דרך אדם, וואַרשע 1860. „דיא ממוגים זולין באַפּעלין...דז מן קיין מישט וועדפט איבר דיא מויאר...הן און ריין וואַשיר ומפ״ש וואו שטינקדיק איז", תקק. „זיך אַוועקוואַלגערן עטלעכע יאָר אין דער א׳ער, ענגער תלמוד־תורה", ארז, קמ, 1867, № 31. „יודל, א׳, שמוציק איז דײַן לײַב", ממוס, יודכ. „מע זאָל נישט עסן קיין פֿרוכטן אומאַפּגעשיילט ...פֿיל מענטשן באַטאַפּן זיי מיט א׳ע הענט", טאַלער רבי, סגולות ורפּואות, [לאָדזש, 1910?]. *א׳ע נקיות = נקיות גדולות, שטולגאַנג [פּאַראַדאָקסאַלע ווערטער־פֿאַרבינדונג]. „בודק זײַן די העמדלעך מיט די תּחתּונימלעך, צי געפֿינט זיך אויף זיי עפּעס אַ גרעל פֿלעקל...פֿון א׳ע נקיות", ייב, ניט טויט ניט לעבעדיק.

2. וואָס איז ניט קלאָר. וואָס איז מיט אַ צומיש. ניט־עכט. א׳ע פֿליסיקייט. א׳ער אַלקאָהאָל. א׳ע לופֿט. א׳ געלד. א׳ע טענער. „איך קוק, איך קוק ...נאָר ס׳איז עפּעס מטושטש, ווי דורך א׳ע שפּאַקולן", ממוס, קליאַטשע. א׳ער סטיל. *א׳ע שפּראַך, א׳ לשון = א) מיט אַ צומיש פֿון באַר־באַריזמען; ב) מיט גראָבע ריידן.

3. גיסטיק ניט־ריין, וואָס האָט שלעכטע כוונות; מאַראַליש שלעכט; זינדיק; אומערלעך. א׳ע מחשבות. „איך בין דאָך אַ מענטש מיט אַן א׳ מויל און צוזיש אַ פֿאַלק מיט אַ בייז א׳ מויל געפֿין איך מיר", ממוס, שלמה [איבז פֿון ישעיה, ו, 5]. „מע זאָל אויספֿשרן אונדזער יידנטום פֿון די אַלע א׳ע מנהגים", יופֿאַל, 1882, № 50. „דאָס תּורהלע וועט...אין ענגן אָרון פֿאַרמאַכט — ווייזען! זי וועט וויינען ווײַל א׳ע הענט האָבן זי געהאַלדזט", פּרץ, גדאַנקען און אידיין. „אָ, דאַן איז דײַן א׳ער וואונטש דיר געלונגען, דו האָסט אין מײַן הייליקטום פֿרעך אײַנגעדרונגען", מר ו, נ״י 1908. „איר נשמה...האָט אויף דער א׳ער ערד אומגעפֿלאַטערט", אל וו. „אוי, אַז דיא (מתים) זעהן דען (רשע)...ווערט איין גישרייא...גיא דוא אום ריינר, ריאר ניט אן אונזר קבֿרים", ש. פֿראַנקפֿורט, ספּר החיים וו, תע״ז, כ/ב. *א׳ געלט = אומערלעך פֿאַרדינט געלט; געלט וואָס מע באַקומט פֿאַר אַ זינדז, פֿאַרברעך. „שילומים־געלט איז א׳ געלט", רייד. „דער וואָס אײַלט רײַך צו ווערן פֿון א׳ געלט, דער וועט קיין מאָל ניט ריין פֿון קיין בייז, דאָס עס קומען אויף אים בלבולים, דאָס געלט פֿאַרגייט", לט2, 90/3.

4. וואָס איז שפּראַכיק־מיאוס, ניבול־פּהאיק, א׳ער שמועס. א׳ע ווערטער. „מן זאָל קיינם קיין קיין אונריין נאָמן געבן, ווען מן אין שון פֿאַר ליפּשאַפֿט אזו היישט, דאז מן עש ווערט רופֿן הור, גנב, בייז וויכט, שעלם. דיא חכמים שרײַבן דז זעלכי קינדר ניט שטערבן בײַ זיא דעם גלייך ווערדן", בראַנט. „...קיין איינציקן אומציכטיקן אויסדרוק, קיין א׳ם געשפּרעך", אמד, מוטער אוג טאַכטער, ווילנע 1887.

5. ניט־ריין על־פּי דין, טמא. א׳ טוו פֿאַר ט מ א (שב אא). „זײַנען מיר אך בײַ צו מתּן תּורה נאך אליו אום ריין גיזעזן פֿון דער טומאה פֿון מצרים", אריה ליב בר׳ יהודה זעליג־מאַן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „אין דער תּיבֿה זיצן אַלערליי באַשעפֿענישן, א׳ע בהמות אינאיינעם מיט ריינע", ממוס, ׳בישיבֿה של מעלה׳. „מע טאָר ניט גיין אָנגעטאָן מיט די תּפֿילין פֿאַר אַ מת, אויך ניט אין מרחץ אָדער אין א׳ע ערטער", הרב א. ברודא, הליכות עולם, אונגוואַר 1864. „ירושלים...דען ער וועט ניט מערן נאך צו קומן אין דיר איין פֿר שטאַפּטר אוג׳ איין אום ריינר", סהמ, ישעיה, נב, 1. *א׳ע ט ע ג, א׳ע צ י ט = טעג פֿון נידה, מענסטרו־אַציע. „אין די א׳ע טעג דאַרף די פֿרוי זײַן אָפּ־געשיידט פֿון מאַן". „כ׳פֿיל זיך ניט גוט, ס׳איז מײַן א׳ע צײַט", רייד. „כּפֿי זי איז דעמאָלט געווען אין איר א׳ער צײַט", ייל, פּוילישע יונגל. „אויך זאָל ער ניט ריידן מיט זײַן אייגן וויַיב אין א׳ע טעג, נאָר דאָס וואָס אים נייטיק איז", ספּר נפֿלאות אלימלך, פּיעטריקאָוו תר״ע. *אַן א׳ע = אויך: אַ פֿרוי וואָס האָט די מאַנאַטלעכע. *אַן א׳ער = אויך: אַ מאַן מיט קרי בײַנאַכט. פֿאַסט ווי אַן א׳ער. [פֿרגל: „איך האָב מיך גיהיט דז איך קיין ביזן גידנקן האָב גיהט בייא טאג אויף זנות, דא בין איך ניט אום ריין גיווארן מיט קרי בייא נכט", סהמ, יחזקאל, ד, 14.] *א׳ע ט ע ג (אַקטיאַריש) = אין די טעג סוף חודש ווען מע פֿלעגט שוין ניט קענען שפּילן טעאַטער, ווײַל דער עולם בעל־מלאָכות און משרתים האָבן דעמאָלט גאָרניט געהאַט קיין געלט צו קויפֿן בילעטן [די טעג זײַנען געווען נודנע, אַרויסגע־רעדט ׳נידנע׳ און זי אַסאָציאירט מיט נידה.] „ובפֿרט סוף חודש, אַז עס טרעטן אַרײַן די ׳אומריינע טעג׳, דעמאָלט לעבט מען פֿון דעם... [וואָס] מע מאַכט פּראַבן און מע שפּילט ׳טערטל־מערטל׳", שע, בלאָנדזשנדע שטערן ו, וואַרשע 1922.

6. פּיג. ניט־הייליק, יצר־הרעדיק. געצנדינערישׂ, עקלדיק אע. „דער־פֿאַר וועדט זי אַרײַנגענומען אין די דרײַ א׳ע קליפּות", תניא, כב. „דאש ער ניט זײַן (תּפֿלה) טוט אויש איינם אוניריינן (כלי)", לט1, ו/ב [= מיט אַ גוף וואָס איז ניט פֿרײַ פֿון עפּעס וואָס איז א׳]. „צעברעך די א׳ע אַלטאַרן, זיי זײַנען פֿאַלש, זיי אַלע נאָרן", יהושׁע, ׳די נײַע געטער׳, א׳ הויז = שאַנדהויז. „דיא טאַכטר פֿון רבי חנינא בן תּרדיון...טעטין זיא אין דאש אוניריין הויז", בראַנט.

אומריינטלעך — אדי. אַרכ & לאַקל. דזוו אומריינלעך. „האט מן יונגי קינדר דיא ניט ריינטליך זײַן...אודר זײַן אונטר דער נאזן אוג׳ ריינטליך אודר זונשט בישמירט אז קינדר", בראַנט. „אן און ריינטליכן ערטער (מפל שכן) דז מן ניט טאָר...דען הייליגן גרושן פֿאַרכצוס נאמן הרויש וועדפֿן", לט1.

אומריינקייט — די (דאָס), ־ן. דזוו אומריינ־קייט, אַבער קאַנקרעטער, דערעיקר פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומריין ←. „דאז נוך די אונריינקייט איז אין זײַנעם ליבּ גיבליבן, אוג׳ האט דען יצר הרע אויז זײַנעם הערצן ניט גיטריבן. מיט אוג־ריינקייט ער פֿאר זײַנעם הערן קומט", ספּר משלים, קוא בוך, נז/ב. „אוג׳ דז גאר קיין טומאה אוג אום ריינקייט זאָל זײַן צוזישן אונז אין אונזרי המזר", אריה ליב בר׳ יהודה זעליג־מאַן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „איין זב, דאָס הייס איין מענטש וואָס עס פֿלייצט פֿון אים דרײַ טעג נאָך איינאַנדער א׳׳, משניות, זרעים, קעניגסבערג 1861, ד/ב. „און ליגן וועט ליגן מיט איר אַ מאַן און איר א׳ וועט זײַן אויף אים, זאָל ער זײַן אומריין זיבן טעג", תּ׳, ויקרא, טו, 24. מחזור יוה״כ קרבן אהרן, ווילנע תּרכ״ח, פֿאַרטײַטשט ׳סלח נא בעולם׳: „פֿאַרגיב זייער א׳׳. „ער איז מחויב צו זען עס זאָל ניט זײַן אין שטוב קיין אומריינע כּלי אָדער א׳ פֿון אַ קינד, וואָרעם וואו עס איז אומריין איז אָסור צו זאָגן אַ הייליק וואָרט", דרך אדם, וואַרשע 1860.

אומריינלעך — אדי. וואָס איז ניט זייער ריין; אומריין, אָבער נאָר בז. ־קייט — „פֿיל ווײַ־בער האָבן אַן אײַנבילדונג אַז מע מוז ווי צום שנעלסטן אויסלערן פֿון די א׳ אָדער קויט וואָס געפֿינט זיך בײַ דעם קינד אין מאָגן", מלכּה בערלאַנט, גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836. „די א׳ אין שטוב און אויף דעם ענגן פֿאַרשטונקע־נעם הויף", ארז, קמ, 1865, № 32. „פֿערזענ־לעכע און אַלגעמיינע א׳...וואָס דערנידעריקן דעם פֿיזישן צושטאַנד פֿון די אַרבעטער", דר׳ י. מערים־סאָן, היגיענע.

אומריינערהייט — אדוו. וועז מען איז אָדער אין אַ מצב פֿון זײַן אומריין. תּ׳ פֿאַרטײַטשט ׳ולא בערתי ממנו בטמא׳ (דבֿרים, כו, 14): „און איך האָב ניט אַרויסגעטראָגן דערפֿון א׳׳.

אומריינקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומריין ←. צום בז: „ער זאָל ניט גיין צו גאָטש דינסט מיט טינוף אוג׳ אומריינקייט", לט1, יח/ב. „איין מוטר דיא איר קינד וועשט פֿון זײַנן אוגריינקייט", ר׳ זאב בר׳ יוסף, דרישת הזאב, בערלין 1740. „דער תּלמיד־חכם דאַרף גיין מיטלמעסיקע קליידער...און זאָל זיי שיין אויס־בערשטלן, דאָס מע זאָל אויף זיי ניט געפֿינען קיין פֿעדער און קיין א׳׳, לט2, מה/א. „וואו א׳ — שויבלעך...אַלערליי מיני שרצים", ממוס, ׳אַ שטאָט אין מזרח׳. „איך מיאוס מיך פֿאַר מיר אַליין, גיי אַרום אומגעוואַשן, אַן א׳׳, פּרץ, חסידיש. צום בב: „אַ וואויל בילד, פֿאַרדאַרבן דורך די א׳ פֿון סטיל", בעמ ו.

צום בג: „איך בין געמינערט און לער פֿון גוטס און בין פֿול...מיט אַלע א׳ און גרויסע אום־ווערדיקייטן", איין נײַע שס תּחינה, פּיעטריקאָוו 1881. „די יידישע פֿראַגע — דאָס איז דער בריטער קאַנאַל, וואוהין סע גייען אַרײַן אַלע א׳ן...פֿון דעם מענטשנס נשמה", ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. צום בג: „און זי [בת־שבע] האָט זיך נאָר וואָס געהאַט געריניקט פֿון איר א׳׳, תּ׳, שמואל ב, יא, 4.

אומריסן — טרוו. ריסס אום, ~גערעסן. 1. אַ לענגערע צייט ריסן, פֿליקן, אַרומריסן. א׳ עפּל פֿון אַלע ביימער. א׳ די צוויטן פֿון דער קאַפּאַטע. 2. אַרב. אַרומצערעסן. אַרויסריסן. „פֿאַשטי טערניר דיא און דר שטאט מויאר גישטאנדן זענין דיא האבן זיא ניט גקענט אום ריסן אוג׳ אַך ניט פֿאַר ברענין", „איין נייא קלאָג ליד פֿון תורבן ק״ק ווארמיישא׳, אמשט 1723 [פֿש III]. „ער ברענגט איין בוויס פֿון דען פּאבשט גרע־ גאריוס דר אַך פֿר הינדרט האט דז מן איין שול פֿון דיא יהודים ניט זאָל אום ריסין", שאר, מה/ב. 3. אַרב. עוקר זיין, אַראָפּריסן. „אי גרעשר אוג מעהר דער פּמינה בריה טוט זיין, פֿירט ער זיך ויא דער ברג סיני שפּל און קליין און קען פֿיל ברג און פֿילפּול אום ריסין", עיון, י/63. ־עכין. ־ענישׁ. ־ער. ־ערין.

אומריסן זיך — קזוו. ריסס זיך אום, זיך ~גערסן. 1. אַרומקריגן זיך. א׳ זיך צווישן זיך ווי די קעץ. 2. וואוג, וועגן אַ פֿרוי. א׳ זיך מיט אַלע סאָלדאַטן.

אומריף — אדי. נר. 1. וואָס האָט זיך נאָך פֿיזיש ניט אינגאַנצן אַנטוויקלט. אומצייטיק. [מיט דע׳ם באַטייט טרעפֿט מען א׳ אין דער אַלטער ליטעראַטור און אָפֿט אויך אין דער נייער. האָט אַבער איצט אַ דטשמ נאָכצטעם.] מלכ פֿאַרטייטשט ׳אָבות אָכלו בוסר׳ (ירמיה, לא, 28): א׳. א׳ע פֿירות. „א׳ע באַנאַנען דאַרפֿן ניט נאָר קיין קינדער ניט עסן, נאָר אויך ניט קיין דער־ וואַקסענע", פֿגנז, פֿאַרוי 1951, № 2. 2. א׳ע בעלי־חיים. „דער שלאָף האָט געוועבט אַ הילע ארום איר יונגן א׳ן מיידלשן קערפּער". 2. גייסטיק ניט־אַנטוויקלט. פֿריציטיק. ניט־ דורכגעטראַכט. א׳ער באַשלוס. „פֿאַליטיש קורצ־ זיכטיק און א׳", טמז, 1963 VIII 28. ־קייוט — „מחמת גייסטיקער א׳", טמז, 1963 III 17.

אומרייפֿונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזול־ טאַט פֿון אומרייפֿן. דאָס וואָס איז ווי אַ רייף; סטענגע, באַנד. „פֿאַליציי־היט מיט גאָלדענע א׳ען און מיט גאָלדענע מגן־דוד־אפּצייכענונגען", דר׳ מאַרק דוחאַרזשעצקי, ירושלים דליטא אין קאַמף און אומקום.

אומרייפֿן — טרוו. רייף אום, ~גערייפֿט. ארומנעמען מיט אַ רייף. א׳ די פֿעסער.

אומרייץ — דער, ־ן. היפּוך פֿון רייץ. א׳ פֿון פֿאַרשמינקטן פּנים.

אומרייצן זיך — אוטו. רייץ זיך אום, זיך ~גערייצט. אַ לענגערע צייט אָפּשפּאַנן פֿון עמעצן, ערגערן. פֿאַרפֿירן אַ קריגערײַ און א׳ זיך מיט עמעצן, אַרויסנעמען יענעם די גאָל. א׳ זיך ווי מיט אַ הונט. ־ענישׁ.

אומרייצעוודיק — אדי. וואָס האָט ניט די טבע צו רייצן; וואָס אַנטוועקט ניט קיין באַגערן. א׳ע צניעות. א׳ער קאַליר. ־יקויט.

אומריכטיק — אדי. וואָס איז ניט ביזן סוף אַן אמת; פֿאַלש. אַן א׳ע אויסטייטשונג, אַן א׳ בילד. „אַן עצה פֿון א׳ע מענטשן", אמד, הלכות דרך ארץ, וויל נע 1871. ־יקויט — „א פֿיין־ פֿילנדער לעזער קען גלייך אויסגעפֿינען...די פּאַסיקייט אַדער א׳ פֿון דעם פֿערז", י. באַושש־ ווער, גש, נ״י 1911.

אומריכטעוועון — טרוו. ־טעוועט אום, ~גערימ־ טעוועט. פּפּ: ~רעכטעוועון. פֿונדאַסטי אויף אַן אַנדער אופֿן צופּאַסן, צולאַדעוועון, מאַכן באַקוועמער צו אַרבעטן. א׳ אַ קאַפּוטל, אַ קאַ־ לאָדקע.

אומריכטעריש — אדי. וואָס איז ניט ווי (בײַ, פֿון) אַ ריכטער. איינזייטיק. פֿניותדיק. א׳ער אורטייל. א׳ע רייד. ־קויט.

אומרים לדבורה: לא מדובֿשך ולא מעוקצך — ← לא מדובֿשך ולא מעוקצך.

אומרים לנזירא: פחור, פחור — [אוימ־ רים לינזיראַ: סכויר, סכויר] זאָץ. תּת. זן. < במדבר רבה, י, כב. ׳מע זאָגט צו אַ נזיר: קריזי אַרום, קריזי אַרום׳ [צווייטע העלפֿט: לכרמא לא תקרב = אַבער דערנענטער זיך נישט צום ווינגאַרטן] (אויפֿן סמך פֿון שופֿטים, יד, 5־6). ענינציט מיטן ב: זיי אָפּגעהיט, האַלט זיך פֿונדערווייטן, ווייל קאָנסט נאָך נכשל ווערן. „חתנדל, חתנדל ס׳, ס׳, אַבער לכרמא, צו דער פֿלהניו, לא תקרב — ווער נישט צו פֿיל שמעלקע מיט אירע". „ר׳ יהד, אויר ווילט זיך אָפּגעוואוינען פֿון ביטערן טראָפֿן? טאָ ס׳, ס׳ די קרעטשמע, אַבער לכרמא לא תקרב, כאָפּט זיך ניט אַרײַן אינעווייניק".

אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו — [אוימרים מיקצאַס שיווכוי שעל אָדאָם בעפּאַנאָו] זאָץ. תּת. < עירובין, יח/ב. מע זאָגט נאָר אַ טייל פֿון דעם מענטשנס לויב אים אין פּנים אַרײַן דה, ווען ער הערט. [דער צוויטער טייל: וכולו שלא בפניו = און דעם גאַנצן לויב, ווען דער מענטש הערט ניט (שפּאָסיק: און די גאַנ־ צע רכילות אונטער די אויגן).] משמעות אַן אַלט שוו. ענינציט בײַם געבן עמעצן אַ קאָמפּלי־ מענט; בײַם רעדן וועגן עמעצנס מעלות, ווען דער בעל־דבר איז דאָ דערבײַ.

אומרימפּלען — טרוו. ־פּל אום, ~געריפּלט. אַ לענגערע צייט שפּילן שלעכט, גרילציק (אויף אַ סטרונע־אינסטרומענט). א׳ אויף אַ פֿידל עט־ לעכע חתונה־ניגונים. ־ענישׁ.

אומרינגלונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רע־ זולטאַט פֿון אומרינגלען. צוריקקער צו דעם פֿרינערדיקן צייטפּונקט. באַלאַגערונג. סהמ פֿאַר־ טייטשט ׳ויהי לתשובת השנה׳ (מלכים א, כ, 26): „אוג׳ עש ואָר צו אום רינגלונג דש יאר". „אוג׳ עש ואָר צו אום רינגלונג דיז יאר", יוסיפֿון, אמשט 1661. „די א׳ פֿון אַלערליי הער־ לעכע ראָזעס", לייב לעווי ממיטשעגאָלע, די גערצאָגינע, וילנע 1881.

אומרינגלען — טרוו. ־גל אום, ~גערינגלט. 1. אַרומצייכענען, מאַכן אַ רינגלע אַרום עפּעס. א׳ די ענדונגען פֿון די וועדטער מיט אַ רויטן בלײַער. 2. אַרב. אַרומנעמען. אַרומזעצן. א׳ מיט צי־ רונג. „איין גאָלדיני קרון, דיא ואָר אום גי־ רינגלט מיט אייטיל אידלן גישטיינין", יוסיפֿון, אמשט 1661. 3. אַרב. באַלאַגערן פֿון אַלע זייטן, אַרומכאָפּן ווי מיט אַ רינג. א׳ די שטאָט, די פֿעסטונג, דעם שׂונאָם לאַגער. „זי הטן אין אום גרינגלט צו אַלן זײַטן", בבא־בוך, 539. „זוא ואָרן אונש דיא אום בקאנטי אום רינגלין אוג׳ זײַן דא פֿיל אום קומן", אהרן בר׳ יוסף, ׳איין שיין נייא ליד פֿון אובֿן׳, פּראָג תמ״ח [№ 2, 1937 *MGWJ*]. אין ברכת המזון (הגדה של פסח), אמשט 1723 ווערט פֿאַרטייטשט ׳סבוני גם סבבני׳ (תהלים, קיח, 11): „זיא האבן אומרינגלט מיך אוג׳ אויך אום גקרייסט" [דאָ איז ביים ערשטן ווערב א ו ם אַ פּרעפֿיקס און ביים צווייטן — אַ קאָנווערב].

4. אַרב. אומקרײַזן, אַרומקרײַזן; אַרומדרייען, אומדרייען. אויך אַקוזוו מיט בב: זיצן אַרום, גיין אַרום, זיך שטעלן אַרום. תמיד ווערט דער שורש סבב פֿאַרטייטשט א׳, למשל: ׳הסובב׳ (בראשית, ב, 11) — משׁ, „דער דאָ אום רינגלט"; ׳תסבנה׳ (בראשית, לז, 7) — מלכ, „אומרינגלטין"; ׳נסבו׳ (בראשית, יט, 14) — אורח, „זיי האָבן אומרינגלט". אַזוי אויך ׳נקבה תסובב גבר׳ (ירמיה, לא, 21) — אין סהמ: „איין (נקבה) ווערט אום רינגלן אירן מאַן", און אויך אין אַבקת רוכל, לעמבערג, 1850: „איין נקבה מוז א׳ און זוכן דעם מאַן" [תי: „זיך שדכען צום מאַן".] „דאש ווייב זיא ווערט אום רינגלן צו גין נוך דעם מאַן...", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, לא, 21. „גאָט ב״ה אַליין וויס זייער [= פֿון די גלגלים] א׳ און זייערע מעשׂים", א. פּאַוויר, בחינת עולם, ווילנע תר״ך. „אוג׳ ער אום רינגלט זײַן פּנים צו דער וואָנט צו פֿלייסין זײַן הערץ צו דער תּפֿילה", סהמ, מלכים ב, כ, 2. „זיא אום רינגילן אוג׳ זיצין אויף שטיל פֿון קאַרפֿונקיל אוג׳ גוטין געשטיין", ׳איין שין וואונדרליך מעשׂה׳, פֿירט 1694 [פֿש III]. אויך מיט ז י ך — „און זײַנן פּמה מלאכי שלום דיא זיך אום אים רינגלן אום", נצו, ז/ג.

5. אַרב. אַרומנעמען. „אייטל אנגשט אוג׳ לייד וועדט דיך אום רינגלן", יוסיפֿון, פֿירורדא 1764.

6. אַרב. אויבערגעבן. „זיא וועדן אום גרינגלט אירי הייזר צו אַנדר", סהמ, ירמיה, ו, 12 [תי: „איבערגיין צו אַנדערע"]. ־ענישׁ. ־ער — „איך זאָל ניט זײַן איין אום רינגלר צו דײַן ריידר", אי־בז, בן מלך והנזיר, זשאָלקעוו 1771.

אומרינגען — טרוו. רינג אום, ~(גע)רינגט. אַרב. דזוו אומרינגלען. אַרומווינקלען. מלכ פֿאַר־ טייטשט ׳כי אָפּפּו עלי רעות׳ (תהלים, מ, 13): „אומרינגט". [תי: „אַרומגערינגלט"]. דער אורח פֿאַרטייטשט ׳הסובב׳ (בראשית, ב, 11): „וואָס אומרינגט". „אוג׳ קלייני וואורם אוג׳ גרושי וואורם...וועדן זיא דיך אום רינגן נאָך דײַנם טוט", יוסיפֿון, אמשט 1661. „קומט אַ פֿייער און אומרינגט דאָס גאַנצע הויז", מעשׂה השם, לבוב תרכ״ב. „אין איין אויגנבליק האָט זיך...[דער המון] אַרײַנגעשטופּט אין הויף אַרײַן, האָט אומרינגט דאָס הויז וואו די יידן האָבן זיך אָפּגעשלאָסן", יופֿאַל, 1886, № 31.

אומרינגן — אוטו. רין אום, ~גערונגן (~גע־ רינט). אַ לענגערע צייט רינגן, פֿליסן. טרערן רינגן אום איבערן פּנים.

אומרים — דער, ־ן. אַרומליניע, אויסגליניע. דער א׳ פֿון אַ זאַל. „די א׳ן פֿון די וואָלקנס אין אַ ווינטיקן טאָג", זשיט IV, נ״י 1912. „דער גאַנצער א׳ וואָלט באַווײַזן אַ קאָמפּליקאַציע", מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אומריסעווען — טרוו. ־סעוועט אום, ~גערעסע־ וועט. אומצייכענען. א׳ אַ דיאַגראַם מיט טוש.

אומריען — ← אומראָיען (זיך).

אומריפֿען — פֿע אום, ~גערופֿעט. אוטו — אַ לענגערע צייט אַרויסגעבן גרילציקע קלאַנגען. די ניט־געשמירטע רעדער פֿון וואָגן ריפֿען אום. א׳ מיט דער טיר. טרוו — אומרימפֿלען. שלעכט פֿידלען. א׳ דאָס אייגענע וויידראַמאַל און נאָכאַמאָל. ־עכיק, ־ענישׁ.

אומריפֿען זיך — קזוו. פֿע זיך אום, זיך ~גערופֿעט. וואוב. אומנואפֿן.

אומרירבאָר — אדי. דטשמ. נר. ← אומרירלעך, אומרירלעך.

אומרירלעך — אדי. נעאָל, נפ. אומבאַוועגלעך. וואָס מע קען ניט רירן פֿון אָרט. א׳ פֿאַרמעגן. א׳ אייגנס. ־יקויט.

אומרירלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט רירן. די א׳ע זאַכן אין מויזיי. פֿרגל ~בּאַרירלעך. ־קייט.

אומרירעוודיק — אדי. וואָס איז לויט דער נאַטור אָן באַוועגלעכקייט, אָן לעבעדיקייט. פֿלעגמאַטיש, אָפּגעלאָזן; פֿויל. א׳, אַ בלייַערנער פֿויגל. אַ פּעטע, א׳ע בעל־הבּיתע. „זי איז א׳ שטיין געבליבן וויַ לגמרי פֿאַרשטיינערט״, קלמן סובּיל איבז, דער דאָקטאָר מיט זײַן טאָכטער, לובלין 1894. „איר בערג!...איר מוזט דאָך פֿאַרבליבן צוגעשמידט, א׳״, מר IV, נ״י 1908. ־יקויט — „זוכענדיג איז קראַנטער פֿון זאַטער א׳״, מ. שעכטער, יושפ XIV, 2.

אומרכילותדיק — [...רעכילעס...] אדי. וואָס איז פֿרײַ פֿון רכילות. א׳ געראַדע. אַן אָפּענע, א׳ע באַשולדיקונג. ־יקויט.

אומרמזדיק — [...רעמזע...] אדי. אויך: ~רמזומדיק [...רעמאַזיס...]. דירעקט, קלאָר, וואָס איז אָן אַנדײַט, אָנצוהערעניש, קלאָרע, א׳ע רייד.

אומרעאַגירט — אדי. וואָס איז געבליבן אָן אַ רעאַקציע, אָן אָפּענטפֿער. א׳ע סטימולירונגען. ־קויט.

או׳מרעאַ׳ל — אדי. אויך: ~רעאַליש, נר. 1. וואָס איז ניט־ממשותדיק, ניט־וירקלעך; פֿיקטיוו, אילוזאָריש. „דורך דער פֿראַבע פֿון אָנגעהאַלטנקייט טיילן מיר עס [= דאָס רעאַל] אָפּ פֿון דעם וואָס מיר רופֿן אָן א׳ע״, מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פֿרינציפּן. „די ליבע צו אָט דעם אָן חן״, שג, וועגן יודישע שרײַבער II. „אָן א׳ע וויכטיקייט״, יג, תוך. 2. אוממעגלעך; וואָס מע קען עס ניט נאָכקומען. א׳ע פֿאַרורזאַכן. „מיט 35 יאָר צוריק איז דאָס געווען אָן א׳ע זאַך״, פֿגער, פֿאַריז 1950, № 4-5. ־קויט — „יידישע עקסיסטענץ אין איר...ניסימדיקער א׳״, יג, תוך.

אומרעאַליזירלעך — אדי. וואָס מע קען ניט רעאַליזירן, דורכפֿירן אין לעבן. אַ פֿאַנטאַסטישער, א׳ער פֿלאַן. ־קויט.

או׳מרעאַליטע׳ט — די, ־ן. מצב פֿון זײַן אומרעאַל, בד. פֿיקציע; חלום, וויזיע. איבער־געבן א׳ אַזוי לעבעדיק וויַ די וואָר.

אומרעאַליסטיש — אדי. 1. וואָס איז ניט פֿון דער שיטה רעאַליזם אין ליטעראַטור, קונסט. א׳ בילד. א׳ע שילדערונג. א׳ער ראָמאַן. 2. דזוו אומרעאַל. 3. אומפֿראַקטיש. א׳ער פֿלאַן, זײַן א׳, לעבן מיט עולם־הבּא. ־קויט — „דער אומזינען און די א׳ פֿון ׳קאַרעקטן׳ ענגליש״, יושפ XVI, 1.

אומרעאַקטיווירט — אדי. וואָס מע האָט ניט פֿונדאָסטביי אַקטיווירט. א׳ע באַטעריע.

אומרעאַרגאַניזירט — אדי. וואָס מע האָט ניט אַרגאַניזירט פֿונדאָסטביי, אויף אַן אַנדער (בּעסערן) אופֿן. א׳ער דעפֿארטאַמענט. א׳ע אַרמיי.

אומרעאַרגאַניזירלעך — אדי. וואָס מע קען ניט רעאַרגאַניזירן. א׳ער, כאַאָטישער צושטאַנד. ־קויט.

אומרעגולירט — אדי. ניט־אײַנגעשטעלט על־פּי אַ באַשטימטער אָרדענונג, לויט געוויסע כּללים. א׳ע דינסטע. א׳ע טײַך־ברעגן. א׳ער שפֿראַכבאַנוץ. ־קויט.

אומרעגולע׳ר — אדי. 1. ניט־פֿעריאָדיש, ניט צו דער צײַט; וואָס איז ניט אין אײַנגעשטעלטן סדר. א׳ע פּאָסט. א׳ע באַציאונגען. א׳ער באַזוך פֿון לעקציעס. 2. ניט־פֿינקטלעך (געוויינלעך מיט אַ שלעכטער כּוונה). א׳ע בוכהאַלטער. א׳ע וואָג. 3. וואָס איז ניט לויטן געזעץ. א׳ער האַנדל. א׳ע פֿירונג פֿון אַ דעפּארטאַמענט. 4. וואָס איז ניט לויטן כּלל. א׳ער וועג [אין יידישער גראַמאַטיק למשל אַזאַ וואָס האָט ניט אין 3טער פּערזאָן איינצאָל, איצטיקע צײַט — שטיין, מיר שטייען; גיין — זיי גייען; אָדער — וועלן, איך ווילן; האָבן — געהאַט; זײַן — בין אַזוי.] ־קויט — „שטראָף פֿאַר די א׳ן אין די ראַיאָנמאַגאַזינען״, ש. ל. שנעיערמאָן, טמז, 1962 X 29.

אומרעגיסטרירט — אדי. 1. ניט־פֿאַרשריבן אין אַ רעגיסטער, רייסטער. א׳ע אײַנוואוינערס. א׳ע דאָקומענטן. 2. ניט־באַשריבן, ניט־פֿאַרצייכנט אין אַ צײַטונג, כראָניק אא. א׳ע געשעענישן. 3. פּאַר אומרעגיסטרירן ← ־ערהויט — אדוו. ־קויט.

אומרעגיסטרירלעך — אדי. וואָס מע קען ניט (לאָזט זיך ניט) רעגיסטרירן. די קליינע פֿאַרברעכנס זײַנען א׳. ־קויט.

אומרעגיסטרירן — טרוו. רירי אום, ~רעגיסטרירט. פֿונדאָסטביי, אויף אַן אַנדער אופֿן רעגיסטרירן. א׳ אַלע אַרבעטסלאָזע. אויך מיט זיך. ־ונג.

אומרעגירט — אדי. אומבאַהערשט, ניט־באַצוואונגען. אומגעשטערט; אומקאָנטראָלירט. טאָן אַלץ א׳, הפֿקרדיק. א׳ע אימפּולסן.

אומרעגלאַמענטירט — אדי. ניט־אײַנגעשטעלט דורך אַ רעגולאַמין, רעגלאַמענט. „מנהגים בלײַבן געווײַנלעך א׳״.

אומרעגלמעסיק — אדי. דטשמ. אָפּט געניצט. 1. דזוו אומרעגולער. 2. וואָס איז ניט לויט דער נאָרמע, ניט לויט אַן אײַנגעשטעלטן פֿורעם, מוסטער. א׳ער מעטער פֿון פֿערד. א׳ער אויספֿיר. א׳ע קאָנסטרוקציע. א׳ער געבויי פֿון קערפּער. „איך האָב דערקענט נאָך בײַם אָנקוקן דאָס א׳ע אויפֿפֿירונג פֿון אונדזער אומגליקלעך קינד״, די דרעמע פֿאָן פֿאַריז, [איבז], בוקאַרעשט [יאָרן]. 3. וואָס פֿונקציאָנירט ניט וויַ געהעריק. א׳ער שטולגאַנג. א׳ע חושים. א׳ער אַסטיגמאַטיזם. א׳ע מענטראָצע. א׳ קלאַפּן פֿון הארץ. א׳ פֿונקציאָנירן פֿון די אָטעם־אָרגאַנען. א׳ע פֿערמענטאַציע.

4. וואָס איז אין אומרעגולערע אינטערוואַלן. א׳ע צאָלונגען. א׳ע באָוועגונג. א׳ע בײַטענישן. „וואָלטן זיך א׳ [די קערפּערס] געענדערט, וואָלט ניט געקענט זײַן קיין הימלשע דינאַמיק״, מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. „א׳ער גערויש פֿון מאָטאָרן״, פֿאָר, 1963 VIII 18.

5. וואָס איז ניט פֿינקטלעך לויט אָנזאָגן, אָנווונגען אא. „א׳ אויסגעפֿאָלגט דעם ריכטערס אורטייל״, פֿאָר, 1963 III 2.

אומרעגלמעסיקייט — די (דאָס), ־ן. מצב, אייגנשאַפֿט אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אומרעגלמעסיק. „די א׳ אין שטולגאַנג טרעפֿט בשעת די קינדער זײַנען קראַנק״, מלכּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836. „די א׳ אין דעם דערשײַנען פֿון דעם זשורנאַל״, א. גאָרדין, יא־נאָוסקי..., ל״אָ 1957.

אומרעדלעך — Mhd: un-redelich. אדי. אַרכ. פֿאַרדאָרבן, אומערלעך. „...ויא הנדלט ער אַזוי און רעדליך מיט דען לעבט, ויא ביזי זינדיגי מעשׂים האט ער אן זיך״, לט1, 49/2.

אומרעדלעך — דל אום, ~גערעדלט. טרוו — אומקרײַן מיט אַ רעדל. א׳ די ויכטיק־סטע ציפֿערן. אוטו — אומפֿאָרן אויף אַ רעדל, וועלאָסיפּעד. א׳ איבערן פֿאַרק. ־ענישׁ.

אומרעהאַבילימירט — אדי. אויך: ~רעאַ־בילימירט. וואָס איז געבליבן פֿאַרפֿלעקט; וואָס מע האָט ניט צוריקגעשטעלט צום פֿריערדיקן בעסערן מצב. א׳ער בעל־מום. אומשולדיק פֿאַרמשפּט און א׳.

אומרעהאַבילימירלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט רעהאַבילימירן. א׳ע שעדלעכע מעדיצין. א׳ער נאָמען. א׳ער פֿאָליטיקער וואָס איז פֿאַרמישט אין סקאַנדאַל. ־קויט.

אומרעוואָלטירט — אדי. וואָס איז אָן בולטן אַנטקעגנשטעלן זיך, אָן אויפֿשטאַנד, רעוואָלט. א׳ע לײַבקנעכט. ־קויט.

אומרעוואַנשירט — אדי. וואָס איז אָן אַ רעוואַנש. א׳ע מפּלה. א׳ער פֿאַרמעסט. א׳ער שאָך־מאַטש. ־קויט.

אומרעווידירט — אדי. 1. ניט־קאָנטראָלירט, ניט־דורכגעקוקט (פֿון אַ פֿאַרשטייער פֿון מאַכט, פֿון אַ דעה־האָבער). א׳ע פֿאַפּירן. א׳ער באַאַמטער. 2. ניט־געפּיטן, וואָס איז געבליבן אָן אַ רעוויזיע. א׳ע פּאַרטיי־פּראָגראַם. ־קויט.

אומרעווידירלעך — אדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט רעוויזידירן. א׳ע קאָנסטיטוציע. א׳ער אורטייל. ־קויט.

אומרעוונע — אוטו. ־ונע אום, ~גערעוועט. 1. אַ לענגערע צײַט רעוונען. א׳ וויַ אַ הונגערקער אָקס. 2. אַ לענגערע צײַט שטאַרק שרײַען, ווײַנען. א׳ וויַ אַ געשמיסענער חדר־ייִנגל. ־ענישׁ.

אומרעוועדע׳נ׳ץ — די, ־ן. אומרעספּעקט. אַריסטאָוויזן א׳ צו מאַכטהאָבערס.

אומרעזיגנירט — אדי. 1. ניט אָפּגעזאָגט זיך פֿון אָמט. א׳ער מיניסטער. 2. וואָס האָט

ניט אַנגעווארן אַקטיוויקייט, אַדער האַפּענונג. א׳ נאָך דער מפלה. ־קייט — ״דיקטאַטאָריש־פּי־רעריש א׳ן איבער דעם גרעסטן טייל פֿון דער הינטיקער וועלט״, הל, טמז 1953 XII 5.

אומרעזיסטע'נץ — די, ־ן. אויך: ־רעסיס־טענץ. היפּוך פֿון רעזיסטענץ. דאָס ניט אַנט־קעגנשטעלן זיך (קעגן אַ מאַכט וואָס האָט פֿאַר־כאַפּט אַ לאַנד, קעגן אַן איבערקערעניש, קעגן אַ גזירה). ״א׳ קומט ניט שטענדיק פֿון פּחד, רע־זיסטענץ איז ניט אַלעמאָל מעגלעך״.

אומרעזערווירט — אדי. 1. וואָס איז אָן רעזערוואַציע(ס), אָן פֿאַרבאַדינגן, אָן תנאים. ״אויף איין פֿאַקט האָבן זיך אַלע געאייניקט א׳״, טמז 1961 X 18. 2. וואָס מע האָט ניט אויפ־געהיט, באַשטימט פֿאַר עפּעס אַדער עמעצן. א׳ע פּלעצער. 3. ניט־באַשטעלט אין פֿאַרוויס. א׳ע האַטעל־צימערן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומרעזשימירט — אדי. 1. וואָס ווערט נע־שטעלט (געשפּילט) אָן אַ רעזשיסער. א׳ע דראַ־מע. 2. פּיג. וואָס קומט פֿאַר ספּאָנטאַן. א׳ע קריגערס. ־קייט.

אומרעטאָריש — אדי. ניט־רעטאָריש; ניט־געראָטן פֿון שטאַנדפּונקט פֿון רעטאָריק אַדער פּשט, נאַטירלעך. א׳ע רעדע. ־קייט.

אומרעטושירט — אדי. ניט־רעטושירט. א׳ע פֿאָטאָגראַפֿיע. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומרעיון — [...ראַיען] דער, ־ות [...ראַיונעס]. וויסלדער, אומלאָגישער געדאַנק. זיך אָפּזאָגן פֿון א׳. זיך האַלטן בײַם א׳.

אומרעכט — אדי. *Mhd*: un-rëht. ← אום־רעכט, (דאָס) די. 1. אומגערעכט. אומיושרדיק; אומפֿאַסיק; אומרעלעך; אומגעזעצלעך; שלעכט; אַכזוריותדיק. ארכ זייער אָפּט, א י צ ט בלויז אין עטלעכע אויסדרוקן: ס׳איז א׳ אַזוינס צו טאָן. *רעכט אַדער א׳? — ״איך ווייל נאָר וויסן איין זאַך: צי דאָס איז רעכט אַדער א׳?״, וועס VI, יוי דער גורל פֿירט, סהמ פֿאַרטײַטשט ׳איש אָון׳ [סגול אונטער ן] (משלי, ו, 12) — ״איין אונרעכטער מן, אַבער תי: ״א מאַן פֿון א׳״. ״גערעכטער מן״, אַבער תי: ״א מאַן פֿון א׳״. ״געלט...אום רעכט גוואונן, בישטיט אַז ווי־פֿוטער אין דער זונן״, צוכט. סהמ, בײַם פֿאַר־טײַטשן דעם פּסוק פֿון ישעיה, נח, יג ווערן שבת, איז מוסיף: ״אונ׳ צו רידן אום רעכטי זאכן (כלומר דברי חול)״. ״השם יתברך...האָט ניט געוואָלט, אַז עס זאָל אַזוי אָן א׳ע זאָל אויף דער וועלט געשען״, ח. ח. הורוויץ, צפּנת פּענח. ״אָז דער רשע פֿאַרלאָזן זײַן בייזין ווערן און דער א׳ער מענטש זײַנע בייזע מחשבות״, לט2, כז/ב.

*א׳ גוט = אומערלעך פֿאַרמעגן. ״זאָל האַלטן וואַרהייט...אונ׳ זאָל ניט זמלן און רעכט גוט״, ספר משלים, פּפּדמ 1686. *א׳ גלט = ← אומרעכט־גלט. צו א׳ן = ארכ. צום בייזן, פֿאַלש, אומגעזעצלעך, קעגן דין. ״ער האט צו אונ רעכטן דאז קהל גיזעצט, דא זאָלין נעמן דיא שמשים...״, תקק. ״(לשון הרע) דש איז איינר דר דיא ליט בירעט, עז זײַא צו רעכטן אודר עש זײַא צו אונרעכטן״, לט1, ד/א. ״וואר עס האָט מחלל שבת געוועז צו א׳ [אָן דער ניט איין מאל רעכט״, עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

אומרעכט־געלט — דאָס, ־ן (־ער). געלט פֿון אומרעכט. געלט וואָס מע האָט באַקומען אומיושרדיק, מיט אומרעכט. צוגויפֿהעפֿט אין יוג [דאָרטן אין אַלע מקורים פֿאַרבינדונג פֿון דער & טוב.] ״א־ג׳ פֿאַרשפּילט (געווינט) די וועלט״. [״אונ׳ דער מענטש האָט גיזמלט זײַן גענלט מיט אייטל אונרעכט און וויל דײַנע מצוות טון מיט דעם אונרעכטן געלט״, בראַנט, שס״ב. ״קיין אום רעכט געלט טוא בגערין״, שה. ״דרום שטיט אַך בײַא תרומה: קחי מאתכם תרומת ה׳ — פֿון ענקרין געלט, ניט אום רעכט געלט״, נצו. ״(והקנאה גורמת הבצע) אַזו ברענגט אים דיא קנאה דז ער וועדט זוכין אום רעכט געלט אונ׳ וועדט זײַן חבר אום זונשט פֿײַנד האבן״, מהמ. ״דאָס אומרעכטע געלט מאַכט פֿאַרלירן...דאָס רעכטע״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות II, סאַטאַמאַר תרפ״ה.]

אומרעכט האָבן — צזוי. דשמש. נר. זײַן אומגערעכט. ״א׳ האָסטו, האַר פֿון אַלע האָרן, אַדער פֿלעגן אונדז די פּריסטער נאַרן״, יהואש, ׳סאַקיאַ מוני׳. א׳ געבן — צזוי. דשמש. נר. פֿירהאַלטן עמעצן פֿאַרן זײַן אומגערעכט. ״ער וועט א׳ געבן דעם פּאָפּסט״, קמ, 1865, № 6.

אין א׳ זײַן — זײַן אומגערעכט.

אומרעכט טאָן — צזוי. טאָן עפּעס וואָס איז אומרעכט (מיט אַלע בב). ״בעסער אָן א׳ לײַדן אייידער אָן א׳ ט״, שוו. ״גוט יתב׳ אישט וואר־האָפּטיק אוג טוט נימנט אונרעכט״, מנחם בן נפּתלי אלנדארף [סוף 15. אַדער אַנהייב 16. י״ה, צינ VI, 48]. ״דוא גרושׂיר איינציגר גאָט, איך ביט דיך...וואָלשט מיר עש מוחל זײַן פֿי יכול להיות איך דען זעלבין און רעכט גיטאָן״, גה, 125. ״האשטו רעכט אויף ריכטיגליך גי־האַנדלט אוג האשטו קיינם און רעכט גיטאָן״, לט1, קה/א. ״כלעבן...עץ טוט א׳״, טעיאטאר. ״האָט אים געגעבן שכירות, דאָס ער זאָל אים ...אויסרײַדן וואָס ער טוט א׳״, אמד איבז, בית אַבֿרהם, ווילנע 1865. תי פֿאַרטײַטשט ׳פּעלי — אוץ׳ (תהלים, קמא, 9): ״אומרעכט־טוער״.

אומרעכטיקייט — די (דאָס), ־ן. אום־יושרדיקייט; אומערלעכקייט; אומגערעכטיקייט. ״וויא דעם דער זײַן הויז מיט זינדן בויט אונ׳ זײַן בודם מיט אונרעכטיקייט״, מ. שערטעלס, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כב, 13. ״האבן זייא קיינה און רעכטיקייט גזוכט האבן״, ר׳ יוסף דאַרמשטאַט איבז, תורת משה, קאַרלסרוע 1770. ״די רויב פֿון די שדים און פֿון אירה א׳״, רבקה בת ר׳ יוסף, [איבז], אגרת בעלי חיים, [לבוב? יאר?].

אומרעכטלעך — אדי. 1. אומגעזעצלעך, אומלעגאַל. א׳ער אויפֿטו. ״עמעצער זאָל זיי ניט באַנוצן אויף אַן א׳ן אופֿן״, פּאָר, 1963 VI 7. 2. ניט־באַרעכטיקט. א׳ע טענות. ־קייט.

אומרעכטמעסיק — אדי. וואָס איז ניט לויט דער מאָס פֿון רעכט, פֿון גענוען. אומגעזעצמע־סיק; אומרעכטלעך. א׳ע פֿאַרדרענונג. א׳ פֿון־נאַנדערלאַנן דעם פּאַרלאַמענט. ־יקייט.

אומרעכטס — דאָס. מצ נב. אַבסטראַקטע סוב פֿון אומרעכט, אדי. ״רעכטס וועט קומען צו ענדונג ־ן], מוז ער פֿאַסטן פֿערציק טעג״, לט2, עא/ב.

2. זן לינק. ״וועז מן רעט אין עסן...דא טוט זיך דער קנה אויף, וועז איין קליין ביסליין קעם אין דעם קנה הינײַן, דאש דא היישט דיא און רעכטי קעל״, לט1, קמב/ב. ״אויך וועז מען אין [דעם גאַסט] פֿראגט זאָ מעכט ער ענטווערטן אונ׳ דאש עשין מעכט אים אין דיא אונרעכט קעל קומן״; ״אויך זאָל מן קײַן ספֿר לעגן אויף דאש אַנדר בפּרט אויף איין חומש, אוג זאָל זיא ניט אום קערין אויף דיא אונרעכט זײַט...״, בראַנט. 3. פֿאַלש. ״...עש איז איין משל אלץ אייגר גיט אוף איין וועג אוג גיט אום רעכט״, עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

אומרעכט — דאָס (די), ־ן. 1. ← אומרעכט טאָן. דאָס וואָס איז אומגערעכט; אומיושר. דאָס א׳ בוגוג צו מיעוטים, בנוגע צו יידן. אַ מאַן פֿון א׳, ׳אוך׳ (← אומרעכט, אדי) וועדט פֿאַר־טײַטשט: א׳. ׳לא אוכל און ועצרה׳ (ישעיה, א, 13) טײַטשט אויס חה, 36: ״איך קאָן ניט לײַדן וואָס איר האָט א׳ אין האַרצן און איר זאַמלט זיך נאָך אײַן פֿאַר מיר תּפילה צו טאָן״; תי: ״א׳ מיט אײַנזאַמלונג קען איך ניט לײַדן״. ׳עול׳ [קמץ אונטער ע, סגול אונטער ן] פֿאַרטײַטשט נאָך ספֿר החן והוא חנוך נערים, ווילנע 1868: די א׳. תי: ״א גאָט פֿון געטרײַשאַפֿט און אַן א״ (׳ואין עול׳, דברים, לב, 4) [אַבער אין אַנ־דערע שטעלן וועדט ׳עול׳ פֿאַרטײַטשט ״עוולה״, ← בב]. ״ניט אַזוי די באַלייִדיקונג, די יסורים, דער ווייטיק פֿון קלעפּ האָט מיך געאַרט וי דאָס א׳ מיט וועלכן יענע האָבן עס אָנגעטאָן״, ממוס, ספֿר הבחמות.

2. עוולה, קריודע. ״א׳ איז (מיר) ליבער וי שטות״, שוו, טענדלאָ 822. ס׳איז מיר אַן א׳ געשען. ״וען איינום אום רעכט גשיכט״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. ״דר מיט קיינם קיין אום רעכט גישעהן זאָל״, פּראָגב, 30. ״וועגן דעם א׳ וואָס ס׳איז די אַרעמע מעקסיקאַנער געשען מצד די שפּאַניש קריגער״, צינ VII. ״צו דער־ציילן דאָ וי [ער] האָט ראש־השנה שטאַרק געאַרבעט אין דאָונען, וואָלט געווען אַן א׳ פֿאַקען דעם איבעריקן עולם אין קלויזל״, ממוס, וינטשפּ. ״זאָל אַפֿלאָזן זײַנע געדאַנקען דער מענטש פֿון א״, תניא, קפז. ״עס איז אַן א׳ זיך צו שפּילן מיט די געפֿילן״, יושפ XIX, 3.

3. בייז; אַכזריות. ׳חמס׳ פֿאַרטײַטשט תי א׳ — ״און די ערד איז פֿול געוואָרן מיט א״, בראשית ו, 11. ״מע זאָל אַזוי אַן א׳ לאָזן אויף דער וועלט אַז מע זאָל אומשולדיקע מענטשן אַזוי מערדערלעך פֿינקן״, שאלית ישראל, ח״ב מספּר יוסיפֿון, לעמבערג [יאר ?]. ״און ס׳האָט גאָט געזאָגט צו נח: / כ׳ברענג באַלד אַלע לײַבער אום, / ווײַל בלויז א׳, רויב און כּוח / הערשט אין לאַנד דאָ אומעטום״, אר, ׳אין חדר׳. ״זיי וועלן ניט שווײַגן אַזאַ א׳ וי פֿא־גראַמען אויף אומשולדיקע מענטשן״, ספּ, יידישער קאַלאָניסט.

4. היפּוך פֿון רעכט; ׳רעכט׳ פֿון שולדיקע. דאָס א׳ פֿון כּוח. ״פֿיל יאר אום רעכט איז

אונדז אין די הענט אַרײַן? עס קומט נאָר א״ר, רייד. „בלײַב אַמאָל עטוואָס אום רעכטס״, עיון, 8/2.

אומרעכטפֿאַרטיק — אַדי. אומגערעכטיק, אומיושרדיק. באַהיט מיך פֿון די א״ע מענטשן. „ער האט חרוב געמאַכט אונזר מדינה, ער האט אונדז אין גלות גיטריבן און רעכט פֿער־טיג האט ער אונדז אן גיטאן״, צאינה, תּרגום שני. ־יקויט.

אומרעכענען — טרוו. ־כן אום, ~געכענט. פֿונדאָסנײַ, נאָכאַמאָל רעכענען, איבערערכענען. א׳ דעם גאַנצן חשבון. אויך מיט ז׳ך — אוטו — זיך באַטראַכטן און קומען צו אַן אַנדער באַשלוס. זיך א׳ און צוריקקומען. ־כענישׂ.

אומרעליגיע'ז — אַדי. 1. ניט־פֿרום. זײַן א׳, אָבער אַרײַנכאַפּן זיך אויף יום־טובֿ אין שול אַרײַן. 2. אומגלייביק. „די רעליגיע איז אַלעמאָל געווען מער אָדער ווייניקער א״ר״, מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן. „א צושריט צו יענע, וואָס זײַנען פֿילאָסאָפֿיש א״ר״, לל, איק, ניסן תּשי״ד. ־קויט.

אומרעליגיעזיטע'ט — די, ־ן. „די העכסטע ערנסטע פֿאָרעם פֿון א׳ וואָס די רעליגיע האָט אַרויסגעווײַזן״, מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן, „א׳ איז געגאַנגען האַנט אין האַנט מיטן סאָציאַלן ראַדיקאַליזם״, בצג, טאָג, 1963 XI 9.

אומר על ראשון, זעל אַחרון — [אוימער אַל רישון רישוין, וועאַל אַכרוין אַכרוין] זעק, תח. < פּרקי אבות, ה, ז. ער רעדט פֿון דער ערשטער זאַך צוערשט, און פֿון דער לעצטער — צולעצט, געניצט מיטן ב: ער רעדט מיט אַ טאָלק. פֿאַראַן סיסטעמאַטישקייט אין זײַנע רייד [אייניע פֿון די מידות פֿון חכם].

אומרעמאַנטירט — אַדי. וואָס איז געבליבן אָן רעמאַנט, אָן פֿאַרריכטן. א״ע דירה. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומרעמאַנטירלעך — אַדי. וואָס מע קען ניט רעמאַנטירן. א״ע חורבה. ־קויט.

אומרענטלעך — ← אומריינטלעך.

אומרעסטאַווירירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿונסנײַ אויפֿגעשטעלט (פֿאַרריכט) פּינקט־לעך ווי געווען. א׳ער צעשאָסענער בנין.

אומרעסטאַווירירלעך — אַדי. וואָס מע קען (דאַרף) ניט רעסטאַורירן. א׳ער אַלטער שטאָט־טייל. א׳ע מאָנומענט. ־קויט.

או'מרעספּע'קט — דער, ־ן. (דאָס אַרויס־וויזן) אומאַכטונג. אומדרך־ארץ. אַפֿראָנט. „א׳ צו אונדזער שפּראַך מיינט א׳ צו זיך אַליין״, מוו, יוש׳פ I, 2.

או'מרעספּעקטאַ'בל — אַדי. וואָס איז ניט ווערט מע זאָל עס רעספּעקטירן. אומאָנשטענדיק, אומלײַטיש. א׳ענע יונגען, ווי פֿון שטאָל אַרויס. א׳ענע קריטיק.

או'מרעספּעקטי'רט — אַדי. וואָס רופֿט ניט אַרויס רעספּעקט. א׳ער פּאַרשון.

אומרעספּעקטירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט רעספּעקטירן. א׳ע ווילדע מנהגים. ־קויט.

או'מרעעטאַבלי'רט — אַדי. ניט־אויפֿגע־שטעלט, ניט־אײַנגעשטעלט פֿונסנײַ. א׳ע פּאָזיציע, אַמטן.

אומרעעטאַבליר'לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מען קען (דאַרף) ניט רעעטאַבלירן. אָפּגעוואָר־פֿענער און איצט א׳ער בודזשעט.

או'מרעפּאַטריאי'רט — אַדי. ניט־צוריק־געבראַכט אין הײַמלאַנד. די א׳ע געפֿאַנגענע, פּליטים.

או'מרעפּאַרטי'רט — אַדי. ניט־רעפּאַרטירט; ניט־באַריכט. די א׳ע פּרטים פֿון פּאָגראָם. ־קויט.

או'מרעפּאַרי'רט — אַדי. אומפֿאַרריכט. א׳ע מכשירים פֿאַר אַן עקספּערימענט.

אומרעפּאַרירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט רעפּאַרירן. א׳ע אינסטרומענטן. ־קויט.

אומרעפּובליקאַניש — אַדי. 1. וואָס איז ניט אין דער טבע פֿון רעפּובליקאַנער; וואָס איז קעגן דער פּאָליטישער שיטה פֿון רעפּובלי־קאַניזם. א׳ע מאָנארכיסטישע טענדענצן. א׳ע סיסטעם פֿון איין פּאַרטיי. 2. (פֿאַראיינקטע שטאַטן) וואָס איז ניט אין גיסט אָדער ניט אין די אינטערעסן פֿון דער פּאַרטיי רעפּובלי־קאַנער. א׳ע אַרויסטרעטונגען פֿון די עקסטרעמע עלעמענטן. ־קויט.

או'מרעפּעטי'רט — אַדי. ניט־איבערגעחזרט (צו שפּילן פֿאַרן עולם). א׳ע ראָלע. א׳ע קאָנצאַרט. א׳ע חתונה־צערעמאָניע. ־ערהייט — אַדוו. שפּילן א׳. ־קויט.

או'מרעפּראָדוצי'רט — אַדי. 1. ניט־קאָ־פּירט; ניט־מולטיפּליצירט. א׳ע בילדער. 2. ניט־פֿאַרמערט (דורך פֿרוכפּערונג). א׳ע באַקטע־ריעס־נעסטן. ־קויט.

או'מרעפּרעזענטאַטי'ו — אַדי. וואָס פֿאַר־טרעט ניט ווי געהעריק; וואָס איז ניט דער פֿאַסיקער שליח, באַבּטות. וואָס גיט ניט די ריכטיקע פֿאַרשטעלונג, אָפּשפּיגלונג. א׳ע דע־לעגאַציע. א׳ע ציטאַטן. ־קויט.

אומרעפֿאַרמירט — אַדי. וואָס האָט ניט דורכגעמאַכט קיין רעפֿאָרעם. א׳ע מלוכה־דע־פּאַרטאַמענטן. א׳ע דערציאונג. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומרעפֿאַרמירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט רעפֿאָרמירן. א׳ער כאַראַקטער. א׳ע ארגאַניזאַציע. ־קויט.

או'מרעפֿלעקטי'ו — אַדי. היפּוך פֿון רע־פֿלעקטיו. זײַן אין אַן א׳ן געמיט. ־קויט.

או'מרעפֿלעקטי'רט — אַדי. וואָס איז גע־בליבן אָן אָפּשפּיגלונג. א׳ע שטראַלן. ־קויט.

אומרעפֿעריירט — אַדי. וואָס איז געבליבן אָן אַ באַריכט. א׳ע אויסגעפּינסן.

אומרעפֿעריירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס זיך ניט רעפֿערירן. קאָמפּליצירטע און א׳ע אויסרכענונגען. ־קויט.

או'מרעפֿערע'נץ — די, ־ן. אומשיכות. סטאַטיסטיש דערוויזענע א׳ צוויישן צוויי דער־שיינונגען.

אומרעציטירט — אַדי. וואָס מע האָט ניט פֿאַרגעלייענט (קינסטלעריש). די א׳ע לידער. ־ערהייט — אַדוו.

או'מרעצענזי'רט — אַדי. וואָס איז געבליבן אָן אַ רעצענזיע. א׳ע ביכער. ־ערהייט — אַדוו.

או'מרעקאָמענדי'רט — אַדי. 1. וואָס איז אָן אַ רעקאָמענדאַציע, אָן אַ הספּמה, אָן לויב. וואָס מע נאַרישעט ניט. אָנגעמען אויף אַ שטעל אָן א׳ן געהילף. 2. ניט־סוגעסטירט. ניט־גע־עצטע (עפּעס צו טאָן). א׳ע ביכער. ־ערהייט — אַדוו. לייענען א׳.

אומרעקאָנסטרואירט — אַדי. (נאָך) ניט־אויפֿגעשטעלט, ניט־אויפֿגעבויט פֿונסנײַ. א׳ נאָך דער באָמבאַרדירונג.

אומרעקאָנסטרואירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) ניט רעקאָנסטרואירן. „דער אַלטער טעמפּל איז אַזוי צעשעדיקט אַז ער איז א״. ־קויט.

אומרעקאָרדירט — אַדי. 1. ניט־פֿאַרצייכנט; ניט־פֿאַרשריבן אין אַ באַריכט, כראָניק. א׳ע מעשׂים־תּעתּועים. א׳ע נדבות. א׳ער דערגרייך אין ספּארט. 2. ניט־אַרײַנגעצייכנט אויף אַ פּלאַט(ע); פּליט(קע); אויף אַ סטענגע, טאָמע פֿון אַ רעקאָרדירער־אַפּאַראַט. א׳ע רעדע. ־ערהייט — אַדוו.

אומרעקאָרדירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט רעקאָרדירן. א׳ע פּרטי־פּרטים. א׳ע, וויכל צו שטילע רייד. ־קויט.

או'מרעקוויזי'רט — אַדי. ניט־צוגעגנומען פֿון אייגנטימער אָדער אוחז־ביד (לויט געזעץ אָדער פֿון אַ מאַכט). א׳ע פּאַפּיראָסן אָן באַ־דערלאַנ. א׳ע קופּערנע קעסטלען. א׳ע אויפֿרופֿן.

אומרעקווויזירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט רעקווויזירן. „מע האָט בײַ מיר אַלץ רעקווויזירט, נאָר מײַן גוטער נאָמען איז א״. ־קויט.

אומרעקלאַמירט — אַדי. 1. וואָס מע האָט ניט רעקלאַמירט, ניט געמאַכט פֿאַר דעם קיין פּרסום. א׳ע פֿאַרזאַמלונג, פֿאַרשטעלונג. א׳ע סחורה. 2. (וועגן באָדן) וואָס מע האָט ניט באַאַרבעט, געלאָזן אין אַ ווילדן צושטאַנד אָדער ניט געמאַכט מסוגל צו באַאַרבעטן (נאָך אַ פֿאַרפֿלייצונג, פֿאַרווייסטונג). א׳ער באָדן. א׳ע ערד. 3. (וועגן אייגנטום) וואָס קיינער רופֿט זיך ניט אָפּ וויי אַ באַזיצער אָדער יורש פֿון דעם. א׳ע דעפּאָנירונגען אין בענק. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

אומרעקרוטירט — אַדי. ניט־מאָביליזירט; ניט־אַרײַנגענומען אין אַרמיי אָדער אין אַן ארגאַניזירטער גרופּע. א׳ע יונגעלײַט.

אומרעשיק — [...רא(א)שיק] אַדי. אויך: ~רעשדיק. וואָס איז אַן טומל. אומבאַ־מערקט; באַשיידן. פּוסטע, א׳ע גאַסן. אַוועק פֿון אַמט א׳. א׳ע טריט. ־יקויט.

אומרעשן — [...ראַשן, רא׳עשן] אוטו. רעש אום, ~געררעשט. 1. מאַכן אַ רעש, טומל, אין א צאָל ערטער אָדער אַ לענגערע צײַט. א׳ וויי אַ כאַפּטע קינדער. 2. מיט אָדער אַן זיך. זיך טומלען. מאַכן אַן אָנשטאָל אַז

מע טוט אַ סך אָדער עפּעס וויכטיקס. א׳ וויִ ליידיקע פֿעסער. ־ענ׳ש.

אומרצון — [...רצ(ו)ן] דער, ־ס. 1. אומווילן. דאָס פֿעלן פֿון רצון. טאָן עפּעס מיט א׳. 2. שלעכטער וויל. „איך זע אין דעם ניט קיין גלײַכגילטיקייט, נאָר ממש אַן א׳״, רייד.

אומרשעותדיק — [...רישעס...] אַדי. וואָס איז אָן רשעות, בייזקייט, שלעכטסקייט (אָבער אויך אָן גוטן וויל). די געווײַנלעכע א׳ע גלײַכגילטיקייט. א׳ און אומבאַטראַכט עפּעס אָפּטאָן.

אומשאַבלאָניש — אַדי. מאָרק וּוב. וואָס איז ניט לויט אַ שאַבלאָן. א׳ע אויסמעבלירונג. ־קייט.

אומשאָבן — טרו. שאָב אום, ~געשאָבן (~געשאָבט). 1. אַ לענגערע צײַט שאָבן, קראַצן. אַרומשאָבן. א׳ פֿיש, מערן. 2. אי־ בערשאָבן. ־ונג. ־עכץ. ־ענ׳ש.

אומשאַטאַיען זיך, ־טיַען זיך — אוטו. ־טאַיע, ־טײַע זיך אום, זיך ~געשאַטאַיעט, ~געשאַטײַעט. רוסיצ. אַרומגיין און גאָרניט טאָן. אַרומשלעפּן זיך. א׳ זיך איבער די גאַסן פֿוסט־און־פֿאַס. „...שאַטײַען זיך אום אַזוי שפּעט בײַנאַכט״, אמד, עוגענ׳ע, ווילנע 1878.

אומשאָטענען — אוטו. נעאָל. שאָטן אום, ~געשאָטנט. פּוסטן וואַרפֿן אַ שאָטן אָדער אויסזען, זײַן ווי אַ שאָטן. „עטלעכע קרעפֿטן שאָטענען אום אין דער שטיל, אומגעזען״, אל II.

אומשאָכערן — טרו. ־ער אום, ~געשאָ־ כערט. אומבײַטן בײַ אַ ניט־כשרן האַנדל. בכלל זיך פֿאַרנעמען מיט טונקעלע געשעפֿטן. א׳ אַ געגנבֿטע פֿערד אויף אַ פֿיגערל. ־ערי.

אומשאַלטן — טרו. שאַלט אום, ~געשאַלט. דטשמ. אָפּט גענוג. איבערשליסן, איבער־ שטעלן, אומדרייען. א׳ דעם מאָטאָר אויף אַ גיכערער שנעלקייט. א׳ דעם עלעקטרישן שטראָם. א׳ די ראַדיאָ־כוואַליעס.

אומשאַלטעוועטן — אוטו. ־טעוועט אום, ~געשאַלטעוועט. אומוילדעוועט. כסדר געבן באַפֿעלן. זיך פֿירן וויִ אַ קיסר און א׳ איבער די אַרעמע שקלאַפֿן־אַרבעטער. א׳ איבער די געטאָ־אינוואוינגערס.

אומשאַליעוועטן — טרו. ־ליעוועט אום, ~גע־ שאַליעוועט. 1. אַרומקלאַפּן מיט שאַליעווקעס, דינע ברעטלעך. א׳ אַן אָפּגעשאָסענע וואַנט, מאַכן ווי נײַ. 2. אַרומצוימען מיט שאַליעוו־ קעס.

אומשאַלן — אוטו. שאַל אום, ~געשאַלט. אַ לענגערע צײַט, אין פֿאַרשיידענע ערטער שאַלן, רופֿן, שרײַען. א׳ איבער די גאַסן נאָך אַ זיגל.

אומשאַפֿונג — די, ־ען. 1. שאַפֿונג פֿון אַ נידעריקן אָדער נישטיקן ווערט. בעסער גאָר־ ניט איידער אַזאַ א׳. 2. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אומשאַפֿן. אַן א׳ וואָס איז גריניג אָנגעקומען.

אומשאַפֿן — טרו. שאַף אום, ~געשאַפֿן. שאַפֿן פֿונדאָסנײַ, אויף אַ נײַעם אופֿן, „ס׳איז דאָ אַ סכנה אַז מדינת־ישׂראל זאָל אין אַמע־ ריקע אומגעשאַפֿן ווערן אין דער בלייכער געשטאַלט פֿון אַמעריקאַנער ציוניזם״, ח. ל־ בערמאַן, פֿאַר, 1961 XII 17.

אומשאַפֿן זיך — אוטו. ← דפֿוס. אַרומ־ שיקן מיט שליחותן. אויף אַ באַלײדיקנדיקן אופֿן הייסן עפּעס טאָן. א׳ זיך מיט עמעצן ווי מיט אַ משרת.

אומשאַפּעריש — אַדי. פֿפֿ: ~שעפּעריש ← 1. וואָס איז אין אַ מצבֿ פֿון ניט קענען שאַפֿן. זײַן א׳, ווערן אַ בײַסטיקער עקר. 2. וואָס האָט אין זיך ניט די סימנים פֿון זעלבשטענדיקער יצירה. א׳ע קאַמפּילאַציע. ־קייט.

אומשאַצבאַר — אַדי. דטשמ. נר. דזוו אומשאַצלעך. „...אַלע דאָקטוירים און בעלערב־ טע האָבן דײַטלעך אויסגעוויזן אַז די מצוה פֿון מילה איז א׳...״, פּ. קרישטשופֿסקי, יודען אונד יודענטהום, בערדיטשעוו 1894. „די גרעס־ טע כעמיקער פֿון וויִן האָבן די קוואַלן אַנא־ ליזירט און האָבן באַשטעטיקט זייער א׳ן ווערט״, מר VI, נ״י 1910. „מאַרקס האָט אין־ דער־אמתן באַווּיזן אַ גרויסן א׳ן דינסט דער געזעלשאַפֿטס־ווּיסנשאַפֿט״, זשיט VII, נ״י 1917. ־קייט.

אומשאַצונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אומשאַצן. א׳ פֿון ווערטן.

אומשאַצלעך — אַדי. וואָס איז ניט אַפּ־ צושאַצן. א׳ע אוצרות. א׳ע קונסטבילדער. ־קייט.

אומשאַצן — טרו. שאַץ אום, ~געשאַצט. שאַצן פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אָנדער אופֿן. א׳ אַ היפּאָטעז אויפֿן סמך פֿון נײַע מאַטעריאַלן. א׳ אײַנגעשטעלטע מיינונגען. ־ענ׳ש. ־ער.

אומשאָקלען — טרו. ־קל אום, ~געשאָקלט. אַ לענגערע צײַט שאָקלען, טרייסלען אין פֿאַרשיידענע ריכטונגען. א׳ צווײַגן, די פֿירות זאָלן אַראָפּפֿאַלן. א׳ עמעצן ווי אַ לולבֿ. א׳ פֿרײַזן פֿון אַקציעס. מיט ז׳ך — א׳ זיך בײַם דאָזיקן. „און נאָכער [נאָכדעם]...האָט זי [די וועלט] זיך אָנגעהויבן א׳״, ר׳ יעקבֿ מדובנא, משלי חכמה. ־ונג. ־ענ׳ש.

אומשאַרזשירט — אַדי. ניט־איבערגעטריבן, ניט־פֿאַראַדירט; וואָס איז אָן שארזש, אָן גראָטעסק. א׳ע קאָמישע ראָלע. אָפּמאָלן א׳. ־קייט.

אומשאַרכן — אוטו. שאַרך (־כע) אום, ~געשאַרכ(ע)ט. 1. אַ לענגערע צײַט אַרויס־ ברענגען ניט קיין הויכע, רײַבּיקע קלאַנגען, דער ווינט שאַרכעט אום מיט די בלעטער אויף די צווײַגן. 2. זיך באַווּעגן מיט אַ שאַרכן. „און אויפֿן דיל די שהן שאַרכען אום, פֿון צײַט פֿאַרשניטענע״, אל II, ׳דער זייגער קלאַפּט׳. ־ענ׳ש.

אומשאַרן — טרו. שאַר אום, ~געשאַרט. 1. אַ לענגערע צײַט הין און צוריק שאַרן, רוקן. אַרומשאַרן. א׳ שוועדע זעק פֿון איין אָרט אויף אַן אַנדערן. 2. איבערשאַרן. מיסט פֿון איין ווינקל אין צווייטן. ־ענ׳ש.

אומשאַרן זיך — אוטו. ← דפֿוס. גיין זייער פֿאַמעלעך, שלעפּן קוים די פֿיס. קריכן אויף אַלע פֿיר. א׳ זיך בײַ די וועגנט.

אומ׳משאַ׳רף — אַדי. ניט־שאַרף (אָבער ניט אינגאַנצן טעמפּ, שטרענג, האַרב אָן). א׳ע מכשירים. אַן אויסגעדראָשענער, א׳ער ווין. א׳ע געטראַנקען. א׳ער אויסרייד. ־קייט.

אומ׳משאַרף — די, ־ן. אַרומלינע, קרײַזלינע. אומריס. קאָנטור. איבערצײַכן די א׳ן מיט טוש.

אומשאַרפֿזיניק — אַדי. וואָס איז ניט־ שאַרפֿזיניק (אָבער אויך ניט טעמפּ). א׳ע באַמערקונג. א׳ע, כלומרשט — נײַע געדאַנקען. ־יקייט.

אומשאַרפֿן — טרו. שאַרף אום, ~געשאַרפֿט. אַ לענגערע צײַט, אויף אַן אָנדער אופֿן שאַר־ פֿן. א׳ אַ מעסער, עס זאָל שנידן ווי אַ חלף.

אומשבערוועטן — [...שאַברוועטן] ־רוועט אום, ~געשבערוועטע. (גנבֿים־שפּראַך), אוטו — כסדר זיך פֿאַרנעמען מיט גניבֿות (אין פֿאַר־ שיידענע ערטער). א׳ איבער (אין) די גרויסע געשעפֿטן. טרו — צונעמען (שטוב־זאַכן, וועדטזאַכן אש) וואָס מע האָט געלאָזן אויף הפֿקר. א׳ כלים, קליידער אין די פֿאַגראַמירטע הײַזער.

אום שבת — אַדוו פֿראַזע. ← אום, פרעפּ. „תקיעת שופֿר איז דוחה שבת. אַז ראָש־השנה איז געפֿאַלן א׳ ש׳, האָט מען אין בית־המקדש געבלאָזן שופֿר א׳ ש״, מחזור לראָש־השנה, סלאַוויטע 1832, מג/א.

אומשבתדיק I — [...שאַ־בעס...] אַדי. [אַק־ צענט אויפֿן צווייטן טראַף]. וואָס איז אום שבת. א׳ע שפּאַציר־ן. דאָס א׳ע שלאָפֿן נאָך מיטאָג. ־יקייט.

אומשבתדיק II — אַדי. [אַקצענט אויפֿן ערשטן טראַף]. וואָס איז ניט וויִ עס דאַרף זײַן אום שבת. א׳ע אַרבעט. א׳ע גראָבע שפּײַזן.

אומשבת — [...שווּאַך, שעוואַך] דער, ־ים [...שוואָכים]. היפּוך פֿון שבת. כלומרשטע לויב וואָס ווײַזט אין תוך אויף אַ חסרון. שבחים און א״ם. אַן א׳ פֿאַרשטעלט אין אַ קאָמפּלימענט.

אומשוואַרצן — טרו. שוואַרץ אום, ~גע־ שוואַרצט. איבערשוואַרצן. אַרומשוואַרצן. א׳ דעם טאָוול. ־ונג.

אומשוויבלען — אוטו. ־בל אום, ~גע־ שוויבלט. שוויבלען אַ לענגערע צײַט אָדער אין אַ צאָל ערטער. „בלערליי שרצים שוויבלען דאָ אום אין די זומפֿן״. ־ונג. ־ענ׳ש.

אומשוויפֿן — אוטו. שוויף אום, ~גע־ שוויפֿט. ארב. *Mhd*: um(be)-sweifen גיין הין און הער; אַרומבלאָגדשען. „זיא בראַכטן [= געבראַכט] דאז היר [= הער, אַרמיי] דר אדומיים היניין אין דיא שטאט אוני זי שויוויפֿט [= שוויפֿטן] אום אין אַלן גאַסן דער שטאט״, יוסיפֿון, אמשט 1661.

אומשווימען — אוטו. שווים אום, ~גע־ שוואומען. 1. אַ לענגערע צײַט שווימען אַהין און אַהער. א׳ וואַכן און חדשים פֿון האַפֿן צו האַפֿן. „דא שוואם איך אום גאר לנגן,

פּרעה זײַן טאָכטער קאָם אך דאר גיבגגן", מדרש ויושע, פּראָג 1686 [ל. לאַנדוי, פּש III]. „שווימען שוואַנען אום, באַטרונקען אין אַ טאַנץ פֿון זומערשטראַלן", יהואש, 'דער בלו־מען־פּאַלאַץ', 2. פּיג. אַרויסווײַזן באַהאַוונט־קייט אין אַן ענין. זיך פֿרײַ באַוועגן בײַם באַטראַכטן פּראָבלעמען פֿון אַ באַשטימטן גע־ביט. א' אין ים התלמוד. א' אין דער מיטלעל־טערלעכער פֿילאָסאָפֿיע. 3. פּיג. ווי אין אויסדרוק זיך באַדן אין...א' אין אַלדאָסגוטס. „מעגסט א' אין רויב און שאַנד...די וועלט האָט 'בשׂמים' אַלערהאַנט", מר IV, נ"י 1908. *א' אין דרעק = גראָב. זײַן זייער אַ שמו־ציקע, אָפּגעלאָזענע בעל־הביתטע. ־עכין. ־ענישׂ.

אומשווינדלען — אוטו. ־דל אום, ~גע־שווינדלט. אַ לעגענדע ציטיט טאָן ניט־ערלעכקע, פֿאַלש. א' דאָס גאַנצע לעבן. ־ענישׂ.

אומשוויצן — אוטו. שווײַץ אום, ~געשוויצט. (שפּאַסיק) אומהאַוען, אומלויפֿן, אומשמײַסן. קהלן זיך; זיך מאַכן וויכטיק. א' אויף פֿרעמדע תחונות. א' און זיך פֿלאַנטערן אונטער די פֿיס. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אומשווישטשען — ← אומסווישטשען.

אומשוועב — דער, ־ן. אַקט פֿון אומשוועבן.

אומשוועבן — אוטו. שוועב אום, ~גע־שוועבט. 1. שוועבן, פֿלײַגן גרינג, אָן ענרוישׂ, אַ לענגערע צײַט, איבער אַ סך ערטער. „אין אַ נעץ פֿון ליכט און שאָטן שוועב איך אום אַזוי די וועלט", ל. קוסמאָ, מײַן שטאָם. „עס שמאַכטן די נשמות,...חלשן אַוועק פֿון לויטער א' און גאָרניט אויפֿטאָן", יהואש, 'נאַקעטע נשמות'. „אַבער ניט לאַנג געדויערט זייער א' ווי געשפּענסטער אין כּף־הקלע", זשיט IV, נ"י 1912.

2. אומוואָגלען. אויך: אַרומגיין, אַרומפֿאָרן, טראָגן זיך. „אויף דעם מער וואַרן זי אום שוועבן, איין וויַיל מיט ווינד, איין ווייַל מיט בונאַצה", בבא־בוך, 84. „ער גינג גאר לאַנג אין דער שטאָט אום שוועבן אוג זוכט איבער אַל אן אַלן ענדן...", ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. „די נשמה, די צעבראָכענע, מוז א' איבער דער וועלט, זי זאָל אָפּקומען איר עונש", ישרי לב, ווילנע 1867, לח/א. „ערגעץ אין הוילן שוועבט אום, וואַגלט אום אַ נשמה אין הוילן, אַ גלגול פֿאַרשוועכט", אל II.

3. פּיג. חלומען, פֿאַנטאַזירן. א' אין עולם־הדמיון, אין וועלט פֿון פֿאַנטאַזיע. א' אין די עולמות העליונים, אין די אייבערשטע וועל־טן. „...ווען די פֿאַנטאַזיע האָט געאַרבעט מער ווי דער שׂכל און דער מענטש האָט אומ־געשוועבט מיט זײַן פֿוס הדמיון אין די עולמות עליונים", מר III, נ"י 1908. ־ונג. ־ענישׂ.

אומשוועבן — דער. מצ ווי אצ. אַרכ. אום־דרייַ, אַרומדרייַ. „[בלעם] אבר פֿיל אום שוועבן וועלן מאכן, אזו איז גוויס הבל הבלים אל זײַן זאַכן...", ר' יעקבֿ בר' יצחק סג"ל ש"ץ דק"ק ריטלזיא, קהלת יעקבֿ, פּראָג 1763.

אומשוועבן — טרוו. שוועבן אום, ~גע־שוועבט. איבערשוועבן; שוועבן עטלעכע מאָל. א' וועש. א' דעם האַלדז מיט זאַלצוואַ־סער. ־עכין. ־ענישׂ.

אומשוועטערלעך — אַדי. וואָס איז ניט אַזוי ווי עס דאַרף זײַן מצד אַ שוועסטער. א'ע קנאה־שנאה. ־קייט.

אומשוינער — דער, (־ס). וונ נב. וועג עס שוינט ניט, שאַנעוועט ניט. „יעדער צוויי וואָכן האָב איך געמוזט האָבן אַ פּאָר נייַע שיך און הויזן. אַזאַ א' בין איך געווען", פּ. מינק, לאַדזש אין מײַן זכרון.

אומשוין — טרוו. שוי(ע) אום ~געשוי(ע)ט. אַרכ. דזוו אומקוקן (זיך). „וגם איז איין תּיקון ישן געוועזין ווען איינער...גוסס ווער זאָל מאַן שיקען קבֿרנים איבער צו זיטצען אוג איממער נאָך אונד־נאָך אומצושוין דיא זאגין מעבֿור יבוק...", 'תּקנות פֿון פּראָגער חבֿרה קדישא', תּ"ב [*Bohemia Judaica*]. „עז ווער פֿרטיג גיוועזן אי [= איידער] מען האט זיך קענן אום שייאן", יעקבֿ בר' יצחק סג"ל ש"ץ דק"ק ריטלזיא, קהלת יעקבֿ, פּראָג 1763.

אומשוישפּילעריש — אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ שוישפּילער, אַן אַקטיאָר. [שוישפּילער איז דסשמ, הגם אָפֿט געניצט.] א'ע שעמעוו־דיקייט. ־קייט.

אומשולד — די, ־ן (זו). 1. דאָס פֿעלן פֿון יעדער שולד לגבי געזעץ, דין, לגבי דער געזעלשאַפֿט לגבי אַ יחיד. באַווײַזן, פֿעסט־שטעלן די א'. אַ בליק פֿון א'. „ער האָט איר געוואָלט דאַנקען פֿאַר דעם דערקענען זײַן א'", וויס, 'דער איבערגאַנג'. „אַן אומ־שולדיקער דאַרף שטאָלץ קענען זײַן א' אויס־טראָגן", שטריגלער. „זי וועט קעמפֿן ביזן העכסטן געריכט צו באַווײַזן איר א'", פֿאַר, 1961 X 2.

2. דזוו בז, נאָר פֿון מאַראַלישן שטאַנד־פּונקט, בגוגע גאָט, בנוגע דעם אייגענעם גע־וויסן. די א' פֿון קרבן. א' פֿון רייגעם געוויסן. „אונ' איז אונזר מוטר גישטאַרבן אין א'ן, דאָ וועלט גאָט זוכן איר אונשולדיק בלוט פֿון דר האַנד אירר טוט שלעגר", יוסיפֿון, אַמשט 1661. „דער ליבי גאָט אביר דער אונ־זיר און שולט אן גיזעהין האט", גה, 120.

3. תּמימות. נאַאיוויטעט. אַ פּנים, די אויגן — די א' אַליין. „אין ליפֿשיצעס שרײַבן פֿילט זיך נאָך די א'...דעריבער...אַזאַ גלויבן אין זײַנע לידער", אפּא, היבֿרו. „גיט פֿאַרשטאַנען האָט אין א' פֿאַרמאַסקירן זיך אויף לאַנג", יהואש, בלומען און דערנער. „די א' פֿון די אומזינדיקע", מלך ראָויטש, איק, ראש־השנה תּשכ"ד.

4. צניעות. בתולהשאפֿט. אָנווערן די א', זי האָט איר א' ניט פֿאַרלאָרן. באַרויבן די א', „און נאָך אַלע דײַנע פֿילדערס, אַלע דײַנע זנותן, בליקסטו אויף צו הויכער א', לעכצסטו אויף צו רותן", צייט, מטטרון. „די צנועה — אַזוי האָט [זי] בײַ אים געהייסן אין דער ...א'־וויסער קליידונג", אר, 'אַ צנועה אין קאַ־בארעט'.

אומשולדיק — אַדי. ← אומשולד. 1. וואָס איז ניט פֿאַרמישט אין קיין שום פֿאַרברעכן. וואָס האָט ניט עובר געווען אויף קיין געזעץ. פֿאַרמשפּטן אַן א'ער. אַרויס אַן א'ער נאָכן (פֿון) משפּט. 'ושוחד על נקי לא לקח' (תּהלים, טו, 5) — תי: „און שוחד קעגן אַן א'ן ניט געגומען", סהמ: „ער נעמט ניט שוחד...פֿון דען ריינן אום שולדיגן עני וועגן". „וועלט ער מיך רעכן פֿאר איינן אויש שפּעהר אונ' ער וועלד גיבּיטן דש מן מיך טויטן זאָל, אונ' איך בין אבר אונשולדיג", יוסיפֿון, אַמשט 1661. „החסיד זאַא גון און שולדיג איז יותר אַלף] חודש תּפֿוס", 'כ"י וועגן מעצער עלילת־דם', 1669 [פּש III]. „וואַרום האָט די תּורה ערלויבט דעם גואל־הדם צו ערמאָרדן דעם א'ן מערדער פֿון זײַן ברודער", אמד, די איידעלע ראָכע, ווילנע 1875.

2. פֿרײַ פֿון יעדער מין שולד; מאַראַליש ריין. פֿאַלן אַן א'ער קרבן. „דער און שולדיג מוז מיט דען שולדיגן אַנטגעלטן", צוכט. „רעטן די צוויי א'ע זעלן פֿון דײַנער גיפֿטי־קער האָנט", לאָט, מאַמאָן. „אַזאַ טײַערע, כשרע נשמה איז א' פֿאַרוויסט, פֿאַרשוואַרצט גע־וואָרן", ממוס, קליינמענטשעלע. „זי איז גע־וען א' און ערלעך", ספּ, גליקלעכע און אום־גליקלעכע. „ס'גייט אין אומשולד פֿון א'ע מענ־טשן", יג, טמד, 1957 IX 1. דם נקי — אַ סך מאָל אין תּנך — וועלט שטענדיק פֿאַר־טײַטשט אין תּי און פֿרײַערדיקע: א' בלוט. „ביז וואַן דו וועסט אין א'ן בלוט אַליין דערשטיקט, אַליין דערטרונקען וועלן", פֿרוג I, נ"י 1910.

*פּאַרגיסן א' בלוט — א) טײַטן, דערהרגענען אינגאַנצן אַן א'ן (א'ע). < שפּך דם נקי (דברים, יט, 10; מלכים ב, כד, 4 אא). „וועג אײַך העט ניט אויף גיהאַלטן, אַז׳ העט איר פֿיל אונשולדיג בלוט פֿר גאָסן", אמשט מב, מעשׂה 117 [אוט III]. „דען דיא ליבן [= לייבן] פֿר גיסן קיין אום שולדיג בלוט", הבחור חנוך בר' צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, העגא 1718. „זאַכן וואָס השי"ת האָט פֿײַנט...און פֿאַרגיסן א' בלוט", מס, משלי, תּקע"ד, ו, 17; ב) עפֿנטלעך שטאַרק באַליי־דיקן. „אונ דיא הענד דיא דא פֿאַר גיסן און שולדיג בלוט — דאש מיינט אייגער דער דען אַנדרן פֿאַר שעמט, דא פֿאַר גיסט ער אים זײַן בלוט", לט, לא/ב. [אויפֿן סמך פֿון: „המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים", בבא מציעא, נח/א.]

3. תּמימותדיק. נאַאיוו. וואָס וויַיס ניט פֿון אייגענער אַדער אַ צווייטנס שולד. „ער איז געוויגן אַ יונג א' קינד, אַ פּראָסט דאַרפֿיש ייִנגל", ספּ, יידישער קאַלאָניסט. א' ווי אַן ערשט־געבוירן קינד. „פֿיל א'ע קינדער וועלן ג־בוירן אין דער פֿינצטער...און גייען אַוועק מיט אַן אומצייטיקן טויט", פּ. קריטשעווסקי, יודען אונד יודענטהום, באַרדיטשעוו 1894. „אַך ווי צנועהדיק־נאַאיוו עס קוקן אַרויס פֿון דער קערה די א'ע מצות", שע, פֿון פּסח ביז פּסח. *א'ע אויגן. „זי האָט אויסגעזען רייצנדיק שיין און געקוקט אויף אים מיט א'ע אויגן", ספּ, סודות.

4. צניעותדיק. אומבאַרירט. ריין. אַן א' נעבעכל. „האָט געשפּילט די רעלע פֿון אייַ־נער גאַנץ א'ער מיידכען וואָס וויַיס מערניט

וויִ פֿון גאָט און ציצית", אמד, רויזע פֿינ־קעל, ווילנע תרל"ד. „וועֿן נישט ער, וואָלט זי זיך געוואָגן אויסגעלאָזט ריין, א' זיך געוואָגן אויסגעפֿלאָטערט", ב. דעמבלין, צוויי און א דריטער. „ער האָט באַשריבן אַ יונג, א' מיידל, פֿון מאָמענט וועֿן זי ווערט באַ־רויבט פֿון איר אומשולד", בצצ, טמז, 1963 VIII 27. „אַן אויפֿגעקומענער עושר, האָט ער געהאַט אַ שיינע א'ע ביבליאָטעק, וועלכע ער האָט קיינמאָל נישט געטשעפּעט", נאָד, זעקס ביכער.

5. פּשוט. אויבנאויפֿיק. וואָס איז אָן פֿרע־טענזיעס. האַלטן אַן א'ן רעפֿעראַט. אַן א'ע פֿאַרשונג.

־יקויט — די א' אַליין. אַרויסברענגען די א'.

אומשולדיקערהייט — אָדוו. אין מצב פֿון זײַן אומשולדיק; וועֿן (הגם) מען איז אום־שולדיק. כאָפּן פּעטש א'. „ער זאָל זיי באַ־דויערן, וועֿן זיי לײַדן א'", צ. ה. האַרנשטיין, זיידינעפּקער לעבענדע פֿאָטאָגראַפֿיִ, באַרד־טשעווער תרנ"א. „די עוולה קעגן דער פֿרוי וועלכע איז א' פֿיר חדשים געזעסן אין טורמע", טמז, 1963 VII 18. אויך: **־ער־וויז(ע)**, דטשמ, אָבער אויך פּטמ, גאַליציע. „...א'ווײַז פֿאַרמישט געוואָרן אין בלוטיקע שלעגערײַ", אמד, די צוויי קליינע קאָטערי־סציקעס, ווילנע 1874.

אומשולחן־ערוכדיק — [...שולכן־אָ־רעכ...] אָדי. 1. וואָס איז ניט על־פּי דעם שולחן־ערוך. א'ער פּיר. 2. וואָס האָט ניט קיין אינגעשטעלטע כּללים פֿון אויפֿפֿיר; וואָס איז ניט ווי מיט אַ שולחן־ערוך. א' לעבן, הײַנט אַזוי און מאָרגן אַנדערש. **־יקויט** — „אַיי־נער פֿון די גרעסטע חסרונות פֿון די חיבורים פֿון די סאָציאַל־עטיקער איז זייער א'", ברידער גאָרדין, אונדזערע חיבורים, ווילנע 1912.

אומשולן — טרוו. שול אום, ~געשולט. אויסשולן אויף אַ נײַעם אופֿן. איבערקוא־ליפֿיצירן. א' עמעצן, ער זאָל זיך טויגן צו אַ נײַער פּרנסה. **־ונג.**

אומשוץ — די, ־ן. דאָס פֿעלן פֿון שוץ. „אַזא פֿעסטונג איז גיכער אַן א' איידער אַ שוץ".

אומשורשען — אוטו. ־שע אום ~גע־שורשעט. אַ לענגערע צײַט (זיך באַוועגן און) אַרויסגעבן קלאָנגען מיט אַ קליין געוויש. א' מיט אַ זײַדן קלײַדל. **־ענישׂ.**

אומשושקען זיך — קזוו. ־קע זיך אום, זיך ~געשושקעט. פֿירן צווישן זיך אַ שמועס זייער שטיל. א' זיך ווי גנבֿים. א' זיך ווי פֿאַרליבטע. **־ענישׂ.**

אומשותפֿות — [...שוטפֿעס] די (דאָס), ־ן. ניט־לויניקע, אומגעראָטענע, אומערלעכע שות־פֿות. אַן א' וואָס פֿירט צום באַנקראָט. **־דיק** — אָדי. **־יקויט.**

אומשטאָלצירן — אוטו. ־ציר אום, ~(גע)־שטאָלצירט. אַ לענגערע צײַט אַרויסווײַזן שטאָלץ, זיך באַרימען, זיך איבערגעמען מיט עפּעס. א' מיט געראָטענע קינדער. א' מיטן אויפֿגעם בײַם גבֿיר.

אומשטאַמיק — אָדי. וואָס איז אָן אַ שטאַם. נעאָל. מאָטעס דײַטש.

אומשטאַמלען — אוטו. ־מל אום, ~גע־שטאַמלט. 1. אַ לענגערע צײַט פֿאַרהאַקן זיך בײַם ריידן, שטאַמלען. א' און רײַסן זיך צום עמוד. 2. אומקלאָר ריידן בײַם פֿרווון זיך אַרויסדריקן בײַ אַן ענטפֿער, בײַם אָנגעבן אַ תּירוץ. ניט לאָזן א', צודריקן צו דער וואַנט און אַרויסקריגן אַ קלאָרן ענטפֿער. **־ענישׂ.**

אומשטאַנד — דער, ־ן (מצ אויך: ~שטענדר, אַרכ: ~שטענדן →). < פֿריהויכדײַטש. *Mhd*: umbe-stant. 1. מצב, מעמד, לאַגע, צושטאַנד. איך וויסן ניט אײַנערע א'ן. אין וואָס פֿאַר אַן א'ן זײַט איר מיט אים? מלל פֿאַרטײַטשט 'אולי יראה ה' בעיני' (שמואל ב, טז, 12): „מײַן אום שטנד". „אונ' מיט אים פֿרײַנדלעך גירעט אונ' דען אום שטאַנט פֿון זײַנער קראַנקהייט גיפֿראַגיט", גה, 282. „דער דאָזיקער א', אין צוזאַמענהאַנג מיט דער שעד־לעכער ווירקונג פֿון אַ זיצנדיקן אַרט לע־בן...", פֿגעז, ווילנע 1929, № 3. אָפּט אין מצ. אין גוטע (שלעכטע) א'ן. „— וואָס מאַכט דער חולה? — דער א' איז אַ נישקשהדיקער", רייד.

2. תנאַי, באַדינג, בײַ קיין שום א'. „וועֿרט [די סחורה] טײַערער פֿאַרקויפֿט, אָבער דורך אַן אַנדער א'", הרב מרדכי הורוויץ, ספֿר פּרשת מרדכי, אונגוואָר 1866. כּמעט שטענדיק אין מצ. בײַ די (אַזעלכע, אַנדערע) א'ן. 3. מצב פֿון זײַן אין אַנדערע אומשטענדן, פֿון שוואַנגערשאַפֿט. „...האָט ער דאָרט הינ־געשריבן פֿון דעם א' מיט זײַן טאָכטער", עקיבֿא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאָשוי 1866.

אומשטאַנד־באַשטימונג — די, ־ען. דזוו אַדווערבֿיאַלע באַשטימונג. → אַדווערבֿיאַל. „י־ע־נע בײַגלידער וואָס ווײַזן אַן בײַ וואָס פֿאַר אומשטאַנדן ס'קומט פֿאָר די טואונג אַדער צושטאַנד הייסן א־ב'ען", מ. ווײַנגער, יודישער סינטאַקסיס, 1913.

אומשטאַנדהאַפֿטיק — אָדי. 1. ניט־האַפֿ־טיק. ניט־קרעפֿטיק. ניט־סטאַביל. בויען אויף אַן א'ן יסוד. א'ער כאַראַקטער. זײַן א' אין אַ געוויסער פֿראַגע. 2. ניט־אויסגעהאַלטן. אומלאָיאַל. א'ע פֿאַרטיי־מיטגלידער. **־יקויט** — „עפּעס דרינגען פֿון דער א' פֿון דעם אײַנג־אַרטיקן קוק", מערישאָן איבּז, ספּענסער, ערש־טע פּרינציפּן. אויך אַן **־יק**, דטשמ. „זײַן האַרץ...אַזוי ווײַט אומשטאַנדהאַפֿט", אמד, נטע גנב, ווילנע 1887.

אומשטאַנדוואָרט — דאָס, ־וועֿרטער. דזוו אַדווערב →. „אומשטאַנד־באַשטימונגען קענען אויסגעדריקט ווערן דורכן א', אַז מע בא־גראַבט לעבעדיקערהייט קען מען תּחית־המתים ניט אויפֿשטיין (שוו)", מ. ווײַנגער, יודישער סינטאַקסיס, וואַרשע 1913. „איך גוף דער־עיקרשט וויִ אַן א', סינאַנימיש מיט דערהויפֿט", נפ, יופֿע, 1938, 5.

אומשטאַנדלעך — אָדי. וואָס האָט אַ שײַ־כות, בינדט זיך מיט אַן אומשטאַנד, מיט אומשטאַנדן. א'ע באַווײַזן זײַנען ניט שטענ־דיק געווען. אויך מיט די בבֿ פֿון אום־שטענדלעך →.

אומשטאַנד(ס)־קלייד — דאָס, ־ער. טשער־נאָוויץ. קלײַד צוגעפּאַסט פֿאַר אַ שוואַנגערער פֿרוי.

אומשטאַרביק — אָדי. וואָס קען ניט שטאַרבן. וואָס בלײַבט אייביק. דאָס א'ע פֿאָלק. „וויִ אַנדערש וועלט מען פּטור...פֿון קראַפֿט א'ער?", פֿאָס, 1964 XI 1. **־יקויט** — „צו פֿולער א' זײַנען זוכה נאָר אויסדערווײַלטע מענטשן", זק איבּז, שד IV. „קומט ממילא אויס אַז אַן אומאויפֿגעקלערטע נשמה האָט ניט קיין רעכט אויף א'", פּ. קאָן, יובל XIII, 7-8. „די פּראָפֿאַזיציע פֿון דעם 5טן טײל פֿון דער עטיק...וואָו אָפּ די א' וועלט לאָגיש באַגרינדעט", מ. ראָזוויטש, פֿאָס, 1961 X 15.

אומשטאַרבלעך — אָדי. פּפּ: **~שטאַרב־לעך.** וואָס האָט ניט די אייגנשאַפֿט צו שטאַרבן. אייביק. א'ע מלאכים. **־קויט.**

אומ'משטאַרכען — טרוו. ־כע אום, ~גע־שטאַרכעט. פּפּ: **~שטורכען**, לד. שטאַר־כען, שטויסן אין אַ צאָל ערטער. א' יענעם מיט די עלנבויגנס. **־ענישׂ.**

אומ'משטאַרצן — טרוו. שטאַרק אום, ~גע־שטאַרצט. פּר, מעג: **~שטערצן** →. אומוואַר־פֿן, אומוואָלגערן, חרוב מאַכן. א' די פֿעסטע מויערן. „און ער האָט אומגעשטאַרצט...די ריטר־ווען פֿון פּרעמ", מחזור לשלש רגלים, סלאָווי־טע 1832, צג/א. „און עס איז אומגעשטאַרצט און חרוב געוואָרן דער בשן און דער כרמל, דאָס זענען פֿעטע ערטער", ישעיה, פּירוש עבֿרי־טיטש, לעמבערג 1877, לג, 9. [פֿרגל מיט די ציטאַטן בײַ אומשטערצן]. **־ונג.**

אומשטאַרק — אָדי. וואָס פֿאַרמאָגט ניט קיין סך כּוח. מס פֿאַרטײַטשט 'שפֿנים עם לא עצום' (משלי, ל, 26): „קראָליקעס אַן א' פֿאָלק". **־רקויט.**

אומשטודירט — אָדי. 1. ניט־געלערנט. ניט־געפֿאָרשט. קענען עפּעס א'. „אַמער טוען מיר כּל עבֿירות שבעולם א' און היסן נאָך חסידים", ייל, דאָס משלחת, תּרל"ו. 2. פּאָר אומשטודירן →. **־ערהייט** — אָדוו.

אומשטודירן — טרוו. ־דיר אום, ~(גע)־שטודירט. שטודירן, באַטראַכטן, פֿאָרשן עפּעס פֿונדאָסנס, אויף אַן אַנדער אופֿן. א' דעם גאַנצן ענין. **־ונג.**

אומשטויס — דער, ־ן. אַקט פֿון אומשטויסן.

אומשטויסן — טרוו. שטויס אום, ~גע־שטויסן. 1. שטויסן (קלאָפּן, שטופּן, זעצן) מע זאָל פֿאַלן. א' עמעצן פֿון די פֿיס. „אונ' דיא דא ביגערט האבן דיא מויארן גידר צו ווערפֿן אונ' אום צו שטוסן מיט זײַנן הערנרן", יוסיפֿון, אמשט 1661. „דער רבי העטט מיך שיהר אומגעשטויסען", אהרן וואַלפֿזאָהן, לעכטדזן אונד פֿרעממעלציא, אמשט 1798. „היט מיך, גאָט, פֿון די הענט פֿון דעם רשע...די וואָס טראַכטן אומצושטויסן מײַנע טריט", תּי, תּהלים, קמ, 5. 2. בטל מאַכן. „אונ' האב איין נדר גיטאן דוא זאָלסט זײַן הקדש, גון דאַרפֿסטו

אייבּיג ניט פֿרייאן דען איך דארף מײַן גדר ניט אום שטוסן", אלכּסנדר סענדר עטהוזין, בית ישׂראל ובית החבירה, אמשט 1724. מיט זיך — קוו. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אומשטופֿן — טרו. שטופֿ אום, ~גע־שטופֿט, שטופֿן אַהין און צוריק. מיט זיך — קוו. „וואָס איז דאָס אַ שפּיל? מע שטופֿט זיך נאָר אום", רייד. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אומשטוקאַטורעט — אַדי. וואָס איז אַן שטוקאַטור, אַן טינק. „נאָר אַפֿילו די...שיין געבויטע הײַזער שטייען אַוועק צו צענדליק יאָרן א", קס, 1868, № 12.

אומשטורעמען — אוטו. ־רעם אום, ~גע־שטורעמט. 1. אַ לעגנערע צײַט זײַן אין צושטאַנד פֿון שטורעם. בושעוועלן, ווילדעוועלן. דער ים שטורעמט אום. פֿאַראָמשטשיקעס האָבן דאָ אומגעשטורעמט. 2. פֿיג. אַ לעג־נערע צײַט אַרויסרופֿן אַ סענסאַציע, ברייטן אינטערעס. די טרופּע שטורעמט אום איבערן גאַנצן לאַנד.

אומשטורין — דער, ־ן. דשמ. נר. איבער־קערעניש, פּוטש. „אַ פֿאַרשוערונג צו ברעג־גען אַן א' אין סיריע", ח. ליבערמאַן, פֿאָר, 1957 IX 16.

אומשטותעווען — [...שטוס...] אוטו. ־תעוועט אום, ~געשטותעוועט. אומפֿאַפֿלען. זיך מאַ־כן נאָריש. זיך אויפֿפֿירן נאָריש. א' אין דער געזעלשאַפֿט פֿון מיידלער.

אומשטחדיק — [...שע׳טעק..., שע׳טאַ...] אַדי. אומבאַגרענעצט אין שטח, וואָס איז מחוץ שטח. „וועלסט אַליין אַן א'ער מענטש", פֿרידוועלינגער, אין אפּקלײַב, 1957. ־יקייט.

אומשטייגן — אוטו. שטייג אום, ~גע־שטיגט (~געשטיגן). 1. אַריבערגיין (בײַם פֿאָרן ערגעץ) פֿון איין פֿאַרקער־מיטל צו אַן אַנדערן, פֿון איין וואָגאָן אין אַן אַנדערן. „ס׳איז אויסגעקומען א' צוויי מאָל", שע [הייַ־מיש, אַפּריל 1959]. 2. אַרב. אַרויפֿהייבן זיך, אַרויפֿקלעטערן. „עש איז אָסור אום צו שטייגן אויף איינם בוים אן שבת", לט, 80/1. ־ונג. ־ענישׂ.

אומשטיי׳נס געזאָגט — אויסדרוק. פּפּ וואָס איז אָפּטער: מישטיינס געזאָגט. < אום שטיינס [פֿאַרגליווערטער געניטיוו] געזאָגט. אַלגעמיינער ב: זאָל עס געזאָגט ווערן אום (וועגן, אויף) אַ שטיין. [אַפּנים אויפֿגע־קומען אין דער ייִדיש-רעדנדיקער סביבה, באַ־וירקט פֿון: „שפֿך הקב״ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישׂראל", איכה רבה, ד — „גאָט האָט אויסגעגאָסן זײַן גרימצאָרן אויף די העלצער און די שטיי־נער און האָט ניט אויסגעגאָסן זײַן גרימצאָרן אויף ישׂראל".] 1. צום שטיין זאָל עס אויס־גיין; ניט דאָ געדאַכט, ניט פֿאַר אײַך געדאַכט; לא עליכם, לא עלינו. ווערט געניצט בײַם רעדן וועגן אַן אומגלײַק, אַ צרה. סענדלאָו, 641: אום שטיינס (זאָל עס זײַן) געזאָגט. „בקיצו[ר], ליבּה מעם [= מאַמע], זאָל איך דיר שרײַבן וויא עז מיר גיגנגין איז — אים שטיין גיזאָג[ן]ט גנץ שוור גיגנגין", פּראָגב, 46. „פּעסיל במ״ט [= במזל טוב] גילעגין איז אוני האס איין טאָכטר גיהט האט, אדר [= אָבער] איינה אום שטיין גיזאגט ווידר איין היים גשיקט [= איז בײַ איר גע־שטאָרבן]. רייכלה איז איר בעו״ה נפֿטר גי־וואָרן אן בלאָטרין [= פֿאָקן]", פּראָגב, 55. „א' ג', בעזונתינו הרבים, מיר זענען אַזוי אויך געזונג זינדיק. ליגט איר נאָך אין קאָפּ ליבּעס פֿירן?", א. נוסבּאום, פּעסעלע די גא־בעטע, וואַרשע 1895.

2. אויך מיר אַ... ← אויך מיר. אויסדרוק פֿון מבטל זײַן, צו פֿאַרמינערן דעם וועדט, אַרונטערצומאַכן מיט דער האַנט. „א' ג' וואָס ער וויס שוין!" „א' ג' — אַ מאַנספּאַרשוין!" א' ג' זײַנע אויפֿטוען. א' ג' וואָס ער עסט שוין — ער עסט ווי אַ פֿייגעלע. „וואָס מאַכט דאָרט אונדזער גבֿיר? איז ער נאָך א' ג' אַלץ מבולבּל, אָן אַ פּיצל כאַראַקטער", ממוס, סאַקסע. „א' ג', זיי זײַנען אַוויינע פֿרעסערס און האָבן אַזוינע גרויסע אויגן", ספּ, גלילקל־כע און אומגלילקלעכע. „אַ סכסוך צווישן קהל און שול־בעלי־בתים...און ווער לײַדט דער־פֿון? א' ג' אַ שטיקל חזן", פּרץ, שטעט און שטעטלעך. „זײַן אַרבעט א' ג' איז געווען צו מאַכן פֿון גרויס פֿאַר קליין", מ. ווינסמאָן, פֿון בריסק ביז סעמיאָטיטס.

3. דזוי בב, אָבער מיט באַדויערן, מיט אַ רחמנות־געפֿיל. „וואָס איז דער מענטש, א' ג'י? „אַ מזל, א' ג'!" „א' ג', וואָס קען איך דאָ העלפֿן?" „אויך מיר אַ בעל־מלאָכה! א' ג' זײַנע כּוחות און זײַן קענטשאַפֿט". „באַגאַזש א' ג'! וואָס פֿאַר אַ באַגאַזש איז איבער־געבליבן די אומגליקלעכע?", ספּ, ייִדישער קאָלאָניסט. „קנעכט וואָס קריכן אויף די קנײַען. און אַז מע קריכט, יאָ, יאָ, א' ג', וי וויט קען מען דערקריכן?", סענ, קאָפּריוו.

4. טאָקע, באמת, אין־דער־אמתן; וואָס איז דאָ צו זאָגן (רעדן). „סע גייט אַ סדרה הוצאות: דעם קינד אַ פּאָר שיכלעך, דעם אַ רעקל, אַ שאַלכל, אַ וואַרעם שטיקל בגד; אַפֿילו לאַטעס א' ג' קאָסט אויך געלט", ממוס, 'צוריק אַהיים'. „וויל איך דען א' ג' דיך יאָגן?", וויס וו, 'דער איבערגאַנג'. „א' ג' וויפֿל מע קאָן זיך שוין אויסרעדן אויף פּאָפּיר", בריוו.

אומשטייף — אַדי. ניט־שטייף (אָבער אויך ניט אינגאַנצן וויין, שיטער אש). אומאָפּיציעל; וואָס איז אַן אַנשטעל. א'ער גליווער. א'ע בריסטן. א'ער אויפֿגעם. א'ער קאָלונע. ־קייט.

אומשטימונג — די, ־ען. היפוך פֿון מיט־שטימונג, פֿון קאָנגרועניץ. 1. געשטערטע מיטשטימונג אין צאָל צוויישן סובּיעקט און פּרעדיקאַט, וועו דער סובּיעקט איז אין מער־צאָל און דער ווערב אין איינצאָל אַדער וועו דער סובּיעקט איז אין איינצאָל און דער ווערב אין מערצאָל. „ביידע מינים א' זײַנען פֿאַראַן אין ייִדיש...זײַנען פֿאַראַן געוג פֿאַלן, וועו זיי זײַנען פֿולקום לעגיטים", ימ, יושפ XI, 24. דוגמאות: „חברה לויפֿן", רייד. „וואָס טויג דיר צוועלף וויבעלעך?", פֿל. „גרויסע צרות איז דאָ", ממוס. „פֿיאָוקעס איז געלט", שע. „עס איז מעשׂים בכל יום", פּרץ. 2. גע־שטערטע מיטשטימונג אין צאָל צוישן בײַ־וואָרט און זאַכוואָרט. צוואַנציק מאָן. דרײַסיק מײַל. הונדערט יאָר.

אומשטימיק — אַדי. 1. וואָס איז ניט בהסכם. זײַן א'. 2. וואָס ווערט אַרויסגערעדט אָן דעם ציטערן פֿון די שטימבענדער. א'ער קלאַנג. פּ, ק, ט — זײַנען א'. „פֿאַרוואָס עפּעס בײַטן בלויז 'עקזיסטענץ', 'עקזיסטירן' און ניט אַנדערע וואָקאַבלען וואו עס טרעפֿן זיך צוונויף דער א'ער ק מיטן שטימיקן ז?", א. זאַקוסקי, יושפ XXI, 3. 3. אַרכ. אומרואיק, טומלדיק, שטורעמדיק. ־יקייט — „און שטימיקייט דעש מעהרס...", מאַרשן, לשון זהב, אָגוסט 1734. „רעדוצירן די א'ן און מוטוויליקייטן ביז אַ מינימום", מוו, יושפ XI, 4.

אומשטימען — אוטו. שטים אום, ~גע־שטימט. שטימען נאָכאַמאָל, פֿונדאַסנײַ; אי־בערשטימען. א', וויבל ניט אַלע האָבן געהערט דעם פֿאָרשלאָג.

אומשטינקען — אוטו. שטינק אום, ~געשטונקען. שטינקען אַ לעגנערע צײַט, אין פֿאַרשיידענע ערטער. א' און אַנשטינקען אין אַלע צימערן. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אומשטיפֿן — אוטו. שטיף אום, ~געשטיפֿט. שטיפֿן אַ לעגנערע צײַט, אויף פֿאַרשיידענע אופנים, אין אַ צאָל ערטער. א' בעתן לערנען. א' אין שולהויף. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אומשטירצן — טרו. שטירץ אום, ~גע־שטירצט. דשמ. נר. אומשטאַרצן, אומשטערצן. ← אומוואַרפֿן; חרוב מאַכן. א' די רעגירונג. „אַ שטאַרקער ווינט קען א' אונדזער גאַנץ געבּײַ", ארד, קס, 1864, № 39. „ער ווערט דעם טעמפּל א' אין בראָנד", אל III. ־ונג. ־ער, ־ס.

אומשטעטיק — אַדי. *Mhd*: un-staetic. 1. ניט־סטאַבּיל; ניט־געזעצט. בײַטעוודיק. אַן א'ער מצב. „...דאָהער האָט מען מיט קיין זאַך ניט צו שטאָלצירן אויף דיזער א'ע וועלט", אמד, בן פּדק, וויליג 1865. 2. אַרכ. דזוי אומקלײַש ←.

אומשטעטיקונג — די, ־ען. אַקט אַדער פּראָצעס פֿון אומשטעטיקן. „וואָש איז דער שלום דז ער זאָל גיריייכן ביז דיא אומ־שטעטיגונג, הורירייא — איזבל דזין מוטער אוני איר צויבעריייא דיא פֿיל זײַן", סהמ, מלכים ב, ט, 22. [תי: „בײַ די זנותן פֿון דזין מוטער איזבל"].

אומשטעטיקייט — די (דאָס), ־ן. אַרכ. דזוי אומקלײַשהייט ←. זנות(ערײַ). סהמ פֿאַרטײַטשט 'תשפּכי את תזונותיך על כל עובר' (יחזקאל, טז, 15): „פֿר גאָסן דזין אום שטעטקייט אויף איטלכם דר דא איז איבר פֿארן". באר התורה פֿאַרטײַטשט 'זנותכם' (במדבר, יד, 33): „אײַער א'". „גאָט ית' האט פֿײַנט אונשטעטיגקייט", בראָנט. „ער ניט זאל זעהין ברמה (מיני זנות ומיני ניאוף) אום שטעטיגייט אוני אום קײַשונג", נצו, במדבר, טז/ד.

אומשטעטיקן — אוטו. ־טיק אום, ~גע־ שטעטיקט, (געאומשטעטיקט). אַרכ. מזנה זײַן. מש פֿאַרטײַטשט ׳זונתה תמר׳ בראשית, לח, 24): „זי האט אוך גשטעדיקט". „זי הוט גיאונשטעטיגט תמר דײַן שנור", טח, בראשית, לח, 24. „אַזוי איין זאמן דז דר זכר טוט אום קיישן אוג, די נקבה טוט אום שטעטיגן", סהמ, ישעיה, נז, 3. ׳זנו אַחרי אלהים אחרים׳ (שופֿטים, ב, 17) פֿאַרטײַטשט סהמ: „האבן אוגגישטעטיגט נאך פֿרעמדי געטיר".

אומשטעטיקער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־ס. וער עס איז מזנה. באר התורה פֿאַרטײַטשט ׳הנואף׳ (ויקרא, כ, 10): א׳. מש פֿאַרטײַטשט ׳הכזונה יעשׂה את אחותנו׳ (בראשית, לד, 31): „אוב אַז איין אונשטעטיגרן...". „דוא זאָלשט ניט אונקיישן, עז זײַא איין בתולה איין אַלמנה איין גרושה, הייסט זיא דיא תורה איין אונ־ שטעטיגרין", בראַנט. אויך: ~שטעטערין. „ער אַכטט זיא צו אייגר און שטעטרין וועז זי הוט בידעקט איר ענצליט", טח, בראשית, לח, 15.

אומשטעכיק — אדי. ניט־שטעכיק (אַבער אויך ניט אינגאַנצן גלאַט, אַן אַ שפּיץ אע). א׳ע גראַזן. א׳ע שטעכווערטלעך. ־יקייט.

אומשטעכן — טרוו. שטעך אום, ~געשטאָכן. 1. אַ לעגגערע צײַט אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן שטעכן. א׳ און מאַכן וויי אַ זיפֿ. א׳ מיט אַ מעסער. 2. אַרומשטעכן. א׳ מיט שפּילקעס. ־ענישׂ.

אומשטעכן זיך — ← דפוו. קזוו. אַרײַנ־ זאָגן אייגער דעם צוויײַט (עס זאָל וויי טאָן). אומקיבעצן זיך. „דאַכט זיך פֿרײַנד, אַבער מע האַלט נאָר אין איין א׳ זיך", רייד.

אומשטעל — דער, ־ן. אַקט פֿון אומשטעלן. איבערשטעל. אומבײַט, שינוי; אומגעשטאַלטונג. „פֿונאַנדערוויקלען פֿאַר אונדזערע אויגן דעם גרויסן א׳ און אויפֿבוי", 10 יאָר יודישע קאָ־ מערץ-גימנאַזיע אין קאָוונאָ, 1936.

אומשטעלונג — די, ־ען. אַקט אַדער רע־ זולטאַט פֿון אומשטעלן. אַרויפֿגעצוואונגענע א׳.

אומשטעלן — טרוו. שטעל אום, ~געשטעלט. 1. איבערשטעלן. א׳ דאָס מעבל, בײַטן די ערטער. א׳ דעם מאָטאָר. א׳ די וואַגאָנען. 2. געבן (אי־ בערפֿירן צו) אַ נײַעם מעמד, פֿאַר, פֿראַפֿעסיע. „מע האָט געפֿרווווט די...מענטשן א׳ — אויסלער־ נען זיי עפּעס אַ נײַע...אַרבעט", דא, פֿאַר, 1961 VI 17. ־ענישׂ.

אומשטעמפּלען — טרוו. ־פֿל אום, ~גע־ שטעמפּלט. אַ לעגגערע צײַט אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן שטעמפּלען. א׳ דאָקומענטן. ־ונג. ־ענישׂ.

או׳משטענדיק — אדי. וואָס איז פֿון אַן אומ־ אומשטאַנד; וואָס האָט אַ שײַכות צו אַן אום־ שטאַנד. געוויינלעך: אומבאַקוועם. וואָס איז אַדער מאַכט שוער, שלעכט. א׳ער מצב. אַן א׳ער מענטש. [פֿרגל אומשטענדלעך]. ־יקייט — שוערער מצב. „...דיא אום שטענ־ דיקייט האט ער פֿר צילט, דש דר פֿאטר פֿון דש קינד וואר איין ארמיר", שאר, קלו/ב.

או׳משטע׳נדיק — אדי. ניט־שטענדיק. אַן א׳ע, אומגלײַכמאָסיקע באַוועגונג.

אומשטענדלעך — אדי. 1. לר, זאַמעט. באַלעסטיקנדיק, שווער מאַכנדיק. „די עלטערן זײַנען אַזויגע א׳ע — באַקלאָגט זיך אַ פֿופּצג־ יאָריקער", ימ איבז, יונגל און מיידל. 2. וואָס איז מיט אַלע אומשטאַנדן, מיט פּרטים. „וואָלטן אויך געוואָלט וויסן א׳ די געשיכטע פֿון דער תּלמוד־תּורה", קם, 1867, № 16. „וועז אַפֿילו עס וואָלטן פֿאַר דעם יאָ טעכנישע, א׳ע מעגלעכקייטן געוועז", ש. צ. זעצער,...דיני ממונות און דיני נפֿשות, נ״י 1934. ־קייט.

אומשטענדן — די. מצ. ← אומשטאַנד. אָפּט בענײַצט, בעסער ניצן **אומשטאַנדן**. וואָס זײַנען די א׳? „ליפּע איז...תּמיד פֿריילעך, אַפֿילו ניט אין די גוטע א׳ן", ממוס, שלמה. „וואָס מער איך האָב מיך פֿאַרטיפֿט אין די א׳ן און דעם לעבן...", זשיט XI, נ״י 1912. „זײַן וויזוי, וועלכע איז אַפֿילו אין די ביטערע א׳ן געווען נישט אומאינטערעסאַנט", אמערי־ קאַנער, 29 IX 1961. בײַ הײַנטיקע שלעכטע א׳ן. *אונטער די א׳ן = בײַ די אומשטאַנדן [באַזונדערש אָפּט אונטער דער השפּעה אויך פֿון ענגליש].

*זײַן אין אַנדערע א׳ן = זײַן שוואַנגער. אויך: זײַן אין דעליקאַטע א׳ן. „דער טאַגב־ מיסטער האָט זי איבערגעלאָזט אין אַנדערע א׳ן", אַקערמאַן, טמז, 1959 II 7. [פֿרכ: אומ־ שטענד. „אַליש איך מיט אים גירעט האָב אונ׳ אים אַלי אום שטענט פֿאַרצײַלט האָב", גה, 197.]

אומשטענדער — דער. מצ וויי אצ. פֿרכ. וער עס געפֿינט זיך, שטייט דערבײַ (בײַ עפּעס אַ פֿאַסירונג). „זאָ דיזור דער מיניסטר הערויט, זאָ וויזזט ער אלי אום שטענדר דז דוש קניא בונד רעכט גמאלט זיא...", ר׳ בער אייבשיץ, ׳כ״י באר שבע׳, (1742?) [צינ, תולדות ספֿרות ישׂראל].

אומשטעפּן — טרוו. שטעפּ אום, ~געשטעפּט. 1. אַ לעגגערע צײַט אַדער פֿונדאַסניי, אויף אַן אַנדער אופֿן שטעפּן. איבערשטעפּן. א׳ די קאַנטן פֿון אַ כאַלעווקע, אַ קאַמאַש. 2. אַרום־ שטעפּן, א׳ אַ קאַלדרע.

אומשטעקן — טרוו. שטעק אום, ~געשטעקט. אַרומשטעקן. א׳ די האָר מיט שפּילקעלעך און קעמעלעך. (אויסשמירן מיט סמאַלע און) א׳ מיט פֿעדערן. ־ענישׂ.

אומשטערבלעך — אדי. דזוו אומשטאַרב־ לעך. א׳ע גענטער. א׳ מענטערווערק. א׳ער נאַמען. „דאָס געדיכט איז געבליבן א׳ אין די מוחות פֿון זײַנע קעגנער", א. הארקאַווי, ׳פֿאַרווארט׳ [מר ו, נ״י 1908]. „אַ וועלט! אַן א׳ע, בלינדע וועלט", ש. פֿרוג II, נ״י 1910. „קענסט א׳ע ניט טייטן", יהואש, הײַאוואטא. „א׳ טוט פֿאַר אים שפּילן אַלץ וואָס אין טרוים פֿלעגט בײַ אומאַכט אַנטציקן", אַל II, ׳ום שפּולו שבת׳. ־קייט — „אינעם גאַסיגעץ פֿון ערלעכקייט איז לעבן, דאָרט אַרום איז טאַקע דער וועג צו א״ר", מס, משלי, תקע״ה, יב, 28. „די וועלט קרוינט זיי מיט לאָרבערקאַנצן פֿון רום און א״ר", ד. עדעל־ שטאָט, שריפֿטן, לאָנדאָן 1909.

אומשטערצונג — די, ־ען. פֿראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומשטערצן. „עס וועדט דער וועקט זײַן פֿלייש פֿון דען אונשטערצונג אוג׳ פֿון דיא ייסורים פֿון זײַן קרנקייט", סהמ, איוב, לג, 25.

אומשטערצן — טרוו. שטערץ אום, ~גע־ שטערצט. פּפּ: ~שטאַרצן. אַרכ. אומוואַרפֿן, אומוואַלגערן, חרוב מאַכן. איבערקערן. מש פֿאַרטײַטשט ׳וינער ה׳ את מצרים בתוך הים׳ (שמות, יד, 27): „אוג׳ ער אום שטערציט" [תי: „האָט אַרײַנגעטרייסלט"]. „און ער האט אום גשטערצט פֿרעה אוג׳ זײַן היר אין דאש מער סוף", ברכת המזון (הגדה של פּסח), אמשט 1723. „עש איז אום גישטערצט גיוואָרן דר בשן אוג׳ דר כרמל, כלומר ישׂראל", סהמ, ישעיה, לג, 9. „(נחל) דער באך (קישון גרפֿם) האט אום גישטערצט זיא", סהמ, שופֿ־ טים, ה, 21. „זאָל ער דען קאָרב אום שטערצן, דש אַלש מיט אַנגדר הרויש פֿאַלט", לטו, עא/ב. „אין איין אויגן בליק טוט גאָט אַלש אום שטערצין", שה, 1723.

אומשטראַליק — אדי. וואָס גיט ניט אַרויס קיין שטראַלן. א׳ע כעמישע עלעמענטן. ־יקייט.

אומשטראָמען — אוטו. שטראָם אום, ~גע־ שטראָמט. 1. אַ לעגגערע צײַט פֿליסן, רינען מיט כוח. שטראָמען איבער אַ צאָל ערטער. א׳ וויי פֿרילינגדיקע וואַסערן. 2. זיך באַוועגן הין און צוריק, אַן אָפּשטעל, אין גרויסע צאָלן. דער המון שטראָמט אום איבער די גאַסן. ־ונג.

אומשטראָפּאר — אדי. דטשמ. נר. אום־ (באַ)שטראָפֿלעך ←. ־קייט.

אומשטראַפֿירט — אדי. געבליבן אַן אַ (געלט)שטראָף. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אומשטראָפֿלעך — אדי. דזוו אומבאַשטראָפֿ־ לעך ←. א׳ע זינד. ־קייט.

אומשטריימבאר — אדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען ניט שטרײַטן קעגן דעם. אומבאַ־ שטרײַטלעך. דער א׳ער אמת. „א׳ער דין", סמז, 1963 V 2.

אומשטריטיק — אדי. זיכער, ריכטיק. אומבאַשטרײַטלעך. דריידזן וווב.

אומשטריטן — אוטו. שטרײַט אום, ~גע־ שטריטן (~געשטרײַט). 1. אַ לעגגערע צײַט פֿירן קריגערײַען, וויכוחים. א׳ גאַנצע נעכט איבער אַ קוצו של יוד. 2. פֿירן אַ מלחמה (באַ)קעמפֿן. „וועט ער וידער אום שטרײַטן קיגן דיר...", יוסיפֿון, אמשט 1661. ־ונג. ־ענישׂ.

אומשטריכלען — טרוו. ־כל אום, ~גע־ שטריכלט. מאַכן שטריכלעלך, באַשטריכלען פֿון אַלע זײַטן. א׳ די קאַנטורן. ־ענישׂ.

אומשטריקן — טרוו. שטריק אום, ~גע־ שטריקט. 1. איבערשטריקן. צענעמען פֿעדעמ־ וויזן און א׳. 2. אַרומשטריקן. א׳ דעם שאַלי־ קל מיט זילבערנע פֿעדעם. 3. אַ לענגערע

צײַט זיך פֿאַרנעמען מיט שטריקערײַ־אָדער פֿלעכט־אַרבעט. א׳ וואָלענע שאַליקלעך אא. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומשיט — דער, ־ן. אַקט אָדער רעזולטאַט פֿון אומשיטן.

אומשיטן — טרוו. שיט אום, ~געשאָטן. 1. אויסשיטן, פֿאַרשיטן אין אַ צאָל ערטער. טראָגן זעק און א׳ מעל. 2. אַרומשיטן, א׳ די טרעפּ, די טראָטוּאָרן מיט זאָמד (אַש, זאָלץ). 3. איבערשיטן, א׳ די פּערעניעס. 4. אַרכ. איבערקערן. „איין קעכין האָט אים פֿרייטאג צו נאַכט איין עשׂן אום גישיט...", בראָנט. ־ונג. ־ענישׂ.

אומשיידבאַר — אַדי. דסשמ. נר. דזוו אומצושיידלעך ←. „זײַנע ביכער...זײַנען אַן א׳ער חלק פֿון אונדזער פֿאָלקסשאַץ", רעד׳ היימיש, דעצ׳ 1960.

אומשייכדיק — [...שײַכ...] אַדי. וואָס איז (געפֿינט זיך) ניט אין שײַכות, פֿאַרבינדונג, אָנגעהעריקייט מיט (צו) עפּעס, צו אַן ענין. עטלעכע א׳ פֿראָגעס. ־יקייט.

אומשייכות — [...שײַכ...] די, ־ן. דאָס ניט זײַן פֿאַרבונדן (געקניפּט) מיט אַן אַנדער פּער־זאָן אָדער דערשײַנונג. דאָס וואָס איז ניט אין דער ריי פֿון סיבה און רעזולטאַט. די א׳ צווישן דער מאַראַל פֿון קינסטלער און זײַן ווערק.

אומשייכותדיק — אַדי. וואָס איז אַן אַ שײַכות צו עמעצן אָדער עפּעס. א׳ע פֿאַסירונ־גען, דערשײַנונגען. „איצט זאָג אַליין, איז פֿאַראַן נאָך אַזא א׳ באַשעפֿענישׂ וויִ אונדזער וויסע קאַץ אויף גאָטס געבענטשטער ערד", הר, פֿאַרנאַכט. ־יקייט.

אומשיילן — טרוו. שיל אום, ~געשיילט. 1. אַרומשיילן. א׳ קאַרטאָפֿל. 2. איבערשיילן. א׳ די מערן פֿאַרן אַרײַנגליגן זיי אין טאָפּ. ־עכץ. ־ענישׂ.

אומשיין — אַדי. 1. ניט־שיין. אומעלעגאַנט (אָבער ניט אינגאַנצן מיאוס). א׳ע קליידער. 2. ניט־לײַטיש, ניט־פֿײַן, אומאָנשטענדיק. א׳ע מעשׂים. ־קייט — „אַלע וייסיקן און אַפֿילו אַלע אין פֿון הײַנט", אָב׳ שולמן, פֿאָר, 15 VIII 1964.

אומשיינען — אוטוו. שיין אום, ~געשיינט. 1. אַ לענגערע צײַט אַרויסגעבן ליכט. די זון שײַנט אום דעם גאַנצן טאָג. 2. אומפֿינקלען, אומגלאַנצן. די געפּוצטע שטיוועלעך שײַנען אום ווי שפּיגלעלעך. דאָס פּנים שײַנט אום ווי נאָכן אויסגעמען דאָס גרויסע געוויינס. זײַן נאָמען וועט א׳ אויף דורות.

אומשיירן — טרוו. ־ער אום, ~געשיידערט. פֿון אַלע זײַטן אָדער אַ לענגערע צײַט שיידערן, רײַבן און רייניקן. איבערשיירן. א׳ די לײַכטערס, די קופּערנע פֿאַנען.

אומשיכורן — [...שיקערן] אוטוו. שיכור אום, ~געשיכורט. בסדר, אַ לענגערע צײַט טרינקען אַלקאָהאָל־געטראַנקען ביזן פֿאַרלירן די ניכ־טערקייט. א׳ און זיך אומוואַלגערן אין רינשטאָק.

אומשיכטונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אומשיכטן. „די פּראָיעקטן וועגן וויסנשאַפֿטלעכער א׳ פֿון די פּוילישע יידן", ע. רינגעלבלום, יובל XIII, 1־2. „אַן א׳־קאָמיסיע וואָס איר אויפֿגאַבע איז געווען איינ־צוגלידערן יונגטלעכע...אין וירטשאַפֿטלעכן לע־בן", ישעיה טרונק, לאָדזשער געטאָ.

אומשיכטן — טרוו. שיכט אום, ~געשיכט. 1. איבערפֿירן אין אַן אַנדער סאָציאַלער גרופּע. „די 'ארט־באַוועגונג וואָס האָט זיך געשטעלט פֿאַר אַ ציל אומצושיכטן די דעקלאַסירטע יידי־שע עלעמענטן פֿון מזרח־אייראָפּע", דסש, ווילנע. 2. איבערשטעלן, בייַטן גרופּעס בײַ אַן אַרבעט. א׳ די נאַכט־אַרבעטער אויף טאָג־אַרבעט.

אומשילדערן — טרוו. ־ער אום, ~געשילדערט. פֿון פֿאַרשיידענע זײַטן, אַ לענגערע צײַט אָדער פֿונדאָנאַנדער, אַנדערש שילדערן, מאָלן. א׳ די שלעכטע (גוטע) לאַגע פֿון די נײַ־געקומענע. ־ונג.

אומשילטן — טרוו. שילט אום, ~געשאָלטן. בסדר שילטן, שילטן אַ צאָל, אַלעמען. אַרום־גיין און א׳ די גאַנצע וועלט.

אומשיסן — אוטוו. שיס אום, ~געשאָסן. א לענגערע צײַט שיסן. „אַפֿילו ווען די נײַע מאַכט האָט זיך שוין געהאַט פֿאַרפֿעסטיקט, האָט מען נאָך אַלץ אומגעשאָסן אויף די גאַסן". פֿיג. א׳ מיט שטעכיקע וועפֿטער. ־ענישׂ. ־ערי.

אומשיפֿען — אוטוו. ־פֿע אום, ~געשיפֿעט. אַ לענגערע צײַט אַרויסגעבן שיפֿדיקע קלאַ־גען. א׳ וויִ אַ שלאַנג. ־ענישׂ.

אומשיפֿלען זיך — אוטוו. ־פֿל זיך אום, זיך ~געשיפֿלט. אַ לענגערע צײַט אַרומפֿאָרן אויף אַ שיפֿל. א׳ זיך איבערן טײַך אין די זומערדיקע חדשים.

אומשיפֿירט — אַדי. 1. וואָס איז ניט אונטער (מיט) אַ שיפֿער. שיקן א׳ע צירקולאַרן. 2. וואָס דער שיפֿער איז ניט אויפֿגעדעקט. אַן א׳ער געהיימער דאָקומענט. ־קייט.

אומשיצלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען ניט שיצן. אַן א׳ע פֿאַזיצי׳ע. ־קייט.

אומשיקלעך — אַדי. 1. אומפֿאַסיק, אום־גערעכט. אומטויגלעך. אומצײַטלעך. טאָן עפּעס א׳. „וויִ א׳ (ניעזגראַבנע) זײַנען פֿאַרפֿאַסט די תּחינות", אמד, דער שׂבֿעים מאלצייט, ווילנע 1877. 2. נעאָל. וואָס מע קען ניט שיקן. אַ שלעכט אײַנגעפּאַקט א׳ פּעקל. ־קייט, דאָכקינד־שקליאָר וווב.

אומשיקן — טרוו. שיק אום, ~געשיקט. אַרומשיקן. א׳ פֿון איינעם צום צווייטן. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערי.

אומשיכיחדיק — [...שכי׳אַכ...] אַדי. זן. תּח. וואָס איז ניט בנמצא, וואָס טרעפֿט זיך ניט. זיך אַרײַנפֿלפֿולן אין א׳ע זאַכן.

אומשלאָג — דער, ־ן. [פּפּ: ~שלאָג, נר] ← אומשלאַק. 1. טוך, טיכל, קאַמפֿרעס וואָס מע לייגט צו (נאַסערהייט, וואַרעמערהייט צי קאַלטערהייט) צו אַ געשווילעכן, בײַל, וואונד. אַן א׳ צו אַ בײַל אויפֿן שטערן. „אַלע אַכט שעה צו געבן אַ קאַלטן א׳ אויף דעם אָרט וואו עס שטעכט אים", א. י. שפּערלינג, לי־קוטים II (טעמי המצוות), לעמבערג תרס״ט. „אומצייליקע מאָל איז זי אין דער קיך גע־שטאַנען מיט [אַ] נאַסן א׳ אויף איר קאָפּ", ר׳ יוסף מרדכי גינצבורג, חזון ישעיה, טארנא (סלאָוואַקיי), 1929. 2. (שנידערײַ) פֿאַרבייג, אָפּלייג, אײַנבייג. אַרבל־א׳, „דערנאָך האָט דער סטאַראָסטע ארויסגעכאַפּט אַ בלײַפּען פֿון אַרבל־א׳", זש. 3. דאָס וואָס איז אַרומגעגייט, אַרומגענומען אָרום עפּעס וואָס האָט צו טאָן מיט באַקלײדונג. אַן א׳ אויפֿן הוט. אונטן קומט נאָך אַן א׳ אויפֿן קלײַד. 4. וויִיכער אײַנבונד. „ליגט אַ קליינטשינקע בראָשורע אין אַ רויטן א׳", אָלגעמיינער אידישער אַרבעטער בונד, דער פּועלי־ציונזם, זשענעוו 1905.

אומשלאָג־אײַזן — דער, ס. 1. קאָוואַלע. שוועכער שטיק אײַזן (צוגעפֿעסטיקט צו אַן אָפּזעצקע פֿון אַ גראָבן קלאָץ), אויף אים ווערט געשמידט אײַזן, שטאָל אא. אָפּקאָוועט אַ פּאָדקאָוע אויפֿן א׳־א׳. 2. ספּעצ אַזא קאָ־וואַלע וואָס ווערט געניצט צו בייגן בלעכן. פֿוב.

אומשלאָגן — טרוו. שלאָג אום, ~געשלאָגן. 1. אַ לענגערע צײַט שלאָגן, קלאַפּן. א׳ עמעצן אַן אַן אויפֿהער. א׳ כּפּרות. „איז דאָס דער טעם דאָס מן אַן (ערב יום כּפּור כּפּרות) אום שלאגט", ספֿר מעשׂה השם, 1696 [אווע III]. 2. אַרומשלאָגן, באַקלאַפּן פֿון אַלע זײַטן אַרום און אַרום. „איין וואגין דר גמאַכט וואַר אויף פֿיר האָלצינע רעדער די אום גשלאגן וואַרן מיט אײַזר אוג׳ וואול פֿר נאגלט...", יוסיפֿון, פֿירוּדא 1764. „מן מוז די מיל וואול ביהויאן אוג׳ מיט וויסן לילך אום שלאגין דז דש יום־טוב מעל ניט אן רירט אם חמץ קאָשטן", ספֿר המנהגים, אמשט 1723, ג/א. „וען גאָט פֿאַר זייא אין דער נכט איין וואגין זאלט אום שלאגין וועהר עש יוא אייטיל האָלו בערכין ערביט [= האַלדז־ברעכערישע אַר־בעט]...", גה, 103.

3. מאַכן אַן אומשלאָג, בב. אין מש 49/2 ווערט פֿאַרטײַטשט 'תּסרה על אחרי המשכן' (שמות, כה, 12): „זאָלשטו אום שלאגן" [תי: „זאָל אַראָפּהענגען אויף דער הינטערשטער זײַט..."]. 4. אַרכ. לאָזן אין אומגאַנג. אינ־וועסטירן. „נעם אן איין קליינן גיוויין, אונ׳ שלאג דאז געלט ווידר אום, צו קאַפּין אַנדרי סחורה", צוכט. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערי.

אומשלאָגן זיך — קזוו. ← דפּוו. אַ לענ־גערע צײַט שלאָגן איינער דעם צווייטן. א׳ זיך וויִ די הענער. „...האָט זיך מיט זיי אומגע־שלאָגן אַ גאַנצע האַלבע שטונדע", אמד, די דרײַ לאַנגע ווינטערנעכט, וואַרשע 1876.

אומשלאָג־פּלאַץ — דער, מצ ־פּלעצער. < דײַטש. „פּלאַץ לעבן וואַרשעווער געטאָ (אויף סטאָווקי־גאַס), וואו מע האָט אין די יאָרן 1940־1941 געביטן „ידישע" סחורות אויף „אַרישע". אין די יאָרן 1942־43 האָט מען דאָרטן צונויפֿגעזאַמלט יידן פֿאַרן פֿאַרלאָדעווען זיי אין די וואַגאָנען וואָס האָבן געפֿירט אין

טויטן־לאַגער טרעבלינקע, קלענערע גרופּעס אויך קיין מיַדאַנעק, טראָווניק און פּאָניאַטאָווע. אין שעדלעץ האָט מען אַזוי גערופֿן דעם אַלטן בית־עולם וואו ס׳פֿלעגן פֿאַרקומען די אַקציעס. אויך אין אַנדערע שטעט זענען גע־וען א־פּלעצער", בלום, יזשפ XVI, 2. „א־פּ — אַן אומגליק און אַ שלאָק זאָל זיי טרעפֿן, די ידישע פּאָליציי", י. קצנעלסון, פּנקס ויטל, ת״א, תש״ז. „דעם דריטן טאָג פֿון דער אַקציע בין איך געגאַנגען אויפֿן א־פּ־וואָס האָט זיך געפֿונען אויף ניזקאָ־גאָס. דער א־פּ האָט מיט זיך פֿאַרגעשטעלט אַ גיהנום", פֿגעז, פֿאָריז 1949, № 3. „דעם 4טן מײַ 1943 האָט ער זיך געפֿונען אויף דעם א־פּ, אין וואַרשע", א. אָלפּערין, אָמעריקאָנער, 1961 VIII 18.

אומשלאָנדערן — אוסו. ־ער אום, ~ען. שלאָנדערט. אויך: **~שליאָנדערן**. אַרומגיין אַן אַרבעט פּוסט־און־פּאָס. א׳ איבער די גאַסן, שלאָגן בײַדעקעס. אויך מיט זיך — „א׳ זיך אין שטוב מיט אַ וויסן ציעפּציקל און שלאָפֿשיך", חובֿב, איין נייע מעטאָדע וי גיך קראַנק צו ווערדן, ווילנע 1883. ־ניש.

אומשלאָפֿן — אוסו. ־פֿע אום, ~געשלאָ־פֿעט. אומטאָפּטשען מיט שוועריקייט. א׳ אי־בער די בלאָטעס. ־ענ׳ש.

אומשלאָף — דער, ־ן, נעענ. פּרוּוו צו פֿאַרבײַטן שלאָפֿלאָזיקייט. דאָס (לײַדן פֿון) ניט קענען שלאָפֿן. לײַדן אויף א׳, ליגן אין בעט און ניט קענען צומאַכן אַן אויג.

אומשלאָק — דער, מצ ~שלעק. אַרכ. דזוו אומשלאָג ← מש פֿאַרטיפֿטשט ׳וסרח העודף׳ (שמות, כו, 12): „אוג׳ דער אום שלאָק דער דא איז איבריג" [תי: „דער אַריבערהאַנג"]. „מוז מן אום איין אום שלאָק מאַכן איבר די אַהרין [= אויערן]", סור וו. „...מיט גרושי היט אודר דיא אומשלעק פֿון דיא הויבן וואַרן גיפֿרבט", סהמ, יחזקאל, כג, 15. „האט ער קאפף ויא טאג דער בייא...זאָ מאַך אין דען אום שלאָק", ר׳ משה הרופֿא מק״ק מעזריטש הסמוך לבריסק, ירושת משה, [ווילהרמרש־דאָרף] 1677.

אומשלוכצן — אוסו. ־כץ אום, ~געשלוכצט. פּפּ: **~שלוכצען**. אומכליפּען. א׳ פֿון צרות. ־ענ׳ש.

אומשלום — [...שאָלעם] דער. מצ נב. מצב אַן אמתן שלום. תי אויף ׳כי לא שלום ידברו׳ (תהלים, לה, 20): „וואָרעם א׳ ריידן זיי". „דו וועסט זיך ניט וועלן פֿאַלגן...וועט דיר חלילה ברענגען אַן א׳ און איך וועל דיר פֿײַנט קריגן", צאינה וראינה, נ״י תרע״ב. „צוישן דעם פֿאַפּסט ...און צוישן דעם קייזער וואָר אימער אַן א׳", אמד, דער גואל, ווילנע 1866. „מחמת א׳ איז די הויפּט־מניעה צום וויידעראויפֿבוי פֿון היימלאַנד", ב. ריזקין, א גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. ־דיק — אדי.

אומשלומפֿערן — אוסו. ־ער אום, ~גע־שלומפֿערט. פּפּ: **~שלומפֿערן**. אַרומגיין (אַן אַ צויל) ווי אַ שלומפֿער. א׳ איבער די גאַסן.

אומשלוקערצן — אוסו. ־ערץ אום, ~גע־שלוקערצט. אַ לענגערע צײַט שלוקערצן, אי־קען, היקען. א׳ פֿון אויפֿרעגונג. א׳ ווי אַ שיכור.

אומשליאַיען זיך — אוסו. ־יע זיך אום, זיך ~געשליאַיעט. טל. אומשלאָנדערן זיך ←. זיך אַרומשלעפּן. א׳ זיך מיט מוידן, מיט שקצים. ־ענ׳ש.

אומשליטלען — טרו. ־טל אום, ~געשלי־טלט. אַרומפֿירן שפּאַצירן אויף אַ שליטל. א׳ די קינדער אינעם זוניקן דרויסן. אויך מיט זיך — אוסו. סתם אַזוי, אַן אַ צילי.

אומשליידערן — טרו. ־ער אום, ~גע־שליידערט. 1. אוממאַרפֿן (מיט כוח). א׳ כלים. „די מאָדע פֿון א׳ טראַנען און האַקן געקרוינטע קעפּ איז שוין לאַנג אַוועק", ב. שעפּנער, פֿאָר, 1963 X 12. 2. אַנידערוואַרפֿן; אַרומוואַרפֿן. „...האָבן אים געוואַרפֿן אויף דעם פּאָל און האָבן אים אומגעשליידערט ווי אַ האָלץ", זלמן בער וואלפֿטרוב, דער הספּד אויף די אַדעסער קרבנות, אַדעס 1906. ־ונג. ־ניש.

אומשליידערן זיך — אוסו. ← דפֿוו. אַרויס־ווײַזן כעס, קאָפּריזן. זיך וואַרפֿן הין און צוריק. א׳ זיך מיט עמעצן ווי מיט אַ שמאָטע.

אומשליַיען (זיך) — ← אומשליאַיען זיך. „איר קאָטאַיען זיך קיין כארקאָוו און דאָס א׳ זיך דאָרט אין די קלובן, אויף מאָסקאַראַדן... טפֿו!", פּ. ה. מאלי, אין דער פֿינסטערניש, אַדעס 1898. „נאָר קינדער האָבן גרויס חשק צו זען מיט די אויגן...וואָס דאָרטן טוט זיך, א׳ צוישן די גוראַלנע־קאָרפֿוסן...און קוקן אויפֿן אַרומיקן האָוען", בערג, בײַם דניע־פּער ו. ־ענ׳ש.

אומשליפֿן — טרו. שליף אום, ~געשליפֿט. 1. אַרומבינדן מיט שליפֿן. א׳ די אַרבל. 2. צענעמען שליפֿן און זיי אויסבינדן אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די ניט־געראָטענע שליפֿלעך.

אומשליַפֿן — טרו. שליַף אום, ~געשליַפֿט, ~געשליפֿן. אַ לענגערע צײַט, פֿון אַלע זײַטן אַדער פֿונדאָסנײַ שליַפֿן. א׳ די שערן. ־ענ׳ש.

אומשלימזל — [...שליימעס] די (דאָס), ־ן. דאָס וואָס איז ניט פֿולקום, ניט פֿערפֿעקט. א׳ פֿון א וועלט. ־דיק — אדי. א׳ער מענטש. ־דיקייט.

אומשלינאַיען זיך, ־נײַען זיך — אוסו. דזוו אומשליאַיען זיך ←, אומשליַען (זיך) ←. „זיי שלינעמען זיך דערנאָך אום אויף דער וועלט זוכן ברויט", [פֿרומקין?], ויכדעריל בן ויכדעריל, וואַרשע 1870.

אומשלינגען — טרו. דסשמ. נר. אַרומנע־מען, אַרומפֿלעכטן, אַרומוויקלען. אורח פֿאַר־טיטשט ׳יסבכו׳ (איוב, ח, 17): „אומשלינגען, אַנגעצופּפֿט" [תי: „פֿלעכטן זיך"]. „דײַן קליידּ אומשלינגט דיך...", דא, ׳אין שטורעם׳, 1915.

אומשלימיק — אדי. וואַקלדיק. וואָס בלײַבט אַן אַ באַשלוס. „וואָר מען צוישן זיך אַזוי א׳ און אומאייניק", אמד, דער מיליאָנער, ווילנע 1868.

אומשלמות — ← אומשלימות.

אומשלעכט — אדי. ניט־שלעכט (אַבער אויך ניט אינגאַנצן גוט). „— ווי איז די אַרבעט? — כ׳ווייס, א׳, עס קען אַגיין", רייד.

אומשלענגלען זיך — אוסו. ־גל זיך אום, זיך ~געשלענגלט. 1. אומדרייען זיך ווי אַ שלאַנג. „די סטעזשקע שלענגלט זיך אום צווישן הויכער תבואה". 2. אַרומוויקלען זיך. א׳ זיך מיט בײַדע הענטלעך אַרום דעם טאַטנס פּיס.

אומשלעפּ — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון אומשלעפּן.

אומשלעפּן — טרו. שלעפּ אום, ~געשלעפּט. 1. אַ לענגערע צײַט שלעפּן איבער פֿאַרשיי־דענע ערטער. א׳ שוערע משאות. „אוג׳ ליס [נבוכדנאצר] אַזוי דורך דיא ווײַטי גאַסין שלעפּין אוג׳ אין דיא גאַנצי שטאט אום שלעפּין", צאינה, תרגום שני. „די זײַלן אין בית המק־דש...וואַרן צו בראכן אז איין ערדנר קרוג אוג׳ די שיני קרונן דיא דרויף וואַרן אום גישלעפּט אויף די ערד", קינות לתשעה באָב, פֿיורדא 1767. „און אַן אויסגעמאַטערט ווינטל אויף די בערג שלעפּט אום די נעבלס", יהואש, ׳פֿון די קעטסקיל־בערג׳. 2. אַרומפֿירן, מיטנעמען (מיט גוואַלד). „האָבן זיי אים אַרויסגעוואָרפֿן אַ קלייד אַרום האַלדז און האָבן אים אומגעשלעפּט און מצער גע־וען", מהמ, ווילנע תרס״ו. „זי האָט אים דאָך... ערצויגן און מיט זיך אומגעשלעפּט אויף אַלע אירע עלנטע וואַנדערונגען", אמד, עוועניע, ווילנע 1878. 3. אָפּשלעפּן. אַרויבערפֿירן פֿון איין אָרט אין צוויי־טן. א׳ אַ דיעלע פֿון איין סוד צום צווייטן.

אומשלעפּן זיך — אוסו. ← דפֿוו. 1. אום־וואַגלען; אומבאַקוקן; זיך נע־ונד. „דו ביסט גון אַלט פֿינף און זיבעציק יאָר און מוזסט דיך אומשלעפּן אין לאַנד אַז איין בעל־תשובֿה", צוה, לך־לך. 2. אַרומגיין, אַרום־פֿאָרן ערגעץ, וואו עמעצער ווייל ניט לײַדן אַדער ס׳איז פֿאַרוועדט. „אָמר ליהודים פּריץ אחד, איר יהודים שלעפּט אײַך ניט אום אין דער מאָסקוי״א, דאָרטן בײַא דער סטאָליצ׳א איז איין יהודי אום קומן", ׳שו״ת מהרש״ל׳, לובלין 1599 [חש ו]. „די בהמה דאַרף זיך ניט א׳ אין שטאָט, על־פּי דין דאַרף זי ליגן אין שטאַל", ממוס, קליאָטשע. 3. אַרומטרייבן זיך. אומשלעפּן זיך. „אוג׳ דיא ווײַבר ווען זיא גינן אויז דער שול דא זאָל זיא זיך ניט אויף דר גאסן אום שלעפּן...", בראנס. 4. אַרומוואַנדערן ווי אַ שלעפּער, אַ בעטלער. כאַליאַסטערע בעטלווירים שלעפּן זיך אום. „וויבער און קינדער פֿלעגן אומצו־שלעפּן זיך ווי די ציגײַנער פֿון דאָרף צו דאָרף", אמד, דער שבּעים מאלצניט, ווילנע 1877.

אומשלעפּעכץ — דאָס (די), ־ער (־ן). 1. פּראָצעס פֿון אומשלעפּן (זיך). 2. ווער עס שלעפּט זיך אום (ספּעצ ווען אַ פֿרוי). אַ מיאוס שטיק א׳.

אומשלעפּעניש — דאָס (די), ־ן. פּראָצעס פֿון אומשלעפּן (זיך). אַן א׳ אויף די עלטערע יאָרן.

אומשלעפער — דער, ־ס. וון ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס שלעפט (זיך) אום. צעלאזענער; הפקרניק. בעטלער וואס וואנדערט אום. „דער א׳ עזריאלקע האט אַ בלוטיק אייגל״, חג, איק, פסח תשט״ז. ־ערי.

אומשלעפער(ד)יק — אדי. וואס איז ניט געניגט צום שלאפן (הגם מיד אדער לאנג־ווייליקט זיך). א׳ שפילן (אויסלייגן) פאסיאנס. ־יקייט.

אומשמאקהאפטיק — אדי. ארכ. אומ־באטעמט. „ווערט וואול דאש און שמאקהאפט־דיקש גגעסין זונדר זאלץ״, בלייק, איוב, ו, 6.

אומשמדן — [...שמאדן] טרוו. שמד אום, ~געשמדט. אפט מיט זיך. 1. אריבערפירן פון איין קריסטלעכן גלויבן אין אַ צווייטן. א׳ פון פראטאסלאונעם גלויבן אין פראטעס־טאנטישן. זיך א׳ כדי ניט דאפן זאגן אז מען איז פרייער געווען אַ ייד. 2. אריבער־פירן פון איין שיטה, ריכטונג, פארטיי אין אן אקעגנדיקער. א׳ (זיך) פון שוארץ אויף רויט, פון רויט אויף שוארץ.

אומשמוגלען — טרוו. ־גל אום, ~געשמוגלט. אַ לענגערע צייט זיך פארנעמען מיט שמוגל, אריבערברענגען פארבאטענע זאכן, קאנטרא־באנד. א׳ ביז מע פאלט ארײַן. ־ענישׂ.

אומשמידן — טרוו. שמיד אום, ~געשמידט. איבערשמידן. „ווען מען דען א׳ שווערדן אויף אקעראיזנס?״, רייד. ־ונג.

אומשמיכלהאפט — אדי. דשמ. נר. וואס איז אן חניפה; וואס שטעלט ארויס עמעצן, עפעס, פון דער שלעכטער זײַט. „[אים] האט אט די א׳ע אנרופענישׂ אַ האר ניט געקימערט״, אבא גארדין, יאנאווסקי..., ל״א 1957.

אומשמייכלהאפט — אדי. דשמ. נר. וואס איז אן חניפה; וואס שטעלט ארויס עמעצן, עפעס, פון דער שלעכטער זײַט. „[אים] האט אט די א׳ע אנרופענישׂ אַ האר ניט געקימערט״, אבא גארדין, יאנאווסקי..., ל״א 1957.

אומשמייכלן — טרוו. שמייכט אום, ~געשמי־סן. אומשלאגן מיט אַ רוט, רימען אז. א׳ עמעצן בײַ בלוט. מיט זיך. א׳ זיך אין באָד. ־ענישׂ.

אומשמיסן — אוטו. שמיסט אום, ~געשמיסט. פסדר, אַ לענגערע צייט שמיסן. ארומלויפן אן אן אטעם. א׳ פון זרחן צו ברוכן. „שמיסן אום נאָך פאלשע שאטנס״, אל ו. ־ענישׂ.

אומשמינקען — טרוו. ־שמינק(ע) אום, ~גע־שמינק(ע)ט. פון אלע זײַטן אדער פונדאסגלײַ, אנדערש באדעקן מיט שמינק(ע). א׳ דאס פנים און שפילן נאָך אַ ראלע אין דער זעלביקער פיעסע. ־עכיק. ־ענישׂ.

אומשמירן — טרוו. שמיר אום, ~געשמירט. ארומשמירן. איבערשמירן. א׳ די וועגט, דאס פנים. אויך מיט זיך. ־עכיק. ־ענישׂ.

אומשמירער — דער, ־ס. אויך: שלעכטער מאלירער, מאלער. שונדשמיבער. ־ערי.

אומשמן־זיתדיק — [...שמענזאַ־יִס...] אדי. וואס האט ניט אין זיך (פאלשע) זיסקייט, גלאטקייט. אויפגענומען מיט זיסע ריידעלעך און דערנאָך קריגן אַן א׳ אפיקאָ. ־יקייט.

אומשמעלץ — דער, ־ן. אקט פון אום־שמעלצן.

אומשמעלצבאר — אדי. דשמ. נר. וואס מע קען ניט (צע)שמעלצן. אום(צע)שמעלציק. א׳ע וואקסטיילן.

אומשמעלצונג — די, ־ען. פראצעס אדער רעזולטאט פון אומשמעלצן.

אומשמעלציק — אדי. נעגאל. וואס מע קען ניט שמעלצן. א׳ בײַ אזא נידעריקער טעמ־פעראטור. ־יקייט.

אומשמעלצן — טרוו. שמעלץ אום, ~גע־שמעלצט, ~געשמאלצן. 1. צעשמעלצן, צע־לאזן. א׳ איז אויף וואסער. א׳ דעם רשעס הארץ. 2. שמעלצן אַ לענגערע צייט. א׳ חלב, וואקס. 3. איבערשמעלצן. א׳ די גרײַזיקע שורות אויף בלײַ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אומשמעקן — טרוו. שמעק אום, ~געשמעקט. ארומשמעקן. א׳ און אומטאפן און ניט קויפן. א׳ אין אלע ווינקעלעך. א׳ וויַ אַ הונט (כלב).

אומשמעקער — דער, ־ס. ווער עס פאר־נעמט זיך מיט אומשמעקן. איר וועגן שפיאן, דעטעקטיוו. סארא א׳, אומעטום רוקט ער ארײַן די נאָז.

אומשמערצלעך — אדי. וואס איז אן וויי־טיקן. א׳ע אפעראציע. א׳ אפזאגן. „זייער ריכטיק טאקע האבן די ידישע געזעצגעבער איינגעפונען דעם מעטאד פון שחיטה פאר דעם א׳סטן״, ש. לאקערמאן, פֿגזד, וילנע 1923, № 7-8. ־קייט.

אומשנארכ(ע)ן — אוטו. שנארך (־כע) אום, ~געשנארכ(ע)ט. פסדר, אַ לענגערע צייט שנארכ(ע)ן. א׳ אין שלאף. ־ענישׂ.

אומשנאר(ע)ן — אוטו. שנאר(ע) אום, ~גע־שנאר(ע)ט. ארומגיין בעטלען (אויף ניט קיין שיינעם אופן). א׳ איבער אלע שטעטלעך און צונויפשנארען נדן פאר דער בוגרת. ־עכיק. ־ענישׂ. ־ערי.

אומשניט — דער, ־ן. אקט אדער רעזולטאט פון אומשנידן. אַ טיפער א׳.

אומשניידן — טרוו. שניידט אום, ~געשניט־טן. 1. שניידן אַ לענגערע צייט. א׳ תבואה. 2. ארומשניידן. א׳ די פארדארטע צוטיגן. א׳ די פאלעס. ־ונג. ־ענישׂ.

אומשניצן — טרוו. שניץ אום, ~געשניצט. 1. אַ לענגערע צייט שניצן, קריצן. א׳ אַ מזרת. 2. ארומשניצן. א׳ אַ פלאקן, אַ שטעקן. ־ונג. ־ענישׂ.

אומשעדלעך — אדי. 1. וואס ברענגט ניט קיין שאדן. וואס קען ניט שאטן; וואס מאכט ניט קאליע. „[געווייסע מנהגים] זײַנען, אדער לפחות זעען זיך אויס, א׳״, יאי איבז, אנטרא־פאלאגיע, נ״י 1920. „אזוי ווי צווישן מענטשן זײַנען אויך צווישן ביכער די ‚גיט־גוטע און גיט־שלעכטע׳ — די ערגסטע, די ‚א׳ע׳ — די שעדלעכסטע״, שג, לעזער, דיכטער, קרי־טיקער וו. „[איין מין רונדוואָרעם] פֿירט אַ זעלבשטענדיקן און א׳ לעבן אין די קלאָרע וואַסערן פון טײַך״, ש. בלום, דער בוים פון לעבן, נ״י 1931.

2. וואס איז ניט קיין שטער פאר גזעזונט. א׳ער היילמיטל. רייכערן איז שעדלעך אדער א׳? „איז ניט שווער [צו] מאכן א׳ די ארבעט אויף די בויער־מאשינעס...״, די גאַרבער־ און בערשטער־שטימע, מאסקווע 1928, № 2.

3. וואס קען מער ניט ברענגען קיין שאדן דער גזעלשאפט, אַ גרופע. „אַ יאַבעדניק...איז מותר צו פארפאלגן, אים א׳ צו מאכן״, צעד. „האט מען, ווי עס טרעפט זיך אפט, דעם א׳סטן באשטראפט״, אל III. „די ישראל־רעגי־רונג האט נישט געהאט קיין אנדער אויסוועג און געמוזט א׳ מאכן די עגיפטישע ארמיי״, ד. פלינקער, טמז, 1961 XII 28. „דער שטערער אויף אונדזערע מיטינגען איז געווארן א׳״, טמז, 1963 VIII 28. *מאכן א׳ = באזײַטיקן, אפראמען פון וועג (אויך פארשטעלט פאר דערהרגענען). ־קייט.

אומשעלטער — דער, ־ס. 1. איבערשטעלער פון אַ טייל מאשין (זי זאל יאָ אדער ניט פונקציאניר). פארגעס ניט אראפצודרייקן דעם א׳. 2. ספעצ. קנעפל אויף שרײַבמאשין איבערצושטעלן פון קליינע אותיות אויף גרויסע. פארריכטן דעם א׳.

אומשעמהאפטיק — אדי. וואס שעמט זיך ניט. אומפארשעמט. „רבש״ע, אַ שעמהאפטיקער האט צו טאן מיט אן א׳ן, אדער אַ צדיק מיט אַ רשע״, גדולת יונה, [איבז], וואַרשע 1857.

אומשעמעודיק — אדי. וואס האט ניט די טבע זיך צו שעמען. א׳ע חברה־לײַט. א׳ע נאַאיוולקייט. א׳ע, חוצפהדיקע פנימער. ־יקייט.

אומשעפטשען — טרוו. ־טשע אום, ~גע־שעפטשעט. אַ לענגערע צייט (אדער צו אַ צאָל) רײדן זייער שטיל, אן אַ קלאנגען־טאן. א׳ סודות אויפן אויער. ־ענישׂ.

אומשעפערישׂ — אדי. 1. וואס ברענגט ניט ארויס, טוט ניט אויף עפעס נעצט, ווער־טיקס. „דער [פאלשער] פסק־דין אז שפראך־פאלקלאר איז עפעס ‚פארגליווערטס׳, א״, א. טשערניאק, יושפ, XXII, 3. 2. אומפראדוקטיוו. אנטשוויגן ווערן, בלײַבן א׳. „פארוואס איז ער געווארן אזוי אומפראדוקטיוו און א׳ אפילו אין זײַן קליינער פראדוקטיווקייט״, יג, תוך. ־קייט.

אומשעצבאר — אדי. דשמ. נר. וואס איז ניט אפצושאצן. אומשאצלעך. „אן א׳ע, מארא־ליש־סאציאלע באדײַטונג״, ‚טאז׳ שרײַפט, וואר־שע 1929. „באלאדן פול מיט אין רויב״, ש. פרוג ו, נ״י 1910.

אומשעצונג, אומשעצן — דשמ. נר. ← אומשאצונג, אומשאצן.

אומשפאכל(י)עווען — טרוו. ־ל(י)עוט אום, ~געשפאכל(י)עוועט. שפאכלעווען, פארשמירן, פארשטאפן שפאלטן פון אלע זײַטן אדער פונדאסגלײַ. א׳ אלע פיר וועגט.

אומשפאן — דער, ־ען. אקט פון אום־שפאנען. „איך הער דעם שארכנדיקן א׳ פון די מענטשן״, אפא, טמז, 1951 VI 3.

אומשפאנונג — די, ־ען. 1. פראצעס אדער רעזולטאט פון אומשפאנען. ← דוו. 2. היפוך פון שפאנונג. אין דריטן אקט קומט אומ־געריכטעראהייט אן א׳.

אומשפאַנען — שפאַן אום, ~געשפאַנט. אוטו — אַרומשפאַנען, אַרומגיין. א׳ איבערן צימער. „און נעבן זיי...שפאַנען אום הין און צוריק אַ פּאָר צענדליק יידן", ד. הירשקאָן, ניט הינטער אַ פּלויט, בערלין 1922. „בימנאַכט שפאַן איך אום אין תכריכים אין ווינט/ און זויג אײַן די שרעק פֿון מײַן פֿאַלקס קאַטאַסטראָפֿע", חג. „אָט שפאַן איך אום אין אַלט־מצרים", איבז יעוטושענקאָ, 'באַבי־יאַר', פּאַר, 1961 X 6.

אומשפאַנען — טרוו 1. אַרב. מאַכן עס זאָל זײַן געשפאַנט, אַנגעצויגן. מלל פֿאַרטיטשט ׳וימיני טפחה שמים׳ (ישעיה, מח, 13): „אומשפאַנט". [תי: „אויסגעשפרייט"]. 2. (אײַנ)שפאַנען אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די פֿערד. ־ענישׁ.

אומשפאַצירן — אוטו. ־ציר אום, ~(גע)־שפאַצירט. שפאַצירן אַהין און צוריק. מאַכן אַ לענגערן שפאַצירגאַנג. „די אַריסטאָקראַטן (רײַכע לײַט) האָבן אומגעשפאַצירט הין און צוריק פֿאַרווײַנ", ל. לעווינזאָהן איבז, י. מ. וואהלמאַן, יפֿתחס נדר, ווילנע 1873. „און ער פֿלעגט דערפֿאַר ליגן, זיצן און א׳ אַ גאַנצן טאָג אין וואַלד", אַר, 'אויפֿן גרינעם גראָז'. „האָט זיך אומשפאַצירט די אייביק ליכטיקע נאַכט־קעניגין [די לבנה]", צ. ה. האַרנשטיין, זילדינפֿקער לעבעדע פֿאָטאָגראַפֿ, באַרדי־טשעוו תרנ״א. „די שיף איז ווײַטער געגאַנגען. עס איז שוין געווען אַ סך געריימער, אַבער קיינער האָט ניט אומגעשפאַצירט", מר IV, נ״י 1910.

אומשפאָרזאַם — אַדי. דטשם. נר. אומשפאָרעוודיק. ־קייט.

אומשפאָרעוודיק — אַדי. וואָס האָט ניט די טבֿע צו שפאָרן. וואָס מאַכט איבערריקע הוצאות. אַן א׳ע בעל־הביתטע. ־יקייט.

אומשפילן — טרוו. שפּיל אום, ~געשפּילט. 1. שפּילן אַ לענגערע צײַט (אין אַ צאָל ערטער). א׳ אין קאָרטן טאָג און נאַכט. א׳ דעם זעלביקן ניגון. 2. שפּילן אויף אַן אַנדער אופֿן. איבערשפּילן. לאָמיר א׳ דעם מאַרש. 3. אַרב. נאָכאַמאָל וואַרפֿן גורל. „...זאָל...הפרנס החודש...ווידר אום שפּילן ווער עולה לתורה זײַן זאָל", תקנות הקהילה דקהל קודש אשכנזים אשר באַמשטרדם, אַמשט 1737.

אומשפילן זיך — אוטו. ← דפֿוו. 1. אַ לענגערע צײַט פֿאַרבאַרעגענען אין פֿאַרווײַלן זיך מיט שפּילזאַכן אַדער שפּיל־אינסטרומענטן. א׳ זיך ווי קיינדער. 2. טאָן עפּעס פֿאַמעלעך (ווי געשפּילט זיך). „פֿון א׳ זיך מיט די ברעטער וועט די טיר קיינמאָל ניט פֿאַרטיק ווערן", רייד. 3. רייצן זיך. א׳ זיך מיטן קעגנער ווי אַ קאַץ מיט אַ מויז. 4. קוזן. זיך צערטלען; אַריאוזיזן קעגנזײַטיקע ליבֿשאַפֿט. יצחק און רבֿקה האָבן זיך אומגעשפּילט. ־ענישׁ. ־ערי.

אומשפּיציק — אַדי. ניט־שפּיציק (אַבער אויך ניט אינגאַנצן אַן אַ שפּיץ). מע קען ניט אַריינשטעקן דעם א׳ן פֿלאָקן.

אומשפּיריק — אַדי. וואָס נעמט ניט אויף קיין שפּירונג (דורך די חושים). אומפֿילעוודיק, ניט־סענסיטיוו. א׳ צו קעלט, צו היץ. א׳ צו פֿרעמדע לימדן. ־יקייט.

אומשפירעוודיק — אַדי. 1. וואָס איז לויט דער טבֿע ניט פֿעאיק אויפֿצונעמען (פֿײַנערע) שפּירונגען. 2. דזוו אומשפּיריק. „דער פֿאַציענט זאָל ווערן א׳ נאָר אין דעם אָרט וואו מע דאַרף אים אָפּע־רירן", פֿגענ, ווילנע 1940, № 8. ־יקייט — „קופּער און אײַזן ווערן באַגוצט מע־טאַאָריש צו באַצייכענען א׳ און טעמפּעקייט", ע. לעף, יובֿ XIII, 7-8.

אומשפּראַך — די, ־ן. נעאָל, יג. שלעכטע, פֿאַרגרײַזטע שפּראַך. ווילדע רייד.

אומשפּריין — דער, ־ן. אומשפּאַן, אַרום־גאַנג; אַרומנעם; אַרומכאַפּ. אַן א׳ איבער דער וועלט אין 80 טעג. אַן א׳ איבער (אין) דער געשיכטע פֿון יידן.

אומשפּריַיזן — אוטו. שפּרייַז אום, ~גע־שפּרייַזט. אומשפּאַנען, אַרומגיין מיט גרויסע טריט. א׳ איבער דער גאַנצער לענג פֿון קאַרידאָר. ־ונג. ־ענישׁ.

אומשפּרינגען — אוטו. שפּרינג אום, ~גע־שפּרונגען. שפּרינגען אַ לענגערע צײַט אַדער אין אַ צאָל ערטער. א׳ פֿון איין אָרט אויפֿן אַנדערן. „ביזוואַנען וועט איר א׳ אויף צוויי צוויגן?", תי, מלכים א, יח, 21. ־עכין. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

אומשפּריצן — טרוו. שפּריץ אום, ~גע־שפּריצט. 1. כסדר, אַ לענגערע צײַט (אין אַ צאָל ערטער) שפּריצן. א׳ דאָס גראָז דעם גאַנצן זומער. 2. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ שפּרי־צן. א׳ די בייטן. 3. אוטו. פֿיג. אַזוי ווי גיסן אַדער וואַרפֿן. א׳ מיט אומהיימלעכע בליקן אויף עמעצן. ־ענישׁ.

אומשפּעדיק — [...שעפּע...] אַדי. וואָס איז אַן שפּע, וואויל־שטאַנד; וואָס איז אַן ברייטן פֿאַרנעם. אַן אײַנגעצוימטע א׳ע בעלי־בתישקייט. „בעוון איז די קאַנפֿערענץ עפּעס אַ מאָגערע, אַן א׳ע", רייד. ־יקייט.

אומשרויפֿן — טרוו. שרויף אום, ~געשרויפֿט. (אויסשרויפֿן און) שרויפֿן נאָכאַמאָל, אַנדערש. א׳ דאָס גאַנצע געריכט.

אומשריבונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אומשרײַבן. „אין זשאַרגאָן־טעקסט זענען דאָ גאָר אַנדערע נײַע ווערטער, אַנדערע באַצייכענונגען, א׳ען", בעמ ו. „כ׳וואָלט וויליק געווען צו באַשטאַטן מיט אַזאַ פֿאַנעטישער א׳", נפֿ, יוסֿא, 1939, 2. „קיין אייניציק פּראָזאַאיש ווערט, נאָר אַלץ אין בילדער און א׳ען", זב, די שטימע פֿון טאָל, נ״י, ניסן תּ״ש.

אומשריבן — טרוו. שרײַב אום, ~געשריבן. (איבער)שרײַבן אויף אַן אַנדער אופֿן, מיט אַנדערע ווערטער, אַנדערע אותיות, צייכנס אא. א׳ דעם טעקסט מיט לאַטײַניש אותיות. א׳ דעם באַריכט און שטאַרק קירצן. ־עכין. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

אומשריבערײַש — אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ שרײַבער. א׳ער דוחק אין ווערטער. „דער א׳ער טריאומף איז...צו פֿאַרדאָנקען דעם מחברס אײַנגעבוירענער פֿעאיקייט צו פֿאַר־שטיין", יג, איק, 1955. ־קייט.

אומשרײַען — אוטו. שרײַ אום, ~געשריגן (~געשריען). אַ לענגערע צײַט (זיך באַוועגן און) שרײַען, מאַכן קולות. א׳ אַז די גאַנצע שטאָט זאָל זיך צונויפֿלויפֿן. ־עכין. ־ענישׁ.

אומשרײַער — דער, ־ס. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיט אומשרײַען, מיט אויסרופֿן (מעלדונ־גען פֿון דער מאַכט, נײַסן). הערשאָלד. אַן א׳ אין אַ מיטלעלטערלעכער שטאָט.

אומשריפֿטיק — אַדי. נעאָל. 1. וואָס קען ניט לייענען און ניט שרײַבן, אַנאַלפֿאַבעטיש, עם־הארצישׁ. זײַן א׳, ניט ווײַסן קיין צורת אות. „טעסטן פֿאַר א׳ע און אויסלענדיש־גע־בוירענע", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט. 2. וואָס האָט נאָך ניט קיין שריפֿט. א׳ע שפּראַכן. ־יקייט.

אומשרעקבאַר — אַדי. דטשם. נר. אום־שרעקעוודיק ←. „האָט זיך דערוואַרבן אַ רע־פּוטאַציע פֿון אַ געוואַגטן, א׳ן קעמפֿער", ש. בן־ישׂראל, פֿאַר, 1964 XI 8.

אומשרעקלעך — אַדי. היפּוך פֿון שרעק־לעך. מיילא, די א׳ע סטראַשונקעס. ־קייט.

אומשרעקעוודיק — אַדי. וואָס האָט ניט די טבֿע זיך צו שרעקן; וואָס שרעקט זיך ניט געווײַנטלעך. א׳ע קעמפֿערס פֿאַר יושר. ־יקייט.

אומשתדלעוועך — [...שטאַדלעוועך] אוטו. ־לעוועך אום, ~געשתדלעוועט. אַ לענגערע צײַט (אין פֿאַרשיידענע אַמטן אַדער בײַ פֿאַר־שיידענע וויכטיקע פֿערזאָנען) זיך באַמיִען אויס־פּולען עפּעס (אַמאָל מיט כאַבאַר, חניפֿה), א׳ בײַ אַלע שׂררות.

אומשכל — [...סייכל] דער. מצ נב. דאָס וואָס איז ניט שׂכלדיק. קרומער שׂכל. ש. ביקל, טמז, 1960 II 5.

אומשכלדיק — אַדי. 1. וואָס לייגט זיך ניט אויפֿן שׂכל, ניט־ראַציאָנעל. א׳ער פּלאַן. „ראָסן־שׂנאה...געהערט צו די סאָמע אירא־ציאָנעלע, א׳סטע דערשײַנונגען", מ. שטאַרק־מאָן, פֿאָש, 15. VIII 1964. 2. וואָס מע קען ניט באַגרײַפֿן מיטן שׂכל. „עמאָציע וואָס לויערן אין די פֿינצטערע באַהעלטנישן פֿון אַן אונטערבאַוואוסטזײַן", ב. ריוזקין, א גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. ־יקייט.

אומתאווהדיק — [...טײַוועט...] אַדי. וואָס איז אַן לײַדנשאַפֿט(ן). א׳ע ליבשאַפֿט. ־יקייט.

אומתובֿיק — [...טאָב...] אַדי. וואָס רירט ניט אַן דעם תּוך. וואָס האָט אין זיך וויניק תּוך. אײַבעריקע, א׳ע רייד. אַן א׳ע רעזאָ־לוציע. ־יקייט.

אומתועלתדיק — [...טויע׳לעס...] אַדי. נעאָל. אומניצלעך. „בדי צו פֿאַרשפּאָרן די א׳ע פֿאַר־מיטלענדיקע רינגען", בריידער גאָרדין, אונדזער רע חיבורים, ווילנע 1912.

אומתחינהדיק — [...טכינע...] אַדי. וואָס איז ניט ווי אין אַ תּחינה. א׳ קורץ.

אומתחנוניסדיק — [...טאַכנו׳ניס...] אַדי. וואָס איז אַן (אײַבעריקן, כסדרדיקן) בעטן זיך (מע זאָל רחמנות האָבן). בעטן עפּעס מיט ווערדע, א׳.

אומתכלית — [...טאַכלעס] דער, ־ן. היפוך פון תכלית. „בטלנות געווינט אין דעם געראַנגל צוישן תכלית און א״, י. העשעלעס, צוק, 1964.

אומתכליתדיק — אַדי. וואָס איז אָן רעזולטאַט; וואָס דערגרייכט ניט דעם צוועק. ניט־פראַקטיש. דאָס א״ע לערנען לשמה. „דאָס א״ע שיינשרײַבערײַ האָט נאָך בײַ אונדז ניט געהאַט געפֿונען קיין דירה״, יג, תּוך. **־יקייט** — „די א׳ האָט זיך פֿאַרט אַרײַנגעגעבן ממש אין יעדער זײַטל״, יג, צוק, יוני־יולי 1962.

אומתלמודיסטיש — [...טאַלמוד...] אַדי. וואָס איז ניט ווי בײַ אַ תּלמודיסט. א״ער אופֿן טראַכטן.

אומתלמודיש — אַדי. וואָס איז ניט לויטן גײַסט פון תּלמוד. אָן א״ע הנחה. **־קייט.**

אומתמימותדיק — [...טמימעס...] אַדי. ניט־תּמימותדיק, ניט־נאַאיוו. א״ע פֿראַגע, אַ נעבעכל מיט א״ע רייד. **־יקייט.**

אומתמעוואָטע — [...טאַמ...] אַדי. ניט־תּמעוואָטע, ניט מיט כלומרשטער נאַאיוויטעט. א״ער פּויער. די אויגן פֿינקלען א׳.

אומתמציתדיק — [...טאַ׳מצעס...] אַדי. אומ־וויכטיק, וואָס האָט ניט אין זיך קיין תּמצית, קיין קוויינטעסענץ, קיין עיקר. א״ע רייד. **־יקייט.**

אומתנאימדיק — [...טנאַאימ...] אַדי. וואָס איז אָן שום תּנאים. א״ע קאַפּיטולאַציע. **־יקייט.**

אומתנכיש — [...טאַנאַכ...] אַדי. וואָס איז ניט אין גײַסט פון תּנך. א״ער אויסטײַטש. **־קייט.**

אומתענוג — [...טענעג] דער. מצ נב. נעגל. געפֿיל, איבערלעבונג וואָס איז אַ היפוך צום תּענוג־געפֿיל. „א׳ בײַ שוועריק פּחד״, מוו איבז, פֿרויד, אַרײַנפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז. **־דיק** — אַדי. „וויַ אַזוי עס קען דורכן מקום וועלן פֿון אַ פֿאַרלאָגג גולד וועלן עפּעס אַזויפֿיל וואָס איז גאָר שטאַרק א׳, דהיינו אַ באַשטראָפֿונג״, מוו איבז, דאַרטן.

אומתקיפותדיק — [...טקיפֿעס...] אַדי. ניט־גאַווהדיק, ניט־בעל־דעהדיק. אָן איידעלער, א״ער גבֿאי. **־יקייט.**

אומתרבות — [...טאַרבעס] אַדי. פּפּ: ~בהתר־בות ←. אומקולטורעל; אומאיידל, גראָבֿ. א״ע לײַט. א״ער יונג. א״ער חזיר. „און דאָך ...האָבן מיר פֿון איר נאָך קיין איין א׳ וואָרט געהערט, צײַט זי איז בײַ אונדז״, אמד. „קאָליע געמאַכט די תּבֿואות וועלכע ארעמע פּויערים האָבן געזייט מיט שוייס נעבעך און מע האָט זיך ניט ווײַסנדיק געמאַכט, זיי ניט געזאָגט קיין א׳ וואָרט״, ממוס, קליאָטשע, אָפּט סוב. „אַזאַ א״ער, אין אַ לײַטיש הויז טאָר מען אים ניט ארײַנלאָזן!״

אומתרבות — ← דפּוס. די (דאָס), מצ נב. אומקולטור. ווילדקייט, וואַנדאַליזם. „געקומען די מלחמה און א׳ האָט פֿאַרפֿליצט די וועלט״, רייד. „...(כּל עולם) רעכנט דירש פֿר אין און תּרבות צו״, צוכט. „...דען די וואש נאהנט זענין די נעמן זיך אין די אכט קיין אום זויברש אונ׳ קיין אום תּרבות צו שפּירן אן זיא דען זי זיינין איבֿיג דעם מלך פֿר זײַנע אויגן״, עח, ד, 4.

אומתרבותדיק — אַדי. דזוי אומתּרבות, אַדי. אויך: אומדערצויגן, שלעכט־דערצויגן; וואָס איז אָן רעספּעקט, דרך־ארץ. א״ע חבֿרה. א״ע הנהגה.

און — [אין אַלט־ייִדיש און אין טײַטש־ספֿרים בײַזן אַנהייב 20. י״ה — **או׳נ, אונ.** דסשמ *Mhd*: und, unt] פֿאַרעם — [אונד] שפֿרייטסטע קאָנ אין ייִדיש. 1. מיט, אינאײַנעם, צוזאַמען, זײַט בײַ זײַט. א) שאַפֿט איין זאַצטייל, ווען ס׳קומט אַרײַן אין די צאָל־ווערטער צווישן די אײַנערס, פֿון 1 ביז 9, און די צענדלינגער: זעקס א׳ דרײַסיק למד־וואָוניקעס, נײַן א׳ דרײַסיק מלקות, אײַן א׳ צוואַנציק פּונקטן פֿון אָפּמאַך אאַזוי. (אָבער בײַם גיכן ציילן איז מיגלעך דורכצוזאָגן דעם און: אײַן א׳ צוואַנציק, צוויי א׳ צוואַנציק, דרײַ, פֿיר, פֿינף, זעקס א׳ צוואַנציק. און פֿעלט אין ריידעניש פֿון רײַסן און אוקראַ־אינע, וואו דער סדר איז אַ סלאַווישער: צוואַנ־ציק איינס, צוואַנציק צוויי אאַזוי). און קומט אויך צווישן הונדערטער (און אויך גרעסערע צאָלן) און איינערס אָדער צענערס, אָבער מעג זיך טרעפֿן ניט מער וויַ צוויי מאָל און קען זיך טרעפֿן בלויז איין מאָל אין אַ צו־נויפֿגעזעצטער צאָל. „די תּורה דאַרף מען לערנען הונדערט א׳ איין מאָל״, „פֿאַראַן זעקס הונדערט א׳ דרײַצן מצוות״, „ער האָט אַנגעצייַלט טויזנט דרײַ הונדערט (א׳) צוואַנ־ציק רובל״. און פֿאַרבינדט דעם ברוטטייל מיט דער גאַנצער צאָל אין צונויפֿגעזעצטע ברוכצאָלן: פֿינף א׳ צוויי דריטל, זיבעצן א׳ אַ האַלב. און מוז קומען אין מאָס וועדטער, וען עס וועלן אַנגערופֿן די גרעסערע און די קלענערע מאָס: געקויפֿט צוויי פֿונט א׳ דרײַ לויט פּוטער; געוואָרט דרײַ שעה א׳ (מיט) צוואַנציק מינוט; אויסגעניצט אַכט יאָרד א׳ דרײַסיק צאָל שטאָף אאַזוי. וועז דאָס צוויי־טע קלענערע מאָסוואָרט פֿון געלט וועדט ניט אַנגערופֿן — לאָזט מען דורך און: עס קאָסט צוועלף דאָלאָר פֿופֿצן. [בײַ ברוכצאָלן און בײַ מאָסוועדטער קומט אָפּט פּרעפּ מ׳ט.]

ב) אין רעכענען, בײַם חיבור: צוויי א׳ צוויי איז פֿיר, 365 א׳ 248 איז 613. און איז דאָ גלײַכוועדטיק צום סימבאָל פֿלוס +.

ג) און פֿאַרבינדט די אײַנגעפֿעסטיקטע, צו־נויפֿגעהאָפֿטענע פּאַרלעך, צווילינג־אויסדרוקן אין הונדערטער פֿאָלקסוועדטלעך: איינס א׳ צוויי, אָך א׳ ווי, אַש א׳ בלאָטע, אַלט א׳ קאָלט, אָפֿן א׳ פֿרײַ, אָן דיר א׳ אָן האָפֿן, אין פֿײַער א׳ (אין) וואַסער, אָפּגעריסן א׳ אָפּ־געשליסן, ברענען א׳ בראָטן, אַ בושה א׳ אַ חרפּה, ברוין א׳ בלוי, גאָט א׳ לײַט, גיפֿט א׳ גאַל, געזונט א׳ שטאַרק, דאָס א׳ יענס, דונער א׳ בליץ, האָר א׳ נעגל, הימל א׳ ערד, וויַיב א׳ קינד, וואויל א׳ וואַוול, זיס א׳ זויער, זײַד א׳ אַטלאַס, חתן א׳ כּלה, טאָג א׳ נאַכט, טינט א׳ פּען, טשאַקנדיק א׳ קנאַקג־דיק, יאָ א׳ ניין, יידּ א׳ גוי, כאַפּן א׳ כאַ־לינען, לײַב א׳ לעבן, מאַן א׳ ווײַב, ער א׳ זי, מילך א׳ האָניק, ניט געשטויגן (א׳) ניט געפֿלויגן, אין עסיק א׳ אין האָניק, פֿאַרמאָגט אַ פֿענדל א׳ אַ שפּענדל, מיט ציין א׳ נעגל, קאַלט א׳ וואַרעם, קינד א׳ קייט, קרום א׳ לאָם, דערזען קראָקע א׳ לעמבערג, וויַ זי שטייט א׳ בייט, עס שוויבלט א׳ גריבלט אאַזוי. „איבער וואַסער א׳ איבער בריק״, פֿל. „און שלאָגט אום מיט דער האַק בלוין א׳ בלוי און ווינד א׳ וויי״, שארית ישראל, ח״ש מספּר יוסיפֿון, לעמבערג [יאָר ?].

ד) און איז די וויכטיקסטע קאָאַרדיניר־קאָ־ניונקציע צווישן זאַצגלידער, וואָס בייַדע פֿילן זיי אויס די זעלביקע פֿונקציע אין זאַץ און געהערן געווײַנטלעך אויך צו דעם זעלביקן וואָרטקלאַס. „ליַען א׳ באָרגן מאַכט גרויסע זאָרגן״, שוו; „אַ דאָקטאָר א׳ אַ רופֿא טאָר מען ניט ווינטשן אַ גוט יאָר״, שוו; „פֿאַר געלט באַקומט מען די׳ א׳ יענע־וועלט״, שוו; „פֿאַר אַ שטיל וואַסער, פֿאַר אַ שטילן הונט א׳ פֿאַר אַ שטילן שׂונא זאָל מען זיך היטן״, שוו; „אַ קונץ איז צו קויפֿן סחורה א׳ צו האָבן קינדער, נאָך אַ גרעסערער קונץ איז סחורה צו פֿאַרקויפֿן א׳ קינדער מגדל צו זײַן״, שוו. „אַכציק ער א׳ זיבעציק זיי״, וואָר. „וועסט קריגן אַ שענערע א׳ אַ בע־סערע״, פֿל; „מײַנע שבתים א׳ מײַנע יום־טובֿים זײַנען מיר געוואָרן צעשטערט״, פֿל; „אַנגעקושט א׳ אַנגעהאַלדזט א׳ אַוועקגעפֿאָרן״, פֿל; „פֿריש א׳ געזונט א׳ משוגע״ [די לעצטע צוויי זאַצן האָט דער צוויטער און דעם בב.]

און קומט אויך דעמאָלט וועז די קאָאַרדי־נאַציע בינדט זיך ניט מיט פֿולער סימעט־רישקייט. „[ער] איז געווען אַ דאָרער, אַ קורצזיכטיקער, מיט אַ בלייך פּנים, אַ שטי־לער, אַ גוטער א׳ זייער באַליבט בײַ אידעלכן אין דעם שטעטל״, ממוס, שלמה.

ה) און קומט בײַ אַן אויסרעכענונג פֿאַרן לעצטן גליד, קען קומען צוויישן אַלע גלידער און קען אויך אַנהייבן די קייט (אַנהייב זאַץ), וויַ אויך פֿאַרבינדן איין קייט מיט דער אַנ־דערער. „א׳ ער שוועדט איר הייסט ליבע בײַ די ציצית, בײַ די פּאות, בײַ די תּפֿילין א׳ בײַם שופֿר של משיח״, פּרץ, מאָנוש. „אַ גוטער מאָרגן זאָל קומען אויפֿן מחותּן מיט דער מחותּנתטע, אויפֿן חתן מיט דער כלה, אויף אַלע מחותּנים פֿון בייַדע צדדים א׳ אויף אַלע ליבע פֿרײַנד״, שע. „איר פֿוילט א׳ פֿאַלט א׳ וועדט פֿון יאָר צו יאָר מער אַלט״, ביאַליק. „א׳ קינדער א׳ קרובֿים א׳ גאָר פֿרעמדע האָבן זיך געשטופּט אין חדר אַרײַן״, רייד.

ו) צוזאַמען מיט דער פּרעפּ צווישן קומט און. „צווישן בערגעלע א׳ דעם וועל־דעלע לויפֿט אַ וואַסערל אין דער מיט״, פֿל. „צווישן מאָן א׳ ווײַב טאָר ניט זײַן קיין סוד״, שוו.

ז) און צווישן צוויי וועדבן, וועז בײַם צוויישן פֿעלט דער הילפֿסוועדב [און פֿאַרבײַט אים]. „ער וועט קומען א׳ ריידן מיט אײַך״, „איך וועל אַריבערגיין א׳ אים זאָגן״, „דו זאָלסט גלײַך לויפֿן א׳ רופֿן אַ דאָקטער״

[דאָ קען אויך פֿאַרשטאַנען ווערן אַ ציל־באַשטימונג מיטן אינפֿיניטיוו, אָבער אָן צו, פֿדי צו]. „דו האָסט געזוכט א׳ געפֿונען — גלייב״. „[ער] פֿלעגט אויסטרינקען אַ גאַנצן ירדן מיט בראָנפֿן א׳ אויסרייסן גרויסע דעט־בעגע בייטעריי״, ממוס, קלי־אטשע.

ח) און פֿאַרבינדט צוויי קאָאָרדינירטע זאַצן הן בײַ אַ פֿולן הן בײַ אַ טיילוויזן פֿאַראַ־לעלזיזם. „ווער וועט מיך צודעקן א׳ ווער וועט מיך אויפֿוועקן?״, פֿל. „איינער האָט געהייסן בערל א׳ דער צווייטער האָט געהייסן שמערל״, ווונס. „טאָמ אין ווועלדעלע שטייט אַ ביימעלע א׳ די צווייגעלעך בלינען״, פֿל. „די טיר עפֿנט זיך א׳ עס באַווייזן זיך ייִדן, די שטאָט־בעלי־בתּים״, אש. „דער מגיד וויצלט זיך, דערציילט טשיקאַווע מעשׂיות א׳ דער עולם האָט הנאה א׳ לאַכט״.

ט) און חזרט זיך איבער אַ צאָל מאָל בײַם פֿאַרבינדן אַ קייט קאָאָרדינירטע זאַצן (און קען אויך קומען בײַם אָנהייב פֿון דער קייט). „א׳ דאָס פֿערדל גייט זיך ניט, א׳ דאָס רעדל דרייט זיך ניט, א׳ דאָס (די) ווײַב שילט זיך, א׳ אַ טרונק ברענפֿן ווילט זיך, א׳ קיין געלט איז ניטאָ״, פֿל. „א׳ אַז עס וועט בײַ דיר, דושעניו, די תּנאים זײַן, די שׂמחה וועט זײַן דעמאָלט גרויס...; א׳ אַז עס וועט בײַ דיר, דושעניו, די חתונה זײַן, די כּלה וועט אָנטאָן אַ ווײַס חופּה־קלייד...; א׳ אַז דו וועסט, דושעניו, דאָס ערשטע קינד געבוירן, אַ נאָמען זאָלסטו געבן נאָך מיר״, פֿל.

2. מיטן גרונטבאַטײַט פֿון דער קאָנ און גלײַכצײַטיק מיט אַ בײַטעם פֿון אַרויסהייבן צו מאַכן עמפֿאַטישער אָלע טיילן פֿון זאַץ, אָלע זאַצן, אָדער נאָר דעם טייל (די טיילן) צי דעם זאַץ (די זאַצן) מיט און.

א) און חזרט זיך איבער אַ צאָל מאָל [אויך 1ט געהער צו דעם פֿונקט. עס באַ־קומט זיך אַן אָנאָפֿאָר]. „פֿאַרט אלימלך דער חסיד אַהיים, א׳ דינגט אַ גרויסע בויד, א׳ בעט אויס די בויד וי אַ בעט...א׳ מע פֿאָרט מיט צווי פֿאָר פֿערד אין דרייט קיין לובלין״, פרק. „א׳ דו אָקערסט א׳ דו זייסט, א׳ דו פֿיטערסט א׳ דו נייסט, א׳ דו האָמערסט א׳ דו שפּינסט, — זאָג, מײַן פֿאָלק, וואָס דו פֿאַרדינסט?״, זשיט איבז. „אויפֿן ים זעט מען וואָסער א׳ וואָסער״, רייד.

ב) און צוישן אַלצאיינע ווערטער אָדער פֿון דעם זעלבּיקן שטאָם (אָדער דעם זעל־בּיקן באַטײַט) אונטערצושטרײַכן אַן אייגן־שאַפֿט וואָס איז פֿאַראַן אין אַ הויכער מדרגה אָדער אַ טוואונג וואָס ציט זיך אַ לענגערע צײַט. „אַ יישר־כּוח אײַך, איר האָט גערעדט זייער א׳ זייער גוט״, רייד. „עס ווערט שפּעט א׳ שפּעטער״. „ער טוט די אַרבעט בעסער א׳ בעסער״. „אַ סטאָליער לעבט א׳ לעבט״, שט. „איך האָב געקויפֿט אַ פֿלאַש טינט, וועל איך האָבן א׳ האָבן״, שט, מאָטל. „עס ווערט זומער א׳ זומערדיקער״, נאָד. „קלאָר א׳ צווייַ־מאָל־צווייאיק״, יג, ווען יאָש איז געקומען. ג) בײַם פֿונקט 2ב קען און פֿאַרבײַטן ׳און גאָר אַנדערע׳, ׳און נאָך וואָסערע׳. „ס׳איז פֿאַראַן מענטשן א׳ — מענטשן״. „איך האָב געהערט חזנים א׳ — חזנים!״. ד) און קען קומען אָנהייב פֿרעגזאַץ און אין אַן ענט־פֿער כּדי צוצוגעבן עמאָציאָנעלקייט. „א׳ אפֿשר ווילסטו, קעצעלע מײַנס, נדן?״, פֿל. „א׳ אַז דו פֿאָרסט אַוועק, מײַן טײַער זיס־לעבן, אויף וועמען לאָזסטו מיך דאָ איבער?״, פֿל. „א׳ דו וועסט טאָקע קומען צו מיר? — א׳ איך וועל טאָקע קומען!״ „א׳ פֿון הינט אַן א׳ ווײַטער וועסטו מיך פֿאַלגן? — א׳ איך וועל!״ „א׳ דו גלייבסט די אַלע רכילות אויף מיר?״

ה) און קען קומען אָנהייב אויסרופֿזאַץ וואָס איז ניט קיין דירעקטער ענטפֿער אויף אַ פֿראָגע, נאָר דרינגט אַרויס פֿון פֿרײַערדיקן. „א׳ אָט אַזאָ שוינדלער ויל דאָס ווערן דער פֿירער אין שטאָט!״ „א׳ פֿון הינט אַן מוזסטו אים פֿאַלגן!״ ו) און קען קומען בײַם התּפּעלות־דיקן דערציילן אין אָנהייב פֿון אויסרופֿזאַץ. „אַ ייִד אַ למדן, בנגלה ובסתּר, אָבער גאָר אַ שאַרפֿער למדן און אַ ירא־שמים...א׳ עבֿרי האָט ער געזאָגט! אַ וואָרט פֿאַלט וי אַ פּערל פֿון מויל...א׳ אַ קול האָט ער געהאַט! רבונו־של־עולם, מע זעט גאָר הינט אַזוינע בעלי־תּפֿילות נישט!״, פרק. אָפֿט אין פֿאַרבינדונג מיט ווי, ווי פֿל, ווי אָס, ווי אָסערט. „זי פֿלעגט זײַן פֿרײַלעך און זינגען. א׳ וי זי האָט געזונגען!״ „אַ בעקעשע אַ פּראַכט. א׳ וואָסערע זעלטענע סמושקעס!״ ז) און קומט אינגאַנצן פֿאַר זיך (ווי אַ זאָגווארט) מיט אַן אַנפֿרעגערישער העכערער סוף־נאָטע (ווי אַן אַרויסרוף צו דערזאָגן דאָס ניט־געזאָג־טע). „אור־ן?״.

3. מיט אַן אָפּגעשוואַכטן באַטײַט, כּמעט מיט אַ גול־באַטײַט אָנהייב זאַץ און אויך אָנהייב פֿאַראַגראַף בײַם עפּיש־רואיקן דערציילן. „א׳ דער מלך פֿון דער מדינה איז געווען זייער אַ קלוגער שופֿט״, פרק. באַזונדער אָפּט אין די דערציילעריישע טיילן פֿון תּנך. „אוני עש וש אובנט אוני עש וש מורגן טג איין״, חומש, אויגסבורג 1544. „א׳ עס איז געווען אָזונט, א׳ עס איז געווען פֿרימאָרגן, איין טאָג״, תּי, בראשית, א, 5. „אוני אַברהם וש אַלט, ער וש קומן אין דיא טאגן, אוני גוט דער בענטש אַברהם מיט אַלרלייא״, חומש, קרעמאָנע 1560. „א׳ אַברהם איז געווארן אַלט און באַטאָגט; א׳ גאָט האָט געבענטשט אַברהמען מיט אַלצדינג״, תּי, בראשית, כד, 1. [דאָ האָבן מיר דעם רעזולטאַט פֿון כּסדרדיקן פֿאַרטײַטשן טעקסטן פֿון תּנך און דאָס אי־בערגעבן דעם ו [וואָו] מיט און. אָט דער סטיל איז אַריבער אין ייִדיש. דער און איז אַ כאַראַקטעריסטישער שטריך פֿון דער דורות־דיקער פֿאָלקס־ליטעראַטור און פֿון פֿאָלקסטימ־לעכע מעשׂה־ביכלעך ביזן סוף 19. י״ה. אויך מאָדערנע שרײַבערס האָבן איבערגענומען דעם און: אַ פֿערטל פֿון אָלע פֿאַראַגראַפֿן אין פֿרצעס דרײַ חופֿות און אַ דריטל אין מסירת נפֿש הייבן זיך אָן מיט און].

4. און קען קומען מיט אַ צײַט־באַטײַט: בשעת מעשׂה, אין דער אייגענער צײַט; אויך: גלײַך דערנאָך, תּיכף ומיד, דערנאָך, שפּעטער. „זי קעמט זיי א׳ קרײַזלט א׳ פֿלעכט זיי קאָקעט, א׳ סמאל ליגט זיך און רייכערט אין בעט״, פרק, מאַניש. „א׳ מײַן האַרץ ציט צו דיר, אַזוי ווי אַ מאַגנעט צום אײַזן, שטאָל; א׳ די ליבע ברענט אין מיר, זי ווערט פֿאַראַגרעסערט וואָס אַ מאָל״, פֿל. „דער ייִד איז געגאַנגען אין וואַלד אַרײַן, האָט ער געכאַפּט אַ דרימל...איז אים צו חלום געקומען עפּעס אַן אומבאַקאַנטער מענטש...א׳ אין מיטן חלום האָט ער זיך אויפֿגעכאַפּט״, פֿם.

5. און האָט דעם באַטײַט: אָבער, דאָך, פֿאַרט, פֿונדעסטוועגן. „ער רעדט א׳ זי שוויגט״. „האָסט צוגעזאָגט צו שרײַבן א׳ ניט געשריבן״. „פֿאַר אַ באָק האָט מען מורא פֿון פֿאַרנט, פֿאַר אַ פֿערד פֿון הינטן א׳ פֿאַר אַ נאַר פֿון אַלע זײַטן״, שו. „דאָס אויג איז קליין א׳ דאָך זעט עס די גאַנצע וועלט״, שו. „וויפֿל חתנים מ׳האָט מיר געערעדט א׳ דיך האָב איך געוואָלט״, פֿל. „איך האָב געפֿלאַנצט אַ שיינעם ווײַנגאָרטן, א׳ דער ווײַנ־גאָרטן איז מיר ניט געראָטן״, פֿל. „ער האָט מיר באַווײַזן וואָס ליבע איז א׳ ווײל ניט, איך זאָל צו אים קומען״, פֿל. „עס איז שוין שפּעט אין אָוונט, גאַנץ גלופּסק שלאָפֿט, א׳ צוויי ייִדישע קינדער קענען קיין אויג ניט צומאַכן״, ממוס, וויגשט. „עפּעס האָב איך אַ פֿאַרלאַנגען, א׳ איך וויים ניט וואָס איך וויל״, מה.

6. און האָט דעם באַטײַט: דערפֿאַר, בכן, פֿונקט אַזוי, אויף אַזאַ אופֿן. „אויפֿן צווײַ־געלע שטייט אַ פֿייגעלע, און דאָס פֿייגעלע פֿישטשעט, א׳ בײַ מיר, אָרעם שנידערל, מײַן שוואַך הערצעלע טרישטשעט״, פֿל. „איז אַ־געפֿאַלן אַ שניי פֿון הימל, אַ גרויסער שניי, א׳ טעג א׳ אפֿשר וואָכן ווען קיין אורח איבער דער שוועל גישט קומען״, פרק, ׳שׂרה בת טובים׳. „איך האָב נאָכאַמאָל אַ קוק געטאָן אויף דער אַלטיטשקער, א׳ ס׳האָט זיך מיר שוין געדאַכט אַז עס פֿעלט איר באמת גאָרנישט״, פרק, ׳וואָס דאַרף אַ ייִדענע׳.

7. און קען האָבן דעם באַטײַט: און וואָס שייך. „די צײַטונג פֿאַרלירט אַנאָנסן א׳ דער לייענשטאָף ווערט ערגער פֿון טאָג צו טאָג״, רייד. „ער רעדט מיר אײַן, א׳ איך, דער אַלטער נאָר, לאָז זיך אײַנרעדן״, רייד.

8. און קען קומען מיטן באַטײַט: אָדער, אָדער גאָר (ווי אַ צוריקצײַן פֿון אַ פֿרײַערדיקער מיינונג). „אַריבערגיין און אים רופֿן? — ׳נייַן, מע דאַרף ניט. א׳ אפֿשר זאָלסטו אים טאָקע רופֿן״. „מיר ווילן בלײַבן אין וואַר־שע אַ וואָסערע צוויי וואָכן א׳ אפֿשר גאָר אַ גאַנצן חודש״, רייד.

9. מיט אַ צוויייקן באַטײַט, אי פֿשוט פֿאַרבינדן מיטן פֿרײַערדיקן אי מאַכן אַן אויס־פֿיר פֿון דעם פֿרײַערדיקן (געניצט ווי אין אַרײַנפֿיר צו אַן אָפּשליסנדיקן זאַץ). „א׳ לאָז מיך געמאַך״, „א׳ לאָז מיך צו רו״, „א׳ פּטור אַן עסק״, „א׳ קלאָג מיך צום ונתנה־תּוקף״, „א׳ אַזוי בלײַבט עס״ אש.

אונא — די, ־נות [אונעס]. אָפּצווייג פֿון לונג. [זיי זענען אויס ווי קלײַבעס]. אין די לונגען זײַנען פֿאַראַן פֿינף אונות: צוויי פֿון דער לינקער זײַט, דרײַ פֿון דער רעכטער. ← אומא. „א׳ וועדט געוויס איינס פֿון די דרײַ א׳ות בײַ דער רעכטער זײַט, און די צוויי א׳ות בײַ דער לינקער זײַט פֿון דער לונג״, י. זאלצער, ספֿר שערי יצחק II, וואַרשע תרע״ט.

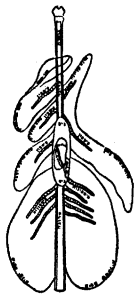

אונא — די, מצ נב. אויך **אונ״א**. געקירצטער נאָמען פֿאַר דער אַרגאַניזאַציע ׳פֿאַר אייניקטע פֿעלקער׳. געגיצט אין איירעפּפּ און א״י. „יוניצע״ף — די אונ״אַ־אַגענטור פֿאַר קינדערהילף...״, היימיש, תּשרי תּשר״ג.

אונאַ אַ׳נימאַ — פֿראַזע. ל (געגיצט אין שפּאַניש־רעדנדיקע לענדער). מיט איין געמיט, מיט דער זעלביקער מיינונג. „מיר זײַנען אַלע א׳ א״׳, רייד.

אונאַדע(י)ן זיך — אוטו. ־ד(י)ע זיך, זיך אונאַד(י)עט. טל. *Uk*: унадитися. דזוג אײַנגאַד(י)ן זיך. „שטיף־מאַמעס זײַנען...פֿאַראַשאָלטענע קליפּות, וואָס האָבן זיך אונאַדעט אויף דער וועלט ערגעץ פֿון די סאַמע טיפֿע־נישן פֿון גיהנום״, י. טיגער, דער צדיק און דער בעל־תּשובֿה, לאָנדאָן 1960.

אונאה — [אוינאָע] די, ־אות. תּח. < בבֿא מציעא, פֿרק ד, ג אא. דאָס באַשווינדלען, אָפּנאַרן, אַדער מצער זײַן עמעצן. דער איסור א׳ נעמט אַרום:

1. **אונאת ממון** [אוינאָס מאָמען] אַדער **אונאה בממון** — אומערלעכקייט אין געלט־ענינים, בײַם קויף און פֿאַרקויף. [אויפֿן סמך פֿון ויקרא, כה, 14: ׳וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך — אַל תּונו איש את אָחיו׳, ← בבֿא מציעא, נח/ב]. א׳ איז ווען דאָס אָפּנאַרן באַטרעפֿט אַ זעקסטל פֿון פּרײַז [פֿון אײַנגעשטעלטן — לויט רב, פֿון באַצאָלטן — לויט שמואל. דער דין איז ווי שמואל.] ווען דאָס אָפּנאַרן איז וויניקער ווי אַ זעקסטל, נעמט מען אַן אַז דער געקריווטער דעטאָר האָט מוחל געווען. בײַ אַן א׳ קען דער געקריוודעטער לויט זײַן אײַנזען פֿאַר לאַנגען אָדער מע זאָל אים אומקערן דעם אונטערשייד אָדער בטל מאַכן די טראַנסאַקציע. די ציט צו פֿאַדערן צוריק די א׳ איז באַגרענעצט פֿאַרן קויפֿער מיט דער מעגלעכקייט צו וויזען אַ מבֿין, און פֿאַרן פֿאַרקויפֿער איז זי לענגער אָדער אומבאַגרענעצט. [← בבֿא מציעא, מט/ ב און נ/ב]. דער דין פֿון א׳ איז ניט חל אויף ניט־ייִדישע קנעכט, וועקסלען (שטרות), אומבאַוועגלעך פֿאַרמעגן (קרקעות) און געהיילקטע זאַכן (הקדשות), אָבער דער איסור בלײַבט: מען איז עובֿר אויפֿן לאָו — אַל תּונו. „זיך צו ערווײַטערן פֿון א׳, באַטרוג וגזל, ...צו פֿעלשן די געוויכט־טער״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשׂות II, סאַטמאַר תּרל״ב. „— דאָס איז ניט קיין גענאַרעריי, ניט קיין א׳, ס׳איז אַ זיכערער געווינס״, חג, טמז, 1964 IX 25.

2. **אונאת דברים** [אוינאָס דוואָרים] אָדער **אונאה בדברים** — א) דאָס אָפּנאַרן דורך פֿאַלשע רייד, דורך מאַכן אַן אָנשטעל. [אויפֿן סמך פֿון ויקרא, כה, 17: ׳לא תונו איש את עמיתו׳]. וועו מע האָט ניט אין זינען צו קויפֿן, טאָר מען זיך ניט דינגען אָן אַפֿילו זיך נאָכפֿרעגן אויף פּרײַזן. ב) דאָס מבֿייש, מצער זײַן אָדער ווייַ טאָן. צו אַ בעל־תּשובֿה זאָל מען ניט זאָגן: דערמאָן זיך דײַנע פֿרײַערדיקע מעשׂים. אויב עמעצער שטאַמט פֿון גרים, זאָל מען אים ניט דערמאָנען דעם אויפֿפֿיר פֿון זײַנע עלטערן. וועו עמעצער לײַדט יסורים, טאָר מען ניט קומען צו אים מיט רייד ווי איובֿס חבֿרים, אַז אַן אומשולדיקער לײַדט ניט. [← בבֿא מציעא, נח/ב]. „(ולא אוג׳ ניט זול בעטריגן איין מאַן זײַן גיזעלן) דז מיינט איינער זאל ניט דר צירנן זײַן גיזעלן מיט א׳ ד׳ אוג׳ ניט שטרקן זײַני צוגג קיגן אים״, טח, ויקרא, כה, יז. ווי וויכטיק מע האָט געהאַלטן א׳ ד׳ איז צו זען פֿון די מימרות:

*גדולה אונאת דברים מאונאת ממון [גדוילאָ אוינאָס דוואָרים מייאוינאָס מאָמען], בבֿא מציעא, נח/ב — גרעסער איז די עבֿירה און די שטראָף פֿון א׳ ד׳ ווי א׳ מ׳ [ווײַל בײַ געלט־ענינים קען מען פֿאַרגיטיקן, אָבער ניט וועו מע פֿאַרשאַפֿט צער, פֿאַרדראָס].

*כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה [קאָל האַש(ע)אָרים נינאָלים כוץ מישאַ־אָרייי אוינאָע], בבֿא מציעא, נט/א. אַלע טויערן פֿון תּפֿילה קענען ווערן אָפּגעשלאָסן, חוץ די טויערן פֿון א׳ (ווען עמעצער איז זיך מצער איבֿער א׳).

*הכל נפרע בידי שליח חוץ מאונאה [האַקויל ניפֿראָ בידי שאַליאַך כוץ מייאוינאָע], דאָרטן. אַלע קריוודעס קאָן מען פֿאַרגיטיקן דורך אַ שליח חוץ א׳ (וואָס מע מוז אַליין מפּצה זײַן). [לויט רשי: פֿאַר דער זינד פֿון א׳ באַשטראָפֿט כּביכול גופֿא, אַן אַ שליח.]

*ג׳ אין הפרגוד ננעל בפניהם: א׳ גזל ועבֿודה זרה [גימל, איין האָפּאַרגוד גינאָל בײַפּגייהעם: א׳, געזעל וויאָוואידע־זאָרע], דאָרטן. דער הימלשער פֿאַרהאַנג פֿאַלט נישט אַראָפּ אויף די דרײַ עבֿירות: א׳, גזילה און עבֿודה־זרה (פּדי זיי נישט צו פֿאַרשטעלן פֿאַרן כּביכול, בײַ ער רעכנט זיך אָפּ פֿאַר זיי).

און אַזוי וויַיטער — קירצונג אא״וו, אאַז״ו, אאזו. אָפֿטער אויסדרוק בײַם איבערריידן אַן אויסרעכענונג פֿון פּרטים אָדער בײַם איבערריידן רייסן רייד וואָס האָקן זיך איבער, וועו דער רייַ־דער האָט ניט אויף דעם מאַמענט וואָס וויַ־טער אָנצורופֿן אָדער ווייל מער ניט זאָגן. קומט אויך פֿאַראָפּלט.

און אַנדערע — קירצונג א״א, אא. אָפֿט בײַם פֿאַרענדיקן אויסרעכענען, אָנרופֿן פּרטים, בײַם איבערריידן דאָס אָנווײַזן אויף פּרטים, בײַם איבעררעכענען נעמען.

אונאָם פֿאַמאָם — פֿראַזע. שפּא. נאָר איין טראָפּ, עטלעכע טריט, גאָענט צו. „מיר צײַנען זיך אַריבער אין דער קאָלאָניע אַרײַן...א׳ פּ״, מ. רובינשטיין, אַ לעבֿן אין מעקסיקע, 1952.

אונגאָר — דער, ־ן, וונ ־ין, ־קע, ־ס. געגיצט אַנשטאָט אונגער (←) פֿון יידן וואָס זײַנען ניט געווען קיין שכנים פֿון אונגארן. פֿאַר־שפּרייט אויך אין ליטרש. אויך **מאַדיא׳ר**. נאָמען פֿון לשון און אַדי — **אונגאַריש** (←אונגעריש) „אפֿשר איז גאַריבאַלדי אין פֿאַר־בינדונג מיט דעם א׳ישן אויפֿוויגלער קאָשוט״, קמ, 1864, № 12. נאָמען פֿון לאַנד **אונגאַרן** (← אונגארן).

אונגוואַר — דזוג אוזשהאַראַד ←. פֿרײַער געהערט צו אונגארן, נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה צו טשעכאָסלאָוואַקיי; איצט צו סאָ־וועט־פֿאַרבאַנד; הויפּטשטאָט פֿון פּאָדקאַר־פּאַטן־רוס. צוישן באַוואוסטע רבנים: ר׳ מאיר אײַזנשטאָט, דער מהר״ם א״ש. זינט 1860 אַ יידישע דרוקערײַ בעיקר פֿאַר רעליגיעזער ליטעראַטור. פּסח תּש״ד זײַנען די יידן אײַנ־גשלאָסן געוואָרן אין אַ געטאָ; טייל אומ־געקומען אויפֿן אָרט, דעם איבערבלײַב ווועק־געשיקט קיין אוישוויץ.

אונגולאַ׳ר(יש) — אַדי. ← דזוג. 1. וואָס האָט טלאָנען. א׳ע בעלי־חיים (פֿערד, העלפֿאַנט, חזיר אא). 2. וואָס זעט אויס ווי (דערמאָנט אין) אַן אונגולע. אַן א׳ער שניט.

או׳נגולע — די, ־ס. < איי <ל. 1. (זאָלאָ־גיע) טלאָ. 2. (געאָמעטריע) טייל פֿון אַ קאָנוס אָדער צילינדער, אָפּגעשניטן מיט אַ פֿלאַך וואָס איז ניט פּאַראַלעל צו דער באַזע.

אָוך־גלײַן — [אָוון־גיליען] דער. מצ. נב. תל. פּפּ: **עון־גלון**. < שבת, קטז/א, ניט־צענ־זורירט. נאָמען לגנאי פֿאַר עוואַנגעליע. די נסים וגפֿלאות פֿון זייער א׳־ג׳.

אונגען — גג. שטעטל אין בעסאַראַביע, בעל־צער קרײַז. ביז 1882 איז יידן געווען פֿאַר־וועדט דאָרטן צו וואוינען. אין 1897 זײַנען דאָרטן געווען 997 יידן, צאָל אײַנוו: 1693. די יידן פֿון שטעטל זײַנען אומגעקומען דורך די נאַציס אין תּמוז תּש״ב. מײַן שטעטל אונגען, פֿון ח. בראָקאָן, פֿילאַדעלפֿיע 1959.

אונגער — דער, ־ן. וונ ־ין, ־ס. פּפּ: **אונגאַר**. 1. מאַדיאַר; מיטגליד פֿון אונגעריש פֿאָלק. [איז אָפֿשטאַמיק פֿון אַ נאָמאַדישן שבֿט, געקומען פֿון אַזיע דורך דרום־רוסלאַנד און זיך באַזעצט סוף 9. י״ה אויף דער איצטיקער טעריטאָריע פֿון אונגארן.] אב אין שמות דברים, איינע 1542 פֿאַרטײַטשט ׳אונגר׳ — „הגרי״. „אונ האב מײַן זון...במ״ט [= במזל טוב] אַך איין פֿײַב גיבן איין אוינגירין״, פּפּ, 1533 (יובל XIII,3-4). „מײַן ואטיר איז איין גיבורנר אונגר, אונ׳ מײַן מוטר איז איין פֿרנצוזין״, בבֿא־בוך, 86. „זענען זיי געגאַנ־גען און האָבן געפֿונען אַ לאַנגן אנגיר [= אונגאר], איז ער זיי געפֿעלן געוואָרן,...האָבן זיי אים...געגומען פֿאַר אַ מלך״, נחב, ׳מעשׂה מבעל־תּפֿילה׳. 2. יידישער פֿאַמיליע־נאָמען.

מנשה א׳, 3. אונגעריש ניגון. אונגעריש׳ער טאַנץ. „דער שרײַט: פלי־זמר, שפּיל מיר אַן א׳׳, עט, משלים. „איך וועל אײַך טאַנצן אַן אינגער גאָר, נאָר אויף די שפּיץ פֿינגער״, דאַרטן. 4. אונגעריש׳ער ווינן. „עס שטייט דער דאָרט אַ גאַנצער אַקצעפּט...אין גאַנשערס, אין פֿלאַשן, וואָס קומען פֿון גאַנץ וואַט. פֿראַנץ, א׳, מושקאַט; און ווישניק, און מעד איז עפּעס שלעכט?״, מאַקמאַן.

אונגער־ווינן — דער, ־ען. דזוי אונגעריש׳ער ווינ. „אַלטע אַריגינעלע א׳־ווי׳ פֿאַרשיידענע סאָרטן פֿון בעסטע קוואַליטעט צו מעסיקע פּרײַזן״, אַנאָנס אין פֿענזי, ווילנע 1924, № 3. „און איז אַמאָל געפֿאַלן אויפֿן האַרץ אַ טרויער, איז פֿאַראַן א׳־ווי׳ בײַם שענקער״, פּרץ, געדאַנקען און אידיין. „ר׳ מרדכי האָט אַחוץ זײַן מלומדות מיט רײַכע ידישע חתן־בחורים, אויך געהאַנדלט מיט א׳־ווי׳״, ייט, טמז, 1960 XII 24.

אונגעריש — אַדי. וואָס האָט אַ שײַכות צו אונגארן (פֿאַלק אָדער לאַנד); וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דעם מאַדיאַרישן פֿאָלק אָדער דעם לאַנד אונגערן. א׳ע ליטעראַטור, קולטור. א׳ע מאכלים, א׳ע בגדים; א׳ער ווינ. א׳ער אונטערטאָן. א׳ער גולאַש. א׳ע פֿלוימען = וועגנגערקעס, קליינע און וויאַלעטע. „און א׳ע באַרן מיט די רויטע בעקלעך ווילן אַ צי־טער טאָן״, נאָד. א׳ וואָסער = מינעראַל־וואַסער פֿון באַרדיעס; אויך יעדער מין בלעזל־דיק וואָסער, וואָס האַלט אין זיך גאַז. „נעם אונגירש וואַשיר, גמישט מיט רויזן עסיק איינש זוא פֿיל אלז דש אַנדר, וועש אים דאַמיט אונטר דיא נאז״, סור, פֿירורדא תפ״ח. א׳ קניפּ(ל) = קניפּ מיט לאַנגע נעגל, וואָס לאָזט קאָנטיקן סימן, וויטיקדיק. א׳ע דיטשן = ייִדן וואָס וואַרפֿן אַוועק ידיש און הייבן אָן רעדן כלומרשט דײַטש.

אונגעריש — דאָס. בא. שפּראַך פֿון אונ־גערישן פֿאָלק; מאַדיאַריש. [געהערט צו דער פֿינא־אוגרישער גרופּע פֿון די אוראַל־אַלטאַ־אישע שפּראַכן; געהערט פֿון אַן ערך 12 מילי׳אָן.]

אונגעריש־בראָד — גן. שטאָט אין מערן. *D*: Ungarisch Brod, טשעכיש: Brod Uhersky. אין ספֿרים **ברוד, ברודא** [דער־פֿון פֿאַמיליע־נאָמען ברוידאָ]. ייִדישע קהילה זינט 13. י״ה. שטאַרק געליטן בעת 30־יאָ־ריקער מלחמה. מקום־מקלט פֿאַר די אַרויס־געטרײַבענע ייִדן פֿון ווין (1670). נתן־נטע האַאָזער איז דאָ אומגעקומען (1683, כ בתמוז), וועו קורוצן זענען באַפֿאַלן די שטאָט. פֿון דער שחיטה איז געבליבן אַ קינה (אויף כ תמוז) אין ייִדיש. צוויישן די גרויסע רבנים — ר׳ דוד הלוי דער ט״ז (טורי זהב). האָט דעם סינאַגיס בית־לחם הגריי (מגילת סדרים, בערלין תרנ״ה). אין א״ב׳ זענען פֿאַרגעקו־מען 3 סעסיעס פֿון וועד מדינת מערן (1676, 1700, 1728). ערב דעם היטלער־חורבן 160 ייִדישע אינוון׳.

אונגעריש ייִדיש — דאָס. בא. ייִדיש וואָס איז געוואָרן (וועלט צום טייל נאָך איצט געוואָרן) אויף דער טעריטאָריע פֿון אונגערן. א׳ יי׳ איז ניט קיין איינהייטלעכער דיאַלעקט, נאָר נעמט אַרײַן עטלעכע ריי־דענישן; אין דרום האָט דאָמיניריט מערב־ייִדיש, אין צפֿון — דרום־מזרח־ייִדיש. „דאָס ייִדיש פֿון דער עטנאָגראַפֿיש־אונגעריש׳ער טע־ריטאָריע אויף מערב פֿון מישקאָלץ בײַ הלאָ־האָוויץ איז,...אַ לשון מיט ספֿק־מערב־דיקע, ספֿק־מזרחדיקע שטריכן, אָבער מיט אַן אי־בערוואָג פֿון מערב־דיקע״, מוז, יוּשפּ XIII, 2־3.

אונגערן — גן. דאָס. פֿפּ: **אונגאַרן**. לאַנד און מדינה אין דרומדיקן טייל פֿון צענטראַל־אייראָפּע בײַ די טײַכן דונײַ און טיסע, פֿאַר־נעמט צווישן בײדע וועלט־מלחמות אַ שטח פֿון 93,000 קוו׳ ק״מ. [1960 — 10,000,000 אײנוו׳, 100,000 ייִדן. זינט נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה אַ פֿאַלקס־דעמאָקראַטיע. אין ענגער פֿאַרבינדונג מיט סאָוועט־רוסלאַנד. הויפּטשטאָט בודאָפּעשט. ייִדישע ישובֿים האָבן עקסיסטירט אויף דער טעריטאָריע פֿון שפּע־טערדיקן א׳ נאָך אין די צײַטן פֿון דער רוימישער הערשאַפֿט. בײַ די מאַדיאַרישע מושלים (זינט דעם 10. י״ה) האָבן ייִדן גע־האַט דעם סטאַטוס פֿון אַ באַזונדערער גרופּע מיט געוויסע פֿריוויילעגיעס. רדיפֿות אויף ייִדן האָבן זיך אָנגעהויבן אין 14. י״ה. און אַ גירוש אין 1360; סוף 14. י״ה ווידער אַרײַנגעלאָזן. אין 1737 — 11,621 ייִדן. 1867 — געזעץ וועגן גלײַכבאַרעכטיקונג, אָבער ייִדן לײַדן פֿון דער פֿאַליטישער רעאַקציע. ערב דער ערשטער וועלט־מלחמה אַן ערך אַ מיליאָן ייִדן. אין 1930 — 444,567; 5.1 פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג. נאָכן האָ־בן אומגעבראַכט איבער דרײַ הונדערט טוי־זנט ייִדן.] „אין דיזן (פּרק) וועלט דר צילט וואָס די יהודים איז איבר גקומן אין טײַטש לנד, פֿיהם, אונגרין, אוג׳ אין אַלי דיא אום ליגנדי לענדר״, שאר.

[איבער קלאַנגען־ענלעכקייט האָט דאָס לאַנד און דאָס פֿאָלק פֿון מאַדיאַריש. „דאָרט אין פּרעסבורג, אין א״, אמד, איינע פֿערדרייענעס, ווילנע 1873.

און דאָמגלײַכן — קירצונג אדג״ל, אדגל. פֿפּ: **און דעם(ט)גלײַכן**. דזוי און אַנדע־רע, נאָר מיטן בולטן אַרויסהייבן די ענלעכ־קייט מיט דעם וואָס וועלט פֿרײַער דערמאָנט, אויסגעלאָזנט. פֿרגל: און ענלעכע.

אונדז — פּראָ. *Mhd*: uns. אָפּט נר. 1. אָקוזאַטיוו און דאַטיוו פֿון מ׳ר. „וואָר לערנט א׳? ווער זאָגט א׳ עפּעס?״, רייד. „וועו וועט א׳ תורה זאָגן אויף דער סעודה־ניו?״, פֿל. א׳ אַרײַנגעלאָזט, האָבן מיר שוין אַ מנין. „מיר מוזן נאָכטאָן דער וועלט, ניט די וועלט א׳״, שוו. אב אין שמות דברים: „אונז — אותנו״. „אונש די הייליגא שריפֿט די וווהייט הט גצלט״, כ״י 1382, ז׳ 17. „אונ־זרי ווייבר אונ׳ אונזרי טעכטר גישוועכט ווער־דן פֿר אונש״, יוסיפֿון, אַמשט 1661. „זוא וואַרן אונש דיא אום בקאַנטי אום ריגלין״, אהרן בר׳ יוסף, ׳איין שיין נייא ליד פֿון

אובֿן׳, פֿראָג תמ״ד [2, 1937, *MGWJ*]. „משה פֿירט אונש אום אין דער מדבר צו טיטן אונז״, צאינה, קרח. „אַחוץ א׳ זענען דאָרטן גלעגן אויסגעצויגן נאָך עטלעכע יידן״, ממוס, פֿישקע. *איינער פֿון א׳ = פֿון אונדזער משפּחה, קריזי, גרופּע, חבֿרה אא. *בײַ (צווי־שן) א׳ = אין אונדזער קריזי, סביבֿה, שטע־טל, משפּחה, פֿאַראײַן אע. „בײַ א׳ וועט אַזאַ סקאַנדאַל זיך ניט טרעפֿן!״, רייד. *א׳ צו לאַנגע יאָר = בײַם דערמאָנען אַ פֿאַרשטאָר־בענעם.

2. פֿטם אין פּר (קאָנגרעס־פּוילן, מעג) אַנשטאָט מ׳ר. „גייסט, א׳ [אינץ] וועלן קומען״, רייד. „מיר האָבן נישט געוואוסט, א׳ וואָלטן געקומען״, רייד. „א׳ האָבן גע־קויפֿט דעם פֿלאַץ״, רייד. „פֿאַרוואָס האָבן זיי דערצו זוכה געווען און א׳ נישט...״, די רויטע יודלעך, וואַרשע 1870. „דו מיינסט אַז אינץ וווייסן נישט?״, לייב פּימנשטיין, ליא צוואה, לעמבערג 1894. 3. אין די זעל־ביקע רר אַ ספּעציעלע קאָנסטרוקציע פֿון ערשטער פּערזאָן מערצאָל א׳ + הילפֿסווערב + מיר + פּאַרטיציפּ (אינפֿיניטיוו). „א׳ זע־נען מיר געגאַנגען״ [אינץ זעמע(ר) געגאַנע(ן)]. גייטס, א׳ וועלן מיר קומען״. „א׳ בײַדע וועלן מיר חתונה האָבן״, פֿל (פּוילן). „אינץ קאָנען מיר דאָס נישט משיג זײַן מיט דעם שכל״, טעאַטאָר.

אונדזער I — פּאָסעסיוו־ווער פּראָ. *Mhd*: unser. אָפּט **אונזער**, נר. בײַט (בײַגט) זיך ניט, ווען דאָס ווארט קומט פֿאַר אַ סוב אין אצ (א׳ זון, א׳ טאָכטער, א׳ קינד, מיט א׳ זון..., געבן א׳ זון...); פֿאַר אַ סוב אין מצ — **אונדזערע** (געבן א׳ע זין, מיט א׳ע טעכטער...). [ווען א׳ קומט נאָכן סוב בײַגט ער זיך ווי אַן אָדי: אָט איז דער זון א׳ער, די טאָכטער א׳ע, דאָס קינד א׳ס, מיטן זון א׳ן, מיט דער טאָכטער א׳ער אאזוו. זיך מערקן די קאָנסטרוקציע: א׳ער אַ זון, א׳ע א טאָכטער, א׳ס אַ קינד, מיט א׳ן אַ זון אאזוו. אין פּד בלויז א׳ס: א׳ס אַ קרובֿ, א׳ס אַ קרובֿה. אין אָט די אַלע פֿאַלן איז מעגלעך צו רעדן וועגן פֿאַסעסיוו־ע אַדיעק־טיוון].

1. וואָס געהערט(ט), איז שייך צו אונדז. א׳ קרובֿ, א׳ קרובֿה. א׳ שכן, א׳ שכנה. אַ כפּרה פֿאַר א׳ע זינד. „א׳ רבינו, א׳ רבינו!״, פֿל. „א׳ע קינדער זענען גאָטט וואוי־דער״, שוו. אב אין שמות דברים: „אונזר — שלנו״. „אונ׳ נאָך דרשן אונזרי רבותינו דאז...״, טח, במדבר, ח, 2. „מיר וועלען ניט מין [= מיין, מער] זעהן אונזרי עלטרן״, יוסיפֿון, אַמשט 1661. „ער האט חרב גימאַכט אונזר מדינה, ער האט אונש אין גלות גי־טריבן״, צאינה, תרגום שני. „א׳ ברויט וועלן מיר עסן און א׳ע קליידער וועלן מיר אַנ־קלײדן״, ישעיה, פּירוש עברי־טײַטש, לעמ־בערג 1877. [אַרכ, ליטערט, טרעפֿן זיך אויך ענדונגען: „מיר וועלן ווידר אום קערן...צו דעם גאָט אונזרם גאָט״, יוסיפֿון, אַמשט 1661; „אבר אין אונזערן דוררות...אין אונזדן קהילות״, לטו, הקדמה.] *א׳ באַגעס דאגה = ס׳איז

גיט א׳ דאגה, ס׳אַרט אונדז ניט. „איך מיט אײַך זאָלן אַזוי ווײַסן פֿון בייזע פּאַקן...א׳ באַבעס דאגה!״, י. בודזשאן, מאָטקע פּליץ...‚ ווילנע 1927. *א׳ע לײַט (מענטשן) = וואָס געהערן צו א׳ גרופּע, חבֿרה אע. „א׳ע לײַט זאָלן עס אויסקויפֿן און עס פֿאַרברענען צו אַלדי שוואַרצע יאָר״, יפ. *א׳ לשון (שפּראַך) = געווינטלעך געמיינט יידיש. יוסף בן יע־קבֿ מאַרשן, שיני ארטליכי גישיכטן...איין שיין נײַעס ביכלײַן...אויש דאש גלחות...אין אונזר שפּראַך..., אמשט 1711. „אומרעסטפּעקט צו א׳ שפּראַך מיינט אומרעסטפּעקט צו זיך אַליין״, מוו, יושפ ו, 37. „דעם קרײַטער וואָס מע רופֿט אים אויף א׳ לשון קראַפּ״, תּעלה ארוכה, לבֿוב 1850. *א׳(ע) צײַט(ן) = וועג מיר לעבן. „אין א׳(ע) צײַט(ן) האָט מען שוין אַזוינס ניט געניצט״, רייד. *מײַנע, דײַנע און א׳ — וועגן קינדער אין אַ משפּחה, וואו אי דער מאַן אי די פֿרוי האָבן קינדער פֿון פֿריערדיקע שידוכים.

2. קומט אַנשטאָט מײַן אין רייד פֿון העדערס וואָס האָבן אונטערטאַנען אַדער לײַט וואָס ווילן אַרויסשטעלן זייער חשיבֿות, ווי אויך אין (עדיטאָריעלע) אַרטיקלען פֿון צײַטונגען, אויך בכלל בײַם שרײַבן. „מיר וועגן זיך צו א׳ע געטרײַע בירגער״. „מיר האָבן שוין אַ סך מאָל געוואָרנט א׳ע לעזער״, צ׳. „מיר האָבן שוין עפּעס אויך איבער־געהאַט עסקים אין א׳ לעבן״, ממוס, קליאַשטש.

3. קומט פֿאַרן וואָרט העלד אע אַדער פֿאַרן נאָמען פֿון אַ העלד אין אַ מעשׂה בעל־פּה און אין ליטעראַטור. „איז א׳ בן־מלך אַוועק זוכן די פֿאַרלאָרענע בת־מלכה״. „א׳ בנימין נעמט אויף די יונגעלײַט נאָר פֿרײַנדלעך מיט אַ שיינעם ברוך־הבא״, ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳.

4. אַרכ אַנשטאָט אונדזערס. „דיא גזלנים זײַן גנגן אויף אונ׳ נידער, האבן דז אונזר אַוועק גיטרגן״, וויגע.

אונדזער II — פּערזענלעכער פּראָ. אַרכ. *Mhd*: unser. גענעטיוו פֿון פּראָ מיר. געבליבן אין אויסדרוק „ווער איז א׳ גלײַכן״ און אויך נאָך פּטור וועדן, (פּר, אוקר) „וועסט א׳ גיט פּטור וועדן״.

אונדזער איינער — פּראָזע. אויך: **א׳ס איינער**. ווער עס איז אַזוי ווי מיר, גע־הערט צו דער זעלביקער גרופּע, חבֿרה, פֿאַר־איין, משפּחה אע. „פֿאַרלאָז זיך אויף אים, ער איז א׳, אַ גוטער ברודער״, רייד. „דאָך האָט איר פֿון א׳ס איינעם קיין אומ־כבֿוד ניט געטאָן״, קמ, 1868, № 12. „עפּעס איז א׳ איינעם שווער צו פֿאַרשטיין אַז...״, משה עלבוים, פֿאַר, 1964 VIII 5.

אונדזער אַלעמענס — [אין אַרויסרייד גע־ווינלעך: אַלעמעס] פּראָזע. ← אַלע. וואָס געהערן(ט), איז שייך צו אונדז אַלעמען (אָן אויסנאַם). א׳ אַ גוטער פֿרײַנד. „א׳ אַ׳ דרײַ־ארבעטן פֿליסן גלײַכצײַטיק...״, זשיט, דאָס נײַע לעבן, מײַ 1909. „אַלץ רײַכער וועדט א׳ אַ׳ אייגנס, די יידישע עטנאָגראַפֿיע״, מוו, יופֿיל. „אַווינע קאָטעגאָריעס פֿון א׳ אַ׳ דע־קען״, שג, טאָג, 1946 X 31.

אונדזערט(ה)אַלבן — אַדוו. פֿפֿ: **אונ־דזערטסהאַלבן**. דזוו דווו.

אונדזערטוועגן — אַדוו. פֿפֿ: **אונ־דזער(ט)סוועגן**. פֿטמ אין פּר, אוקר. דזוו פֿון אונדזערטוועגן. 1. צוליב (פֿאַר, איבער, לטובֿת) אונדז. „איך בעט דיך, טו עס א׳״, רייד. „אונ׳ ראַכין דיך אונזרט וועגן אונ׳ העלף אונז פֿון דיא הנט פֿון המן״, מ. מ[אַ]ן, יוסיפֿון, אמשט 1743. „א׳... פֿאַלט דער הייליקער, דער שטילער שנייי״, בראַד, ׳שנייי־טאָנץ׳. 2. בענײַצט אויך מיטן ב: עס אַרט אונדז ניט, עס גייט אונדז ניט אָן. „א׳ זאָל ער טאָן וואָס ער ווייל, מיר האָבן זיך שוין לאַנג מייאש געוועזן״, רייד.

אונדזעריק — אַדי. וואָס געהערט(ט) צו אונדז, אין שייך צו אונדז. וואָס איז פֿון דעם זעלביקן קרײַז, חבֿרה, משפּחה, פֿאַלק, ריכטונג אע. ער איז אַן א׳ער. „א׳ע לײַט שטאַרבן פֿאַר דער צײַט״, רייד (פֿון אַ רופֿא אין ליטע). „זאָגט זי: ס׳איז די רעכטע צײַט פֿאַר די א׳ע לײַט״, ברוד, גש. „אָך און ווײ צו די איצטיקע א׳ע געשעפֿטן״, רייד. „פֿון דער אַמאָליקער פֿאַמיליען־פֿאָרמע האָט זיך אַנטוויקלט די א׳ע״, דער נײַער גײַסט, נ״י 1897. אָפֿט סוב. „געזען אַז קיינער חוץ א׳ע איז ניטאָ, האָט ער זיך אַנגעלאָדן מיט גרויס גבֿורה״, ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. „אַז אַן א׳ער רעדט אַזוי, מיט וואָס איז ער בעסער פֿון אַ קלעניק?״, אפֿא, ׳פֿײַערדיקע צלמים׳. „יעדער איינער וואָס געפֿינט זיך אויף דער זײַט פֿראַנט איז אַן א׳ער״, שג, 1944 [בײַם איבערגעבן דעם אײַנשטעל פֿון יידד סטאָו שרײַבערס בעת דער מלחמה]. *דאָס א׳ע = וואָס איז אונדז ליב, וואָס מיר ווילן, האַלטן אַז עס איז ריכטיק. מיר וועלן טאָן (רעדן אאָ) דאָס א׳ע. פֿאַרלירן אַלדאָס א׳ע. „צי זאָל איך אים טאָקע ווײַטער נישט זאָגן און מיר — זאָלן מיר דאָס א׳ע טון״, יפ.

אונדזערסגא׳ל — פּראָ. < אונדזערס עגאַל. פּד. ווער עס איז גלײַך צו אונדז, איז אַזוי ווי מיר. „וואָס גייסטו מיט אים? ער איז ניט א׳״, רייד. „א׳ קומט אויס צו וואַרפֿן זיך אונטער די רעדער״, פֿ. בימקא, דראַמען.

אונדזער(ע, ער) — ← אונדזער I. **אונ־דזערס** — נאָמינאַטיוו און אַקוזאַטיוו נײַ־טראַל. **אונדזערן** — דאַטיוו נייטראַל, דאַטיוו און אַקוזאַטיוו מענלעך. פּאָסעסיוועך אַדי, גע־ניצט זעלבשטענדיק, אָן סובסטאַנטיוו. ווער עס געהערט(ט) צו אונדז. ווער עס איז פֿון אונדזעריקע. „דאָ זײַנען אַלע א׳ע און דו דאַרפֿסט זיך ניט שעמען״, רייד. צוויי, דרײַ אאַזוי א׳ע. ער איז יאָ (ניט) פֿון א׳ע. „האָסט שוין געוועדט מיט א׳ן [געמיינט בעל־הבית] וועגן שכירות?״, רייד. „א׳ע אַלע האָבן געשפּראָכן מיט אים אַראָבישׂ״, אמד, די ווייסטענגיא זאהאראַ, ווילנע 1868. „א׳ער זיצט ווי אַ מלאך און טראַנט״, יהואש, ׳זכר לחורבן׳. דאָס אַלץ איז א׳ס. „וואָס איז א׳ס וועלן מיר ניט איבערלאָזן אַפֿילו אַ האָר״, רייד.

אונדעצימאָ — דער, ־ס. (מוזט) עלפּטער טאָן פֿון קלאַוויאַטור. א׳־אַקאָרד — געבויט אויף דער עלפּטער נאָטע, פֿון דאָ בין ביז לאָ, אַמ: פֿון סי בין ביז לאַ.

אונה — ← אונא. „קאָן מען איין שיסל נעמען די אונה אַרײַן צו ליגן״, עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

אוּן ווײַטער — 1. דזוו און שפּעטער, און דערנאָך. „א׳ ו׳, זאָל ער טאָן, ווי ער פֿאַר־שטייט. וועמען גייט עס אָן״. 2. חוצדעם. „א׳ ו׳, טו ווי דו פֿאַרשטייסט״.

אונז — ← אונדז.

אונטן — אַדוו. *Mhd*: unde. היפוך פֿון אויבן, אַדוו ← שב אפֿ פֿאַרטיטשט ׳תחת׳ — אונטו. 1. ווײַזט אויף אַן אָרט אָדער טייל פֿון אַ זאַך וואָס איז נידעריק אָדער נידעריקער פֿון אַן אַנדער אָרט אָדער אַן אַנ־דער טייל פֿון אַ זאַך. א׳ אין טאָל. א׳ אויף דער לעצטער פּאָליצע. אויבן שרײַבט די זון און א׳ קריכן ווערעם. פֿון אויבן ביז א׳. „מיר זענען הויך געפֿלויגן. [רופֿט ער זיך אַן:] ישׂראליק...קוק, זײַ מוחל, אַראָפּ א׳, וועסטו עפּעס זען און הערן״, ממוס, קליאַשטש. „איך וועל דיר טאָן אַ דראַפּעלע...א׳ אויפֿן פּוס״, ממוס, ווינטשפּ. העט א׳, ווי ט א׳. „(פֿון) אויבן פּוץ, (פֿון) א׳ שמוץ; (פֿון) אויבן געסטראָציעט, (פֿון) א׳ גערעציעט״, פּוזל.

2. ווײַזט אויף אַ באַשטימט נידעריקערן טייל פֿון אַ בנין, אויף דעם קעלער, אונ־טערשטן אָדער נידעריקערן גאָרן. אויבן, אין דאַכקאַמערל, און א׳, אין קעלער. די שכנים פֿון א׳. „אונ׳ זיא קערט איר הויז אַך גאר ריין. פֿון א׳ אויז ביז אובן״, ספֿר משלים (קוא בוך), מג/ד.

3. ווײַזט אויף אַ טייל פֿון אַן אָפּגענערע־נעצטן שטח (קאַמער, צימער, זאַל אע) וואָס איז נעענטער צו דער טיר, צום אַרויסגאַנג און ווײַטער פֿון אויבנאַן. זיך זעצן גאָר א׳, אויף דער לעצטער באַנק. „די גבֿירים אויבן בײַ דער שפּיגלוואַנט און די קבֿצנים א׳, הינטערן אויוון״. „בעסער זעץ זיך א׳, מע זאָל דיך בעטן זיך זעצן אויבן, איידער זיך זעצן א׳ און מע זאָל דיך הייסן זיך זעצן א׳״, שוו.

4. אויף דער (זינדיקער) ערד וויַ אַ היפוך צום הימל. ← אויבן, אַדוו, בש. „גאָט זיצט אויבן און שטראָפֿט א׳״, שוו. „גאָט לעבט (זיצט) אויבן און באַגראָבט א׳״, שוו. „גאָט זיצט אויבן און פֿאַרט א׳״, שוו. [אויך איר „...און פֿאַרקעט א׳״, וועגן אַן אומגע־ראָטענעם שידוך.] „און אויך א׳ איז דאָ אַ פֿאַסיקע צײַט פֿאַר איטלעכן מענטשן וואָס [דעמאָלט] בינדט ער צו זײַן חכמה, בינה און דעת צו גאָט״, תּניא, לב. „דאָרט רוען זיך אויס די בייגער וואָס זוכן ניט אַ דאָס גליק״, אבג, ׳דער יוד אין קיעב׳ [חש ו]. „דש בית דין פֿון אונטן איז ניט מעניש נייערט ביז דש ער ברענגט (שתי שערות)״, סח, במדבר, טז, כז. „מלכותא דארעא כמלכותא דרקיע — אויבן און א׳ איז גלײַך״, פּרק. „אַ מענטש קלאַפּט זיך ניט אַף דעם פֿינ־

גער א׳, איידער מע באַשטימט עס גיט פֿון אויבן״.

5. ווײַזט אויף אַ נידעריק(ער)ן שטאַפּל אין דער געזעלשאַפֿט, אויף אַ נידעריק(ער)ער מדרגה אין רײַ ווערטן. באַנקראָטירן און זיך אַראָפּגליטשן א׳. ← אויבן, אַדוו, 4ב.

6. ווײַזט אויף דעם וואָס איז אינעווייניק, הינטער דער אייבערפֿלאַך. ״אויבן פֿויק, א׳ נויקס״, פֿוול.

7. ווײַזט אויף דעם וואָס ווערט שפּעטער געשריבן, דערמאָנט, ציטירט, פֿאַרצייכנט. ״מיר ווילן עס א׳ אויסרעכענען״. ״פֿיל שיינע משלים, וווּ מען עס ווערט אין דיזן ספֿר פֿינדן, ווען מען ווערט עס לייענען פֿון פֿאַרן ביז א״״, משל הקדמוני, אוסטרהא 1808. ״אויך אַ ים אַנצייכענישן [= הערות] וואָס אין לשון־הקודש שטייען א׳ זענען אין דעם טײַטשן נישטאָ״, יפ. ״מיר א׳ געהתמעטע״.

8. ווײַזט אויף דעם וואָס איז נידעריקער אויף דער מאַפּע, מער אויף דרום אַדער אויף דעם לעצטן, נידעריקערן טייל פֿון אַ טײַך, שטראָם. ״קינעו איז אויבן, אַדעם איז א״״, רייד. ריגע, א׳ בײַ דער דווינע.

9. ווײַזט אויף אַן אונטערשטן טייל קערפֿער וואָס מע וויל גיט אָנרופֿן מיטן נאָמען. עפּעס אַן אויסשיט א׳. א׳, אין די ענגע ערטער. ״וואָס גלײַכסטו הודו צו כוש? הודו איז אויבן און קוש א״״, פֿוול. וויײַצענער א׳, וויײַצענער תחת = אַ בעל־גאווה, אַ יחסן [קלינגט וויִ: וויי צו מיר].

10. אַנשטאָט דעם אַדוו הינטן [ניט בכיוון, נאָר איבער פֿאַנעטישע טעמים: י אַנשטאָט ו, ה פֿעלט]. ״דער גנב האָט זיך געשטעלט אונטער [= הינטער] אַ פֿאָפּ, און אַ פֿאָפּ גייט דאָך פֿון אונטן [= הינטן] נאָכגעהאָנגען אַזוֹ באַשליק״, פֿמ [בײַ אונז יודן, וואַרשע 1923].

אונטן — דער, ־ס. סוב פֿון אַדוו אונטן. (← דפֿון). 1. נידעריק(סט)ער טייל פֿון עפּעס (בנין, בוים אאַזוי). פֿונדאָמענט. ערשטער גאָרן. פֿונעם אויבן ביזן א׳. דעם א׳ פֿאַרנעמט אַ שכן און דעם אויבן דער בעל־הבית.

2. ערד (להיפוך צו הימל). באָדן. ״דער א׳ שמאַכט, דער אויבן לאַכט״, שוו. [חל אויך אויף בז.] ״אַז דער א׳ האָט נאָר שטיינער, האָט ניט דער אויבן קיין פֿירות״.

3. נידעריקע געזעלשאַפֿטלעכע שיכט(ן). ״פֿון א׳ און פֿון טיף וואַקסט עפּעס וואָס מיר רופֿן — די מאַדערנע ייִדישע קולטור״, ימ, פֿון אַן אויסגאַבע ווען ייִוואָ, קאָוונע 1926.

4. (שנידערש) אונטערשטער טייל פֿון אַ מלבוש. פֿאַרריכטן, קירצן, פֿאַרסטריגעוועטן דעם א׳. אַרומגיין מיט אַן א׳ וואָס האָט פֿראַנזען. אַן א׳ מיט אַ פֿאַלבאָם. 5. (שוס־טערײש) פֿאַדעשוּע. אַ לאַטע אויף בײַדע א׳ס.

6. (חזנײש) נידעריקע טענער. ״די אויבנס און די א׳ס וואָס אַ מײַסטער באַקומט אַרויס [פֿון אַ (זינגן) כלי]״, ייט, טאָג, 1961 III 18.

7. הינטן (אַ ביסל אייַדעלער) [ספּעצ אין יענע דרומדיקע רר וואָס האָבן ניט קיין ה]. שמײַסן אויפֿן נאָכקעטן א׳. ״די מערב־וואַנט האָט געטענהט, פֿאַרוואָס מע שטייט צו איר מיטן א׳, האָט מען איר געזעגט־פֿערט: וואַרט, צו 'בואי בשלום' וועט מען זיך צו דיר פֿאַרדרייען מיטן פּנים און בוקן זיך״, לויט יע, דאָונען, וואַרשע תרע״ח. ״מיט דער נאָז האָבן מיר באַלד אָנגעשמעקט וואָס דאָ טוט זיך אין חדר...אויף אַלע פֿאַלנס וועלן מיר שוין ליגן מיט דעם א׳ אַרויף״, זאב הלוי, דער רבי קלמן סענדערס, באַרדיטשעוו 1906. *רײַבן אַן א׳ אין (אָן) אַן א׳ = זײַן אין ענגשאַפֿט, צווישן אַ גרויסן עולם. *ס׳בײַסט אים דער א׳ = ער קריכט אין געפֿער־לעכע ערטער. *האָבן וועלעם, (שפּילקעס) אין א׳ = ניט קענען אײַנזיצן אויף אַן אָרט.

8. אונטערלײַב. טייל פֿון קערפֿער וואָס איז נידעריקער ווי די ברוסט. ״בלײַבט ניט אַנדערש ווי וואָס גיכער אַרויסצופֿירן די שעד־לעכע שטאָפֿן [פֿון מאָגן] אויף אַן אַנדער וועג, ד״ה דורך א״״, צש, פֿגענ, וווילנע 1925, № 3. 9. געשלעכטלעכער אָרגאַן, ספּעצ פֿרויאישער. גראָב. ״ס׳פּנים ברענט און צום א׳ די הענט״, פֿוול.

אונטנאָ׳ן — אַדוו & סוב, דער, ־ס. געשאַפֿן פֿאַראַלעל צו אויבנאָן ←. אויפֿן ניִדעריקסטן אָרט. אויפֿן לעצטן אָרט, אין דער לעצטער ריי. אויף דער נידעריקסטער פּאָזיציע. (צו) מערב־וואַנט אַדער מערב־באַנק אין בית־מדרש. ״אַך וועז איך בײַא דיא אַרמי לײַט אונטן אן זיק, זוא קאָן איך הערן״, מב, מעשׂה קפּו. ״ער זאָל ניט מקפּיד זײַן וואו דז ער זיצט, וועז ער שון גאַנץ אונטן אן זיצט, דען דיא שטאט איז דען מענשן ניט מכבד, (אַדרבה) דער מענש איז דיא שטאט מכבד״, לטו, גא/א. ״אונ׳ אַלי טאג איז ער אין בית־המדרש גאַנגן אונ׳ האט זיך אונטן אן גיזעצט״, שח, אמשט 1723, כח/ד. ״דער בונדישער א״״, ייט, פּוילן VII. אויך פֿרעפּ. ״די מוטער, וואָס איז איצט געזעסן א׳ טיש אַנטקעגן מאַן, האָט פֿון אַ זײַט געקוקט״, ב. טייטלבוים, אויפֿן שוועל, וואַרשע 1933.

אונטן־אַרוי׳ף — צגז אַדוו. פֿטמ פֿון אונטן אויף אַרויף. קריכן א׳־אַ׳. ״ס׳גייט אים א׳־אַ׳ — ס׳קומט אַן שווער צו האָבן פֿרנסה, זיך אַרויסצוארבעטן [געווינטלעך: פֿון אונטן אַ־רויף].

אונטן־אַרום — צגז אַדוו. 1. פֿון אונטן און אַרום. באַקוקן א׳־אַ׳. ״א׳־אַ׳ זײַנען בריד־געס געהאַנגען״, י. בודזאָהן, א מעשׂה פֿון א רב..., וווילנע 1927. 2. אייגנטלעך **הינטן־אַרום**. באַהאַלטענערהייט, בשתיקה; וועז מע זעט ניט [פֿאַרשפּרייט אומעטום וואו ניטאָ קיין חילוק אין אַרויסרעדן אונטן און הינטן, ערטערווײַז אויך אין לר]. ״כאָטש דער שווער האָט די העזה נישט עפֿנטלעך עפּעס צו טון, טוט ער דעם רבין זאָל לעבן א־אַ׳ וואָס ער קען און בילט אויף אים שטילערהייט״, יפ. ״גיבן אויך אַכטונג...קיין מענטש זאָל ניט א־אַ׳ עפּעס מייַתר זײַן״, קמ, 1863, № 24. ״זיי האָבן זיך ניט באַגנוגט מיט דערמיט און א־אַ׳ האָבן זיי אַנגעשרויפֿט...״, יופֿאָל, 24. XII 1881.

אונטן־געבראַכט (געברענגט) — אַדי. וואָס ווערט דערמאָנט (ציטירט) שפּעטער, ווײַטער. זען די א־ג׳ע ציטאַטן, בײַשפּילן, נע־מען אט. ״די פֿראַגן וואָס מיר שטעלן אין דער א־ג׳ער אַנקעטע״, דר׳ פֿישל שניאורסאָהן, די געזעלשאַפֿט, די שול און די דעפֿעקטיוטע קינדער, וואַרשע 22ר׳

אונטנדיק — אַדי. [אַזוי ווי אונטן קען ניט זײַן קיין אַדי, ווערט געשאַפֿן דער אַדי פֿון אים מיט דער הילף פֿון סופֿיקס ־דיק]. 1. וואָס איז אונטן (מיט אַלע בז). אַרויס־נעמען די א׳ע שטיינער. א׳ע הערה. 2. אונ־טן־דערמאָנט, אונטן־געבראַכט. א׳ע ראַיות.

אונטן־דערמאָנט (־מאָנט) — אַדי. וואָס ס׳ווערט ווײַטער געזאָגט דעם געשריבן שפּעטער, ווײַ־טער, אין דער אונטערשטער העלפֿט פֿון זײַנט אַדער אויף אַ ווײַטערדיקער זײַט. אויך **אונ־טן־ציטירט, אונטן־פֿאַרצייכנט**. א־ד׳ע פֿרטים. ״ביז אַ צײַט פֿון פֿינף יאָר פֿון דעם א־פֿאַרצייכנטן טאָג...״, תניא, הספּמה.

אונטן־ווי׳עלט — די. מצ נב. די וועלט פֿון אונטן (← בז). ׳עולם־הזה׳, די־ווי׳עלט. צייט.

אונטנסטע(ר) — סופֿערלאַטיוו פֿון אונטן, אויפֿגענומען ווי אַן אַדי. ״ער איז פֿון די געמיינסטע, די א״״, רייד. ציטאַט ← אונטנקייט.

אונטנצו — אַדוו. אין דער ריכטונג צום אונטן, אויף אַראָפּ, אַראָפּצו. קוקן מיט איין אייגל א׳. ״אַדאָנק דעם וואָס די פֿאַסאָל־בלע־טער לאָזן זיך אַראָפּ אָוונטצייַט אויף א׳, באַדעקן זיי זיך ניט אַזוי פֿיל מיט נאַכטטויִ״, ד. האָכבערג איבז, אָ. שמיילן, גענוויקסן, מאָס־קוע 1920.

אונטנקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פֿרט־פֿאַל פֿון זײַן אונטן [הגם אונ־טן איז ניט קיין אַדי, נאָר אַן אַדוו, קען מען דאָך שאַפֿן דעם נעאָל אויף ־קייט]. ״אונטנסטע א׳ איז מיר געבליבן...צינד, לילית, מיר דינען שיַיטער אָן״, צייט, געזאַמלטע לי־דער II. ״דער וואָס שאַפֿט פֿרידן אין זײַנע הייכן וועט ברענגען שלום אין דער א״״, צייט.

אונטער — פרעפּ. *Mhd*: under. 1. וויַזט אויף אַן אָרט וואָס איז דער היפוך פֿון אויבן אַדער אי־בע־ר. ״בעסער וויִ אַ פֿיש אויפֿן זאַמד איידער ליגן אין זאַמד״, שוו. ״א׳ דעם קינדס וויִ־געלע שטייט אַ קלאָר־וויַיס ציגעלע״, פֿל. ״א׳ די גרינינקע ביימעלעך שפּילן זיך משהלעך, שלמהלעך״, ביאַליק. ״א׳ אַ קליין ביימעלע זיצן ייִנגלעך צוויי״, פֿל. א׳ דער חופּה. *זיי זײַנען א׳ דער חופּה ניט געשטאַנען = קיינ־מאָל ניט חתונה געהאַט על־פּי דין. ״וואָס איז א׳ אַ פֿערענע? וואַרעם״, פֿרש. ״גרויס וויִ אַ פֿיַיג א׳ אַ דעכעלע״, פֿפֿ. ״נעבן אים די שיינע ציג זיצט, די פֿיסלעך א׳ זיך״, שע, אַרעמע און פֿרייַלעכע. ״צפֿת שלאָפֿט א׳ אַ ווײַס־גרויען נעפּל״, אסתּר שומיאָטשער, לידער, 1956. ״אַזוי גייט אַלץ מער אַרײַן אין באַנוץ דער אויסדרוק אַוועקשטעלן דאָס פֿינ־טל א׳ דער יוד״, זר, יופֿא, 1938, 2. ״דאָס איז איין תּפֿיסה אונטער דער ערדן...״, אַ

פֿראָגער פֿאַמיליען־מגילה׳, 1732 [וואַכשטיין־בוך, יזואָ]. „לײַדש ויל אונ׳ אונגמאַך וואונט אַלש אונטר זײַנם טאַך״ [= אַ סך לײַד און אומרו וואויניט אַלץ א׳ זײַן דאַך], שמואל הורוויץ, 15. י״ה [ר״ל, אַזאַרטשפילן בײַ יזדן]. „האָבן דיא חכמים מתקן גיוועזין איין ברכה אונטר דר חופה (שׂמח תּשׂמח)...צוויא פֿרייד אייגי אויף דער וועלט, אייגי אויף יענר וועלט״, בראַנט. „דאָס איז די צורה פֿון דעם תתן און כלה שין, וויִ זי מיט אַנאַנדער א׳ די חופה גין״, משל הקדמוני, אוסטראַה 1808. *א׳ן (פֿרײַען) הימל = ניט אונטער אַ דאַך. „מן פּפֿלעגט דיא ברכה [פֿון מקדש זײַן] א׳ דעם הימיל מאַכן צו איינם גוטן סימן דז איר זרע זײַן ככוכבי השמים לרוב״, מנהגים...דורך דאס גאנץ יאר, ווינידיג, ש״ן, קטז/ב. „האט דער שׂטן געווינן...גלײַנד וויִ מע טראָגט משה רבינו א׳ דעם הימל [דאָ פּשוטו כמשמעו] אויף אַ מיטה״, מעשׂה אומן. „מע זאָל מעגן פֿאַרזאַמלען זיך, וואו מע וויל, א׳ דעם פֿרײַען הימל, אויב מען וויל״, ב־ק, וואָס איז א קאָנסטיטואירנדע פֿאַרזאַמלונג, זשענעוו 1905. *א׳ן אַרעם = צוישן אָרעם און קערפּער. „ער טראָגט דעם ספֿר א׳ן אַרעם״. *א׳ איין דאַך = אין דעם זעלביקן הויז. „דו האָסט דיך גליקלעך געשעצט מיט דײַן ברודער צו וואוינען א׳ איין דאַך״, ד. א. פֿרידמאַן, בש, בארדיטשעוו תרנ״א. *א׳ דער זון [< תּחת השמש] = א) אומעטום אויף דער ערד. „וואָס איז געווען דאָס וועט זײַן, און וואָס איז געשען דאָס וועט געשען, און ניטאָ קיין נײַס א׳ דער זון״, תּ׳, קהלת, א, 9; ב) די־וועלט. „אַ תּורה פֿון ׳דרוש וקבל שׂכר׳ אויף יענר־וועלט, אָן שום באַציאונג מיט דער־וועלט, מיטן לעבן א׳ דער זון״, פּרץ, געדאַנקען און אידיישע.

2. וויִזיט אויף אַן אָרט וואָס איז נידעריקער פֿון עפּעס. „ער האָט אַ מפּה א׳ן האָרצן״, „עס פֿאַרקוועטשט א׳ן לעפּעלע״ (←). „פֿון דעמאָלט א׳ן האָרץ בײַ אים אַ קוואַל אויסגעבראָכן״, אשט, מיסטעלעך. „וועט ניט איז גילעגן אונטר דען פֿוישן [= פֿיס] זײַן זיא דער נאך גישטיגן״, ווינק. „דער כּבוד התּורה וואָס ווערט נעבעך צעטראָגן א׳ די פֿיס פֿון אונדזערע פֿײַנד״, שמו פּלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893. „ברוגז געווען דער לאַטײַק, אַנטלאָפֿן, געלאָזט מיך מיט אַ פּעקל א׳ דער נאָז [= מיט אַ בײַסל]״, ל. מלאך, אפּפּאָל, וואַרשע 1922. „עס איז געווען אַ יאָמערלעך געשריי דאָס איז געגאַנגען א׳ די וואַלקן״, תּרגום שני, יאָס 1843. „אַ געוואַלד, אַ געשריי, אַ געקוויטשערײַ איז געגאַנגען בײַ א׳ דעם הימל״, ימבר״ע, שפּרינצע מירל..., בוקאַרעשט 1878. „קאָפּל איז געזעסן אין קלייט א׳ דער סטוקע איינער אַליין״, ש. בעקערמאַן, דער זשענעקער וואָפֿראָס, אַדעס 1887. (גיין, זײַן, קריכן) א׳ן טיש = זײַן קליין, אַ קינד. „און וואו זײַט איר געווען וועז מיר האָבן געקעמפֿט אויף בּאַריקאַדן? — א׳ן טישן!״ *(גיין, זײַן) א׳ דער ערד = אין צרות, פֿאַרמרה־שחורהט. „דער טאַטע גייט אַרום א׳ דער ערד״, יי״ל. *די ערד ברענט אים א׳ די פֿיס = א) אײַלט זיך זייער שטאַרק; ב) איז אין גרויס סכנה.

3. וויִזיט אויף אַ מצבֿ פֿון זײַן באַלאָדן, באַשוועדט, געדריקט. „צוגוי־פֿגעדרייט א׳ דער שוערער משׂא״. א׳ אַ חשׁד, א׳ אַ יאָך, אַן עול, אַ דרוק אא. „פֿינף און צוואַנציק יאָר רייגע סלוושבע א׳ דער ביקס, חוץ די קינדערשע יאָרן אַלס קאַנאַניסט״, פּרץ. „א׳ דונער און בליץ, א׳ יאַפּאַנישע קוילן, זאָל זײַן דערבײַ ערד־ציטערניש — האַגדל, וואַג דל!״, פּרץ. א׳ פּ ײַ ע ר = אין אַ סכנה (בײַם באַשאָסן וועלן, באַשולדיקט וועלן אא). א׳ אַ קרייצפֿאָרהער.

4. וויִזיט אויף אַ מצבֿ פֿון זײַן נידערקער (סאַציאַל, פּאָליטיש, עקאָנאָמיש) און פֿון וועלן באַהערשט. „א׳ן פּאָן איז יאָן און א׳ יאָנען זײַן פֿערדל״, שוו. „בעסער זײַן א׳ קלוגע אונטערטעניק איידער איבער נאַראָנים אַ קעניג״, שוו. „ער איז שוין געווען אויפֿן פֿערד און א׳ן פֿערד״, „ער איז שוין געווען אויף דער באַנק און א׳ דער באַנק״ פֿוהל [אויך מיטן בוז] = אין אַ גוטן און אין אַ שלעכטן מצבֿ. „מן זאל אַל צײַט אונטר זיך זעהן אונ׳ ניט איבר זיך. דאָס מיינט מן זאל זעהן אויף דיא לײַט דיא וויניגר האבן אונ׳ ניט אויף דיא לײַט דיא מער האבן״, בראַנט. „צום גאָבירניר פֿון דער גאָ בערגיע וואָס דער חכם מיט דעם תּם זענען א׳ אים״, נחב, כז/ב. „פֿעלקער זאָלן פֿאַלן א׳ דיר״ [׳תּחתּיך׳], תּ׳, תּהלים, מה, 6. „א׳ן טערק איז יידן געווען בעסער וויִ א׳ן רוס״. *זײַן א׳ דער (דעם) ראָד = ווערן געדריקט, זײַן אין אַ שלעכטן מצבֿ. „אַז מען איז ח״ו א׳ דער ראָד וויינט מען פֿון פֿאַרביטערט־קייט און קלעמעניש״, לדב, נ״י תּשי״ז.

5. וויִזיט אויף אַ מצבֿ פֿון גיסטיקער, מאַראַלישער אונטערגעוואַרפֿנקייט. א׳ דער השׂפּעה, וויִרקונג; א׳ גיסטיקער אָנפֿירערשאַפֿט. א׳ אַ חובֿ, אַן אָבליגאַציע. א׳ דער רעדאַקציע פֿון... „א׳ אַ שבֿועה וועט ער קיין ליגן ניט זאָגן״, רייד. א׳ דעם אָנגענומענעם סטאַנדאַרד. א׳ דעם מזל, דעם שטערן = באַ ווירקט, באַשטימט פֿון דעם גאַנג פֿון שטערן. „מיר זאגן יודן מזל, דאש איז צו פֿר שטין יהודים זײַן ניט אונטר דען שטערין אונ׳ מזלות, הקב״ה נימט זיא אין זײַן שוץ״, בראַנט, פּרק כו.

6. וויִזיט אויף אַ מצבֿ פֿון זײַן באַשירעמט, געשיצט (אויף דער פֿאַרהעלטעניש פֿון אַ שוואַכערן לגבי אַ שטאַרקערן כּוח). א׳ אפּי־טרופֿסות, השגחה, שוץ אא. א׳ן פּראָטעקטאַט. א׳ אַבסערוואַציע (פֿון דאָקטער, פּאָליציי). א׳ אויפֿזיכט פֿון געניטע לערערס, א׳ן שוץ פֿון געזעץ אא. א׳ דער מאַרקע, דער פּירמע. א׳ן נאָמען, א׳ אַ פּסעודאָנים אא. „זי זאָל דיר געבן מוט און נעמען א׳ איר שוץ״, ממוס, טאָקסט. א׳ די פֿליגל(ען) פֿון דער שכינה [< תּחת כּנפּי השכינה]. א׳ דער השגחה עליונה. „עז זאלן אויף דיר קומן פֿיל ברכות דז דוא מיך האסט גיבראַכט אונטר דיא (כּנפּי השכינה)״, טח, שמות, כח/ד.

7. האָט אַ כּ מ ו ת־באַטײַט: ניט וויניקער וויִ. [דאָ וועלט אַ געוויסער סכום באַטראַכט וויִ אַ שטאַפּל, און אַלץ וואָס איז קלענער וויִ אָט דער סכום איז אונטער דעם שטאַפּל]. „איין יהודי זול קיינם גוי לייאן דיא מאה אונטר י״ב גדולים ריבית בכל שבֿוע״, תקק. „וואָס וואָלטן יזדן געטאָן, וועז יאָזעפּ...וואָלט ניט וועלן אויסהייצן שבת די אויוונס א׳ אַ צענערל?״, אר. „א׳ הונדערט טאָלער וועל איך עס ניט פֿאַרקויפֿן״, „אַ מיידל דאַרף ניט חתונה האָבן א׳ אַכצן״, „עס וועט ניט גיין א׳ אַ פֿינף־און־צוואַנציקער״. *א׳ דער וואָג = וויניקער וויִ עס דאַרף זײַן די וואָג. פֿאַרקויפֿן א׳ דער וואָג. „מע דאַרף...זיך אָפּוועגן און טאָמער איז מען א׳ דער וואָג איז דאָ אַ מיטל: שרײַבן אַז די וואָג איז אַ פֿאַלשע״, נאד, טינט און פֿעדער, נ״י 1936.

8. האָט אַן עלטער־באַטײַט: וואָס איז יינגער פֿון (אין וואָרט, באַווירקט פֿון די בבֿ 4 & 7)... „אוי מיין לעבן...מיין לעבן...איך לעב אויך אויף דער וועלט...דאָס איז אויך גערעכנט א׳ זיבעציק יאָר לעבן? אַז אָך און וויי!״, ג. י. ראַוויטש, ריבֿ משפּחה..., וויליגע 1860. „די עלטערע מיידל, א׳ ברוכקען, די צוועלפֿיאָריקע, שׂרהקע, און די מיטלסטע א׳ שׂרהקען...״, אר, פּאר, 1938 II 26. (אומעטום) „קינדער א׳ פֿינף דאַרפֿן ניט צאָלן״ אַזוי. „אונטר דש יאָר (= אויב דאָס געשטאַרבענע קינד איז ווינציקער וויִ אַ יאָר אַלט] מאַכט מען אים קיין קיטל״, ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר החיים, זולצבאַך תקנ״א. „האָט קיינעם נישט געזאגט: דו, [ער] האָט געאירצט אַפֿילו אַ ינגל א׳ בר־מצווה״, ציט, טמז, 1964 VII 24.

9. האָט אַ צ י ט־באַטײַט: פֿאַר, איידער, נאָענט צו, ערבֿ (זון אויך: בשעת). „מוזן צו אים אָנקומען א׳ אַ יום־טובֿ״, ממוס, ווינטשפּ. „א׳ אַ פֿאַר־פּסח אַשטייגער, וועז עס לאָזט אויסגעבראָכן״, ממוס, פּישקע. „פֿלעגט...אַלעמאָל אויסלייגן דעם שמש און דער שמש׳טע עטלעכע גראָשן א׳ אַ שבת״, שע, ׳קאָנקורענץ׳. „אַ קרובֿ...וואָס לאָזט זיך א׳ אַ שלעכטער צײַט אויף אַ ביסל מעלקן״, ממוס, מסעות. „ער ווייניטלעך קומט דאָ נאָך א ו נ ט ע ר אַ אָבער אויך: „א׳ דעם זעלביקן פֿאַרנאַכט איז אין הויף געשען נאָך עפּעס״; „דאָ אונטן, איז דאָס א׳ דער צײַט, [סיידן] וועז ער איז זיך עוסק אין תּורה אָדער אין אַ מצווה״, תּניא, לב. [באַווירקט פֿון סן]. „דאָס פֿערד האָט געמעגט זײַן וויִווילד, איז דאָס בײַ אים א׳ן רײַטן געוואָרן וויִך וויִ טייג״, שע, ׳מאָשקעלע גנבֿ׳. „אַ סך פֿון אונדזערע באַקאַנטע זײַנען א׳ דעם משך פֿון רײַך געוואָרן אָרעם און פֿון אָרעם — רײַך״, י. בודזאָהן, מאָטקע פּליץ..., ווילנע 1927.

*זײַן א׳ דער צײַט = נאָענט צו האָבן אַ קינד.

10. קען האָבן דעם באַטײַט פֿון: צוויישן, בײַ, מאָנק. „זעכציג מאָנן, אונטר אין [= צוויישן זיי] ואר דער בֿור רעטער״, בבֿא־בתרא, 40. „אונ׳ זיא זאָלין קלויבן...הן חוץ לקהל...

הן אונטר זיך זעלבערט", תקק. „איך בין... דער איבערשטר אונטר די גזלנים גוועזן", מב, מעשׂה סו. „אַזוי ווער איינר אונטר זיא, דער שפּראך: ליבי ברידר...", ʼאַלעגאָריע פֿון רʼ מאיר ש"ץ, פֿירט 1694 [פֿש III]. „אונ׳ התחר־גה לשם עם גדול כּבוד גימאַכט דאָז אונטר יהודים נאָך ניט אַלזו פֿרעכטיג איזט צו גנגין", גה, 321. „דש האב איך גיזעהן זעלבי בּיזי מנהגים די אונטר אונש זיינן אין אונזרי קהי־לות", לט, הקדמה. „דז איז איין גוטר קעשטליכר מנהג אונטר ישׂראל...", לט, סג/א. „וועז ער [= דער אָבֿל] אונטר נכרים גיט אונ׳ די לענט רידן צו אים...", ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר החיים, זולצבאַך, תקנ"א. „אין דער גאַנ־צער וועלט איז מיין נאַמען געאַכפֿערט א׳ די אומות", צור, הפֿטרת תּולדות. „דיא לומ־דים טואהן דיא תּורה אויש שפּרייטן אונ לערנן אונטר לענטן", עיון, טו/ב. „אתרוג — דער האט אונטר פֿירות דען בעשטן ריחʼ, שה, פֿיורדא תפּ"ז. „איין איטליכי מדינה האט איין ביזונדר טעטש לשון (וואול צו פֿרשטין אונ־טר אונז יהודים), מיר נידר טעטשי יהודים האבן דש שלעכטי טעטש", יוסף מאַרשן, שיני אַרטליכי גישיכטין, אמשט תע"א. [דער אונ־טער קליגגט בלויז אַרכ, אָבער מיר טרעפֿן אים אויך אין 19. און 20. י"ה, אָפֿט אין פֿטמ רעדן]: „ועד א׳ אַלע אומות קען נאָך אַזוי פֿיל לענדן און שוטיגן וי ירדן", ממוס, מאַקסט; „א׳ ירדן איז שוועד צו שפּילן אַ זעקס־און־זעכציק", שע; „א׳ אַלע כּלות איז זי די שענסטע"; „דער העכסטער בוים א׳ אַלע ביימער אין גאַרטן"; „א׳ טוינט וועלט איך אים גלייך דערקענען"; „א׳ זינע זיי־גערלעך וועט איר קיין רעכטס ניט געפֿינען". [דאָך איז אַ סך אָפֿטער: ב״י ירדן איז אַגגע־נומען (אַנשטאָט: „א׳ ירדן..."); צווישן איי־גענע וועדט מען ניט פֿאַרפֿאַלן (אַנשטאָט: „א׳ אייגענע...").] *א׳ אונדז זאָל עס בלייבן.

11. [← ב16]. האָט דעם אָרט־באַטייט פֿון: לעבן, ב״י (מחוץ אַן אָרט, אָבער ניט ווייט פֿון אים). „וואַרף עס אַוועק א׳ן פֿאַר־קאַן" = ניט דוקא הינטערן פֿאַרקאַן, נאָר לעבן אים. „דעם רבּס הויז [איז] געווען מיט מענטשן געפֿאַקט און פֿיל זיינען א׳ די פֿענצ־טער געשטאַנען", ח. ד. גילדענבלאָט, די גרושה, ווילנע 1913. „עס גייען צוויי וויבער א׳ דער שטאָט", פּרץ, ʼמוסרʼ. „ס׳איז ניט וויטע, ס׳איז פֿינף מייל א׳ וואַרשע", „איז ער שוין וויידער צוליב זיינע געשעפֿטן אַראָפּגעקומען אַהער פֿון א׳ מינסק", בערג, בײַם דניעפּער II. „א׳ן באַרג פֿליסט אַ טייכל".

12. קען קומען אַנשטאָט: וי, אַזוי וי, כמו, אויפֿן (איך) סטיל פֿון: „מאַכן די פּאָדלאָ־געס א׳ פֿארקעט", בערג, בײַם דניעפּער I.

13. וויזט אָן אַז ס׳וערט אַרײַנגענומען אין אַ גרופּע, פֿאַלט אַרונטער אונטער אַ באַ־גריף. א׳ אַזאַ נאַמען. „א׳ן קלאָס זויגערט גע־הערן אויך וואַלפּיש". „א׳ אינוואַריאַנט׳ גע־פֿינען מיר אַ מישמאַש פֿון ווערטער וואָס געהע־רן צו פֿאַרשיידענע וואַרטקלאַסן". 14. אַרכ. קומט אַנשטאָט מיט. „וען וויזן אונטר בּיר איז גימישט גיוואָרן, וען דאָש רובּ בּיר וילנע 1871. „זי קען זיך ניט אײַנהאַלטן, זי זאָגט א׳ פֿיל טערערן: איך בין קראַנק, דער שיינער הער האָט מיך קראַנק געמאַכט", א. ב. רוף, אַדעלײַ־ראַזע, וואַרשע 1865. „די מאַמע גייט א׳ אַן אויסרייד אַוועק אין שטוב אַרײַן", ממוס, שלמה. א׳ אַ באַהעלטעניש, א׳ן דעקטוך אא. „א׳ן מאַנטל [פֿון קריסטנטום] רעגירט דאָס רוימישע רעכט, די גריכישע קונסט", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „ניט מיינט אַז דער גאַנצער שכל איז א׳ די קורצע בגדים און פֿאות", י. בודזאַהן, דער מקח טעות, ווילנע 1927. א׳ן שלאָס = פֿאַר־שלאָסענערהייט. „[די וויבער] ווערן געהאַלטן א׳ שלאָס און ריגל, עס זאָל אויף זיי קיין פֿרעמד אויג נישט פֿאַלן", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „עס פֿעלט סחורה...עס איז אַ פֿאַרבּרעכן אין אַזאַ צייט צו האַלטן סחורה א׳ן שלאָס", מ. טייטש, אַרום דער פֿאַבּריק, מינסק 1929.

18. וועדט געניצט אין פֿאַרבינדונג מיט אַ נאָמען, אַ טיטל, ראַנג אא. אַרויסגעבן דעם ראָמאַן א׳ אַ נייעם נאָמען. מע קען אים אויך א׳ן נאָמען... „איז אַרויס אין וואַרשע אַ ראָמאַן א׳ דעם טיטל: ʼדי אַמעריקאַנישע פֿרוי, פֿון שׂונאים מחותנים, פֿערפֿאַסט פֿון בוכבינדער", אַבֿרהם יצחק בוכבינדער איבּד, דער פֿאַרשטעלטער פֿרינץ, וואַרשע 1895. *לע־בן א׳ אַ פֿרעמדן נאָמען = ניצנדיק ניט דעם אייגענעם נאָמען.

19. וועדט געניצט זו אויך אַנשטאָט אַנ־דערע פֿרעפּאָזיציעס (אָן, אין, צו) איבער פֿאַר־שיידענע אַספּעציעס מיט די בב פֿון אונ־ט ע ר. „די מאַמע...האָט זיך אָנגענהויבן צו פֿאַרען מיט גוטע־יידן א׳ [= אָן, בינדט זיך מיט בּ16] דעם טאַטנס וויסן", אבּג, גלגול, וואַרשע תרנ"ו. „עס איז טאַקע געווען אַ שרעקלעכער אויפֿריר, בין עס איז די געשיכ־טע אָנגעקומען א׳ [= צו, בינדט זיך מיט בּ10] נאַצאַלסטוע", אפּס, גרונעלע די רעבעצין, ווילנע 1876.

אונטער די אויגן = א) גלייך פֿאַר די אויגן, וואָס מע דאַרף גרינג קענען דערזען. „דער ספֿר ליגט דיר א׳ די אויגן און דו זוכסט אים". [אין בבּא־בוך, 576: „אונ׳ דער מיך הוט גישלאגן דש איך דא ליג, דען וואָלט איך נערן זעהן אונטר זיין אויגן" = אַליין אויג אויף אויג.] „מיין פֿאטר האט מירש גיבאטן איך זאל דיך טיטן, איך ווער זונשט מיינם ואטר ניט טערן אונטר זיין אויגן קומן", טח, בראשית, כט/יא. „האט [אלכסנדר] פֿר שטוסין נאך דז לנד גליל דש ער אים ניט וואלט אונטר זיין אויגן האבן", יוסיפֿון, אמשט 1743. ב) הינטער די אויגן, וען מען איז ניטאָ דערבּיי. „ʼפֿארדאָן׳ איז ניט קיין פֿאַמיליע־[נאָמען], נאָר אַ צונעמעניש, און רופֿן רופֿט מען אים אַזוי א׳ די אויגן", זש, נח פֿאנדרע. „דעם עלטסטן אין הויז רופֿט מען א׳ די אויגן...רב מיכאל", בערג, בײַם דניעפּער I.

אונטער פֿיר אויגן = נאָר זאַלבעצווייט, וען קיין זיצטיקער איז ניטאָ דערבּיי. „מאַמע, אַז דו ביסט דעם טאַטנס פֿלה געווען, וואָס איז, מאַכט מן שהפל, וען קיין טעם וויזן דרינן איז", שה, אמשט 1723, נו/ג.

15. האָט דעם בײַטעם פֿון אַ תּנאַי־באַטייט און גלײַכצייטיק פֿון אַ צײַט־באַטייט. א׳ן באַ־דינג (תּנאָי). „אַ יידּ גיט זיך אַן עצה א׳ אַן עת־צרה"; „און א׳ אַ גויט זיך שטעלן צוּ־ויגן דאָס קינד אויך", שע, ʼדי גרויסע בהלה׳. „א׳ פֿראַטעסט קענען מיר עס אפֿשר טאָן" = בתּנאַי אַז מיר וועלן פֿראַטעסטירן. „איך זוכי ניט די חכמה אונטר דער האָפֿנונג זולכי ביז...ענד צו עררייכין", ספֿר מבּחר הפּנינים, הומבורג תצ"ט. *א׳ די אומשטאַנדן = בײַ די אומשטאַנדן, אויבּ די אומשטאַנדן זײַ־נען... [אַנגליזיזם, זייער אָפֿט געניצט אין ענג־ליש־רעדנדיקע לענדער. אויך דטשמ].

16. וועדט אָפֿט גענוצט, וען עס דאַרף זײַן: הינטער (דער פֿלאַנטער קומט פֿון די אוקר וואָס האָבן ניט קיין ה־קלאַנג און אַנשטאָט [ו] קומט [י], אָבער אויך אין אַ סך פֿר). „איך בין היים גגנן, דא פֿלוגי בייא פֿלוגי אונטר דר טיר גישטנדן אין דר פֿינשט", ʼשו״ת הרמ"א׳, קראַקע 1640 [תש ו]. „וי עס איז אַ זינד וען אַן אשה איז מזנה א׳ איר מאַן, די גאַנצע וועלט טוט אויף דיזן טרויערן", א. פֿאַוויר, גדולת יוסף, יוזעפֿאַט תקצ"א [דאָ איז אונטער = הינטער אָבער אויך באַווירקט פֿון ʼותזן אָהלה תחתי׳ (יחז׳ קאל, כג, 5). תי פֿאַרטײַטשט: „הינטער מיר".] „עס איז דאָ אַ גיהנום העכער פֿאַר דעם הימל, און אַנדערע זאָגן א׳ די הרי חושך", דרכי עולם והוא אוצר חיים, ווילנע 1866. „וועט דיך אָפֿזוכן...א׳ די הרי חושך", ב. זיל־בערמאַן, אהבת דוד ויהונתן, קעשענעוו 1885. „ענפֿערט מען דאָרך אַ שליח אַדער פֿון א׳ דער וואַנט", נחב, מא/א. „אט דאָס קנייפּל האָב איך אוספּייעט אַנזאַמלען א׳ מיין וויבּ", ממוס, מסעות. „שאָט, מיך האָט מען אויך ניט גע־פֿונען א׳ אַ פֿלויט" [= וי אַן אונטערגעוואָ־פֿענעם ממזר], ייל, דאָס משלחת, זשיטאָמיר תּרל"ו. „דו זעסט ניט וואָס א׳ דיין רוקן פֿאַרגייט", לאט, דאָס יודישע קינד. *א׳ דער פּלייצע — א) הינטער דער פּלייצע, הינ־טערן רוקן, אונטער די אויגן. „א׳ דער פּלייצ צע האָט ער מיך בּאַרעדט", רייז; ב) ערגעץ פֿון הינטן. „די הילף א׳ דער פּלייצע, דער טויט פֿאַר דער נאָז", פֿון לעצטן חורבן, נומ׳ 3 [אין לאַדושער געטאָ אַן עגטפֿער אויף פֿלומרשטע אָפּטימיסטישע בשׂורות]. „טרעטב־דיק נאָנט א׳ יענעמס פּלייצעס, באַגלייט ר׳ יונה אַרויס דעם גנבּ", א. מ. פֿוקס. „א׳ די אויגן מעג מען ריידן וואָס מע וויל", שה, פֿאַרצייכנט פֿון ספ [אין דער פֿאַרעם אויך אין לר]. אַוועקלייגן א׳ן [= הינטערן] אויער, ← אויער.

17. וויזט אויף פֿאַרשיידענע פֿיגוראַטיוע גיוואַנטן פֿון די איבערגערעכענטע בב. פֿאַרקויפֿן א׳ן מקח (פּרעזן) = וויניקער וי ס׳איז דער מקח. א׳ן אויסרייד, תּירוץ = מיטן אויסרייד, זיך באַהאַלטנדיק הינטערן אויס־רייד. „זי פֿלעגט מיך אַלץ טרייבן אין בית־המדרש א׳ דעם אויסרייד ʼגיי מיין קינד לער־נען, בטל ניט׳", אמד, די יודען אין ליטע,

פֿלעגט ער דיר זאָגן א׳ פֿיר אויגן אויפֿן שפּאַציר?״, פּרץ.

אונטער מײַן (דײַן, זײַן אאזוי) **אויג** = אונטער מײַן (דײַן, זײַן אאזוי) השגחה, אין מײַן רשות. „דאָ וועסטו אַרבעטן א׳ מײַן אויג, לויט מײַן באַפֿעל״, פּרץ, ׳דער בילד־הויער׳. סהם פֿאַרטײַטשט ׳אין לחם חל אל תחת ידי׳ (שמואל א׳ כא, 5): „ניט עש איז ברוט אום הייליגש צו אונטער מײַן הענט״.

אונטער (בײַ) **דער האַנט** = א) לע־בן, גאָר נאָנט; באַקוועם צו נעמען; האַנטיק. „דער הובל איז א׳ דער האַנט״. „ניט שטעג־דיק האָט מען א׳ דער האַנט אַ דבֿר־מצווה״, יע, וואונדער־אוצר פֿון יידּ שפּראַך, מענטשל׳ קערפּער, וואַרשע תר״פּ; ב) (האָבן) וויִ אַ הילף אין אַן עת־צרה. „איך האָב ניט קיי־נעם א׳ [= בײַ] דער האַנט און איך וויים ניט וויִ זיך אַרויסצוראַטעווען״; ג) פֿלאַכער יד, פֿאַרבײַגייענדיק. „מע האָט אים אַזוי א׳ דער האַנט מודיע געווען, אַז עס וועלן באַלד בײַ אים זײַן תּגאים״, קס, 1870, № 17. „וואָס זשע מאַכט איר...אַוועק א׳ דער האַנט אַ פּרץ סמאָלענסקין?״, ייל, דער סטאָטיק II, אַדעס 1876. [פֿרגל אַוועקמאַכן, בפֿ].

אונטער די הענט = א) לעבן, גאָר נאָנט; ב) *ס׳ברענט אונטער די הענט = ס׳ווערט גיך, פֿלינק אָפּגעטאָן. „ער האָט געטאָן מיט אַזאַ געשווינדקייט און מיט אַזאַ געשיקטקייט, עס האָט געברענט א׳ זײַנע הענט״, ל. יאָסעלאָוויץ, דער פֿאָרשאָגלטער (הנדוד), ווילנע תרמ״ו; ג) אויך מיט די בפֿ 1־2. „דערפֿאַר ׳לא אָמות כּי אחיה׳ האָט מען געקענט שטאַרבן א׳ [דעם חזנס] הענט״, דער יוד׳ פֿאָר־פּסח, וואַרשע 1881. „לויטן גלעט וואָס יאָ האָב אים דערלאַנגט האָב׳ך באַלד דערפֿילט וואָס כ׳האָב אָפּגעטון; אַז דאָס יינגלטשיע איז געבליבן א׳ מײַנע הענט!״, ה. בערגנער, איק, ר״ה תּשכ״ה.

אונטער די פֿיס = א) גאָר נאָנט; ב) וואָס שטערט פֿרײַ גיין, זיך באַוועגן. „אַ ייִנגעלע און אַ מיידעלע פֿון זעקס און אַכט יאָר...האָבן זיך געדרייט א׳ די פֿיס״, אַר.

אונטער דעם פּנים = אַרכ. גלײַך אין פּנים. „דאָ זאָג איך אויף מײַן חלק לעולם הבא און וויל עש אונטער דײַן פּנים זוגן... וויל עש איז אייטל אמת״, ׳שו״ת הרמ״א׳, קראָקע 1640 [השׂ ו].

אונטער דער נאָז = גלײַך דערבײַ, גאָר נאָנט. „ס׳איז א׳ דער נאָז — און דו זעסט ניט!״

אונטער דער יויך = אין יויך גופֿא. „וועו [ער] האָט געגעסן קעסט, האָט מען אים געגעבן האַרטע אייער א׳ דער יויך״, באַש, טאָטנס בית־דין־שטוב. „א׳ די יויך אַ פֿאַסאָלקע, אַ פּעטרושקע, אַ ציבעלע״, לאַט, מישקע. „מע קלערט נאָר, וואָס דער קייסער עסט. דימענטלעך אַדער רענדלעך א׳ דער יויך״, קס, 1866, № 4.

אונטער דער נאַדל = אין פּראַצע פֿון דער אַרבעט. — „וואָס הערט זיך מיט אײַער אַרטיקל?״ — „ער איז א׳ ד׳ נ׳״, רייד.

*(וויי) פֿון אונטער דער נאָדל אַרויס = נײַ, שפּאַגל־נײַ.

אונטער דער פּאָלע (דעם טאָמבאָנק, דעם טיש) = באַהאַלטענערהייט, בײַם קוי־פֿן־פֿאַרקויפֿן ניט קיין ׳כשרע׳ סחורה. „צו־געקומען אַ קריסט און וויזט מיר א׳ דער פּאָלע אַ זייגערל מיט אַ קייטעלע און פֿרעגט מיך, צי איך וויל דאָס קויפֿן״, קס, 1865, № 13. „א׳ דעם טיש טרײַבט מען שוין האַנדל מיט די געקויפֿטע זאַכן״, קס, 1869, № 19.

אָנהענגען אַ לונג־און־לעבער אונטער דער נאָז = פֿאַלש באַשולדיקן אין עפּעס וואָס קאָמפּראָמיטירט. אײַנרעדן זיך... א) וועַרן מעלאַנכאָליש; ב) אַרומטראָגן זיך מיט אַן אידיי־פֿיקס.

בלײַבן אונטער אונדז = ניט אויסזאָגן קיינעם. „איר זאָלט אײַך גאָרניט זאָרגן, די זאַך בלײַבט א׳ אונדז פֿאַרבאָרגן״, מכירת־יוסף־שפּיל, לעמבערג 1876.

ברענגען אונטער אַ (דעם) שלייער = חתונה מאַכן. „עז זײַן צו ווייַלן ארמי מיידן ...אוי, מאַכן איר חתונה אוי, שפּרעכן עש איז גוט דאז מן זיא א׳ דען שלייאר ברענגט״, בראָנט.

וואָקסן אונטער די הענט = זייער גיך גרויס ווערן (אויפֿגיין, וועגן געבעקס). אויס־וואָקסן וויִ פֿון אונטער דער ערד = א) וואו צוויי זײַן אַ דריטער; ב) פּלוצעם זיך באַווײַזן. ניט וועַרן אונטער די הענט = פֿאַרשווינדן, כאָטש מען איז אָט־ערשט דאָ געווען.

זוכן אונטער דער ערד = אומעטום, אין אַלע באַהאַלטענע ערטער.

מאַכן אונטער זיך = א) האָבן דעם מאָגן אין די קלײדער, אין וינדעלעך [וויִ אַ קינד וואָס קען נאָך ניט קאָנטראָלירן זײַנע בא־דערפֿענישן]; ב) וואול. זיך באַנאַרישן.

פֿאַלן (אומקומען אע) אונטער דער (אונטערן) שוועדּ = געטייט ווערן מיט אַ שווערד. „איך האָב זיך פֿאַרזיכערט אין אונ־דזער הייליקן גאָט דאָס ער וועט אונדז ניט לאָזן פֿאַלן אין שווערד״, ראָס, איבז, דער איינגילשער גענעראַל, וואַרשע תּרמ״ד.

פֿאָרן אונטער דער באַנק = אין באַן, אַן אַ בילעט. „זײַנען געפֿאָרן א׳ דער באַנק און האָבן אַפֿילו דעם קאָנדוקטאָר אויך גאָר ניט געגעבן״, מ. אשערוויטש, פֿאָר, 1960 VIII 23.

פֿירן אונטער די הענט = אונטערהאַלטן, פֿירן געאָרעמט פֿון ביידע זײַטן. „פֿרעמדע וויבער פֿירן די אָבלטע א׳ די הענט גלײַך הינטערן ארון״, חג, ענגונה.

צעקריכן אונטער די הענט, די פֿינגער = גרינג, אומבאַקלערט פּטרן (געלט, צײַט). „וויפֿל ער זאָל ניט פֿאַרדינען, צעקריכט בײַ איר א׳ די פֿינגער״. „דאָס ביסל מינץ איז צעקראָכן געוואָרן א׳ די הענט״, שע, בלאָנ־דזענדע שטערן. „גון, צעקריכט דער טאָג בײַ אים א׳ די הענט״, ליאָנדאָר, נײַער בש, וילנע 1887.

קומען אונטער דער האַנט = זיך מאַכן, זיך אַנשטויסן אויף עפּעס צופֿעליק. „א׳ כשרע מציאה...אַז וועט אים קומען א׳ דער האַנט...״, סטיאַטאָר. „וויִ אַ פֿרומער יידּ שניידט נעגל בסירוגין, לעז איך וען וואָס עס קומט א׳ דער האַנט״, פּרץ, גענדאַנקען און אידיין.

קומען אונטער [= צווישן] מענטשן = פֿאַרקערן מיט מענטשן, זײַן געזעלשאַפֿטלעך. „ער איז אַ שטובזיצער און אַ מרוק און קומט ניט א׳ מענטשן״. קללה: „זאָלסט קו־מען א׳ מענטשן״ = זאָלסט מוזן אָנקומען צו מענטשן, גיין איבער די הײַזער.

(קריגן) אַ פּיצ אונטערן דעכעלע = גראָבעלעך. קריגן גאָרנישט, אָפּגעגאַרט ווערן.

קריכן אונטער די נעגל = זײַן אונטער־טעניק, וועלן גושא חן זײַן, טאָן דעם צוויישטנס מינדסטן פֿאַרלאַנג. „געוויין איז זי אַפֿילו אַ גאָר נישקשהדיק וויבל, אַ בריה, אַ גר־טע...זי איז אים געקראָכן א׳ די נעגל״, פּרץ. „האָבן זיי מורא געהאַט אַ פּיפּס צו טאָן אין זײַן אָנווענהייט און געקראָכן אים א׳ די נעגל״, זש, טמז, 1962 VI 3. *שטעכן אונטער די נעגל = אויך פּיג: פֿאַרשאַפֿן שטאַרקע לײַדן. „איר איידים־שיידים, בינדט זיך צו די ווייַב, ער פֿאַרצאַפּט איר די בלוט פֿון א׳ די נעגל״, ג. ח. לעווינער, אַ שנאה איבער אַ חתן, וילנע 1900.

רײַדן (וואָרטשען אע) אונטער די וואָג־צעס, די ציין, דער נאָז = אומקלאָר. „דער דאָקטאָר האָט צוגעוואָרטשעט א׳ די ציין... ׳וואָט זשידע נאַכאַלע׳״, „אַ זאָג געטאָן א׳ די ציין״, בנים מעיר קטנה, מײַן ליבער גאָסט, באַרדיטשעוו 1901.

שטיין אונטער די אויגן = פֿאַר די אויגן, זיך קלאָר פֿאַרשטעלן. „דאָס בילד פֿון אַמאָל שטייט מיר נאָך א׳ די אויגן״.

אונטער מיטן באַטיט: היינטער. ליגן אונ־טערן אויוון = אויך: זיך דערווײַטערן פֿון מענטשן. קומען פֿון אונטערן אויוון = א) פֿון אַ העק; ב) אומגעריכט. איז ניט פֿון אי׳ן אויוון = ניט פּראָווינציעל.

אונטער־ — פּרעפֿיקס. קומט אין אַדווערבן (אונטערוועגנס, אונטעראַנאַנד אא), אַדיעקטיוון (אונטערגייאיק, אונטערערדיש אא — נאָר אַזעלכע וואָס ווערן געשאַפֿן פֿון ווערבן און סובסטאַנטיוון), פּאַרטיציפּן (אונטערגעפֿלורן, אונטערגעשאָסן אא) און דערעיקר אין סוב־סטאַנטיוון (אונטערוועש, אונטערהעמד אא), [מיט ווערבן ווערט אונטער אַ קאָנווערב און ניט קיין פּרעפֿיקס, ד״ה קומט אָפּגע־טיילט פֿון שטאַם פֿון ווערב אין דער איצ־טיקער צײַט און אין אימפּעראַטיוו: אונטער־גיסן — איך גיס אונטער, גיס אונטער אאזוי. בכל אופֿן ווערט עס סיסטעמאַטיש דורכגעפֿירט אין דער כּלל־שפּראַך פֿון 20. י״ה. אָבער אין אַ צאָל דסשם און אין פּר איז פֿאַראַן דער פּרעפֿיקס אונטער אויך אין ווערבן: אונטערברעכן, אונטערשטיצן, אונ־טערשרײַבן אא — ← ווײַטער בײַ די בא־זונדערע ווערבן. אין אַ צאָל פֿאַלן ווערן געגעבן צוויי באַזונדערע ווערטער: אונטער־

האַלטן און אונטערהאַלטן, אונטערהאַנדלען און אונטער־האַנדלען אא]. זן קומט אונטער־אויך אין פֿאַרבינדונג מיט שטאַמען וואָס טרעפֿן זיך ניט פֿאַר זיך אין ייִדיש: אונטערטאַנעניק, אונטערטעניק.

1. וויזט אויף עפּעס וואָס איז נידעריקער, להיפוך צו דעם וואָס איז העכער און שאַפֿט אַ פֿאָרל מיט דעם אַקעגנדיקן אי־ב־ע־ר: אונטערלייפ (אייבערלייפ), אונטערקלייד (אייבערקלייד), אונטערהאַרבל (אייבערהאַרבל), אונטערדיק (אייבערדיק) אאזוו. 2. וויזט אויף עפּעס וואָס געפֿינט זיך נידעריק, אין דעם אונטערשטן טייל פֿון אַ גרעסערער זאַך: אונטערוואויון, אונטערגעניי, אונטערלאָג, אונטערלייב אאזוו.

3. וויזט אויף אַ טייל פֿון אַ גרעסערער זאַך, שטח, קלאַס אדגל: אונטערקלאַס, אונטערגרופּע, אונטערבאַאַנטיל, אונטערפּטייל אאזוו. 4. ברענגט אַ נייעם באַטייט לויט אַסאָציאַציעס וואָס בינדן זיך מיט די בבֿ פֿון פּרעפֿ, אונטער: אונטערוועלט, אונטערערדיש, אונטערשרייפֿס, אונטערוואַלד, אונטערגאַנג (עפּידעמיע) אאזוו.

5. טרעפֿט זיך אַנשטאָט **הינטער** — (← בא 16 אונטער, פּרעפֿ): 'אונטערגעסל', 'אונטערטעלעכץ', 'אונטערשטעליק', 'אונטערפֿיסל' (= שמד־שטיק). 6. אין גג צו וויזט אַז עס איז דער נידעריקער טייל פֿון לאַנד אַדער געגנט. וויזט אויף אַ דרומדיקן טייל פֿון אַ לאַנד אַדער געגנט. א־זאַקסן. א־עלזאַס. א־פֿראַנק(ע)ן. א־קאַליפֿאָרניע. א־איטאַליע. אויך כדי אונטערצושיידן צווישן פֿונקטן מיט גלייכע נעמען. „אזוי וועט דערציילט, אַז חסידים פֿון 'אונטער־וויישעוע' ווען זיי זייַנען געקומען צום רבין, האָבן זיי געדאַרפֿט זאָגן: 'מיר זייַנען נישט פֿון אייבער־וויישעוע, כדי זיי זאָלן פֿאַרן רבין נישט דאַרפֿן ארויס־זאָגן דאָס וואָרט 'אונטער'", מ. אונגער, טמז, 16 V 1965.

7. פֿאַרבייט וויצע־, געהילף־: דער וואָס איז נידעריקער אין ראַנג, פֿאַזיציע, שגי ל...

א'אַגראַנאָם	א'דאָקטער
א'אַדוואָקאַט	א'דיאַקאָן
א'אַדיוטאַנט	א'ליימענאַנט
א'אַדמיראַל	א'מאיאָר
א'אויפֿזעער	א'מאַשיניסט
א'אינזשעניר(־נער)	א'נונציום
א'אינטענדאַנט	א'עקאָנאָם
א'אינסטאַנץ	א'עקזעקוטאָר
א'אָפּטייקער	א'עקספּעדיטאָר
א'אָקציוניק	א'פֿעלדפֿעבל
א'אַרכיוואַר	א'קאַמאַנדיר
א'אַרכיטעקט	א'קאַמענדאַנט
א'ביבליאָטעקאַר	א'קאַנדוקטאָר
א'בישקאָפּ (־וף)	א'קאַנטראָליאָר
א'בישאָפֿ	א'ריכטער
א'בריגאַדיר	א'רעגיסטראָר אא.

(באַטייַט, פֿאַרמען, ווערטער וואָס שאַפֿן זיך פֿון זיי — ← די ווערטער גופֿא, אַן אונטער־).

אונטער — קאָנווערב. אינאיינעם, ניט אָפּטייליק פֿון אינפֿיניטיוו, געראָנדיוו, פּאַרטיציפּ; קומט נאָר דעם שטאַם פֿון ווערב אין איצטיקער צייט און אימפּעראַטיוו. האָט אויף זיך דעם אַקצענט. קען גלייכצייטיק האָבן מער ווי איין ב פֿון די ווייטערדיקע:

1. וויזט אויף אַ טואונג וואָס איז שייך צום אונטערשטן טייל פֿון אַ זאַך: אונטער־בייגן, אונטערהייצן, אונטערגייען, אונטערשרייבן, אונטערשטופּן אא. 2. וויזט אויף אַ טואונג וואָס ווערט דורכגעפֿירט פֿון צייט צו צייט, מיט אינדערדיסן: אונטערבאַבטן, אונטערגיסן, אונטערהונגערן, אונטערהוסטן, אונטערוואַרפֿן, אונטערפֿרירן, אונטערשאַמלען אא. 3. וויזט אויף אַ טואונג וואָס ווערט דורכגעפֿירט כסדר, אָבער ניט אין אַ גרויסער מאָס: אונטעראיילן, אונטערהוסטן, אונטערטריבן, אונטערשטופּן, אונטערשטיפּן אא. 4. וויזט אַז מע דאַרף נאָך אַ ביסל טאָן צו פֿאַרענדיקן: אונטערבאַרגן, אונטערבראָטן, אונטערברענען, אונטערוואַרפֿן, אונטערפֿאַרבן אא.

5. ברענגט דעם באַטייט: **לעבן. האַרט** בייַ, **נאָגט** (אָפּט פֿון הינטערוויילעכץ, אומגעזעזען): אונטערגריין, אונטערוואַרפֿן, אונטערלייפֿן, אונטערקוקן, אונטערשטעלן אא. 6. האָט דעם באַטייט פֿון קאָנצו, פֿון צוגעבן עפּעס [קען האָבן בייַטעם פֿון ביטול, פּגיע]: אונטערבאַמקען, אונטערגיסן, אונטערוואַרפֿן, אונטערראַמען, אונטערשאַרן אא. 7. גיט צו פֿאַרשיידענע פֿיג בבֿ וואָס דריגגען נאָר אומדירעקט אַרויס פֿון שטאַם פֿון ווערב און פֿון די בבֿ 1־6: אונטערגיין, אונטערגעבן (זיך), אונטערגראָבן, אונטערכאַפּן אא.

אונטער — דער, ־ס. 1. נידעריקערער (באַאַמטער, אָנגעשטעלטער) לגבי אַ העכערן אין ראַנג (דעה, מאַכט אא). „אַז מע קען ניט זיין קיין אייבער דאַרף מען זיין אַן א'", שו. „אין אָבער 'קאָנגאַ' צו פֿיל הענט און אַלע נעמען, דער א' נעמט, דער אייבער נעמט", שע. „דאָס שמוציקסטע איז, וואָס ער האָט נאָך אַזאַ שליחות פֿאַרטרויט זיין משרת, דעם גראָבהויטיקן 'אונטער' זיינעם", זש, טמז, 1962 III 17.

2. די פֿיגור (מיטן נידעריקסטן ווערט), דער פֿויער (אַם דער דזשעק), וואַלעט, ינגל אין קאַרטנשפּיל. „א', אייבער, מלכּה, מלך, טויז זיינען אים [דעם קאַרטנשפּילער] מלוזה אויף דער אמתער וועלט", ייִ, דער בייזער מאַרשעליק. „דער יאָלד שפּילט אַרויס א' הערץ און מע שלאָגט אים מיט מלכּה הערץ", רייד. „דער א' רויט זעט אויס ווי דער קאָבריר־נער דיין", פֿוול, קעלץ. [נפֿ, יוּפֿא, 1938, № 2 פֿרעגט: „ווי קומט דער קאָבריינער דיין קיין קעלץ?" די שאלה בלייבט אָן אַן ענט־פֿער.]

3. אויך דאָס. דער הינטן, דער אונטן. „פֿיר זאַכן שאַטן צו כּישוף...אַז מע ווישט זיך אָפּ דאָס א' מיט אַ שערבעלע...", ספֿר הנהגות טובות, ווארשע תרנ"ב.

אונטעראַוויר — [...אַ'ווער] אוסטו. ־יר אונטער, ~געאַווירט. אונטערשטינקען. שטיר־לערהייט, אומבאַמערקט אַרויסגעבן זייער אַ שלעכטן ריח. א' און זיך אַרויסרוקן פֿון שטוב. די פֿיש אַווירן שוין אונטער. פֿיג. דאָס געשעפֿט אַווירט אונטער = ברענגט היזק, לויגט זיך ניט, טרוו — וואויליונגעריש. אונטערמסרן. א' אַן אייגענעם יאַט.

אונטעראויגיק — אדי. סאוו. ראַבקינד־שקליאַר וובּ: R :заочный > . הינטעראויגיק. וואָס איז אין דעם זיין פֿון בעל־דבֿר, פֿאַראינטערעסירטן. א'ער משפּט, אורטייל.

אונטעראויגלער — דער, ־ס. סאוו. ראַבקינד־שקליאַר וובּ. :заочник > . עדות וואָס האָט אַליין ניט געזען, בלויז געהערט.

אונטעראויוון — דער, ־ס. 1. אונטער־שטער טייל פֿון אויוון. טריקענען האָלץ אין א'. 2. שטח הינטערן אויוון. „לי־גדזיק אויפֿן האַרטן געלעגער גאָר אין דעם ערשטן בית־מדרש נאָך אַן ווענט, אַן אַ דאַך און אַן אַ א'", ממוס, ווינטשפּ. 3. טייל שול וואָס איז בייַ דער טיר, געווינטלעך די מערב־וואַנט, לעבן און הינטער דעם אויוון, וואו ס'דאַווענט דאָס אַרעמע און פֿראָסטע פֿאָלק. „די אַלע אַנדערע געהויבענע שטעט דאַרט זיינען ניט געשטאַנען ליידיק, נאָר דער א' איז אויך נישקשה, ער האָט זיין באַזונדערן חן", ממוס, 'שטאָט אין מזרח'. „— זאָגט נאָר...האָט זיך אָנגעוואָלן גאָר אַן א'־יד מיט אַ קליין לולקע־ציבעכל אין מויל", י. ל. בינשטאָק, בייַ ר' שלמה בערלינער, לחאָוו 1896. מעט. המון, נידעריקסטע שיכט פֿון באַפֿעלקערונג. דער א' בונטעוועט קעגן דער מזרח־וואַנט. 4. אויפֿן סמך פֿון בבֿ, יעדער אָפּגעזונדערט אָרט. „קוים אַזוי אַ יינגעלע אַרויס פֿונעם א', געשטעלט אַ פֿיסעלע אין גאַטס שיין, פֿרייַ וועלטל...וועט אים שוין שווער זיין אומקערן זיך צוריק", ממוס, ספֿר הבחמות. **־דיק** — אדי. א'ע שמועסן.

אונטעראויקען — אוסטו. אויקע אונטער, ~געאויקעט. פֿון צייט צו צייט אויקען. צוהעלפֿן אויקען. א' פֿון צער, חרטה, בענק־שאַפֿט אא. „דער יונד אויקעט און זיין יונדענע אויקעט אונטער". ליגן אויף דער אייבער־שטער באַנק אין באַד און א' פֿון פֿאַרגעניגן. „...א' וועג ער גייט אין מרחץ אין קומט פֿון מרחץ", חג, טמז, 1964 VII 24. **־ענישׂ.**

אונטער אונדז געזעדט — פֿראַזע. דזוו צווישן אונדז געזעדט (און אַן אַנדערער דאַרף עס ניט הערן). „ער איז א' א' ג' געכאַפּט אין דער מעשׂה", רייד. אויך: **א' א' געזאָגט.** „איך האָב וויי א' א' געזאָגט קיין דינסט אין שטוב נאָר אַ שאַרעסטע, גייט זיך פֿיל גאַלאַנטער אַלס מיין טאַכטער", אמד, זיבען דינסט מיידכען, ווילנע 1873.

אונטער־אונטער־ — מע קען פֿאַרטאָפּלען פֿאַרפֿיקס אונטער כדי אַרויסצוהייבן די נידעריקייט פֿון דער סאַציאַלער מדרגה, פֿון דער פּאַזיציע. דער א־א'משמ. א־א'משרת. א־א'לעקער. „די קאַלעקטאָרן זיי־נען...געקומען מיט זייערע א־א'קאַלעקטאָרן", אמד, עזור צינקעס און די ציג, ווילנע 1868.

אונטער אַ זיפ אַרונטערצונעמען — פֿראַזע. אַזאַ זאַך אָדער באַשעפֿעניש וואָס מע קען פֿאַרדעקן מיט אַ זיפ. [מע פֿלעגט פֿאַרדעקן מיט אַ זיפ אַ הון וואָס האָט זיך געגרייט צו לייגן אַן איי.] „אַ קליינינקער, אַ דאַרינקער יידל, א׳ אַ ד׳ אַ״, וואָכנבלאַט, טאָראָנטאָ 1943 IX 23.

אונטעראָטעמען — אוטו. אָטעם אונטער, ~געאָטעמט. 1. שוואַך אָדער מיט הפסקות אַרײַנגענומען אין זיך און אַרויסגעבן פֿון זיך לופֿט. שווער א׳, האַלטן שוין בײַ גסיסה. 2. פֿיג. זיך געפֿינען אין אַ געדריקטער מצ׳ טעריעלער לאַגע.

אונטער־איטאַליע — גג. דרומדיקער טייל פֿון איטאַליע. ־ליענישׁ — אַדי.

אונטעראיידלען זיך — אוטו. ־דל זיך אונטער, זיך ~געאיידלט. איר. מאַכן אַן אָנשטעל אָדער אומבאַהאַלפֿן זיך באַמײַנען צו זײַן איידל. „דער גראָבער־יונג איידלט זיך אונטער מיט הויכע ווערטער וואָס ער צע־קאַליעטשעט זיי״, רייד.

אונטעראיטערן — אוטו, דריטפערזאָניק. ־טערט אונטער, ~געאייטערט. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסגעבן אייטער, מאַטעריע. די אַלטע וואונד אייטערט אונטער.

אונטעראיילן — טרוי. אייל אונטער, ~גע־איילט. (אַ ביסל) איילן, באַשמירן מיט אַ פּעטש אַן אונטערשטן טייל פֿון עפּעס. איילן פֿון צײַט צו צײַט. א׳ די מאַשין. *א׳ די פֿאַכווערק = מאַכן, מע זאָל גיכער באַווענדן מיט די הענט, גיכער אַרבעטן. *א׳ די פּיאַ־טעס = מאַכן, מע זאָל גיכער לויפֿן. „ס׳דאַרף זײַן לעבעדיקער, האַסטיקער, איילט חבֿרה אונטער די פֿאַכווערק און די פּיאַטעס״, רייד. פֿיג. געבן כאַבאַר, אונטערשמירן. א׳ אַ קנעפּל, וויל אַז מען איילט אונטער — פֿאַרט מען. „וען דו וואָלסט זיך...געשמייכלט צו אים, אים אונטערגעאיילט״, טמז, 1964 VII 11. מיט זיך — נעמען עפּעס אין מויל אַרײַן, טרינקען עפּעס, מאַכן אַ לחיים. זיך א׳ און דערנאָך זיך נעמען צו דער אַרבעט.

אונטעראיילן — טרוי. אייל אונטער, ~גע־איילט. פֿפּ: ~הײַלן. 1. אונטעריאָגן, אונ־טערטרײַבן. וויסקן, משפּיע זײַן אַן אַנדערער זאָל טאָן און אַרבעטן, עפּעס דורכצופֿירן גיכער, האַסטיקער. א׳ די פּועלים. 2. פֿאַר־גיכערן, דערנענטערן דעם סוף פֿון אַ טואונג אָדער מצב; זען די צײַט זאָל גיכער אָנטיק. א׳ זײַן סוף. א׳ די געשיכטלעכע אַנטוויק־לונג, דעם רעוואָלוציאָנערן פּראָצעס. „כּדי אונטערצואיילן און גיכער צו מאַכן די פֿאַרענ־דיקונג פֿון דער כּפֿרה פֿאַר זײַן נפֿש״, תּניא, קפּח. „גייט אין שענק אַ נודנעם טאָג פֿאַר־ווײַלן, מיט לידער און מיט ניבול־פֿה די פּוסט־קייט א״, הר, מײַן ליכטיקע נסיעה. מיט ז׳ך — „לאָמיר זיך א׳, ניט באַלאַמוטשען״. „וען איך אייל זיך ניט אונטער, פֿאַרשפּא־טיק איך די באַן״, רייד. „צו דערמאָנען דער מענטשהייט...זיך אונטערצואיילן מיט דעם נײַעם יושרדיקן וועלטבאַשאַף״, ב. ריווקין, א גלויבן פֿאַר אומגליבּיקע. „ס׳איז שוין רעכט האַרבסט און מע דאַרף א׳ זיך מיטן אָקערן״, א. גאָרדאָן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 2. „מיטאַמאָל האָט דער חלום געגומען זיך א׳, ווערן צעשוויבערט, שרעקאיק, אָפּגע־ריסן, פֿילדשטיק, אומזיניק בײַ לעכערלעכ־קייט״, באַש, פֿאָ, 1963 II 15.

אונטער איין דאַך — פֿראַזע. 1. צוזאַ־מען, אינאיינעם. א׳ ד׳ וועלן זיי ניט קענען הויזן. „טאַקע א׳ א׳ ד׳ — אָבער לאָז מיך געמאַך״, פֿוב. „איך וויל ניט קענען ניט מײַן אָנקל און ניט זײַנע קינדער, מיט וועלכע איך וויל אָפֿילו א׳ א׳ ד׳ ניט זײַן״, ל. לעווין, רפֿאל דעם שנײדערס טאָכטער, ווילנע 1888. „איך וויל בעסער געניסן אַ געמיינעם לעבן מיט אַ וויבדיקן מענטשן וויִ...לעבן אין רײַכקייט א׳ א׳ ד׳ מיט אַ ווילדע חיה״, א. סאָפֿיר, דער קליינער קאָ־טערזניק, ווילנע תּרמ״ג. „משמח זײַן זיך מיטן רבין אינאיינעם א׳ א׳ ד׳״, חיים יצחק בונין, חב״דיש, לאָדזש 1938. 2. אונטער איין אַלגעמיינער אָנפֿירונג אָדער אינסטיטוציע. פֿאַרבינדן אַלע פֿראַקציעס א׳ א׳ ד׳.

אונטעראיינטיילונג — די, ־ען. אײַנטיי־לונג וואָס איז אַ פּרט, איין טייל פֿון אַ פֿריערדיקער אײַנטיילונג. אונטערגרופּע, אונ־טערקלאַס. „די א׳ען פֿון פֿילאָסאָפֿיע״, מע־ריאַן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּן.

אונטעראיקען — אוטו. ־קע אונטער, ~געאיקעט. אַרויסבּרענגען פֿון צײַט צו צײַט דעם קלאָנג [זע] וויִ אַן אויסדרוק פֿון וויִטיק, באַאונדערונג, באַדויער אא. טשמאַ־קען מיט די ליפּן און א׳. ־ענישׁ.

אונטעראיקען — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־איקעט. פֿפּ: ~היקען. 1. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט איקען, זיך פֿאַראיקען. אונטער־שטאָמלען. א׳ בײַם דאָוונען פֿאַרן עמוד. 2. פֿיג, איר. פֿרוווען זיך אַרויסדרייען מיט אַ (פֿוילן) תּירוץ; ניט וועלן אַרויסקומען מיט קלאָרע רייד. „עפּעס איקעט ער מיר אונטער, דער חבֿרה־מאַן״, רייד. ־ענישׁ.

אונטעראירזשען — ← אונטערהירזשען.

אונטעראירצן — טרוי. אירץ אונטער, ~געאירצט. פֿון צײַט צו צײַט (ניט שטענ־דיק) זיך וועגדן צו אַ יחיד — א׳ ר׳. א׳ אַ נגידיש בחורל. „וועג איך בין געקומען קיין אַמעריקע, האָב איך די ערשטע צײַט אונ־טערגעאירצט דעם טאָטן״, רייד.

אונטעראַכלען — אוטו & טרוי. אַכל אונ־טער, ~געאַכלט. 1. עסן פֿון צײַט צו צײַט, צו אַפֿט, אין אַ ניט־פֿאַסיקער צײַט. גיין און א׳ פֿון דער טאָרבע. 2. עסן בשתּיקה, וואָס מע טאָר ניט. א׳ טרפֿות. א׳ בעת דער אַר־בעט. 3. איר. עסן אַ סך. „ער פֿאַסט ניט קיין תּעניתים, ער האָט ליב אונטערצואַכלען, אַרײַנצורײַבן אַ הערינג מיט אַ האַלבן ברויט״, רייד.

אונטעראַכ(ק)ען — אוטו. אַכ(ק)ע אונטער, ~געאַכ(ק)עט. אַרויסגעבן פֿון צײַט צו צײַט דעם קלאַנג אַך מחמת וויִטיק, באַאונדערונג, אויפֿרעגונג אא. א׳ פֿון צרות.

אונטעראַמפּערן זיך — אוטו. ־ער זיך אונטער, זיך ~געאַמפּערט. וועג־ניט־וועג פֿי־רן וויכוחים, קריגן זיך, שפּאַרן זיך. א׳ זיך מיט שכנים, מיט פּאַרטיי־חבֿרים.

אונטעראַנאַנד(ער) — אדוו. *Mhd*: under ein-ander צווישן זיך, אײנע(ר) מיט דעם (דער, די) צווייטן (־ער). צווישנאַנאַנד. צוזאַ־מען. „נעם פֿיר לוט הוניק, אונ צעהן לוט וואַשיר אונ מיש אונטער אַנגדר אונ זיצא עס דארך איין טוך״, ר׳ משה רופֿא מק״ק מע־זריטש סמוך לבריסק, ירושת משה, [וויל־הרמרשדארף] 1677. „דיא מלאכים...האבן ניט קענען צו זעהן דאז זיך דיא הייליגקייט אונ אונווירדיקייט זאָלן מישן אונטער אַנגדר״, בראָנט. „האבן גיהא[אַ]ט אונטר אַנגדר שנאת־חינם אונ׳ רציחות״, סהמ, דניאל, יא, 30. „דאַרום זאָלן די וויבער שלום אונטר אַנגדר האבן״, לט׳, נה/א. „נעם האָניק און פּוטער און בראָנטווין...לאָז עס איין וויניג פּרעג־לען אונטר אַנגדר״, טור, כא/ב. „וען ישׂראל שון זאָלטן עבֿודה זרה דינן אונ האָבן שלום אונטר אַנגדר זו וויל איך זיי מוחל זײַן״, עפש, דרך חישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „וואָס טוען דאָ יידן? קריגן זיי זיך א׳ער״, יופֿאָל, 1882 II 18. זיך דורכשמועסן א׳.

אונטעראַנקערן — טרוי. ־ער אונטער, ~גע־אַנקערט. פֿון צײַט צו צײַט אָדער אויף אַ קורצער צײַט פֿאַראַנקערן אַ שיף. א׳ די שיף. פֿיג אויך: פֿאַרפֿעסטיקן, פֿאַרהאַרצלען אא. א׳ דעם פֿאַראיין.

אונטער א פּאָלע — פֿראַזע. פֿפּ: **אונטער דער פּאָלע.** באַהאַלטענערהייט, מע זאָל ניט זען. וויזען אַ פֿיג (אַ פֿויסט) א׳ אַ פּ׳, באַהאַלטן דעם וויִטיק א׳ אַ פּ׳.

אונטעראַפּטייל — דער, ־ן. אויך: ~אָפּ־טיילונג — די, ־ען. נידעריקער, אָפּהענ־גיקער טייל פֿון אַן אָפּטייל(ונג). טייל פֿון אַן אַדמיניסטראַטיוון איינס. א׳ פֿון (פֿאַר) בוכהאַלטעריע.

אונטעראַפּלאָדירן — טרוי. ־דיר אום, ~אָפּלאָדירט. פּאַטשן בראָואַ ניט מיט באַ־גיסטערונג, מער לפּנים וועגן און נאָר אַ ביסל. א׳ אַ רעדנער, אַ זינגער אא.

אונטעראָפֿיצי׳ר — דער, ־ן. אויך: ־צער (ספּעצ אין רוסישער אַרמיי). וועג עס האָט אין אַרמיי איין ראַנג נידעריקער וויִ אַן אָפּי־ציר (פּעלדפֿעבל, סערושאַנט, סאַרדזשענט), [זײַנע פֿונקציעס — פֿאַרשיידן, אָבער אומע־טום פֿון אַ נידעריקערן ראַנג וויִ דעם אָפּי־ציר]. מורא האָבן פֿאַרן א׳. „אָוואָנסירן האָט [דער יידל] קיין אויסזיכט ניט געהאַט...אַפֿילו ניט אויף א׳צער״, קמ, 1865, № 19. „ער האָט אין גאָר אַ קורצער צײַט אַוואַנזשירט... און איז געוואָרן א׳צער ׳פֿעלדוועבעל׳״, י. ל. שפּירע, דער אידישער נעפּט, מונקאַטש 1932. מיט ־ער (מצ׳) — „פֿור דיא אוביר אוני אונטר אופֿיצירד דיא היר זײַנן געמעלט, וועלן פֿר אידוועדריר איין פֿענדיל געשטעלט״, מעדני מלך, פֿפֿדמ 1726. ־שע — די, ־ס. 1. וויִב פֿון אונטעראָפּיציר. 2. פֿרוי וואָס האָט אַליין דעם ראַנג פֿון אַן אונטעראָפּיציר. אַן א׳ע אין דער ישׂראל־אַרמיי.

אונטער אַ פֿרעגצייכן — פֿראַזע. ניט זיכער. איז אין אַ ספֿק. „דערווײַל האַלט ער אויס. ווי לאַנג ער וועט קענען אויס־האַלטן איז א׳ אַ פֿ״, רייד. [א׳ אַ פֿראַגע־צייכן; נר.] „שטעלן א׳ אַ פֿראַגע־צייכן: צי איז עס טאַקע געשען?״, טמז, 1964 X 6.

אונטעראַקאַמפּאַנירן — אופּט & טרוי. ־ניר אונטער, ~אַקאַמפּאַנירט. צו ביסלעך באַגלייטן אויף אַן אינסטרומענט, בײַם זינגען אַדער בײַם שפּילן. „האָט ער אַנגעהויבן א׳ פֿרײַער שטיל, פֿאַרזויכטיק, דערנאָך הע־כער״, ש. גאָדינער, דער מענטש מיט דער ביקס, מאָסקווע 1928.

אונטעראָקסיד — דער, ־ן. (כעמיע) אַן אָקסיד וואָס האָט דעם מינימום זויערשטאָף, אָקסיגען. [אַזוי איז פֿון די פֿינף מיגלעכע אָקסידן פֿון ניטראָגען, שטיקשטאָף, N_2O — דער א׳ פֿון ניטראָגען]. כאַראַקטעריסטי־שער א׳ — Pb_3O, א׳ פֿון בלײַ. כ״ו, וויל־קאָמירער יידישע רעאַל־גימנאַזיע, טערמינאָ־לאָגיע פֿון כעמיע, 1921. אויך אין פֿונד.

אונטעראָקסל — דער, ־ן. טייל קערפּער (פֿון פֿאָרנט) וואָס איז נידעריקער ווי די פּלייצע. „די אָנגעשפּאַרטקייט אין די בריסט דערגייט בײַ די א׳ען״, פֿגעז, ווילנע 1932, № 6.

אונטעראָקעאַניש — אַדי. וואָס איז אונטער אַן (דעם) אָקעאַן. „אַרומזוכן נײַע א׳ע אייל־פֿעלדער און מינעראַלן״, טמז, 1965 IV 18.

אונטעראָקערן — טרוי. ־ער אונטער, ~גע־אָקערט. אָקערן פֿון צײַט צו צײַט. אָקערן ניט־אינטענסיוו, ניט וויכל מע דאַרף, מער לפּנים וועגן. א׳ אַ פֿעלד. „דורך דעם א׳ אויפֿן ווינטער וועט ס׳רוב דאָס פֿעלד באַ־היטן פֿון ווילדע געווינקסן״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײטער, וואַרשע 1891.

אונטעראַרבל — דער, ־ן. אונטערשטער טייל פֿון אַרבל.

אונטעראַרבעטן — ־בעט אונטער, ~גע־אַרבעט. אופּט — אַרבעטן פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך, ניט שטענדיק. „די וויכ־איז די אשת־חייל, דער קראַנקער מאַן אַר־בעט נאָר אונטער״, רייד. א׳ אַ פּאָר וואָכן, טרוי — 1. צושטריקן, אונטערשטריקן, פֿאַר־ריכטן אַן אונטערשטן טייל. „טאָלצע האָט זיי אונטערגעאַרבעט זאָקן,...האָט זיי פֿאַרלאַטעט העמדער״, ממוס, מסעות. „די שוועסטער האָ־בן אונטערגעאַרבעט די זאָקן״, שע, ׳די פֿאָן׳, [א׳ זאָקן פֿלעגט מען, ווען דער אונטן פֿון די זאָקן איז געווען אַזוי צעריסן אַז מע האָט מער ניט געקענט פֿאַרצירעוועט די לע־כער. האָט מען געמוזט מאַכן פֿונדאָסנײַ דעם גאַנצן אונטערשטן טייל און צושטריקן צום אויבן פֿון זאָק.] 2. במקום־וועריב פֿאַר טו־אונגען וואָס מע פֿירט דורך בסוד און וואָס מע וויל זיי ניט אַנרופֿן מיט אַ שטאַרקערן וועריב. א׳ כלערליי אינטריגעס, רכילות. א׳ אַ קינד דער דינסטמויד. א׳ אַ פֿאַלשע חתימה. ־ונג.

אונטעראָקעאַניש — אַדי. וואָס איז אונטער אַן (דעם) אָקעאַן. „אַרומזוכן נײַע א׳ע אייל־פֿעלדער און מינעראַלן״, טמז, 1965 IV 18.

אונטעראָקערן — טרוי. ־ער אונטער, ~גע־אָקערט. אָקערן פֿון צײַט צו צײַט. אָקערן ניט־אינטענסיוו, ניט וויכל מע דאַרף, מער לפּנים וועגן. א׳ אַ פֿעלד. „דורך דעם א׳ אויפֿן ווינטער וועט ס׳רוב דאָס פֿעלד באַ־היטן פֿון ווילדע געווינקסן״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײטער, וואַרשע 1891.

אונטעראַרבל — דער, ־ן. אונטערשטער טייל פֿון אַרבל.

אונטעראַרבעטן — ־בעט אונטער, ~גע־אַרבעט. אופּט — אַרבעטן פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך, ניט שטענדיק. „די וויכ־איז די אשת־חייל, דער קראַנקער מאַן אַר־בעט נאָר אונטער״, רייד. א׳ אַ פֿאָר וואָכן, טרוי — 1. צושטריקן, אונטערשטריקן, פֿאַר־ריכטן אַן אונטערשטן טייל. „טאָלצע האָט זיי אונטערגעאַרבעט זאָקן,...האָט זיי פֿאַרלאַטעט העמדער״, ממוס, מסעות. „די שוועסטער האָ־בן אונטערגעאַרבעט די זאָקן״, שע, ׳די פֿאָן׳, [א׳ זאָקן פֿלעגט מען, ווען דער אונטן פֿון די זאָקן איז געווען אַזוי צעריסן אַז מע האָט מער ניט געקענט פֿאַרצירעוועט די לע־כער. האָט מען געמוזט מאַכן פֿונדאָסנײַ דעם גאַנצן אונטערשטן טייל און צושטריקן צום אויבן פֿון זאָק.] 2. במקום־וועריב פֿאַר טו־אונגען וואָס מע פֿירט דורך בסוד און וואָס מע וויל זיי ניט אַנרופֿן מיט אַ שטאַרקערן וועריב. א׳ כלערליי אינטריגעס, רכילות. א׳ אַ קינד דער דינסטמויד. א׳ אַ פֿאַלשע חתימה. ־ונג.

אונטעראַרדאַוויי(צי)אַניש — אַדי. (געאָ־לאָגיע) וואָס האָט אַ שיכות צו דער ערשטער עפּאָכע פֿון דער אַרדאַוויי(צי)אַניש־ערע, צווישן דער קאַמבריש־ער און דער סילורי־שער. אין דער עפּאָכע האָבן זיך אויסגע־פֿורעמט גרויסע שטחים לאַנד פֿון צפֿון־אַמע־ריקע. א׳ע פֿורעמונגען. א׳ געשטיין.

אונטעראַרדנט זײַן — דטשם. נר. זײַן אונטערגעאַרדנט, סובאָרדינירט. „אויב גאָט איז א׳ דעם שיקזאַל, איז שיקזאַל דער אמתער הערשער איבער דער וועלט״, גרינ, איד און וועלט.

אונטעראַרדנונג — די, ־ען. אַקט, פֿאָר־צײַט אַדער רעזולטאַט פֿון אונטעראַרדנען. סובאָרדינאַציע. אַ צײַטוועליקע א׳.

אונטעראַרדנען — טרוי. אָרדן אונטער, ~געאָרדנט. שטעלן נידעריקער, אונטער, אויף אַ נידעריקערער מדרגה. אונטערטעניקן, אונ־טערוואַרפֿן, סובאָרדינירן. א׳ פֿרטים אונטער איין כּלל. „אַ געזעלשאַפֿט וואָס האָט אינ־גאַנצן אונטערגעאַרדנט דעם יחיד צו די אינ־טערעסן פֿונעם שטאַט״, גרינ, מענטשן און וועלטן. אויך מיט זיך — „דערמיט האָט די מענטשלעכע פֿערזענלעכקייט געפֿונען איר שלימות אין א׳ זיך אינגאַנצן צום געטלעכן געבאָט״, טמז, 1964 III 6.

אונטעראַרמל — דער, ־ן. מצ נב. לאָקל, (וואַצלאַוועק). דזוו אונטעראַרבל.

אונטעראַרן — אומפּ & דריטפּערזאָניק. עס אַרט אונטער, ~געאַרט. אַרן אַ ביסל אַדער צו ביסלעך. „עס אַרט מיך אונטער וואָס ער לעבט צוישן ניט־יידן״. זײַן געזונט אַרט זי אונטער.

אונטעראַרעם — דער, ־ס. טייל האַנט צווישן עלנבויגן און געלענק. „הייבט אויף די האַנט אין דער הייך און גלעט שטאַרק אויף אַראָפּ די פֿינגער און דעם א׳ צום עלנבויגן, בײַ די הויט ווערט בלאַס״, פֿגעז, וויל נע 1924, № 7. „און זי האָט אויסגע־שטרעקט אירע א׳ס אויף דעם טישפֿלאַך״, נאָד, ווי אין זע עס.

אונטעראַרעמען — טרוי. אַרעם אונטער, ~געאַרעמט. נעמען עמעצן אונטערן אַרעם. א׳ ווי אַ גוטן פֿרײַנד. א׳ אַ מיידל.

אונטעראַרענדירן — טרוי. ־דיר אונטער, ~אַרענדירט. נעמען אויף אַרענדע בײַ עמע־צן וואָס האָט אַרענדירט. א׳ די קרעטשמע.

אונטער אַ שלאָס — פֿראַזע. 1. פֿאַרשלאָ־סענערהייט. האַלטן וויכטיקע דאָקומענטן א׳ אַ ש׳. „די מאַמע האָט אויך אײַנגעמאַכטס געהאַלטן א׳ אַ ש״, רייד. 2. פֿאַרשפּאַרט אין תּפֿיסה אָדער אין משוגעים־הויז. „דער־פֿאַר וויל מען אים האַלטן א׳ אַ ש׳, ואוו ״יענע׳ זאָלן ניט קענען צוקומען צו אים״, ש. וועבער, פֿאָר, 1964 VII 11.

אונטער אַ שליײער — פֿראַזע. פֿאַרדעקט, פֿאַרמאַסקירט. געהאַלטן בסוד. „אַלץ איז בײַ אים א׳ אַ ש׳. מע קען קיין זאַך בײַ אים נישט דערגיין״, רייד. „זייער אָנקומען ווערט געהאַלטן בסוד, א׳ אַ ש״, פֿאָר, 1964 VIII 28.

אונטעראַשן — [...איישן] טרוי. אש אונטער, ~געאשט. אונטערציגדן (אין פֿאַרשטעלטן לשון). „מײַן הײַזל איז דאָך...פֿאַרסטראַכירט ...איך וועל דאָס א׳, און איך וועל פֿאַר געלט אונטערשטעלן פֿאַלשע עדות, אַז ער, בנימין, האָט דאָס אונטערגעצונדן״, אפֿרים מרגליות, געפֿונענע עלטערן, וואַרשע 1894.

אונטערבאַאַמטער — דער, ־טע. וונ ־טע. אַ באַאַמטער וואָס איז אין זײַן ראַנג נידע־ריקער ווי אַ צווייטער וואָס איז איבער אים.

אונטערבאַבערן זיך — אופּט. ־רע זיך אונטער, זיך ~געבאַבערט. 1. טאָן פֿאַמע־לער, מאַכן שהיות. א׳ זיך בײַ דער אַרבעט. 2. צו ביסלעך זיך פֿלאַנטערן.

אונטערבאַגאַבונג — די, ־ען. דטשם. נר. פֿעאיקייט, אינטעליגענץ וואָס איז נידעריקער ווי דער דורכשניט. „מאַרך־ און נערוון־קראַנ־קייטן אינעם קינדער־עלטער [פֿירן צו] א״, טאָז, וואַרשע 1929, № 5.

אונטערבאַגלויטן — טרוי. ־לייט אונטער, ~באַגלייט. פּפּ: ~באַלויטן. 1. מיטגיין, מיטפֿאָרן אַ שטיק וועג(ס). א׳ אַ פֿרײַנד. די געסט. 2. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט אַקאַמפּאַנירן. א׳ אויף דער פּיאַנע.

אונטערבאַדאַכן — טרוי. ־דאָס אונטער, ~באַדאַכט. (גראַב) אָפּנאָרן. א׳ דעם יאָלד פֿון קאָפּ ביז פֿיס. מיט זיך — דזוו באַמאַכן זיך ←.

אונטערבאַדינען — טרוי. ־דין אונטער, ~באַדינט. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט באַ־דינען. „ער האָט ליב מע זאָל אים א׳״, רייד.

אונטערבאָדן — דער, ־ס. שיכט אונטער דער אייבערפֿלאַך פֿון ערד; שיכט אונטער קולטיווירטער ערד. ליימקער, זאַמדיקער אָ א׳, א׳־וואַסער. ־דיק — אַדי. „70 פּרא־צענט וואַסער גייט אומנוציק אַוועק, פֿאַר־שטאַרקנדיק מיט דעם דאָס א׳ע וואַסער״, ים, צײַט, שאָוול 1924.

אונטערבאָדן — טרוי. באָד אונטער, ~גע־באָדן. באָדן בלויז פֿון צײַט צו צײַט. „א קליין קינד איז ניט געניג אונטערצובאָדן. מע דאַרף עס באָדן טאָג־אײַן טאָג־אויס״, רייד. אויך מיט זיך.

אונטערבאַהאַלטן — טרוי. באַהאַלט אונ־טער, ~באַהאַלטן. אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט באַהאַלטן. א׳ ראַצאָניר־ט פֿרא־דוקטן. מיט זיך. א׳ זיך פֿון אינספּעקציעס.

אונטערבאַהויצן — טרוי. ־הייץ אונטער, ~באַהייצט. באַהייצן צו ביסלעך, ניט־שטענ־דיק, וויניקער ווי מע באַדאַרף. א׳ אַ וואוי־נונג. א׳ די שכנים.

אונטערבאַהעלפֿער — דער, ־ס. (וונ ־ין, ־קע, ־ס). 1. ווער עס העלפֿט אונטער דעם באַהעלפֿער פֿון מלמד [געווײַנטלעך אַ שטאַר־קער בחור און אַ קנאַפּער בן־תּורה, וואָס זײַן אַרבעט איז געווען צו ברענגען עסן די קינדער, צום טייל פֿירן די קינדער אין און פֿון חדר, און אין אַ שלעכט וועטער, אין אַ בלאָטע, אין אַ שניי, טראָגן די קלענערע און רײַכע תּלמידימלעך אין חדר און פֿון

חדר אַהיים.] „פֿאַנג זיך אָן מיט דעם בּאַ־העלפֿער, מיט די מלמדים, מיט די א׳, מיט שכר־לימוד, מיט ראש־חודש־געלט", ליאָנדאָר, נתיבֿ בש, ווילנע 1844. „צוויי לערער צו 300 רו״כ, אַ בּאַהעלפֿער 100 רו״כ, אָן א׳ 50 רו״כ; בּאַהייצן, בּאַלעכטן און וואַסער 50 רו״כ", צעט. 2. יעדערע(ר) וואָס העלפֿט אין עפּעס אָן אַרבּעט אָן קענטענישן אָדער אָן געניטקייט (מיט ביטול).

אונטערבאַוואוסטזיין — דער (דאָס). מצ נב. אין דער פֿרוידיאַנישער סיסטעם פֿון פּסיכאָאַנאַליז, דער כוללדיקער טערמין פֿאַר אַלע שפּירונגען, אימפולסן און באַגערן וואָס גייען אויף אין מענטשן און וואָס ווערן נישט קיין טייל פֿון זיין באַוואוסטזיין (←) אָדער זיינען פֿון באַוואוסטזיין רעפּרעסירט געוואָרן. אָנעלכע איבערלעבענישן קענען יאָ ווערן א טייל פֿון מענטשנס באַוואוסטזיניקער פּערצעפּציע מיט דער הילף פֿון געוויסע היפּ־נאָטישע אָדער פּסיכאָאַנאַליטישע מיטלען. אין דער שפּעטערדיקער פּסיכאָאַנאַליטישער טע־אָריע ווערט א׳ אָפֿט פֿאַרבּיטן מיטן אַנאַליטישן id (← איד). [אין דער פֿאָפולערער שפּראַך און אין דער ליטעראַטור צייטנווייז פֿאַרבּיטן מיט הינטערבאַוואוסטזיין, און מיט אומבּאַ־וואוסטזיין.] פֿאַרשטופּן, פֿאַרשטויסן אין א׳. בּלײַבן אין א׳. „די אידייען, וואָס שפּייזן זיך פֿון די עמאָציעס, וואָס לויערן אין די פֿינצטערע באַהעלטענישן פֿון אומשכלדיקן א״", ב. ריוקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. „ערגעץ־וואו אין זיין א׳ האָט...דער שקלאַפֿן־טרייבער זיך געפֿילט זינדיק פֿאַר דער באַ־ליידיקונג פֿונעם צלם אלהים אויפֿן נעגער־פּנים", גרינ, בלעטלעך פֿון א טאָגבוך.

אונטערבאַוואוסטזיניק — אַדי. וואָס איז שייך צו דער ספֿערע פֿון אונטערבאַוואוסטזיין, וואָס האָט אַ שייכות צו אונטערבאַוואוסטזיין, אינסטינקטיוו, ניט־ראַציאָנעל. טאָן עפּעס א׳. דאָס א׳ע אין דעם מענטשן. ־יקייט.

אונטערבאַוואָסערן — טרוו. ־ער אונטער, ־באַוואָסערט. באַוואָסערן וויניקער וויפֿל מע באַדאַרף. א׳ די פֿעלדער.

אונטערבאַוואָפֿנען — טרוו. ־פֿן אונטער, ־באַוואָפֿנט. 1. באַוואָפֿנען עמעצן בשתּיקה, אויף אַ געהיימען אופֿן. א׳ די הגנה. א׳ די מורדים. 2. גיבן (באַזאָרגן מיט) וואָפֿן פֿון צייט צו צייט, ניט (געניג) וויפֿל מע באַדאַרף. א׳ די פֿרײַוויליקע ארמיי. אויך מיט זיך. זיך א׳ מיט אַלטע כּלי־זיין. פּיג. א׳ זיך מיט נאָר אַרגומענטן. וואָפֿנע־נונג.

אונטערבאַווײַז — דער, ־ן. זײַטיקער, אומדירעקטער באַווײַז, קלענערער, אומקלאָ־רער באַווײַז וואָס שטיצט אָבער אונטער אַן עיקרדיקן באַווײַז. האָבן קיגן עמעצן ניט מער ווי אַן א׳. פֿאַרמשפּטן לויט א׳ן.

אונטערבאַוול — דער, מצ נב. שלעכטער, בּילליקער מין באַוול. טראַקלפֿאָדעם, פֿאַסטרי־געס. יוהאָ, № 36.

אונטערבאַזיי — דער, ־ן. סאָוו. שלעכ־טער באַזיי. אַקט פֿון אונטערבאַזייען. אומגע־רעטעניש איבערן פֿרילינגדיקן א׳.

אונטערבאַזייען — טרוו. ־זיי אונטער, ־באַזייט. באַזייען צו בּיסלעך, וויניקער וויפֿל מע באַדאַרף. א׳ די פֿעלדער.

אונטערבאַזינגען — טרוו. ־זינג אונטער, ־באַזונגען. 1. א ביסל, פֿון צייט צו צייט באַזינגען. נאָכמאַכן א בּדחן און א׳ חתן־כּלה. 2. אונטערחנפֿענען. איר. שרײַבן לויבלידער וועגן עפּעס אָדער עמעצן. א׳ דעם מאַכט־האָבער. 3. וועגן א ניט־ייִדישער לויה. א׳ דעם פֿגר. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערבאַטאָנונג — די, ־ען. באַטאָנונג פֿון א צוויי־טער מדרגה. צוויי־טיקע, שוואַ־כע(רע) באַטאָנונג. היפֿוך פֿון איבערבאַטאָ־נונג. „די א׳ פֿון די קאָנסטרוקטיוויע פֿונקטן", אַבא גאַרדין, פֿאַש, 1956 III 9.

אונטערבאַטיטלען — טרוו. איצ, אימפּ נב; ־באַטיטלט. 1. צוגעבן צום נאָמען פֿון א בוך (בּראָשור, אַרטיקל אא) נאָך א (לענ־גערן) נאָמען פֿון אונטן. מענדעלעס טאָקסט איז אונטערבאַטיטלט די באַנדע שטאָט־בעלי־טובֿות. 2. געבן, אָנרופֿן עמעצן מיט א קלענערן טיטל (ווי יענער פֿאַרמאָגט). על־פּי טעות א׳ דעם אמבאַסאַדאָר.

אונטערבאַטיליקן זיך — אוטו. ־ליק זיך אונטער, זיך ־באַטיליקט. זיך באַטיליקן אין עפּעס נאָר פֿון צייט צו צייט אָדער ניט־געגוג. ניט זיין קיין אַקטיוויזער מיטגליד, בלויז זיך א׳ אין א פּאָר זיצונגען.

אונטערבאָטן — טרוו. באָט אונטער, ־גע־באָטן. 1. פֿאַרלייגן, אָנבאָטן א פּרײַז וואָס איז נידעריקער פֿון אמתן ווערט. א׳ א פּרײַז. 2. אומגעריכט אַרויסקומען מיט אַן אָנבאָט פֿון א העכערן אָדער נידעריקערן פּרײַז און מיט דעם אויסקאָנקורירן. „ס׳איז געגאַנגען אויף א לאָד, אָבער בּיים שליסן דעם אָפּ־מאַך האָט מען אונדז אונטערגעבאָטן". ־עכּין. ־ענישׂ.

אונטערבאָיקאָטירן — טרוו. ־טיר אונ־טער, ־באָיקאָטירט. באָיקאָטירן ניט־אָפֿן. באָיקאָטירן פֿון צייט צו צייט. א׳ יידישע געשעפֿטן.

אונטערבאָכ(ק)ען — טרוו. באָכ(ק)ע אונ־טער, ־געבאָכ(ק)ט. פּפּ: ־באָכצייַן, ־בוכ(ק)ען. 1. קלאָפּן, שלאָגן צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט אָדער בשתּיקה. א׳ שטיל־ערהייט די קינדער. 2. אונטערטרײַבן מיט שטורכען, מיט באָקעס. ־ענישׂ.

אונטערבאַלאַדן — טרוו. ־לאָד אונטער, ־באַלאַדן. אַגליגן משא וויניקער וויפֿל מע באַדאַרף אָדער מע קען. א׳ א וואָגן, א וואַגן. ־ונג.

אונטערבאַלאַקן — אוטו. ־קע אונטער, ־באַלאַקט. פֿון צייט צו צייט, צו ביסלעך רעדן סתּם, גוטמוטיק, פֿרײַנדלעך; שמועסן וועגן פֿאַרשיידענע ענינים, שפּריגענדיק פֿון טעמע צו טעמע. א׳ ווי אַלטע שכנטעס וועג־גן אַלץ אין דער וועלט.

אונטערבאַלבּען — טרוו. ־בּע אונטער, ־געבּאַלבּעט. 1. אונטערפֿאַלבּען פֿון צייט צו צייט. רעדן נאַרישקייטן, ניט צו דער זאַך. א׳ ווי אַן עובֿר־בּטל. 2. אונטערזאָגן עפּעס וואָס איז א רכילות, וואָס קען אויפֿ־הצען. א׳ אין אויער אַרײַן א נייַע פּליאָ־קע. 3. זאָגן עפּעס אין דער שטיל אָדער בשתּיקה. א׳ עפּעס וואָס מע קען ניט פֿאַר־שטיין. ־ענישׂ.

אונטערבאַלייטן — טרוו. דזוו אונטער־באַגלייטן (←).

אונטערבאַלייכטן — טרוו. ־לײַכט אונטער, ־באַלויכטן. באַלײַכטן פֿון אונטן אַרויף. א׳ די בינעס. ־ונג.

אונטערבאַלעבּאָטשען — טרוו. פּפּ: ־באַלעבּעטשען. דזוו אונטערבאַלבּען (←), נאָר האַרבּער, שטרענגער.

אונטערבאַלעוועט — טרוו. ־לעוועט אונטער, ־געבאַלעוועט. פּ(י)עשטשען, פֿאַרצינען, צו ביסלעך אָדער פֿון מאָל צו מאָל. א׳ דעם בּן־יחיד. מיט זיך — וועלן א ביסל צע־לאָזן, זיך פּ(י)עשטשען, זיך פֿוילן פֿון צייט צו צייט. א׳ זיך ווי א בּת־יחיד־קע.

אונטערבאַלעמוטשען — אוטו. ־טשע אונטער, ־(גע)באַלעמוטשעט. פֿאַרטאַכלעוועט צייט וועק־ניט־זוען. א׳ בּיי דער אַרבּעט. „צווי־שן די ביימער, וואו כ׳האָב א ביסל אונטער־באַלעמוטשעט בּיים רײַסן יאָגדעס", ב. עליס, פֿאָר, 1964 XII 13.

אונטערבאַלעקן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ־באַלעקט. (גראָב) חנפֿענען עמעצן, זיך לעקן צו עמעצן, אויף א וואולגאַרן אָדער איבערגעטריבענעם אופֿן וועלן געפֿעלן. א׳ דעם גבֿיר.

אונטערבאַלעקן זיך — אוטו. ← דפֿוי. (אומאיידל) זיך קוויקן מיטן טעם נאָכן נהנה זיין. א׳ זיך מיט (נאָכן) פֿעטן טשאָלנט. א׳ זיך מיט א פּליאָטקעלע.

אונטערבאַלקן — דער, ־ס. קלאָץ וואָס אויף אים האַלט זיך די (הילצערנע) סטעליע.

אונטערבאַמאַכן זיך — אוטו. ־מאַך זיך אונטער, זיך ־באַמאַכט. 1. (גראָבּלעך) דזוו באַמאַכן זיך, נאָר עמפֿאַטישער. זיך אומ־רײַן מאַכן מיטן אייגענעם שטולגאַנג, מיט צואה. א׳ זיך וויא א קליין קינד, וויא א שיכּור. 2. (גראָב) זיך (לאָזן) אָפּנאַרן. זיך א׳ וויא ויזתא.

אונטערבאַמאַרדירן — טרוו. ־דיר אונ־טער, ־באַמאַרדירט. 1. פֿון צייט צו צייט אַטאַקירן מיט באַמבעס. א׳ א שטאָט. 2. פֿאַר־וואַרפֿן מיט פֿאַדערונגען, טענות אא. א׳ די נייַע פֿאַרוואַלטונג מיט פֿאַרוואורפֿן.

אונטערבאַמבלען זיך — אוטו. ־בל זיך אונטער, זיך ־געבאַמבלט. זיך נאָכשלעפּן, נאָכהענגען פֿון אונטן. „די שוועדישע באַמבלט זיך אונטער און פּלאַנטערט זיך צווישן די פֿיס".

אונטערבאַמיען זיך — אוטו. ־מי זיך אונטער, זיך ־באַמיט. זיך אַנשטרענגען

אין אַ געוויסער מאָס עפּעס אויפצוטאָן. „מעגסט זיך אַמאָל א׳ אויך פֿאַר אַ פֿרײַנד", רייד. ־אונג.

אונטערבאַמקען, ־באָמקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געבאַמקעט (־באָמקעט). 1. פֿון ציטיט צו ציטיט אַרויסגעבן די קלאָנגען באַם אָדער באָם. אונטערזינגען (מיט אָט די קלאָנגען). א׳ אַ ניגונדל. א׳ דעם חזן [דאָטיון]. א׳ מיטן באַס. „ער האָט אַ מאַל געטאָן מיט דער האַנט און עפּעס אונטערגעבאָמקעט", נ. ענ, גק, № 49. 2. זאָגן עפּעס אומקלאָר און זינגעוודיק. א׳ עטלעכע ווערטער. „שטילינקערהייט אונטערגעבאָמקעט אַ מזל־טוב דעם נײַעם דעפּוטאַט", פֿרוג III.

3. אונטערחנפֿענען; צושטימען, מספּים זײַן (מער לפּנים וועגן) אויס מורא אָדער שוואָכקייט. „די דיינים וואָס זענען נעבעך אין די הענט פֿון די בעלי־טובֿות און מוזן זיי א׳", ממוס. „די באָרימטע טעאָריע, וועלכע עס האָבן אונטערגעבאָמקעט אייניקע אויך פֿון די לינקע עלעמענטן", צו דער נאַציאָנאַלער פֿראָגע, זשענעוו 1905. „...האָט אים נאָר אונטערגעבאָמקעט", ווייס, 'בערל און שמערל'. „ווי נאָר די ייִדישע ליטעראַטור וועט געבן איר הספּמה אויף דעם...און אָנהייבן אונטערצובאָמקען, וועלן זיך עפּענען פֿאַר איר ...די בריילסטע האָריזאָנטן", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערבאָן — די, ־ען. (עלעקטריש־באָן־טריבענע) באָן אונטער (דער אייבערפֿלאַך פֿון) דער ערד. פֿאָרן מיט דער א׳. „אין לאָנדאָן, ...האָט שוין לאָנג פֿונקציאָנירט די... א׳", לע, טמז, 18 XI 1964.

אונטערבאַנאַרישן זיך — אוסו. ־ריש זיך אונטער, זיך ~באַנאַרישט. דזוו באַנאַרישן זיך, נאָר עמפֿאַטישער. זאָגן אָדער טאָן וואָס עס פּאַסט גיט. א׳ זיך וויִ אַ קליין קינד.

אונטערבאַנדאַזשירן — טרוו. ־זשיר אונטער, ~באַנדאַזשירט. 1. אַרומבינדן מיט אַ באַנדאַזש פֿון אונטן. א׳ דעם צעקאַליעטשעמען פֿוס. 2. באַנדאַזשירן אויף דערוויסל, אין אײַלעניש. א׳ די וואונד, ביז דער דאָקטער וועט קומען.

אונטערבאַנוצן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באַנוצט. באַנוצן עפּעס נאָר פֿון צײַט צו צײַט, וויניקער וויִ מע באַדאַרף אָדער וויִ מע קאָן. א׳ גוטע מכשירים פֿון פֿיזישן קאָבינעט. אויך מיט זיך — א׳ זיך מיט אַ מיקראָסקאָפּ. ־ונג.

אונטערבאַנעצן — טרוו. ־נעץ אונטער, ~באַנעצט. 1. מאַכן אַ ביסל נאַס פֿון אונטן (געווײַנלעך וועגן השתנה). א׳ די הײַזלעך. מיט זיך — פֿון צײַט צו צײַט לאָזן השתנה אונטער זיך. „אַ פֿינפֿיאָריק ייִנגעלע און באַנעצט זיך נאָך אונטער". 2. טרינקען אַ ביסל משקה כדי גרעסער צו מאַכן די שׂמחה. „ייִדן גיט מיר אָפּ מזל־טוב, מײַן טאַטעער איז אַ כּלה געווען. — שטעל אַ פֿלעשל און לאָמיר א׳ די שׂמחה", רייד.

אונטערבאַנקראָטירן — אוסו. ־טיר אונטער, ~באַנקראָטירט. עטלעכע מאָל (פֿון ציטיט צו ציטיט) באַנקראָטירן (און דערבײַ זיך אויסגלײַכן מיט קרעדיטאָרן). „פֿאַרפֿאַלן, אַ שניטקרעמער מוז א׳", רייד.

אונטערבאַסמאַרקען — טרוו. ־קע אונטער, ~באַסמאַרקעט. 1. שמוציק מאַכן פֿון אונטן אָדער אַ ביסל מיט לייכטע, מיט רעכט. א׳ אַ מלבוש. 2. פֿיג. באַרעדן, אויסטראַכטן עפּעס וואָס פֿאַרשמוצט דעם נאָמען. א׳ עמעצן מיט אַ ממזר־בלבול. אויך מיט זיך — דזוו אונטערבאַדאָסן זיך.

אונטערבאַסעוון — ־סעוט אונטער, ~געבאַסעוועט. אוסו — אונטערבאַמקען, פֿאַטאַקעוון, צוגעבן, נאָכזאָגן. „...האָבן טייל מיט מיר געהאַלטן, אָנדערע פֿליאַסקעדריגעע האָבן דעם באַלטער [דאָטיון] אונטערגעבאַסעוועט", קמ, 1869, № 20. „שפּרינגט אַרויס אייניע מיט אַ פּיסק און באַסעוועט אונטער דער פֿרײַערדיקער", ממוס, וויטעפֿ. „בשעת דעם שמועס מיט די קבצנים האָבן די וויבער אונטערגעבאַסעוועט מיט ביטערע זיפֿצן", ממוס, 'נשׂרפֿים'. טרוו — אונטערזינגען מיט אַ באַסאָוער שטים אָדער אונטערשפּילן אויפֿן באַס. א׳ אַ ניגון.

אונטערבאַסעוון — אוסו. ־סעוט אונטער, ~געבאַסעוועט. אַמ. איר, מיט ביטול. פֿון ציטיט צו ציטיט פֿירן זיך ווי אַ בעל־הבית, אַ באַס. „דער פֿאַרמאָג אין שאָפֿ האָט ליב א׳ און הערשעוועט איבער די אַרבעטער", רייד.

אונטערבאַפּוצן — טרוו. ־פּוץ אונטער, ~באַפּוצט. 1. באַפּוצן, באַצירן אַ ביסל, מאַכן שענער אויף אַ געוויסן גראַד. א׳ די קינדערלעך פֿאַר דער פֿאַרשטעלונג. 2. באַפּוצן פֿון אונטן. א׳ דאָס קלייד. 3. מגזם זײַן, איבערטרײַבן (אַ ביסל) ווי ס׳איז איר דער־אמתן. א׳ די מעשׂה מיט אַ ליגן. אויך מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערבאַפּישן — טרוו. ־פּיש אונטער, ~באַפּישט. (גראָב) ציטיטנווײַז מאַכן נאָס מיט השתנה. א׳ די הייזלעך. פֿרוג אונטערבאַנעצן. אויך מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערבאַפֿלעקן — טרוו. ־פֿלעק אונטער, ~באַפֿלעקט. באַדעקן עפּעס מיט פֿלעקן ערטערווײַז אָדער שוואַך. א׳ אַ לײַלעך. ספּעצ וועגן זרע, קרי, דם־נידה. אויך מיט זיך. ־עכץ.

אונטערבאַפֿעלקערן — טרוו. ־ער אונטער, ~באַפֿעלקערט. אַרײַנברענגען וויניקער אײַנוואוינערס וויפֿל דאָס לאָנד באַדאַרף אָדער קען אויסהאַלטן. „מע טאָר ניט א׳ דעם גרענעצפּאָס". „דאָס לאָנד איז אונטערבאַפֿעלקערט, וויִט ניט ענגוג קולטיווירט", גרינ, יוד און וועלט. ־ונג.

אונטערבאַפֿעסטיקן — טרוו. ־טיק אונטער, ~באַפֿעסטיקט. 1. מאַכן פֿעסטער פֿון אונטן. א׳ די צוציגן מיט פֿלעקענער, מיט אײַזנס. א׳ די בריק, די רושטאָוואניעס. 2. דזוו באַפֿעסטיקן. א׳ די פֿאַרטיידיקונג פֿון דעם אומשולדיקן. ־ונג.

אונטערבאַצאָלט — אַדי. פּאָר ← דזוו. *E:* underpaid. „אַ פֿרוי איז נישט קיין מומיע...און נישט קיין א׳ע דיש־וואַשערין", טמז, 15 XII 1963.

אונטערבאַצאָלן — טרוו. ־צאָל אונטער, ~באַצאָלט. באַצאָלן וויניקער וויפֿל מע דאַרף. א׳ די אַרבעטער. ־ונג.

אונטערבאַציִרן — דזוו אונטערבאַפּוצן (←).

אונטערבאַצירק — דער, ־ן. אַדמיניסטראַטיוער טייל פֿון אַ באַצירק, אַ לאַנדקרײַז (ספּעצ אין דײַטשלאַנד, עסטרײַך).

אונטערבאַקאָכן — טרוו. ־קאָך אונטער, ~באַקאָכט. וואול. 1. באַדעקן פֿון אונטן מיט צואה. א׳ די הוזן. 2. אָפּנאַרן, פֿאַרפֿירן, מיאוס אָפּטאָן. א׳ דעם קאָנקורענט. מיט זיך — 1. „גיי, דײַן ממזרוק האָט זיך אונטערבאַקאָכט". 2. אַליין מיאוס זיך אָפּנאַרן, אַרײַנפֿאַלן. באַנאַרישן זיך. 3. קזוו איינער דעם אַנדערן קאָליע מאַכן. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערבאַקומען — טרוו. ־קום אונטער, ~באַקומען. 1. באַקומען פֿון ציטיט צו ציטיט אָדער צו ביסלעך, אָדער געהיים. 2. אַרײַנקריגן עמעצן אונטער דער אייגענער שליטה. אַרײַנגנאַרן אין אַ פֿאַסטקע. א׳ עמעצן אין די הענט אַרײַן.

אונטערבאַקלאָגן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באַקלאָגט. באַקלאָגן, באַווייגען עפּעס אָדער עמעצן וועגן־גיט־וועגן אָדער צוריקגעהאַלטן. זיך דערמאָנען און א׳ די פֿאַרשטאַרבענע.

אונטערבאַקלאָגן זיך — אוסו. ← דפּוס. אַרויסקומען ציטיטנווײַז מיט טענות אָדער תּביעות קעגן עפּעס אָדער עמעצן. א׳ זיך אויפֿן ביטערן מזל.

אונטערבאַקלײַדן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באַקלײדט. פֿאַרזאָרגן מיט קלײדונג וויניקער וויִ מע באַדאַרף. א׳ די יתומים פֿון קינדערהיים. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערבאַקלעפּן — טרוו. ־קלעפּ אונטער, ~באַקלעפּט. באַקלעפּן פֿון אונטן אָדער אויף דער גרע. א׳ די פֿענצטער אויף וויניקער.

אונטערבאַקן — טרוו. באַק אונטער, ~געבאַקן. 1. באַקן אַ ביסל, באַקן לענגער ביז אינגאַנצן פֿאַרטיק. א׳ דאָס ברויט ביז עס וועלט ברוין. א׳ קאָרטאָפֿל. 2. (פֿון ציטיט צו ציטיט) פֿאַרגעמען זיך מיט באַקן (ווי מיט אַ זײַטיקער פֿרנסה). א׳ בייגל. מיט זיך. „דאָס ברויט האָט זיך שוין אונטערגעבאַקן, ציטיט אַרויסצונעמען פֿון אויוון", רייד. „גיסט אַרויף אויף אַ הייסער סקאָוועדע, באַקט אויף אַ קליינעם פֿײַער, ביז עס באַקט זיך אונטער", משולאָן, וועגעט, קאָכבוך, נ״י 1926. א׳ זיך אויף דער זון. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערבאַקעווען — טרוו. ־קעווע אונטער, ~געבאַקעוועט. (שנײַדעריש) אונטערלייגן עפּעס (וואַטע, האָרטלײַוונט אא) בײַ די זײַטן (באָקעס) פֿון אַ מלבוש. א׳ דעם פּאַלטן.

אונטערבאָקעוועז זיך — אוטו. ← דפּוי. 1. זיך שטעלן באָקעם, מיט אַ זשטיק פּאַרויס אוּן (אָדער) מיט בייַדע הענט אויף די הינ־טן אָדער זשטיל. א׳ זיך אוּן וויזן אַז מע האָט ניט קיין מורא. 2. פיג. אַרויסוויזן עזות, גרייטקייט זיך צו שלאָגן, זיך צו פּאָר־מעסטן. א׳ זיך אוּן לאָכן חוצפהדיק אין פּנים אַרײַן.

אונטערבאַראַבאַנ(י)ען, ־באַנעוועז — אוטו & טרוו. ־נ(י)ע, ־נעוע אונטער; ~(נע)־באַראַבאַנ(י)עט, ~(נע)באַראַבאַנעוועט. 1. קלאַ־פּן אין פּויק פּוּן מאָל צו מאָל אָדער אוּנ־טערהאַלטן דעם טאָקט בײַם שפּילן, מאַר־שירן אא. א׳ בײַם פּאַראַד. א׳ דעם (בײַם) מאַרש. 2. פּוּן צײַט צו צײַט ריידן הויך אויפֿן קול (נאַרישקייטן אָדער אַזוינס וואָס מע וויל ניט הערן). 3. בּמקום־וועלב פּאַרן אַרויסגעבן פּוּן צײַט צו צײַט פּאַרשיידענע קלאַנגען, וואָס דערמאָנען אין פּויקן (וועגן סיסערײַ, נפֿיחות אא).

אונטערב(א)ראָנעוועז — טרוו. ־נעוועז אונטער, ~(נע)ב(א)ראָנעוועט. וווּרב, אוקר. באָראָנעוועז אַ ביסל; דורכגיין מיט דער באָ־ראָנע אידערן צעאַקערטן פֿעלד, באָדן, בײזן פּאַרעגדיקן די אַרבעט. א׳ דאָס פֿעלד.

אונטערבאָראָנען זיך — אוטו. ־נע זיך אונטער, זיך ~געבאָראָנעט. סל. *Uk*: < підборонитися. זיך פּאַרטיידיקן, זיך וועהרן פּוּן צײַט צו צײַט. א׳ זיך פּוּן (קעגן) די שקצים.

אונטערבאָרבלען — ← אונטערבורבלען.

אונטערבאָרגן — טרוו. באָרג אונטער, ~געבאָרגט. באָרגן פּוּן צײַט צו צײַט אָדער צו ביסלעך. נעמען אויף קרעדיט. א׳ אַ גמילות־חסדל. א׳ אין קרעמל. א׳ בײַ יענעם אַ געדאָנק. ־ענישׁ.

אונטערבאָרימען זיך — אוטו. ־רים זיך אונטער, זיך ~באָרימט. איר. פּוּן צײַט צו צײַט, צו ביסלעך זיך באָרימען. א׳ זיך מיט קינדער. א׳ זיך מיט גסים ונפֿלאות. ־עכיז, ־ענישׁ.

אונטערבאָריקאָדירן — טרוו. ־דיר אונ־טער, ~באָריקאָדירט. באָריקאָדירן פּוּן אונ־טן, פּאַרשטעלן דורכגאַנג מיט באָריקאָדן. א׳ די טיר פּוּן קעלער. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערבאָרען — טרוו. ־רע אונטער, ~גע־באָרעט. 1. (גראָב) אונטערנאָרן. א׳ אַ קונה. 2. בּמקום־וועב פּאַר פּאַרשיידענע טואונגען וואָס מע וויל ניט אָנרופֿן מיטן ריכטיקן וואָרט אָדער וויַ אַ מיטל אויסצודריקן ביטול. א׳ עמעצן, ער זאָל זיך וואַרפֿן שלאָגן. „יע־נע לאָזט זיך א״. ־עכיז. ־ענישׁ.

אונטערבאָרשטן — טרוו. באָרשט אונטער, ~געבאָרשט (אויך: ~געבאָרשטן). באָרשטן פּוּן אונטן; באָרשטן פּוּן צײַט צו צײַט אָדער נאָר אַ ביסל. א׳ דעם יום־טובֿדיקן מלבוש.

אונטערבאָשטאָמ — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באָשטאָט, באָזאָרגן (מיט שפּײַז, בגדים, מכשירים, מיטלען צו פּרנסה) וווּיניקער וויַ מע דאַרף אָדער נאָך אַ ביסל. א׳ דעם קרובֿ מיט איינמאָליקער הילף. א׳ די כּלה מיט אַ צו אָרעמען אויסשטייער.

אונטערבאָשטיַערן — טרוו. ־ער אונטער, ~באָשטיַערט. אַרויפֿלייגן אַ שטיַער, וואָס איז קלענער ווי מע דאַרף (וויַ עס איז יושר־דיק). א׳ די רשׂכּע און שיגדן די הויט פּוּן די אָרעמע. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערבאָשטעלן — טרוו. ־שטעל אונטער, ~באָשטעלט. באָשטעלן בלויז צײַטנווײַז אָדער וווּיניקער ווי מע דאַרף. מאַכן אַ באָשטעלונג ווי אַ פּרווו. א׳ אויסלענדישע וויַנען. ־ונג.

אונטערבאָשיצן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באָשיצט. באָשיצן נאָר צײַטנווײַז, זעלטן, צי וווּיניקער ווי עס איז נייטיק. א׳ יידן פּוּן אָנפֿאַלן. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערבאָשלאָגן — טרוו. ־שלאָג אונטער, ~באָשלאָגן. באָשלאָגן, באָדעקן פּוּן אונטן. א׳ די פּריזבע מיט ברעטלעך. א׳ דעם מאָל מיט פּוטער.

אונטערבאָשמירן — טרוו. ־יר אונטער, ~באָ־שמירט. באָשמירן פּוּן אונטן אָדער אַ ביסל וווּיניקער וויַפֿל מע באַדאַרף. באָשמיר אונ־טער די רעדער. א׳ די פּאַטעלניע מיט פּוטער.

אונטערבאָשמעלצן — טרוו. ־עלץ אונ־טער, ~באָשמאָלצן, ~באָשמעלצט. צוגעבן אַ ביסל פֿעטס (פּוּן אונטן). בלויז אַ קאָ־פּעלע א׳, עס זאָל ניט צוברענען. א׳ די משׂה, דעם ליגן. ־עכיז.

אונטערבאָשפּאַמיקן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באָשפּאַמיקט. געבן באָשפּאַמיקונג אין אַ קלייניגער מאָס, ניט אויף פּולן געהאָלט. א׳ אַ פּאָר קרובֿים. א׳ עטלעכע מענטשן. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערבדחנען — [...באַדכענען] אוטו. בדחן אונטער, ~געבדחנט. פּאַרנעמען זיך מיט בדחנות ווי מיט אַ זשטיקער פּרנסה. א׳ מיט פֿרעמדע גראַמען.

אונטערבדקע(נע)ן, ־קעוועז — [...באַד־קען] טרוו. ־קע(נע) אונטער, ~געבדקע(נע)ט, ~געבדקנט. 1. בדקען נאָר אַ ביסל, ניט אינגאַנצן, פּוּן צײַט צו צײַט. זיך לערנען שחיטה אוּן א׳. אַרײַנשטעקן די האָנט אין די אינגעווייד אוּן א׳. 2. אַ ביסל פּאַרשן, זוכן, פֿרוּון עפּעס דערגיין, אויספֿרעגן. א׳ דעם ענין.

אונטערבוי — דער, ־ען. אָקט אָדער רע־זולטאַט פּוּן אונטערבויען. יסוד, פֿונדאַמענט. „דאָס רוב היגיענישע פּאַרשרײַבן פּוּן ביבל האָבן ניט פּאַרלאָרן זייער וועדט, אַפֿילו וועז ס׳האָט זיי געפֿעלט דער ווייסנשאַפֿטלעכער א״, פּגעז, ווילנע 1938, № 4. ־אונג.

אונטערבויך — דער, ־בויכער. 1. אונ־טערשטער, נידעריקער טייל פּוּן בויך. פּעטס פּוּן א׳. 2. אייפֿעמיזם פּאַר דעם געשלעכט־אָרגאַן אָדער פּאַר דער אַנאַלער עפֿענונג. אַ מכה אויפֿן (אין) א׳.

אונטערבויכיק — אדי. וואָס איז אונטערן בויך. „די פֿערד ניט אויסשפּאַנען. ניט פֿונאַנ־דערזאַטלען, אָפּלאָזן נאָר די א׳ע פּאַסן״, ש. ברענמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע I.

אונטערבוימלען — טרוו. ־מל אונטער, ~געבוימלט. 1. אונטערשמירן אַ ביסל מיט בוימל. א׳ די (נידעריקע) מאַשין־טיילן. 2. צונטערהיצן, צוגעבן חשק; אָנצינדן. „ע־טאַנצט האָט ער...און דער עולם האָט אים אונטערגעבוימלט: רײַב, רײַב! אָט אַזוי שטאַר־קער״, פּמ, איינם אַף איינס. ־ענישׁ.

אונטערבויען — טרוו. בוי אונטער, ~גע־בויט. 1. צובויען אונטער עפּעס. באַפֿעס־טיקן (פּוּן אונטן). א׳ אַ קעלער. א׳ אַ פֿונדאַמענט. „וועז עס איז ניטאָ קיין פּונ־דאַמענט, זינקט די געבײַדע און דאָס א׳ העלפֿט גאָרנישׁ״, איש יהודי [לעאָן ראַבינא־וויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 4. 2. צובויען צו דעם וואָס איז פֿאָראַן נאָך עפּעס. א׳ אַ פֿליגל, אַ באַלקאָן. 3. העלפֿן שאַפֿן אַ יסוד פֿאַר עפּעס, פֿאָרמולירן הנחות, אָנטוויקלען. א׳ אונדזערע ידישע שולן. א׳ אַ טעאָריע.

־עכיז. ־ענישׁ. ־ער (־קע). ־ערײַ.

אונטערבויערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־בויערט. 1. בויערן אונטער עפּעס. א׳ אַ טונעל. 2. בויערן בהדרגה אָדער פּוּן צײַט צו צײַט. 3. מאַכן צו גישט, דעזאָרגאַניזירן, אונטערגראָבן. א׳ די גאַנצע ארגאַניזאַציע. אויך מיט זיך. ־נישׁ.

אונטערבויקערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געבויקערט. פּפּ: ~בייקערן. שלאָגן מיט אַ פּויסט פּוּן צײַט צו צײַט אָדער בשתּי־קה. א׳ די זשטן אַז קיין האָן זאָל ניט אַ קריי טאָן.

אונטערבוכ(צ, ק)ען — טרוו. ־כע, ־כצע, ־כקע אונטער; ~געבוכ(צ, ק)עט. אויך: ~בוטשקען. געבן קלעפּ מיט אַ פּויסט שטילערהייט אָדער וועז־ניט־וועז. א׳ עמעצן אין האַלדז אוּן נאַקן. מיט זיך — קזוי. ~בוכען זיך — אויך (גראָב, נאָר וועגן אַ פֿרוי) האָבן סעקסואלן פֿאַרקער פּוּן צײַט צו צײַט. ־ענישׁ.

אונטערבולבען — 1. דזוי אונטערבאָל־בען ←. 2. (אַקטיאָריש) פּוּן צײַט צו צײַט מאַכן בולבעס, אײַבערדרייען אָדער קאָפּויער אַרויסזאָגן וועדטער.

אונטערבונטעווען — טרוו. ־טעוועט אונ־טער, ~געבונטעוועט. כּסדר אָדער צײַטנווײַז, בשתּיקה העצן צו אַ בונט. א׳ די זעלנערס, דעם המון. אויך מיט זיך.

אונטערבוקן זיך — אוטו. בוק זיך אונ־טער, זיך ~געבוקט. טיף פֿאַרנייגן זיך פֿאַר עמעצן. א׳ זיך פֿאַרן שׂרה. ־ענישׁ.

אונטערבורבלען — טרוו. ־בל אונטער, ~געבורבלט. אויסבורבלען (←) עפּעס פּוּן צײַט צו צײַט.

אונטערבורטשען — טרוו. ־טשע אונטער, ~געבורטשעט. מורמלען, ריידן ניט־קלאָר, ניט־פֿאַרשטענדלעך אָדער אומצופֿרידן מחמת ברוגז, כּעס, שעמעודיקייט אא. א׳ אונטער דער נאָז די עטלעכע וועדטער. א׳ וויַ אַ קילע. „זי האָט אַ ביסעלע אונטערגעבורטשעט, דען זי האָט ניט פֿאַרשטאַנען צו וואָס זי גיט אַוועק איר לעצטן טרייסט פּוּן איר לע־בן״, ג. י. ראַוויטש, ריב משפּחה, ווילנע

1865. „זי בורטשעט אַפֿילו אַמאָל אונטער אויף מיר...פֿונדעסטוועגן איז זי מיר טרײַ", עבצ"ן [גאָלאָמב], חד גדיא, ווילנע 1894. „דער באַס בורטשעט אונטער וויִ אַ בער", שע, אָלט־נײַ כתרילעווקע. „טאָמער וועט דער קטן גור א'?", יג, תּוך. ־ענישׂ. ־ער (־קע). ־ערי.

אונטערבורען — טרוו. ־רע אונטער, ~־גע־בורעט. אונטערהעצן, אונטערבונטעוועט. כסדר אָדער צו ביסלעך, צײַטנווײַז פֿאַרגעמען זיך מיט העצן. א' דעם המון. „גייט עס דאָ אין פֿאַרמסרן, אין א'. מאָ מיינט אונטערצובורען זיך די אומצופֿרידענע קאָמוניסטישע עלעמענטן", בצג, טמז, 1964 XI 17. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערבחורן זיך — [...באָכערן] אוטוו. בחור זיך אונטער, זיך ~־געבחורט. 1. וועגן אַ מאַן. האָבן געשלעכטלעכן פֿאַרקער ניט מיט דער אייגענער ווײַב. 2. וועגן אַ פֿרוי. פֿאַרקערן מיט מענער.

אונטערבטלען — [...באָטלען] אוטוו. בטל אונטער, ~־געבטלט. פֿון צײַט צו צײַט זיך אויפֿפֿירן (רעדן, טאָן) ווי אַ בטלן; פּטרן צײַט. „ניין, ער איז ניט קיין בטלן, ער בטלט נאָר אונטער", רייד.

אונטערביגלען — טרוו. ־גל אונטער, ~־גע־ביגלט. דזוו אויסביגלען (←), נאָר ביים פֿאַרענדיקן, אָדער פֿרעסן פֿון אונטן. ־ער — „אפֿשר איז זי אונטערגעגאַנגען מיט דעם א' פֿונעם טאָפּ פֿלאָרז?", נאָב.

אונטערבידעוועט — אוטוו. ־דעוט אונטער, ~־געבידעוועט. בידעוועט, לײַדן דחקות, צרות, כסדר אָדער צײַטנווײַז, צו ביסלעך. א' ביז די ישועה וועט קומען.

אונטערביטן — טרוו. ביט אונטער, ~־גע־ביטן. דזוו אונטערבאָטן ←.

אונטערביטשעוועט — ־טשעוט אונטער, ~־געבידטשעוועט. פּאָ. *Uk* : підбичувати >. טרוו — שטאַרקן די כוחות מיט געבן אַ סך צום עסן, שטאָפּן עמעצן מיט מאכלים. א' דעם מאַן נאָך אַ קרענק. אויך מיט זיך. אוטוו — דזוו אונטערבידעוועט, נאָר געווײַנלעך בלויז וועגן חיונה. אָן און מיט זיך.

אונטערבייג — דער, ־ן. אָפּק אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערבייגן. בלויז אַ קליינער א'. ־ונג.

אונטערבייגן — טרוו. בייג אונטער, ~־גע־בויגן. 1. פֿאַרבייגן פֿון אונטן, אַהינטער. א' די פּאות. א' דעם טשוואָק. פּיג. א' דעם שטאָלק, דעם יחוס. 2. בייגן אַראָפּ. א' אַ צווײַג. א' דעם קאָפּ. 3. מאַכן אַ ביסל קירצער, מאַכן אַ פֿאַלד. א' די קאָפּאָטע. א' די בויגנס פּאַפּיר, זיי זאָלן אַרײַן אין דער טעקע. 4. באַקעמפֿן. צווינגען עמעצן נאָכגעבן. „צו געבן גוטן שׂכר צו די צדיקים, וואָס זיי בייגן אונטער די סטרא־אַחרא", תניא, 108. ־עכ. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערבייגן זיך — אוטוו. ← דפֿוי. 1. וועלן אונטערגעבויגן פֿון זיך, אָן אַ זטיקן כּוח אָדער אָן אַנווײַז אויף אַ סיבה, אַ כּוח. די צווײַגן בייגן זיך אונטער. זיך א' אויף דער עלטער. „און די פֿיס בייגן זיך איר אונטער פֿאַר גרויס פֿאַרכט", ל. יָ־סעלאָוויץ, דער פֿאַרוואָגלסער (הנדוד), ווילנע תּרמ"ו. 2. רעפֿל. אונטערבייגן דעם אייגענעם גוף; אײַנקאָרטשען זיך. א' זיך אונטערן (הינטערן) טיש. 3. פֿאַרנייגן זיך. 4. נאָכגעבן, ניט באַשטיין אויף דעם לכתּחילה־דיקן פֿאַרלאַנג אָדער פֿרײַערדיקער מיינונג. „דעם מענטשנס שׂכל וועט־עצטוואונגען אונטערצובייגן זיך דער אייבערהערשאַפֿט פֿון חלום", זשיט II, נ"י 1912.

אונטערבייַדלען — אוטוו. ־דל אונטער, ~־געבײַדלט. נעאָל. פֿון צײַט צו צײַט פֿאַרנעמען זיך מיט בויען בײַדלעך, זיך אײַנשטעלן צו לעבן צײַטווײַליק. „און אַפֿילו ווען מע האָט געלעבט אין אייגענעם לאַנד, האָט מען אויך צו ביסלעך אונטערגעבײַדלט. די סובֿה איז אַרײַן אין די ביינער פֿון פֿאָלק", בצג, טמז, 1964 IX 20.

אונטערבייזערן זיך — אוטוו. ־ער זיך אונטער, זיך ~־געבייזערט. אַרויסווײַזן כּעס צו ביסלעך, צײַטנווײַז אָדער לפּנים. א' זיך אויך אויפֿן בעסטן תּלמיד.

אונטערבייט — דער, ־ן. אָפּק אָדער פֿרעמדע כּעס פֿון אונטערבײַטן. א' פֿון צײַטן.

אונטערבײַטן — טרוו. ביט אונטער, ~־גע־בײַטן. 1. על־פּי טעות אָדער בכּיוון געבן אָדער נעמען איינס אנשטאָט דאָס אַנדערע. א' אַ מלבוש. „אַז אַ מת האָט נאָך אַ גוטן טלית, בײַטן אים די שמשים אונטער און באַהאַלטן אים", קמ, 1870, № 23. „מײַן גאָט, עמעצער האָט מיר אונטערגעביטן מײַן שייניקן פֿרײַנד: קיין סימן, קיין זכר פֿון דעם אַמאָליקן...", מוק, מיטנע באַגעגענעניש ן II. 2. פֿאַרבײַטן מיט אַ שלעכטער כּוונה. „עפּעס אַ געהיימע, בייזע קאָנספּיראַציע ביים אונטער דאָס קינד בײַ דער סאָמע געבורט", ש. ביקל, טמז, 1964 II 21. „מע זאָל פֿאַרבײַטן די כּלה צום באַדעקנס...וויטער וועט אַ יוד, וויסנדיק אַפֿילו אַזא 'פֿײַנעם שוינדל' וויִ א' אַ כּלה", יובל XV, 4. 3. צו ביסלעך אָדער צײַטנווײַז פֿירן אַ נאַטוראַלן מסחר, בײַטן איין פֿראָדוקט אויף אַן אַנדערן. פֿאַרן איבער די דערפֿער א' זאַלץ און נאָפּט אויף תּבֿואה. ־עכ. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערבײַטשן — טרוו. בײַטש אונטער, ~־געבײַטשט. 1. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביס־לעך שמײַסן מיט אַ בײַטש. א' די פֿערד. 2. צואײַלן, אונטערטרײַבן. א' די געזעלן. אויך: ~־בײַטשלען — דז, אָבער מיט אַ בײַטשל. ־עכ.

אונטערבײַלן — טרוו. ־כל אונטער, ~־געבײַכלט. גראָב. מאַכן אַ פֿרוי (געמיינט ניט די אייגענע וויִב) טראָגעדיק. א' דעם בעדערס טאָכטער.

אונטערבײַלן — טרוו. בײַל אונטער, ~־גע־בײַלט. בײַלן, אויסבײַלן פֿון אונטן. א' די בלעכן. א' די פֿיס. א' די זײַטן.

אונטערבײַסטן — טרוו. בײַס אונטער, ~־געבײַסט. 1. דזוו אונטערבײַצן ←. 2. אָפּ. אונטערסטרײַגעוועלן. א' די פֿאַלדן.

אונטערבײַסן — טרוו. בײַס אונטער, ~־גע־בײַסן. 1. עסן עפּעס בחיפּזון אָדער בשׂתּיקה. צוביסן צווישן די מאָלצײַטן. א' ביים דאָוונען. 2. בײַסן פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך. די קאָמאַרן וועלן דאָ א'. 3. אָפּבײַסן עפּעס פֿון אונטן, פֿון אַ זײַט. א' אַ פּליטקע שאָקאָלאַד. „מיר האָבן געלאָכט, אַפֿילו קאָראַל־ניק אויך, נאָר ער האָט אונטערגעבײַסן די נעגל" [אויך פֿאַרן 2ב], בצג, טמז, 1964 III 6. 4. יאָדען; טאָן רשעות עמעצן פֿון צײַט צו צײַט. אונטערשטעלן אַ פּיסל. אויך מיט זיך — קזוו. „אָדער מע קושט זיך, אָדער מע בײַסט זיך אונטער", רייד.

אונטערבײַצן — טרוו. בייץ אונטער, ~־גע־בײַצט. (סטאָליערײַ) אונטערשמירן מיט בייץ, מיט שיטערער, ברוינלעכער פֿאַרב (איידער מע פֿאַרבט מיט דער ריכטיקער פֿאַרב).

אונטערבײַקערן — דזוו אונטערבויקערן ←.

אונטערבײַלן — אוטוו. בייל אונטער, ~־גע־בילט (עלטערע פֿאָרעם — ~־געבולן). אַרויס־גענבן קולות (וועגן אַ הונט) פֿון צײַט צו צײַט אָדער אין דער שטיל. „דער הונט האָט אַנגעהויבן צו דרײַען...אַלע וויִלע א'דיק", אר, 'דער הונט', א' אויף די משׂרתּים. אויך מיט זיך — „דער הונט איז אַרויסגעלאָפֿן פֿון דאָרף און ער האָט זיך אונטערגעבילט, דרייענדיק מיטן עק", י. בריקס, 'אין דאָרף'. ־עכ. ־ענישׂ. ־ערי.

אונטערבימבלען — טרוו. ־בל אונטער, ~־גע־בימבלט. צינגן (זינגען) אין דער שטיל אַ ניגון, אונטערזינגען בים־באָם. א' אַ זמרל.

אונטערבימקען — ־קע אונטער, ~־געבימ־קעט. פֿרגל ~־באַמקען. טרוו — אונטערזינ־גען בים־באָם; צוהעלפֿן, אונטערהעלפֿן מיט בימקען בײַם זינגען, בײַם שפּילן אַ ניגון. א' אַ שטיקל חזניש. אוטוו — אַרויסווײַזן אַז מע שטימט צו, מען איז מסכּים (מיט אַ בעל־דעה). אַ חונף וואָס בימקעט אונטער. „א' יענעם [דאָטיוו] זענען דאָ בײַ יידן זייער פֿיל בעלנים", ממוס, ווינטשפּ. ־עכ. ־ענישׂ.

אונטערבינדן — טרוו. בינד אונטער, ~־גע־בונדן. 1. פֿאַרבינדן פֿון אונטן. אונטער־האַלטן דורך פֿאַרבינדן. א' אַ קאָפּטיכל. „אונ־טער אַ יום־טובֿ פֿלעגט זי אים אַנידערשטע־לן אויסווײַסן די שטוב און א' אים דאָס בערדל מיט אַ טיכל", ממוס, מסעות. „אונ־טערן קעלנערל פֿון העמד געפֿעלט אים שוין אַ שווערץ בענדעלע אונטערצובינדן", ווײַס ו, 'פֿון רבֿנים שטוב'. „קונציק אונטערגעבונדן די עקן [פֿון די פֿערד] איידער מע האָט זיי געטריבן אויף אַ ירייד אָדער אַ מארקטאָג", י. טיגער, דער שוואַרצער בישאָף, לאַנדאָן תּש"ך. 2. צובינדן אויף אַ קורצער צײַט. א' דאָס פֿערד צום סלופּ. „מע מוז אָבער פֿרײַער די נאָפּלשנור אויף צוויי ערטער א'", מרפּא לעם, זשיטאָמיר 1874. 3. מחייב זײַן. א' אויסצופֿילן דעם באַשלוס. אויך מיט

זיך — זיך מתחייב זײַן. *א׳ עמעצן דיַ צונג = אַנדאַגן מע זאָל האַלטן בסוד. ־ונג. ־עכיש. ־ענישׂ.

אונטערביר — דאָס & דער. מצ נב. שלעכט בירע; בירע וואָס איז גאָר אונטן אין פּעסל. „גיב אַ גראָשן, וועט מען קויפֿן א׳, וועסטו מאַכן הבדלה״, יודישער פּאָר־פּסח, וואַרשע 1881.

אונטערביכיהן — [...בעכיען] אוטו. בכיה אונטער, ~געבכיהט. (מיט ביטול) וויינען אין דער שטיל, צו ביסלעך. א׳ צו ונתנה־תוקף.

אונטערבלאָזן — בלאָזן צו ביסלעך, פֿון זיַן. אוטו — 1. בלאָזן צו ביסלעך, פֿון זיַן צו צייט. „די זון שיינט, אָבער אַ קיל וויינטלעך בלאָזט אונטער״, רייד. *ניצע וויינטן בלאָזן אונטער = עס קומען ניצע שטימונגען, באַוועגונגען. *גיין וואו וויינטן בלאָזן אונטער = מיטן שטראָם, מיטן דעת־הקהל. 2. מיטאַמאָל שטאַרק בלאָזן. „דער יצר־הרע...וואָס בײַ אַ שטורעם בלאָזט ער אונטער״, ממוס, יודל. 3. גראָב. אַרויסגעבן שטילע נפֿיחות. *דער מסחר בלאָזט אונטער = נאָרט אָפּ, פֿאַרפֿירט.

טרוו — 1. בלאָזן פֿון אונטן, פֿון אַ זײַט (געוויינלעך כדי צו פֿאַרגרעסערן אַ פֿײַער). „זי כאָפּט [דעם פֿײַערטאָפּ] פֿון אונטער איר אַרויס אונטערצובלאָזן די קוילן״, ממוס, מסעות. „דערנאָך האָט זי געגומען א׳ מיטן פֿאַרטעך ס׳פֿײַער״, דעמבלין, ערב נאָכט, ת״א 1954. *א׳ אַ פֿײַער = אויך: אויפֿרודערן, פֿאַרשטאַרקן אַ מחלוקה, העצן צו פֿאַרשטאַרקטער קריגערײַ, וואָס האָט געהאַלטן בײַם אײַנשטילן זיך. „אַנדערע האָבן דאָס פֿײַער אונטערגעבלאָזן, עס זאָל ברענען״, עט, ׳דער פֿעטער פֿון אַמעריקע׳. „ער האָט נאָך אונטערגעבלאָזן אַז דער פֿײַער זאָל נאָך גרעסער ווערן״, ג׳. ראָזענשט, ריב משפּחה, ווילנע 1865. „בשעת דער מהומה געווארן רעדלפֿירער, און זיי האָט געטויגט צום עסק אונטערצובלאָזן דעם פֿײַער, די שׂנאה זאָל וואַקסן״, ממוס, ׳אַ שטאָט אין מזרח׳. 2. בלאָזן אַ ביסל אָדער צו ביסלעך כדי אָפּצוקילן. א׳ די הייסע טיי. א׳ דאָס זופּקעלע פֿאַרן קינד. 3. אויפֿבלאָזן; הייבן דורך בלאָזן. א׳ די שטיקלעך פּאַפּיר. „דערפֿילט אַ שטאַרקן ווינט וואָס האָט דעם ים אונטערגעבלאָזן״, ראַבינזאָהן II, ווילנע 1880. „דער ווינט בלאָזט אונטער דעם שניי אין דער לופֿט״, ספֿר שבחי רמ״ל, לעמבערג [יאָר?]. ־ונג. ־עכיש. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערבלאָזן זיך — אוטו. ← דפֿוס. 1. מאַכן אַן אָנשטעל. זיך האַלטן גרויס. זיך א׳ ווי אַ נגיד. 2. שפּילן אַ ברוגז. 3. רעפֿל. א׳ זיך מיטן הוט, מיט אַ פֿעכער.

אונטערבלאָט — דאָס & דער, ־בלעטער. 1. נידעריק בלאָט וואָס איבער דעם איז אַן אָנדער בלאָט. דאָס גרעסערע אייבער־בלאָט און דאָס קלענערע א׳. 2. אונטערשטע פֿלאַך, זײַט פֿון בלאָט. אַן א׳ וואָס איז העלער ווי דאָס אייבערבלאָט. 3. קלענערע אָונט־אויסגאָבע פֿון אַ פֿרימאָרגן־צײַטונג.

„דער נאָמען איז טאַקע אַן אַנדערער, אָבער ס׳איז נאָר אַן א׳ פֿון אידישע שטימע״, רייד (קאָונע).

אונטערבלאָטעוועטן — אוטו. ־טעוועט אונטער, ~געבלאָטעוועט. פֿון צײַט צו צײַט שווינדלען, זיך אויפֿפֿירן ווי אַ בלאָטער יונג. א׳ בײַ אַ געשעפֿט.

אונטערבלאָנדז(ש)ען, ־דזיען, ־דען — אוטו. ־דז(ש)ע (־דזיע, ־דע) אונטער, ~געבלאָנדז(ש)עט, ־דזיעט, ־דעט. 1. גיין, פֿאָרן אע אַ טייל וועג ריכטיק און אַ טייל ניט־ריכטיק; צײַטנווײַז פֿאַרלירן דעם וועג. 2. אַראָפגיין אַ ביסל פֿון דרך־הישר, צוזיכדיקן אַ ביסל. „עט, ער איז ניט אַזאַ צדיק גמור, ער האָט אויך אונטערגעבלאָנדזשעט אַמאָל״, רייד. 3. פֿיג. א׳ בײַם פֿאַרשן, בײַם עקספּערימענטירן. ־ענישׂ.

אונטערבלאָנקען — אוטו. ־קע אונטער, ~געבלאָנקעט. דזוס דפֿוס. צײַטנווײַז (אַרום)־וואָגלען, (אַרום)גיין אָן אַ ציל. „א׳ מיט דער איינזאַמקייט אונטערן אָרעם איבער די רויִשיקע גאַסן״. ־ענישׂ.

אונטערבלאָפּן — בלאָף אונטער, ~געבלאָפּט. אָפּ. טרוו — נאָרן צו ביסלעך אַדער צײַטנווײַז. א׳ עמעצן צולײַב פֿרנסה. אוטו — באַרימען זיך וועגן־ניט־וועגן. זאָגן אַ קאָפּעטשקע ליגן, צופֿאַרבן אַן אמתע מעשׂה. „ס׳איז ניט אינגאַנצן אָזוי ווי ער פֿאַרציילט, ער האָט ליב אונטערצובלאָפּן״, רייד. „זיי האָבן זיך ביסלעכווײַז אַליין אַרויפֿגעאָרבעט, און בלאָפּן אונטער ביודעים ובלא יודעים״, שע, דער מיסטייק [סאָוו׳ היימלאַנד, 1961, № 3]. „די אויסגעפֿרעגטע מענער...האָבן אַ ביסל אונטערגעבלאָפּט״, פֿאָר, 1962 VII 7. ־עכיש. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערבלויעכץ — דאָס, ־ן. פֿאַרבל אונטערצובלויען די אויגן, צו באַשמירן די ווענעס. דאָס א׳ פֿון האַנטאַש.

אונטערבלויען — טרוו. בלוי אונטער, ~געבלויט. 1. צוגעבן אַ ביסל בלוי(עכץ). א׳ די וועש. 2. אַרומפֿירן מיט בלויער פֿאַרב פֿון אונטן. א׳ די אויגן.

אונטערבלוקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געבלוקעט. *Uk: підблукати >*. אוקר. אונטערבלאָנדזשען, אונטערבלאָנקען. א׳ ווי אַ פֿאַרנאָרטער.

אונטערבליאַטעוועט — טרוו. ־טעוועט אונטער, ~געבליאַטעוועט. פֿרגל ~בלאַטעוועט. וואויליוננגערש. כלומרשט באַשטעטיקן צײַטנווײַז עמעצנס ווערטער. א׳ דעם לערערס רייד.

אונטערבליאַסקען — אוטו. ־קע אונטער, ~געבליאַסקעט. 1. גלאַנצן צו ביסלעך אָדער צײַטנווײַז. א׳ מיט די אויגן. 2. זיך אויסטיילן מיט עפּעס. א׳ מיט חכמהלעך. ־ענישׂ.

אונטערבליאַקירן — טרוו. ־קיר אונטער, ~בליאַקירט. פפּ: ~בליאַקעווען. צו ביסלעך מאַכן פֿאַרלירן די פֿאַרב. „יאָרן האָבן אונטערבליאַקירט די פֿרישע פֿאַרב פֿון פּנים״, רייד. ־ונג — א׳ פֿון דער זון.

אונטערבלי׳בענע(ר) — אַדי און סוב. דטשמ. נר. וואָס אָדער ווער עס בלײַבט איבער נאָכן טויט. די א׳ע קינדער. „פֿון דעם וויינען, רבי לעב, וואָס מײַנע א׳ע ווייַנען ווערט מיר גאָרנישט אַרויסקומען...זיי בלײַבן אויף דער לעכטיגער וועלט״, ליב פּימסענשטיין, די צוואה, לעמבערג 1894.

אונטערבליבן — אוטו. בלײַבן אונטער, ~געבליבן. 1. בלײַבן אויף אַ (קורצער) צײַט אויפֿן זעלביקן אָרט. א׳ אויפֿן אַלטן אָרט. „איר גייט, און איכ׳ל דאָ א״, רייד. 2. זיך אָפּשטעלן מיט אַ לעצטן פֿאַרמעג. א׳ מיט חובֿות, אָבער מיט אַ גוטן נאָמען. 3. בלײַבן היינטערשטעליק. „לערער, משהלע איז אונטערגעבליבן, לאָמיר וואַרטן אויף אים״, רייד. 4. בײַם שפּילן קאָרטן געבן אַ גידעריקערע קאָרט (הגם מע קען שלאָגן מיט אַ העכערער). האָבן אַ טויז און א׳ מיט אַ נײַנטל. ־עכיש. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערבלייכן — טרוו. בלייך אונטער, ~געבלייכט. מאַכן אַ ביסל בלייכער. א׳ אַ שרײַאיקן קאָליר.

אונטערבלימלען — טרוו. ־מל אונטער, ~געבלימלט. אונטערניַיען, אונטערשטריקן מיט בלימעלער. א׳ אַ העמדל.

אונטערבלינצלען — אוטו. ־צל אונטער, ~געבלינצלט. אויך: ~בלינצן. פֿון צײַט צו צײַט אַ בליאַסקע טאָן, אַ שײַן טאָן. א׳ מיט די אויגן. „די ווײַטע שטערן בלינצלען אונטער״. ־ענישׂ.

אונטערבליצן — אוטו. בליץ אונטער, ~געבליצט. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסגעבן בליצן. עס בליצט אונטער אין דעם הייסן זומער־דיקן אָונט. פֿיג. א׳ מיט אַ פֿרישן געדאַנק. ־ענישׂ.

אונטערבלעזלען — אוטו. ־זל אונטער, ~געבלעזלט. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסגעבן בלעזלען; אָנהייבן בלעזלען. „דאָס וואָסער בלעזלט שוין אונטער. באַלד וועלן מיר האָבן טיי״, רייד.

אונטערבלעקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געבלעקט. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסגעבן קלאַנגען בלע־בלע (ווי אָדער פֿון שעפּסן). א׳ ווי שעפּסלעך. ־עכיש. ־ענישׂ.

אונטערבלעקערצן — אוטו. ־ערצ אונטער, ~געבלעקערצט. פפּ, פד: ~בלע־קעכצן. 1. פֿון צײַט צו צײַט בלעקערצן, שרײַען, גוואַלדעווען. א׳ ווי אַ שיפֿורער פֿויער. 2. אונטערהעלפֿן בײַם זינגען. פּעיק. א׳ בײַם מאָדלינען זיך.

אונטערבעבען — טרוו. ־בע אונטער, ~געבעבט. (מיט ביטול) ווען־ניט־ווען אַרויסזאָגן אַ צושטימונג. מיט מאַטערניש, מיט אַ האַלב מויל. „ער דערלאַנגט לשון און מײַן שוטה בעבעט אים נאָר אונטער״, רייד. ־עכיש. ־ענישׂ.

אונטערבעזעמען — טרוו. ־זעם אונטער, ~געבעזעמט. 1. אויף דער גיך קערן מיט אַ בעזעם. א׳ די פֿאַדלאַנג. 2. אַ ביסל אויסקלאַפּן מיט אַ בעזעם בײַם פֿאַרען זיך אין

מרחץ, א׳ אַ נגידישע פֿלייצע. אויך מיט ז׳ך — רעפֿל. 3. צײַטנווײַז אויסמוסרן, קריטיקירן, א׳ די גראַפֿאַמאַנען. מיט ז׳ך — סאָוו. „אין די דרײַסיקער יאָרן האָט מען געהייסן זיך א״.

אונטערבעט — דאָס (די), ־ן. 1. פֿעדער־אָנשיץ וואָס מע לייגט אונטער אין בעט צו שלאָפֿן; אונטערשטע פֿערענע. „איך האָב [פֿאַר] זיי ביידע שוין אָנגעפֿלויקט פֿעדערן און פוך אויף אַן א׳ און אַן איבערבעט״, ארז, קמ, 1870, № 50. אויפֿן שטרויזאַק איז געלעגן אַן א׳. 2. יעדער מין אונטערגע־שפּרייטער מאַטעריאַל וואָס מע לייגט אונ־טערן לײַלעך. אַן א׳ פֿון שמאַטעס. „פֿון [דעם קעמלס] האָר מאַכט מען צײַג און א׳ן״, א. ג., דער פֿראָצעס..., וואַרשע 1885. 3. דאָס וואָס מע לייגט אונטער (עס זאָל זײַן וווייכער, עס זאָל זיך בולטער אַרויס־זען און צולײַב אָנדערע סיבות). אַן א׳ פֿאַרן מלך בײַם סדר. „דאָס בלאָט פֿון דעם טיש אָדער דאָס א׳ אויפֿן טיש [צום איבערוויקלען דאָס זויגקינד] דאַרף זײַן איבערגעצויגן מיט אַ צוראָטע״, פֿגעז, ווילנע 1925, № 4. „איז מען געלאָפֿן...אָנקוקן דעם מאָדנעם אינסטרו־מענט, די בלעטלעך אויסגעלייגט אויף אַ שטרויענעם א״, אי. דרוקער, קלעזמער, קי־עוו 1940. „אין בלעטערוואַלד וועלט אין האַרבסט דער באָדן באַדעקט מיט די אַראָפּ־געפֿאַלענע בלעטער. דאָס איז דאָס ו ו א ל ד־א׳ וואָס פֿולט ביסלעכווײַז״, א. גאָלאָמב איבז, ג. באָטש, געווינקסן).

4. דאָס אונטערשטע בעט פֿון אַ צווילינג־בעט וואָס איינס איז איבערן אַנדערן (היפֿוך פֿון אייבערבעט). „דער טאַטע האָט געזומען די א׳ און איך די אייבערבעט״, רייד. 5. (שנײַדעריש) יעדער מין אַרטיקל וואָס קומט אַרײַן אין אונטערשלאַק, ווי וואַטע, פֿעדרנאָר אא. 6. פֿיג. יסוד, פֿונדאַמענט. „אַ רעאַליזם וואָס איז נישט מער ווי אַן א׳ פֿאַר סימבאָליש־מיסטישע אַרויסשפּראָנ־גען״, ב. ריוקין, אונדזערע פּראָזאַיקער.

אונטערבעטונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערבעטן. דאָס וואָס מע בעט אונטער. „די ווערק פֿון דעם מענטשן זאָגען גאָר שלעכט, ער זיצט צווישן פֿאַלש־קייט, זײַן א׳ איז ווערעם [ר׳פֿידתו רמה׳, דז אין מחזור, פֿפֿדמ 1885: „זײַן א׳ איז פֿאַלשקייט״], מחזור לימים נוראים, סלאָוויטע 1832, קלג/א. „די שעפּסן האָבן זייער שיי־נעם וואָל געבראַכט, צו א׳, שטאָט ווייכע מאַטראַצן״, לעווין אַברהם ליאָנדאָר, נײַער קינסטלעכער בש, ווילנע 1844.

אונטערבעטל — דאָס, ־ער. פֿקפּ פֿון אונ־טערבעט. ספּעצ דאָס וואָס ווערט אַרײַנגע־לייגט אין שיך. „זייער צוועקמעסיק איז אַרײַנ־לייגן אין די שיך אַזוינע א׳ער ווען זאָלן קנענען אָפּט געבינטן ווערן״, פֿגעז, ווילנע 1925, № 4.

אונטערבעטלען — טרוו. ־טל אונטער, ~געבעטלט. 1. צײַטנווײַז בעטלען, קלײַבן נדבות. קלאָפֿן אין פֿושקע און א׳ נדבות. „אַ ביסל האָט ער געאַרבעט און אַ ביסל האָט ער אונטערגעבעטלט״, רייד. 2. פֿון צײַט צו צײַט שטאַרק בעטן און דערבײַ זיך דערנידעריקן. א׳ אַ טובֿהלע פֿון גביר.

אונטערבעטן — טרוו. בעט אונטער, ~גע־בעט. 1. אונטערלייגן ווייכס אָדער עלאַס־טישס בײַם מאַכן אַ בעלעגער באַקוועמער צו שלאָפֿן (צו ליגן). „אַ גרויסע ראַגאָזשע אַז זי איז געמאַכט געווארן צו א׳...איז נישט ראוי צו סכך״, משניות כּב [ז] ונקי, לעמבערג 1872. מיט ז׳ך = פֿאַר זיך. א׳ זיך אַ פֿערענע. אורח פֿאַרטײַטשט ״ציע״ (ישעיה, נח, 5): „בעט ער זיך אונטער״. „לײַלעכער אָדער קאָצן וואָס מע האַלט זיי צום א׳ אָדער אויף צום צודעקן — זענען זיי פּטור פֿון ציצית״, ספֿר מקור הברכה, מונקאַטש תרנ״ה. „האָב איך אויסגעטאָן מײַנע קליידער און איך האָב אונטערגעבעט אונטער זיך פּדי אַנט־שלאָפֿן צו ווערן״, ראָם איבז, דער איינגיל־שער גענעראַל, וואַרשע תרמ״ד. „און פֿאַלט צו דער אָוונט אין מורא, און וואַנדערן ווײַ־טער איז שפּעט, — דאַן וואַלט איך מײַן ראָק אויסגעצויגן, די קינדער אים אונטער־געבעט״, אר, ׳איך בין זיי מקנא׳. 2. אונ־טערלייגן עפּעס עס זאָל זײַן וווייכער צום זיצן. א׳ מיט אַ קישן אַ הסב־בעט. 3. דזוו אויסבעטן וו, בב 5־7. א׳ אַ קאַנאַפּע, אַ פֿאַ־טערשטול. א׳ אַ וואַטוווקע. א׳ שטיוול. „דאָ בעט איך אונטער, דאָרט פֿאַרפֿרעס איך, אויף איין אָרט נעם איך אַרײַן, אויף אַן אַנדער לאָז איך אַרויס״, י. עלבערג, איק, ר״ה תשכ״ב.

אונטערבעטעך — דאָס, ־ן. 1. פּראָ־צעס פֿון אונטערבעטן אָדער דאָס וואָס מע בעט אונטער. האָט אויך איר בײַטעס. אַן א׳ פֿון שמאַטעס. „וויפֿל א׳ מע באַדאַרף גע־בן טעגלעך פֿאַר יעדע בהמה...״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַרשע 1891. 2. דאָס וואָס ווערט אונטערגעלייגט אויף דער אַנדערער (לינקער) זײַט. „איך האָב ניט קיין שפּיגל און צוויי יאָר, איך ראַזיר זיך איבער אַ שטיקל גלאָז מיט שוואַרצן א״, ש. ברעגמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע, אָדעס 1932. 3. דזוו אונטערבעט, בפ. „דער היפֿוך פֿון פּסיכאָלאָגישער גרײַבלערײַ און אַנאַליטיש א״, באש, פֿאָר, 1962 X 14. ־ענ׳ש.

אונטערבעטשען — אוטו & טרוו. ־טשע אונטער, ~געבעטשעט. 1. אונטערשטאַמלען, זאָגן און ניט דערזאָגן. א׳ דעם ענטפֿער. 2. פֿון זיצט צו זיצט וויינען בײַם בעטן עפּעס. א׳ ווי אַ פֿאַרצויגן קינד. ־ענ׳ש.

אונטערבעטשען — [...באַלעבאַטע־וועס] אוטו. ־תעוט אונטער, ~געבעל־הבּית־וועט. זיך פֿירן מעשׂה בעל־הבית, צײַטנווײַז אָדער צו ביסלעך. א׳ אויך אין דער פֿרעמד. פֿרגל ~באַסעוועס.

אונטערבעל־מלאָכה — [...באַלמלאָכע] דער, ־כות. געהילף פֿון בעל־מלאָכה. אַרויס־העלפֿער, לערניינגל וואָס טוט כלערליי מינ־רע אַרבעטן. „דער קאַפּיטאַליסט דאַרף נישט אויסגעבן קיין געלט...אויף אויסצוהאַל־טן בעלי־מלאָכות און א׳כות״, וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראַטן אין רוסלאַנד?, זשענעוו 1899.

אונטערבעל־מלאָכהוועזן — אוטו. ־וועז אונטער, ~(גע)בעל־מלאָכהוועט. 1. צײַטנ־ווײַז טאָן עפּעס אַ מלאָכה. „ער טרײַבט פֿליטן און בעל־מלאָכהוועט אונטער בײַ וואַליקעס״, רייד (אַניקשט, ליטע). 2. איר. בריהן זיך, טאָן צײַטנווײַז ווי אַ בעל־מלאָכה. א׳ מיט צוויי לינקע הענט.

אונטערבעלעמעטשען — טרוו. ־טשע אונטער, ~(גע)בעלעמעטשעט. אויך: ~בא־לעמעטשען. ריידן אומקלאָר, אומווילליק; זאָגן און פֿאַרהאַקן זיך. א׳ אַ פֿוילן תירוץ.

אונטערבעלפֿער — ← אונטערבאַהעלפֿער. „דער מלמד טרײַבט אַן אַ פֿולע שטוב מיט קינדער...דערצו מוז ער האַלטן אייבער־ און א׳ס״, ארז, קמ, 1865, № 32. „עס פֿליט אַ שטיין אין דער לופֿט, לענקט אים ביס־מאַרקס א׳ אין שולפֿענצטער אַרײַן״, פּרץ.

אונטערבענטשן — טרוו. בענטש אונטער, ~געבענטשט. צײַטנווײַז בענטשן. געווײַנט־לעך איר. זידלען, שעלטן. א׳ די קונים ווי אַ מאַרק־ייִדענע. א׳ די בייזע שוויגער. אויך: אָפּנאַרן, געבן קלעפּ.

אונטערבענק(ע)ל(ע) — דאָס, ־ער. פֿוס־בענקל. נידעריק בענקעלע בײַ אַ שטול אַרויפ־צושטעלן די פֿיס בײַם זיצן.

אונטערבענקען — אוטו. בענק אונטער, ~געבענקט. צײַטנווײַז בענקען. א׳ אַהיים. א׳ נאָך ווײַב און קינדער. ־ענ׳ש.

אונטערבעסערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געבעסערט. (שנײַדעריש) אויסבעסערן, פֿאַר־בעסערן דורך אונטערלייגן עפּעס. א׳ די פּליי־צעס מיט נאָך אַ ביסל וואַטע.

אונטערבעסערן זיך — אוטו. ← דפֿוו. 1. ווערן בהדרגה געזינטער. 2. ווערן בהדרגה אַ ביסל בעסער. א׳ זיך אין די לימודים. א׳ זיך בײַ דער אַרבעט. 3. וויזן אויף אַ ביסל אַ גרעסער גערעטעניש. די תּבואה בע־סערט זיך אונטער.

אונטערבעקן — דער, ־ס. בעקן וואָס געפֿינט זיך אונטן, אונטער עפּעס. דער א׳ אין וואַשטיש. דער א׳ פֿון אונטערן בעט. אויך דזוו נאַכטטעפּל, נאָר איידעלער.

אונטערבעקען — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־בעקעט. 1. אַרויסברענגען פֿון צײַט צו צײַט די קלאָנגען בע־בע. ס׳קעלבל בעקעט אונ־טער. 2. אויך טרוו. במקום־וועדב פֿאַר פֿאַר־שיידענע מינים שלעכטן זאָגן: צו ביסלעך אויסזאָגן אַ סוד, אונטערזאָגן אַ רכילות, צושטימען צו עמעצנס נאַרישע אָדער פֿאַלשע רייד אע. א׳ דעם קנאַקער [דאַטיוו]. ־ענ׳ש.

אונטערבערשטלען — טרוו. ־טל אונטער, ~געבערשטלט. בערשטלען אויף דער גיך, צײַטנ־ווײַז. א׳ די האָר, די וואָנצעס.

אונטערבראָדזשען, ־בראָדז(י)ן — אונ־ טוו. ־דזשע, ־דז(י)ע אונטער, ~געבראָדזשעט, ~געבראָדז(י)עט. 1. צעטונויזן זינקען מיט די פֿיס אין וואַסער, בלאָטע אא. א׳ אין וואַסער. 2. פֿון צעטע צו צעטע וואַנדערן אַן אַ ציל, אַרומוואָגלען. א׳ איבער דער וועלט. ־ענישׁ.

אונטערבראָזגען — אוטוו. ־גע אונטער, ~געבראָזגעט. פֿון צעטע צו צעטע געבן אַ בראָזג, אַ הילכיקן קלאַפּ. די קייטן בראָזגען אונטער. אויך טרוו, וואויליוינגעריש. אונטער־ קלאַפּן, אונטערשלאָגן. א׳ די זײַטן. ־ענישׁ.

אונטערבראָטן — טרוו. בראָט אונטער, ~געבראָטן. בראָטן אויף דער גריל, האַלטן נאָך אַ ביסל בײַ אַ פֿײַער. בראָטן דעם אונטערשטן טייל. א׳ אַן עוף. א׳ די קאַטשקע נאָך אַ ווײַלע. *א׳ (די, מײַנע...) טריט = רודפֿן עמעצן.

אונטערבראָ׳כן — אדי. דעשמ. נר. 1. אי־ בערגעריסן. וואָס קומט מיט אַ הפֿסקה, וואָס איז ניט דורכאַנאַנד, ניט כסדר. א׳ענע אַר־ בעט. א׳ענע פֿאַרהאַנדלונגען. „...האָט...א׳ זײַן אַרבעט", מעשׂה פֿון אַ קלוגן גנב, לעמבערג 1913. 2. אַנשטאָט אונטערגעבראָכן. „...וע־ לן א׳ וועלן אַלע אויפֿשטייער", ירמי׳ יוסף יאָקאָבאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900.

אונטערבראָנדעווען — טרוו. ־דעוט אונ־ טער, ~געבראָנדעוועט. אויפֿשטעמפּלען מיט צעגליטן אײַזן אַ סימן אויף אַ הינטערחלק פֿון פֿערד, בהמות. א׳ דעם אָגער.

אונטערבראָנעווען — טרוו. ־נעוט אונ־ טער, ~געבראָנעוועט. אַ ביסל אָדער נאָכאַמאָל דורכגיין מיט דער באָראָנע איבערן צעאַקער־ טן פֿעלד. א׳ דאָס פֿעלד פֿאַרן זייען.

אונטערבראָקן — טרוו. בראָק אונטער, ~געבראָקט. צײַטנוויזן צוואַרפֿן, אונטער־ וואַרפֿן געבראָקטס, ברעקלעך, צעשניטענע שטיקלעך אין עפּעס (וואָס האַלט אין קאָכן). א׳ די יויך מיט מצה־פֿאַרפֿעלעך, געטריקנטע שוועמלעך אאזוי. פֿיג. א׳ ליגנס. ־עכיא. ־ענישׁ.

אונטערברוגזן זיך — [...ברויגענזן] אוטוו. ברוגז זיך אונטער, זיך ~געבראָגזט. ווערן ברוגז אַ ביסל, צײַטנוויזן. א׳ זיך מיט די שכנות. א׳ זיך וויי אַ דאָרפֿישע כּלה.

אונטערברודיקן — טרוו. ־דיק אונטער, ~געבראָדיקט. מאַכן עפּעס אָדער עמעצן (אַ ביסל) שמוציק. מאַכן ברודיק פֿון אונטן. אויפֿהייבן אַ שטויב און א׳ וועש וואָס מע טריקנט אויף דער זון. א׳ עמעצנס נאָמען. אויך מיט זיך.

אונטערברויזן — טרוו. ברויז אונטער, ~געבראָזט. מאַכן (אַ ביסל) ברוין, ברוי־ לער. פֿאַרענדיקן מאַכן ברוין. לאָזן נאָך א׳ דאָס געבעקס, איידער מע געמט עס אַרויס פֿון אויוון.

אונטערברוינען זיך — אוטוו. ← דפֿוו. זײַן אויף דער זון צו באַקומען אַ ברוינלעכן קאָליר פֿון פּנים (גוף).

אונטערברומ(ב)לען — טרוו. ־(ב)ל אונ־ טער, ~געבראָמ(ב)לט. אונטערזינגען ברומענ־ דיק אַ ביסל. „איך האָב מיר אונטערגעברומלט אַ תּשעה־באָבֿדיק ניגונדל", ממוס, פֿישקע. ־עכיא. ־ענישׁ.

אונטערברומען — טרוו. ברום אונטער, ~געבראָמט. 1. אונטערזינגען עפּעס מיט אַ טיף, נידעריק קול. „ער האָט אַרײַנגעקוקט אין עפּעס אַ פֿערטלדיקן ספֿר וויי אַ מחזורל און אונטערגעברומט מיט אַן אַקדמות־ניגונ־ דל", ממוס, מסעות. „ר׳ דודל טאַלגער הייבט אָן, ווי זײַן שטייגער פֿלעגט זײַן, שטילער־ הייט אונטערצובראָמען אַ ניגון", פּרץ, חסי־ דיש. „דער שטעטלשער חזן האָט שוין צו־ זאַמענגעלייגט דעם טלית און האָט אונטער־ גebראָמט מיט אַ ניגון דעם „יום", אר, פֿאַר־ לאָרן דעם קול׳.

2. עפּעס זאָגן שטילערהייט, מיט אַ טיף נידעריק קול, אַזוי וויי אַ צוגאָב צו עפּעס אַדער פֿאַרבײַגייענדיק. א׳ אַז מען איז ניט מסכּים. א׳ אונטער דער נאָז. א׳ וויי אַ בעה. „דער טאַטע גיט נאָך צו מיט אַ שטיל א׳: יידן גייען פֿון מצרים סײַ אין חלום, סײַ אין וואָר", הל.

3. שטילערהייט האָבן טענות. „די פֿרו־ מע לײַט פֿון דער שטאָט האָבן נישט וויי־ ניק אונטערגעברומט" [אויף אים], שזר, טמז, 1964 V 3. ־עכיא. ־ענישׁ. ־ער — „איך בין ניט קיין זינגער, בלויז אַן א׳", רייד. ־ערניא.

מיט זיך — „די שטילע אומצופֿרידנהייט, דאָס פֿרומע א׳ זיך אין באָרד אַרײַן", וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראַטן אין רוסלאַנד, זשענעוו 1899. „האָט זיך אונטערגעברומט אַ ׳יום׳ תּהילים", מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאַר, 1964 IX 19.

אונטערברומקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געבראָמקעט. דזוו דפֿוו, נאָר מיט ביטול אָדער מיט אַן אָנווײַז אַז מע האָט אונטער־ געבראָמט שטיל, אומקלאָר. „און דאָס איבע־ ריקע וואָס ער האָט דאָרטן אונטערגעברום־ קעט וויסט מען ניט", שע, יאָסעלע סאָלאָווי. ־ענישׁ.

אונטערברומסט — די. מצ נב. נידעריקער טייל פֿון ברוסט. עפּעס אַ געשווינר אויף דער א׳.

אונטערברוקירן — טרוו. ־קיר אונטער, ~(גע)ברוקירט. טיילווײַז אָדער צײַטנוויזן ברוקירן. אונטערלייגן ברוקירשטיינער. א׳ די גאַס.

אונטערברוקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע־ ברוקעט. דזוו אונטערמרוקען ←.

אונטערבריהן זיך — [...בעריען] אוטוו. בריה זיך אונטער, זיך ~געבריהט. זיך אַרויסווײַזן מיט בריותדיקע געגנ בײַם אַנ־ הייב אָדער בײַם סוף פֿון אַן אַרבעט. צײַטנ־ וויז זיך אַ בריה טאָן. א׳ זיך ווען די געסט דאַרפֿן שוין קומען.

אונטערבריזגען — אוטוו, דרימפֿערזאָגיק. ־גע אונטער, ~געבריזגעט. אַ ביסל בריז־ גען (ווען אַ שיטער רעגנדל). קום אַהיים, עס בריזגעט שוין אונטער. ־ענישׁ. ־ערניא.

אונטערבריינען — טרוו. ברײַ אונטער, ~גע־ בריבט [אַרויסגערעדט אויך: ברײַע, געבריבט]. 1. פֿאַרנעמען זיך אַ ביסל (ניט ווי מיט קיין באַשטענדיקער באַשעפֿטיקונג) מיט ברײַען. א׳ ביר. 2. אַרײַנמישן זיך אין אַ שמועס, פֿלאַפּלען (און דערבײַ זאָגן ליגנס). א׳ ליגנס. ־עכיא. ־ענישׁ.

אונטערבריילן — טרוו. בריל אונטער, ~גע־ בריולט. ניט שטאַרק אָדער פֿון צײַט צו צײַט בריילן, אַרויסגעבן קלאַנגען (פֿון) ווי אַ לייב. א׳ פֿון שטאַרקן וווייטיק. ־עכיא. ־ענישׁ.

אונטערבריילנדיק — אדי. וואָס איז אונ־ טער בריילן. „מיט די קורצזיכטיקע א׳ע אויגן גיך, גיך געפֿינטלט", א. קאָהאַן, מענטשן פֿון אלקער, מאַסקווע 1927.

אונטערבריסקען — ־קע אונטער, ~גע־ בריסקעט. טל. *Uk*: поприскувати. טרוו — אונטערשפּרי־ צן. א׳ וואַסער. אוטוו — (וועגן פֿערד) אַ ביסל אַרויסשפּריצן וואַסער פֿון מויל (בײַם טרינ־ קען). פֿערד טרינקען וואַסער און בריסקען אונטער.

אונטערבריען — טרוו. בריי אונטער, ~גע־ בריט. 1. קאָכן מילך אויף דער גריל. א׳ אַ ביסל מילך. 2. באַגיסן מיט זוריק וואַ־ סער (אַ ביסל, צײַטנוויזן). א׳ און גוט ריי־ ניקן די טעפּלעך. א׳ די הילצערנע רעם פֿון געלעגער און אויסבריען די וואַנצן. 3. אַרײַנ־ ברענגען אין צאָרן. דאָס שטעכווערטל האָט אים ממש אונטערגעבריט. ־עכיא. ־ענישׁ.

אונטערבריקען — ־קע אונטער, ~געבריי־ קעט. פֿפֿ: ~בריקעווען. אוטוו — אונ־ טערשפּרינגען און אַ דריגע טאָן מיט אַ פֿוס. דאָס קעלבל בריקעט אונטער. טרוו — פֿון צײַט צו צײַט קאָפּען, שטויסן מיט אַ פֿוס. דער אָגער קען אײַך א׳. מיט זיך — קזוו. אויך פֿיג. זיך בוגטעווען, זיך שטעלן אַקעגן. יונגע בריקען זיך אונטער אַקעגן עלטערע.

אונטערבערעך — דער, ־ן. נר. אָקט פֿון אונטערבערע׳כן ←. הפֿסקה, פּאָזע. איבער־ רײַס. „טאָג צו טאָג שטראָמט אַ געשפּרעך, אין די נעכט זיי באַרעדן זײַנע טאָטן אַן א׳", ב. צ. יפֿה איבד, תּהלים ו, נ״י 1943. ־ונג — די א׳ פֿון די פֿאַרהאַנדלונגען. „די בערג צײַגן זיך מיט קאָרגע א׳ען דורך...", מר, נ״י 1910. „צוריק אַוועקגעזעצט אויף זײַן חזנישן ׳כסא כּבוד׳ וועלכן ער האָט שוין אַן א׳ באַצירט ביז צום סוף פֿון זײַן לעבן", ש. ווינאָדאַ, פֿאַר, 3 V 1964.

אונטערבערעכן — טרוו. בערך אונטער, ~גע־ בראָכן. 1. (צע)ברעכן, (צע)שפּאַלטן פֿון אונטן. איך וועל דיר א׳ די פֿיס! א׳ אַ בוים. *א׳ די ביינער, די זיטן = שטאַרק צע־ שלאָגן. *א׳ די פּלילג(ען) = אַפּגענעמען דעם מוט. 2. אָפּשוואַכן, צעשטערן; אַרונטערריי־ סן. א׳ די כּוחות. א׳ די אונטערנעמונג, דעם גאַנצן פּראָיעקט. אוטוו — צײַטנוויזן אָדער

אַ ביסל ברעכן, ווייַ טאָן. „די ביינער נע־מען א׳ ווי גאָר עס קומט אַ רעגנדיקער טאָג", רייז. 3. דזוי (צע)ברעכן. „לאָזן זיי א׳ די קעפּ וואו זיי זיצנען! איך ווייל זיי גאָרניט קענען", יעקב מאיר ליפּשיץ, אַ וואָל־ווענער ביסיק, ווילנע 1892. ־ונג. ־ענישׂ. ־ער. ־ערישׂ.

אונטערברעכן זיך — אוטו. ← דפּוי. 1. אַזוי ווי, כמו געבראָכן (צעברָאכן) ווערן. *די העגט ברעכן זיך אונטער = מע פֿאַרלירט דעם מוט (די פּוחות) עפּעס צו טאָן. *די פֿיס ברעכן זיך אונטער = א) מע בלײַבט אָן פּוחות, מע קען זיך ניט באַוועגן; ב) מע וואַקלט זיך אין אויפֿרעגונג, מע פֿאַלט ממש. „דאָ האָט ער דערזען זאָ איין סצענע, דאָס די פֿיס האָבן זיך אים שיער אונטערגעברָאכן", צ. ז. רובינשטיין, דער שרעקלעכער קנס־מאָל, אַדעס 1883. „הע־רנדיק דעם נאָמען...האָט זי געפֿילט וויַ אירע פֿיס האָבן זיך בײַ איר אונטערגעברָאכן", ג. ח. לעווענער, דער צווייענדיגער תּנאים, ווילנע 1897. „זי האָט פֿאַרברָאכן די העגט...די פֿיס האָבן זיך איר אונטערגעברָאכן און זי איז דעם פֿאַטער געפֿאַלן צו די קני", פרץ, פֿאַלקס־טימלעכע געשיכטן. *דאָס הארץ ברעכט זיך אונטער = מע ווערט דורכגענומען פון אַ שטאַרק געפֿיל (רחמנות, מיטלײַד). „בײַ פּענעקן ברעכט זיך אונטער דאָס הארץ, און אַליין ווייסט ער ניט אויף ווען מען ער האָט דאָס אַזאַ רחמנות", בערג, בײַם דניעפּער II. 2. געבראָכן ווערן ממש; זיך צעברעכן, זיך צעשפּאַלטן פון אונטן. „די וואָגט ווען זיך א׳ און ווען פֿאַלן אויף די אַרבעטער", רייז. 3. קריגן אַ ברָאך (אַ קילע). „פון שווערער משא קען מען זיך לײַכט א״ר". 4. באַגערן זיך צו פּאָרן (ווען בהמות). „עס קומט פֿרילינג און די בהמות ברעכן זיך אונטער".

אונטערבריע'כן — טרוו. אונטערברע'ך, ־ברָאכן. 1. דטשמ. נר. מאַכן אַ הפּסקה. שטערן. פֿלוצעם אויפֿהערן (רע־דן, שפּילן, זיך פֿאַרגעסן מיט אַן אַרבעט). „הער איך ווי די מוזיקאַנטן א׳ דאָס שפּי־לן", קמ, 1868, № 36. „דאָ האָט אים דער רעפֿאָרטער געמוזט א״ר", שע, בלאָנדזשנדע שטערן II. „דאָס איז דאָך געווען אַ וועלט־באַוועגונג! — האָט...אים אונטערגעברָאכן", אפּא, פּוילישע וועלדער [אַ פּרווו צו פֿאַרי־דישן דאָס דטשמ וואָרט. נר]. 2. ארכ. אָפּ־שטעלן; ניט דערלאָזן מער. „וויליין...דיא סרוויר [פֿרעסן אויס געלט פון די וואָס קו־מען אויף דער חתונה]...זולכֿ צו אונטער ברעכטן איזט פֿר ניטג", פֿראָגער תּקנות קעגן לוקסוס, 1767 [ייוב I, ד׳ 344].

אונטערברעגג — דער, ־ען. אָקט פון אונטערברעגגען. ליקווידירונג, אָפּשאַפֿונג אע. אָנהייב פון א׳. ־ונג.

אונטערברענגען — טרוו. ברענג אונטער, ~געבראָכט [זד, אָפּט לימדש], ~געברענגט [פד]. 1. אומברענגען. צעשטערן. אָפּשאַפֿן, ליקווידירן. מאַכן עס זאָל ניט זיין. תּ׳ פֿאַר־טיטשט ׳תּאַבד דברי כזב׳ (תּהלים, ה, 7): „ברענגסט אונטער די וואָס זאָגן ליגן" און ׳יותקות אנוש האבדת׳ (איוב, יד, 19): „אַזוי ברענגסטו אונטער די האָפֿענונג פון דעם מענטשן". „קודם־כל, שרײַבסטו, דאַרף מען די לוינקעטניקעס אונטערברענגען", פרץ, ׳וע־בער־ליבע׳. „דאָנקען דעם דיטשן גיסט...פֿאַר האָבן אומגעברָאכט אויף אייביק דעם...יידי־שן אומגיסט און האָס", מוו, היטלעריס פּרא־פֿעסאָרן.

2. אונטערשלאָגן. אָפּשוואָכן, וויניקער מאַ־כן. קאַליע מאַכן. א׳ אַ ווילדע מאָדע. פּיעס פֿאַרטיטשט ׳וקפחתי את פרנסתי׳ (קדושין, ד, יד): „איך האָב אונטערגעברָאכט מײַן פּרנסה". „דער אידעאַל אונטערצוברענגען דאָס פֿאַרברָכן אַליין", פרץ, געדאַנקען און אי־דיען.

3. צוטראָגן, צוברענגען. דערלאַנגען: *Uk*. *R*: поднести. піднести, דאָס געציג. א׳ רכילותן. 4. ברענגען, פֿי־רן. באַזאָרגן. א׳ אורחים צו זיך אין שטוב. א׳ די קינדער אין שול. 5. דערפֿירן צו עפּעס, גורם זיין. א׳ אַ קריגערײַ, מחלוקה. 6. פּר. דזוי אַרונטערברענגען. א׳ די פּיאָנ־ע. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי. ־ערישׂ.

אונטערברענגען זיך — ← דפּוי. 1. זיך רואיניגן, מאַכן פֿון זיך אַ תּל. זיך א׳ מיט אַן אויסגעלאָסן לעבן. 2. צוברענגען, צו־שטעלן פֿאַר זיך. „ברענגען זיך אונטער דער־צו אַלעמאָל אַ טראַנספּאָרט אַרעמע בחורים אַלס באָריש", אמד, עוזר צינקעס און די ציג, ווילנע 1868.

אונטערברענען — ברען אונטער, ~גע־ברענט. אוטו — ברענגען פֿאַמעלעך, מיט אַ קליין פֿײַערל. „דאָס האָלץ האָט אונטער־געברענט און מיר זיצנען געזעסן אַרום און געשמועסט", רייז. טרוו — אַ ביסל, טיי־וויַיז פֿאַרברענגען; צוברענגען. האַלטן (אַ גע־קאָכטס) צו לאַנג אויפֿן פֿײַער. א׳ די מילך. א׳ מיטן פּרעסל דעם מלבוש. א׳ דאָס פֿלייש. א׳ ציבעלע און אַרויפֿלייגן פֿלייש. א׳ די פּאַטעס — בײַם פּיניקן כדי אַרויסצוקריגן אַ מודה זיין זיך אָדער אינפֿאַרמאַציע. *א׳ די טריט = שטאַרק רודפֿן עמעצן. אויך מיט זיך — א׳ זיך די פּאַטעס בײַם גיין אויף הייסן זאַמד.

־ענישׂ. ־ער.

אונטערברעקלען — דזוי אונטערברָאקן. אויך צעברעקלען און וואַרפֿן אונטן. א׳ שטי־קעלעך ברויט פֿאַר די פֿייגעלעך.

אונטערברעקלען זיך — אוטו. ־קל זיך אונטער, זיך ~געברעקלט. מאַכן אַנשטעלן. זיך (פֿלומרשט) וואַקלען איידער מע שטימט צו עפּעס צו. ער מוז זיך א׳ אייַדער ער זאָגט יאָ.

אונטערגאַנגערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געגאַנגערט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט אַרויסברענגען קלאַנגען גאַ־גא וויי אַ גאַנדז, קאַטשקע.

אונטערגאַוועלבן — אוטו. ־ער אונטער, ~געגאַוועלבט. פֿון צײַט צו צײַט אויסטיילן סלינע פֿון מויל. א׳ אין באָרד אַרײַן. אויך מיט זיך.

אונטערגאַנג — דער, ~געטער. גאַט פֿון אַ נידעריקער מדרגה, אין אַ פֿאַליטעאיסטי־שער סיסטעם. „זיי גלייבן אין גאַט מיט א׳געטער און האָבן זייערע פּריסטער", קמ, 1866, № 5. „קיין איבערמענטש, קיין א׳ און קיין פּראָפֿעט, איז ער צו מענטשנקינד נאָר אַלס מענטש געקומען", וויגטש II, נ״י 1927.

אונטערגאַלן — טרוו. גאַל אונטער, ~גע־גאַלט. מאַכן עס זאָל זיצן אַ ביסל מיט גאַל, גאַליק. היט זיך ניט אונטערצוגאַלן די פֿיש. אויך פֿיג. א׳ דאָס לעבן. ־ענישׂ.

אונטערגאָלן — טרוו. גאָל אונטער, ~גע־גאָלט. 1. גאָלן צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. „ווען ער פֿלעגט זיצן אין דער פֿרעמד, האָט ער אונטערגעגאָלט די באָרד", רייז. 2. גאָלן בשׂתּיקה. א׳ די באָרד און זאָגן אַז מע ניצט אַ פּראָשעק. 3. גאָלן פֿון אונטן, אין אונטערשטן טייל. א׳ דעם קאָרק. א׳ די האָר פֿון די פֿיס. אויך מיט זיך — רעפֿל & וויי אַ דאַטיוו. ־ענין — „מע קוקט זיך צו צו זיצן...א״", קמ. 1870, № 18. ־ענישׂ.

אונטערגאַנג — דער, ־ען, ~געגנג. 1. אָקט פון אונטערגיין. אַ פּאַמעלעכער אָדער האָס־טיקער א׳. 2. ירידה; דאָס גיין אויף אַראָפּ. „אוי׳ דיא מחותנ׳ העטין אים עם מעות צו זיצן אונטיר גנג בעו״ה אַסיסטירט", גה, 225. „און זאָל זיצן העכערגאַנג און זאָל זיצן א׳, אַבי אַ דונער־גאַנג!", צייט, מטטרון. „עס האָט זיך דערטראָגן צו איר דער ריח פון פֿרײַען א׳...אָט דער...זיכערער קיבוץ וועט זיך גיסטיק אויסגליטשן", ב. ריזקין, גרונט־שענדענצן...

3. היפּוך פון אויפֿגאַנג. אָפּגאַנג. שקיעה. „דאָס בלײַען, פֿרימיגד, איז שיין, עס זינגט און קלינגט אַליין! דער א׳ איז ווי און מיד — פֿאַרזינגק, פֿאַרקלינג עס מיט אַ לידי", אר, ׳דאָס שענסטע לידי. „כ׳גיי שוין לאַנג מיט דער זון, פון אויפֿ־ביז א״", פרץ, בײַ־נאַכט אויפֿן אָלטן מארק. „דאָרט זאָל זי שטיין פון זונאויפֿגאַנג ביז א״", אש, תּהי־לים־יוד. „נאָר איין פּינטל פון דײַן אויג — און איך האָב שוין פֿאַרגומען אַלע א׳ען, אויפֿגאַנגען פון דײַנע טעג", הל, ׳סאָנעטן־רינג׳, 1932.

4. חורבן, צעשטערונג, צעפֿאַל. א׳ פון מלכות ישׂראל, פון דער רוימישער אימפּע־ריע אָזוי. „דער קראַך פון שאולס קעניג־רײַך; אין ווײַסע בליצן גליט די פֿײַערשרי־פֿט וואָס צייכנט אָן מײַן א״", יהואש, ׳שאול׳. „דער אויסגעשריי פון א׳, דער קלאָג־געזאַנג פון קאָסאַנדרא, ווען טראָץ האָט געבראָכט", קאָר II. „אונדזער ליד איז פול מיט טרויער, דריסט איז אונדזער א״", י. אײַזמאַן, געטע־לידער, בוקאָרעשט 1945. „אַ קלאָגמוטער בין איך צו גיסן טרערן אויף דיר, אַ ציון, אויף דײַן א״", מר I, נ״י 1908.

5. טויט; אומקום. דאָס ניט־ווערן, דאָס

פֿאַרשווינדן. „(אמת) איז דער בשטאַנד אַליר זאַכין, אבער (שקר) איזט איר אונטר גגג", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ"ט, כט/א. „אַליין דו ביסט געוועזן פֿאַר אַלע באַשע־פֿענגיש...און וועסט זײַן אַליין נאָך אונטר גאַנג אַליר באַשעפֿענגיש צו אייביקייט", תּחי־נות ובֿקשות, ווילנע 1858, ג/ב [איבערדרוק פֿון דירנפֿורט 1798]. „פֿון אַ טויזנט א'ען — וועלכע שפּראַכוגג איז געבֿאָרן?", יהוֹאש, 'אויפֿן וואַגשאָל'. „מיט זײַנע 'לידער פֿון אומ־קום' איז [ה. לייוויק] אויסן געווען אי אַרויס־צוזיגען און אויסצולאַדן פֿון זיך דאָס גע־פֿיל פֿון שרעק פֿאַרן א'", שג, ה. לייוויק. „איך, דער געשווּאַרענער גביא פֿון א', אַ נײַ־געבֿאָרענער זינג איצט פֿון מונטערגאַנג", חג, פֿליטים.

6. מגיפֿה, שוועדע עפּידעמיע (פּעסט, כאָ־לערע, טיפֿוס, פּאָקן אא). „אויך דאָס הויז גיזינד זאגין דאָס איז נישט קשה, עש איז איין אונטר גאַנג...אין צוויי אדר דרײַא טאג וועדט ער ווידר גזונד וועדין כּבֿראשונה", מרגניתא, פֿיורדא 1791. „דער א' מאַכט אַן אַ חורבן, אין בית אשר אין שם מת". „דער א' (מגיפֿה) האָט אַבער נישט אַזוי גיך געוואָלט אַוועק", שע, פֿונעם יאַריד. „אייִדער ער איז געשטאַרבן אויפֿן לעצטן א'", פּרץ, 'בשעת מגיפֿה'. „א בייזער א' איז אומגע־גאַנגען לאַנג...אויסגעקיילט יונג און אַלט", ר' מרדכילע, משלים. „א פּאָר מאָל אין יאָר פֿלעגט ווערן אַן א', און מענדל באַגרעבער האָט אַפּגעשפּאָרט עטלעכע גילדן", בּאָש, שטן פֿון גאַריי. „איינמאָל איז געווען אַן א' אין שטאָט, און די דאָקטוירים האָבן אַנגעזאָגט, אַז מע זאָל האַלטן ריין אַלע הויזער", מ. אונגער, טמז, 1961 IX 24.

7. אָנשטעקיקע קראַנקייט, מחלה מתהלכת. איבערגאַנג. „איז בײַ חיות געווען אַן א': איינער האָט געטריפֿט די אויגן, דער אַנדע־רער — אַ מכּה געצויגן", עט, משלים. „יידן האָבן...זיך געקלאָגט אויף די בײַכער, צו בײסלעכווײַז אויך אויסגעשטאָרבן, נאָר דאָס איז געווען גלאַט אַזוי אַן א', מע האָט עס צוגעשריבן די גריניע אוגערקעס", ממוס, פֿישקע. „וען אַמאָל אויף מיידל־אויגן איז געווען אַן א', נעמט די באָבע פֿון איר מחזור שנעל אַרויס א וואונדער־זאַנג", אול, דער באָבעס אוצר. „אין באַרדיטשעוו...איז דאָרט כּמעט ניט אַריבער קיין איין יאָר אַן עפּעס אַן א', וויִ ס'האָבן געהייסן בײַ יידן די מיל־דערע עפּידעמיעס", נ. ב. לינדער, אין יענע טעג.

8. ד' פּאָד. הינטערגאַנג; כיטרער אינפֿאָל. „באַקומט ער גאָר אַ ניײַעם א': ...ער עסט שוין אויף דעם וואַרעמעס", ייל, וועלט־לוח, אַדעס תּרמ"ג.

9. אַרכ. מער5. „אונ' ער נייגט זיין גצעלט בית אל פֿון אונטר גאַנג אונ' דער עי פֿון אויף גאַנג", טח, בראשית, יב, 8.

אונטערגאַנגיזם — דער, מצ. נעגל, אאר. 1. שיטה וואָס האָלט אַז דאָס יידישע לשון גייט אונטער. „א' איז ניט דאָס זעל־בע וויִ יאָוש...א' הייבט זיך אָן מיט גלײַכ־גילטיקייט...און לאָזט זיך אויס מיט אַ מין האָפֿערדיקייט", אאר, דער פֿאָלקסגייסט אין דער יידישער שפּראַך, פּאַריז 1964. „דער א' ווי א. א. ראָבאָק האָט אַליין געמינצט אַ וואָרט צו באַצייכענען די הערשנדיקע שט־מונג בנוגע הײַנט און מאָרגן פֿון אונדזער שפּראַך", לע, טמז, 1964 XI 15. 2. דז אויך בנוגע דעם יידישן פֿאָלק בכלל.

אונטערגאַנגסט — דער, ־ן. נעאָל, ציי־ט. וועד עס רעדט כסדר וועגן אונטערגאַנג, וואָס זעט אומעטום אונטערגאַנג.

אונטערגאַנגס — די, ־ן. פֿקפּ ~געסל, ־ער. 1. הינטערגאַס, אַ גאַס אין אַ זײַט אָדער וויִט פֿון הויפּטגאַס. „אין אַן א' פֿון מ...אין אַ קליינעם צימער, איז זיך געזעסן אַ באַיאָרטע פֿרויענצימער", גאָדל קערשינקאָרן, דער טיראַנישער פֿעטער, וואַרשע 1886. „וועד שמועסט אין די א'ן, דאָ איז גאָר אַ ספּנה צו גיין אַז עס וועדט נאָר טונקל", קמ, 1866, № 2. „אויף אַלע א'ן איז ער גוט באַקאַנט", פּרץ, 'דער יידישער קוועסטאַר'. 2. לד. אַ גאַס אַרונטערצו, בײַ אַ טײַך, אונטער אַ באַרג. וואוינען אין א', באַלד לע־בן ניעמאַן. 3. פּיג. המון, אָרעמע באַפֿעל־קערונג. געהערן צו דער א', צו די א'געס־לער. דאָס האָט שוין דערגרייכט (צו) די (דער) א'.

אונטערגאַנס־ראָד — די (דאָס), ־רעדער. די אונטערשטע ראָד פֿון אַ וואַסערמיל.

אונטערגאָרגלען — טרוו. ־גל אונטער, ~געגאָרגלט. 1. פֿון צײַט צו צײַט זינגען (אַדער רעדן) מיט גאָרגלדיקע קלאַנגען. א' אַ חזניש גיגונדל. 2. אַ ביסל אויסגאָרגלען, אויסשווענקען דעם האַלדז. א' מיט באָרגע וואַסער. אויך מיט ז'יך. „איינער פֿון די פֿרעסערס האָט בײַ דער אַרבעט ליב גע־האָט זיך אַ ביסל אונטערצוגאָרגלען", פֿאָר, 1965 III 21. ־ענגיש. ־ענכ.

אונטערגאַרטלען — טרוו. ־טל אונטער, ~געגאַרטלט. 1. אונטערבינדן, פֿאַרבינדן, אַרומבינדן מיט אַ גאַרטל. א' די הויזן. א' עמעצן. 2. פּיג. צוגעבן מוט, פּוחות עמע־צן, יענער זאָל קענען זיך אַקעגנשטעלן. א' דעם פֿאַרשטייער מיט נײַע אַרגומענטן. „זי האָט זיך געגומען צו דער גוטער, נאָר שוואַ־כער טאָכטער, זי אונטערצוגאַרטלען קעגן 'יצר־הרע'", פּרץ, 'א פֿאַרשטערטער שבת'. *א' די לענדן = זיך גרייטן דורכפֿירן עפּעס וואָס פֿאַרלאַנגט מוט אָדער אָנשטרענגונג.

אונטערגאַרטלען זיך — ← דפֿוי. 1. רעפֿ. א' זיך מיט אַ גאַרטל. 2. פּיג. זיך אָנשטרענגען, זיך אָנגעמען מיט מוט, מיט בטחון דורכצופֿירן אָדער אויסצוהאַלטן עפּעס. א' זיך פֿאַרן פֿאַרמעסט. „דאָ האָבן זיך געמוזט די בלאָזנס גוט א', אויסזוכן אַזוינע פֿײַנע זאַכן", [חיים מאַלאַגאָ], 'גדולת ר' וואָלף' [יפֿ]. „זאָל ער זיך א', דער מחותן, פֿאַרן חתן מלבושים מוז ער געבן — פֿיד המלכות", פּרץ, 'אויף אַ זומער־וואוינונג'. „מיט אײַך רעדן באַדאַרף מען זיך גוט א'",

אונטערגאַרטלען זיך — ← דפֿוי. 1. רעפֿ. א' זיך מיט אַ גאַרטל. 2. פּיג. זיך אָנשטרענגען, זיך אָנגעמען מיט מוט, מיט בטחון דורכצופֿירן אָדער אויסצוהאַלטן עפּעס. א' זיך פֿאַרן פֿאַרמעסט. „דאָ האָבן זיך בײַ בלאָזנס גוט א', אויסזוכן אַזוינע פֿײַנע זאַכן", [חיים מאַלאַגאָ], 'גדולת ר' וואָלף' [יפֿ]. „זאָל ער זיך א', דער מחותן, פֿאַרן חתן מלבושים מוז ער געבן — פֿיד המלכות", פּרץ, 'אויף אַ זומער־וואוינונג'. „מיט אײַך רעדן באַדאַרף מען זיך גוט א'", שע, טבֿיה. 3. זיך באַפֿעסטיקן. א' זיך מיט וויסן. „אויף צופֿרידנשטעלן אַ לעזער אַ מפֿונק וויִ איר דאַרף מען זיך גוט א'!", דר' ע. פּאָפּ, טמז, 1964 VIII 13. ־ענישׂ.

אונטערגאַרן — דער, מצ — די. (שנײַ־דעריש) גאַרן, פֿעדעם, אַרײַנגעלייגט אין אי־נעווייניקסטן אונטערטייל פֿון ניימאַשין צו פֿאַרבינדן בײַם נייען מיטן אייבערשטן פֿאַב־דעם. אַן א' קען מען ניט נייען.

אונטערגאַרנירן — טרוו. ־ניר אונטער, ~גאַרנירט. אונטערפוצן. א' דאָס קליידל מיט פֿאַרביקע בענדלעך. א' געהאַקטע הע־רינג. ־ונג.

אונטערגאַרסעוועטן — טרוו. ־סעוע אונ־טער, ~געגאַרסעוועט. 1. אָנטאָן אויף עמע־צן אַ שטײַפֿן קאָרסעט. א' די בריידע מאַ־דאָם. 2. (שנײַדעריש) אונטערלייגן, אַרומ־נעמען שטײַפֿלײַוונט בײַ דער טאַליע פֿון אַ קלײד.

אונטערגאַרעוועטן — טרוו. ־רעוע אונטער, ~געגאַרעוועט. (סטאָליערײַ) אונטערהובלען שלעכט, גיך, מיט דעפֿעקטן. א' די פֿיסלעך פֿון טיש.

אונטערגאַבאי — [...גאַבע] דער, ־ם [...גא־באַאים]. 1. געהילף פֿון הויפּט־גבאי, דעם אַדמיניסטראַטיוון אָנפֿירער פֿון שול. „שבת בראשית האָט דער א', דער 'אוטשאַנ' [← אוטשאַני יעוורעי] מכבד געווען מיט הגבה אַ גגיד", יופֿאָל, 1887, № 63. 2. סתם אַ געהילף פֿון עמעצן וואָס האָט אַ העכערן אַמט. „וואָס קאָכט ער זיך, דער א'? וועט פֿרעגט אים?", רייד. „...כאָטש ער איז נאָר אַן א'", קמ, 1865, № 48.

אונטערגדלען, ~גדלנען זיך — [...גאַד־לע(נע)ן] אוטו. גדל(ן) זיך אונטער, זיך ~גע־גדל(נ)ט. זיך גרויס מאַכן, זיך איבערנעמען, זיך אַרויסשטעלן פֿאַר אַ וויכטיקער פֿערזאָן. א' זיך און אַרויסשטעלן די אייגענע קאַנ־דידאַטור.

אונטערגוואַלדעווען — אוטו. ־דעוע אונ־טער, ~געגוואַלדעוועט. צײַטנווײַז אַרויס־ברענגען באַגומענע קולות. א' מיט קולי־קולות. א' ווי אַ נערה המאורשׂה.

אונטערגווינטן — טרוו. גווינע אונטער, ~געגווינט. פּפּ: ~גוווינטענווען. 1. (סטאָ־ליערײַ, שלאָסערײַ) פֿאַרפֿעסטיקן פֿון אונטן מיט אַ גווינט, שרויף. א' אַ שרויף. 2. פּיג. צוזדריקן, אַרויסקומען מיט פֿאַדערונגען האַר־בערע וויִ פֿרײַער. א' די געזעלן, מע זאָל ניט פּטרן קיין צײַט.

אונטערגוסמן — [...גויסען] אוטו. גוסט אונטער, ~געגוסט. פּפּ: ~גוסען. (נאָר וועגן אַ געשעפֿט, אונטערגעמונג, אַרגאַניזא־ציע) אַרויסווײַזן סימנים פֿון אונטערגייַן. דאָס קרעמל מײַנט גוסט שוין אונטער.

אונטערגורטן — טרוו. גורט אונטער, ~גע־גורט. לר און אין געהויבענעם לשון. דזוו אונטערגאַרטלען ←. אויך מיט ז'יך. אויך: *א' די לענדן.

אונטערגזלען — [...גאַזלען] טרו. גזל אונטער, ~געגזלט. אויך: ~גזלענען. פֿאַר־באַרגן אָדער פֿון צייט צו צייט באַשווינדלען אע. א׳ אַ קונה.

אונטערגיי — דער, ־ען. אָפּט פֿון אונטערגיין בב 11־13. אַן א׳ וי פֿון אַ גנב.

אונטערגייאיק — אַדי. 1. וואָס גייט אונטער, אונטערגייענדיק. אַן א׳ געשעפֿט. א׳ע באַוועגונג. 2. וואָס קען אָדער מוז אונטערגיין. א׳ע מאַדע, מידות. ־יקייט.

אונטערגיין — אוטו. גיי אונטער, בין ~גענגען (אויך: ~געגאַן, פד: ~געגאַנען). 1. פֿאַרשווינדן, אומקומען אין טיפֿענישן; דער־טרונקען ווערן. א׳ וי אַ שטיין. „אורבליצ־לינג איז דיא שמועה קומען דאז דאש שיף מיט זײַנן קנעכטן איז אונטר גאַנגן אונ׳ זײַנן אַל אום קומן", בראנט. „האָבן זיי גע־זען מיט זייערע אויגן וי דער אָקרענט אונ־טערגעגאַנגען איז", ראַבינזאָן קרוזע דער יונגערע, וואַרשע 1874. „אויף דעם ים גייט דען אַמאָל ניט אונטער אַ שיף מיט סחורה און ווערט דערטרונקען", ממוס, ווינטשפֿ. „גוואַלד...די שיף גייט אונטער!", לאָם, מישקע [קען אויך באַטײַטן: דאָס געשעפֿט, די אונטערנעמונג גייט אונטער, ← בפ]. *אַ שיף מיט זויערמילך איז אים אונטערגעגאַנגען = איר, פֿלומרשט אַ סך אָנגעוואָרן; רעאַגירט אַזוי וי ער וואָלט איבערגעלעבט אַ גרויס אומגליק. „וואָס האָסטו אַראָפּגעלאָזט די נאָז? אַ שיף מיט זויערמילך איז דיר אונטער־געגאַנגען?", רייד. „בײַ דער גילדענער יוךְ האָבן זיי ביידע אויסגעזען וי עס וואָלט זיי אונטערגעגאַנגען אַ שיף מיט זויערמילך", פרץ, אַ פֿאַרשטעלטער שבת. *אַלע שיפֿן זײַנען אים אונטערגעגאַנגען = דזוו פֿרײַער, נאָר מיט וויניקער איר. „איר זיצט מיר עפּעס אַזוי פֿאַרדאַגהט...וואָס איז? אײַערע שיפֿן זײַ־נען אונטערגעגאַנגען?", ׳. בודזאָהן, דער גלאָמפּישקער פֿרעזידענט, וילנע 1927. „האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף די טרעפּ פֿונעם רבס גאַניק, וי איינער וואָס אַלע שיפֿן זײַנען אים אונטערגעגאַנגען", ז. שזר, טמז, 1964 VIII 9. *א׳ אַן אַ ויהי נועם = פֿלוצלינג, גיך אונטערגיין. „ענגלאַנד האָט לויט דער דאָזיקער ידיעה געזאָלט נעכטן בײַנאַכט א׳ אַן אַ ויהי נועם, איינס און צוויי", לאָדזער טאָגעבלאַט, 1922 V 26.

2. זיך אַראָפּלאָזן אין דער טיף. „איבּ־איבּיק] גלייט ניט דער ברג ציון...ער גיט ניט אונטר", סהמ, תּהלים, קכה, 1.

3. (וועגן הימלשע קערפערס) בײַסלעכווײַז אַראָפּנידערן און דערנאָך איינאַנצן ניט ווערן געזונט. ׳בא השמש׳ — מלכ — „אונטר גיט" (קהלת, א, 5); משׁ — „אונטר גאַנגין" (בראַ־שית, כה, 11). „איך זאָל האַנדלען מיט ליכט, וואָלט די זון ניט אונטערגעגאַנגען", פֿוול [אפֿשר אויפֿן סמך פֿון אַברהם אבן־עזראס עפּיגראַם]. „וועט דען שבת בגינט אין דער צײַט איא [= אייִדער] די זון אישט אונטר גאַנגאן — דער מלאך שפּריכט גיבענשט זײַשטו, קינדע", ׳בגימינס שבת־לילד׳ באָלד נאָך מיר איז אין אַ ספּנה אונטערצוגיין. *די וועלט איז נאָך ניט אונטערגעגאַנגען — אויס־דרוק פֿון טרייסט, פֿון באַרואיקונג.

7. אויפֿהערן זײַן אין דער מאָדע. „די קרינאָלינע איז אונטערגעגאַנגען נאָך פֿאַר מײַן באָבעס חתונה", רייד. „אָפֿילו די הייליקע סאַ־באַט־געזאַנגען זענען...אונטערגעגאַנגען", מלה, ׳דזשודאַאיזם׳.

8. זײַן אין פּראָצעס פֿון פסדרדיקער ירידה. וועלן ערגער, שוואַכער און זײַן אין אַ ספּנה פֿון צעפֿאַל, פֿון ניט־וועלן. די געשעפֿטן גייען אונטער. „אונדזער קאָאָפּעראַטיוו גייט אונ־טער, אויב עס וועט ניט קומען קיין גרויסע הלוואה פֿון באַנק", רייד. „אויף גמילות־חסדים שטייט די וועלט, און פֿון ניט אָפּ־געבן גייט זי אונטער", שוו. „ער בליט וי אַ רויז, גייט קיינמאָל ניט אונטער, וי לַ־גונס וואָלד זײַן וואָרצל אַ געזונטער", ממוס, שירה. „וי גייט אונטער אַ קולטור, וי פֿאַר־שווינדן מלוכות?", קאָר וו. „וועט איר זײַנע רייד ניט אָכטן, א׳ און וועלקן מוזט איר", יהואָש, הײַאָוואָטע. „דער שרײַבער פֿון אָט די שוורות גייט שוין אויך באַלד אונטער", נאָד. „גייט אונטער דער גלאַנץ פֿון פֿראַנק־פֿורט", פּ. מאַרקוס, טמז, 1964 IV 17.

9. פֿאַרשלאָפֿט ווערן. „זע, דאָס קינד גייט מיר אונטער!", רייד. „אַ גאַנצן מעת־לעת אין מויל ניט געהאַט...דאָס האָרץ גייט מיר אונטער", שע, אַרעמע און פֿרייליכע ו.

10. (האַלטן בײַם) שטאַרבן. „מײַן מאַן גייט אונטער און דאָקטוירים קענען מיר ניט העלפֿן", רייד. „די געשיכטע האָט באַ־פֿוילן: איר טאָרט ניט א׳!", שטריגלער. „עס וועט דאָך סוף־כל־סוף פֿון אַזוי פֿיל לײַדן מוזן א׳ דאָס יידישע פֿאָלק", ספּ, סודות. א׳ און זיך ניט אונטערגעבן! א׳ און זיך ניט בייגן!

11. דערנענטערן זיך, צוקומען. < סל. „איינמאָל איז ער אונטערגעגאַנגן צו זײַן נאַטשאַלניק און האָט צו אים געזאָגט...", א. סאָפֿיר, דער קליינער קאָטערזניק, וילנע 1883. „די רײַכערע קינדער שעמען זיך מיט איר אַ וואָרט אויסצוריידן און זי סמייעט גאָרניט אונטערצוגיין [צו זיך]", ל. לעווין, רפֿאל דעם שנידערס טאָכטער, וילנע 1888. „צום טיש איז אונטערגעגאַנגען בובנאָוו", מ. טײַטש, אָרום דער פֿאַבריק, מינסק 1929.

12. צוקומען שטילערהייט, פֿון אַ זײַט, פֿלוצעם. < סל. „די נשמה האָט איר מיר אַרויסגענומען...וי גייט עס אַ מענטש אונ־טער אַזוי אומגעריכט?", ית, אבן נגף. „כ׳האָב דיך געוואָלט איבערשרעקן — איז ער אונ־טערגעגאַנגען אַ צעשטראַלטער", אפֿא, אונ־טערוועלט. „מיט פֿלינקע טריט אונטערגעגאַ־נען און אַרײַנגעקוקט דורך אַ קליין פֿענצ־טערל", ב. זילבערמאַן, אַהבת דוד ויהונתן, קעשענעוו 1885. „איך בין נאָר וואָס אונטער־געגאַנגען...און כאַפּ אים גלײַך פֿאַר די לאַ־צן", פּינסקער שטאָט־לוח, תרס״ד. „איינמאָל איז ער...שטיל אונטערגעגאַנגען צו מלכן...", בערא, אפֿגאַנג. „עס איז אונטערגעגאַנגען אַ מיליציאַנער און האָט...צעטריבן די הענדלער־

אונטערגזלען — [...גאַזלען] טרו. גזל אונ־טער, ~געגזלט. אויך: ~גזלענען. פֿאַר־באַרגן אָדער פֿון צייט צו צייט באַשווינדלען אע. א׳ אַ קונה.

אונטערגיי — דער, ־ען. אָפּט פֿון אונ־טערגיין בב 11־13. אַן א׳ וי פֿון אַ גנב.

אונטערגייאיק — אַדי. 1. וואָס גייט אונ־טער, אונטערגייענדיק. אַן א׳ געשעפֿט. א׳ע באַוועגונג. 2. וואָס קען אָדער מוז אונטער־גיין. א׳ע מאַדע, מידות. ־יקייט.

אונטערגיין — אוטו. גיי אונטער, בין ~גע־גאַנגען (אויך: ~געגאַן, פד: ~געגאַנען). 1. פֿאַרשווינדן, אומקומען אין טיפֿענישן; דער־טרונקען ווערן. א׳ וי אַ שטיין. „אורבליצ־לינג איז דיא שמועה קומין דאז דאש שיף מיט זײַנן קנעכטן איז אונטר גאַנגן אונ׳ זײַנן אַל אום קומן", בראנט. „האָבן זיי גע־זען מיט זייערע אויגן וי דער אָקרענט אונ־טערגעגאַנגען איז", ראַבינזאָן קרוזע דער יונגערע, וואַרשע 1874. „אויף דעם ים גייט דען אַמאָל ניט אונטער אַ שיף מיט סחורה און ווערט דערטרונקען", ממוס, ווינטשפֿ. „גוואַלד...די שיף גייט אונטער!", לאָם, מיש־קע [קען אויך באַטײַטן: דאָס געשעפֿט, די אונטערנעמונג גייט אונטער, ← בפ]. *אַ שיף מיט זויערמילך איז אים אונטערגעגאַנגען = איר, פֿלומרשט אַ סך אָנגעוואָרן; רעאַגירט אַזוי וי ער וואָלט איבערגעלעבט אַ גרויס אומגליק. „וואָס האָסטו אַראָפּגעלאָזט די נאָז? אַ שיף מיט זויערמילך איז דיר אונטער־געגאַנגען?", רייד. „בײַ דער גילדענער יוךְ האָבן זיי ביידע אויסגעזען וי עס וואָלט זיי אונטערגעגאַנגען אַ שיף מיט זויערמילך", פרץ, אַ פֿאַרשטעלטער שבת. *אַלע שיפֿן זײַנען אים אונטערגעגאַנגען = דזוו פֿרײַער, נאָר מיט וויניקער איר. „איר זיצט מיר עפּעס אַזוי פֿאַרדאַגהט...וואָס איז? אײַערע שיפֿן זײַ־נען אונטערגעגאַנגען?", ׳. בודזאָהן, דער גלאָמפּישקער פֿרעזידענט, וילנע 1927. „האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף די טרעפּ פֿונעם רבס גאַניק, וי איינער וואָס אַלע שיפֿן זײַנען אים אונטערגעגאַנגען", ז. שזר, טמז, 1964 VIII 9. *א׳ אַן אַ ויהי נועם = פֿלוצלינג, גיך אונטערגיין. „ענגלאַנד האָט לויט דער דאָזיקער ידיעה געזאָלט נעכטן בײַנאַכט א׳ אַן אַ ויהי נועם, איינס און צוויי", לאָדזער טאָגעבלאַט, 1922 V 26.

2. זיך אַראָפּלאָזן אין דער טיף. „איבּ־איבּיק] גלייט ניט דער ברג ציון...ער גיט ניט אונטר", סהמ, תּהלים, קכה, 1.

3. (וועגן הימלשע קערפערס) בײַסלעכווײַז אַראָפּנידערן און דערנאָך איינאַנצן ניט ווערן געזונט. ׳בא השמש׳ — מלכ — „אונטר גיט" (קהלת, א, 5); משׁ — „אונטר גאַנגין" (בראַ־שית, כה, 11). „איך זאָל האַנדלען מיט ליכט, וואָלט די זון ניט אונטערגעגאַנגען", פֿוול [אפֿשר אויפֿן סמך פֿון אַברהם אבן־עזראס עפּיגראַם]. „וועט דען שבת בגינט אין דער צײַט איא [= אייִדער] די זון אישט אונטר גאַנגאן — דער מלאך שפּריכט גיבענשט זײַשטו, קינדע", ׳בגימינס שבת־לילד׳ באָלד נאָך

קעס", פֿײַוול סיטע, אַז דאָס זינען מיר, 1932.

13. זיך אויסלאָזן. לאָקל. < סל. „די פּוטער איז מיר אונטערגעגאַנגען", רייד.

14. לאָקל. זיך פֿאַסן, פֿאַרבײַטן. < סל. „גיטע קיין אַנדערע, קיין לײַטישערע, וועט ער מיר א׳ פֿאַר אַ מאַן", רייד. „איך וואָלט געקאָנט א׳ פֿאַר בערגעלסאָנס מירעלע אויפֿן געריכט וואָס מע אַרדנט אײַן איבער איר", א. קאַהאַן, מעגטשן פֿון אַלקער, מאָסקוע 1927.

15. אונטערוקן זיך. אַרײַנדרינגען. „אַ טרויער הייבט איר אָן א׳ אונטערן האַרצן", א. שעכטמאַן, סאוי׳ הימלאַנד, מאָסקוע 1962, № 2. אויך מיט זיך, ספּעצ מיט בּב 11־12. „ער איז זיך אַלע נאַכט ביסלעכווײַז אונטערגעגאַנגען ביז ער איז געקומען קיין...", אמת, דער הירקאָן, ווילנע 1877. ־עכץ. ־ענ׳ש.

אונטערגייענדיק — אַדי. ווער עס האַלט בײַם אונטערגיין, ווער עס גייט אונטער. ← אונטערגיין, בּב 1־10.

אונטערגייער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־ס. 1. ווער עס גייט אונטער ← אונטערגיין, בּב 11־13. 2. נעגל. ווער עס רעדט כּסדר וועגן אונטערגאַנג. „די לײַכטע, צופֿרידענע און אומגעדולדיקע א׳ס", יג, איק, 1956.

אונטערגילדן — טרוו. גילד אונטער, ~גע־ גילדט. אויך: ~גילטן. באַגילדן פֿון אונ־ טן. ערטערווײַז אַדער צו בײסלעך באַדעקן עפּעס מיט גאָלד. א׳ די רעמלעך. א׳ אַ בעכער.

אונטערגיסן — טרוו. גיס אונטער, ~געגאַ־ סן. 1. באַגיסן פֿון אונטן. א׳ די בלומען, די פֿרוכטבײימלעך. א׳ קאָלט וואַסער אונטער דער קאָלדרע, דער פֿוילער זאָל אויפֿשטיין. 2. גיסן צו בײסלעך. צוגיסן, אַרײַנגיסן. קאָ־ כן און א׳ וואַסער. א׳ בוימל בײַם פֿרעגלען. „ביידע זויגעריגס זענען געשטאַנען איבער דער מולטער און האָבן אונטערגעגאָסן אַלע מאָל פֿריש וואַסער", שע. „וען אייגער האָלט שמעקעדיקע קרײַטעכצער אין וואַסער, מאָג ער [אום שבת] וואויל א׳ פֿרישע וואַסער", לט2, סח/א. „זי האָט געגעסן און צוגעזופּט דעם ווײַן, וואָס ער האָט יעדער מאָל אונ־ טערגעגאָסן", טמז, 1964 V 23.

3. גיסן אין געהיים, בשתּיקה. א׳ וואַסער אין אָקעוויט. א׳ פֿאַמאָליע בײַ יענעמס שוועל. *א׳ אייל (בוימל) = גרעסער מאַכן אַ מח־ לוקה. „און די בעל־הבּיתטע גיסט אונטער בוימל אויפֿן פֿײַער", שע, לכּבוד יום־טובֿ ו. *א׳ פּעך און שוועבל = אונטערהעצן. „דער יצר־הרע...מישט פֿײַער מיט דער לעפֿל און גיסט אַלץ אונטער פּעך און שוועבל", ממוס, יודל. „גיפֿט גיסט מען יעדן טאָג אונטער אין דײַן שיסל, אין דײַן בעכער וויין!", מ. חאַשקעס, לידער פֿונעם הערצען, קראָקע 1888. *א׳ דאָס בײַטל = אוקר. נעמען נאָך אַ טרונק בראַנפֿן. מיט זיך — אויך: משתּן זײַן אונטער זיך. א׳ זיך אין בעט, אויפֿן געלעגער. 4. צומישן. א׳ וואַסער כּדי די זופּ, די פֿאַרב אפֿ זאָלן וועלן שיטערער. ־ונג. ־עכץ. ־ענ׳ש.

אונטערגיסער — דער, ־ס. דער וואָס גיסט וואַסער אין מעל בײַם פֿאַרקנעטן די מיירעס אויף מצה. זײַן אַן א׳ אין פֿאַדראַד. ־ערי.

אונטערגלאָזיק — אַדי. נעגל. וואָס איז אונטער גלאָז. א׳ע האַדוואַניע פֿון גרינזן אין ספּעקטן. א׳ע חפּצים.

אונטערגלאַטן — טרוו. גלאַט אונטער, ~גע־ גלאַט. (סטאָליערײַ) מאַכן אַ בײסל גלאַטער. צוהובלעווען אַדער אויסרײַבן מיט זאַמדפּא־ פּיר. א׳ אַ ברעט פֿון טיש.

אונטערגלאַנצן — גלאַנץ אונטער, ~גע־ גלאַנצט. אומו — צו בײסלעך אַדער פֿון צײַט צו צײַט, דאָ און דאָרט גלאַנצן. די קאַפֿאַטע גלאַנצט שוין אונטער. א׳ מיט שאַרפֿ־ זין. טרוו — מאַכן עס זאָל נאָך אַ בײסל גלאַנצן. באַשמירן מיט אייל און א׳ די שטי־ וול. ־עכץ. ־ענ׳ש.

אונטערגלוסטן זיך — אומו, דריטפּערזק־ ניק. גלוסט זיך אונטער, זיך ~געגלוסט. צו בײסלעך, פֿון צײַט צו צײַט באַגערן, האָ־ בן חשק. א׳ זיך אַ הוליע צו טאָן. געבראָ־ טענע טײַבעלעך גלוסטן זיך אים אונטער. ־ענ׳ש.

אונטערגלח — [...גאַלעך] דער, ־ים [...גאַ־ לאָכים]. געהילף פֿון גלח. קאַפּעלאַן, 2ב.

אונטערגליטשן זיך — אומו. גליטש זיך אונטער, זיך ~געגליטשט. 1. צו בײסלעך זיך רוקן איבער אַ גלאַטער אייבערפֿלאַך. אַ בײסל לויפֿן און אַ בײסל א׳ זיך אויפֿן אײַז. 2. זיך דערנעטערן, צוקומען (אַנצוהערע־ נײש אויף פֿלוצעם, פֿון אַ זײַט) זיך גליטשנ־ דיק. א׳ זיך ווי אַ שלײַען. „ער האָט זיך מיר אונטערגעגליטשט אונטער די פֿיס און איך בין געפֿאַלן", רייד. 3. צופֿעליק זיך מאַכן, זיך טרעפֿן. אַ גוט געשעפֿט, אַ מציאה־ לע גליטשט זיך אונטער. „איך בין געווען עלנט ווי אַ שטיין. האָט זיך אונטערגעגליטשט אַ שידוך. נו, האָב איך חתונה געהאַט", רייד. 4. זיך צומאַכן; זיך אונטערחנפֿענען. א׳ זיך צו דער באַלעבאָסטע. ־עכץ. ־ענ׳ש.

אונטערגלייז — דער, ־ן. אַקט אַדער רע־ זולטאַט פֿון אונטערגלייזן. אַן א׳ אויף די נײַע שיך.

אונטערגלייזן — טרוו. גלייז אונטער, ~גע־ גלייזט. 1. באַשמירן צו בײסלעך, טיילווײַז אַדער פֿון אונטן מיט גלאַזור, מיט עפּעס וואָס שײַנט. א׳ די נעגל פֿון די פֿיס. 2. (שוס־ טעריש) פּאַלירן פֿון אונטן. א׳ די זוילן פֿון די לאַקירקעס. ־עכץ. ־ענ׳ש.

אונטערגלייטן — טרוו. גלייט אונטער, ~געגלייט. באַדעקן אַ בײסל, בהדרגה מיט גלייט, פּראָטאָקסיד פֿון בלײַ, צו מאַכן אַ גלאַנץ. א׳ ערדענע כלים.

אונטערגלײַכן — טרוו. גלײַך אונטער, ~גע־ גלײַכט. אויסגלײַכן, גלײַך מאַכן פֿון אונ־ טן. א׳ אַ קליידל. א׳ די האָר פֿון פּאַטילניצע. א׳ אַ חשבון.

אונטערגליצערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געגלינצערט. פּפּ: ~גלימצערן. פֿון צײַט צו צײַט, אַ ביסל פֿינקלען, שײַנען. ס׳וועלן באַלד א׳ די ערשטע שטערן.

אונטערגלוֹזן — גלי אונטער, ~געגלוט. אוטו — פֿון צײַט צו צײַט אַדער אַ ביסל גלוזן. די קוילן אין פֿײַערטאָפּ וועלן נאָך א׳. טרוו — מאַכן עס זאָל נאָך אַ ביסל גלוזן. אַוועקבלאָזן דאָס אַש און א׳ די קוילן אין סאַמאָווער. פֿיג. א׳ אַ שונא. אויך מיט זיך — זיך אונטערהיצן, זיך א׳. ־עכץ. ־ענ׳ש.

אונטערגלעטן — טרוו. גלעט אונטער, ~גע־ גלעט. 1. נאָך אַ ביסל (אויס)גלעטן, מאַכן גלאַט פֿון אונטן. א׳ וואָס איז נאָך געבלי־ בן שאַרפֿטקע. א׳ די פֿאַלדן. 2. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט גלעטן, לאַשטשען. א׳ די הענטלעך, דאָס פּנימל. 3. צו ביסלעך חנ־ פֿענען. א׳ דעם בעל־הבּית. מיט זיך — א) רעפֿל בב2; ב) זיך אונטערחנפֿענען. ־ענ׳ש.

אונטערגנבֿענען — [...גאַנוענען] טרוו. ־בֿע אונטער, ~געגנבֿעט. אויך: ~גנבֿערן. גנ־ בֿענען פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך; צו־ פֿאַרדינען מיט גניבֿות. „זאָלט איר בעסער זאָגן מוסר, פֿאַרוואָס זענען דאָ מלשינים, פֿאַרוואָס כאַפּט מען א׳ צדקה־געלטער", יופֿאַ, 1890, № 9. „אַזוי איז ער אַ פּאַסיק־שפּי־ לער און ער גנבֿעט אונטער אַ ביסל אויך", י. העשעלעס.

אונטערגנבֿענען זיך — אוטו. ← דפֿוו. צוקומען בשתּיקה, אומגעריכט, מע זאָל גיט באַמערקן. א׳ זיך פֿון אַ וויינקל, פֿון אַ בא־ העלטעניש. א׳ זיך אויף די שפּיץ פֿינגער. א׳ זיך און אַ פּאַטש (קוש) טאָן. זיך א׳ צו יענעם אין האַרצן אַרײַן = צומאַכן זיך; געווינען צוטרוי דורך זיסע, גלאַטע ריידעלעך, קאַמפּלימענטן אא. „ער האָט זיך אין אָונ אונטערגעגנבֿעט אין הויף אונטערן פֿענצ־ טער", ב. לעווין, דפֿאל דעם שנײַדערס טאָכ־ טער, ווילנע 1888. „וויסט־חברהניקעס האָבן איבערגעשראָקן אַ ציגן, אונטערגנבֿענדיק זיך שטילערהייט צו איר אויף דער פֿריזבע", ממוס, ווינטשפּ. „ער גנבֿעט זיך אונטער, כאַפּט רוזשקען אַרום און פֿאַרשטעלט איר די אוי־ גן", אפּא, ראָמאַן פֿון א פֿערד־גנב.

אונטערגע׳ — די ווערטער וואָס מע געפֿינט נישט מיט אונטערגע... ← אונטער + דעם ערשטן אות פֿון שמאָם.

אונטערגעאַיילט — אַדי, פּאַר אונטעראײַלן ←. „דער אונטערגאַנג פֿון ייִדיש איז אַ גוט־אַרגאַניזירטער, אַן אונטערגעשטופּטער, אַן א׳ער", יג, טמז, 1964 XI 13.

אונטערגעאַקערט — אַדי, פּאַר אונטעראַ־ קערן ←. „וען די גליבֿעס וואָס זענען א׳ זענען אַ ביסל נאַס...", מ. וועבער, דער יר־ דישער פֿעלדאַרבײטער, וואַרשע 1891.

אונטערגעאַרבעט — אַדי, פּאַר אונטער־ אַרבעטן ←. 1. ספּעצ פֿאַרציערעוועט, צוגע־ שטריקט, פֿאַרלאַסטעט. „אין דעם פּעקעלע איז

געלעגן אַ פּאָר אַלטע א׳ע זאָקן״, ממוס, ווינטשפּ. 2. געטאָן געוואָרן מיט אַ ניט־ערלעכער כוונה. אַן א׳ע מעשׂה. ־ערהייט — אַדו. צוריקגעבן דאָס שטריקעכץ ניט־א׳.

אונטערגעאַרדנט — אַדי, פּאָר אונטער־אַרדענען ← . וואָס איז אונטער אַ העכערן לויט זײַן אַמט, ראַנג. אַן א׳ער באַאַמטער. „ווי אַן אמתער הויפּטלינג מיט די א׳ע, צו צוויי אין אַ רייַ...״, ב. טײַטלבוים, אויפֿן שוועל, וואַרשע 1933. „ער זעט אַז זײַנע שעפֿן זאָלן אויך זײַן צופֿרידן פֿון זייער א׳ן״, מ. יעלין, טאָוו. היימלאַנד, 1962, № 2. ־קייט.

אונטערגעב — דער, ־ן. אַקט פֿון אונטערגעבן (זיך), קאַפּיטולאַציע. „אויסדינגען באַדינגונגען פֿון א״, צייט, מז, 1955 XII 18. ־ונג.

אונטערגעבאַקט, ־באַקן — אַדי, פּאָר אונטערבאַקן ← . האַלב־רויע, בלויז א׳ע(נע) קאַרטאָפֿל. ־ערהייט — אַדו. ־קייט.

אונטערגעבאַרגן — אַדי, פּאָר אונטערבאַרגן ← . א׳ע אידיין, געדאַנקען. ־קייט.

אונטערגעביגן — אַדי, פּאָר אונטערביגן ← . 1 ניט־גראַד, פֿאַרבויגן אַראָפּצו. „זי איז אַלט אַ יאָר פֿינף און צוואַנציק, אַ דאָר פּגים, אַ לאַנגע אונטערגעבויגענע נאָז״, פּרץ. 2. פֿאַרלייגט אונטער זיך אָדער אויף אַהינטער. „שטעלט אײַך פֿאָר אַ בילד־שיינעם מענטשן, האַלב־יידיש, האַלב־איראָפּעאיש געקלײַדט, מיט א׳ענע פּאוזן״, שע, ׳פּיר זײַנען מיר געזעסן׳. „א גאַנצן טאָג אָפּגעזעסן מיט א׳ענע פֿיס און געשאָקלט זיך און געחזרט״, קאָר I. 3. אײַנגעבויגן. „פֿלעגט שרײַבן...שטייענדיק, איין פֿוס איז געווען א׳ און דער אַנדערער אויסגעצויגן״, מוק, מײַנע באַגעגעניש. 4. אונטערגעבראַכן. „זייערע א׳ענע מידע פֿיס, זײַנען וויִ צוגעשמאַלצן געוואָרן צו די קליי־קלעפּעדיקע בלאַטע״, ג. ח. לעוונער, אַ מאָנאַט ליבע, ווילנע 1901. ־ערהייט — אַדו. ־קייט.

אונטערגעבויט — אַדי, פּאָר אונטערבויען ← . א׳ער פֿליגל. א׳ע קעלערשטוב. ־ער־הייט — אַדו. ־קייט.

אונטערגעבונדן — אַדי, פּאָר אונטערבינדן ← . „סענדערל איז געגאַנגן אַגנטאָן אין אַ ציצן כאַלאַטל, א׳ בײַדע באַקן מיט אַ פֿאַרשמאַלצן טיכל״, ממוס, מסעות. „האָבן מיר אים געטראָפֿן מיט אַן א׳ענער באַק און מיט אַן אויפֿגעטראָגענער ליפּ״, שע, ׳די ערשטע קאָמונע׳. „די פּויערטעס קאָפּטער מיט די בענדלעך א׳״, צבי ניסן גאָלאָמב, די בור־זשואַזיע, וואַרשע 1906. ־ערהייט — אַדו. ־קייט.

אונטערגעבורעט — אַדי, פּאָר אונטערבורען ← . א׳ער ווײַן. צעהיצטע א׳ע שלע־גערס. ־ערהייט — אַדו. ־קייט.

אונטערגעביטן — אַדי, פּאָר אונטערבײַטן ← . א׳ענע מלבושים. א׳ענע פּעסער. ־ער־הייט — אַדו. ־קייט.

אונטערגעבײַ — דער, ־ען. באַזע פֿון אַ סטרוקטור; סובסטרוקטור. אונטערשטער טייל פֿון אַ געבײַ. טייל פֿון בנין צווישן פֿונדאַמענט און פּאַרטער. פּאַדמורווקע, פּאָדמורעק. אַ פּעסטער א׳.

אויך: **אונטערגעבײַדע**. „בײַ דער זײַט פֿון צפֿונית מזרחית איז דאָ אַן א׳ פֿון גרויסע שטיינער״, אמת, דער ברטנורה, ווילנע 1877.

אונטערגעבײַלט — אַדי, פּאָר אונטערבײַלן ← . א׳ע זײַטן.

אונטערגעבײַסן — אַדי, פּאָר אונטערבײַסן ← . אַן א׳ענע חלה. אויפֿשפּרינגען ווי אַן א׳ענער. ־ערהייט — אַדו.

אונטערגעבלאָזן — אַדי, פּאָר אונטערבלאָזן (זיך) ← . א׳ שטיקל פּאַפּיר. א׳ענער ריח. ־ערהייט — אַדו. ־קייט.

אונטערגעבלויט — אַדי, פּאָר אונטערבלויען ← . 1. געוואָרן אַ ביסל בלוי. „און אַבֿרהם אליה...אַ יִד מיט אַן א׳ער נאָז און מיט שוואַרצע פּינגער״, שע, ׳פּסח אין דאָרף׳. 2. באַקומען (פֿון אונטן) בולטערע בלויגלעכ־קייט (איבער מידקייט, קראַנקייט) אָדער וואָס איז אַ סימן פֿון קלעפּ. „צווישן די פּאַר שוינען זעט מען אייניקע מיט איבערגעבונ־דענע קעפּ, מיט א׳ע אויגן״, שע, אין שטורעם.

אונטערגעבן — טרוו. גיב (ד׳ געב) אונ־טער, ~געגעבן. > סל. 1. פֿאַרשטאַרקן. צוגעבן, מוסיף זײַן. אונטערוואַרעמען. א׳ כּוח, שטאַרקייט, מוט, בטחון, קוראַזש אע. א׳ חשק, הײַן, פּנים (דאָס וואָס מע גיט אונ־טער קומט געווינטלעך אַן אַרטיקל, קען קו־מען מיטן אַרטיקל אויב פֿאַר דעם סוב קומט אַדי). א׳ דעם אמתן כּוח, א׳ גרעסערן חשק. א׳ פּיטוכע = [פֿאַרדרייט פֿון בטחון] דזוו א׳ מוט, קוראַזש. „מע האָט געשיקט נאָך ישׂראלניקלען ער זאָל זיי עפּעס זאָגן, עפּעס טרייסטן, עפּעס א׳ מוט״, ט. קאָמיי־סקי, א ביאָגראַפֿיע פֿון א ישׂראל־קלעזע, קיִעוו 1913. „אַז זײַן חבֿר איז געווען לעבן אים, פֿלעגט ער אים א׳ חשק צו לערנען מיט אַלע כּלים״, ממוס, ווינטשפּ. „שפּיל זיי אָפּ א וויוואָט — גיט...דער שניידער אונטער היץ אַרעלען״, א. דרוקער, קלעזמער, קיִעוו 1940. „די דאָזיקע געדאַנקען האָבן מיר אונ־טערגעגעבן כּוח, און איך האָב געקלעטערט״, ממוס, ׳בישׂיבֿה של מעלה׳. „גיכער, גיכער ...— האָט בנימין אים אַלץ אונטערגעגעבן קוראַזש״, ממוס, מסעות. *א׳ פּײַער =אויך: צוגעבן מוט; אונטערהעצן. „און בערטשיק האָט פֿון זײַן זײַט נאָך אונטערגעגעבן פּײַער״, פּ. רודאָי, טמז, 1964 III 8. *א׳ ווײַרך (דעם טײַוול) = א׳ פּײַער. „שמערלס ווערטער האָבן אונטערגעגעבן ווײַרעך דעם טײַוול וואָס ליגט אינעוויניק בײַ איטלעכן פֿון אונדז, זיגדיקע מענטשן״, ממוס, פֿישקע.

2. אונטערטראָגן, צוטראָגן, דערלאַנגען. א׳ גרעסיק דעם בעל־מלאָכה. א׳ אַ פּענדל, אַ טאָפּ. א׳ אַ לעפּל. א׳ מצה דעם פֿאַרקויפֿער. פֿיג. (טעאַטער־לשון) א׳ אַ וואָרט = אונטער־זאָגן (אָפּט פֿון סופֿליאָר). „דאָס גלײַכע קלאַ־פּן פֿון די רעדער גיבן אונטער געדאַנקען און פֿאַנטאַזיעס״, א. ז. אַ ודוי פֿון אַן אקושערקע, וואַרשע 1909.

3. אונטערלייגן. א׳ האָלץ אין אויפֿן. א׳ נאָך וואָטע אין אונטערמאַנטל, אין (אויף) די פּליצעס. 4. אונטערוקן מע זאָל נעמען. א׳ אַ פּענדל, אַ דאַמקע. 5. צוגעבן; צו־מישן; צוטאָן. א׳ וואַסער צום געדיכטן טייג. א׳ פֿאַרב. 6. איבערנעטפֿערן, איבערגעבן אַ שׂונא. א׳ די פּעסטונג, די פֿאָזיציע. 7. העל־פֿן אויפֿהייבן. א׳ די משׂא, אַ זעקל אויף די פּלייצעס. 8. איבערגעבן. א׳ אַ צוויטן די פּילקע בײַ אַ שפּיל.

־עכץ. ־ענוש. ־ער. ־ערי.

אונטערגעבן זיך — ← דפֿוס. 1. קאָפּי־טולירן, לאָזן זיך פֿאַנגען. זיך מער ניט אַקעגנשטעלן. „האָט וויטער אָפּגענומען מדי־גות, ביז די איבעריקע מדינות האָבן זיך אַליין אונטערגעגעבן אונטער אים מיט גוטן ווילן״, נחב, ׳מעשׂה מבערגיר והעני׳. „יעדער שוועל פֿון געטאָ...וועט אויך וויטער זײַן אַ פּעסטונג. מיר וועלן אַלע ליבערשט פֿאַלן אין קאַמף איידער זיך א״, אויפֿרוף פֿון וואַרשעווער געטאָ־קעמפֿער, 1943. „ניט גיב זיך קיינעם אונטער...זײַ מוטיק און זײַ מוג־טער אין קעמפֿנדיקער שעה״, אַר, ׳זיג׳.

2. זיך מייאש זײַן און אָננעמען אַ שוט־ער, ספּנותדיק סיטואַציע. א׳ זיך דעם גורל. „פֿעלקער צעטראָטענע, שטויב געוואָרענע, זײַ־גען פֿאַרשוואונדן. זיי האָבן שלום געמאַכט מיט דעם גורל, זיי האָבן זיך אונטערגעגע־בן״, קאָר II. „געהאָפֿט און געוואַרט, זיך שטאָלץ מיט מײַן שוואַרצער מערכה געשפּאַרט, זיך קיינמאָל ניט אונטערגעגעבן״, יהואָש, ׳דער סך־הכל׳. „אויב אַ וועראַמל גיט זיך ניט אונטער דעם שניט — ביסטו וויניצקער דען ווי אַ וואָרעם?״, סוצ, פֿעסטונג.

3. זיך אונטערוואַרפֿן אונטער אַ צווייטנס (פֿרעמדן) ווילן, זיך מכניע זײַן. א׳ זיך בײַ אַ קרייצפֿאַרהער. „וועלן עץ העט נאָר גע־וואָלט, העט איר אים שוין לאַנג באַגראָבן אָדער ער העט זיך געמוזט א״, יפ. „נאָך אַ לאַנגן דועל מיט די בליקן האָט זי זיך ענדלעך אונטערגעגעבן״, אַר, ׳דער פֿאַרפֿלאָ־טערטער אַדרעס׳. „זי וועט ווערן מאָלטש כּלה, וועלן איך וועל שוין מער ניט לעבן. דאָך דערווײַל נאָך בין איך טאָטע, און זי מוז זיך א״, סענ, ׳דעם שוחטס טאָכטער׳. „ביז עס קומט צום פּינטל דאָרף אַ יִד, האָלט ער, נאָכגעבן און א׳ זיך״, שנ, שלום אַש, נ״י 1960. אויך: אָפּגעבן זיך (סעקסועל). „— איר וויסט, פֿאַרוואָס די פֿרויען גיבן זיך ׳אַזוי לײַכט אונטער׳? זיי געוינען דער־וויל צוויי חדשים זײַן אַן אַרבעט אין די ׳הוי־כע׳ חדשים״, י. עמיאָט, פֿאָר, 1961 IX 17.

4. סתּם אויספֿאַלגן; צוריקטרעטן פֿון אייַ־גענער מיינונג, שטעלונג. א׳ זיך בײַ אַ וויכוח. „וער זאָגט דען אַז ניין? — פּרווט זיך דער טאַטע שוין מיט גוטן, וויל זיך א״, שע, לכבֿוד יום־טוב II. א׳ זיך דעם פֿאַרלאַנג (אייגענעם אָדער פֿרעמדן). „האָט מען זיך אונטערגעגעבן דעם יצר־הרע פֿון נאַציאָנאַלן זעלבסטמאָרד״, זשיט X, נ״י 1919. „דער גאַלד־געלאָקטער קאָפּ וויל זיך נישט א׳ איר דעספּאָטישער קאַם״, פּרץ, ׳אין פּאָסטוואָגן׳.

5. מודה זיין אַז מע האָט פֿאַרשפּילט (בײַ אַ פֿאַרמעסט, שפּיל). זיך א׳ בײַ אַ ערקאַנגל, בײַם שפּילן שאָך, דאַמקעס.

6. נאָכלאָזן, נאָכגעבן אונטער אַ דרוק, אונטער אַ היילמיטל. „דער פֿאַרקאָוועטער טרײַבט האָט סוף־כל־סוף זיך אונטערגעגעבן". „האָט געמאַכט אַלערליי זאַלבן, פֿלאַסטערלעך, וואַטערלעך און געלייגט אויף דער מכּה, דאָס געשווילעכץ האָט זיך צו בײַסלעך אונטער געגעבן", הרב לוי גלײַכמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934. „גירן־אינפֿעקציעס, וואָס האָבן אָנגעהאַלטן יאָרן און זיך נישט אונטער־געגעבן טראָץ אַנדערע אַנטי־ביאָטישע באַ־האַנדלונגען", טמז, 1964 XI 7.

אונטערגעבעט — אַדי, פֿאַר אונטערבעטן ← . אורח פֿאַרטיטשט ״יצ״ע׳ (ישעיה, יד, 11): „אונטער געבעט״ [תי: „געבעט״]. „געלעגן אויף אַ הילצערנעם בעט, א׳ מיט אַ סך קישנס״, טפ, סודות. „אין אַ קורצער, פּויע־רישער, גוט־א׳ער מאַרינאַרקע״, א. קאָהאַן, אהרן ליבערמאַן, קינדער 1935. „א׳ מיט שטרוי און צוגעדעקט מיט אַ שוואַרצן מלבוש״, חג, טמז, 1959 III 26. „פֿאַלשע ציין, פֿרעמ־דע האָר, א׳ע היפּטן״, י. וואַלאַך, טמז, 1960 XI 27. „וען מע האָט אַזאַ אינזונגפֿס יעדן חודש, „אונטערגעבעט״ נאָך מיט 13 טויזנט דאָלאַר״, טמז, 1964 VIII 14.

אונטערגעבעט — דאָס. מצ נב. דאָס וואָס מע בעט אונטער. מיט אַ ווייך א׳.

אונטערגעבעטלט — אַדי, פֿאַר אונטער־בעטלען ← . א׳ ברויט. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעבעטערט — אַדי, פֿאַר אונטער־בעטערן (זיך) ← . א׳ געזונט. א׳ער מאַנו־סקריפּט. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעבער — דער, ־ס. ← אונטער־געבן. ספּעצ ווער עס דערלאַנגט די אויסגע־וועלגערטע און געוועדלטע מצות דעם וואָס פֿאַררוקט זיי אין אויהן. דער א׳ האָט שוין קיין הענט ניט.

אונטערגעבעריש — אַדי. וואָס איז וויַ בײַ דעם וואָס גיט (זיך) אונטער. ניט־עקשנות־דיק; נאָכגעבעדיק. א׳ער כאַראַקטער. ־קייט.

אונטערגעבראָטן — אַדי, פֿאַר אונטער־בראָטן ← . א׳ פֿלייש. מיט אַן א׳ענעם פּנים (פֿון בראָטנען זיך אויף דער זון). ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעבראַכט — אַדי, פֿאַר אונטער־בראָנגען ← . פּפּ: ~געבראָנגט. די א׳ע זאַכן.

אונטערגעבראָכן — אַדי, פֿאַר אונטערבר־כן ← . מיט א׳ענע זײַטן. מידע, א׳ענע פּנים. „א טויטער אתרוג! — זאָגט דער סא־טע מיט אַן א׳ענער שטימע״, שע, ׳דער אתרוג׳. „בײַ אים ווערט [פֿון איר קוק] וויַ א׳ דאָס האָרץ״, בערג, ״יוסף שור׳. „[די סאָסנעס] זענען פֿול...מיט א׳ענע, סטערטשענ־דיקע שפּיצן פֿון צוטיגן״, מ. מאַו, גק, № 47. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעברודיקט — אַדי, פֿאַר אונטער־ברודיקן ← . א׳ע וועש. האָבן אַן א׳ן נאָ־מען. „און לינקס פֿלעגן אָנקומען אַ ביסל א׳ע [נשמות]״, פּרץ, ׳פֿין דע סיעקל׳. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעבריט — אַדי, פֿאַר אונטערבריגן ← . א׳ע טיי. א׳ פֿון אַזאַ אָנצוהערעניש, שטאָך אא = שטאַרק אויפֿגערעגט, אויפֿגע־קאָכט. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעברענט — אַדי, פֿאַר אונטער־ברענען (זיך) ← . א׳ע קלעצער. א׳ ברויט. פֿון היצן א׳ע תּבואה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגענאַנגען — אַדי, פֿאַר אונטערגיין ← . א׳ע שיף. א׳ע געשעפֿטן. א׳ע מאָדע. „אויף אויסגעגראָבענע חורבֿות פֿון אַן א׳ער אורשטאָט״, ל. ראָכמאַן, גק, № 49. ־ער־הייט — אַדוו. זיך צוהערן א׳. ־קייט.

אונטערגענאָמען — אַדי, פֿאַר אונטערגי־נעמען ← . וואָס מע האָט צוגעמישט וואָסער. א׳ענער וויין. א׳ענע בייטן. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעפֿאַרטלט — אַדי, פֿאַר אונטער־גאַרטלען ← . „אונטער דעם האָריקן פּעלץ וואָס איז א׳ מיט אַ שטריק״, צבי ניסן גא־לאָמב, די בורזשואַזיע, וואַרשע 1906. „אין פּרט פֿון תּורה און השׂכּלה זײַנען בײַידע געווען גוט א״, ייט, פּוילן VI. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעגליט — אַדי, פֿאַר אונטערגלי־טען ← . אַן א׳ער שטיין צו פֿשרן כּלים. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעגלייכט, ־גליכן — אַדי, פֿאַר אונטערגלייכן ← . א׳ע פּאות. א׳ע שׂכירות. ־קייט.

אונטערגעגעבן — אַדי, פֿאַר אונטערגעבן (זיך) ← . א׳ענע שטאָט. א׳ענער מוט. א׳ענע מאכלים. „א׳ אונטער דעם יאָך פֿון דער תּורה אַזוי וויַ דער אייזל...אונטער זײַן יאָך פֿון טראָגן משׂאות״, איבז תּנחומא, בראשית, וואַר־שע תּרמ״ו. ־קייט — הכנעה, מצב פֿון ניט ווערן זיך. „וויַ איך זע, האָט דער בעל־הבית געזאָגט מיט אַן א׳, — וויילט איר מיך נאָך פֿיניקן מיט ניט־אָנגענטרוישאַפֿט״, ווײַס, ׳איינער אַ מענטש׳.

אונטערגעגעבנהייט — די. מצ נב. דשמש. נר. דזוו אונטערגעגעבנקייט. „דער אונטערשייד צווישן די שטאָנדן רופֿט אַרויס...די געפֿילן פֿון קנעכטישער א״, וואָס וויזן די סאָציאַל־דעמאָקראָטן אין רוסלאַנד?, זשענעוו 1899.

אונטערגעגעלט — אַדי, פֿאַר אונטערגעלן (זיך) ← . א׳ע האַרבסטיקע בלעטער. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעגראָבן — אַדי, פֿאַר אונטערגראָבן ← . א׳ענער דורכגאַנג. אַן א׳ענע אויטאָ־ריטעט. אַן א׳ענע בעלי־בתּישקייט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעגריזלט — אַדי, פֿאַר אונטער־גריזלען ← . א׳ע פּאות. אַן א׳ער קאָפּ האָר. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעגרינט — אַדי, פֿאַר אונטערגרי־נען ← . א׳ער, פֿאַרשימלטער קעז. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעדאַנק — דער, ־ען. 1. זײַטי־קער געדאַנק. צוגאַב־געדאַנק. „איז דערפֿון גע־דרונגען, אַז ער, אליעזר, האָט געהאַט אַן א׳, אַ גניבֿה״, דר׳ הלל זײדמאַן, [צײט ר׳ חיים בריסקער] טמז, 1964 X 30. 2. דזוו הינ־טערגעדאַנק.

אונטערגעדאַרט — אַדי, פֿאַר אונטערדאַרן ← . א׳ע בלעטער. א׳ ברויט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעדויערן — אוטו, דריטפּערזאָניק. עס געדויערט אונטער, ~געדויערט. געדויע־רן אַ ביסל אַדער אַ לענגערע צײַט. עס וועט נאָך א׳ בײַ די גאולה וועט קומען.

אונטערגעדעקט — אַדי, פֿאַר אונטערדעקן ← . אַ פּסחדיקער א׳ער טיש. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעדעריס — די, במ. דזוו כּרפשתא, רעקטום. „אַרויסגעשפּאַרט די געדערס (עס ווערט געבראַכט) אַדער עס שפּאַרט אַרויס די א׳ (קאַראַשקע)״, דר׳ מ. זוסמאַנאָוויטש, די הויזליכע מעדיצין, ווילנע 1887.

אונטערגעדריס — אַדי, פֿאַר אונטערדרייען ← . א׳ע פּאַלעס. א׳ע געשעפֿטעלעך. א׳ע ספּרו־זשינעס. א׳ע וואַנצעס. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעדריקט — אַדי, פֿאַר אונטערדרי־קן ← . „עס האָט זיך דערהערט אַ רוישן און אַנטלויפֿן צווישן די בײַמער און באַלד אַן א׳ קול״, ווינט ו, ׳פֿון רבינס שטוב׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „האָט זיך זייער גוט אַן עצה געגעבן מיטן גלות, אין זײַן קלאַסישער פֿאָרעם פֿון א׳, רעכטלאַזי־קייט״, אפּא, טמז, 1964 VIII 6.

אונטערגעהאָדעוועט — אַדי, פֿאַר אונ־טערהאָדעוועט (זיך) ← . א׳ע אינדיקעס, קעלבער.

אונטערגעהאַלטן — אַדי, פֿאַר אונטערהאַל־טן ← . „אַ ניגון פֿון כאַר, א׳ פֿון אַרגל״, פּרץ, פֿאַלקסטימלעכע געשיכטן. „דעם אַלטן דיכטערס ווערטער האָט באַגלייט אַ דונער פֿון אַפּלאָדיסמענטן, א׳ פֿון פֿאַברײַ־קאַרעס־טער״, נאָבעל־שטימע, מאָסקוע 1925, № 6-7. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעהאַלטן — אַדי, פֿאַר אונטערהעל־טן ← . א׳ענע פּליטים. א׳ענע ענטפֿערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעהאַמערט — אַדי, פֿאַר אונטער־האַמערן ← . א׳ע קאַסטענעס. א׳ע פּאָזיציעס. א׳ע ריידי. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעהאַנגען — אַדי, פֿאַר אונטער־הענגען ← . א׳ע אוירינגלעך. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעהאַקט — אַדי, פֿאַר אונטערהאַקן ← . אַן א׳ער בוים. מאַכן (געבן) עמעצן אַ פּאָר א׳ע אויגן. גיין וויַ מיט א׳ע פּיס. „מיט א׳ע פּיס און צעבראָכענע הערצער זע־נען אונדזערע דעלעגאַטן אַרײַנגעפֿראָכט גע־וואָרן, שע, אַלט־נײַ פּתריעווקע. „וויַ אַן א׳ער סלופּ פֿלעגט ער נאָכדעם אַוועקפֿאַלן״, ב. דעמבלין, צאָנקענדיקע ליכט, נ״י 1958. „זיך געפֿילט וויַ אַן אַדלער מיט א׳ע פֿליג־לען״, א. גילנער, טמז, 1964 IV 1. די א׳ע

אינמיטן בלויען. *א"ע אויגן = טונקל־בלוי, שוואַרצלעך אונטער זיי. „וואַלסט בײַ מיר געקראָגן צוריי א"ע אויגן און אַ צעברא־כענע נאָז", טמז, 1964 IX 3. *א"ע קאָפּאָטע = קורצע, אַרומגעשניטענע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעהאַרכט — אַדי, פּאַר אונטער־האַרכן (זיך) ←. א"ע סודות. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעהובלט — אַדי, פּאַר אונטער־הובלען ←. א"ע ברעטער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעהויבן — אַדי, פּאַר אונטערהייבן ←. אין אַן א'ענער שטימונג. פֿון כּעס א'. „מיט א'ענע פּאָלעס פֿאַרשטעקט אין גאַר־טל, מיט קלומקעס אויף די פּלייצעס...שפּא־נען...דרײַ פֿאַרשוינגען", ממוס, שלמה. „די גאַנצע צײַט איין ברעם א"י, א. שענטמאַן, סאָוו' היימלאַנד, 1962, № 2. „מיט אויסגע־שפּרייטע הענט און א'ענע אַקסל", חג, 'דער פּרוש', „שיך מיט א'ענע קלעצלעך", ש. איז־באָן, טמז, 1963 III 12. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעהול(י)עט — אַדי, פּאַר אונטער־הול(י)ען ←. „אַנדערע אַרבעטער פֿלעגן איך אַמאָל טרעפֿן א"י, סטעפּאַן כאָלטורין, לאָג־דאָן 1902.

אונטערגעהונגערט — אַדי, פּאַר אונטער־הונגערן ←. הונגעריקע טעג און א'ע יאָרן.

אונטערגעהיילט — אַדי, פּאַר אונטערהיילן (זיך) ←. א"ע כראַנישע קרענק. ־ערהייט — אַדוו. אַרויס פֿון שפּיטאָל א'. ־קייט.

אונטערגעהייצט — אַדי, פּאַר אונטערהייצן ←. א'ער אויוון. א'ע מחלוקתן. „ער האָט געפֿילט, אַז זײַן מוח גליט שוין פֿון וויבּש טענות צו אים וויִ אַן אַ'ע כלי", חג, טמז, 1965 I 1. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעהילף — דער, ־ן, וונ — ־ען, ־ס. ווער עס אַרבעט (טוט עפּעס) וויִ אַ העלפֿער צום געהילף. אַן א', אַ משרתל צום אונטער־דוואַרניק.

אונטערגעהיצט — אַדי, פּאַר אונטערהיצן ←. א'ער שמעלצאויוון. א'ער וויכוח. „א' פֿון דער רעליגי־ע'זער אידעאַלאַגיע", זשיט VI, נ"י 1917.

אונטערגעהערט — אַדי, פּאַר אונטערהערן ←. א'ע ריידן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעוואויגן — טרוו. געוואוין אונ־טער, ~געוואוינט. פּפּ: ~געווויינען. בײַס־לעכווײַז אַדער נאָר אַ ביסל צוגעוואוינען. א' דאָס קינד צו שלאָפֿן אַליין אין צימער. אויך מיט זיך — א' זיך וויניקער צו עסן. א' זיך צום קאָלטן קלימאַט.

אונטערגעוואַקסן — אַדי, פּאַר אונטער־וואַקסן ←. פּפּ: ~געוואַקסן. 1. אַ ביסל צוגעוואַקסן. אַ ביסל א'ענע ביימלעך. די נאָכן רעגן א'ענע תּבֿואה. 2. וואָס האָט אַזוי וויִ אויף גיך אַדער אומבאַמערקט אויסגעוואַקסן.

קערדיקע, שמעקעדיקע פֿיש מיט דער א'ער מצה", שע, אין שטורעם. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעווינען — טרוו. ־וויז אונטער, ~געוואונען. געווינען אַ ביסל, צײַטנווײַז. „אַז מע געווינט אונטער בײַ קאָרטן פֿאַר־לירט מען שפּעטער די הויזן", רייד.

אונטערגעוויקלט — אַדי, פּאַר אונטערוויק־לען ←. א"ע פּיס. א'ער שטיללאָמפּ. א'ע נעץ. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעווירצט — אַדי, פּאַר אונטערווור־צלן ←. א"ע מאכלים. א'ע אַנעקדאָטן. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעווישט — אַדי, פּאַר אונטערווישן (זיך) ←. אַן א'ער זײַט־מיר־מוחל. א'ע ליפּן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעוועבט — אַדי, פּאַר אונטערוועבן ←. א'ע פּלאַכטע. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעוועקסט — אַדי, פּאַר אונטער־וועקסן ←. א'ע דילן. ־ערהייט — אַדוו.

אונטער געוויר — פֿראַזע. באַוואָנדט. מיט געוויר אין האַנט. „ער און זײַנע בריידער האָבן אַלץ געמוזט שטיין א' ג' איבער די מורדים", חיקל הורוויץ, צפּנת פענח, באַר־דיטשעוו 1817.

אונטערגעזאָגט — אַדי, פּאַר אונטערזאָגן ←. א'ער ענטפֿער. א'ע תּשובֿה. א'ע קשיא. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעזאָדן, ־זאָטן — אַדי, פּאַר אונ־טערזידן ←. א'ענע מאכלים. א'ענער סאָמא־וואַר. אויפֿשפּרינגען וויִ אַן א'ענער. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעזאַלצן, ־זאַלצט — אַדי, פּאַר אונטערזאַלצן ←. א'ע זופּ. א' וואַסער. אַן א'ענער פּרעזי. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעזאַרגט — אַדי, פּאַר אונטערזאָרגן (זיך) ←. א'ע און אומצופֿרידענע. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעזויגן — אַדי, פּאַר אונטערזויגן ←. אַן א' עופּעלע. ־ערהייט — אַדוו. אינשלאָפֿן רואיק א'.

אונטערגעזויערט — אַדי, פּאַר אונטער־זויערן (זיך) ←. פּפּ: ~געזויערט. ער זעט אויס א'. א'ע סחורה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעזוכט — אַדי, פּאַר אונטערזוכן ←. א'ע זאַכן. א'ע באַשולדיקונגען. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט — אַ גרינטלעכע א'.

אונטערגעזונגען — אַדי, פּאַר אונטערזיי־גען ←. א'ע ניגונים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעזונקען — אַדי, פּאַר אונטערזינ־קען ←. א'ע שיפֿן. א'ער אינדזל. „א'ענער אונטערן וואַסער", רעד' משה פֿראָסטיג, יודי־שער קאַלענדאַר, לעמבערג 1911, 5.

אונטערגעזויערט — אַדי, פּאַר אונטערזויע־רן ←. א'ע אוגערקעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

א'ענע קינדער. א'ענע פּרײַזן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעוואָרגן — אַדי, פּאַר אונטערוואַרגן ←. א'ענע קעצלעך. א'ענע באַגערן. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעוואָרט — אַדי, פּאַר אונטערוואַר־טן ←. א'ע כלה. א'ער שׂונא. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעוואָרעמט — אַדי, פּאַר אונטער־וואַרעמען ←. א'ע וועטשערע. א'ע פֿון די רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעוואָרפֿן — אַדי, פּאַר אונטערוואַר־פֿן ←. אַן א'ענער בלבול. „ס'איז געווען עפּעס אַן א'ענע מעשׂה", ממוס, 'די אַלטע מעשׂה'. „פֿלוצלינג וועלט אויפֿגעבראַכן די טיר — מען איז געקומען געפֿינען דעם א'ע־נעם פּגר", פּרץ, 'מעשׂות'. „דאָס בוך אויפֿן טיש האָט...אויסגעזען ווי אַ לעבעדיק א'ענע עבֿירה־פֿרוכט", בערג, נאַך אַלעמען. „די צע־טעלעך וואָס וועלן בײַגעלייגט צו די א'ענע קינדער", 'טאָג' שריפֿטן, וואַרשע 1929. „קאָס־מאָפּאָליטיזם איז בײַ דעם אינטערנאַציאָנאַל ניט מער ווי אַן א'ענער ממזר", זשיט IX, נ"י 1919. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט. „ער קען זיך ניט קעגנשטעלן דער סוגעסטיע. דערײַבער וועלט די דאָזיקע סטאַדיע אָנגע־רופֿן היפּאָטאַקסיע, דה א"י, פֿגעז, ווילנע 1929, № 23.

אונטערגעוואָרפֿן זײַן — צוז. זײַן אָפּ־הענגיק. זיך געפֿינען אונטער עמעצנס רשות אַדער אונטער אַ ווירקונג, אַ השפּעה. ניט זײַן קיינעם א', א' דעם גורם, דער סיבּה. א' די געזעצן פֿון דער נאַטור. „א קינד דאַרף ניט זײַן א' צו די עלטערן", ש. בע־קערמאַן, די קאַרטן־וואַרפֿערקע, אַדעס 1888. „א פֿאַלק וויבּער...זאָל ניט זײַן א' צו אַלע־מען, מע זאָל מיט אונדז טאָן וואָס מע ווייל", ש. בעקערמאַן, דער זשענסקער וואַפּראָס, אַדעס 1887.

אונטערגעוואַשן — אַדי, פּאַר אונטערוואַשן (זיך) ←. א'ענער הינטן. א'ענע פֿלעקן. א'ענע פֿעלדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעוויאַנדזלט — אַדי, פּאַר אונטער־וויאַנדזלען ←. א'ע הערינגלעך. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעוויאַנעט — אַדי, פּאַר אונטער־וויאַנען ←. א'ע בלעטער. א' פּנימל. א'ע אידיין. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

אונטערגעוויגט — אַדי, פּאַר אונטערוויגן ←. אַן א' קינד. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעוויזן — אַדי, פּאַר אונטערווייזן ←. א'ענער עקזאַמען. א'ענע אַרבעט. ־ער־הייט — אַדוו. קען עס טאָן נאָר א'.

אונטערגעווירפֿט — אַדי, פּאַר אונטערווערפֿן ←. א'ער סאַמאָוואַר. אַן א'ער באַרשט = מיט סמעטענע. ־ערהייט — אַדוו.

אונטערגעווייקט — אַדי, פּאַר אונטערווייקן ←. א'ע הערינג. „און עס האָלט שוין... בײַ די זיסע פֿעפֿערדיקע, געפֿאַפּריצירטע, צו־

אונטערגעזילבערט — אדי, פאר אונטער־זילבערן (זיך) ←. א'ער כוס. אן א'ע בארד. ־קייט.

אונטערגעזיפט — אדי, פאר אונטערזיפן ←. א'ע מעל. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעזעגט — אדי, פאר אונטערזעגן ←. פאלן וי אן א'ער בוים (דעמב). ־ער־הייט — אדוו.

אונטערגעזעענען זיך — אוטו. ־זעגן זיך אונטער, זיך ~געזעגנט. 1. געזעגענען זיך ניט אויף לאנג, מיט דער דעה אינגיכן זיך צו טרעפן וידער. א' זיך ביים גאניקל. 2. אפשיידן זיך פון עפעס מיט א געפיל פון אומצופרידנקייט. א' זיך מיטן געשעפט. 3. פארלירן דעם בטחון אין עפעס. זיך אנ־טוישן. א' זיך מיט דער פרייגדשאפט. ־ענישׂ.

אונטערגעזע'ל — דער, ן. ווער עס העלפט דעם געזעל און איז אונטער זיין השגחה אדער דעה. אן א' צו גיין א גאנג.

אונטערגעזענגט — אדי, וואס איז (אזוי וי) אפגעברענט, אפגעסמאליעט. אן א'ער איז ער ארויס פון געשעפט.

אונטערגעזעסן — אדי, פאר אונטערזיצן ←. א'ענע גנבים.

אונטערגעזעען — אדי. אונטערגעקוקט. וואס מע האט געזען בשתיקה אדער אויף דער גיך. אן א' באגעגעניש פון דעם פארל. אן א'ער פארבארגן.

אונטערגעזשאוערט — אדי, פאר אונטער־זשאוערן ←. א'ע בלעכן. א'ע געדאנקען. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעחזירט — [...כאזערט] אדי, פאר אונטערחזירן ←. א'ע פאדלאגעס. א'ע רע־פוטאציע. ־קייט.

אונטערגעחזרט — [...כאזערט] אדי, פאר אונטערחזרן ←. א'ע לעקציעס. א'ע ליגנס. ־ערהייט — אדוו. ניט געדענקען אפילו א'.

אונטערגעחלומט — [...כאלעמט] אדי, פאר אונטערחלומען ←. א'ע פלענער. ־קייט.

אונטערגעחשבונט — [...כעזשבנט] אדי, פאר אונטערחשבונען ←. א'ע מאנוגגען. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעחתמעט — [...כאסמעט] אדי, פאר אונטערחתמע(נע)ן ←. א'ער וועקסל. א'ע פאפירן. א'ער גזר. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעטאן — מיט זיין אדער וו־ע־רן. צוז. ארכ. אונטערטעניק זיין אדער ווערן. „דער מענש מאכט אך פפּיל אונ־בוגן...פעגיל אונ' אליז זיין אים אונטר טון", ספר משלים, פפּדמ 1686. „וועלן אלע מים הזדונים און מים חזקים שלאף און א' ווערן, דאס זיי זאלן ניט ארויסגיין משחית ומחבל זיין צו מענטשן", נוצ ו, זשיטאמיר תרכ"ג. [אויף דעם סמך איז מעגלעך א סינאנים צו אונטערטעניקער — **אונטערגעטאנצט** — אדי, פאר אונטער־טאנצן ←. א'ע פון פרייד. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעטאקט — אדי, פאר אונטערטאקן ←. א'ע פיסלעך פון טיש. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעטאשט — אדי, פאר אונטערטאשן ←. א'ע קארטן. „א סקאנדאל צוצוזען וי מע גיט די קינדער א'ע פאקטן", וויטש VII, נ"י 1927.

אונטערגעטובלט — [...טויחלט] אדי, פאר אונטערטובלען ←. א'ע כלים אויף פסח. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעטונקען, ־טונקט — אדי, פאר אונטערטונקען ←. שטיקלעך העריגג, א'ע אין עסיק. קארטאפל, א' אין העריגג־ראסל. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעטוקט — אדי, פאר אונטערטוקן ←. א'ע טוכערס. א'ע אונטערהאסערשיף. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעטראגן — אדי, פאר אונטערטראגן ←. א'ענע משא. א'ענע מאכלים. א'ענע מסירהלעך, פליאטקעס. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעטראטן — אדי, פאר אונטער־טרעטן ←. אין דער שטיל א'ענע. א'ענע וויינטרויבן. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעטראפן — אדי, פאר אונטער־טרעפן ←. א'ענע ריידן, רעטענישן. אן א' גליק.

אונטערגעטרוימט — אדי, פאר אונטער־טרוימען ←. א'ע באגעגרן, וויזיעס. ־קייט.

אונטערגעטרויען — אוטו. ־טרוי אונטער, ~געטרויט. געטרויען נאר א ביסל אדער ציטנווייז. א' עמעצן [דאטיו] וואס פארדינט אפשר גארניט קיין צוטרוי. מיט זיך — זיך אונטערנעמען; זיך פארלאזן אויף זיך גופא. א' זיך דורכצופירן דאס שווערע שטיקל ארבעט.

אונטערגעטרויערט — אדי, פאר אונטער־טרויערן ←. א'ע פארלירערס. א'ע אלמנה. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעטרונקען — אדי, פאר אונטער־טרינקען ←. א'ענע תבואה. א'ענע פעלדער. א'ענע פויערים. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעטריבן — אדי, פאר אונטערטרי־בן ←. א'ענע זעלנערס, הארעפאשניקעס. א'ענע געבורט. א'ענע ציפערן. א' פון היינט־צייטיקע טענדענצן. ־ערהייט — אדוו. טאן עפעס א'. ־קייט.

אונטערגעטרייבערט — אדי, פאר אונטער־טרייבערן ←. א'ער זאדיק. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעטרייסט — אדי, פאר אונטער־טרייסטן ←. אן א'ע אלמנה. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעטריקנט — אדי, פאר אונטער־טריקענען ←. א' געהילץ. א'ע פירות. א'ער מוח. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעטרעטן — אדי, פאר אונטערטרע־טן (זיך) ←. א'ער מלבוש. א'ע זייטן. אויך וואול. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעיאכט — אדי, פאר אונטערייאכן ←. א'ע פעלקער. „די פראגע: וואס דארף דער מענטש דענקען? — איז א' אונטער דער...נאר וויכטיקערער פראגע: וואס דארף דער מענטש טאן?", זשיט ו, נ"י 1912.

אונטערגעפישופט — [...קישעפט] אדי, פאר אונטערפישופן ←. א' פון שייגע רייד, שייגעס אויסזען. ־קייט.

אונטערגעפשרט — [...קאשערט] אדי, פאר אונטערפשרן ←. א'ע דרייד־לעך. א'ע גניבה. א'ע „פסחדיקע" כלים. א' פלייש. ־קייט.

אונטערגעכאווט — אדי, פאר אונטער־כאוון (זיך) ←. א'ע קינדער. א'ע בארד.

אונטערגעכאפט — אדי, פאר אונטערכאפן ←. די א'ע געטא־יידן. א'ע טויבן. א'ע עפל פון בוים. א'ע פעטש. א'ע ניגונים. *א' אין דער מעשׂה = וועט עס האט אויפגעהערט גלייבן, זיך אויפפירן (אפן אדער בשתיקה) אויפן טראדיציאנעלן אופן; דער וואס אויף אים איז א חשד אז ער איז א משכיל, אן אפיקורס. א'ע מאדעס. א'ע שטרעמונגען. „שטיל, שייגץ! ניטא קיין תירוצים...דו ביסט שוין גוט א' אין דער מעשׂה", דער רעזונדער, וואגרשע 1883. א'ע הילפסרופן. א'ע רכילות־לער. „דאס זענען...פלויענדיקע נאכריכטן, א'ע ידיעות, אומשולדיקע ליגנס פון דער קולי־סע", שע, בלאנדזשענדע שטערן II. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעכמארעט — אדי, פאר אונטער־כמארן (זיך) ←. אן א'ער הימל. א'ער שטערן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעכמורעט — אדי, פאר אונטער־כמורן (זיך) ←. אן א' געמיט. א' פנים. ־קייט.

אונטערגעכריפעט — אדי, פאר אונטער־כריפן ←. שרייען מיט אן א' קול. ־קייט.

אונטערגעלאדן — אדי, פאר אונטערלאדן ←. א'ענער וואגאן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעלאזט, ־גלאזן — אדי, פאר אונטערלאזן ←. אן א' ביצעלע מיט געלט. אן א'ער ריח־ניחוח. אן א'ע סובמארין. „און כאפן נאך א פיכט נאס קישעלע אין קאפ אויך אן א'ע פאנפע אונטער דער נאז", ממוס, שלמה.

אונטערגעלאטעט — אדי, פאר אונטער־לאטן ←. א'ע הויזן. א'ער חולה. ־ער־הייט — אדוו.

אונטערגעלאכט — אדי, פאר אונטערלאכן ←. א'ער שוטה. א'ע ויצן. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעלאפן — אדי, פאר אונטערלויפן ←. די א'ענע פאליציי־לייט. אן א'ענע באק. אן א'ענע בשורה. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעלאשן — אדי, פאר אונטערלעשן ←. אן א'ענע קריגערייי. א'ענע קאלך. אן א'ענער קלאנג. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעלויבט — אדי, פאר אונטער־לויבן ←. א'ע גראפאמאנען. ־קייט.

אונטערגעלויכטן — אדי, פּאַר אונטער־ לייכטן ← א׳ענע בינע. א׳ענע מאַמענטן. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעליאַמעווענט — אדי, פּאַר אונ־ טערליאַמעווען ← א׳ קליידל. א׳ע פֿענצטער. „אַ ליפּ געפֿעטערעוועט אויף נאָך אַ ליפּ און א׳ מיט אַ קליין בולבעוואַטע ליפּל״, ייל, קמ, 1867, № 30. *א׳ע אויגן = א) מיט שוואַרץ אַדער בלויליעך אונטער זיי; ב) רויטע, פֿון וויינגן אַדער ניט שלאָפֿן. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעליטן — אדי, פּאַר אונטערלייגן ← א׳ „אַן א׳ענער איז נאָך אַלץ ניט גלייך צו אַ געליטענעם״, רייד. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעליינט — אדי, פּאַר אונטערלייגן ← א׳ אַן א׳ איי. א׳ע קישנס. א׳ע אַקסלען. א׳ע פּיס. א׳ע טרייפֿענע סחורה. א׳ע באַמבע. „וויי אַ הינדעלע שפּרייט אויס אירע פֿליגל אויף די א׳ע אייער״, חג, ׳דער פּרוש׳. „ליגט בייַ זיך אין צימער אויפֿן בעטל, א׳ בייַדע העענט צוקאָפּנס״, ממוס, שלמה. „שיקט די אַסעקוראַציע אַראָפּ אירן אַ מענטש; איז ער חוקר ודורש צי עס איז נישט געוואָן א׳״, פּרץ, ׳נחת פֿון קינדער׳. „אין גאַס קאָכט זיך וי אויף אַן א׳ פֿייער, אַ טומלעניש״, מ. גראָסמאַן, היימיש, נאָוו׳ 1958. א׳ער שמיי־ כל = אומעכטער, אומערלעכער. „יאַנקל (גייט צו צו יאָזעפֿן, מיט אַן אין שמייכל): יאָ, יאָ בעל־הבּיתניר״, ש. בעקערמאַן, הדסה, אַדעס 1884. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעליידיקט — אדי, פּאַר אונטערלייגן ← א׳ געלט.

אונטערגעליטערט — אדי, פּאַר אונטער־ ליטערן ← א׳ע שטימונג. א׳ע נשמה. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעליענט — אדי, פּאַר אונטער־ לייענען ← א׳ער טרייף־פּסול.

אונטערגעליין — אדי, פּאַר אונטערלייגן ← „אין א׳עם גלעט איז ניסן קיין מזל־ ברכה״, סוחרים וועדסל. א׳ע אידיי(ע).

אונטערגעלן — סרוו. געל אונטער, ~גע־ געלט. מאַכן ס׳זאָל אויסזען אַ ביסל גלע(ער). מאַכן געל פֿון אונטן. א׳ די קאָנטן פֿון טרא־ טוואָר. מיט זיך — וועלן אַ ביסל גלע, אויסזען קראַנק. א׳ זיך וי אַ לימענע.

אונטערגעלעגן — אדי, פּאַר אונטערליגן ← א׳ויך: וואָס איז צום טייל קאָליע געוואָ־ רן פֿון דער מאַדע. א׳ענע פֿאַראַיריקע היט. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעלעכערט — אדי, פּאַר אונטער־ לעכערן ← א׳ער דיל. אַן א׳ער דאַך. א׳ע לונגען. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעלענט — אדי, פּאַר אונטערלענען (זיך) ← א׳ א׳ויך קוליעס. מיט אַן א׳ רוקן. זיצן א׳ וי פּסח בייַם סדר. „זי זיצט מיט איין האַנט א׳ דעם ׳קוזשיל׳ [׳בפישור׳, תי: „שפּינראָד״]״, מס, משלי תקע״ד, לא, 19. „ער איז געזעסן אין וואַלד, א׳ אונטער אַ בוים״, ממוס, מסעות. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעלעקט — אדי, פּאַר אונטערלעקן (זיך) ← „דאָס קינד דערלאַנגט מיר זמין א׳ע צוקערקע״, רייד. „אַן א׳ער, צעשמייכלט זיך דער בעל־הבּית״. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעלערנט — אדי, פּאַר אונטער־ לערנען (זיך) ← אַן אייבערפֿלעכלעכע א׳ע תּורה. א׳ער טעסט. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעמאַנערט — אדי, פּאַר אונטער־ מאַנערן (זיך) ← א׳ע בהמות. א׳ע פּרי־ זיוניקעס. אַן א׳ע קאַסע. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמאַטערט — אדי, פּאַר אונטער־ מאַטערן (זיך) ← א׳ע אַרבעטער. וואַנדע־ רערס, א׳ע פֿון וועג. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמאַכט — אדי, פּאַר אונטערמאַכן ← אַן א׳ע אונטערשריפֿט. א׳ געלט. אַן א׳ע באַרד. *א׳ע אויגן = אונטערגעפֿאַרבענע. *א׳ע זאַקן = וואָס מע האָט דעם אונ־ טערשטן טייל צוגעשטריקט פֿונדאָסנס. „אין מיין גאַנץ קעלערל וועט איר ניט געפֿינען אַפֿילו איין טעפּל וויין א׳ן״, עמ, סערקעלע. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמאָלט, ־געמאָלן — אדי, פּאַר אונטערמאָלן ← 1. אונטערגעפֿאַרבט. א׳ע אויגן. „פֿרויען און מיידלעך...מיט גלאַנציקע באַקן, א׳ע אויגן״, ל. קאָברין, איבד, מאָפּאַסאַן II, נ״י 1914. 2. פֿון אונטן אַדער ביסלעכ־ ווײַז אָפּגערייבן, צעריבן. פֿון די כוואַליעס א׳ע שטיינער. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמאַליעוועט — אדי, פּאַר אונ־ טערמאַליעוועט ← א׳ע שטובן. אַן א׳ע יפֿה־ פֿיה. א׳ער באַריכט. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמאָלקן — אדי, פּאַר אונטער־ מעלקן ← אויך: ~געמעלקט. א׳ענע קי. א׳טער רייכער פֿעטער. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעמאָרעט — אדי, פּאַר אונטער־ מאָרעט ← א׳ע געפֿאַנגענע, פּריזיוניקעס. א׳ע פֿערד. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמבלען — אוטו. ־בל אונטער, ←געגעמבלט. אמ. 1. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט געמבלען, שפּילן אין אַזאַרטשפּילן, בייַ פֿערדגייעגן אא. א׳ און אַנוועדן אַ האַלבן פֿאַרמעגן. 2. צום טייל ריזיקירן, אינ־ שטעלן. א׳ מיטן געזונט.

אונטערגעמוטשעט — אדי, פּאַר אונטער־ מוטשען (זיך) ← א׳ע פֿון לאַנגע שעהן אַרבעט. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמורמלט — אדי, פּאַר אונטער־ מורמלען ← א׳ער ענטפֿער. ־קויט.

אונטערגעמיט — דאָס, מצ נב. דאָס וואָס באַשטימט דאָס געמיט, דאָס פֿאַרבאַרגענע אין געמיט. נעאַל, חיים־לייב פֿוקס, 1957.

אונטער(גע)מינירט — אדי, פּאַר אונטער־ מינירן ← א׳ פֿעלד. „דער אָפּערע־פּלאַץ איז אונטערגעמ׳ מיט מאַגי־ביינדלעך״, עזרא קאַרמאַן אירבז, איוואַן גאָל. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמינעווענט — אדי, פּאַר אונטער־ מינעוואָרן ← „די קעלט ווירקט דעמאָלט, ווען זי טרעפֿט אַן אויף אַן אין וואַרצל״, פֿגער, פּאַריז 1950, № 1. „אַ געשטאַלטע אַדער א׳ע יר־ען?״, ד. ל. מעקלער, טמז, 6 XII 1964. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמיסטיקט — אדי, פּאַר אונטער־ מיסטיקן ← אַן א׳ פֿעלד. אַן א׳ע פּאָדלאָגע.

אונטערגעמישט — אדי, פּאַר אונטערמישן ← א׳ער בראַנפֿן, ווײַן אא. א׳ע פֿעדעם־ פֿלאַקס מיט וואָל (שעטנז). א׳ער סם. ־ער־ הויט — אדוו. ־קויט.

אונטערגעמלאָכט — [...מלאָכט] אדי, פּאַר אונטערמלאָכה(נע)ן ← א׳ע אַרבעט. אַן א׳ע חתימה. ־ערהייט — אדוו. ־קויט — עס שטאַרצט אַרויס די א׳.

אונטערגעמפּחרט — [...מיסכערט] אדי, פּאַר אונטערמסתרן ← א׳ער בבל, ראַמש.

אונטערגעמקט — אדי, פּאַר אונטערמעקן ← א׳ע אותיות. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגענאַרט — אדי, פּאַר ← דוו־ו. א׳ער חתן. ־ערהייט — אדוו. ־קויט.

אונטערגענאַרן — טרוו. ־נאַר אונטער, ~גענאַרט. פּר. דזוו אונטערנאַרן. אָפּנאַרן, באַשווינדלען צייטנווײַז, צו ביסלעך. א׳ אַ תּמעוואַטן. מיט זיך — „האָט ער אָבער מיט זיך אונטערגענאַרן״, וויטס II, ׳דער אי־ בערגאַנג׳. ־עכ״ן. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערגענאַרעריי — דאָס & די, ־ען. פּר. שקר, פֿאַלשקייט, שווינדל. אַקט פֿון זאָגן שקר, טאָן פֿאַלשקייט און שווינדל. „דאַר־ פֿן זיך ניט אָפּלערנען אַלע שטותים, פֿאַלש־ קייט, א׳ פֿון דער מענטשהייט״, וויטס I, ׳איינער אַ מענטש׳.

אונטערגענאַשט — אדי, פּאַר אונטערנאַשן ← א׳ אינגעמאַכטס. א׳ע אידיי(ע).

אונטערגענגלער — דער, ־ס. נעאָל. וועט עס דריקט אויס די זיכערקייט אַז יידיש און קולטור אויף יידיש גייען אונטער. „שפּיזין אונדזערע א׳ס מיט באַוויזין״, יג, טמז, 1965 III 7.

אונטערגענוד(י)עט — אדי, פּאַר אונטער־ נוד(י)ען ← די א׳ע צוהערערס.

אונטערגענומען — אדי, פּאַר אונטערנעמען (זיך) ← פּפּ: ~געגענעמען, פּד. אַן א׳ער פֿלאַן. א׳ע עקספּעדיציע. ־ערהייט — אדוו. א׳ זיך אַפּוואָגן (חרטה האַבן).

אונטערגעניי — דאָס, ־ען אויך מצ וויי אצ. 1. דאָס וואָס מע נייט אונטער. „ס׳איז אַ קורץ קליידל, סע באַדאַרף אַן א״, רייד. 2. אונטערשטער טייל פֿון אַ שטיוול אַדער פֿון אַ הויכן שוך. „משיח וועט קומען...גיך

און באַלד, אַ סימן האָסטו אַז דײַן מאַן אַבֿרהמל האָט אַנגענומען אַ פּאָר א״ר, ב. שאָפּיר, אַבֿרהמל דער שוסטער, אַדעס 1911. „וואָס שייך שיך — קאָן מען ניצן די כּאַ־ לעזעס יאָרן. אַלץ וואָס מע דאַרף איז אַן א״ר, בּאָש, פּאָר, 1959 X 2. „אַן א׳ — ד״ה ניצע שטיוול און אַלטע כאַלעזעס״, דאָרטן 1958 V 10. 3. אונטערשטער טייל פֿון אַ וואָגן. דרייזין. 4. דער צוקאָפּנס. ר2.

אונטערגענייט — אדי, פּאָר אונטערנייען ←. 1. וואָס אַ נידעריקער טייל (סידוב דער אונטערשטער) איז צוגענייט צו דער אַלטער זאַך. *א׳ש שטיוול = ← דפוס. „די פּיס אין די א׳ש גראָבזויליקע שוואַרצע פּוישטן פֿאַרוואַרפֿן איבער דער דראַביג״, א. שענק־ מאָן, סאָוו. היימלאַנד, 1962, № 3. *א׳ש זאָ־ קן = וואָס זייער אונטערשטער טייל איז צוגעשטריקט. „איך האָב דיר געשיקט אַ פּאָר א׳ש זאָקן״, ממוס, וויגטשפּ. 2. פּר. דורכגעטריבן, כיטרע; פֿאַלש, צבֿיעותדיק. א׳ער יונג. א׳ש חברה. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגענייטיקן זיך — אוטו. ־טיק זיך אונטער, זיך ~געניטיקט. צוטונווייז האָבן אין עפּעס אַ באַדערפֿענים. (מחמת אַרעמ־ קייט, נויט) א׳ זיך אין הילף, אין קליי־ נע הלוואות.

אונטערגענייצט — אדי, פּאָר אונטערניצן ←. א׳ש חתונה־מלבושים. א׳ער אויטאָמא־ ביל. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגענעצן — אוטו. ־נעץ אונטער, ~געגענעצט. 1. פֿון צייט צו צייט אַרויס־ לאָזן אַ ענענץ. א׳ וויִ נאָך וואָך זיין אַ גאַנצע נאַכט. א׳ בעת אַ נודנער רעדע.

אונטערגענע'רט — אדי, פּאָר אונטערגערן ←. א׳ש קינדער. דאָס א׳ש דריטל פֿון דעם מענטשלעכן מין. ־קייט.

אונטערגעסאָכנ(י)עט — אדי, פּאָר אונ־ טערסאָכנ(י)ען ←. א׳ער בוים. א׳ש אַל־ טיטשקע. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעסטראָיעט — אדי, פּאָר אונטער־ סטראָיען ←. א׳ש מעשׂה מחמת קנאה־שׂנאה. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגעסל — דאָס, ־ער. ← אונטערגאַס. „עס איז אַבער אַ גליק געשען עס איז אין אַן א׳ געווען״, א. ב. רוף, דער שיכור..., וואַרשע 1871. „און אויף אַלע יאַטקעס און אין אַלע א׳ער טאָקי כּתב־יד פֿון רב בּפֿירוש אַרויסגעשריבן בזה הלשון״, ביבשטע די צד־ קתסע, וואַרשע 1883. „אונדזערע אָפּגעברענ־ טע האָבן ערגעץ אין אַן א׳ געקריגן אַ קליין שטיבעלע״, ט. קאָמינסקי, אַ ביאָגרא־ פֿיע פֿון אַ ישׂראל־קלאָן, קיִעוו 1913.

אונטערגעסמאַליעט — אדי, פּאָר אונטער־ סמאַליען ←. א׳ש פֿעדערן, וואַנצעס. א׳ש שמות. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעסמאַרעט — אדי, פּאָר אונטער־ סמאַרען ←. אַן א׳ש קאָפּאָטע.

אונטערגעפֿאַטשט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿאַטשן ←. א׳ער הינטן, א׳ער אַקטיאַר, א׳ער באַלעס, פּילקע. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגעפֿאַטשקעט — אדי, פּאָר אונ־ טערפֿאַטשקען ←. א׳ קליידעלע. א׳ש אַר־ בעט, געמאַכט טיאָפּ־ליאָפּ. א׳ער נאָמען. ־ער־ הייט — אדוי.

אונטערגעפֿאַליעט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿאַלין ←. א׳ער אויוון. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿאַנצערט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿאַנצערן ←. א׳ש מיליטעריש וועגענער. אַן א׳ער מיט פֿעסטע ראָיות. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿאַסיקט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿאַסיקן. 1. אַרומגעבונדן מיט אַ פֿאַסיק. א׳ע הויזן. אַן א׳ע בלוזע. 2. אונטערגע־ צויגן, פֿאַרשטעפּט, פֿעסט אַרומגענומען. „די אַנסאַמבלען פֿון געבּיידעס, שטעף א״, פּמ, מלחמה.

אונטערגעפֿאַרעט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿאַרען ←. א׳ער טיי. די א׳ע לייבער אין באָד. א׳ע קליידער. שרייַען וויִ אַן א׳ער חזיר. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿאַשעט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿאַשען (זיך) ←. א׳ע קי, עופֿות אא. א׳ער איידעם אויף קעסט. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגעפֿודערט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿודערן ←. א׳ש פּיס. אַן א׳ פּנים. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿויקט — אדי, פּאָר אונטערפֿוי־ קן ←. אַן א׳ער מאַרש. א׳ש קלאַנגען. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגעפֿוצט — אדי, פּאָר אונטערפֿוצן (זיך) ←. א׳ש שטיוול. אַן א׳ פּנימל. „אַ הויכער, אַ דאַרער, אַ קוואַרער, מיט אַ מיאוס פּנים, מיט אַ לאַנגלעכן...ניט־א׳ן נאָז״, ג. ח. לעווענער, די באַשערטע פּאָר, ווילנע 1898. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿיניקט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿיניקן ←. די א׳ע אַרעסטירטע. אַן א׳ע וויבּ. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿיעשטשעט — אדי, פּאָר אונ־ טערפֿיעשטשען (זיך) ←. א׳ע קינדער, ווי די פֿריצימלעך.

אונטערגעפֿיקט — אדי, פּאָר אונטערפֿיקן ←. א׳ע קערנדלעך. א׳ע געדאַנקלעך.

אונטערגעפֿישט — אדי, פּאָר אונטערפֿישן ←. (אומאיידל) א׳ע פּערעניע. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגעפֿלאָגט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿלאָגן (זיך) ←. א׳ע פֿון דחקות און קראַנ־ קייטן. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿלאָנטערט — אדי, פּאָר אונ־ טערפֿלאָנטערן (זיך) ←. א׳ע פֿעדעם. א׳ע קאַלדרע. א׳ע רייד. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿלאַצט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿלאַצן ←. א׳ער פּאַלומיסיק. א׳ גלעזל. א׳ע נאָט. א׳ער פֿלאַן. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿראָוועט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿראָוון ←. א׳ע יויך. א׳ע ברעמען. אַן א׳ שטיקל אַרבעט. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגעפֿרייעט, ־געפֿריעט — אדי, פּאָר אונטערפֿריען ←. א׳ע פּיס. א׳ע קאַ־ שע. פֿאַרלייזיקטע העמדער, א׳ע אין באָד.

אונטערגעפֿרעגלט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿרעגלען ←. א׳ הינדל. א׳ע פּיש. „אַ שיסל רייז...א׳ מיט שפּסענעם שמאַלץ און מיט ציבעלע״, אמד, דער שאָץ מיסטער, וילנע 1887. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿרעסט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿרעסן ←. א׳ע וויסע העמדער. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿאַלן — אדי, פּאָר אונטערפֿאַלן ←. סל. די א׳ענע אונטער אַ סטאַטיע׳ = וואָס ווערן געמשפט לויט אַ באַשטימטן פּונקט פֿון געזעץ.

אונטערגעפֿאַרבט, ־געפֿאַרבן — אדי, פּאָר אונטערפֿאַרבן (זיך) ←. א׳ע האָר. א׳ענע אויגן. א׳ע ניסן. א׳ענער ברעמפן. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿאָרן — אדי, פּאָר אונטערפֿאָרן ←. א׳ענע בויד, פֿאַרשוינען. א׳ענע כאַסע. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿוטרעוועט — אדי, פּאָר אונ־ טערפֿוטרעוון ←. א׳ער מאַנטל. א׳ע קאַ־ פּאָטע. *א׳ע מאַרדע = טאָפּעלע, זייער דיקע. *א׳ע שטיוול = וואָס מע האָט אַרײַנגעגעבן אונטער די כאַלעוועס וואָליק אָדער אַ האָר־ טערן סאָרט לעדער (די כאַלעוועס זאָלן זיך האַלטן שטענדיק), „אַ ליפּ, א׳ מיט אַ שמאָל ליפּל״, ייִ. ־ערהייט — אדוי.

אונטערגעפֿוילט — אדי, פּאָר אונטערפֿוילן ←. א׳ע פּראָדוקטן. „איך האָב מיר גע־ קויפֿט פּירות פֿון ארץ־ישׂראל — באָקסערן און פּײַגן און א׳ע פּאָמעראַנצן״, ממוס, שטורעמצײַט. א׳ע אידיין. „אויך די אַרמיי... איז אַ שפּאָר ביסל א׳, ניט בלויז פֿיזיש נאָר אויך מאָראַליש״, פּ. קאָנסטאַן, פּאָש, 1951 IX 14. „די מאַמע...גייט אַראָפּ [אַן אינגעבויגענע] פֿון די פֿינף קרומע, א׳ע שטיגלעך פֿון געוועלבל״, מ. גראָסמאַן, הייִ־ מיש, אַפּריל־מײַ 1961. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿיטערט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿיטערן (זיך) ←. א׳ע געדנט. א׳ קעסטקינד. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿיילט — אדי, פּאָר אונטערפֿיילן ←. אַן א׳ער שליסל, נאָגל. א׳ע תּפֿיסה־קרא־ טעס. אַן א׳ וועדק. ־ערהייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿייערט — אדי, פּאָר אונטער־ פֿייערן ←. א׳ע קלעפּ. א׳ער המון. „אַ גאַנצע חבֿרה, שטאַרק א׳, אַפּנים אַז זיי האָבן שוין געמאַכט אַ כּוסע״, נאָד. ־ער־ הייט — אדוי. ־קייט.

אונטערגעפֿיפֿט — אדי, פּאָר אונטערפֿיפֿן ←. אַן א׳ע מעלאָדיע. אַן אָפּגענאַרטער, אַן א׳ער. א׳ רענצל.

אונטערגעפֿירט — אדי, פּאַר אונטערפֿירן ← . א׳ער חתן. א׳ע מחותנים. א׳ער שותף. „זייער אַ שיינער זאַל מיט געצאַצקעטע וועגן, א׳ מיט געלע און מיט גרינע פֿאַסן", שע, ׳וועג וויסט?׳ [די יודישע פֿרויען וועלט, 1902, № 3]. „די באַקן שטאַרק געפֿאַרבט, די אויגן א׳ מיט גרינעם בלעטשטיפֿט", טמז, 1963 III 10. „אַגגעשמירטע פּנימער, אַרײַנגעשטעלטע ציין, א׳ע ברעמען", שע, בלאַנדזענדע שטערן ו. „די טונקעלע אויגן מיט די א׳ע רייפֿן זענען געוואָרן טיפֿער", אפֿא, טענצער. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעפֿלאַכטן — אדי, פּאַר אונטערפֿלעכטן ← . א׳ענע קוישן. א׳ענע וויידלען. א׳ענע ספּראָוע. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעפֿלאַסטערט — אדי, פּאַר אונטערטערפֿלאַסטערן ← . א׳ע טראָטוּאָרן. א׳ע מאָרדע.

אונטערגעפֿלאַקערט — אדי, פּאַר אונטערפֿלאַקערן ← . אַן א׳ע שריפֿה. אַ פּנים, א׳ פֿון רציחה. אַן א׳ע שׂונאה. א׳ער המון. ־קייט.

אונטערגעפֿלויגן — אדי, פּאַר אונטערפֿלויגן ← . אַן א׳ענער רויבפֿויגל. די א׳ענע אויטאָס. א׳ גליק. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעפֿלייצט — אדי, פּאַר אונטערפֿלייצן ← . צעפֿוילט פֿון א׳ן וואַסער. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעפֿליקט — אדי, פּאַר אונטערפֿליקן ← . א׳ע געגנדז. אַן א׳ מלבושל. *אַן א׳ער = ווער עס האָט פֿאַרלוירן געלט אין געשעפֿט, וויל מע האָט אים אָפּגענאַרט. אַרויס פֿון שותפֿס הענט אַן א׳ער. ער איז נעבעך גוט א׳. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעפֿלעקט — אדי, פּאַר אונטערפֿלעקן ← . וואָס האָט אַ פֿלעק (פֿלעקן). אַ קעלבל מיט אַ ווײַסן א׳ן שטערן. אַרויס פֿון געשלעג מיט אַן א׳ אויג. א׳ע רעפֿוטאַציע. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעפֿעלט — אדי, פּאַר אונטערפֿעלן ← . דאָס א׳ע געלט.

אונטערגעפֿעל(ט)שט — אדי, פּאַר אונטערפֿעל(ט)שן ← . אַן א׳ע חתימה. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעפֿעסטיקט — אדי, פּאַר אונטערפֿעסטיקן ← . א׳ער דאָך. א׳ע פֿאַיזיעס. א׳ער אַרגומענט. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעפֿעפֿערט — אדי, פּאַר אונטערפֿעפֿערן ← . א׳ע פֿיש. א׳ע ויצן. „קלעפּ, א׳ מיט ביטערע לצנות", מר, לעבנס־באַשרײַבונגען..., נ״י 1906. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעפֿראָרן, ־געפֿרוירן — אדי, פּאַר אונטערפֿרירן ← . א׳ וואַסער. א׳ענע אויערן, פּיס. א׳ענע עפּל. א׳ענע פּעטשאַ. „די פֿאות פֿײַנטלעך, אַ ביסל א׳, העגגען ווי סטרעמפּליעס, און דאָס פּנים פֿריש", ממוס, ׳שבת׳. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעפֿרישט — אדי, פּאַר אונטערפֿרישן (זיך) ← . א׳ ברויט. אַן א׳ הויז.

מיט א׳ע כּוחות. „נאָר אונדזערע האָבן אָפּגעשלאָגן אַלע אַטאַקעס און באַקומען נײַע א׳ע פֿאָלקן", שע, מעשׂיות און פּאַנטאַזיעס. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעצוואונגען — אדי, פּאַר אונטערצוגעגען ← . אַן א׳ע נסיעה, שליחות. א׳ער יאָ. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעצויגן — אדי, פּאַר אונטערציען ← . אַן א׳ענער סך־הכּל. א׳ענע אויגן. „אין זײַן קליינעם טאָשנביכעלע...זײַנען געווען א׳ פֿרישע 1,800 רובל רוח", בערג, אין אַ פֿאַרגרעסערטער שטאָט. „אַ שטאָלצער און א׳ע־נער, אין יוכטענע שטיוול", נאָטע לוריע, סאָוו׳ הײַמלאַנד, 1962, № 2. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעצויגט — אדי, פּאַר אונטערצויגן ← . א׳ע און אײַנגעהאַלטענע וויילדע יונגען. א׳ע ברעגן. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעצונדן — אדי, פּאַר אונטערצינדן (זיך) ← . אַן א׳ הויז. אַן א׳ פּנים. אַרויס־לויפֿן פֿון אַ וויכּוח אַן א׳ענער. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

מיט זײַן & וועלן. זײַן אָדער וועלן זייער שטאַרק צעקאָכט, צעפֿלאַמט, ביז גאָר אויפֿגעריבן. „מירל וועלט א׳:...שטאַרבן וויל ער, שטאַרבן! ניין, איך וועל דיר נישט לאָזן שטאַרבן!", פּרק, ׳אַ קלעזמערס טויט׳. „מירל איז פֿון זײַן אַרײַנמישן זיך געוואָרן א״, בערג, נאָך אַלעמען.

אונטערגעצופֿט — אדי, פּאַר אונטערצופֿן ← . א׳ע ברעמען. „זײַן א׳ פּראָ־אָדמדיק בערדל איז געבליבן שטעקן פֿאַרריסן צום באַלקן", בערג, בײַם דניעפּער ו. אַן א׳ לע־בל ברויט. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעצוקערט — אדי, פּאַר אונטערצוקערן ← . א׳ע לעקעכער. א׳ע ריידעלער, קאָמפּלימענטן. „באַלד ווי דאָס קינד האָט באַקומען...סימנים פֿון...דעם קיכלהוסט...דאַרף מען אים באַלד געבן...טרינקען וואַרעמע א׳ע מילך", דר׳ מ. זוסמאַנאָוויטש, די הויזליכע מעדיצין, ווילנע 1887.

אונטערגעצייכנט — אדי, פּאַר אונטערצייכענען (זיך) ← . א׳ע וועש, קאַלאָשן. [אַנשטאָט אונטערגעשריבן נר.] ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעצימבלט — אדי, פּאַר אונטערצימבלען ← . א׳ער מאַרש. אַן א׳ער זײַט־מיר־מוחל. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעציקלט — אדי, פּאַר אונטערציקלען (זיך) ← . אַן א׳ע חתימה. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעצירט — אדי, פּאַר אונטערצירן ← . העמדער, א׳ע מיט שפּיצן. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעצירעוועט — אדי, פּאַר אונטערצירעוועט ← . „א׳ע זאָקן", ממוס, ווינטשפּ. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעצערט — אדי, פּאַר אונטערצערן (זיך) ← . א׳ע אַרעסטאַנטן. ־ערהייט — אדו. ־קייט.

אונטערגעקאָוועט — אדי, פּאַר אונטערקאָוועט ← . א׳ע פֿערד. „דער שטעקן זײַנער...איז געווען א׳ מיט אַן אײַזערנעם קנאָפּ", פּ. רודאָי, טמז, 20 XII 1964.

אונטערגעקאָמשעט — אדי, פּאַר אונטערקאָמשטן ← . אַן א׳ע פּילקע. אַן א׳ פֿעסל. „און דוקא בארוועס, מיט א׳ע הויזן", שע, פֿונעם יאָריד. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעקאָכט — אדי, פּאַר אונטערקאָכן (זיך) ← . אַן א׳ע, גיט קיין אויסגעקאָכטע זופּ. א׳ע געמיטער. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעקאָלכט — אדי, פּאַר אונטערקאָלכן ← . אַן א׳ער פּריפּעטשיק. א׳ע וואַנט. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעקאָמט — אדי, פּאַר אונטערקאָמען ← . (גראָב). א׳ע פֿאָדלאָגעס, הויזן, בעט־וועש. א׳ע געשעפֿטן. א׳ער שידוך. א׳ער נאָמען.

אונטערגעקאָרמעט — אדי, פּאַר אונטערקאָרמען (זיך) ← . א׳ע עופֿות. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעקאָשערט — אדי, פּאַר אונטערקאָשערן ← . א׳ע פֿאַרהענגלעך. „א פֿונאַנדערגעאָפּענע, נידעריקע פֿרוי, אין אַן...א׳ע קליידל, מיט א׳ע אַרבל", י. בודזאָהן, א מעשׂה פֿון א רב מיט א רביצין, ווילנע 1895. „זײַנע שיך זײַנען שמוציק, איין הויז א׳ און איינע אַראָפּגעלאָזן", מר III, נ״י 1908.

אונטערגעקוועטשט — אדי, פּאַר אונטערקוועטשן (זיך) ← . א׳ע מאָזאָליעס. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעקוילעט — אדי, פּאַר אונטערקוילעלן(נע)ן ← . א׳ער האָן. *אַרויסלויפֿן (אַרויסשפּרינגען) ווי אַן א׳ער = אין אַ מצב פֿון גרעסטער צערודערונג. א׳ער מסחר. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעקויפֿט — אדי, פּאַר אונטערקויפֿן ← . אַן א׳ער פֿאַליציסט. „די רעגירונג, די ריכטער, די טשינאָווניקעס אַלע זײַנען גע־וען...א׳ פֿון די רײַכע", ב. פֿיגענבוים, די גאולה, נ״י 1893. ־ערהייט — אדו. ־קייט — „די פֿאַליטישע קאַרופּציע, די א׳ פֿון די אַמטן", באַש, פֿאַר, 1964 VI 6.

אונטערגעקוויקלט — אדי, פּאַר אונטערקויקלען ← . פֿפּ: ~געקוויקלט. א׳ער שטיין. א׳ פֿעסל. א׳ פֿון בויכווייטיק. ־ער־הייט — אדו.

אונטערגעקוליעט — אדי, פּאַר אונטערקוליען. אַנגעשפּאַרט אויף (אַ) קוליע(ס). מיט אַ צעבראָכענער פֿוס און א׳.

אונטערגעקוקט — אדי, פּאַר אונטערקוקן ← . אַן א׳ע סצענע. אונטערשטאָנד פֿונעם א׳ן און אונטערגעהערטן. ־ערהייט — אדו.

אונטערגעקיילעכט — אדי, פּאַר אונטער־קיילעכן (זיך) ←. א'ער סך־הכל. א'ער ראַנד.

אונטערגעקיקלט — אדי, פּאַר אונטער־קיקלען ←. פּפּ: ~געקוקלט.

אונטערגעקילט — אדי, פּאַר אונטערקילן (זיך) ←. א' וואַסער. א'ע פּיש. א' צימער. א'ע באַציאונגען. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעקלאַפּט — אדי, פּאַר אונטער־קלאַפּן (זיך) ←. א'ע פּאָדקוועס. א'ע טשוטע קעס. א'ע זיבטן. „זי איז געקומען צום רב ...מיט א'ע אויגן, מיט סימנים פֿון פֿינגער אויף אירע באַקן", ג. ח. לעוונער, דער צווייענ־דיגער תּנאים, וווילנע 1897. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקלונגען — אדי, פּאַר אונטער־קליגען ←. א'ענע פּיצערלעכע טענער.

אונטערגעקליבן — אדי. 1. פּאַר אונטער־קליבן ←. א'ענע זאַגענען. 2. צוגעשאַרן. צוגעפּוצט. אַן א' בערדל. 3. פֿאַרשאַרצט, פֿאַרהויבן אויף אויבן. אַן א'ענע קאַפּאָטע. „אין א'ענע קליידלער זיבענען ביידע געשטאַ־נען...און געהאַלפֿן...קלעפּן פֿון קעז און טייג די מילכיקע וועטשערע", בערג, 'אין איינעם אַ זומער'. 4. פֿאַררישן אויף אויבן. „זי איז געשטאַנען אַקעגן...מיט בלאַסע א'ענע נאַזלעכער און ניט געהאַט דערויף וואָס צו זאָגן", בערג, אפּגאַנג. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעקליגלט — אדי, פּאַר אונטער־קליגלען זיך ←. א'ע רייד. ־קייט.

אונטערגעקלעמט — אדי, פּאַר אונטער־קלעמען ←. אַן א'ער פֿינגער. מיט אַן א' הארץ. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעקלעפּט — אדי, פּאַר אונטערקלע־פּן ←. א'ע זוילן. אַן א'ער רובל. ־ער־היים — אדוו. ־קייט.

אונטערגעקלערט — אדי, פּאַר אונטער־קלערן (זיך) ←. אַ דערציילונג מיט אַן אין סוף. ־קייט.

אונטערגעקנאַפּט — אדי, פּאַר אונטער־קנעטן ←. א' טייג. א'ענע בלאַטע. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקנאַקט — אדי, פּאַר אונטער־קנאַקן ←. אַן א' גלעזל. *זיבן א' = דוווז זיבן אונטערן גלעזל. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקנייטשט — אדי, פּאַר אונטער־קנייטשן (זיך) ←. וואָס האָט זיך פֿאַרבויגן אַהינטער. אַן א' בלעטל אין אַ ניט־אָפּגעדרוק־טן בוך. אַן א' קליידל. אַן א'ער קאַלנער. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקנייפּט, ־נעקניפּן — אדי, פּאַר אונטערקנייפּן ←. א'ע פֿאַררויטלטע בעק־לעך. אַן א'ע חלה.

אונטערגעקנעפּלט — אדי, פּאַר אונטער־קנעפּלען (זיך) ←. א'ער מאַנטל. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקעכלט — אדי, פּאַר אונטער־קעכלען ←. אַן א'ע בת־יחידקעלע.

אונטערגעקעמט — אדי, פּאַר אונטערקע־מען ←. דזוו ~געקאָמט. א'ע האָר. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

אונטערגעקערט — אדי, פּאַר אונטערקערן אַ ←. א'ע חדרים. „האָט איר אָנגעטון אַ גרויסן כאַלאַט מיט לאַנגע א'ע אַרבל", מ. ריבקין, דער וועלטשער בלוט־בלבול, וווילנע 1914. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקראַכן — אדי, פּאַר אונטערקרי־כן ←. א'ענע וועריעם. א'ענע קינדער. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקראַצט — אדי, פּאַר אונטער־קראַצן (זיך) ←. אַן א'ע אויפֿשריפֿט. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקרימט — אדי, פּאַר אונטערקרי־מען (זיך) ←. א'ע שטאַכעטן. א'ע אָפּצאַפּן. מיט אַן א' פּנים. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעקריצט — אדי, פּאַר אונטערקריצן ←. א'ע אותיות אויף האָלץ, שטיין. ־ער־היים — אדוו.

אונטערגעקרעפּט — אדי, פּאַר אונטער־קרעפּן ←. אַן א'ע, אַן אָפּגעצערטע.

אונטערגעקרעפּטיקט — אדי, פּאַר אונ־טערקרעפּטיקן (זיך) ←. די א'ע וואַנדערערס לאָזן זיך אין העכ אַרײַן. א'ע באַווײַזן.

אונטערגעראַמט — אדי, פּאַר אונטערראַמען ←. פּפּ: ~געראָמט. דזוו אויסגעראַמט. א'ע צימערן. ־ערהייט — אדוו.

אונטערגעריוטלט — אדי, פּאַר אונטער־רויטלען (זיך) ←. א'ער קאַרעקטור־בויגן. א'ער אינטעלעקטואַל. פֿרגל ~גערייטלט. ־קיוט.

אונטערגעריומט — אדי, פּאַר אונטערריי־מען ←. פּפּ: ~געראָמט.

אונטערגערונען — אדי, פּאַר אונטערריגען ←. א' רעגן־וואַסער.

אונטערגעריבן — אדי, פּאַר אונטערריבן ←. א'ענע הויזן. א'ענע קאַרטאָפֿל. א'ענע זיבטן. וואול, א'ענע מוידן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעריטן — אדי, פּאַר אונטערריטן ←. די א'ענע פֿאַרטיזאַנער.

אונטערגערייטלט — אדי, פּאַר אונטער־רייטלען (זיך) ←. א'ע באַקן. א'ע קאַרשן. פֿרגל ~געריוטלט. ־קיוט.

אונטערגעריניקט — אדי, פּאַר אונטער־ריניקן ←. א'ע טעפּ.

אונ'נטערגעריי'כט — דאָס, ־ן. דאָס ני־דערקסטע געריכט; נידערקסטער שטאָפּל אין דעם לייטער פֿון געריכטלעכע אינסטיטוציעס. „ווען מע קומט צום פֿרידנס־ריכטער, האַלט מען ערשט בײַם א'".

אונטערגעריכטיק — אדי, נעש. 1. וואָס געהער צו אַדער קומט אַרויס פֿון אונטער־געריכט. אַפּעלירן דעם א'ן פּסק צו אַ הע־כערער אינסטאַנץ. 2. דזוו אונטערגעריכט־לעך ←.

אונטערגעריכטלעך — אדי. וואָס איז אונטערגעריכט אַ געריכט, אונטער דער יוריסדיקציע פֿון געריכט. וואָס ווערט געמשפּט. „אַלע א'ע דאַרפֿן האָבן דאָס רעכט און די מעגלעכקייט צו ווערן באַשיצט פֿון אַן אַדוואָקאַט". ־קייט.

אונטערגעריסן — אדי, פּאַר אונטערריסן (זיך) ←. 1. וואָס האָט באַקומען אַ קלײ־נעם ריס אַדער אַ ריס פֿון אונטן. א'ענע קאַפּאָטע. א'ענע תחתונים. 2. געריסן, גע־צויגן אויף אונטן. „איך וועל קומען אַהיים מיט רויטע א'ענע אויערן פֿון [מלמדס] הענט", שע, מעשׂיות פֿאַר יידישע קינדער 1.

3. וואָס האָט אַ ברעך, אַ שבר. אָפּט סוב: דער א'ענער = געבריכטער, געברָאַכענער. אַן א'ענער פֿון שלעפּן שוועדע פּעק. „— יאָ, ער איז דאָך אַן א'ענער, איז ער אין אַרמיי ניט אַוועק", י. פֿאַליקמאַן, סאוו' היימלאַנד, 1961. אויך וועגן בעלי־חיים מיט אַ וואונד. „צוזישן די שיינע היגער שלעפּן זיך אום צענדליקער קאַליקעס...א'ענע, דאָס רעסן זיי זיך אונטער לייגנדיק", דא, פֿון בערלין בי־ז סאָן־פֿראַנציסקא, וואַרשע 1930.

4. וואָס האָט אָנגעוואַרן די פֿרישרדיקע פּא־זיציע, פֿאַרלאָרן דעם פֿרישרדיקן שם; אָפּגע־שוואַכט. „אַזעי' איז שוין געווען גרינדלעך א', דערהויפּט אין צענטער", נש, פֿגען, וווילנע 1923, № 5-6.

5. אויסגעמאַגערט, אויסגעמאַרכעוועט, שלאַף. „א קליאַטש מיט א'ענע הינפּטן", י. טרויפּקס, „בעל־עגלה־לשון", בני אונז יודן, וואַרשע 1923.

6. וואָס האָט ניט מער פֿרישרדיקע גיסטי־קע כוחות. „דאָס איז געווען אַ פֿארצווייפֿל־טער רוף פֿון אַן א'ענער, זינדיקער נשמה", סאוו' היימלאַנד, 1965, № 5. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגערעדט — אדי, פּאַר אונטערריידן, ־רעדן ←. א'ע שטרייקערס. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגערעכנט — אדי, פּאַר אונטער־רעכענען ←. א'ער חשבון, סך־הכל. ־ער־היים — אדוו.

אונטערגעשאָטן — אדי, פּאַר אונטערשיטן ←. א' זאַמד. א'ענער שניי. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

אונטערגעשאָטן — אדי, פּאַר אונטערשיסן ←. 1. וואָס מע האָט אויף דעם געשאָטן פֿון אונטן אויף אויבן און געטראָפֿן. „שפּרינגט אַרויס, ווי אַן א'ענער פֿויגל, פֿון בעט, כאַפּט אויף זיך אַ קליידל", פּרץ, 'קלאַץ־גע־שיכטן'. „ווי אַן א'ענער פֿויגל אין וואַלד־גראָז, וויינט אין מיר אַלץ וואָס איז קראַנק און שטאַרבט", מלה וו, נ"י 1934. „ער איז געקומען צום וואָרט 'שלום', זיבענען זיבענע הענט אַראָפּגעפֿאַלן, ווי א'ענע פֿליגל", מ. דלוזנאָווסקי, פֿאָש, 1953 ו 2.

2. געטראָפֿן פֿון אַ קויל, פֿון אַ שאָס; פֿאַרוואונדיקט, פֿאַרבלוטיקט. אַוועקפֿירן די א'ענע זעלנערס. „ווי אַ יעגער וואָס יאָגט נאָר אַן א'ענעם הירש, וואָס איז אַנטלאָפֿן געוואָרן", אמד, קאַרטוכע, וווילנע 1878. „האָט דערזען בלוט, בלוט פֿון א'ענע...צעטראָטענע

מענטשן", שע, אין שטורעם. „ער האָט זיך אויפֿגעכאַפּט ווי אַן א'ענער...און אויסגעשריען", י. א. קאַצאַוויטש, 60 יאָר לעבן. אָפּט סוב. „פֿלוצלונג כאַפּ איך זיך אויף ווי אַן א'ענער, וואָס זיך וואָס גיכער אײַן", סאָלאָמאָן וואָ־ יאָזשאָר, אַ שלום...אין סאָלאָמאָניי־וקע, סלוצק 1911. *לויפֿן, אַוועקלויפֿן, אַנטלויפֿן ווי אַן א'ענער = אין גרעסטער צערודערונג, ווי אין דער גרעסטער סכנה, פֿלוצעמדיק און אין גרויס אײַלעניש. אויך: (אויפֿ)שפּרינגען ווי אַן א'ענער. „איז אַוועקגעפֿלויגן ווי אַן א'ע־ נער צו קאַרל אין בירהאַלע", י. בודזאָהן, אַ געטראַטע וועג־ביל חלעבין, ווילנע 1892. „איך בין ווי אַן א'ענער האָז אַרויסגעשפּרונ־ גען פֿון דעם...וואַגאָן", מר VI, נ"י 1910. „זאָג איינעם אַ וואָרט..., וועט ער אויפֿ־ שפּרינגען ווי אַן א'ענער און דו וועסט זיך נישט אויסצאָלן", מוק, מײַנע באַגעגענישן. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשאַרן — אַדי, פֿאַר אונטערשערן (זיך) →. פֿפֿ: ~גענשוירן. א'ענע האָר, פֿאוט. „אַ נידערייקע, אַ קיילעכדיקע, אַן א'ענע, מיט קלוגע אויגן", שע, 'המן און זײַנע טעכטער'. „האָט זיך געשפּרייט אַ סטעזשקע פֿון גלאָס א'ענע תּבֿואה־וואָרצלען", ע. אידזע, פֿון פֿעלד צום טיש, קיעוו 1928. „אונדזערע פֿליגלען פֿון קרעאַטיוויקייט זײַנען א'", א. גאָרדין, 'אַנאָוסקי...', ל"א 1957. „הײַנטיקע צײַטן גייט מען אינגאַנצן אַן היטלען, נישט נאָר מיט א'ענע בערד און צוגעשניטענע קאַפּאָטעס", חג, טמז, 1964 X 23. וויִ אַ סוב: אַן א'ענע = אַ קורסיסטקע, אַ רעוואָ־ לוציאָנערקע אַנהייב 20. י"ה. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשאַרפּט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שאַרפּן →. אַן א' מעסער. א'ע באַציאונגען. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשוואומען — אַדי, פֿאַר אונטער־ שוויסען →. א'ע קלעצער. דאָס א'ע שיפֿל. א' גליק. **־ערהייט** — אַדוו.

אונטערגעשוואָלן — אַדי. 1. וואָס איז אַ ביסל אויפֿגעבלאָזן געוואָרן פֿון אַן אַנ־ צינדונג. אַ צעקלאַפּטער, א'ענער קאָפּ. א'ענע פּיס. א'ענער האַלדז. 2. וואָס איז אַ ביסל געשוואָלן אַדער זעט אויס ווי געשוואָלן. א'ע־ נע טײַך־ברעגן. א'ענע פּרעזין. „די אויגן זענען געוואָרן א', מיט קישעלעך", שע, אין שטורעם. „די א'ענע אויגן בײַ די יונגע מאַמעס וואָס האָבן נעכטן צו ליכט־בענטשן געווײַנט", ל. מלאך, אַפּאָל, וואַרשע 1922. „זי האָט געהאַט א'ענע אויגן פֿון וויינען", חג, טמז, 1963 XI 29. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשוועכט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שוועכן →. א'ע הייליקייטן. „געפֿירט פֿון אַ יידן מיט אַ צעפּודעטע בערד און פֿאוט, האַלב א'", מ' ב' ר' ז [מ. כ"ן], דער קאָ־ ראַבעלניקל, ווילנע 1900.

אונטערגעשווענקט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שווענקען →. א'ער בוין. א'ע טראַדיציעס. „א' זײַנען די וואַרצלען פֿון מײַן בוים", אסתּר שומיאַטשער, אַלע טעג. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשווירן — דזוו אונטערגעשאַרן. „האָט זיך גאָר אַנדערש אַנגעטון. אויף דעם אָרט פֿון דער היטל אַ צילענדער־הוט...די בראָד א'", ש. בעקערמאַן, דער זשענסקער וואָפראָס, אַדעס 1887. „דאָס...פּנים...אַ רונדס, מיט...קליינע צוזאַמענגעדריקטע ליפּן מיט גרויע א'ענע וואָנסעס", דא, פֿון בערלין ביז סאַן־פֿראַנציסקע, וואַרשע 1930.

אונטערגעשטאָכן — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטעכן →. א'ענע חזירים. א' פֿון אַרײַנ־ זאָגענישן. **־ערהייט** — אַדוו.

אונטערגעשטאָלט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטעלן (זיך) →. נעאָל. ספּעצ וואָס האָט (זיך) אויסגעאַרבעט אַ שטאַרקן וויל, מוט. א' אין שוערן נסיון. **־קויט.**

אונטערגעשטאָמלט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטאָמלען →. א'ע רייד. אַן א' עדות־זאָגן. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשטאַנען — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטיין →. א'ער וויין. **־קויט.**

אונטערגעשטאָפּט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטאָפּן →. א'ע פֿייגל. א'ע זאָקן. א'ע אינ־ דיקעס. **־ערהייט** — אַדוו.

אונטערגעשטויסן — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטויסן (זיך) →. א'ענע פֿילקע. א'ענע מצה. דער א'ענער אַרויסצוטרעטן מיט טענות. **־ערהייט** — אַדוו.

אונטערגעשטונקען — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטינקען →. א'ע אייער, פֿיש. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשטופּט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטופּן →. אַן א'ע מתּנה. „דער אידעאַל איז ערשט יעמאָלט עפּעס ווערט, ווען ער איז...ניט אַן א'ער, אַן אַנגעקלעפּטער, אַ פֿאַר־ טיק געגעבענער", ימ, איינהייטלעכע פֿאָלק־ שול, 1922. „דער אונטערגאַנג פֿון יידיש איז אַ גוט־אַרגאַניזירטער, אַן א'ער, אַן אונטער־ געאײַלטער", יג, טמז, 1964 XI 13. **־ערהייט** — אַדוו.

אונטערגעשטיין — דאָס (דער). מצ נב. דאָס געשטיין וואָס געפֿינט זיך אונטער דער אייבערשטער פֿלאַך פֿון דער ערד. אויספֿאַר־ שן דאָס א'.

אונטערגעשטיניקט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטיניקן →. א'ע בריק.

אונטערגעשטיפּט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטיפֿן →. אַן א'ער קאָלנער. א'ע פֿאָזע. אַן א'ער פּקיד. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשטיצט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטיצן →. ספּעצ 1. וואָס איז געמאַכט מיט אַן אָנשפּאַר; אונטערגעשפּאַרט. א' בייַ־ מעלע. 2. וואָס קריגט שטיץ, הילף. א'ע אַרעמע קרובֿים. 3. צוגעשטימט. א'ער פֿאַר־ שלאָג. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשטיקט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטיקן →. ספּעצ 1. צוגעשטיקט פֿון אונטן. א'ער פֿרוכט. 2. אונטערגעדריקט. א'ע באַ־ גערן. 3. בפֿיוון געמאַכט נידעריקער, שטי־ לער. מיט אַ הייזעריק און א' קול. **־ערהייט** — אַדוו.

אונטערגעשטעל — דאָס (דער), ־ן. 1. כלי אַדער אָנשפּאַר וואָס מע שטעלט אונטער. אַן א' פֿאַר דער הייסער פֿאַן. 2. אָנשטאָט הינטערגעשטעל, הינטערטייל פֿון אַ וואָגן, אַ בויד. מע. 3. הינטערשטע אָפּס. ל2.

אונטערגעשטעלט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטעלן →. 1. וואָס מע האָט געשטעלט אונטער עפּעס. „דאָס רעגן־וואַסער רינט אַראָפּ פֿון די רינוועס אין די א'ע כלים", רייד. „זי שיט איר אויס די פּלעצלעך אין דער א'ער שערץ", פֿ. גוטערמאַן, מײַן שטעטל, רמת־גן 1952. „דער בעל־עגלה, פֿאַרוואָרפֿן דעם קאָפּ אויף דער א'ער האָנט, די בראָד צו דער סטעליע", א. שעכטמאַן, סאָוו' היימ־ לאַנד, 1962, № 2. *אַן א' פּיסל = בכיוון, כדי מע זאָל אַרײַנפֿאַלן; פֿאָסטקע. „האָט ער געליטן פֿון שיקאָנעס, אינטריגעס און פֿון א'ע פּיסלעך", נ. סוווערדלין, טמז, 1964 I 9. אַן א'ע קשיא.

2. וואָס מע גיט בפֿיוון אײַנס פֿאַר עפּעס אַנדערש בכדי אָפּצוגאַרן; געפֿעלשט. א'ער חתן. „פֿאַלשע מעטריקעס, א'ע קאָליקעס [גע־ דונגען זיך צו שטעלן צום פּריזיוו אַנשטאָט די אייגענע געזונטע קינדער]", יופֿאָל, 1882 VI 24. *א'ער מלאך = וועג עס גייט פֿאַר אַ צוייטן דינען אין דער (צאַריסער) אַרמיי. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשטעמפּלט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטעמפּלען →. א'ע דאָקומענטן. **־ערהייט** — אַדוו.

אונטערגעשטעקט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטעקן →. ספּעצ 1. אַרײַנגעשטאָפּט. אונ־ טערגעוואָקט (בכיוון, כדי אָפּצוגאַרן). א' פֿאַלש פֿאַפּירגעלט. 2. פֿאַרויסגעוואָקט, אַרײַנגעוואָקט. אַ האַנט א' אין שפּאַרונג פֿון דער טיר.

3. אַרומגעהויבן (און פֿאַרשטעקט אַדער צוגעשפּיליעט בײַ די היפֿטן, עס זאָל זיך האַלטן). אַן א'ע פּאַלע. „זי — אַ הויכע, אַ געזונטע, אַ פֿעטע יידענע...און מיט שטענ־ דיק אַן א' קליידל, וואָס ס'האָבן זיך אַרויס־ געזען פֿון דעם אַ פֿאָר גרויסע פֿיס אין מאַנצביליעס גרויסע שטיוול", שע. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשטראָכן — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטרײַכן →. אַן א' וואָרט. „וועדט דער א'ענער וויידערשפּרוך איגנאַנצן פֿאַרשוואונדן", זשט VII, נ"י 1917. „בעקליידט איז זי גע־ וען מיט א'ענער באַשיידנקייט", נאָסע לורית, סאָוו' היימלאַנד, 1962, № 2. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשטריכן — דזוו דפֿוס. „[ער] האָט...אַ קוק געטון אויף איר...און מיט א'ע־ נע ווערטער בעגעטפֿערט", ספ, סודות.

אונטערגעשטריקט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שטריקן →. אַן א'ע פּיאַטע אין וואָלענע זאָקן. **־ערהייט** — אַדוו.

אונטערגעשימלט — אַדי, פֿאַר אונטער־ שימלען →. א' ברויט. א'ע אידיין. **־ערהייט** — אַדוו. **־קויט.**

אונטערגעשיקט — אַדי, פּאַר אונטערשיקן ← . א'ער קונד, מעקלער. אַן א'ער אויסקוקער. „הויזירער...אַן א'ער...פֿון דעם ראַבינער", אמת, דער אָפענקוו, ווילנע 1872. „ווען זיי קלערן, אפֿשר איז דאָס אַן א'ער ברייוו", מ. ב. זאַביעזענסקי, די שווערע צייטן II, וואַרשע 1887. „דער איזוואַזטשיק...קוקט זיך אַיין וויר דאָס רעדט צו אים, טאָמער איז דאָס אַן א'ער", שע, אין שטורעס. **ערהייט** — אַדוי.

אונטערגעשלאָגן — אַדי, פּאַר אונטערשלאָגן ← . 1. געשלאָגן פֿון אונטן; צוגעשלאָגן, צוגעקלאַפּט. א'ענע ברעטער.

2. צעבייַלט; וואָס האָט באַקומען קלעפּ. א'ענע זײַטן. „איינער...מיט אַ בייַטש און מיט אַן א' אויג", שע, זומער־לעבן. „די אַלטע צעפֿאַטשטע...מיט די א'ענע פֿאַנאַרן", מאיר קאָוואַר, משיחס צייטן, אַדעס 1913. „דאָס האָט אים געקאָסט רבי־געלט: אַ פּאָר א'ענע אויגן און צעקנעטענע זײַטן", י. יאָפֿע, אין קעסלגרוב, מאָסקוע 1929. „געקומען דאָרט וועגן מיט א'ענע אויגן, און דער עולם האָט אים געפֿרעגט: ווער האָט אײַך צעשלאָגן?", מוק, מײַנע באַגעגענישן).

*א'ענע אויגן = אויך: א) אײַנגעפֿאַלענע, מיט שוואַרצע ראַמען אַרום (אונטער) זיי. „אַזוי קום איך מיט צובראכני גלידר, מיט בשווערעניש מײַן הערץ, מיט אונטער שלאגני [אַרכ] אויגן אוני, איך רוף צו דיר אום דײַן דער בארמקייט", אריה ליב בר׳ יהודה זעלינגמן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1729. „פֿון די טיפֿע א'ענע אויגן האָט שטענדיק געצייטערט אַ באַהאַלטן שײַנדל", פּרץ, חסידיש. „אונטער די אויגן איז בײַ איר געווען שטאַרק בלוי, ווי א'', בערג, נאָך אַלעמען; ב) דזוו פֿאַרשטאָכענע אויגן אָדער וואָס זענען פֿלומרשט ניט. „נעמן אלי שוחד...זוא שטעלט ער זיך פֿר דיא לײַט מיט אונטרגשלאגני אויגן", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש [איבז], אגרת בעלי חיים, הענא 1718. *(אַרויס) מיט אַן א' אויג = אויך פֿיג. לײַדט אַ מפּלה, ווערט געדריקט. „דער פּראָלעטאַריאַט פֿון דעם אונטערדריקטן פֿאָלק גייט תּמיד אַרויס מיט אַן א'ענעם אויג", זשיט VI, נ"י 1917.

3. וואָס האָט אַן אונטערשלאַק; אונטערגעבעטע. א' מ י ט זײַנ. „סאָמעטענע שובקעס מיט פֿוקס א'', י. י. ווייסבערג, יוּבֿאל, 1882, № 41. „ער גייט אַנגעטאָן עפּעס אַ מאָדנע כאַלאָטל, אויף קעץ א', כאָטש ס׳איז נאָר וואַרעם אין דרויסן", שע, פֿונעם יאָריד. „דער הימל איז הינט געמאַכט ניט נאָר פֿון בלויען, ער איז א' מיט דינע פֿעדער־וואָלקנס", סאַוו׳ הײַמלאַנד, 1965, № 5.

*א' מיט הונט (הינט) [כּלומרשט מיט אונטערשלאַק פֿון הינטענע פֿעלן] = איר, איז שלעכט, איז ווי אַ הונט. „אַז מען איז אַליין א' מיט הונט דאַרף מען קיין פּעלץ ניט", שוו. „קומענדיק אַהער אויף דער וועלט, איז דעם מענטשנס נשמה אַ גאָלד — אָדער א' מיט הינט", ממוס, שלמה.

*א' מיט ווינט = שפּאָסיק, וואָס איז אַן אונטערשלאַק. „מײַן ליטעראַרישער פּאַלטאַ איז א' מיט ווינט, און דער קילער מאַרגן גנבֿעט זיך אַרײַן אין אַלע גלידער", פּרץ, ׳אין פּאָסט־וואָגן׳.

4. אונטערגעפּוצט. אונטערגעשטיצט, אונטערגעלענט, אונטערגעשפּאַרט. אָפּט פֿיג. וואָס האָט דעם הינטערגרונט פֿון עפּעס. „וואָס פֿאַר אַ פֿאַרגעניגן וועט אַפֿילו איינער פֿון אַ מיליאָן לעזער געפֿינען אין די צוויי אַלטע... תּחינות, נאָר מיט לשון־קודש־תּלמודיש הערות א'?", ייל, פּריטשפּע, העפּט I, אַדעס 1876. „דער פֿינצטערער גאַציאַנאַליזם, מיטן אַנטיסעמיטיזם א'', פּרץ, געדאַנקען און אידיען. „בלתּי וואָס ער איז אַ ביסל א' מיט גוי", שע, שווער צו זײַן אַ יוד. „זײַנע פֿע־איקייטן וואָלט ער...ניט פֿאַרבינדן אויף קיין־נעמס רײַכקייט, מיט [דעם גנידס] אַלע צו־קער־פֿאַבריקן א'', בערג, בײַם דניעפּער. „דער סטיל אַ פּאַסיק־שטאָלצער: תּנך, א' מיט ׳כּה אָמר זאַראַטוסטרא'", יואל ענטין, די שטימע פֿון טאָג, זב, נ"י 1940.

5. פֿאַרוויסט, צוגעפּראַוועט. א' מיט סמע־טענע, מיט אַן איי. „אַזאַ זופּ, א' מיט אַן איי...אַנטהאַלט אַ סך מער...וויסלעכן און אײַנוי וויי פֿלייש", ייל איבז, דר׳ א. א. יאַסי־נאָווסקי, אויס פֿלייש און פֿלייישקס, אַדעס 1909. „צוגעטראָגן אַ פּריש גלעזל א'ענעם בארשט...מיט סמעטענע", ח. י. פּערל, ליכט אין מאַרמאָרעש, ת"א תּשי"ח. „אַ שייגע סעודה פּריפֿראַוועט מיט אייל און א' מיט האָניק", י. שיינבערג, איק, פּסח תּשט"ז.

6. אויסגעאָרט, אָפּגענאַרט; אַרויסבאַקומען (פֿאַרקאָנקורירט) מיט פֿאַלשקייט. א' פֿון שותּף. „א'ענע געלטער פֿון יתומים און אַלמנות", לאָט, מאַמאָן. **ערהייט** — אַדוי. **קייט.**

אונטערגעשלייערט — אַדי, פּאַר אונטערשלייערן ← . אויך: פֿאַרשטעלט; אָפּגענאַרט. אַן א'ער, האָט פֿאַרשפּילט. **ערהייט** — אַדוי.

אונטערגעשמאָלצן — אַדי, פּאַר אונטערשמעלצן ← . א'ענע חנוכּה־ליכטלעך. א'ענע קאַרטאָפֿל. פֿיג. „גייס וועגן דעם קריזיס...א' מיט דער וואַרענונג...", ש. ווינאַדאַ, פּאָר, 1964 III 15. **ערהייט** — אַדוי. **קייט.**

אונטערגעשמדט — [...געשמאָט] אַדי, פּאַר אונטערשמדן (זיך) ← . 1. דזוו געשמדט, אָבער מיט איר בייַטעם. „אַן א'ער, האָט ער כסדר געזאָגט אַז ער איז אַ יידי", רייד. „גרויסע פּוילישע כראָביעס...[וואָס] זייערע זיי־דעס האָבן חתונה געהאַט מיט רײַכע א'ע יידישקעס", צייט, סמז, 1963 III 1. 2. געפֿעלשט מיט צוגעגאָסענעם וואָסער [פֿיג, וויל דאָס שמדן זיך איז פֿאַרבונדן מיטן טויפֿן זיך]. „ער איז בײַ אײַך געמלאָכט [דער וועלן], מחילה א'', שע, ׳אַרבע כוסות׳. **ערהייט** — אַדוי. **קייט.**

אונטערגעשמידט — אַדי, פּאַר אונטערשמידן ← . א'ע פֿענצטער. א'ע פֿערד. אויך: פֿאַרפֿעסטיקט, באַזירט. „מיט ווייניק מאַטעריאַל גיכער אינטואיטיוו איידער שׂכלדיק אָדער פֿאַקטנדיק א'', ימ, אין אַרײַנפֿיר צו זשיט, געקלײַבענע ווערק, נ"י 1955. „קאָנווא־אירן אין שטיוול, א'ע מיט גרויסע קוואַדראַטע טשוועקעס", מ. לעוו, סאַוו׳ הײַמלאַנד, 1962, № 3. **ערהייט** — אַדוי. **קייט.**

אונטערגעשמיסן — אַדי, פּאַר אונטערשמײַסן ← . א'ענע פֿערדלעך. בלעטער, א'ענע פֿון ווינט. אויך: אונטערגעיאָגט. א' בײַ דער אַרבעט. **ערהייט** — אַדוי. **קייט.**

אונטערגעשמיצט — אַדי, פּאַר אונטערשמיצן ← . 1. אונטערגעשמיסן מיט קלייַנע שמיצלעך. אַן א' יינגעלע. 2. אונטערגעשאָרן, מיט אַ שפּיץ. „דרײַ פֿאַרשוינדלעך, יונגעלײַט מיט א'ע בערדלעך, שפּילן אין פֿרעפֿאַנאַס", שע, ׳וואָס איז חנוכּה׳. **ערהייט** — אַדוי. **קייט.**

אונטערגעשמירט — אַדי, פּאַר אונטערשמירן ← . א'ע באַקן, אויגן. אַן א'ער פּרי־פּעטשיק. א'ע מצה = אַ ביסל באַשמירט מיט פּוטער, קעז. אויך: וואָס האָט באַקומען שוחד, כאַראַר. א'ע פּאָליציי. „ווען דאָס שפּיגלגלאַז זאָל נישט זײַן מיט דער זילבער־מאַסע א', האָט מען געקענט דורך דעם שפּיגלגלאַז דורכזען אַלע פֿאַרבײַגייענדע מענטשן אַזוי ווי דורך אַלע פֿענצטער־שויבן", ספֿר שבחי רמ"ל, לעמבערג [יאָר?]. „ער ווייסט ניט אַז דער זשאַנדאַר אַליין איז אויך אַן א'ער", שע. „ס׳רובֿ פֿון זייערע קריטישע אָפּרופֿן זײַנען א'ע, זייערע אָפּשאַצונגען האָבן זיך געהאַלטן אויף שוחד, אויף לא־יחרץ־געלט", א. גאָרדין, יאַנאָווסקי..., ל"א 1957. **ערהייט** — אַדוי. **קייט.**

אונטערגעשניאָשקעט — אַדי, פּאַר אונטערשניאָשקען ← . א'ע מחותנים. אויך: ~שנאָצקעט. „אַ ביסל בין איך געווען, ווי מע זאָגט, א'...איז אַרויסגעקומען גרויס צרות", עזור בלאָשטיין, דער נײַ מאָדי־שער חתן, ווילנע 1897. **ערהייט** — אַדוי.

אונטערגעשניטן — אַדי, פּאַר אונטערשניידן ← . אַן א'ענער זײַל. פֿאַלן ווי אַן א'ע־נער. א'ענע פּרעזן. א'ענע זאַגאָטווקעס. „דער בוהי איז מיטאַמאָל אומגעפֿאַלן ווי אַן א'ע־נער בוים", ש. ביקל, איק, פּסח תּשט"ז. „זייער־ע פֿליגלען זײַנען געווען א' צו פֿלײַען צום הימל, דערײַבער איז בײַ זיי [די גרײַכן] גע־ווען דער בארג אַלימפּ אַ מין הימל", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטער בורג 1900, № 17. *א'ענע יאָרן = אָפּגע־פֿינצטערטע, פֿאַרלוירן־געגאַנגענע. „איבער צוועלף יאָר מיט דבֿורהן, אַפֿילו קיין קינד ניט, הייסט עס אויך א'ענע יאָרן", מ. דלוזוש־נאָווסקי, פּאָר, 1959 XII 27. ווי אַ סוב. א'ענער = אומגעברענטער. **ערהייט** — אַדוי. **קייט.**

אונטערגעשניצט — אַדי, פּאַר אונטערשניצן ← . א'ע ליכט.

אונטערגעשניצט — אַדי, פּאַר אונטערשניצן ← . אַן א'ער פֿלאָקן. **ערהייט** — אַדוי.

אונטערגעשעפּט — דאָס, ן. בײַגעשעפּט. אומלעגאַל געשעפּט וואָס איז עטאַבלירט בײַ

אַ לעגאַלן (כּדי ניט צו צאָלן שטײַערן, צו האַנדלען מיט סחורה וואָס איז קאָנטראַבאַנד אָן). „ער לייגט צו צום געשעפט און פֿאַרדינט גראָב פֿון א״, רייד.

אונטערגעשפּאלטן — אַדי׳, פֿאַר אונטערשפּאלטן ←. א׳ גלאָז. אַן א׳ענע פּאַרטיי. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אונטערגעשפּאַרט — אַדי׳, פֿאַר אונטערשפּאַרן ←. אַן א׳ער אַלטער פֿלויט. א׳ מיט באַוויזן. „אירע טויטע בלייכע באַקן זײַנען געווען א׳ מיט אירע בײדע הענט״, ג׳. ראַוויטש, ריב׳ משפּחה, ווילנע 1865. „די מא־מע שטייט אַלץ א׳ דעם קאָפּ, און הייסט טרערן גיסן זיך איר פֿון די אויגן״, בן־עמי, יופֿאָל, 1888, № 1. „[גאָט] גייט אויף די פֿליגל פֿון ווינט, א׳ ניט מיט קופּערנע זײַלן נאָר מיט זײַלן וואַסער״, תּנחומא, בראשית, וואַרשע תרמ״ו. „דער תּלמיד זיצט א׳ אויף בײדע הענט מיטן קאָפּ און הערט״, פּרץ, חסידים. „אַברהם, האַלב־ליגנדיק, א׳ מיט קישנס״, א. שעכטמאַן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 2. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אונטערגעשפּאַרט — אַדי׳, פֿאַר אונטערשפּאַרן ←. אַן א׳ער גרייצער. ־ערהויט — אַדוו.

אונטערגעשפּילט — אַדי׳, פֿאַר אונטערשפּילן ←. א׳ צום טאָנץ. אַן א׳ע קאָרט. א׳ער מזל. אַן א׳ע זאַך = בכיוון אונטערגעשטעלטע זאַך, מע זאָל אַרײַנפֿאַלן. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אונטערגעשפּרונגען — אַדי׳, פֿאַר אונטערשפּרינגען ←. א׳ע טענצערין. די א׳ע פֿון גרויס גליק. ־ערהויט — אַדוו.

אונטערגעשפּרייט — אַדי׳, פֿאַר אונטערשפּרייטן ←. א׳ער טישטעך. א׳ע נעץ. א׳ע טישן. „ניט געפֿילט דעם אין שטעכיקן שטרוי אונטער זײַנע זאָקן״, חג, ׳דער פֿרוש׳. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אונטערגעשפּריצט — אַדי׳, פֿאַר אונטערשפּריצן ←. א׳ וואַסער. א׳ מיט האַס. ־ער־הויט — אַדוו.

אונטערגעשראָקן — אַדי׳, פֿאַר אונטערשרעקן ←. א׳ענע קינדער. א׳ פֿון אַ סטראַ־שוניק. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אונטערגעשרויפֿט — אַדי׳, פֿאַר אונטערשרויפֿן ←. א׳ע פֿיסלעך. א׳ע, אונטערגע־העצטע פּויערים. ־ערהויט — אַדוו.

אונטערגעשריבן — אַדי׳, פֿאַר אונטערשרײַבן ←. א׳ בילד. א׳ענער קאָנטראַקט, פּסק־דין. „אויפֿגעמאַלט ווי די מרגלים טראָ־גן אויף דראָנגען אַ גרויסן בונט ווײַנטרויבן און א׳ מיט גרויסע אותיות״, עט, סערקעלע. „באַקומען פֿון קיסר ׳פּערוויליגן׳ [= פּרי־ווילעגיע]...״, א׳ מיט אַ חתימה פֿון אונדזער קיסרס האַנט״, טעיאַטאָר. „מיר האָבן כּתבים, א׳ פֿונעם רב און פֿון די ראָשי־הקהל, אַז מיר מעגן אַרומגיין איבער די הײַזער״, ממוס, ׳נשׂרפֿים׳. ־ערהויט — אַדוו. ־קויט.

אונטערגראָב — דער, ־ן. אָפּט אַדער רע־זולטאַט פֿון אונטערגראָבן. „פֿאַרכלאָראַפֿאָר־מירן דאָס קינד און עס אַרויסטראָגן [פֿון דער מאַלינע] אין אַ זעקל, דורך אַן א׳ אונ־טער די דראָטן״, סוצ, ווילנער געטאָ, ב״א 1947.

אונטערגראָבונג — די, ־ען. אָפּט, פֿרא־צעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערגראָבן. אונ־טערערדישער דורכגאַנג. אורח פֿאַרטיטשט ׳במחתרת׳ (שמות, כב, 1) — א׳. „ער קען אַפֿילו דורך אַן א׳ דורכקריכן״, ווײַס, ׳וויי דער גורל פֿירט׳.

אונטערגראָבליע(ווע)ן — טרוי. ־ליע(וע)ן אונטער, ~געגראָבליע(וע)ט. אַ ביסל צו־גויפֿנעמען מיט אַ גראָבליע. א׳ מיסט.

אונטערגראָבלען — טרוי. ־בל אונטער, ~געגראָבלט. 1. גראָבלען פֿון אונטן אַדער צו ביסלעך. א׳ היי. א׳ דעם קוכן. 2. צע־קראַצן מיט די נעגל. א׳ סטרײַפֿענע פּנים. 3. פּיג. א׳ אַן אַלטע וואונד. ־עכיץ. ־ענישׂ.

אונטערגראָבן — דער, ־ס. גראָבן אַדער גרוב ספּעצ געמאַכט (זיך) אויסצובאַהאַלטן, געווײַנטלעך פֿאַרמאַסקירט מיט עפּעס. געפֿי־נען דעם א׳, „דאָ, אין א׳, בײַ דער וואַנט״, סוצ, יידישע גאָס.

אונטערגראָבן — טרוי. גראָב אונטער, ~געגראָבן. 1. גראָבן פֿון אונטן. מלל פֿאַר־טיטשט ׳חתר בחשך בתים׳ (איוב, כד, 16): „אונטערגראָבט״, תי: „זיי גראָבן אונטער אין דער פֿינצטער הײַזער״. „איז גגנגין איין בחור אוּ הט אונטר גגראבן אונטר די רעדר פֿון די (אילי הברזל)״, ש״ר, ז, יט/א. „האָבן זיי אונטערגעגראָבן דאָס תּפֿיסה־הויז און זע־נען אַנטלאָפֿן געוואָרן״, נצב, כו/ב. „חלילה וחס זאלט דער איול הערנר האבן, ער העט דען עולם לענגשט אונטר גראבן״, צוכט. „פֿאַרזײַען דאָס פֿעלד מיט מינים ירקות וואָס מע באַדאַרף א׳, ווי למשל קאַרטאָפֿל, ריבן, קרויט וכדומה״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַרשע 1891. „פֿון אַרום־שערן די צוציגן פֿון דעם אַנטיסעמיטישן בוים מוז זיך דער בוים נאָך רעכט פֿונאַנדער־וואַקסן; דער אײַנציקער מיטל...איז א׳ זײַנע וואַרצלען״, זשיט VI, ג״י 1917.

2. צעשטערן; בטל מאַכן דעם יסוד. מאַכן וואַקלדיק. א׳ די טעטיקייט פֿון פֿאַראײַן. א׳ די הנחות פֿון אַ שיטה. „ווײַל די פֿאַרטיי פֿון די נישט־אַדעליקע גוטבאַזיצער, דורך אויפֿהייבן די פּויערים גײַסטיק און עקאָנא־מיש, א׳ די הערשאַפֿט פֿון די אַדעליקע״, וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראַטן אין רוס־לאַנד, זשענעוו 1900. „בענוג אויף אונטער־צוגראָבן דעם ווינטשאַפֿטלעכן פֿונדאַמענט פֿון דער מאַרקסיסטישער מעטאָדע״, זשיט III, ג״י 1912. יוסף מארשן, חנוך לנער גיט אַן מינעראַן וי אַ סינאַנים צו א׳. „כסדרדיקער אַרויסשטראָם פֿון גאָלד קאָן א׳ דעם ווערט פֿון דאָלאַר״, זמז, 1960 XI 18. „די...רײַכ־קייט...גראָבט אונטער דעם יידישן יסוד פֿון אַמעריקע״, ש. בן־ישׂראל, פֿאָר, 1962 XII 6.

3 אַרונטערריסן. א׳ יענעמס גוטן נאָמען, פֿאַיזיצ. א׳ מיט רכילות, העצעס, אינטריגעס. א׳ דעם צוטרוי צו דער מאַכט. „גראָבט אונ־טער דעם צוטרוי צו דער צענטראַלער מאַכט״, יג, זמז, 1964 IX 18.

4. קאָליע מאַכן. שוואַכער מאַכן. א׳ דאָס אייגענע גזוונט. א׳ אַ גוט געשעפט. „דאָס צו פֿיל קוקן אויף טעלעוויזיע גראָבט אונ־טער דאָס גזוונט פֿון די קינדער״, טמז, 1964 X 28.

5. אַרב. פֿאַרגראָבן, אײַנגראָבן. „מן האט דיא יהודים דש זעלבּיג מאל גבּרוכט, דש מיינשטי אונטר דיא ערד צו גראבן, אום צו פֿינדן דיא מינן דיא דער (שׂונא) אונטר גראבן האט״, שאר, קכב/2. [נר „אונטער־גראָבט״ — „ווער עס אונטערגראָבט דער פֿאַלט אַליין אין געמאַכטן גרוב אַרײַן״, פּרץ איבּז, קהלת].

־**עכיץ**. ־ענישׂ — „פֿרעגענישׂ, אַפֿילו אין דער קלאַמפּערשט אונטערטעניקער פֿאָ־רעם פֿון ׳למדנו רבינו׳ איז דער אַנפֿאַנג פֿון א׳, אַרונטערריסענישׂ״, א. גאָרדין, יא־נאָוסקי..., ל״אַ 1957.

אונטערגראָבן זיך — ← דפּוו 1. רעפֿל. פֿאַרבאַהאַלטן זיך אונטער דער אייבערפֿלאַך פֿון דער ערד. א׳ זיך אין אַ מאַלינע. „איז שוין אַפֿל־שפּן דער רשע וואָס ער גראָבט זיך אונ־טער אין באַהעלטעניש און טוט גניבות און אַנדערע עבֿירות״, מחזור לראש־השנה, סלאַ־וויטע 1832, כט/ב. „א גנב אַז ער גייט זיך א׳ אונטער אַ הויז בעט ער: ליבער גאָט, העלף מיר״, ניסן לעווינסקי משידלאָוו־צי, פֿלך ראָדום, שׂיחות ערבֿות, פּיעטריקאָוו 1925.

2. מאַכן פֿאַר זיך אַן אונטערגראָבונג. וואַר־טנדיק אויף אַן אָנגריף, האָט די ראָטע זיך אונטערגעגראָבן. „זיא מאַכין זיך איין גרוב אוּ גראבין זיך אונטר אוּ אַנטלויפֿן אַוועק״, נצו, יט/ב.

3. דזוו אונטערגראָבן, בב. „די פּראָפֿעסאָרן פֿון בערלין, ימח שמם, שרײַבן, אַז דער תּלמוד לערנט יידן אונטערצוגראָבן זיך אונ־טער דער מלוכה און מאַכן איבערקרעגישן, רעוואָלוציעס״, חג, זמז, 1964 XI 13.

אונטערגראָבער — דער, ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. פּפּ: ~גרעבער. וויר עס גראָבט אונ־טער, אָפּט אַ בב. א׳ פֿון אייגענעם געזונט, פֿון אייגענעם געשעפֿט. ניט קיין מיטגליד, נאָר אַן א׳ איז ער! „א׳ פֿון רעליגיע״, בצג, טאָג, 1963 XI 9.

־**ערי**. ־יש — אַדי׳. צעשטערערישׂ, א׳ע מעשׂים. „ווערט געפֿירט אַן א׳ע אַרבעט נישט מצד די קעגנעריש פֿאַרטיין, נאָר מצד [אַ טייל פֿון דער אייגענער פֿאַרטיי]״, י. אַרסוסקי, אונדזער צײַט, נאָוו־דעצ׳ 1964. ־ישקייט.

אונטערגראָגן — אוסו. ־גע אונטער, ~געגראָגט. 1. פֿון צײַט צו צײַט גראָבן, אַרויסבּרענגען קלאָגען וי אַ קראָ — גרא־גרא. 2. פּיג. פֿאַרויסזאָגן שלעכטס. זיך באַ־קלאָגן. א׳ וי אַ בייזע קראָ(ע). ־עכיץ. ־ענישׂ.

אונטערגראָגערן — אוסו. ־ער אונטער, ~געגראָגערט. 1. גראָבערן צו דער ביסלעך, פֿון

צײַט צו צײַט. א׳ מיט די גראָבערס אַפֿילו ווען מע דאַרף ניט. 2. פֿיג. אָנרײדן אַ פֿולן קאָפּ מיט פּוסטע רייד, מיט רכילות. „ווי, וואָס זײ האָבן דאָ אונדז אונטערגעגראָבערט!״, רייד.

אונטערגראָטע(וו)ן — טרוו. ־טע(וו) אונטער, ~געגראָטע(וו)ט. אויך: ~קראָטע־וועלן. אַרײַנשטעלן (מאָכן) פֿון אונטן גראָטעס. א׳ די פֿעגצטער.

אונטערגראָטקע — די, ־ס. 1. אונטערשטע גראָטקע. אַוועקשטעלן אַ כּלי אויף דער א׳. 2. (שפּאָסיק) קינסטלעכע אונטערשטע ציין.

אונטערגראָטשען — טרוו. ־טשע אונטער, ~געגראָטשעט. פּד. פֿלוצלינג, אומגעריכט צעדראָפּן, צעקראָצן, א׳ עמעצן ס׳פּנים.

אונטערגראָמען — אוטו. גראָם אונטער, ~געגראָמט. נעגל. איר בײַטעם. פֿון צײַט צו צײַט שרײַבן גראָמען. א׳ און זיך האַלטן מעשׂה פּאָעט. ־עכּ. ־ענ׳ש.

אונטערגרוזען — טרוו. ־זע אונטער, ~גע־גרוזעט. אויך: ~גרוזין, ~גרוזעוועז. סל. אַרויפֿלייגן אײַליק אַדער פּאָמעלער משא אויף אַ וואָגן, אויסאָ אע. א׳ דעם לאָסטאויטאָ.

אונטערגרויזען — טרוו. ־זע אונטער, ~גע־גרויזעט. מג. אונטערפֿעסטיקן, ספּעצ פֿאַרריכ־טן לעכער אין אַ פּלויט מיטן אונטערפֿלעכטן צוזמיגלען, דראָט אע. „א׳ דעם פּלויט צום וועג צו״, מעצקנער.

אונטערגרונט — דער, ־ן. 1. שיכט אונ־טער אַן אייבערפֿלאַך; אונטערשיכט. אונטער־שטע פֿלאַכן פֿון דער ערד. א׳־באַן = אונ־טערערדישע באַן, אונטערבאַן, מעטראָ, סאָב־וויי. פֿאַרן מיט דער א׳־באַן. 2. יסוד, פֿונ־דאַמענט. באַזיס. „בײַאַלגישע דערשיינונגען בילדן דעם א׳ פֿאַר קלינישע סימפּטאָמען״, ד׳אַז׳ שרי־פֿטן, וואַרשע 1929. 3. פֿאַרהוילע־נער פּלאַץ אונטער דער ערד. זיך ראַטעווען, ליגן אין א׳.

4. פֿאַרווערטע באַוועגונג קעגן דער מאַכט (דעם פֿאַרכאַפּער, אײַנגעמער, דיקטאַטאָרישן רעזשים אע). דער א׳ אין פֿראַנקרײַך בעת דער נאַצי־הערשאַפֿט.

5. דזש הינטערגרונט. נר. „דער אונטער־מענטש האָט אַפּאַטאָשון געדיינט צו אַנטפּלעקן דעם א׳ פֿון כאַראַקטער״, ב. ריווקין, גרונד־טענדענצן...

־יק — אַדי. „די א׳ע וואַסער...קען אָנרירן די וואָרצלען פֿון די ביימער״, רעד׳ אַגראָנאָם מ. וועללער, וו׳ מען פֿלאָנצט א סאָד, וויל־נע 1900.

אונטערגרופּירונג — די, ־ען. נידעריקע־רע גרופּירונג. די א׳ פֿון קאָלעקטיוו.

אונטערגרופּע — די, ־ס. גרופּע וואָס איז אַ טייל (רעזולטאַט פֿון אײַנטיילן) פֿון אַ גרעסערער. „אַ פֿאָלק קען פֿאַרמאָגן אין זיך אַ גרויסע צאָל קלענערע א׳ס״. „א גרעסערע א׳ האָלט זיך בײַם מוסטער פֿון צוויי טראָפֿן אין אַ פֿערזנפֿוס״, ח. ש. קאָזדאָן, יושפ XV, 2. „ישׂראל האָט אַן ערך צען פֿאַרטיין אָפּי־ציעלע, אָחוץ...גרופּן, א׳ן, צווישן־גרופּן״, צ״יט, טמז, 1964 XII 11.

אונטערגריזשען — טרוו. ־זשע אונטער, ~געגריזשעט. פּפּ: ~גריז(י)ען. 1. גריי־זשען פֿון אונטן. פֿאַמעלען, אַ לענגערע צײַט גריזשען, צעבײַסן (מיט שאַרפֿע ציין) דעם יסוד פֿון עפּעס. „[דער באַרג־האָז] גריזעט אונטער די גראָז, און לייגט זיי אויס טרי־קענען אויף דער זון״, בילדער פֿון טהיער לעבן, איבד, וויליע 1898. „די טערמינען האָבן אונטערגעגריזשעט דעם פֿונדאַמענט און דאָס הויז איז הײַנט בויפֿעליק״, י. העשעלעס. 2. פֿיג. אויסמאַטערן, אָפּשוואַכן מיט טענות, באַשולדיקונגען, פֿאַרוואורפֿן. ער קען א׳ ס׳האַרץ. 3. שטיל, פּסדר, באַהאַלטענערהייט אונטער־גראָבן. א׳ דעם דיקטאַטאָרישן רעזשים. ־ענ׳ש.

אונטערגריזלען — טרוו. ־זל אונטער, ~געגריזלט. צו בײַסלעך מאַכן גרײַז(ע)־לעך, לעקלעך. א׳ די האָר. „פּאות וועלכע ער האָט זיי גייענדיק אונטערגעגריזלט, גלײַך וי ער וואָלט וועלן זיי זאָלן קירצער ווערן״, צ. ז. רובינשטיין, דער שרעקלעכער קנס־מאַל, אַדעס 1883. ־ענ׳ש.

אונטערגריַזן — אוטו. גרײַז אונטער, ~געגריַזט. פֿון צײַט צו צײַט מאַכן גרײַזן, מאַכן פֿעלערן אין לעבן (בשוגג). „נאָך אַלע־מען האָט באָאַז, זאָגט מען, אין זײַנע פֿרי־איקע שטודיעס פֿון אינדיאַנער־שפּראַכן אויך אונטערגעגריַזט״, מוו, יושפ XIII, 2־3. אויך: אונטערזיגנדיקן. א׳ און דאָך זיך ניט נעמען צום האַרצן.

אונטערגריטן — טרוו. גרייט אונטער, ~געגרייט. 1. פֿאַרגרייטן. א׳ קוילן אויף וויגטער. 2. סל. צוגרייטן. א׳ די וויַטע רײַזע. אויך מיט ז׳ך. א׳ זיך צו עפּעס. 3. סאָוו. צוגרייטן באַצײַטנס, מיט אַ פּלאַן. א׳ די פֿעלדער צום פֿאָרזיי. א׳ סטאַנאָוועצע. ־ענ׳ש.

אונטערגריכן — אוטו. גרייך אונטער, ~געגרייכט. 1. גרייכן ביזן אונטן. א׳ ביזן דנאָ פֿונעם ברונעם. 2. גרייכן ביזן אויבן. אונטערשפּרינגען און א׳ אַ צוויצ.

אונטערגרילצן — טרוו. גרילץ אונטער, ~געגרילצט. פּפּ: ~גרילצערן. פֿון צײַט צו צײַט, מיט איבעררײַסן און דאָך פּסדר גרילצן. א׳ עפּעס עמעצן אין די אויערן אַרײַן. ניט זינגען נאָר א׳. ־ענ׳ש.

אונטערגרימאַסעווען — אוטו. ־סעוועט אונטער, ~(גע)גרימאַסעוועט. פֿון צײַט צו צײַט מאַכן גרימאַסן, מינעס, העוויות. זיך ניט קענען אָפּגעוואוינען פֿון א׳.

אונטערגרימירן — טרוו. ־מיר אונטער, ~(גע)גרימירט. אויך מיט ז׳ך. 1. אַ ביסל גרימירן. גרימיר אונטער די נאָז. 2. אַ ביסל פֿאַרשטעלן, אויספּוצן. א׳ דעם באַריכט.

אונטערגרימפּלען — טרוו. ־פּל אונטער, ~געגרימפּלט. 1. בלויז פֿון צײַט צו צײַט און אומגעראָטן שפּילן אויף אַ סטרונג־אינ־סטרומענט. א׳ דעם זעלביקן ניגון אויף אַ באַלאַלײַקע. 2. אונטערהעלפֿן מיט אַן אומ־געראָטן שפּילן. זי זינגט און ער גרימפּלט אונטער. ־עכּ. ־ענ׳ש.

אונטערגרינען — אוטו. גרין אונטער, ~געגרינט. 1. מאַכן אַ ביסל גרין (גרינער). א׳ די בלעטער אויפֿן בילד. 2. צו ביסלעך אָנהייבן גרינען. די ביימעלעך גרינען שוין אונטער. 3. ווערן שימלדיק. א׳ וו׳ אַלטער קנעכט. „ער איז שוין ניט גראָ, איצט גרינט ער שוין אונטער״, רייד.

אונטערגריסן זיך — אוטו. גריס זיך אונ־טער, זיך ~געגריסט. נעגל. זיך באַגריסן נאָר לפּנים, אומוויליק, גאַווהיק. „מיט מיר באַגריסט ער זיך ניט, ער גריסט זיך נאָר אונטער מיט עפּעס אַ שאָקל מיטן קאָפּ״, רייד.

אונטערגרעב — די, ־ן. (שניצ׳דעריש) מאָס בײַם בויך. נעמען, פֿאַרצייכענען די א׳.

אונטערגרעבער — דזוו אונטערגראָבער ←. ־יש — אַדי. „די פֿעדעראַלע רעגירונג האָט אים אַרעסטירט אויף קלאַגעס פֿון א׳ע טע־טיקייטן קעגן אַמעריקע״, פֿאָר, 1965 12 VII.

אונטערגרעמפּליע(וו)ן — טרוו. ־ליע(וו) אונטער, ~געגרעמפּליע(וו)ט. בהדרגה אָדער פֿון אונטן אויסגרעמפּליע(וו)ן ←. א׳ אַ גאַנ־צן פּאַק וואָל.

אונטערגרענץ — די (דער), ־ן. טייל פֿון אַ גרענץ. אומבאָולט באַצייכנטע גרענצן. אין אין שטח פֿון איין דיאַלעקט.

אונטערגרעפּצ(ע)ן — אוטו. גרעפּץ(צע) אונ־טער, ~געגרעפּצ(ע)ט. פּפּ: ~גרעפּס(ע)ן. אויך מיט ז׳ך 1. צו ביסלעך גרעפּצ(ע)ן, אַרויסלאָזן דורכן מויל גאָזן פֿון מאָגן. ריי־דן אַצנדיק. 2. בפּמקום־וועריב פֿאַר שלעכט רייַדן אָדער זינגען מיט אויסדרוק פֿון ביטול. א׳ אַן ענטפֿער, אַ טענה. א׳ אַ לידל. ־עכּ. ־ענ׳ש. ־ער. ־ערי.

אונטערדאגהן — [...דיגען] אוטו. דאגה אונטער, ~געדאגהט. אויך מיט ז׳ך. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט האָבן דאגות. „שוין אַ נאָטור אַזאַ: אונטערצודאגהן אַפֿילו ווען עס גייט אים גוט״, רייד.

אונטערדאָיבען, ־דויבען — ← אונטער־דאָלבען.

אונטערדאָלבען — טרוו. ־בע אונטער, ~גע־דאָלבעט. פֿון אונטן אָדער בהדרגה אויס־האָקן אַ לאָך, אַ פֿאַרטיפֿונג מיט אַ דלאָטע אָדער ענלעכן אינסטרומענט. א׳ אַ ביימל, אַ פּיסל פֿון אַ טיש. ~דלאָבען בײַ ייִ. ־ענ׳ש.

אונטערדאַמפֿן — טרוו. דאַמף אונטער, ~גע־דאַמפֿט. צוגעבן דאַמף (ווייכער אָדער הייסער צו מאַכן). א׳ פֿילק. א׳ אַ הוט פֿאַרן פֿרעסן. ־ונג.

אונטערדאַנקען — טרוו. דאַנק אונטער, ~גע־דאַנקט. כּלומרשט, לפּנים (בפּא)דאַנקען, אָבער פֿאַקטיש אונטערפֿירן, שטעלן אין פֿאַרלעגג־הייט. א׳ פֿאַר יענעם אין די אויגן, יענער זאָל וויסן וועמענס קאָפּ עס איז דערבײַ געווען.

אונטערדאָסן — טרוו. דאָס אונטער, ~גע־דאָסט. גראָפּ. 1. (צום טייל) קאָליע מאַכן, איבערפֿירן. א׳ יענעם דאָס גאַנצע געשעפֿט. 2. בפּמקום־וועריב פֿאַר אונטערגנבֿענען, אונ־

טערמסרן, אונטערשטעלן אַ פּיסל. „ער האָט אים געגלייבט וויִ אַן אייגענעם טאַטן און יענער האָט אים אונטערגעדאָסט", רייד. 3. במקום־וועריב פֿאַר טאָן עפּעס ניט־גוט. א׳ די אַרבעט. אויך: א׳ בײַ דער אַרבעט. 4. באַשמוצן (מיט צואה). א׳ דעם לעבעדיקן מיט זײַך — 1. פֿון צײַט צו צײַט מאַכן אונטער זיך. א׳ זיך אין שלאָף. 2. זיך אָפּגאָרן, דורכפֿאַלן איבער אייגענער שולד. א׳ זיך בײַ אַ געשעפֿטל, בײַם עקזאַמען. 3. במקום־וועריב פֿאַר אונטערחנפֿענען זיך, אונטערלעקן זיך. א׳ זיך צו דער באַלעבאָסטע. ־ענישׁ.

אונטערדאָפּטשען — ־טשע אונטער, ~גע־דאָפּטשעט. פּפּ: ~דעפּטשען. ← אונטער־טאָפּטשען.

אונטערדאַצן — טרוו. דאַץ אונטער, ~גע־דאַצט. גראַבענע. אונטערנאָרן, אויסנאָרן. (צײַטנוועז) געווינען דורך שווינדל. א׳ דאָס געלט אין קאָרטן. א׳ דעם יאָלד.

אונטערדאָקטערן זיך — אוטו. ־ער זיך אונטער, זיך ~געדאָקטערט. זיך היילן צײַטנ־וויַז בײַ דאָקטוירים. אויך מיט איר בײַטעם (אָנצוהערעניש אַז מע לײַדט ניט פֿון אַ קראַנקייט). זיך נאָכגעבן דעם שמד און שפּע־טער זיך א׳.

אונטערדאָרן — אוטו. דאָר אונטער, ~גע־דאָרט. 1. ווערן דאָרער, מאָגערער (אַ ביסל אָדער צו ביסלעך). א׳ וויִ אַ הונט אין די נײַן טעג. 2. פּ״ג. ווערן אײַנגעצויגן, אײַנ־געשרומפּן. דאָס געשעפֿט דאָרט אונטער. אויף דער עלטער דאָרט אונטער אויך דער מוח. ־ונג. ־ענישׁ.

אונטערדאָרשטן — אוטו. דאָרשט אונטער, ~געדאָרשט. אויך: ~דאָרשטן. 1. צײַטנ־וויַז (צו ביסלעך) לײַדן פֿון דאָרשט. אונטער־הונגערן און א׳ אויפֿן וויַטן וועג. 2. פּ״ג. פֿון צײַט צו צײַט באַגערן עפּעס. אין דער איינזאַמקייט א׳ נאָך פֿרײַנדשאַפֿטן. א׳ נאָך וויַסן, בילדונג.

אונטערדבֿרן — [...דאַבערן] טרוו & אוטו. דבֿר אונטער, ~געדבֿרט. רעדן, זאָגן וואָס מע דאַרף ניט אָדער ניט וויִ מע דאַרף. אונ־טערזאָגן; אונטערהערן; אונטערמסרן. א׳ וואָס מע דאַרף פֿאַרשווײַגן. א׳ אויף עמעצן פֿאַרן מאַכטהאָבער.

אונטערדודלען — טרוו. ־דל אונטער, ~גע־דודלט. 1. צײַטנוועז שפּילן אויף אַ דודע־לע, אַ פֿײַפֿל. א׳ אַ גיגונדל. 2. נאָכזאָגן (פּוסטע, באַנאַלע רייד). צושטימען (וויַל יע־נער איז אַ בעל־דעה). א׳ אַלע נאַרישקייטן. 3. אונטערפֿײַפֿן, אָפּנאַרן. ־ענישׁ.

אונטערדודען — טרוו. ־דע אונטער, ~גע־דודעט. ← דפֿוס, בב 1־2. [חילוק: שפּילן אויף אַ דודע]. ־ענישׁ.

אונטערדוכענען — [...דו׳כענען] דוכן אונ־טער, ~געדוכנט. 1. אוטו. איר פֿון צײַט צו צײַט איבערריסן די אַרבעט זיך אָפּצו־רוען. „— בײַ מיר אַרבעטן נאָר כּהנים. — וואָס הייסט נאָר כּהנים? — זיי דוכענען אונ־טער". 2. טרוו. אָנזעצן. אונטערבענטשן ← א׳ עטלעכע הונדערט קערבלעך.

אונטערדונערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געדונערט. 1. דריטפֿערזאָניק. (שוואַך) דו־נערן פֿון צײַט צו צײַט. „ס׳האָט שוין אונ־טערגעדונערט, באַלד וועט אַרויס אַ פֿליץ". 2. פּ״ג. א׳ מיט באָמבאַסטישע רייד.

אונטערדורען — טרוו. דורע אונטער, ~גע־דורעט. אוקר. *Uk* : піддурити >. פֿאַר־דרייען, פֿאַרטומלען אַ קאָפּ. אונטערנאָרן, אָפּ־נאָרן. זיך לאָזן א׳ וויִ אַ קליין קינד. מיט זיך — אויך: אַ ביסל זיך מאַכן צום נאָר. א׳ זיך און זיך אויסשטעלן צום לײַטישן געלעכטער. ־ענישׁ.

אונטערדזיובען — טרוו. ־בע אונטער, ~גע־דזיובעט. פּפּ: ~דזשובען. 1. אונטער־פּיקן, אונטערבײַסן, אונטערקניבלען, אונטער־דליבען. א׳ קערנער. א׳ שטיקלעך לעקער. 2. עסן צו ביסלעך און וויניק (וויִ אַ פֿיי־געלע). א׳ עפּעס אַן חשק. 3. שלינגען קליינע שטיקעלעך, עסן מיט אַן אַלטע באַבעצע. מיט זיך — קוזו. זיך גרויזען, זיך יאָדען. „ניטאָ בײַ זיי קיין שלום־בית, זיי האַלטן אין איין א׳ זיך", רייד. ־ענישׁ.

אונטערדיאַלעקט — דער, ־ן. טייל פֿון אַ דיאַלעקט. „אין דער אומאָפּהענגיקער ליט־ווישער מלוכה דאַרף מען אונטערשיידן לכל־הפּחות פֿיר (אָדער אפֿשר פֿינף) א׳ן", ימ, יוּפֿאָ, 1938, № 9.

אונטער די יאָרן — אַדוו פֿראַזע. 1. יינגער ווי מע דאַרף (ווי ס׳איז אָנגענומען) עפּעס צו טאָן אָדער אויף עפּעס מסוגל צו זײַן. גיין דינען א׳ ד׳. „אך זיינן גאר פֿיל (חתונות) גוועזן דען יונגן פֿון צעהן יאר אוי, מיידכיש אונטער די יארן האבן חתונה גטאן", שאר, קה. 2. אין די יאָרן פֿון... (מיטן בײַבאַטײַט אַז מען איז געווען אונ־טער אַ הערשאַפֿט). א׳ ד׳ פֿון אָקופּאַציע.

אונטער די ליפּן — אַדוו פֿראַזע. שטיל, אומקלאָר. אונטער דער נאָז. „ווי פֿאַלט איר עס אויס טאָן אַזאַ זאַך האָב איך אים אַ זאָג געטאָן אַזוי א׳ ד׳", בנים מעיר קסנה, מײַן ליבער נאָסט, באַרדיטשעוו 1901.

אונטערדינגען זיך — קזוז. דינג זיך אונ־טער, זיך ~געדונגען. זיך דינגען אַ ביסל וועגן אַ פּרײַז, וועגן תנאים (בײַ אַ קויף, אַן אָפּמאַך). „בעווײַנטלעך קריגן [זיך] ניט וואָס זיי פֿאַדערן...מע דינגט זיך אונטער מיט זיי אַ קאָפּעטשקע", פֿאָר, 1964 v 9. ־ענישׁ.

אונטערדינען I — [לאָנגע י אין פּד] אוטו. דין אונטער, ~געדינט. 1. פֿון צײַט צו צײַט (באַ)דינגען. א׳ עמעצן [דאַטיוו] און אונ־טערטראָגן אים וואָס ער דאַרף. 2. אַ קור־צע צײַט דינגען, אַרבעטן. א׳ נאָר אַ האַלב יאָר און צוגיפֿשלאָגן עטלעכע קערבלעך.

אונטערדינען II — [קורצע י אין פּד] טרוו. דין אונטער, ~געדינט. מאַכן דין אָדער די־נער אַ ביסל אָדער פֿון אונטן. א׳ אַ ברעטל, אַ פֿלאָקן.

אונטערדיפֿלאָמאַטעוועטן — אוטו. ־טעוועט אונטער, ~דיפֿלאָמאַטעוועט. איר. רעדן, פֿאָר־האַנדלען אויף אַ כּמו־דיפֿלאָמאַטישן שטייגער. אַ ביסל דיפֿלאָמאַטעוועטן. א׳ און ניט זאָגן גלײַך וואָס מע וויל.

אונטער די פֿליגל — פֿראַזע. < תּחת כּנפּי... אויך: אונטער אַ שוץ, געשיצט פֿון, באַווירקט פֿון. זײַן (אַרונטערגעמען) א׳ ד׳ פֿון אַ גוטן מלאך. „[די פּוזרים] האבן אויף זיך גנומן אום דיא (תּורה) צו פֿאָלגן, אונ׳ זײַנן גאַנגען אונטר דיא פֿליגל פֿון דיא (שכינה), דש איז צו זאגן זיא האבן זיך (מגייר) גוועזן", שאר, לו. „זײַן רייניע נשמה האָט זיך אומגעקערט צוריק צו איר שורש...א׳ ד׳ פֿון דער געטלעכקייט", ש. ויגאָדע, פֿאָר, 1964 22 III.

אוֹ׳נטערדיק — אַדי. וואָס איז אונטער עפּעס, פֿון אונטן; נידעריק. די א׳ע שיכטן, קלעצער. ־יקויט — נידעריקייט, הכנעה־דיקייט.

אונטערדיריגירן — טרוו. ־גיר אונטער, ~דיריגירט. 1. פֿון צײַט צו צײַט דיריגי־רן. „ער איז דער ערשטער פֿידלער אין אָר־קעסטער, אָבער פֿון צײַט צו צײַט דיריגירט ער אויך אונטער", רייד. 2. בשתּיקה אַנ־פֿירן עפּעס; אָנווײַזן (באַפֿעלן) וואָס צו טאָן. „זײַן וויַב האָט זיך געמישט, האָט אַלץ אונטערדיריגירט, זײַנען מיר געוואָרן אויס שותּפֿים", רייד.

אונטערדליבען — טרוו. ־בע אונטער, ~גע־דליבעט. פּפּ: ~דלובען. אַרויסקריגן (פֿון אונטן) ברעקלעך, שטיקלעך. א׳ דעם פּורים־קוילעטש. א׳ פֿון פּורים־קוילעטש די רא־זשינקעס.

אונטערדעוואָנאיש — אַדי. (געאָלאָגיע) וואָס איז פֿון (האָט אַ שיכּות צו) דעם פֿריסטן פּעריאָד אין דער פּאַלעאָזאָאישער ערע, לויט דער געאָלאָגישער צײַט־טאַבעלע. א׳ע שטיין־פֿאָרמירונגען.

אונטערדעמאַנאָגעווען — אוטו. ־געווע אונטער, ~דעמאַנאָגעוועט. נעאָל. זיך פֿאָר־נעמען אַ ביסל מיט דעמאַגאָגיע. א׳ ערב וואַלן.

אונטערדעמפֿן, ־דעמפֿן — טרוו. דעמף (דעמפֿ) אונטער, ~געדעמפֿט (~געדעמפּט). 1. אַ ביסל, מיט איבערריסן דעמפֿן (דעמ־פֿן). א׳ פֿלייש. א׳ ציבעלע אאַוו. 2. (מר־זיק) מאַכן שטילער. א׳ די שטים בײַם זינגען פֿיאַניסימאָ. א׳ אַ פֿידל, אַ בלאָז־אינסטרומענט ־ונג.

אונטערדעף — אַדוו. אַרכ. דזוו אונטער־דעסן ←. „מיט זײַנם רידן טוט גוזינן [צײַט] אונטר דען ביזן צו אַנטרינן", ספֿר משלים, פּפּדמ 1686.

אונטערדעסן — אַדוו. אַרכ. איצט דשמ. נר. אויך: **אונטערדע׳ס**. אין דער צווישן־צײַט, דערווײַל, בינו־לבֿינו, בינו־לבינו. „דיא שׂומרי חזירים דיא עז גיפֿונדן האבין זעלטין ניט האבין נוגע דראן גוועזין...אונ׳ אונטר דעסין איין שמירה דר בייא גשטעלט האבין

כדי ניקש מזייף זאָל זיין", כ"י וועגן מע־צער עלילת־דם, 1669, [פֿש III]. „ווען זיא זאט האבין גיגעשׂין...דא וועריז גירעט פֿיל דבֿרים בטלים אונטר דעסין", ר' יהודה ליב בר' משה זעליחאָבֿר, שירי יהודה, אמשט 1697. „א' האָט מען אונדז געבראַכט זייער פֿיל מאַטליגעס, ברויט און ווײַן", קמ, 1866, № 22. „א' איז געווׂארן נאַכט", י' באָושאָווער, בילדער און געדאַנקען.

אונטערדעפֿעשירן — טרוו. ־שיר אונטער, ~דעפֿעשירט. פֿלוצלינג, אומגערירט (מיט אַ ספּעציעלן מיין) שיקן אַ טעלעגראַם. א' דעם חתן אַז די חתונה איז אָפּגעלייגט.

אונטערדעק — די, ־ן. פּפּ: ~דעקע. 1. פּד. שוועדע און געדיכט געפֿאַקטע פּע־רעגע אויפֿן שטרויזאַק (אַדער האַרטן מאַטראַץ, אַדער ברעטער). דער לייַלעך איז אויף דער א'. „אויפֿגעטרענט מיט אַ מעסער די פֿע־דערע א' פֿון איר בעט, אַרײַנגעשטופּט דאָס קינד צוישן די פֿעדערן און עס צוריק פֿאַר־נייט", אפּא, 'שאָנטס'. „די כּלה איז גע־בליבן ליגן אויף דער בלויזער א'", באָש, פֿאַר, 1959 I 31. 2. פּאָד. לייַלעך אונטער דער קאָלדרע (אויב דער לייַלעך איז ניט צוגעגייט צו דער קאָלדרע). 3. דעק(ע) וואָס קומט פֿון אונטן. אַן א' און אַן אייבערדעק אויף אַ בעט (אויך אויף אַ טיש).

אונטערדעק — דער, ־ן. נידעריקסטער דעק אַדער גאַרן פֿון אַ שיף. „מע האָט אַלעמען צוזאַמען אַרײַנגעטריבן אין אַ פֿינצטערן, שמוּ־ציקן א'", קאַצאָוויטש, 60 יאָר לעבן. „דאָס עסן איז שלעכט און די באַהאַנדלונג דער־מאָנט דעם אַמאָליקן א'", דא, פֿון בערלין ביז סאַן־פֿראַנציסקא, וואַרשע 1930.

אונטערדעקלאַמירן — טרוו. ־מיר אונטער, ~דעקלאַמירט. צייטגנוטיז דעקלאַמירן אַדער אַרויסזאָגן עפּעס מיט געקינצלטער וויכטי־קייט. א' בײַם רעדן. אָנגעמען די פּאָזע פֿון אַ טראַגיקער און א'.

אונטערדעקן — טרוו. דעק אונטער, ~גע־דעקט. אונטערבעטן; אונטערלייגן (אַ לײַ־לעך, קאָלדרע אא). א' אַ גלעזלעגער מיט אַ פּאָר קאָלדרעס. א' דעם סדר־טיש מיט עט־לעכע טישטעכער. ־ונג. ־ער. ־ענ׳ש.

אונטערדעקנס — דאָס. מצ נב. דזוו אונ־טערדעק(ע). „הייבט זיך אויף פֿון גלעזלגער און קריכט איבער, האַלטנדיק אין איין האַנט דעם א', אין דער צווייטער דעם אייבערדעקנס", א. לעבענזאָן, פֿון זאוואָד אין באָד, וויליגע 1893.

אונטער דער האַנט — אַדוו פֿראָזע. פֿרגל תחת ידי, תחת ידך. אויף צו קענען נעמען (דערגרייכן) מיטן אויסשטרעקן די האַנט. די מכשירים זײַנען א' ד' ה'. צעברעכן אַלץ וואָס איז א' ד' ה'. *קומען א' ד' ה' = א) טרעפֿן, באַגעגענען. „זאָל ער מיר איצט קומען א' ד' ה', צעריסן איך אים וויַ אַ הערינג", רייזן, ב) צופֿעליק זיך אָנשטויסן אויף דעם. „די יידן בין איך נישט געגאַנגען זוכן. זיי זײַנען מיר געקומען א' ד' ה'", אפּא, טמז, 1964 III 12; ג) זײַנען אין דעם אַרום. „די מאַסקעס האָט מען געמאַכט פֿון פֿאַרשיידענע מאַטעריאַלן: פֿון האָלץ, פֿון לע־דער...פֿון לײַוונט, פֿון אַלץ וואָס איז גע־קומען א' ד' ה'", א. יאָקובזאָן, פֿאַר, 1964 III 15.

אונטערדערוואַקסן — אַדי. זן [געווײַנט־לעך: דערוואַקסן]. ־ער. וואָס איז שוין (דערוואַקסן). אויסגעוואַקסן. פֿולקס־ליד. „האָט געהאַט אַ טאַכטער, אַן א'ענע, שוין רעכט אין די יאָרן, אַריבער צוואַנציק", שע, יאָסעלע סאַלאָוויי.

אונטערדערוועגנס — אַדוו. אונטערוועגס, אונטערוועג, אונטערוועגנס. אין וועג, אין דער צײַט פֿון פֿאָרן. „דער בעל־עגלה האָט איר א' איר בלוט אויסגעזויגן און האָט איר פֿאַר־רויסגעוואָגט..." אפּ״ס, אשת חיל, אייטקונען 1873. „זיי זײַנען אַ פֿאָר טעג א' געווען אין זײַנען זייער לוסטיק געווׂארן", מ. אחון, סיפור משני בעלי תשובה, וויליגע תרנ״ו.

אונטערדערכאָפּן — טרוו. איצ. אימפּ נב, ~דערכאָפּט. אויף גיך כאָפּן עפּעס וואָס האָלט אין פֿאַלן. א' די פֿילקע, די וואָזע, דאָס קינד.

אונטערדערלאַנגען — טרוו. ־לאַנג אונטער, ~דערלאַנגט. געבן, צוטראָגן, דערלאַנגען פֿון אונטן, אַדער (אַזוי ווי) געהיים צו מיט הכנעה, מיט שרעק. א' אינסטרומענטן. א' אַ בקשה.

אונטערדערלייגן — טרוו. ־לייג אונטער, ~דערלייגט. 1. צולייגן שטילערהייט, אַזוי ווי בשתּיקה. צוגעבן אַ ביסל. א' נאָך אַ שטיקל פֿלייש אין טעלער. א' צו עפּעס כּך וכך. 2. דערלייגן, האָבן היזק פֿון צייט צו צייט, פֿאַרלירן צו ביסלעך געלט אין אַ מסחר. א' אַ הונדערטער.

אונטערדערמאָנען — טרוו. ־מאָן אונטער, ~דערמאָנט. פּפּ: ~דערמאָנען. דערמא־נען אַדער אינפֿאָרמירן עמעצן וועגן עפּעס (אַזוי ווי) בשתּיקה, געהיים אַדער פֿון צייט צו צייט. אונטערזאָגן. א' דעם פּריץ וועגן חובֿ. א' דעם רעדנער וואָס צו זאָגן.

אונטער דער נאָז — אַדוו פֿראָזע. ← אונ־טער. 1. גאָר נאָענט לעבן זיך. האָבן עפּעס א' ד' נ' און ניט זען. צוגנבֿענען פֿון א' ד' נ'. „— ער וויל מע זאָל אים צוטראָגן, דערלאַנ־גען א' ד' נ'", רייד. 2. (וועגן קלאַנגען) אומקלאָר, שטיל. „אַז מע וויל אין דער זאָל גוט מעיין זײַן — האָט דער רב צוגעבראָמט א' ד' נ'...", ל. בינשטאָק, בײַ ר' שלמה בערלינער, לוואָוו 1896. „זײַן קאָפּ טרייסלט זיך...און דערבײַ ברומקעט ער עפּעס...א' ד' נ'", ב. שאָפּיר, אַבֿרהמל דער שוסטער, אַדעס 1911.

אונטערדערנאָזיק — די, ־ען. דערנע־רונג, באַשפּיזונג וואָס איז ניט געגנוג, וויי־ניקער וויַ מע דאַרף. כראַנישע א'. „א', שלעכ־טע מילך, וויניק פּוטער, וויניק פֿרישע גרינס...", פֿגד, וויליגע 1929, № 7.

אונטערדערנערונג — די, ־ען. דערנע־רונג, באַשפּיזונג וואָס איז ניט געגנוג, וויי־ניקער וויַ מע דאַרף. כראַנישע א'. „א', שלעכ־טע מילך, וויניק פּוטער, וויניק פֿרישע גרינס...", פֿגד, וויליגע 1929, № 7.

אונ׳נטערדערנע׳רט — אַדי. פֿאַר אונטער־דערנע׳רן, ← דזוו. וואָס באַקומט וויניקער שפּײַז. (דער)נערונג, וויַ מע דאַרף קריגן צו זײַן פֿולקום געזונט און זיך גוט אַנטוויקלען. „מע וואָלט געקענט מיינען אַז די יידישע סאַציאַלע מעדיצין דאַרף זיך פֿאַרנעמען בלויז מיט א'ע קינדער און ניט מיט קיין איבער־דערנערטע", פֿגד, פֿאַריז 1949, № 12. „אינ־דיע, וועלכע איז אויף דער ליסטע נומ׳ אייגע צווישן די א'ע לענדער", ש. איזבאָן, טמז, 1965 I 21.

אונטערדערנע׳רן — טרוו. איצ. אימפּ נב, ~דערנערט. ← דזוו. שפּײַזן, נערן מיט וויניקער וויַ מע דאַרף. א' די יתומים.

אונטערדערערדיק — אַדי. פּפּ: ~דרער־דיק. וואָס איז אונטער דער ערד. א'ע שטראָמען. געהיימע, א'ע באַוועגונג. ־יקויט.

אונטערדערערדיש — ← אונטערערדיש.

אונטער דער פּאָלע — אַדוו פֿראָזע. אויך: אומלעגאַל. בשתּיקה. „צו יענער צייט פֿלעגן ספּעקולאַנטן...פֿון א' ד' פּ' שוין פֿאַרקויפֿן פֿאַרשידענע עסנוואַרג", ש. גינזבורג, צוק, מאַרץ 1936. „דער פֿאַרקויף פֿון שנאַפּס א' ד' פּ' און ספּעקולאַציע מיט וואָדקע אויפֿן שוואַרצן מאַרק...", פֿאַר, 1963 XI 21.

אונטערדערפֿריַיען — טרוו. איצ. אימפּ נב; ~דערפֿרייט. דערפֿריַיען אַ ביסל אַדער פֿלוצלינג. א' דעם פֿאַראומערטן מיט אַ גו־טער בשׂורה.

אונטער צייַט — אַדוו פֿראָזע. אין משך פֿון דער צייַט. בינ׳לבֿיני. „א' ד' צ' זײַנען געקומען צום [רב] פֿיל ברויט פֿון פֿיל שטעט אום ווענען אַ שידוך פֿאַר זײַן טאָכטער", מרדכי און אסתר, וואַרשע 1842. „יעקל האָט זיך א' ד' צ'...דאָס ערשטע מאָל געפֿילט אַז ער איז אַ יתום", יהל, די אומבאַ־קאַנטע פֿאַרליבטע, וואַרשע 1901. „א' ד' צ' וואָס זי האָט בײַ דער קרעמערקע פֿאַרבראַכט איז איציק געווײַס געקומען", י. בודזאָהן, דער גלאַמפּישקער פֿרעזידענט, וויליגע 1927.

אונטערדראַזגען — ← אונטערדרוזגען.

אונטערדראַטוון — טרוו. ־וּוע אונטער, ~געדראַטוועט. פּפּ: ~דראַטוון. (שוס־טערײַ) אונטערנייַען (אַ זוויל) מיט דראַטווע. א' די זוויל.

אונטערדראָן — טרוו. דראָט אונטער, ~געדראָט. פּפּ: ~דראָטוון. צוגוי־פֿעסטיקן עפּעס מיט דראָט (פֿון אונטן אַדער אַ ביסל). א' אַ טאָפּ.

אונטערדראַקן — טרוו. ־קע אונטער, ~געדראַקעט. אונטערטענטלען. שלעכט, מי־אוס אונטערשרײַבן. א' קאָטשערעס מיט לאָ־פּעטעס. ־ער.

אונטערדרודלען — טרוו. ־דל אונטער, ~גע־דרודלט. אונטערהעצן; מאַכן מע זאָל ווערן ברוגז, אַנגעדרודלט אויף עמעצן. א' (ש)מר־ניען אויף גרוניען.

אונטערדרוק — דער, ־ן. (פֿיזיק) דרוק וואָס קומט פֿון אונטן. „דער א' מוז זײַן

שטאַרקער פֿונעם אייבערדרוק, כּדי דער טראָפֿן קוועקזילבער זאָל בלײַבן בײַם שטריכעלע פֿון רערל".

אונטערדרוקט, ־דרוקן — אַרכ. ← אונטערדריקט, אונטערדריקן. שוב.

אונטערדריבלען — טרוו. ־בל אונטער, ~געדריבלט. פּפּ: ~דריוולען. 1. פֿון אונטן אַדער אַ ביסל דריבלען, אַרויסנעמען פֿעדעם פֿון אַ געווע. א. דאָס אויסגייעכץ פֿון קליידל.

מיט ז׳ך — פֿון זיך ווערן אויסגעדריבלט. די קאָפּאָטע האָט זיך אונטערגעדריבלט. 2. (ספּאָרט) האָבן אין אייגענעם רשות די פּילקע און זי פֿירן ווײַטער צום ציל אָן איבערגעבן זי אַ מיטשפּילער.

אונטערדריגן — דריגע אונטער, ~גע־דריגט. וווּ, אוקר. אוטו — 1. צו ביסלעך דריגען, בריקען, קאָפּען [אָן באַציאונג צו אָן אַביעקט]. אַן אָגער וואָס קען א׳ פֿון העלער הויט. 2. פֿון צײַט צו צײַט טרייסלען מיט אָן אַבֿר. „אַ טבֿע שטאַרק אונטערצודריגען מיט אייגער אַ ברעם", בערג, בײַם דניעפּער.

טרוו — שטופֿן, שטויסן מיט אַ פֿוס — אומגעריכט אַדער פֿון אונטן. א׳ יענעם ווי אַ ווילדע שקאָפּע.

אונטערדריזגען — טרוו. ־גע אונטער, ~גע־דריזגט. פּפּ: ~דראַזגען. 1. צעברעכן עפּעס אויף שטיקלעך וויִ אויף קאַטאָוועס אַדער צוליב בריהשקייט. א׳ אַ שפּיגל, אַ שויב. 2. באַשפּריצן; אָפּגיסן (פֿון שפּאַס וועגן). א׳ מיט וואַסער די יינגלעך וואָס שטערן. 3. בפּיזון אָנשיפּורן עמעצן. א׳ דעם פּריסטאָו. אויך מיט ז׳ך.

אונטערדריין — טרוו. דריי אונטער, ~גע־דרייט. 1. דרייען צו ביסלעך. העלפֿן א׳ אַ ראָד. „פֿון צײַט צו צײַט אינמיטן שפּילן אונטערגעדרייט די פּרוזשינע", סאָוו׳ היימלאַנד, 1961. א׳ די פּאָהלעך. *א׳ מיטן גראָבן פֿינגער = זיך הקירהן צו ביסלעך. *א׳ די וואַנצעס = זיך אַרויסשטעלן, זיך אַרויסווײַזן. 2. דרייען פֿון אונטן אַדער אונטער עפּעס. א׳ די קאָלדערע אונטער זיך (אונטער די פֿיס, אונטערן צוקאָפּנס). א׳ נאָך אַ שרויף בײַ אַ וואַקלדיק פֿיסל. 3. מאַכן ביסלעכווײַז קרום. א׳ די שיך, די אָפּצאַסן.

4. דרייען אַ גלידּ כּדי ווייַ צו טאָן, אויסצוליקנען, אויסצווועכענען. א׳ אָן אויער. א׳ אַ האַנט, אַ פֿוס. „נעם צו די הענט, אַניט וועל איך דיר א׳ בײַידע הענט!", רייד.

5. אונטערוקן עפּעס וואָס איז ניט גוט, ניט אין די אינטערעסן פֿון יענעם. בפּיזון נאָרן אַדער פֿאַרפֿירן שלא בכוונה. א׳ אַ געשעפֿטל וואָס מע לייגט צו צו אים דעם קאָפּ. א׳ עמעצן טרייפֿע סחורה. „אַבער אײַך האָט ער איבערגעלאָזט דאָס פּעקל. דאָס האָט ער, הייסט עס, אײַך אונטערגעדרייט ?", וויטע, אַ שטעטל. 6. אוטו. פֿון צײַט צו צײַט שפּילן ניט ערלעך. א׳ בײַם קאָרטנשפּיל. ־עכין. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אונטערדריין זיך — אוטו. ← דפֿוו. 1. צופֿעליק זיך באַגעגענען, זיך טרעפֿן, זיך מאַכן. אונטערקומען אומגעריכט. ס׳דרייט זיך מיר אונטער אַ גוט געשעפֿטל. „ער פֿלעגט דאָס געלט...דעם חוב צו באַצאָלן דערווײַל אַוועקגעבן אַן אַרעמאַן וואָס האָט זיך אים אונטערגעדרייט", יופֿאָל, 1887, № 24. 2. בפּיזון (זיך דערנענטערן און) אַרײַנמישן זיך אין אַ צווייטנס ענין. זיך א׳ אין יענעמס אַן עסק. זיך א׳ און אַרײַן אין קאָן. זיך א׳ און געמען זאָגן אַ דעה. 3. דרייען זיך אויף אונטן. א׳ זיך פֿון וויטיק. 4. אונטערגפֿענגען זיך, זיך צומאַכן. א׳ זיך מיט נאַרישע קאָמפּלימענטן.

אונטערדריערוש — אַדי. וואָס איז ווי בײַ, כאַראַקטעריסטיש פֿאַר אַן אונטערדרייער. א׳ע געגנגלעך. ־קייט.

אונטערדרימבלען — טרוו. ־בל אונטער, ~געדרימבלט. אויך: ~דרימבליען. צו ביסלעך ריפּען, סקריפּען, שפּילן עפּעס ניט־ריכטיק. א׳ אַ ניגון אויף אַ גיטאַר.

אונטערדרימלען — אוטו. ־מל אונטער, ~געדרימלט, פּפּ: ~דרעמלען. אַ ביסל דרימלען (דרעמלען); זײַן אין אַ מצב פֿון האַלבשלאָף אַדער שלאָפֿן מיט איבערריסן נאָר עטלעכע רגעס. א׳ נאָכן פֿעטן עסן. א׳ בײַם טרײַבן די פֿערד. „מע האָט געגומען... שמייכלען און ביסלעכווײַז א״, שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. „שלעפּט זי זיך און דרימלט אונטער, גליטשט זיך איר דער הוט ארונטער", מלה, אין נוי־יאָרק, וואַרשע 1927. ־ענישׂ.

אונטערדרינגען — טרוו. דרינג אונטער, ~געדרונגען. באַזיגן, גובֿר זײַן (מיט אַ לאָגישן אַרגומענט, שכלדיקן אויספֿיר). א׳ עמעצן בײַ אַ וויכוח, אַ דין־תּורה. „וען דוא צו משפּט טוסט גין, דרפֿשטו דיר ניט איין זכות זוכן אַליין...אבר דוא ווערשט פֿון יענם אונטרדרונגן", עיון, יב/ב.

אונטערדרינדז(י)ען — טרוו. ־דז(י)ע אונטער, ~געדרינדז(י)עט. וואויליונגעריש. במקום־וערב פֿאַר אונטערפֿירן, אָפּנאַרן, אַרײַנדריין, אונטערוקן און אויך אָפּלקחענען.

אונטערדריסקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געדריסקעט. אויך מיט ז׳ך. גראָב. דזוי אונטערדאָסן.

אונטערדריפּען — טרוו. ־פּע אונטער, ~געדריפּעט. אויך מיט ז׳ך. 1. אונטערטריפֿן, אונטערקאָפּען. „פֿאַרדריי גוט דעם קראָן עס זאָל ניט א״, רייד. 2. צו ביסלעך אַדער אונטער זיך (פֿון אונטן) ברודיק מאַכן, אַנחזירן, אָנפּאַסקודינען. ־ענישׂ.

אונטערדריקונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערדריקן. א׳ פֿון נאַציאָנאַלע מיעוטים. „דא זאך גאָט אונזר מיהליכקייט אונ׳ ער דר באַרמט זיך איבר דיא אונטר דרוקונג פֿון זײַן פֿאָלק", יוסיפֿון, אַמשט 1743. „ווערן מיר באַשטראָפֿט מיט גרויסע צרות, מיט א׳ען, גזירות רעות, יסורים, לײַד", ממוס, קיי־אַמשט. „אונטערדריקן רעליגיעזע פֿירונגען און עיקרים געהערט צום געמיינסטן מין א״, לע, טמז, 1962 V 27. א׳(ס)־פּאָליטיק.

אונטערדרי׳קט — אַדי. אַרכ. דטשמ. אַפּט געניצט. דזוי אונטערגעדריקט. „ווער דא ווייל אַנטרינן פֿון זײַן הער, אודר דער דא פֿר צוקט אין, אודר אונטר דרוקט איז אין זײַן לאַנד", יוסיפֿון, אַמשט 1743, קעד/ב. „דער פֿראָלעטאַריאַט פֿון דעם א׳ן פֿאָלק גייט... תּמיד אַרויס מיט אַן אונטערגעשלאָגענעם אויג", זשיט VI, ג״י 1917. „און די אַלע א׳ע מוזן נאָך די טערערן שטיקן", אר, פֿון קהלת׳. „אַיעדער מענטש ויל דאָך לעבן, אַפֿילו אַ דער אַרעמאַן וואָס איז א״, וז [יובל XIII]. „איך זע אַן א׳ער שמערץ דמין ברוסט באַקלעמט", יהואש, ׳צפורה׳. ־קייט.

אונטערדריקטהייט — נר. דזוי אונטערדריקטקייט. „דאָס גאַנצע אַרבעטערפֿאָלק, אײַנזעענדיק...זײַן א׳, זאָל אָנהייבן צו פֿאָדערן אַ חלק אין דער רעגירונג", וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראָטן אין רוסלאַנד?, זשענעוו 1899.

אונטערדריקן — טרוו. דריק אונטער, ~געדריקט. פֿאַרשפּרייט דטשמ **אונטערדרי׳קן** — ~ דרי׳ק, ~דרי׳קט. אַרכ — ~דרוקן. 1. דריקן אויף אַראָפּ, אַראָפּדריקן, אַרונטערדריקן. א׳ די זאַכן אין וואַליזע. „דער הונט וואָלט איבר דען וואָשר טרוקן,...שטיג ער דיא קוא אויף אירן רוקן, דאז האלף [= האָט געהאָלפֿן] איר אונטר דרוקן", ספֿר משלים, פּפּדמ, 1686. „גישלאגען אונ׳ אין וואַשיר גיוואַרפֿען אונ׳ אונטר גידרוקט, בײַז ער גיבליבן איז", שו״ת ׳פּני יהושע׳, אַמשט 1715 [הש ו]. מלכ פֿאַרטיַטשט ׳בושכם על דל׳ (עמוס, ה, 11): „אונטר דריקט" [תי: „טרעט אויף"].

2. מיט מיטלען פֿון מאַכט ניט דערלאָזן, פֿאַרווערן. א׳ פֿרײַהייט פֿון וואָרט. 3. באַצווינגען מיט גוואַלדמיטלען. א׳ אַן אויפֿשטאַנד, די רעוואָלוציע, אַ פֿאָלקסבאַוועגונג.

4. רודפֿן, נוגע זײַן. א׳ די נאַציאָנאַלע מיעוטים. א׳ יידן. „מענכה טואן זיא אים ליבר גאר אונטר דרוקן, אַז לסוף מוז ער זיי ווײַזן דעם רוקן", עיון, סג/ב. „אַפֿילו זײַן אייגן פֿאָלק און זײַנע אייגענע שׂרים ועבֿדים האָט ער זייער אונטערדריקט", שארית ישׂראל, לעמבערג [19. י״הז]. „אַז דו וועסט דעם אַרעמאַן א׳ און ער וועט שרײַען צו מיר ועל איך הערן און ועל דיך שטראָפֿן", קול יעקב, לובלין 1874. 5. ניט דערלאָזן, פֿאַרשווײַגן; דערשטיקן מיט כּלערליי מיטלען. א׳ דעם אמת. א׳ אַ קלאָנג.

6. באַהערשן, קאָנטראָלירן, צוימען. א׳ די געפֿילן. א׳ די מורא, דעם צאָרן. א׳ אַ תּאוה. „דרום דש מיר דען (יצר הרע) אונטר דרוקן אונ׳ אים ניט זײַן וואול לושט געבן", ספֿר מנהגים, אַמשט 1723, מא/ב. „ווער איז צו הלטין פֿר איין (גבור) דער... אונטר דרוקט זײַן רוגז", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט, ט/ב. „דאָס פֿאָלק... אונטערדריקט יעדן אומבאַהערשטן לויף פֿאַרויס", יג, טמז, 1964 II 23.

אונטערדריקעכץ — דאָס, ־ן (־ער). דזוו אונטערדריקונג. אויך מיט שפּאָט, ביטול, ־ענישׂ.

אונטערדריקער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־ס. ווער עס פֿירט די פֿאַליטיק (סיסטעם) פֿון אונטערדריקן. בפֿאַטוינגער, בפֿאַרשער, בפֿאַדריקער. נוגש. ווער עס רודפֿט. „אויס א׳, אויס שקלאַף און טיראַן", יהואָש, ׳די בערן און די שעפֿעלע׳. ־ערי.

אונטערדריקעריש — אַדי. וואָס איז לויטן דרך, לויטן כאַראַקטער פֿון אַן אונטערדריקער. וואָס איז געשטעלט אויף צוגאַנג, דיקטאַטור; ברוטאַל. א׳ער רעזשים. „א מאַנדאַטאָר־מאַכט וואָס איז געוואָרן אַלץ מער און מער א״, צייט, טמז, 1954 IV 22. „א דירעקטער אָפּשטאַמער פֿון א׳ן קלאַס", א. י. זאַקוסקי, דוד עדעלשטאַט..., ב״א 1955. ־קייט.

אונטערדרך — [...דערער] דער, ־ים [...דרכים]. דזוו אונטערוועג, בב. הינטערוועג(ל). „א לײַכטזיניק מיידעלע,...מיט דעם חשק צו געפֿעלן אַלע, מיט די א׳ים, מיט דער פֿאַלשער נאַאיוויטעט", יעקבֿ נאַדשטיין, בײַ דער יונגער מוטער, לאַדזש 1912.

אונטערדרעמלען — ← אונטערדרימלען.

„יא, ר׳ מענדעלע, איר האָט, ס׳זאָל אײַך צו קיין חרפה ניט זײַן, א ביסעלע אונטערגעדרעמלט, וויסט איר ניט וואו מיר האַלטן אין דער תּפֿילה", ממוס, ׳בישיבֿה של מעלה׳.

אונטער דרערד — אַדוו פֿראַזע. דזוו אונטער דער ערד. „מע פֿאָרט, הייסט עס, מײַלן, א סך מײַלן...א׳ ד׳ אין אַזוינע דורכגעבויערטע טונעלן?", לע, טמז, 1964 XI 18.

אונטערדרערדיק — אַדי. דזוו אונטערדרערדיק. א׳ע אוצרות. „יענער הייסער שטראָם איז...פֿון דעם א׳ן טײַך". „אין דער נײַער א׳ער אײַזנבאַן פֿון דער שטאָט ניו־יאָרק", מר VI.

אונטערדרש(ע)נען — [...דאַרשענען] דרשן (דרשע) אונטער, ~געדרשנט (~געדרשעט). אוסוו — דרשענען פֿון צייַט צו צייַט, האַלטן פֿון צייַט צו צייַט דרשות. „דרשענען איז ניט קיין פֿרנסה, א׳ אַוודאי ניט", רייד. א׳ אין אַ שבת. טרוו — 1. אויספֿשטלען, אויסטײַטשן אויף אַ זײַטיקן אופֿן, אָפּוויכלדיק פֿון פּשט. א׳ אַ פּסוק אָן הענט און אָן פֿיס. 2. איר פֿון צייַט צו צייַט האַלטן באַאַלע רעדעס, לעקציעס (מיט אַרײַנטײַטשונגען), א׳ שוין איין מאָל אַ לעקציע וועגן...

אונטערהאָבן — אָקוזוו. האָב אונטער, ~געהאַט. 1. אַרכ. האָבן אַ שליטה איבער עמעצן. „דעם רשע פֿרעגט מן: איך בין איין ניט גילערנט. דא זאגט ער: איך בין איין שינער מענש גיוועזן אונ׳ דער יצר־הרע האט מיך אונטר גיהאט", מהמ, ב/ב. 2. (אויך שפֿאַסיק) האָבן פֿון צייַט צו צייַט. א׳ קינדער. א׳ גוטע אינפֿאַלן.

אונטערהאָגלען — אוסוו. אומפ. ־גל אונטער, ~געהאָגלט. 1. האָגלען צו ביסלעך, צייַטנווײַז. עס רעגנט און עס האָגלט אונטער. 2. פֿיג. א׳ מיט זידלערײַען. אויך טרוו — באַשיסן פֿון צייַט צו צייַט. א׳ דעם שׂונאס פּאָזיציע מיט גראַנאַטן.

אונטערהאַדושען — אוסוו. ־דושע אונטער, ~געהאַדושעט. אונטערשמועסן (מיט ביטול, אָפּלאַכעריש). „די געשיכטע האָט אַבער ניט לאַנג געדויערט, מע האָט אַנגעפֿאַנגען צו א׳ וועגן מײַן חתונה...", פּ. א. ר., ליבע בלײַבט ליבע, וואַרשע 1879.

או׳נטערהאַדעוואַ'ניע — די, ־ס. פּראָצעס, רעזולטאַט אַדער מיטל צום אונטערהאַדעוון (זיך). א׳ מיט יײַכלעך.

אונטערהאַדעוון — טרוו. ־דעוע אונטער, ~געהאַדעוועט. 1. כסדר העלפֿן אַ לעבעדיק באַשעפֿעניש זיך אַנטוויקלען מיט צוגעבן שפּײַז, בעסערע אַדער מער. א׳ אַ זויגקינד מיט קאָשע. א׳ אַן אָפּגעצערט קינד. א׳ אַ קראַנקן. „מיט מילך [דאָס קעלבל] אונטערגעהאַדעוועט", ע. איזראָ, שיר און קאָלשן, קיעוו 1928. 2. אונטערפֿיטערן. פֿון צייַט צו צייַט געבן שפּײַז אַדער כאָוון, אָפּהיטן. א׳ די אייניקלעך. א׳ געגדז אויף חנוכה, אינדיקעס אויף פּסח. 3. דזוו האָדעוון, דערציונג. „דאָס קינד איז אונטערגעהאַדעוועט געוואָרן און אײַנגעלערנט אייַדלקייט", מעשׂה אַלפֿס IV.

אונטערהאָדעוון זיך — ← דפֿוס. 1. רעפֿל. א׳ זיך מיט געזונטע שפּײַזן. 2. אוד. עסן מער וויִ מע דאַרף. נאָשן אַ סך. א׳ זיך מיט געגדזענע פּאָלקעס, מיט שאָקאָלאַד. זיך א׳ אַ בײַכל. 3. אונטערוואַקסן. „ביז בר־מצוה איז ער געוואָן אַזוי קליין, ערשט שפּעטער האָט ער גיך זיך אונטערגעהאַדעוועט", רייד. „עס האַדעוועט זיך אונטער בײַ אים נאָך אַ בײַבאָקל", אמת, שעפּקע דער יאָנציצער אַרעס־בחור, וילנע 1872.

אונטערהאָווירן — טרוו. ־ווירט אונטער, ~האָווירט. פּטמ. לר. פֿון צייַט צו צייַט שטעלן צופֿרידן, נאָכגעבן יענעמס פֿאַרלאַנגען. א׳ דעם בעל־דעה, דעם נגיד.

אונטערהאָוון — אוסוו. ־וט אונטער, ~געהאָוועט. האָוון ביסלעכווײַז. צייַטנווײַז יאָגן זיך אַן אָטעם (עפּעס צו דערגרייכן). א׳ אי־בער די יצרידן. א׳ אין אַ קורץ־פֿרײַטיק. א׳ אויף אַ פֿרעמדער שׂמחה. א׳ און זיך קהלן ניט־געבעטענערהייט. ־ענישׂ.

אונטערהאָוקען — אוסוו. ־קט אונטער, ~געהאָוקעט. אויך: ~הויקען. אויך מיט ז׳ך. 1. בילן, האָוקען פֿון צייַט צו צייַט. א׳ אויף דער לבֿנה. 2. צו ביסלעך וואַרטשען, זידלען, זאָגן שלעכטס. אַ מיאוס מויל וואָס קען נאָר א׳. 3. פֿיג, מיט ביטול. צובאַמקען צו רייד פֿון אַ שטאַרקערן. א׳ דעם בעל־דעה.

אונטערהאָטשקען (זיך) — ← אונטערהאָקען (זיך).

אונטערהאַלב — פּרעפּ & אַדוו. *Mhd*: under-halben. אַרכ. אונטער & אַרונטערצו. „אונטר הלב דען גרובן מכט ער איין קליינש לעכליין, דש בון דער גרוב ולוש אין דיא אַנדר גרוב היניין", פ״י מלכים־בוך, 16. י״ה [פֿ. פּאַלק, וואַכשטיין־בוך, יזוואָ].

אונטערהאַלדערן — אוסוו. ־ער אונטער, ~געהאַלדערט. 1. אַרויסברענגען צייַטנווײַז קולות (וועגן אינדיקעס). די אינדיקעס האָלדערן (און) אונטער. 2. ריידן, שרײַבן אומפֿאַרשטענדלעך (און מיט גאווה). א׳ וויִ אַן אינדיק.

אונטערהאַלט — דער, ־ן. 1. אָנשפּאַר, אָנהאַלט(־פּונקט). דאָס וואָס האַלט אונטער (עס זאָל ניט פֿאַלן), אַ קרומע וואָגט מיט אַן א׳. „גאָט שפּאַרט אונטער די כּותל מערבי, וואָס זי איז געבליבן פֿון דעם בית־המקדש וואָס איז אַן א׳ פֿון זײַנע פֿיס", מחזור לשלוש רגלים, סלאָוויטע 1832, נח/א. „אין דער לענג פֿון גוף ציט זיך אַ ביינערנער זײַט...[וואָס איז] אַ הויפּט־א׳ פֿון קערפּער", דר׳ איסעל [= בעמ] איבר, אָטאָ שמײַל, דער מענטש, וילנע 1921.

2. תּמיכה, אונטערשטיצונג. דאָס טיילווײַז אַדער פֿולע אויסהאַלטן מיט לעבנסמיטלען אַדער געלט. „אונ׳ דער דא האט גוזעלט פֿלײַסיג לערנין אין אַלע דיא לענדר...האט ער אים אונטר האַלט גגעבן", שאר, מה. „כּדי להחזיק לימוד תּורתינו איז בשלאסין ...איין קלויז מן לומדים צו עטאַבליהרן [און] ...אונטרהאַלט על ג׳ שנים", ׳עקסטראַקט מפּראָטאָקאָל של המדינה יצ״ו מיום הועד נ״ע [נידרענהיים] מן כ״א אייר תּקל״ו׳.

3. שמועס, געשפּרעך. נר. „פֿרעגט...וואָס זייער א׳ איז (געשפּרעך), ווען זיי טרעפֿן זיך אין גאַס", ל׳יאַנדאַר, נייער בש, וילנע 1844.

4. (פֿריילעכער) צייַטפֿאַרברענג. אָונט, שׂמחה אויף צו פֿאַרברענגען. לו. „די גרויסע געלט־אַריסטאָקראַטן מאַכן זיי אַ ווייזט אַדער קומען צו זיי אויף אַ וועטשערינקע (אָונט־א׳)", ארז, קמ, 1866, № 3. „האָט זיי אַלע־מען פֿאַרבעטן אין זײַן הויז און האָט געמאַכט פֿאַר זיי אַן א״, ש. בעקערמאַן, דער זשענסקער וואַפּראָס, אַדעס 1887. „דאַרף די צייַטונג...אויך אונטערהאַלטן...איז אַ סך פֿון א׳ ווערט קאָנצענטרירט אַרום פֿאַרברעך", בצג, טמז, 1965 II 22.

או׳נטערהאַלטונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון או׳נטערהאַלטן. אַן א׳ מיט די לעצטע פּוחות. 2. אָנשפּאַר, אַסמכתא. „האָבן זיי ניט געפֿונען אויף דעם קיין א׳ פֿון פּסוק", תניא, קלו.

אונטערהאַ'לטונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערהאַ'לטן, דזוו אונטערהאַלט, בב. „האט דאָך אַך גגעבן...גאָלד אונ׳ זילבר צו אונטר האַלטונג דיא אַרמי", יוסיפֿון, מא/ב. דזוו אונטערהאַלט, בב. „מיר קאָנען זייער א׳ ניט שרײַבן, דען עס איז [דא] ניט דער אָרט דערפֿון", ג. י. דאָוויטש, ריב משפּחה, וילנע 1865. 2. פּאַר־וויילונג, שׂמחהלע. „א באַזונדערע קיך אויף יידישע חתונות אַדער אַנדערע אָונט־א׳ען", קמ, 1861, № 24, מודעות. „נאָך דעם יום־טובֿ מיט...פֿריילעכע א׳ען קומט די גרויע פּאַר־זאַרגטע וואַכעדיקייט", ממוס, שלמה. „האָט

זיי טאַקע מערניט געפֿעלט ווי אַ ביסעלע א״, אַר, ׳דאָס טײַכל׳. „אין אַ צו פֿרײַלעכער א׳ פֿאַרלירט מען שטענדיק די האַלטונג״, ר׳ בנציון מישנאַיעווסקי, תורת ציון, ווין 1923. „ער איז אין פֿאַרוואַלטונגס־ראַט פֿון אַן א׳ס־בלאַט״, וויננט II.

אונטערהאַ'לטיק — אַדי. אינטערעסאַנט, פֿאַרווײַלעריש. אַן א׳ער אָונט, שמועס.

או'נטערהאַלטל — דאָס, ־ער. דזוו אונ־ טערהאַלטונג. אַ פֿרײַלעך א׳, „האָט אין זײַן פֿאַלאַץ אויף אַ קליין א׳ (קערמישל) אײַנ־ געלאַדן מאַדרידער ראש־צבֿא״, ב. זילבער־ מאָן, אַהבֿת דוד ויהונתן II, קעשענעוו 1885.

או'נטערהאַלטן — טרוו. האַלט אונטער, ~געהאַלטן. Mhd: under-halten. ס׳רובֿ בב < סכ. 1. האַלטן פֿון אונטן. אונטער־ שפֿאַרן. אײַנער טראָגט די משׂא און דער צווייטער האַלט אונטער. א׳ דעם דאַך מיט נײַע קלעצער. „סײַדן דער כּוס איז צו שוער, מאַג ער א׳ מיט זײַן לינקער האַנט די רעכ־ טע האַנט״, לט2, גג/ב. „ער האָט די גאַנ־ צע צײַט...אונטערגעהאַלטן די האַנט אונטערן מויל״, ווײַס I, ׳דער אַרעמער יונג׳. „די פֿאַרדאַרטע...קעזקיכלעך געקײַט... [און] אונ־ טערגעהאַלטן די האַנט, קיין קרישקע זאָל ניט פֿאַרלירן גיין״, ב. שלעווין, גק, № 47. „ער האָט מיט רויטע בערעקעוואַטע העמד אונטערגעהאַלטן זײַן בויך״, א. קאַהאַן, מע־ טשן פֿון אלקער, מאָסקוע 1927. „די קינ־ דערלעך...האָבן אונטערגעהאַלטן דער פֿלהס שלעפּ פֿון איר חופּה־קלייד״, פּ. רודאָי, טמז, 24 V 1964.

2 צוהאַלטן, מע זאָל ניט פֿאַלן. א׳ אַ האַלב־געהאַלטן. „זײַנע פֿיס ציטערן אונטער אים...און מענטשן מוזן אים א׳ ער זאָל ניט פֿאַלן״, „איינע אַבשילדערונג פֿון קנעכט אחאב און זײַנע פֿרויא איזבֿל, וואַרשע 1862.

3. [דאָ און ווײַטער וועלן די ציטאַטן פֿון אַלטע און עלטערע ווערק אויפֿגענומען ווי אַזעלכע וואָס האָבן די פֿאַרמען פֿון וועלב אויסטערהאַלטן און ניט אונטערהאַ'לטן, ווײַל בײַ אַלע ווײַטערדיקע בב איז די אַנטוויקלונג געגאַנגען אין אָט דער ריכטונג.] אונטערשטי־ צן, צוגעבן כּוחות, שטאַרקן. „עסין און טרינקן אונ שלאָפֿן...איז אַנדרש ניקס אַז פֿר דעם לײַב צו אונטר האַלטן״, לט1, קנד/ב. „צו זוכן זיך זײַן געזונטקייט א׳ דורך אַזוינע זאַכן וואָס זייער טבֿע ברענגט עס מיט״, חה. „דאָרטן אויך איז מיט מיר די הילף זײַנע אונטערצוהאַלטן די פֿונדאַמענטן מײַנע״, ממוס, זמירות. *א׳ די (זינדיקע) נשמה = נעמען עפּעס עסן אַדער טרינקען, ספּעצ נעמען אַ טרונק בראַנפֿן. „די קבצנים נעמען צו ביסלעך בראַנפֿן אַדער ווי זיי זאָגן א׳ די נשמה, מע זאָל כּוח האָבן אַרומצוגיין״, ספ, גלײקלעכע און אומגלײקלעכע. „די איינ־ ציקע נחמה: זײַן אייגן שטיקל ברויט צו א׳ די נשמה״, פֿרוג III. א׳ מיט בלוט־טראַנס־ פֿוזיעס.

4. כסדר, סיסטעמאַטיש פֿאַרזאַרגן מיט לעבנסמיטלען און מיט דאָס נייטיקע צום לע־ בן בכלל. „איך האבי קיין אַנדר האַנט ווערק אַלש דיזש מיך צו אונטר האַלטן״, מראות הצובֿאות, וואַנזבעק 1718. „דז מן זאָלט דר מיט אונטר האַלטין דיא ארמי (יתומים) אונ׳ (אַלמנות)״, יוסיפֿון, אמשט 1743, מא/ב. „זי אַרבעט, זי דינט ווי ס׳איז אונטערצוהאַלטן אירע ליבע נעבעך״, ממוס, ווינטשפּ. „די הונדערט טויזנט רובל וואָס זי האָט אים מיט זיי אונטערגעהאַלטן״, בערג, ׳יוסף שור׳, „דרײַ טויזנט רובל אונטערצוהאַלטן די לומ־ דים פֿון קלויז״, חג, דער מאַמעס שבתים. *א׳ בײַם לעבן.

5. שטיצן פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך, טיילווײַז. א׳ אַן אַרעמען קרובֿ מיט הלוואה־ לעך. „צינז צו געבן צו דען טעמפּיל...אונ־ טר האַלטן דיא דינשט פֿון דש (בית־המקדש)״, יוסיפֿון, 1764, יא/ב. „זאָלן אָנהייבן בויען דעם ישובֿ די יונגע...די איבעריקע וועלן זיי א׳ פֿונדערווײַסנס״, ממוס, שטורמצײַט. „נאָר דערווײַל מוז מען אים א׳ מיט אַ דרײַערל״, שע, אַלט־נײַ כּתרילעווקע.

6. שטיצן, געבן געלט אויף ניט קיין גאָר כּשרן אופֿן. „די רעגירונג האַלט דעם פּריס־ טאָוו און די אַרעמע יידישע באַפֿעלקערונג האַלט אים אונטער״, בריוו. „די יידישע יר־ גיאָנג האָבן געמוזט א׳ ׳שטאַרקע׳, ווײַל זיי האָבן ניט געהאַט קיין אייגענע שלעגערס״, רייד. „העכערט דעם מקח אויפֿן פֿלייש אויך, אונטערצוהאַלטן זײַנע לײַט״, ממוס, ׳די אַל־ טע מעשׂה׳.

7. זען, אָננעמען מיטלען, עס זאָל בלײַ־ בן ווי פֿרײַער אַדער שטאַרקער ווערן. א׳ דעם גבֿיריש שטאָט, דעם סטאַנדאַרד פֿון לעבן, פֿון לימודים. „אָבט אונ פֿירציג מדות פֿר דעם תלמיד חכם...אין פּרקי אָבֿות, אַזו קן מן [= קען מען] זיא לייאַנן אונ בי־ פֿלעסיקן זיא צו אונטר האַלטן״, לט1, קנד/א. „איז רעכט מנהגים א׳ כּדי דעם פֿאַלקס־ גײַסט צו דערהאַלטן״, ממוס, יודל. א׳ אַ תּאוה. א׳ אַ באַגער, אַ פֿאַרלאַנג, דעם חשק צו עפּעס. „אַנשטאָט אונטערצוהאַלטן דעם חשק בײַ קינדער צו מײַסטערן, דערשטיקט מען אים באַלד אין אָנהייב״, ממוס, שלמה. א׳ שלום. א׳ דעם יצר־טובֿ. „דאָס האָט אונ־ טערגעהאַלטן אונדזער שלום־בית״, פּרץ, ׳דער פֿעטער שכנא...׳. *א׳ אַ פֿײַער = א) קאָנ־ קרעט, מיט ברענשטאָף; ב) פֿיג. פֿאַרשטאַרקן אַ מחלוקה, אַ קריגערײַ. „ברענט פֿרײַלעך אַ פֿײַערל וואָס פֿון צײַט צו צײַט ווערט עס אונטערגעהאַלטן מיט דינע טרוקענע שפּענד־ לעך״, ממוס, שלמה. „אַ בריה אונטערצו־ האַלטן דאָס פֿײַער מיט נײַע רכילותן״, רייד.

אין פּאָסיטיוו. „אָן אַלטע פֿירונג ווערט אונטערגעהאַלטן, אָפֿילו ווען מע וויסט שוין ניט צוליב וואָס״, רייד. „אוי׳ דיא (חבֿרה...) האבן אויף זיך גנומין (לכבֿוד המתים) דרײַא ליכטר (תמיד) צו ברענגן, גלײַך עש נאָך אונטר האַלטן ווערט (עד היום הזה)״, שאר, קלט.

8. בכלל אָפּהיטן. א׳ די אמונה. „פֿרייא־ הייט אין האַלאַנד גגעבן אן אַלי גלובן אום איר גאָטש דינשט פֿרײַא צו א״, שאר, קלב. „דיא דאזגי טעג זאָלן גידאַכט ווערדן אונ׳ זאָלן ווערדן אונטר האַלטן אין אַלין אונ׳ אייגם איטליכן גיבירד״, צאינה, תרגום שני. „גיט דעם רבֿם פֿרומקייט און ניט דעם גבֿירס גוטסקייט וועלן אײַך א׳ און ברענגען צום צוועק״, פֿרוג, ׳אַ באַבע־מעשׂה פֿון משיחס צײַטן׳. „מנהג ניט צו אַרבעטן שבת, דען ביז יעצט האָט דאָס די רעליגיע אונטער־ געהאַלטן״, די שכירות, לעמבערג 1896.

9. מספּים זײַן, צושטימען, אונטערשטיצן עמעצנס רייד. א׳ אַ פֿאַרשלאָג, אַ פֿאַרלייג, אַ טעזע. א׳ יענעמס מיינונג. „דאָס איז אַ טײַערער שידוך און אַלע וועלן א״, י. א. קא־ צאַוויטש, 60 יאָר לעבן. „האָט [זי] זיך באַלד אַרויסגעכאַפּט...און אים אונטערגעהאַלטן: ׳גע־ וויס, ריכטיק״, בערג, אַרום וואָקזאַל. „אַלע האָבן...[דאָס] צוווינטשעווען אונטערגעהאַלטן״, נס, משפּחה מאַשבער. „האָט...פֿאַרגעלייגט מײַן קאַנדידאַטור, און...אונטערגעהאַלטן מיט אַ סך ברען״, ז. שזר, טמז, 1964 X 4.

10. צוגעבן מוט, דערמוטיקן, מחזיק זײַן. „קיינער איז ניטאָ, ער זאָל א׳ [ואין מחזיק]״, מחזור לימים נוראים, סלאָוויטע 1832. „ער האָלט די געפֿאַלענע אונטער און ער צינדט די פֿאַרלאָשענע אָן״, אל, ׳בר כוכבֿא׳.

11. העלפֿן בכלל. „מיר האבן גישווּאָרן ...דאש מיר וועלן ברידער בלײַבן, דש מיר וועלן מיט אַנדר אונטר האַלטן״, צאינה, קנ/ב. „איין חיה העלפֿט דער אַנדערער, דער שטאַרקער האָלט אונטער דעם שוואַ־ כן״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳.

12. אונטערזאָגן און מיט דעם העלפֿן. א׳ (מיט) אַ וואָרט דעם אַקטיאָר, וואָס האָט זיך פֿאַרהאַקט אין מיטן מאָנאָלאָג.

13. מיטזינגען, מיטשפּילן. אונטערזינגען, אונטערשפּילן. „מי אַדיר׳, גיט דער חתן אַ זונג און דער באַס האָלט אונטער וויי יונג״, עש, לידער. „עס קנאַקט דער סאָלא־ ווײַ, צעגיסט זיך אין טרעלן; דער טשי־ זשיק, דער שטיגליץ מיט דער גאַנצער חבֿרה משוררים זײַנע האָלטן אים אונטער אויף פֿיסטלעך, געלענקלעך און בײַקולכלעך״, ממוס, שלמה. „אים האָט אייגער אונטערגעהאַלטן אויפֿן פֿידל, און דער גאַנצער עולם איז געבליבן ווי פֿאַרגאַפּט״, שע, יאָסעלע סא־ לאָוויי. אויך: בײַם באַטייליקן זיך אין אַרויס־ ברענגען כּלערליי קולות און קלאַנגען. „יע־ נער הונט האָט אַנגעהויבן בילן און די אי־ בעריקע האָבן אים אונטערגעהאַלטן...איטלע־ כער אויף זײַן שטייגער בילן״, ממוס, ספֿר הבּהמות.

14. דזוו אונטערהאַ'לטן, פֿאַרווײַלן, אַמו־ זירן. „האָט געפֿונען פֿאַר זײַן חוב אונטער־ צוהאַלטן די געסט״, ספ, סודות. „כאָטש ער האָלט אונטער די קאַמפּאַניע...נאָר ער זאָל זײַן פֿרײַלעך גלײַך מיט אַלע — דאָס זעט מען ניט״, שע, פֿון צווי וועלטן.

מיט ז׳ר, רעפּל & קזוז. א׳ זיך מיט אַ ביסל מוזיק. א׳ זיך בײַם דערמאָנען זיך דעם פֿאַטערס רייד. „דערצו נאָך בלײַבן שפּאַד־ קעס פֿון שבת, שנאַפּס, לעקער, קיכל, אַ הערינג, אַ קאַלטע שטיקל פֿיש,...עס [איז]

דאָ בײַ וואָס זיך אונטערצוהאַלטן", אמד, בא־רוסקע דער שומר, ווילנע 1871. „האָבן זיך זייער אונטערגעהאַלטן אַ גאַנצן טאָג און אַ גאַנצע נאַכט, בײַ עס איז טאָג געווארן", סיפורי מעשׂיות, וואַרשע 1881. „נאָך אַזאַ לאַנגע רײַזע געלוסט זיך זיי אַ ביסל רו, אָפּפֿרישן זיך אַ ביסל...א' זיך", ממוס, קליא־טשע.

15. מאַכן עס זאָל עקסיסטירן, געדײַען. אַנפֿירן. „דען איז איין גרעשׂר חידוש איין מדינה מיט שלום צו אונטר האַלטן אַלש מיט מלחמה", מראות הצובאות, וואַנדזבעק 1718. ־עכין. ־ענישׂ.

אונטערהא'לטן — טרוו. אונטערהא'לט, ~האַ'לטן [דאָ איז אונטער אַ פֿרעפֿיקס]. ארכ. איצט דטשמ. אַמוזירן, פֿאַרווײַלן, משׂמח זײַן. דזוו אונטערהאַלטן בג2. מלל פֿאַר־טײַטשט 'הקיצות היא תשׂיחך' (משלי, ו, 22): „דיך אונטר הלטין". „אונטערהא'לט מיט ווײַן און שפּיל, ווילסט מע זאָל דיך הערן", בירך שאָפּיר, מעלאָדיען, קראָקע 1886. „אום די בעסט צו א' ער [האָט] געטאַנצט דעם בעטלערטאַנץ", יהואש, הײַאוואַטא. „וואָס בײַס־טו מיר אַ רב שמעלקע מיט מײַן ווײַב, וואָס דו אונטערהאַלטסט זי מיט לידעלעך?", שע, מענטשן.

מיט זיך — 1. קזוו. זיך פֿאַרווײַלן, אַנ־גענעם פֿאַרבראַכן די צײַט. „האָט אַבימלך געזען אַז יצחק אונטערהאַלט זיך מיט זײַן ווײַב רבֿקה" [תי: „שטיפֿט"], ספֿר הישר, וואַרשע 1859. „אײַך...לאָז איך דאָ, אונטער־האַלטס אײַך דאָ אַ ביסל, בײַ איך ועל צוריקקומען", עט, 'דער פֿעטער פֿון אַמע־ריקע'. „דאָס ווינטשעניש איז געווען איינע פֿון די גאַנץ געווײַנטלעכע באַשעפֿטיקונגען צו א' זיך און פֿאַרבראַכן דערמיט אַ ביסל די צײַט", ממוס, ווינטשפֿ. 2. שמועסן. נה. „עס איז דאָך דאָס גרעסטע פֿאַרגעניגן מיט [אַזאַ פֿרוי] זיך צו א'", קמ, 1868, № 10. „אַלע מײַנע גוטע פֿרײַנד זאָלן זיך א' מיט קלוגע און ריידן מיט חרוצים", ליאָנדאָר בש, ווילנע 1887. „נעמע חבֿרים מיט וועלכע ער פֿלעגט זיך א' בשעת אַ פֿרײַע צײַט פֿונעם לערנען", ממוס, 'אַ גרויע האָר'. ־עכין. ־ענישׂ.

אונטערהא'לטנדיק — אדי. פֿאַרווײַלע־ריש, אינטערעסאַנט. אַן א' א'ע געזעלשאַפֿט. א'ע אַנעקדאָטן.

אונ'טערהאַלטער — דער, ־ס. וו ־ין, ־קע, ־ס. 1. וועד עס האַלט אונטער (מיט פֿאַרשיידענע בג). העלפֿער, אַרויסהעלפֿער, (אונטער)שטיצער. „וואַסער איז די הויפּט־אין פֿון לעבן", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ"י 1931. „זיי [= די ידן] האָבן ניט קיין א' און קיין העלפֿער", א. פֿאַרפֿעל, ספֿר בית הכנסת העתיק, פּיטערקיקאָו תרע"ב. 2. קלעזמער־לשון. צווייטע פֿידל, סעקונדע. [י. טרוואָקס, „כּלי־זמר־לשון", בײַ אונז יודן, וואַרשע 1923. אויפֿן סמך פֿון שט, סטעמ־פּענוי.] 3. וועד עס פֿאַרווײַלט. „עדי קענ־טאר אין...אַ גרויסער...א'", טמז, 1964 XII 1. ־יש — אדי. ־עריי — „האָט זיך גע־שפּיזט פֿון צוויי פֿרנסות. אייניע וואַר דאָס א', דאָס הייסט ער איז געווען אַ משורר, אַ באַס...און פֿלעגט זינגען...זייער גוט", אמד, דער אידישער פֿאַסלאָניק, ווילנע 1880.

אונטערהאַמער — דער, ־ס. אונטערשטער האַמער (אַדער שטיק אײַזן, מער־וויניק האַ־מערפֿאַרמיק) אין אַ מאַשין וואָס האָט אויך אַ צווייטן, אַן אייבערשטן האַמער. „דער א' איז גרעסער וי דער אייבערהאַמער".

אונטערהאַמערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געהאַמערט. 1. האַמערן פֿון אונטן. א' דעם פֿיעדעסטאַל. 2. קלאַפֿן מיט אַ האַ־מער פֿון צײַט צו צײַט. א' און פֿאַרדולן דעם קאָפּ. 3. אונטערשטופֿן, אונטערשטוי־סן מיט כּוח. באַמבאַרדירן אפ טוואונגען וואָס דערמאָנען אין האַמערן. א' דעם שׂונא. פּיג. א' דעם עולם מיט פֿראָפּאַגאַנדע. ־ונג.

אונטערהא'נדלונג — די, ־ען. איבער־שמועס. פֿאַרהאַנדלונג. פֿראָצעס פֿון אונטער־האַ'נדלען. געשעפֿטלעכע, דיפּלאָמאַטישע א'ען. יוסף מאַרשן, חנוך לנער, פּיורדא 1774, גיט א' ווי אַ סינאָנים צו 'טראַקטציא'. „איז ער־געץ אַ שׂמחה, אַ פֿאַרזאַמלונג, אַן א' וועגן שטאַזאַכן...", שע, אין שטורעם. „דער מאַן האָט גאָרניט געוואוסט אין וואָס פֿאַר א' דער באַנקיר מיט דעם דאָקטער שטייען", י. בוד־זאָהן, דאָס חנוכּה ליכטל, ווילנע [יאָר?].

או'נטערהאַנדלען — אוטו. ־דל אונטער, ~געהאַנדלט. צו ביסלעך האַנדלען, פֿירן מסחר. אַ מלמד וואָס האַנדלט אונטער. אַ וואַלד־סוחר וואָס האַנדלט אונטער אויך מיט תּבֿואה. א' מיט זאָמען, מיט פֿלאַקס אאַזוי. אַ שניטקראָם וואָס האַנדלט אונטער אויך מיט צצלניק. אַראָפּ פֿון קעסט און אונטערגעהאַ־נדלט מיט וואָס עס לאָזט זיך. „האָט...געפֿרוווט דאָס מזל און אַנגעהויבן ביסלעכווײַז אונ־טערצוהאַנדלען, אַליין פֿאַר זיך מאַכן גע־שעפֿטלעך", ממוס, 'די אַלטע מעשׂה'. „אַבער דאָס א' שטילינקערהייט מיט לאָטעריי־צעט־לעך און גלויבן אין גרויסע געווינסן איז געווען אין זײַן נאַטור", חג, טמז, 1964 IX 25. אויך מיט זיך — „דער איז זיך אַ בעל־מלאָכה, דער האַנדלט זיך אונטער אַ ביסל", ג. י. ראָזויטש, ריב משפּחה, ווילנע 1865. ־ענישׂ.

אונטערהא'נדלען — אוטו & טרוו. אונ־טערהא'נדל, אונטערהא'נדלט [דאָ איז אונ־טער אַ פֿרעפֿיקס]. איבערשמועסן. רעדן, קאָ־מוניקירן וועגן דורכקומען מכּוח עפעס. פֿי־רן שמועס(ן) אַדער זיך פֿאַרשטענדיקן בכּתב וועגן באַדינגונגען, וועגן פּרײַז אא. פֿירן פֿאַרהאַנדלונג(ען) דירעקט מיט אַ בעל־דבֿר אַדער דורך אַ פֿאַרמיטלער. א' (וועגן) אַן אָפּמאַך. „דער...קאָמאַנדיר האָט אים אַן אויפ־טראָג געגעבן, ער זאָל א' שלום", קמ, 1863, № 20. „איך האָב...מיט גאָר קיין איינציקן מענטש עפּעס געהיימענים אונטער־האַנדלט", לאיזע, דעם קעניגס געשעפֿטספֿער־זאַרגער, בוקארעשט [יאָר?]. ־עכין. ־ענישׂ.

־ער(ין) — „קאָנפֿערירן מיט די זעלבע סאָוועטישע א'ער", טמז, 1963 IX 26.

אונטערהאַנט — די, ~ען. 1. היפּוך פֿון אייבערהאַנט (←). 2. לעצטע 'האַנט' בײַם שפּילן קאָרטן. „די א' דאַרף אַראָפּ־נעמען נאָכן טאָשן". 3. בײַם שוויטמען, די האַנט וואָס איז אין וואַסער.

אונטער האַנט — אַדוו פֿראַזע. ארכ. דזוו אונטער דער האַנט. בײַ זיך, מיט זיך. „קאָם ...איין קויפֿמאַן פֿון פֿערן [= וויטן] לאַנד, פֿיל קופֿמאַן שאַץ האט ער אונטר האַנד", ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. זײַן א' ה' = זײַן אין פֿראָצעס פֿון אַרבעט, פֿון בויען, פֿון צוגרייטן. „זיא האבן [די שול און דעם אָרון־קודש] (מחנך) גוטזן אין דען ערשטן טאג (פּסח שנת תל"א), זוא דש דיא (מלאכה) קיין יאר איז אונטר האנדן גוטזן", שאר, קלד/ב.

אונטערהאָפּ(ק)ען — אוטו. ־פּ(ק)ע אונ־טער, ~געהאָפּ(ק)עט. אונטערטאַנצן, אונטער־שפּרינגען. א' בײַם טאַנצן אַ מאַזורקע. אויך זן טרוו. מאַכן מע זאָל האָפּקען. „בראָדזשעט' מיטן 'טאַבון' דורך די זומפּיקע וועגן, א'קעג־דיק די פֿערד", ליטא, זב, ווילנע 1914. ־עכין. ־ענישׂ.

אונטערהאַפּטן — טרוו. האַפּט אונטער, ~געהאַפּט. פּפּ: ~העפֿטן. אויסשטיקן פֿון אונטן. אונטערגייען באַפּוצעכצן. א' אַ קליידל מיט בלימעלעך. ־ונג. ־עכין. ־ענישׂ. ־ערי.

אונטערהאָפֿן — אוטו. האָף אונטער, ~גע־האָפֿט. צײַטנווײַז האָפֿן. האָבן אַ ביסל האָ־פֿענונג, אַרויסקוקן אַמאָל אויף עפּעס. א' אויף גוטס. „יעדער פּעסימיסט האָפֿט אַ ביסל אונטער".

אונטערהאַצקען — אוטו & טרוו. ־קע אונטער, ~געהאַצקעט. פּפּ: ~העצקען. 1. דזוו אונטערהאָפּקען. אָפֿט מיט זיך. „די כּלי־זמר שפּילן שוין, און זיי בײַדע טאַנצן, דרייען זיך, אַלטע וויבער האַצקען זיך אונטער בײַן זײַטל", ח. ד. גילדענבלאַט, בײַן שטן אין האַנד, ווילנע 1895. 2. אונ־טערהעצן צו אַ געשלעג, פֿאַרמעסט. „שטייט אָן אַ זײַט און האַצקעט זיי נאָך אונטער: נו, וויזוט ווער שטאַרקער איז", רייד. ־ענישׂ.

אונטערהאָקן — טרוו. האָק אונטער, ~גע־האָקט. אָפּהאָקן פֿון אונטן (בײַם וואָרצל, נאָנט צו דער ערד). א' אַ בוים. „אויך אַ בוים וואָס וואָקסט אין איין יאָר דרויף צוויי מאָל פּירות זאָל מען אים א' ובאם לאו טאָר מען ניט א' אַ בוים וואָס דרויף וואָקסט פּירות", ספֿר חסידים, רוסלאַנד? תק"ז? תקע"ז? *א' אינמיטן בלעטן = אומבראַנגען יונגער־הייט. 2. האָקן אַבער ניט פֿאַרענדיקן די טואונג. אַרומהאָקן. א' אַ דעמב און דערנאָך אים אַראָפּזוגן. א' אַ צוטיק אויף וועלכן מע זיצט.

3. אָנקלאָפּן, אָנשלאָגן, אָנברענען. צעקא־ליעטשען, צעמזיקן, צעבייַלן. *א' אַן אויג, די אויגן = מאַכן עס זאָל ווערן בלוי אַדער שוואַרץ אַרום, עס זאָל געשוואָלן ווערן אַרום. „א שטענדיקער יאָ...אַפֿילו צו דער ווײַב וואָס האָקט אונטער די אויגן", קאָר ו. א' די

בייגער, די זײַטן, די פֿיס. „ער איז געלאָפֿן נאָך שיקסעס, האָט מען אים אונטערגעהאַקט די פֿיס", רייד. „ר׳האָט אַפֿילו געהאַט שוין באַשלאָסן אייגנטלעך אַז מע דאַרף יענעם א׳ די ריפֿן", מלה, די גאָלדענע פֿאָווע. „אינ־איינעם מיט חבֿרה אים אונטערשלאָגן די אוי־גן, א׳ די זײַטן און אָפּרײַסן אַ לונג", חג, טמז 1958 IX 12. זיך א׳ די זײַטן = זיך שוער אָנמאַטערן. „זיי שלעפֿן נעבעך זייער שוער געפּעק אַליין, [זיך] אונטער־האַקנדיק די זײַטן", ב. דעמבלין, צווי און אַ דריטער. *די פֿיס ווערן (ווי) אונטערגע־האַקט = זיי טוען וויי, ס׳איז שוער צו גיין. קלגה: די פֿיס זאָלן אים אונטערגעהאַקט ווערן. *א׳ די פֿיס = אויך: צונעמען דעם מוט אָדער חשק צו גיין, צו טאָן עפּעס. *די פֿיס האָקן זיך אונטער = מע פֿאַרלירט די כּוחות צו גיין, צו טאָן עפּעס, צו רע־אַגירן אויף עפּעס. „שוין בײַם ערשטן בליק אויף דעם עלטערן פֿאַרל האָבן זיך אים אונ־טערגעהאַקט די פֿיס", הרב העפֿטערמאַן, פֿאַר, 1964 IV 19. *א׳ די פֿליגל = א) דזש א׳ די פֿיס; ב) ווײַזן אַז אַ פֿלאַן, אַ פּראָ־יעקט, אַן אונטערנעמונג טויג ניט; ג) ניט לאָזן עמעצן דערגרייכן עפּעס וואָס ער ווייל; ד) דערווײַזן אַז עמעצער איז נידעריקער, ערגער ווי ער שטעלט זיך אַרויס. „אַזוי האָט ער אַמאָל אין וואַשינגטאָן אונטערגעהאַקט די פֿליגל פֿון אַן אַנטיסעמיט אין אַמעריקא־נער סענאַט", מ. אַשעראָוויטש, פֿאַר, 1964 II 2. *א׳ די קני (גאַליציע) = אויך ווי א׳ די פֿיס, א׳ די פֿליגל.

4. אָפּשנײַדן, אַרומשנײַדן, קירצער מאַכן. א׳ דאָס קליידל וואָס איז צו לאַנג. *א׳ די קאָפּאָטע, די קליידער = זיי קירצער מא־כן, דער טראַכט זאָל ניט זײַן אַלטמאָדיש, טראַדיציאָנעל, נאָר הײַנטמאָדיש, מעשׂה ׳דײַטש׳; אויפֿהערן טראָגן די טראַדיציאָנעלע ייִדישע מלבושים. „א משכּיל...ווען זאָגן...די קליי־דער ווען מען א׳!", פּרץ, זכרונות. „מע דאַרף אונטערשטרײַכן באַרד און פּאות, א׳ די קאָפּאָטע, לערנען רוסיש און קנענען אַ מלא־כה", חג, טמז, 1964 X 23. א׳ אַן אָנצוג = קאַליע מאַכן בײַם צושנײַדן. *א׳ די נעגל = א) זיי אַרומשטרן, אָפּקנײַפּן, אָפּ־בײַסן. „א טיגער קען מען אויך א׳ די נע־גל״; ב) ניט ווײַזן די נעגל, זיי אײַנצײַגן. „מוז דער וואָלף פֿון רויב די נעגל א׳ פֿאַרן ייִדנס האַרטן נאָקן", אל III. *א׳ דעם קאָפּ = אויך: שלעכט אָפּשטרן. „זע נאָר ווי מע האָט אים אונטערגעהאַקט דעם קאָפּ", רייד. אויך שפּאָטיק בײַם פֿאָטאָגראַפֿירן. *(זיך) א׳ דאָס געוויסן = (מאַכן) אָנווערן דאָס געוויסן. „די הײַנטיקע אַריסטאָקראַטן האָקן זיך אונטער דעם סאָוועט [= רוסיצ, געוויסן], שערן זיך אָפּ דעם שכל", דלוגאָטש, וועלט־מסורה, וואַרשע 1881.

5. פֿאַרמיגערן, קלענער מאַכן. אָפּשוואַכן. א׳ דאָס געזונט. א׳ יענעמס האָפֿענונגען. „א שווערער האַרצפֿעלער האָט שוין לאַנג גע־האָט אונטערגעהאַקט זײַנע כּוחות", זר, לעק־סיקאָן IV.

6. צוגנבֿענען „זוכט אונטערצוהאַקן אַ וואַ־ליזע אויפֿן באַן, קריכט אַרײַן אין אַ פֿרעמדן פֿעלקע", פּ. בימקאָ, גנבֿים. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערהאַקן — טרוו. האַק אונטער, ~גע־האַקט. אָנטשעפּען, אָנטאָן אויף אַ האַק. א׳ אַ זײַטל פֿלייש און עס אויפֿהענגען.

אונטערהאָר — די, מצ וויִ אָצ. 1. בײַ מענטשן — האָר אויפֿן נאַקן, אַרום די גע־שלעכט־אָרגאַנען, אויף די פֿיס. אָפּגאָלן די א׳ פֿאַר אַן אָפּפֿאַרציע. 2. בײַ פֿעל־חיות — האָר, פֿעל פֿון דער זײַט פֿון בויך. „בײַ פֿאַרשיידענע פֿעלכלעך דאַרף מען האָבן אין זינען דעם חילוק צווישן אייבערהאָר און א׳״, ל. זאַמעט, יושפ XX, 3. 3. אונטער־שטער טייל פֿון האָר אויף אַ פֿעל. „בײַם אויסהאָרן בלײַבט זיי קיין א׳ ניט", ה. וואָר־לאָך, האַנטבוכל פֿאַר לעדער־אויסאַרבעטע, פּע־טראָגראַד 1922.

אונטערהאָרבען — טרוו. ־בע אונטער, ~גע־האָרבט. אויך: ~האַרבענען. מאַכן עמע־צן אַדער עפּעס הויקערדיק. א׳ אונטער דער שווערער משא. מיט זיך — ווערן הוי־קערדיק, שטאַרק אײַנגעבויגן. א׳ זיך פֿון אַלטקייט. א׳ זיך און בעטן אַ טובֿה.

אונטערהאַרטעוען — טרוו. ־טעוט אונ־טער, ~געהאַרטעוועט. אַ ביסל אַדער צו ביסלעך האַרטער מאַכן. א׳ שטאָל. א׳ די יונגע זעלנערס. אויך מיט זיך. א׳ זיך מיט גימנאַסטיק. א׳ זיך אין שלאַכט.

אונטערהאָרכן — טרוו. האָרך אונטער, ~גע־האָרכט. דזש אונטערהערן, בלויז עמאַציאָ־נעלער. א׳ אַ געהיימען שמועס. „וי זאָל זיך דאָס דערוועגן אַן ערלעכער קאָפּיסט, אַ מענטש וואָס האָט אונטערגעהאָרכט, זיך צו געבן דעם טיטל פֿון אַ פֿאַרפֿאַסער?", בעמע IV. ־ענישׁ.

אונטערהאַרן — אוטו. האָר אונטער, ~גע־האָרט. אין 20. י״ה זן. אונטערוואַרטן. איך ווע׳ א׳ אַ רגע, אַ מינוט אע.

אונטערהאָרעוואָניץ — די, ־ס. אָנגע־שטרענגטע אַרבעט און באַמיאונג במשך פֿון אַ קורצער צײַט. „אַ ביסל א׳ אויף פֿאַקטן האָט נאָך ניט געשאַט קיין שום יידישן פֿו־בליציסט", ש. מאַרגאָשעס, טאָג, 1955 V 4.

אונטערהאָרעוען — אוטו. ־רעוט אונ־טער, ~געהאָרעוועט. אַ ביסל אַדער פֿון צײַט צו צײַט האָרעוען, שווער אַרבעטן, זיך אָנשטרענגען. „אַז מע ווייל עסן, מוז מען אויך א׳״, רייד. א׳ בײַם לערנען גמרא. „בין הזמנים...דאַרף [דער מלמד] אַ ביסל א׳ און צוקנעלן מיט די בעלי־הבתים...", חבֿרה מפֿיצי השׂכלה, אַ פֿאָר ווערטער צו ייִדישע עלטערן וועגן חדר, ווילנע 1914.

אונטערהובל(י)ע(ווע)ך — טרוו. ־בל(ע), יע, עוועט) אונטער, ~געהובל(ע), יע, עוועט). 1. הובלען פֿון אונטן. א׳ די פֿיסלעך פֿון טיש. 2. הובלען אַ ביסל אַדער צײַטנווײַז. א׳ אַ ברעט. זיך אַרומדרייען איבערן וואַ־שטאָנ און כלומרשט א׳ אַ לײַסטל. 3. פֿיג. אַ ביסל אויסמענטשלען. א׳ די וויילדע חיה.

אונטערהוד(י)ען — ־ד(י)ע אונטער, ~גע־הוד(י)עט. אויך: ~הודזיען, ~הודזשען, [פֿרגל ~הידען]. אוטו — אַרויסבערענגען צײַטנווײַז צעצויגענע, הילכיקע קלאָנגען. דער ווינט הוד(י)עט אונטער אין קוימען. טרוו — אונטערהעצן. „דעם טאָטן וועל איך שוין א׳, איך און נאָך עטלעכע מענטשן וואָס איך וועל באַשטעלן דערצו", יאָ, גענאַרטע וועלט. „שלעכטע מענטשן וואָס הודען אונ־טער", קמ, 1862, № 4. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערהוזשען — ־זשע אונטער, ~געהו־זשעט. דזוו דפֿוס. אויך: אַרײַנערעדן רכילותן אין אויער אַרײַן. א׳ דעם מאַן אַז מע באַ־רעדט זײַן ווײַבל.

אונטערהוידען — טרוו. ־דע אונטער, ~גע־הוידעט. אויך מיט זיך — רעפֿל. 1. ווײַן, שאָקלען צו ביסלעך. א׳ אַ קינד אויף די קני. „די קאָזאַקן, וועלכע האָבן אויף פּיקעס אונטערגעהוידעט ייִדישע קינדער אין פּראַ־גע", ע. רינגעלבלום, כּתבים פֿון געטאָ II. 2. צוגעבן מוט, חשק זיך צו שלאָגן, זיך צו פֿאַרמעסטן. אונטערהעצן. א׳ מיט שטעכ־ווערטלעך. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערהויז — דאָס, ~הײַזער. 1. דער גאַרן אין אַ הויז וואָס איז (צום טייל) נידע־ריקער ווי די ערד. קעלערשטוב. וואויגען אין דעם פֿײַכטן א׳. 2. אַנשטאָט הינטערהויז. „אין לאַנגן אַכסניהדיקן א׳ קלאַפּט מען שטריסל", בערג, אָפּגאָנג.

3. אונטערשטע פֿאַלאָטע פֿון אַ פֿאַרא־מענט. „גענוייגלעך קען דאָס אָבערהויז [= אייבערהויז] פֿראָטעסטירן אַנטקעגן...דעם א״, יופֿאָל, 1882 II 11. „דאָס אייבערהויז...און דאָס א׳ האָבן ניט געוואָלט אָנגענעמען די יידי־שע פּעטיציע", טמז, 1963 III 3.

אונטערהויז — דער, ־ן. (שנײַדערײַ) אונ־טערשטער טייל פֿון אַ הויז. איבערפֿרעסן איין א׳. פֿאַרריכטן אַן א׳.

אונטערהויזן — די, בלויז מצ. פֿקפֿ: ~הויז־לער. גאַטקעס. הויזן וואָס ווערן געטראָגן (אויפֿן הוילן לויב) אונטער די אייבערהויזן; אונטערוועש־הויזן. „וויפֿל נעמען זיי פֿאַר אַ העמדגעניי, פֿאַר אַ פּאָר א׳, פֿאַר אַ נאַכט־העמד", ש. בעקערמאַן, די געהיימניסע פֿון אַדעס, אַדעס 1885. „דער אייניציקער ריכטי־קער וועג איז צו געבן אַ ברויכן אָזוינע בעגדלעך וואָס טשעפּען זיך אַן צו די א״, דר׳ י. מערימאַן, היגיענע. „אין דער הייך האָבן געבלינצלט שילדן אָנזאָגדיק דער וועלט אַז נאָר אין די א׳ פֿילט מען זיך יונג״, ב. דעמבלין, וועסט סײַד.

אונטערהויט — די, ־ן. 1. אונטערשטע שיכט פֿון הויט. „אונדזער הויט איז אויפֿ־געבויט פֿון דרײַ שיכטן: אייבערהויט, לע־דערהויט און א״, דר׳ י. איפּ, פֿגעז, פֿאַריז 1948, № 1. „פֿעטט וואָס לייגט זיך אַפּ אין די א׳־געוועבן קען אַ לענגערע צײַט ניט אַרויסרופֿן קיין שוערע שפּירונגען", פֿגעז,

וילנע 1931, № 17. וויטאַמינען זאַמלען זיך אַן אין א׳פּעטס. 2. געוועב, הייטל אונטער דער פּעל. „שנידט אָפּ די פּעל [פֿון קראָליק] אונטערשנידנדיק די ווייכע א״, יאָס ו. 3. געוועב בײַ געוויקסן וואָס דערמאָנט אין אונטערהויט. „וואַקסט אַ זונרויז הויך און דין. / ליכטיק־געל איר קרוין צענומען / אויף אַן א׳ פֿון גרין״, הל, א בלאַט אויף אַן עפּלבוים.

אונטערהויטיק — אַדי. 1. וואָס איז אונטער דער הויט אָדער וואָס אַ שיכות צו דער אונטערהויט. די גרויסע באַדייטונג פֿון די א׳ע אײַנשפּריצונגען. א׳ע קעמערלעך. 2. וואָס ברענגט טיף אַרײַן, היינטער דער אייבערפֿלאַך. „באַוואָפנט מיט אָט דעם א׳ן קוק...איז אים לייכט געווען אויסצוזוכן...זײַנע העלדן״, ב. ריוקין, אונדזערע פּראָזאַיקער.

אונטערהויכן — טרוו. הויך אונטער, ~גע־הויכט. הויכן, בלאָזן דעם אָטעם אַ ביסל אויף עפּעס (כּדי ריינער צו מאַכן). א׳ די ברילן און זיי אַרומוויישן.

אונטערהוילן — אוטו. הויל אונטער, ~גע־הוילט. פּפּ: ~הוילן. 1. אַרויסגעבן פֿון זיך ציטערדיק צו ציטן ווילדע קולות. שאַקאַלן וועלן באַלד א׳. א׳ וויי אַ געשלאָגענער הונט. 2. ציטטונווײַז וויינען, שרײַען, קלאָגן (הויך אויף אַ קול און האַרצרײַסנדיק). א׳ אויפֿן ברעג. ־ענישׁ.

אונטערהוילן — טרוו. הויל אונטער, ~גע־הוילט. פֿון אונטן מאַכן הויל, מאַכן אַ לאָך, אַ לעכל. א׳ אַ צאָן. „מײַלן־לאַנגע טונעלן וועלן אונטערגעהוילט אין דעם בוך פֿון דער ערד״, ב. פֿיינגענבוים אידז, בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציאַליזם.

אונטערהויף — דער, ־ן. דזוו הינטער־הויף. טייל הויף וואָס געפֿינט זיך הינטערן הויז. זיך אויסהאַדעוונען אין א׳, בײַ די פֿערד־שטאַלן.

אונטערהויקערן — ← אונטערהאַווקערן.

אונטערהויקערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געהויקערט. דזוו אונטערהאַרבען ←.

אונטערהול(י)ען — אוטו. ־ל(י)ע אונטער, ~געהול(י)עט. הוליען, זיך לאָזן וואויליגיין פֿון ציטן צו ציטן. א׳ מיט וואויל־יונגען. א׳ אויף טיש און אויף בענק. ־ענישׁ.

אונטערהולכן — [...הוילעכן] אוטו. הולך אונטער, ~געהולכט. 1. צוגיין בשתּיקה, אומבאַמערקט (געוואָגט מיט ביטול אָדער מיט פּעס). א׳ און אָנשפּיצן די אויערן. 2. גיין פֿון ציטן צו ציטן. א׳ אין שענק אַרײַן.

אונטערהונגערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געהונגערט. פֿון ציטן צו ציטן ניט עסן צו דער זאַט (זעט). אַ ביסל הונגערן. שלאָפֿן אין הקדש און א׳. „מ׳האָט שוין באַציטנס געהאָט אָנגעהויבן אונטערצוהונגערן בײַ אונדז אין דער היים״, באַש, פּאַר, 1963 XI 16. „אין זײַן טאַטנס הויז וואו מע האָט היפּש אונטערגעהונגערט״, אָשר פּען, טמז, 1964 IV 19. ־ונג. ־נישׁ.

אונטערהוסטלען — אוטו. ־טל אונטער, ~געהוסטלט. אונטערהוסטן מיט אַ קליינעם הוסט. ← דזוו. „האַלט אין איין א׳, כּדי מיר צו געבן אָנצוגעהערן, אַז ער האָט נישט קיין ציטער״, ה. בערגנער, איק, ר״ה תשכ״ה.

אונטערהוסטן — אוטו. הוסט אונטער, ~געהוסט. פּר: ~הוסן. אויך מיט זיך. 1. הוסטן אַ ביסל, פֿון ציטן צו ציטן. „וועלכער מיטליאַריקער אָדער עלטערער מענטש הוסט ניט אונטער פֿון ציטן צו ציטן?״, דר׳ ע. פּאַס, טמז, 12 IV 1964. „הערשעלע האָט פֿון דעם ערשטן טאָג קומען קיין גלופסק באַקומען אַ קאַטער, אַ ביסל אונטער־געהוסט״, ממוס, ווינטשפּ. „ער פֿלעגט, נישט פֿאַר מיר געדאַכט, א׳ מיט בלוט״, שע, מנחם־מענדל. 2. פֿון ציטן צו ציטן אַרויסגעבן קלאָנגען ענלעכע צום הוסטן. „די גרויסע קעסלען, וואו ס׳וועלן אויסגעקאָכט אויפֿרײַס־מאַטעריאַלן, הוסטן אונטער, ניסן, גרילצן״, נ. הורוויץ, איק, ר״ה תשכ״ה. ־ונג. ־ענישׁ. ־ער.

אונטערהוקען — ־קע אונטער, ~געהוקעט. אוטו — פֿון ציטן צו ציטן אַרויסבאַרונגען די קלאָנגען הו־הו (אָדער ענלעכע) בײַם אונטערגאַנג. „איינער איז דאָס פֿערד, און די איבעריקע זיצנען פֿאַרשוינדלעך וואָס האַלטן אים בײַם צײַמל, טרײַבן אים, הוקען אונטער און פֿײַפֿן און שרײַען״, שע, פֿונעם יאָריד ו. טרוו — 1. אונטעריאַגן בײַ אַן אַרבעט. א׳ די פֿוילאַקעס. 2. אונטערהעצן, אונטער־הודו(י)ען.

אונטערהורגן — [...הוירעגן] טרוו. הורג אונטער, ~געהורגט. פּד. פֿון ציטן צו ציטן שטאַרק אָנשלאָגן, אָנברעכן די ביינער, אַנשלאָגן מכּות־רצח. א׳ אַ וויב און קינדער וויי אַ שיכור.

אונטערהורן — אוטו. הור אונטער, ~גע־הורט. אויך מיט זיך. (וועגן אַ פֿרוי) ציטטנווײַז פֿאַרקערן געשלעכטלעך צוליב עפּעס אַ געוויסן. א׳ וויי אַ סאָלדאַטקע.

אונטערהידו(י)ען — ־ד(י)ע אונטער, ~גע־הידו(י)עט. אוקר. 1. דזוו אונטערהודו(י)ען. 2. ספּעצ טרוו — אונטערהעצן, אונטערבאַ־רען קעגן עמעצן אָדער קעגן עפּעס. צוגעבן היץ, ברען, חשק אָדער מוט (זיך) צו שלאָגן, צו באַרעדן, צו טאָן עפּעס שלעכטס. [אַן אָפּט וואַרט בײַ ממוס.] „דאָס היינטיקע שרײַען אין קלויז...איז דאָך אַן אָנגעשטעלטע זאַך. איינער האָט אונטערגעהידעט״, ממוס, פּרידיז. „דאָס וואַרט אירס...הידעט זי אונטער צו פֿלאַ־קערן און צו רעדן, שפּעטן נאָך מער״, ממוס, ווינטשפּ.

אונטערהידעניש — דאָס (די), ־ן. פּראָ־צעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערהידן. דאָס אָנהעצן, דאָס אָנריידן קעגן עמעצן. „און דערמיט צוגלײַך טאָקע — פֿײַנדשאַפֿט, קריג, אינטריגעס, רכילות, בלבולים און א׳ [פֿון] מענטשן קעגן מענטשן״, ממוס, ווינטשפּ.

אונטערהידער — דער, ־ס. וונ ־קע, ־ס. אינטריגאַנט, אונטערהעצער, אָנרייצער. וועט עס פּירט צו מחלוקתן, צו טאָן שלעכטס. „און דער יצר־הרע, דער א׳, זיצט...פֿאַרבאַ־גן דאָ אין קאָרב צווישן די נאַשערײַען״, ממוס, שלמה.

אונטערהיזקן — [...הע׳זקן] אוטו. היזק אונטער, ~געהיזקט. אָנטאָן עמעצן אַ ביסל היזק, שאָדן אָדער ברענגען מאַטעריעלן שאָ־דן פֿון ציטן צו ציטט. „אַ שותף אַ דרייקאָפּ וואָס היזקט מיר אונטער״, רייד.

אונטערהיטן — טרוו. היט אונטער, ~גע־היט. 1. היטן צו ביסלעך, ניט שטענדיק, ניט געוויס אָנגעשטרענגט. א׳ וויי אַ פֿוילער שומר, וויי אַ שומר־חינגם. „אַ דערוואַקסענע טאָכטער דאַרף מען היטן, ניט א״, רייד. 2. היטן בשתּיקה, פֿון אַ זײַט. א׳ די מַאַ־דעכטיקע חברה. 3. צוהיטן. א׳ די מילך זאָל ניט איבערלויפֿן, דאָס פֿלייש זאָל ניט צוגעברענט ווערן. 4. אָפּהיטן. א׳ די דאַ־טעס פֿון די צאָלונגען. א׳ מע זאָל ניט אַרײַן אָן אַ בילעט.

מיט זיך — א׳ זיך פֿון אַן אומגעריכטער צרה. א׳ זיך פֿאַר (פֿון) עמעצן. א׳ זיך מיטן געזונט. ־ונג. ־עכן. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

אונטערהייב — דער, ־ן. אַקט פֿון אונ־טערהייבן. אַ מיטאַמאָליקער א׳.

אונטערהייבן — טרוו. הייב [נר די פֿאָ־רעם „הויב״] אונטער, ~געהויבן. 1. הייבן עפּעס שווערס ניט אויף לאַנג. א׳ מיט אַ הייבער, מיט אַ מאַשין. „ער האָט געהאָפֿט, דאָס ער וועט עטוואָס געפֿינען אין קעלער מיט וואָס די טיר צו א״, ס. ג. מונק איבּ, מסתּרי פּאַריז, וואַרשע 1865. „מע דאַרף [דאָס הויז] א׳ אויף אַכט בערוועגעס״, אר, דאָס קליינע שטיבל. 2. אַ ביסל הייבן אַ גרינ־גע זאַך (אויך דערטראָגן עס ניט ווײַט). א׳ דער באַבען דאָס פֿוסבענקעלע. „מיט צי־טערדיקע הענט הייבט ער אונטער די שי־סל״, פּרץ, חסידים. „וויי ער האָט אונטער־גהויבן די פּאָקרעשקע איז אַרויס אַ רוח סערה״, חוסן ישועות, וואַרשע 1879. „צעשע האָט אונטערגעהויבן דאָס שטערצל פֿון אי־בערן טעפּל״, ב. דעמבלין, גק, № 49. 3. הייבן פֿון אונטן אויף אַרויף. א׳ אַ בערעט אין באַהעלטעניש און אַרויסקוקן. 4. העלפֿן עמעצן בײַם הייבן. א׳ אַ זאַק מעל אויף דעם טרעגערס פּלייצע. 5. העל־פֿן זיך אויפֿהייבן, זיך זעצן, זיך שטעלן אויף די פֿיס. א׳ דעם קראַנקן.

6. אויפֿהייבן בשתּיקה, מע זאָל ניט זען. א׳ פֿון דער ערד אַ מטבע. 7. פֿון ציטן צו ציטט הייבן (און אַראָפּלאָזן). אַ טבע אונ־טערצוהייבן די יאַרמלקע בײַם לערנען. „שטיי איך מיר...אין פֿאָדערחדר...טאָפּנדיק זיך בײַ דער קאָפּאָטע, בײַ די פּאות, אונטערהייבנדיק דאָס היטל אויפֿן קאָפּ״, ממוס, שלמה.

8. פֿאַרשאַרצן. אַ ביסל הייבן אויף אַרויף (אַ מלבוש). א׳ די לאַנגע קאָפּאָטע. א׳ דאָס קליידל בײַם אַריבערגיין די בלאָטיקע גאַס. „זי האָט בײַם אַריבערגיין דעם שועל אונ־טערגעהויבן דאָס קליידל״, חג, טמז, 1965

V 7. *עס ווילט זיך אים א׳ דאָס (איר) קלײדל = ווײל האָבן עסקים מיט איר. „זי האָט אונטערגעהויבן אַ שפּיץ פֿון דעם פֿאַרהאַנג און אַרויסגעקוקט״, ש. איזבאָג, טמז, 1964 V 7. 9. מאַכן עפּעס גרעסער, בריטער, העכער בײַ אַן אַרבעס. א׳ די אַקסלען = אונטערלייגן וואַטע. א׳ די קנאַפּל (שיך) = מע זאָל אויסזען העכער.

10. באַוועגן אויף אַרויף מיט אַ גליד פֿון קערפּער. „ער האָט אונטערגעהויבן אַ פֿוס, פֿאַרקניפט די ליפּן, געשטאַנען אַווי אַ ווײַלע״, אפּא, ׳מעגדל׳. „די פֿליג מאַכט הע־ וויות, צאַפּלט זיך...און הייבט אונטער אַ פּיסל״, ממוס, שירה. „האָט די אַקסלען... אונטערגעהויבן און אָפּגעענטפֿערט״, בערג, אַרום וואָקזאל. „פֿערד טוען אַ לויף, פֿאַר־ רײַסנדיק די וויידלען...און אונטערהייבנדיק דעם הינטן״, ממוס, שלמה. *א׳ די אַקסלען, די פּלייצעס = א) אויסדריקן אומזיכערקייט, ניט וויסן וואָס צו ענטפֿערן; ב) אויסדריקן פֿאַרוואונדערונג אָדער אַנטוישונג. *א׳ די פּיס, אַ פֿוס = אָנהייבן טאַנצן. *א׳ דעם הינטן = קאָקעטירן אויף אַ וואולגאַרן אופֿן. *א׳ דעם עק = (גראָב) זיך האַלטן גרויס; זיך מאַכן וויכטיק.

11. אומפּ. זײַן דורכגעגומען פֿון אַ שטאַרק געפּיל. עס הייבט אים אונטער פֿון כּעס. עס הייבט מיך (דיך, אים, זי אזוי) אונ־ טער = עס רעגט אויף, מע ווערט צעהיצט און מע וויל רעאַגירן קעגן אַן עוולה, אומ־ רעכט, חוצפּה. בײַ אַזעלכע פֿאַלשע רײַד, בײַ אַזאַ גראָבקייט אַ הייבט עס מיך אונ־ טער און בין גרייט... „ער האָט געלייענט די שורות און עס האָט אים אונטערגעהויבן פֿאַר פֿרייד און אויפֿברויז״, מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאָר, 1964 IV 12.

12. שטאַרק לויבן. א׳ עמעצן ביזן זיבעטן הימל. 13. געבן אַ העכערן אַמט, פֿאַסטן. א׳ דעם סאָלדאַט און מאַכן אים פֿאַר אַ סערזשאַנט.

־ונג. ־ען. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערהויבן זיך — ← דפֿוס. ספּעצ: 1. זיך אַ ביסל אויפֿהייבן פֿון אַ ליגנדיקער אָדער זיצנדיקער פּאָזע. „ער הייבט זיך אַ ביסל אונטער און קוקט אויף מיר״, ממוס, פּישקע. „ער האָט זיך אַ ביסל אונטערגעהו־ בן אויפֿן בעט און באַטראַכט דעם עולם״, פּרץ, ׳מעגדל ברײַנעס׳. 2. זיך אַ צי טאָן אויף אַרויף. „אין דעם ספֿר ׳מעשׂה מרפּבּה׳ האָב איך געזען אַז בעת מע זאָגט ׳קדוש, קדוש, קדוש׳ זאָל מען זיך א׳ אַ ביסל״, מנשה אונגער, טמז, XII 1960 7. 3. אונ־ טערוואַקסן. „זע, ווי דער יונג האָט זיך אונטערגעהויבן אין אייניע זעקס חדשים״, רייד. „אין זעקס וואָכן האָט אים זיך דאָס גראָז אונטערגעהויבן״, ע. איזראָ, צצג, קיעוו 1928. 4. שטײגן (געזעלשאַפֿטלעך, אינטע־ לעקטועל אא). אַרויסקריכן פֿון דער אַרעמ־ קייט און א׳ זיך צום מיטלקלאַס. זיך א׳ צו די בעסערע תּלמידים.

אונטערהייזלעך — די, מצ. קלײניע אונ־ טערהויזן. אויסוואַשן די א׳. גומענע א׳ פֿאַרן קינד וואָס באַגעצט זיך נאָך.

אונטערהייכן — טרוו. הייך אונטער, ~גע־ הייכט. (שנײדערײַש) אַרויפֿהייבן, מאַכן אַ ביסל העכער. א׳ איין זײַט פֿון מאַרינאַרקע. א׳ אַ פּלייצע.

אונטערהיילן — טרוו. הייל אונטער, ~גע־ היילט. היילן אַ ביסל אָדער בהדרגה. א׳ אַן אַלטן אָדער אַ קבצן. א׳ אַן אַלטע וואונד. א׳ די עקאָנאָמיע פֿון לאַגד. אויך מיט זיך. א׳ זיך זומער אין די וואַרעמבאָדער. ־ונג.

אונטערהיילן — ← אונטערהוילן.

אונטערהיילן — לד. דזוו אונטערהיילן ←. „איך וואָלט ראָטן דאָס אײַערע יידן זאָלן זיך אויך א׳...זיי וועלן דאָך מסתּמא אַרויס אים באַגעגענען״, ל. לעווין איבז, ל. לע־ וואַנדאָ, דער פּוילישער מאָגנאָט, ווילנע 1888. אויך מיט זיך — „איך וואָלט געוואוסט דאָס מײַן פֿאָטער וועט שטאַרבן, וואָלט איך געוויס זיך אַ ביסל אונטערגעהיילט״, נ. גליק, די שלעכטע פֿרוי, ווילנע 1893.

אונטערהייצן — טרוו. הייץ אונטער, ~גע־ הייצט. 1. אונטערלייגן ברענשטאָף (שײַט־ לעך האָלץ, קינעלער, קוילן אא), אָנצינדן און לאָזן ברענען, כּדי עס זאָל וועלן וואַ־ רעם, מע זאָל קענען קאָכן אָדער פֿאַר אַן אַנדער ניצלעכן ציל. א׳ דעם אויוון, די (ה)רובע, די פּליטע. „ער פֿלעגט אָנטראָגן און אַרײַנלייגן אין אויוון האָלץ און א׳, אַקוראַט ווי אַ ייִדענע״, ממוס, מסעות. „זי האָט אָנגעצונדן דעם קאָנעץ, זי זאָל קענען א׳ דעם פּריפּעטשיק״, ספּ, גלייקלעכע און אומגליקלעכע. „אַז ער האָט אונטערגעהייצט — האָט געבּרענט; עס האָט געמעגט זײַן אַ ווינט ספּנות־נפֿשות״, פּרץ, ׳דער למד־ וואָווניק׳. „דאָס האָלץ האָט ער צעהאַקט אין דינטיטשקע שיטלעך, אַז פֿייגע זאָל זיך נישט מוזן אָנמוטשען בײַם א״, רחל קאָרן, ערד. *א׳ די באָד ← בד. 2. פֿיג. אונטערהעצן; אויפֿרודערן צו אַ קריגערײַ, מחלוקת. א׳ מיט אינטריגעלעך, עס זאָל ווערן אַ פֿײַער צווישן זיי. ־ונג. ־ען. ־ענישׂ. ־ער (־ן, ־קע) — „ער] און זײַנס גלײַכן, מיט עטלעכע געזעראַלן, זײַנען די א׳ס פֿון אַ גרויס געפֿאַר״, יג, טמז, 1965 II 14. ־ערײַ.

אונטערהילכן — אוטו. הילך אונטער, ~געהילכט. 1. הילכן, קליגלען, שאַלן אַ ביסל אָדער צײַטנווײַז. א׳ פֿון שפּיץ באַרג. 2. הילכן פֿון אונטן אויף אַרויף. „די פֿרײַ־ דיקע אויסרופֿן און די מוזיק הילכן אונטער פֿון טאָל און דערגייען צו אונדז אויפֿן שפּיץ באַרג״.

אונטערהילן — טרוו. היל אונטער, ~גע־ הילט. אײַנהילן, באַדעקן פֿון אונטן. א׳ מיט אַ וואוּלקע דעם אונטערשטן טייל פֿנים. א׳ אַ סטאָטוע.

אונטערהילף — די, ־ן. דזוו אונטערהעלף, בד.

אונטערהימלדיק — אָדי. וואָס איז אונ־ טערן הימל, זייַער הויך. אַן א׳ער פֿלי. א׳ע וויסטע וואָלקנדלעך. א׳ע רחבות. ־יקייט.

אונטערהימל(י)ש — אָדי. וואָס איז כאַ־ ראַקטעריסטיש פֿאַר דעם וואָס איז אונטערן הימל. „פֿלי ניט אין די הימלען מיט דײַנע לויבווערטער, ניטאָ קיין הימלשע מענטשן, פֿאַראַן נאָר א׳ע, ערדישע״, רייד. ־קייט.

אונטערהימלען — אוטו. ־מל אונטער, ~געהימלט. האַלטן שמאָל, ציטערן, ניט זײַן מער פֿעסט. „ערשט וען ס׳האָט אָנגעג־ הויבן אונטערצוהימלען, האָט מען זיך גע־ כאַפּט...״, איק, 1964 V 15.

אונטערהינקען — אוטו. הינק אונטער, ~געהונקען (אויך: ~געהינקט). 1. שטעג־ דיק הינקען אַ ביסל. איין פֿוס איז אַ ביסל קירצער און ער הינקט אונטער. „דער אײַנ־ בינדער, געגנג ער הינקט אונטער אויף אַ פֿוס, רעדט ער נאָך שפּעליאָוט אויך״, שע, אַרעמע און פֿריילעכע. „...האָט אונטערהינ־ קענדיק זיך געשלעפּט אייניער אַליין״, נאָטע לו־ ריע, סאָוו׳ היימלאַנד, 1961, № 2. 2. הינ־ קען אַ געוויסע צײַט. א׳ אויפֿן צעקלאַפּטן פּיסל. „געקומען הינגט פֿונעם וועג קוים אַ לעבעדיקער — צעבּיסן, פֿאַרשוואָלן, אונ־ טערהינקענדיק אויף נאָך אַ פֿוס״, ממוס, ספֿר הבּהמות.

3. אַרויסזוכן ניט־געוונטיקע קענטשאַפֿטן, שוואַכקייט אויף אַ געוויס געביט; זײַן שטומ־ פֿיק אויף עפּעס. א׳ אויף (אין) לייענען, שרײַבן אאזוי. „איין ושתי האָט אַ ביסל אונ־ טערגעהונקען אויף דער עבֿרי״, שע. „עס דריינען זיך אַרום יידן וואָס קאָנען אַ סך לשון־קודש, אָבער זיי הינקען אונטער וען עס קומט צו העברעאיש״, בּאַש, פֿאָר, 1964 III 18. *א׳ אין רעדן = א) אונטערשטאַ־ לען; ב) זאָגן ליגנס פֿון צײַט צו צײַט. „גלייב אים ניט, ער הינקט אונטער אין רעדן״.

4. האָבן דעפֿעקטן, זײַן ערגער ווי עס באַדאַרף זײַן. (די) פֿרנסה הינקט אונטער. „די אַרעמע בידנע חיונה האָט אַזוי אויך אונטערגעהונקען״, יד. „גישט אויפֿן פֿעלד פֿון שפּראַך אַליין הינקט אונטער די ייִדי־ שע טאָגפּרעסע״, יופֿא, 1938, 1. „דערבּיבער האָט אונדזער פּראָספּעריטי אין די לעצטע צוויי יאָר אַ ביסל אונטערגעהונקען״, ל. הענ־ דין, פֿאָר, 1964 III 21.

5. אַרויסווײַזן דעפֿעקטן; טאָן ניט ווי עס דאַרף צו זײַן. א׳ אין לערנען. א׳ אין דער אַרבעט. א׳ מיט צאָלונגען צום קרעדיטאָר.

6. זיך ניט פּאַסן, אַרײַנפּאַסן; זײַן אום־ געראַטן. די גראַמען הינקען אונטער. דער נמשל הינקט אונטער און פּאַסט זיך ניט צום משל. „דער פֿאַרגלײַך הינקט אונטער, נישט דאָס האָט ער געוואָלט זאָגן״, אפּא, היבֿרו. „די אַרגומענטן הינקען אונטער גאַנץ היפּשלעך״, נ. גראַדאָן, סמז, 1953 I 22. „מײַן פֿעאיקייט אים...[צו] באַגרײַפֿן האָט שטאַרק אונטערגעהונקען״, ב. צוקערמאַן, איק, ר״ה תּכש״ו.

־ען. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערהיסן — ← אונטערהוסטן.

אונטערהיפֿ(ע)ן — אוסו. היפֿ(ע) אונטער, ~געהיפֿ(ע)ט. אונטערטענצלען, אונטערשפּרינגען, אונטערהאָפּ(ק)ען. ־ענישׁ.

אונטערהיפֿערן — טרוי. ־ער אונטער, ~גע־ היפֿערט. אַ ביסל, טיילווײַז אויסמײַדן, אויס־ פֿעלן, דורכלאָזן, אַריבערשפּרינגען. א׳ גאַנ־ צע זײַטלעך בײַם לייענען. א׳ שטיקער פֿון דאָנען.

אונטערהיפֿט — די, ־ן. 1. אייבערשטער טייל פֿוס, גלײַך אונטער דער היפֿט. צע־ ברעכן די א׳. 2. אונטערשטער טייל פֿון דעם היפֿטבײַן.

אונטערהיצן — טרוי. היץ אונטער, ~גע־ היצט. 1. צוגעבן היץ. מאַכן הייסער. א׳ די באָד. „אויב מיר וועלן דאָס גלעזל...א׳ אויף אַ ליכט אַ לאַנגע צײַט...", דר׳ מ. זומאַנאָוויטש, די הויזליכע מעדיצין, וילנע 1887. „ער האָט זיך אַראָפּגעכאַפּט אין קע־ לערל, אונטערגעהיצט דעם אייל־ברענער", ב. רעסלער, טמז, 1961 XII 9. 2. צוגעבן ברען. א׳ אַ דיסקוסיע.

3. דזוי אונטערהעצן; צוגעבן חשק (זיך) צו שלאָגן, צו קריגערײַ, צו זינד. „וען דער יצר־הרע זאָל ניט געווען מינטערן אים מיט זינגע שארפֿע רייצמיטל, א׳ אים...", ממוס, שלמה. „מע האַלט זיי [די שלעגערס] אין איין א׳, אַז מע לייזט קיין געלט ניט, זאָל מען כאָטש לייזן פּעטש", אי. דרוקער, קלעז־ מער, קיעוו 1940. „אָלע...האָבן אַנגעהויבן אונטערצוהיצן דעם בעל־גוף אַז איבער די יידע־ לעך...האָט ער געהאַט אזא היזק", לדב. ־עכ״ן. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

אונטערהיקען — ־קע אונטער, ~געהיקעט. אוסו — 1. היקען פֿון צײַט צו צײַט. א׳ בײַם דערמאָנט ווערן. א׳ נאָך אַ פּעטער וועטשערע. 2. אונטערשטאַמלען. א׳ וען מע וועט צעקאָכט. טרוי — זאָגן וואָס מע באַדאַרף ניט. א׳ אין די אויערן ארײַן אַ סוד. א׳ אַ רכילותל. אויך מיט ז׳ר. ־ענישׁ.

אונטערהירזשען — אוסו. ־זשע אונטער, ~געהירזשעט. 1. פֿון צײַט צו צײַט הער־ זשען (וועגן פֿערד). א׳ וי אַן אָגער וואָס דערשמעקט אַ קליאַטשע. „און בעת דאָס פֿערד איז אזש אונטערגעשפּרונגען פֿון פֿרייד און אונטערגעהירזשעט, האָט דער רעכטער...", ש. איזבאָן, טמז, 1964 IV 9. 2. צײַטנווײַז לאָכן וויטל, הויך. א׳ בײַ פּעפֿערדיקע וויצן.

אונטערהכשרן — [...העכשערן] אוסו & טרוי. הכשר אונטער, ~געהכשרט. געבן אַ הכשר אויף עפּעס וואָס איז ניט אינגאַנצן לויטן דין. א׳ אויפֿן וויין דעם ׳כשר לפּסח׳.

אונטערהלכע(נע)ן — [...האַלכענען] הלכע (הלכן) אונטער, ~געהלכעט (~געהלכנט). אוסו — דזוי אונטערהולכן (בײַבאַטײַט: מיט גרויסע טריט, גיך). אקוזו — גיין צו פֿוס אַ שטיק וועג. א׳ אַ פּאָר וויאַרסט, וועג דאָס פֿורל האָט זיך געשלעפּט באַרג־אַרויף.

אונטערהלצה — [...האַלצע] די, ־צות. שפּאָס, וויץ, לצנות פֿון אַ נידעריקער מדרגה. דער נאָר מיט די א׳צות. אַן א׳ אויפֿן רבינס חשבון.

אונטערהנחה — [...האַנאָכע] די, ־חות. הנחה, טעזע, פֿעסטשטעלונג פֿון אַ צווייטן ראַנג, פֿון אַ נידעריקערער מדרגה. „בנוגע דער עיקר־הנחה צעגייען מיר זיך ניט. גייען מיר צו דער א׳, און דאָ גייט שוין אין דעם...", אָאָר, יושפ XXII, 1.

אונטערהעבליעוון — דזוי אונטערהוב־ לען ←.

אונטערהעטשען — טרוי. ־טשע אונטער, ~געהעטשעט. דזוי אונטערהעצן (מיט מער ביטול אָדער פּעיצ). „ס׳האָט זיך געפֿונען נאָך אַן איוואַן...און האָט אונטערגעהעטשעט דאָס פֿאָלק, און קלעפּ זענען געפֿאַלן וי האָגל", יופֿאָ, 1887, № 34.

אונטערהעטשקען (זיך) — דזוי אונטער־ האָצקען (זיך), ←. „די אַלטיטשקע האָבן זיך אונטערגעהעטשקעט און געזונגען שושנת יעקבֿ מיט אַ זיס ניגונדל", ממוס, ווינטשפֿ.

אונטערהעכערן — טרוי. ־ער אונטער, ~געהעכערט. 1. (סוחריש) מאַכן אַ ביסל העכער. א׳ די פּרײַזן. א׳ די שכירות. 2. (שנײַדעריש) דזוי אונטערהייכן ←. ־ונג.

אונטערהעלטלעך — אָדי. אינטערעסאַנט, פֿאַרווײַלעריש, וואָס העלפֿט צום אונטערהאַל־ טן זיך. „גאַנץ ניצע א׳ ערצײַלונגען", שמואל־ זינגוול פֿעדער, בדחן אין סאַסאָוו, שירה חדשה, לעמבערג 1891.

אונטערהעלף — דער, ־ן. 1. הילף מן הצד. טיילווײַזע הילף, צוהילף. קריגן א׳ פֿון אַן אומגעריכטער זײַט. 2. אָפּט פֿון אונטערהעלפֿן. אַן א׳ איינס און צוויי.

אונטערהעלפֿט — די, ־ן. 1. אונטערשטע העלפֿט פֿון עפּעס. א׳ פֿון בנין, פֿון מאַנ־ מענט אאזוי. 2. אונטערשטע העלפֿט פֿון קערפּער. „דער מיידלבוזעם אָפּגעדעקט...די א׳...[אין] בלויע טולן", יהואש, ׳מארדזשערי׳.

אונטערהעלפֿן — אוסו [אָביעקט אין דאַ־ טיון]. העלף אונטער, ~געהאָלפֿן. 1. גע־ בן הילף פֿון צײַט צו צײַט. אַרויסהעלפֿן. א׳ אין אַן עת־צרה. א׳ מיט אַן עצה, אַ גוט וואָרט. „אונטער אַן ענגער צײַט פֿלעגט ער שטילערהייט נאָך א׳ י ר מיט עטלע־ כע גראָשן", ממוס, ווינטשפֿ. „וי אַ ברודער אונטערצוהעלפֿן אין דעם געמיינזאַמען שטרײַט", זשיט VIII, נ״י 1919.

2. העלפֿן אַ ביסל. א׳ דעם תּלמיד צו מאַכן די היימאַרבעט. „מע זאָל זיי פֿאַר־ שאַפֿן אַרבעט אָדער זיי א׳ מיט אויסלאָג, ביז זיי וועלן צו עפּעס קומען", קמ, 1863, № 16. „די דאָקטוירים וואָס שטודירן אויס ...קענען מיר נאָר א׳, אָבער ניט שטערן", אמד, די פֿרוען, וואַרשע 1872. „דאָס איז געווען די זינד פֿון סדום...געווען זאָס מיט ברויט...געזען בשלוה און קיין אַרעמאַן... ניט אונטערגעהאָלפֿן", תּנחומא, שמות, וואַרשע תּרמ״ו.

3. צוטראָגן, געבן אַ גרינגע זאַך, דערלאַ־ גען. א׳ מיטן שקעטלע טאַבעק.

4. אַרבעטן צוזאַמען מיט נאָך עמעצן, וואָס טוט די הויפּטאַרבעט. „דער געזעל קען דער־ וײַל נאָר א׳. אַליין טאָן אַ שטיקל אַרבעט קען ער ניט", רייד. „ער זוכט אויף וואָס אַ וויכערע ערד און פֿאַנגט אָן צו גראָבן אַ נעסט. דער ׳ער׳ גראָבט און די ׳זי׳ העלפֿט אים אונטער", בילדער פֿון טהיער לעבּען, ווילנע 1898. „און וועלזול האָט אונטערגע־ האָלפֿן דעם פֿאָטער אין שוסטערײַ", הרב העפֿטערמאַן, פֿאָר, 1964 X 11. „ער איז דאָרט [בײַם מצות באַקן] אַ רעדלער, וועל איך דאָרט עפּעס בײַז צוועלף א׳", אמד, דער פֿאָרטעפּיאַניסט, וילנע 1878.

5. פֿלומרשט העלפֿן, מאַכן דעם אָנשטעל פֿון העלפֿן. „אייגער שלעפּט, ציט, וועלט אָן די כוחות, און דער צווייטער העלפֿט אונטער מיט געשרייען", רייד. „ייִדישע קינדער פֿלעג־ גן זיך נאָר קוועטשן, א׳ מיט אַ סאָפּעך", ממוס, ווינטשפֿ. א׳ מיט אַ קרעכץ.

6. צושטימען, צוגעבן, אונטערבאַמקען (צוליב חניפֿה, אונטערטעניקייט). „אזא ייִד ...האָט זיך שטענדיק זינגע אייגענע חסידים ...וואָס העלפֿן אונטער זייער תּנא קמא, באַמ־ קען אים כסדר נאָך", ממוס ׳צוריק אַהיים׳.

7. ממשיך זײַן אַ צווייטנס רייד מיט דעם זעלביקן געדאַנק, מיט אַ צוגאָב, נאָך אַ ראַיה אא. „דאָס בחורל איז טאָקע אַ שליח פֿון גאָט — העלפֿט אונטער דעם ערשטן נאָך אייגער", ממוס, שלמה. „ער זאָל כאָטש וויסן אַז אָט־אָט וועט ער אַ טאַטע — העלפֿט איר אונטער...די מלמדקע", שע, קליי־ נע מענטשעלעך.

8. מיטזינגען, מיטשפּילן. אויסטערהאַלטן בג׳ב. „חברה פּועלים, בחורים אַרום טיש העלפֿן אונטער, דער אויפֿן גלעלנקל, יענער אויפֿן בײַקולכל, איטלעכער מיט וואָס יער קען", ממוס, שלמה. „געהאָט אַ דין קלעזמ־, אונטערגעהאָלפֿן לייזער דעם שנײַדער באַזע־ צן אַ כלה אָדער אונטערגעהאָלטן אים־ אַ מלך עליון", ממוס, קליינמענטשעלע. „געזונגען, אונטערגעהאָלפֿן ר׳ מלך דעם חזן", שע.

9. אויסטערהאַלטן, אונטערשפּאַרן. „זאָל ער נעמען [דעם פּוס] אין דער רעכטער האַנט, און ער זאָל דעם פּוס האַלטן אייַן טפּח העכער פֿון טיש, און ער טאָר אים ניט אַנידערשטעלן, אויך א׳ מיט דער לינקער האַנט", לט2, נג/ב. ־ונג. ־עכ״ן. ־ענישׁ.

אונטערהעלפֿער — דער. ־ס. וונ ־ן, ־קע, ־ס. ווער עס העלפֿט אונטער. ספּעצ געהילפֿ, אונטערשטיצער, משורר. „דער היטלמאַכער, דער א׳ בײַם משפּילישן מנין", פּרש, זכרונות. „איך קען מיר מײַן שטעטל אַליין באַשטיין, איך דאַרף ניט קיין א׳ס", א׳ מעש׳ ה [מ. עפּשטיין], די אומגליקליכע יתומה, וואַרשע 1878. „שפּיל אויפֿן פֿידל...נאָר שטילער..די קליינע א׳ זאָלן זיך ניט אויפֿכאַפּן", ב. שא־ פֿיר, אַברהמל דער שוסטער, אָדעס 1911. „אין אַ ווײַלע אַרום איז איטשעלע מיט די א׳ געקומען צוריק צו לויפֿן", ווינ, א שטעטל. ־ערי.

אונטערהעמד — דאָס, ־ער. העמד וואָס מע טראָגט גלײַך אויפֿן לײַב. העמד וואָס איז אונטער אַן אייבערהעמד. אַ וויס א׳ל. „אונטער דר טיר גישטנדן [= געשטאַנען] אין דר פֿינשט׳...אין אונטר העמד״, ״שו״ת הרמ״א״, קראָקע 1640 [חש ו]. „מיין א׳ קען זײַן צעפֿליקט...די שטיוול אויך עטוואָס צעריסן״, ה. קליבאַנאָוו, קול חדש, ווילנע 1908. „איך נעם פֿון זיך אַראָפּ ס׳רויט וואָלענע א״ר, נאָד. „[ער] איז געשטאַנען גע־בוינגן, בלויז אין א׳ל, מיט קײַלעכדיקע הויזן״, ח. פּעטס, פֿאָס, 1956 ו 13.

אונטערהענגן — העגנ אונטער, ~גע־האַנגן, ~געהאַנגן (פּד ~געהענגט — טרוו). אוסו — אַראָפּהענגן, זיך נאָכשלעפּן. „זע, עס הענגט עפּעס אונטער פֿון דײַן רעקל״, רייד. טרוו — אַנהענגן פֿון אונטן. א׳ דעם יאָטל אַ ווייַדל. א׳ אַ גאָטער־שערצל (אַ צעראַט־קעלע) אויפֿן קינד. „געמאַכט טיפּע אײַנש־ניטן...און אונטערגעהאַנגען די קרוגן, אַז דער זאָפּט זאָל אַרײַנרינען״, ע. אידראָ, שיר און קאָלאָשן, קיעוו 1928. ־ונג. ־ענ׳ש. ־ענ׳ש.

אונטערהע׳נדלער — דער, ־ס. וואָר עס פֿירט אונטערהאַנדלונגען. אַן ערלעכער א׳. „אַרבײטראָטורש...אודר אונטר העגדלירן פֿון בײַדן פּרטייאַן״, יוסף מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774.

אונטערהעפֿן — טרוו. ־פֿע אונטער, ~גע־העפֿט. דזוו אונטערהאָפּ(ק)ן (←), נאָר אויף אַ מגושמדיקן אופֿן. א׳ וויִ אַ דאַרפֿי־שער איוואַן.

אונטערהעפֿטן — טרוו. העפֿט אונטער, ~געהעפֿט (~געהאָפֿטן). העפֿטן פֿון אונטן, צוהעפֿטן. ← אונטערהאָפֿטן. ־ונג.

אונטערהעצן — טרוו. העץ אונטער, ~גע־העצט. אַרײַצן, אַנשטעלן, פֿראָוואָצירן צו טאָן עפּעס וואָס איז ניט גוט (קעגן געזעץ, קעגן געוויסן, אַנשטענדיקייט אע). גורם זײַן אַדער פֿאַרשטאַרקן קריגערײַ, מחלוקתן. א׳ די שיפּורים צו אַ געשלעג. א׳ די פּויערים צו אַ פּאַראָם. א׳ דאָס פֿאָלק צו אַן אויפֿ־שטאַנד. א׳ דעם המון. „פֿאַלשע פֿרײַנד מיט מסירות האָבן, וויִ דער שטייגער איז, שטאַרק אונטערגעהעצט״, ממוס, יודל. „גוטע־פֿרײַנד העצן אים נאָך אונטער״, פּינסקער שטאָפּ־לוח, תרס״ד. „האָבן אונטערגעהעצט דעם פֿראָסטן המון מע זאָל אונדז בייַ טאָן״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּע־טערבורג 1900, № 8. ־ענ׳ש. ־ענ׳ש.

אונטערהעצער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וואָר עס הערט אונטער. „א פֿינפֿטער גיט צו: אַ צײַט פֿון האָס און וויִלדקייט, פֿון מסור און פֿון א׳ און צבועיאַק״, הל, לידער פֿון גן־עדן. „אָן א׳ הערט אויף די מחלוקת״, א. מענעס, פֿאָר, 1964 XII 19.

אונטערהעצקען — ־קע אונטער, ~גע־העצקט. פֿרגל ~האָצקען, ~האָטשקען, ~העטשקען. אוסו — אונטערשפֿרינגען, אונטערטענצלען, אונטערטאַנצן, אונטערהאָפּ(ק)ן. א׳ בײַם טאַנצן. אויך מיט ז׳ך.

„אַז דער טאָג איז פֿאַרגאַנגען אין צרות, דערפֿאַר האָט ער אין אָנונט זיך אַ ביסל אונטערגעהעצקעט״, ממוס, ווינטשפּ II.

טרוו — 1. אונטערהייבן, אונטערווינען, אונ־טערטריסלען. א׳ דאָס קינד אויף די קני. „די בלאָטע איז געווען פֿאַרפֿרוירן און דער פֿאַיעטאָן האָט אונטערגעהעצקעט די פֿאַרשוי־נען״. אויך מיט ז׳ך. טרייסלען זיך, א׳ זיך אויפֿן פֿערדל. 2. דזוו אונטערהעצן (נאָר וועגן אומוויכטיקע זאַכן און מיט ביטול). א׳ מיט שטעכווערטלעך. ־ענ׳ש.

אונטערהעקלען — טרוו. ־קל אונטער, ~געהעקלט. העקלען אַ ביסל אַדער צײַטנ־וויז, אַדער פֿון אונטן (בײַם פֿאַרענדיקן די אַרבעט). א׳ דאָס מאַנטעלע פֿאַרן קינד.

אונטערהער — דער, ־ן. פּאָסט פֿון אונ־טערהערן. אַן אומלעגאַלער א׳. „צו שאַפֿן מעטאָדן צו באַקעמפֿן די א׳־אַפּאַראַטלער״, טמז, 1964 X 16.

אונטערהערן — טרוו. הער אונטער, ~גע־הערט. 1. הערן פֿון אַ זײַט, בשתיקה (וועו די רעידערס ווילן ניט מע זאָל זיי הערן), א׳ אַ סוד. „הינטער דער וואַנט הערט מען (אונטער) די אייגענע שאַנד״, שוו. „אַז מע הערט אונטער וואָס מע דאַרף ניט, כאַפּט מען אַ שנעל״, שוו. „שרעק דיך נישט, מיין קרוין, איך האָב אַלדינג אונטערגעהערט״, די גענאַרטע וועלט, 1815? „צי קיינער האָט ניט אונטערגעהערט דעם מוראדיקן סוד״, ש. איזבאַן, טמז, 1964 V 10. 2. אײַנהערן, דערהערן. אײַנזאָפּן אין זיך דאָס געהערטע. א׳ און אויפֿכאָפּן אַ ניגון און נאָכזינגען. „דאָס טעאַטער האָט באַדאַרפֿט א׳ זייער רייַ־דעניש, נאָכשפּירן זייערע באַוועגונגען״, מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער. „זיי טאָנצן פֿאַר שמחה און קלאַטשן, דער רודער האָט אונטערגעהערט״, פּרץ, ׳אויף אַ זומער־וואוי־נונג׳.

אויך מיט ז׳ך. זיך באַמיען אונטערצו־הערן. „דאָס האַרץ זאָגט דעם מענטשן און מיר קענען זיך נאָר א״, ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „שא, שא...רעד ניט הויך, זעסט ניט אַז די בחורים הערן זיך אונטער. זיי האָבן אויסגעגלאָצט די אויגן״, קמ, 1866, № 44. „איך און מײַן שוועסטער באַשטימען זיך אונטערצוהערן [צו] אַ געשפּרעך צווישן טאַטן און א פּריץ״, מוק, מיטנע באַגעגענשן. ־ונג. ־ענ׳ש. ־ענ׳ש.

אונטערהערער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וואָר עס הערט אונטער, ספּעצ געשיק־טער, געדונגענער אונטערצוהערן. מסור. „א קאַטשקע אַז די גאַלעען [= געסטאַפּאָ] גע־דונגען פֿיר טויזנט יידן אַלס א׳ אין יעדן הויף״, פֿאַרשריבן פֿון רינגעלבלומען אין וואַרשעווער געטאָ 1941 V 10.

אונטערהערשן — אוסו. הערש אונטער, ~געהערשט. הערשן צו ביסלעך אַדער אַ קורצע צײַט. א׳ אַ פּאָר חדשים און זיך אַפּזאָגן פֿון דער מאַכט.

אונטערהערשעוועט — אוסו. ־שעוע אונ־טער, ~געהערשעוועט. הערשן, געוועלטיקן צײַטנווײַז ביט חזקה, אַרויסווײַזן דערבײַ ברו־טאַלקייט. א׳ אין שטוב וויִ אַ פּרעה. א׳ מיטן חסד פֿון דיקטאַטאָר.

אונטערהקדשן — [...העקדעשן] טרוו. הקדש אונטער, ~געהקדשט. אָנמאַכן אַ ביסל שמוץ, אָנברודיקן צו ביסלעך. א׳ דאָס הויז, די דילן.

אונטערהרגענען — [...האַרגענען] טרוו. הרגע אונטער, ~געהרגעט. 1. לד. דזוו אונטערהורגן ←. 2. הרגענען, דערשלאָגן אַ קלייניע צאָל אַדער צײַטנווײַז. „די ספּאַר־טאַנער האָבן געהאַלטן די העלאַטן אין מורא און זיי אונטערגעהרגעט, זייער צאָל זאָל ניט ווערן צו גרויס״.

מיט ז׳ך — ביסלעכווײַז זיך אומבאַרענגען דורך שוערער האַרעוואַניע. א׳ זיך איבערן שטיקל ברויט.

אונטערוואָכן — דער, ־ן 1. גרופּע קוס־טעס פֿאַר אַ וואַלד, קוסטעס אין אַ וואַלד. 2. יוגנט; דור וואָס וואַקסט אונטער. נאָכ־וואוקס. אויפֿקומענדיקער, אויפֿוואַקסנדיקער דור. „מיר זוכן פֿאַרשיידענע פֿאַרטלען וויִ צו דערציען דעם...א״, יג, טמז, 1958 IX 14.

אונטערוואַטעוועט — טרוו. ־טעוט אונ־טער, ~געוואַטעוועט. 1. (שנידערײַ) אונ־טערליגן וואָטע בײַם נייען מלבושים. א׳ אַ ווינטער־מאַנטל. א׳ די ברוסט. 2. (שוסטע־רײַ) א׳ וואָטע, עס זאָל זײַן וואַרעמער. א׳ שיך, באַטיקעס.

אונטערוואַיען — אוסו. ־יע אונטער, ~גע־וואַיעט. פֿון צײַט צו צײַט וואַיען. דער ווינט וואַיעט אונטער אין קוימען. שאַקאָלן וואַיען אונטער. א׳ פֿון הונגער. ־ענ׳ש. ־ענ׳ש.

אונטערוואַכמײַסטער — דער, ־ס. אונ־טערוואַפֿיציר אין קאַוואַלעריע.

אונטערוואָכן — טרוו. וואַך אונטער, ~גע־וואָכט. אַ ביסל, צײַטנווײַז וואָכן, האַלטן שמירה, היטן עפּעס אַדער עמעצן. א׳ אַ טראַנספּאָרט.

אונטערוואָל — די. מצ נב. פּוך, אונטער־שטע שיכט וואָל וואָס וואַקסט אונטער דער גרויסער וואָל. שיטערע א׳. אַזוי אָפּשערן די שעפּסן, עס זאָל בלײַבן בלויז די א׳.

אונטערוואַלגערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געוואַלגערט. 1. אונטערקײַקלען. א׳ אַ קלאַץ אונטער (צו) די פֿיס. 2. אַ ביסל אויספֿרעסן מיט אַ וואַלגערהאַלץ. א׳ די לײַ־לעכער. מיט ז׳ך — אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט זיך וואַלגערן, א׳ זיך בײַ קרובֿים. א׳ זיך איבער (אין) אַלע קרעטשמעס.

אונטערוואַלד — דער, ~וועלדער. גרופּע פֿון נידעריקע בײַמלעך און קוסטעס פֿאַרן וואַלד. לויט סל מוסטער. „אָחוץ דעם יונג־וואַלד דאַרף מען נאָך אונטערשיידן דעם א׳ פֿון פֿאַרשיידענע קוסטעס און נידעריקע בײַמ־לעך וואָס וואַקסן בכלל ניט הויך״, א. גא־לאַמב איבז, ג. באָטש, געווינקסן, וואַרשע 1922.

אונטערוואַלדבלום — די, ־ען. פּשוטע פֿיַאַלקע, האָט ניט קיין ריח. Viola canina.

אונטערוואַלדניק — דער, ־עס. 1. קריי־טעכץ וואָס וואַקסט אויפֿן אייראָפּעאישן קאָנטינענט, גע־ווייגלעך אונטער קוסטעס פֿון ניסלעך. דער וואָרצל פֿון א׳ האָט אַ ריח פֿון פֿעפֿער און איז גיפֿטיק. Asarum europaeum. 2. קרייטעכץ וואָס וואַקסט אויפֿן צפֿון־אַמעריקאַנער קאָנטינענט. אויך: ווילדער אינגבער. מע פֿלעגט פֿון געטריקנטן וואָרצל פֿאַרקאָכן אַ טיי קעגן בויכווייטיק. Asarum arifolium, asarum canadense.

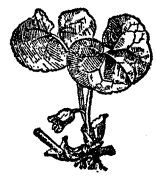

אונטערוואַליען — טרוו. ־ליע. אונטער־געוואַליעט. סל. 1. דזוו אונטערקייקלען. 2. אונטערוואַרפֿן. א׳ מיסט בײַם פֿאַרקאָן. 3. אַנידערוואַרפֿן; אומוואַרפֿן. א׳ אַ וואָגט, אַ הויז. 4. אויסקלאַפּן, מאַכן בהדרגה וואַ־ליקעס. א׳ אַ פֿאַר פּוישטן.

אונטערוואַלן, ~וואַלצן — אָקוזוו. וואַלס, וואַלץ אונטער, ~געוואַלסט, ־וואַלצט. אַ בי־סל, פֿון צײַט צו צײַט טאָנצן אַ וואַלס (וואַלץ). לײַמענע פֿיס וואָס קענען אַפֿילו ניט א׳.

אונטערוואַלצן — טרוו. וואַלץ אונטער, ~געוואַלצט. דורכלאָזן דורך וואַלצן פֿון אַ מאַשין. אַרבעטן מיט מאַשין־וואַלן בהדרגה אַדער טיילווײַז. א׳ לעדער. א׳ אַ געוועב. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אונטערוואַלק(עוועך) — טרוו. וואַלק(עוע) אונטער, ~געוואַלק(עוע)ט. דזוו דפֿוו. ספּעצ דורכלאָזן דורך וואַל(י)קעס. אַ ביסל וואַלקע־וועך. א׳ פֿילץ. א׳ לײַלעכער אין אַ מאַנגל.

אונטערוואַלקנדיק — אַדי. (נאָענט) אונטערן וואַלקן. א׳ער פֿלי.

אונטערוואַנדערן — אוסו. ־ער אונטער, ~געוואַנדערט. פפּ: ~וואַנדערוועך. אַ ביסל, צײַטנווײַז וואַנדערן. א׳ ביז מע קומט צו אַ מקום־מנוחה. ־נישׂ.

אונטערוואַנט — די, ~ועטן. אונטערשטע אַדער היגטערשטע וואָנט. אונטערשטע זײַט. „דער דיפֿטעריט...קען זיך אויך אָנהייבן אויף דעם קליינעם צינגעלע און אויך טיפֿער אויף דער א׳ פֿון שלונד", דר׳ מ. זוסמאַנאָוויטש, די הויזליכע מעדיצין, ווילנע 1887.

אונטערוואָנכן — ־כע אונטער, ~געוואָנ־כעט. פּר. טרוו — בשׂתּיקה אויסשמעקן, אויס־גיוכצן, דערגיין עפּעס אויף אַן אומווע־נטיג (פּגיע). א׳ ווי עס האָלט בײַ זיי. אוסו — אונטערשטינקען. אַרויסוואַרפֿן דאָס וואָס וואָנכעט שוין אונטער.

אוֹנטערוואָסאַ׳ל — דאָס, ־ן. 1. וואָס קומט פֿון אונטן, פֿון באָדן. דער ברו־נעם איז ליידיק, קיין א׳ איז ניט צוגעקו־מען. 2. וואָסער אין דער טיף פֿון אַ ים, טײַך, אָזערע. דאָס קאָלטע א׳. געוויקסן אין א׳. פֿיש פֿון אייבערוואָסער און פֿיש פֿון א׳. א׳ [ווי אַן ערשטער טייל פֿון אַ צו־גויפֿהעפֿט] = וואָס איז אונטערן וואָסער. א־טונגל. א־גע־וויקסן. א־מינג. א־קאָבל. א־שטיין אַפּ. ־דיק — אַדי. א׳ע שטראָמען.

אונטערוואָסערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געוואָסערט. 1. אונטערגיסן וואָסער. א׳ מילך. א׳ משקה. א׳ דאָס פֿעסל אָקעוויט מיט אַ האָלב עמערל. א׳ די וואַזאָנען. 2. פֿיג. מאָכן וויניקער שוועך, וויניקער קינסטלע־ריש. א׳ אַ בוך מיט באַנאַליטעטן. א׳ אַ רעפֿעראַט כדי געפֿעלן צו ווערן דעם עולם־גולם.

אונטערוואָסערפֿלאָט — דער, ־ן. דער טייל פֿון פֿלאָט וואָס באַשטייט פֿון סובמא־רינען. ← דזוו. אויך: ~וואָסערפֿלאָטילע.

אונטערוואָסערשיף — די, ־ן. אויך: ־שיר־פֿל. סובמאַרין. שיף (שיפֿל) וואָס שווימט אונטערן וואַסער [בעניצט פֿאַר מלחמה־צוועק־קן]. „פֿאַר די אַנפֿירער פֿון די א׳ן (אַדער וויי די ייוואָ־פּראָפֿעסאָרן הייסן אונדז זאָגן: פֿאַר די טונק שיפֿן) איז זייער וויכטיק צו קענען...יעדער בערגל און יעדן אָפּגרונט אינעם דנאָ פֿון ים", א. יאָקובזאָן, פֿאָר, 1964 III 22.

אונטערוואָפֿענען — טרוו. ־פֿן אונטער, ~געוואָפֿנט. אויך מיט זיך. 1. באַוואָרגן מיט וואָפֿן בהדרגה אַדער בשתּיקה. א׳ די מורדים אין די בערג. 2. באַוואָפֿענען ניט אין דער גענוגיקער מאָס, וויניקער וויי מע דאַרף. א׳ אַפּילו אַן אַליאירטן. 3. פֿיג. צו־שטעלן ׳וואָפֿן׳. באַהילפֿיק זײַן אין אַ פֿאַר־מעסט. א׳ אונדזער פֿאַרשטייער מיט גוטע אַרגומענטן.

אונטערוואַקלען — טרוו. ־קל אונטער, ~געוואַקלט. מאַכן עס זאָל ווערן אַ ביסל וואַקלדיק, וויניקער פֿעסט, וויניקער זיכער. א׳ די אמונה בײַ עמעצן אין עפּעס. א׳ די אַגגענומענע מיינונגען.

מיט זיך — 1. אַ ביסל זיך וואַקלען, זײַן צום טייל צעטרייסלט. א׳ זיך ווי אַ שיבור, ווי אַ שיף אין אַ שטורעם. „אַ ייִדיש־קייט וואָס וואַקלט זיך שוין אונטער בײַ זיי", רייד. „די...פֿאַיזיצע האָט...זיך אַגגע־הויבן אַ ביסעלע אונטערצוואַקלען", פּ. סאַנד־לער, טמז, 23 VI 1965. 2. האָבן ספֿקות, ניט זײַן זיכער בײַ זיך. א׳ זיך בײַם אויס־פֿירן אַ באַפֿעל. א׳ זיך אין דעם גלויבן פֿון די קינדעריאָרן. ־ענישׂ.

אונטערוואַקסן — אוסו. וואַקס אונטער, ב׳ן (אויך: האב) ~געוואַקסן (~געוואָקסן). 1. (וועגן געוויקסן) וואַקסן העכער, ביסלעך־ווײַז וואַקסן בײַ צו דער געוווינטלעכער הייך פֿאַר דעם מין. די ביימלער זײַנען אונטער־געוואַקסן. „שטעל די וואַזאָנען אויפֿן פֿענצ־טער, וועלן זיי גיכער א״, רייד. „אַז [די ביימער] וואַקסן אונטער דאַרף מען זיי אויס־אייזלען", רעד׳ מ. וועללער, ווי מען פֿלאַנצט מען. 2. וואַסער אין דער טיף פֿון אַ ים, טײַך, אָזערע. דאָס קאָלטע א׳. געוויקסן אין א׳. פֿיש פֿון אייבערוואַסער און פֿיש פֿון א׳. א׳ [ווי אַן ערשטער טייל פֿון אַ צו־גויפֿהעפֿט] = וואָס איז אונטערן וואַסער. א־טונגל. א־גע־וויקסן. א־מינג. א־קאָבל. א־שטיין אַפּ. ־דיק — אַדי. א׳ע שטראָמען.

אונטערוואָסערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געוואָסערט. 1. אונטערגיסן וואָסער. א׳ מילך. א׳ משקה. א׳ דאָס פֿעסל אָקעוויט מיט אַ האָלב עמערל. א׳ די וואַזאָנען. 2. פֿיג. מאָכן וויניקער שוועך, וויניקער קינסטלע־ריש. א׳ אַ בוך מיט באַנאַליטעטן. א׳ אַ רעפֿעראַט כדי געפֿעלן צו ווערן דעם עולם־גולם.

אונטערוואָסערפֿלאָט — דער, ־ן. דער טייל פֿון פֿלאָט וואָס באַשטייט פֿון סובמא־רינען. ← דזוו. אויך: ~וואָסערפֿלאָטילע.

אונטערוואָסערשיף — די, ־ן. אויך: ־שיר־פֿל. סובמאַרין. שיף (שיפֿל) וואָס שווימט אונטערן וואַסער [בעניצט פֿאַר מלחמה־צוועק־קן]. „פֿאַר די אַנפֿירער פֿון די א׳ן (אַדער וויי די ייוואָ־פּראָפֿעסאָרן הייסן אונדז זאָגן: פֿאַר די טונק שיפֿן) איז זייער וויכטיק צו קענען...יעדער בערגל און יעדן אָפּגרונט אינעם דנאָ פֿון ים", א. יאָקובזאָן, פֿאָר, 1964 III 22.

אונטערוואָפֿענען — טרוו. ־פֿן אונטער, ~געוואָפֿנט. אויך מיט זיך. 1. באַוואָרגן מיט וואָפֿן בהדרגה אַדער בשתּיקה. א׳ די וואַזאָנען. 2. באַוואָפֿענען ניט אין דער גענוגיקער מאָס, וויניקער וויי מע דאַרף. א׳ אַפּילו אַן אַליאירטן. 3. פֿיג. צו־שטעלן ׳וואָפֿן׳. באַהילפֿיק זײַן אין אַ פֿאַר־מעסט. א׳ אונדזער פֿאַרשטייער מיט גוטע אַרגומענטן.

אונטערוואַקלען — טרוו. ־קל אונטער, ~געוואַקלט. מאַכן עס זאָל ווערן אַ ביסל וואַקלדיק, וויניקער פֿעסט, וויניקער זיכער. א׳ די אמונה בײַ עמעצן אין עפּעס. א׳ די אַגגענומענע מיינונגען.

מיט זיך — 1. אַ ביסל זיך וואַקלען, זײַן צום טייל צעטרייסלט. א׳ זיך ווי אַ שיבור, ווי אַ שיף אין אַ שטורעם. „אַ ייִדיש־קייט וואָס וואַקלט זיך שוין אונטער בײַ זיי", רייד. „די...פֿאַיזיצע האָט...זיך אַגגע־הויבן אַ ביסעלע אונטערצוואַקלען", פּ. סאַנד־לער, טמז, 23 VI 1965. 2. האָבן ספֿקות, ניט זײַן זיכער בײַ זיך. א׳ זיך בײַם אויס־פֿירן אַ באַפֿעל. א׳ זיך אין דעם גלויבן פֿון די קינדעריאָרן. ־ענישׂ.

אונטערוואָקסן — אוסו. וואַקס אונטער, ב׳ן (אויך: האב) ~געוואָקסן (~געוואַקסן). 1. (וועגן געוויקסן) וואַקסן העכער, ביסלעך־ווײַז וואַקסן בײַ צו דער געוווינטלעכער הייך פֿאַר דעם מין. די ביימלער זײַנען אונטער־געוואַקסן. „שטעל די וואַזאָנען אויפֿן פֿענצ־טער, וועלן זיי גיכער א״, רייד. „אַז [די ביימער] וואַקסן אונטער דאַרף מען זיי אויס־אייזלען", רעד׳ מ. וועללער, ווי מען פֿלאַנצט א סאַד, וויילנע 1900. 2. (וועגן בעלי־חיים) זיך אַנטוויקלען בײַן צושטאַנד פֿון האַלב־אַדער גאַנץ־ערוואַקסנשאַפֿט. די הינדלעך וע־לן א׳ אין צען וואָכן. ווי גיך די לאָשיקלעך וואַקסן אונטער!

3. וועלן העכער, געוויקסיק. „אַז ער איז אונטערגעוואַקסן און די קליידער זײַנען קורץ געוואָרן, האָט ער געטאַדלט די קליידער", ר׳ יעקבֿ מדובנא, משלי חכמה, ווילנע תר״ן. „וואָס מיינט איר, וויל זי איז אַן אַן עין־הרע אַזוי אונטערגעוואַקסן? זי איז פֿאַרט ניט מער אַלט ווי...ווי דרייצן יאָר", עט, סערקעלע. „וועט די כלה א׳, וועט מען ניט דאַרפֿן קיין פֿאַלבאָנקעס צו די העמדער", ליאָנדאָר, נייער בש, ווילנע 1844.

4. וועלן עלטער. וועסט א׳ — וועסט אַליין פֿאַרשטיין. „אַז דאָס קינד איז אונטערגע־וואַקסן און שוין אין שטאַנד געווען אַליין אַ בלעטל גמרא אײַנצובײַסן...", ממוס, וויינשפֿ.

5. קומען צו דער מדרגה פֿון צײַטיקייט. „זייער אייניקל וואַקסט שוין אונטער און ס׳איז זי נישט מעגלעך צו פֿאַרהיטן פֿון מאַנסבילשע אויגן", וועס ו. ׳די באַבעשיס אַפּ־היטן׳. „עס וואַקסן אונטער שייגע מיידלעך — שוין ניט פֿאַר אונדז", סטע, לירישע ליד־דער. „און וואַסערע שאַנסן האָט אַ [נעגע־ריש] קינד...וועלן ער וואַקסט אונטער, צו קרי־גן אַרבעט", בצג, טמז, 1964 VII 26.

6. וועלן דערוואַקסן. „דערנאָך האָבן אַנ־געהויבן די קינדער אונטערצוואַקסן", נחב, ׳מעשׂה מבן מלך ובן שפֿחה׳. „און אַזוי האָבן זיך די קינדער אונטערגעוואַקסן", צ. ז. רובינשטיין, דער שרעקלעכער קנס־מאַל, אַדעס 1883. „זײַנע קינדער, וויי זיי זע־נען נאָר אונטערגעוואַקסן, זענען זיך צע־פֿאָרן", ספּ, יידישער קאָלאָניסט.

7. וועלן גרעסער, גרעבער. ער איז אַ זוללׅ־וסובֿא און זײַן בויך האָלט אין איין א׳. געקראָגן אַ טאַראַבענץ אין נאָז און די נאָז איז אונטערגעוואַקסן. *דער שכל (דער נאָר) בײַ דיר איז אונטערגעוואַקסן = איר, ביסט געוואָרן נאַרישער.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערוואָרגן — ← אונטערוואָרגן.

אונטערוואָרט — דאָס, ~ועטער. אַ טייל פֿון וואָרט. דאָס וואָס איז וויניציקער, קלענער וויי אַ וואָרט. „איז ׳דעסט׳ פֿון פֿונדעסט־וועגן אַ וואָרט פֿאַר זיך אַדער בלויז אַן א׳?".

אונטערוואָרפֿן — אוסו & אָקוזוו. וואָרט אונ־טער, ~געוואָרפֿן. 1. וואָרטן אַ ביסל, ביז אַ באַשטימטן מאָמענט. א׳ ביז יענער וועט אויפֿהערן שוין רעדן. א׳ ביז די ריי וועט אונטערקומען. א׳ ביז די בעלי־מלאָכות וועלן פֿאַרטיק ווערן. „א׳ מיטן פֿאַרקויפֿן אתרוגים ביז נאָכן ערשטן בלאָז" [= ביז נאָך ראָש־השנה], רייד. *„א׳ ביז משיח וועט קומען = א) אַפּליגן אויף אַ שפּעטערער, אום־באַשטימטער צײַט; ב) אויפֿהערן צו האָפֿן.

2. קומען און בלײַבן אַ געוויסע צײַט אויף אָרט (פֿדי זיך צו טרעפֿן מיט עמעצן, דערזען עפּעס אע). א׳ (אויך) אַ

פֿרײַנד עטלעכע מינוט. „לאָמיר דאָ שטיין און אונטערוואַרטן דעם פֿאָראַד", רייד. 3. אי־בערוואַרטן, וואַרטן בײַ עפּעס גייט פֿאָרבײַ. א׳ דער רעגן, דער שטורעם זאָל אַריבערן. 4. וואַרטן בשתּיקה אויף עפּעס, אויף עמע־צן. א׳ עמעצן און אים אָנצערעכן די בײַ־נער. „...אָדער אפֿשר גאָר א׳ אַ ביסל און מאַכן אַ געהיימען קימפּעט", א. ז., א ודוי פֿון אַן אקושערקע, וואַרשע 1909.

5. זיך ניט צוגיין (עפּעס דורכצופֿירן). לאָמיר נאָך א׳ מ י ט ן שידוך. א׳ מיטן אָנ־נעמען דעם באַשלוס. א׳ מיט דער אָפּעראַציע, בײַ דעם חולה וועט ווערן בעסער. 6. צו־וואַרטן; האָבן געדולד. א׳ מיטן דירה־געלט. 7. זיין פֿאַסיון, ניט זיין בכּוח עפּעס צו טאָן. [וועגן אַ כאָלערע־יאָר] „יידן מוזן דערווײַל א׳ און נישט שטאַרבן", ייט, פּוילן III. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערוואַרטשען — ־טשע אונטער, ~גע־וואַרטשעט. אומו — 1. מיט אומקלאָרע קלאָנגען עפּעס זאָגן און גלײַכצײַטיק אויס־דריקן אומצופֿרידנקייט, פֿאַראיבל, ברוגז אע געפֿילן. אונטערמרוקנען. „גאָר אין אָנהייב איז איטלעכער געזעסן ברוגז, עפּעס אָנגעדרודלט, אונטערגעוואַרטשעט אויפֿן בעל־העגלה", ממוס, ווינטשפּ. „האָט זיך מײַן ערל געקראַצט אין דער פּאָטיליצע, אונטערגעוואַרטשעט אונטער דער נאָז", שע, אַרעמע און פֿרײַלעכע. „דער ׳מליץ ממליץ המליצים׳ האָט שוין אויך אַנ־געהויבן ביסלעכווײַז א׳ אויף [ייִדיש]", [מ. דלוגאָטש], דער לאָכידיקער וועדטיל זאָגער, לעמבערג 1883. „אין פֿאַרדאָנהטע מוטער, מיטן שווערן עול פֿון אַ האַלב טוץ בוגרותן, האָט שטיל אונטערגעוואַרטשעט", ר. פּאַלאַט־ניק, איק, פּסח תשכ״ג. 2. אַנשטאָט אונ־טערוואַרקען. אויך מיט ז׳ר. „זיי האָבן זיך אונטערגעוואַרטשעט און געלאָכט", פֿמ. טרוו — סתּם עפּעס אונטערבורטשען, אַרויס־זאָגן אומקלאָר. א׳ אַן ענטפֿער. ־ענישׂ.

אונטערוואַרעמען — טרוו. ־עם אונטער, ~געוואַרעמט. 1. מאַכן אַ ביסל וואַרעמער. א׳ די פֿאַרפֿרוירענע גלידער מיט אַ טרונק משקה. א׳ דאָס עסן. א׳ דעם מאָטאָר פֿון אויטאָ. „האָבן באַפֿוילן זיי צו שפּרינגען, כדי אונטערצוואַרעמען זייערע לײַבער", ש. איזבאָג, טמז, 1964 VII 21. 2. צוגעבן מוט, חשק, קוראַזש. א׳ די וואָס קוועלקלען זיך. „פֿלעגט ער, לייבצע, בשעת חדווה דענסט־מאָל א׳ דאָס איידעמל, דאָס צאַצקעלע זינגס", ממוס, ווינטשפּ. „די דעמאַנסטראַציאַנען וועלן א׳ און אויפֿמונטערן יענע אומצופֿרידענע פּאַרטייען וועלכע פֿילן יעצט זייער שוואַכ־קייט", וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראַטן אין רוסלאַנד, זשענעוו 1899. 3. אונטעריאָגן, אונטערטרײַבן. א׳ די פּועלים. „מענטשן צום אונטערטרײַבן, א׳, האָט אויך ניט געפֿעלט, און פֿונעם אָרט האָט מען...זיך אַלץ ניט געריטן", ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. 4. אונ־טערהעצן, אָנהעצן. „אויך פֿיל נקבות זינענען מיטגענאַנגען מיט דעם נאָראַ און האָבן געהאָלפֿן דאָס פֿאָלק אונטערצוואַרעמען", קמ, 1863, № 29. 5. אײַנרעדן צום גוטן. אַרויס־

שטעלן פֿון דער בעסערער זײַט. „חבֿרה האָט אַ ביסל אונטערגעוואַרעמט, ס׳האָט דער דופֿק זיך אויף אים דערבאַרעמט", ממוס, יודל.

אונטערוואָר(ע)נען — טרוו. וואָרן אונ־טער, ~געוואָרנט. אומדירעקט וואָרענען, מיט אַ רמז, מיט אַן אָנצוהערעניש. א׳ דעם שטרענגן מאָנער מיט אַ גלײַכווערטל.

אונטערוואַרף, ~וואָרף — דער, ־ן. אקט פֿון אונטערוואַרפֿן. אַ שיינער א׳ פֿון דער פֿילקע.

אונטערוואַרפֿונג — די, ־ען. פֿראַצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערוואַרפֿן (זיך). די א׳ פֿון ערשט־געבוירענע קינדער. „מורא פֿאַר גאָט...דער גיסטיקער תּנאַי פֿון יעדער פֿרײַ־וויליקער א׳", ר. ראָקער, נאַציאָנאַליזם און קול־טור, ב״א 1949.

אונטערוואַרפֿיק — אָדי. 1. נשאל. וואָס מע קען, וואָס לאָזט זיך אונטערוואַרפֿן. אַ גרינגער, א׳ער שטיין. 2. וואָס איז אונטער־טעניק, וואָס וואַרפֿט זיך אונטער. וואָס ווײַזט אַרויס אונטערטעניקייט. „איך האָב געמאַכט אַן אונטערוויר־פֿיקע מינע און געזאָגט מיט אַ שטיל קול:...", ל. קאָברין איבז, מאָפּאַסאַן, II, נ״י 1914.

אונטערוואַרפֿן — טרוו. וואָרף אונטער ~געוואָרפֿן. 1. וואַרפֿן ס׳זאָל פֿאַלן אונטער עפּעס. א׳ שטיינער אונטער דעם גאַניקל.

2. וואַרפֿן פֿון אונטן אויף אויבן. א׳ אַ פֿילקע. א׳ אין דער לופֿט דעם זיגער, אונ־טערהאַצקען אים. „און פֿלוצלינגס די ערד האָט אונדז אַלעמען אונטערגעוואַרפֿן ווי אין אַן ערדציטערניש", ש. ברעגמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע I, אַדעס 1931. אויך אומפּ. עס וואַרפֿט אונדז אונטער בײַם פֿאָרן אי־בער די גרובֿעס.

3. צווואַרפֿן עס זאָל זיין נעענטער. אונ־טערגעבן. א׳ דעם האַמער צו דער האַנט. א׳ די קלעצלעך צום שפּאָלטן. „אויסגעשפּאַנט דאָס פֿערדל, אונטערגעוואַרפֿן דעם היי און האָבער", שע, טבֿיה.

4. אַוועקלייגן בשתּיקה (פֿון פּטור צו ווערן פֿון עפּעס אָדער פֿון מאַכן אַ בלבול). א׳ גנבֿישע זאַכן, פֿאַלש געלט. א׳ אַ ממזר (אָפֿט געניצט פֿיג). א׳ טרייפֿענע סחורה. א׳ אַ טויט קינד (אויפֿצווועקן אַ בלוט־בלבול). „נאָר וואס מען האט [דעם הרוג] גפֿונן אין הויז פֿון דעם יהודי, אפֿשר הט מען אים אונטר גוואַרפֿן", ש׳, כ/ב. „אַ שׂונא...האָט אונטערגעוואַרפֿן [אַ טויט קינד] לעבן אַ יהודי מע זאָל מאַכן מאָרגן אַ בלבול אויף דעם יידן", משה אַהרן מליקאָווא גליקמאַן, ברכי נפֿשׁ, וואַרשע 1898. „לכן מעלדע איך דאָ אַן אַז נישט מײַן פֿעדער האָט אָנגעשריבן [דעם] ראָמאַן...און דער מחבר אָדער דער אַרויסגעבער האָט מיר אונטער־געוואָרפֿן דעם דאָזיקן ממזר", אַברהם יצחק בוכבינדער [איבז], דער פֿאָרשטעלטער פֿרינץ, וואַרשע 1895. „די מאַמע האָט עס אונטער־געוואָרפֿן, ווײַל דאָס קינד האָט נישט געהאָט פֿאַר דער וועלט קיין טאַטן", חג, טמז, 1964 VIII 3. *א׳ אַ פֿגר, אַ שרץ (אָפֿט ענגיצט פֿיג). *א׳ אַ בלבול = אויסטראַכטן און פֿאַרשפּריטן אַ בלבול. „די גנבֿים וועלן דיר א׳ די גניבֿהשע זעק", שע, אַרעמע און פֿרײַ־לעכע I. *א׳ טרייף־פּסול = אויך: פֿאַרוואָר־טע ליטעראַטור וואָס רופֿט צו רעוואָלוציע, צו אַן אויפֿשטאַנד. „פֿאַליציי האָט אַליין אונטערגעוואָרפֿן טרייף־פּסול און דערנאָך גע־קומען מאַכן אַן אָביסקע", רייד. „פֿאַראַן אַ מיטל...מע דאַרף אים א׳ ביכער, צײַטונגען] און בריוו, וואָס זאָל אויסוויזן פֿון זיי אַז ער האָט צו טאָן מיט די פֿאָליטישע פֿאַרברע־כער", מ. ב. זאָבֿיעזענסקי, די שווערע צײַטן II, וואַרשע 1887.

5. איבערגעבן אומדירעקט. אַרײַנוואַרפֿן עפּעס אין רשות פֿון עמעצן. א׳ אַ פּא־וועסטקע. א׳ אַ גט = איבערגעבן דער פֿרוי אַ גט קעגן איר ווילן (אויך אַן איר ווײַסן, דורך אַן אָפּנאַרעריי). [דער אויסדרוק נעמט זיך פֿון דעם וואָס אַ גט האָט מען געקענט געבן ניט בלויז אין די הענט אַרײַן, נאָר צוווארפֿן אָדער א׳ אין רשות פֿון דער פֿרוי, אין אירע ד׳ אַמות. דער אויסדרוק שטיצט זיך אויף ׳ה ז ו ר ק גט לאשתו׳, גטין, פּרק ח, א. נאָך די תּקנות דרבינו גרשום, אַז מע טאָר ניט אָפּגטן אַ פֿרוי קעגן איר ווילן, האָט מען געווײַנלעך געפּסלט אַן אונטער־געוואָרפֿענעם גט. אַרום דעם ענין זײַנען פֿאַ־ראַן אַ סך קשיות און ספֿקות און אַ פֿאַר־צווײַגטע רבנישע ליטעראַטור.] „בײַ מײַנע אָבות אַבותינו האָב איך דאָס ניט געזען און דער טאַטע האָט מיר קיין צעטעלער אויך ניט אונטערגעוואָרפֿן", ש. וואַלצינגאָ, דער באַקאַנטער דאָקטאָר, וואַרשע 1882. „ווײַ־בער האָבן אים [דעם רבין] אונטערגעוואָרפֿן קוויטלעך", יצחק משה באָדער, צבֿיה פֿון אַדעסאַ, לעמבערג 1905. „דער רבֿ טוט אַ קוק און זאָגט: ס׳איז פֿאַרפֿאַלן. אַ גט קאָן מען אָנהענגען אָדער א׳", באָש, גימפּל תּם. א׳ אַ חרם = אַרײַנלייגן אין חרם אומגע־ריכט, אָן מתּרה צו זײַן. „אַז יעקב רײַפֿ־מאַן קומט צו אונדז...און עמעץ וואַרפֿט אונ־טער קעגן אים אַ חרם, אַ חסידישע קונץ", פּרץ, זכרונות.

6. געבן אומוויליק, מיט אַ לאַסקע. א׳ אַ הוספֿה. „ווינטש איך דיר אַז אויף אי־בעראַכטאַג זאָלסטו...ניט האָבן אויף שבת אוך...איך זאָל דיר א׳ אַ האַלב", בערג, בײַם דנינעפּער I. *א׳ אַ הונט אַ ביין (בײַנדל) = א) עפּעס געבן אַ שלעכטן, אַ שׂונא, כדי פּטור צו ווערן פֿון אים, פֿון זײַנע נגישות; ב) אונטערקויפֿן מיט עפּעס.

7. אונטערהעלפֿן, געבן אַ מתּן־בסתּר. א׳ דעם אָרעמען שכן עטלעכע שײַטלעך האָלץ. „מר עוקבֿא מיט זײַן ווײַב פֿלעגן גיין...אין שול אַרײַן, און עס האָט געוואוינט אַן אָרעמאַן אין זייער שכנות, פֿלעגן זיי אים אַלע אינדערפֿרי א׳ פֿיר גראַשן אונטער דער טיר", לט, לז/כ. „קיין שכירות האָט מען איר נישט געצאָלט, זי פֿלעגט איר א׳ אַן אַלטע קלייד, אַ פּאָר געטראָגענע שיך", מ. אחון, אַננאַ גרינגאָריעוונא..., וילנע תּרנ״ו.

8. געבן וואַרפֿנדיק. א׳ קערנדלעך פֿאַר די טײַבעלעך. „ווי אַ הונט סלוזשעט, דרייט דעם ווײַדל פֿאַר איטלעכן וואָס וואַרפֿט אים אונטער אַ שטיקל ברויט״, ממוס, קליאָטשע.

9. צושיטן, (צו)געבן עפּעס (צום עסן) פֿאַר אַ בעל־חי. א׳ היי דער קו. א׳ האָבער אין דער קאָרעטע. „אַזאַ קאָפּיטאַלנע קו מוז מען דריבערן שטאַרק פֿילגעוועזן. מע דאַרף עפּעראָס א׳ אַ בינטל כּפּול־שמונהדיקע ציתּ״, ממוס, קליאָטשע. „כּאָפּט אָן די פֿערד ...פֿירט זיי אַריבערן שאַנץ, וואַרפֿט אונטער אַ ביסל אָבראָק״, הערצל אָפּשאָן, בית ישׂראל, ווישניצער רבֿים הויף, סיגעט 1933.

10. אַרײַנגעבן, צוגעבן, זיך אַרײַנמישנדיק. א׳ אַ וואָרט בעת אַ שמועס. א׳ אַ נײַעם געדאַנק. א׳ אַ וואָרט און אָנצינדן אַ פֿײַער, אַ נײַע קריגערײַ. (אַקטיאָריש) *א׳ אַ וואָרט = אונטערזאָגן.

11. אונטערהאַלטן (אַ פֿײַער) מיטן צוואַרפֿן (נאָך ברענשטאָף). א׳ האָלץ אין רובע. א׳ קוילן אין אייוועלע, אין סאַמאָווַאר. „באַקט קאַרטאָפֿל און מאַכט אָן, אונטערוואַרפֿנדיק דאַרע צוטיגלעך, אַ רויך צו פֿאַרטרײַבן די קאָמאָרעס״, ממוס, שלמה. *א׳ פֿײַער = פֿאַרשטאַרקן אַ קריגערײַ.

12. צוגעבן, מוסיף זײַן (בײַם דינגען זיך). א׳ נאָך אַ פּאָר גילדוין פֿאַר מפּטיר יונה. „בישקשה, איר וואָלט געמעגט...א׳ נאָך אַ האַלבן קאָרב״, ב. שאָפּיר, אַבֿרהמל דער שוסטער, אַדעס 1911.

13. אַראָפּגעמען, מאַכן חיסור. א׳ דרײַ פֿון צען.

14. (שוסטערײַ) אַ ביסל פֿאַרסטריגעוועטן, פֿאַרוואַרפֿן, אונטערסטריגעוועטן. א׳ אַ פּלײַצע. א׳ די ברוסט.

15. (שוסטערײַ) גיך, בריהשדיק אונטערשלאָגן (זוילן אא). „איך זעץ מיך נאָר אַנידער צום טישל און הייב אָן א׳ אַ פּאָר פֿידניסקעס״, קמ, 1868, № 23.

16. שטעלן עמעצן אונטער דינסט אָדער קאָמאַנדע. מאַכן אָפּהענגיק פֿון עמעצן. א׳ די פֿאַרבעכעריש קינדער אונטער אַ בעל־ריכטלעכן אָפּיטרופּוס. „גאָט זאָל דיך גיט אונטער וואַרפֿן צו שאָלקהפֿטיגי, זונדרן צו גוטי לײַטין״, ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט.

17. מאַכן אונטערטעניק. מגזח זײַן. א׳ גאַנצע פֿעלקער און מדינות אונטערן אימפּעראַטאָר.

18. אַרויסגיין בײַם שפּילן אין קאָרטן מיט אַ קלייענער קאָרט כּדי דער אַנדערער זאָל זי נעמען אָדער בכלל געבן אַ קלענערע קאָרט כּדי גיט אַרײַנצונעמען, גיט צו שלאָגן. א׳ אַ נײַנטל.

19. פּר. אַנשטאָט אַרונטערוואַרפֿן, צענעמען אַ בנין אויף מאַטעריאַל. א׳ אַן אַלט הויז. א׳ די שטאָל. א׳ דעם יאָך.

20. אוטו. אומפּ. וועדר אַזוי ווי אונטערגעוואָרפֿן פֿון עפּעס אָן אינטעריניקסטן כּוח. ציטערן. עס האָט אים אונטערגעוואָרפֿן פֿון גרויס רציחה (אויפֿרעגונג, כּעס אא). עס האָט אים אונטערגעוואָרפֿן ווי אין אַ קדחת.

אונטערוואָרפֿן — אַדי. אַרכ. איצט דסשמ. דזו אונטערגעוואָרפֿן ← ־הייט — „דער געדאַנק איז אין שטאַנד אונדז אַרויסצוציען ...פֿון טרויער צו פֿרייד...פֿון א׳ צו זעלב־שטענדיקייט״, הגדה של פּסח על־פּי נוסח חדש, נ״י 1894.

אונטערוואָרפֿן זײַן — צזו. אַרכ. איצט דסשמ. דזו זײַן אונטערגעוואָרפֿן. 1. זײַן אין רשות, אונטער דער הערשאַפֿט פֿון אַ מאַכט, אַ כּוח, אַ מענטשן. „אַלי ישובֿים זײַנד...דער אייסרליכֿה פּאָליצייא של השׂררות יר״ה מהישובֿים וואו זיא עטאַבֿליהרט זײַנד אונטער וואַרפֿין״, ׳עקסטראַקט מפּראָטאָקאָל של המדינה יצ״ו מיום הועד [נידערענהיים] מן כ״א אייר תקל״ז׳. „די [דינשט מייד] זענן שון גשלאָגן גנוגן וועז מן מוז זו אייגר ביזי הויז פֿרויא אונטר וואַרפֿן זײַן אונ מוזן פֿיל ביטרי קלות פֿון איר אין נעמן״, עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

2. זײַן אָפּהענגיק פֿון עפּעס אין דעם מענטשן גופֿא אָדער אין זײַן סביבֿה. „אונ׳ דז ער שון זיכט ער איז אונטר וואַרפֿן און אונטר שידליכי פֿר קערטי אור זאַכין, וואַרום זאָל ער זיך ניט בידענקן אונ׳ תשובֿה טאן״, בע, ה. 1. „דער מענטש איז א׳...דער גלוסטקייט״, ר׳ משה בר׳ אליהו, מלאכי קודש, וואַרשע 1839.

3. זײַן אָפּהענגיק פֿון אַ נאַטור־געזעץ. „זײַנען [די פֿרויען וואָס האַלטן זיך אָפּ פֿון זייגן] נאָך א׳ אָפּט טראָגן צו ווערן [= צו פֿאַרשוועגערן] און צו געבערן״, מלכּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836. „אַזוי ווי דער מענטש איז א׳ דעם אומפֿאַרמיידלעכן נאַטור־געזעץ פֿון גניבֿה, איז...״, מעשׂה פֿון אַ קלוגן גנבֿ, לעמבערג 1913.

4. זײַן באַווירקט, זײַן אונטער אַ השפּעה. „די שופֿטים זײַן אונטר וואַרפֿן [ד׳] משפּטים פֿון דער תורה גאר פֿיל מער אַלז די מל־כים״, אַלכּסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובֿית הבחירה, אמשט 1724. „די גאַנצי וועלט איז אונטר וואַרפֿן מיט פֿר ענדרונג אונ׳ פֿאַר וועקסלונג״, יוסיפֿון, אמשט 1743. „א׳ זײַן די מיינונגען פֿון איטלעכן באַזונדער״, ממוס, קליינמענטשעלע. „מען איז ניט א׳ קיין שום אַחריות״, ייל איבֿז, דר׳ א. א. יאַסינאָווסקי, אויס פֿלייש און פֿלייישקס, אַדעס 1909.

אונטערוואָרפֿן זיך — ← אונטערוואַרפֿן. 1. רעפֿל. א׳ זיך אונטער (די רעדער פֿון) אַ באַן. 2. ספּעצ וועלן אונטערטעניק, וועלן אָפּהענגיק. אויספֿאָלגן. א׳ זיך די באַשלוסן, דער מערהייט. „זאָ הבי מיך אונטרוואָרפֿן קודם־כל דין ישׂראל״, בריוו פֿון משולם זלמן מדפּיס, זולצבאַך תקט״ז [ישׂראל היילפּרין, ועד ארבע ארצות, ירושלים תש״ה]. „געטראָפֿן דעם [רבין], זענען מיר צו אים געגאַנגן און האָבן זיך אים אונטערגעוואָרפֿן, מיר זאָלן וועלן זײַנע לײַט״, יפ. „הײַנט איז געווען צו גרויס און צו ערהאַבן, זיך אונטערצוווַרפֿן אונטער די פֿאַרשריפֿט פֿון אַ חבֿרה״, מר, לעבנס־באַשרײַבונגען..., נ״י 1906.

3. זיך אונטערגעבן. „אַלע אומות האָבן זיך אונטערגעוואָרפֿן אַלכסנדר מוקדון״. „די אויפֿשטעגדישע אַראַבישע [שבֿטים] קומען אייגער נאָך דעם אַנדערן און אונטערוואַרפֿן זיך״, יופֿאָל, 1881 XII 24. „זיך אונטערגעוואָרפֿן... דעם שאָנאַזש פֿון דעם עגיפּטישן דיקטאַטאָר״, דוד פֿלינקער, טמז, 1965 II 23.

4. זיך ניט קענגשטעלן. „מדרגות...פֿון א׳ זיך פֿון דעם גוטס צום שלעכטס ח״ו״, תניא. „אומוויליקייט זיך א׳ רדיפֿות״, יובל XXIII.

5. אונטערקומען. „דערצו נאָך האָט זיך אונטערגעוואָרפֿן אַ זײַטיקער ענין וואָס האָט ...פּריטשמעליעט דעם קאָפּ״, שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. 6. צופֿעליק זיך געפֿינען נאָענט, וועדן (זײַן) האָנטיק. „דער בעזעם האָט זיך מיר אונטערגעוואָרפֿן צו דער האָנט, האָב איך מיטן בעזעם...״, רייד. 7. ציטערן, טרייסלען זיך. זיך א׳ אין בעט פֿון הויכער היץ. א׳ זיך פֿון כּעס, רציחה, אויפֿרעגונג. 8. מאַכן קאָזלקעס. זיך א׳ עטלעכע מאָל אין דער לופֿט. ־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

אוי׳נטערוואַרפֿעכץ — דאָס (די), ־ן (־ער). 1. פּראָצעס פֿון אונטערוואַרפֿן. „אײַ, שניי־דעריונג, דײַן א׳ טויג אויף כּפּרות״ (← אונטערוואַרפֿן, ב14). 2. היי, שטרוי וואָס מע בעט אונטער פֿאַר די בהמות. 3. מיסט פֿון בהמות. 4. קאָרטנשפּיל. ס׳נעמען אַנטייל צוויי פּאָר שפּילערס. לויט באַשטימטע כּללים האָט מען דאָס רעכט צוצולייגן צו די ארויסגעגאַנגענע קאָרטן נאָך אַנדערע פֿון דעם זעלביקן מין. עס געווינען די וואָס בליבן אָן קאָרטן אָדער מיט א מינימום פֿונקטן.

אונטערוואָרצלדיק — אַדי. וואָס איז אונטער דעם וואָרצל. א׳ע ברואימלעך. „אַ געפּילדער פֿון אַ געהיימען, א׳ן שטראָם״, הל, בלאָט אויף אָן עפּלבוים. ־קייט.

אונטערוואָרקען — ־קע אונטער, ~גע וואָרקט. אוטו — 1. פֿון בײַט צו בײַט וואָרקען, ארויסברענגען קלאָגגען פֿון (וויי) אַ טויב. א׳ וויי טײַבעלעך. 2. רעדן ליבלעך, פֿרײַנדלעך. די באַבעשי וואָרקעט אונטער צו די אייניקלעך. טדוו — עפּעס ארויסברענגען וואָרקענדיק. אונטערברומען. א׳ אַ ניגון. ־ענישׁ.

אונטערוואָשן — טדוו. וואָש אונטער, ~גע־וואָשן (זו ~געוואָשט). אָפּט מיט ז׳ך. רעפֿל. 1. אָפּרײַניקן מיט וואַסער אא דעם אונטערשטן טייל פֿון גוף. א׳ אָן עופּעלע עטלעכע מאָל אין טאָג און באַשיטן מיט טאָלק. „אַז די אשה דאַרף [אום יום־כּיפּור] זיך אָפּצײַען פֿאַר די ריינע טעג, מעג זי זיך אַ ביסל א״, ספֿר מקור הברכה II, מונ־קאַטש תרנ״ה.

2. אַ ביסל אָדער צײַטנווײַז וואָשן, ניט וויפֿל מע דאַרף. א׳ גרעט. א׳ אַ פֿלעק.

3. אונטערשוועמען. פֿאַרפֿלייצן. דער גאַס־

רעגן וועט א׳ די תּבֿואה אויף די פֿעלדער. „איז דאָס וואָסער צו די פֿונדאַמענטן צו און האָט זיי אונטערגעוואַשן, דורכגענעצט", פּרץ, ׳וועגן אַ שוימער...׳.

4. פֿון אונטן, כסדר, אַ לאַנגע צייט וואַשן (און אונטערגראָבן, קאַליע מאַכן, צע־שטערן מיט דעם). „וואָס איז דען זאָמד? חוקרים זאָגן: אַמאָל איז געווען אַ פֿעלדזן בײַם ים, האָט אים דער ים אונטערגעוואַשן", פּרץ, חסידים.

5. אַוועקוואַשן. אָפּמעקן מיט אַ פֿליסיקייט. דער רעגן האָט אונטערגעוואַשן די מודעה, אַז זי איז מער ניט צום לייענען. מיט זיך אויך אופֿן — 1. זיך צוזאַמענעמען, זיך צוזאַמכן, אונטערלעקן זיך. א׳ זיך צום באַ־לעבאָס. 2. פֿרײַוון געפֿינען חן. א׳ זיך צו אַ שיינער מיידל. ־עכ. ־ענ.

אונטערוויאזשען זיך — אופֿן. ־זשע זיך אונטער, זיך ~געוואַזשעט. אוקר, ווררב. פֿון צייט צו צייט זיך אָנטשעפּען, זיך אָנהענ־גען, צושטיין צו עמעצן. א׳ זיך מיט טעגות. א׳ זיך צו עמעצן, ניט לאָזן אים צו רו.

אונטערוויאַנדזלען — טרוּ. ־דזל אונטער, ~געוויאַנדזלט. וויאַנדזלען אַ ביסל. אונטער־רייבערן. א׳ די הערינגלעך. ־ענ.

אונטערוויאַנען — אופֿן. ־נע אונטער, ~גע־וויאַנעט. 1. אָנהייבן וויאַנען, וועלקן. פֿאַר־וועלקן בהדרגה. דער עפּלבוים האָלט שוין בײַם א׳. דער גאָרטן וויאַנעט אונטער. א׳ וויִ בלומען אָן רעגן. 2. פֿיג. זיך עלטערן, אויסזען פֿון אָפּגעלעבט. א׳ פֿאַר דער צייט וויִ אַ וויסטע אַלמנה.

אונטערוויאַקען — ־קע אונטער, ~געוויא־קעט. טל. אופֿן — צייטנווײַז רײַדן ניט־קלאָר. שטאַמלען און א׳. אָפֿט — זאָגן ליגנס פֿון צייט צו צייט. א׳ אַ גאַנצע גע־שיכטע.

אונטערוויגן — טרוּ. וויג אונטער, ~גע־וויגט. 1. באַוועגן אַ ביסל אַרויף און אַראָפּ — אײַנצושלעפּערן. שטריקן אַ זאַק און א׳ אַ ברעקעלע אין וויגל. 2. אַ ביסל אָדער פֿון צייט צו צייט הוידעט. א׳ דעם ינגל אויף דער הוידלקע. 3. שאָקלען אַ ביסל. זיצן פֿאַרקלערט, רייכערן און א׳ אַ פֿוס. 4. אונ־טערהענגן. א׳ דעם המון. [אפֿשר בינדט זיך דער ב מיט wiegeln :D = מאַכן מוטנע.]

מיט זיך — 1. רעפֿל. זיך הוידען. 2. זיך שאָקלען. א׳ זיך וויִ אַ שיכור. „זײַן געשטאַלט האָט זיך אונטערגעוויגט, זײַנע פֿע־טע ליפּן האָבן געלאַכט", ש. אײַזענ, טמז, 1964 V 17. 3. זיך אָננעמען מיט מוט. „ער האָט זיך אונטערגעוויגט און אַרויס מיט אָפֿענע דיבורים", רייד. ־עכ. ־ענ.

אונטערוויטע(וע)ן זיך — אופֿן. ־טע(וע) זיך אונטער, זיך ~געוויטע(וע)ט. אוקר. זיך באַגריסן און אָפּגעבן דערבײַ דעם אַנדערן כּבֿוד. (בײַטעם: לפּנים, ניט זייער וויליק). אונטערשאָקלען מיטן קאָפּ בײַם באַגריסן זיך. א׳ זיך מיט אַ שני־בשלישי.

או׳נטערוויַיז — דער, ־ן. אָפּט פֿון או׳נ־טערווײַזן. אָנווײַז. עצה. געבן, קריגן אַן א׳.

אונטערוויַי׳זונג — די, ־ען. אַרכ. וועג־וויַזונג; אָנווײַזונג. סכום עצות וועגן אויפֿ־פֿיר. „איר פֿרומע לײַט קומט הער. אונ׳ קויפֿט מײַנה אונטער וויַזונג אונ׳ לער", בראָנט, [האָנוי? 1626], שער־בלאַט. „קאָרצי אונטער וויַזונג פֿון בוכשטאַבירן אודר טראַכטן", יוסף מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774.

או׳נטערוויַיזן — טרוּ. וויַז אונטער, ~גע־וויַזן. < דוו & סל. 1. צוווּויַזן; וויַזן אַ ביסל; וויַזן פֿון צייט צו צייט. אונטער־העלפֿן; צוהעלפֿן. א׳ דעם וועג. „עס פֿאַר־שטייט זיך. איך וויַז אים [דאָטיו] אַמאָל אונטער. וויִ איר קוקט אים אָן, קען ער שוין, אָטאָ דער שנעק, גאַנץ ביצה, קידושין, כתובות און גדה", ממוס, ווינטשפֿ. 2. דזוו אונטערווויַזן, בז. א׳ דעם אָנפֿאַנגער, לערנ־ינגל. א׳ די ערשטע טריט אין דער מלאָכה, פֿאַר. „דער רשע וועט גישטראָפֿט אונט אונטער גיוויזן אַל צייט דוירך זײַן פֿרום וויִבּ", בראָנט, באַזל 1602 [אוט III]. ־עכ. ־ענ.יש.

אונטערוויַי׳זן — טרוּ. ~וויַי׳ז, ~וויַי׳זן (אויך: ~וויַזט). אַרכ. *Mhd*: under-wîsen. 1. אָנווײַזן (אויף) דעם ריכטיקן וועג; אָנ־וויַזן וויִ צו טאָן ריכטיק. „איך דיך הון גפרײַזט, אַז דו מיך הושט אונטער וויַזט", שמואל הוגרלנס ליד וועגן וועראַלשפּיל, 15. י״ה [ריב, קאַמף קעגן אָראַטשפּילן...]. „וועט וועט מיכס אונטער וויַזן, איך טאָר די שטיין ניט גיהויאן מיט קיינם אײַזן", ווילמערס דערפֿער כ״י ׳מלכים־בורך׳, 16. י״ה [יובל XIII, 3־4]. „טוט אונטער וויַזן זינדיגי מענשן דען וועג פֿון תּשובֿה", מהמ, רכד/א. „איין חסיד איז גירײַזט אין איין פֿרעמדי מדינה...דאָרטן דיא לײַט אונטער וויַזן אין גאָטש דינשט", שה, מב/א. „דער גימיניי מאָן מוז צום למדן גין, אונ׳ מוז זיך אונטער וויַזן לאָזן", אלכסנדר סענדר עטהוזין, בית ישׂראל ובית הבחירה, אַמשט 1724, הקדמה. „דא מיט זיא מיך אונטער וויַזין זאָלין אונ אין גאָטש וועג מיך צו ער לײַכטן", משה אײַזענשטאָט [איבז], דרך הישר לאבֿן בוחן, [אָרט?] 1746.

2. לערנען. „[די מאַטראָנע וואָס האָט אַנ־געמומען דעם ידישן גלויבן] האָט זיך פֿון די פֿיר וועלן לאָזן אונטער וויַזין אין די יודישי...", שאר, ה/ב. „פֿאַטר און מוטר אונ־טר וויַזין [פֿיל מיידלין]", צאינה, כג/א. „דיזיר מלאך...אונטיר וויַשט אירי", בחינות עולם, זולצבאַך 1744, לז/ב. „זאָל איטלכי פֿרוי אירי טעכטר גאר וואול אונטר וויַזן וואש יודשקייט אן טרעפֿט", עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „תּלמידי־חכמים וואָס זיי נעמען זיך צייט דעם המון־עם צו א׳", ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשׂות וו, תּרל״ב. 3. דזוו אויסטערווויַזן, בז. „אַלזו האבין מיר אים...אונטר וויַזין לקצת וויא ער זאָל מרגליות אין קאָפּאַן [= איינ־קויפֿן]", גה.

או׳נטערוויַיזער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועד עס וויַזט אונטער. „זי איז גע־וועז מײַן א׳קע אין שאָפּ און איך וועל איר טובֿה קיינמאָל ניט פֿאַרגעסן", רייד.

אונטערוויַי׳זער — דער, ־ס. אַרכ. 1. אָנ־וויַזער, מורה־דרך. „איצונד בעונות האבין מיר...קיין אונטר וויַזיר דער פֿאַר אונז וואז מלין איזט", אריה ליב בר׳ יהודה זעליגמן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1729. „אונ׳ איצונד מײַן הער. הער פֿאטר, דוא בישט מײַן לרנר אונ׳ מײַן אונטר וויַזער", קהלת שלמה, אַמשט 1744, עח/ג. 2. לערער, מחנך. „(ברשות רבי ומורי אקרא לאלהי צורי) מיט דער לוב מײַנש הערן אונ׳ מײַנש אונטר וויַזר איך רוף צו גאָט מײַנם בישעפֿר", ברכת המזון, אַמשט 1723, לג/א.

או׳נטערוויַילן — וויַל אונטער, ~געוויַלט. טרוּ — אַ ביסל פֿאַרוויַלן. „וועסט א׳ די געסט, בין איך וועל דערלאַנגען צום טיש", רייד. אוטו — אַ ביסל זיך פֿאַרהאַלטן. זיך (פֿאַר)זאַמען אַ ביסל לענגער. א׳ אין וועג לענגער וויִ מע האָט געדענט. ־עכ. ־ענ.יש.

אונטערוויַי׳לן — אַדוו. אַרכ. *Mhd*: under-wilent. 1. פֿון צייט צו צייט. אין דער צייט. „אונטר וויַלן מיט ויר בונף קנעכטן צוך ער צו זיַנר מוטר שפּאַצירן", בבא־בוך, 11. „די פֿרויא זאגיט: גיא נייערט אב אונ׳ נידר, דאז איך דיך מאג זעהן אונטר וויַלן", ספֿר משלים, קוא בוך, מו/א. „אײַזן דעקל...דען מן בראט אונטר וויַלן דרויף", ספֿר המנהגים, אַמשט 1723, יג/ב.

2. דערוויַל, אין דער צווישנצייט, בינ־לבינ. „דאש אופּפֿיר שטול...זאָל זײַן צו מיר אונטר וויַלין, וועז איך וויִער עש פֿאַר־שין אונ׳ ביגערין", שחמ, מלכים ב, טז, 15. „וויַבּר זעצן זיך אויף דיא גאַס און ערבטן [= אַרבעטן]...אונטר וויַלן זיצט זיא אונ וויַזט אירי בלוסי ארם", לט, נד/א. „אונטר וויַלן איז פֿר גפאלן דש דר קיסר...", שאר, ז/ב.

3. אַמאָל (עס קען זיך טרעפֿן). מש הייבט אָן מיטן וואָרט „אונטר וויַלן" דאָס פֿאַר־טײַטשן דעם פּסוק ׳ויש אשר יהיה הענן...׳ (במדבר, ט, 20); תי: „און אַמאָל...". „אונטר וויַלן איז איינר זײַן געלט פֿר שפּריטן...", שחמ, משלי, יא, 24. „עש אישט אונטר וויַלן איין צדיק וויא וואל עש אישט פֿור לורן, דענוכט בלײַבט ער אין זײַנר גירעכ־טיקייט", שח, קהלת, ז, 15.

או׳נטערוויַילעכם — אַדוו. פֿפֿ: ־לעכין. דזוו הינטערוויַלעכם [אין אוקר וואו עס איז ניטאָ קיין ה]. „ער האָט געמאַכט א׳ איי־געלעך צו דער יונגער שיינער מיידל", טפ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „ויפֿל אַריס־טאָקראַטן...פֿאַרן צו אַ גוטן יידן און שטופּן אים אַרײַן א׳ אַ פּדיונדל", ייל, קמ, 1867, № 20. „א׳לעכץ האָב איך אַלעמאָל בעוואָרפֿן אַן אויג אויף מײַן מאַן און אויף מײַן טאָטן", עזי פֿאל, [איבז], צדקה, לאָנדאָן 1903. „וויַס וועראַדיק וויִ די וואָנט, האָט ער זיך אָפּגע־רוקט א׳ וויִ פֿאַר אַ שרעקלעכער פֿאַרזעע־ניש", א. ז., אַ ודוי פֿון אַן אָקושערקע, וואַרשע 1909. „האָט דער ר׳ יודל בעשיקט זײַנע צוויי פּאַרשוינען זיי זאָלן גיין א׳לעכץ לאָנגזאָם און שטיל אונטער דעם רבי׳ן", ספֿר שבחי רמ״ל, לעמבערג [יאָרז].

אונטערווייגען — אוטו. ווייז אונטער, ~געווייגט. אַ ביסל אַדער צײַטנווײַז ווייגען. א׳ אין אַ ווינקל. א׳ און זיך באַקלאָגן אויפֿן מזל. א׳ און אויספֿועלן בײַ דער מאַמען. מיט זיך — „דערוגטער האָבן זיך אונטערגעקריגט העגער, אונטערגעווייגט זייגעדיקע קינדער", אמד, דער פֿאָרטעפֿאַיסט, וילנע 1878.

אונטערווייגס — די (דער?) מצ נב. בילי־קע וויסט פֿאַרבּ וואָס מע גיבט צו פֿאַר־שמירן, פֿאַרדעקן אַ טונקעלע פֿאַרבּ, איידער מע פֿאַרבט איבער אויף אַ העלן קאָליר. „אויבּ איר ווילט ראָזע וועגע, וועט מען דאַרפֿן ניצן א׳", רייד.

אונטערווייסן — טרוו. ווײַסט אונטער, ~גע־וויסט. 1. צוגעבן צו אַ שפּײַז מילך אַדער סמעטענע. א׳ מיט סמעטענע. א׳ דעם באָרשט. א׳ פֿישיוויך. 2. אונטערקאָלכן. א׳ דעם פֿוג־דאָמענט, די וועגט. 3. צומישן וויסט פֿאַרבּ, עס זאָל אויסזען וויסער, העלער. „אַזאַ גרין דאַרף מען אַ קאָפּעטשקע א״. 4. ניצן אונ־טערווײַס בײַם פֿאַרבן. א׳ איין ציטער. 5. פּיג. אַ ביסל אויספֿוצן. מאָלן אין העלערע פֿאַרבן. א׳ די סיטואַציע, דעם באַריכט. **־ענין. ־ענש.**

אונטערווייען — ווי אונטער, ~געווייט (ווייע, ~געווייעט אין פּר, אוקר), אוטו — וויען, בלאָזן אַ ביסל אַדער פֿון צײַט צו צײַט. אַ וויגטעלע וויט אונטער. טרוו — אַ ביסל אָפּרייגיקן תּבואה פֿון שפּריי. א׳ די תּבואה.

אונטערווייקן — טרוו. וויק אונטער, ~גע־וויקט. 1. אַ ביסל וויקן, האַלטן אין וואַ־סער אַדער אַן אַנדער פֿליסיקייט. צוווייקן. א׳ דאָס גרעט אין נאָך אַ וואַסער. 2. האַל־טן אין וואַסער אונטן אַדער אַן אונטערשטן טייל פֿון עפּעס. א׳ דעם פֿאַרשמירטן ליי־לעך אין דער וואַנע. 3. אַ ביסל וויכער מאַכן מיט אַ פֿליסיקייט. א׳ די האַרטע סו־כאַרעס אין (מיט) מילך. 4. אונטערגעצן מיט השתּגה. א׳ דעם מאַטראַץ.

5. פּיג. אָפּשוואַכן, מאַכן וויניקער שטאַרק, שטאַרק, וויניקער זיכער. א׳ יענעמס אַר־גומענטן מיט פּשוטע פֿאַקטן פֿון לעבן. „נעמע צײַטן וויקן אונטער פֿאַרעלטערטע טעאָריעס", רייד. אויך מיט זיך.

אונטערווויקן — אוטו. ־קע אונטער, ~געווייקט. אונטערקרעכצן. אַרויסבּרענגען פֿון צײַט צו צײַט די קלאָגען וויי־וויי (בּײַ־טעם פֿון ביטול). א׳ אויף אמתע און כּלומר־שטע צרות.

אונטערווילדעווען — אוטו. ־דעוט אונ־טער, ~געווילדעוועט. צײַטנווײַז אַדער בּיס־לעכווײַז זיך אויפֿפֿירן ווילד. חבֿרה שטיפֿן ניט, זיי ווילדעווען אונטער.

אונטערווילין — אוטו. ־ליע אונטער, ~געווילט. רוסיז. *R*: подвилять <. אַ ביסל דרייען מיטן ווידל. א׳ מיטן עק, ווידל. מיט זיך — 1. אונטערחנפֿענען. א׳ זיך פֿאַרן נגיד. 2. פּרווען זיך אַרויסדרייען פֿון צו טאָן עפּעס. א׳ זיך פֿון אַ שוערער אַרבעט.

אונטערווימערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געווימערט. גאַליצ. אונטערקרעכצן; אונ־טערכליפֿען (ירמיה השעלעס).

אונטערווינדלען — טרוו. ־דל אונטער, ~געווינדלט. אײַנווקלען אין ווינדעלעך וי ניט איז, אויף דער גיך. א׳ אַ קינד.

אונטערווי'נדן זיך — אוטו. ~וי׳נד זיך, זיך ~וואַ׳נדן. אַרכ. *Mhd*: under-winden. זיך אונטערנעמען עפּעס צו טאָן; האָבן די חוצפּה צו טאָן עפּעס. זיך אַרײַנגענעמען אין זינען. „איר מעכער [= מאַכער] מושׂן וועדן אַז זי זינט. אוג׳ אַל דער זיך איר אונטער וויגט", שמואל הוגרלנס ליד וועגן וועדפֿל־שפּיל, 15. י״ה [ריב, קאַמף קעגן אַזאַרט־שפּילן...]. „[די מורדים] האבן זיך עפּיש אוג־טר וואונדן, די פּפֿאָרטן וועלן זיא איין שטושן", וויגע.

אונטערווינטערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געווינטערט. וי ניט איז, ערגעץ איבער־זײַן אַ וויגטער (אָן חשק, פֿמעט געצוואונ־גענערהייט). בלײַבן שטעקן אין אַ העק און דאָרטן א׳.

אונטערווינטשן — טרוו. וויגטש אונטער, ~געוואונטשן, ~געווינטשט. פּפּ: ~וויג־טשעווען. 1. צוויגטשן. וויגטשן נאָך עפּעס. א׳ נחת פֿון קינדער און אייניקלעך. אויך מיט זיך — „— לחיים, לחיים — האָט ער זיך אונטערגעוואונטשן — מיר זאָלן זוכה זײַן צום אמתן שבת נחמו״, נ. גאָר־דאָן, טמז, 1965 V 14. 2. וויגטשן לפּנים וועגן, יוצא צו זײַן. באַגעגענען אַ קאָנקו־רענט און אים א׳ הצלחה אין זײַנע גע־שעפֿטן. 3. וויגטשן הינטערן רוקן. איר אַנשטאָט שעלטן. א׳ דעם שׂונא ער זאָל ברעכן רוק און לענד. **־ענש.**

אונטערווינקל — דער (דאָס), ־ען. וויגקל פֿון אונטן. „פֿאַרשלאָסן זײַנען פֿאַר איר אַלע פֿופֿציק טויערן פֿון 'בינה', און עס איז בלויז געבליבן אַ קליין א׳ פֿון אַ צוויי־פֿל־האָפֿטיקער 'שיינקייט'", שנ איבז, ביאַליק.

אונטערווינקען — אוטו. וויגק אונטער, ~געוואונקען (אויך: ~געווינקט). 1. וויב־קען, פּינטלען מיט די אויגן פֿון (אין) אַ זײַט, עמעצער זאָל ניט באַמערקן. געבן אַן אָנצוהערעניש מיט פּינטלען מיט די אויגן. א׳ צו די צוהערערס אַז דער בעל־דבֿר האָקט ליגנט. א׳ דעם יאָלד, ער זאָל האַלטן ס׳מויל. „די געפֿאַרבטע מויד אינעם קורצן, שמאָלן קליידל וויגקט אונטער די פֿאַרבּיגייער", מ. לעוו, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 3. *א׳ מיט די באַקעס (היפֿטן) — וועגן אַן אומאיידעלן קאָקעטישן אופֿן גיין. 2. פֿון צײַט צו צײַט וויגקען. א׳ צו אַ מיידל. 3. געבן אָנצוהע־רעניש מיט אַ מאָך מיט דער האַנט, מיט יעדער מין באַוועגונג. „דרייט מיטן קאָפּ און וויגקט אונטער — יהודי בלא, מאַך זיך געפֿגרט". „די שרײַבער, ספּעציעל די יונגע, האָבן אין אַזאַ פֿאַל אונטערגעוואונקען, גע־מאַכט העווירות", באַש, פֿאַר, 1964 IV 25. 4. מרמז זײַן (נאָר מיט וועגטער, אַן שום באַוועגונג). א׳ מיט צווייַדיטיקע רייד. **־ענין. ־ענש.**

אונטערווויסיק — אַדי. אויך: ~וויסענ־דיק. אונטערבאַוואוסטזיניק. וואָס איז אונ־טערן שטאַפּל פֿון דעם וואָס מע וויסט אויף קלאָר, וואָס דערגייט צום באַוואוסט־זײַן. א׳ע קלעמענישן. א׳ער איך. פֿרגל אום־ווישיק. **־יקייט** — „פֿאַרשט אויס די ראָ־לע פֿון וויסיקייט און א׳ פֿאַר דער דיפֿערענ־צירונג פֿון קלאָנגען אין פֿאַרשיידענע שפּראַ־כן", יובל XIV, 1-2.

אונטערוויצלען זיך — אוטו. ־צל זיך אונטער, זיך ~געוויצלט. פֿון צײַט צו צײַט זיך ווײַצלען. גומאוטיק טרײַבן קאַטאָוועס. א׳ זיך אויף עמעצנס חשבון.

אונטערוויקל — דער, ־ען. 1. אַקט פֿון אונטערוויקלען. קאָמפּליצירטער א׳. 2. דאָס מיט וואָס מע וויקלט אונטער. דער א׳ קען זיך צערײַסן. א׳־פֿ אַ ד ע ם = אונטערשטער פֿאַדעם בײַם העקלען, וואָס אויף דעם וויקלט מען דעם אייבערשטן.

אונטערוויקלען — טרוו. ־קל אונטער, ~גע־ווויקלט. 1. אַרומוויקלען, פֿאַרוויקלען פֿון אונטן. א׳ די קאַלדרע אַרום די פֿיס. א׳ די פֿיס מיט דער קאַלדרע. א׳ די פֿיס מיט אָנוטשעס. 2. אַרומוויקלען נאָך אַ ביסל. א׳ דאָס קינד פֿאַרן אַרויסטראָגן עס אין דרויסן. א׳ גלאָזוואַרג בײַם פֿאַרפּאַקן. 3. אונ־טערדרייען; פֿאַרדרייען. א׳ אַ נײַע קאָשע (ספּראָוט, דיעלע), דער קאָנקורענט זאָל זיך ניט קענען אויסוויקלען. **־ונג. ־ענש.**

אונטערווירען — טרוו. ־רע אונטער, ~גע־ווירעט. 1. מאַכן ליניעס מיט דער הילף פֿון אַ וויירע אונטער באַשטימטע ווערטער, צייכנס אא. א׳ די גערעטענע פֿאַרמולירונ־גען. 2. אונטערשטרײַכן (אויך אָן דער הילף פֿון אַ וויירע) באַשטימטע ווערטער, צייכנס אע כּדי זיי אַרויסצוהייבן. א׳ די ווערבּע, די סופֿיקסן אאַזוי. **־ענש.**

אונטערווירצן — טרוו. וויירץ אונטער, ~גע־וויירצט. 1. צוגעבן, אַרײַנטאָן אַ ביסל גע־וויירץ אין אַן עסנוואַרג צו באַטעמען עס. א׳ אַ מאכל. א׳ געבראָטנס. 2. פּיג. צו־געבן שאַרפֿקייט בײַם רעדן אַדער שרײַבן. א׳ אַן אַרטיקל מיט אַ פּאָר ויצן. א׳ אַ גע־שיכטע.

אונטערווירקן — אוטו. וויירק אונטער, ~געוויירקט. 1. משפּיע זײַן אַ ביסל אַדער צײַטנווײַז אויף עפּעס אַדער עמעצן. א׳ אויפֿן גאַנג פֿון די געשעענישן. 2. וויירקן אום־דירעקט (אַזוי וי בשתּיקה, דער באַווירקטער זאָל עס ניט מערקן). א׳ מיט אַ קלוגער עצה, מיט חניפֿה אויף עמעצן. אויך טרוו. זן. א׳ די אָפּשטימונג דורך פֿראַגעס צום פֿאַרזיצער. **־ונג.**

אונטערוויש — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון אונטערוישן. אַן אײַליקער א׳. 2. דאָס מיט וואָס מע וויישט אונטער. אַ וויכער א׳.

אונטערווישן — טרוו. וויש אונטער, ~גע־וויישט. 1. ווישן (רייניקן, טריקענען) עפּעס

פֿון אונטן. א׳ די אונטערשטע רעמלעך. 2. אַפּריניקן אונטערשטן טייל פֿון גוף. א׳ אַן עופֿעלע, אַ קראַנקן. *איכ׳ל אים א׳? = גראַב. איך וועל אים ניט אַפּריניקן, ניט פֿאַרטיידיקן פֿון דעם שלעכטסט וואָס ער האָט געטאָן. „— ער וועט אָנמאַכן און דערנאָך זאָל איך קומען א׳? ניין, ברודערקע!״, רייד. מיט זיך — זיך א׳ מיט אַ בלאָט. „אַבער מע טאָר זיך ניט א׳ אויף וויכטע ערד, דען זי וועלן צעברעקלט״, לט2, סד/ב. *קענסט זיך מיט דעם א׳ = וואוּל, מע דאַרף עס ניט, עס האָט ניט קיין שום וועלט. 3. ווי־שן נאָר אַ ביסל, אויבנאויף אָדער פֿון צוויט צו צוויט. א׳ דעם שטויב פֿון די פֿאַליצעס. א׳ די ביכער. 4. אַ ביסל, צום טייל אפֿ־מעקן. א׳ דאָס געשריבענע. 5. וואוּל. קנעכ־טיש (היגטיש) עמעצן דינגן. „ער לעקט אים דעם היגטן, ער וויטש אים אונטער און קריגט אַ פּמ״ג. 6. אויפֿפֿרעסן, אויף גיך אויפֿ־עסן. א׳ אַ ברויט אייגנס און צוויי. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אונטערוועב — דער, ־ן. געוועב וואָס קומט ווי אַ יסוד פֿאַר אַ געוועב איבער דעם. אַן א׳ פֿון פּעסטע פֿעדעם.

אונטערוועבן — טרוּ. וועב אונטער, ~גע־וועבט. 1. צווועבן פּדי צו פֿאַרענדיקן. א׳ דעם טעפּער, מאַכן אים לעגגער. 2. וועבן פֿון צוויט צו צוויט. א׳ אין דער פֿרייַער צוויט. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

או׳נטערוועג — דער, ־ן. 1. וועג וואָס גייט אונטער אַ צווייטן וועג אָדער בכלל פֿון אונטן און איבער דעם איז עפּעס פֿאַראַן. דער א׳ דורך טונעלן. אַ דירעקטער א׳. 2. דזוּ הינטערוועג. „איידער די חבֿרה זענען צו אים צו, האָט ער געהייסן די פֿרייַלין... אַוועקגיין דורך אַן א״׳, אַמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. 3. שפּיצל, אינפֿאַל. דרייַדל, שוינדל. דזוּ הינטערוועג. דורך מיאוסע א׳ן אַרויסבאַקומען יענעמס פֿאַרמעגן. אָפּנאַרן דעם שׂונא מיט אַן א׳.

אונטערוועגיש — אָדי. נעגאַל. וואָס איז, האָט אַ שייכות צו זיין אונטערוועגן. וואָס איז שייך צו אַ נסיעה. א׳ע ריחות. „אַז מע קומט אַן קיין ניו־יאָרק, טוט מען אַ שאָקל אָפּ פֿון זיך אַלע א׳ע איבערלעבע־נישן״, באַש, פֿאָר, 1962 V 4.

או׳נטערוועגל — דאָס, ־ער. 1. דזוּ הינ־טערוועגל. זיבטיק וועגל. „...קוקן אויפֿן בריי־טן אַספֿאַלט־וועג וואָס איז געלאָפֿן צווישן די זאַמדיקע א׳ער״, אפּא, ׳מענדל׳. 2. אַרויס־דריי. אויסוועג מיט אַ חכמהלע, אַ המצאהלע. ער זוכט נאָר א׳ער. „און דער דין אין שולחן־ערוך וואָס דאָכט זיך שטייט וי אַ מויער, האָט פֿאַרט אַן א׳ על־כל־פּנים — אַ יוצא־מן־הכלל״, פּרץ, ליטעראַטור און לעבן.

או׳נטערוועגן — טרוּ. וועג אונטער, ~גע־וואויגן. וועגן ניט ריכטיק, אַזוי אַז די וואָג זאָל זיין אַ קלענערע. א׳ אַ זעקל תּבֿואה.

אונטערוועג׳נק — אָדוּ. *Mhd*: under wegen. אין וועג, אין מיטן וועג בײַם גיין, פֿאָרן, בעת אַ נסיעה. אייַדער מע קומט צום ציל פֿון אַ רײַזע. ניט אין דער היים. שב פֿאַרטיפֿטשט ׳בדרך׳ — „אונטער וועגן״. „העט איך דיר גישט גשיקט מיט דיזן שליח, דען מן נעמט אים אונטערוועגן אַלז הוועק״, פֿרָאָגב. „דא ער נאך אונטער וועגן וואָר אוג׳ קאָם צו בילעגרן ירושלים״, סהמ, דניאל, יא, 19. „איין מענש גיט אונטער וועגין אוג׳ גזלנים וואַרטין אים אויף ממית צו זײַן״, נצו, מז/ב. „אַלזו איזט בעלי זצ״ל אונטער וועגין ...גיוועזין״, גה. „מיר הבן אבר זער פֿיל [שרעק]...אונטער וועגן״, מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774. „די האַרבעריקן וואו ער וועט רוען א׳״, חה, ב. „נאָך אַ יאָר שוין א׳, בײַ די טיפּע אָפּגרונט־ברעגן״, אָר, ׳נאָך אַ יאָר׳.

ל אָ ז ן א׳ — אָרכ. דורכלאָזן; לאָזן אין אַ זײַט. פֿאַרפֿעלן. „ווער דא הערן וויל — דר הער, אוג, ווער עש גיט טון ויל — דער לאס עש אונטער וועגן״, יוסיפֿון, אמשט 1661. „אפֿילו אם תּענית אוג׳ תּשעה־באָב אוג׳ סליחות טעגין לוזין זיא קארטן שפּילין גיט אונטער וועגין״, שח II, ה/ב. ־דיק — אָדי.

אונטערוועג׳נעם — אָדוּ. דזוּ אונטערוועגן [דפֿוּ זייער אָפּט אין אַלטער און עלטערער ליטעראַטור, זעלטענער אין לשון פֿון 19. און 20. י״ה; א׳ — פֿונקט דער הי׳פֿוּ.] זײַן עטלעכע וואָכן א׳. „ער [= הישׂ׳ת] באָהיט זײַנע פֿרומע א״׳, מס, משלי, תקע״ד, ב׳ 8. „א׳ איינמאָל זיך איך מיר אויף דער קעלניע פֿון מײַן בײַזידל״, ממוס, פֿישקע. „איך וועל אַוועקגיין א׳, און וואָס ס׳וועט זיך מיר טרעפֿן...״ פֿמ [בײַ אונז יודן]. „מע זאָל דאָס בײַ אים חלילה א׳ נישט אַוועקלקחענען״, שע, טבֿיה. „גוט צו זײַן איז א׳ אין די ערשטע וואַרעמע רעגנס״, לייב נײדוס. איציק קיפּניס האָט אַ בוך אונ־טערוועגנס. אויך סוב. אַ שווערער א׳. „נאָכן אומקערן זיך אַהיים פֿון א׳ האָט ער...״, באַש, פֿאָר, 1959 IV 18. ־דיק — אָדי.

אונטערוועג׳נס — ← דפֿוּ. [דער ריטעם פֿון זאַץ באַשטימט, ווען צו ניצן א׳ וואָס טרעפֿט זיך זעלטענער ווי דפֿוּ.] „ברויט א׳ איז קיין משׂא ניט״, שוּ. „וואָס מע קען בעפֿינען א׳ זאָל מען ניט מיטנעמען״, שוּ. „צו פֿוס א׳ אַליין פֿלעגט ער נעבעך צו מוזן גיין״, עט, לידער. „דאָ האָבן זיי א׳ דערהערט, דאָס עס איז אַ גרויס אומגליק בעקומען״, יגג, שיחות חולין. „די פֿייגל...רוען א׳, ווען זיי ווערן מידע״, מד III. „זינט דער צוויט פֿון די אָבֿות איז דאָס פֿאָלק ישׂראל א״׳, א. מענעס, פֿאָר, 1965 I 9.

אונטערוועטן זיך — קזוּ. וועט זיך אונ־טער, זיך ~געוועט (~געוואָטן). זיך וועטן פֿון צוויט צו צוויט אָדער וועטן זיך ניט זײַענדיק אינגאַנצן זיכער צו געווינען. א׳ זיך אויף עפּעס.

אונטערוועלגערן — טרוּ. ־ער אונטער, ~געוועלגערט. אַ ביסל וועלגערן; אויסקא־טשען אַ בלאָט טייג. א׳ אַ בלאָט לאָקשן. אויך דז בב וואָס ~וואַלגערן (←). אויך מיט זיך.

אונטערוועלדל — דאָס, ־ער. קלייַנער אונטערוואַלד, ←. „אַ סאָסנע־וואַלד האָט ניט קיין א״׳, ד. האָכבערג איבז, שמיל, געוויקסן.

אונטערוועלט — די, ־ן. 1. נידעריקסטע שיכט פֿון דער געזעלשאַפֿט מיט אומגעזעצלע־כע און מיאוסע פֿראַפּעסיעס. טייל איינוואוי־נערשאַפֿט וואָס באַשטייט פֿון פֿראַפּעסיאָנע־לע קרימינעלע פֿאַרברעכערס, פֿון גנבֿים, אַל־פֿאָנסן, פֿראָסטיטוטקעס אא. געהערן צו דער א׳. אַ פֿארשוין פֿון דער א׳, אַ גאַנצער מא־כער אין דער א׳, די פֿירעכצן אין דער א׳, די א״׳שפֿראַך. האַנדלען ווי די א׳. „שטאַר־קע׳, פֿאַסערס, אויספֿרעסערס, פֿרויע־ענדלערס, — דאָס פֿאַרביקע בינטל פֿון דער א״׳, רייד. „עס איז בײַנאָכט, אין אַ האָל. אַ באַל פֿון דער א׳. דער טיפֿסטער געהיי־מניש־פֿולער שמעלצטאָפּ״, דא, פֿון בערלין ביז סאַן־פֿראַנציסקא, וואַרשע 1930. „35 א״׳פֿארשוינען...זענען בײַנאָכט אַרעסטירט גע־וואָרן״, טמז, 1964 X 28.

2. שאָטנוועלט וואו מע קומט נאָכן טויט. שאול. „...אויפֿגירן די שענסטע אָפּערעטן: ׳אַרפֿאוס אין א׳...וכדומה״, קמ, 1868, № 14. „אין א׳, אין שאָטנלאַנד, וואו שווארצע וויגטן וויייַן, דאָרט וואוינט דאָס גרויסע גייסטער־פֿאָלק, דעם קאַלטן טויטס אַרמייַין״, יהואָש, ׳שאול׳.

אונטערוועלטיש — אָדי. וואָס איז פֿון אָדער איז ווי אין אונטערוועלט. א׳ע געזעצן. ־קייט — „די סמאַטשע־גאַס [אין וואַרשע] וואָס איז געווען באַרימט מיט איר דלות און מיט איר א״׳, באַש.

אונטערוועלטניק — דער, ־ס. וון ־ניצע, ־ס. ווער עס געהערט צו דער אונטערוועלט, צו די פֿאַרברעכערס. גיי, מענטשל אויס אַן א׳! „א׳ס אין...וואַרשע [זענען] גרייט געווען זיך אינצושטעלן פֿאַרן יידישן כּבֿוד״, ל. לאָסאָווין, אַמעריקאַנער, 1958 VI 6. „די מערסטע א׳ס זענען אַרעסטירט געוואָרן 3 אַזיגער פֿאַרטאָג״, טמז, X 28 1964.

אונטערוועלטעריי — די & דאָס. נעגאַל. באַשעפֿטיקונג, ׳פֿאַך׳ פֿון זײַן אַן אונטער־וועלט־מענטש. „בײַ געוויסע אומשטענדן קע־נען אויך מיר זיך אויסלערנען די קונץ פֿון א׳ — ביזן גרונט״, יג, טמז, 1965 VI 11.

אונטערוועלזלען — פּר. ← אונטערוואָג־זלען.

אונטערוועצן — טרוּ. וועץ אונטער, ~גע־וועצט. אויך: ~וועצע(וועז)ן. 1. (שלי־פֿערי) אַרויפֿגעבן אַ ביסל פֿעטס אויפֿן שאַרפֿ־שטיין. 2 (שוסטערי) אײַנטונקען דעם פֿאָ־דעם אין אַ ביסל פֿעטס פֿאַרן אַרײַנסילען אין נאָדל אָדער אין אויסגענאָלטע לעכלעך.

אונטערוועקן — טרוּ. וועק אונטער, ~גע־וועקט. 1. אויפֿוועקן עמעצן מיט אַפּגע־היטקייט. וועקן נאָר אַ ביסל. א׳ אַ קינד פֿון שלאָף. 2. גורם זײַן צו טאָן עפּעס. א׳ צום לערנען. א׳ דעם המון צו אַ דע־מאָנסטראַציע.

אונטערוועקסן — טרו. וועקס אונטער, ~געוועקסט. (צײַטנוועזן) באַשמירן, אויס־רײַבן אַ בײַסל מיט וואַקס. א׳ די פאַדלאַגע.

אונטערוועלגן — טרו. וועלג אונטער, ~גע־וואָלגן. פֿפֿ: ~וואָרגן. 1. וועלגן, שטיקן, אַ בײַסל, ניט בײַזן דערוועלגן. א׳ דעם קאָנקו־רענט, ער זאָל מוזן וואַרפֿן די פּרעזן. א׳ בײַם ׳פֿראַנצייזישן׳ ראַנגלען זיך. 2. דער־וועלגן בשתּיקה. א׳ דעם ממזר און אַרײַנ־וואַרפֿן אין טײַך. מיט זיך — זיך מאַ־טערן. זיך א׳ מיט דער פֿאַרפֿוילטער סחורה. זיך א׳ מיטן שלימזל.

אונטערוועלטיק — אַדי. וואָס האָט אַ נידעריקערן, ערגערן וועלט. וואָס איז אונטער, וויניקער פֿון יעדער וועלט. א׳ע סחורה. א׳ע ראַסע. „אויסצוגעפֿינען די מענטשן מיט א׳ע שטריכן און אונטערדריקן זיי אין זייער האָבן קינדער", מוס, היסטערס פּראָפֿעסאָרן.

אונטערוועלטן זיך — אוטו. ־טל זיך אונטער, זיך ~געוועלטלט. 1. זאָגן פֿון מאָל צו מאָל וועלטלען, חכמהלען. א׳ זיך פֿאַר צרות. 2. זיך קריגן, אַרײַנזאָגן מיט (שטעג)וועלטלען. „בײַ זיי איז שוין אַזאַ ספּאָרט — א׳ זיך", רייד.

אונטערוועלטס — אַדוו. דשמ. נר. 1. וואָס איז אין דער ריכטונג צו אונטן. א׳ בײַם אויסגאַס פֿון טײַך. 2. אין דער דרומדיקער ריכטונג אַדער וואָס ליגט נידעריקער. אַ שטאָט וואָס געפֿינט זיך א׳.

אונטערוועלעמען — טרו. וועלעם אונטער, ~געוועלעמט. קאָליע מאַכן, טאָן עמעצן אַ רעה (דורך רייד, רכילות אע). א׳ עמעצן [דאַטיוו] אַ מסחר. א׳ אַ רעפּוטאַציע.

אונטערוועלפֿונג — ← אונטערוואַלפֿונג. „וועלכע סיסטעם פֿון אונטערדריקונג און א׳ קאָן זיי האַלטן צוגעבונדן", דר׳ ב. ליבער, וואָר איז שולדיק אין אונדזערע קראַנקייטן?, נ״י 1911.

אונטערוועש — די. אצ & מצ. וועש וואָס מע טראָגט אויפֿן הוילן לײַב (אונטערהייד־לעך, אונטערהעמד אע) אונטער די אײַבער־שטע בגדים. אָפּגעבן וואָשן די א׳. געבן א׳ אין אויסשטייער.

אונטערוואָאיקען זיך — אוטו. ־קע זיך אונטער, זיך ~זאָאיקעט. טל. פֿון צײַט צו צײַט, צו בײַסלעך זיך זאָאיקען; אונטערשטאָמ־לען. א׳ זיך פֿון גרויס אויפֿרעגונג.

אונטערוואָג — דער, ־ן. אָקט פֿון אונטער־זאָגן. אונטערהעלפֿן מיט אַ זײַטיקן א׳. ־ונג.

אונטערוואָגן — טרו. זאָג אונטער, ~גע־זאָגט. < טל מוסטער. 1. אין דער שטיל, בשתּיקה זאָגן עמעצן וואָס יענער וווייסט ניט. א׳ דעם ענטפֿער בײַ אַן עקזאַמען, בײַ אַ פֿאַרהער. „דער רבי האָט אונטערגעזאָגט דעם תּלמיד, ווען די גבאים פֿון ת״ת זײַנען געקומען פֿאַרהערן די קינדער", רייד. „קיי־נער האָט זיך ניט געוואָגט עס אונטערצוזאָ־גן, דען מע האָט גרויס פּחד פֿאַר אים", אמד, שטעקט דער יאָנציצער אַרעם בחור, חילנע 1872. „וי׳ ער איז אַרויס האָב איך אונטערגעזאָגט דעם צווייטן קאָמעראַד מײַ־נעם, אַז איך האָב געזען בערקע האָט אַרויס־געגומען בײַ אים אַ בייגל", ירמי׳ יוסף יקקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. 2. פֿאַרויסכאַפּן און זאָגן איידער אַ צווײ־טער באַווײַזט אַרויסצוקומען מיט דעם זעל־ביקן. א׳ דעם חזן. א׳ דעם מגיד די צווייטע העלפֿט פֿון פּסוק. „זײַט גוטע בעלי־קוראס, מע זאָל אײַך ניט דאַרפֿן א״ר, ב. ריוקין, אונדזערע פּראָאיקער.

3. אַנווײַזן עמעצן וואָס צו טאָן. „כ׳האָב פֿײַנט אַז מע זאָגט מיר אונטער; טו דאָס, טו יענס!", רייד. „האָט מיר אונטערגעזאָגט אַז איך זאָל אָנהייבן צו זינגען...דעם פּחד צו פֿאַרטרײַבן", היסטאָריע איינע שיף ברעט, וואַרשע [יאָר?]. „אַפּנים אַז שבתי צבי האָט אונטערגעזאָגט זײַן נביאה, ער זאָל שיקן אַ בריוו צו רפֿאל־יוסף טשעלעבי קיין קאָהי־רה", ימ איבד, שד VII.

4. מיט אַ רמז, אַן אָנצוהערעניש, אָדער אונטערטעניק אָנווײַזן עמעצן וואָס יענער זאָל טאָן. „ער הייבט אָן א׳ דעם רבון־עולם: פֿונדעסטוועגן וואָלט געווען זייער גוט, ווען דו וואָלסט געטאָן אַזוי און אַזוי", ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „אַזוי א׳ דעם בעל־הבית, ער זאָל מיינען אַז ער האָט זיך צו דעם אַלײַן דערטראַכט", רייד.

5. דזו בב 1־4 אָבער דער פֿראָצעס פֿון א׳ קומט פֿאָר אין דעם מענטשן גופֿא. „וועו דער נאַר [= די נאַרישקייט] זאָגט אונטער, איז די חכמה דערונטער", שו. „עס פֿלעגט מײַן האַרץ מיר א׳, וועו גיין צו איר און וועו ניט גיין", סעג, ׳רעגינאַ׳. „עפּעס האָט מיר דאָס האַרץ אונטערגעזאָגט, אַז ס׳איז עפּעס געשען", טמז, 1964 XI 7. „אָפֿילו שלמה המלכס חכמה קען ניט א׳ איר אייגנטימער אַז...", ש. בלום, בוים פֿון לעבן, נ״י 1931. „האָט די פֿאַנטאַזיע אונטערגעזאָגט דאָס איבערקע", קאָר III. „איר וויבלעכער אינסטינקט האָט איר אונטערגעזאָגט אַז איצט קען ער איר צו נוץ קומען", דעמבלין, צווי און א דריטער. אויך מיט זיך — א׳ זיך אַ לידעלע, אַ פּאָעמע, אַ קלוג וועדל. דער שׂכל זאָגט אונטער. 6. סופֿלירן. א׳ די פֿאַרגעסענע פּראָזע.

־ען — „די א׳ער פֿון האַסטיקער לער־דנשאַפֿט און פֿון צעפֿײַערטן געמיט", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור I. ־ענישׂ.

־ער (־יו, ־קע). ־ערי.

אונטערוואָגן — טרו. ־זאָג, ~זאָגט. מיו. פֿאַרוועלן. „אונטער זאגן אונד פֿרביהטן דעם אי־בלן מנהג קענן רײַטן לקראת החתן או הכלה על החתונה", ׳עקסטראַקט מפּראָטאָקאָל של המדינה יצ״ו מיום הועד נ״ע [נידערע־היים], מן כ״א אייר תקל״ז. „וואורדע זיין אפֿענטליכער האַנטל אונדזרוואגט", ׳גזירה העבב׳, 1819 [יובל XIV, 1־2].

אונטערוואָלגן — טרו. ־טל אונטער, ~גע־זאָלגט. 1. אַנטאָן אַ זאָלג. א׳ די פֿערד. 2. פֿיג. אונטערלייגן, אונטערשטעלן צו מאַ־כן באַקוועמער. א׳ דעם קליינוואוקסיקן רעד־נער מיט אַ בענקעלע. מיט זיך — דזו אונטערגאַרטלען זיך.

אונטערוואָלן — טרו. זאָג אונטער, ~גע־זאָלן. לר. 1. מאַכן עס זאָל נאָך אַ בײַסל זידן, קאָכן (בײַ פֿאַרשיידענע אַרבעט־פּראָצע־סן). פֿרגל אויסזאָלן. א׳ סמאָלע. 2. אונ־טערהעצן. א׳ דעם יאָג, ער זאָל זיך וואַרפֿן שלאָגן.

אונטערוואָלף — די, ־ן, פֿקפֿ ־ל, ־עלע, ־(ע)ך. וויבערשע אונטערהייזעלעך. „האָט זי געפֿרעסט אירע קליינע, לײַב־קאָלירענע א׳לער", דעמב־לין, צווי און אַ דריטער.

אונטערוואָלן — אוטו. זאָל אונטער, ~גע־זאָלט. קרענקען צו בײַסלעך. „וער עס זאָגט אונטער דער זאָלט אונטער", שו [בײַ אַ קרי־גערײַ].

אונטערוואָל(י)ען — טרו. ־ל(י)ע אונטער, ~געוואָל(י)עט. 1. צוגעבן אַ בײַסל זאָלע, אַש, בײַם באַגיסן מיט הייס וואַסער (אַפּ־פּאַראַט) די וועש. א׳ די וועש אין זשלוקטע. 2. גראָבלעך. מאַכן עמעצן שוועכער דאָס געמיט. א׳ יענעם אויפֿן האַרצן. מיט זיך — זיך באַפּישן.

אונטערוואָלצן — טרו. זאָלץ אונטער, ~גע־זאָלצט, ~געוואָלצן. 1. צוגעבן נאָך אַ בײַסל זאָלץ אין עסן אפּ. א׳ זופּ, פֿלייש אע. 2. פֿאַרשאַפֿן עמעצן מער עגמת־נפֿש. פֿאַר־שאַפֿן אַ געפֿיל. א׳ דאָס גמיט. א׳ אַ פֿאַראיבל, אַ קריגערײַ. 3. אונטערמסרן; בכלל טאָן אַ שטיקל רעה. א׳ דעם קאָנקורענט. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערוואָמלען — טרו. ־מל אונטער, ~גע־וואָמלט. 1. זאָמלען נאָך אַ בײַסל; צוגעבן צו אַ זאָמלונג. א׳ חתימות אונטער דער פּע־טיציע. א׳ פּאָסטמאַרקעס. 2. צוגויפֿקלײַבן פֿון אונטן. א׳ די אַראָפּגעפֿאַלענע בײַנטלער, פּעקלער.

אונטערוואָמען — אַדוו. אַרכ. *Mhd*: same + under. זן. קעגנאַנאַנד. מלל פֿאַר־טײַטשט ׳וסכסכתי מצרים במצרים׳ (ישעיה, יט, 2): „אונטר זאָמין העטצין".

אונטערוואָמען זיך — אוטו. זאָם זיך אונ־טער, זיך ~געוואָמט. לד. זיך פֿאַרהאַלטן אַ בײַסל לענגער ווי מע ריכט זיך. „שוין צײַט משיח זאָל קומען, ער זאָמט זיך אונ־טער". א׳ זיך מיטן באַצאָלן אַ חוב.

אונטערוואָץ — דער, ־ן. 1. אונטער(גע)־שטעל. דאָס וואָס מע זעצט, מע שטעלט פֿון אונטן. אָוועקשטעלן ווי אַן א׳ אַן עמעה, אַהין זאָל עפּעס אַרײַנטרײַפֿן. אַ ליימענער א׳ אונטערן וואַזאָן. 2. פּיעדעסטאַל. א׳ פֿאַרן דענקמאָל. ראש מלון מפּתח, זשיטאָמיר 1872, פֿאַרטײַטשט ׳בן׳ און ׳מכונה׳ (מלכים א, ז) — א׳. 3. בײַזאָץ, זאָץ וואָס איז אָפּהענ־גיק פֿון הויפּטזאָץ. „ער קאָן לאָזן לויפֿן אַ זאָץ וואָס האָט פֿינף אַן אונטער זיך", ריוקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע.

אונטערוואַרגן — אוטו. זאָרג אונטער, ~גע־זאָרגט. אַ בײַסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט

זאַרגן. פֿאַרדינען גאַנץ גישקשה און דאָך א׳. אויך מיט זיך — א׳ זיך וועגן קלייניקייטן. ־ענייש. ־ער.

אונטערזבלען — [...זעוולען, ...זאַוולען] טרוו. זבל אונטער, ~געזבלט. פּאָס, א״י. באַזבלען, אויסזבלען אָדער נאָך א ביסל באַמיסטיקן. א׳ דאָס פֿעלד.

אונטערזוברעוועז — טרוו. ־רעוועט אונ־ טער, ~געזוברעוועט. רוסיצ. מעכאַניש אינ־ חזרן פֿון צייט צו צייט. אונטערחזרן. איבער־ לערנען. א ביסל זיך אונטערפֿוילן און א ביסל א׳. א׳ נעמען און דאָטעס די לעצטע טעג פֿאַרן עקזאַמען. א׳ די ראָלע.

אונטערזוו(י)אקען — אוטו. ־קע אונטער, ~געזוויו(י)אקעט. טכ. קלינגען צו ביסלעך אָדער פֿון צייט צו צייט. א׳ מיטן צײַמל.

אונטערזויבערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־ זויבערט. מאַכן א ביסל זויבערער, ריינער. א׳ דעם קאַנדידאַט. א׳ די קאָרומפּירטע אַדמי־ ניסטראַציע. ־ונג.

אונטערזויגן — דזוו אונטערזיגן ←.

אונטערזוילן — טרוו. זויל אונטער, ~גע־ זוילט. אַרויפֿלייגן זוילן אויף שוכוואַרג. א׳ פֿאָר וואָליקעס אויף וויינטער. מיט זיך — דזוו אונטערגאַרטלען זיך.

אונטערזוים — דער, ־ען. אונטערשטע(ר) זוים. א ביסל א קרומער א׳.

אונטערזוימען — טרוו. זוים אונטער, ~גע־ זוימט. מאַכן אַן אונטערשטע(־טן) זוים; מא־ כן זוימען בכלל. א׳ קלייד לאָך, לייַלעכער אע. «ינעם וואַרעמען צימער איז געוויסן די באַלעבאָסטע...און האָט אונטערגעזוימט וויגדעלעך», ב. קאָטיק איבז, אי. באַבעל, סטוי היימלאַנד, 1964, № 4. ־ונג.

אונטערזוימען זיך — דזוו אונטערזאַמען זיך ←.

אונטערזויערן — דזוו אונטערזייערן ←.

אונטערזויפֿן — אוטו. זויף אונטער, ~גע־ זויפֿט. פֿון צייט צו צייט שיפּורן, טרינקען א סך. א׳ אין שענק הינטער דער וויבפּס פּלייצע.

אונטערזוך— דער, ־ן. אָקט פֿון אונטערזו־ כן. «דיסציפּלין וואָס וועט זיך אָפּגעבן מיט אויספֿאָרש און א׳ פֿון די פֿאַראייניקונגען פֿון פֿרעזאַנען», אַבא גאַרדין, דאָס פֿרייע וואָרט, ב״א, № 45. «לאָמיר מאַכן א היסטא־ רישן א״, ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900.

אונטערזו׳כונג — ד׳, ־ען. דטשמ. אָפּט געניצט. פֿראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונ־ טערזו׳כן. ספּעצ. 1. דאָס מעדיצינישע באַ־ טראַכטן (א חולה) כדי צו שטעלן א ריכ־ טיקן דיאַגנאָז. «א געווירע א׳ האָט אין מאָגן און אין דער לעבער ניט פֿעסטגעשטעלט קיין שום אומנאָרמאַלס», פֿגעז, וויליע 1938, № 6. 2. אַנאַליז. א כעמישע א׳. «וואָרום מאַכט איר אָזא טיפּע א׳ אויף יעדן וואָרט וואָס ביסמאַרק און נאַפּאָליאָן האָבן געשפּראָכן», ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מי־ נעאַפּאָליס 1900. «א׳ען כדי אויפֿצודעקן די אומאָרדענונג אין דער באַלעבאַטישקייט פֿון קוילנהידראַטן אין אָרגאַניזם», טאָז שריפֿטן, וואַרשע 1929.

3. דאָס חוקר ודורש זײַן עמעצן וואָס מען איז חושד אין א פֿאַרברעך. פּאָליציי־ שע, געריכטלעכע א׳. «בײַ דער א׳ האָט מען געפֿונען לפּידותעס בריליאַנטענעם רינגל», פּ. ג., נסים מן השמים, לובלין 1914. «אַזא גרינטלעכקייט האָט מען נאָך בײַ אַן א׳ פֿון א פֿאַרברעך ניט געזען», בצב, טמז, 1964 X 6. א׳־מ ע ט א ד ן. א׳־ר י כ ט ע ר. «דער א׳־ריכ־ טער...האָט מיר ניט לאַנג געזאָגט, אַז פֿאַר מיינע שלעכטע מעשׂים קען איך באַקומען ...קאַטאָרגע», ניקאָלאַי איוואַנאָוויטש קיבאַל־ טשיטש [איבז], לאַנדאָן 1902. א׳־ס ה א ס ט, דטשמ = א׳־א ר ע ס ט. «נאָך א דרײַ מאָ־ נאַטלעכער א׳־האַפּט קומט אָן דער פּראָ־ צעס», וויגטש III, ג״י 1920. 4. הויזזוכונג, אָפּיסק(ע) ←. « איך מוז בײַ אײַך א׳ מא־ כן, דען עס פֿעלן אונדז מאַנכע זאַכן», מכ־ רת־יוסף־שפּיל, לעמבערג 1876. 5. דאָס זוכן אין די זאַכן, אין און אונטער די בגדים פֿון א חשוד. «ער האָט...די צוויי יונגעלײַט ארויסגערופֿן אויף אָן...א״, קמ, 1867, № 11.

6. חקירה, אַנאַליז פֿון א פּראָבלעם. פֿאַר־ שונג, שטודיע. «ער לייגט אַוועק א ריכטיקן טעאָרעטישן פֿונדאַמענט פֿאַר דער ווייסנשאַפֿט־ לעכער א׳ פֿון דער פּראָבלעם», זשיט IV, ג״י 1912. «דער אַלט־ייִדישער געדאַנק האָט זיך געשראָקן פֿאַר דער א״, קאָר II. «איך קען ניט אַרײַנגיין אין אויספֿלעכטער א׳ פֿון די דרײַ גרונטבאַגריפֿן על־פּי הקבלה», הרב י. ב. סאָלאָוויטשיק, תשכ״ב.

אונטערזו׳כן — טרוו. ~זוך, ~זו׳כט. דטשמ. אָפֿט געניצט. 1. באַטראַכטן, אויס־ הערן, באַקוקן עמעצן וואָס באַקלאָגט זיך אויף זײַן געזונט. «דער דאָקטער וועט דיך גוט א׳, וועסטו ווײַטן וואָס איז מיט דיר», רייד. «מײַן דאָקטער איז דאָך מסתּמא ניט פֿויל און באָאַ איר אָן ער וויל איר א״, חובב, איין נײַע מעטאָדע וו׳ גיך קראַנק צו ווערדען, וויליע 1884. «מע וויקלט נאָקעט אים פֿונאַנדער, מען אונטערזוכט אים יעדן אבֿר», אַל II.

2. אַנאַליזירן. א׳ אורין, לחות. «אַלע פֿאַר־ הילטע ערטער פֿון...חזיר וועלן געפֿונט, מען אונטערזוכט דאָס הארץ, די נירן, די לעבער», דא, פֿון בערלין ביז סאַן־פֿראַנציסקא, וואַרשע 1930. 3. דורכשטודירן. «איין...ניצן חיבור דאַרף גאר ניט גידרוקט ווערן אם לא בהס־ כמת הגאון...וועלכס ספֿר הנ״ל דורך זעהן אונ׳ אונטער זוכין וועלט», תקנות הקהילה דקהל קודש אַשכנזים אשר באמשטרדם, אמשט 1737. «מיר מוזן זיך זעלבסט א׳, מיר מוזן אויסבעסערן אונדזערע מעשׂים», שמו פּלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893.

4. אויף אַן אָפּיציעלן אופֿן נאָכזוכן, נאָכ־ פֿרעגן, חקור ודורש זײַן (מצד אַן ארגאַן אָדער פֿאַרשטייער פֿון געריכט, מאַכט). דער אויספֿאָרשער וועט עס א׳. «וען אים עט־ לעכע מענטשן א״, ר׳ משה בר׳ אליהו, מלאכי קודש, וואַרשע 1839. «זאָל איך אַלץ פֿון געוועלב פֿאַרגעסן? ...קען מיך דאָס געריכט א׳, בין איך...אַן אָפּגעקאָכטער», ב. זילבערמאַן, אַהבת דוד ויהונתן, קעשענעוו 1885. מלל פֿאַרטיטשט 'ודרשת וחקרת ושאלת' (דברים, יג, 15): «אונטער זוכן». מש פֿאַרטיטשט 'ויבקש הדבר' (אסתר, ב, 23): «אונ׳ עז וואר אונטער זוכט». «דער ווי־ צעגובערנאַטאָר וועט הייסן א׳ דעם אינטע־ רעס», יפ. «ער וועהלט...וועלכע אונטער זוכין זולין...און סדר [= אומסדר] אין פונקטא סעודת מצוה», 'פּראָגער תקנות קעגן לוק־ סוס', תקכ״ז [יוזפל ו, 338].

5. פֿרוון דערגיין עפּעס דורך אויספֿרעגן, נאָכפֿרעגן. א׳ צי די קלאַנגען זײַנען טאַקע אמת. «עז זאָל קיין מענש פֿון הינן נאך זײַן הויז גין, בײַ מיר דיא זאָך אונטער זו־ כן», צאינה, קנ/ב. «נשבעתי...דבר זה בכל אופֿן צו אונטער זוכן», אגרת שלמה.

6. רעווידירן, אינספּעקטירן, בודק זײַן. א׳ וואָס מע פֿירט אין די פּעק. «דער סופֿר איז אַרומגעגאַנגען מיט א בכבֿודן מלמד... מע האָט אונטערזוכט די מזוזות», קמ, 1869, № 20.

7. קריטיש פֿונאַנדערקלײַבן זיך אין עפּעס; שׂכלדיק אַנאַליזירן, אויספֿאָרשן. א׳ די מא־ טיון, די סיבות. א׳ א קאָמפּליצירטע פּראָ־ בלעם. «האבן מיר אין דיזן (פּרק) ערשט ועלן אונטער זוכן ואו גבליבן זײַן דיא צוהן שבטים», שאר, א. «מע זאָל [די יסורים] אַנגענעמען מיט ליבשאַפֿט...מע זאָל א׳ די מע־ שׂים», תניא. ־עכין. ־ענייש.

אונטערזו׳כן — טרוו. זוך אונטער, ~גע־ זוכט. 1. דזוו דפֿו, ספּעצ. מיט די בבֿ 4-5. [פּרווו צו פֿאַרבײַטן דאָס דטשמ אונטערזו׳כן]. א׳ אַן ענין. אויך: א׳ סיבות. 2. זוכן צײַטנווײַז, מער לפּנים וועגן אָדער אַן חשק. «מײַן פֿלוניתטע האָט טאַקע געזוכט דעם פֿאַרלאָרענעם בעכער. איך האָב נאָר אונטער־ געזוכט, ווײַל איך האָב געוואוסט...», רייד.

אונטערזוכער — דער, ־ס, וו״ן, ־קע, ־ס. אויספֿאָרשער. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מ אונטערזוכן. א געניטער א׳. «די רעגירונג־א׳ האָבן איצט אַרײַנגעקראָגן א גרויסן פֿאַנג פֿון געפֿערלעכע רעקעטירס», טמז, 1962 IX 11. ־ערײַ. ־יש — אדי. א׳ע מיטלען.

אונטערזומען — דזוו אונטערשומען ←.

אונטערזומערן — אקוזוו ־ער אונטער, ~געזומערט. זײַן ערגעץ זומערצײַט ניט־ווילנדיק אָדער ניט־אויסגעראכנט. א׳ א זו־ מער אין א העק.

אונטערזופֿ — די (דער), ־ן. דאָס אונ־ טערשטע, דאָס געדיכטע פֿון זופֿ. «די אי־ בערזופֿ איז געווען לעפֿלעכע און מוטשע וואָ־ סער, אין א׳ איז נאָך געווען א שטיקל קאַר־ טאָפֿל», רייד.

אונטערזופֿן —טרוו. זופֿ אונטער, ~געזופֿט. 1. פֿאַמעלער, בײַסלעכווײַז טרינקען. שמועסן און א׳ טיי. 2. איר. טרינקען א סך. א׳ בײַזן שיכור ווערן.

אונטערזופנדיקער — דער, ־יקע. סאוו. אין פֿאַרשטעלטע רייד: דזוי לאָקש, דאָלאָר. משלם זײַן מיט אונטערזופנדיקע.

אונטער זיבן ריגלען (שלעפער) — פֿרעזע. שטרענג באַוואַכט, פֿאַרבאַהאַלטן. אָפּ־געהיט. פֿאַרבאָרגן. „ער ציטערט איבער זײַן טאָכטער און האַלט זי פֿאַרשפּאַרט א׳ ז׳ שלע־סער״, רייד. „אָן אָנזעצער...באַקומט...דעם גראָסן פֿון א׳ ז׳ שלעסער״, אמד, דברי יושר, ווילנע 1863. „אָט די שטילינקע ריידעלעך, אונטער וועלכע ס׳איז פֿאַרבאָרגן אויסגעלאָסן־קייט, אַ פֿאַרשלאָסענע א׳ ז׳ שלעסער״, נ. זאַבאָרע, סאוו׳ היימלאַנד, 1962, № 3. „אַ סוד פֿון אַ מענטשן, וואָס ליגט אפֿשר פֿאָר־וויקלט א׳ ז׳ ריגלען״, מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאָר, 6 XII 1964.

אונטערזיגלען — טרוו. ־גל אונטער, ~גע־זיגלט. צוליגן אַ זיגל פֿון אונטן. א׳ אַן אייגן בריוו, אַ פּאַקעט. „און אונטער דעם בריוו האָב איך אונטערגעזיגלט אַ גרויסן זיגל מיט אַ צורה פֿון לויתן״, מעשׂה פּליאות II, וואָר־שע 1875.

אונטערזידלען — טרוו. ־דל אונטער, ~גע־זידלט. פֿון צײַט צו צײַט באַלײַדיקן, מבֿזה זײַן עמעצן (מיט גראָבע רייד). א׳ אַן אייגן קינד. „דאָס איז געווען בעת ס׳האָט וועד, אַ שרײַבער, באַלײַדיקט אין שריפֿט...אַראָפּ־גערישן, צי אונטערגעזידלט״, מ. גראָסמאַן, היימיש, אייר תשי״ט. מיט זיך — קזוי. „אַ פּאָר! מע קושט זיך און מע זידלט זיך אונטער״, רייד.

אונטערזידן — אוסו. זיד אונטער, ~גע־זאָדן, ־זאָטן. אַנהייבן זידן; זידן אַ ביסל. „דער סאַמאָוואָר זידט אונטער, באַלד וועט זײַן טיי״, רייד. אויך טרוו — אונטערהעצן. א׳ דעם המון. מיט זיך — זיך שטאַרק אויפֿרעגן.

אונטערזייאונג — די, ־ען. פּראָצעס פֿון אונטערזייען. א׳ פֿון ׳רויזן׳ בײַם ברעג פֿעלד.

אונטערזייגן — טרוו. זייג אונטער, ~גע־זויגן, ~געזייגט. פּפּ: ~זויגן [← אויס־זייגן]. 1. פֿון צײַט צו צײַט זייגן. „ער גייט שוין אין שול און זייגט נאָך אונטער אַ פּינגער״, רייד. 2. צו ביסלעך, טיילווײַז דערנערן מיט געבן צו זייגן. קאָרמען דאָס עופֿעלע מיט קאַשקעס און א׳. ־ענישׂ.

אונטערזייד — דאָס (די), ־ן. אונטער־שלאַק פֿון זײַד. אַ שווער קלייד מיט א׳.

אונטערזיידן — טרוו. זיידט אונטער, ~גע־זידט. (בײַטל־מאַכעריי) באַנייען אונטן, טיילווײַז מיט זײַד. א׳ אַ בײַטל.

אונטערזיִיט — די, ־ן. זײַט וואָס איז אונטן. „גוטע קאָרע דערקענט מען, וועַן די אייבערזיִט...איז גרעבער פֿאַר דעם עפּידער־מוס און פֿאַר דער א״, וואָלאָזשׁ, האַנטבוך פֿאַר לעדער־אויסאַרבעט, פּעטערבורג 1922. „זײַן א׳ [׳תחתי׳] איז שפּיציקע שאַרבנס״, תּי׳, איוב, מא, 22.

אונטערזיִיל — דער, ־ן. זײַל וואָס איז אונטן. אײַזערנע (בעטאָנענע) א׳ן.

אונטערזימען, ~זיִמען — פּר. דזוי אונ־טערזומען ←.

אונטערזיִן — אוסו. (איצ און אימפּ נב), ~געזוען(ז)ן. לד. זײַן נאָר אַ קורצע צײַט. זײַן פֿון צײַט צו צײַט. א׳ בײַם פֿעטער אין דער גרויסער שטאָט. „וואו ביסטו אונטער־געווען דעם זומער?״, רייד. „מע זאָל דאָרטן א׳ איין שטונדע...״, איש יהודי [לעאָן ראַ־בינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 4.

אונטער זײַן — צוזו. אוסו. בין אונטער, בין געווען אונטער. 1. זײַן, בלײַבן אונטן, הינטערשטעליק, אויפֿן לעצטן אָרט. „דו גייַ פֿאָרויס, איך בין אונטער״. 2. (קאָרטנשפּיל) געבן אַ קלענערע קאָרט. „זעסט דאָך, איך בין אונטער, דו וועסט נעמען מיט אַ טרומף״, רייד. 3. אַרכ. זײַן אונטער עמעצן (לויטן ראַנג, פֿאַיציע, אַמט). „ברענגין צו דעם הויבט מאָן דא איך אונטער בין״, סהמ, שמואל א, יז, 18. 4. אַרכ. אונטערגיין (וועגן דער זון). „בייא נאַכט וועַן דיא זון אונטער איז״, ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר החיים, ספֿר רפֿואות, קיטן תע״ו.

אונטערזיִיען — טרוו. זיִי אונטער, ~גע־זיִיט. פֿאַרזיִיען טיילווײַז אַדער בהדרגה. א׳ ס׳פֿעלד אין אַ פֿרײַער צײַט. א׳ קעך־נדלעך פֿון האַס.

אונטערזיִיען — טרוו. זיִי אונטער, ~גע־זיִיט. 1. צו ביסלעך, בהדרגה דורכלאָזן דורך אַ זײַער. א׳ לאָקשן. 2. בודק זײַן. מע דאַרף די נעס גוט א׳. ־עכ״ן.

אונטערזיִערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־זיִערט. 1. נאָך אַ ביסל (לענגער) זיִערן. „די אוגערקעס זיִנען האַלב־געזיִערט. מע דאַרף זיי נאָך א״, רייד. 2. האַלטן אין עפּעס וואָס איז זויער און פֿײַג. סתּם האַלטן (אויף שפּעטער). „וואָס וועסטו א׳ דיין טאָכ־טער? געפֿין פֿאַר איר אַ חתן״, רייד. 3. אַ ביסל קאָליע מאַכן. פֿאַרמיאוסן. א׳ אַן עסק. א׳ עמעצנס נאָמען. ־ונג.

אונטערזייפֿן — טרוו. זייף אונטער, ~גע־זייפֿט. 1. אונטערריבן מיט זייף. א׳ דאָס גרעט. (שוסטעריי) א׳ טשוועקלעך. 2. דזוי אונטערשמירן. אונטערקויפֿן. א׳ דעם פּריץ מיט די קנעפּ.

אונטער זיך — אַדוו פֿראַזע. פּפּ: **אונטער מיר, דיר...** 1. אונטער דער דעה, דער השפּעה, אין רשות. האָבן א׳ ז׳ צען אַר־בעטער. „דער מלמד האָט געהאַט א׳ ז׳ צוויי באַהעלפֿערס״. 2. נידעריקער, אויף אַראָפּצו. מאַכן א׳ ז׳ = (וועגן אַ קינד, אַ קראַנקן, אַן עובר־בטל) טאָן דיי נאַטיר־לעכע באַדערפֿענישן אין בעט. „וועַן איינר אונטער זיך משתּין איז...״, סור/ב. „זײַן רעכט אויג דאשׂ וואר שוואַרץ אונ׳ עשׂ לוג אונטר זיך״, יוסיפֿון, אמשט 1661. „וועַן מן אן שמונה עשׂרה האַלט...דא מוז מן שטיין די פֿיס בײַ אַנדר...דעם קאָפּף איין וויניג בוקנדיג די אויגן אונטר זיך״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. האַלטן די פֿיס א׳ ז׳ = אײַנגעדרייט די פֿיס און זיצן אויף זיי.

אונטערזילבערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־זילבערט. באַדעקן עפּעס מיט אַ ביסל זיל־בער. באַזילבערן פֿון אונטן. א׳ אַ טאָפּ, אַ געשטעל.

אונטערזינגען — טרוו. זינג אונטער, ~גע־זונגען. < סל מוסטער. אויך מיט זיך = אַזוי זיך. 1. אונטערהעלפֿן בײַם זינגען; אַ ביסל מיטזינגען. „דער חזן זינגט, די משור־רים זינגען אונטער״, שוו. „דער עולם זינגט אונטער, וועַן מע הערט פֿון דער זינגערין דאָס פּאָפּולערע לידל״. 2. שפּילן אויף אַן אינסטרומענט און דערבײַ אויך אַ ביסל זינ־גען. „הערצל פֿידלט און זינגט אונטער, פֿי־דלט און מאַכט זיך נאָריש״, ממוס, שלמה. 3. טאָן עפּעס און דערבײַ זינגען (ניט הויך). אַרבעטן מיט דער נאָדל און א׳. „מער גערעדט ווי געלערנט, אונטערזינגענדיק מיט דעם גמרא־ניגון״, ממוס, שלמה. „שטאַרק פֿאַרטיפֿט אין דער שפּיל און זיך אונטער־געזונגען די זמירות פֿון שבת״, הרב לוי גלי־קמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעו 1934. „האָקט אויס אַ יונג די אויפֿשריפֿט־ווערטער [פֿון דער מצבה] און זינגט זיך בײַ דער אַר־בעט אונטער״, אַל II, ׳דער מצבה־קריצער׳. 4. סתּם זינגען ניט הויך אַדער פֿון צײַט צו צײַט. די קאַנאַריקלעך זינגען אונטער. „זיי זינגען געוען אַלע מיט פֿאַרוויקלטע העלדזער און האָבן זיך בײַסלעכווײַז אונטער־געזונגען״, אמד, דער פֿאַרטעפּ־אָניסט, וילנע 1878. „ער האָט בנעימותדיק אויפֿן בײַקול אונטערגעזונגען אַ מאַרש פֿונעם ׳מלך עליון׳״, ממוס, מסעות. „אין אָט דער פֿרילינג־שטי־מונג און מיט א׳ דאָס ליד ׳וויידער איז דער מיי געקומען...״, מ. עלבוים, פֿאָר, 1964 V 13.

5. במקום־וועדב פֿאַר פֿאַרשיידענע מינים זאָגן, טאָן, שלאָגן אזא. א׳ אַ פּרײַז אַז עס זאָל ווערן פֿינצטער אין די אויגן. כ׳וועל אײַך אַזוי א׳ מיטן שטעקן אַז איר וועט אַנטשוויגן ווערן. א׳ אַ שטאַרקערן, אים חנ־פֿענען. 6. דזוי אויפֿזינגען, בפּ ←. ־עכ״ן. ־ענישׂ.

אונטערזינגער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועד עס זינגט אונטער. „קיין זינגער בין איך ניט, בלויז אַן א״, רייד. ־ערײַ ־יש — אַדי.

אונטערזינדיקן — אוסו. ־דיק אונטער, ~געזינדיקט. 1. זינדיקן צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. „צי זינדיקט ער שטילערהייט ניט אונטער מיט עפּעס אַ בת־שבע, אַזוי ווי אין פּסוק שטייט״, בערג, בײַם דניעפּער I. „שטאַרק א׳ אידייאיש״, אפֿא, טמז, 1964 III 5. 2. ניט אַלעמאָל אָפּהיטן כּללים, תּקנות, אײַנגעשטעלטן לעבן־סדר. א׳ קעגן פֿאַרשריפֿטן פֿון ביורא. „דער...עולם האָט שטאַרק אונטערגעזינדיקט אויפֿן געביט פֿון היגיענע און מעדיצין״, דר׳ י. ברוצקוס, פֿגנע, פּאַריז 1948, № 1. „אַש האָט ליב געהאַט אָפּצוסן און נעכטן האָבן מיר טאַ־קע ביידע אַ ביסל צו פֿיל אונטערגעזינדיקט״, ש. ראָזענבערג, ש. אש פֿון דער נאָענט, מיאַמי 1958.

3. טאָן עפּעס בשתיקה, אַזוי וויַ דאָס וואָלט געוואָגן אַ זינד. אַ סוחר וואָס זינדיקט אונטער מיט שרייבן פּאָעזיע.
4. פֿאַרוואַרלאָזן. גיט לייגן געגנוג אַכט. א׳ לגבי דער אייגענער היים, קינדער. א׳ קעגן אַ שוּתּף, אַ חבֿר. ־ונג — „אָן עקאָנאָמישער א׳ קען מען קיין לעבן גיט מאַכן בײַ אײַך״, שלמה בן ישׂראל, פֿאָר, 1963 X 23.

אונטערזינקען — זינק אונטער, ~געזונקען. אוטו — 1. ביסלעכווײַז, בהדרגה זינקען, גיין צו גרונט. אויך דזוו זינקען. א׳ אין די טיפֿעניש פֿון ים, א׳ אין דער זומפּיקער בלאָטע. א׳ אין תּהום פֿון זינד. „קומט, ברידער, עסן און טרינקען. און ער זאָל דאָ א״, מכירת־יוסף־שפּיל, לעמבערג 1876. „בײַ אונדז אין אַמעריקע דאַרף מען קענען א׳ אונטערן וואָסער, ווידער אַרויפֿשוויממען״, דא, פֿון בערלין ביז סאַן־פֿראַנציסקאָ, וואַרשע 1930. 2. ביסלעכווײַז פֿאַרלירן אַלע לעבנס־כּוחות. א׳ אין אַ טיפֿן שלאָף, אין אַ קאָמאַ. „— וואָס מאַכט ער? — שוין גיטאָ וואָס צו עטנפֿערן. ער זינקט שוין אונטער״, רייד.

טרוו — אַראָפּלאָזן צום גרונט. דערטרינקען. א׳ אַ שיף מיט אַ טאָרפּעדאָ. ־ענישׁ.
־ענישׁ — קללה: אַן א׳ אויף זײַן קאָפּ.

אונטערזיסן — טרוו. זיס אונטער, ~גיסט. 1. מאַכן אַ ביסל זיסער. א׳ די טיי. 2. מאַכן אַ ביסל מילדער. א׳ דעם אָפּזאָג מיט קאָמפּלימענטן. ־ענישׁ.

אונטערזיפֿן — טרוו. זיפֿ אונטער, ~גיזיפֿט. 1. נאָך אַ ביסל זיפֿן. דורכזיפֿן בהדרגה אַדער ניט־גרינגלטלעך. א׳ קלײַען. 2. אָפּקלײַבן (אויבנאויפֿיק, ניט שטאַרק מקפּיד זײַן דער בײַ). א׳ דעם לערער־באַשטאַנד. א׳ די דאָ קומענטן.

אונטערזיפֿצן — אוטו. זיפֿץ אונטער, ~גיזיפֿצט. אויך: ~זיפֿצעט. < סל מוסטער. זיפֿצן צײַטנווײַז אַדער צו בײַסלעך. „מע האָט זיך געסודעט...פֿון צײַט צו צײַט אונטערגעזיפֿצט אויף אַזאַ מעשׂה רע״, אַר, ׳אַריה־לייזערס פֿערד׳. „איך פֿלעג שטילערהייט א׳״, דטש, ווילנע. „יידן האָבן צוגעשאָקלט מיט די קעפּ און געשמאַק אונטערגעזיפֿצט״, ב. שענפּער, פֿאָר, 26 V 1964. ־ענישׁ.

אונטערזיצן — אוטו. זיץ אונטער, בין ~געזעסן (פּר: ~געזיצן). 1. זיצן אַ ביסל, אַ וויילע. א׳ אין מיטן וועג. רואיק א׳ און וואַרטן. 2. זיצן לענגער, נאָכן פֿרימאָרדיקן זיצן. „זיצט נאָך אונטער אַ ביסל, מירן טרינקען טיי״, רייד. „פֿלעגט ער נאָך א׳ שפּעט אין דער נאַכט לעבן זײַנע עלטערן ...אום צו העלפֿן זיי בײַ דער אַרבעט״, אמת, מאָטקע און הערשקע, וויילנע 1873. „האָט געוואָלט עטלעכע מאָל אויסקריגן, נאָר [זי] האָט אים אַלץ געבעטן, ער זאָל נאָך בלײַבן. [ער] איז אונטערגעזעסן אַ ביסל״, אפּא, ראָמאַן פֿון אַ פֿערד־גנבֿ. 3. פֿון צײַט צו צײַט זיצן אין תּפֿיסה. א׳ פֿאַר קליינע גנבֿות. 4. וואוינען צײַטווײַליק, אַ קורצע צײַט.

„איך וועל נאָך א׳ אין דער אַלטער דירה״, רייד. ־עכּ. ־ענישׁ.

אונטערזילאָקען, ~זילוקען — דזוו אונטערזשליאָקען ←.

אונטערזומרן — [...זעמערן] טרוו. זמר אונטער, ~געזומרט. אונטערזינגען אַ זמרל. א׳ בײַ דער אַרבעט.

אונטערזונגל — דער, ־ען. קלענערער, נידעריקערער זונגל. אָנצײכן דעם א׳.

אונטערזעגן — טרוו. זעג אונטער, ~געזעגט. 1. זעגן פֿון אונטן בײַם וואָרצל. א׳ אַ בוים. 2. דזוו זעגן, אָבער ניט בײַן סוף. א׳ אַ צוויג און אַראָפּבאַרעכן. *א׳ אַ צוויג וואָס מע זיצט אויף איר = אַלײן שוואַכער מאַכן די אייגענע פֿאָדערונגען. פֿיג. „בײַם לייענען פֿרצעס דריטע מתּנה האָט אונטערגעזעגט דאָס געבײַ די ספּנה״, סוצ, פֿעס־טונג. 3. אָנזעקלייגן מיט אַ קלאַפּ. צעשטערן, אָפּרוימען. א׳ דעם חבֿרה־מאַן מיטן אמתן זעץ. „חבֿרים, העלפֿט א׳ דעם פֿוילן פֿונדאַמענט און עס וועט שוין גיין אַ גאַנג״, ש. ברענמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע, אַדעס 1932. ־ענישׁ.

אונטערזעמשן — טרוו. זעמש אונטער, ~געזעמשט. (בײַטל־מאַכערײַ) באַגייען אונטן מיט זאַמש. א׳ אַ בײַטל.

אונטערזען — טרוו. זע אונטער, זעען אונטער; ~געזען. 1. נאָך אַ וויילע זען. „לאָז מיך, איך וויל א׳ מיט וואָס די קריגערײַ וועט זיך ענדיקן״, רייד. 2. אונטערקומען און קוקן, זען. זען פֿון אַ באַהעלטענישׁ. א׳ זייער קושן זיך. 3. לה. אַכטונג געבן, אויפּפּאַסן. א׳ די קינדער וואָס שפּילן זיך אין גאַס. א׳ די אַרבעטער, זיי זאָלן טאָן זייער אַרבעט.

אונטערזענקען — טרוו. זענק אונטער, ~געזונקט. דזוו אונטערזינקען, טרוו.

אונטערזיצל — דאָס, ־ער. (שלאָסערײַ) שטיק(ל) מעטאַל וואָס מע זעצט אַרײַן וויַ אַ געשטעל צו עפּעס אַדער בײַם פֿאַרריכטן עפּעס. „אָן א׳ פֿון בלײַ איז צו וויַיך״.

אונטערזיצן — טרוו. זיץ אונטער, ~געזעסן. 1. אַוועקזיצן (פֿון) אונטן, נידעריק. א׳ אַ קינד אויפֿן טעפּל. 2. אַוועקזיצן, פֿרײַער אויפֿהייבנדיק. א׳ דעם ינגל אויפֿן פֿערד. 3. אונטערלייגן. א׳ אַ שפּענדל אונטערן פֿיסל פֿון טיש. 4. אונטערשטעלן. א׳ אַ קלעצל אונטערן לאָמפּ. *א׳ אַ לאָמטערן אונטערן אויג = שלאָגן, עס זאָל בלײַבן אַ סימן.
5. זעצן, קלאַפּן, שלאָגן פֿון אונטן. א׳ עמעצן אין בויך אַרײַן. א׳ מיט די ריכטיקע בוכצעס. 6. אוטו. צוקלאַפּן, אונטערקלאַפּן. א׳ אין באַראַבאַן. 7. (דרוקערײַ) צוזעצן פֿון אונטן. א׳ אַ הערה. ־ענישׁ.

אונטערזעצן זיך — ← דפֿוו. 1. זיך צוזעצן אויף אַ קורצער צײַט. א׳ זיך אָפּרוען. „געאַגנגן מיט זײַטנוועגלעך...דעם גאַנצן טאָג, אונטערשפּרינגענדיק פֿאָר פֿרייד, אויך אונטערזעצנדיק זיך אַמאָל״, ממוס, ספֿר הבהמות. 2. זיך צוזעצן (אזוי ווי) בשתּיקה. א׳ זיך צו אַ מיידל וואָס זיצט אויף אַ באַנק. א׳ זיך און זיך אײַנהערן וואָס זיי רייַדן. 3. זיך אַראָפּלאָזן. געבעקס מיט ניט געגנוג הייזון זעצט זיך אונטער. א׳ זיך בײַם קרי־גן אַ שלעכטע ידיעה. „די מילך האָט זיך אונטערגעזעצט, מירן באַלד האָבן זויער־מילך״, רייד. 4. מאַכן אַ נידעריקע טאַנץ־פֿיגור בײַם טאַנצן (גיין) אַ קאָזאַק (קאָזאַצקע). פֿלינק זיך א׳ און דערנאָך אַ שפּרונג טאָן.

אונטערזרקענען — [...זאַרקענען] טרוו. זרקע אונטער, ~געזרקעט. לר, וורר. אונטערוואַרפֿן, פּטור ווערן צו ביסלעך אַדער בשתּיקה. א׳ קאָנטראַבאַנד. א׳ די געגנבֿעטע זאַכן, איידער די פֿאַליציי קומט אָן.

אונטערזשאָווערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געזשאָוורט. 1. בהדרגה ווערן באַדעקט מיט ראָסט. א׳ וויַ אַן אָקער וויינטרצײַט. 2. פּיג. ווערן ביסלעכווײַז אָפּגענוצט, אָלט. דער אַמאָליקער גלאַנץ נעמט א׳. „די זיקנה, ברודערקע! די ביינער זשאָווערן צו ביסלעך אונטער״, רייד.

אונטערזשאָלעווען — טרוו. ־לעוועט אונטער, ~געזשאָלעוועט. אויך מיט זיך. 1. קאָרגן צו ביסלעך אַדער בנוגע קליניקייטן, א׳ דאָס ביסל געקעכטס פֿאַרן ווײַב. 2. שאָנעווען, אָפּהיטן עמעצן צײַטנווײַז. א׳ ס׳פֿערדל.

אונטערזשאָרן — טרוו. ־רע אונטער, ~געזשאָרעט. סל. אויך מיט זיך. 1. ברענען בהדרגה, אַדער צײַטנווײַז, אַדער נאָך אַ ביסל. א׳ אַ שטיקל פֿלייש. 2. אונטערהצען. א׳ דעם עולם צו אַ מחלוקה. ־ענישׁ.

אונטערזשושען — זשע אונטער, ~געזשושעט. אוטו — פֿון צײַט צו צײַט אַרויסגעבן קלאָנגען (ענלעכע צו) זשו־זשו. פֿליגן זשושען אונטער און צעשלאָגן די מחשבֿות. טרוו — 1. אַרויסזאָגן אַדער אונטערזינגען שטיל און אומקלאָר, עס זאָל זײַן ענלעך צו אַ זשושען. א׳ אַ ניגונדל. 2. אײַנרוימען שטילערהייט. א׳ אַ רכילותל, אַ סוד. ־עכּ. ־ענישׁ.

אונטערזשוליקן — אוטו. ־ליק אונטער, ~געזשולט. פֿון צײַט צו צײַט אָנגענומען (אַ ביסל) ניט־ערלעכע מיטלען. א׳ בײַם האָנדל. „אַ נאַטור אַזאַ — אַפֿילו ווען ער וויל זײַן גוט, זשוליקט ער אויך אונטער״, רייד. ־ערײַ.

אונטערזשומ(זש)ען — זשומ(זש)ע אונטער, ~געזשומ(זש)עט. אוטו — פֿון צײַט צו צײַט אַרויסגעבן קלאָנגען (ענלעכע צו) זשומ(זש)־זשומ(זש). די בינען זשומ(זש)ען אונטער. טרוו — דזוו אונטערזשושען, טרוו. „האָט [ער] אונטערגעזשומזשעט מיט זײַן מאַנאָטאָנער, נאָר גלאָטער שטימע״, שע, בלאָנדזענדע שטערן II. ־עכּ. ־ענישׁ.

אונטערזשורטשען — אוטו & טרוו. ־טשע אונטער, ~געזשורטשעט. סל. אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט ברומען שטיל און איינטאָניק (ווי פֿליסיק וואַסער). „דאָס ריטשקע־

לע זשורטשעט אונטער אין די שטילע פֿאַר־נאַכטן". ־ענ׳ש.

אונטערזשיוועז זיך — אוטו. ־וע זיך אונטער, זיך ~גע׳זשיוועט. סל. נהנה זײַן אַמאָל; זיך דערמונטערן; זיך אונטערשטיצן. זיך א׳ מיט אַ שנעפּסל, זיך א׳ מיט אַ גמילות־חסדל, מיט אַ מאָלצײַט בײַ אַ רײַכן קרובֿ.

אונטערזשילעטניק — דער, ־עס. (שנײַ־דערײַ) סחורה וואָס גייט אויף אונטערשלאָק פֿאַר זשילעטן, וועסטן. צושנײַדן דעם א׳.

אונטערזשיפֿען — אוטו. ־פֿע אונטער, ~גע׳זשיפֿעט. קוים־קוים און מיט שווערי־קייט אָטעמען. דער גוסס זשיפֿעט נאָך אונ־טער. „— ווי האַלט עס מיט פֿרנסה? — כ׳ווייס, ער זשיפֿעט נאָך אונטער אין זײַן געוועלבל", רייד.

אונטערזשירירן — טרוו. ־ריר אונטער, ~זשירירט. 1. אומבאַטראַכט און פֿאַר צו פֿיל מענטשן זשירירן זייערע וועקסלען. 2. דזוו זשירירן. ־ונג.

אונטערזשירעוועז זיך — רעפֿל. ־רעוועט זיך אונטער, זיך ~גע׳זשירעוועט. סל. ווערן אוקר. עסן איבעריקס און פֿעטס כדי צו־צוקריגן וואָג. א׳ זיך מיט אַ פֿעטן ביסן, א׳ זיך פֿון (מיט) גוטע כאַרשט.

אונטערזשל(י)אָקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע׳זשל(י)אָקעט. פֿון צײַט צו צײַט אַדער בשתּיקה זויפֿן, שיכורן. שפּײַען מיט בלוט און דאָך א׳. ־ענ׳ש.

אונטערזשמיקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע׳זשמיקעט. פּאָד. מג. אונטערריבן מיט זײַף.

אונטערזשעברע(וע)ן — אוטו & טרוו. ־רע(וע) אונטער, ~גע׳זשעברע(וע)ט. פֿון צײַט צו צײַט אַדער בשתּיקה בעטלען. אַ שוסטער אַ לאַטוטניק וואָס זשעברעוועט אויך אונטער אין אַן ענגער צײַט. א׳ אַן אָפּגע־טראָגענעם מלבוש.

אונטערחבֿרן זיך — [...כאָוערן] אוטו. חבֿר זיך אונטער, זיך ~גע׳חבֿרט. זײַן חבֿר מיט עמעצן וואָס איז פֿון אַ נידעריקערן שטאַנד (מדרגה). א׳ זיך מיט פּוסטע יונגען.

אונטערחוזקן — [...כויזעקן] אוטו. חוזק אונטער, ~גע׳חוזקט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט חוזקן, אָפּלאָכן. א׳ פֿון אַ בעל־גאווה. „די געבילדעטע קינדער — זיי חוזקן אונטער פֿון אייגענע טאַטעס", רייד. „אַז דאָוידקאַ איז געקומען אין אָטראַד, האָט מען פֿון אים אונטערגעחוזקט צו ביסלעך", שמחה סנה, ׳דאָס געשריי אין דער נאַכט׳.

אונטערח(ו)רשן — [...כוירעשן, ...כיירע־שן] טרוו. ח(ו)רש אונטער, ~גע׳ח(ו)רשט. אונטערקויפֿן. א׳ מיט אַ פֿאַלש שמייכעלע. „ער האָט אַלעמען אונטערגעחורשט אויך", באָש, גימפל תם.

אונטערחושך — [...כוישען] דער. מצ נב. נעאָל. טיף פֿינצטערניש. „דו גייסט אין שיף פֿון שקיעה אַוועק אין א׳", אַל וו, ׳אייביקייט׳.

אונטערחזירן — [...כאָזערן] טרוו. חזיר אונ־טער, ~גע׳חזירט. 1. אָנחזירן, פֿאַרחזירן פֿון אונטן; צײַטנווײַז מאַכן שמוציק, ברודיק. א׳ די נײַע מלבושימלעך. א׳ אונטער די בעטן. 2. (אַווי ווי) בשתּיקה באַרעדן, באַשמוצן; קאַליע מאַכן. א׳ דער כּלהּ רעפּוטאַציע. א׳ די שותּפֿות.

אונטערחזן — [...כאָזן] דער, ־ים [...כאָזא־נים]. ממלא־מקום פֿון חזן. הויפּט פֿון די משוררים. „וען דער א׳ זאָל ניט געווען אַנהייבן צו דאַוענען, וואָלט די קריג נאָך געווען אויסגעמאַנגען צו פּעטש", קמ, 1863, № 45.

אונטערחזרן — [...כאָזערן] טרוו. חזר אונ־טער, ~גע׳חזרט. פֿון צײַט צו צײַט חזרן, לערנען דאָס אייגענע ווידער און ווידער. „אויך אויפֿן גוטן קאָפּ קען מען אַלץ ניט שטעלן, מע דאַרף אויך א׳ די לעקציעס", רייד.

אונטערחידושן זיך — [...כידעשן] אוטו. חידוש זיך אונטער, זיך ~גע׳חידושט. זיך חידושן, וואונדערן זיך אַ ביסל. „מיר האָבן טאַקע זיך אונטערגעחידושט אויף די אַלע וואונדיירים וואָס ער דערציילט", רייד.

אונטערחילוק — [...כילעק] דער. מצ נב. דזוו חילוק, אונטערשייד. „עס איז עפּעס אַזאַ א׳ (אונטערשיד) פֿון פֿרײַער ביז יעצט", קמ, 1868, № 10. [דער שרײַבער האָט אָפּנים ניט געוואָלט ניצן חילוק איבער דער פֿיל־באַטײַטיקייט פֿון וואָרט.]

אונטערחכמהן זיך — [...כאָכמען] אוטו. חכמה זיך אונטער, זיך ~גע׳חכמהט. פֿון צײַט צו צײַט וויצלען זיך; צוזאַרפֿן אַ חכמהלע; קליגלען זיך אויף יענעמס חשבון. אַ קלוגיטשקער, האָט ער ליב זיך א׳.

אונטערחלומען — [...כאָלעמען] אוטו. חלום אונטער, ~גע׳חלומט. 1. צײַטנווײַז אויסמאָלן זיך, פֿאַרשטעלן זיך עפּעס אין דמיון. אונטערפֿאַנטאַזירן. א׳ פֿון עפּעס אומ־געוויינלעכס. 2. אין געדאַנק אָפּקערן זיך פֿון דעם וואָס מע טוט. א׳ בײַ דער אַרבעט, בײַם לייענען אע. „שלימזלניק, חלום ניט אונטער, וועסט זיך נאָך אָפּהאַקן אַ פֿינגער בײַ דער מאַשין", רייד.

אונטערחלק — [...כיילעק] דער, ־ים [...כא־לאָקים]. ← הינטערחלק. 1. אונטערשטער טייל פֿון קערפּער. הינטן; געזעס. גאָרניט סאָן און פֿאַשען זיך דעם א׳. „ער קען ניט זיצן אויף זײַן א׳ פֿאַר יסורים", יופֿאַל, 1887, № 21. 2. טייל מיטן עק (בײַ אַ פֿיש). „איך ווייל ניט דעם א׳, ווייל ער איז פֿול מיט בייגער", רייד. 3. אונטערשטער טייל פֿון אַ מלבוש. קירצן דעם א׳. „דער שניידער פֿרווט זיך מאַכן פֿונעם א׳ אַ פֿע־דערחלק, אַרבל — עס גייט נישט!", ממוס, קליינמענטשעלע. 4. יעדער אונטערשטער טייל. א׳ פֿון געביי. 5. קלייַנער, נישטיקער טייל. „[אים] קאָן איך דאָך...פֿון דער היים, אַז ער איז בשום אופֿן ניט קיין גראַף,

אַפֿילו ניט קיין א׳ פֿון אַ גראַף", יא, שטערנ־טיכל, לײַפּציק 1861. 6. דזוו זאָדיק.

אונטערחלשן — [...כאָלעשן] אוטו. חלש אונטער, ~גע׳חלשט. 1. חלשן פֿון צײַט צו צײַט אַדער מאַכן דעם אָנשטעל פֿון חלשן. אַ טבֿע אונטערצוחלשן ווי נאָר מע קען ניט אויספֿירן וואָס עס ווילט זיך. 2. צײַטנ־ווײַז האָבן אַ גרויס באַגער אַדער באַדערפֿענ׳ש. „די ארעמקייט האָט אים ניט פֿאַר־טעמפּט, ער חלשט אונטער נאָך די גוטע זאַכן פֿון די אַמאָליקע יאָרן", רייד.

אונטערחמצן — [...כאָמעצן] טרוו. חמץ אונ־טער, ~גע׳חמצט. 1. אָן אַ כוונה, צופֿעליק מאַכן חמצדיק. „גייט ניט אַהין, איר וועט מיר א׳ דעם פּסחדיקן באַרשטש". 2. (שפּאַ־סיק) אָפּטאָן אַ שפּיצל; שטערן, קאַליע מאַ־כן. א׳ דעם עסק. א׳ דעם רעדנער.

אונטערחנדלען זיך — [...כיינדלען] אוטו. חנדל זיך אונטער, זיך ~גע׳חנדלט. פֿרווון געפֿעלן צו ווערן דורך מאַכן פֿון צײַט צו צײַט חנדלען. א׳ זיך צו אַ רײַכן קרובֿ. „דו האָסט דאָך אַ חתן, וואָס חנדלסטו זיך אונטער צו מײַן בחור?", רייד.

אונטערחנפֿע(נע)ן — [...כאַנפֿע(נע)ן] טרוו. חנפֿע אונטער, ~גע׳חנפֿעט. פֿון צײַט צו צײַט חנפֿענען עמעצן, איבערגעטריבן לויבן אע (כדי עפּעס צו קריגן, דערגרייכן). א׳ דעם באַלעבאָס, דעם בעל־דעה, דעם מושל אאזוי. „דאָרף [דער מלמד] אַ ביסל...צוקנעלן מיט די בעלי־הבתים, זיי א׳", חברה מפּיצי השכלה, אַ פּאָר ווערטער צו יודישע על־טערן וועגן חדר, ווילנע 1914. אויך מיט זיך — אוטו. מיט געמאַכטער פֿרײַנדלעך־קייט, מיט גוטע רייד זיך מײַנן געפֿעלן צו ווערן. „האָבן זיי שוין אויפֿגעהערט לאַכן און האָבן פֿאַרקערט זיך אַנגעהויבן א׳ צו מיר", י. בריאַנסקי, די ערשטע עבֿירה, פּע־טערבורג 1887. „אָט אַזוי, האָב איך דיך טאַקע ליב — רופֿט [ער] זיך אַן, אונטער־תנפֿענדיק זיך", ממוס, ווינטשפֿ. ־ענ׳ש. ־ער (־ין, ־קע).

אונטערחקירהן זיך — [...כקירען] אוטו. חקירה זיך אונטער, זיך ~גע׳חקירהט. אויר. חקירהן זיך אַ ביסל, זיך גריבלען. א׳ זיך וועגן די פֿשוטסטע ענינים.

אונטערחשבונען — [...כעזשבענען] טרוו. חשבון אונטער, ~גע׳חשבונט. אונטערצײַן, אונטערפֿירן אַ סך־הכל; מאַכן לעצטגילטיקן חשבון. א׳ אַז מ׳איז באַנקראָט. א׳ די בא־גאַנגענע נאַרישקייטן.

אונטערחתמע(נע)ן — [...כאַסמע(נע)ן] טרוו. חתמע (חתמען) אונטער, ~גע׳חתמעט (~גע־חתמענט). 1. אונטערשרײַבן אייגנהאַנטיק דעם נאָמען אונטער אַ געשריפֿט; באַשטעטי־קן מיט אייגענער אונטערשריפֿט. א׳ אַ דאָ־קומענט, אַ רעזאָלוציע, אַ באַשלוס אאזוי. „דרנאך, אַז זיא כל דבר ודבר אונטר חתמת האבן בחתימת ידם בפנקס הנ״ל", תקק. „בעלי זצ״ל האט פטורי׳ גישריבין פֿאַר זיך איניגיש אוי׳ פֿאַר ר׳ יודא איניגש וועלכי

זי בידי [= בײדע] פנהוג אונטר חתמנת האבין", גה, 114. 2. פֿיג. אַזוי ווי אַליין באַשטימען אויף זיך עפּעס שלעכטס. א' דעם אייגענעם גורל (אורטייל, טויט־אורטייל) מיט אַ פֿאַלשן טריט, אַ פֿאַרבאַרגן, אַ נאַריש־קייט אַט.

אויך מיט זיך — אוטו. א' זיך אונטער דער בקשה. „און זי האָט אים זייער אָנגעגעבן אַז ער זאָל דאָס כּתב זייער היטן און זי האָט זיך הינטן [= אונטן] אונטער געהאַלטן", נחב, 'מעשׂה מבּערגיר והעני'. „די אומוויסנהייט און דערשלאָגנהייט פֿון דעם פֿאָלק האָט זיך אונטער זיי אונטערגעהאַלטן", וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראַטן אין רוס־לאַנד, זשענעוו 1899.

אונטערטאָדלען — טרוו. ־דל אונטער, ~גע־טאָדלט. אַ ביסל טאָדלען; פֿירוואַרפֿן פֿון צייט צו צייט אַדער לפּנים וועגן. א' די אייגענע קינדער.

אונטערטאָטשען — טרוו. ־טשע אונטער, ~גע־טאָטשעט. 1. אונטערשלייפֿן. א' דעם שפּיץ פֿון אַ בראָכשטאָנג. 2. אויסהוילן פֿון אונטן. א' אַ שטיין. 3. צוניידן פֿון אונטן. „[ער] איז אַרויסגעוואַקסן פֿון די העמדלעך. קיין נייע קאָן מען גיט קויפֿן. האָט זי אונטערגעטאָטשעט און פֿון צווייי קלייניע גע־מאַכט איין גרויסע", אי. דרוקער, קלעזמער, קיעוו 1940. ־ענישׂ.

אונטערטאָלירן — טרוו. ־ליר אונטער, ~טאָלירט. (קאָרטנשפּיל) בּיטן טאָלירן, בּיטן דורכמישן די קאָרטן און אויסטיילן זיי צו די שפּילערס.

אונטערטאָלעבענדיק — אוטו & טרוו. ־דע אונטער, ~טאָלעבענדט. ← ~טעלע־בענדיק. במקום־וערב פֿאַר פֿלאַפֿלען, אָרומ־שלעפּן זיך, אונטערשלאָגן אא. א' מיטן מויל דער רוח וייסט וואָס. א' אַן אַרבעט. א' אונ־טערן אויג אַ סימן אויף צו געדענקען.

אונטערטאָן — דער, ־טענער. < דײַטש. פֿפֿ: ~טאָנאָנער. וועט עס איז אונטער אַ הער־שאַפֿט פֿון אַ מאָנארך, אַ דיקטאַטאָר, אַ פּריץ בּיי אַ פֿעאַדאַלער אָרדענונג. 'בירגער' פֿון אַ לאַנד אונטער אַן אומדעמאָקראַטישן רעזשים. זי איז אויך אַן א' פֿון קייסער. „איין קינגיִ [וואָס] גריקישע אונטרטהאַנן האָט", מראות הצובאות, וואַנדזבעק 1718. „וועז איין שׂררה זאָלט אירן אונטר טאַנן וואָש גיבי־טן", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „[יידן] האָבן הייליק געהאַלטן די שבּועה און האָבן פֿאַרדינט דעם נאָמען וויערנע פֿאַ־דאָגעס (טרייַע א'ען)", ברוך רידזונסקי, איבּז, 'הודעה על פּי פּקודת הקיסר יר"ה לעדת יהודים דגובערניעס ווילנא והורודנא ואָבלאָסט בּיאַליסטאָק', ווילנע 1812. „דאָס ערנסטע גע־בעט פֿון אַלע געטרייַע רוסישע א'ען", קמ, 1865, № 15. „ער האָט זיין גאַנצן כּעס נאָר צו די אומגלייקלעכע א'ען, די פּויערן, געקאָנט אויסלאָזן", אש, תּהילים־יוד. „די העזה פּוגע בּכבוד צו זיין אַ דײַטשט א'", זשיט v. „האָט מיך אָנגענומען פֿאַר אַן אַרא־בער, אַ טערקישן א'", מר vi. פֿיג. „האָסט נאָר דאָס וואָרט...אַרויסגערעדט...ביסטו שוין געבונדן, און אַן א' צו דעם וואָרט", ר' יצחק האַמבורגער, שיח יצחק, קראָקע 1882. ־יש — אַדי.

אונטערטאָן — אַדי. אַרכ. *Mhd*: under-tân. וואָס געפֿינט זיך אונטער עמעצנס מאַכט; אָפּהענגיק; אונטערגעגעבן. אונטערטעניק. „די פֿרוי איז א' דעם מאַן", צור, בּראשית. „בלייבט אים לנד אוג' זײַט דעם קיניג בּבל אונטר טאַן", מ. שערטילס, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, מ, 9. „צוועלף טויזנט הייליקע מלא־כים זענען אים א'", יענטע בת יצחק, עשׂרת הדברות ביכל [אָנהייב 19. י"ה]. מיט וועג־רן: „איך בין ארום אוג' שפֿל אוג' אונטר טאַן גיווארן", סהמ, תּהלים, קיט, 107. מיט מאַכן: „דאָס ברומוגג פֿון דיא פֿרעמדן האשטו גימכט אונטר טאַן", סהמ, ישעיה, כה, 5 [תי: „דאָס געוויש פֿון די פֿרעמדע אונטערטעניקסטו"].

אונטערטאָן — דער, ־טענער. 1. (מוזיק) טאָן וואָס איז גידעריקער וויי די געווײַנטלעכע היין. דערדריקטער, אײַנגעהאַלטענער טאָן. „(שוין אויף די א' טענער פֿון אַ באַס)", מלה ו, נ"י 1934. פֿיג. „אַ געניטער אויער וואָס קען אויסכאַפּן פּאַליטישע טענער און א'טענער", שלמה בן ישׂראל, פֿאַר, 1964 v 13. „איר זײַט גרייט צו פֿאַרהערן די פֿאַלשע א'טענער וועלכע גנבֿענען זיך אַרײַן", שנ, יוד' שרײַבער אין סאָוועטן־פֿאַרבאַנד. 2. קאָליר וואָס ווײַזט זיך פֿון אונטער אַן אַנדער קאָליר; דערדריקטע שאַטירונג פֿון אַ קאָליר. אַ בלאַסער א'.

אונטערטאָן — טרוו. טו אונטער, ~געטאָ־ן (פּד: ~געטי־ן). 1. פּד. אָנטאָן פֿון אונטן. טו אונטער וואַרעמע (אונטער)וועש. 2. אונ־טערלייגן. „טו אונטער [טוו פֿאַר שׂים] דײַן האַנט אונטער מײַן דיך". 3. בשתּיקה אָפּ־טאָן. אויך: פֿאַרשעלטן, אָנטאָן אַ כישוף. א' דעם בן־מלך און פֿאַרוואַרפֿן אים אין אַ בעטלער. „אַ טייל האָבן געזאָגט — ס'איז אַ כישוף, דאָס האָט אים זי, די מרשעת, אונ־טערגעטאָן", ח. ד. גילדענבלאָט, בײַ־ן שטן אין האַנד, ווילנע 1895. 4. אונטערטענקן. „אַז הקב"ה איז גוזר אַ גזירה, איז ער זי מבּטל...און אַלע מקטריגים וועלן אונטער אים אונטערגעטאָן", נצב.

אונטערטאַנדעטעוועדיק — אוטו. ־טעוועט אונטער, ~געטאַנדעטעוועט. פֿון צייט צו צייט אַדער אַ ביסל (צום סוף) טאָן אַן אַרבעט שלעכט, כּלאחר־יד. א' בּיטן שרײַבן אַ בריכט. א' מלבוש.

אונטערטאָן זיין — צוו. אַרכ. זיין אונ־טערטעניק, זיין אָפּהענגיק פֿון אַן אַנדערן. זיך אונטערגעבן. פֿרגל אונטערטאָן, טרוו, בּפּ. „כּאר נוינאן צוואלבן מאג איך ניט בשטון [= באַשטיין] דרעיי צעהן וועלן מיר ניט זיין אונטר טון", ש. הורוויץ, 'הערפֿלילד', 15. י"ה [ריב, קאַמף קעגן אַזאַרטשפילן...].

אונטערטאָ'ניק — אַדי. וואָס איז אויס־געדריקט אין אַן אונטערטאָן. א'ע אַנשטע־לונג פֿון אַן אינסטרומענט.

אונטערטאַנצן — טאַנץ אונטער, ~געטאַנצט. אוטו & טרוו — טאַנצן פֿון צייט צו צייט; אַ ביסל זיך באַטייליקן אין אַ טאַנץ. א' די האָפּקע. א' דעם פֿאַלקסטאַנץ אין אַ קאָרא־האָר. „טאַנצן אויף אַן אמת קען איך ניט, איך טאַנץ נאָר אונטער מיטן עולם", רייד. אוטו — 1. אונטערהאָצקען; אונטערהייבן זיך. דורכפֿירן אייניע אַדער אַ פּאָר טאַנץ־פֿי־גורן. „אַז עס איז געקומען צום 'פּשם שאני רוקד' — האָבן מיר אונטערגעשפּרונגען, ממש אונטערגעטאַנצט", שע, מעשׂיות און פּאַנטאַזיעס. „עס איז אַרויס אַ בת־קול אַז ער [דער בעשט] האָט פֿאַרלוירן זײַן חלק לעולם הבא — האָט ער אונטערגעטאַנצט פֿאַר פּריידי: פֿון הײַנט אָן וועט ער זײַן אַן אמתער 'עובד מאהבה'", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „איין מומע, אַ גראָבע יידענע מיט אַ צעשמירט שוויצנדיק פּנים, אין אַ בריייטע סאַמעטענע פּעלערינע האָט עפּעס מאָל־נע אונטערגעטאַנצט", יאושזאָהן, אויף דער פֿרישער לופֿט, וואַרשע 1912.

אויך מיט זיך, מיטן ב אַזוי זיך, כּתּם אַזוי. א' זיך אַ פּאַלקע. „ביסלעכווײַז איז ער צוגעוואוינט געוואָרן און פֿלעגט זיך אָפֿט א' גאָר נישקשה", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 5.

2. באַוועגן זיך אַזוי ווי בּיטן טאַנצן. שאָקלען זיך, טרייסלען זיך. „וען דער צוג איז פֿאַרביגעלאָפֿן, האָט מיר בּיי אַלעס אין צימער געציטערט, געטרייסלט זיך און וונ־טערגעטאַנצט", ראובן ברינין, שרי־פֿטן, וואַר־שע תר"ע. „די אויגן בּיי אים בשעת מעשׂה פֿינקלען און די לאַנגע באָרד טאַנצט אונטער צום טאַקט", סמב.

3. אונטערשפּרינגען. „איך בין געוועז אַזאַ רעקרוט אַז איך האָב אַלעמאָל פֿאַרלאָרן דעם שריט, און כּדי אויסצוגלײַכן זיך מיט די אַנדערע, האָב איך געדאַרפֿט א'", רייד. „דער רבי האָט מיך געלערנט: אַז מע גייט פֿאַר־בּיי אַ קלויסטער, דאַרף מען זאָגן 'שקץ תּשקצנו', אויסשפּײַען דריי מאָל און דערבּיי א'", רייד. „האָבן זיי פֿון פֿרייד אונטער־געטאַנצט", ש. איזבאָן, טמז, 1964 VII 21. א' פֿאָרן גבּיר און אים חנפֿענען. 4. אויס־דריקן מיט עפּעס אַ באַוועגונג אַ שטאַרק געפֿיל; אַרויס(גיין) פֿון די כּלים. א' פֿון אויפֿרעגונג, פֿון כּעס. „וען זי האָט גע־הערט אַ גוט וואָרט וועגן געווינענעם חתן, האָט זי ממש אונטערגעטאַנצט", רייד. ־ענישׂ.

אונטערטאַנצנדיק — אַדי. געוונדיוו פֿון דפֿוו ←. אויך: פֿריילעך, אַנטאָרגנדיק. „ניט מיט קיין פֿריילעכן גאַנג, ניט מיט א'ע טריט מאַרשירט מען צו פֿרײַהייט", הלל זײַדמאַן, טמז, 1964 IV 2.

אונטערטאַנשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. 1. מצב, סטאַטוס פֿון זײַן אַן אונטערטאָן, אַ שווער א'. 2. סכום, גאַנצער קאָלעקטיוו אונטערטאַנען. אַ סעניאָ'ר מיט אַ גרויסער א' פֿון פּויערים.

אונטערטאַסעווען — טרו. ־סעוע אונטער, ~געטאַסעוועט. דזו. אונטערטאַלירן.

אונטערטאַסקען — טרו. ־קע אונטער, ~געטאַסקעט. סל. 1. דזו. שלעפּן. ביסלעכ־ווײַז ברעגנגען צו טראָגן, ברעגנגען צו שלע־פּן. „טאַסקעט מען אונטער האַלץ און קאַר־טאָפל און גרויפּן און אַלץ וואָס מע באַ־דאַרף אין אַ שטוב", רייד. 2. אונטער־גנבֿענען (וען מע זעט ניט אין דעם קיין חטא). „ניט אַזוי דאָס געהאַלט, מע טאַסקעט אונטער פֿון מאַגאַזין אַלץ וואָס עס לאָזט זיך", רייד.

אונטערטאָפּטשען — טרו. ־טשע אונטער, ~געטאָפּטשעט. 1. פֿון צײַט צו צײַט טרע־טן שוועך, קנעטן מיט די פֿיס. א׳ די בלאָ־טע. 2. מאַכן אַ ביסל שמוציק. א׳ די פּאָלאָגע. 3. אַ ביסל צוגוי־פֿדריקן מיט די פֿיס. א׳ הייַ. 4. דורכפֿירן דעם געשלעכט־אַקט — ווען עופֿות. דער האָן טאָפּטשעט אונ־טער די הינער. ־ענישׁ.

אונטערטאָפּטשען זיך — אוטו. ← דפֿוו. פֿאַמעלעך זיך רירן פֿון אָרט, גאָרניט אַדער זייער וויניק אויפֿטאָן. א׳ זיך בײַ דער אַר־בעט, בײַם לייענען אאזוי.

אונטערטאָפּיען — טרו. ־פּיע אונטער, ~געטאָפּיעט. סל. 1. בהדרגה שמעלצן, צע־לאָזן. א׳ וואַקס אויף ליכט. די זון טאָפּיעט אונטער דאָס אײז אויפֿן טײַך. 2. אָפּטונ־קען, אַראָפּלאָזן אונטערן וואַסער. „אינדער־פֿרי האָבן מיר...[דאָס היגטל] אונטערגעטאָ־פּיעט אין דער באַלייע(ע), פֿון פֿליי אויסגע־באָדן", ק. הינזלער, קומאָרנער פּאָרשוינגען. ־עכין. ־ענישׁ.

אונטערטאָפּלען — טרו. ־פּל אונטער, ~גע־טאָפּלט. צײַטנווײַז מאַכן אַדער זען טאָפּל, צוויײַפֿאַך. „נאָך דער ערשטער כוסע האָט זיך אים געזומען אַלץ א׳ אין די אויגן", רייד.

אונטערטאָפּן — טרו. טאָפּ אונטער, ~גע־טאָפּט. 1. טאָפּן פֿון אונטן. א׳ די הון, זען צי זי האָט שמאַלץ. 2. צו ביסלעך אַדער צײַטנווײַז טאָפּן, אָנרירן מיט די הענט. א׳ אַ זאַק תּבֿואה. 3. וואויל־יונגעריש. פּאָטשן, שלאָגן אַ ביסל. א׳ דעם חברה־מאַן, דערלאָנגען אים אַ מתּנת־יד. 4. פּיג. פֿרווון געוואויר ווערן, דערגיין דרך־אגב, כּלאחר־יד. א׳ וואָס עס טוט זיך בײַם שכן. מיט זיך — קזוו. פֿון צײַט צו צײַט זיך טאָפּן (סעקסועל). ־עכין. ־ענישׁ. ־ער. ־ערין.

אונטערטאָפּעצירן — טרו. ־צירן אונטער, ~טאָפּעצירט. טאָפּעצירן, באַקלעפּן מיט שפּאַ־לירן טיילווײַז, בהדרגה אַדער פֿון אונטן. א׳ די וועגנ כאָטש פֿון איין צימער. פֿרגל אויסטאָפּעצירן, איבערטאָפּעצירן.

אונטערטאַץ — די, ־ן. שאָל, קליין פֿלאַך טעלערל, וואָס מע שטעלט עס אונטער גע־וויינטלעך אונטער אַ גלאָז אַדער אַ טעפּעלע. טרינקען טיי פֿון א׳, וי אַ פּויער.

אונטערטאָקן — טרו. טאָק אונטער, ~גע־טאָקט. 1. טאָקן פֿון אונטן. א׳ די פֿיסלעך פֿון טיש. 2. ביסלעכווײַז, פֿון צײַט צו צײַט טאָקן. הובלען און אויך א׳. 3. זאָגן צײַטנווײַז אַ גוט־צוגעקלערטן ליגן. א׳ אַ ליגן אַז אַלע זאָלן גלייבן. ־עכין. ־ענישׁ.

אונטערטאַקסירן — טרו. ־סירן אונטער, ~טאַקסירט. 1. אַרויפֿלייגן אַ טאַקסע, אַן אָפּצאָל, אַ שטײַער נידעריקער, וויניקער וויי מע וואָלט געדאַרפֿט, וויי עס איז יושרדיק. א׳ די רעדלפֿירערס. 2. אונטערשאַצן; אָפּ־שאַצן דעם פֿאַרמעגן וויניקער וויי ער איז. א׳ די קראָם מיט די פֿולע פֿאַליצעס. ־ונג.

אונטערטאַקע(וע)ן — אוטו. ־קע(וע) אונטער, ~געטאַקע(וע)ט. < *Uk*: nidra-katи. מספּים זײַן, צושטימען. פּסדר זאָגן יאָ אַדער טאַקע. אַ חונף טאַקעווען אונטער דעם בעל־דעה. „יאָ, אָ...טאַקעווען אים אוג־טער דער טיי־סוחר", אש. ־קענישׁ.

אונטערטאַראַבאַניען — אוטו & טרו. ־ניע אונטער, ~טאַראַבאַניעט. פּפּ: ~טאַראַ־באַנעווען. 1. קלאַ־פּן צײַטנווײַז אין אַ פּויק (געווײַנטלעך איר). א׳, פֿאַרהלושען דעם קאָפּ. 2. צײַטנווײַז ריידן אַדער זינגען אַזוי אַז עס מאַכט דעם אײַנדרוק פֿון קלאַפּן אין אַ פּויק. א׳ וי בײַ אַ דרשה פֿאַר די וואַלן.

אונטערטאַראַכקען — דזו אונטערטראַ־קען ←.

אונטערטאָרגעווען — אוטו. ־געוע אונ־טער, ~געטאָרגעווט. סל. האַנדלען ניט־שטענדיק, בײַ אַ גלעלגנהייט אַדער בשתּיקה. א׳ מיט טרייפֿער סחורה.

אונטערטאָרגעווען זיך — אוטו. ← דפֿוו. דינגען זיך צו ביסלעך, פּרווון דורכקומען אויף אַ נידעריקערן פּרײַז. א׳ זיך וי אויפֿן באַזאַר.

אונטערטאָרמאָשען — טרו. ־שע אונטער, ~געטאָרמאָשעט. רוסיצ. 1. טרייסלען; וועקן מיט אַ צוריר פֿון האַנט. א׳ עמעצן, אויפ־הייבן אים פֿון בעט. 2. צוריידן עמעצן, באַוועגן אים בהדרגה עפּעס צו טאָן. א׳ עמעצן, ער זאָל זיך נעמען פֿאַר אַ מלאָכה.

אונטערטאָרן — טרו. טאָר אונטער, ~גע־טאָרט. לר (זאַמעט). באַשמירן אַ ביסל אַדער פֿון אונטן מיט סמאָלע, טאָר. א׳ די רע־דער, זיי זאָלן ניט סקריפּען. א׳ אַ שיפֿל.

אונטערטאָרעווען — טרו. ־רעוע אונטער, ~געטאָרעוועט. סל. וויי ניט איז מאַכן גלעטך די וואָג. דזו אויסטאָרעווען. א׳ די וואָג מיט שטיינער.

אונטערטאָר(ק)ען — טרו. ־(ק)ע אונטער, ~געטאָר(ק)עט. פּפּ: ~טורקען, לר. 1. פֿון צײַט צו צײַט אָנרירן, שטויסן, שטופּן. א׳ עמעצן, ער זאָל ניט אײַנשלאָפֿן. „דער מלמד האָט אונטערגעטאָרעט די פֿאַרשלאָפֿענע תּל־מידים", י. העשעלעס. 2. אונטעריאָגן, אונ־טערטרײַבן. א׳ די פֿאַרמאָטערטע פּועלים.

3. אוטו. אַרבעטן פֿויל, צו ביסלעך. „מע טאָרעט אונטער און מע קוקט אויפֿן זײַ־גער", רייד. מיט זיך — קזוו. זיך שטופּן, זיך שטויסן צו ביסלעך. „די קינדער האָבן ניט וואָס צו טאָן, טאָרקען זיי זיך אונטער", רייד. ־ענישׁ.

אונטערטאָש — די, ־ן. אונטערשטע אַדער הינטערשטע קעשענע. „די באָבע...זיצ אַרויס פֿון איר א׳ אַ גרויס פֿולאַרן טיכל און וויפֿט זיך אָפּ דעם שטערן", פּרץ, געדאַנקען און אידיין.

אונטערטאַשן — טרו. טאָש אונטער, ~גע־טאָשט. אונטערקוקן אַ קאָרט בײַם אויס־טאָשן די קאָרטן. א׳ יענעם אַ נײַנטל און זיך אַ טויז. ־עכין. ־ענישׁ. ־ער. ־ערין.

אונטערטובֿלען — [...טויוולען] טרו. טובֿל אונטער, ~געטובֿלט. אויך מיט זיך. אויף דער גיך, ווי ניט איז אָפּטונקען, אָפּטונקען, טובֿל זײַן. ווידער א׳ אַ געפֿשרטע כלי. „זײַנען די רײַטערס אַראָפּגעפֿאַלויגן אין ים אַרײַן און זיך גאָנץ נישקשהדיק אונטער־געטובֿלט", ד. פֿלינקער, טמז, 1965 IV 28.

אונטערטויגן — אוטו. טויג אונטער, ~גע־טויגט. אויך מיט זיך. טויגן, פּאַסן, זײַן ניצלעך וי ניט איז אַדער צײַטנווײַז. עס טויג אונטער אויף תּשעה (טישטשע) נײַנציק כּפֿרות.

אונטערטוטשען — טרו. ־טשע אונטער, ~געטוטשעט. שטויסן, קלאַפּן, קוועטשן, דריקן בהדרגה. טויטש אונטער די געקאָכטע קאַרטאָפֿל פֿאַר די געגנדז. מיט זיך אויך: האָבן געשלעכטלעכע באַציאונגען.

אונטערטויכן — אוטו & טרו. טויך אונ־טער, ~געטויכט. 1. אונטערטונקען. אַרונ־טערלאָזן (זיך) אונטערן וואַסער. א׳ עמעצן בגוואַלד. „פֿישעלעך...טויכן אַ ווײַלע אונטער אין דער פֿלאָכער טיפֿקייט און ערשטיינען ווידער", יודישער קאָלענדאַר לשנת תּרע״ב, רעד׳ משה פֿראָסטיג, לעמבערג 1911, № 5. „זיי וועלן א׳ אין דעם הייליקן טײַך נילי", קאַר II. „ווילן זיך לאָזן אויפֿן אומבכּבֿודיקן וועג פֿון פֿאַרשווינדן, פֿון א׳ אונטער פֿרעמ־דע וואַסערן", שטריגלער. 2. פּיג. אויסבאַ־האַלטן זיך. געלם וועלן. „אים איז נאָך דער מלחמה געלונגען 'אונטערצוטויכן'", מ. זשיד, פֿאַר, 1965 II 20. אויך מיט זיך. ־ענישׁ. ־ער.

אונטערטויער — דער, ־ן. 1. שטח בײַ אַדער אונטער דעם דעכל פֿון טויער. זיך קושן אין א׳. 2. הינטערטויער. „האָב איך דאָס פֿערד און וועגעלע געהייסן שטיין בלײַ־בן בײַ דעם א׳", יאָ, געזאַרטע וועלט.

אונטערטויפֿן זיך — רעפֿל. טויף זיך אונ־טער, זיך ~געטויפֿט. זיך שמדן אַ ביסל (איר). זיך אונטערשמדן. זיך א׳ כּדי אָנצו־קומען אין אוניווערסיטעט.

אונטערטוליען — טרו. ־ליע אונטער, ~גע־טוליעט. פּפּ: ~טולענען, לר. טוליען, צודריקן צו באַשירעמען אונטער עפּעס אַדער עמעצן. די קוואָקע טוליעט אונטער אירע עופֿעלעך. אויך מיט זיך — א׳ זיך הינ־טער דער מאַמעס פֿאַרטער. א׳ זיך בײַ אַ שטאַרקער אַרגאַניזאַציע.

אונטערטומלען — אוטו. ־מל אונטער, ~געטומלט. מאַכן צײַטנווײַז אָדער צו בײַס־לעך אַ טומל. א׳ וועג דער לערער קערט זיך אָפּ. אויך מיט ז י ך — אַרומלויפֿן, מאַכן אַ טומל בײַם באַמיִען זיך צו פֿאַרדינען אָדער עפּעס אויפֿצוטאָן. „איר מיינט, ער פֿאַרדינט עפּעס? ער איז נאָר אַ מנחם־מענדל און מוז זיך א״, רייד.

אונטערטונקען — טרוו. טונק אונטער, ~גע־טונקען, ~געטונקט. 1. אַראָפּלאָזן אינגאַנ־צן אונטערן וואַסער. א׳ אַ כּלי, אַ בעל־חי. „רחיצה — מיינט עס אָפּצוואַשן דעם קער־פער פֿון שמוץ, אָבער טבֿילה מיינט שוין א׳ דעם קאָפּ מיט אַ כּוונה״, פֿאָר, 1964 IV 11. 2. פֿון מאָל צו מאָל אַרײַנטאָן און אַרויסנעמען עפּעס פֿון פֿליסיקייט, כּדי אָנצו־זאָפּן מיט דער פֿליסיקייט. א׳ לעקער אין ברענפֿן.

אונטערטונקען זיך — ← דפֿוו. 1. רעפֿל. בײַם באָדן זיך. „ער האָט זיך תּיכף אונטער־געטונקען און איז געלעגן צוויי מינוט אונ־טערן וואַסער, געשיכטע פֿון איין כּשוף מא־כער, לעמבערג 1903. „א פּאַטש געטאָן אי־בערן וואַסער און מיט אַ פֿרײַלעכן קוויטש זיך אונטערגעטונקען״, אָפּא, אַליין. 2. בײַם טובֿלען זיך. „מקוה ישׂראל ה״ וואָס איך וויז אײַך דאָ אָן, טיגקט זיך אונטער אין אים, טובֿלט אָפּ דאָרט אײַער נשמה...וועט איר דערזען אַ נײַע לעכטיקע וועלט״, ר׳ בנציון מישנאײַעווסקי, תּורת ציון, ווין 1923. „גיט שרעק זיך, קינד...פֿאַרגאַנגען איז דאָך שוין די זון — דו מעגסט זיך א״, מר ו. 3. אוטו. פֿון זיך, אָן אַרײַנמיש פֿון אַ זײַ־טיקן כּוח. „גרויסע שטיקער אײַז...קריכן אײַנע פֿון די אָנדערע, טונקען זיך אונטערן וואַסער און שפּרינגען צוריק אַרויס״, י. קא־צענעלענבויגן, 60 יאָר לעבן. 4. פֿיג. „ער קען ניט א׳ זיך אין דער מאַסע און דאָרט צע־רונען וועלן״, קאָר II. א׳ זיך אין ים־התּלמוד. א׳ זיך אין לערנען. ־עכּין. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אונטערטופֿען — אוטו. ־פֿע אונטער, ~גע־טופֿעט. טופֿען מיט די פֿיס פֿון צײַט צו צײַט; שטעלן צײַטנווײַז הילכיקע טריט. צו־העלפֿן מיט טופֿען. א׳ מיט שוועכע שטיוול.

אונטערטוקן — טרוו. טוק אונטער, ~גע־טוקט. דזוי אונטערטונקען, בו. אַרײַ בײַ־טעם. „האָט אים דאָס וואַסער אויפֿגעהויבן און נאָך צוויי מאָל אונטערגעטיקט, און אַרויסגעוואָרפֿן אויף דער יבשה״, י. ל. שפּי־רא, דער אידישער גײַסט, מוסקאָוו 1932. געגיצט טפּעט וועט עס רעדט זיך וועגן טבֿילה. מלל פֿאַרטײַטשט ׳ויטבל בירדן׳ (מלכים ב, ה, 14): „אונטער טוקען״. „ס׳איז פֿאַר יודלען נאָר איין מיטל: נעמט...טוקט אים אונטער גוט אין וואַסער״, ממוס, יודל. „נאָך הײַנט פֿאַרנאַכט טוק איך זי אונטער אין טײַך״, אָפּא, ׳אַרום אַ מיל׳. אויך אוטו. „מיט דער זון וואָס שוויטשט...פֿון מיטן שלייער־נעפּל אַרויס און טוקט צוריק אונטער פֿאַרשעמט״, פּרץ, לידער און פּאָעמען. ־עכּין. ־ענישׂ.

אונטערטופֿען זיך — ← דפֿוו. ← אונטער־טונקען זיך. „די וואַסער־וידרע...זי שוויטשט און טוקט זיך אונטער אין וואַסער אַזוי פֿלינק אַז זי קען דעריאָגן און כאַפּן פֿיש״, בילדער פֿון טהיער לעבן, ווילנע 1898. ספּעצ: 1. בײַ טובֿלען זיך. „צום ערשטן זיך איין מאָל אונטערצוטוקען אוני׳ דער נאך די ברכה צו זאגן אוני׳ דער נאך וידר איין מאל אונטער צו טוקען — אַזוי איז זיך צום בעשׂטן נוהג צו זײַן״, עח, הלכות טבֿילה. „אוני׳ מן איז זיך טובֿל אם ערב יום כפּור פֿון קרי ועגן, אוני׳ ער בידאַרף זיך נישט מין [= מיין] אַז איין מאל אונטער צו טוקן״, צאינה, קנח/א. 2. בײַם באָדן זיך. „הער־שעלע איז בײַם א׳ זיך אײַנגעזונקען געוואָרן אין דער זומפּיקער בלאָטע״, ממוס, ווינטשפּ. „א׳ זיך, אָדער ווי מע רופֿט עס ׳גורקעוועג׳ איז נישט געלעגן אין זײַן נאַטור״, פּרץ, ׳וועגן אַ שוויטער...׳. 3. פֿיג. „[ז׳] האָט זיך גלײַך אונטערגעטוקט אין דעם [מענטשן־שטראָם״, בערג, בײַם דניעפּער II. „אויפֿן בעסל גיט אַ פּאָל די פֿינצטערניש. דאָס בעסל גיט זיך אַ טוק אונטער, און בײַז אינדערפֿרי בלײַבט עס ווי אויפֿן גרונט ים״, פּמ, איינס אויף איינס. „נאָך עטלעכע מאָל א׳ זיך אין דעם ים־התּלמוד האָט הערשעלע שוין גע־שפּירט אַ קעלט״, ממוס, ווינטשפּ.

אונטערטוקער — דער, ־ס. ים־פֿויגל מיט קורצע פֿיס, מער פֿון הינטן ווי בײַ אַנדע־רע פֿויגלען; גוטער שוויכער און א׳; באַ־וועגט זיך שוער אויף דער יבשה; פֿון

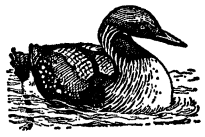

אַ גרעסערער משפּחה ים־פֿייגל — וואָס הייסן Urinatoridae.

אונטערטושירן — טרוו. ־שיר אונטער, ~(גע)טושירט. רעטושירן פֿון אונטן אָדער אַ ביסל. די פֿאָטאָגראַפֿיע איז געלונגען, נאָר מע דאַרף זי א׳.

אונטערטיטל — דער, ־ען. צווייטער, אונ־טערשטער טיטל (נאָמען) פֿון אַ ווערק, אַ בוך, אַ קאָמפּיטל. „די קליאָטשע אָדער צער־בעלי־חיים״. „די טאָקסע אָדער די באַנדע שטאָט־בעלי־טובֿות״. „מסעות בנימין השלישי, דאָס הייסט די נסיעה אָדער אַ רײַזע־באָשרײַ־בונג פֿון בנימין דעם דריטן״. „הנאהבֿים והנעימים אָדער שוואַרצער יונגערמאַ־טשיק״ [ייִ״ס ראָמאַן איז געווען פּאָפּולער גראָד מיטן א׳]. „אבן נגף אָדער אַ שטיין אין וועג״, [די סיסטעם פֿון געבן אַ לשון־קודשן טיטל און אַ יידישן א׳ איז כאַראַק־טעריסטיש אַזש ביזן סוף 19. י״ה.]

אונטערטיטשען — טרוו. ־טשע אונטער, ~געטיטשעט. סל. אוקר, וורר. פֿון מאָל צו מאָל אונטערקוקן, שטופּן אין די אויגן אַרײַן. א׳ אַ פּאָפּיר אונטער דער נאָז, און זאָל ער זען.

אונטערטיטלען — אוטו & טרוו. טיטל אונטער, ~געטיטלט. 1. פֿון צײַט צו צײַט טיטלען. „ער זאָגט שוין עבֿרי ווי אַ וואַ־סער, אָבער מע דאַרף אים נאָך א״. 2. אונ־טערשטרײַכן, אַרויסהייבן. „איך טיטל אײַך אונטער אַז פֿריער האָט ער געזאָגט גאַנץ אַנדערש״, רייד. ־ענישׂ.

אונטערטיטשן — טרוו. טיטשט אונטער, ~געטיטשט. פֿאַרטיטשן, דערקלערן, אינ־טערפּרעטירן ניט אינגאַנצן זיכער. א׳ אַ פּסוק, אַן ענין. ־ענישׂ.

אונטערטייל — דער, ־ן. אונטערשטער טייל (פֿון אַ בנין, אַ קערפּער אאַזוי). דער א׳ פֿון הויז. „די ווייטיקן זײַנען געווען לאָקאַליזירט איבערן גאַנצן א׳ פֿון בויך״, פֿענז, ווילנע 1937, № 4. „צווישן דעם איי־בערטייל און א׳ פֿון פֿינגער״, יופֿא, 1938, № 3.

אונטערטיילונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערטיילן. „בין איך בהּ־דרגה געקומען צום באַשלוס אַז מע דאַרף פּאָסטולירן אַן א׳ אינעוויניק אין בראשית־ייִדיש אויך״, מוז, יושפ XIV, 4.

אונטערטיילן — טרוו. טייל אונטער, ~גע־טיילט. 1. טיילן צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. „אַנשטאָט אויסצוטיילן די קליידער וואָס זײַנען געקומען פֿון אַמעריקע, טיילט מען זיי נאָר אונטער, און מע דאַרף וויידער קו־מען אַהער״, רייד (קאָוונע, 1923). 2. טיילן בשותּפֿות. „קיינער וויסט ניט ווי־פֿל ער האָט שוין אונטערגעטיילט צדקה״. 3. נאָכן אײַנ־טיילן אין גרעסערע חלקים — זיי צעטיילן אין קלענערע. אײַנטיילן אין דרײַ תּקופֿות און א׳ די לעצטע תּקופֿה אין צוויי צײַט־אָפּשניטן. אײַנטיילן אַ ווערק אין צוויי בי־כער און א׳ די ביכער אין קאַפּיטלען. „דעם שטח [פֿון מערבֿדיקן ייִדיש] וועלן מיר פֿרוּמ־ען א׳ אויף באַזונדערע איינסן״, מוז, יושפ XIII, 2־3. ־עכּין. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערטײַען — טײַט אונטער, ~געטײַט. סל. אוטו — 1. אַ ביסל אָדער בהדרגה צעגיין, צעשמעלצן. דאָס אײז טײַט שוין אונטער. 2. פֿיג. ביסלעכווײַז אַרײַבערגיין פֿון אַ שלעכטער שטימונג אין אַ גוטער. „ווען ער דערזעט די מיזינקע, טײַט אים אונטער דאָס האַרץ״. טרוו — מאַכן עס זאָל אַ ביסל צעגיין, צעשמאָלצן ווערן. „די פֿרילינג־דיקע זון וועט באַלד א׳ די פֿאַרפֿרוירענע ערד״.

אונטערטינופֿן — [...טינעפֿן] טרוו. טינוף אונטער, ~געטינופֿט. גראָב. אײַנשמירן ער־טערווײַז, אַ ביסל אָדער בשותּפֿה אין טינוף. א׳ דעם הויף, די שטוב. א׳ גלײַך בײַם אַרײַנגאַנג. א׳ דעם עסק, דעם קעגנערס נאָמען.

אונטערטינטלען — טרוו. ־טל אונטער, ~געטינטלט. פֿון צײַט צו צײַט שרײַבן עפּעס וואָס האָט ניט קיין ווערט אָדער שלעכט אונטערשרײַבן. א׳ שונד אין אָונטבלאַט. אַזוי א׳ דעם אייגענעם נאָמען אַז קיינער זאָל ניט קענען דורכלייענען.

אונטערטינקעווען — טרוו. ־קעוט אונטער, ~געטינקעוועט. אוקר. אונטערשמירן מיט טינק, וואַפּנע. א׳ דאָס הויז אויף יום־טובֿ. א׳ די שפּאַלטן אין וואַנט.

אונטערטיפ — דער, ־ן. אונטערטייל פֿון אַ גרעסערער גרופּע וואָס מע באַצייכנט טיפ. „עס איז געווען דער מזרח־אייראָפּאישער יידן — אַ בפֿירושער טיפ. אָבער ליטוישע יידן זײַנען געווען אַ קלאָרער א׳, אַזוי אויך פּוילישע...", ים, קוד, 1964, № 3.

אונטערטיצ(י)ען — טרו. ־צ(י)ע אונטער, ~געטי־צ(י)עט. טל. וודר, אוקר. אויך: ~טי־קען. 1. דזו אונטערטיטשען ←. א׳ דאָס עסן אונטער דער גאַז. 2. זאָגן צימטנווײַז דו. „אַ באַלעבעסל, אירצט מען אים שוין, אָבער אַמאָל טיציעט מען אים אויך אונטער", רייד.

אונטערטיר — די, ־ן. אָפּט פֿקפּ ־ל, ־עלע, ־ע(ע)ך. 1. טיר(ל) וואָס איז פֿון אונטן. אַן א׳ אין דעם טויער. „דער סטרוזש האָט ניט געעפֿנט דעם טויער, און מע האָט דעם פּאַק דורכגעשטופּט דורכן א׳ל", רייד. „אַ לאָקשנבערעט אויף אַ דייזשקע — פֿאַר אַ טיש און אַן א׳ [אַראָפּגענומען פֿון די זאַ־וועסן] — פֿאַר אַ באַנק", ייל, דאָס פּוילי־שע יונגל, אַדעס 1895.

2. הינטערטיר, טיר וואָס פֿירט אין הויף. קומען דורך דער א׳, מע זאָל ניט זען. קומען דורך דער א׳ וויַ אַ בעטלער. „איך האָב שוין געהאַט אַלעס צוגענומען..., איז מען פֿלוצלינג דאָרך אַן א׳ געקומען", גנבֿים־ליד [בײַ אונז יודן, וואַרשע 1923]. „דאָס אומפֿאַרשעמטע פּאָרל האָבן אַ פֿלינקן ויבֿרח געמאַכט דורך דעם א׳ל פֿון גאָרטן", ב. זילבערמאַן, אהבת דוד ויהונתן, קעשענעוו 1885. *גיין אויף דער (אַן) א׳(ל) = גיין (טאָן) ניט דירעקט, אַרום און אַרום. „אפֿשר גייען זיי אויף אַן א׳ל אין גיהנום אַרײַן, זיי זאָלן מתקן זײַן די פּוילישע דרײַ־קעס", קמ, 1867, № 16. „און דאַן הייבט [זיך] אַן צו גיין אַהער...אויף דער א׳ [צו רעדן אַ שידוך]", בערג IV, ׳דרויב׳.

אונטערטלינען — אוטו. טלינ אונטער, ~גע־טלינט. טלינען אַ ביסל, ברענען קוים־קוים, גלינען פֿאַרן אויסלעשן זיך. די קוילן טלינען דערווײַל אונטער, באַלד וועלן זיי אויפֿהערן טלינען.

אונטערטליקען זיך — וואול. פֿון צײַט צו צײַט זיך טליקען, האָבן סעקסועלן פֿאַרקער.

אונטערטלעבענדן, ־בענדזיגן, ־בענ־צ(ע)ן — ← אונטערטאַלעבענדן. מיט זיך — אויך: נאָכשלעפּן זיך פֿון אונטן.

אונטערטלעפּען — אוטו. ־פּע אונטער, ~געטלעפּעט. אוקר. < אוק. קוים זיך באַוועגן, זיך שלעפּן. א׳ מיט צוויי געשוואָ־לענע פֿיס. *א׳ מיט דער צונג = רעדן מיט גרויס שווערקייט. פּעיק.

אונטערטלער — דער, ־ס & מצ וי אצ. טאַץ. 2ב.

אונטערטעמפּן — טרו. טעמפּ אונטער, ~גע־טעמפּט. מאַכן אַ ביסל טעמפּער; מאַכן טעמפּ פֿון אונטן. א׳ שפּיציקע עקן. א׳ די שפּיצן פֿון די שערלעך וואָס מע גיט די קינדער אין קינדערגאָרטן.

אונטערטעניק — אדי. *Mhd*: under-taenic. 1. וואָס איז אין מצב פֿון אַן אונטערטאַן (←). „דער גיבור האָט מער ניט געוואָלט, נאָר מע זאָל זײַן א׳ אונטער אים", נחב, ׳מעשׂה מבעל־תּפֿילה׳. „פֿיל פֿעל־קער זענען א׳ אים, פֿיל לענדער האָט ער אײַנגענומען", פֿרוג I. „קעמפֿן שכנים־פֿעל־קער א׳ע", אָל III, ׳קאַמף אויף דרײַ פֿראָנטן׳. „ירושלים איז די הויפּטשטאָט, און אַלע שטעט זענען...איר א׳", ספֿר שיח ספֿונים, שיר השירים. אָפּט סוב = אונטערטאַן. „פּרעה זאָל זיך אַנדערש ניט ווײַזן פֿאַר זײַנע א׳ע ווי נאָר אין זײַן דאָפּלטער קרוין", אש, משה.

2. וואָס וואַרפֿט זיך אונטער, איז אונ־טערגעוואָרפֿן אונטער אַ מאַכט (גאָט, נאַטור). „דר זיך...אונטער טעניג אונטער דיר, אונטער דײַן געטליכן גינאָדן מאַכט", לסו, יג/א. „דאָס יאָך א׳ צו זײַן צו דעם געבאָט [פֿון] יתברך שמו", ר׳ משה בר׳ אליהו, מלאכי קודש, וואַרשע 1839. „איז דען דער כהן גדול אַדער נביא...ניט א׳ דער נאַטור?", פּ. קריטשעווסקי, יודען אונד יודענטהום, באַרדי־טשעוו 1894. „ווי אַזוי מע זאָל זיך אויף אים פֿאַרזעכערן און א׳ פֿאַר אים זײַן", חה. „וועלן די לײַט פֿון ציון...א׳ ווערן צו גאָט און וועלן תּשובֿה טאָן", ישעיה, פּירוש עברי־טײַטש, לעמבערג 1877. „אַן אורמענטש וואָס איז א׳ דער בייזער נאַטור", אַר, ׳דער שני־שטורם׳.

3. וואָס איז מחתּר אויפֿן אייגענעם ווילן און בייגט זיך אונטער אַ צווייטנס דעה. מש פֿאַרטײַטשט ׳מאנת לענות מפני׳ (שמות י, 3): „צו זײַן אונטער טעניג" [תי: „זיך בייגן"]. „בעסער זײַן אונטער קלוגע א׳ אייי־דער איבער נאַראָנים אַ קעניג", שוו. „א׳ און צעברעכן איז דאָס יונגע וויבל", מוק, מיינע באַגענעניש. „איך ווער א׳, געדולדיק; מיט ליפּן צוזאַמענגעדריקטע איך מורמל: בין שולדיק", הל, ׳בין שולדיק׳. „ווער איז עס דער יענעק...וועמען איך בין א׳", סוצ, וואַל־דיקס.

4. פֿאַלגעוודיק, הכנעהדיק, געהאָרכיק. שב פֿאַרטײַטשט ׳משועבד׳ — „אונטער טעניג". „מושטו צו אים טרעטן אוני׳ אים מיט גוסה, ווייכה אוג אונטר טעניגה ריד איבר בעטן", עיון, כו/א. „געגאַנגען מיט ענייוות, א׳ און מיט אַן אײַנגעבויגענעם קאָפּ", לעאָן איבז, פֿײַערבערג, וואוהין? „איך בין דײַן א׳ער קנעכט", ממוס, זמירות. „דאָש ביט אײַער אונטר טעניגשטר דינר", יוסף מאַרשן, ׳שיני אַרטליכי גישיכטין׳, אַמשט תּע״א [יובל XIII, 5־6]. „פֿאָעט, דו ביסט אַ קנעניג! די גאַנצע וועלט — דײַן לאַנד. און אַלץ איז א׳ צום צייכן פֿון דײַן האַנט", מל, ׳דער פּאָעט׳.

5. געפֿאַלן בײַ זיך; סובאָרדינירט; רע־זיגנירט. „[דער מענטש] באַדאַרף זײַן פֿאַר אימלעכן א׳ און נידעריק", חה, ח״ב. „איך בין א׳ געוואָרן צוליב דעם וויסן אַז פֿון די קייטן...וועל איך סײַווי נישט אַנטלויפֿן", ווײַס, ׳די דער גורל פֿירט׳. „מיט אַן א׳ שמייכל", אש, תּהילים־יוד.

אָפּט מיט מ אַ כ ן. „אונ׳ ער מאַכט אונ־טר טעניג זיא [= זיך]", יוסיפֿון, אַמשט 1661, קלז/ב. „וואַרן דיא יהודים...שוואַך, זוא דז דיא בכּלים אַליין גינוג וואַרן אום זיא אונטר טעניג צו מאַכן", חיזוק אמונה, אַמשט 1717. „דער שם שדי וואָס שטייט אויף דער מזוזה מאַכט א׳ דעם משחית", קה. „מלחמה געפֿירט מיט אדום און מיט די כנענים...און א׳ געמאַכט פֿאַר די בני־כּוש", ייש, פֿון אונזער אוצר. „צו מאַכן אים א׳ אונטער קדושה", נצ2, מא/ב.

אונטערטעניקונג — די, ־ן. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערטעניקן. „מיט אַ נידעריקן כּוח און מיט אַן א׳ פֿון גוף", תּניא, 268.

אונטערטעניקטע(ר) — דער, ־טע. וונ ־טע. ווער עס איז אונטערגעי׳אַכט, אונטער־געוואָרפֿן, באַזיגט. פֿאַרשקלאַפֿטע(ר). באַזיגטער און א׳ — ווייַ צו אים.

אונטערטעניקייט — די (דאָס), ־ן. אייי־גנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אונ־טערטעניק. הכנעה(דיקייט). פֿאַלגעודיקייט, געהאָרכיקייט. אָפּהענגיקייט, אונטערגעוואָר־פֿנקייט. „גהער...דיא אונטערטעניגקייט צו די פֿילהייט", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש איבז, אגרת בעלי־חיים, העגא 1718. „בלויא איז פֿאַרב פֿון ענוה אונ׳ אונטר טעניקייט, איז היפּש פֿאַר יונגי אונ׳ אַלטי לײַט", אַלפּסנדר עטהוזן, בית ישׂראל ובית הבחירה, אַמשט 1724. „אוך איז דש פֿאַסטן איין גרוש אונטר טעניקייט פֿר השי״ת", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „דאַרף איטלעכער מענטש אויפֿבערגען אויף זיך א׳...[בײַם] באַטראַכטן די גרויסקייט פֿון גאָט ברוך הוא", אַהרן לעווין איבז, מקורי מנהגים, וילנע 1873. „צו דעם וואָס האָט אים באַ־גיטיקט...וויזן זײַן א׳", חה. „וואויל דעם מענטשן וואָס באַהעפֿט זיך אין דער מידה פֿון ענוה און א׳", קה. „איך בייג אײַן

מײַן קאָפּ מיט הכנעה, מיט א״, מר III. „געקוקט מיט א׳, כּמעט מיט אַ ווײַנענדי־קייט אין פּנים״, ווײַס ו, ׳אײַנער אַ מענטש׳. „צוגעטראָגן די גמרא מיט דער א׳ פֿון אַ שמש״, ייט, פּוילן III.

אונטערטע'ניקן — טרוו. ־טע׳ניק, ~טע־ניקט. *Mhd*: under-taenigen. מאָכן אונ־טערטעניק. באַזיגן. באַצווינגען, באַהערשן, פֿאַריאָכן, פֿאַרשקלאַפֿן. „זיא פֿינגן אן צו אונטר טענידן זיא״, יוסיפֿון, אמשט 1661. תּ׳ פֿאַרטײַטשט ׳שאון זרים תּכניע׳ (ישעיה, כה, 5): „דאָס גערוישׂ פֿון פֿרעמדע אונטער־טעניקסטו״. „אונ׳ מוז זײַן לײַב אונ׳ זײַן הערץ אונטר טענידן״, עח, סה/א. „א׳ די קליפּה״, „א׳ דאָס האַרץ און דעם מוח״, תּניא. „וואָלט ער דאָך אין פֿלאַם דאָס לענדל אונטערטעניקט״, אל III. „וי׳ אַ האָר האָסטו אונטערטעניקט צו זיך די יאָרן, וי׳ אַ רי־טער אונטערטעניקט צו זיך זײַן פֿערד״, הל, ׳צו קאָנען א׳ זיך צום ערשטן שפּראָך פֿון שײַן״, הל, טמז, 1959 V 3.

אונטערטעניקער — דאָר, ־ס. וונ ־יק, ־ס. ווער עס אונטערטעניקט, באַהערשט עמעצן, וואָרפֿט אַן אויף עמעצן זײַן ווילן און מאַכט. די אַכזריות פֿון די פֿרעמדע א׳ס. [ניט צו־גוימישן מיט סוב פֿון דעם אַדי אונטער־טעניק. „ער גייט אין צאַם אַן א״, אל III, ׳אליהו און אלישע׳.]

אונטערטענצל — דאָס, ־ער. 1. נאָכ־שפּרינגעניש. כלומרשטער טאַנץ. אַ בריה אויף אַן א׳. 2. ניט־כשר געשעפֿטל; אומערלעכע פֿירונג אין (בײַ) אַ געשעפֿט. „מײַן שותּפֿס א׳ער זײַנען מיר ניט געפֿעלן, בין איך זיך צעגאַנגען מיט אים״, רייד.

אונטערטענצלען — אוסו. ־צל אונטער, ~געטענצלט. אונטערשפּרינגען וי בײַם טאַנ־צן; גיין, זיך באַוועגן אַזוי וי בײַם טאַנצן. „ער טענצלט אונטער פֿון קעלט״, נאד. „איז מלא גדולה און טענצלט אונטער מיט זײַנע ברודיקע פֿיס״, בערג, בײַם דניעפּער ו. „ער האָט געהאַט אַ טבֿע אונטערצוטענצלען און פּאַטשן אַ האַנט אין אַ האַנט וי שׂמחת־תּורה צו הקפֿות״, חג, טמז, 1964 VII 24.

אונטערטעפּן — טרוו. ־סע אונטער, ~גע־טעפּט. אונטערשניצן, אונטערהאַקן מיט שאַר־פֿן אינסטרומענט. א׳ אַ פֿלאַקן.

אונטערטעפּל — דאָס, ־ער. קינדערשפּיל פֿון דעם וי מע קאָכט אין אַ טעפּל. שפּילן אין א׳ער.

אונטערטעפּן — טרוו. ־פּע אונטער, ~גע־טעפּט. אַרויסציען פֿעדעם פֿון שטאָף אַט בהדרגה. א׳ די פֿעדעם פֿון אַ מלבוש.

אונטערטעצל — דאָס, ־ער. שאָל, טעצל, אונטערצושטעלן אונטער אַ גלאָז, טעפּעלע אא. 27.

אונטערטעקסט — דער, ־ן. 1. טעקסט וואָס קומט פֿון אונטן. לשון־קודשדיקער, יידי־שער אפּ א׳. „אין רוסישן א׳ פֿון שער איז אָנגעגעבן...״, הרב חיים ליבערמאַן, יושפּ XIV, 1. 2. פּיג. דאָס וואָס מע קען אַרויס־דרינגען פֿון טעקסט. „די א׳ן, די בילדערישע סאַציאַלע אַנדײַטונגען״, דאָברושין, ד. בער־געלסאָן. 3. (אַקטיאָריש) אָנזאָזונג(ען) וי דער אַקטיאָר זאָל אַרויסברענגען די ׳פּראָזע׳ און בכלל וואָס ער זאָל אַרויסהייבן. „הערט זיך קלאָר אין...א׳ [פֿון דער דראַמע] די קעמ־פֿעריש שטעלונג...״, י. שטערנבערג, סאוו היימלאַנד, 1964, № 6.

אונטערטערכן — טרוו. ־כע אונטער, ~גע־טערכט. 1. אונטערפּאַטשקען. אונטערטענ־לען. 2. פֿון צײַט צו צײַט מאַכן אַ שלעכטע אַרבעט. א׳ אַ שטיקל אַרבעט, וי אַן הענט געמאַכט. ־ענישׂ.

אונטערט(ע)רעלייקען — טרוו. ־קע אונ־טער, ~ט(ע)רעלייקט. פּפּ: ־לייקען. אונ־טערזיגען אויף אַ צעצויגענעם אופֿן אַדער מיט אַ ציטערדיקער שטים. אונטערזיגען אַן ווערטער. א׳ אַ זמרל.

אונטערטערפּן — אוסו. ־פּע אונטער, ~גע־טערפּט. פּפּ: ־ציערפּען. סל. וורד, אוקר. אונטערלייגן. א׳ הונגער. א׳ פֿון אַ שלעכטן בעל־הבית.

אוי־נטערטערציאַ'ל — אדי & דער. < איי < ל. (וואָס האָט אַ שייכות צו דעם) פּע־ריאָד אין דער טערציאַלער ערע פֿון דער געאָלאָגישער צײַט־טאַבעלע. דזוו די עאָצענ־שע צײַט. א׳ע פֿורעמונגען.

אונטערטראָגן — טרוו. טראָג אונטער, ~גע־טראָגן. 1. טראָגן אַ ביסל, אויף אַ קורצן שטח. א׳ די וואַליזקע ביזן רעכט פֿון דער גאַס. „העלפֿן די טאַרבע א״, ליאָנדאָר, נײַער בש, וויליע 1844. „איך וועל אַנלייגן אַ ביסל וועג...איך וועל דיר א׳ אַ ביסל דײַן קיישל״, מ. טאַמאַראָוו, אַ גשפּרעך פֿון צוויי ווע־בער..., מאָזיר 1913. 2. צוטראָגן, דערלאַנ־גען אַ גרינגע זאַך. א׳ דאָס פֿוסבענקעלע. „אײַך וואָלט איך אַליין א׳ אַ שטול״, ש. וואַלצאַנאַק, דער קיידאַנער עלוי, וויליע 1913. „טראָגט אונטער אַ פּעקל שוועבעלעך״, ממוס, ווינטשפּ. *א׳ פֿײַער = צו פֿאַרייכערן. 3. דערלאַנגען פֿון אונטן אַרויף. א׳ עפּעס פֿון קעלער. „אונטערגעטראָגן די תּואים פֿון קעשענע אַרויס״, ווײַס ו. „עס קומען זאַג־גען ווייַן און קאָרן...און טראָגן אים אונ־טער זיסע פֿעלד־ריחות״, ממוס, שלמה.

4. צוברענגען, באַדינען. „דאָס וויבּ זינט טראָגט זיי אונטער גלעזער טיי און באַדינט זיי״, ממוס, שלמה. „די קינדער האָבן אים אונטערגעטראָגן אַ גלעזל מילך״, שע, טבֿיה. „זי [האָט] אין קויש אויסגעקליבן די שענסטע עפּל און אונדז אונטערגעטראָגן: נעמט, גוטע עפּל״, אפּא, טמז, 1964 IX 28. *איך וועל דיר א׳! = איר, ווען עמעצער בעט עפּעס און מע וויל עס אים ניט געבן. — „דיר געבן געלט?! מעגסט וואַרטן, אָט באַלד וועל איך עס דיר א׳!״, רייד. גראָב. „פֿראָדל: (טראָגט אים אונטער אַ פֿײַג אונטער דעם נאָז) נאָ! אָט דאָס גיב איך דיר!״, ש. בע־קערמאַן, הדסה, אַדעס 1884.

5. דערלאַנגען, צוברענגען אויף אַ ספּע־ציעלן אופֿן: מיט דרך־ארץ, מיט אונטער־טעניקייט, מיט חניפֿה אפּ. א׳ אַ מתּנה. א׳ בלומען, אפּלאָדיסמענטן, לויבּוועדטער אא. איר. *א׳ אויף אַ טאַץ. „וואָס ווילסטו? מע זאָל עס דיר א׳ אויף אַ טאַץ. דאַרפֿסט עס אַליין דערגרייכן״, רייד. „יידן פֿלעגן א׳ ברויט מיט זאַלץ צו מאָנאַרכן״, סאנדלער, טמז, 1964 II 21. „מע האָט אונטערגעטראָגן דעם חתן די 200 רובל נדן און ס׳איז געווען וואויל און פֿײַן״, פֿאָר, 1964 III 22. „אַ מיליאָן דאָלאַר איז דעם קאָמיטעט אונטער־געטראָגן געוואָרן אַ ירושה״, טמז, 1965 III 7. „אַז זי האָט דערזען וי [ער] טראָגט איר אונטער געלט, האָט זיך ס׳פּנים בײַ איר גלײַך געבינטן״, אפּא, היברו. „טראָגסט אים אונטער אַ שפּאָגל־גייַע זשאַרגאָנישע פּרעָ־זשעניצע, וואַרפֿט ער זיך: עט, בלאָטע שב־בלאָטע״, ממוס, שטורעמצײַט. *א׳ אַ פּענדל = אָפּטאָן אַ שפּיצל, אונטערשטעלן אַ פּיסל, פֿאַרשאַפֿן עגמת־נפֿש, צרות. [ייפּא, 1938, № 8]. *א׳ דעם לאָמפּ = (אַקטיאָריש) חנ־פֿענען, לויבן אויף אַ גוזמאדיקן אופֿן. *א׳ דעם שיינעם גוט־מאָרגן (גוט יום־טוב אאזוו) = דער ערשטער באַגריסן גאָר פֿרײַנדלעך, מיט דרך־ארץ אַדער חניפֿה.

6. איבערגעבן, לאָזן וויסן, אויסדריקן. „דאָס גאַנצע אומגליק וואָס די טאָכטער גייט אים דאָ א...״, דעמבלין, צווי און אַ דרי־טער. „וואָס ער האָט פֿון תּנך אַרויסגעטראָגן — דאָס האָט ער אונדז אונטערגעטראָגן״, שג, וועגן יודישע שרײַבער וו. „די רביצין האָט גלײַך אונטערגעטראָגן אַ באַגײַסטערטע מײַנונג וועגן דער כלה״, הרב העפּטערמאַן, פֿאָר, 1964 VIII 16. *א׳ אַן עצה = געבן אַן עצה אויך ניט־געבעטענערהייט. *א׳ די דעה (אויף אַ טעלער) = איבערגעבן די דעה, די אָנפֿירונג. „זיי האָבן געוואָרט, מע זאָל זיי א׳ די ברייטע דעה אויף אַ טע־לערל״, מוק, מײַנע באַגעגענישן].

7. איבערגעבן אַדער לאָזן וויסן בשתּיקה. א׳ אַ רכילותל, אַ פֿליאָטקעלע. „עס איז די נאַטור פֿון מענטשן אונטערצוטראָגן דאָס וואָס אַנדערע רעדן״, טמז, 1964 IV 3. „א׳ אַן עבֿירה־לע וען ניט אָפּטרעטן בײַ דאָס עבֿירה־לע וועט אויסגעפֿירט ווערן בשלימות״, מ. דלוזנאָווסקי, פֿאָר, 1963 XII 6. *א׳ אַ פּײַער = אויפֿהעצן אַ קריגערײַ. *דער רוח (ניט־גוטער, טייוול) טראָגט אונטער = עפּעס ניט קיין גינציקע סיבה אַדער אַ צופֿאַל ברענגט, דערפֿירט דערצו. „טראָגט אים אונ־טער דער רוח אַ סמאָרע צו טאָן מיט דער נאָז און זאָגן: עס שמעקט דאָ שטאַרק מיט קנאָבל [= דאָ זײַנען פֿאַראָן צו פֿיל יידן]״, ממוס, ײַ גרויע האָר.

8. אונטערמסרן. צוטראָגן אַדער אָפּטראָגן עפּעס, וואָס קען ברענגען שאָדן. א׳ דעם באַלעבאָס אויף די אַרבעטער. א׳ דעם לע־רער אויף די חבֿרים.

9. אונטערזאָגן. א׳ דעם ריכטיקן ענטפֿער. *ס׳האַרץ טראָגט אונטער = מע דערפֿילט אינוואויטיו. „אין האַרצן פֿלעגט זיך אים פֿאַרגלעזנען אַ געדאַנק, וואָס האָט אים אונ־טערגעטראָגן אַ פֿאַרגליטן", מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאָס, 1953 1 2.

10. דרימפֿערזאָניק. אויפֿרעגן; שטאַרק בא־אומרואיקן. אַרטיזנברעגגען אין כעס. „עס האָט אים עפּעס אונטערגעטראָגן פֿונעם בענקל, ניט געקענט אײַנזיצן אויף זײַן אָרט", ממוס, ווינטשפּ. „עס טראָגט זיי אונטער דאָס מינדסטע פּיצל עוולה", ממוס, קליאָטשע. „קען מיך קיין זאַך ניט אָנזוי א׳ ווי אַז איך הער זאָגן...", קמ, 1870, № 43. „די דרײַ מיליאָן...האָבן אונדזער [העלל], ווי מע זאָגט, אונטערגעטראָגן", שע, ׳פֿרײַלעכע קאָמפּאַניע׳. „אַז מע האָט מיטאַמאָל געוואָרפֿן דעם פּרײַז, האָט עס דעם עולם אונטערגעטראָגן", פּרץ, ׳וועבער־ליבע׳.

11. צוגעבן מוט. אויפֿמונטערן, אונטער־מונטערן. „די האַפֿענונג ווידער מענטשן פֿאַר זיך צו זען האָט זיי אונטערגעטראָגן", רא־בינזאָהן II, ווילנע 1880.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער — „און די דײַ־טשן האָבן שוין פֿאַרזייט אַלע געפּלעך מיט זיירע א״, שטריגלער, אינדזלען אויף דער ערד. „עס פֿעלן נישט אויף דער וועלט קיין אינפֿאַרמאַטאָרן, קיין א׳ס, קיין קאַליע־מא־כערס", פֿאָר, 1961 III 7.

אונטערטראַט(ע)וועג — טרוו. ־וועג אונ־טער, ~געטראַט(ע)וועט. אויסטרעטן אַ וועג בהדרגה. א׳ אַ וועג אין פֿרישן שניי.

אונטערטראַכטן — ־קע אונטער, ~גע־טראַכטע. אוטו — מאַכן צײַטנווײַז אָדער צו ביסלעך אַ טומל, קלאַפּן אע. א׳ אויף אַ פּויק. האַרמאָטן טראַכטן אונטער. טרוו — אַראָפּקלאַפּן, אַראָפּשלאָגן. א׳ עפּל פֿון בוים.

אונטערטראַלאַליקען — דזוו אונטערט(ע)־רעלייקען ←.

אונטערטראַמבעז — ־בע אונטער, ~גע־טראַמבעט. טרוו — 1. בלאָזן אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט אויף אַ טראָמבע. א׳ אַ מאַרש. 2. (כּוחריש) אָנזעצן. „ער האָט אים אונטערגעטראָמבעט אַ שיינע פּאָר טויזנט רו־בל", רייד. אוטו — 1. עטעמען מיט אַ פֿײַפֿערײַ. א׳ מיט דער נאָזיע. 2. זײַן אַ טראָמבעניק פֿון צײַט צו צײַט. א׳ און שנאָרן, טרינקען אויף יענעמס חשבון.

אונטערטראַנזשירן — טרוו. ־זשיר אונטער, ~טראַנזשירט. סאוו. איבערפֿירן; אין ניוואָרק ברענגען, פֿאַרטאַלעווען. א׳ מלוכה־פֿאַרמעגן.

אונטערטראַסקען — טרוו & אוטו. ־קע אונטער, ~גע־טראַסקעט. 1. דזוו אונטער־טראַכטן. א׳ מיט דער בײַטש. 2. אונ־טערקלאַפּן, אונטערשלאָגן מיט אַ טראָסק. א׳ די זײַטן. 3. גראָב. דערלאַנגען, אונטער־טראָגן. זאָגן עפּעס מיט אַ טראָסק. א׳ דעם יחוניש מי־שברך. א׳ אַ נײַעם באַפֿעל. „וויל־סטו יונישן מי־שברך. א׳ אַ נײַעם באַפֿעל. „וויל־סט איך זאָל עס דיר דערלאַנגען? אָט באַלה, וואָרט אַ ווײַלע, וועל איך עס דיר א׳!", רייד. 4. וואויל־ונגעריש. צוגעבּענען. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אונטערטראַצען — טרוו. ־צע אונטער, ~געטראַצעט. פּפּ: ~טראַטיען. סל. וורד. אויסגעבן אַ ביסל מער ווי מע האָט באַ־דאַרפֿט. א׳ געלט דאָרטן וואו מע קען אײַנ־שפּאָרן.

אונטערטרויבן — אוטו & טרוו. ־בע אונ־טער, ~געטרובעט. 1. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט (אויס)שפּילן אויף אַ טרובע. א׳ סתּם אַזוי. א׳ וועג דער אַרקעסטער שפּילט. א׳ אַ מאַרש. 2. במקום־ווערב פֿאַר אונטער־ שרײַבן. אויסדרוקן, אויסדרציילן אע. א׳ ליגנס. א׳ רכילות.

אונטערטרוימען — אקוזוו. טרוים אונטער, ~געטרוימט. טרוימען, פֿאַנאַזירן אַ ביסל אָדער צײַטנווײַז. א׳ וועגן אַ שיין לעבן. א׳ דעם חלום וועגן גליקלעכע צײַטן.

אונטערטרייערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געטרוירט. טרויערן אַ ביסל אָדער צײַטנ־ווײַז. א׳ אויף אַן אומגליק. א׳ נאָכן מאַן.

אונטערטרומייטערן — אוטו & טרוו. ־ער אונטער, ~טרומייטערט. 1. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט (אויס)שפּילן אויף אַ טרומייט. 2. דזוו אונטערטרובן, ב2.

אונטערטריאַפּיש — אָדי. < איי < גר. וואָס האָט אַ שייכות צו (איז פֿון) דעם עלטסטן פּעריאָד פֿון דער טריאַסישער ערע פֿון דער געאָלאָגישער צײַט־טאַבעלע (צווישן דער יוראַשער און פּערמישער תּקופֿה).

אונטערטריבן — טרוו. טריבּ אונטער, ~געטריבן. 1. טריבן אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט. איבערגעבן די לייצעס דעם יינגל, זאָל ער אויך הנאה האָבן פֿון א׳ די פֿערד. 2. אונטערהעלפֿן בײַם טריבן. „דער אַלטער פֿאַסטעך טריבט די טשערעדע און זײַן אייניקל טריבט אויך אונטער", רייד. 3. אונטערזאָגן; מאַכן מע זאָל גיין, לויפֿן, זיך באַוועגן מיט מער אימפּעט, גיכער. „זיי אַרבעטן און איך טריבּ זיי אונטער: פֿוילט זיך ניט, יידן, אַרבעט, אַרבעט, דער טאָג שטייט ניט", ממוס, שפּורעמצינס. „[דאָס לוי־פֿן] איז...גוט פֿאַר דעם גוף, דאָס בלוט זאָל אַ ביסל א׳ די אַרמאָנען", ו. און ס׳, די מעשׂה פֿון דעם שטיקעלע ברויט, זשי־טאָמיר 1869. „דער שניטער איז גדלותדיק בעזעסן אויפֿן אײַזערנעם זיץ און מיט האָרץ אונטערגעטריבן די פֿערד", ע. איזרע, פֿון פֿעלד צום טיש, קיעוו 1928. „די האָרן זיצן דערבײַ און טריבן אונטער די מענטשנפֿערד: גיכער, גיכער! צײַט איז געלט!", באָש, פֿאָר, 24 VI 1964.

4. אונטערארבעטן מע זאָל עפּעס טאָן גיכער. א׳ דעם פֿויליאַק. „מע טריבּט אים אונטער, ער זאָל דערציילן די גאַנצע מעשׂה אין איין שמע־ישׂראל", ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „אויף מאָרגן האָט [ער] אַנגעהויבן א׳ יאָסע־לען אין וועג אַרײַן", שע, ׳אַסעלע סאַלאָווי־נו, נו — טריבּט איר אונטער דער ברו־דער, יר, גש 1. „— וואָס טוט דער אָדלער [פֿון דער מטבע] מיטן שטעקן פֿון אונטן? — ער טריבּט זי אונטער, זי זאָל גיכער אַוועקגיין", דזוגאַטש, ווערטל־מסורה, וואַרשע 1881.

5. צוגעבן חשק עפּעס צו טאָן מיט מער אימפּעט. א׳ מיט גוטע ריידעלעך אַלץ אויפֿ־צוועסן. „אַז משהלע זײַן חבר איז געווען לעבן אים, פֿלעגט ער אים א׳, אונטערגעבן חשק צום לערנען מיט אַלע כלים", ממוס, ווינטשפּ. „וויבּער טריבּן אונטער דעם מאַן צו זוכן פּרנסה", ממוס, ׳בישיבּה של מטה׳. „אונטערגעטריבן וועלן פֿון טענדענצן", ב. ריוקין, גרונטטענדענצן....

6. זיך פֿאַרגעמען בשתּיקה מיט מאַכן אַן אַלקאָהאָלישן געטראַנק. א׳ בראַנפֿן, סאַמאָהאָן. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערײַ.

אונטערטריבער — דער. ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. וועט עס טריבּט אונטער. „וואָס ביסטו אַן א׳קע אויף מײַן קאָפּ!", רייד. פֿײַנט האָבן דעם א׳. 2. דאָס וואָס העלפֿט פֿונקציאָנירן גיכער. „[די טריראָיד־דריז] איז אויך אַן א׳ פֿון האָרץ", דר׳ ע. פּאָס, טמז, 1964 X 29. 3. ספּעצ. געהילף, יונג בײַ אַ בעל־עגלה. אונטערשמיסער.

אונטערטריבעריש — אָדי. וואָס איז פֿון (זי בײַ אַן) אונטערטריבער. א׳ע שטיק פֿון דעם אויפֿזעער. ־קייט.

אונטערטריבערן — טרוו ־ער אונטער, ~געטרייבערט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט טרייבערן. העלפֿן בײַם טרייבערן. א׳ דעם זאָדיק אין שעכטהויז. 2. במקום־ווערב פֿאַר אונטערמאַטערן, אונטערפּײַניקן, שלאָגן אע; אַרויסקריגן עפּעס מיט סטרא־שונקס, בגמאַלד. א׳ בײַ (פֿון) עמעצן די אָדערן.

אונטערטריסטן — טרוו. ־סט אונטער, ~געטרייסט. טרייסטן צו ביסלעך, צײַטנווײַז. א׳ עמעצן בײַ אַן אומגליק, ניט לאָזן אים זיך איבערנעמען.

אונטערטריסלען — טרוו. ־סל אונטער, ~געטרייסלט. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט טרייסלען, שאָקלען. א׳ די צווײַגן פֿון עפּל־בוים. „לאָז אים אויך א׳ דעם לולבֿ", רייד. אומפּ, אוטו — „וען [אין וואַגאָן] וואָלט ניט אַ ביסל אונטערגעטרייסלט, וואָלטן מיר גאָרניט וויסן אַז מיר פֿאָרן", י״ז בן־אריה, אַ וועלט מיט וועלטלאַך, וויילנע 1894.

מיט זיך — אוטו. אונטערהייבן זיך, אונטערהעצקען זיך. אונטערציטערן. די (מע־טשן אין) בויד (האָבן) האָט זיך אונטער־געטרייסלט. א׳ זיך פֿון קעלט. ־ענישׂ.

אונטערטריל(ער)ן — ← אונטערטרעלן.

אונטערטרינקען — טרוו. ־ענק אונטער, ~געטרונקען. 1. טרינקען, שיכורן צו ביס־לעך, צײַטנווײַז אָדער בשתּיקה. א׳ אין שענק, היימישע זאָלן ניט זען. א׳ סאַמאָהאָן און קריגן אַ לונגענפּעלער. מיט זיך — ווערן שיכורלעך, בגילופֿין. „וויי זיי האָבן זיך גוט אונטערגעטרונקען, זאָגט איינער דעם אַנדערן — זאָג מיר דעם אמת, פֿרײַנד טײַערער —

האָסט מיך ליבֿ?", ספֿר שבֿחי רמ"ל, לעמ־ בערג [יאָרז]. „אַז הערש דער לאַנגער האָט זיך אַ ביסל אונטערגעטרונקען, האָט מען אים אונטערגעפֿירט, ער זאָל זינגען עפּעס", ח. י. פּערל, פֿאַרלאָשענע ליכט אין מאַרמאָ־ רעש, ת"א תשי"ח. 2. דערטרינקען, דער־ טרונקען. א׳ די קעצעלעך.

אונטערטריפֿן — אוטו & טרוו. טריף אונ־ טער, ~געטריפֿט. 1. (מאַכן עס זאָל) טרי־ פֿן, רינען טראָפנווײַז, צו ביסלעך. „פֿון די יאָרצײַט־ליכט טריפֿט אונטער שטיל דער וואַקס". א׳ טראָפנט אין נאַז, אין אויג אא. 2. (מאַכן עס זאָל) טריפֿן, רינען טראָפנווײַז פֿון אויבן. עס טריפֿט אונטער פֿון דאָך. פֿון באַלקן טריפֿט אונטער נאָך אַ גרויסן רעגן. „זי קען א׳ טרערן, וען זי וויל נאָר", רייד. 3. בשתּיקה אַרײַנטריפֿן. א׳ סם אין בעכער. א׳ טראָפנט פֿון האָס. ־ענ׳ש.

אונטערטריקענען — טרוו. ־קן אונטער, ~געטריקנט. מאַכן אַ ביסל טרוקן. א׳ ס׳גהילץ. די זון האָט אונטערגעטריקנט די בלאָטע.

אונטערטרישטשען — ← אונטערטרעש־ טשען.

אונטערטרעטן — טרוו. ־עט אונטער, ~גע־ טראָטן (אויך: ~געטרעטן). 1. טרעטן אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט. א׳ ליים, די בלאָ־ טע. 2. טרעטן אויף אַראָפּ. אונטערטרעטן (בײַ צו) דעם נידעריקסטן שטאָפּל. 3. בא־ ליידיקן אָדער דערדריקן. א׳ עמעצן מיט די פֿיס. „דען גאָט וועט אירה קריג קריגן, אוג׳ וועט אירה אונטר טרעטיר...אונטר טרע־ טין", משלי בלשון אשכנז, פֿפֿדמ 1713. 4. אוטו. צוטרעטן, דערגעענטערן זיך. דער שוגא וועט א׳ צו דער שטאָט. ־ענ׳ש.

אונטערטרעטער — דער, ־ס. אויך: זאַק (אָדער יעדער אַנדער מין טרעטער) פֿאַר דער טיר, אָפּצורײַבן די זוילן און די קנאַפּל פֿון בלאָטע פֿאַרן אַרײַנגיין. „אײ, זעסט ניט דעם א׳ פֿאַרן גאַניק? בערגנג ניט אַרײַן קיין בלאָ־ טע אין שטוב", רייד.

אונטערטרעלן — טרוו. ־על אונטער, ~גע־ טרעלט. אונטערזיגנגן וויִ אַ פֿייגעלע, מיט וויבראַציעס. א׳ אַ ניגונדל, אַ ניגעלע. אויך מיט ז׳ך.

אונטערטרענען — טרוו. ־ען אונטער, ~גע־ טרענט. 1. טרענען, רײַסן אויף דער לינײַ פֿון נאָט — אַ ביסל, טיילווײַז אָדער פֿון אונטן. א׳ די פֿאַלבאַנע, דעם אײַנבייג אא. 2. אָפּרײַסן, אָפּטרענען. א׳ די קעשענע. א׳ דאָס לײַוונט מיטן נאָמען פֿון דער פֿירמע. 3. גראָב. במקום־וערב פֿאַר טאָן עפּעס מיט גוואַלד, אויף ס׳גהות. א׳ יענעם די מאָרדע. א׳ און צעבלוטיקן. 4. גראָב. במקום־וערב פֿאַר טאָן עפּעס בשתּיקה, אָפּנאַרן, באַגנבֿ־ נען אא. א׳ אַ פּאָר רובל. 5. וואול. צײַטנ־ ווײַז האָבן געשלעכטלעכן פֿאַרקער (נאָר וויִ־ גן אַ מאַן).

־עכ׳ן. ־ענ׳ש. ־ער. ־ערי.

אונטערטרעפֿן זיך — ← דפֿוו. 1. אוטו. פֿון זיך זיך טיילווײַז אָפּרײַסן. „דער צוגע־ נייטער אָפּלייג האָט זיך אונטערגעטרענט". 2. קזוו. דזוו דפֿוו, בֿ4 (הן וועגן אַ מאַן הן וועגן אַ פֿרוי).

אונטערטרענקען — טרוו. טרענק אונטער, ~געטרענקט. דזוו אונטערטרינקען, בֿ2.

אונטערטרעסלען — טרוו. ־סע אונטער, ~גע־ טרעסלט. טל. וורר, אוקר, מג. טרייסלען פֿון אונטן. אָפּטרייסלען צו ביסלעך. אונטער־ טרייסלען. א׳ עפּל פֿון בוים.

אונטערטרעפֿ(ק)ען — טרוו. טרעפֿ(ק)ע אונטער, ~געטרעפֿ(ק)עט. טל. וורר. אוקר. פֿאַרבּרודיקן אָדער אָפּניצן, צערײַסן אַ מל־ בוש בײַם טראָגן. אָנטאָן אַ נײַע קאָפּאָטע און זי גלײַך א׳ אין בלאָטע. „טו אויס דאָס קליידל, וועסט עס א׳", רייד.

אונטערטרעפֿן — טרעף אונטער, ~גע־ טראָפֿן. טרוו — פֿון צײַט צו צײַט טרעפֿן. צופֿעליק געבן אַ ריכטיקן באַשייד. א׳ דעם ענטפֿער. א׳ וואָס יענער מיינט. אוטו, אומפּ — עס געשעט, קומט פֿאָר זעלטן אָדער פֿון צײַט צו צײַט. „עס טרעפֿט אונטער אַז אויך אַ בילנדע הון זאָל געפֿינען אַ זערגעלע (אַ קערנדל)". ־ענ׳ש.

אונטערטרעפֿן זיך — ← דפֿוו. 1. אוטו — דזוו אונטערטרעפֿן, אוטו. 2. קזוו — זיך טרעפֿן בשתּיקה.

אונטערטרעשטשען — אוטו. ־שטשע אונטער, ~געטרעשטשעט. פּפּ: ~טרישׂ־ טשען. פֿון צײַט צו צײַט טרעשטשען, אַ קנאַק טאָן. אונטערציטערן און דערבּײַ אַרויס־ געבן אַ קלאַנג, ענלעך צו טר־טר אָדער טרש. די צוויגעלעך טרעשטשען אונטער פֿון פֿראָסט.

אונטערטשאָבען — טרוו. ־בע אונטער, ~געטשאָבעט פּפּ: ~שטשאָבען. צײַטנ־ ווײַז צונויפֿניין עפּעס וויִ ניט אין. שלעכט אונטערניין. א׳ אַ גומאַלדריס, אַ לאָטע וואָס האַלט בײַם אַרויספֿאַלן.

אונטערטשאָדען — טרוו. ־דע אונטער, ~געטשאָדעט. 1. פֿאַרטשאָדען, פֿאַרסמען (פֿאַרטרײַבן) אַ ביסל מיט רויך. א׳ די בינען. 2. פֿאַרדרייען, פֿאַרפֿירן מיט ליגנס, באַרי־ מערײַען. א׳ דעם קאָפּ מיט שקרים און ניט־געשטויגנס. א׳ אַ מיידל מיט וויילדע באַ־ רימערײַען. 3. גראָב. אונטערשטינקען.

אונטערטשאָטעווען — טרוו. ־טעוועט אונ־ טער, ~געטשאָטעוועט. בשתּיקה נאָכשפּירן, נאָכקוקן עמעצן פֿון אַ באַהעלטענים. א׳ אַ פֿאַררעטער, די גנבֿים אא.

אונטערטשאָכנען — אוטו. ־נע אונטער, ~געטשאָכנעט. טל. וורר, אוקר. בהדרגה דאַרן, טריקענען, וועלקן. א׳ פֿון עגמת־נפֿש.

אונטערטשאָמקען — ־קע אונטער, ~גע־ טשאָמקעט. אוטו — באַוועגן מיט די ליפּן פֿון אַן אָנצייגעריק מויל און דערבּײַ צײַטנ־ ווײַז אַרויסגעבן קלאַנגען, ענלעכע צו טשאָם־ טשאָם. א׳ בײַם רעדן. טרוו — צײַטנווײַז אָדער צו בײַסלעך קײַען (וויִ) מיט אַן אָג־ ציינערדיק מויל. א׳ אײַנגעוויקלטע סקאָרינ־ קעס. ־ענ׳ש.

אונטערטשאָפּקען זיך — אוטו. ־קע זיך אונטער, זיך ~געטשאָפּקעט. טל. וורר. צײַטנ־ ווײַז פֿליעסקען זיך, באַדן זיך שפּילנדיק.

אונטערטשאַקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געטשאַקעט. וורר, אוקר. 1. (איר בײַטעם) טאָן עפּעס מיט אונטערגעשטראָכענער פּינקט־ לעכקייט און בריהשקייט. דער סאָלדאָט האָט אונטערגעטשאַקעט דעם ראָפּאָרט מיט אַ קנאַק. 2. אונטערליגנערן. א׳ אַז אַ קו איז גע־ פֿלויגן איבערן דאָך.

אונטערטשובען זיך — קזוו. ־בע זיך אונטער, זיך ~געטשובעט. אוקר, וורר. זיך אַרומקריגן, זיך אַרומרײַסן, זיך אַרומשלאָגן צײַטנווײַז אָדער אין דער שטיל. א׳ זיך ווי די הענער.

אונטערטשוואַניען זיך — אוטו. ־נ׳ע זיך אונטער, זיך ~געטשוואַניעט. טל. סאַוו. (צײַטנ־ ווײַז) מאַכן זיך וויכטיק, זיך אַרויסשטעלן, אויפֿפֿירן זיך מיט גאווה. א׳ זיך, זיך אַרויס־ שטעלן פֿאַר אַ קנאַקער.

אונטערטשוועקע(וו)ן — טרוו. ־ע(וו) אונטער, ~געטשוועקע(וו)ט. (שוסטערײַ) פֿון אונטן באַשלאָגן מיט טשוועקעס. א׳ אַ פֿאַר שיך.

אונטערטשוכען זיך — אוטו. ־כע זיך אונטער, זיך ~געטשוכעט. אוקר, וורר. 1. אַ ביסל קומען צו זיך; ביסלעכווײַז זיך אויפֿ־ וועקן פֿון שלאָף, זיך אויסניכטערן בהדרגה. א׳ זיך פֿון שלאָף, פֿון שיכרות. 2. פֿון צײַט צו צײַט זיך קראַצן. א׳ זיך מיטן רוקן אין פּלויט. ־ענ׳ש.

אונטערטשינאָוניק — דער, ־ס. טל. קלייניער באַאַמטער, געהילף פֿון אַ טשינאָו־ ניק. „אַן א׳ האָט באַלײַדיקט זײַן אויבערצי־ נאָוניק", אמד, מיכאל ברינדזע, ווילנע 1876.

אונטערטשיסטען — טרוו. ־טע אונטער, ~געטשיסטעט. רוסיצ. אונטערשײַערן. אונ־ טערריניקן. א׳ די מעשענע קנעפּ פֿון מונדיר.

אונטערטשמאָקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געטשמאָקעט. 1. אַ ביסל אָדער צײַטנווײַז זיינגן און אַרויסגעבן דערבּײַ אַ (הילכיקן) קלאַנג. א׳ אַ צוקערל, אַ ביין. 2. אומאיידל. קושן אויף אַ מגושמדיקן אופֿן. א׳ אַ מיידל.

אונטערטשמעליען — טרוו. ־ליע אונטער, ~געטשמעליעט. מג. אונטערשלאָגן, אונטער־ קלאַפּן. א׳ די לונגען. •א׳ אַ פֿוס = אײַנ־ דריקן, צעדריקן אַ פֿוס.

אונטערטשעלען — ← אונטערטשפּאַנען.

אונטערטשעפּען — טרוו. ־פּע אונטער, ~גע־ טשעפּעט. טל. 1. צײַטנווײַז אָנהענגען עפּעס. אונטערהענגען. א׳ די עמערס אויף דער קאַ־ ראָמיסלע. אויך פֿיג. א׳ אַ בלבול. 2. צו־ טשעפּען. א׳ נאָך אַ פּאָר וואָגענען. מיט זי׳ך — צושטיין. א׳ זיך צו מיידלער.

אונטערטשערפֿען — טרוו. ־פֿע אונטער, ~געטשערפֿעט. טל. בהדרגה אָדער צו בײַ־ לעך שעפּן. א׳ וואַסער פֿון קרעניצע.

אונטעריאָגן — טרוו. יאָג אונטער, ~גע־ יאָגט. 1. אָנייאָגן, לויפֿנדיק אָדער פֿאָרנדיק גיך. א׳ עמעצן און אים אינעם אינעם די בשׂורה. א׳ און טרעפֿן אים בײַ דער ערשטער קרעמע. „איז ער אַרויס פֿון וואַלד און האָט [זי] אונטערגעיאָגט״, חש״ק, דער בלינדער עדות, וויל׳נע 1914. 2. צוזינגען אָדער סטר־ מולירן אַז עמעצער זאָל גיכער לויפֿן, גיין, בכלל באַוועגן זיך גיכער. א׳ די פֿערד. א׳ די וואָס באַטיילקן זיך אין פֿאַרמעסט. „אונ־ טערצויאָגן די פֿליגקע און שטאַרקן די שוואַ־ כע״, תניא. 3. אונטערטרײַבן, מע זאָל גי־ כער, אימפּעדיקער טאָן אַן אַרבעט. „דער פֿאַרמאַן וויים איינס — א׳ אונדז״, רייד. „מאַביליזירט געוואָרן אונטערצויאָגן די רע־ טונגס־אַרבעט״, טמז, 1964 III 30. 4. אַליין טאָן עפּעס גיכער. אָפּט מיט זיך. „עס איז שוין געווען שפּעט און מיר האָבן אונטער־ געיאָגט די אַרבעט״. אויך אוטו. „זיי האָבן דערפֿילט זייערע בליקן און האָבן אונטערגע־ יאָגט בײַ דער אַרבעט״, י. בריקס, היימיש, מײַ 1959.

5. צואיילן אַ געהיסן פֿראָצעס, אַ געשע־ ענים. א׳ דעם שטולגאַנג מיט ריצנאייל. א׳ די רעדער פֿון געשיכטע. „דער צוייטער אופֿן איז זען ׳אונטערצויאָגן׳ די קישקעס, אַז זיי זאָלן וואָס שנעלער דורכפֿירן זייער פֿאַרדיי־ אונגס־אַרבעט״, דר׳ ע. פּאָפּ, טמז, 1964 XI 7. „דורך דעם אַרײַנפֿיר פֿון גאָלד פֿון אַמע־ ריקע איז די געלט־וירטשאַפֿט אין אייראָפּע גוואַלדיק אונטערגעיאָגט געוואָרן״, ר. ראָקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1949. „דער שאָם אין סאַראַיעוואָ האָט...אונטערגעיאָגט דאָס וואָס עס איז געווען אומפֿאַרמידלעך, די וועלט־ מלחמה״, סאַנדלער, טמז, 1964 VII 29.

אונטעריאָג. ־ונג. ־ער(ין, ־קע). ־ענים. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

אונטעריאָדען — טרוו. ־דע אונטער, ~גע־ יאָדעט. צײַטנווײַז אָדער אַ ביסל נגען, ער־ גערן עמעצן. א׳ עמעצן וויִ אַ בייזע שווי־ גער. א׳ און אויסעסן ס׳האַרץ.

אונטעריאָטלען — טרוו. ־טל אונטער, ~גע־ יאָטלט. וואול. מאָכן טראָגעדיק לא כּדת. א׳ אַ דינסטמיידל.

אונטעריאָ׳כונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטעריאָכן. אורח פֿאַרטיטשט ׳מוטה׳ (ישעיה, נח, 6) — א׳. פֿאַרשקליאָפֿונג, פֿאַרקנעכטיקונג. די א׳ פֿון פֿרײַע פֿעלקער. „באָפֿרײַען פֿון יעדער א״, א. גאָרדין, יא־ נאָוסקי..., ל״אָ 1957.

אונטעריאָ׳כט — אָדי, פּאָר אונטעריאָ׳כן ←. „ירדן זײַנען אַ פֿאָלק, אַן א׳ פֿאָלק״, זשיט III, נ״י 1912.

אונטעריאָכמערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געריאָכמערט. פֿון צײַט צו צײַט וויינען, כליפּען, שרײַען, יעלהן. א׳ וויִ אַ זילידנע ייִדענע.

אונטעריאָ׳כן — טרוו. ~יאָך, ~יאָכט. דטשמ. ליטרש אָפּט געניצט. אַרויפֿלייגן אַ יאָך. באָצווינגען; פֿאַרשקלאָפֿן. א׳ די באַזיגטע. „פֿעלקער וואָס ווילן זײַן פֿרײַ...קיינער קען

זיי ניט א״, מר VI, נ״י 1910. ־ער — „וועלן אויפֿשטיין און שטירצן זייערע א׳ס״, טאָג, 18 VII 1964. [מעגלעך צו בײַטן אויף אונ׳נטעריאָכן.]

אונטעריאָכצ(ע)ן — אוטו. יאָכץ(־צע) אונ־ טער. ~געיאָכצ(ע)ט. 1. קלאָגן, קרעכצן צו ביסלעך אָדער צײַטנווײַז. א׳ פֿאַר וויִטיק. 2. צײַטנווײַז אָדער צו ביסלעך אויסדריקן פֿרייד (מיט קלאָגנגן וואָס דערמאָנען אין קרעכצן), א׳ פֿאַר שׂמחה. ־ענים.

אונטעריאָמערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געיאָמערט. וויינען, קלאָגן צײַטנווײַז אָדער צו ביסלעך. א׳ אויפֿן אייגענעם בראָך.

אונטעריאָנצן — טרוו. יאָנץ אונטער, ~גע־ יאָנצט. 1. וואויליינגערש. אונטערנאָרן. אונ־ טערטערעווען. אָפּנאָרן, איבערכיטרעווען צײַטנ־ וויַיז אָדער טיילווײַז. א׳ בײַ עמעצן די פֿאַר קילינגערס. 2. וואול. דזוו אונטעריינצן.

אונטעריאָק — דער, ־ן (־עס). וואָרעם לעבעל. אָנשאָן דעם א׳, וויבל ס׳איז אַ פֿראָסט. „פֿלעגט אַרומגיין...איבער די מאַגאַזינען...צו קריגן וואַרעמערע, בעסערע זאָקן אָדער א׳ן פֿאַר די אַרעסטירטע״, סאָפֿיע פּעראָווסקאַיאַ, לאָנדאָן 1902.

אונטעריאָקל — דאָס, ־ער. פֿרויען־מלבוש וואָס מע טראָגט אונטער אַן אָנדער מלבוש: 1. אונטערקליידל. „דאָס א׳ זעט זיך אַרויס מע דאַרף עס קירצן״, רייד. 2. קאָפּטע אונטערן רעקל אָדער זשאָקעטל פֿון אַ פֿרויען־ קאָסטיום. „זי טראָגט אַ בלויען קאָסטיום מיט אַ רויט א״, רייד.

אונטעריאָקלען — טרוו ־קל אונטער, ~גע־ יאָקלט. (גוב׳ים־שפּראַך) גנבֿענען, לקחענען אויף אַ געשיקטן אופֿן, פֿון אונטער דער נאָז. אין איין רגע א׳ מיט דרײַ פֿינגער. א׳ אַ זייגערל.

אונטעריאָקע — די, ־ס. 1. דזוו אונטער־ יאָקל ←. 2. דזוו אונטעריאָק ←.

אונטעריובֿלען — [...יוועלן] טרוו. יובֿל אונטער, ~געיובֿלט. פּראָווען אַ יובֿל, אַ שׂמחה צוליב אַ באַשטימטער געלעגנהייט — באַשיידן אָדער אַזוי וויִ אין געהיים. „אײַער יובֿל וועלן מיר א׳ נאָר אין אייגענעם קרײַז, אַן אַ טאַראַם״, רייד.

אונטעריוטשען — אוטו. ־טשע אונטער, ~געיוטשעט. 1. אונטערכריוקען. א׳ וויִ אַן אָפּגעפֿאַרענער חזיר. 2. (גראָב. אָפּלאָכ־ רישׁ). אונטערזיפֿצן. א׳ פֿון וויִטיק.

אונטעריוכצ(ע)ן — דזוו אונטעריאָכצ(ע)ן ←.

אונטעריוירן — יויר אונטער, ~געיוירט. אוטו — נאָר אַ ביסל לאָזן פֿערמענטירן. „מע קען נאָר ניט באַקן, לאָז דאָס טייג נאָר א״, רייד. טרוו — מאָכן עס זאָל (נאָר אַ ביסל) יוירן. א׳ דאָס פֿאַרקנעטעכן, עס האַלטן אונטער אַ קישן.

אונטעריום־טובֿן — [...יאָנטעוון] אוטו. יום־ טוב אונטער, ~געיום־טובֿט. אַ ביסל יום־ טובֿן. סתם אַזוי זיך מאָכן אַ יום־טובֿ. א׳ און ניט קומען צו דער אַרבעט. א׳ בעת און נאָך דער וואַקאַציע.

אונטעריורַאש — אַד׳. וואָס איז פֿון (האָט אַ שײַכות צו) דער ערשטער תּקופֿה פֿון דער יוראַשער ערע (אין דער געאָלאָגישער צײַט־ טאַבעלע). א׳ע פֿורעמונגען. [יוראַש — אויפֿן נאָמען פֿון די יוראַ־בערג צווישן פֿראַנקרײַך און שווייץ וואָס באַשטייען אין אַ גרויסער מאָס פֿון קאַלכשטיינער].

אונטעריחסנען זיך — [...יאַכסענען] אוטו. יחסן זיך אונטער, זיך ~געיחסנט. פֿפּ: ~יחוסן (יִחוסן) זיך. איר. צײַטנווײַז אָדער דורך אָנצוהערענישן אַרויסשטעלן זיך מיטן יחוס, זיך באַרימען מיטן אָפּשטאַם. א׳ זיך מיטן רבינס טאַבעק־שקעטל.

אונטעריישובֿן זיך — [...יישעוון] אוטו. יישובֿ זיך אונטער, זיך ~געישובֿט. פֿפּ: ~ישובֿן זיך. זיך יישובֿן אַ ביסל, אויף דער גרין זיך האַלטן אַן עצה. א׳ זיך וואָס וויטער צו טאָן.

אונטעריכלען — [...יאָכלען] אָקוזוו. יכל אונטער, ~געיכלט. (איר אָדער מיט בפּיוו־ דיקער פֿאַרמינערונג) קענען עפּעס אַ ביסל, זײַן אַ ביסל פֿעאיק צו עפּעס. א׳ אַ מלאָכה. „ער איז ניט קיין ווירטואָז, אָבער ער יכלט אונטער״.

אונטעריעלהן — [...יילען] יעלה אונטער, ~געיעלהט. 1. צײַטנווײַז אָדער אײַנגעהאַל־ טן יאָמערן, קלאָגן, א׳ אין אַ ווינקל. 2. אונ־ טערטומלען. פֿלוצעם מאַכן אַ גוואַלד, ווען מען איז דערצו ניט בארעכטיקט.

אונטעריענטשען — אוטו. ־טשע אונטער, ~געיענטשעט. (מיט ביטול) אונטערזיפֿצן. אונטערקרעכצן. אונטערווייגן. א׳ וויִ אַן אָפּ־ געשמיסענער.

אונטעריענצן — טרוו. יענץ אונטער, ~גע־ יענצט. וואול. פֿון צײַט צו צײַט טריבן זגות. אויך מיט זיך.

אונטעריערן — ← אונטעריוירן.

אונטעריירש(נע)ן — [...יאָ׳רשענען] טרוו. ירשן (ירשע) אונטער, ~געירשנט. 1. קריגן, איבערנעמען ירושה ניט אַזוי וויִ עס קומט, ניט וויִ מע האָט זיך געריכט. א׳ די קאָפּפּ־ טעס פֿון אַן אַלטער קליאָטשע. 2. בײַסלעך־ ווײַז איבערנעמען די ירושה. א׳ דעם אַלטן טאַטן און ווערן דער גאַנצער בעל־הבית אין געשעפֿט.

אונטעריישבֿענען — [...יאָ׳שוועגען] אוטו. ישבֿע (ישבֿן) אונטער, ~געישבֿעט (~גע־ ישבֿנט). זיצן פֿון מאָל צו מאָל אין תּפֿיסה. אין אַ נאָוינע א׳ אין קאָזע. א׳ פֿאַר גניבֿות.

אונטערב(י)זובֿן — [...קי׳זעוון] אוטו. כ(י)־ זובֿ אונטער, ~געכ(י)זובֿט. פֿפּ: ~כּזובֿנען [...קאָ׳זוועגען]. (מיט ביטול אָדער כּעס) פֿון צײַט צו צײַט, צו בײַסלעך זאָגן לײַגנס. א׳ מיט פֿאַרשטאָכענע אויגן.

אונטערכישופֿן — [...קי׳שעפֿן] אוטו. כישוף אונטער, ~געכישופֿט. 1. אַ ביסל (אַזוי וויִ) בשׂתּיקה כישופֿן. א׳ מיט די אויגן. 2. (אַזוי וויִ) פֿאַרכישופֿן כּדי עפּעס צו קריי־ גן פֿאַר זיך. א׳ די אַלמנה און ווערן איר יורש.

אונטערכעסן זיך — [...קאַ'אסן] אוטו. כּעס זיך אונטער, זיך ~געכּעסט. אַ ביסל אָדער פֿון צייט צו צייט ווערן אין כּעס. א' זיך ווי נאָר מע דערמאָנט דעם קאָנקורענט.

אונטערכשרן — [...קאַ'שערן] טרוו. כּשר אונטער, ~געכּשרט. 1. מאַכן אַ ביסל כּשר, עס זאָל אויסזען כּשר (ניט בגוגע דין, נאָר וואָס שייך ערלעכקייט). א' די גביה מיט מילדערנדיקע אומשטאַנדן. 2. כלומרשט כּשר מאַכן (מיט ביטול אָדער שפּאַסיק). א' פֿלייש. א' כּלים אויף פּסח.

אונטערכתּבע(נע)ן — [...קאַ'סוענען] טרוו. כּתּבע, כּתּבן אונטער; ~געכּתּבט, ~גענט. דזוו אונטערשרײַבן, איר. א' אַ באַפֿעל. א' דעם נאָמען אָן שויצן דערבײַ. „איך האָב געמאַכט פֿאַלשע וועקסלען און האָב...אונטערגעכּתּבט און האָב פֿאַרשפּילט אין קאָרטן", ל. ב. פּימסענשטיין, די צוואה, לעמבערג 1894.

אונטערכאַדאַטי' — דער, ־ס. איר. צווייטראַנגיקער שתּדל. „מישטיינס געזאָגט, וואָס דער א' וועט שוין אויסכאַדאַטיען", רייד.

אונטערכאָוען — טרוו. וווע אונטער, ~גענכאָוועט. 1. פֿון צייט צו צייט, אַ ביסל שפּייזן, דערנערן, האַדעוועז, פֿיטערן. אַ דאַר ייִנגל וואָס מע דאַרף א'. א' דעם איידעם. 2. אַ קורצע צייט באַהילפֿיק זײַן בײַם דער־צייגן, בײַם אויפֿבערגענען, ב׳פּ. א' דאָס אייניקל. אויך מיט זיך.

אונטערכאַכאַטשען — אוטו. ־טשע אונטער, ~געכאַכאַטשעט. רוסיצ. צייטנווײַז הויך, ווילד לאַכן. א' ווי נאַרישע מוידן.

אונטערכאַלטורעוון — אוטו. ־רעוועט אונטער, ~(גע)כאַלטורעוועט. 1. צופֿאַרדינגען געלט בײַם טאָן אַ זיטיקע אַרבעט. א' בײַם פֿאַרקויפֿן לאָטעריי־צעטלען. אַ לערער וואָס כאַלטורעוועט אונטער מיט טרײַבן אַ טאַקסי. 2. (טעאַטער־לשון) כאָפּן אַ זיטיקן אויפֿטריט. אויך: ניט ערנסט, פֿון דער האַנט אָפּזינגען, אָפּשפּילן און זיך אָפּטראָגן, איבערלאָזנדיק אַ ניט־גוטן אײַנדרוק.

אונטערכאַליען — אוטו. ־ליע אונטער, ~גענכאַליעט. גראַב. אונטערקרעגענקען. א' וועט ער בײַ מיר!

אונטערכאַמכען — אוטו. ־כע אונטער, ~גענכאַמכעט. 1. אומאיידל. אונטערשטאַמלען. אונטערמורמלען. א' און זיך רײַסן צום עמוד. 2. דזוו אונטערחכמהן זיך (←), אָפּלאַכעריש.

אונטערכאַנטען — אוטו. ־טע אונטער, ~גענכאַנטעט. וואויליוניגעריש. וועגן אַ פֿרוי — פֿון צייט צו צייט זײַן אויסגעלאַסן. „הײַנט אַ צעלקע און מאָרגן כאַנטעט זי אונטער". אויך מיט זיך.

אונטערכאַפּ — דער, ־ן. אָקט פֿון אונטערכאָפּן (זיך). אַ פֿלינקער א' פֿון דער פֿילקע.

אונטערכאָפּן — טרוו. כאָפּ אונטער, ~גענכאָפּט. 1. כאָפּן וואָס עס פֿאַלט פֿון (אָדער וואָס איז) אונטן. אונטערלויפֿן און א'. א' די פֿילקע, זי זאָל ניט פֿאַלן אויף דער ערד. א' פֿישלעך מיט אַ נעץ. „פֿראָיקע האָט קוציק אונטערגעכאַפּט די משא אויף דער אייגענער פֿורע", ש. שלום־עליכם, אין אַ נאַכט. 2. אויסדריקן צושטימונג דורכן האַסטיקן אַרויסברענגען אַ ווארט אָדער עטלעכע ווערטער. א' אַ הורא נאָך די פֿלאַמיקע רייד. „טאַקע, אַדרבא, כלעבן! — האָבן אונטערגעכאַפּט עטלעכע בעלי־בתּים — טאַקע אַ יושר, ער זאָל...דאַוונען!", שע, יאָסעלע סאָלאָוויי.

3. תּיכף, אָן באַטראַכטן, מיטריידן, מיטשרײַבן (מיט אַ פֿירער, אַ רעדנער, אַ המון). „אַ דרײַפּאַכן 'האַך' האָבן אונטערגעכאַפּט די אַרטיסטן פֿון בייַדע טרופּעס", שע, בלאָנדזענדע שטערן I. „איר האָט אונטערגעכאַפּט דעם געשריי: 'רוסלאַנד איבער אַלעס'", שג, קריטיק און קריטיקער.

10. דזוו כאָפּן (בײַ אַ טעות). „דער ייִד פֿלעגט מיך אַמאָל וועלן א' אין אַ שטיקל גמרא, אַבער איך האָב מיך ניט געלאָזט", הרב לוי גלייקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934.

11. צוזיגנגען, מיטזינגען, זינגען צוזאַמען מיט אַ גרופּע (וועו אַן אַנדערער אָדער אַנדערע אין דערע האָבן אַנגעהויבן). „דער עולם דערערט [דעם טאָלנער זינגען] און כאָפּט אונטער דעם ניגון", פרץ, חסידיש. „מע טוט אַ זינג 'שושנת יעקב'. טוען די קינדער אַ כאָפּ אונטער 'צהלה ושמחה'", שע, קליינע מענטשעלעך. „אַ חסיד האָט אַנגעהויבן אַ זמרל, דער עולם האָט אונטערגעכאַפּט, מיטגעזונגען", אפּא, פּוילישע וועלדער.

12. דאָס אייגענע — מיטשפּילן, מיטטאַנצן, א' די האַרע. אַרײַנרײַסן זיך אין קאַראַקאַן אָן א' דעם טאַנץ. „די קאָפּעלע כאָפּט אונטער מיטן בעטלערישן הפקר־טאַנץ, מיטן טאַנץ וואָס פֿאַרטאַנצט אַלע וווייטיקן", א. דרוקער, קלעזמער, קיעוו 1940.

13. גיך תּופֿס זײַן, באַנעמען אַן אַרויסזאָג, אַ רמז. א' די האַרבע תּורה. „וווי איז מען עס טאָקע אַזוינע פֿאַרשטאָפּטע קעפּ, מע זאָל נישט פֿאַרשטיין אונטערצוכאָפּן דאָס פּשוטע אויסדריגעכץ פֿון [דעם רבינס] גראָבן פֿינגער", ייל, ניט טויט, ניט לעבעדיק, וויל־נע תּרנ"ח.

14. גיך אויפֿכאָפּן, אויפֿנעמען אַ שטיר־מונג, אַ טענדענץ, אַ צוגרייטונג צו עפּעס. א' אַ געזאַנק און אים פֿאַרשפּרייטן. „די דימטשן האָבן נישט אומזיסט אונטערגעכאַפּט דאָס בוך פֿון דעם פֿראַנצויז וווי אַן אבן־טוב", צייט, טמז, 1961 VII 21. „אַ נייע פֿרישקייט, אַ נייע זיסקייט, אַ נייע רחבֿות האָט זיי אונטערגעכאַפּט", שע, פֿונעם יאַריד I. „האָט גלײַך אונטערגעכאַפּט די שטרײַק־כוואַליע", בערג, בײַם דניעפּער II. „קודם־כל איז אים וויכטיק געווען אונטערצוכאָפּן די שטימונגען צווישן די אַרבעטער", מ. טײַטש, אָרום דער פֿאַבריק.

15. גיך אויפֿכאָפּן, אויפֿנעמען קערפּער־לעכע באַזונדערקייטן, אייגנשאַפֿטן, ניטן (כּדי נאָכצומאַכן, צו פֿאַרפֿיקסירן). א' די מאָדע. דער מאָלער האָט אונטערגעכאַפּט דעם אויגן־בליאַסק. „דאָס טעאַטער האָט באַדאַרפֿט א' זייערע העווינות, נאָכקוקן זייער הילוך...און געגנער פֿלייצע", טמז, 1963 IX 15. **2.** כאָפּן פֿולצלינג, אומגעריכט. א' דעם אַנטלאָפֿענעם אַרעסטאַנט. *אונטערגעכאַפּט וווערן (געטאָ־לשון) = געכאַפּט ווערן פֿון די נאַצים. „די גרויסע צאָל מענטשן וואָס זענען געוואָרן אונטערגעכאַפּט"; „אַ דורכגייער וואָס האָט געהאַט מזל ניט אונטערגעכאַפּט [צו] ווערן", כ״ר פֿון אַ טאָגבוך אין לאָדזשער געטאָ [בלום]. **3.** כאָפּן פֿון צייט צו צייט. *א' פֿליגן = אַרומ־גיין פּוסט־און־פֿאַס. א' בײַ אַ ליגן. „כאָפּן די פֿילקע קען ער ניט, הלוואי זאָל ער זי אַמאָל א'", רייד. **4.** כאָפּן בשתּיקה, אין געהיים. אַרויסכאָפּן. א' פֿון די הענט ממש. „דעם זיפֿץ האָט באַלד אונטערגעכאַפּט דער קאַלטער וווינט, אים פֿאַרטראָגן...", בערג, אָרום וואַקזאַל.

5. (אונטער)העלפֿן מיט אונטערהאַלטן. אונטערשטעלן די הענט און א' דאָס קינד וואָס פֿאַלט. א' דעם אַקראָבאַט, די טענצערין. „דער קאָפּ האָט זיך אים פֿאַרשווינדלט און די תּל־מידים האָבן אים קוים אונטערגעכאַפּט, ער זאָל ניט אומפֿאַלן", חג, טמז, 1959 XII 4. „ער האָט זיך אַ וואַקל געטאָן צום אומפֿאַלן און איך האָב אים קוים אונטערגעכאַפּט", מ. גראָסמאַן, היימיש, תּשרי תּשכ״ב.

6. דערהערן נאָר (כאָטש) אַ טייל פֿון אַ שמועס (כּדי זיך צו באַטיילקן אין אים). א' עטלעכע ווערטער און גלײַך אַרויסקומען מיט אַן אַנדער מיינונג. „האָט אונטערגעכאַפּט פֿונעם שמועס די לעצטע ווערטער", מ. טײַטש, אָרום דער פֿאַבריק, מינסק 1929. „אַמאָל וויל ער א' זייערן אַ שמועס; עס איז טשיקאַווע צו ווייסן וועגן וואָס רעדן זיי", אָר, 'די טאָכטער'. „אַמאָל טרעפֿט אַז ער [צו זיך] גלײַך וויי ער רעדט צו [עמעצן], און איך כאַפּ אונטער וואָס ער רעדט", י. א. קאַצענעלסאָן, 60 יאָר לעבן. *א' אַ וואָרט, א' די רייד — אויך: איבערשלאָגן עמעצן אין מיטן רעדן. „— האָסטו זיך אונטערגענומען אַ מאָן צו זײַן...[צוויי־טייטע העלפֿט פֿון שוו: „טאָ ברענג זשע געלט אין שטוב אַרײַן"] — טאָ טרינק־זשע בראַנפֿן, ביר און ווײַן, — כאָפּט אונטער אַבֿרהמל", ב. שאַפּיר, אַבֿרהמל דער שוסטער, אַדעס 1911.

7. אונטערזאָגן, וען דאָס וועלט ניט פֿאַרלאָזט; כלומרשט אַרויסהעלפֿן מיטן אַרויסברענגען אַ וואָרט וואָס פֿאַרענדיקט דעם זאַץ, די צוויי־טע העלפֿט פֿון אַ פּסוק אָדער אַ מימרא. „ער פֿלעגט שוין גאָר אָפּט א' בײַ דעם מגיד אַ פּסוק, אַ שטיקל אַגדה. מיט אים צו רעדן האָט מען געמיינט אַז ער איז אַ רעכטער יודע־ספֿר", דער יוד, פֿאַר־פּסח, וואַרשע 1881. „ער האָט געדאַרפֿט זאָגן 'טיכל' האָט ער געזאָגט 'בריוו' — האָט זי אים אונטערגעכאַפּט...", שמעון בעקערמאַן, דער מאַרגן שטערן, אָדעס 1884. „דער גבאי האָט אים אונטערגעכאַפּט אויך מיט אַ פּסוק", שע, לפּבוד יום־טוב I. „יידן וואָס האָבן ליב אַ מגיד און כאָפּן אונטער די פּסוקים", חג, צמח אטלאַס. *(אַקטיאָריש) א' (מיט) אַ וואָרט = אונטערזאָגן נאָר אין געציילטע פֿאַלן.

געבן אַ ריכטיקע פֿאָטאָגראַפֿיע", מוק, טעא־טער און יודיש טעאַטער.

16. אויסכאַפן, גיך אויסקויפֿן. א׳ אַ פֿאַר־דינסטל. א׳ די מציאות. *(יאָ) אָט כאַפט מען עס אונטער = איר וועלן שלעכטער סחורה. *א׳ אַ פֿאַרקילונג = זיך אַנשטעקן מיט אַ פֿאַרקילונג.

17. מיט אַ מכשיר גיך אַרויסנעמען, אַרויפֿ־הייבן אע. די אויפֿלייג־מאַשין כאַפט אונטער די בוימגנס און קנייטשט זיי. „דאָס אונטער־געשניטענע שאַרבן־דעקל כאַפט אונטער מיטן פּינצעט און באַזײַטיקט דאָס", יאָכ. „דער אָפּשטויס־פֿליגל כאַפט אונטער דעם אויפֿגעשני־טענעם פּאַס ערד, קערט אים איבער מיטן אונטן אַרויף", ע. איזרא, פֿון פֿעלד צום טיש, קנעזע 1928.

18. וואויליונגערוש. זוכן מיט אַ פּונה צו געפֿינען אַ פֿאַרטנער. א׳ אַ מיידל, אַ פֿלינטע־פֿלינושקע.

19. אונטערוועלט. קריגן עמעצן אויף צו באַשוינדלען. א׳ אַ פֿרײַער, אַ יאָלה. ־ונג. ־ען. ־ענוש.

אונטערכאַפן זיך — אוסו. ← דפֿוס. 1. פֿלוצעם זיך באַווײַזן. אונטערקומען אומ־פֿאַרהאָפֿט. „איך וואָלט מיך נאָך אפֿשר געווען געבאָרעט אַ צײַט, נאָר צום אומגליק האָט זיך אונטערגעכאַפּט דאָס ליטוישע לערערל", ייל, ניט סוים, ניט לעבעדיק. „צו דעם גנבֿס שלימזל האָט זיך אונטערגעכאַפּט דער ר׳ מ...[וואָס] האָט געוואָלט ווײַזן אַז מען איז דעם בעל־הבית געטרײַ", קמ, 1866, № 25. 2. דערנענטערן זיך אומגעריכט, אומגעזעען. אונטערשאַרן זיך. „ווען דער יצר־הרע זאָל נישט געווען זיך א׳...מינטערן אים מיט זײַ־נע שאַרפֿע רייצמיטל", ממוס, שלמה. 3. צו־פֿעליק אונטערוקן זיך. „ווען עס זאָל זיך ניט געווען א׳ דער שידוך פֿון סטרישטש", שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. „דעמאָלט האָט זיך אונטערגעכאַפּט מלך, אויף וועמען גאָנץ ראַ־קיטנע האָט איר מקנא געווען", בערג, אָפּגאָנג. 4. אַרויפֿכאַפן זיך אונטן, פֿון הינטן. „א׳ זיך הינטער אַ וואָגן, בשעת פֿאָרנדיק גע־שווינד — דערצו איז ער איין בריה טאַקע", ממוס, ווינטשפֿ. 5. מיט די בבֿ פֿון אונטערכאַפן, ספּעצ 6 — 9. „׳הונדערט מיט צוואַנציק יאָר זאָלסטו מיר לעבן׳ — כאַפט זיך אונטער ברײַנדל מיט אַ זיס שמייכעלע פֿאַר תענוג", ממוס, קליאָטשע. א׳ זיך צו טאָן, צו גיין ערנסט אאזוי. „איך [וועל] נאָר ענדיקן [דער־קלערן] וועגן ליקוי־חמה. — דאָ האָב איך זיך אונטערגעכאַפּט און האָב געבעטן ער זאָל מיר לאָזן אַליין דערקלערן", י״ז בן־אריה, אַ וועלט מיט וועלטעלאַך, ווילנע 1894. 6. עפּעס טאָן גיך, אומגעריכט (כדי צו העלפֿן). אונטערנעמען זיך. „ס׳איז דיין מזל וואָס איך האָב מיר דאָ באַצײַטנס אונטערגע־כאַפּט, איידער דו האָסט עס אַראָפּגעשלונגען", ממוס, שלמה. „צו דעם האָט זיך אונטער־געכאַפּט מ...ספּעקטאָר...ער האָט מיך גיט אויפֿגעהערט צו וואַרעמען", שע, פֿונעם יא־ריד II.

אונטערכאַפן זיך — אוסו. ← דפֿוס. 1. פֿלוצעם זיך באַווײַזן. אונטערקומען אומ־פֿאַרהאָפֿט. „איך וואָלט מיך נאָך אפֿשר געווען געבאָרעט אַ צײַט, נאָר צום אומגליק האָט זיך אונטערגעכאַפּט דאָס ליטוישע לערערל", ייל, ניט סוים, ניט לעבעדיק. „צו דעם גנבֿס שלימזל האָט זיך אונטערגעכאַפּט דער ר׳ מ...[וואָס] האָט געוואָלט ווײַזן אַז מען איז דעם בעל־הבית געטרײַ", קמ, 1866, № 25. 2. דערנענטערן זיך אומגעריכט, אומגעזעען. אונטערשאַרן זיך. „ווען דער יצר־הרע זאָל נישט געווען זיך א׳...מינטערן אים מיט זײַ־נע שאַרפֿע רייצמיטל", ממוס, שלמה. 3. צו־פֿעליק אונטערוקן זיך. „ווען עס זאָל זיך ניט געווען א׳ דער שידוך פֿון סטרישטש", שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. „דעמאָלט האָט זיך אונטערגעכאַפּט מלך, אויף וועמען גאָנץ ראַ־קיטנע האָט איר מקנא געווען", בערג, אָפּגאָנג. 4. אַרויפֿכאַפן זיך אונטן, פֿון הינטן. „א׳ זיך הינטער אַ וואָגן, בשעת פֿאָרנדיק גע־שווינד — דערצו איז ער איין בריה טאַקע", ממוס, וויטשפֿ. 5. מיט די בבֿ פֿון אונטערכאַפן, ספּעצ 6 — 9. „׳הונדערט מיט צוואַנציק יאָר זאָלסטו מיר לעבן׳ — כאַפט זיך אונטער ברײַנדל מיט אַ זיס שמייכעלע פֿאַר תענוג", ממוס, קליאָטשע. א׳ זיך צו טאָן, צו גיין ערנסט אאזוי. „איך [וועל] נאָר ענדיקן [דער־קלערן] וועגן ליקוי־חמה. — דאָ האָב איך זיך אונטערגעכאַפּט און האָב געבעטן ער זאָל מיר לאָזן אַליין דערקלערן", י״ז בן־אריה, אַ וועלט מיט וועלטעלאַך, ווילנע 1894. 6. עפּעס טאָן גיך, אומגעריכט (כדי צו העלפֿן). אונטערנעמען זיך. „ס׳איז דיין מזל וואָס איך האָב מיר דאָ באַצײַטנס אונטערגע־כאַפּט, איידער דו האָסט עס אַראָפּגעשלונגען", ממוס, שלמה. „צו דעם האָט זיך אונטער־געכאַפּט מ...ספּעקטאָר...ער האָט מיך גיט אויפֿגעהערט צו וואַרעמען", שע, פֿונעם יא־ריד II.

אונטערכאַפן זיך — אוסו. ← דפֿוס. 1. פֿלוצעם זיך באַווײַזן. אונטערקומען אומ־פֿאַרהאָפֿט. „איך וואָלט מיך נאָך אפֿשר געווען געבאָרעט אַ צײַט, נאָר צום אומגליק האָט זיך אונטערגעכאַפּט דאָס ליטוישע לערערל", ייל, ניט סוים, ניט לעבעדיק. „צו דעם גנבֿס שלימזל האָט זיך אונטערגעכאַפּט דער ר׳ מ...[וואָס] האָט געוואָלט ווײַזן אַז מען איז דעם בעל־הבית געטרײַ", קמ, 1866, № 25. 2. דערנענטערן זיך אומגעריכט, אומגעזעען. אונטערשאַרן זיך. „ווען דער יצר־הרע זאָל נישט געווען זיך א׳...מינטערן אים מיט זײַ־נע שאַרפֿע רייצמיטל", ממוס, שלמה. 3. צו־פֿעליק אונטערוקן זיך. „ווען עס זאָל זיך ניט געווען א׳ דער שידוך פֿון סטרישטש", שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. „דעמאָלט האָט זיך אונטערגעכאַפּט מלך, אויף וועמען גאָנץ ראַ־קיטנע האָט איר מקנא געווען", בערג, אָפּגאָנג. 4. אַרויפֿכאַפן זיך אונטן, פֿון הינטן. „א׳ זיך הינטער אַ וואָגן, בשעת פֿאָרנדיק גע־שווינד — דערצו איז ער איין בריה טאַקע", ממוס, וויטשפֿ. 5. מיט די בבֿ פֿון אונטערכאַפן, ספּעצ 6 — 9. „׳הונדערט מיט צוואַנציק יאָר זאָלסטו מיר לעבן׳ — כאַפט זיך אונטער ברײַנדל מיט אַ זיס שמייכעלע פֿאַר תענוג", ממוס, קליאָטשע. א׳ זיך צו טאָן, צו גיין ערנסט אאזוי. „איך [וועל] נאָר ענדיקן [דער־קלערן] וועגן ליקוי־חמה. — דאָ האָב איך זיך אונטערגעכאַפּט און האָב געבעטן ער זאָל מיר לאָזן אַליין דערקלערן", י״ז בן־אריה, אַ וועלט מיט וועלטעלאַך, ווילנע 1894. 6. עפּעס טאָן גיך, אומגעריכט (כדי צו העלפֿן). אונטערנעמען זיך. „ס׳איז דיין מזל וואָס איך האָב מיר דאָ באַצײַטנס אונטערגע־כאַפּט, איידער דו האָסט עס אַראָפּגעשלונגען", ממוס, שלמה. „צו דעם האָט זיך אונטער־געכאַפּט מ...ספּעקטאָר...ער האָט מיך גיט אויפֿגעהערט צו וואַרעמען", שע, פֿונעם יא־ריד II.

7. אָנקומען און אויסכאַפן. „לאָזן זיך וואַר־טן, אפֿשר וועט זיך ווער א׳ און מקדים זײַן", ממוס, שלמה. „גראָד האָט זיך דאָמאָלס אונ־טערגעכאַפּט אַ קונה, וואָס האָט איבערגע־נומען די קראָם", הרב העפֿטערמאן, פֿאָר, 9 XI 1960.

8. אַרײַנכאַפן זיך, אַרײַנקומען אויף גיך. א׳ זיך אין שפּיטאָל צום קראַנק חבֿר. א׳ זיך צום פֿעטער נאָך חנוכּה־געלט. א׳ זיך קיין וואַרשע צו קויפֿן סחורה.

אונטערכאַפֿער — דער, ־ס, וון ־ען, ־קע, ־ס. ווער עס כאַפט אונטער. אַן א׳, אַ צופּאַטשער. אַ גוטער א׳ פֿון דער פּילקע. ־יש — אדי. ־ערײַ.

אונטערכאַראַבען — אוסו. ־בע אונטער, ־געכאַראַבעט. פּפּ: ־כאַראַבען. סל. אונ־טערקרענקען. א׳ און ניט קענען מער גיין איבער די דערפֿער.

אונטערכאַראַשטשע(וו)ן — טרוו. ־שטשע(וו) אונטער, ־געכאַראַשטשע(וו)ט. פּפּ: ־כאַראַש(ט)ען. אוקר, מג, קאַרפּאַטאָרוס. < אונגעריש + סל אונטער. קאַסטרירן. א׳ דעם בוהיי. „דעם יונג איז אַ מצווה א׳, ער זאָל ניט נאָכלויפֿן אַלע מוידן", רייד.

אונטערכאַרטשע(וו)ן — טרוו. ־טשע(וו) אונטער, ־געכאַרטשע(וו)ט. Uk: підхарчувати. אוקר. אונטערפֿיטערן, אונטער־קאָרמען. א׳ וויי אַ דאָרפֿסיד דעם איידעם.

אונטערכאַרטשען — ← דוסו.

אונטערכאַרכלען — ־כל אונטער, ־גע־כאַרכלט. אוסו — 1. פֿון צײַט צו צײַט אַדער אַ ביסל אַרויסבערענגען טיפֿע גראָבל־קלאַנגען, ענלעך צו כר־כר. א׳ אַנשטאָט צו אַטעמען רואיק. א׳ וויי אַ גוסס. א׳ וויי אַ ניט־דערקוי־לעטער חזיר. „ער זאָל בשעת מעשׂה נישט געווען צופֿיפֿן מיט דער נאָז און א׳ מיטן האַלדז", שע, אַרעמע און פֿרײַלעכע ו. 2. אַרויס־ברענגען דעם קלאַנג [ר] וויי אַ [כ]. „און רעדן האָט דאָס געריידט מיט דער חית, אונטערגעכאַרכלט", שע, אין שטורעם. טרוו — אַ ביסל כאַרכלענדיק עפּעס זאָגן. א׳ דעם ענטפֿער. ־ענוש. ־ערײַ.

אונטערכאַרקען — ← אונטערכראַקען.

אונטערכוואַראַבען — דזוו אונטערכראַבען.

אונטערכוואַרען — אוסו. ־רע אונטער, ־געכוואַרעט. סל. אונטערקרענקען. „וויי נאָר עס קומט דער וינטער, כוואַרעט ער אונטער", רייד.

אונטערכוואַשטשען — טרוו. ־טשע אונ־טער, ־געכוואַשטשט. סל. פֿון צײַט צו צײַט שלאָגן, שמײַסן מיט אַ בײַטש, אַ רוס אע. א׳ דאָס פֿערדל. מיט זיך — א׳ זיך מיט אַ בעזעמל אויפֿן פּאָל.

אונטערכויכען — אוסו & טרוו. ־כע אונ־טער, ־געכויכט. לר (ווילנע און אומג). 1. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך אַפּנאַרן, אויסשווינדלען. אונטערהאַנדלען און א׳. 2. צו־גנבֿענען. א׳ אַ פֿאַר בייגל. ־ערײַ.

אונטערכו|כען, ־קען — אוסו & טרוו. ־כע, ־קע אונטער, ־געכוכט, ־כוקט.

1. וואויליונגערוש. אונטערקלאַפן (עס זאָל זיך באַקומען אַ קלאַנג, ענלעך צו כוך אַדער כוק). א׳ (אין) דעם בויך. 2. בלאָזן, הוקען מיטן וואַרעמען אָטעם אויף אַן אָפּגעפֿרוירן גליד. א׳ אויף די אָפּגעפֿרוירענע פֿינגער. ־ערײַ.

אונטערכיבענען — אוסו, דריטפּערזאָניק. ־נעט אונטער, ־געכיבענט. וודר. אונטער־פֿעלן. עס כיבענט אונטער ברויט.

אונטערכיטקען — טרוו. ־קע אונטער, ־גע־כיטקעט. פּטמ. אונטערשטעכן, אונטערקוי־לענען; אונטערפֿאַרטיקן. א׳ די עופֿות. א׳ די שונאים.

אונטערכיטרעוועוען — אוסו. ־רעוט אונ־טער, ־געכיטרעוועט. וודר. פֿון צײַט צו צײַט אַדער אַ ביסל כיטרעוועוען. אונטערפֿעל־שעוועוען. א׳, ניט זאָגן קיין ליגן און דאָך ניט אויסזאָגן דעם אמת. א׳ בײַ פֿאַרהאַנד־לונגען.

אונטערכיכ(יק)ען — אוסו. ־כיכ(יק)ע אונ־טער, ־געכיכ(יק)עט. פֿון צײַט צו צײַט אַ ביסל אַרויסקומען מיט אַ געלעכטערל וואָס איז ענלעך צו די קלאַנגען כי־כי. א׳ וויי יונגע מיידלעך. „דער לערער איז געווען אין פּעס, אַבער די קינדער האָבן אונטערגעכיכעט", רייד. אויך מיט זיך.

אונטערכיליען — אוסו. ־ליע אונטער, ־גע־כיליעט. אוקר, וודר. 1. פֿון צײַט צו צײַט זײַן שוואַך, זיך ניט קענען האַלטן אויף די פֿיס. א׳ וויי נאָך אַ לאַנגן תענית. 2. (קלעד־מער־לשון, < אַכילה) פֿרעסן, עסן אַ סך. א׳, שטאָפּן אין זיך. אויך מיט זיך.

אונטערכיקען — טרוו. ־קע אונטער, ־גע־כיקעט. וואויליונגערוש. אונטערשנידן. א׳ דעם האַלדז.

אונטערכלאָפּאַטשען — אוסו. ־טשע אונ־טער, ־געכלאָפּאַטשעט. פּפּ: ־כלאָפּא־טשען. אַ ביסל כלאָפּאַטשען; מאַכן אַן אַ־שטעל פֿון משתדל זײַן זיך פֿאַר עמעצן אַדער וועגן עפּעס. א׳ און וואַרטן אויף אַ דאַנק.

אונטערכלאָריש — אדי. (כעמיע) וואָס האָט די קלענטע צאָל אַטאָמען פֿון כלאָר אין אַ מאָלעקול פֿון אַ כלאָרישער פֿאַרבינדונג. א׳ זײַערס.

אונטערכליאָבען — טרוו. ־בע אונטער, ־גע־כליאָבעט. פּפּ: ־כל(י)אָפּטשען. 1. צײַטנ־וויַז כליאָבען, זופֿן מיט אַ געהילך. „לערן זיך אויס עסן זופּ וויי אַ מענטש און ניט א״, רייד. 2. צו פֿיל טרינקען בראַנפֿן (בשתי־קה). א׳ משקה.

אונטערכל(י)אַנען — ־נע אונטער, ־גע־כל(י)אַנעט. סל. אוקר, וודר. אוסו — דזוו אונטערכליען. טרוו — אונטערגיסן מיט אַ געהילך. א׳ שעפּל וואַסער אין באָר.

אונטערכליאַסקען, ־כלימקען — אוסו & טרוו. ־קע אונטער, ־געכליאַסקעט, ־גע־כליסקעט. 1. פֿאַטשן, שמײַסן אויף אונטן, מיט אַ הילך. א׳ אין בריטן הינטן אַרײַן. א׳ די פֿוילע קליאָטשע. 2. אונטערקנאַקן מיט דער צונג. א׳ אויף אַ יאָטישן שטייגער.

אונטערכליושטשען, ~כליעשטשען — טרו. שטשע אונטער, ~ געכליושטשעט, ~גע־כליעשטשעט. אונטערשמיסן מיט אַ רוט, אַ ביטש אש. „א׳ די פֿערדלעך, ויא!״

אונטערכליושקען, ~כליוסקען — טרו. קע אונטער, ~געכליושקעט, ~געכליוסקעט. 1. דזו דפֿו און אויך אונטערפֿאַטשן. 2. אונ־טערגיסן מיט אַ געהילך. א׳ די פֿאַמאַיעס אונ־טער יענעמס פֿיס.

אונטערכלינ(י)ען — אוט & טרו. ג(י)ע אונטער, ~געכלינ(י)עט. אוקר. אַ שטאַרקן גאָס טאָן פֿון אונטן. די כוואַליעס האָבן אונ־טערגעכלינעט אויף ביידע ברעגעס. א׳ אַ גאַנץ פֿעסל וואַסער. אויך מיט זיך — שטאַרק הגאה האָבן, זיך פֿאַסמאַקעווען. א׳ זיך מיט אַ גראָבן ווינ.

אונטערכליפֿען — אוט. פֿע אונטער, ~גע־כליפֿעט. 1. פֿון צייט צו צייט, צו ביסלעך, מיט איבערריסן וויינען מיט אַ געהילך. אויסדער־ציילן די צרות און א׳ דערביי. „עטל האָט שטיל אונטערגעכליפֿעט״, סאָוו׳ היימלאַנד, 1961, № 2. „האָט אָפּגעווישט דאָס נעזל, האָט אונטער־געכליפֿעט און ווייטער געריידט״, ליאַליא קויפֿ־מאַן, פֿאָר, 1962 V 14. 2. (איר, מיט ביטול) וויינען. „א וואָכן צוויי פֿאַר ימים־נוראים הייבן אָן אין שטאָט אונטערצוכליפֿען דער רב, דער חזן מיט אַנדערע כּלי־קודש״, בערג, בײַם דניעפּער ו. ~ענישׂ. ~ערי.

אונטערכמאַליען — טרו. ליע אונטער, ~געכמאַליעט. 1. אונטערשמיסן, אונטער־פֿאַטשן, אונטערשלאָגן מיט כוח. א׳ עמעצן אַזוי אַז די נשמה זאָל קוים זיך האַלטן. א׳ דעם יאָ מיט די פֿויסטן אין מאָרדע. 2. במ־קום־וועריב פֿאַר ארײַנפֿרעסן, אונטערשטופֿן, שטאַרק קלאַפּן אפ. א׳ אויף ביידע באַקן. ~ענישׂ.

אונטערכמארען זיך — אוט. רע זיך אונטער, זיך ~געכמאַרעט. וועלן אַ ביסל פֿאַרכמאַרעט. „דער הימל כמאַרעט זיך אונטער, אפֿשר וועט נאָך רעגענען״. „וואָס האָסטו זיך אונטערגעכמאַרעט? אַ שיף מיט זויערמילך איז דיר אונטערגעגאַנגען?״, ריי׳ד. ~ענישׂ.

אונטערכמורען — טרו. רע אונטער, ~גע־כמורעט. נעאָל. מאַכן אַ ביסל כמורעג, פֿינצ־טערלעך. „דער צו טונקעלער הינטערגרונט כמורעט אונטער דאָס בילד״, ריי׳ד. מיט זיך — זיך ברוגזן, זיך אָנבלאָזן. ~ענישׂ.

אונטערכניקען — אוט. קע אונטער, ~גע־כניקעט. פֿון צייט צו צייט אַדער אַ ביסל ווייניגן צי זיך מאַכן ווייניגן, געבעדיק, אום־באַהאַלפֿן. ניט לאָזן צו רו און א׳. א׳ ווי אַ צעבאַלעוועט קינד. ~עכיע. ~ענישׂ.

אונטערכעכל(י)ען — אוט. ל(י)ע אונ־טער, ~געכעכל(י)עט, ~געכעכלט. פּר. אויך מיט זיך. צייטנווײַז, ביסלעכווײַז זיך פֿאַר־האַקן בײַם רעדן איבער שוערן אָטעמען, איבער אַ הוסט, כּדי אויסצוריניקן דעם גאָר־גל אש. „ענטפֿערט ער מיר צוריק און כעכלט זיך אונטער: איז מען שוין אַ פּראָסטער שוכן־עפֿר...״, דער לאַדזער סוחר, באַרדיטשעוו 1910. ~ענישׂ.

אונטערכמאַרען זיך ← אונטערכיכען.

„אונדז [קונדסים האָבן] ווילד הגאה געטאָן, געשניירעוועט מיט די פּיסקלעך, און זיך אונ־טערגעכעכעט״, זאב׳ הלוי, דער רבי קלמן טעג־דערס, באַרדיטשעוו 1906.

אונטערכראָמ(ס, ש)קען — אוט. קע אונ־טער, ~געכראָמ(ס, ש)קעט. בײַם עסן אַ ביסל כראָמסקען, קיינען מיט אַ קנאַקערי. א׳ ווי אַ הונט וואָס עסט ביינער.

אונטערכראָפּען — אוט. פּע אונטער, ~גע־כראָפּעט. פֿון צייט צו צייט, אַ ביסל כראָ־פּען. אונטערשנאַרכ(ע)ן. געשמאַק שלאָפֿן און א׳. „אין וינקל האָט אַ באַיאַרטער יידּ פֿאַר־לייגט אַ האָנט אין אַ האָנט אין די אַרבל און האָט אונטערגעכראָפּעט״, דר׳ ה. זאָלאָ־מאָן, גש ו, נ״י 1924. ~עכיע. ~ענישׂ.

אונטערכראַקען — אוט. קע אונטער, ~גע־כראַקעט. פֿון צייט צו צייט, ביסלעכווײַז כראַקען, אַרויסבערגען פֿלעגמע, ליחות פֿון גאָרגל. א׳ מיט בלוט. שניאָשקען בראָנפֿן און א׳. אויך מיט זיך. ~עכיע. ~ענישׂ.

אונטערכרוקען — אוט. קע אונטער, ~גע־כרוקעט. אויך: ~כריוקען. פֿון צייט צו צייט אַרויסבערגען קלאַנגען וויִ (פֿון) אַ חזיר, ענלעך צו כרו־כרו. א׳ ווי אַ דבֿר־אַחר. ~עכיע. ~ענישׂ.

אונטערכריפֿען — אוט. פֿע אונטער, ~גע־כריפֿעט. צייטנווײַז, ביסלעכווײַז כריפֿען, אַרויסבערגען סקריפֿעדיק קלאַנגען, ענלעכע צו כריפּ־כריפּ. א׳ בײַם שווערן אָטעמען. דער אַלטער כריפֿעט שוין אונטער. דער באַס כרי־פֿעט אונטער. „די ׳שטרומאַ׳ האָט קוים גע־זשיפֿעט, די מאַשינען האָבן אונטערגעכריפֿעט״, מ. שמיקער איבז, טמז, 1964 III 2. ~עכיע. ~ענישׂ. ~ערי.

אונטערלאָבוסן — אוט. בוס אונטער, ~גע־לאָבוסט. פֿון צייט צו צייט, צו ביסלעך זײַן אַ לאָבוס, פֿראַוועט שטיק. א׳ אין קלאַס־צימער. א׳ אין אַ געזעלשאַפֿט.

אונטערלאָבן — טרו. לאָב אונטער, ~גע־לאָבט. טראַקטירן, מכבד זײַן, מהנה זײַן אַ ביסל אַדער פֿון צייט צו צייט. א׳ דעם גאַסט מיט אײַנגעמאַכטס. „א׳ דאָס הארץ = נעמען עפּעס אין מויל אַרײַן, וועט מען איז הונגעריק אַדער אָפּגעשוואַכט. „זי לאָבט אונ־טער דאָס הארץ מיט טיי און ברויט״, ב. ביזבורג, ׳מיידלשע בענקשאַפֿטן׳. מיט זיך — רעפֿל. א׳ זיך מיט קיצלדיקע ויצן. אויך: כאָפּן אַ נאַש. זיך א׳ פֿרײַטיק מיט דעם שבת־דיקן צימעס. ~ונג. ~עכיע. ~ענישׂ.

אונטערלאָג — דער (די), ־ן. 1. דאָס וואָס ווערט אונטערגעלייגט. אַן א׳ צום שרײַבן, צו קאָפּירן אאַזוי. א׳ פֿון פֿרעמדע האָר אונ־טער דער פֿריזור. אַן א׳ צווישן מאַטראַץ און לײַלעך. 2. אונטערשטיק, אונטערגעבּיי (צו מאַכן פֿעסטער אַדער העכער). א׳ פֿון קלעצער אונטער רעלסן. „א טיש...אויף אַן א׳ פֿון אַ פֿופֿצן סענטימעטער די הייך״, פֿגנז, ווילנע 1925, № 4. 3. אונטערשטאָף בײַ אַ מלבוש. שטיפֿלייוונט וויִ א׳ פֿאַר די לאַצן. „דער [איבערציער] מיט דער העלער א״, פֿרק, ׳די רויז׳. 4. דאָס וואָס מאַכט אַן אײַנדרוק וויִ מע וואָלט עס אונטערגעלייגט. הינטערגרונט. גרויליך מיט אַן א׳ פֿון בלוי. „מיטן לאַנג־געטאָקטן האַלדז אויף אַן א׳ פֿון צעפּלאָנטעט רויטע האָר״, פֿרק, ׳משופּע׳. 5. דזו אונטערלאַגע, בב.

אונטערלאַגע — די, ־ס. 1. דזו אונטער־לאָג, בב 1־3. „קינסטלעכע צעפּ אַדער...קינסט־לעכע א׳גן״, פֿגנז, ווילנע 1925, № 10. „...אומפּאַסיקע א׳ס און...גומי־הייזלעך״, פֿגנז, פּאַריז 1949, № 5. 2. באַגרינדונג, יסוד, הנחה, באַזיס. „די פֿיזישע א׳ פֿון דער נאַציא־נאַלער נשמה״, מתתיהו מיזיש, יודישער קא־לענדאַר לשנה תרע״ב, לעמבערג 1911, № 5. „איז די אידייאישע א׳ פֿון דער קאָאָפּעראַ־ציע געווען אַ בייזאַך״, ב. האַלפּערן, פּונקס פֿון דער יידישער באַנק, ווילנע 1936. „האָט געלערנט אַז די וועלט...איז בלויז אַן א׳ פֿאַר אונדזער דענקען״, קאָר ו. 3. (חזנ׳ש) ני־דעריקע, אונטערשטע טענער. אַז, האָט ער אַן א׳!

אונטערלאַדונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערלאַדן. קלענערע לאַדונג ווי נייטיק, ווי מע האָט זיך געריכט. באַקומען די א׳ און מאַנען די ניט־צוגעשטעלטע סחורה. „אַ דעפּעקט...׳אונטערלאַדונג׳ פֿון אינפֿאַרמא־ציע, ווען עס קומען נישט אַרײַן געוגע סטי־מולן פֿון דער דרויסנדיקער וועלט״, ב. עטינ־גער, טמז, 1965 I 11.

אונטערלאַדן — טרו. לאַד אונטער, ~גע־לאַדן. פּפּ: ~לאַדעוועז. 1. אָנלאַדן מיט משא וויניציקער וויפֿל מע קען אַדער מע דאַרף. א׳ די וואַגאָנען תּבואה מחמת גניבות. 2. דזו אונטערלאָבן. *א׳ דאָס הארץ. מיט זיך — רעפֿל. ~ענישׂ.

אונטערלאַדן זיך — אוט. לאַד זיך אונ־טער, זיך ~געלאַדן. זיך לאַדן, פֿירן פּראָ־צעסן איבער קלייניקייטן. א׳ זיך וויִ אַן אמתער יאַבעדניק.

אונטערלאָזן — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אונ־טערלאָזן ←. 2. ארכ. אויפֿהער, הפסק. „דז אישׁ גיוועשׂט זונדר אונטר לושׁ, גמנט האבן מירשׁ [= מיר עס] קענן קלגן״, ווינק.

אונטערלאָזן — טרו. לאָז אונטער, ~גע־לאָזט (פּד), ~געלאָזן (לד). 1. פֿאַרפֿעלן, מאַנקירן, דורכלאָזן (← אויסלאָזן, בפ). „הא־בן מיר ניט קוינן אונטר לושן אונ׳ שיקן דיר דיזן שליח מיוחד״, פֿון אַ בריוו פֿון פֿראַנקפֿורט, 1454 [ציט VI]. „גון מוזן מיר ניט אונטר לאזן אונ׳ לובן גאָט דען אַלמעכ־טיגן״, יוסיפֿון, אמשט, 1661. „אוב איינש טעט תּפֿילה אונ׳ ווערט ניט געוועדט דא זאָל מן ניט אונטר לאזן צו בעטן ווידר איין מאל אונ׳ עטליך מאל״, ברענט. „קאָן איך ניט אונטר לאזן אַך צו גידענקן וואש איז דער זאַך שרײַבט הרב...״, אַלכסנדר עטהויזן, בית ישׂראל ובית הבחירה, אמשט 1724. „דאָ קענען מיר ניט א׳ און לאָזן אײַך בעטן גאָר פֿרײַנדלעך״, פּפּ, 1923.

2. ארכ. דערלאָזן, פֿאַרלאָזונגען. „אודות השבוי...דא קענין מיר ניט אונטרלאזין...דז

איר זאלט אײַך מטריח זײַן בכל מה דאפֿשר", פֿרעגב, 52.

3. לאָזן פֿון אונטן אַרויף אָדער פֿון אויבן אַרַאפֿ. א׳ אַ זעץ אין די ריפֿן. „אַ וויַס־חברהניק, אַ מזיק אויף...׳פֿאַנפֿעס׳ אונטער־צולאָזן [אַ קונדעסערל, לאָזן איינעם רויך אין פּנים אַרײַן מיט אַן אָנגעצונדן שקאַר־מיצל]", ממוס, שלמה. א׳ אַ נפֿיחה, א׳ אַ שלעכטן ריח. א׳ און אַוועקשפּאַנען וויִ קייַ־מאַל גאָרניט. אויך מיט ז׳ך.

4. דזוי אַרונטערלאָזן. א׳ אין וואַסער. אויך מיט ז׳ך — זיך א׳ און מאַכן אַ נורקע. א׳ זיך אויף אַ שטריק. *א׳ אַ רויטן האָן (אויך: אָפּלאָזן אַ רויט הענדל אויפֿן דאַך) = אונטערצינדן. „האָט ער אָפּגעמאַכט מיטן [שייגעץ] אונטערצולאָזן אַ רויטן האָן און זיי זאָלן זיך טיילן מיט די גניבֿות", יופֿאָל, 1890, № 6.

5. צולאָזן, בפּיוט דערלאָזן צוקומען נאָ־ענט, זיך דערנענטערן. א׳ דעם שׂונא צו אונ־דזערע פּאָזיציעס. 6. אונטערשיקן געהיים, בשתיקה. א׳ אַ זי צום ער = פֿון פֿרעמדן טויבנשלאַק. א׳ אַן אייגענעם מענטשן צו די קאָנקורענטן.

7. מוותר זײַן אויף עפּעס. „איך וועל עס ניט א׳ו", רייד. 8. מאַכן קלענער. א׳ דעם (פֿון) פּרײַז.

9. אונטערוואַרפֿן. א׳ אַ וואַרט, עס זאָל זיך אָנצינדן אַ פּײַער. א׳ אַ ליגן. *א׳ אַ שפּילקע = אומדירעקט אַרײַנזאָגן, זאָגן עפּעס וואָס זאָל וויי טאָן. „גו וואָס מאַכט דײַן וויִבל? האָט ער געפֿרעגט, וויסנדיק אַז זײַן וויִב איז פֿון אים אַוועק. — ער האָט אַ טבֿע אונטערצולאָזן אַ שפּילקע", רייד.

־ונג. ־עכין. ־ענישׁ. ־ער(־קע).

אונטערלאַטוטניק — דער, ־עס, וות ־ניצע, ־ס. בעל־מלאָכה (שוסטער, שנײדער) פֿון גאָר אַ נידעריקער מדרגה וואָס אַרבעט ערגער אַפֿילו פֿון אַ לאַטוטניק.

אונטערלאַטכענען — טרוו. ־כע אונטער, ־געלאַטכנט. דזוי אונטערלקחענען. גנבֿענען צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. רוימען דאָס הויז און א׳ דערבײַ. מער א׳ ווי קויפֿן. ־ענישׁ. ־ער (־קע). ־ערי.

אונטערלאַטע — די, ־ס. אַ לאַטע אָנגע־נייט פֿון אונטן, אויף דער לינקער זײַט פֿון מלבושׁ. אַ קאָפּאָטע מיט אייבערלאַטעס און אי׳ס.

אונטערלאַטען — טרוו. ־טע אונטער, ־גע־לאַטעט. לד: ־לאַטענען. 1. לייגן אַ לאַ־טע פֿון אונטן, אויף דער לינקער זײַט. א׳ די צעריסענע קאָפּאָטע. 2. לאַטען צו ביס־לער. צינען חיונה פֿון א׳. 3. דזוי צולאַטען, פֿאַררייכטן. א׳ דעם צעברעכענעם פֿאַרקאָן־פֿיג. א׳ דאָס געזונט. א׳ די אָנגעשטרענגטע דיפֿלאָמאַטישע באַציאונגען. ־עכין. ־ענישׁ.

אונטערלאָכן — אוסו. לאַך אונטער, ־גע־לאָכט. 1. לאָכן אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט, מיט הפֿסקות. „שטייט איבער איר מיט אַ האַלב־אָפֿענעם מויל, לאָכט אונטער און רייַ־ניקט זיך די ציין", בערג, נאָך אלעמען. 2. לאַ־כן פֿון עמעצן הינטער זײַן רוקן, לאָכן בשתי־קה. „געווען אַזעלכע וואָס האָבן אַ ביסל אונטערגעלאָכט", טמז, 3. IV 1964. אויך מיט ז׳ך. ־ענישׁ. ־ער (־קע).

אונטערלאָנד — דאָס. מצ נב. שטח, יבשה וואָס ליגט אונטן, אין דער נידער. הינטער־לאַנד. דאָס באַפֿעלקערטע א׳.

אונטערלאָפּן(י)ען — אוסו. ־נ(י)ע אונטער, ־געלאָפּן(י)עט. וודר. גראָב. איר. „א ביסל׳ פֿלאַצן פֿון האַרצווייטיק, האָבן ערגרנישן, „אָלע רעדער פֿון אויטאָמאָביל וועלן אויפֿן וועג א׳", רייד. „קיין שלעכטס וויטש איך דיר ניט, דו זאָלסט נאָר א׳ פֿאַר קנאה", רייד.

אונטערלאָפּסירן — טרוו. ־סיר אונטער, ־(גע)לאָפּסירט. (באַלבירערײַ) לאָפּסירן אַ ביסל, אײַנרײַבן לײַכט אַ שניט (בײַם גאָלן) מיט לאָפּיס(שטיין).

אונטערלאָקירן — טרוו. ־קיר אונטער, ־(גע)לאָקירט. אויך: ־ליאָקירן. 1. לאַ־קירן לײַכט, צופּוצן (מעבל, שיך) מיט אַ דינער שיכט פֿון לאָק. א׳ די שיך צום באַל. א׳ די ראַנדן פֿון טיש. 2. אונטערפּוצן. א׳ אַ נעיס. א׳ אַ שיינעם ליגן. ־ונג.

אונטערלאָקן — טרוו. לאָק אונטער, ־גע־לאָקט. מאַכן לאָקן, קרײַזלען די האָר אויף אַ לײַכטן אופֿן, אַ ביסל. א׳ די פֿריזור.

אונטערלאַשטשען — טרוו. ־טשע אונ־טער, ־געלאַשטשען. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט לאַשטשען, גלעטן, צערטלען. „מע טאָר ניט זײַן אַזוי קאַלט צום קינד. מע דאַרף עס אויך א׳", רייד.

אונטערלאַשטשען זיך — → דפּוו. אויך: (פּרוווון) צוטרעפֿן עמעצן מיט גוטע ריידּ, מיט שבחים כדי אַרויסרופֿן צו זיך גוטהאַר־ציקייט, פֿרײַנדשאַפֿט. א׳ זיך צו דער בייזער שוויגער. א׳ זיך וויִ אַ היימלאָזער הונט. ־ענישׁ.

אונטערלאַשׁ — דער, ־ן. אַרכ. → אונטער־לאָז, בב. „די פֿרומקייט לשם שמים אונ׳ און [= אָן] אונטערלאַשׁ...גיווערט אַל מאל בײַ איבּיג", בראַנט.

אונטערלויבן — טרוו. לויב אונטער, ־גע־לויבט. לויבן, רימען צו ביסלעך. א׳ דעם תּלמיד כדי צוצוגעבן חשק אָדער ער זאָל זיך לערנען. אויך מיט ז׳ך. ־עכין. ־ענישׁ.

אונטערלויזן — טרוו. לויז אונטער, ־גע־לויזט. 1. דזוי אויסלויזן, אויסליזן, באַפֿרײַען פֿון לײַז אויף אַ לײַכטן אופֿן, וויִ ניט איז. 2. איר. אונטערזוכן, פֿאָרשן, אָנאָליזירן, אויסגעפֿינען חסרונות. 3. במקום־וועדב פֿאַר טאָן אַן אַרבעט פּאַמעלעך און שלעכט. „ער, וויִ אַרבעט ער — ער, ער לויזט אונטער", רייד. ־עכין. ־ער.

אונטערלויטערן — טרוו. ־ער אונטער, ־גע־לויטערט. פֿפֿ: ־לײַטערן →. מאַכן אַ ביסל לויטערער, צוגעבן אַ ביסל העלערע פֿאַרב. א׳ דעם שאַרפֿן רויטן קאָליר. פֿיג. א׳ אַ שטימונג. ־ונג.

אונטערלויכטן — טרוו. לויכט אונטער, ־גע־לויכטן (אויך: ־געלויכט). פֿפֿ: ־לײַכטן →. צולויכטן מיט אַ שוואַכער שײַן, א׳ דאָס פֿירהויז. א׳ מיט אַ סטאַטשיק. ־ענישׁ.

אונטערלוינען — לוין אונטער, ־געלוינט. טרוו — צאָלן אַ לוין (פֿאַר אַרבעט, פֿונקציע) וויניציקער וויִ עס קומט, וויִ ס׳איז אײַנגע־שטעלט. וועלן רעכט פֿון א׳ די אַרבעטער. אוסו, אומפֿ — לוינען אַ ביסל, נאָר ביז צו אַ געוויסער מאָס. „אפֿשר וועט מיר א׳ צו בלײַבן דאָ נאָך אַ וואָך", רייד.

אונטערלויערן — טרוו. ־ער אונטער, ־גע־לויערט. לויערן אַ ביסל. אונטערקוקן, נאָכ־קוקן, נאָכשפּיאָנירן פֿון דער זײַט, מיט אײַבער־רײַסן. א׳ דעם קאָנקורענט, דעם שׂונא.

אונטערלויף — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון אונטערלויפֿן. אַן אינלינקער, אומגעריכטער א׳. 2. נידעריקסטער טייל, אונטערשטער לויף פֿון שטראָם. דער א׳ פֿון טײַך.

אונטערלויפֿן — אוסו. לויף אונטער, ב׳י ־געלאָפֿן. [וועגן הָאָב → אויסלויפֿן]. 1. לויפֿן פֿאַמעלעך, צו ביסלעך. א׳ בײַ אַ פֿולן וואָגן בארג־אַראָפּ. א׳ נאָך די אַוועק־מאַרשירנדיקע סאָלדאַטן. „איך קען ניט נאָכ־האַלטן, מוז איך א׳", רייד. „די יאָרן לויפֿן אַוועק, די עלטער לויפֿט אונטער", שוו. *דער זייגער לויפֿט אונטער.

2. צולויפֿן (צו עמעצן, צו עפּעס) געשווינד, האַסטיק. „איז גלײַך אונטערגעלאָפֿן און האָט אים דערמינטערט", א. י. סאָפֿיר, דער קלייַ־נער קאָטערזניק, ווילנע 1883. „דערווײַל איז אונטערגעלאָפֿן דער חכם מיט אַ פֿייגעלע אין דער האַנט", אַמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. „די אויפֿזעער וואָס זײַנען געשטאַנען פֿון וויַטן לויפֿן אונטער געשווינד העלפֿן זייערע הערשער", אַלג׳ יוד׳ אַרבעטער־בונד..., לאָנדאָן 1902. „אַ דעטעקטיוו האָט אַ פֿײַף געטאָן, ס׳איז אונטערגעלאָפֿן אַ פֿאַליסמאַן", אַר, ׳דעם ברודערס קוילן׳. *דאָס בלוט לויפֿט אונטער אין פּנים (פֿון רציחה, פֿון אַ קלאַפּ).

3. צולויפֿן מיט הכנעה, העפֿלעכקייט, אונ־טערטעניקייט. א׳ אויף גיך און עפּענען די טיר פֿאַר דער דאַמע. דער זעלנער לויפֿט אונטער, ציט זיך אויס פֿאַרן אָפֿיציר. 4. אָנ־לויפֿן, אַניאָנען. „דו גיי, איך וועל אַרויס פֿון שטוב שפּעטער, אָבער איך וועל א׳ און דיך דעריאָגן", רייד.

5. צולויפֿן פֿון אַ זײַט, פֿון הינטן, בשתיקה. „דעמאָלט זאָלט איר א׳ צו אים פֿון הינטן און אויף אים אויסשיסן", ש. בענקערמאַן, הדסה, אַדעס 1884. „איז אייגער פֿון הינטן אונטערגעלאָפֿן און האָט אַ כאַפּ געטאָן דעם לאָבן ברויט און מיט אים אַנטלאָפֿן", ה. יאָכנוק, אויס ביאַליסטאָק אין אַמעריקע, וואַר־שע 1894. „[ער] גייט אַרויס פֿון שטוב און איך לויף אונטער און כאַפּ אים גלײַך פֿאַר די לאַפּן", פּינסקער שטאָט־לוח, 1903.

6. דזוי בב און אויך אַ שטויס טאָן, אונ־טערשטעלן אַ פֿיסל אא. „[יאַשעק] איז מיר נעכטן אונטערגעלאָפֿן אויף דעם גליטש...וואָס דורך אים האָב איך שוער ניט האַלדז און

לצֵיִב צעבראָכן", פּרץ, „וואָס הייסט נשמה", „וועסט־חבֿרהניקעס לויפֿן אונטער, קרימען זי איבער. דער טוט זי אַ ריס, דער — אַ ציפּ", שע, מעשׂיות און פֿאַנטאַזיעס.

7. אונטערפֿלויס, אונטערריגעל. איבערלויפֿן (וועגן מילך). „איז אונטערגעלאָפֿן אַ ביסל מילך אונטערן פֿליישיקן יויך־טעפּל", דלוגאטש, וועלט־מסורה, וואַרשע 1881. „און וויפֿל מילך איז אונטערגעלאָפֿן", באַש, מיין טאַטנס בית־דין שטוב. 8. אונטערקומען. פֿע־ליק וועלן. ס'וועט באַלד אי דער (טערמין פֿון) וועקסל. ס'לויפֿט אונטער דאָס אײַנצאָלן שכר־לימוד. 9. קומען אומגעריכט. „איידער וואָס־וועגן איז אונטערגעלאָפֿן די מלחמה", ב. שלעווין, גק, № 47.

־ונג. ־ען. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע) — „פֿון די ערגסטע אונטערלויפֿערס איז דאָס וואָרט „פֿאָר". אין ענגליש האָט דאָס וואָרט „פֿאָר" אַ מין צוועק־באַטײַט, מיט אַן אונטערטאָן פֿון 'פּדי'", אַאָר, פֿאַש, 1956 III 9.

־ערײַ.

אונטערלופֿ — די, ־ן. וווי. דיקע, אַראָפּ־העגענדיקע אונטערשטע ליפּ.

אונטערלופֿען — טרוו. ־פֿע אונטער, ~גע־לופֿעט. טל. לופֿען לײַכט; אַראָפּגענעמען, אַראָפּ־שיילן פֿון אויבנאויף אַ דינע שיכט קאָרע פֿון אַ בוים. ־ענישׂ.

אונטערלופֿע — די, ־ס. אונטערשטע רער אין אַ צווייערעריקער ביקס.

אונטערלײַמעווען — טרוו. ־מעוועט אונ־טער, ~גלײַמעווט. 1. (שנײַדערײַ) אונטער־זוימען מיט אַ בענדל, אַ שטיקל שטאָף אע. א' אַ קלײדל. 2. וואוילזונגערישׂ. אונ־טערקלאָפּן, אונטערהאַקן, עס זאָל בלײַבן אַ סימן. א' אַן אויג.

אונטערלײַפֿען — טרוו. ־פֿע אונטער, ~גע־לײַפֿעט. 1. אַ גיס טאָן האַסטיק, אַן אײַנ־זעגעניש. א' די פֿאָמויניצע אונטערן שכנס גאַניק. 2. פֿאַרבן אַדער מאַליעווען שלעכט; פֿלײַסקען, שמירן הין און הער. א' וויַ אַ פֿאַרטאָטש. 3. ליינן אַדער וואַרפֿן וואָפּנע.

־ענישׂ. ־ענישׂ.

אונטערלײַערעמען — אוסו. ־דעם אונטער, ~געלײַערעמט. לײַערעמען, פֿילדערן צו ביס־לער, מיט איבערריסן. א' אין קלאָס איידער דער לערער קומט.

אונטערליבן זיך — קזוו. ליב זיך אונטער, זיך ~געליבט. ליב האָבן זיך אויף אַ לײַכטן אופֿן, ניט באַזונדער ערנסט. א' זיך און ניט זײַן פֿאַרקאָכט. א' זיך און אונטערקריגן זיך.

אונטערליגן — אוסו. ליג אונטער, ~גע־לעגן [אוקר אויך: ~געליגן]. ליגן פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך. אונטערקרעגקען. „באַלד נאָך דעם פֿעטער זיישעס טויט האָט [זי] געגנ־מען אָפּטער א' אין בעט", מק, זעלמענ־נער II.

אונטערלי'גן — אוסו. ~ליג(ט), ~לע'גן. דטשמ. נר. זײַן אונטער עמעצנס רשות. זײַן אָפּהענגיק פֿון עפּעס. „אָלע קאַצעטלער פֿון אַ באַראָק א' דעם בלאָק־עלטסטן", רייד.

אונטערליגן — טרוו. ליג אונטער, ~גע־ליגט. 1. לייגן פֿון אונטן, אונטער עפּעס. א' אַ צעראַטע אונטערן טישטער. א' שטיי־נער אונטער די ציגל פֿון פֿונדאַמענט. „גוואַרנט צו זײַן אַן שבת קיין קליין קינד ניט צו נעמן אויף די שויס, בײַ מן צום ערשטן איין באדר אונטר ליגט אונטר דעם קינד", עח, מז/ג. „וועג מן קיין וועשר כּלי האט, זו זאָל מן עטלעכע שפּאַן אדר שטרוי אונטר ליגן דר מיט דש די זאלץ וואַשר קען אפּ לויפֿן", דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „כּדי דער סכך זאָל ניט אַרײַנפֿאַלן, לייגט [מען] אונטער די דרעגער פֿון אַ לייטער, אַדער האַלבּליעס פֿון אַ וואָגן, אַדער אַנדערע דרעגער", דרך אָדם, וואַרשע 1860. „וועג מע קאָכט דאָס זיל־בערוואַרג...דאַרפֿט איר א' אויפֿן דעק פֿון טאָפּ אַ בויגן פֿון אַלומינום־פּאַפּיר", פֿאָר, 1964 X 1.

2. לייגן פֿון אונטן עפּעס, וואָס אויף דעם זאָל מען גיין אַדער זיצן. א' ברעטער פֿאַר די פֿוסגייערס. א' אַ קישעלע אויף דער באַנק. „וועג ער איז גיבאַנגן אויז זײַנם הויז אין דאש בית המדרש הניין, דא האט מן אים אונטר גיליגט סמוט [= סאַמעט] אוג' זײַדין דא איז ער דרויף גאַנגן", לט, מב/ב. „מע לייגט אים אונטער פֿון אַ וואָגן אַ ראָד, ער זיצט דאָרטן בשלום", ממוס, שירה.

3. אונטערבעטן צום שלאָפֿן. א' אַ פּערענע, שטרוי אע. „ער לייגט אים אונטער אַ שטיקל רעדענע, וואָרעם בעטגעוואַנט היצט", דער ליכ־טיקער גן־עדן, זשיטאָמיר 1876. [גלייבעכּ: מע זאָל ניט א' די מלבושים צוקאָפּנס און שלאָפֿן אויף זיי, וויל דאָס שוואַכט אָפּ דעם זכרון.]

4. אַוועקלייגן עפּעס נידעריק (אונטער עפּעס) מיט אַ ספּעציעלער כּוונה. א' אַן איי אונטער דער קוואָקע. א' אַ בענדזן איי אונטער אַ הון. „אַז מע לייגט אונטער איין איי, נעמט מען אַרויס צוויי", שוו. „וועסט א' אַן איי, וועט אַרויס־קומען אַן עוף", שוו [= א) ס'לוינט צו אינ־וועסטירן; ב) אַז מע טוט עפּעס פֿאַר יענעם, קריגט מען אַרויס צוריק, מער, בעסערס]. „די הון וויסן אַוודאי צו וואָס מע לייגט אונטער די פֿאַדע", שוו [איר, מענטשן וויסן ניט וויַ און צוליב וואָס מע ניצט זיי אויס].

5. אַוועקלייגן עפּעס אונטער עפּעס כּדי צו פֿאַרפֿעסטיקן. א' אַ קלעצל אונטערן פּיסל פֿון טיש. א' בעלקעס, אײַזנס, שטיינער אונטערן פֿונדאַמענט.

6. אַוועקלייגן מיט דער כּוונה מע זאָל עס געפֿינען. א' עסנוואָרג פֿאַרן אַרעמאַן. „האָט איר געפֿונען אַ האַלב קערבל אין אײַער גמרא ...דאָס האָב איך אײַך...אונטערגעלייגט", בערג, ביים דניעפּער I. *א' אַ לעקעכל = אונטער־חנפֿענען. „זינט איך געדענק...געדענק איך ווי רעדאַקטוירים וואָס האָבן קיין מזומן נישט צו צאָלן פֿלעגן א' אַ לעקעכל...איך זאָל זיי שיקן מײַן...פּיקטשע", נאָד, טינט און פֿעדער, נ"י 1936.

7. אונטערשטעלן, אונטערוואַרפֿן, אַוועקלייגן מע זאָל געשטרויכלט ווערן, מע זאָל אַרײַנ־פֿאַלן. א' אַ קלאָץ פֿאַר די פֿיס. *א' שטיינער אין וועג — אויך: שוועך מאַכן, קאָליע מאַכן, ניט דערלאָזן. א' אַ געגנבּעטע זאַך. א' טריף־„יעדער פֿראָלאָנגאַציע פֿון אַ וועקסל אונטער־ליגט דעם זעלביקן אָפּצאָל וואָס אַ נײַער וועקסל", ב. האַלפּערן, האַנטבוך...פֿון אַ פֿאַלקס־באַנק, ווילנע 1922. „די ערשטע פֿידל וואָס דאַרף ניט קיין אַרקעסטער און קען אים ניט א'", שזר, טמז, 1964 IV 2. „עס אונטערליגט אַבער קיין ספֿק ניט אַז דער...ישוב האָט אויך ניט ווייניק פֿראָבלעמען", ש. בייקער, טמז, 1964 IV 20 [„אונטערליגט ניט קיין ספֿק" — כלומרשטע פֿאַרײַדישונג פֿון נײַהויכדײַטש: Es unterliegt keinem Zweifel].

אונטערליגנערן — אוסו. ־ער אונטער, ~גע־ליגנערט. פֿון צײַט צו צײַט זאָגן ליגנס. א' און זיך באַרימען.

אונטערלידלען — ־דל אונטער, ~געלידלט. אוסו — שרײַבן לידער (לידלען) ניט אָפּט, אויף אַ צופֿעליקן אופֿן. מיט א' וועדט מען ניט קיין דיכטער. טרוו — זינגען אַ ביסל אין דער שטיל אַדער פֿון צײַט צו צײַט. א' אַ באַקאַנטן ניגון.

אונטערליובן זיך — קזוו. ־בע זיך אונטער, זיך ~געליובט. (גוטמוטיק, איר) זיך ליבן, זיך צערטלען פֿון צײַט צו צײַט.

אונטערליוועדונג — די, ־ן. (סוחרישׂ) ניט קיין פֿולע ליתערונג, וויניקער וויַ מע האָט באַשטעלט. פֿון דער פֿירמע באַקומט מען רק א'ען.

אונטערליוועלן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־ליוועלט. צוליוועלן וויניקער, ערגער אַדער ניט דאָס וואָס מע האָט באַשטעלט. אונטער־רוקן אַ ליתערונג. א' אויך אַן ערגערן סאָרט.

אונטערליב — דאָס, ־ער [זון]. 1. (אונ־טערשטער טייל פֿון) בויך. „ווער עס האָט גיפּט געגעסן...זאָל אײַנטונקען טיכלעך אין מילך און צולייגן אויף דעם א'", תּעלה ארוכה, לבוב 1850. „מע מוז זען אַז דאָס א' און די פֿיס [פֿון קינד] זאָלן וואַרעם באַקליידט זײַן", פּראָפּ. שליינין, מרפּא לעם, זשיטאָמיר 1874. „זיך געוואַקלט און האָט אויסגעזען וויַ ער וואָלט געקריגן אַ קויל אין א'", חג, טמז, 1958 X 3. 2. אייפּ. געשלעכט־אָרגאַן. „פֿאַר דער פֿרוי ברענגען די קראַנקייטן פֿון דעם מאַן זייער אומאַנגענעמע און געפֿערלעכע א' קראַנקייטן", ב. פֿײַגענבוים איבז, בעבּעל, די פֿרוי און דער סאָציאָליזם, נ"י 1911. „געווינע־רין, פֿאַרגעס ניט אַז דו זאָלסט ניט אָנרירן בשעתן געבורט דײַן א'", אָזע־בלעטער, בער־לין 1927. 3. קישקע(ס). קללה: זאָל דיר אַרויסקריכן ס'א'! „גאָט האָט מיך אויסגעהערט און ס'א' קריכט דיר שוין אַרויס", אפּא, 'אין אַ קעלערשטוב'. 4. דזוו הינטערליב, רעקטום. „א' — דאָס הייסט די סטאָלצאָווע קישקע", טאָלער רבי, סגולות ורפֿואות, [לאָדז, 1910?].

אונטערליבּיק — אדי. וואָס האָט אַ שיכות צום אונטערליב. אַן א'ע ארטעריע.

אונטערליוב — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אונ־טערליגן. 2. דאָס וואָס מע לייגט אונטער. דזוו אונטערבעטן. „די בחורים האָבן זיך צע־לייגט אויף די האָרטע בענק...קיין א'", ש. סטימאָן, צוטיגן. 3. דזוו אונטערלאָג, אונטער־לאָגע.

אונטערלייגן — טרוו. לייג אונטער, ~גע־לייגט. 1. לייגן פֿון אונטן, אונטער עפּעס. א' אַ צעראַטע אונטערן טישטער. א' שטיי־נער אונטער די ציגל פֿון פֿונדאַמענט. „גוואַרנט צו זײַן אן שבת קיין קליין קינד ניט צו נעמן אויף די שויס, בײַ מן צום ערשטן איין באדר אונטר ליגט אונטר דעם קינד", עח, מז/ג. „וועג מן קיין וועשר כּלי האט, זו זאָל מן עטלעכע שפּאַן אדר שטרוי אונטר ליגן דר מיט דש די זאלץ וואַשר קען אפּ לויפֿן", דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „כּדי דער סכך זאָל ניט אַרײַנפֿאַלן, לייגט [מען] אונטער די דרעגער פֿון אַ לייטער, אַדער האַלבּליעס פֿון אַ וואָגן, אַדער אַנדערע דרעגער", דרך אָדם, וואַרשע 1860. „וועג מע קאָכט דאָס זיל־בערוואַרג...דאַרפֿט איר א' אויפֿן דעק פֿון טאָפּ אַ בויגן אַלומינום־פּאַפּיר", פֿאָר, 1964 X 1.

2. לייגן פֿון אונטן עפּעס, וואָס אויף דעם זאָל מען גיין אַדער זיצן. א' ברעטער פֿאַר די פֿוסגייערס. א' אַ קישעלע אויף דער באַנק. „וועג ער איז גיבאַנגן אויז זײַנם הויז אין דאש בית המדרש הניין, דא האט מן אים אונטר גיליגט סמוט [= סאַמעט] אוג' זײַדין דא איז ער דרויף גאַנגן", לט, מב/ב. „מע לייגט אים אונטער פֿון אַ וואָגן אַ ראָד, ער זיצט דאָרטן בשלום", ממוס, שירה.

3. אונטערבעטן צום שלאָפֿן. א' אַ פּערענע, שטרוי אע. „ער לייגט אים אונטער אַ שטיקל רעדענע, וואָרעם בעטגעוואַנט היצט", דער ליכ־טיקער גן־עדן, זשיטאָמיר 1876. [גלייבעכּ: מע זאָל ניט א' די מלבושים צוקאָפּנס און שלאָפֿן אויף זיי, וויל דאָס שוואַכט אָפּ דעם זכרון.]

4. אַוועקלייגן עפּעס נידעריק (אונטער עפּעס) מיט אַ ספּעציעלער כּוונה. א' אַן איי אונטער דער קוואָקע. א' אַ בענדזן איי אונטער אַ הון. „אַז מע לייגט אונטער איין איי, נעמט מען אַרויס צוויי", שוו. „וועסט א' אַן איי, וועט אַרויס־קומען אַן עוף", שוו [= א) ס'לוינט צו אינ־וועסטירן; ב) אַז מע טוט עפּעס פֿאַר יענעם, קריגט מען אַרויס צוריק, מער, בעסערס]. „די הון וויסן אַוודאי צו וואָס מע לייגט אונטער די פֿאַדע", שוו [איר, מענטשן וויסן ניט וויַ און צוליב וואָס מע ניצט זיי אויס].

5. אַוועקלייגן עפּעס אונטער עפּעס כּדי צו פֿאַרפֿעסטיקן. א' אַ קלעצל אונטערן פֿיסל פֿון טיש. א' בעלקעס, אײַזנס, שטיינער אונטערן פֿונדאַמענט.

6. אַוועקלייגן מיט דער כּוונה מע זאָל עס געפֿינען. א' עסנוואָרג פֿאַרן אַרעמאַן. „האָט איר געפֿונען אַ האַלב קערבל אין אײַער גמרא ...דאָס האָב איך אײַך...אונטערגעלייגט", בערג, ביים דניעפּער I. *א' אַ לעקעכל = אונטער־חנפֿענען. „זינט איך געדענק...געדענק איך ווי רעדאַקטוירים וואָס האָבן קיין מזומן נישט צו צאָלן פֿלעגן א' אַ לעקעכל...איך זאָל זיי שיקן מײַן...פּיקטשע", נאָד, טינט און פֿעדער, נ"י 1936.

7. אונטערשטעלן, אונטערוואַרפֿן, אַוועקלייגן מע זאָל געשטרויכלט ווערן, מע זאָל אַרײַנ־פֿאַלן. א' אַ קלאָץ פֿאַר די פֿיס. *א' שטיינער אין וועג — אויך: שוועך מאַכן, קאָליע מאַכן, ניט דערלאָזן. א' אַ געגנבּעטע זאַך. א' טריף־

פסול. „די אַפּערדיקע האָבן מיר אַ פּאַסטקע אונטערגעלייגט", תּ׳, תּהלים, קמ, 6.

8. צוליגן, צוגעבן, מוסיף זײַן (פֿון אונטן, אויף אונטן). א׳ נאָך אַ הויפֿן ראָזשינקעס אין מולטער. א׳ שפּיזן אין טעלער. א׳ אַ דרײַערל צו דער גוטער קאָרט. א׳ קוילן, נאָך אַ פּאָר שיסלעך אָפּ צום פֿײַער, אין אויוון אָפּ. „האָט מען מיר [= מיך] דרײַ מאָל צו 3,000 איבער־געדרוקט, אויסער וואָס...די פֿרעסנצײַער, די אויפֿגעבער פֿלעגן א׳ פּאָפּיר", ליאָנדאָר, נײַער בש, ווילנע 1844. „איך לייג אַלץ אונטער שפּעגל־לעך, דאָס טעפּל קאָכט", ממוס, שלמה.

9. צוליגן, ניצן אַ גליד פֿון קערפּער (פּדי צו העלפֿן). „העלף שלעפּן, לייג אונטער אַ האָגט (די העגט, אַ פֿלייצע, די אַקסלען)". *א׳ די פֿיס = אויך: צולויפֿן, נאָכלויפֿן. *מע קען די העגט ניט א׳ = רעדט זיך וועגן קבֿר, אונטער אַ בר־מינן. ב: מע קען קיין זאָך ניט טאָן פֿאַר אַ טויטן, מע דאַרף אַליין ווײַטער לעבן.

10. אונטערזאָגן אַן ענטפֿער (דעם מיטשמועסער), אַרײַנפֿאַלן עמעצן אין די רייד. „האָט איר אים טאַקע [דעם שוועסטערקינד]...לייג איך אים אונטער. — פֿײַנט ניט, נאָר ליב אויך ניט", פּרץ, ׳וועגן געשיכטע׳.

11. אונטערצינדן. א׳ אַ באָמבע. *א׳ אַ שטינק־באָמבע = אָנמאַכן אַ געסרחה. „האָט זיך גע־וואָלט נוקם זײַן און האָט אונטערגעלייגט דאָס ראָשהויז", פֿון דעם איז אַנטשטאַנען אַ גרויסע שרײַפֿה", שאַרית, לעמבערג [יאָר?]. געוויינלעך מיט: (אַ) פֿײַער. אויך: א׳ אַ שוועבעלע. „דער צוקונפֿט־מענטש וועט נאָר דאַן וווּרן גוט וועט ער וועט מוטיק און זאָלזאָ א׳ אַ שוועבעלע אונטער זײַנע בריקן", דער לעבעדיקער, פֿאַש, 1952 II 1.

12. אונטערהעצן, פֿאַרשטאַרקן אַ מחלוקה. א׳ (אַ) פֿײַער, אַ שוועבעלע, האַלץ (אויפֿן פֿײַער). „ער זאָל אויך דאָ אין אַמעריקע קאָנען א׳ ברענשטאָף אויף די פֿײַערס פֿון אַנטיסעמיטיזם", זשיט IV, נ״י 1912. *א׳ אַ קנייטל = צוגעבן פֿײַער, היץ צו אַ קריגערײַ, מחלוקה. אויך: שטערן איינעם אין עפּעס צו דערגרייכן. „האָט דער יצר־הרע אים ניט געלאָזט וואַרטן...אים געטריבן וי מיט בײַטשן: גיי און לייג אים אונטער אַ ׳קנייטל׳!", פּ. רודאָי, טמז, 1961 VIII 6.

13. (אונטער)מסרן. אויסטראָכטן אַ בלבול. פֿאַרשפּרייטן אַ רכילות. *א׳ אַ חזירל. „ער אַליין איז אַרײַנגעפֿאַלן אין אַ פּראָצעס פֿאַר א׳ דעם רבֿ", פּרץ, ׳נומער 42׳ [דאָ פֿעלט דאָס וואָרט אַ פֿײַער. רבֿ — דאָטיו.]

14. אונטערשלאָגן. *א׳ אַ קישעלע אונטערן אויג = שלאָגן, עס זאָל געשוואָלן ווערן אונ־טערן אויג. *א׳ אַ פּל(י)אָסטער = מאַכן אַ וואונד. „אונטערגעלייגט אים אַ פּליאָסטער, ער וועט מיך שוין האָבן צו געדענקען", רייד (מוש, וור).

15. אַרומלייגן. א׳ וואָטע. „מיר זענען דאָרט, לייגן מיר אונטער שמאָטעס...אַז מיר זאָלן זײַן גראָב", ש. בענקערמאַן, הדסה, אַדעס 1884. 16. פֿאַרלייגן. „האָט זי אַ פֿאַר־טראַכטע אונטערגעלייגט אירע העגט אונטערן קאָפּ", ש. איזבאָן, טמז, 1964 V 3. 17. אונ־טערנייַען, אונטערשלאָגן. א׳ באַרכעט, זײַד. א׳ שטיפֿלעטוונט. א׳ סטילקעס אין די שיך. ־ונג. ־עכץ — „אַפּערגעריסן פֿון אונטער דער כלה דאָס א׳, באַקוקט און באַשמעקט", באָש, [הייַ־מיש, יולי 1958]. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

אונטערליגן זיך — ← דפֿוו. 1. זיך אַוועק־לייגן אונטער עפּעס. זיך א׳ אונטער אַ באַנק. 2. לייגן עפּעס אונטער זיך. זיך א׳ אַ פּערע־נע. זיך א׳ מיט קישנס.

3. זיך אונטערוואַרפֿן, זיך אונטערגעבן, וור־רן אונטערטעניק. „אַ לייַדיקער זאַק שטייט ניט אײַן, ער מוז זיך א״י, שו. [וווּ מיט בו. ציט אלצ, תּוכחת חיים, ווילנע 1865.] „איך וועל זיך טאָקע אוגידשאַיען, נאָר וואָס זאָל מען טאָן? מע מוז זיך אַמאָל א׳, וי זאָגט מען, אַז מע קען ניט אַריבער, מוז מען אַרונטער", קמ, 1868, № 16. „עס העלפֿט ניט, איך מוז זיך א׳ אונטער זײַ, אפֿשר וועלן זיי רחמנות האָבן", ש. בענקערמאַן, הדסה, אַדעס 1884. „דער בעל־הבית עקספּלואָטירט זיי שרעקלעך און זיי מוזן זיך א׳, [אַניט] וועלן זיי דאָך גאָר קיין אַרבעט ניט האָבן", א. י. בוכבינדער, יופֿאַל, 1885, № 47. „עץ וועט אָבער מיינען אַז מיט דעם וואָס עץ וועט ענק א׳ אײַערע שׂונאים וועט ענק בעסער זײַן", יהודה לייבוש קאָרעץ, דער אתרוג, דראָהאָבּיטש 1899. 4. זיך צו־חנפֿענען. „איך וועל מיך ניט א׳ וי אַנדערע מיט...חניפֿהלעך און זיסע ריידעלעך און צו־קערדיקע שמייכעלעך", שע, מאַנאַפֿאַנ.

5. זיך קרעפּטיקן מיט גוט אַרײַנעסן. זיך א׳ וי איך אַ ווײַטן וועג. „אַלע דרײַ האָבן זיך אַוועקגעזעצט און זיך גוט אונטערגעלייגט מיט גוטע עסנס", פּ. ג., נסים מן השמים, לובלין 1914.

אונטערליגן — אָקוזוו. לײַג אונטער, ~גע־לײגט. ניט זאָגן דעם (גאַנצן) אמת, ליגנערן פֿון צײַט צו צײַט. „ער איז ניט קיין שקרן, ער לײגט בלויז אונטער בײַ אַ געלעגנהײט", רייד.

אונטערליידן — אוטוו & אָקוזוו. לײַד אונ־טער, ~געליטן. לײַדן פֿון צײַט צו צײַט, צו בײַסלעך. א׳ (פֿון) הונגער, (פֿון) קעלט. א׳ און זיך ניט איבערנעמען. א׳ פֿון קאָפּווייטיק.

אונטערליזן — טרוו. ליזן אונטער, ~געליזט. ליזן אַ בײַסל, צו בײַסלעך, פֿאַרדינען פֿון אַ זײַ־טיק געשעפֿטל. א׳ גראָשנס. א׳ אין אַ מאַרק־טאָג ח״י קאָפּ סטרעבראָם.

אונטערליט — די. אצ — אונטערמאָן. (מיט ביטול) די וואָס זענען אונטער עמעצן (אין אַ גרופּע, כנופֿיה). דער אָנפֿירער פֿון דער באַנ־דע און זײַנע א׳.

אונטער לײַטישע אויגן — אַדוו פֿראַזע. וועט אַלע אַרומיקע זעען; וועט מען איז אויס־געשטעלט נאָכגעקוקט צו ווערן; וועט מע קען געבן אַן עין־הרע. מאַך זיך ניט צום נאָרן א׳ ל׳ א׳, אַ סקאַנדאַל א׳ ל׳ א׳. „א׳ ל׳ א׳ ווערט מען געהויבן, ווערט מען געבויגן", שו. „איז בײַ זיי געבליבן דאָס זיי זאָלן אַרויספֿאָרן...אום זיי זאָלן ניט ליגן א׳ ל׳ א״י", א. סאָפֿיר, דער קליינער קאָטערזניק, ווילנע 1883.

אונטערליימן — טרוו. לייט אונטער, ~גע־לייט. 1. פֿאַרגיסן מיט מעטאַל (שפּאַלט, לעכל אין אַ כלי) פֿון אונטן. א׳ אַ צינענע קאָן. 2. דזוו צולייטן. א׳ די דרעטעלעך פֿון אַ ראַדיאַ־אַפּאַראַט.

אונטער ליטן — אַדוו פֿראַזע. צווישן לײַט־ן), צווישן מענטשן. „האָשט אַן גבֿרייט (מישרים) פֿשרות אונטר דען לײַטן", סהמ, תּהלים, צט, 4.

אונטערליטערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־לײַטערט. דזוו אונטערלויטערן. מאַכן אַ בײַסל לויטערער, גרינגער, ריינער. א׳ די שטימונג, די נשמה.

אונטערליכטן — טרוו. לײַכט אונטער, ~גע־לײַכט(ן). 1. דזוו אונטערלויכטן. צולײַכטן אַ בײַסל מיט אַ שוואַכער שײַן. „גיי פֿאַרויס, איך וועל א׳ דעם וועג". „גיי...עפּענען די טיר, איך וועל אײַך פֿונוויַטנס א״י", קמ, 1869, № 19. 2. דזוו צולײַכטן, אויסלײַכטן. „קינד מײַנס, דער אייבערשטער זאָל דיר א׳ דעם וועג, וואו־הין דו וועסט זיך קערן", רייד. ־ענישׂ.

אונטערליילעך — דער (דאָס), ־ער. לײַלעך אונטער דעם ליגנדיקן קערפּער, אויפֿן אייבער־בעט אָדער מאַטראַץ (אין היפּוך צום אייבער־לײַלעך איבערן קערפּער, אונטער דער צודעק־קאָלדרע). [פֿון אַ משפּחה־דאָקומענט סוף 19. י״ה, פֿון ביאַליסטאָק־סלויצק.]

אונטערליילעכן — אוטוו. ־לעך אונטער, ~גע־לײַלעכט. אייפּ פֿאַר ׳מאַכן אונטער זיך׳, אָפּטאָן אין בעט אַ נאַטירלעכע באַדערפֿענישׂ.

אונטערליימס — די, ־ן. 1. לײַמט וואָס קומט אונטן. אונטערשטע לײַמט. הינער זײַנען אויף דער א׳. 2. (סטאָליערײַ) שמאָלע, דינע ברעט, צוגעקלאָפּט אָדער צוגעקלעפּט פֿון אונטן. 3. (שוסטערײַ) שמאָלער פּאַס לעדער צווישן אייבערלעדער און זוויל. 4. (שנײַדערײַ) שמאָ־לע שנור, סטעגע, באַנד, אונטערגענייט בײַם ברעג פֿון מלבוש אויף דער אינעווייניקסטער זײַט. אויך: מאַנקעט.

אונטערליען — טרוו. לײַ אונטער, ~גע־ליגן, (~געליגן, פּד). באָרגן פֿון צײַט צו צײַט; באָרגן קליינע באַטרעפֿן. א׳ יעדן דאָנערשטיק אַ פּאָר קערבלעך צו מאַכן שבת. א׳ אין אַן עת־צרה בײַ אַ גוטן־ברודער.

אונטערליענען — טרוו. ליען אונטער, ~גע־ליענט. 1. לייענען צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט, אָדער בשתּיקה. א׳ גראָשנדיקע מעשׂה־ביכלעך. 2. לייענען אין דער שטיל פֿאַר זיך. צן וואָס דאַרף לייענען הויך אָדער רעדן פֿאַר אַן עולם. א׳ די שווערע עבֿרי, די העברעאיז־מען אש.

אונטערלייקענען — טרוו. ־קן אונטער, ~גע־לייקנט. לייקענען טיילווײַז אָדער אַן זיכער־קייט, ניט־קאַטעגאָריש. א׳ פֿאַר דעם אויספֿאָר־שונג־ריכטער. א׳ און זיך פֿלאַנטערן.

אונטערלינג — דער, ־ען. אונטערטענקער, סובּאַרדינירטער. „[ער] וויל זײַן אַליין דער [הערשער], ניט אַ יוגאָסלאַווישער א״י", בצג, טמז, 1958 IV 29.

אונטערליגירן, ~ליגיעווען — טרוו. ־גיר, ־גיעוועט אונטער, ~(גע)ליגירט, ~(גע)ליגיעווען. מאַכן אַ ליגיע פֿון אונטן (אונטער דעם טעפּעסט), אונטערשטרייכן. א׳ די שוחערע ווערטער.

אונטערליסט — די, ־ן. דזוו הינטערליסט, כיטרעקייט. טוו פֿאַר ׳ערמה׳, אוצר השרשים, 1880.

אונטערליעפּען — טרוו. ־פּע אונטער, ~גע־ליעפּעט. אַ ביסל אַדער שלעכט קלעפּן, מאַדעירן ניט־מײַסטעריש. א׳ און זיך האַלטן פֿאַר אַ סקולפּטאָר.

אונטערליפּ — די, ־ן. אונטערשטע ליפּ. גרעבע (עשׂוואָלענע, צעשפּאָלטענע אַזוי) א׳.

אונטערליפֿערונג — ← אונטערליווערונג.

אונטערליפֿערן — ← אונטערליווערן.

אונטערלעבן — אוטו. לעב אונטער, ~גע־לעבט. 1. לעבן צו ביסלער, שטיל, רואיק און אַ לענגערע צײַט. א׳ ביז אין די טיפֿע נעכ־ציקער. 2. לעבן געמאַטערטערהייט, קראַנקער־הייט, אַ קורצע צײַט. „געהאַט יענע בייזע קרענק און אונטערגעלעבט אַ צוויי יאָר אין הוילע וויי־טיקן", רייד. „כ׳וויס, כ׳וועל א׳ נאָך אַ פּאָר יאָר, וויפֿל גאָט וועט געבן", רייד. 3. לעבן ביז אַ געוויסן טערמין. א׳ ביז צו דער טאָכ־טערס חתונה, ביז צום ערשטן אייניקל.

4. הוליען, זיך לאַזן וואוילגיין, לעבן אַ גוטן טאָג — ניט אויף לאַנג. א׳ מיט אַ פֿרוי. „איז זיך צונויפֿגעקומען די חסידאַרניע, מע האָט אַ ביסל אונטערגעלעבט", ייִד, דאָס פּוילישע יונגל. „אַז לייזער איז געקומען אין אַדעס האָט ער אַנ־געהויבן א׳, ער איז געווען פֿיל אין די רעסטאָ־ראַציעס, אין די טראַקטירן, אין די קאַבאַקן, אין די פֿרידן־הײַזער", ש. בעקערמאַן, די גע־היימנים פֿון אַדעס, אַדעס 1885. „געקומען קיין בוקאַרעשט, האָט דײַן ברודערישעק...געגעבן אַ לעב אונטער", שע, בלאָנדזשענדע שטערן. „דאָרט האָט מען געקענט אַ פּאָר שעה פֿריילעך פֿאָר־ברענגען. גראָב, צינישׂ, אומגאָטירלעך, אָבער דאָך א״ר, דר׳ ה. זאַלאָטאָראָוו, גש ו, נ״י 1924.

5. שטיפֿן, קונדײַסעווען צו ביסלער. „אַז יאָ אויס בין־הזמנים, באַדאַרף מען דאָך טאַקע גע־בן אַ לעב אונטער וי עס געהער צו זײַן", שע, פֿונעם יאָריד ו.

אונטערלעדער — די. מצ וויי אצ. 1. אונ־טערלאָג, בלייַ אין שוך אינווייניק פֿון גאַנץ דינער לעדער. 2. פּאַדשוועס. צעריסענע א׳.

אונטערלעכער — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־לעכערט. 1. מאַכן אַ לאָך אַדער לעכער, אויס־בויערן (עפּעס) פֿון אונטן. 2. (שוסטעריי) מאַ־כן לעכער מיט דער נאָל אין דער זויל פֿאַר די הילצערנע פֿלעקלעך. 3. וואויליינגעריש. דורכ־לעכערן, שטעכן אין אונטערשטן טייל פֿון קער־פּער. א׳ דעם בויך די קישקעס זאָלן אַרויס. 4. וואויליינגעריש. קאָליע מאַכן דורך שנידן, שטעכן, דורכלעכערן. א׳ זעק תּבואה.

אונטערלען — דער, ־ען. 1. אָנלען, אונטער־שפּאַר, אָנשפּאַר. קרעפּטיקונג. „גאָט טוט אָפּ פֿון ירושלים און פֿון יהודה אַן א׳ און אַן אָנלען. יעטווידער א׳ פֿון ברויט און יעטווידער א׳ פֿון וואַסער", תּ׳, ישעיה, ג, 1. 2. ספּעצ אָנלען פֿאַרן רוקן אָדער די הענט בײַ אַ (פֿאַ־טער)שטול.

אונטערלינירן, ~ליניעווען — טרוו. ־נירט, ־ניעוועט אונטער, ~(גע)לינירט, ~(גע)ליניעוועט. מאַכן אַ ליניע פֿון אונטן (אונטער דעם טעקסט), אונטערשטרייכן. א׳ די שוחערע ווערטער.

אונטערליסט — די, ־ן. דזוו הינטערליסט, כיטרעקייט. טוו פֿאַר ׳ערמה׳, אוצר השרשים, 1880.

אונטערליעפּען — טרוו. ־פּע אונטער, ~גע־ליעפּעט. אַ ביסל אַדער שלעכט קלעפּן, מאַדעירן ניט־מײַסטעריש. א׳ און זיך האַלטן פֿאַר אַ סקולפּטאָר.

אונטערליפּ — די, ־ן. אונטערשטע ליפּ. גרעבע (עשׂוואָלענע, צעשפּאָלטענע אַזוי) א׳.

אונטערליפֿערונג — ← אונטערליווערונג.

אונטערליפֿערן — ← אונטערליווערן.

אונטערלעבן — אוטו. לעב אונטער, ~גע־לעבט. 1. לעבן צו ביסלער, שטיל, רואיק און אַ לענגערע צײַט. א׳ ביז אין די טיפֿע נעכ־ציקער. 2. לעבן געמאַטערטערהייט, קראַנקער־הייט, אַ קורצע צײַט. „געהאַט יענע בייזע קרענק און אונטערגעלעבט אַ צוויי יאָר אין הוילע וויי־טיקן", רייד. „כ׳וויס, כ׳וועל א׳ נאָך אַ פּאָר יאָר, וויפֿל גאָט וועט געבן", רייד. 3. לעבן ביז אַ געוויסן טערמין. א׳ ביז צו דער טאָכ־טערס חתונה, ביז צום ערשטן אייניקל.

4. הוליען, זיך לאַזן וואוילגיין, לעבן אַ גוטן טאָג — ניט אויף לאַנג. א׳ מיט אַ פֿרוי. „איז זיך צונויפֿגעקומען די חסידאַרניע, מע האָט אַ ביסל אונטערגעלעבט", ייִד, דאָס פּוילישע יונגל. „אַז לייזער איז געקומען אין אַדעס האָט ער אַנ־געהויבן א׳, ער איז געווען פֿיל אין די רעסטאָ־ראַציעס, אין די טראַקטירן, אין די קאַבאַקן, אין די פֿרידן־הײַזער", ש. בעקערמאַן, די גע־היימנים פֿון אַדעס, אַדעס 1885. „געקומען קיין בוקאַרעשט, האָט דײַן ברודערישעק...געגעבן אַ לעב אונטער", שע, בלאָנדזשענדע שטערן. „דאָרט האָט מען געקענט אַ פּאָר שעה פֿריילעך פֿאָר־ברענגען. גראָב, צינישׂ, אומגאָטירלעך, אָבער דאָך א״ר, דר׳ ה. זאַלאָטאָראָוו, גש ו, נ״י 1924.

5. שטיפֿן, קונדײַסעווען צו ביסלער. „אַז יאָ אויס בין־הזמנים, באַדאַרף מען דאָך טאָקע גע־בן אַ לעב אונטער וי עס געהער צו זײַן", שע, פֿונעם יאָריד ו.

אונטערלעדער — די. מצ וויי אצ. 1. אונ־טערלאָג, בלייַ אין שוך אינווייניק פֿון גאַנץ דינער לעדער. 2. פּאַדשוועס. צעריסענע א׳.

אונטערלעכער — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־לעכערט. 1. מאַכן אַ לאָך אַדער לעכער, אויס־בויערן (עפּעס) פֿון אונטן. 2. (שוסטעריי) מאַ־כן לעכער מיט דער נאָל אין דער זויל פֿאַר די הילצערנע פֿלעקלעך. 3. וואויליינגעריש. דורכ־לעכערן, שטעכן אין אונטערשטן טייל פֿון קער־פּער. א׳ דעם בויך די קישקעס זאָלן אַרויס. 4. וואויליינגעריש. קאָליע מאַכן דורך שנידן, שטעכן, דורכלעכערן. א׳ זעק תּבואה.

אונטערלען — דער, ־ען. 1. אָנלען, אונטער־שפּאַר, אָנשפּאַר. קרעפּטיקונג. „גאָט טוט אָפּ פֿון ירושלים און פֿון יהודה אַן א׳ און אַן אָנלען. יעטווידער א׳ פֿון ברויט און יעטווידער א׳ פֿון וואַסער", תּ׳, ישעיה, ג, 1. 2. ספּעצ אָנלען פֿאַרן רוקן אָדער די הענט בײַ אַ (פֿאַ־טער)שטול.

אונטערלינירן, ~ליניעווען — טרוו. ־נירט, ־ניעוועט אונטער, ~(גע)לינירט, ~(גע)ליניעוועט. מאַכן אַ ליניע פֿון אונטן (אונטער דעם טעקסט), אונטערשטרייכן. א׳ די שוחערע ווערטער.

אונטערליסט — די, ־ן. דזוו הינטערליסט, כיטרעקייט. טוו פֿאַר ׳ערמה׳, אוצר השרשים, 1880.

אונטערליעפּען — טרוו. ־פּע אונטער, ~גע־ליעפּעט. אַ ביסל אַדער שלעכט קלעפּן, מאַדעירן ניט־מײַסטעריש. א׳ און זיך האַלטן פֿאַר אַ סקולפּטאָר.

אונטערליפּ — די, ־ן. אונטערשטע ליפּ. גרעבע (עשׂוואָלענע, צעשפּאָלטענע אַזוי) א׳.

אונטערליפֿערונג — ← אונטערליווערונג.

אונטערליפֿערן — ← אונטערליווערן.

אונטערלעבן — אוטו. לעב אונטער, ~גע־לעבט. 1. לעבן צו ביסלער, שטיל, רואיק און אַ לענגערע צײַט. א׳ ביז אין די טיפֿע נעכ־ציקער. 2. לעבן געמאַטערטערהייט, קראַנקער־הייט, אַ קורצע צײַט. „געהאַט יענע בייזע קרענק און אונטערגעלעבט אַ צוויי יאָר אין הוילע וויי־טיקן", רייד. „כ׳וויס, כ׳וועל א׳ נאָך אַ פּאָר יאָר, וויפֿל גאָט וועט געבן", רייד. 3. לעבן ביז אַ געוויסן טערמין. א׳ ביז צו דער טאָכ־טערס חתונה, ביז צום ערשטן אייניקל.

4. הוליען, זיך לאַזן וואוילגיין, לעבן אַ גוטן טאָג — ניט אויף לאַנג. א׳ מיט אַ פֿרוי. „איז זיך צונויפֿגעקומען די חסידאַרניע, מע האָט אַ ביסל אונטערגעלעבט", ייִד, דאָס פּוילישע יונגל. „אַז לייזער איז געקומען אין אַדעס האָט ער אַנ־געהויבן א׳, ער איז געווען פֿיל אין די רעסטאָ־ראַציעס, אין די טראַקטירן, אין די קאַבאַקן, אין די פֿרידן־הײַזער", ש. בעקערמאַן, די גע־היימנים פֿון אַדעס, אַדעס 1885. „געקומען קיין בוקאַרעשט, האָט דײַן ברודערישעק...געגעבן אַ לעב אונטער", שע, בלאָנדזשענדע שטערן. „דאָרט האָט מען געקענט אַ פּאָר שעה פֿריילעך פֿאָר־ברענגען. גראָב, צינישׂ, אומגאָטירלעך, אָבער דאָך א״ר, דר׳ ה. זאַלאָטאָראָוו, גש ו, נ״י 1924.

5. שטיפֿן, קונדײַסעווען צו ביסלער. „אַז יאָ אויס בין־הזמנים, באַדאַרף מען דאָך טאָקע גע־בן אַ לעב אונטער וי עס געהער צו זײַן", שע, פֿונעם יאָריד ו.

אונטערלעדער — די. מצ וויי אצ. 1. אונ־טערלאָג, בלייַ אין שוך אינווייניק פֿון גאַנץ דינער לעדער. 2. פּאַדשוועס. צעריסענע א׳.

אונטערלעכער — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־לעכערט. 1. מאַכן אַ לאָך אַדער לעכער, אויס־בויערן (עפּעס) פֿון אונטן. 2. (שוסטעריי) מאַ־כן לעכער מיט דער נאָל אין דער זויל פֿאַר די הילצערנע פֿלעקלעך. 3. וואויליינגעריש. דורכ־לעכערן, שטעכן אין אונטערשטן טייל פֿון קער־פּער. א׳ דעם בויך די קישקעס זאָלן אַרויס. 4. וואויליינגעריש. קאָליע מאַכן דורך שנידן, שטעכן, דורכלעכערן. א׳ זעק תּבואה.

אונטערלען — דער, ־ען. 1. אָנלען, אונטער־שפּאַר, אָנשפּאַר. קרעפּטיקונג. „גאָט טוט אָפּ פֿון ירושלים און פֿון יהודה אַן א׳ און אַן אָנלען. יעטווידער א׳ פֿון ברויט און יעטווידער א׳ פֿון וואַסער", תּ׳, ישעיה, ג, 1. 2. ספּעצ אָנלען פֿאַרן רוקן אָדער די הענט בײַ אַ (פֿאַ־טער)שטול.

אונטערלענדיק — אַדי. אַרכ. דזוו אונטער־לענענדיק. וואָס מע לענט זיך אַן אויף דעם. „איין אונטער לעהנדיגר שטעקן דר זיך צו ברעכט", סהמ, יחזקאל, כט, 6.

אונטערלענונג — די, ־ען. פֿראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערלענען. אָנשפּאַר, מיטל צו קרעפּטיקן. שפּײַז. „זי זײַן גוועזן אונטער ליינונג, איין רור [= ראָר, שטעקל] צו גזינד ישׂראל", טח, וארא, הפּטרה. „איצונדר בין איך קומן צו פֿאַר דיר, מיט איין פֿר זיכרונג...אונ׳ מיט אייגר אונטר לענונג...דאש דוא האשט פֿאַר זיכרט אין דײַנר תּורה", קהלת שלמה, אָמשט 1744. „אַבֿרהם ברויכט קיין אונטר לענונג, נייארט ער זיך זעלבשט ביוועגט פֿרום צו זײַן, אבר גת עֿר איין אונטר לענונג ברויכט פֿון גאָט", ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט, תּורת משה, קאַרלס־רוע 1770. „איך וועל צעברעכן דאָס א׳ פֿון ברויט אין ירושלים", ספֿר יחזקאל, פֿירוש עברי־טײַטש, וואַרשע 1873.

אונטערלענען — טרוו. לען אונטער, ~גע־לענט. *Mhd*: under-leinen. 1. (אין געהויי־בענעם לשון) אונטערהאַלטן, צוהאַלטן פֿון אונ־טן. „און משהם הענט זײַנען געוואָרן שווער ...און אַהרן און חור האָבן אונטערגעלענט זײַנע הענט", תּ׳, שמות, יז, 12. „א׳ דיך מיט מײַן רעכטער האַנט", צור.

2. אונטערשפּאַרן, צוהאַלטן, אָנלענען. מש פֿאַרטײַטשט ׳והשענו׳ (בראשית, יח, 4): „אונ׳ זײַט אײַך אונטר ליינן". „דער וויין שטאָק... בעדאַרף זיילן דש מן אין אונטר שטיצן מוז, אונ׳ דש דאַרף עש ניט דער טאנין בוים...דען ער אונטר ליינט...אַנדרן", ר׳ אליקים ש״ץ מק״ק קאמרנא איבז, שבט יהודה, אָמשט 1770. „זעץ דיך...די פֿיס דײַנע לען אונטער אויף דעם בענ־קעלע", ממוס, ׳אַ גרויע האָר׳. „ער האָט זיך קוים געקענט האַלטן אויף די פֿיס, מיר האָבן אים אונטערגעלענט", י. טיגער, צדיק און בעל־תּשובֿה, לאָנדאָן 1958.

3. שטיצן אין אַ נויט, העלפֿן, פֿאַרזאָרגן. שטענדיק טוו פֿאַר ׳סמך׳, באר התורה, מלכ. „דר נאָך וידר אויף גיוואכט פֿון זאָרג דען גוט [= גאָט] אונטר לעהנט מיך", סהמ. „איך וואר אַנטוואכט דען גאָט אונטר לעהנט מיך", ברכת המזון, אָמשט 1723, מצ/ב. דער זעל־ביקער פסוק אין תּ׳: „איך וואָך אויף, ווײַל גאָט לענט מיך אונטער" [תּהלים, יג, 6]. כאַ־ראַקטעריסטיש וואָרט אין צור, אין תּחינות, אין פֿאַרטײַטשונגען פֿון תּפֿילות. „גאָט איז אַ העל־פֿער, גאָט זאָל א׳ מײַן לעבן", תּחינות ובקשות, ווילנע 1858 [איבערדרוק פֿון 1798]. „דען איך, גאָט, וועל שטאַרקן און העלפֿן און א׳ דיך מיט מײַן רעכטער האַנט", צור, הפּטרת לך־לך. „לען מיך אונטר, וועל איך געהאַלפֿן ווערן", חה. גענייצט בײַם סטיליזירן. „גאָט לענט אַלע געפֿאַלענע אונטער", ממוס, שירה. „האָט גע־בענט גאָט אַז ער זאָל קענען מענטשן א׳", וויס ו, ׳דער איבערגאַנג׳.

4. מאַכן קרעפּטיקער, שטאַרקער. „לאָזן מײַ־נע רייד א׳ דײַן ה א ר ץ", מס, משלי, תקע״ד, ד, 4. „די ישׂראל וואָס לענען אונטער זייער תּפֿילה מיט ברוך", מלרה. „כּדי צו האָבן מיט וואָס אונטערצולענען זייער וויין האַרץ אויפֿן וועג צו אַנטרינונג", הל. „מיר מאַכן דאָס קני־פֿל...מיר לענען אונטער אונדזער זפרון", מוו, שוואַרצע פּינטעלעך.

5. געבן שפּײַז (אַ פֿאַרשמאַכטן); שטאַרקן מיט שפּײַז אָדער געטראַנק, טוו ׳סאַר ׳סעד׳ — מש, מלכ, באר התורה. ״א׳ דאָס ה א ר ץ = עסן אָדער טרינקען אַ ביסל זיך צו שטאַר־קן. < ׳וסעדו לבכם׳, בראשית יח, 5 אא. „לען אונטער דײַן האַרץ (׳סעד לבך׳) מיט אַ שטיקל ברויט", תּ׳, שופֿטים, יט, 5. „מאגן מיר ...געלט אויש באַרגן אונזר הרצר אונטר צו לענן", עיון, מח/א. „אונטערגעלענט דאָס האַרץ, באַקומט ער שטאַרק יצר־הרע אַרויסצוגיין אין דרויסן", ממוס, וויגטשפּ. „האָט זי געהיט די קימפּעטאַרין מיט עפּעס אונטערצולענען דאָס האַרץ", וויס, ׳אין רבינס שטוב׳.

6. קריגן עפּעס וויַ אַ באַלוינונג. „אַזוי וויַ דער פּסוק זאָגט: ׳אשת חן תּתמוך כּבוד׳ (משלי, יא, 16), אַן אשה וואָס האָט חן בײַ איר מאַן וועלט זי אונטערגעלענט מיט כּבוד", לט2 [תּי: „קריגט כּבוד".]

אונטערלענען זיך — ← דפֿוו. 1. ספּעצ בפ, דזוו אונטערלענען דאָס האַרץ. „זיך א׳ פֿאַר קבלת־שבת מיט אַ גלעזל טיי"; „[זיך] א׳ פֿאַר קבלת־שבת מיט אַ גלעזל מעד", פּרע. „ביילע האָט זיך געזומען א׳ דאָס האַרץ מיט אָפּע־טיט", ממוס, וויגטשפּ. 2. זיך שפּײַזן. „דאָס הונגעריקע פֿערד זאָל באַלד אַראָפּ אין אַ זײַט און א׳ זיך מיט פֿרעמדער פּראַצע", פּרע, ׳דער דין־תּורה׳. 3. פֿאַרלאָזן זיך; שטיצן זיך. „ער קענט זיך אונטר ליינן אויף זײַן פֿר שטאַנד", בפ, ה/א.

אונטערלענער — דער. מצ וויי אצ. אַרכ. 1. טוו פֿאַר ׳משעין׳, ספּעצ וען עס באַציט זיך צו גאָט. „גוט וואַר צו איין אונטר לעהנר צו מיר", סהמ, תּהלים, יח, 19. „דו ביסט אַ העל־פֿער און אַ׳ צו די וואָס טוען געשווינד דײַנע מצוות", מלרה. „גאָט זאָל זײַן צו אַן א׳ צו דעם מליץ ער זאָל גובֿר זײַן דעם שׂטן", קרבן אַהרן, ווילנע 1867. 2. שטיצער בכלל. „דיא אונטר ליינר דיא דא אונטר ליינן די לומדים אוני מאַכין דז זיא קענין לערנין", נצו, ה/ד. „זיי ווען פֿאַלן, די א׳ פֿון מצרים", ספֿר יחזקאל, וואַרשע 1873.

אונטערלעצל — דאָס, ־ער. (שנידערײַ) לאַץ אויבן בײַ די הויזן. פֿרגל אייבערלעצל.

אונטערלעקן — טרוו. לעק אונטער, ~גע־לעקט. 1. לעקן פֿון אונטן. לעקן מיט דער צונג עפּעס וואָס איז פֿאַרגאָסן אָדער אויסגע־גאָסן. „די קאַץ לעקט אונטער די סמעטענע פֿון דער פּאָדלאָגע". 2. (מיט ביטול) שטאַרק חנ־פֿענען. א׳ עמעצן [דאַטיוו. דורכגעלאָזן: דעם הינטן]. „חנפֿענען זיי דעם פּראָסטן און לעקן אים אונטער — איר זאָלט מיר מוחל זײַן...", הרבֿ לוי גליקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשע־נעוו 1934. מיט ז י ך — 1. דזוו בפ, נאָר נאָך בולטער און מיט מער ביטול. א׳ זיך ווי אַ הונט. א׳ זיך און ווידער ווערן חבֿר. 2. דזוו באַלעקן זיך. „אַ צעפּוקענישׂ די שׂו־נאים! — מאַכט מלכּה־טויבע, אונטערלעקנדיק זיך", ממוס, וויגטשפּ.

אונטערלעקער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס לעקט זיך אונטער, ווער עס חנפּעט אונטער און דערנידעריקט זיך דערבּיי. „קריכערס, א׳ס זײַט איר״, ממוס, קליאַטשע. „איז אַרויסגעשפּרונגען אַ ייִנגל, דעם רבּינס א׳ און האָט אויף מיר עדות געזאָגט״, זאב הלוי, דער רבי קלמן סענדערס, באַרדיטשעוו 1906. „ביסט גיט קיין גאַט בראַט...ביסט בּיי זיי אַן א׳ ביסטו, כאָטש דו האָרעווסט ווי אַ פֿערד״, בערג, בּיים דניעפּער ו. **־ערי** — „זוכט מען זיך אַרויפֿצוכאַפּן דורך חניפֿה און א״, ב. פֿינגער־בּוים איבּז, א. בעבּעל, די פֿרוי און דער סאָציאַליזם. **־יש** — אַדי.

אונטערלערנען — טרוו. לערן אונטער, ~גע־לערנט. 1. צולערנען, צוווײַזן. א׳ דעם יתום אַ פּאַר. א׳ אַ ביסל מאַטעמאַטיק. 2. לערנען, זײַן אַ לערער צו ביסלעך, גיט תּמיד. א׳ מיט תּלמידים מאַטעמאַטיק. אַרבּעטן אין שאַפּ און א׳ צו ביסלעך. 3. לערנען אַליין צו ביסלעך, נאָר פֿון צײַט צו צײַט. אויך: אַן אַ סדר, אַן אַ פּראָגראַם. פּטרן אַ האַלבּן טאָג און דערנאָך א׳ אַ ביסל גמרא. 4. וואויליוננערישׂ. דזוו אַנלערנען. איך וועל אים א׳, אַנרײַבּן אַ מאַרדע. מיט ז׳ך — 1. רעפֿל. 2. צולערנען זיך. „א קורצער אַרבּעטסטאָג...גיט דעם אַרבּעטער די מעגלעכקייט זיך אונטערצולערנען, צו אַנטוויקלען זיך״, וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראַטן?, זשענעוו 1899. **־ונג. ־עכץ. ־ער. ־ערי.**

אונטערלערער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. געהילפֿס־לערער; לערער וואָס איז אונטער אַ הויפּטלערער. ווער עס לערנט אונטער עמעצן. „דער גרעסטער לערער דאַרף זיך ניט שעמען מיט דעם א׳, איין גורל האָבּן אַלע גלמיד״, קמ, 1866, № 48.

אונטערלעשן — טרוו. לעש אונטער, ~גע־לאָשן. 1. לעשן צו ביסלעך, גיט געאיזלט. א׳ די שׂריפֿה מיט עמערס און פֿענדלעך. 2. צו־גיסן וואַסער אונטן. א׳ קאַלך. 3. שטילן דעם דאָרשט. א׳ דעם דאָרשט מיט קאַלטן קוואַס. 4. אײַנשטילן אַ מחלוקת. א׳ די בעמיטער אויף דער צעהיצטער אסיפֿה. **־ענישׂ.**

אונטערלצעוווען — [...לעצעוווען] אוסו. לצע־ווע אונטער, ~געלצעוווט. 1. אָפּשפּעטן צו ביסלעך, גיט שאַרף. א׳ פֿון דעם בייזן שמשׂ. 2. שפּילן אַ ביסל די ראָלע פֿון אַ לץ. א׳ בּיי אַן ערנסטער ראָלע.

אונטערלקחענען — [...לאַקכענען] טרוו. ← אונטערלאַטכענען.

אונטערמאַגאַזינער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. געהילפֿ פֿון מאַגאַזינער; צווייטער אויפֿ־זעער איבער אַ גרעסערן פֿון סחורות. ספּעצ געהילפֿ פֿון דעם וואָס האָט די השגחה איבער די פּראָדוקטן אויף אַ שיף אָדער אין אַ מיליטערישן אָפּטייל. „ווײַל מענטשן עס באַשעפֿטיקן זיך דאָרטן, דער איז מאַגאַזינער, דער — א״, טאָדרים אַ וואויל בחורל, וואַרשע 1884.

אונטערמאָגן — דער, ־ס. 1. אונטערשטע טייל פֿון מאָגן (בּיים מענטשן), בּיים אויסבּייג פֿון דער 12־פֿינגער־קישקע. 2. נידעריקסטער מאָגן בּיי אַ קו.

אונטערמאָנדרירן — די, ־ן. (בּיי מענטשן און בעלי־חיים) דריז אונטערן מאָגן, וואָס גיסט אַרײַן איר פֿליסיקייט אין די געדערים און העלפֿט צו פֿאַרדײַען פֿעטס. פֿאַנקרעאַס. „די דינע קיש־קע [בּיי אַ פֿראָש] איז איבּערגעצויגן מיט אַ דין דורכזיכטיק הויטל; אויפֿן דאָזיקן הויטל, צווישן מאָגן און קישקע, ליגט אויסגעצויגן די לענגעציקע א״ד״, יאָכ. אויך: בויכשפּײַ־עכץ־דריז.

אונטערמאָנערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־מאָנערט. צו ביסלעך מאַכן מאָנער(ער), דאַרער. „איר פֿיגור האָט מען אויך אונטערגעמאָנערט״, בצג, ממד, 1963 X 27. מיט ז׳ך — בּכּיוון זיך צערן. א׳ זיך און פֿאַרלירן אַ פּאָר פֿונט. **־ונג. ־נישׂ.**

אונטערמאָזלען — אוסו. ־זל אונטער, ~גע־מאָזלט. דזוו מאָזלען, אָבּער אויף אַ לײַכטן אופֿן. „מײַן זונעלען האָט זיך פֿאַרוואָלט א׳, קען איך איצט ניט אַוועקפֿאָרן״, פּב.

אונטערמאַטערן — אוסו. ־ער אונטער, ~גע־מאַטערט. מאַטערן, מוטשען לײַכט. מאַכן עמע־צן אַ ביסל לײַדן פֿון צײַט צו צײַט. מאַכן אַז מע זאָל דאַרפֿן זיך אָנשטרענגען. א׳ די שילערס מיט שוערע אויפֿגאַבּעס. א׳ מיט די זעלביקע ריידז, וויל־דע ניטן אַזוי. מיט ז׳ך — אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט זיך מאַ־טערן. א׳ זיך בּיי אַן אַרבּעט, איבּער דער מאָגערער חיונה. א׳ זיך מיט שוערער עבֿרי. א׳ זיך בּיים אַרויסרעדן אינאָנטאַגע וועלטער. **־נישׂ.**

אונטערמאַכן — טרוו. מאַך אונטער, ~גע־מאַכט. 1. מאַכן אַ צייכן אונטער עפּעס. א׳ סימנים בּיי גענויקן. *א׳ די אויגן = א) צו־פֿאַרבּן אַ ביסל אונטער די אויגן (מיט בלויער אָדער שוואַרצער שמינקע, פֿאַר שיינקייט וועגן); ב) מאַכן בלויע צייכנס אונטער די אויגן (בּיי אַ געשלאָגן). 2. צומאַכן, צוגעבּן, צו־אַרבּעטן פֿון אונטן; מאַכן עס זאָל וועלן מער. א׳ אַ פּיסל צום טיש. „נאָך אַ ביסל א׳ — און די אַרבּעט וועט זײַן געענדיקט״, רייד. *א׳ געלט = פֿאַרדינען צו ביסלעך געלט. *א׳ זאַקן = צוואַרבּעטן סטופּניעס צו אַלטע זאַקן.

3. מאַכן קירצער, קלענער. אונטערבייגן. אונ־טערשנידן. אונטערשערן. א׳ די קאַפּאָטע. א׳ אַן אונטערקלייד. א׳ די בּאָרד. 4. טאָן עפּעס וויּ אַ צוגריטונג פֿאַר אַ וויטערדיקן אַרבּעט־פּראָצעס. א׳ פֿעל. א׳ פֿלאַקס פֿאַרן קעמען. א׳ וויין פֿאַרן מאָלן. „קלײַבן אָדער א׳ די וויין און זיי מאָלן און זיפּן די מעל, און מצות קנעטן און בּאַקן, — איטלעכע זאַך וועלט געט רעכנט צו אַ באַונדערע מצוהה״, קה, סודיל־קאָוו 1821.

5. אָפּנאַרן, אָפּטאָן [מיט דאָטיו פֿון פּער־זאָן וואָס לײַדט]. א׳ אַ יאָלד און אים אַרײַנ־רוקן פֿאַלשע דאָלאַרן. *א׳ איר אַ ממזר = וואויליוננערישׂ. שוואַנגער מאַכן. *א׳ אַ גע־שטאַנק (אַן עיפּוש) = אויך: פֿאַרשפּרייטן אַ רכילות, אויסטראַכטן אַ בלבול אע.

6. טאָן נאַטירלעכע באַדערפֿענישׂ אונטער זיך. א׳ ווי אַן עופֿעלע אין ויגל. דאָס קינד האָט אים אונטערגעמאַכט אין שויס. 7. דזוו נאַכמאַכן. א׳ אַ חתימה. א׳ אַ שליסל. א׳ געלט. **־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.**

אונטערמאַכן זיך — ← דפֿוס. 1. דריט־פּערזאָניק. פֿון זיך (אַן אַנווײַז אויף אַ סיבּה), וועלן עפּעס פֿון אונטן. „זע, עס האָט זיך מיר אונטערגעמאַכט אַ פּרישטשי״, רייד. 2. צו־פֿעליק אונטערקומען, ס׳וועט זיך א׳ אַ קונה. 3. אונטערהאַנדלען זיך. געוויינען דעם צוטרוי. א׳ זיך צום פּריץ, צום בעל־הבּית. 4. דזוו אונטערמאַכן, בפ. 5. (שפּאַסיק, גראַבּלעך) זיך אונטערשרײַבּן.

אונטערמאַליעווען — טרוו. ־ליעוט אונטער, ~געמאַליעוועט. 1. פֿאַרבּן (סופֿיס, חנעט) אַ ביסל, גיט גרינטלעך. א׳ די שטוב ערב פּסח. 2. מאַליעווען פֿון אונטן. א׳ די טרעפּ. 3. אונטערפוצן מיט שמינקע. א׳ דאָס שיינע פּנימל, די אויגן.

אונטערמאָלן I — טרוו. מאָל אונטער, ~גע־מאָלט [וועגן ~געמאָלן ← אויסמאָלן ו]. 1. מאָלן, צייכענען, פֿאַרבּן פֿון צײַט צו צײַט. א׳ אין אַ פֿרײַען טאָג. 2. צומאָלן אַ ביסל. מאָלן פֿון אונטן. א׳ אַ ניט־פֿאַרענדיקט בילד. 3. פֿרווון פֿאַרענדיקן, דערגאַנצן אַ שילדערן אָדער געבּן בלויז אין אַלגעמיינע שטריכן. „א׳ מוזיקאַליש דאָס מיליע״, דר׳ מיכאל ווייכערס, דרום־אַפֿריקע, № 170. **־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערי.**

אונטערמאָלן II — טרוו. מאָל אונטער, ~געמאָלט & ~געמאָלן. 1. מאָלן, צעמאָלן קערנער אויף אַ לײַכטן אופֿן, גיט אויף דין. א׳ קערנער אויף גרעבּלעכע גרויפּן. 2. מאָלן (מיט אַ מיל, מילכל) פֿון צײַט צו צײַט. א׳ נאָר ווען אַ פּויער קומט מיט אַ זעקל תּבואה. **־עכץ. ־ענישׂ.**

אונטערמאָנען — טרוו. מאָן אונטער, ~גע־מאָנט. 1. מאָנען (אַ חובֿ) אויף אַ לײַכטן אופֿן, ניט־צודרינגלעך. א׳ אַ פֿאַרפֿאַלענעם גמי־לת־חסד. 2. אונטערהאַלטן בּיים מאָנען. „דו טעלעפֿאָניר אים און איך וועל א׳ מיט אַ ברי־וול״, רייד. **־עכץ. ־ענישׂ.**

אונטערמאַנצלען — אוסו. ־צל אונטער, ~געמאַנצלט. וורר. 1. כיטרעווען צו ביס־לער, פֿון צײַט צו צײַט. א׳ און זיך מאַכן אומ־פֿרידנט. 2. פֿון צײַט צו צײַט בעטלען, שנאָ־רן. זיך פֿוילן צו אַרבּעטן און א׳.

אונטערמאַס — די, ־ן. קלענערע מאָס, וויי־ניקער וויּ ס׳איז אײַנגעשטעלט. פֿאַרקויפֿן מיט אַן א׳.

אונטערמאַסט(י)ען — טרוו. ־ט(י)ע אונ־טער, ~געמאַסט(י)עט. אונטערלייגן עפּעס צו מאַכן פֿעסטער אָדער באַקוועמער. אונטערבּע־טן. א׳ דעם וואָגן מיט בּרעטער, מיט אַ סך שטרוי. מיט ז׳ך — אײַנאַרדענען, געפּי־נען פֿאַר זיך אַן אָרט פֿון אונטן אָדער אונ־טער עפּעס. א׳ זיך אונטערן פּעקעליק און אײַנשלאָפֿן.

אונטערמאַצעוועזן — טרוו. ־צעווע אונטער, ~געמאַצעוועט. אונטערפּעסטיקן, צושלאָגן, צוקלאַפּן עפּעס פֿון אונטן (צו מאַכן פּעסטער, שטאַרקער). א׳ דעם פֿלויט וואָס האַלט בײַם אײַנפֿאַלן. מיט זיך — 1. קזוו — זיך ראַגלען. גוטבּרודערייש זיך פֿאַרמעסטן. אויס־פֿרובירן די כּוחות. 2. זיך שטאַרקן. א׳ זיך מיט אַ האַלב געגנזל.

אונטערמאָרדע — די, ־ס. (אומאיידל) פּעט־(לעכ)ער, אַראָפּהענגעדיקער טייל אונטערן קין. אונטערשטער טייל פֿון אַ טאָפּעלער מאָרדע. בולטער גוידער. אַ פּרצוף מיט אַן א׳.

אונטערמאָרדיזן, ~מאַרדזיזן, ~מאַרודזיזן, ~מאַרושזשן — אוסו. ־דע, ־דזיע, ־דזשע אונטער, ~געמאָרודעט, ־דזיעט, ־דזשעט. פֿון צײַט צו צײַט טאָן אַן אַרבעט צו פֿאַמעלען, אַן חשק. א׳ און ניט פֿאַרטיק מאַכן דעם גאַרניטער אויף יום־טובֿ.

אונטער מאַרמער — אַדוו פֿראַזע. עס זאָל כאַפּן דעם אָנפּלויק, עס זאָל אויסזען אַזוי ווי מאַרמער, מירמלשטיין. מאָלן די וועלט א׳ מ׳. פֿרגל אויסמערמירן.

אונטערמאַרעוויכערן — אוסו. ־ער אונטער, ~(גע)מאַרעוויכערט. פֿון צײַט צו צײַט, צו בײַסלעך מאַרעוויכערן, שוינדלען, פּעלשען ווען בײַם האַנדלען, בײַ א מגע־ומשא. „פּלעגט אויך צו בײַסלעך א״, פּ. רודאָי, טמז, 1963 12 V.

אונטערמאָרן — טרוו. ־רע אונטער, ~גע־מאָרעט. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט מאָרן, מאַטערן, מוטשען דורך געבן שפּײַ ווייניקער ווי נייטיק אַדער צוויגען אַרבעטן אײַבער די כּוחות. א׳ די געזעלן, די קינדער, די שקלאַפֿן. ־ענישׂ.

אונטערמאָרן זיך — ← דפֿוו, רעפֿל. אָפּ־צורן. ניט דערנסן, ניט דערשלאָפֿן כּדי זיך מאַכן מאָגערער, שוואַכער צו בײַסלעך, בּמשך א צײַט. [אויך אַזאַ אופֿן האָבן טייל יונגע־לײַט אין צאַרישן רוסלאַנד זיך געמיט באַ־פֿרײַט צו ווערן פֿון דינען אין מיליטער.] „א׳ זיך אַ פּאָר חדשים פֿאַרן פּריזיוו און באַ־קומען אַ וויסן בילעט״, רייד.

אונטערמאָרקירן — טרוו. ־קיר אונטער, ~(גע)מאָרקירט. 1. אונטערצייכענען. מאָרקי־רן, מאַכן א צייכן פֿון אונטן. א׳ די פּרײַזן. 2. (אַקטיאָריש) בײַם רעפּעטירן זאָגן בלויז די ווערטער וואָס זײַנען נייטיק פֿאַרן מיטשפּי־לער און אײַנשלינגען די אַנדערע.

אונטערמאַרשירן — אוסו. ־שיר אונטער, ~(גע)מאַרשירט. 1. נאָך אַ ביסל מאַרשירן, מיטגיין אין אַ געשלאָסענער ריי. א׳ מיט דער דעמאָנסטראַציע ביזן ראָטהויז. 2. האַסטיק און זעלנעריש צוגיין.

אונטערמאַשענעווען — טרוו. ־נעווע אונ־טער, ~(גע)מאַשענעוועט. פֿון צײַט צו צײַט מאַשענעווען, אָפּנאָרן, אונטערשוינדלען. אונ־טערזשוליקן. א׳ דעם אייגענעם ברודער.

אונטערמוהלן — [...מוי(ה)עלן] טרוו. מוהל אונטער, ~געמוהלט. גראָב. קירצער מאַכן, אַוועקשנײַדן פֿון אונטן, אונטערשנײַדן. „אַזאַ לאַנגער (דראָנג), מע וואָלט אים באַדאַרפֿט אַ ביסל א״. א׳ אַן אַרטיקל.

אונטערמוטיקן — טרוו. ־טיק אונטער, ~גע־מוטיקט. פֿון צײַט צו צײַט צוגעבן מוט, מונטערקייט; אַ ביסל אויפֿמוטיקן ←. „[האָט] אונטערגעמוטיקט...און מיט לעבעדיקע טריט גיי איבערן שטראָז״, נאָד. ־ונג.

אונטערמוטשען — טרוו. ־טשע אונטער, ~געמוטשעט. אונטערפּײַניקן, אונטערמאַטע־רן. א׳ קינדער, בעלי־חיים. א׳ דעם עולם מיט אַ נודנער דרשה.

אונטערמוטשען זיך — ← דפֿוו. לײַדן, בידעווען פֿון צײַט צו צײַט אַדער בּמשך אַ צײַט. א׳ זיך און דערגרייכן דעם אָנגעמערקטן ציל. זיך א׳ מיט דער מאָגערער פּרנסה. ־ענישׂ.

אונטערמויל — דאָס, ~מײַלער. טייל פֿנים אונטערן מויל (איידעלער ווי מאָרדע). „די זאָפּט איז געווען איבער די פּריש־געבאָלטע אונטערמײַלער״, בערג, אָפּגאָנג. א־ב־י־ן — אונטערשטער קינבּיין. א־ג־י־ל אַדער ־ד־ר־י־ז.

אונטערמויערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־מויערט. 1. אונטערבויען. באַפֿעסטיקן מיט ציגל, שטיינער. א׳ דעם פֿונדאַמענט. 2. מוי־ערן פֿון אונטן; באַפֿעסטיקן מיט בוי־מאַ־טעריאַל אַ מויער(וואַנט) וואָס האַלט אין אײַנ־פֿאַלן. א׳ די אַלטע באַזע. „פֿאַרשלאָג אונטער־צומויערן די וואַקלדיקע געבײַדע״, ב. פֿיינע־נבוים איבז, א. בעבעל, די פֿרוי און דער סא־ציאַליזם. 3. פֿיג. אונטערפֿעסטיקן, שטאַרקער מאַכן. א׳ אַ באַשולדיקונג. א׳ די פּראָגראַם מיט נײַע טעאָרעטישע הנחות. א׳ דעם וואָקל־דיקן מוט. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערמוליען — טרוו. ־ליע אונטער, ~גע־מולי(ע)ט. דוו אויסמוליען ←.

אונטערמולירן — טרוו. ־לירן אונטער, ~(גע)־מולירט. לר. אונטערפֿעלשעוועז, אויסגאַרן, באַשווינדלען, בלאָפֿן צו בײַסלעך. א׳ וואו עס לאָזט זיך אַ פּאָר קערבלעך און זיי פֿאַרהו־ליען. „קענסטו א׳ — וועסטו ניט פֿאַרלירן״, פֿוב. ־ער. ־ערי.

אונטערמומלען — אוסו & טרוו. ־מל אונ־טער, ~געמומלט. אונטערמורמלען, אונטער־שעפּשען. א׳ אומקלאָרע ענטפֿערס. א׳ אויפֿן גבֿירס טאָכטער. „אַנדערע האָבן אונטערגע־מומלט אַז דער יונגערמאַן האָט גאָר געמאַכט עפּעס אַ מליצה־ספֿרל״, קמ, 1867, № 43. „אײַער מאָשקע זאָל לעבן איז ווערט אַ פֿינע פּלה, אײַ וואָס זיי מומלען אונטער אויף אים, זאָלט איר מער קיין דאגה ניט האָבן״, ש. וואָלצענאָק, דער באָקאָנטער דאָקטאָר, וואַרשע 1882. ־ענישׂ. ־ער (־קע). ־ערי.

אונטערמונטערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־מונטערט. צוגעבן חשק, קוראַזש. מאַכן מוג־טער(ער), אונטערמוטיקן. א׳ אַ פֿאַראומערטן פֿרײַנד. „האָט דעם רעדנער 'אונטערגעמונ־טערט', אַז ער זאָל שנעלער פֿאַרענדיקן זײַנע חכמות״, ד. פֿיינקער, טמז 1965 28 IV. מיט זיך. „די פֿאַבראַזוקאָמען פֿון ווײַסרוסלאַנד און אוקראַאינע מוזן זיך א״, נאָרבער שטימע, מאָסקוע 1924, № 4־5. ־ונג.

אונטערמוסרן — [...מוסערן] טרוו. מוסר אונטער, ~געמוסרט. פֿירהאַלטן, אויסריידן ניט שטרענג, אײַנגעהאַלטן. מוסרן פֿון צײַט צו צײַט. א׳ די טומלמאַכערס אין פּאָליש.

אונטערמוקען — אוסו. ־קע אונטער, ~גע־מוקעט. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט אַרויס־ברענגען קלאַנגען (ענלעכע צו) מו־מו. א׳ ווי די מורע קו פֿאַרן מעלקן. ־עכּן. ־ענישׂ.

אונטערמורמלען — אוסו & טרוו. ־מל אונטער, ~געמורמלט. 1. עפּעס אַרויסזאָגן (איין מאָל אַדער עטלעכע מאָל) אומקלאָר. אונ־טערשפּטשען. א׳ אַן ענטפֿער, די ברכה. א׳ אַשרי. „וואָס לעבן, האָט זי שטיל אונ־טערגעמורמלט, איז אַלעמאָל מער אויסטער־ליש ווי די רײַכסטע פֿאַנטאַזיע״, הרב העפּ־טערמאַן, פֿאָר, 1963 26 V.

2. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט (שטיל) אויסדריקן אומצופֿרידנקייט (מיט עמעצן, מיט עפּעס). „האָט דער לעצטער אָנגעהויבן צו א׳: 'עפּעס ניט גוט, ניט געשמאַק'״, סאַלאָמאָן וואַיזשאָר, א שלום...אין סאַלאָמאָנייעווקע, סלוצק 1911. „חסידים האָבן אָנגעהויבן א׳ אַז דער נאָמען פֿונעם בית־המדרש דאַרף אומגעבײַטן ווערן פֿון 'סאַוואַנייער' אויף 'סקווי־רער'״, הרב לוי גליקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934.

3. רעדן צו בײַסלעך שלעכטס וועגן עמע־צן, (שטיל) טרײַבן רכילות. א׳ וועגן דער שכנה אַז זי איז אומטרײַ דעם מאַן. „האָט מען דאָס פֿאַרל נענומען אין די מײַלער און מע האָט אָנגעהויבן אונטערצומורמלן״, שע, פֿון כּתרי־לעווקע. „די אַלטע וויבער האָבן שטאַרק אונטערגעמורמלט, אַז ער מוז האָבן עסקים מיט די ניט־גוטע״, דער נייער גייסט, 10, ג״ י 1898. 4. רעדן בשתיקה. א׳ אַז עס גרייט זיך אַן איבערקערעניש. אויך מיט זיך. ־ענישׂ. ־ער (־קע). ־ערי.

אונטערמורקען — אוסו. ־קע אונטער, ~גע־מורקעט. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט אַרויסבּרענגען קלאַנגען (ענלעכע צו) מור־מור. א׳ ווי א קאַץ וואָס קריגט אַ גלעט. ־עכּן. ־ענישׂ.

אונטערמושטירן — טרוו. ־טיר אונטער, ~(גע)מושטירט. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט לערנען (זעלנערס) מאַרשירן אין דער ריי, שיסן אדגל; אונטערלערנען פֿאַלגן באַפֿעלן, דיסציפּלינירן, דרעסירן. „נאָך אַ ביסל א׳ און זיי וועלן ווערן גוטע זעלנערס״. א׳ דעם מאַן, די קינדער. ־ונג.

אונטערמחותנען זיך — [...מעכו־טענען] אוסו. מחותן זיך אונטער, זיך ~געמחותנט. פֿרוון ווערן נאָענט מיט אַ יחיד אַדער מיט אַ גרופּע דורך חניפֿה, גלאַטע רייד־לעלעך; וע־רן אַ שמעלקע. „געקומען אַ ווילד־פֿרעמדער און זיך צעלייגט ווי בײַם טאַטן אין ווינ־גאָרטן, ווײַל ער קען די מלאָכה פֿון א׳ זיך״, רייד.

אונטערמיאוסן — [...מיעסן] טרוו. מיאוס אונטער, ~געמיאוסט. פֿאַרמיאוסן. „די שוי־גער מיאוסט איר אונטער דאָס לעבן״, רייד. א׳ אַ שידוך.

אונטערמיאומן זיך — אוטו. ← דפּוי. עקלען זיך אַ ביסל; פֿילן צו עמעצן אַדער עפּעס אַ לייכטן וויידערווילן. א׳ זיך צו טאָן אַזאַ שמוציקע אַרבעט.

אונטערמיאָוקען — אוטו. ־קע אונטער, ~געמיאָוקעט. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט אַרויסברעכענגען די קלאָגענען (ענגלעכע צו) מיאָו־מיאָו. א׳ וויַ אַ הונגעריקע קאַץ. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערמיטלען זיך — אוטו. ־טל זיך אונ־טער, זיך ~געמיטלט. 1. וויַ ניט איז, קומט קוים אויסקומען. זיך א׳ מיט וויניק געלט, מיט וויניק שפּייז. „זיך געאָדעוועט אין דחקות און זיך אויסגעלערנט א׳ זיך מיט קליינע פֿאַר־דינסטן", רייד. 2. זיך שאַפֿן, זיך לאָזן באַ־דינען. זיך א׳ מיטן אַלטן טאַטן, מיטן יתום.

אונטערמיטשען — אוטו. ־טשע אונטער, ~געמיטשעט. דזוו אונטערמוקען. א׳ וויַ אַן אָקס. ־ענישׂ.

אונטערמיימען — [...מאַיִמען] טרוי. מיימ אונטער, ~געמיימט. (אין פֿאַרשטעלטן לשון) צוגעבן אַ ביסל וואַסער (מיימ) צו אַ שאַר־פֿער משקה (ווײַן, בראַנפֿן) אַדער צו מילך. א׳ דעם אָקעוויט.

אונטערמיין — דער, ־ען. ניט קיין פֿולער מיין, בלויז אַן אָנצוהערעניש. זײַטיקער מיין. „פֿונקט ווי דער אַלרײַט, האָט ״יופּי״ [אין ישׂראל־דיקן מאַסן־העברעאיש] פֿאַרשיידענע מיין־גיר־אַנסן, מיינען, א׳ען און אייבערמיינען", צייט, סמז, 1963 XI 29.

אונטערמיסטער — דער, ־ס, וונ ־קע, ־ס. געהילף פֿון מיסטער (אין אַ גרויסן וואַר־שטאַט). דער א׳ איז ערגער צו די אַרבעטער ווי דער הויפּטמיסטער.

אונטערמיסטערן, ~מיסטערוען — אוטו & טרוי. ־ער אונטער, ־רוען אונטער; ~געמיסטערט, ~געמיסטערוועט. מיסטערן, טאָן אַ מלאָכה ניט כסדר, פֿון צייט צו צייט. א׳ פֿאָליצעס פֿאַר די ביכער. א׳ וועג עס פֿאַלט אַרײַן אַ שטיקל אַרבעט. א׳ און קאַליע מאַכן.

אונטערמייקענען — ־קע אונטער, ~גע־מייקעט (~געמייקנט). [← אויסמייקע(נע)ן.] אוטו — פֿון צייט צו צייט אָפּגעבן, אויסברע־כן וואָס מע האָט געגעסן. „זיך אָנגעגעסן וויַ אַ זוללׂ־וסובֿא און די גאַנצע נאַכט אונטער־געמייקנט", רייד. טרוי — מאַכן עמעצן אַדער עפּעס מיאוס. א׳ דעם עסק, דאָס געשעפֿט, די שותפֿות.

אונטערמיליעווען — טרוי. ־ליעוע אונטער, ~געמיליעוועט. מג, פּאַפּ. אונטערשוועגקען. „אַז עס וועט רעגענען זאָל דאָס וואַסער ניט א׳ די וואַנט", רייד.

אונטערמיין — דער, ־ס. אונטערגרופּע פֿון אַ מין. בײַמיין. „דער גאַלדפֿיש...פֿון כינע איז אַ קינסטלעך אויסגעהאָדעוועטער א׳ פֿון אונ־דזער קאָרוש", דר׳ איסעל איבז, אָטאָ שמיידל, זאָאָלאָגיע, וילנע 1924. „דער צד־השוה איז די אַלע מינים און אַיִם פֿון ייִדן־פֿרע־סערס איז דאָס, וואָס איז שוין לאַנג אויסגע־

דריקט געוואָרן אין די דרײַ וועקטער: לכו ונכחידם מגוי", צייט, סמז, 1964 XI 13.

אונטערמינעלן — טרוי. ־ער אונטער, ~גע־מינטערט. 1. אונטערהעלפֿן בײַם מינטערן אַ געחלשטן. *א׳ מיט חלשות־טראָפּנס = אויך איר. 2. אונטעריאָגן, אונטעראײַלן, צוגעץ־בן חשק עפּעס צו טאָן. „אָפֿילו אַריה האָט איר [= זי] אונטערגעמינטערט נאָך פֿון פֿרײַ־טיק: זאָלן זיי עסן...", משה טײַטש איבז, ח. ג. ביאַליק, אַריה בעל־גוף. 3. דזוו אונטער־מונטערן (←). ־ונג. ־נישׂ.

אונטערמינימאַל — אַדי. וואָס איז נאָך וויי־ניקער וויַ מינימאַל. א׳ש שׂכירות. „לערערס האָבן זיך באַקלאָגט אויף די א׳ש באַדינגונ־גען", טמז, 1965 V 12.

אונטערמינירן, ~מינעווען — טרוי. ־נירט, ־נעוט אונטער; ~(גע)מינירט, ~געמינעוועט. אַרכ ~מינעלן. 1. אונטערלייגן (און פֿאַר־שיטן) מינע, דינאַמיט, פֿולוועך (עס זאָל שאַ־דן אַן אויפֿרייס און אָנטאָן שאָדן). א׳ אַ פֿעלד. א׳ אַ פֿעסטונג. א׳ אַ האָוון. „אַראַבישע אַריסטדרינגערס קענען אונטערמינירן גרענעץ־וועגן אין מדינת ישׂראל". „דיא [פֿעסטע טו־רעמס] האבן זיא ניט גקענט אום רײַסן אונ׳ אַך ניט פֿאר ברענין, דיא האבן זיא גמושט מיט בולבֿר [= פֿולווער] אונטערמינה", אײַן נײַא קלאָגליד פֿון חורבן ווּרמײַשׂא, אָמשט 1723 [פֿש III]. „מע וויל וויניקסטנס אונטערמינירן פֿוילן און אויסשיסן אין דער לופֿט...", פּרע, גענאַנקען און אידיען.

2. פֿיג. צעשטערן, שעדיקן אויף אַן אומ־דירעקטן אופֿן, מיט פֿאַרמאַסקירטע מיטלען. אונטערגראָבן. א׳ די אָפּאָיציע. „דער צלם האָט די גאַנצע צײַט ניט אויפֿגעהערט צו זוכן מיטלען ווי אונטערצומינירן די קאָנסט־טוציע", מר VI, נ״י 1910. „יעדע געזעלשאַפֿט לעכע אַרדענונג...קען אונטערמינירט ווערן דורך באַאַלטענע אַנטיסעמיטישע באַמבעס", לע, סמז, 1964 III 15. „האָט די גאַנצע צײַט גע־האָלטן אין אונטערמינעווען דעם מעגלעכן צו־טרוי", ד. ל. מעקלעער, סמז, 1964 XI 1. „אומ־צאָליקע ראָמאַנען...גלאָט ביכער האָבן אונ־טערמינירט דעם באַגריף פֿון צניעות און אָפּילו טרײַיִיט", באַש, פֿאַר, 1964 XI 5. ־מינירער. ־מינירונג.

אונטערמיסטיקן — טרוי. ־טיק אונטער, ~גע־מיסטיקט. 1. מאַכן אומריין, אָנמיסטיקן צו ביסלעך. א׳ וויַ אַ שיפור אין שענק. 2. (אַגרי־קולטור) באַמיסטיקן, פֿערטיליזירן אַ ביסל, ניט וויפֿל מע דאַרף. א׳ פֿעלדער. 3. פֿיג. אָנווענדן שמוציקע מיטלען אין געזעלשאַפֿט־לעכן לעבן. א׳ אַ וואַל־קאַמפּאַניע. ־ונג.

אונטערמישן — טרוי. מיש אונטער, ~גע־מישט. 1. אַ ביסל מישן, דורכמישן. „אויך מאָג מען [אום שבת] אַרײַנגיסן ווײַן אַדער עסיק אין אַ שיסל...און מאָג עס א׳ מיטן פֿינגער", לטב, סו/א. 2. צומישן, צושיטן, צוגיסן בשתּיקה. א׳ וואַסער צום בראַנפֿן, צום ווײַן. א׳ פֿלאָקס צו וואָל. א׳ סם. 3. צו ביס־לעך צומישן עפּעס שעדלעכס. א׳ גיפֿט, סם, ביטערגיש אין באַציאונגען צווישן מענטשן. „טראָגט דש מת הין וועק פֿון דיא פּלה דש גיט אונטר מוישן זאָל דיא ורייד", טז, ויקרא ו, 4.

מיט זיך — 1. אַרכ. מישן זיך, אויסמי־שן זיך. „דו בישט וואל וירדיג אונ׳ צימ־לין בישטו, וויא וילשטו דיך אונטר מישן צו דיא הערשאַפֿט", (טײַטש פֿון 'אַקדמות', פֿירט 1694. 2. אַרײַנמישן זיך. „איך וועל ניט לאָזן, איר זאָלט זיך א׳ אין מײַנע עסקים", רייד.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערמלאָכה(נע)ן — [...מעלאָ׳כע(נע)ן] אוטו & טרוי. מלאָכה אונטער, ~געמלאָכט. 1. טאָן אַ מלאָכה ניט תּמיד, פֿון צייט צו צייט. אונטערארבעטן. אונטערמײַסטערן. א׳ פֿאַר (אונטער) אַ יום־טובֿ. 2. טאָן אַן אַר־בעט שלעכט, ניט־געראָטן. „אַ פֿאַרטאָטש, זעט וואָס ער האָט דאָ אונטערגעמלאָכט", רייד. 3. טאָן בשתּיקה. זײַן כלומרשט אַ דיפֿלאָמאַט און א׳ מיט שפּיאָנאַזש. 4. אונטערפֿעלשן. א׳ אַ חתימה. 5. במקום־וועדב פֿאַרן טאָן עפּעס וואָס מע ויל ניט דערמאָנען. א׳ (זיך) אין די הויזן. אויך: אונטערנאַרן, אונטער־מסרן אא. דאָ אויך מיט זיך.

אונטערמלבוש — [...מאַלבוש] — דער, ־ים [...מאַלבושים]. יעדער מין מלבוש וואָס מע טראָגט אים אונטער אַ צווייטן מלבוש. ספּענצ וואַרעמע אונטערוועש, אַ וואָלן לייבל אא. „פֿאַר־געס ניט די א׳ים איידער דו לאָזסט זיך אין וועג אַרײַן", רייד.

אונטערמלך — [...מיילעך] דער, ־ים [...מע־לאָכים]. געהילף פֿונעם מלך, שני למלך, וויַ צעקעניג. „ער [שבתי צבי] טעט אויש טיילן קינגרײַכן...אן זײַן גוטי פֿרײַנד, ער מאַכט אונ־טר(מלכים) און פֿרינצן", שאר, קד/ב.

אונטערממז(י)רן — [...מאַ׳מזערן] טרוי. ממז(י)ר אונטער, ~געממז(י)רט. 1. אונטער־כיטרעוועז, אַרויסקריגן מיט אַ קלוגן אײַנפֿאַל. א׳ און לעבן אַ גוטן טאָג. 2. בשתּיקה גע־בערן אַן אומגעוצלעך קינד. „די סאָלדאַטקע האָט צוויי מאָל אונטערגעממזרט".

אונטערממחרן — [...מ׳סכערן] אוטו. מסחר אונטער, ~געמסחרט. 1. מסחרן, האַנדלען (מיט עפּעס) אַ ביסל, צו ביסלעך; טאָן מסחר וויַ אַ בײַבאַשעפֿטיקונג. „דאָס גאַנצע שטעטל האָט אונטערגעמסחרט אין די יאָרן פֿון דער ערשטער וועלט־מלחמה", רייד. 2. האַנדלען אומערלעך. א׳ מיט דעם צוטרוי פֿון פֿאָלק. א׳ מיט דער פּען. א׳ מיט דער אונטערוועלט.

אונטערמסרן — [...מאַ׳סערן] טרוי. מסר אונ־טער, ~געמסרט. דזוו מסרן, מיט אויר בײַ־טעם. מסרן צו ביסלעך; פֿון צייט צו צייט. „און יענעם אונטערצומסרן איז בײַ אים גאָר אַ קליניקייט...", מ. שלונסקי, דער באַג־קראָט, וואַרשע 1884. „חוצדעם האָט ער נאָך באַקומען אויף זיך אַ שוערע דיעלע, וויל עטלעכע גוטע פֿרײַנד האָבן אים אונטערגע־מסרט", יופֿאָל, 1886, № 17. מיט זיך — זיך א׳ מיט אַן אומאָפּגעהיט וואַרט. ־ונג. ־נישׂ.

אונטערמעבלירן — טרוו. ־ליר אונטער, ~מעבלירט. (אויס)מעבלירן מיט ווייניקער מעבל וויִ עס פּאַסט זיך, ווי עס פּירט זיך, א׳ די דירה. „דאָס אויפֿנעם־צימער איז אונ־טערמעבלירט״, רייד.

אונטערמעלדן — טרוו. מעלד אונטער, ~גע־מאָלדן. בשתּיקה מעלדן. א׳ עס דער פּאָליציי.

אונטערמעלקן — טרוו. מעלק אונטער, ~גע־מאָלקן, ~געמעלקט. 1. מעלקן (אַ בהמה) אַ ביסל, וווייניקער וויפֿל נייטיק. מע דאַרף מעלקן און אויסמעלקן, ניט א׳. 2. פֿיג. פֿון צייט צו צייט אַרויסבאַקומען. א׳ דעם רייכן קרובֿ און אַרויסקריגן אַ ביסל געלט. א׳ דעם געהילף פֿון מיניסטער און אַרויסצינען וויכטי־קע סודות. ־עכ. ־ענ׳ש.

אונטערמענטש — דער, ־ן. 1. מענטש וואָס איז נידעריקער פֿון דעם דורכשניט. „דער א׳ האָט אָפּאַטאָשון געדינט צו אַנטפּלעקן דעם אונטערגרונט פֿון כאַראַקטער״, ב. ריוקין, גרונט־שענדענצן... 2. אוממענטש, וויילדער מענטש. „דער א׳ — האַלב־חיה, האַלב־מענטש״, ים, 1938. „דער וואָס גלייבט ניט אין מחמדן באַלאַנגט צו די א׳ן און האָט ניט מער חשי־בות ווי דער הפקר־הונט״, ייט, טאָג, 1960 VII 20. „דאָס ׳ענ׳ע דיטשלאַנד׳ פֿון סאַדיסטן, רוצחים, א׳ן, אָפּשוים פֿון מענטשלעכן מין״, ה. זיידמאַן, טמז, 1964 III 27. ־ישׁ — אַדי. ־ישקייט.

אונטערמענטשהייט — די, ־ן. נעאָל. כּלל, סכום פֿון אונטערמענטשן. טייל פֿון דער מענטשהייט וואָס איז אונטערמענטשלעך. „די יידישע א׳ זאָל באַצאָלן פֿאַר די זינד טיצער, אָבער געראָטן״ [ביים איבערזעצן אַ נאַציש־דאָקומענט], מוז, היטלעריש פּראָפּאַגאַרן.

אונטערמענטשלעך — אדי. וואָס איז וויִ ביי אַ (האָט דעם כאַראַקטער פֿון) אונטער־מענטש. וואָס איז ערגער וויִ די מענטשלעכע נאַטור. „און טאָמער וויסן זיי פֿון די אי־בערמענטשן א׳ע זאָכן...״, וויניטש VII. „זיין רשעות איז א׳, די לידן פֿון זיינע קרבנות איבערמענטשלעך, און קונסט איז מענטשלעך״, שג, דערציִלערס אוֹן ראָמאַניסטן II. „דאָס פֿאָלק וואָס האָט געראָטן פֿון דעם איבערמענטשן איז געוואָרן א׳״, ח. ליבערמאַן, אין טאָל פֿון טויט, נ״י 1948. ־קייט.

אונטערמעקלע(ר)ן — אוטו & טרוו. מעקל־(ער) אונטער, ~געמעקלט, ~געמעקלערט. 1. אַ ביסל, פֿון צייט צו צייט זיין אַ מעקלער. א׳ ביים פֿאַרקויפֿן אַ וואַלד. א׳ תּבואה. 2. צו ביסלעך אַנגענעמען די ראָלע פֿון אַ פֿאַרמיט־לער. א׳ ביים שליסן אַן אָפּמאַך. „ענגלאַנד האָט זיך געשטעלט אויף אַמעריקע זייט און בלויז אַ ביסל אונטערגרעמעלט אין אַ קרי־טישן מאָמענט״, בצג, טמז, 1962 XII 26. ־ער. ־ערי.

אונטערמעקן — טרוו. מעק אונטער, ~גע־מעקט. 1. מעקן פֿון אונטן. פֿאַרנעצן און א׳ אַ וויכטיקן דאָקומענט. 2. מעקן, אָפּרייבן, אָפּווישן דאָס אַנגעשריבענע אַדער אַנגעצייכ־נט אַ ביסל, וווייניקער וויִ נייטיק. א׳ און אי־בערלאַזן סימנים.

אונטערמעקען — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־מעקעט. 1. פֿון צייט צו צייט, צו ביסלעך אַרויסבאַרעגענען קלאַנגען (ענלעכע צו) מע־מע. א׳ וויִ אַ ציג. 2. אַרויסבאַרעגענען, זאָגן עפּעס אומקלאָרס, וואָס מע קען דערבּיי די וועלט ניט פֿאַרשטיין. „האָט אין שפּאָס איר אַנגעטאָן אַ פֿינגערל און עפּעס אונטערגעמעקט דער־בּיי״, הרבּ העפֿטערמאַן, פֿאָר, 1961 VI 11. ־עכ. ־ענ׳ש.

אונטערמראָקן — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־מראָקעט. רעגענען פֿאַמעלעך, מיט הפֿסקות. אַ רעגנדל מראָקעט אונטער.

אונטערמרוטשען — אוטו. ־טשע אונטער, ~גע־מרוטשעט. פֿון צייט צו צייט, צו ביס־לעך אַרויסבאַרעגענען קלאַנגען פֿון (וויִ) אַ קאַץ, די קאַץ לאַשטשעט זיך און מרוטשעט אונ־טער. פֿרגל דוד.

אונטערמרוקן — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־מרוקעט. 1. פֿון צייט צו צייט, צו ביסלעך אַרויסבאַרעגענען קלאַנגען (ענלעכע צו) מרו־מרו. „[דאָס קעלבל] האָט געגעסן און דאָך צוווייטלן אונטערגעמרוקעט״, ממוס, ספֿר הבּהמות. „[ער] האָט אונטערגעהוסט און אונטערגעמרוקעט״, באַש, פֿאָר, 1962 IX 24. 2. אויך טרוו. אונטערמורמלען, אויסדריקנדיק אומווילן אָדער אומצופֿרידנקייט. א׳ עפּעס אונטער דער נאָז. א׳ אַ האַלבן יאָ. „דער שלעכטער מלאָך מי־נעט זיך, ענטפֿערט ניט וווילנדיק אָמן און מרוקעט אונטער אויך אַ שבּח״, ממוס, ׳שבּת׳. ־עכ. ־ענ׳ש.

אונטערמשרת — [...מעשׂאָרס] דער, ־ים [...מעשׂאָרסים]. 1. משרת, באַדינער וואָס האָט איבער זיך אַן עלטערן משרת. „פֿרעזער מוז מען זיין אַן א׳ און מע מוז טאָן שווערע אַרבעט און מע נעמט וווייניק שׂכירות...דער־נאָך וועט מען ערשט אַן אייבערמשרת״, נחב, ׳מעשׂה בחכם ותם׳. „משרתים זיינען דאָרטן געווען געגנוג, אייבערמשרתים און א׳ים״, ממוס, ספֿר הבּהמות. 2. שיקיינגל. נאָכלויפֿער. די א׳ים פֿון דער פּאַרטיי. „פֿופֿצן פֿון זיינע א׳ים האָבן געקראָגן קלענערע תּפֿיסה־טערמינען״, פֿאַש, 12 IX 1952. 3. חונף, אונטערלעקער. „וואָס ביסטו ביי אים, אַן א׳? וואָס פֿאַר אַ יחסן איז ער?״, רייד. ־דיק — אדי.

אונטערן — פּרעפּ אונטער + דעם. אין לד אויך פֿאַר אַ סך זאַכוועלטער פֿון ווייבלעכן מין. א׳ טיש, א׳ בעט. „אויפֿן בריק, א׳ בריק שטייען טויבן פֿאַרן״, פּל. „פֿון אונ־טערן נעבל הערט זיך אַ ברומען פֿון אַ טויב״, פּרץ, פֿאָלקסט׳ נעשיכטן. „זיך אונטערגענגעטן אין הויף א׳ פֿענצטער״, ל. לעווין, רפֿאל דעם שנידערס טאָכטער, ווילנע 1888. „דער סול׳ טאָן האָט...פֿאַרזאָגט, אויב אַ יוד וועט שטאַר־בּן, זאָל מען אים א׳ שטאָט אין גרוב אַרייִנ־וואַרפֿן״, ראָס, די קלוגע מיידל, ווילנע 1879. „אונטער דעם שטעמפּל פֿון נאַציאָנאַל־קולטו־רעלע אידעאַלן״, דניאלי, אונזערע קריטיקער, ווילנע 1906. *ער איז שוין געווען אויפֿן פֿערד און א׳ פֿערד = שוין דורכגעמאַכט אין לעבן פֿאַרשיידנס, געהאַט הצלחה און דורכפֿאַל. *ל י י ג ן א׳ אויער ← אויער (390, 3).

אונטערנאַבלען — טרוו. ־בל אונטער, ~גע־נאַבלט. פּר, ← אויסנאַבלען. שטילערהייט, בשתּיקה רעדן שלעכטס אויף עמעצן. א׳ אויף אַן אייגענער משפּחה אַזאַ מיאוסקייט!

אונטערנאָגל — דער, ~נעגל. נייַער נאָגל וואָס הייבט אַן צו וואַקסן פֿון אונטן ווען אַ נאָגל רייסט. „אַז עס באַווייזט זיך שוין דער א׳, איז דער וווייטיק קלענער״, רייד.

אונטערנאָגלען — טרוו. ־גל אונטער, ~גע־נאָגלט. 1. אונטערקלאַפּן מיט נעגל, טשוועק־קעס. א׳ דעם קאַסטן. 2. אונטערפֿעסטיקן. א׳ מיט נאָך רעניות.

אונטערנאָגן — נאָג אונטער, ~געגנאָגט. אוטו, אומפּ — אַ ביסל, פֿון צייט צו צייט דורכלעבּן דאָס געפֿיל פֿון נאָגנעניש. עס הייבט אַן א׳ אונטערן האַרצן. „אַז עס וועט דיר א׳ בּיים (אונטערן) האַרצן, נעם עפּעס אין מויל אַרײַן״, רייד. טרוו — 1. גרויסען פֿון אונ־טן. די פֿעלדמיצ׳ן נאָגן אונטער די וואָרצלען. 2. אונטערזייגן. „אַ גרויסע מויד און נאָגט נאָך אונטער אַ פֿינגער״, רייד. 3. פֿאַרשאַפֿן צייטנווייז דאָס געפֿיל פֿון נאָגנעניש. די זאָרג נאָגט אים אונטער. ־ענ׳ש.

אונטערנאַדז(י)ען, ~נאַדזשען — טרוו. ־דז(י)ע, ־דזשע אונטער; ~געגאַדז(י)עט, ~גע־נאַדזשעט. אויך: ~נאַד(י)ען. 1. געהיים, שטילערהייט פֿאַרפֿירן מיט גוטע ריידעלעך, מיט מתּנהלעך. א׳ אַ קליינשטעטלדיק(ע) מיידל. 2. צוגעוואוינען; אײַנגעוואוינען. א׳ דעם הונט צו זײַנע נייַע בעלי־בתּים. אויך מיט זיך — זיך אונטערלעקן, זיך אונטערחנפֿענען. זיך א׳ צו עמעצן. א׳ זיך וויִ אַ קעצעלע. ־ענ׳ש.

אונטערן אויוון — אַדוו פֿראַזע. ← אויוון. 1. מיטן ערשטיקן ב. די שייַטלעך האַלץ, אויסגעלייגטע א׳ א׳ אויף צו טריקענען. די הינער א׳, „כּהרף־עין וועט ווערן ווי א׳״, פּרץ, ׳דאָס וואַסערל׳. 2. הינטערן אויוון. שטיין מיט די הענט פֿאַר־לייגט און זיך אַנוואַרעמען א׳. „ער האָט מיך קיינמאָל אין ערגעץ ניט אַרויסגענומען. ער האָט מיך שטענדיק געוואָלט האַלטן א׳״, ש. ביאליצער, טמז, 12 X 1962. „זאָלסט דיר געוואוינען זיין אַ מעורבֿ בין הבריות און נישט שטענדיק א׳ א׳ צו זיצן״, ב. א. פֿרידמאַן, בש, בארדיטשעוו תּרנ״א. *אַ לעבן וויִ א׳ א׳ = אַ וואַרעם לעבן, דה אַ גוט און גליקלעך לעבן, אַן קריגערייַן. „מע קען ניט זאָגן אַז עס איז ביי זיי געווען אַ לעבן וויִ א׳ א׳, מע זאָל זיך, הייסט דאָס שטאַרק ליב האָבן״, שע. *זיצן א׳ א׳ = זיין אָפּגעוואָרקט פֿון מענטשן, זיין אַליין, אייגנזאַם. ארויסקרי־כן (ארויסקומען) פֿון א׳ א׳ = א) אויסזען פֿאַרשוואַרצט, צעקנייטשט, אָפּגעלאָזן; חושכ־דיק; ב) אַנהייבן פֿאַרנעמען אַ פֿאַזיציע אין דער געזעלשאַפֿט נאָכן אָפּלעבן פֿאַראייַנזאַמט.

3. אין דעם טייל פֿון בית־מדרש וואָס איז הינטערן אויוון [ארט פֿאַר די ארעמסטע מתפּל־לים, פֿאַר אורחים און פֿאַר ליידיקגייערס]. שטיין א׳ א׳ און שמועסן. „די בטלנים אין בית־מדרש א׳ א׳״; „פֿאַרברענגט מען די ליי־דיקע צייַט אין בית־מדרש א׳ א׳״, ממוס.

*זײַן, זיצן, ליגן א׳ א׳ = געהערן צו די וואָס האָבן ניט קיין אָנזען. „די פֿעאיקע מענטשן מיט די מידות טובֿות...זיי ליגן א׳ א׳״, ג. ח. לעווענר, אַמעריקאַנער צדיקים, ווילנע 1906.

סוב. דער **אונטערן־אויון**. א) אָרט הינטערן אויון. ← בב. „הינט איז דאָ נאָך עפּעס אַ קעך מיט אַן א׳א׳״, ייל, דאָס פּוילישע יונגל, אַדעס 1895. „מע האָט געדונגען ערגעץ אַן א׳א׳ און מע האָט געלעבט ווי מע האָט געקענט״, יעקבֿ מאיר ליפֿשיץ, אַ וואַלוועלער ביסל, ווילנע 1892. „איך פֿאַרשטיי ניט וואָס איך האָב אַזוי מורא פֿאַר מאַנצבילן. בין איך דען אַזאַ א׳א׳־מיידל?״, ספֿ, גליק־לעכע און אומגליקלעכע; ב) אויך די גאַנצע גרופּע וואָס פֿאַרבאַרגט געווײַנלעך אין בית־מדרש א׳ א׳. „דער א׳א׳ האָט שוין געשמועסט מכּוח דעם ענין״; „דער א׳א׳ איז זיך צעפֿאַלן אויף פֿאַרשידענע כּיתות, איטלעכע כּיתה מיט איר...גאַנג און פּאָליטיקע״, ממוס, מסעות. *קומען פֿון א׳א׳ = פֿון ישיבֿה־קרטין אָדער פֿון נידעריקע אָרעמע שיכטן. „דער יונגער־מאַן איז ערשט פֿון א׳א׳ אַהער״, פּרץ, מעגן געשיכטע׳ [= ערשט פֿון לערנען אין אַ ישיבֿה, אָן וועלטלעכע קענטענישן]. *ניט פֿון א׳א׳ = קען די וועלט, איז ניט קיין בטלן. **דיק** — אדי. „אָלע אונדזערע א׳א׳דיקע זאַקאָנטשיקעס האָבן זיך אָנגעהויבן שאַרפֿן די מוחות״, קמ, 1869, № 3.

אונטערנאַט — די, ־נעט. נאָט פֿון אונטן. די א׳ איז צו לויז.

אונטערנאַטירלעך — אדי. וויַ אַ היפֿוך צו איבערנאַטירלעך. „דו רופֿסט עס איבערנאַטירלעכע, איך רוף עס א׳ע רשעות״, רייד. אויך שפּאַסיק: ס׳איז ניט איבערנאַטירלעך, ס׳איז א׳.

אונטערנאַטשאַלניק — [ווייכער ל] דער, ־עס. וונ ־ניצע, ־ס. רוסיצ. געהילף פֿון דעם הויפּט־באַאַמטן. יעדערער וואָס איז אונטער דעם שעף, דעם אָנפֿירער. „מע דאַרף דאָ אַלע־מען שמירן, דעם נאַטשאַלניק און דעם א׳ — ביז צום סטרוזש״, רייד. **~נאַטשאַלסטוע** — די. גרופּע באַאַמטע פֿון נידעריקערן ראַנג. זײַן אָפּהענגיק פֿון דער א׳.

אונטערנאַיען — אוטו. ־ע אונטער, ~גע־נאַיעט. צײַטנווײַז ווי טאָן מיט אַ טעמפּן וויי־טיק. א׳ ווי אַ קראַנקער צאָן. „די בייגער נאַיען אונטער, מסתּמא וועט רעגענען״, רייד.

אונטערנאַריען — טרוי. ־רײַע אונטער, ~(גע)נאַרײַעט. אויך: **~נאַראיען**. שטילער־הייט (אַזוי ווי פֿאַרשטעלט) עפּעס רעקאַמענ־דירן צו קויפֿן, סוגעסטירן דורכצופֿירן אַ טראַנסאַקציע. א׳ אַ פֿאַרדעכטיק געשעפֿטל. א׳ אַ קאַץ אין זאַק. אונטערוקן, א׳ אַ שידוך מיט אַ קאַליקע.

אונטערנאַרמאַל — אדי. סובֿנארמאַל. וואָס איז נידעריקער, וויניקער, ערגער וי נארמאַל, וי עס איז געווײַנלעך, וי עס איז אין דורכ־שניט. א׳ע קינדער. א׳ע פֿעאיקייטן. א׳ע טעמ־פּעראַטור. **־קייט** — „א׳ איז באַזונדערש סכנהדיק דערפֿאַר וואָס זי רעדט אין נאַמען פֿון נארמאַלקייט דווקא. עס איז אַ פֿינצטערע קראַפֿט וואָס ציט זיך נישט אַרויף, נאָר אַרונ־טער״, ציײט, טמז, 12 VII 1957.

אונטערנאַרמע — די, ־ס. נאָרמע וואָס איז קלענער וי נייטיק אָדער וי געווײַנלעך. אַננעמען אין אַ שול לויט אַן א׳. „וען מע האָט צו טאָן מיט קינדער פֿון די אַרעמסטע היימען, טאָר מען זיך ניט האַלטן בײַ דער נארמע, נאָר מע דאַרף אָנווענדן אַן א׳״, רייד. אַראָפּרעכטענען פֿון שכירות פֿאַר די א׳ס.

אונטערנאַרן — טרוי. נאָר אונטער, ~גע־נארט. אָפּנארן אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט. אויך סתּם אָפּנארן, פֿאַרפֿירן, אַרויס־קריגן עפּעס מיט פֿאַלשקייט. אונטערוקן. א׳ די קונים מיט מאָס און וואָג. א׳ אַ בלינד פֿערד בײַם פֿאַרקויפֿן. „אַז מע נארט קיינמאָל ניט אונטער, איז מען שטענדיק דערוגטער״, שוו. „דערום האָט אים [דעם אָפּגאָט בעל־צפֿון] גאָט איבערגעלאָזט צו א׳ די מיצרים״, מחזור לשלוש רגלים, סלאָוויטע 1832, צו/ב. „איך האָב מורא, מע נארט אונדז אונטער...שוערט אײַך אַז איר זענט...״, קמ, 1869, № 19. „ער האָט אונדז גאָר אונטערגענארט, האָבן מיר געגלויבט״, ע. ג. וואהרמאן, דער פּלוצלינגער גליק, ווילנע 1893. **־עכץ. ־עניש. ־ער (־קע). ־ערײַ.**

אונטערנאַרן זיך — ← דפֿוי. 1. רעפֿל. זיך אַליין אָפּנארן אַ ביסל. א׳ זיך בײַם קויפֿן די גוטאַדאָונע מציאה. 2. זיך צולאַשטשען צו עמעצן כּדי יענעם אונטערצונארן. זיך אוב־טערחנפּענען. זיך אונטערלעקן. „איך קען נישט צוגיין צו יענעם מיט אַ שמייכעלע, מאַכן אַ קאָמפּלימענטל אָדער אַזוי א׳ זיך״, וויטס, קנאה און תּאוה.

אונטערן אָרעם — אדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. האַלטן, טראָגן עפּעס א׳ אָ׳. „זיך אויסגעקוקט אַ גאָט, אויסגעדונגען דעם פּריצן און...האָט געוואָלט דעם גאָט א׳ אָ״, קאָר II. 2. געאָרעמט. גיין א׳ אָ׳ וי חתן־כּלה.

אונטערנאָרעץ זיך — אוטו. ־רע זיך אונ־טער, זיך ~גענאָרעט. אַרײַנקריכן אין אַ נאָרע און זיך באַהאַלטן. א׳ זיך אין (הינטער) אַ סטויג היי. א׳ זיך וי חיהלעך וויינטערצײַט.

אונטערנאַשן — טרוי. נאָש אונטער, ~גע־נאַשט. פֿון צײַט צו צײַט אָדער בשתּיקה נאַשן; כאַפּן אַמאָל אַ נאָש. א׳ אײַנגעמאַכטס פֿון סלאָי. א׳ דאָס וואָס קיינער האָט ניט פֿײַנט. „אַמאָלכנס וועלכע האָבן אונטערגע־נאַשט נאָר די קליניטשקע, זוירינקע וואַלד־עפּעלעך פֿון דעם עץ־הדעת״, יופֿאָל, 1885, № 38. **־עכץ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.**

אונטערן באָד — אדוו פֿראַזע. 1. הינטער דער באָד. קוואַרטאָל פֿון שטאָט (שטעטל) וואָס געפֿינט זיך אין אַ זײַט און וואו עס לעבן די אָרעמערע שיכטן. א׳ ב׳ איז שוין ניטאָ קיין סימן פֿון אַ ברוק. 2. בײַ דער באָפּעלקערונג פֿון אָרעמען קוואַרטאָל, וואו מע פֿירט זיך אויף ניט געזונ לײַטיש. „זיי צעקריגן זיך איבער אַ נאָרישקייט, בעטן זיי זיך באַלד אי־בער. הכּלל ס׳איז אַ לעבן וויי א׳ ב׳״, שע, קליינע מענטשעלעך [דה דאָרטן רוזדערט זיך, טומלט זיך שטענדיק]. 3. דזוי אונטערן (הינ־טערן) אויוון פֿון באָד, דה הייס (וואָרעם).

„בײַ דיר איז דאָך א׳ ב׳, עפּן אַ פֿענצטער״, רייד.

אונטערן באַלקן — אדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. עפּעס העגנט א׳ ב׳. 2. ספּעצ וועגן אַ חופּה, וועגן מסדר קדושין זײַן, להיפוך צו **אונטערן הימל**. אַ חופּה א׳ ב׳ — אין אַ שטוב, דה אַן אָרעמע חופּה (אָן אַ מנין). „נעם איך אַרײַן דרײַ אָרנטלעכע יידן און שטעל מיט דיר אַ חופּה א׳ ב׳״, בימקא, גנבֿים.

אונטערן בײַטש — אדוו פֿראַזע. אונטער זייער אַ שטרענגער דיסציפּלין. אין אַ סכנה געשמיסן צו ווערן. האַלטן די שקלאַפֿן א׳ ב׳.

אונטערנבלען — ← אונטערנאַבלען.

אונטערנבלהן — [...נעוואָלען] אוטו. נבֿלה אונטער, ~גענבֿלהט. אָפּטאָן אַ שענדלעכע זאַך פֿון צײַט צו צײַט אָדער בשתּיקה. א׳, אונטערמסרן און דערנאָך זיך אַרויסשטעלן וויי אַ פֿרײַנד.

אונטערן נאָרטל — אדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. עס בײַטסט אים א׳ ג׳. באַהאַלטן (פֿאַרשטעקן) א׳ ג׳ אַ טויז, אַ בײַטל מיט געלט, אַ קניפּל. 2. (באַרימעריש) וען עס איז זייער גרינג איבערצושטײַגן, צו באַזיגן; וען מע רעכענט זיך ניט מיט עמעצנס כּוח, אָנזען, מיי־נונג. הָאָבן עמעצן א׳ ג׳. „איך האָב אים א׳ ג׳, איך דריי אים אַרום מײַן מינדסטן פֿינגער״, רייד. **פֿאַרשטעקן א׳ ג׳** [= אַזוי גרינג באַקומען וויי מע פֿאַרשטעקט אַ העמד א׳ ג׳]. „איך זאָל דאָ אויף דעם אָרט אַ מיתה־משונה אײַנגעמען, באַם [חיריק א] איך פֿאַרשטעק דיך ניט א׳ ג׳״, ש. וואָלצענאָק, די גע־היימע האָכצײַט, וואַרשע 1884. 3. באַהאַלטע־נערהייט (אָפּצונאַרן, זיך ארויסצודרייען, זיך צו געבן אַן עצה). *האָבן א׳ ג׳ אַ לעצטע קאָרט = אַ לעצטן באַווײַז, אַ לעצטן מיטל. זיך אַרומטראָגן מיט אַ סוד א׳ ג׳.

אונטערן גלעזל — אדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. אַ טעצל א׳ ג׳. 2. שיפֿור(לעך). זײַן א׳ ג׳ און זיך וואַרפֿן שלאָגן (קושן). „נאָר אַלע זענען געוואָרן פֿאַרקערט, ווער אונ־טערן פֿלעשל, ווער א׳ ג״, ש. מ. אַסטראָווסקי, דער מאַסקאַראַדן באַל, וואַרשע 1884. „אַז מ׳איז א׳ ג׳, האָט מען ערשט געקענט רעדן קעגן יעדן מאַכטהאָבער״, מ. עלבוים, פֿאָר, 1964 II 26.

אונטערן גריבל — אדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. באַהאַלטן עפּעס א׳ ג׳. 2. דזוי אונטערן האַרצן. קאַלעמוטנע א׳ ג׳. „וען זי דערזעט זי דורכן פֿענצטער, ווערט איר נישט גוט א׳ ג״, טמז, 1964 V 20.

אונטערן האַנט — אדוו פֿראַזע. ← אונטער דער האַנט. 1. האַנטיק, באַקוועם, נאָענט לע־בן זיך. האָבן דאָס געצײַג א׳ ה׳. 2. אונטערן רשות. „דער עקאָנאָם האָט א׳ ה׳ אַ סך פּא־ראָבקעס״, אַרכ **אונטער האַנדן**. „אין דער זאַך וואו [דרייבר ער גיזעצט איזט אונ׳ אונ־טר הגדן האָט, פֿירט ער מיט פֿר שטנדר״, ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. 3. וואָס פּאַסט אַרײַן (אין כּוונות). זייער פּלאַן איז גראָד אונדז א׳ ה׳.

אונטערן האָרצן — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. אַ וואונד א׳ ה׳. אַ וויי־טיק א׳ ה׳ = אַ פֿיזישער וויי־טיק, לאָקאַליזירט אין אַ טייל פֿון קערפּער א׳ ה׳. עס דריקט (נאָגט) א׳ ה׳. 2. אין פֿאַרבינדונג מיט טראָגן (האָבן) וויַ אַן איידעלער אויסדרוק פֿון זיין שוואַנגער. „[דאָס קינד] יאָרט זיך באַלד און איך טראָג שוין א׳ ה׳ אַ נײַ קינד״, ח. פּעט, איק, 1960 VII 29. „אויפֿן צוויי־טן יאָר נאָך אונדזער חתונה, ווען איך האָב געטראָגן א׳ ה׳ מײַן מיידעלע״, טמז, 1964 IX 23. 3. דזוו אין האָרצן, וועגן האַרצווייטיק, עגמת־נפֿש. זיך אַרומטראָגן מיט אַ וויי־טיק א׳ ה׳.

אונטערן הימל — אַדוו פֿראַזע. אַ קאָנצערט א׳ פֿרײַען ה׳, אַ חופּה א׳ ה׳. ← אונטערן באַלקן. [דער מנהג צו שטעלן די חופּה א׳ ה׳ זאָל דינען ווי אַ גוטער סימן אַז די קינדער זאָלן זײַן אַזוי ווי די שטערן אין הימל.] *לאָזן עמעצן א׳ ה׳ = אַן אַ דאַך איבערן קאָפּ. ניט־איינגעאַרדנט. „דער פֿאָטער איז איר יונג געשטאָרבן איבערלאָזנדיק איר מיט אַ שוועסטער און...אַ שוואָכע מוטער כּמעט א׳ הוילן ה׳״, פּ. ט. סעגאָל, די שיינע נייטערין, ווילנע 1894.

אונטערנהרן — [...נערקן] טרוו. נהרג אונטער ~גענהרגט. אונטערשלאָגן, אונטערקלאַפֿן, אונטערהרגענען. א׳ די זײַטן. א׳ די קעגנערס.

אונטערנואפֿן — [...נויעפֿן] אוסוו. נואף אונטער ~, ~געוואפֿט. פֿון צײַט צו צײַט נואפֿן. א׳ מיט עמעצן. א׳ ווען דער מאַן (די ווײַב) איז ניטאָ.

אונטערנוד(י)ען, ־דז(י)ען, ־דזשען — אוסוו & טרוו. ־ד(י)ע, ־דז(י)ע, ־דזשע אונטער; ~גענוד(י)עט, ־דז(י)עט, ־דזשעט. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט לאַנגוויליקן, זײַן (ווערן, מאַכן) איבערדריסיק, אויך אומפּ — עס נו־ד(י)עט מיך אונטער. פֿון די מאכלים (די נאַרישע רייד) נודיעט מיך אונטער צום ברעכן. „זײַנע ביכער האָבן ניט אויסגעהאַלטן די פּראָבע פֿון צײַט. זיי האָבן גאָנץ פֿיין אונטערגענודיעט״, יג, טמז, 1963 XI 8. אויך מיט זיך. א׳ זיך בײַ אַ קאָנצערט. ־ענישׁ.

אונטערן וואַנט — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. די שטייגער א׳ ו׳. 2. דזוו היגטערן וואַנט, הינטער דער וואַנט. „די שכנים א׳ ו׳ לאָזן ניט שלאָפֿן״, רייד. 3. ספּעצ אין אויסדרוק גיין א׳ ו׳ = טאָן די באַדערפֿענישן היגטער דער וואַנט. „אין אַזוינע ערטער וי אַשמענע, וואָלאָזשין...זײַנען ניטאָ קיין קלאָזעטן אַפֿילו בײַ די גרויסע בתּי־מדרשים און שולן. דאָ גייט מען א׳ ו׳ און מ׳איז משתּין אויפֿן וואַנט״, פֿגאז, ווילנע 1925, № 7. 4. ← אונטערן וועגטל. 5. צוריקבעצויגן, שטיל, דערשלאָגן. „מע האָט געמוזט שיקן באַלד נאָך אַ דאָקטער און ער האָט איר געבעטן צו ברעכן...און פֿון יענער צײַט אָן איז זי געווען וי א׳ ו׳״, אמת, זיבעטן דינסט מיידכען, ווילנע 1873.

אונטערן ווײַסן — אַדוו פֿראַזע. פּר. דזוו אָן דעם ווײַסן. „אַ פּאָר זויערע ווײַבער א׳ ה׳, וואָס זיי האָבן אָפּגעריסן א׳ ו׳ פֿון...״, מ. בורשטין, בײַ די טעכן פֿון מאָזשוויע. „אונטער טער טאַטע־מאַמעס ווײַסן האָט זי זיך אויסגעזוכט אַ מאַן״, מ. בורשטין, ברויט און זאַלץ.

אונטערן ווענטל — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. שטיין א׳ ו׳ און זיך צוהערן. 2. ספּעצ אין אויסדרוקן, וואָס ווײַזן אַן אויפֿן דורכפֿירן טויטשטראָף דורך דערשיסן. „גע־כאָפּט די רעוואָלוציאָנערן און זיי גלײַך גע־שטעלט א׳ ו׳״.

אונטערנומעריר — טרוו. ־ריר אונטער, ~גומעריר. אויסשרײַבן נומערן פֿון אונ־טן. א׳ די זיצפּלעצער. ־נגב.

אונטערנופּן — טרוו. נופּ אונטער, ~געגנופּט. (וועבערײַ) אונטערשטערן קניפּלעך און שטיק־לעך פֿאַדעם פֿון אַ רויער סחורה. פֿרגל אויס־גופּן.

אונטערנוקען — ־קע אונטער, ~געגנוקעט. אוסוו — פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך נוקען, אַרויסבערעגענען די קלאָגענע נו־גו. „לאָמיר הע־רן דיבורים, נוקע ניט אונטער״, רייד. טרוו — אונטעריאָגן, אונטעראַיילן מיט נו, נו, „נוקע אונדז ניט אונטער. מיר טוען די אַר־בעט ווי מיר קענען״, רייד. „ר׳ איצע האָט אים ניט געטריבן און ניט אונטערגענוקעט, נאָר ער האָט דאָס פֿערד געלאָזט שטיין״, י. שיינהייט, אַמעריקאַנער, 1961 XII 8. ־ענישׁ.

אונטערנורען — טרוו. ־רע אונטער, ~געגנו־רעט. אונטערטולען. אַ ביסל אײַנטולען. א׳ דאָס קינד אין די אָרעמס. א׳ אונטער קאָלדרעס. מיט זיך — רעפֿל. א׳ זיך אין (אונטער) קישנס, קאָלדרעס. ־ענישׁ.

אונטערנורקען — אוסוו & טרוו. ־קע אונ־טער, ~געגורקעט. אונטערטונקען (זיך) אין וואַסער. א׳ בײַם באָדן זיך. „נורקע מיך ניט אונטער, איך וויל ניט!״, רייד. אויך מיט זיך. א׳ זיך עטלעכע מאָל. ־ענישׁ.

אונטערן חלף — [...כאַלף] אַדוו פֿראַזע. אויך: אין גרויס סכנה אומגעבראַכט צו ווערן. „אין נעטאָ זײַנען מיר אַלע געווען א׳ ח׳״, רייד. אויך: אין אַ סכנה רואינירט צו ווערן. „תּגחום איז נעבעך בלינדערהייט געקראָכן א׳ ח׳...עס פֿלעגט קומען צו דעקן אַ טערמין, פֿלעגט ער האָבן גרויסע צרות״, יעקבֿ מאיר ליפֿשיץ, אַ וואָלוועלער ביסן, ווילנע 1892.

אונטערן טיש — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן געוויינלעכן ב. זיך וואַלגערן אַ שיכּורער א׳ ט׳. „זוכן אַ מאָל צען אין טאָג א׳ ט׳, אונ־טער די בענק דעם פֿיגערהוט אָדער אַ דין נעדעלע״, ממוס, קליינמענטשעלע. 2. אַמ. בשתּיקה, ניט אָפּיציעל, ניט געוצעלע. „אַנ־געקלאָגט אין נעמען א׳ ט׳ צו 50 ביז 150 דאָלער בײַ פֿאַרדינגען [דירות]״, פֿאָר, 12 VIII 1959.

אונטערן טישטעך — אַדוו פֿראַזע מיטן גע־ווײַנלעכן ב. באַהאַלטן עפּעס א׳ ט׳. ספּעצ לייגן דאָס מעסער א׳ ט׳ — בײַם בענ־טשן נאָכן עסן: א) ווײַל אַ טיש איז גע־גליכן צום מזבּח, וואָס מע האָט געמוזט אויפֿ־שטעלן אַן באַנוצן אײַזן; ב) ווײַל בעת דאָס בענטשן העלפֿט מאריך ימים זײַן — איז אַ מעסער אַ מקצר ימים.

אונטערן טלית־קטן — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. עס בײַסט א׳ ט־ק׳. 2. (שפּאַ־סיק) דזוו אין האָרצן. „דער מאָגן איז אים לייַדיק און עס חלשט אים א׳ ט־ק׳״, שע, בלאָנדזענדע שטערן I.

אונטערניאַנטשען — [צווייטע נון אויך ווייך] טרוו. ־טשע אונטער, ~גענניאַנטשענט. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט ניאַנטשען. אונטער־העלפֿן בײַם ניאַנטשען. א׳ ווי אַ באָבע, ווי אַ מומע. „פֿאַרנעם זיך ניט מיט א׳ דעם בײַבאָק!״, רייד. ־ענישׁ.

אונטערניגונען — [...ניגענען] ניגון אונטער, ~גענניגונט. אוסוו — פֿון צײַט צו צײַט רעדן זינגענדיק. א׳ בײַם רעדן. טרוו — אונטערזינגען אַ ניגון. א׳ קוים־קוים די פּא־פּולערע מעלאָדיע.

אונטערניטשען — טרוו. ־טשע אונטער, ~גענניטשענט. לאָקל, (קעלצער ג׳). אונטער־זינגען, אונטערברומען אין דער שטיל. גייענ־דיק שפּאַצירן האָב איך מיר אונטערגענוטשעט אַ ניגון.

אונטערניוכען — טרוו. ־כע אונטער, ~גע־ניוכעט (וועגן חיות, פּגיע וועגן מענטשן). 1. באַשמעקן פֿון אונטן. א׳ ווי אַ הונט אַ צויג. 2. פֿון צײַט צו צײַט ניוכען. לויפֿן און א׳ ווי אַ הונט אויף אַ געיעג. 3. פֿיג. פֿרוווון דערגריין, אַרויסקריגן עפּעס וואָס איז בסוד אויף ניט קיין פֿיינעם אופֿן. א׳ וואָס עס טוט זיך בײַ זיי אין שלאָפֿצימער. א׳ ווי עס גייט דעם קאָנקורענט. ־ענישׁ.

אונטערניט(עוועט)ן — טרוו. ניט(עוועט) אונ־טער, ~גענניט(עוועט). אונטערקלאַפֿן ניטן, שטיפֿטן, טשוועקלען. א׳ די אונטערשטע ברעט־לער, בלעכן, אַ שטאָבע.

אונטערניי — דער, ־ען. 1. אַקט פֿון אונ־טערניײַן. אַ שלעכטער א׳. 2. דאָס וואָס מע נייט אונטער. דער א׳ שלעפּט זיך נאָך. 3. פּר. ספּעצ טייל שטיוול אונטער די כאַליעוועס. „אַוועקגענומען די האָנט פֿון הארץ און מיר באַשטעלט...אַ פֿאַר נייע שטיוועלעך אָדער אַן א״, באָש, טאָמנס בית־דין־שטוב.

אונטערניײַגן — טרוו. נייג אונטער, ~גע־נייגט. לה. 1. אונטערביגן, א׳ אַ קליידל, אַ מלבוש בכלל. א׳ אַן אויער און זיך אײַנ־האָרכן. אויך מיט זיך. זיך א׳ צום קינד. 2. צעבייגן, אויסבייגן. א׳ אַ נאָגל, טשוואָק, בײַם אַרײַנקלאַפֿן.

אונטערניי'גן — אוסוו. ~נייג, ~נייג־ט. אַרכ. זיך בייגן אויף אַראָפּ. „דעש הלבן זגן מיר קריאת־שמע צו מאָרגן וען עז טגט אונ׳ אַך וען די זון אונטר נאייבט״, מדרש ויושע [יובל XLII].

אונטערנייען — טרוו. נייַ אונטער, ~גענייט. 1. נייַען פֿון אונטן אָדער פֿון דער לינקער זײַט. א׳ אַ טעגעג. א׳ דעם אונטערשלאָק. „מע טאָר ניט נייַען קיין געהאַנגט...אויס וואָל

מיט לײַגען־פֿאָדעם, ...אויך ניט א׳ מיט פֿשתּן״, איבז, רבינו יונה, ספֿר היראה, לחאָו 1851. *א׳ אַ ספּראָוע, אַ דיעלע = פֿאַרפֿירן אַ פּראָצעס. 2. פּר. ספּעצ פֿאַרריכטן פֿון אונ־טן. פֿרגל אונטערגיי, בז. א׳ די שטיוול = צוגייען פֿרישוועס, פֿאַרריכטן די זוילן און קנאָפּל. 3. נאָך אַ ביסל (אַדער אַ צווייט מאָל) נייען. א׳ אַ נאָט וואָס איז צו ברייט. א׳ אַן אַרבל. „איזן איז ער אַ טאָפּעצירער, אָבער ער נייט אויך צו ביסלעך אונטער אַ פּאָר הויזן״. ־אונג. ־ענכ — „אָבער שטע־פּענכ, פֿאַרוואָרפֿענכ, א׳? דערויף מוז מען שוין אויך קומען צום גוי?״, שע, אַרעמע און פֿרייליכע וו. ־ענישׂ. ־ער — „ער איז אַפֿילו נאָך ניט קיין געזעל, בלויז אַן א׳״, רייד.

אונטערניסן — אוטו. ניס אונטער; ~גע־נאָס, ~געניסט. ניסן פֿון צייט צו צייט. אונטערהוסטן און א׳. א׳ און זיך צוזען פֿאַרן אויער (בײַם דערמאָנען אַ טויטן). ־ענכ.

אונטערניצן — טרוו. ניץ אונטער, ~געניצט. 1. ניצן נאָר אַ ביסל אַדער פֿון צייט צו צייט. „אַזאַ צעריסענעם מאַנטל קען מען שוין ניט טראָגן, סײַדן אים א׳ זיך צוזודעקן״, רייד. 2. ניצן בשתּיקה. א׳ סאַמאָהאָן. וואול. אויך וועגן באַציאונגען מיט אַ פֿרוי. מיט זיך — אויך וואול (וועגן אַ פֿרוי) פֿון צייט צו צייט האָבן אומלעגאַלן געשלעכטלעכן פֿאַר־קער. זיך א׳, ווען דער מאַן פֿאָרט אַוועק. ־ענכ. ־ענישׂ. ־ער (־קע).

אונטערניצעווען — טרוו. ־צעווט אונטער, ~געניצעוועט. אַ ביסל איבערניצעווען. א׳ די אַלטע פּעלעריגע.

אונטערניקודן — [...ניקעדן] טרוו. ניקוד אונ־טער, ~געניקודט. אונטערשטעלן נקודות. ניט ווײַן וויי אונטערצוניקודן.

אונטערן לעפֿ(ע)ל(ע) — אַדוו פֿראַזע. דזוו אונטערן האַרצן, בז. „דאָס הויפּטאָרט פֿון דער לאָקאַליזאַציע פֿון דעם דאָזיקן וויטיק [וואונד אין מאָגן] איז א׳ לעפֿל אַדער אונטערן האַרצן״, פֿגעז, וויילנע 1938, № 2. „שטייט נאָך אַלץ אַן אַריבערגעבויגענער...און קען ניט אָפּכאָפּן דעם אָטעם, וויי ער וואָלט געקראָגן אַ זעץ א׳ לעפֿעלע״, חג, טמז, 1964 VIII 14. *עס טיאָכקעט א׳ לעפֿעלע = עס קלאָפּט שטאַרק דאָס האַרץ. *עס ציט א׳ לעפֿעלע = מען איז שטאַרק אומרואיק. *עס נאָגט א׳ לעפֿעלע = מען איז שטאַרק הונגעריק. *עס שטייט (ליגט) מיר א׳ לעפֿל = עס דריקט דאָס ניט־פֿאַרדײַטע. „האָט [זי] נאָך גע־האָט אַ שטאַרקע לוסט צו עסן. ס׳האָט איר כסדר געגאָגט א׳ לעפֿעלע״, באָש, פֿאָר, 1960 IX 2. *זאָגן (דערציילן) וואָס מע האָט א׳ ל׳ = זײַן אינגאַנצן אָפּגאַרציק.

אונטערן מעסער — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. עס רינט בלוט א׳ מ׳. „אַלץ איז בײַ מיר אין יאָטקע פֿריש, אָקערשט פֿון א׳ מ׳״, רייד. 2. פֿיג וועגן אָפּפֿאַרציע. גיין א׳ מ׳ = זיך לאָזן אָפּפֿרירן. „גיין א׳ מ׳ איז אין יענער צייט געווען נישט פֿון די זאַכן אויף וועלכע מע דעצידירט זיך אַזוי לײַכט״, י. עמיאָט, פֿאָר, 1964 IV 19. (אַרויס־קומען אַ לעבעדיקער פֿון א׳ מ׳.

אונטערן נאָגל — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. שוואַרץ א׳ נ׳. 2. פֿיג. וואָס איז באַהאַלטן, פֿאַרבאָרגן. ער וויייסט וואָס עס טוט זיך בײַ יענעם א׳ נ׳.

אונטערן נאָז — אַדוו פֿראַזע. דזוו אונטער דער נאָז. 1. מיטן ערשטיקן ב. אַ געשווירל א׳ נ׳. *האָבן (זען) מילך א׳ נ׳ = זײַן גאָר יונג, אַן דערפֿאַרונגען אין לעבן. „צוציק, דו מישסט זיך אויך אַרײַן? מע זעט דאָך נאָך בײַ דיר מילך א׳ נ׳״, רייד. 2. גאָר נאָענט אַרום. „ס׳ליגט אונטערן נאָז און ער זעט עס ניט״. „קריכנדיק איבער דער ערד..., זײַען מיר מערניט וואָס בײַ אונדז א׳ נ׳״, י״ז בן־אַריה, א וועלט מיט וועלטלעך, וויילנע 1894. 3. (וועגן אַרויסרעדן) אומקלאָר. רעדן (פֿאַנפֿען) א׳ נ׳. „ענטפֿערט אים יאָ אַמאָל אייניער מיט אַ האָלבן מויל, אַזוי א׳ נ׳, זעט דאָס אויס וויי ער שענקט אים אַ וואַרט״, ממוס, קליאָטשע.

אונטערן נאָמען — אויך: מיטן פּסעודאָ־נים. „איך בין אַ קריטיקער! כ׳שרײַב צוויי מאָל אַ וואָך א׳ נ׳ לזאָ״, אפּא, היבר.

אונטערנעכטיקן — אוטו & אקוזו. ־טיק אונטער, ~געגעכטיקט. 1. נעכטיקן נאָר איין מאָל. (אויף אַ צופֿעליק אָרט). א׳ אַ נאַכט. „שוין יעקבֿ אָבֿינו האָט אין וועג דענסטמאָל אונטערגענעכטיקט אין יענעם אָרט אויף אַ האָרט גלעזגער״, ממוס, ווינשפֿ. „אין דאָרף האָבן זיי אונטערגענעכטיקט און אויף מאָרגן האָט זיך פֿישל געפֿעדערט כאור הבוקר״, שע, לכבֿוד יום־טובֿ ו. 2. נעכטיקן אַ קורצע צייט אַדער פֿון צייט צו צייט. „אונדזער בהמה, עפּעס נאָך אַ שטיקל קימפּעטאָרין, האָט אונ־טערגענעכטיקט אין דעם פֿינצטערן הויז״, ממוס, ספֿר הבהמות. „בײַם ערשטן אַרײַנ־טרעטן...אין דער דירה אויף אונטערצונעכטיקן דאָרט״, ממוס, ווינשפֿ.

אונטערנעם — דער, ־ען. 1. אָקט פֿון אונטערנעמען (זיך). אַ האָספּיקער, אַן אומבאַ־רעכנטער א׳. דער עצם א׳ איז וויכטיק. 2. דזוו אונטערנעמונג. „גאָט וועט אָנשיקן אויף דיר אַ קללה, אַ מהומה און אַן אָנגעשריי אויף יעטוועדער א׳ [׳משלח׳] פֿון דײַן האָנט״, תּ׳, דבֿרים, כח, 20. „פֿאַרלאָגנען פֿון דער רעגי־רונג אַז זי זאָל איבערנעמען אַ טייל פֿון פֿרײַען א׳ וואָס קען אַליין זיך ניט האַלטן״, בצא, טמז, 1956 IV 21.

אונטערנעמונג — די, ־ען. פֿראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערנעמען (זיך). דאָס וואָס מע נעמט (זיך) אונטער. געשעפֿט, עסק. פּא־דריאַד. אימפּרעזע. אַקציע. איינשטעל; אַוואַנ־טורע. אַ מוטיקע (ריזיקאַלישע) א׳. פֿריוואַטע (געזעלשאַפֿטלעכע) א׳. אַן א׳ מיט גרויס דער־פֿאָלג. פֿאַרדינען, אָנווערן בײַ אַן א׳. אַרויס־קומען פֿון אַן א׳ בשן ועין. פֿאַרלירן די הויז בײַ אַן א׳. „תּאוות פֿון כּל המינים — דאָס זײַנען די טרײַבפֿעדער...צו אַלע זײַנע א׳ען״, ממוס, שלמה. „אַזאַ א׳ מיט אַזאַ מוס־טערהאַפֿטן אָרדענונג האָט געפּאַסט פֿאַר אַ גאַנצער געזעלשאַפֿט״, פּינסקער שטאָט־לוח, תּרס״ד. „די א׳ פֿון פּראָצענט נעמען״, צבי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואָזיע, וואַרשע 1906. „יעדע קלייניקייט האָט באַדאַרפֿט באַטראַכט ווערן און אויסגעחשבונט ווערן ווי אַ נײַע א׳״, מוק, מיינע באַגעגענישן. א׳ס־ג י ס ט. „האָט אין זיך פֿאַראייניקט די איידלקייט פֿון די ערשטע פּוריטאַנער און דעם...א׳ס־גײַסט פֿון דעם קינפֿטיקן בויער״, דא, פֿון בערלין ביז סאָן־פֿראַנציסקע, וואַרשע 1930. א׳ס־פּ ו ח. א׳ס־ק ר א פֿ ט. „מיר האָבן פֿאַר די אַלטע פֿעלקער מיט אונדזער פֿלײַס...און א׳ס־קראַפֿט פֿיל נוצן געבראַכט״, דר׳ יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באַרדיטשעוו 1897.

אונטערנעמקײַט — דאָס (די), ־ן (־ער). דזוו אונטערנעמונג. 27. אויך מיט ביטול.

אונ׳נטערנעמען — [לאַנגע ע אין פּד, אוקר. אויך: אונטערנע׳מען] טרוו. נעם אונטער, ~גע־נומען (אויך: ~גענעמען). 1. נעמען אויף זיך עפּעס דורכצופֿירן (וואָס איז ניט, שווער, פֿאַרלאַנגט אַן אײַנשטעלן זיך). א׳ אַן אַקציע. א׳ אַן אַוואַנטורע. „א׳ הייסט זיך פֿאַרקופֿט״, שוו. „דאָס וואָס איך וויל א׳ פֿאַרלאַנגט אַז איך און דו און די קינדער וועלן דאַרפֿן שווער האַרעווען״, טפּ, יידישער קאָלאָניסט. „א׳ אַזאַ אומזין קען נאָר דער וואָס איז אַ נאַר״, יוסף ראָלניק, גש. „זײַן כּוח איז גע־לעגן אין א׳ אַ שווערע טעמע, אָבער אַן אומ־מעגלעכע טעמע״, באָש, פֿאָר, 1964 VII 5. „עס איז דערבײַ פֿריצטיק אונטערצונעמען וועלכע עס איז אַקציע״, דוד פֿלינקער, טמז, 1965 II 10.

2. ספּעצ אין פֿאַרבינדונג מיט אַ נסיעה. א׳ אַ רײַזע. „העכריעטע האָט די רײַזע אינ־טערנעמען״, איבז ימבר״ע, די עגינה, בר־קאַרעשט 1878. „איך בין...ניט אים שטאַנד די רײַזע אונטערצונעמען״, יהל, די ערשטע ליבֿע, וואַרשע 1881. „וויי נעמט מען אונטער אַזאַ רײַזע אַן וועש?״, אר, ׳זײַן רײַזע קיין אַמעריקע׳. „אינאיינעם האָבן זיי אונטערגענו־מען ספּנותדיקע נסיעות״, י. טיגער, דער שווא־צער בישאָף, לאַנדאָן תּש״ך.

3. דזוו בז מיטן צוגאָבֿ: אַ נ ה י י ב ן צו פֿירן, דורכצופֿירן מיט אַ צוגרייטונג. א׳ אַ געשעפֿט, אַן עסק. „בראַוו האָט זי געטאָן אַלע אַרבעטן וואָס נאָר די קבֿוצה האָט אונטערגענומען״, ב. דעמבלין, צוויי און אַ דריטער. „עס איז וויכטיק אונטערצונעמען די ענדגילטיקע נאָר־מירונג אויף דעם געביט [פֿון גראַמאַטישן מין]״, ק. ש׳ף, יושפּ XXIII, 1.

4. אַנגענומען פֿון אונטן. אונטערהייבן בײַם טראָגן. א׳ דעם בופֿעט. „גלײַבעט ערד וואָס דאָס אַקעראַיזין נעמט אונטער, לייגן זיך אַוועק אין גאַנץ גרויסע שטיקער״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַרשע 1891.

5. (שנײַדערײַ) אײַנגענומען, אײַנצײַען בײַם נייען. א׳ די ארמען. ־ענישׂ.

אונטערנעמען זיך — ← דפֿוי. דזוו אונ־טערנעמען בז, נאָר מער אַרויסגעהויבן אַז עס נייטיקט זיך דערבײַ אַן אָנשטרענגונג אָדער אַן אײַנשטעלעניש. „אַז מע וויים ניט און מע קען ניט — נעמט מען זיך ניט אונטער״;

„האָסט זיך אונטערגענומען אַ מאַן צו זײַן, ברענג זשע ברויט אין שטוב אַרײַן"; „טאָטע און מאַמע איז אַ קונץ צו זײַן, און אַלע (מענטשן) נעמען זיך עס אונטער"; „אַ ליטוואַק נעמט זיך אונטער אַפֿילו צו זײַן אַן אַם", שו"ת. „ער נעמט זיך אונטער זיי אויסלעטשען [= אויסהיילן]", פֿם. „ווען דו נעמסט זיך אונטער, אַז דו זאָלסט אים זײַן לעבן אַפֿהיטן, וועט ער בלײַבן לעבן", שמחה בריים־מאַן, די געשיכטע פֿון אַ לאַנדאַנער רב, וואַרשע 1882. „איר וועט זיך קאָנען א' אויפֿנייען דעם קינד אַ פּאָר שטיוועלעך אויף פּסח?", שע, 'פֿאַרשטערטער פּסח'. „וי קומט עס אַז חיים זאָל זיך א' אַריבערצופֿירן אײַער שוועסטער?", ספֿ, סודות.

אונטערנע'מער — דער, ־ס, וו ־ען, ־קע, ־ס. 1. ווער עס נעמט (זיך) אונטער אַדער דערוועגט זיך עפּעס צו טאָן, עפּעס דורכצופֿירן, דערגרייכן. מוטיקער א'. „דאָס שטילע קלאַפּן פֿון טויזנטער הערצער בײַ יונגע באַגײַסטערטע א'", דא, שוואַרץ־רויט. „האָט זיך אונטערגעוואָרקט אייניגער אַ בריה אַן א' און האָט אויסגעטראַכט אַן אינטערנאַציאָנאַלן תּע"ך־קאָנקורס", א. גאָלאָמב, היימיש, 1958, נאָוו. 2. איניציאַטאָר, בעל־הבית, אָנפֿירער פֿון אַרגאַניזירטער אַרבעט, אַ געשעפֿט, פֿאַבריק, וואַרשטאָט, פּאָדריאַד אא. אינדוסטריעלער א'. „איש אחר שטראָסנבוי־א'...להשגיח על הדרכים שיהיו מתוקנים כראוי", הרב גרשון ליטש־דאָזענבוים, שו"ת משיב דברים, מונקאַטש 1900. „אונדזער מיין איז ניט...אַז דער א' איז אָקוראַט ראַ אַזוי נייטיק אין דער פּראָדוקציע וי דער אונטערנע'מער אין אַ קריג", זשיט III, נ"י 1912. „א טעות אַז די יידן אין מדינת ישׂראל זענען א', קבלנים, וועלכע האָבן אויף זיך געזומען בקבלנות אויסצוטריקענען זומפֿן, באַזעצן די ויסטענישן", ש. ז. שרגא', טמז, 1964 X 23. א־ר ווו ח. 3. דער וואָס נעמט עפּעס אין בער אויף זיך. נר. „דער א' פֿון דעם חוב פֿון צוועלף גילדן", מ. הלוי הורוויץ, ספֿר פּרשת מרדכי, אונגוואַר 1866.

אונטערנע'מעריש — אַדי. וואָס האָט די אייגנשאַפֿט פֿון אַזאַ וואָס נעמט זיך אונטער; וואָס האָט איניציאַטיוו; וואָס דערוועגט זיך אויף עפּעס נײַס. א'ע באַהאַרצטקייט. א'ע אימפּאַלן. „די שטאָטישע מיידלעך זענען יענעם וויינטער געווען א'ער וי אַלעמאָל", באָש, פֿאַר, 1964 II 28. „קיין אַמעריקע איז געקומען נאָר דער עלעמענט פֿון אָרעמקייט וואָס איז געווען א' און ענערגיש", בצר, טמז, 1964 VIII 15. ־קייט — „גראָבט אונטער דעם סאַמע יסוד פֿון פֿרײַער א' דאָ אין לאַנד", פֿאָש, 1964 IV 15.

אונטערנעמזען — טרו. ־דזע אונטער, ~גענדזעט. 1. פּר. פֿון צײַט צו צײַט בעטלען. „זומערצײַט העלפֿט ער דעם סאָדאָווניק און ווינטערצײַט נעמזעט ער אונטער", רייד. 2. לאָקל (בענדין אא פּר). אַ ביסל (מאָטערן מיט ווינען, מיט קאָפּריזעווען זיך (וועגן אַ קינד). „נאָר וען עס איז נישט דאָ געדאַכט קראַנק, נעמזעט עס אונטער", רייד. ־ער.

אונטערנעצן — טרו. נעץ אונטער, ~גענעצט. 1. אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט נאָס מאַכן. א' וועש בײַם פֿלעטן. א' די ליפּן (דעם גומען, דעם האָלדז) = אויך: מאַכן אַ פּוסט. 2. נאָס מאַכן מיט לאָזן השפּנה. א' דעם לײַלעך. א' די ווינדעלעך, די הייזער לעך. אויך מיט זיך. „וען קינדער שפּײַען אין פּײַער, טוען זיי זיך א'"; „וען קינדער שרײַען אויפֿן קול, טוען זיי זיך א'", פּוול. ־ענישׂ. ־ער. ־ערקע.

אונטערנערן — טרו. נער אונטער, ~גענערט. 1. געבן אַ ביסל מער נערונג, שפּײַז. א' די פֿאַרהונגערטע יתומים. 2. געבן וויי ניקער נערונג וו מע דאַרף. א' די יתומים. ־ונג — „...רופֿט אַרויס לונגען־אינפֿעקציע און איז אויך דער פֿאַקטאָר פֿון קריטישער א'", טמז, 1965 V 10.

אונטערן פּאַנאָפֿל — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. א' פּ' האָט זיך עפּעס צוגעקלעפּט. 2. (וועגן אַ מאַן) אונטערן קנאַפֿל = דה ער איז אַזוי נידעריק אַז ער ליגט אונטער זײַן וויבס פּאַנטאָפֿל און זי טרעט אויף אים. „אַ ספּאַדיצע דאַרף מען דיר אַנטאָן! אַ באַביצע בלײַבט אַ באַביצע! אַ מענטש האָט חשק ליגן בײַם וויבּ א' פּ", בר־כוכבא, דער פֿוטער, ווילנע 1894.

אונטערן פֿלייצע — אַדוו פֿראַזע. אונטער דער פֿלייצע. ← אונטער. „[בײַ] פֿרײַנדשאַפֿט צווישן צוויי יונגע מענטשן פֿון פֿאַרשיידענע בעשלעכטער, שטייט שוין די הייליקע ליבע א' פּ", יעקבֿ מאיר ליפֿשיץ, אַ וואָלוועלער ביסן, ווילנע 1892. „געהיימע אַרגאַניזאַציע' אַרבעט אונטער די פֿלייצעס פֿונעם קאָמיטעט", דר' א. י. פֿרײַדענבערג, זכרונות, בריסל 1938.

אונטערן פּנים — אַדוו פֿראַזע. אַרכ. דזוו אונטער (הינטער) די אויגן. „קיינער וועט אויף דען אַנדערן קנאַה אוני שׂנאה מער טראָגן", נאָר ליצנות אוני דאס אַרגשט א' פּ' זאגן", צוכט, אַפֿנבאַך 1716.

אונטערן פֿאַרטעך — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן פֿרשטיקן ב. א' פּ' — אַ צעריסענע ספּאָדניצע. 2. איר וועט מען איז אינגאַנצן אָפּהענגיק, ניט־זעלבשטענדיק, געבליבן דאָס גאַנצע לעבן א' פּ' פֿון דער מוטער. „וער איז געווען מענ־דעלסאָן און נאָך פֿיל גרויסע לײַט? זיי זײַנען אַלע געלעגן בײַם דלות א' פּ", ח. ד. גילדענבלאָם, דער יודישער גבור, ווילנע 1913. „ער איז קיינמאָל ניט געוואָרן קיין לײַט, געבליבן בײַם רבין [!] א' פּ", רייד.

אונטערנפּיחהן — [...נעפּיכען] אוסו. נפּיחה אונטער, ~גענפּיחהט. גראַפֿ. 1. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסבערענגען בויכווינט. א' און זיך אָפּטראָגן. 2. בפּקום־חערב פֿאַר אונטערנאַרן, אונטערפֿאַלשען, קאָליע מאַכן אא. אויך מיט זיך. ־ניש.

אונטערן פֿלעשל — אַדוו פֿראַזע. אינגאַנצן שיפּור. „אַלזאָ איז אין דעם הויז געווען די שׂמחה גרויס, עס וואָלט לאַנג גיוועהרט, נאָר אַלע זענען געהאָרן פֿאַרקערט, וועט א' פּ', וועט אונטערן גלעזל", ש. מ. אַסטראָווסקי, דער מאַסקעראַדן באָל, וואַרשע 1884.

אונטערנפּקהן — [...נאַפּקען] אוסו. נפּקה אונטער, ~גענפּקהט. אויך: ~נפּקאָן. וואול. פֿון צײַט צו צײַט זיך פֿירן ווי אַ נפּקה.

אונטערן צונג — אַדוו פֿראַזע. דזוו אונטער דער צונג. 1. מיטן ערשטיקן ב. אַ פּרישטשיקל א' צ'. האַלטן די פֿיל א' צ'. 2. דזוו אין מויל (עס האָט אַפּגענומען דאָס לשון). „הערנדיק דעם נאָמען...איז בײַ [איר] קאָלט געוואָרן א' צ', זי האָט געפֿילט ווי אירע פֿיס האָבן זיך בײַ איר אונטערגעבראָכן", ג. ח. לעוונער, דער צווייענדיקער תּנאים, ווילנע 1897.

אונטערן קנאַפֿל — אַדוו פֿראַזע. דזוו אונטערן פּאַנטאָפֿל ←. „זי זאָגט אַז איך האָב אַ גיפֿטעלע און אַז נאָך דער חתונה וועט מײַן מאַן בײַ מיר ליגן א' ק'", חג, טמז, 1964 III 6.

אונטערן קרן — [...קערן] אַדוו פֿראַזע. וויי־ניקער וי דער פּרײַז וואָס מע האָט אַליין באַצאָלט, וויפֿל עס האָט געקאָסט דעם וואָס פֿאַרקויפֿט עס. „טיילמאָל קומט צו אַ געשלעג איבער דעם טײַערן קונה וואָס מע האָט אים פֿאַרקויפֿט א' ק' אַדער קרן", צצר. „און זאָגט ער אַמאָל אַ קונה...א מקח, איז עס טאָקע א' ק'", פּרץ, 'האשה מרת חנה'.

אונטערן רוט — אַדוו פֿראַזע. דזוו אונטערן בײַטש. „דער זעלביקער חדר: אַן ליכט, אַן לופֿט, ענג, פֿאַרשטיקט און א' ר'", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1901, № 28.

אונטערן שטיובל — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. בלאָטע א' ש'. 2. אונטער אַ שטרענגער הערשאַפֿט. דער פּויער א' ש' פֿון פּאַן. א' ש' פֿון אָקופּאַנט. „די פֿינצטערע יאָרן אונטער דעם נאַצישן שטיובל", טמז, 3 IX 1965.

אונטערן שטערצל — אַדוו פֿראַזע. אויך: א' שטאָרצל. פּד. 1. מיטן ערשטיקן ב. אונטערן צודעקל פֿון טאָפּ. עס זיידט שוין א' ש'. 2. פֿאַרבאַהאַלטן, באַהאַלטענערהייט. וועג מע זאָגט ניט אויס. „די דאָזיקע גאַנצע פֿאַרגאַנגענהייט האָט מען געהאַלטן בײַ אונדז א' ש'", ייט, פּוילן I.

אונטערן שלאָפּ — אַדוו פֿראַזע. 1. פֿאַר־שלאָפֿן. פֿאַרשלאָפֿענערהייט. אַ קאַרגער וואָס האָלט אַלץ א' ש'. „דער אַלטער בייזער וועכטער האָט געהאַלטן אייביק א' ש' אַ זאַשעק קאַרטאָפֿל און אַ פּעסל פֿאַרזויערט קרויט", א. קאָליר, היימיש, אָב־אלול תּשכ"א. „און איצט? וואָס זאָל איך זאָגן, וועג ערד און הימל זיצנען א' ש'?", אסתר שומאַטשער, לי־דער, 1956. 2. אין תּפֿיסה. פֿאַרשפּאַרן די כוליגאַנעס א' ש' אויף אַ חודש צײַט.

אונטערנתנען — [...נאַ־כענען] טרו. נתן אונטער, ~גענתנט. אונטעררוקן עפּעס בשתּיקה, פֿון צײַט צו צײַט געבן געהיים. א' כאַבאָר.

אונטערסא(ו)ן — טרו. סאָ(ו)ס אונטער, ~געסאָ(ו)סט. אַ ביסל, צו ביסלעך אונטערגיסן, צופֿראָווען, באַטעמען אַ געקאָכטס, אַ מאכל מיט סאָ(ו)ס, זויז. א' דעם בישׂטעקס מיט טאָמאַטן־זאָפּט. א' דעם סאַלאַט מיט אייל און עסיק.

אונטערמאַשין — טרו. ־זשע אונטער, ~ען(ע)ס. 1. אַ ביסל, לייכט אײַנשמוצן מיט סאַזשע. א׳ דאָס פּנים בײַם אויפֿבלאָזן דעם סאַמאָוואַר. 2. סאַזשען פֿון אונטן. א׳ די פֿיס. אויך מיט ז׳ירן.

אונטערמאַטירעווען — אוטו. ־דעוועט אונ־ טער, ~ען(ע)ס. אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט מאַכן איראָנישע באַמערקונגען וועגן עמעצן אָדער עפּעס. א׳ פֿון די שטאָט־בעלי־ טובֿות. א׳ איבער דעם יום־טובֿדיקן הילוך פֿון דער שטאָט־גרידית(טע).

אונטערמאַכנ(י)ען — אוטו. ־נ(י)ע אונטער, ~ען(ע)ס. צו ביסלעך, במשך אַ צײַט וועלן אײַנגעטריקנט, דאָס. די עפֿלבײַמער סאָכ־ נײַען אונטער. א׳ פֿון דער געשלאָגענער פּרנסה. א׳ מחמת צרות פֿון קינדער.

אונטערמאָפּען — אוטו. ־פּע אונטער, ~ען־ סאָפּעט. פּפּ: ~סאָפּען. צו ביסלעך, מיט איבעררײַסן פּרײַכן, אָטעמען מיט אָנשטרענ־ גונג. א׳ אונטער דער שווערער משא. א׳ ווי אַ לאָקאָמאָטיוו (פֿאַראָוואַנ). ־ענישׁ.

אונטערמאַרגען — טרו. ־גע אונטער, ~ען־ סאַרגעט. פּד. אַ ביסל, נײַט צו שטאַרק מאַכן אומריין, שמוציק. שפּאַנען אין דער בלאָטע און א׳ די נײַע קאַפּאָטע. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערמאַ׳רוועךן — אוטו. ־ער אונטער, ~ען(ע)ס. סאַרוועדט. אַ ביסל, נײַט צו שטאַרק מאַכן צום טיש נײַט אָפּט, פֿון צײַט צו צײַט. א׳ אַז עס קומט אונטער אַ נגידישע חתונה. א׳ דעם פּריץ [דאַטיוו].

אונטער ס׳אַרם — אַדוו פֿראַזע. לאָקל. גא־ ליציע. אונטערן אָרעם, געאָרעמט. „זיי גייען שוין א׳ ס׳אַרם, אַ סימן — זיי זענען פֿאַר־ לאָבט", רייד. „דער מלך נעמט זי אונטער ס׳אַרם", מאָג, ׳דער שנידער־געזעלן׳.

אונטערמאַרען — טרו. ־רע אונטער, ~ען־ סאַרעט. רוסיצ. דזוו אונטערמיסטיקן ←.

אונטערמודען זיך — [...סודען] קזו. סודע זיך אונטער, זיך ~ען(ע)סודעט. פֿון צײַט צו צײַט זיך דערציילן עפּעס אײנער דעם צווייי־ טן אין דער שטיל. „און צו דעם האָט מען זיך אונטערגעסודעט אַז ער איז אײנער פֿון זיי, פֿון יענע געפֿערלעכע פֿייגל", מלה, ׳ער־ געץ וואו׳. ־ענישׁ.

אונטערמוויענטשען — ← אונטערשוויע־ טשען.

אונטערמוישטשען — טרו. ־שטשע אונ־ טער, ~ען(ע)סוישטשעט. סל. דזוו אונטערפּיי־ פֿן ←. „דאָרט(ן) וואו דער שניי איז געווען צעגאַנגען, האָט דער שליטן געשיפּעט און אונ־ טערגעסוישטשעט", אי. דרוקער, קלעזמער, קיעוו 1940. אויך מיט ז׳ירן. ־ענישׁ.

אונטערמופֿלירן — טרו. ־לירן, מיט איבעררײַסן סופֿלירט. צו ביסלעך, מיט שוועריקייט, שמוציק. שפּאַנען אין דער שטיל פֿאַרן אַק־ טיאָר זײַן פֿראָזע, פֿאַרן רעדנער זײַן טעקסט. אונטערזאָגן, אונטערדרמאָנען. א׳ ווי א פֿאַר־ טאַטש און פֿאַרשרײַען דעם שושיפֿילער. „סופֿ־ לירט מיר ניט אונטער, איך וויים וואָס איך האָב צו זאָגן", רייד. ־ונג. ־ענישׁ.

אונטערמאַשין — ← דזוו אונטערשטאַמפּן.

אונטערמאַראַסטע — דער, ־ס. וונ נב. געהילף פֿון סטאַראָסטע. „צי איז אמת אַז דער ...א׳ האָט אַנגעגעבן אַ פֿאַלשן דאָנאָס", פּרץ, שמעס און שטעטלעך.

אונטערמאַרן זיך — אוטו. ־רע זיך אונטער, זיך ~ען(ע)סטאַרעט. מיטאַמאָל אַנהייבן זיך באַמיען; זיך נעמען פֿאַר עפּעס אַן אַרבעט מיט פֿלײַס. זיך א׳ ווי אַ מצה־בעקער. א׳ זיך פֿאַר די עקזאַמענעס.

אונטערמופּפּען — טרו. ־פּע אונטער, ~ען־ סטופּעט. 1. שטויסן, קלאַפּן אין אַ סטופּע אויף אַ לײַכטן אופֿן, ניט אויף דין. א׳ מצה אויף קרופּנע פֿאַרפּל. 2. סתם קלאַפּן אַ ביסל, צו ביסלעך. א׳ (עמעצן) די זײַטן. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערמוקען — אוטו. ־קע אונטער, ~ען־ סטוקעט. צו ביסלעך, אויף אַ לײַכטן אופֿן אַרויסברענגען קלאַנגען (ענלעכע צו) סטוק־ סטוק. אָנקלאָפּן קוים־קוים. א׳ (אין דער טיר) ווי אַן אומגעבעטענער. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערמטעליע — די, ־ס. שטח אין אַ בנין אונטער דער סטעליע. „טוען די שיטערע און געלבלעכע האָר זיך אַ קער אַהין צו דער א׳", ווי־ספּע, קאָוונע 1923, העפט א־ב. ־ליק — אַדי. „די פֿאַרגראַטעטע און א׳ע פֿענצטער", דאָרטן.

אונטערמטעמפּלען, ־לעוועז — טרו. ־פּל, ־לעוועט אונטער, ~ען(ע)סטעמפּלט, ־לעוועט. דזוו אונטערשטעמפּלען (אויך אין אַ צאָל רר ואָס היטן אַפּ דעם חילוק ש:ס). א׳ דאָס פֿאַפּיר אין פֿאַליציי.

אונטערמטעמפּעוועז — טרו. ־פּעוועט אונ־ טער, ~ען(ע)סטעמפּעוועט. (שנידערי) אַ ביסל דורכנעמען מיט פּאַרע. א׳ דעם מאַטעריאַל פֿאַרן נייען. א׳ דעם שעוויאָט.

אונטערמטראַדיציע — אוטו. ־דיצע אונטער, ~ען(ע)סטראַדיצעט. רוסיצ. דזוו אונטערלייד־ן ←. (מיט ביטול אָדער שפּאָס). א׳ ווי אַ פֿאַרליבט בחורל.

אונטערמטראָיען — טרו. ־יע אונטער, ~ען־ סטראָיעט. סל. 1. בויען צו ביסלעך, צוביסן. א׳ אַ נײַעם פֿליגל צו דער אַלטער דירה. 2. אונטערשטעלן. א׳ עמעצן אַ שטוקע, ער זאָל האָבן צו בעדענקען. ״א׳ אַ לייטער צום הימל = זיך פֿאַרמעסטן צו טאָן אוממעגלעכס. ־ענישׁ.

אונטערמטראַשען — טרו. ־שע אונטער, ~ען(ע)סטראַשעט. אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט סטראַשען, אַנשרעקן, וואַרענען. א׳ דאָס קינד אַז דער רבי וועט אַפּשמײסן. ־ענישׁ.

אונטערמטריגעוועז — טרו. ־געוועט אונ־ טער, ~ען(ע)סטריגעוועט. 1. סטריגעוועז, נייען מיט לאַנגע שטעך (אויף דערוויסל, אין פֿראָ־ צעס פֿון אַרבעט) ווי ניט איז, אויף אַ לײַכטן אופֿן. ניט פֿאַרנייען, בלויז א׳. 2. סטריגעוועז צו ביסלעך. דער לערנינוג קען דערוויסל בלויז א׳ די פֿאַלטע.

אונטערמטרעכע, ־סטריכע — די, ־ס. דער שטח אונטערן שטרויענעם דאַך. אויסהענ־ גען וועש אין א׳.

אונטערימיטנע — אַדי. וואָס איז אַ ביסל סיטנע (מעל וואָס איז אַ געמיש פֿון וויניק וויין און אַ סך קאָרן). 1. אין טייל ערטער — שוואַרצער ווי סיטנע. 2. אין טייל ערטער — ווייסער ווי סיטנע.

אונטערימילוקן — [...סילעקן] טרו. סילוק אונטער, ~ען(ע)סילוקט. 1. סילוקן, אָפּצאָלן, אויסצאָלן (אַ חוב) ניט מיטאַמאָל, צו ביסלעך, ראַטעסווײַז. „דעם גאַנצן באַטרעף מיטאַמאָל בין איך ניט בכוח אָפּצוצאָלן, אָבער איך וועל א׳ בײַ יעדער מעגלעכער געלעגנהייט", רייד. 2. געבן געלט געהיים. א׳ דעם נאַטשאַליק פֿאַר דער טובֿה.

אונטערימינקעוועז — טרו. ־קעוועט אונטער, ~ען(ע)סינקעוועט. אַרײַנטאָן בלויעכץ, סינקע אין געוועש צו ביסלעך, אַ ביסל. א׳ די לײַלעכער.

אונטערימלוישען — אוטו. ־זשע אונטער, ~ען(ע)סלוישעט. סל. 1. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך דינען, באַדינען עמעצן מיט אונ־ טערטעניקייט אָדער מיט פֿלומרשטער געטרײ־ שאַפֿט. א׳ ווי אַ פּאַנשטשיניק דעם פּריץ [דאַ־ טיון]. א׳ ווי אַ הונט. 2. אַ קורצע צײַט די־ נען אין דער (רוסישער) אַרמיי. א׳ און דער־ נאָך באַפֿרײַט ווערן ווײַל מע האָט געקראָנן אַ בראָך. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערימלוכען — טרו. ־כע אונטער, ~ען־ סלוכעט. סל. אונטערהערן בשתיקה, פֿון דער זײַט (מיט דער כוונה צו טרײַבן רכילות). א׳ אַ סוד. א׳ און מסרן.

אונטערימליחה(נע)ן — [...סליכענען] טרו. סליחה(ן) אונטער, ~ען(ע)סליחה(נ)ט. (פֿאַרשטעלט) מסרן צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. זײַן אַ שמעלקע מיטן פֿריסטאָו און א׳ אייגענע חברה. א׳ פֿאַר דער פֿאַליציי. „איך האָב מורא נע־ האָט דאָס מע זאָל ניט אונטערסליחהן אין דער פֿאַליציי", אמד, די קאָוונער בריקע (בויד), וילנע 1874.

אונטערימלינ(י)ען — אוטו. ־נ(י)ע אונטער, ~ען(ע)סלינ(י)עט. פֿון צײַט צו צײַט (ניט־וויל־ דיק) לאָזן רינען סלינע, שפּיעכץ. א׳ ווי אַן עובֿר־בטל. אויך מיט ז׳ירן — א׳ זיך מיט אַ פֿעטער וועטשערע, מיט אַ פֿעפֿערדיקן וויץ.

אונטערממאַטשקען, ־סמאַצקען — ־קע אונטער, ~ען(ע)סמאַטשקעט, ~ען(ע)סמאַצקעט. אוטו — פֿון צײַט צו צײַט סמאַטשקען, אַרויסברענגען הילכיקע קלאַנגען בײַם עסן מיט פֿאַרגענגן. א׳ בײַם פֿעסן ביסן. טרו — אַ ביסל סמאַטש־ קען, קיינע, זייגן, נאָגן. א׳ אַ מאַרכביין. ־ענישׁ.

אונטערממאָליען — טרו. ־ליע אונטער, ~ען(ע)סמאָל(י)ענען. 1. אָפּ־ ברענען לײַכט, אַ ביסל פֿון אונטן. א׳ די האָר בײַם ברענעזדיקן ליכט. 2. אַ ביסל אָפּברע־ נען עפּעס אויף אַ קליין פֿײַער. א׳ די אָפּגע־ פֿליקטע גאַנדז. פֿיג. „ער איז אונטערגעסמא־ ליעט געוואָרן, ער האָט אַנגעוואָרן געלט", רייד. 3. אַ ביסל פֿאַררייכערן, מאַכן שוואַרץ לעך. א׳ די סטעליע. 4. אונטערצינדן. א׳ דאָס

אייגענע קרעמל און אָפּנעמען אַסעקוראַציע. 5. במקום־וועלכ פֿאַר אונטערמסרן, אונטער־העצן אע. א׳ דעם קאָנקורענט. ־ענישׂ.

אונטערסמאַלען — טרוו. ־לע אונטער, ~גע־סמאַלט. אַ ביסל אָדער פֿון אונטן פֿאַרשמירן מיט סמאַלע. א׳ דאָס רודערשיפֿל.

אונטערסמאַקטשען, ~סמאַקצען, ~סמאַקען — טרוו. ־טשע, ־צע, ־קע אונטער; ~געסמאַקטשעט, ־צעט, ־קעט. דזוו אונטער־סמאַטשקען ←.

אונטערסמאָרן I — ־רע אונטער, ~גע־סמאָרט. אוטו — כראָפּען צו ביסלעך, מיט איבערריסן. טרוו — עפּעס אויסדריקן דורך סמאָרן צו ביסלעך. א׳ גרויס צופֿרידנקייט.

אונטערסמאָרן II, ~סמאַרקען, ~סמאַרקען — טרוו. ־רע, ־קע אונטער; ~געסמאַרקעט, ~געסמאַר(ק)עט. אויסשמירן לייכט, צו ביסלעך, מיט אויסשיידונג פֿון דער נאָז, מיט שפּיצקע, מיט עפּעס פֿייכטס און ברודיקס. א׳ דאָס נייע גאַרניטערל. ־ענישׂ.

אונטערסמוכען — אוטו. ־כע אונטער, ~גע־סמוכעט. (אַקטיאָריש) לאַכן (ספּעצ אויף דער ביינע) אָדער שטיקן זיך פֿון געלעכטער וועג מע דאַרף (טאָר) ניט. „דער גאַנצער כאָר אויף דער ביינע האָט אונטערגעסמוכעט, וועג בײַ אליעזרן האָבן זיך געטרייסלט די אָפּגעקלעפּטע וואַנצעס״.

אונטערסמיקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע־סמיקעט. 1. פֿירן מיט דעם סמיק, שפּילן פֿידל אָן קענטענישן, סתּם אַזוי זיך. א׳ אַ לידעלע. א׳ וויַ אַ דאַרפֿישער קלעזמער. 2. וואול. פֿון צייַט צו צייַט האָבן געשלעכטלעכן פֿאַר־קער. אויך מיט ז׳יך — קזוי. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערסמען — [...סאַמען] טרוו. סם אונטער, ~געסמט. אונטערגעבן סם, גיפֿט בשתּיקה. א׳ דעם שאָקאָלאַד, דעם שׂונא. אויך פֿיג. א׳ באַציאונגען. ־ונג.

אונטערסמעדזען — טרוו. ־דזע אונטער, ~געסמעדזעט. פּפּ: ~סמעדזשען. סל. אונטערפֿרעגלען צו ביסלעך, מיט איבערריסן (פּעיִ׳ע בייטעם, אָנדייט אויפֿן ריח אָדער רויך בייַם פֿרעגלען). א׳ אַ פֿרעזשעניצע אויף חזיר־פֿעטס. ־עכץ.

אונטערסמרגלען — טרוו. ־גל אונטער, ~געסמרגלט. לר. פּפּ: ~שמערגלען. פֿרעגלען צו ביסלעך (מיט אַ רויך, מיט אַ שלעכטן ריח). א׳ חלב. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערסעקרעטאַר — דער, ־ן, וונ ־ין, ־קע, ־שע, ־ס. געהילף פֿון סעקרעטאַר. „עס איז אַרײַנגעקומען אַ מיידל, עפּעס אַן א׳קע...וועג מען ער האָט באַפֿוילן אַרײַנצורופֿן זײַן אַסיס־טענט״, ש. ראָזענבערג, שלום אש..., מיאַמי 1958.

אונטערסערוירן — טרוו. ־ווירט אונטער, ~(גע)סערווירט. 1. באַדינען, דערלאַנגען פֿון צייַט צו צייַט, אויף אַ ניט־רעגולערן אופֿן. אונטערוירוקן. סערווירן עפּעס וואָס טויג ניט. א׳ פֿאַרשטונקענע פֿיש. 2. אונטערוואַרפֿן, אונטערגעבן (בײַ אַ שפּיל). א׳ דעם באַלעם. ־ונג.

אונטערסקאָרן זיך — קזוי. ־רע זיך אונ־טער, זיך ~(גע)סקאָרעט. רוסיצ. צו ביס־לעך, פֿון צייַט צו צייַט אַמפּערן זיך; זיך מתווכח זײַן, קריגן זיך.

אונטערסקובען — טרוו. ־בע אונטער, ~גע־סקובעט. סל. אונטערצופֿן, אונטערפֿליקן. „אַז איך האַלט נאָר בײַם פֿאַרוואַרפֿן די געגנדז, סקובע איך זיי שוין אונטער...אונטער די פֿאַכ־וועלער״, שע, ׳געגנדז׳.

אונטערסקראַבען — טרוו. ־בע אונטער, ~גע־סקראַבעט. סל. 1. רײַבן, שאַבן צו ביסלעך, אויף אַ לייכטן אופֿן. א׳ די ברויט־דייזשע, די לאָקשנבערעט, די פּאַטאַטלניע. 2. אויף אַ פּרי־מיטיוון אופֿן דורכפֿירן אַן אַבאַרט. 3. אונטער־זינגען מיט אַ נידעריקער שטים. א׳ אַ ניגון מיטן געדיכטן באַס. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערסקריפֿען — ־פֿע אונטער, ~געסקרי־פֿעט. אוטו — 1. סקריפֿען צו ביסלעך, מיט איבערריסן. די רעדער סקריפֿען אונטער. „דער טיש האָט אונטער זײַנע שוערע באַוועגונגען אונטערגעסקריפֿעט״, דר׳ ה. זאַלאַטאַראָוו, גש ו, נ״י 1924. „די נייַע שיך האָבן אונטערגע־סקריפֿעט״, בערג, נאָך אַלעמען. 2. אונטער־הינקען. זיך קוים באַוועגן. „דער אינדוסטריַי־ליזאַציע־פּלאַן סקריפֿעט אונטער״, מ. ריבלין, ממז, 1965 ו 26. טרוו — שפּילן צו ביסלעך, מיט סקריפֿענדיקע קלאַנגען, שפּילן שלעכט. א׳ אַ ניגונדל אויפֿן פֿידל. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערסראַטשען — טרוו. ־טשע אונטער, געסראַטשעט. פּד. אויך מיט ז׳יך. וואול. אונטערדאָסן. א׳ עמעצנס נאָמען, עמעצנס פּרנסה.

אונטערסראַל(י)ען — טרוו. ־ל(י)ע אונטער, ~געסראַל(י)עט. סל. מג. דזוו דפּוי.

אונטערסרחע(נע)ן — [...סאַרכע(נע)ן] טרוו. סרחע, סרחן אונטער, ~געסרחעט, ~געסר־חנט. שטאַרק אונטערשטינקען. ־ענישׂ.

אונטערסרסרן — [...סאַרסערן] טרוו. סרסר אונטער, ~געסרסרט. מעקלערן, פֿאַרמיטלען פֿון צייַט צו צייַט, ניט כסדר. א׳ אַז עס מאַכט זיך אַ געשעפֿט.

אונטערעגבערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־עגבערט. 1. בויערן, דרילן, מאַכן אַ לאָך מיט אַן עגבער פֿון אונטן. א׳ די טיר. 2. עג־בערן צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט. אויך פּיג. פֿון צייַט צו צייַט צושטיין (צו עמעצן) מיט נאַרישעוואַטע, לאַנגוויַליקע רייד, מיט אומגעלומפּערטע פּלענער, אייבערהמצאות אדגל. א׳ וויַ אַ זלידנע יידענע. ־ונג. ־נישׂ.

אונטערעדותן זיך — [...אייִדסן] אוטו. עדות זיך אונטער, זיך ~געעדותט. פֿרוּוון זיך ריינוואַשן פֿון אַ באַשולדיקונג מיט שוואַכע באַווײַזן; זיך פֿאַררופֿן אויף אומצוטרויליקע עדות. א׳ זיך מיט דעם טויבן שמשׂ און בלינ־דן אורח.

אונטערעוולען, ־לחן — [...אַוולען] טרוו. עוול(ה) אונטער, ~געעוול(ה)ט. פּטמ. פֿון צייַט צו צייַט האַנדלען ניט־ישרדיק; אָפּטאָן אַ צאָל קלענערע עוולות במשך אַ צייַט. א׳ לגבי אַ פֿרײַנד וויַ אַ קהלשער קאָנקלעפֿל.

אונטערעיפּושן — [...איפּעשן] אוטו. עיפּוש אונטער, ~געעיפּושט. אַ ביסל אָדער צו ביסלעך אַרויסגעבן (פֿון זיך) אַ שלעכטן ריח. די אייער עיפּושן שוין אונטער. א׳ מיט זײַן יעדער אַרײַנקום. „ר׳ שלמה האָט זייער גוט אַרויסגעזען אַז די דאָזיקע קרעניצע...האָט אַ־געהויבן מחילה א״, ממוס, שלמה. אויך פּיג. זײַן שרײַבן עיפּושט שוין אונטער. פֿון גאַנצן עסק עיפּושט שוין אונטער אויף אַ מײַל.

אונטערעמפּינדלעכקייט — די (דאָס), ־ן. דסשמ. נה. שפּירעוודיקייט וואָס איז קלענער, שוואַכער וויַ נאָרמאַל. „דאָ גייט ער [דער נאָר־מאַלער מענטש] אַריבער אין דער ריכטונג פֿון איבערעמפּינדלעכקייט, באַלד אין אַ צוויטער ריכטונג פֿון א״, פֿגעז, ווילנע 1937, № 4.

אונטערענדיקן — טרוו. ־דיק אונטער, ~גע־ענדיקט. 1. פֿאַרענדיקן דאָס לעצטע ביסל אַר־בעט. א׳ דעם גאַרניטער און — אַראָפּ פֿון טיש. 2. פּאַמעלעך, אַן חשק דורכפֿירן דעם לעצטן פּראָצעס פֿון אַן אַרבעט; אַרויסענדיקן מיט וויִדערווילן. „ער מוז א׳ וויַל מע שטייט אים איבערן קאָפּ״, רייד. 3. טיַיטן; מאַכן אַ סוף צו עמעצן. א׳ די פֿאַרוואונדעטע פֿערד. ־ונג.

אונטערענטפֿערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געענטפֿערט. 1. ענטפֿערן (אויף אַ פֿראָגע, אויף עקזאַמענס) ניט מיטאַמאָל; ענטפֿערן מיט קוועלנדע־נישן, מיט איבערריסן. בלייַבן שטיין ווי אַ גולם און קוים א׳. 2. אונטערזאָגן עמעצן בײַם ענטפֿערן. „זאָל דער אַדוואָקאַט ניט א׳ דעם עדות״. ־ונג. ־נישׂ.

אונטערעסן — טרוו. עס אונטער, ~געגעסן. 1. עסן עפּעס צוזישן איין מאָלצייַט און אַ צוויטער; אָפּט כאָפּן אַ ביס. „מע וועט פּעט ניט פֿון עסן, נאָר פֿון א״. 2. איר. עסן אַ סך אָדער בשתּיקה, אַרײַנעסן. „דער אורח קען, קיין מעשׂה ניט, א׳ ווי אַ פֿערד״. 3. ברענגען שאָדן מיטן עסן. „די גאַנצע כאַליאַסטרע עסט מיך אונטער״, רייד. 4. במקום־וועב פֿאַר אונטערגריזשען, אונטערראָסטן אפ. קאָליע מא־כן פֿון אונטן. דאָס וואַסער עסט אונטער דעם פֿונדאַמענט. דער זשאַווער קען א׳ דאָס אײַזן. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערעצה(נע)ן — [...אייצע(נע)ן] טרוו. עצה אונטער, ~געעצהט. 1. פֿון צייַט צו צייַט געבן אַן עצה. א׳ וויַ צו רעדן מיט די בעלי־חובֿות. 2. שטילערהייט, בשתּיקה גע־בן אַן עצה. „וועט האָט אונטערגעעצהט דעם שידוך?״ 3. ראָטן עמעצן וואָס צו טאָן אין אַ ניט־וויכטיקן ענין; ניט־נערנוויליק, אַן חשק זײַן אַ בעל־יועץ. א׳ דעם שלימזל וואָס צו ענטפֿערן. אויך מיט ז׳יך — זיך האַלטן אַן עצה. א׳ זיך מיט פֿרײַנד.

אונטערעקיש — אדי. 1. וואָס איז אונטערן עק, אַן א׳ער בלאָטער. 2. איפּ. וואָס איז וויַ (פֿון) צואה, פֿון אונטער אַ בהמהשן עק. „ס׳האָט ניט קיין שום וועדט, ס׳איז א״. אויך סוב. „ער איז במחילה אַן א׳ער. — וואָס מיינסטו דערמיט? — ער איז אַ שטיק דרעק״, רייד.

אונטערעקלען — אומפּ. עקלט אונטער, ~גע־עקלט. אַ ביסל אָדער פֿון צייַט צו צייַט האָבן דאָס געפֿיל פֿון עקל. עס עקלט מיך אונטער פֿון די האַלב־פֿאַרפּוילטע שפּייַזן. א׳ ביז חלשות. „עס האָט זי אונטערגעעקלט פֿון אַלטן מאָן", רייד. עס עקלט אונטער פֿון דעם פֿרעסן און זויפֿן פֿון די ׳געסט׳. אויך מיט זיך.

אונטער|ע(ר) — קאָמפּאַראַטיוו פֿון אַדי אונטער. דטשמ. נר. דזוו נידעריקער, אונטערשטער. דער א׳ער עטאַזש. וואויגען אויף אַן א׳ן עטאַזש. די א׳ע שיכטן ערד. א׳ע קלאַסן פֿון דער געזעלשאַפֿט.

אונ׳טערערד — די, ־ן. 1. אונטערשטע שיכט(ן) ערד. ערד אונטער דער אייבערשטער שיכט. אונטערגרונט. אונטערבאָדן. אַרץ פֿון א׳. א׳־האַסער = וואָס קלייבט זיך צונויף אָדער פֿליסט אונטער דער ערד. „אין א׳, אונטער פּאָדלאָגעס, אין היילן...האָבן זיך געפֿונען אַרסענאַלן", סוצ, וילנער געטא, ב״א 1947. 2. אָפּגרונט. טוו פֿאַר דעם וואָרט שאול אין תּנך, וועלט פֿון די געשטאָרבענע. אַזוי אין תּי: „און זיי וועלן אַראָפּגידערן לעבעדיקער הייט אין א״ (במדבר, טז, 30); „די רשעים וועלן אָנקומען אין א״ (תּהלים, ט, 18) אא.

3. אויך ד ע ר. אויך **אונטערע׳רד.** אונטערדישע באָוועגונג. א׳ אין די געטאָס. „דער א׳ פֿון די פֿראָנצייזישע מאַקי׳ס איז געווען גוט אָרגאַניזירט". „איינס איז קלאָר: אַ רעוואָלוציאָנערע עפּאָכע האָבן מיר פֿאַרעכדיקט. צוריק אין א׳ וועלן מיר ניט גיין", י. יאָפֿע, אין קעמל־גרופּ, מאָסקווע 1929.

אונטערעדיק — אַדוו. וואָס איז אונטער דער ערד, אין דער נידעריקע, אויסבאַהאַלטן. „מיר זיצנען געווען זאַלבעצענט א״", סוצ, געהיימשטאָט.

אונטערעדיש — אַדי. 1. וואָס איז אונטער דער ערד. וואָס איז אין אונטערבאָדן. א׳ וואַסער. א׳ע קאַטאַקאָמבן. א׳ע אויפֿרייסן. א׳ע אָטאָם־טעסטן. „ער האָט מגלה געווען דעם סוד אַז ער איז אַ געהיימער יידי, אויך האָט ער אים געוויזן די א׳ע שול", יהל״ם איבז, דאָס גיהנם אויף דער וועלט, וואַרשע 1891. „דורך אָט די א׳ע וועגן לויפֿט ער [דער קראָט] דורך אין די ערטער וואו עס געפֿינען זיך וועריעס", בילדער פֿון טהיר לעבן, ווילנע 1898. „אַז ער האָט געזען גנבֿים וואָס גייען גנבֿענען און גראָבן זיך אונטער א׳...", ספֿר שבֿחי רמ״ר, לעמבערג [יאָרן?]. „די א׳ע באַן איז און פֿאַרנעמט אַ גרויס שטיק לעבן פֿון יעדן ניו־יאָרקער", לע, טמז, 1964 XI 18. „די קינדער פֿונעם קיבוץ זענען שוין אָבער געווען באַהאַלטן אין דעם א׳ן מקלט און זיי־נען אָפּגעקומען נאָר מיט שרעק", אפֿא, טמז, 1964 XI 27. 2. וואָס קומט פֿון אונטער דער ערד. א׳ע אַרצן, מינעראַלן. א׳ער קוואַל. א׳ע רייכטימער. „מע הערט נישט דאָס דו־נערן פֿון א׳ע קלעפּ", דא, שוואַרץ־רויט.

3. טיף, פֿאַרהוילן, פֿאַרבאַהאַלטן. א׳ער אויפֿ־טו. א׳ע מאָטיוון. „לידער א׳ע — געהיימע קוואַלן שלאָגן, שפּרודלען אויף און ווערן וואו פֿאַרפֿאַלן", אַל וו. „דער לעצטער מאָטיוו פֿון דאָסטאַיעווסקיס מאַכט איבער מענטשן: ער האָט גהאַט טיפֿע קעלערס, א׳ע כּוחות האָבן גע־וויקט אין אים", קאָר ו.

4. וואָס איז באַהאַלטן, געהיים, ווייל קעגן דער מאַכט; קאָנספּיראַטיוו. א׳ע באַוועגונג. א׳ע קריזיזלעך פֿאַר רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנדע. א׳ע טעטיקייט. אַן א׳ע שול פֿאַר קינדער אין נעטאָ. „מיר האָבן פֿאַר זיך אַ פּאַראַמאָמ פֿונעם אָפּגעגעס און א׳ן — יידישן און אַלגעמיינעם — געזעלשאַפֿטלעך־פּאָליטישן לעבן פֿון יענער צייַט", שג, שרייבער אין סאָוו׳ פֿאַרבאַנד. „עונג־שבת׳ דער קריפּטאָנים פֿאַר דעם א׳ן געטאָ־אַרכיוו", ישעיה טרונק, צוק, אַפּר׳ 1965.

אונטערעדישקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנ־שאַפֿט אָדער מצב פֿון זיין אונטערערדיש. „און אויך דער ריזיק פֿון סודותפֿולן שטרייט, פֿון שפּאַנענדיקער א׳, האָט ערנסט אים דאָך ניט געקענט פֿאַראינטריגירן", אַל ו. „אין רוסלאַנד איז עס צוליב די צענזור־באַדינגונגען און דער א׳ פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג געווען פֿאַר־שטעלט", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו.

אונ׳טערע׳רדלער — דער, ־ס. וונ נב. ווער עס פֿירט דורך אַן אונטערערדישע (← בּ4) אַרבעט. „אַן א׳ אין עפּיר יאָגט אַן אַ שטראָם", פּמ, מלחמה. „דעמאָלט איז אונדזער באַקאַנ־טער א׳...מיט אַ פֿאַרשלאָג אונטערגעקומען", נסתר, ׳פֿון פֿינפֿטן יאָר׳, סאוו׳ היימלאַנד, 1964, № 1.

אונטערערנערן — ← אונטערדערגערן.

אונטערפּאָגראָמירן — טרוו. ־מיר אונטער, ~פֿאָגראָמירט. (סאַרקאַסטיש) שלאָגן, מאָרדן, רויבן צו ביסלעך; פֿאָגראָמירן אויף אַ לייכ־טערן אופֿן. „א׳ עטלעכע יידישע שטעטלעך וואָלט מען מיט זיי געקענט", רייד [וועגן אַ קאָגגרעס פֿון פּויערים]. ־ונג.

אונ׳טערפּאָדוא׳ל — דער, ־ן. סל. נידע־ריקער קעלער, אונטער אַ העכערן קעלער. „שמאָטעס פֿוילן אין א״.

אונטערפּאָדל(י)ע׳ך — דער, ־עס (־ן). וונ נב. רוסיצ. איר. קליינער, נישטיקער אויס־וואַרף. „ניין, ער איז ניט קיין גאַנצער פּאָדלעק, ער איז בסך־הכל אַן א״, רייד.

אונטערפּאָדע(נע)ן — אוסו. ־דע אונטער, ~געפּאָדעט. לר. חנפֿענען אַ ביסל; פֿון צייַט צו צייַט אַרויסוויזן עמעצן איבערגעטריבענע אויפֿמערקזאַמקייט, וועלן צוטרעפֿן. א׳ דעם די־רעקטאָר פֿון דער פֿאָלקסבאַנק. א׳ אַרום דער שיינער דאַמע. ־ענישׂ.

אונטערפּאָדעשוץ — די, ־ס. (שוסטעריי) דאָס וואָס מע לייגט אונטער אונטער אַ פּאָ־דעשוץ.

אונטערפּאָדקאָ׳וון — טרוו. ־קאָוט אונ־טער, ~(גע)פּאָדקאָוועט. פֿפּ: ~פּאָ׳דקעוון. אונטערשמידן. אַרויפֿלייגן פּאָדקעוועס. א׳ די פֿערד און זיך לאָזן אין אַ וויטער יאָדע־מיט זיך — (שפּאַסיק) באַנייטן די כּוחות, זיך קרעפֿטיקן (וויי אַן אָקערשט אונטערגעפּאָד־קאָוועט פֿערד). זיך א׳ מיט אַ שנעפּסל.

אונטערפּאָדר(י)אַטשיק — דער, ־עס. וונ נב. געהילף אָדער אַרויסהעלפֿער פֿון פּאָדרא־טשיק; ווער עס נעמט אויף זיך אויסצופֿירן אַ טייל פֿון פּאָדראַד. „אַ באַן־פּאָדראַטשיק מוז האָבן אַ סך א׳ע״.

אונטערפּאָזוועון — טרוו. ־זעוועט אונטער, ~געפּאָזוועט. (סטאָליערי) הובלען פֿון אונ־טן כּדי צו מאַכן דינער ברעטלעך וואָס מע דאַרף זיי אַרײַנפֿאַסן אין אַ רינוועט. א׳ אַ ברע־טל. פֿרגל ~פֿאָזוועון.

אונטערפּאָטשן — טרוו. פֿאָטש אונטער, ~גע־פֿאָטשט. 1. פֿאָטשן פֿון צייַט צו צייַט; פֿא־טשן בשתּיקה. „שש...זי פֿאָטשט אים אונטער ...דעם מאַן הייסט עס", שע, ׳דאָס טעפּל׳. 2. פֿאָטשן קוים־קוים, צו ביסלעך. „דער לאַנ־גער לעטניק האָט אים אונטערגעפֿאָטשט פֿון הינטן אין די פּיאַצעס", שע, מעשׂיות פֿאַר יונדשע קינדער ו. 3. אוטו. פֿאָטשן אַ ביסל. א׳ מיט די פֿליגלען. א׳ מיט דער צונג. 4. שפּא־סיק, אַנשטאָט אַפּלאָדירן [אַנצוהערענישׂ, אַז מע האָט שלעכט געשפּילט, גערעדט].

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אונטערפּאָטשקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געפּאָטשקעט. 1. צו ביסלעך (פֿאַר)פּאָטשקען. א׳ די בענקלעך. פּיג. א׳ יענעמס נאָמען. 2. פֿאַרפּאָטשקען פֿון אונטן. א׳ די הוזן אין דער בלאָטע. 3. איר. שלעכט (אונטער)שרייַ־בן. א׳ דעם נאָמען. א׳ עטלעכע קורצע דער־ציילונגען. 4. במקום־וועריב פֿאַר שלעכט אָדער אין אײַלעניש אונטערפֿאַרבן אע. א׳ די וועגע מיט אַ מיתה־משונה־קאָליר. אויך מיט זיך — „איך וועל זיך מיט אַזאַ איינעם ניט א׳, ער איז אַ מיאוסע בריאה", רייד. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אונטערפּאַיאַ׳צעוון — אוסו. ־צעוט אונ־טער, ~(גע)פּאַיאַצעוועט. פֿון צייַט צו צייַט, צו ביסלעך זיך פֿירן ווי אַ פּאַיאַץ, אַ קלאָון. א׳, די קינדער זאָלן לאַכן. א׳ און אַרײַנזאָגן אין דער זיבעטער ריפּ.

אונטערפּאַיץ — טרוו. פּאַיץ אונטער, ~גע־פּאַיצט. 1. געבן צו טרינקען אַ באַשעפֿעניש צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט. א׳ די פֿערד בײַם ערשטן ברונעם אין וועג. 2. פּויע וועגן מענטשן. אַנשיפֿורן. א׳ די פּויערים מיט אָקע־ויס. ־ענישׂ.

אונטערפּאַכווע — די, ־ס. פּאַכוע. פֿאַר־טיפֿונג אין אייבערשטן אָרעם אונטערן אָקסל. טייל פֿון אַ מלבוש וואָס פֿאַרדעקט די פּאַכוע. האָריקע, שוויסיקע א׳. ־דיק — אַדי. „אין צימער האָט געשמעקט מיט אין שוויים", א. קאַהאַן, מענטשן פֿונעם אַלקער, מאָסקווע 1927.

אונטערפּאַכווענישׂ — דער, ־עס. שטיקל שטאָף וואָס פֿאַרהיט אַז די בלוזע, דער מלבוש בכלל, זאָל ניט דורכשוויצן אונטער די פּאַכוועס.

אונטערפּאַכט — די, ־ן. טייל פֿון אַ פּאַכט, אַרענדע, געדונגען דירעקט פֿון גוטבאַזיצער אָדער פֿון אַ גרעסערן פּאַכטער. „די שטאָלן מיט די קי — דאָס איז שוין געווען אַן א״, רייד.

אונטערפאכטער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועכטער אַפּ אויף פאַכט (באַדן, קרעטשמע אדגל) בײַ איינעם וואָס האָט אַליין געפאַכט בײַם גוטבאַזיצער.

אונטערפאַלאַטע — די, ־ס. 1. נידעריקע־רע געריכט־אינסטאַנץ (לגבי אַ העכערער). אי־בערקלאָגן פֿון דער א׳ אין דער אייבערפּאַלאַטע. 2. אין פאַרשאַמענטאַרישע רעזשימען וואָס האָבן צוויי ׳הײַזער׳ — דאָס אונטערשטע הויז. „אין לאַנד איז סאַראַן אַ מלוכה־ראָט, אַ סענאַט, און אַן א׳ פֿון דעפוטאַטן״. 3. אַפּ־טייל אין אַ רעגירונגס־אַמט וואָס האָט אַ קלע־נערן שטח צו פֿאַרוואַלטן און האָט וויניקיקער מאַכט צו באַשליסן לגבי אַ העכערער פּאַלאַ־טע. אין מיניסטעריום פֿאַר לאַנדווירטשאַפֿט — אַן א׳ פֿאַר וועלדערײַ.

אונטערפאַלגע — דער, ־ס. וונ נפּ. אונטער־שנײַדער; מיט ביטול וועגן אַ געזעל בײַם שנײַדער. אַן א׳ מיט קרומע פֿיס.

אונטערפאַליען — טרוו. ־ליע אונטער, ~־גע־פאַליעט. סל. פּפּ: ~־פאַליעוועט. אונטער־הייצן, שטאַרק אײַנהייצן. א׳ דעם אויוון, די רובע, די באַדע. ־ענגש.

או׳נטערפאַליצײַ׳נט — דער, ־ן. געהילף פֿון פאַליצײַאַנט; פאַליצײַאַנט פֿון אַ נידעריקערן ראַנג. געבן לאַפֿוווקע דעם א׳.

או׳נטערפאַליצײַ׳מײַסטער — דער, ־ס. פּפּ: ~־פאַליצײַ׳מײַסטער. געהילף פֿון שעף פֿון דער פאַליצײַ (אין אַ גרעסערער שטאָט אין צאַרישן רוסלאַנד), אַן א׳ אַ שונא־ישׂראל.

אונטערפאַלירן — טרוו. ־לירן אונטער, ~(נע)־פאַלירט. 1. פאַלירן, פּוצן מיט פאַליטור פֿון אונטן. א׳ די פֿיסלעך פֿון טיש. 2. פּוצן מיט פאַליטור אַ ביסל, ניט גרינטלעך. א׳ דעם טיש. 3. צופאַלירן, צופּוצן. א׳ דעם בריליאַנט. א׳ דעם אַרטיקל. ־ונג.

אונטערפֿאַלסטערן — טרוו. ־ער אונטער, ~־געפֿאַלסטערט. אַמ. אונטערליגן עפּעס אין מעבל, עס זאָל זײַן וויײַך. א׳ די קאַנאַפּע, דעם פֿאָטערשטול מיט פֿילץ, וואָטע אש. ־ונג.

אונטערפאַלעאָזאישׂ — אַדי. < גר < איי. (געאָלאָגיע) וואָס איז פֿון (האָט אַ שיכות צו) דעם עלטסטן צײַטאַפּשניט פֿון דער פּא־לעאָזאישער ערע, צוישן דער פּראָטעאָזאישער און מעסאָזאישער ערע. א׳ע צײַט. א׳ע פֿעלדזן.

אונטערפאַלע(נע)ן — טרוו. ־לע אונטער, ~־געפאַלעט. פּפּ: ~־פאַלעוועט. אונטעריעטן. צו ביסלעך, ניט גרינטלעך אויסרײַסן אײַבע־ריקע (שעדלעכע) געוויקסן (גראָזן, דערנער). א׳ דעם גאָרטן אין אײַלעניש. ־ענגש.

אונטערפאַלקאָוניק — דער, ־עס. וונ ־ניצע, ־ס. פּפּ: ~־פולקאָוניק. ערשטער ראַנג נאָך אַ פאַלקאָוניק (אין דער רוסישער, פוילישער אַרמיי). „אייניגער פֿון די פֿאַרוואונדעטע איז געווען אויך דער קאָמיסאַר פֿון גרענעץ, דער א׳...״, בונד, ווי די כינעזער האָבן באַמבאַר־דירט בלאָגאָוועשטשענסק, לאַנדאַו 1902.

אונטערפאַמאָטשניק — דער, ־עס. (איר) אַרויסהעלפֿער פֿון געהילף. „סײַדן מע זאָל צו איטלעכן פאַמאָטשניק פֿון אַ גלאָזונעם בעל־טוּבֿה צוזעצן אַ הונדערט א׳עס און זיי אַליין וועלן זיך שוין זאָרגן...פֿונוואַנעט צו באַקומען זייער געהאַלט״, ממוס, קלי־אַשטש.

אונטערפאַמפֿ(ע)ן — טרוו. פאַמפֿ(ע) אונ־טער, ~־געפאַמפֿ(ע)ט. 1. אַרויסציען פֿליסי־קייט מיט אַ פאַמפֿ(ע) צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. א׳ וואַסער פֿון ברונעם. א׳ דעם ברונעם. 2. אַרײַנדריקן לופֿט. א׳ די רעדער פֿון ראָ־וער. א׳ די פֿילקע. 3. פֿיג. צו ביסלעך אַרויס־קריגן (ידיעות, געלט אא). א׳ דעם רײַכן פֿעטער, וען עס וועלט ענג. א׳ דעם משרת צו וויסן וואָס עס טוט זיך בײַ די בעלי־בתּים. 4. וואול. וועגן סעקסועלע באַציאונגען. 5. צוגעבן מוט. א׳ די שפּילערס. ־עכע. ־ענישׂ.

אונטערפאַן — דער, ־עס. וועכ עס איז אונטער אַ פֿאַן. באַגלייבּיקטער מענטש אונטער אַ פֿאַן; אַנגעשטעלטער בײַם פֿריץ מיט בריי־טע פֿולמאַכטן. מע לײַדט אי פֿון פֿאַן אי פֿון א׳.

אונטערפאַנעוועון — ־נעווע אונטער, ~־גע־פאַנעוועט. אוטו — פֿון צײַט צו צײַט לעבן (זיך פֿירן) ווי אַ פֿאַן, ברייט, אויסגעבן אַ סך געלט. א׳ און בלײַבן מיט אַ נאַקעטן זײַט־מיר־מוחל. טרוו — 1. פֿאַרצינען; אונטערקעכלען. א׳ דעם בײַבאַק. 2. אַרויסווײַזן צו עמעצן אַ באַציאונג ווי צו אַ פֿאַן, אַ שׂררה; אונטער־חנפֿענען, אונטערדינען. א׳ דעם שטאָטישן גביר. מיט זיך — פֿון צײַט צו צײַט זיך אויפֿפֿירן באַגלײַך ווי מע וואָלט געוואָלט אַ פֿאַן, זיך א׳ און ניט פֿאַרמאָגן קיין גראָשן בײַ דער נשמה.

אונטערפאַנצער — דער, ־ס. אונטערשטער פֿאַנצער אַדער די אינעווייניקסטע זײַט, דער אונטערשלאַק פֿון פֿאַנצער. „און אַ מאַן האָט אַגנעצוויגן זײַן בויגן...און האָט געטראָפֿן דעם מלך פֿון ישׂראל צווישן דעם א׳ און דעם ברוסטשילד״, תּי, דברי הימים ב, יח, 33.

אונטערפאַנצערן — טרוו. ־ער אונטער, ~־גע־פאַנצערט. 1. באַפאַנצערן, פֿאַרפאַנצערן פֿון אונטן. א׳ די שענקלען און די קני. א׳ אַ וואָגאָן. 2. בכלל אונטערפֿעסטיקן. א׳ די פֿאַר־טיידיקונג מיט נעץ באַווײַזן. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערפאַנקעוועון — [וויייכע נ] טרוו. ־קעווע אונטער, ~־געפאַנקעוועט. אונטערפּישטשען, אונטערקעכלען. א׳ די קינדער. א׳ דעם קראַנקן מאַן. אויך מיט זיך.

אונטערפאַסטן — דער, ־ס. 1. פאַסטן, אַמט פֿון אַ נידעריקערן ראַנג, פֿון מינערער וויכטי־קייט. זיך ניט אויסטויגן אויך פֿאַר אַן א׳. 2. צוויייטיקע וואָך. פֿאַזיציע אויף אַ פֿראָנט. נאָר איין ראָטע איז אויפֿן א׳.

אונטערפאַסיקן — טרוו. ־סיק אונטער, ~־גע־פאַסיקט. נעאָל. אונטערגאַרטלען מיט אַ פאַ־סיק. א׳ די בלוזקע, דאָס קליידל. אויך מיט זיך.

אונטערפאַסירן — אומפּ. פאַסירט אונטער, ~־פאַסירט. 1. פאַסירן, געשען, טרעפֿן זיך צופֿעליק, אומגעריכט. עס קען א׳ דווקא וועז מע ריכט זיך ניט. 2. (ספּאָרט) צוווארפֿן, אי־בערגעבן. אונטערדערלאַנגען אַ פילקע צו אַ מיטשפּילער. „שיס ניט אין גאָל, פאַסיר מיר אונטער די פילקע״, רייד. 3. דזוי אונטער־פאַסן, בפּ.

אונטערפאַסמע — די, ־ס. (שנײַדערײַ) פאַ־דעם פֿון אַ בילקירן סאָרט וואָס מע לייגט אַרײַן אין דער מאַשין אונטער דעם אייבערשטן פֿאָדעם (פֿאַר דעם גענייַ אויף דער לינקער זײַט).

אונטערפאַסן — טרוו. פאַס אונטער, ~־גע־פאַסט. 1. אַ ביסל צופאַסן, עס זאָל שטימען, האַרמאָנירן. א׳ אַ הוט צום טואַלעט; א׳ אַ קראַוואַט צום גאַרניטער. א׳ אַ שידוך. 2. (קאַר־טנשפּיל) פֿון צײַט צו צײַט זאָגן פאַס. ניט באַטיילקן זיך אין אַ דינגעניש בײַ אַ שפּיל; זיך אָפּזאָגן פֿון אַריבערשטיגן. „פֿון א׳ קען מען קיין געלט ניט געווינען״. 3. צופּאַסן, צוקלײַבן. א׳ אַ שליסל צום שלאָס. 4. לאָקל. מאַכן מונטערער, פֿאַרווײַלן. „מיר וועלן א׳ דינגע קאָראָסטענער״, ה. אַרלאַנד. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערפאַסקוד(י)ן, ־דזיען, ־דזשען — אוטו. ־ד(י)ע, ־דזיע, ־דזשע אונטער; ~(גע)־פאַסקוד(י)עט, ־דזיעט, ־דזשעט. 1. אונטער־ברודיקן, אַנחזירן. א׳ ווי אַ שיכורניק אין שענק. 2. אונטערשטעלן אַ פּיסל; אָפּטאָן אויף אַ מיאוסן אופֿן. א׳ עמעצן [דאָס־יוט] מיט אַ מסירה. ־ענישׂ.

אונטערפאַפֿלען — טרוו. ־פל אונטער, ~־גע־פאַפֿלט. (אין כלומרשטן קינדער־לשון) אַ ביסל עסן. גענויגנסלעך איר וועגן פֿרעסן אַ סך. דער קליינער קען קיין עין־הרע (ניט) א׳.

אונטערפאַפֿן — טרוו. פאַפ אונטער, ~־גע־פאַפּט. אונטערקלעפֿן, אונטערשמירן מיט פאַפּ. א׳ די טאַוולען פֿון בוך.

אונטערפאַצאַפּען — טרוו. ־פּע אונטער, ~־פאַצאַפּעט. פּפּ: ־פּאַ... סל. 1. וואויליוועג־רוש. בשתּיקה אַדער גיך עפּעס קריגן, אַרויסכאַ־פּן. א׳ אַ מציאה. 2. במקום־וועלכ פֿאַר אַפּנאַרן, אַוועקגנבֿענען, אַוועקכאַפּן אע. א׳ אַ בײַטל מיט געלט. אויך פֿאַר: אַרײַנקריגן, אַרײַנכאַפּן אין די הענט. „וועל איך אים נאָר א׳, וועט ער מיט גאַנצע בײַינער ניט אַרויס״, רייד.

אונטערפאַקן — טרוו. פאַק אונטער, ~־גע־פאַקט. פּפּ: ~־פאַקעוועט. 1. פאַקן פֿון אונטן. א׳ וועש אונטער די קליידער. א׳ וואַ־טע און דערנאָך אײַנפאַקן גלאָזוואַרע. 2. אונ־טערלייגן (עס זאָל אויסזען בריייטער, גרעסער). א׳ די באַקעס; א׳ דעם פֿאַרנט. 3. אַגלייגן, אַרײַנלייגן. א׳ הייַ אין זאָק. 4. אַ ביסל צו־פּאַקן. א׳ דעם האַלב־ליידיקן קופֿערט. 5. אַרײַנ־געבן נאָך שפּיז. אַרײַנעסן. א׳ דעם מאָגן, די קישקעס. *א׳ דעם פֿינצטערן טשעטמאַראַן = א׳ דעם מאָגן. 6. במקום־וועלכ פֿאַר אַרײַנ־קריגן, אַרײַנכאַפּן. א׳ דעם גנב (בײַ דער האַנט). א׳ דעם יאָלד און אַרויסגאַרן פֿון אים עפּעס. א׳ אַ גוטע קאָרט. א׳ די ריכטיקע סחורה. א׳ אַ יידענע, שוין אייניאָל אַ מרשעת. ־ונג. ־עכע. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערפאַקן, ~־פאַקעוועט זיך — אוטו. 1. ← דפּוי. 2. אָנעסן זיך איבער דער מאָס. א׳ זיך און אײַנשלאָפֿן. „געפּטרט ב״ה די

ערשטע סעודה, דער עולם האָט זיך גוט אונ־טערגעפֿאַקט אַן עין־הרע", דער יוד' פֿאַר־פּסח, וואַרשע 1881.

אונטערפֿאַרטאַ'טש — דער, ־עס. וו ־קע, ־ס. וועד עס איז נאָך ערגער ווי אַ פֿאַרטאַטש; אַ פֿאַרטאַטש פֿון אַ נידעריקער מדרגה.

אונטערפֿאַרטאַ'טשעוועדל — אוטו & טרוו. ־טשעוועט אונטער, ~(גע)פֿאַרטאַטשעוועט. אַ ביסל, פֿון צייַט צו צייַט מאַכן אַן אַרבעט ווי אַ פֿאַרטאַטש, שלעכט, ניט־ערנסט. א' בייַ אַן אַרבעט. א' די לעצטע באַשטעלונג. א' אַ ראַלע.

אונטערפֿאַרטיי — די, ־ען. טייל פֿון אַ פֿאַרטיי, פֿראַקציע אין אַ פֿאַרטיי. „אויף דער פֿאַראַמלונג האָבן זיך דאָס ערשטע מאָל די רוסיש־פוילישע ציוניסטן געשפּאַלטן אויף דרײַ א'ן", פּרע, געדאַנקען און אידיען.

אונטערפֿאַרן — טרוו. פֿאָר אונטער, ~גע־פֿאַרט. אויספֿאָרן בשתּיקה, מיט אַ באַהאַל־טענעם פּלאַן. „מע האָט בכּיוון געשיקט אין די שטעטלעך אַ לערער און אַ לערערקע. מע האָט זיי אונטערגעפֿאָרט, און עס זײַנען טאַקע געווען שידוכים אויך", רייד (קאָוונע.) ־ונג.

אונטערפֿאַרעך — טרוו. ־רע אונטער, ~גע־פֿאַרעט. 1. (אויס)פֿאַרען, לאָזן פֿאַרע פֿון אונטן. א' די באָד. א' די וועש אין באָד. 2. ביסלעכווײַז אַדער פֿון צייַט צו צייַט פֿא־רען. א' ווי אַ לאָקאָמאָטיוו בײַם בלײַבן שטיין. 3. אַ ביסל פֿאַרען. ניט קאָכן מער, בלויז א' און אָנווארעמען דאָס געקאָכטס. א' טיי. 4. דזוו אויספֿאַרען. א' אַ מכה. 5. אונטער־געבן הינ. אונטערהעצן. א' די וואָס קריגן זיך. אויך מיט זיך. ־עכץ. ־ענ‌יש.

אונטערפֿאַרפֿומירן — טרוו. ־מיר אונטער, ~פֿאַרפֿומירט. פֿאַרפֿומירן, באַשפּריצן מיט פֿאַרפֿום צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט. א' (הינטער) די אויערן, דעם דעקאָלט'ע. אויך מיט זיך. א' זיך פֿאַרן גיין מיטן קאָוואַליר.

אונטערפֿאַרקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע־פֿאַרקעט. 1. (אין אַ מילדער פֿאַרעם) אונטער־שטופֿן, אונטערשטויסן. א' די גיזעלן, זיי זאָלן גיכער ארבעטן. א' די אָקסן, זיי זאָלן גיין. 2. אונטערהעצן אַ ביסל (מיט רייד, שטעכ־ווערטלעך). א' דעם מאַן, ער זאָל ניט גלייבן דער שוועגערין.

אונטערפֿאַרקען זיך — ← דפֿוו. פֿון צייַט צו צייַט זיך פֿאַרקען בייַ אַן ארבעט, זי טאָן פֿלעגמאַטיש, אָן חשק. מיט אַזאַ א' זיך וועט עס געדויערן אַ יאָר מיט אַ מיטוואָך. ־עכץ. ־ענ‌יש.

אונטערפֿאַש — טרוו. פֿאַש אונטער, ~גע־פֿאַשט. 1. (גנבֿיש) אונטעררוקן אַ געגנבֿעטע, פֿאַלשע אַדער טרייפֿע זאַך. פֿאַרקויפֿן צו ביס־לעך געגנבֿעטע סחורה. א' אַ גלאַנציק שטייגדל פֿאַר אַ בריליאַנט. אַ קצב וואָס פֿאַשט אונטער טרפֿות. 2. דזוו אונטערפֿאַסן, בב.

־עכץ. ־ענ‌יש. ־ער. ־ערי.

אונטערפֿאַשען — טרוו. ־שע אונטער, ~גע־פֿאַשעט. אויך: ~פֿאַסען. 1. פֿאַשען פֿון צייַט צו צייַט אויף אַ פֿעלד, אויף ווייד (פֿא־שן). א' דאָס פֿערדל אויף דער לאָנקע. 2. גע־בן (לאָזן) אַ בהמה עסן אַ ביסל, צו ביסלעך (אין אַ שטאַל). „ווען מע האָט באַדאַרפֿט אַפּ־שטעלן זיך, עפּעס נעמען אין מויל אַרײַן אַדער א' די פֿערד", שע, אַלט־נײַ־כּתרילעווקע. „שטעלן זיך אָפּ אין דער קרעטשמע א'", אש, שטעטל. שפּאַסיק אויך וועגן מענטשן. 3. אונ־טערקאַרמען. געבן אַ סך צו עסן. א' די אויס־געמאַגערטע קינדערלעך. א' דעם איידעם. א' אַ בייַכל אויף געגנדזעגע פּופּיקלעך. א' געגנדז אויף חנוכּה (פּסח). אויך מיט זיך — „דער דעריש האָט זיך אַן עין־הרע אונטערגעפֿאַסעט אויף ר' זײַנוולס קעסט", י. ל. בינשטאָק, בײַ ר' שלמה בערלינער, לוואָוו 1896. זיך א' בייַ שווער און שוויגער אויף קעסט. ־עכץ. ־ענ‌יש.

אונטערפֿגרן — [...פֿייגערן] אוטו. פֿגר אונ־טער, ~געפֿגרט. 1. האַלטן עטלעכע מאָל בײַם פֿגרן. „דער אַלטער פֿלעגט האָט שוין אונטער־געפֿגרט, און דאָך שלעפּט ער נאָך די פֿיס", רייד. 2. (סאַרקאַסטיש) לימדן הונגער צו בײַס־לעך, אונטערהונגערן. „איר וועט אַ ביסל פֿרײַער א' גוט פֿאַר הונגער", שע, 'מע טאָר ניט זײַן קיין גוטער'.

אונטערפֿודערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־פֿודערט. 1. באַשיטן, באַדעקן מיט פֿודער צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט. כאַפּן אַלע ווײַלע אַ קוק אין שפּיגל און א' דאָס פּנים. 2. פֿודערן פֿון אונטן. אונטערשיטן. א' דעם קינדס פּיסלעך מיט טאַלק. א' דעם קוכן מיט מעל. אויך מיט זיך. ־ונג. ־ניש.

אונטערפֿוטע(נע)ן — אוטו & טרוו. ־טע אונטער, ~געפֿוטעט. פּפּ: ~פֿוטעוונען. סט. 1. אונטערפֿלאַנטערן. אַ ביסל צעפּלאַנטערן. א' (בייַ) די חשבונות. וועלן צעטומלט און א' בײַם ענטפֿערן. 2. אונטערדרוקן (אָפּצונאַרן), א' אַ פֿאַלשע מטבע. א' אַ באָק פֿאַר אַ ציג. אויך מיט זיך. א' זיך אונטער די פֿיס. א' זיך און ניט וויסן וויי אַזוי זיך אַרויסצו־דרייען. ־טענ‌יש.

אונטערפֿוטערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־פֿוטערט. 1. אונטערשמירן מיט פֿוטער. א' די פֿאַן. א' דעם פּינקוכן. 2. (אין פֿאַרשטעל־טן לשון) געבן כאַבאַר, אונטערקויפֿן. א' דעם נייַעם פּריסטאָוו. 3. בכלל מאַכן וווייכער. א' מיט קאָמפּלימענטן. ־ונג. ־ניש.

אונטערפֿויזן — אוטו. ־זע אונטער, ~גע־פֿויזעט. אונטערקריכן (אויף אַלע פֿיר), נאָך קיין יאָר ניט אַלט און ער קען שוין א'. 2. אונ־טערקומען קריכנדיק. א' צום שׂונאי לאַגער.

אונטערפֿויקן — אוטו & טרוו. פֿויק אונטער, ~געפֿויקט. 1. פֿויקן פֿון צייַט צו צייַט, צו ביסלעך. א' בײַם מאַרשירן. א' מיט די פֿיגער אין שויב. א' דעם מאַרש. 2. פֿיג. שלאָגן מיט פֿויסטן. אונטערבוכצען. א' עמעצן (אין) די זײַטן. ־ענ‌יש. ־ער. ־ערי.

אונטערפֿוישן — טרוו. פֿויש אונטער, ~גע־פֿוישט. 1. אַנפֿוישן פֿון אונטן. א' די הויזן מיט קאָנטראַבאַנדע. 2. מאַכן עס זאָל צו ביס־לעך אַרויסשטאַרצן. א' דעם בויך מעשׂה גנידע. א' דעם זאַק פֿעדערן. אויך מיט זיך — עסן צו פֿיל און קריגן אַ בויך.

אונטערפֿומפ(ע)ן — טרוו. פֿומפ(ע) אונטער, ~געפֿומפ(ע)ט. דזוו אונטערפֿאַמפּען. ספּעצ: 1. פֿומפ(ע)ן צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט. א' וואַסער. 2. וואויליונגערעש. אָנשלאָגן אַדער שטעכן מיט אַ מעסער, עס זאָל אַרויס בלוט. ־ענ‌יש.

אונטערפֿונקטירן — טרוו. ־טיר אונטער, ~(גע)פֿונקטירט. שטעלן נקודות אַדער אַנ־דערע צייכנס פֿון אונטן. אונטערפּינטלען. א' דעם העברעאישן טעקסט. ־ונג.

אונטערפֿוסטעוון — אוטו. ־טעוועט אונטער, ~געפֿוסטעוועט. פֿון צייַט צו צייַט פֿוסטעוון, זײַן אויסגעלידיקט, פֿאַרלאָזט. „די קרעטשמע פֿוסטעוועט אונטער אין די ווינטערדיקע חדשים".

אונטערפֿוצן — טרוו. פֿוץ אונטער, ~גע־פֿוצט. 1. מאַכן ריין אַ ביסל, צופֿוצן ווי ניט איז. א' די נעגל. א' די לייכטער. א' די שטוב, וויל עס קומען געסט. *א' דעם פֿראָנט (פֿאַרנט) = א) ברענגען אין אַרדענונג, אונטער־רעמאָנטירן דעם פֿאַסאַד. „דײַן קרעמל זעט אויס ווי אַ חורבה, פֿוץ אונטער דעם פֿראָנט", רייד; ב) אַרומוואַשן, רייניגער האַלטן דאָס פּנים. אויך: בכלל זיך האַלטן רייניגער. *פֿוץ אונטער דײַן נאָז = (שפּאָטיש) וויש אָפּ די נאָז. 2. צו־פֿוצן בכלל. א' דעם אַרטיקל, די רעזאָלוציעס. 3. (גנבֿים־שפּראַך) באַגנבֿענען פֿלינק, גרינט־לעך. אַרויסגעמען פֿון דער קעשענע, אַוועק־גענומען בשתּיקה עמעצנס וואַליזע. א' די דירה. א' דעם יאָלד. א' אַ פּעקל. דז מיט ביטול — ~פֿוצקען. א' די שיקסע צו איר כאַסלייערע.

אונטערפֿוצן זיך — ← דפֿוו. 1. רעפֿל. זיך מאַכן שענער — אַ ביסל אַדער צו ביס־לעך. זיך צופֿוצן אויף אַ בילקין אופֿן. „און יידישע נייטערקעס האָבן זיך אונטערגעפֿוצט און אויסגעגויידערט", א. קאַהאַן, מענטשן פֿון אַלקער, מאָסקווע 1927. א' זיך ווי צו אַ כאַס־ליערע. 2. אוטו. זיך חנפּענען צו עמעצן, זיך אונטערלעקן, זיך צומאַכן. זיך א' צום באַלעבאָס, צו זײַן טאָכטער.

־ונג. ־עכץ. ־ענ‌יש. ־ער (־קע). ־ערי.

אונטערפֿורקע(נע)ן — טרוו. ־קע אונטער, ~געפֿורקעט. לר. פֿרגל ~פֿאַרקען. 1. אונ־טערשטויסן, אונטערשטופֿן (עמעצן) אויף אַ לײַכטן אופֿן. א' די זײַטן. א' עמעצן אין די זײַטן. א' דעם זייגער, וועט ער אַנהייבן גיין. „נאָטירלעך, איז דער נס ניט געקומען אינ־גאַנצן פֿון הימל, אַ ביסינקע האָט מען אונטער־געפֿורקעט פֿון אונטן". 2. פּטמ. דערמאָנען, וועקן, סטימולירן עפּעס צו טאָן. „מיר זײַנען ניט אַבילע וועד, מיר וועלן זיי אונטערפֿורקע־נען און זיי וועלן מאַכן אַ גרויסע אַספֿה", וויינטש ו, נ"י 1920. מיט זיך = טאָן אַן אַרבעט זייער פֿאַמעלעך (מחמת פּינקטלעכקייט אַדער הנאה בײַ דער אַרבעט). א' זיך מיט די אינגעווייד פֿון זייגער. ־ענ‌יש.

אונטערפֿושן — טרוו. פֿוש אונטער, ~גע־פֿושט. אַמ. 1. אונטערשטופֿן. א' אַ וועגעלע

(פושקאַרט). א׳ די אַרבעטער. א׳ די זאַך. 2. זיך משתדל זײַן פֿאַר עמעצן; עמעצן פֿראָטעזשירן. א׳ און קריגן פֿאַר יענעם אַ דזשאַב.

אונטערפיאַנעוועז — אוסו. ־נעוע אונטער, ~גיפיאַנעוועט. (מיט ביטול) שיפֿורן צו ביס־לעך, פֿון צײַט צו צײַט. א׳ און זײַן די גאַנצע צײַט בגילופֿין.

אונטערפיאַצקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע־פיאַצקט. פֿפּ: ~פֿיאַטשקען. דזוו אונטער־פֿאַטשקען, נאָר מיט מער ביטול.
־עכץ. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

אונטערפידען — [קורצער, האַרטער י] טרוו. ־דע אונטער, ~געפידעט. פֿאָר. אונטעראײַלן, צואײַלן צו ביסלעך. א׳ די בעלי־מלאָכות. א׳ די גאַנצע שטוב וי אין קורצן פֿרײַטיק. ־עכץ.

אונטערפיניקן — טרוו. ־יק אונטער, ~גע־פֿיניקט. פֿיניקן צו ביסלעך אַדער בשתּיקה. צוליידיגן צו פֿיניקונגען. א׳ מיט נײַן מאָס ריידט. סאַראַסטיש וועגן שטאַרק פֿיניקן. א׳ וי אַ בייזע שטיפֿמאַמע. א׳ בײַם אַרײַנטרײַבן אין געטאָ. ־ונג.

אונטערפיקלען — טרוו. ־קל אונטער, ~גע־פֿיקלט. 1. צו ביסלעך קלאַפֿן אויף אַ פֿיקל. א׳ בײַם מאַרשירן. א׳ מיט די פֿינגער אין שויב. 2. אוסו. צובאַמקען; צוגעבן נאָך ריידט. „יענער לויבט און דער פֿיקלט אונטער״. פֿרגל ~פֿויקן. מיט זיך — אויך: אַ ביסל עסן, שטילן דעם הונגער. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

אונטערפיכן — טרוו. ־כע אונטער, ~גע־פֿיכט. Uk: підпихати > Uk. אוקר. טל. אונ־טערשטופֿן, אונטערשיבן. א׳ אַ ממ־זן(י)רל. א׳ אַ שטיין אין וועג.

אונטערפיקען — אוסו. ־קע אונטער, ~גע־פֿיקט. אָטעמען אָנגעשטרענגט, מיט איבער־רײַסן, אַרויסברענגען קלאַנגען (ענלעכע צו) פֿיך־פֿיך. אונטערסאָפֿען. א׳ בײַם גיין באַרג־אַרויף. א׳ וי אַן אַלטער דזשאַז. „דאָס לאָקאָ מאָטיוול פֿון בענכל פֿיקט שטאַרק אונטער, וען עס קריכט באַרג־אַרויף״, רייד (ווילקאָמיר). ־ענישׁ.

אונטערפיל(נ)עוען — טרוו. ־(נ)עוע אונ־טער, ~געפיל(נ)עוועט. פֿד. אוקר. 1. אַכטונג געבן, צוהיטן. א׳ די פֿויערס, זיי זאָלן ניט לקחענען. א׳ די קראָם. 2. גוט אָפּהיטן, געבן אַ סך צו עסן, צוזען עמעצן (אַ קינד אַדער דערוואַקסענעם נאָך אַ קראַנקייט). א׳ דעם בן־יחיד; א׳ די פֿאַציענטן אין דער סאַנאַטאָריע אזוי. א׳ ס׳ביסלעך געזונט. „מסתּמא וועט ער...אונטערפילנעוועז אונדז מיט שעפּסן פֿון מאַלאָריע״, י. מאַניק, ׳געניאַלע מפֿרשים׳. 3. אַ ביסל פֿעסטיקן, שטאַרקן. א׳ דעם קרומען בוים. א׳ מיט אײַזערנע שטאַבעס.

אָפֿט מיט זיך — רעפֿל. „לאָז זי אַ צוויי־דרײַ טעג בלײַבן בײַ אונדז דאָ, אונטערפילע־זען זיך אַ ביסעלע, נעמען אויף זיך לײַב״, ממוס, ווינטשפֿ. „זעט נאָר זעט, ווי זיי האָבן זיך דאָס אַ ביסל אונטערגעפילגעוועט״, שע, יאָסעלע סאָלאָוויי.

אונטערפימפן — טרוו. פימס אונטער, ~גע־פימפט. צו ביסלעך אײַנרײַבן מיט פימס; פאַ־לירן מיט פימס פֿון אונטן. א׳ פֿעל (פאַרמעס־מאַכערס, טשערנאָביל).

אונטערפינדזלען — ← אונטערפענדזלען.

אונטערפינטלען — ־טל אונטער, ~געפינטלט. אוסו — צו ביסלעך עפֿענען און פֿאַרמאַכן די אויגן (מחמת טרערן, שטויב אַדער כדי אויף עפּעס אָנצוווינקען). א׳ פֿון צעטומלטקייט. „כאָליעט זײַנע וווייכע וואָנצעס, פֿינטלט אונ־טער מיט די אויגן און וויינקט אויף מיר״, ש. ברעגמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע, אַדעס 1932. „אין געטאָ וועט איר לאַנג ניט בלײַבן, פֿון דאָרטן וועט מען אײַך שיקן וויטער, פֿינטלט זי אונטער מיטן אויג״, ה. בוים־פּרי־וועס, נײַע ישׂראל־צײַטונג, 16 III 1962. טרוו — שטעלן פֿינטלעך פֿון אונטן. א׳ די יודן.
־עכץ. ־ענישׁ. ־ער.

אונטערפיסקעוועז — אוסו. ־קעוע אונטער, ~געפיסקעוועט. 1. צו ביסלעך, מיט איבער־רײַסן שרײַען אַדער וויינען אויף אַ קול. א׳ אויף דער דיגסט. „מילא, וועלן די קינדער אַ ביסל א״י״. 2. זידלען, באַריידן פֿון צײַט צו צײַט. וווּבעלעך וואָס פיסקעוועז אונטער אויף זייערע חבֿרטאַרינס.

אונטערפיעשטשען — טרוו. ־שטשע אונטער, ~געפיעשטשעט. פֿפּ: ~פֿעסטען. פֿון צײַט צו צײַט צערטלען, באַלעוועז, פֿאַנאַקעוועז צו ביס־לעך. א׳ דאָס קלייניוואַרג אין אַ פֿרײַען טאָג. מיט זיך — אויך: פֿון צײַט צו צײַט זיך חנדלען, זיך באַקלאָגן מיט אַ וויינעדיקער שטים. א׳ זיך וי אַ בן־יחידל. א׳ זיך פֿאַרן מאָן. ־ענישׁ.

אונטערפיפֿ(ע)ן — אוסו. פֿיפֿס(ע) אונטער, ~געפיפֿס(ע)ט. 1. פֿון צײַט צו צײַט, מיט איבעררײַסן אַרויסברענגען שטילע, דינע קלאַנ־גען. א׳ וי אַן עופֿעלע, וי אַ פֿייגעלע. 2. שטי־לערהייט אונטערזאָגן, אונטערמסרן אע. ־ענישׁ.

אונטערפיפקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע־פיפקט. ריידט אַ פיפקע (אַדער בכלל ריי־כערן) צו ביסלעך, מיט איבעררײַסן. ער רעדט און פיפקעט אונטער. ־ענישׁ.

אונטערפיקן — טרוו. פיק אונטער, ~גע־פיקט. צו ביסלעך עסן מיטן שנאָבל. צופֿלײַען, א׳ קרישקעלעך און אַוועקפֿלײַען. „עסן דאַרפֿסטו, ניט א׳!״, ריידט. מיט זיך — קוו. אַ ביסל זיך אַרומקריגן, אַרײַנזאָגן איינער דעם צוויי־טען.

אונטערפירכען — אוסו. ־כע אונטער, ~גע־פירכעט. (וועגן פֿערד) אונטערהוסטן. „ס׳איז אַ גענדיכטער נעפּל און די פֿערד האַלטן אין איין א״. פּעיאָ וועגן מענטשן. א׳ מיט אַ רצון, מיט אַ כּארכל. ־ענישׁ.

אונטערפירן — טרוו. ־רע אונטער, ~גע־פירעט. אוקר. פֿפּ: ~פֿערען. אונטערגאָן מיט שטעכן, שטויסן. א׳ די אָקסן מיטן פֿאָר־שפּיצטן שטעקן. ־עכץ.

אונטערפישטשען — אוסו. ־שטשע אונטער, ~געפֿישטשעט. 1. פֿון צײַט צו צײַט אַרויס־ברענגען דינע, שטילע און שאַרפֿע קלאַנגען. א׳ וי אַ פֿייגעלע. „דאָס קראַנקע קינד פֿישטשעט אונטער אין ויגל״. „ער פֿאַרריסט דעם ויידל, שפּרינגט משוגענערוויז אַהער, אַהין, אונטער־פֿישטשענדיק עפּעס אויף אַ משונה־הינטיש קול״, ממוס, שלמה. 2. אונטערהעלפֿן (אוג־טערהאַלטן) מיט פֿישטשען. „די גרעסטערע מיי־דל וויינט און די קלענערע פֿישטשעט אונטער״, רייד. ־ענישׁ.

אונטערפישן — טרוו. פֿיש אונטער, ~גע־פֿישט. (אומאיידל) משתּין זײַן אונטן. א׳ דעם לײַלעך, די הייזעלעך. אויך אוסו — פֿישן אויף אונטן. א׳ אונטערן בעט. מיט זיך. א׳ זיך אין בעט. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערפכי(נ)קען — אוסו. ־קע אונטער, ~געפּכי(נ)קעט. (געווינגלעך וועגן אַ קינד) אַ ביסל, מיט איבעררײַסן וווייניגן אַדער אַרויס־ברענגען וווייניגעדיקע קלאַנגען (ווען סע וווייניגט זיך ניט מער). „נאָר מאָטיק פּכינקעט אונטער און שלעפּט זי דוקא...אין סאַמע טיפֿער גע־דיכטעניש פֿון מאַרק־יאַריד״, בערג, אפּגאַנג ו.
־ענישׁ.

אונטערפלאָגן זיך — אוסו. פֿלאָג זיך אונ־טער, זיך ~געפֿלאָגט. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט מאַטערן זיך, לײַדן נויט, דחקות. א׳ זיך און ניט אָנקומען צו קיינעם. א׳ זיך אַ לעבן־לאַנג מיט אַ מרשׁעת. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערפלאַטע — די, ־ס. פֿלאַטע וואָס קומט פֿון אונטן (אונטער אַן אייבערפלאַטע). אַ בעטאַנענע, אײַזערנע א׳.

אונטערפלאַכטע — די, ־ס. טוך פֿון גראָ־בער לײַוונט אײַנצופּאַקן, אונטערצולייגן אַדער צודעקן סחורה פֿון אונטן. „דער בעל־עגלה האָט מיטגענומען אַן אייבערפלאַכטע און אַן א״.

אונטערפלאַנטעוועז — טרוו. ־טעוע אונ־טער, ~געפלאַנטעוועט. (סטאַליערײַ) אונטער־הובלען מיט אַ גרויסן, שווערן הובל. א׳ ברעטער.

אונטערפלאַנטען, ~פלאַנטערן — אוסו & טרוו. ־טע(ר) אונטער, ~געפלאַנטע(ר)ט. אַ ביסל אַדער פֿון צײַט צו צײַט (פֿאַר)פלאַנטערן, פֿאַרדריײַען. א׳ (מיט) די פֿיס. א׳ די קאַלדרע אונטער די פֿיס. א׳ (בײַ) חשבונות. א׳ בײַם רעדן. א׳ מיט דער צונג. א׳ דאָס (אַדער בײַ דעם) עדות זאָגן. מיט זיך — צו ביסלעך זיך צעטומלען, זיך פֿאַרדריײַען. א׳ זיך אונטער עמעצנס פֿיס. זיך א׳ אין די ריידט וויי אַ פֿאַלשער עדות. ־רונג. ־(ע)נישׁ.

אונטערפלאַנירן — טרוו. ־ניר אונטער, ~(נע)־פלאַנירט. פֿפּ: ~פֿלאַנעוועז. צו ביסלעך אַדער נאָך אַ ביסל פֿלאַנירן. א׳ כּדי צו פֿאַרע־דיקן. א׳ דעם מאַרשרוט, די רײַזע. „מיט אַזאַ א׳ ווערט מען ניט פֿאַרטיק אַזוי גיך״, ־ונג.

אונטערפלאַנכע(נע)ן — אוסו. ־כע אונטער, ~געפלאַנכעט. (מיט ביטעם פֿון ביטול) שטאַרק וויינען מיט איבעררײַסן אַדער פֿון צײַט צו צײַט. זיך דערמאָנען אין אַן אַלטער צרה אוז א׳. ־ענישׁ.

אונטערפלאַפלען — טרוו. ־פל אונטער, ~גע־פלאַפלט. פֿון צײַט צו צײַט רעדן סתּם אַזוי, אָן ספּעציעלער כוונה, ניט באַטראַכטערהייט. א׳ וי אַ פּאָפּוגיי. א׳ וואָס עס קומט אַרײַן אין קאָפּ. א׳ נאַרישקייטן.
־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־קע). ־ערי.

אונטערפלאַצן — אוטו. פלאַץ אונטער, ~גע־ פלאַצט. 1. אַ ביסל פלאַצן (פון אונטן). „די גאַנצע פאַסטראָיקע האָט געמוסן א״ר, רייד. די גרויסע פלענער הייבן אַן אונטערצו־ פלאַצן. 2. דזוו פלאַצן — און מיט אַנצוהע־ רעניש אויף געפיל (פֿרייד, קנאה אא), א׳ פֿאַר קנאה. ־עכ. ־ענ.

אונטערפלוטע(וו)ן — אוטו. ־טע(וע) אונ־ טער, ~געפלוטע(וע)ט. אַ ביסל, פֿון צייט צו צייט פלוטעווען, זיין אַ דרייקאָפּ. א׳ און זיך דורכשלאָגן מיט חיונה. א׳ און אַרײַנפֿאַלן. ־טענ.

אונטערפלוידערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־ פלוידערט. אונטערפלאַפלען (מיט בייטעם פון מער ביטול, שטרענגערן פֿאַרמשפּטן). אונטער־ באַלבּען. א׳ און קאָליע מאַכן דעם שידור, די אונטערהאַנדלונגען. ־נ״ש.

אונטערפלויטיק — אדי. נעג. וואָס איז אונטער אַ פלויט, האָט אַ שייכות צום אונ־ טערשטן טייל פון פלויט. א״וויילדגראָז. א״ע געווייקסן.

אונטערפלוישן — אוטו. פלויש אונטער, ~גע־ פלוישט. אונטערפלוטעווען; אונטערליגנערן; אונטערפלוידערן. א׳ און פֿאַרהאַקן אַלעמען דעם קאָפּ. א׳ און דערנאָך (שפּעטער) זאָל זיך אַרויס־ וויזן אַז ס׳איז לא דובים ולא יער (אויפן הימל אַ יאַריד). ־ער (־קע).

אונטערפליאַטקעווען — טרוו. ־קעוועט אונ־ טער, ~געפליאַטקעווט. צו ביסלעך, פון צייט צו צייט טרייבן רכילות, בפֿרעדן. א׳ בייַם טישל אין קאָפּע.

אונטערפליאַמען — טרוו. ־מט אונטער, ~גע־ פליאַמט. מאַכן פליאַמעס, פֿלעקן צו ביסלעך, במשך אַ צייט. א׳ דאָס קלייד מיט אַ הייסן פלעטאיזן.

אונטערפליוכען — ־כט אונטער, ~געפליו־ כט. אוטו, דרימפערזאָנק — רעגענען שטאַרק מיט איבעררייסן. „די גאַנצע נאַכט האָט עס געהאַלטן אין איין א״. טרוו — אונטערגיסן מיט אַ פליוך. א׳ די פאַמאַיעס הינטערן פלויט. א׳ עמעצן מיט זידלעריין.

אונטערפליוסקען, ~פלוישקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געפליוסקט, ~געפלוישקעט. 1. צו ביסלעך, אויף אַ לייכטן אופֿן צעמישן, צעבורען וואָטער (אַדער אַן אַנדער מין פֿליסי־ קייט). 2. אונטערגיסן האַסטיק, מיט אַ פליוסק. א׳ אַן עמער רעגנוואַסער אויף די בּאָרוועסע פּיס. מיט זיך — זיך אונטערטונקען מיט אַ געהילף. א׳ זיך אין טייכל. ־עכ. ־ענ.

אונטערפליטע — די, ־ס. אונטערשטער טייל פון אַן אײַזערנעם אויוון (וואָס ווערט געניצט צו האַלטן אַ געקאָכטע וואַרעם). אַרײַנשטעלן די ווערשטערע אין דער א׳.

אונטערפלינדערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־ פלינדערט. פון צייט צו צייט, צו ביסלעך פלינדערן, פֿאַרשמירן; אַנטאָן (מאַכן) שאָדן (צע)ברעכן, (צע)שטעכן עמעצנס האָב און גוטס. א׳ די ייִדישע סטראָאַטעס אין מארק. ־נ״ש.

אונטערפל(י)עסקען — אוטו. ־קע אונטער, ~געפֿל(י)עסקעט. צו ביסלעך, מיט איבער־ רײַסן פאַטשן מיט די הענט (ווי אַן אויסדרוק פון צושטימונג, צופֿרידנקייט). „און דער גאַנ־ צער עולם פֿליעסקעט אונטער רב יאָנטלען״, שע, סטעמפּענ. ־עכ. ־ענ״ש. ־ערי.

אונטערפלעטן — טרוו. פֿלעט אונטער, ~גע־ פלעט. 1. פֿרעסן מיט אַ הייסן פֿרעס(אײַזן) צו ביסלעך, פון צייט צו צייט. אַרבעטן אין וועשערײַ, אַרײַנגעמען און אַרויסגעבן וועש און אויך א׳. 2. פֿלעטן פון אונטן. א׳ די זוימען פון קלייד. 3. דזוו פלעטן, קלאַפּן מיט אַ שווערער זאַך, א׳ דעם מוח, דעם קאָפּ. אויך ~פֿלעטן. ־עכ. ־ענ״ש.

אונטערפלעסקען — ← אונטערפליעסקען.

אונטערפלעצל — דאָס, ־ער. 1. פלעצל געבאַקן אויף דעם הוילן אויוון פאַרן פֿלאַם [פֿאַרן אײַנזעצן די חלה אויף שבת]. א׳ פון ראַזוועז מעל. 2. וואויליינגערש. אַ זעץ מיט אַ קני אין אונטערחלק (בייַם בּאָרען זיך, ראַנג־ לען זיך). „און מען איז אים מכבד מיט א״ע, ס׳הייסט מיטן קני אונטערן דאַרן געזעס״, זש.

אונטערפלפ(ו)ל(ע)ן — [...פילפלען] אוטו. ־פ(ו)ל אונטער, ~געפלפ(ו)לט. פלפולן צו ביס־ לער, פון צייט צו צייט. לערנען פשט און דאַך א׳.

אונטער פנים — [...פאָנים] אדוו פֿראָזע. ארכ. [גרייז?] ← אונטערן פנים. „קיינר ווערט [לעתיד לבוא] אויף דען אַנדערן קנאה אוי׳ שׂנאה טראגן. נאָך ליצנות אוי׳ די אַרגשט אונטר פנים זאגן״, צוכט, הקדמה.

אונטערפעדלען — אוטו. ־דל אונטער, ~גע־ פעדלט. אמ. פעדלען צו ביסלעך, פון צייט צו צייט. אַרבעטן אין אַ שאָפּ און א׳ וועג עס איז סלעק. א׳ מיט דער פּען.

אונטערפעטשלען — טרוו. ־טשל אונטער, ~געפעטשלט. פאַטשן מיט קליינע פעטשע־ לעך צו ביסלעך, מיט איבעררייסן (אָן בייזקייט, גוטמוטיק). „מאַטע, אַ פֿאַרטוענער, צוגעבויגן מיטן שטערן צו דער קו, האָט אַלע וויילע אונטערגעפעטשלט דעם אייטער, געמאַלקן גיך״, ב. דעמבלין, צאַנקענדיקע ליכט, נ״י 1958. פון יוצא וועגן א׳ דעם רעדנער.

אונטערפעכן — טרוו. פּעך אונטער, ~געפּע־ כט. אונטערשמירן מיט פּעך. א׳ דאָס גע־ פלאַצטע שיפֿל.

אונטערפעכנען — אוטו. ־נע אונטער, ~גע־ פעכנעט. אונטערהונגערן פון צייט צו צייט, געשוואָלן ווערן פון הונגער. א׳ פון הונגער און ניט אָנקומען צו מענטשן. *א׳ אויפן פּיסק = הונגערן.

אונטערפעלצן — טרוו. פעלץ אונטער, ~גע־ פעלצט. 1. אונטערנייען, אונטערליגן פעלץ. א׳ אַ מאַנטל אויףווינטער. א׳ מיט קאַראָקול, טכויר. 2. בכלל אונטערלייגן, מאַכן פולער, גרעבער. א׳ מיט וואַטע. א׳ אַ מאַרינאַרקע. 3. פיג. צוגעבן, פֿאַרטאָפּלען. „דעמאָלט האָט ער דעם נאָמען זייענעם נאָך ניט געהאַט אונטער־ געפעלצט מיט אַ צוויייטן צוגאָב־נאָמען״, אפא, טמז, 1964 XI 8. ־עכ. ־ענ״ש. ־ער. ־ערי.

אונטערפענדזלען — ־דזל אונטער, ~גע־ פענדזלט. טרוו — אונטערשמירן מיט אַ פענ־ דזל. א׳ דעם האַלדז מיט גליצערין. א׳ די שבת־ דיקע חלה מיט אַ געלכל (געלכן) פון אַן איי. אוטו — איר. פון צייט צו צייט זיך פֿאַרנע־ מען מיט מאַלערײַ. א׳ און אַוועקשענקען די בילדער. ־ענ״ש. ־ער. ־ערי.

אונטערפענקען — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־ פענקעט. 1. פון צייט צו צייט קרענקען, שטאַרק לײַדן. א׳ בשתּיקה און שמייכלען פֿאַר לייט אין די אויגן. 2. פלאַצן. א׳ פון קנאה. די גלעזער וועלן א׳ פון דעם זודיקן וואַסער.

אונטערפעסטלדיק — אַדי. נעג. (באַטאַ־ ניק) וואָס האָט דאָס פעסטל, דאָס זאָמענמויל, פון אונטן. „א״ע בלום״, א. גאָלאָמב איבז, ג. באָטש, נעוויקסן, וואַרשע 1922.

אונטערפעסטען — דזוו אונטערפיעשטשען.

אונטערפערן — ־רט אונטער, ~געפערט. אוקר. מג. אוטו — 1. אַ ביסל אויפֿשוימען, איבערשוימען. די יויך אין טעפל פערט אונ־ טער. 2. אַרויסברענגען שוים אויף די ליפּן. א׳ פון גרויס כעס. טרוו — דזוו אונטערפירן ←. ־עכ. ־ענ״ש.

אונטערפראַדוצירן — טרוו. ־ציר אונטער, ~פראַדוצירט. 1. צו ביסלעך, פון צייט צו צייט פראַדוצירן. 2. סאָו. אַרויסגעבן פּראָ־ דוקציע וויניקער וי געפלאַנט, אונטער דער נאַרמע. א׳ מחמת מאַנגל אין רוישטאָף. ־ונג.

אונטערפראַוון — טרוו. ־וע אונטער, ~גע־ פראַוועט. 1. אַ ביסל פֿאַררייכטן, צוריכטמאַכן. א׳ אַ שטיקל אַרבעט פֿאַרן אַוועקגעבן דעם קונד. א׳ אַן אַרטיקל, אַ פיעסע. 2. פֿאַררייכטן פון אונטן. א׳ די וואַנט מיט אַ פּאָר ציגל, מיט טינק. א׳ די קאַפאַטע. 3. צוגעבן עפּעס צו אַ געקאכטס, אַ שפּייז, כדי דער טעם זאָל זיין אַ בעסערער. א׳ דעם באָרשט(ש) מיט סמעטענע, די יויך מיט אַ ציבלקע. א׳ גע־ בראָטנס מיט אַ ביסל ווייַן. 4. אונטערפוצן, פֿאַרשענערן אַ ביסל. א׳ די אויגן, די בערעמען. א׳ אַ היטעלע. 5. במקום־וערב פֿאַר טאָן אַ ביסל אָדער פֿאַרענדיקן כּמעט יעדן מין אַרבעט. א׳ אַ געזונט אין בויד פֿאַרן פּאַרשוין. א׳ דאָס פֿייגער מיט טרוקענע קינדלעך. 6. איר דאָס פֿאַרקערטע פון בוד. א׳ עמעצן אַ שטוקע. 7. פּעלשן. א׳ אַ וועקסל, אַ חתימה. א׳ אַ פֿאַטאָגראַפֿיע אויפֿן פּאַס. 8. איר בנוגע בוד. באַגגענען. א׳ דעם גנידס שטוב און אויסריי־ ניקן פון אַלע טייערע חפצים. ־עכ. ־ענ״ש.

אונטערפראַזשען — טרוו. ־זשע אונטער, ~געפראַזשעט. אונטערפרעגלען. א׳ קאָטלעטן, דעם פֿיינקוכן. ־עכ.

אונטערפראַטן — טרוו. ־טע אונטער, ~גע־ פראַטעט. אויך: ~פּריאַטן. סל. וורר. אוקר. אויסבאַהאַלטן בשתּיקה, צו ביסלעך אַדער ער־ געץ פון אונטן. ניט פֿאַרגינען דעם משרת דעם ביסן און א׳ דאָס עסנוואַרג.

אונטערפראַצוון — טרוו. ־צוועט אונטער, ~געפראַצוועט. האַרעוון, אַרבעטן צו ביס־ לער, מיט איבעררייסן. א׳ פֿאַר עקזאַמענעס, פֿאַר אַ פרעמיערע. „וי אַשטייגער דאָס באַ־

לעבעסל מײַנס וואָס פּראָצעוועט אַליין אונטער און פֿאַשיוועט זיך אויך פֿון יענעמס פּראָצע", יר, צוק, 1936, XI.

אונטערפּראָשען — טרוו. ־שע אונטער, ~גע־ פּראָשעט. מג, אוקר. אונטערשטויבן. רוימען אויף א' די פֿאָליצעס. א' אַ מאַנטל. ־ענישׁ.

אונטערפּרודזן — טרוו. ־דע אונטער, ~גע־ פּרודעט. אויך: ~פֿרודז(י)ען, ~פֿרו־ דזשען. וווּר, אוקר. צו ביסלעך (ניט־גרינט־ לעך) רייניקן מלבושים מיט פּאַרע. ← אויס־ פּרודזן. א' די פֿאַרלײזיקטע העמדער. ־ענישׁ.

אונטערפּרווון — טרוו. פּרווו אונטער, ~גע־ פּרווועט. פּרווון צו ביסלעך, מאַכן אַ ניט־זײ־ כערן פּרווו. א' דאָס מזל. א' די ראַיעלקייט פֿון אַ נײַס אײַ. א' צי שפּאָסט ער אָדער מיינט ער עס אויף אַן אמת. ־ענישׁ.

אונטערפּרט — [...פּראָט] דער, ־ים [...פּראָטים]. אַ טיילּ, אַ פּרט פֿון אַ פּרט. ס'איז ניט קיין ענין פֿאַר זיך גופֿא, ס'איז בלויז אַן א'", רייד.

אונטערפּריוילעגירט — אדי. < לויט E: underprivileged. וואָס האָט וויניקער רעכט וי אַנדערע; וואָס איז יורידיש אָדער סאָציאַל באַוווּלט, צוריקגעשטאָנען. א'ע לענ־ דער. א'ע קינדער. א'ע אימיגראַנטן. „די נע־ גערס לעבן אין גרויס ענגשאַפֿט, זענען א', באַזיצן וויניציק בילדונג", טמז, 1963 VIII 18. „סטודענטן וואָס קומען פֿון א'ע היימען", י. שטיינבוים, קוד, מאַרץ 1964. ־קייט.

אונטערפּריכן — אוטו. פּריך אונטער, ~גע־ פּריכט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט פּריכן, אָטעמען שווער. א' בײַם גיין אויף טרעפּ. ־ענישׁ.

אונטערפּריען — אוטו. פּריע אונטער, ~געפּרייעט. אויך: ~פּרינען. אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט שויבן ביז רויט ווערן. די פֿיס פּרייען אונטער.

אונטערפּריען — טרוו. פּריי אונטער, ~גע־ פּרייט. פֿאַמעלעך, צו ביסלעך קאָכן אויף אַ פּײַערל. א' קאַשע. ־ענישׁ.

אונטערפּרעגלען — טרוו. ־גל אונטער, ~גע־ פּרעגלט. פֿאַמעלעך, צו ביסלעך קאָכן אין פֿעטס אויף אַ פֿלאַכער, אָפּענער פֿאַן. אָנווא־ רעמען מיט פּרעגלען אַ וויילע. א' פֿיש. א' גרויזן. אויך מיט זיך — א' זיך אויף דער זון. ־ענישׁ.

אונטערפּרעסן — טרוו. פּרעס אונטער, ~גע־ פּרעסט. 1. ← אונטערפּלעסן, בב 1'2. 2. או'ג־ טערדריקן. א' די אַרבעגעלייגטע זאַכן כדי צו פֿאַרמאַכן דעם קופֿערס. א' מיט אַ שווערן שטיין. א' די פּוטער אין פֿעסל. ־עכּין. ־ענישׁ. ־ערי.

אונטערפּרעסער — דער, ־ס. וונ ־ען, ־קע, ־ס. (שנײַדעריי) געהילף פֿון פּרעסער; ווער עס פּרעסט נאָר טיילן פֿון בגד. ווער עס פּרעסט אַ בגד, אײדער ס'ווערט אַרבעגענייט דער אונטערשלאָק. „איז אַן א' דערווײַל", שע, מאַטל II.

אונטערפּרעפּלען — טרוו. ־פּל אונטער, ~גע־ פּרעפּלט. 1. פֿון צײַט צו צײַט רעדן גאַנץ שטיל, אומקלאָר אָדער גיך (מיט פּעיִ בײַטעם). א' זיי־ערע געבעטן. 2. אונטערזאָגן גאָר שטיל און אומקלאָר. א' אַן ענטפֿער. ־עכּין. ־ענישׁ.

אונטערפּרעפֿעקט — דער, ־ן. געהילף פֿון פּרעפֿעקט. „נעמט אַרונטער דאָס היטל פֿאַר דעם שרײַבער בײַם א'", מערישאָן איבז, קראָ־ פֿאָטקין, קעגנזײטיקע הילף, נ"י 1913. ־ור, די.

אונטערפּרעצל — דאָס, ־ער. פּר. גאַליציש. 1. דזוו אונטערפּלעצל, ב1 נאָר די פֿאַרעם ווי בײַ א קרעגגל. 2. דזוו אונטערפּלעצל, ב2. „כ'ל דיר געבן אַן א' אַז דו וועסט מוזן אַוועקפֿאָלן", רייד.

אונטערפּשטלען — [...פּשעטלען] אוטו. פּשטל אונטער, ~געפּשטלט. צו ביסלעך, אַ ביסל אויסטײַטשן אויף אַ געדרייטן אופֿן. „דאָכט זיך ער רעדט לאָגיש, אָבער ער מוז אינמיטן דע־ רינען א'", רייד.

אונ'טער־פּאַבריקאַ'נט — דער, ־ן, וונ ־ען, ־ס. קלענערער פֿאַבריקאַנט וואָס פּראָדוצירט, אויף באַשטעלונג פֿון אַ גרעסערן פֿאַבריקאַנט, אַ טייל אָדער דאָס גאַנצע אַרטיקל. [באַזונדער פֿאַרשפּרייט אין באַקלײדונג־אינדוסטריע אין די פֿאַראײניקטע שטאַטן — קאַנטראַקטאָר. אין פֿראַנקרײַך צוזישן בײַידע וועלט־מלחמות — פֿאַסאָניער.]

אונטערפּאַזעוון — טרוו. ־זעוועט אונטער, ~געפּאַזעוועט. דזוו אונטערפּאַזעוון ←.

אונטערפּאַטשיילקע — די, ־ס. קליינע פֿאַטשיילע וואָס מע טראָגט אונטער אַ גרע־ סערער פֿאַטשיילע. אַ זײַדענע א'.

אונטערפּאָכן — אוטו & טרוו. פֿאָך אונטער, ~געפּאָכט. אויך: ~פֿאָכן. פֿאָכן, פֿעכטן צו ביסלעך פֿון אונטן, מיט איבערריסן אונ־ טערבלאָזן. א' אין פּנים אַרײַן. אַ ווינטעלע פֿאָכט אונטער אין די בלעטער שורשען. „[דאָס פֿײַער] ...מיטן ריינסטן מענטשן־אָטעם אונטערגעפֿאָכט, און ריין און לעבעדיק געהאַלטן", פּרץ, 'די היטערין פֿון הייליקן פֿײַער אין טעמפּל'. *א' מיט אַ שווערד = סטראָשען מיט מלחמה. *א' מיט דער נשמה = האַלטן בײַם שטאַרבן. ־ענישׁ.

אונטערפּאַלבן — טרוו. פֿאַלב אונטער, ~גע־ פֿאַלבט. פֿאַלבן פֿון אונטן, אײַנפֿאַלבן אַ ביסל. א' די הוין. א' דעם ברעג פֿון קליידל.

אונטערפּאָלגן — אקוזו. פֿאָלג אונטער, ~גע־ פֿאָלגט. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך דורכ־ פֿירן וואָס מע פֿאַרלאָזט, באַפֿעלט. א' אַ גאַנג. א' אַז דער טאָטע שרײַט אַן. „ער, עלטער, עלטער, די פֿיס ווילן שוין ניט א'", רייד. ־ענישׁ.

אונטערפּאָלן — אוטו. פֿאָל אונטער, ב י ן ~געפּאָלן [ה אַ ב נאָר אין עטלעכע לרן]. 1. פֿאַ־ לן אונטער אָדער פֿון עפּעס. אַרונטערפּאָלן. א' אונטער אַן אויטאָמאָביל. א' פֿון דאַך.

2. אוקר. מג. צופֿאָלן צו עמעצן און עפּעס שטאַרק בעטן; אויסבעטן מיט תחנונים, מיט אונטערטעניקייט. [די פּערזאָן אין דאָטיו.] א' צו יענעמס פֿיס און בעטן מחילה. „ער וואָלט געקענט צעריסן יענעטלעך אויף שטיקלעך, ווען טײַבעלע זאָל ניט געווען א' אונטער זײַנע

פֿיס מיט אַ געווין", שע, יונגט־ראָמאַנען. „האָ־ בן די שענקערס געזען אַז פֿון די פֿאַנסקע שענקען קענען זיי ניט לעבן, זײַנען זיי אונ־ טערגעפֿאַלן דעם ימח־שמוניק...ער זאָל נע־ מען די אַרענדע", יפּ. „פֿאַלט מען אונטער אַזאַ גוי און מע שענקט אים אַ מתּנה, וואָלט ער געהיסן [די געהויבענע געסט] בײַ דיר אײַנגעשטיין", יאָ, די גענאַרטע וועלט.

3. זיך מאַכן קליין, געפֿאַלן, שפֿלדיק (כּדי אַרויסצורופֿן סימפּאַטיע). אַ שוואַכער מוז א' אַ שטאַרקערן. [נאָמען פֿון פּערזאָן אָדער גרופּע אין דאָטיו.] „דער בחור האָט געזען דאָס ער שטייט שמאָל, איז ער...אונטערגעפֿאַלן דער פֿאַמיליע פֿון דעם וויבל און דעם וויבל זעלבסט און מיט פֿאַרשיידענע כיטרע ענגע האָט ער זיך פֿאַרענטפֿערט", יופֿאָל, 1887, № 32.

4. ווערן באַווירקט פֿון אַ נאַטור־דערשײַנונג (געווינטלעך לרעה). „אונטערוועגנס בין איך אונטערגעפֿאַלן אונטער פֿרעסט און אַ פֿוס איז מיר אָפּגעפֿרוירן געווארן", בריוו. „דאָרף דאָס בײַמעלע האָבן אַ סך באַגיסן, ווײַל זי [= עס] קאָן גלײַך א' אונטער די גרויסע היצן און טריקענישן", מ. וועלגער, ווי מע פֿלאָנצט א טאָג, ווילנע 1900.

5. ווערן באַווירקט, זײַן אונטער אַ השפּעה. א' אונטער דער השפּעה (וירקונג) פֿון אַ שרײַבער, אַ פֿירער אש. א' אונטער דער וויר־ קונג פֿון רעליגיע. „די פּראָווינץ איז מער פֿאַר־ אינטערעסירט דערין, ווײַל זי דאַרף א' וואַרשע", פּרץ, געזאַנקען און אידיין. „יעדער קריטי־ קער היט זיך ניט אונטערצופֿאַלן אונטער דער וירקונג פֿון די דערמאָנטע און אַנדערע ניט־ דערמאָנטע חשבונות", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער II.

6. זײַן אין (אונטערן) רשות פֿון אַ מאַכט, לאַנד, רעגירונג. דער באַזיגטער מוז א' (אונ־ טער) דעם זיגער. יהודה איז אונטערגעפֿאַלן (אונטער) רוים. 7. ווערן וויניקער, קלענער. דאָס געזונט קען חלילה א', די היץ איז אונ־ טערגעפֿאַלן.

אונטערפֿאַלן — אוטו, דריטפּערזאָניק. פֿאַלט אונטער, איז ~געפֿאַלן. געשען, אונטערקומען (אין שײַכות מיט אַ דאַטע, אָפּפּײַט פֿון צײַט אין דער נאַטור אש). און דאָ איז אונטערגעפֿאַלן דער יום־טובֿ. „דערווײַל איז אונטערגעפֿאַלן די נאַכט, דער הימל איז געוואָרן איבערגעצויגן מיט אַ שוואַרצער כמאַרע", ממוס, קליאַטשע.

אונטערפֿאַל, דער. ־ונג. ־עכּין. ־ענישׁ.

אונטערפֿאַלצן — טרוו. פֿאַלץ אונטער, ~גע־ פֿאַלצט. מאַכן דינער די ראַנדן פֿון כאַלעווקעס, כּדי זיי צו פֿאַרבייגן, עס זאָל זיך באַקומען מיט אַ פֿאַרבויגענעם ראַנד. א' די כאַלעווקעס.

אונטערפֿאַלק — דאָס, ~פֿעלקער. פֿאַלק (אָדער סתם גרופּע מענטשן) פֿון אַ נידעריקער מדרגה (אַן קולטור, אַן מאַראַל, אַן מענטשלעכ־ קייט). דאָס נאַצישע א'.

אונטערפֿאַלשעוועז — ־שעוועט אונטער, ~גע־ פֿאַלשעוועט. פּפּ: ~פֿעלשעוועז. אויך: ~פֿאַלטש(עוועז)ן, ~פֿעלטש(עוועז)ן. אויך: ~פֿאַלשן. טרוו — פֿון צײַט צו צײַט,

צו ביסלעך פֿאַלסיפֿיצירן. א׳ די מאָם (וואָג) = מעסטן (וועגן) מיט אַ פֿאַלשער מאָם (וואָג). א׳ אַ וועקסל = חתמענען אַ וועקסל מיט אַ פֿרעמדן נאָמען.

אוטו — 1. גענאַרן, טאָן אַן אַרבעט ניט ווי עס באַדאַרף צו זײַן. „איך פֿלעג אַ ביסל א׳, מאַכן די שפּיל בקיצור און ארײַנברענגען אין כּעס מײַן בעל־הבית״, ממוס, קליינמענטשע 15. „ער האָט דערקענט אין מײַן נאָז...׳דער פֿויגל האָט שוין ווידער אונטערגעפֿאַלשעוועט״, ש. ווינאָדאַ, פֿאָר, 1963 XII 15.

2. זאָגן אַ קליינעם ליגן, אַ ביסל אָפּנאַרן. ער האָט מיר אונטערגעפֿאַלשעוועט, וועל ער האָט געזאָגט...״, רייד.

3. זײַן, ווירקן ניט ווי עס באַדאַרף צו זײַן. וועלן שוואַכער. די כּוחות פֿאַלשעווען מיר אונטער. „צײַטן זײַנען ניט געגאַנגען גוט, דאָס געזונט האָט אונטערגעפֿאַלשעוועט״, הרב העפֿטערמאַן, פֿאָר, 1963 XI 3.

~פֿאַלשונג, ~פֿעלשונג.

אונטערפֿאַנגען (זיך) — אוטו. פֿאַנג (זיך) אונטער, (זיך) ~געפֿאַנגען. אַרכ. זיך דערוועגן, אונטערשטעלן זיך. „דיא סרוור [= סאַר־ווערס] אונד כּלי־זמרים קיינר פֿון איהנן זיך אונטר פֿאַנגן עטוואס צו פֿרלאַנגן וועדר מן בעל הבית אדר מחתן ופּלה״, ׳פֿראָגער תּקנות קעגן לוקסוס׳, 1767 [יוב׳ ו]. „איינמאָל שאן האטי איך מיך אונטער פֿאַנגין קיניי קהל...אויף מייני יעציגע לאַגע אויסמערקזאַם צו מאַכין״, ׳ערשטער פֿראָטאָקאָל פֿון ווינער קהל׳, תקמ״ד.

אונטערפֿאַנטאַזירן — אוטו. זיר אונטער, ~(גע)פֿאַנטאַזירט. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך פֿאַנטאַזירן. צופֿאַנטאַזירן. א׳ וועגן ניט־געשעטיגן, ניט־געפֿלויגן. א׳ בײַם מאָלן אַ לאַנדשאַפֿט. ־ונג.

אונטערפֿאָנפֿען — טרוי. ־פֿע אונטער, ~גע־פֿאָנפֿעט. 1. פֿון צײַט צו צײַט ארויסבערענגען עפּעס אונטער דער נאָז (אַזוי עס זאָל זײַן שווער צו פֿאַרשטיין). „נאָר זי גיט עפּעס אַ פֿאָנפֿע אונטער דער נאָז אַ וואַרט וואָס איך קען ניט אונטערשרײַדן וואָס דאָס מיינט״, טמז, 1964 XI 19. 2. אָפּנאַרן, לײַכט באַשווינדלען פֿון צײַט צו צײַט. „אַ סך געשעפֿטסלײַט, גרויסע און קלייניע פֿלעגן אַזוי א׳...די פֿעדעראַלע רעגירונג״, פֿאָר, 1964 V 27. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אונטערפֿאַסטן — אוטו & אקוזט. פֿאַסט אונטער, ~געפֿאַסט. 1. ניט עסן אַדער עסן ווינציק (פֿון צײַט צו צײַט). א׳ כּדי אָפּצונעמען וואָג. א׳ אין אַ מאָגטיק און אַ דאָנערשטיק. „דערצו מוז מען דאָך אום די פּאַציענטן־רעכע גוט אויסצושפּילן, גאָר אָפֿט א׳, זיך אויסהונגערן, אום דאָס איז ניט צום הערצן״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פֿעטערבורג 1900, № 6. 2. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך לײַדן הונגער, ניט האָבן די מעגלעכקייט זיך צו פֿאַרשאָפֿן שפּײַז. „האָב איך געהאַט אַ פֿאָר גראָשן, האָב איך געגעסן; אויב ניט, האָב איך אונטערגעפֿאַסט״, בײַם, פֿאָר, 1964 III 20. 3. דזוי פֿאַסטן (ניט־דערזאָגט אַדער יום־טובֿ און ביסלעכווײַז א׳. „שלמהלען איז זכות־אָבות בײַגעשטאַנען אַרויפֿצוכאַפּן זיך צו אים אין וואָגן און א״, ממוס, שלמה. „אין וועג האָט זיך [זײַ] געמאַכט אַ פֿאָר בילקע פֿורן, וואָס זיי האָבן געקענט אַ ביסל א״, לדב. „זאָג איך צו אים [דעם קאַנדוקטאָר]: קיין בילעט האָב איך ניט, נאָר וואָס פֿאַר אַ שאַדן וועסטו האָבן אַז איך וועל א׳?״, י. קאַצאַוויטש, 60 יאָר לעבן.

2. פֿאָרן אַ קורצן מהלך בשותּיקה, אָן וויסן פֿון דעם אָנפֿירער (דעם בעל־עגלה, דעם קאָנדוקטאָר אע). זיך אַרויפֿכאַפּן אויפֿן וואָגן פֿון הינטן און א׳, בײַ דער שמײסער וועט עס דערזען. זיך אָנהאַלטן אין אַ שטאַנג און א׳ מיטן (אויפֿן) טראַמווײַ עטלעכע קוואַרטאַלן.

3. סתּם פֿאָרן ניט קיין וויטן מהלך (אַ קורצע צײַט). א׳ אַ פּאָר וויאָרסטלעך. „און נאָך דער אַרבעט פֿלעגט זי צוזאַמען מיט די חבֿרטעס א׳ בײַ אַ געוויסן אָרט״, י. פֿאַליקמאַן, סאָוו׳ היימלאַנד 1961, № 3. „איר קענט נאָך הײַנטיקן זומער מיט וויבֿ און קינדער א׳ אויף אַ קוראָרט״, מ. טײַטש, אַרום דער פֿאַבריק, מינסק 1929.

4. צופֿאָרן און בלײַבן אַ קורצע וויילע. א׳ קיין בויבערײַק אויף אַ וואָך צײַט.

5. צוקומען, דערגענטערן זיך פֿאָרנדיק. „די בוידן מיט חתנס צד זײַנען צו אונדז אונטערגעפֿאָרן מיטן גאַנצן קנאַק״. „ניט וויסט פֿון דער ראָגאַטקע איז אונטערגעפֿאָרן אַ פּאָטשט מיט דרײַ פֿערד וויי די לייבן״, ממוס, קליינמענטשע.

6. נאָכפֿאָרן, פֿאָרן פֿון הינטן. „איר פֿאָרט, מיר וועלן א״. 7. צוקומען בשותּיקה, אונטערגנבֿענען זיך פֿאָרנדיק. „היט זיך, פּאָליציי קען א״!״ „איז אונטערגעפֿאָרן אוגדזער פֿורל [פֿון די כאַפּערס] און מיר האָבן אים ארײַנגעשלײַדערט ווי אַ שעפּס״, אַנאַנים, אַמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895.

8. צופֿעליק טרעפֿן פֿאָרנדיק. „אַ קאָטש מיט דרײַ פֿערד איז אונטערגעפֿאָרן און פֿאַרשטעלט דעם וועג״. „מיר האָבן דערזען א׳ עטלעכע פֿויערים, האָבן מיר זיי אָפּגעשטעלט״. 9. פֿאָרן עמעצן אַנטקעגן, כּדי צו באַגעגענען. „ער איז אַריבער דעם גרענץ און האָט געשריבן דאָס איך זאָל...צו אים א״, א. סאָפֿיר, דער קליינער קאָטערזנק, ווילנע תּרמ״ג.

10. צוקומען, אונטערקומען אויף אַ ספּעציעלן אופֿן, מיט אַ ספּעציעלן מיין. א׳ מיט אַ טענה, מיט אַ גראָב וואָרט. א׳ מיט אַ חניפֿה־לע. א׳ מיט אַ חכמהלע, מיט אַ גוטן אײַנפֿאַל. א׳ מיט אַ קלאָץ־קשיא. „און נאָכדעם האָבן זיי זיך שוין געפֿרוווט א׳ צו אים מיט אַ שמייכל, נתנען אין יד אַרײַן״, שע, אַרעמע און פֿרײַלעכע.

11. אַרײַנפֿאָרן, פֿאַרפֿאָרן מיט אַ פֿויסט, מיט דער האַנט. שלאָגן. א׳ עמעצן אין די אויגן, אין די זײַטן.

12. (קאָרטנשפּיל) אַרויסגיין מיט אַ קאָרט וואָס שטעלט דעם צוויייטן שפּילער אין פֿאָר־לעגנהייט. א׳ מיט טרומף, א׳ מיט אַ צווייטל אַזוי.

אַרויסגעהויבן). א׳ אַז די כּוחות זאָלן אויס־גיין. גאַנץ געשמאַק א׳ תּענית׳ים. ־ענישׂ.

אונטערפֿאָצקען — טרוי. ־קע אונטער, ~גע־פֿאָצקעט. 1. (מיט ביטול) אונטערפּוצן. פֿון צײַט צו צײַט אויספּוצן אויף אַ שרײַבאיקן אופֿן, מיט שלעכטן געשמאַק. א׳ דעם חתן־בחור און אים אַרויסשיקן אויף אַ שפּאַציר. 2. אַוועק־גנבֿענען. אונטערנאַרן. אויסשווינדלען. א׳ אַ בײַטל מיט געלט. 3. וואול. האָבן סעקסועלן פֿאַרקער מיט אַ פֿרוי דורך אָפּנאַרן זי. א׳ די נאַרישע מויד. אָפּט מיט זיך — רעפּס. א׳ זיך און אַוועקגיין צום טאַנץ.

אונטערפֿאַקטער — דער, ־ס (אויך: ~פֿאַק־טורים). וווג ־ין, ־קע, ־ס. בעהילף פֿון (בײַ אַ) פֿאַקטער. קליינער מעקלער. ער טויג קוים צו זײַן אַן א׳. „ער איז אַ פֿאַקטער און די אשה זינגט — זײַן א׳קע״, רייד.

אונטערפֿאָר — דער, ־ן. אָקס פֿון אונטער־פֿאָרן (מיט אָלע בבֿ). אַ פֿרײַלעכער א׳, אַן א׳ איז זײַט אַרײַן.

אונטערפֿאָרבן — טרוי. פֿאַרב אונטער, ~גע־פֿאַרבט, ~געפֿאַרבן. 1. פֿאַרבן פֿון אונטן. א׳ די אויגן. 2. פֿאַרבן ווי ניט איז, ניט גרינטלעך. א׳ דעם פּלויט אויף גרין. 3. פֿון צײַט צו צײַט פֿאַרבן. א׳ די האָר. א׳ די ליפּן. 4. אַרויסהייבן, אונטערשטרײַכן (אויף אַ שרײַ־איקן אופֿן). א׳ דעם אויפֿרוף מיט אַ ביסל דעמאַגאָגיע. אויך מיט זיך — „וען איך וועל זיך נאָך אַ ביסל א׳ און פֿאַרקלײדן זיך״, ב. א. זאַביעזענסקי, די שוועכע צײַט, וואַרשע 1887.

אונטערפֿאַרגיפֿטן — טרוי. פֿאַרגיפֿט אונ־טער [?], ~פֿאַרגיפֿט. נעאָל. אַ ביסל פֿאַרגיפֿ־טן, פֿאַרסמען. פֿאַרגיפֿטן בשותּיקה. א׳ די לופֿט מיט שׂנאה. „אין דער צײַט וועט דרײַצן נאַציאָ־נען אונטערקוילענען...א׳ איינע די אַנדערע מיט גיפֿטגאַז״, וויגטש VII.

אונטערפֿאַרדינסט — דער, ־ן. קליינער, צופֿעליקער פֿאַרדינסט. פֿאַרדינסט וואָס איז וויי־ניקער וויי מע ריכט זיך. „פֿון א׳לעך קען מען נאָך ניט האָבן (אויף) מפֿרנס צו זײַן וויבֿ און קינדער״, רייד.

אונטערפֿאַרדינען — טרוי. פֿאַרדין אונטער, ~פֿאַרדינט. צופֿאַרדינען. פֿאַרדינען פֿון צײַט צו צײַט; פֿאַרדינען צו ביסלעך אויף אַ צו־פֿעליקן אופֿן. א׳ אַז דאָס מזל שפּילט צו. אויך מיט זיך.

אונטערפֿאַרטיקן — טרוי. פֿאַרטיק אונטער, ~גע־פֿאַרטיקט. 1. אויסענדיקן אַן אַרבעט צו ביסלעך, מיט איבערריסן. א׳ דאָס שטיקל אַר־בעט מיט צרות און אַנגסטן. 2. אַנשטאָט קויי־לען. א׳ די הינערן.

אונטערפֿאָרן — אוטו. פֿאָר אונטער, בײַן ~גע־פֿאָרן. [ה אַ ב בלויז אין עטלעכע לר.] 1. פֿאָרן צו ביסלעך, מיט איבערריסן; מיט־פֿאָרן אַ קורצן מהלך (בעווײַלעך וועדט מען אַרויסגענומען אויף דער פֿור אַן געלט, ווי אַ טובֿה, אַדער פֿאַר ווייניק געצאָלט). „נעם אַ יידן א׳, וואַרפֿט ער דיך אַרויס פֿון וואָגן״, שוו. זיך לאָזן גיין צו פֿוס צום רבין אויף

13. זײַן אין אַ צושטאַנד פֿון ערב צעפֿאַלן (וועגן עפּעס אומבאַוועגלעכקע וואָס איז אין סכנה פֿון אָנהייבן 'זיך באַוועגן'). „די הײַזקע וועט א', אויב דו וועסט זי ניט אונטערשפּאַרן מיט עטלעכע קלעצער", רייד. „ער איז אונטערגעפֿאַלן = אויסגעצערט, אָפּגעשוואַכט. ־ונג. ־ערי. ־ענישׂ.

אונטערפֿאָרער — דער, ־ס, וויכ ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס פֿאָרט אונטער. אַ צופֿעליקער א'. 2. ספּעצ זיך דורכשלאָגן דעם וועג וויי אַן א'. 2. ספּעצ ווער עס פֿאַלט אַן פֿון הינטן. „זײַ ניט קיין א'. וויילסט זיך שלאָגן, וועלן מיר זיך שלאָגן ערלעך". ספּעצ. ווער עס שטייט בײַם וועג און בעט מע זאָל אים אַרויפֿנעמען אויף אַ פֿור, אויטאָ ער זאָל קענען מיטפֿאָרן. „זאָלסט ניט אַרויפֿנעמען קיין א'ס, וויסל מע קען האָבן צרות פֿון זיי". ־ערי.

אונטערפֿאָרצן — אוסו. פֿאָרץ אונטער, ~ען־ פֿאָרצן, ~ענפֿאָרצט. וואול. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסלאָזן בויכווינד.

אונטערפֿאָרריכטן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~פֿאָרריכט (פּד: ~פֿאָרראָכטן). פֿון צײַט צו צײַט, אַ ביסל פֿאָרריכטן. ← אויספֿאָרריכטן. א' אַ מלבושׂ, א' די גאָמען. א' גרײַזן. א' דאָס געזונט. א' די באַציאונגען צווישן צוויי מענטשן. מיט זיך — צו ביסלעך, במשך אַ צײַט קו־ מען צו די פֿרישע־דיקע כוחות נאָך אַ קראַנקייט. זיך א' און פֿונדאָסנײַ זיך נעמען צו דער אַרבעט.

אונטערפֿאָרשן — טרוו. פֿאָרש אונטער, ~ען־ פֿאָרשט. אויך: ~פֿאָרשטן. 1. פֿאָרשן עפּעס פֿון צײַט צו צײַט. פֿאָרשן ביזן פֿאָרענדיקן. לעבן אויף אַ פֿערמע אין צענטראַל־אַפֿריקע און א' די פֿירונגען פֿון די שוואַרצע. נאָך אַ ביסל א', צי די סטאַטיסטיק איז אַ ריכטיקע. 2. גרינט לעך אויספֿאָרשן. א' ווער עס האָט זיך באַ־ טייליקט אין דער פֿאָרשונג־ענג. ־ונג.

אונטערפֿוגעווען — טרוו. ־געוועט אונטער, ~געפֿוגעוועט. (סטאַליערי) אַ ביסל (אָדער פֿון אונטן) אויסשנידן, אויסזאָגן, אויסדלאָטעווען רינג(ו)ס, פֿאָרטיפֿונגען אין אַ קלאָץ (בערעט) אַרײַנצושטעלן אַ קלין, ברעטל אא.

אונטערפֿוטער — דער (דאָס), ־ס. 1. אויס־ געאַרבעטע פֿעל, ענליצט צו באַנײַען די אי־ נעווייניקסטע זײַט פֿון אַ מלבושׂ. אַ זשאַקעט מיט שאָפּענעס א'. „דערויף וועלט אויסגערע־ כנט...א' (טיגער)", קנ, 1869, № 20. „דעם פּויערס קאָפּורע מיט דעם ציגענעם א' איז פֿאַרן קאָפּ ניט ערגער אַלס דער בעסטער קאָ־ טיק־הוט", צ. נ. גאָלאָמב, די בורזשואַזיע, וואַר־ שע 1906.

2. יעדער סאָרט שטאָף, אונטערשלאָק, פּאַד־ שעווקע, שטייפֿלײַוונט אָפּילו וואָטע, אַלץ וואָס וועלט אײַנגענייט פֿון דער לינקער זײַט מלבושׂ. זײַדענער, האַלב־זײַדענער א'. סאַטינענער א'. טיפֿערער, שטאַרקער, בילליקער אאזוי א'. „באותו היום הייתי על הבערש [= בערזע] עד שעה וחצי אחר חצות וקניתי לי באיי [= בייקע] צו אונטער פֿוטר אונטרם ראָק", גה, 395. „סמוטני [= סאַמעטענע] קליידער אָפּילו צו אונטער פֿו־ טער איז אָסור לנשים ולבתולות אָפּילו לכלה

ביום חופתה...חוץ משחור סמוט", תקנות משלש קהילות [אה"ו], תע"ה.

אונטערפֿוטערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־ פֿוטערט. פּפּ: ~פֿוטערונג. אַרײַנגייען פֿו־ טער אָדער סתם אונטערשלאָק אויף דער אי־ נעווייניקסטער (לינקער) זײַט פֿון מלבושׂ. א' אַ מאַנטל, אַ קאָפּאָטע. אויך: א' שטיוול — אויס־ פּעלצן שטיוול, שיך מיט פֿוטער. ־ערונג.

אונטערפֿויל — אוסו. פֿויל אונטער, ~גע־ פֿוילט. וועלן אַ ביסל צוגעפֿויל. פֿוילן ביס־ לעכווײַז. די עפּל אין קעלער פֿוילן שוין אונ־ טער. א' אין אַ תּפיסה. „דערנאָך האָט מען די פֿעלעכלעך פֿון די קעסלען אַרויסגענומען; ליגן זיי אַ שטיק צײַט, ביז זיי הייבן אָפּילו אָן א' פֿון וואַרעם און נעץ", ע. איזרא, שיך און קאָלאָש], קיצור 1928. ־ענישׂ.

אונטערפֿוילן זיך — אוסו. פֿויל זיך אונ־ טער, זיך ~געפֿוילט. אַ ביסל זיך פֿוילן עפּעס צו טאָן; פֿון צײַט צו צײַט ניט האָבן דעם וויילן, געדולד צו אַרבעטן. „ער באַדויערט שטאַרק וואָס בײַם פֿאָטערס לעבן האָט ער זיך אונטער־ געפֿוילט אינעם לערנען", ממוס, שלמה. „די פֿערד הייבן אָן זיך א', שלעפּן פּאַמעלעך", ממוס, וויטעפּ. „ניט לאָזן געדויערט עס אָבער, דער זיגער הייבט וויידער אָן א' זיך", שע, 'דער זיגער'. „אַז אַ מענטש וואָלט זיך אַ קאַ־ פּעלע ניט אונטערגעפֿוילט, וואָלט דער מאָטאָר זיגער אויסגעברענט איינס און צוויי", פֿאָר, 19 IV 1964.

אונטערפֿוכלען — אוסו. ־כל אונטער, ~גע־ פֿוכלט. פֿאַרוואַרלאָזן, אונטערפֿעלשעווען. פֿאַר־ טאַטשעווען". „עס קען זײַן אַז ער פֿוכלט נאָך אַ ביסל אונטער אין פּרט פֿון מלבושים אויף דעם חשבון פֿון אַנדערע נייטיקע באַדערפֿע־ נישן", זשיט x, 'דער יינגסטער שבט'.

אונטערפֿום — דער, ~פֿיס. נידעריקער, אונ־ טערשטער טייל פֿון פֿוס (סטופּניע, סטאָפּע).

אונטערפֿוצ(י)עווען — אוסו. ־צ(י)עוועט אונ־ טער, ~געפֿוצ(י)עוועט. אונטערפֿעלשעווען. ניט זײַן ווי מע ריכט זיך, ווי עס באַדאַרף צו זײַן. „אײ, בחורל, דו פֿוצעווסט מיר אונטער: אַנ־ שטאָט צו לערנען, שפּילסטו זיך", רייד. „און די שטיבלעטן האָבן איצטער אויף דער עלטער אַ ביסל אונטערגעפֿוצעוועט, חלילה נישט צע־ ריסן, נאָר שטאַרק צעטריסקעט", שע, אַרעמע און פֿריילעכע.

אונטערפֿורעמען — טרוו. ־רעם אונטער, ~געפֿורעמט. פֿורעמען צו ביסלעך אָדער פֿאַר־ עגדיקן פֿורעמען. א' אַרדענונג אין דעם מיש־ מאַש. א' דעם כאַראַקטער פֿון די יונגע תּלמידים. ־ונג.

אונטערפֿושן — אוסו. פֿוש אונטער, ~גע־ פֿושט. מאַכן אַן אַרבעט ניט אינגאַנצן גוט, ניט־אָפּגעהיט(ן). ניט לייגן גענוג אַכט עס זאָל אַרויסקומען וויי עס באַדאַרף צו זײַן. א' און מוזן אינגאַנצן איבערמאַכן. „אַ לערן־ינגל, האָט ער נאָך אונטערגעפֿושט". ־ער.

אונטערפֿושערן — ← דפֿוס. אויך: בײַ אַ שפּיל טאָן עפּעס ניט גענוג גוט, ריכטיק. א' בײַם שפּילן שאָך. א' מיט אַ טרומף.

אונטערפֿיאָ|צקען, ־קעווען — טרוו. ־צקע, ־קעוועט אונטער, ~געפֿיאָצקעט, ־קעוועט. גע־ ווייגטלעך מיט זיך, רעפּ. פֿון צײַט צו צײַט אָדער אַ ביסל (זיך) פּוצן אויף אַ בילליקן אופֿן, אָן געשמאַק, אין שרײַאיקע פֿאַרבן. א' זיך ווי דעם בעדערס טאָכטער.

אונטערפֿיבערן — אוסו. ־ער אונטער, ~גע־ פֿיבערט. פֿון צײַט צו צײַט אָדער אַ ביסל ציטערן מיטן גאַנצן קערפּער, ווי אין פֿיבער. א' פֿון קעלט, פֿון אויפֿרעגונג אדגל. א' פֿאַר אַן אויפֿטרעט.

אונטערפֿיגעווען — טרוו. ־געוועט אונטער, ~געפֿיגעוועט. (סטאַליערי) אויסהובלען אויף אַ לײַכטן אופֿן. דזוו אויספֿיגעווען (←), נאָר פֿון אונטן.

אונטערפֿידלען — ־דל אונטער, ~געפֿידלט. אוסו — שפּילן אויף אַ פֿידל ניט גוט אָדער אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט. „זיי זינגען פֿאַלקס־ לידער און ער פֿידלט אונטער". „— זיך אויס־ געלערנט שפּילן פֿידל? — ניין, נאָר א'", רייד.

טרוו — 1. אָפּנאַרן, אונטערנאַרן, פֿאַרפֿירן. א' דעם יאָלד. „כ'האָב אַ וואָך אונטערגעפֿידלט (אונטערגעגנבעט) 'האָב איך צוויי יאָר גישט געצאָלט קיין רענט (געזעסן אין תּפיסה)'", דר' י. וואָלאָך, סמד, 18 VII 1965. 2. צו־ פּוצן, עס זאָל אויסזען בעסער בײַם שווינדלע־ רישן פֿאַרקויפֿן. „פֿערד־גנבֿים אַז זיי רעדן פֿון זייער מלאָכה זאָגן זיי: 'געשאָסן אַ פֿויגל', 'אָפּ־ געקייטלט' און 'אַרויסגעפֿירט פֿון שטאַל'...'אונ־ טערגעפֿידלט' בײַ אַ ציגײַנער", שע, 'מאַשקע־ לע גנבֿ'. 3. קאַסטרירן אָדער בכלל אָפּערירן אַ פֿערד [י. טריוואקס, 'גנבֿים־שפּראַך', בײַ אונז יודן, וואַרשע 1923]. 4. במקום־וערב פֿאַר פֿאַרשיידענע טואונגען וואָס מע פֿירט דורך אויף גיך בײַ אַ שווערער סיטואַציע. „דערזען אַז מע קוקט אויף אים, האָט ער אונטערגעפֿידלט דאָס פֿערד און האָט זיך געלאָזט וויי אַ וויכער גלײַך צום טײַך", שע, 'מאַשקעלע גנבֿ'. מיט זיך — זיך אַרויסשטעלן מיט פֿלומרשטן מוט, זיך צוגעבן קוראַזש. זיך א' פֿאַר דער חברה יונגען.

אונטערפֿיטערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־ פֿיטערט. 1. געבן עסן פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך (אָפֿטער געזונט, צו זאָפּן). א' די אייניקלעך, ווי נאָר זיי קומען צו דער באַבען. א' דאָס פֿערדל אײַדער מע לאָזט זיך אין וועג אַרײַן. 2. האָדעווען מיט וויציקער שפּײַז (קאָרמע) וויי נייטיק. אונטערדערנערן. „וען איך זע פֿערד וואָס זײַנען משא־פֿירער וועלכע וע־ רן...איבערגעאַרבעט און אונטערגעפֿיטערט...", וויטעפּ ו. [אונטער דער השפּעה פֿון ענגלישן וועבּ underfeed.]

אונטערפֿיטערן זיך — אוסו. ← דפֿוס. 1. זיך פֿאַשען צו ביסלעך, מיט איבערריסן. די בחמות פֿיטערן זיך אונטער אויף דער לאַנגק. 2. פֿון צײַט צו צײַט זיך גוט אַנ־ עסן. א' זיך מיט געבראָטענע קאַטשקעלעך. א' זיך אין די קרעטשמעס און פֿאַרן אַלץ וויטער. 3. סתם פֿיטערן זיך (אונטער איז דאָ אַ מיטל בולטער צו מאַכן, אַרויסצוהייבן). זיך א' אויף יענעמס חשבון. „דער רבי האָט

געשלאָגן בלאָט מיטן תּלמיד...און האָט אַרום אים זיך גוט אונטערגעפֿיטערט", שע, אַרעמע און פֿרייליעכע. ־ונג. ־נ׳ש.

אונטערפֿיילן — טרוו. פֿיילן אונטער, ~גע־פֿיילט. 1. צופֿיילן. פֿיילן צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט. א׳ די נעגל, א׳ די גווינטן זיי זאָלן אַריינפּאַסן. א׳ עס זאָל ניט זיין אַזוי שאַרסטקע. 2. פֿיילן פֿון אונטן. א׳ די גראַטעס. א׳ די אײַזנס, איידער מע קען זיי אַריינהאָקן. ־ענ׳ש.

אונטערפֿיערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־פֿיערט. 1. אונטערלייגן פֿיער פֿון אונטן. מאַכן אַ פֿיער גרעסער. א׳ אַ סטויג היי און אוועקלאָזן מיטן רויך. 2. אונטערהעצן, צע־פֿלאַקערן, גרעסער מאַכן אַ סכסוך, אַ מחלוקת. א׳ די צוויי צדדים אַז מע זאָל זיך רעסן בײַ די האָר. א׳ די שיכורים זיי זאָלן אַרויס אין גאַס און שלאָגן די אַרבײַטיײַערס. 3. אוטו — שיסן פֿון צייט צו צייט. „א גאַנצע נאַכט האָבן אונטערגעפֿיערט די קאַנאָנען", רייד.

מיט זיך — צוגעבן זיך מוט, אימפּעט, פֿייער. א׳ זיך מיט בראַנפֿן. „דער וואָיט מיט זײַן גאַנצער חבֿרה האָבן זיך אונטערגעפֿיערט און געגומען גוואַלדעווען קעגן...", רייד.

אונטערפֿייפֿן — טרוו. פֿייף אונטער, ~גע־פֿייפֿט (~געפֿיפֿן). 1. פֿייפֿן צו ביסלעך, מיט איבערריסן. פֿייפֿן אין דער שטיל פֿאַר זיך. א׳ אַ לידל, אַ מעלאָדיע בײַ דער אַרבעט. „און א׳דיק עפּעס אַ גויאיש לידל פֿלעגט ער זיך אַוועקגיין מיט אַ חבֿרה יונגען", ווישפּע, קאָוונע 1921, № 1. אויך מיט זיך. 2. באַגלייטן אַ זינגען מיט פֿייפֿן. חבֿרה זינגען און איינער פֿייפֿט אונטער. 3. אָפּאַרן, אָנפֿייפֿן און ניט געבן דאָס צוגעזאָגטע. באַשווינדלען. א׳ דעם איידעם בײַם אָפּגעבן דעם נדן. א׳ דעם מלווה, די קרעדיטאָרן און מאַכן פּליטה. 4. צוגעמען אויף אַ שווינדלעריישן אופֿן. א׳ די פּאָר רובל פֿון עמעצן און אָנטלויפֿן אָן אַ זײַט־געזונט. א׳ דעם נדן און לאָזן דעם אייַדעם מיט דער פֿעטער מציאה. 5. צולקחענען, צוגענעגען. א׳ בײַם פֿרעמדן דאָס רעגצל. ־עכ׳ן. ־ענ׳ש. ־ע׳ר. ־ער׳י.

אונטערפֿילאָאָפּירן — אוטו. ־פֿיר אונטער, ~פֿילאָאָפּירט. אויך: ~פֿילאָזאָפֿירן. (בײַ־טעם פֿון ביטול) אַ ביסל, פֿון צייט צו צייט זיך גריבלען, חקרנען, פֿשטלען זיך וועגן אַדער מיט (כלומרשט) טיפֿע געדאַנקען. א׳ ווי אין בית־מדרש בײַ דער הרובע. א׳ וועגן די באַנאָלסטע זאַכן. ־ונג.

אונטערפֿיל — [קורצע י אין פּד] טרוו. פֿיל אונטער, ~גע־פֿילט. פֿון אונטן אַדער אַ ביסל אַנפֿילן, אַנשטאָפּן. א׳ אַ קישן מיט פֿרישע פֿעדערן. נאָר א׳ דעם זאַק מיט שטרוי.

אונטערפֿילצן — טרוו. פֿילק אונטער, ~גע־פֿילצט. באַדעקן עפּעס מיט פֿילץ אַ ביסל אַדער פֿון אונטן צי פֿון אינעווייניק. א׳ דעם זיץ פֿון דיוואַן. א׳ די שטיבלעטן, די באָטן. ־ונג.

אונטערפֿינגערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־פֿינגערט. נעאָל. אונטערשטעלן, אונטערלעגן אַ פֿינגער אונטער עפּעס. „מעכל־עליע האָט אונטערגעפֿינגערט דעם שטערן זײַנעם מיט דעם לענגסטן פֿינגער", נאָד.

אונטערפֿינדונג — די, ־ען, אַרכ. פֿראַזע אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערפֿינדן, ← דוגו. אויסגעפֿינונג. „די א׳ האָט באַווּיזן...", ׳תּקנות להשומרים אצל הגבֿינות׳, אַמשט 1846.

אונטערפֿינדן — טרוו. ~פֿינד, ~פֿונדן, אַרכ. איצט ניט מעגלעך. אויסגעפֿינען, זיך דער־וויסן וועגן עפּעס ווי אַ רעזולטאַט פֿון חוקר ודורש זײַן, קומען צו אַ מסקנא (וועגן עפּעס) ניט מיטאַמאָל נאָר במשך אַ צייט. „להיות דש פֿרנסים דקהל אַשפּנזים...אונטר פֿונדן האבין דש התּקנות דקהלתינו...על ידי כּמה יחידים וחשובי קהלתינו ניט כּהגון אובסערפֿירט וע־רן", אַמפֿליצי על תּקנות דקהלתנו, אַמשט 1759. „מיר אונטר פֿינדן טאגליך דש אײַן זאַך דיא ניט וואָר איז קיין בשטאַנד האט", שאר.

אונטערפֿינצטערן — ־ער אונטער, ~גע־פֿינצטערט. אוטו — 1. פֿינצטערן, ווערן פֿאַר־שוואַרצט, אויסשטיין צרות צו ביסלעך, אַ לענ־גערע צייט. „ער האָט געהאַט קאַלטס און וואַ־רעמס און גאַנץ פֿיין אונטערגעפֿינצטערט היפּשע עטלעכע יאָר", רייד. 2. דריטפּערזאָניק, פֿינצ־טער ווערן ביסלעכווײַז. „ס׳איז בין־השמשות, ס׳האָט אַנגעהויבן א״. טרוו — מאַכן אַ פֿינצטע־רער, טונקעלער. מאַכן אַ ביסל פֿינצטער. א׳ דאָס ליכט אויף דער בינע. „אַ שיינער נחת! ער פֿינצטערט מיר אונטער די יאָרן", רייד.

אונטערפֿינקלען — אוטו. ־קל אונטער, ~גע־פֿינקלט. פֿינקלען, גלאַנצן, שײַנען צו ביסלעך, מיט איבערריסן. א׳ מיט די אויגן, מיט די בריליאַנטן אויף די פֿינגער. „פֿייערלעך פֿינק־לען אונטער פֿון דער ווײַט". „דײַן שטערן וועט נאָך א״". „ערטערווײַז פֿינקלט אונטער אַ שטערנדל ווי אַ דימענט, ווי אַ בריליאַנט", י״ז בן־אַריה, אַ וועלט מיט וועלטלאַך, וילנע 1894. ־ענ׳ש.

אונטערפֿיסל — דאָס, ־ער. 1. פּקפּ פֿון אונטערפֿוס ←. 2. וואַגאָן־טרעפּל. „זע, דאָס א׳ איז צו קורץ. דו דאַרפֿסט אַ שפּרונג טאָן", רייד. 3. אַרויסגערוקטער פֿוס פֿדי עמעצער זאָל זיך פֿאַרטשעפּען, זאָל פֿאַלן. „וועסט קריגן אַ פּאָטש פֿאַרן שטעלן אַן א״", רייד.

4. דזוו הינטערפֿיסל. שטרויכלונג, מכשול; שפּיצל (עמעצן צו שטערן). אַן א׳ פֿון אַ קאָנ־קורענט. „חבֿרה לצים אין בית־מדרש האָבן אונ־טערגעשטעלט דעם חסיד אַן א׳, כדי אים מבלבל צו זײַן אין דאָוונענען", רייד.

5. געווינגלעך אין מצ, א׳ער. טאָנץ אַדער טייל פֿון אַ טאָנץ, וועו מע שטעלט די טריט אויף צוריק, (אויף) הינטערווײַלעכס. טאָנצן (אויף — גיין) א׳ער = מין טאָנץ אויף הינ־טערווײַלעכס. *גיין א׳ער = אויך גיין פּאַמע־לעך (סאָניק און סביבֿה, גאַליציע).

אונטערפֿיצקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע־פֿיצקעט. 1. געבן קליינע פּעטשלעך אַדער שמיסן מיט אַ רוט לײַכט און צו ביסלעך. א׳ אין הינטן. א׳ דעם בן־יחיד ער זאָל זיך ניט איבערנעמען צו פֿיל. 2. מאַכן צו ביס־לעך קלענער, קירצער, ווינציקער. „פֿרינער פֿלעגט ער זײַן בערדל א׳ מיט אַ שערל, איצט האָט ער קיין האָר ניט געריטן", פּ. רודאָי, טמז, 1964 II 9. ־ענ׳ש.

אונטער פֿיר אויגן — אַדוו פֿראַזע. צווישן (בלויז פֿאַר) צוויי מענטשן, אָן אַ זײַטיקן. שמועסן, קאָנפֿערירן א׳ פֿ א׳. „איך ליבי דעם יעניגן זוא מיר מיטינה פֿעהלער אונטר פֿיר אויגן זאגט", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „אין אויך מײַן ווילן דאָס זאָל אַ גע־היימניש בלײַבן, מיר וועלן זיך פֿאַרשלוסן א׳ פֿ א״, נײַע טוזענד און איינע נאַכט, וואַרשע 1852.

אונטערפֿירן — טרוו. פֿיר אונטער, ~געפֿירט. 1. פֿירן אַ ביסל, פֿירן מיט דער פֿור אַ טייל פֿון וועג. א׳ דעם פֿוסגייער. א׳ צום וואָקזאַל. „ר׳ יידל, איר זענט אַוודאי שוין פֿאַרמאַטערט. לאָזט מיר פֿאַרדינען אַ מצווה. איך וועל אײַך א״. „ס׳האָט זיך באַדאַרפֿט מאַכן, מיכלען זאָל באַשערט זײַן אונטערצופֿירן...אין דער ישיבֿה אַרײַן ר׳ חיימס אַ זון", ממוס, שלמה. „קריכט אַרויף, וועל איך אײַך א׳ צום חדר", מ. ווײַס־מאָן, פֿון בריסק ביז סעמיאָטיטס.

2. מיטגיין אַ קורצן מהלך, צופֿירן (דערבײַ זײַן אַ היטער). א׳ אַ שטיקל וועג. א׳ ביזן ראָג גאַס, ביז אַ ליכטיקער גאַס. א׳ ביזן טראַמ־וויי, אויטאָבוס אא. „א מאָן האָט אונטערגעפֿירט די וויבֿ אין באָד אַרײַן", פּמ. „קום, זאָגט דער יונגערמאַן, קום, איך וועל דיך א׳, ביסט דאָ, ווי איך זע, נאָך גאָר אַ פֿריץ", ממוס, וויגטשפּ.

3. ספּעצ צופֿירן ביז צו דער היים. א׳ אַהיים בײַגאַכט. א׳ די דאַמע, ווײַל עס איז שוין שפּעט. „בלײַבט נאָך אַ ווײַלע, האָט ניט מורא, איך וועל אײַך א״. „איך וועל אײַך בשום אופֿן ניט לאָזן גיין איצט אײַנע אַליין; איך מוז אײַך א׳ ביז צו אײַער היים", ממוס, קליינמענטשעלע.

4. פֿירן פֿאַר דער האַנט. א׳ אַ קינד (אַן אַלטיטשקע) בײַם אַריבערגיין די גאַס. „העלפֿן געמיינעם, געזונט מאַכן דעם קראַנקן...א׳ דעם בלינדן", דער רײַזנדער, וואַרשע 1883. „און פֿרעגט זיך אין דרויסן אַ בלינדער — קען מען א׳ דעם בלינדן?", מלה, לידער I.

5. באַגלייטן מיט פֿאַראַ. נאָכגיין מיט ג׳ע־זאַנג, מיט מוזיק. א׳ מיט פּויקן און צימבלען. באַגלייטן מיט באַזונדערער געהויבנקייט. „אַזוי וועלן מיר מיט אונזרן לערנן דיא הײַנטיגי נאַכט [שבֿועות] אַך אונטר פֿירן דיא ליבי שכינה צו דען מלך מלכי המלכים הקב״ה", אַריה ליב זעליגמאַן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1725.

6. דזוו בפֿ, מיט איר. פֿירן אונטער אַ וואַך פֿון דער פּאָליצי. א׳ מיט קייטעלעך אויף די הענט. *א׳ מיט פֿאַראַד(ע) = אויך געפֿירט ווערן אַרעסטירטערהייט.

7. פֿירן צו דער חופּה. א׳ חתן־כּלה. „דער חתן איז געווען אַ יתום, האָט אים אונטערגע־פֿירט דער עלטערפֿעטער", רייד. „מיר ווילן דאָס דו זאָלסט בלײַבן זײַן כּלה ביז איבער באַדעקנס...נאָר אונטער דער חופּה זאָל מען א׳ די שויגער און עֹר וועט איר מקדש זײַן",

ליאָנדאר, נייַער בש, ווילנע 1887. „שׂרה זעל־בערט האָט מוזן נעמען דאָס אונטערפֿירן אַז מען איין כּלה אונטערפֿירט", צור, לך־לך.

8. צונויפֿפֿירן (וועגן מאַן און ווייַב). „עש שטיט אין פסוק גאָט האט גיבראַכט אן (חוה) צו (אדם הראשון), דש לערנט אונש דש הקב״ה האט גיהאט דש אונטר פֿירן בייַא אדם הראשון", מהמ, אָמשט 1722.

9. צוגריַיטן צו דער חופּה, דער חתונה. דורכפֿירן די מצווה פֿון הכנסת־כּלה, געבן געלט אַן אַרעמער כּלה. „והכנסת כּלה לחופּה שקורין אונטר פֿירן רשאי ליקח ממעות מעשׂר", דרך משה, ליום י״ח, אָמשט 1699.

10. מיטהעלפֿן. מיטגיין אַ לאַנגן וועג. דורכ־מאַכן אַ לעבן אינאיינעם. א׳ אַ קינד דורך אַלע קלאַסן. א׳ דעם קראַנקן וי לאַנג ער נייטיקט זיך. „זי וואַר אַלט אַ יאָר פֿערציק ...און וואַר נאָך אין שטאַנד אונטערצופֿירן אַ מאַן שיינע עטלעכע שטאַציעס אויף דעם...וועג אין לעבן", אמד, דער הויזלערער, ווילנע 1872.

11. צופֿירן (עפּעס) בשתּיקה. א׳ קאָנטראַ־באַנד(ע). „איך האָב אַרום הי עטלעכע אַרעמ־דאַרעס...פֿירן זיי מיר אַלעמאָל אונטער בּאַ־רילקעכער בראַנפֿן בשתּיקה", יפ. א׳ די האָר־מאַטן נעמטער צום שׂונאם פּאָליציעס. 12. אָפּ־טאָן אַ שפּיצל; אָפּנאַרן אויף אַ גוטמוטיקן אופֿן. „א׳ אַ גומער = אָפּטאָן אַ שפּיצל (דער עולם אַרום זאָל לאַכן). „אָבער גיין האָבן טענות צו אַ מאַמען, אַז זי האָט אים אונטער־געפֿירט", מ. י. בערדיטשעווסקי, יודישע כּתבים. „האָט דער שׂטן אָנגעהויבן א׳ אַז אַלע פּאַר וואָכן האָט מען ניט געבראַכט קיין פֿיש אין מאַגעלניצע", הרב ש. א. הרשקוביץ, דער הייַ־ליקער שבּת, בני־ברק, א״י.

13. אָפּנאַרן מיט אַ כּוונה אַרויסצושטעלן אויף לייַטיש געלעכטער, בייַז צו טאָן, צו שעדיקן. „א׳ אייגעם וואָס וועט מיינען אַז ער וועט געפֿינען אַ ליידיק האָרץ בּיַ מיר", מ. ב. זאָביעזענסקי, די שוועכע צייט IV, וואַרשע 1887. „מיך וועט מען שוין אַזוי גיך ניט א׳, אָבער גאָר לאו!", שע, אייזנבאַן־געשיכטעס. „אָבער כּ׳האָב אים אונטערגעפֿירט, האָט ער זיך גע־טרייסלט לאַכנדיק", צייט. „זעלטן־וועט גע־דאַליטש פֿירט אונטער, האָט מיר אַרײַנגעדו־נערט אין אויער אַריין מײַן שכן דער שעף", ט. גען, סאָוו׳ היימלאַנד, 1963, № 6.

14. אַרײַנברעגנען עמעצן אין אַ שלעכטער סיטואַציע. א׳ דעם סוחר, דעם קאָנקורענט.

15. אײַנרעדן עפּעס צו טאָן; עפּעס אויס־פֿועלן. „און אַז הערש דער לאַנגער האָט זיך אַ ביסל אונטערגעטרונקען, האָט מען אים אונטערגעפֿירט ער זאָל זינגען עפּעס", ח. י. פערל, פֿאַרלאָשענע ליכט אין מאַרמאָרעש, תש״א תשי״ח. 16. אָנצינען, אונטערהעצן. א׳ אַ קריגעריי.

17. צונויפֿרעכענען. אונטערצינען, אָפּשליסן אַ חשבון, מאַכן אַ באַלאַנס. „און אַז אַלץ גייט אינאיבער, הייבט מען אָן א׳ חשבונות", שע, אלט־נייַ כּתרילעווקע. „און עטלעכע אָוונטן נאָכ־אַנאַנד בּיַ זיך אין קאַבינעט מיטן קאָסיר די אַלטע און נייַע ביכער אונטערגעפֿירט", בערג, נאָך אלעמען.

18. אַרויסברענגען אויף קלאָר דעם סך־הכּל פֿון מעשׂים וואָס מע האָט אָפּגעטאָן, פֿון לע־בנסוף וואָס מען איז דורכגעגאַנגען. מאַכן אַ חשבון וועגן אויפֿטון, דערגרייכונגען. „עפּע־נען מיר זיין ספֿר־הזכרונות, פֿירן אונטער אַ סך־הכּל צו אַלצדינג וואָס ער האָט געטאָן", שע, פֿרישמאַנס יובל, „ער האָלט בּיַם א׳ דעם סך־הכּל פֿון אַלע פֿרינדיקע לעקציעס", בערג, בּיַם דניעפּער II. „עס איז די העכסטע צייט מיר זאָלן א׳ אונדזערע חשבונות אויך מיט דעם שאָווינזם", זשׂיט VIII, נ״י 1919.

19. אונטערשמירן מיט עפּעס. מאַכן אַ פֿאַרביקע ליניע. א׳ מיט אַ באַרשט נאָך אַ קאָליר. א׳ מיט שיינער געלער ליים די ער־דענע פּאָדלאָגע. 20. ספּעצ בּיַם מאַכן זיך שיין. א׳ די אויגן. „איר איז געלונגען אויך עטוואָס א׳ אירע אויגן", טמז, 1963 IV 9. „אונטערגעפֿירט אויפֿן אָרט פֿון די ברעמען", נאָד. א׳ מיט בלוי.

21. פֿירן אַהין און אַהער דעם סמיטשיק. „ר׳ פֿיוול האָט אַ פֿיר אונטער געטאָן מיטן סמיטשיק, דאָס האָט נאָך מער געהויבן דאָס מאַראָלישקייט", ייט, טמז, 1960 IX 16.

22. אַרײַנגעמען אָדער אַרונטערפֿירן אונטער אַ פּאַראַגראַף, רובריק פֿון געזעצבוך. „האָט מען דאָס פֿאַרצייכנט אין פּראָטאָקאָל און אונ־טערגעפֿירט אַזאַ ׳סטאַטיאַ׳...", שע, אַרעמע און פֿרייַלעכע.

אונטערפֿיר, דער. ־ונג. ־ענישׂ — „טאָגצן פֿייַלעך־צדיקות אין געלבלעך־גרויע קאַצאַווייקעס, נעמען א׳ אין אײַלעניש און שטופּגיש", ר׳ מרדכילע, משלים.

אונטערפֿירנס — דאָס. מצ נב. 1. אָקט פֿון אונטערפֿירן. דאָס פֿירן חתן־כּלה צו דער חופּה מיט אָנגעצונדענע ליכט, מיטן בדחנס זאָגעכץ אאזוי. נעמען א׳ = פֿירן חתן־כּלה צו דער חופּה. „מע מעג קויפֿן פֿון מעשׂר־געלט וואָס פֿאַר אַ מצווה מע ווייל, הן קוואַ־טערשאַפֿט אָדער סנדק אָדער מוהלשאַפֿט אָדער אונטערפֿירנס", הנהגות אדם, וואַרשע 1845. „זי האָט זוכה געווען דאָס קינד חתונה צו מאַכן און דער רבי ר׳ משה־ליב האָט דעם חתן געגומען א׳״, ספֿר שבחי רמ״ל, לעמבערג [יאָר?]. „ער האָט אַ נעם געטאָן דעם עילוי אונטערן אָרעם וויַ מע נעמט א׳״, אָפּא, יודן־לעגענדע. 2. איר. אינסטאַלירונג פֿון אַ נייַעם ׳באַאמטן׳ אין אַן אָרגאַניזאַציע. „מיר האָבן אַ נייַעם פֿאָרזיצער און מע דאַרף גיין צום א׳״, רייַז.

אונטערפֿירער — דער, ־ס (אויך ווי אצ). וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. וועד עס פֿירט חתן־כּלה צו דער חופּה [באַזירט אויפֿן מנהג פֿון שושבּי־נות אין דער תּלמודישער תּקופֿה]. [בּיַם חתונה מאַכן דאָס ערשטע קינד זיינען די א׳ס געווען די עלטערן. דערנאָך האָט מען געקענט צו־טיילן דעם כּבוד עמעצן פֿון דער משפּחה אָדער אַפֿילו חשובֿע לייַט ניט פֿון דער משפּחה.] „אונ׳ פֿון איקליכן אַז מן מוסיף איז, געבן דיא אונטר פֿירר איין רבֿיעי לצדקה", תקק. „ולקרות [= רופֿן צו דער סעודה נאָך דער חופּה] רק ארבע מניינים, חוץ פסולי־עדות דאו־רייתא ואונטר פֿירר...", ׳תקנות ועד ת״ל (1670) [שד, פּנקס מדינת ליטא]. „מיר זאָלן זיין גלייַך צו דיַינר ליבהּ שכינה אַלז וויא איין אונטר פֿירר דער וואו איין מלכה אונטר דער חופּה פֿירן טוט", תקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „הרבנית בריינלי והקצינה יאַכט זיַינין דיא אונטר פֿירער גיוועזין", גה, 298. „מיט דער כּלה קיין שהיות געמאַכט, האָט מען זי צום חתן געבראַכט; די א׳קעס דרייען זיך פֿרום דרײַ מאָל מיט איר אום דעם חתן אַרום", עט, לידער. „מע טאַנצט פֿאַר די קלעד־מער, פֿאַר די מחותנים מיט די א׳ס", ממוס, ׳בישיבֿה׳ של מטה׳. „מאַרגן וועט זי מיט איר חתן דאַרפֿן גיין אונטער דער חופּה און די שפּיטאָל־וויבּער וועלן זיַין די א׳ינס", טפ, סודות.

2. אויך וועָר עס דרייט זיך אַרום די צווייַ פֿאַר א׳ס. „דעם חתנס א׳ס העלפֿן אים אַ־טאָן דעם קיטל און די שיינע יום־כּיפּור־היטל", עט, לידער. „האָט איטלעכער א׳ געמוזט אַ ליכט דאָך טראָגן אין דער האַנט. דער ליכט־פֿאַכטער האָט די הויט געשונדן", הירש רייַ־מאָן, דער קיטל, ווין 1863.

3. וועָר עס פֿירט דורך די פֿראָצעדור פֿון ׳לייגן פֿירן׳; וועָר עס פֿירט חתן־כּלה אין זייער חדר מיוחד. „אַז די כּלה שעמט זיך, מוזן די א׳ס אַוועקגיין", שוו. „זיי פֿלעגן מוזן אונטערריכט נעמען בּיַ זייער פֿאַרהיראַטן זיך פֿון די א׳״, צ. נ. גאָלאָמב, א יונגע טויב פֿאַר א קרבן, ווילנע 1895.

4. וועָר עס פֿירט צונויף אַ מאַן מיט אַ פֿרוי. „דער חירם [מלך צור] איז גיהיישן וואָרן בייַא יהודה חירה, אוי׳ ער איז גיוועזן ...איין אונטר פֿירר דא יהודה איז גילעגן בייַא תּמר", צאינה, תּרומה. „שׂרה איז געווען די אונטערפֿירין פֿון איר מויד", צור, לך־לך.

5. זן. קוואַטער, ספּעצ קוואַטערקע בּיַ אַ ברית. „זאָל מכּאן ולהבא יעדר סנדק מאַן אוי׳ אונטר פֿיהרן...פֿר בונדן זיַין כּפּי התּיקון להבה״מ [= להבית־המדרש] צו צאלין״ ׳פֿון אַ פּראָטאָקאָל פֿון וועד־הקהל אין ני(ד)רענהיים׳, כא אייר תּקל״ז.

6. וועָר עס באַטיילט זיך אַדער לויפֿט נאָך אַ פֿאַראַ, אַ מאַרש, אַ געזעמל, אַ טומל אין גאַס. ׳נאָכלויפֿער׳, מיטלויפֿער. „מיר זיַינען געגאַנגען, מיט אַ גאַנצער כּאָפּטע א׳, געפּע־טעט מיט ברסלעטן, אַ קאָפּעליע פֿון קייטן האָט געצימבלט", ממוס, פּריזיוו.

7. וועָר עס פֿירט אונטער, נאָרט אָפּ. וועָר עס פֿירט אַרויף אויף שלעכטע וועגן, פֿאַר־פֿירער. „ער האָט נאָר שטענדיק געשפּילט אין קאָרטן מיט שלעכטע און געמיינטע גאַסנ־יונגען, און נאָך דערצו האָט ער באַקומען דעם ר׳ משולמען פֿאַר אַן א״, ל. פּימסנשטיין, די צוואה, לעמבערג 1894.

8. איר. געהילף פֿון פֿירער. „פֿיל פֿון די מזרח־דייטשע פֿירער און א׳ האָבן אויך ׳פֿאַר־לוירן׳ די יאָרן פֿון דער נאַצי־צייט", מ. על־בוים, פֿאָר, 27 V 1964.

־ערי (ספּעצ בז).

וונ אַן ־ער ← בּ4 און בּיַ ייל: „די אונטערפֿירקעס בלאָזן זיך אויבנאָן", קמ, 1867, № 44.

אונטערפֿירערשאַפֿט — דאָס & די, ־ן. 1. פֿראַצעדור פֿון אונטערפֿירן חתן־כלה. „וועמען זאָל מען מכבד זײַן מיט א׳?״, רייד. 2. די פֿאָר(ן) וואָס זײַנען די אונטערפֿירערס. „צוויי פֿעטערס און צוויי מומעס זײַנען געווען די א׳״, רייד.

אונטערפֿלאַך — די, ־ן. פֿלאַך פֿון אונטן, אין דער נידער (אין הֵיפוך צו אייבערפֿלאַך). „אויף דעם א׳ פֿון שטיין אַנטדעקן מיר אַ וועלט מיט לעבעדיקע בײַשפּיל־פֿענישן״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ״י 1931. „דער שפּיץ צונג איז אַרונטערגעבויגן אַזוי אַז זײַן א׳ טוליעט זיך צו די אונטערשטע שנײדציין״, יאָ, יוש XXI, 1. ־יק — אַדי.

אונטערפֿלאַמען — טרוי. פֿלאַם אונטער, ~גע־פֿלאַמט. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך מאַכן שטאַרקער פֿאַר אַ פֿלאַם. צעבלאָזן אַ פֿלאַם. א׳ דעם אויוון. 2. אַנרייצן, אויפֿהעצן, אונטערהעצן. „אַז זיי [די שׂונאי־ישׂראל] האָבן אונטערגעפֿלאַמט דעם פֿעבל...״, זײַנען זיי איבערגעפֿאַלן די גרויסע שול״, קמ, 1867, № 25. אוטו — ווערן אַ ביסל אַדער צו ביסלעך רויט. די באַקן פֿלאַמען אונטער פֿון אויפֿרעגונג. ־ענישׁ.

אונטערפֿלאַמערן — טרוי. ־ער אונטער, ~געפֿלאַמערט. 1. אונטערברוקירן מיט אַסאַלט, צעמענט. א׳ דעם הויף. 2. צולייגן אַ פֿלאַסטער פֿון אונטן. פֿאַרדעקן מיט אַ פֿלאַסטער. א׳ די וואונד פֿון אונטערלייב. 3. פֿיג. א׳ דעם וועג פֿאַר נײַע אונטערהאַנדלונגען. ־ונג.

אונטערפֿלאַקערן — ־ער אונטער, ~געפֿלאַקערט. טרוי — 1. צו ביסלעך, ניט מיטאַמאָל מאַכן ברענען מיט אַ העל פֿײַער. א׳ דעם אויוון. 2. אויפֿהעצן. א׳ אַ שׂנאה, אַ מחלוקת. אוטו — צו ביסלעך אַדער אַ ביסל פֿלאַקערן. „דאָס פֿײַער פֿלאַקערט אונטער און מיר זיצן אַרום דעם שײַטער״.

אונטערפֿליאַסקען — אוטו & טרוי. ־קע אונטער, ~געפֿליאַסקעט. 1. שלאָגן, פּאַטשן (מיט אַ רוט, מיט דער האַנט) עס זאָל זיך הערן אַ פֿליאַסק. א׳ (אין) די אויגן. א׳ (אין) די ביידע באַקן. 2. פּויק. אונטערשמירן, אונטערפֿאַרבן, אונטערקאָלכן אש, וועמען מע גיט אַ גאָס דעם מאַטעריאַל. א׳ קליי, שמירעכץ, פֿאַרב אאזוי אויף דער וואַנט אא. אויך: א׳ די וואַנט. ־עכץ. ־ענישׁ. ־ערי.

אונטערפֿליסן זיך — אוטו. פֿלײַס זיך אונטער, זיך ~געפֿלײַסט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט זיך באַמײַן, אַרויסווײַזן פֿלײַסיקייט. א׳ זיך און וועלן אַ בעסערער תּלמיד. 2. זיך פֿלײַסן ביז דער נייטיקער מדרגה. א׳ זיך צו פֿאַרענדיקן די אַרבעט צו דער צײַט.

אונטערפֿלייצן — פֿלייץ אונטער, ~געפֿלייצט. אוטו — אונטערקומען מיט אַ סך וואַסער. דאָס וואַסער, דער שטראָם, דער טײַך פֿלייצן אונטער. טרוי — שוואַכער מאַכן, קאָליע מאַכן פֿון אונטן, אונטערגראָבן דורך אַן אָנפֿלייץ פֿון וואַסער. א׳ די ברעגן, די פֿונדאַמענטן פֿון די הײַזער. אויך פֿיג. „אַזאַ העצערײַ קען א׳ די יסודות פֿון אָנשטענדיקייט״. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערפֿליסן — אוטו. פֿליס אונטער, ה אָ ב & ב י ן ~געפֿלאָסן. קומען צו פֿליסן. פֿליסן פֿון אונטן, פֿליסן אַרונטער. גראָב טיפֿער, וועט א׳ וואַסער. „דײַן אויגן זאָלן זעהן דיא פֿײַכטיקייט די דא טוט אונטר פֿליסן פֿון דײַן נאז לעכער״, שבט מוסר, פֿיורדא 1763.

אונטערפֿלינען — אוטו. פֿלי אונטער, ב י ן ~געפֿלויגן [ה אָ ב נאָר אין אַ צאָל לר]. 1. פֿליען צו ביסלעך, פֿאַמעלעך. שווער א׳ מיט אַ האַלב־צעקלאַפּטן פֿליגל. „יונגע געגנזלעך צעפֿלינען זיך, אונטערפֿלינעדיק אַ ביסל מיט די קלייניע נאָר ניט באַפֿעדערטע פֿליגלעך״, ממוס, ווינטש. 2. פֿלינען אַ טייל פֿון וועג. פֿאָרן מיט דער באַן און אויך א׳. 3. צופֿלינען אויף אַ קורצער צײַט. א׳ קיין שיקאַגאָ און זיך באַטײַליקן אין אַ קאָנפֿערענץ. 4. קומען צו פֿלינען בשתּיקה. עראָפּלאַנען פֿלינען אונטער און באַמבאַרדירן. 5. צופֿלינען ראַפּטאָם, מיט אימפּעט. „זי איז אונטערגעפֿלויגן הינטער דעם הונט און האָט אים מיטן שנאָבל דערלאַנגט איבערן רוקן״, בילדער פֿון טהיער לעבן, ווילנע 1898. 6. אָפּזוי. צואיילן זיך און גיכער פֿאָרן (גיין, זיך באַזעצן בכלל). א׳ דאָס שטיקל וועג כדי אַנצוקומען איידער עס פֿאַלט צו די נאַכט. 7. צוקומען, אונטערקומען ראַפּטאָם, מיט אימפּעט. „איידער מע טוט זיך אַ ריר, פֿליט אונטער דער גרעסטער פֿון אַלע צוקער־מעקלערס און כאַפּט אויס פֿון אונטער דער האַנט״, שע, מנחם־מענדל. *א׳ אונטער די הענט = א) פֿולצעס, אומגעריכט אָנקומען, וועמ מע דאַרף דעם מענטשן; ב) אַרײַנקריגן אַ מציאה. 8. גרינג אָנקומען. אַ פֿאַרדינסטל איז אים אונטערגעפֿלויגן.

אונטערפֿלי, דער. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערפֿליקן — טרוי. פֿליק אונטער, ~געפֿליקט. 1. פֿליקן פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך. אַ גאַנצן טאָג אַרומלויפֿן באַקן לעקעך אין די רײַכע הײַזער און אין די אָונטן א׳ עופֿות. 2. צוהעלפֿן בײַם פֿליקן. „זי זאָל קומען א׳ די געגנדז״, י. מעצקער, דעם זיידנס פֿעלדער. 3. אויספֿליקן אַ ביסל, ניט אינגאַנצן. א׳ געגנדז = אויספֿליקן נאָר די וויכטיקע פֿעדערן פֿון לעבעדיקע געגנדז, זיי האַלטן אין אַן ענגער שטייג און זיי פּאַשען, זיי זאָלן נעמען אויף זיך פֿעטס [מע האָט געהאַלטן אַז וועלן אַ גאַנדז האָט אויף זיך וויניק וויכטיק פֿעדערן איז איר קאָלט, עסט זי מער.] 4. וואול. האָבן סעקסועלן פֿאַרקער. מע קען זי א׳. מיט ז י ך — קזוי. זיך רײַסן, זיך קריגן.

־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

אונטערפֿלירטעוועט — אוטו. ־טעוועט אונטער, ~געפֿלירטעוועט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט פֿלירטעוועט, קאָקעטירן. שפּילן אַ ליבע אויף אַ לייכטן אופֿן, ניט גאַנץ ערנסט. א׳ מיט בחורים. א׳ מיט אַלע מיידלעך אין שטעטל. א׳ מיטן נײַעם געדאַנק.

אונטערפֿלעכטן — טרוי. פֿלעכט אונטער, ~געפֿלאָכטן (אויך: ~געפֿלעכט). 1. אַ ביסל, ווי ניט איז צונויפֿנעמען, צונויפֿנעמען דורך פֿלעכטן. א׳ צעפֿלעך דעם מיידלעך. א׳ די גזשיווע (גריווע) פֿון דעם פֿערד. 2. פֿלעכטן פֿון אונטן. פֿאַרריכטן דורך פֿלעכטן. א׳ דעם דנאָ פֿון קאָרב. 3. וואויליונגעריש. אונטערדרייען. א׳ יענעם אַ ספּראָווע. ־ענישׁ.

אונטערפֿלעמלען — אוטו. ־מל אונטער, ~געפֿלעמלט. 1. דזוי אויפֿפֿלעמלען ←. פֿלעמלען פֿון צײַט צו צײַט. „די אויגן פֿלעמלען נאָך אונטער, ווען (אַז) ער דערמאָנט זיך די אַמאָליקע זינדע״, רייד. 2. צאַנקען. די ליכט פֿלעמלען אונטער און לעשן זיך.

אונטערפֿלעק — דער, ־ן. געווײַנלעך פּקפּ־ל. (שוסטערײַ) לאַטקע וואָס קומט פֿון אונטן. לייגן אַ פּאָר א׳לעך אויף די זוילן.

אונטערפֿלעקל — דאָס, ־ער. פֿלעקל וואָס קומט פֿון אונטן. א׳ער אַרום אַ יונג בײַמעלע.

אונטערפֿלעקלען — טרוי. ־קל אונטער, ~גע־פֿלעקלט. 1. (שוסטערײַ) אַ ביסל, דאָ און דאָרט אַרײַנקלאָפּן פֿלעקלעך (הילצערנע אָדער שטאָלענע שטיפֿטלעך) אין די זוילן. ניט אויספֿלעקלען, בלויז א׳ דעם קינדס שיכלעך. 2. פֿאַרשטאַרקן דורך אַרײַנקלאָפּן פֿלעקלעך פֿון אונטן. א׳ דעם האַלב־צעברעכענעם פּאַרקאַן. ־ענישׁ.

אונטערפֿלעקן — טרוי. פֿלעק אונטער, ~גע־פֿלעקט. 1. מאַכן אַ ביסל (לייכטע) פֿלעקן. א׳ דעם זשילעט בײַם עסן. 2. וואויליונגעריש. אָנשלאָגן, אונטערשלאָגן, עס זאָלן בלייבן סימנים. א׳ ביידע אויגן.

אונ׳טערפֿעברי׳ל — אדי. אַ ביסל פֿיבעריש; וואָס איז אין צושטאַנד פֿון לייכטן פֿיבער. „פֿון זיי זײַנען געווען קראַנקע מיט אין צושטאַנד״, טאז, וואַרשע 1929, № 4.

אונטערפֿעדלער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע, ־ס, (שטיקערײַ, קאָליש) אַרבעטער וואָס היט אַפּ די פֿעדעם אין דער הינטער־זײַט פֿון דער מאַשין.

אונטערפֿעדעמען — טרוי. ־עם אונטער, ~גע־פֿעדעמט. 1. אַ ביסל, ווי ניט איז צונייעין מיט אַ פֿאָדעם פֿון אונטן. א׳ דעם ריס. 2. דזוי אײַנפֿעדעמען, אַרײַנציען אַ פֿאָדעם אין אַ נאָדל. 3. במקום־וערב פֿאַר עפּעס אָנהײבן טאָן, צוגרײַטן חשק אָדער מוט צו טאָן (געווײַנלעך איז עס אײַנפֿעדעמען, נאָר בײַ א׳ פֿאַראָן בײַ טעם פֿון טאָן עס בשתּיקה, אומדירעקט, מן הצד). „לאָמיר זשע וויסן, וער האָט אונטערגעפֿעדעמט דעם גאַנצן עסק״, רייד.

אונטערפֿעלן — אוטו, דרימפֿערזאָנ׳ק. 1. אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט אויספֿעלן (←). עס פֿעלט מיר אונטער געלט צו קויפֿן דאָס הויז. כּוחות פֿעלן מיר אונטער. „ס׳וועט אים א׳ פֿאָדעם אויף אָפּצוגעבן דעם באַריכט״, רייד. 2. ניט טרעפֿן. א׳ בײַם שיסן. 3. אי־בערהויפֿן, איבערהיפֿערן. א׳ מיט די צאָלונגען. א׳ אויף די לעקציעס.

אונטערפֿלשן, ~פֿעלשעוועטן — טרוי. פֿעלש (־עוועט) אונטער, ~געפֿעלש(עוועט)ט. אויך: ~פֿעלטשן. דזוי אונטערפֿאַלשעוועטן ←. „אויף פּאַוויאַ־גאָס האָט עקסיסטירט אַ וואַלוטע־פֿאַבריק וואו מע האָט אַ ביסעלע אונטערגע־

פֿעלשט "האַרטע" (גאָלד־דאָלאַרן) און "חזירים" (גילדענע רובלס)", ע. רינגעלבלום, כתבים פֿון גענט II. „און זיי האָט ניט אויסגעמאַכט ווי אַזוי, אַפֿילו ווען מע דאַרף אַ ביסל א״, בצב, טמז, 1964 XI 17. **אונטערפֿעל(ט)שונג**, די.

אונטערפֿעסטיקן — טרוו. ־טיק אונטער, ~געפֿעסטיקט. 1. מאַכן עס זאָל ווערן שטאַרקער פֿון אונטן. א׳ אַ ביסל די פֿאַלנדיקע וואַנט מיט שטיינער פֿון אונטן. 2. אַ ביסל באַפֿעס־טיקן, פֿאַרפֿעסטיקן. א׳ די פּאָזיציע. א׳ די ארגאַניזאַציע מיט נייע מיטגלידער. א׳ דעם שטאַנדפּונקט מיט נאָך באַווײַזן. ־ונג.

אונטערפֿעפֿערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געפֿעפֿערט. 1. צוגעבן, אַרײַנגעבן אַ ביסל פֿע־פֿער. א׳ די פֿיש. א׳ דאָס געקאָכטס. 2. פּיג. מאַכן באַטעמטער, שאַרפֿער, לעבעדיקער, אינ־טערעסאַנטער. א׳ מיט אַ קלוגן זאָג, מיט אַ גלײַכווערטל. „געשמועסט פֿון וועלטזאַכן, אַרײַנ־געבראַקט אַלעמאָל אַ גלײַכווערטל, אונטערגע־פֿעפֿערט מיט אַ ווײַן", ממוס, 'בישיבֿה של מעלה'. *א׳ עמעצן, עס זאָל אים ווערן בי־טער (אין נאָז, אין די אויגן).

אונטערפֿערקן — ־קע אונטער, ~געפֿער־קעט. אוטו — (וועגן פֿערד) אונטערפֿרײַכן, הירושען פֿון צײַט צו צײַט. „דאָס פֿערדל פֿערקעט שוין אונטער, לאָמיר זיך אָפּשטעלן". דז וועגן מענטשן, גראָב. טרוו — (וועגן בעלי־חיים) דריגען, שטויסן מיט אַ פֿוס. „דער שימל קען אײַך א׳, רוקט זיך בעסער אָפּ". דז וע־גן מענטשן, גראָב. א׳ מיט דער קני עמעצן אין הינטן אַרײַן.

אונטערפֿראַנטעוון — אוטו. ־טעוט אונ־טער, ~געפֿראַנטעוועט. אָפּט מיט זיך. פֿון צײַט צו צײַט זיך פּוצן ווי אַ פֿראַנט, זיך פֿירן ווי אַ פֿראַנט. „אַ זעכצניאָריקער, פֿראַנ־טעוועט ער שוין אונטער און האָט ליב צו טאַנצן מיט מיידלעך", רייד. „זײַן שוואַכקייט צו שיינע קראַוואַטן, זײַן א׳...", ב. קויפֿמאַן, פֿאָר, 1964 I 20.

אונטערפֿריזירן — טרוו. ־זיר אונטער, ~(גע)־פֿריזירט. פֿון צײַט צו צײַט, אַ ביסל פֿריזירן די האָר. אַרויסגיין מיט אונטערפֿריזירטע האָר. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערפֿרייען זיך — אוטו. פֿריי זיך אונ־טער, זיך ~געפֿרייט. זיך פֿרייען אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט אַדער (אַזוי ווי) בשתּיקה. זיך א׳ ווי אַ חדר־ינגל, ווען דער רבי איז ניט געזונט.

אונטערפֿריערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־פֿריערט. וואוילזונגעריש. פֿון צײַט צו צײַט אָפּנאַרן, אויסנאַרן. א׳ דעם יאָלד.

אונטערפֿריצעוון — טרוו. ־צעוט אונטער, ~געפֿריצעוועט. מאַכן אַ צוויי־טער פֿאַר אַ פֿריץ, אונטערנאַרן, אָפּנאַרן. א׳ די קליינשטעטלדיקע חיה.

אונטערפֿרירן — [אין לד אַרויסגערעדט: „פֿרי־ערן"] פֿריר אונטער, ב י ן & ה א ב ~גע־פֿרוירן, לד ~געפֿראָרן. אוטו — 1. אַ ביסל אַדער צו ביסלעך לײַדן פֿון קעלט. ניטא קיין האָלץ, פֿרירט מען אונטער. אַרויסגיין אין גאַס אין לײַכטן מאַנטל און א׳. „איך בין צען בײַ־נאַכט געשטאַנען אויף דעם שולהויף, גוט אונ־טערגעפֿראָרן", אמת, דער פֿאָרטעפּיאַניסט, וויל־נע 1878. 2. אָנהייבן פֿאַרפֿרוירן ווערן. „דער טײַך פֿרירט שוין אונטער. איגניכן ווען ער זיך שטעלן". טרוו — אײַנפֿרירן. דזוו אויס־פֿרירן (טרוו) אַ ביסל אָדער פֿון אונטן. א׳ פֿישגליווער. א׳ דרעליעס. א׳ די סובֿוועניר.

אונטערפֿרישן — טרוו. פֿריש אונטער, ~גע־פֿרישט. 1. מאַכן עפּעס אַ ביסל פֿרישער. אָנווארעמען און א׳ די אַלטגעבאַקענע חלה. 2. מאַכן עס זאָל אויסזען אַ ביסל פֿרישער, ווינציקער אָפּגענוצט; אַ ביסל באַנײַען. א׳ דאָס פּנים מיט פּודער און שמינקע. א׳ די הלבשה. אויספֿרעסן און א׳ דעם גאַרניטער. „פֿאַלט אַרײַן אַ קערבל, גייט עס אָנטעק אויף סחורה אײַנקויפֿן, די קראָם א״, שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. 3. אונטערמונטערן, אַרײַנגעבן פֿרישקייט. אָפּ־פֿרישן. אונטערקוויקן. א׳ מיט אַ קאָלטן טרונק. א׳ די כּוחות. א׳ דעם אָמט, אים באַפֿרײַען פֿון ביוראָקראַטישן גייסט.

מיט זיך — 1. רעפּל. 2. אוטו. ווערן אַ ביסל פֿרישער. „די זון האָט אָנגעבראָטן דורכן טאָג...עס וואָלט שוין געמעגט א׳ אַ ביסל אויף דער שייגער דאַטשע", שע, זומער־לעבן. ־ונג. ־עכץ.

אונטערפֿרעגן — טרוו. פֿרעג אונטער, ~גע־פֿרעגט. 1. פֿרעגן צו ביסלעך; פֿרעגן נאָר ווײַטער אַ טײַל אָדער מיט אַ סדר. דזוו אויס־פֿרעגן (←) אין אַלע בב. „דערנאָך האָט דער מלך פֿון די כּוזרים איין נוצרי צו זיך גרופֿן אוו, האָט אים אונטער פֿראגט אויף זײַן גלאבן", שאר. 2. פֿרעגן אַזוי ווי צופֿעליק, מן הצד. אַרײַנגרוקן אַ פֿראַגע. „בײַם אויספֿרעגן ווײַטער מײַן אַרבעט, האָט מען מיך אומגעריכט אונ־טערגעפֿרעגט, צי איך קען...", רייד. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערפֿרעסן — טרוו. פֿרעס אונטער, ~גע־פֿרעסן. 1. עסן אַ סך, אַרײַנעסן פֿון צײַט צו צײַט, בשתּיקה. א׳ אַז קיינער זעט ניט. 2. (אויס, צע)פֿרעסן (צעלעכערן) פֿון אונטן, צו ביסלעך. דער ראָסט האָט אונטערגעפֿרעסן די אײַזערנע סלופּפֿעס.

אונטערצאָל — די, ־ן. די קלענסטע צאָל אין אַ ריי צאָלן. די א׳ אין דער אַריטמעטישער פּראָגרעסיע.

אונטערצאָלן — טרוו. צאָל אונטער, ~גע־צאָלט. 1. צאָלן ווינציקער ווי עס קומט. א׳ די אַרבעטער מיט אַ צו נידעריקן לוין. 2. אָפּ־נאָרן בײַם צאָלן. ניט דערצאָלן. א׳ דעם קאַ־סיר. א׳ דעם קונד בײַם אַרויסגעבן רעשטע.

אונטערצאַמען — טרוו. צאַם אונטער, ~גע־צאַמט. פּפּ: ~צוימען. אָפּגרענעצן, מאַכן אַ מחיצה פֿון אונטן, ווי ניט איז. א׳ דאָס גערטנדל פֿאַר דעם שכנס הינער. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערצאָן — דער, ~צײַן, ~צייִנער. צאָן פֿון דער אונטערשטער ריי צײַן (אין היפּוך צו אייבערצאָן). מע האָט מיר אַרויסגעצויגן אַן א׳.

אונטערצאַנקען — אוטו. צאַנק אונטער, ~גע־צאַנקט. 1. (וועגן פֿײַער, ליכט) צו ביסלעך ווערן שוואַכער; דערפֿרענען, האַלטן בײַם אויס־לעשן זיך. די שׂרי־פֿה האַלט שוין אין א׳. „אַז די גאַז־באַלײַכטונג אין הויז פֿלעגט נעמען א׳ איז עס געווען אַ סימן אַז ס׳איז צײַט אַרײַנצוואַרפֿן אַ נײַעם קוואָדער [= 25 סענט] אין שפּעלטל פֿונעם מיטער [= מעסטער]", פֿאָר, 1963 XI 25. 2. האַלטן בײַם אויסגיין. דער אָנגרייף צאַנקט שוין אונטער. 3. צו ביסלעך ווערן אַלץ שוואַכער אין געזונט, האַל־טן בײַם אויסגיין פֿון די לעצטנס־פֿוהות. א׳ און זיך קוים האַלטן אויף די פֿיס. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערצאַפּלען (זיך) — אוטו. ־פּל (זיך) אונטער, (זיך) ~געצאַפּלט. צו ביסלעך, מיט איבערריסן ציטערן, פֿלאַטערן, זיך טרייסלען (מחמת מורא, שטאַרקן באַגער, אין קאָנווול־סיעס, אין וויייטיקן אנ). א׳ פֿון גרויס אויפֿ־רעגונג. א׳ (זיך) פֿאַרן פֿריצעס קוק. א׳ ווי אַ ניט־דערקוילעטער האָן, ווי אַ פֿיש. ליגן אויף דער ערד און א׳ מיטן גאַנצן גוף. ־ענישׂ.

אונטערצאַפֿן — טרוו. צאַפּ אונטער, ~גע־צאַפּט. 1. מאַכן רינען פֿון אַן אויפֿגעדרייטן קראָן צו ביסלעך, מיט איבערריסן אַדער בשתּי־קה. אונטערשטעלן אַ גלאָז און א׳ קאָלט וואַ־סער פֿון גרויסן בוטל. א׳ פֿון אָנטל ווײַן אין קעלער און אַרומגיין פֿאַרלאָקט. 2. צו ביסלעך אַרויסקריגן (מיט שאָנטאַזש, שווינדל). א׳ פֿונעם גביר לא־יחרץ־געלט. דער שטאָט־מסור האָלט אין איין א׳ קהל. א׳ נייס פֿון אַ דינסט. ־ענישׂ.

אונטערצאַצקעוועוון, ~צאַצקע(נע)ן — טרוו. ־קע(וע) אונטער, ~געצאַצקע(וע)ט. 1. דזוו אונטערצירן, נאָר מיט בײַטעם פֿון ניט־אָפּשאַצן. צאַצקען פֿון אונטן. ← אויסצאַצקען, בב 3־4. א׳ אַ פּאָליצע מיט שניצערײַען, מיט גע־קאָרבט פּאַפּיר אאָזוי. 2. טאָן עפּעס פּאַמעלעך, מיט דעם ווילן צו מאַכן וואָס שענער. א׳ די כּתו־בֿה און אַרויסברענגען פֿערלדיקע אותיות. אויך מיט זיך. ־קעניש.

אונטערצאַקן — טרוו. צאַק אונטער, ~גע־צאַקט. אויסשנידן, אײַנשנידן פֿון אונטן, צאַקן אַזוי ווי מיט ציינדלעך. א׳ די קאָלירטע פּאַפּי־רענע סטענגע. ־ענישׂ.

אונטערצבו(י)אַקעוועוון, ~צבועטשען — אוטו. ־קעוועוון, ־טשע אונטער; ~געצבו(י)אַקע־וועט, ~געצבועטשעט. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך אַרויסוויזן היפּאָקריטסטוועט, פֿאַלשקייט, צבֿיעות. א׳ און ווערן אַ גבֿאי. א׳ מיט פֿרומע ריידעלעך.

אונטערצד — [...צאַד] דער, ־דים [...צדאָדים]. שוואַכערער צד (אין אַ סכסוך פֿאַרן געריכט, אין משפּחהדיקע און געזעלשאַפֿטלעכע באַצי־אונגען). זײַן יושרדיק צום א׳. אויסהערן דעם א׳. „מיר זײַנען טאָקע פֿון חתנס צד, אָבער אַן א׳ אויף דער רעכער חתונה", רייד.

אונטערצדיק — [...צאַדיק] דער, ־ים. וונ נב. איר. 1. דעם חסידישן רבינס, דעם צדיקס גבאי אַדער משמש. 2. ניט־וויכטיקער, ניט־חשובֿער צדיק. כּמו־צדיק. דערזען אַז...איז בלויז אַן א׳.

אונטערצוג־הויזן — די. בּמ. אונגוי. הויזן וואָס מע ציט זיי צוגויף בּיי די קני אָדער נידעריקער מיט אַ שנירל, גומי. „הגידה האשה ...שהיה לבוש בבלויען שאָל, בא״ה...רעקל... וגם הפיר העד השטיופל שלו...״, הרב אַברהם שמואל בנימין סופֿר, שו״ת כתב סופֿר, פּרעס־בורג 1888.

אונטערצווישטערן, ~צוויטשע(ר)ן — אונטו. ־ער, ־טשע(ר) אונטער, ~געצווישטערט, ־טשע(ר)ט. (וועגן פֿייגל) פֿון ציט צו ציט ארויסגעבן קלאַנגען ענלעכע צו צוויצווי. א׳ וויּ שוועלבעלעך.

אונטער צווי — אדוו פֿראַזע. אויך: **א׳ צוויין**. בלויז צווישן צווי. „איין סוד הייסט א׳ צ׳, אבר אונטר דרײַא איז קיין (סוד) מעהר״, ספֿר מבחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט.

אונטערצוויַיג — די, ־ן. אונטערשטע צווייג פֿון בוים. ארויפֿקלעטערן אויף דער א׳ און זיך אַוועקזעצן אויף איר.

אונטערצווינגלען — טרוו. צווינג אונטער, ~גע־ צוואונגען. 1. פֿון ציט צו ציט צווינגען. א׳ די פּועלים גיכער צו ארבעטן. 2. צו ביס־ לעך, אויף אַ לייכטן אופֿן נייטן עמעצן צו טאָן עפּעס, צו פֿאַלגן. א׳ די תּלמידים מיט אַ שמייכל אויף די ליפּן. ־ענ־ש.

אונטערצוויקלען — טרוו. ־קל אונטער, ~גע־ צווינקלט. אַ ביסל, ווי ניט איז אויספּוצן, באַפּוצן מיט צאַצקעס. א׳ אַ פֿלאַך, אַ קוכן, אַ טאַרט. א׳ אַ דאַמענהוט.

אונטערצויטמען — טרוו. צוים אונטער, ~גע־ צויטמט. 1. דזו אונטערצאַמען. א׳ דעם וואַ־ סערפֿאַל מיט אַ דאַמבּע. 2. צו ביסלעך אײַנ־ צויטמען, אײַנהאַלטן, האַמעוועז. א׳ דאָס יונגע פֿערדל. א׳ די לאַבּוזעס. ־ונג. ־ענ־ש.

אונטערצונג — די, ־ען. טייל פֿון מויל, שטח אין מויל וואָס איז אונטער דער צונג. אַ געשווירל אין א׳. א־צ־ג־י־ל (ד ר י ז) — קלייניע דריז אונטער דער צונג, ביי ט. בערלס, מענטש־מאַשין, קיעוו 1927. **יק** — אדי. א׳ע דריזן.

אונטערצופֿן — טרוו. צופֿ אונטער, ~גע־ צופֿט. 1. צו ביסלעך, פֿון ציט צו ציט צופֿן, פֿליקן, שלעפּן, רייסן. א׳ (זיך) דאָס צעשוויבערטע בערדל. 2. צופֿן פֿון אונטן. א׳ די צויטן פֿון דער קאַפּאָטע. מיט ז י ך — אויך קוזן. זיך ארומרייסן. אוטו — פֿילן וויּ עפּעס פֿולסירט. אַן אָדער (אַן אויג) צופֿט אונטער. ־ענ־ש.

אונטערצוקערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־ צוקערט. צוגעבּן, צומישן אַ ביסל צוקער. א׳ די אײַנגעשטעלטע יאָג(ע)דעס. א׳ דעם צימעס. א׳ די באַגריסונג.

אונטערצי — דער, ־ען. 1. אַקט פֿון אונ־ טערצינן. „גיב אַ שטאַרקערן א׳ — מע זאָל ניט זען דאָס אונטערקלייד״. 2. אונטערשטע שורה, לעצטער סך־הכּל, (לאַגישער) אויספֿיר. מאַכן דעם א׳, ברענגען, דערפֿירן צום א׳. „נאָך האָב איך ניט געבראַכט דעם לעצטן א״, ב. לאַפּין, פּוילער קרוג. „אונדזער א׳ איז אַז דער חינוך־קאָנגרעס האָט זיך אויסגעלאָזט ערגער וויּ מיר האָבן דערוואַרט״, י. גראַדיסקי, דאָס פֿרײַע וואָרט, ב״א, סעפּט׳ 1957. „פֿירן אַרויף אויף איין א״, מ. שענדערי, היימיש, אַפּריל 1959. „זיי קענען מאַכן אַן א׳ פֿון דעם וואָס זיי האָבן געלערנט״, ש. ביקל, ממז, 10 VII 1964. **־אונג** — פּראַצעס און רעזולטאַט פֿון אונ־ טערצינן ←, דזו אונטערצי.

אונטערצ(י)אָקען — אוטו. ־קע אונטער, ~געצ(י)אָקט. ציאָקען צו ביסלעך, פֿון ציט צו ציט. ארויסברענגען קלאַנגען (ענלעכע צו ציאָ־ציאָ וויּ אַ צורוף אונטערצומונטערן פֿערד אין געשפּאַן). „ס׳האָבן געסקריפּעט די דאַרע רע־ דער...און דער בעל־עגלה האָט אונטערגעציאָ־ קעט צו זינגע צווישן אויסגעסעכטע פֿערד״, פּמ, איינס אויף איינס.

אונטערציטערן — אוטו. ־ער אונטער, ~גע־ ציטערט. 1. צו ביסלעך, פֿון ציט צו ציט, אַן וועלן, באַוועגן מיט אַ גליד, מיטן גאַנצן קערפּער (ווי אַ רעפּלעקס). א׳ ווי אַ פֿיש אין וואַסער. „און בּיי אייניער פֿון די צוויי שוועס־ טער האָט אָנגעהויבן א׳ די אונטערשטע ליפּ״, שע, ׳דער ייִנגסטער פֿון די מלכים׳. „האָט זיך געריבן די הענט און אונטערגעציטערט פֿון קעלט״, חג, טמז, 1963 X 2. „דאָס קליינע גופֿל אירס האָט נאָך איצטער אונטערגעצי־ טערט״, אפֿא, טמז, 1964 IX 28. 2. ווײַבּרירן. סטרונעס ציטערן אונטער. די שטים ציטערט אונטער בעתּען זינגען.

3. דזו אויפֿציטערן ←. א׳ פֿון אויפֿרעגונג. א׳ פֿאַר שטראָף. 4. פֿון ציט צו ציט מורא האָבן. א׳ פֿאַרן טאָטן, פֿאַרן רבּין. **אונטער־ ציטער**, דער. ־ונג. ־נ־ש.

אונטערציַיג — דאָס (די פֿון מצ אין לד, ווי געווײַנלעך בּיי שטאָפּנעמען). 1. שטאָף וואָס ווערט אָנגעגעזעט פֿון אונטן, אויף דער לינקער זײַט. אונטערשלאַק, אַ מאַנטל מיט פֿלאַנעלע־ נעם א׳. 2. אונטערוועש, לייבוועש, וויסקעזיג. זיַמדן א׳.

אונטערציַינן — טרוו. ציג אונטער, ~גע־ ציגט. פּר. 1. צו ביסלעך, פֿון ציט צו ציט אָנווייזן, אָנטיפּן. א׳ דעם וועג. 2. אונטער־ העלפֿן, אונטערלערנען. א׳ דעם שילער בּיי זײַן היימאַרבעט. א׳ דעם לערן־ייִנגל וויּ אומצוגיין מיטן פֿרעסל.

אונטערצייכענונג — די, ־ען. 1. פּראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערצייכענען. 2. אין שפּאָניש־אידישן וועב, ב״א 1931, דזו סובסקריפּ־ ציע, אַבאָנעמענט.

אונטערצייכענען — טרוו. צייכן אונטער, ~געצייכנט. 1. אַרב. איצט דטשמ. אונטער־ שרײַבן, אונטערחתמענען; גראַנטירן מיט חתי־ מה אַ התחייבות, דעם תוכן פֿון אַ דאָקומענט אע. „אַלי שטורת וקניינים דיא גשריבין ווערין זאָלין אונטר צייכנט ווערין מן שני נאמנים אונ׳ דיא בעלי דברים מוזין ג״כ אונטר צייכ־ נין״, אורדינאַציא מן כל השטרות ופתבים..., אמשט 1731. „דר איז גוואונט גוועזן אום פֿיל בריבן צו אונטר צייכנן מיט זײַן האַנד״, שאר, כב/ב. „אַקסעפּטאַנט, דר יעניגי וועלכר וועקזל בריבן אן נעמט אונ׳ אונטר צייכנט״, יוסף מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774. „דעמאָלט האָבן עטלעכע ניו־יאָרקער יידישע שרײַבער זיך אונטערגעצייכנט אויף דעם דערקלערונגס־בּריוו״, מר VI, נ״י 1910.

2. אַרויסהייבן וויכטיקייט, אונטערשטרײַכן. „איך האָב מיך באַשלאָסן צו זײַן יובילעאום אונטערצוצייכענען די אונטערשטע שורה צו זײַן גאַנצער אַרבעט״, קאַמף און קעמפֿער, זב, לאָנדאָן 1904. 3. צייכענען צו ביסלעך, פֿון ציט צו ציט. א׳ מיט אַ בלײַער (אַ פֿען) בלעטעלעך און בלימעלעך. 4. אָנשרײַבן פֿון אַ זײַט אָדער פֿון אונטן. א׳ די פֿרײַזן אויף אַלע אַרטיקלען. 5. צייכענען פֿון אונטן. „דאָס איינציקל האָט אָנגעשריבן נאָר עטלעכע וויר־ טער, אָבער אונטערגעצייכנט אַ הויז מיט ביימער אַרום״. ־ענ־ש. ־ער.

אונטערצינדלען — טרוו. ־דל אונטער, ~גע־ ציינדלט. אויסשניידן, אויסשלײַפֿן ציינדלעך פֿון אונטן. א׳ אַ בלעך. א׳ פֿאַפּיר פֿאַר דער פֿאַליצע.

אונטערציק — די, ־ן. אונטערשטע ציך וואָס אין איר געפֿינען זיך די פֿעדערן אָדער אַן אָנדער וויַיכער מאַטעריאַל. אַן אַלטע א׳ וואָס לאָזט דורך פֿעדערלעך.

אונטערצימבלען — טרוו. ־בל אונטער, ~גע־ צימבלט. 1. צו ביסלעך, פֿון ציט צו ציט שפּילן שלעכט אויף אַ צימבל, אַ קלאַפּ־ אָדער אַ סטרונע־אינסטרומענט. א׳ וויּ אַ פֿאַרטאַטש אַ פֿידל־קראַצער. 2. צוצימבלען, צושפּילן. חבֿרה זינגען און איינער צימבלט אונטער. א׳ וען די קינדער מאַרשירן. 3. אַ ביסל שמײַסן, שלאָגן. א׳ אין זײַט־מיר־מוחל. ־עכ־ן. ־ענ־ש. ־ער. ־ערי.

אונטערצינדונג — די, ־ען. פּראַצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערצינדן. „זיך מודה געוועז אין דער א״, פֿאָר, 1962 X 13.

אונטערצינדן — טרוו. צינד אונטער, ~גע־ צונדן. 1. מאַכן אַ פֿײַער (פֿון אונטן). צע־ פֿירן אַ פֿײַער. א׳ דאָס האָלץ (די קינעלעך, שטרוי, קוילן אע). א׳ פֿאַפּיר. א׳ דאָס מיסט. „ער זאָל בחלום: איינר דער קלויבט אויף דער־ נער אויף זײַן אַקסיל אונ׳ צווייא ממונים פֿון גיהנם האבין אויף אים אונטר גיצונדין דיא דערנער״, נצו, מו/א. „שטעל דיר פֿאָר אַ קליין ...מאַשינקעלע מיט הענטלעך, עס זאָל קענען אַליין ארײַנקלייגן דאָס האָלץ, א׳, איבערשאַרן״, ו. און ס׳, איבז, די מעשׂה פֿון דעם שטיקעלע ברויט, זשיטאָמיר 1869.

2. דזו בז — מעט. א׳ דעם אויוון, די רובּע, די פּליטע אע. א׳ די ל(י)ולקע, די פּיפּקע. ← בז.

3. מאַכן עס זאָל ברענען מיט אַ קליין פֿײַערל. „דער אָנדערער מיט זײַן פֿײַער־גענײַג שלאָגט אויס פֿײַער און צינדט אונטער דעם טאַבּעק אין דער לולקע״, ממוס, שלמה.

4. אַוועקלייגן ברענעדיק, אונטערלייגן פֿײַער בשתּיקה. מאַכן אַ שריפֿה. באַגינן מיט נאַפֿט און א׳. א׳ די כאַטע מיט דער גאַנצער כודאָבע. „א׳ דאָס הויז פֿדי פּטור צו ווערן פֿון די וואַנצן״, פֿוול = זיך אַליין אָנמאַכן צרות, אַ גרויסן שאָדן, פֿדי זיך צו באַפֿרייַען פֿון עפּעס וואָס שטערט. „איך צינד דעם בוים מיט דײַן נעפּט אונטער, איר זאָלט אַלע פֿאַרברענט ווע־ רן אויף צונטער״, עט, משלים. „איך וועל

פֿאַר געלט אונטערשטעלן פֿאַלשע עדות אַז ער, בנימין, האָט דאָס אונטערגעצונדן", א. מרגליות, געפֿונענע עלטערן, ווַארשע 1894. „נו, טאָרן מיר יִדן שוין דאָס גאָרניט האָבן עטלעכע הולטײַסע? זאָל מען דאָס גרויסע שיינע הויז א״, יהל, די קאָלאָניסטן II, ווַארשע 1899. „ער האָט געשוואוירן נקמה צו נעמען. ער וועט זיי אָנגלערגען, א׳ איינס באיינס, אַוועקלאָזן ס׳גאַנצע דאָרף מיט פֿײַער", אפֿא, ׳לינטשערי׳. *א׳ די באָד = (שפּאַסיק, איר) אָנמאַכן אַ טומל, אַ סומאַטאַכע (איבער אַ נישטיקער סיבה). „און אַז איך האָב עס שוין געזאָגט — איז וואָס? דאָרף מען א׳ די באָד", רייד. „אַז דער דאָקטאָר האָט געזאָגט לופֿט...און איך קען דאָך מײַן וויבּ, אַז טאָמער זאָג איך חלילה נישט פֿאַרן, אַזוי צינד איך אונטער דאָס באָד", יוסף גראָבּ׳ס גס, ווין 1919. *א׳ דעם הימל = איר ווערן אויפֿטאָן אַ סך.

5. דזוו בּ4 — מעס. א׳ דעם גביר. א׳ דעם קאָנקורענט. „צינדט מען אַזוי אַ בחור גאָר אונטער, איז אַן עק מיט אים און מיט זײַן בוך", יפ. „דער דיין זאָל זיך ניט פֿאַרכטן פֿאַר קיין שום בעל־דין, אַפֿילו פֿאַר אַן עושר, אַדער פֿאַר אַ תקיף, אַדער אַפֿילו ער זאָל אים ווילן א״, לטב.

6. דזוו בּ4, פֿיג. א׳ אַ מלחמה. א׳ די זון. „דאָס איז אַ געבּיטל פֿון פֿיל מנהגים...די געבּיטל גייט צו גרונט דורך דעם שרעקלעכן פֿײַער וואָס די פֿרײַדענקערס האָבן אונטערגעצונדן", ש. הויכבוים, ש יוד, אַדעס 1869. „אין יאָר ווען היטלער האָט אונטערגעצונדן די וועלט", פֿאָר, 1964 IX 20.

7. אויפֿרודערן, אויפֿהעצן, אַרויסרופֿן כּעס, פֿאַרבּיטערונג, שׂונאה. אויפֿהעצן אַ תאוה. א׳ אין עמעצן אַ פֿײַער. א׳ דעם צאָרן. א׳ אַ מחלוקת אין שטעטל. א׳ אַ נײַעס קאָמף צווישן פֿאַרטיײַען. „דעם אַלטן חסיד דעם בּלינדן האָט די מעשׂה גאָר אונטערגעצונדן", טעיאַטאָר. „זייערע רייד האָבן אים אונטערגעצונדן", וואַרשויער יודישע צײַטונג, 1867, № 35. „וועסט ניט דאָרפֿן א׳...האָס אין די אויגן וויי דײַנע בלוי", מלה, ׳די באַלאָדע פֿון ווינטער׳.

8. האַלטן אין שפּאַנונג. באַגײַסטערן, עלעק־טריזירן. א׳ דעם עולם מיט גײַסטרײַכע רייד, מיט הויכער קינסטלערישקייט.

9. מאַכן עס זאָל ווערן אויס, עס זאָל פֿאַר־גיין, אַזוי ווי אַ פֿײַער וואָלט עס פֿאַרברענט. א׳ אַלטע פֿירונגען. א׳ די איצטיקע אָרדענונג. „זיי צינדן אונטער דעם פֿאַרגאַנגענעם טאָג וואָס האָט דורכגערוישט און וואַרטן רואיק אויף דעם...קומענדיקן טאָג", דא, פֿון בערלין בּיז סאָן־פֿראַנציסקא.

אונטערצינדן זיך — ← דפֿוס. 1. רעפֿל. „דער בּודיסט האָט זיך אונטערגעצונדן צו פֿראָטעסטירן קעגן דער רעגירונג". 2. אוטו. ווערן שטאַרק אין כּעס. אַרײַן אין צאָרן, אין גרויס אויפֿרעגונג. זיך א׳ און זיך וואַרפֿן שלאָגן. 3. אָנהייבּן גלאָנצן, שײַנען (אַזוי ווי מיט אַ פֿײַער) פֿון אַ שטאַרק געפֿיל. „דײַנע אויגן האָבן זיך אונטערגעצונדן", פּרץ.

אונטערצינד, דער. ־ונג. ־ען. ־ענישׂ.

אונטערצינדער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס צינדט אונטער, ספּעצ ווער עס לייגט אונטער אַ פֿײַער צו מאַכן אַ שׂריפֿה. אינטרי־גאַנט ווָאס רופֿט אַרויס מחלוקת, מלחמה אא. „ווילסט זײַן אַ מערדער, אַן א׳, זײַ דיר, קינד מײַנס", מלה, די גאָלדענע פּאָווע. „פֿון אַ ווײַטן טרוים פֿאַרבּלענדט, ווי אַן א׳ אין די שאָטנס פֿון די ווענט, שאָרך איך זיך מיט שטילע טריט", מ, ׳דורך געווײַן פֿון קינדער׳. „א׳ס און גנבֿים האָט זײַן אייגנס יִדער גע־גנט", פּמ, וואָלין. „די בּאָשולדיקונג — אַז יִדן האָבן געקרייציקט דעם אותו איש — איז אַ שטענדיקע א׳ין פֿון אַנטיסעמיטיזם", לע, טמז, 1964 IX 20.

אונטערצינדעריש — אָדי. 1. וואָס צינדט (זיך) גרינג אונטער. „דער זאָל איז געווען פֿול מיט א׳ן פֿלאָם", אפֿא, טמז, 1964 IX 4. 2. וואָס איז אין דער טבּע, איז כאַראַקטעריס־טיש פֿאַר אַן אונטערצינדער. א׳ע רייד. א׳ע כעמיקאַליען. ־קייט.

אונטערצינען — טרוו. צין אונטער, ~גע־צינט. באַדעקן פֿון אונטן מיט צין. א׳ די קופּערנע קוואַרט.

אונטערצירן — טרוו. צי אונטער, ~געצויגן. 1. מאַכן אַ שטריך פֿון אונטן, [געווינלעך אונ־טער אַ רעכענונג, דערפֿון] אַרויסבּרענגען דעם סך־הכּל. א׳ אַ חשבון. א׳ דעם (א) סך־הכּל. „צוזאַמענגעשטעלט [די צײַערן] ריכטיק...און אונטערגעצויגן אַ שטריך, און אַנגעפֿאַנגען צו־זאַמענצוציען פֿון די קאָפּייקן", מלאכת מחשבת, ווילנע 1874. „איצט ווילן מיר אונטערצינען אַ סך־הכּל — דעם אינווענטאַר", ד. מאַרדפֿין, די לעצטע פֿון לעבן, בערלין 1898. „און אונטער־צינדיק דעם חשבון גענוי, פֿלעגט ער אַרויס־זיפֿצן בשתּיקה: ׳מע וועט מוזן צוליגן ווידער אַ צוויי גילדן׳", אר, ׳דער וויטער יאָריד׳. „וי אַזוי היסטאָרישע סך־הכּלען ווערן אונטערגע־צוגן וויים איך ניט", אפֿא, טמז, 1965 III 11.

2. מאַכן יעדער מין שטריך פֿון אונטן. *א׳ די אויגן = מיט אַ ספּעציעלן בלײַער אונטער־שמירן. 3. אויסדריקן אַן אויספֿיר פֿון נאָכ־טראַכטן. אַרויסבּרענגען לאָגישע מסקנא פֿון אַ צאָל מחשבות, אָפּגאַטענע מעשׂים. א׳ אַ סך־הכּל פֿון דער איצטיקער לאָגע, פֿון דער גאַנצער פֿאַרשונג, פֿון אַן אידייען־גאַנג אא. אַזוי אויך: א׳ די אונטערשטע שורה (←). „לאָ־מיר איצט אין אַ קאָנצענטרירטער פֿאָרעם א׳ די לעצטע שורה אונטער אַלעם דעם וואָס מיר האָבן בּיז איצט געשריבּן", ש. צ. זעצער, ...דינ׳ ממונות און דיני נפֿשות, נ״י 1934. „און עס וויל זיך אויפֿרעכענען אויך אונ־דזער גבֿורה...און א׳ אַן אָפּגעג, אַ קלאָרע שורה", הל, ׳אַ בריוו פֿון אמעריקע׳. „אין דער גע־שיכטע פֿון יעדער קולטור קומט אַ מאָמענט פֿון זאַמלונג און פֿון פֿאַרענדיקונג, פֿון א׳ סך־הכּלס", קאָר ו. „צו וואָס בכלל, פֿרעגט ער, אַרויסצינען אַלגעמיינע מסקנות פֿון די ווערק פֿון פֿאָעט? צו וואָס א׳ סך־הכּלען?", שג, קריטיק און קריטיקער.

4. צינען אויף אַראָפּ. אַראָפּצינען. א׳ דעם ברעג פֿון בּגד בּיים אָנפּאָסן.

5. צינען פֿון אונטן, עס זאָל ווערן פֿעסטער, ענגער, שטיפֿער אײַנצינען. „איך צי אונטער די בּוך־רימענס פֿון מײַן פֿערדס זאָטל, זען זיך רײַטנדיק", ש. ברעגמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע II, אַדעס 1932. „אָנגעשמירט די רעדער מיט דזשענכץ און גוט אונטערגעצויגן די הינקעס, אַז עס זאָל זיך גאָרניט באָמבּלען", נ. לורע, סאָוו׳ היימלאַנד, 1961, № 2. 6. דורכ־צינען פֿון אונטן. א׳ די דראָטן אונטערן קעלער. א׳ קאָבּלען.

7. צופֿירן נעענטער, צוצינען. „מיר גרייטן זיך צו אַן אָנגריף. עס זײַנען אונטערגעצויגן געוואָרן זעקס קאָרפּוסן מיליטער", ש. ברענ־מאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע, אַדעס 1932. „האָבן אַהער אונטערגעצויגן זייער אַרטילעריע און שיסן אַן אויפֿהער", מ. לעוו, סאָוו׳ היימ־לאַנד, 1961, № 3. 8. אַרויפֿצינען, אַרויפֿהייבּן. „א׳ די הינטערשטעליקע צום ניוואָ פֿון די פֿאָרגעשריטענע", בּיראָבּידזשאַנער שטערן, 1961 IV 7. [בּיי די בּב 5־7 די השפּעה פֿון רוסישן ווערב ידтянуть.]

9. אַ ביסל אָנצינען. א׳ דעם וואָנטזיגער. א׳ די סטרונעס.

10. גוטמוטיק שטויסן עמעצן עפּעס צו זאָגן אַ צווייטן, עפּעס צו טאָן. אָפּלאָכן, אָנ־צינען. א׳ דעם שוטה בן פּיקהאָלץ, עס זאָל זײַן פֿון וואָס צו לאָכן. „קאָך זיך ניט, חבֿרה האָבן דיך נאָר אונטערגעצויגן", רייד.

11. (גאַרבּערײַ) אויסצינען און אויסרײַבּן די לעדער, אויספֿראָווען, קנייטשטנדיק בלויז די צווייטע, די לינקע זײַטן. אויך: ווייך מאַכן די לעדער, קנעטלען די לינקע זײַטן.

12. דורכפֿירן מיט אַ שטאָל, מיט אַ שאַרפֿ־שטיין איבער דער שאַרף. א׳ די קאָסע. א׳ דאָס גאָלמעסער.

אונטערצינען זיך — ← דפֿוס. רעפֿל — 1. זיך אויסצינען, אויסשטרעקן די גלידער. א׳ זיך נאָכן שלאָף. א׳ זיך און גרייכן צו דער העכסטער פֿאָליצע. 2. איבערשטאַרקן מיד־קייט, זיך נעמען אין די הענט אַרײַן. אונטער־גאַרטלען זיך. א׳ זיך און פֿאַרטיק מאַכן די אַרבּעט צו דער צײַט. „קיין געלט פֿאַר אַזעלכע געשעפֿטן נעם איך נישט — נאָר אַז איר קענט מיר, רבּי־לעב, געבן אַ קוויטל איך זאָל האָבן אײַער עולם־הבּא וועל איך מיך א׳ די זאָך אויסצופֿירן", ספֿר שבּחי רמ״ז, לעמבּערג [יאָר?].

אוטו — 1. צוקומען, אונטערקומען (וועגן אַ גרופּע) בּיסלעכווײַז. „אײַך וועט אַ סך טעג אויסקומען צו פֿאַרהאַלטן זיך? פֿרעג איך אים. — בּיז די דריטע וואַכטע וועט זיך א״, ע. האָלדעס, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 1. 2. בּיים גיין, מאַרשירן זיך אויסגלײַכן מיט די אַנ־דערע.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערציקלען — טרוו. ־קל אונטער, ~גע־ציקלט. 1. דזוו אונטערצאַצקען (←). 2. אונ־טערזינגען צעצויגן, מיט דריידלעך, מיט אַ קאָלאָראַטור שטיפ. א׳ אַ לידעלע בּיי דער אַרבּעט. אויך מיט ז׳ך — אוטו. א׳ זיך וויי אַ חזן פֿאַר ימים נוראים.

אונטערצירן — טרוו. ציר אונטער, ~געצירט. 1. אַ ביסל אָדער צו ביסלעך אויסצירן, אויס־

פּוצן. א׳ דעם זאָל פֿאַר דער אונטערנעמונג, פֿאַרן יום־טובֿ. 2. אויסצירן פֿון אונטן. א׳ דעם פּאָדיום. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

אונטערצירעוון — טרו׳. ־רעוו״ע אונטער, ~געצירעוועט. פֿון צייט צו צייט צירעוון, פֿאַרריכטן מיט אַ נאָדל און פֿאָדעם. פֿאַרצירע־וון פֿון אונטן. זיך פֿאַרנעמען מיט א׳ זאַך. פּיג. א׳ אַ צוזאַמענלעבן וואָס רײַסט זיך.

אונטערצירקלען — טרו׳. ־קל אונטער, ~גע־צירקלט. מאַכן אַ קרײַז, אַ קרײַז מיט אַ צירקל, אָנצייכענען אַ קרײַלדיקע פֿיגור (פֿון אונטן). א׳ איין טייל פֿון דזשאַראַם.

אונטערצילמען זיך — [...ציילעמ...] רעפֿל. צלם זיך אונטער, זיך ~געצלמט. פֿון צייט צו צייט מאַכן אײַבער זיך דעם צייכן פֿון אַ צלם. פֿרעפֿלען און זיך א׳.

אונטערצערן זיך — רעפֿל. צער זיך אונטער, זיך ~געצערט. זען מע זאָל ווערן מאָגערער, דאַרער; זיך מאַרגן אַ ביסל אָדער צו ביסלעך. א׳ זיך פֿאַרן פֿריזיוה. א׳ זיך ווײַל דער דאָק־טער האָט געהייסן פֿאַרלירן וואָג. ־ענ״ש.

אונטערקאַדויטשען — טרו׳. ־טשע אונטער, ~געקאַדויטשט. טל. אַ ביסל שאָקלען, טרייס־לען, שלאָגן, צעבאָלטשען. א׳ שטייענדיק וואַ־סער. א׳, אָנגערעכן די ביינער.

אונטערקאַווירן — טרו׳. ־וויר אונטער, ~(גע)קאַווירט. גאַראַנטירן, קאַווירן וויִ דער צווייטער, נאָכן ערשטן גאַראַנטירער. א׳ אַ הלוואה, אַ חוב. ־ונג. ־ער.

אונטערקאָוון — טרו׳. ־וע אונטער, ~גע־קאָוועט. 1. אַרומשלאָגן פֿון אונטן מיט אײַזן. א׳ דאָס פֿערד. א׳ די פֿיסלעך פֿונעם בעט. „צוליב וואָס קאָוועט מען אונטער אַ פֿערד?״, יאָב. 2. אונטערפֿעסטיקן. אויך מיט זיך — א׳ זיך מיט נײַע רעיות. „די פּסיכאָלאָגיע הינקט נאָך בײַ דיר, מע דאַרף זי א״, א. גאָרדין, סאָוו׳ הײמלאַנד, 1962, № 2.

אונטערקאַט — דער, ־ן, וו׳ נב׳. 1. געהילף, משרת בײַ אַ קליינעם זגות־מעקלער, מאַטשאָר־ניק. „ביסט אַפֿילו ניט קיין קאַט, ביסט נאָר אַן א׳, אַ משרת בײַם אַלפֿאַנס״, רייד. 2. ג׳ע־הילף פֿון קאַט, הענקער.

אונטערקאַטאָוועוון — טרו׳. ־טעוו״ע אונטער, ~געקאַטאָוועט. פֿון צייט צו צייט שטאַרק שמיסן. „דער רבי פֿלעגט א׳ בלויז אין אַ דאַגערשטיק, אַז מע האָט ניט געקענט די סדרה פֿון דער וואָך״.

אונטערקאָטערן — טרו׳. ־ער אונטער, ~גע־קאָטערט. 1. וורר. אַ ביסל עמעצן צעדולן, צעמישן, מבלבל זײַן. 2. גראָב. פֿון צייט צו צייט האָבן סעקסועלן פֿאַרקער, טרײַבן זגות בשותּיקה. (ספּעצ וועגן אַ מאַן וואָס איז אום־געטרײַ זײַן פֿרוי).

אונטערקאַטשען — דער, ־ן, פּל׳ ־ענ״ש. 1. אַ ביסל, פֿון צייט צו צייט קאַטשעט. 2. אַ קליין בעט, אַ קוואַרטיראַנט. „ס׳איז געקומען זײַן ברודערל פֿון שטעטל, איז שוין געווען אַן א׳ אויך״, רייד. 2. ג׳ע־הילף פֿון קאָמאַרניק, באַאַמטער פֿון שטאָט וואָס האָט די השגחה איבערן צאָלן דירה־געלט. „דער א׳ האָט באַפֿוילן אַרויסצושטעלן די בע־בעכעס אויף דער גאַס״, רייד.

אונטערקאָמבינירן — טרו׳. ־ניר אונטער, ~(גע)קאָמבינירט. 1. אַ ביסל, פֿון צייט צו צייט קאָמבינירן. א׳ בײַ אַ שפּיל וואו מע דאַרף צוליגן קאָפּ. 2. מאַכן אַ קאָמבינאַציע מיט דער כוונה אַ צווייטער זאָל אַרײַנפֿאַלן. א׳ ווי אַן עכטער בירזשעוויק. ־ונג.

אוֹנטערקאָמיסאַ׳ר — דער, ־ן, וו׳ ־ין, ־שע, ־ס. געהילף פֿון קאָמיסאַר; צווייטראַנגיקער אַנפֿירער אין אַ רעגירונגס־אינסטיטוציע, ג׳ע־פֿירט פֿון אַ קאָמיסאַר. ־שע — אויך די פֿרוי פֿון א׳.

אונטערקאָמען — טרו׳. קאָם אונטער, ~גע־קאָמט. 1. דזשו אונטערקעמען ←. 2. (טעכ־ניק) אומגיין אַרום אַן אַפּאַראַט אָדער מאַשין מיט אַ קאָם אָדער אַ מכשיר וואָס דערמאָגט אין אַ קאָם און רייניקן פֿון שעדלעכע עלע־מענטן, פֿון רעשטלעך רוישטאָף אש. א׳ די אַפּאַראַטור, די מאַשין.

אונטערקאָמער — די, ־ן, פֿקפּ: ~קעמערל. 1. אונטערשטע קאָמער, וואָס איבער איר איז דאָ אַן אייבערשטע. וואויגען אין אַן א׳, גלײַך איבערן קעלער. 2. ספּעצ. אונטערשטער טייל פֿון האָרן. „דער דאָזיקער אונטערשטער טייל [פֿון האָרן] — דאָס איז די א״, יאָב. 3. ערש־טע (נידעריקערע) אינסטאַנץ אין אַ פֿאַרלאָמענ־טאַרישן רעזשים, וואו עס איז אויך דאָ אַן אייבערקאָמער, אַ סענאַט אש. „די א׳ האָט אַנ־גענומען דעם געזעץ־פּראָיעקט״.

אונטערקאָמפּלעטירן — טרו׳. ־טיר אונ־טער, ~קאָמפּלעטירט. צו ביסלעך דערגאַנצן, צוגעבן כּדי אויסצוקאָמפּלעטירן. א׳ די קאָלעק־ציע מאַרקעס מיט אַ פּאָר נײַע עמיסיעס.

אונטערקאָנויקען — אוטו׳. ־קע אונטער, ~גע־קאָנויקעט. צו ביסלעך, מיט איבעררײַסן ווייניגן ווי אַ הונט אָדער אַ קאַץ (אויך ווען אַ קינד וואָס בעט עפּעס ווייניגדיק און פֿאַר־צויגן). לעקן די וואונד און א׳. א׳ ביז מע קריגט אַ צוקערקעלע. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

אונטערקאָנט — דער, ־ן. קאָנט, זײַט פֿון אונטן. א׳ פֿון ראָם.

שע, פֿונעם יאָריד. 2. אונטערווײַגן. א׳ דאָס קינד אין וויגל. 3. קײַקלען צו ביסלעך, מיט איבעררײַסן. א׳ אַ פּעסל. א׳ דעם אָנטל ווײַן צום קעלער. 4. וועלגערן פֿאַמעלעך, מיט איבעררײַסן. א׳ דאָס בלאָט לאָקשן און דערבײַ כאָפּן אַ שמועס מיט דער שכנה. 5. אונטער־העצן. א׳ חבֿרה עס זאָל ווערן אַ געשלעג. 6. הייבן אין דער לופֿט (וואָס קען גלײַכצײַטיק זײַן אַ גוטמוטיק אָפּלאָכן). א׳ דעם פֿאַרריסענעם זיגער. אויך מיט ז׳ך — א׳ זיך פֿון געלעכטער. ־ענ״ש.

אונטערקאָטשקען — טרו׳. ־קע אונטער, ~געקאָטשקעט. 1. אונטערקײַקלען, דזשו אונ־טערקאָטשען. איר בײַטעם. 2. פּויק. אונטער־שרײַבן. א׳ דעם נאָמען. אָפֿט מיט ז׳ך. זיך א׳ און אָפֿווישן דעם שוייס פֿון פּנים. ־ענ״ש.

אונטערקאָכן — טרו׳. קאָך אונטער, ~גע־קאָכט. 1. קאָכן צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט. אַז מע דאַרף קעגן ער אויך א׳. 2. נאָך אַ ביסל קאָכן ביזן פֿאַרענדיקן. א׳ די זופּ, ווײַל זי איז צו שיטער. 3. אונטערבורען. א׳ אַ קאַשע, דאָס שטעטל זאָל גיין כאָראָם.

אונטערקאָכן זיך — אוטו׳. ← דזשו. פֿון צייט צו צייט זיך ערגערן, ווערן אויפֿגעריצט. זיך א׳ פֿון קליניקייטן און באַלד טאָקע זיך באַרואיקן. ־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ערי.

אונטערקאָלאָט(ש)ען — טרו׳. ־ט(ש)ע אונ־טער, ~געקאָלאָט(ש)עט. פּפּ: ~קאָלא־ט(ש)ען, ~קאָלאָצען, ~קאָלויצען, ~קאָלויטשען, ~קאָלויצען. טל. צו ביסלעך, מיט איבער־רײַסן קלאַפּן, שלאָגן, טרייסלען, (דורכ)מישן. א׳ וואָסער. א׳ עמעצן. ־ענ״ש.

אונטערקאָלדרע — די, ־ס. קאָלדרע גע־לייגט פֿון אונטן, אונטער אַן אייבערשטן צור־דעק, אָדער אונטערגעלייגט אונטערן לײַלעך. אַ וואַרעמע, פֿלאַנעלענע אפּ א׳.

אונטערקאָלירן — טרו׳. ־לירן, ~(גע)־קאָלירט. 1. קאָלירן, פֿאַרבן פֿון אונטן. א׳ די וואַנט מיט אַ שוואַרצן פּאָס. 2. צופֿאַרבן, פֿאַרענדיקן קאָלירן. 3. צופּאַסן דעם קאָליר. א׳ אַ האַנטבײַטל צום קאָסטיום. א׳ די קנעפּ. ־ונג.

אונטערקאָלכן — טרו׳. קאָלך אונטער, ~גע־קאָלכט. פּפּ: ~קאָלעכן, פּד. 1. צוקאָלכן אַ ביסל. א׳ איין וואַנט. 2. קאָלכן פֿון צייט צו צייט. א׳ די וועגט וואָס ווערן פֿאַררייכערט. 3. (אַקטיאָריש) צוגעבן אייגנס צו אַ רעפּליק; פֿאַרדרייען, אַרויסברענגען אומקלאָר. א׳ די פּראָזע. ־ונג. ־ענ״ש.

אונטערקאָלנער — דער, ־ס, ~קעלנער. (שניידערײַ) שטיקל לײַוונט, יעדער מין שטאָף אָדער סחורה, אונטערגענייט אונטער דעם אייי־בערקאָלנער. אַן א׳ פֿון האָרטן לײַוונט.

אונטערקאָלעגד(ר)עוון — אוטו׳. ־גד(ר)ע־וע אונטער, ~געקאָלענד(ר)עוועט. אויך: ~קאָ־ליאָדעוון. גיין איבער די הײַזער אויף קאָלייד. ← אויסקאָלענד(ר)עוון. א׳ און קריגן אויך פֿון יידן חלה, בליגעס און וואָס ניט.

אונטערקאָלעגן — טרו׳. ־ער אונטער, ~גע־קאָלערט. [אין לד גיט פֿאַראַן]. אונטערקײַקלען. א׳ אַ פּעסל ביזן קעלער צו. א׳ דעם בעלעם אונטער די ברעטער. אויך מיט ז׳ך.

אונטערקאָמאַנדעוון — טרו׳. ־דעוו״ע אונ־טער, ~געקאָמאַנדעוועט. אויך: ~קאָמאַנ־דירן. 1. פֿון צייט צו צייט איבערגעמען די קאָמאַנדע: צו ביסלעך, מיט איבעררײַסן גרויס־געבן באַפֿעלן, דיקטירן. א׳ בײַם מאַרשירן. א׳ און אַרויסוויזן תּקיפֿות. 2. שטיפֿן, קונ־דייסעוון אויף אַ לײַכטן אופֿן. אַפֿילו גוטע ייִנגלעך קאָמאַנדעוון אויך אונטער.

אונטערקאָמבאַרניק — דער, ־עס. וו׳ ־ניצע, ־ס. 1. אַ קוואַרטיראַנט בײַ אַ קוואַרטיראַנט. „ס׳איז געקומען זײַן ברודערל פֿון שטעטל, איז שוין געווען אַן א׳ אויך״, רייד. 2. ג׳ע־הילף פֿון קאָמאַרניק, באַאַמטער פֿון שטאָט וואָס האָט די השגחה איבערן צאָלן דירה־געלט. „דער א׳ האָט באַפֿוילן אַרויסצושטעלן די בע־בעכעס אויף דער גאַס״, רייד.

אונטערקאָמבינירן — טרו׳. ־ניר אונטער, ~(גע)קאָמבינירט. 1. אַ ביסל, פֿון צייט צו צייט קאָמבינירן. א׳ בײַ אַ שפּיל וואו מע דאַרף צוליגן קאָפּ. 2. מאַכן אַ קאָמבינאַציע מיט דער כוונה אַ צווייטער זאָל אַרײַנפֿאַלן. א׳ ווי אַן עכטער בירזשעוויק. ־ונג.

אוֹנטערקאָמיסאַ׳ר — דער, ־ן, וו׳ ־ין, ־שע, ־ס. געהילף פֿון קאָמיסאַר; צווייטראַנגיקער אַנפֿירער אין אַ רעגירונגס־אינסטיטוציע, ג׳ע־פֿירט פֿון אַ קאָמיסאַר. ־שע — אויך די פֿרוי פֿון א׳.

אונטערקאָמען — טרו׳. קאָם אונטער, ~גע־קאָמט. 1. דזשו אונטערקעמען ←. 2. (טעכ־ניק) אומגיין אַרום אַן אַפּאַראַט אָדער מאַשין מיט אַ קאָם אָדער אַ מכשיר וואָס דערמאָגט אין אַ קאָם און רייניקן פֿון שעדלעכע עלע־מענטן, פֿון רעשטלעך רוישטאָף אש. א׳ די אַפּאַראַטור, די מאַשין.

אונטערקאָמער — די, ־ן, פֿקפּ: ~קעמערל. 1. אונטערשטע קאָמער, וואָס איבער איר איז דאָ אַן אייבערשטע. וואויגען אין אַן א׳, גלײַך איבערן קעלער. 2. ספּעצ. אונטערשטער טייל פֿון האָרן. „דער דאָזיקער אונטערשטער טייל [פֿון האָרן] — דאָס איז די א״, יאָב. 3. ערש־טע (נידעריקערע) אינסטאַנץ אין אַ פֿאַרלאָמענ־טאַרישן רעזשים, וואו עס איז אויך דאָ אַן אייבערקאָמער, אַ סענאַט אש. „די א׳ האָט אַנ־גענומען דעם געזעץ־פּראָיעקט״.

אונטערקאָמפּלעטירן — טרו׳. ־טיר אונ־טער, ~קאָמפּלעטירט. צו ביסלעך דערגאַנצן, צוגעבן כּדי אויסצוקאָמפּלעטירן. א׳ די קאָלעק־ציע מאַרקעס מיט אַ פּאָר נײַע עמיסיעס.

אונטערקאָנויקען — אוטו׳. ־קע אונטער, ~גע־קאָנויקעט. צו ביסלעך, מיט איבעררײַסן וויינען וויִ אַ הונט אָדער אַ קאַץ (אויך ווען אַ קינד וואָס בעט עפּעס וויינעדיק און פֿאַר־צויגן). לעקן די וואונד און א׳. א׳ ביז מע קריגט אַ צוקערקעלע. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

אונטערקאָנט — דער, ־ן. קאָנט, זײַט פֿון אונטן. א׳ פֿון ראָם.

אונטערקאַנטראָלירן — טרוו. ־לירט אונטער, ~(גע)קאַנטראָלירט. צו ביסלעך, מיט איבער־רײַסן איבערקוקן, אינספּעקטירן. אַ ביסל צו־היטן, נאָכזען. א׳ די אַפּגעטאָנענע אַרבעט. א׳ די אַלטע חשבונות. ־ונג.

אונטערקאַנטשען — [אָפּט ווייכע נ] טרוו. ־טשט אונטער, ~(גע)קאַנטשט. 1. צו ביסלעך, מיט איבערריסן פֿאַרענדיקן, א׳ דעם אַרמאַנט גאַרניטער האַרט פֿאַר יום־טובֿ. 2. במקום־וערב פֿאַרענדיקן טואונגען וואָס מע וויל ניט דערמאָנען (דערשטענס, דער־הרגענען אע). א׳ דעם מסור און אים לאָזן ליגן אַ טויטן. ־ענ׳ש.

אונטערקאַנקורירן — טרוו. ־רירט אונטער, ~(גע)קאַנקורירט. פֿון צײַט צו צײַט איבער־שטיגן אין פֿאַרמעסט, געשעפֿט. אויסקאַנקו־רירן (אַזוי ווי) בשתּיקה. א׳ די קרעמערס מיט אַ גוּט אַרטיקל.

אונטערקאָפ(י)ן — טרוו. ־ס(י)עט אונטער, ~(גע)קאָפ(י)עט. פּפּ: ~קאָשען. 1. אונטער־שנײַדן מיט אַ קאָסע, אַראָפּשנײַדן אַ ביסל (נאָר דעם אייבערשטן טייל פֿון שטענגל). א׳ גראָז, תּבֿואה. „אַז דער געשטן וואָקסט צו ראַש יונגערהייט זאָל מען אים א״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַרשע 1891. 2. אַזוי ווי אונטערשנײַדן מיט אַ שיסגעווער. א׳ אַ האַלבע ראַטע מיטן קוילנווארפֿער. 3. פּיג. אונטערשנײַדן די פּיס. „ער האָט אַ וואָקל גע־טאָן זײַן גוף צום טאַנצן שטול און זיך אַוועקגעוועט, מחמת זײַן מידקייט האָט אים אונ־טערגעקאָסט״, י. ראַבינאָוויץ, איק, פּסח תּשי״ט. אויך מיט זיך. קריגן אַ זעץ און זיך א׳. ־עכ׳ן.

אונטערקאַסענירן — טרוו. ־נירט אונטער, ~גע(קאַסענירט. פּפּ: ~קאַשענירן. שטאַרק אַראָפּקלאָפּן דעם פּרײַז, די פּרײַזן. א׳ זוימען. א׳ דעם וואַלד. דאָס אויסקאַסענירן (←).

אונטערקאַסערן — ← אונטערקאַשערן.

אונטערקאַספּערן — טרוו. ־ערט אונטער, ~(גע)קאַספּערט. פּפּ: ~קאַשפּערן. אונטער־נאָרן, אונטערשווינדלען און אַרויסקריגן. א׳ אַ מטמון מיט גאָלד. א׳ דעם שותּף. א׳ די פֿרײַנד און שפּילן דערבײַ דעם לײַטישן מענטשן. ־נישׂ.

אונטערקאָפּ — דער, ~קעפּ. פֿקפּ: ~קעפּל. אונטערטיטל. טיטל אונטער דעם הויפּטטיטל (קאָפּ) פֿון אַ בוך, צײַטונג, אַרטיקל אא (גע־דרוקט געווײַנטלעך מיט קלענערן שריפֿט ווי דער הויפּטטיטל). „דער א׳ פֿון דעם בוכטיטל איז ׳פֿון דעם וועלטערבוך פֿון די מערדער׳״, פֿאָר, 1963 III 2.

אונטערקאָפּע — דער, ־ס. נידעריקסטער ראַנג צווישן קאָפּאָס. „די גרופּע קאָפּאָס האָט זיך אָנגעהויבן מיטן לאָגערקאָפּאָ, אייבערקאָפּאָ, א׳ און פֿאָראַרבעטער״, ו. גליקסמאַן, יובל XXXVII, פֿרגל אייבערקאָפּאָ.

אונטערקאָפּאָטע — די, ־ס. קאָפּאָטע וואָס מע טראָגט אונטער דעם מאַנטל. „שולח אני לך אַ פּאָר קליידער, אַן א׳ און אַן אייבער־צויִער״, א. ד. פֿרידמאַן בש, באַרדיטשעוו תרנ״א.

אונטערקאָפּשען — טרוו. ־טשט אונטער, ~(גע)קאָפּטשעט. פּר, לאָקל. אונטערנייַען, צו־נייַען אַ לאַטע אויף אַ גאַנצן זאָק (פּדי צו באַ־וואָרענען פֿון ווערן צעריסן). „א׳ — אויף גיכע גאַנצע זאָקן לייגט מען אַרויף לאַטעס פּדי צו שוינען זײַ״. פּש II, ז׳ 373.

אונטערקאָפּטשען — ־טשט אונטער, ~(גע)־קאָפּטשעט. אוטו — צו ביסלעך רייכערן, אַרויסגעבן אַ קליינעם רויך. א׳ ווי אַ צאַנקנע־דיק ליכט, ווי אַ לעמפּל אָן דער נאַפּט האַלט בײַם סוף. „דאָס לעמפּל קאָפּטשעט אונטער, פֿאַררייכט דעם קנויט״, רייד. טרוו — אונטער־רויכערן, אונטערוויאָנדזלען. א׳ הערינג, פֿיש. ־ענ׳ש.

אונטערקאָפּען — ־פּע אונטער, ~(גע)קאָפּעט. פּד: ~קאָפּיען. אוטו — טריפּן (וועגן אַ פֿליסיקייט) צו ביסלעך, מיט איבערריסן, א׳ פֿון דאָך. טרוו — 1. מאַכן עס זאָל טריפּן, אַ ביסל אַרײַנטריפּן. א׳ פֿליסיקן האָניק אין טייג. א׳ סם און פֿאַרגיפֿטן אַ פֿרידלעך צוזאַ־מענלעבן. 2. וואויליונגערוש. אונטערמסרן. פֿאַרשיטן. א׳ אַן אייגענעם ברודער. ־ענ׳ש.

אונטערקאָפּען — טרוו. ־פּע אונטער, ~(גע)־קאָפּעט. סל. אונטערגראָבן, אַרומגראָבן (וועגן גאָרטן־אַרבעט). „א גאַנצן טאָג האָט ער גע־טאָן די אַרבעט פֿון א׳, באַמיסטיקן, אַרומקלײ־בן״, ב. דעמבלין, צווי און א דריטער, נ״י 1943. ־ענ׳ש.

אונטערקאָפּריז(עו)ן — אוטו. ־ז(עו)ט אונטער, ~(גע)קאָפּריז(עו)ט. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסווײַזן קאָפּריזן, זײַן אייבערקלײ־בעריש, אײַנגעשפּאַרט. וועלן דורכפֿירן עפּעס וואָס איז ניט שׂכלדיק. א׳ ווי אַ צעפּיעשטער־טער בן־יחיד. דער סוס קאָפּריזעוועט אונטער.

אונטערקאָפּטל — דאָס, ־ען, ־ער. פּפּ: ~קאָפּטע, ~קאָפּטל. פֿרויענבלוזע וואָס מע טראָגט געווײַנטלעך אונטער אַן אייבער־בלוזע.

אונטערקאָקן — טרוו. קאָק אונטער, ~גע־קאָקט. וואוב. במקום־וערב פֿאַר אונטערנאָרן, אונטערגרונדענען, אונטערלקחענען; קאָליע מאַכן. א׳ אַן אייגענעם יאָג. א׳ אַ טשמאָדאַנטשיק. מיט זיך — אויך: אַרומשפּילן זיך בײַ אַן אַרבעט. ־ענ׳ש.

אונטערקאָקעטירן — אוטו. ־טיר אונטער, ~קאָקעטירט. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך קאָקעטירן, חנדלען זיך. א׳ מיט אַלע בחורים אין שטעטל. א׳ מיט די לינקע.

אונטערקאַראַבקען זיך — אוטו. ־קע זיך אונטער, זיך ~(גע)קאַראַבקעט. 1. צו ביסלעך, צוקלעטערן נאָענט, אונטער די פּיס. אונטער־קריכן מיט די הענט און פּיס. א׳ זיך ווי אַ קינד וואָס קען נאָך ניט גיין. 2. צוקומען נאָענט מיט אַנשטרענגונג (און אַזוי ווי בשתּיקה). א׳ זיך און אונטערהערן וואָס מע רעדט. 3. אַר־בעטן זייער פּאַמעלעך. ־ענ׳ש.

אונטערקאַרבן — טרוו. קאַרב אונטער, ~גע־קאַרבט. מאַכן אַ קאַרב, אײַנשנײַדן פֿון אונ־טן. א׳ די פּיסלעך פֿון דעם טיש.

אונטערקאַרגן — קאַרג אונטער, ~געקאַרגט. אוטו — פֿון צײַט צו צײַט אָדער אַ ביסל זײַן קאַרג. זיך ניט פֿאַרגינען און א׳. טרוו — צו ביסלעך אומישרדיק אײַנשפּאָרן; א׳ דאָס עסן דער אייגענער משפּחה. ־עכ׳ן. ־ענ׳ש.

אונטערקאַרט — די, ־ן. פֿקפּ: ~קערטל. אַ קאָרט וואָס איז קלענער (אין איר אײַנגע־שטעלטער וועלט) ווי די וואָס מיט איר האָט אַרויסגעשפּילט אַ צווייטער שפּילער. דערלאַנ־גען (געבן) אַן א׳.

אונטערקאָרטשעוועטן — טרוו. ־טשעוועט אונ־טער, ~געקאָרטשעוועט. אונטערגרעבן (טי־פֿער וי) די וואָרצלען. א׳ די פּעניעס פֿון די אָפּגעזוגטע ביימער.

אונטערקאָרטשע(נע)ן — טרוו. ־טשט אונ־טער, ~געקאָרטשעט. אונטערבייגן, צו ביס־לעך, אַ ביסל אײַנבייגן, אײַנקנייטשן. מאַכן עס זאָל זײַן (אָדער אויסזען) קלענער, עס זאָל פֿאַרנעמען וויניקער אָרט. „דעם אַלצפֿוס אויס־גיצויגן, דעם געזונטן פֿוס אונטערגעקאָרטשעט אונטערן שטול״, טמז, 1963 VIII 18. מיט זיך — רעפּל. א׳ זיך פֿון וויטיק אין בוך. ־ענ׳ש.

אונטערקאָרמע(נע)ן — טרוו. ־מט אונטער, ~גע־קאָרמעט. 1. אונטערפֿיטערן. צו ביסלעך געבן צו עסן בעלי־חיים. א׳ די געגנדז מיט האָבער. 2. געבן גוט צו עסן. א׳ דעם חולה ער זאָל קומען צו די כּוחות. 3. פּיג. דזוו בב 1־2. א׳ דעם עולם מיט קליאָטשע, מיט שונד. אויך מיט זיך. ־עכ׳ן. ־ענ׳ש.

אונטערקאָרץ — די, מצ נב. אינווויניקסטע שיכט פֿון קאָרץ. „פֿון דער ליגנדי־א׳ מאַכט מען מאַטשאַלע, ראַגאָזשעס, לאָפּטשעס אאזוי״, ד. האָכבערג איבז, שמייל, געווינקסן, מאָסקוע 1920.

אונטערקאָרץ — דער, ־עס. ניט קיין פֿולער קאָרץ, פֿאַלשע מאָס תּבֿואה. מעסטן מיט אַן א׳ און אָפּגאָרן.

אונטערקאַרפֿאַטן — גג. די, בלויז מצ. קייט פֿון קלענערע בערג, וואָס צינען זיך פֿון די קאַרפּאַטן פֿאָזע דעם דניעסטער. ־טיש — אדי. וואָס איז אונטן, נידעריקער פֿון די קאַרפּאַטן. וואָס האָט אַ שׂכּות צו די אונטער־קאַרפּאַטן. א׳ע דערפֿלעך. א׳ע ייִדן.

אונטערקאַרק — דער, ־ן. אונטערשטער טייל פֿון קאַרק. אַ פּעטער קאַרק מיט אַן א׳. אַ מאַן מיט אַ גראָבן קאַרק, אַ פֿאַלב און דערנאָך אַן א׳.

אונטערקאַרקעוועטן — טרוו. ־קעוועט אונטער, ~גע(קאַרקעוועט. 1. צוקלעטערן, צוגעבן צו פֿרויענשיך קאַרקעס. א׳ די קנאַפּל. 2. דזוו צוקאַרקעוועטן, אויסקאַרקעוועטן. א׳ פֿלעשער.

אונטערקאַשען — ← אונטערקאַסטן.

אונטערקאַשענירן — ← אונטערקאַסענירן.

אונטערקאַשערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־קאַשערט. אויפֿהייבן פֿון אונטן און פֿאַרבייגן, אַ ביסל פֿאַרקנייטשן פֿון אונטן. א׳ די פֿאָלעס. א׳ די קאַפּאָטע. א׳ דאָס לאָנגע קלייד. א׳ איין הויז און דעם אַנדערן אַראָפּלאָזן. א׳ די פּאות = זיי פֿאַרלייגן הינטער די אויערן. א׳ אַ ליפּ.

אונטערקאַשפּערן — ← אונטערקאַספּערן.

אונטערקוואַטשקען — אוטו. ־קע אונטער, ~גען קוואַטשקעט. פּפּ: ~קוואַקטשקען. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסבאַרעכטיקן (שוואַכע) קלאַנגען (ווי) פֿון אַ הון. די הון קוואַטשקעט אונטער, זי וועט באַלד לייגן אַן איי. „די אַלטינקע עסט און קוואַקטשקעט פֿון גרויס הנאה", רייד. ־ענישׂ.

אונטערקוואַל — דער, ־ן. קוואַל וואָס פֿליסט אונטער דער ערד. אַ פֿעלדזיקע געגנט מיט אַ סך א'ן.

אונטערקוואַקען — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־קוואַקעט. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסברעכטיקן קלאַנגען קוואַ־קוואַ (ווי) פֿון אַ פֿראָש. „שטיל, נאָר פֿון ווײַטן זומפּ קוואַקען אונטער די פֿרעש". ־ענישׂ.

אונטערקוואָקען — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־קוואָקעט. 1. דזוו אונטערקוואַטשקען. 2. בפֿ־קלאַנגען זיך שטילערהייט אויף עפּעס אַדער אויף עמעצן. א' אויף דער שוערער דאָליע. ־ענישׂ.

אונ'נטערקוואַ(ר)טי'ר — די, ־ן. אַ קוואַ(ר)־טיר (פֿון איין צימער אַדער מער) בײַ אַ צווייטן וואָס דינגט די גאַנצע קוואַ(ר)טיר. **־אַנט** — דער, ־ן. וונ ־יק, ־קע, ־ס. ווער עס וואוינט אין אַן אונטערקוואַ(ר)טיר. א'־מ ס ט ע ר.

אונטערקוואַרן — אוטו. קוואַר אונטער, ~גע־קוואַרט. צו בײַסלעך וועלן דאַר און קוואַר, וועלן אָפּגעשוואַכט. א' וווי אין אַ הונגעריאָר.

אונטערקוויטל — דאָס, ־ער. קאָפּיע פֿון קוויטל (באַשטעטיקונג, קבלה) וואָס בלײַבט בײַ דעם וואָס גיט אַרויס דאָס קוויטל. געמען די א'ער און צונויפֿרעכענען וויפֿל מע האָט צו־גויפֿגעקליבן.

אונטערקוויטשען — אוטו. ־טשע אונטער, ~געקוויטשעט. פֿון צײַט צו צײַט, מיט אי־בערריסן אַרויסלאָזן אַ קוויטש. א' פֿון וויטיק, פֿון פֿרייד. א' וווי אַ געבונדענער חזיר אויפֿן יריד. „ס'איז ניט געזונגען, ס'איז אונטערגע־קוויטשעט", רייד. ־עכיע. ־ענישׂ. ־ערי.

אונטערקוויקן — טרוו. קוויק אונטער, ~גע־קוויקט. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט, צו ביס־לעך זאָגן עפּעס (צום עסן) וואָס פֿאַרשאַפֿט הנאה, וואָס קרעפֿטיקט. א' דאָס פֿאַרהונגערטע קינד מיט אַן עפּל. פּפּ. א' די אַלטינקע לײַט מיט לויבן זייער אייניקל. א' דאָס האַרץ = פֿאַרשאַפֿן הנאה פֿון עסן אַדער מיט אַ גוטער בשורה. אָפֿט מיט זיך — רעפֿל. א' זיך מיט אַ קאָלטן טרונק, מיט אַ פֿלעשעלע יש.

אונטערקוועטשן — טרוו. קוועטש אונטער, ~געקוועטשט. 1. אונטערדריקן. א' די אַר־בעטער, וועלן זיי נאָכגעבן. 2. אַ ביסל דריקן, קוועטשן אויף אונטן אַדער פֿון אונטן. א' די קליידער, זיי זאָלן אַרײַן אין טשעמאָדאַן. א' די לימענע פֿאַר נאָך אַ גלאָז טיי. 3. אײַנ־קוועטשן. א' אַ פֿוס, אַ פֿינגער. 4. אוטו. קוועטשן פֿון צײַט צו צײַט. א' מיט די אַקסלען, פּלייצעס.

אונטערקוועטשן זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. גראַפֿ. זיך קוועלנדיק בײַם אַנעמען אַ בא־שלוס אַדער בײַם זאָגן עפּעס. „וויי לאָנג וועסטו זיך א'? זאָל זײַן אַזוי צי אַנדערש", רייד. 2. אונטערשטאַמלען, זאַאיקען זיך. א' זיך בײַ יעדער וואָרט. 3. מיט שווערייקייט האָבן שטולגאַנג. א' זיך אפֿשר אַ האַלבע שעה. ־עכיע. ־ענישׂ.

אונטערקוועלן — אוטו. קוועל אונטער, ~גע־קוועלט (~געקוואָלן). 1. צו בײַסלעך אָנקוע־לן, האָבן פֿאַרגעניגן. דער זיידע האָט אונטער־געקוועלט פֿון דעם אייניקל חכמהלעך. 2. אַנ־הייבן פֿוילן. די בולבעס קוועלן שוין אונטער. 3. אָנהייבן יוירן. די יאַגדעס אין סלאָי וועלן א'. מיט זיך — זיך אונטערמאַטערן. זיך א' זאַלבאַכט אין אַ קעלערשטוב.

אונטערקוועלן זיך — אוטו. ־קל אונטער, ~געקוועלט. 1. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט ניט זײַן זיכער בײַ זיך; זײַן אין ספֿק; אײַבער־קלערן, איבערטראַכטן און ניט קענען באַשטי־מען, באַשליסן. „דער רבֿ פֿלעגט אַפֿילו אויף דעם א'", אנכ', 'אַמאָליקע שמחות'.

געווינעלעך מיט זיך. א' זיך צי יאָ צי ניט געבן די הלואה. א' זיך בײַם אַרויסטראָגן דעם פּסק־דין. א' זיך פֿאַר וועמען צו שטימען. ־ענישׂ.

אונטערקויט — דער, בא. שמוץ וואָס געפֿינט זיך פֿון אונטן, אונטער עפּעס. געפֿאַרבענע נעגל מיט א'. אַ באַלעבאָנדע מיט אַן אייבער־קויט און אַן א'.

אונטערקויטיקן — טרוו. ־טיק אונטער, ~גע־קויטיקט. מאַכן קויטיק פֿון אונטן. א' די הויזן, דאָס העמד אאַזוי.

אונטערקוילע(נע)ן — טרוו. ־לע אונטער, ~געקוילעט. 1. פֿון צײַט צו צײַט שעכטן מיט אַ חלק. דער אַלטער שוחט קוילעט נאָך אונטער. 2. צו בײַסלעך טייטן, דערשטעכן, דערהרגענען. „מע האָנדלט אונטער מיטן יידּ און מע — קוילעט אים אונטער", רייד. „ס'איז ניט קיין קלייניקייט צו בלײַבן אַן אינטער־נאַציאָנאַלער סאָציאַליסט אין דער צײַט, ווען דרײַצן נאַציעס א' און אונטערשיכן אייגע די אַנדערע", וויינטש VII, נ"י 1927. 3. פֿיג. א' אַ פֿאַרשטעלונג, אַ ראַלע. ־ענישׂ.

אונטערקוילערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־קוילערט. אויך: ~קאָלערן [אין לד ניט פֿאַ־ראַן]. אונטערקיקלען, אונטערקויקלען. א' די דאַך בײַם שפּילן (זיך).

אונטערקויף — דער, ־ן. אַקט פֿון אונטער־קויפֿן, דאָס מיט וואָס מע קויפֿט אונטער. לאַ־פֿוווקע, כאַבאַר, שוחד. „צוגעבן עפּנטלעך וועגן אַ פֿלומרשטער א'־קאָנספּיראַציע", טמז, 1964 XI 14.

אונטערקויף־געלט — דאָס, ־ן (־ער). כא־באַר, שוחד, לאַפֿווקע. ־. ־. אינדיצקי, אין מקראי קדש...ועם תּרגום המלות והענין, וואַר־שע 1899, פֿאַרשטשט אומעטום 'שוחד': „בא־שטכונג, א'־ג'". „דאָס רעסן מצד די פֿאַר־שיידענע שׂררות פֿאַרשיידענע א'־ג' אַלס אויס־קויף פֿון פֿאַרשיידענע גזירות", א. קופּפֿער, בלעטער פֿאַר געשיכטע VII, № 3-4. „און קיין שוחד (א'־ג') אויף אַ ריינעם (אומשולדיקן) האָט ער ניט געגומען", הרב ש. פּליסקין, אמע־ריקאַנער, 15 VIII 1958 [איבז פֿון 'ושחד על נקי לא לקח', תּהלים, טו, 5]. „ער האָט פֿאַר־לאַנגט רעטטונגס און לויפֿערס אַפּצוגעבן די גזילה און געגעבן א'־ג'", ש. איזבאַן, טמז, 7 X 1958.

אונטערקויפֿן — טרוו. קויף אונטער, ~גע־קויפֿט. 1. געבן שוחד, כאַבאַר. געבן שווײַ־געלט. געבן אין יד ארײַן. א' דעם נײַעם פֿריסטאַור, ער זאָל זײַן מילדער צו די שטע־טלשע יידן. א' אַן עדות, דעם ריכטער גופֿא. א' אַלעמען אין דער פֿריסוטסטוע, דער זון זאָל קריגן אַ וויסן בילעט. א' אַ פּאָליציאַנט, ער זאָל לאָזן איבערנעכטיקן אין אַ שטאָט מחוץ דעם תּחום המושב. א' די גרענעץ־וואַך. „איך מוז צום שמש לייפֿן, אים אונטערקייפֿן ער זאָל מיר קריגן כאַץ צוויי דרײַ טעג...", ה. קלעבאַנאָוו, די בלינדע פֿיײַגל, ווילנע 1908. „ערלעכע מענטשן דאַרף מען ניט א', און אומערלעכע איז אַ זינד אונטערצוקויפֿן", [מ. מאַנטע־פֿיאָרעס אַ זאָג] טמז, 2 VI 1963.

2. געבן סיסטעמאַטיש געלט, אַזוי וויּ האַלטן אויף שכירות, כּדי אַ צד אין אַ קאָנפֿליקט זאָל האָבן אַן אייגענעם מענטשן בײַם צווייטן צד (גרופּע, אָרגאַניזאַציע, מדינה אאז). א' אַ הויכן מיליטער־מאַן, ער זאָל שפּיאָנירן. א' אַ מיטגליד פֿון אַ רעוואָלוציאָנערן קרײַזל, ער זאָל וועדן אַ פּראָוואָקאַטאָר. „די גוועלט־נאַנטקע איז געווען אונטערגעקויפֿט [זי זאָל] איבערערעדן [די העלדין], זי זאָל זיך טויפֿן", ימבר"ע איבז, די עגונה, בוקאָרעשט 1878. „איך האָב אײַך געשמידט אַ פֿעסטע דיפּלאָמא־טישע קייט אין ענגלאַנד און אַלע אײַערע פֿרײַנד אונטערגעקויפֿט", דא, שוואַרץ־רויט, וואַרשע 1919.

3. געווינען מיט מתּנות, מיט געפֿעלקייטן, חניפֿה, צוזאָגן אא. א' אַ קינד מיט צוקערקעס. „אַמאָל האָט מען דאָ פּשוט געקויפֿט שטימען, איצט קויפֿט מען אונטער מיט צוזאָגן וואָס מע וויסט אַז מע קען זיי ניט דורכפֿירן", רייד. „א גאַנץ פֿאָלק קען מען ניט א' מיט געלט, אָבער מע קען עס יאָ א' מיט אַ דע־מאַגאָגישער פּראָגראַם", רייד. „פּרווון אפֿשר א' זי, וי געווינטלעך צווישן סוחרים — חס ושלום", ממוס, שלמה. „איז דאָס טאַקע געווען אַ שפּיל פֿון דעם שטן...אָדער די וויבער זײַנען געקומען צום שכל און האָבן דעם שטן אונ־טערגעקויפֿט גאַנץ פֿעסט", מ' ב' ר' ז [מ. כ"ץ], דער קאָראָבעלניק, וילנע 1900.

4. איבערערעדן עפּעס צו טאָן קעגן אייגענעם געוויסן, קעגן אייגענע אינטערעסן. „א פֿרײַנד דאַרף מען קויפֿן, אָבער ניט א'", מר III, נ"י 1908.

5. דערדריקן, פֿאַרשטויסן. איבערשטאַרקן, גובר זײַן. א' דאָס אייגענע געוויסן מיט כּלערליי פּשטלעך. „וויי שווער עס איז אַוועק־צוגיין, אַנטלויפֿן...און דעם געדאַנק וויי שווער צו א'", סטנ, 'און נאָר עס נאָגט'.

אונטערקויפֿן זיך — אוטו. ← דפֿוי. אונ־טערחנפּענען זיך, צומאַכן זיך צו עמעצן מיט עפּעס וואָס געפֿעלט יענעם. אונטערלאַשטשענען זיך. א' זיך צום גיגיד, צום נײַעם גבאי. „איך

האָב געהנפֿעט דעם אייבערשטן מיט זיסע ריידעלעך, זיך געוואָלט א׳ בײַ אים מיט פֿאַלשע ווערטער״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערקויפֿעריש — אַדי. וואָס האָט אין זיך עפּעס אויף צו געפֿעלן, צו געווינען עפּעס בײַ עמעצן. פֿאַלשע א׳ע חנדלעך.

אונטערקויקלען — טרוו. ־קל אונטער, ~גע־קויקלט. פּפּ: ~קוײַקלען. צו ביסלעך, מיט איבערריסן דרייען, קאָטשען וויַ אַ קויק. א׳ דאָס פֿעסל הערינג. א׳ דעם שווערן באַלעם אע. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

אונטערקוך — דער, ־ס. אַרכ. ← דווה. „דער אונטער קוך שפּרך וושׂ איז דר מער, אוג׳ וושׂ זול זײַן דשׂ דוזיג וועזן״, בבֿא־בוך, 317.

אונטערקוכער — דער, ־ס. געהילף פֿון קוכער. „די פֿאַטראָווע ווערן צוגעגרייט אין קיך דורך די קוכערס, אייבערקוכערס און א׳ס״, א. אלמי, פֿאַש, 1958 XI 1.

אונטערקול — [...קאָל] דאָס (דער), ־ות [...קוילעס]. (געזאָגנ) טיפֿע שטים; בויך־שטים. באַסאָווע שטים, היפוך פֿון אייבערקול. אונ־טערזיגנגן, אונטערשפּילן אויפֿן א׳ = אויף קאָנטראַבאַס, אויף טיף. „א מענטש וואָס איז ניט גאָנץ קען האָבן אַן אייבערקול, אַן א׳, אַ בייקול, אָבער ניט קיין ריינעם קלאָרן קלאַנג״, פּרץ, ׳מסירת־נפֿש׳.

אונטערקומען — אוטו. קום אונטער, בײַן ~געקומען. [וועגן ה אָ ב ← אויסקומען, אוטו.] 1. אָנקומען אין דער ריכטיקער צײַט. א׳ וויַ אַ שליח פֿון גאָט. די הילף קומט אונטער, אַזוי וויַ די אָבֿות (די צדיקים פֿון יענער־וועלט) וואָלטן זיך משתדל געווען. „וואָרט מיר [= מיך] אַף דאָרטן צוזאַמען און איך וועל שוין אומגע־זאַמט א׳״, ליאָנדאָר, נײַער בש, וויל נע 1887. „וועז איך זאָל ניט געווען א׳...און אָפּגעמען בײַם גנבֿ די זאַכן, וואָלט זי געבראַכן געוואָרן פֿון ברויז״, ממוס, קליינמענטשעלע. „דאָך אים איז צו העלפֿן...ניט אונטערגעקומען קיין אייגער״, יהואש, ׳דעם גביאס בלוט׳. *א׳ עמעצן א ו י ף דער האָנט = אַרײַנפֿאַסן אין עמעצנס פֿלאַן, צוטרעפֿן, דערפֿריַען. *א׳ א ו נ ט ע ר דער האָנט = צופֿעליק באַגעגענען, זיך טרעפֿן מיט עמעצן. וועז ער קומט מיר אונטער אונטער דער האָנט, קריגט ער פֿון מיר דעם ריכטיקן חלק.

2. אָנקומען צופֿעליק, אומגעריכט. א׳ וויַ אַן אומגעריכטער גאָסט. דאָס גליק וועט נאָך א׳. „א מבול איז אונטערגעקומען און האָט אַלץ אָפּגעווישט״, רייד. „און צו די דאָקטוירים דעם גערימל, וויַ אַראָפּגעפֿאַלן פֿונעם הימל, קומט א דאָקטער פֿלוצלעם אונטער״, ממוס, יודל. „...ביז ס׳איז אונטערגעקומען אַן אומ־געריכטער צופֿאַל״, חג, טמז, 1965 IV 30.

3. דזוו צוגיין, צוקומען ניט־געראַפּענערהייט. א׳ ניט־געבעטענערהייט. „א יידענע קומט אונ־טער און מישט זיך אַרײַן אין שמועס״, רייד. „וויַ נאָר ער זעצט זיך אויפֿן פֿאָטערס שטאָל, קומט אונטער א פּעמפּיק און טרײַבט אים אַראָפּ״, ממוס, שלמה. „און דערווײַלע קומט אונטער די מחותנתע און באַווײַזט מיר דער טאָכטערס האָנטאַרבעט״, שע, לכבֿוד יום־טובֿ ו. „א דרי־טער איז אונטערגעקומען...זיך מיטאַמאָל צע־לאָכט און אַוועקגעגאַנגען״, אָפּא, אַרום די חורבֿות.

4. צוקומען נאָענט. „וואָס, ברענפֿן? רופֿט זיך אָפּ יענער מיט דער רויטער נאָז, אונטער־קומענדיק נעענטער״, ממוס, וינטשפּ. „איר נחת פֿלעגט זיך דײַטלעך אויסדריקן, וועז אַ קונה פֿלעגט א׳ צום קאָשיק עפּל און געבן עפּעס צו לייזן״, אר, ׳ארעמע געמיינדן׳. „דאָך באַלד וויַ די באַגנדע קומט אונטער מיט פּיקעס און העק צו דער טיר״, אל, ׳די געלט־וואַרפֿערקע׳.

5. אָנקומען פֿון אַ זײַט, ניט־באַמערקטער־הייט, (אַזוי וויַ) בשתיקה. א׳ און זיך אײַנהערן אין שמועס. „ער איז דאָ! — האָט אַ געשריי געטאָן אַ יידענע וואָס איז אונטערגעקומען פֿון הינטן צו״, ממוס, מסעות.

6. סתם אַרײַנקומען. „דו וועסט דערנאָך אַהין א׳?״, ממוס, פּישקע. „ס׳בחורל האָט זיך אַרויסגעשאָרט פֿון שטוב. שׂרה איז אונטער־געקומען״, אָפּא, אַרום די חורבֿות.

7. אונטערגיין. די שיף מיט דער גאַנצער מאַנשאַפֿט איז אונטערגעקומען. אַלע זײַנען אונטערגעקומען בײַ דעם טויט־מאַרש.

8. באַווײַזן זיך, זיך מעלדן. א׳ וויַ אַן עדות פֿאָרן גריכט. „ס׳איז ניט אונטערגעקו־מען דער יורש...דער געוצעלעכער אייגנטימער״, ש. איזבאָן, טמז, 1964 X 30.

9. (האָבן אויסקומענ̈יש) האָבן אויף חיונה. „ניט איטלעכער קען וואוינען אין קהילה נײַערט וואוינען אויף ישובֿים, אייניציקווײַז, וואו מען א׳ קען״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. 10. אונטערחנפֿענען און נאָכגעבן. א׳ דעם נגיד אין אַלע זײַנע קאָפּריזן. 11. אַנ־שטאָט אַרונטערקומען. א׳ פֿון באַרג.

אונטערקומען — אוטו, דריטפּערזאָניק. קומט אונטער, א י ז ~געקומען. 1. פֿאָרקומען, פּאַסירן. „כ׳האָב טאָקע צוגעזאָגט, אָבער ס׳איז אונטערגעקומען אַ וויכטיקע געשעפֿענישׂ...״, רייד. „ער וויל אונדז אײַנגריידן אַז וועז עס זײַנען אונטערגעקומען די גראַנדיעזע שלאַכטן פֿון דער רעוואָלוציע...״, שנ, לעזער, דיקטער, קרי־טיקער וו.

2. זיך מאַכן, זיך טרעפֿן. „דרײַ מאָל איז יאָר מעג מען זאָגן ליגן: זומער, ווינטער און וועז עס קומט אונטער״, שוו. „אַז עס קומט אונטער אַ גוטע געלעגנהייט — לאָזט זי ניט דורך״, רייד. „אַך, וועז מיר קומט איצט אונ־טער די ריכטיקע קאָרט, וואָלט איך געגומען אַלע אויגן״, רייד. „זאָלן נאָר די מבֿינים דיך באַ־מערקן, וועלן די געלעגנהייטן שוין א״, י. מאַנדעל, טמז, 1964 X 15.

3. אײַנקומען. אַרײַנקומען אין פֿאָרעם פֿון הכנסה. [דער סובֿיעקט פֿון זאָג איז די מטבע, דאָס געלט.] „אָמאָל איז אַ יובֿל קומט אונטער אַ פּאָר טאָלער״, רייד. „אין פֿערצן טעג אַרום וועט בײַ מיר אַליין חופּה זײַן...עס איז דאָך שווער אָן אַ מאָן אַליין צו זיצן, עס קומט דאָך אונטער אַ פֿרישער גראָשן״, ליאָנדאָר, נײַער בש, וויל נע 1844.

4. אונטערגיין (וועגן זון), זון וועגן אַנדערע הימלישע קערפּערס). „וויל דער קערן דוא זולשט וויל דער קערן צו אים דשׂ פּאַאנד אז זיא אונטער קומט דיא זון״, טח, דברים, כד/יג. „זאָלסט נאָר דאָס באַגד האַלטן בײַ די זון וועט א״, אר, ׳צום מלוה׳. „עס טאָגט שוין באַלד, די לעצטע שטערן וועלן א״. 5. אַרונטערקומען. אַ מבול פֿון הימל וועט א׳. „די טונקלקייט איז אונטערגעקומען, וויַ אַ שׂונא, שטיל און לאַנג־זאַם״, פֿאָר, 1964 IV 19.

6. אָנקומען נאָענט (וועגן אַ דאָטע). עס קומט אונטער אַ חגא. עס קומט אונטער ניטל. דער גרויסער יאָריד וועט באַלד א׳. „בײַ מיר, אַז עס קומט אונטער אַ יום־טובֿ, צעריגט דאָס ביסלעך מינץ״, רייד. „אַז סע קומט אונטער אַ יום־טובֿ און דער רעדאַקטאָר טרעט אַרויס מיט געצאַצקעטע ווערטער״, שע, אלט־נײַ כתרי־לעווקע.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערקומען — דאָס (דער, לד). מצ נב. 1. חיונה, אויסקומענישׂ, הכנסה צו קענען לעבן. אַ שווער א׳. „מע קען ניט זײַן קיין ערלעכער יִד, וואו מע האָט ניט קיין געהע־ריקן א׳ (אויסקומענישׂ), אָן טענות און אָן קאָפּדרייענישׂ״, אמד, בן־יחיד, וויל נע תרל״ה. 2. אונטערגאַנג (פֿון דער זון). „וועז פֿון שיין דער זונן ביז זײַן אונטער קומן — ער איז גיאַכפּרט מײַן נאמן אונטר דען פֿעלקערן״, טח, תולדות, הפּטורה. 3. דשטש. נר. שפּײַז, באַשפּײַזונג. „אין דער קרעצמע וואו נאָר איין יודע וואוינט איז שוין צו האָפֿן צו האָבן דאָרטן איין גוטן א׳, איין ריינעם וואָרעמען צימער״, אמד, יהודית די צוויטע, וויל נע 1875.

אונטערקופֿלער — דער, ־ס. אַרכ. אונטער־שטופּער; אַגענט צו עפּעס שלעכטס. „אַזוי שרײַבן דיא חכמים...דאשׂ הערץ אוג׳ דיא אויגן דאשׂ זײַן דער אונטר קופֿלר צו אַלײַן עבֿירות״, בראָנט.

אונטערקוצעראַבעז, ־כעז, ־פֿעז — טרוו. ־בע, ־כע, ־פֿע אונטער, ~געקוצעראַבעט, ־כעט, ־פֿעט. (שנײַדערײַ) פֿון צײַט צו צײַט נײַען שלעכט, וויַ אַ פֿאַרטאָטש. אַ ביסל קאָליע מאַכן די סחורה בײַם נײַען, צעקנייטשן, צונויפֿ־שטשאָבען. א׳ וויַ אַ לערן־ייִנגל אַ קאָליקע.

אונטערקוקן — אוטו. קוק אונטער, ~גע־קוקט. 1. צו ביסלעך קוקן אויף עמעצן אָדער עפּעס. „בקיצור מיר האָבן דערפֿילט די פֿיס, און האָבן אָנגעהויבן א׳ איינע אויפֿן אַנדערן״, שע, יודישע שרײַבער.

2. קוקן אויף עמעצן אָדער עפּעס (אַזוי וויַ) פֿון אַ באַהעלטענישׂ, מיט ניבֿגעריקייט, נאָכקוקן. „אַז קלמן מיט די באַהעלפֿערס זײַ־נען זיך געגאַנגען א׳ וואָס מיר טוען...זײַנען זיי געוואָרן פֿאַרשעמט״, זאב הכוי, דער רבי קלמן סענדערס, באַרדיטשעוו 1906. „יידן האָבן דאָן גנבֿיש אונטערגעקוקט פֿון יעדן שמאָל סיטקעלע...וועמען פֿון זײַנע באַקאָנטע וועט דער דאָקטער לאָזן מאַכן אַן אָפּט״, בערג, אָפּגאַנג ו.

3. טרוו. דזוו בב און דערזען. א׳ דעם בחור מיט דער מיידל. „מע קען ניט א׳ וועד עס איז דאָרטן, וויַל ס׳איז פֿינצטער״, רייד. 4. אונטערהיטן. א׳ די אַרבעטער, זיי זאָלן ניט מאַרודיען.

אויך מיט זיך 1. קוזו. זיצן, זיך האַלטן בײַ די הענט און זיך א׳. 2. דזוו אָן זיך, בפּ 1־2. „היט זיך, עמעצער קוקט זיך אונ־טער״, רייד. „האָט אַלעמאָל זיך אונטערגע־קוקט צו דער מאָדנער קאָמפּאַניע״, א. קאַהאַן, אהרן ליבערמאַן, קיעוו 1935.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערקורירן — טרוו. ־רירט, ־ריר אונטער, ~קו־ריר. צו ביסלעך, צײַטנווײַז קורירן, היילן. א׳ די קרובֿים, די אײגענע וועב. אויך פֿיג: א׳ דאָס קראַנקע געשעפֿט. געהיינטלעך מיט זיך — רעפֿל. זיך דאָקטערן. א׳ זיך און פֿאָרן אין די בעדער. ־ונג.

אונטערקורץ — אַדי. וואָס איז ווינציקער, קירצער ווי קורץ. „אין לעצטן פֿאַל האָט דער אַפּאָסטראָף אַ פֿאָנעטישע גילטונג (גיט איבער אין e צי i)״, נפֿ, יוּפֿאָ, 1938, 1.

אונטערקיבעצן — טרוו. ־בעצט, ־בעצן, ~גע־קיבעצט. צו ביסלעך קיבעצן, זיך אַרײַנמישן ווען אַנדערע שפּילן. אויף אַ לײַכטן אופֿן קרי־טיקירן, אַרײַנזאָגן מיט אַ שטעכווערטל אָדער שפּאָטווארט. א׳ ווען מע שפּילט שאַך. א׳ ווי אַ גענײטער פֿעליעטאָניסט.

אונטערקיטעווען — טרוו. ־טעוועט, ־טעוו אונטער, ~געקיטעוועט. אונטערקלאפּן מיט קיט. א׳ די שוּבֿ, די פֿענצטער.

אונטערקייטלען — טרוו. ־טלט אונטער, ~גע־קייטלט. צומאַכן, פֿאַרמאַכן אויף אַ קייטל פֿון אונטן. א׳ די פֿאָרטקע. ־ענישׂ.

אונטערקײַלעכן — טרוו. ־לעך אונטער, ~גע־קײַלעכט. 1. (טאָקערײַ, סטאַליערײַ) מאַכן אַ בײַסל מער קײַלעכדיק. א׳ די פֿיסלעך פֿון טיש. 2. (סטאַטיסטיק, מאָט) נעמען די קײַ־לעכדיקערע צאָל אַנשטאָט דער פֿינקטלעכער (ווען מע האָט צו טאָן מיט קליינע אונטער־שיידן). א׳ די ציפֿער. א׳ ביז אַ געוויקייט פֿון 0.1. ־ונג.

אונטערקײַען — טרוו. קײַ אונטער, ~געקײַט (פּר: ~געקײַעט). פֿון צײַט צו צײַט, צו בײַסלעך קײַען. א׳ די סקאָרינקע. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער — ער איז ניט קיין עסער, נאָר אַן א׳ער.

אונטערקײַער — דער, ־ס. אונטערשטער קינדבײַן. דערלאַנגען אַ זעץ אין א׳.

אונטערקײַקלען — טרוו. ־קלט אונטער, ~גע־קײַקלט. 1. דזוו אונטערקויקלען (←). 2. דזוו אונטערקײַלעכן. 3. צוברענגען קײַקלענדיק אונטער עפּעס. א׳ די ראָד אונטערן אויטאָ. מיט זיך — 1. רעפֿל. א׳ זיך אין שניי. 2. אוטו. דערגרייכן ערגעצוואו דורך קײַקלען זיך. א׳ זיך ווי אַ פּילקע. אַ ניסל האָט זיך אונטער־געקײַקלט אונטער דער סאָפּע. „פֿון דער דאָ־זיקער מיאוסער סצענע האָט זיך משהקען אונ־טערגעקײַקלט אַ שטיקנדיקער קנויל פֿון האַרצן צום האַלדז צו״, זש, טמז, 1963 VIII 11. ־ענישׂ.

אונטערקיל — טרוו. קיל אונטער, ~גע־קילט. צײַטנווײַז אויסקילן, מאַכן עס זאָל ווערן אַ בײַסל קילער. א׳ ווײַן פֿאַרן טרינקען. א׳ דאָס צימער פֿאַרן גיין שלאָפֿן. א׳ די זופּ פֿאַרן קינד. ־ענישׂ.

אונטערקימערן זיך — אוטו. ־ער זיך אונטער, זיך ~געקימערט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט צו צײַט זיך זאָרגן און זיך באַמיִען וועגן עמעצן (עפּעס); צו ביסלעך האָבן אין זינען עמעצנס זאָרג. זיך א׳ וועגן אַ פֿרײַנד אין אַ נויט. זיך א׳ וועגן די עקזאַמענס.

אונטערקין — די (דער), ־ען. אונטערשטער טייל פֿון קינבאַק. מאָרדעלע. גאָמבע. מיט אַ שאַרפֿער א׳.

אונטערקינדלען — אוטו & טרוו. ־דל אונ־טער, ~געקינדלט. האָבן, געבוירן נאָך עט־לעכע קינדער. „נאָכן צווילינג האָט זי נאָך אונטערגעקינדלט (מיט) צוויי מיידעלעך״, רייד. ־ענישׂ.

אונטערקיפֿלען — טרוו. ־פֿל אונטער, ~גע־קיפֿלט. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט רייצן, טשעפּען, צושטיין, טאָרקען, דערקוטשען. „שטי־לינקערהייט, מיט די שפּיץ פֿינגער, האָט ער אָנגעהויבן אונטערצוקיפֿלען בערלען בײַם אָר־בל״, וויס, ׳בערל און שמערל׳. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערקי׳רזשנעוועץ — טרוו. ־נעוועט אונ־טער, ~געקירזשנעוועט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט טאָן אויך קירזשנערײַ־אַרבעט. אַ שנײַדער וואָס קירזשנעוועט אונטער.

אונטערקירכלעך — אַדי. וואָס איז אונטער דער ממשלה, דער דעה פֿון קירך. וואָס געהערט צו דער קירך. א׳ע מאַיאָנטקעס.

אונטערקירצן — טרוו. קירץ אונטער, ~גע־קירצט. 1. מאַכן אַ ביסל קירצער די לענג. א׳ דאָס קליידל. „אַ ביסל א׳ די קאָפּאָטע בכדי זי ניט צו פֿאַרדריפּעל״, ממוס, ווינטשפּ. „האָבן זיי אָפּטער אויסגעקעמט דאָס בערדל און אַ קאָפּעלע אונטערגעקירצט די פּאות״, בעמ ו. 2. אַ ביסל קירצן די צײַט, פֿאַרקלענערן דעם פֿאַרנעם. א׳ די רעדע. א׳ די דערציילונג, דעם ראָמאַן אא. א׳ דעם אורלויב. א׳ די יאָרן. 3. וואויל־ונגערוש. דזוו מאַכן מיט אַ קאָפּ קירצער.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערקלאָגן — אוטו. קלאָג אונטער, ~גע־קלאָגט. פֿון צײַט צו צײַט קלאָגן. א׳ אויפֿן פֿאַרלוסט.

אונטערקלאָגן זיך — ← דפֿוי. פֿון צײַט צו צײַט זיך באַקלאָגן אויף עפּעס, האָבן טענות צו עמעצן. א׳ זיך אויף כלערלי חולאתן. א׳ זיך ווי אַ ברוגזע מחותנטע. מעגלעך אויך אָן זיך. „ער האָט פֿרנסה, אָבער ער קלאָגט נאָך אונטער״, רייד. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערקלאַמערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־קלאַמערט. פֿון אונטן פֿאַרפֿעסטיקן מיט קלאַ־מערן, קליעשטשעס. א׳ דאָס האָלץ צום טאָפּן.

אונטערקלאַנג — דער, ־ען. שטילער קלאַנג וואָס גרייכט ניט (אַדער קוים) צום געהער. נאָכקלאַנג וואָס מע קען בלויז פֿילן. „דער א׳ פֿון וועלטער, שורות, גראַמען״, סוצ, יידי־שע נאָס. ־יק — אַדי.

אונטערקלאָס — דער, ־ן. 1. (באָטאַניק, זאָאָלאָגיע) טייל פֿון אַ קלאָס געוויקסן, בעלי־חיים. אַלפֿאַלפֿא איז אַן א׳ פֿון די שטרויגע־ויקסן. 2. (סאָציאָלאָגיע) טייל פֿון אַ סא־ציאַלן קלאַס. מע טיילט אײַן דעם מיטלשטאַנד אין עטלעכע א׳ן. דער ׳לומפּן־פּראָלעטאַריאַט׳ איז ניט קיין א׳ פֿון פּראָלעטאַריאַט. „אַן אָפּ־שוואַכונג פֿון די בענדער וואָס ביגדן צונויף די בירגער אין באַזונדערע קלאַסן און א׳ן״, מערישאָן איבז, ספּענסער, ערשטע פּרינציפּ. 3. קלאַס, גרופּע אין געזעלשאַפֿט וואָס איז באַגרענעצט אין רעכט, אין עקאָנאָמישע מעג־לעכקייטן. „די שוואַרצע זײַנען דאָ איין גרויי־סער א׳״, רייד. „אַ פּראָבלעם פֿון דעם א׳, וויי אייניקע סאָציאָלאָגן באַצייכענען די סאַמע ארעמסטע שיכט פֿון דער באַפֿעלקערונג״, א. מענעס, פֿאָר, 1965 V 1. ־נדיק — אַדי. א׳ע שיכטן.

אונטערקלאַפּן — טרוו. קלאַפּ אונטער, ~גע־קלאַפּט. 1. קלאַפּן פֿון אונטן. א׳ אַ פֿיסל דעם הונט [דאָטיוו]. 2. צוקלאַפּן פֿון אונטן. א׳ אַ ברעטל, אַ לײַסטל. 3. אוטו. פֿון צײַט צו צײַט קלאַפּן. א׳ אויפֿן פּויק. א׳ אין פֿענצ־טער און דערמאָנען. א׳ מיט די הענט. 4. פֿון צײַט צו צײַט אַ ביסל שלאָגן. אָנרייצן שקצים זיי זאָלן א׳ די יידן וואָס גייען דורך. „וויי אַן אמתער חסיד...פֿלעגט ער איר [= זײַן וויבֿ] באַלד מקיים פּסק זײַן און איר אונטער־געקלאַפּט אַ ביסל״, מ. ב. זאַביזענסקי, די שווערע צײַט IV, וואַרשע 1887. 5. דזוו קלאַפּן, שלאָגן. א׳ די זײַטן. א׳ אַן אויג, די אויגן. „האָט זיך נעכטן אָנגעשיכורט און האָט שטאַרק אונטערגעקלאַפּט זײַן [וויבֿ] וועלכע איז אויך געווען רעכט שיכורלעך״, יוּפֿאָל, 1890, № 9. *א׳ מיט דער צונג = פֿלאַפּלען. *א׳ מיט די פֿיס צום טאָקט.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערקלאָץ — דער, ~קלעצער. פּקפּ: ~קלעצל. קלאָץ וואָס מע ניצט וויי אַן אונטערשפּאַר פֿון אונטן. אַוועקשטעלן די מאַשין אויף צוויי א׳קלעצער.

אונטערקלויבן — ← אונטערקלײַבן.

אונטערקלויצן — טרוו. ־צט אונטער, ~גע־קלויצט. מג, אוקר. אַ ביסל, אויף אַ לײַכטן אופֿן צעמישן, צעטרייסלען אַ פֿליסיקייט. א׳ דאָס פֿלעשל מעדיצין פֿאַרן אײַנגעבן דעם חולה. ־ענישׂ.

אונטערקלינגלען זיך — אוטו. ־גל זיך אונטער, זיך ~געקליגלט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט חכמהנען זיך. זוכן המצאהלעך. זיך א׳ און זיך דערערדן צו נאַרישקייטן. ־ענישׂ.

אונטערקלײַבן — טרוו. קלײַב אונטער, ~גע־קליבן. 1. צו ביסלעך, זאַרגעווידיק מאַכן אַן אָפּקלײַב. „דערום דאַרף מען א׳ אַלע יאָר צום פֿעלד אַוועלכע מינים וואָס האָבן, אַווי צו זאָגן, פֿאַרשיידענע אָפּטיטן״, ע. איזראָ, פֿון פֿעלד צום טיש, קיעוו 1928. 2. צונויפֿקלײַבן. „ער האָט געדאַרפֿט פֿאַרן אונטערגעקליבן פֿון דער ערד, ווי אַ קינדער וואָס מע האָט אונטערגעקליבן פֿון די גאַסן״, פֿיוזל סיטע, אַז דאָס זײַנען מיר, קיעוו 1932. „די יאָטן קאָנען זיך באַטיילי־קן אינעם א׳ אילוסטראַציעס״, ראַטנבילדונג, 1933, № 6. 3. פֿון צײַט צו צײַט פֿאַרנעמען

זיך מיט צונויפקלײבן. א׳ שמאַטעס, אַלטוואַרג און פּאַרדינען אַ פּאָר אַרעמע גראָשנס.

4. צוקלײבן, צופּאַסן (נייטיקע קוואַליטעט, מאָס, קלאַנג, קאָליר אא). סל. א׳ אַ מעלאָדיע. א׳ אַ האַנטאַש צום קאָליר פֿון מאַנטל. א׳ פּאַטשערקעס. „א׳ ליים פֿון נייטיקער קוואַליטעט קען מען לײַכט בײַ דער פּראַקטישער אַרבעט", ל. פֿרימאַן, וואָס דאַרף מען וויסן וועגן א וואַרענקע, כאַרקאָוו 1932. „ביז מע קלײַבט אונטער פֿאַר זיי שיגעלן, הויזן און שטיוול, קריכן שיער ניט אַרויס די אויגן", ה. פּאָליאַנקער, סאוו׳ היימלאַנד, 1964, № 4. „איך האָב געגומען א ווערטער צו אַט דעם ריטעם", י. פֿאַלקמאַן, סאוו׳ היימלאַנד, 1962, № 2.

5. אויסקלײבן, אָפּקלײבן. געפֿינען פּונקט דאָס וואָס מע זוכט. א׳ אַסטראָנאָמישן צום פֿלײַען צו דער לבנה. „ווען עס גיט זיך אונדז אײַן א׳ נאַך אַ פּאָר מענטשן, וואָלטן מיר געקאָנט אָנפֿאַלן...", מ. לעמ, סאוו׳ היימלאַנד, 1961, № 3. [פֿון די ציטאַטן בײַ אַלע בבֿ זעט מען קלאָר די השפּעה פֿון פֿילבאַטײַטיקן רוסישן ווערב подбирать] מיט זיך — ב אויך: אונטערקומען בשתּיקה. ־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ער.

אונטערקלייד — דאָס, ־ער. פּקפּ אויך מיטן זעלביקן ב. א׳ל, א׳לעך. 1. קלייד וואָס פֿרויען טראָגן אונטער דעם אײַבערקלייד, ספּאָדניצע. „די קליידער וויַ איר האָט צוגעזאָגט אײַער טאָכטער זאָל ניט זײַן הײַנטיקע מאָדע, דאָס די א׳לעך איז מער פּאָר די אײַבערקלייד־לעך", ל׳יאָנדאָר, נײַער בש, ווילנע 1844. „איז זי שטילערהייט אַראָפּ פֿון בעט אין איין א׳ל", בר־כּוכבֿא, דער פֿוטער, ווילנע 1894. „פֿאַרנאַכט איז שוין רבֿקהלע געשטאַנען אין א׳ל און אין בלויזן העמד", ווטס, ‚אַ שלעכטע פֿרוי׳. „כאָפּט אַראָפּ פֿון שטול דאָס ווײַסע א׳׳, אַר, ‚טויטשטרעק׳, „ווי זי איז אויסגע־שאָסן פֿון פּסח ביז שבֿועות, געגומען טראָגן א׳לעך מיט אַועלכע ווײַסע שפּיצן", אפּא, אַרום די חורבֿות. 2. זע. יעדער מין בגד וואָס מע טראָגט אונטער אַן אַנדערן, אַן אײַבערבגד. „אונ־טער דעם קאַפֿטאַן האָט ער געטראָגן אַן א׳ פֿון געלע זײַדענע", שמואל רעסטער מווילנא, רבה..., וואַרשע 1876. „ווער פֿון אײַך האָט אַן א׳ א רײַנס, קען גיין מיט מיר", מלה, אין ניו־יאָרק. א׳ער = אויך: וועש.

אונטערקלייַן — טרוו. קליי אונטער, ~גע־קלייט (אויך: קלייַע, ~געקלייַעט). אונטער־קלאָפּן, אונטערשמירן מיט קליי. אַ ביסל באַ־דעקן מיט קליי; צו ביסלעך קלייַען (פֿון אונטן). א׳ די טאָוולען. א׳ פּאַפּיר. 2. א׳ די פּאַסטמאַרקע וואָס וויל זיך ניט צוקלאָפּן. פּיג. א׳ דעם ריס צוווישן זיי. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

אונטערקלימפֿערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געקלימפֿערט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט קלימפֿערן, אַרויסברענגען קלאָנגען מיט אַ מעטאַלענער זאַך. א׳ מיטן בונט שליסלען. ־נ״ש.

אונטערקלינגלען — אוטו. ־גל אונטער, ~גע־קלינגלט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט אַרויסברענגען אַ לײַכט געקלאָנג. א׳ מיטן גלע־קל, די דינסט זאָל אַרײַנקומען. א׳ מיט די שפּאָרן. א׳ מיטן געלעכטערל. ־ענ״ש.

אונטערקלינגען — אוטו. קלינג אונטער, ~געקלונגען. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך קלינגען. די קלויסטער־גלאָקן האָבן אַלעמאָל אונטערגעקלונגען. „האָט אַלץ געבושעוועט די זאַוועדוכע...און ס׳האָבן אונטערגעקלונגען די צונויפֿגעשטוקעוועט שויבן", נ. לוריע, סאוו׳ היימלאַנד, 1961, № 2. פּיג: „געכאַפּט אַ כמאָל אין באַק אַז סע האָט אַזוש אונטערגעקלונגען", רייד. „זײַן נאָמען קלינגט שוין אונטער, מיט דער צײַט וועט ער פֿאַרקלינגען אַ וועלט", רייד. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

אונטערקלעזמערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געקלעזמערט. פֿון צײַט צו צײַט, מיט אי־בערריסן זײַן אַ קלעזמער. א׳ נאָר וועג עס מאַכט זיך אַ נגידישע חתונה.

אונטערקלעטערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געקלעטערט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט קלעטערן. א׳ אויף אַלע ביימער וויַ וועוריק־לעך. 2. אַרונטערקלעטערן. קלעטערן פֿון אונ־טן. א׳ אונטער דער בריק. א׳ אונטער די פֿיס. ־נ״ש.

אונטערקלעמען — קלעם אונטער, ~גע־קלעמט. טרוו — אַ ביסל, אויף אַ לײַכטן אופֿן פֿאַרקלעמען. א׳ אַ פֿינגער בײַם פֿאַר־מאַכן דאָס פֿענצטער. אוטו, דרימפֿערזאָניק — פֿון צײַט צו צײַט האָבן געפֿיל פֿון קלע־מענ״ש. ס׳האָרץ (אונטערן לעפֿעלע) קלעמט אונ־טער. אויך מיט ז׳ך. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

אונטערקלעפּן — טרוו. קלעפּ אונטער, ~גע־קלעפּט. [צאָל אוקר ~קליפּן, רב.] 1. אַ ביסל, צו ביסלעך (צו)קלעפּן. א׳ די פּאָליצעס מיט פּאַרביקן פּאַפּיר. א׳ דעם אויטן מיט ליים. א׳ די טאָוולען. 2. קלעפּן פֿון אונטן. א׳ די אָפּגעשטאַנענע טאַפּעטן. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

אונטערקלעצל — דאָס, ־ער. פּקפּ פֿון אונ־טערקלאַן (←).

אונטערקלערן — קלער אונטער, ~געקלערט. אוטו — צו ביסלעך, מיט איבערריסן טראַכטן, אַ ביסל נאָכקלערן. א׳ יאָ צי ניט גיין צו דער לעקציע. טרוו — נאָך אַ ביסל דיסטילירן; נאָך אַ קורצע צײַט לאָזן שטיין יוירנדיקן גע־טראָנק אין פֿלעשער, די פֿליסיקייט זאָל ווערן קלערער אַדער קלאָרער. א׳ דעם מעד נאָך עטלעכע וואָכן.

אונטערקנאַפּלען — טרוו. ־פֿל אונטער, ~גע־קנאַפּלט. נעאָ. (מיט הומאָר) מאַכן אונטער־טעניק, אונטערגעוואָרפֿן, האַלטן אונטערן קנאַפּל. א׳ דעם מאַן.

אונטערקנאַקן — קנאַק אונטער, ~געקנאַקט. אוטו — פֿון צײַט צו צײַט, מיט איבערריסן אַרויסברענגען אַ קלאַנג ווי אַ קנאַק. א׳ מיט די פֿינגער. א׳ מיט דער בײַטש. א׳ מיטן פֿויק און פֿאַרדולן דעם קאָפּ. „ער פֿלעגט זיך קויקן, כאַפּנדיק די גראַמען, און א׳ מיט דער צונג", ש. פֿרוג וו. „די צונג אין זײַן איבערגעטריקנט מויל הייבט אָן א׳ ווי די רעדער בײַ אַ ניט־געשמירטן וואָגן", בערג, בײַם דניעפּער ו.

טרוו — 1. טאָן עפּעס, (האַקן, קלאַפּן, שפּאַלטן, שלאָגן אא) פֿון צײַט צו צײַט, וועג עס הערט זיך דערבײַ אַ קנאַק(ן). א׳ ברעט־לעך. א׳ עמעצן דעם קאָפּ. א׳ די ביינער. 2. אונטערטרײַבן, אונטעריאָגן מיט אַ קנאַק פֿון עפּעס. א׳ דאָס פֿערדל מיט די שפּאָרן. 3. ספּעצ, וואויליוונגעריש. אונטערשיסן, דער־שיסן. א׳ אַ מסור. 4. פֿון צײַט צו צײַט עפּעס אַרויסזאָגן אויף אַ כוואַטסקען אופֿן. א׳ קאָמפּלימענטן. „וואַדעוויל־אַקטיאָרן...האָבן געטאָן אַלע דרײַ זאַכן מיטאַמאָל: אונטערגע־קנאַקט ויצן, אונטערגעברומט אַ לידל און געטאַנצט אַ האָפּקע", ז. זאַלאָוויץ, פֿאָר, 1963 VIII 19. 5. צוגנבֿענען, צולקחענען. „מײַן טײַערע פֿעדער איז אים שטאַרק געפֿאַלן, האָט ער אַזוי לאַנג געטשאַטעוועט אויף איר, בין ער האָט זי אונטערגעקנאַקט", רייד. ־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ער. ־ערי״.

אונטערקנוטעוועלן — טרוו. ־טעוועט אונטער, ~געקנוטעוועט. פֿון צײַט צו צײַט שלאָגן, שמײַסן מיט אַ קנוט (בײַטש). א׳ די פֿוילע פֿערד. א׳ די שקלאַפֿן.

אונטערקנוילן — טרוו. קנויל אונטער, ~גע־קנוילט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט צו־גוידריען אין אַ קנויל. א׳ די קאָלדרע. א׳ אַלע זאַכן און זיי אַרײַנרוקן אין זאַק. מיט ז׳ך — רעפּל. זיך צונויפֿקאָרטשען וויַ אַ קנויל. א׳ זיך פֿון קעלט (אין בעט) און מאַכן פֿון זיך אַ בייגל.

אונטערקנורע(נע)ן — אוטו. ־רע אונטער, ~געקנורעט. לד. אונטערבורטשען, אונטער־וואַרטשען; פֿון צײַט צו צײַט זיך באַקלאָגן אויף אַ וויינענדיקן אופֿן. א׳ וויַ אַ קאָטער. א׳ מיטן אַלטן אַנצייגערדיקן מויל. „די אַלטיטשקע קנו־רעט אונטער, וועג זי איז אומצופֿרידן", רייד. ־ענ״ש.

אונטערקניבלען — אוטו & טרוו. ־בל אונ־טער, ~געקניבלט. לר. צו ביסלעך פֿון צײַט צו צײַט קניבלען, גראַבלען, ראַיען מיט אַ פֿינגער. א׳ אין נאָז. א׳ די [= דאָס] וויַיכע פֿון ברויט.

אונטערקנייטשן — טרוו. קנייטש אונטער, ←געקנייטשט. 1. אַ ביסל (צע)קנייטשן. פֿאַר־בייגן פֿון אונטן. א׳ די נײַע הויזן. א׳ אַ זײַטל פֿון בוך. 2. וואויליוונגעריש. אויף גיך אויפֿעסן. א׳ אַ גאַנצן לאַבן ברויט. מיט זיך — זיך אונטערבייגן, זיך מאַכן קליין; אַרויס־ווײַזן אונטערטעניקייט. זיך א׳ פֿאַרן גבֿיר, פֿאַרן פּריץ. ־ענ״ש.

אונטערקנייפֿן — טרוו. קנייפֿ אונטער, ~גע־קנייפֿט, ~געקנייפֿן. 1. פֿון צײַט צו צײַט קנייפֿן. דעם מלמד טבֿע — אונטערצוקנייפֿן די באַקן. 2. קנייפֿן בשתּיקה. צוקומען שטי־לערהייט און א׳ אין (דעם) הינטן. 3. קנייפֿן אַ ביסל, עס זאָל ניט ווייַ טאָן צו שטאַרק. א׳ דאָס קינד, וועג עס זאָגט אַ חכמהלע. אַ סגולה: „אַז אַ קינד חלשט, דאַרף מען עס א׳ אין הינטן". מיט ז׳ך — קזוו. זיך לאַש־טשען און זיך א׳. ־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ער. ־ערי״.

אונטערקניסענען — טרוו. ־סע אונטער, ~גע־ קניסעט. אויך: ~קנישענען. לר (קאָונע, שאָול אא) < ליט. אין אומאָרדענונג אונטער־ רוקן, אַרײַנרוקן עפּעס פֿון אונטן. א׳ וועש אונטערן צוקאָפּנס.

אונטערקנעטן — [פּד, לאַנגע ע] טרוו. קנעט אונטער, ~גענקנאָטן, ~גענקנעטן, ~גענקנעט. 1. צו ביסלעך, מיט איבערריסן קנעטן. א׳ די בלאָטע מיט שווערע פֿיס. 2. נאָך אַ ביסל קנעטן. א׳ טייג עס זאָל ווערן פּוכקער. 3. גרעב. א׳ די מוידן הינטערן אויוון. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערקנעכט — דער. מצ ווי אצ. וונ נב. אַ קנעכט וואָס האָט איבער זיך אַ קנעכט פֿאַר אַן עלטסטן. די מערכה פֿון אַן א׳ בײַ אַ קנעכט. „דער שׂר המשקים אונ שׂר האופים אונטער קנעכט האבן אונד ניט זעלבשטן דען דינשט פֿר זעהן", ר׳ יוסף דאָרמשטאָדט איבז׳ תורת משה, קאָרלסרוע 1770. ־יש — אַדי.

אונטערקנעלן — טרוו. קנעל אונטער, ~גע־ קנעלט. [נאָר דער לימוד אין אָקוזוו, די פֿער־ זאָן בלויז מיט דער פּרעפּ מ׳ט.] 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט קנעלן, לערנען מיט אַנדערע. זיך באַשעפֿטיקן מיט מלמדות וויִ מיט אַ בײַפֿרנסה. צו אַלע אַנדערע פּרנסות א׳ אויך. שטודירן אויף מעדיצין און א׳ העברע־ איש. א׳ מיטן גראָבן קאָפּ די פּרשה חומש. א׳ אין דאָרף אַ פּאָר זמנים. „לעת־עתה קנעלן זיי אונטער, וואָרעם אַזוי פּאַסט עס זיי", ממוס, ׳די אַנשטעקונג פֿון וואָלין׳. „און דער־פֿאַר האָט ער אונטערגעקנעלט מיט מײַנע טעקסטער", שע, טב׳יה. 2. איינערעדן, איינטענען. „מיר קומט אויס אונטערצוקנעלן, אָבער זי גיט נאָך", י. קאַצענעלסאָן, 60 יאָר לעבן. 3. צוהאָרעווען, אונטערהאָרעווען. „מע דאַרף גוט א׳ צו פֿאַרענ־ דיקן די אַרבעט צו דער צײַט", רייד. ־עכץ. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

אונטערקנעפּל — דער, ־ער. וונ ־פּלטע. (שפּא־ סיק) וועגן אַ בייזן, שלעכטן געהילף פֿון אַ פֿאָליציאַנט, נאַטשאַלניק, מלוכה־באַאַמטן אא.

אונטערקנעפּלען — טרוו. ־פּל אונטער, ~גע־ קנעפּלט. 1. קנעפּלען, פֿאַרקנעפּלען פֿון אונ־ טן. א׳ דעם מאַנטל, די הויזן. 2. באַגרינדן, מאַכן האַפּטיקער. א׳ אַ גבֿית־עדות מיט נאָך באַווײַזן. מיט זיך — אויך: זיך צוגרייטן, צונויפֿנעמען די כּוחות, זיך אונטערגאַרטלען, זיך אָנגענעמען מיט מוט. א׳ זיך צום פֿאַרהער, צום פֿאַרמעסט.

אונטערקעטשקען זיך — אוטו. ־קע זיך אונטער, זיך ~געקעטשקעט. (מיט ביטול) אונטערלאָשטשען זיך (צו עמעצן) מיט חניפֿה. א׳ זיך צום ברוגזן מאַן.

אונטערקעכין — די, ־ס. אַרויסהעלפֿערין פֿון דער הויפּטקעכין. „די צווייטע, די א׳, בראָקט לאָקשן אויף מאָרגן", פּרץ, ׳דאָס אָרע־ מע יינגל׳.

אונטערקעכלען — טרוו. ־כל אונטער, ~גע־ קעכלט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט קעכלען, פֿאַרזאָרגן מיט ספּעציעל גוטע שפּײַזן. א׳ דעם מאַן. אין דחקות קוים קענען א׳ דאָס קראָנקע קינד. 2. קעכלען בשתּיקה. א׳ דעם זעלנער וואָס קומט אַרײַן אין קיך. ־ענישׁ.

אונטערקעלער — דער, ־ס. קעלער פֿון אונטן, אונטער אַן אייבערשטן קעלער. אין פּײַסטן און פֿינצטערן א׳. „אינעם א׳ האָבן געאַרבעט בײַ ליכט...יאָסל און דער געוועז־ זענער מעטראָנפּאָזש אין דער טיפֿאָגראָפֿיע", בערג, בײַם דניעפּער II. ־דיק — אַדי.

אונטערקעמען — טרוו. קעם אונטער, ~גע־ קעמט. 1. פֿון צײַט צו צײַט אַ ביסל קעמען, פֿאַרקעמען (די האָר). א׳ די קינדער פֿאַרן גיין אין שול. יעדע וויילע איבערריסן דאָס נייען און א׳ די האָר. 2. קעמען פֿון אונטן, פֿון הינטן. א׳ די האָר אויף אַרויף, אין אַ קאָקס. 3. צײַטנווײַז טאָן אַן אַרבעט, וואָס עס קומט אויס צו ריניקן פֿעדעמדיקן מאַטע־ ריאַל אָדער אַרבעטן מיט אַ קאָם. א׳ פֿלאַקס. א׳ וואָל. מיט זיך — רעפֿל. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערקעפּל — דאָס, ־ער. פּקפּ פֿון אונ־ טערקאָפּ ←. אונטערטיטל. „פֿאַרן פֿעלן פֿונעם א׳ אין דער איצטיקער אויסגאַבע וועלן מיר קאָמפּענסירט מיטן נײַעם נאָמען", שנ, דער־ ציילערס און ראָמאַניסטן II. „אין אים אײַנ־ געפֿאַלן אַ זעלטן קעפּל פֿאַר זײַנע שורות...און אַן א׳", בערג, בײַם דניעפּער II. „אונטערן טיטל איז פֿאַראַן אַן א׳, אַ פּסוק פֿון אַ תּפֿילה", מ. ו. בערנשטיין, פֿאָר, 1964 X 25.

אונטערקערן — טרוו. קער אונטער, ~גע־ קערט. 1. אַ ביסל (צו)קערן, אַפֿרייניקן דעם דיל, באַדן פֿון שטויב, מיסט אא. א׳ די פּאַלאַ־ גע מיטן בעזעם. „אַ ווינט האָט זיך אַרײַנגע־ ריסן אינעם זומערגאָרטן...אונטערגעקערט די ווײַסע אַלייען", נאָטע לורײַ, סאָוו׳ הײַמלאַנד, 1962, № 2. 2. קערן פֿון אונטן. א׳ מיסט פֿון אונטער דער קאַנאַפּע. 3. אַרונטערשאַרן. א׳ ס׳מיסט אונטער דער רעדנע. 4. קערן זעלטן, נאָר פֿון צײַט צו צײַט. נאָר פֿרײַטיק א׳ די שטוב.

5. אומדרייען, אונטערבייגן. אויסדרייען. א׳ די פֿיס אונטער זיך. „ער האָט טאַקע שיער ניט אונטערגעקערט דעם קאָפּ אַרויסגייענדיק, וואָרעם ער האָט זיך פֿלוצלינג אָנגעשטויסן אויף דער רביצין", ש. וואָלצענאָק, רבי יוחנ־ טשע, וואַרשע 1883. 6. דוד אונטערקאַשערן. א׳ די לאַנגע אַרבל. מיט זיך — טל. נר. זיך אונטערדרייען. [פֿאַרטײַטש פֿון подвер-нуться]. „ער וועט זיך מיר א׳, וועל איך אים ווײַזן!", רייד.

־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־ין ־קע). ־ערי.

אונטערקערפּער — דער, ־ס (אויך מצ ווי אצ). 1. אונטערשטער טייל פֿון (מענטש־ לעכן) קערפּער. בויך. הינטערחלק. אַ שטאַר־ קער וויִיטיק אין א׳. 2. קליידער טייל לגבי דעם קערפּער וויִ אַ גאַנצקייט. „יעדע מינדסטע באַוועגונג קען נאָר אויסגעפֿירט ווערן...פֿון קערפּער אַליין וואָס שטעלט זיך צונויף פֿון מיליאָנען א׳(ס)", יופֿאָל, 1883, № 11. ־דיק — אַדי.

אונטערקראַטעווען — טרוו. ־טעוט אונטער, ~גע־קראַטעוועט. מאַכן אַ ביסל קראַטעס, גראַט־ קעס (פֿון אונטן), א׳ די פֿענצטער. א׳ די פּאָליצעס.

אונטערקראָן — דער, ־ען. קראָן פֿון אונטן. הייס וואַסער פֿון א׳.

אונטערקראָפּ — דער. מצ? נידעריקערער, צווייטער קראָפּ אונטער דעם אייבערשטן (בײַ אַ פֿויגל). אַ פֿעטע גאַנדז מיט אַ קראָפּ און אַן א׳.

אונטערקראַצן — טרוו. קראָץ אונטער, ~גע־ קראַצט. 1. אַ ביסל קראַצן, אָפּקראַצן פֿון אויבנאויף. קראַצן פֿון אונטן. א׳ די וואַנט פֿאַרן אויסווײַסן. א׳ דאָס טעפּל. א׳ דעם קאַר־ גון און געפֿינען בײַ אים אַן אוצר. 2. קראַצן פֿון צײַט צו צײַט. א׳ דעם פּאַרך, די פּריש־ טשיקלעך אאַזוי. א׳ אַ וואונד. 3. במקום־הערב פֿאַר טואונגען וואָס דערמאָנען אין קראַצן און וועלן דורכגעפֿירט שלעכט. א׳ אויפֿן פֿידל. א׳ דעם נאָמען. א׳ [אונטערהובלען] אַ ברעט. מיט זיך — א׳ זיך וויִ אַ שיכורער. שטיין מיטן היטל אין האַנט און זיך א׳. „נו, ריר זיך, קראַץ זיך שוין אונטער, אַלע וואַרטן אויף דיר", רייד. אויך: זייער פֿאַמעלעך ארבעטן. ־עכץ. ־ענישׁ.

אונטערקראַקען — אוטו. ־קע אונטער, ~גע־ קראַקעט. אַ ביסל, אויף אַ לײַכטן אופֿן אַרויס־ ברענגען די קלאָנגען קראַ־קראַ. א׳ ווי אַ ראָב (וואָראָנע). א׳ ווי אַן אַלטע מכשפֿה. ־ענישׁ.

אונטערקריגן — טרוו. קריג אונטער, ~גע־ קריגן, ~געקראָגן. אַרײַנקריגן אין די הענט, מאַכן אונטערטעניק, קלייַנקריגן. „וואַרט נאָר, איך וועל דיך שוין א׳!", רייד. „אַז מע וועט א׳, קריגט מען אַליין אין די ציין", רייד.

אונטערקריגן זיך — קזוו. קריג זיך אונטער, זיך ~געקריגט. 1. אַ ביסל זיך קריגן. „די פּנימער פֿלאַמען, די אויגן ברענען. מע הייבט זיך אָן א׳", שע, קאָמעדיאַנט. „זיך אונטערגע־ קריגט מיט די תּהילים־זאָגערס אַז זיי דרימלען און קראַצן זיך מער ווי־פֿל זיי זאָגן תּהילים", חג, טמז, 1964 VII 17. 2. זיך קריגן פֿון צײַט צו צײַט. „דאָך זײַנען זיי געבליבן נאָענט פֿרײַנד און צײַטנווײַז זיך אונטערגעקריגט", חג, טמז, 1964 XI 13. ־ענישׁ. ־ערי.

אונטערקריידן — טרוו. קרײַד אונטער, ~גע־ קרײַדט. 1. אונטערשמירן מיט קרײַד. א׳ די בענקלעך אין קלאַס. 2. אונטערצייכענען מיט קרײַד. א׳ די אַרבל.

אונטערקריידיק — אַדי. נעאָל. וואָס געפֿינט זיך אונטער אַ שיכט קרײַד. א׳ע שטייגער. א׳ע ע פּ א ך ט ע — (געאָלאָגיע) עפּאָכע וועו די אונ־ טערשטע שיכט קרײַד האָט זיך פֿארמירט.

אונטערקריזלען — טרוו. ־זל אונטער, ~גע־ קריזלט. 1. אַ ביסל, אויף אַ לײַכטן אופֿן קריזלען. א׳ די האָר, מאַכן אַ ביסל לאָקן. *א׳ די פּאות = פֿאַרדרייען די פּאות אין אַ לאָק. 2. מאַכן קרויזן, קריזלעך פֿון אונטן. א׳ די צעפּ. 3. אונטערשטרײַכן מיט אַ געקריז־ זלטער ליניע. א׳ די וויכטיקסטע וועלטער. 4. (טאָקריי) מאַכן אַז פֿון אונטן זאָל זײַן קריזלדיק. אויסקריזלעכן פֿון אויבן און א׳ פֿון אונטן.

אונטערקרייען — אוטו. קריי(ע) אונטער, ~געקרי(ע)ט. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט קריין. א׳ ווי אַ יונג העגדל. „אונדזער חזן קרייט שוין אונטער", רייד. אויך מיט זיך — ווי פֿון זיך, סתם אַזוי, אָן כוונה, אָן ציל. „דאַרונטער האָבן זיך אונטערגעקרייט העגער, אונטערגעווייגט זיגעדיקע קינדער", אמת, דער פֿאַרטעפּ־אַניסט, ווילנע 1878. טרוי — דזוי אויסקרייען. א׳ אָן ענטפֿער אַז מע וויל ניט. ־ענישׁ.

אונטערקריכן — אוטו. קריך אונטער, בין ~געקראָכן. [ה אַ ב אין לר און אויך זעלטענער אין אוקר.] 1. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט זיך באַוועגן קריכנדיק. נאָך קיין יאָר ניט אַלט, ער קען בלויז אַ ביסל א׳. 2. זיך באַוועגן פֿאַמעלעך. דער זייגער קריכט אונטער = שפּעטיקט זיך. די באָן קריכט אונטער וויּ אַ טשערעפּאַכע. 3. צוקומען, אונטערקומען קריכנדיק. אונטערפּויזען. דער קאַליקע וועט א׳ צו אונדז. א׳ צום שׂונאס פּאַזיציע. 4. אָנקומען, צוקומען מיט הכנעה, קריכעריש. א׳ צום פּריץ. *א׳ אונטער דער הויט = זיך מיזען צו ווערן ליב, גאָר נאָענט. *א׳ אונטער די נעגל = אומאיידל אַרײַנקריכן אין אינ־טימע ענינים. 5. אַרונטערקריכן. א׳ אונטערן טיש, בעט. 6. טאָן, אַרבעטן זייער פֿאַמע־לעך. „הערט אויף א׳, די צייט שטייט ניט!". ־ענישׁ.

אונטערקריכער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וויר עס באַנעמט זיך אָן ווערדע, גלײַך ער וואָלט געקראָכן אויף אַלע פֿיר; חונף, אונ־טערלעקער. „אַזא א׳ גילט מער ווי אַ מאָן מיט כאַראַקטער, קענטשאַפֿט און וויסן", ב. פֿײַנגענבוים איבז. בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציאַליזם, נ״י 1911. ־ערי.

אונטערקרימען — טרוי. קרים אונטער, ~גע־קרימט. 1. אַ ביסל מאַכן קרום, שיפּוע. א׳ די אָפּצאַסן. א׳ די שיך פֿון לאַנגן ניצן. 2. פֿון צייט צו צייט, צו ביסלעך אויסקרימען, בב 3־4 (←). מיט זיך — אַ ביסל, פֿון צייט צו צייט פֿאַרקרימען זיך. א׳ זיך ווען מע הייסט עפּעס טאָן. ־ענישׁ.

אונטערקריצן — טרוי. קריץ אונטער, ~גע־קריצט. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך קריצן פֿון אונטן, מאַכן מיט שאַרפֿן אינסטרומענט אינ־שניט אין מעטאַל, שטיין (אויך האָלץ). א׳ אַן עמבלעם, אַ סימן. א׳ די איניציאַלן. 2. פֿון צייט צו צייט קריצן. א׳ מיט די ציין. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

אונטערקרעכצן — אוטו. קרעכץ אונטער, ~געקרעכצט. אויך: ~קרעכצען. 1. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט ארויסברענגען אַ שטילן קרעכץ. א׳ בײַם דאָונען, בײַם זאָגן תהילים. א׳ פֿון וויטיק, פֿון תענוג. א׳ בײַם עסן. א׳ ווי אַ יידענע, ווי אַ יידּ אַ זקן. „ער האָט מער אונטערגעקרעכצט וויּ זיך צוגעהערט צו די קלוגע ריידּ", חג, ׳שטומער מנין׳. „זי קרעכצט אונטער און קאָכט וועטשערע", פֿוס = מען איז שלאַף, ניט־געזונט, מע האָט צרות — אָבער מע בלײַבט בײַם נאָרמאַלן גאַנג פֿון לעבן.

חג, די ישׁיבֿה. אויך מיט זיך. זיך א׳ מיט אַ ביסן.

אונטערקרקע — [...קאַרקע] די, ־ס. סטוטש, 251. דזוי אונטערערד ←.

אונטערראָד — די, ~רעדער. פֿקפֿ: ~רעדל. ראָד פֿון אונטן. א׳ אין אַ מאַשין.

אונטערראַדזשעען — אוטו. ־דזשע אונטער, ~געראַדזשעט. פּר. אונטערעצהן. אונטערראָטן. מיט זיך — קזוי.

אונטערראַדעווען זיך — אוטו. ־דעווע זיך אונטער, זיך ~געראַדעוועט. אוקר. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט זיך באַמיִען עפּעס אײַנצו־שפּאָרן אַדער עפּעס צו באַקומען. זיך א׳ אויף מציאות און ווערן אָפּגענאַרט. זיך א׳ אויף אַן אומזיסטיקן בילעט צו דער פֿאַרשטעלונג.

אונטערראַזירן — טרוי. ־זיר אונטער, ~(נע)־ראַזירט. דזוי אונטערגאָלן. אויך מיט זיך. ־ונג.

אונטערראָט — דער, ־ן. אָנפֿירערשאַפֿט, ראָט, וועד פֿון אַ נידעריקערער אינסטאַנץ, אייי־בערראָט און א׳ פֿון דער קהילה־פֿאַרוואַלטונג.

אונטערראָטן — אוטו. ראָט אונטער, ~גע־ראָטן. 1. [פֿערזאָן אין דאָטיוו] צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט ראָטן, עצה(נע)ן. א׳ און ניט זײַן גאָנץ זיכער אין דער עצה. 2. ראָטן שטילערהייט אַזוי ווי בשתּיקה. א׳ דעם שותּף, ער זאָל אַרויס פֿון דער שותּפֿות. א׳ אַ גאַנג בײַם שפּילן שאָך. אויך מיט זיך.

אונטערראַטעווען — טרוי. ־טעוו אונטער, ~געראַטעוועט. צו ביסלעך שטיצן, געבן אַ ביסל הילף (וואָס קען ניט באמת ראַטעווען, אָבער איז דאָך גוט פֿאַר חיי־שעה). א׳ וואָס עס לאָזט זיך. א׳ די הונגערעריקע יתומים מיט אַ ביסל ברויט. א׳ עמעצן אין אַ פֿאַרלעגנהייט. אויך מיט זיך.

אונטערראַטשקעווען — אוטו. ־קעוו אונ־טער, ~געראַטשקעוועט. אוקר. צו ביסלעך קריכן מיט שווערער מי (וועגן די קינדער וואָס קענען נאָך ניט גיין, אויך וועגן בעלי־חיים). אויך מיט זיך, מיטן זעלביקן ב.

אונטערראַיאָן — דער, ־ען. קלענערער טייל פֿון אַ גרעסערן ראַיאָן (אין אַן אַדמי־ניסטראַטיווער אײַנטיילונג). נעמען אויך זיך צו קריגן שטימען פֿון גאַנצן א׳. ־יק — אַדי.

אונטערראַיען — טרוי. ־יע אונטער, ~גע־ראַיעט. צו ביסלעך גראָבן פֿון אונטן. א׳ ווי אַ מוליוואַרף. א׳ אַ שטיק פֿעלד. ← אונ־טערגראָבן. א׳ דעם פֿאַראיין. מיט זיך — דזוי אונטערגראָבן זיך, נאָר שאַרפֿער, מיט בײַטעם פֿון ביטול. זיך פֿאַרנעמען מיט אינ־טריגעס און א׳ זיך. ־ענישׁ.

אונטערראַמאַנסירן — אוטו. ־סיר אונטער, ~ראַמאַנסירט. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט פֿלירטעווען, שפּילן אַ ליבע. א׳ מיט אַלע מיידלעך אין שטעטל.

אונטערראַמען — טרוי. ראַם אונטער, ~גע־ראַמט. פֿפֿ: ~ראָמען, ~רוימען. 1. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט מאַכן אַרדענונג, רייניקן. אַ ביסל צוראַמען. כאָטש א׳ די שטוב 2. פֿון צייט צו צייט אַרויסגעבן קלאַנג(ען), ענלעך צום זיפֿצן. „דער בוים קרעכצט אונ־טער פֿון די קלעפּ און פֿאַלט מיט אַ הילך", רייד. „די רעדער פֿון דער פֿור קרעכצן אונ־טער שטילערהייט", שע, פֿון כּתרילעווקע. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

אונטערקרעלן — טרוי. קרעל אונטער, ~גע־קרעלט. אונטערקראַצן מיט נעגל. א׳ בלו־טיקע צייכנס אונטער די אויגן.

אונטערקרעמפּירן זיך — אוטו. ־פּיר זיך אונטער, זיך ~(גע)קרעמפּירט. זיך שטערן, זיך פֿילן ניט פּרײַ (צו טאָן, ריידן אַדער בעטן עפּעס). זיך אונטערשעמען; זײַן געצוימט. א׳ זיך צו בעטן אַ הוספֿה. א׳ זיך אין דער גזעלשאַפֿט פֿון מיידלעך. א׳ זיך ווען מען איז צו גאַסט.

אונטערקרעמפּעווען — טרוי. ־פּעוו אונ־טער, ~געקרעמפּעוועט. שטאַרק, פֿעסט אַרומ־בינדן מיט שטריק פֿון אונטן. א׳ אַ פּליט. א׳ אַ צעפֿאַרענע בעט.

אונטערקרענקען — אוטו. קרענק אונטער, ~געקרענקט. 1. צו ביסלעך ווערן אַלץ מער און מער קראַנק. „איז זי געלעגן טאָג ווי נאַכט, געווייניט אויף אירע יאָר, בין זי האָט אָנגעהויבן אונטערצוקרענקען, פֿרינער פּאַווּ־לינקע, נאָכדעם שטאַרקער און שטאַרקער", שע, אײַנבאַן־גענשיכטעס. „איידער [ער] האָט נאָך רעכט געהערט פֿון דער שנור אַ 'קול באשה', האָט זי געגומען א׳", מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאַס, 1953 ו 2. 2. אַ לענגערע צייט זײַן קראַנק (אָבער ניט אין אַ מסוכנדיקן צושטאַנד). א׳ נאָך דער חתונה. א׳ אויף דער עלטער. „אין די שפּעטע פֿופֿציקער האָט ער שוין געגומען א׳, אײַנגעפֿאַלן פֿון צייט צו צייט", פּ. רודאָי, טמז, 20 XII 1964. 3. אונטערזינדיקן. א׳ מיט שרײַבן לידער, מיט שפּילן טעאַטער, מיט מאָלן אע. ־ענישׁ.

אונטערקרעפּ(י)ען — טרוי. ־פּ(י)ע אונטער, ~געקרעפּ(י)עט. טל. אונטערפֿעסטיקן. אײַנ־מאַצוועון. א׳ די באַמבאַרדירטע בריק. א׳ דעם ׳פֿאַדוואַל׳ (מיט בעלקעס, אײַזערנע שינעס אע). א׳ די דעקאָראַציעס. א׳ די רושטאָוואַניע. מיט זיך — רעפֿל. א׳ זיך מיט אַ פֿאַנקוכן אויף 10 אייער און פֿאַרבײַסן מיט אַ קורטשענטע.

אונטערקרעפּטיקן — טרוי. ־טיק אונטער, ~געקרעפּטיקט. 1. צו ביסלעך, ביסלעכווײַז מאַכן שטאַרק, צוגעבן מער כּוחות. א׳ נאָך אַ קראַנקייט מיט גוטער נערונג. 2. צוגעבן מוט, אויפֿמונטערן צו ביסלעך. א׳ מיט אַ גוט וואָרט. 3. אונטערפֿעסטיקן. אונטערמאַ־צוועון. א׳ די אײַנפֿאַלנדיקע וואַנט. א׳ דעם פֿראָנט מיט אַ נײַעם באַטאַליאָן. א׳ די באַשול־דיקונג מיט נײַע באַווײַזן. מיט זיך. ־ונג.

אונטערקרעקען — אוטו. קרעק(ע) אונטער, ~ געקרעק(ע)ט. פֿון צייט צו צייט זיך פֿאַר־האַקן בײַם רעדן, אַרויסברענגען ווערטער אָפּ־שטעלנדיק זיך, אַ ביסל צוזינגענדיק אָבער מיט אַ געשטיקטער שטים. [עס שאַפֿט זיך דער אײַנדרוק אַז מע הערט צוויישן די ווערטער די קלאַנגען קר־קר.] „האָט...ער גענומען א׳ און מיט אַ מגידישן ניגון דערציילט אַ משל",

איידער עס קומען געסט. 2. רייניקן פֿון אונטן. א׳ אַ קראַנקן. „זי טויג דאָך ניט אַ קינד אונטערצוראַמען", א. סאַפּיר, דער קליינער קאַטערזניק, ווילנע 1883. „ער וועט פֿאַרקאַכן אַ קאַשע, אָנמאַכן אַ סקאַנדאַל — און איך דאַרף עס אַלץ א׳?", רייד. ־עכץ. ־עניש. ־ער.

אונטערראַנגלען זיך — אוטוו. ־גל זיך אונטער, זיך ~געראַנגלט. 1. קזוו. פֿון צײַט צו צײַט זיך פֿאַרמעסטן מיט די כּוחות אין אַ שפּאַס אָדער אויף ערנסט. זיך קריגן, זיך אַמפּערן. „בײַ זיי אַ שפּיל אַזאַ: זיך א׳ און זיך צעמזיקן". א׳ זיך מיט שטעכווערטלעך, מיט אַרײַנזאָגענישן. א׳ זיך מיט דער פּרנסה. 2. אַ ביסל זיך קווענקלען, ניט קענען גלײַך אָננעמען אַ באַשלוס; זיך שלאָגן מיט דער דעה. ער דאַרף זיך נאָך א׳ ביז ער וועט זאָגן יאָ אָדער ניין. ־עניש.

אונטערראַנטעווען — טרוו. ־טעווע אונטער, ~געראַנטעוועט. פּפּ: ~ראַנדעווען. (סטאָליערײַ) אונטערהובלען, עס זאָל ווערן אַ האַלבקײַלעכדיקער ראַנד. א׳ די מיטלסטע ברעטער.

אונטערראָסטן — ראָסט אונטער, ~געראָסט. אוטוו — ווערן צו ביסלעך באַדעקט מיט ראָסט, זשאַווער. די בלעכן הייבן שוין אָן אונטערצוראָסטן. די בײנער ראָסטן אונטער אויף דער עלטער. טרוו — מאַכן עס זאָל נעמען אַ ביסל זשאַווערן. „וואָס טוסטו? לייגסט דעם אײַזן אין וואַסער — ווילסט אים א׳?" רייד.

אונטערראָק — דער, ~רעק. פּקפּ: ~רעקל. פֿרויאישער מלבוש וואָס ווערט געטראָגן פֿון אונטן אונטער דעם אייבערשטן קלייד. געווײנלעך איז אַן א׳ פֿון דער טאַליע אָן און אַ ביסעלע קירצער ווי דאָס אייבערשטע קלייד. אַן א׳ מיט שפּיצן וואָס זעען זיך אַרויס. אַ וואַרעמער א׳ אויף ווינטער. אַ לײַכטער ווײַסער א׳ אויף זומער. „אַ קלייד מיט אַ לאַנגער שלעפּע, וואָס מע מוז אַזוי שיקלעך טראָגן אין דער האַנט אַז מע זאָל דעם יצר־הרע־א׳ אַרויסזען", יהל, די ערשטע ליבע, וואַרשע 1881. „זי האָט געטראָגן אַ שיין געבלימט און קורץ קלייד מיט אַ שטײַפֿן א׳", טמז, 1963 III 10. *זי איז שוין (וועט באַלד זײַן) אין א׳ = וואויליונגעריש מע וועט בײַ איר פּועלן.

אונטער־ראָש־ישיבֿה — דער, ־בות. סגן, געהילף פֿון ראָש־ישיבֿה. אַ גרויסע ישיבֿה מיטן באַרימטן ראָש־ישיבֿה און מיט צוויי א־ר־יבֿות. „פֿון דער עלטערער כּיתּה דער מלמד, ער איז דער הויפּט־ראָש־ישיבֿה, און פֿון דער קלענערער איז אַן א־ר־י", ממוס, שלמה.

אונטער־רבֿ — [...ראָוו] דער. מצ נב. שפּאַסיקע באַצייכענונג פֿאַר אַ קאַנדידאַט אויף רבנות וואָס איז נאָך קיינמאָל קיין רבֿ ניט געווען. [אַן ערך דאָס זעלביקע וואָס אין ווש 'ערבֿ־רבֿ' פֿאַר דער זעלביקער פּאָזיציע און סיטואַציע.] „ער ווייס אַז אַ רבֿ באַדאַרף אַ רביצין, האָט ער אויף גיך חתונה געהאַט. קיין רבֿ איז ער נאָך ניט געוואָרן, ער איז דערווײַל אַן א־ר", פּב.

אונטעררודערן — אוטוו. ־ער אונטער, ~גערודערט. 1. צו ביסלעך, מיט איבעררײַסן פֿירן מיט וועסלעס אַ שיפֿל. זיך בײַטן מיט די ערטער אין שיפֿל און א׳. 2. צורודערן, פֿאַרענדיקן רודערן. נאָך אַ ביסל א׳ ביז מע קומט נענטער צום ברעג. ־ניש.

אונטעררוזשן — טרוו. רוזש אונטער, ~גערוזשט. אַ ביסל באַשמירן מיט רוזש, שמינקע. א׳ די באַק. „אַקטריסעס האָבן אונטערגערוזשט די באַקן און געהאַט טענות וואָס זיי קריגן נישט די ריכטיקע ראָלן", באַש, פּאַר, 1965 III 20.

אונטעררויטלען זיך — אוטוו. ־טל זיך אונטער, זיך ~גערויטלט. פּפּ: ~רייטלען זיך. אַ ביסל ווערן רויט, באַקומען אַ לײַכטן צופֿלוס פֿון בלוט אין פּנים. א׳ זיך ווי אַ שעמעוודיק מיידל. א׳ זיך פֿון בושה.

אונטעררויכערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גערויכערט. פּפּ: ~רייכערן ←. 1. רויכערן פֿון צײַט צו צײַט, ניט שטענדיק. „ער האָט שוין אָוועקגעוואָרפֿן, זאָגט ער, דאָס רויכערן. ער רויכערט נאָר אונטער איין פּאַפּיראָסל נאָכן עסן", רייד. 2. נאָך אַ ביסל רויכערן בײַם צוגרייטן שפּײַז. אונטערוויאָנדזלען. א׳ הערינג(לעך), ווײַל זיי זײַנען נאָך האַלב־רוי.

3. רויכערן אַז דער רויך זאָל קומען פֿון אונטן. פֿאַרטרײַבן מיט רויך. א׳ די וואַנצן. א׳ דעם שונא מיט גיפֿטיקע גאַזן. *א׳ אַ חולה = אויסרויכערן פֿון אים זײַן חולאַת [מיט דער פֿאָרשטעלונג אַז אַ קרענק איז אַזוי ווי אַ שד, אַ מין דיבוק וואָס איז אַרײַן אין מענטשן; קען מען און דאַרף מען אים אַרויסטרײַבן מיט רויך. אויף דעם סמך אויך די באַבסקע רפֿואה פֿאַר אַ קראַנק קינד אין דאָס ווײַטערדיקע]. „אָפּקאָכן אַ ביסל מיאַטקע אָדער א׳ מיט אַ ביסל האָר פֿון אַ שוואַרצן קאָטער", דר׳ יעקבֿ טשערני, יופֿאַל, 1888, № 16. „וויפֿל מע האָט אים נישט אונטערגערויכערט מיט ווײַרעך, ער רירט זיך נישט פֿון אָרט, אָט דער שוואַרצער כּוח, דער אַנטיכריסט", שע, אין שטורעם. *א׳ מיט ווײַרעך = אויך: שטאַרק לויבן, חנפֿענען, דינען ווי צו אַ געטשקע. „מע קניט זיך, מע בוקט זיך און מע רויכערט אים אונטער מיט ווײַרעך", ממוס, קליאַטשע.

4. אוטוו. אָנמאַכן אַ ביסל רויך, מאַכן רויכיק. „פֿאַרריכט דאָס פֿײַער, דאָס האַלץ אין אויוון רויכערט אונטער". ־ונג. ־ניש.

אונטעררוימען — דזוו אונטערראַמען ←.

אונטעררוישן — אוטוו. רויש אונטער, ~גערוישט. 1. אַ ביסל, לײַכט רוישן. א׳ ווי די ביימער בײַ אַ קליין ווינטל. 2. אַ ביסל אָדער פֿון צײַט צו צײַט טומלען, רוישן. „זאָלן די קינדער א׳, זיי זײַנען דאָך קינדער". 3. אומפּ. האָבן אַ געפֿיל פֿון רוישעניש. עס רוישט מיר אונטער אין איין אויער. ־עניש. ־ערײַ.

אונטעררוען — אוטוו. רו אונטער, ~גערוט. צו ביסלעך רוען, אַ ביסל אָפּרוען. א׳ אין וועג. א׳ און זיך ווידער נעמען צו דער אַרבעט.

אונטעררופּע(נע)ן — אוטוו, דריטפּערזאָניק. ־פּעט אונטער, ~גערופּעט. לד. צײַטנווײַז, אַ ביסל רופּע(נע)ן, ניט לאָזן צו רו, באַאומרואיקן. „עס רופּעט מיר [= מיך] אונטער וואָס איך קריג ניט קיין בריוו", רייד. „פֿונדעסטוועגן האָט בײַ איר אַ ביסל אונטערגערופּעט דאָס געוויסן", טמז, 1957 VII 2. ־עניש.

אונטעררופֿן — טרוו. רוף אונטער, ~גערופֿן. 1. סל. דזוו צורופֿן. א׳ עמעצן וואָס האַלט בײַם אַוועקגיין. 2. אין דער שטיל, אַזוי ווי בשתיקה, מיט אַ צייכן פֿון האַנט צורופֿן. א׳ די שכנה און אײַנרוימען איר עפּעס אין אויער. ~רוף, דער. ־עניש.

אונטעררוקן — טרוו. רוק אונטער, ~גערוקט. 1. צו ביסלעך צושאַרן, צורוקן מיט לײַכטער באַוועגונג. א׳ אַ צעטעלע דעם רעדנער. א׳ דאָס טעפּל צום פֿײַער. א׳ דאָס טישל צו דער וואַנט. 2. צורוקן פֿון אונטן. א׳ שפּענדלעך אין פֿײַער. א׳ אַ פֿוסבענקעלע.

3. דזוו צורוקן (כּדי מיט עפּעס באַהילפֿיק צו זײַן). א׳ אַ שטול, אַ טישל. 4. צורוקן נאָענט צום קערפּער. א׳ אַ מעסער צו דער ברוסט, צום בויך.

5. געבן עפּעס (צום עסן), צורוקנדיק גאָר נאָענט. א׳ דעם גאַסט די גרעסטע פּאָרציע. „שאָק — שאָק — מאַך איך...און רוק [דער קליאַטשען] אונטער דאָס בינטל היי האַרט אונטער דער נאָז", ממוס, קליאַטשע. „בײַם טיש רוקט מען מיר אונטער דאָס שענסטע שטיקל פֿלייש", שע, לכּבֿוד יום־טובֿ.

6. געבן עפּעס אַזוי ווי בשתיקה אָדער מיט רחמנות, מיט ביטול. א׳ אַ נדבֿה. א׳ דעם יתום אַ פּאָר אַלטע הייזלעך. „פֿון אַ שטיקל חלה וואָס מע פֿלעגט אים א׳ איז ער געוויינטלעך אויף אַ געוויסער צײַט געוואָרן גוט", ממוס, ווינטשפּ. „דער פּויער וואָס זיצט ניט ווײַט רוקט אים אונטער עפּעס פֿון זײַן באַשיידענעם וואַרמעס", מ. לעוו, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 3.

7. געבן בשתיקה עפּעס וואָס מע טאָר ניט. א׳ כאַבאַר. א׳ דעם נײַעם פּריסטאַוו אַ קערבל אין (דער) יד אַרײַן. „אַז מע רוקט אונטער הינטן אַרום לעשט מען דעם צאָרן", מס, משלי, כא, 14 [׳מתּן בסתר יכפּה אָף׳].

8. דערלאַנגען עפּעס עמעצן מיט אַ קלאָרער כּוונה; דערלאַנגען אויף צו דערזען, צו באַמערקן. א׳ עמעצן די צײַטונג מיט דער שלעכטער ידיעה. „מע פֿלעגט מיר א׳ ווען עס האָט זיך עטוואָס געטראָפֿן אַ בלבול אויף ייִדן", מאיר אחון, ספּור משני בעלי־תּשובֿה, ווילנע 1896. „אָפּאַטאָשו האָט [דעם לייענער] געקענט אונטערטראָגן אָדער — א׳ דעם המונישן, דערבן לשון", מוק, פּאַש, 1954 XI 19. *א׳ אַ פֿײַג אונטער דער נאָז = כּדי צו ווײַזן אַז מע וועט גאָרניט קריגן, קיין זאַך ניט אויספֿירן.

9. צוברענגען, צופֿירן מיט אַ ספּעציעלער כּוונה. א׳ אַ נײַע דיוויזיע צום פֿראָנט. א׳ האַרמאַטן צו דער פֿאָדערשטער ליניע.

10. אויסקאָמבינירן אַז עמעצער זאָל עפּעס קריגן אין זײַן רשות אַזוי ווי צופֿעליק, כּדי דער וואָס נעמט עס (קריגט עס) זאָל אַרײַנפֿאַלן. א׳ פֿאַלש געלט. א׳ אַ וועקסעלע, פֿון אַ באַנקראָטשיק. א׳ קאָנטראַבאַנד(ע). א׳ אַ באָק

אַנשטאָט אַ ציג. א׳ דעם בטלן די האַלב־בלינ־דע כּלה. „די פֿאַפּיראָסניצע האָט דיר אונטער־גערוקט די טאַכטער זאָלסט איר צושטעלן אַ בייכל", חג, טמז, 1964 10. *א׳ אַ גיבּה = אַ געגנבּעטע זאַך. *א׳ טרייף־פּסול = אַזוינס וואָס קאָמפּראָמיטירט; וואָס איבער דעם קען מען ווערן אַרעסטירט (למשל, פֿאַר־ווערטע ליטעראַטור אונטער די צאָרן, אונטער אַ דיקטאַטאָרישן רעזשים).

11. אונטערהעלפֿן מיט עפּעס (וואָס איז ניט קיין קאָנקרעטע זאַך) דורכן צורוקן, געבן בשתּיקה. א׳ דעם ענטפֿער בייַם עקזאַמען.

12. געבן עפּעס עמעצן לטובֿה אָן יענעמס בעטן (און אָן יענעמס וויסן). א׳ הילף. א׳ גוטע עצה, א׳ אַ תּירוץ, אַן אויסרייד.

13. דז נאָר לרעה. ענלעך צו אונטערוואַרפֿן (נאָר מער אַרויסגעהויבן אַז דער וואָס טוט עס מאַכט זיך כּלא־ידע, מאַכט זיך געפֿערט). א׳ אַ קלאָץ־קשיא, יענער זאָל ווערן צעטומלט. א׳ אַ בלבול. א׳ אַ צרה, אַ שפּיל, אַ צאַצקע (זאָל ער זיך האַלטן מיט דעם). *א׳ אַ גע־פֿערטע קאַץ, *א׳ אַ חזירל = דזוו א׳ אַ בלבול, אַזוינס וואָס קאָמפּראָמיטירט. פֿרנל 8ב, וואו עס רעדט זיך וועגן קאָנקרעטע זאַכן. *א׳ אַ פּסק־דין, אַן אורטייל = אַ פֿאַלשן, אַ ניט־פֿאַרדינטן. „א׳ אים דעם פֿאַלשן אור־טייל: יענער האָט רעכט געהאַט", י. ראַפּא־פּאָרט, היימיש, אלול תּשי״ח. *א׳ פֿינף (אָדער אַן אַנדער צאָל) יאָר = פֿאַרמשפּטן אויף פֿינף יאָר תּפֿיסה.

14. דזוו בייַ בב 11־12, נאָר אויב דער גורם איז ניט קיין קאָנקרעטע פּערזאָן. דער מזל, דער גורל, דער צופֿאַל רוקן עפּעס אונטער. „אַנדערע נעמען זיך צו א פֿאַך וואָס אַ קא־פּריזנער צופֿאַל האָט זיי אונטערגעוואָרפֿן, און עס טויג ניט", פֿאַר, 1964 VII 5.

15. פֿאַרשטעקן. בפֿאַלטן. א׳ אונטערן העמד, אונטער דער פּאַזעכע. 16. אַרונטערוואַרפֿן. א׳ דעם שליסל אונטער דער טיר. א׳ אַ נאַכט־טעפּל אונטערן בעט.

אונטערוואַרפֿן זיך — אוטו. → דזוו. 1. צו־שאַרן זיך: צוקומען נאָענט אומבאַמערקטער־הייט. א׳ זיך צום רעדל שמועסערס אויפֿן מאַרק, זיך א׳ אין דער ריי און קריגן עפּעס פֿון די ערשטע. א׳ זיך און אַרויסגנבֿענען אַ בייַטל מיט געלט. „פֿלוצעם רוקט זיך אונטער קאַשטאַן...איינער פֿון די שיינע בעלי־בתּישע שטאָט־הינט", ממוס, שלמה. 2. פֿאַמעלעך זיך דערנענטערן. זיך צורוקן. „גיב איך מיך אַ רוק אונטער, באַקענענדיק זיך מיט אים נענ־טער", ממוס, דאָס קעלבל.

3. אונטערקומען אומגעריכט און אומגע־בעטן. „רוקט זיך אונטער אַ יוד מיט טאָשן־לוחותלעך", אַר, 'אין גאָס'. 4. אונטערקריכן. אונטערשאַרן זיך, דורכשאַרן זיך. א׳ זיך אונ־טערן פֿלויט.

5. זיך באַווייזן פֿאַר די אויגן; אָנקומען, אַרײַנקומען (און אָנהייבן עפּעס צו טאָן). „די הײַנטיקע זאָלן זיך געווען א׳ מיט זייער חקירה אין יענע פֿרײַרדיקע צײַטן...וואָלט פֿון יידן קיין זכר ניט איבערגעבליבן", ממוס. „האָט זיך אונטערגעוואָרפֿן אייניער אַ בריה אָן אונ־טערגעמער און האָט אויסגעטראַכט אַן אינ־טערנאַציאָנאַלן תּנך־קאָנקורס", א. גאָלאָמב, הייַ־מיש, נאָוו 1958. „און אויב דאָס איז ניט גענוג, רוקט זיך אונטער...א מיידל מיט אַן אוירינגל", ב. דעסלער, טמז 3 IX 1960. „האָט זיך אונטערגעוואָרפֿן דער בחור מענדל וואָס איז הײַנט...ניט געגאַנגען אין בית־מדרש אַרײַן", מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאַר, 1964 IX 24.

6. צופֿעליק אָנקומען און דורכדעם עפּעס בייַטן. „אַך, וועג אַ פּאָליציסט זאָל זיך דאָ א׳!", רייד. „[ער] וואָלט אים זיכער געמאַכט פֿאַר אַ זעלנער, וועג עס זאָל זיך ניט געווען פֿלוצלעם א׳ ביילע", ממוס, וויטשפֿ. 7. אָנ־קומען אומגעריכט. זיך באַווייזן אין דעם קרײַז, אין דער סביבֿה, און מע זאָל קענען עפּעס טאָן מיט אָדער אַדאָנק דעם (דער) וואָס האָט זיך באַווייזן. אומעטום זיך א׳ אומגעבעטענער הייט. „האָט זיך אונטערגעוואָרפֿן אַ יאָלה, האָט מען אים אַרומגעצופֿט", רייד. „מיט עטלעכע יאָר צוריק, בשעת דער בהלה פֿון די שקאָ־לעס, וועג דעמסטמאָל פֿראַדל זאָל זיך א׳, הע־הע!", ממוס, שלמה. „עס זאָל זיך א׳ עפּעס אַ קלוגער יונג אַ דאָקטער, וואָלט עס געווען ווי געוואונטן!", אַר, 'בלומען'.

8. דערנענטערן זיך פֿון אַ באַשטימטער דא־טע וואָס איז פֿאַרבונדן מיט אַ שוועריקייט. דער טערמין פֿון העקסל רוקט זיך אונטער. דער ועקסל רוקט זיך אונטער. „דערצו האָבן זיך אונטערגעוואָרפֿן עטלעכע אַלטע חובֿות וואָס מע האָט געמוזט אָפּצאָלן", אַר, 'אין גאָס'. „וועג דער פֿריזיו האָט זיך אונטערגעוואָרפֿן, האָט ער אַרויסגעגנבֿעט זײַן שוועסטערס נדן און איז אַנטלאָפֿן קיין אַמעריקע", הרב העפּ־טערמאַן, פֿאַר, 1964 X 11. 9. דרייפּערזאָנ־ען. דערנענטערן זיך פֿון אַ צײַטאָפּשניט אין דעם גאַנג פֿון דער נאָטור (מיט אַן אָנצוהערעניש אַז עס בינדט זיך מיט אַ שוועריקייט), אָדער אין לויף פֿון געשעענישן וואָס זײַנען אומאָפּ־הענגיק פֿון מענטשן. עס רוקן זיך אונטער שוועריקייטן. „כ׳האָב מורא אַז די דריטע וועלט־מלחמה רוקט זיך אונטער", רייד. „וועג דער קאָלטער וויינטער פֿלעגט זיך פֿלוצעם א׳ און עס איז קיין האָלץ ניט געווען", אַר, 'די לעצטע האָפֿנונג'.

10. זיך מאַכן, צופֿעליק אונטערקומען (לטובֿה אָדער לרעה). אַ גליק (אַ צרה) רוקט זיך אונטער. „אַך, וועג עס רוקט זיך אונטער פֿאַר פּסח אַ פֿאַרדינסטל!", רייד. „פֿלוצעם האָט זיך אונטערגעוואָרפֿן דער שידוך מיט ליי־זער־אַנגלקין", ממוס, וויטשפֿ. „אויב ער וואָלט זיך ניט אונטערגעוואָרפֿן, וואָלט זיך אונטערגע־רוקט אַן אַנדער שוואַרציאָר", אַב קאָהאַן איבּז, קרייצער סאַנאַטאָ, נ״י 1911. „וואָר וויים צו וואָס דאָס וואָלט געפֿירט, וועג עס זאָל זיך ניט געווען א׳ פֿלוצעם אַזוינס אויף וואָס מע האָט זיך כּלל ניט געריכט", ממוס, ספֿר הבהמות.

11. דזוו אַרונטערוואַרפֿן זיך. זיך באַהאַלטן. „וועג עס־עס־לײַט האָבן געזוכט יידן, האָב איך זיך אונטערגעוואָרפֿן אונטער אַ באַרג שמאַטעס", רייד. 12. דרייפּערזאָנ־ען. צופֿעליק זײַן אונ־טער דער האַנט. „האָט זיך אונטערגעוואָרפֿן אַ האַמער, האָט ער מיטן האַמער דערלאַנגט אי־בערן קאָפּ", רייד. „מאַלע וואָס נאָך פֿאַר אַ מצווה עס קען זיך א׳ אונטער דער האַנט", פּ. רודאָ, טמז, 1965 III 28.

־עכן. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

אונטערריגלען — טרוו. ־גל אונטער, ~גע־ריגלט. פֿאַרמאַכן אויף אַ ריגל, צוריגלען פֿון אונטן. א׳ די טיר. **־ענישׂ.**

אונטערריגעוועטן — טרוו. ־געוועט אונטער, ~געריגעוועט, (שוועדערי). 1. באַצייכנען דעם שטאָף מיט לייוונט פֿון אונטן, אויף דער לינ־קער זײַט (בייַם מאַכן קאָלנערס, קליאַפּעס). א׳ דעם קאָלנער. 2. צו ביסלעך, מיט איבער־רייסן ריגעוועטן. 3. דזוו פֿאַרסטריגעוועטן פֿון אונ־טן. א׳ די קאָפּאָטע.

אונטערריידלען — טרוו. ־דל אונטער, ~גע־רידלט פּפּ: ~רידלעוועטן. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט אָדער פֿון אונטן אַראָפּקראַצן מיט אַ רידל פֿאַרטריקנטע בלאָטע. א׳ שניי.

אונטערריזיקירן — אוטו. ־קיר אונטער, ~ריזיקירט. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך ריזיקירן, אײַנשטעלן. א׳ מיט אַן אָוואַנטורע. א׳ מיט עטלעכע גראָשן. א׳ בייַם גיין אין שוּתּפֿות. **־ונג.**

אונטערריטשן זיך — אוטו. ריטש זיך אונטער, זיך ~געריטשט. פּד. אונטערקומען זיך. אונטערשאַרן זיך. א׳ זיך אויפֿן הינטן. א׳ זיך וויַ אַ קאַליקע.

אונטערריטשען — אוטו. ־טשע אונטער, ~געריטשעט. צו ביסלעך, מיט איבערריסן רעזונן, ברומען וויַ אַ חיה. קריכן אויף אַלע פֿיר צוויישן די קינדערלעך און א׳ וויַ אַ לייב. **־ענישׂ.**

אונטערריבן — טרוו. ריבּ אונטער, ~גע־ריבן. 1. אַ ביסל, אויף אַ לייכטן אופֿן ריבּן די אייבערפֿלאַך פֿון עפּעס. א׳ די פּליי־צעס מיט אַ מאַטשאַלקע. א׳ מיט ציטרין־אייל דאָס נייַע מעבל. 2. א׳ אַ מאָרדע — אויך: געבן אין מאָרדע. 3. ריבּן פֿון אונטן. א׳ מיט ספּיריטוס דעם קראַנקן פֿוס. 4. וואויל־יונגערוויש. עסן אַ סך. א׳ אַ טעלער פּעטשע. **־ונג. ־עכן. ־ענישׂ.**

אוי'נטערריידּ — דער, ־ן. 1. אַרגאַניזירטער שמועס (פֿראַגעס און ענטפֿערס) מיט אַן אָפּי־ציעלער אָדער סתּם וויכטיקער פּערזאָן. דזוו אינטערוויו. „ד״ר זשיטלאָווסקי איז צום ערשטן מאָל געקומען אין מאָנטרעאַל (1910) און איך בין געגאַנגען נעמען אַן א׳ בייַ אים פֿאַר דער צייטונג", אאר, פֿאָלקסבלאַט אין דער יוד׳ שפּראַך. 2. דזוו אונטערריידונג. „וואָס פֿאַר אַן א׳ איז געווען צווישן זייַ?", רייד.

אוי'נטערריידונג — ד׳, ־ען. [מיטן אַקצענט אויפֿן שטאַם מער דשמ און נר.] פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערריידן. אינטערוויו. שמועס. „דיא גאַנצע אונטער רידונג פֿון איהם אונ׳ דעם קיניג", איבז, בן המלך והנזיר, פּפּדמ 1769. אורח פֿאַרטיטשט 'ילין' (משלי, יד, 9) — א׳ [תי: „פֿירשפּרעכער"]. „אָבער די גאַנצע א׳...איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער יע־מאָלטיקער לאַגע", זשיט IX, נ״י 1919. „א׳ען מיט אַ ריי...פּערזאָנען", דוד עדעלשטאַט ו.

אונטערריידן — רייד (רעדסט, רעדט) אונטער, ~ערעדט. פּפּ: ~רעדן. אוטו — 1. צו ביסלעך, מיט איבערריסן רעדן, לאַזן הערן וועגן עפּעס. „נאָך מיט אַ וואָך דרייַ פֿרײַער האָט מען אונטערגערעדט אַז עס קומט צו פֿאָרן אַ טעאַטער", שע, בלאָנדזשענדע שטערן. 2. צו ביסלעך בארײַדן, טרײַבן רכילות. „און די נאָענט שכנות האָבן אויף איר אונטערגערעדט", שע, יונגט־ראָמאַנען. „מע רעדט אונטער אַז זיי זײַנען געכאַפּט, ניט פֿרום", י. א. קאַצאָוויטש, 60 יאָר לעבן. „אַפֿילו איצט רעדט מען אויך אונטער אַז זי לעבט אַ גוטן טאָג מיטן מאַנס אַ יינגערן ברודער", מ. בלינקין, קאָרטשפּיל, נ"י 1924.

טרוו — 1. אײַנרידן, צוריידן עמעצן עפּעס צו טאָן. א׳ צו שלעכטס. „מע האָט זי אונטערגערעדט, זי זאָל אַוועק פֿון מאַן", רייד. 2. נאָכרידן, נאָכזאָגן (פֿאַר זיך, שטילערהייט). א׳ דעם מגידס ווערטער. „ווען ער הערט, מאַכט ער מיט די ליפּן און ער האָט אַמאָל אַ טבֿע אויך א׳, וען דער רעדנער געפֿעלט אים", רייד.

אונטערריי׳דן — אוטו. ~ריידט, ~רע׳דט. דטשמ. נר. פֿאַרהאַנדלען. ריידן וועגן אַן אָפּמאַך, וועגן אַ געשעפֿט, וועגן אַן ענין וואו עס זײַנען פֿאַראַן צדדים. א׳ וועגן נייע באַדינגונגען. א׳ וועגן אַ שותפֿות.

אונטערריידן זיך — אוטו, קזוו. זיך צונויפֿריידן, זיך פֿאַרשטענדיקן. „חבֿרה, וואָס האָט איר דאָ זיך אונטערגערעדט? וואָס סודעט איר זיך?", רייד. „וען זיי די זאָל פֿון דער קיניגין ושתּי וועלן הערן, דא וועלן זיי זיך מיטאַזאַמט א׳ דאָס זיי אַלע וועלן טון צו אירע הערן", ר׳ אהרן מסדרבֿש, ספֿר מצח אהרן, וואַרשע תר״נ.

~עכץ. ~ענישׂ. ~ער (~יז, ~קע). ~ערײַ.

אונטערריטלען זיך — דזוו אונטערריטלען זיך (←), אַבער אָפּטער און דאַרף קריגן די בכורה.

אונטערריטן — אוטו. רײַס אונטער, ה אָ ב ן ~געריטן [אויך ב י ן אין פּר, אוקר]. 1. רײַסן נאָך אַ ביסל. „זיי זײַנען אונטערגעריטן נאָך אַ שטיקל וועגס", דאָס, די קלוגע מיידל, וויליע 1879. 2. רײַסן פֿון צײַט צו צײַט. פֿאַרן מיט פֿערד און וואָגן און אַמאָל אויך א׳. 3. צורײַסן אומבאַאַמערקטערהייט. א׳ און זיך צוהערן צו דער קריגערײַ. 4. פּײַג. דזוו אונטערדריקן. א׳ אויף די אַרעמע.

אונטערריכערן — דזוו אונטערריכטערן ←. [די פֿאַרעם פֿאַרשפּרייט אין לד, פּר.] צום בז: „דעם לינקן אויער זאָל מען אים א׳ מיט בערשטן", ריב״ל, די הפֿקר וועלט וו, וואַרשע תרס״ב. „זײַן באָבע די צנועה...איר עין־הרע שפּרעכן, איר וואָקס און סמאָלע גיסן, איר קנייטלעך לייגן, איר א׳ נאָר מיט אַ קאָטער — טויזנט מאָל בעסער וויִ להבדיל דער טאַטער", אמ״ש [אַסטראָווסקי], דער מאַסקאַראַדין־באַל, וואַרשע 1884. „איך האָב שוין געטאָן אַלע סגולות פֿון דער וועלט, איך האָב מיך אונטערגעריכערט מיט הושענות און לולבֿים", זיגלמאָן, יופֿאַל, 1881 X 15. „איך בין חלשות געבליבן...מײַן מאַמע האָט באַלד אויסגעריסן עטלעכע האָר פֿון דער ציג און מיר אונטערגערייכערט", ש. בעקערמאַן, משיחס צײַטן, אַדעס 1887. „געגעבן אים טרינקען עפּעס קרײַטכצער אַזוינע...", אונטערגעריכערט אים מיט פֿעדערן", ממוס, ווינטש. „אונדזער גילדן קעלבל איז שוין קדושׁ! די טענצער דינען אים געטרײַ, רייכערן אים אונטער מיט ווײַרעך", ממוס, 'די אַלטע מעשׂה'.

אונטערריניקן — טרוו. ~ניק אונטער, ~גערריניקט. ריניקן אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט. א׳ די שטיבער. א׳ די אַדמיניסטראַציע. מיט ז י ך ~ונג.

אונטערריס — דער, ־ן. אַקט פֿון אונטערריסן. פֿאַקטאָר פֿון אונטערריסן. אַ בייזוויליקער א׳. א׳ אַרבעט. ־ונג.

אונטערריסן — טרוו. רײַס אונטער, ~געריסן. 1. רײַסן פֿון אונטן. אײַנרײַסן. א׳ די קאָפּאָטע, א׳ די אָגרעסן. 2. רײַסן צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. א׳ די צײַטיקע עפּל. אַמאָל אונטערשרײַבן, אַמאָל א׳ די דינע צוויבעלעך. א׳ די אויערן ווי אַ בייזער מלמד. 3. צעגעמען. אַרונטערריסן. נר. א׳ גאַנצע גאַסן. „ער וועט בלײַבן דער אויפֿזעער, ביז דאָס הויז וועט אונטערגעריסן ווערן", פֿאַר, 1964 VII 13. 4. צו ביסלעך קאָליע מאַכן, פֿאַרדאַרבן, אי־בערפֿירן. א׳ די שטים פֿון שרײַען, פֿון צו פֿיל זינגען. א׳ דאָס געזונט (מיט שוועדער אַרבעט איבער די כּוחות, דורך מאָגערן זיך אע). „מע האָט אים אונטערגעריסן דאָס געזונט אויף דער קאַטאָרגע". אויך מיט ז י ך [דאַטיוו]. „פּטור צו ווערן פֿון דער שוויץ־פֿאַבריק, וואָס האָט יעדן טאָג אַלץ מער און מער אונטערגעריסן זײַן געזונט", נ. ב. מינקאָוו, פֿאַס, 1952 II 1. „בײַם וואַשן וועש האָט מען זיך אָפּגעריבן די הויט און זיך אונטערגעריסן דאָס געזונט", טמז, 1961 I 15.

5. אונטערגראָבן, אונטערמינירן; דעזאָרגאַניזירן. א׳ עמעצנס השפּעה. „טרעטן אַרויס... און ווילן א׳ די אַרבעט אין די פֿאַראיינען", י. יאָפֿע, אין קעסלגרוב, מאַסקווע 1929. „שריט אויף א׳ די פֿרײַנדלעכע באַציאונגען צווישן...", סאָוו. היימלאַנד, 1963, № 2.

6. אויסריסן. א׳ אַ פֿאַרזאַמלונג. 7. אַראָפּריסן; אַרונטערריסן. א׳ אַ פֿאַרשטעלונג מיט רײַסן; אַרונטערריסן. א׳ אַ פּלאַן, אַן אונטערעמונג. א׳ עמעצנס רעפּוטאַציע. א׳ דעם גוטן נאָמען פֿון אַ טויער. 8. אינגאַנצן חרוב מאַכן. נר. „דורך זײַן ביזן גידאַנק האָט ער זײַן לעבן פֿאַרלאָרן, דען דער וועג וואַר אים אונטער ריסן וואַרין", ספֿר משלים, פּפּדמ 1686.

אונטערריסן זיך — אוטו. ← דפּוי. 1. רעפֿל. זיך אַליין א׳. א׳ זיך מיט ליגנס. 2. איבער שוועדער אַרבעט ברענגען צו אַ שאָדן, אַ ריס אין אַן אינעווייניקסטן אַרגאַן פֿון קערפּער. „טאָמער טרעפֿט ער אַן אַלטע גויע גיין פֿונעם טײַך און זיך א׳ טראָגנדיק אַ פּאַק ווען, נעמט ער איבער איין קלימעק אויף זײַנע פֿלייצעס", סמב. „איז לא די וואָס ער [האָט] זיך שוער ניט אונטערגעריסן, שלעפּנדיק זי אויף זיך...", י. יאָפֿע, אין קעסלגרוב, מאַסקווע 1929. „שלעפּן זיך אום צעגלינגער הינער קאַליקעס אונטערגעריסענע, דאָס רײַסן זיי זיך אונטערלייגנדיק", דא, פֿון בערלין בײַ סאָן־פֿראַנציסקא, וואַרשע 1930. *וועסט זיך ניט א׳ = וועסט זיך ניט איבער־אַרבעטן; נישקשה, דו קענסט עס טאָן. „ניט וויסט צו גיין. דו וועסט זיך ניט א׳", ש. גאָדינער, בירעבידזשאַן, זב, מאַסקווע 1936. *זיך א׳ די גלאַטקע = די שטים [געזאַגט צו עמעצן וואָס שרײַט צו הויך].

3. ספּעצ. מפּיל זײַן. זיך א׳ אין דריטן חודש. „זי האָט זיך מיט עפּעס אונטערגעריסן און דאָס ברענגט אויף דער וועלט אַן אומצײַטיק נפֿש", מר III, נ"י 1908. 4. ספּעצ. קריגן אַ בראָך. שלעפּן שווערע פּעק און זיך א׳. 5. וואוּ. האָבן צו טאָן מיט מענער. ־עכץ.

אונטערריסענישׂ — דאָס (די), ־ן. געדויערדיקער פּראָצעס פֿון אונטערריסן (זיך) און אונטערגעריסן ווערן. אַ סיסטעמאַטיש א׳. „פֿרענעניש, אַפֿילו אין דער קלאַמפּערשט אונטערטעניקער פֿאָרעם פֿון 'למדנו רבינו', איז דער אָנפֿאַנג פֿון אונטערגראָבענישׂ און א״, ש. גאָרדין, יאָנאָווסקי..., ל״אַ 1957.

אונטערריסער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע ־ס. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיט אונטערריסן. „אַ פֿאַרשטעלטער א׳ האָט זיך אַרײַנגעכאַפּט אין אונדזער פֿאַראיין", רייד. ־ערײַ.

אונטערריצן — טרוו. ריַיץ אונטער, ~געריצט. אָנרייצן, אויפֿרייצן אַ ביסל אַדער פֿון צײַט צו צײַט. א׳ דעם הונט. א׳ צו אַ מחלוקת. א׳ מיט שטעכווערטלעך.

אונטערריישן — טרוו. ריישׂ אונטער, ~געריישט. צו ביסלעך אונטערפֿרעגלען. א׳ אַ ציבלקע און אַרײַנטאָן אין לעבער, אין זופּ. „דער ווילן אונטערצוריישן אַלע ליטעראַרישע געקאָכטסטער מיט לינק ריישׂעכץ האָט געטאָן גרויס שאָדן דער ליטעראַטור פֿון יענער צײַט", באָש, פֿאַר, 1965 II 13. פּײַג. א׳ אַ מחלוקת. ־עכץ.

אונטערריכט — דער, ־ן, אַרכ. דטשמ. נר. אַקט פֿון אונטערריכטן. לימוד. לערנונג. עדוקאַציע. „קאָרצי אונטער ריכט פֿון בוכשטאַבירן אויר טראַכטן", י. מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774. „די מלמדים מע מעג פֿון זיי חזק מאַכן און טאַדלען זייער א׳...; זיי זײַנען געווען די...מאַרטירער פֿאַר דער ידישער דערציאונג", קמ, 1870, № 41. „האָבן מיר צו פֿאַרדאַנקען דעם א׳ פֿון דער פּוילישער שפּראַך אין די פֿאַלקשולן", זשיט II, נ״י 1912. גורטער (שלעכטער) א־מ ע ט א ד. א־ש פ ר א ך. „אין מזרח־איראָפּע האָבן מיר...געפֿירט אַ קאַמף פֿאַר אייגענע שולן מיט ידיש אַדער העברע־איש אַלס א׳ס־ש״, גרינ, יוד און וועלט, נ״י 1953.

אונטערריכטונג — די, ־ען, אַרכ. איצט דטשמ. נר. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערריכטן. אינפֿאָרמאַציע. „דו ווילשט אַן נעמען וואראַפּטיגי אונטערריכטונג גלײַך דוא אונש איצונד האשט הערין גלאזט", יוסיפֿון, אמשט 1743.

אונטערריכט זיין — צזוו. בין א׳, בין א׳ געווארן. אַרכ. קריגן ידיעות. אינפֿאָרמירט

וועלן. „דער קינג זעלביר האט זיך איין (רבי) גנומן אום פֿון אים רעכט אונטר ריכט צו זיין אין אַלי זאכין פֿון דיא יודישי גאטש דינשט", שאר, לב/ב.

אונטערי׳כטן — טרוו. ~ריכט, ~ריכט(ע)ס. אַרכ. איצט דטשמ. נר. 1. לערנען יענעם. „דער אַנפֿאַנג אום חכמה צו לערנין איזט שווײַגן, דז אַנדרי איז פֿלײַסיג צו הערין... פֿינפֿטינס, אַנדרי צו אונטר ריכטין", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „אום אײַך מער צו אונטר ריכטין וויללי נאך איינה אויף גאב שטעלין", מ. ז. איידליץ, מלאכת מחשבֿת, פּראַג תקל״ה. „פֿאַדערן אויף אַלע יונגעלײַט... וואס קענען העברעאיש א׳, זיי זאלן זיך בײַ אונדז מעלדן", קמ, 1865, № 21. „האָט צו־געצויגן נאָך מענטשן צו זיך וואס העלפֿן אים א׳ אומאַנטגעלטלעך", צעד.

2. צולערנען יענעם (וויִ אַזוי צו טאָן). „שלישי׳ זאל בעלי זצ״ל...ר׳ יודא בכל דבֿר אונטר ריכטן וויא מאן איין קאַפּט", גה, 111.

3. באַלערנען, אַנווײַזן. פֿירן אויפֿן ריכטיקן וועג. „דש איך דיר אונטר ריכטן קען וואש דוא טאן זאָלשט, וועז ער צו דיר ווערט קומן", יוסיפֿון, אמשט 1743. „זעלכי לײַט די דא וואונן אין די קלייני קהלות אוג אין די ישובֿים, וואו זי קיינם האבן צו אונטר ריכטן אוג אונטר ווײַזן וואש צו טאן", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „זאָל מען פֿרעגן אַ תּלמיד־חכם, וועט ער זי א׳ על־פּי דין", הרב מרדכי הורוויץ, ספֿר פּרשת מרדכי, אונגוואר 1866.

4. אָנזאָגן, באַקאַנט מאַכן. אינפֿארמירן. „אונטר ווײַלין גינג דער פֿאַלשיר (נביא, נתן פֿון עזה) זיין גאנג אום...איטליכם צו אונטר ריכטן דש דר (שבתי צבי) דר רעכטר משיח איז", שאר, קנ. „זיי האָבן אים אונטערריכט פֿון יעדן ריכן ריזנדן", אמד, קאָרטוכע, ווילנע 1878. „מע דערציילט אין גוט־אונטערריכטעט קריזין", זשיט x, נ״י 1919. 5. צוטראָגן, מסרן. „אוב איין יחיד אוֹ רבים ח״ו וואָלטין אויס פֿלין אונ׳ וואָלטין דיא שׂרה יר״ה אונטר ריכטן...דא זאָל דער זעלביג עוֹבֿרין אוֹ עבֿריינים זיין אונ׳ האבין אלי עונשים וחרמות וחומרות", תקק.

אונטערריכטן — דער, ־ס. (שוסטערי) פֿאַסיקל לעדער אינעווייניק (אין שוך) בײַ דער פֿיענטע. ש. ווינטער, צו דער טערמינ׳ פֿון מלאָכות, פֿש וו.

אונטערריכטן — טרוו. רים אונטער, ~גע־רימט. פֿון צײַט צו צײַט אַ בײַסל לויבן, רימען אויף אַ לײַכטן אופֿן. א׳ אַן אָנהייבער. א׳ דעם צוריקגעשטאַנענעם תּלמיד און אים אַ בײַסל דערמוטיקן. מיט זיך — רעפֿל. „מיט זיין א׳ זיך ווען ער ווײַט ניט אַוועק־גיין", רייד. „ער האָט ליב אַ בײַסעלע זיך אונטערצורימען", רייד. **ענגיש.** ־ער. ־ערי.

אונטערריכטפֿלען — אוטו & טרוו. ־פֿל אונטער, ~גערימפלט. פֿפּ: ~רומפֿלען. צו בײַסלען, מיט איבערריכטן שפֿילן אויף אַ שלעכ־טן, גרילציקן אופֿן. א׳ ווי אַ דאַרפֿישער קלעזמער. א׳ בײַם (דעם) ברוגז־טאָנץ. **ענגיש.** ־ער.

אונטערריגד — די, ־ס. *Mhd*: rinde. 1. אונטערשטער, האַרטער טייל פֿון ברויט, וואָס אויף אים איז דער לאַבן אײַנגעזעצט אין אויוון. די מעליקע א׳. „איין טייל זאָגן: דיא עיקר מצוה בײַם שנידן צו ברכות [בײַ מאַכן די ברכה המוציא] איז די אונטר רינט", ספֿר תּחינות, פֿיורדא 1714 [יוֹפֿא, 1939, № 2]. 2. אינעווייניקסטע, אונטערשטע קאָרע (קור־לאָנד, זאַמעט). אַראָפּגעמען די דינע א׳. שרײַבן אויף אַ פּאָם א׳.

אונטערריגן — אוטו. רין אונטער, ב׳ין & ה אָ ב ~גערונגן. 1. אַ בײַסל, פֿון צײַט צו צײַט דורכלאָזן אָדער אַרויסגעבן פֿליסי־קייט. עס רינט אים אונטער פֿון דער נאָז, דער אַלטער דאַך רינט אונטער בײַ אַ שטאַר־קן רעגן. 2. היפּוך פֿון אויסרינען. אונטער־קומען, אונטערלויפֿן אא. „ער איז מיר אונ־טערגערונגן ממש אונטער די פֿיס", רייד.

אונטערריסעווטן — טרוו. ־סעוט אונטער, ~גערירסעוועט. סל. אַ בײַסל, פֿון צײַט צו צײַט צייכענען. צייכענען (אַנצייכענען) פֿון אונ־טן. א׳ די טאַליע. א׳ בלימעלעך און צאַצקעלעך.

אונטערריען — טרוו. ריע אונטער, ~גע־ריעט. דזוו אונטערראָיען, אונטערגראָבן. חיהלעך ריען אונטער די וואָרצלען. מיט זיך. א׳ זיך וויִ אַ חזיר אונטערן פֿלויט. א׳ זיך אין אינ־טימע סודות פֿון דער חבֿרטע. **ענגיש.**

אונטערריפֿען — דזוו אונטעררימפֿלען ←. א׳ אויפֿן פּידל.

אונטעררעגולירן — טרוו. ־לירן אונטער, ~רע־גולירט. אַ בײַסל אָדער צו בײַסלעך רעגולירן. א׳ דעם אומלויף פֿון געלט. א׳ די ברעגן פֿון די טײַכן. ־ונג.

אונטעררעגענען — אוטו, אומפּ. רעגנט אונ־טער, ~גערעגנט. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט רעגענען. אַ טרוקענער זומער, עס רעגנט בלויז אונטער. „דאָרטן רעגנט בלויז אונטער ניט מער ווי אַ האַלבע שעה, דערנאָך ווערט ווידער בלוי דער הימל", רייד.

אונטעררעדנג — די, ־ען. דזוו אונטער־רידונג ←. „אין דער גאַנצער א׳, רידן בײַדע זייער קאַלטבלוטיק און רואיק, ניט מיט היץ און ניט מיט כּעס", קמ, 1865, № 23. „דער פּריץ דערקלערט די א׳ פֿאַר געענדיקט און זיצט זיך צוריק אין זיין קאַביגעט", בן־צבי, דעם שענקערס טאָכטער, קראָקע 1911. „מיר האָבן געהאַט מיט אים אַן א׳, און אַז עס איז געקומען זיין ריי צו רעדן, האָט ער זיך אַנטשולדיקט", רעדי היימיש, אַב־אלול תּשכ״א.

אונטערריידל — דאָס, ־ער. פּקפּ פֿון אונ־טערראָד ←. „וער זענען די מענטשן וואָס שלעפּן זיך עפּעס נאָך הינטן בײַ די א׳ער?", ספֿר שבֿחי רמ״ל, לעמבערג [יאָר?].

אונטערריידן — דזוו אונטערריידן, פּד, אוקר. [מיט קורצן ע־קלאַנג]. צום בו, אוטו. „גיט אומזיסט האָט מען שוין אין שטאָט אונטער־געריידט אַז ער שיקט עד־היום...די טויזנט רובל", בערג, אין אַ פֿאַרגעבטער שטאָט. צום בב, אוטו. „אין שטאָט רעדט מען אונ־טער אויף אים: עפּעס אַ ווײַבל, אַן אשת־איש, זאָגט מען", שע, אײַזנבאַן־גענשיכטעס.

אונטערר׳עדן — דזוו אונטערריי־דן.

אונטערריעוון — אוטו. רעוט אונטער, ~גע־רעוועט. צו בײַסלעך, מיט איבערריסן רעוון ווי אַ חיה אָדער אַ בהמה. א׳ פֿון ווייטיק. **ענגיש.**

אונטערריעטשירן — טרוו. ־שיר אונטער, ~רעטושירט. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט פֿאַרפּוצן, פֿאַרדעקן קליינע דעפֿעקטן (פֿון אַ פֿאַטאָגראַפֿיע). א׳ אַ פֿאַטאָגראַפֿיע. „איך בעט אײַך, רעטושירט ניט אונטער", רייד. ־ונג.

אונטערריכטונג — די, ־ען. דזוו אונטער־ריכטונג. דאָס לערנען ווי זיך צו פֿירן. „די מצוות הלבֿבֿות האָבן מער מעלה פֿון די... חכמה פֿון א׳ און דיא חכמה פֿון וואויל צו קענען ריידן", חה, 56.

אונטערריעכענען — טרוו. רעכן אונטער, ~גערעכנט. 1. צונויפֿרעכענען, צונויפֿחשבו־נען. „דאָס וואָס אַ בריגאַדיר דאַרף קענען בײַם א׳ נאַריאַדן", ה. ראַבינקאָוו, סאָוו׳ היים־לאַנד, 1961, № 1. 2. רעכענען צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. 3. אונטערשאַצן, ניט דער־שאַצן. א׳ דעם שׂונאס כּוחות. ־ונג. **ענגיש.**

אונטערריעמאַנטירן — טרוו. ־טיר אונטער, ~(גע)רעמאַנטירט. צו בײַסלעך, מיט איבער־ריסן פֿאַרריכטן, באַנײַען אַ בנין. רעמאַנטירן פֿון אונטן. א׳ דעם דאַך. א׳ דעם פֿונדאַמענט. בײַסלעכווײַז א׳ גאָרן נאָך גאָרן. *א׳ דעם פֿראַנט = צופּוצן דאָס פּנים מיט שמינקע אא. ־ונג.

אונטערריעפֿריוון — טרוו. ־וט אונטער, ~(גע)רעפֿריוועט. אוקר. פּאַד, כערסאָן. צו בײַסלעך פֿאַרריכטן עמעצן (דאָס געזונט), העל־פֿן קומען צו די כּוחות. „מיר האָבן דעם זומער זי אַ בײַסל א׳, זי שיקן אויפֿן לימאָן [אויף אַ זומערפֿלאַץ בײַם ים, לעבן אַדעס]", בריוו. מיט זיך — רעפֿל.

אונטערריעקל — ← אונטערראָק.

אונטערריצון — [...ראָצן] דער. מצ נב. ווילן וואָס קומט ניט אינגאַנצן קלאָר צום באַוואוסט־זיין. „פֿאַראַן בײַ אַ סך מענטשן אַ צוויײַג־דיקער רצון: אַן אייבערריצון און אַן א״, רייד.

אונטערריצן — [...ראָצן] (ע, אַ)שן] אוטו. רעש אונטער, ~גערעשט. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט מאַכן אַ רעש; טומלען אויף אַ לײַכטן אופֿן. „דער עולם הייבט אָן א׳, ווײַל די פֿאַרשטעלונג הייבט זיך נאָך ניט אָן", רייד.

אונטערשאָבן — טרוו. שאָב אונטער, ~גע־שאָבט (~געשאָבן). 1. שאָבן פֿון אונטן. א׳ מערן פֿאַר אַ צימעס. 2. שאָבן אַ בײַסל, צו בײַסלעך. א׳ די פֿיש. 3. אַראָפּשאָבן. אונ־טערקראָצן. א׳ די קאָרע פֿון די קלעצער. א׳ ווילדפֿלייש, גראָבע הויט פֿון דער פּיאָטע. ־ונג — ← אויסשאָבונג, בב. **ענגיש.**

אונטערשאַטן — אוטו., דריטפערזאָניק. שאַט אונטער, ~געשאַט. שאַטן צו ביסלעך, אַ ביסל. „איך האָב מורא דאָס עסן וועט אים א״, רייד.

אונטערשאַכטל — דאָס & דער, ־ן. שאַכטל וואָס געפֿינט זיך אין אַ גרעסערן שאַכטל. אַרײַנ־לייגן דעם בראָסלעט אין א׳.

אונטערשאַכטע — די, ־ס. טיפֿערע שאַכטע, שאַכטע אונטער אַ שאַכטע אין אַ מינע.

אונטערשאַכערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־שאַכערט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט צוהאַנדלען, פֿאַרקויפֿן אויף אַן אומרײַעלן אופֿן. א׳ און האָבן אַ מיאוסן סוף.

אונטערשאַל — דער (דער), ־ן. קלענערע שאַל וואָס מע טראָגט געווײַנטלעך אונטער אַ גרעסערער שאַל. אײַנגעהילט אין אַ שאַל און אַן א׳.

אונטערשאַל — דער, ־ן. ט׳ פֿון מנקרים. טייל פֿון הינטערחלק פֿון אַ בהמה מיטן עק. „חתיכת האַליה ובלשון המורגל שוואַנץ בראָטין אָדער אונטער שא״ל ובפה עירנו [בײַא־ליסטאָק] שפּיצבראָטין״, מחנה, 120.

אונטערשאָל — די, ־ן. טעלערל צום אונ־טערשטעלן אונטער אַ טרינק־כלי. דערלאַנגען אַ בעכער ווײַן, אַ גלאָז טיי אויף אַן א׳.

אונטערשאָלעך — די, (־ן, ־ער). אונ־טערשטע שיכט פֿון אַ שאָלעכץ. אַ פּרי מיט אַן אײַבערשאָלעכץ און אַן א׳.

אונטערשאַנטאַזשירן — טרוו. ־זשירט אונ־טער, ~(גע)שאַנטאַזשירט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט צו אַרויסקריגן עפּעס דורך שוינדל, סטראָשונקעס אא. א׳ אַ בכּבֿודיקן מענטשן וואָס האָט זיך פֿאַרזינדיקט. דער פּאָרשוין קען אויך די קונץ פֿון א׳. ־ונג.

אונטערשאַנעוועטן — טרוו. ־נעוועט אונטער, ~גע־שאַנעוועט. אַ ביסל, צו ביסלעך שאַ־נעוועט, אָפּהיטן. האָבן אײַנזען (מיט עמעצן), א׳ דאָס געזונט. א׳ דעם צווייטנס געפֿילן, א׳ דעם געפֿאַלענעם. א׳ דעם יום־טובֿדיקן בגד, ניט אָנטאָן אים אינדערוואָכן.

אונטערשאַנצן — טרוו. שאַנץ אונטער, ~גע־שאַנצט. אונטערריקן, אונטערשאַרן. אונטער־העלפֿן און צוטיילן, צוואַרפֿן. א׳ אַ פּאַר־דינסטל. א׳ אַ גוטן קויף. א׳ אַ חלק אין געקויפֿטן וואַלד, ראַמש.

אונטערשאַפֿן זיך — אוטו. שאַף זיך אונ־טער, זיך ~געשאַפֿט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט זיך הייסן אָדער זיך לאָזן באַ־דינען פֿון עמעצן. זיך א׳ מעשׂה גביר מיט אַלע יינגלעך אין שטעטל. א׳ זיך מיט קינדער פֿון די חדרים און זיי שלעפּן אויף גבֿירישע לוויות. 2. נעמען צו הילף. א׳ זיך מיט וועדטערביכער בײַם איבערזעצן.

או׳נטערשאַצונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערשאַצן. ניט־געוואָרקע אָפּ־שאַצונג. „דאָס זאָל ניט הייסן קיין א׳ פֿאַר אונדזער אַלטער קרוינשפּראַך העברעאיש״, שטרײַכער.

או׳נטערשאַצן — טרוו. שאַץ אונטער, ~גע־שאַצט. [אויך: ~שאַ׳צן, ~שאַץ, ~שאַצט. נר.] 1. שאַצן נידעריקער ווי פֿול ס׳איז ווערט אָדער וויכטיק. א׳ ווי אין לאָמבאַרד. מע דאַרף ניט א׳ די שוועריקייטן. „מע דאַרף ניט איבער־טרײַבן די מיליטעריש מאַכט פֿון ישׂראל, אָבער מע טאָר דאָס אויך ניט א״, בצע, טמז, 1964 X 4. 2. ניט אָנערקענען אין דער נייַ־טיקער מאָס. גרינגשאַצן. א׳ אַ מענטשן. א׳ עמעצנס קינסטלעריש דערגריכונגען. „זיי זאָ־לן ניט בכּיוון א׳ זיך [אַקוזאַטיוו] אַליין״, לל, יובל XXXII. מיט זיך — רעפֿל. „די צרה מיט אונדז [פֿרויען] איז וואָס מיר אַליין שאַצן זיך אונטער״, טמז, 1963 III 23. ־ענישׂ.

אונטערשאָקלען — טרוו & אוטו. ־קל אונטער, ~געשאָקלט. 1. צו ביסלעך, אויף אַ לײַטכן אופֿן טרייסלען (מיט) עפּעס. א׳ דעם בוים (די פּירות זאָלן אַראָפֿפֿאַלן). א׳ (מיט) דעם לולב. „מיט אַ סך געלט שאָקלט מען אונטער די וועלט״, שו. 2. מאַכן אַ לײַכטע באַוועגונג מיט אַן אבֿר אַהער און אַהין. א׳ מיט דער האַנט (ווי אַ באַגריסונג). „אַז מיר ווילט זיך, ווי מײַן פֿעטער ר׳ זרח, א׳ דער־בײַ מיטן קאָפּ״, מלה, גאָלדענע פּאַוונע. מיט זיך — א׳ זיך בײַם דאַוונען. א׳ זיך נאָכן פֿינפֿטן גלעזל. „די שויבן שאָקלען זיך דאָך אונטער פֿון די געשרייען״, רייד. „דער פֿערד ...לויפֿט, שטאַרק אונטערשאָקלענדיק זיך מיט דעם גריגן ליידיקן וואָגן״, צבי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואַזיע, וואַרשע 1906. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשאַרלאַטאַנעוועטן — טרוו. ־נעוועט אונטער, ~(גע)שאַרלאַטאַנעוועט. פֿון צײַט צו צײַט שאַרלאַטאַנעווען. אָפּנאַרן. אונטערשרײַבן לען. א׳ די קרובֿים. א׳ די מיידלעך.

אונטערשאַרן — טרוו. שאַר אונטער, ~גע־שאַרט. 1. אונטערריקן (←) שאַרגדיק. א׳ די טשאָלנטן טיפֿער אין אויוון. א׳ דעם פֿערד אַ ביסל הייַ. א׳ דעם גאַסט נאָך אַ טעלער זופּ. פֿיג. א׳ עמעצן אַ פֿאַרדינסטל. 2. שאַרן פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך. א׳ הייַ מיט אַ גרעבלעך. א׳ דאָס זאָמד מיט אַ רידל. 3. שאַרן אונטער עפּעס. א׳ דאָס מיסט אונטער דער רעדנע, די צונויפֿגעקערטע בלעטער אונטער דער וואַנדע. 4. צושאַרן. „האָב איך מורא טאָמער וועט ער א׳ די קוילן״, תקוני שבת, אוסטראָהא 1818.

אונטערשאַרן זיך — אוטו. ← דפֿוס. אויך: 1. אונטערקריכן. א׳ זיך אונטערן פֿלויט. 2. זיך דערנענטערן בשתּיקה. א׳ זיך ווי אַ גנבֿ. א׳ זיך צו דער דינסט. „ער פֿלעגט ניט פֿאַרגעסן אָפּצושטויסן אים...ווען יענער פֿלעגט זיך א׳ ...אונטערצוהעלפֿן אים״, זשיט VIII, נ״י 1919. 3. צומאַכן זיך. אונטערלעקן זיך, אונטער־חנפֿענען זיך. א׳ זיך צו דער רײַכער יורשטע. א׳ זיך צום גביר.

־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשאַר(ע)וון — טרוו. ־ר(ע)וועט אונ־טער, ~געשאַר(ע)וועט. פּד. אונטערריבן. אונ־טערשיַרן. צו ביסלעך, אויף אַ לײַטכן אופֿן רײַבן (עפּעס) אָדער אָפּריבן. א׳ דעם טאָפּ מיט אַ וויעכעטש.

אונטערשאַרפֿן — טרוו. שאַרף אונטער, ~גע־שאַרפֿט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שאַרפֿן. א׳ די מעסערס אין אַן ערבֿ־יום־טובֿ. 2. שאַרפֿן פֿון אונטן. א׳ קאַנטן. 3. מאַכן אַ ביסל שאַרפֿער גײַסטיק. אויך מיט זיך. א׳ (זיך) די מוחות מיטן לערנען די האַרבע סוגיות פֿון דער גמרא. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשאַרצן — טרוו. שאַרץ אונטער, ~גע־שאַרצט. (אַ ביסל אונטערהייבן און) אַרונ־טעררוקן, פֿאַרביגן. אונטערקאָשערן. פֿאַרשאַר־צן אויף אַ לײַכטן אופֿן (אונטער עפּעס). א׳ די אַרבל, די שלעפּע. „אוג׳ זאָל אויך ווײַ אַלי דיא וויבר האבן אירי קליידר אויף גיהובן אוג׳ אונטר גישאַרצט מיט דען גורטל אוג׳ זיא שאַרצט ניט אויף דיא קליידר...פֿון גרושׂי צניעות״, צאינה, רות.

אונטערשברן, ~שברעווען — [...שאַבער...] טרוו. שבר, שברעוועט אונטער, ~גע־שברעוועט. 1. (גנבֿים־שפּראַך) פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך זיך פֿאַרנעמען מיט שבֿרן, גנבֿענען. 2. פֿון צײַט צו צײַט צוגענעמען, צוריבן וואָס מע האָט געלאָזן אויף הפֿקר. א׳ אין די פֿאַרלאָזענע און פֿאַגראָמירטע יידישע הײַזער. [פֿאַליאַקן האָבן בעת דער צווייטער וועלט־מלחמה געניצט דאָס וואָרט szabrować].

אונטערשדכן — [...שאַדכן] דער, ־ים [...כאַנים]. וונ ־טע, ־ס. שדכן וואָס טוט זײַן שליחות, געשיקט פֿון אַ גרעסערן שדכן. שדכן וואָס פֿירט ניט אויס קיין גרויסע (וויכטיקע) שידו־כים. שיקן צום חתן זײַן געוועזענעם מלמד וויַ אַן א׳.

אונטערשדכ(ע)נען — אוטו & טרוו. שדכן אונטער, ~געשדכנט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט זיך באַשעפֿטיקן מיט שדכנות. „געווען אַן אַרײַנגייער אין די רײַכסטע יידישע הײַזער, אַ ביסל אונטערגעשדכנט און...געשטאַר־בן צען מאָל אַ טאָג פֿאַר הונגער״, אפּפּ, אונטערוועלט. 2. (אַזוי ווי) בשתּיקה, זיך ניט וואַרפֿנדיק אין די אויגן, צוגויפֿפֿירן אַ שידוך אָדער בכלל אַ מאַן מיט אַ פֿרוי. „מע פֿלעגט פֿאַרבעטן אים אַליין מיט דער גרושה אין די הײַזער פֿון באַקאַנטע און מע האָט זיי אונ־טערגעשדכנט״, רייד. 3. פֿיג. אַזוי ווי בב, דורכפֿירן אַ פֿאַראייניקונג, פֿאַרבינדונג צווישן צוויי צדדים. א׳ צוויי פֿירמעס, פֿראַקציעס.

מיט זיך — 1. רעפֿל. א׳ זיך צו דער רײַכער אַלמנה. „אין די קלייניע צײַט וואָס עס פֿלעגט זיך מאַכן ליידיק צווישן איין חופּה און צווישן די אָנדערע חופּה, פֿלעגט ער [דער חזן] זיך דאָרט גופֿא א״, אמד, די שטאָט הרס, וויליע 1868. 2. סתּם זיך באַמיִען געפֿעלן צו ווערן.

אונטערשוואַרץ — אָדי. געדיכט שוואַרץ, גאָר שוואַרץ. באַמאָלן מיט א׳. א׳ע פּאַסן. ־קייט.

אונטערשוואַרצן — טרוו. שוואַרץ אונטער, ~געשוואַרצט. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך אָפּ־פֿאַרבן עפּעס אויף שוואַרץ; מאַכן אַ ביסל שוואַרץ אָדער שוואַרצער. „אַזאַ קאָליר איז צו העל, שוואַרצט אַ ביסל אונטער״. אויך פֿיג. א׳ די לאַגע, דעם מעמד. א׳ דעם מצבֿ פֿון חולה.

2. אַ ביסל פֿאַרשוואַרצן עמעצנס נאָמען, רע־פוטאַציע (אַזוי ווי אַן אַ כּוונה). א׳ אַ גוטן נאָמען מיט אַ בלבול. 3. וואַרפֿן שוואַרצע גאַלקעס, שטימען קעגן. א׳ דעם קאַנדידאַט. ־ונג. ־ענישׁ.

אונטערשוויגן — אוטו. שוויג אונטער, ~געשוויגן. 1. צו ביסלעך, מיט איבערריסן שוויגן. זיך אָפּשטעלן אַ ווייַלע אינמיטן רעדן און א׳. 2. שוויגן בעת אַנדערע ריכטן זיך, מע זאָל רעדן. א׳ בײַם פֿאַרהער. „די וויבּער האָבן אָבער גאָנץ קלוג אונטערגעשוויגן", שע, ׳די ערשטע קאָמונע׳.

טרוו — פֿאַרשוויגן. בכיוון גיט רעדן וועגן עפּעס, כדי צו דערדריקן. „מאַך גיט קיין טומל און שרײַב גיט קיין בריוו אין רעדאַקציע — שוויג עס אונטער", רייד. ־ענישׁ. ־ענישׁ. ־ער.

אונטערשוויסן — טרוו. שוויס אונטער, ~געשוויסט. (מעטאַל־באַארבעטונג) אַ ביסל פֿאַרשווייסן (פֿאַרשמעלצן, פֿאַרלייטן) פֿון אונטן. א׳ אַ רער, רערן. ־ונג.

אונטערשוויפֿן — טרוו. שוויף אונטער, ~געשוויפֿט. (סטאָליערײַ, סטעלמאַכערײַ) שוויי־פֿן (← אויסשוויפֿן) פֿון אונטן. מאַכן אַ ביסל קרום אָדער קיילעכדיק. א׳ אַ דין ברעטל. ־ונג.

אונטערשווימען — אוטו. שווים אונטער, בין & האָב ~געשוואומען. 1. צו בײַם לערן, פֿון צײַט צו צײַט שווימען. א׳ און אָפּכאָפּן דעם אָטעם. יעדן טאָג זיך באַדן אין טײַך און א׳, ווען אַ געניטער שווימער איז דאָ דערבײַ. 2. נאָכשווימען און דעריאָגן שווי־מענדיק. שווימט, מיר וועלן א׳. 3. צושווימען נאָענט אין נייטיקן מאָמענט. א׳ און ראַטע־ווען דעם וואָס טרענקט זיך. „אַ ברעט שווימט אונטער און מיר כאַפּן זיך אָן". 4. אונטער־קומען (אומבאַמערקט) שווימענדיק. א׳ און אַ שלעפּ טאָן דעם חבֿר פֿאַרן פֿוס. 5. צושווי־מען אונטערן וואַסער. א׳ און אַראָפּציען אין וואַסער. א׳ אונטער דער בריק און אויפֿרײַסן... ־ענישׁ. ־ער — וער עס שווימט גוט אונטערן וואַסער.

אונטערשווינדלען — דל אונטער, ~גע־שווינדלט. אוטו — צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שווינדלען, אָפּנאַרן. „סאָכאַרין וועט אַלעמאָל וועלוועלער. דערום האָבן זיך די קויפֿ־לײַט צו אים אַ כאַפּ געטאָן וויִ ביגען צו האָניק און שווינדלען מיט אים אונטער", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 4. „מוז מען גנבֿענען די צײַט, מע מוז דאָ אויך אַ ביסל א׳", י. א. קאַצאָוויטש, 60 יאָר לעבן. טרוו — באַשווינדלען אַ ביסל. א׳ די ניט־גענוטע בײַם קויפֿן און פֿאַרקויפֿן וואַ־לוטע.

־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערשוו(י)ענדזיען — אוטו. ־דזיע אונטער, ~געשוו(י)ענדזיעט. פּפּ: ~סוועג־דזיען, ~שוועגדזשען. פּר. צו ביסלעך בײַסן אויף אַ טײַל פֿון קערפּער. „— דאָקטער צום פּאַציענט: עס וועט אײַך אַ ביסל א׳ — געדענקט זשע ניט צו קראַצן".

אונטערשוו(י)ענטשען — טרוו. ־טשע אונ־טער, ~געשוו(י)ענטשעט. פּפּ: ~סוויע־נטשען, ~סוועגצע(נע)ן. (מיט ביטול) באַ־שפּריצן מיט געהיילטקיט וואָסער (וויִ אַ טייל פֿון קריסטלעכן רעליגיזען ריטואַל), א׳ די וואָס טראָגן די הייליקע בילדער.

אונטערשוויצן — אוטו. שוויץ אונטער, ~גע־שוויצט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שוויצן. א׳ פֿון היץ. א׳ וויִ אין תּמוז. א׳ בײַם האָקן האָלץ. „מע׳ג עס דונערן און בליצן — נישקשה, אויב איר וועט אַ ביסל א״, י. מאַניק, ׳דער וואָלף און די פֿוקסן׳. 2. אַ ביסל שוויצן מחמת אויפֿרעגונג, אומבאַקוועמ־מער סיטואַציע, פֿאַרלעגנהייט אא. א׳ בײַם עקזאָמען, בײַם פֿאַרהער. א׳ בײַ אַ שמחה. 3. טאָן עפּעס מיט אָנשטרענגונג, מער (גי־כער) וויִ געווײַנלעך. א׳ פֿאַרן עקזאָמען. א׳ וויִ אין אַ פֿאַרפּסת. 4. אַ ביסל צוזאַרבעטן מיט פֿלײַס, מאַכן אַן אָנשטרענגונג. א׳ און אַרויסענדיקן צו דער צײַט. 5. אונטערפֿלוט־וון. א׳ און גאָרניט פֿאַרדינען. ־ענישׁ.

אונטערשווישטשען — ← אונטערסוויש־טשען.

אונטערשוועבלדיק — (כעמיע) וואָס אין מאָלעקול פֿון דער שוועבל־פֿאַרבינדונג איז דאָ דער מינימום אָטאָמען פֿון שוועבל (וויִ אין שוועֿ־בל־צוויי־אָקסיד, SO_2). ~שוועבלזויערס־נאַטרען — פֿאַרבינדונג פֿון נאַטרען מיט א׳. „מע באַשמירט דעם פֿלעק מיט אַן אויפֿלייזונג פֿון א־נאַטרען (אַנטיכלאָר) און לאָזט אַ שעה שטיין", ש. שפּירא, קליידער־פֿאַרבערײַ, וואַר־שע 1900.

אונטערשוועבלען — טרוו. ־בל אונטער, ~גע־שוועבלט. 1. צוגעבן אַ ביסל שוועבל צו אַ מישונג, פֿאַרבינדונג (וויִ אַ רייניקונג־מיטל), א׳ די אויפֿלייזונג און באַשמירן די פֿלעקן. 2. פֿון אונטן אַרומשיטן מיט אַ שוועבל־פֿאַר־שעק (אַ מיטל קעגן אינזעקטן), א׳ (די וואַנט) אונטערן (אַרום) אויוון.

אונטערשוועבן — אוטו. שוועב אונטער, ~געשוועבט. צו ביסלעך, מיט איבערריסן שוועבן, זיך האַלטן אין דער לופֿט (ניט הויך). „די מעוּטע שווימען אויפֿן וואַסער און שוועבן אונטער איבערן וואַסער". אונטערשוועבן אין חלומות.

אונטערשוועכן — טרוו. שוועך אונטער, ~גע־שוועכט. אַ ביסל פֿאַרשוועכן, פֿראָפּאַנירן, דע־גראַדירן. א׳ מיט אָפּלאַכענישן עמעצנס אַן אידעאַל. ־ונג.

אונטערשוועל — די (דער), ־ן. 1. דזוו שוועל. זיך פֿאַרטשעפּען אין א׳ און פֿאַלן. 2. שטח אונטער דער שוועל. באַגראָבן טיערע חפּצים אין א׳. 3. רייַ שטייגער אין אַ טײַך (באַהאַלטן אונטערן וואַסער). „דאָ האָט דער טײַך אין און אַ שיף קען דאָ ניט דורכגיין".

אונטערשוועלגרען — אוטו. ־ער אונטער, ~געשוועלגערט. 1. נאָך אַ קורצע צײַט שוועֿ־גערן. „ז׳איז אין אַכטן חודש, זי דאַרף נאָך א״, רייד. 2. (שפּאַסיק) זי ־ן אַ ביסל שוואַנגער. „ערשט ניט לאַנג וויִ זי איז געלעגן אין קימפּעט און זי שוועגערט שוין אונטער וויידער", רייד. פֿיג. א׳ מיט אַ נײַעם פּראָיעקט.

3. טרוו. (שפּאַסיק און גראָבלעך). מ אַ כ ן אַ ביסל שוואַנגער. „פֿע, ווי דו רעדסט, ער האָט זי ניט באַיאָטלט, ער האָט זי בלויז אונ־טערגעשוועגערט", רייד. 4. טרוו. (שפּאַסיק) אונטערטראָגן. שוועגער מיר אונטער די טשאַ־טעס.

אונטערשווענקען — טרוו. שוועק אונטער, ~געשוועקט. 1. אַ ביסל שוועקען, ניט אינ־גאַנצן אויסשוועקען. א׳ די אויסגעלייַדיקטע פֿלעשער. 2. נאָר אַ ביסל, אַ קורצע צײַט האַלטן אין וואַסער. א׳ גרעט אין טײַך. א׳ לעדער פֿאַר פּאַדעשוועס.

3. אונטערגראָבן, צעשטערן, קאַליע מאַכן מיט אַ כסדרדיקן אָנקום פֿון וואַסער (וואָס איז אַ געדויערדיקער פּראָצעס). רעגנס האָבן אונטערגעשוועקט דעם פֿלויט. „איז [דער בוים] געוואַקסן לעבן ברעג און דער שטראָם האָט אים אונטערגעשוועקט און ער איז אַרײַנ־געפֿאַלן אין וואַסער", בילדער פֿון טהיער לעבּן, ווילנע 1898. „עס טרעפֿט אַ סך מאָל אַז די פֿעלדזן ווערן אונטערגעשוועקט און פֿאַלן אַראָפּ צעקרישלטערהייט אין וואַסער אַרײַן", א. יצקובזאָן, פֿאָר, 1963 ו 27.

4. אונטערגראָבן מיט אַ פֿלוצעמדיקן אָנקום פֿון אַ סך וואַסער. די פֿאַרפֿלייצונג שוועקט אונטער דעם פֿונדאַמענט. „טאָן אַ שטיף און ס׳פֿעלד פֿאַרפֿלייצן, שטעט און דערפֿער א״, הר, אין שענסטן טאָג פֿון האַרבסט. „בלוט האָט אונטערג ע ש ו ו ע נ ק ע ן [דער פּאַרטיצי־זן] שווערע שטייגער", אפּא, בר־כוכבֿא.

5. דזוו בב 3־4, נאָר פֿיג. ריכטונג, אידייע וואָס צעשטערט, רעסט אַרונטער איינגעשטעל־טן סדר. „אומבּרחמנותדיקע שטראָף...וועלכע שוועקט אונטער, וויִ באַהאַלטענער וואַסער, דעם יסוד פֿון דײַן הויז", דא, שוואַרץ־רויט. „אַ קולטור וואָס האָט זיך ניט געלאָזט א׳ אין טויזנטער יאָרן", שטריגלער. „כּדי וויידער אויפֿ־צוהייבן די געפֿאַלענע יידישע סוכּה, וואָס איז אונטערגעשוועקט געוואָרן פֿונעם שטראָם פֿון געמישטע חתונות", ש. מאַרגאָשעס, טאָג, 1964 II 20. אויך מיט זיך — א׳ זיך אין וואַסער.

־ונג. ־ענישׁ. ־ער.

אונטערשוועלן — אוטו. שוועל אונטער, ~גע־שוואָרן, ~געשוואוירן. באַשטעטיקן מיט אַ שבֿועה. א׳ אויף אַ גמי־עדות.

אונטערשוחטן — [...שויכעט] דער, ־ם [... שאָכטים]. וונ קע [זיין פֿרוי] , ־ס. געהילף פֿון שוחט; אַ שוחט אַן אַנהייבער וואָס האָט איבער זיך די השגחה פֿון אַן עלטערן שוחט. דער שוחט און זיין איידעם דער א׳.

אונטערשוידערן — אוטו. ־ער אונטער, ~גע־שוידערט. אונטערציטערן. פֿון צײַט צו צײַט דורכגעגנומען ווערן פֿון אַ שטאַרק געפֿיל (שרעק, אויפֿרעגונג) וואָס מאַכט ציטערן. א׳ פֿון קעלט. א׳ פֿון אַ שרעקלעכער בשורה. א׳ פֿון צו הויכער טעמפּעראַטור.

אונטערשוים — דער, ־ען. שוים וואָס בלײַבט נאָכדעם וויִ מע האָט אַראָפּגענומען דעם אייבער־שוים.

אונטערשוינען — טרוו. שוין אונטער, ~גע־שוינט. דזוו אונטערשאַנעוועט.

אונטערשולקלאַפּער — דער, ־ס. פּפּ: ־קלעפּער. געהילף פֿון דעם קלאַפּער אין שול אַרײַן, דעם רופֿער אין שול אַרײַן דורך קלאַפּן אין די פֿענצטער (אין ייִדישע שטעטלעך). „דער אַנדערער האָט ניט אויסגענומען און האָט גע־מוזט בלײַבן פֿאַר אַן א׳קלעפּער״, ליאַנדאַר, נײַער בש, ווילנע 1887.

אונטערשום — דער, ־ן. (וועבערײַ) פֿאַדעם וואָס ווערט אײַנגעוועבט פֿון אונטן (אויף דער לינקער זײַט פֿון שטאַף).

אונטערשוסטער — דער, ־ס. וונ ־קע [זײַן פֿרוי], ־ס. געהילף, צוהעלפֿער פֿון שוסטער. שוסטער וואָס קען בלויז לייגן אַ לאַטע.

אונטערשוסטערן — אוסטו. ־ער אונטער, ~געשוסטערט. 1. פֿון זײַט צו זײַט, מיט איבערריסן זיך באַשעפֿטיקן מיט שוסטערײַ. „ער איז אַן אַלץ־קענער, אַז מע דאַרף קען ער אויך א״, רייד. 2. טאָן עפּעס ניט ווי עס באַ־דאַרף צו זײַן, ווי אַ פּאַרטאַטש. א׳ בײַם פֿאַר־ענדיקן די אַרבעט.

אונטערשורה — די, ־רות. שורה פֿון אונטן. אויך: אונטערקעפּל. „איבערגעלייענט די א׳ מימי חיי היהודים בסכדר״, בערג, בײַם דניעפּער ו.

אונטערשושקען — טרוו. ־קע אונטער, ~גע־שושקעט. 1. שטילערהייט, שעפּטשענדיק אונ־טערזאָגן. א׳ דעם ענטפֿער. 2. זאָגן עפּעס בשתּיקה פֿון דעם וועגן וועמען מע רעדט. א׳ רכילותלעך. באַריידן און א׳. מיט זיך — קזוו. א׳ זיך וועגן סקאַנדאַל אין שטאָט, וועגן רבֿס טאָכטער.

־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ער״י.

אונטערשט — ← אונטערשטע.

אונטערשטאָט — די, ~שטעט. פֿאַרשטאָט וואָס איז דירעקט פֿאַרבונדן מיט דער שטאָט. אָפֿט — ליגט נידעריקער ווי די שטאָט, בײַם אָדער הינטערן טײַך, הינטערן באַרג, אַרום בית־עולם, אַרום דער בוינע. די א׳ איז פֿאַרפֿלייצט געוואָרן. אין א׳ וואוינען וויניק ייִדן. די אָרעמע־לײַט פֿון (דער) א׳.

אונטער שטאָט — אַדוו פֿראַזע. נאָענט צו דער שטאָט. „אום מאָנטאָג זײַנען געקומען די פּוחזים א׳ ש׳ און האָבן אָנגעהויבן צו ברומען ווי די בערן״, מעשׂה אומן.

אונטערשטאָט|ק, ־יש — אַדי. וואָס האָט אַ שײַכות צו אונטערשטאָט, וואָס האָט דעם כאַ־ראַקטער פֿון אונטערשטאָט. וואָס איז הינטער דער שטאָט. „א׳יקע ייִדן האָבן איר אָבער אַרײַנ־גענומען צו זיך, ביז דער רב איז געקומען צו־ריק״, ליטוו. „איך האָב זיך דערמאָנט מײַן שטאָט מיט אַ גרויסן וואַלד אַרום, מיט קליינע א׳ישע געסלעך״, סטג, פֿון רוסלאַנד — צעבראָכענע זײַלן, וואַרשע 1920. „מאָכן עטלעכע לעגערע שפּאַציירן אין דער א׳ישער געגנט״, פֿגנז, פֿאַרײַ 1949, № 9. „דער פֿעטער האָט אָפּגעדונגען אַ פֿור בײַם א׳ן פּוילישן פֿורמאַן״, י. עמיאָר, פֿאַר, 16 VIII 1964.

אונטערשטאַל — די, ־ן. פּפּ: ~שטעלכל. קעלער אָדער גרוב אונטער אַ שטאַל. געלעגן באַהאַלטן אין אַן א׳שטעלכל.

אונטערשטאַל — דאָס (דער). מצ נב. שטאַל פֿון אַ גאָר שלעכטער קוואַליטעט (בלויז אַזוי ווי שטאַל).

אונטערשטאַלן — טרוו. שטאַל אונטער, ~גע־שטאַלט. נעאָל. אונטערפֿעסטיקן אַזוי ווי מיט שטאַל. א׳ דעם מוט, דעם שטאַלן. אויך מיט ז׳ך. זיך א׳ אין די טעג פֿון אומקום.

אונטערשטאַמלען — ־מל אונטער, ~גע־שטאַמלט. אוטו — אַ ביסל, צו ביסלעך אַרויסזאָ־גן עפּעס און דערבײַ זיך פֿאַרטשעפּען קעגן ווילן בײַ טײַל קלאַנגען; צו ביסלעך שטאַמלען, רעדן היקאָטע. „האָט אונטערגעשטאַמלט אַ ביסלעך און געקוקט דורכן פֿענצטער ווײַט אויפֿן פֿעלד אַרויס״, ל. קאָברין איבז, מאָפּאַסאַן I. טרוו — אַרויסזאָגן עפּעס מיט איבערריסן מחמת צע־טומלטקייט, פֿאַרלעגנהייט, אומדערמיסטקייט. וע־רן בלאָס און רויט און קוים א׳: אַ דאַנק׳.

־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ער. ־ער״י.

אונטערשטאַמפֿן — טרוו. שטאַמפּ אונטער, ~געשטאַמפּט. פּפּ: ~שטאַמפּעווען. 1. שטעלן אַ שטאַמפּ (שטעמפּל) פֿון אונטן. א׳ און פֿאַרזיגלען דעם דאָקומענט. א׳ די אָפּ־ציעלע פּאַפּירן. 2. אַרונטערדריקן אָדער פֿור־רעמען מיט עפּעס וואָס האָט זייער אַ סך וואָג. א׳ דעם אײַזן. א׳ די רעלסן. ־ונג.

אונטערשטאַנג — דער, ־ען. שטאַנג, שטאַבע, לאַנגער דראָט וואָס געפֿינט זיך פֿון אונטן. מאַכן גימנאַסטיק נאָר מיט די א׳ען.

אונטערשטאַנד — דער, ־ן. 1. שיכט, קלאַס אין דער געזעלשאַפֿט וואָס איז פֿון אונטן (לגבי די העכערע, אייבערשטע שטאַנדן). „די נעגערשע באַפֿעלקערונג אין די דרום־שטאַטן איז דער באַוווסטסטער א״, רייד. 2. גאַליציע. מילי־טעריש־לאַגער. ספּעצ צענטראַלער בנין אָדער געצעלט פֿון אַ לאַגער. „עס זײַנען אַרײַן צו אונדז אין א׳ אַנדערע אָפּיצירן״, י. בערנפֿעלד, אונזער קיום, 1965, № 50. ־יק — אַדי.

אונטערשטאַפּל — דער, ־ען. 1. טרעפּ, שטיג פֿון אונטן. נידעריקסטער שטאַפּל. א׳ פֿון לייטער. 2. אַנהייב, נידעריק(סט)ע מדרגה פֿון אַן אַנטוויקלונג. א׳(ען) אין דער געשיכטע פֿון ציוויליזאַציע. ־דיק — אַדי.

אונטערשטאָפֿן — טרוו. שטאָפֿ אונטער, ~גע־שטאָפֿט. 1. שטאָפֿן צו ביסלעך, פֿון זײַט צו זײַט. „ער איז אַ לערער מיט מיידלעך און אין די אוונטן פֿאַרנעמט ער זיך מיט א׳ פּאַפּיראָסן״ (← אויסשטאָפֿן).

2. (אַרײַנ)שטאָפֿן פֿון אונטן. א׳ אַ קישעלע אין פֿענצטער, וויטל אַ שויב איז צעברעכן. 3. מער אַרײַנשטאָפֿן. א׳ די געפּילטע קישקע. א׳ דעם שעניק מיט נאָך היי.

4. אַ ביסל אָדער פֿון אונטן צירעוווען. א׳ די צעריסענע פּיאַטעס. 5. פֿיטערן מער ווי מע דאַרף פֿון זײַט צו זײַט. „ס׳איז ניט געזונט אונטערצושטאָפֿן די קינדער, וועסט זיי איבער־שטאָפֿן״, רייד. 6. אונטעררוקן בד. „ווילסט ווידער א׳ דעם חזיר, דעם פּריסטאָוו״, רייד. ־ונג. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

אונטערשטאָף — דער, ־ן. דזוו אונטער־שלאַק ←. 2. שטאָף וואָס איז פֿון אונטן. אַן איבערבעט מיט אַן א׳.

אונטערשטאָק — דער, ־ן. שטאָק פֿון אונטן. ערשטער גאָרן אין אַ הויז פֿון עטלעכע גאָרנס. „א משל צו א קעניג, אַז ער בויעט פֿאַר זיך אַ שלאָס, בויעט ער געווייגלעך פֿרײַער די א׳ן און דערנאָך די אייבערשטאָקן״, י. מ. הײַלפּערן, דאָס יודענטהום על־פּי התּלמוד, אַדעס 1890. ־יק — אַדי.

אונטערשטאַרבן — אוסטו. שטאַרב אונטער, בײַן ~געשטאַרבן. 1. (סאַראָקאַסטיש) אויס־שטאַרבן (←) ביסלעכווײַז. „אַז אָרעמעלײַט שטאַרבן אונטער, שלאָפֿן רואיק די גבֿירים״, שו. ס׳איז דאָ אַ גאַסט אין שטאָט, די כאָלערע, און די יורזיקע האָט געמומען געשמאַק א׳. 2. פּלוצעם, אומגעריכט שטאַרבן. „איז מיר אונטערגעשטאַרבן די ווײַב און איך בין געבליבן מיט דרײַ פּיצעלעך״, רייד. 3. צו ביסלעך אָפּ־שטאַרבן, ניט פֿילן מער. „די גלידער שטאַרבן אים אונטער״. 4. צו ביסלעך פֿאַרווײַזענען. די בלומען שטאַרבן אונטער.

אונטערשטאָרכן — טרוו. ־כע אונטער, ~געשטאָרכט. 1. צו ביסלעך, אויף אַ לייכטן אופֿן (פֿלומרשט, אין אַ שפּאַס) קלאַפּן עמעצן מיט די פֿויסטן אין די זײַטן. א׳ בעת יענער האָט זיך פֿאַרטראַכט. 2. אונטערשטויסן, אונ־טערשטופּן. א׳ מיט אַ שטעקן. א׳ עמעצן פֿדי צו ציען די אויפֿמערקזאַמקייט. ־ענ״ש.

אונטערשטאַרקן — טרוו. שטאַרק אונטער, ~געשטאַרקט. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך מאַכן עמעצן (עפּעס) שטאַרקער. א׳ דעם פֿאַרחלשטן. א׳ דעם פֿאַרהונגערטן מיט אַ שטיקל ברויט. „ער האָט זיך געסטאַרעט מיט די גרעסטע מענטשנליבע א׳ זיי די הערצער מיט ברא־נד־ווײַן, צעמישט מיט הייסע וואַסער״, [אמת?], יוסף דער יתום, ווילנע 1865. א׳ אַ געטראַנק מיט אַ ביסל אַלקאָהאָל. 2. אַ ביסל פֿאַרשטאַרקן, מאַכן בעסער. א׳ די שול מיט אַ נײַעם לערער. א׳ דעם פֿראָנט מיט נאָך אַ דיוויזיע. א׳ די אַ־שולדיקונג. 3. אויפֿמונטערן, צוגעבן אַ ביסל מוט. א׳ דעם פֿאַרײַאושטן מיט אַ פֿרײַנדלעך טרייסטוואָרט. אויך מיט ז׳ך. ־ונג. ־עכ״ן — אויך מיט וואָס מע שטאַרקט אונטער. געבן עמעצן אַ לאָבונג, אַן א׳.

אונטערשטויב — די, ־ן, ~שטיבער. פּפּ: ~שטיבל. קלענערע שטוב; זײַטיק צימער אין אַ דירה פֿון אַ סך צימערן. הינטערשטוב. „אָפֿילו אין אַלע א׳ן און אין אַלע אייבער־שטובן וועט מען קיין הונדערט־טייל פֿון דעם עולם אויך ניט קענען זמישטשען״, יעקל מאַרגושטערן, ר׳ חצקעלע, וואַרשע 1882. ־יק — אַדי.

אונטערשטודירן — טרוו. ־דיר אונטער, ~(גע)שטודירט. 1. צו ביסלעך, פֿון זײַט צו זײַט שטודירן. אַרבעטן דעם גאַנצן טאָג און א׳ אין די אוונטן מאַטעמאַטיק. 2. נאָך אַ ביסל שטודירן, א׳ געשיכטע פֿאַרן עקזאַמען. א׳ די ראָלע. ־ונג.

אונטערשטויבן — טרוו. שטויב אונטער, ~געשטויבט. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך מאַכן ריין פֿון שטויב, אַ ביסל אָפּשטויבן. א׳ די ביכער, דעם טיש. 2. שטויבן פֿון אונטן. א׳ כאָטש די אונטערשטע פֿאַליצע(ס). ־ענישׁ.

אונטערשטויסן — טרוו. שטויס אונטער, ~גע־שטויסן. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך שטויסן, שטופּן (עמעצן, עפּעס). א׳ די מצה אין סטופּע. א׳ דעם אָקס, ער זאָל גיין. „געוואַלד, ראַטעוועט! ...האָט איינער דעם אַנדערן אָנגעהויבן אונטער־צושטויסן", וועט ׳חיים אַהרן׳. 2. שטויסן, בריקען פֿון אונטן. א׳ דעם באַלעם. א׳ עמעצן אין זײַט־מיר־מוחל. 3. מאַכן אַ באַוועגונג אויף אונטן. אַרונטערלאָזן. „האָט איין ביקש [= קעס־טעלע] פֿר בארגן, דא דיא לייט האבן לון [= לוין] דריין גיווארפֿן, אוי׳ ווען איינש האט ניט גיהאט דא האבין זיא דיא האנד אן אונטר גישטאסן", בראָנט.

4. אונטערטרײַבן. באַוועגן עמעצן עפּעס צו טאָן, געבן אַן אימפּולס. א׳ דעם פֿוילייַק ער זאָל פֿאַרענדיקן די אַרבעט. א׳ דעם קמצן ער זאָל געבן אויך מעות־חיטים. אויך מיט ז׳ך. ~שטויס, דער. ־ונג. ־ער. ־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערשטומען — אוטו. שטום אונטער, ~געשטומט. 1. פֿון צייט צו צייט שווײַגן, ניט ווען רעדן. א׳ ווען מע ריכט זיך צו הערן קלאָרע דיבורים. 2. שווײַגן פֿאַרשטנט, ניט ווען ענטפֿערן. „געגנג אונטערצושטומען. זאָג — יאָ צי ניין", רייד. ־ענישׁ.

אונטערשטופֿן — טרוו. שטופּ אונטער, ~גע־שטופּט. 1. צו ביסלעך, מיט איבערריסן שטויסן, רוקן עפּעס פֿון אָרט מיט אַ האַנט (הענט, פֿלייצע, גאַנצן קערפּער). א׳ דעם וואָגן באַרג־אַרויף. *א׳ דעם וואָגן = העלפֿן אין דער חיונה, בײַ אַן אַרבעט, בײַ אַן אונטערנעמונג. 2. שטופּן פֿון הינטן, פֿון אַ זײַט, פֿון אונטן. אונטערוקן. א׳ דעם בריוו אונטער דער טיר. „העלפֿט אים, שטופּט אונטער דאָס וועגעלע פֿון הינטן", ממוס, שלמה. „עפּעס נאָר ווי צען טויזנט רוחות וואָלטן אים, דעם לאָקאָמאָטיוו, אונטער־געשטופּט פֿון הינטן", שע, אײַזנבאַן־געשיכטעס.

3. מאַכן (כסדר, צו ביסלעך אַדער מיטאַמאָל) עס זאָל זיך באַוועגן. „שטופּט אונטער די וואָלקנס מיט אַ געטימל און שפּרייט זיי דאָרטן אויס אין הימל", ממוס, שירה. „איין פֿאַליע שטופּט אונ־טער די צוויטע", פּרץ, ׳די טויטע שטאָט׳. „די וועגטלעך...פֿון די אַרטעריעס אַרבעטן אויך... און שטופּן אונטער דאָס בלוט", ד. מאַרדפֿין, די לערע פֿון לעבן, בערלין 1898.

4. אַרײַנשטופּן, אַרײַנרוקן עפּעס אין די הענט אַרײַן. געבן בשתּיקה. א׳ אַ מתּנה, אַ נדבֿה. א׳ כאָבאַס. „האָט ער איר געוואָלט א׳ אַ גאַנצן טויזנטער", יצחק משה באָדער, צבֿיה פֿון אַדעסא, לעמבערג 1905. „זי האָט אים אַפֿילו אַ צייט לאַנג יעדע וואָך אונטערגעשטופּט די עט־לעכע דאָלער", פֿאַר, 28 VII 1964.

5. ברענגען (עמעצן, עפּעס) נאָענט, געענטער. א׳ אים אַ חבֿר, ער זאָל ניט שטענדיק זיצן אַליין. א׳ אים אַ ספֿר, ער זאָל אַהין אַרײַנקוקן. א׳ אַ גוט געשעפֿט. „צו זײַן בר־מצווה האָט ער אויס־געקוקט ווי אַ חתן־בחור, כאָטש נעם און שטופּ אים אונטער אַ כלה", פֿאַר, 1964 III 15.

6. צוציען, אונטערציען. א׳ די אַרבעט, דעם פֿראַיעקט. א׳ די אַרבעטער.

7. באַוועגן צו עפּעס, אינספּירירן. מיט פֿרײַ־געס א׳ די תּלמידים, זיי זאָלן טראָכטן. מיט אַ פֿלאַמיקער דרשה א׳, מע זאָל באַשליסן. „אַליין קען איר מאַן צו גאָרניט דערגרייכן, מע דאַרף אים א׳", חג, טמז, 1965 IV 30. „און עס קען נייטיק זײַן זי [די אַדמיניסטראַציע] אונטערצו־שטופּן צו מער ליבעראַליזם", בצג, טמז, 1964 X 30.

8. (וועלן) זײַן באַהילפֿיק (מיט מאַטעריעלע מיטלען, פּראָטעקציע, לויב, רעקלאַמע אדגל). א׳ אַ קאַנדידאַט. א׳ אַ יונגן טאַלאַנט מיט אַ גוטן אָפּרוף, גוטער רעצענזיע אא. „לויפֿט ניט נאָך טעאַטראַלע זכות־אָבות, [מע] זאָל אים העלפֿן ...אים א׳", מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער. *דער נאָר האָט אים אונטערגעשטופּט = זײַן אייגענע נאַרישקייט האָט אים געשטויסן צו טאָן אַדער צו זאָגן עפּעס וואָס איז זייער נאַריש. *דער נאָר שטופּט אים אונטער [= דה ער וויזט אַרויס זײַן נאַרישקייט] און ער לאַכט. אויך מיט ז׳ך.

~שטופּ, דער. ־ענישׁ.

אונטערשטופֿער — דער, ־ס. וון ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס שטופּט אונטער, ספּעצ. בב 5־8. די קאַנדידאַטן און זייערע א׳ס. „זי איז דעם מאַנס א׳קע", רייד. פֿראָטעקטאָר, שטיצער. „טאָמער הערט אונטער...עמעצער פֿון זײַנע א׳ס", מ. טינטש, אַרום דער פֿאַבריק. „זײַנע מיליאָנערסקע א׳ס זײַנען צו אים געוואָרן אָפּגעקילט", ב. שעפּנער, פֿאַר, 26 V 1964. „זײַנע א׳ס האָבן געשטופּט אַ וואָגן אַן רעדער", יג, טמז, 13 IX 1957. ־ערײַ.

אונטערשטופֿעריש — אַדי. וואָס איז אין דער טבע (נאַטור) פֿון אַן אונטערשטופֿער. א׳ע רעקלאַמע. א׳ע געגנלעך.

אונטערשטוקעוועטן — טרוו. ־קעוועט אונטער, ~געשטוקעוועט. 1. צוגעבן, צונייען פֿון אונטן. מאַכן אַז (אין) אַ בגד זאָל ווערן לענגער דורך צוזעצן אַ שטיק פֿון אונטן. א׳ אויף אַן אופֿן עס זאָל ניט זײַן קאַנטיק. א׳ די אַרבל. א׳ אַ קליידל, דאָס קאַפּאָטקעלע אא. 2. צושטו־קעווען. א׳ אַ לאַטקעלע. 3. צוקלאַפּן, צושטעלן. א׳ אַ ברעט, אַ לײַסטל. א׳ אַ שויב. 4. צו־פֿאַוועוען. א׳ דעם באָרשט מיט אַ האָרט אײַ. א׳ די פּיסנע פֿיש מיט מערעלער. 5. פֿיג. א׳ די פּרנסה מיט אַ זײַטיק פֿאַרדינסטל. א׳ די בעלי־בתּישקייט מיט שטריקן.

אונטערשטורכען — דזוו אונטערשטאָרכען.

אונטערשטורמאַן — דער. מצ נב. געהילף פֿון שטורמאַן אין אַ מאַנשאַפֿט אויף אַ שיף.

אונטערשטורעמען — אוטו. ־רעם אונטער, ~געשטורעמט. 1. צו ביסלעך, פֿון אַ צייט צו צייט באַהערשט ווערן פֿון אַ שטורעם, זײַן אין צושטאַנד פֿון שטורעם. דער ים שטורעמט אונ־טער. „די ים־רײַזע איז אַדורך בשלום, ע׳ס האָט בלויז פֿון צייט צו צייט אונטערגעשטורעמט", רייד. 2. פֿון צייט צו צייט מיט געטומל אַרויס־ווײַזן שטאַרקע געפֿילן, אויפֿרעגונג. א׳ פֿון צאָרן, פֿון גרויס התלהבֿות.

אונטערשטורקען — טרוו. ־קט אונטער, ~געשטורקעט. 1. אויך אוטו. דזוו אונטער־שטורכען, אונטערשטאָרכען. א׳ (אין) די זײַטן. א׳ דאָס פֿערדל, די אָקסן. „מיט מיר האָבן די חבֿרה־לײַט אונטערקאַמאַנדעוועט, מיך מוסטירט און אונטערגעשטורקעט", י. טיגער, צדיק און בעל־תשובֿה. 2. אונטערשטופּן, אונטערטרײַבן עפּעס צו טאָן. א׳ דעם פֿוילייַק. „אַ ביסל האָבן אים אויך אונטערגעשטורקעט די קיגדער וואָס האָבן געהאַט גרויסע אַמביציעס", ש. וויגאָדא, פֿאַר, 1964 V 3.

אונטערשטותעווען — אוטו. ־תעוועט אונ־טער, ~געשטותעוועט. צו ביסלעך, פֿון צייט צו צייט רעדן אַדער באַגיין נאַרישקייטן, שטותע־רײַען. שפּילן דעם נאַר און א׳.

אונטערשטיבל — דאָס, ־ער. 1. קליין, זײַטיק צימערל אין אַ דירה. [געקענט זײַן אַן פֿענצטער.] הינטערשטיבל. סאָראַ אומצוכט אין א׳! „והמגיד היה דר בבית קטן...הנקרא א״, שבחי בעש״ט, קאָפּוסט 1815. „קום דו מיט מיר, וועלן מיר אין א׳ אויסקוועטשן דעם האָניק", יאָ, די גענאַרטע וועלט. 2. שטוב, שטיבל זיך צו באַהאַלטן. „דעם רבין אַליין האָט מען אין וועג אַרויסגעכאַפּט און אויפֿגעראַמט אין א׳ אַרײַן", ׳גדולת ר׳ וואָלף׳ [יפֿ]. 3. צימער, שטוב וואָס איז אונטן. „אַז די ערשטע אויגנבליקן פֿון וידערזען זײַנען איבערגעגאַנגן, זײַנען אַלע אַראָפּגעגאַנגן אין דעם א״, קמ, 1864, № 31. 4. הינטן. „די געוויסע סקאַרבאָוו חדר־לידלעך: ׳געשמיסענער ת... ער מיט די לאַנגע ברכות. וואָס איז דיר אויסן? דער ת... דיר אין דרויסן. גוואַלד, גוואַלד, ברעכט די הענט — דאָס א׳עלע אָפּגעבראָכענע״, קל [ייל, ניט טויט ניט לעבעדיק, ווילנע תרנ״ח].

אונטערשטיברעוועטן — טרוו. ־רעוועט אונטער, ~געשטיברעוועט. כב. 1. שטעלן, אַוועקשטעלן עפּעס פֿון אונטן. א׳ אַ בענקעלע אונטער די פֿיס. 2. אונטערשטיצן, אונטערשפּאַרן (מיט אַ סלופּ, דראָגג אא). א׳ מיט שטאַנגען דעם פֿלויט וואָס האָלט אין אײַנפֿאַלן.

או׳נטערשטיין — אוטו. שטיי אונטער, ב׳י׳ן ~געשטאַנען. 1. שטיין אַ קורצע צייט אויף די פֿיס (בײַם וואַרטן, בעת אַנדערע זיצן אַדער ליגן). „באַמיט זיך ניט, איר דאַרפֿט ניט צורוקן דעם שטול, איך וועל א׳, ס׳מאַכט ניט אויס". 2. שטיין צו ביסלעך. „מירן זיך בײַטן. זיצט, מירן א׳. דערנאָך וועלן מיר זיך זעצן און איר וועט במחילה א״. 3. לאָזן שטיין, אויסשטיין, כּדי עס זאָל בעסער ווערן. „וען די מאַרינירטע העכט וועלן א׳ אַ מעת־לעת אַדער צוויי, וועלן זיי זײַן באַטעמטער", רייד. 4. זײַן, בלײַבן אַ קורצע צייט. „וועסט דאָרטן א׳ אַ פּאָר טעג און זען: יאָ — יאָ, ניט — ניט", רייד.

אונטערשטיי'ן — אוטו & טרוו? ~שטיי, ב׳י׳ן & ה׳א׳ב ~שטאַנען (אויך: שטיי אונטער, ~געשטאַנען). *Mhd:* under-stên. 1. דזוו אונטערשטיין זיך, ← דזוו. „ניט אונטערשטיי דאָס צו טאָן!" „געהאַט די חוצפּה צו אונטער־שטיי'ן" — אין טייל זאַמעט און קורלאַנד [זק,

'דער יידישער דיאַלעקט אין קורלאַנד', פֿש ו — אונטערשטיי'ן זיך, וואָס מע האָט געהערט אָפֿטער.] „אַדוואָקאַטן...סעקרעטאַרן שטייען ניט אונטער מיר איבערצוריידן"; „האָט דער לייב אַנגעפֿאַנגען דעם גאַנצן געמיין צו פֿרעגן די אורזאַך פֿון דעם א', דאָס זי [די ציג] האָט זיך גאָרניט געוויזן", לעווין אַברהם ליאָנדאָר, איין נייער קינסטלעכער בש, ווילנע 1844. „א פֿראָסט בשר־ודם וואָלט אין אַזאַ מתגדיש שטעטל ניט אונטערגעשטאַנען אַזויניס צו טאָן", פּרץ, פֿאָלקס־טימלעכע געשיכטן.

2. טרוו. זן. פֿאַרשטיין. „דאָרום איז איין איטליכער מחויב צו טראַכטן אוני' זאָל עש אונטר שטיין דאש ער זיין פֿאָטר אודר זיין מוטר ניט מצער איז מיט קיינרלייא זאַכן", לט, צ/ב.

אונטערשטיי'ן זיך — אוטו. ← דפֿוו. 1. זיך דערוועגן עפּעס צו טאָן מיט חוצפּה. מעיז זיין. „זאָלסט זיך ניט א' דאָס צו טאָן!" „וי קען מען זיך א' אַזאַ זאַך צו טאָן", יופֿא, 1939, № 2. „אַוועק פֿון מיר דו זאָלסט דיך נישט א' מיך אַנצורירן", פֿרינצעסין עדינע, וואַרשע 1882. „אַז ישׂראל זיינן אויש מצרים גיבנגען, האָט זיך קיין אומה אין עולם אונטר שטאַנין מלחמה צו האַלטין קיגן ישׂראל", נצ, ויקרא, ב/א. „וויא זאָלשטו דיך אונטר שטין זאָלכי ליגן פֿאָר צו ברענגן", אַ פֿראָגער פֿאַמיליין־מגילה', 1732 [וואַכשטיין־בוך]. „האָט ער עס [דאָס ספֿרל] אַרויסגעכאַפּט און האָט עס צעריסן, עס זאָל עפּעס רעכט זיין, האָט זיך דער אַוודאי ניט אונטערגעשטאַנען, ער זאָל עס צעריסן", יפּ. „וועלכער נוצרי זיך אונטרשטיהט איין יהודי צו פֿערבּרענגן אין זיין הויז אַחת דתו להמית", מעשׂה אומן, פֿיורדא 1783 [הש ו]. „וויר פֿון אייך עס וועט זיך א' דאָס מיידל אַנצורירן — דער מוז אויפֿן אָרט געהרגעט ווערן", חתן המלך, פּשעמישל תר"ע. „וי אונטערשטייט ער זיך צו קריטיזירן איבער איין ווערק המהולל בפּי חכמי לבּ", וז, 'בריוו צו זיין ברודער מאיר' [פֿש וו]. „קיינער אין דער יידישער קריטיק וועט זיך נישט א' צו האָבן אַן אַנדער מיינונג וי פּרץ", ייט, טמז, 1959 XI 28.

2. זיך אונטערנעמען עפּעס צו טאָן מיט מוט, מיט באַהאַרצטקייט; זיך אַנענעמען מיט מוט. תּי פֿאַרטיטשט 'הואַלתּי לדבּר...' (בראשית, יח, 27): „איך אונטערשטיי מיך צו רעדן". „קיינר דער זיך קענט אונטר שטין צו גין אין דער מערת המכפּלה...דען מיר פֿאַרכטן זיך", נצ, ויקרא, ז/א. „טאָר זיך דער מענטש צו קלערן א' וויטער וויי ער מעג מיט זיין שׂכל שטרעקן?", עס, לידער. „אַנשטולדיקט מיך וואָס איך אונטער־שטיי זיך צו קומען אַכּין האַלטן אַ רעדע, זיינע־דיק אַ פֿרעמדער", וויטש ו. „זיינע אַרבּעטער אונטערשטייען זיך צו האָבן אַן אייגענע מיי־נונג", ימ איבּז, יונגל און מיידל, ריגע 1929.

3. זיך אונטערנעמען עפּעס צו טאָן איבּער די כּוחות. „ער...אונטר שטין זיך מער צו טון אַז זיין פֿאָר מעגן איז", מ. שערטיש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, מח, 30. „באַרימט ער זיך: איך אונטערשטיי מיך צו לויפֿן דרכּי מיצל פֿאָר די פֿערד, וועו זיי שטאַרק לויפֿן", ר' אהרן מטריבש, ספֿר מצח אהרן, וואַרשע תר"ג. „אַן אַרבּעטסמאַן...וועט זיך ניט א' באַשטעלן מאַכן פֿאַר זיך אַ בגד, אַ שוך", צבי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואַזיע, וואַרשע 1906.

4. זיך אונטערנעמען (צו טאָן אַ שווערע זאַך). „נאָך דעם איך ור שטאַנדן דש איר לושט אוני' ביגיר האבט צו דעם ספֿר מידות, זאָ האב איך מיך אונטר שטאַנדן...אוני' האב עז אַם טאג גי־בראַכט", ספֿר מידות, אין נאָכוואָרט. „מיר האָבן די קלאַגן אַרויסגעזאָגט...איר האָט אײַך אונטער־גשטאַנען זיי צו פֿאַרענטפֿערן און זיי געראטן צו מאַכן", קמ, 1864, № 17.

5. דערוועגן זיך, זיך אײַנשטעלן, זיך אונ־טערשטעלן צו טאָן עפּעס וואָס איז ניט אַנגע־נומען, ניט לויט אײַנגעשטעלטע פֿירונגען, עפּעס וואָס פּאַסט ניט. „אין דיזי צייטן האט זיך איט־ליכר אונטר שטאַנדין אום (קידושין אוני' גט) צו געבן, ווען זיא ניט גווישׂט האבן דיא (דינים) דר פֿון", שאר, קיז. „איין טייל וויבּער רייצט דער יצר־הרע אָן, דאָס זיי זאָלן זעלכע זאַכן זאָגן, דאָס זיך אַפֿילו די גרעסטע לומדים ניט א' צו זאָגן, דהיינו: כּתר מלכות, שיר היחוד לבני משה", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „איך דאַרף מיר אַזעלכעם ניט א' פֿאַר דעם בעל־הבית", א. פּאַוויר, ספּורי הפּלאות, וואַרשע 1844. „דאָך האָט זיך קיינער דאַרפֿן א' אַ וואָרט צו רידן זונדערער רשות", מעשׂה השם, לחאָוו תרכ"ו. „דער סוחר וואָס אונטערשטייט זיך נאָך הינט צו ברענגען קאָרפּיער אתרוגים", יהודא לייבוש קאַרעטע, דער אתרוג, דראָהאָ־ביטש 1899. „אַרויסגעוואָרפֿן בחורים וואָס זענען זיך אונטערשטאַנען צו טראָגן לאַנגע הויזן און שטיפֿע קעלנערלעך", יימ, טאָג, 1957 X 8.

6. דוד בב ו, 5. כּאַראַקטעריסטישער טערמין אין תּקנות פֿון קהילות, אין פּנקסים, בּיים פֿאַר־ווערן עפּעס. „וועלכער זיך אונטר שטעהן וועט זיין כּפּרה איבר דיא גאָס צו שיקין שחטן צו לאזין...וועט מן תּיכף קנסנין איהם ארבע ר"ט [= רײַכסטאָלער]", פּנקס קהלת אה"ו, תפּ"ד (1724) [יובל XXXIII, 116]. „קיינר זיך אונטר שטין זאָלי...איין קונה בשוק הן יהודים או אינו יהודים און גצימטע וואָרטן צו געבן", פֿראָגער תּקנות קעגן לוקסוס, תּקכ"ז (1767) [יובל ו, 345]. „עש זאָלי בקנס גדול פֿרבאָטין זיין, דש אף בשעת נשׂואין ח"ו קיין איש או בחור ונער עם אשה בעולת איש צו טאַנצין זיך אונטרשטין זאָלי", 'עקסטראָקט מפּראָטאָקאָל של המדינה יצ"ו מיום הועד נ"ע [נידערנהיים], מן כא אייר, תּקל"ז (1777). „די חברא האָט אים דאָס אַלעס ...פֿאַרגעבן, און עס זאָל קיין אייניציקער זיך נישט א' אַ פֿאַרוואורף צו מאַכן", פֿון אַ פּנקס פֿון אַ חברה אין קוימאוע, סוף 19. י"ה [ש. ווינטער, יובל XIII 1'2].

אונטערשטיניקן — טרוו. ־ניק אונטער, ~גע־שטיניקט. נעגאַ. פֿאַרפֿעסטיקן פֿון אונטן מיט שטיינער. א' דעם פֿונדאַמענט.

אונטערשטיי'ענש — דאָס (די), ־ן. 1. פֿרא־צעס פֿון אונטערשטיי'ן. 2. ספּעצ. לאָקל (ווילאָצלאוועק). דרייסטקייט, העזה. „אַן א' פֿון אַ מענטש מיר אַזוינס אַנצושלאָגן" [יופֿא, 1939, № 2].

אונטערשטייפֿן — טרוו. שטײַף אונטער, ~געשטייפֿט. אַ ביסל, צו ביסלעך מאַכן שטײַף (שטײַפֿער). א' די לאַצן מיט שטײַפֿלײַוונט. א' דעם קאָלנער מיט קראָכמאַל. א' די בענדלעך פֿון די שיך. *א' דעם פּאַסיק = אויך: ווייניקער עסן, זיין מער שפּאַרעוודיק. מיט זיך — זיך אויסגלײַכן, זיך אויסצוען. ־ונג.

אונטערשטילן — טרוו. שטיל אונטער, ~גע־שטילט. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך אײַנשטילן, בּאַרואיקן, א' דאָס קינד. א' די וויטיקן מיט אַספּירין. 2. ספּעצ. געבן אַ ביסל צו זייגן פֿון דער ברוסט. א' דאָס עופֿעלע.

אונטערשטיים — די, ־ען. 1. גאָר אַ טיפֿע באַסאַוע שטים. אַ בויכשטים. 2. (בײַ בעלי־מלאָכות אין אומאַפּהענגיקער ליטע) ווער עס שטיצט אַ פֿאַרשלאָג גלײַך נאָך דעם וויי מע לייגט אים פֿאָר. דער צווייטער צום ערשטן־גרענגער פֿון פֿאַרשלאָג. „פֿאַרשרײַבט אַז איך בין די א'", רייד.

אונטערשטימען — טרוו. שטים אונטער, ~געשטימט. [אַנשטאָט 'נידערשטימען'] אַפּ־וואַרפֿן, פֿאַרוואַרפֿן מיט אַ מערהייט שטימען. „מיר האָבן געשטימט און אונטערגעשטימט דעם פֿאַרשלאָג".

אונטערשטינקען — אוטו. שטינק אונטער, ~געשטונקען. 1. כסדר אָדער צו ביסלעך אַרויסגעבן אַ שלעכטן ריח. א' וויי פֿאַרפֿוילטע פֿיש, אייער אדגל. אויך פֿיג. פֿון דעם ענין (דער גאַנצער מעשׂה) הייבט שוין אָן אונטערצו־שטינקען. 2. פֿון צײַט צו צײַט אַרויסלאָזן אַ נפֿיחה. 3. גראַב. בּמקום־וועלכ פֿאַר ט אָן עפּעס שלעכט, פֿאַלש, ניט־דאַיעל. אונטערמסרן. „האָסט ניט געהאַלפֿן, האָסט גאָר אונטערגע־שטונקען". א' מיט בייזוויליקע ליגנעריש רייד. 4. אַזוי ווי בב, נאָר זיין פֿאַלש, שלעכט, מא־רַאַליש פֿאַרדאַרבן, אָפּגעשטאַנען; זיין אויסגע־וועפּט. „דיין קאָנדידאַט שטינקט אונטער". „אָט דער שרײַבער שטינקט שוין אונטער". ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערשטיפֿט — דער, ־ן. (מעטאַל־באַ־אַרבעטונג). שטיפֿט, פֿלעקל צו באַשלאָגן פֿון אונטן. אַרײַנקלאַפֿן אין אײַזן א'.

אונטערשטיפֿן — אוטו. שטיף אונטער, ~גע־שטיפֿט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שטיפֿן. א' וויי חברה קליינוואַרג אָן השגחה. מיט זיך — קזוו. „גערויכערט, געשפּאַסט און לײַכט זיך אונטערגעשטיפֿט אײַנער מיט דעם צווייטן", ה. זאַלאָמאָוו, שריפֿטן ו.

־עכּין. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

או'נטערשטיץ — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אונ־טערשטיצן (←). „מיטן שטילן א' פֿון...דעפּאַרט־מענט", בצג, טמז, 1955 VI 29. 2. דאָס מיט וואָס מע שטיצט אונטער. אָן א' פֿון עטלעכע קלעצער. אָן א' פֿאַר אַ דאַמבע. 3. (סטאַליערײַ) לײַסט, קלעצל, קלין, דרײַעק, געניצט צוצו־פֿעסטיקן.

אונטערשטיצונג — [וועגן אָקצענט ← או'נ־טערשטיצן, אונטערשטי'צן] די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערשטיצן. מאַראַלישע א', א' פֿאַר אַ געזעץ, אַ פּראָיעקט, אָן אונטער־געמונג. 1. ספּעצ. אָנלען, אָנשפּאַר. „לײַכטע

איבונגען אויף מכשירים [פֿאַר גימנאַסטיק] און קודם־כל איבונגען מיט א׳, ד״ה איבונגען אויפֿן ׳פֿערד״, פֿגנז, ווילנע 1925, № 1. 2. ספעצ. הילף, תמיכה. „אייגענע [ייִדישע] שולן פֿאַר וועלכע די רעגירונג גיט אַרויס א׳־געלטער״, יופֿאַ, 1885, № 23. „אַלע לומדי־תורה וואָס זיצן דאָ און נייטיקן זיך אין א׳״, חג, טמז, 1964 IX 25. „א׳ליסטע פֿון פֿרישע אַבאָנענטן און אויך פֿון א׳־אַבאָנענטן״, פֿגנז, פֿאַריז 1950, № 2־3.

או׳נטערשטיצן — טרוו. שטיץ אונטער, ~געשטיצט. 1. אונטערשפֿאַרן, אונטערלענען, פֿאַרפֿעסטיקן. א׳ מיט סלופּעס דעם חרובֿן פּאַרקן. א׳ דעם בנין מיט אַ פּעסטן פֿונדאַמענט. „דער וויזן שטאק...בעדאַרף זיילן דש מן אין אונטר שטיצן מוז״, ר׳ אליקים ש״ץ מק״ק קאמרנא איבז, שבט יהודה, אמשמ 1770.

2. (אויס)העלפֿן מיט געלטמיטלען, מיט שפּייז, מיט אַנדערע לעבנס־באַדערפֿענישן. א׳ אַן אַרע־מען קרוב. א׳ יתומים און אַלמנות. א׳ קאַליקעס. „זבולון האָט געהאַנדלט און אונטערגעשטיצט ישׂשכרן וואָס האָט באַגערט לערנען תורה״, ממוס, שלמה. „אין אַ נויט פֿלעגן מיר איינער דעם צווייטן אויסהעלפֿן, א׳ וויִ בריידער״, ממוס, ׳שם און יפֿת׳.

3. אַזוי ווי בז, אַבער אויך העלפֿן מיט אינ־פֿאַרמאַציע, אַנווייזן, לערנען. א׳ אַפּגעשטאַנענע תלמידים, זיי זאָלן קענען מיטהאַלטן מיטן קלאַס. א׳ בייַם ארויסקריגן די נייטיקע דאָקו־מענטן. „אונדזער אויפֿגאַבע איז דאָ [צוגריייטן]... פֿאיקע ערד־ און פֿאַברי־ק־ארבעטער און זיי א׳, וען זיי וועלן עמיגרירן״, ספ, ייִדישער קאָלא־ניסט. „ער פֿלעגט א׳ שטרייקנדן[יק]ע קוימע־קערער, זוכן פֿאַר זיי מלאָכה״, פֿאַרן זונאויפ־גאַנג, זשענעוו 1904.

4. קומען צו הילף, זיך אָנגענומען פֿאַר אַ צד (אין געזעלשאַפֿטלעכן לעבן). א׳ דעם רבֿם צד. א׳ די אַרבעטער־באַוועגונג. א׳ אַ פּאַרטיי בייַ וואַלן. א׳ ייִדישן המשך. „מע זאָל א׳ דאָס ייִדנ־טום מיט אייגנקויפֿן ספֿרים וועלכע באַהאַנדלען דאָס ייִדנטום״, דר׳ יעקב טשערני, קול יעקב, באַרדיטשעוו 1897.

5. פּראַטעזשירן. א׳ דעם אָנהייבער. א׳ דעם בחור וואָס זוכט אַ שטעל. א׳ איין פֿאַרעם פֿון קונסט.

6. פֿאַרשטאַרקן. א׳ דעם אָנגריף מיט קאַנאָנען־פֿייַער. א׳ די פֿאַרטיידיקונג מיט נייַע באַווייזן.

7. אַרויסווייזן אַז מען איז מסכים, אַז מע שטימט צו. א׳ אַ פֿאַרשלאָג, אַ מיינונג, אַן אידיי. „זיך אַנטזאָגט צו א׳ זייער פּראָטעסט״, ש. ווינאָגראַ, פֿאָר, 1964 VII 26.

8. צוגעבן מוט, אַרויסווייזן פֿרייַנדלעכקייט. „מע מעג [אין אַ שמיטה־יאָר] א׳ אַ געצנדינער (דה אַז מע זעט אים — ער אַקערט אַדער ער זייט, מעג מען אים זאָגן ׳גאָט העלף׳ און דעס־גלייכן)״, זרעים.

־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערשטי׳צן — טרוו. ~שטי׳ק, ~שטי׳צט. דסשמ. זייער שטאַרק פֿאַרשפּרייט אין ליטרט, אויך אין רעדן, ספעצ אין פד. ← דפֿוו, בב 2־8. „זעט אייגנצורייכטן...צו א׳ אַלמנות מיט יתומים...קאַליקעס...קימפּעטאַרינס; אויסרעכטונג זיך מיט גרויסע אויפֿטוען און אין־דער־אמתן קנאַפּ וואָס דערגרייכט. „(גיי) ריר דעם א׳ן קלאַץ (די א׳ע בע׳רוועג)״, פֿוול — ס׳איז איבער (מיינע, דיינע) פֿיזישע כוחות אַזוינס צו טאָן. דז „ריר דעם א׳ן שטיין״. „אונטער דער פֿרוכטבאַרער שיכט ערד ליגט אַ צווייטע וואָס זי רופֿט מען דער א׳ער אַקערבאָדן״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבייטער, וואַר־שע 1891. „די חכמים האָבן געזאָגט, אַפֿילו צען קליידער זענען פֿאַרשפּרייט אויף דער ערד און דאָס א׳ע איז שעטנז — טאָר מען ניט זיצן אויף דעם״, תנחומא, שמות, וואַרשע תרמ״ו.

א׳ער הימל = וואָס איז אונטער די אַנ־דערע הימלען [לויט דער פֿאַרשטעלונג אַז עס זיינען פֿאַראַן זיבן הימלען]. „עש איז קיין פֿר ברגונג [= פֿאַרבאַרגונג] פֿר דער זון, אַז גאר הייס איז זיא, דען וען דיא זון וער אין אונטערשטן הימל — קענט מען ניט בשטין [= באַשטיין] פֿר היץ״, סהמ, תהלים, יט, 7. „אַן כוונה וועלט עס [= די תפֿילות] אינגאַנצן אַראָפּגעשטופט אַראָפּצו...אין דעם א׳ן הימל״, תניא, קנד. א׳ער גן־עדן = גן־עדן התחתון, גן־עדן של מטה, וואו עס זיינען פֿאַראַן תושימדיקע תענוגים, להיפוך צום גן־עדן של מעלה נאָר מיט ריין־גייַסטיקע תענוגים. „דיא קליידר וואש מיר הבן גשריבן [= די קליידער פֿאַר די רמ״ח אברים פֿאַר יעדער מצוות־עשה וואָס מע טוט] די ברענגן נישט מ׳ן [= מיין, מער] אַז אין אונטרשטן (גן־עדן) אַרייַן״, עח, סז/ב. „אַן אומזיסטער חסד לעתיד בייַ תחית המתים אין דעם א׳ן און אייבערשטן גן־עדן״, תניא, רן. א׳ע וועלט(ן) = די ערדישע וועלט אין וועלכער מיר לעבן, די וועלט פון עשיה (לויט קבלה) אַדער די בייַדע גידעריקערע וועלטן פון יצירה און עשיה, להיפוך צו די וועלטן פון אַצילות און בריאה. „הקב״ה האט אלי עולמות בשפּין מיט די אותיות התורה אוי׳ האט בשאפֿן... די אונטרשטן עולמות אין גישטאַלט פון דיא איבערשטיין״, נצו, ה/ד. „די ליכטיקייט פון אין־סוף ב״ה פֿילט אָן די גאַנצע א׳ע וועלט״, תניא, יא.

3. וואָס איז אונטן אַדער גאָר אונטן. וואָס איז גידעריק, גידעריקער אַדער צום גידע־ריקסטן. דאָס א׳ פון ברויט. די א׳ הערינג פון פֿאַס. די א׳ קלעצער זיינען נאַס. די א׳ שיכט פון דער ערד. אַ רעקל מיט צוויי א׳ע קעשענעס און מיט איין אייבערשטער קע־שענע. פֿאַרניינען די א׳ע לעכער. *א׳ער אַ ר ב ל = טייל אַרבל פון עלנבויגן ביז אַראָפּ. „איין א׳ע ד י ר ה פון 7 שיינע, ליכטיקע, אויס־שפּאַלירטע צימער״, קמ, 1864, № 17, מודעות. „לאָזט זיך אויס אַז וואוינען וואוינט ער ער־געץ אינעם א׳ן ג א ר ן בייַ אַלדי שוואַרציאַר״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „די א׳ע דירה פֿאַר־שפּעטיקט מען קיינמאָל נישט״, שו = שטאַר־בן האָט מען צייַטן. „אויז דער אונטירשטי וויבער שול זענען אַך די וויבער גילעגין מיט גרויש גידרענג״, גה, 327. „קיניי זול וויבער אַליינט גין אין קיין גוי הויז, זייא דען [= סיידן] אין אונטערשטין פֿיר הויז, דז [פֿאַר] אַרעמע מתים״, ארז, קמ, 1866, № 35. „זייער הויז איז געווען פֿתוח לרווחה...און האָבן אונטערשטיצט יעדן גויטבאַדערפֿטיקן״, אמד, דער אָפּענקון, ווילנע 1872.

אונטערשטיצער — דער, ־ס. וון ־ין, ־קע, ־ס. וויר עס שטיצט אונטער, אַלע בב. „דער צוויייטער דאָקומענט מאַכט ספּעציעל חוזק פון די אומבפֿיונדיקע א׳ס פון נאַציזם״, מוז, היס־לערס פּראָפּאַגאַנדאַרן. „אַנשטאָט אַ שטארונג וועט דער מאַן האָבן אין זיין וויג אַ העלפֿערין און א׳ין מיט גלייכע געדאַנקען״, ב. פֿיינע־בוים איבז, א. בעבעל, די פֿרוי און דער סא־ציאַליזם. „צוישן די א׳ס פון...פֿאַרשלאָג זיי־נען געווען...״, טמז, 1964 X 28. ־ערין.

אונטערשטיצעריש — אדי. וואָס איז פון, ווי בייַ, אין דער טבע, דער נאַטור פון אַן אונ־טערשטיצער. א׳ע באַמיאונגען, א׳ע וואוילגי־נערישקייט. ־קיימ.

אונטערשטיקל — דאָס, ־ער. 1. שטיקל בייַם עק. א׳ פון פיש. 2. אייַ פֿאַר ערלה. „ואו וואַרפֿט מען אַוועק דאָס א׳?״

או׳נטערשטיקן — טרוו. שטיק אונטער, ~גע־שטיקט. צו ביסלעך, פון צייַט צו צייַט העפֿטן, אויסנייַען. א׳ אַ פּרוכת פֿאַר דעם גייַעם בית־מדרש. „ביז צו די תּגאים שטיקט זי דערווייַל אונטער אַ תּפֿילין־זעקל פֿאַר דעם חתן, נאָר די תּגאים וועט זי זיך נעמען צום טלית־זאַק״, רייד. ־עכץ.

אונטערשטי׳קן — טרוו. ~שטי׳ק, ~שטי׳קט [לויטן משקול פון אונטערדרי׳קן ←]. ליטרט, אויך אין רעדן, ספעצ אין פד. נר. דערדריקן, דערשטיקן (ביז אַ גענויסער מאָס). א׳ אַ פֿאַרלאַנג. א׳ אַן אויפֿשטאַנד. ־ונג.

אונטערשט|ע — אדי. [דער קלאַנג ר האָט דאָ געווירקט אויפֿן איבערגאַנג פון ס אין ש, פרגל ערשט(ע, ־ער, ־ן)]. *Mhd*: under-st. ׳אונטערשט׳ אַליין, אָן אַן ענדונג טרעפֿט זיך זון. עס קומען צו די ענדונגען פון אדי: ־ע, ־ער, ־ן. לויט דער פֿאָרעם אַ סופֿערלאַטיוו פון אַן אדי ׳אונטער׳ וואָס וועדט ניט געניצט; לויטן באַטייט ניט שטענדיק אַ סופֿערלאַטיוו. זייער אָפֿט סובסטאַנטיווירט. היפוך פון אייַ־בערשטע (פֿרגל).

1. (וועגן גלידער פון קערפּער) וואָס איז נידעריקער וויִ אַן אַנדער (גליד) פון אַ פֿאַר אַדער פון אַ צאָל אַנדערע (גלידער). די א׳ע ליפּ. פֿאַרבייַסן די א׳ע ליפּ. „די א׳ע ליפּ העגנט אים אַראָפּ״, ממוס, ספֿר הבהמות. א׳ע ציין און אייבערשטע ציין. היילן, לאָזן אַרויס־רייַסן אַן א׳ן צאָן. „טוליעט זיך צו די א׳ע שנידצייַן״, יאי, יוש XXI, 1. „א׳ער מויל־בייַן״, ט. בערלס, מענטש־משׂין, קיעוו 1927. צע־בראָכן די צווייַ א׳ע ריפּן. די א׳ע קעמערלעך פון האַרץ. א׳ע הויט. דאָס א׳ע פערטל הון.

2. וואָס איז אונטער אַ צווייטער זאַך אַדער אַ צאָל זאַכן פון דעם זעלביקן סאָרט, מין, קאַטעגאָריע. „וויבער צעשפּילטעט, נאָר אין די א׳ע קליידלעך״, ממוס, ווינטשפּ. א׳ער קאָסטן, שופֿלאָד. אַרויסשלעפּן די א׳ע ברעט. „האָץ, האָץ — און אַרבעטגעשפּרונגען דעם א׳ן קלאַץ״, פֿוול — וועגן עמעצן וואָס באַרימט

אָפֿן איז אויף די גן[אָ]ס אויף דער ערד", תקנות חכמי ומנהיגי ק"ק פראג, שע"ב (1612).

א'ער טייל שטאָט, א'ע פֿאָרשטאָט. דאָס א'ע לאַנד אע = וואָס געפֿינט זיך נידעריקער, בײַם וואַסער, צופֿוסנס פֿון אַ באַרג אדגל.

פֿיג. "דאָס אייבערשטע קלייד פֿאַרדעקט די א'ע ליידיק", שוו.

א'ער גאַנג אָדער לויף פֿון אַ טײַך. דער לעצטער, דער נידעריקסטער טייל פֿון אַ טײַך. "האָבן פֿאַרנומען די רעכטע זײַט פֿון דעם א'ן לויף פֿון מערב־דויגע", „איבערן א'ן גאַנג פֿון גיעמאַן און זײַנע נעבנפֿלוסן... האָט געוואוינט דער זאַמעט־שבט", ליטא, זב, וילנע 1914.

4. וואָס איז סאָציאַל נידעריק(ער). א'ע שיכטן פֿון דער באַפֿעלקערונג. דער א'ער קלאַס אין דער געזעלשאַפֿט. „ס'איז אַ גלגל החוזר: דאָס א' ווערט דאָס אייבערשטע", רייד. *דאָס א'ע פֿון שטייסל = דאָס וואָס איז אַזאַ קליין, צעשטויסן; די נידעריקע אין דער געזעלשאַפֿט, להיפוך צו דאָס אייבערשטע (←) פֿון שטייסל.

5. וואָס איז אויף דער ערד, איז ערדיש (להיפוך צו דעם וואָס איז אויבער דער ערד, אין הימל). א'ע גשמיותדיקע זאַכן. „...שפּריי־טוגע צווישן וושׂר, עז מיינט אַזוי: ער שיידט צווישן דען אוברשטי וושׂר אוי אונטרשטי וושׂר", טז, בראשית א, 6, רשי. „איך [אליהו הנביא]...וועל דיר אַנטדעקן אַלע אייבערשטע סודות און א'ע סודות", שבחי האר"י [קעניגס־בערג, יאר?]. „דאָס אַלץ [האָט פֿסיכול גע־טאָן] צוליב דער ליבשאַפֿט צו דעם א'ן מענטש כדי אים צו דערהייבן צו גאָט", תניא, 60, די א'ע = די מענטשן. „קומען די העכערע הערן חידושי־תורה פֿון די א'ע, וואָס זיי זײַנען מחדש און אַנטפֿלעקן", תניא, קמה. „איינער דער דא אובן איז שטאַרקער וועדער דער אונטערשטער", סהמ, איוב, מא, 26.

6. וואָס איז שוואַכער, מיט אַ נידעריקערן גיסטיקן וועדט. א'ע צדקה, א'ע תשובה — אויף דעם נידעריקערן, שוואַכערן שטאַפּל. „די חכמות וואָס מע באַדאַרף זיי...פֿון דער וועלט וועגן — דאָס איז די א'ע חכמה", חה, 4.

7. לעצט, וואָס איז צום לעצטן. די א'ע (אין דער) רייַ. „און אין דעם אין טאָג פֿון דעם יאָר זאָלסטו פֿאַסטן און זאָלסט ניט שלאָפֿן דעם גאַנצן מעת־לעת", נחב, 'מעשׂה מאַכידת בת־מלך'. „איך טו צו דיר תּפֿילה... אין דעם טאָג, דער דא איז דער א' טאָג פֿון דעם גמר פֿון דער חתימה" [פֿון אַ תּחינה פֿאַר הושענא־רבה], איין נייע שׂם תּחינה, ששה סדרים, פּיעטריקאָוו 1881. „פֿון אַן אָרעמאַן אַבער שטייט אָפּ אַפֿילו דער א'ער קרוב", מס, משלי, תקע"ד, יט, 4.

8. הינטערשטע(ר). [אין דרומדיקע רר וואָס האָבן ניט קיין ה.] אַרײַנגיין דורך דער א'ער טיר. דעם פֿערדס א'ע פֿיס. „...האָט אַרויס־געגומען פֿון דער א'ער קעשענע זײַן לילקע־ציבעלע", י. ל. בינשטאָק, בײַ ר' שלמה בער־לינער, לוואָו 1896.

*דאָס א'ע פֿון בעגטשן = א) דאָס וואָס איז וויניק וויכטיק, אויף וואָס מע לייגט וויניק אַכט [מע כאַפּט אָפּ]. „די צרות וואָס מיר האָבן פֿון דעם פֿלייש איז דאָס א' פֿון בענטשן. עס איז דאָ נאָך און נאָך", קמ, 1867, № 44; ב) דאָס וואָס רופֿט אַרויס אָנזען [ווײַל בײַם סוף פֿון בענטשן איז פֿאַר־ראַן: 'ונמצא חן וחסד טוב בעיני אלהים ואדם']. זײַן בײַ עמעצן דאָס אייבערשטע פֿון שטייסל און דאָס א'ע פֿון בענטשן. [בײַ שע, שפֿאַסיק: איך בין בײַ זיי דאָס אייבערשטע פֿון שטייסל, ס'מיטלסטע פֿון כריין און דאָס א'ע פֿון בענטשן.]

אונטערשטעכן — טרו. שטעך אונטער, ~גע־שטאָכן. 1. צו ביסלעך, מיט אײַבערײַסן שטעכן עפּעס (אין עפּעס). פֿאַרבײַטײַטן און א' די פּיקעס אין די שטרויזעק, א' די שטרוי־זעק. 2. שטעכן פֿון אונטן, א' דאָס קלייד מיט שפּילקעלעך (בײַם פּאָסן). א' דעם בוך מיט אַ מעסער. 3. מיט שאַרפֿע ריידן, מיט שטעכווערטלעך אַרײַנזאָגן, באַליידיקן אָדער וויטקן מע זאָל עפּעס טאָן. א' ווי מיט שפּיל־קעס (נאַדלען). „חבֿרה האָבן אים אונטערגע־שטאָכן, האָט ער געגומען זיך קאָכן", רייד. א' עמעצן זײַן האָנער. 4. (קצבֿיש) אָפּטיילן דעם פֿריידיק) פֿון דעם זאָד(ק). ־ענישׂ.

אונטערשטעל — דער, ־ן. 1. אָפּט פֿון אונטערשטעלן (←). 2. ספּעצ. דאָס וואָס מע שטעלט אונטער. אַ טעלער וי אַן א' פֿאַר דער שיסל מיט זופּ. א' פֿאַר אַ טאָפּ. אַן א' פֿאַר אַ טאָפּ מיט פֿרוכט. „די בעסטע זויג־פֿלעשלעך זײַנען אַזעלכע וואָס האָבן די פֿאָ־רעם פֿון אַ באַר, אָבער זיי שטייען ניט און מע מוז פֿאַר זיי אַלעמאָל האָבן אַ ספּעציעלן א'", פֿגעז, וילנע 1925, № 8. 3. ספּעצ. עפּעס וואָס ניצט וי אַן אָנשפּאַר (פֿון אונטן אָדער פֿון דער זײַט), אַן א' (קאָזלעס) בײַם זעגן האָלץ. א' אונטער (בײַ) דעם פֿאַרקאַן (וואַגט, בוים אא) וואָס האָלט אין אײַנפֿאַלן. 4. טייל פֿון ליולקע־ציבעלע, געווײַנלעך פֿון האָלץ אָדער פּאַרצעלײַ, וואָס מע שטעלט אַוועק אויפֿן דיל. „...און מיט דער ליולקע זיך צו באַלאַמוטשען, אַרומצוויקלען דאָס פֿלעכטל... אָפּצוקראַצן דעם א'", וואַרשויער יודישע צײַ־טונג, 1867, № 39.

אונטערשטעלונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערשטעלן (זיך). 2. אָפּט אָדער רעזולטאַט פֿון זײַן (בלײַבן) אונטערשטעליק (← דוויו). אַן א' פֿון עטלעכע טויזנט רובל. 3. נידעריקערע, ערגערע, שוואַ־כערע שטעלונגן. „גיי פֿאַרטיידיק אַזאַ א'!", רייד.

אוי־נטערשטעליק — אַדי. 1. וואָס מע קען, וואָס עס פּאַסט זיך צום אונטערשטעלן. אַן א'ער טאָג. אַט איז אַן א' שטיקל האָלץ. 2. וואָס נייטיקט זיך אין דעם, מע זאָל עפּעס אונטערשטעלן אונטער דעם. אַ שאָקלדיקע, אַן א'ע פּאָליצע. 3. (באַטאַניק) וואָס וואַקסט אַרויס אונטן. „אַן א' פֿרוכטקניפּל", א. גאָלאָמב איבז, באַטש, געוויקסן.

4. זדוז הינטערשטעליק [אין דרומדיקע רר אַן אַ ה, אויך אין אַנדערע רר]. אַן א'ער צאָלער. א' אין דער אַרבעט. „וויזן אים וי איר ווערט אַלעמאָל א'", ש. בעקערמאַן, די קאָרטן־וואָרפֿערקע, אַדעס 1888. זײַן, בלײַבן, ווערן א'. זײַן א' אין געשעפֿט = די חובֿות באַטרעפֿן מער ווי די סחורה. א' אין לערנען. „דער איינער איז געבליבן א'...צו זײַן שלימזל האָט זיך אונטערגעכאַפּט...", קמ, 1866, № 25. *א' לאָזן — ארכ. ניט געמען אין באַטראַכט. דורכלאָזן. „דער...נעמט אַרוישׂ פֿון דעם מאמר נאר וואשׂ אים טוג אונ אַנדרי ווערטר וואשׂ דאָרט שטייט וואשׂ איז אים (מתגדד) לזט ער אונטר שטעליג", שי, לו/ב.

אונטערשטעלן — טרו. שטעל אונטער, ~גע־שטעלט. 1. שטעלן עפּעס (אַ כלי) פֿון אונ־טן (אָדער פֿון דער זײַט). א' אַ לייטער צום דאַך. א' אַן עמער אויף רעגנוואַסער. „אויך דאשׂ כלי וואשׂ זיא אונטר שטעלן טריפֿה זאַלץ אַרײַן צו רינען, זאָלן זיא אויך וואַשׂר אַרײַן טאָן", עח, כא/א. „אונזרי חכמים...האַל־טן דשׂ פֿר איין גויבֿה, וחן איין שענקר דעם שוים מיט מעסט, נייארט מן זאל איין כלי אונטר שטעלן...וואו [דער שוים] זאָל איבר לויפֿן...[און] ניט גמאסטן וועדן", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „מע מעג אום שבת א' אַ כלי בײַ דער ליכט כדי אַז די שנויצן זאָלן פֿאַלן אין דער כלי", תקוני שבת, אוסטרהא 1818. „אַ טייל שטעלן אונטער שיסעלעך נעבן בערעזענע ביימער", ממוס, שלמה. „הער בעסער וי עס קאַפּעט אין קיך פֿון דער סטעליע! וואָס האָסטו דאָרטן אונ־טערגעשטעלט?", ב. שאַפּיר, אַברהמל דער שום־טער, אַדעס 1911. „שטעלט אונטער דער ליי־קע אַ ריינע גלאָז", יאָכ. *א' אַ לייטער צום הימל — (שפּאַסיק) שטאַרק בעטן גאָט פֿאַר עמעצן. „ס'איז טאַקע אַ רחמנות אויף דעם נגיד. כ'וועל א' אַ לייטער צום הימל פֿון זײַנטוועגן", רייד.

2. אונטערשפּאַרן. אונטערשטיצן מיט עפּעס (עס זאָל ניט פֿאַלן). א' קלעצער אונטערן (בײַם) אָפּדאַך. „וועז איין באַלקן וועד צו ברא־כן אַזוי טאר מן וואול איין בעט אודר איין באַנק אונטר שטעלן דאשׂ זיא ניט וויטער הראב פֿאלט", לטו, עב/ב. 3. צורוקן. א' אַ טעלער זופּ. א' אַ פּאַמעשאַף אונטער דער נאָז.

4. אונטעררוקן. א' אַ שטאַנג כדי צו קע־נען אויפֿהייבן דעם קאַסטן. „אַרײַן, יידל, אין דער תּיבֿה, פֿאַרשליס זי, שטעל איר אונטער רעדלעך, אין אַ נויטפֿאַל זאָל זי גיין וי פֿר־טער", ממוס, 'אַסיפֿות'. א' בענקלעך אונטער די טישן. א' אַ פֿוסבענקעלע פֿאַרן זיידן. *א' אַ בענקל (בענקעלע) בײַם (פֿאַרן) רבין = פֿאַרמסרן פֿאַרן רבין, דער רבי זאָל אויפֿן בענקל אַנידערלייגן דאָס קינד און אָפּשמיסן. „די מאַמע אַליין איז געקומען אין חדר און האָט אונטערגעשטעלט פֿאַר מיר אַ בענקעלע בײַם רבין", רייד.

5. אויסשטרעקן, אַרויסרוקן אָדער צורוקן אַ גליד פֿון קערפּער (אין אויסדרוקן מיט דירעקטע, מעט אָדער פֿיג בב).

א' אַן אויער — א) אויסצוהערן עפּעס. „ער איז צוגעגאַנגען צו זײַן מוטער, זי האָט איר אויער אונטערגעשטעלט צו הערן דעם

סוד וואָס איר זון וועט איר זאָגן", י. בודזאָהן, מאָסקע פּרעס... וויליגע 1927; ב) בכוונה, בשתּיקה זיך צוהערן פּדי זיך צו דערוויסן עפּעס וואָס מע דאַרף (טאָר) ניט. „וואו מע טאָר אוּן וואו מע טאָר ניט שטעלט ער אונטער זײַן אויער", רייד.

א' אַן אַקסל — דזוו א' אַ פּלייצע. „זײַן האַרץ האָט אים וויי געטאָן...אוּן ער האָט געוואָלט א' אַן אַקסל פֿאַר די וואָס מיען זיך צו העלפֿן דעם פֿאָלק", זלמן שזר, טמז, 1964 XI 8.

א' אַ בּאַק — א) צו קריגן אַ קוש, אַ גלעט, אַ קניפּ. „פֿאַרן אַוועקגיין שטעלט זי אים אונטער די פֿאַרשמינקטע באַק", רייד; ב) צו קריגן אַ פּאַטש. „ווער עס גיט דיר אַ פּאַטש אין דער רעכטער באַק, האָט דער באַגרינדער פֿון קריסטנטום פֿײַערלעך דערקלערט, דעם שטעל אונטער דײַן לינקע באַק", א. מענעס, פֿאָר, 1964 IX 19.

א' אַ בּיסל — (אומאייד) מאַכן שוואַנגער (אַן אַ הרי־אַת).

א' די ברוסט — א) צו געבן זייגן. „שטעל אונטער די ברוסט, וועט דאָס קינד אויפֿהערן וויינען", רייד. „אין אַ צײַט, וען אַ קימפּעטאַרין איז קראַנק געוואָרן, האָט מען אונטערגעשטעלט די אייגענע ברוסט און געגעבן צו זייגן דעם נײַ־געבוירענעם", י. קיי־טעלמאַן, פֿאָר, 1965 III 21; ב) אויך: אַרויס־שטעלן — צו קריגן קלעפּ אַדער זיך צו שלאָגן פֿאַר (אַנשטאָט) אַ צוויטן. א' די ברוסט פֿאַרן שוגא (דעם שׂונאס פּנימלן) = אויך: אַרויסוויזן מוט, העלדישקייט.

א' אַ האַנט — א) (צו) בעטן אַ נדבה; ב) אונטערכאַפּן. א' אַ האַנט, וועט מע וואַרפֿט עפּעס; ג) (אונטער)העלפֿן מיטן אויסשטרעקן אַ האַנט אַדער די הענט. „ר' טרפֿון פֿלעגט א' די הענט, וען זײַן מוטער האָט געדאַרפֿט גיין אויף אַ בלאָטיקן אַדער שטיניקן וועג". „אַז אַ קינד פֿאַלט, שטעלט דער (א) מלאך אונטער די הענט", שוו.

א' דעם הינטן — א) זײַן גרייט צו וועלן געשמיסן. „ער האָט אַזוי ליב געהאַט זײַן ברודערל, אַז ער פֿלעגט א' דעם הינטן, וען דער טאַטע איז געווען אין כּעס", רייד; ב) זיך אומדרייען, זיך אומקערן. גיין, לויפֿן אויף צוריק. „וי נאָר ער האָט געזען אַ שיי־נעצל, האָט ער אונטערגעשטעלט דעם הינטן און געשטעלט פּיס", רייד.

א' אַ פּלייצע (די פּלייצעס) — א) (זײַן גרייט צו) נעמען אויף זיך אַ משא, טראָגן שווערע זאַכן. „מע טראָגט דעם קאָסטן, לויפֿט ער צו און שטעלט אויך אונטער אַ פּלייצע", רייד; ב) מיטהעלפֿן בײַ אַ פֿיזישער אַרבעט מיטן כּוח פֿון קערפּער. א' אַ פּלייצע, די אַרבעט זאָל גיין גיכער. „קריכט אין בלאָטע איבער די קני, שטעלט אַלעמאָל אונטער זײַ־נע פּלייצעס אונטערצוהאַלטן דעם שווערן וואָ־גן", ל. בינשטאָק, בײַ ר' שלמה בערלינער, לחאָו 1896; ג) העלפֿן אויף פֿאַרשיידנסטע אופֿנים. א' אַ פּלייצע און געבן אַ גרויסע בײַשטײַערונג. א' אַ פּלייצע און קריגן פֿאַרן קאָנדידאַט אַ סך שטימען. „עס איז ניטאָ ווער סוד וואָס איר זון וועט איר זאָגן", י. בודזאָהן, מאָסקע פּרעס... וויליגע 1927; ב) בכוונה, בשתּיקה זיך צוהערן פּדי זיך צו דערוויסן עפּעס וואָס מע דאַרף (טאָר) ניט. „וואו מע טאָר אוּן וואו מע טאָר ניט שטעלט ער אונטער זײַן אויער", רייד.

א' אַן אַקסל — דזוו א' אַ פּלייצע. „זײַן האַרץ האָט אים וויי געטאָן...אוּן ער האָט געוואָלט א' אַן אַקסל פֿאַר די וואָס מיען זיך צו העלפֿן דעם פֿאָלק", זלמן שזר, טמז, 1964 XI 8.

א' אַ בּאַק — א) צו קריגן אַ קוש, אַ גלעט, אַ קניפּ. „פֿאַרן אַוועקגיין שטעלט זי אים אונטער די פֿאַרשמינקטע באַק", רייד; ב) צו קריגן אַ פּאַטש. „ווער עס גיט דיר אַ פּאַטש אין דער רעכטער באַק, האָט דער באַגרינדער פֿון קריסטנטום פֿײַערלעך דערקלערט, דעם שטעל אונטער דײַן לינקע באַק", א. מענעס, פֿאָר, 1964 IX 19.

א' אַ בּיסל — (אומאייד) מאַכן שוואַנגער (אַן אַ הרי־אַת).

א' די ברוסט — א) צו געבן זייגן. „שטעל אונטער די ברוסט, וועט דאָס קינד אויפֿהערן וויינען", רייד. „אין אַ צײַט, וען אַ קימפּעטאַרין איז קראַנק געוואָרן, האָט מען אונטערגעשטעלט די אייגענע ברוסט און גע־געבן צו זייגן דעם נײַ־געבוירענעם", י. קיי־טעלמאַן, פֿאָר, 1965 III 21; ב) אויך: אַרויס־שטעלן — צו קריגן קלעפּ אַדער זיך צו שלאָגן פֿאַר (אַנשטאָט) אַ צוויטן. א' די ברוסט פֿאַרן שוגא (דעם שׂונאס פּנימלן) = אויך: אַרויסוויזן מוט, העלדישקייט.

א' אַ האַנט — א) (צו) בעטן אַ נדבה; ב) אונטערכאַפּן. א' אַ האַנט, וועט מע וואַרפֿט עפּעס; ג) (אונטער)העלפֿן מיטן אויסשטרעקן אַ האַנט אַדער די הענט. „ר' טרפֿון פֿלעגט א' די הענט, וען זײַן מוטער האָט געדאַרפֿט גיין אויף אַ בלאָטיקן אַדער שטיניקן וועג". „אַז אַ קינד פֿאַלט, שטעלט דער (א) מלאך אונטער די הענט", שוו.

א' דעם הינטן — א) זײַן גרייט צו וועלן געשמיסן. „ער האָט אַזוי ליב געהאַט זײַן ברודערל, אַז ער פֿלעגט א' דעם הינטן, וען דער טאַטע איז געווען אין כּעס", רייד; ב) זיך אומדרייען, זיך אומקערן. גיין, לויפֿן אויף צוריק. „וי נאָר ער האָט געזען אַ שיי־נעצל, האָט ער אונטערגעשטעלט דעם הינטן און געשטעלט פּיס", רייד.

א' אַ פּלייצע (די פּלייצעס) — א) (זײַן גרייט צו) נעמען אויף זיך אַ משא, טראָגן שווערע זאַכן. „מע טראָגט דעם קאָסטן, לויפֿט ער צו און שטעלט אויך אונטער אַ פּלייצע", רייד; ב) מיטהעלפֿן בײַ אַ פֿיזישער אַרבעט מיטן כּוח פֿון קערפּער. א' אַ פּלייצע, די אַרבעט זאָל גיין גיכער. „קריכט אין בלאָטע איבער די קני, שטעלט אַלעמאָל אונטער זײַ־נע פּלייצעס אונטערצוהאַלטן דעם שווערן וואָ־גן", ל. בינשטאָק, בײַ ר' שלמה בערלינער, לחאָו 1896; ג) העלפֿן אויף פֿאַרשיידנסטע אופֿנים. א' אַ פּלייצע און געבן אַ גרויסע בײַשטײַערונג. א' אַ פּלייצע און קריגן פֿאַרן קאָנדידאַט אַ סך שטימען. „עס איז ניטאָ ווער

עס זאָל קומען און דעם רבין אַ פּלייצע א'", אַש, דער תּהילים־יוד. „ער שטעלט אונ־טער זײַן פּלייטשקע דער פֿאַרטיאישער באַנץ", רייד. „אַ וויל אונטערצושטעלן אַ פּלייצע... איז אַזאַ דערציאונג זאָל באַפֿעסטיקט ווערן אומעטום", פֿאָר, 1962 VIII 9.

א' אַ פֿוס (פּיסל) — א) אויסשטרעקן אַ פֿוס, עמעצער זאָל זיך פֿאַרטשעפּען און פֿאַלן. א' אַ פּיסל דעם חבֿרל. „מע טאָר ניט א' אַ פֿוס בײַם שפּילן פֿוטבאָל", רייד; ב) מיטן פֿוס טאָן עפּעס וואָס איז ניט רעכט. „ער פֿלעגט קונציק א' אַ פּיסל בײַ דער ענגלישער וואָג, אַזוי אַז ער האָט אַפּגעלקחנט פֿון יעדן זאַק תּבֿואה אַ פּוד אַדער אַ האַלבן", פּ. רודזשׂ, טמז, 1964 V 3; ג) שטעלן עמעצן אַ מכשול אויף כּלערלי אופֿנים, שטעלן אין פֿאַרלעגנ־הייט; אויסשטעלן צום נאָר; אַרײַנגאָרן; אי־בערשפּיצן; קאָליע מאַכן. „עמעצער האָט איר אונטערגעשטעלט אַ פּיסל, אַז זי האָט זיך באַגראָבן פֿאַר חרפּה", רייד. „עס מוז זיך געלוסטן א' [ישׂראליקן] אַ פּיסל", ש. פֿרוג III. „נו, און נעמען א' אַ פּיסל אַן אומשולדיקן מענטשן, הייסן אים חתמענען וועקסלען אוּן אַוועק מיטן געלט קיין אַמעריקע", שע, מאַנאַשׂקו. „אים האָט הגאה געטאָן וואָס ער האָט אונטערגעשטעלט אַ פּיסל", אפּא, היבֿרו. „אייגנער האָט דעם אַנדערן געזוכט צו פֿאַר־טשעפּען, א' אַ פּיסל, מיט אַ קשיאלע", הרב לוי גליקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934.

א' דעם קאָפּ — גאָראַנטירן, זיך אײַנשטע־לן. א' דעם קאָפּ פֿאַר אַ חבֿר. אויך פּשוט: א' דעם קאָפּ אונטערן רעגן. א' דעם קאָפּ בײַם שפּילן פֿוטבאָל. (שפּאַסיק) „סטײַטש ער זאָל גרוי ווערן... — ער זאָל מוזן א' דעם קאָפּ און זיך לאָזן באַזילבערן פֿון דער נאַטור", נאָד, טינט און פּעדער, נ"י 1936.

6. (אוועק)שטעלן פֿאַר עמעצן (עמעצן אין וועג) אַ שטרויכלונג. א' אַ מכשול. א' אַן אבֿן־נגף (←). א' אַ פּאַסטקע פֿאַר אַ חיה, אַ מענטשן. א' אַ האַרבע קשיא. „איך האָב געזען קלאָר די נעץ וואָס זי שטעלט מיר אונטער", טמז, 1964 XI 7.

*א' אַ רויטן האָן (רויט העגדל) = אונטער־צינדן, מאַכן אַ שׂריפֿה. „אַז ניט קען איך אים א' אַ רויט העגדל אַז אים זאָל ווערן ליכ־טיק אין די אויגן", ש. וואַלצענאָק, די גע־היימע האָכצײַט, וואַרשע 1884.

7. שטעלן עפּעס אַדער עמעצן אונטער עפּעס. אונטערשטעלן אַ בײַדל אונטערן גרויסן בוים. א' די קינדער אין שאָטן פֿון די בײַמער, אונ־טערן אָפּדאַך. *א' אונטער דער מאַס = א) בײַם מעסטן די הייך בכלל; ב) בײַם אָפּגעבן פֿאַר אַ זעלנער. „אַזוי האָט מען מיר אונטער־געשטעלט אונטערן מאָס...מע האָט מיר אין קאָזאַרמע אַרײַנגעפֿירט", פֿם [ייִדישער פֿאָלק־לאָר, ייִוואָ].

8. שטעלן עמעצן אונטער עמעצן; מאַכן עמעצן אָפּהענגיק פֿון אַ צוויטן. אונטערוואָר־פֿן אונטער עמעצן. א' די גאָוואָבראַנצעס אונ־טערן פֿעלדפֿעבל. א' די באַאַמטע אונטער דעם נײַעם אַדמיניסטראַטאָר.

9. שטעלן אויף אַ נידעריקערער מדרגה לגבי אַ צווייטער זאָך. א' דעם וועדט פֿון לעבן אונטער דער הייליקייט פֿון גרויסן אידעאַל.

10. צושטעלן, צונויפֿשטעלן אַדער באַשטעלן מיט אַ ספּעצ' כּוונה. „די יונגאַטשעס האָבן זיך צונויפֿגענומען און אונטערגעשטעלט אַ גאַנצע באַנדע", רייד. „אונ דא אונטר שטעלט מן (בחורים) דיא פֿרום זײַן, דיא איין שיין אוני אנגינאם (קול) האבן", שאר.

11. פֿאַרבײַטן איין מענטשן אַנשטאָט (פֿאַר) אַ צווייטן. א' אַ קאָליקע צום פֿריזיוו (אוּן אַזוי אַרום וועלן באַפֿרײַט פֿון דינען אין מי־ליטער). מיט דע'ם ב: *א' אַ מלאך. „כּדי אַבער די יידעלעך זאָלן נישט שווינדלען אוּן א' פֿריצים אַלס פֿאַרקויפֿער פֿאַר זייער תּבֿואה", פּרץ, געדאַנקען אוּן אידיישן.

12. אַרויסשטעלן עמעצן. א' אַן איבער־קויפֿער. א' אַ פֿאַרמיטלער. א' עמעצן ווי אַ ראָש־המדברים. א' אַן אָפּאָגנטן. א' אַן עדות (געוויינלעך וועגן אַ פֿאַלשן). „מע האָט גע־וואָלט דערגיין וואָס האָט רבי בעמיינט מיט דעם, האָט מען אונטערגעשטעלט אייגנעם אַ חסיד אוּן ער האָט בײַם רבין געפֿרעגט", הרב לוי גליקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934.

13. אויסקאָמבינירן אַ צונויפֿטרעף, אַ באַ־געגעניש (ווי אַ מיטל אַרײַנצונאַרן). „וואָלט איר ניט אַרײַנגעשלעפּט מײַן פֿילמעניק אין אַ בלאָטע...אים אונטערגעשטעלט דאָרטן אַ שיין מיידל", שע, טבֿיה.

14. צושרײַבן, צוזעצן, צודרוקן פֿון אונטן. א' די אונטערשריפֿט, נאָך אַ פּאָר שורות, אַ בילדל.

15. אונטערפֿירן אונטער אַ פּונקט אין גע־זעצבוך. א' אין אַ קאָטעגאָריע (בײַם נעמען אין מיליטער, בײַ אַן אַרבעט אא). „מע האָט מיך אונטערגעשטעלט אונטער אַ סטאַטיאַ וואָס פֿאַר דעם קומט צען יאָר קאָטאָרגע", רייד.

16. דזוו אונטערוקן אויף אַ ניט־ערלעכן אופֿן. א' אַ פֿאַלשן חשבון. א' גאַנץ נײַע תּואים פֿון אָפּמאַך. א' אַ וועקסל אויף אוּנ־טערצושרײַבן. א' עמעצן אַ גאַנצע ספּראָוט.

עכּין. ענייש. ער. ערין.

אונטערשטעלן זיך — ← דפוו. 1. רעפֿל. זיך שטעלן אונטער עפּעס. א' זיך אונטערן רעגן. א' זיך אונטערן דעכל, וועו עס רעגנט. 2. רעפֿל. נעמען אויף זיך עמעצנס אָנגעפֿירערשאַפֿט, השג־חה. זיך אונטערוואַרפֿן אונטער עמעצנס דעה. א' זיך אונטער דעם נײַעם הויפּטקאַמאַנדיר, דעם נײַעם פֿאַרוואַלטער.

3. אוטו. [דאָ און ווײַטער אויך ~שטע'לן] זיך, קורלאַנד, זאַמעט, פּר.] האָבן די העזה, די חוצפּה. „וויי שטעלסטו דיר אונטער דאָ אַרײַנצוקומען!", טויזנט און איין טאָג, וויליגע 1878.

4. אוטו. זיך דערוועגן. „דאָס מיינט מען... משה רבינו מעג משפּטן די יידן...'מעג אַ רב זײַן', וויל ער קען זיך קעגן מיר א' אַזוי האַרט צו רעדן אוּן מיר צו פֿרעגן פֿאַרוואָס האָסטו דיין פֿאָלק שלעכטס געטאָן", ספֿר שבֿחי רמ"ך, לעמבערג, [יאָר?]. „פֿאַר דעם גאָט פֿון חסד און רחמים, בײַ אים אַליין שטעלט ער

זיך אונטער צו בעטן מחילה", שמעון בעקער־מאַן, דער מאַרגען שטערן, אַדעס 1884. „אין [דעם פֿאָטערס] אויגן גיט ניט קיין עוואָלט נעמען אויף זיך אַזאַ חטא, קיין אייניציקער דיין האָט זיך ניט אונטערגעשטעלט עס צו טאָן", פּרץ, ׳דרכי תשובה׳.

5. אוטו. האָבן מוט, זיין באַהאַרצט, זיך באַשליסן, א׳ זיך צו גיין אַליין בײַנאַכט אין וואַלד. „און וועט עס קען זיך א׳ בײַ יעצטיקע צײַט אייניקע זאַלן זאָגן אַ דעה אין אונדזערע אַלטע מנהגים", שמו פּלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893. „א יידענע שטעלט זיך אונטער צו גאָלן אַ גאַנץ דאָרף מיט פּויערים די בערד", בימקא, גנבֿים.

אונטערשטעל(ע)כל — דאָס, ־ען. 1. פּקפּ פֿון אונטערשטאַל (←). 2. פּקפּ פֿון אונטערשטעל (←). קליינער אונטערשטעל. „וי בײַם האַלצהעקער: א דרענגעלע האָלץ אויף א׳ער צוויי", אשט, מיסטעלעך.

אונטערשטעמפּל — דער, ־ען. שטעמפּל וואָס קומט פֿון אונטן. א דאָקומענט מיט אַן אייבערשטעמפּל און אַן א׳.

אונטערשטעמפּלען — טרוו. ־פּל אונטער, ~געשטעמפּלט. 1. שטעמפּלען פֿון אונטן. א׳ דעם דאָקומענט. א׳ די זײַטלעך פּלייש. 2. צו בײַסלעך, מיט איבערריסן שטעמפּלען. זיך אַרײַנכאַפּן אין קאַנצעלאַריע און אַליין א׳. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשטענג — דזוו אונטערשטע. פֿטם. ספּעצ אין לד, אוקר. אויף דער א׳ר פּאָליצע. „זיי ראַנגלען זיך, לאָמיר זען ווער עס וועט בלײַבן דער א׳ר", רייד. „הע, פֿאַרשלעפּערט ניט די וועגן, שלעפּט די א׳ פֿיס", פּמ.

אונטערשטעפּן — טרוו. שטעפּ אונטער, ~גע־שטעפּט. 1. שטעפּן פֿון אונטן, שטעפּן אויף דער לינקער זײַט. א׳ אַ כאָלעוקע. 2. צו בײַסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שטעפּן. ־ער. ־ער.

אונטערשטעקן — טרוו. שטעק אונטער, ~גע־שטעקט. 1. אַרײַנשטעקן, געבן בשתּיקה. א׳ א מתּן־בסתר. א׳ כאַבאַר, באַקשיש. „האָט זי אים באַלד אונטערגעשטעקט אַ פּאָר גראָשן פּוילישׂ", ייט, טמז, 15 IV 1961. „האָט מען זיי אונטערגעשטעקט עפּעס אין דער האַנט אַרײַן, האָבן זיי פֿאַרמאַכט די אויגן און ניט ׳געבאַדערט׳", פֿאָר, 16 XI 1962. 2. פֿאַרבאַהאַלטן. א׳ עפּעס און ניט קענען געפֿינען. „וואו האָסטו אונטערגעשטעקט די שליסלען?". 3. אונטערוקן עפּעס וואָס איז ניט רעכט. א׳ פֿאַלשע מטבעות. א׳ געמלאַכטע דאָקומענטן. 4. אַרײַנרוקן פֿון אונטן. א׳ אַ קלעצל. א׳ אַ פֿינגער וואו מע באַדאַרף ניט. 5. אַרײַנרוקן בכלל. א׳ די נאָז וואו מע דאַרף ניט. 6. אַרויפֿשטעקן, פֿאַרקאַטשען. א׳ דאָס קליידל בײַם וואַשן דעם דיל. א׳ די קאַפּאָטע אין דער גרויסער בלאָטע. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערשטערן — שטער אונטער, ~גע־שטערט. אוטו [אַביעקט אין דאַטיו] — א בײַסל, צו בײַסלעך שטערן. א׳ דעם קלאַס אין דער אַרבעט. א׳ דעם רעדנער מיט צו אָפּטע צווישנרופֿן. טרוו — (וועלן) קאַליע מאַכן, ברענגען שאָדן. א׳ אַ שידוך, אַ געשעפֿט. אויך מיט זיך. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשטער רעגיסטער — דער. מוזט בײַ זינגערס. א׳ע לאַגע. טיפּע טענער. [פֿאַרן: מיטלע, א׳ע און אייבערשטע לאַגעס.] „דער א׳ ר׳ איז בײַ אים פּרימאַ", רייד.

אונטערשטע שורה — די. פֿראָזע. לעצטער, ענדגילטיקער סך־הכּל. סומירונג. תּכלית. מע וויל ווײַסן די א׳ ש׳. „די א׳ ש׳ פֿון אַלע חשבונות איז — געלט! דער לעצטער וואָרט פֿון אַלע רייד איז — געלט!", ג. ח. לעווענער, דעם שוחטס טאָכטער, ווילנע 1897. „באַשלאָסן צו זײַן יובילעאום אונטערצוצייכענען די א׳ ש׳ צו זײַן גאַנצער ארבעט", קאָמפּף און קעמפּפער, זב, לאַנדאָן 1904. „ממילא מוז מען קומען צו דער א׳ר ש׳ אַז פֿון דער באַוועגונג קען מען קיין איין באַוויזן ניט אַריסקווטשן", זשׂיט VII, נ״י 1917. „די א׳ ש׳ איז אַז מיר האָבן אייגנטלעך ניט קיין איבערזעצונגען", שג, שלום אש.

אונטערשטקייט — די, ־ן. נעאָל. 1. דאָס נידעריקסטע, דאָס אונטערשטע אין וועלט, אַריוועלט, אונטערשטע וועלט (היפוך צו אייבערשטקייט). „דאָס ליכט דורך וועלכן אָדם הראשון האָט געזען מסוף העולם עד סופו, פֿון אירע א׳ן ביז צו אירע אייבערשטקייטן", ייט, טאָג, 1959 II 5. 2. טיפֿסטע טיפֿעניש (אַן גיסטיקייט, אַן גוטס). „אין אַלע א׳ן פֿון דער וועלט האָבן אויך ניט געפֿעלט יענע צדיקים", ייט, פּוילן VII. „מיר וועלן ליליתן... אַנטאָן אויפֿן קאָפּ די טאָפּל־צוועלף קרוינען פֿון די א׳ן", ייט, טאָג, 1959 VIII 12.

אונטערשטראָף — דער, ־ן. 1. דזוו אונטערשטרײַך, אַקט פֿון אונטערשטרײַכן. 2. אַריסהייב(ונג). דאָס וואָס וועט אַקצעפּטירט, געשטעלט בראָש. „דער א׳ איז אויך [!] דעם מוז", רייד.

אונטערשטראָם — דער, ־ען. 1. שטראָם, פֿלוס וואָס שניידט זיך דורך אַ וועג (און מישט זיך ניט אויס) אונטער די וואַסערן פֿון אַ גרעסערן טײַך אָדער ים. „דער גאָלפֿשטראָם איז אַן א׳". „די וואַסערן פֿון אַ טײַך בלײַבן אַן א׳ אויף אַ היפּשן מהלך נאָכן אַרײַנפֿאַלן אין ים". 2. פֿיג. יסוד, מקור. פֿונדאַמענט. די א׳ען פֿון אַ געזעלשאַפֿטלעכער באַוועגונג. „איר האָט דאָ געפֿילט די טיפּע א׳ען פֿון מענטשלעכער טראַגעדיע", ש. ז. ציטראָן, טמז, 1964 I 14. 3. פֿיג. דאָס שטראָמען פֿון פֿאַר־הוילענע בײַגעדאַנקען, בײַגעפֿילן וואָס מאַני־פֿעסטירן זיך צומאָל אין (אופֿן) דענקען, אין קינסטלעריישער שאַפֿונג. „פֿאַראַן אין דעם [סאַ־ציאַלן] ליד אַ יחידישער א׳", מינפי III. „עס ווערט באַשאַפֿן אַ פֿליסיקער איבערגאַנג פֿונעם לירישן א׳ צו אַן עפּישער אייבערפֿלאַך", שג, 1924. „איר פֿילט דעם קינסטלערישן א׳ פֿון ליבשאַפֿט צו דער דאָזיקער וועלט", אפֿא, טמז, 1962 15 VII. „קוואַלן פֿון...היסטאָריש־מאַטער־יאַליסטישן א׳ אין דער ייִדיש־פּוילישער היס־טאָריאָגראַפֿיע", ישעיה טרונק, צוק, אַפּר׳ 1965.

־יק — אַדי. ־יקויט.

אונטערשטראָמען — טרוו. שטראָם אונטער, ~גע־שטראָמט. לאָקל, קורלאַנד. פֿאַרצײַען און מאַכן שטיפֿער, מאַכן מער אָנגעצויגן. א׳ דעם קערפּער בײַם גיין. מיט זיך — א׳ זיך מיט פֿאַרצײַען דעם פֿאָסיק.

אונטערשטראָמען — אוטו. שטראָם אונטער, ~גע־שטראָמט. 1. אונטערקומען שטראָמענדיק. עס שטראָמען אונטער קאָלטע וואַסערן פֿון צפֿון. 2. אונטערקומען אין אַ געאײַל. „עס האָבן אונטערגעשטראָמט בייזע ידיעות". ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשטראָפֿן — טרוו. שטראָף אונטער, ~גע־שטראָפֿט. א בײַסל, צו בײַסלעך (באַ־שטראָפֿן, א׳ די מינעריקע. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערשטרייך — דער, ־ן. שטאָק פֿון אונ־טערשטרײַכן. ספּעצ אַקצענט, באַאַנונג אין שריפֿט, עמפֿאַז(ע). „דאָ זײַנען קיין חידושים ניטאָ, בלויז אַן א׳ פֿון געוויסע מאַמענטן", ימ, אונדזער שול, מעקסיקע 1948.

אונטערשטרייכלען — טרוו. ־כל אונטער, ~געשטרײַכלט. 1. צײַכן אַ ליניע, מאַכן אַ שטריך אונטער אַ (טייל פֿון אַ) וואָרט אָדער אַ גרופּע וועדטער. „שטרײַכלט אונטער די פֿאָר־וועדטער", ימ, שול־גראַמאַטיק, 1921. 2. אַרויס־הייבן, אונטערשטרײַכן. מאַכן עמפֿאַטיש. ← אונטערשטרײַכן, בב 2־3.

אונטערשטרייכן — טרוו. שטרײַך אונטער, ~געשטרײַכט, ~געשטראָכן, ~געשטרייכן. 1. מאַכן אַ ליניע, אַ שטריך אונטער אַ וואָרט אָדער גרופּע וועדטער בײַם שרײַבן. דרוקן מיט קורסיוו. א׳ אַ גאַנצן אויסדרוק, זאַץ. „ער האָט אינגעשריבן אַז ער איז זיך מתחייב צו געבן פֿאַר דער חופּה...טויזנט רובל און האָט נאָך אונטער די וועדטער אונטערגעשטרי־כן", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1901, № 17. 2. אונטערפֿאַרבן, אונטערפֿירן מיט אַ קאָליר. א׳ די אויגן מיט אַ בלײַער.

3. באַטאָנען (אין רעדן), שטאַרקער אַקצענ־טירן. ממתיק זײַן. „די קאַפּאָטע, זאָג איך נאָכאַמאָל, און שטרײַך עס אונטער, איז גע־וען אַ שבתדיקע און אַ נײַע", שע, פֿון כּתרי־לעווקע. „[ער] האָט...אויסגעברײַעט...דערעיקר האָט ער אונטערגעשטראָכן, שאַרף באַטאָנט וואָס...אונדז פֿעלט אונטער די פֿיס אַ באָדן", הר, ׳אונדזער ערד׳. „זי, די תּורה, מײַנט נאָר דערמיט אונטערצושטרײַכן די הארבקייט פֿון פֿאַרברעכן", ש. צ. זעצער, ...דיני ממונות און דיני נפֿשות, נ״י 1934.

4. אַריסהייבן וויכטיקייט, מטעים זײַן; מאַ־כן, אויסדריקן עמפֿאַטיש. „מאַרקס...האָט אַזוי שאַרף אונטערגעשטראָכן די מעכטיקע וויכטיקונג פֿון עקאָנאָמישן פֿאַקטאָר", זשׂיט VII, נ״י 1917. „אונטערשטרײַכנדיק די אומראַציאָנאַלקייט פֿון די דאָזיקע לעגענדעס, ער האָט געפֿרווט דער־וויזן, אַז זיי זײַנען בלויז אַלעגאָריעס", זר, לעקסיקאָן IV, 495. „אונטערצושטרײַכן די ריין־אַביעקטיוע, אומפּאַלעמישע כוונה פֿון די נאָ־

טיצן", ציט, יופֿע, 1938, № 1. „דער בעל־שם־טוב האָט עס מטעים געווען, אונטערגע־שטראָכן, ער האָט עס באַלויכטן מיט אַ שטראַל פון אור הגנוז", הרב מ. שוואַרצמאַן, אמעריקאַנער, 1960 IX 2.

5. שאַרף אַרויסווײַזן. „די רוסישע העמדלעך וואָס מע האָט דאָ געטראָגן האָבן אונטערגע־שטראָכן אַז מען איז דאָרטן געווען אַ רעוואָלוציאָנער", רייד. „טשופּרינעס שטרײַכן אונטער זייער וואויוואָדעשקיט", טמז, 1963 III 10.

־ונג. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערשטרייען — טרוו. שטריי אונטער, ~געשטרייט. לר. אונטערשטיין, צעשיטן אונ־טן. א׳ שטרוי, היי, זאָמד אש. א׳ אַ געלעגער פֿאַר דער בהמה. א׳ די שטעגעלעך אין גאָרטן מיט זאָמד.

אונטערשטריך — דער, ־ן. 1. שטריך פֿון אונטן. 2. דזוו קאָמע (בײַ מ. ווײַנגער, יודישער סינטאַקסיס, 1913).

אונטערשטריקן — טרוו. שטריק אונטער, ~געשטריקט. 1. צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט שטריקן. א׳ דעם גאַנצן ווינטער איין פּאָר זאָקן. 2. צושטריקן פֿון אונטן. א׳ די פּיאַטעס צו די זאָקן. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשטרעקן — טרוו. שטרעק אונטער, ~געשטרעקט. (אויס)שטרעקן פֿון אונטן. א׳ אַ האַנט און אויסקאַפּן דאָס פֿאַלגדיקע קינד.

אונטערשטשאָבן — טרוו. ־בע אונטער, ~געשטשאָבעט. אַ ביסל, צו ביסלעך שטשאָ־בען, פֿאַרריכטן, צוגרייַן (אויף אַ פּאַרטאָטשישן אופֿן). א׳ די קאָפּאָטע. א׳ ריסן. ־ענישׂ.

אונטערשטשיפֿען — טרוו & אוטו. ־פֿע אונטער, ~געשטשיפֿעט. סל. 1. קנייַפּן, שטשי־פען פֿון אונטן. א׳ די מוידן. א׳ די קינדער אין הינטערחלק. אויך: א׳ אין די בעקלער. 2. פֿון צייַט צו צייַט שטשיפֿען, שטעכן (אַזוי ווי מיט נאָדלען) פֿון פֿראָסט. „אַ פֿראָסט! עס שטשיפֿעט אונטער אין די פֿיס און אין נאָז", רייד.

אונטערשטשירען — אוטו. ־רע אונטער, ~געשטשירעט. אויך: ~שטשירעווען. 1. צו ביסלעך, צייטנווײַז אַרויסשטעלן די ציין (די אויגן). א׳ מיט די ציין ווי אַ גזלן. א׳ מיט די אויגן ווי אַ ליימענער גולם. סמוכען [= לאַכן] און א׳ ווי אַ פּגר אומגעוואָשן. 2. (אומאיידל) אונטערלאַכן, אונטערהירזשען. אַרויסזאָגן עפּעס מיט חוזק, מיט בייזקייט, וויזנדיק די ציין. א׳ ווי אַ מכשפֿה.

אונטערשטשערבן — טרוו. ־בע אונטער, ~געשטשערבעט. אַ ביסל, צו ביסלעך שטשער־בען, אײַנגעריכן ראַנדן פֿון אַ כלי. „בײַם וואַשן די כּלים מוז זי תּמיד א׳ אַ טעלער אָדער אַ שיסל".

אונטערשיבן — טרוו. שיב אונטער, ~גע־שיבט, ~געשאָבן. פּר. גאַליציע. אונטער־רוקן. אַ ביסל, צו ביסלעך רירן עפּעס פֿון אָרט דורך שטופּן אויף אַ לייכטן אופֿן. א׳ דעם טיש, דאָס בעט. א׳ די ברויטן (די טשאָלנ־טן) אין אויוון. אויך: צושאָרן עפּעס אַזוי ווי בשותּיקה. א׳ דעם גאַסט (בײַם טיש) פֿון שענסטן און בעסטן.

אונטערשיבער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס רוקט אונטער עפּעס וואָס טויג ניט, וואָס איז ניט כשורה. אַן א׳ פֿון נאַראָנען, פֿון קאָנטראַבאַנד. 2. געהילף בײַם שיבער אין אַ מצה־פֿאַדר(י)אַ. 3. פֿלאַכע כּלי פֿאַר אַ (שווער) קראַנקן צו טאָן זײַנע באַדערפֿענישן.

אונטערשיד — דער, ־ן. דזוו אונטערשייד ←. „אין דער משנה פֿון מסכתּא שבת ווערט געמאַכט אַן א׳ צווישן פֿאַרשיידענע אַרבעטן, מלאָכות", פּיעס. „וואָס איז מיר דער א׳, די בחינה פֿון אָוועקגיין פֿון שלעכטס און די בחינה פֿון טאָן גוטס", תּניא, עז.

אונטערשידלעך — אַדי. אַרכ. דזוו אונטער־שיידלעך. [אַרויסרייד איז אומזיכער: ־שידלעך אָדער ־שידלעך.] 1. באַזונדער, אַנדערשטיק, אומגלײַך. „ער איז אונטער וואַרפֿן אונטער שיד־ליכי...אורזאַכין", בע, ה/א. „זא האט מן איהם אויף אונטער שידליכה מאהל אב גיהערט אויף דיא ענינים וואש העדים עליו ועל כל האבין מעיד גיווען", כ״י פֿון מעצער עלילת־דם, 1669 [פֿש III, 272]. „די דינים פֿון פֿרת זענן אונטער שידליך", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

2. אַ סך; פֿילצאָליק. „בעלי גאר פֿיל בלילה גיקרעכטיש, אוי׳ איך האב אין אונטער שידליכי מאלט גיפֿרעגט וואז אים שאַט", גה, 301. „אין אונטערשידליכה אורטן הא״ג יין שלהם [= פֿון ניט־יידן] ע״י יהודי כשר מאכין ובביתם ליגן לאזן", עקסטראַקט מפּראָטאָקאָל של המ־דינה יצ״ו, נידערגעהיים מן כ״א אייר תּקל״ז [1777].

3. פֿל־המינימדיק. „הונדרט טויזנט אונטער שידליכי קוגילן", באַלעגערנש. „הש״ו, האט מיר פֿיל אונטר שידליכה זאַכן טאהן צו שיקן", עיון, הקדמה. „ווען דר בן אדם יוא גישטראפֿט ווערט מיט אונטר שידליכי יסורים...", אריה ליב זעליגמאַן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1725. 4. פֿאַרשיידן; וואָס איז פֿון פֿאַרשיידענעם אויסזען, מאַס; וואָס מאַכט אַ פֿאַרשיידנדיקן אײַנדרוק. „זיבניציג לײַט דיא פֿר אים שטינין מיט אונטר שידליכה שטאַטורן אונד אונטר שידליכה קליידר", הבחור חנוך בר׳ צבי הירש איבז, אגרת בעלי חיים, העגא 1718. „אין אַנדרן אורט וועלן מיר מער שרײַבן פֿון דעם פּנחס, דען עש זײַן אונטר שידליכי מינונג פֿון אים", בית ישראל, י״א/ד, אַפּשט 1723. „הסוחר מעהררי אונטרשידליכה...סחורות האט", אגרת שלמה. „דא וואר ער פֿון אונטר שידלכי שׂונאים אן גפֿירט", ׳פֿראָגער פֿאַמיליען־מגילה פֿונעם יאָר 1732׳, [וואכשטיין־בוך]. „אזו זענן הש״י זײַני משפּטים אונטר שידליך אוג פֿיל ערליי גשטאלט", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

אונטערשיט — דער, ־ן. אַקט פֿון אונטער־שיטן און דאָס וואָס מע שיט אונטער. געבן דעם פֿערד (אַן) א׳ (אַ צוגאַב צו קאָרמע). א׳ פֿון פֿעדערן, שטרוי אא.

אונטערשיטה — די, ־טות. מעטאָד, פֿירונג, הנהגה וואָס איז פֿאַרבונדן (אידייאיש) מיט אַ גרעסערער, עיקרדיקער שיטה. חב״ד איז אַן א׳ פֿון חסידות.

אונטערשישן — טרוו. שיט אונטער, ~גע־שאָטן, ~געשיט, פּד. 1. אַ ביסל, צו ביס־לעך שיטן. א׳ זאַמד אויפֿן אײַז (עס זאָל ניט זײַן גליטשיק). א׳ זאָלץ אויף די וואונדן. 2. שיטן פֿון אונטן. א׳ זאַמד (אש, זאָלץ) דער וואָגן זאָל קענען זיך רירן פֿון אָרט. א׳ טאַלק אונטערן קינד. „דער צדיק — שיט מען אים אונטער דעם וועג און עטלעכע טריט וואָס ער טוט גייט ער אַלץ אויף שטויב", נחב, ׳מעשׂה מחכם׳. „זייער גוט איז אונטערצושיטן אונטער אַ בית־הכסא טרוקענע ערד...און דער־נאָך איז עס לייכט אַרויסצופֿירן אין פֿעלד", מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַר־שע 1891.

3. צושיטן. מוסיף זײַן שיטנדיק. א׳ מעל אין דיזשע. א׳ זאָלץ צו די פֿיש. א׳ צוקער בײַם פֿרעגלען יאַגעדעס. א׳ פֿעדערן אין די פֿערענעס. א׳ נאָך אַ ביסל זאָמען אין קאָרעטע, אין שפּײַכלער. *א׳ האָבער אין דער קאָרע־טע = אויך: העלפֿן מיט אַ ביסל געלט. 4. אַרײַנשיטן עפּעס מיט אַ פּוגה. א׳ סם אין בעכער ווײַן. א׳ סם פֿאַר די שטשורעס. 5. צעשיטן. „די פּושעי ישׂראל...גייען אַראָפּ אין גיהנום. זייער גוף...און זייער נשמה ווערט פֿאַרברענט...און ווערן אונטערגעשאָטן צו אַש", דרכי עולם והוא אוצר חיים, ווילנע 1866.

6. צולייגן, צוגעבן (עמעצן, צו עפּעס). א׳ אַ פּאָר רובל דעם אָרעמען קרובֿ. „אין מײַ חודש קלײַבט אָפּ די גרעסערע אייער פֿון די בעסטע הינער כּדי אונטערצושיטן זיי דער קוואָקע", יאָב. 7. שלאָגן מיט די פֿויסטן. א׳ עטלעכע גוטע בוכענצעס, ער זאָל זיי האָבן צו געדענקען. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשײַבל — דאָס, ־ער. קלענער שײַבל אונטער אַ גרעסערער שויב. די קאָלירטע א׳ער אין די פֿענצטער פֿון דער אַלטער שול.

אונטערשיד — דער, ־ן. 1. אַנדערשקייט, חילוק, עפּעס וואָס שאַפֿט אַן אומגלײַכקייט צווישן צוויי (אַדער מער) פֿערזאָנען, באַשע־פֿענישן, זאַכן. אַן א׳ אין פֿרײַען. א׳ אין וע־טער. „צוויי ברידער — און אַזאַ גרויסער א׳!", רייד. „צווישן (א) חכם און (אַ) נאַר איז דער א׳ עטלעכע מינוט [פֿון באַטראַכטן זיך]", שוו. „דען עש איז איין...גרושׂר אונטר שייד צוואונשן דען צוויי״א טויטן", יוסיפֿון, אַפּשט 1661. „וואָס פֿאַר אַ גרויסער א׳ איז צווישן זיי בייידע!", ספּ, סודות. „פֿונדעסטוועגן איז צווישן אַ קאַ־באַטשניק און אַ קלייטניק אַ גרויסער א׳", ש. בעקערמאַן, די קאָרטן־וואַרפֿערקע, אַדעס 1888. „און בײַ דעם סאָמע קבֿר־שוועל, וואו אַלע אין פֿון יידּ און קריסט זיך גלײַכן אויס", יהואש, ׳דער לעצטער שלום׳.

2. אַנדערשקייט, חילוק, אומגלײַכקייט צווי־שן צוויי טוואונגען. א׳ אין פֿירונגען. „דײַן עסון זאָלשטו עסין בײַא לייכט, דען עש איז איין גרושׂר אונטר שייד דער דא זעהן טוט וואש ער צום מויל שיבן טוט אבר דערש ניט זיכט", עיון, ד/ב. „עס איז ניטאָ קיין א׳

אין גניבה און אין גזילה צוישן אַ יִידן און אַ ניט־יִידן", ב. א. זאַביזעזנסקי, די שווערע צײַטן, וואַרשע 1887. „וואָס איז דער א', צי מע בויט אַ הויז און מע נעמט דירה־געלט, אָדער מע נעמט געלט פֿאַר דעם קאַפּיטאַל אַליין ווען מע פֿאַרלײַט אים?", צבי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואָזיע, וואַרשע 1906.

3. אַנדערשקייט, חילוק, נפֿקא־מינה, אומ־גלײַכקייט צוישן געדאַנקען, טערמינען, שטאַנד־פונקטן, אידיין, פֿאַרמולירונגען, תּקופֿות, גרו־פּעס. אויסגעדאַכטער א'. וואָס איז דער א'? אויסגלײַכן א'. א' צוישן נאַציאָנאַליזם און שאָוויניזם. א' צוישן אַ קל־וחומר און אַ גזירה־שוה. „ווײל איך שרײַבן דעם אונטער שייד אין פֿינף אַרלייא זאָכן וואָש אייגנטלעך גיוועזן איז צוישן דען שופֿטים אוג' מלכים", אלכסנדר סענדער עטהוירן, בית ישׂראל ובית הבחירה, אָמשט 1724. „נאָר די אַלטע גבאיטע מיט די יונגע חטאים האָט געמאַכט אַן א' פֿון 'רשות הרבים', 'בפֿרהסיא' און 'אונטער פֿיר אויגן'", פּרץ, געדאַנקען און אידיין. „מער אַן א' אין וועלטער וי אין תּוך", שג, קריטיק און קריטיקער, ב"א 1959.

4. מחיצה, צוישנשייד. „אַל דר וויל דאז מאַן אוג' וויב פֿרײַנדליך בלײַבט, הקב"ה זײַן שם י"ה טרײַבט, צו מאַכן צוישן דען אותיות א"ש איין אונטער שאד" [אין איש קומט אַרײַן אַ יוד, אין אשה אַ הא — צו אש וואָס באַטײַט פֿײַער], צוכט. „מן טאר ניט אורן, ער האָב דען איין אונטער שייד צוישן דעם הערצין אוג' דער ערוה, דז דש הערץ ניט זיכט דיא ערוה דרום טוט מן איין גירטן אן", ספֿר המנהגים, אָמשט 1723.

5. (אַריטמעטיק) איבערבליק, רעשט בײַ חיסור. בײַם אַרונטערנעמען 3 פֿון 5 איז דער א' 2.

6. אָפּזונדערונג, אויסטיילונג (קומט גע־וויינטלעך מיט ניט, קיין, צו נעגירן). „דאָ קומען נעכטיקן וועג עס וויל נאָר, נאָר קיין א'", איטשע רעוויזאָרסקי, היסטאָריע דער אויס־געוואָרפֿענער מאַטראָז, וואַרשע 1874. „מע מוז דאָך טאָקע עפּעס טאָן, ר' יודל, זיך רא־טעוונען...און איטלעכער טאָקע אַן א'", ממוס, 'אַסיפֿות'.

7. פֿאַרשיידענער לעבנספֿאַל. „אביר מאן מוז אין אַלים אונטר שייד וויזן וויא מאַן זיך צו פֿאַר האַלטין האט", גה, 306.

פֿפֿ: אַן א' וי פֿון טאָג ביז נאַכט; וי פֿון מזרח ביז מערב; וי פֿון הימל ביז (צו) דער ערד. אַן א' פֿרחוק מזרח ממערב.

אונטערשיידונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אונטערשיידן. דזוי אונטערשייד (אַלע בבֿ). „דען עש איז קיין אונטר שיידונג צוישן אונש אוג' צוישן אײַך דען נייארט אַליין דיא בערג אַרטש", יוסיפֿון, אָמשט 1661. „דער רעכטי טעם פֿון מענשין זײַן קלוגהייט איזט, צו ערקענין אַלי זאַכין...אוג' איהרי אונטרשיידונג פֿון גוט אוג' ביזין", ספֿר מבחר הפּנינים, הומבורג תצ"ט. „עס זײַנען פֿאַראַן דרײַערלײ א'ען פֿון פֿאַרעבונג", תניא, 180. „אַ גרויסע צאָל א'ען [צוישן קלאַנגען] גייען נישט אַרײַן נישט אין פֿאַנאַלאָגיע און נישט אין פֿאָנעטיק", יובל XIV, 1־2.

אונטערשיידלעך — אַדי. פֿרגל אונטערשיד־לעך. 1. וואָס מע קען אונטערשיידן. א'ע סימנים. „די 15 יאָר זענען שוין ניט אַזוי א' וי צוישן אַ פֿופֿציעריקן און אַ דרײַסיקיע־ריקן", מ. גר., היימיש, סיון־תּמוז תּשכ"א. 2. פֿאַרשיידן, אַנדערשדיק, אומגלײַך, באַזונ־דערדיק. „מיט דיא (תּכריכין) איז אונטר שיד־ליך; איטלכה (מדינה) האט איר מנהג זונדר־ליך", ש. פֿראָנקפֿורט, ספֿר החיים II, קיטן תע"ז. „מחברים וואָס האָבן געשטאַמט פֿון די א'סטע יידישע שפּראַכוינקלקען", נפֿ, יוּפֿא, 1938, № 11. 3. כּל־המינימדיק, פֿלערלייאיק. „איטלעכער מלך האָט זיך א'ע רעגימענטער", גענאַרטע וועלט, אַנהייב 19. י"ה. „עס איז פֿאַ־ראַן א'ע עסנס...דערום ברויך זיך דער מענטש אַפֿהיטן", י. ל. יאַסלאָוויץ, תּוכחת מוסר,ווילנע תּרל"ו. 4. פֿילצאָליק. „דא ערינן וועלט דר צילט אונטר שיידליכי וואונדר בעדליכי זאַכן", ספֿר מעשׂה ה', אָמשט 1723, א/א. 5. סתּירהדיק. „נון, הש"י וייש וואל אוב זיא ביידי...אונטר שיידליכי מחשבות גיהאט הא־בן", לט, קנג/ב.

אונטערשיידן — אוטו & טרוי. שייד אונטער, ~געשיידט. [דאָס זײַנען די סטאַנדאַרדיזירטע פֿאַרמען. פֿרײַער און פֿאַראַלעל, און איצט דשמ, איז דער וועב **אונטערשיי'דן**, אונטער־שיי'ד, ~שי'דן & ~שיי'דט. פֿון די וויטער־דיקע ציטאַטן קען מען ניט אַלעמאָל וויסן, וואָסער פֿאַרעם פֿון וועב זיי אילוסטרירן.] *Mhd*: under-scheiden

1. מיט איינעם פֿון די חושים דערפֿילן, דער־קענען עפּעס. א' צוישן איין קלאַנג און אַ צוויטן. א' קאַליר. „וואָס האָט געגעבן דעם האָן פֿאַרשטאַנד אונטערצושיידן צוישן טאָג און נאַכט", ממוס, וויגשפּ. „באַגינען, וועו שווער איז נאָך אונטערצושיידן פֿון בלוי־פֿאַרב ביז ווײַס, פֿון אַ וואָלף ביז אַ הונט", ייש איבז, ח. נ. ביאַליק, 'דער מתמיד'. „אַ קראָ־קאָדיל קען מיט זײַן געהער א' דאָס דערנע־טערן זיך פֿון אַ שיפֿל...דאָס שפּרינגען פֿון אַ קענגורו", א. יאַקובזאָן, פֿאָר, 1959 X 11.

2. דערקענען לויט געוויסע סימנים. א' פֿון דער ווײַט ווער עס קומט. א' די קוואַליטעט פֿון אַ שטאָף. „קענט איר א' דעם (בײַם צוישן) צווילינג, ווער עס איז שׂרה און ווער עס איז הינדע?", רייד. „און קיינער קען אים ניט און ער זיך אַליין ניט פֿון גרויסן געדראַנג א'", יהואָש, זון און נעפּל.

3. דערזען, געפֿינען דעם חילוק צוישן דערשײַנונגען. א' סתּם וועדטער פֿון גרייט־קייט אויף מעשׂים. „צי מיר שמייכלען הינט צום הימל, צי דער הימל שמייכלט אונדז? דאָס איז שווער צו א', וויל די פֿרייד באַגלייט אונדז בײַדן", סעג, קאַפֿריזן. „אין דער אומאָפּ־הענגיקער ליטווישער מלוכה דאַרף מען א' לכל־הפּחות פֿיר...אונטערדיאַלעקטן", ימ, יוּפֿא, 1938, № 9.

4. באַגעמען, תּופֿס זײַן דעם חילוק צוישן באַגריפֿן, פֿאַרשטעלונגען, געדאַנקען, שיטות. א' צוישן גוטס און שלעכטס. א' גוטס פֿון שלעכטס. א' די אמונות. א' צוישן די אמונות. א' די (צוישן) פֿראַקציעס אין דער פּאַרטיי. „האבן פֿר שוועכט מײַן הייליקייט אוג' צוישן הייליקייט אוג' אום הייליקייט האבן זיי ניט אונטר שיידן", סהמ, יחזקאל, כב, 26.

5. דערפֿילן, דערקענען, אָפּשאַצן חילוקים (אויף שטחים פֿון קונסט). א' צוישן עכט און אומעכט. א' צוישן אַ קונסטווערק און אַ שונד־מאַכערײַקע. א' עקספּרעסיאָניזם פֿון אימפּרעסיאָניזם. „די קונסט לערנט אוים דעם מענטשן צו א' פֿאַרבן און ליניען אין דער נאַטור", בעמ II.

6. געפֿינען די אַנדערשקייט. מאַכן אַ חילוק. (געווײַנטלעך מיט נ י ט). ניט א' צוישן וויסע און שוואַרצע. „די מענטשן־ליבע...דאַרף זײַן גלײַך פֿאַר יעדן מענטשן, ניט א'דיק פֿון וועלכן פֿאָלק און גלויבן ער איז", אמד, דער גואל, ווילנע 1866. „האָט באַשטעטיקט אַז מע דאַרף יִידן, וי 'אַן אומהאַרמאָנישן ראַסע־געמיש', שאַרף א' פֿון די מענטשן", מוז, היט־לערס פּראָפֿעסאָרן.

7. פֿאַרשטיין, באַגעמען, דערגיין. „זי גיט עפּעס אַ פֿאַנפֿע אַ וואַרט אונטער דער נאָז, וואָס איך קען ניט א' וואָס דאָס מיינט", טמז, 1964 XI 19.

8. אַרכ. פֿונאַנדערטיילן, צעשיידן. „אוג' זיא לופֿן דיא פּריצים אוג'...אונטר שיידטן צוישן אים אוג' צוישן זײַנן שטארקן העלדן", יוסיפֿון, אָמשט 1661. „איר פֿאַר מישונג דז זיא מיט דיא וויבִיר האבן...זאל מן אונטר שיידן, דהיינו מן זאל דען וויבר איין (גט על תנאי) שיקן", סהמ, שמואל א, יז, 18.

אונטערשיידן זיך — אוטו. ← דפֿו. זיך אויסטיילן פֿון אַנדערע (פֿון עפּעס), זיך לאָזן דערקענען מיט עפּעס. א' זיך מיט דער לבֿשה, מיטן אופֿן רעדן. „דער טוי שיידט פֿון רעגן זיך אונטער דערמיט: רעגן צײַטנווײַז גייט ער, צײַטנווײַז ניט, דער טוי אָבער גייט באַשטענ־דיק אַלע צײַט", ממוס, שירה. „די צוויטע אויסגאַבע, שיידט זיך אונטער פֿון דער ערשטער בלויז אין קליניקייטן", ימ, שול־גראַמאַטיק, 1923. „אונדזער יִדד אונטערשיידט זיך שטאַרק פֿונעם קריסט מיט דער לענג פֿונעם גוף און דעם אומקרײַז פֿונעם ברוסט־קאַסטן", 'טאָז' שריפֿטן, וואַרשע 1929. ־ענישׂ.

אונטערשיוון — טרוי. שייו אונטער, ~גע־שיוויט. אַמ. אונטערגאַלן, אונטערראַזירן. א' די גאַמבע. א' די פּאַכווערק.

אונטערשיכות — די, ־ן. צווישנאַציאונג אַדער שיכות וואָס איז פֿאַרשטעלט, אומקלאָר אַדער צוויטראַנגיק לגבי דער שיכות וואָס מע וויסט וועגן איר, וואָס וואַרפֿט זיך אין די אויגן. א' פֿון סאָציאַליסטישן אידעאַל און אָפּטימיסטישן וועלטבאַגעם. די א' פֿון קבלה און גנאָסטיק. ־דיק — אַדי.

אונטערשיילן — טרוי. שייל אונטער, ~גע־שיילט. אַ ביסל, צו ביסלעך שיילן, אָפּשיילן, שמועסן און א' קאַרטאָפֿל. א' אַ בייַמל = אַ ביסל אַראָפּשיילן די קאָרע. די זון (דער פֿראָסט) שיילט אונטער די נאָז. אויך מיט ז'ך. ־ענישׂ.

אונטערשיין — די, ־ען. קלייניע שיין וואָס קומט ערגעץ פון דער נידער, דורך אַ שפאַלט, דורך אַ מחיצה. אַ שוואַכע א.

אונטערשיינען — אוטו. שיין אונטער, ~גע־ שיינט. צו ביסלעך, פון צייט צו צייט לייכ־ טן מיט שוואַכער שיין. א׳ ווי די פֿאַרוואָלקנטע לבֿנה. זיין נאָמען וועט נאָך קלינגען און א׳.

אונטערשיינען — אוטו & טרו. שיינ אונ־ טער, ~געשיינט (~געשיינסט). וואול. דזוי אונטערדאָסן ←, נאָר גראָבער. אויך מיט ז׳יך.

אונטערשיירן — טרו. ־ער אונטער, ~גע־ שיירט. סקראָבען, רייבן צו ביסלעך אַדער פון אונטן. א׳ די פֿאַדלאָגע. אַבי ווי א׳ די לייכטער ווי אין קורצפֿרייטיק. א׳ פון טאָפּ דאָס צוברענטע. מיט ז׳יך — א׳ זיך אויף יום־טובֿ. ־ונג.

אונטערשיכורן — אוטו. שיכור אונטער, ~געשיכורט. שיכורן פון צייט צו צייט. א׳ אין אַ חבֿג. מיט ז׳יך — „...שיכורט זיך אונטער מיט זיינע אינווּאוינער", הידש ליאָנ־ דאָר, נייער בש, ווילנע 1875.

אונטערשיכט — די, ־ן. 1. שיכט פון אונטן, אונטער אַן אייבערשיכט. אַן א׳ פון זאַמד, ליים אאַזוי. 2. דאָס וואָס געפֿינט זיך טיף (און העלפֿט געשטאַלטיקן וואָס איז אי־ בער דעם). „כּדי [די דערציילונג] זאָל ווערן וואָגיקער..., דאַרף זי זיך גראָבן צו דער א׳ פון העלדס געמיט", ב. ריווקין, גרונט־טעג דענצן... ־יק — אדי.

אונטערשימל — דער, ־ען. שימל וואָס געפֿינט זיך פון אונטן. אַראָפּקראַצן דעם א׳.

אונטערשימלען — אוטו. ־מל אונטער, ~גע־ שימלט. אַ ביסל, צו ביסלעך ווערן באַדעקט מיט שימל. דאָס ברויט האָט אַנגעהויבן א׳. א׳ אין פֿאַרוואָרפֿענעם העק. ־ענישׁ.

אונטערשימל — די, ־ען. שיסל פון אונטן (וואָס מע דעקט איבער מיט אַן אייבערשיסל). אַן א׳ פֿאַרן חולה. „נעם אַ האַנטער, ווייל די א׳ איז הייס", רייד.

אונטערשימפן — טרו. שיפ אונטער, ~גע־ שיפט. 1. פון צייט צו צייט שיפן. א׳ וויי אַ שלאַנג. „דער לאָקאָמאָטיוו שיפט אונטער, קריכנדיק באַרג־אַרויף".

אונטערשיקן — טרו. שיק אונטער, ~גע־ שיקט. 1. פון צייט צו צייט שיקן. א׳ עטלעכע קערבלעך, וועו עס קומט אַ יום־טובֿ. א׳ מתּנהלעך דעם פריץ. „אויך זאָלט איר באַשטעלן פֿאַר אייער אַוועקפֿאָרן מיט אייניקע קרובֿים...זיי זאָלן אייך אַלע יאָר וואָס באַשטימטע א״, שבֿחי האר״, קעניגסבערג [יאָר ?]. 2. דזוי צושיקן. „איין גאַט אַליין טאָקע האָט זי אונטערגעשיקט אין דער רעכ־ טער צייט", ממוס, ווינטשפֿ.

3. בפֿיוון שיקן עמעצן אַדער עפּעס (אַז דער וואָס נעמט אויף דעם געשיקטן אַדער די שיקונג זאָל מיינען אַז עס איז אַ צופֿאַל). „דער מאַן פֿלעגט דער אַקטריסע א׳ בלומען, כּלומרשט פון פֿאַרערעס", רייד. א׳ אַ שליח וואָס זאָל רעדן אין זיין אייגענעם נאָמען. א׳ אַ זיטיקן צו מאַכן שלום. א׳ אַ קונה אויף דער נחלה. „דאָ האָט מען אונטערגע־ שיקט אַ שדכן, דאָ איז געקומען צו פֿאַרן 'אַ מחותּנס אַ מענטש״, יהל, די ערשטע ליבע, וואַרשע 1881. „אַ טייל האָבן געזאָגט, מע זאָל א׳ צום פּריץ איינעם פון זיינע מקורבֿים, בעטן רחמים", ממוס, 'אַ שטאָט אין מזרח', „אפֿשר דיר א׳ אַן ארקעסטער דיך אויפֿ־ צונעמען מיט פֿאַראַדז?", רייד. 4. נאָכשיקן, „דו פֿאָר. מע וועט דיר א׳ מלבושים", רייד. 5. שיקן בשתּיקה, מיט אַ בייזער כוונה. א׳ אַ שפּיאָן, אַן אויסקוקער. א׳ עמעצן וואָס זאָל פֿאַרפֿירן.

6. שיקן אומגעריכט. „האָט מען אונטער־ געשיקט שיפֿן מיט חיל פון פֿראַנקרייך אַנט־ קעגן דיזע מורדים", אמת, די ווייסטענע סאָ־ האַראַ, ווילנע 1868. 7 אָנשיקן. „דער אייי־ בערשטער האָט אונטערגעשיקט אַ מגיפּה, רחמ־ נא לצלן", רייד. קללה: „זאָל שוין גאָט דיר א׳ דעם מלאַך־המות".

־ונג. ־עכץ. ־ענישׁ. ־ער.

אונטערשלאָג — דער, ־ן. 1. אָפּק פון אונטערשלאָגן. 2. שטרויכלונג, שטער(ונג). אָנשיקעניש. „א ליאָדע בחורל אַן א״, שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. 3. דזוי אונטערשלאָק (פון אַ מלבוש). 4. דאָס וואָס מע שלאָגט אונ־ טער. אַן א׳ פון צוויי ברעטער. אַן א׳ פון אַ מעטאַלענער פּלאַטע.

אונטערשלאָגן — טרו. שלאָג אונטער, ~גע־ שלאָגן. 1. שלאָגן פון צייט צו צייט. אַ־ הייבן א׳ וויבּ. אַ רבי וואָס שלאָגט אונ־ טער אויך די גוטע תּלמידים. „ער פלעגט זי, זאָגט מען, אָפּט א״, שע, 'שמואל שמעל־ קעס'.

2. שלאָגן פון אונטן. א׳, אונטערבערעכן די פֿיס. „אין דער סלאָבאָדקע האָט זיך פּאַש־ קע אויסגעלערנט ציילן...מיט שטיינער, א׳ בײַ די הינט די פֿיס", פּ. סיטע, אַט דאָס זינען מיר, קיִעוו 1932.

3. צושלאָגן, צוקלאַפּן פון אונטן. א׳ אַ פּאָר פּאָדעשוועס, זוילן. א׳ אָפּצאָסן. א׳ פּאָר קעווען. „פֿאַר אַ פּאָר פּאָדמיאָטקעס א׳ קען מען שוין בײַ אים ניט אָפּדינגען קיין גראָשן", אַר, 'אַבֿרהם דער שוסטער'.

4. שלאָגן, עס זאָל בלײַבן אַ וואונד אָדער אַ צייכן. א׳ די זײַטן. א׳ אַן אויג (די אויגן). „האָט ער דעם חתן געשלאָגן און אונטערגעשלאָגן אַן אויג", קמ, 1869, № 17. „גייענדיק אַהיים, האָבן זיי מיך געהרגעט, געממיתט און אונטערגעשלאָגן די זײַטן", ייל, דאָס פּוילישע יונגל, אָדעס 1895. „ניט זיי מיינען אייך שלאָגן, הרגענען, א׳ אַן אויג, אויסשלאָגן אַ פּאָר ציין, וי בײַ אונדז חלילה", שע. *א׳ די לונגען = אַזוי שטאַרק שלאָגן, עס זאָל בלײַבן אַ לונגענפֿעלער. „מע האָט אים אונטערגעשלאָגן די לונגען און ער האָט אָנגעהויבן צו שפּײַען מיט בלוט", רייד.

5. אַ קלאַפּ טאָן. אַ שלאָג טאָן אויף אַ לײַכטן אופֿן. „די מוטער האָט איר אַ צענערל געגעבן...האָט איר עמעץ אונטערגעשלאָגן די האָנט, דאָס צענערל איז אין זאָמד אַרײַן", פּרץ, 'דאָס קראָנקע ייִנגל'. *א׳ דעם אײַנטער = קלאַפּן אין אײַנטער בײַם מעלקן אַ קו (אַזוי ווי אַ קעלבל וואָס געפֿינט ניט גענוג מילך צום זייגן). „עס טשעפּעט זיך דאָס קעלבל, זייגט די ברוסט, אונטערשלאָגנדיק צו־ ווײַלן די אײַנטער", ממוס, ספֿר הבהמות.

6. פֿאַרמישן (דורך קלאַפּן מיטן לעפֿל). צומישן, אַרײַנמישן (בײַם באַקן, קאָכן, צו־ גרייטן שפּײַז), פּדי עס זאָל ווערן בעסער, באַטעמטער. א׳ אַ געקאָכטס מיט אַן איי. א׳ די חלה מיט אַן איי = אַרײַנקנעטן אַן איי אין טייג פון דער חלה. א׳ מיט סמעטענע, מיט פּוטער, מיט שמאַנט, מיט ווײַסלעך, מיט געלכלעך. „האָט מען די גאַנצע אייער אין קעמערל אַרײַנגעטראָגן און פון די צעשלאָ־ גענע איז געווען אַ באַרשט אונטערצושלאָגן", קאָלמוס, דאָס מעזינקל, וואַרשע 1883. „[ווײַנ־ זוף] = דאָס איז: מע קאָכט ווײַן און מע שלאָגט אונטער מיט אייער און צוקער", ספֿר מקור הברכה, מונקאַטש תרנ״ה. „אַוועקגעגאַנ־ גען מיט אַ טעפּעלע נאָך מילך און דערפֿון אונטערגעשלאָגן אַ באַרשטש", ווײַס ו, 'פֿון רבינס שטוב'.

7. אונטערלייגן (בײַם נייען אַ מלבוש). מאַכן אַן אונטערשלאַק. א׳ די מאַרינאַדקע מיט לײַוונט, פּערק(ו)ל. א׳ דעם קאָלנער מיט שטיפֿלײַוונט. א׳ דעם דאַמען־מאַנטל מיט זײַד.

8. אונטערבעטן (בײַם נייען) מיט עפּעס וויייכ, וואַרעמס. א׳ מיט וואַטע. „האָט דערבײַ זיך מתחייב געווען בײַם סילוקן דעם מוֹתר פֿונעם גדן, א׳ דעם טולעפּל מיט פֿוטער", ממוס, מסעות.

9. אַרומשלאָגן פון אונטן. א׳ דאָס פּעסל מיט נאָך אַ רייף. א׳ דעם גאַניק מיט בלעך.

10. פּיג. שלאָגן און קאָליע מאַכן. דער רעגן און דער ווינט שלאָגן אונטער דאָס גערעטעניש. „איידער פֿאַר אַוועלכע בלומען וועט אויפֿשטיגען די זון, וועט זיי דער פֿרעסט א״, פּרץ, געדאַנקען און אידיין.

11. פֿאַרקאָנקורירן. שעדיקן. א׳ די פֿרוכט. „האָט זיך אַ שלעכטער מענטש לעבן מיר געזעצט און האָט מיר מײַן גאַנצע פרנסה.

אונטערגעשלאָגן", מסדר אגרת, ווילנע תקפ"ה. „אײַך פֿאַרדריסט וואָס אײַער פֿרנסה איז אונטערשלאָגן געוואָרן...דערבײַער זאָגט איר אַז אַמאָל איז געווען בעסער", ש. בעקערמאַן, טרײַסט משרת, וואַרשע תרמ"ג. „די קרעמער האָבן זיך שטאַרק באַליידיקט וואָס מען איז זיי חושד אין אַזאַ מיאוסער מעשה: א' דעם רב פֿרנסה", אר, 'די דערפֿינדערין'. „אַז עס ווערט אַמאָל אונטערגעשלאָגן אַ צײַטונג אָדער ...אַ חבֿר זאָל ניט קענען אַרויסגעבן זײַן ווערק...", דלוגאַטש, די וועלט מסורה, וואַרשע 1881. „פֿאַרוואָס זשע אַז ס'ווערט אונטערשלאָגן אַ צײַטונג, שווײַגט מען גאָר שטיל? בלײַבט אַ קשיא", דער נײַער וועלט-קאָלענדאַר אויף דעם יאָר תרט"א, באַרדיטשעוו.

12. איבערכאַפּן, פֿאַרכאַפּן (אין מיטן וועג, בײַם איבערשיקן, בײַם אַריבערפֿירן). א' אַ כלה. „חבֿרה האָבן אונטערגעשלאָגן דעם אָרעס-טירטן און אים באַהאַלטן", ריי"ד. „ער האָט געעפֿנט מײַנע בריוו וואָס זײַנען אָנגעקומען אויף זײַן אַדרעס און האָט אַ סך בריוו אונטערגעשלאָגן", קמ, 1863, № 17. „כ'האָב געשריבן, כ'האָב געשריבן, האָט מען אונטערגעשלאָגן", פרץ, 'ס'ברענט'. [בײַם אויסלאָדן פֿון וואָגאָן] „האָט ער אונטערגעשלאָגן אַ זאָק צוקער", אפּא.

13. פּר. צונעמען אומגעזעצלעך. צוגענבֿענען, צולקחענען. „האָט מען דעם פּײַערדיקן אַנטי-סעמיט געמאַכט אַ פּראָצעס וועגן דעם וואָס ער האָט אונטערגעשלאָגן גדבֿה-געלטער", יופֿאַל, 1881, № 37. „דער פֿעטער וויסט אַז זײַן שׂרה האָט שוין ווידער עפּעס אונטערגעשלאָגן און באַגעגנט זי מיט אַ ירגזון", אפּא, 'אין אַ קעלערשטוב'.

14. איבערריסן, שטערן. „איך זאָג אַז דו וועסט מיר דאָס שרײַבן א'", ש. בעקערמאַן, הדסה, אַדעס 1884.

15. אַרונטערשלאָגן. איבערשלאָגן. א' דעם געדאַנק, די רייד. *א' עמעצן פֿון וועג = אים צעטומלען.

16. (מאַליערײַ) אונטערפֿאַרבן, אונטערפּוצן אַ פּאָס מיט אַן אַנדער קאָליר (אָדער דעסן, שלעקל). א' דעם קאָרניז מיט אַקוואַמאַרין.

17. אַרכ. אַראָפּלאָזן, אַראָפּבייגן (וועגן אויגן). „טריפֿט עש זיך דז זי מוז רידן מיט איינם מאַן אודר מיט פֿיל מאַנן, דא זאָל זי איר פּנים אונטר שלאגן אוי, זאל דען לײַט ניט אונטר דאש פּנים זעהן", בראָנט. „האָט אָחז המלך זײַן פּנים אונטר גישלאגן, האט בושה גיהאט פֿר ישעיהו", שה, שמשט 1723, מד/ב. „איין אשה מוז נאך מין [= מיין, מער] ציכטיג זײַן אז זיא זאל אימר צו הויז בלײַבן...אוי, אירי אויגן אונטר שלאגן פֿאר איין איטליכן מענשן", עח, י/ט.

18. אַרכ. אונטערטונקען. „איין אנדרי אשה מוז דר בײַא זײַן דיא צו זיכט דש זיא זיך רעכט טובֿל איז, אך איין אַנדרי פֿרויא מוז זיא אונטר שלאגן", שה, עח/ב.

19. (קאָרטנשפּיל) אומגעריכט שלאָגן מיט אַ קליינער קאָרט. א' דעם טויז מיט אַ צוויי-טל טרומף.

אונטערשלאָגן זיך — רעפֿל. ← דפֿוס.

1. קוס. זיך א' אויף אַ וואויליונגערישן שטיי-גער. 2. מיט פֿאַרשיידענע בבֿ פֿון אונטער-שלאָגן. א' זיך דאָס געזונט בײַ דער שוערער פּראַצע. די פֿיס שלאָגן זיך מיר אונטער. 3. ספּעצ אונטערטונקען זיך. „מאן זאָל די טבֿילה ניט פֿר איין קלייני זאַך הלטן...אוי, מן מוז זיך דרײַא מאל אונטרשלאגן", עח, סא/ב. „וי דערשראָקן איז ער אָבער געבליבן, בעת ער האָט זיך אונטערגעשלאָגן און האָט זיך ניט געקענט וויידער אויפֿהייבן", י. ל. שפּירא, דער אידישער גייסט, מונקאַטש 1932. „קום, מירן זיך בעסער א' אין וואַסער און אָפּשוועמקען די סאַושע", מעצקער.

ונג. ־עכן. ־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

אונטער שלאָם און ריגל — אַדוו פֿראַזע. פֿאַרשלאָסן, פֿאַרשפּאַרט. אין תּפֿיסה א' ש' א' ר'. האָלטן אַן אוצר א' ש' א' ר'. „[די וויבֿער] ווערן געהאַלטן א' ש' א' ר', עס זאָל אויף זיי קיין פֿרעמד אויג...נישט פֿאַלן", פּרץ, גע-דאַנקען און אידיען.

אונטערשלאָפֿן — אוטו. שלאָף אונטער, ב״י & ה אָ ב ~געשלאָפֿן. אַ ביסל, צו בעסער א'. בײַ אים א' קאָנצערט. „אין צוישנצײַט, זיך אויפֿ-געכאַפּט און ווידער אונטערגעשלאָפֿן אַ ביסל", טמז, 1965 VI 5.

אונטערשלאָק — דער, ־ן. 1. שטאָף וואָס ווערט אָנגענייט אויף דער אינעווייניקסטער (לינקער) זײַט פֿון אַ בגד. אונטערגעניי. זײַ-דענער א'. א' פֿון פּערקו(ו)ל. „דאָס איז גע-וען אַזאַ סאָרט לײַוונט געפֿאַרבט טונקל-גרין, וואָס פֿלעגט דינען מייסטנס אויף א' און אויף קאַפּטנס פֿאַר אָרעמעלײַט", ממוס, שלמה. „איר הייבט אויף די פּאָלע, צי מע האָט ניט געגאָרט אויפֿן א'", פּרץ, געדאַנקען און אידיען. „אין מערסטע מאָדעלן איז דער ראָק געפֿוטערט מיט אַ שטייַפֿן א' כדי עס זאָל האָבן דעם רונדן עפּעקט אונטן פֿון אַ גלאָק", ה. בלום, טאָג, 1958 II 9. *מיטן א' אַרויס = אָפּגעלאָזן, וואָס איז ניט אין אָרדענונג, אומציכטיק. גיין מיטן א' אַרויס. „ער גענייסט דעם טעאַטער מיט דעם א' אַרויס, ער ציט אָן אויף זיך דעם יידישן טעאַטער וי אַ קאַ-פּאָטע אויף דער פֿאַרקערטער זײַט", בעמס IV.

2. אונטערלאָג. וואָס מע בעט אונטער, וואָס מע פֿילט אָן. אַ קאַנאַפּקעלע מיט אַן א' פֿון היי.

3. שיכט פֿון אונטן (וואָס דערמאָנט אין אונטערשלאַק פֿון אַ בגד). „באַשאַפֿן בילדער וואָס זאָלן האָבן אין זיך צוויי געשטאַלטן, אַ רעכטע זײַט מיט אַ לינקע זײַט, אַן אי-בערציג מיט אַן א'", שע, סטעמפּענוי. „דער פֿעט-א' אונטער דער הויט איז בײַ דעד פֿרוי מער אָנטוויקלט, צולײַב וואָס די גלידער זײַנען קיילעכדיקער און וויכער", פֿענז, ווילנע 1931, № 3. „דער בושל...זײַן פֿליגל דער שוואַרצער וי לאַק אויף אַ וויסן, וי מילך, א'", ש. לעלטשוק, סאָוו׳ היימלאַנד, 1963, № 3. *דרעק מיט א' = גראָב. עפּעס וואָס האָט קיין שום וועדט ניט.

4. מיין, כוונה, פֿאַרשטעלט אונטער אַנ-דערע רייד. מיט אַ גראָבן א'. מיט אַ סעקסו-עלן א'. אַ מעשׂה מיט אַן א'. „וועט וואָלט דאָס געגלייבט, אַז אין אַ ספֿר מנהגים זאָל זיך געפֿינען אַ פֿעפֿערדיק שפּריכוואָרט מיט אַן ערשטישן א'?", ריב, יושפ XIV, 3.

5. מיט ביטול. וועט (וואָס) איז אָפּ-הענגיק פֿון דעם וואָס איז איבער אים, העכער פֿון אים אין מאַכט אָדער ראַנג. „האָבן זיי פֿיל באַקאַנטשאַפֿט מיט די קליינע אַדוני-מלך, מיט די א'ן", ריב"ל, די הפֿקר-וועלט. „נאָר דערפֿאַר וויל ער איז אַ יִד, קען ער אַפֿילו בײַ יענע קיין א' ניט זײַן", קמ, 1865, № 20. „דער פּריץ אַליין...ער וועט וועלן זײַן אַן א' בײַם סולטאַן?", קמ, 1866, № 9.

6. צרה, אָנשיקענגיש. שטרויכלונג. אונטער-שלאָג, בב. „און די רויטע יידלעך — דאָס זײַנען ניט מער ווי אַן א', אַ רעשטל צו די צרות", שע, מעשׂיות און פֿאַנטאַזיעס. „די ערשטע וויבֿ איז (געווען) אַ שלאַק, די צוויי-טע — אַן א', און די דריטע אַ דורכשלאָק", פֿוול.

7. אידיי(ע) וואָס איז אונטער אַן אַנדע-רער, וואָס איז אַזוי ווי באַהאַלטן אונטער אַ בריי־טערער פֿאַרמולירונג. „וועלן דער פּאָ-לעסטינער סאָציאַליסט וואָלט ניט געווען קיין מאַרקסיסט מיט אַ נײַ-מאָדנע(ם) א'", איק, 1907, № 1. „בין איך אַ ציוניסט, נאָר ניט קיין פּראַקטישער ציוניסט מיט אַ פּאָליטישן א'", מר VI, נ"י 1910.

8. אונטערשטער יסוד פֿון אַ געדאַנק, שיטה, כאַראַקטער, דערשיינונג. אַ רעליגיעזער יִד מיט אַ מאָדערנעם א'. „קיינער האָט אונדז ניט אַנטפּלעקט אַזוי דיטעלעך און שארף ווי מע-דעלע, דעם א' פֿונעם יידישן כאַראַקטער, פֿון דער יידישער שפּראַך", שנ, וועגן יודישע שרײַבער I. „קיין צײַט ניט געהאַט אײַנצוגראָבן זיך אין דעם א' פֿון רעזשים", ב. ריווקין, אונדזערע פּראָבלעמען. „און דעפֿינירט וואָס עס מיינט 'וועלטלעכע דערציאונג': אַ גוטע יידישע דערציאונג אָן אַ רעליגיעזן א'", טמז, 1960 XI 12.

אונטערשלוכצן — אוטו. שלוכץ אונטער, ~געשלוכצט. אויך: ~שלוכצען. פֿון צײַט צו צײַט שלוכצן, כליפּען, וויינען און שווער אָטעמען דערבײַ. „גאָט, דער פֿאָטער פֿון יתו-מים זאָל דיר פֿירן צום גליקן וועג — האָט זי געזאָגט א'דיק", גבֿריאל רובין, די שיינע מערדערין, ווילנע 1889.

אונטערשלומפּערן — טרוו. ־ער אונטער, ~געשלומפּערט. אַ ביסל, צו ביסלעך מאַכן עס זאָל זיך נאַכשלעפּן; מאַכן ברודיק. א' דאָס קלייד וויי אָן אמתע יאַכנע.

אונטערשלוקערצן — אוטו. ־קערץ אונטער, ~געשלוקערצט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שלוקערצן. ריידן און א' דערבײַ. „איך שלוקערץ אונטער, מסתּמא דערמאָנט מיך עמע-צער", רייד.

אונטערשליטלען — ־טל אונטער, ~גע-שליטלט. אוטו — אַ ביסל פֿאַרן מיט אַ שליטל. טרוו — פֿירן אויף אַ שליטל אויף

אַראָפּ. א׳ די קינדער. מיט זײַך — אוטו. אַ ביסל זײַך דורכפֿאַרן מיט אַ שליטן אָדער זײַך גלידטשן מיט אַ שליטעלע באַרג־אַראָפּ. ־ענ׳ש.

אונטערשלײדערן — טרו. ־ער אונטער, ~געשלײדערט. 1. צו ביסלעך, מיט איבער־רײסן שלײדערן, (צו)וואַרפֿן. א׳ די פּילקע. 2. שלײדערן פֿון אונטן. א׳ אַ שטיין צום הויכן פֿענסטער. 3. דזו ־ערונטערשלײדערן. א׳ די רעגירונג. אויך אומפּ. עס האָט אים אונטערגעשלײדערט פֿון גרויס אויפֿרעגונג. מיט זײַך. ־ונג.

אונטערשליים — דער, ־ען. 1. שליים וואָס געפֿינט זיך אונטן. א׳ אין גרוב. 2. געוועב וואָס געפֿינט זיך אונטערן שליים (און אַרבעט אויס דעם שליים) אין קערפּער פֿון אַ בעל־חי. א׳ פֿון מאָגן, פֿון די קישקעס. „[דער ראַץ], אַרײַנדרינגענדיק אין די טיפֿער ליגנדיקע שיכטן פֿון וועגטל פֿון מאָגן (א׳־געוועבן, מוסקל־שיכט, בויכפֿעל)...[שאָפֿט] אַן אמתע כראַנישע מאָגנוואונד״, פֿגש, ווילנע 1937, № 11.

אונטערשליערן — טרו. ־ער אונטער, ~גע־שלייערט. 1. אַ ביסל פֿאַרדעקן מיט אַ שלייער. „זי טראָגט אַ שייטל און פֿון פֿאַרנט שלייערט זי אים אונטער, קען קיינעם ניט אײַנפֿאַלן אַז דאָס איז ניט אירע אייגענע האָר״, רייד. 2. פֿיג. אַ ביסל פֿאַרדעקן, פֿאַרפּוצן. א׳ אַ ידיעה. א׳ אַ פֿלומרשט אויפֿריכטיקן באַריכט. 3. צו ביסלעך אָפּנאַרן, לימכט באַשווינדלען עמעצן וואָס איז ניט איבערגעשפּיצט. א׳ די פּויערטע מיטן קויש אייער. 4. ספּעצ בײַם חתונה מאַכן. א׳ דעם ישׂ־ה־בחור אַ בלינדע כלה.

אונטערשליף — דער, ־ן. 1. שליף וואָס בינדט זיך לימכט פֿונאַנדער. מיט אַ ברייטן שוואַרצן א׳ אַנשטאָט אַ שניפּס. 2. (סוחרים) אומערלעכער תּגאי בײַ אַן אָפּמאַך, אַ געשעפֿט, טראַנסאַקציע. אַ שותּפֿות מיט אַן א׳.

אונטערשליפֿן — טרו. שלייף אונטער, ~גע־שליפֿט. מאַכן אַ שלייף פֿון אונטן. א׳ אַ בלוזקע פֿון ביידע זײַטן.

אונטערשליפֿן — טרו. שלײַף אונטער, ~גע־שליפֿן, ~געשלײַפֿט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שלײַפֿן. צושלײַפֿן פֿון אונטן. א׳ עס זאָל אַרײַנפֿאַסן. א׳ דעם חלף. א׳ אַ שטיפֿט א׳ דעם הייבער. פֿיג. א׳ אַן אַרטיקל. א׳ דעם מות. ־ונג. ־ענ׳ש. ־ער.

אונטערשלינגען — טרו. שלינג אונטער, ~געשלונגען. 1. שלינגען פֿון צײַט צו צײַט. א׳ הייסע קוילן ווי אַ קונצנמאַכער. 2. דזו אַראָפּשלינגען, אַרונטערשלינגען. א׳ אַ באַלײַ־דיקונג. *א׳ ביכער אַזוי ווי פּילן = אַ סך און גיך לייענען. „דעם ביסן וואָס מע וואַרפֿט אים שוין אײַן מאָל אַרויס פֿון מויל, עקלט שוין דעם צוזייטן עס אונטערצושלינגען״, אמד, מאָטקע און הערשקע, ווילנע 1873. ־ענ׳ש.

אונטערשליסל — דער, ־ען. שליסל וואָס איז פֿונקט ווי אַ צווייטער שליסל; נאָכגעמאַכטער שליסל. געפֿינט די קאָסע מיט אַן א׳.

אונטערשליסלביין — דער, ־ער. וויכלע־כער ביין וואָס געפֿינט זיך אונטערן שליסלביין אין מענטשלעכן קערפּער. „וועגן קליניש־נישן הייב פֿון טובערקולאָז אין דעם א׳־געביט״, ׳טאָז׳ שרי־פֿטן, וואַרשע 1929.

אונטערשליך — דער, ־ן. (שנײַדערײ). 1. שניט אין אַ מלבוש פֿון אונטן. אַ מאַנטל מיט אַן א׳. 2. שנאַל(קע). שטיקל שטאָף, מיט צוויי קנעפּ בײַ די זײַטן, אָנגענייט אויף דער הייך פֿון די לענדן אויף אַ לײַכטן (זומער)מאַנטל. אויך: הינטערשליך.

אונטערשלעגער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס שלאָגט אונטער. דזו אונטער־שלאָגער. געדונגענער, פֿראָפֿעסיאָנעלער א׳. ־ערײַ.

אונטערשלעפּן — טרו. שלעפּ אונטער, ~גע־שלעפּט. שלעפּן אַ ביסל, צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט. א׳ אַ משא, דעם יאָך (פֿון חיונה). א׳ דעם קראָנקן פֿוס. ס׳קינד פֿאַר־קאָפּריזעט זיך, ווײל ניט גיין, דאַרף מען עס א״, רייד. מיט זײַך — זיך א׳ ווי אַ פּויעריש פֿערדל באַרג־אַרויף. ־ענ׳ש.

אונטערשמאַכטן — אוטו. שמאַכט אונטער, ~געשמאַכט. 1. פֿון צײַט צו צײַט (אָדער כסדר) זײַן פֿאַרשמאַכט, הונגעריק און דאָרש־טיק. א׳ ווי אַ שלעכטער פֿאַסטער צו געילה. 2. מיט איבעררײַסן עפּעס שטאַרק באַגערן, בעגקען נאָך עמעצן, (עפּעס). א׳ נאָך ליבע, נאָכן געליבטן. 3. דזו שמאַכטן. א׳ אין תּפֿיסה.

אונטערשמאָלן — טרו. שמאָל אונטער, ~גע־שמאָלט. פֿפּ: ~שמעלן. מאַכן אַ ביסל שמאָ־לער; מאַכן שמאָלער פֿון אונטן. א׳ דאָס קליידל. א׳ די הויזן לויט דער נײַער מאָדע.

אונטערשמאָצקען, ~שמאָקצען — אוטו. ־קע, ־טשע, ־צע אונ־טער; ~געשמאָצקעט, ־טשעט, ־צעט. פֿון צײַט צו צײַט, מיט איבעררײַסן סמאָצקען, סמאָטש־קען, אַרויסברענגען הילכיקע קלאַנגען מיט די ליפּן בײַם עסן מיט פֿאַרגעניגן (בײַם קושן), ניט קענען פֿאַרטראָגן, וועג מע שמאָצקעט אונ־טער בײַם עסן. ־ענ׳ש.

אונטערשמאָרן — טרו. שמאָר אונטער, ~גע־שמאָרט. נאָך אַ ביסל דעמפּן (פֿלייש) אין אַ צוגעמאַכטער כלי. א׳ דאָס פֿלייש נאָך אַ פֿופּצן מינוט.

אונטערשמאָרן — אוטו. ־רע אונטער, ~גע־שמאָרט. פֿפּ: ~סמאָרן. צו ביסלעך, מיט איבעררײַסן אָטעמען דורך דער נאָז מיט אַ געהילך. „דער אַלמנה האָט פֿון די ווערטער מאָדנע שאָרף פֿאַרשמעקט מיט חתונה האָבן און די נאָז האָס בײַ איר אָנגעהויבן פֿרום אונטערצושמאָרן״, בערג, ׳דרויב׳. „ער האָט אונטערגעשמאָרעט מיט דער נאָז...און האָט ניט געעטפֿערט״, ש. ברעגמאַן, אויפֿן מזרח איז ניט רואיק, מאָסקוע 1934. ־ענ׳ש.

אונטערשמדן — [...שמאַדן] טרו. שמד אונ־טער, ~געשמדט. 1. (איר, וויציק) אַ ביסל, אַ קאָפּעלע שמדן. א׳ אָרעמע מענטשן פֿאַר געלט. 2. (שפּאַסיק) ווירקן אויף עמעצן, יענער זאָל בײַזײַן זײַן אײַנשטעל. „פֿאַלט אײַן דעם טאַטן אַ געדאַנק אַז ער וועט דעם בחור אַ ביסעלע א׳״, טמד, 1965 III 5. געוויינלעך מיט זײַך — רעפֿל. זיך א׳ פֿדי אָנצוקומען אין אוניווערסיטעט. „האָבן די פֿאָליאַקן אים פֿאַרגעלייגט, ער זאָל ווערן לערער אין דער שולע, נאָר ער זאָל זיך אַ ביסל א׳״, ספּ, סודות.

אונטערשמוגלען — אוטו & טרו. ־גל אונ־טער, ~געשמוגלט. פֿפּ: ~שמוכלען. אַ ביסל, צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שמוג־לען, פֿירן קאָנטראַבאַנד אָדער בכלל האָנדלען אויף אַן אופֿן וואָס איז קעגן געזעץ. א׳ (מיט) ווײַן, ברענפֿן. א׳ מיט פּאַפּירָסן אָן באַנדעראָלן.

אונטערשמועס — דער, ־ן. 1. דזו אויס־שמועס בּוּ (←), דורכשמועס. 2. אונטער־האַנדלונג(ען). פֿרווו צו פֿאַרבײַטן דאָס וואָרט אונטעררעדונג. פֿירן אַן א׳. דורכקומען נאָך אַן א׳.

אונטערשמועסן — אוטו. ־עס אונטער, ~גע־שמועסט. צו ביסלעך אָדער בשתּיקה דערציילן וועגן עמעצן אָדער עפּעס (געווײנלעך וואָס איז לגנאי). א׳ וועגן סוחר אַז ער איז באַנ־קראָט. „און — ווי מע האָט אונטערגעשמועסט — [איז ער] אַ שטיקל אפּיקורס״, שע, פֿונעם יאַריד II.

אונטערשמידל — דאָס, ־ער. נעאָל. דאָס וואָס איז צוגעשמידט פֿון אונטן. פֿאַלקסווע. „דאָס בלויע פֿערדל מיט אויגן — רובין, מיט פֿיס פֿון הירשן, וויִ פֿילן דין, מיט זיל־בערנע א׳ער״, מל, ׳דאָס בלויע פֿערדל׳.

אונטערשמידן — טרו. שמיד אונטער, ~גע־שמידט. 1. פֿון צײַט צו צײַט שמידן. שמידן פֿון אונטן. א׳ אַ פֿאַס מיט אַן אײַזערנער ריף. א׳ אַ פֿערד = אונטערקלאָפּן פֿאַדקעווע. „אַז אַ גוי איז געקומען א׳ אַ פֿערד...איז באַריש [= מאַהאַריטש, אַ טרונק ברענפֿן] געווען דאָס ערשטע געבאָט״, י. ראַלניק, ׳ליי־זער דער שמיד׳. 2. פֿיג. פֿאַרהאַרטעווען. אונ־טערפֿעסטיקן. א׳ די יוגנט מיט נײַע אידייען. א׳ מיט גימנאַסטישע אײַנגיטונגען. ־ונג.

אונטערשמייכלען — אוטו. ־כל אונטער, ~געשמייכלט. 1. אַ ביסל, לימכט שמייכלען פֿון עפּעס וואָס פֿאַרשאָפֿט פֿאַרגעניגן. ער לאַכט ניט, ער שמייכלט בלויז אונטער. א׳ צו אַ שיינער פֿרוי. „לאָמיר הערן דײַן פּלאַן, האָט זיך אָפּגעראָפֿן דער סולטאַן און דערבײַ אונ־טערגעשמייכלט״, אמד, דער סולטאַן, ווילנע 1895. „פֿאַר אײַטלעכן...האָב איך אָפּגעלויבט אין טאָג אַרײַן דאָס קעלבל, אונטערשמייכלענדיק דערבײַ פֿאַר גרויס הנאה ווי אַ בעל־שׂמחה״, ממוס, ספֿר הבחמות. „האָט זיך צעליגט אין זײַן קרעסלע און האָט דורך זײַן האָרנאָענער ציגאָר אונטערגעשמייכלט״, ש. וואָלצאָנפֿאָק, דער קיי־דאָנער עולי, ווילנע 1913.

2. מיט אַ לײַכטן שמייכל אויסדריקן שפּאָט אָדער אַ גוטמוטיק אָפּלאַכן. א׳ אין באָרד, אין די וואָנצעס. א׳ מיט אַ חוזק־שמייכל. „די אָפּיצירן האָבן געקוקט אויף די זעלנער, דער־נאָך צווישן זיך עפּעס געריידט און אַ ביסל אונטערגעשמייכלט״, ממוס, מסעות. „איר לאַכט, הער ראַבינער, איר שמייכלט אונטער? איך מיין אַז גאָט אַליין וועט אויך לאַכן פֿון אַזאַ

פֿרומען נאַר", ירמי' יוסף יאקאבזאהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. „און זיי שמייכלען אָפּט אונטער פֿון מײַן רוסישן אַקצענט, עפּעס איז ער צו וויַיט ליטווישׂ־ייִדיש", י. א. קאצאַ־וויטש, 60 יאָר לעבן.

3. לײַכט שמייכלען מחמת פֿאַרלעגנהייט, מחמת ניט האָבן וואָס צו זאָגן אַדער ענטפֿערן. „בעבעט דער אַשמדאי, אונטערשמייכלענדיק ווי אַ שיבור", ממוס, קליאָטשע. „איטלעכס מאָל וואָס יזדן האָבן אים דאָרטן געפֿרעגט...האָט ער קוים־קוים אונטערגעשמייכלט", בערג, אָפּ־גאַנג.

4. דטשט. נר. אונטערחנפֿענען. א' דעם גביר.

אונטערשמייכלען זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. דזוי אונטערשמייכלען, שמייכלען אַ ביסל. אויסהערן דעם קינדס חכמות און א' זיך. „דאָס אָפּגעבן מזל־טוב, מיט דעם א' זיך...בין איך אַזוי שוין ניט אין שטאַנד איבערצודערציילן", שע, אַרעמע און פֿרייליכע. 2. שמייכלען צו זיך אַליין (צו די אייגענע מחשבֿות). „האָט אַ שטאַרקן גענוג געטאָן, האָט זיך אונטערגע־שמייכלט אונטער די וואָנצעס", דער רעזונדער, וואַרשע 1883. 3. צוחנפֿענען זיך מיט שמייכ־לען, מיט פֿאַלשע רייד. „היה מוכסן אחד... האָט ער זיך אונטערגעשמייכלט אונטער דעם בעש"ט (והכוונה מזה היה חונף את הבש"ט וכמעט שרימה את הבש"ט)", ר' ישעיה וואָלף ציקערניק, מעשׂיות ומאמרים יקרים, זשיטא־מיר 1902. ־ענישׂ.

אונטערשמייכלער — דער, ־ס, וו ־ין, ־קע, ־ס. 1. וועט עס שמייכלט אַ ביסל. ב. שעפֿ־נער, פֿאָר, 1962 IX 22. 2. נר. וועט עס חנפֿענט אונטער.

אונטערשמיַיסן — טרוו. שמיַיס אונטער, ~געשמיסן. 1. צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט, מיט איבערריַיסן שמיַיסן. א' די פֿערד, זיי זאָלן לויפֿן גיכער. „דעם האָט מען מיט בלייַערנע רימעטלעך אונטערגעשמיסן", פּרץ, ‚פֿרינצעסין קוניגונדא...'. „איך וואָלט אַ בעלן געוווען זען, מע זאָל דיך אינשפּאַנען אין דער ראָד און א'", שע, מעשׂיות פֿאָר יזדישע קינ־דער 1. „ער האָט געהאַלטן אַ בייַטש און אונטערגעשמיסן זייַנע טרעגער, געוווי וויַ מע טוט דאָס אין סדום", באָש, פֿאָר, 1964 X 6.

2. אונטערגאַן, מאַכן עס (מע) זאָל זיך באַוווּסט. א' דעם גאַנג פֿון ציווילייזאַציע. „זיי אינשפּאַנען אין אירע מאַשינעס צו שלעפּן, צו דרייען רעדער, אונטערשמיסנדיק זיי, מחילה, מיט עלעקטרישע בליצן", ממוס, קליאָטשע. 3. פֿיג. פֿון צייַט צו צייַט שטעכן, שטעכ־לירן, אַרייַנזאָגן. א' אונדזער עולם מיט ביטע־רער סאַטירע.

4. אוטו. מאַכן פֿון צייַט צו צייַט באַוווּסט־גוגגען, אַזוי ווי בייַם אונטערשמיסן. שפּאַצירן און א' מיט אַ ריטל, בייַטשל אא. מיט זיך. 1. רעפֿ. א' זיך מיטן בעזעמל אין באָד. „קי אויסגעשטרעקט אויף דער גאַס, מעלה־גרהן, אונטערשמיסנדיק זיך מיט די וויידלעך", ממוס, וויניפּעג. 2. קזוז — דזוי אונטערשמיסן, בז. ־עכין. ־ענישׂ.

אונטערשמיסער — דער, ־ס. 1. וועט עס שמיסט אונטער. דער אויפֿזעער דער א'. 2. לערנינגל אַדער אַרויסהעלפֿער בייַ אַ בעל־עגלה. 3. (מיט ביטול) וועט עס וואַרפֿט זיך אונטער אַ שטאַרקערן און פֿירט אויס זייַנע שלעכטע באַפֿעלן. „...געוועדט אויף דעם אָווונט קענן די רויטע שקלאַפֿן־טרייַבער און זייערע א'", באָש, פֿאָר, 1965 IV 9. „פֿראַנקרייַך האָט בייַם ערשטן שאָס זיך אונטערגעגעבן און גלייַך אָנגענומען די ראָלע פֿון וועלן אַן א'", בצג, טמז, 1960 I 3.

אונטערשמיַיען — אוטו. שמיַיע אונטער, ~געשמיסט. פֿון צייַט צו צייַט, צו ביסלעך שמיַיען, אַרומלויפֿן, אייַלן זיך, האָוווען. א' וויַ אַ מעקלער. א' וויַ אויף אַ יריד. א' (וויַ) אויף אַ (פֿרעמדער) חתונה.

אונטערשמינקע — די, ־ס. שמירעכץ פֿאַרן פּנים אונטער דער אייגנטלעכער שמינקע. גרונט, טאָן פֿאַר שמינקע. פֿרעזער אַרויפֿלייגן די א' דערנאָך זיך פֿאַרגרימירן.

אונטערשמינקען — טרוו. ־קן(ע) אונטער, ~געשמינק(ע)ט. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט אַרויפֿגעבן שמינקע אויפֿן פּנים. 2. צופּוצן, אונטערפּוצן. מגזם זיין כּדי צו מאַכן שענער, אימפּאָנירן. א' דעם באַריכט פֿאַר דער אַלגעמיינער פֿאַרזאַמלונג. ־עכין. ־ענישׂ.

אונטערשמיצלען — טרוו. ־צל אונטער, ~גע־שמיצלט. צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט שמיסן אויף אַ לייַכטן אופֿן. א' דעם שימל. א' די רייַכע קינדער און אָפּשמיסן די אָרעמע.

אונטערשמיצן — טרוו. שמיץ אונטער, ~גע־שמיצט. 1. דזוי אונטערשמיסן. 2. אויפֿרעגן, אַרייַנברענגען אין כּעס, דערצערנען. א' דעם קעגנער. מיט זיך — רעפֿל. זיך אַליין א' און נעמען שרייַען מיט וויללדע קולות.

אונטערשמיר — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אונטערשמירן. 2. דאָס מיט וואָס מע שמירט אונטער. פֿעסט, שמירעכץ. 3. כאַבאַר, לאַ־פֿוווקע. אַ פֿעסטער א'.

אונטערשמירן — טרוו. שמיר אונטער, ~גע־שמירט. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך באַשמירן. א' דעם פּענעץ ברויט, דעם בייגל מיט פּוטער. א' די טאָוולען און דעם רוקן פֿון בוך. א' די וואוגד. 2. שמירן פֿון אונטן. א' די פּאַן מיט פֿעסט און דערנאָך אַרויפֿלייגן די פֿיש צום פּרעגלען. א' דעם מאָטאָר. א' מיט דזשע־געכץ. „זי האָט געהאַלפֿן דעם זיידן א' די שליטנס", סאָוו׳ היימלאַנד, 1963, № 6. 3. אונ־טערפּאַרבן. א' דעם גאַניק (מיט פֿאַרב). וויַ ניט איז א' די וועגט אויף גיך.

4. אונטערקויפֿן, געבן כאַבאַר. „מע האָט מיט אַ ‚גראַב שטיקל' אונטערגעשמירט און זיי זייַנען טאַקע אַוועקגעגאַנגען", פּ. זאַמאַש־טשין, קם, 1870, № 51. „גיט מען אונדז אַן עצה, מיר זאָלן א' די שומרים בייַ דער טיר, וועט מען אפֿשר זיי יאָ צולאָזן", שע, מאָטל II. „אונדזער בעל־הביתע...האָט אונ־טערגעשמירט און מע האָט אונדז באַלד פּרא־כאַדניעס [= וועגצעטלען] געגעבן", ישׂראל רוחמובסקי, זכרונות פֿון מײַן לעבן, פֿאַריז 1930. 5. מאַכן פֿעטער, בעסער, וווייכער. א' דעם האַלדז מיט אַ גאַל־מאַגל, די שטים זאָל ווערן וווייכער, גלאַטער.

6. אונטערחנפֿענען. מיט רייד מאַכן מע זאָל זיין גינציק. „מיט אירע גוטע ריידעלעך האָט זי זיי אונטערגעשמירט און זי איז אַרײַנגע־פֿאָרן צו זיי אין האַרצן", ש. ב. [ביקסאָן], די כּלה איז אָנטלאָפֿן, ווילנע 1912.

7. (קאָרטנשפּיל) שטעלן אויף דער קאָרט פֿון אַ צווייטן. „און אַמאָל, זעלטן־זעלטן געבן אַ שמיר אונטער אויף יענעמס קאָרט", שע.

אונטערשמירן זיך — ← דפֿוי. אָפּטער פֿון אַלץ: זיך אונטערחנפֿענען. זיך אונטער־לעקן. זיך אונטערשרייַבן (מיט ביטול). „און אַרקאַדי הייבט זיך אָן א' צום בעל־הבית", שע, ‚פֿרייליכע קאָמפּאַניע'.

־עכין. ־ענישׂ. ־ער. ־ערין.

אונטערשמעלן — טרוו. שמעל אונטער, ~גע־שמעלט. דזוי אונטערשמאָלן ←.

אונטערשמעלצן — טרוו. שמעלץ אונטער, ~געשמאָלצן, ~געשמעלצט. 1. אונטערגעבן פֿעטס. א' די זופּ, א' דעם קוגל. א' די פֿאָן, דאָס פֿלייש זאָל ניט צוברענען. (שפּאָטיש) קומט ער, שמעלצט מיר אונטער די זופּ און הרגעט אַוועק דעם גאַנצן עסק. 2. צושמעלצן פֿון אונטן. צוליטן. א' די ליכט, זיי זאָלן שטיין אין די לייַכטערס. א' די דרעטלעך.

3. אונטערהעלפֿן מיט עפּעס גוטס. אַרויס־העלפֿן פֿון צייַט צו צייַט מיט געלט. „אָלע חודש קומט דער פּאַשטאַליאָן מיט אַ בריוו און געלט פֿון אַמעריקע. שמעלצט עס אונטער און מע שלעפּט דאָס קרעמל", רייד. 4. דזוי אונטערשמירן, געבן כאַבאַר. „אונטערגעשמעלצט מיט אַ פּאָר מזומענע טויזנטער און געפּועלט", שע, ‚אַפֿיקומן'. 5. פֿיג. צוגעבן פֿעטס, מאַכן שמאַלציקער. א' די מעשׂה (דעם מאָנאָלאָג) מיט גראָבע ויצן. 6. פֿיג. צעשמעלצן. אַרויס־גנבֿענען פֿון אַ פֿאַרשלאָסן אָרט. „איך האָב אָנגעהויבן פֿלוטעווען, פֿאַרזעצט מײַנע הײַזער, אונטערגעשמאָלצן די קאַסע", שע, מאָנאָלאָג. ־ונג. ־עכין. ־ענישׂ.

אונטערשמעקן — שמעק אונטער, ~גע־שמעקט. אוטו — אָנשטאָט אונטערשטינקען (איידעלער). ער שמעקט אונטער (עס שמעקט פֿון אים אונטער) מיט שימל. טרוו — פֿון הינטן אָרום, פֿון אַ זייט עפּעס דערגיין, אויס־געפֿינען. א' אַ גוי אינטריגעלע. א' וואו ער האָלט מיט זייַנע געשעפֿטן. א' צי בייַם שכן איז טאַקע (אַ) שלום־בית. ־עכין. ־ענישׂ. ־ער.

אונטערשמערלען — טרוו. ־גל אונטער, ~געשמערגלט. אונטערשמירן מיט עפּעס. אונ־טערפּרעגלען מיט עפּעס וואָס גיט אַרויס אַ שלעכטן ריח. א' מיט חלב.

אונטערשמש — [...שאַמעס] דער, ־ים [...שאַ־מאָסים]. וו ־טע, ־ס. 1. געהילף פֿון שמש. צווייטער שמש. „ווען מן ציכט אויף דיא ירידים זולן דיא שמשים אודר אונטר שמשים גין לנשים, דאז דיא איין ווערפֿין במקום איר מאַנן", תקק. „הינטן זייַנען נאָכגעגאַנגען

...די שטאָט־משרתים, א״ם, חזנים פֿון קלייַנע שטעטלעך...״, אמד, סיום התורה, ווילנע 1868. „ער איז א׳ אין אונטערשטן קלייַדל, נעבעך אַ כשרער יִיד״, שע, ׳דאָס טעפּל׳. „ער איז געזעסן אונטער דער הרובע איבער אַ גמרא, דאָרטן וואו דער א׳ געפֿינט זיך״, ספּ, יודישער קאַלענדיסט. „דורך משקה ווערט יעדער שטאָלץ און פֿרייַלעך, פֿון אַן א׳ ווערט אַ מלך״, גאָר, שירי — יודישע לידער, וואַרשע, 1889. 2. אונטערעקער, חונף. דעם גבֿירס א׳.

אונטערשנאַטערן — אוטו. ־ער אונטער, ~געשנאַטערט. צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט אַרויסבערגען קלאַנגען ווי אַ גאַנדז, קאַטשקע. אונטערגאַנגערן.

אונטערשנאַפּסן — טרוו. שנאַפּס אונטער, ~געשנאַפּסט. צו ביסלעך, מיט איבעררייַסן טרינקען בראַנפֿן, שנאַפּס. אונטערשיבורן. „ער האָט ניט געגעסן נאָר געשלונגען...דערבײַ האָט ער זייער שטאַרק אונטערגעשנאַפּסט און איז געוואָרן פֿרייַלעך״, אמד, מיכאל בריגדזע, ווילנע 1876.

אונטערשנאָרכ(ע)ן — אוטו. שנאָרך(־כע) אונטער, ~געשנאָרכ(ע)ט. אויך: ~שנאָר(ע)ן. פֿון צייַט צו צייַט, מיט איבעררייַסן אָטעמען (אין שלאָף) מיט אַ געוויש. א׳ און שטערן דעם שלאָף דער גאַנצער שטוב. א׳ ווי אַ געקוילעטער.

אונטערשנאָר(ע)ן — טרוו. שנאָר(ע) אונטער, ~געשנאָר(ע)ט. פֿון צייַט צו צייַט (בײַ אַ געלעגנהייט) שנאָרן, בעטלען, גיין איבער די הײַזער. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערשנורעוועט — טרוו. ־רעוועט אונטער, ~געשנורעוועט. (צו)שנורעוועט פֿון אונטן. אַ ביסל, אַבי ווי פֿאַרבינדט מיט אַ שנור. א׳ דעם קאָרסעט, די שיך אדגל. א׳ דאָס געזעלע און ווערן ברוגז.

אונטערשניאַשקען — טרוו. ־קע אונטער, ~געשניאַשקעט. צו ביסלעך, פֿון צייַט צו צייַט טרינקען שאַרפֿע משקאות בײַזן ווערן (אַ ביסל) שיכור. א׳ ווי אַ יִיד אום שׂמחת־תּורה. אויך מיט ז׳ך.

אונטערשניט — דער, ־ן. 1. שניט פֿון אונטן. אַן א׳ בעת אַן אָפּעראַציע. 2. (קצבֿיש) חלק פֿלייש וואָס איז אַרומגעשניטן, באַפֿרײַט פֿון שמאָלץ. 3. (גאַרבערײַ) דעפֿעקט אין לעדער ווי אַ רעזולטאַט פֿון אַ שניט אין דער פֿעל אויף דער לינקער זײַט וואָס איז מערק־לעך אויך אויף דער רעכטער זײַט. אַ שטיק לעדער מיט אַן א׳.

אונטערשניידן — טרוו. שניידט אונטער, ~גע־שניטן. 1. אַ ביסל, אויף אַ לענגטן אופֿן אַרומשניידן, אַראָפּשניידן, אָפּשניידן. אײַנשניידן. א׳ דאָס גראָז. „איך...שניידט אונטער הינער־אויגן״, מ. מאָן, גק, № 47. „שניידט אָפּ די פֿעל, אונטערשניידנדיק די וויִיכע אונטערהויט־געוועבן״, יאָכ. „קיין ׳צוגעוואַקסן׳ צינגל בײַ אַ קינד טרעפֿט גאָרניט און אויף קיין פֿאַל טאָר מען עס ניט א״, פֿגעז, ווילנע 1932, № 11. 2. שניידן פֿון אונטן. א׳ דעם אָלטן בוים. „איך פֿלעג אין די ווינטערנעכט אומיסנג א׳ די ליכט אין חדר פֿדי איך זאָל פֿרײַער אַהיים־גיין״, אַבֿרהם יצחק בוכבינדער, דער בלומען־גאָרטנער, ווילנע 1885. „אַן אָקעראַיזען איז אַ כּלי וואָס דערמיט שניידט מען אונטער די ערד בײַ אַ געוויסע טיפֿקייט״, מ. וועבער, דער יו־דישער פֿעלדאַרבעטער, וואַרשע 1891. „די ויקל־ראָד האָט געהאַט אונטערגעבויגן די הויכע רייען וויִיץ, אונטערגעשניטן בײַם וואָרצל״, ע. איזראָ, פֿון פֿעלד צום טיש, קיִעוו 1928.

3. מאַכן קירצער, אונטערקירצן, אָפּקירצן. א׳ דאָס קליידל, די הויזן אע. א׳ די האָר. א׳ אַ פּאה. *א׳ די קאָפּאָטע = אויך: אַ ביסל זיך אָפּזונדערן פֿון פֿרומען שטייגער לעבן, ווערן אַ משׂכּיל. „צו לאָזן וואַקסן אַ ביסל די האָר, אונטערצושניידן די פּאות״, ממוס, ווינטש. „איין טאָג שטעלן מיר סדומס בעטל פֿאַר אונדז אַליין, ווער עס איז לענגער, שניידט מען אונטער״, פּרץ, געדאָנקען און אידיען. „דאָ אַ ביסל אײַנגייען און דאָרט אַ קאָפּעטש קע א״, פֿאָר, 1964 X 22. *א׳ (זיך) די פֿליגל(ען) = צוגעמען די מיגלעכקייט (זיך) צו דערהייבן, דורכצופֿירן אַ שוועדע אונטער־נעמונג, אָפּשלאָגן (זיך) דעם מוט. א׳ די פֿליג־לען מיט אַ צעבער פּעסימיזם. „[שבתי־צבֿי] האָט אָנגעטאָן דעם מוסולמענישן טורבאַן און בידים אונטערגעשניטן די אייגענע פֿליגלען״, ב. רעס־לער, טאָג, 1964 II 22. א׳ די שׂכירות = פֿאַרקלענערן.

4. אומברענגען, פֿאַרטילקן. א׳ אַ גאַנצע אַרמיי. „פֿאַרוואָס זאָל מיך פֿאַר דער שניץ״, פּרץ, ׳האַלט ס׳מויל׳. „צי זאָל עס באַטײַטן אַז אײַנע־רע גופֿן האָט אונטערגעשניטן די זעלביקע זעגע?״, הל, ׳אויפֿן קבֿר פֿון ליעסין און וולא־דעק׳. „אָבער אַ האָגל קוילן האָט זיי אונטער־געשניטן״, י. פערלאָוו, פֿאָר, 1963 II 22.

אונטערשניידן זיך — אוטו. ← דפֿוי. זיך מאַכן קירצער. זיך אָפּשנידן, זיך אָפּטיילן. „אַז עס פֿלעגט קומען אַ נייַער תּלמיד, האָט זיך תּוך כּדי דיבור אונטערגעשניטן אַ בוים צו לאָזן אַ קלעצל צום זיצן״, פּרץ, ׳וי אַזוי די וואַלד־ישיבֿה...׳. *זיך א׳ די פֿינגער = א) האָבן קוים־קוים אָדער ניט האָבן געגנג צו פֿירן די בעלי־בתּישקייט; ב) האָבן קוים־קוים געגנג סחורה בײַם צושניידן אַ מלבוש. *די פֿיס שניידן זיך אונטער = זיי ווערן אַזוי וויִ אונטערגעשניטן. „אין די ביינער — קאָלט, די שליימ־פֿן — הייס, די פֿיס שניידן זיך אונ־טער״, ל. מלאך, אָפּאָל, וואַרשע 1922.

־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשניידער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס שניידט אונטער. 2. געהילף פֿון שניידער. עמעצער וואָס פֿאַרנעמט זיך מיט שניידערײַ און קען ניט די מלאָכה. „האָסט געגעבן מאכן אַ מאַנטל בײַ אַזאַ א׳, בײַ אַזאַ פֿאַרטאָטש!״, רייד.

אונטערשניידערן — טרוו. ־ער אונטער, ~גע־שניידערט. פֿון צייַט צו צייַט, אַז עס מאַכט זיך, פֿאַרדינען (אויך) בײַ שניידערײַ. כאָפּן אַ פֿאַרדינסטל בײַ א׳.

אונטערשנייַען — אוטו, אומפּ. שנייט אונ־טער, ~געשנייט. שנייַען אַ ביסל אַדער צו ביסלעך. „אַפֿילו אין חודש מאַרץ האָט נאָך אונטערגעשנייט״. „ס׳איז געווארן אַ גליטש, דערנאָך האָט געגומען א׳, איז גאָר שווער גע־ווען צו שטעלן אַ פֿוס״, רייד.

אונטערשניצן — שנייַץ אונטער, ~געשניצט. טרוו — אונטערשנידן, אַרומשנידן קנויטן (פֿון ליכט וואָס שמעלצן). „דער שבת־גוי מוז אַלע־מאָל א׳ די יום־כּיפּור־ליכט אין דער גרויסער שול״. אוטו — אַ ביסל, צו ביסלעך שנידן (די נאָז). אונטערהוסטן און א׳.

אונטערשניפּס — דער, ־ן. דאָס געשטעלכל אויף אויסצובינדן אַ שניפּס. אַן א׳ פֿון ביין.

אונטערשניצן — טרוו. שניץ אונטער, ~גע־שניצט. 1. אונטערשנידן מיט אַ מעסער, שניצן פֿון אונטן, אַרונטערשניצן. א׳ די פֿלעך־קנערער, עס זאָל זײַן גרינגער זיי אַרײַנצושלאָגן אין דער ערד. א׳ דעם בלײַער. 2. צושניצן פֿדי אַרײַנצופֿאַסן. א׳ לײַסטלעך. א׳ בערט־לעך פֿאַר דער טיר. 3. פֿון צייַט צו צייַט זיך באַשעפֿטיקן מיט שניצערײַ, מיט אויס־שנידן פֿון האָלץ פֿאַרשיידענע פֿיגורן. ער איז אַ סקולפּטאָר און פֿאַרנעמט זיך אויך מיט א׳. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשניר — דזוו אונטערשנורעוועט ←. פֿפֿ: ~שנירעוועט.

אונטערשעדיקן — טרוו. ־ק אונטער, ~גע־שעדיקט. 1. ביסלעכווײַז שעדיקן. א׳ דאָס געזונט. א׳ די לונגען מיט צו פֿיל רייכערן. 2. אַ ביסל ברענגען שאָדן עמעצן. האָבן אַ לאַנגע צונג און א׳ אַ פֿרײַנד אַן בייַזער כּוונה. 3. סאָוו. סיסטעמאַטיש, פֿון צייַט צו צייַט, בכּיוון ברענגען שאָדן. א׳ די פּראָדוקציע, דעם קאָלוווירט. 4. ברענגען שאָדן בשתּיקה. א׳ דעם קאָנקורענט. אויך מיט ז׳ך — א׳ זיך בײַ שוועכער הערשאַפֿט.

־ונג. ־ער (־ין). ־ערײַ.

אונטערשעכטן — טרוו. שעכט אונטער, ~געשאָכטן. 1. (מיט סאָרקאָזם) צו ביסלעך, ׳פֿון צייַט צו צייַט׳ אויסהרגענען. „די קאָזאַקן פֿלעגן א׳, די פּאָליאַקן פֿלעגן א׳ — בײַ די נאַציס האָבן אויסגעשאָכטן״, רייד. 2. זיך פֿאַרנעמען מיט שחיטה ווי מיט אַ זעלטיקער פּרנסה. א׳ עופֿות ערב יום־כּיפּור.

אונטערשעלטן — טרוו. שעלט אונטער, ~גע־שאָלטן. פֿפֿ: ~שילטן. פֿון צייַט צו צייַט אַרויסברענגען קללות אויף עמעצן (אויך אַרויס־ברענגען גראָבע ווערטער, שטאַרק זידלען). אַר־בעטן און א׳ דעם בעל־הבית. לויבן אין די אויגן און א׳ הינטער די אויגן. א׳ אַן אייגן קינד און גלײַך זיך צוריקכאָפּן. „מע האָט זיך געוואונטשן און מ׳האָט דערבײַ אונטער־געשאָלטן״, באַש, פֿאָר, 1963 X 19. אויך מיט ז׳ך — קוו & סתּם פֿאַר זיך, (אַזוי ווי) אַן אַן אַדרעס...א׳ מיין וואַסערדיקע...האָט מען זיך נאָר אונטערגעשאָלטן און אויך ניט זייער הויך״, אר, ׳בולבעס׳.

אונטערשעמען זיך — אוטו. שעם זיך אונ־טער, זיך ~געשעמט. אַ ביסל, אויף אַ

לײַכטן אופֿן, פֿון צײַט צו צײַט זיך שעמען; האָבן אַ געפֿיל פֿון לײַכטער בושה. א׳ זיך ווי אַ יונג מיידעלע. ריידן נאַרישקייטן און דערנאָך זיך א׳, זיך א׳ מיט דער אָרעמער משפּחה. „בײַ יענעם דײַטשלאַנד וואָס דער־קלערט אַז העכסטנס קען עס זיך אַ קאָפּיטשקע א׳ ׳אין פּרינציפּ׳, אָבער נישט עס האָט, נישט עס דאַרף האָבן א...שולדגעפֿיל״, צײַט, טמז, 1964 IX 4. „האָבן זיך אַ ביסל אונטערגעשעמט הלמאי דער טאַטע זאָגט נישט קיין דבר הלכה, ווי עס פּאַסט פֿאַר אַ רב אַ גדול״, חג, טמז, 1965 I 29.

אונטערשענקל — דאָס, ־ען. קליין שענקל. אונטערשטער שופֿלאָד פֿון אַ שאַנק אָדער שענקל. באַהאַלטן עפּעס אין א׳.

אונטערשענקל — דער, ־ען. אונטערשטער טייל פֿוס, פֿון קני אַראָפּ. ספּעצ דער מוסקל, די ליטקע. „מע זאָל אַ קלאַפּ טאָן אונטערן קני די כראָמסקע פֿון מוסקל, גיט זיך אַ הייב דער גאַנצער...א״, פֿגעז, ווילנע 1928, № 15.

אונטערשענקען — טרוו. שענק אונטער, ~־גע־שאָנקען (אויך: ~־געשענקט). פֿון צײַט צו צײַט שענקען קליינע מתּנות. א׳ די קינדער בלערליי שפּילכעלעך. ־ענישׂ.

אונטערשעפּטשען — טרוו. ־טשע אונטער, ~־געשעפּטשעט. 1. אונטערזאָגן גאָר שטיל, שעפּטשענדיק. א׳ דעם ריכטיקן ענטפֿער. 2. פֿון צײַט צו צײַט זאָגן עפּעס אין דער שטיל (וי פֿאַר זיך). א׳ אַ תּפֿילה, אַ בקשה אע. ־ענישׂ.

אונטערשעפּן — טרוו. שעפּ אונטער, ~־גע־שעפּט. אַ ביסל אָדער ביסלעכווײַז שעפּן. א׳ וואָסער פֿון ברונעם, פֿון קוואַל אע. א׳ ידיעות פֿון צופֿעליקע לעקציעס.

אונטערשעפּעל(י)אָווען — אוטו. ־וועט אונ־טער, ~(גע)שעפּעל(י)אָווט. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט אַרויסרעדן ניט קלאָר אַ צאָל קלאָנגען (דורכן צו פֿיל אַרויסרוקן די צונג). „עס פֿאַרטשעפּעט זיך בײַ אים די צונג און ער שעפּעליאָווט אונטער״, רייד.

אונטערשעף — דער, ־ן. געהילף פֿון שעף. „דעם א׳ וואָס איז נײַן מאָנאַט אין יאָר גע־לעגן קראַנק אין שפּיטאָל האָט ער שטענדיק פֿאַרטראָטן״, ל. קאָברין איבז, מאָפּאַסאַן, ׳די ירושה׳.

אונטערשעצונג — די, ־ען. ניט דערשא־צונג. פֿראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטער־שעצן. „און דער גיסט פֿון א׳ מאַכט צו נישט מײַן גאַנצע מי״, א. ל. וואָלפֿסאָן [מינפּי iii]. „זאָגן אַז קיין שטאָלצערן בעל־עגלה קען מען ניט געפֿינען וואָלט געוואָלט אַן א״, שלמה בן־ישׂראל, פֿאַר, 1965 I 16.

אונטערשעץ'צן — טרוו. ~שע״ק, ~־געשעץ־צט. דטשמ. אָפּט ענגיצט. דזו אונטערשאַצן, ספּעצ בב. ניט דערשאַצן אָדער אָפּשאַצן ניט אין דער געהעריקער מאָס עפּעס וואָס האָט אַ גיסטיקן וערט. „ער האָט ניט געזוכט צו א׳ די ווערק פֿון די איצטיקע שרײַבערס״, שנ, לעזער, דיק־טער, קריטיקער ו. ־ונג. ־ער.

אונטערשעצן — טרוו. שעץ אונטער, ~־גע־שעצט. ← אונטערשאַצן & דפֿוס. [דאָס אַרי־בערטראָגן דעם אַקצענט אויף אונטער, דאָס באַטראַכטן אונטער גיט ווי אַ פֿרעפֿיקס נאָר ווי אַ קאָנווערב איז אַ מיטל צו מאַכן יידישער דפֿוס.] א׳ אַן אייגענעם אויפֿטו. א׳ אַ קונסט־ווערק, אַ נײַע אידיע(ע). „דער תּלמוד איז זיי־ער ווײַט פֿון איגנאָרירן אָדער א׳ די אוממאָ־רַאלישע נייגונגען אין מענטשן״, גרינ, יוד און וועלט. „מיר האָבן אונטערגעשעצט אונ־זערע דערגרייכונגען״, ב. שעפּנער, פֿאַר, 16. V 1964. ־ונג. ־ער.

אונטערשערל — דאָס, ־ער. לאָקל, (מינסק & אומגעגנט). זידלוואַרט: מסור. „...וואַרפֿן אויף אים מיט שטיינער...און שרײַען...גנבֿ! גזלן! רוצח! איזאַרשטיק!...מסור! א״, א. אָלטמאַן אוים סטאָלבצי, דער פֿאַבריקאַנט, ווילנע 1893.

אונטערשערן — טרוו. שער אונטער, ~־גע־שאָרן, ~־געשוירן. 1. שערן אַ ביסל, אַרומ־שערן (די האָר פֿון קאָפּ). „דער קאָמפּרעסינער האָט מיך געשווינד איבערגעקעמט, אונטערגע־שוירן די האָר״, ממוס, קליאָטשע. „די מערסטע האָבן געהאַט בלויז פֿאַרקירצט די קאָפּאָטע, אונטערגעשוירן די פּאות״, באַש, פֿאַר, 1964 II 28. „מע דאַרף א׳ באָרד און פּאות... לערנען רוסיש און קענען אַ מלאָכה״, חג, טמז, 1964 X 23. [א׳ די פּאות, א׳ באָרד און פּאות איז געווען אַ סימן אַז מע רײַסט זיך אָפּ פֿון טראַדיציאָנעלן שטייגער לעבן, מע ווערט ׳געכאַפּט אין דער מעשׂה׳, משפּיליש, אַפּיקורסיש.] מיט ז׳ך — „שערט זיך קורץ אונטער אירע לאַנגע לאָקן״, ב. זילבערמאַן, אַהבת דוד ויהונתן, קעשענעוו 1885. „א׳ די צוויטן = אויך: א) אויסגלײַכן אומפֿאַרשטענ־דעניש; ב) אויספֿאַררײַכטן בײַם אײַבערקוקן אַן אַרבעט. 2. מאַכן קירצער מיט אַ שער. א׳ די פּאָפּירלעך, אָלע זאָלן זײַן גלײַך. א׳ די צוויגעלעך. א׳ אַן אַרבעל.

3. אונטערשנײַדן, מאַכן שוואַכער; מאַכן ווינציקער. אונטערהאַקן. א׳ דעם בודזשעט. „שערט אונטער די אַרעז הלבנון, זיי זאָלן ניט זײַן העכער ווי געוויינלעך גראָז״, פּרץ, געז־דאַנקען און אידיישן. *א׳ די פֿליגל(ען) = צו־נעמען מוט, מעגלעכקייט אַרויסצוברענגען פֿע־איקייט, טאַלאַנט. „זי איז, ווי אַ פֿויגל, אַ ווײַסע געוווען...וואָס האָט אויף דער אומריינער ערד אומגעפֿלאַטערט, די פֿליגלען...אונטערגע־שאָרן...פֿאַרמאַטערט, פֿאַרלאָרן״, אַל ii, ׳פֿאַר־איר נשמה׳. „די צוויי וועלט־מלחמות האָבן איר [ענגלאַנד] היפּש אונטערגעשוירן איר מאַכט״, פֿאַש, 1951, № 26.

4. בשתּיקה ברענגען עמעצן גרויס שאָדן. א׳ יענעמס פּאָזיציע מיט פֿאַלשע רייד. א׳ דעם אַרבעטער מיט מסירות פֿאַרן שעף. א׳ עמעצן (אין אַן אַרטשפּיל) = געווינען בײַ אים אַ סך און לאָזן אַן געלט.

־ונג. ־ענישׂ. ־ער (־קע).

אונטערשפּאַכטלען — טרוו. ־טל אונטער, ~־געשפּאַכטלט. אויך: ~שפּאַכ(ט)לעוועז. אונטערשמירן, אונטערקלעפּן מיט קיט, וואַפּ־נע אָדער אַן ענלעכן נאַכגעפּיקן מאַטעריאַל. א׳ די טיר. א׳ אויף דערנאָך אונטערפֿאַרבן. ־ונג.

אונטערשפּאַלטן — טרוו. שפּאַלט אונטער, ~־געשפּאַלטן. 1. שפּאַלטן פֿון אונטן. א׳ דעם צעמענטענעם בערוק. 2. אַ ביסל, צו ביסלעך שפּאַלטן. א׳ די קלעצלעך, זיי זאָלן אַרײַן אין אויוון. ־ונג. ־ענישׂ.

אונטערשפּאַלירן — טרוו. ־ליר אונטער, ~־געשפּאַלירט. שפּאַלירן דעם אונטערשטן טייל (וועגט). א׳ פֿון אונטן מיט וואַנטפּאַפּיר און פֿון אויבן לאָזן איבערפֿאַרבן אויף וויסן. ־ונג.

אונטערשפּאַנען — שפּאַן אונטער, ~־גע־שפּאַנט. אוטו — אונטערקומען שפּאַנעוודיק, שטעלנדיק גרויסע טריט. „גייט, גייט, מירן א׳ און אײַך דעריאָגן״, רייד. אָקוזוו — אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט דורכשפּרײַזן. גרייט אונטערצושפּאַנען די עטלעכע קוואַרטאַלן. טרוו — פֿאַרענדיקן אײַנשפּאַנען. א׳ די פֿערד און זיך לאָזן אין וועג אַרײַן. מיט ז׳ך — אויך: אונטערצײַען זיך, אונטערגאַרטלען זיך.

אונטערשפּאַסן — אוטו. שפּאַס אונטער, ~־געשפּאַסט. פֿון צײַט צו צײַט, צו ביסלעך, אויף אַ לײַכטן אופֿן טרײַבן שפּאַס, זאָגן אַ חכמהלע. קענען א׳ און דערבײַ קיינעם ניט באַלײַדיקן.

אונטערשפּאַצירן — אוטו. ־ציר אונטער, ~־געשפּאַצירט. פֿון צײַט צו צײַט שפּאַצירן, זיך דורכגיין. צושפּאַצירן. א׳ צום זיידן. א׳ צום וואָקזאַל.

אונטערשפּאַר — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אונטערשפּאַרן. 2. פֿיזישע זאַך וואָס פֿאַרהיט פֿון אומפֿאַלן. אַן א׳ פֿאַרן דאַך, פֿאַרן פֿלויט. „די צוויגן בלײַבן אַלעמאָל שוואַכע...דערײַבער שטעלט מען צו צום אויפֿגעהאָדעוועטן וויגע־טרויב אַן א״, ד. האָכבערג איבז שמײַל, גע־וויקסן.

3. דאָס וואָס העלפֿט עס זאָל בלײַבן, זײַן, זיך ניט צעפֿאַלן. אַן א׳ פֿאַר דער באָווגונג.

4. באָווינז, ראַיה, מאַטיוירונג. אַן א׳ פֿאַר דער סברא, פֿאַר דער מיינונג. זיך נייטיקן אין אַן אידייאיש א׳. „די תּורה האָט הש״י ...פֿאַר אַן א׳ געשטעלט צו דער גאַנצער וועלט״, ישרי לב, ווילנע 1867. „עס איז פּשוט ניטאָ קיין היסטאָריישער א׳ פֿאַר אַזאַ נאַמען״, קאָס, יוּשפּ XVIII, 1. 5. דאָס וואָס העלפֿט אַרויס, שטיצט, לאָזט ניט פֿאַלן מאַטעריעל אָדער גײַס־טיק. „דאָס ביסל געלט וואָס איך האָב אָנגע־קליבן איז מײַן א׳ אויף דער עלטער״.

6. דזו אונטערשפּאַרער. מײַן פֿרײַנד איז מײַן א׳ (אין נויט).

אונטערשפּאַרן — טרוו. שפּאַר אונטער, ~־גע־שפּאַרט. 1. אונטערשטעלן אין אַ זײַט, כדי עפּעס זאָל זיך האַלטן, זאָל ניט פֿאַלן. א׳ די סטעליע, דעם דאַך, אַ בוים. א׳ אַ וואַנט (וואָס האַלט אין אײַנפֿאַלן). „מע מעג אונטערשטעלן און א׳ מיט אַ באַנק״, תּקוני שבת, אוסטראָה 1818. „וען די שטענגלען בייגן זיך צו דער ערד, שפּאַרט מען זיי אונטער מיט צווײַגלער״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבעטער, וואַר־שע 1891. „נאָכן טויט מעג מען מיט מיר א׳

אַ פּלויט" [ענטפֿער פֿון אַן אַפּיקורס אויף דער וואַרענונג אַז נאָך זײַן טויט וועט מען אים מקבר זײַן אונטערן (הינטערן) פּלויט פֿון בית־הקבֿרות].

*א. דאָס ארץ = אונטערלענען דאָס ארץ; עפּעס נעמען אין מויל ארעין, וועו מען איז פֿאַרשמאַכט. „נאָר די פֿייגעלעך...היפּן ארום אין ליים און זוכן אַ וועג אַוועמל די הערצלעך אונטערצושפּאַרן", פּרץ, 'די אַכטע אָפּטיילונג אין גיהנום'. „שפּריגט ער ארעין אין אַ רעס־טאָראַן כּדי אונטערצושפּאַרן דאָס ארץ", טמז, 1961 X 14.

2. שטעלן, האַלטן פֿון אונטן וי אַן אָנ־שפּאַר. א. די פֿיס אויף דעם פֿוסבענקעלע. „ער נייגט דעם הימל...אַ וואַלקן שפּאַרט די פֿיס אים אונטער [תהלים יח, 10]", ממוס, קליי־טשע. „אַן אויסגעוויקטער בוחר אין אַ שוואַר־צן קראָגן וואָס האָט שטאָלץ אונטערגעשפּאַרט זײַן לאַנגן גאַרגל", אר, 'די חבֿרה פּלי־זמר'.

3. אונטערלענען מיט די הענט. „האָט אונ־טערגעשפּאַרט דעם קאָפּ מיט ביידע הענט און פֿאַרטראַכט זיך", בר־כּוכבֿא, דער פֿוטער, וויל־נע 1894. „מיט אויסגעשפּרייטע הענט...וי ער וואָלט זיך געריכט א' די באַלקנס", חג, 'דער פּרוש'.

4. מעט, פֿיג. אַזוי וי די בבֿ 1־2. „גאָט שפּאַרט אונטער די כּותל מערבי וואָס זי איז געבליבן פֿון דעם בית־המקדש", מלרח. „קומט אַרײַן צו מיר עפּעס אַ פּריץ...כּמעט אונטער־געשפּאַרט מיטן קאָפּ דעם בוידעם", שע, ארע־מע און פֿרייליכע ו. „דערפֿאַר מוז מען האָבן בריטיע פּלייצעס — כּדי אונטערצושפּאַרן דעם באַלקן פֿון דער צייט וואָס אָט־אָט פֿאַלט ער אײַן", קאָר ו. „זיי האָבן געטאָן אַלץ אין זייערע כּוחות אונטערצושפּאַרן די זײַלן פֿון אמונה", באש, פֿאַר, 1964 VI 3.

5. פֿאַרשפּאַרן פֿון איינעוויניק, מע זאָל ניט קענען עפֿענען. „על־כּן טאָר מען נישט נע־מען אַ שטיק האָלץ אונטערצושפּאַרן די טיר, רק אַז מען איז מייחד די זאָל פֿאַר שבת", ספֿר שלחן ערוך, ח"א, [ושאָלקעוו אָנהייב 19. י"ה]. „איך האָב געכאַפּט דעם אײַזערנעם דראָגג וואָס מע שפּאַרט מיט אים אונטער די טיר", דער לעבעדיגער מת, לעמבערג [יאָר?]. „מע שפּאַרט אונטער מיט אַ פּאָרטע די טיר און מע נעמט זיך דערציילן מעשׂיות", י. פֿאַליק־מאָן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 2.

6. אַרײַנרוקן עפּעס, עס זאָל זיך ניט פֿאַר־מאַכן. א' די טיר מיט אַ שטיק האָלץ. א' די פֿאַרטקע, דער וויגט זאָל זי ניט פֿאַרמאַכן (פֿאַר־קלאַפּן).

7. אַרונטערשטופּן, אונטערשטויסן. אָלע אינ־איינעם טאָן אַ שפּאַר אונטער דעם וואָגאָן, ער זאָל זיך רירן פֿון אָרט.

8. אַרונטערוקן, אַרונטערשטופּן. א' די צײַ־טונג אונטער דער טיר.

9. העלפֿן, אַז עס זאָל בליבן, עס זאָל זיך ניט צעפֿאַלן. א' די שול מיט אַ נײַער פֿאַרוואַל־טונג. א' אַ פֿראָקציע, אַ ריכטונג.

10. אונטערשטיצן מיט געלט, מיט ממשות־דיקער הילף. א' אַ הענדלער מיט אַ הלוואהלע. „אירע עלטערן זענען ניט געווען קיין רײַכע, פֿלעגט זי זיי א' מיט אַ קערבל פֿון איר גענייַ", ש. בעקערמאַן, די געהיימניסע פֿון אָדעס, אָדעס 1885. 11. אונטערשטיצן מאַראַ־ליש. א' די אמונה. א' די אומזיכערע יוגנט מיט אַ געזעלשאַפֿטלעכן אידעאַל. 12. ברעג־גען אַ מאַטיוו, ראַיה, באַווײַזן. א' אַ היפּאָטעז, אַ טעאָריע מיט סטאַטיסטישן מאַטעריאַל. 13. אַרומליגן. א' מיט וואָטע די אַקסלען פֿון מאַנטל. א' מיט ברענשטאָף און אונטערצינדן. „אָבער א' אַ הויז פֿון אַלע זײַטן און אונ־טערצינדן איז טאָקע רציחהשדיק", פּרץ, 'נומער 42'. אויך מיט ז׳ך.

־ונג. ־ענישׂ. ־ער (־קע). ־ערײַ.

אונטערשפּאַרן — טרוו. שפּאַר אונטער, ~גע־שפּאַרט. א ביסל, צו ביסלעך שפּאַרן, אײַ־נשפּאַרן, אָפּשפּאַרן. א' פֿונעם מאָגערן פֿאַרדינסט און גיין לײַטיש אָנגעטאָן. א' די כּוחות אויף די עלטערע יאָרן. א' אַן איבערקן גאַנג.

אונטערשפּאַרע — ד', ־ס. דאָס וואָס מע ניצט כּדי אונטערצושפּאַרן, אונטערצופֿעסטיקן: קלאָץ, ברעט, שטאַנג, בעלקע אא.

אונטערשפּאַרן — טרוו. ־רע אונטער, ~גע־שפּאַרעט. (א ביסל, אויף אַ לײַכטן אופֿן) אַ דריק טאָן דאָס פֿערד מיט די שפּאַרן (שפּאַ־רעס). „דער פּריגן האָט דערהערט פֿון־דער־ווײַטנס אַ פֿרויען־שטימע, האָט ער אונטערגע־שפּאַרעט זײַן פֿערד און איז צוגעקומען", שפּא, ראָמאַן פֿון א פֿערד־גנב.

אונטערשפּונטעווען — טרוו. ־טעוועט אונ־טער, ~גשפּונטעוועט. צו ביסלעך פֿאַרמאַכן, פֿאַרשטאָפּן, פֿאַרקלאַפּן מיט אַ שפּונט. שפּונ־טעווען פֿון אונטן. א' די אָנטלעז ווײַזן, די באַרילקעס ביר אדגל.

אונטערשפּיאַנירן — טרוו. ־ניר אונטער, ~(גע)שפּיאַנירט. פֿון צײַט צו צײַט זיך פֿאַר־נעמען מיט שפּיאַנירן. דער מיליטעריישער אָטאַ־שע פֿאַרנעמט זיך אויך מיט א'.

אונטערשפּיגל — דער, ־ען. 1. די פֿאַר־קערטע זײַט פֿון שפּיגל. 2. שפּיגל פֿון אונטן, האָרט בײַם דיל (אין שוכגעשעפֿטן אא).

אונטערשפּיגלען — טרוו. ־גל אונטער, ~גע־שפּיגלט. באַגיסן, באַשמירן גלאָז מיט אַן אַמאַלגאַם פֿון צינק, עס זאָל ווערן שפּיגלגלאָז.

אונטערשפּיגלען זיך — אוטו. ← דפֿד. 1. אויף אַ קורצער ווײַלע אָדער אָפֿט כאָפּן אַ קוק אין שפּיגל. א' זיך יעדער פֿרײַע מי־נוט. 2. זיך צאַצקען מיט עפּעס אָדער עמעצן. א' זיך מיט די אייניקלעך.

אונטערשפּיזל — דאָס, ־ען. שפּיזל וואָס מע האָלט אין דער לינקער האַנט ווען מע אַרבעט (זאָקן), מע שטריקט.

אונטערשפּיזן — טרוו. שפּיזט אונטער, ~גע־שפּיזט. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט געבן, באַזאָרגן מיט שפּיזן, טיילווײַז אויסהאַלטן. א' אַרעמע קרובֿים.

אונטערשפּיריזן — אוטו & טרוו. שפּיר אונ־טער, ~גשפּירגן, ~געשפּיריט. [לר אויך: ~גע־שפּיזן]. פֿון צײַט צו צײַט, מיט איבערריסן אַרויסברענגען פֿון מויל שפּיזעכץ (אָדער עפּעס צוזאַמען מיט שפּיזעכץ). א' מיט בלוט. „שוי־מענדיקער לייכעץ האָט זיך אַנגעקליבן אין זײַן מויל און ער פֿלעגט אַ קאַפּיטשקע א'", ש. וויגאָדא, פֿאַר, 1964 V 3.

אונטערשפּיל — דער, ־ן. אַקט פֿון אונטער־שפּילן. אויך: דזוו צווישנשפּיל.

אונטערשפּיל(י)ע(נע)ן — טרוו. שפּיל(י)ע אונטער, ~געשפּיל(י)עט. 1. פֿאַרשפּיל(י)ען פֿון אונטן. א' די קנעפּלעך. 2. אַנ־שפּיליען, אַנטשעפּען. א' דעם קאָנקורענט אַ ספּראָוט.

אונטערשפּילן — אוטו & טרוו. שפּיל אונ־טער, ~געשפּילט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שפּילן. א' אויפֿן פֿידל. א' טעאַטער (ווי אַן אַמאַטאָר).

2. בײַם רעדן פֿאַר אַן עולם בפּיזון זײַן טעאַטראַליש, האָבן אין זינען דעם עפּעקט פֿון די רייד און דערבײַ זיי מאַכן דראַמאַטישער. „אַ גוטער רעדנער איז שטענדיק אויך אַ ביסל אַן אַקטיאָר און ער שפּילט אונטער", רייד. „...בלויז אונטערצושפּילן...אָדער צו קריגן אַן אַפּלאָז פֿון זײַנע צוהערער", בצג, טמז, 15 V 1964.

3. בײַם שפּילן האָבן אין זינען דערעיקר די גאַנצע גרופּע (מאַנשאַפֿט) און אַרויסהעלפֿן דעם מיטשפּילער. א' דעם סטאָר. א' די פּילקע דעם חבֿר, יענער זאָל קענען אַרײַנקלאַפּן דעם גאָל.

4. שפּילן מער אײַנגעהאַלטן וויַ די ראָלע פֿאַרלאַנגט, אָדער וויַ מע ריכט זיך. היפּוך פֿון איבערשפּילן. א' די ראָלע פֿון דעם הויפּט־העלד.

5. איבערגעבן עפּעס אויף אַן אײַנגעהאַל־טענעם אופֿן, פֿאַרמינערדיק, אַן שום גוזמא, אַן עפּעקטן. א' דעם באַריכט.

6. שפּילן פֿון אונטן. א' אַ סערענאַדע, אַ 'דאָבראַנאַץ' אונטערן פֿענסטער.

7. אוטו. מיט איבערריסן (אָבער אויך אַ לענגערע צײַט) שפּילן אַזאַרטשפּילן. אײַנשטעלן. א' אין קאָרטן. א' אויף דער בערזע. „צוואַנציק יאָר האָט ער אונטערגעשפּילט אויף פֿערדלעך, ביז ער האָט פֿאַרט געוואונען", רייד. א' מיטן געזונט.

8. אַרויסגיין מיט אַ נידעריקער קאָרט כּדי דער מיטשפּילער זאָל זי נעמען. א' אַ צוויטל, אַ נײַנטל. 9. אַרויסגיין מיט אַן אומפֿאַסיקער קאָרט. „וואָס האָסטו אים אונטערגעשפּילט אַ טרומף? ביסט אַ קאַליקע!", רייד.

10. פֿטמ. אונטערגעבן מוט. „וען [איינער] ...גיט צו [עמעצן] קוראַזש מיט זײַנע רייד, הייסט עס 'ער שפּילט אים [דאַטיוו] אונטער", יע, וואונדער־אוצר פֿון יודי שפּראַך.

11. אַנרייַדן, אַנדרודלען, אַנהעצן, אונטער־העצן. א' דעם טיפּש, יענער זאָל עס טאָקע טאָן.

12. אַרויסהעלפֿן בײַם אָפּנאַרן, בײַם בא־שוויגדלען. קריגן אַ פּראָצענט פֿאַרן א' בײַם פֿאַרקויפֿן אַ גלעזל פֿאַר אַ בריליאַנט.

13. אונטערהפּענען. א' דעם נגיד [דאַטיוו].

14. מיטהעלפֿן, צוהעלפֿן. די פֿרעסט האָבן אונטערגעשפּילט דער אַרמיי צו פֿאַרטרײַבן דעם שונא.

אונטערשפילן זיך — אוטו. קזוו. ← דפּוי. 1. אַ ביסל, פֿון צײַט צו צײַט שפּילן זיך. א׳ זיך מיט די קינדער. „איך גיי צו צו דער קאַץ און הייב זיך אַן מיט איר א״, שע, מעשׂיות פֿאַר יונג׳ קינדער II. 2. פֿון צײַט צו צײַט שפּילן אויף אַן אינסטרומענט צולײב אייגענעם פֿאַרגעניגן. א׳ זיך אויף אַ פֿליאָט, אויף אַ מאַנדאָלינע. 3. פֿלירטעווען, אַ ביסל צערטלען זיך, ליבעבן זיך. „ער וויל זיך דווקא מיט איר א׳, נאָר זי ענטפֿערט מיט אַ בייזן בליק״, יר. „אָדער ווען עס שאַפֿט זיך זיי אַ געלעגנהייט צו א׳ זיך מיט עמעצן פֿונעם אַנדערן געשלעכט״, פֿאַר, 1962 IV 16. 4. פּטרן צײַט בײַם טאָן עפּעס. א׳ זיך בײַ דער אַרבעט. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערשפילער — דער, ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס שפּילט אונטער (מיט אַלע בבֿ). 2. ספּעצ פֿאַרבײַטער, ממלא־מקום פֿון דעם (דער) וואָס האָט אַ ראָלע. „דער אַקטיאָר איז קראַנק און דער א׳ שפּילט הײַנט אָוונט״, רייד. 3. עמעצער וואָס איז נאָר אַ שטיקל מחותן. „— איז ער פֿון כּלהס צד? — כ׳וויים ניט, עפּעס אַן א״, רייד. ־ערײַ.

אונטערשפינען — טרוו. שפּין אונטער, ~גע־ שפונען, ~געשפינט. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט שפּינען. אין די לאַנגע ווינטער־דיקע אָונטן זיך דערציילן מעשׂיות און דער־בײַ א׳. 2. פּיג. א׳ רכילות.

אונטערשפּיצל — דאָס, ־ער. הינטערשפּיצל. שפּיצל, הלצה מיט עפּעס אַ בײַפּוונה, הינטער־געדאַנק. „אָדרבא, זאָל ער זען אַז מע גייט דאָ ניט מיט קיין א׳ער״, בערג, בײַם דניע־פּער II.

אונטערשפּיקעווין — טרוו. ־קעוט אונטער, ~געשפּיקעוועט. (מיט ביטול) פֿון צײַט צו צײַט, מיט איבערריסן נאָכקוקן (עמעצן), נאָכ־שפּיאָנירן. א׳ דעם שכן, צי ער טרײַבט ניט קיין בראַנפֿן שטילערהייט.

אונטערשפּירן — טרוו. שפּיר אונטער, ~גע־ שפּירט. 1. דערשפּירן, אויסכאַפּן עפּעס אומ־בפֿיוונדיק און ניט זײַן זיכער, האָבן ספֿקות. א׳ אַ רויך. א׳ אַן אינטריגע. א׳ די אָנקומענדיקע ספּנה. 2. דערשפּירן פֿון אַ זײַט אָדער צו־פֿעליק. א׳ אַז עס פֿעלט דאָרטן שלום־בית. ־ונג.

אונטערשפּעטן — אוטו. שפּעט אונטער, ~געשפּעט. אויך: ~שפּאָטן. 1. צו ביסלעך, פֿון צײַט צו צײַט (אָפּ)שפּעטן, חוזקן אויף אַ לײַכטן אופֿן. א׳ פֿונעם שוחט מיט פֿעדערן אין די פּאות. 2. אַ ביסל חוזק מאַכן אין דער שטיל, בשתיקה, הינטערן רוקן. א׳ פֿון אייגענעם רבין.

אונטערשפּעקולירן — אוטו. ־ליר אונטער, ~(גע)שפּעקולירט. פֿון צײַט צו צײַט, אַ ביסל שפּעקולירן. א׳ אויף דער בערזע. א׳ מיט וואַ־לוטע. א׳ מיט באַשטימען נײַע וואָלן. „פֿון א׳ קען מען ניט רײַך ווערן און פֿון שפּעקולירן ווערט מען בדלות״, ווערטל בעת ערשטער וועלט־מלחמה. ־ונג.

אונטערשפּראַך — די, ־ן. נעאָל. ניט־גע־הויבענע, ניט־קולטיווירטע שפּראַך. אײַנפֿירן אַן אלף־בית פֿאַר אַן א׳ פֿון אַ פּרימיטיוו פֿאָלק.

אונטערשפּראָצן — אוטו. שפּראָץ אונטער, ~געשפּראָצט. 1. אָנהייבן שפּראָצן אָדער שפּראָצן נאָך אַ ביסל. נאָכן רעגן וועלן א׳ די ערשטע בלעטעלעך. 2. אונטערוואַקסן. זע וויי דאָס קינד שפּראָצט אונטער! ־ונג.

אונטערשפּרונג — דער, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אונטערשפּרינגען.

אונטערשפּרײַזן — אוטו. שפּרײַז אונטער, ~געשפּרײַזט. 1. ניט־גענוג שפּרײַזן, שפּאָ־נען מיט בריטע טריט. א׳ און זיך אָפּשטעלן כמעט בײַ יעדן אויסשטעל־פֿענצטער. 2. אונ־טערקומען מיט בריטע טריט, שפּרײַזנדיק. לאָ־מיר גיין, דער טאַטע וועט שוין א׳.

אונטערשפּרייט — דער, ־ן. 1. אָפּט פֿון אונטערשפּרייטן. 2. דאָס וואָס ווערט אונטער־געשפּרייט. אַ טעפּער וויי אַן א׳ בײַם אַרײַנגאָנג. „אונטער צוויגן האָב איך זיך באַהאַלטן, מיט אַ שאָטן פֿאַר מײַן א״, יהואָש, ׳בלומקע׳.

אונטערשפּרייטן — טרוו. שפּרייט אונטער, ~געשפּרייט. 1. אונטערלייגן עפּעס וואָס זאָל פֿאַרנעמען מער שטח אין דער פֿלאַך. א׳ אַ לײַלעך אויף דעם געלעגער, אַ טעפּער אויפֿן דיל, אַ רעדנע אויף דער פּאָדלאָגע. „אונ ווער ער וירד אויז דען בית־המדרש איז גאַנגן, אַזו האט מן וידער אַנדערי אונטר גישפּרייט, און איז אַזו וידער דרויף נאך זײַן הויז גאַנגן״, לטו, מב/ב. „אַ קלייד פֿון צעמישטע מינים פֿלאַקס מיט וואָל זאָל אויף דיר ניט אַרויפֿ־קומען, אָבער א׳ צו זיצן מעג מען אויף שעטנז, דאָס איז מן התורה״, תנחומא, שמות, וואַרשע 1886. „בשעת מע פֿירט אַהיים פֿון פֿעלד דעם געשניטענעם ראַפּס אָדער הירז, ליגן און קאָנאָפּלע, מוז מען א׳ אויף דעם וואָגן אַ לײַלעך״, מ. ווענבער, דער יודישער פֿעלד־אַרבײטער, וואַרשע 1891. 2. אונטערשיטן, פֿונאַנדערוואַרפֿן פֿון אונטן. א׳ היי און זיך אָוועקזעצן. „ער זאָל דעם דעריש א׳ אַ סך וויכיע שטרוי״, ל. בינשטאָק, בײַ ר׳ שלמה בערלינער, לוואָו 1896. 3. עפּעס אויסשפּרייטן בשתיקה, מיט אַ ספּעצ כוונה. א׳ אַ נעץ. א׳ אַ פֿאַסטקע. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערשפּרינגען — אוטו. שפּרינג אונטער, בין אין האָב ~געשפּרונגען [← אויס־שפּרינגען]. 1. אַ ביסל, צו ביסלעך שפּרינגען. א׳ וויי קינדער וואָס פֿאַרלויפֿן דעם וועג די דערוואַקסענע. א׳ וויי אַ וויילדע ציג, וויי אַ באָק. „אַזעלכע פֿיס מוזן פֿאַר גרויס כּבוד טאָקע אַ ביסל א׳ און ניט וויסן אַ צײַט זיך וואו אַהינצוטאָן״, ממוס, מסעות. „ער האָט פֿאַרלייגט די הענט אין די קעשענעס און גע־נומען א״, א׳. דרוקער, קלעזמער, קיִעוו 1940. 2. שפּרינגען בײַם גיין, בײַם לויפֿן. „פֿיס־טריט הינטער אים שפּאַצירט זיך א׳דיק אַ ראַב״, ממוס, שלמה. „יידעלעך, לויפֿנדיק, אײַ־לנדיק, א׳דיק, אַרבעטנדיק מיט אַלע אַברים״, ממוס, ׳בישיבֿה של מעלה׳. 3. דערנענטערן זיך שפּרינגענדיק. צושפּרינ־גען. „וועז מיר זײַנען שוין געווען ווײַט פֿון דער שטוב, האָבן די קינדער אונטערגעשפּרונ־גען צו אונדז״, רייד. „איז דער שפּיצאַסטער ספּאָדיק אונטערגעשפּרונגען און פֿאַר כּעס גע־מאַכט אַזאַ קולאַק...״, ממוס, וויננש9.

4. דערווײַטערן זיך מיט אַ שפּרונג, מיט שפּרינגעניש. אַוועקשפּרינגען. „מחמת אים איז זייער שוער געווען צו גיין גלײַך און געשווינד, האָט ער געמוזט אַלץ א״, ממוס, מסעות.

5. אַ שפּרונג טאָן פּדי עפּעס אויסצומײַדן. א׳ און אויסווײַכן דעם שטיין. „האָב...אַפּגע־וואָרט וען ער וועט אַנהייבן בלאָזן און וואַרפֿן דעם שופֿר, זאָל איך קענען א׳, ער זאָל מיך ניט טרעפֿן״, י. ל. שפּירא, דער אידישער גייסט, מונקאַטש 1932.

6. אונטערקומען האָסטיק, מיטאַמאָל. „אין דער מינוט שפּרינגט אונטער אַ ייִדל: ׳וויייַ וויילט אירי? איר וויילט קויפֿן וויייַ״, ממוס, שטורעמצײַט.

7. אָנקומען גיכער וויי מע ריכט זיך (וועגן אַ טערמין, אַ באַשטימטער צײַט). דער וועקסל וועט באַלד א׳. אפֿשר וועט א׳ עפּעס אַ פֿאַר־דינסטל. „און אָט שפּרינגט אונטער דער פּרי־זיוו און אויפֿן עקזאַמען שנײַדט מען״, שע, אַרעמע און פֿריילעכע. „אין עטלעכע יאָר אַרום איז אונטערגעשפּרונגען די צײַט צו שטעלן זיך צום פּריזיוו״, ז. גאָלדבערג, צוק, סעפּט׳ 1957.

8. שפּרינגען אין דער הייך. א׳ און כאַפּן די פֿילקע. א׳ וויי אַ קאַץ בײַם כאַפּן אַ מויז. „דערנאָך טוט ער זיך ראַפּטאָם אַ צי אויס, א׳דיק מײַלן־ווײַט אין דער לופֿט״, ממוס, קליא־טשע.

9. זיך אַ הייב טאָן אויף אַרויף איבער עפּעס אַ פֿיזישער סיבה. דער וואָגן שפּרינגט אונטער. די בויד פֿאַרט איבער די הרודעס און די פֿאַרשוויגען שפּרינגען אונטער. „און בשעת איך בין דאָ אַזוי צעטראָגן, טוט זיך פֿון אונטן עפּעס אַ זעץ, אַזוי אַז איך שפּרינג אַזש אוב־טער״, ממוס, קליאָטשע.

10. אויפֿשפּרינגען פֿון וויייטיק, פֿון אַ קלאַפּ.

11. מיטאַמאָל אויפֿשפּרינגען, דורכגעגומען פֿון אַ שטאַרק געפֿיל. א׳ פֿון אַ פּלוצעמדיקער ידיעה. „ער פֿלעגט אַזש א׳ פֿאַר גרויס עגמת־נפֿש, זיך כאַפּן פֿאַרן קאָפּ״, ממוס, מסעות. „בײַ דעם וואָרט איז די מאַמע אונטערגעשפּרונ־גען, גלײַך וויי מע וואָלט איר דורכגעשטאָכן דאָס האַרץ״, בן־עמי, די ערשטע נאָכט פֿון חנוכּה, אָדעס 1893. „מע זעט שוין דעם רויך פֿון צוג! האָבן קינדער אויסגעשריגן און אונטערגעשפּרונגען פֿון שמחה״, טפ, סודות.

12. שפּרינגען אויף אַן אָרט. א׳ בײַ גימ־נאַסטישע אײַנגיטונגען. א׳ וויי זעלנער בײַם בלײַבן שטיין אין מאַרשירן (כּדי אָנהאַלטן דעם טעמפּאָ). א׳ וויי אַ געפּענטער פֿערד אויף דער לאָנגער. „בלויז מיטן שטעקל פֿלעגט ער אונדז באַווײַזן וויי אַזוי מע דאַרף זיך בייגן און א״, י. פֿאַליקמאַן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 2.

13. שפּרינגען בײַם טאַנצן. א׳ בײַ אַ קאָ־זאַצקע, בײַ אַ מאַזורקע. „בײַ אַ חופּה אונטער־צושפּרינגען דעם חתן מיט אַ חלה״, א. נוס־באָום, פּעסעלע די גאָבעטע, וואַרשע 1885.

14. שפּרינגען בײַם דאָונען. א׳ מיט הת־

להבֿות. אַרומלויפֿן און א׳ בײַ אַ וואָכעדיקן שחרית. „און אַז עס איז געקומען צום ׳כּשם שאני רוקד׳ האָבן מיר אונטערגעשפּרונגען, ממש אונטערגעמאַכט", שע, מעשׂיות און פּאַנטאָזיעס. „זיי מאַכן פּיסקעלעך, פֿאַרגיי־ען זיך און שרײַען: ׳אוי, אוי, טאָטע־פֿאָטער!׳, א׳דיק", ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. *א׳ קדושה — דרײַ מאָל, בײַם אַרויסברענגען ׳קדוש, קדוש, קדוש ה׳ צבֿאות, מלא כל הארץ כּבֿודו׳ אין שמונה־עשׂרה בײַם דאָונען בציבור, בײַ חזרת הש״ץ. „דער עולם איז געשטאַנען שמונה־עשׂרה, אונטערגעשפּרונגען צו קדושה", חג, טמז. 1964 VIII 14.

15. שפּרינגען, מע זאָל דערזען, באַמערקן. א׳ אין די אויגן. „די פֿריילעכע הענדלער וואָס האָבן א׳דיק געפֿאַכט מיט די לויזע דעקטיכער", ש. איבאָן, טמז 1964 IV 10. *א׳ אין די אויגן = אַרויסזוכן חוצפּה. *א׳ פֿאַרן שׂררה, נגיד אע = אים חנפּענען.

16. אַרויסדריין זיך (אַזוי ווי מע וואָלט דערבײַ אונטערגעשפּרונגען). פֿרגל בפ). „דער יידּ פֿלעגט מיך אַמאָל וועלן אונטערכאַפּן אין א שטיקל גמרא, אַבער איך האָב זיך ניט געלאָזט, אַ דריי מיטן גראָבן פֿינגער, אַ שפּרונג אונטער, און שטעג־דיק זיך אַרויסגעדרייט", הרב לוי גלייקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערשפּריצן — שפּריץ אונטער, ~גע־ שפּריצט. אוטו — אַרונטערקומען אין פֿאַרעם פֿון טראָפּנס. א רעגן האָט אונטערגעשפּריצט. טרוו — 1. אַ ביסל, צו ביסלעך (בא)שפּריצן. א׳ דאָס קלייד פֿאַרן אויספֿרעסן. 2. (בא)־ שפּריצן פֿון אונטן. א׳ בייטן. 3. (צו)שפּריצן בשתּיקה מיט אַ ספּעצ׳ כּוונה. א׳ סם פֿאַר די פּרײַסלעך. ־ענישׂ.

אונטערשפּרענקלען — ־קל אונטער, ~גע־ שפּרענקלט. אַזוי ווי דפֿוו, נאָר מיט טראָפּנד־ לעך. אַ ביסל אונטערשפּריצן. א׳ די ביימער מיט אַ פֿליסיקייט קעגן אינסעקטן. 2. (מא־ ליערײַ) אַ ביסל באַדעקן מיט אַנדערש־פֿאַרביקע פּינטעלעך. א׳ מיט בלוי אויף אַ ווײַסן פֿאָן.

אונטערשקראָבּען — טרוו. ־בּע אונטער, ~עגעשקראָבּעט. פֿפֿ: ~סקראָבּען ←. אַ ביסל, צו ביסלעך שקראָבּען. א׳ די מולטער (פֿונעם רעשט טייג). א׳ די פּאָדלאָגע. ־עכץ. ־ענישׂ.

אונטערשרויף — דער, ־ן. שרויף וואָס געפֿינט זיך פֿון אונטן. צופֿעסטיקן און צו־ שרויפֿן אַלע אײַן פֿון דער מאַשין.

אונטערשרויפֿן — טרוו. שרויף אונטער, ~גע־ שרויפֿט. 1. אַרויפֿדרייען אַ שרויף פֿון אונטן. א׳ די מאַשין צום וואַרשטאַט. 2. שרויפֿן ביזן סוף. א׳ און פֿאַרפֿעסטיקן. 3. אונטער־ העצן. א׳ די טאָכטער קעגן איידעם.

אונטערשרײַב — דער, ־ן. אָקט פֿון אונ־ טערשרײַבן, חתימה. „עס איז פֿאַרהאַנדן פֿיל וועלכע דאָרפֿן...דאָקומענטן, וועלכע מען קע־ נען זייער א׳ (חתימה) ניט לייגן", לײַנדאָר, נייער בש, וילנע 1844.

אונטערשרײַבן — טרוו. שרײַב אונטער, ~געשריבן. 1. אַנשרײַבן דעם נאָמען; לייגן, שרײַבן: ׳סאָפֿ, הײַנטאַ, סאָפֿ!׳", ממוס, מסעות. ס׳איז ניט געזונגען, נאָר אונטערגעשריגן.

אונטערשרײַפֿ — די, ־ן. 1. חתימה, אונ־ טערשרײַב אויף אַ בריוו, דאָקומענט אע. דאָ פֿעלט די א׳ פֿון דעם באַאַמטן. „איז דען דאָס שיין? פֿאַרהאַנדן מענטשן וועלכע זײַנען אין שיינעם שטאַנד און קענען זייער א׳ ניט חת־ מענען", ליאַנדאָר, בש, וילנע 1844. „איך קריג מײַן נאָמען...און טרייסט זיך טאָמער איינעמס אויג וועט וען ס׳איז פֿאַלן אויף מײַן א׳", יהואש, ׳און איך אַלייך׳. „און האָט אַגגעשריבן די וועטער אַן אַ טיטל, נאָר מיט אַן א׳", ספּ, סודות. 2. אידענטיפֿיצירן־צייכן, צי אַ צוזייטער דאָקומענט איז פֿון דער זעל־ ביקער פּערזאָן. „האָט זי פֿאַר דעם חתן אין די אויגן געפֿרווט צולייגן די בריוו זײַנע צו זײַן א׳ אויף די תנאים", ווינט ו, ׳דער ארע־ מער יונגי. 3. געדרוקטער אַנווײַז אויף אַ נאָמען. אַן אַרטיקל אַן אַן א׳. „אונטער אַן אומפֿאַרענדיקטן אַרטיקל איז ניטאָ קיין א׳ פֿון מחבר", אַבּא גאָרדין, ײַנאָווסקי..., ל״א 1957.

אונטערשרעקן — טרוו. שרעק אונטער, ~גע־ שרעקן. 1. אונטערסטראָשען. א׳ מיט פֿאַר־ קלאָגן אין געריכט. 2. פֿולצילינג, אומגעריכט אַנשרעקן. א׳ מיט אַ ווילדער געשיכטע. אויך מיט ז׳ך.

אונטערשכל — [...סייכל] דער, ־ס. 1. קנאַ־ פּער, שוואַכער שכל. מיט דײַן א׳ וועסט עס ניט באַגעמען. 2. הינטערשכל.

אונטערשכלדיק — אַדי. וואָס דערגרייכט ניט בײַ צום שכל. „יידּ־זײַן — דאָ וירקן כּוחות וואָס לאָזן זיך נישט דערקלערן על־פּי שכל. אייניר קען זאָגן אַז דאָס זײַנען כּוחות א׳ע. איך...ועל פֿון מײַן זײַט זאָגן, אַז דאָס זײַנען כּוחות איבערשכלדיקע", צייט, טמז, 1963 II 8. ־יקייט.

אונטערשרפֿע(נע)ן — [...סאַרפֿענען] טרוו. שרפֿע, שרפֿן אונטער; ~געשרפֿעט, ~גע־ פֿנט. 1. אונטערצינדן אַ גרויס פֿײַער. א׳ אַז אַ גאַנץ שטעטל זאָל אַוועק מיטן רויך. 2. צובּרענען. א׳ דאָס פֿלייש. 3. איבערזאַלצן. א׳ די זופּ. 4. אַרויסרופֿן, גורם זײַן אַ מחלוקת, שׂנאה, וואָס זאָל אַנמאַכן אַ ׳פֿײַער׳. א׳ אַ מחלוקת. א׳ אַ חבֿרה (פֿאַראײַן אע) מיט אינ־ טריגעס.

אונטערתּחינהן — [...טכינען] אוטו. תּחינה אונטער, ~געתּחינהט. פֿון צײַט צו צײַט (בא)קלאָגן זיך מיט אַ סך רייד און טענות. א׳ ווי די פֿירזאָגערין צו ונתנה־תוקף.

אוניאָ׳ס — דער, ־ן. וונ ־ן, ־קע, ־ס. < אוק < ל. קריסט פֿון גריכיש־ארטאָדאָקסישן גלויבן וואָס האָט אַן אייגענע ליטורגיע, אייגענעם קאַנאָן און אַרגאַניזאַציע, אַבער אַנערקענט דעם פּויפּסט ווי דעם העכסטן אויטאָריטעט. [די פֿאַראייניקונג מיט רוים אין 1595, בריסקער אוניע.] „די רײַכע קאַטולישע פֿריצים, וואָס האָבן געהאָט אַ גרויסע עקאָנאָמישע וירקונג אויף די אָרעמע מאַכטלאָזע פּויערים, דורכויס א׳ן", מ. ריבקין, דער וועלט־בלבול, וילנע 1914. ־יש — אַדי. א׳ער קלויסטער.

צושטעלן, אַוועקשטעלן די חתימה. א׳ אַ דאָ־ קומענט און דערמיט באַשטעטיקן די ריכטיקייט פֿון אינהאַלט. א׳ אַ צוזאָג, אַן אַבליגאַצי־ אַזוי. א׳ די בריוו. א׳ דעם באַפֿעל, דעם פּסק־דין, ער זאָל אַרײַן אין קראַפֿט. „אוני־ ער זול דען שמשׁ צאלין, אַז ער דען צעטיל אויס שרײַבט, אוני׳ דיא שמשים זאלין זײַנה צעטיל אונטר שרײַבן", תקק. „אוני׳ מיך כּופֿה גיווען דאָס איך האָב אַלֶשׁ מויזן זעלבשט אונטר שרײַבן צו האַלטן", גה, 378. „דער שילער...פֿועלט בײַם פֿאָטער, ער זאָל אים א׳ אַ צעטל...אַז ער ווייל ניט זײַן קיגד זאָל לערנען רעליגיאָן", ארז, קמ, 1865, № 15. „ראָש־השנה וועלט אָגגעשריבן, יום־כּיפּור — אונטערגעחתמעט, אונטערגעשריבן", ממוס, של־ מה. „אַפֿילו מיניסטאָרן און דער קייסער אַליין דאַרפֿן זיך אָנהאָרעווען, א׳דיק פֿאַרשיידענע פּאַ־ פּירן", ש. דיקשטיין, פֿון וואָס איינער לעבט, זשענעוו 1900. *א׳ די זופּ — (געטאָ־לשון) וועג עס איז אויסגעקומען זיך אונטערצושרײַבן אין דער רשימה פֿון די וואָס זײַנען געקומען צו דער אַרבעט, אַניט פֿלעגט מען ניט קריגן קיין זופּ. „גו, שוין אונטערגעשריבן די זופּ", בלום. 2. צושרײַבן פֿון אונטן. „איך האָב דעם בריוו שוין אָגגעשריבן. שרײַב אונטער אַ גרוס", רייד. א׳ אַן עיקר־שכחתי. 3. צו ביסלעך שרײַבן, פֿון צײַט צו צײַט זיך באַ־ שעפֿטיקן מיט שרײַבערײַ. „ער געהערט ניט צום זשורנאַליסטן־פֿאַראײן; א׳ פֿעליטאָנען איז פֿאַר אים אַ צײַט־פֿאַרטרײַב", רייד. 4. אויס־ דריקן הספּמה. צושטימונג. א׳ אַ פּעטיציע. 5. גראַנטירן. א׳ אַ וועקסל. 6. באַשטימען פֿון הימל דעם מענטשלעכן גורל בעת ימים־ נוראים. א׳ אַ גוט און געזונט יאָר פֿאַר כּל־ ישׂראל. „וער וייס וואָסער צעטל מע האָט מיר אונטערגעשריבן", רייד.

אונטערשרײַבן זיך — ← דפֿוו. 1. אונ־ טערשרײַבן דעם אייגענעם נאָמען (און פֿאַמי־ ליע־נאָמען). א׳ זיך אונטער (אויף) אַ בריוו, אויף אַ בקשה אאַזוי. „וען ער אונטערשרײַבט זיך [דטשמ] אויף אַ שריפֿט, זאָל ער אויך זען וער דער אַגדערע איזט [!] וואָס אונטער־ שרײַבט זיך נעבן אים", בן־סירא, לעמבערג 1858. „פֿינצטער און ביטער אונטערצושרײַבן זיך אויף אַזעלכע זאַכן וואָס מע וועט זיך דערײַבער אין אַגדערע שטעט אויסלאָזן", אמד, דער חזן, וילנע 1874. „אַזאַ אַרבעט וואָס נאָר דערפֿאַר שרײַבן זיך אַגדערע אונטער אויף יע־ נעמס פּתּבים און היסן מחבֿרים", ממוס, קליאַ־ טשע. 2. זיך מתחייב זײַן. זיך א׳ צו באַ־ צאָלן דעם חוב. זיך א׳ ווי דער זשיראַנט. 3. פֿולקום מספּים זײַן, צושטימען. מיט בייד הע ענט זיך א׳ אויפֿן פֿאַרשלאָג. „איך שרײַב זיך אונטער אויף [זײַן] ענטוזיאַזם פֿאַר דאָקו־ מענטן", מוו, יוספֿ XV, 1.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

אונטערשרײַען — טרוו. שרײַ אונטער, ~גע־ שריגן, פד, אוקר. ~געשרײַען, לד. פֿון צײַט צו צײַט שרײַען, אַנשרײַען (אויף עמצן). א׳ זידלזועדטער אויף די אַרבעטער. „דער פּויער איז געזעסן, גערייכערט גאַנץ רואיק די ליולקע און איטלעכע רגע אויף די אָקסן אונטערגע־

„אויפֿן וועג, וואָס האָט זיך געצויגן...פֿאַרבײַ דעם גרויסן אָ קלויסטער", דאָרטן.

אוניאָ'ן — ד', ־ס. < איי < ל. 1. פֿאַראײַניקונג, אַסאָציאַציע, פֿאַרבאַנד (פֿון יחידים, גרופּעס, שטאַטן, מלוכות) כדי צו פֿאַרטיידיקן בשותפֿותדיקע אינטערעסן. פֿון דער א' פֿון די ערשטע 13 שטאַטן איז געווען די פֿאַר־אייניקטע שטאַטן. 2. פּראָפֿעסיאָנעלער פֿאַר־אײַן, יוניאָן. די א' פֿון באַקלייד־אַרבעטער. אין לאַטײַן־אַמעריקע און פֿראַנקרײַך: סינ־דיקאַט.

אוניאָניזירן — טרוו. ־זיר, אוניאָניזירט. אַרײַנ־ברענגען אין אַן אוניאָן (← דפֿוו), ספּעצ אַרגאַניזירן אַרבעטער אין אַ פּראָפֿעסיאָנעלן פֿאַראײַן. א' די ביוראָ־אָנגעשטעלטע. ־ונג. אויך: ־יזאַציע.

אוניאָניזם — דער, ־ען. שיטה, טעאָריע פֿון אַרגאַניזירן לוין־אַרבעטער אין פּראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראײניגן און זייער טעטיקייט־סיסטעם. גע־טרײַשאַפֿט צום א'. ריכטיקער (פֿאַלשער, אי־בערגעטריבענער) א'.

אוניאָניסט — דער, ־ן, וונ ־יון, ־קע, ־ס. 1. אָנגעהערער פֿון אוניאָניזם. 2. מיטגליד פֿון אַן אוניאָן. ־יש — אַדי.

אונידאַ'ד — די, ־עס. שפּאַ. 1. אַחדות. אייי־ניקייט. „הײַנט מער ווי שטענדיק, דאַרף זײַן א' בײַ יידן", רייד. 2. אייניק, באַזונדערע זאַך. „רעוויזירנדיק די כלים, האָבן איך געטראַפֿן אייניקע א'עס צעבראָכענע", רייד.

אוניווערסאַ'נט — אַדי. < איי < ל. 1. אייג־ווערטיק; דזוו מאַנאַוואַלענט. „איצט האָט מען נאָר א'ע וואַלוטעס". 2. (כעמיע) וואָס האָט נאָר איין וואַלענץ, וואָס מע קען צוגויפֿבינדן בלויז מיט אײַן אָטאָם וואַסערשטאָף. „כלאָר איז א'". — HCl. 3. (בײַאָלאָגיע) אַליין, אייג־ציק (וועגן אַ כראָמאָזאָם וואָס פֿאַראייניקט זיך ניט מיט אַ צווייטן). ־קייט.

אוניוואַלע'נץ — די, ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער פֿרט־פֿאַל פֿון זײַן אוניוואַלענט.

אוניווערמא'ג — דער, ־ן. סאָו. קיצור פֿון אוניווערסאַלער מאַגאַזין. דעפּאַרטמענט־געשעפֿט. „די וואַלענע שאַרף וועלכע זי האָט ניט לאַנג צוריק געקויפֿט אינעם ראַיאָנעס א'", א. גאָרדאָן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 2.

אוניוע'רס — דער, ־ן. קאָסמאָס, די גאַנצע וועלט, וועלטאַל. טאָטאַלקייט פֿון אַלע עקסיס־טירנדיקע קרעפֿטער. דער א' מיט די מיליאָנען גאַלאַקסן. „דער אינהאַלט פֿון א', פֿונעם וועלט־אַל איז איין און דער זעלבער", א. ש. זאַקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. „עס איז אָבער געווען זינלאָז צו זאָגן, אַז אויך דער שטח און די צײַט פֿון א' זײַנען עגדלעך און מעסטבאַר דורך צאָלן און מאַסשטאָבן", גוטס.

אוניווערסא'ל — אַדי. < איי < ל. 1. וואָס נעמט אַרום אַדער איז גילטיק בנוגע אַלץ אין אוניווערס. א'ע געזעצן פֿון דער נאַטור. א'ע כוחות. 2. וואָס איז חל אויף אַלעמען אין אַ געזעלשאַפֿט. א'ע (שטימ)רעכט. א'ע באַגרע־נעצונגען. 3. וואָס איז (אַדער האָט דעם ציל צו זײַן) אַרומנעמיק פֿאַר אַלע מענטשן. א'ע מענטשלעכע שטרעבונג צו גליק. א'ער שרעק פֿאַרן טויט. א'ע שפּראַך. א'ע קונסט. טאָגן איז א'. „עס זײַנען אויסגעוואָקסן א'ע רעלי־גיעס", זשׂיט VIII, נ"י 1919. „— איך בין געגאַנגען זוכן עראַזמוסן פֿון ראָטערדאַם, דעם א'־מענטש", קאָר I. „די אידעאַלע...געזעלשאַפֿט זײַנע באַשעפֿנקט ער מיט אַ קאַלטער א'ער רע־ליגיע, וואָס ער דיפֿלאָמאַטעוועט אויס פֿאַר איר מיט פֿאַרשידענע פֿילאָסאָפֿישע קונצן", צייט, טמז 1961 I 13.

4. וואָס איז חל אויף אַ גאַנצן מין (איז ניט בלויז אַלגעמיין, נאָר איז אויך אַן יוצאים־מן־הכלל). א'ע אייגנשאַפֿט פֿון אַלע זויג־חיות (פֿון ביימער, פֿון מענטשן אאָזוי). 5. וואָס נעמט אַרום אַ סך פֿאַרשידענע שטחים. א'ער לעקסיקאָן. א'ע געשיכטע. א'ער גאונן. „ער באַלאַבט די שעפֿער אַלע, פֿון גאָר דער וועלט, פֿון איבעראַל, די שעפֿער די א'ע — הונגּ און בײַרן און לאַסאַל", אַר, ‚געאָרג בראַנדעס'. „אַריסטאָטלען האַלט ענגעלס פֿאַר דעם א'ן קאָפּ צוישן די גרויסיע פֿילאָסאָפֿן", זשׂיט VII, נ"י 1917. א'־מאַגאַזין = וואַ מע פֿאַרקויפֿט כל המינים סחורה.

6. וואָס איז גוט, פּאַסיק פֿאַר פֿאַרשיידענע געלעגנהייטן. א'ער מיטל, א'ע רפֿואה. 7. (לאָ־גיק) וואָס איז אומבאַגרענעצט אין דער אמת־דיקייט. א'ער פֿאַזיטיוער זאַץ: אַלע מענטשן זײַנען שטאַרביק. א'ער נעגאַטיוער זאַץ: קיי־נער איז ניט אַלצווייסיק. אויך מיט דער ענ־דונג: ־יש.

אוניווערסאַל — דער, ־ן. ← דפֿוו. 1. (לאָ־גיק) אַ זאַץ וואָס איז אוניווערסאַלער אמת, למשל: יעדער מענטש איז שטאַרביק. 2. אַן אידיי אַדער באַגריף מיט אַן אוניווערסאַלער אָנווענדונג. פֿאַרעם, אייגנשאַפֿט, מין און די אַנדערשקייט פֿון אַ מין — זײַנען א'ן. 3. (אין אַלטן פּוילן ביזן 18. י"ה) קינגלעכער ציר־קולאַר. די א'ן פֿון קאַזימיר דעם גרויסן. „אוי־ניווערסל ממלך קאַזימיר אודות טומלטן שמחו־יבֿים צו ברוגען און מציל צו זײַן בשנת אלף תרס"ה למספרם", 1665 [ישעיה טרונק, ספֿר היובל...דר' נ. מ. גלבר, תל־אָביב תשכ"ג]. „דער סטאַראָסטע איז געווען געראָטוויליק צו באַפֿרידיקן אָט די השתּדלות און האָט וועגן דעם אַרויסגעלאָזט אַן א'", ים איבז, שד VII. 4. אַלגעמיינע וועגדונג, צירקולאַר צו אַ באַ־פֿעלקערונג. כמעלניצקיס א' = פּראָקלאַמאַציע, וועגדונג צו דער אוקראַאַניישער באַפֿעלקערונג.

אוניווערסאַליזירונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אוניווערסאַליזירן. ← דוווו. אַ גערעטענע (אַדער געפֿערלעכע) א'. אויך: ־יזאַציע.

אוניווערסאַליזירן — טרוו. ־זיר, ־ווערסא־ליזירט. מאַכן עס זאָל זײַן (ווערן) אַלגעמיין, אוניווערסאַל. „לייווּיקס אײַנגעבוירענע קענט־שאַפֿט צו א' זײַנע לירישע רייד", יג, איק, 1956, II. „די פּראָגרעסיוויזשע שפּראַך האָט גע־דאַרפֿט אוניווערסאַליזירט ווערן", יובל XIV, 1־2. „אַ מעגלעכקייט צו א' זײַנע נאַציאָנאַלע שא־פֿונגען", בצלאל שערמאַן, איק, 1962 II 9.

אוניווערסאַליזם — דער, ־ען. 1. שיטה, דאָקטרין, אײַנשטעל אַדער טענדענץ צו זײַן (ווערן) אוניווערסאַל, צו גרייכן צו דעם וואָס איז גילטיק פֿאַר אַלץ אַדער פֿאַר אַלע. עטישער א' פֿון די נביאים. 2. ספּעצ אַזאַ דאָקטרין וועגן געזעלשאַפֿט וואָס גיט די אייבערהאַנט דעם גאַנצן כלל (אַדער דער מלוכה) לגבי דעם יחיד; היפוך פֿון אינדיווידואַליזם. 3. ספּעצ. דאָקטרין פֿון אַ פּראָטעסטאַנטישער סעקטע וועגן דער אויסלייזונג פֿון אַלע מענטשן דורך גאָטס ליבשאַפֿט. ־ליסט — דער, ־ן. וונ ־ין (־קע), ־ס. אָנהענגער פֿון אוניווערסאַליזם.

אוניווערסאַלקייט — די (דאָס), ־ן. אייג־שאַפֿט, מצב, פּרט־פֿאַל אַדער מדרגה פֿון זײַן אוניווערסאַל. אַלגעמיינקייט, אומעטומיקייט, אויסגעשפּרייטקייט. א' פֿון אַ געזעץ. א' פֿון לוינאַרבעט בײַ דער איצטיקער געזעלשאַפֿטלע־כער סיסטעם. א' פֿון נביאישע רייד. א' פֿון עמעצנס וויסן. אויך: ־ליטעט.

אוניווערסיטעט — דער (די אין גאַליציע, בוקאָווינע), ־ן. < איי < ל. 1. לערן־אינסטי־טוציע פֿאַר הויכער בילדונג, אײַנגעטיילט אין פֿאַקולטעטן; באַשטייט געוויינטלעך פֿון אַ צאָל שולן (קאָלעדזשן) פֿאַר באַזונדערע צוויגן פֿון נאַטור- און מענטש־וויסנשאַפֿטן; טיילט צו די טיטלען פֿון באַקאַלאַוער, מאַגיסטער און דאָק־טאָר נאָכן דורכשטודירן געהעריקע קורסן און אויספֿילן אײַנגעשטעלטע פֿאָדערונגען אויף אַ וויסנשאַפֿטלעך געביט. [עלטסטע א'ן פֿון איי־ראָפּע אין: באָלאָניאַ, פּאַריז, אָקספֿאָרד. אין 1925 גרינדונג פֿון העברעאישן א' אין ירו־שלים. ישיבה־א'. בראַנדײַס־א'.] מלוכהשע און פּריוואַטע א'ן. שטאַטישע און שטאַטישע א'ן. אָפּטע צונויפֿהעפֿטן: א'־ביבליאָטעק, א'־בילדונג, א'־לערער, א'־לעקציע, א'־פּראָפֿעסאָר. א'־שטאָט = וואָס האָט אַן אויז (און איז בארימט מיט איר) א'. „זיי גיבן אַוועק דעם לעצטן גראָשן און שיקן זייערע קינדער אין די גימ־נאַזיעס און די א'ן", ספּ, יודישער קאָלאָניסט. „מײַן גאַנצע לערע בין יעצט וועט זײַן אומ־זאָנסט וועג איך וועל ניט ענדיקן דעם א'", קאָרטוזשינסקי, די גליקליכע פֿאַמיליע, וואַר־שע 1881. 2. בנין אַדער סכום בנינים פֿון אַן א'. „אויף וועלכער גאַס איז דער א'?" ־יש — אַדי. „צו פֿירן וויטער זײַן פֿאַראַר־בעט...אין דעם א'ן פֿרויען־שפּיטאָל", מוו, היט־לערס פּראָפֿעסאָרן.

אוניווערסיטעטשיק — דער, ־עס. ווער עס שטודירט אין אַן אוניווערסיטעט. סטודענט פֿון אַן אוניווערסיטעט. „און די משכילים, דער נייער דור, די וואָס האָבן גאָר געטענהט: אַדרבא, מי יתן והיה כל עם ה' א'עס", יופֿאָ, 1888, № 9.

אוניזשאיען — טרוו. ־אײַע, אוניזשאיעט. אויך מיט ז׳ר. רוסיש. דערנידערקיך. „אמת, איך וועל זיך טאָקע אַ ביסל א', נאָר וואָס זאָל מען טאָן?", קמ, 1868, № 16. „איך האָב זיך שוין אוניזשאיעט, וואָס נידעריקער קען ניט זײַן, איך האָב זיך אונטערגעלייגט ממש אוג־טער יעדן בעל־מתעסק פֿון דער חברה, יעדן געבראָכט אַ באַזונדער פּראָטעקציע", בנים מעיר קטנה, מיין ליבער גאָסט, באַרדיטשעוו 1901.

אוניטאַריאַניזם — דער, ־ען. (פֿרגל: אוניטאַריזם). 1. דאָקטרין פֿון אוניטאַריער (←). 2. (פֿאָליטיק) דאָקטרין אַז די מאַכט אין אַ מלוכה דאַרף זײַן צענטראַליזירט, (היפוך פֿון פֿעדעראַליזם). 3. (פֿילאָסאָפֿיע) לערע וועגן דער איינסקייט פֿון גײַסט און מאַטעריע.

אוניטאַריזם — דער, ־ען. < אי״ < ל. מאַגיזם; יעדער מין טעאָריע אַדער דאָקטרין וואָס איז אַ היפוך פֿון דואַליזם, פֿון דרײַאיניקייט, פֿון פלוראַליזם. שיטה פֿון גאַנצקייט, אייגקייט. „פֿילאָסאָפֿישער א׳ קען זיך בינדן מיט געוועלטאָפּטאלכן פֿלוראַליזם״.

אוניטאַריער — דער. מצ וויִ אצ. וונ ־יִן, ־ס. אַנהענגער פֿון ׳אוניטאַס׳, אייגסקייט פֿון גאַט להיפוך צו דער קריסטלעכער דאָגמע פֿון דרײַאיניקייט; אַנהענגער פֿון אַ פּראָטעסטאַנטישער באַוועגונג און אַ קירך אין אייראָפּע און אַמעריקע וואָס באַטראַכט ניט קריסטוסן וי גאָטס זון. **טאַריש** — אדי. „מע קאָן שוין ניט דערקענען דעם אונטערשיד צווישן יידנטום און אַן אַנדער א׳ער ריכטונג״, קאָר II.

אוניטשטאָזשען — טרוו. ־זשע, אוניטשטאָזשעט. רוסיצ. מבטל מאַכן; צערײַסן, צעשטערן. אומברענגען. א׳ דעם שׂונא. א׳ די גאַנצע אויפֿלאָגע. „בײַם ערגסטן פֿאַל דעם זאָלאָ אַוועקנעמען און דעם קאַנטראַקט א׳״, קמ, 1867, № 46.

אונילאַטעראַ׳ל — אדי. < אי״ < ל. 1. אייגזײַטיק; וואָס איז אַן דעם הסכם פֿון צווייטן צד, וואָס איז געמאַכט על דעת עצמו. א׳ער באַשלוס. א׳ בײַטן, אַנולירן אַן אָפּמאַך. 2. (יוריספרודענץ) וואָס איז מחייב בלויז אײַנעם פֿון די צדדים אין אַ קאָנפֿליקט. א׳ע אָבליגאַציע. 3. (באַטאַניק) וואָס וואַקסט אַדער בליט נאָר פֿון איין זײַט. א׳ער נעקטאַר. 4. (מעדיצין) וואָס באַפֿאַלט נאָר איין זײַט פֿון קערפּער. א׳ער פּאַראַליז. **־קויט.**

אוניסאָ׳ן — דער, ־ען (מצ זן). < אי״ < ל. 1. (מוזט) ׳איינקלאַנג׳, צוגויפֿקלאַנג פֿון אַ סך שטימען אַדער אינסטרומענטן וואָס ברענגען אַרויס קלאַנגען פֿון דער זעלביקער הייך. זינגען אין א׳. „און וואו פֿאַרבאָרגן די קוסטן, אין א׳ מיט זיי, אין טרעלנדיקע פֿלאַמען־גלוטן פֿאַרגייט דער סאָלאָוויי״, אל, ׳דאָס ליד פֿון די שניטערס׳. 2. האַרמאָניע, דערגרייכטער הסכם אין אַ מחלוקת, דיסקוסיע. זיך אויסגלײַכן און גאָרבעט אין א׳. ס׳האָט זיך אײַנגעשטעלט אַן א׳. „עמאָציאָנעל־באַפֿליגלט...אין א׳ מיט דער באַגײַסטערונג״, י׳. שטערנבערג, סאָוו׳ הײמלאַנד, 1961, № 3. **־יש** — אדי.

אונימע׳ס — דער. מצ נב. UNICEF. אַגענטור פֿאַר קינדערהילף בײַ די ׳פֿאַראייניקטע פֿעלקער׳. [אין 1965 האָט א׳ באַקומען די נאָבעל־פּרעמיע פֿאַר שלום.]

אוניע — די, ־ס. < אי״ < ל. פֿאַראייניקונג; פֿאַרבאַנד, פֿאַרבינדונג (געווײַנלעך וועגן מלוכות, שטאַטן). **פֿאַרסאָגלעך א׳** — ווען פֿאַראייניקט דורך דער פּערזאָן פֿון רעגירער; **רעאַל א׳** — ווען פֿאַראייניקט דורך באַשטימט מלוכה־אַרגאַנען. „די גרויסע פּוילישליטוויש מלוכה וואָס איז געווען פֿאַראייניקט אין אַ פּערזענלעכער א׳ נאָכן שידוך פֿון דעם ליטוויש־פּירשט יאַגעלאָ מיט דער פּוילישער קרוין־יורשטע יאַדוויגע (1386)״, זק איבז, שד V. „נאָך דער לובלינער א׳ פֿון 1569 איז דער גאַנצער געביט געווארן עגגער פֿאַרבונדן מיט דער מלוכה״, ימ איבז, שד VII.

אוניפֿאָלא׳ר — אדי. < אי״ < ל. 1. (פֿיזיק) וואָס האָט נאָר איין פֿאָלוס. א׳ע באַוועגונג. 2. (אַנאַטאָמיע) וואָס איז פֿאַרבונדן נאָר מיט איין פֿראָצעס. א׳ער נערוון־געוועב.

אוניפּעטא׳ל — אדי. < אי״ < ל. (באָטאַניק) וואָס האָט נאָר איין בלאַט. א׳ע געווינקסן.

אוניפֿארמיטאר|יאַניזם — דער. מצ נב. 1. (געאָלאָגיע) שיטה וואָס האָלט אַז אַלע געאָלאָגישע דערשיינונגען זײַנען אַ רעזולטאַט פֿון פֿראָצעסן וואָס מע קען אָבסערווירן און וואָס פֿונקציאָנירן אוניפֿארמיש. 2. שיטה וואָס האָלט פֿון איינפֿארמישקייט, אוניפֿארמישקייט אין אַ צאָל דערשיינונגען. **־יאַנער.**

אוניפֿארמיטעט — די, ־ן. דזוו אוניפֿארעמקייט. אוניפֿאַר(ע)מדיקייט.

אוניפֿארמירט — אדי, פּאַר ← דזוו. א׳ע אָפּרעכענונגען. „די מערכה פֿון די יידישע מינדערהייטן אין די לענדער פֿון סאָוועטישן בלאָק איז אָבער ווייט נישט א״, ש. ל. שנײַדערמאַן, איק, 1964 X 16. **־קויט.**

אוניפֿארמירן — טרוו. ־מיר, ־פֿאַרמירט. מאַכן עס זאָל האָבן איין פֿאָרעם; פֿאַראייניטייטלעכן. א׳ די ביז איצט פֿאַרשיידענע עקזאַמענס, אַנקעטעס, בוכפֿירונג אאזוי. **־ונג** — „וואָס גרינטלעכער...מע קען אַ שפּראַך...אַלץ ווייניקער רעפֿארמיסטיש איז מען געשטימט, און מע קלערט נישט פֿון גיוועלירונגען, א״ן, אומפֿורעמונגען״, נפֿ, יופֿא, 1938, 2.

אוניפֿאר(ע)ם — אדי. < אי״ < ל. אײַנפֿארמיק, אײַנפֿארמיק; וואָס האָט שטענדיק פֿאַרעמדיק, אײַנפֿארמיק; וואָס איז פֿון איין טיפּ, וואָס איז אויף איין אופֿן. א׳ע קאָליריר. א׳ע טעמפּעראַטור. א׳ע מיינונגען. „מיר האָבן זיך אַפֿילו נאָך ניט געאײַניקט אויף אַן אוניפֿארמער אַרט פֿון אויסלייגן וועריעטער״, ווינעש VII, נ״י 1927. אויך: **־פֿארמיק. ־פֿאַרעמדיק.**

אוניפֿאר(ע)ם — די & דער, ־פֿאַרעמס (־פֿארמען). פֿפֿ: **־פֿארמע** (פֿסמ). הלבשה פֿון איין ספּעציעלער פֿאָרעם, שניט און קאָליר, וואָס מע טראָגט לויט אַ פֿארגעשריבענעם אופֿן און וואָס באַצייכנט די צוגעהעריקייט צו אַ באַשטימטן אָפּטייל פֿון מיליטער, צו אַ באַשטימטן פֿאַראײַן אַדער אָרדן, צו אַ באַשטימטער פּראָפֿעסיע אא. [מע טראָגט אַן א׳ אַדער שטעגדיק אַדער נאָר אין באַשטימטע פֿאַלן.] א׳ פֿון אַ קאָוואָלעריסט, פֿון אַן אַדמיראַל אאזוי. א׳ פֿון אַ פֿאָליציסט, פֿײַערלעשער אאזוי. סטודענטישע(ר), גימנאַזיסטישע(ר) א׳. אַן א׳ פֿון אַ קעלנערין בעת דער אַרבעט. די שייַנע א׳עמס בײַם פּאַראַד. „און אַבֿרהמל דער באַהעלפֿער האָט מיך אײַנגעווינקלט, פֿאַרווינקלט אין אַן אַלטן גרעלן טלית — אונדזער אַלטע א׳, אונדזער ירדישער מונדיר״, פֿרוג, ׳אַ חדר מעשׂה׳. „פֿאַר איר איז געשטאַנען אַ שיינער יונגערמאַן מיט אַ גאָלד־געשטיקטער א״, קמ, 1864, № 30.

אוניפֿאָרעמקייט — די, ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן אוניפֿאָרעם. „אָפּצוטעמפּן די אי־דעאָלאָגישע קאָנפֿליקטן אין יידישן לעבן און אײַנצושטעלן אַן א״, ש. מאַרגאָשעס, טאָג, 15 XII 1962. „...אײַנצופֿירן מאָנאָליטישקייט און א׳ אין דער דערציאונג״, י׳. שטיינבוים, קוד, אַפּריל 1963. **־פֿאַרמיקויט. ־פֿאַרמישקויט. ־פֿאַרעמדיקויט.**

אוניפּיצירן — טרוו. ־צירט. ־פּיצירט. פּפֿ: ~פּיקירן. < אי״ < ל. פֿאַראייניקן, פֿאַראייניקונג איינהייטלעכן, רעדוצירן אַ צאָל שפּאַראַטע גרופּעס אין איין געאייניקטן קאָלעקטיוו. א׳ די קעמפּנדיקע גרופּעס אין איין אַרמיי. „אַן ספֿק מוז מען דאָנקען דער נאָך־מיי־רעגירונג, וואָס האָט אוניפּיקירט די געזעץ־געבונג פֿון די קהילות״, רעדע פֿון דעפּוטאַט איגנאַצי יעגער, לבוב 1932. **־ונג.**

אוניפּיקאַטאָר — דער, ־ן. וונ ־יִן, ־ס. ווער עס אוניפּיצירט, דערפֿירט צו אַ פֿאַראייניקונג. „נאָר אַזוי אַרום קען דער זשורנאַל ווערן אַ רעגולירגדיקער צענטער פֿאַר יידיש...און אַן א׳ פֿונעם יידישן שפּראַכבאַנוץ״, יופֿא, 1938, 1. **־יש** — אדי.

אוניפּיקאַציע — די, ־ס. פּראָצעס אַדער אַקט פֿון אוניפּיצירן ←.

אוניק — דער. מצ נב. אויך: **איניק, אייניק.** שפּאַסיקע פֿאַרגרעסער־פֿאָרעם פֿון איינ ק ל. מג. „אָט קומט די שנור מיטן א׳, שוין אייַנמאָל אַ יונג״, חנוך האַלפּערן, כּי ׳מזרח־גאַלי־ציש׳ ווערטער׳. „דער א׳ (דאָס אייניקל). ער וועט אונדז נאָך אין קבֿר ארײַנטרײַבן״, מ. בורשטין, מאַזאָוויע.

אוניק — דזוו אָניק(ס) ←.

אוניקא׳ט — דער, ־ן. < אי״ < ל. 1. אַלטער, זעלטענער פּתכ־יד. 2. אַן איינמאָליק אויסגעאַרבעטער מאָדעל. דאָס בשׂמים־ביקסל איז אַן א׳. 3. אוניקום. יחיד־במינו. „איט־לעכער פֿון זיי איז באמת אַ יחיד־במינו, אַן א׳, וואָס וועט זיך מער נישט איבערחזרן״, טאָג, 15 IX 1959. 4. אָריגינאַל. מאַכן קאַפּיעס און פֿאַרניכטן דעם א׳.

אוניקאָרן — דער. מצ נב. < אי״ < ל. איינהאָרן. לעגענדאַר באַשעפֿענישׂ, ענלעך צו אַ פֿערד, מיט איין לאַנגן האָרן.

או׳ניקום — דער, ־ס. < אי״ < ל. 1. עפּעס וואָס איז אײַנציק אין זײַן מין אַדער זשאַנער; אַ יחיד־במינו. די מטבע איז אַן א׳. (אויך וועגן אַ מענטשן, גוטמוטיק, שפּאַסיק). ער איז אַן א׳. „בײַ אים [איז עס געווען אַ גרוס] — פֿון אַ היים, וואָס איז אײַנגעפֿונדעווען און טיף־פֿאַרוואָרצלט, אין דעם פּרט איז ער באמת געווען אַן א״, שנ, שלום אש. 2. ספּעציאַל אַן א׳ער אַדער אַ בוך וואָס איז נאָר איינס אין דער וועלט אַדער איז אויסנעמיק זעלטן. „אַ קליין ביכעלע, וואָס איז איצט אַן א׳ אין ביבליאָטעק פֿון אָקספֿאָרדער אוניווער־סיטעט״, ימ איבז, שד VII. **אוניקא׳ל** — אדי. „אַן א׳ער אַגרעגאַט״, סאָוו׳ הײמלאַנד, 1962, № 2.

אונירט — אד׳. פֿאַראייניקט. געניצט געווײנט־לעך אין אויסדרוק: א׳ע קירכן, דה קירכן פֿון מזרח־קריסטן וואָס אָנגערקענען די אייבער־הערשאַפֿט פֿון פּויפּס. ← אוניאָט.

אונליג — ← אומגליק. „נימץ וואוֹשט דא וואר דאר מער. בון אירם אונליג וואוֹשט זי ניט צו זאגן. איינר לוף הין דער אנדר הער״, בבא־בוך, 580.

אונמאָם, אונמויס — [אַרויסרייד אומקלאָר] די, ־ן. ארכ. *Mhd*: âmeize. פֿאַראַן אויך: unmas(s). מוראַשקע. אב, שמות דברים: „אונמייס — נמלה״. „אוי׳ די שטאלן פֿון זיין בעטן זיין גשטאַנדן אין בעקין מיט וואָשר, ...דש דיא און מאסין [אין לק־טעקסט: נמלים] זעלן ניט בייא אים קומן״, מהם, קסב/א.

אונמוט — דזוו אומעט ←. „בעלי זצ״ל... זאגט צו מיר בעו״ה, גליקליכן, דוא מוזט אַך דאר פֿון וויסין, דען איך האב עש אן דיין און מוט פֿאר מערקיט״, גה, 183.

אונמוטיק — דזוו אומעטיק ←. „נון איזט בעלי זצ״ל אַך אין גרושי דאגות גיווען... אוי׳ גאר און מוטיג גיווען״, גה, 154.

אונמיסטן — דזוו אומיסטן ←. „ער האָט געערבנט אַז לאה שיקט זי א׳ אַוועק בדי זי זאָל קענען מיט אים רעדן״, ספ, גליקלעכע און אומגליקלעכע.

אונמעכטיק — דזוו אוממאַכט ←. „בבא דער זאך דש דרוזייאנה וואָר, אין אונמעכטיג וואלט ער גלייך באַלן. ער שפּרך איך מיינט דו וועדשט גישטורבן״, בבא־בוך, 632.

אונמער — אד׳ ארכ. *Mhd*: un-maer(e). אומליב. אומוערטיק. דערווידער. „הקב״ה שפּריכט: דוא מענש דיני מצות זיין מיר אוי־מער אין מיין אויגן, דר ווייל דוא זיא טושט מיט אונרעכט געלט״, ברא־נט.

אונן — [אוינאָן] נאָמען פֿון יהודהס זון. בראשית, לח, 4־10. ← מעשׂה־אונן.

אונן — [אוינען] דער, ־ים. < סנהדרין, מו/ב אא. וועד עס טרויערט נאָך אַ נאָענטן קרוב, פֿון מאַמענט פֿון טויט ביז נאָך דער קבורה. אַן א׳ איז נאָר דער וואָס נאָך דער קבורה וועדט ער אַן אָבל (←). „א׳ וועדט אָנגערופֿן דער מענטש בײַ וועמען עס איז געשטאָרבן אַ נאָענטער קרוב, אייִדער מע האָט אים מקבר געווען״, זדעים, כו/א. „אוי׳ איין א׳ מאג עשין פֿלייש אוי׳ טרינקין וויזן צו דער רעכט סעודה פּורים אוי׳ מאג זיך פֿרייאן״, שה, פּיורדא תפ״ז. „אונד אַלי די דא מוזן שבעה זיטצן אזו באַלד אַלז דש מת טויט איז הייסן זי (אונן) איז צו זאגן קלאגן״, ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר החיים וו, זולצבאַך תקנ״א. „דעמאלט ווען ער איז נאָך אַן א׳, ד״ה ווען מע האָט נאָך דעם מת ניט באַהאַלטן, טאָר ער אַפֿילו אום יום־טוב אַדער חול־המועד אויך ניט לייענען״, חא, וילנע 1863, יט/א. [איבער זיין שוועדן געמיט און דעם עוסק זיין זיך מיט דער קבורה איז אַן א׳ פּטור פֿון מצוות עשׂה, פּטור פֿון דאָוונען און לייגן תפֿילין, פֿון מאכן אַ ברכה און בענטשן אאזוי. אויב ער ווייל, מעג ער עס טאָן. אַן א׳ דאַרף ניט עסן קיין פֿלייש, ניט טרינקען קיין ווין. ער טאָר ניט עסן אין חדר וואו עס געפֿינט זיך דער מת, סײַדן ער מאַכט אַ מחיצה מיט אַ לײַלעך; האָט ער ניט קיין לײַלעך, דאַרף ער זיך אומדרייען צו דער וואַנט.] *עסן וויי אַן א׳ = מיטן פּנים צו דער וואַנט, ניט קוקנדיק אויף מענטשן; עסן גיך, שטייענדיק. ← אָנינות.

אונם — [אוינעם] דער, ־ים [אוינסים]. < בבא קמא, כח/ב אא. 1. צוואַנג, געצוואונגענקייט. אָקט פֿון אַרויפֿצווינגען אויף עמעצן צו טאָן עפּעס וואָס יענער וויל (טאָר) ניט טאָן, אָדער ניט לאָזן טאָן וואָס יענער וויל (איז מחויב צו) טאָן. א׳ דורך פּייניקן. א׳ דורך סטראָשען (מיט טויט אָדער עינויים פֿון טויט). [ס׳גילט נישט קיין א׳ אין געלט־ענינים, פֿאַרמעגן וכ־דומה, סײַדן מען איז אין סכנה פֿון הונגער, טויט] מחמת א׳ מעג מען עובר זיין אויף אַלע עבֿירות, חוץ עבֿודה־זרה, גילוי ערוות און שפֿיכות דמים (סנהדרין, עד/א), אָבער אין צייטן פֿון רדיפֿות און גזירות דאַרף מען זיך מוסר נפֿש זיין אויך איבער דער מינדסטער מצווה (דאַרטן, עד/ב). „יום־כיפּור אין א׳ איז ניט מכפּר עוונות״, שו = יום־כיפּור איז נישט שייך, נישט גילטיק די טענה א׳, ווײל דער טאָג איז מוחל עוונות; דער יצר־הרע איז נישט שולט, במילא וועדט יעדע עבֿירה באַגאַנגען בזמיד. „מוט וויליג אן אַלי א׳ אַרוש צו גין [פֿון שול] איז גאָנץ ניט רעכט״, עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „אויב עס וועט זיך אַמאָל מאַכן אַז זיי וועלן זיין דעם טאָג אין אַן א׳, וואָס זיי וועלן נישט קאָנען פֿאַסטן זאָלן זיי געבן פֿאַר דעם טאָג יעדער צו חי גדולים צדקה לעניים״, טאָרלער רבי, סגולות ורפֿואות, [לאָדז, 1910?].

2. דזוו אָנוס ←; געצוואונגענער. בית־דין משפּט נישט אַן א׳ און ער איז אויך פּטור מדיני שמים. „האט קונג קאַראָלוס...פֿרייאהייט גגעבן אן אַלע יהודים, עס מאג זיין רעכט יהודים אודר א׳ים״, שאר, קטז/ב. „א׳ים זיין גזעשׂן אוי׳ האבן פֿאַר אינן גהאט מצות ומרורים״, ש׳, אָמשט 1770. „דער עיקר זינדע פֿון ישׂראל וואָר אין זולכן דור, ווײַלן זיא הנאה פֿון סעודת אַחשורוש העטן אוב זיא צוואָר גלײַך אַז א׳ים וואָרן״, ר׳ יוסף דאָרמשטאָדט, תורת משה, קאַרלסרוא 1770. „אַז די פֿרויא מעכט מיינן דז הייסט איין א׳ דהיינו בצוינגן מיט גיוואַלט זו איז ניט אָסור צו אירן מאַן״, עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „איך בין אַן א׳; דער יצר־הרע איז מיך באַפֿאַלן״, וועדסל. „אַז דער יצר־הרע איז אַ תּקיף, בין איך דאָך דער אמתער א׳״, פּרץ, ׳אין חדר, שקצים׳.

3. טעכט פֿון תּל. שטערונג, מיכשול, עפּעס וואָס מע האָט נישט געקענט פֿאַרויסזען. „אויב עס האָט דעם בעל־הבית געטראָפֿן אַן א׳ און האָט ניט געקאָנט פֿאַרצוימען אַדער אָפּהאַקן...״, פּיעט, פֿלאָים, ז, ז.

אונס — די, ־עס (־ן). אמ. *E*: ounce. < אונץ.

אונסדאָרף — גד. *D*: Hun(d)sdorf, Hunfalu, Huncovce, Unsdorf. אויך: אוצדאָרף, הונסדאָרף. אין רבנישע ר״ת או״ד. שטעטל אין סלאָוואַקיי. עלטסטע יידישע קהילה אין קרייז ציפּס (Zipsz, Szepes). זיגט 17. י״ה. יידן האָבן דאָרטן געהאט וואוינ־רעכט בעת אין גאַנצן קרייז איז זיי געוועזן פֿאַרוועדט צו וואוינען. באַרימט מיט אירע רבנים, מחברים פֿון ספֿרים. מאַגאַראַפֿיע פֿון דער קהילה ׳תולדות היהודים והרבנים בהונס־דארף׳ פֿון יקותיאל יהודה גרינוואַלד, אין מקו־רות לקורות ישׂראל, ברגסס 1934.

אונס רחמנא פּטריה — [אוינעס ראַכמאַנאַ פּאַטרייז] זאַץ. תח. < נדרים, כז/א [דאַרטן: אָנוס]. „אן אונס (← אונס, בב) באַפֿרייט גאָט פֿון שטראָף״. געניצט בײַם פֿאַרעגסקערן זיך אַז מע האָט ניט געהאַט קיין ברירה און עמעוזט עפּעס טאָן (אָדער ניט טאָן).

און ענלעכע — קירצונג א״ע, אא. דזוו און אַנדערע, אָבער מיטן אָנווײַז אויף דער ענלעך־קייט מיט דעם וואָס וועדט פֿרײַער דערמאָנט, אויסגעלאָזן.

אונעסקא — די. מצ נב. UNESCO. אויך: יונעסקאָ. אַרגאַניזאַציע פֿון פֿאַראייניקטע פֿעלקער, וואָס פֿאַרגעמט זיך מיט (העלפֿן) דער דערציאונג, ווײַסנשאַפֿט און קולטור. א׳ פֿאַר־נעמט זיך מיטן קעגנזײַטיקן באַקענען די פֿעל־קער מיט קולטורעלע אייגנשאַפֿטן, טעטיקייטן און דערגרייכונגען. [האָט אַרויסגעגעבן אויף ענגליש א. סוצקעווערס לידער ׳סיבּיר׳.]

אונערגענגלעך — אד׳. ארכ. אומבאַדינגט, וואָס איז בלי ספֿק. „זוא מיר נון וואול טאג טון אוי׳ אונזדרין גרוישן הערין ואול דינין, ברענגט ער אונש און ערגענקלעך אינין איביגי אויז דער בישוועהרליכי מיא זעליגי וועלט אין אייטיל רויאינג [= רואונג = רן]״, גה, 2.

אונערהערט — דזוו אומדערהערט ←. „וואש פֿאַר איין זעלצימי [= זעלטענע] אונערהערטי קרנקהייט אוי׳ ביקימירנגיש מיך איבר פֿאַלין האט״, גה, 280.

אונערזעצלעך — דזוו אומדערזעצלעך ←.

אונערשיטערלעך — דזוו אומדערשיטערלעך ←.

אונפּאַל — דזוו אומפּאַל ←. „בדי ער ניקש ביזוש און קיין און פֿאַל אן זייני קינדר אר־לעבין״, גה, 211.

אונץ — די, ־ן. < אלט־פֿראַנצייזיש < גר unce. 1. מאָס פֿון וואָג, אַ זעכצנטל פֿון גרעסערן פֿונט, אַ צוועלפֿטל פֿון קלענערן (אַפּ־טייק־)פֿונט. סתם קליינע וואָג. „איין א׳ דש איז צוויי׳א לוט״, יוסיפֿון, אָמשט 1661. „בײַם געבוירן ווערן האָט דאָס קינד געוועגט 8 פֿונט מיט 6 א״, רייד. „איין דראַכמ״א איז איין אַכט טייל פֿון איין א׳ און איין א׳ איז איין צוועלפֿטל פֿון איין ליטרא אַדער ליבּרה״, דברי חכמים, [לבוב? יאר?]. „צו דעם האב איך איין שיינין האַנדיל גיהאט עם אונצין מרגליות״, גה, 230. „אַן א׳ מזל איז טײַערער וויי אַ פֿונט גאָלד״, שו. „איז דאָס ניט קיין קונץ — וואָס דער קונצנמאַכער האָט ניט ברויט אַן א׳?״, שו. *אויסגערעכנט אויף אַן א׳ = זייער פֿינקטלעך. [אין מדרשים: אונקיא, געוויכט אויך (און אַפֿילו צום טייל פֿאַרבליבן, הגם זו) מאָס

פֿון פֿליסיקייט. שטאַמט פֿון גריכיש־רוימישער תקופֿה.] „דאָס ערשטע איז תּיכף דעם קינד אַדער צו לאָזן און וויפֿל יאָר ער איז אַלט אַזוי פֿיל א'ן בלוט זאָלן אָפּריגען", פּראָפֿ' שלייניץ, מרפֿא לעם, זשיטאָמיר 1874. 2. קליי־ניקייט. „ס'פֿעלט בלויז אַן א', די חיה — די זון — זאָל באַווײַזן אַ קונץ", סוצ, אין מדבר סיני. 3. קליניע מטבע. באר התורה פֿאַר־טײַטשט 'במאה קשיטה' (בראשית, לג, 19): „פֿאַר הונדערט א'" [בראשית רבה: 'במאה אונ־קיות'].

אונץ — דער, ־ן. רויב־חיה, ענלעך צו אַ לעמפּערט. וועלט אויך געוויפֿן: שניילעמפּערט, בערגפּאַנטער. felis uncia (onza).

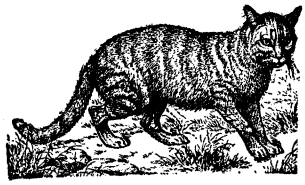

אונק — די, ־ען, אַרכ. unk(e) :*Mhd*. 1. (גיפֿטיקע) שלאַנג. שב פֿאַרטײַטשט 'צפֿעוני' (ישעיה, יא, 8): א', לקח טוב פֿאַרטײַטשט 'כמו פתן חרש' (תהלים, נח, 8): „אַז איין א' עז אישט טויב". שוב: „אפֿעה — שם שרץ נחש: א'". „אויף דיא שפּ[אַ]לט פֿון דער א' איין אַנטוויגן קינד וועלט זײַן הנט הין שטרעקן", סהמ, ישעיה, יא, 8. „פֿון דער וואָר־ציל דיא שלאַנג גיט אַרויס איין א'", נצו, במדבר, ד/ד (פֿאַרטײַטשט ישעיה, יד, 29). „אַן א' טראָגט נאָך זיבעציק יאָר אַז זי געבאָרן וועלט", ר' אַבֿרהם עפּשטיין, ברך אַבֿרהם, לאַשטשעוו 1817.

2. קראָט, מוילוואָרף [?]. באר משה פֿאַרטײַטשט 'והאנקה' (ויקרא, יא, 30): א'. [תי: „גראָב־מויז". אנקה וועלט איצט פֿאַרטײַטשט: גרויסע יאַשטשערקע.] 3. היענע [?]. באר משה פֿאַר־טײַטשט 'גי הצבֿעים' (שמואל א, יג, 18): „טאל דען אונקין".

אונקלום — [אוי־נקעלעם] נאָמען פֿון דעם אי־בערזעצער פֿון חומש אויף אַרמיש און די איבערזעצונג גופֿא, תּרגום א'. די איבער־זעצונג איז אַ סאַנקציאָנירטע פֿון חז"ל און כּמעט אַ פֿאַרהיילקטע. עס איז געוואָרן אײַנ־געשטעלט אַז מע דאַרף מעבֿיר זײַן די סדרה פֿון דער וואָך — פּסוק נאָך פּסוק — צוויי מאָל דעם טעקסט און איין מאָל תּרגום א' („שנים מקרא ואחד תּרגום", ברכות ח/א). אַרײַנקוקן אין א'. זען וואָס א' זאָגט, וויי א' טײַטשט. א' פֿאַרטײַטשט.

תּרגום א' האָט (משמעות זינט דעם 2. י"ה אין אַצ) געמאַכט צוטריטלעך דעם חומש פֿאַר די וואָס האָבן גערעדט אַרמיש און ניט פֿאַר שטאַנען לשון־קודש. די איבערזעצונג צייכנט זיך אויס מיט איר פּינקטלעכקייט און גע־טרײַקייט צום טעקסט. די האָרבֿע און אומ־פֿאַרשטענדלעכע שטעלן וועלן אויפֿ־געקלערט. אַלע אַנטראָפּאָמאָרפֿישע אויסדרוקן וועלן אויסגעמיטן. אין די פֿאַטישע שטעלן וועלן גאָר קורץ אַרײַנגעבראַכט אויסטײַטשונ־גען פֿון די חכמים. פֿאַרן ייִדיש־רעידער איז תּרגום א' אַ סך וויניקער צוטריטלעך ווי דער לשון־קודשער טעקסט. דערפֿון: האַרב ווי (תּר־גום) א'; *רעדן תּרגום־לשון = אויף אַן אומ־פֿאַרשטענדלעכער שפּראַך. אָבער פֿאַר לומדים איז תּרגום א' געוויס אַ קוואַל בעסער צו פֿאַרשטיין דעם פּשט פֿון פּסוק. „חדר־ייִנגלעך אין גראָדנע פֿלעגן אויסטײַטשן דאָס וואָרט א' (תּרגום א') — אַלטע וויבֿער נייען קליי־דער, לײַוונטענע, וואַלענע, סאַמעטענע", ח. שעס־קין, טמז, 1962 X 22.

[א' האָט געלעבט אין דער צײַט פֿון רבי עקיבֿא, מעגלעך — געוויס זײַנער אַ תּלמיד, געוויס אַ חבֿר פֿון אַ צאָל תּנאים. ער זאָל האָבן געשטאַמט פֿון גרויסן רוימישן יחוס (לויט איין טראַדיציע, אַ זון פֿון טיטוסעס שוועסטער) און וועלט פֿאַררעכנט וויי דער גע־טרײַסטער און מוסטערגילטיקער גר וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט מיט זײַן פֿרומקייט.] א' וועלט געווײַנטלעך אָנגערופֿן א' ה ג ר. „אין דעם היכל [היכל קדמאה] זײַנען די נשמות פֿון די פֿאַרצײַטיקע גרים, און דער ראש איבער זיי איז עובֿדיה און א' הגר", נוצ.

אונרא — די (געוויינלעך אַן אַרטיקל). UNRRA — פֿון די ערשטע אותיות פֿון דעם פֿולן נאָמען United Nations Relief and Rehabilita- tion Administration [אַרגאַניזירט פֿון 44 פֿעלקער אין נאָוועמבער 1943, פֿונקציאָנירט 1945 — 1947 וויי אַ הילף־אַרגאַניזאַציע אין דער באַ־פֿרײַטער אייראָפּע (צום טייל אויך אַזיע). גע־געבן וויכטיקע הילף אויך פֿאַר ייִדישע פּליטים.] הילף פֿון א'. אַ פּעקל פֿון א'.

אונש — אַזוי וועלט אָפֿט אויסגעלייגט אונדז (←) אין אַלטער ליטרש. למשל: „דש האָב איך גיזוכט זעלכי ביזי מנהגים די אונטר אונש זײַנען אין אונזרי קהילות", לט1.

אונשליט — דאָס. מצ נב. אַרכ. un-slit :*Mhd*. אָב אין שמות דברים: „אונשליט — חלב".

אומאַדבע — [וויי־כע ד] די, ־ס. רוסיצ. פּרי־ציש הויז אין דאַרף (מיט שטאַל, שײַערן, אויך מיט אַ סאַד, גאַרטן). „אויב עס איז דאָ נעבן דער א' אַ ליידיק שטיקל ערד, וואָלט אַלעמאָל געווען נוצלעך צו מאַכן אויף אים כאָטש אַ קליינעם סעדל", מ. וועלעער, וויי מען פֿלאַנצט אַ סאַד, ווילנע 1900. „דערויבער טאָקע איז ער...געבליבן אַרבעטן וויי אַ געוו־נער אויף דער צענטראַלער א'", ג. פֿרידמאַן, בירעבידזשאַן (זב), מאַסקווע 1936.

אומאַוועדשענסטוועז (זיך) — טרוו & אוטו. ־סטוע (זיך), (זיך) אוסאַוועדשענסטוועט. רוסיצ. פֿאַרפֿולקומען (זיך). א' די אויסאַר־בעטונג פֿון אַ פּראָדוקט. זיך א' אין רוסיש.

אומאַטע — אַדי. סל. < אוק, רוס. וואָס האָט גרויסע (לאַנגע) וואָנצעס. א' קאָוואָק אין פּאַפּאַכעס. דער א'ר קאָטער.

אומא'טש — דער, ־עס. רוסיצ. מאַן מיט גרויסע וואָנצעס. „זי האָט ליב דעם א'".

אומא'ק — דער, ־עס. פֿפֿ: **אוסאַטש**. אויך: **האַלצהעקער**. מין זשוק מיט זייער גרויסע וואָנצעס וואָס זײַנען לענגער פֿון זײַן גוף.

געהערט צו די משחיתים. א'עס פֿלאַדיין זיך אונ־טער דער קאָרע פֿון בייסער. אַז זיי וואַקסן אונטער, עסן זיי אויס די שטאַמען. מע טרעפֿט די א'עס אויך אין הילצערנע הײַזער. ס'איז זייער שווער פֿון זיי פּטור צו ווערן. מע באַמיט זיך זיי אויסצוריכערן. מאַדערנער מיטל קעגן זיי — העקסאַכלאָראַן. Cerambycidae.

אומא'ק — דער, ־עס. 1. דזוו אושאַק, בג. „דער שפּיץ...האָט זיך באַהאַלטן הינטער דעם א' פֿון פֿענצטער", בילדער פֿון טהיער לעבנען [איבז], ווילנע 1898. 2. < וור. לאָקל (בייא־ליסטאָק און אומג). קורצער קיכמעסער מיט אַ טעמפּן שפּיץ.

אומוואַיען — טרוו. ־וואַיע, אוסוואַיעט. סל. < אוק, רוס. 1. צונעמען, צואייגענען פֿרעמדס. 2. באַנעמען, פֿאַרשטיין. שווער צו א' וואָס ער רעדט. מיט זיך — ווערן אַן אייגענער. „ער איז געקומען פֿון דער פֿרעמד און האָט זיך גוט אוסוואַיעט אין אונדזער משפּחה", רייד.

אומורא — די, ־ס. שפּא. הויכער פּראָצענט. לעבן פֿון א. **אוסורא**, דער — פּרא־צענטניק. „אַן א' וואָס רײַסט די הויט פֿון לעבעדיק און פֿון טויטע", רייד (אַרגענטינע).

אומטאַ'וו — דער, ־ן. < רוס. אויך: **אום־טאַוועז**, די, ־ס. < פויל. סטאַטוט(ן), סכום תּקנות וואָס שטעלן אײַן די סטרוקטור, ציל־ון טעטיקייט פֿון אַן אַרגאַניזאַציע, מיליטער־אַדער רעגירונג־אָפּטייל. [אין פּנקס ליטא, תק־נות ועד, שפּ"ז: ויכתבּ אוסטא"ו מהסקרב...] „אין אַ פֿרעמדער חבֿרה גייט מען ניט מיט קיין אייגענעם א'", שוו [פֿון רוסישן שוו: „קריך ניט אין אַ פֿרעמדן מאָנאַסטיר מיט דײַן א'"]. „האָט דער מיניסטער אונטערגעשריבן דעם א' פֿון דער אָבשטשעסטוועז", קמ, 1863, № 38. „די געזעראַל־פֿאַרזאַמלונג קען אויך פֿאַרשטעלן דער רעגירונג מאָנכעס צו ענדערן אין א' אַדער גאָר די חבֿרה אויפֿצולייזן", צעד. „סאָלדאַטן דאַרפֿן ניט קיין ביכער!...און די א'ן קענט אירי?", בערעמאָן, דורך קריג און רעוואָלוציע.

אומטאַי — דער, ־ען (־עס). רוסיצ. סאוו. 1. יסוד, גרונט־הנחה. „אָנגענומען די א'ען פֿון דער נײַער געזעלשאַפֿט". 2. אָנשפּאָר, פֿונדא־מענט, אַרקע פֿאַר אַ בריק. „די בריק איז לאַנג...און שטייט אויף צען שטיינערנע ביקעס (סטאַלבעס) און צוויי א'עס (אַרקעס)".

אומטאַי'טשיווע — אַדי. רוסיצ. פֿעסט, סטא־ביל, שטאַנדהאַפֿטיק, אויסגעהאַלטן. אַן א'ר מענטש. „ער איז ניט א', זײַן ברכה האָט ניט געהאָלפֿן", קמ, 1868, № 32.

אומטאַנאַווע — די, ־ס. < אוק. אין סאוו ייִדיש פֿון אוקראַאינע. אָנשטאַלט, אינסטיטוציע. „ער האָט זיך אוקראַאיניזירט און אַרבעט אין אַ קיעווער א'".

אומטאַנאַווען — טרוו ־נאָווע, אוסטאַנאַווען. סל. < אוק. < רוס. אײַנשטעלן, באַשטימען, אײַנפֿירן. פֿעסטשטעלן. א' די פּרײַזן. א' נײַע פֿירונגען.

אוסטאַנאָווקע — די, ־ס. סל. < אוק, רוס. остановить. אײַנשטעל, ריכטונג; דירעקטיוו. „די א׳ פֿון די פֿאַרטייאישע אַרגאַנען איז אויספֿילן דעם פֿינפֿיאָר־פּלאַן אין פֿיר יאָר״.

אוסטאַפּיעט וויערן — אוטו, פּאַס. ווער אוסטאַפּיעט, בין אוסטאַפּיעט געוואָרן. Uk: < остовпіти. פּאַד. פֿאַרשטאַרט ווערן, פֿרי־טשמעליעט ווערן, מבולבל ווערן. „אַלע זע־נען א׳ געוואָרן און איך בין ממש פֿאַרשטיי־נערט געוואָרן אויפֿן אָרט״, ייל. „[ער] איז אויף אַ רגע א׳ געוואָרן. זײַן האַרץ האָט גע־קלאַפּט ווי אַ האַמער״, פּ. רודאָ, טמז, 1965 | 24.

אוסטאַפּיעץ — טרוי. ־פּיע, אוסטאַפּיעט. זן. פֿריטשמעליען, פּלעפּן; ברענגען עמעצן אין צושטאַנד פֿון דערשטוינונג און שרעק. „ער האָט אים אוסטאַפּיעט מיט דער שרעקלעכער ידיעה״.

אוסטאַש — דער, ן (־עס), < סערביש. אַ באַטייליקטער אין נאַצי־אַגאַלסטישן אויפֿ־שטאַנד קעגן היטלערן, בעת דער צווייטער וועלט־מלחמה [אונטער אַנפֿירונג פֿון געניעראַל דראַזשע מיכײַלאָוויטש]. „די א׳עס זײַנען גע־וען ניט קיין קלענערע יידן־מערדער ווי די פֿאַליאַקן״, אליעזר ווײזעל, פֿאַר, 1964 IX 27.

אוסטולאַציע — די, ־ס. < איי < ל. (אַפּטיי־קערײַ) דאָס טריקענען פֿײַכטע שטאָפֿן כדי צו מאַכן פֿון זיי אַ פּולווערל, אַ פּראָשיק. ווערב — אוסטולירן.

אוסטופּיעט וויערן, אוסטופּיען — דזוי אוסטאַפּיעט ווערן, אוסטאַפּיען. אויך: **אוסטו־פּיעט ווערן.**

אוסטופּען — אוטו. ־פּע, אוסטופּעט. סל. < אוק, רוס. 1. נאָכגעבן, אָפּטרעטן, אָפּזאָגן זיך פֿון עפּעס (מיטן גוטן ווילן לטובת עמעצן), „ער האָט אים [דאַטיוו] אָפּט אוסטופּעט, אַפֿילו מער אוסטופּעט ווי יענער האָט פֿאַרלאַנגט״. 2. אַראָפּלאָזן, נאָכלאָזן פֿון פּרײַז. „ס׳איז צו טײַער, איר מוזט מיר א׳״.

אוסטופּקע — די, ־ס. סל. < רוס. 1. הנחה בײַם פֿאַרקויפֿן. „קונים געניסן אַ פֿאַרהעלטניש־מעסיקע א׳״, קמ, 1869, № 18. 2. קאָנצעסיע. גיין אויף א׳ס. „בעת דער מלחמה איז די סאָוועטן־מאַכט געגאַנגען אויף א׳ס דעם מערב״, רייד, סאָוו.

אוסטויו׳ק — דער, ־עס (ן), < מאָלדעוואַניש? בעס, רומ, דרום־רוסלאַנד. שטעכיק וואָנצעלע (האָר) אויף אַ ברויט־זאָגג. „צעשטאָכן זיך מיט אַן א׳ ביז בלוט״.

אוסטילקע — די, ־ס. < אוק. אויך: **סטוי־קע, אושטשילקע.** (סוסטערײַ) שטיקל לײַוונט, לעדער, וואָס מע לייגט אַרײַן אינעווייניק אין שוכווארג, אונטערן טראָט. „דאָס צו־שניידן, צופּאַסן און צוקלאַפּן די א׳ צום קאַפּוט און דערנאָך דאָס אַרומנייַען די זאָגאָטאָווקע מיטן אָל און מיט דראָטווע צו דער א׳״, ש. דמשק, אין יענע יאָרן.

אוסטראָסמוע — די, ־ס. רוסיצ. אײַנאָרדנונג, קאָנסטרוקציע, אויפֿבויאונג. די א׳ פֿון בנין. „די א׳ פֿון דער שטאָט וואָלט גיכער געפֿאַסט, זי זאָל זײַן אַ שכנה...מיט אַנדערע קויטיקע פּוילישע שטעטלעך״, ארז, קמ, 1870, № 3.

אוסטראַיען — טרוי. ־ראָיע, אוסטראַיעט. סל. < רוס. 1. אײַנשטעלן, אויפֿשטעלן; אָרגא־ניזירן, ברענגען אין אָרדענונג. א׳ די נײַע דירה. א׳ אַ וואָרשטאַט. א׳ דאָס לעבן אויף נײַע יסודות. 2. אײַנאָרדנען אַן אונטערנע־מונג. א׳ אַן אָוונט פֿאַר אַ שרײַבער. א׳ אַ קבלת־פּנים. 3. אײַנאָרדנען עמעצן, העלפֿן עפּעס קריגן. א׳ דעם יתום אין אַ קינדהיים. א׳ דעם קרובֿ אויף אַ נײַער שטעל. „אוי, גאָס־פּאָדין אינספּעקטער, געזונט זאָלט איר זײַן... אפֿשר קען מען א׳ מײַן קינד אין אַ פּריוט?״, פֿײַוול סיטאָ, אָט דאָס זענען מיר. 4. פּלאַנעווען עפּעס פֿאַר אָדער קעגן עמעצן. „לאָמיר טשאַ־טעווען אויף עמעצנס בלוט, לאָמיר אַן ערנצטן עפּעס א״, מס, משלי, תקע״ד, א, 11.

אוסטראַיען זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. אײַנ־אָרדענען זיך. זיך גוט א׳ אין אַ נײַער דירה. א׳ זיך צו שלאָפֿן, צו אַרבעטן אאַוו. „די מע־לעכקייט ווי עס באַאַרף צו זײַן א׳ זיך און די ערד באַאַרבעטן״, יופֿאַל, 1886, № 17. 2. געפֿינען באַשעפֿטיקונג. א׳ זיך בײַ אַ שנײַדער. „יעדער מענטש וואָס איז ניט פֿויל, וויל אָרנט־לעך האָרעווען...קען זיך שטענדיק א״, ספּ, חיים ינענטס, באַרדיטשעוו 1892. 3. זיך באַ־זעצן (אויף אַ נײַ אָרט) און זיך אײַנאָרדענען. „יאָ, האָט זי קוקנדיק אַהין, שטיל און זיכער איבערגעחזרט: ׳מע קען זיך דאָ א״, בערג, אין אַ פֿאַרגרעסטער שטאָט. „זײַן פֿאָטער איז פֿאַראָרעמט געוואָרן און די קינדער...האָבן זיך אַלע דאָ אוסטראַיעט״, אב. קאָהאַן איבז, ל. טאָלסטאָי, קרייצער סאָנאַטע, נ״י 1911.

אוֹ׳סטריצע — די, ־ס. < רוס. דזוי אויס־טער. „אָט למשל האָט איר דאָך געמוזט זען די א׳ס, וואָס מע ברענגט אַהער מיט דעם ים גאַנצע זעק״, קמ, 1864, № 13.

אוסטרעך — דער. מצ נב. < פויל (< דײַטש). ראַנד, ברעג פֿון אַ כלי. פֿול ווי אַן א׳, ביזן א׳.

אוסטרעמלייַן זיך — אוטו. ־לײַע זיך, זיך אוסטרעמלײַעט. רוסיצ. שטרעבן; זיך אַ לאָז טאָן מיט אימפּעט עפּעס צו דערגרייכן. א׳ זיך צו ווערן דער ערשטער אין קלאַס.

אוסוי׳ — זוי. (קלעזמער־לשון) דזוי פֿאַראַן, ס׳איז דאָ [בײַ אונז יודן, וואַרשע 1923].

אוסיאַטין — ← הוסיאַטין.

אוסינאָוויאַיען — טרוי. ־ליאַיע, אוסינאָו־ליאַיעט. רוסיצ. געזעצלעך, פֿאַרמעל, אָנגענומען פֿאַר אַן אייגן קינד. אַדאָפּטירן. „וויל ער מיך צוגענעמען פֿאַר אַ זון (א׳, אַדאָפּטירן) און די פֿירמע זאָל הייסן ׳מאיר נאַטהאַנזאָן עט זאָהן״, קמ, 1864, № 21.

אוסישקע — די. מצ נב. R: усышка. אײַנטריקענישׂ. דאָס פֿאַרמינערן זיך פֿון וואָג פֿון אַ סחורה איבער דעם וואָס זי טריקנט אײַן אָדער וועפּט זיך אַ ביסל אויס. „וועט דער סקלאַדציק זאָגן דעם שענקער אַז ער נעמט בײַ אים אַראָפּ אַ פּראָצענט אויף א״, ייל, ספֿר הזכרונות II, קיעוו 1882.

אוסלאָוויץ — די, ־ס. סל. < רוס. 1. תּגאי, באַדינג. „די א׳ וואָס ער האָט מיט אים גע־מאַכט״, קמ, 1867, № 27. „עס איז דאָ אויך אַ בויגן פּאַפּיר די א׳ מיט די אָטמעטקעס, אָבער דער פּלאַן מיט די איבעריקע דאָקומענטן זײַנען ניטאָ״, מ. אחון, צווי שוויגער, ווילנע תר״ס. 2. אָפּמאַך, קאָנטראַקט. מאַכן אַן א׳, קריגן אַן א׳. „אַן א׳ האָט איר געמאַכט?...מיט וועמען [האָב] איך עס געדאַרפֿט מאַכן א׳ס? ...צי קען מען שוין אויפֿן וואָרט ניט גלייבן? אַרנטלעכע לײַט דאַרפֿן קיין א׳ס ניט״, פּ. ה. מאלין, אין דער פֿינסטערניס, אָדעס 1898. 3. אומשטאַנד, מצב. „בײַ די קריסטלעכע שוס־טער זײַנען די א׳ס ביז די לעצטע צײַט געווען נאָך ערגער״, דער אידישער אַרבײטער, ווילנע 1896. „בײַ די יעצטיקע א׳ס איז אוממעגלעך עפּעס פֿאַרדינען״, בריוו.

אוסלאָונע — אָדי. < רוס. וואָס איז מיט אַ תּגאי, באַדינג. צוזאָגן א׳, אַן א׳ר צוזאָג. פֿאַרמשפּטן א׳ = דער פּסק־דין זאָל דורכגע־פֿירט ווערן ניט גלײַך, נאָר אָפּהענגיק פֿון וויטערדיקן אויפֿפֿירן זיך פֿון צוגעמשפּטן.

אוסלאָוון זיך — קזוי. ־לאָוע זיך, זיך אוס־לאָוועט. סל. < רוס. אָפּרײַדן לויט באַשטימ־טע תּנאים, אָפּמאַכן צווישן זיך. א׳ זיך טרעפֿן אין אַ געוויסער שעה.

אוסלונע — די, ־ס. רוסיצ. טובֿה, געפֿעלי־קייט; דאָס צוזינען. איך טו דיר די א׳ בכבוד גדול.

אוסלוגעווען — אוטו. ־געוע, אוסלוגעוועט. רוסיצ. דזוי אוסלוזשען.

אוסלושען — אוטו. ־זשע, אוסלוזשעט. סל. < פויל, אוק, רוס. 1. צוזינען. א׳ דעם גאַשאַלניק, דער פֿריצטע. 2. טאָן אַ טובֿה, העלפֿן אין עפּעס. „נישקשה, איך וועל דיר אַמאָל א״.

אוסליד — אָדוי. < אוק. טריט נאָך טריט, נאָך די סליאַדן נאָך. זיך יאָגן נאָך עמעצן א׳. ברענען עמעצן די טריט, אים נאָכגיין א׳.

אוסמאַטרעניע — די. מצ נב. רוסיצ. 1. אײַנ־זעגניש; דעה, מיינונג. „טוט מיט אים ווי איר פֿאַרשטייט, ס׳איז אויף אײַער א״. 2. דאָס אויפֿפֿאַסן. איבערלאָזן דאָס קינד אויף דעם זיידנס א׳.

אוסמירען — דזוי אוסמערען.

אוסמעיען — אוטו. ־מעיע, אוסמעיעט. רוסיצ. דערוועגן זיך, האָבן חוצפּה. „פֿערד־גנבֿים האָבן ניט אוסמעיעט צו קומען לאַטכענען אין אַ שטאָל, וואו איך בין דער שומר״, י. טיגער, דער צדיק און דער בעל־תּשובֿה.

אוסמעכייען זיך — אוטו. ־כײַע זיך, זיך ־כײַעט. סל. < רוס. שמייכלען, אויך מיט ביטערניש, זיך פֿאַרקרימענדיק. „דער אָרעמאַן קומט נאָך אַ נדבֿה און דער נגיד אוסמעכײַעט זיך אין די וואָנצעס״, רייד.

אוסמערען — טרוי. ־מערע, אוסמערעט. סל. אוקר. באַראויקן, אײַנשטילן. א׳ די קינדער, זיי זאָלן זיצן שטיל.

אוסמעשקע — די, ־ס. רוסיצ. שמייכל, גע־לעכטערל, ביטול. „דער נאַרישער ליגן האָט נאָר אַרויסגערופֿן אַן א״, רייד.

אוסנעא — די, ־ס. (באַטאַניק) געוויקס פֿון מין פֿלעכט־גראָזן, מיט דינעם אָבער פֿעס־טן שטענגל; וואַקסט אין מילדן קלימאַט; וועקט קולטיווירט אין טייל געגנטן לענג־אויס אינזבאַן־ליניעס כדי צו באַפֿעסטיקן דעם באָדן. Usnea.

אוסעמקע — די, ־ס. < פויל. 1. אַכטל. גיי קויפֿן אַן א׳ טיי. 2. קינד, געבוירן אין אַכטן חודש שוואַנגערשאַפֿט. „אַן א׳ לעבט ניט". 3. אַרבעט, פֿליכט צו פּונקט פֿערד אין דער פּוילישער קאָוואַלעריע [אַן אַרבעט וואָס די זעלנערס האָבן פֿרײַנט געהאַט. בײַם פּונקט אַ פֿערד, לויט די מילִיטעריש תּקנות, קומט אויס צו פֿירן די באַרשט איבערן פֿערד אין פֿאָרעם פֿון אַן 8.] „ער האָט באַקומען די א׳, שטייט ער אין שטאַל און פּוצט די פֿערד". האָבן, מאַכן אַן א׳ = זיך דריײַען אין פֿאָרעם פֿון אַן 8, וועקן אַ ראַד אין אַ ראָוער וועדט לויז.

אַוסענטע — צוזאַמען מיט זײַן. שפּאַ. ← אַבסענטי, אַבסענטירן. „פּונקט וועקן מע דאַרף אים צו דער אָפּשטימונג איז ער א״, רייד (אַרגענטינע).

או׳סעניצע — די, ־ס. < אוק. דזשו הוסעניצע, גוסעניצע. רויפּ(ע). אויך: א׳ פֿון אַ טראַקטאָר, טאַנק.

אוספּאָקאיען — טרוו. ־קאָיע, אוספּאָקאיעט. < פויל, רוס, וור. 1. באַרואיקן, אײַנשטילן. א׳ דאָס געוויסן. מע דאַרף אים א׳ ווי אַ קליין קינד. 2. פֿאַרקלענערן אָנשטרענגונג, לינדערן וויטיק. א׳ דעם וויטיק מיט אַן אײַנשפּריצונג. 3. אײַנבאַרעכן, מאַכן הכנעהדיק. „א׳ אַ קאָזאַק הייסט מאַכן אים אויס קאָזאַק". מיט זיך — „האָבן זיך אוספּאָקאיעט אויף אַזעלכע פּערעמענעס, נאָר וויל זיי טראָגן אויף זיך אַן אייראָפּעאישן שלייער", קמ, 1869, № 17.

אוספּיען — אוטוו. ־פּיע, אוספּייעט. פּפּ: **אוספּיען**. [וערט אויסגעלייגט אויך: **אוספּעיען**.] < וור, אוק, רוס. 1. האָבן געגנט צײַט עפּעס צו טאָן, דורכצופֿירן. א׳ (צו) קומען צו דער צײַט. א׳ אָפּצוטאָן די גאַנצע אַרבעט. א׳ דורכצופֿירן אַ שליחות. א׳ פֿאַרן טויט אָנצושרײַבן אַ צוואה. „איך האָב נאָך אוספּעיעט אַרומצוקוקן אַלע ווינקלעלעך", פֿל. „איך זאָל נאָך אוספּעיען זיך פֿונדאַנען צו באַפֿרײַען, ווי וואויל וועט דאָס מיר זײַן און גיט", בײַ אונז יודן, וואַרשע 1923. „ער האָט זיך אַזוי געכאַפּט, אַז ער האָט ניט אוספּייעט אָפּפֿרייניקן די בלאָטע פֿון בגד", ממוס, שטודענטן. „אײַל זיך ניט אַזוי מײַן קינד, מיר וועלן נאָך א׳ אָניאָגן אויף שבת זײַן אין בערלין", ש. א. הרשקוביץ, די אוגערקע, בני־ברק, א״י. „די אומגליקלעכע וואָס האָבן ניט אוספּייעט צו אָנטלויפֿן פֿרײַער זײַנען דער־שטיקט געוואָרן פֿון רויך", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג, № 4. *ניט א׳ זיך אַרומצוקוקן = געשען גיך, אויף אַן אופֿן וואָס צעטומלט. „וי אַ וואָלף צווישן שאָף האָט זיך אַרײַנגעכאַפּט די הונגעריקע כאָלערע. זי האָט געריסן, געפֿרעסן גאָר אַן רחמנות, נאָך איידער מע האָט אוספּייעט זיך אַרומצו־קוקן", ממוס, טאָקסע. 2. באַהײַזן אויפֿצוטאָן אַ סך. איך האָב הײַנט אַ סך אוספּייעט. „אײַ־דער נאָך איך האָב אוספּייעט אַ נאָז אויסצו־שנײַצן, האָבן זיך אַ לאָז געטאָן צו מיר יידן און באַלעבעסלעך, דער מיט אַ שלום־עליכם, יענער מיט אַ קוק אין בײַדל", ממוס, קלײַ־נמענטשעלע. „וואָלט מיר אין יעדער קהילה, געהאַט ר׳ דודלעך אַ האַלבן מנין, וואָלטן אַלצדינג מיר אוספּעיעט", ילג, שיחת־חולין, וואַרשע 1889.

3. מיט נ׳ט. קוים האָבן צײַט (ווען אין דעם זעלביקן מאָמענט טרעפֿט זיך שוין עפּעס אומגאַריכטס). „מיר האָבן ניט אוספּייעט אַרײַנ־לויפֿן אין הויז, האָט זיך אַ גאָס געטאָן אַ מבול", רייד. „וועסט ניט אוספּייען אַרויסזאָגן אַ וואָרט, וועט ער איבערהאַקן, אַז ער וייסט צוליב וואָס דו ביסט געקומען", רייד. „אליהו האָט ניט אוספּייעט אויסריידן אַהאַ, יענער איז שוין דאָ", ממוס, ׳בישיבֿה של מעלה׳. 4. האָ־בן צײַט, געלעגנהייט עפּעס צו טאָן. „איך וועל דערקלערן די ווערטער אויף אַזוי פֿיל אויף וויפֿל איך האָב אַליין אוספּייעט זיך צו באַקע־נען מיט דער שפּראַכע", ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. 5. פּראָגרעסירן, אויפֿטאָן אין לערנען. מאַכן פֿאַרשריט. בײַ אים אין קלאַס א׳ די תּלמידים אַ סך מער איידער בײַ דעם אַנדערן לערער. „מײַן לערנינגל האָט אַ סך אוספּייעט אין איין יאָר", רייד. „וואָס ישׂראליקל האָט מער אוספּיעט הן אין לערנען הן אין מענטשלעכקייט, איז ער נאָכער מער פֿאַר־טראַכט געוואָרן", ט. קאָמינסקי, אַ ביאָגראַפֿיע פֿון אַ ישׂראל־קלעזל, קיעוו 1913. 6. סל. דערגרייכן, מצליח זײַן. „די אָרעמע פּלה האָט גוט אוספּייעט: געזומען אַ רײַכן חתן", רייד. „מאָלאָדיץ, פּייסקע, דו האָסט אוספּייעט, שטאַרק אוספּייעט, אויף אונדזערע קינדער גע־זאָגט געוואָרן", א׳. דרוקער, קלעזמער, קיעוו 1940.

אוספּע׳ד — דער, ־ן. אויך: **אוספּעכע, אוספּיעד**. סל. < רוס. 1. אויפֿטו, דער־פֿאָלג. זיך באַרימען מיטן אייגענעם א׳. האָבן א׳ בײַ מענער. „מע קען שוין מיט זיי מאַכן א׳ן ווי מיט אַן אונטערגעשאָסענע קליאַטשע", ש. ברעגמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע. 2. פֿאַרשריט, פֿאָרגאַנג, אָנערקענונג, אויס־צייכענונג. גוטע א׳ן אין די קלאַסן. אַן א׳ אין בריקען די פּילקע. „דעם מסדר־קדושין האָט געקאָרטעט צו דערציילן דעם א״, קמ, 1868, № 36. „אין צווײַ יאָר האָט ער געמאַכט אַ גרויסן א״, ש. בעקערמאַן, די שלימזלניצע, אַדעס 1887.

אוספּעשנע — אַדי. סל. < רוס. וואָס איז מיט הצלחה, דערפֿאָלג. אַן א׳ע המצאה. געענ־דיקט א׳ די גימנאַזיע מיט אַ גאָלדענעם מעדאַל.

אוסקאָפּאַן — אוטוו. ־פּע, אוסקאָפּעט. < *Ru*: a scăpa. זיך אַרויסראַטעווען, זיך אַרויס־דרייען, אָפּצײַען, זיך אַרויסגליטשן. אַנטרי־נען. „ער האָט אוסקאָפּעט פֿון אַן אומגליק", ש. ביקל.

אוסקאָרען — טרוו. ־רע, אוסקאָרעט. רוסיצ. פֿאַרשנעלערן (פֿאַרגיכערן), צואיילן. א׳ דעם פּראָצעס פֿון קאָלעקטיוויזאַציע, דעם סוף פֿון דער טיראַנישער מאַכט.

אוסקו׳ט — זוו. א״י (אַלטער ישוב). < אַרא־ביש — Uskut. אויסרוף־וואָרנונג קעגן אייי־נעם וואָס האָט אַ גרויס מויל. ב: שטיל! נעם אײַן אַ שטומניש! בענימט געווײַלעך: א׳ יאָ, מיט אַ צוגאָב פֿון נאָך אַ בזיונדיק וואָרט אין אַראַביש אָדער אין העברעאיש, וו: „א׳ יאָ כמאָר, שטיל, דו אייזל!" [קאָס, דיסערטא־ציע].

אוסרר — [או־עס־ער־ער] די. סאָוו. קירצונג: אוקראַאינער סאָציאַליסטישע ראַטן־רעפּובליק.

אופּא — (קינדער־לשון) אויף די הענט; אין (אויף) דער הייך. אויפֿהייבן, נעמען, טראָגן אויף די הענט. „— ווילסט א׳? קום, איך וועל דיך נעמען א״, רייד.

אופּאַדעוועדן — אוטוו. ־דעוועט, אופּאַדעוועט. *B*: упадываць. וור. האָבן אַראָפּפֿאַל פֿאַר עמעצן, זײַן הכנעהדיק, זיך מײַען נושׂא חן צו זײַן. א׳ פֿאַרן פּריץ.

אופּאָלנאָמאַטשענער — דער. מצ ־טשענע. רוסיצ. באַפֿולמעכטיקטער. „זיי האָבן קיין רעכט ניט אויפֿצוטרעטן וי א׳טשענע, קיינער האָט קיין רעכט זיי צו געבן אַזאַ פֿאַלמאַכט", יופֿאַל, 24 XII 1881.

אופּאַניש׳ד — די, ־ן (געווײַלעך אין מצ). < איי < סאַנסקריט. זאַמלונג פֿאַרהייליקטע שריפֿטן בײַ די הינדוס; שפּעטערער טייל פֿון די וועדאָס. „איבערגעזעצט אויף העברעאיש פֿון דעם אַריגינאַל אין סאַנסקריט, אויסצוגן פֿון די א׳ן", צייט, טמז, 1957 VI 14.

אופּאַסבוים — דער, ~בויימער. (באַטאַניק) בוים פֿון די מזרח־אינ־דישע אינדזלען; באַ־רימט מיט דעם מילכ־ווײַסן זאַפֿט וואָס מע ציט אַרויס פֿון זײַן שטאַם [פֿון דעם זאַפֿט מאַכן די אַרטיקע אײַנ־וואוינערס אַ גיפֿט צו באַשמירן זייערע פֿײַלן. דער סם גופּא הייסט **אופּאָס**]. Upas antiaris. Antiaris toxicaria.

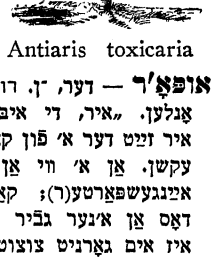

אופּא׳ר — דער, ־ן. רוסיצ. סאָוו. 1. אָנשפּאַר, אָנלען. „איר, די איבערגעגעבענע אַרבעטער, איר זײַט דער א׳ פֿון קאָלעקטיוו". 2. עקשנות, עקשן. אַן א׳ ווי אַן אָקס. ־נע — אַדי. אײַנגעשפּאַרטע(ר); קאַרג. „ער וייס אַבער דאָס אַן א׳נער גביר איז ווי אַ געשווער, עס איז אים גאָרניט צוצוטרעפֿן און מע קען אים אויך ניט איבערשפּאַרן", צבי ניסן גאָלאָמב, די בורזשואָזיע, וואַרשע 1906.

אופּאָריטש — אַדוו. סל. < *Uk*: упоруч האַנט בײַ האַנט; צוגעדריקט איינער צום צווייטן. זיצן א׳ אין בויד (אין וואָגן).

אופּאָרניק — דער, ־עס. < רוס. (בינע־סטאָליערײַ) לײַסט, אײַזן, שטאַבע אונטערצושפּאַרן, אונטערצופֿעסטיקן. „איצט וועל איך שוין מאַכן א׳עס און מיר וועלן האָבן אַזאַ באַלײַכטונג, אַז מע וועט זײַן איבערראַשט", כ״י, ל. סעגאַל, ׳וועגן ווילנער געטאָ־טעאַטער׳.

אופּאָרען זיך — אומוו. ־רע זיך, זיך אופּאָרעט. < *Uk*: упо'ратися. זיך ספּראַווען, פֿאַרטיק ווערן מיט (אַן) אַרבעט. „ערשט שפּעט אין אָוונט האָט זי זיך אופּאָרעט מיט דער אַרבעט אין קיך". „פֿרי:ער וועל איך מיך א׳, ווי גאָט האָט געבאָטן, מיט דעם שלח־מנות־טראָגן", גענאַרטע וועלט, 1815? „עס איז פֿאַר איינעם אַ יִינגערן צו שווער זיך א׳, מכּל שכּן אַ ייִד...אין די יאָרן", צעד. „איך האָב זיך שוין אופּאָרעט אַ ביסעלע אין פֿעלד; מ׳מוז זיך נעמען צו שטובאַרבעט", האָפּ, ׳וואַלד־געזאַנג׳. „געשטאַנען בײַ די סטאָיקעס, געפּאַקט, גענומען געלט — זיך ניט געקענט א׳ מיט אַזוי פֿיל קונים", פּ. רודאַי, טמז, 1958 II 16. (אויך אָן זיך: „און דאָ איז ער גאָרניט אין שטאַנד אַליין צו א׳, ער זאָל אַפֿילו זײַן מיט טויזנט קעפּ", ייִל, פּויליש יונגל).

אופּו׳סט — דער, ־ן (־עס). < אוק. של(י)וז צו קאָנטראָלירן די וואַסערן פֿון אַ טײַך, דער עיקר בײַ אַ מיל. „ער איז געבליבן שטיין אין מיטן דער לאַנגער גריבלדיקער בריק בײַם א׳", בערג, ׳אין איינעם אַ זומער׳.

אופּיטעוועט — אַדי. סל. אָנגעשטאָפּט, פּעט, אויסגעפּאַשעט. אַן א׳ער יונג פֿון אַ רײַך הויז.

אופּיטעווען — טרוו. ־טעווע, אופּיטעוועט. פּילנעווען, געבן אַ סך צו(ם) עסן. א׳ אַ שוואַך קינד.

אופּילנעווען — טרוו. ־נעווע, אופּילנעוועט. < פּויל, אוק. אויסהיטן, אָפּהיטן פֿון סכּנות. אויספּילנעווען (←). א׳ עמעצן ווי אַ ברעקל קינד. אויך מיט זיך.

אופּילע(ווע)ן — טרוו. ־לע(ווע), אופּילע(ווע)ט. < אוק. פּילען, פּילעווען, געבן אַ סך צו(ם) עסן. א׳ אַ שוואַך קינד.

אופּיסטע — די, ־ס. < אוק. דזוו אופּוסט.

אופּי׳ר — [האַרטע(ר) & קורצע(ר) ין] דער, ־ן. < אוק, רוס. וואַמפּיר, וואָלקעלאַק. בלוטזייגער, בייזער גײַסט. זייגט אויס דאָס בלוט ווי אַן א׳. „בעלי־טאַקסעס, כאַפּערס...אַזעלכע א׳ן", ייִל, ניט טויט, ניט לעבעדיק, ווילנע תּרנ״ח. „דאָ גייט אַן א׳ שוין צוויי יאָר אום. ערשט צוויי וואָכן אַז ער האָט דעם סטעלמאַך פֿאַרדרייט", אבג, דעקטוך, וואַרשע 1876.

אופּי׳ר(ע) — דער, ־(ע)ס. ← דפּוו. עקשן, אײַנגעשפּאַרטער, ווילדער יונג. „איז דאָס אַן א׳, מע קען בײַ אים ניט פּועלן".

אופּלאַוועס — די. במ. רוסיצ. אויך: **אָפּלאַוועס**. פּלוס. שליים־אויסשיידונג. „די ׳אָפּלאַוועס׳...בײַ אײַער פּרוי איז משמעות אויפֿן באָדן פֿון בלוט־אָרעמקייט", פּגעז, ווילנע 1929, № 15.

אופּראַוודאָם — דער, ־ען. סאָוו. קירצונג: אופּראַווליאַיושטשי דאָמאָם = הויז־פֿאַרוואַלטער. „ער איז אַן א׳, אַ פֿאַרוואַלטער פֿון אַ נאַציאָנאַליזירטן הויז", טראָצקי, טאָג, 1958 IV 29.

אופּראַוויטעל — [ווייכע ל] דער, ־עס. ווג ־ניצע, ־ס. רוסיצ. פֿאַרוואַלטער, אָנפֿירער. א׳ פֿון אַ געשעפֿט, זאַוואָד אע. „אַן א׳ אין גלאַוונעם קאַנטאָר", גאַר, די באָרד, זשיטאָמיר 1868.

אופּראַווליאַיושטשע — דער, ־ס. רוסיצ. דזוו אופּראַוויטעל. „ער האָט געהייסן אַרײַנשיקן דעם א׳ פֿון דעם האָטעל", ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „וואָס איר וועט נאָר דאַרפֿן זאָלט איר בעטן בײַ מײַן א׳", גבֿי״ר מווילנא [גבֿריאל ראַוויטש], ריבֿ משפּחה, ווילנע 1865.

אופּראַווליאַיען — אומוו & טרוו. ־ליאַיע, אופּראַווליאַיעט. רוסיצ. אָנפֿירן, פֿאַרוואַלטן. ער אופּראַווליאַיעט מיט דער פֿאַבריק (אויך: די פֿאַבריק). א׳ מיטן טראַקטאָר.

אופּראַוול(י)ענעץ — דער, ־נצעס. סאָוו. מיטגליד פֿון אופּראַוולעניע (פֿאַרוואַלטונג), אָפֿט איר: ביוראָקראַט.

אופּראַוולעניע — די, ־ס. רוסיצ. פֿאַרוואַלטונג, אַדמיניסטראַציע (געוויינטלעך וועגן אָפֿיציעלן אַמט). די א׳ פֿון אונדזער שטאָט. „עס איז אַ פֿאַרגעניגן צו זען ווי די נײַע אָבשטשעסטווענע א׳ זאָרגט פֿאַר דער שטאָט", קמ, 1864, № 30. „גענומען די א׳ פֿון דעם גאַנצן האָספּיטאַל", י. בודזאַהן, דאָס חנוכּה ליכטעל, ווילנע 1895.

אופּראַווע — די, ־ס. < רוס. 1. פֿאַרוואַלטונג. אַנשטאַלט אין צאַרישן רוסלאַנד וואָס האָט פֿאַרוואַלט די אַדמיניסטראַטיווע ענינים פֿון שטאָנדן און פֿון ייִדישן קהל. „כ׳האָב אין א׳ מחותּנים און האָב אַ גראַף אַ קאָמאַנדיר", ש. פּרוג III, נ״י 1910. 2. שטאָט־פֿאַרוואַלטונג, געקירצט פֿון: ׳גאָראָדסקאָיע א׳׳. „ער האָט די קראָם געדונגען בײַ דער א׳, צו וועמען זי געהערט", אַר, ׳די געשיכטע פֿון אַ קראָם׳. „אָט איז די א׳. עס קלײַבן זיך שוין די שטאָט־בעלי־בתּים, די גרויסע פֿאַרשוין", פּרוג III, ׳דער יריד׳. „לאָזט מען...אים זיך ניט שטעלן אויף דעם מאַרק, וואו ער צאָלט ניט אײַן פֿאַר די שטאָט־א׳ דעם באַשטימטן שטײַער", צבֿי ניסן גאָלאָמבֿ, די בורזשואַזיע, וואַרשע 1906.

מעשטשאַנסקע א׳ — פֿאַרוואַלט ענינים פֿון מעשטשאַנעס, שטאָטישע אײַנוואוינערס וואָס זײַנען ניט קיין פּריצים און ניט קיין סוחרים. „געוואָרן דער כּתרילעווקער מ׳ א׳־שרײַבער און נאָכדעם סעקרעטאַר", שע. קופּעטשעסקע א׳ — פֿאַרוואַלט ענינים פֿון סוחרים. „...און בעט די ק׳ א׳ צו מאַכן אַן אויסצוג פֿון דער אויבן־אָנגעוויזענער פּאָלאָזשעניע", קמ, 1864, № 27. רעמעסלענע א׳ — פֿאַרוואַלט ענינים פֿון בעלי־מלאָכות. „אין די שטעט וואו עס עקזיסטירט ר׳ א׳ דאַרף יעדער אַרבעטער...", די שׂכירות, לעמבערג 1896.

אופּראַווען — טרוו. ־ווע, אופּראַוועט. סל. אַרויספּראַווען, אָוועקשיקן. „גאַנץ פֿרי האָט די מאַמע געזען צו א׳ מײַן ייִנגערע שוועסטער נעכען פֿון שטוב", ה. אַקערמאַן, טמז, 1958 IX 6.

אופּראַוועץ — דער, ־ווצעס. סל. < רוס. באַאַמטער פֿון אופּראַווע.

אופּראַזש — דער, ־ן (זן). אויך: **אופּריאַזש**. < ווו, אוק, רוס. געשפּאַן פֿון אַ פֿערד. „צו פֿאַרקויפֿן...אַ פּאָר ברוינע פֿערד מיט א׳", קמ, 1863, № 14. „זיי פֿאָרן זיך אַמאָל אַרויס שפּאַצירן מיט זייער פּריץ, הייבן פֿיסלעך און שטאָלצירן מיט זייער שיינעם א׳", ממוס, קליאַטשע.

אוף — אויסרופֿוואָרט. 1. דריקט אויס פֿאַרמאַטערטקייט, אַזוי ווי אוף. „א׳ — סאַפּעט אָפּ די צווייטע [נשמה]", פּרץ, ׳צום עולם התּוהו׳. 2. ווערט געניצט בײַם אָנשטרענגען זיך צו שטופּן אָדער אויפֿצוהייבן אַ שווערע זאַך. „א׳, א׳! עס רירט זיך פֿון אָרט!", רייד. 3. דריקט אויס צופֿרידנקייט נאָכן פֿאַרענדיקן טאָן אַ שווערע זאַך, נאָך אַן אָנשטרענגונג מיט גוטע רעזולטאַטן. „א׳, האָב איך אים אַוועקגעלייגט אויף ביידע לאָפּעטקעס", רייד.

אופּי׳ר — דער, ־ן. לאָקל, האָמלע און אומג׳. דזוו אַפּיר, אַפּאָר. די שורה וואָס דער לערער, דער ׳שרײַבער׳, שרײַבט אַרײַן אין העפֿט פֿון תּלמיד(קע) אָדער אויף אַ באַזונדערן בויגן און מע דאַרף נאָכשרײַבן — בײַם לערנען שרײַבן.

אופֿיר — [אויפֿיר] גנ. 1. נאָמען פֿון אַ לאַנד, דערמאָנט אַ צאָל מאָל אין תּנך, וואָס שלמה המלך האָט פֿון דאָרטן געבראַכט גאָלד, זילבער, טײַערע שטיינער, סאַנדאַל־האָלץ, עלפֿנביין, מאַלפּעס און פּאַוועס (מלכים א, י, 11). גאָלד פֿון א׳ איז געווען סינאָנימיש מיט ריין גאָלד, פֿײַן גאָלד. [לויט איין סבֿרה איז א׳ געווען אין אינדיע, לויט אַ צווייטער אין אַפֿריקע (תּרגום אונקלוס), לויט אַ דריטער אויפֿן אַראַבישן האַלבאינדזל, לויט אַ פֿערטער אין דער נײַער וועלט, אין פּערו (איבער דער קלאַנגיקער ענלעכקייט).] „אונ׳ דיא מיינונג פֿון פֿיל שרײַבערשׂ איז דשׂ א׳ איז גאָווי שפּאַניא", שאר. „פֿון מצרים ווײַסע שטיינער, פֿון לאַנד א׳ גאָלד און גרודעס", יהואָש, ׳אויפֿן טורעם׳. 2. אַ מין ערגעץ־לאַנד, פֿול מיט עשירות. אַן אוטאָפּיש לאַנד. „איך האָב געזען דעם פּאַלאַץ שלמהס אין געדאַנק...און מלכּה שבֿא געזען, און א׳ס גאָלד־געשאַנק", אַר ׳די ייִדישע מוזיק׳.

אופֿירן — אַדי. נעאָל. < אופֿיר. וואָס קומט פֿון אופֿיר; וואָס איז פֿון (אָדער ווי) גאָלד. „פֿייגל גינגאָלדענע בלישטשען און פּראַנגען; עס סאַפּען א׳ענע עקדישן, שלאַנגען", פּרץ, ׳כּסא שלמה׳.

אופֿן — [אויפֿן] דער, ־ים [אויפֿאַנים]. < אבֿות דר׳ נתן, רות רבּה, ילקוט שמעוני; רשי, ויקרא, יג, 55 [אין ייִדיש איז דער באַטײַט און באַנוץ שטאַרק אויסגעברייטערט. פֿון תּח אַריבער צו אַלע שיכטן. געהערט צום ערשטן הונדערט אָפֿטסטע העבֿראיזמען].

1. אַרט, שטייגער, מאַניר, פֿאָרעם. אויף אַזאַ א׳; אויף אַן אַנדער א׳. אויף אַ גוטן

(ריכטיקן, סַאלשן, שלעכטן אַזוי) א׳. וואָס איז דאָס סַאר אַן א׳ טאָן? קוק זיך צו צו מיין א׳ טאָן. זיך פֿירן אויף אַ שיינעם א׳. פֿירן די באַלעבאַטישקייט אויף אַ שיינעם א׳. דורכפֿירן אַ שׂמחה אויף אַ בכבֿודיקן א׳. „יאָסעלע האָט ניט אויפֿגעהערט צו זינגען, מאַכן קונצן מיטן האַלדז, צעגיסנדיק זיך אויף טויזנטערליי א׳ם וויי דאָס שפּילפֿייגעלע", שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. „...געגלייבט אויף אַ מאָדנעם פֿרײַען א׳ אין השגחה פּרטית", בערג, יוסף שור׳. „אויף געבן תּיכף [צדקה] האָט ער דאָך קיין שליטה ניט, אויפֿן גוטן א׳ זאָגט ער אָפּ פֿאַרן שטאַרבן", פּלאי, המדבר בצדקה, וואַרשע תּרנ״ב.

2. דרך, וועג, מיטל, מאָדוס. גוטער (גרינ־גער, שטרענגער, פֿינקטלעכער אַזוי) א׳. צו באַטראַכטן עפּעס אויף אַן אַנדער א׳. פֿירן געשעפֿטן אויף אַ סאָליד א׳. אויף וואָסער א׳ רעכנסטו דאָס אַנצוהייבן? *האַלטן אויף אַן א׳ = אויף אַ דרך, דה עס גייט שוין גוט, מע וועט אַפֿנים קענען דערגרייכן, דורכקומען. דער מסחר (די אונטערהאַנדלונגען) האַלטן שוין אויף אַן א׳. „(כּי לא זאת) דען ניט אין דען א׳ אוג׳ אין דען דרך האב איך אײַך געבן דיא מנוחה", סהמ, מיכה, ב, 10, פֿראָג תּנ״ב. „מענטשן וואָס טוען זיך אײַנערעדן דאָס בזמן הזה איז גאָר קיין א׳ געלט צו פֿאַרדינען אַן ליגנט רעדן", ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, פּלא יועץ, ווילנע 1898. „און אויף אַזאָ א׳, הודות להגבֿיר והסוסים, האָט קהל עקריגן אַ רב", פּרץ, געדאַנקען און אידיין. „...וועגן דעם גאָלדענעם געדאַנק ארויסצושיקן סאָלאָמאָנען פֿון דאָרף אויף אַזאָ קלוגן א׳", ספּ, יודישער קאָלאָניסט. „[די פּוונה] וואָס מע האָט [די נשמה] אַראָפּגעשיקט אויף דעם עולם...קען זיך אין דעם א׳ פֿון התּבודדות ניט אויספֿירן", לדב, קלו. „דער חזן האָלט 'והאופֿנים' [← אופֿן וו, בב] און דאָ רעדט די 'חיות הקודש' [וש] פֿון אַלע א׳ם האַנדל גאַנץ הויך", אַ. מרגליות, קמ, 1867, № 50.

3. שיטה, סיסטעם, גאַנג, סדר. פֿלאָן. „דער א׳ פֿון זײַן הספּרה איז אויסגעצייכנט, די שווערסטע סוגיות ווערן קלאָר און פֿאַרשטענדלעך", רייד. „אין אָדם איז די הרכּבֿה פֿון גוף ונפֿש גאָר אויף אַן אַנדער א׳ לגמרי. דער חומר וצורה זענען אין אַ מלחמה תּמידית", לדב, צד. „אין תּשובֿה זענען פֿאַראַן זמנים שונים און א׳ם שונים", פּוקח עורים, נ״י תּ״ש.

4. תּנאַי, באַדינג. פֿאַל. אומשטאַנד. מסכים זײַן נאָר אויף אַזאָ און אַזאָ א׳. „איך וועל עס אויף קיין א׳ ניט דערלאָזן!", רייד. אויף קיין א׳ ניט, אויף קיין פֿאַל ניט. *אין אַן אַרעמען א׳ = לויטן פּיר פֿון אַן אַרעם לעבן; אַרעם. אין אַן אַרעמען א׳ איז דאָס אויך אַ שׂמחה. די חתונה איז געווען אויף אַן אַרעמען א׳. *אין אַ גוטן א׳ אָפּצודינגען (אָפּצודאָנקען, אָפּצוגעבן) = פֿאַרעם פֿון באַדאָנקען פֿאַר הילף ביי אַ קראַנקייט אָדער אַן אַנדער צרה. דה מע וועט אָפּדינען, אָפּצאָלן אא, אָבער דער וואָס האָט אַ טובֿה געטאָן וועט זײַן אין אַ גוטן א׳, אין גוטע לעבנס־באַדינגונגען. „אַ מלכות האָט אים געגעבן געלט, אַז ער זאָל אויסגעבן אין זעלכע א׳ם פֿון הוצאות ווי ער האָט אים באַפֿוילן", חח, ח״ב.

5. געשטאַלט, צורה. ס׳האָט גאָר קיין א׳ ניט. „איך קען ניט דײַן פּנים פֿאַרמײַדן, / אַזואו נאָר איך קער זיך און וועגד, / עס ווינקט מיר אויף טויזנט א׳ם / פֿון טירן און פֿענצ־טער און וועגט", יהואש, בלומען און דערנער.

6. מיין, באַטײַט, טײַטש. איז דאָס דער ריכטיקער א׳? „די אורים ותּומים — דורך זיי האָט מען געוואוסט קלאָר איטלעכע זאַך נאָך איר א׳", מלרה, מ/ב. „עס איז שבֿעים פּנים לתּורה,...איז דערויף מרמז דאָס וואָרט 'ויכלו', דאָס באַטראַפֿט זיבעציק א׳ם פֿון דער תּורה", נוצ ii. [ויכלו בגמטריא 172!]

7. מאָדוס פֿון ווערב. באַשטימטער א׳ (איך שרײַב...), אומבאַשטימטער א׳ (שרײַבן), באַ־פֿעל־א׳ (שרײַב!), תּנאַי־א׳ (וואָלט געשריבן), ים, שול־גראַמאַטיק, 1921. ← בשום אופֿן (ניט, ואופֿן), באין אופֿן, בשום ענין ואופֿן, בשום פּנים ואופֿן.

אופֿנאל — [וויכ׳ל] דער, ־עס. < פויל. דזוו אוכנאַל (←), הופֿנאַל.

אופֿן(ה)עבֿודה — [אויפֿן־(הא)אַוואוידאַ] דער. אופֿני־(ה)עבֿודה [אויפֿאַניי־...]. אופֿן, שטייגער פֿון דינען דעם השם־יתּברך, גאָט. „ער זאָל טאָן מצוות מיט אַ טיפֿן געפֿיל און דענקען דערבײַ אַז דורך אַזאָ א׳ע׳ועט ער אומקערן די נשמה למקורה", מאמר יום־כּיפּור, נ״י תּ״ש. „איצטער איז די צייט צו דערציילן די פּרטי אופֿני־העבֿודה פֿון יענעם ראָש־השנה", לדב, קמד.

אופֿנוע — [אָפֿנוע] די, ־ס. אין יידיש פֿון ישׂראל. מאָטאָציקל. „קויפֿן אַ נײַע א׳, אַפֿילו ווען מע קען ניט רײַטן אויף איר", רייד.

אופֿני(י)ם — [אָפֿנאַיִם] די׳. בם. אין יידיש פֿון ישׂראל. ראָווער, וועלאָסיפּעד, פֿאָרראָדל.

אופֿנים — [אויפֿאַנים] די׳. מצ. **אופֿן** — אצ, זע. 1. רעדער אין יחזקאל הנבֿיאס מיסטישער זעאונג פֿון דער מרכּבֿה, (יחזקאל, א, 15 א״ען), „די א׳ם פֿון דער מרכּבֿה לויבן דײַן כּבֿוד", מחזור לימים נוראים, סלאָוויטש 1832, קח/א. „אַלע הימלען אין חיות הקודש און די א׳ם ציטערן אַלע און עפֿענען זייער מויל מיט געזאַנג", קה, ווילנע תּרל״ה, לב/ב. אויך אין סמיכות — **אופֿני הקודש** — „רעדער פֿון הייליקייט", „מלאכים פֿון הייליקייט", ← בב.

2. פּמליא מלאכים און יעדער איינער פֿון זיי [לויטן רמבם זײַנען די א׳ם נידעריקער וי סתּם מלאכים, אָבער העכער וי די חיות הקודש]. „מלאכים וועלן [דעם צדיק] אויפֿברענ־גען און די אופֿני־הקודש וועלן אים אַרום־רינגלען", נ. נ. הנובֿר (האַנאָווער), ספֿר שערי ציון, זשיטאָמיר תר״ט. „ווען זוא איין תּפֿילה אַרויף קומט, איין א׳ דער שטים אויף מאות חיות גדולות, דער הייסט רחמיאל,...נעמט די תּפֿילה מיט דמעות", נצו, א/ב. „איין א׳ צו דעם אַנדערן, און איין כּרוב צו דעם אַנדערן ...אַלע מלאכים שטעלן זיך פֿאַר דעם כּסא־הכּבֿוד מתּפלל צו זײַן פֿאַר די ישׂראל", מלרה, לג/א. „שׂרפֿים וא׳ים זענען זיך צעפֿלויגן אין אַלע זיבן הימל מיט אַ זמר", פּרץ, „אַ שמועס׳, „איבער שׂרפֿים, א׳ים און הייליקע חיות...", צייט, מטרון. „און ווי יחזקאל זען וויזיאָנען איז מיר שווער, פֿון שׂרפֿים און א׳ים הער איך קיין געוויסל", אַר, 'צו מײַן פֿאָלק'.

3. מצ. נאָמען פֿון די פּיוטים וואָס מע זאָגט יום־טובֿ צו שחרית בײַ די ברכות 'יוצר אור', אין דער תּפֿילה 'והאופֿנים וחיות הקודש'; אצ. איטלעכער פּיוט באַזונדער. „דר גוך יוצרות אוג׳ א׳ם, הפֿטרות און ברכות...", הקדמה צו מנהגים...דורך דאז גאנץ יאר, וועגעדיק ש״ץ [וועגעציץ 1590, מהרי״לס מנהגים אין ייִדיש].

4. (גנבֿים־שפּראַך) מיו. סתּם ראָד. אווע iv.

אופֿרישן — גג. אָפֿען. דער עלטסטער טייל פֿון בודאָפּעשט, וואו יידן האָבן געלעבט.

אופֿען — אוטוו. אופֿע, געאופֿעט. סל. < פויל. גלייבן, געטרויען, זיך פֿאַרלאָזן. מע טאָר איר נישט א׳ פֿונדאָנען ביז אַהער.

אופֿער — דער? ־ן. דטשמ. נר. אורח פֿאַר־טײַטשט 'שׂפֿת הים' (בראשית, כב, 17): „א׳, און 'גדותיו'" (יהושע, יג, 15): „זײַנע א׳ן". שוב פֿאַרטײַטשט אַזוי 'שׂפּה' און 'גדה', אַזוי אויך מלל. ראש מלון מפּתח, זשיטאָמיר 1872, פֿאַרטײַטשט אַזוי 'חף', „אַם א׳ דעם ימעס" — חזוק־ווערטל אין ליטע וועגן די וואָס ווילן רעדן דײַטש אַנשטאָט יידיש.

אופֿערלעך מיט פּופֿערלעך — פֿראַזע. לאָקל (קאָלאָמיי). 1. שפּאַסיק וועגן דרויב פֿון אַ הינגדל. 2. דזוו קיי און שפּיי. געניצט ווען מע איז ניט זאַט נאָך אַן עסן. „דאָס איז גאָרנישט, דאָס איז א׳ מיט פּ״, רייד.

אופֿק — [אויפֿעק] דער. מצ נב. < אמונה רבּה (ראב״ד). הימלראַנד, האָריזאָנט. „גיי, גיב אַ קוק אויפֿן א׳ ווו האַלטן מיר בײַ שקיעה". „און אַז דער צדיק האָט דערגרייכט דעם א׳, האָט ער דאָרט געוואָרט ביז צו דער שקיעה", ספורי נפֿלאות.

אוציאָ'ק — אויך: אוטש(י)אָק. דזוו אוטיאָק (←). „ויברח יעקב — מאַכט רשי: זראַביל א״א".

אוציטל — דער, ־טעלעס. פֿטמ. < רוס. לע־רער פֿון רוסיש אָדער אויף רוסיש; לערער אין אַ רוסישער מלוכה־שול. „קוקט ווי זיי גיבן אָפּ ערע זייערן אַן א׳...און דעריבער האָבן טאָקע זכּיגע שילער פֿאַר אים אָפּשײַ", מ׳ ז׳ ח׳ [א. ח. ווײַנער], די קלוגע מציאה, ווילנע 1876.

אוצין — דער, ־עס. < וור. אויך: **אָצין**. אָפּ־געהאַקט שטיקל האָלץ; שײַטל; שפּענדל. לייגן אין אויוון די א׳עס.

אוצן — טרוו. אוץ, געאוצט. מיו. *Mhd*: ûzen. אַ ביסל אָפּפֿאַלן, שטעכעלירן. רייצן. „דו שרײַבסט ...גלײַך דו...פֿיל מאל גישריבן העשט און קיין תּשובֿה האשט ער הלטן...דו קאנסט אונז ניט אוצין", י. מאַרשן, חנוך לנער, פֿירורדא 1774. „זאָ ווערד מער אינס חדר געאוצט", טענדלאָו, 769 = אַזוי וועלט מען אָפּגענאַרט אין לעבן. אויך: **אוצען, הויצען**.

אוצר — [אויצער] דער, ־ות [אויצערעס]. < תּנך, אַ צאָל מאָל [אין יידיש איז דער באַטײַט אויס־געבריטערט. געהערט צום צוויטן הונדערט

אָפּטסטע העברעאיזמען]. 1. גרויס פֿאַרמעגן אין פֿאַרעם פֿון גאָלד, זילבער, טײַערע שטיינער אא. אַן א׳ מיט אבנים טובֿות ומרגליות. „ווען איך וואָלט געהאַט דעם מלכס א׳ות מיט זײַן גאַנץ פֿאַרמעגן...״, פֿל. „דעם מלכס א׳ וועט פֿאַר דעם ניט קלעקן״, פֿוול. אָנקלײַבן אַן א׳. וויזן דעם גאַנצן א׳. „צעהן מאל זײַן דיא א׳ות אויז דעם בית המקדש אוי׳ ירושלים גיפֿירט גוארן״, אלכסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובֿית החבֿירה, אַמשט 1724. „האָט צוגענומען די א׳ות פֿון גאָטס הויז און די א׳ות פֿון מלכס הויז״, תּי, מלכים א, יד, 26. *האָבן אַן א׳ אין מויל = איר. האָבן אַ צאָל גאָלדענע ציין.

2. גרויסער סכום געלט אַדער גאָלד אא, באַהאַלטן אין אַ כּלי, קעסטל, קאַסטן אא, באַגראָבן אונטער דער ערד, אין אַדער אונטער פֿונדאַמענט פֿון אַ בנין, צי גאָר אין אַ וויסט אָרט, אין אַ היײל, אין אַ וואַלד, אויפֿן דעק פֿון ים אאזוי. באַגראָבן, זוכן, געפֿינען אַן א׳. מעשׂיות מיט (וועגן) אַן א׳ וואָס אַן אָרעמאַן האָט געפֿונען. מאַזעפּעס א׳. א׳ות פֿון (ים)־רויבערס. פֿלוצעס רײַך געוואָרן, וויי ער וואָלט געפֿונען אַן א׳. „איך זאָל געפֿינען עפּעס אַן א״, שע, יידישע קינדער. „אַז דו וועסט זי אַרומזוכן אַזוי וויי געלט, איר נאָכגישטערן אַזוי וויי נאָך אַן א״, מס, משלי תּקע״ד, ב, 4. „אַמאָל, דערציילט מען, פֿלעגט אליהו הנבֿיא אָנווײַזן וואו ס׳ליגט אַן א״, לאָט, דאָס יידישע קינד. „ווען גאָט גיט אַזוי אַז איך זאָל אויפֿאָקערן אַן א, וואָלט איך...פּטור געוואָרן פֿון צו זײַן אַ פּויער״, ← אויפֿאָקערן, בב. [פֿאַראַן אַ שלל מעשׂיות, לעגענדעס און גלײַבּענישן בשׂמחות מיט אַן א. זען פּרצעס ׳דער אוצר׳. אַ פֿלעמל וואָס שפּרינגט אַרום אין פֿעלד אַדער וואַלד איז אַן א׳ אַדער פֿירט צו אַן א׳; ווען מע כאַפּט עס אַדער מע פֿאַרדעקט עס מיט עפּעס, האָט מען דעם א׳. ווען מע זעט אַ ביסל אַ גרעסער פֿײַערל, וויי אַ סימן פֿון אַן א׳, אַרײַנוואַרפֿן אַהין אַ פּאָר טאָפּל אַדער אַ שוך. שרעטעלעך זײַנען הײַטערס פֿון א׳ות, און אַז מע כאַפּט אַראָפּ פֿון אַ שרעטעלע דאָס היטל, וועט ער ברענגען אַן א׳. אא.] „ערגעץ טיף, אין דער ערד אײַנגעגראָבענע, וואָרטן א׳ות אויף אונדז, וואָרטן א׳ות פֿאַרשאָטענע״, הל, ׳ערגעץ וויײַט׳, קללה: „אַן א׳ זוכט מען אין דער ערד — האָט מען יענעם אויפֿן אָרט פֿון א״, בימקא, גנבֿים.

3. אײַנזאַמלונג פֿון ווערטפֿולס, פֿון טײַערס וואָס געפֿינט זיך אויפֿן הימל און וואָס פֿון דעם איז דער רבונו־של־עולם מזכּה דעם גאָטס־פֿאַרכטיק, דעם מענטשן בכלל. „גאָט וועט דיר עפֿענען זײַן גוטן א׳, דעם הימל, צו געבן דעם רעגן פֿון דײַן לאַנד״, תּי, דבֿרים, כה, 12. „זינט דער בית־המקדש איז חרוב געוואָרן, פֿאַלן ניט די רעגנס פֿון א׳ טוב״ (לויט בבֿא בתרא, כה/ב) = זיי קומען ניט שטענדיק אין דער ריכטיקער צײַט. „מכּון איז דער נאָמען פֿון איינעם פֿון די זיבן הימלען, וואו עס זײַנען פֿאַראַן די א׳ות פֿון שניי און פֿון האָגל״. „געדענק אונדז צו גוטן אויף אונדזער וויניק צדקה, און אומזונסט זאָלסטו מיט אונדז טאָן צדקה, און זאָלסט זיי עפֿענען, די א׳ות פֿון צדקה״, מלרה, יג/ב. „אויף אַ שטוב בויען און אַ קינד אויסגעבן איז דאָ בײַ גאָט אַ באַזונדער א״, שוו. איר — „גאָט האָט אַן א׳ מיט צרות און פֿאַרטיילט איטלעכן נאָכן פֿאַרדינסט״, שוו. „איך האָב מיר פֿאַרגעשטעלט אַז בײַם רבונו־של־עולם אין א׳ זענען אויס־געלייגט די נשמות, ווי די סחורה בײַ מײַן מאַמען אין געוועלבל״, פּרע, ׳וואָס הייסט „נשמה״׳.

4. פֿאַרשלאָסן אָרט וואָס ווערט געהיט און וואו עס זײַנען באַהאַלטן גאָלד, טײַערע שטיינער און טײַערע זאַכן בכלל. שאַצקאַמער און דאָס וואָס געפֿינט זיך אין אים. היטן ווי אַן א׳. באַוואָפֿנטע זעלנערס שטייען בײַ דעם מלכס א׳. זיך אַרײַנקריגן אין פֿאַרשלאָסענעם א׳. אַרויסגנבֿענען פֿון א׳. ער האָלט זי פֿאַרשלאָסן ווי אַן א׳. „דער וואָס ער איז אַ ממונה איבער די א׳ות, ער איז דווקא אַ תּם, וואָרן אַ חכם ויל מען ניט מאַכן פֿאַר קיין ממונה איבער די א׳ות״, נחב, ׳מעשׂה בחכם ותּם׳. *אַ טאָג פֿון מלכס א׳ = זייער אַ שיינער, זוניקער טאָג.

5. (סכום) ווערטפֿולע מינעראַלן, מעטאַלן אַדער יעדער אַנדער מין פֿון דעם נאַטירלעכן רײַכטום פֿון אַ לאַנד, הן וואָס ווערט אויס־גענוצט, הן דאָס נאָך ניט־אויסגענוצטע אַדער אַפֿילו נאָך ניט־אַנטדעקטע. אַנטדעקן, אויס־גראָבן א׳ות. „איך בין זיכער אַז מע וועט נאָך געפֿינען געניג א׳ות אין נגב״, רייד. די א׳ות פֿון ים־המלח. אַן אומדערשעפּלעכער א׳ פֿון נאַפֿט. דער א׳ פֿון לאַנד — דאָס שוועבֿעצ גאָלד, שטיינקוילן. „מע יאָגט זיך איצט נאָך אַ נײַעם א׳, נאָך אוראַניום״. פֿיג. „בין איך אַרויס צו אײַך, פֿאַרצוימטע א׳ות דאַרשט״, האַפּ, ׳דאַרשט׳.

6. עשׂירות, רײַכטום בכלל. ראָטשילדס א׳ות. אַ גביר אַדיר מיט גאַנצע א׳ות, מיט וועלדער און פֿעלדער. פֿאַרתּכלעוועט אַן א. *באַגראָבן אַן א׳ — אויך: פֿאַרתּכלעוועט, פֿאַרשפּילן, באַגראָבן אַן א׳ אין אַ שלעכט געשעפֿט. פֿאַר־דינען, מאַכן אַן א׳. „דיא יהודים זײַנען צו דען קינג איין גוטר (אוצר) אוג׳ דוא ווילשט מאַכן דש ער זיא פֿר לירן זאל״, שאר. „אַ גלוסטיקער א׳ און אייל איז אין דער וואוי־נונג פֿון חכם״, תּי, משלי, כא, 20. „אומגע־רעכטע א׳ות נוצן ניט, אָבער געראַטן איז מציל פֿון טויט״, תּי, משלי, י, 2. „די א׳ות אַן אַצאָל ניט האָבן קיין ווערט, ס׳וועט קומען אַמאָל אַ טאָג אויף דער ערד...״, אר, ׳ס׳וועט קומען אַמאָל׳.

7. אַנזאַמלונג פֿון זאַכן מיט אַ באַזונדערן ווערט, זעלטענע חפֿצים, אַנטיק, זאַכן וואָס זײַנען ווערטפֿול מחמת אַ צופֿעליקער קאָניונ־קטור, זאַכן וואָס האָבן אַ היסטאָרישן אָדער סענטימענטאַלן ווערט. אויך אָרט, בנין, לאַגער וואו דאָס געפֿינט זיך. „דער סוחר האָט אין מלחמה־צײַט באַהאַלטן אַן א׳ פֿראָוויאַנט״, רייד. א׳ות מיט וויין און קאָרן אין אַ הונ־געריאָר. „ר׳ יהודה הנשׂיא האָט אין אַ הונגער־יאָר געעפֿנט זײַנע שפּײַז־א׳ות נאָר פֿאַר תּל־מידי־חכמים...דערנאָך פֿאַר אַלעמען״, ← בבֿא בתרא, ח/א. אַן א׳ שערבלעך פֿון קרוגן. דער א׳ פֿרוכטן, מענטעלעך, חנוכּה־לאָמפּן, בשׂמים־ביקסלעך, כּוסות און כּלערליי תּשמישׁי־קדושה אין יידישן מוזיי. דער מוזיי גופֿא איז אַ יידיש־נאַציאָנאַלער א׳. א׳ות ספֿרים.

8. גרויסע אָדער באַזונדער ווערטפֿולע קאָלעקציע ספֿרים, ביכער, כּתבֿ־ידן, בריוו, פֿאָטאָגראָפֿיעס, אַרכיוו־מאַטעריאַלן אָדער קונסט־ווערק. אַן א׳ פֿון רבֿנישער ליטעראַטור. אַן א׳ בילדער. „דירעקט בשכנות מיט דער מלוכה־ביבליאָטעק און אירע א׳ות וואָס זײַנען אומ־פֿאַרבײַטלעך אויף פֿאַר אונדזער אַרבעט״, מוז, היסטערס פֿראָפֿעסאָרן. „קרובֿ צו פֿערציק יאָר האָט דער ייוואָ אויפֿגעזאַמלט און אײַנגעזאַמלט ...א׳ות פֿון גאָר גרויסן פֿאַרנעם״, טמז, 3 V 1964. די ניו־יאָרקער שטאָט־ביבליאָטעק האָט גוואַלדיקע א׳ות. דער א׳ פֿון לוועזר. אַן א׳ פֿון חזנישער מוזיק. „צפֿת האָט שוין אַן א׳ מיט מאַדערנע בילדער״, פּב.

9. זאַמלונג פֿון שפּראַכיקן פֿאַרמעג, פֿון ווערטער, סינאָנימען, אידיאָמען, שפּריכוועךטער, כּלערליי פֿאָלקלאָר־מאַטעריאַלן. י. ל. כּהנס א׳ פֿאָלקסלידער. סטוטש, א׳ פֿון דער יידישער שפּראַך. יע, דער וואונדער־א׳ פֿון דער יידישער שפּראַך. איגנאַץ בערנשטיינס א׳ שפּריכוועךטער. „דער ׳קול מבשׂר׳ איז אויך אַן אומ־אויסשעפּיקער א׳ פֿון דעם דעמאָלט גערעדטן יידיש״, ישעיה טרונק, אונזער צײַט, 1962, 12.

10. גרויסער סכום קענטענישן, ידיעות, וויסן. סכום גיסטיקע מעלות אָדער ווערטן. אַן א׳ וויסן אין פֿילאָלאָגיע, אַסטראָנאָמיע אאזוי. א׳ות פֿון פֿאָלקסקולטור. „ווער זיך אויף דיזן עולם וואול אן בריט מיט מעשׂים טובֿים..דר פֿערכט זיך גאר ניקש פֿר דען שטארבן. ער וויסש וואול דש ער זיך איין גוטן א׳ גמאַכט הט אין הימל״, עפּש, דרך הישר לעולם הבּא, שקלאָו 1796. „זי וועט אויף אונדז אויסגיסן אַ גאַנצן א׳ פֿון הייליקע געדאַנקען און טײַערע זכרונות״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „וואויל איז דער חלק פֿון דעם זון וואָס ער איז זוכה צו וויסן די סודות און די א׳ות פֿון זײַן פֿאָטער, אַזוי וויי אַ בן־יחיד וואָס דער פֿאָטער האָט אים געגעבן רשות, ער זאָל געווענדטיקן אין די א׳ות״ [בב 4 & 6], נוצ 1. „אַ חכם איז ער געווען, א׳ות חכמות האָט ער איבער־געלאָזט״, פּרע, ׳קהלת׳. „...איז באַווירקט געוואָרן פֿון דעם תּנכ״א״, לע, טמז, 24 V 1964.

11. אַ סך געלט (גוזמאדיק). אַנזעצן אַן א׳. אַרײַנלייגן אַן א׳ מיט געלט אין געשעפֿט. „ס׳האָט אָפּגעקאָסט אַן א״, שע, מאָסל. „און ווי וועט ער זיך דאָס אָנדינגען אין שטאָט פֿאַר עסן, עס וועט דאָך קאָסטן אַן א״, מסדר אגרת, ווילנא והוראָדנא תּקפ״ה. *זײַן בויך (פּופּיק, טרעמבע) איז ווערט אַן א׳ = איר — ער איז אַ פֿרעסער, ער גיט אויס אַ גוזמא געלט אויף עסן.

12. זייער אַ סך, אַ גרויסע צאָל (געוויי־לעך וועגן עפּעס וועךטיקס). „אין איטלעכן לײַכטער גאַנץ געדיכט ברענען זיך גאָר אַן א׳ מיט ליכט״, עט, לידער. „יעדער חלק ווידער האָלט אין זיך אַן א׳ קאַפּיטלעך, יעדער קאַ־פּיטל אַ גוזמא פֿונקטן״, ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. אויפֿעסן, פֿאַרשלינגען אַן א׳ ספֿרים = דורכ־

לייענען, דורכלערנען אַ סך ספֿרים. אויך איר: אַן (אבֿיון) מיט אַן א׳ לימ׳. זן אויך אַדוואר־ביאל. „דאָרטן, אויף יענער זײַט...", איז אַן א׳ בעסער ווי דאָ; מע הערט ניט פֿון צרות און לייד, מע לעבט נאָר אין נחת און פֿריידן", עט, לידער.

13. אויסדרוק פֿאַר אַ מענטשן וואָס מע האַלט אים זייער טײַער, וואָס מע שאַצט הויך זײַנע מעלות. „בײַ מיר אין דער היים האָב איך אַן א׳, מײַן שימעלע זאָל לעבן", רייד (פֿון אַ מוטער וועגן איר זון). „ער האָט אַ גאָלדן האַרץ, ער איז אַן א׳", רייד. „ביז ס׳האָט זיך געפֿונען אַ תּכשיט אַ בחור, אַן א׳", יהואש, ׳די געגנבֿעטע כלה׳. וואויליוונג־רישׂ, איר: „בײַסט פֿאַר אונדז אַן א׳ — אין דער ערד (אין דער אַדמה) [וווּ מיטן בן]ן.

14. דזוו בן 13 בנוגע אַ כּלל. ישׂראליקל — גאָטס א׳. „האט לוזין זאגין דורך משה דער בורא דער יוצר, וועט ישׂראל ווערין לטין דיא תּורה — זולן זיא צו מיר זײַן איין א׳", שה וו, יב. 15. אויסדרוק פֿון צערטלעכקייט [וועגן אַ קינד, אַן אינטים נאָענטן, אַ געליבטן טער]. אויך אין פּקפּ: א׳ל. מײַן א׳ל, מײַן ליבֿ קינד! „א׳ל מײַנס! אַ געזונט אין דײַנע ביינדעלעך!", „שיין ביסטו, א׳לעבֿן, אַזוי ווי לויטער גאָלד", פּל. אויך סתּם ווי אַן אופֿן רעדן: „ס׳איז דיר באָשערט...א גרויס גליק. מײַד אויס די טריט פֿון דעם ברוגעט...מער האָט די קאָרט ניט וואָס צו זאָגן, א׳ מײַנער", אפֿא, ׳ציגײַנער׳. אָפֿט אויך איר: „קום אַהער, א׳ל, וועסט כאָפּן די ריכטיקע פֿאַרציע". 16. איר, דאָס פֿאַרקערטע פֿון די פֿרײַערדיקע בב. עמער אָדער אַן אַנדער כּלי מיט מיסט, אָפּפאַל, טינוף, ספּעצ אין תּפֿיסה, אין קאַצעט. אַרויסטראָגן דעם א׳, „אוועג! האָט זי (ער) אַרײַנגעכאָפּט אַן א׳, זי (ער) וועט האָבן זיך צו קראָצן אַ גאַנץ לעבן", רייד.

אוצר בלום — [...בלום] דער, ־ות ־ים [אויצ־דעס בלוסים] < גיטין, סז/א. תּה. זן. תּלמיד־חכם וואָס איז פֿול מיט כּלערליי קענטעניש, ידיעות. „אונדזער מרא־דאַתרא איז אויך אַן אמת אַן א׳ ב״.

אוצרדיק — [אויצערדיק] אדי. וואָס איז ווי האָט אַ שײַכות צו אַן אוצר. א׳ אָפּהיטן די תּורה. זאָמלעך א׳. „מיט דעם גלויבן אין דעם אין געפֿינט וואָס האָט אונדז אַנטקעגנגעשטראָלט פֿון זייער נאָטירלעכקייט און עכטקייט". י. י. סיגאָל, קענ״א, 52 VI 15. ־ייטן.

אוצרי־החכמלכות — [...האַמאַלכעס (...כוס)] דער, א׳ות־ה׳. צוב. אוצר (← בב 4, 6) פֿון קיניג. שאַצקאַמער פֿון מלך. מלוכה־קאַסטע. „באַצאָל אים פֿון א״ה׳ צער און רפּוי", פּרץ, ׳צוויי וועגן — צוויי משלים׳. אַן אויסבערענגער, ער וואָלט געקאָנט צעפּטרן אָפּילו דעם א״ה׳! „וועג דער שונא איז געווען נאָענט צו דער הויפּט־שטאָט, האָט מען דעם א״ה׳ אַריבערגעפֿירט אין אַ היילי". אויך: **א׳־המלך**. „ווײל איך געבן דאָס געלט אין א״ה׳ אַז דער יידּ זאָל קומען צו קבֿר ישׂראל", משה אהרן גליקמאן מליקאוו, ברכי נפשׁי, וואַרשע 1898. פּפּ: **א׳־המלוכה**. „די שיף מיט דאָס געלט האָט מען צוגענומען אין א״ה״, ל. יאָסעלאָוויק, דעם פֿאָסערס צוואה, ווילנע תּרמ״ו. **־דיק** — אדי.

אוצרי־הנשמות — [...האַנ(ע)שאָמעס] דער. בלויז אצ. צב. שאַצקאַמער פֿון נשמות אין הימל, ביים רבונו־של־עולם [פֿגל: וועג אַ יידּ (אַ מענטש) דאַרף געבוירן ווערן, נידערט אַראָפּ די פֿאַסיקע נשמה פֿון דעם גרויסן א״ה׳ און זוערט פֿאַרבונדן מיטן גוף פֿון נײַ־געבוירענעם]. „אין התּבודדות איז די נשמה געווען, זײַנדיק אין א״ה׳, און האָט געזען שענערע זעאונגען", לדב, 272. „איר פֿרעגט, וואו עס איז אהיגגע־קומען דער א״ה׳? ער איז דאָ! דאָס איז אַ מאַגאַזין מיט טויזנטער, טויזנטער מינים סחורה — געמיינערע, בעסערע, גוטע, גאָר גוטע...", פּרץ, ׳פֿין דע סיעקל׳. „ווי פֿון יענע הויכע וועלטן איז זי דאָ אַראָפּגעקומען, ווי פֿון א״ה׳ האָט דער בורא זי געזונדן", יהואש, ׳רבי מתּיא׳.

אוצרות־זוכער — דער. ־ס. וונ ־ין, ־ס. ווער עס זוכט באַהאַלטענע אוצרות. אַוואַנטוריסט. אויך: פֿאַרשער, אַרכעאָלאָג. אַ טויבער אַן א״ד. די נײַמאָדישע א״ד׳ס אין גגב. **־ערי** — זיך פֿאַרנעמען מיט א״ד׳ס. **־ישׁ** — אדי.

אוצרות חושך — [...כוישען] בלויז מצ. < ישע׳ה מה, 3 [רעדט זיך וועגן פֿורשן וואָס גאָט וועט אים איבערגעבן א׳ ח׳]. „א׳ פֿון דער פֿינצטערניש", תּי. פֿאַרבאָרגענע, פֿאַרבאַהאַלטענע אוצרות, עשירותן. [וועלט ענניצט ביים רעדן וועגן רײַכקייטן וואָס זייער אייגענ־טימער וווייסט אַפֿילו ניט ווײַל זיי זײַנען.] „ער איז אָנגעשטאָפּט, גאַנצע קאָסטענעס מיט גאָלדענע און זילבערנע חפּצים, א׳ ח׳!", רייד. [פֿרגל אוצר(ות) פֿון חושך = גרויסער סכום פֿינצטערניש פֿון גימטר, רשעות, בײַ־באַריישקיט. „די דיטשע רוצחים וואָלטן גע־קאָנט ליפֿערן אַן אוצר פֿון חושך און חיהשע אינסטינקטן פֿאַר אַ טיכטיקן פּסיכאָאַנאַליטי־קער", לע, טמז 1964 V 3.]

אוצרות־נפֿשות — [...נעפֿאַשעס] פֿרעזע. < בבֿא בתּרא, יא/א. ׳אוצרות פֿון (מיט) נפֿשות׳. גרויסע סומעס געלט צו העלפֿן מענ־טשן, אוצרות פֿון (פֿאַר) צדקה. [די גמרא דערציילט אַז אַ מלך האָט פֿאַרשוועדט אין אַ הונגעריאָר זײַן פֿאַרמעגן וואָס ער האָט באַקומען בירושה. אויף די תּרעומות פֿון זײַ־נע ברידער האָט ער אָפּגענטפֿערט: מײַנע על־טערן האָבן געקליבן אוצרות מיט געלט, אָבער איך קלײַב א׳ג׳.]

אוצרות קורח — ← קורחס אוצרות.

אוצרות של מעלה — [...שעל מײַלאָ(ע)] גע־וויגלעך מצ. אויך אצ: אוצר של מעלה. פֿרעזע. צב. [אויפֿן סמך פֿון דברים, כח, 12: „פֿתּח ה׳ לך אוצרו הטוב׳; תּהלים, קלה, 7: ׳מוצא רוח מאוצרותיו׳; ירמ, לח, 22: ׳אוצרות שלג ואוצרות ברד׳; זען אויך חגיגה, יב/ב.] אוצרות פֿון אויבן, פֿון הימל, פֿון רבונו־של־עולם: 1. אוצרות פֿון הימל, אַראָפּגעשיקט אויף דער ערד: רעגן, שניי, טוי אש. ← אוצר, בב. [פֿאַראַן אויך **אוצר החכמה**. דער אוצר פֿון דער זון. „גייען אַרויס פֿון א׳ ה׳...ווינטן צו ברענגען היץ אויף דער וועלט", קה, לב/א.] 2. דאָס גוטס, די שפּע פֿאַרן מענטשן וואָס ער קריגט פֿון בורא־עולם. אויף דעם געבויט אַ צאָל תּפֿילות און פּיוטים (למשל: ׳פֿון נעילה, ׳שערי שמים פּתח׳). „חסידות גיט צו פֿאַר־שטיין אַז ׳אוצרך׳, דאָס הייסט דער אוצר של מעלה, איז בכלל טובֿ", לדב, נט. 3. ← אוצר־הנשמות. „אויבן [אין] היכל אהבֿה זײַנען פֿאַר־באָרגן אַלע א׳ ש׳ מ׳, דאָרטן גייען אַרײַן די נשמות...", נוצ, קיז.

אוצר ישׂראל — נאָמען פֿון העברעאישער ענציקלאָפּעדיע, אונטער דער רעדאַקציע פֿון יהודה־דוד אײַזנשטיין, אַרויס אין נ״י 1906־1913. אַרײַנקוקן אין א׳ י׳.

אוצר של חיים — [...שעל כינאָם] דער. בא. ׳אוצר פֿון אומזיסט׳. אוצר פֿון רבונו־של־עולמס אומזיסטע, ניט־פֿאַרדינטע מתּנות. „און איך טו אַמאָל זיך דערבאַרעמען אויף דעם וואָס איך חיל, כאָטש ער איז ניט ווערט...אַזוי נעם איך פֿון דעם גרויסן אוצר וואָס הייסט א׳ ש׳ ח׳, אַן אוצר פֿון אומזיסט...מחמת רחמנות", איבז תּנחומא, שמות, וואַרשע תּרמ״ו.

אוצר של יראת־שמים — [...שעל יִרְאַס־שאַמאַיִם] דער. פֿרעזע. < ברכות לג/ב, אויפֿן סמך פֿון ישׂעי׳ה, לג, 6: ׳יראת ה׳ היא אוצרו׳. אוצר פֿון גאָטפֿאַרכטיקייט [מיטן באָגעם אַז נאָר יראת־שמים האָט אַ ממשותדיקן ווערט, אַלע אַנדערע מענטשלעכע פֿאַרמעגנס זײַנען בלויז אילוזאָריש]. ער פֿאַרמאָגט אַן א׳ של י״ש = זײַן גאַנץ לעבן איז דורכגעדרונגען מיט גאָטפֿאַרכטיקייט. פּפּ: **אוצר פֿון יראת־שמים**. „...גראָבן מיט גרויס האַרץ־וואַניע כּדי צו אַנטפֿלעקן דעם א׳ פֿון י״ש׳ וואָס ליגט פֿאַרבאָרגן", תּניא.

אוק — דער, ־עס. < ־ק, סופֿיקס פֿאַר שפּאַ־נעמען, ווי: שניידעדרוק, שוסטערוק, באָנדעדרוק, קאָוואַליוק. עמעצער פֿון אַ נידעריקן סאָציאַל־שטאַנד. „אַליין איז ער אַ שוסטערוק און דער מחותן זײַנער איז אויך אַן א׳ און אַ מרוק", רייד. „קיין א׳ נישט געהאַט אין דער משפּחה", סמב.

אָוק — דער. מצ נב. אַמ. oak : E <. 1. דעמב, אייכנבוים. 2. אייכנהאָלץ. 3. ברוינלעכער קאָליר (ווי פֿון אַ דעמב).

אוקאַ׳ז — דער, ־ן. < רוס, וור, אוק. 1. דע־קרעט, באַפֿעל פֿון אַ העכערער מאַכט, וואָס האָט דעם כּוח פֿון אַ געזעץ (געווײַנטלעך פֿון דער צאַריישער מאַכט). „דער זאָקאָן פֿון פּרס ומדי איז געווען אַז דער א׳ פֿון קיניג וואָס איז צוגעהתּמעט מיט די חתימה פֿון קיניג טאָר ניט געענדערט ווערן בשום אופֿן", נוצ. „ער האָט געבעטן די פּויערים זיך צעגיין און ניט גלייבן אַז עס איז דאָ אַן א׳ צו ראַבאָווען יידן", ספּ, יודישער קאָלאָניסט. „אָט פֿאָרט דער פּריסטאָו מיט דער ווייסטער בשׂורה שוין, דער פֿינצטערער א׳: עס טאָר קיין זשיד ניט האַלטן מער קיין מיל אין דאָרף", הר, הרודעס. „איז אַרויס פֿון קיניג אחשורוש אַן א״ת, שט, ׳קאַנ־קורענטן׳. 2. פֿאַראַדענונג פֿון פֿאָליציי. „אַמאָל, פֿאַרצײַטנס נאָר, איז אַרויס אַן א׳ מע זאָל די גאַס אויספֿלאַסטערן מיט שטיינער",

שע, מעשׂיות און פּאַנטאַזיעס. 3. באַפּעל צו אַ יחיד, אַרויסרוף צו אַ פּאַרשטייער פֿון מאַכט. „האָט דער מלך געשיקט אַן א׳ נאָך אים; האָט מען אים געבראַכט צום מלך״, נחב, ׳מעשׂה מחכם׳. 4. די באַוואוסטע גזירה פֿון דער צאַרישער מאַכט אין 1850 וואָס פֿאַרווערט צו טראָגן לאַנגע מלבושים, על־פּי דער ייִדישער טראַדיציע. „אַלס דער א׳ פֿון אומקלייַדן זיך איז געקומען זײַנען דיזע פֿאַלשע סחורות [שטרײַמלעך פֿון ציגענע און קעניש אַרן] געבליבן אָן אַ ווערט״, אמד, די אידעשע קלייַדער אומוועקסלונג, ווילנע תּרל״א. „נאָכן א׳ האָט ער זיך אַנגעטאָן דיטש״, פּרץ, ליטעראַטור און לעבן.

אוקאַזיונען — אוטו. ־זיעט, אוקאַזיעט. סל. < רוס. 1. אַנווײַזן עמעצן (דאַטיוו) וואָס צו טאָן. 2. באַפֿעלן. „ער קאָמאַנדעוועט, אוקאַזיעוועט, וויִ ער וואָלט געווען אַ כל־ולך״.

אוקאָ'ל — דער, ־ן. רוסיצ. אינשפּריצונג. „קיינע א׳ן אָן דער פֿאַראַדענונג פֿון אַ דאָקטער פֿאַר מען גיט מאַכן״, פֿנעז, ווילנע 1928, № 11.

אוקאָם — דער, ־ען. סאָוו. קירצונג: אויעזדנע קאָמיטעט (פֿון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי). „איצט דאַרפֿסטו קריגן אַ רעכטע דירה דורכן א׳ צי אויף אַן אַנדער אופֿן״, משה טעוטש, אַרום דער פֿאַבריק.

אוקאַנאָמיש — דזוו עקאָנאָמיש. „איך בין גענוג א׳, אַזאַ בעל־ביתטע וויִ איך בין איז נישטאָ קיין סך״, ימבר״ע, שפּרינצע מירל..., בוקאַרעשט 1878.

אוקאָ'ם I — דער. מצ. סל. < וור, רוס. שניט פֿון תּבואה. סכום פֿון אָפּגעשניטענעם הייַ. ניט געהאַט וואו אַהינצוטאָן דעם גרויסן א׳.

אוקאָ'ם II — דער, ־ן. סל. < רוס. דרעגגל, קלעצל וואָס ווערט אַוועקגעשטעלט קרום, משוּ־ פּעדיק, עפּעס אונטערצושפּאַרן. „דער פֿלויט איז צעפֿאַרן געוואָרן, מע מוז שטעלן אין״.

או׳קאָ'ם — אַדוו. אויך: **אין אוקאָם**. < רוס, פּויע. אין דער קרום, מיט אַן אָפּנייג אין אַ זײַט. באַלכסון. „דער ראָק פֿון די קלייַדער איז געשניטן א׳...און געפֿוטערט מיט אונטער־ שלאָק״, ה. בלום, טמז, 1958 II 9.

אוקאָמנע — אַדי & אַדוו. < וור. קרום, קאָסע, משופּעדיק. (ב)אַלכסונדיק. דער לייטער שטייט א׳; אַן א׳ ברעט. „שטעל דאָס לייטערל א׳ צו דער וואַנט״, ח. פּעט, איק, פּסח תּשי״ז.

אוקאַריסט(יש) — ← אייכאַריסט(יש).

אוקולעלע — די, ־ס. (מוזיק) קלייַנע פּיר־ סטרוניקע גיטאָר [פֿאָפּולער אויף די האַוואַי־ אינזלען].

אוקי אַחזקתיה, אוקי אַחזקיה — [אר־ קיי(־קע) אַכאַזקאַסיי] פֿראַזע. תּח. < חולין, י/ב אע. תּלמודישער טערמין וואָס באַצייכנט: אַוועקשטעלן (זיך שטיצן) אויף דער חזקה; איבערלאָזן וויִ געווען; בלײַבן בײַם סטאַטוס־ קוא.

אוקיינוס — [אָקיאַנוס] דער. בא. < מדרש תּנחומא, חיי שׂרה, ג אע. דזוו אָקעאַן (פֿאַלקס־

טימלעך־טראַדיציאָנעל, אין אַגדות, לעגענדעס און פֿאַלקס־מעשׂיות). אויך אַלע אָקעאַנען אינ־ איינעם. [אויך אַלע וואַסערן פֿון דער ערד. די גאַנצע וועלט טרינקט פֿון א׳. לעגענדאַרע פֿאַרשטעלונג: ווען דער לויתן דרייט זיך אי־ בער, קאָכט און זידט דער א׳ אַ גאַנצע וואַך.] „די פֿיש די זײַנען געלאָפֿן אין...ים א׳, דאָס דא גייט אום דער גאַנצער וועלט אַרום״, צונ, נח. „דאָס וואַסער פֿון דער גאַנצער וועלט האָט ער צום אויף געגומען אין ים א׳ אַרײַן״, מלרה, ט/ב. פֿיג: „דער פֿונק פֿון דער שכינה דער לעצטער זיך לעשט אין א׳ פֿון זינגד״, יהואש, ׳געפֿאַלענער מלאך׳.

אוקי ממונא בחזקת מריה — [אוקיי(־קע) מאָ׳מענע בעכזעקאָס מאַריי] זעץ. תּח. < בבא קמא, קיח/א; כתובות, יב/ב אע. ׳לאָז איבער דאָס געלט אין רשות פֿון באַזיצער׳. תּלמודי־ שער פֿרינציפּ אַז בײַ אַ ספֿק, צי דער מאַנער איז געראַטן, בלײַבט דאָס געלט בײַ דעם וואָס האָט עס, ווײַל ׳המוציא מחבֵּרו עליו הראיה׳. [אויב דער מאַנער, דער תּובֿע, איז זיכער און דער נתבע איז ניט זיכער, איז פֿאַראַן אַ פֿלוגתּא, ווײַל דאָ שטויסן זיך צוזויף צווײ פֿרינציפּן: דער אָקערשט אַנגעווייזענער און דער פֿרינציפּ פֿון ׳ברי ושמא — ברי עדיף = זיכער און אומזיכער (אפֿשר) איז זיכער מכריע.]

אוקלאַ'ד — דער, ־ן. רוסיצ. באַשטימטער, אַרויפֿגעלייגטער אָפּצאָל, שטײַער (לויט אַן אָפּ־ שאַצונג). „אַפּטייקן מוזן צאָלן...לויט א׳ פֿון צוויי־טער גילדיע״, קמ, 1865, № 48.

אוקלאַדעווען — טרוו. ־דעוועט, אוקלאַדעוועט. סל. 1. אויפֿלייגן, אײַנליגן, אַוועקלייגן, אײַנ־ פּאַקן. „זיי האָבן זיך נוהג געווען וויִ בעלי־ בתּים, געקומען מיט פֿורן און האָבן וויִ סוחרים אוקלאַדעוועט וואָס זיי טויג״, יופֿאַל, 1882, № 17. •ס׳האָט זיך אוקלאַדעוועט, ס׳האָט זיך אַרײַנגעפּאַסט. 2. אַרויפֿלייגן שטײַער לויט אַן אָפּשאַצונג. א׳ די בעלי־בתּים לויטן אײַנ־ זעגיש פֿון סטאַראָסטע.

אוקלייקע I — די, ־ס. < וור, אוק, רוס. וויִסנפֿישל פֿון דער קאַרפּן־משפּחה. לעבט אין אַזערעס און טײַכלעך, שווימט נאָענט צו דער אייבערפֿלאַך און גרינג צו כאַפּן מיט אַ וועגד־

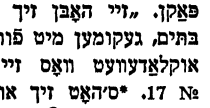

קע. Cyprinus alburnus.

אוקלייקע II — די, ־ס. < וור, רוס. (שוס־ טערײַ) דאָס אַרײַנגעקלעפּטע שטיקל לעדער אַדער לײַוונט אינעווייניק אין אַ שוך אַדער שטיוול.

אוקליעפּען זיך — אוטו. ־פּע זיך, זיך אוקליע־ פּעט. פּטם. אוקר < אוק. אויך: **אוקליפּען זיך**. זיך אָנזעצן אויף עמעצן, זיך צוטשעפּען, זיך אײַנגאַדיגן. [אַסאָציאירט מיט קליפּה.] „דער שלימזל האָט זיך אוקליעפּעט אין מיר און איך קען זײַנער ניט פּטור ווערן״, רייד (אַן אַלטער זאַמלער, ציטירט זײַן זיידן).

אוקסיל(י)אַ'ר — דער, ־ן. שפּא. 1. געהילף, צוהעלפֿער. „עס פֿאַדערט זיך אַן א׳ אין חש־ בונות״, רייד (אַרגענטינע). 2. אָנגעשטעלטער פֿונקציאָנאַר אין אַ מיליטעריישן אָדער פֿאָלי־ צייאישן אַמט. „די א׳ן האָבן וויניק וואָס צו טאָן אין אָפּיסינע״, רייד (אַרגענטינע). ־יש — אַדי.

אוקפּיניק — דער, ־עס. < *Lit*: auksas. ווער עס קריגט אַרויס אַלע. „די פּויערים האָבן געקוקט אויפֿן געיעג נאָך יידן וויִ אויף אַ מיטל לעכט און גיך רײַך צו ווערן...די פּויערים פֿלעגן בײַ די געכאַפּטע יידן פֿאַדערן גאָלד. די געוודפֿטע יידן האָבן די פּויערים אַ נאָמען געגעבן אַ׳ס...און פֿלעגן זיך פֿאַר זיי שטאַרק היטן״, לייב קאָניוכאָווסקי, יובל xxxvii.

אוקראַיניזאַציע — די. < רוס. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אוקראַיניזירן (זיך).

אוקראַיניזירן — טרוו. ־זיר, [גע]אוקראַי־ ניזירט. מאַכן (מער) אוקראַיניש (אײַנפֿירן אוקראַינער לשון, צוגעבן אוקראַאיניסיזן כאַ־ראַקטער). א׳ די גרויסע שטעט וואָס זײַנען פֿריער געווען אינדזלען פֿון רוסיפֿיקאַציע. מיט ז׳ך — „יידן האָבן זיך שוער אוקראַיניזירט, אַ סך גיכער איז פֿאַרגעקומען דער פּראָצעס פֿון רוסיפֿיצירן זיך״. ־ונג.

אוקראַיניזם — דער, ־ען. וואַרט, אויסדרוק, גענומען פֿון אוקראַיניש. „איך האָב דאָס פֿעסטגעשטעלט בײַ הונדערטער א׳ען (אין וואָ־ לינער יידיש)״, נפֿ, יופֿא, 1938, 5.

אוקראַיניש — אדי. פּפֿ: **אוקריַניש**. וואָס איז פֿון, שייך צו, וויִ אין אוקראַאינע, בײַ אוקראַאינער. א׳ע פֿאָלקסלידער. א׳ לשון. „געטרעגן אַן א׳ העמד מיט אויסגעניטע קרייצ־ לעך אַרום האַלדז״, י. קייטעלמאַן, איק, פּסח תּשכ״ג.

אוקריַניש — דאָס. פּפֿ: **אוקראַיניש**. שפּראַך פֿון אוקראַאינער. סלאַוויש לשון, גאָענט צו רוסיש. [אַ קאָנטיקע צאָל סלאַוויזמען וואָס זײַנען פֿאַראַן אין יידיש איז איבערגענומען פֿון א׳.]

אוקראַאי|נע — ← אוקריַנע. ־נעץ, סל. ־נער. ־נערין. **אוקראַאינאָפיל** — אַ־ הענגער פֿון אוקראַאינער נאַציאָנאַלער באַוועג־ גונג.

אוקראַינקע — די, ־ס. 1. אוקראַאינערין; אַן אוקראַאינער אײַנגעבאָרענע. אַן אויסגעפּוצ־ טע א׳. 2. מין וויין פֿון גוטן סאָרט וואָס וואַקסט אין אוקראַאינע. די א׳ איז הײַ־יאָר שטאַרק געראָטן.

אוקראָיען — טרוו. ־ראָיע, אוקראָיעט. סל. < אוק, רוס. פֿאַרדעקן, אויסבאַהאַלטן, פֿאַר־ באַהאַלטן. א׳ די פֿאַרבערעכערס.

אוקראָיען זיך — אוטו, דרימפֿערזאַנק. ־יעט זיך, זיך אוקראָיעט. < אוק, פויל. זיך אויס־ טיילן פֿאַר עפּעס אַ ציל, זיך אויסקאַמבינירן (עס זאָל איבערבלײַבן, מע זאָל פֿאַרדינען). „מע וועט צונויפֿקלײַבן דאָס גאַנצע אויפּס, אַפֿשיטן אין קעלער, אפֿשר וועט זיך א׳, אַראָפּ־ פֿאַלן דערפֿון עטלעכע הונדערט גילדן״, וויס, ׳דער איבערגאַנג׳.

אוקראָפּ I — דער. < פויל, וור. אויך: **אוקרעפּ, אָקריפּ, אָקרעפּ, אוקריפּ.** 1. קאָכעדיק וואַסער. אָפּגיסן עמעצן מיט א׳ וויי אַ חזיר. אָפּברינגן מיט א׳. „אַ מערכה וואָס מען וועט הערט דאָ נישט, זי וואָלט דיך אָפּגעגאָסן מיט א״, וואַרשויער יודישע צייטונג, 1867, № 26. 2. היים וואַסער וואָס האָט שוין געזאָדן.

אוקראָפּ II — דער. מצ נב. < וור, רוס. אויך: **קראָפּ, קריפּ, אוקרי׳פּ.** גרינס צו באַווירצן און פֿאַרפֿראָווען אַ יוין, אַ געקאָכטס, אָדער אוגערקעס בײַם אײַנזײַערן. [פֿון דער מערן־משפחה, האָט גע־לע בלימעלעך; דער טעם קומט פֿון די זאָמען.] „אַ שטיק קעלבערנע געבראָטנס. אַ מא־לאָסאָלנע אוגערקע מיט מחיה־דיקן ריח פֿון א״, זש, נח פּאָנ־דרע.

Anethum graveolens.

אוקרוך — דער, ־עס. < וור. אָפּטער: **קרוך.** גרויס שטיק (ברויט, קעז). אָפּברעכן אַן א׳ ברויט און אַרײַנרוקן אין בוזעם אויף שפּעטער.

אוקריניש — ← אוקראַ־אינע.

אוקריינע — גג. ׳גרענעץ־לאַנד׳. פֿפּ: **אוקרא־אינע.** סאָציאַליסטיש סאָוועטיש רעפּובליק אין אייראָפּאישן רוסלאַנד (אוסס״ר), די צוויי־טער וועלט־מלחמה פֿאַרבאַנד. פֿאַר דער צוויי־טער וועלט־מלחמה פֿאַרנומען אַ שטח פֿון 451,767 קוו׳ ק״מ, פֿון שוואַרצן ים ביז דעם טײַך פּריפּעט און די קאַרפּאַטן. נאָך דער צוויי־טער וועלט־מלחמה פֿאַראייניקט מיט מזרח־גא־ליציע, מיט טיילן פֿון דרום־מזרח פּוילן, בע־סאַראַביע, צפֿון־בוקאָווינע און קאַרפּאַטן־רוס־לאַנד — אַ שטח פֿון 576,000 קוו׳ ק״מ, באַפֿעלקערונג אין גרעסטן רוב — אוקריינער. 1897 (אין אַמאָליקע גרענעצן פֿון צאַריש רוס־לאַנד) — 21,200,000 אײַנוו׳, 1,927,000 יידן; 1917 — 27,700,000 אײַנוו׳, 2,300,000 יידן; 1926 — 29,200,000 אײַנוו׳, 1,300,000 יידן; 1939 — 30,960,000 אײַנוו׳, 1,532,827 יידן; 1956 (מיט די צובאַקומענע געגנטן) — 40,000,000 אײַנוו׳, 840,000 יידן.

אויף דער איצטיקער טעריטאָריע פֿון א׳ — קלענערע גרופּעס יידן אין קרים שוין אין דער צײַט פֿון בית־שני. יידיש ישובֿים אין 10. & 11. י״ה אין דעם לאַנד פֿון די פּוזרים. די פּוילישׁ־ליטוישע אוניע (1569) האָט געפֿירט צום אויפֿקום פֿון יידישע ישובֿים. אין ערשטער העלפֿט 17. י״ה שאַצט מען די צאָל יידן אין א׳ — 53,300 (אויף 1,037,000 אײַנוו׳). 1648־1649 — גזירות ת״ח ות״ט, בעתן אויפֿשטאַנד פֿון באָגדאַן כמלניצקי. כמלניצקיס שחיטות זײַנען פֿאַרבליבן אין געדענעניש פֿון פֿאָלק ווי דער גרעסטער חורבן אין א׳. „אוג׳ זיא האָבן חרובֿ גמאַכט דש גאַנץ לנד אוקרײַנא אוג׳ פֿאָלקי״ [= פֿאָלקי], וואָלין, דש מן קיין צייכן קען דער פֿון זעהן וואו די יהודים גוואונט האבן״, שאר.

זינט 1667 א׳ אַ טייל פֿון דער רוסישער אימפּעריע. דער יידישער ישוב וואַקסט, ניט געקוקט אויף באַגרענעצונגען און רדיפֿות (← אומאַן), אין א׳ וועלט דער צוויי־טייכטיקסטער קיבוץ אין מזרח־אייראָפּע (גלײַך נאָך פּוילן), דער דעמאָגראַפֿישער אויפֿשטײג איז באַזונדער בולט אין 1897־1917.

נאָך דער פֿעברואַר־רעוואָלוציע אין 1917 אַ יידישע נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע אין א׳ מיט אַ יידישן מיניסטער בראָש. אין 1919 אַ כוואַ־ליע בלוטיקע פּאָגראָמען, געמאַכט פֿון הידא־מאַקעס, פּעטלורא־וצעס און אָפּטיילן פֿון דער קאָנטער־רעוואָלוציאָנערער דעניקין־אַרמיי, מיט 75,000 הרוגים און חורבן פֿון הונדערטער קהילות. אין ווירטשאַפֿטלעכן איבערבוי פֿון די 20ער און 30ער יאָרן באַזונדער וויכטיק דער אויפֿקום פֿון צענדליקער קאָלעקטיעס און דער אויסשפּרייט פֿון קולטור־אַרבעט אויף יידיש. די נאַציש אינטאַזיע האָט געפֿירט צום גרעסטן חורבן אין דער געשיכטע פֿון יידן אין א׳, ווען איבער אַנדערטהאַלבן מיליאָן יידן זײַנען אומגעבראַכט געוואָרן.

חסידות האָט געפֿונען אין א׳ דאָס גינציקסטע פֿעלד פֿאַרן פֿונאַנדערוואוקס. חסידיש רביים זײַנען געוואָרן דעם בעשטס אייניקלעך און אָפּשטאַמיקע פֿון מעזריטשער מגיד (עטלעכע וויכטיקע רביים: ר׳ נחום טשערנאָבילער, ר׳ ישׂראל ריזשינער, ר׳ ברוך און ר׳ פּנחס קא־ריצער, דער שפּאָלער זיידע, ר׳ דודל טאַלנער. ← אומאַן). א׳ שפּילט אַ פּיאָנערן־ראָלע אין די באַוועגונגען: חיבת־ציון, ביל״ו און עס־עולם. באַזונדער וואָגיק איז דער ביטעראָג פֿון אוקריינער יידן צו דער יידישער ליטעראַטור [חיים חיקל הורוויץ, ר׳ נחמן בראַצלעווער, מענדל סאָטאָווער, ריב״ל, גאָטלאָבער, אַקסענ־פֿעלד אא. ממוס האָט געשריבן זײַנע ווערק אין זשיטאָמיר, באַרדיטשעוו, אַדעס. זײַן ׳איי־ניקל׳, שע, דער גרעסטער א׳ לאַנדסמאַן. שרײַ־בערס פֿון א׳ האָבן מיטגעהאָלפֿן אין אויפֿ־שטײג פֿון מאָדערנער יידישער קולטור אין סאָוועטישער א׳ וי אויך אין אַנדערע יידישע קיבוצים.] ניט געקוקט אויפֿן זאָטערן יידישן לעבן (אין פֿאַרגלײַך מיט ווײַסרוסלאַנד אא) און אויף רואיקע תקופֿות, זײַנען די הריגות פֿאַר־בליבן אין זכרון פֿון פֿאָלק. וי אַן עכא פֿון די לאָקאָלע קינות פֿון א׳ קלינגען די שורות: „טרויער פֿון אַן עלטערזיידן, טרויער פֿון א׳ר פליינען — ניט אין וואָרט אַרויסצורעדן, ניט אין תהילים אויסצוויינען״, מל, ׳מײַן טאַטע׳.

אוקרײַטיק — די, ־ס. < רוס. דזוו אָקרײַקע, אָפּגעשניטן שטיקל שטאָף. אַ קאָלדרע פֿון א׳ס.

אוקריל, ־ירעל — דער, ־ן. קלעזמער־לשון. ברויט. „עס קריכן די זשיקרעצן [= אויגן] אויס פֿונעם קאָפּ נאָך אַ שטיקל אוקריל...אויף צו עסן״, ש. אידים, אָפּ אַזוי האָט מען גע־שפּילט טעאַטער, ב״א 1956.

אוקרנאַצמי׳נד — סאָוו. קירצונג: אוקרא־אינער נאַציאָנאַלע מינדערהייט(ן). „דער א־פֿאַר־לאָג אין קיעוו האָט אָנגעפֿאַנגען אַרויסגעבן מענדלעע מוכר־ספֿרימס געקליבענע ווערק״, צוק, מאַרץ 1937.

אוקרעפּליאַין — טרוו. ־ליאַע, אוקרעפּליא־יעט. רוסיצ. צופֿעסטיקן, פֿאַרפֿעסטיקן, באַ־שטעטיקן. א׳ דעם סטאַטוס. „אָלע יידישע זעמ־לעדלעצעס זענען פֿרײַ און קענען צו קיינעם גיט אוקרעפּליאַיעט ווערן [ווי לײַבאייגענע]״, קמ, 1870, № 5. מיט זיך — אויך: צו־פֿעסטיקן זיך צו אַ שפּײַזגעשעפֿט (סאָוו, אין דער צײַט פֿון דער צווייטער וועלט־מלחמה).

אוקרעפּע — די, ־ס. < רוס. 1. פֿאַרפֿעסטי־קונג. אונטערשפּאַר. דער דאָך דאַרף אַן א׳. אַן א׳ פֿאַרן אָלטן בוים. 2. (שניידערײַ) אונ־טערגעניי פֿון שטײַפֿלײַוונט.

אור׳ — פֿרעפֿיקס. *Mhd*: ur- שטענדיק מיטן אַקצענט. באַטײַט: זייער אַלט. וואָס איז ערשט אין צײַט; ערשט אויף אַ באַשטימט אָרט. לכתחילהדיק. פֿרימיטיוו. ← ווײַטערדיקע ווערטער מיט אור־.

אור — אָד. נעאָל פֿון פֿרעפֿיקס אור־. ← דפֿוו. „א׳ע פֿאַרכט״, לע, בײַם פֿוס פֿון בערג. „צו די גאַנצע, א׳ע, אייביק שטילע, וואָרע זעאונ־גען״, אפֿא, ...שקיעה.

אור (אוהר) — די, ־ן. *Mhd*: ûr(e). אָרכ. איצט דטשמ. קורלאַנד. אויך: **או(י)ער.** 1. זייגער. האָבן א׳ן צו פֿאַרקויפֿן; פֿאַררײַכטן אַן א׳. „ווען די א׳ איז שטיין געבליבן שבת איז אָסור צו לאָזן אויפֿציען אַפֿילו דורך אַן עבֿו״ם. ווען די א׳ נאָך גייט איז מותר צו לאָזן פֿון אַן עבֿו״ם אויפֿציען. אויך לצורך חולה איז מותר״, הרבֿ א. ברודא, הליכות עולם, אונגוואַר 1864. **אורמעשל** — זייגער־קעשענע [בענײַצט בײַ שנײַדערס אין פֿאַרשיי־דענע מקומות: ווילנע, ווא אא.] 2. מיטן אָנ־וויזן אויף דער שעה. דרײַ א׳ = דרײַ אַוויגער. „איך רײַס אַלי צײַט בהשכמה אויש אונ׳ קום זעלטין אונטער] כ״א אדיר כ״ב אור [= צוויי אָדער דרײַ אַוויגער בײַטאָג] אַהיים צום עסין״, פֿרענב, 3. „זענען זיי...אין דער פֿרי געקומען אין ניר־יאָרק. אום צוויי אוהר האָבן זיי זיך אויסגעשיפּט און געגעסן אין קאַסטל־גאַר־דן״, יופֿאַ, 1881, № 13. שב פֿאַרטײַטשט ׳שעה׳ — אויער. „אום נײַן אודר צוהן אויערן אין דער נאַכט הבין מיר דיא בשׂורה רעה טון הערין״, ׳ציא קלאג ליד פֿון חורבן וורמייש׳א׳, אמשט 1723 [פֿש iii].

זאַמדזיגער = זאַמדזיגער. „א׳ ז׳ האָלט ער אין דער לינקער האַנט, אַ קאָסע אין דער רעכטער״, פֿרוג, ׳צוויי טאָסטן׳. א ׳ ה ע נ ד ל ע ר — „דער א׳ מוז שוין אַוודאי דאָס זייגערל האָלטן צען יאָר״, ימבֿרע, שפּרינצע מירל..., בוקאַרעשט 1878. ← אורמאַכער.

אור — אָרכ אויסלייג פֿון אויער. „אונ׳ גאָט האט אַנטפֿלעקט דש אור [אזן] פֿון שמואל״, סהמ, 1716, שמואל א, ט, 15.

אור — [אויר, אָר] דער, ־ות [אוירעס] < בראַ־שית, א, 3 — ״היי אור׳ [„זאָל זײַן ליכט״] אא. תת. ליכט, ליכטיקייט. געניצט ניט אין קאָנקרעטן, פֿיזישן, נאָר אין אַן אַבסטראַקטן, גײַסטיקן, מאָראַלישן, מעטאַפֿיזישן זינען, אָדער ווי אַ מעטאָפֿאָר. 1. דאָס געטלעכע ליכט. דאָס ליכט פֿאַרן פֿונעם וועלטבאַשאַפֿער. „עס זאָל זיך אַנטפֿלעקן דער א׳ פֿון גאָט...אין דער אינערלעכקייט פֿון זײַן האָרץ״; „בכּיכול...האָט אָפּגעקערט אויף אַ זײַט זײַן גרויסן, אומענד־

לעכן א״; „די בחינה פֿון חכמה וואָס אין דעם נפֿש, וואָס אין איר איז דער א׳ פֿון אין־סוף ברוך־הוא״, תּניא. „פֿון דעשט וועגן וועלט די תּורה גהיישן אור״, עח, סג/ד. „די נשמה איז אור פֿון דעם כּסא הכּבוד איז״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. פֿיג, קאָנקרעטער. „קומט דער וויגט צו גיין פֿון עולם־הבאס, וואָס דרעמלען לייטזעליק, און פֿון דעם שבת וואָס האָט קיין סוף נישט, ברענגט ער אַהער א׳ות״, צייט, גש ו.

2. גיימטיקע ליכטיקייט, רוחניותדיקייט. דער־הויבנקייט וואָס שיינט אַרויס פֿון אַ צדיק. „אויב דער א׳ איז טאָקע בײַם מעזריטשער מגיד, דאַרף מען דאָך קענען מקבל זיין אָט דעם א״, הלל צייטלין, אַרבעטפֿיר אין חסידות. 3. חיות, וויטאַליטעט. כּוח פֿון שעפֿערישקייט, פֿון לעבן, פֿון דער נשמה. „אָזוי קומט דר מלאך צדקיאל אונ ביקלייט זיין נשמה מיט זעלכי א׳ות פֿון דר תּורה אונ מצוות״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „עס איז ניט קענטיק קיין שום א׳ (און קיין שום חיות)...זיי קוקן אויס ווי טויטע״, תּניא. 4. אי־נעווייניקסטע באַלויכטנקייט; ליכט וואָס קומט פֿון עפּעס וואָס איז הייליק. „פֿאַרצייטיקע חסידים האָבן געזוכט דעם א׳, ניט דעם אות פֿון דער תּפֿילה״, שנ, ר׳ נחמן בראַסלאַווער. 5. זעאונג פֿון גרויס ליכט(קייט). „דער בע״ש איז אַמאָל געפֿאָרן קיין סאַטאַנאָוו...אונ־טער דער שטאָט ניט ווײַט האָט ער געזען אַ גרויסן א׳ איז אין שטאָט, שבּחי בעשט, זשאָלקיעוו תר״י. 6. ערשטער טייל פֿון אַ צאָל אויסדרוקן און טערמינען. ← ווײַטערדיקע ווערטער מיט אור.

אורא׳ — פּפּ צו **הורא׳**. אויסרוף פֿון באַ־גיימטערונג (בפּיהן אַרויסגעוויזענער אָדער מיט אַן אָנשטעל) פֿאַר אַ הערשער, פֿירער, פֿאַר אַ נצחון, בײַ אַ פֿאַראַד אא. „ניקאָלײַקע [= רו־סישער צאַר ניקאָלײַ II] זאָל האָבן אַזוי פֿיל כּוח, וויפֿל כּוח איך האָב צו שרײַבן א״, פֿוס. „דער כּבוד פֿון מלכים, פֿירשטן איז דאָך אויך אַז אַלע פֿײַנע בריות באַלייטן זיי...מיט גרויס א׳ שרײַבן גאָר אַ שרעק, אַלע צײַטן ווען זיי גייען פֿון ערגעץ אַוועק״, ממוס, זמירות. „דער המון, דער וויל דער פֿלעבס, שרײַט א״, פֿרוג II. „א׳! — האָט ער אויס־געשריען — מיר האָבן געגומען דעם בריק״, מ. ק., די טעוועלשע בריק, בראַהילוב 1915. סוב — דער א׳, ־ען (־ס). „בלע המות לנצח ...דאָס איז אונדזער א״, אמד, די נאָכט פֿון טו כסלו, ווילנע 1893. *מאָכן אַן א׳ = מאַכן אַ טומל, נאָכלופֿן מיט געשרייען. „קוים האָט זיך בנימין געווײזן אויף דער גאַס, זענען אים ווײַסע־חבֿרה נאָכגעלאָפֿן...אים געמאַכט אַן א׳ און געשריגן: פֿיפֿערנאָטער, לינדנוואָרעם!״, ממוס, מסעות.

אוראַ — די, ־ס. < איי < ל, גר. פֿרגל אוירע. (מעדיצין) צושטאַנד פֿון שאַרפֿער שפּי־רעודיקייט בײַ מענטשן וואָס לײַדן פֿון היס־טעריע אָדער עפֿילעפּסיע און איז פֿאַר זיי אַן אָנזאָג אויפֿן נאָענטן אָנפֿאַל. „אָמאָל פֿילט דער מענטש אַ מין אָנזאָג אַז עס קומט דער אָנפֿאַל; דאָס ווערט אָנגערופֿן אַ״, פֿגעז, ווילנע 1925, № 9.

אוראַבילי׳ן — דער. געלבלעכער, ברויגלע־כער פֿיגמענט וואָס גיט צו ספּעציפֿיש קאָליר צו אורין און צואה.

אוראַגאַ׳ן — דער, ־ען. < איי < שפּאַ־< אינדיאַנש. אויך: **הוראַגאַן, בוריקאַן, ארקאַן**. שטאַרקער שטורעמוויגט אין ווארע־מע געגנטן. ווירבלווינט ווען עס טרעפֿן זיך צוגוניף ווינטן פֿון פֿאַרשיידענע ריכטונגען. אַן א׳ קומט מיט בליצן, דונערן און רעגן. גיכ־קייט פֿון א׳ דערגרייכט ביז אַן ערך 150 קילאָמעטער אַ שעה. די זומערדיקע א׳ען. אַ פֿרייריר־א׳. בושעוועז ווי אַן א׳. „ס׳ברעכט זיך אָפּ פֿון קייט דער א׳ און בייטשט מיט לאַנגע בליצן זיין געשפּאַן״, יהואש, ׳דאָס ניט־געזונגענע ליד׳. „ווי מע קאָן ניט פֿאַרמײַדן קיין שטורעם, ווי מע קאָן ניט אויפֿהאַלטן קיין א״, קאָר I. „נאָך אַלע גרויזאַמה אר־קאַנען...״, מאַרשאַק, לשון זהב, אַמשט תצ״ד.

אוראַגעניטאַ׳ל — אַדי. וואָס איז פֿון (איז שייך צו) אוריגאַרע און געניטאַלע, געשלעכט־לעכע אַרגאַנען און זייערע פֿראַדוקטן. אויך מיט: ־ישׁ.

אוראַגעניש — אַדי. וואָס ברענגט אַרויס אורין. א׳ע מיטלען.

אור׳ראַד — דער, ־ן. רוסיצ. פֿאַרזעעניש; עקל־דיקער בעל־מום; זייער מיאוסער, אָפּשטויסנ־דיקער. אַ בעטלער אַן א׳. אַ מענטש אַן אַ ברעקעלע יושר, אַן א׳.

אוראָ׳ד — דער, ־ן. < וור, רוס. [אין לשון פֿון ישובניקעס] גערעט(ענגיש), אוראָדזש, אור־ראָשטש. עס איז געווען גענוג רעגן און עס ווײַזט אויף אַן א׳.

אוראָדזיי — דער, ־ען. < פויל. אויך: **אור־ראָדזאַ׳**. גערעטענגיש [שטאַרק פֿאַרשפּרייט אין פּד].

אוראָדזשינעס — די. בם. סל. < פויל. געבוירנטאַג. אָפּמערקן א׳. פֿראַווען א׳. ברענ־גען מתּנות צו די א׳.

אוראַדניק — דער, ־עס. < וור, רוס. אויך: **אוריאַדניק**. 1. (פֿראַוינציעלער) פֿאַליציסט פֿון נידעריקן ראַנג; סטראַשניק (אין צאַרישן רוסלאַנד). „בײַ אונדז פֿאַראַן אַ ראַבינער און להבדיל אַן א׳, אַ פֿראָסטאָקאָל מוז מען מאַכן...״, שע, אַרעמע און פֿריילעכע I. 2. אונטערפּי־ציר אין קאָזאַקן־מיליטער (פֿון צאַרישער צרמיי).

אוראַוונילאָווקע — די, ־ס (זן). סאָוו. סי־סטעם פֿון אויסגלײַך אין געצאָלט און סטאַ־טוס פֿון פֿראָסטע אַרבעטער מיט פֿאַכלײַט אין ערשטער תּקופֿה פֿון סאָוועטישער מאַכט [אין שפּעטערע דרײַסיקער יאָרן ענגליש אירן]. „אָבער אויך אין דער דאָזיקער גאָר גראָבער א׳... שטעכט די אויגן די אומגלײַכהייט״, ח. שו־רער, פֿאָר, 1965 XI 28.

אור(־)אור־ — ← אור־. דאָס פֿאַרטאָפֿלען דעם פֿרעפּיקס הייבט אַרויס אַז עס איז גאָר־גאָר אַלט, גאָר לכתחילהדיק, בראשיתדיק, קדמונדיק. סוב. אויך: אור־אוראַלטע רעשטלעך פֿון פֿרי־יער־דיקע געפֿאָלגישע תּקופֿות. „און הויך אויפֿן כּרמל אין שפּור פֿון א־א״, הל, לידער צום אייבּיקן.

אור־אוראַיניקל — דאָס, ־ער. קינד פֿון אַן אוראַיניקל. אייניקל פֿון אַן אייניקל. אפֿרים און מנשה זײַנען געווען די א׳ער פֿון אַבֿרהם אָבֿינו. אויך: **אור־אור־אוראַייניקל** — מיט אַ דור שפּעטער ווי א׳.

אור־אוראַלטערן — די. בם. ווײַטע פֿרײַערדיקע דורות. אָבֿות, עלטער־עלטערן. „בײַ יעדן יידן איז טײַער זײַן אָפּשטאַמונג. מיט דעם טיפֿסטן נשמה־געפֿיל אָכט ער זײַנע א־א״, לדב, נ״י 1957. „אין דער שטוב וואָס שטייט...אויף דעם זעלבן אָרט, וואו די קדושים, זײַנע א־א׳, האָבן געוואוינט״, ליטוו. „דאָס קומט פֿון אַ גאַנץ אַלטן נאַטירלעכן פֿאַמיליע־פֿעלער, נאָר פֿון די א־א״, ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאָפּאָליס 1900.

אוראָזשיי — דער, ־ען. < אוק, רוס. אויך: **אוראָזשאי**. גערעט(ענגיש); אוראָדזש, אור־ראָ׳ד. פֿרייליך וויי אין אַ גוטן א׳ (פּאָד). „אָט רעדט מען פֿונעם א׳, אַ גערעט אויף ווייך און אויף האָבער״, שע, אײזנבאָן־גע־שיכטעס.

אוראָזשען — טרוו. ־זשע, אוראָזשעט. סל. < פויל. אָנרירן אַ וויטיקדיק אָרס. „האָסט מיר אוראָזשעט מײַן צעקאָליעטשטען פֿינגער״, רייד.

אוראָ׳ט — דער, ־ן. (כּעמיע) זאַלץ פֿון אור־רין־זויערס. „די אָנגעוויזענע זאַלצן זײַנען פֿון פֿאַרשיידענע מינים: אייניקע באַשטייען פֿון א׳ן (זיי שטאַמען פֿון וויסל־שטאָפּביין)...אין ענג־לאַנד, וואו מען עסט אַ סך פֿלייש, [זײַנען] דאָ אַ סך פֿאַלן פֿון א־שטיינער [אין די נירן]״, פֿגעז, ווילנע 1936, № 4.

אוראָמאָם — דער, ־ען. נעאָל. סאָמע ערש־טער, יסודיקסטער אָטאָם, וואָס פֿון אים אַנט־וויקלען זיך די שפּעטערדיקע אָטאָמען. „דער יסוד, דער א׳ [פֿון אַ ווערק]...פֿון יעדער לי־טעראַרישער שאַפֿונג — דאָס וואָרט — ווערט פֿון יעדן איינעם אויפֿגענומען גאָר אויף אַ באַזונדערן אופֿן״, שנ, לעזער, דיכטער, קרי־טיקער II.

אוראָנטיק — דער, ־עס. פֿטם. דזוו אוראָ־ניק. „פֿאָטער מײַן ליבער, איך קען צו דיר ניט קומען, סטרינסקי דער א׳ האָט מיר צוגע־נומען״, פֿל (שוקיאַן, קאָוונער ג׳). „איך וועל בענקען נאָכן סטאַראָסטע מיטן א״, שע, טביה.

אוראיבּיק — אַדי. נעאָל. וואָס איז אין תּוך, פֿון קדמונים אַן אייבּיק. „קומט די ווײַס־קייט אַליין, קומט דאָס א־וויסע״, צייט, מטטרון.

אוראייגן — אַדי. וואָס איז אייגן פֿון די עלטסטע צײַטן אַן, מלכתּחילה, עיקרדיק אייגן. א׳ענע שטריכן פֿון דעם מענטשנס איך. „דעם קינסטלערס געשטאַלטן זײַנען אַלע זײַן בא־שאַף, אָבער...גישט אַלע האָט ער אָנפֿאַרטרויט עפּעס פֿון זײַן תּמצית, פֿון זײַן א׳ענער כּוונה״, ש. ביקל, פּנקס...יוד׳ ליטעראַטור, נ״י 1965.

אוראיינהייט — די, ־ן. דאָס וואָס איז אַן אייגנהייט פון אַנדערס אָן, פון קדמונים אָן. די א׳ פון אַלע כלומרשט אָפּגעזונדערטע זאַכן און דערשיינונגען.

אוראיינוואוינער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־ס. גאָר ערשטער אינוואוינער פון אַ באַשטימט אָרט. „זייענען טאַקע די עסקימאָס די א׳ס פון וויטן צפון?״.

אוראיניקל — דאָס, ־עך. זון אָדער טאָכטער פון אַן אייניקל. יוסף איז געווען אַברהמס אייניקס א׳. דעם צדיק אָן א׳. שב פאַרטייטשט ׳נכד׳: „אור ענינקל״. „עס איז אויפגעשטאַנען אַ יונגערמאַן, פון ׳מגלה עמוקות׳ [קבלה־ספר פון ר׳ נתן שפירא, אבד״ק קראַקע] אָן א׳, איז ער גאָר פייער״, אמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895.

אוראינזעקט — דער, ־ן. פּפּ: ~אינסעקט. דער מין אינזעקט וואָס פון אים האָבן זיך אַנטוויקלט אַלע אַנדערע מינים אינזעקטן.

אור אין־סוף — [אָר איין־סאָף] דער. בא. תח. 1. דאָס אומענדלעכע ליכט. ← אור, בז. 2. (קבלה) דאָס וואָס האָט אָנגעפּילט דעם יש, די מציאות. די הוויה, איידער עס האָט זיך אָנגעהויבן דער פּראָצעס פון אַצילות (←) [לויט קבלה איז ניט געווען קיין לייידיקער חלל, נאָר אַלץ איז געווען פול מיט א׳ס׳ אָדער מיט אור־עליון; ווען עס איז געווען די מחשבה פון רבש״ע צו באַשאַפן די וועלטן, האָט ער מצמצם געווען דאָס ליכט, דורכדעם איז געוואָרן אַ ליידיקער חלל אויף צו באַשאַפן די וועלטן.] „ממשיך צו זיין א׳ א׳ס׳ ב׳ה אין פנסת־ישראל...עס זאָל זיין ׳אחד באחד׳ דווקא״, תניא, מא. „מע דאַרף זיך אָנטאָן תענוג אינ־דערוואַכן בײַם דאַוונען, צו דערהערן דעם א׳ א׳ס׳ ברוך הוא, און אום שבת ויום־טוב אַפילו אין עניני מאכל ובגדים״, בן ציון בר־יוסף יהודא מחערסאָן, צדה לדרך, פּיעטריקאָוו 1905.

אוראָכראָ׳ם — דער. < איי < גר. (בײַ־כעמיע) געלער פּיגמענט וואָס פון דעם נעמט זיך דער געלבלעכער קאָליר פון אורין.

אוראָ׳ל — דער. גנ. נאָמען פון אַ קייט בערג, אַ געגנט, אַ טייך. אַנגענומענע גרענעץ צווישן אייראָפּע און אַזיע. א־בערג. **־ער** — אדי. א׳ בערג, א׳ באַרגרוקן. א׳ געביט.

אוראָלאָגיע — די, ־ס. טייל פון דער מע־דיצינישער וויסנשאַפט וואָס פאָרנעמט זיך מיטן פאָרשן אורין און אורינאַרע אָרגאַנען מיט זייערע קראַנקייטן. „א׳ פאָרנעמט זיך מיט קראַנקייטן פון אורין־פענכער״, פּגעז, וויל־נע 1940, № 8. **אוראָלאָג** — ספּעציאַליסט אויפן שטח פון אוראָלאָגיע. „יונגערע א׳ן זיי־נען מער געניגיג צו אפּפאָראַציעס וויי זייערע עלטערע קאָלעגן״, דר׳ עמנואל פּאָס, טמז, 1962 VII 15. **־גיש** — אדי. „א׳ע אָפּעראַ־ציעס אויף דער ניר און פענכער״, פּגעז, וויל־נע 1940, № 8.

אוראַל־אַלטייאיש — אדי. וואָס איז פון (שייך צו) די אוראַל־בערג און די אַלטייאישע בערג פון צענטראַל־אַזיע. א־אַ׳ע פּעלקער (צו זיי געהערן: די מאַגיאָלן, פֿינען, אונגערן אא). א־אַ׳ע שפּראַכן — שטעלן צונויף אַ גרויסע פאַמיליע אַגלוטינאַטיוע (← אַגלו־טינאַציע) לשונות: מאַגיאָליש, טערקיש, אוג־בעקיש, קירגיזיש, פֿיניש, עסטיש, אונגאַריש אא.

אור־אל(ו)הים, — אלוקים, — אלוקי — [אָר עלוהים, עלויקים] דער. בא. אויפן סמך פון ׳אור ה״, ישעיה, ב, 5. 1. דאָס געטלעכע ליכט, דאָס ליכט פון גאָט. ← אור, בב. 2. דאָס דערקענטעניש פון געטלעכקייט. „מלמעלה זאָגט מען אים: ווילסטו זיין אַ משכּיל [אין חבדישן באַגריף] — זיי אַ משכּיל, קיין א׳ אלקי גיט מען ניט״ [דה מע דאַרף אַליין זיך דערהייבן, זיך דערהאַרעוון צו דעם], לדב, 254. 3. דאָס אינטואיטיוע דערפילן אָדער איבערלעבן געט־לעכקייט. א׳א׳ בײַם למד־וואָו.

אוראַלט — אדי. 1. זייער אַלט, לאַנג־פאָר־גאַנגען. „הער איך פון א׳ע צייטן שטראַליקע, א׳ע ריידן״, אַ III. „רעליגיאָן איז פון א׳ע צייטן געווען פאַרבונדן מיט מאַראַל״, זשיט III, נ״י 1912. 2. וואָס ציט זיך פון (דורך) אַ סך פֿרייערדיקע דורות. א׳ער קידוש־השם. „איר א׳ע, אומבאַזיגבאַרע עדות פון אום־שטערבלעכקייט״, מר IV. „האָט דער א׳ער פונק אין זיי [די יונגע יזדן פון סאָוועטן־פאַר־באַנד] זיך צעפלאַקערט״, א. ווײַזעל, פּאָר, 17 XII 1964. 3. פּרעהיסטאָריש, וואָס קומט פון דער אורצייט. „די מיידל פון אין שטאָם״, אר, ׳צו א. וויטער׳. „וי בילדער־געשריפטס אויף אַן אין הכּל״, סוצ, וואַלדיקס. „אַ וואַ־ריאַציע פונעם אין און פאַלקסטימלעכן טאַניש־פֿערד״, ח. ש. קאַזדאַן, יוש XV, 2. 4. לגנאי. אָפּגעלעבט, מער ניט פאַסיק. „וי לעכערלעך עס איז וועג בײַ אונדז קנעלן נאָך די אַלטע, א׳ע, פאַרשימלטע מלמדים און שרײַבערלעך״, שלמה באַנדאַרטשוק, אַ בריעף צו אידישע עלטערן, אַדעס 1913. אויך: **אורעלטסטע** — „די א׳ און אומפאַרגיטלעכע סימנים״, היימיש, אויב־סעפּט 1961. סוב, דער א׳ר, ירמיה העשעלעס.

אוראַלטערטום — דאָס, מצ נב. גאָר עלט־סטע תקופה (אין געשיכטע).

אוראַלי׳ט — דער, ־ן. < אוראַל. טונקל־גרי־נער מינעראַל, געווײַנלעך מיט דינע פּעדעמלעך, געשאַפן זיך פון פּיראָקסען. **־יש** — אדי.

אוראָלי׳ט — דער, ־ן. (מעדיצין) שטיין אין די נירן אָדער אין אורין־פענכער.

אוראָ׳ן — אויך **אוראָנאָס, אוראָנוס.** 1. (גריכ׳ מיטאָלאָגיע) עלטסטער גאָט פון הימל, מאַן פון געע (ערד), פאָטער פון די טיטאַנען, ציקלאָפֿן און די פֿוריעס. זיין זון קראָנאָס האָט אים באַזיגט. 2. (אַסטראָנאָמיע) זיבעטער גרויסער פּלאַנעט. איינער פון די וויכטסטע פּלאַנעטן (800 מיליאָן מייל פון דער זון), אַן ערך 32,000 מייל אין דיאַמעטער, איז 70 מאָל גרעסער פון דער ערד, דרייט זיך אַרום דער זון אין 84 ערדישע יאָרן. געפֿינט זיך צווישן סאַטורן און נעפּטון. אַנט־דעקט אין 1781.

אוראָנאָ|גראַפֿיע — די. באַשרײַבונג פון הימלשע קערפּערס. **־לאָגיע** — לערע וועגן זיי. **־מעטריע** — דאָס מעסטן הימלשע קער־פּערס. **אוראָנאָגראָ׳ף. אוראָנאָלאָ׳ג.**

אוראָנדאָווע — אדי. < פויל. 1. מלוכהש, אָפֿיציעל. א׳ פאַפּירן. א׳ר שנײַדער = וואָס נייט אוניפֿאָרמען פאַר מיליטער און באַאַמטע. 2. פאַכמענערישע, עכט. „א מין מגיד וואָס איז קיין א׳ר דרשן, נאָר אַ טאַנדעטנער״, אמד.

אוראָנדע — די, ־ס. פּפּ: **אורענדע.** אָרכ. דזוו אָרענדע. „וכן מן איזה עסק שכירות הכנסות לקהל [הקהל] פגון טשאפוי ואוראנדאי וטאקסי וקראפקי״, שד, פּנקס מדינת ליטא, תקנות ועד תכ״ז.

אוראָנהויב — דער. לכתחילהדיקער, סאַמע ערשטער אָנהייב, וויטסטער אין פאַרגאַנגענע צייטן. „וען די תורה דערענטערט זיך צום סוף, קומען מיר צוריק צום אָנהייב, צום א״, דר׳ ה. זײַדמאַן, טמז 1959 X 9. „שטייגער פון סלאָווישן א׳ אין פאַרנעפּלטן עבֿר״, ב. רעסלער, טאָג, 1965 III 27. „חכמה וועלט אַג־גערופן אין קבלה נקודה קדמאה, דער א׳־פונקט״, ר׳ י. ד. סאַלאָוויטשיק, טמז, 1961 XII 1.

אוראָניום — דער, ־ס. כעמישער עלעמענט, שווערער ראַדיאָאַקטיווער מעטאַל, וואָס איז וויכ־טיק וויי ניקל און וואָס מע געפֿינט כעמיש פאַרבונדן מיט טונגסטען, כראָמיום אא. וועלט אַרויסבאַקומען פון זעלטענע מינעראַלן. זיין סימבאָל U אָדער Ur. זיין אַטאָמישע וואָג 238. קען מגולגל ווערן אין פּלוטאָניום און אין U 235; געניצט ווי דער קוואַל פאַר אַטאָמי־שער ענערגיע. „דער אויפּרייס פון אַ הידראָגען־באַמבע קומט פאָר אין צוויי עטאַפּן: פֿרײַער רייסט אויף די א׳־באַמבע...״, א. ריינהאַרץ, צוק, אָקט׳ 1957. „אָפּמאַך צו שנײַדן די פּראָ־דוקציע פון א׳ פאַר אַטאָמישער באַוואָפֿענונג״, בצב, טמז, 1964 IX 23. [אַנגערופֿן אויך אוּ־ראָן. נר. „דער באַוואוסטער פֿיזיקער בעקע־רעל האָט טאַקע געפֿונען אַז די מינעראַלן וואָס אַנטהאַלטן אין זיך דעם זעלטענעם עלעמענט אוראָן לאָזן אויך אַרויס פון זיך רענטגען־שטראַלן״, פּגעז, וויל־נע 1924, № 1.] **אוראָן־גלאָז** — גרין־געלער מינעראַל וואָס האָט אין זיך א׳. **אוראָן־פּעך** — אַרץ וואָס האָט אין זיך א׳ (טשעכאָסלאָוואַקיי). **אוראָניש** — אדי. א׳ע פאַרבינדונגען.

אוראָניזם — דער. האַמאָסעקסואַליזם צווישן מענער, משפּכ־זכר. **־יסט.**

אוראָני׳ט — דער. יעדער מין מינעראַל וואָס האָט אין זיך אוראָניום. **־יש** — אדי. א׳ע פאָסיפֿאַטן.

אוראָני׳ל — דער, ־ן. די כעמישע פאַרבינדונג UO_2 וואָס פונקציאָנירט אין אוראָנישע פאַר־בינדונגען אַזוי ווי אַן עלעמענט. **־יש** — אדי.

אוראָניני׳ט — דער, ־ן. מינעראַל וואָס מע געפֿינט אין פּעך־שוואַרצע ערדמאַסן, ס׳רוב אין אַ קריסטאַליזירטן צושטאַנד. א׳ האָט אין זיך אָקסיד פון אוראָניום, טאָריום, בלײַ און אויך אַנדערע מעטאַלן. מע קען פון אים אַרויסקריגן רייניגע אוראָניום.

אוראַניע — (גריכ׳ מיטאָלאָגיע) די מוזע פֿון אַסטראָנאָמיע.

אוראַניש — אַדי. 1. < אוראַניום. וואָס איז פֿון (שייך צו) דעם עלעמענט אוראַניום. 2. < אוראָן. אַסטראָנאָמיש; וואָס איז שייך צו די הימלשע קערפּערס, צום הימל בכלל.

אוראָנאָנג — דער. דזשו אוראָנהייב. „חכמה דאָס איז דער בראשית, דער א׳ פֿון אַלעמען. דאָס איז דער מושכל ראשון", ר׳ י. ד. סאָלא־ווייטשיק, טמז, 1961 XII 1.

אוראָסקאָפּיע — די, ־ס. דיאַגנאָז פֿון קראַנקייטן אויפֿן סמך פֿון אַנאַליזירן די אורין. אוראָסקאָפּ(יסט). ־יש — אַדי.

אוראָפּיגיום — דער. < איי < גר. (זאָלאָגיע) בייגערדיקער און פֿליישיקער הינטער־חלק פֿון אַ פֿויגל וואָס דינט ווי אַ באַזע פֿאַר די פֿעדערן פֿון עק. ־גיאַליש — אַדי. א׳ע דריי.

אוראָפֿשטאָם — דער, ־ען. סאַמע ערשטער, לכתּחילהדיקער אָפּשטאָם. א׳ פֿון דער זון־סיסטעם, פֿון די גאַלאַקסן.

אור אַצילות — [אַר (אויר) אַצילעס] דער. בא. < אור החיים, דברים, כו, 8 (לויטן זוהר). דאָס ליכט פֿון אַצילות, פֿון דער געטלעכער עמאַנאַציע, פֿון ערשטן קרייַז, ערשטער מדרגה פֿון באַשאַף. ← אַצילות.

אוראָק — דער, ־ן, ־עס. < רוס. 1. פּרי־וואַטע לעקציע. „ער איז זיך הייַנט מפֿרנס גאַנץ שיין פֿון א׳ן, וואָס ער גיט אויף דער עלטער שפּאַגלניצע אַנזעצערס", ממום, טאָקסע. „לייענען, איבערזעצן אויף ייִדיש און שרייַבן — דאָס זייַנען געווען די א׳ן", טפ, גלייקלעכע און אומגליקלעכע. „איז בייַטאָג — איבער שטאָט אויף א׳ן, און בייַנאַכט — אין די אַרעמס פֿון לידן", פֿיין, דוד בלאָנק. 2. היימ־אַרבעט. „איך פֿלעג איר צוטרייַבן, אַז זי זאָל מאַכן דעם א׳", ש. בעקערמאַן, די קאַרטן וואַרפֿערקע, אַדעס 1888. „די א׳עס! — שרייַט ער — געמאַכט די א׳עס?", זש, שקלאָווער קינדער. „די ברירה איז בייַ אים, צי זאָל ער מאַכן זייַן א׳, צי שרייַבן לידער", הה, אין שענסטן טאָג פֿון האַרבסט.

3. שעה, צייט פֿון אַ לימוד אין אַ קלאַס (דערציקר אין אַ רוסישער שול). „דער א׳ ציט זיך און ציט זיך אַן אַן עק". 4. רוסיצ. אַנגלערונג, מוסר־השׂכל, אויספֿיר. „דאָס וועט אים זייַן אַן א׳ אויף קיינדס־קינדער". דער א׳ פֿון געשיכטע. 5. עקזאַמען פֿאַר אַ געזעל בייַם אַגגרעגאַטן וועלן אין צעך. „יעדער אַר־בעטער דאַרף פֿרייַער זייַן [אַ געזעל] 5 יאָר אָדער...3 יאָר, דערנאָך דאַרף ער אָפּגעבן אַן א׳, ד״ה ער דאַרף מאַכן אַ שטיקל אַרבעט פֿון וועלכע די מייַסטערס פֿון צעך זאָלן קענען אַרויסזען צי ער קען די אַרבעט צי ניין", די שכירות, לעמבערג 1896.

אוראָקם — דער, ־ן. 1. סאַמע ערשטער מין אָקס וואָס איז האָבן זיך אַנטוויקלט אַלע אַנדערע מינים אָקסן. „וואו איז געווען דאָס היימלאַנד פֿון א׳?" 2. אויראָקס (←). שור־הבר.

אוראַרגאַ'ן — דער, ־ען. סאַמע ערשטער, לכתּחילהדיקער אַרגאַן. „דער א׳ פֿון אַ גע־וויקס איז אַ בלאַט", צש, פֿגען, ווילנע 1932, № 7. ־יש — אַדי.

אוראָרדענונג — די, ־ען. מאַרק וווב. סאַמע ערשטע, לכתּחילהדיקע אַרדענונג. די א׳ בייַם פּרימיטיוון מענטש.

אורבאָבע — די, ־ס. פֿרוי וואָס פֿון איר איז אַרויסגעקומען דער גאַנצער שטאַם. די ערשטע פֿון פֿאַמיליע־בוים. „אַן א׳ זיצט וואו פֿאַרהוילן אין וויסקייט פֿון ניסן בייַנאַכט", אל ו.

אורבאַגריף — דער, ־ן. לכתּחילהדיקער באַ־גריף וואָס פֿון אים האָבן זיך אַנטוויקלט שפּע־טערדיקע באַגריפֿן. „ניין, אַזאַ אורטייל קאָן דער א׳ (מושׂכל ראשון) ניט אָנגענעמען", מב״ם, הוגה דעות ו, ווילנע 1912. „פֿון די פּרימי־טיווסטע א׳ן ביז צו די העכסטע אידייען", א. גאָלאָמב, אייביקע וועגן פֿון אייביקן פֿאָלק.

אורבאַדינג — דער, ־ען. סאַמע ערשטער, וויכטיקסטער באַדינג. „די קעגנזעציקע הילף איז טאַקע געווען די קדמונותדיקע קאַנדיציע, דער א׳ פֿון יעדן מין...קיום־אויפֿהאַלטונג", פֿאָש, 1948 V 28.

אורבאַטיַט — דער, ־ן. סאַמע ערשטער, לכתּחילהדיקער באַטיַט. א׳ פֿון אַ שורש. ־יק — אַדי.

אורבא'ן — אַדי. < איי < ל. 1. שטאָטיש, גרויסשטאָטיש. וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר לעבן אין (גרויס)שטאָט. 2. פֿאָלירט; ראַפֿ־נירט (ווי אַ היפֿוך צו דאַרפֿיש, פּויעריש). זיך באַנעמען אויף אַן א׳עם אופֿן. אויך א׳יש.

אורבאָניזאַציע — די, ־ס. אורבאַניזירונג. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון אורבאַניזירן. אַן גוטער קאַנאַליזאַציע איז ניטאָ קיין א׳. א׳ פֿון דער באַפֿעלקערונג = אַרייַבערוואַנדע־רונג פֿון דערפֿער און שטעטלעך אין שטעט. „דער פּראָצענט שטאָטישע באַפֿעלקערונג לגבי דער גאַנצער באַפֿעלקערונג — די מדרגה פֿון א׳, פֿון פֿאַרשטאָטיקונג", י. לעשטשינסקי, יובל XX, 1. ־אָטאָר — וועג עס העלפֿט אור־באַניזירן.

אורבאַניזירט — אַדי, פֿאַר אורבאַניזירן. ← דזוו. א׳ע אַדמיניסטראַציע, א׳ע פֿירונגען. ־קייט — „שטעט וועלכע גיבן אַ קלאַרע פֿאַר־שטעלונג וועגן דער מדרגה א׳ אין פֿאַרשידענע לענדער", י. לעשטשינסקי, יובל XX, 1.

אורבאַניזירן — טרוו. ־זיר, ־ניזירט. 1. מאַכן עס זאָל ווערן שטאָטיש, קריגן דאָס אויסזען און דעם כאַראַקטער פֿון שטאָט. א׳ און אַרייַ־פֿירן מאַדערנע פֿאַרקער־מיטלען. א׳ דורך הויכ כע, פֿילגאַרנדיקע בנינים. 2. אַריבערפֿירן קאָנ־טיקן טייל פֿון באַפֿעלקערונג פֿון דערפֿער און שטעטלעך אין שטעט. „מאַדערנע טעכניק איז דער גרויסער כוח וואָס אורבאַניזירט". 3. אַרייַ־ברענגען שטאָטישע לעבנספֿירונגען. א׳ און צוגעוואוינען צו גיין אין טעאַטער, צו באַזוכן מוזייען, צו פֿילן זיך פֿרייַ צוישן אַ גרויסן עולם, צו קריגן אייַדעלערע מאַנירן. 4. אַרייַ־פֿירן (גרויס)שטאָטישע מאַטיוון אין קונסט, ליטעראַטור. מיט זיך — אַריבערקלייַבן זיך אין אַ שטאָט און (אַדער) אַנהייבן לעבן אויף אַ שטאָטישן שטייגער. „יידן האָבן גיך זיך אורבאַניזירט", רייד. „ביז ער, דער דאָרפֿס־מענטש, ווערט אַליין שטאָטיש, אורבאַניזירט זיך, און ווייל אויך אַרומגיין מיט וויכטע הענט", בצג, טמז, 1962 ו 8. ־ונג — „דער טעמפּ[אָ] פֿון דער א׳ איז אין פּוילן זייער אַ פֿאַמע־לעכער", י. לעשטשינסקי, יובל XX, 1.

אורבאַניזם — דער, ־ען. 1. שטריך אָדער סכום שטריכן פֿון (גרויס)שטאָטישן לעבן. 2. איידלקייט, ראַפֿינירטקייט, עלעגאַנטקייט. 3. שיטה, טעאָריע אָדער באַוועגונג אַז עס איז נייטיק דער אַריבערגאַנג אין (גרויס) שטעט און דאָס אײַנפֿירן כאַראַקטעריסטישע שטריכן פֿון שטאָטישן לעבן. 4. אין קונסט — דאָס אַרײַנברענגען כאַראַקטעריסטיש שטאָ־טיש מאָטיוון. „פֿרינערדיקע אויפֿטוואונגען אַסא זײַנען דערפֿירט געוואָרן צו אַ וויכטערדיקן פּונקט...אויף אַ העכערער מדרגה — אַשטיי־גער דער א׳", שנ, שלום אַש.

אורבאַניטע'ט — די, ־ן. שטריך אָדער אייגנשאַפֿט פֿון זײַן, לעבן, זיך פֿירן אורבאַן. אורבאַנישקייט. זיך חידושן אויף די א׳ן פֿון געוועזענעם קליינשטעטלדיקן בחור.

אורבאַניסט — דער, ־ן, וונ ־ין, ־ס. ווער עס איז אַן אָנהענגער פֿון אורבאַניזם.

אורבאַניסטיש — אַדי. גרויסשטאָטיש. וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער גרויסער שטאָט, שפּיגלט אָפּ גרויסשטאָטישקייט. „מאַני לייבס ליד איז א׳. איר מוזט האָבן אין זיך די גרויס־שטאָט וויי דעם הינטערגרונט פֿאַר זײַן לירישן", מאָג, נאָענטע געשטאַלטן. „בריַיט־שורהדיקע א׳ע פּאָעמען", ש. ביקל, רומענע. „לייענט פּרצעס אייגענעם נוסח פֿון 'מאָניש', ווען איר זען... דעם אָנהייב פֿון הינטיקן, מער שטאָטישן, מער א׳ן, מער אײַליקן...פּרצישן סטיל", שנ, דערציילערס און ראָמאַניסטן ו.

אורבאַקאַנט — אַדי. וואָס איז באַקאַנט פֿון סאַמע לכתּחילה, פֿון דער אורצייט אָן. „אין א׳ צוזאַמען", ימ איבז, טאָמאַס מאַן, טאָניו קרעגער.

אורבאַשאַף — דער. מצ נב. סאַמע ערשטער, לכתּחילהדיקער באַשאַף. דער א׳ פֿון דעם תוהו־ובוהו.

אורבאַשאַפֿונג — די. ← דפֿוס. „וען דער מענטש איז מבדיל בין אור לחושך, איז ער אויך אַ שותף צו א׳, צו מעשׂה בראשית", ה. זיידמאַן, טמז, 1962 X 26.

אורבאַשעפֿעניש — דאָס (די), ־ן. אוראַלט באַשעפֿעניש וואָס פֿון דעם האָבן זיך אַנטוויקלט שפּעטערדיקע מינים. „פֿון יענער א׳ וואָס האָט געלעבט אין ים צוריק מיט אומציילעיקע יאָרן", ראָזא גוטמאַן, צוק, מײַ־יוני 1965.

אורבילד — דאָס, ־ער. דאָס עלטסטע, לכתּחילה־דיקע בילד. ס׳ערשטע בילד וואָס פֿון אים אַנט־וויקלען זיך שפּעטערע אַנדערע בילדער. אַן א׳ פֿון אַ הייל־מענטשן. „אין דער סיריש־בייזאַנטיני־שער לעגענדע וועגן טעאָפֿיל וואָס האָט זיך פֿאַר־קויפֿט דעם שטן — דאָס א׳ פֿון פֿאוסט", מתּתיהו

מיזיש, יובל XIII, 1־2. „די פֿאַעזיע פֿון אַ וועלט, וואו דאָס בילד פֿון איצט און דאָס א׳ פֿון פֿריִער איז אַ פֿאַרבילד פֿון שפּעטער", שג, ה. לייוויק.

אורבי עט אַרבי — פֿראַזע. ל. Urbi et orbi = אין דער שטאָט [רוים] און דער וועלט. פֿאַר אומעטום, פֿאַר אַלעמען. אַלע זאָלן וויסן. [די פּויפּסלעכע בולעס (מעלדונגען, דעקרעטן) האָבן געהאַט אין זיך די פֿראַזע צו ווייזן אַז דעם פּויפּס׳ ברכות אָדער צירקולאַרן זײַנען געווענדט צו אַלעמען.] לאָזן וויסן, מעלדן א׳ עט אָ׳. פּובליקירן עפּעס א׳ עט אָ׳. „דער הויפּט פֿון דער קאַטוילישער קירך...האָט געלאָזט וויסן דער בריי־טער וועלט א׳ עט אָ׳ אַז...", טמז, 1965 VI 25.

אורבליצלינג — אַדי. אַרכ. דזוי פֿלוצלינג, פֿלוצלונג, פֿלוצעם. אומגעריכט. „א׳, אוג פֿר זונן [אומפֿאַרזונען ←] פֿינף הונדרט קינדר צו גפֿינן אין ברונן", פֿון אַ קינה אויף כמעלניצקים גזירות. „וואו איז...דער מער דאז איר אײַך אַזוי א׳ האט אַנדרש גיוועגט", ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686. „א׳ איז די שמועה קומין דאז דאש שיף ...איז אונטר גאַנגן", בראַנט. „א׳ קומן דיא צרות דורך די אומות אַלש וויא איין אשה דיא א׳ גוויגט", מהמ, ד/ב. „א׳ לאָזט זי דער מלך רופֿן", עפּש, דרך הישר לעולם חבא, שקלאָו 1796.

פּפּ: **אורבליצלונג**. „זײַנן זיי א׳ איבר אים גשפּרונגן אוג׳ האבן אים גטיט", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. מש אוך באר משה פֿאַרטײַטשן ׳בפֿתע פּתאום׳ (במדבר, ו, 9): א׳, „מיר זעהן זוא פֿיל די אַזו א׳ שטערבן אַן תשובֿה", לט, להּ/א. אויך: **אורבלוצלונג**. „דו זעלשט ניט א׳ אין דײַן הויז גיאן, נאך פֿיל וויניגר אין דײַן חברש הויז", ר׳ אַברהם עפּשטיין, ברך אַברהם, לאַשטשעוו 1817. אויך: **אורבליצלע־כן, אַרבלעצלעך**. „דען דאז איזט בעו״ה [= בעזונתיגו הרבים] זוא איין אור בליצליכני מכּה גיוועזין", גה, 200.

אורבעל־חי — [...באַלכּי׳] דער, ~בעלי־חיים. פּפּ: ~**בעל־חיים**. קדמונדיקסטער, פֿשוט־סטער מין צווישן בעלי־חיים. „דאָס ערשטע לעבעדיקע קעמערל וואָס איז געווען דער א׳".

אורבראשית — [...בע)ריישיס] דער. מצ נב. אוראַנהייב. אורבאַשאַף. „די ווילדסטע און פֿינצ־טערסטע געטער פֿון אַ בלוטיקן א׳", ייט, פּוי־לן VII.

אורגאָלד — דאָס. מצ נב. זייער אַלט גאָלד. גרין ווי אורקופּער, רויטלעך ווי א׳.

אור גדול — [אַר (אויר) גאָדל] דער, ־ים (אורות) ־ים (בב). < ישעיה, ט, 1. גרויס ליכט, גרויסע ליכטקייט. 1. ישועה, דערלייזונג, גאולה. דערלעבן דעם א׳ ג׳. 2. גרויסע פֿערזעגלעכ־קייט, גאון. אַן א׳ ג׳ אין לערנען. ספּעצ גרוי־סער צדיק (בײַ חסידים). „צו די חסידים און צום רב זאָלסטו גיין און זאָלסט זאָגן בזה הלשון: עס איז דאָ אַרום אײַך אַן א׳ ג׳, עס איז רעכט, איר זאָלט אים ברענגען אין שטאָט אַרײַן", קהל חסידים, לעמבערג תרל״ה. 3. זע־אונג פֿון גרויס ליכט(קייט). „האָט דער בע״ש דערזען אויף איין קבֿר אַן א׳ ג׳. איז ער געגאַנגען זען דאָס קבֿר, איז אויף דער מצבֿה אַנגעשריבן משה עבֿד ה׳", שבֿחי בעשט, זשאָלקעוו תר״י. אויך: אור הגדול — „קאן ער ניט זוכה זײַן צו קומן צו דעם א׳ ה׳ פֿון די שכינה", עח, סז, 2.

אורגוואַלד — דער, ־ן. לכתּחילהדיקער, סאַ־מע ערשטער אַנווענד פֿון בגוואַלד, פֿון כּוח. „נאַכט פֿון...א׳ פֿון צעוועקטן", אַל II. „דאָס טאַנצן...האָט געהאַט אַ סיגאַנעס: טאַנצן און א׳ איז איינס און דאָס זעלבע", ג. דימאַוו, צוק, מײַ 1956.

אורגלוסט — דער, ־ן. עלטסטער גלוסט, יסוד וואָס פֿון דעם וואַקסן אַרויס כּלערליי גלוסטענישן. „נאַכט פֿון אין, פֿון אורגמאַלד פֿון צעוועקטן", אַל II.

אורגעבוירער — דער, ־ס. סאַמע ערשטער וואָס מאַכט געבערן. לכתּחילהדיקסטער גורם. א׳ פֿון דער שפּעטערדיקער קייט דורות. „אין דאָ אַן א׳ פֿאַר באַוועגונג?".

אורגעבורט — די, ־ן. סאַמע ערשטע גע־בורט. לכתּחילהדיקסטער אָנהייב פֿון אַ שפּע־טערדיקער קייט, פֿון אַן אַנטוויקלונג. „די שייגקייט זײַנע, וואָס איר א׳ איז אין די צור־זאַמענגעפּלויגענע פֿאַלקס־פֿייגל, די ייִדישע פֿאַלקסלידער", יג, תּוך.

אורגעדיכט — אַדי. זייער געדיכט, אַזוי ווי בײַם סאַמע אָנהייב פֿון צײַטן, ווי בעת מעשׂה בראשית. אין אַן דזשאַנגל. אויך סוב. „אין א׳ ביסטו, פֿאַריאושטער, פֿאַרקראָכן, אַרום איז אייביק נאַכט", חג, שנין פֿון פֿאַרלאָשענע שטערן.

אורגעוואַלט — דער, ־ן. ← אורגוואַלד. „מיט מאַכט אַנשטדעק איך וואָס זי האַלט פֿאַרבאָרגן, מיט שטורעם און מיט א׳ צי איך דורך איר", י. באַושאָווער, געקליבענע לידער.

אורגעוויין — דאָס, ־ען. פֿרימיטיוו און אור־אַלט געוויין. „וועט ווי אַ וואַלד אין חושך ברו־מען — דאָס א׳ פֿון מאַלפּע אויפֿן צוויג", מלה, ׳קעניג שלמה׳.

אורגעוויקס — דאָס, ־ן. סאַמע ערשטער מין געוויקס וואָס פֿון אים אַנטוויקלען זיך די אַנדערע, שפּעטערדיקע מינים געוויקסן. „וואו איז אויפֿגעקומען דאָס א׳?".

אורגעזעץ — דאָס & דער, ־ן. דאָס סאַמע ערשטע, לכתּחילהדיקס(סט)ע געזעץ. די א׳ן פֿון פֿאַמיליע־לעבן בײַ די פֿרימיטיוע שבֿטים. א־געבער. ־לעך — אַדי.

אורגעשטאַלט — די, ־ן. די עלטסטע, לכתּחילהדיקע געשטאַלט. די א׳ פֿון דעם שפּע־טערדיקן העלד אין אַ ווערק. די א׳ן אויף די וועגע פֿון היילן. ־ק — אַדי.

אורגעשיכטע — די, ־ס. 1. געשיכטע פֿון אורצײַט. די אומבאַקאַנטע א׳ פֿון דער מענטש־הייט. 2. סאַמע עלטסטער נוסח פֿון אַ געשיכטע; דאָס דערציילערישע קערנדל וואָס פֿון דעם האָט זיך אַרויסאַנטוויקלט אַ סעריע געשיכטעס. „די פֿאַראַלעלע מעשׂיות האָבן עפּעס אַן א׳".

אורגרונט — דער, ־ן. 1. סאַמע ערשטער גרונט; טיפֿסטע שיכט פֿון ערד. קדמון־גרונט. אַ בלויז שטיינערדיקער א׳. 2. סאַמע ערשטע סיבה. „הערמאַן קאָהען ווייל אויסטײַטשן אַז אין דעם דאָזיקן [דעם רמבמס] א׳ באַהאַלט זיך די פֿלאַטאָנישע אידייע פֿון אומגרונט", קאָר I.

אורדו — דאָס. די א־ש פּ ר אַ ך. איינע פֿון די מערב־הינדי־שפּראַכן, געוועדט פֿון מוסול־מענער אין אינדיע און אַפּיציעלע שפּראַך פֿון פּאַקיסטאַן. „דער פּאַקיסטאַן־פֿרעזידענט האָט געוועדט אין דער א׳ שפּראַך", טמז, 1959 XII 9. „אין דער אייניקער שול...אין גאַנץ פּאַקיס־טאַן, [ואו] דער אויפֿשריפֿט איז אין עגגליש, אין א׳ און אין בענגאַליש", פֿאַר, 1961 IX 26.

אורדונער — דער. מצ נב. נעאָל. „...פֿונעם א׳ וואָס איבער אים האָט געקנאַלט", אפּא, וואַנ איז דער סטעפּ.

אורדור — [...דאָר] דער, ־ות [דוירעס]. (סאַמע) ערשטער דור וואָס פֿון אים הייבט זיך אַן אַ קייט דורות. דער מדבר־דיקער א׳.

אורדיאַלע׳קט — דער, ־ן. (סאַמע) ערש־טער דיאַלעקט וואָס פֿון אים אַנטוויקלען זיך די אַנדערע, שפּעטערדיקע דיאַלעקטן. „מזרח־ייִדישער א׳", דניאל לייבל, זאַמלהעפֿט אונזער לעבן, וואַרשע 1921. „אויב דאָס פּוילישע ייִדיש איז ניט געווען דער א׳...", מוו, שטאַפּלען.

אורדע — די, ־ס. < מאַלדעוואַניש, אויך רומ. זיסער געפּרעסטער קעז, געמאַכט פֿון שאָפֿנ־מילך (שאָפֿנמילך).

אורה — [אויסלייג פּסעוודאָ־לשון־קודשדיק] דאָס וואָרט איז אָרע = תּפֿילה. אַרכ. „מיר האבן תשובֿה גיטון מיט אַלרלייא פּיזן, מיט פֿשטן אוג׳ א׳", ווינץ.

אורהאָן — ← אויערהאָן.

אור־הבוקר — [אַר (אויר) האַבויקער] דער. מצ נב. < שמואל א, יד, 36 אאָ. תּת. ליכט פֿון פֿרימאָרגן. שפּראַך אויף טאָג. א־ה׳ האָט דער רבי זיך געפֿעדערט און איז אַוועק אין בית־מדרש. „אַז עס קומט דער א־ה׳ הייבן די אַנדערע אָן צו זאָגן שירה און אַלע כּוכבי הרקיע און אַלע מלאכים של מטה העלפֿן זיי שירה זאָגן", נוצ I.

אור הגדול של מעלה — ← אור גדול [...שעל מע׳לע] פֿראַזע. דאָס גרויסע ליכט פֿון אויבן, פֿון הימל; ליכטקייט פֿון גן־עדן. „דרכּי מאָל אין טאָג זײַנען [די נשמות פֿון די גרים] זיך משתּעשע אין דעם גרויסן תּענוג פֿון דעם א׳ ה׳ ש׳ מ׳", נוצ I.

אור הגנוז — [אויר (אַר) האַגאַנוז] דער. לויט חגיגה, יב/א. פֿאַרבאַהאַלטן ליכט, פֿאַרהוילענע ליכטקייט. 1. ליכט פֿון ששת ימי בראשית. ליכט אין איכות און כּמות אַזוי וויִ הקדוש־ברוך־הוא האָט עס באַשאַפֿן און וואָס איז צוריקגעצויגן געוואָרן פֿון דער וועלט [איבער דעם וואָס עס וועט זײַן אַ דור המבול און אַ דור הפּלגה, בכלל איבער די רשעים, זיי זאָלן ניט נהנה זײַן פֿון צו זען אַזאַ ליכט. דאָס ליכט איז אויפֿגעהיט פֿאַר די צדיקים אין גן־עדן, לעתיד לבוא, ווען די וועלט וועט באַ־קומען איר תּיקון]. מיטן א׳ ה׳ האָט מען גע־קענט זען די וועלט פֿון עק ביז עק. „די צדיקים זיצן און לערנען און האָבן הנאה פֿון דער שכינה און פֿונעם א׳ ה׳", שע, פֿונעם

יאריד I. „אין אַ גרויסן ליכט־אָקיינוס, אין אַ ים פֿון א׳ ה׳, שווימט אַרום דער כּסא־כּבֿוד״, יהואָש, ׳אייזנטאָגיק מלאכים׳.

2. (קבלה) פֿאַרהוילענע ליכטיקייט וואָס ווערט ניט אַנטפּלעקט און איז דאָך פֿאַראַן אין פֿאָרעם פֿון פֿונקען, ניצוצות, אין אַלץ וואָס עקסיסטירט. ליכט וואָס שטראָלט אַרויס פֿון אַסאָפּקלריא המאירה (←) און בלײַבט פֿאַרהוילן פֿון אַלעמען, אָפּילו פֿון נביאים, לויט זוהר, תרומה. 3. ליכט פֿון דער תורה; באַהאַלטענער, טיפֿערער מיין פֿון אַ פּסוק, פֿון אַ ווָארט אין דער תורה. „דער בעל־שם איז געווען אַ גרויסער למדן, פֿון איטלעכן ווָארט פֿון דער תורה האָט פֿאַר אים אַרויסגעשיינט דער א׳ ה׳״, הרב מ. שוואַרצמאַן, אַמעריקאַנער, 3 VI 1960.

4. רוח־הקודש, אינספּיראַציע. „איך האָב פֿאַרשפּעטיקט זיך אין גאַנג...און די געבענטשטע שעה פֿאַרשפּילט: דעם גם פֿון א׳ ה׳״, הר. פֿאַרנאַכט. 5. גרויסע, ליכטיקע פֿערזענלעכקייט. צדיק. „— איך פֿאָר? צו מײַן רבין פֿאַר אין! צו דעם א׳ ה׳, צו דעם ידיד עליון, צו דעם צלם אלקים, וואָס מיט זײַן השפּעה לעבן מיר נאָך אַלע״, מ. ריבקין, דער וועלטשער בלוט־בלבול, ווילנע 1914.

אור־הגנוזדיק — ← דפֿוס. אַדי. נעאָל. וואָס איז פֿון אַדער וויַ אור הגנוז. „אין ווײַטע פֿרומע וועלטן בלאָנקען זיי, דאָס קאַלטע פּנים שמינט זיי א׳ה׳, גלײַך ספֿירות וואָלטן מאַמעדיק־רחמנותדיק מיט ליכט, לעתיד־לבֿא־ליכט באַשאָנקען זיי״, צייט, גש 1.

אורה זו תורה — [אוירא...טוירא] זאָץ. תח. < מגילה, טז/ב. ׳ליכט איז תורה׳, געניצט מיט ב: דאָס לערנען באַלײַכט דעם מענטשנס מעשׂים [אויפֿן סמך פֿון אסתר ח, 16]. „דעם רבינס פּנים האָט געשײַנט בײַם שיעור גמרא, וויַיל א׳ ז׳ ת״. [פֿון מדרש: וועט עס לערנט לײַכט אים די תורה און פֿאַרהיט אים פֿון אַ מכשול, פֿון אַן עבֿירה.]

אור־החיים — [אָר (אויר) האַכאַיִם] דער. מצ נב. < תהלים, נו, 14. 1. ליכט פֿון לעבן, לעבנסקראַפֿט. „דער ממונה נעמט אַרײַן [די נשמות פֿון הרוגי בית־דין] אין היכל און ער האָט אין זײַן האַנט אַן א״ה, וואָס ער איז מלא אורות״, נוצ II. 2. פּירוש אויף חומש פֿון מקובל און פּוסק ר׳ חיים בר׳ משה אבן עטר (1696־1743). מע האָט אים געדרוקט א׳ ה׳ ה ק ד ו ש. ־דיק — אַדי.

אור־החמידות — [אָר (אויר) האַכ(א)סידעס] דער. מצ נב. צב. דאָס ליכט (עטיק, פֿילאָסאָפֿיע, לעבנספֿרייד) פֿון חסידות. „[חסידות] האָט געעפֿנט בײַ יעדערן פֿענצטער אין זײַנע אייגענע פֿינצטערע ווינקלען אויף באַלײַכטן זיי מיט א״ה״, לדב, 98.

אור־חיום — [אויר־האַיוים, אָר־האַיאָ֫ם] דער. צב [׳אור יממא׳, פּסחים, ב/א]. 1. תח. טאָג־ליכט. „קוים זיך דערוואָרט דעם א״ה׳ צו רופֿן דעם דאָקטער״, רייד. [פֿאַראַן מצוות וואָס מע קען זיי מקיים זײַן נאָר בײַ א״ה׳, למשל ווי מאַכן די ברכה ׳יוצר אור׳, בודק זײַן אַ חלף אפֿ. דערפֿון] איר „אָפּהיטן די מצוות פֿון א״ה״ = קנאַפּ וואָס אָפּהיטן מצוות; „ווי האָט איר געפּסקנט? איז קאָרטנשפּיל נאָר פֿאַר א״ה׳ אָדער אויך פֿאַר אור הלילה?״ = שפּילט איר אין קאָרטן נאָר בײַטאָג אָדער אויך בײַנאַכט?

2. פֿיג. גאולה, משיחס צײַטן. „און ישׂראל וועלן זײַן בצרה, דערנאָך וועט זיי הקב״ה דערלײַכטן דעם א״ה׳...און משיח וועט אַנטפּלעקט ווערן״, נוצ II, קצ. „חסידים דאַרפֿן לערנען חסידות ברבים...וועלן מיר דערלעבן אין נחת דעם א״ה״׳, לדב, 136.

אורהייל — די, ־ן. גאָר אַלטע הייל. הייל פֿון אורצײַט אָדער פֿאַרן אורמענטש. „די אין וואָס אויף מאָדערנער שפּראַך הייסן זיי שטאַטן און פֿאַטערלענדער״, ייט, פּוילן VII.

אורהיים — די, ־ען. (סאַמע) ערשטע היים, ערשט וואוינאָרט פֿון אַ גרופּע, שבֿט אא. די א׳ פֿון די סעמיטן. ־יש — אַדי. זיך פֿילן א׳ אָפּילו אין דער פֿרעמד.

אור־הנפש — [אָר (אויר) האַנעפּעש] דער. דזוו אור הנשמה ←.

אור־הנר — [אָר (אויר) האַנייר] דער. מצ נב. < פּסחים, ב/א. דאָס ליכט פֿון ליכט(ל). 1. הלכה־טערמין (היפוך פֿון אור־היום ←) בנוגע אַ צאָל מצוות וואָס בינדן זיך מיט אַ ליכט וואָס ברענט, ווי בודק חמץ זײַן, הבֿדלה מאַכן. 2. שײַן, גלאַנץ, אויסשטראַלונג. „בשעת [די בני־ישׂראל] האָבן זיך אײַנגעזאַמלט אין זייערע הײַזער, איז געווען דער א״ה׳ פֿון דער שכינה״, נוצ II.

אור־הנשמה — [אָר (אויר) האַנ(ע)שאָמע] דער. מצ ׳ות ׳מות. צב. דאָס ליכט פֿון דער נשמה, דאָס גײַסטיקע, דאָס מאָראַליש־איידעלע, דאָס ליכטיק־שכלדיקע אין דעם מענטשן. דער א״ה׳ דערהייבט דעם מענטשן, וועקט צו תשובֿה. „אַז דער גוף איז ריין און לויטער...,לײַכט אין אים דער א״ה״, נוצ, לז. „די גרויסקייט פֿון דער ממשלה פֿון דעם א״ה׳ איף דעם גוף״, תניא, גא. אויך: **א׳ של כּוח ה׳.**

אורהעברעאיש — 1. די סאַמע עלטסטע פֿאָרעם פֿון העברעאיש. „איז אין א׳ געוועזן דער מלרע?״. 2. אַדי. וואָס איז זייער אַלט, טיף־פֿאַרוואָרצלט העברעאיש. „אײַנזאַפֿן אין זיך אונדזער א׳ע ירושה״, יג, איק, 1955.

אור־הקדושה — [אָר (אויר) האַקדושע] דער. מצ נב. ליכט (אויסשטראַלונג) פֿון הייליקייט. א״ה׳ פֿון אַ מקום־קדוש, פֿון אַ גרויסער עטישער פֿערזענלעכקייט. א״ה׳ אויפֿן צדיק פּנים יום־כּיפּור צו כּל־נדרי. „דורכגענומען מיט א״ה׳, זײַנען חסידים צוזאַמען מיטן רבין געגאַנגען אין גאַזקאַמער״. „אַז די ישׂראל זײַנען אַרויסגעגאַנגען פֿון מצרים, איז דער א״ה׳ ניט רעכט ליכטיק געווָארן, ביז...״, נוצ I. אויך: **אור־הקודש**. א״ה׳ פֿון שבת, פֿון הייליקן יום־טובֿ.

אור־השכינה — [אָר (אויר) האַשכינע] דער. בא. צב. ליכטיקייט (אויסשטראַלונג) פֿון דער שכינה. פֿפֿ צו דעם אָפּטערן זיוו ה ש כ י נ ה. עס רוט אויפֿן תּלמיד־חכם (עילוי, צדיק אע) דער א״ה׳, נהגה זײַן פֿון א״ה׳.

אור השׂכלי — [אויר האַסיכלי] דער. פֿרַאַזע. דאָס שׂכלדיקע (אינטעלעקטועלע) ליכט. פֿעאיקייט דורכצודרינגען מיטן שׂכל צו אַ קלאָר און טיף דערקענטעניש. „זײַ ניט מבֿזה דעם א׳ ה׳, ער קומט פֿון אור־הנשמה״. „ווער עס איז משתּדל בתּורה..., ווען ער איז מסתּפּל אין הימל, רוט אויף אים דער א׳ ה׳״, נוצ I.

אור־השׂכל — „דאָס ליכט פֿון דעם שׂכל וואָס דער באַשעפֿער האָט אים [דעם מענטשן] מיט דעם געאיינקט...און האָט אים דורך דעם שׂכל געגעבן אַ גרעסערע מעלה פֿון אַנדערע לעבעדיקע באַשעפֿענישן״, חה, עברי־טיטש, ווילנע תרפ״ד, שער הבחינה, פּרק ד.

אור־התּוהו — [אויר האַטויהו] דער. בא. ליכט פֿון תּוהו־ובֿוהו, פֿון כאָאָס [בהסכּם מיט דער קבלה־פֿאַרשטעלונג אַז ליכט איז פֿאַראַן אומעטום, אין גאַנצן ישׁ]. דאָס פֿאַרפֿירערישע אָדער אילוזאָרישע ליכט. „דער א״ה׳ ווערט אין עולם־התּהוּן אָנגעפֿירט אָפּילה״ [= פֿינצטערניש], לדב.

אורוגווי׳ — גג. לאַנד, מדינה אין דרום־אַמעריקע, צווישן טפּך אורוגוויִ און ברעג פֿון אַטלאַנטיק, צווישן בראַזיל און דער לעפֿצונג פֿון דע־לַ־פּלאַטאַ. שטח — אַן ערך 72,000 קוואַדראַט־מײַל. באַפֿעלקערונג אַן ערך 2.8 מיליאָן. הויפּטשטאָט — מאָנטעוידעאָ (45,000 יזדן) מיט אַ ייִדישער קהילה, ייִדיש צײַטונגען, קינדערשולן, אינטערנאַטיונ געזעל־שאַפֿטלעכן לעבן.

אורוואוינאָרט — דאָס (דער), ־ערטער. דאָס ערשטע, עלטסטע וואוינאָרט פֿון אַ גרופּע, שבֿט אא. דאָס א׳ פֿון די באַנטו־שבֿטים.

אורוואַלד — דער, ־ועלדער. גאָר אַלטער, געדיכטער וואַלד (וואוהין דער מענטש איז נאָך ניט אַרײַנגעדרונגען אָדער האָט דאָרטן נאָר־נישט געבּיטן). „שלאָפֿט אַ נעגער רואיק אין דעם א׳, פֿאַרזיכערט אין זײַן אויסגעשניצטן גערעץ״, דא, ׳אויפֿן שיף׳. „א׳ וואָס פּויקט אויס די סודות און פֿאַרלאַנגען פֿון גענצן און פֿון שלאַנגען״, צייט, גש 1. „צי בין איך אויף אייביק פֿאַרלאָרן אין ווילדוואַלד, אין א׳״, הב, בלאָט...עפּלבּוים. „פֿאַרחלומטע פֿערזן וועגן דעם א׳ זענען אויפֿגעשוואומען אין זכרון״, גרינ, בלעטלעך פֿון אַ טאָגבוך. ־יק, ־יש — אַדי.

אורוואַנט — די, ־וועלנט. 1. גאָר אַלטע וואַנט, געבליבן פֿון אוראַלטע צײַטן. 2. פֿעלדזיקע וואַנט פֿון אַ טיפֿן טאָל, פֿון אַ שיפּוע אין בערג, שפּאַלט אין אַ באַרג. „די רעכטע אַרום אַ בראָך (אַבאַימאַ)״, לב.

אורוואַסער — דאָס, ־ן. דאָס עלטסטע וואַסער. ערשט־באַשאַפֿן וואַסער. „גאָט האָט זיך געשפּיגלט אין די אין און געזאָגט: כּי טוב״, ייט.

אורוואַרצל — דער, ־ען. סאַמע ערשטער, עלטסטער וואָרצל. א׳ פֿון אַ מנהג. ־דיק — אַדי.

אורוויט — אַדי. וואָס איז גאָר ווײַט (אין צײַט). „אַן אַרײַנלעבן זיך אין דעם אין פֿאַר־צײַטנס״, צייט, טמז, 1964 IV 17. ־קייט.

אורווילד — אַדי. וואָס האָט אין זיך וויל־קייט פֿון אוראַלטע צייטן. „א האַר פֿון תהומות, באַשיץ! שרייט א׳ אַרויס וער פֿון האַרצן״, אל II. ־קייט.

אורווילדעניש — דאָס (די), ־ן. ווילדעניש פֿון אוראַלטע צייטן אָן, אָן שום סימן פֿון מענטשלעכער קולטור. — „פֿונדעסטוועגן איז דאָ געבליבן אַן א׳ ווי דאָן וועג די וועלט איז באַשאַפֿן געווארן״, י. פּערלאָוו, פֿאַר 1963 IV 2.

אורוויקסיק — אַדי. נעאָל. פֿפֿ: ~גלעוויק־סיק. וואָס האָט אַ שייכות, איז פֿון אורגע־וויקס(ן), „די יידן, וועלכע האָבן געמוינט אין ליטע, האָבן הונדערטער יאָרן געהערט רוישן די ביימער אין די א׳א וועלדער פֿון לאַנד״, ליטע, ווילנע 1914. „די ריחות פֿון וואַלד האָבן פֿעטט און א׳ געשטראָמט פֿון די שטיל־צערוישטע טונקלקייטן״, ייט, פּוילן II. ־קייט.

אורוועזן — דער & דאָס, ־ס. עיקרדיקסטע ממשות; עלטסטער, ערשטיקער יש. „פֿרוידן[ס] ...‚איבעראיך'...איז ניט קיין ביאָפּסיכאָלאָגישער א׳ מיט אייגענער קראַפֿט און מיט אייגענע אַנטוויקלונגס־געזעצן״, גריג, מענטשן און וועלטן. „אָפּגעריסנקייט פֿון א׳״, ש. ביקל, צוק, יולי־אויג׳ 1965.

אורוועלדער — מצ. ← אורוואַלד. „צווישן די א׳ געפֿינען זיך אָפּילו ערטערוויז דערפֿלעך אַדער אַזוי וואונגונגען פֿון מענטשן״, יונה טרובניק [איבז], רבי יהודה הלוי, ווילנע 1895.

אורוועלט — די, ־ן. וועלט פֿון אוראַלטער צייט. די א׳ מיט אירע משוגהדיקע באַשעפֿ־גישן. ־יק — אַדי. „דער ים זינגט אַרײַן אין די בלוטן — א׳, אוראַלט געזאַנג״, משה קנאָפּהייס, אילוסטר. ליט׳ בלעטער, № 90־91.

אור וחושך — [אויר (אָר) וועכושישעך] פֿראַזע. < שבת, קנו/א. ליכט און פֿינצטערניש, טאָג און נאַכט. אויך: גוטס און שלעכטס, פֿאַזי־טיוס און נעגאַטיוס און אַנדערע קאָנטראַסטן. צונויפֿמיש פֿון אַקעגנדיקע פּוחות, שטריכן, מידות. עס מישן זיך א׳ וח׳, א׳ וח׳ — אתחלתא דגאולה און חורבן. **א׳ וח׳ משּׁ־תמשים בערבוביא** — [...מישטאָמשים בעאירבוויע], אויפֿן סמך פֿון רשי, בראשית, א, 4. ד״ה ליכט און פֿינצטערניש קומען אין אַ געמיש [ווי בעת די וועלט איז באַשאַפֿן געווארן. רשי מאַכט: „ואין נאה לו (= לאור) ולחשך שיהיו משתמשים...״, עברי־טײַטש צו מקראות גדולות, בראשית, ווילנע תרנ״ט: „עס איז ניט שיין אַז דער א׳ מיט דעם ח׳ זאָלן משתמש זיין געמישט״, אָבער מע ניצט דעם זאַץ צו באַצייכענען צונויפֿמיש פֿון קאָנטראַס־טן.]

אורות — מצ פֿון אור ←. „דיא תפֿילה איז מקבל גרושי א׳ פֿון הקב״ה״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, [אַרט? יאָר?]. קומט אין פֿאַרשיידענע פֿאַרבינדונגען, למשל: **...התחד** — ליכטער פֿון גאָטס גנאָד. „לכתחילה הערשט אין דעם טאָג נישט קיין חסד, נאָר גבֿורה. די א׳ ה׳ הייבן אָן לײַכטן ערשט שפּעטער, אין די עשׂרת ימי תשובה. ביז זיי דערגרייכן זייער פֿולע התגלות אין יום־כיפּור״, דר׳ ה. זעדמאַן, טמז, 1965 II 19. **...של מעלה** — ליכטער פֿון אויבן, הימל. „מע האָט בײַ זיי צוגענומען זייער גרויס ליכטיקייט...זיי זיי־נען באַדאָקט געווען מיט א׳ ש׳ מ׳״, נוצ, ל/ב. **...של רחמים** — ליכטער פֿון גאָטס רחמנות. „ניט מיגליך איז צו בישרײַבן די גרושי ליכטיקייט אונ׳ די גרושי וויסקייט דיא דא היישן (א׳ ש׳ ר׳)...ליכטער...פֿון אַזוי איינם עולם וואש אייטל (רחמנות) איז״, עפּש, סידור תפֿילות, אַמשט תק״ח.

אורות התהתונים — [אוירעס טאַכטוינים]. ‚אונטערשטע ליכטער׳. (קבלה) פֿאַרמען פֿון ליכט אין דער גשמיותדיקער וועלט, אין דער וועלט פֿון נוגה. „עס זיינען צווייערליי אורות: די אורות של מעלה היסן מאורי־אור און די א׳ ת׳ היסן מאורי־אש. די ממונים מאורי־אש — איז זייער שליטה אַ גאַנצע וואָך. דע־רום אַז דער שבת גייט אַוועק, מאַכט מען די ברכה ‚בורא מאורי האש״, נוצ, ז/א.

אורזאָך — די, ־ן. *Mhd*: ur-sache 1. סאַמע ערשטע זאַך אין לויף פֿון צייט. גאָר ערשטע זאַך וואָס פֿון איר קומען אַרויס שפּעטערדיקע זאַכן. „די צען ספֿירות...נידערן אַראָפּ פֿון א׳ צו א׳״, תניא, ריג.

2. אַרכ. מיט. איצט דסשמ, אָבער זייער שטאַרק פֿאַרשפּרייט. סיבה. וואָס איז די א׳ פֿון דעם? יעדע זאַך האָט (זיך) אַן א׳. „דער טויט ויל אַן א׳ האָבן״, שוו, טעמדלאָז, 772 [מע פֿרעגט תמיד: פֿון וואָס איז ער געשטאָר־בן?]. „די א׳ אבר וואַרום אָלו אַלי מענשן אין דיזין איבר איינש קומען...״, מ. ז. אייזלין, מלאכת מחשבת, פֿראָג תקל״ה. „די א׳...באַ־שטייט אין דעם...״, מעשׂה אומן, פֿיורדא 1783. „אָנגעפֿאַנגען צו פֿרעגן די א׳ פֿון דעם אונ־טערשטייך״, ל. א. ליאָנדאָר, נײַער בש, ווילנע 1844. „מיר קענען עס אָנצינד נישט באַ־מיזן איבער פֿאַרשידענע א׳ן״, קמ, 1864, № 34. „זי האָט זייער גוט געוואוסט די א׳ פֿאַר־וואָס איר פֿאָטער האָט זיך...אַווי איבערגע־אַנדערשט״, ספּ, סודות. „ליגט ניט אין אָט דעם קאָמף פֿון אינעוויניקסטע היפּכים די א׳ פֿון דער יידישער אומרו?״, זשיט II, נ״י 1912. אָן אַן א׳ = אָן אַ פֿאַרוואָס, אָן אַ פֿאַרוועג. „זאָלסט...ניט פֿאַרגעסן וואו ליגט די א׳ פֿון דעם אומגליק״, מר III. א׳־באַשטימונג, מ. ווייג־גער, יודישער סינטאַקסיס.

3. אַרכ. מאַטיו. שטויס. אימפּולס. „איך יוא א׳ פֿון דען שותפֿות גיוועזין בין״, גה, 116. „ער איז אונטר וואַרפֿן אין אונטר שידליכי פֿר קערטי אור זאַכין״, בע, ה/א. „וועשט א׳ האשטו דיך אַזוי גיוועזן מטריח?״, עיון, הקדמה. „אויז וואז אורזך האט ער דיך גשלאגן״, ‚א פֿראָגער פֿאַמילין־מגילה׳, 1732 [וואַכשטיין־בוך].

אורזאַכהאַלבן — דער. אַדוו. אַרכ. איבער דער סיבה, איבער דעם וואָס. „קענן אַפֿילו דיא רעכטן צדיקים ניט הין, אורזך הלבן איין רעכטער צדיק דער איז אַלי צייט פֿרום גי־וועזן...״, מב, מעשׂה קסג. „בני החתן שי־זיין רייז על די שבועות זיכרה אורזאַך הלבר אויש גישטעלט״, אגרת שלמה, ז/ב.

אורזאַכלאָז(יק) — אַדי. נר. וואָס האָט ניט קיין סיבה; אָנסיבהדיק. אוממאָטיוירט. „סימנים פֿון דיאַבעט: אורזאַכלאָזער פֿאַרגרעסערטער בלוטדרוק״, טאַז, וואַרשע 1929, № 1. ־יקייט.

אורזאַכלעך — אַדי. סיבהדיק. וואָס דינט וויַ אַ סיבה. קאָוזאַל. „מאַרקס האָט ניט באַווייזן אַז עס מוז זיין אַן א׳ע...פֿאַרבינדונג צווישן די דערשיינונגען פֿון דער פֿראָדוקציע און... פֿון דער פֿאַרטיילונג״, זשיט VII, נ״י 1917. ־קייט.

אורזאַכער — דער, ־ס. אַרכ. גורם. פֿאַקטאָר. עמעצער אָדער עפּעס וואָס מאַכט אַז עס זאָל פֿאָרקומען, פֿאַסירן. „ער איז דער אורזאַכר גוועזן פֿון אַל דז ביז [= ביין]״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. „[יהודה] איין אורזאַכר וער וועגן יוסף״, ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט איבז, תורת משה, קאַרלסרוא 1770.

אורזיידע — דער, ־ס. גרעזן, זיידע פֿון ווײַטן עבר, וואָס פֿון אים קומט אַרויס אַ קייט דורות. „זי נעמט מיר וואונדער פֿון אַן אור־זיידן דערציילן...באַווײַזט זיך אין טרוים מיר אַ הייליקער גרעזן, אַן א׳ לאָזט זיך אַנטפֿלעקן״, אל I. „דער אויפֿן בוים האָט אַבער שטיל געשמייכלט, און דערמאָנט האָט ער אַ ווײַטן אורזיידן״, ה. דאָבין, בירעבידזשאַן, זב, מאָס־קוע 1938. **~זיידיש** — אַדי.

אורזיך — דער, מצ נב. נעאָל. לכתחילהדיקער זיך אָדער איך. „די ערשטע אורזאַך און די לעצטע אורזאַך זיינען גאָרניט קיין זאַך, קיין אורזאַך, נאָר אַ זיך, אַן א׳״, אַבא גאָרדין, יידישקייט..., נ״י 1938.

אורזינד — די. מצ ווי אצ. סאַמע ערשטע זינד. אָדם הראשונס זינד מיטן עץ־הדעת. „אָדם און קריסטוס — א׳ און משיחישע אויסלייזונג — דאָס זיינען די צוויי פֿונקטן אַרום וועלכע עס באַוועגט זיך דער קריסטלעכער געדאַנק״, א. מענעס, פֿאַר, 1962 IX 23.

אור זרוע — ← דוד. נאָמען פֿון אַ הלכה־ספֿר און זײַן מחבר, ר׳ יצחק בר׳ משה מוינץ (1200—1270), אַ תּלמיד פֿון ר׳ יהודה חסיד און אַ רבי פֿון מהר״ם פֿון ראָטנבורג. „גע־דרוקט געוואָרן ערשט אין צוויי־טער העלפֿט 19. י״ה, אָבער געוען באַקאַנט אין מאַנוסקריפּט, וואָס איז אַגב געראַטעוועט געוואָרן אויף אַן אויסטערלישן אופֿן. א׳ ז׳ איז געבויט לויט די מסיכתות, מיט די מיינונגען פֿון פּוסקים פֿאַר אים און מיט אַ נטיה מחמיר צו זײַן. פֿאַראַן אַ צאָל יידישע גלאָסן וואָס זיינען וויכ־טיק פֿאַר דער געשיכטע פֿון יידיש.]

אור זרוע לצדיק — [אויר זאָרוֹע לאַצאַדיק] זאַץ. < תהלים, צז, 11. אַ ליכט איז פֿאַר־זייט פֿאַרן צדיק [די צווייטע העלפֿט פֿון פסוק: ‚ולישרי־לב שמחה׳ — „און פֿאַר די רעכט־פֿאַרטיקע הערצער אַ פֿרייד״, תּי]. דאָס זאָגט מען דרײַ מאָל פֿאַר כל־נדרי. מע ניצט דעם האַלבן פּסוק אויסצודריקן נשמה־רואיקייט און פֿרייד אין געמיט און אין לעבן פֿון אַ פֿרומען, הויך־עטישן מענטשן, אויך ווי אַ טרייסט אַז יסורים אויף דע׳ר־וועלט וועלן פֿאַרגיטיקט ווערן מיט עולם־הבא. מע פֿלעגט

עס אויך זאָגן בײַ אַ לוויה פֿון אַ פֿרומען ייִדן, געשטאָרבן אין אַ טײַפֿן עלטער. [במדבר רבה, יז, ז, טײַטשט אויס אַז א׳ זײַנען די מצוות וואָס גאָט האָט מיט זיי מזכה געווען ייִדן כּדי זיי זאָלן קענען האָבן עולם־הבא.] „שמואליכול פֿראָצענטניק און הירש וועלועלע דרייען זיך אויך אַרום בײַ א׳ ז׳ ל׳ מיט די ספֿרי־תּורה אין זייערע טרײפֿהגע הענט", א. מאָרגענשטערן, עגל הזהב, וואַרשע 1898. אויך געקירצט — אור זרוע. „אַזעלכע אַקטן [אַוועק־ווארפֿן די כּלה] טוען זיך אָפּ בײַ ייִדן לרוב ...און נאָך אַלצדינג שאָט קיינעם ניט צו מזרח־וואַנט, אויך ניט צו א׳ ז׳", ג. ח. לעווענער, דער צוויינדיגער תּנאים, ווילנע 1897.

אורח — [אויראַך] דער, ־ים [אַרכים]. < שמואל ב, יד, 4; ירמיה, יד, 8 אפ. [„א׳ — אַ גאַנץ ספּעציעלער ייִדישער באַגריף, כּמעט אַן עכטער ׳ייִדישיזם׳, ממש נישט איבערצוזעצן אויף אַן אַנדער לשון", יע — ווײַל דער באָטײַט איז אין ייִדיש אויסגעדרייטערט און דער באַגריף איז אַנגעפֿילט געוואָרן מיט שטייגערישער און עטישער ווערטיקייט.]

1. גאָסט. ספּעצ׳ אַזאַ וואָס קומט פֿון דער פֿרעמד. הן אַ פֿאַרבײַטענער, הן אַ צופֿעליק אַריַינגעקומענער גאָסט. אויפֿנעמען אַן א׳. צו־רוימען די שטוב ווײַל עס קומען באָלד א׳ים. אַ ווערטשערע ווי פֿאַר א׳ים. דעם בעסטן גע־לעגער פֿאַרן א׳. [אין ירושלים איז געווען אַ מנהג אויפֿהענגען אַ טישטעך אויף דער טיר ווי אַ סימן אַז מע פֿאַרבעט א׳ים, בבא בתרא, צב/ב]. „איז אים געווען אַ שאָד צו נעמען פֿון זײַנע שאָף און זײַנע רינדער אויף צו מאַכן [אַ סעודה] פֿאַר דעם א׳ וואָס איז צו אים געקומען", תּי׳, שמואל ב, יד, 4. „פֿרײַער איז מען אַן א׳ און נאָכדעם ווערט מען אַ טורה", שוו. „יום ראשון א׳, יום שני טורח, יום שלישי — סורח", בן־זאבֿ, מסילת הלימוד. „קומט אַן א׳ אַרײַן — עסט מען לעקער, טרינקט מען ווײַן", שוו. „אַן א׳ אויף אַ ווײַלע — אַ פֿרייד און אַ מעלה, אַן א׳ אויף אַ וואָך — אַ צרה און אַ בראָך", שוו. „מיט מיטגע־בראַכטן ברויט איז מען אומעטום אַ גוטער א׳", שוו. *אַן א׳ פֿון די נײַן טעג = ניט קיין געוואונטשענער גאָסט, אויך: שווינדלער, ליגנער, דרייקאָפּף. *אַן א׳ אויף קעסט (בײַ מלכות, בײַם צאַר, בײַ ניקאָלײַקען) = ווער עס זיצט אין תּפֿיסה. *אַן א׳ אויף קעסט = ווער עס עסט שטענדיק מיט דער משפּחה (אַן אָרעמער ווײַטער קרוב), אַן א׳ וואָס האָט פֿאַרגעסן אַוועקצופֿאָרן). „וואָס זאָל מען טאָן מיטן א׳ אויף קעסט? אַריסטאַרכּוס קען מען ניט. ס׳איז אַן אָנשויקעניש פֿון זײַן ליבן נאָ־מען", רייד.

2. אָרעמאַן פֿון דער פֿרעמד וואָס ווערט פֿאַרבעטן צו עסן מיט דער משפּחה (אויך צו נעכטיקן), ספּעצ׳ צו די שבתדיקע און יום־טובֿדיקע סעודות. [גבאים פֿון שולן און בתּי־מדרשים פֿלעגן צעטיילן די אָנגעקומענע אָרע־מעלײַט, זיי זאָלן זײַן א׳ים אין די הײַזער פֿון די מתפּללים. אויך ניט־פֿאַרמעגלעכע בעלי־בתּים פֿלעגן נעמען אין א׳ אויף שבת. דער אופֿן צעטיילן די א׳ים איז געווען אַ פֿאַר־שיידענער, לויטן מנהג פֿון אָרט, אָמאָל אויך לויטן צינען צעטעלעך מיט די נעמען פֿון די א׳ים. מע פֿלעגט האָבן טענות צום גבאי, אויב ער פֿלעגט ניט צוטיילן קיין א׳. וואָס אָפּטער מע האָט געהאַט א׳ים — אַלץ געהויבענער האָט מען זיך געפֿילט.] „ווי־פֿל שיינקייט גע־פֿינט זיך אין די ווערטער ׳אַן א׳ אויף שבת׳", ספּ, יודישער קאָלענדיסט. „גשמיות איז מיר קיינמאָל ניט קיין שטער, אָמאָל איז מען אַן א׳, אָמאָל נעמט מען אַן א׳", ר׳ ישׂראל סאָלאָנטער. „אַז דער א׳ הוסט, פֿעלט אים אַ לעפֿל", שוו. „איך וועל מיט אַזעלכע טיערע א׳ים אָפּריכטן די סעודה גאַנץ פֿריילעך", ממוס, וויטעבֿסק. אויססאָפֿן אַן א׳. „דאָ געפֿינט זיך נאָך אַ ייִד אַן עסיק־מאַכער...כאָפּט ער אָפּט אַוועק צו זיך א׳ים", קס, 1869, № 20. „וואָס מער א׳ים, פֿלעגט זי זאָגן, אַלץ פֿריי־לעכער דער שבת", אש, ר׳ שלמה נגיד. „דער גרויסער טיש...אַרומגעריגלט פֿון די בני־המשפּחה, קרובֿים און א׳ים, בעלי־צורה והדרת פּנים", לדב, קלה. „אַ ייִד אַז ער שטייט אויף אינדערפֿרי און טרעט איבער די שוועל פֿון זײַן הויז דאַרף ער אַרויסקוקן אויף אַן א׳. אַ טיש איז בבחינת אַ מזבּח, וואָס איז מכפּר ווען מען עסט מיט אַן א׳", איבז, די אידישע צײַטונג, אַרגענטינע 15 XI 1964. אַן א׳ אין בית קען אַ ייִדישער סאָלדאַט. „יום־טובֿ בײַ אַ טיש אַ פֿרעמדן זיץ איך און די ווירטין אַלץ פֿרעגט מיך פֿריַינדלעך: ליבער א׳, אפֿשר איז אײַך וויניק זאַלץ?", אר, ׳יום־טובֿ׳.

3. סתּם אָרעמאַן וואָס קומט פֿון אַן אַנ־דער אָרט, הן אַזאַ וואָס קומט אַייניער אַליין אַדער אַייניער פֿון אַ גרופּע וואַנדערנדיקע אָרע־מעלײַט. „אַך מיר ארמי לײַט, ווען מיר א׳ים נאָך פֿראַנקפֿורט טונין מאַרשירן, זאָ לאָז מען אונש ניט פֿר די טירן", ׳איין ניצא קלאג לידּ אויף איין משרת פֿון פֿראַנקפֿורט, באַזל תס״ח [פֿש וו]. געקומען אַ כאַפּטע (אַ כאַליאַסטרע) א׳ים. דער הקדש איז פֿול מיט א׳ים. ← אָרחי־פּרחי.

4. סתּם פֿרעמדער, פֿון דער פֿרעמד געקר־מענער, דורכגייער, דורכפֿאָרער. „דורך א׳ים גיט מען אויס קינדער", שוו [מע דערוויסט זיך וועגן אַ גוטן שידוך; אויך מיט בב: ווען מע נעמט גוט אויף א׳ים, מאַכן זיי דעם בעל־הבית אַ גוטן נאָמען]. „אַברהם אָבֿינו ניצט אויס זײַן הכנסת־אורחים...אַז דער א׳ זאָל מאַכן אַ ברכה, לויבן דעם בורא־יחיד", לדב, פּו. [רעדט וועגן פֿאַרקויפֿן געגנבֿעטע צירונג] „איך מוז נאָך הײַנט גיין זוכן עפּעס אַן א׳, אים דאָס שלימזל אַנצוהענגען", עט, סערקעלע. „און זעלטן אַהין ברענגט אַן א׳ פֿאַרלוירענע בשׂורות פֿון שטאָט", יוסף ראַבניק, ׳א ווינטער דערפֿל׳. „דאָך ווי נאָר דער הייליקער טאָג איז אַריבער...", האָט פֿלוצלינג דער א׳ באַזעקט זיך מיט שטראַלן, פֿאַר אַלעמענס אויגן געוואָרן פֿאַרפֿאַלן", יהואש, ׳דער צענטער צום מנין׳. [אין פֿאַלקס־מעשׂיות קומט ווי אַ צענטער צום מנין אליהו הנביא אַדער אייניער פֿון די אָבות.] „פֿרעמדער, פֿרעמדער, קום אַרײַן, וועסט מײַן גוטער א׳ זײַן", מל, ׳דער פֿרעמדער׳. צו אַ פֿרעמדן וואָס מע וויסט ניט זײַן נאָמען וועגט מען זיך: ר׳ א׳. „וואו איז מען דאָס אויסן געוועזן ר׳ א׳?", קאָפּפּעלאָוו, אָמאָל איז געווען.

5. דורכגייער, דורכפֿאָרער וואָס שטעלט זיך אָפּ אין אַ קרעטשמע, אַן אַכסניא. גאָסט אין אַן אַכסניא, אין אַ גאַסטהויז. „האָט דער בעש״ט כלומרשט אויסגעדאַוונט אין דער גיך ווי אַ דאָרפֿסמאַן און האָט געהייסן, דער א׳ זאָל קידוש מאַכן", שבחי בעש״ט, זשאָלקווע תר״י. „ער האָט באַדינגט די א׳ים אין דער גאַסטיניצע", ספּ, גלילקעניע און אומגלילקעניע. „אַז מען האָלט טאָקע אַ רעכטע אַכסניא, האָט מען לכּי־טישע א׳ים", קאָלמוס, זעלטענער ברית, וואַרשע 1882.

6. איר. אַרויפֿגעצוואונגענער קוואַרטיראַנט; סאָלדאַט וואָס מע באַזעצט אין אַ פּריוואַט הויז. „זײַנען אַנגעקומען סאָלדאַטן אין שטאָט אַרײַן, און מיר האָט מען דאָס אַרײַנגעשטעלט דעם רײַטער פֿאַר אַן א׳", מפוס, ׳צוריק אַהיים׳.

7. וועג עס איז נאָר צײַטווײליק צווישן לעבעדיקע. אַ חולה מסוכּן. *(ער האָלט שמאָל שלעכט), ער איז שוין אַן א׳.

8. דזוו אורח־נשים ←. אַן א׳ אין צײַט.

אורחא דמילתא — [אורכע דעמילסע] פֿראַזע. תּח. < גיטין, כט/א אפ. ׳דער וועג (שטייגער) פֿון דער זאַך׳. געווײַנלעכער פֿאַל; אָפֿט, נאַ־טירלעך געשעעניש. „ס׳איז ניט קיין חידוש, ניט קיין נס, ס׳איז אַן א׳ ד׳״.

אורחא רחיקא וצוותין בסימא — [אורכע רעכיקע וועצאָוטין בעסימע] זאָץ. תּח. < סוכּה נב/א. דער וועג איז געווען אַ לאַנגער און די חברותא אַנגענעם. ענינים בײַ געזעגענען זיך מיט עמעצן (אַדער אַ גרופּע) נאָך אַ צוואַמענדיקן גיין אַדער נסיעה.

אורחא רחיקתא — [אורכע רעכיקטע] פֿראַזע. תּח. < פּתוּבות, סז/ב. ׳ווײַטער וועג׳. וועג צו ינענער־וועלט. זיך קלײַבן (זיך גרייטן) אין א׳ ר׳ = האַלטן בײַם שטאַרבן. [דאַרטן: מר עוקבֿא האָט פֿאַרן טויט צוגוי־פֿגערעכנט אַז ער האָט געגעבן צדקה זיבן טויזנט דינאַר, דאָך האָט ער געזאָגט: די שפּײַז איז לײַכט (דה ווייניק) און דער וועג איז ווײַט.]

אורח אַרעא — [אויראַך אַראָ] דער. פֿראַזע. תּח. < ברכות, ז/א; חולין, פּג/א אפ. ׳דער וועג (שטייגער) פֿון לאַנד׳. אויפֿפֿיר; שטייגער (לעבן); מנהג. „מע קען עס ניט בײַטן, אַזוי איז שוין דער א׳ אַ״.

אורח בזמנו בא — [אויראַך ביזמאַנוי באָ] זאָץ. תּח. < נידה, טז/א. ׳אַן אורח, אַ גאַסט (וואָס) קומט אין דער ריכטיקער צײַט׳. וועלט געניצט: א) אָנצוווינען אַן אורח, אַז ווען ער קומט איז ער אַן אָנגעלייגטער גאַסט; ב) אַ קאָמפּלימענט פֿאַר אַ גאַסט וואָס קומט פּונקט צו דער ריכטיקער (באַשטימטער) צײַט. [דאַרטן רעדט זיך וועגן וסת.]

אורחדיק — [אוי־ראַכדיק] אדי. וואָס איז פֿון אַן אורח (←). אומזיכער, פֿרעמד. „אויף די שליאַכן יעדער זעמדל, שטיינדל, וואָס איך רירּ אַן מיט מײַן אין פֿוס", הל.

אור חדש — [אויר כאַדאָש] דער. מצ נב. פֿראַזע. < שחרית, ׳לאל ברוך׳. אַ נײַ ליכט

[ווײַטער: 'על ציון תאיר' — „זאָלסט מאַכן לײַכטן איבער ציון"]. 1. געניצט אויסצורדריקן האָפענונג אויף גוטס פאַר יידן, אויף באַפרײַען זיך פון אַ צרה, גזירה, פון גלות בכלל. „מיר זאָלן שוין זוכה זײַן צו זען דעם א' ח', אמן". 2. נײַ און טיף ארײַנדרינגען אין ווערטפולס. דערזען אין (מיט) אַן א' ח'. „אַפֿילו אײַנער וואָס האָט קיינמאָל נישט געזען דעם בריסקער רבֿ און נישט באַנומען אים איז אַוועק אַהיים מיט אַן א' ח'", נ. גאָרדאָן, טמז, 17 XII 1959.

אורח הגון — [אוירעך האָגן] דער, ־ים ־ים [אַרכים האָגונים]. צב. לײַטישער, בפֿבֿודיקער, חשובֿער אורח. אַן אורח מיט יחוס, אַן אורח אַ תּלמיד־חכם. אויך אַ משולח. געקומען אַן א' ה' קלײַבן אויף הכנסת־כּלה (ישוב הארץ אע). „אָלע שבת האָבן געמוזט זײַן צען א'ים ה'ים, די שענסטע מענטשן", יק. „דאָס פֿלייש דאַרף זאָמען אין זאָלץ אַ שעה נאָר לכּבֿוד שבת אַז מע פֿאַרכט זיך מע זאָל ניט מחלל שבת זײַן אָדער לכּבֿוד אַן א' ה' וואָס ער הײַלט זיך זייער מעג מען אָפּגיסן נאָך 24 מינוט", ספֿר מקור הברכה, מונקאַטש תרנ"ה.

אור חוזר — [אָר (אויר) כויזער]. דער. מצ נב. 1. (קבּלה) דאָס ליכט וואָס קערט זיך צוריק פון נידעריקערע ווערלטן (פון דער ווערלט פון עשׂיה, פון יצירה, פון בריאה) צו דער ווערלט פון אַצילות און פון דאָרטן צו אור עליון (←). 2. אָפּשפּיגלונג. דאָס ליכט פון דער לבֿנה. תח: „פון אַן א' ח' ברענגט מען זיך ניט אָפּ די פֿינגער", שוו?

אורחומר — [...כוימער] דער. מצ נב. אורמאַטעריע. „לויט דעם ספֿר התּמונה איז דער ווערלטאַל...ניט געווען צונויפֿגעשטעלט פון פֿאַר־שיידענע עלעמענטן, נאָר פון איינאונאייניקן הייליקן א', אַן יעדן צומיש פון בייזע עלע־מענטן", א. ליפֿינער, איק, פסח תשכ"ד.

אורחות צדיקים — [אוירכעס צאַדיקים] די. < משלי, ב, 20. 'די שטעגן פון די גערעכטע'. 1. געניצט מיטן ב: גוטע, מוסטערגילטיקע פֿירונג. מאַרשׁלישער אופֿן לעבן. מידות טובֿות. דאָס פֿירן זיך לפֿנים משורת־הדין. 2. לק־נוסח פון דעם עלטסטן ייִדישן מוסר־ספֿר ספֿר המדות, איזנע 1542. א' צ' געדרוקט געוואָרן ערשט שפּעטער, פּראָג 1581, הגם געשאַפֿן געוואָרן פֿריִער ווי ספֿר המדות.

אורחי־חיים — [אויראַך־כאַיִים] דער, מצ א'ות־חיים, אורחי־חיים [אַרכעס־... אַרכיי־...]. < תה־לים, טז, 11. 'וועג פון לעבן'. 1. אויפֿפֿיר, שטייגער לעבן, התּנהגות. געווײַנטלעך טראַדי־ציִענעלע לעבנס־פֿירונג לויט אַלע דינים און מנהגים. אַן א' ח', אַן אײַנגעשטעלטער, אי־בערגעזומען פון אָבֿות־אָבֿותינו. „זײַן א' ח' איז געווען אויפֿצושטיין כּאור און זיך נעמען צו דער גמרא". 2. ערשטער טייל פון אר־בעה טורים פון ר' יעקבֿ בן אָשר [די אַנדערע דריי טיילן: יורה דעה, אבֿן העזר, חושן משפּט], וואו עס זײַנען דאָ די דינים פון דעם יידנס אויפֿפֿיר פון אויפֿשטיין ביזן לייגן זיך שלאָפֿן, דינים פון ברכות און תּפֿילות, אַלע דינים פון שבת, פון אַלע יום־טובֿים און תּעניתים. אַזוי אויך ערשטער טייל פון שולחן־ערוך, פון ר' יוסף קאַרו. לערנען דעם א'־ח'. „דער א'־ח' איז געלעגן אויפֿן טיש, און דער זײַדע האָט געלערנט מיטן אייניקל די דינים פון לייגן תּפֿילין". „עמעץ קלאַפּט אין טיר. דאָס לעבן? אָדער נאָר דער א'־ח'?", פּרץ, ליטעראַטור און לעבן. „ער איז געווען קלאָר אין תּנך אותיות־ווײַז...[דעמט גלײַכן] דיני א'־ח' פון הלכות השכּמת־הבּוקר ביז דעם לעצטן דין", לדב, נ"י 1957.

3. **א(ו)רחות חיים** — נאָמען פון אַ מוסר־ספֿר פון ר' אָשר בן יחיאל. „און דערויף האָט דער ראַ"ש מזהיר געווען אין א' ח', איין שׂונא זאָל בײַ דיר זײַן וי פֿיל", קה, ווילנע תרל"ה.

אורח חשוב — [אויראַך כאָשעוו] דער, מצ ־ים ־ים [אַרכים כ(אַ)שווויִם]. צב. חשובֿער, בפֿבֿודיקער גאַסט אָדער אורח. „זאָלסט אָנברייטן דעם שבת ווי מע בּרייט אַן אַן א' ח' אין... הויז", נוצ, קא. „זיי דערוואַרטן זייער רבֿין... מאַכן זיי די קלויז צורעכט, עס זאָל זײַן ווי געהעריק איז פֿאַר אַזאַ א' ח'", לדב, קל.

אורח טוב — [אויראַך טאָוו] דער, ־ים ־ים [אַרכים טויווים]. < ברכות, נח/ב. 'גוטער גאַסט', וואָס איז מפּיר טובֿה, שאַצט אָפּ די טירחות פון בעל־הבּית. היפוך: **אורח רע** [...רא], מאַכט צו גארנישט, איז מבּטל וואָס ער קריגט. „אַן א' ט' איין מאָל אין אַ יובֿל איז בעסער ווי א'ים רעים [ראָאים] יעדע וואָך", שוו.

אורחתע — [אויראַכטע] די, ־ס. ווײַבלעכע פֿאָרעם פון אורח. געווײַנטלעך אַ פֿרוי אַ גאַסט; אַ פֿרוי וואָס קומט פון דער פֿרעמד. „די ווײַבער האָבן געשאָלטן די אַרגענטינער א' מיטן קאַראַקולנעם מאַנטל", חג, צמח אָטלאָס.

אורחיה — [...כאַיע] די, ־יות. סאַמע ערשטע חיה, גאָר ברוטאַלע חיה. „די א' אין דער מענטשלעכער נאַטור האָט דערוואַכט, און אַ ברוטאַלע בעסטיאַליטעט איז מקוים געוואָרן", מ. ווײַטינס, פֿאָס, 14 V 1948.

אורחים־באַנק — [אַרכים־...] די, ־בענק. באַ־זונדערע באַנק אין בית־מדרש אָדער שול, בײַ דער מערבֿ־וואַנט, פֿאַר אַרעמעלײַט פון דער פֿרעמד. ← אָבֿל־באַנק. אויך: **שנאָרער־באַנק**.

אורחים־געלט — דאָס. מצ נב. 1. הכנסה פֿאַר דער שול פון ניט קיין שטענדיקע מתפּללים. „דערצו באַקומט ער [דער שמשׁ] 10 פּראָצענט פון א'־ג' וועלכע ער קאַלעקטעט...יעדער אורח וועלכער האָט יאָרצײַט מוז געבן דעם שמשׁ 25 סענט און אין שול 25 ס'; ווען דער אורח איז אַרעם און קען ניכט געבן 50 ס' און ער האָט ערלויבעניש פון חבֿרה זײַן יאָרצײַט אין שול אָפּצוהאַלטן און ער גיט נאָר 25 ס', איז דער שמשׁ קודם...ווען אַן אורח וויל אַ נאָמען געבן לנקבּה, מוז ער דעם שמשׁ [געבן] 25 ס' און פֿאַר אַ חופּה 1 דאָלאָר", קאַנסטי־טוציאַן דחבֿרה אהבת ציון בניו יאָרק, ניו־יאָרק תרס"ז [ריב, יוג].

2. געלט פֿאַר פֿרעמדע אַרעמעלײַט, געגעבן פֿון קהל. „בײַ אונדז אין ווילקאָמיר [ליטע] האָט מען אײַנגעפֿירט א'־ג' און ניט געלאָזן פֿרעמדע אַרעמעלײַט גיין איבער די הײַזער. האָבן אַרעמעלײַט אָנגעהויבן אויסמײַדן אונדזער שטאָט און געשריבן אַז עס איז אַ נײַער סדום. האָט מען געמוזט אָפּשאַפֿן א'־ג' און וויידער געלאָזן די אַרעמעלײַט גיין איבער די הײַזער", רייד (1921).

אורחים־היוין — [אַרכים־...] דאָס, ־הײַזער. אויך: **אורחים־שטוב**. פֿקפֿ: ־הײַזל, ־שטי־בל. 1. הויז וואָס געהערט צום קהל און איז באַשטימט פֿאַר פֿרעמדע אורחים, פֿאַר וואַנ־דערנדיקע אַרעמעלײַט, אויף צו נעכטיקן. הקדש. „אַרומגעגאַנגען איז ער מיט קבּצנים, פֿון קהילה צו קהילה פֿון א'־ה' צו א'־ה', קרוע־בלוא", פּרץ, 'ס'אי גוט'. „איצט האָט ער אויף דער צווייטער זײַט [פֿון הויף] געלאָזט בויען דאָס א'־ה'", פּ. רודאָי, טמז, 2 VIII 1959. 2. (האַלב־פֿאַרשטעלט) שאַנדהויז, הײַזל. „...האָט ער שוין געלעבט מיט דער באַלעבאָסטע פֿון א'־ה'", פּרץ, ליטעראַטור און לעבן. „אין שטאָט גופֿא — שענקען, א'־שטיבלעך, אַלטוואַרג", פּרץ, 'די טויטע שטאָט'.

אורחי־פֿורחי — ← אַרחי־פֿרחי. „זאָל ער גיין צו די אייניקלעך, נשׂרפֿים, אונדז זענען פֿראָסטע בעטלערס, א'־פ'", ייז, יאָשע קאָלב.

אורחיש — [אַרכיש] אַדי. וואָס איז ווי בײַ, איז כאַראַקטעריסטיש (פאָסט) פֿאַר אַן אורח. — „גאָרניט קיין א'ער מאָלצײַט — פֿאַרענט־פֿערט זיך די בעל־הבּיתטע פֿאַרן אורח". „גע־זעסן סטאַטשנע און געקוקט פֿאַמעלעך אויף אַן א'ן שטייגער", נס, משפּחה מאַשבּער.

אורחכמה — די. עלטסטער, לכתּחילה־דיקסטער יסוד פון חכמה. „אַזוי וועגדט אַן הגאון הרבֿ סאָלאָוויטשיק דעם פּרינציפּ פון א', פון בּרא־שיתדיקן אויפֿבליק, אויף צו פֿאַרשטיין פּרקֿ־צעסן פֿונעם מענטשלעכן שׂכל, וואָס איז אַ שותף צו מעשׂה בראשית", ה. זײַדמאַן, טמז, 26 X 1962.

אור־חכמה — [אויר כאָכמע] פֿראָזע. צב. תח. ליכט פון חכמה (וויסן). 1. פֿאָעיקייט צו טראַכטן לאָגיש; פֿאַרשטענדעניש פֿאַר כלערליי לעבן־סיטואַציעס. „אונדזער רבֿ — תּורה האָט ער, א'־ח' פֿעלט אים". 2. ליכט פון יעדער מין וויסנשאַפֿט. א'־ח' פון מאַטעמאַטיק. „א'־ח' איז קאַלט, א'־ח' וואַרעמט ניט". 3. (קבּלה) ליכט וואָס קומט פון דער ספֿירה חכמה.

אורח מגונה — [אויראַך מעגונע] דער, ־ים ־ים [אַרכים מעגונים]. תח. < דרך ארץ זוטא, פּרק ח. 'מיאוסער אורח'. אומטאַקטישער, גראָ־בער אורח. אַן א' וואָס איז צו שטאַרק מטריח איז אַן א' מ'.

אורח מכנים אורח — [אויראַך מאַכנים אויראַך] זעק. תח. < בבֿא בתרא, צח/ב. אַ גאַסט ברענגט אַרײַן, נעמט מיט זיך נאָך אַ גאַסט. [„א' מ' א' — הרי זה מגונה", ← דפֿוס.] „וען אַ שנאָרער קומט מיט זײַן איידעם אויף קעסט — איז ער אַן א' מ' א'", ווערטל. [פֿון א' מ' א' איז געוואָרן דאָס שוו „אין אורח מכנים אורח", ←.]

אורחן — [אוירעכן] אוטו. אורח, געאורחט. נעאָל. זײַן אַן אורח. „אינאיינעם מיט זיי געאורחט בײַ פֿרעמדע טישן", י. טיגער, דער צדיק און דער בעל־תּשובֿה, לאָנדאָן 1962.

אורח נטה ללון — [...נאָטאָ לאַלון] פֿראַזע. תּח. < ירמיה, יד, 8. „אַ וואַנדערער וואָס טרעט אַף צו נעכטיקן". אַן אורח וואָס קומט בלויז איבערנעכטיקן. וועט געניצט ווי אַן אָנצוהערעניש אַז דאָס לעבן אויף דער־וועלט איז נאָר אויף אַ ווײַל, קורצדויערדיק. „יעדע־רער וויסט אַז ער איז מערניט ווי אַן א׳ נ׳ ל׳ אויף דער־וועלט און יעדערער ווײַל זיך שטעלן אַ מצבֿה [פֿאַר] אַ זכרון", לדב, קנג.

אורח־נשים — [...־נאָשים] דער. בא. תּח. < 'ארח כנשים', בראשית, יח, 11. תּי: „דער שטיגער ווי בײַ פֿרויען". (איידל) מענ־סטראָציע, וווסט. פֿאַרלירן דעם א־נ׳.

אורטאָל — דער, ־ן. טאָל נאָך פֿון אורצייט. קדמון־טאָל.

אורטייל — דער, ־ן. *Mhd*: ur-teil. 1. פֿפֿ: **אורטל** (? טשוטש). באַשלוס פֿון גערייכט. רעזולטאַט פֿון אַ פּראָצעס. אַרויס־טראָגן, אַרויסגעבן אַן א׳. באַשטעטיקן, אָפּ־שאַפֿן, פֿאַרבייטן, איבערקלאָגן אַזוי אַן א׳, שוועכער אָדער גרינגער א׳. געראָטטער, יושר־דיקער אע א׳. פֿאַלשער, אומגערעכטער אע א׳. פֿאַרויסיקער, פֿאַרויס־באַשטימטער, צייטווײַלי־קער, ענדגילטיקער א׳, א׳ פֿון קרײַזגעריכט, פֿון קריגסגעריכט אַזוי. טויט א׳, תּפֿיסה־א׳, באַפֿרײַ(אונגס)־א׳. צוגאָב־א׳. א׳־אויספֿירונג. א׳־פּלאַץ — אָרט פֿון עקזעקוציע. „וועריטער צווישן דעם נידון און זײַנע באַגלייטער צום א׳־פּ׳", לדב, נ״י 1957. „האָט ער דעם ריכ־טערס א׳ זייער אומרעגלמעסיק אויסגעפֿאָלגט", פֿאָר, 1963 III 2.

2. באַשלוס וועגן שטראָף פֿון אַן אייניקן (אַ הערשער) אָדער אַ גרופּע וואָס האָט די מאַכט, האָט אַ דעה. „מע האָט געמוזט אויס־פֿירן דעם א׳ פֿון דיקטאַטאָר", רייד. דער נא־צישער א׳ וועגן דער 'ענדגילטיקער לייזונג' פֿון דער ירידן־פֿראַגע. „איין אורטיל האבן זי טון פֿר קינדן, אז ווען עש פֿום הימל אַרב [=אַראָפּ] וער קומן", ווינץ.

3. יעדער מין באַשלוס וואָס איז ענלעך אויף אַ ענריכטלעכן אורטייל. „...שפּראכן אלי ראטש הערן...פֿאַלט דש אורטייל אויף דען חזיר הערט [= חזירים־פֿאַסטעך]", 'שילדבורגר זעלצאַמי אונ׳ קורצוויליגי גישיכטי' [אָוט III]. „זײַן א׳ האָט ער שטיל אַרויסגערעדט: 'פֿאַר־שפּעטיקט האָט זיך דײַן געבעטע'", יהואש, זון און נעבל.

4. מיינונג, אַרויסגעזאָגט נאָך אַ באַטראַכטן, נאָך אַ וויכוח. דער א׳ וועגן דעם נײַעם בוך. איבערגעאײַלטער, צוגעאײַלטער אָדער באַטראַכ־טער, מיושבֿדיקער א׳. צוואײַלן זיך מיט אַן א׳ וועגן אַ קאָמפּליצירטן ענין. „און בלײַבט בײַ דעם נאָרישן א׳ אַז נאָר בײַ ירידן טרעפֿט דאָס, און ירידן קאָנען זיך ניט רעגירן", ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. „יעדע עפּאָכע טראָגט אַרויס...איר א׳, און...זי וועט שטענדיק איבערלאָזן דער קו־מענדיקער תּקופֿה צו זאָגן עפּעס נײַס", שג, קריטיק און קריטיקער.

אורטיילן — אוטו & טרו. אורטייל, געאורטיילט. פֿפֿ: **אורטלען**? 1. אַרויסברענגן אַן אור־טייל (← דפֿוי), רעזולטאַט פֿון משפּט. דער ריכטער האָט געאורטיילט אַז... א׳ להיפוך צו די באַווײַזן, צו די פֿאַקטן וואָס דער פֿאַרטיי־דיקער האָט פֿירגעברענגט. „געענדיקט האָט דער בלייכער קנעכט זײַן ביטערן געשריי. 'אָ ניין, מײַן פֿרײַנד, דו אורטיילסט שלעכט' — האָב איך געזאָגט מיט ווײַ", מר ו. „נאָר אַ הדיוט, אַן אומווײַסנדער אורטיילט צום שלעכטן פֿון יענעם", דר׳ יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באָר־דיטשעוו 1897.

2. קומען צו אַ באַשלוס און אַרויסברענגען, אַרויסזאָגן אַ מיינונג וועגן עמעצן אָדער עפּעס, פֿטמ. אויך טרוו. „איך קען ניט א׳ די ריכטיקע מיינונג", רייד. „מע קען ניט אַלעמען אַזוי שטרענג א׳", רייד. „...זעלביגש אלש פֿור און וויכטיג גיאורטיילט", מאָרשן, חנוך לנער, אַמשט תּצ״ד. א׳ איבערן וועלט אָדער אומוועלט פֿון אַ בוך, אַ קונסטווערק, אַ טעאַטער־פֿאָרשטע־לונג. זײַן באַגרענעצט אין א׳. א׳ נאָר פֿון אייגענעם שטאַנדפּונקט. „און וער זאָגט עס גלאַט אז מיר מוזן א׳ אַ מענטש אָדער אַ פֿאַלק?", קאָר II.

3. קומען צו אַן אויספֿיר, קומען לידי מסקנא. א׳ לויט באַשטימטע פֿאַקטן, סימנים, רעזולטאַטן פֿון פֿאָרשונגען. „דיא יהודים דיא אין דש לנד [כינע] וואונן גאר ניקש ווישין פֿון דען נוצרי, דא פֿון אורטיילט דר שרײַבר דש זיא פֿר דיא צײַט אי דר נוצרי גקומן איז שון אין דש לנד מוזן זײַן גוועזן", שאר, קמא. ־ונג.

אורטייל(ם)לאָז(יק) — אָדי. דטשמ. נר. וואָס איז אָן אַן אורטייל, ניט מסוגל אַרויס־צוברענגען אַן אורטייל. ־יקייט.

אורטייל־פֿעאיק — אָדי. וואָס איז פֿעאיק, איז מסוגל, איז בכוח אַרויסצוברענגען אַן אור־טייל. א־פֿ׳ע קאָלעגיע. ־יקייט.

אורטיפֿ — דער, ־ן. לכתּחילהדיקער טיפּ וואָס איז דער שטויס אָדער דער באַזיס פֿאַר שפּעטערדיקע טיפּן. זוכן אין מיטאָלאָגיע אין פֿון ליטעראַרישן ווערק.

אורטיקאַריע — די, ־ס. < איי < ל. הויט־אָנצינדונג פֿון באַרירן געוויסע געוויקסן, פֿון אַ שטאָף פֿון אַן אינזעקט אָדער פֿון עסן געוויסע מאכלים. „אַלערגישע צושטאַנדן וועלכע זײַנען אַ רעזולטאַט פֿון אַ געשטיגערטער...[דורכלאָ־זיקייט] פֿון די קלייניע געפֿעסן, ווי אין א׳, געשוויללעכצן, הייפֿיבער", פֿגענ, פֿאַריז 1950, № 6.8.

אורטעקסט — דער, ־ן. סאַמע ערשטער, לכתּחילהדיקער טעקסט (וואָס מע האָט אים שפּעטער געביטן אָדער געמאַכט קאָפּיעס פֿון אים). זוכן דעם א׳ פֿון דעם האַלב־פֿאַרברענטן מאַנוסקריפּט.

אורטראַדיציע — די, ־ס. גאָר אַלטע, ערש־טיקע טראַדיציע. „...אין דער פּוילישער קול־טור [וואָס אירע] א׳ס וואַרצלען אין דער קאַ־טוילישער קירך", ש. ל. שנײַדערמאַן, איק, ר״ה תּשכ״ד.

אוריאַדניק — דזוו אוראַדניק. „יעדער א׳ וועט אַ גאַנצער מושל און טוט וואָס ער וויל", א. וואלקענשטיין, [איבז ליק]...פֿרײַהייט פֿון וואָרט, וואַרשע 1907.

אוריאל — [אוריעל] נאָמען. 'מײַן ליכט איז גאָט'. 1. מענער־נאָמען. < דבֿרי־הימים א, ו, 9 אפֿ. [זו בײַ אַשכנזישע ייִדן]. 2. נאָמען פֿון אַ מלאך. < במדבר רבה, ב, 9 אפֿ. [דער מלאך א׳ איז אַ מליץ אויפֿן פֿאָלק ישׂראל. ער איז ממונה אויף ליכט און פֿײַער; שטייט אין צפֿון פֿון כסא־הכּבֿוד. דער מלאך א׳ בא־שיצט דעם מענטשן בײַנאַכט, וועט דערמאָנט אין קריאת־שמע: „מימיני מיכאל...ומלפּני א״. געווען בײַ דער פּטירה פֿון משה רבֿינו, לויט תּרגום יונתן, דבֿרים לד, 6.] „און דער מלאך וואָס איז ממונה דערויף [צו מאַכן פֿעט די ערד און ברענגען הין אויף דער וועלט] הייסט א׳ און ער איז ממונה אויפֿן דרום־ווינט", קה, וילנע תּרל״ה.

אוריאָרן — די. אצ נב. נעאָל. גאָר אַלטע, ערשטע יאָרן. „פֿון די א׳ זײַנע איז נאָך דאָס וויסן", אפֿא, וואָך איז דער סטעפּ.

אוריגאַנע — די, ־ס. דזוו אוב־גראָ. אַזוי פֿאַרטײַטשט יהושע זוסמאַן, ספֿר החן, הוא חנוך נערים, ווילנע 1868.

אוריה — [אוריע] נאָמען. 'מײַן] ליכט איז גאָט'. [מיטן געקירצטן הייליקן נאָמען]. 1. מע־נער־נאָמען. < שמואל ב, יא. [ניט קיין אָפּטער נאָמען בײַ אַשכנזישע ייִדן. אויסגעלייגט אַן ה]. 2. א׳ דער חתּי, דער מאַן פֿון בת־שבֿע (זען דאָרטן), וואָס דוד האָט — דורך אַ ברירה, געשיקט מיט אַן גופֿא — באַפֿוילן יואָבן אים שטעלן אין פֿראָנט פֿון אַ הייסער שלאַכט, כדי ער זאָל פֿאַלן אין מלחמה. דערפֿון א־ב ר י ו ו = אַ ברירה מיט אַ מסירה, אינטריגע, בגידה; אַ ברירה אַ פּאַסטקע פֿאַר זײַן ברעג־געה. „נאָך אייַדער איך בין געקומען קיין ברעסלע, זענען שוין וועגן מיר אַהין גע־שיקט געוואָרן א־ברירה", איבז, א. י. גאָל־שמידט, שלמה מיימונס לעבנסגעשיכטע, וויל־נע 1927.

אורי וישעי — [אוירי וועיישי] פֿראָזע. < תּה־לים, כז, 1. 'נאָט] איז מײַן ליכט און מײַן הילף'. נאָמען פֿון קאָפּיטל כז פֿון תּהלים וואָס מע זאָגט אינדערפֿרי און אין אָוונט נאָכן דאָוונען פֿון ראש־חודש אלול ביז שמיני־עצרת (אַרײַנגערעכנט). „אַזוי גיך אָפּגעדאָוונט? און א׳ ו׳ געזאָגט?".

אוריונג — אָדי. נעאָל. גאָר יונג; וואָס איז דער אָנהייב פֿון ווערן יונג אויססנײַ. „אומ־קער צו דעם אוראַלטן וואָס דאַרף ווערן א״, ש. ביקל, צוק, יולי־אויגוסט 1965.

אוריו'ק — דער, ־ן (־ע֯ס). < רוס. טיורקיש. געטרײַקנטע אַזיאַטישע אַפּריקאָזן. „טאָשקענט איז מלחמה־צײַט שוין נישט געווען קיין שטאָך פֿון ברויט, נאָר פֿון א״, סמב. „אָפּגעשפּאָרט אַ ביסעלע א׳ און ראָזשינקעס", פּמ, מלחמה.

אוריידיש — אדי. וואָס איז תּוכיק, יסודיק יידיש. וואָס איז פֿון די עלטסטע צייטן לויטן מהות און כאַראַקטער (לערן), א״ע שטריכן. א׳ער באַגעגס. ״קיום.

אוריידיש — דאָס & דער. מצ נב. עלטסטע, קדמונדיקע פֿאָרעם פֿון יידיש, וואָס פֿון דעם האָט זיך אַרויסגענטוויקלט דאָס שפּעטערדיקע יידיש. „עס איז קיינמאָל נישט געווען קיין א׳ אָדער קדמון־יידיש אינעם זינען פֿון אַ דיאַלעקט־פֿרייען אייגהייטלעכן לשון״, נ. זיס־קינד, יושפּ XIII, 4.

אוריישוב — [...יִשְׁעוּת] דער, ־ים [...יִשׁוּבִים]. אורוואוינאָרט. סאַמע עלטסטער, פֿריסטער יישוב. א׳ פֿון מענטשלעכן מין.

אוריתא — [אוירייסע] < שבת קטו/ב אא. אַרמיש, דזוו תּורה. פֿון מדאוריתא ←, דאוריי־תא ←. וועלט ניט געניצט באַזונדער פֿאַר זיך נאָר אין אַ צאָל אויסדרוקן און ציטאַטן. פֿל אויפֿן סמך פֿון מדרש (אַ זמר לכבֿוד שבּועות) הייבט זיך אָן מיט א׳ ברתא...נאָט פֿרעגט: תּורה, טאָכטער מײַנע, מיט וועמען ווילסטו חתונה האָבן? דער עגטפֿער איז: מיט משה רבינו.

אוריתא היא דקא מרתחיה ליה — [אוירייסע הי דקע מראַסכע ליי] זאָץ. תּח. < תּענית, ד/א. ׳די תּורה איז עס וואָס קאָכט אין אים׳. געניצט בײַם כאַראַקטעריזירן אַ ישיבה־מאַן און מלמד זכות זײַן אויף אים, אַדער בײַם אָנגעמען זיך פֿאַר אַ תּלמיד־חכם, אַ לערנער, וואָס צעהיצט זיך, וועלט אין כּעס.

אוריליניק — [וועייכע ל] דער, ־עס. < אוק, רוס. נאַכט־טאָפּ, נאַכט־כּלי. אורינאַל.

אורים־ותומים — [אורים וועטומים] די. במ. לויט שמות, כח, 30 אפ. ברכות, ד/א. ׳ליכטער און ריכטקייטן׳. „אורים איז טײַטש דר לײַכ־טין אונ׳ תּומים איז טײַטש דר געגנצן״, טח, שמות, כח, 30. 1. אַלט־יידישע פֿאָרעם פֿון אַראַקל. טײַערע שטייגער, אײַנגעפֿאַסט אין חושן (ברוסטשילד) פֿון כּהן־גדול. [טראַדיציאָ־נעלע פֿאַרשטעלונג: דורכן אויפֿשטיגען פֿון די אותיות האָט זיך געהאַט אַנטפּלעקט גאָטס רצון. אויף די שטייגער זײַנען געווען אויסגע־קריצט די נעמען פֿון די אָבות און פֿון די שבטים, און דעם ענטפֿער פֿון א״ות׳ האָט דער כּהן־גדול אַרויסגעלייענט פֿון די אויפֿ־געשטיגנטע אותיות (יומא, עג/ב אפ). א״ות׳ זײַ־נען געווען נאָר ביזן ערשטן חורבן (סוטה, מח/ב). מע האָט זיך נאָכגעפֿרעגט בײַ א״ות׳ נאָר וועגן מלוכה־ענינים, דערעיקר וועגן אַג־הייבן אַ מלחמה.] גליבּן וויי אין א״ות׳. „און דו זאָלסט אַרײַנטאָן אין דעם חושן פֿון באַ־שייד די א״ות׳, און זיי זאָלן זײַן בײַ אַהרנען אויפֿן הארצן, ווען ער קומט פֿאַר גאָט״, תּי, שמות, כח, 30. „אונ׳ זי פֿרעגיטן דיא קינדר ישׂראל דורך א׳ ות׳ אן גאָט״, סחמ, שופֿטים, 1716. „און ער וועט פֿרעגן פֿאַר אים דעם באַשייד פֿון די אורים [אָן תּומים געניצט נאָר בײַם איבערגעבן אַ פסוק] פֿאַר גאָט״, תּי, במדבר, כז, 21. „זיי האָבן געפֿרעגט בײַ די א״ות׳ אויב זיי וועלן מצליח זײַן״, איבז יעבֿץ, עין־יעקבֿ, וואַרשע תּרמ״ו, ברכות, ה/ב. „דאָס געריכט פֿון די א״ות׳ — דורך זיי האָט מען געוואוסט קלאָר איטלעכע זאַך נאָך איר אופֿן״, מלרה, מ/ב. — „איך בין מצורע?! מיך מחוץ למחנה?! ניין! טו אויס דעם אפֿור, רײַס אַראָפּ די א״ות׳ פֿון דײַן ברוסט!״, פֿרוג ו, ׳מחוץ למחנה׳. „און קאָלט געפֿינקלט האָבן אויף זײַן ברוסט די א׳ און די ת׳־שטייגער... קיין אייגער ניט פֿון זיי האָט אַגעגעזונדן זיך״, יהואָש, ׳שאול׳.

2. נאָמען פֿון אַ צאָל אַנאַנימע ספֿרימלעך צו טרעפֿן דאָס מזל, צו דערגיין וואָס עס וועט געשען.

3. פֿיג. קוואַל פֿון וויסן, מיטל צו דערגיין דעם אמת. „די האַנטביכער זײַנען דאָך אייגנט־לעך א״ות׳ פֿאַר דעם בילדונג־דאַרשטיקן מענ־טשן״, אאר.

4. פֿירוש פֿון ר׳ יונתן אייבעשיץ אויפֿן חושן־משפט. אַרײַנקוקן אין א״ות׳ כּדי צו פֿאַרשטיין דעם דין אין חושן־משפט. אויך דער פֿאַרבּיטנאָמען פֿון מחבר. „ער האָט יונגערהייט פֿאַר אַן עילוי געשמט, אַן אײַ־זערגער מוח — האָט מען געזאָגט, אַ נײַער חתם־סופֿר, אַן א״ות״, פּרץ, געדאָנקען און אידיין.

אוריך — די. ־ען (פֿאַרשיידענע מינים). < אייר < ל. השתּנה, פּישעכץ. פֿליסיקייט וואָס ווערט אויסגעאַרבעט אין די נירן, קלײַבט זיך אָן אין א״ז ע ק ל אָדער א״פּ ע נ כ ע ר (אויך: א״ב ע כ ע ר, א״ב ל אָ ז) און ווערט אַרויסגעפֿירט דורכן א״ט ר יי ב ל אָדער א״ק אָ נ אַ ל (אויך: א״פּ י ר ע ר, א״ר ע ר ל, א״אַ פּ אַ ר אַ ט). לאָזן א׳. טרײַבן א׳. „די שטונקדיגה וואשׂר די דא זײַן אין דײַן גוף אונ׳ דער אורשפרונג פֿון דעם א׳...״, שבט מוסר, פֿיורדא 1763. „אין אייטער פֿון שליים פֿון א־קאָנאַל בײַ קראַנקע מיט טריפּער״, צש, פֿגעז, ווילנע 1923, № 3־2. „נאָענט צו דער גלײַכער קישקע ליגט [בײַם פֿראָש] אַ דינוועגטלדיק ווייס זעקעלע — דער א״פּענ־כער״, יאָכ. „בײַ די ירושלימער יידן...אָפּשפּרע־כערס און אָדער־האַקערס...א״צאַפּערס״, ב. קאָ־ראַלניק, פֿגעז, ווילנע 1927, № 23. „פֿון יעדער נײַר גייט די א׳ דורך אַ רערל אַראָפּ אין א״בלאָז (פּענכער)״, פֿגעז, פּאַריז 1950, № 1. „אַ צווייטער ראַסן־פֿאַקטאָר וועלכער פֿאַרגרע־סערט די ווידערשטאַנד־פֿעאיקייט פֿון יידן לגבי לונגען־טובערקולאָז איז...א״דיאַטעזע וועלכע איז זייער פֿאַרשפּרייט בײַ יידן״, טאָז, וואַר־שע 1928 XII 25. א״ש ט אַ ף. א״פֿ ל אַ ש.

אורינאַ׳ל — דער, ־ן. 1. כּלי צו אורינירן. כּלי צו האַלטן אורין (בײַם טעסטירן). 2. אײַנ־געבויטע, אײַנגעמויערטע כּלי צום אורינירן. „בכלל דאַרף מען האָבן פֿאַר 40 ינגלעך איין קלאָזעט און איין א״, פֿגעז, ווילנע 1928, № 2. פּטמ: **רינאַל**.

אורינאַמעטער — דער, ־ס. מכשיר צו מעסטן אורין, ספּעצ׳ צו באַשטימען די ספּע־צי׳פֿישע גראַוויטעט פֿון אורין.

אורין־זײַערס — דאָס. וויסלעך זײַערס אַן ריח און אַן טעם וואָס איז אין קליינע קוא־טומס פֿאַראַן אין אורין. כּעמישע פֿאָרמל $C_5\ H_4\ N_2\ O_3$. „וועגן דער אַלגעמיינער מצב פֿון די טובערקולאָזע קראַנקע פֿאַרבּעסערט זיך, דערגייט דער אינהאַלט פֿון א״ד אין בלוט צו דער נאָרמע״, טאָז, וואַרשע 1928 XII 25.

אורינירן — אוטו. ־נירט, אורינירט. לאָזן אורין, משתּין זײַן, גיין מיט וואַסער. „האָט צוריקגעהאַלטן די אורינירונג...כּדי ווי וויט מעגלעך אויסצומיידן דעם וווייטיק וואָס די וואונד האָט געשאַפֿן בײַם א״, פֿגעז, פּאַריז 1950, № 3־2. ־ונג.

אוריעוו — גג. אייגנטלעך אָריעוו. *R*: Оргеев. קרײַזשטאָט אין בעס. 1897 — 7,149 יידן צוישן 12,300 אינוו׳. אין אָרטיקן פֿאָלק־לאָר כּעלעם פֿון בעס: יעדן זומער מאַכט מען אין א׳ אַ גרויסע סעודה פֿאַר משוגענער קען קומען פֿרײַ גענישן, ער באַדאַרף נאָר מיט־ברענגען אַ פּאָלאָניק.

אוריצירה — [אוריצי׳רע] די ־רות. אור־שאָפונג, פֿאַרבראשיתדיקער באַשאַף. נעאָל. מ. שטרינגלער.

אוריקל — דער, ־ען. < אייר < ל. פֿאָדערשטע אָדער אייבערשטע קאַמער פֿון הארץ. פֿאַראַן אַ רעכטער און אַ לינקער א׳. [זעט אויס אַ ביסל ווי אַן אויער, דערפֿון דער נאָמען, פֿון auris = אויער.]

אור־כּשׂדים — [...קאַסדים] גג. < בראשית, יא, 28, 31 אפ. אַמאָליקע שטאָט אין דרום־מערב פֿון בבֿל, בײַם טײַך פּרת; געבוירן־ארט פֿון אַברהם אָבֿינו. „און תּרח האָט געגומען זײַן זון אַברמען און זײַן אייניקל לוט...און זײַן שנור שרי...און זיי זײַנען אַרויסגעגאַנגען מיט זיי פֿון א״כ׳ צו גיין קיין לאַנד כנען״, תּי. „אויף די גאַנצע וועלט איז נישט געווען זײַן גלײַכן [ווי אַברהם אָבֿינו] ווי נאָך אין די פֿאַרדאַרבענע שטאָט א״כ״, א. מאַרגענ־שטערן, עגל הזהב, וואַרשע 1898. [א״כ׳ איז געווען אַ מעטראָפּאָליע און געשפּילט אַ גרויי־סע ראָלע אין האַנדל און אין קולטור־לעבן.]

אורך — [אוירעך] סוב & אדי. מיו. לאַנג, די לענג. איך האָב לא אורכ[ע]ר פּנאי = איך האָב מער ניט קיין פֿרײַע צײַט. קאָל ווב.

אורכאַאָם — דער. מצ נב. לכתּחילהדיקער כאַאָס פֿאַרן וועלטבאַשאַף. פֿאַרבראשיתדיקער תּוהו־ובֿוהו. „האָבן זיך געעפֿנט די תּהומות פֿון דעם א״, ייט, פּוילן VII.

אורך־ימים — [אוירעך יאָמים] דער. מצ נב. < תּהלים, כא, 5; משלי, ג, 2, 16. ׳לענג פֿון טעג׳. 1. לאַנגלעביקייט, דאָס דערגרייכן אַ טיפֿע עלטער. אַריכת־ימים. „און וי איז אַז דעם חנניא איז קיין א״י נישט באַשערט?״, פּרק, ׳מסירת־נפֿש׳. 2. דער וואָס לעבט ביז אין דער טיפֿער עלטער. ער איז, גאָט זאָל דאַנקען, אַן א״י. אויך: **אורך ימים ושנים**. 3. פֿיג. חלק לעולם הבא, אומשטאַרבלעכקייט, השארת־הנפֿש. „ווער עס לערנט תּורה לשמה האָט ער אויך א״י׳ אויף יענער וועלט״, נוצ. „ווער עשׂ בגערט עושר און א״י׳ לעולם הבא דא זאָלין קומן און עוסק בתּורה זײַן״ נצו.

אורך ימים אשביעהו [...אַסביאייהו] תהלים, צא, 16 — „מיט לאַנגע יאָרן וועל איך אים זעטן", תי [וועדט צוגעזאָגט דעם גאָטספֿאַרכטיקן].

אורך ימים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד [...בימינא, ביסמוילא אוישער ווייכאָוועד] משלי, ג, 16. „אַריכת־ימים איז אין איר רעכטער האַנט, אין איר לינקער האַנט — עשירות און כּבוד", תי. [אַזוי וועדט געלויבט חכמה.]

ואורך ימים תבונה [...טוואונע] איוב, יב, 12. בּאַניצט מיט בּבּ: 1. טיפֿע עלטער ברענגט מער פֿאַרשטאַנדיקייט; 2. ווי אַ פֿרעַג: איז טאַקע עלטער אַ סימן פֿון קלוגשאַפֿט?

אורכענ(טעמענ)טע — אַדוו. שפּאָ. גלייַך, תּיכף־ומיד, אַן אָפּלייגעניש. „רוף אַרויס די גיכע־הילף אורכענטע", רייד [אַרבעטינע]. „ער זאָל, אויב מעגלעך, אורכענטעמענט אַריבער־קומען צו איר אין הויז", מ. רובינשטיין, א לעבן אין מעקסיקע, מעקסיקע 1952.

אורכראַניק — די, ־עס. עלטסטע כראַניק וואָס ווערט גענוצט ווי אַ מקור פֿאַר שפּעטער־דיקע. „אַלע דרײַ כראַניקערס האָבן באַנוצט אַן א״ר", מ. שולוואָס, איק, ר״ה תשכ״ה.

אורלאַנד — דאָס, ־לענדער, נעאָל. (סאַמע ערשטע) לאַנד פֿונוואַנען מע שטאַמט. „א שטיין, אַ פֿאַרקשנטער גליד פֿון מזרח אס צעזייטן, צעשטויבטן געביין", האַפּ, איך גלויב, נ״י 1945.

אור לארבעה עשר — [אויר לעאַרבאָאַ אָסאָר] תּת. < פּסחים, ב/א; ערשטע ווערטער פֿון ערשטער משנה וואָס רעדט וועגן בודק חמץ זײַן. ׳ליכט פֿון דעם פֿערצנטן [טאָג אין ניסן]׳, ב: נאַכט פֿון ערב־פּסח. [לויטן רמבּם האָט די משנה גיט געוואָלט אָנהייבן מיט אַ וואָרט וואָס זאָל באַטײַטן נאַכט אָדער פֿינצטערניש]. „ס׳איז שוין א׳ ל׳ ע׳ און מײַן אשה האָט נאָך אַזוי פֿיל אַרבעט!"

אור לבן — [...לאָוואָן] דער. מצ נב. ווײַס ליכט. ליכט וואָס שטראַלט אַרויס פֿון אַ צדיק. „אוי, ווען ער [דער נזהר בּטלית גדול וטלית קטן] שטרבט ציהט מן אים אן מיט קליידר דיא הייַשן (א׳ ל׳) אַזוי לויפֿן פֿר אים אַלי דיא קליפות אוי מלאכי־חבלה אַוועק", עח, לב, ג.

אור לגויים — [אויר (אָר) לאַ(לײַ)...] פֿראַזע. < ׳לאור גוֹיִם׳, ישעיה, מב, 6; מט, 6. ליכט פֿאַר (די) פֿעלקער. דער אויסדרוק ווערט גע־ניצט אַרויסצוהייבן: א) אַז דאָס ײדישע פֿאָלק איז אָדער דאַרף זײַן אַ רעליגיעזער און מאָראַ־לישער מוסטער פֿאַר די פֿעלקער פֿון דער וועלט. „מע האָט געטרוימט וועגן אַ פֿאָלק ככל הגויים און גלײַכצײַטיק האָט מען זיך פֿאַרגעשטעלט, אַז עס וועט זײַן אַן א׳ ל׳", איק, 1962 VI 8; ב) אַז אין ײדישקייט זײַנען פֿאַראַן אונטערסאָלע עטישע ווערטן, וואָס די אַנדערע אומות דאַרפֿן זיי איבערגעמען אָדער זיך אָפּלערנען פֿון זיי. „הן בין אָדם למקום, הן בין אָדם לחבֿרו מעגן מיר זײַן אַן א׳ ל׳". „גוואָלד, ײדן, וואָס איז געווארן פֿון אונדז, דעם א׳ ל׳!" פֿאַראַלע אויך: **א׳ ליהודים** — „כּ׳בין זיכער אַז מדינת ישׂראל וועט זײַן אַן א׳ לגויים און אַוודאי אַן א׳ ליהודים", ש. ז. שרגא, טמז, 1965 VII 7.

אורליוב — דער, ־ן. *Mhd*: ur-loup, ur-lob. 1. באַפֿרײַטע ציגע פֿון אַ דינסט (אין אַרמיי, אין אַ הויף, בײַ אַ מאַכטהאָבער אא). וואָס פֿאַר דעם ווערט געגעבן אַ דערלויבעניש. בעטן, קריגן, נעמען א׳. קומען אַהיים אויף א׳. „ער פֿלעגט פֿרײַער, מלחמה־צײַטן, אַהיימקומען אויף א׳ פֿון די פֿראָנטן אויף עטלעכע וואָכן", א. מ. פֿוקס. „אַלע טעג פֿון מײַן דינסט־צײַט וואָלט איך געהאַרט, בײַ מײַן א׳ וועט קומען", תי, איוב, יד, 14. „אין געטאָ פֿלעגט אַרומגיין אַ ווערטל, אַז ׳מיר אַלע זײַנען מתים אויף א״׳, הרב אפֿרים אשר, טמז, 1961 X 10.

2. וואַקאַציע, אורלויאָפ. ציגע אויף אָפּצורוען זיך פֿון אַן אַרבעט, אַ שטעל. זומער־א׳, וויב־טער־א׳. באַאַלטער א׳. געצוואונגענער, כּלר־מרשטער א׳. א׳ אויף אַ גאַנצן חודש (ציגע). פֿאַרן אויף א׳. אַן א׳ בײַם ים. א׳־דעכט.

3. ארכ. ג ע ב ן א׳ = געבן אַ דערלויבעניש אַוועקצופֿאָרן. „איך בּיט אוייך איר זולט מיר אור לאָזן גענבן, וועל און מיך קונט איר וואל לעבן", בבא־בוך, 640. „געבט מיר ארלב אין מײַן לנד צו ציהן", ׳דער טויטנשלעגער׳, פֿראָגער מג [עוע III]. „דײַנע זאָרג זאָלשטו אורלאָזן געבן, אַם שבת זולשטו הערליך לעבן", ברכת המזון, אמשט 1723, יג/ב.

ארכ. נ ע מ ע ן א׳ = א) נעמען אָפּשייד; זיך געזעגענען פֿאַרן אַוועקפֿאָרן. „אורלב גם ריצרד אוי בון איר שיד ער", בבא־בוך, 19. „לסוף נאמן זיא אורלוב פֿון אַנגדר מיט גרושן שרעיאן", מג, מעשׂה קע״ט. „און זיא נאַם וידר אורלוב אוי׳ ציהט וידר אין איר לאַנד", צאינה, תרגום שני; ב) אַוועקפֿאָרן (אויך אַן אַ זײַ־גאַזונט). „באַלד וואר זיא אל דא איבר רעט, דאז זיא גינג מיט אים צו בעט. אוי׳ צו מורגנש, דא דער טאג הער קאם — אורלאָב ער פֿון איר נאַם", ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686.

אור׳רלויבניק — דער, ־עס. וונ ־ניצע, ־ס. ווער עס האָט אורלויב. פֿראַנק און פֿרײַ ווי אַן א׳.

אורליבער — דער, ־ס. וונ ־ן, ־ס. ווער עס האָט (איז אויף) אורלויב. אַ זעלבער אַן א׳.

אורליאָפ — דער, ־ן. סל. פּד. דזוו אורלויב, וואַקאַציע. פֿאַרן אויף א׳. אויך: **־ניק**.

אורליכט — דאָס. מצ נב. דאָס וואָס ווערט ליכט. קדמון־ליכט. דאָס א׳ וואָס שטראַלט פֿון אָדם עילאה (←).

אורלע — די, ־ס. (שנײַדערײַ) דאָס וואָס ווערט אַרונטערגעבויגן אונטן בײַ אַ קלייד אָדער אײַ־בערמלבוש.

אורלעפֿטער, ילאַפֿטער — דאָס? מצ נב. *Mhd*: ur- + laster. דאָס וואָס פֿאַר־שאַפֿט קרענקונג אָדער שאַנד. בייזע רייד. רכּי־לות. משׂ פֿאַרטײַטשט ׳דבתם׳ (בראשית, לז, 3): „איר אור לסטר". באר משה פֿאַרטײַטשט ׳דבת...׳ (במדבר, יג, 32): „אור לשׂטיר" [תי: „שלעכטן קלאַנג"]. לקח טוב פֿאַרטײַטשט אויך אַזוי ׳דופי׳ (תהלים, ג, 20): „אור לשׂטר".

„(ומוציא דבה) אוי׳ דער דא אויש ציכט אורלסטר אויף זײַנום חבר", סהמ, משלי, י, 18. „ויא וואל איך האב גיהערט ויל אור לשׂטיר [אין טעקסט טעות־הדפּוס מיט אַ ד סוף וואָרט] אוי׳ גרוש וואָרנט אום מיך הער אוי׳ שפּרעכן: מיר וועלן רכילות איבר אין טרײַבן, עדות שקר איבר אין זאָגן", מ. שער־טילש, ספֿר ירמיה, כ, 10.

אורלעצט — אַדי. נעאָל. וואָס איז סאַמע לעצט. „עס טונקלט. די לעצטע, די א׳ע ליניע ...פֿאַרלויפֿט מיר אין צאַפּל", סוצ, פֿעטערוואָגן. ־קייט.

אורלשון — [...לאָשן] דאָס (דער), ־ות [...לע־שוינעס]. אורשפּראַך. דאָס עלטסטע לשון, וואָס פֿון אים אַנטוויקלען זיך שפּעטערדיקע לשונות. ־דיק — אַדי.

אורמאַטעריאַל — דער, ־ן. סאַמע ערשטער, לכתחילהדיקער מאַטעריאַל. „תּוהו־ובוהו...האָבן פֿאַרגעשטעלט אַ גרויסן קנויל פֿון עלעמענטן, אַן א׳ צו בויען", דא, שוואַרץ־רויט, וואַרשע 1910.

אורמאַטעריע — די, ־עס. עלטסטע, קדמונדי־קע מאַטעריע, שטאָף. „האָט אַן אויפֿרײַס פֿון דער א׳ געשאַפֿן דעם אוניווערס?".

אורמאַכער — דער. אַרכ. לאָקל (קורלאַנד, בוקאָווינע), פֿאַר כּלל־שפּראַך דשמש. דזוו זיי־גערמאַכער. „פֿון דיא אוהר מאַכר יעדרר זאָגין קאָן זיא האָבן איין[ן] קינצליך פֿראָפּיסייאָן, אָבר דז הבין זי אין זיאר נאָטואר — אַלי מאָל מוז וואָז פֿעלין אן דער אוהר", דוד מוזיקוס, ׳איין שין ליד פֿון די הגד וועלש לײַט׳, 1775 [פֿש ן]. „נקבות וואָלטן זייער גוט געקענט טויגן פֿאַר א״, קמ, 1866, № 22. ־ערײַ.

אורמאַמע — די, ־ס. עלטסטע, קדמונדיקע מאַמע, וואָס איז דער אָנהייב פֿון אַ קייט מאַמעס. „און די זון, אונדזער א׳, רייניקט אַלע שאָטנס און שמעקט ווי אַ געטלי", סוצ, וואָל־דיקס.

אורמוטער — די, ־ס. אורמאַמע. עלטסטע, קדמונדיקע מוטער וואָס פֿון איר הייבט זיך אָן אַ קייט שפּעטערדיקע מוטערס. די א׳ פֿון שבט. חוה — אונדזער א׳. „וענוס האָט [יוליוס צעזאַר] דערקלערט וויַ זײַן א״, ר. ראָקער, נאַציאָנאַליזם און קולטור, ב״א 1957.

אורמוסטער — דער, ־ן. סאַמע ערשטער מוסטער, פֿאַרמוסטער, וואָס פֿון אים אַנטוויקלען זיך שפּעטערדיקע מוסטערן. א׳ פֿאַר בויען טעמפּלען, אַ פּרימיטיוו עשתּורת־פֿיגורל, אַן א׳ פֿאַר געשטאַלטן פֿון דער געטין פֿון פֿרוכ־טיקייט. „די זאַכן וואָס זײַנען באַשאַפֿן גע־וואָרן לפּי זײַנע אין״, א. ליפֿינער, איק, פּסח תשכ״ד.

אורמײַסטער — דער, ־ס. וונ ־ן, ־ס. סאַמע ערשטער מײַסטער (וואָס פֿון אים האָבן זיך בעלערנט אָדער אים נאָכגעמאַכט שפּעטערדיקע מײַסטערס). „תּובל־קין, דער א׳ פֿון אַלע קו־פּערשמידן".

אורמע — די, ־ס. < מאַלדעוואַניש. בעס, רומ, אוקר. 1. סליאַז, סימן, צייכן — ספּעצ

פון די טריט פֿון בהמות. 2. אָרט, וועג, וואו מע טרײַבט בהמות און איז אויסגעטראָטן פון זיי. איבערלאָזן אַ געשטאַנק ווי אַן אורמע. [ייִדן זאָגן עס אויך אויף מאָלדעוויש: ׳פוטי די אורמאַ׳ = לאָזט איבער אַ געשטאַנק.]

אורמענטש — דער, ־ן. מענטש פון סאַמע ערשטע צײַטן, וועמען דער מין מענטש האָט זיך באַווײַזן. די א׳ן אין די היילן. „מיר דאַכט זיך אַז איך בין אַן א׳, פון שניי מײַן גע־צעלט...אַן א׳ וואָס איז אונטערטעניק דער בייזער נאַטור״, אַר, ׳דער שניישטורעם׳. ־הויט.

אור מקיף — [אָר (אויר) מאַקיף] דער. מצ ־ות ־ים. 1. (קבלה) ליכט וואָס נעמט אַלץ אַרום, דרינגט אַרײַן אין אַלץ, דרינגט אַרויס פון אַלץ. דאָך איז א׳ מ׳ פון אַ נידעריקער מדרגה, וויַל עס נידערט אַראָפּ פון דער וועלט פון אַצילות ביז צו דער וועלט פון עשׂיה, וואָס דער מענטש קען זי דורך זײַנע חושים. [← אור עליון, ← אור חוזר.] „די פֿאַרע וואָס קומט אַרויס בײַם רעדן ווערט אַ בחינה פון א׳ מ׳״, תניא. 2. שבת־ליכט. מיסטישע און פֿאַלקסטימלעכע פֿאַרשטעלונג וועגן כּוח פונעם ליכט פון שבת וואָס וועירקט אויף אַלץ און אַלעמען. [אַפֿילו דער רשע גמור האַלט זיך אָפּ פון משקר זײַן. לויט ירושלמי דמאי, ד.]

אורן — אַרכ אויסלייג פון אָרן (←) = דאַוונען, תּפֿילה טאָן. לדוגמא: „אן טאָנצן אוני אן אורן קענט מן מענכן נאָרן אונ׳ טאָרן״, ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686.

אורנאָטור — די, ־ן. נאָטור אָן שום זכר, אַריינגמיש, ווירקונג פון ציוויליזיאַציע. די שייִ־קייט פון דער א׳. „עס איז דער סוד פון דער ריינער נאַטור; פון דער א׳...עס באַרוישט מיך!״, נאָד איבז, אַלטענבערג, ווי איך זע עס, נ״י 1919.

אורנאָמען — דער, ־נעמען. סאַמע ערשטער נאָמען. עלטסטער נאָמען. „דאָס האָט אַ שײַכות מיטן א׳ פון די ענגלענדער: Briton״, אאר, יושפ XXII, 3.

אור נגלה — [אָר (אויר) ניגלע] דער. מצ נב. צב. אַנטפלעקט ליכט. היפוך פון אור נסתּר, ←. ליכט פון דער תורה, פֿאַרשטאַנען לויטן פשט פון די ווערטער. „א׳ נ׳ איז פֿאַרן טרוקענעם לערנער״.

אורנוסח — [...גוסער] דער, ־חאות [...נוס־כאָס]. עלטסטער, פֿרימערדיקסטער נוסח, סי־סטעם, מוסטער. „דער ־ס [אין מערצאָל] איז נענטער צו אונדזער א״, אאר, יושפ XXII, 1.

אור נסתּר — [אָר (אויר) ניסטער] דער. מצ נב. צב. פֿאַרבאָרגן, פֿאַרבאַהאַלטן ליכט. היפוך פון אור נגלה. (מיסטיש) ליכט פון דער תורה, פֿאַרשטאַנען לויט רמז, דרש און דערעיקר ס ו ד. „נאָר אַנשי חי״ן זעען דעם א׳ נ״.

אורנע — די, ־ס. < איי < ל. 1. הויכע וואַזע וואָס האָט געווינקלעך אַ פֿוס אָדער אַ פּעדעסטאַל. גלאַדיאָלעס אין אַ שמאָלער און הויכער א׳. „אין הימלזוים ווײַזט זיך אַ פֿלאַם נאָך אַ פֿלאַם; עס צינדן די א״ס [טעקסט: א״ן] זיך אין די הייכן״, אַל וו, ׳בײַם זונאויפֿגאַנג׳. 2. קעסטל וואו מע לייגט אַרײַן די שטיי־צעטלען בײַ וואַלן. ו ו אַ ל א׳. „צו די א״ס, יידן, גיכער...ווי אַ שטורעם, ווי אַ וויכער זידט דער וואַלאָמף טאָג און נאַכט״, פֿרוג III. „מײַן שטימע ליגט שוין אין א״, רייד. 3. קרוג אָדער קעסטל וואו ס׳ווערט אויפֿ־געהיט דאָס אַש נאָכן קרעמאַטירן, פֿאַרבּרענען אַ געשטאַרבענעם. „געהאַלטן בײַ זיך די א׳ מיטן מאָגס אַש״, רייד. „אין יד־רשם געפֿינט זיך אַן א׳ מיט אַש, אַ זכר פון די מילי־אָנען נאָצישע קרבנות״.

אורנעפּל — דער, ־ען. אוראַלטער אָדער זייער געדיכטער נעפּל פון פֿאַר וועלטבאַשאַפֿ. „גאָר ווײַט אין לעצנדאַרן א׳, שײַנט אַרויס נאָך עפּעס רעכטס״, מ. שטרײַגער, איק, ראש־השנה תשכ״א.

אורסיבה — די, ־בות. סאַמע ערשטע לכתּ־חילהדיקע סיבה. „די א׳ פון אַלדאָס שלעכטס״, צייט, טמז, 1963 III 1.

אורסלאַוויש — אַדי. וואָס פון די עלטסטע צײַטן אָן איז עס פון (איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) די סלאַוון. א׳ע מנהגים. סוב. די עלטסטע סלאַווישע שפּראַך וואָס פון איר האָבן זיך אַנטוויקלט די שפּעטערדיקע סלאַווישע לשונות.

אורסעמיטיש — אַדי. וואָס פון די עלטסטע צײַטן אָן איז עס פון (איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) די סעמיטן. „די טעאָריע וועגן אַן א׳ן מאָנאָטעאיזם און אַ בילדלאָזן קולט...האָט ניט קיין שום יסוד״, א. מענעס, יוד׳ ענצ׳, יוד׳ן, ב. „אַנטפּלעקט די העברעאישע שפּראַך וואָס איז נאָך לפֿי־ערך געזונט נאָענט צום א׳ן מקור״, מיכאל אָסטור, יובל XIII, 5־6. סוב. די עלטסטע סעמיטישע שפּראַך וואָס פון איר האָבן זיך אַנטוויקלט די שפּעטערדיקע סעמי־טישע לשונות.

אורסקיצע — די, ־ס. סאַמע ערשטע סקיצע, גאָר ערשטער אָנוואַרף פון אַ פֿלאַן, סכעמע, בילד, ליטעראַריש ווערק. אָפּקוי־פֿן די א״ס פון אַ באַרימטן מאָלער.

אורע — די, ־ס (געניצט געווײַנלעך אין מצ). לעכלע(ך) אין בהמהשער פֿעל אויפֿן רוקן [קומט פון דעם וואָס אַן אינזעקט האָט דורכ־געגעסן אויף דער לעבעדיקער בהמה]. אַ פֿעל מיט א״ס האָט אַ קנאַפּן וועדט.

אורע — ספּעצ׳ לאָקאַלע פֿאָרעם פֿאַר אור (←) = זייַגער, שעה. „אין טאָגטעגלעכן לעבן וועדט באַנוצט נאָר זייַגער. אין שול איז פֿאַר־בליבן א׳. „דער שמש פֿלעגט אַ קלאַפּ געבן אין באַלעמער אַרײַן און אויסרופֿן בקול רם: ׳זמן שחרית א׳ אַכט״״, ש. ווינטער, ׳פֿרוון פון אַ וואַלאַזשוקער אידיאָטיקאַן׳, יופֿא, 1939, 2.

אורעא, אורעע — די, ־ס < אייַ < גר. (בּינאָכעמיע) אַזאַטישע (ניטראָגענישע) פֿאַרבינדונג $CO(NH_2)_2$, וואָס איז דער וויכטיקסטער האָרטער שטאָף פון אורין בײַ מענטשן, זייַ־חיות און אויך בײַ אַ צאָל אַנדערע בעלי־חיים. „פֿראָטאַין קאָן דער קערפּער ניט פֿאַרברענען אינגאַנצן...נאָר עס בלײַבט פון דעם אַ צונויפֿזאַץ וועלכער הייסט א׳ און קומט אַרויס דורך די נירן״, דר׳ י. מערישאָן, הי־גיענע. **אורעאי״ד** — כעמישע פֿאַרבינדונג פון אורעא און אַ זײַערס דורך עלימינירן וואַסער.

אורעאַמיסי׳ן — דער, ־ען. (בּינאָכעמיע, מע־דיצין) אַנטיבּיאָטיק, איזאָלירט פון מיקראָאָר־גאַניזמען פון באַדן. זייער פּעולהדיק קעגן קראַנקייטן, אַרויסגערופֿן פון באַקטעריעס. „די מעדיצין דיספּאָנירט הײַנט צו טאָג מיט אַ ריי זייער וויכטיקזאַמע מיטלען וויַ סולפֿאַמידן: פּע־ניציליין, סטרעפּטאָמיצין, אַוראָמיצין״, פֿגזע, פֿאַריז 1951, № 1־2.

אורע־בורע — די, ־ס. טומלעניש, בוירעניש (מיט קריגעריײַן, געשרייען). „דאָ איז אַ גאַנ־צע א״ב׳, לאָמיר בעסער אַוועק פֿונדאַנעט״, רייד.

אור עולם — [אויר אוילאָם] דער. בא. תּה. < ישעיה, ס, 19, 20. דאָס אייביקע ליכט. די געטלעקקייט. „ניט דער שפּאַקטיוו, ניט דער טעלעסקאָפּ דערזעען דעם א׳, נאָר דאָס האָרץ פון דעם מאמין״.

אורעטער — דער, ־ס. < אייַ < גר. oureter, ureter. אורין־קאַנאַל וואָס פֿירט אורין פון אַ ניר א י ן אורין־פּענכער. „דער א׳ איז אַ זייער לאַנג און שמאָל רערל וואָס ציט זיך אַראָפּ פון די נירן, בייגט זיך אײַן און דערפֿירט די אורין בײַ צום אורין־זעקל״, דר׳ ע. פּאָט, טמז, 1961 VIII 13. **אורעטיק** — מיטל צו לאָזן אורין.

אורעטרע — די, ־ס. < אייַ < גר. ourethra, uretra. קאַנאַל (בײַ מענטשן און זייַ־חיות) וואָס פֿירט אַרויס אורין פון אורין־פּענכער און בײַ ערן אויך דעם זאָמען. **אורעטריט** — אָנצינדונג פון אורעטרע. **אורעטראָסקאָפּ** — אינסטרומענט צו עק־זאַמענירן די אורעטרע. ־פּיע.

אורעלטערן — די. בט. עלטערזיידעס און עלטערבאָבעס, אויך פון ווײַטערע דורות פון עבֿר. „אויך מײַנע א׳ האָבן געלעבט אין דעם זעלביקן שטעטל״, רייד.

אור־עליון — [אָר (אויר) עליען] דער. ־ות ־ים [אוירעס עליוינים]. < אור החיים, בראשית, כח, 14. פֿפֿ: **אור־העליון**. ליכט(קייט) פון אויבן. העכסטע מדרגה פון ליכט. ליכט פון הימל. גאָטס ליכט. 1. (קבלה) אויסשטראָלונג וואָס קומט דירעקט פון אין־סוף (←) דורך דער פֿאַרמיטלונג פון אָדם עילאה (←) אָדער אָדם קדמון (←) און נידערט אַראָפּ אין דער וועלט פון אַצילות [דאָס ווײַטער אַראָפּגענע־דערטע ליכט איז אור מקיף ←]. „לײַכט דער א״ע און ער פֿאַרשפֿרייט זיך אין עולמות און גלײַכט אויס אַלע פֿאַרקרימונגען און אַלע פֿעלערן״, תניא, רל. „באותה שעה אָז די דבֿרי־תורה גייט אויס פון מויל, איז זיא עולה למעלה אוג שטעלט זיך פֿאַר הקב״ה, אזו נעמט הקב״ה דעם זעלביגן דיבור אוג קישט אוג קריינט עס מיט זיבציג קרונן פון די א׳ות ע״ם״, נצו, בראשית. „דרכי מאָל אַלע טאָג קומט אין דעם היכל [פון בעלי־תשובה] דאָס א״ע׳ און איטלעכער איז נהנה נאָך זײַן

מדרגה", נוצ ו. 2. פּיג. העכסטע מדרגה פֿון גיִסטיקייט, נשמהדיקער געלעגטערטקייט. „...זעט זיך דורך דער א' הע' וואָס איז שורה על הצדיק", לדב, קפז. פֿרגל אור התחתון.

אור'רעלעמע'נט — דער, ־ן. עלטסטער, קדמונדיקער עלעמענט. „עמפּעדאָקלעס האָט אַרויסגעפֿונען פֿיר אַזויגע אי'ן אָדער יסודות: פֿיִער, וואַסער, ערד און לופֿט", יאָשונסקי איבז, דאָס וועלט־בילד, וואַרשע 1923.

אורעמיִע — די, ־ס. < איי < גר. (מעדיצין) פּאַטאָלאָגישער צושטאַנד, וועו אין בלוט איז פֿאַראַן צו פֿיל אורעע. „אין מעדיצין וועלט די דאָזיקע [הונגער־]קוראַציע אָנגעוענדט אין שווערע פֿאַלן פֿון נירן־קראַנקייטן (א')", פֿגאז, ווילנע 1930, № 19. „אויב דאָס בלוט איז נאָר שטאַרק איבערגעזעלצן מיט 'יוריאַ' — בלי וויזוט דאָס אַז די נירן זיִנען באַשעדיקט...דעם מענטשן דאַרף מען לעבנס־געפֿערלעכער צושטאַנד — א'", דר' ע. פּאַט, טמז, 1961 VIII 13. ־מיש — אַדי. אין אַן א'ן צושטאַנד.

אורעע — ← אורעמיִע.

או'רעקסיסטע'נץ — די. סאַמע ערשטע, לכתּחילהדיקסטע עקסיסטענץ. „געהערן לעבּע־דיקע קעמערלעך צו דער א' אויף דער ערד?".

אורעשט — אַדי. וואָס איז סאַמע ערשט. „פֿלינען מיר אַלץ ווילנלאָז ווי אין דעם א'ן פֿלי", אַל II, 1935. „דאָרטן וואַרטן שוין בייִ־מער אין א'ע ערטער", הפֿ, בירעבידשאַן, זב, מאָסקוע 1936. „טראָג איך זיך ערגעץ מיט א'ן גאַנג און געפֿי'ל", סוצ, וואַלדיקס. סוב. דער א'ער. דאָס א'ע. ־יק — אַדי. „ס'איז טויט נאָר ניט געהעון, אויך נישט אומטויט; ס'איז נאָכט נאָר נישט פֿאַראַן — געוויִן בלויז אַטעם, א'ס נאָר און גאָרנישט מער", צייט, גש ו. ־יקייט — „ראשון ואין ראשית לראשיתו" — אורערשטער און נישטאָ קיין אָנהייב צו זיִן א'", מ. גראָסמאַן, היימיש, אַפּריל־מי 1961.

אורפּחד — [...פּאַכעד] דער, ־ים [...פּכאָדים]. סאַמע ערשטע איבערלעבונג פֿון שרעק, אור־שרעק. „דער ערשטער מענטש האָט תּפילה געטאָן. די תּפילה זיִנע איז געווען פּרימי־טיוו, פֿול מיט א'", אפֿא, טמז, 1959 X 8.

אורפּלאַזמע — די, ־ס. ערשטע לכתּחילהדיקע, בראשיתדיקע פּלאַזמע. די א' מיט אירע לע־בעדיקע קעמערלעך. ־מיק, ־מיש — אַדי.

אורפּלוצלונג — אַדוו. אַרכ. גאָר אומגעריכט. דזוי אורבלִיצלינג ←. פֿפּ: ~פּליצלינג, ~פּליצלונג, ~פּלילצליג, ~פּליציג. אויך: ~פּליציליך, ~פּלעצלעך. „דרייַערליי זאַכן קומען אורפּליצלינג: ...משיח, ...מציאה, ...עג־דיש", ר' אַבֿרהם עפֿשטיין, ברך אַבֿרהם, לאַמ־טשעו 1817. „איך וויל אויף זיא אורפּליצלונג אוג' און פֿר זעהן איבער פֿאַלן לוסן", מ. שער־טילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, טו, 8. „דא שפּראנגן זיא איבר אין אורפּליצליג אוג' אירי שווערטער וואַרן בלוס אין אירן העגדן", יוס־פֿון, אַמשט 1661, ט/ב. „דא שיקט דער קוניג אורפּליציג נאך זזינן קנעכטן" [אווע III, 513]. „איך וויל גינעהן דאז זילביג אגן פּליק [= אויגנבליק]", אורפּליצליִך זעלין זיא אין ור וויטשטן", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, ג, 44.

אור־פּנים — [אויר (אָר) פּאָנים] דער. מצ נב. צב. אויפֿן סמך פֿון תּהלים, פּט, 16 אפֿ. ליכט פֿון פּנים. שמייכלענדיקער אויסדרוק פֿון צור־פֿרידנקייט, וואויל־טאָג אפֿ. [בענייצט ספּעצ וועו די סיבּה איז אַ מצווה וואָס מען איז מקיים, אַ דין וואָס מע געפֿינט אויס, תּורה וואָס מע לערנט.] אויפֿנעמען אַ ליבן גאַסט מיט אַן א'־פּ'. אויך: א' פּניך [...פּאָנעכא] — „השי"ת האָט אין אונדז [יִידן] אַרײַנגעגעבן אַהבת־חסד דורך א' פּ', כּביכול", דר' ה. זעדמאַן, טאָג, 8 VII 1960.

אור פּנימי — [אָר (אויר) פּנימ'] דער. מצ נב. אינעווייניקסטע ליכט. 1. (קבּלה) ליכט וואָס בלײַבט ניט־אויסגעשטראַלטערהייט אין די צוין ספֿירות פֿון אַצילות. „דורך מקיים זיִן די מצוות וועט נמשך דער אור מקיף [←] און לײַכט אַרײַן אין די צוין ספֿירות פֿון אַצילות מיט דעם א' פּ'", תניא, קד. „שפּיזז איז אַ בחינה פֿון א' פּ' און לבושים זיִנען אין דער בחינה פֿון [אורות] מקיפֿים", דאָרטן. אויך: א' פּ' קדמון — „דערנאָך איז דער א' פּ' ק' דאָס הייסט די מחשבה מפּה אל הפּועל אַרויס. ס'האָט אַנגעפֿאַנגען אָפּצושיידן זיך בהדרגה...צוין גײַסטלעכע קרעפֿטן...ספֿירות", מב"ם, הוגה דעות ו, ווילנע 1912. 2. דער־הויבנקייט, גײַסטיקייט וואָס באַלײַכט דעם מענ־טשן פֿון אינעווייניק. „א מענטש אַ פֿאַרצרה־טער, נאָר מיט אַן אָפּשײַן פֿון א' פּ'", רייד.

אורפּעך — דער. מצ נב. פּעך וואָס באַקומט זיך בייַ טרוקענער דיסטילירונג פֿון שטייִ־קוילן מיט אַ טעמפּעראַטור 500־600 גראַד צעלסיוס.

אורפּרעמיִערע — די, ־ס. גאָר ערשטע פּרע־מיערע. „די א' פֿון 'דיבוק'", דר' מיכאל וויי־כערט.

אור פּשוט — דזוי אור אין־סוף ←, ספּעצ אין דער פֿונקציע פֿון פֿול מאַכן דעם חלל פֿון דער וועלט.

אורפּאָטער — דער, ־ס. קדמונדיקער, ערש־טער, לכתּחילהדיקער פּאָטער, וואָס פֿון אים שטאַמט אַרויס אַ שבט, אַ פֿאַלק אפֿ. „אַבֿרהם אָבֿינו, דער א' פֿון אונדזער פֿאַלק", פּ. קרי־טשעווסקי, יודען און יודענטהום, באַרדיטשעוו 1894. ־יש — אַדי.

אורפּאָטערלאַנד — דאָס. מצ נב. דאָס עלטסטע פּאָטערלאַנד, סאַמע ערשטע פּאָטער־לאַנד. א' פֿון די אַריער; א' פֿון די סעמיטן.

אורפּאָלק — דאָס, ־פֿעלקער. 1. זייער אַלט פֿאָלק. דאָס ערשטע, לכתּחילהדיקע פֿאָלק אויף אַ באַשטימט לאַנד. די סומערן, דאָס א' בייַ די ברעגן פֿון פרת. 2. קדמון־פֿאָלק וואָס פֿון אים זיִנען אַרויס באַרשיידענע פֿעלקער. „איז טאַקע געווען איין אַריש א'?". ־יש — אַדי. ־ישקייט — „אין יעדן גלות האָבן יִידן אַ סך פֿאַרלוירן פֿון זייער א'", מ. שמריגלער, איק, פּסח תשכ"ד.

אורפּאָרעם — די, ־פֿאַרמען. סאַמע ערשטע, לכתּחילהדיקע פֿאָרעם. א' פֿון אַ וואָרט. „צו־קונדיק זיך צו דער...פֿאַרשיידנקייט פֿון די געווינקסן, איז...[ער] געקומען...צום געדאַנק אַז אַלע שטאַמען זיי פֿון איין א'", צש, פֿגעז, ווילנע 1932, № 7. ־דיק, ־פֿאָרמיק — אַדי.

אורפֿויגל — דער, ־ען, ־פֿייגל. גאָר לכתּחי־להדיקער, קדמונדיקער פֿויגל (וואָס פֿון אים האָבן זיך אַרויסאַנטוויקלט פֿאַרשיידענע מינים פֿייגל). דער לעגענדאַרער א' זיז וואָס גרייכט ביזן הימל. משוגהדיקע אורפֿייגל.

אורפֿלאַם — דער, ־ען. סאַמע ערשטער פֿלאַם; אורקוואַל פֿון פֿלאַם, פֿון פֿיִער. „...אין אַ גייִם ליכט האָט וועלט באַנומען, צום א' דורך זיין לערע צוגעקומען", מלכּה ל'.

אורפֿלאַנץ — די, ־ן. גאָר ערשטע, עלטסטע פֿלאַנץ, וואָס פֿון איר האָבן זיך אַרויסאַנט־וויקלט פֿאַרשיידענע מינים פֿלאַנצן. די א' פֿון פּאַלאַערע שטחים. ־יק — אַדי.

אורפֿערד — דאָס. מצ ווי אצ. דאָס עלטסטע, לכתּחילהדיקע פֿערד, וואָס פֿון אים האָבן זיך אַנטוויקלט שפּעטערדיקע מינים פֿערד. „די היים פֿון א' איז געווען אין אַזיע".

אורפֿרוי — די, ־ען. גאָר עלטסטע, קדמונדיקע פֿרוי, אַנהייב פֿון גאַנצן מין פֿרויען. פֿרוי פֿון אוראַלטע צייטן. „האָט שוין די א' זיך געפּוצט?". ־איש — אַדי.

אורצאָל — די, ־ן. אַרכ. *Mhd*: ur-zâl(e). סכנה, אומגליק. בלבול; פֿאַלשער, כיטרער אויסרייד. „אַז ער הט ענטפֿאַנגן...דען ברוך דען דאזיגן... דא גיפֿאַנד ער איין אורצאל, דש ער וואָלט ווידר וועדרן גליבּט צו דעם קעניג הורדוס", יוסיפֿון, אַמשט 1661. מש פֿאַר־טײַטשט 'והנה הוא שם עלילת דברים' (דברים, כב, 14): א' [תי: „בלבול"]. פֿון א' — וועבּ **אורצאַלן** — האָבן פֿאַלשע טענות, זיך בא־קלאָגן מיט אומרעכט; אויך אַנפֿאַלן מיט פֿאַלש־קייט, כיטרעקייט. טח פֿאַרטײַטשט 'ויהי העם כמתאננים רע באזני ה'' (במדבר, יא, 1): „אוג' עש וואר דש פֿאָלק אז זיא אורצאלטן ביזן [= ביין] אין אורן גאָט [= גאָטס אויערן]" [תי: „זיך באַקלאָגט אויף שלעכטס"]. מש פֿאַרטײַטשט 'להתגלל עלינו ולהתנפל עליגו' (בראשית, מג, 18): „אורצאלן" [תי: „זיך אַרויפֿצוואַרפֿן אויף אונדז"]. פֿון וועבּ גע־שאַפֿן נאָמען פֿון טויער — **א'ער**. מש פֿאַר־טײַטשט 'במתאננים רע' — אורצאלער.

אורצוויריהיים — די, מצ נב. פּפּ: ~צוויי־קיים. ראשונדיקע, יסודיקע צעשפּאַלטונג אויף צוויי פּרינציפּן, אויף צוויי ישן. „בובער קומט צו אונדז מיט דער גרויסער מאַראַלער פֿאַדערונג...גובר זיִן די שתּי רשויות, די א', פֿאַרשמעלצן מענטש און גאָט...אין איין אַח־דות", קאָר ו.

אורצײַט — די, ־ן. 1. צײַט פֿון גאָר ווײַטן עבר פֿון דעם מין מענטש. „אַזוי וויִ אין די א'ן, וועו אַ מענטש האָט קיין היים אוו קיין הויז...נישט געהאַט", ש. טענענבוים, פֿאַש, 1951 X 26. „ווילן אַריבערשפּרינגען די גאַנצע יִידישע געשיכטע אוו צוריקקערן זי צו די א'ן", אפֿא, טמז, 1965 IX 30. 2. גאָר

ווייטע צייט אין דער געשיכטע פֿון אוניווערס. די א׳ פֿון אונדזער גאַלאַקסי. ־ש — אדי.

אורקאָמוניזם — דער. מצ נב. צושטאַנד פֿון פֿרימיטיוויזם געזעלשאַפֿט, וועלכע ס׳איז ניטאָ קיין שום פֿריוואַט־אייגנטום.

אורקאָסמיש — אדי. וואָס איז פֿונעם (אַדער האָט אַ שייכות צום) קאָסמאָס אויף אַן ערשטיקן, יסודיקן אופֿן, א׳ע דערשיינונגען. „[ער] זעט אַחדות־העולם...וואוהין פֿאַרשיידענע נשמה־שטראָמען פֿאַלן אַרײַן וויי אין אַ טיפֿן ים. אָמאָל איז עס אַן א׳ געפֿיל״, ישׂראל אפֿרת, יובל XXIII, 3. ־קייט.

אור קדמון — [אָר (אויר) קאַדמען] דזוו אור עליון ←. „עס לײַכט אויפֿן שטערן דער א׳ ק׳ פֿון כתר״, ייט, טאָג, 1959 XII 19.

אורקוואַל — דער, ־ן. סאָמע ערשטער, קדמונ־דיקער קוואַל. „טויט־פֿאַרבענקט נאָכן א׳ פֿון געזעלצע קרעפֿטן״, אַל III. „דער גליי־ביקער איז נאָענט צו דעם א׳ פֿון גלויבן״, ב. ריוזקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. „קהלת וויל אומקערן די אמונה אין גאָט צום א׳״, אפֿא, געטראַכט מיט עברי־טײַטש. ־יק — אדי. „מיט ליפּן פֿון ערשטן א׳ וואָרט ער בײַסט זיך אַרײַן אינעם שטורמיקן גאָט״, הל, לידער. ־יקייט.

אורקול — [...קאָל] דאָס (דער), ־ות [...קוילעס]. זייער אַלט, קדמונדיק קול. אורערשט קול. „מיט אַ 'האַלאַלו', מיט אַ טריאומף־געשריי, מיט א׳ות פֿון וואַלד און פֿעלד״; „דער א׳ פֿון דעם אמתן קהלת...״, קאָר II.

אורקופֿער — דאָס. מצ נב. זייער אַלט קו־פֿער. גרין ווי א׳, רויטלעך ווי אורגאָלד.

אורקיום — [...קי־יעם] דער. מצ נב. לכתּחי־להדיקער, קדמונדיקער קיום; אורעקסיסטענץ. אייביקער קיום אַן דער אידייע פֿון באַשאַפֿן, פֿון אויפֿקום אין אַ באַשטימטן צייטפֿונקט.

אורקינד — דאָס, ־קינדער. 1. קינד פֿון אורצייט. 2. ווייטער אָפּשפּרייג, אָפּשטאַמלינג. „איצט, נאָך יאָרטויזנטער, שטייט בײַ די שטיי־נער אַן א׳ פֿון יענעם זעלטן און קעמפֿט״, אַל III, ׳בײַ דער וואָנט׳.

אורקנאַפּיק — אדי. נעאָל. וואָס איז פֿון (איז שייך צו) די סאָמע ערשטע קנאַפּן. „בײַ אַ כישוף קומט אַנטקעגן מיט א׳ע סיגנאַלן״, סוצ, יידישע גאָס.

אורקע — די, ־ס. ← נורקע. „קענסטו מאַכן אַזעלכע טיפּע א׳ס אין וואַסער ווי איך?״, רייד.

אורקע — דער, ־ס, וונ **אורקיכע**. צונאָמען פֿאַר אַ גנבֿ. „היט זיך פֿאַרן א׳״, רייד. „דו בײַסט דאָך אַ יינגעלע אַן א׳, כ׳קען דיך מסרן, ס׳זאָל נעמען פֿון דיר אַן עק״, גנבֿים־ליד. איך א׳־בורקע. א׳ נאַכאַלניק — אָפּטער צונאָמען פֿאַר אַ גנבֿ אין די 30ער יאָרן 20. י״ה אין פֿוילן. [פּסעודאָנים פֿון פֿאַרבאַראָ־ווישט, אַ ישיבֿה־בחור פֿון לאָמזע, וואָס איז געוואָרן אַ גנבֿ, געזעסן אין תּפֿיסות, געוואָרן אַ בעל־תּשובֿה און אַ שרײַבער אויף פֿוילישׁ.]

אורקעוון — טרוו. ־קעוועט, געאורקעוועט. גנבֿענען (אין לשון פֿון גנבֿים, אָבער אויך ברייט באַקאָנט און געניצט פֿון זייערע קר־בֿנות). „ר׳האָט געאורקעוועט אַ בימבערל [= זייגערל]״, רייד. „בײַ מיר וועט ער שוין גיט א׳״, רייד. „מיט אַ יאָר 15 צוריק האָבן מיר געהערט אַ יידן זיך באַקלאָגן: ׳הײַנטיקע צײַטן לוינט זיך מער גיט צו א׳ (גנבֿענען)״, סמז, 18 VII 1965.

אורקראַפֿט — די, ־ן (אויך: ־קרעפֿטן). סאָ־מע ערשטע, לכתּחילהדיקע קראַפֿט. די א׳ פֿון וועלטבאַשאַף. „...לייקנט די א׳, די שאַפֿנדיקע קראַפֿט פֿון דעם גרויסן אינדיווידואום״, שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער II. „די אורקרעפֿטן פֿונעם יידישן פֿאָלק, זײַנע ראַנגלענישן מיט זיך אַליין, מיטן דעספּאָטיזם״, יג, תּוך.

אורקריסמלעך — אדי. וואָס איז פֿון, האָט אַ שייכות צו די ערשטע קריסטן. „א׳ער אַנ־טיסעמיטיזם״, יג, טמז 1960 1 1. אויך: **אור־קריסט** — „די א׳ן האָבן זיך...געהאַלטן...בײַ דער ׳יידישער פֿאָלע׳״, ה. לערנער, פֿאָר, 16 IV 1962.

אורקריסטנטום — דאָס. מצ נב. דאָס סאָמע עלטסטע, לכתּחילהדיקע קריסטנטום. די פֿאַר־בינדונגען צווישן א׳ מיט יידישע פֿירונגען.

אורקרעפֿטיק — אדי. וואָס האָט די אייגנ־שאַפֿט פֿון (איז שייך צו) אורקראַפֿט. „זײַן וועלט איז דאָס א׳ע אין אונדז, מענטשן״, שג, דערציילערס און ראַמאַניסטן II. ־יקייט.

אורריום — [אוירעריי־יום] די. בס. < איוב, ג, 8. ׳די וואָס פֿאַרשילטן דעם טאָג [פֿון גע־בוירן]׳. „זײַנען פֿאַראַן משחיתים וואָס וועלן געוואָרן א׳״ און די זײַנען ממונה איבער די וואָס שעלטן זיך אַמאָל״, קה, וויילנע תּרל״ה, קיד/ב.

אורעכט — דאָס. מצ ווי אצ. מאַרק וווב. דאָס עלטסטע רעכט, רעכט בײַ די סאָמע אָנהייבן פֿון מענטשלעכער געזעלשאַפֿט. דאָס א׳ פֿון עין תּחת עין.

אור־רשעים — [אויר (אָר) רעשאַאים] דער. מצ נב. תּה. < איוב יח, 5; א׳ ר׳ יהודה [„דאָס ליכט פֿון רשעים וועט אויסגעלאָשן ווערן״]. אויסדרוק געניצט וועג אַ רשע האָט הצלחה. „זאָל ער זיך ניט איבערגעמען, ס׳איז א׳־ר״.

אורשאַפֿונג — די, ־ען. גאָר ערשטע אָדער עלטסטע שאַפֿונג. די א׳ פֿון יש מאין. „אַבער פֿון א׳ען [אין לשונות] בײַ יידיש איז אַ ווייטער מהלך״, ימ, יושפּ IV, 3־6.

אור שבעת הימים — [אויר שיוואָס האַיא־מים] פֿראַזע. < ישעיה, ל, 26. ליכט(קייט) פֿון די זיבן טעג (פֿון וועלטבאַשאַף). דאָרטן: „און דאָס ליכט פֿון דער זון וועט זײַן זיבן־פֿאַך, ווי דער א׳ ש׳ ה״. פֿרגל אור הגנוז. „וועלן משיח וועט קומען, וועט וויידער שײַנען דער א׳ ש׳ ה״.

אורשוואַרץ — אדי. זייער שטאַרק שוואַרץ, אַן שום צומיש פֿון ליכט; וואָס איז פֿון קדמונים אַן שוואַרץ. „זיי פֿלאַמען אַ ווייל מיך אַדורך און פֿאַרשווינדן צוריק אין דעם א׳ן אָפּגרונט דעם בלינדן״, אַל II. ־קייט.

אורשורש — [...שוירעש] דער, ־ים [...שאָ־ראָשים]. עלטסטער, ערשטיקער, לכתּחילהדי־קער שורש. א׳ פֿון אַ וואָרט. „איגעם מענטשן גופֿא האָט ער דערקענט דעם א׳ פֿון יעדן שטרעבן״, ר. ראַקער, נאַציאָנאַליזם און קול־טור.

אורשטאָט — די, ־שטעט. שטאָט פֿון גאָר ערשטע צײַטן. זייער אַלטע שטאָט וואָס פֿון איר האָט זיך אָנטוויקלט די שפּעטערדיקע שטאָט־שע ציוויליזאַציע. „האָט ער דערפֿילט, ער זיצט גאָר אַזוי אויף אויסגעגראָבענע תּורבֿות פֿון אַן אונטערגעגאַנגענער א״, ל. ראַכמאָן, גקן, № 49.

אורשטאָם — דער, ־ען. עלטסטער קדמונדי־קער שטאָם (וואָס פֿון אים שטאַמט אָפּ אַ קייט דורות, אַ פֿאָלק אא). „אונדזער א׳ מיט זײַן יחוס פֿון ׳עבֿדים היינו׳״, רייד. „אויף קידוש־השם געשטאָרבן צוזאַמען — פֿונעם א׳ אָט די העלדן שטאַמען״, מלכּה לי. ־יק — אדי. „איך הער נישט אויף טריקנען פֿון טיפֿן א׳ן קוואַל״, הל, בלאָט אויף אַן עפּלבוים. ־יקייט.

אורשטאָף — דער, ־ן. לכתּחילהדיקער, קד־מונדיקער שטאָף. אורמאַטעריע. א׳ פֿון תּוהו־ובֿוהו. „ס׳עקזיסטירט אַן א׳ (חומר הקדמון) פֿון וועלכן די אַלע אָנצאָליקע וועלטן האָבן זיך געבילדט״, מב״ם, הוגה דעות I, ווילנע 1912. „...האָט געלערנט אַז אַלץ איז געבויט פֿון דעם א׳ — וואַסער״, יאָשונסקי איבז, דאָס וועלט־בילד, וואַרשע 1923. „די כעמישע עלע־מענטן...זײַנען העכסט וואַרשײַנלעך אָנטוויקלט געוואָרן פֿון איין א״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ״י 1931. „וען עס ציטערן די פֿונדאַמענטן פֿון דער וועלט, דאַן קאָן זיך דער קינסטלער שטיצן נאָר אויפֿן א׳ וואָס דאַרף וויידער פֿון כאָאָס אַרויסשײַנען״, שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער I.

אורשטיין — דער, ־ער. גאָר אַלטער שטיין. פּאַלעאָליט. געפֿינען, זוכן א׳ער. „אויסגעפּיל־דעט זיך די ערשטע ערדשיכט וועלכע די גע־אָלאָגן רופֿן: א׳...אויף וועלכע די וואַסערן האָ־בן זיך שוין געקאָנט האַלטן״, מב״ם, הוגה דעות I, ווילנע 1912.

אורשיקזאָל — דאָס? דער? דטשמ. נר. לכתּ־חילהדיקער פֿאַטום, גורל, מזל. „הענט וואָס איז פֿון א׳ באַשערט צו טראָגן און צו מײַס־טערן די וועלט״, דא, ׳הענט׳.

אורשלאָנג — די, ־ען. קדמונדיקסטע שלאַנג. סימבאָל פֿון סאָמע ערשטער זינד. „דאָ האָט מען נישט די א׳ געפֿאָנגען און זי געטייט״, דא, שוואַרץ־רויז, וואַרשע 1910.

אור של גיהנום — [אור שעל געהענעם] פֿראַזע. < פסחים, נד/א, ׳פֿייער פֿון גיהנום׳ [דאָרטן: באַשאַפֿן געווואָרן דעם צווייטן טאָג פֿון בריאת־העולם, דערביבער פֿעלט בײַ דעם טאָג דער ׳כי־טוב׳]. קללה: ברענען אין א׳ ש׳ ג׳.

אור של יום ראשון — [אויר שעל יום רישוין] פֿראַזע. ליכט פֿון דעם ערשטן טאָג פֿון וועלטבאַשאַף. [פֿון דעם ליכט האָבן באַקו־מען זייער שיין די זון און די לבֿנה.]

אורשעפֿער — דער. מצ נב. גאָר ערשטער, קדמונדיקער באַשאַפֿער. ־יש — אַדי. מיט א׳ער גבֿורה.

אורשפּירונג — די, ־ען. נעאָל. סאַמע ערשטע, לכתּחילהדיקע שפּירונג (וואָס פֿון איר אַנט־ויקלען זיך שפּעטערדיקע שפּירונגען). „די איראָנישע א׳, פֿונוואַנען די דערציילונג האָט זיך גענומען״, ב. ריווקין, אונזערע פּראָז־איקער.

אורשפּראַך — די, ־ן. אורלשון. גאָר אַלטע, ערשטע, לכתּחילהדיקע שפּראַך וואָס פֿון איר האָט זיך אַנטוויקלט אַ שפּעטערדיקע שפּראַך אָדער אַ גאַנצע פֿאַמיליע שפּראַכן. די א׳ פֿון אַלע סעמיטן. „עס איז שווער אָנצוגעמען אַז עס איז געווען אייראיניציקע א׳ פֿאַר דעם גאַנצן מענטשלעכן מין״. ־יק — אַדי.

אורשפּראָך — דער, ־ן. נעאָל. לכתּחילהדי־קער שפּראָך וואָס פֿון אים וואָקסן אַרויס שפּעטערדיקע שפּראָצונגען. סאַמע ערשטער אַנ־הייב. „די ערשטע...איז אַרויס די ליבע, א׳ אויס די קערנער פֿון דעם ווײַסן״, צייט, גש ו. „דער ווילן צו זײַן אַ דיכטער [נעמט זיך פֿון] סאַמע א׳ און דערוואַך פֿון די געפֿילן אין דער קינדהייט״, י. מאַניק.

אורשפּרונג — דער, ־ען. 1. אַרכ. מקור, וואָרצל. „פֿיל לייאַן אונ׳ באַרגין אישט אר־שפּרונג אַלי זאַרגין״, צוכט. 2. אַרכ. קוואַל, אורקוואַל. סהמ פֿאַרטײַטשט ׳מקור חיים׳ (משלי׳, י, 11): „אורשפּרונג פֿון לעבן״. אַזוי אויך לקח טוב. „אַז דער פּסוק זאָגט: דען מיט דיר איז א׳ דאָש אייביג לעבן״, תּחנות ובקשות, ווילנע 1858 [איבערדרוק פֿון דיהרנפֿורט 1798], כ/א. 3. אַרכ. אַרויסשטאַם, אַרויספֿלייץ. אַרט פֿונוואַנען עס קומט. טח פֿאַרטײַטשט ׳וטהרה ממקר דמיה׳ (ויקרא׳, יב, 7): „אונ׳ זי זול זײַן ריין פֿון א׳ איר בלוט״. „דער א׳ פֿון דעם אורין...פֿון דר פֿאַנץ״, שבט מוסר, פֿיור־דא 1763. „דאָש גאַנץ לאַנד אַפֿריקה דש דא איז איין א׳ ביז זילבערש״, יוסיפֿון, אַמשט 1661. 4. אַרכ. אַנהייב. „רעט פֿון בית־המקדש אונ׳ ירושלים דיא הייליגע שטאט, איר א׳ אונ׳ צירונג וואש זיא האט גיהאַט״, א. ס. עטהוזין, בית ישׂראל ובית הבחירה, אַמשט 1724, שער. מיט די בב 1 — 4 אין הינטצײַטיקן לשון — דטשמ. „די פֿראַגע וועגן דעם א׳ פֿון דער זשאַרגאָן־ליטעראַטור״, בעמ ו. „איך האָב זיך געהאַט אומגעקערט צום א׳...״, זיך געטראָגן אין רוים ווי אַ נאַקעטע נשמה״, באַש, אַ שיף קיין אַמעריקע׳.

אורשפּרינגלעך — אַדי. דטשמ. נר. לכתּחי־להדיק. פֿרײַערדיק. יסודיק. „אַלע שפּראַכן שטאַמען אָפּ פֿון אַ געוויסער צאָל א׳ע לשונות״, זשיט IV, נ״ל 1912. „זיך אומקערן צוריק צו איר מקור, צו איר א׳ער אייגהייט״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער I. „דער א׳ער ציוניזם קען ווערן דער גיסטיקער פֿוח״, אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־טײַטש. ־קייט — „סימנים פֿון איבערזעצערישקייט, פֿון ניט־א׳״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער II. „דיכטעריש׳ע א׳ פֿון שיר־השירים״, יג, תּוך, ד׳ 147.

אורשרגא — [אוירשראָגע] מענלעכער נאָמען. דזוי שרגא [אַרמיש: ליכט].

אורשריפֿט — די, ־ן. אַלטע, ערשטע, לכתּ־חילהדיקע שריפֿט (וואָס מע האָט שפּעטער קאָפּירט אָדער געביטן). געפֿינען אַן א׳.

־לעך — אַדי. דער א׳ער גוסח.

אורשרעק — דער, ־ן (אויך ווי אצ מיט די). קדמונדיקער שרעק. שרעק פֿון אוראַלטע צײַטן. אַרומגענומען ווערן פֿון אַן א׳. דער א׳ פֿון דעם אומבאַהאַלפֿענעם מענטש.

אורתּורה — די. מצ נב. די סאַמע לכתּחילה־דיקע פֿאָרעם פֿון דער תּורה. „די א׳ (תּורה הקדומה) [אין]...געפֿורעמט פֿון אַבסטראַקטע, געאָמעטריש־אומבאַשטימטע אותיות...אין יעדער קאָמבינאַציע שמיטה באַהאַפֿטן זיך די זעלביקע אותיות אין אַ נײַעם סדר״, א. ליפֿינער, איק, פּסח תשכ״ד.

אור־תּורה — [אויר (אָר) טוירע] דער. מצ נב. לויט משל׳, ו, 23, ׳ליכט(יקייט) פֿון דער תּורה׳. טיפֿע לומדות וואָס בינדט זיך מיט ריינקייט פֿון נשמה. דאָס תּוכיק־עטישע פֿון דער תּורה. עס שטינט אויפֿן רבין דער א״ת׳, „האָט ר׳ אַבאָ אויף אים אַכטונג געגעבן און זאָגט: איך זע אַז פֿון אים אָדער פֿון זײַן קינד וועט אַרויסגיין אַן א״ת״, נוצ, רעט. „די הייליקע שכינה האָט אויף אים נערוט, און דער א״ת׳ האָט געשטינט אויף זײַן פּנים״, מעשׂה מתוקה כּדבֿש, ווילנע 1898.

אורתּנך — דער. מצ נב. נעאָל. תּנך אָן שום שפּעטערדיקע (יידישע) פּירושים. „דער א׳ איז שוין לאַנג אַרויס פֿון אונדזער אויסשליסלעכן רשות״, מ. שטריגלער, איק, פּסח תשי״ח.

אושא — גג. < כּתובות, נא/א; ראש השנה, לא/ב אא. שטאָט אין גליל התּחתון. א׳ איז געווען אַ צענטער פֿון לערנען און פֿון יידי־שער אַליין־פֿאַרוואָלטונג נאָכן חורבן בית־המ. דאָרטן איז באַנייט געוואָרן דער סנהדרין. אַן ערך אין יאָר 140 איז אין א׳ געווען אַ צו־נויפֿקום פֿון תּנאים (הולכי א׳). מיט אים זײַנען פֿאַרבונדן די תּקנות א׳ (וואָס האָבן פֿאַרמולירט חיובֿים פֿון עלטערן לגבי קינדער, פֿון קינדער לגבי עלטערן, רעכט פֿון דער פֿרוי וכדומה) נאָך דער תּקופֿה פֿון גזירות.

אושאַטע — אַדי. < רוס. אויך: **אושאַטע**. וואָס האָט לאַנגע אויערן. א׳ר הונט, אייזל.

אושאַנקע — די, ־ס. < אוק, רוס. וויינטער־דיק היטל מיט אויערן, מיט קלאַפּעס צו פֿאַר־דעקן די אויערן. „אויפֿן קאָפּ האָט ער גע־טראָגן אַן א׳ פֿון וויסן האָז״, סמב.

אושאַק — דער, ־עס. < פויל, אוק, וור. 1. אייבערשטער באַלקן פֿון דער טיר, טיר־געזימס, אייבערשטע שוועל. „פֿון א׳ ביסקל שוועל איז אַראָפּגעהאָנגען אַ געדיכטע נעץ פֿון גרויען שפּינוועבס״, חג, מאַמעס שבתים. 2. ביישטידל, זײַטיקער באַלקן פֿון דער טיר. „די טיר איז אײַנגעשלאָסן אין די א׳עס, ווי אַן אײַנגעמויערטע וואַנט״, שעליובסקי, אין דער וועלט אַרײַן. 3. קרוק פֿון טיר. די טיר הענגט אויף די א׳עס. 4. ראָם פֿון טיר אָדער פֿענצטער. „אַ מנין פֿאַלט אַרײַן, אַ גלאַנץ, אַ מורמל אָפּ, אַ דריי די אויגן צום א״, חג, צוק, פֿעברואַר 1937. 5. דזוי אוסאַק.

אושאַ׳ר — דער, ־עס. < מאַלדעוואַניש, בעס. ריגוע אָדער אויסגראָבונג איבער אָדער אָרום אַ קעלער (דאָס רעגנוואַסער זאָל ניט אַרײַנ־ריגען אין קעלער).

אושוויץ — ← אוישוויץ.

אושטשילקע — ← אוסטילקע.

אושטשיפּען — טרוו. ־פּע, אושטשיפּעט. סל. דזוי שטשיפּען, קנײַפּן. מיט זיך — „ער פֿלעגט זיך אַליין אָפּט קנײַפּן, א׳ די הויט פֿון די ביינער״, ייל, ניט טויט, ניט לעבעדיק, וילנע תּרנ״ם.

אושטשעליע — די, ־ס. רוסיצ. שמאַלער און טיפֿער שפּאַלט צווישן בערג, פֿעלדון. „אין דער א׳ פֿליסט אַ רוישיקער שטראָם״.

אושטשערבקע — די, ־ס. סל. < וור. אויך: **אושטשעראַ** < רוס. אָנווער, היזק. אַ געשעפֿט וואָס ברענגט ניט קיין א׳.

אושיב — דער, ־ן. < אוק, רוס. 1. קלאַפּ, שטויס. „אין דער פֿינצטער וועסטו נאָך כאַפּן אַן א״. 2. בײַגל, צייכן פֿון אַ קלאַפּ. אַ בלויער א׳ אויפֿן פֿוס.

אושיץ — לעמשיץ — באַגריסונג־פֿאָרמל בײַ בעקער־געזעלן אין גאַליציע. „צום ערשטן מאָל אין מײַן לעבן האָב איך זיך באַגנוצט מיט דער בעקערישער לאָזונג א׳, אויף וואָס די געזעלן האָבן תּיכף מיר אָפּגעענטפֿערט — ל׳. מיר דאַכט אַז אָט די לאָזונג שטאַמט פֿון אָט די צוויי ווערטער: ׳אַן שוץ׳ און ׳עעם שוץ׳. בעקער־געזעלן פֿלעגן זייער אָפֿט וואַנדערן... די וואַנדערגדיקע...געזעלן האָבן זיך געגריסט מיט א׳ — ל״, א. גראַנאַץ, אָט גייט אַ מענטש.

אושליאָך — די, ־עס. דזוי שליאָך, שליוכע, וואול. „ווער האָט עס חתונה מיט אַזאַ א״, רייד.

אושניאַק — דער, ־עס. דזוי אושאַק. „מיר קומען צום אַרויסגאַנג, אָבער האַרט בײַם א׳ אַ פֿרישע רעקלאַמע״, ברענמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע. „די גרין־געלע באָוואָקסענע דעכער מיט מאָך פֿוילן, פֿון די א׳עס, פֿענצטער און וועגס שיט זיך אַ געלע טירסע אַזאַ״, אי. דרוקער, קלעזמער, קיעוו 1940.

אושניצע — די, ־ס. < פויל, רוס. 1. רכי־לותניצע, באַריידערקע. די א׳ באַרעדט די גאַנצע וועלט. 2. אויערן־קראַנקייט. זיך צו־קילן און באַקומען אַן א׳. 3. (סטעלמאַכעריי) שטיקל האָלץ, אויסגעפֿראַמט אויבן שמאָל און אונטן ברייט און דין.

אושניק — דער, ־עס. אויערן־ און אויגן־בלעטל פֿאַר אַ פֿערד; פֿאַרשטעלער. א׳עס פֿאַר דעם אָגער, ער זאָל ניט קענען קוקן אין די זײַטן.

אושניק — דער, ־עס. רוסיצ. אויערן־ (נאַז־און האַלדז־)דאָקטער.

אושפּאניע — גג. אַרכ. דזוי שפּאניע. „אונ׳ ער קאָם אין דש לאַנד אושפּאניא אונ׳ ער מאַכט אונטר טעניג...דיא הופֿרט דיז פֿאלקש גיתוס״, יוסיפֿון, אַמשט 1661.

אושפּיז — דער. מצ נב. מיו. < מגילה, כו/א; יומא, יב/א. קאל וב. אַכסניה, גאַסט־הויז, קרעטשמע. „אונט ווייללן סבֿיב לאושפּיז שלו מבית ומחוץ הרבה עכבר־ראשים אויף ענטהלט פֿלעגן צו הבין", אגרת שלמה. אויך: **א׳־בית** [...־באַיִס], די. קאל וב.

אושפּיזין — [אושפּיזן] די. אצ זייער זן. < זוהר, אמור, כג, 4. געהויבענע, חשובֿע, יענע־וועלטיקע געסט, וואָס קומען צו גאַסט אין יעדער סוכה פֿון אַ גאַטספֿאַרכטיקן אין די זיבן טעג פֿון סוכות. די א׳ זײַנען: אַבֿרהם אָבֿינו (סימבֿאָליזירט רחמים), יצחק אָבֿינו (סימבֿ קידוש־השם), יעקבֿ אָבֿינו (סימבֿ תּמימות), יוסף הצדיק (סימבֿ פֿרומקייט), משה רבֿינו (סימבֿ געטרײַשאַפֿט), אַהרן הכּהן (סימבֿ כּהונה) און דוד המלך (סימבֿ מלכות). יעדן טאָג סוכות איז איינער פֿון די א׳ — נאָר דער ריי — דער הויפּט־גאַסט. [פֿון מקובלים איז די אידייע וועגן א׳ אַריבֿער צו חסידים, און פֿון זיי אויך צו אַ טייל מתנגדים. עס איז געווען אַ מנהג אויפֿצוהענגען יעדן טאָג אין סוכּה אַן אַנדער קאָלירטע פּאַפּירענע לאַמטערנע מיטן נאָמען פֿון דעם ראָש פֿון די א׳ יענעם טאָג. פֿאַרן עסן האָט מען חשיבֿותדיק פֿאַרבעטן די א׳: ׳אַזמין לסעודתי א׳ עילאין׳. ווי אַ במקום פֿון א׳ האָט מען פֿאַרבעטן אין סוכּה אַרײַן, אויב מען איז געווען ביכולת, זיבן אָרעמעלײַט. געווען יידן וואָס האָבן אַרײַנגעבראַכט אַ כּסא מיוחד לכּבֿוד די א׳. אַנדערע פֿלעגן פֿאַר זייער כּבֿוד וועגן אָנצינדן ליכט. בײַ חסידים האָט מען זיך נוהג געווען צו פֿראָווען אַ סעודה, אויב זייער רבי האָט געהייסן ווי אייניער פֿון די א׳, און די וואָס טראָגן די נעמען פֿון די א׳ שטעלן אין יענער נאַכט משקה.] איר פֿונק: „אַפֿילו אַן אָרעמאַן אַן אכּיון מעג זיך פֿאַרגינען צו פֿאַרבעטן די א׳". „איז אונדז ליב אונדזער אָרעמע, פֿאַרוואָרפֿענע סוכּה, נעמען מיר אין איר אויף אונדזערע א׳, די ליבע געסט פֿון דער ווײַטער ליבסטער פֿאַרגאַנגענהייט", פּרץ. „צוויי חסידים זײַנען געגאַנגען צו פֿוס / אויף סוכות צום רבֿין קיין ריזשין / — זיי האָבן געוואָלט הערן דעם שמו״ס / דעם רבֿינס מיט די א״׳, יגל. „געוויזן די סוכּה שוין ליידיק, ניטאָ די א״׳, אָר, ׳נס אום שמחת־תורה׳. „אומגעזען האָבן זיך אויך וואו באַווײַזן, בײַם גרי־גינקן, דינינקן דורכלויכט פֿון סכך, די אור־חים די גרויסע, די זיבן א״׳, אַל III. אויך **א׳ עילאין** [אילאַאין] = די הויכע (דער־הויבענע) א׳, „אין דעם פֿינטעלע [אין סוכּה] קומען אַרײַן א׳ ע׳ צו גאַסט", פּרץ, ׳אַ יונגן שרײַבערס חנוכּה׳.

אושפּיך — דער, ־ן. לאַקל, אַלט־רוס.: *Ru* < *ospiciu*. משוגעים־הויז (געניצט אין האַלב־פֿאַרשטעלטע ריידע: אין רום באַטײַט דאָס וואָרט אַכסניה). „מע האָט געמוזט אים אַוועק־שיקן אין א׳ אַרײַן", ריידע.

או׳שקורים — דער. מצ נב. לאַקל, לר. אײַנהייצן = *Lit*: užkurti >. וועג עס האָט חתונה מיט אַן אַלמנה און פֿירט (נעמט אי־בער) איר בעל־הבתּישקייט.

אושר — [אוישער] דער. מצ נב. < לויט בראשית, ל, 13. תּה. זן. גליק, מזל, הצלחה, צופֿרידנקייט, נחת. „מ׳קאָן נישט געפֿינען א׳ אין עושר". „נישט אין עושר איז דאָ א׳".

אות — [אָס] דער (דאָס), מצ: ־יות [אויסיעס] < שבת, קד/ב אא. פֿקפֿ: **אות(י)עלע, ־ך, אותיותלער.** 1. צייכן צו סימבאָליזירן אַ קלאַנג (אין שריפֿט אָדער דרוק). אַן א׳ פֿון אַלף־בית. יידישע אותיות. גריכישע, לאַטײַנישע, רוסישע אא אותיות. געשריבענע, געדרוקטע, געפּרינטעטע אותיות. גרויסהאַנטיקע, קלייניהאַנטיקע אותיות. גיט קענען מאַכן קיין א׳ = גיט קענען שרײַבן. קלאָרע, שאַרפֿע, צעהאַקטע, מטושטשע אאוו אותיות. פּשוטע, צאַצקעדיקע, פֿערלדיקע אא אותיות. „אַן א׳ איז ווי אַ לעבעדיקער מענטש: איינער איז קיינער, עטלעכע צוזאַמען מאַכן גראַמאַטיק, שוו. „די א׳יות זײַנען ווי סימבאָלן וואָס זייער זע־בילד דאַרף זיך אַסאָציאירן מיט אַ באַשטימטן קלאַנג־בילד", זק, יודישע גראַמאַטיק, מינסק 1922. „אַז איר וועט, קינדערלעך, על־טער ווערן / וועט איר אַליין פֿאַרשטיין / ווי־פֿל אין די א׳יות ליגן טערקן / און ווי־פֿל געוויין", וואַרשאַווער פֿריפּעטשיק. „קום אַהער, ינגעלע, נענטער צו מיר, טו אַ קוק אין די קליינע אותיותלעך, טייערע אותיעלעך, גיל־דענע אותיעלעך", מ. מילנער, ׳אין חדר׳. „פֿייערדיקע, ליכטיקע אומאויסלעשלעכע א׳יות", וויקנסם. „די צורה פֿון יעדן א׳ דאַרף זײַן קלאָר און דײַטלעך, ווײַל אין כּתב איז פֿאַר־האַנדן א׳יות וואָס ווײַזן אויס גלײַך איינס צום אַנדערן", חה, ב, 169. „מיר מוזן אַלע אום יעדן פֿרײַז זיך האַלטן אַן דינסטן קלאַנג, אַן מינדסטן א־געפֿלעכט, אַבי ניט אויפֿהערן דאָס לעבן צו געשטאַלטן", הל, לידער פֿון גן־עדן. „ער זאָל ניט דאַוונען אויסנווייניק נאָר פֿון דעם סידור, פֿון וועגן ער זאָל ניט קומען מבֿליע צו זײַן אָדער איבערצוהיפֿערן ח״ו אַן א׳ אָדער אַ וואָרט", ר׳ משה בר׳ נתן נטע [איבז], שבֿט מוסר, סודילקאָוו 1833. „די גמרא וויל האָבן, אַז דעם, פֿון וועמען מע האָט זיך אַפֿילו איין א׳ געלערנט, ברויך מען אויך כּבֿוד אָפּגעבן", י. בודזאַהן, אַ מעשׂה פֿון אַ רב..., ווילנע 1927. [ייִדיש האָט אי־בערגענומען די 22 גרונט־אותיות פֿון דעם לק־אַלף־בית מיט עטלעכע שינויים און צונויפֿ־בינדונגען פֿאַר די וואָקאַלן, דיפֿטאָנגען און די קלאַנגען וואָס זײַנען אין לק ניטאָ. אין גרויסן וווב זײַנען באַזונדערע אותיות: ב און בֿ, כ און כּ, פ און פֿ, ת און ת, ש און שׂ, וואָס דאָס איז טעאָרעטיש ריכטיק. צוליב באַקוועמלעכקייט פֿאַרן נוצער וועלן אין וווב ניט באַטראַכט ווי באַזונדערע אותיות א, אַ; די צונויפֿגעזעצטע אותיות וי, יִ, יי וועלן פֿון שטאַנדפּונקט פֿון סדר ניט באַטראַכט ווי באַזונדערע אותיות — הגם טעאָרעטיש זײַנען זיי באַזונדערע אותיות.] [דאָס ניצן לק־אותיות פֿאַר די לשונות וואָס יידן האָבן איבערגענומען פֿון זייערע שכנים האָט מיטגעהאָלפֿן אין פּראָ־צעס פֿון פֿאַריידישן די דאָזיקע לשונות. פֿאַר־קערט, האָבן די משפּילים אין דײַטשלאַנד ענגיצט די ייִדישע אותיות פֿאַר דײַטש, כּדי צו שאַפֿן אַ גרינגערן איבערגאַנג פֿון ייִדיש צו דײַטש.] [פֿאַראַן אַ סך מעשׂיות, אַגדות, אַרויסזאָגונגען און אָנצוהערנישן וועגן בֿאַ־זונדערע אותיות און וועגן זייער ראָלע און וווערט — אין דער תּלמודישער ליטעראַטור און נאָך מער אין דער קבֿלה־ליטעראַטור. די אותיות שטראַלן אַרויס פֿון די אייבערשטע יסודות. מיט זיי איז די וועלט באַשאַפֿן גע־וואָרן. דורך פֿאַרשיידענע אופֿנים פֿון אויססדרן די אותיות האָט מען געהאָפֿט צו געפֿינען דעם סוד פֿון קץ. לויט דער הלכה דאַרף מען שטאַרק מקפּיד זײַן בײַם שרײַבן די אותיות אין אַ ספֿר־תּורה, תּפֿילין און מזוזות. לויט עירובין, יג/א: „זײַ אָפּגעהיט אין דײַן אומנות" — האָט געזאָגט ר׳ ישמעאל צו ר׳ מאירן וואָס איז געווען אַ סופֿר סת״ם — „ווײַל טאָמער וועסטו פֿאַרפֿעלן אַן א׳ אַדער צוגעבן אַן א׳, קענסטו חלילה חרוב מאַכן די וועלט". „זי האבן די וערטער גצילט, זי האבן די א׳יות גצילט אויך די נקודות די זענען די פּינטלך", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.] [ליבשאַפֿט צו די אותיות אַנטפּלעקט זיך אין פֿאַרשיידענע פֿאַרמען פֿון דער פֿאַלקס־קונסט. זיי האָבן געדינט ווי צירונגען בײַם אויסשטיקן און אויסהאַפֿטן. ייִדישע אותיות זײַנען געווען אַ טעמע פֿאַר פּאָעטן.]

2. (אַרכ און פֿרומער חקירה־ליטעראַ־טור) קלאַנג, וואָרט. אימאַזש פֿון קלאַנג אָדער וואָרט אין דער געטראַכטער שפּראַך. ← אר־תיות־הדיבור. „...אביר האט אים קיין א׳ וואָלין משיב זײַן אוני אַליש אין זיך גירעט"; „קיין א׳ דערפֿטי מאן צו זאגין", גה, 199, 237. „מחשבֿה איז אויך אַ בחינה פֿון אותיות, אַזוי ווי דיבור, מערניט וואָס זיי זײַנען רוחניות־דיקער און איידעלער", תניא, 102. „מע האָט זיך געדאַרפֿט צוהערן...און מדייק זײַן אותיות, ווײַל זײַנט אַ וואָרט איז נוגע אין אַלע עשׂר כּוחות־הנפֿש", לדב, ג״י תשי״ז. *אַן אותיות = אַן רייד, גענײַגט: ווי אַן ענטפֿער אויף דער פֿראַגע ווי עס גייט, מיט בב: א) נישקשה, ניטאָ אויף וואָס זיך צו באַקלאָגן; ב) וואָס וועט העלפֿן דאָס רעדן אַדער דאָס באַקלאָגן זיך (די אינטאָנאַציע מאַכט קלאָר דעם זינען פֿון ענטפֿער).

אות פֿאַר אות = אינגאַנצן פּינקטלעך. אויף אַלע פֿונקטן. איינס נאָך איינס. „וועסט מיר ענטפֿערן א׳ פֿ׳ א׳, כּדאי קיין פּינטלע ניט מוחל זײַן", רייד. „די וועלטער וועט מען קלײַבן ווי פּערל א׳ פֿ׳ א׳", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 3.

איבער אַן אות = מחמת אַ קלייניקייט, אַ קוצו־של־יוד. „צווישן...רבנים טרעפֿט מען אַמאָל אויך...גאַראָנים, וואָס...זידלען זיך אַוועק גאַנצע צייטן איבער אַן א׳ וואָס עס קאָן באַטײַטן", עט, משלים.

איבערגעהאַקט(ער) אות = אַן א׳ מיט אַ פּגם; דעפֿעקטיוועך א׳, איבערגעבראָכן (למשל, די פֿיסלעך פֿון ת רירן ניט אַן דעם דאָך). „און אַז דער בעל־קורא געפֿינט אַמאָל שבת בײַם לייענען אַן א׳ אין דער תּורה, מאַכט ער אַ גוואַלד: גו, האָ!", דלוגאַטש,

די וועלט־מסורה, וואַרשע 1881 [זען שבת, קג/ב; ראַ״ש הלכות ספֿר־תורה; שולחן ערוך, או״ח, לו/ב.]

מיט גאָלדענע (גילדערנע) אותיות פֿאַר־שרײַבן אָדער דרוקן = הויך אָפּשאַצן, שטאַרק לויבן, פֿאַראייביקן.

די דרײַ אותיות = 1. חרם, מורא פֿאַר די דרײַ אותיות; אַרײַנלייגן אין די דרײַ אותיות. 2. סאָוו געפֿע־או (געהיים־פֿאָליציי). „איך פֿיר אײַך אָפּ אין די דרײַ אותיות״. „די דרײַ אותיות ווילן שוין לערנען מיט אײַך בלק״.

וואַנט־אותיות — 1. אותיות צוגעקלעפּטע אָדער צוגעשמאָלצענע צו אַ וואַנט (וויַ אַ צירונג). „היימיש־געצויגענע לײַכטלעך וואָס ווערן גענײַצט צו וו״א״, פּרץ, ׳אין חדר אַרײַן, שקצים׳. 2. אותיות אויף אַ וואַנט־טאָוול: א) אין אַ שול צו לערנען די אותיות פֿון אַלף־בית; ב) בײַם אויפֿגן־דאָקטער אויס־צוגעפֿינען וויטזיכטיקייט, קורצזיכטיקייט פֿון די פֿאַציענטן.

וואָסער־אותיות = מטושטשדיקע, אומ־קלאָרע, אָפּגערידענע.

טויטער אות — פֿיג. פֿאַרגליווערטער, פֿאַר־שטאַרטער דין; פֿיקסירט, פֿאַרשטיינערט געזעץ. בלײַבן אַ טויטער אות — וועגן אַ געזעץ וואָס ווערט אין לעבן ניט דורכגעפֿירט.

טל־ומטר־אותיות — [טאַל־אומאָטער..] זייער קלייניע. ← טל־ומטר.

לויטן (על־פּי) אות פֿון געזעץ — לויט (על־פּי) אַ שטרענגן אויסטײַטש פֿון דער פֿאַרמולירונג פֿון געזעץ, אָן אָפּווײַך, אָן רע־כענען זיך מיט אומשטאַנדן פֿון צײַט אָדער סבֿיבֿה. זיך האַלטן שטרענג בײַם א׳ פֿון געזעץ.

די לעצטע אותיות — בײַם פֿאַרענדיקן שרײַבן אַ ספֿר־תורה. מיט באַזונדערע הכנות פֿלעגט דער סופֿר אויספֿילן די אותיות פֿון ׳לעיני כל ישׂראל׳ אָדער לאָזן עטלעכע אותיות אומפֿאַרענדיקט. בײַם סיום פֿלעגט מען מכבד זײַן חשובֿע בעלי־בתּים אויסצופֿילן אַ פּיסל פֿון ל, קעפּלעך פֿון ש וכדומה.

נישט נאָכגעבן אַן אות — נישט מוותר זײַן אויף אַ קלייניקייט; אַרויסווײַזן שטײַפֿקייט, עקשנות.

די פֿיר אותיות — דער שם הוויה, נאָמען פֿון גאָט. „דער וואָס לעסטערט גאָט איז אַנ־דערש נישט חייבֿ סקילה, סײַדן ער זאָגט אַרויס בפֿירוש דעם שם מיט די פֿיר אותיות״, לויט סנהדרין, נה/ב, ס/א.

ניט קענען קיין צורת אות — זײַן אַ וויסטער עם־הארץ.

קידוש־לבֿנה־אותיות — די. געניצט מיטן בּ: קלאָרער שריפֿט, דרוק, גרויסע אותיות. [וויַיל די תּפֿילה וואָס מע זאָגט בײַם מקדש (מחדש) זײַן די לבֿנה איז געדרוקט מיט גרוי־סע אותיות, מע זאָל זיי קענען לייענען בײַם לבֿנה־ליכט.] אַ מודעה מיט ק׳ל׳א׳.

קלייניע אות(י)עלעך, אותיותלעך = מער פֿאַר דעם וואָס ווערט געוויינלעך געדרוקט מיט קלענערע אותיות ווי דער יסוֹדיקער טעקסט, דה די אַלע פֿירושים און הוספֿות זע אַ טעקסט. *זײַן באַהאַוונט אין די ק׳ א׳ = זײַן אַ וואויללערנער, אַ יודע־ספֿר. אויך: געניט אין די ק׳ א׳; אַ קענער פֿון (אין) די ק׳ א׳. *אַרײַנקוקן אין די ק׳ א׳ = אין רשׁ׳, תּוספֿות, מפֿרשים און בכלל אין דער רבֿנישער ליטעראַטור. „פּעפּס אַ קאָפּ, אַז פֿאַרשטייט אין די קליינע אות(י)ע־לעך״, בערג, אפּנאָנג. „איך בין אָפֿילו אַ פֿראָסטער יידּ, פֿונדעסטוועגן האָב איך ליב אַרײַנצוקוקן אין די קליינע אותיעלעך״, קמ, 1865, № 43.

שטומער אות = אות וואָס ווערט געשרי־בן, אָבער נישט אַרויסגערעדט, למשל, א אין וואו, וואויינען, אָדער ד אין גערעדט, שנײַדט.

אות — [אויס] מצ ־יות [אויסעס]. < בראשית, ד, 15 אא. 1. צייכן, סימן, באַווײַז, סעיף. געווײַלעך געניצט בלויז אין צונויפֿבינדונגען. זן וויַ אַ פֿאַרבײַט פֿאַר אות ברית ←. 2. וואונ־דערציכן. קאַל וחו. „...קומען צו דער מדרגה פֿון דעם א״, נוצ, מא/ב. 3. ציפֿער. „אי־צונד...ווען איך דיר לערנען וויַ אַווי דו זאָלסט דיך נוהג זײַן מיט דעם צענטן א׳ וואָס עס הייסט נול״, מלאכת מחשבֿת, ווילנע 1874.

א׳ לזכרון עולם — אייביקער סימן, בא־ווײַז. „דאָרף די שפּראַך [לשון־קודש] בײַ אונדז זײַן אַן א׳ ל׳ ע׳, אַז מיר האָבן אַמאָל געהאַט אַ גרויסע היסטאָרישע פֿאַרגאַנגענהײַט״, דר׳ יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באַרדיטשעוו 1897.

אות־אמת — [אויס־ע׳מעס] דער. מצ נב. < יהושע, בּ, 12. ריכטיקער צייכן, באַראַ־טיע, ערבֿות. „רחבֿ האָט געבעטן די מרגלים זאָלן איר...געבן אַן א״א׳ זיי זאָלן לאָזן לעבן איר גאַנצע משפּחה״, נוצ.

אות־באות — [אָס־בע־אָס] אדוו. 1. וואָרט בײַ וואָרט, פּינקטלעך, גענוי (בײַם איבערגעבן דאָס געהערטע אָדער דאָס געלייענטע, בײַם ציטירן, איבערזעצן וכדומה). „די גראַטולאַציע איז אָפּגעדרוקט א״בּ׳ אין די רוסישע צײַטונ־גען״, קמ, 1862, № 4. „דיזי פֿר קלארונג וועלן מיר היר שטעלן א״בּ״, שאר, קלז/ב. „איך וועל אײַך איבערזעצן דעם פּינקט א״בּ׳ פֿונעם שער ביז אין לעצט״, ייל, קמ, 1867, № 41. „איר זאָלט קומען און מיר מעתּיק זײַן א״בּ׳ וואָס זיי רעדן דאָרט אויף זייער לשון״, יהל, דער אָפּיקורס, וואַרשע 1904. „די חוזרים פֿלעג־גן קאָנען נאָכזאָגן די רייד פֿון רבֿין א״בּ״.

2. אָקוראַט, לויט אַ מוסטער. פֿונקט אַזוי (וועגן וואָס ס׳וואָל נישט זײַן צו רייד). „פֿראָסטע יידן, שנײַדערס, שוסטערס, קירזשנערס, וואָס מאַכן נאָך דעם מאָדעל [פֿון טראָדיציאָנעלן טראַכט] א״בּ״, ייל, דאָס פּוילישע יונגל, אָדעס 1895. „א״בּ׳ דער טאַטע דער שיכור״, פֿול = געראָטן אין טאָטן, געירשנט זײַנע חסרונות. *יונ — אדי. א״ע איבערזעצונג.

אות־בּריתּ — [אויס־בר״ים] דער. מצ נב. < בראשית, ט, 12, 17 אא. 1. צייכן פֿון בונד (וואָס דערמאָנט די התחייבֿותן פֿון אײַן צד לגבי דעם צווייטן). „וויַ אַן א״בּ׳ האָבן דוד און יהונתן זיך געביטן מיט זייערע מל־בושים״. „לאָמיר זיך איבערבעטן און וויַ אַן א״בּ׳ מאַכן אַ לחיים״.

2. מילה און דאָס זײַן געמלט. < בראשית, יז, 11 אא. [וויַ אַ צייכן פֿון בונד וואָס גאָט האָט פֿאַרשניטן מיט די בני־ישׂראל, זיי זאָלן זײַן אַן עם קדוש און אָפּגעשיידט פֿון די אומות־העולם.] „דורך דער מילה...הייסן זיא צדיקים...וואל די ישׂראל דיא דאָ היטן דען א״ב״, נצו, כג/א. „דער שם הקודש וועט נשלם אין זייער חותם א״ב׳, אַז זיי זײַנען זיך מל״, נוצ, זשיטאָמיר תרכ״ג. אויך: א׳־ב׳־מילה. אויך: א׳־ב׳־קודש. „די מויל און דער א״ב״ק׳ די צוויי זענען מעיד אויף דעם גאַנצן גוף״, ספֿר הנהגות טובֿות, וואַרשע תרנ״ב.

אותה־שעה — [אויסאָ שאָ] די. מצ נב. < סנהדרין, קז/ב; שבת ל/א אא. תּת. דאָס וואָס איז אין יענער שעה, אין דער זעלביקער צײַט, גראָד דעמאָלט. „א״ש׳ האָט גאָט געוואָלט זיי געבן די תורה...איז אָבער משה געשטאַנען דערבײַ״, לויט שמות רבה, כח, ג. „א״ש׳ האָט דער יידּ זיך אײַנגעהילט אין טלית און מיט ׳שמע׳ אויף די ליפּן אומגעקומען אויף קי־דוש־השם״.

אותו — [אויסע] פּראָנאָם אין לק. אָט דער, אָט יענער, אָט דאָס. ← ווײַטערדיקע ווערטער.

אותו איש — [אויסע (׳סוי)...] < ילקוט שמעוני. געוויינלעך אָן אַרטיקל, וויַ אַ נאָמען. אויך דער. פֿפּ: אותו האיש. 1. נייטראַלע באַצייכענונג פֿאַר ישו הנוצרי, פֿאַר יעזוסן. [יידן האָבן מקפּיד געווען נישט פֿורש בשמו צו זײַן; אויפֿן סמך פֿון „ושם אלהים אחרים לא תזכירו, לא ישמע על פּיך״, שמות, כג, 13.] „אין זייער און־גליון (←) דערציילן זיי, אַז יידן זײַנען שולדיק וואָס מע האָט בעקרייי־ציקט א׳ (ה)א״. „דער פֿאַקט איז, אַז יידן ווילן ניט און וועלן ניט אָנערקענען דעם א׳ הא״, טמז, 1964 IX 13. מעשׂה של אותו האיש (אויך: תּולדות ישו, מעשׂה תּלוי) — אַ ביכל אויף לשון־קודש און אויף יידיש מיט פֿאַנטאַסטישע פֿאַלקס־מעשׂיות וועגן ישו הנוצרי. היות וויַ די צענזור האָט פֿאַרווערט צו דרוקן דאָס ביכל, האָט ער צירקולירט וויַ אַ פּתּב־יד. מע פֿלעגט עס קאָפּירן און לייענען אין דער ניטל־נאַכט. אין וווא, פּאַד, מג איז אָט די פֿירונג נאָך געבליבן אין אָנהייב 20. י״ה.

2. מיו. באַצייכענונג לגנאי, מיט ביטול פֿאַר יעדן מענטש [אווע IV]. 3. געהיים־אָפּצוגעבן. „דער א׳ האי איז פֿון די ערשטע וואָס... שפּרינגט אַראָפּ. זעט אויס אַז ער האָט זיך געכאַפּט, אַז מיר האָבן זיך געכאַפּט״, איק, 1964 X 2.

אותו־באָכער — [אויסע־באָכער] דער. מצ נב. צב. אָט דער יונג, אָט יענער חבֿרה־מאַן. „אַ קלאַנג איז, אַז א״בּ׳ חיים קומט אַרויס מזרע המלוכה״, פּרץ, ׳מסירת נפֿש׳.

אותו־דבר — [אויסע־דאָוואָר] דער. מצ נב. צב.

1. די זעלביקע זאַך, דאָס אייגענע. „דאָס איז דאָך ממש א״ד׳ וואָס איז געשען מיט מיר״, רייד. 2. אייפֿ. יענע זאַך, עפּעס וואָס איז נישט פֿאַסיק, נישט אָנשטענדיק אָנצורופֿן מיטן ריכטיקן נאָמען (פֿאַרק, קילע, מערידן, מע־לעכער אבר אע). „בײַ אים האָט זיך צעשפּילט דער א״ד״, רייד.

אותו ואת בנו — [אויסוי וייעט בנוי] פֿרָאזע. < ויקרא, כב, 28. ‘אים און זײַן זון’, [דער גאָנצער פּסוק אין תּי: „און אַ רינד צי אַ שָׁאף זאָלט איר נישט שעכטן אין איין טאָג מיט זײַן קינד”. די משנה (חולין, ה, א) לערנט, אַז אָט דער פּרינציפּ איז חל אויף אַלע שחיטות, הן אין ארץ־ישׂראל הן אין חוץ־לארץ, און אַז דעם שוחט וואָס בּמזיד געשאָכטן די צווייטע בּהמה קומט מלקות. דאָס פֿלייש פֿון בּיידע בּהמות מעג מען עסן.] „האָט דער אַלטער רבּ אויסגעשריגן: רבּש״ע, דו האָסט געשריבן אין דײַן הייליקער תּורה ‘א׳ ו׳ ב׳ לא תשחטו ביום אחד’ — און דאָ קוילען די רשׁעים קינדער און זייערע מאַמעס כּמה וכמה, און דו שווײַגסט”. נאָמען פֿון פּרק ה׳ אין מסכּתּא חולין. געניצט שפּאָסיק אין פֿאַרשידענע סיטואַציעס: א) „כּ׳וויל נישט זען אותו — אים, ואת בנו — און זײַן טרייפֿענע צורה” (זײַן פּרצוף־פּנים); ב) „כּ׳וויל נישט האָבן קיין מחזקות אותו — מיט אים (דעם בּעל־דּבר) ואת בנו — זיין משפּחתּא(לע)”; ג) „ער האָט געקוילעט אותו — דעם פּסוק פֿון חומש, ואת בנו — און וואָס רש״י מאַכט” (רייד פֿון אַ רבּין, ווען דער תּלמיד האָט פֿאַלש אײַנגעטײַטשט).

אותו־מינוט — ← אותו־רגע.

אותו־מעשׂה — [אויסע־מײַסע] די. צב. 1. די זעלביקע פֿאַסירונג. דזוי אותו־דבר, בּו. „ס׳האָט מיט אים ווידער פֿאַסירט די א״מ׳ ווי פֿאַראַיאָרן”. 2. אייפּ. יענע געשעענישׂ. דאָס וואָס דער הערער וויסט, נאָר ס׳איז נישט לײַטיש צו רעדן דערפֿון: ווי גניבֿה, שמד, האָבן אַ ממזר אש. „אַז די יידן האָבן אָפּגעטאָן די א״מ׳ [געמאַכט דעם עגל], איז משה רבּנו קראַנק געוואָרן”, לויט שמות רבּה, מג, 3. „נאָך א״מ׳ איז ער נעלם געוואָרן”.

אותו־מקום — [אויסע־מאָקעם] דער. צב. < נידה, מז/ב; ניטין, סט/ב. יענער אָרט. 1. אייפּ. געשלעכטלעכער אָרגאַן. „די מוטער חוה האָט צוגעדעקט דעם א״מ׳ מיט אַ פֿיגנ־בלאַט”. 2. פֿאַרשטעלטער נאָמען פֿאַר קלויסטער, תּיפּלה, צערקוע אש. „דער צלם אויפֿן שפּיץ דאַך פֿון א״מ׳ האָט אָנגעוואָרפֿן אויף אים אַ פּחד”.

3. אָרט פֿון טומאה. יעדער אָרט וואָס דער הערער וויסט וועגן דעם, אַבער מע וויל נישט דערמאָנען איבער עפּעס אַ סיבּה. „אין דעם אויגנבליק האָבן אַלע צוגעזען ווי פֿון א״מ׳ איז אַרויס אַ שטיק פֿיגער”, באָש, שטן פֿון נאָרײַ.

4. בּית־הכּיסא, אָפּטריט. „סאָראַ געשטאָנק! שוין צײַט צו רייניקן דעם א״מ׳”, רייד.

אותו־עוון — [אויסע־אָוועז] דער. צב. < שבּת, ל/א. יענע זינד. עבֿירה וואָס מע וויל ניט בּפּירוש אַרויסבּרענגען. „האָט דאָס פֿאַלק געוואוסט אַז הקבּ״ה האָט מוחל געווען דודן דעם א״ע״. פֿרגל אותו־מעשׂה, בּב.

אותו־ענין — [אויסע איניען] דער. צב. < תּנחומא, וירא, ח. 1. דער זעלביקער ענין, די זעלביקע אָנגעלעגנהייט. עס מאַטערט אים א״ע׳. אַ שמועס טאָן, זיך דורכרעדן וועגן א״ע׳.

2. יענער ענין וואָס דער הערער וויסט וועגן דעם, אָבער מע וויל נישט איבער עפּעס אַ סיבּה דערמאָנען. „דו וויסט דאָך, א״ע׳ איז שוין אַ פֿאַרענדיקטע זאַך”. פֿרגל אותו־דבר, אותו־מעשׂה.

אותו־צדיק — [אויסע־צאַדיק] דער. מצ נב. <רשׁ׳, בּראשׁית ב, 3. יענער צדיק [בּענעצט צוליב דרך־ארץ]. „כּדי א״צ׳ זאָל נישט פֿילן דעם שלעכטן ריח פֿון פּערד”.

אותו־רגע — [אויסע־רעגע] די. צב. פּפּ: **אותו־הרגע**. 1. בּענעצט אַזוי. אין דער מינוט, בּאָלד, שוין, גלײַך תּיכף־ומיד. „זאָלסט א״ר׳ אַרײַנקומען אין שטוב!” „זיי וועלן באָלד קומען, די מומעס, א״הר׳ קומען”, פּרץ, ‘שוועסטער’.

2. יענע מינוט, יענע באָשטימטע קורצע צײַט. „די א״ר׳ וועלן מע האָט אים אָנגעזאָגט די בּשׂורה רעה האָט ער געגעבּן אַ פֿאָל צו דער ערד”, רייד. „אין דער א״ר׳ האָט דאָס וויבּ אויפֿגעריסן די טיר”, ה. בערגנער, צוק, נאָוו׳ 1953. „גראָד אין דער א״ר׳ געמוזט אויף אַ וויטל אַראָפֿגיין”, אלחנן צייטלין.

אותו־רשׁע — [אויסע־ראָשע] דער. מצ נב. < בּראשׁית רבּה, כב, כז. יענער רשׁע (בּענעצט כּדי ניט צו דערמאָנען דעם נבֿזהדיקן נאָמען). „זאָל דאָס געדענקניש פֿון א״ר׳ וואָס האָט געוואָלט אָפּמעקן דעם נאָמען זיך בּלײַבן וי אַ פֿלעק אויף די דײַטשן פֿון זײַן צײַט”.

אותות ומופתים — [אויסעס אומאָפּסים] די. בּמ. < דּברים, ו, 22; ירמיה, לב, 20 אא. פּפּ: **אותות און מופתים**. ‘צייכנס און וואונדער’ [ספֿרי, דּברים, יג, 2: אות — אַ פֿענאָמען אין הימל, מופֿת — אויף דער ערד]. 1. איבערנאַטירלעכע דערשײַנונגען (וואָס זייער זינען איז עפּעס צו וויזן אָדער דערוויזן). „זעט מען פֿון [די צדיקים] נישט קיין א׳ ומ׳ גאָר אומגעלערנט, גאָר אַן אַלע חכמות?”, גע־נאַרטע וועלט, 1815. „זיי זוכן די א׳ און מ׳ צרות: וואו זײַנען די הימלען אין קופֿערנער גלוט, די זונען אין זעק און לבֿנות אין בלוט?”, אל ווי. „אַ נזיר פֿון מדבּר דערציילט מיר מיט א׳ ומ״סימנים: כ׳האָב געזען אין מדבּר דעם דאָרן וואָס פֿלאַקערט שוין טויזנ־טער יאָרן”, הר, אין שענסטן טאָג פֿון האַרבּסט.

2. אומלאָגישע באַווײַזן, כּלומרשטע באַ־ווײַזן וואָס זענען אויס עכט. „וואָס ברענגסטו מיר א׳ ומ׳ אַז דער ענין איז אַזוי פּשוט?”, רייד. „די שטאַטסלאָגיק אויפֿן דרך־הישר גייט, מיט א׳ ומ׳ אין דער האַנט”, פּרץ, געדאַנקען און אידיען. „האָט דער אַנדערער קריטיקער באַווײַזן מיט א׳ ומ׳ אַז...”, שע, בלאַנדזענדע שטערן II.

3. לאָגישע ראָיות, פֿאַקטן. „א פֿאַטער שרײַבט צו זײַן זון און באַווײַזט אים מיט א׳ ומ׳ וי וויכטיק עס איז צו לערנען שרײַבן און רעכענען”, יע, מיט 100 יאָר צוריק. „אין אמתן האָט דער יונג יאָ באַווײַזן מיט א׳ ומ׳ אַז דער גוי איז דער גנבֿ”, יופֿאַל, 1882, № 50. „האָט אים אָנגעהויבן באַווײַזן מיט א׳ ומ׳, אַז זײַן יראה, זײַן אַהבֿה...זײַנען נאָר לפּנים”, ממוס, שטורעמצײַט. „אויסוויזן מיט א׳ ומ׳, אַז די נאַטור איז אַ וירטשאַפֿט וואו עס ווערט גאָרנישט פֿאַרלוירן”, פּרץ, ‘עולם־הבּא’. (אויך מיט איר בּײַטעם); „אייניקע האָ־בן באַווײַזן מיט א׳ ומ׳ אַז בּיי אַ גוטן יידן איז נאָר אַ שיינע טאָכטער — מוז אויך איר די סטרא אחרא שולט זײַן”, ש. וואָלצענאָק, רבּי יוחנטשע, וואַרשע 1883. „האָט זי אויפֿ־געקלערט און באַווײַזן מיט א׳ ומ׳, אַז ס׳איז נישט גוט וואָס מענטשן קריגן זיך”, שע. א״ומ־מ אַ כ ע ר — איר. ווער עס מאַכט אָדער וויזט א׳ ומ׳. „זאָגן דעם א״ומ־מאַכער, אַז אָפּגעבן שטיינער פֿאַר זאָלץ און ברויט איז זייער ניט אָרנטלעך”, יופֿאַל, 1887, № 29. 4. (אין פֿאַרשטעלטע רייד) פֿאַקטישע באַווײַזן אויף עפּעס וואָס איז אומלעגאַל. „א סך אָנדע־רע, וועלכע מע האָט געכאַפּט אויפֿן גרענעץ מיט ‘א׳ ומ׳ אין האָנט, זײַנען פֿאַרשיקט גע־וואָרן אַדמיניסטראַטיוו”, א. בונדאָווסע, פּאָלי־טישע פּראָצעסן, זשענעוו 1904. **דיק** — אַדי.

אותות נפלאות — [אויסעס ניפֿלאָעס] די. בּמ. צב. וואונדערלעכע צייכנס, נסים, וואונ־דערס. „געהערט לויבן דעם בעש״ט וואָס טוט א׳ נ״, קה.

אותי־זכרון — [אויס זיקאָרן] דער, ־ס. צב. לויט שמות, יג, 9. אָנדענק־צייכן. 1. זאַך צו סטימולירן, אַרויסצורופֿן אַ דערמאָנונג, אַן אַסאָציאַציע. אַ בּלום (בּוך), וווי אַן א״ז׳ פֿון אַ באַגעגענישׂ. „גיב זשע, גיב כּאָטש עפּעס מיר אַן א״ז׳, אַז איך בּין געווען דאָ בּיי דיזער טיר”, פֿרוג ו, ‘דער הויפֿן ערד’.

2. ספּעצ פֿאַר דעם צוועק געשאַפֿענע מא־טעריעלע זאַך (שריפֿט, פֿאַרמעט, מעדאַל, טאָוול, דענקמאָל אש) צו פֿאַרצייכענען און אויפֿצו־היטן דאָס געדענישׂ פֿון אַ מענטש אָדער אַ געשעענישׂ. אַן א״ז׳ אויפֿן ארט פֿון אַ היס־טאָרישער פֿאַסירונג. אַן א״ז׳ צו אַ יובֿל.

3. יעדער אופֿן צו פֿאַראייביקן. „די נעמען פֿון די גאַסן און די שטעט פֿון ישׂראל זײַנען אַן א״ז׳ נאָך גרויסע יידישע פּערזענלעכקייטן”. „כּז בנימן איז אַן א״ז׳ פֿון יידישער גבֿורה און קדושה אין די יאָרן תּש״ב — תּש״ה”.

אותי־חיים — [אויס־כאַיִם] דער, ־ס. צב. צייכן פֿון לעבן. „די עגונה? דער מאַן אירער — ווי אין וואָסער אַרײַן; וואָלט ער כּאָטש געגעבּן אַן א״ח׳ אַז ער לעבט”, רייד. „צוגע־לייגט אַ פּעדער צו דער נאָז — ניטאָ קיין א״ח׳!”

אותיות — ← אות.

אותיות־גיסער — דער, ־ס. שריפֿטגיסער. ל2, דרייזין. „יידישע זעצער און א״ג׳...מעגן פֿראַנק און פֿרײַ וואוינען הי״, יופֿאַל, 1887, № 17. **ערי** — 1. די. וואַרשטאָ וואו מע גיסט אותיות. 2. דאָס. באַשעפֿטיקונג, מלאָכה, פֿאַך פֿון גיסן אותיות.

אותיות דרבי עקיבא — [אויסיעס דערבּי אָקיווע] די. בּמ. נאָמען פֿון אַ מדרש וואָס טײַטשט אויס די אותיות פֿון אַלף־בּית מיט־טיש, אַלעגאָריש און מיט נוטריקון. אויך אַלף־

בית דר׳ עקיבֿא, ספֿר דר׳ עקיבֿא, הגדה דר׳ עקיבֿא [שטאַמט פֿון 8. י״ה און צוגעשריבן ר׳ עקיבֿאן]. „קום און זע וואָס ס׳שטייט אין ספֿר א׳ דר״ע: עס איז פֿאַראַן אַ מלאך וואָס ער שטייט נאָענט בײַ דעם ערשטן הימל און זעט די ווערק פֿון די לײַט״, קה, ווילנע תרל״ה.

אותיות־הגרון — [אויסיעס־האַגאַרוין] די. די קעל־אָדער גאַרגל־קלאַנגען, די פֿיר לאַרינגאַלע קאָנסאָנאַנטן פֿון לשון־קודש א — ה — ח — ע (טיילמאָל ר), וואָס האָבן שוהפֿישן באַזונדער־קייטן אין העברעאישער גראַמאַטיק: ס׳קאָן אין זיי נישט קומען קיין דגש.

אותיות־החיבור — [אויסיעס־האַדיבור] די. בּמ. די קלאַנגען צום (פֿון) רעדן. 1. סכום קלאַנגען פֿון אַ לשון. „די וועלט איז פֿול מיט קלאַנגען, אָבער דער מענטש האָט נאָר זײַנע א״ה״״. 2. באַגרענעצטער סכום ווער־טער אין לשון פֿון אַ יחיד. „יעדע נשמה וואָס גייט אַראָפּ אויף דער וועלט — גיט מען איר מספּר א״ה׳ וויפֿל דער גפֿש וועט אויס־רייַדן״, לדב, ג״י 1957. 3. די ברכה וואָס מע מאַכט אויף אַ מצווה, אויסצודריקן די פֿרייד אַז מע קען מקיים זײַן דעם רצון פֿון הקב״ה. < בית אַהרן לחנוכּה.

אותיות־השימוש — [אויסיעס־האַשימוש] די. בּמ. (העברעאישע גראַמאַטיק) די אותיות וואָס קומען אינאײַנעם מיט די אותיות פֿון שורש און דינען וויַ פֿרעפֿיקסן, אינפֿיקסן, סופֿיקסן אָדער ענדונגען. די כּינויים, די אותיות בכלם, איתן, יונה [דאָ וועלן דערמאָנט: א, ב, ה, ו, י, כ, ל, מ, נ, ת; עס געהערט אַהער אויך ש און ד (אויב מע נעמט אַרײַן דעם אַרמישן עלעמענט)].

אותיות־התורה — [אויסיעס־האַטוירע] די. בּמ. די 22 אותיות פֿון לשון־קודשן אַלף־בית. „האבין מיר דאָך גילעריגט די הקב״ה האט אַלי עולמות בשאַפֿן מיט די א״ה״״, נצו, ה׳ד. [מנחות, כט/ב: עולם־הזה איז באַשאַפֿן געווארן מיטן אות ה׳, עולם־הבא — מיטן אות י׳. ← ברכות, נה/א.]

אותיות־וויז — אַדוו. כּסדר, אות נאָך אות. „איז געווען קלאָר אין תּנך א״, לדב, ג״י 1957.

אותיות־זעצער — דער, ־ס. דזוו זעצער. „דער א־ד׳ איז אַקוראַט ווי אַ מאַשין וואָס אַרבעט״, קמ, 1864, № 40.

אותיותלעך, אות(י)עלעך — [אויסיעסלעך] אויס(י)עלעך] די. פֿאַרקלענערער און צערטל־פֿאַרמען פֿון אותיות. ← אות.

אותיות מאירות — [אויסיעס מייאירעס] די. בּמ. ׳אותיות וואָס לײַכטן, שײַנען׳. 1. ליכ־טיקע, גרויסע אותיות, קלאָרער דרוק, שריפֿט. „דער סידור איז געדרוקט מיט א׳ מ״. 2. אות־תיות וואָס באַלײַכטן, קלערן אויף. „צוואָס זיך אַמפּערן? נייתי ספֿר ונחזה — לאָמיר אַרײַנקוקן אין מקור, א׳ מ׳!״ 3. וויכטיקער דאָקומענט, שריפֿט וואָס קלערט אויף אַ האַרבן ענין.

אותיות מחפּימות — [אויסיעס מאַכקימעס] די. בּמ. < יוסף לקוח. ׳אותיות מאַכן קלוג׳.

געניצט מיט בּב: 1. ס׳איז בעסער צו לערנען פֿון אַ ספֿר אײדער בעל־פֿה, דער ענין וועט דעמאָלט קלאָרער. 2. אַ מקור, געשריבן אָדער געדרוקט, באַווײַזט קלאָר. פֿרגל אותיות מאירות, בב, „די זיבן נאַרישקיימען קוקן אויף די זיבן חכמות וויַ באַנקקווטשערס...זיי האַלטן נישט פֿון די א׳ מ״, יט, טאָג, 12 VII 1958. „באַקענען מיטן אינהאַלט, צוווּאָס? זאָגט דער זיידע, א׳ מ״, שע, ׳אויטאָדאַפּע׳.

אותיות מרובעות — [...מערובאָעס] די. בּמ. די פֿירקאַנטיקע, די קוואַדראַט־אותיות. דער אַשור־פּתב. ענגיצט מיטן ב: שריפֿט פֿון סי־דור, חומש, תּנך (מיט אַן אָנדײַט אויף היילי־קייט); איצט דער געווײַנלעכער דרוק־שריפֿט פֿון לשון־קודש און ייִדיש. „איטלעך פֿאַפּירל, געדרוקט מיט א׳ מ׳, האָט ער געהאַלטן פֿאַר אַ הייליקער שיימע, פֿלעגט ער דאָס אויפֿ־הייבן, אַ קוש טאָן, אַוועקטראָגן אין בית־המדרש און גוגז זײַן אין שמות־קאַסטן אָדער אויפֿן בוידעם״.

אותיות פֿורחות — [...פֿוירכעס] די. בּמ. < עבודה זרה, יח/א. אותיות וואָס פֿלײַען (שוועבן), די אותיות צעפֿלײַען זיך. [גאַנצער זאַץ: „גווילין נשרפֿין וא׳ פּ׳ = די פֿאַרמעטן ברענען, אָבער די א׳ פֿלײַען אַוועק״ — רייד פֿון ר׳ חנינא בן תּרדיון, פֿון די עשׂרה הרוגי־מלכות, ווען די רוימער האָבן אים אײַנגע־הילט אין אַ ספֿר־תּורה און פֿאַרברענט לע־בעדיקערהייט.] ענגיצט מיטן ב: מאַטעריעלע ווערטן קאָן מען אומברענגען, אָבער נישט גײַסטיקע; דאָס אידייאישע לעבט איבער רדי־פֿות מצד מענטשן און אַפֿילו אַ גזר פֿון דער ציַט; דאָס הייליקע בלײַבט שוועבן אָדער פֿלאַטערן אין לופֿט. „וויַ אין אַוויר ברענדיקן הייסע א׳ פּ׳״, פֿינע, ׳ברענעדיקע פֿאַרמעטן׳.

א׳ פּ׳ באַווויר — אויך מיטן ב: סתּם רייד אָן ממשותדיקן אַנהאַלט. „די מצוות מע־שׂיות זײַנען דער קערפּער פֿון די אמונה, אַן זיי איז דאָס נאָר א׳ פּ׳ ב׳...דאָס הייסט אַ לופֿט־געדאַנק וועלכער האָט גיט קיין באָדן״, מב״ם, הוגה דעות ו, ווילנע 1912.

אותיות פֿון מחשבֿה — [...מאַכשאָוע] די. בּמ. אויסדרוק, לבֿוש, כּלים, פֿאַרקערפּערונג. „מחשבֿה איז אויך אַ בחינה פֿון א׳ פּ׳ מ׳ פֿונקט ווי דיבור, מער נישט וואָס זיי זײַנען רוחניותדיקער״, תּניא, כו.

אותיות־פֿרעסער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. *D*: Buchstabenfresser, *R*: буквоед 1. פּעדאַנט וואָס לייגט אָפט נאָר אויף אותיות (גיט אויפֿן זינען, טיפֿערן באַטײַט). אַ פֿילאָ־לאָג, אַן א׳־פּ׳. אַ יוריסט אַן א׳־פּ׳ וואָס רעכנט זיך נישט מיט דער כּוונה פֿון געזעץ. 2. עמע־צער וואָס לייענט אַ סך און פֿאַרשטייט וויניק.

אותיות צו״ר — „כּידוע האָט מען דעם שריפֿט [וויַבערטײַטש־שריפֿט] אויך גערופֿן א׳ צ׳, דאָס הייסט אותיות צאינה וראינה״, ריבּ, יושפּ XIV, 2.

אות יחידית — [...יעכידיס] די. ציפֿער פֿון 0 ביז 9 וואָס ווײַזט אויף די שייכדיקע אייניציקע צאָלן; **א׳ עשירית** — ווײַזט אויף 10ער; **א׳ מאות** — ווײַזט אויף 100ער. „ווילסטו וויסן וויפֿל דו האָסט אינגאַנצן, זאָלסטו שטעלן איין שורה אונטער דער אַנדערער, איין אות אונטער דעם אַנדערן — א׳ י׳ אונטער א׳ י׳, א׳ ע׳ אונטער א׳ ע׳...מאות אונטער א׳ מ״״, מלאכת מחשבֿת, ווילנע 1874.

אותיק — [אָסיק] אדי. וואָס איז פֿון (לויטן) אות, ווען אותיות קומען אַנשטאָט ציפֿערן. דער ספֿר האָט אַן א׳ע פּאַגינאַציע.

אות־כּבֿוד — [אויס(אָס)־קאָוועד] דער, ־ן. צב. ערן־צייכן. 1. מאַניפֿעסטאַציע פֿון רעס־פּעקט צו אַ לעבעדיקן (געווײַנלעך אין פֿאַרעם פֿון אַ מעדאַל, סערטיפֿיקאַט, שריפֿט). „די פּרעמיע פֿאַרן שרײַבער איז אויך אַן א׳כ׳ פֿאַר אים״. 2. דזוו אות־זפֿרון, בב 3ב (געווײַנלעך אין פֿאַרעם פֿון אַ ספּעציעלן בנין אָדער אינסטי־טוציע). „דאָס שלום־עליכם־הויז אין תּל־אַבֿיב איז אַן א׳כ׳ פֿאַרן בּאַליבטן פֿאָלקס־קינסטלער״. 3. אַן אויסדרוק וואָס איז מרמז אַז אַ צייכן פֿון אַרויפֿגעצוואונגענער דעגראַדירונג ווערט אויפֿגענומען ווי אַ צייכן פֿון כּבֿוד. „די געלע לאַטע איז געווען דער א׳כ׳ פֿאַר ייִדן אין גטאָס״.

אות־לגויים — [אויס־לאַגויאים] דער. מצ נב. צב. [פֿאַראַלעל צו „נס לגויים״ < ישעיה, יא, 12]. צייכן, מוסטער פֿאַר פֿעלקער. „מדינת ישׂראל דאַרף ווערן אַן א״ל׳ הן מיט איר עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג והן מיט איר הויכער עטיק״, אפּא.

אות־לטובֿה — [אויס־לעטויוע] דער. מצ נב. < תהלים, פּו, 17. 1. צייכן צום גוטן, סימן טוב, אָנדײַט אויף גנאָד. „די זון האָט געשײַנט ראָש־השנה; דאָס איז טאָקע אַן א״ל׳ פֿאַר אַ גוט און געזונט יאָר, אָמן!״, רייד. „צעברעכן דעם טעלער? מזל־טוב! זאָל עס זײַן אַן א״ל׳״, רייד.

אות־קין — [אויס קאַאין] דער. מצ נב. צב. אויפֿן סמך פֿון בראשית, ד, 15. ׳קינס צייכן׳ (וואָס גאָט האָט געמאַכט אַז קיינער זאָל אים נישט טייטן). שאָנדפֿלעק פֿאַר פֿאַרברעכן (ממש און סימבאָליש). „עד סוף־הדורות ווען זיי טראָגן דעם א־ק׳ פֿאַר די רציחות לגבי דעם ייִדישן פֿאָלק״, רייד. „אַנהענגען עמעצן אומ־זיסט־אומגישט אַן א־ק׳. זיך אַרומטראָגן מיט אַן א־ק׳. „און מוז זיך נעמען וואונדערן אַ לעבן־לאַנג...און טראָגן אויף זײַן שטערן דעם א־ק׳״, יעקבֿ מייטלים, גק, № 48.

א״ז — ר״ת פֿון: אַבי זקני, אמי זקנתי, אדום זהב, איש זכאי, איש זר, אשה זרה אא.

אַז — קאָנ. 1. *Mhd*: daz [אין עלטערער ליטעראַטור, אויך צום טייל אין פֿם — דאָס]. פֿאַרבינדט אַן אָביעקט־זאַץ מיטן הויפּטזאַץ. אָפֿט נאָך די וועדבן: זאָגן, זען, הערן, ווײַסן, הייסן, באַפֿעלן, פֿאַרשטיין, טראַכטן אא. ער וויַיס אַז ס׳איז גיט אמת. איך פֿאַרשטיי אַז ער באַהאַלט עפּעס פֿון אונדז. „אַז [← בּפ] צוויי זאָגן אַז דו ביסט שיכור — לייג זיך שלאָפֿן״, שוו. „געהערט...פֿון די גרעסטע גל־חים אַז דער וואָס איז נישט מקבל אונדזער אמונה דער איז טמא ומטומא״, שאַרית ישׂראל, [לעמבערג? יאָר?]. „זעט זשע אַז וואָר האָב איך געזופֿן און איר האָט נישט געוואָלט״, מס,

משלי תקע"ד, א, 24. „געהערט האָב איך פֿון לאַנגע אַז וואוינען וואוינט יאָהאַ אין דענעפּרא־וועלט", ממוס, קליאַטשע. „פֿיר איך אײַן אַז אַ וויב זאָל תּמיד האָבן בײַ זיך אַ דרײַערל", שע, 'וועג איך בין ראַטשילד'.

2. קומט נאָך געוונדיזון און פֿאַרטיציפּן און פֿאַרבינדט מיט זיי דעם אָפּהענגיקן זאַץ. נע־מענדיק אין אָכט (באַטראַכט) אַז...; אַנגענומען אַז...; זענענדיק אַז...; פֿאַרשטייענדיק אַז...; אָפּגעמאַכט אַז...; אינגעשטעלט אַז.... אַווי אויך: נ נ י ח אַז...

3. פֿאַרבינדט אויך אַ סובייקט־זאַץ און אַ פּרעדיקאַט־זאַץ מיטן הויפּטזאַץ. „וועמען דאַרף עס אַנגיין אַז אַ ייִדיש בחורל גייט זיך שבת בײַטאָג שפּאַצירן אַ ביסעלע וויטער הינטער דער שטאָט?", שע, 'אויפֿן פֿידל'. „אַז לייבעשי זיצט אויבנאָן האָט אים זייער געשטאָכן", טע־יאַטאָר. „דער כּלל פֿון חכמה איז אַז מע שווײַגט...באַדאַרף מען דערויף קיין חרטה האָ־בן", ספֿר חסידים, תקי"ז? „מײַן רצון איז אַז די קינדער זאָלן בלײַבן בײַם וואַלד בשותפֿות", פּרק, 'פֿיר דורות — פֿיר צוואות'. „דאָס געזעץ איז אַז אַ טייל ירושה מוז גיין פֿאַר דער פֿאַ־מיליע", רייד. 4. פֿאַרבינדט אויך אַ בײַזאַץ מיטן דריקט אויס אַ ציל, אַ כּוונה און פֿאַרבײַט כ ד י. „שטייט אויף גאָר פֿרי אַז איר זאָלט אים טרעפֿן", רייד. „איך קום צו דיר אַז דו זאָלסט מיר העלפֿן", רייד. „אָפּילו צו וואַשן דײַנע פֿיס איז מיר אויך ליב אַז דער שם זאָל זײַן אַז איך בין דײַן וויב", ספֿר חסידים, תק"ז? „איך וועל דיך...מזפּיר זײַן בײַם רבין אַז דו זאָלסט...באַגערן צו לערנען", אש, תּהי־לים־יוד.

5. פֿאַרבינדט אַן אַטריבוטיוון בײַזאַץ מיטן סובסטאַנטיוו; קען פֿאַרבײַטן ו ו א ס. מיט דער הנחה אַז..., מיט דער השערה אַז..., מיט אַ פֿאַרשטענדניש אַז.... „זיא האָט חרטה אויף דיא בײַזי מעשׂים אַז זיא גיטון האט", ספֿר מעשׂה נסים, גח [אות iii]. „איך האָב שוין דערלאַנגט די בקשה אַז מע זאָל מיר פֿאַרלאַ־גערן די ווײַז", רייד. „געבראַכט די פֿרייליכע בשׂורה אַז אָט באַלד קומט צו פֿאָרן...", ממוס. „פֿאַראַן בײַ אונדז אַ וועדטל אַז אַ ייִד, בפֿרט אַן אַרעמאַן, טאָר קיין הנאה ניט האָבן", שע. „דער יצר־הרע האָט שוין אַזאַ גליק אַז אים פֿאַלגט מען אַ סך מער ווי דעם יצר־טובֿ", שע, פֿונעם יאַריִד.

6. *Mhd*: als קומט נאָך אַ קאָמפּאַרא־טיו, ספּעצ נאָך מ ע ר און באַטײַט דזוו ווי, אַזוי ווי. „מער אַז ברויט מיט קרופּניק האָט מען ניט דערפֿון", פֿוס. „אונטער שטיט זיך מער צו טון אַז זײַן פֿר מעגן איז", מ. שער־טילש, ספֿר ירמיה, פּראַג 1602, מח, 30. „איך בין הייליגר אַז דו", סהמ, ישעיה, סה, 5. „עז איז נאָך ערגר אַז דר פֿאָטער", בראַנט. „בעשׂר האט אַז איר אַלי", לט, הקדמה. „איין פֿינשטר אורט, מער שוואַרצר אַז איין קולן", בע, כב/ג. „מער אַז איין יאָר", מרדכי און אסתר, וואַרשע 1842. „...זעקס עופֿות, דאַרף דאָך מער ניט זײַן אַז זעקס לעבעדלעך", שע, 'צער בעלי־חיים'. „מער אַז לאָטעס לייגן קען ער ניט", אר, 'דער אַלטער טעסלער'. „אַ לאַנגער שמועס אָן אַ צוועק...מערנישט אַז [= בלויז] אַן אויסרייד", שע, אַלט־נײַ כּתרי־לעווקע.

7. דזוו ב6. קומט נאָך וועדבן און אַדיק־טיון, ארכ, פֿון בבֿא־בוך: „גלײַך אַז איין האָר" (288), „קויגליך אַז איין ראַד" (530), „שוועבן אַז איין מויז" (567), „זי גינגן הריין אַז צוויי הופשי טויקליך" (624). „גלײַך אַז איין גפֿלאַנצטיר בעטליך גארטן", בע, כה/ג. „מאָגן דיא דא זײַן אַז וויבר אוי קינן ניט פֿיל לערנן", בראַנט. „איר שלייאר אום גי־וואונדן אַז די אבֿלים בײַ אין דיא אויגן", וויינ. „זיא זײַנן נחשב אַז דיא כּלבֿים", נצו, במדבר, ה, 2. „וואָלט דער מענטש געאַרבעט בײַנאַכט אַז וי בײַטאָג", צור, בראשית. 8. דזוו בב 6ד, בײַ אַ פֿאַרגלײַכן. „די קרבנות זײַנען נאָר אַז אַ תּיקון צום קלקול פֿון תּורה", דובנער מגיד, משלי חכמה, ווילנע תּרי"ן.

9. קומט מיט אַ צ ײַ ט־באַטײַט, דזוו ו ו ע ן, זייער אָפֿט אין ריידשפּראַך. פֿונ [דערבײַ ווערט אָפּגעריבן דער חילוק צווישן צײַט און תּנאַי, ← בב10]. „אַז מע קלינגט איז אַ חגא"; „אַז דאָס האַרץ איז פֿול, גייען די אויגן איבער"; „אַז מע קלאַפּט אין טיש רופֿט זיך אָפּ די שער"; „דינער זײַנען געטרײַ אַז זיי זײַנען נײַ"; „אַז מע באַצאָלט אַ חוב, מעג מען מאַכן אַ יום־טובֿ", שוו. „אַז בענציץ דײַנער ווערט אונטערוואַקסן, עלטער ווערן...", ממוס, ווינטשפֿ. „אַז ס'איז ניט געווען קיין געלט, האָט מען געזוכט...", שע, פֿונעם יאַריִד. „אַז מאַניש גייט...אין חדר, בלײַבט ער שטיין בײַם טויער", פּרק, 'מאַניש'.

10. קומט מיט אַ ת נ א־באַטײַט, דזוו אויב. ← בב. „אַז עס גייט ניט, שטופֿט מען אונטער"; „אַז גאָט ווייל, שיסט אַ בעזעם (אויך)", שוו. „אַז ניט הײַנט איז מאָרגן, און איבער־מאָרגן איז אויך אַ טאָג", פֿוס. „אַז פֿיל, פֿאַר־מאַכט ער אַ הונדערטער", רייד. „אַז הויך, קען איך אויסגעבן אַ צענערל", רייד. „אַז מע רעדט, דערריידט מען זיך"; „אַז מע ווייל לער־נען פּסדר, מוז מען יונגערהייט גיין אין חדר"; „אַז מע האָט נעכטן געגעסן, איז מען הײַנט ניט זאָט"; „אַז אַ ביסל איז גוט, איז אַ סך נאָך בעסער", שוו. „אַז איך וואָלט געהאַט דעם מלכס אוצרות...", פֿל. „אַז ער ווייל ניט גיין, זעץ אים אויס די ציין", פֿל. „אַז ס'איז באַשערט דאָס גרויסע געווינס,...קומט עס גלײַך אין שטוב אַרײַן", שע, טביה.

11. וויזט אויף דער מדרגה; פֿאַרבײַט (און באַווירקט פֿון) א ז ש. קאָלט אַז פֿאַרפֿאָרן צו ווערן. הייס אַז מע קען צעגיין וי פּוטער. „דער טײַך...איז אין די פּאָר יאָר אָפּגעפֿאַלן אַז ערטערוויז קען מען ממש איבערגיין טרר־קן־פֿוס", ממוס, מסעות. „די דאָזיקע רעוואָ־לוציע וועלט צוגעגרייט אַז ניט צו באַמערקן", ים, נעס, 1924.

12. קומט אָנהייב זאָץ וואָס איז עמאָציאָנעל אָנגעלאָדן. קען באַטײַטן: ה ל ו א י, אַז אָך און אַז ווייַ! אַז וואויל איז צו אים! „אַז איך וואָלט שוין פּטור געווארן פֿון אַזאָ אָנשיקע־נישן!" „אַז א בריוו אָדער אַן אָנדער ידיעה זאָל קומען!" „אונטער א נאָרישן קאָפּ — אַז ווי צו די פֿיס", שוו. *אַז לאַנג לעבן זאָלט איר = ב אָפּהענגיק פֿון קאָנטעקסט און אינ־טאָנאַציע, בײַם לויבן אָדער האָבן אַ טענה. „אַז..., מישט זיך ניט אַרײַן! ס'איז ניט אײַער עסק", רייד. „אַז...., גוט וואָס איר האָט עס מיר דערמאָנט", רייד. קללות: „אַז דער טײַוול זאָל עס נעמען!" „אַז דערשטיק זאָל ער זיך מיט דעם פֿעטן ביסן!" אויך אין מיטן זאַץ אין אויסדרוקן: אַז וואויל, אַז גוט, אַז גוט און וואויל. „ווער אָן איר [דער חכמה] לענט זיך אָן, איז אים אַז וואויל", מס, משלי, תקע"ד, ג, 18. „האָלטסטו אויס די פּראָבע אַז וואויל און גוט איז דיר דענסטמאָל", ממוס, מסעות. „טו וי איך זאָג דיר, וועט דיר זײַן אַז גוט און אַז וואויל", שע, פֿונעם יאַריִד ו. 13. קומט נאָך אַן אַנדער קאָניונקציע (בולטער צו מאַכן די פֿאַרבינדונג). „היות אַז איר האָט יא אַזוי באַשטימט, טאָ טוט עפּעס", רייד. „און וי־באַלד אַז זעקס עופֿות, דאַרף דאָך מער ניט זײַן אַז [בפ] זעקס לעבעדלעך", שע, 'צער בעלי־חיים'. „כאָטש אַז יראה איז דער שורש אויף אַוועקגיין פֿון שלעכטס...", תניא, קיא.

14. ארכ. דזוו בלויז, סײַדן. „אַל צײַט בי־גערט ער נישט אַנדרש אַז זײַן הייליגן נאָמן צו דינען", לט, כז/ב.

אַז... אַז — ארכ. דזוו אַזוי...אַז (←). פֿון בבֿא־בוך: „אַז וויט אַז די וועלט זול מן זאגן דר בון" (611); „רידט גלײַך אַז ויל [= פֿיל] אַז די שטומן" (635); „דער איז דיר גלײַך אַז גוט אַז איך" (637); „אַז בא[אַ]לד אַז זי דער זאָך [= דערזען] זײַן גוט גישטאַלטן, דא קונט זי זיך ניט מען [= מיין, מער] אויף האַלטן" (631).

אַזאַ' — פּרע. *Mhd*: ein sô (sâ) ein [< אַזוי. למשל: „דיא הוצאות זײַן גרוש אזו וויטי וועג צו וואוירן", 'פּריוואַטע יידישע בריוו פון 1533', וואכשטיין־בוך, יזוא]. < אַזוי א. בייגט זיך ניט אין אצ, ווען עס קומט פֿ א ר ן סובסטאַנטיוו אָדער סובסטאַנטיווירונג: אַזאַ מאַן, אַזאַ פֿרוי, אַזאַ קינד, מיט אַזאַ מאַן אאַזוי. ווען נייטראַל און נאָכן סוב קען אויך זײַן **אזאס**: שוין א קינד אַזאַ(ס). נאָכן סוב פֿון מענלעכן אָדער וויבלעכן מין קען אויך זײַן פֿטמ: **אזאנעם, אזאנער**. „דו לעבסט נאָך אַלץ מיט אַ מאַן אַזאַנעם!" „מכּל־שכן וועו כ'קען מיך פֿאַררופֿן נאָך אויף אַן אַרגומענט אַזאַנעם", נפֿ, יופֿא, 1938, № 8. מצ — **אזאנע**. אין לר אָן אַ מחיצה־נון פֿאַר אַ וואָקאַל: אויף אַזאַ אופֿן, אַזאַ אַרעמאַן, אַזאַ עכט וואָרט. אין פּד, אוקר קען אַרײַנקומען אַ מחיצה־נון: אויף אַזאַן אופֿן אאזוי. ← אַזוינע.

1. מיט א ספּעציעלער אינטאָנאַציע, אויס־געצויגן און שטאַרק אַקצענטירט, עמאָציאָנעל. וואָס איז אויף א באַזונדערער מדרגה. אַנדערש, אומגעוויינלעך. וואָס איז א יוצא־מן־הכּלל. וואָס רופֿט אַרויס פֿאַרוואונדערונג, רחמנות, פּרא־טעסט אָדער אַן אַנדער שטאַרק געפֿיל. אַזאַ גליק! אַזאַ האַרצוויייטיק! אַזאַ אומגליק! אַזאַ מא־מע! אַזאַ קינד! אַזאַ צדיק! אַזאַ זשוליק! „וויי פֿאַלט דיר אײַן (פֿאַלסטו אויס) צו טאָן אַזאַ זאַך?", רייד. „איך זאָל האָבן אַזאַ פֿרוי...עס איז דאָך דאָס גרעסטע פֿאַרגעניגן מיט איר

זיך צו אונטערהאַלטן", קמ, 1868, № 10. „אַ קאַטאָוועס אַ ביסל אַזאַ מציאה!", ממוס, פּריזוי. „ער איז פֿאַרטיק מיט לייב און לעבן זיך איבערגעבן צו גדליהן — אַזאַ וואויליער, ערלעכער געטרייער מענטש!", שע, יאסעלע סאלאוויי. „אַלצדינג באַקומט עפּעס אַזאַ פֿריינד־לעך, יום־טובֿדיק פּנים", בן־עמי, די ערשטע נאַכט חנוכה, אַדעס 1893. „צוואָס דאַרפֿט איר דערציילן מיט אַזאַ אויפֿרעגונג?", ספּ, סודות. „ער האָט געזען דאָס ברויט אויף אַזאַ אויס־טעלישן שטייגער", אש, תּהילים־יוד. „...איז נפֿטר געוואָרן. אי־וואַ, אי־וואַ, אַזאַ אויסכאַ־פּענישן!", פֿייגל פֿריד, צוק 1957, X. „הער, לאָמיר ביידע תּתונה האָבן! מיר פֿירן זיך שוין אום אַזאַ צייט", פֿל.

2. אָן אַ ספּעציעלער אינטאַנאַציע. וואָס איז אַזוי וויִ עס איז, וויִ עס איז אַנגעווינען אַדער ווערט פֿאַרשטאַנען. וואָס איז גלייך, איז פֿון דעם זעלביקן מין. „איידער אַזאַ לעבן איז שוין גלייכער אַ בעסערס", פֿוהל. „וואָס פֿאַר אַ גוט־מאָרגן אַזאַ גוט־יאָר", שו. „אויף אַזאַ קדיש געהערט אַזאַ ברכו", „וויִ מע פֿרעגט — אַזאַ תּשובֿה קריגט מען", שו. בײַ אַ שבֿועה, אַ וויכטשעניש, ברכה, קללה: אַ שטיק גאָלד זאָל איך האָבן! אַ יאָר אויף מיר (דיר, מײַנע שׂונאים אגּ). אַ גליק זאָל מיר זײַן באַשערט! אַ מכּה זאָל ער קריגן! „אַ שטיקעלע סחורה (ווארע) — מיר שוין אַ יאָר", רייד. „קיין גרויסן טעם האָט דאָס לעבן אַזאַס ניט געהאַט", יײַ, דערציילונגען.

3. דזש בז & בֿז וויִ אַן אַרײַנפֿיר און פֿאַר־בינדונג מיט וויכטערדיקע, דערקלערנדיקע, אויס־טײַטשנדיקע ווערטער. „עס איז אַזאַ איבער־געלויפֿ געווען, אַזאַ ענגשאַפֿט, אַז [← אַז, בז] עס איז שוער אין נפֿשות געגאַנגען", ארז, קמ, 1868, № 49. „טראָג זיך איבער... אין אַזאַ צײַט, אין אַזאַ אָרט, גאַנץ ווײַט און פֿרעמד פֿון דיר", ממוס, שלמה. „שמואליק איז אַבער ניט אַזאַ חבֿר, וואָס מיט איין וואָרט זאָל מען פֿאַרלירן בײַ אים אינגאַנצן", שע, פֿונעם יאַריד. „ס'איז דאָ אַזאַ וואָג וואו אַלץ וועט געמאָסטן און אַלץ וועט געוואויגן", הל, אַ תּפֿילה. „אַוודאי איז דאָ די חאָר אַזאַ וואָס שיילט און ענדערט אום געשטאַלטן", א. שומיאַטשער, אין שרהען פֿון ליבשאָפֿט.

4. וואָס ווײַזט ניט אָן געניר די סימנים אַדער אייגנשאַפֿטן. אַזאַ מין באַשעפֿענישׂ. ס'איז אַזאַ חיה, אַזאַ בוים, אַזאַ כּלי. „מילא, עס איז שוין געווען אַזאַ באַגעגענישׂ", רייד. „דאָס פֿוילן זיך איז געווען בײַ אים אַזאַ מין אַרבעט", דר׳ א. גינזבורג, צוק, 1936, III.

5. (בשׂמכות מיט בֿב) מיט פֿאַרשיידענע אינטאַנאַציעס, וואָס ווײַזן אַרויס די באַציאונג. זעלבשטענדיק, אָן אַ ווײַטערדיק וואָרט, מיט אָן איבערריס אין שטים, מיט אַ מאָך מיט דער האַנט. „וואָס קענסטו טאָן מיט אים? ער איז שוין אַזאַ...", רייד. „אויף אַזאַ...האָבן די חכמים געדרשנט...", רייד.

אַזאַ אַ — אָט אַזאַ. אַ אַ קליינס. „צו אַלדי שוואַרצע יאָר אַ אַ מזל!" „אַ אַ פֿינצטער־נישׂ, אַ אַ פֿאַלן", א. שומיאַטשער, אין שרהען פֿון ליבשאָפֿט. **אַזא איינער** — איינער, עמעצער; וואָס איז ווי אַזאַ וואָס איז שוין דערמאָנט. „איינמאָל איז דורכגעגאַנגען אַ א׳ וואָס האָט אין זײַן טאָרבע מיטגעפֿירט אַ שוחרן, גרויסן שטיין", אש, תּהילים־יוד. **אַזא יאָר אויף...** — בײַם ווינטשן אַדער שעלטן. „רבונו של עולם! אַ וועלט האָסטו באַשאַפֿן — אַ י׳ א׳ מיר; פֿירן פֿירט זי זיך (פֿירסטו זי) — אַ י׳ א׳ מײַנע שׂונאים!", שו.

־אײַך — אַדי. נעאָל. **־איקיוט** — אייגנ־שאַפֿט פֿון זײַן אין אַזאַ גרופּע, אויף אַזאַ אופֿן, פֿון אַזאַ מין.

אַזאָ־ — (כעמיע) ערשטע העלפֿט פֿון אַ צאָל נעמען פֿאַר פֿאַרבינדונגען וואָס האָבן אין זיך אַזאָט (←), למשל: **אַזאָבענזין. אַזאָפֿאַר־בן** — פֿאַרבן וואָס אַזאָט איז זייערער אַ כעמישער באַשטאַנדטייל.

אַזאַאיש — אַדי. < איי < גר. ׳אָן לעבן׳. 1. וואָס איז אָן אַרגאַניש לעבן. 2. (בעאָלאָגיע) וואָס האָט ניט אין זיך קיין סימן אַז עס איז גע־וען פֿאַרבונדן מיט לעבן, וואָס מע געפֿינט דאָרטן ניט קיין פֿאַסילן. אַ׳ע שיכטן פֿון דער ערד. 3. (כע־מיע) דזש אַזאָטיש.

אַזאָ׳ם — דער. בא. < איי < גר. שטיק־שטאָף, ניטראָגען. כעמישער עלעמענט, גאַז אָן קאָליר, אָן אָן ריח, אָן טעם. זײַן סימ־באָל איז N, אַטאָמישע וואָג 14008. 78% פֿון דער אַטמאָספֿער. באַשטאַנדטייל פֿון אַלע לע־בעדיקע געווענ. „די ארגאַנישע שטאָפֿן פֿון אַ פֿלאַנץ...באַשטייען פֿון פֿיר אינפֿאַכע קער־פֿער (עלעמענטן): קוילנשטאָף, וואַסערשטאָף, זויערשטאָף און שטיקשטאָף (אַ׳)", מינקאָווסקי, די פֿלאַנץ און איר לעבן, וואַרשע 1923. **אַ׳־זיערס** — „בראָדעווקע קען מען באַזײַטיקן דורך צוברענען מיט שטאַרקע אַ׳־ד׳", פֿנעז, וילנע 1927, № 19. **־יש** — אַדי. וועראַ: **אַזאָטירן.**

אַזאָטניא׳ק — דער. מצ נב. מישונג פֿון וואַסער מיט אַ ביסל אַזאָט־זײַערס. געניצט צו באַקעמפֿן שעדלעכע אינזעקטן. „וועון מע קען שוין אויף די פֿעלדער גישט טרעטן, באַשפּריצט מען די גראָטשיצע מיט אַ׳", חג, טמז 17 V 1963.

אַזאָטקעס — די, מצ. P: o+zadki. B: осадка >. דאָס וואָס זעצט זיך אַפּ אויף מכשירים און אויך אויף דעם אָרום בײַ אַן אַרבעט. אַ׳ פֿון אייל, פֿון מאַקוכע. „דער מילנער האָט חוצן אַפּצאָל געהאַט דעם פֿול, ...און אַ׳, דעם אַפּפּאַל פֿון דער געזיפּטער תּבֿואה", ה. אַבראָמאָוויטש, יובל XXII, 1.

אַז אַך אוך וויי — דזש אַך און ווייַ (←), נאָר אַ ביסל עמפֿאַטישער. וויִטיקדיקער אויס־דרוק פֿון באַקלאָגן (זיך). ← אַז, בב12. אַז אַ׳ ו׳ מיר (דיר, אונדז, אײַך...). „טאָטע, דו לאָכסט? אַז אַ׳ א׳ ו׳ צו דײַן גלעלכטער", פֿוהל. „וואָס קען איך מאַכן?...אַז אַ׳ א׳ ו׳ איז אונדז ביידע", ממוס, קליאָטשע. „אַז אַ׳ א׳ ו׳ וואָס פֿאַר אַן עליה ער באַקומט", לייב לעווין, רפֿאל דעם שניידער טאָכטער, ווילנע 1888. „אוי, מײַן לעבן, מײַן לעבן! אַז אַ׳ א׳ ו׳!", ג. י. ראָזויטש, ריב משפּחה, ווילנע 1865. „יענער האָט מויערן מיט הײַזער, און איך — אַז אַ׳ א׳ ו׳ צו מיר", פּינסקער שטאָט־לוח, תּרס״ד.

אַזאָ׳ל — דער, ־ן. (כעמיע) פֿאַרבינדונג וואָס האָט אין זיך אַ פֿינפֿגלידערדיקן ריבג, מיט איין אַדער מער אַטאָמען פֿון אַזאָט. **דיאַזאָל** — מיט צוויי אַטאָמען פֿון אַזאָט, **טריאַזאָל** — מיט דרײַ אַטאָמען פֿון אַזאָט. פֿרגל אַזין.

אַזאַלעע — די, ־ס. (באָטאַניק) בלום פֿון צפֿונדיקן קלימאַט; וואַקסט אויף זאַמדיקן באָדן; מיט אַ סך קאָלירן, מיט און אָן אַ ריח. ענלעך אויף ראָזע־דענדראָן. ווערט קולטיווירט אומעטום וויִ אַ דעקאָראַטיוו געוויקס. אויך: **אַזאַליע.** Azalea.

אַזאָם, אַזאָמען — ארכ. דזש דער צווייטער טייל פֿון צוזאַמען. „וען איין חבֿרותא בײַ אַזאָמין זיצט און טואהן זיך פֿון אַזאָמין רײַסן...", עיון, סב/א. „עש האבן עטליכה לײַט מיט אַזאָם שותּפֿות גמאַכט", מ. ז. אייד־ליס, מלאכת מחשבֿת, פֿראָג תּקל״ה.

אַזאָ׳ן — דער, בא. < איי < גר. (כעמיע) גאַז. אַלאָטראָפּישע פֿאָרעם פֿון זויערשטאָף. באַקומט זיך געוויינלעך, וען אַן עלעקטרישער שטראָם וירקט אויף זויערשטאָף. דערבײַ איז פֿאַראַן מער אָ׳ אין דער לופֿט נאָר אַ שטורעם מיט בליצן. געפֿינט זיך מער אין די אייבערשטע שיכטן פֿון דער אַטמאָספֿער וואו זויערשטאָף ווערט באַווירקט פֿון די אולטראַ־וויאָלעטע שטראַ־לן פֿון דער זון. האָט אַ בלוילעכן קאָליר און אַ ספּעציפֿישן ריח. אָ׳ איז אַ שטאַרקער אָקסי־דירנדיקער מיטל, ווערט געניצט צו סטעריליי־זירן וואַסער, צו רייניקן די לופֿט אוא. „פֿון דעם קיצלדיקן אָ־דופֿט וואָס עס גיבן אַרויס פֿון זיך די צעפֿלאַמטע אולטראַ־וויאָלעט־לאָמפּן", דטש, וילנע. „די לופֿט בײַם ים...איז רײַך אין...אָ׳", פֿנעז, פּאַריז 1949, № 9. „עס שמעקן די דראָטן מיט פֿרישן אָ׳", א. כאַריק, קינדער־דיקע וואַכן. **־יש** — אַדי.

אַזאָנאָספֿער(ע) — ספֿערע אין לופֿט מיט אַ סך אָזאָן. „דער צווייטער שיכט פֿון וואולקאַנישן שטויב געפֿינט זיך אומגעפֿער אויף אַ הייך פֿון 150,000 פֿוס, וואָס דאָס איז שוין די אָזוי־גערופֿענע אָ׳ע, וואו ס׳געפֿינט זיך אָזאָן...", טמז, 1963 X 25.

אַזאָנאַציע — די, ־ס. פֿפֿ: **אַזאָניזאַ־ציע.** פּראָצעס פֿון פּראָדוצירן אָזאָן פֿון געוויינלעכן זויערשטאָף, אויך דאָס פֿאַרבינדן אָזאָן מיט אַן אַנדער עלעמענט.

אַזאָניד — דער, ־ן. פֿאַרבינדונג וואָס האָט אין זיך אָזאָן.

אַזאָנירן — טרוו. ־נירט, אָזאָנירט. פֿפֿ: **אַזאָ־נירן,** נר. 1. טראַנספֿאָרמירן זויערשטאָף אין אָזאָן. 2. דורכנעמען עפּעס מיט אָזאָן. אַ׳ די לופֿט כדי גרינגער צו אָטעמען. 3. פֿאַר־בינדן אָזאָן מיט אַן אַנדער עלעמענט. ־ונג.

אַזאַ'ס — אויסרופֿוואָרט. אוקר. *Uk*; зась > אויך: **אזאסיע, אזיאס.** אַזוּעק, טראָג זיך אַפּ! מע טאָר ניט! רירן ניט! רייד ניט! „אַזאַסיע, דו אַפּיקורס איינער", ייל. „מיט די אויגן גאָ, זע, קוק וויפֿל דו ווילסט. נאָר מיט די הענט — אַ'!", שע, טבֿיה. „אַ', דו משומד! מיינט ס'איז אים ליזאַ", שע, 'מעגטשן'. „אַז ער וועט שוין וועלן אַוועקגעבן זײַן גאַנץ פֿאַרמעגן, וועט מען אים זאָגן: אַ'! איצטער איז שוין צו שפּעט", טפּ, גלײקלעכע און אומגלײקלעכע. „צוואַנציק יאָר אָפּגעזעסן בײַם טויער און געקוקט אויף דער לבֿנה, שלאָפֿן — אַ'!", פֿרוג III. „וועמען, וועמען, נאָר מיך אויסלעבן פֿונדאָנען — אַ'!", בערג, בײַם דניעפּער I. **א' דיר** — אויך: דיר אויף צו־להכעיס, דיר אויף צעפּוקעניש. „א' דיר, וועסט בײַ מיר ניט אויספֿירן", רייד. סוב — א) חצוף. „איך פֿרעג, פֿאַרשטייסטו? איך, איך פֿרעג. דרך־ארץ, א'!", ממוס, קליאָטשע; ב) אָפּשפּיי. „מע דאַרף האָבן אַזאַסיע פֿאַר אַן עלטערן מענטשן", רייד.

אַזאָקערי'ט — דער, ־ן. < איי < גר. (מע־דיצין) שלעכטער ריח פֿון מויל.

אַזאָקערי'ט — דער, ־ן. < איי < גר. פֿפֿ: ־צערי'ט. דזוו ערדוואָקס. מינעראַל, ענלעך צו וואַקס, אָן קאָליר אָדער וויכס. געניצט צו מאַכן ליכט, שוכוואַקס, דילוואַקס, וואַזעלין אא.

אַזאָר — ← אוזאָר.

אַזאַר'ט — דער, ־ן. < איי < פֿר < אַראַביש [= וועראָפֿל]. 1. שאַנס, ריזיקע. א שפּיל — יעדער מין שפּיל וואו דער רעזולטאַט איז אָפּהענגיק פֿון פֿורן, ריינעם צופֿאַל און וואָס ציט אַרײַן דעם שפּילער אין דער ספּנה א סך אָנצוווערן. בײַיגדלעכשפּיל, קאָרטשפּיל אא א־שפּילן. „דאָס געווינט פֿון בלוטיקע אַ־ן'", מאַניק, 'קאָשמאַרן'. 2. צעהיצטקייט, אויפֿ־געקאָכטקייט. אײַנשטעלערישקייט. שפּילן מיט א'. „און דאָ שטייט ר' יורקע און שרײַט מיט וויל דאָ: א העזה פֿון א שרץ!", ר' מרדכילע, משלים. 3. (גליקלעכער און גלײַכצײַטיק) געפֿערלעכער צופֿאַל. וועגטורע. גוטע און גלײַכ־צײַטיק געפֿערלעכע געלעגנהייט (צו פֿאַרדינען, אויפֿצוטאָן עפּעס אא). „איך מוש גין אַנדרן האָזאָרט וואו, מיר איז איצונדר אין אַנדרן האָזאָרט קומן צו הענדן", ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. „האָט ער געדאַרפֿט אויסוויקן...זײַן קאָלטבלו־טיקן א'", גרינ, מענטשן און ווערטן.

־יק, ־יש — אד. אויך: **אַזאַרטנע** — „פֿיר הונדערט און פֿופֿציק מפֿטיר... — פֿינף הונדערט! — האָט הערי א' אויסגעשריגן", אפּא, אַרום די חורבֿות.

אַזאַרטניק — דער, ־עס. וונ ־ניצע, ־ס. ווער עס שפּילט מיט אַזאַרס, איז אַרײַנגעטאָן אין אַן אַזאַרטשפּיל. ריזיקאַנט; אײַנשטעלער, ווער עס איז גרייט צו שטעלן אַלץ אין קאָן. „אַן א', אויב ער געווינט הײַנט, וועט ער מאָרגן בלײַבן אָן הויזן", רייד.

אַזאַרן — די, נג. דזוו אַזאַרישע אינדזלען. גרופּע אינדזלען אין אַטלאַנטישן ים, צפֿון־מערב־דיקער פֿון אַפֿריקע. געהערט צו פּאָרטוגאַל, געווען אַנטרינוגג־אָרט פֿאַר פֿאַרטריבענע פֿון פּאָרטוגאַל.

אַזאַרץ — די, ־ס. א"י. < אַראַביש. פֿאַר־וואורף, אויסרייד, פּסק. מאַכן אַן א'. „כ'האָב געהאַט אַזעלכע א"ס אין שטוב", רייד. וועראַ: **אזארען** — ער האָט אים אַזאַרעט [קאָס].

אַז באַלד — דזוו אַזוי באַלד (ווי). „אַז ב' דו וועסט אַנקומען אויף אַן אָרט — קלאַפּ א טעלעגראַמע", רייד. „און אַז ב' ער זיים טרומ־בייטער באט [= געהייסן] זיי זאָלן אומעטום אויסשרייַ...", אב, 'פֿאַריז און וויענאַ'.

אַזבוקע — די, ־עס. אויך: **אַזבו'ק**, דער. רוסיצ. 1. רוסישער אַלפֿאַבעט. „אָט הייבט מען אָן לערנען אײַערע קינדער אַלף־בית־צי רוסישע אַזבוקע", שלמה באַנדאַרטשוק, א ברישף צו אידישע עלטערן, אַדעס 1913. 2. פֿטם. יעדער ניט־ייִדישער אַלפֿאַבעט. 3. ערשט לערנ־ביכל. לערנען זיך לייענען פֿון אַן א'. 4. דאָס עלעמענטאַרסטע, דער סאַמע ערשטער אָנהייב פֿון עפּעס. אַ פֿון מאַרקסיזם, פֿון אַגראַנאָמיע.

אַזבע'סט — דער, ־ן. < איי < גר [ניט־בּרע־נעוודיק]. שטיינפֿלאַקס. גרויער אָדער גרין־גרויער פֿעדעמדיקער מינעראַל, ניט באַאירט פֿון פֿײַער, פֿירט ניט דורך עלעקטרע, כעמיש פֿאַסיוו. געניצט פֿאַר איזאָלאַציע־צוועקן, וויַ א באַדעקונג פֿאַר וועגט, פֿאַר דעכער אא ער־טער וואָס מע וויל באַוואָרענען פֿון פֿײַער. א בינע־פֿאַראַנג פֿון א'. **־יש** — אד. **־טאַאיד** — דער. מינעראַל וואָס אַזבעסט איז זײַן באַשאַנדטייל.

אַדבקול — [...בעק'אל (בעקויל)] דער. מצ נב. 'דעמאָלט מיט א קול' [אין שבתדיקער קדושה, וואָס הייבט זיך אָן מיט 'נקדש': אַז בקול גדול, אַדיר וחזק — „דעמאָלט מיט א שטים פֿון א גרויסן, מעכטיקן און שטאַרקן שטורעם"]. געניצט מיטן ב: ליאַרעם. זידלערײַ. [בײַ קדושה שטייען די מתפּללים שטיל, פֿלוצ־לינג דערהערט זיך דער א"ב־בײַ חזרת הש"ץ, וויַל דער שטייגער פֿון חזן איז „צו נעמען די דאָזיקע וועראטער מיט די העכסטע טענער", יע, דאָוונען.]

אַרויסגיין מיט א"ב = זיך בייזערן, מאַכן גוואַלדן. „און וען איינער האָט זיך צע־קאַכט...אַרויסגעגאַנגען פֿון די כּלים און זיך געגומען צו יענעם מיט א"ב־...", יע. *מורא האָבן פֿאַרן א"ב — פֿאַר יענעמס גערייַ, מענה־לשון. נישט פֿאַרשוויגן דעם א"ב = אָפּעטפֿערן אויף יענעמס זידלערײַען. „מיטן א"ב קאָן מען פֿאַרמאַכן יענעמס מויל", שו. „א"ב" — פּעטש אַן א צאָל", שו [= אויב עמעצער זידלט דיך, ענטפֿער מיט פּעטש].

אַזהרה — [אזהאָרע] די, ־רות. אויך הזהרה. < יבמות, ג/ב; סנהדרין, נד/א. 1. וואָרע(ע)־נונג אַז מע זאָל נישט טאָן קיין עבֿירה, מע זאָל אויסמײַדן א פֿאַרברעכן (מיטן אַנ־וויז אויפֿן געזעץ און אויף דער שטראָף). [לויטן תּלמודישן דין קען אַן אָנגעקלאָגטער אין א קרימינעלן פֿאַרברעכן ניט באַשטראָפֿט ווערן, סײַדן מע האָט אים פֿריִער מזהיר געווען, דה געוויי אָנגעוויזן אויף דער האַרבקייט פֿון פֿאַרברעך און אויף דער שטראָף פֿאַר דעם — 'אין עונשין אלא אם כן מזהירין', < סנה־דרין, נו/ב. אומעטום אין דער תּורה וואו מע בעפֿינט 'לא', 'אל', 'השמר', 'פּן' האָט מען צו טאָן מיט אַן א'. פֿאַראַן פֿאַלן ווען אַ' איז ניט שייך, למשל: ווען מע כאָפּט א גנבֿ בײַ אַן אײַנבראָכונג (אונטערגראָבונג) (שמות, כב, 1), בײַ עדים זוממים אא.] „[גאָטס געזעצן] זײַן גישטאַרקט מיט עונשין אוי' אַ'רות", סהמ, תהלים, קיא, 8. „ער האָט זײַן בית־דין גע־הייסן פֿונאַנדערקלײַבן אַ'רות מע זאָל זיך היטן פֿאַר חמץ ווי פֿאַר פֿײַער", חג, טמז, 1965 X 8.

2. סתם וואָר(ע)נונג. אַן א' ניט צו שפּײַען אויפֿן דיל. „דאָס איז איין א' צו דען מענשן", אַלפּסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובית הבחירה, אַמשט 1724, הקדמה. „'עד שיפֿוח היום ונסו הצללים' — דאָס איז איין א' דעם מענשין, וויַל ער נאָך איז אויף דעם עולם דער דא איז גלײַך אַז איין הרף־עין", נצו, כח/ד. „די גרויסע...א' לבל יעבֿור איש לפּני התּבה בלי רשות הגבאי", א. מאָרגענשטערן, עגל הזהב, וואַרשע 1898. „אין אונדזערע ספֿרים געפֿינען מיר אויך א'רות אַז מע זאָל וויניק רעדן", חה, ב, 293. „בדורות הללו אַכטעט מען זייער וויניק די א'רות הרופֿאים", דברי חכמים, [לובֿ] יאָר? „דערפֿון קומט אַרויס אַן א' אַז בײַם פֿעלד קויפֿן מוז מען זײַן געוואָרנט און באַהיט, מע זאָל זיך נישט אָפּנאַרן", פּרק, ליטעראטור און לעבן.

3. אָנזאָג, באַפֿעל; פֿאַרלאָנג. פֿאַרוואָג. אַן א' צו האַנדלען ערלעך, צו געבן צדקה אאזוי. „ער זאָל למע"ה פֿאַרזאָגן מיט א גרויסע א' און בגזירת כּבוד אב צו זײַנע קינדער, דאָס זיי זאָלן אויסצאָלן זײַנע חובֿות פֿון דער ירושה", נעתק ונאסף ע"י ר' ישׂראל מינסק, אור עולם, ווילנע 1865, ז' 116. „האט אויסגע־רופֿן א גרויסע א': איר זאָלט...[ניט] ריידן מיט די יידן פֿון גוטס בײַ שלעכטס", מעשׂה ירושלים, וואַרשע 1882. „געפֿינט זיך אין... צוואות די א' אַז ניט די קינדער און ניט די פֿרוי פֿון פֿאַרשטאָרבענעם זאָלן ניט גיין נאָך דער מיטה", א. לוריא, 'די צוואה פֿון א פֿינסקער בעל־הבית...', יובל XIII, 5־6.

4. צעטל, שריפֿט, וואו אַן א' איז געשריבן אָדער געדרוקט. אויפֿהענגען אַן א' אויף דער וואַנט פֿון בית־מדרש. אַראָפּריסן די א'.

אזהרה אחר אזהרה — [...אכאר...] וואָר(ע)נונג נאָך וואָר(ע)נונג, דה פֿילמאָליקע א'.

אזהרה גדולה — [...גדוילע] גרויסע, שטרענ־גע א'. **אזהרה גוראה** — [...גוירא] זייער האַרבֿע, שרעקלעכע א'.

אַזהרה לבית־דין — [...לעבע'זדן] פֿראָזע. תּח. < כּתובות, מו/א. א וואָר(ע)נונג דעם בית־דין, דעם געריכט. די צווייטע העלפֿט פֿון זאַץ: 'שלא יהא רק לזה וקשה לזה' = ניט צו זײַן מילד צו איינעם און שטרענג צו א צווי־טן. וועלט געניצט וי אַן אזהרה ניט נושׂא פּנים צו זײַן.

אַזהרות — די. ← אזהרה. נאָמען פֿון פּיוטים אויף די תרי"ג מצוות, אַרײַנגענומען אין מוסף

פֿון בייִדע טעג שבֿועות: ’אַזהרת ראשית לעמך נתת‘, ’אתה הנחלת תורה לעמך‘. די חרוזים אין אַ גייגן לויטן סדר פֿון א״ב און תשר״ק [פֿאַראַן אויך אַ וואַ מע זאָגט שבת־הגדול, שבת־(ת)שובֿה, שבת פֿאַר סוכות, ראָש־השנה און ראש־חודש].

אזוב — [אייזעו] דער, ־ים, ־ן? 1. קלייניר קוסט פֿון דרום־אייראָפּע און נאָענטן מזרח פֿון פֿאַמיליע Hyssop, Ysop. וואַקסט וויל אויף שטייניקן בּאָדן אויסגע־שטעלט צו דער זון. פֿון די טונקל־בלויע אַראָמאַטישע ליפּן־בלומען (לאַביאַטן) פֿון א׳ באַ־קומט מען אַרויס אַן אייל וואָס ווערט געניצט אין דער פֿאַברי־קאַציע פֿון פּאַרפֿום און זייף. ווערט צו דעם צוועק אויך קול־טיווירט.

2. אָפֿט דערמאָנט אין תנך (איינער פֿון די מינים פֿון פֿאַמיליע Marjorana syrica). געניצט פֿאַר ריטועלע צוועקן און ווי אַ דעזינ־פֿעקציע־ און רייניקונג־מיטל. „און איר זאָלט נעמען אַ בינטל א״ג ר א ז און אײַנטונקען אין דעם בלוט וואָס אין בעקן און איר זאָלט צורירן צו דעם אייבערשטידל און צו די בייַדע בײַשטידלער“, תּ׳, שמות, יב, 22. „און ער [דער כהן] זאָל נעמען אויף צו רייניקן דאָס הויז...צעדערהאָלץ און ווערמילרויט און א־גראָז“, תּ׳, ויקרא, יד, 49. „און אַ ריינער מאַן זאָל נעמען א־גראָז און אײַנטונקען אין דעם וואַסער און שפּריצן אויפֿן געצעלט“, תּ׳, במדבר, יט, 18.

אין תנך אויך דערמאָנט ווי אַ סימבאָל פֿון דעם וואָס איז קליין. א־מ אָ ך. „און ער [שלמה המלך] האָט געריידט איבער ביימער, פֿון דעם צעדער וואָס אין לבֿנון און ביז דעם א׳ וואָס וואַקסט אַרויס פֿון וואַנט“, תּ׳, מלכים א, ה, 13. אָזוי אויך שפּעטער: „אויב די צעדער פֿון לבֿנון האָט געטראָפֿן אַ פֿלאַם־פֿייַער, איז וואָס זאָלן שוין טאָן די א׳ים פֿון דער וואַנט“, איבז, מועד קטן, כח/ב. „...פֿון דעם טענע־בוים...אין וואַלד לבֿנון ביז דעם גראָז א׳ וואָס וואַקסט אויפֿן וואַנט, כלומר פֿון דאָס ווייכטיקסטע היינו אַ מענטש בּכּחינת אדם ביז דאָס קלענסטע, היינו אַ בהמה — העלפֿט אַלץ השי״ת“, נוצ.

3. שפּיזן און היילמיטל. אין אַנטיקע צייטן האָט מען די בלעטער פֿון א׳ געוונדט ווי אַ געוירץ צו פֿאַרשיידענע מאכלים און געקעכטסן. געטריקנטערהייט ווי אַ קרייטעכץ זייַנען די א־בלעטער געווען בּרייט באַקאַנט אין דער פֿאַלקס־מעדיצין ווי אַ היילמיטל קעגן הוסטן, בויכווייטיק אא [גלייבעכץ: „צו פֿאַרהיטן עין־הרע און אַנדערע אומרייַנע זאַכן, זאָל ער נע־מען אין די אָפּאָטעק איין קרייטער וואָס עס ווערט אָנגערופֿן א״ק ר ו ט און עס אײַנ־בינדן אין אַ שטיקל לייוונט און דעם קינד אויף דעם האַלדז אָנהענגען“, ר׳ חיל׳ל ליכטנשטיין, עת לעשות, סאָטמאַר תּרפּ״ה]. 4. קינסטלעריש באַפֿוצונג מיט טראַדיציאָנעלן ווערט. „די טירן פֿון אָרון־קודש אין אונדזער נייַער שול אין סטעגעד האָבּ איך געלאָזט מאַכן פֿון אַ מעשע־נעם א־רעליעף מיט בלומען־קעפּלעך פֿון מעש״, ע. לעף, יובל XIII, 7-8. Hyssopus officinalis.

אָזוי׳ — אזו. 1. *Mhd*: ein sô; ie sô ווי־זעז אויפֿן אופֿן פֿון טאָן עפּעס (צוזאַמען מיט באַזעץ־גונגען). מאַך עס אַ׳, אַ׳ נייט (פּוצט, זעץ אָזוי אָזוי) מען. ← אָט אַזוי. (אָט) אַ׳ קאָכט מען לאָקשן = שפּאָסיק, איר. דאָס איז דער ריכטיקער, פּינקטלעכער אופֿן עפּעס צו טאָן. „מילא, אַ׳ זשע, קינדער, הערט מיך צו“, מס, משלי, תקע״ד, ז, 24. 2. ווי־זעז אויף אַן אייגנשאַפֿט פֿון עפּעס (צוזאַמען מיט באַזעץ־גונג פֿון די הענט). אַ׳ גרויס, אַ׳ די גרייס. אַ׳ ברייט, אַ׳ די ברייט.

3. באַטייט אַז דער אופֿן טאָן עפּעס איז ווי פֿרייַער, אָדער ווי מע האָט שוין דערמאָנט (און דער הערער פֿאַרשטייט). אַ׳ אָדער אַ־דערש. אַ׳ טו (ניט). מאַך עס אַ׳ אָדער אַ׳. „און אַ׳ האָבן זיך די קינדער אונטערגעוואַקסן“, צ. ז. רובינשטיין, דער שרעקליכער קנס־מאָל, אַדעס 1883. „האָב איך ליב צו טאָן אַמאָל עמעצן אויף צו־להכעיס: דו זאָגסט אַ׳, זאָג איך אַ׳ [= פֿאַרקערט, אַנדערש]“, שע. „מיר מוזן אַ׳ טאָן, וויל מיר קענען די וועלט ניט איבערמאַכן“, יחל, די אומבאַקאַנטע פֿאַרליבטע, וואַרשע 1901. „כ׳האָב צו דיר ערשט נעכטן אַ׳ געריידט און וועל הײַנט עס רעדן איבערא־נײַס“, אפֿא, לויטער...קוואַל.

4. באַטייט אַז דער מצב, די סיטואַציע, דער תּנאַי, איז ווי פֿרייַער, אָדער ווי מע האָט שוין דערמאָנט (און דער הערער וייס אין וואָס עס גייט). אַ׳ איז עס אַזוי אַ׳ וועט עס בלײַבן. זאָל זײַן אַ׳. „אַ׳ הײַנט, אַ׳ נעכטן — עס איז שווער דעם געריכטן“, שוו. *אויב אַ׳, איז מיטאָן דער ברית = שפּאָסיק, איר. פֿירן מיר דורך עפּעס (ווי שוין אָפּגעמאַכט). „האבן מיר אַלֶש גיפֿאָרשט אונ׳ אַזוי איז עש״, סהמ, איובֿ, ה, 27. „אָבער פֿון דער אַנדערער זײַט איז...אויך שווער איבערצולאָזן די זאַך אַ״, א. ז., ג ודוי פֿון אַן אקושערקע. וואַרשע 1909. „אויב אַ׳, איז מיר שוין איבערגעגאַ־נגען...דער כּעס“, בערג, בײַם דניעפּער ו. „האב איך בּיא פֿולן [= באַפֿוילן]...מען זאָל ראכלעב צו ענק שיקן, אבר איז בעשר איין זוא״, פֿראָגב, 15.

*אַזוי צי אַזוי = מיט בּב 1-4. עס מעג זײַן אויף איין אופֿן, עס מעג זײַן אויף אַן צווייטן; אין בייַדע (אָדער מער) פֿאַלן, בײַ בייַדע (אָדער מער) תּנאים.

5. באַטייט אַז די מ ד ר ג ה פֿון עפּעס אַ זאַך, אייגנשאַפֿט אָדער טוואונג איז ג ל יַ ך צו דעם וואָס איז פֿרייַער געזאָגט אָדער ווערט אויסגעקלערט (אָדער ווערט ממילא פֿאַרשטאַ־נען פֿון הערער). „ווי די מזומנים — אַ׳ די מחותנים“, „אַ׳ ווי די זריעה — אַ׳ איז די תּבואה“, „ווי מע בעט זיך אויס אַ׳ שלאָפֿט מען“, „אַ׳ ווי די צייטן — אַ׳ זײַנען די לייטן“, שוו. „אַ׳ ווי געשטויגן, אַ׳ געפֿלויגן“, פֿוב [= די גאַנצע מעשׂה איז אַ ליגן, איז אויסגעטראַכט]. „ביסט גאָרנישט אַ׳ שלאָכט ווי דאָס מויל דײַן רעדט“, ממוס, ’שם און יפֿת‘. „האָט זי אים...געפֿרעגט: ווען איר שטענדיק אַ׳ טראַכטן?“, ספּ, סודות. „ס׳האָט זיך גראָד באַדאַרפֿט אַ׳ מאַכן, יענער זאָל קראַנק זײַן און אים זאָל באַשערט זײַן“, ממוס, שלמה.

6. פֿאַרבּײַט זייַ ע ר, פֿ י ל, אין אַ גרויס־סער מאָס. אַ׳ גיך, אַ׳ גוט אַזוי. „אַז ס׳איז אַ׳ גוט — (טאָ) פֿאַרוואָס איז אַ׳ שלעכט?“, פֿוב. „די וועלט וועט נאָך אַ׳ גיך ניט אונטער־גיין“, פֿוב. לײַדן אַ׳ פֿיל פּײַן. „טראָגט וואָסער פֿון אַ׳ ווייט און האָט אַ ברוגעס אונטער דער נאָז“, פֿוב. „האט מוזין זוא שענטליך [= שענד־לעך]...אום קומין“, גה, 288. „זי איז געווען ...אַ׳ יונג, אַ׳ שיין“, נאָד, טעג פֿון מײַנע טעג. „באַוווּיזט זיך אַ ליכט אַ׳ אומערדיש־העל, אַ ליכט אַ׳ אומערדיש־גליקלעך“, אָל, ’הינערפֿלעטן‘. „האָבּ איך אין [= אים] גיפֿרעגט וואַרו׳ ער זיך אזוי וויא טוט“, ’שו״ת מהרש״ל‘, לובלין 1599 [הש ן]. „אַז איר טאָטע איז געלעגן אויפֿן טויטנבעט, האָט זי זיך אַוודאי ניט אַ׳ אַוועקגעבראַכט“, קמ, 1869, № 21. „פֿאַרוואָס זאָלט איר זיך אויף מיר אַ׳ אויסבּרענגען?“, ממוס, וינטשפּ. פּפּ מיט אַ׳ פֿ י ל ו ו י: וואָסער, זאָמד, זאָמד און ערד, זאָמד בּיים ים, בּאָבּ, מאָן, מילך, מיסט (אויף די גאָסן), רעגנוואָסער, שטערן (אין הימל), שוועמלעך (נאָך אַ רעגן).

7. קומט צו פֿאַרשטאַרקן אַן אייגנשאַפֿט־וואָרט, צו פֿאַרפֿינקטלעכן אַ פֿאַרגלײַך אָדער אַרויסצוהײבן אַן אַרויסזאָג, אַן ענטפֿער. אַ׳ יונג און אַ׳ שיין ווי זי. אַ׳ ווייט ווי מעגלעך. יאָ אַ׳, ניין, ניט אַ׳. טאַקע אַ׳. „איז אָפּגעלעגן אין אַ העליש פֿײַער אַ׳ גרויס, אַ׳ קליין ווי זעקס וואָכן“, שע.

8. (אין פֿאַרבּינדונג מיט אַ ז) דינט געגוי אָנצוווײַזן דעם אופֿן טאָן אָדער די מדרגה פֿון אַן אייגנשאַפֿט. אַ׳ לויפֿן אַז קיינער זאָל ניט קענען כאַפּן. אַ׳ שיין אַז עס פֿאַרכאַפּט דאָס אויג. „זיי זײַנען בּיי זיך געמאָרן אַ׳ שטאַרק, אַז איבערשיפֿן זיך דעם ים...איז אַ שפּיל“, ממוס, מסעות. „האָט זײַנע קלייַדער אַ׳ אויס־געפֿלעקט, אַז מע האָט זיי געמוזט אַרויס־וואַרפֿן“, יופֿאַל, 1885, № 39. „ער האָט אַ׳ פֿאַרקרימט זײַן פּנים, אַז ס׳איז...געווען אַ רחמנות אויף אים צו קוקן“, נאָמ. „איך מיט מײַנע יונגפֿרויען וועלן אויך אַ׳ טאָן אַז ווי אירע“, ר׳ אַהרן מטריבּש, ספֿר מצח אַהרן, וואַרשע תּר״ג.

9. קומט ווי אַ פֿאַרסך־הפֿלענדיק וואָרט פֿאַר אָדער נאָך אַן אויסרעכענונג אָדער דערקלע־רונג. „עז מייַנט אַזוי: ער שיידט צווישן דעם אוברשטי וושר אונ׳ אונטערשטי וושר“, מח, בראשית, א, 6. „צום ערשטן זיך איין מאָל אונטער צו טוקין אונ׳ דער נאך איין מאָל אונטער צו טוקין — אַזוי איז זיך צום בעשטן נוהג צו זײַן“, עח, כט/ב. „אַ זיידנס שטוב איז אויסגעשטעלט געווייַנטלעך אַ׳: לאַנגע הילצער־נע בענק בּיי די וועגט, אויבנאָן אַ לאַנגער, פֿירפֿיסיקער...טיש...“, ממוס, שלמה. „האָט מען אַ ברירה גיין גאָר אַ׳: ד״ה, מחילה, אין תּחתונים און פֿון אויבן אַ ציצענעם אַרבּע־כנפֿות“, שע.

10. בּאַטײַט דזוי: סתּם; אַן אַ סיבה, אַן אַ פֿאַרווּאָס, אַן באַזונדערע סימנים. סתּם אַ, גלאַט אַ. אַ זיך (←). אַ אַ מענטש. אַ אַ וויבלדע חיה. „מע דאַרף ניט קיין דאָקטער, ס׳וועט אַ איבערגיין", רייד. „שטיי איך מיר אַ אַ וויבלע אין פֿאָדער־חדר זייער שטיל", ממוס, שלמה. „און ער האָט געקענט אַזוינע־זיצן אַ אין אַ וינקעלע", שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. „וואָס קענסטו דערליגן אַז איך וועל אַליין אַ איבערשפּאַצירן הין און צוריק", ווינס, ׳דבורהלה׳. 11. דזוי אַזאַ (ספּעצ ← 2ב). „אַ גרויס גאָלד זאָל איך האָבן וי גרויס ליטוואַקעס איך האָב דאַרטן געזען", פּרץ, רע־זע־בילדער.

12. זעלבשטענדיק, מיט ספּעציעלע אינטאַנאַציעס פֿון אויסרוף אָדער פֿראַגע (איבער־פֿרעג), אויסצודריקן געפֿילן פֿון זיכערהײַט דושט, פֿון פֿאַרוואונדערונג, התּפּעלות, פּראָטעסט [דער לעצטער טראָפּ וועלט צעצויגן און ׳געזונגען׳ אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים]. — „דער רבי האָט עס אַליין געטאָן! — אַזוי? — אַזוי!" „אַזוי? האָסט עס טאַקע אמת?" „אַזוי! אַזאַ נבֿלה!" „אַזוי? אַזוי?". „וי אַזוי?". „אַזוי! — זאָגט ער שטאַרק אויפֿגענעראָכט", ממוס, קליאָטשע. „אַ גאָר? האָט, הייסט עס, דער בלוט־בלבול זיך דאָך אויסגעפּיקט", בערג, בײַם דניעפּער II.

[וויטל בײַ אַן אַזוי איז טעאָרעטיש מיגלעך אַ קאָמפּאַראַטיוו — נעגל **אַזויער** — „גיין דאַרף מען גיין אַ׳ און אַזויער", אפֿא, יעקבֿס געצעלטן].

אַזוי — קאָנ. ← דפֿוי. 1. דערום. אויף אַזאַ אופֿן, בכּן. „אזו וויל ער זיך זעלבר איבר ליברן אין דיא הענד פֿון די יהודים", שאר, קח/ב. „דער יצר־הרע אן רייצט...אזו איז דער שכר גרעסער, וער דען יצר־הרע ניט פֿאָלגט", ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט איבד, תּורת משה, קאַרלס־רוא 1770. „אזו איז דער מאַן גגנגן צו אירס פֿאטר, האט דר פֿאטר אים פֿאר צילט אלי אירי אום שטענטן", אלכּסנדר סענדר עטוויזן, בית ישׂראל ובית החבּירה, אַמשט 1724. „מיר זאָלן אַלע אומקומען אויף קידוש־השם, אַ וועלן מיר אַלע האָבן עולם־הבּא", מעשׂה אומן. „ויבאַלד זיי דערזעען פֿאַר זיך אַ לאַנגע קאַפּאַטע, אַ ווערן זיי מלא רציחה", שע, פֿונעם יאַריד. „ס׳איז אים ביטער אויפֿן האַרצן, אַ אַז וואָס מיר זאָלן ניט זאָגן, וועט ניט העלפֿן", רייד.

2. קומט מיט אַ צײַט־באַטײַט. דעמאָלט, גלײַך, תּיכף. „דז קול איז אין שטאט אוש גגנגן, אזו זענן די נוצרים אוף גשטאַנן...אוג הרגנן אויש פֿיל יהודים", ש׳, כ/א. „וי דער רב האָט געטאָן דעם ברית לייענען, אַ האָט ער געמיינט...", מעשׂה אומן. „וואו נאָר פֿאַניע שטעלט אַרײַן אַ פֿוס — אַ מוז זיין אַ פּאַגראָם", שע, ׳אויפֿן שיף׳. „טאָמער חלילה איז עמעצער קראַנק געוואָרן, אַ איז שוין די מאַמע ניט אַפֿגעטראָטן פֿון בעטל", שע, פֿונעם יאַריד. „וי דער רב האָט געקוקט מיט זײַנע אַפֿענע אויגן, אַ האָבן די...שטערן געמוסן רײַסן זיך פֿון זייערע ערטער", הל, ׳דער וואָלף׳.

אַזוי — קאָנ. ← דפֿוי. 1. דערום. אויף אַזאַ אופֿן, בכּן. „אזו וויל ער זיך זעלבר איבר ליברן אין דיא הענד פֿון די יהודים", שאר, קח/ב. „דער יצר־הרע אן רייצט...אזו איז דער שכר גרעסער, וער דען יצר־הרע ניט פֿאָלגט", ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט איבד, תּורת משה, קאַרלס־רוא 1770. „אזו איז דער מאַן גגנגן צו אירס פֿאטר, האט דר פֿאטר אים פֿאר צילט אלי אירי אום שטענטן", אלכּסנדר סענדר עטוויזן, בית ישׂראל ובית החבּירה, אַמשט 1724. „מיר זאָלן אַלע אומקומען אויף קידוש־השם, אַ וועלן מיר אַלע האָבן עולם־הבּא", מעשׂה אומן. „ויבאַלד זיי דערזעען פֿאַר זיך אַ לאַנגע קאַפּאַטע, אַ ווערן זיי מלא רציחה", שע, פֿונעם יאַריד. „ס׳איז אים ביטער אויפֿן האַרצן, אַ אַז וואָס מיר זאָלן ניט זאָגן, וועט ניט העלפֿן", רייד.

2. קומט מיט אַ צײַט־באַטײַט. דעמאָלט, גלײַך, תּיכף. „דז קול איז אין שטאט אוש גגנגן, אזו זענן די נוצרים אוף גשטאַנן...אוג הרגנן אויש פֿיל יהודים", ש׳, כ/א. „וי דער רב האָט געטאָן ברית לייענען, אַ האָט ער געמיינט...", מעשׂה אומן. „וואו נאָר פֿאַניע שטעלט אַרײַן אַ פֿוס — אַ מוז זיין אַ פּאַגראָם", שע, ׳אויפֿן שיף׳. „טאָמער חלילה איז עמעצער קראַנק געוואָרן, אַ איז שוין די מאַמע ניט אַפֿגעטראָטן פֿון בעטל", שע, פֿונעם יאַריד. „וי דער רב האָט געקוקט מיט זײַנע אַפֿענע אויגן, אַ האָבן די...שטערן געמוסן רײַסן זיך פֿון זייערע ערטער", הל, ׳דער וואָלף׳.

אַזוי אַ — פּרט. ארכ פֿאָרעם: **אַזוי אײַן**. דזוי אַ זאַ (מיט ארכ בײַטעם). „מיר האבן דש גאנצי (ספֿר) גלאזט איבר שרײבן אין אזו איין (לשון), דז עז איטליכש קינד פֿר שטין קען", יוסיפֿון, אַמשט 1743. „נשמר, אזוי אַ זאך וואָס די בהמה ווערט דערמיט געהיט הייסט קיין משא ניט", תּיקוני שבת, אוסטרהא 1818. „האָט דער רבי שטאַרק געווייניט אזוי אַ געוויין וואָס ער האָט...קיינמאָל אַזוי ניט געווייניט, שבּחי בעשט. „...עס זאָל אַזוי אַן אומרעכטע זאַך אויף דער וועלט געשען", חיקל הורוויץ, צפֿנת פענח, 1817. „חלילה, איך זאָל אזוי אײַן שלעכטע זאַך טון", א. פֿאוויר, גדולת יוסף, 1847. „די קינדער וואָס ווערן געבאָרן פֿון אזוי איין באַהעפֿטונג", קה. „קומען צו אזוי אַ גראַד", אמד, סיפורי מוסר, 1875. „נחלאות אין אזוי אַ גרויסער שטאָט וי פּראָג", „אזוי אַן אומתן געוואָרן"; „אזוי אַ זאַך קען זיך אַמאָל אויסקלעפּן אַ צייט", עס, סערקעלע. „דערזען די אשה אין אזוי אַ טראַכט", באַש, שטן פֿון גאָרי.

אַזוי אוך אַזוי — ← אַזוי, אדוי. 1. מיט אַ פֿאַוזע בײַ ׳אוך׳ — אויף איין אופֿן אוך אויף אַ צוויי־טן אופֿן. „מע קען עס טאָן אַזוי — אוך אַזוי", רייד. 2. נאָר אויף דעם אופֿן, ניט אויף קיין אַנדערן. „איך האבי אים מסן ריזלוטציא [= רעזאָלוציע, באַשלוס] גיזאגט זוא אוג׳ אלזו, מוז עש זיין אוג׳ אַנדרשט ניט", גה, 254. 3. וועלט געניצט אויסצומיידן דאָס אײַנבעריגן אַזוינס וואָס דער הערער (לייע־נער) וויייסט שוין. „[זאָגן ראובֿנען] זיצע ברי־דער אַ א׳ אַ׳ האָבן מיר מיט אים [מיט יוסֿפֿן] געטאָן", ר׳ יעקבֿ בר׳ מתּתיהו איבד, תּם וישר, פֿיורדא 1768. „האָט דער שלימזליק, דער יצר־טוב זיצנער, זיך אויסגעשלאָפֿן אים גוט אויסצושיגעצן: אַ א׳ אַ׳, קונדס אייגער!", ממוס, שלמה.

4. וועלט גענוצט ניט צו דערמאָנען אַ פּרט, אַ נאָמען, אַ דאַטע (וואָס איז ניט וויכטיק אַדער וואָס מע וייסט ממילא). „האט...אים גיפֿראגט וויא אַלט בישטו, האט ער אים גי־ענטפֿרט: אזו אוג׳ אזו פֿיל יאָר בין איך אַלט", אלכּסנדר סענדר עטוויזן, בית ישׂראל ובית החבּירה, אַמשט 1724. „ער זאָל וויסן אַז אין דער קרעטשמע שלאָפֿט אַן אַרעמאַן, ער האָט אַ א׳ אַ׳ פּנים", ספּורים נוראים, [לעמבערג]. „— פֿרעגט מען אים: וווי הייסט אירי? ענט־פֿערט ער — אַ׳ א׳ אַ׳", רייד.

אַזוי אַרום — אדוי. פּפֿ, פּטום: **אַזוי אַרו־מע(ר)מ**. אויף אַזאַ אופֿן (וואָס איז שוין דערמאָנט). לאָמיר בלײַבן בעטרײַ אונדזער לשון אוך אַ׳ אַ׳ אויפֿהאַלטן די בולטע אייגנאַרטיקייט פֿון פֿאָלק", רייד. „אַ׳ אַ׳ פֿלעגן די מגידים אַרויסרופֿן בײַם קהל צוהערער...האָפֿענונג צו השי״ת", לדב, ג״י תשי״ז. „אַ׳ אַ׳ איז ער דאָ צוריק" — האָט [ער] אויסגעלאָזט", ברוך מילער, זאַמלונגען, № 12.

אַזוי באַלד — מיט אַז, ארכ אַדער וווי. באַטײַט: וויי נאָר, גלײַך נאָכדעם וויי. „אזו באַלד אז דאש קינד אלף־בית קאן מיט אַלי נקודות... זאָל מן מיט אים שלמויזן אין דר תּפילה",

אַזוי אײַן — פּרט. ארכ פֿאָרעם: **אַזוי אַיין**. דזוי אַ זאַ (מיט ארכ בײַטעם). „מיר האבן דש גאנצי (ספֿר) גלאזט איבר שרײבן אין אזו איין (לשון), דז עז איטליכש קינד פֿר שטין קען", יוסיפֿון, אַמשט 1743. „נשמר, אזוי אַ זאך וואָס די בהמה ווערט דערמיט געהיט הייסט קיין משא ניט", תּיקוני שבת, אוסטרהא 1818. „האָט דער רבי שטאַרק געווייניט אזוי אַ געוויין וואָס ער האָט...קיינמאָל אַזוי ניט געווייניט, שבּחי בעשט. „...עס זאָל אַזוי אַן אומרעכטע זאַך אויף דער וועלט געשען", חיקל הורוויץ, צפֿנת פענח, 1817. „חלילה, איך זאָל אזוי אײַן שלעכטע זאַך טון", א. פֿאוויר, גדולת יוסף, 1847. „די קינדער וואָס ווערן געבאָרן פֿון אזוי איין באַהעפֿטונג", קה. „קומען צו אזוי אַ גראַד", אמד, סיפורי מוסר, 1875. „נחלאות אין אזוי אַ גרויסער שטאָט וי פּראָג", „אזוי אַן אומתן געוואָרן"; „אזוי אַ זאַך קען זיך אַמאָל אויסקלעפּן אַ צייט", עס, סערקעלע. „דערזען די אשה אין אזוי אַ טראַכט", באַש, שטן פֿון גאָרי.

אַזוי אוך אַזוי — ← אַזוי, אדוי. 1. מיט אַ פֿאַוזע בײַ ׳אוך׳ — אויף איין אופֿן אוך אויף אַ צוויי־טן אופֿן. „מע קען עס טאָן אַזוי — אוך אַזוי", רייד. 2. נאָר אויף דעם אופֿן, ניט אויף קיין אַנדערן. „איך האבי אים מסן ריזלוטציא [= רעזאָלוציע, באַשלוס] גיזאגט זוא אוג׳ אלזו, מוז עש זיין אוג׳ אַנדרשט ניט", גה, 254. 3. וועלט געניצט אויסצומיידן דאָס אײַנבעריגן אַזוינס וואָס דער הערער (לייע־נער) וויייסט שוין. „[זאָגן ראובֿנען] זיצע ברי־דער אַ א׳ אַ׳ האָבן מיר מיט אים [מיט יוסֿפֿן] געטאָן", ר׳ יעקבֿ בר׳ מתּתיהו איבד, תּם וישר, פֿיורדא 1768. „האָט דער שלימזליק, דער יצר־טוב זיצנער, זיך אויסגעשלאָפֿן אים גוט אויסצושיגעצן: אַ א׳ אַ׳, קונדס אייגער!", ממוס, שלמה.

4. וועלט גענוצט ניט צו דערמאָנען אַ פּרט, אַ נאָמען, אַ דאַטע (וואָס איז ניט וויכטיק אַדער וואָס מע וייסט ממילא). „האט...אים גיפֿראגט וויא אַלט בישטו, האט ער אים גי־ענטפֿרט: אזו אוג׳ אזו פֿיל יאָר בין איך אַלט", אלכּסנדר סענדר עטוויזן, בית ישׂראל ובית החבּירה, אַמשט 1724. „ער זאָל וויסן אַז אין דער קרעטשמע שלאָפֿט אַן אַרעמאַן, ער האָט אַ א׳ אַ׳ פּנים", ספּורים נוראים, [לעמבערג]. „— פֿרעגט מען אים: וווי הייסט אירי? ענט־פֿערט ער — אַ׳ א׳ אַ׳", רייד.

אַזוי אַרום — אדוי. פּפֿ, פּטום: **אַזוי אַרו־מע(ר)מ**. אויף אַזאַ אופֿן (וואָס איז שוין דערמאָנט). לאָמיר בלײַבן בעטרײַ אונדזער לשון אוך אַ׳ אַ׳ אויפֿהאַלטן די בולטע אייגנאַרטיקייט פֿון פֿאָלק", רייד. „אַ׳ אַ׳ פֿלעגן די מגידים אַרויסרופֿן בײַם קהל צוהערער...האָפֿענונג צו השי״ת", לדב, ג״י תשי״ז. „אַ׳ אַ׳ איז ער דאָ צוריק" — האָט [ער] אויסגעלאָזט", ברוך מילער, זאַמלונגען, № 12.

אַזוי באַלד — מיט אַז, ארכ אַדער וווי. באַטײַט: וויי נאָר, גלײַך נאָכדעם וויי. „אזו באַלד אז דאש קינד אלף־בית קאן מיט אַלי נקודות... זאָל מן מיט אים שלמויזן אין דר תּפילה",

לט1, קנב/א. „אַ׳ ב׳ אַז הקב״ה האָט געזאָגט...", צור, בראשית. „אַ׳ ב׳ וי עך האָט באַפֿוילן, איז עס געוואָרן", רייד. „אַ׳ ב׳ זיי האָבן נאָר דערפֿילט אַ שטאַרקן וינט...", ראָבינזאָהן II, וילנע 1880.

אַזוי גוט וווי — איז (כּמעט) דאָס זעלביקע. „זײַן צוזאָג איז אַ׳ ג׳ וי מזומנים", רייד. „אַ וואָרט איז אַ׳ ג׳ וי אַ חתימת־יד", שוו.

אַזוי גיך וווי — דזוי וי נאָר. אַם. נר. אויך ניט: **אַזוי שנעל וווי**.

אַזוי־געזאָגט — אדי. אויך: פֿלומרשט; וואָס דאָכט זיך נאָר אַזוי, האָט נאָר אַזאַ שם, אַבער באמת איז עס ניט אַזוי. דער אַ־ג־ענער פֿירער. „דער אַלטער רבי...האָט באַאויזן דער אַ־ג־ענער לומדישער וועלט וואָס הייסט קענען לערנען", לדב, נ״י תשי״ז.

אַזוי וי — 1. ← אַזוי, אדוי. קומט בײַם פֿאַר־גלײַכן. גלײַך וי, גלײַך צו, אויפֿן זעלביקן אופֿן וי. לאָמיר לעבן (זיך פֿירן) אַ׳ וי אַלע. „אַ׳ וי מע בעט זיך אויס אַזוי שלאָפֿט מען" (פֿרגל: אַזוי אַדוי, בפ). „אַ׳ וי אַ טאַרבע פֿלעך־קער איז קיילעכדיק, אַזוי איז די לבֿנה שפּי־ציק", פֿוול. אַ׳ וי ער וייס(ט) ניט אַ׳ זאָל עס אים ניט שאַטן. „יידן זענען שטאַרק אין גאָטס ליבשאַפֿט אַ׳ וי אַ מויער", מחזור כל בו לשלש רגלים, פֿירוש עברי־טײַטש בית ישׂראל. „אַן אַרט וואו עס האָבן געברענט אַן אוצר מיט ליכט, אַ׳ וי יום־כּיפּור אין שול", עס, סערקעלע. „וייס ניט וואָס צו ענטפֿערן אַ׳ וי אַן אונטערגעוואַרפֿענער וואָס געדענקט ניט פֿונוואַנען ער איז", ממוס, קליאָטשע. „פֿאַר אונדז...איז אַ שטיקל אַגדתּא געוען...אַ׳ וי אַ שטיקל ברעג וואו מע קען אַפֿרוען זיך", שג, די יוד׳ ליט׳ און די לעזערין. „זיך גע־שעמט אים צו קוקן אין די אויגן, אַ׳ וי איך וואָלט עפּעס בײַ אים געגנבֿעט", ספּ, יודישער קאָלאָניסט. 2. אָפּט בײַם שוועך זיך: אַ׳ וי איך (איר) לעב(ט), אַ׳ וי המינט איז מאָנטיק אויף גאָטס וועלט. „איך שוועך, אַ׳ וי דער מלך לעבט, אַז איר זענט אויס־שפּיערס", ספֿר הישר, מקץ, וואַרשע 1859. 3. ← אַזוי, קאָנ. וויל, היות (וויז). „אַ׳ וי ער וויל ניט, בלײַבט ער אויס", רייד. „אַ׳ וי זיי האָבן ממאס געווען חכמה,...זאָלן זיי פֿאַרזוכן די פֿירות פֿון זייערע מעשׂים", מס, משלי, תּקע״ד, א, 29־31. 4. פֿונקט אין דער צײַט, בעת. „אַ׳ וי זי קומט נאָר אַרײַן, דערזעט זי אים", רייד. „אַ׳ וי זי לויפֿט, באַגעגנט זי זיך מיט שׂרה־רחלען, די באַבע", שע. „אַ׳ וי מיר רײַדן, קומט ער אָן", רייד.

אַזוי־וי־אַלע'דיקיים — די (דאָס). מצ נב. נעגל. < אַזוי וי אַלע. שטאַנדפֿונקט אַז מע (יידן) דאַרף (דאַרפֿן) זײַן וי אַלע. ככל־הגויים־דיקייט. „בײַם מאָדערנעם יידן, וועלן זײַן אידעאַל איז געוואָרן נאָרמאַלקייט, גימסטיקע גלײַכ־שאַלטונג, אַ...", ציט, טמז, 1958 I 24.

אַזוי זיך — אדוי. 1. סתּם אַזוי, אָן אַ קאָנ־טיקער סיבה, אָן אַ בפֿירושן צוועק, אַ׳ ד׳ לעבן. אַ׳ ד׳ ארומשפּילן. אײַנקענייש פֿון וויי־טיק אָדער אַ׳ ד׳ פֿון רגילות", ח. ב. גילדענ־בלאַטט, אברהמעלע בעל־עגלה, וילנע 1913.

„פֿאַרט מען דערוויל נישט אין שטעטל אַרײַן, נאָר גלאַט אַ ז׳, און די...אָנגערס טראָגן זיך", ברוך האָגער, מלכות חסידות. 2. מיטל־מעסיק, נישקהשהדיק, ניט צו (גוט, גרויס אא). „— וווי לעבט זיך אײַך? — אַ ז׳", רייד. „אַלערליי סאָרטן יידן: שיינע יידן..., גלאַט יידן, אַ־ז־יידן און אויך־מיר־יידן", ממוס, ווינטשפּ. „אַבֿרהם מיט אַ לאַנגער בּאָרד, יצחק — מיט אַ ז׳ אַ בערדל", בערג, בײַם דניע־פּער ו.

אַזוי לאַנג — 1. קאָנ. כּל־זמן. „רבונו־של־עולם! גיב מיר ברויט אַ ל׳ איך האָב ציין", פֿוול. „אַ ל׳ דער מענטש לעבט, באַדאַרף ער מאַכן אַ ׳שהכל׳" [= נעמען אַ גלעזל ברענפֿן]; „מע מוז די לבֿנה מחדש זײַן אַ ל׳ זי שטייט"; „אַ ל׳ מע לעבט, טאָר מען ניט רעדן; אַז מע שטאַרבט, קען מען ניט רעדן"; „אַ ל׳ דער אַלטער מלך לעבט, האָט דער נײַער ניט צו שאַפֿן", שוו.

2. אַדוו. (מיט אַקצענטן אויף ביידע ווערטער). אַזאַ לאַנגע צײַט. „דער ליגנער רעדט אַזוי׳ לאַ׳נג אײַן, ביז ער גלייבט זיך אַליין", שוו. „דער מענטש זאָל נאָר אַזוי׳ לאַ׳נג לעבן, אַ ל׳ [בז] ער קען זיך אַליין דערנערן", שוו. קללות: „אַ ל׳ קרענקסטו", „אַ ל׳ זאָל ער אין קרעמפֿן (קדחת) ליגן". „זײַ האָבן זיך אין שטאָט אַ ל׳ געזוימט, ביז זיי האָבן אַלץ אויסגעוועבט", מעשׂה אומן. „...אַ ל׳ ביז זי האָט אויפֿגעהערט צו קינדלען", שע, ׳מילכיקס׳. א׳ ל׳, אַזוי ברייט. „...אַ ל׳, אַ ב׳, ער האָט איר פֿאַרשריבן אַ רפֿואה", שע. „אַ ל׳, אַ ב׳, ביז ער האָט זיך מיט איר אינזיכוט", ייל, פּוילישער יונגל, ווין 1921. „האָט זיך געשפּילט אַ ל׳, אַ ב׳, ביז דאָס קינד האָט פֿונעם...זייגער געמאַכט אַ שטייגער", קמ, 1867, № 12.

אַזוי מער — אַדוו. בעסער. „ווארום זאָל איך לאה נעמען מיט בייזע אויגן, אַ מ׳ נעם איך רחל, די איז היפּש, אָן איין מום", צור, ויצא.

אַזוינאָך — אַדוו. פּד. אויך: **אַזוי׳אַנאָך, אַזוי׳ע(ר)נאָך.** אַזוי אַרום. אויף אַזאַ אופֿן. ווי אַ רעזולטאַט פֿון דעם פֿריערדיקן. „ער איז געווען זיכער אַז נאָר אַ ווינט ער בילין אַ־קריגן די פֿריוואַטע הײַזלעך", אפֿא, טענצערין. „ווי דער רבֿ האָט דאָס געהערט, איז ער אומגעפֿאַלן — און אַזוינאָך איז די חתונה...", פֿם ווען גנבֿים [בײַ אונז יודן, ווארשע 1923]. „זי האָט אָבער נישט געוואוסט אַז אַזוינאָך קומט זי אָפּ מיטן בּיסל נחת אויף דער וועלט", פּרץ, ׳דעם רבֿינס ציבעלע׳. „אַ נעמט יעקל סטאַליאַר אָפּ אַ גרוס פֿון ׳זײַן׳ וואַרשע", ווײַס, א שטעטל. „איך האָב אויסגעשריגן אַ צי אַ — איז עס אַלץ אַ געשריי", פּ. בימקא.

אַזוינס — פּרא, פֿון נייטראַלן מין, ← אַזוינער. אָפּט סוב. 1. געניצט אויסצומײַדן וואָס מע האָט שוין דערמאָנט און ניט זיך צו דעם פֿריערדיקן. ענלעך צו: אַזעלכע רייד, אַזעלכע ווערטער, אַזעלכן זאַכן; אַזאַ זאַך, אַזאַ מעשׂה, אַזאַ ענין אא. „וואויל צו די אויגן וואָס זעען אַ׳, וואויל צו די אויגן וואָס זעען אַ׳", הערן אַ׳; וואויל צו די אויגן וואָס זעען אַ׳", פֿוול. „וווי פֿאַלט אײַך אײַן אַ צו זאָגן?" „האָט מען אַמאָל געהערט אַ׳?" „ער האָט פֿרײַער געוואוסט אַז אַ׳ איז ריין־אומעמגלעך", ממוס, ווינטשפּ. „וואָס הייסט אַ גוט ציכטיק קינדל? ...אַפֿילו נישט אַ׳ וואָס פֿילט אין זיך אַן איבעריק ביסל פּוח", פּרץ, געדאַנקען און אידיין).

2. עפּעס וואָס איז אומבאַשטימט אָדער שוואַך אויסצודריקן אין ווערטער. פֿילן עפּעס אַ׳ וואָס דערהייבט (דריקט). „וואָס איז מיט אים אַ׳ געמאָרן?" „וואָס האָב איך דיר אַ׳ געטאָן אַז דו ביסט ברוגז?", רייד. „וואָס טוט זיך מיט מיר אַ׳?", רייד. „פֿאַרקוקנדיק זיך אויף דעם אויסגעשטערנטן...הימל, נעמט מען זיך געשמאַק שמועסן, וואָס טוט זיך אַ׳ דאָרט אויבן", ממוס, ווינטשפּ. „ער האָט געזוכט אין אַיר אַ׳ וואָס זאָל אים נישט געפֿעלן", ספּ, סודות.

3. עפּעס וואָס קען (דאַרף) דערקלערט, דע־פֿיניירט ווערן. „ליבע איז אַ׳ וואָס מע דאַרף דורכלעבן, ניט חקירהן זיך וועגן דעם", רייד. „ייִדישקייט איז אַ׳ וואָס קאָן אויפֿבלײַבן, אויפֿ־טוין...אויפֿלעבן, און גרויס און גרעסער און נאָך גרעסער ווערן", פּרץ, ׳אַ יונגן שרײַבערס חנוכה׳. 4. עפּעס וואָס מע וויל ניט דער־מאָנען, ניט כאַראַקטעריזירן. ענלעך צו: אַזאַ מין (שלעכטער) מענטש, אַזאַ מין (שלעכטע) זאַך, אַרויסגעזאָגט מיט ביטול. „טאָן אַ׳ אַז מע זאָל פֿאַרבײַטן אַ בן־מלך", נחב, ׳מעשׂה מבן־מלך ובן־שפֿחה׳. „צי וואָלט מען אַ׳ אין פֿוילן אַפֿילו פֿאַר אַ פֿאַרשטשיק אין דער באַד געמאַכט", ייל, דאָס משלחת, זשיטאָמיר תרל״ו. „גיט מיר איבער עפּעס אַ׳ אַז דער רוח מעג טאָקע כאַפּן דעם ממזר", ממוס, פֿישקע.

5. עפּעס וואָס רופֿט אַרויס חידוש (וויכל אומגעווייגלעך גוט), התפּעלות. (אַרויסגערעדט מיט דער פֿאַסיקער אינטאָנאַציע) אַ׳ דאַרף מען הערן (זען)! „ממ...אַ טעם, אַ תּענוג, אַ׳!" א׳ און אַזעלכעם, אַזעלכעם און א׳. א׳ און אַזאַם [אַזאַ, נייטראַלער מין]. „יעדן טאָג קרייט [דער האָן]...מיט אַן אַנדער תּנועה־לע...און ער מיינט אַז דאָס איז אַ׳ א׳ אַ׳", נאָד. „אָט ביסטו וויידער אַ׳ א׳ אַ׳", סוצ, יזדי־שע נאָס.

אַזוינע — פּרא. מצ פֿון אַזאַ ←. „די כלי איז געמאַכט געוואָרן מיט אַ׳ זאַכן, מיט אַ׳ בלעטלעך און מיט אַ׳ פֿאַרבן...", נחב, ׳מעשׂה מבן־מלך ובן־שפֿחה׳. „...דאָוועניען מיט אַ׳ אום־געהײַערשע געשרייען", [חיים מאָגאָן], ׳גדולת ר׳ וואָלף׳ [יפֿ]. „אַ׳ זאַכן מאַכט איר מיר שרײַבן", מסדר אגרות, תקפ״ה. „אַלץ עפּעס אַ׳ משוגהדיקע, שרעקלעכע מעשׂים", „אַ׳ שק־צים ווי דו", ממוס. „זי באַהאַלט עס אין אַ׳ מקומות", „גענעראַלמט מיט אַ׳ קולות", א. מ. פֿוקס. א׳ מיני זאַכן. „ער האָט זיך אַרײַנ־געלאָזט אין אַ׳ מ׳ מחשבות", ב. האָגער.

אַזוינ|ער — פּרא. *Mhd*: sô ein. מענלעך, אַביעקטיוו — אַזוינעם. ווײַבלעך — אַזוינע, דאַטיוו — אַזוינער. נייטראַל — אַזוינס (←). מצ אַזוינע. אַזאַ איינער, אַזאַ (←). אַזעלכער. „...שפּעט אויס איטלעכן..., מאַכט אַלע אויסצודרייען: דער איז אַ׳ער, יענער — אַ׳ער, נישטאָ די מענטשן וואָס אַמאָל", ממוס, פֿישקע. „נאַצי־אַנאַלפֿיסט הייסט אַ׳ער, וואָס איז אײַנערגעצײַגן, צוגעבונדן...", ממוס, ׳בישיבֿה של מעלה׳. „דו אַ׳ער און אַ׳ער, דו אָנכאַפּער, דו אָנשיקעניש, דו פּושע־ישׂראל איינער!", ממוס, קליינמענטשעלע. „וואָס האָט אַ׳ער מו־ראז?", פּרץ, ׳אַ פֿאַרשטערטער שבת׳. „מיר העטן מיר דאָך אַ׳עם צעריסן אויף פּיצלעך", יפּ. „שפּעקולירן אויף אַ משא־ומתן אַ׳עם...", עס, ליידער. „צו דעם הונגער האָט זיך נאָך צו־געוואָרפֿן אַ מגפּה, עפּעס אַ מין אונטערגאַנג, אַ היציקע קראַנקייט אַ׳ע", ממוס, וואָלין. „די מוטער איז אַ צדקת און די טאָכטער איז אויך אַ׳ע" [וווּ מיט אַ זונה].

אַזויערנאָך — ← אַזוינאָך.

אַזוי פֿיל — ← אַזוי בּ3. אויך: אַן אומבאַ־שטימטע (גרויסע) צאָל אָדער אַ צאָל וואָס מע האָט שוין פֿריער דערמאָנט. „וויפֿל האָר איך האָב אין קאָפּ, איבער אַ פּ׳ הונדער האָבסטו מיך שוין אויסגעשלעפּט", ממוס, ׳שם און יפֿת׳. „ער האָט ניט אַ פּ׳ האָר אין קאָפּ ווי־פֿל ער האָט שוין איבערגעהאַנדלט מיט ווײַבער", שע, בלאָנדזשענדע שטערן II. „געגעבן אַ קוויטל אַז אַ יאָר אַחר החופּה וועט ער אויסצאָלן אַ׳ פּ׳ און אַ׳ פּ׳", פּרץ, ׳דער מסור׳. „מײַן תּפֿילה — זי ברעכט זיך אַ׳ פּ׳ מאָל איבער", הל, בלאָט אויף אַן עפּלבוים. **אַזויפֿילט** — אדי. „אַ ממזר זאָל נישט קומען אין דער עדה פֿון גאָט ביז צום אַ׳ן דור", ש. ביקל, טמז, 1 VII 1962.

אַזוי צו זאָגן — 1. טוו פֿאַר ׳לאמר׳. 2. ווי אַן אַרײַנפֿיר צו רייד. „האָט ער געפֿרוווט פֿרײַער מיט גוטן, אַ צ׳ ד׳: אי, פֿע, שעמען מעגט איר זיך", שע, קליינע מענטשעלעך. 3. כּלו־מרשט, וואָס זעט נאָר אויס אַזוי, וואָס מע האָלט אַזוי. „ער איז אַ צ׳ ד׳ אַ גאַנצער מאַכער", רייד.

אַזו(נ)סמ — אַדוו & קאָנ. *Mhd*: sunst, sust. דאָס זעלבסטע, אַזויסט, אַנדערש, אַז נישט; אין אַן אַנדער פֿאַל, אויב עס וואָלט געווען אַנדערש. „נאָך גוט וואָס מע האָט כּוח צו גיין איבער די דערפֿער, אַ וואָלט מען געמוזט שטאַרבן פֿון הונגער", רייד (ליטע, אַנהייב 20. י״ה). „מײַן מערכה איז געווען וואָס זי האָט זיך געמיאוסט צו מיר צוצוגיין, אַ וואָלט זי מיר ...די באַרד אויסגעריסן", פּרץ, ׳עלנט׳.

אַזו׳ר — דער, ־ן. < אזי < פּר < אַראַביש. פּפּ: **לאַזור.** הימל־בלויער קאָליר. בלויער קאָליר פֿון אַטמאָספֿער. העל־בלוי בכלל. „אַ׳־בלוי — איז ליכטיק און בארואיקט". „דאָס בלויע, מילך־בלויע וואָלער איז רייצנד דורכזיכטיק, און דער אַ׳־ב׳ער הימל...אזוי בלוי", ל. קאָבּרין איבז, מאָפּאַסאַן I, ג״י 1913. אויך אדי. אַ׳ע רואיקייט. אַ׳ע אומשולד. **־יש** — אדי. די פֿלה אין איר אַ׳ן קלייד. אויך: **א׳נע** — „גריסן מיט פֿרייד די ווײַטע, אַ׳, זילבער־קלאָרע, לײַכט־ און וויס־שוימענדיקע וועלן", באַוושאָווער, פֿאָעזיע אין פּראָזע.

אזור — [אייזער], דער. ← איזור.

אזורו מוכיח עליו — [אזוירוי מוכיאך אלאון] זאץ. תח. < מועד קטן, יד/א, יזכן גארטל זאגט עדות אויף אים. געניצט מיטן ב: מע דערקענט דעם מעמד לויט הלבשה, לויטן ריידן, אויפפיר וכדומה.

אזורי'ט — דער, ־ן. 1. בלויער קארבאנאס פון קופער; בלויער קופערארץ. 2. לאזור־שטיין, איידלשטיין וואס זיין קאליר וואריאירט פון לאזור ביז טונקל־בלוי.

אזטעק — דער, ־ן. דזוו אצטעק ←. „די... שיין־אויסגעפירטע ליולקעס, וואס מע האט דארטן געפונגן בעת די אויסגראבונגען אויף דער טעריטאריע וואו ס'האבן געוואוינט די אץ", פֿגענ, ווילנע 1940, № 5.

אזי — [אזי] אדוו. < 'אדון עולם'; < תהלים, קכד, 3, זן. דעמאלט, דענסטמאל. „אז מען איז זייער נזהר אין דער מחשבה...אי' ממילא וועט דאס הארץ ניט וועלן קיין שלעכטס צו טאן חס־ושלום", פוקח־עורים, שקלאוו 1832.

אזיא — די, מצ נב. מין פון שניידעריש צוזאמן. ארבל־האר. אונטערשלאק אין ארבל, גלאס און שטיף. קומט מיט די קאלירן: שוארץ, ברוין און גרוי. < אזיע? [דאס וואלט געזומען פון צייטשריפט, מינסק 1928, ו־וו, 878. ניט געקענט געפינען עמעצן וואס זאל האבן געהערט דאס וואלט. אפשר טעות — אזיאם ←, מיט אן אנדער ב.]

אזיא'ט — דער, ־ן, וונ ־ען, ־קע, ־ס. 1. אינ־וואוינער אדער געבוירענער אין אייניגס פון די לענדער אין אזיע. 2. ביטול־וואלט מיטן ב: וויילדער, אומציוויליזירטער, מענטש אן וויסן, אן קולטור. „גיי אויפן גאס ניט ארויס אין לאנגן כאלאט. זאלן מענטשן ניט ווייזן: אט גייט דער א", גאר, יודישע לידער, וואר־שע 1889. „שרייען די פעלקער: טוט גאר א קוק אויף דעם א' אויף דעם יידן, אויף זיין גאנג, אויף זיין ריידן, אויף זייער תנועות און מנהגים", א. ל. זעדמאן, וואס דארפן מיר, בארדיטשעוו 1898. „ביז ווי לאנג וועט איר פארקויפן כלות מיט חתנים? איר זענט דאך ערגער פון אי', ווילדע מענטשן, דעספא־טן", שע, 'א דאקטער'. 3. (טעאטער־לשון) דזוו יאלד, 'משה'. איינער פון דעם עולם־גולם. [פאראן אויך די מצ־פארעם **א'ער**. „ביסטו איבערגעגאנגען צו עטלעכע גראבע מענטשן ...אומגעבילדעטע לייט, מיט איין וואלט צו עטלעכע ווילדע א'ער", מרדכי אסטראווסקי, אמנעטש אן אקאפ, זשיטאמיר 1876.] ־יש — אדי. א'ע כאלערע. א'ער דעספאטיזם. [קרי־טיקירנדיק זמירות ישראל און פרק שירה פון ממום]: „די צוויי אלטע א'ע תחינות, נאך מיט לשון־קודש־תלמודישע הערות אונטערגע־שלאגן", ייל, פרישטעפע ו, אדעס 1876. „איי־ראפע איז אזוי פארווילדעוועט געוואלן אז ווען מע וועט זאגן 'איירא־פעאיש'...וועט מען מיינען דאס אייגענע וואס איבעטער מיט דעם וואלט אי', שנ, לעזער, דיבטער, קריטיקער וו.

וועריאנט: **אזיאטירן (זיך)**.

אזיא'ס — דער, ־ן; ־ן? < אוק < טאטעריש. 1. סערמיניגע. לאנגער און גריניגער פויעריישער כאלאט. 2. [?] אונטערשלאק פון דינעם הייי־מיש־געוועבטן שטאף (← אזיא).

אזי'ל — דער, ־ן. < אייי < ל, גר. 1. שוצ־ארט. ארט צו אנטרינען פון די וואס ווילן טאן שלעכטס, פון די וואס רודפן (אפילו אויב מען אנטלויפט פון געזעץ). מקום־מקלט. „די טעמפלען זענען געווען ע'ן פאר אנטלאפענע פארברעכערס". „אמעריקע! זיסעס פרייהייטס־לאנד! דער א' פאר אלע אומגליקלעכע", דער מענשענפרײנד, נ"י 1891, № 29. 2. דערפון — אפרו־ארט, רואיק ארט. „בעסערע פון אינז...זענען מיד געווארן און זוכן אן א', ווייט פון קאמף און דעם גאנצן מי־און־מא־טער", פרץ, געדאנקען און אידיישן. 3. צדקה־אנשטאלט וואו ארעמע, זקנים, יתומים, קראנ־קע האבן א היים. הקדש. „א גרויסע סומע אויף דעם יידישן יתומים־הויז און א' אין ניו־ארלעאנס", קם, 1867, № 20. „די האר־ציקע פרײנדשאפט...צווישן די קראנקנשוועסטער און די אינווואוינער פון די א'ן", פֿגענ, פאריז 1949, № 3. מיט דעם ב אויך: א'־פ ו נ ק ט. „קראקע האט געהאט א צאל אויפגעם־שטע־לעס פאר פליטים וואס מע רופט דא א'־פ'ן", רינגעלבלום־ארכיוו, מיי־יוני, 1940. א'־ש ט א ט. ← עיר־מקלט.

אזיל הומקא ואתי חיוורא — [... סומקע וייאסע כיוורע] זאץ. תח. < בבא מציעא, נח/ב. 1. 'אוועק רויטקייט און געקומען בלאס־קייט'. געניצט פאר מצב פון גרויס פאר־שעמטקייט. [וועק מע וועלט שטארק פארשעמט, וועלט מען פרישר רויט, דערנאך בלאס. די גמרא ברענגט עס וויי א ראיה אז מבייש זיין איז געגלויבן צו שפיכות־דמים.] 2. אויך שפא־סיק מיטן ב: אוועקגעוואלפן די בושה. „וואס איז דא וועגן אים צו רעדן? א' ס' ו' ח' — ער האט אגנעוואלפן די בושה און לייקנט שטיין אן ביין". שפאסיק פארפארזירט: א' שלמהקע (סיאמקע) ואתי כועדאר (כועדקע) = איבערגעלאזט דעם יידישן בחור און שלעפט זיך ארום מיט א שייגעץ; ב) א' ס' ו' ח' = די רויטהאריקע איז געווארן בלאנד, אנ־צוהערעניש אויף פארבן די הארן.

אזילרעכט — דאס. רעכט אויף אזיל ←. רעכט זיך אויפצוהאלטן אין אן אנדער לאנד, וועו עס קומט אויס צו אנטלויפן אדער מע וועלט פארטריבן פון דעם אייגענעם אדער פרינציפיעלדיק לאנד. א' פאר פאליטיש געפולגטע. א' פאר ארויסגעטריבענע יידן. „א', דה דאס רעכט צו געבן א היים א רעוואלוציאנער, א פאליטישן פליט", מוק, מיינע באגעגענשן. „יידן וואס אנטלויפן פארן געזעץ...אין זייערע גלות־מקומות, זוכן...א' אין ישראל אויפן סמך פון חוק־השבות", היימיש, תשרי תשכ"ג.

אזימו'ט — דער, ־ן. < אייי < ארא־ביש. (אסטראנאמיע, געא־דעזיע) ארקע. געבויי־גענע ליניע פון האי־ריזאנט (גע מא סטן לויט דער ריכטונג פון זייגער) צווישן א באשטימטן צפון־דיקן אדער דרומדיקן פונקט פון האריזאנט און דעם וועריטיקאלן

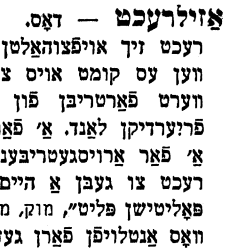

קרייז וואס גייט דורך דורכן צענטער פון דעם אביעקט. א' פון א שטערן. ־אל — אדי. א'ע פראיעקציע — באשטימט דעם קירצסטן מהלך צווישן איין באשטימטן פונקט אויפן ערדקיילעך און א צאל אנדערע פונקטן.

אזי'מענע — די, ־ס. *P, Uk* <. וויינטער־תבואה. וויינטער־פארזיי. שפראצן פונעם וויי־טער־פארזיי. „אבער אויף די דאזיקע פאר־שמאכטע פעלדער האט די אויסגעדארטע פאר־קריפלטע א' (וויינטער־תבואה) קוים געזשיפעט", נ. ברוסילאוו, די שטילע ערד. אויך: **אזימ־ניצע, א'זימע, א'זימקע**. „נו, און די אזימע האט מען בכי אייך געזייט?", פמ. גע־ניצט אויך ווי אן אדי: א' תבואה.

א'זימקע — די, ־ס. *Uk* <. מין עפל, רויט, באזונדער הארט, וועדט צייטיק שפעט אין הארבסט און אויפגעהיט במשך פון גאנצן ווי־טער.

אזי'ן — דער, ־ען. (כעמיע) פארבינדונג מיט זעקסגלידערדיקן רינג וואס פארמאגט אטאמען פון אזאט. פרגל אזא'ל.

אזי'סמט — ← אזו(נ)סט. פד, ליטרש. אויך: **אזימטן**. אין תי פארטיטשונג פון 'פן', למשל: „א' וועט איר שטארבן" (בראשית, ג, 3); „א' וועל איך באצווינגען די שטאט" (שמואל ב, יב, 28), אויך אן 'פן' אין תנך, למשל: „א' קערסטו אפ זייער הארץ אהינטער" (מלכים א, יח, 37); „א' וועל איך געגליכן זיין צו די בעניידערטע אין גרוב" (תהלים, קמג, 7). „סיי די בעטן סיי די שענק האבן בעמוזט שטיין אפגערוקט פון דער וואנט, א' וואלט אלץ בעפוילט", ייט, פוילן iii. „...ער זאל טאקע טוען זיין...א' וועט ער אייביק טראכטן בכי זיך: ווער וויס וואס מע האט אים פארבאטן", צייט, גש ii. אין יחיאל לערערס מיין היים: א' & א'ן. „א נס איז איר [דער שטאט] געשען, א'ן וואלט זי...פארשוואונדן פון דער מאפע", אבֿיעזר בורשטיין, אמעריקאנער, 1958 IX 5.

אזיץ — גנ. גרעסטער פון אלע קאנטינענטן. פארנעמט א שטח קרוב צו 44 מיליאן ק"ק, קנאפע 9 פראצענט פונעם גאנצן ערדקיילעך און קרוב 30 פראצענט פון דער גאנצער יבשה. אין 1964 יידן (חוץ מדינת־ישראל און סאוועטן־פארבאנד) אן ערך 125,000.

אזיערע — די, ־ס. ← אזערע.

אזיריס — (מצרישע מיטאלאגיע) גאט פון דער זון און באשיצער און ריכטער פון די טויטע. מאן און ברודער פון איזיס. „פרעהס טאכטער איז לויט אשס דערציילונג, געווען א פריסטערין פונעם מיצרישן גאט א', דעם גאט פון נאכט און טויט", שנ, שלום אש.

אז ירננו כל עצי יער — [... יערצענו קאל אצייי יאער] זאץ. < תהלים, צו, 12. 'דענסט־מאל זאלן זינגען אלע ביימער פון וואלד'. ענגיצט: א) אויסצודריקן באגייסטערונג פאר עפעס וואס איז זייער פריידיק; ב) איר. אויף א בעל־תפילה א קאליקע. „אויף אונדזער חזן זאגט דער תהילים א' י'... — אפילו קלעצער צעזינגען זיך אויף".

אזישיר — [...יאשיר] דער, ־ס, ־ן. < שמות, טו, 1. „דענסטמאל טוט זינגען", תי. 1. די

ערשטע וועלט פֿון לויבגעזאַנג, וואָס משה און די בני־ישׂראל האָבן געזונגען נאָכן ארײַ־בערגיין דעם ים־סוף; נאָמען פֿאַרן גאַנצן געזאַנג. טייל פֿון פסוקי דזמרה וואָס מע זאָגט בײַ שחרית. „און צום מיינסטן דאַרף מען מכוון זײַן בײַ א״י״, הרב א. ב. בראַנדיס איבז, ספֿר שׂיח ספֿונים, יאָס 1843. „א סגולה אַז דער אײבערשטער זאָל אים מזמין זײַן זײַן רעכטן זיווג, זאָל דער מענטש אַלע טאָג זאָגן די שירה א״י״ מיט גרויס כוונה וואָרט בײַ וואָרט", טאָרלער רבֿ, [לאָדז, 1910?]. „זי קלאָפּט אין פויק און זינגט דאָס ליד פֿון גאָט און פֿײַער, ...און ווײַט אין מדבר פֿלאָמען די א״י־קלאַנגען", אל III, 'מרים'. [אַן עם־הארץ איז אין אַמעריקע געוואָרן אַ גאַנצער רעדנער, אַ פֿירער און אַפֿילו אַ חזן. די שטעטלשע האָבן געקוועטשט מיט די פּלייצעס, ווען זיי האָבן זיך דערוואוסט. האָט אײנער אויפֿגעקלערט: משה רבינו איז דאָך אויך געווען אַ כּבֿד־פֿה, אָבער וי נאָר ער איז אַריבער דעם ים — שטייט שוין: א״י־משה.]

2. נאָמען פֿון דער פֿרשה טו, 1-19 אין דער סדרה 'בשלח', וואָס מע לייענט ש ב ת ש י ר ה. 3. לויבגעזאַנג, שבח, אויסדרוק פֿון דאַנקשאַפֿט, פֿרײַד, באַגײַסטערונג. „אַן א״י־אויפֿן חשבון פֿון מחבר". „קומען צום גבֿיר מיט אַ נײַעם א״י־". „געזונג מיטן א״י־, לאָמיר ריידן תּכלית", רײַד. „אַז די געזאַמלטע בײַשטײַערן זיך צונויפֿגערעכנט וועלן, וועט עס זײַן אַן ערלעכער א״י־ צו ארץ־ישׂראל", דפֿ. „מיטן האָרץ וויל דיר זינגען אַ נײַעם א״י־ פֿון וועגן אַ וואונדער — אַ צווייטער יציאת־מצרים", הר, פֿאַרנאַכט.

וועגן: אַז־ישׂירן. הער אויף צו א״י־.

אַזכּרה — [אַזקאָרע] די, ־רות. אויך: **הזכּרה**. < ויקרא, ב, 2; כד, 7 אא. 'דערמאָנונג'. 'אָנדענק'. 1. טייל פֿון קרבן־מנחה (אייל, וויערך, זעמל־מעל) וואָס איז באַשטימט צום פֿאַרברענען אויפֿן מזבח. „און דער כּהן זאָל דעמפֿן זײַן דער־מאָנונג", תּי. 2. תל. < גיטין, נד/ב, יומא, ח/א אא. דאָס דערמאָנען גאָטט נאָמען. פֿאַר־בּיט פֿון גאָטס נאָמען. דערפֿון: א) די ג' אַרות אין שמע־ישׂראל (צוזיגן 'שמע־ישׂראל' און 'אחד'); ב) די י״ח אַרות אין קריאת־שמע.

3. (מיט שינוי אין ב) צונויפֿקום אין אַנ־דענק פֿון אַ נפֿטר, אַ פֿאַרשטאַרבענעם, מיט 'אל מלא רחמים', קדיש, אָפּשאַצונגען פֿון דעם נפֿטר. אַן אַ מאַכט מען צו שלושים, צו אַ יאָרצײַט. [מע מאַכט ניט קיין אַ שבת, יום־טובֿ און ראָש־חודש.] א פֿ ר י כ ט ן אַן אַ. מ אַ כ ן אַן אַ. א־א־ו־נ־ם. כז ניסן אַן אַ נאָך די קדושים און גיבורים פֿון לעצטן חורבן. „כּא תמוז האָט מען אָפּגעריכט אַן א׳ נאָך ביא־ליקן", פֿון א באריכט. „ער האָט פֿאַרדינט אז מע זאָל יעדן יאָר מאַכן נאָך אים אַן א״י", רײַד. „דאָס זענען געווען א־מאַכערס וואָס האָבן א גאַנץ יאָר געוואָרט אויפֿן אלול", אפּא, 'א ליציטאַציע'.

אזכרה, אלוקים, ואהמיה — [ע'זקערא, עלאָקים, ווייע'העמא'יא] 'אז איך דערמאָן זיך, גאָט, [אינעם חורבן ירושלים] טו איך ברומען'. [„ס'ברויזט אויף דאָס האָרץ אין מיר...", איבז א. שוואַרץ, אין ייש, העברעאישע פּאָעזיע.]

ערשטע וועלט פֿון לויבגעזאַנג, וואָס משה און די בני־ישׂראל האָבן געזונגען נאָכן ארײַ־בערגיין דעם ים־סוף; נאָמען פֿאַרן גאַנצן געזאַנג. טייל פֿון פסוקי דזמרה וואָס מע זאָגט בײַ שחרית. „און צום מיינסטן דאַרף מען מכוון זײַן בײַ א״י״", הרב א. ב. בראַנדיס איבז, ספֿר שׂיח ספֿונים, יאָס 1843. „א סגולה אַז דער אײבערשטער זאָל אים מזמין זײַן זײַן רעכטן זיווג, זאָל דער מענטש אַלע טאָג זאָגן די שירה א״י״ מיט גרויס כוונה וואָרט בײַ וואָרט", טאָרלער רבֿ, [לאָדז, 1910?]. „זי קלאָפּט אין פויק און זינגט דאָס ליד פֿון גאָט און פֿײַער, ...און ווײַט אין מדבר פֿלאָמען די א״י־קלאַנגען", אל III, 'מרים'. [אַן עם־הארץ איז אין אַמעריקע געוואָרן אַ גאַנצער רעדנער, אַ פֿירער און אַפֿילו אַ חזן. די שטעטלשע האָבן געקוועטשט מיט די פּלייצעס, ווען זיי האָבן זיך דערוואוסט. האָט אײנער אויפֿגעקלערט: משה רבינו איז דאָך אויך געווען אַ כּבֿד־פֿה, אָבער וי נאָר ער איז אַריבער דעם ים — שטייט שוין: א״י־משה.]

2. נאָמען פֿון דער פֿרשה טו, 1-19 אין דער סדרה 'בשלח', וואָס מע לייענט ש ב ת ש י ר ה. 3. לויבגעזאַנג, שבח, אויסדרוק פֿון דאַנקשאַפֿט, פֿרײַד, באַגײַסטערונג. „אַן א״י־אויפֿן חשבון פֿון מחבר". „קומען צום גבֿיר מיט אַ נײַעם א״י־". „געזונג מיטן א״י־, לאָמיר ריידן תּכלית", רײַד. „אַז די געזאַמלטע בײַשטײַערן זיך וועלן צונויפֿגערעכנט ווערן, וועט עס זײַן אַן ערלעכער א״י־ צו ארץ־ישׂראל", דפֿ. „מיטן האָרץ וויל דיר זינגען אַ נײַעם א״י־ פֿון וועגן אַ וואונדער — אַ צווייטער יציאת־מצרים", הר, פֿאַרנאַכט.

וועגן: אַז־ישׂירן. הער אויף צו א״י־.

אַזכּרה — [אַזקאָרע] די, ־רות. אויך: **הזכּרה**. < ויקרא, ב, 2; כד, 7 אא. 'דערמאָנונג'. 'אָנדענק'. 1. טייל פֿון קרבן־מנחה (אייל, וויערך, זעמל־מעל) וואָס איז באַשטימט צום פֿאַרברענען אויפֿן מזבח. „און דער כּהן זאָל דעמפֿן זײַן דער־מאָנונג", תּי. 2. תל. < גיטין, נד/ב, יומא, ח/א אא. דאָס דערמאָנען גאָטס נאָמען. פֿאַר־בּיט פֿון גאָטס נאָמען. דערפֿון: א) די ג' אַרות אין שמע־ישׂראל (צוזיגן 'שמע־ישׂראל' און 'אחד'); ב) די י״ח אַרות אין קריאת־שמע.

3. (מיט שינוי אין ב) צונויפֿקום אין אַנ־דענק פֿון אַ נפֿטר, אַ פֿאַרשטאַרבענעם, מיט 'אל מלא רחמים', קדיש, אָפּשאַצונגען פֿון דעם נפֿטר. אַן אַ מאַכט מען צו שלושים, צו אַ יאָרצײַט. [מע מאַכט ניט קיין אַ שבת, יום־טובֿ און ראָש־חודש.] א פֿ ר י כ ט ן אַן אַ. מ אַ כ ן אַן אַ. א־א־ו־נ־ם. כז ניסן אַן אַ נאָך די קדושים און גיבורים פֿון לעצטן חורבן. „כּא תמוז האָט מען אָפּגעריכט אַן א׳ נאָך ביא־ליקן", פֿון א באריכט. „ער האָט פֿאַרדינט אז מע זאָל יעדן יאָר מאַכן נאָך אים אַן א״י", רײַד. „דאָס זענען געווען א־מאַכערס וואָס האָבן א גאַנץ יאָר געוואָרט אויפֿן אלול", אפּא, 'א ליציטאַציע'.

אזכרה, אלוקים, ואהמיה — [ע'זקערא, עלאָקים, ווייע'העמא'יא] 'אז איך דערמאָן זיך, גאָט, [אינעם חורבן ירושלים] טו איך ברומען'. [„ס'ברויזט אויף דאָס האָרץ אין מיר...", איבז

אַזלינן בתר רובא — [... ... רובע] זאָג. תּח. < בבא קמא, מו/ב. 'מע גייט נאָך דעם רוב, דער מערהייט' [גיט־פֿאַרענדיקטער זאַך: דאָס לעצטע וואָרט באיסורא — אין אַן ענין פֿון איסור. דער תּלמודישער פּרינציפּ לערנט אַז מע פסקנט אין איסור־ענינים לויט דעם רוב פֿון דער באַפֿעלקערונג. למשל: אַ שוי־מענדיק פֿעסל ווײַן לעבן אַ שטאָט וואו דאָס רוב אינווינערס זײַנען ייִדן — איז דער ווײַן כשר]. געניצט אַזוי ווי אַחרי רבים להטות ←. „גו, זענוג זיך מתוכח צו זײַן. לאָמיר אָפּשטימען. אַ׳ ב׳ ר״.

אזלעבידע, ־בעדע — פּטמ פֿון 'צאַלאַ בידאַ'. איר. דאָס גאַנצע בײַסל האָב און גוטס. „מײַן אַ׳ איז וועלט חי ק״ק סערעבראָם", רייד; „כ'קען דיר אַוועקשענקען מײַן גאַנצע אַ״י", רייד (לויצק, וון).

אָזלת לקרתא — הלוך בנימוסה — [אָזלאָס לעקאָרטע — האַלוי״ך בענימוסע] זאָג. תּח. < בראשית רבה, מח, טז; שמות רבה, מז, ו. 'קומסט אין אַ שטאָט — באַנעם זיך לויט איר פֿירונג'. דאָס שוו געניצט אויך בײַם רעדן ייִדיש, אַזוי ווי: אַל ישנה אָדם מן המנהג (←). ענלעך צו: „אויף וואָס פֿאַר אַ פֿור מע זיצט — אַזאַ ניגון זינגט מען", שוו.

אַזמר בשׂבחין — [אַזאַמער בישוואָכין] 'איך וועל זינגען מיט לויב'. איינע פֿון די זמירות פֿרײַטיק־צונאַכטס פֿאַר קידוש. געניצט וי אַן אַרײַנפֿיר צו לויבן־רייד. ענלעך צו אַז־ישיר, בג. [מע שרײַבט עס צו צום אר״י הקדוש; דער אַקראָסטיך איז: אני יצחק לוריא...]. „בײַם טיש זיצט מען לאַנג. נאָך די פֿיש זינגט מען אַ׳ ב״, י. א. קאַצאַוויטש, 60 יאָר לעבן.

אַז ניט — אויב ניט (← אַז, בז10), אַניט. אויך: **אַז נישט**. „ביהעפֿט דיך ניט צו איין רשע, אַז ניט גינישט זײַן ביז מעשׂה" [= ביזײַן סוף], עיון, יז/א. „א קאַטאַווע א בײַסל אַזא מציאה! אַז נישט הײַנט קען חלילה די וועלט אונטערגיין!", ממוס, דער פֿרײַזיוו. „די נסים וואָס גאָט טוט מיט יעדן [ייִד] באַזונדער, אַז נישט איז דאָך...ניט צו פֿאַרשטיין וי אַזוי זיי לעבן", אש, תּהילים־ייִד. „נאָר שלאָגט נישט איבער, אַז נישט וועט זײַן שלעכט", נאָד. „די אַרעמעלײַט מוזן זיך נעמען צו מלאָכות, אַז נישט וועט מען ליגן אין דער ערד", רייד (קאַלאָמיי).

אַזנים — [אַזנאַיִם] די. בלויז מצ. < ירמיה, ה, 21 אא. 'אויערן'. מיט שינוי אין ב: 1. גרויסע אומגעלומפּערטע אויערן. אַ׳ וי בײַ אַן אייזל. 2. אויערן, פּיצ. געבן אין די א׳ אַז דער קאָפּ זאָל זיך דרייען. 3. אין אַ פֿאַרשטעלטן לשון „שאָ, רעד שטילער, פֿאַראַן א׳ וואָס קאָנען דערהערן". אַ צי די א׳ = וועג מע דערמאָנט אַ פֿאַרשטאַרבענעם און עמעצער גיט דערבײַ אַ נאָט [זאַבאַבאָנג, כּדי דער נפֿטר זאָל שפּעטער נישט קומען צו חלום]. 4. אויערן פֿון אַ בר־מינן. בײַם מטהר זײַן אַ מת וואָשט מען אויך די א׳ [אויך אַלע אַנדערע אברים וועלן אָנגערופֿן מיט לשון־קודשע וועלט].

אַזלינן בתר רובא — [... ... רובע] זאָג. תּח. < בבא קמא, מו/ב. 'מע גייט נאָך דעם רוב, דער מערהייט' [גיט־פֿאַרענדיקטער זאַך: דאָס לעצטע וואָרט באיסורא — אין אַן ענין פֿון איסור. דער תּלמודישער פּרינציפּ לערנט אַז מע פסקנט אין איסור־ענינים לויט דעם רוב פֿון דער באַפֿעלקערונג. למשל: אַ שוי־מענדיק פֿעסל ווײַן לעבן אַ שטאָט וואו דאָס רוב אינווינערס זײַנען ייִדן — איז דער ווײַן כשר]. געניצט אַזוי ווי אַחרי רבים להטות ←. „גו, זענוג זיך מתוכח צו זײַן. לאָמיר אָפּשטימען. אַ׳ ב׳ ר״.

אָזלעבידע, ־בעדע — פּטמ פֿון 'צאַלאַ בידאַ'. איר. דאָס גאַנצע בײַסל האָב און גוטס. „מײַן אַ׳ איז וועלט חי ק״ק סערעבראָם", רייד; „כ'קען דיר אַוועקשענקען מײַן גאַנצע אַ״י", רייד (לויצק, וון).

אָזלת לקרתא — הלוך בנימוסה — [אָזלאָס לעקאָרטע — האַלוי״ך בענימוסע] זאָג. תּח. < בראשית רבה, מח, טז; שמות רבה, מז, ו. 'קומסט אין אַ שטאָט — באַנעם זיך לויט איר פֿירונג'. דאָס שוו געניצט אויך בײַם רעדן ייִדיש, אַזוי ווי: אַל ישנה אָדם מן המנהג (←). ענלעך צו: „אויף וואָס פֿאַר אַ פֿור מע זיצט — אַזאַ ניגון זינגט מען", שוו.

אַזמר בשׂבחין — [אַזאַמער בישוואָכין] 'איך וועל זינגען מיט לויב'. איינע פֿון די זמירות פֿרײַטיק־צונאַכטס פֿאַר קידוש. געניצט וי אַן אַרײַנפֿיר צו לויבן־רייד. ענלעך צו אַז־ישיר, בג. [מע שרײַבט עס צו צום אר״י הקדוש; דער אַקראָסטיך איז: אני יצחק לוריא...]. „בײַם טיש זיצט מען לאַנג. נאָך די פֿיש זינגט מען אַ׳ ב״, י. א. קאַצאַוויטש, 60 יאָר לעבן.

אַז ניט — אויב ניט (← אַז, בז10), אַניט. אויך: **אַז נישט**. „ביהעפֿט דיך ניט צו איין רשע, אַז ניט גינישט זײַן ביז מעשׂה" [= ביזײַן סוף], עיון, יז/א. „א קאַטאַווע א בײַסל אַזא מציאה! אַז נישט הײַנט קען חלילה די וועלט אונטערגיין!", ממוס, דער פֿרײַזיוו. „די נסים וואָס גאָט טוט מיט יעדן [ייִד] באַזונדער, אַז נישט איז דאָך...ניט צו פֿאַרשטיין וי אַזוי זיי לעבן", אש, תּהילים־ייִד. „נאָר שלאָגט נישט איבער, אַז נישט וועט זײַן שלעכט", נאָד. „די אַרעמעלײַט מוזן זיך נעמען צו מלאָכות, אַז נישט וועט מען ליגן אין דער ערד", רייד (קאַלאָמיי).

אַזנים — [אַזנאַיִם] די. בלויז מצ. < ירמיה, ה, 21 אא. 'אויערן'. מיט שינוי אין ב: 1. גרויסע אומגעלומפּערטע אויערן. אַ׳ וי בײַ אַן אייזל. 2. אויערן, פּיצ. געבן אין די א׳ אַז דער קאָפּ זאָל זיך דרייען. 3. אין אַ פֿאַרשטעלטן לשון „שאָ, רעד שטילער, פֿאַראַן א׳ וואָס קאָנען דערהערן". אַ צי די א׳ = וועג מע דערמאָנט אַ פֿאַרשטאַרבענעם און עמעצער גיט דערבײַ אַ נאָט [זאַבאַבאָנג, כּדי דער נפֿטר זאָל שפּעטער נישט קומען צו חלום]. 4. אויערן פֿון אַ בר־מינן. בײַם מטהר זײַן אַ מת וואָשט מען אויך די א׳ [אויך אַלע אַנדערע אברים וועלן אָנגערופֿן מיט לשון־קודשע וועלט].

אַזלינן בתר אומדנא — [אַזלינען באָסער אומדענע] זאָג. תּח. < כתובות, סח/א. ← אומדנא. 'מיר גייען (מע האַנדלט) לויט אַן אָפּשאַץ' דה מע באַמיט זיך אויסצוגיסינען וואָס עס איז געווען די סיטואַציע פֿון אַ צד בײַ בעלט־ענינים (בײַ אַן אָפּמאַך, אַ ירושה, אַ גט אא) און מע פסקנט לויטן אָפּשאַצן די סיטואַציע.

אָזנים להם ולא ישמעו — [... לאָהעים װעלױ יִשמאָאו] זאָץ. < ירמיה, ה, 21; תהלים, קטו, 6. ׳אויערן האָבן זיי און הערן ניט׳ גענוצט מיט בבֿ: א) מען איז פֿיזיש טויב [ווי אין תהלים װעגן געצן]; ב) גײַסטיק טויב, מע פֿאַרשטייט ניט, מע רעכנט זיך ניט [ווי אין ירמיה, װעגן די וואָס ווילן ניט האָרכן דעם נבֿיאס רייד]. [ווען אַ רבי פֿלעגט פּאַקן אַ תּלמיד וואָס האָט נישט געוואוסט וואו מע האַלט, פֿלעגט ער אים אָנצײַען פֿאַר די אויערן און אונטערזינגען: אַזוי...אָ׳ ל׳ ו׳ י׳ — וועל איך לערנען מיט דיר דעם טײַטש פֿון ׳אַף להם׳, דו וועסט שוין בײַ מיר דערשמעקן דעם טעם טעם פֿון מײַנע קלעפּ.]

אָזנים לכּותל — [...לאַקויסעל] זאָץ. < רשי, ברכות, ח/ב; ויקרא רבה, לב, ב; קהלת רבה, י, כג. דזוו ווענט האָבן אויערן = מע זאָל זיך היטן בײַם רעדן, טאָמער װעט דערהערן עמעצער וואָס דאַרף פֿון דעם גערעדטן ניט וויסן. אויך בײַ זיך אין דער היים דאַרף מען זיך היטן מיט אַ וואָרט, קיינעם נישט באַרעדן. „אָ׳ ל׳ — שטיוול האָבן אויך אויערן״, פֿוול. „[בדרך השאלה] רופֿט מען ׳אויער׳ יעדן אָנגעמער פֿון אַ כּלי...מע זאָגט דעריבער גאַנץ שיין ׳אָ׳ ל׳ — שטיוול האָבן אויך אויערן״״, יע, מענשלעכער קערפּער, וואַרשע תר״פּ. „ליבע לעזער, זאָגט דאָס ניט אויס, דערציילט עס קיינעם, דען ווי זאָגט מען עפּעס, אָ׳ ל׳״, פּ. א. ר., ליבע בלײַבט ליבע, וואַרשע 1879. „וואָס קנאַקט איר ניט קיין ניס?...האָט ער תּיכּף אַ זאָג געטאָן: אָ׳ ל׳, נישטאָ קיין ציין״, דער יודי׳ פֿאַר־פּסח, וואַרשע 1881. זן אויך **אָזנים לדרך** = דער וועג האָט אויערן, דה מע זאָל אונטערוועגס נישט ריידן קיין איבעריקע רייד, נישט דערציילן קיין סודות.

אָזנע(ר) — די & דער, ־ס. (קלעזמער־, גנבֿים־לשון) זייגער. „כ׳בין געוואָרן פֿאַרשיט בײַ אַן אײַזערנעם אָזנער גאָר״, רייד.

אָזע — דזוו אַזש ←. „נעבעך געגאָסן מיט הייסע טרערן עס אָ׳ געוועזן אַ רחמנות צו־צוהערן״, טעיאַטאָר.

אָזע׳ — די & דער. *R*: ОЗЕ, Общество здравоохранения евреев — געזעלשאַפֿט אָפּצוהיטן דאָס געזונט פֿון ייִדן. געשאַפֿן אין פּעטערבורג אין 1912 דורך דער איניציאַטיוו פֿון אַ גרופּע ייִדישע דאָקטוירים און כּלל־טוערס. אין דער צײַט פֿון דער ערשטער וועלט־מלחמה באַזאָרגט די פּליטים מיט וואוינונגען, עסן און מעדיצינישער הילף. נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה געוואָרן אַ וועלט־אָרגאַניזאַציע מיטן צענטער אין בערלין (1924), געווען זייער אַקטיוו אין ליטע און לאַטוויע, אין ווילנע און אומג׳, אין די פּוילישע ׳קרעסן׳ און אין בעסאַראַביע. אין פּוילן האָבן די אָ׳־גרופּעס געשאַפֿן דעם טאָז. געאַרבעט אין סאָוו׳ אוקראַיִנע ביז 1930. אין 1933 זײַנען געווען 103 אָ׳־געזעלשאַפֿטן מיט 30,000 מיטגלידער. אין 1933 האָט אָ׳ פֿאַרמאָגט 390 אַנשטאַלטן. אָ׳ האָט געפֿירט אַ גרויסע פּראָפּאַגאַנדע פֿאַר היגיענע, אַרויסגעגעבן פֿאָלקס־געזונט און אַ גרויסע צאָל בראָשורן אין ייִדיש; האָט געהאַט זומער־קאָלאָניעס, ספּעצ פֿאַר אָרעמע קינדער, האָט באַקעמפֿט פּאָוואוס, טראַכאָמע און אַנדערע קראַנקייטן. זינט 1933 איז די צענטראַלע אין פּאַריז.

אָזע׳ט — דער. *R*: ОЗЕТ. ראָשי־תּיבֿות פֿון Общество по земельному устройству трудящихся евреев в СССР — געזעלשאַפֿט אײַנצואָרדענען ייִדן אין סאָוו׳־פֿאַרבאַנד אויף ערדאַרבעט. ייִדישע קירצונג: געזערד. געשאַפֿן סוף 1924 און אין 1938 ליקווידירט. געהאַט 500,000 מיטגלידער, בתוכם ניט־ייִדן. זיך פֿאַרנומען מיט באַזעצן ייִדן אויף ערד (כערסאָן, קרים, בירָאָבידזשאַן). „אָט אַזאַ ביסל פּערסעלענצעס, ווען דער אָ׳ שיקט אונדז אַרײַן, וואָלט מען געקענט עפּעס אויפֿטאָן״, מ. גאָלדשטיין, בירעבידזשאַנער אויפֿן אָמור, מאָסקווע 1934.

אַזעטיקע — פּראָ. אַזעלכע. < שוואָבישן ד asötteger (אין שווייץ: setig, sötig; טיראָל söttig). — געוויינלעך במ. אצ זן. רר פֿון מזרח־ליטע, זן וורד. „הײַנט איז דאָס אַ וואונדער אַז אויף אַ׳ רייד האָט ער דערהערט אַן ענטפֿער — אַ שוויסך״ [= פֿײַף], דער שטאָדט מגיד, ווילנע 1896. „מיר איז אַ חדוש [= חידוש] וואָס איר סטעקט [= שטעקט] זיך אויך אין אַ׳ עסקים״ [נאָכמאַכנדיק ווי אַ ליטוואַק רעדט], יהל, די אומבאַקאַנטע פֿאַרליבטע, וואַרשע 1901. „אײַ קונים!...אַ׳ קונים וואָלט איך וועלן אַ סך״, שע, ׳יקנה״ז׳. „זיי דערציילן אַ׳ מיאוסע געשיכטעס״, ימ איבז, יונגל און מיידל, 1929. „כ׳האָב דרײַ זין אַ׳ ווי דו״, ש. גאָדינער, דער מענטש מיט דער ביקס II, 1933. „דאָס ברענגט אונדז מאַטייקע אַ׳ע גרויסן״, סוצ, געהיימשטאָט. אויך: אַזעטקע, אַזעטקענע. אויך: אַזעטענע. „איז זײַן נשמה אַרײַן אין דעם בחור, כּדי אים צו העלפֿן אין אַזעטענע מצוות״, שבֿחי האר״י [קעניגסבערג, 19. י״ה]. „ווי טראָגט די ערד אַן אַזעטיקן!״, רייד (פֿון ווידז, מזרח־ליטע).

אָזעלאָ׳ט — דער, ־ן. רויב־חיה פֿון אַמעריקאַנער קאָנטינענט, געהערט צו דער קעץ־משפּחה, האָט אַ ברוינע פֿעל. איז אין אַ סך פּרטים ענלעך צו אַ לעמפּערט.

אַזעלכ|ער — פּראָ, אַדיעקטיוויש. *Mhd*: ein sölch (solch). אויך: זעלכער (עלטערע פֿאָרעם), אַזאָלכער. אין אצ בלויז ווען אַן אַ סובסטאַנטיוו אָדער נאָך אים; אין מצ אין אַלע פֿאַלן. ← אַזאַ, ← אַזוינער. 1. וואָס איז פֿון דעם מין וואָס איז דערמאָנט, באַקאַנט, פֿאַרשטענדלעך פֿאַרן הערער (לייענער). שטעל ניט אַ׳ע קלאָץ־קשיות. „מיט אַ׳ע פֿאַרלאַנגען קומסטו צום בעל־הבית!״, רייד. „אויף אַ׳ע לײַט ווערט געזאָגט דער פּסוק ׳ואוהבֿי שמו ישכּנו בה׳״, קה. „איז דעם עולם אַ גרויס וואונדער געווען ווי קומט צו אַזאַ קבצן זעלכע מלבושים״, שבֿחי בעשט. „עס פֿלעג זיך דער ווײַב אָפֿטער פֿאַרוועלן אַ׳ע זאַכן״, אמד, הנסיון, ווילנע 1856. „דאָס ביסל גויאיש...איז קאַרג געווען פֿאַר אַ׳ע עניינים״, ממוס, מסעות. „פֿון יעדער אַ׳ע נײַעס האָבן די ייִדן אויפֿגעציטערט״, ספּ, סודות. שטאַרק אַקצענטירט, ווען מע ווײַזט אָן געגוי פֿון וואָסער מין. „ברענג מיר נאָר אַזעלכע פּאַפּיר״ [= פּונקט אַזאַ מין פּאַפּיר], רייד (ליטע, ׳פּאַפּיר׳ — דאָ מצ פֿון דעם שטאָפֿנאָמען). „זעט, אַזע׳לכע עפּל! וועט איר געפֿינען אַ׳ע עפּל?״, רייד.

2. בײַ אַ פֿאַרגלײַך. וואָס איז פֿון דעם זעלביקן מין, סאָרט, קאַליבער אע. „אַזאַ כּוח־הדיבור, אַזאַ מויל! מע געפֿינט ניט אַ׳ן״, רייד. „אַ׳ע שרײַבערס ווי מיר האָבן געהאַט אָנהייב יאָרהונדערט, האָבן מיר ניט מער״, רייד. „אַ׳ע מאָלערס ווי שאַגאַל און סוטין זײַנען אַ זעלטנקייט״. 3. וואָס דער מין אָדער די קוואַליטעט דערפֿון ווערט איבערגעגעבן אין דערקלערנדיקע, אויסטײַטשנדיקע ווערטער (געוויינלעך מיט אַ בײַזאַץ וואָס הייבט זיך אָן מיט וואָס). קריגן אַ׳ע שכירות וואָס מע האָט קוים אויף דורכצולעבן. „אַ׳ע(ר) וואָס מע קריגט צען פֿאַר איינער (איינעם)״, פֿוול. „מע פֿלעגט אַרײַנגיסן אַ צעשלאָגן איי אין אַ׳ע זאַכן וואָס זענען טריף און דורך דעם איי זענען זיי קלאָר געוואָרן״, תּקוני שבת, אוסטרהא 1818. „געפֿינען אַ מענטשן אַ׳ן... זיך אויסרעדן זײַן שווער האַרץ״, מעשׂיות נוראים (פֿון ראַדזימינער רבין), פּיעטריקאָוו תרע״ד. „און אַ שטויב שטייט אַ׳ער, וואָס מע זעט קוים איינס דאָס אַנדערע״, שע, פֿונעם יאַריד. „עס זײַנען אויך געווען אַזעלכע [פּאַסאַזשירן אין באַן] וואָס זײַנען געפֿאָרן אונטער דער באַנק״, מ. אַשעראָוויטש, פֿאָר, 1960 VIII 23. „אַוועקגעגעבן די ברכה אַזעלכן וואָס ער האָט נישט געמיינט״, טעיאַטאָר.

4. וואָס מע וויל ניט אַרויסזאָגן (ווײַל אומאיידל, גראָב); וואָס מע קען פֿאַר דעם ניט געפֿינען קיין צוגעפּאַסט אייגנשאַפֿט־וואָרט (ווײַל מען איז באַהערשט פֿון אַ שטאַרק געפֿיל); וואָס מע האַלט אַז עס איז איבעריק יעדער באַשרײַבעריש וואָרט. „אַ׳ע וואָס איר זײַט! איר וועט שוין קריגן אײַער חלק!״, רייד. „פֿאַרמיאוסט זיך דאָס מויל מיט אַ׳ע ווערטער״, רייד. „ווען בהלה, וואָס בהלה — דאָס מאַכט ייִדן ניט אויס. אַ׳ע אָדער אַ׳ע — אַלץ איינס״, ממוס, שלמה. „דו אַ׳ער און אַ׳ער! ביסט דאָך ווערט מע זאָל דיך וויס איך וואָס!״, שע, קליינע מענטשעלעך. „געגומען טראָגן אונטערקליידלעך מיט אַ׳ע ווײַסע שפּיצן״, אַפּאַ, ׳ליבע׳. „זי האָט שוין אַ נאַטור אַ׳ע. — וואָס ווילסטו זאָגן? — כ׳ווייס? אַ קאַפּריזנע, אַ מאָדנע, דאָ איז זי גוט, דאָ איז זי שלעכט״, רייד. *דו אַזוינער און אַ׳ער! אַ׳ער און אַזוינער! *ניטאָ אַ׳ער! — הן לגנאי הן לשבֿח.

אַזעלכעם — געוויינלעכע פֿאָרעם אין נייטראַלן מין. ניטאָ אַ׳! אַזוינס און אַ׳. אַ׳ און אַזוינס. אַ׳ ווי אַזוינס. „אַ׳ האָט מען נאָך קיינמאָל ניט געהערט״, רייד. „איך דאַרף מיך אַ׳ נישט אונטערשטיין״, א. פּאַוויר, ספּורי הפּלאות, וואַרשע 1844. „עפּעס געטראָפֿן אַ׳ וואָס איז נישט אין מענטשנס כּוח...[צון] פֿאַרמײַדן״, ספּ, סודות. די פֿאָרעם אַ׳ ווערט פֿאַרביטן מיט אַזעלכס (כּדי אויסצומײַדן די ענדונג ־עס, דטשם אין אַדיעקטיוון). „לאַ די וואָס אַזעלכס הייבט זיך זיי נישט אָן צו גלוסטן״, ממוס, אַ סגולה....

אזעלכענער — דזוו אַזעלכער מיטן סאַר־גרעסער־סופֿיקס ־נע (־ענ־). אָפּט אין רייד, לד. „מוחל אַ׳ע גליקן". „ער האָט אַ׳ע צרות אַז קיינער קען אים ניט מקנא זײַן". „דינגען זיך אַרבעריקן [= האַרבעריקן] אויף אַ׳ע ער־טער", 1902, עג/א. „אַ׳ע מענער מיט אַזוינע הויכע אידעאַלן", מב״ם, הוגה דעות ו, וויליע 1912. „עס האָט שוין געטראָפֿן אַ׳ע זאַכן", אר, ׳מײַן פֿרײַנט׳. „אויף אַ׳ע ווערק דאַרף מען סאַהאַרעוועון", מ. גראָסמאַן, היימיש, אָקט׳ 1961.

אַ׳זעמע — די, ־ס. *Ru*: ozemâ > בעס, רומ. קיילעכדיק און דיקלעך שטיקל טייג מיט אײַנשניטן אויף דער אייבערפֿלאַך, וואָס מע האָט געבאַקן אויפֿן פֿלאַם פֿון אויוון. דאָס דיקע פֿלעצל ווערט סאַרטיק צום עסן אַ סך פֿרײַער ווי ברויט אַדער חלה וואָס באַקט זיך אין אויוון. מיטגעבן אַ׳ס די קינדער אין חדר אַרײַן.

אַזוף — דער, ־ס. פֿראָזאַקאַטאָר. [סאַמיליע־נאַמען פֿון אַן אָנגפֿירער פֿון דער טערראָריסטי־שער גרופּע פֿון די סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן. סוף 19. יאָר אָנהייב 20. י״ה. אַרויסגעגעבן זײַנע אייגענע חבֿרים דער צאַרישער אָכראַנקע.] מע קען אים גלייבן אַזוי ווי אַ׳ן. האָב ניט צו טאָן מיט אים, ער איז אַן אַ׳קע.

אָזעראַנעץ — דער, ־נעצע. 1. ווער עס וואוינט בײַ אַן אָזערע אַדער ציט זײַן פֿרנסה פֿון אַן אָזערע. עס שלאָגט (טראָגט) פֿון אים מיט פֿיש וי פֿון אַן אָ׳. 2. עם־הארץ. גרא־בער־יונג.

אָזערבייזשאַן — גר. אייגע פֿון די רע־פּובליקן פֿונעם סאָוועטן־פֿאַרבאַנד (פּססר) אין פֿאַדער־אַזיע. [1950 — 3,209,700 אינוו׳, 41,245 יידן.]

אָ׳זעריק — אַדי׳. 1. וואָס האָט (אַן) אָזערע(ס). אַ׳ע געגנט. די אַ׳ע שטאַטן פֿון מיטן־וועסט. 2. וואָס זעט אויס אַדער דערמאָנט אין אַן אָזערע. „נאָכן געוויסער זײַנען פֿאַרבליבן אַ׳ע גאַסן".

אָזע׳רניצע — די. מצ נב. אויך: **אָזשער־ניצע**. *Uk*: Озерни́ця > זאַלץ פֿון וואַסער בײַ די ברעגעס פֿון ים אַדער אין אָזערעס ניט ווײַט פֿון ים. טפֿעצ בײַם אַדעסער לימאַן. שלעכטער סאָרט זאַלץ.

אָ׳זערע — די, ־ס. אויך: **אָזיערע**. *Uk.* > אויך: (י)ע׳זערע, **עזשערע**, *P* >. 1. אַ גרעסערע אָנזאַמלונג פֿון וואַסער אין מיטן לאַנד, אין אַ טיפֿעניש. אַ נאַטירלעכער רעזער־וואָר מיט געוויינלעך ניט־געזאַלצן (זעלטענער געזאַלצן) וואַסער וואָס פֿליסט ניט אַרײַן אין ים. כאַפּן פֿיש אין אַ׳. שווימען אין אַ׳. די לבֿנה שפּיגלט זיך אין דער אַ׳. „ער האָט אַמאָל אויף די זעלבע אַ׳ זיך געגליטשט, גע־כאַפּט פֿיש, זומער אין אַ לאָדקע און וויינטער אין די פֿלילאָנקעס (פֿראָרובעס), צוזאַמען מיט זײַן שול־חבֿר, [וואָס זײַן] פֿאָטער האָט די אַ׳ אין אָטקופּ געהאַט", י. בודזאָהן, דאָס חנוכּה־ליכטעל, וויליע 1895. „אָפּהיטן די וועל־דער, וואָס וואַקסן דאָרט, וואו די טײַכן גייַען אַרויס פֿון די בערג אַדער וואו עס איז דאָ זומפּן אַדער אָזיערעס", איש יהודי [לעאָן ראַ־בינאָוויץ], בלעטער, פֿעטערבורג 1901, № 17, אַ גרויסע אַ׳ וועלט אויך אָנגערופֿן ים (דער טויטער ים, דער ים־המלח; בײַקאַלער אַ׳ אַדער ים; קאַספּישער ים אא.). 2. אוקר. מג. קאַלו־זשע, שטייאיק וואָסער אין אַ גרויבערדיק אָרט אויפֿן שליאַך אַדער אין פֿעלד. קריכן אין אַלע אַ׳ס, גלײַך מיט די חזירים. קוים אַרויס פֿון אַ׳ מיט זײַן פֿערד און וועגעלע. „די זון דרייט אויס איר פּנים צו דער ערד און טריקנט אויס די אַ׳ס אין פֿעלד", נפֿתלי גראָס.

אויך אָזער, דער & די. בעיקר מיטן בב. „אַז דאָס וואָסער פֿאַלט, זאַמלען זיך צונויף די פֿישערס און נעמען צוזאַמען די פֿיש, וואָס זענען געבליבן אויף דעם אָ׳", קמ, 1863, 18.

אָזקופּען זיך — ־פֿע זיך, זיך אָזקופּעט. אוקר. מג. סקופּען זיך. צונויפֿקוועטשן זיך, צונויפֿפֿרעסן זיך אין איין קופּע. „מיר זענען געווען צען אירע און האָבן זיך יאָקאָש אָזקו־פּעט אין איין שטיבל", רייד (קאַלאָמיי).

אָזקערן — פֿטמ. דזוו בלאָטערן. פֿון אַסכרה ←.

אזק״ש — ר״ת פֿון: אחר זמן קריאת שמע.

אזרח — [עזראָך] דער, ־ים [עזראָכים]. > שמות, יב, 48; במדבר, ט, 14 אא. 1. אײַנגעבוירענער, געבירטיקער אין אַ לאַנד, להיפוך צו אַן אַריבערגעקומענעם. „דער א׳ האָט געקוקט מיט ביטול אויפֿן גרינגער", רייד. 2. פֿולבאַרעכ־טיקטער בירגער. „די א׳ים גייען צום שטימ־קאַסטן", רייד. „ווער פֿילט דאָ דיסקרימינא־ציעס? יידן זײַנען דאָ ניט קיין גרים, נאָר א׳ים", רייד. „מיר שטעלן זיך פֿאָר דעם גע־שיכטלעכן פֿראָגרעס וויי אַ געוויסן מהלך, פֿון פֿאַרהיסטאָרישן מענטשן ביז צום סאָציאַליס־טישן א׳, לאָמיר זאָגן", ימ, נויס, 1923. 3. [אַרויסגערעדט: „עזראָך"] אין ארץ־ישראל־דיקן ייִדיש — סתּם בירגער. „ס׳איז זייער לײַכט דאָ צו ווערן אַן א׳", רייד. דאָרטן אויך: **אזרחות** [עזראָכויט] = בירגערשאַפֿט. ־דיק — אדי. **אזרח־העיר** [...האָאי׳ר] = שטאָ־טישער אינווואוינער, בירגער. „דאָס רובֿ פֿון די א׳־ה׳ זענען געווען עולמשע, אָבער אַ קליינער טייל זענען געווען חסידים", לדב.

אזרח נכבר — [...ניכבאָ] דער, ־ים [...ניכבאָדים]. צב. אָנגעזעענער, פֿאַרדינסטפֿולער בירגער. „דער א׳ ג׳ האָט באַקומען אַן אויס־צייכענונג פֿון דער רעגירונג".

אזר נא כגבר חלציך — [עזאָר נאָ קייגעווער כאַלאָצעכאָ] זעץ. תּת. > איוב, לח, 3; מ, 7. תּי: „גורט אַקאָרשט אָן ווי אַ מאַן דינענ לענדן". ענגיצט מיט די בב: א) גרייט זיך גוט צו (צו אַ ויכוח), ווייז וואָס דו קענסט; ב) שטאַרק זיך, נעם זיך אָן מיט מוט (איידער מע גיט איבער אַ שלעכטע בשׂורה). „א׳ נ׳ כ׳ ח׳, איך האָב געהערט אַז די בעלי־בתּים זײַנען אומצופֿרידן מיט אײַך".

אַזרעטשע — גר. פֿטמ, דזוו זאַרעטשע. גאַס אין וויליע, וואָס האָט געפֿירט צום בית־עולם. זיך פֿרייען אויף אַ׳; „האָבן זאָל איך דיר שוין פֿירן אויף אַ׳"; „מע זאָל אַ׳ אין אָטקופּ געהאַט", י. בודזאָהן, דאָס חנוכּה־ליכטעל, וויליע 1895. „אָפּהיטן די וועל־דער, וואָס וואַקסן דאָרט, וואו די טײַכן גייַען אַרויס פֿון די בערג אַדער וואו עס איז דאָ

אַזש — אדוו. *P*: aż (אזשע — בײַ עט; **אזשיק**, פֿטמ, וורר; אויך: **אזע**). בײַז צו (דער מדרגה פֿון); כּמעט וי, גלײַך וי; שיעור ניט. 1. קומט פֿאַרן אַדיעקטיוו און נאָכן וועבֿ, אין צונויפֿגעזעצטע פֿאָרמען נאָכן הילפֿס־וועבֿ. דער קאָפּ וועבֿט אַ׳ דול. עס וועבֿט אַ׳ ניט גוט. אַ׳ רויט וועבֿן פֿאַר חרפה. עס קלינגט אַ׳ אין די אויערן. שפּרינגט אַ׳ פֿאַר פֿרייד. דאָס האַרץ ציטערט אַ׳. „דער קאָפּ איז מיר אַ׳ פֿאַרשלאָגן", דוד פֿרישמאַן, קליניקייטן, טאַרנאָוו 1894. „דער לייב האָט אַ׳ דאָס קול אָנגעוואוירן", עט, משלים. „ממש די אויגן קריכן אַ׳ פֿון קאָפּ", שע, טבֿיה. „שרײַט דאָס קליינע עופֿעלע, לעכערט אַ׳ דעם מוח", אר, ׳די אַרעמע געוויינערין׳. ס׳רינט אים אַ׳ איבער די (דער) באָרד = ער האָט פֿרנסה בשפֿע. אויך: דאָס שמאַלץ רינט...

2. פֿרעפּ. קומט פֿאַר אַ סובסטאַנטיוו צוזאַ־מען מיט בײַז, פֿון, קיין, טפֿעצ וען עס רעדט זיך וועגן אַ גרויסן מהלך אין שטח אַדער צײַט. אַ בלאָטע אַ׳ בײַז די קני. דערגיין אַ׳ בײַז דעם סמבטיון. קעמפֿן אַ׳ בײַז נצחון. „ער האָט פֿאַרבלאָנדזשעט אַ׳ קיין פֿאַריז", שע, קליינע מענטשעלעך. „ער פֿאָרט...אַ׳ אין קאָוקאַז", מר VI. „אַ׳ פֿון דער וויסל בײַז לאַ־פֿלאַטע איז פֿאָלג זשע מיך אַ גאַנג", אַבֿרהם זאק. אַנאַלאָגיש: „אַ׳ פֿון אַזוי ווײַט בייסטו צו פֿוס?", רייד. שטאָמט נאָך אַ׳ פֿון מלך סאָבעצקים יאָרן. „מײַן טאָטע שטאָמט אַ׳ פֿון אָדם הראשון", אי. דרוקער, קלעזמער, קיצור 1940. 3. פֿאַר אַ סומע, אַ צאָל (מיט גוזמא אַדער חידוש). „אַ׳ דרײַסיק גילדן האָסטו בא־צאָלט? אַזוי פֿיל איבערגעצאָלט!", רייד. „אויס־געגעבן אַ׳ אַ הונדערטער אין איין אָוונט", רייד. 4. קאָנ מיטן גרונטיקן ב פֿון אַ׳, אדוו. „וואַשן גרעט, קלאָפּן און שפּריצן מיטן פֿראָטש אַ׳ פֿונקען פֿליען", שע, פֿונעם יאָריד. „ער האָט אַ קלאָפּ געגעבן מיט דער טיר אַ׳ די וועגט האָבן אַ ציטער געטאָן", ש. ביקל. 5. געניצט צו פֿאַרשטאַרקן דאָס וויטערדיקע (פֿרגל: אַז בב). נר. „אַ׳ וויי צו די קינדער וואָס זענען פֿאַרטריבן, אַ׳ וויי צו די לעבנס וואָס ווערן צעריבן", יהואש, ׳אַלימפּוס און חורב׳.

אָזשאָ׳נ — דער, ־ן. רוסיצ. 1. ברי, אָפּ־בריאונג, אָפּברען. באַקומען אַן אַ׳ פֿון דער זון. אַן אַ׳ פֿון קראָפּעווע. 2. דאָס אָפּגעברענע ארט אויפֿן לײַב.

אָזשאָנץ — די, ־ס. ← דפֿוו. ברענגעניש אויפֿן (אין) האַרץ. „גיב מיר טרינקסאָדע, כ׳האָב אַן א״, רייד.

אָזשאַ׳ן — דער, ־עס. *Fr*: agent > אין פֿאַריזער ייִדיש — פֿאָליציאַנט.

אָזשאַ׳ר — גר. אויך: **אזיאָר**. *P*: Jeziory שטעטל אין ביאַליסטאָקער וואָיי. ניט וויט פֿון גראָדנע. 1897 — 1,392 יידן [3,283 אינוו׳].

אָזשודאַטע — די, ־ס. שפּא. הילף. **אָזשודאַנ־טע** — געהילף, אַסיסטענט. **אָזשו־דירן** — העלפֿן, אַסיסטירן.

אָזשונזשען — אוסו. ־זשע, אָזשונזשעט. *Ru*: ajunge >. בעס, רומ. 1. קלעקן, סטיצען,

זײַן געגנוג. „דאָס פּאַפּעשוי־מעל וועט אַ אויף דעם גאַנצן וויגעטער", רייד. 2. באַוויזן, דער־גרייכן. מיר וועלן אַ אָנצוקומען פֿאַר ליכט־בעגטשן.

אַזשור — אַדוו. < פֿר [צום טאָג], (סוחריש) הײַנט צו טאָג, צום איצטיקן טאָג. פּונקט צום טערמין. „וויפֿל וויזט די קאַסע אַ?" צאָלן אַ. דער בוכהאַלטער פֿאַרשרײַבט אַלץ אַ. אויך סוב: „וויפֿל וויזט דער אַ?" ־ירן — דערפֿירן די בוכפֿירונג ביזן לעצטן טאָג.

אַזשור — דער, ־ן. < פֿר. 1. געוועב, שטאָף וואָס איז שיטער געוועבט, געשטריקט אַדער געשטיקט. שטאָף מיט קליינע לעכעלעך. אַ־אַרבעט. 2. לײַכטע שטואָטור, אויך אַזאַ וואָס זעט אויס ווי עס וואָלט האָבן לעכעלעך. 3. שמאָלע דימענטן־אײַנפֿאַסונג, וואו דער מע־טאַל שטערט ניט צו זען גלײַך דעם גאַנצן דימענט. דער אַ קאָסט ניט מער ווי צען דאָלאַר. 4. פֿיג. דורכזיכטיקייט, לויטערקייט. „אין מיר פֿאַרגייט אַ ליכטיקער אַ", כאָטש קופֿערמאָן.

געניצט אויך ווי אַן אַדי. אַ־ע שטאָפֿן. ־יק — אַדי. → אַזשורנע. ־(י)קייט.

אַזשורנע — אַדי. וואָס האָט אַ שײַכות צו אַזשור →. וואָס איז אינגאַנצן דורכזיכטיק. שיטער געשטריקט. „דאָס מיידל — אין אַ היטעלע מיט אַ זאָנטיק און מיט אַ הענטשקע־לעך אויף די הענט", שע, פֿון כּתרי־לעווקע. „אויפֿן קאָפּ אַ בלוי־זײַדן טיכל, אַ אַרבעט... אַז מע האָט געקענט אַרויסזען דעם גאַנצן שלייער מיט די צעפּ", שע, סטעמפּענינ. „אויפֿן סטעליע [פֿון שול] איז געווען געמאָלט אַן אויסגעהעפֿטע אַ לײַלעך", ישׂראל רוחומובסקי, זכרונות..., פּאַריז 1930.

אַזשיאָ|מאָ'זש — דער, ־ן. < איי < פֿר. בערוץ־אָפּעראַציע מיט ספּעקולאַטיוע כּוונות (קויפֿער און פֿאַרקויפֿער שטעלן אײַן אויף דער מעגלעכקייט פֿון שטײַגן אָדער פֿאַלן אין דעם קורס פֿון די ווערטפּאַפּירן). ־טירן — זיך פֿאַרנעמען מיט בערוץ־ספּעקולאַציעס; קויפֿן און פֿאַרקויפֿן ווערטפּאַפּירן. ־טע'ר — (פּאַריז) בערוץ־ספּעקולאַנט. ווער עס האַנדלט אויף דער בערוץ.

אַזשידאַ'יען — אוסט & טרוו. דאַיע, אַזשי־דאַיעט. רוסיש. 1. אָפּוואַרטן, אָ (אויף) עמעצן. אָ אַ גאַסט. 2. ריכטן זיך. אָ גליקן. „כ'האָב ניט אַזשידאַיעט, אַז דו וועסט זיך אַוודי באַ־גיין מיט מיר", רייד. „מיר אָ אַז ער וועט אין טורמע ניט בויאַנעווען, וועט ער גיכער באַפֿרײַט ווערן", בריוו.

אַ'זשינע — די, ־ס. פּפּ: אַזשענ(יצ)ע. *Uk* >. 1. שוואַרצע מאַלינע לויטן אויס־זען און אָפּטסטן קאָ־ליר פֿון דער יאָגדע (כאָטש ס'זײַנען פֿאַ־ראַן אַזשענעס פֿון אַנ־דערע קאָליר: ווײַסע, ראָזע). ווי אַ מאַלינע, זעט אויך אויס די אָ גרײַפֿלדיק. וואָקסט זייער נידעריק בײַ

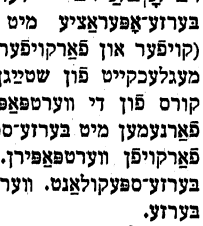

דער ערד אין קליינע קוסטעס. איז זאָפֿטיק, זויערלעך. איז גוט אויף ווײַן און צו פּרעגלען. וואָקסט בעיקר אין דרום־איראָפּע און די אַמע־ריקעס. פֿאַראַן אַ סך מינים קולטיווירטע אָס. Rubus eubatus (fruticosus). 2. פֿרוכט פֿון טוטנבוים, פֿון זײַדנבוים. 2. די בלעטער פֿון זײַדנבוים דינען ווי שפּײַז פֿאַרן זײַדנוואָרעם. די אָ איז טונקל־רויט, שוואַרצלעך (פֿאַראַן אויך ווײַס). מע עסט רויערהייט אַדער מע ניצט צו מאַכן זאָפֿט. „פֿון וועג אָן וועלן פֿרוכטן מחויבֿ אין מעשׂרות?...די יאָגדעס פֿון תּות, פֿון זינט זיי וועלן רויט", פּיעט, מעשׂרות, א, 2.] Morus.

אַזשינקעס — די. אַצ נב. *R*: ожинки >. זאָגענגן־שטענגלעך וואָס בלײַבן איבערן וואַרצל נאָכן שניט. די אָ צעשטעכן די פֿינ.

אַזשיר(ע)יעט ווערן — אוסט. ווער ־יעט, אַזשיר(ע)יעט געוואָרן. סל. *R*: ожиреть >. *Uk*: ожирі́ти >. אומאיידל. 1. פֿעט ווערן. אָ וו׳ וי א חזיר. 2. באַרײַכערט ווערן מיט־אַמאָל (פֿון דלות אין עשירות), ווערן אַן אויפֿ־געקומענער נגיד. אָ וו׳ און פֿון וואוילטאָג ניט וויסן וואָס אויסצוקלערן. אָ ווערן פֿון עקס־פּלואַטירן אַרבעטער.

אַזשעך — דער. מצ נב. *P*: orzech >. נוסנהאָלץ, ניסנהאָלץ. וועלש גענעצט צו מאַכן טײַער מעבל, אויך פֿאַר פֿאַניר (סטאַליערײַ — ווילנע, וואַרשע). ־אָוע — אַדי. 1. אָ׳ע (וואָס איז פֿון ניסנהאָלץ) בעטן. 2. וואָס האָט דעם קאָליר פֿון ניס.

אַזשענעצע — ← אַזשינע.

אָ'זשעראָוו — גע. אויך: **אַזשעריוו**. שטעטל אין פּוילן, קעלצער וואָיי. אין די יאָרן 1823 — 1862 האָט מען יידן אַהין ניט אַרײַנגעלאָזט. אין 1897 — 2,557 יידן [3,339 אינגו׳]. צו־נעמענש: אָ׳ער קאָזעס.

אז"ת — ר״ת פֿון: אַחר זמן תּפילה.

א"ח — ר״ת פֿון: אָבי חורגי, אָדם חשוב, איש חסיד, אלוקים חיים, אַלמנה חיה, אסרי־חג, אשה חשובה, אשת־חיל אע.

אָח — [אָך] דער, ־ים [אַכים]. אַ סך מאָל אין תּנך. 'ברודער'. מיט שינוי אין ב. 1. גרוי־סער, שטאַרקער ברודער. „מײַן אָח נעמט זיך אַן פֿאַר מיר". „לאָז אָפּ, ס'וועט דאָס דערזען מײַן אָח, וועט דיר זײַן אָך און וויי". 2. פּיע. ברודער וואָס האָט זיך אין עפּעס פֿאַרזינגעקט. דער אָח און זײַן באַגעד. אַן אָח אין תּפיסה. 3. אין פֿאַרשטעלטן לשון. „רוף גיכער דעם אָח, איך האָב מורא צו בלײַבן אַליין מיטן שיכור". 4. אין מצ אויך סתּם ברידער. „פֿיר אָחים זײַנען מיר געווען".

אח"א — ר״ת פֿון: אַרבעים חסר אַחת (←).

אַחאַב — [אַכאָו] < מלכים א, טז און ווײַטער. מלך פֿון מלכות ישׂראל, עמרים זון; געקניגט לערך אין די יאָרן 854־875 פֿאַר אָצ. ← איזבל. ← אליהו הנביא.

א"ח און ל"ח — ר״ת פֿון: אַני חייב = איך בין שולדיק, און לי חייב(ים) = מען איז מיר שולדיק. דעביט און קרעדיט [אין דער טערמינאָלאָגיע בײַ סוחרים]. „אָך (אַך) און לאַך", סוחריש וועדטל = אַז איך בין שולדיק איז אָך (ביטער, קרעכץ איך), אַז מען איז מיר שולדיק — לאַך איך.

אחב"י — ר״ת פֿון: אַחינו בני ישׂראל. „אויפֿן צעטל אונטערגעשריבן: דברי המבקשים לטובת אחב״י", ממוס, קליאַטשע.

אָח בצרה — [...בעצאָרע] 'ברודער אין נויט'. דזוו אָח לצרה ←.

אחד I — [עכאָ'ד] דער. בא. איין, אײַנער. < דברים, ו, 4. דאָס לעצטע וואָרט פֿון שמע־ישׂראל, פֿראָקלאַמירונג, אויסרוף, לאָזונג פֿון גלויבן אין איין גאָט, אין איין־און־אײַ־ציקייט פֿון גאָט. „דער וואָס ציט לאַנג דעם א׳ — לענגערט מען אים זײַנע יאָרן", יעבץ אײַזן, עין יעקבֿ, תּרמ״ו, ברכות, לז/א. „וויר עס זאָגט א׳, באַדאַרף ניט מאריך זײַן אין אַלף פֿון א׳ און [ניט] אָפּטיילן די אַלף באַ־זונדער", נוצ, זשיטאָמיר תּרכ״ג. „וויי אַ זיל־בערנער שרויט צעשיט זיך לייבלס א׳ צופֿוסנס בײַם כּסא־הכּבֿוד", פּרץ, 'בײַם גוסס צוקאָפּנס'.

אַזוי ווי א׳ איז דאָס לעצטע וואָרט פֿון שמע־ישׂראל, איז אויסגיין, אומקומען מיט א׳ = שטאַרבן אויף קידוש־השם. „דא האט ער אַזוי לגג גדיגט איבר דען (אחד)", ביז אים זײַן נשמה אויז גיגג אין (אחד)", מב, מעשׂה כט. „און לאָגג איז דער בישאָף געשטאַנען, געקוקט ווי מע ברענט און מע בראָט, שעה־אויס און שעה־אײַן — און ביז־וואַנען אַ כּאַרכל געטאָן האָט א׳, אל ו, 'אין די נעכט פֿון ניסן'. „ווײַל ער אומקומען ניט מיט א׳ אויף די ליפּן, נאָר מיט געוויר אין די הענט", שג, יוד׳ שרײַבער אין סאָוו־פֿאַר־באַנד.

פֿרינציפּ פֿון איינסיקייט, פֿון איין־און־אײַ־ציקייט פֿון גאָט, ווי אויך זײַן אָטריבוט און זײַן נאָמען. „גאָט, וואָס ביסט געאײַנציקט מיטן נאָמען א׳", איבד, נ. נ. הגובֿר, ספֿר שערי ציון, זשיטאָמיר 1849. די אַבסאָלוטע איינקייט פֿון דעם א׳. „אויב דײַן האַרץ לויפֿט — קום צו־ריק צו א׳", תּניא, עא. „אַזוי איז א׳...געוואָרן דעם יידנס קאָווירער פֿאַר קיום, נצחון, גאולה", ב. ריוקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. „מיר האָבן אויסגעיעט רציחה דורך דורות גלויבן אין א׳", פּינע, צוק, מאַרץ 1956. ← אַחדות הבורא.

אחד II — [ע'כאָד] צוו & סוב. 1. איין, אײַנער, איינס. געניצט בײַם ציילן: אחד, שנים... יום א׳ = איין טאָג. 2. קומט אין אַ צאָל אויסדרוקן (זען ווײַטער). היום יום א׳ בשבת = הײַנט איז זונטיק. 3. נײַער ב. אַן איינס, באַזונדערער אָביעקט אין אַ קאָלעקציע, אַ זאַמ־לונג. ← אחדים.

אחד־אחד — ← דפֿוו. אַדוו. < ישעיה, כז, 12. אײַנציקווײַז; איינס נאָך איינס; איטלעכער באַ־זונדער. אַרויף אויף דער טריבונע א׳־א׳, זיך אַרויסרוקן פֿון דער אַסיפֿה א׳־א׳, ציילן רעגד־לער (פּאַפּירגעלט) א׳־א׳.

אחד באחד — [...בעעכאָד] אַדוו פֿראַזע. 1. איינס פֿאַר איינס. הונדערט פּראָצענט; כּולו רווח. „איך זאָג אײַך אָבער גאָר אַ מציאה, איר וועט אַוודאי מייתר זײַן דרײַ מאָל

א׳ ב״, עט, סערקעלע. „אַ קליינשטעטלדיקער קרעמער איז געוואוינט אַז ער לייגט אַרײַן אַ הונדערטער אין סחורה, דאַרף אים טראָגן א׳ ב״, פּלאַי, המדבר בצדקה, וואַרשע תרנ״ב. 2. איינס אין איינס. אויף אַ הויכער מדרגה און גלײַכווערטיק. „דער רבי האָט תּלמידים, זײַנען זיי א׳ ב״. „ממשיך צו זײַן אור אין־סוף ב״ה אין כנסת־ישׂראל...עס זאָל [יעדער יִיד] זײַן א׳ ב׳ דווקא״, תּניא, מא. „יעדער מענטש איז מחוייב מתקן צו זײַן זײַנע מעשׂים, דיבורים און מחשׁבות...כּדי ס׳זאָל זיך אַנט־פּלעקן די קדושה פֿון הקב״ה אין דער וועלט און וועלן א׳ ב״, סידור בית אהרן וישׂראל.

אחד בּמשׁפּחה — [... באַמישפּאָכע] פֿראַזע. צב. תּח. „איינער אין דער משׁפּחה״. געניצט מיטן ב: געראָטענער, יוצא־מן־הכּלל, אויסנאַם אין דער פֿאַמיליע. „אָט דאָס בחורל איז א׳ ב״.

אחד בּעיר — [... בעאי״ר] פֿראַזע. צב. תּח. ׳אייגער אין שטאָט׳. 1. אויסנאַם. „אַ שטאָט מיט סדומניקעס, ער אָבער איז א׳ ב׳ — אַ צדיק״. „אַזעלכע ספֿרים זעלטן געלערנט, מע טוט מיט די ספֿרים נאָר מזכּה זײַן א׳ ב׳ ופּעם אחת ביובל״, ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, שׂיח יצחק, לעמבערג 1876. 2. קליין רעשטל. שארית־הפּליטה. „דער חורבן איז געווען אַזוי גרויס אַז ס׳איז געבליבן א׳ ב׳״.

אחד בּעיר ושׁנים בּמשׁפּחה — [... ... אושנאַיים בעמישפּאָכע] פֿראַזע. תּח. פֿאַראַלעל צו ׳אחד מעיר ושׁנים ממשׁפּחה׳ < ירמיה, ג, 14 — איינער אין אַ שטאָט און צוויי אין אַ משׁפּחה. געניצט מיטן ב: אַ הײַפֿעלע, בלויז יחידים, געציילטע. [אָפּטער אויסדרוק פֿון די משׂכּילים, וועו זיי האָבן געפֿילט אַז זיי זײַ־נען אַ קליינער מיעוט צווישן יִידן.] וועו ס׳רעדט זיך וועגן אַן איבערבליבּ, רעשטל. שארית־הפּליטה וועלט אויך געניצט וויִ בּיי ירמיה: א׳ מ ע י ר ו׳ מ מ ש פ ח ה. „עס האָבן זיך געראַטעוועט א׳ מ׳ ו׳ מ״.

אחד בּפּה ואחד בּלב — [... באָפּע׳ וע־ עכאָד באַלע׳ון] פֿראַזע. < פּסחים, קיג/ב; בבא מציעא, מט/א. תּח. „איינס אין מויל און איינס אין האַרץ״. וועו מע (וער עס) רעדט אַנדערש ווי מע (ער) טראַכט (מיינט); וועו מען (וער עס) איז ניט אויפֿריכטיק. „ער זאָגט טאָקע צו, אָבער גלייבּ אים ניט, ס׳איז א׳ ב׳ ו׳ ב״. „[דער תּלמיד־חכם דאַרף ניט זײַן] ווי אַנדערע מענטשן וואָס רעדן א׳ ב׳ ו׳ ב״, נוצ, זשיטאָמיר תּרכ״ג. „אַז אַ מענטש טרינקט זיך...זאָגט ער דעם אמת אַרויס...ניט א׳ ב׳ ו׳ ב״, קמ, 1867, № 14. „[ער] איז דווקא...אַן ערלעכער מאַן. ער איז נישט...א׳ ב׳ ו׳ ב״, פּרץ, ליטעראַטור און לעבן.

אחד בּפּה ובלב — [... אובאַלע׳ון] ← דפֿוס. צב. ׳איינס אין מויל און אין האַרץ׳. ערלעך, אויפֿריכטיק. וואָס געזאָגט — דאָס געמיינט. „ער איז א׳ ב׳ ו׳...נאָר די גאַנצע צרה איז וואָס ער איז אַ ליטוואַק״, קמ, 1869, № 5.

אחד בּשׁבת — [...בעשׁאַבעס] < תּענית, כט/ב. ׳איינס אין שבת׳, זונטיק. „א׳ה״ש, א׳ ב׳ וועל איך אַרויספֿאָרן״. [וויזל ס׳שטייט „זכור את יום השבת״, פֿלעגן פֿרומע יִידן זיך נוהג זײַן צו ציילן די טעג א׳ ב׳, שני בשבת אאזוי.]

אחד האָבן — צוזו. מיו. קאָל וובּ. 1. האָבן (פֿאַרמאָגן) צוזאַמען, בשותּפֿות. 2. מאַכן יד־ אַחת.

אחד המרבּה ואחד הממעיט — [... האַ־ מאַרבּע וויִעכאָד האַמאַמיט] פֿראַזע. תּח. < בר־ כות ה/א; מנחות, קי/א. ׳סײַ איינער ברעגט מער, סײַ איינער ברעגט וויניקער׳. וער — מער, וער — וויניקער [די צווייטע העלפֿט: ׳ובלבד שיכוון לבו לשמים׳ — דערעיקר ער זאָל מכוון זײַן זײַן הארץ צום אייבערשטן]. געניצט מיטן ב: נישט ויכטיק ו ו י ל מע גיט, נאָר ו ו י מע גיט, עס זאָל זײַן מיטן גאַנצן האַרצן. „האָב ניט קיין עגמת־נפֿש ואָס דו קאָנסט אַזוי וויניק בעבן פֿאַר מעות־חטים, א׳ ה׳ ו׳ ה׳״. אויך שפּאַסיק: „ס׳מאַכט נישט אויס צי אַ סך צי וויניק, א׳ ה׳ ו׳ ה׳ — אַבי אַ סוף זאָל עס נעמען״. „די בײַשטײַערונגען דאַרפֿן זײַן צוגענוגלעכע...א׳ ה׳ ו׳ ה׳״, פֿאָר, 13 XII 1963.

אַחד־העם — < בראשית, כו, 10. 1. [אַכאַד האָאַ״ם] א) איינער פֿון פֿאָלק, פּשוטער מענטש, עמעצער. ווילן נישט האָבן קיין מחזקות מיט אַן א׳־ה׳; ב) אייגיקער פֿון פֿאָלק, חשובֿער, בכּבֿודיקער. „וויפֿל אַ־ה׳ס איבא בשוקא זײַנען דאָ אין אײַער קהילה?״ 2. [אויך: אַכאַד־האָאַ״ם] פּסעודאָנים פֿון דענקער און עסייאיסט אָשר גינצבערג (1856־1927), מחבר פֿון על פּרשת דרכים.

אַחד־העמיזם — [אַכאַ־ד־האָאַמיזם] דער. שי־ טה פֿון אַחד־העם. ← דפֿוס. גייסטיקער ציו־ ניזם. היות ווי אין א״י וועט (קאָן) ניט לעבן דאָס רובֿ פֿון יידישן פֿאָלק, און אין די תּפֿוצות איז פֿאַראַן די סכנה צו פֿאַרלירן דעם יידישן קולטורעלן פּרצוף־פּנים (איבער דער וירקונג פֿון דער סבֿיבֿה, איבער דער אָפּשוואַכונג פֿון טראַדיציע), איז דער ריכטיקער דרך צו שאַפֿן אין א״י אַ גייסטיקן צענטער פֿאַרן גאַנצן פֿאָלק, מיט עברית ווי די שפּראַך — אַ ׳מרכז רוחני׳ וואָס זאָל משפּיע זײַן אויף די יידישע ישובֿים אומעטום. „ער איז געווען אַ מטיף־ לאומי און האָט געפּראַדיקט אַ־ה׳ מיט אַ גע־ וואַלדיקן ברען״, מוק, מיינע באַגעגענישן.

אַחד־העמיסט — דער, ן. ← דפֿוס. אַנהענ־ גער פֿון אחד־העמס שיטה. ־יש — אַדי.

אחד הריקים — [... (אַכאַד) האָריקים] דער. בא. < שמואל ב, ו, 20. תּי: ׳איינער פֿון די נישט־ווערטיקע׳, לײַדיקגייער, הפֿקרנים, פּוסט־ און־פֿאַסנק, פֿאַרשײַטער, געמיינער. „און גע־ זידלט האָט מען אים, רבש״ע! טאָקע כּאחד הריקים — וויִ א׳ ה׳ זידלט״, פּרץ, געדאַנקען און אידיישן.

אַחדות — [אַכדעס] די (דאָס), ן (זו). < פֿון די אויסדרוקן אַ־השם, אַ־הבורא אַא (זען ווײַטער) פֿאַרזעלבשטענדיקט דעם ערשטן טייל און געבּינטן ב פֿון איינקייט, איינסקייט צו א י י נ י ק י י ט. 1. מצב אַדער געפֿיל פֿון זײַן איניק אין אידיין אַדער איבערלעבונגען. אַ׳ אין (צווישן) אַ גרופּע. א־ג ע פֿ י ל — „דאָס איז ניט דאָס אַ־גפֿיל וואָס פֿאַראיניקט צווישן זיך ערנסטע גייסטער״, בעמ III. אַ־ פֿונק — „וויִ לאַנג געדויערן וועט יענער אַ־פֿונק וואָס שטאַמט פֿון שותּפֿותדיקן טרויע־ רן?״, יהואש, ׳נאָך דער לוויה׳. 2. ספּעצ (דאָס געפֿיל פֿון) גורל־שותּפֿות, ברידערלעכ־ קייט, סאָלידאַריטעט בּיי יִידן. אַ׳ פֿון (צווישן) פֿאָלק. אַ׳ צווישן כל־ישׂראל. „פֿאָלק ישׂראל, כ׳קוק...באַטראַכט, באַקלער: אונדזער הייסע אַ׳, אונדזער טיפֿע פֿרײַנדשאַפֿט [וועט] וואַקסן, ווערן גרעסער אָלע מער און מער״, פֿרוג ו, ׳על חטא׳. אַ־ק י י ט — קייט פֿון דורות וואָס שאַפֿט די יִידישע אַ׳. ← אַחדות האומה. „אַ קינד פֿון אַ געזונטן אָלטן שטאַם, אַ רײַ־ געלע אין דער יִידישער אַ־קייט״, בעמ V.

3. סתּם סאָלידאַריטעט, חבֿרשאַפֿט צווישן מיטגלידער פֿון אַ גרופּע. „אַן אָלטער גנב האָט אַמאָל עפֿנטלעך געזאָגט: אַז צווישן אונדז גנבֿים זאָל נישט, חלילה, זײַן קיין אַ׳, דאָן הערט זיך די גאַנצע וועלט אויף״, יצחק משה באָדער, צבֿיה פֿון אָדעסע, לעמבערג 1905.

4. (געפֿיל פֿון) צוגעפֿגעאָסנקייט, פֿון האַר־ מאָנישקייט מיט דער גאַרער וועלט, מיטן אוניווערס. אַ׳ מיטן וועלטאָל. אַ׳ מיט אָלע באַשעפֿענישן. „די נשמה צעגיסט זיך...און זי ווערט אויף אַ רגע איינס מיט אָלץ ואָס פֿאָלט אַרײַן אין איר שטח...אַ טיפֿע אַ׳ מיט אָלץ אין דער וועלט״, בעמ I. „גובֿר זײַן די שתּי רשׁויות, די אור־צווייהייט, פֿאַרשמעלצן מענטש און גאָט...אין איין אַ׳״, קאָר I. „אָש איז דער זיגנער פֿון אַ׳, פֿון רואיקייט״, שג, וועגן יודישע שרײַבער II.

5. מצב פֿון שלום, פֿון פֿרידלעכקייט. לעבן אין אַ׳ און שלום. „פֿון אַ׳ און שלום האָט ער גערעדט זיס״, יהואש, פֿאַבלען. „דאָס פֿאָלק אָליין וואָלט שטענדיק געלעבט מיט יִידן אין אַ׳״, ספּ, יידישער קאָלאָניסט.

6. בשותּפֿותדיקייט אין מעשׂים. היפֿוך פֿון קריגערי, צעריסנקייט. די אַ׳ אין לאַנד בעת אַ מלחמה. אַ׳ אין אַ קאָאַליציע. דער פּרעזי־ דענט רופֿט צו אַ׳. „דער...וועג דערצו איז די אַ׳ צווישן די פֿאַרשײדענע פֿאַרטײַען״, זשיט xi, נ״י 1919. 7. איינשטימיקייט, אײַנפֿלאַ־ נקייט, קאָאָפּעראַציע בּיי אַ צאָל, אין אַ גרו־ פּע. אַ׳ בּיי פּוילן. ש ל י ס ן אַ׳. באַנײַ־ די אַ׳, מאַכן יד־אַחת און א י נ ש ט א ל ן אַ׳. „אין דער פֿאַברײַק קאָן מען דורך אַ׳ פֿאַר־ דינען אַזעלכע שכירות ואָס אַ משולח בּיי אַ גבֿירישן בעל־הבית קריגט ניט אָפֿט״, זשיט vi, נ״י 1917. מ א כ ן אַ׳ = אויך אויספֿלאַ־ נירן צוזאַמען צו טאָן שלעכטס, צו באַקעמפֿן. דזוו צוזאַמענשלאָגן די קעפּ.

8. אָפּטער נאָמען פֿון פֿראָפֿעסיאָנעלע און פֿאָליטישע פֿאַראיניקונגען פֿון יִידישע אַרבּע־ טער אין מזרח־איראָפּע סוף 19. און אָנהייב 20. י״ה. צושטיין צו אַ׳. איינער פֿון די אַ־ יונגען. אַ־מאָן, אַ־לײַט. „אין אַ צײַט אַרום האָט שוין דער סטאָרשי געהאַט פֿאַרשריבן אין ביכל אָלע נעמען פֿון די אַ־לײַט״, וויטס, אַ שטעטל. „קצבֿים און בעלי־עגלות, זיי וויילן זיך אויך אײַנקופֿן אין דער חבֿרה אַ״, דאָרטן.

9. אָפּטער נאָמען פֿון פֿאַראיניקונגען פֿון בעלי־מלאָכות, קרעמערס אַא. אָפּטער נאָמען פֿון קאָאָפּעראַטיוון. עפּענען אַן אַ׳. אַ־וואַר־

שטאַט. אַ־קראָם. אַ־בענקל. 10. נאָמען פֿון אַגודת ישׂראל (←) אין ליטע, אין דײַטשלאַנד צווישן ביידע וועלט־מלחמות.
11. איינקייט, איינסקייט, איין־און־איינציקייט [ערשטיקער באַטײַט אין לק]. די אַ׳ פֿון השם־יתברך.

אַחדות אלהות, אלקות — [... עלאָהו׳ס, עלאָקו׳ס] די (דאָס). בא. צב: אַ׳ + אלהות (< בראשית רבה, ו, א). דזו אַ־השם ←. גאַטס איינקייט; געטלעכקע איינקייט. איינקייט פֿון געטלעכקייט. אָפּטער טערמין אין קבלה און אין חסידישע שמועסן. „יזדן זאָלן...דורכ־פֿירן דעם רעיון הקדוש והטהור פֿון מציאות און אַ׳ א״, יופֿאָל, 1887, № 49, בײַלאַגע.

אַחדותדיק — אַדי. בא. וואָס האָט אין זיך (בינדט זיך מיט) אַחדות. טאָן עפּעס אַ׳. „מיר זײַנען ניט זוכה צו אַ׳ער ארבעט״, ים, די נײַע שול, 1938. ־יקייט.

אַחדות־האומה — [...האָאומאָ(־מע)] די (דאָס). בא. צב. ← אומה. 1. איינקייט פֿון ייִדישן פֿאָלק, געדאַנק (געפֿיל) אַז דאָס ייִדישע פֿאָלק איז במשך פֿון אַלע דורות זײַנט אברהם אָבֿינו און אין אַלע לענדער פֿון צעשפּרייטקייט געוען און געבליבן איין פֿאָלק. „איז אַ־ה׳ אַ פֿאַקט אַדער בלויז אַ באַגריף?״, רייד. „אַ־ה׳ איז איצט אַ פֿראַבלעם וואָס מיט איר פֿאַרנעמען זיך כּמעט אַלע באַוואוסטזײַנקיק ייִדישע פּי־רעס״, אפּא, סמב, 1964 x 11. 2. איינקייט פֿון (בײַם) ייִדישן פֿאָלק. „עס פֿעלט איצט אַ־ה׳ נאָך מער ווי אין די פֿרײַערדיקע צײַטן״, רייד. „מיר מוזן אָבער זאָרגן פֿאַר דער אַ־ה׳ — דער מאָניסטישער גאַנצקייט פֿון פֿאָלק״, א. גאָלאָמב, קוד, נאָוו׳ 1964.

אַחדות־הבורא — [... האָבוירע] די. בא. <חה, שער היחוד. איינקייט, איינציקייט, איינ־איינציקייט פֿונעם באַשאַפֿער [גרונטפֿרינציפּ פֿון מאָנאָטעאיזם וואָס דערלאַנגט ניט קיין שום פֿאַ־רעם פֿון שותפֿות אַדער מיטהילף בײַ בריאת־העולם, פֿאַרלייקנט אַז די וועלט איז אַ קדמון, נאָר הייבט אָרויס אַז זי איז אַ באַשאַף פֿון אחד (←). פֿאַרמולירט אין די ערשטע צוויי פֿון רמבמ׳ס 13 עיקרים פֿון ייִדישער אמונה]. ← אַחדות־השם. „דער מענטש דאַרף...צו באַ־טראַכטן און פֿאַרשטיין די סודות אלוהות, ער זאָל מתכּוון זײַן אין גדולת־הבורא, אין אַ־ה״, נוצ, ב, 12. „אַברהם אָבֿינו גיט זיך שטאַרקע מי צו געבן פֿאַרשטיין דעם ענין אַ־ה״, לדב, נ״י 1957. „אַפֿילו דער קערן פֿון ייִדנטום, די איינהייט אַ־ה׳ איז אויך פֿאַרפֿעסטיקט און געשטאַרקט געוואָרן אין גלות״, פּרץ, געדאַנקען און אידיינען. „פֿאַרן באַוואוסטזײַן פֿון ייִדן איז די אידייע פֿון אַ־ה׳ געוען אַ ייִדישע, וויַיל נאָר בײַ ייִדן... האָט זי אַנגעהויבן שלאָגן אין פֿאָלק״, גרינ, יוד און וועלט. „אַן אמתער ייִד וואָס גלייבט אין אַ־ה׳ טאָר נאָרנישט לייע־נען קיין ׳זוהר׳״, אפּא, פּוילישע וועלדער.

אַחדות־הבריאה — [... האָבריאָ] די. בא. איינקייט, צונויפֿגעבונדנקייט, בשותפֿותדיקייט אין באַשאַף. די אידיי(ע) אַז אַלע אין דער וועלט איז דורכבענומען מיט דער איינקייט וואָס קוואַלט אַרויס פֿון איינציקן באַשאַפֿער. „אַ־ה׳ איז אַ פֿאַנטאַזיאָם וואָס גיסט זיך צו־נויף מיט מאָנאָטאַיזם״.

אַחדות־העבודה — [אַכדו׳ט האָאוואָדאַ] די. מצ נב. ׳איינקייט פֿון דער אַרבעט׳, ציו־ניסטיש־סאָציאַליסטישע אַרבעטער־אַרגאַניזאַציע, אויפֿגעקומען אין 1919 אין א״י דורך אַ שות־פֿות פֿון פּועלי־ציון מיט אומפֿאַרטייאישע מיט־גלידער פֿון פֿראַפֿעסיאָנעלן פֿאַראייגן פֿון די לאַנדווירטשאַפֿטלעכע אַרבעטער. אַ־ה׳ האָט גע־שפֿילט אַן אָנפֿירנדיקע ראָלע אין אויפֿקום פֿון דער הסתדרות העובדים, דעם פֿאַרבאַנד פֿון די פֿראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראייגען אין א״י. זײַנט 1944 אַ באַזונדערע פֿאַרטיי האָט פֿאַרגעמט אַ צווישן־פֿאָליציע צווישן מפא״י און מפ״ם, זיך באַטייליקט אין רעגירונג־קאָאַליציעס פֿון ישׂראל. אין 1965 אַ וואַל־אָפּמאַך (מערב) מיט מפא״י.

אַחדות־העולם — [אַכדעס האָאוילאָם] (גע־ווינטלעך אָן אַרטיקל). פֿאַראַלעל צו אַ׳־הבורא. ׳אייגהייטלעכקייט פֿון דער וועלט׳. ענגיצט מיטן ב: די פֿילקייט און פֿאַרשיידנקייט פֿון אַלץ איז אין תוך איינס. אויך: אַלע באַשעפֿע־נישן זײַנען אין תוך אַן אייגהייט. אויך: די גורל־געבונדנקייט צווישן יחיד און כּלל. „ער (דער דיכטער) זעט אַ־ה׳...וואוהין פֿאַרשיידענע נשמה־שטראָמען פֿאַלן אַרײַן וויַ אין אַ טיפֿן ים. אָמאָל איז עס אַן אורקאָסמיש געפֿיל״, ישׂראל אפֿרת, יובל XXIII.

אַחדות־השם — [... האָשע׳ם] די. בא. ׳אייג־קייט פֿון נאָמען׳. איינקייט, איינסקייט, אייג־ציקייט פֿון גאָט. ← אחד. ← אַחדות־הבורא. [געוויינלעכע פֿאַרמולירונג פֿון ייִדישן מאָנאָ־טעאיזם, וואָס זיט זיך לויט דער טראַדיציע פֿון אַברהם אָבֿינו, איז באַפֿעסטיקט אין די ערשטע צוויי פֿון די צען־געבאָט, פֿאַרמולירט אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים אין דער תורה (ספּצע אין דעם ׳אין עוד מלבדו׳, דבֿרים, ד, 35 = „מער חוץ אים איז ניטאָ״, תי) און בײַ די נבֿיאים אין קאַמף קעגן געצנדינערײַ; גייט דורך אין דער תּלמודישער ליטעראַטור אויך אין פֿאַרבינדונג מיט פֿאַלעמיק קעגן דעם גלויבן אין צוויי רשויות (איינע פֿון גוטס, די צווייטע פֿון שלעכטס); פֿאַרטיפֿט אין דער מיטלעלטערלעכער פֿילאָסאָפֿיע (צוליב טיפֿערן ארײַנדרינגען און קעגן קריסטלעכער דרײַ־אייניקייט).] „די אמונה צו גלייבן אין אַ־ה׳ איז איינס פֿון די תרי״ג מצוות״, ר׳ יצחק האַמבורגער [איבז], פּלא יועץ, ווילנע 1898. „מיר האָבן זיך אויף וואָס סומך צו זײַן דורך דעם זכות וואָס מיר גלייבן אין אַ־ה״, ספֿר מעמים, לאַדז [יאָר?]. „אַברהם אָבֿינו איז געווען דער ערשטער וואָס האָט אָנגעראָפֿט אַ־ה׳...און עס געלערנט מיט די אומות־העולם״, הרב ש. פּליסקין, אמעריקאַנער, 1958 VIII 8.

אַחדותן זיך — [אַכדעסן] אוטו. אַחדות זיך, זיך געאַחדותט. 1. (חסידיש) זיך באַהעפֿטן, זיך מתדבק זײַן מיט גאָט, מיטן וועלטאַל. דורכלעבן דאָס עקזאַלטירטע געפֿיל פֿון צו־נויפֿגיסן זיך מיט געטלעכקייט. זיך אַ׳ מיטן בורא־עולם. 2. נעאָל. זיך שטאַרק פֿאַרבינדן מיט אַ גרופּע, וועלן איינער פֿון אַ צונויפֿגע־פֿעסטיקטער גרופּע. ← אַחדות, בב 7־9. זיך אַ׳ מיטן פֿאַראײַן און פֿאַרגעסן די (וועגן דער) אייגענע(ר) משפּחה.

אַחדותניק — [אַכדעסניק] דער, ־עס. וונ ־ניצע, ־ס. אַ מיטגליד פֿון אַ גרופּע (פֿאַראײַן) וואָס מע רופֿט אַחדות (←, בב 7־9). פֿאַר־בערגטער אַ׳. „דער רבי׳...וויל וויסן צי איך האָב באַלאַנגט צו דער חברה אַחדות...האָט ער געזאָגט אַז די אַחדות־לײַט זענען אַ באַגדע הפקר־יונגען וועלכע רעדן על השם ועל משיחו ועל נגוּקה, און לאמורן אויך שלעכטס וועגן קייסער. איך האָב פֿאַרטיידיקט די אַ׳עס. האָט דער רבי׳ געזאָגט צו מיר: וויַ איך זע, האָסטו זיך שוין אַליין אָנגעשטעקט פֿון די אַ׳עס. היט זיך פֿאַר מענטשן״, אַבֿרהם פּנחס אורגער, מײַן היימשטעטל סטריקאָוו, נ״י 1957. „און די טאַגדעס־שנײַדער וואָס האָבן בײַ אַהער נישט געוואָלט צושטיין צו די אַ׳עס, האָבן...אויך געמוזט מאַכן אַ שטריק״, וועס, א שטעטל.

אַחדות פּשוטה — [... פּשוטע(א)] די. בא. < יוסף אלבו, ספֿר העיקרים. פּשוטע, עכטע, ניט־צונויפֿגעזעצטע איינקייט. אידיי(ע) אַז הגם דאָס געטלעכע אַנטפּלעקט זיך אין פֿילפֿאַרעמ־דיקייט און פֿילגעשטאַלטיקייט פֿון זײַן, איז גאָט און זײַנע מידות אַן אומצעטייליקע, אַ פּשוטע אַחדות (ב 11). „[די וועלט] איז נישט קיין אַ׳ פּ׳, נאָר אַ צונויפֿגעשטעלטע, אָבער דער אייבערשטער איז אַן אַ׳ פּ״, תניא, פּג.

אַחד זײַן — צוו. מיו. קאָל וווב. זײַן, טאָן בשותפֿות, מיט איין דעה, מיט איין פּלאַן. זײַן אין אַ גרופּע וואָס מאַכט יד־אַחת. פֿרגל אחד האָבן.

אַחדיזם — דער, ־ען. נעאָל. יעדע שיטה וואָס בינדט (גיסט) צונויף פֿאַרשיידענע עלעמענטן אין אַ העכערן איינס. „סוציקעווערס א׳ שטרעבט צו דער העכסטער קינסטלערישער קולמינאַציע. אַהין דערפֿירט ער וואַרט און אידייע״, מאָטעס דײַטש, דוקא, 6. ־יסט, ־יסטיש, דאַרטן.

אַחד, יחיד ומיוחד — [עכאַד, יאָכיד אומיו־כאַד] < תענית, י/ב; סנהדרין, ס/א. ׳איינער, איינאוואיינציקער און אייגנאַרטיקער׳. באַציי־כענונג פֿאַר גאָט אין דער רבנישער ליטעראַ־טור. „דורך דעם [מקיים זײַן די מצוות ציצית] זענען מיר זוכה צוגעקניפּט צו ווערן צו השי״ת וואָס ער איז א׳, י׳, ר״, שמ״י ו.

אַחדימניק — [אַכאַ׳דימניק] דער, ־עס. וונ ־ניצע, ־ס. דזו לאחדימניק. אייגצל־פֿאַרקוי־פֿער, קליינהענדלער. „די א׳עס האָבן געהאַט אויסצושטיין צרות צרורות פֿון די שטײַער־אינספּעקטאָרן״, רייד.

אַחדים־קאָמער — די, ־ן. קאָמער, צעל אין אַ תּפֿיסה, וואו מע האָלט נאָר איין אַרעסטיר־טן. „מע האָט אים אין די א׳־ק׳ן אַפֿילו ניט אָפּגעפֿירט און פֿאַרוועגט גאָר אַהער״, וויספּע, קאָוונע 1923, № א־ב.

אַחדיק — אַדי. נעאָל. וואָס איז (וויַ) אחד, אייגסיק אַדער אייגציק. „ביזוואַנען דו ווערסט אַן א׳ געשטאַלט, געלײַטערט אין פֿײַער פֿון גופֿישן טיגל״, הל, א בלאַט אויף אַן עפֿלבוים.

אַחדיש — אַדי. וואָס האָט דעם כאַראַקטער, איז אַזוי ווי אַן איינס אַדער איז אייגציק. א׳ער מהות. ־קייט.

אחדל — [עכאָדל] דאָס, ־ען. < אחד. איינסל, טויז אין קאָרטן. „אַ מזל פֿון אַ קאָרטעוניק, אַרײַנגעקריגן אַלע פֿיר אחדלער".

אחד לא נעדר — [... לוי נע׳דאָר] פֿראָזע. תּח. < שמואל ב, יז, 22. ׳קיינער האָט ניט געפֿעלט׳. געניצט מיטן ב: אַזוי וי פֿרײַער אויסגערעכנט, וי געפֿאַלנט, מיט אַלע פֿרטים, פּיטשעוווקעס. „אַ וויכּנאָרטן מיט טייטלען, פּאָר מעראַנצן פֿון אַלע סאָרטן, א׳ ל׳ נ׳", פּרץ, ליטעראַטור און לעבן. „צו דער סעודת־מצוה פֿון דער חבֿרותא זײַנען געקומען אַלע, א׳ ל׳ נ׳".

אחד למאה — [... לעמײַע] דער. מצ נב. < דברי הימים א, יב, 15. איינס צו הונדערט. געניצט מיטן ב: אויף (צו) איין פֿראָצענט. „ער האָט אים געגעבן דאָס געלט בתורת הלוואה א׳ ל׳".

אחד מאלף — [... מייַעלף] פֿראָזע. < קהלת, ז, 28. פֿפ: **אחד מן אלף**, קאָל וויב. פֿפ: **אחד מני אלף** [... מיני ...], < איוב, לג, 23. איינער פֿון טויזנט [אין קהלת: ׳אָדם אחד מאלף מצאתי׳ — „איין מאַן צוישן טויזנט האָב איך געפֿונען" (תּי) מיטן המשך: ׳ואשה בכל אלה לא מצאתי׳ — „אָבער אַ פֿרוי צווישן די אַלע האָב איך ניט געפֿונען". אין איוב: ׳מליץ אחד מני אלף׳ — „אַ מליץ־יושר איינער פֿון טויזנט", תּי.]

1. אויסנעם, זעלטנקייט, יוצא־מן־הכלל (נע־וויינלעך לשבח, זעלטענער לגנאי). אַן אתרוג אַ מהודר, א׳ מ׳ א׳, אַן אויסוואָרף, אַ פּלב, א׳ מ׳ א׳. „אַזוי איז דש (לשון) פֿון דש (ספֿר) גאר פֿרעמד אוני (אחד מאלף) פֿר שטיט עש", יוסיפֿון, אמשט 1743. „נאָר א׳ מני א׳ טרעפֿט זיך וואָס קומט אויף פֿון אַזאַ ערציאונג, איז דאָס טאַקע אין אמת אַ וואונדער", קמ 1866, № 47. „[וועגן] די מערדערישע מעשׂות וואָס פֿאַלן פֿאָר צוישן אונדז...געפֿינט זיך נישט קיין איינציקער מענטש, א׳ מני א׳, ער זאָל לכל־הפּחות שרײַבן וואָס די אויגן זעען", א. מאַרגענשטערן, עגל הזהב, וואַרשע 1898. 2. זייער קלײַנער איבערבליב. נאָך די נאַצי־שע שחיטות איז פֿאַרבליבן אַ קליין הײַפֿל, א׳ מ׳ א׳.

אחד מבני החבֿורה שמת — [... מיבנייַ האַכאָוואָרע שעמײס] תּח. < שבת, קו/א. ׳שטאַרבט איינער פֿון דער חבֿורה [סוף זאַץ: תּדאג כּל החבֿורה כּולה = זאָל זאַרגן די גאַנצע חבֿורה׳]. באַצייכנט גורל־שותּפֿות און אַחדות צווישן אייגענע.

אחד(י)מי(י)וחד — [... ... יוידייאַ] פֿרעג־זאַץ. אויך סוב. < הגדה. איינס — וויפֿיל? 1. ערשטע וועלט אין נאָמען פֿון אַ ליד (זמר) בײַם סוף פֿון דער פּסחדיקער הגדה. [דאָס ליד באַשטייט פֿון 13 פֿראַגעס און ענטפֿערס, וואו איינס איז גאָט, צוויי זײַ־נען די לוחות, דרײַ — די אָבות אאזו. בײַ יעדן וויטערדיקן ענטפֿער וועלט איבערגעחזרט אַלע פֿריערדיקע אין פֿאַרקערטן סדר.] זינגען א׳־מ׳־י׳, האַלטן בײַ א׳־מ׳־י׳.

2. (ניצנדיק דאָס פֿאָפּולערע ליד וויַ אַ פֿאַרמוסטערט) אַ צאָל פֿאַלקסלידער און כּלערליי הומאָריסטישע פֿראַדיעס, וואָס זיי אַלע הייבן זיך אָן מיט א׳־מ׳־י׳ און מיט די ערשטע וועלט פֿון ענטפֿער: אחד אני יודע (= איינס וויים איך). למשל: „...איינס איז אַ יידענע, ניט זײַ לעבט, ניט זי שוועבט, ניט אויפֿן הימל, ניט אויף דער ערד...צוויי זײַנען אין אַ שטעקן...דרײַ זײַנען אין אַ קרעפּל"... אאזוי. 3. שפּאַסיק מיטן ב: (איך) וויים נאָר איינס. „העלפֿן העלפֿט מיר ניט דער יוגנ, א׳־מ׳־י׳ — ער וויים(ט) נאָר צו פֿרעסן", רייד.

אחד מן השוק — [... מין האַשוק] פֿראָזע. תּח. < שבועות, מט/א, רשי. ׳איינער פֿון גאַס׳. געניצט מיטן ב: יעדער איינער; פֿאַלקס־מענטש, פּשוטער בשׂר־ודם. וואָס זאָגט טאַקע א׳ מ׳ ה׳?

אחד משׁ(י)שים — [... מישישים] דער. מצ נב. תּח. < נדרים, לט/ב; בבא מציעא, ל/ב. איינס פֿון זעכציק. 1. אַ זעכציקסטל פֿון עפּעס, פֿון אַ צאָל. פֿוול אויפֿן סמך פֿון דער גמרא: „דער מבֿקר־חולה נעמט אָוועק [בײַם קראַנקן] א׳ מ׳ פֿון זײַן קרענק". 2. אַ ביסל, אַ טראָפֿן. „אַצינד וועל איך אײַך נאָר שאַרפֿן דעם אָפּעטיט מיט אַן א׳ מ׳ פֿון גן־עדן", פּרץ, ליטעראַטור און לעבן.

אחד משלנו — [... מישעלאָנו] דער. בא. < לויט בראשית רבּה, כב, א. איינער פֿון אונדזעריקע, אַן אונדזעריקער. וער עס גע־הערט צו דער זעלביקער גרופּע, כּיתּה, חבֿרו־תא. „איר קאָנט רעדן פֿראַנק און פֿרײַ, ער איז אַן א׳ מ׳", רייד. „זינט ער איז אַראָפּ פֿון דער מדרגה האָט ער זיך פֿאַרלאָזט אַ באָרד, אָנגעהויבן פֿאָרן צום רבינ, געוואָרן אַ חסיד, אַן אמתער א׳ מ׳", רייד.

אחד פּעם — [... פּאַעם] מיו. קאָל וויב. (אין פֿאַרשטעלטן לשון און פֿאַרגרײַזט) איין מאָל.

אחדשה״ט — ר״ת פֿון: אַחר(י) דרישת שלומו הטוב. ניט געניצט בעל־פּה. געניצט אין בריוו, געשריבן געקירצט אַנשטאָט זיך נאָכצופֿרעגן מיט מער פֿרטים וועגן געזונט.

אחדש״ת — ר״ת פֿון: אַחר(י) דרישת שלום תּורתו (אַדער תּפֿארתו). ← דפּוס. געשריבן גע־קירצט וויַ אַן אויסדרוק פֿון גרויסן דרך־ארץ אין אַ בריוו צו אַ רב, אַ געלערנטן.

אַחווה — [אַכ(א)וע] די. מצ. נב. פֿפ: **אחוה**. < זכריה, יא, 14. קאָל וויב. 1. ברידערשאַפֿט. פֿרײַנדשאַפֿט. „זיי לעבן צווישן זיך אין אַ און אַהבֿה". „בעט דיך נאָך איין מאָל, וועלט נוהג אחוה זײַן [מיט] משה אונ׳ מיר כ״ר [= כעת ראשון — בײַ ערשטער געלעגנהייט] שרײַבן מה טיבֿו והנהגתו", פּראָגב, 18. 2. נאָמען פֿון אַ צאָל קאָאָפּעראַטיוון, הילף־געזעלשאַפֿטן, חבֿרות אא. „עס איז אַן ׳אַחווה׳, אַ מין הקדמה צו אַ קבֿוצה...חלוצים וואָס אַרבעטן בײַ די קאָלאָניסטן און גרייטן זיך צו אַן אייגענער וויירטשאַפֿט און אַ קבֿוצה", קאָר III.

אחוז בזה — וגם מזה אל תּנח את ידך [עכאָ׳ז באָזע׳ וועגאַם מיזע׳ אַל טאַנאַך עס יאָדעכא] זאָץ. תּח. < לויט קהלת, ז, 18. ׳האַלט זיך בײַ דעם, און אויך פֿון דעם אַנדערן זאָלסטו ניט אָפּלאָזן דײַן האַנט׳. געניצט מיט בבּ: 1. ס׳קאָן ניט שאַטן (ס׳איז געוואונטשן) זיך צו האַלטן בײַ בײַיידע מנהגים, שיטות, מעטאָדן. 2. טו אי דאָס, אי יענס, ווײַל איינס איז נישט מוציא דאָס צוויייטע. „כאָטש לגמרי אָפּלאָזן האָט ער אויך נישט געוואָלט, אַזוי וויַ עס שטייט: אחוז...", איק, 30 XI 1964. „א׳ ב׳ — לערן לימודי־חול ׳וגם מזה׳ — אויך פֿון לימודי־קודש ׳אל תּנח את ידך׳". „א׳ ב׳ — אַ יום תּהילים איז ניט שלעכט ׳וגם מזה׳, פֿון אַ בלאַט גמרא ׳אל תּנח את ידך׳" — קאָן מען אויך קיין פּיפּעטש ניט קריגן", וועלט. **אחז את החבל בשני ראשיו**, < דברים רבּה, ז, יא = האַלט דעם שטריק פֿאַר בײַיידע עקן.

אַחווה — די, ־זות. < בראשית, יז, 8, אא. גוט. אייגנטום. אימעניע. האָבן אַ גרויסע אַ׳. **אַחוות־עולם** — < דאַרטן, אייביק אייגן־טום, באַשטענדיקער פֿאַרמעגן. ניטאָ קיין אַ־ע׳. **אַחוות־קבֿר** — < בראשית, כג, 4. משפּחה־קבֿר.

אַחווים — [אַכווים] די. < יחזקאל, מא, 6. ׳אָנגעהאַלטענע׳, ׳אָנגעכאַפּטע׳. (סוחריש): פֿרא־צענטער. שטעלן אויף 10 אַ רווח. „איר מעגט אַראָפּלאָזן עטלעכע אַ׳, איר פֿאַרדינט גענוג", רייד.

אַחו״ן — ראַשי־תּיבות פֿון: אַחורי נהר [הינ־טערן טײַך]. אַזוי האָט מען גערופֿן די פֿאָר־שטאָט אין גראָדנע וואָס איז געווען אויף דער צווייטער זײַט ניעמאַן.

אַחוץ — [אַכ׳וץ] 1. פּרעפּ. חוץ, מחוץ. אויסער. מיטן אויסנעם פֿון. געניצט אויס־צוטיילן איינעם פֿון אַ גרופּע, איין זאַך פֿון אַ צאָל גלײַכע אַדער ענלעכע זאַכן. אַ׳ אים (איר) וויסן עס אַלע. „אַלע(ן) אַ׳ מײַן שוועס־טער(ן) זײַנען געגאַנגען אין טעאַטער". „איר קאָנט צונעמען אַלע ביכער, אַ׳ אָט דעם ספֿר". „ער ארבעט אַ גאַנצע וואָך אַ׳ שבת". — „וואָס מאַכט אירי? — אַ׳ פּרנסה, אַ׳ געזונט (און אַ׳ נחת פֿון קינדער) איז אַלץ וויַ עס באַדאַרף צו זײַן", רייד. „וואָס דאָס קינד־האָט אַ׳ איבערגעטראָגן...האָט ניט געוואוסט קיין בן־אָדם אַ׳ מיר", שע, טבֿיה.

2. אַדוו. מיטן אויסנעם. חוצדעם (וואָס), אויסער דעם (וואָס, וויַ, ווען). „מע האָלט אים פֿאָר אַ חכם, אַ׳ ווען ער רעדט". „אַ טוץ — און דאָס עפּעלע אַ׳", שוו (וועגן וואָלוע־לער סחורה וואָס מע וויל אַרויספֿטרן). „ער איז געאַנגען צו דער חבֿרה־קדישא...האָט מען בײַ אים געוואָלט 10 רו״כ און די שמשים זייערע אַ׳ 9 רו״כ", קמ 1870, № 23. „אַ׳ וואָס דאָרטן ליגן זייערע אָבות אבֿותיהם", שע.

אַחוצלעך — אַד׳. זן. אויסנאַמיק, אויס־נעמלעך. וואָס איז אַ יוצא־מן־הכּלל (לשבח און לגנאי). „וועגן חתן גופֿא איז דאָך שוין גאָר קיין רייד ניט געווען, אַז ער איז אַן אַ׳ע זאַך", יפֿנה״ז, יופֿאַל, 1890, № 5.

אָחור — [אַ׳כער] דער, ־ס. < פֿון לק, אדו. בראשית, מט, 17. הינטן. הינטערחלק. געזעס. 1. ארכ. אי״פ. לשון נקיה. „וועלן איינער זײַן צורך טוט...זאָל ער זיך זעצן מיט זײַנעם אָ׳ צום מזרח אודר צו מערב צו", שה, מח/א. „אונ׳ ער האט גישלאגן גוט [= גאָט] זײַני

לייִדיקער אין אַ אַרטיקל", סהמ, תּהלים, עח, 66. „ער גיבּ [דער יהודי] אוך וויסט זײַן אַ אַן דער גאָ פֿון פֿעור", צאינה, בלק. **אַ׳ וקדם** — פֿון דער פֿאַדערשטער זײַט און דער הינ־טערשטער.

2, דז אַבער שוין אומאייִדל, גראָבלעך (הגם נישט וואוֹל). „צו לערנען דאַרף מען וואָס מער א״ [= מע דאַרף האָבן זיצפֿלייש, קאָנען אַ סך אויסזיצן און אײַנחזרן]; „צו אַ גוטן קאָפּ מוז מען האָבן אַ גוטן א״"; „מיטן א׳ בויט מען ניט דעם בית־המקדש" [= מע דאַרף שכל, קענטענישן], שו. „ער איז רײַך — ער האָט אַ פֿולן א׳ מיט האָר", פּוש. „הלוך ילך ובכה — עס טוט אים וויי, כּואַטש לו דער א״", וועדטל [פֿון חדר־לעבן]. *באַקומען אַן א׳ = וועדן זייער דיק, מיט אַן אַראָפּהענ־גענדיקן הינטן. באַקומען, קריגן א י ן (אויך: אַן) א׳ = קריגן געשמיסן אין הינטן. ער האָט באַקומען אין (אַן) א׳ פֿון טאַטן (רבֿין). *ג ע ב ן דעם א׳ = א) זיך לאָזן שמיסן; ב) גראָבּ. אויסשטעלן אים צו קושן, צו לעקן. *ד ע ר ל א נ ג ן דעם א׳ = אַזוי ווי געבן. *לעקן דעם א׳ = חנפֿענען אויף אַ מיאוסן אופֿן, זיך דערנידעריקן. *ש מ ע ק ן מיט א׳ = זײַן אין ספּנה געשמיסן אַדער בכלל באַ־שטראָפֿט צו ווערן אויף אַ מיאוסן אופֿן. „דו האָסט פֿאַרשטאַנען אַז אַזאַ מעשׂה שמעקט מיט א׳, האָסטו...אַנגעשריבן דער רוח וויסט וואָס", יופֿאַל, 1886, № 3. „געווײַנען פֿון חדר־זינגלעך, וואָס שטייען מיט די הוילע א״ס", יודישער פֿאָר־פּסח, וואַרשע 1881. „איך האָב אויפֿגעהויבן דעם צעקאָטעוועטן א׳, אָפּ־געטרייסלט זיך און אַרויפֿגעשלעפּט די הויזן צוריק", הל.

3. הינטערחלק בײַ (פֿון) אַ פֿויגל. לז. די אײַנקויפֿערין האָט באַטאַפּט דעם א׳ פֿון עוף.

אַחורי הפּרגוד — [אַכוירי האַפּאַרגאַד (גוד)] פֿראַזע. תּת. < חגיגה, טו/א. „הינטערן פֿאָר־האַנג". געווײַנלעך: **מאחורי הפּרגוד**. גע־ניצט מיטן ב: הינטער די קולסן; פֿאַרטרוי־לעכע, זיכערע, אויטאָריטאַטיוע קוואַלן, קרײַזן. בסוד. „דער פֿאַרשלאָג האָט קנאַפּע שאַנסן דורכצוגיין, אָבער אַ ה׳ האָלט מען אַז ער וועט מסתּמא אָנגענומען ווערן", טמז, 1965 IV 2. „כ׳האָב געהערט אַ ה׳ אַז ער זאָגט זיך אָפּ פֿון זײַן אונדזער יושבֿ־ראָש", רייד.

אַחורי הרי חושך — [... האַריי כוישער] פֿראַזע. תּת. < תּמיד, לב/ב. „הינטער די בערג פֿון פֿינצטערניש". געניצט מיטן ב: ערגעץ ווײַט, אין אומבאַקאַנטע מקומות. „דער מאַן איז אַוועק אַ ה׳ ח׳ און זי איז געבליבן אַן עגונה".

אַחורי־השׂער — [... האַשאַאר] אַדוו פֿראַזע. צב [פֿאַראַלעל צו אַחורי המשכן, שמות, כו, 12] „הינטערן טויער". געניצט מיטן ב: מחוץ לעיר, הינטער דער שטאָט. „איך האָב שוין די בעסטע פּלעטן אויסגעטיילט, אַלזאָ מוזט איר מיט ליב אַנגענומען אַ פּלעטע צו אייך נעם אַ בעמיינעם מענטשן און דאָס אויך א״ה", אמת, דער פּלעטע אויף שבת, וילנע 1872. **־ניק** — יד וואָס וואויגט הינטער דער שטאָט.

אחטא־וואָשובניק — דער, ־עס. ← דפֿוס. מיט ביטול. נישט־אויפֿריכטיקער בעל־תּשובֿה. ווער עס מיינט אַז שפּעטערדיקע תּשובֿה קאָן באַראָטיקן אַ לכתּחילהדיקע עבֿירה. „אויך די פֿאַרטיאישע א־ו׳עס וואָס באַלד אויף צו־מאַרגנס נאָכן ערשטן מײַ פֿאַרגעסן זיי דעם אַחדות־רופֿנדיקן יום־טובֿ", היימיש. „שוין אייַ־מאָל אַ בעל־תּשובֿה: הײַנט אַן אחטאניק, מאָר־גן — אַן אשובֿניק", רייד.

אחטא ויום הכיפּורים מכפּר — [... ווײַאָם האַקיפּורים מעכאַפּער] זאָץ. תּת. < יומא, פה/ב, 'איך וועל זיגדיקן און יום־כּיפּור וועט מכפּר זײַן' [אין אַזאַ פֿאַל איז יום־כּיפּור ניט מכפּר].

אָחי — [אַ׳כ] דער. מצ נב. 1. 'מײַן ברודער'. געוויינלעך מיט ביטול [אויפֿן סמך פֿון רשׂיס טײַטש אויף בראשית, לב, 12: „מיד אָחי מיד עשׂו", אָחי — מײַן ברודער וואָס פֿירט זיך מיט מיר ווי אַן עשׂו]. „דער א׳ מײַנער, דער תּכשיט, שוין איינמאָל אַ מזיק!". 2. אין פֿאַרשטעלטן לשון (כּדי אַ ניט־ייִד זאָל ניט פֿאַרשטיין). „רעד ניט, דו נאַרישער יאָלד, אויף דײַן א״, שע, מאָטל... [ניט רעכענעדיק זיך מיט דער העברעאישער פֿאָרעם פֿון הפּנוים].

אחיאָפּ — [אַכיאָסאָף] דער. נאָמען פֿון פֿאָר־לאָג, געגרינדעט אין וואַרשע 1893. האָט אַרויס־געגעבן דעם חודש־זשורנאַל „השלוח", וואָכּנ־שריפֿט „הדור", דעם צוויימונאַטלעכן (1899) און שפּעטער (1900) וועכנטלעכן „דער יוד", דאָס וואָכנבלאַט „די ייִדישע פֿאַמיליע" (1905) און צוזאַמען יאָרביכער (1894—1905).

אַחידה — [אַ׳כידאָ] די. מצ נב. < מגילה, ו/א. איינס, מאַסאַיינס, מעסטאַיינס. „דער מרחק וואָס אַ ליכטשטראַל לויפֿט אָפּ אין אַ יאָר אַן אַ׳ (אייַנצלמאָס)", אַמעריקאַנער, 26 VI 1959.

אַחי ורעי — [אַ׳כאַי וער׳־יאַי] תּת. < תּהלים, קכב, 8. 'מײַנע ברידער און מײַנע פֿרײַנד'. „אַלע זאָלן מיך הערן, אַ ו״, לאָט, מאָמאָן.

אָחיזה — [אַכ׳יזע] די, ־זות. < מועד קטן, כב/ב; בבֿא מציעא, צא/א אא. 1. האָפֿט, ממשות. יש. אַ פֿאַנטאַזיע וואָס האָט קיין אַ׳ ניט. „חומר אַן נשמה איז דאָך גאָרנישט. דער חומר האָט נאָר אַן אַ׳ אין דער נשמה הקדושה", מ. דאָוידזאָן, דער לוּעווער רבי. „אַן די געהעריקע מקורים האָבן [די קאָפּיטלען] נישט קיין אַ״, יובל XLII, 301. „אָבער אַפֿילו די גענײַאַלסטע אימיטירונגס־ליטעראַטור האָט ניט קיין אַ״, ק. פּצנלסון, היימיש, סיון־תּמוז תּשכ״א.

2. שורש, עיקר. די אַ׳ פֿון אַ מענטשנס אין, כאַראַקטער. „איטלכר גינג זײַן אַ׳ נאָך: יעקבֿ צו דער קדושה אין בית־מדרש אַרײַן לערנען אונ׳ עשׂו...אויף דען פֿעלד", נצו, לא/ב. „אַפֿילו די העכסטע מדרגה פֿון חכמה קען האָבן אַן אַ׳ בפּלי", לדב, קלח.

3. אַנהאַלט, אָנשפּאַר. אַן אַ׳ אין לעבעדיק פֿאַקטן. ער האָט אַן אַ׳ צו זײַנע רייד. „זעט איר דאָך שוין באַשטימפּערלעך אַז די קליפּה מוז האָבן אין עפּעס אַן א׳...לאָז זײַן...אַ

אחוריים — [אַכאַראַיזם] < אור חיים, אויפֿן סמך פֿון שמות, לג, 23. 1. אַן אַרטיקל. באַגריף אין קבּלה. אומדירעקטע, שוואַכערע השפּעה פֿון געטלעכקייט [מיט אַן ערך אַזאַ אויסטײַטש: גאָט איז אין דער בחינה פֿון משפּיע, אין דער בחינה פֿון זכר, דוכרא; יידן — אין דער בחינה פֿון מושפּע, אין דער בחינה פֿון נקבֿה, נוקבֿא. ווען יידן זײַנען פֿרום, קומט די השפּעה עליונה דירעקט, אין דער בחינה פֿון פּנים־אל־פּנים. ווען יידן זײַנ־דיקן — איז די השפּעה אין דער בחינה פֿון פּנים־אל־א׳, אָדער פּשוט אין דער בחינה (פֿון) א׳]. „אַלץ וואָס איז ניט בטל צו אים יתברך ...איז ניט מקבּל חיות פֿון דער געטלעכער הייליקייט, נאָר פֿון דער בחינה פֿון א׳ (וואָס מע גיט אומגעוואונטשן)", תּניא, מ. „א׳ מיינט אַזוי ווי אַ מענטש וואָס גיט אַ זאַך זײַנעם אַ שׂונא נישט וויבלנדיק, ...ער קערט אָפּ זײַן פּנים פֿון אים, וויבל ער האָט אים פֿײַנט", תּניא, נד. א׳ פֿון חכמה, א׳ דאחוריים". 2. דער. דזוי אָחור, נאָר אַ ביסל איידעלער. אָנשמײסן אין א׳.

אָחורל — [אַכ׳ערל] דאָס, ־ער. פּקפּ פֿון אָחור (←). דרייען מיטן א׳. „אַן א׳ לכבֿוד שבת געפֿאַרבט גראָל און גרין [צייכנס אויפֿן לײַב פֿון די שמיך] און זונטיק אַן אַ תּירוץ גיי ווײַטער אַהין [= אין חדר]", אלצ, קליין ווערטל.

אַחור־פּנים — [אַכער־פֿאָנים] מין? מיו. גנ־בֿים־לשון. אווע IV. דזוי אָחור.

אַחותי — [אַכויסי] די. מצ נב. < בראשית, יב, 13. קאָל ווב. מײַן שוועסטער. געוויינ־לעך מיט ביטול. „כ׳האָב צו זינגען און צו זאָגן פֿון דער א׳ מײַנער". „די א׳ מײַנע, די צאַצקע, פֿאַרשוואַרצט מיר דאָס פּנים, זי שלאָג־דערט זיך שוין אַרום מיט אַ פֿרישן יאָלד". פֿרגל אָחי.

אָחות לצרה — [אַכויס לייצאָרא] די. מצ נב. פֿאַראַלעל צו (ו)אָח לצרה ←. אַ שוועסטער אין נויט. „זיי דאַרפֿן אַוודאי אין זינגען האָבן צו שטיצן זייערס אַן א׳ ל״, טמז, 1960 I 2.

אח״ז — ר״ת פֿון: אחר זאת, אחרי זה, אחר כּך, אחר זמן. אין פּפּ פֿון תּת.

אחטאָ ואָשובֿ — [עכטאָ וועאָשוּוּ] פֿראַזע. תּת. < יומא, פה/ב. (וען איינער זאָגט) 'איך וועל (איצט) זינדיקן און (דערנאָך) וועל איך תּשובֿה טאָן' [צווייטע העלפֿט: 'אין מס־פּיקין בידו לעשׂות תּשובֿה' — ניט מען אים ניט (פֿון הימל) די בעלעגנהייט צו טאָן תּשובֿה. ברטנורא טײַטשט: דאָס איז גילטיק נאָר וען אַ מענטש טוט צוויי מאָל די עבֿירה, וויבל דעמאָלט באַטראַכט ער זי שוין וויי אַ זאַך וואָס מע מעג טאָן, מועד קטן, כז/ב].

גענײַצט מיטן ב: ניט זײַן אויפֿריכטיק מיט תּשובֿה. „אַזוי ווי דער רשע וואָס וויל ניט טאָן תּשובֿה שלימה [און זאָגט] א׳ ו״, פּוקח עורים, שקלאָוו 1832. „וועל איך...חרטה קריי־גן, קלאָפֿן זיך אין האַרצן אַרײַן על־חטא... און — וועל ווײַטער שרײַבן! וועט זײַן א׳ ו׳ — אַ דאגה איך האָב!", פּרץ, געדאַנקען און אידיין. „א׳ ו׳ — ביסטו לעת־עתּה טאָקע חשוב", צייט III, 'חד גדיא'.

קראַנקע יידענע אַבי אַ שטיקל א"ג, ייל, פויליש יונגל, אַדעס 1895. „זײַנע קינסטלערישע אויגן, מוזן האָבן עפּעס צום אָנטאָפּן, זיי מוזן האָבן אַ וועלכע עס איז א"ג", מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער. „קלאַמערט ער זיך מיט אַלע כּוחות אָן יעדן שטרויעלע וואָס קאָן אים דינגען וויַ אַ שטיקל א"ג", גרינ, מענטשן און וועלטן. „די וויצע — זײַן אייניציקע תּרופֿה, זײַן לעצטע א"ג", צייט, גש 1.

4. פֿאַרוואַרצלטקייט. „דרום ווײַל ער דען רעה האט גיזעצט דריבער אוי, האט אים איין אַ דראן ביקומן", נצו, מו/ג. „...נאָך זײַן מדרגה נאָך, ווי זײַן נשמה אָן אַ האָט אין וועלכע מידה טובֿה", נצ2, ח/ד. „דער וואָס שפּיזט זײַן חבֿר, וואָס ער איז הונגעריק דער האָט אָן אַ אין דעם עץ־החיים", נוצ, קמד/א. „דער קוואַדראַט און...דער עיגול...מיט דרייצן אַ'זות איז אייניגער געהאַלטן אָן צווייטן", צייט, מטטרון.

אַחיות־עינים — [אַכיזאַ אייגאַיִם] דער, ־ם. < סנהדרין, סז/ב; חולין, נז/א. 'אויגן־פֿאַרבלענדעניש' (דורך פֿלינקע באַוועגונגען פֿון דעם צוקוקער זאָל זיך עפּעס אויסדאַכטן). 1. קוג־צמאַכערײַ. האָקוס־פֿאָקוס. [די משנה (סנהדרין, ז, יא) לערנט אַז פֿאַר כישוף־מאַכערײַ קומט סקילה, אָבער פֿאַר קונצנמאַכערײַ, פֿאַר אַ־ע' איז מען פּטור פֿון שטראָף.] „א־ע' איז... פּשוט א מין קונץ אַזאַ וואָס אייניער קען עס און וואָס דער אַנדערער קען עס נישט", יד, זכרונות און בילדער, וואַרשע [יאַר?]. „— ס'איז ניטאָ אַזאַ זאַך וויַ כישוף, ס'איז א־ע'. — וואָס איז דאָס? — א־ע', א פֿאַרבלענדעניש, א מין אָפּנאַרעריי. אַזוי זאָגט דער רמבם", שלמה סנדמאַן, צוזמען.

2. יעדער מין אָפּנאַרעריי. שווינדל. פֿאַרפֿירעניש. „די גאַנצע מעשׂה איז נאָר געווען א־ע' פֿון די מאַגאַרכיסטן אום צו רעקלאַמירן דעם יורש", יופֿאָל, 1890, № 8. „און די מינים מופֿתים...אָן די אַלע מאָשענסטוועס — זענען גלאַט לויטער שווינדל און א־ע'", ייל, פּוילישע יונגל, אַדעס 1895.

אחים — [אַכים & אָכים] די. מצ. < בראשית, מב, 32 אפ. 'ברידער'. 1. געווײַנלעך געניצט פֿון זײַטיקע מיט ביטול. „אַז אָך און וויַ צו די א'". 2. געזונטע, שטאַרקע, מגושמדיקע ברידער. אַ פֿאָר א' מיט אמתע ידים. 3. נײַ־טראַל, בײַם אָנרופֿן אַ נאָמען פֿון אַ מעשׂה, בײַם סטיליזירן. אַ מעשׂה מיט ג' א'. „האָבן אַלע א' זיך אויפֿגעהויבן און אַוועק קיין אַמעריקע". 4. פֿאַרגויאישטע קאַנטאָניסטן, צו־ריקגעקומענע אין אַ ייִדישער קהילה נאָכן אָפּדינען אין דער צאַריישער אַרמיי. יהל, די אומ־באַקאַנטע פֿאַרליבטע, וואַרשע 1901. אויך: א' בצרה, א' לצרה — ← אָח לצרה.

אַחים אַנחנו — [... אַנאַכנו] זאַק. < בראשית, מב, 13. [די וועלטער אַרויסגעריידט צוזאַמען, הגם אין חומש איז אָן אָפּשטעל צווישן זיי. קען אויך באַטראַכט ווערן וויַ אַ קירצונג פֿון אַנשים אַחים אַנחנו ←.] 'מיר זײַנען ברידער'. געניצט מיט בב: מיר זײַנען גוטע פֿרײַנד, חבֿרים, געהערן צו דער זעלביקער חבֿרה, גרופּע אא.

אַחים ואַחיות — [... וואַאַכאָיוס] פֿאַרזע. צב. 'ברידער און שוועסטער'. „ס'איז נישט גלײַך די אַהבֿה פֿון אָב ואם צו בנים ובנות צו דער אַהבֿה פֿון אַ' ו'", לדב, קנג.

אָחינו אַתּה — [אָכינו אַטאָ] זאַק. צב. < סוטה, מא/א. 'אונדזער ברודער ביסטו'. געניצט ווי אַן אויסדרוק פֿון: 1. ליבשאַפֿט, נאָענטשאַפֿט, קרובֿישאַפֿט. „ביסט מומע צירלס אַן אייגענער, איז אָ' א'". „טײַערינקער, אָ' א', כ'וועל דיר העלפֿן". 2. חבֿרשאַפֿט, אָנגעהעריקייט צו דער זעלביקער גרופּע. „דאַרפֿסט זיך באַטראַכטן וויַ אַן אחד משלנו, אַן אונדזעריקער, אָ' א'!". „מיט איינעם וואָרט: אָ' א' — א נאַש בראַט", שע, 'א וואָרט פֿאַר א וואָרט'. 3. דזוו ביסט דאָך א ייִד! „האָב ניט קיין מורא, קינד מײַנס, אָ' א'". „הייסט דאָס — אָ' א', קומט דאָך אײַך על־פּי דין שלום־עליכם", שע, 'עס פֿידלט נישט'.

אָחינו בני ישׂראל — [אַכיינו בניי ייסראָעל] פֿאַרזע. צב. אויפֿן סמך פֿון 'אָחינו כּל בית־ישׂראל' אין „יהי רצון" נאָך שחרית. 'אונדזע־רע ברידער די קינדער פֿון ישׂראל'. בב: ייִדן; ברידער ייִדן; אונדזערע ייִדן; אונדזערע ברי־דער ייִדן. 1. אויסדרוק פֿון נשמהדיקער פֿאַר־בירידערונג מיט אַלע ייִדן איבער דער וועלט. געניצט אָפֿט בײַם רעדן צו אַן עולם. „אַ' ב' י', טוט תּשובֿה!"; „אַ' ב' י', לאָמיר ראַטעוון אונדזערע לעבּנס!"; „אַ' ב' י', געדענקט אשר עשׂה לנו עמלק — די נאַציס ימח שמם וזכרם!"; „אַ' ב' י', אַנטלויפֿט, אַניט וועט איר ניין אין אויוון אַרײַן!". „דער רבש"ע זאָרגט שוין פֿאַר אַחב"י ס'זאָל זיי ניט פֿעלן קיין צרות", פֿוול. „איר זענט אויסגעוועון אין אַלע יידישע שטעטלעך און האָט זיך צוגעקוקט צום לעבּן פֿון אַ ב' י', ממוס, שטורעמצייט. „אַ' ב' י' מוזן אַהנהייבן קלערן וועגן עמיגראַ־ציע", פֿינסקער שטאָט־לוח, 1903. „ער הייבט אָן צו דרשענען קעגן אַ' ב' י', פּרץ, בילדער און סקיצן. „קיינער איז ניט בעוועון אַזוי נערוועז, אויפֿגערעגט וויַ אונדזערע אַ' ב' י'", שע. 2. זע געניצט אויך לגנאי, מיט איר, ביטול. „אַז ער האָנדלט מיט אַ' ב' י' איז ער אַ תּקיף", ממוס, 'צוריק אַהיימס'. „ס'איז ניט קיין חידוש: ער איז פֿון אַ' ב' י', שטופּט ער זיך אומעטום", רייד.

אָחינו הוא — [אָכינו הו] זאַק. < שופֿטים, ט, 3. אויך קירצונג פֿון 'אָחינו בשׂרנו הוא', בראשית, לז, 27. 'ער איז אונדזער ברודער'. פֿרגל אָחינו אַתּה. ער איז אונדזער פֿרײַנד, קרוב, חבֿר. ער איז אַ ייִד. „א' ה' — טשעפּע אים ניט". „א' ה' — עס איז אַ מצווה אים צו העלפֿן".

אחינוי'ק — דער, ־עס. (גוטמוטיק, שפֿאַסיק) אונדזערער אַ ברודער, אונדזערער אַ מענטש. זיי זײַנען אמתע א'ס.

אָחיתופֿל — [אַכיטויפֿל, ...סויפֿל] < שמואל ב, טו, 12 אפ. בעל־יועץ פֿון דוד המלך. איז צוגעשטאַנען צו אַבֿשלומען, וועו יענער האָט געמאַכט אַן אויפֿשטאַנד קעגן זײַן פֿאָטער. א' האָט בעשמט מיט זײַן קלוגשאַפֿט (שמואל ב, טז, 23). דערפֿון קלוג וויַ א'. זײַן עצה — גלײַך איבערפֿאָלן דוודן איידער ער באַווײַזט צו פֿאַרגרעסערן זײַן מחנה — האָט אַבֿשלום ניט אָנגענומען. א' האָט פֿאַרויס־געזען דעם דורכפֿאַל פֿון דער מרידה און דעריבער האָט ער זיך געמומען דאָס לעבּן. דערפֿון: א"ס (מיאוסער) סוף.

אח"כ — ר"ת פֿון: אַחר כּך (דערנאָך, נאָכ־דעם). געניצט אין בריוו פֿון תּח, סוחרים, אין ספֿרים, פֿרומע מעשׂה־בּיכלער.

אָח לא פֿרה — יפֿרה — [אָך לוי פֿאַדוי (פֿאַדע) ייפֿדע] < תּהלים, מט, 8. דאָרטן קומט נאָך דאָס וואָרט 'איש'. ב: אַ מענטש קען ניט אויסקויפֿן זײַן ברודער (פֿון טויט). (אויך: אַך, קיינער קען זיך ניט אויסקויפֿן). אויף דעם סמך (דורכלאָזנדיק דאָס לעצטע וואָרט און מיט אַן אָפּשטעל צווישן 'פֿדה' און 'יפֿדה') אַ סוחריש און קרעמעריש ווער־טל: „א' ל' פ' — ר' — וועו אַ ברודער לייזט ניט, איז אַזוי גוט וויַ ער אַליין וואָלט געלייזט", יע, יושפ XVI, 2. [דה אַז דער קאַנקורענט לייזט ניט, האָט ניט קיין פֿדיון, איז שוין גוט. דאָ שפּילט נאָך צו די פֿאַר־בינדונג צווישן פּדה און פֿדיון.]

אָח לחדוה — [אָך לאַכעדוואָ] דער. מצ נב. צב. היפֿוך פֿון אָח לצרה. אַ ברודער צו דער פֿרייד. געניצט בײַם באַגעגענען אַ גאָסט וואָס קומט צו אַ שׂמחה. „ברוך הבא, איר זײַט אַן אמתער א' ל'". „מיט ייִדן נײַ־צוגעקו־מענעם מאַדערנעם ייִדן קומט...צו אַן א' ל', וואָס מאַכט לײַכט דעם אויסלעבן זיך פֿון דער ייִדישער נשמה", זשיס IX, ג"י 1919. אויך איר. „סקאַצל קומט, אַן א' ל', וועו מיר זײַנען פֿאַרנומען איבערן קאָפּ".

אָח לצרה — [אָך לייצאָרע] דער, ־ים [אַכים ...]. פֿאַרזע. < משלי, יז, 17. [דער פּסוק ענ־דיקט זיך מיטן וואָרט יולד (ייוואָלייד). תּי: „אין אַלע צײַטן איז אַ חבֿר אַ גוטער פֿרײַנד, אָפּער פֿאַר אַ צרה איז אַ ברודער געבּאָרן".] 1. חבֿר, פֿרײַנד, נאָענטער וואָס איז אין דער זעלביקער צרה. „מיר גייען בייַדע אַרום אַן אַ שטאָך אַרבעט, מיר זײַנען אַ'ים ל'", רייד.

2. זײַטיקער, פֿרעמדער וואָס די זעלביקע צרה(דיקע לאָגע) דערנענטערט, פֿאַרקניפּט. גע־וועזענע שׂונאים און איצטער א'ים ל'.

3. קרוב, פֿרײַנד (אָדער אָפּילו אַ זײַטיקער) וואָס העלפֿט אין אַ שוערער שעה, אין אַ שעת־הדחק. „וואו געמט מען הײַנטיקע צײַטן אַן א' ל'?"

4. אויסגעפֿרוווטער פֿרײַנד. „גראָד ווען באו מים עד נפֿש איז מײַן חבֿר געווען אַן אמתער א' ל'".

5. פֿאַרדרייטער אויסטײַטש: צו אייַן צרה קומט צו אַ ברודער, דה אַ צווייטע צרה. „אַ צרה קומט קיינמאָל ניט אַליין, פֿון אוי־טער דער ערד וואַקסט אַרויס אַן א' ל'", רייד. אויך: אָח בצרה.

אח"ס־בט"ע — [אַכאַ־ס־באַט־אַ] < שבת, קד/א. פֿערמוטירטע קאַמבינאַציע פֿון אַלף־בית, וואָס לויט איר ווערן די צוויי און צוואַנציק

אותיות אויסגעשטעלט אין דער לעגג גרוי־
פעסוויז אין זיבן דרײַ־אותיותדיקע שורות

א	ח	ס
ב	ט	ע
ג	י	פ
ד	כ	צ
ה	ל	ק
ו	מ	ר
ז	נ	ש, ת

פון יעדער גרופּע מעג מען בײַטן איין אות מיט די אַנדערע צווײ. „געהיימשריפֿטן אַדער שיפֿער־אַלפֿאַבעטן, ווי אח״ס־בט״ע, אַ״ל־ב״ם, אַ״ת־ב״ש אדגל, געניצט צוליב קאָנספּיראַציע־טעמים אין דער תּנכישער און תּלמודישער תּקופֿה און שפּעטער אויך פֿאַר דרוש־טעמים״, ליפּינער, פֿאַרגעטערטער כּתב. „די ווערטער אי־ בעריגען אויף אַ״ת־ב״ש, אַח״ס־בט״ע״, ייל, פּוילישע יונגל, אַדעס 1895.

אַחר — [אַכער, אַ׳כאַר] אדוו & פּרעפּ אין לק. < בראשית, ט, 28 אפּ. ׳נאָכדעם׳, נאָך. אין ייִדיש ניט בנמצא פֿאַר זיך, נאָר איז ערשטער טייל פֿון אַ צאָל פֿראַזעס און אויסדרוקן:

א׳ אכילה = נאָכן אָפּעסן.

א׳ דרישת שלום = נאָכן אויספֿרעגן זיך וואָס מע מאַכט, ווי עס גייט. אָנגענומענער צערעמאָניר־נוסח אין בריוו. אויך: **א׳ דרישת שלומו הטוב** און (בײַם שרײַבן צו אַ תּח): **א׳ דרישת שלום תּורתו**.

א׳ חושענות = נאָכן שלאָגן הושענות. „אַ האַלבן קערבל גיט מען בעד די שול אויסקערן אַ ה״, קם, 1867, № 9.

א׳ חג = נאָך יום־טוב. „מיטן אַ׳ ה׳ פֿאַלט אָן אויף מיר אַ מרה־שחורה: פֿרנסה נישטאָ, דירה־געלט און שכר־לימוד מוז מען צאָלן״, רייד. „יער איז שוין אַ׳ ה׳ = זײַנע גליקן האָבן אויסגערונען.

א׳־החיבור = סך־הכּל, סומע, סכום. **א׳־ החיסור** = איבערבליבֿ, רעשט. **א׳־ הכּפל** = רעזולטאַט פֿון כּפֿלען, פֿראַדוקט. **א׳־החילוק** = רעזולטאַט פֿון טיילן, טייל־ ווערט, חלק. **א׳־החשבון** = רעזולטאַט פֿון גאַנצן חשבון. אויך באַלאַנס, אונטערשטע שורה. אָט די טערמינען אין מלאכת מחשבת, ווילנע 1874.

א׳־הסעודה = נאָכן מאָלצײַט. „אַ׳־ה׳ האָט מען געשמועסט אין לערנען״, רייד.

אַחר — [אַ׳כער, אַכיי״ר] דער, ־ס. < בראשית, ד, 25 אפּ. 1. אַנדערער. קאָל וווב. זן. געווייג־ לעך אין פֿאַרשטעלטע רייד. „לאָז אים אָפּ, ווערט קריגן אַזאַ מציאה בײַ אַן אַ״, רייד. 2. קעמפֿעריש אָפּיקורס (געוויינלעך אַזאַ וואָס איז אַ למדן, אַ קענער). [אויפֿן סמך פֿון דעם צוגעמעניש וואָס מע האָט געגעבן דעם תּנא אלישע בן אבויה, רבי מאירס רבין, וואָס איז אַוועק פֿון די פֿרושים, געווען מש־ מעות אונטער דער השפּעה פֿון דער גריכישער קולטור, געליקנט אין יע׳נער־ווערלט, אין שכר ועונש (חגיגה, טו/א אפּ.) ← אַרבעה שנכנסו לפרדס.] „אויף אים קאָן אויך אַרויס אַ בת־ קול און שרײַען: ׳שובו בנים שובבים חוץ מאַ״, אַזאַ מענטשן וועט שוין גאָרנישט העל־ פֿן״, דער יודישער פֿאָלקס־פּסח, וואַרשע 1881. „ס׳וועט זיך בעפֿינען אַן אַ׳ און עפּעס צולייגן, אַ ביסל צוזאַלצן״, פּרץ, געדאַנקען און אי־ דיין.

3. מתּתיהו אַ׳ — פּסעודאָנים פֿון דענקער און שרײַבער נתן בירנבוים (1864־1937), וואָס האָט מיטגעהאָלפֿן אַרגאַניזירן דעם ערשטן ציו־ ניסטישן קאָנגרעס, שפּעטער פֿאַרשפּרייט די אידייען פֿון ייִדישיזם (זײַן טערמין) און גע־ וען פֿאָרזיצער פֿון טשערנאָוויצער קאָנפֿערענץ, 1908; נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה זיך צו־ געוואָגט צו טראַדיציאָנעלער ייִדישקייט.

אַחר׳ — קירצונג פֿון אַחרון, אַחרונים.

אַחראָי — [אַכראָי] דער, ־ים. תּח. < פּסחים, צח/ב. וועט ס׳טראָגט די אַחריות. „ר׳ ייִד, איך בין פֿאַר אײַך ניט קיין אַ״.

אַחר הדּברים האלה — [אַכאַר האַדוואָרים האָיילע] פֿראַזע. תּח. < בראשית, כב, 1. ׳נאָך די דאָזיקע געשעענישן (ריי״ד)׳. געניצט בײַם דערציילן אַ לענגערע מעשׂה, בײַם אַר־ בעריגין פֿון איין עפּיזאָד צום צווייטן. „אַ׳ ה׳ ה׳ איז דער בן־מלך אַרײַנגעפֿאַלן אין עצבות״. אויך: **אַחרי...**

אַחר החופּה — פֿראַזע. צב. נאָך דער חופּה (חתונה). „בעצל האָט געגעבן אַ קוויטל: אַז אַ יאָר אַ׳ ה׳ וועט ער אויסצאָלן אַזוי פֿיל און אַזוי פֿיל״, פּרץ, ׳דער מסור׳. געניצט אויך וואויליוגעריש, גראָב מיטן ב: איז פֿאַרפֿאַלן, אַרײַנגעפֿאַלן. אַ׳ ה׳ ׳פֿאָצאַלוי וודופּע׳ [= קוש אין הינטן].

אַחר־המעשׂה — אדוו. < בבא מציעא, יז/א. [דאַרטן: ׳אַחר מעשׂה בית דין׳. די צונויפֿבינ־ דונג אין אַן אדוו און ה הידיעה — אייגענע ייִדיש־שאָפֿונג.] נאָכדעם ווי די זאַך איז גע־ שען, נאָכדעם ווי עס האָט שוין פֿאַסירט. „אַ׳־ה׳ איז יעדערער אַ חכם״; „אַ׳־ה׳ — גיי שרײַ חי־וקים״; „אַ׳־ה׳ העלפֿט ניט קיין חרטה (קיין געוויין)״; „אַ׳־ה׳ רופֿט מיך קנאַקניסל״; „אַ׳־ה׳ קריגט מען אַ בייכל״; „אַ׳־ה׳ שטייט מען ניט אויף תּחית־המתים״; „אַ׳־ה׳ אויס־ זאָגן פֿון חדר״, פֿונ. „וואָלטן מיר געקענט קומען צו די פֿעלקער אַזוי צו זאָגן אַ׳־ה׳ און ...געקענט ברענגען אַ מעמאָראַנדום וועגן אונ־ דזער לאַגער״, זשיס IX, נ״י 1919. זן אויך:

א׳־מעשׂה.

אַחרון — [אַ׳כרוין, ־רען] דער, ־ים [אַכרו׳־נים]. < ישעיה, ל, 8 אפּ. 1. דער וואָס מע רופֿט צו דער תּורה פֿאַר מפֿטיר און אויך די ע ל י ה. דזון שביעי. „יעמוד פֿלוני בן פֿלוני א״. אויפֿרופֿן אַ׳. קריגן, באַקומען, געבן אַ׳. [שלישי ווערט אָנגענומען ווי די בכּבֿודיקסטע עליה, ש(י)שי ווי אַ ׳פֿעטע׳ עליה, רביעי און חמישי ווי ׳מאָגערע׳ עליות, אַ׳ איז צוישן די ביידע קאָטעגאָריעס, און אין אַנ־ דערע מקומות אַ ׳מאָגערע׳ אַדער אָפֿילו די ׳מאָגערסטע׳ עליה.] „אַ׳ גיט מען בײַ אונדז אַ הונט״, פֿונ. [אַזוי זאָל האָבן געזאָגט אַן אורח וואָס מע האָט אים אויפֿגערופֿן אַ׳. — „בײַ אונדז אויך״ — איז געווען דעם גבאים עגטפֿער.] „אָפֿילו דאָס שנײַדערשע קלײַזל האָט אים קיינמאָל קיין רעכטע עליה ניט געגעבן, אויסער אָמאָל, על־פּי טעות, האָט מען אים געגעבן אַ׳ און שמחת־תּורה...די הקפּה ׳עזור דלים״, אר, ׳אַבֿרהם דער שוסטער׳. „אַי, אַי, בריידער! זענען מיר דאָס אַ ביסל רודפֿי־כּבֿוד! ...זוכן דוקא שישי אָדער אַ׳״, דער יודישער פֿאָלקס־פּסח, וואַרשע 1881. „קליינע מחלוקת פֿלעג־ גן תּמיד זײַן צווישן ייִדן: גבֿאות, שלישי, שישי, אַ׳ מפֿטיר...האָבן...געפֿירט צו קריג״, יופֿאָל, 1882, № 43. „דער ראָטמאַן האָט אויפֿ־ גערופֿן...יענעמס יינגל אַ׳ און פֿאַר דעם אַנ־ דערן האָט ער געלאָזט מפֿטיר [איז געווארן אַ קריגערײַ]״, קם, 1865, № 17.

2. לעצטער [אויפֿן סמך פֿון בּו], דער וואָס קומט אַדער מע רופֿט אים צום לעצטן. „אַ׳ קומט דער אַנאַרכיסט״, יהואָש, ׳אַ דור הפּלגה׳.

3. ווער עס געהערט צו די פּוסקים אַחרונים, להיפוך צו די פּוסקים ראשונים. „קען דען אַן אַ׳ פּסקענען אַנדערש ווי אַ ראשון?״, רייד.

4. טייל פֿון אַ צאָל ווערטער און אויסדרוקן, ווי אַ׳־של־פּסח, אַ׳ אַ׳ חביב (←), על ראשון — ראשון ועל אַ׳ — אַ׳, דור אַ׳ אפּ.

אַחרון אַחרון — קירצונג. ← דוווו. נאָר צום לעצט, לסוף. אין סך־הכּל. „אַ׳־אַ׳־געבונ־ דנקייט מיטן ציון־צענטער, כּדי זיך צו פֿאַר־ מעסטן אויפֿן גרויסן גם צו בלײַבן ייִדן אין די תּפוצות״, ים, קוד, אָקט׳ 1964.

אַחרון אַחרון חביב — [... ... כאָוויון] זשק. אויך סוב. תּח. < בראשית רבה, עח, 11; רשי, בראשית, לג, 2. „אַ׳ לעצטער, אַ לעצטער — ער איז אָבער ליב (חשוב)׳. דער גאָר לעצטער איז דער באַליבטסטער. „לעצטער, לעצטער, אָבער ניט וויניק געשעצטער״, רייד. [געניצט ווי אַן אויסדרוק פֿון דרך־ארץ אַדער ליבשאַפֿט צו עמעצן וואָס קומט צום לעצטן אין אַ ריי, סדר, אָבער איז דאָך אָנגעלייגט אַדער חשוב. אויך צו פֿאַרגלעטן אַ דעליקא־ טע סיטואַציע, וואָס מע קאָן אויסטײַטשן ווי אַ פּחיתת־הכּבֿוד.] „און איצט רוף איך צום וואָרט דעם לעצטן רעדנער, אַ׳ אַ׳ ח״. „אַ׳ אַ׳ ח׳: ספּעקטאַר באַשרײַבט...אַז קבצנים האָבן אָמאָל געמאַכט אַ שטרײַק״, פּרץ, געדאַנקען און אי־ דיין. אַ׳ אַ׳ ל א ח — ווען אַ געשעעניש (אַדער אַ מענטש) וואָס קומט צום לעצט איז ניט גינציק (ניט ליב).

אַחרונים — [אַכרוינים] די. מצ פֿון אַחרון בּב. < בראשית, לג, 2 אפּ. לעצטע. 1. לעצטע פֿון אַ באַשטימטער אָפּגעשלאָסענער תּקופֿה [אַזוי ווערן חגי, זכריה, מלאכי באַטראַכט ווי די אַ׳ צווישן די נביאים; ר׳ אשי און שוין אָביי און רבא האָבן זיך באַטראַכט ווי די אַ׳ צווישן די אָמוראים אאַזוי. אַזוי אויך בײַ די מפֿרשים]. די אַ׳ פֿון דער גאָלדענער תּקופֿה אין ספֿרד. „ניין, מיר האַלטן נאָך ניט בײַ אַ׳ אין דער גאָלדענער תּקופֿה פֿון דער ייִדי־ שער ליטעראַטור״, רייד.

2. ספּעצ. די מפֿרשים און פּוסקים וואָס האָבן בעלעבט אין די לעצטע יאָרהונדערטער. [ר׳ יוסף קאַרו, מחבר פֿון שולחן־ערוך ווערט באַטראַכט ווי דער לעצטער פֿון די ראשונים. אַזוי אַרום זײַנען די פּוסקים פֿון 17., 18., 19. און 20. י״ה — די אַ׳. די אויטאָריטעט און

די חשיבות פון די ע׳ איז קלענער ווי פון די ראשונים. אָבער אין אַ סך פאַלן בלייבט אי״צ״ט די הלכה אַזוי ווי עס פסקענען די ע׳. אָבער יעדערער פון די ע׳ וואָס פסקנט אַנדערש ווי אַ ראשון מוז האָבן פאַר דעם עיקרדיקע מאָטיוון, געווייגלעך זיך אַנשפּאַרנדיק דירעקט אַדער אומדירעקט אויף אַן אַנדער ראַשון, אַדער מחמת אַ סיטואַציע וואָס איז לת־לוטין נזי.] „גו, ב״ה, מיט פלייש איז מען שוין פאַרזאָרגט איבער די גרויסע חומרות פון די פוסקים ע׳ און די פאַרפלוכטע טאָקסע״, דער יודישער פאָר־פּסח, וואַרשע 1881. „די אַלע תקנות פון די ע׳ וועגן אײַנטיילן די קדיש־זאָגערס אין פאַרשיידענע קאַטעגאָריעס האָבן ווייניק וואָס געהאַלפֿן״, יע, דאַוונען, וואַרשע תרע״ח.

3. ספֿרים פון אַן אַחרון (בז). „לעבן דער גמרא האָט ער געהאַלטן אַ רמבם, עטלעכע אַ׳ און געבלעטערט אַלע ספֿרים מיטאַמאָל״, חג, טמז, 1959 VIII 7.

4. אין וועלטלעכן זינען. לעצטע פאַרשערס. „וועל איך נאָר זאָגן די דעות פון די ע׳, וואָס די לעצטע נאַטורפאָרשער האָבן איבער דעם געשריבן״, אוריה קאַהן, קם, 1866, № 6.

אַחרון נכבד — [אַכרוין גיכבאָד] זאַץ. דער (א) לעצטער איז דער (א) געשעצטער, געערטער. כּמעט דזו אַחרון חביב, נאָר דאָ וועלט אַרויסגעהויבן בלויז חשיבות. „דאָס לעצטע וואָרט קריגט ע׳ נ׳, ר׳...״.

אַחרון־שבאַחרונים — [... שעבאַכרוי׳נים] ׳לעצטער פון די לעצטע׳. 1. איינער פון די גאָר שפּעטערדיקע אַחרונים. דער סאַמע לעצטער פוסק.

2. (מיט ביטול) לעצטער שבלעצטע; נידעריקער פון די נידעריקסטע, וועָר עס איז פון געמיינסטן גראַד. „וואָס איז דאָ צו רעדן פון אַזאַ נפֿש, אַן אַ״ש׳!״

אַחרון־של־פּסח — [... שעל פּעסאָך (פּייסעך)] דער. < סופֿרים, יח, ב. פּאַראַלעל צו אַחרון של חג, תענית, ג/א. לעצטער, אַכטער טאָג פון פּסח, פאַלט אויס כב ניסן [אַ״ש״פּ איז מדבּרי סופֿרים וואָס די חכמים האָבן מתקן געווען. וועָרט אָפּגעהיט בלויז אין די תּפוצות. איסור הספּד, תענית און חיוב שׂמחה זיינען אויך חל אויף אים, נאָר מיט דער קבורה פון אַ מת מעג מען זיך עוסק זיין. יידן פון ארץ־ישׂראל וואָס קומען צייטווייליק קיין חוץ־לארץ דאַרפֿן נישט טאָן קיין שום מלאָכה בפֿרהסיא. יידן פון די תּפוצות וואָס קומען קיין א״י, הגם זיי האָבן נישט בדעה דאָרטן צו בלייבן, זיינען זיך נוהג ווי אין א״י. א״ש־פּ לאָזט מען אפֿ חומרות און חששות. אויב מע געפֿינט אָפּילו אַ כּזית חמץ, פאַר־ברענט מען עס אין דער ברכה ׳על ביעור׳. אַן אפֿעגעאָכטע הון, וואָס מע געפֿינט אין איר אַ געשפּאָלטן וויין־קערנדל, מעג מען זי עסן איסורי־חג און ס׳האָט נישט דעם דין פון חמץ שעבר עליו הפּסח. אויך חסידים עסן א״ש־פּ געבראָכטס, דאָס איז דער אייניקיקער טאָג פון פסח וועָן מען עסט בײַ חסידים קנייַדלעך, כרעמזלעך און אַ מצה־ברי. מען איז אויך געגאַנגען צו גאַסט, וואָס פון דעם האָט מען זיך אָפּגעהאַלטן די ערשטע זיבן טעג פון פסח.] „ס׳איז הײַנט א״ש־פּ, אַ שיינער, וואַרעמער וועסנטאָג״, ממוס, שלמה. „א״ש־פּ, סוף סעודה, אַ פאַגראָם־שטימונג״, פּרץ, ליטעראַטור און לעבן. [די ליובאַוויטשער חסידים רופֿן זייער גרויסע סעודה א״ש־פּ — משיחס סעודה.]

אַחרי בלותי — [אַכריי ב(ע)לויסי] זאַץ. תּה. < בראשית, יח, 12 [וויטער אין פּסוק: ׳היתה לי עדנה׳ — תי: „זאָל איך נאָך האָבן תּענוג?״]. ׳נאָכדעם וויי איך בין אַלט געוואָרן׳. דזו אויף דער עלטער. זיך צעבלזען א׳ ב׳. „ס׳איז א׳ ב׳ — און אַראָפּ פון מאַרק״. *זיין אין די א׳־ב׳־יאָרן = זיין אויסגעשפּילט, ניט האָבן מער קיין כּוחות. „איך בין דער־עיקר אַ שטרײַמל־מאַכער...און א׳ ב׳ פֿיל איך ערשט וואָס איך קען״, פּרץ, ׳דאָס שטרײַמל, זי, א׳ ב׳־עדנה? = אויף דער עלטער נאָך אַלץ אַ יצר־הרע צו אַן אשה?

אַחרי בצעם לבם הולך — [... ביצאָם ליבאָם הוילען] זאַץ. תּה. < יחזקאל, לג, 31. ׳נאָך זייער גיצייקייט גייט זייער האַרץ׳. בעניצט מיטן ב: זיי יאָגן זיך בלויז נאָך געלט. „וואָס איז דאָ צו רעדן וועגן די ג׳גידים? א׳ ב׳ ל׳ ה׳״.

אַחריות — [אַכריאָס] די (דאָס), ־ן. < מנחות, קט/א; בבא קמא, קיח/א אפ. 1. פליכט און געפֿיל פון פליכט; חיוב. טראָגן די א׳, איבערנעמען די א׳. ארויפֿוואַרפֿן פון זיך די א׳. גיט האָבן (פֿילן) קיין א׳. זיך אָפּזאָגן פון א׳. טאָן עפּעס מיט (אַדער אָן) א׳. אַר־בעטן מיט א׳. דורכפֿירן א שליחות מיט א׳. א צייט פון גרויסע א׳ן. א מענטש מיט (אָן) א׳. אויפֿן רבינס (טאַטנס אזוי) א׳. „איך בין באַקאַנט...מיט דער גרויסער א׳, מיט וועל־כער זיינע פליכטן זענען פאַרבונדן״, גרינ, בלעטלעך פון א טאָגבוך.

2. ספּעצ. געפֿיל פון פליכט וואָס דריגט אַרויס פון עטישע פּרינציפּן, באַזירט אויף אייגענער אַדער אַנגענומענער מאָראַל. א׳ לגבי מיטמענטשן. „דער טיף־מאָראַלישער א׳־געפֿיל מיט וועלכן זיין גאַנצע פּאָזיץ איז דורכגע־דרונגען״, שג, ה. לייוויק. „א זין פון ער־בות פאַר וועָרטער און טאַטן, / א׳ פאַר יעדן קער און וועג. / און זאָל איינער וואו די א׳ פאַראַנען — / וועט דער צוויייטער ערגעץ פאַרבאַרגן מיט די הענט״, הל, ׳צו א מיטן פרײַנד׳. „א מיינונג וועגן עטלעכע הויפּטפראָגן פון גרויסער א׳״, לדב, נ״י תשי״ו. „עס איז דאָ א וועלט־סיסטעם און א סדר...א סיסטעם פון טיפֿער א׳ און רײַפֿער מענטשלעכקייט״, קאָר ו. „דער וואָרעם וועמען ס׳איז באַשערט אין שטויב פון הפֿקר־טראָט צעטראָטן וועָרן — איז דײַן א״, הר, פאַראַכט.

3. ספּעצ. פאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר ארויס־זאָגונגען, מיינונגען. א׳ כלפּי דעם אמת. א׳ פאַר מענטש (זײַנע) רייד. „די א׳ פאַר די ארויסגעזאָגטע מיינונגען טראָגן די מחברים״. א׳ פאַרן ריכטיקן ציטירן. סברות אַן ווי־סנ־שאַפֿטלעכער א׳. „דער דאָקטער קען ניט נע־מען די ווי־סנשאַפֿטלעכע א׳ פאַרויסצוזאָגן, צי דער פּאַציענט וועט אים פאָלגן״, זשיט III, נ״י 1912.

4. געפֿיל פון געבונדנקייט מיט אַ גרופּע, געזעלשאַפֿט, פאָלק אע וואָס פֿירט צו אַ פאַראַנטוואָרטלעכן אופֿן טאָן פאַר דער גרופּע אזוי. א׳ פאַר דער טעטיקייט פון פאַראײַן. א׳ לגבי דער מדינה. א׳ פאַר קיום האומה. די היסטאָריש א׳ פאַר יידישן המשך. דאָס געזעלשאַפֿטלעכע א׳. נאַציאָנאַלע א׳. „לאָמיר ...זוכן אונדזער כּבוד, אונדזער גליק...אין אונ־דזער א׳ און פאַרבינדן זיך וי ברידער צו איין פאָלק״, ממוס, ש סגולה.... „דער געפֿיל פון א׳ פאַר דעם פראָגרעס פון דעם אייגענעם פאָלק״, זשיט II, נ״י 1912.

5. דזו בב 4 בנוגע א (ספֿערע פון) טעטי־קייט. א׳ פאַרן יידישן חינוך. א׳ פאַרן ישוב־דיקן פאַרטיילן די צדקה־געלטער. א׳ צו דער יידישער ליטעראַטור. „מע דאַרף נישט לאָזן בענערלאַן אויף זייער אייגענער א׳ צו באַנוצן זיך מיט אַטאָמיש געווער״, טמז, 1964 XI 5.

6. פאַראַנטוואָרטלעכקייט פלפי דער געזעל־שאַפֿט, דער מאַכט, פאַר אייגענע מעשׂים אַדער פאַרן ניט טאָן וואָס דאָס געזעץ הייסט טאָן. א׳ פון א בירגער, פון אַן עדות. א׳ פון א (מיט)באַטייליקטן אין א פאַרברעכן. קרימי־נעלע א׳. א משוגענער וואָס קען ניט טראָגן קיין א׳ פאַר זײַנע מעשׂים. „זי האָט ארויפֿ־געלייגט אויף דעם קהל די א׳ פאַרן ריכטיקן אַרײַנקומען פון שטײַערן אין דער קאַסע פון דער מלוכה״, שד VII.

7. אָבליגאַציע. חוב צו פאַרגיטיקן (מיט געלט), צו באַצאָלן. א׳ פאַר א שאָדן וואָס מע האָט אָנגעטאָן במזיד אַדער בשוגג. א׳ פון עלטערן פאַר די שׂדנס וואָס זייערע קינדער האָבן גורם געווען. טראָגן א׳ פאַר דער קאַסע.

8. בכלל יעדער מין קאָוורן, גאַראַנטיע, ערבות, באַוואָרענישׂ, צאָלונג וואָס מע האָט געגומען אויף זיך. א׳ פון זשיראַנט צו באַ־צאָלן פאַרן וועקסל־געבער. א׳ צום מלווה. א׳ פאַר דער (מלוכה־)הלוואה. *אויף מײַן א׳ = איך וועל זײַן פאַר דעם פאַראַנטוואָרט־לעך, איך וועל באַצאָלן. „פון טאַטנס מויל האָט איר עס ניט געהערט, הערט איר עס פון מײַן מויל. טוט עס אויף מײַן א׳״, בערג, בײַם דניעפּער ו. (ניט) נעמען אויף זיך די א׳ פאַרן דורכפֿירן דעם אָפּמאַך, קאָנטראַקט אא. א׳ פאַר דער אָפּעראַציע. „איבערנעמען די א׳ אַז דער אַנטיסעמיטיזם וועט אייביק בלײַבן אין די גרענעצן פון איידלקייט...קען קיינער ניט״, זשיט VIII, נ״י 1919.

9. אַנשטרענגונג. „עס איז תּמיד בעסער אַ מאָגער אייזעלע, אַבי אַן מי, איידער מיט אַ׳ אַ פּעטע קי״, עס, משלים.

10. ספּנה, געפֿאַר, ריזיקע. „ס׳איז גאָרניט, ס׳איז אַן א׳, ס׳וועט אים ניט שאַטן״ — אופֿן פון באַרואיקן אַ מאַמען, וועָן אַ קינד פאַלט, צעקלאַפּט זיך אא. *אַרויס פון א׳ = אַרויס פון ריזיקע. „דערוויל האָט אַ־געהויבן זייער אַ שטאַרקער שטורמוויגן צו ווייען, און עס איז פאַר די שיפֿן זייער גרויס א׳ געוועזן״, חיקל הורוויץ, צפּנת פענח, באַר־

דיטשעוו 1817. „וען [די בינען] טאַנצן אַרום אויף די בלומען...קען מען זיי אָן אַ אַ בּאַ־טראַכטן", קמ, 1863, № 41. „האָט מען נע־פֿונען דעם גאַנצן קאַרדאָן שטיל...נאָר דאָס פֿאַרשאַלטענע בּאָטשאַפֿט אַליין איז מיט אַ"', 'גדולת ר' וואָלף' [יפֿ]. *אַ' מיטן לעבּן זיין = אינגשטעלן דאָס לעבּן, שטעלן דאָס לעבּן אין סכנה. „די פּעקלעך סחורה וואָס איז גאָר אַ מיטן לעבּן געווען גיין איבּער דער קאָמער גאָר אָפּגעטלעך", דאַרטן.

11. מיט אַ נעגאַציע. דאָס וואָס איז אָן אָן אונטערשייד, חילוק, וויכטיקייט. „אַז ער זאָל אַפֿילו אָנקומען, איז אויך גאָר קיין גרויס אַ' נישט, איך האָב דאָך אים צוגעזאָגט", עט, סערקעלע.

12. השגחה. „דיין בעשט לן[אַ]נד דש דיין אַ' דרויף איז, דז דוא דיך פֿר לאזט דרויף פֿירות פֿון דאָרטן צו האבן", סהמ, יחזקאל, כג, 25.

אַחריותדיק — אַדי. 1. וואָס אין דעם איז דאָ אַחריות (אַלע בּב), ← דפֿוס. וואָס טראָגט אַחריות, וואָס איז פֿאַראַנטוואָרטלעך. „אַזוֹ אַ'ער קולטורעלער אויפֿטו', לעבּן און וויסנשאַפֿט, 1910, № 7. „ראָוויטש איז געוואָרן...מאָגענדי־קער און אַ'ער", יג, תּוך. „קאָנסט זיך פֿאַר־לאָזן אויף אים, ער איז אַן אַ'ער מאַן", רייד. 2. ספּעצ, פֿטם. ספֿנהדיק, מסופּנדיק, געפֿעל־לער. „זיין מחותן האָט דאָ אין קאָרדאָן געהאַט פּמה מכשולות...איז דער קאָרדאָן זייער אַ' געווען", 'גדולת ר' וואָלף' [יפֿ]. *וויכויט — „אין אַלץ וואָס ער האָט געטאָן און געטראַכט האָט ער אַרײַנגעליגט...אַ' וואָס כאַראַקטעריזירט אַ פּערזענלעכקייט", צייט, טמז, 1964 XI 6.

אַחריות טעות סופֿר — [... טאָמע סויפֿער] זאָץ. תּח. < בּבא מציעא, יד/א; טו/ב אא. [דאָס גיט־אויסשרײַבן] די גראַמאַטיק איז אַ טעות פֿון דעם שרײַבער, דה אויב עס פֿעלט אין אַ שטר, אַ דאָקומענט, דער אָנווײַז אַז דער חוב איז גראַמאַטירט אויך מיטן אומבּא־וועגלעכן פֿאַרמעגן פֿון בּעל־חוב — נעמט מען אָן אַז דאָס איז בּלויז געווען אַ פֿאַרזען מצד דעם שרײַבער אָדער סופֿר. בּכן קען דער מלוה אײַנמאָנען אויך פֿון אומבּאַוועגלעכן פֿאַרמעגן.

אַחריות נכסים — [... נעכאָסים] פֿראָזע. תלמודישער ט', תּח. < בּבא מציעא, יג/ב. 'גראַמאַטיע פֿון פֿאַרמעגנס'. [אויב ראובן האָט געלײַען געלט שמעון וואָס האָט געטאָן אַ פֿעלע, און שמעון האָט שפּעטער דאָס פֿעלד פֿאַרקויפֿט אָדער אַוועקגעשאַנקען לוין, קען ראובן אײַנמאָנען זיין געלט, וואָס שמעון קען גיט אָדער וויל גיט באַצאָלן, פֿון פֿעלד וואָס איז איצט אין לוי"ם רשות. „ר', וויסטטט אַחריות? — עס הייסט מע מוז אָפּ־נעמען דעם חוב: אָדער דער לווה גיט אים אָנטיק געלט אָדער ער גיט אים פֿעלדער פֿאַר זיין געלט", שהמ. דעריבּער דאַרף דער וואָס קויפֿט אומבּאַוועגלעכע גיטער וועלן אינפֿאָר־מירט צי עס איז דאָ אויך זיי אַ' נ'.]

אַחריותפֿול — אַדי. פֿול מיט אַחריות. „אַ־גלעלאָן, דורכגענומען מיט אַחריות. „אין אַן אַ' שעה", ימ, 1923. „די אַ'ע אונטערערד־שע אַרבּעט צו ראַטעוון יידישע קינדער פֿון די נאַציס", רייד. 'קויט.

אַחר ויאוש — פֿראָזע. געוויינלעך לאַחר ייאוש. נאָך ייאוש; נאָכדעם וויי מע האָט זיך שוין מייאש געווען. זיין אין אַן אַ'־יי־שטי־מונג. 'דיק.

אַחרי כּללות הפּל — [אַכרי קיכלויס ('לעס) האַקויל (האַקל)] פֿראָזע. < סידור, פֿון 'אַדון עולם' (ערשטער טייל פֿון דער דריטער שורה). 'נאָכדעם ווי אַלץ איז געענדיקט'. געניצט מיט בּב: 1. נאָך אַלעמען. שוין אַלץ פֿאַרלאָרן; אַלץ אָנגעוואָרן, פֿאַרשפּילט. זיין אַ' כ' ה'. „ס'איז אַ' כ' ה', ניטאָ קיין ישועה, ניטאָ קיין תּרופֿה, ס'איז אויס", רייד. „אַ' כ' הכּל [האַקאָל], עס האָלט מיט אים שמאָל", פֿוול. „דו מיינסט דאָך, טבּיה, אַז ס'איז שוין אַ' כ' ה' — עק וועלט, דער הימל איז אויף דיר געפֿאַלן?", שע, טבּיה. 2. בּיים סאַמע סוף. „אַ' כ' ה' — אַ סוף זאָל עס נעמען!" *האַלטן בּיי אַ' כ' ה' = בּיי יציאת־נשמה, בּיים שטאַרבן.

3. נאָכן אָפּשליסן דעם חשבון; אין דער אונטערשטער שורה. „אַ' כ' ה' האָט ער קוים ארויסגענומען די הוצאות". אַרויס נקי אַ' כ' ה'. „אַ' כ' ה', נאָר אַלע פֿורעניותן, האָט דער רבּש"ע אים געבּענטשט מיט הפֿל, בּכל, מכּל, כּל", רייד.

אויך סוב. „נאָר אַלע אַ'־כ'־ה'ס טאָר מען אויך ניט אַרײַנפֿאַלן אין ייאוש", רייד. אַ' כ' הקול — [האַקאָל] שרײַען בּיז הייזעריק ווערן. *אַ' כ' ה' = נאָכן לעצטן שאָס, נאָך דער מלחמה.

אַחריכן — [אַכרייכיי"ן] אַדוו. תּח. < דברי הימים א, יח, 1 אא. נאָכדעם, דערנאָך, שפּע־טער, שפּעטער צו. „לאָמיר פֿריער וואָשן די הענט, זאָגן שׂאו ידיכם, מאָכן אַ ברכה און ערשט אַ'־כ' וועט מען זיך נעמען צו דער אַכילה", רייד.

אַחרים אומרים — [אַכיירים אוימרים] תּל־מודישער ט'. תּח. 'אַנדערע זאָגן (מיינען, האַלטן)', דה אַנאָנימע אויטעריטעטן האָבן אַן אַנדערע, אַן אַקעגנדיקע מיינונג. געניצט, וועו מע וויל ניט דערמאָנען דעם נאָמען (די נע־מען) פֿון דעם (די) מיט אַן אַנדער מיינונג. [הוריות, יג/ב — אין דער משנה מיינט מען ר' מאירן, וואָס האָט געהאַט אָפּטע חילוקי־דעות און האָט אויך פֿונע בּכבּוד געווען דעם נשׂיא רבּן שמעון בן גמליאל; האָט יענער אים באַשטראָפֿט אַז בּיי ר' מאירס הלכות זאָל מען ניט דערמאָנען זיין נאָמען. אַ' א' זאָל אויך זיין אַן אָנצוהערעניש אויף ר' מאירס רבּין. ← אַחר.] פֿרגל יש אומרים. „דר ר' מאיר ווערט פֿיל מאל גענענט אין די גמרא (אחרים) אום דז ער זיין (תּורה) הוט גלערנט פֿון אלישע בן אבויה דר הט אך גהיישן (אחר)", שאר, טו.

אַחרים(א)ן — דזוו אַכרימאָן, אַרימאָן, אַהור־מין ←. אויך **אַחרימון**. „איר פֿאַרשטייט אַליין אַז ווען נישט אַ' וואָלט די וועלט געוועון אַ גן־עדן", פּרץ, געדאַנקען און איידיען.

אַחרמן — נאָמען פֿון אַ שד.

אַחרי מות קדושים אמור — [אַכריי מויס קדוישים עמויר] קינסטלעך צוגויפֿגעשטעלטער זאַץ, בּאַשטייט פֿון די נעמען פֿון דרײַ נאָכאַ־נאַנדיקע סדרות אין חומש ויקרא ['נאָכן טויט' (פֿון אַהרנס צוויי זין), 'הייליק' (זאָלט איר זיין)', 'זאָג' (צו די כּוהנים)]. די פֿאַרבּינדונג איז אויפֿגעקומען צוישן יידיש־רעדנדיקן עו־לם, ווו אַן אָנשפּאַר אויף אַ ספֿר אָדער אוי־טאָריטעט. געניצט מיטן ב: נאָכן טויט זאָל מען בלויז זאָגן שבּחים אויפֿן נפטר. [דער מאַטיוו: דער פֿאַרשטאָרבּענער קען דאָך מער ניט זיך רעכטפֿאַרטיקן, דאַרף דער טויט מאַכן פֿאַרגעסן זיינע חסרונות אָדער עוולות וואָס ער איז באַאַנגעגן און מע דאַרף זען צו גע־פֿינען אין אים דאָס גוטע, דאָס ליכטיקע, וואָס איז פֿאַראַן אין יעדן מענטש.] געוויינ־לעך ניצט מען געקירצט: **אַחרי מות — קדושים**. „אַ' מ' ק' קומט אויך דערפֿון. די צופֿעליקייטן, די מעשׂים צוליב פֿרנסה, צוליב כּעס...פֿאַלן אָפּ...ס'קומט אַרויס אַ נשמה כּמעט אַ נאַקעטע", פּרץ, זכרונות. „נישט מחמת זי איז געווען מיינע זאָג איך עס, און נישט מחמת זי איז שוין אויף דער אמתער וועלט לויב איך זי, ווי זאָגט איר: 'אַ' מ' ק'"', שע, מעשׂיות און פֿאַנטאַזיעס. „אויבן ציען שווערע וואָלקן, דאָרטן צוישן זיי שוימען אַ־מ־ק־חיות אַלערליי" [דה אידעאַליזירטע, הערלעכע פֿאַרמען פֿון חיות], פּרץ, לידער און פּאָעמען. פֿרגל מיטן ל שוו: וועגן גע־שטאַרבענע — אָדער גוטס אָדער גאָרנישט. [פֿון דער צווייטער זײַט זעט מען אײַן אַז דער אָנוואָג אַ' מ' ק' א' פֿירט דערצו אַז שבּחים אויפֿן חשבון פֿון אַ געשטאָרבענעם שפּיגלען ניט אָפּ דעם אמת. דערפֿון די ווערט־לעך: „מע דאַרף ניט גלויבן (= גלייבן) וען מע טוט אַ טויטן לויבן". „וויילסטו וויסן שקרים — לייען מצבות אויף קבֿרים". אַ נייער אײַנטײַטש: „אַ' מ' ק' — א'! נאָך אַ' מ' — דעם אומבּרענג פֿון די קדושים — אמור, זאָג! דערצייל וואָס איז געשען, דער־מאָן, וואַרן!", טמז, 1965 V 14.]

אויך גאָר קורץ וויי אַן אָנצוהערעניש:

אַחרי מות...

אַחרי רבים להטות — [... רַאבּים לימ־האָטויס] זאַץ. < שמות, כג, 2. 'נאָך דער מערהייט זאָלסטו נייגן'. [דער גאַנצער פּסוק, תּי: „זאָלט ניט נאָכגיין נאָך אַ רבּים צום בּייזן; און אין אַ קריג זאָלסטו ניט עדות זאָגן כּדי זיך צו נייגן נאָך א רבּים צו פֿאַר־דריען". די משנה (סנהדרין, פּרק א, ו) טײַטשט עס אויס אַז מיט אַ רובּ פֿון איין שטים קען מען ניט פֿאַרמשפּטן אין דיני נפֿשות, ס'איז נייטיק די מערהייט פֿון לכל־הפּחות צוויי (צווישן די 23 פֿון סנהדרין קטנה). אָבער שוין לויט דער גמרא (בּבא־מציעא, נט/ב, חולין, יא/א) און די גרויסע מפֿרשים וואָקסט אַרויס דער יסוד פֿון דעמאָקראַטישן אויפֿ־פֿיר, דער פּרינציפּ אַז די מערהייט דאַרף בּאַשטימען.] ב: מע דאַרף (מוז) זיך רעכענען מיט דער מערהייט (אין אַלע ענינים פֿון גע־

זעלשאַפֿטלעכן לעבן) בײַ יעדער אָפּשטימונג. „צוזאָג זיך אַמפּערן? לאָמיר אָפּשטימען און אַ׳ ר׳ ל׳!". פֿרגל אַוליגן בתר רובא. „מע קען אָנקומען צו אָפּשטימונגען און צום אַ׳ ר׳ ל׳", ימ, יושפ XII, 3. „זײַן מוט ניט צו זײַן אַ׳ ר׳ ל׳, און נאָכצוגיין בלויז זײַן אײַגענעם יחידישן געוויסן", ש. ביקל, טמז, 1965 18 VI.

אַחרית — [אַ׳כריס] דער, ־ן. תּח. געקירצט פֿון אַחרית־הימים ←. 1. ענד (סוף) פֿון די טעג, ווײַטער עתיד, משיחס צײַטן. אין אַ׳־טעג. „מיט טרערן אויסברענגן אַ שפּאַלט און מײַן נשמה דאָרט אַרײַנלייגן בײַ די טעג פֿון אַ׳ אויף באַהאַלט", ציט, גל II.

2. תּכלית, ציל. „מײַן ליבר זון...זאָלשט גידענקין 'אשרי אדם מפּחד תּמיד'...און אויף איין אַ׳ גידענקן", פֿרגב, 26.

אַחרית־דבר — [... דאָוָאָר] דער. מצ נב. תּח. < קהלת, ז, 8. 'סוף פֿון אַ זאַך'. געניצט מיטן ב: פֿועל־יוצא, רעזולטאַט, סך־הכּל, רעזומע. אַ לאַנגע דרשה אָן אַן אַ׳־ד׳. האַלטן בײַ ראשית און בײַ שנית און ניט קענען קומען צום אַ׳־ד׳. אַ׳־ד׳ — אַ סוף צו דער קאָמעדיע! „דער אַ׳־ד׳ פֿון אַלע געריידערײַען און טומלענישן איז געווען אַ פּאַטש אין פּנים פֿאַר יעדן", רייד.

אַחרית־הימים — [... האַיָאָמים] דער. תּח. < ישעיה, ב, 2; מיכה, ד, 1; בראשית, מט, 1. 'סוף פֿון די טעג'. 1. גליקלעכע צײַט פֿון אייביקן שלום אויף דער וועלט (מיט ירושלים וי דער בײַסטיקער צענטער פֿאַר אַלע פֿעלקער) לויט דער וויזיע פֿון די נבֿיאים. שפּעטער פֿאַרבונדן מיט דער אידיי(ע) פֿון מ ש י ח ס קומען, מיט ימות־המשיח, מיטן ק ץ [וואָס האָט צוויי אַספּעקטן: א) גאולה פֿון יידישן פֿאָלק, סוף פֿון גלות; ב) ענד פֿון רשעות בײַ מענטשן און אויך פֿון שלעכטס אין דער נאַטור.] בענקען נאָך אַ׳־ה׳. שטרעבן צו אַ׳־ה׳, באַגערטער, געגאַרטער אַ׳־ה׳, „דער אַ׳־ה׳ פֿון דער משיח־צײַט", זשיט VII, נ״י 1917. „ער האָט אַזוי שיין און לעבעדיק געמאָלן דעם אַ׳־ה׳, ווען אַלע יידן...וועלן ווי דער זמן אויף דער הייליקער ערד", ש. רא־זענבערג, די כּוזרים. „דעם לעמפּערטס הויט — פֿול קאָלירן פֿון גן־עדן, דאָס קעלבל צופֿרידן, דאָס לייבל בײַשיידן, ס׳ינגעלע אין כּתונת־פּסימל פֿירט צו פֿרידלעכע וואַסערן... ס׳איז אַלץ געענדיקט, ס׳איז אַ׳־ה׳", צייט I, 'אַחרית הימים'.

2. ווײַטער אידילישער עתיד וויַ די באַגערטע לעצטע תּקופֿה אין מענטשלעכער געשיכטע. די צײַט ווען פֿון אוטאָפּיע ווערט וואָר. סאָציאַליזם און אַ׳־ה׳, דער אַ׳־ה׳ אויף מאָרגן נאָך דער רעוואָלוציע. „כּולל אין זיך...אי דעם דראַנג צו צדק און יושר, אי דעם דראַנג צו...דער וועלט־איבערקערעניש און אַ׳־ה׳", ב. ריוקין, גרונט־טענדענצן.... 3. זן סאַטיריש. קאַטאַסטראָפֿאַלער אומקום פֿון מענטשלעכן מין. „די הידראָגען־באָמבע וועט שוין פֿירן צו אַ׳־ה׳", רייד. „אָט איז אַ מאָלערײַ פֿון אַ׳־ה׳. די וועלט איז שוין חרוב געוואָרן...", טמז, 1965 III 24.

־דיק — אַדי. „אַ׳־ה׳ע באַפֿעסטן[ק]ונג פֿון רעליגיעזן גײַסט און מדינהשער טואוג", צייט, טמז, 1957 III 29.

אַחרית קטטה חרטה — [... קטאָטע כאַראָטע] זאַץ. תּח. < ספֿר חסידים, סימן פּח; מבֿחר הפּנינים, ג. סוף פֿון אַ קריגערײַ איז חרטה, באַדויער. געניצט ווי אַ שוו.

אַחרית שׂמחה תּוגה — [... סימכאָ טוגאָ] זאַץ. תּח. < משלי, יד, 13. תּי: „דער סוף פֿון שׂמחה איז טרויער". דער סוף פֿון פֿרייד איז לייד. גליק איז עפֿעמעריש.

אַחרי־כּך — [אַכאַרקאַ׳ך] אַדוו. תּח. < כּלאים, ב, 3 אא. דערנאָך, דערנאָכדעם. „וואָס איז געשען אַ׳־כ׳?" „געטענהט און געטענהט און אַ׳־כ׳ מודה געווען", רייד.

אַחר כּל אלה — [אַכאַר קאָל איילע] פֿראַזע. תּח. פֿאַראַלעל צו 'אַחר הדּברים האלה', בראשית, כב, 1. 'נאָך דעם אַלעמען'. געניצט מיטן ב: צום סוף, נאָך די אַלע געשעענישן, נאָך אַלע רייד. „אַ׳ כ׳ א׳ האָט ער צו זיי... געזאָגט: גיט איר עטלעכע קערבלעך — איז מה טוב, אלא ניט — וועל איך אײַך...קאָליע מאַכן", קמ, 1867, № 11. אויך: **אַחרי ....** „אַ׳ כ׳ א׳, וואָס האָב איך געהאַט צו דענקען וועגן חסידות?", יול, פּוילישע יונגע, אַדעס 1895.

אַחרי־למעשׂה — דזוו אַחר־המעשׂה (←). אויך: **לאחר־המעשׂה**. „אַצינד אַ׳־ל׳ לאָכן זיי וואָס פֿאַר אַ נאַראַנים זיי זײַנען געווען", ממוס, 'די אַלטע מעשׂה'.

אַחר מאה ועשׂרים שנה — [... מייע ווייעסרים שאָנאָ] פֿראַזע, תּח. אויפֿן סמך פֿון בראשית, ו, 3; דברים, לד, 7. נאָך הונדערט צוואַנציק יאָר. „וואָס מיינט איר אַז אַ׳ מ׳ ר׳ ש׳ וועט מען נאָך אײַך אַוועקשטעלן אַ גילדערנע מצבֿה?"

אַחר מאה שנה — [... מייע שאָנאָ] פֿראַזע. תּח. אויפֿן סמך פֿון ישעיה, סה, 20; פּרקי אָבֿות, ה, יח: בן מאה כּאילו מת... נאָך הונדערט יאָר, אין הונדערט יאָר אַרום. „אַ׳ מ׳ ש׳ — אַ ליכטיקן גן־עדן זאָלט איר האָבן". ← לאַחר מאה שנים (שנה).

אַחר מעשׂה בית־דין — [... מיסע בעזדן] פֿראַזע. < בבֿא מציעא, יז/א. 'נאָך דער האַנדלונג פֿון געריכט'. געניצט מיטן ב: א) אַ פּסק פֿון אַ רבֿ איז אַ פּסק (און מע דאַרף אויספֿאָלגן); ב) נאָכדעם ווי אָן ענין איז בא־האַנדלט געוואָרן אין געריכט, איז שוין קיין אַנדער אויסוועג (עצה) ניטאָ. [דאָרטן, די צוויי־טע העלפֿט פֿון זאַץ: 'לא אמר כלום'. רעדט זיך וועגן דעם אַז בײַ אַ גט האָבן (נאָכן באַשלוס פֿון בית־דין) קיין שום האָפֿט ניט די טענות פֿון מאַן אַז ער האָט שוין אָפּגעצאָלט דער פֿרוי אט.]

אַחר נכיון — [... ניקאָיען] פֿראַזע. ט׳ פֿון קהל־לעבן. נאָכן אַרונטערראַכענען (די שטעג־דיקע הוצאות, פֿרײַערדיקע אַסיגנירונגען). „אַ׳ נ׳ איז געבליבן אַ שיבוש", קמ, 1865, № 6.

אַחר נכיון הוצאות — ← דפֿוס. סוחרים. נאָכן אַראָפּנעמען, אַרונטערראַכענען די הוצאות, די קאָסטן. קוים אַרויסגעקראָכן מיטן קרן אַ׳ נ׳ ה׳. „אָלע פֿאַרדינסטן, וויפֿל ס׳וועט זײַן אַ׳ נ׳ ה׳, וועלן געטיילט חצי שלי וחצי שלך", שע, בלאָנדזשענדע שטערן I.

אַחר־שׂבת — [... שאַבעס] דער, ־ן (־ים). תּח. < בראשית רבּה, י, ט. 'נאָך שבת'. 1. שבת־צוואַכטס. „עס האָט געדויערט בײַ אַ׳־ש׳ דעם וואָגן צו רעכט מאַכן", קח. יעדן אַ׳־ש׳ אַרײַנגיין צום שכן. 2. די ערשטע דרײַ טעג פֿון דער וואָך. „וואָרעם די קדושה פֿון שבת ציט זיך אויף דער גאַנצער וואָך. זונטיק, מאָנטיק, דינסטיק הייסן אַ׳־ש׳", חא, נד/ב. 3. מערבֿ וואָס מע דאַוונט שבת־צו־נאַכט. „מײַן טאַטע האָט שוין אָפּגעדאַוונט אַ׳־ש׳".

אַחרת — [אַכערעס] מיו. אין פֿאַרשטעלטן לשון: אַן אַנדער זאַך. קאַל ווב.

אַחשׂורוש — [אַכאַשוויירעש] אויך: אַחשוורוש. < מגילת אסתּר. נאָמען פֿון פּערסישן מלך פֿון דער מגילה. „און עס איז עוועון אין די טעג פֿון אַ׳ן — דאָס איז דער אַ׳ וואָס האָט געקיניגט פֿון הודו ביז כּוש, איבער הונדערט און זיבן און צוואַנציק מדינות...", תּי. געשטאַלט פֿון אַ מלך אַ טיפּש, וואָס האָט ניט קיין אייגענע דעה און פֿאָלגט זײַנע יועצים. אַ שיכּור וי אַ. לעבן אַ גוטן (געשוואָלענעם, פֿעטן) טאָג וי אַ. „פֿון יענער שלאָפֿלאָזער נאַכט ביז אַ׳ דעם מלך טיפּש איז אַרויסגע־קומען עפּעס גוטס: ער האָט זיך אָנגעהויבן אָפּקערן פֿון המנען", חיים ליבערמאַן, אידי־שע קוריזלינגס, נ״י 1947. *אַן אַ׳ אויסגעוואַק־סן! = איר, אַ נײַער חכם, אַ נײַער מאַכער, קנאַקער. [פֿון נאָמען אַ׳ איז געוואָרן אַהאַ־סוער ←.]

א׳־ש פּ י ל — 1. פֿאָלקס־קאָמעדיע מיט געזאַנג, געבויט אויפֿן אינהאַלט פֿון מגילת אסתּר. זינט 17. י״ה פֿאַרשפּרייט צווישן ייִדיש־רעדנדיקע. אָן שום מאַראַליזירנדיקער טענדענץ, בלויז צום פֿאַרווײַלן. צו דער ערנסטער גע־שטאַלט פֿון מרדכי צוגעקומען געשטאַלט פֿון אַ לץ מאָנדריש, שפּעטער איז פֿון זיי געוואָרן איין קאָמישע פֿיגור. עלטסטער פֿאַרשריבענער טעקסט פֿון 1697. אַ׳־שפּיל איז איבערגע־גאַנגען בעל־פֿה אָדער אין קאָפּיעס צווישן פּרא־פֿעסיאָנעלע קאָמעדיאַנטן און פֿורים־שפּילערס. פֿאַראַן צענדליקער נוסחאות, אָבער אַלע מיט הלצות און אויך מיט גראָבע וועריטלעך. רב־נים, פֿרנסים האָבן ערטערווײַז געפֿרווט פֿאַר־ווערן דאָס אויפֿפֿירן די אַ׳־שפּיל, אָבער דאָס האָט זיך זיי ניט אײַנגעגעבן. אין 19. און אָנהייב 20. י״ה געווען דער יסוד פֿאַר פֿאַר־שיידענע נוסחאות פֿון פֿורים־שפּיל.

2. פּוללדיקער נאָמען אויך פֿאַר יעדער פּו־רים־שפּיל, אויפֿגעפֿירט פֿון פֿורים־שפּילערס, געווינלעך פֿון צווישן די אַרעמסטע אין דער ייִדישער באַפֿעלקערונג. „הער, ייִנגעלע, שטעל דיך, אָרעם ייִנגעלע פֿון אַ׳־שפּיל!", פּרץ, לי־דער און פֿאָעמען.

אַחשׂתּרנים — [אַכאַשטאַראָנים] בפֿ. < מגילת אסתּר, ח, 10. 1. שטאַפּעטן, שליחים, קו־ריערן. [די לויפֿערס אויף פֿערד, רײַטערס אויף יאָגפֿערד וואָס האָבן פֿונאַנדערגעפֿירט דעם

נײַעם בַּאֲפַּעל פֿון קיניג אַחשורוש וועגן דער ירידישער גדולה.] „פֿון שושן לויפֿן אַרויס די אַ׳ בשעת דעם נס פֿון פּורים פֿאַר כּמה שנים", ממוס, שירה.

2. (מיט הומאָר) מעקלערס. „אויפֿן מאַרק זענען דעם סוחר בַּאֲפֿאַלן די אַ׳, די שאַכער־מאַכערס", שע.

3. איבערגעאײַלטע, לײַכטזינניקע לײַט, מיט אימפּעט, מיט יאָגעניש. „זײַט ניט קיין אַ׳, בַּאטראַכט אַן ענין!", רייד. „והשנית איז מען דאַך טאַקע...יונגעלײַט, מענטשן וואָס האָבן קיינמאָל קיין צײַט ניט, אַ׳, אַלץ געיאָגט, גע־כאַפּט", שע, הקדמה צו יאָסעלע סאָלאָוויי, 1889.

4. (מיט ביטול) איבערגעאײַלטע אונטערלע־קערס. די וואָס באַמקען צו (צו) בעלי־דעות, צו דער מאַכט. „ר׳ אליה אינאיינעם מיט קירה וויסט נישט מאַי דקאמרי אַ׳", ממוס, פּרידיח. „זיי זענען די אַ׳־אַפּלייקענער, די יידעלעך וואָס זייער פֿונקציע איז קודם־כל צו לייקענען בײַז דער טרויעריקער אמת וועדט באַשטעטיקט", יג, טמז, 1958 X 5.

5. אומגעבעטענע דעלעגאַטן, אַלײַן־געקרוינ־טע שתדלנים. „אַ׳ וואָס זײַנען געלאָפֿן צום און פֿון וואַטיקאַן", יג, טמז, 1965 IV 30.

6. וועדט פֿאַרטײַטשט: פֿערד, מוילאייזלען, איי־לען. „אַ רײַטוואָגן וואָס צוגעזן אים אַכט אַ׳, דאָס איז אַזאַ מין אייזל", מעשׂה פֿון מהרש״א אוּן פֿון רמב״ם אוּן פֿון נודע ביהודה, וואַרשע 1879.

אַחת — [אַכאַס] איינע, איינס. אין לק [וויבלעך פֿון אחד ←. געניצט בײַם צײַלן, אין אַ צאָל אויסדרוקן אוּן פֿאַרבינדונגען, למשל: יד־אַ׳, אשה אַ׳, אגודה אַחת (←). אַ׳ בשׂרה = איין מאָל אין יאָר.

אַחת בפה ואַחת בלב — [... בייפּע׳ (בייפּע) ... בייליי״ו (ל׳ע׳ו)] דזוּ אחד בפה ואחד בלב (←). קאָל וּבּ. „ס׳איז שווער מע זאָל דעם מחותן חושד זײַן אַז ס׳איז בײַ אים אַ׳ ב׳ ר׳ ב׳", שע. „דאָס שפּריכוואָרט זאָל זײַן געוועגדט קעגן אַ פֿאַלשן מענטשן; וואָס בײַ אים איז אַ׳ ב׳ ר׳ ב׳", על, דאָוונען.

אַחת דברתי — [... דיבאַרתי] זאָג. תּח. < איוב, מ, 5. ׳איין מאָל האָב איך גערעדט׳. בענעניצט מיט בבּ: 1. נאָר איינס זאָג איך. איך חזר איבער דאָס זעלבּיקע. „אַ׳ ד׳ און איך בײַם ניט מײַן טענה", רייד. 2. נאָר איין מאָל האָב איך גערעדט. „אַ׳ ד׳ און איך חזר ניט איבער מײַן טענה", רייד.

אַחת דתו להמית — [... דאָסוי לייהאָמיס] פֿראָזע. תּח. < מגילת אסתר, ד, 11. ׳איין געזעץ בלויז צו טייטן׳. [תּ׳, דאָרטן: „איטלע־כער מאָן אַדער פֿרוי וואָס גייט אַרײַן צום מלך אין אינעוויניקסטן הויף, וען ער ווערט ניט געפֿרופֿן, איז דאָס אים בלויז איין געזעץ — טייטן, סײַדן דער מלך שטרעקט אויס צו אים זײַן גאָלדענעם צײַפּטער׳.]

בענעניצט מיט בבּ: 1. ער איז חייב מיתה, ס׳קומט אים טויטשטראָף. „— וועלכער נוצרי זיך אונטערשטיהט איין יהודי צו פֿערבּערגין אין זײַן הויז אַ׳ ד׳ ל׳", מעשׂה אומן. „אַזאַ

זאַך, וויסט איר מיט וואָס סע שמעקט? מורד במלכות איז אַ׳ ד׳ ל׳", שע, מעשׂיות און פֿאַנטאַזיעס. „אַן אָפּיציר פֿון דער פֿראַנצייזישער אַרמיי האָט אַ העכערן פֿון זיך געפּאַטשט! דאָכט זיך אַ׳ ד׳ ל׳", פּרץ, געדאַנקען און אי־דיישן. „און גנבֿעט איינער אַ פֿערד, איז אַ׳ ד׳ ל׳", מוק, ׳צוויי יובילאָרן׳. 2. עס קומט אַ האַרבּע שטראָף וואָס מע קאָן זיך פֿון איר ניט אַרויסדרייען. „אַפֿילו רעדען פֿון קאָר־טן אַדער טראַכטן וועגן קאָרטן איז אַ׳ ד׳ ל׳ — איז ער אַ געשמיסענער", שע, פֿונעם יאָריד.

אויך אַן דעם לעצטן וואָרט. „וער עס וויסט נישט און קען נישט זײַן ערטיטל איז ער פֿוגם בכּבֿודו [פֿון פֿויפּסט], איז אַ׳ ד׳", א. בּ., דער מבשׂר ישועה, וואַרשע 1900.

אַחת היא יונתי — [... הי יוניאַס] זאָג. תּח. < שיר השירים, ו, 9. ׳איינע איז זי, מײַן טויבעלע׳. אויסדרוק פֿון גרויס ליבּ־שאַפֿט בײַם רעדן וועגן וויבּ אַדער (איינצי־קער) טאָכטער. „איך האָב פֿיר טעכטער און יעדע איינע — אַ׳ ה׳ י׳", רייד.

אַחת ואַחת — [... וויאַכאַס] < צב אַחת & ואַחת (אַ סך מאָל אין תּנך) פֿון מוסף, יום־כּיפּור בײַם סדר־העבֿודה. ׳איינס און איינס׳. 1. געניצט בײַם ציילן פֿאַמעלעך, פֿינקטלעך, איין מטבע (איין פֿאַפּירל) נאָך דער צווייטער אַדער בײַם ארויסהייבן יעדע זאָך באַזונדער. „און רויטשילד נעמט מסתּמא און ציילט אים אויס דרײַ הונדערטער מזומנים, אַ׳ ו׳", שע, קליינע מענטשעלעך. „די קאַזאַקן האָבן אָנ־געהויבן מיט זייערע ראַפּניקעס צו ציילן אַ׳ ו׳", יעקבֿ מאַרגענשטערן, די שיינע בלוהמ־כעס, וואַרשע 1880. „דער רבי האָט אים אַרײַנגעצימבלט אין דער מחילה אַ׳ ו׳ פֿײַער־דיקע שמיץ". „ער האָט דאָרט ניט געהאַט ניט כּבֿוד און ניט נחת, האָט געצאָלט מיט שטראָף אַ׳ ו׳", אלצ, קליין וועלט, לאָנדאָן 1894.

2. דזוּ איינס אין איינס. „די עפּל מײַנע אַ׳ ו׳, אויסגעקליבּענע, פֿרימאַ שבּפֿרימאַ". „מײַ־נע טעכטער אַ׳ ו׳, אַלע געראָטענע, אַלע פֿאַר־שוינגען", רייד.

אַחת ושתּים — [... אושטאַיים] ← דפֿוּ. 1. געניצט בײַם ציילן, בײַם אויסרעכענען פֿונקטן פֿון אַ טענה, אַן אָפּמאַך. 2. דזוּ איינס אוּן צוויי; גיך, אַן הפּסקה. מאַכן, טאָן עפּעס אַ׳ ו׳.

אַחת לאַחת — [... לייל(ע)אַכאַס] פֿראָזע. תּח < קהלת, ז, 27. 1. איינס צו איינס, איינס צום אַנדערן. „אַ׳ ל׳ האָט ער אָנגע־קליבּן אַ גרויס עשירות", רייד. „אַ׳ ל׳ וועט דאָס זײַן אַ ריכטיקע מטבּע", שע, פֿונעם יאָריד.

2. דזוּ אַחת ואַחת (←). געגעבּן אַ׳ ל׳ אַ צענערל נאָך אַ צענערל. „איז אַ׳ ל׳ האָבן מיר אַ קימאַ־לן פֿון פֿינף שדכנים", שע, ׳פּתרילעוויקער פֿראָגרעס׳. 3. בינוי לבינוי, דער־ווײַל, וואָס וועט. „אַ׳ ל׳ איז אַוועקגעאַנגען אַ טאַג", שע, בלאָנדזענדע שטערן. „אַ׳ ל׳ אוּן וויניק נחת", פֿוּנ. „אַ׳ ל׳ זעט מען נישט אַרויס אַזוי גיך, מע זאָל בײַם פֿויפּסט צונעמען די וועלטלעכע מאַכט", קמ, 1864, № 46.

4. צו בײַסלעך, בײַסלעכווײַז. „האָבין זיא איזהו מאות ר״ט ניטיק גיהאַט, האָט הפֿרנס אויז גיטאָן [= געבּאָרגט] אוּנ׳ אַ׳ ל׳ ווידר ביקומן", גה, 58. „עס איז שוין אַ׳ ל׳ ערב ראָש־השנה", שע, פֿון פּתרילעוונקע.

5. כסדר (אוּן אין סך־הכּל). אַ׳ ל׳ פֿינף טעכטער אוּן בלײַבּן אַן אַ קדיש. „אַ׳ ל׳ פֿירן אויס די וואָס זאָרגן צום וויניקסטן לטובת הכּלל", קמ, 1866, № 2.

אַחת לאַחת נמצא חשבון — [... נימצאָ כעזשבן] זאָץ. < קהלת, ז, 27 [דאָרטן למצא. איבערגעפֿורעמט אין אַ שוו]. סוחרים. איינס צום אַנדערן קומט צו (באַקומט זיך) אַ חשבון. גענעניצט מיט בבּ: 1. ווען מע קאָנטראָלירט ווידער דורך, זעט מען אַז דער חשבון איז אַ ריכטיקער. „איר זעט? מע האָט דורכגע־קוקט די ביכער אוּן אַ׳ ל׳ נ׳ ח׳", רייד. 2. אַז מע קלײַבּט צו בײַסלעך, האָט מען אַ סך. אַזוי ווי: „אַ בײַסל אוּן אַ בײַסל ווערט אַ פֿולע שיסל". ענלעך צו: „פֿרוטה לפֿרוטה מצטרפת לחשבון גדול".

אַחת־שׁתּים — [... שטאַיים] אַדוּ. איינס־צוויי, איינס אוּן צוויי, גלײַך, תּיכף. „לויף אוּן רוף דעם דאָקטער, מאַך עס אַ־ש״, רייד.

א״ט — ר״ת פֿון: אבֿנים טובֿות, אין טעם.

אַט — אינטערעסאַנט. 1. פֿאַרבּײַט אַן ענט־פֿער: נישקשה, אַווי זיך; ניט זייער גוט, ניט זייער שלעכט. „— ווי גייט עס אײַך? — אַט". 2. (מיט אַ מאָל מיט דער האָנט) לאָמיר בעסער ניט רעדן דערפֿון, וויבל ס׳איז ניט צו געהויבן, ניט פֿויגלדיק. „— וואָס מאַכט איר? — אַט, וואָס זאָל מען מאַכן?". „— וואָסער מין מענטש איז ער? — אַט, וויס איך וואָס!".

אָט — אַדוּ. < פּויל, אוק. 1. (אַרט) דאָ, דאָ גלײַך (בײַם ווײַזן אויף אַ שטח וואו מע וואָלט געדאַרפֿט אַליין דערזען די זאַך אַדער פֿערזאָן). אָט אי׳ דאָס, אָט איז ער. „— וואו איז ער? — אָ׳ט זיצט ער דאָך". „— וואָס זוכסטו עס? אָ׳ט איז עס!". „אָ׳ט בין איך! — האָט ער געזאָגט, זיך געשטעלט אַקעגן און אויסגעגלאָצט...זינען...אויגן", ממוס, קליאָטשע. „אָ׳ט איז דער טויער, אָ׳ט איז דאָס אוהל און אָ׳ט זענען מיר אַלע", שע, מעשׂיות און פֿאַנטאַזיעס. „אָ׳ט איז דײַן הימל־וויבּ, דו מענטש", ציים, גש ו. אויך צו פֿאַרשטאַר־קן און ארויסצוהייבן אַן אַדוּ פֿון אָרט. **אָט אָהין, אָט אָהער, אָט דאָ, אָט דאָרטן, אָט וואו** אא. „האָבן זיי אים געפֿרעגט... האָט ער זיי געוויזן מיט דער האָנט — ׳אָט אָ ה׳ ר׳״, נחב, ׳מעשׂה מבן מלך ובן שפּחה׳. „פֿונדעסטוועגן בין איך אָט דאָ׳ פֿאַר עט־לעכע יאָר געווען", יפּ. „אָט, אָט וואו, רבי׳, איז דער אָרט פֿון אונדזער אומגליק פֿון פֿאַרצײַטן", פֿרוג ו. „ליגט דאָס גאַנצע פֿינטעלע פֿון דער שווערער הלכה אָט דרי־נע׳", ממוס, אַ סגולה....

2. (צײַט) באַלד, שוין, גלײַך, אָקערשט. מיט

אַ קורצער צײַט צוריק; גאָר אינגיכן, גאָר בקרוב. „— ווי לאַנג זאָל איך נאָך וואַרטן? — אָ׳ט קום איך אַרויס". „— וואו איז ער? — איך וויס ניט. אָ׳ט איז ער דאָך געווען אין הויף". „די באָבע קריינצע — אָט לאַכט זי, אָט ווײַנט זי", פֿונק. „בין־השמשות, ווי ס׳וועלט טונקל דער טאָג...אָט דאָ קומט שוין אײַנער אים אַנטקעגן", מס, משלי, תקע״ד, ז, 10. „אָט באַדאַרף שוין פֿליען פּעטש", ממוס, פֿישקע. אויך צו פֿאַרשטאַרקן און אַרויס־צוהייבן אַן אָדוּ פֿון צײַט. **אָט בּאָלד, אָט ערשט, אָט שוין** אא. „אָט באָ׳ל ד קום איך אַרויס". „אָט שׂוי ן בין איך פֿאַרטיק מיט דער אַרבעט". „אָט ע ר ש ט האָב איך אים געזען". אויך סוב. „פֿאַרצײַטיקער אָט־ערשט", צייט, גש ו. „באָלד אויך דו וועסט רואיק ווערן, אָט געזען און אָט שוין אויס", יוסף הלל לעווי, 'בלימלעך וועלן בלײַען'.

געניצט בײַ דער איצטיקער צײַט וואָס פֿאַר־בײַט די פֿאַרגאַנגענע אָדער די קומענדיקע. „אַמאָל וועט דאָס־טן זיך — אָט גייט ער אויס, ער אָבער פֿון ספּנה וועט אַרויס", ממוס, יודל. „שמות הייליקע...אָט צעשיטן זיי זיך פֿלוצלונג אינעם אַויר, אינעם העלן", פֿרוג II. „אָט קומט צו מיר אַ יונגערמאַן און הייבט באָלד אָן אַזוי...", פֿגש, ווילנע 1937, № 9־10.

3. געניצט בײַם גאָבן, בײַם דערלאַנגען (פֿאַרבײַט דעם פֿרע דאָס). „נאָ, אָט איז געלט". „טו אָן, אָט איז דאָס שאָליקל". „אָט האָסטו די פּען, אָט האָסטו פּאַפּיר, שרײַב אָן אַ פּאָר ווערטער". „אָט איז דאָס פֿליש, עס גאָזונטערהייט".

4. געניצט אויסצודריקן פֿאַרוואונדערונג (אי־בער עפּעס וואָס געשעט אומגעריכטערהייט), צו פֿאַרשטאַרקן אַן אויסדרוק פֿון אַ טיף גע־פֿיל (שרעק, לידשאַפֿט, התפּעלות אא). דזוּ זעט! אָט אַ שיינהייט! אָט אַ מענטש! אָט דאָס הייסט געדאָונט! אָט אַ שפּרונג! אָט קומט ער מיט אַ ביקס! אָט איז אַן ענטפֿער! „אָט האָסטו דיר" — מיט אומצופֿרידנקייט. „אָט האָסטו דיר! אַ נײַע אָנשיקענגיש אויף מײַן קאָפּ". אַזוי אויך: „אָט האָסטו דיר די אַנדערע (צווייטע) טעג־טוב", פֿוול. „אָט האָט איר דעם דאָנק. גיי מוטשע זיך פֿאַר יידן. טו יידן טובֿות!", ממוס, מאַקסע. „אָט וועט איר זען...אַז העכער האָלב וועלן זיך אויסשמדן", שע, אינזנבאַן־געשיכטעס.

5. קומט פֿאַר אַן אָדער אָדוּ כדי אַרויס־צוהייבן: אַקוראַט, פֿונקט וויִ. אָט אַ זאַ׳ מזל האָט ער שוין. „וואָס וועסטו טאָן מיט אים? אָט אַזאַ מענטש איז ער", רייד. לויפֿן אָט גיך וויִ פֿעדר. „עסט דעם לעקער, אָט זיס וויִ צוקער", רייד. זעט אָט ווי מע מאַכט עס. „איך האָב איר נשמה געזען, אָט ג ל י ך וויִ איר פּנים געזען", אל וו, 'פֿאַר איר נשמה'.

6. קומט פֿאַר פֿראַגאַמען כדי אַרויסצוהייבן: אָט דאָס ← אָט וואָס — „איך וועל דיר אָט וו׳ זאָגן"; „הער זיך אײַן: אָט וו׳ מיר וועלן טאָן...". אָט ווער — „אָט וו׳ עס וויילט געווינגלעך בײַ אונדז יידן", ממוס, פּריזיוו.

7. פֿאַרבײַט אַ זוּ. נישקשה, מילא, אַזוי זיך. דזוּ אַט (←). „— וויִ גייט עס אײַך? — אָט, מע לעבט, מע קומט דורך". „— וואָס הערט זיך עפּעס הלכת געזונט? — אָ׳ט, אַזוי זיך, מע שטופּט דורך דאָס ביסל יאָרן". „— שׂרה, אַ גוטער באַרשט(ש)? — אָט, אַבי אַן עס", פֿוול.

8. געניצט אַנשטאָט ל מ ש ל, ווי אַ רעזיה. „אָט...מיכל דער שוסטער, אַ יִד וואָס האָט אַגנעבויט פּיתום מיט רעמסס", פּינסקער שטאָט־לוח, תרס״ד. „אָט נעמט מיך...דאָכט זיך וואָס? אַ יִד כלעבן אַ מיטלמעסיקער", שע, אינזנ־באַן־געשיכטעס.

אָטאָ — אינטערעסקציע. „יידן אַז זיי האָבן דערזען אַ דינטש, האָבן זיי צו ווינען געגעבן איינער דעם צוויטן: אָ׳. דאָס איז געווען דער צייכן וואָס מיט אים האָט מען דורך רעדיָ מתרה געווען אַ לופֿטאַנגריף" (פּיעטריקאָוו) — בלום, יושפ XVI, 2.

אָטאָ — אָדוּ. < סל. אויך < אָט + דאָ. 1. דזוּ אָט, בב 1־3. אָ׳ איז עס. אָ׳ גייט ער. אָ׳ באָלד. אָ׳ שוין. „ווי איר זעט מיך אָ׳, בין איך מיר אַ יִד מיט קיין עין־הרע צווישׂ פֿערדלעך איינגעגנ", שע, 'קיין עין־הרע'. **אָטאָ דאָ** — מיט אָרט־ב. „ווער וויסט, פֿון אונדז אָ׳ דאָ ווער איבערא־אָ׳ר וועט דאָרט רוען? דער טויט זאָגט דאָך ניט אַן די שעה", עס, לידער. „קינד מײַנס, היט, וויסל אָ׳ דאָ פֿאַר־גייט דאָך אַזוי גיך אַלץ, פֿאַרפֿליט", יחיאל לערער, מײַן היים. פֿטם אויך: **אָ׳ דאָ אָ.** 2. דזוּ אָט פֿאַר אַ פּרע. ← אָט דאָס. „אָ׳ דעם חתן וויל זי יאָ". „וויִ איר קוקט אים אָן, קען ער שוין, אָ׳ דער שנעק, גאַנץ ביצה, קידושין, כתובות און נדה", ממוס, וו׳נטשפֿ.

אָטאָ — דער, ־ס. אָט. אַ קאָר. דזוּ אויטאָ ←, אויטאָמאָביל. אויך: **אָטאָמאָביל** ← אויטאָמאָביל.

אָטאָבוס — דער, ־ן. ← אויטאָבוס. „מע לאָדט זיי אָן אויף די ערשטע אָ׳ן וואָס פֿאָ־רן...", עק, איבז איוואַן גאָל.

אָטאָגאָ׳ן — דער, ־ען. < אויִ < טעראָקיש. פֿפֿ: **אָטאָגאָן**. לאַנג מעסער אָדער קורצע שוערד. פֿאַרשפּרייט בײַ די מוסולמענישע פֿעל־קער.

אָטאָווֹאַ רימאַ — די, ־ס. < אויִ < איט (פּראָאָדיע, פּאָעטיק). אַכט־שורהדיקע סטרא־פֿע (סטאַנצע) מיט אַ גראַמען־ריי אבאבאבגג (ערשטע שורה גראַמט זיך מיט דער דריטער און פֿינפֿטער, די צווייטע מיט דער פֿערטער און זעקסטער, די זיבעטע גראַמט זיך מיט דער אַכטער). [אליה בחור האָט אײַנגעפֿירט אין דער יידישער ליטעראַטור די אָ׳ ר. דאָ איז די ערשטע סטראָפֿע פֿון בּאַ־בוך: „גוט דען זול מן איבּיג לובן / אוני זײַני וואונדר זול מן קונדן / וועז ער איז גיאַכפּרט אוני דר הובן / אין ורומר לוייטן מונדן /. ער איז גיועלטיג אונטן און אובו / זײַן לוב איז ניט צו גרונדן. קיין מענש דער עש קאן בולענדן, וועז עש הוט נאך דרום נוך ענדן".]

אָטאָוויזם — דער, ־ן. < סל. 1. דזוּ אָט, בב 1־3. אָ׳ איז עס. אָ׳ גייט ער. אָ׳ באָלד. אָ׳ שוין. „וויִ איר זעט מיך אָ׳, בין איך מיר אַ יִד מיט קיין עין־הרע צווישׂ פֿערדלעך איינגעגנ", שע, 'קיין עין־הרע'. **אָטאָ דאָ** — מיט אָרט־ב. „ווער וויסט, פֿון אונדז אָ׳ דאָ ווער דאָרט רוען? דער טויט זאָגט דאָך ניט אַן די שעה", עס, לידער. „קינד מײַנס, היט, וויסל אָ׳ דאָ פֿאַר־גייט דאָך אַזוי גיך אַלץ, פֿאַרפֿליט", יחיאל לערער, מײַן היים. פֿטם אויך: **אָ׳ דאָ אָ.** 2. דזוּ אָט פֿאַר אַ פּרע. ← אָט דאָס. „אָ׳ דעם חתן וויל זי יאָ". „וויִ איר קוקט אים אָן, קען ער שוין, אָ׳ דער שנעק, גאַנץ ביצה, קידושין, כתובות און נדה", ממוס, וו׳נטשפֿ.

אָטאָ — דער, ־ס. אָט. אַ קאָר. דזוּ אויטאָ ←, אויטאָמאָביל. אויך: **אָטאָמאָביל** ← אויטאָמאָביל.

אָטאָבוס — דער, ־ן. ← אויטאָבוס. „מע לאָדט זיי אָן אויף די ערשטע אָ׳ן וואָס פֿאָ־רן...", עק, איבז איוואַן גאָל.

אָטאָגאָ׳ן — דער, ־ען. < אויִ < טערקיש. פֿפֿ: **אָטאָגאָן**. לאַנג מעסער אָדער קורצע שוערד. פֿאַרשפּרייט בײַ די מוסולמענישע פֿעל־קער.

אָטאָווֹאַ רימאַ — די, ־ס. < אויִ < איט (פּראָאָדיע, פּאָעטיק). אַכט־שורהדיקע סטרא־פֿע (סטאַנצע) מיט אַ גראַמען־ריי אבאבאבגג (ערשטע שורה גראַמט זיך מיט דער דריטער און פֿינפֿטער, די צווייטע מיט דער פֿערטער און זעקסטער, די זיבעטע גראַמט זיך מיט דער אַכטער). [אליה בחור האָט אײַנגעפֿירט אין דער יידישער ליטעראַטור די אָ׳ ר. דאָ איז די ערשטע סטראָפֿע פֿון בּאַ־בוך: „גוט דען זול מן איבּיג לובן / אוני זײַני וואונדר זול מן קונדן / וועז ער איז גיאַכפּרט אוני דר הובן / אין ורומר לוייטן מונדן /. ער איז גיועלטיג אונטן און אובו / זײַן לוב איז ניט צו גרונדן. קיין מענש דער עש קאן בולענדן, וועז עש הוט נאך דרום נוך ענדן".]

אָטאָוויזם — דער, ־ען. < סל. 1. (בּיאָלאָגיע) פֿיזישע אייגנשאַפֿט פֿון אַן אָר־גאַניזם וואָס איז ניט קיין דירעקטע ירושה פֿון די עלטערן, נאָר פֿון פֿריערדיקע, לאַנגסטי־קע און אַפֿילו ווײַטע דורות. אַ קען זיך אויס־דריקן אין אויפֿלעבּ פֿון אַן אָטאָאָפּירטן אָר־גאַן, אין אַפּאָרב פֿון פֿעל אָדער פֿעדערן, אין צוריקקער צוווילדקייט בײַ פֿאַרשטובּיקטע חיות אאָזוי.

2. שטריך פֿון כאַראַקטער, אייגנשאַפֿט, פֿי־רונג, אופֿן טראַכטן וואָס איז פֿון (אָדער דער־מאָנט אין די) ווײַטע פֿריערדיקע דורות. „רעדט אין זיי דער כּוח פֿון אַ (ירושה), דער עלטער־עלטערזיידע...דער נאָטירלעכער געזונץ פֿון אַ איז באַקאָנט יעדן קולטורעלן מענטשן", אלחנן קלמנסאָן, דאָס לעבעדיקע וואָרט, קיעוו 1910. „אָן, דער צענדליק פֿלאַקסענע בערד — דאָס איז דער אַ׳, דער אייביקער סימן פֿון אונדזער אַמאָליקער פּורים־שפּילערי", מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער. „...באַקומט דעם שארפֿן ריח...פֿון ספּעציפֿיש־יידישן קיום — אַ״, ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור ו.

אָטאָוויסט — דער, ־ן, וונ ־ן, ־קע, ־ס. 1. אָנהענגער פֿון אָטאָוויזם. 2. וועג עס פֿאַר־מאָגט אָטאָוויסטישע שטריכן. 3. ספּעצ, אַג־הענגער, ליבהאָבער פֿון פּרימיטיווער קונסט. **־יש** — אדי. „דעקט אויף די שוואַכסטע, אַ׳א...פּונקטן פֿון יידנטום — די שיטה פֿון קרבּנות", קאָר וו.

אָטאָוויץ — די. מצ נב. *Uk* >. גראָז וואָס איז אָנגעוואַקסן נאָך איין מאָל אָפּקאָסטן. „די פֿערד האָבן זיך געפּאַשעט אין דער הויכער אָ׳".

אָט אַזוי — אדוּ. 1. געניצט בײַם (פּינקט־לעכן) אָנווײַזן וויִ אַזוי מע טוט אָדער מע דאַרף טאָן. אויך: **אָט אַזוי אָ.** „אָ׳ אַ׳ נייט אַ שנײַדער, אָ׳ אַ׳ נייט ער דאָך", פֿפֿ. „זעץ דיך...די פֿיס דײַנע לעז אונטער אויף דעם בענקעלע, אָ׳ אַ׳, אַזוי", ממוס, 'א גרויע האָר'.

2. געניצט ווי אַן אויספֿיר, אַ סך־הכּל פֿון פֿריערדיקע רייד. „אָ׳ אַ׳ ביסלעכווײַז האָט ער מיר פֿאַרדרייט דעם קאָפּ און אַרײַנגעשלעפּט אין דעם אומגליק", רייד. „אָ׳ אַ׳ האָט דאָס שטעטל...נעבּעך געלעבּט", ממוס, שלמה. „אָ׳ אַ׳ טראַכט יעדער יִד...יעדער שאַכער־מאַכער", סט, יודישער קאָלאָניסט. „עס וועט זיך דאָך עפּעס טאָן מעשׂים, ניט אָ׳ אַ׳ אָ׳", ירמי׳ יוסף 'עקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900.

3. סתּם אַזוי, אָן אַ ציל, אָן אַ באַזונדערן וועדט. „וואָס וועלן מיר אויסזיצן אָ׳ אַ׳ אָ׳ מיט צוגוי־פֿגעלייגטע הענט?", ממוס, 'צוריק אַהיים'. „ווער בין איך און ווער זענען זיי? איך בין טאָקע אַ גאַנצער איך און זיי זענען טאָקע אָ׳ אַ׳", א. מ. קלאָפּ, אָ וואָלף אין אָ שעפּסען פֿעלל, וואַרשע 1899.

4. זוּ. וויִ אָן אומקלאָרער (אויסמיידנדיקער) ענטפֿער. מילדער, בעסער ווי אָט, בפּ (←). אויך: **אָט אַזוי זיך.** „— וואָס מאַכט אַ יִד? — אָ׳ אַ׳ (זיך)".

אָטאָזיִם — דער, ־ן. < אייִ < גר. (מעדי־צין) אײַנבּילדונג אַז מע הערט אַ געוויש אַרום זיך.

אָט־אָ׳ט — אדוּ. דזוּ אָט, בב, אויך בּז (מער אַרויסגעהויבן, עמאַציאָנעל). אָט־אָט וועסט

עס דערזען. אט־אט שטייט עס דאך. „ער זאל כאטש וויסן אז אט־אט וועט ער אַ טאנץ", שע, קליינע מענטשעלעך. „אט־אט וועט קומען דער מאן און ברענגען די טויזנטער", ספ, יידישער קאלענדער. „מיט אַ טיף־אינעווייניקסטן קלאג וויִ אַ מענטש האלט אט־אט בײַם אויס־גיין", לדב, נ״י תשי״ז. „אונטערצושפּאַרן דעם באלקן פון דער צײַט וואס אט־אט פאלט ער אײַנען", קאר ו. אויך: אט־אט־אט. „אגו? וואו זענען זיי? וואו? אטא זענען זיי, א־א־א־א״, שע, מעשׂיות פאר יידיש קינדער ו.

סוב: פון וויטסטן אנומלט ביזן נאענטסטן אט־אט. ־יק — אדי. נעגל. „אויפגעהויבן יידיש איבער די וואלוועלע שרעקן פון מאמענטאנעם און א״א״ן אונטערגאנג", יג, תוך ו.

אטא׳ל — דער, ־ן. < ארא׳ביש. א״י, בײַם אלטן אשכנזישן ישוב. טרעגער. [שפעטער אין א״י סבל.] „מע דארף נעמען אן א׳, וועט ער שוין ארויסהעלפן", רייד [קאס].

אטא׳ל — דער, ־ן. < איי < מאלאיש. קליינער אינדזל אדער גרופּע קליינע אינדזלען, געפֿורעמט פון קאראלן; זעט אויס ווי אן אויאלער רינג פון קאראלנע פעלדזן מיט פלאך וואסער אין דער מיט. די אין פון פאסיפישן אקעאן.

אטאלאגיע — די. < איי < גר. טייל מעדיצין וואס פאַרנעמט זיך מיט פאַרשן די פונקציע און די קראנקייטן פון אויער. ־גיסט.

אטאלארינגאלאגיע — אויער־ און־האלדז־ווישן.

אטאלגיע — די, ־ס. (מעדיצין). ← דפֿוס. וויטיק אין (אינעווייניקסטן) אויער. ־גיש — אדי.

אטאלי׳ט — דער, ־ן. אנווארפן פון (איבער־ריקן) קאלציום אין אינעווייניקסטן אויער פון בעלי־חיים.

אטאלע — די, ־ס. (באטאניק) פאלמע (35 וואריאציעס) פון די געגנטן בײַם טײַך אמאזאן. פון די אדערן פון די א־בלעטער וועבט מען אַ שטארקן שטאף; פון דער הארטער פרוכט (אַ סארט נוס) באקומט מען אן איל, ענלעך צום קאקאס־איל. די הארטע שאלעכץ פון דער פרוכט ווערט גענוצט צו מאכן קנעפּ.

Attalea.

אטאם — דער, ־ען. < איי < ל, גר [וואס מע קען גיט צעטיילן]. 1. דאס קלענסטע טיילכל פון מאטעריע, חומר. אן א׳ פון אַ כעמישן עלעמענט. מאלעקולן באשטייען פון א׳ען. „דער בליק שטעכט אדורך די א׳ען פון אומענד", סוצ, וואלדיקס. 2. (לויט אטא־מישער פּיזיק) א גאנצע מיקראסקאסמישע סי־סטעם וואס פארשיידענע פּאַרטיקלען; האט א נוקלעאוס, א קערנדל מיט פּאָזיטיווער עלעק־טרע, אַרום עלעקטראנען מיט נעגאַטיווער עלעק־טרע. אַ׳ען־שפּאלטונג וואס פירט צו אן אויפֿרײַס. די ערשטע אַ־שפּאלטונג — אין אַ לאבאראטאריע פון שיקאגער אוניווערסיטעט, דעם 2טן דעצעמבער 1942. „דאס איז עפּעס א מין א׳ וואס זײַן שפּאלטונג קאן פירן צו אן עקספּלאזיע און צו צעשטערונג", שג, קריטיק און קריטיקער. „איך, מלך ראוויטש, א שאטן פון קאסמישן עלעקטראן אדער א׳, האלט הײַנט דעם אוניווערס אין מײַנע הענט". „אין דער תקופה פון א׳ שפּאלטונג איז שווער רער אויפצוהיטן אנדערשקייט", ים, אונדזער שול, מעקסיקע 1948. אטאמאלאגיע — ווי־סנשאפֿט וועגן אטאם. „ס׳איז ניט וויכט די צײַט, וען מע וועט דארפן אין פּיזיק אפּרוי־מען א באַוונדערע אפּטיילונג פאר דער א׳", זשיט III, נ״י 1912.

א׳־וואג — וואג פון אן אטאם פון א כעמישן עלעמענט (די איינס איז די וואג פון אן אטאם פון הידראגען, וואסערשטאף). טאַ־בעלע פון א־גווויכטן. א־וואַרעמקייט. א׳־באמבע. א׳־טעסט. א־סטרוקטור. א׳־פּיזיק. א׳־שפּאלטער.

אטאמא׳ן — דער, ־ען (־עס). < אוק < טא־טערוש [אן אנדער עטימאלאגיע: Haupt-mann]. 1. מיליטער־עלטסטער, אנפֿירער בײַ אמאליקע קאזאקן. „דער א׳ האט מיט אומ־געדולד געווארט אויף דעם טאג ווען יער־מאק וועט געזונט ווערן", ב. יאגיכעס איבז, דער העלד יערמאק, ווילנע 1874. „איין קור־לאוו...קלעקט אנשטאט א גאנצע באנדע פון דײַנע א׳עס", פֿרוג II, „דער מיניסטער", „זיי ראטעווען זיך פון די אוקראאיניש א׳ען מיט זייערע הײַדאמאקעס", שג, דערציילערס און ראמאניסטן II. 2. אנפֿירער פון א מיליטע־רישער גרופּע בכלל. „א׳ען פון יעדער שלעכ־טער אומה...", אײַך אלע פאַרטרײַבט ער גע־שווינד", ממוס, זמירות. „פאר זיי איז אבער איין ציל פאַראן: שיצן קעגן קעניג זייער א״י", אל III, 'דוד און עדולם'. 3. פירער פון א רויבער־באנדע; הויפּט פון גזלנים. אנ־פירער פון א הפקר־חבֿרה. „ס׳איז גאר קיין קינד ניט, ס׳איז אן א׳ — פלעגט איטשע פון כעס פאַרבײַסן די ליפן", אי. דרוקער, קלעזמער, קיעוו 1940. ־יש — אדי. ־שע — 1. וויבּ פון אטאמאן. 2. שפּאסיק. אנ־פירערין פון א פרויען־גרופּע. די א׳שע פון די מאַרקיידענעס. וועריי: ־נעווען.

אטאמא׳ן — דער, ־ען. < איי < אראביש. טערק. ־יש — אדי. א׳ע אימפּעריע. א׳ע דינאסטיע. ← אסמאניש.

אטאמאניזירן — טרוו. ־זיר, אטאמאניזירט. פֿירן צום אופֿן לעבן פון טערקן. די טערקן ווילן א׳ די נאצ׳ מיעטים. מיט זיך — „[בן־צבי האט געזאגט] אז יידן אין ארץ־ישראל זאלן זיך אין א געוויסן זינען א׳, ד״ה זיי זאלן זיך צופאסן צום טערקישן לעבנשטייגער", מ. אשעראוויטש [בײַם איבערגעבן א באגעג־ניש מיט בן־צבי אין 1907], פֿאר, 1963 IV 24. ־ונג.

אטאמאנע — די, ־ס. פּפּ: אטאמאנקע. טערקישע סאפּע. וויַיך־געדעקטע קאנאפּע, „דער טרע. א׳ען־שפּאלטונג וואס פֿירט צו אן אויפֿרײַס. די ערשטע א־שפּאלטונג — אין א לאבאראטאריע פון שיקאגער אוניווערסיטעט, דעם 2טן דעצעמבער 1942. „דאס איז עפּעס א מין א׳ וואס זײַן שפּאלטונג קאן פירן צו אן עקספּלאזיע און צו צעשטערונג", שג, קריטיק און קריטיקער. „איך, מלך ראוויטש, א שאטן פון קאסמישן עלעקטראן אדער א׳, האלט הײַנט דעם אוניווערס אין מײַנע הענט". „אין דער תקופה פון א׳ שפּאלטונג איז שווער רער אויפצוהיטן אנדערשקייט", ים, אונדזער שול, מעקסיקע 1948. אטאמאלאגיע — ווי־סנשאפֿט וועגן אטאם. „ס׳איז ניט וויכט די צײַט, וען מע וועט דארפן אין פּיזיק אפּרוי־מען א באַוונדערע אפּטיילונג פאר דער א׳", זשיט III, נ״י 1912.

א׳־וואג — וואג פון אן אטאם פון א כעמישן עלעמענט (די איינס איז די וואג פון אן אטאם פון הידראגען, וואסערשטאף). טאַ־בעלע פון א־גווויכטן. א־וואַרעמקייט. א׳־באמבע. א׳־טעסט. א־סטרוקטור. א׳־פּיזיק. א׳־שפּאלטער.

אטאמא׳ן — דער, ־ען (־עס). < אוק < טא־טערוש [אן אנדער עטימאלאגיע: Haupt-mann]. 1. מיליטער־עלטסטער, אנפֿירער בײַ אמאליקע קאזאקן. „דער א׳ האט מיט אומ־געדולד געווארט אויף דעם טאג ווען יער־מאק וועט געזונט ווערן", ב. יאגיכעס איבז, דער העלד יערמאק, ווילנע 1874. „איין קור־לאוו...קלעקט אנשטאט א גאנצע באנדע פון דײַנע א׳עס", פֿרוג II, „דער מיניסטער", „זיי ראטעווען זיך פון די אוקראאיניש א׳ען מיט זייערע הײַדאמאקעס", שג, דערציילערס און ראמאניסטן II. 2. אנפֿירער פון א מיליטע־רישער גרופּע בכלל. „א׳ען פון יעדער שלעכ־טער אומה...", אײַך אלע פאַרטרײַבט ער גע־שווינד", ממוס, זמירות. „פאר זיי איז אבער איין ציל פאַראן: שיצן קעגן קעניג זייער א״י", אל III, 'דוד און עדולם'. 3. פירער פון א רויבער־באנדע; הויפּט פון גזלנים. אנ־פירער פון א הפקר־חבֿרה. „ס׳איז גאר קיין קינד ניט, ס׳איז אן א׳ — פלעגט איטשע פון כעס פאַרבײַסן די ליפן", אי. דרוקער, קלעזמער, קיעוו 1940. ־יש — אדי. ־שע — 1. וויבּ פון אטאמאן. 2. שפּאסיק. אנ־פירערין פון א פרויען־גרופּע. די א׳שע פון די מאַרקיידענעס. וועריי: ־נעווען.

אטאמאניזירן — טרוו. ־זיר, אטאמאניזירט. פֿירן צום אופֿן לעבן פון טערקן. די טערקן ווילן א׳ די נאצ׳ מיעוטים. מיט זיך — „[בן־צבי האט געזאגט] אז יידן אין ארץ־ישראל זאלן זיך אין א געוויסן זינען א׳, ד״ה זיי זאלן זיך צופאסן צום טערקישן לעבנשטייגער", מ. אשעראוויטש [בײַם איבערגעבן א באגעג־ניש מיט בן־צבי אין 1907], פֿאר, 1963 IV 24. ־ונג.

אטאמאנע — די, ־ס. פּפּ: אטאמאנקע. טערקישע סאפּע. וויַיך־געדעקטע קאנאפּע, „דער אלטער האט זי געגומען בײַ דער האנט...און ער האט זי אוועקגעוואצט אויף דער א״, וויס ו, 'איינער א מענטש', „אויף א פּלישענע א׳ אין דער פּאַרעם פון א לייב איז געלעגן די בלאנדע אין א ראז־זײַדענעם שלאפֿראק", אפּא, ראמאן פון א פערד־גנב. „ער האט נישט גע־קאנט רואיק כאפּן דעם נאכמיטאג־דרימל אויף דער וויכער פלושענער א״", ייז, בריידער אשכנזי. „זי האט אים דערוויסט [= דערוויישט] זיצנדיק אויף אן אטאמאנקע", אמד, דער טול־טאן, וויל נע 1895.

אטאמאזירט — אדי. פּאר. ← דוווו. „די יידיש־סביבה איז המינט נאך אן א שיעור מער א׳ איידער ביזן חורבן", מוו, יושפ XIX, 2.

אטאמאזירן — טרוו. ־זיר, אטאמאזירט. צע־טיילן, צעשפּאלטן אויף אייגציקע אטאמען. צע־ברעקלען אויף די קלענסטע חלקים. צעשטוי־בן. פּיג: א׳ די אייגענע כוחות. ־זאציע. ־ונג. ־ער.

אטאמיזם — דער. בא. 1. סיסטעם פון פאַרשן (טעאָרעטיש און פּראַקטיש) דאס געבוי פון אטאם. 2. פֿילאסאפֿישע סיסטעם, באזירט אויף דער השערה אז דער אוניווערס זאל האבן אויפגעקומען פון א צופעליקער קאם־בינאציע פון אטאמען. דעמאקריטס א׳. ־יסטיש — אדי.

אטאמיציטע׳ט — די, ־ן. (כעמיע) סכום אטאמען (און זייער אופן צוגוי־פקייטלען זיך) וואס פון זיי איז פאַרמירט א מאלעקול פון אן עלעמענט אדער א פאַרבינדונג. קאמפּליציר־טע א׳, ריגנאַרטיקע א׳.

אטאמיק — די. וויסנשאפֿט וואס פאַרנעמט זיך מיטן פאַרשן און אנאליזירן די סטרוקטור און די ענערגיע פון אטאם (און דעם מעגלעכן אנווענד פון אטאם־כוחות).

אטאמיש — אדי. וואס איז פון אדער איז שייך צום אטאם. וואס איז א רעזולטאט פון שפּאלטן אדער צוגוי־פֿשמעלצן אטאמען. א׳ע באמבע — א באמבע וואס איר אויפרײַס־כוח נעמט זיך פון פלוצעמדיקן ארויסבאפרײַען זיך פון א׳ער ענערגיע [ווי א רעזולטאט פון שפּאלטן די שווערע נוקלעאוסן פון פלוטאניום (אוראניום) דורך באמבאַרדירן זיי מיט נייט־ראַנען]. א׳ ג ע ב ן. א׳ע וואג ← אטאם־וואג. א׳ער וואַפֿן. א׳ע באוואפֿענונג. א׳ע טעאָריע. א׳ע מאסע — רעלאטיוויט מא־סע פון אן אטאם, אויסגעדריקט לויט דער סקאלע O_{16} (זויערשטאף) = 16. א׳ע מל־חמה — געפֿירט מיט א׳ וואַפֿן. א׳ער נו־מער — לויט דער עלעמענטן־טאבעלע, וואס הייבט זיך אן מיט 1 פאר וואסערשטאף, 4 פאר העליום אזוי ביז 238 פאר אוראניום. א׳ע סטרוקטור. א׳ע ענערגיע — וואס ווערט באפרײַט אדער דורך שפּאלטן די שווערע נוקלעאוסן פון אטאם אדער דורך צוגוי־פֿשמעלצן גרינגע נוקלעאוסן אין שווערע. א׳ע ע פֿ א כ ע — די תקופה אין דער ציווילי־זאציע וואס האט זיך אנגעהויבן מיטן שפּאלטן דעם אטאם. א׳ע פּ ר א ב ע. ראקעטן מיט א׳ע קעפּ.

אַטאָמענוויז — אַדוו. נעאָל. ביסלעכווײַז, אַטאָם נאָך אַטאָם. „דער גראָער שטילער ראָסט וואָס פֿאַרבט דעם פּיראַמיד, וואָס אומבאַמערקט אַ זיך קלײַבט און מערט...וואָס וואַרט אַן אייבּיקייט און סוף־כל־סוף צעשטערט", יהואָש, 1907.

אַטאָמער — דזשו טאָמער. פּטם. פּר. „האָב איך אויף די גאַז־מאַשינקע אין קוך געשטעלט אַ טשײַניק וואָסער צום וואַרעמען, אַ דאַרף מען אַזוינס", וועס VI, 'זוי דער גורל פֿירט'.

אַטאָמאַזיע — די, ־ס. < אײ < גר. אומ־שטאַרבלעכקייט. [ניט צונויפֿמישן מיט אייטאָ־נאַזיע ←.]

אַטאָמאַל — אַדי. (מוזיק) וואָס איז געבויט אַן אַ שליסל אַדער אַ טאָנאַלן צענטער; וואָס ניצט די פֿאַרשיידענע טעגער פֿון דער כראָ־מאַטישער סקאַלע אויף אַ דיסאָנאַנטישן אופֿן. אַ׳ע מוזיק. „קייט. אַטאָמאַציע, ־לי־טעט — די, אַ׳ פֿון די מאָדערנע קאָמפּאָזי־ציעס. ־יזם — שיטה וואָס נעגירט די קלאַ־סישע טאָניע און האַרמאָניע פֿון מוזיק און האַלט אַז מע קען (דאַרף) בויען אויף דיסאָ־נאַנסן. ־יסט.

אַטאָניע — די, ־ס. < אײ < גר. 1. (מע־דיצין) 'ניט־געשפּאַנטקייט', שלאַבעריקייט, דאָס פֿעלן פֿון נאָטירלעכער שטײַפֿקייט, באַזונדער אין די געוועבן און מוסקלען. „אַ סך שפּיזן קען ברענגען צו אַ מאָגן־קראַנקייט, קאָטאָר ...אַ: אא קראַנקייטן פֿון מאָגן", פֿגעז, ווילנע 1937, № 5. 2. (פֿאָנעטיק) שוואַכקייט פֿון אַרויסבּרענגען אַ קלאַנג וואָס האָט ניט אויף זיך דעם אַקצענט.

־ניש — אַדי. אַ׳ע צושטאַנדן. ־קייט.

אַטאָניק — די, ־ס. דזשו. *B*: otoca. >.

אַטאָסע — די, ־ס. וווד. אַטראָסע (ווילנע), (פּינסק), דראָט, רימען אַדער שטריק וואָס בינדט צו־גויף די אַקס מיט דער האַלאָבעליע. אויך: די־נער איזנשטאַנג פֿון ברעג אַקס ביז צום פֿאָרנט פֿון דער האַלאָבעליע. „[די אַ] האַלט געשפּאַנט די האַלאָבליעס און דעם געשפּאַן פֿון פֿערד", יופֿא, 1938, 5. „אַז מע פֿאָרט מיט זעליג דעם בעל־עגלה — איז וואָס זאָל זײַן? דאָ רײַסט זיך אָפֿ אַן אַ, די לייצעס צעריסן זיך, די רעדער סקריפּען", אַנכ', 'מע פֿאָרט צום רבין'. „וויל־לן זיך אַוועקלאָזן צו יודל דעם קרעטשמער מיט זייערע אַ׳ס און בײַטשן", מ. י. שעליובסקי.

אַטאָמקאָפֿ — דער, ־ן. < אײ < גר. (מע־דיצין) אויער־שפּיגל. אינסטרומענט צו באַקוקן דעם אינעווייניקסטן טייל פֿון אויער.

אַטאָמקלעראָז — דער. מצ נב. < אײ < גר. (מעדיצין) 'פֿאַרהאַרטונג פֿון אויער'. פֿאַרהאַר־טונג פֿון די ביינדעלעך אין אינעווייניקסטן אויער און די פֿאַרבינדע־געוועבן צווישן זיי. אַ׳ פֿירט צו טויבקייט. „פֿון אַלע מינים טויבקייטן איז אַ׳...איינע פֿון די געהיימנישפֿולסטע...אַ כסדר־וואַקסנדיקע טויבקייט", פֿגעז, ווילנע 1937, № 7-8.

אַטאָפֿלאַסטיע — די, ־ס. < אײ < גר. (מעדיצין) פֿלאַסטישע אָפּעראַציע אויף אַן אויער (כירורגישע אויסבעסערונג פֿון אַ דעפֿאָרמאַציע אַדער דעפֿעקט פֿון אויער). ־טיש — אַדי.

אַטאָפֿלעניע — די, ־ס. רוסיצ. נר. באַהיי־צונג. „אַ ווערטעלע אויסצורעדן — די ראַס־כאַדן...אַ׳...און נאָך אַזעלכע, כדומה וכדומה", בנים מעיר קטנה, מינן ליבער גאָסט, באַרדי־טשעוו 1901.

אַטאָפֿע'ן — דער, ־ען. < אײ < גר. טרײַ־בל וואָס מע שטעלט צו צום אויער כדי בעסער צו הערן בײַ שוועהעריקייט [אַרויס פֿון בא־נוץ נאָכן אײַנפֿירן דעם עלעקטראָגישן הער־אַפּאַראַט].

אַטאָצי'סט — די, ־ן. < אײ < גר. (זאָג־לאָגיע) 'געהער־בלעזל' וואָס פֿירט אויס די פֿונקציע פֿון די אויער־ביינדלעך בײַ בעלי־חיים אָן אַ חוט־השדרה. אין אַ׳ איז דאָ אַ פֿליסי־קייט. דאָרטן קען אויך זײַן אַן אַטאָליט (←).

אַטאָ'ק — דער, ־ן. אויך: **אַטאָקע**, די, ־ס (←). < אײ < פֿר. 1. דאָס פֿלוצעמדיקע קראַנק וועדן; דאָס פֿלוצעמדיקע פֿאַרשטאַרקן זיך פֿון אַ קראַנקייט. קריגן אַן אַ׳ פֿון שווע־רע וווייטיקן. קריגן, דורכלעבן (שטאַרבן פֿון) א הארצ־א׳. קומען צו זיך נאָך אַ גע־וון־א׳. אַן אַ׳ פֿון גאַנץ אין מאָגן. אַן אַ׳ פֿון אַ וירוס. 2. דזשו אַטאָקע, בז ←. 3. אַנפֿאַל, איבערפֿאַל (מיט געווער, מיט פֿיזישן כוח). אַן אַ׳ פֿון כוליגאַנעס, פֿון פּאָ־גראָמשטשיקעס. אַ פּלוצעמדיקער אַ׳ אויפֿן קעג־נערס טויער. 4. אַנפֿאַל מיט רייד. זייער שארפֿע קריטיק. אַן אַ׳ פֿון דער מאַרקיידענע. אַן אַ׳ פֿון אַ בייזווילליקן קריטיקער. 5. רייד מיט הארבע אַדער היציקע טענות. אַן אַ׳ מצד דעם אָפּאָנענט. 6. אָנהייב פֿון אַ ספּאָנטאַ־ניזקאַלישער אַדער באַהאַרצטער אונטערנעמונג. אַן אַ׳ אויפֿן פֿאַרשנייטן בארג צו דערגיין צו זײַן שפּיץ. אַן אַ׳ קעגן קאָנקורענט מיטן שנײַ־דן די פּרײַזן פֿון אַלע סחורות.

7. (מוזיק) מיטאַמאָליקער אָנהייב פֿון אַ צאָל שפּילערס אין אַן ארקעסטער בײַם אויס־פֿירן אַ מוזיקאַלישע קאָמפּאָזיציע. די פֿליטיס־טן הייבן אַן דעם אַ׳ פֿון דער אוועדטורע. מיט דעם ב אויך: **אַטאָקע**.

אַטאָקאָטאַ'ר — דער, ־ן. (מעדיצין) אָבסטרוק־ציע, קאָטאַ׳ר אין אויער.

אַטאַק|טיק — די, מצ נב. < אײ < גר. דאָס פֿעלן פֿון קאָאָרדינאַציע, אומקאָאָרדינירט־קייט פֿון באַוועגונגען. ־טיש — אַדי. וואָס האָט אַ שוועכות צו אַטאַקטיק. „די באַוועגונגען פֿון די פֿיס [בײַ קינדער נאָך פֿאַרגיפֿטונג מיט טאַל] זענען געווען ווי אַ׳ע", 'טאָג' שריפֿטן, וואַרשע 1929.

אַטאַקירן — טרוו. ־קיר, אַטאַקירט. 1. אָנ־פֿאַלן, באַפֿאַלן, איבערפֿאַלן מיט כוח, מיט גע־וער. ← אַטאַקע, בז. אַ׳ דעם שׂונא אויפֿן גאַנצן פֿראָנט. אַ׳ מיט אַ שווערער באָמבאַר־דירונג. „האָבן אונדז אַטאַקירט פֿון אַלע זײַטן מיט גרויס מהירות", אמת, דאָס וויסטענעס זאָ־האָרן, ווילנע 1868. „האָבן אים אַ גרויסע שיי־קע רויבערס אַטאַקירט אין אַ געדיכטן וואַלד", ג' ל' כ' ד' איבז, קאָמבער מיט דער פּרינ־צעסין אַרעסינית, ווילנע 1870. אַ׳ מיטן שפּרינ־גער בײַדע ראָכן.

2. באַפֿאַלן מיט קלעפ אָדער זידלערײַען. „אַ׳ מיט ציין און נעגל = מיט גרויס אימפּעט, מיט פֿאַרביסנקייט.

3. שאַרף קריטיקירן (בעל־פֿה אָדער בכתב). „איזט מיר לנחת צו פֿאַר נעמין דאש...זאָלכי היפּשי גילעגנהייט גיטראָפֿן...דעם בר־הכי על אופֿן זה אַ׳ צו קענין", אגרת שלמה, טו/א. „די יוגנט איז אַטאַקירט געוואָרן פֿאַר לײַכט־זין און פֿאַר אויספֿעל פֿון אמתע גײַסטיקע אינטערעסן", צייט, טמז, 1958 III 21. „אַז איר לויבט אַ שרײַבער, איז עס אינטערעסאַנט נאָר פֿאַר די וואָס האָבן אים געלייענט. אַטא־קירט איר עמעצן, איז יעדער גרייט צוצו־שטעלן אַן אויער", שג, קריטיק און קריטי־קער. „איך וויל פֿרובירן אין קאַמף זיך שטעלן אויפֿדאַסנײַ, מיט נײַע קרעפֿטן אַ׳ אוממענטש־לעכקייט און טיראַניי", דוד עדעלשטאַט.

4. אָפּ. פֿאַרגוואַלדיקן, מאַנס זײַנן. אויך פֿרוון פֿאַרגוואַלדיקן. אַ׳ אַ פֿרוי. 5. אָנגרײַפֿן, שע־דיקן. שלעכט ווירקן. „דאָך פֿלעגט כלאָפֿאָרם ערנסט אַ׳ די בלוט־צירקולאַציע און עטער — די אָטעמונג", פֿגעז, ווילנע 1940, № 8.

אַטאַקסיע — די, ־ס. < אײ < גר. (מעדיצין) קרענקלעכער, פֿאַטאָלאָגישער צושטאַנד בײַם פֿונקציאָנירן פֿון די באַוועגונג־אַבֿרים. שטע־רונג אין דער קאָאָרדינאַציע פֿון די מוסקלען. ־טיש — אַדי.

אַטאַקע — די, ־ס. אויך: **אַטאָ'ק** (←). 1. אָנפֿאַל פֿון אַ באַוואָפֿנטער (מיליטעריש־ער) גרופּע אויף אַ שׂונא (מיט אַן עלעמענט פֿון פֿלוצעמדיקייט). קאָוואַלעריש אַ׳. בײַנאַכטיקע אַ׳. פֿראָנטאַלע אַ׳. „די אָפֿענסיוו האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַ׳ס איבערן גאַנצן פֿראָנט". אַן אַ׳ מיט גיפֿטיקע גאַזן. „לויט אומבאַשטע־טיקטע באַריכטן האָבן מילין־אָפּטיילונגען זיך באַטייליקט אין די אַ׳ס אויף די דעמאָנסטראַ־טן", טמז, 1963 ו 1. 2. דזשו אַטאַק מיט אַלע בב. „אויף אַ צוזאַמענקום פֿון אייגענע מענ־טשן האָבּ איך געהאַט אויסצושטיין שווערע אַ׳ס מצד דעם וויכטהאַרציקן י. דינעזאָן", מוק, פּרץ און דאָס יידישע טעאָטער.

אַטאַ'ר — דער, ־ן. < אײ < פּערטש. עטער, פֿאַרפֿום פֿון בלומען. ספּעצ שמעקעדי־קער אייל פֿון רויזנבלעטלעך.

־אַטאָר — < ל. אָפּטער סופֿיקס אין אינ־טערנאַציאָנאַליזמען, למשל: אַגיטאַטאָר, אַדמי־ניסטראַטאָר, אינאָוואַטאָר, איניציאַטאָר, נאַוויגא־טאָר, נאַראַטאָר, פּראָוואָקאַטאָר.

אַטאַרמענטירן — טרוו. ־טיר, אַטאַרמענטירט. שפּא. פֿײַניקן, מאַטערן. „הער אויף מיך צו אַ׳", רייד (אַרגענטינע), „די רעבעלן אַ׳ די פֿרידלעכע באַפֿעלקערונג", צ'.

אַטאָרע, אַטאָרע — די, ־ס. 1. דזשו אר־טאָרע ←. 2. שפּיצן, אונטן אין אַ קלייד.

אָטאָרע — די, ־ס. < אוק. סטאָדע שעפּסן. „אין באַגינען, וועו די ווייסע כמאַרעס שטייען אויפֿן הימל — קלאַרינקע אָ׳ס, טרינקען קאַל־טע וואַסער פֿון דעם טײַך דעם שטילן", האָפֿ,

וואַלד־געזאַנג". **אַטאַרשטשיק** — דער. פּאַס־טער וואָס פּאַשעט שעפּסן.

אַטאַרקע — די, ־ס. סל. פּאַסטעך־בייטש מיט אַ לאַנגן רימען צו טרייבן די שעפּסן. פֿרגל אַטאַרע.

אַטאַשאַ'ס — אַדי. *Ru*: ataŝat > . צוגע־קלעפּט, צוגעהעפּט, פֿאַרבונדן. „דאָס צווייענדיקע פֿענצטער [פֿאַר דעם וויגטער] איז גוט אַ׳׳. „ער איז מיט אים קנעפּל־פּעטלקע, אַ׳ ווי אַ צווי־לינג", רייד (בעס).

אַטאַשירן — שיר, אַטאַשירט. > פֿר. אומו — זיין, דינען ווי אַן אַטאַשע. אַ׳ אין אַן אַמ־באַסאַדע. טרוו — 1. באַשטימען עמעצן אויף אַן אַמט. אַ׳ דעם דורכגעפֿאַלענעם קאַנדידאַט אויפֿן פּאָסטן פֿון אַן אַמבאַסאַדאָר. 2. (אין ייִדיש פֿון פֿראַנקרייך) צובינדן, אײַנבינדן. אַ׳ אַ פּעקל מיט אַ שטריקל.

אַטאַשע' — דער, ־ען. > פֿר [= צוגעבונדן]. מיטגליד פֿון פּערסאָנאַל אַדער שטאַב אין אַן אַמבאַסאַדע אַדער לעגאַציע. האַנדלס־א׳. פּרע־סע־א׳. מיליטעריישער א׳. אַרויסשיקן דעם א׳ וואָס מע באַשולדיקט אין שפּיאָנאַזש.

אַטבאַ'ר — דער, ־ן (־עס). רוסיצ. אָפּקלײַב. מאַכן אַן א׳. „די פֿיש פֿלעגט מען...סאָרטירן אויף דרײַ מינים: א׳ — גרויסע פֿיש, האַלב־א׳ — מיטעלע און דרײַב — קלייניע", ה. אַבראָמאָוויטש, פֿון נאָענטן ער., וואַרשע 1937. ־נע — אַדי. אַן א׳ קאָמאַנדע.

א"ט־ב"ח — [אַט־בא׳ך] פּערמויטירטע פֿאַרעם פֿון אויסשטעלן דעם אָלף־בית (לויט דער סיסטעם פֿון ר׳ חייא). > סוכּה, נב/ב. די ערשטע נײַן אותיות ווערן גרופּירט פֿאַרווײַז צו באַטרעפֿן 10 (אט, בח, גז, דו, ה ווערט אויסגעלאָזט); די צוויײטע נײַן אותיות — צו באַטרעפֿן 100 (יצ, כפ, לע, מס — נ ווערט אויסגעלאָזט); די לעצטע פֿיר אותיות קאָמ־בינירן זיך מיט די סוף־אותיות און ס׳ווערט אָפּגעמאַכט אַז זיי באַטרעפֿן 1,000 (קץ, רף, שן, תם — ך ווערט אויסגעלאָזט); די דרײַ אויסגעלאָזטע ה׳ נ׳ ך זײַנען אַ קאָמבינאַציע פֿאַר זיך. אַזוי ווערט געשאַפֿן א געהיימשריפֿט און אויך אַ מיטל צום דרוש, ווײַל די אותיות פֿון יעדער גרופּע קענען זיך פֿאַרבײַטן אײַנע מיט די אַנדערע. [אויף דעם סמך פֿאַרטײַטשט ר׳ חייא דאָס ווארט מנוז (משלי, כט, 21) מיטן אַרמישן ווארט סהדה, עדות, באַווײַז.] „איך קען עס נײט דורכלייענען, ס׳איז אַ מין א״ט־ב״ח". „גיי פֿאַרשטיי זיך אויף א״ט־ב״ח".

אַטגאָראָד(י)ען — דזוו אַגאָראָדען →. א׳ אַ שטיקל גאָרטן פֿאַר די קינדער, זיי זאָלן האָבן וואו זיך צו שפּילן. א׳ אַ האַלבע שטוב פֿאַרן יונגן פֿאָרפֿאָלק.

אַטגאָראָדקע — די, ־ס. דזוו אַגאָראָדע →. אַן א׳ צווישן די קי און די געגנדז. די א׳ איז געמאַכט געוואָרן פֿון אַבאַפֿאַלקעס (→).

אַטגרוזשען — טרוו. ־זשע, אַטגרוזשט. אויך: אַטגרוזעווען. רוסיצ. דזוו אויסגרוזען →.

אַטדאָטשיק — דער, ־עס. רוסיצ. 1. באַ־אַמטער פֿון אַרטיקער פֿאַרוואַלטונג וואָס זײַנ פֿונקציע איז געפֿינען און אָפּגעבן רעקרוטן פֿאַר דער צאַרישער אַרמיי. „אויף דעם באַ־קליידן פֿון די רעקרוטן זאָל מען נעמען בײַ די א׳ס געלט, נאָר דעם פּרײַז וואָס דאָס באַקליידן קאָסט דעם קריגס־מיניסטעריומס", קע, 1868, № 45. 2. אָנגעשטעלטער בײַם ק ה ל וואָס פֿאַרנעמט זיך מיט געפֿינען ייִדישע רע־קרוטן. „כאַפּער" בעת דער קאַנטאָניסטן־זוירה. „מיט די ראַשי־הקהל, א׳ס וועלכע גיבן אָפּ רעקרוטן, בעלי־טאַקסעס...וכדומה — זאָלסטו תמיד אַ דורש בשלומם זײַן", יצחק־בער לע־וינזאָן, הפֿקר־וועלט.

אַטדאָליען — טרוו. ־ליע, אַטדאָליעט. רוסיצ. האַרקאָווי. דערוויטערן. א׳ עמעצן וואָס ברענגט נאָר שאָדן. א׳ דעם חתונה־טאָג = אַפּליינן דעם טאָג פֿון דער חתונה. א׳ פֿון פּאָסטן = אָפּ־זאָגן, באַזײַטיקן. אויך מיט ז י ך — א׳ זיך פֿון חברים.

אָט דאָ'ס — אָט + דעמאָנסטראַטיוועד פּרע. אַזוי אויך: **אָט די', אָט דע'ר, אָט דע'ם.** אויך: **אָטאָ דאָס** אאזוי. זייער אָפֿט, ווײַל עס איז אַ בולטער מיטל אונטערצושיידן דעם פּרא־נאָם פֿון אַרטיקל. אַנשטאָט 'דיזע(ס)' אאזוי. „אָט דאָס דאָזיקע בחורל איז טאַקע אַ שליח פֿון גאָט", ממוס, שלמה. „איר זאָלט אַוועק־וואַרפֿן אָט דאָס טומלדיקע פּאַריז", שע, קלייי־נע מענטשעלעך. „אָט דאָ'ס לאַנד איז געווען אַ ריין־סעמיטיש לאַנד", קאָר II. דער שרעקבער פֿון אָט די שורות. „פֿונעם אורשטאָם אָט די העלדן שטאַמען", מלכּה לי. „אָט די מיידל וועט עס זײַן דײַן כּלה?", רייד. „נישט שוין זשע איז דאָס ער? אָט דע'ר וואָס זי האָט אים אויסגעוואַרעמט אין אירע געדאַנקען?", שע, בלאָנדזשנדע שטערן II. „ער איז נישט גע־וואוינט צו אָט דעם מין מיידלעך", ייז, משפּחה קאָרנאָוויסקי. „האָט געלערנט, אָטאָ דע'ר ווײַ־סער־חבֿרהניק, בײַ אַ גוטן רבין", דער לאַ־דזער סוחר, באַרדיטשעוו 1910. „מיט איר האָסטו עסקים? מיט אָטאָ דע'ר?", רייד. „אָט דע'ם לערער האָבן די קינדער ליב געהאַט", רייד.

אָט דאָשקי דאָ דאָשקי — אַדוו פֿרעאַזע. רוסיצ. פֿפּ: **אָט דאָסקי דאָ דאָסקי.** 'פֿון ברעטל צום ברעטל' = פֿון דעם ערשטן זײַטל ביזן לעצטן. „אין אַנדערע שטעט וואו עס איז דאָ שולן זיצט מען טאַקע אויף דער ערד און מע זאָגט טאַקע אויס די קינות אַ׳ ד׳ ד׳׳, קע, 1866, № 40.

אָטדושניק — דער, ־עס. רוסיצ. לופֿטשיק. פֿענצטערל אַדער עפֿענונג אַרײַנצולאָזן פֿרישע אַדער אַרויסצולאָזן די פֿאַרדעמפּטע (וואַרעמע) לופֿט. עפֿענען דעם א׳, דורכלופֿטערן דאָס צי־מער. „מעשענע א׳עס", קע, 1866, № 14.

אָטדיכן (זיך) — אוטו. ־כע (זיך), (זיך) אָטדיכטע. פֿפּ: **אָטדעכן (זיך).** סל. אָפּ־כאָפּן דעם אָטעם, אָנהייבן אָטעמען נאָרמאַל נאָכדעם ווי דאָס אָטעמען איז געווען אָפּגע־האָקט. „לאָזט דעם מענטשן א׳, איר זעט דאָך, ער איז מער טויט ווי לעבעדיק", רייד.

אָטדיע'ל — דער, ־ן. רוסיצ. נר. אָפּטייל. אָנשטאָלט אַדער טייל פֿון אַן אָנשטאָלט. „האָבן זיי באַלד געמאַכט לאַגערן..., און יעדע נאַציאָן בראַזונדער האָט זיך געמאַכט איין בראַזונדערע א׳׳, אמד, דיא וויסטענשא זאַהאַרא, 1868.

אָטדיעל(י)אַנקע — די, ־ס. > פויל, וור. טייל פֿון אַ גרעסערן וואַלד. „קלענערע סותרים האָבן געקויפֿט טיילן פֿון וואַלד, א׳ס האָט מען זיי געפֿרופֿן", אַבֿרהם ען, יובל XXV, 3.

אָטדיעל(י)ענץ — די, ־ס. רוסיצ. נר. אָפּ־טיילונג, דעפּאַרטאַמענט. „[דער מגיד] האָט ערקלערט וויי דער גיהנום איז אײַנגעטיילט אין חדרים און עס איז פֿאַראַן איין אָבשטשע גי־הנום און ווידער באַזונדערע א׳ס", קע, 1867, № 34. **אָטראָנע א'** (געווײַנלעך: **אָטראַנ־קע**) = געהיים־פּאָליציי אין צאַרישן רוסלאַנד. „דער זשאַנדאַרמסקער: לויט דער פֿאַרשרי־פֿט פֿון אָטראַנער א׳ אַרעסטיר איך אײַך", סינאַי, די אונטערטהעניגע, זשענעוו 1904. וועריב: **אָט־דיעליאַיען.**

אָט(ד)עך — דער. מצ נב. פֿפּ: **אָטדיך.** סל. אָפּרו. איין טאָג אין וואָך איז א׳. נאָר דער שול איז בײַ מיר דער בעסטער א׳ האַלב האָלץ. „מע האָט דעם געגעראַל משלח געווען, געשיקט אויף א׳׳.

אָטו — אָפּטער אויסדרוק אין גמרא־לשון מיטן ב: צי דען זשע? מיינסטו טאַקע? קומט אין פֿראָגעס מיט אַ טענה, מיט רוגזא אָדער פֿאַר־וואַנדערונג. אַנהייב־וואָרט פֿון אַ צאָל ציטאַטן פֿון גמרא, געניצט צווישן תּת.

א' אנן קטלי קני באגמא אנן? — [אַנאַן קאָטלײַ קאַניי בײַיאַגמאַ ...] > סנהדרין, לג/א; שבת צה/א. 'צי דען רײַסן מיר טשע־רעס (שטעקלעך, ריטלעך) בײַ דער אָזערע?'. בעניצט מיטן ב: צי זײַנען מיר עפּעס שיפֿע זיבעלעך? אַפּי ווער?

א' בקבא דקירא אידבקנא בכו? — [בײַיקאַבאַ דעקירע אידבאַקנאַ בעכו'] > סנהדרין, כט/א. 'צי בין איך צוגעקלעפּט צו אײַך מיט אַ קבּ וואַקס?'. מיטן ב: צי בין איך אַ גוגע־בדבר? צי מוז איך זיך נאָכשלעפּן נאָך אײַך?

א' ברשיעי עסקינן? — [בערשאַשיאיי אַסקינאַן] > יומא, ו/א. 'צי האָבן מיר צו טאָן מיט רשעים?'. מיטן ב: האָבן מיר דאָ צו טאָן מיט הפֿקר־מענטשן, מיט מופֿקרים? „קאָנטס מיר געטרויען אַ הלואה אָן אַ וועקסל? אַ ב׳ ע׳?"

א' בשופטני עסקינן? — [בייישו־פֿטענע אַסקינאַן] > בבא קמא, פה/א; בבא בתרא, קכב/א אא. 'צי האָבן מיר דאָ צו טאָן מיט שוטים, אידיאָטן?'. מיטן ב: נאָר טיפּשים (אומ־נאַרמאַלע) וועלן אַזוי האַנדלען; אַ בר־דעת וועט עס נײט טאָן. ענלעך צו: אין מבֿיאין ראיה מן השוטים. „וועט עמעצער זיך לאָזן אָפּשנײַדן אַ האַנט פֿאַר גאָלט? א׳ ב׳ ע׳?"

א' כולהו בחדא מחתא מחתינהו? — [קולהו בעכאַדאַ מאַכּסאַ מאַכסינהו] > בר־כות, כד/א. 'צי וויל איר אַלץ אין איין געווען פֿאַרוועבן?'. מיטן ב: צי קען מען קלאַסיפֿיצירן אַלע פֿאַלן אונטער איין קאַטע־גאָריע? ענלעך צו: זײַנען זיי פֿון איין טייג געקנאָטן? וואָס מישט איר אויס קאַשע מיט באַטוינג? וואָסערע שניכות האָט קדחת מיט צור־להכעיס? וואָס האָט עס איינס צום אַנדערן?

א׳ פי רוכלא ליחשוב וליזול? — [קי רויכלע לייכשאָו וויילייזל] < גיטין, לג/א אפ. ׳צי דאַרף מען וויי אַ קאַראַבעלניק אַרומ־גיין און אויסרופֿן׳ (אַלע סחורות)? מיטן ב: מוז מען אַרויסזאָגן אַלץ, מיט אַלע פרטים? דאַרף מען דען נאָך מער באַווייזן? אויך: ... **רוכלא ליתני וליזול**, < בבא קמא, לו/ב — מיטן זעלביקן ב. אויך: ... **ליזיל ולימני**. ׳איך וואָלט געקענט אײַך דערציילן וועגן אַנדערע לימסטוגגען אויף פֿאַרשיידענע געביטן. אַ׳ כ׳ ר׳ ל׳ ול״, הרב ד. סאָלאָוויי־טשיק, פֿון אַ דרשה, תשכ״ב.

א׳ פל דלא ידע הא...לאו גברא רבה הוא? — [קאָל דלוי יאַדאַ ... גאַוורא ראַבאַ הו] < גיטין, ו/ב. ׳צי דען איז יעדער איינער וואָס וויסט דאָס ניט, ניט קיין אָדם גדול?׳. מיטן ב: מע קאָן זיך זײַן אַ למדן און ניט זײַן באַהאָנט אין אַלץ; מע מוז ניט זײַן אַ מומחה אויף אַלע געביטן.

א׳ לא ידענא דשפיר קאָמינא? — [לוי יעדאַנא דעשאַפּיר ...] < בבא מציעא, פד/א. ׳צי דען וויס איך ניט אַז כ׳בין גע־רעכט?׳. מיטן ב: איך בין טאַקע געראַטן, אַבער דו דאַרפסט ניט צובאַמקען (פֿרעג בע־סער אַפּ, וועט פֿאַרפֿירט ווערן אַ וויכוח).

א׳...מלתא זוטרתא היא? — [מילסע זוטרעסע הי] < ברכות, לג/ב אפ. ׳איז דאָס אַ מינערווערטיקע זאַך?׳. ״איין קלייניקייט, יראת שמים — אַ׳ מ׳ ז׳ ה׳?״

אַטו׳ — אינטערעקציע. אויסרוף בײַם רייצן אַ הונד אויף עמעצן. אַ׳, אַ׳, כאַפּ אים, געם (אים)! ׳אַטו־ו־ו, וועסע־חברהניקעס! אַטו־ו־ו...״, מגן דוד, אַ בליק צורק, אַדעס 1902.

אַטוּאַגען זיך — אוסו. ־גע זיך, זיך אַט־וואַגעט. סל. < פויל. דזוו אַטוואַזשען זיך. ״ביז קוים מיטאַמאָל האָט זיך יאַקובקע אַט־וואַגעט און פֿרעגט אים״, יופֿאַל, 1887, № 29.

אַטוּאָר — דער, ־ן. רוס. 1. אַפּיציעלער פֿראָטעסט וועגן אַפּזאָגן עמעצן פֿון נעמען אַנ־טיל אין עפּעס. ״איך הער זי וויי די קאַץ, איך וועל מאַכן אַ בעסערן אַ׳ פֿאַר פּלוידער־מאַן פּיאַניצע!״, פּרץ, ׳דער דין־תּורה׳. 2. אַפּ־צי, אַפּפֿיר. קאַנאַוט. מאַכן אַן אַ׳ אַפּצוציען דאָס רעגנוואַסער.

אַטוואַזשנע — אַד׳. רוסיצ. מוטיק, בא־האַרצט, דרייסט. וואָס רעכנט זיך ניט מיט אַ ספּנה אַדער מיט קרבנות. אײַנשטעלעריש. ״אַ׳ מענטשן געווינען אַפֿילו וועג זיי קומען אום״, רייד. די אַ׳, כוואַסטקע יידענע. ״דיזער ...וואָר אַזוי דער קליגסטער און דער אַ׳ אונטער דיזער קאַמפּאַניע״, אמד, די שקלאָווי־רעא, ווילנע 1887. סוב — א׳(ר). אויך: **א׳ניק** — ״אַ מאַנספערזאָן, אַ פּראָסטער מענטש, אַבער אַן אַ׳, האָלט אויף אַ שטיק האָלץ דעם כשר־שטיין״, דער יוד, פֿאַר־פּסח, וואַרשע 1881. ״...און זיי האָבן געגעבן צו פֿאַרשטיין די א׳עס״, מ. י. שעליובסקי, אויף אַ פּוילער וואָך.

אַטוואַזשען זיך — אוסו. ־זשע זיך, זיך אַטואַזשעט. *P:* odważać się > פּטמ. דזוו אַדוואַזשען זיך ←. דערוועגן זיך. זיך אַנגעמען מיט מוט. קריגן מוט, באַהאַרצטקייט. ״דאָס וואָס פֿאַר די בייזע מעשׂים איז באַשערט אויף דער וועלט דאָס געשעט ניט אַלעמאָל זאַריז, איבער דאָס אַדוואַזשען זיך די מענטשן בייז צו טאָן״, מס, קהלת, תקע״ט, ח, 11. ״און אין קהלשע זאַכן שטעקן ניט אַ׳ זיך די נאַז״, ח. אַלעקסאַנדראָוו (מילער), ׳ויגליד׳ [יובל XXV, 2]. ״איניער אַ יונגער חברה־מאַן האָט זיך אַפֿילו אַטוואַזשעט אַמאָל פֿאַרצולייגען...אין קלויז פֿאַרן עמוד...״, א. י. פּאַפּערנאָ. ״אַטוואַזעט ער זיך גאָר אײַנצובילדן אַזאַ זאַך״, ש. ב. [ביקסאָן], דער טאַנץ קלאַס, ווילנע 1898.

אַטוואָך — דער, ־ן. דזוו אַדוואָך ←.

אַטוואָ׳ל — דער, ־ן. רוסיצ. 1. אַפֿלייג, פֿאַר־בייג אין אַ מלבוש. *זיך אַנעמען ביז אַ׳ = ביז עס נעמט שוין שטויסן אויף צוריק. 2. אַפּ־ריס (פֿון אַ באַרג). אַרויספֿירן דאָס מיסט אויפֿן אַ׳. 3. פֿאַרקיילעכטער טייל פֿון אַקער אויף איבערצוקערן די אויסגעאַקערטע ערד.

אַטוואָצק — גג. קוראָרט, 28 ק״מ פֿון וואַר־שע. 1939 — 10,000 יידן. אין די סעזאָן־חדשים פֿלעגן זײַן אַן ערך 30,000 יידישע געסט. א׳ער דאַטשעס. א׳ער לופֿט. צווישן אַ׳ און מיעדזשעין איז געווען די קינדער־סאַנאַטאָריע אויפֿן נאַמען פֿון ו. מעדעם. די נאַציס האָבן פֿאַרפּיניקט די א׳ער יידן אין די לאַגערן פֿון טישאָוצע און קאָרטשעוו.

אַטוויאָרטקע — די, ־ס. פּפּ: אַט.... < רוס. שרויפֿנדרייער, שרויפֿנציער. ״דערלאַנג מיר די א׳, איין שרויף איז לויז״, רייד.

אַטוו(י)ע׳טסטוועגאַסט — די, ־ן. רוס [געניצט בלויז אין שטאָרק פֿאַררוסישטן יי־דיש]. אַחריות, פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט. ״די א׳ פֿון אַזעלכע באַטריגערס קען איך איבער זיך ניט נעמען בשום אופֿן״, פּ״ם [פּריק] ממינסק, דער אונגענייטער סוחר, 1875. ״ער וויל ניט הערן וואָס מיר זאָגן אים, האָבן מיר אַראָפּ־גענומען פֿון זיך יעדער א׳״, בערג, בײַם דניעפּער.

אַטוויע׳ט — דער, ־ן. רוס [געניצט בלויז אין שטאָרק פֿאַררוסישטן יידיש]. ענטפֿער. תשובה. ״אויף מײַן א״ האָט זיך קויפֿמאַן אַפּגעפֿרופֿן״, צ. נ. גאָלאָמב, א יונגע טויב פֿאַר א קרבן, 1895.

אַטוועטשאַיען — אוסו. ־טשאַיע, אַטוע־טשאַיעט. רוסיצ. ענטפֿערן, טראָגן אַחריות. ערב זײַן. ״זאָג נאָר מיט וואָס אַטוועטשאַיעסטו מיר פֿאַר מײַן קינד?״, שע, ׳דער גט׳.

אַטו׳ט — דער, ־ן. *Fr*: à tous, à toute... > פּר. גאַליציצ. אויך: **אַטו׳**. טרומף. יום־טוב, קאָזיר. ״דאָס ניצנט איז געווען אַן אַ׳ וואָס שלאָגט די שטאַרקסטע קאָרט״, י. העשעלעס.

אַטוירני — דער, ־ס. אַמ. *E*: attorney > 1. אַדוואָקאַט (געווינלעך — לאַיער). 2. פּראָ־קוראָר. **דיסטריקט־א׳** = פּראָקוראָר פֿאַר אַ דיסטריקט, אַ קאָונטי (←). **א׳־דושע׳נע־ראַל** = הויפּט פֿון יוסטיץ־דעפּאַרטמענט אין אַ שטאַט; הויפּט פֿון יוסטיץ־דעפּאַרטמענט פֿון דער פֿעדעראַלער רעגירונג, ענלעך צו יוסטיץ־מיניסטער.

אַטון מצרים — [אייטן מיצראַיִם] פֿראַזע. תּה. < משלי, ז, 16. [תי: ״געשטרייפֿטע געשפּינסן״]. געפֿלאָכטענע שטיקערײַ פֿון מצרים. ״דאָס בעט־געוואַנט־אייטל א׳ מ׳, צאַרט ווי די וואַרעמע בלעטער פֿון אַרכידעעס״, ייט, טמז, 1960 X 22.

אַטוראַנטע — דער, ־ס. שפּא. אַרומשלע־פֿער, באַסיאַק, טרעמפּ. ״ער־ט נאָך אויסוואַקסן אַן אַ׳״, רייד (אַרגענטינע).

אַטזיוו — דער, ־ן. רוס [געניצט בלויז אין שטאַרק פֿאַררוסישטן יידיש]. 1. אַפּיציעלער אַפּרוף. ״געדרוקטע סוויזיעטעלסטוועס און אַ׳ן פֿון אויסגעסטראָיעטע מילן נאָך פֿאַרלאַנג וע־רן...צוגעשיקט״, יופֿאַל, 1886, № 3, מודעה. 2. אַפּרוף, רעאַגירונג. ״וואָס איז געווען דער א׳ נאָך דער פּרעמיערע?״, רייד.

אַטזשיווען — טרוו. ־וועט, אַטזשיוועט. *P:* odżywiać > סל. פּר. שפּיזן. דערנערן. א׳ אַ שטוב מיט עסערס. מיט זיך — ״זי קען זיך נעבעך נישט א׳ מיט אירע פּיצעלעך קינדער״, רייד. אויך דזוו אַטכאַיען.

אַטחיהן (זיך) — ← אַטכאַיען.

אַטיאַ׳ק — דער, ־עס. רוסיצ. געשווינ, וואָס באַקומט זיך פֿון דעם וואָס די הויט אַדער די דריזן וועלן אַנגעבלאָזן. באַקומען א׳עס אונ־טער די אויגן.

אַטיידאַ׳נט — פּטמ. אַנשטאָט אַדיוטאַנט (←). ל2.

אַטיר׳ — אינטערעקציע. דזוו אַטו׳ ←. אויך איבערצושרעקן. ״האָט דער משולח מיט זײַנע מענטשן אַנגעהויבן צו שרײַען מיט קולות: אַ׳, אַ׳! האָט זיך דער אויערהאָן דער־שראָקן און אַרויסגעלאָזן פֿון מויל דעם וע־רעמל״, ישׂראל רוזשמובסקי, זכרונות..., פּאַ־ריז 1930.

אַטיוטאַנט — פּטמ. דזוו אַדיוטאַנט (←). [שע ניצט כסדר אָט די פֿאַרעם.] ״דערוועט ער ווי עס קומט אים אַקעגן...עפּעס אַ גרויס 'קנעפּל', אַפּנים אַן אַ׳ פֿון די אַ׳ן״, שע, פֿון כּתרילעווסק.

אַטיז(ר)נע — די, ־ס. *Uk.* > אַדיזנע. לעצגעלט. לעצטגעלט. געלט אַדער מתנה פֿאַרן אַפּפֿאָרן. ״און איך בין בטוח אַז ער וועט הי אַוודאי איבערלאָזן אַ גוטע א״, קמ, 1869, № 20. ״[די דינסט] מאַכט דאַנעבן וויפֿל פֿון קאָרטנגעלט, פֿון געסט, פֿון א״ס, רגל־געלט וכדומה״, ארז, קמ, 1870, № 9. ״טאָ זאָל ער...זיי איבערלאָזן אַזאַ מין א׳ אַז זיי זאָלן אים פֿילן אויך אין דער צײַט וואָס ער וועט דאָ ניט זײַן״, מ. טעטש, אַרום דער פֿאַבריק, מינסק 1929.

אַטיזמע׳נט — דער, ־ן. אַרכ. < פֿר. ערות, גאַראַנטיע. ״...להסוחר צו גין אונ׳ מיר מעות נגד גוטי ח״כ [= חילופֿי כתב, וועקסלען] עם גוטי אַטיזמענטין תּוך בנקי צו אַמפֿאַנגין״, גה, 124.

אַטיטודע — די, ־ס. < פֿר. (בײַם לערנען טאַנצן) שטעלונג; פּאָזע. ״די א׳ איז דאָ מיטן לינקן פֿוס פֿאָרויס״. ״אַן אידייע...איז ניט מער ווי אַן א׳, אויב איך קאָן זיך אַזוי אויס־דריקן אין דער טערמינאָלאָגיע פֿון דער טאַנצ־

קונסט, ד"ה אַ שטעלונג, אַ פּאָזע, אַ זשעסט", קאָר II.

אַטיטי'ד, ־טיו'ד — דער, ן. < פֿר (אין ייִדיש פֿון פֿראַנקרײַך). אײַנשטעל, שטעלונג, באַציאונג. מיר געפֿעלט ניט זײַן אַ. פֿרגל אַטיטודע.

אַטיטים — די, ן. < איי < גר. (מעדיצין) אָנצײַגונג פֿון מיטלסטן אויער. ← אָטאַלגיע.

אָטים — דער, ן. פֿויגל פֿון דרום־און מיטל־אייראָפּע, האַלט זיך אויף אין זומפּיקע געגנטן און געפֿינט זיך מיט גרינסן, אינזעקטן, פֿרעשלעך. דער אָ בּאָ־ניצט זיך זעלטן מיט זײַנע לאַנגע פֿליגלען, איז אָבער אַ גיכער לויפֿער. לאָזט זיך לײַכט שטובּיקן. Otis tarda.

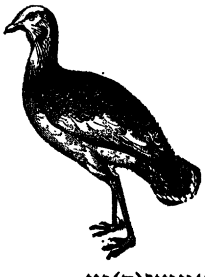

אַטיע(ד)נע — די, ס. *P*: odjezdne < אויך: **אַטיע'ז(ד)ינע, אַטיעזשנע.** ← אַטיזדנע. „ניט שוין וועל איך אים אָן אָ׳ ניט געבן", וויטעש II. „ציפּע איז חשוב בײַ 'אירע' אורחים...און [קריגט] בײַ זיי אַ רעכטע אָ׳", י. בודזאָהן, מאָטקע פּליץ..., ווילנע 1927. „רבינו [הרב מלייאַדי]...שאל עוד ממנו האם יש לו מאומה מאַטיעזדינעס...", ר׳ חיים מאיר הײַלמאַן, בית רבי, באַרדיטשעוו 1902. „חיהלע האָט זיך מיט די קינדער צעקושט, די מענטשן אין שטוב אַ שיינע אַטיעזינע געלאָזן", יד, אבֿן נגף. „ער האָט איר געלאָזן אַטיעזשנע און אַליין הײַדאַ צוריק", שמעון וואַלצענאָק, די געהיימע האַכצײַט, וואַרשע 1884. *געבן (לאָזן) אָ׳ = איר. אַנברעכן די ביינער, אַנפּאַ־טשן פֿאַרן אַוועקגיין אַדער אַוועקפֿאָרן. *לאָזן אָ׳ = איר. א) איבערלאָזן אַ שלעכטן אײַ־דרוק; ב) אַוועקפֿאָרן נאָכן אָפּטאָן אַ מיאוסע זאַך.

אַטיפּיש — אַדי. וואָס איז ניט ווי דער טיפּ, וואָס איז ניט כאַראַקטעריסטיש. אייגע־נארטיקע, אָ׳ע באַזונדערקייטן. „אָ׳ע לונגען־אָנ־צינדונגען", פֿגנז, פּאַריז 1950, № 9-10. ־קיים.

אַטיפּקע, אָ׳טיפּעק — די אַדער דער, מצ: ־ס, אַטיפּקעס. < *R*: Отепка, отепек. טייל פֿון לולקע, פּיפּקע, צווישן דעם טייל וואָס האָט אין זיך דעם טאַבּאַק און דעם טייל וואָס מע נעמט אַרײַן אין מויל. מע דאַרף רייניקן די אָ׳. אויסקלאַפּן, דורכשטעכן די אָ׳.

אַטיקע — גנ. 1. דזוו אַטען. 2. אַטען און אומגעגנט, וואָס איז געווען אַ באַזונדערע מדינה אין אַנטיקן גריכנלאַנד. וועדט אויך באַצוגט צו באַצייכענען דאָס אַלטע גריכנלאַנד בכלל. „אין אָ׳...אין דער צײַט פֿון איר גרעסטן גלאַנץ", פֿגנז, ווילנע 1925, № 4.

אַטיש — אַדי. אַטענישע. וואָס איז פֿון, האָט אָ פֿון אַטיקע, צו אַטען (←). דאָס אָ׳ע גריכיש — דאָס בעסטע, ריינסטע אַלט־גריכיש. אָ׳ע שול.

־אַטיש — ענדונג פֿון אַ צאָל אַדיעקטיוון: אינטערנאַציאָנאַליזמען: א) פֿון אַזעלכע וואָס קומען פֿון סובסטאַנטיוון אויף ־אָט, למשל: פּאַטריאָטיש; ב) פֿון אַזעלכע וואָס קומען פֿון סובסטאַנטיוון אויף ־אָ׳, ־אָס. כאַאָס — כאַ־אָטיש; נעוראָז — נעוראָטיש.

אָטכאָזשע — די, ס. בית־הכּסא. אָפּטריט. פֿראָווי. קלאָזעט. אויפֿשטעלן אַן אָ׳ אין אַ וויגקל פֿון מאַרקפּלאַץ. עס טראָגט (שטינקט) ווי פֿון אַן אָ׳.

אָטכאָיוטשען — דזוו [סלאָווישער סו־פֿיקס ־יוטש גיט צו בײַטעם פֿון ביטול]. „קוים אָטכאָיוטשעט דאָס האַלב־טויטע בּאָשעפֿענישן", שע, פֿונעם יאָריד.

אָטכאָיען — טרוו. ־כאָיע, אָטכאָיעט. < טל от + חי, חיה [פֿאַראַן אויך אין *B*: отхайваш]. פּפּ: **אָטחיהן.** אויך: **אָטכיקען,** פּטמ. אָפּמינטערן. ברענגען צוריק צום לעבן אַ האַלב־פֿאַרהונגערטן, האַלב־דערפֿרוירענעם אט. „זי האָט אַוועקגעחלשט און מע האָט זי קוים אָטכאָיעט", נ. הענקין, יוד׳ קולטור, 1962, № 7. אָפּט מיט זיך — רעפֿל. אויך: זיך דערקווישן. „גיב אים אַ טראָפּן ברענפֿן, ער איז דאָך אַ דערפֿאַרענגער, וועט ער זיך אָ׳", זש, דער ממזר. „...אָטכאָיעט זיך בײַם שבתדיקן טיש מיט ווײַסער חלה און געפֿילטע פֿיש", ייש. „ליגן זיי זיך אָפּרוען...זיי האָבן זיך אַ ביסל אָטכאָיעט", ב. רעטלער, טמז, 1958 IV 7.

אַטלאַנט — דער, ן (געווײַנלעך אין מצ). < איי < גר. ← אַטלאָס.

1. (אַרכיטעקטור) גאָנצע אָדער האַלבע פֿיגור פֿון אַ מוסקלדיקן מאַן אין אַ פּאָזע פֿון אונטער־האַלטן עפּעס שווערס, געניצט ווי אַן אונטערשפּאַר אָדער אַ זײַל אָדער ווי אַ צירונג צו אַ זײַל. „עס קוקן די מאַראָ־אַ׳ן אַראָפּ אַזוי ווי ערשטוינט און דערשראָקן", פֿרוג II, ׳דרײַ וועל־טן׳.

2. פּערזאָניפֿיצירונג פֿון אַטלאַנטישן אָקעאַן. „די רויטע לבנה, דער ווײַסער אָ׳, אַ בעג־קענדע נאַגע, אַ זקן גאַלאַנט", אַל II, ׳דער אַטלאַנט׳.

אַטלאַנטאַ — גנ. גרעסטע שטאָט אין שטאַט דושאַרדזשיע, פֿ״ש. [1966 — 487,455 אײַנוו׳, 14,500 ייִדן]. ערשטע ייִדן זיך באַזעצט אין 1846.

אַטלאַנט|ידע, ־ים — גנ אין מיטאַלאַגיע. קאָנטינענט מיט אינדזלען וואָס זאָל האָבן עק־סיסטירט מערבֿדיקער פֿון גיבֿראַלטאַר און איז פֿאַרזונקען געוואָרן אין אַטלאַנטישן אָקעאַן. [געוויסע אַ מין לעגענדאַרישער גן־עדן.] „בעווען אַ לאַנד ערגעץ, אַ שטילע אָ״, עק. **אָ׳ידעס** (געווײַנלעך אין מצ) — טעכטער פֿון מיטאַלאַ־גישן קיניג אַטלאָס וואָס זײַנען מגולגל גע־וואָרן אין שטערן.

אַטלאַנטיק — דער. גנ. גרויסער אַטלאַנטי־שער אָקעאַן צווישן אייראָפּע און אַמעריקע אין מזרח און דעם אַמעריקאַנער קאָנטינענט אין מערב. ־טיש — אַדי. אָ׳ער אָקעאַן. אָ׳ער טשאַרטער. אָ׳ע צײַט. צפֿון־אָ׳ער פֿאַראַנד.

אַטלאַנטשען — טרוו. ־טשע, אַטלאַנטשעט. *P*: odłączyć. פּר. נר. פּפּ: **אַטלענטשען.** 1. אָפּלאַנטשען, אָפּשנידן דעם קאָנטאַקט. אָ׳ די (ע)לעקטרע. 2. אָפּבינדן, אָפּטשעפּען, אָפּ־שליסן. אָ׳ אַ וואַגאָן פֿון עשעלאָן. 3. אָפּ־טיילן. אָפּזונדערן. אָ׳ די פּאָליטישע פֿון די קרימינאַלניקעס. 4. אָפּשטויסן. מאַכן מע זאָל פֿאַרקערעווען אין אַן אַנדער ריכטונג. „האָט זי ביסלעכווײַז אַטלענטשעט די וועלט־באַרימטע חזנים, געבעטן, זיי זאָלן...פֿאַרפֿאָרן בעסער [אין אַן אַנדער אַכסניה]", שע, פֿונעם יאָריד II. אויך מיט זיך.

אַטלאָם — דער, ן. < איי < גר. 1. (מי־טאָלאָגיע, בא) טיטאַן, ריז, וואָס איז געווארן פֿאַרמשפּט צו שטיין בײַ דעם מערבֿדיקן ראַנד פֿון דער ערד און האַלטן דעם הימל אויף זײַנע אַקסלען. אויך קי־ניג פֿון אַ מיטאָלאָגיש לאַנד.

2. זאַמלונג פֿון מאַפּעס אַדער בילדער (געווײַנלעך פֿאַר פּעדאַגאָגישע צוועקן). [אַזוי אַנ־גערופֿן מחמת דעם פֿיר צו באָפּוצן דאָס שער־בלאַט פֿון אַזעלכע זאַמלונגען מיט דעם בילד פֿון דעם מיטאָלאָגישן אָ׳.] שפּראַך־אָ׳. געאָגראָ־פֿישער, היסטאָרישער, אַסטראָנאָמישער אָ׳. אָ׳־פֿאָליָ — גרויספֿאָרנעמיק בוך אַדער פּאַפּיר, למשל 34 × 26 צאָל. אַנאַטאָמישער אָ׳. צע־ריסענער אָ׳.

3. גנ. קייט בערג אין צפֿון־אַפֿריקע.

4. ערשטער וואַרבל פֿון רוקנבײַן וואָס אויף אים זיצט דער שאַרבן. אַ צעשפּאָלטענער אָ׳.

5. געהילץ פֿון ביימער אויף די אַטלאָס־בערג. „גיפֿטיקע אייגנשאַפֿטן האָבן אויך אייניקע מי־נים טראָפּישע געהילץ, דהיינו: עבֿען־האָלץ, אָ׳, באָקסוואוד אא״, פֿגנז, ווילנע 1924, № 7.

אַטלאָס — מין שטאָף, מין סחורה. ← אַטלעס.

אַטלוטשען זיך — אוסו. ־טשע זיך, זיך אַטלוטשעט. רוסיצ. נר. אויף אַ קורצער צײַט פֿאַרלאָזן דאָס אָרט וואו מע דינט, וואו מען איז אויף אַן אָמט. „דעם סטאַנאָוואָי זאָל מען אָפּלאָזן אַהיים פֿרײַ, נאָר מיט אַ פּאַפּיסקע אַז ער טאָר מער...זיך ניט אָ״, ייל, פּוילישע יונגע, אַדעס 1895.

אָטלי'ון — דער, ן. רוסיצ. ים־אָפּפּלוס. „די שיף איז אָפּגעשוואומען פונקט מיטן אָ״.

אַטלימשנע — אַדוו. רוס [בעניצט בלויז אין שטאַרק פֿאַררוסישטן ייִדיש]. אויסגעצייכנט. זייער גוט. „אָ׳, האָט געגעבן אַ געשריי דער עלטסטער גבאי״, תּחית המתים, וואַרשע 1902. **־ניק** — תּלמיד וואָס צייכנט זיך זייער אויס. וועדוו: **אַטלימשאַיען זיך.** „זעט אַז מעסטנע נאַטשאַלסטוועס זאָל...בעסער שרי־בן דער פֿראַוויטעלסטוועס אַז ייִדן האָבן זיך אַטליטשאַיעט בײַם נאַבאָר", קמ, 1862, № 2.

אַטלי"ם — ר״ת פֿון: אך טוב לך יהיה, סלה = אַלדאָס גוט זאָלסטו האָבן תּמיד. ברכה בײַם אָנהייב אַדער בײַם סוף פֿון אַ בריוו.

אַטליע — די, ס. דזוו אַדליגע, אַדליהע ←. „העז אַ מעשׂה...", געלייגט זיך שלאָפֿן איז געוען אַ פֿראָסט און מיטאָמאָל — אַן אָ׳, עס גייט שוין צו פּסח", זש, דער ממזר.

אטל״ס — ר״ת פֿון: אַך טוב לישׂראל, סלה < לויט תהלים, ע״ג, 1 [„פֿאַרוואָר (גאָט) איז גוט צו ישׂראל (שטענדיק)״]. טראַדיציאָנעלע אויפֿשריפֿט מיט אילומינירטע אותיות איבערן עמוד פֿון שליח־ציבור בײַם דאַוונען. [אַזוי וי דער פּסוק, דאַרטן, פֿאַרענדיקט זיך מיט די ווערטער ׳לבבי לבבי׳ („צו די וואָס האָבן אַ ריין האַרץ״) האָט מען אין אטל״ס געזען אַ רמז, פֿאַרוואָס חסידישע רביים טראָגן אַטלע־סענע זשופּיצעס.]

אַטלע׳ט — דער, ־ן, וונ ־ין, ־קע, ־ס. < אי״י < גר [ווער עס פֿאַרמעסט זיך צו קריגן אַ פּריז]. 1. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיט ספּאָרט, מיט גימנאַסטיק און איז דערבײַ געניט אין זײַן ספּאָרט, איז פֿיזיש גוט אַנטוויקלט, איז שטאַרק (געווײַנלעך אויך אַזאַ וואָס באַטייליקט זיך אין פֿאַרמעסטונגען). אַן אַ׳ אַן אַמאַטאָר. אַ פֿראָפֿעסיאָנעלער אַ׳. די אַ׳ן קומען צו דער אָלימפּיאַדע. „די אַ׳ן האָבן געמאַכט זייערע קערפּער־איבונגען פֿאַר אַ מלאָכה, פֿאַר אַ פּראָפֿעסיע, כדי צו זיגן אין די עפֿנטלעכע וועטקאַמפֿן״, פֿגש, וילנע 1924, № 12, בײַ־לאָגע המכּבי. 2. ווער עס איז שטאַרק, פֿעסט־געבויט, געוויקסיק. „יונגה דער בעדער, אַ יִד אַן אַ׳, אַ באָרדיקער, אַ האָריקער, אַ געלער״, שע, ארעמע און פֿריילעכע וו. אַ״פֿ ו ס — אַנשטעקנדיקע הויט־קראַנקייט צווישן די פֿינ־גער פֿון הענט און פֿיס, וואָס איר סיבּה איז אַ דינער פֿונגוס. ־יש — אַדי. ־קייט.

אַטלעטיק — די, מצ נב. כוללדיקער נאָמען פֿאַר אַלע מינים ספּאָרטן וואו מע דאַרף אָנ־ווענדן פֿיזישן כּוח (ווי: לויפֿן, שפּרינגען, וואַרפֿן אַ דיסק, הייבן געוויכט, זיך ראַנגלען אא). פֿאַרמעסטונגען אין אַ׳. פֿרײַזן פֿאַר די וואָס צייכענען זיך אויס אין אַ׳. „מ׳האָט די מגצחים (זיגער) אין אַ׳...אָפּגעגעבן צו פֿיל כּבֿוד״, פֿגש, וילנע 1924, № 12. ־טיזם — שיטה, סיסטעם פֿון דערציען וואָס לייגט אַ סך אַכט אויף אַטלעטיק. אויך: וואָס היט אָפּ די כּללים און ספּארטמענישקייט פֿון אַטלע־טיק. „דער אַ׳...זאָל ניט ברענגען קיין שאָדן דעם ספּאָרט וי מיר פֿאַרשטייען אים״, פֿגש, וילנע 1924, № 12. ־טיסט.

אַטלעם — דער, ־ן. < איי < אַראַביש [= גלאַט, פֿײַן]. שטאָף, געדיכט געוועבט פֿון זײַדענע פֿעדעם, גלאַט און גלאַנציק. גע־קליידט אין סאַמעט און אין אַ׳, אָנגעטאָן אין זײַד און אין אַ׳. „פֿאַרוויקלט אונדז אין זײַד, אין סאַמעט, אַ״, פֿרוג III. „חסידים פֿלעגן טײַטשן אַ — ר״ת: אך טוב לישׂראל כּלה...׳דערפֿאַר׳ האָבן חסידים געטראָגן יובֿי־צעס פֿון אַ״, וואָלף ברעסלער, בריוו, ב״א. „זופֿאַן אַ׳ או דמשׂק אין לעשׂות מכּאן ולהבא ...כּי אים מי שנותן לסכּום מאַרבּעה אלפֿים זהו׳ ולמעלה״, ועד שצ״ז, תקוני בגדים [פּנקס לימא]. „אַז עס קומט (פֿאַלט) אַ פֿלעק אויף אַ׳, בלײַבט עס דאָך אַ״, שוו. [= ווען עס איז דאָ אַ חטא אין אַ חשובֿער משפּחה, בלײַבט זי דאָך יחוסדיק.] „ווײַזן זיי זיך מיר אין זײַד און אַ־בגדים...מיט די הויכע שטערנס און די הויכע נעמען, מיט די בערד און שטרײַמלעך און געדיכטע ברעמען״, אַל ו. „די קילע אַ־גלאַטקייט צווישן דײַנע פֿינגער״, הר, אין שאָטן פֿון בוים. אַ־בּ י נ־דונג — אופֿן וויַ פֿעדעם בינדן זיך אין אַ׳. ־דיק — אַדי. „וויַ זאָל איך פֿאַרגעסען דײַן אַ׳ע שטילקייט מנחה־צײַט״, אסתּר שור מיאָשעער, אין שעהטן פֿון ליבשאָפֿט.

אַטלעס־בוים — דער, ־בײַמער. 1. געלבלעך־ברוינער בוים פֿון אינדיע פֿון דער פֿאַמיליע מאַהאָגאַני־בײַמער. Chloroxylon svietenia. 2. נידעריקער בוים (פֿלאָרידע, וועסט־אינדישע אינזלען) מיט געהילץ וואָס האָט אַן אָראַנזש־קאָליר. ווערט גענוצט פֿאַר מעבל. Zanthoxylum flavum.

אַטלעסן — אַדי. וואָס איז געמאַכט פֿון אַטלעס. „אָנגעטאָן אין...דער אַ׳ענער זופּעצע מיט די זילבערנע האָקן״, אמד, דער סיום התּורה, וילנע 1868. „איר זאָלט אָנטאָן לאָזגע אַ׳ענע קאָפּאָטעס און קריכן מיט זיי אין דער בלאָטע״, ממוס, קליאָטשע. „אין געקומען צו אים אַ שטרײַמל, אַן אַ׳ענע זיפּעצע...האָט ער אים אָן רחמנות געשטראָפֿט״, פּינסקער שטאָט־לוח, תּרס״ד. „די אויפֿגעקלערטע חבֿרה האָבן מיר געשיקט אַ׳ס [געמיינט אָן אַ׳ לײַבצודעקל] מיט שיינע ציצית״, וו [פּש וו].

אַטלעס־פֿויגל — דער, ־פֿייגל. פֿויגל פֿון מיטעלער גרייס אין

די טראָפּישע און סובטראָפּישע געגנ־טן פֿון דעם מז־רחדיקן האַלבקרײַ־לער. [חוץ אַ בּאַ־זונדערער פֿאַמיליע־נעסט, בויען די אַ׳־ס אויך בשותּפֿות אַ גרעסערע נעסט, אַ סאָרט אַלטאַנקע, וואָס זיי באָפּוצן דעם אַרײַנ־גאַנג מיט פֿאַרביקע שטייגדלעך. זיי קומען אַהין פֿאָרלעכווײַז פֿאַר אַ סאָרט ליבעטאַנץ.] גאָלדפֿויגל (אין אויסטראַליע). „די באַזוכער פֿון לאָנדאָנער זאָאָלאָגישן גאָרטן זײַנען באַ־קאַנט מיט דעם שיין־באָפּוצטן זומערהײַזל פֿון דעם אַ־פֿ״, מערישאָן איבז, קראָפּאָטקין, קעגנ־זעטיקע הילף. Ptilorhynchinae.

אַטלעס־פֿלאַטערל — דאָס, ־ער. פֿלאַטערל

פֿון דרום־מזרח־אַ־זיע. דאָס גרעסטע פֿון אַלע פֿלאַטער־לער. (דער שפּאַן פֿון די פֿליגלען איז 17־25 ס״מ). Attacus atlas. ענ־לער און מיטן זעלביקן נאָמען איז אַ פֿלאַטערל פֿון סוריגאָם. Saturnia atlas.

אַטמא — די. < איי < גר [פּאַרע]. אָטעם. „איך בין, וויַל דו האָסט אויסגעאָטעמט כ׳־ווייל?. איך האָב קיין אַ׳ נישט קיין אייגן־מײַנע״, לע, בײַם פֿוס פֿון בּאַרג.

אַטמאַן — דער. < איי < סאַנסקריט [אָטעם]. אין הינדואיזם דער פֿרינציפּ פֿון לעבן, אוני־ווערסאַלע ושמה אָדער אוניווערסאַלער איך.

אַטמאָספֿער(ע) — די, ־ן (־עס). < איי < גר. 1. די גאַנצע מאַסע לופֿט וואָס רינגלט אַרום די ערד. אַ־בלוי. „די גאַנצע ערד אונדזערע איז באַדעקט...מיט אַ דיקן פּאַר לופֿט...דאָס הייסט אַ׳ע...אין העבראישן רופֿט מען דאָס אַווירע״, י״ז בן־אַריה, אַ וועלט מיט וועלטעלעך, ווילנע 1894. „פֿלינק שוין די ערשׂ־פֿלאַנען...און קאָנצערטן גאַנצע שפּאַנען אין באַזיגטער אַ״, אַל וו. 2. אַרומהילונג פֿון גאַז(ן) אַרום אַ הימלשן קערפּער. די דיגע אַ׳ פֿון מאַרס. 3. לופֿט אין אַ באַשטימט אָרט. „די נאַסע אַ׳ ווירקט אויף די בייגער און אויפֿן געמיט״, רייד. „אָט וויגט זיך פֿרי־פֿאַר מיר אַ יונגע באַיאַדערע...פֿון דעם...גלי־דערשפּיל צעפּלאַקערט זיך אַרום די גאַנצע אַ׳ע״, דא, ׳אין פֿאַרפֿישופֿטן קרימז׳. 4. (פֿי־זיק) איינס בײַם מעסטן דעם דרוק אויף אַ קוו״־איינס פֿון פֿלאַך. דער דרוק אין דאָמפּקעסל איז 5 אַ׳.

5. סאָציאָלער, געזעלשאַפֿטלעכער אָרום. אויפֿ־וואַקסן אין אַן אַ׳ פֿון אָרעמקייט, פֿון אַ סוחרישׂ־בעלי־בתּישער משפּחה אאזוו. „שוואַך אין געדאַנקען...צו באַטראַכטן וואָס [איז] אין זײַן אַ׳ע״, א. בוכבינדער, די הינטמאָדישע אָרישטאָקראַטיע, אָדעס 1885.

6. השפּעה און אײַנשטעלן וואָס קומען פֿון דער סביבה, פֿון דער פּאָזיציע אין דער גע־זעלשאַפֿט, פֿון טראַדיציע, פֿון דערציאונג אא. לעבן אין אַ׳ פֿון לערנען. „פֿון תּמיד אַן הערשט דאָרטן אָזאַ אַ׳ [אַז] ירדישע מיידלעך ווילן זיך ניט אויסגעבן פֿאַר ירדישע״, ספּ, סודות. „האָט זיך דער...אַלגעמיין־מענטשלעכער שטראָל איבערגעבראָכן אין אַ באַזונדערער נאַציאָנא־לער אַ׳ע״, זשיט II, נ״י 1912. „אומקענטעניש אין דער ירדישער געשיכטע־אַ״, ש. ביקל, טמז, 1963 III 15.

7. שטימונג אין אַ געזעלשאַפֿט, אַ מסיבה. פֿאַרבּרענגען אַן אָוונט אין אַן אָנגענעמער אַ׳. אַ ליבלעכע אַ׳ אויף דער בינע.

8. עסטעטישער טאָן אָדער שטימונג פֿון אָרט אָרום אַ ווערק פֿון קונסט. די אַ׳ פֿון בעטהא־ווענס 9טער סימפֿאָניע. די אַ׳ פֿון שאָגאַלס בילדער. „וואָס פֿאַר אַן אומדיסקטעריש אַ׳ פֿאַרמאָגט אַזאַ ליד...״, י. ח. בילעצקי, הוימש, אָדר א׳, תּש״ט.

אַטמאָספֿעריק — אַדי. נעאָל. וואָס איז (קומט) פֿון דער אַטמאָספֿער. אַ׳ע שטערונגען בײַם אויפֿנעמען ראַדיאַ־סיגנאַלן. ראַדאַר אָן אַ׳ע שטרוכלונגען.

אַטמאָספֿעריש — אַדי. וואָס איז פֿון אָדער האָט אַ שייכות צו דער אַטמאָספֿער (← אַלע בבֿ). אַ׳ער דרוק. אַ׳ער שטראָם. אַ׳ע ווירקונ־גען. „די דאָזיקע פֿאַרשיידנקייט האָט דער קינסט־לער דורכגעפֿירט בלויז מיט אַ ביסל אָנדערש־דיקן קנייטש פֿון דעם זעלבן אַ׳ן ניגון״, ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור ו.

אַטמיטשקע — די, ־ס. רוסיצ. נאַכשליסל. פּרימיטיוער שליסל (געמאַכט פֿון אַ שטיקל דראָט) וואָס פאַסט צו אַ סך שלעסער. עפּעס נען די טיר מיט אַן א׳. „מע האָט דאָרט גע־פֿונען אַן א׳, ד״ה מיט וואָס מע קען עפֿענען און וויידער פאַרשליסן כּמעט יעדן שלאָס״, מ. אמון, די צוויי שוועגער, ווילנע תר״ס.

אַטמעטקע — די, ־ס. רוסיצ. אויך: **אַט־מיעטקע**. צייכן פאַר לערנען זיך. גוטע, שלעכטע א׳ס. „איך בין אומצופֿרידן געווען פֿון דעם שילער און האָב דאָס אַרויסגעוויזן דורך די באַלן (אַטמיעטקעס) וואָס איך האָב אים געשטעלט״, נ. הערשענהאָרן, קמ, 1870, № 33. „און דער וואָס קאָן בעסער, גיט מען אים אַ שיינע א׳״, ט. קאַמינסקי, אַ ביאָגראַפֿיע פֿון אַ ישׂראל־קלען, קיעוו 1913. „און הייבט אָן שטעלן א׳ס און נעמט פּסקענען ווי אַזוי מע מעג און מע טאָר ניט שרייבן״, די שטימע פֿון טאָל, זב, נ״י 1940. „ער האָט מיט שטאָלץ אַ ווייז געטאָן...זעט נאָר סאַראַ גוטע א׳ס איך האָב!״, חיים פּעס, ’אַ סאָלדאַט׳.

אַטן באַרינאַטן צוואַנציק גראַם — ווער־טל בײַ שערערײַ מיטן ב: ער (דער קלינגט) האָט אַ פּאַרך [מע בעט כלומרשט 20 גראַם פֿון אַ ניט־געשטויגענער מעדיצין].

אַטמאָוונע — אַד׳. סל. אויך: **אַטסטאָוו־נאָ׳**, רוסיצ. 1. אויסגעדינט (אין מיליטער, מלוכה־אַמט). אַ׳ער געוואָראָל, דירעקטאָר. „דאָרט האָט געוואוינט אַן אַטסטאָוונאָ׳ יידישער סאָל־דאַט״, יופֿאָל, 1882 VI 24. „דער ענגעראָל אַן אַטסטאָוונאָ׳, מיט די עפּאָלעטן אין דער לענג, פֿון די קאָנטאָניסטן...״, פרץ, ’הגרות הללו׳. 2. וואָס איז אָפּגעזאָגט. וואָס טוט ניט מער געווינטלעכע (לאָגיאָריקע) אַרבעט. אָפּט איר בײַטעם. אַן א׳ר מוזיקאַנט. „צוויי א׳ קעכינס האָבן איצטער מקנא געווען אַנדערע וואָס האָבן געקריגן שטעלעס״, ספּ, גלילקלעכע און אומגלילקלעכע.

אַטסטאָוון — טרוי. ־וע, אַטסטאָווע. סל. < פויל, רוס. באַזיצטיקן, אָפּזאָגן פֿון אַ שטעל. „דער זון וויידער האָט אויך געבראַכט ברויו פֿון הצדיק ר׳ יוחנן, מ׳זאָל אים אויך ניט א׳״, קמ, 1870, № 41.

אַטסטאָווונק — די, ־ס. רוסיצ. 1. דעמיסיע. „איינמאָל האָט געבעטן דער מיניסטער דעם קעניג, דאָס ער זאָל דערלויבן צו דערלאַנגען זיך א׳״, זעל״ג פֿון נייא זאָגער, שיינע אַנעק־דאָטן, ווילנע 1893. 2. מצבֿ פֿון זיין אויס־געדינט (←). „הייזעריקע משוררים וואָס זיי־נען שוין לאַנג אין א׳״, אמת, דער סיום התורה, ווילנע 1868. „פֿינחס האָט יעצט שוין געזען אויף קלאָר אַז ער איז אין א׳״, מ. אחון, די צוויי שוועגער, ווילנע תר״ס.

אַטסטאָלע — אַד׳. רוס [בעניצט בלויז אין שטאַרק פֿאַרוואָרפישטן יידיש]. צוריקגעשטאַנען. „נו, קענען זיי נאָך זאָגן אַז יידן זיינען א׳?״, קמ, 1869, № 18.

אַטסטופּנאָי׳ — אַד׳, סוב. רוסיצ. נר. אויך: **אַטסטופּנאָיע, אַטסטופּקע**. אָפּטרעט־געלט, שליסלגעלט. „אַזא גבֿיר שעמט זיך ניט צו נעמען א׳ דרײַ קערבלעך בשנה״, קמ, 1870, № 5.

אַטסראָטשע — אַד׳. רוסיצ. אָפּגעלייגט אויף אַ שפּעטערן טערמין. „אַ נײַע סדרה א׳ע (אָפּגעלייגטע) גירושים״, הירש אַבראָמאָ־וויטש, יובֿל XXII. וערב: **אַטסראָטשען** — א׳ דעם פּריזיוו אויף אַ חודש. **אַט־סראָטשקע** — די, ־ס. „מע האָט אים צוגענומען, אָבער ער האָט געקראָגן אַן א׳ אויף זעקס חדשים״, רייד. „פֿאָרט נאָכאָמאָל אַריבער...און בעט אים אַן א׳״, קמ, 1863, № 11.

אַטעאיזם — דער, ־ען. < איי < גר [ניט גאָט]. שיטה, סיסטעם, געדאַנקען־גאַנג, גע־בויט אויף דער הנחה אַז עס איז ניטאָ קיין העכסטער יש אָדער וועזן איבערן אוניווערס.

אַטעאיסט — דער, ־ן, וונ ־ין, ־קע. ווער עס איז אַן אָנגענגער פֿון אַטעאיזם. ־יש — אַד׳. „מיט וואָס זשע איז אַזוי גרויס די נפֿקא־מינה צווישן טעאיסטישן הימלשן גן־עדן און דעם אַין ערדישן?״, ימ, נויס, 1923.

אַטעזנע — לה. ← אָטיז(ד)נע. „— א מתּנה פֿאַרן אַוועקפֿאָרן. ווי איך הער איז דאָס וואָרט אַטיעזדנע, אָבער מיר [אין ראַסיין] פֿלעגן עס אויסרײַדן א״, הרבֿ ל. פֿינענבערג, יושפ VII.

אַטעטשמענט — דער, ־ס. אויך: **אַטאַטש־מענט**. אָמ. attachment :*E* > 1. געפֿיל פֿון צוגעבונדנקייט. 2. צוגאַב, צושטעל. עלעק־טרישער דראָט וואָס וועט אַרײַנגעשטעלט אין אָוטלעט (←). 3. סעקוועסט(ר)ירונג, באַש־לאָק פֿון אייגנטום (לוין, הכנסה אע) לויט א פֿאַראַרדענונג פֿון געריכט. „ער צאָלט ניט קיין אַלימאָנ׳, האָט מען אַרויסגעלייגט אַן אויף זײַנע וויידזשעס״, רייד.

אַטעטשן — אַטעטש, אַטעטשט. אויך: **אַטא־טשן**. אָמ. attach :*E* > 1. אוטוו — זײַן צוגעבונדן. „מײַן פֿרענסיסל איז אַטעטשט צו איר ווי צו אַ לײַבלעכער שוועסטער״, רייד. 2. טרוי — צוביגן, צושטעלן, פֿאַראײניקן. „מע דאַרף אַטעטשן די ראַדיאָ צום צווייטן אָוטלעט״. 3. סעקוועסט(ר)ירן, אַרויפֿלייגן א באַשלאַק אויף אייגנטום (לוין, הכנסה אע) לויט אַ פֿאַראַרדענונג פֿון געריכט.

אַטעלאָ — הויפּטהעלד אין שעקספּירס דראַמע מיט דעם זעלביקן נאָמען. אייפֿעריזיכטיקער מאַן.

אַטעליע׳ — דער, ־ען. < פֿר atelier. אַרבעטפלאַץ פֿון אַ מאָלער אָדער סקולפּטאָר. „איך וועל קיינמאָל ניט פֿאַרגעסן דעם וויזיט וואָס דער פּריסישער קעניג...האָט מיר גע־מאַכט אין מײַן א״, קמ, 1867, № 13. „זײַט דער צייט אָבער, וואָס פּעראַלי איז אין דעם א׳ באַשעפֿטיקט געווען האָבן זיך איבערהויפּט די ווייבלעכע קונדן פֿאַרמערט״, מ. מ. אויזער־קיס, צעזייטעט און צעשפּריים..., לעמבערג תרס״ו. „מע האָט צעשטערט זײַן א׳, די שענסטע און בעסטע אַרבעט צעבראָכן״, פרץ, ’דער בילדהויער׳.

אַ׳טעליע — די, ־ס. ← דפֿוס. (אין יידיש פֿון פֿראַנקרײַך) וואַרשטאַט. ספּעצ שנײַדער־וואַרשטאַט. „איך אַליין אַרבעט אין מײַן צוזאַמען מיט דרײַ גענאָסן״, רייד.

אַטעלע — די, ־ס. אויך: **שפּינמאַלפּע**. מאַלפּע פֿון דרום־אַמעריקע, לעבט לרובֿ אין די וועלדער פֿון בראַזיל און גוויניע. צייכנט זיך אויס מיט אַן אי־בערמאַסיקער לענג פֿון אירע גלידער און עק, איז פֿאַרע־כנט פֿאַר אייגער פֿון די קליב־סטע צווישן די מינים מאַלפּעס. Ateles variegatus.

אַטעם — דער, ־ס, זן. *Mhd*: âtem. 1. אַרײַנ־צי פֿון לופֿט אין די לונגען און אַרויסלאָז פֿון דער לופֿט דורך דער נאָז אָדער דעם מויל. אַקט פֿון אָטעמען בײַ בעלי־חיים און געווי־קסן. אַ צי מיטן א׳. אײנהאַלטן דעם א׳. אַרויסלאָזן דעם א׳. פֿאַרהאַלטן דעם א׳. האָבן אַ לאַנגן א׳. פֿאַרלעשן ליכט מיטן א׳. נאָרמאַלער, גלײַכמע־סיקער א׳. אײַליקער, אומגלײַכער א׳. ערשטער א׳ פֿון אַ נײַ־געבוירענעם. לעצטער א׳ פֿון אַ גוסס. תּי פֿאַרטײַטשט ’מנשמת רוח אַפּו׳ (שמואל ב, כב, 16): „פֿון דעם אָטעמבלאָז פֿון דײַן נאָז״. „דער קרבן שטרעקט זיך און גיט אַ טיפֿן א׳, ניט גלאַט אַזוי אַן א׳, פֿון אייביקייט אַן א׳״, הל, אין טרעבלינקע.... „די ליפּן האָבן אויסגעזען ווי אויסגעלערט פֿון בלוט און ליידיק פֿון א׳״, וועיס VI, ’ווי דער גורל פֿירט׳. „איר [חלוצים] האָט מיטן אייגענעם א׳ געטריקנט די זומפּן פֿון לאַנד״, י. גויכבערג, אַ ברויו, „דײַן א׳ ברענט מיך ווי אַ פֿײַער״, פּרץ, פֿאַלקסט׳ געשיכטן. „דאָר מיט איזט אים דער אטים בישטיין גיבליבן ויצאה נשמתו הטהורה״, גה, 200.

א׳־איבערכאָפּ. א׳־אָפּכאָפּ. א׳־אָפּרו. א׳צוג — „קוים וואָס די בריסטן באַווענען זיך מיט אַ לײַכטן א׳צ״, וועיס, ’אַ וואַלד־מיידל׳. א׳צי. א׳־אַפּאַראַט. א׳־אַרגאַן — „דאָס אומאויפֿהערלעכע אַרײַנדרינגען פֿון די טובֿערקולאָזע שטעקעלער דורך די א׳א׳ען״, טאָג, וואַרשע 1930, № 7-8. א׳־הויל — „אונטער דער שפּאַלט־עפֿענונג [פֿון פֿלאַנץ] געפֿינט זיך אַ רוים צווישן די צעלן, דער אַווי־גערופֿענער א׳־ה״, א. ש. זאַקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. א׳־עפֿענונג. א׳־לאָך, א׳־לעכער. א׳־רער(ל) — „שפּראַכקלאַנגען...דורכן פּראַצעס פֿון אַרויסברעגען דעם א׳...פֿון די צונויפֿגע־פּרעסטע לונגען דורכן א׳־רל (גאַרגל) אַרויף אין מויל־חלל״, יאי, יושפ XXI, 1. א׳־שפּאַלט — „דער איבעריקער שטח פֿון חלל אַרום די שטימבענדער רופֿט זיך א׳ש״, פֿגזע, ווילנע 1924, № 9. א׳־וועג. א׳־מוסקלען. א׳־צענטער. א׳־שטראָם — „בײַ קאָנסאָנאַנטן...ווערט ניט דער א׳ש׳ פֿרײַ אַרויסגעלאָזט דורכן קעל״, יאי, יושפ, XXI, 1. א׳־מעסטער.

אויסהויכן דעם לעצטן א׳ = שטאַרבן. **אין איין א׳** = זייער אײַליק; תּיכף; מיט איין מאָל. א׳ א׳ א׳ אַפּזאָגן אַלע עשׂרת בני המן. „לאָזט זיך הערן א געשריי גאָר א׳ א׳״, ממוס, פֿישקע. „האָבן זיך דערטראָגן קלעפּ אין טיר. א׳ א׳ א׳ איז ער אַוועק עפֿענען״, סמב. **אין זעלבן א׳** = אין דער זעלביקער רגע; גלײַכצײַטיק.

אַן אַ' לויפֿן (שפּרינגען, טאַנצן אע) = אַזוי געשווינד און מיט אַנשטרענגונג אַז ס'איז ניטאָ קיין מעגלעכקייט צו אַטעמען. **כאַפּן דעם אָ' = אַ** קורצע וויילע זיך אָפּשטעלן, זיך אָפּרוען. „זיך אַ וואַרף געטאָן...אין אַ ווינקעלע אויסצורוען די פֿיס און כאַפּן דעם אָ'", ממוס, מסעות. „...ניט צו כאַפּן דעם אָ' פֿליט, אַר־בעט", פֿרוג III, 'דער ירידי'. **ניט קענען כאַפּן דעם אָ' = ניט קענען נאָרמאַל אַטעמען;** ניט האָבן קיין צייט. **אָפּכאַפּן דעם אָ' — א)** כאַפּן דעם אָ'; ב) וויכטער אַטעמען. „שטייט... און קען ניט אָפּכאַפּן דעם אָ', ווי ער וואָלט געקראָגן אַ זעץ אונטערן לעפֿעלע', חג, טמז, 1964 VIII 14. **איבערכאַפּן דעם אָ' — ווי** פֿריער. **פֿאַרלירן דעם אָ' פֿון שרעק. עם פֿאַרכאַפּט (פֿאַרנעמט, נעמט אָפּ) דעם אָ' — פֿון אַ פֿיזישער סיבה** (פֿון קעלט, פֿון ווינט), פֿון אַ ווייטיק אָדער פֿון טיפֿער אי־בערלעבונג (פֿון התפּעלות, פֿאַרוואונדערונג).

עס פֿאַרשלאָגט דעם אָ' = א) אַזוי ווי עס פֿאַרכאַפּט דעם אָ'. „עס פֿאַרשלאָגט מיר דעם אָ' פֿאַר האַרצוויייטיק און איך קען מער ניט אויסריידן קיין וואָרט", ממוס, 'בישי־בה של מטה'.

מיט איינגעהאַלטענעם (פֿאַרהאַל־טענעם) אָ' = א) שטיל, שעפּטשענדיק; ב) מיט אַ טיף, דאַך אונטערגעדריקט געפֿיל. רעידן מיט איינגעהאַלטענעם אָ' פֿון גרויס באַ־גייסטערונג. **מיט פֿאַרשטיקטן אָ' = אין** גרויס אויפֿרעגונג, וען ס'איז שווער צו רעידן.

אָפּציען דעם אָ' = טיף אַרײַנאָטעמען און אַרויסאָטעמען. „ער האָט אָפּגעצויגן דעם אָ' און וויכטער געריידט", ספ, יודישער קא־לאָניסט. **מע קען זען דעם אָ' = עס גייט** אַ פֿאַרע פֿון מויל (וויבל די לופֿט איז זייער קאַלט).

האָבן אַ קורצן (שוערן) אָ' = זיין יאַ־דשליוע, לײַדן אויף אַסטמע; ניט זיין בכּוח דורכצופֿירן. „פֿאַר קורצין אטום אודר לונגין זוכט...מאַך אים דען טראַנק", סור, כב/ב. **קיין אָ' זאָל פֿון דיר (אײַך) ניט גיין =** א) בלײַב, זיץ גאָר־גאָר שטיל, קיין פּיפּס זאָל מען פֿון דיר ניט הערן; ב) שטעל זיך ניט אָקעגן, פּראָטעסטיר ניט. „קיין אָ' זאָל פֿון אײַך [יידן] ניט גיין!", פֿרוג I. ג) קלקלה: זאָלסט שטאַרבן. *ס'האָט פֿאַרפֿעלט אָ' = אויך: ס'פֿעלט אויס געלט (בײַ אַ געשעפֿט, בײַ שפּילן אין קאָרטן אא).

2. נשמה. לעבן. געמיט. גייסט. זינען פֿון לעבן. שוב פֿאַרטיפֿטשט 'נשמ' — „...זעהלי, אטום". באר משה פֿאַרטיפֿטשט 'נשמת חיים' (בראשית, ב, 7): „אַן אָ' פֿון לעבן". טח פֿאַרטיפֿטשט 'מקצר רוח' (שמות, ו, 9): „פֿון וועגן קורצן אטם" [תי: „פֿון קורץ געמיט"]. „די חכמה איז דאָס לעבן פֿון זייער א'", חח, ב. „ס'איז טויט נאָך נישט געווען און אויך נישט אומטויט; ס'איז נאָכט נאָך נישט פֿאַראַן — געווען בלויז א'", ציט, גש ו. „יעדער גרעסטער גאון פֿון זיין פֿאָלק", יע־דער טיפֿסטער א' פֿון זיין פֿאָלק", קוז, גע־רעגנל.

3. ריח; אויסשטראַלונג. אַטמאָספֿער. אַ וואַ־רעמער מענטשלעכער א'. „אָפּגעפֿליקט די רויז — נאָר איר א' שוועבט", פּרץ, 'די רויז', „מע קאָן עס אָנרופֿן 'ריח־התורה'; אַ מין יידישער א', וואָס אָן דעם איז יידיש שרײַבן וי אַ גוף אָן אַ נשמה", י. ב. בערקאָוויטש [טמז, 1964 XI 29]. 4. פֿיג. דאָס וואָס עס דערמאָנט אין א'. דער לעצטער א' פֿון קאַמף, פֿון וויידערשטאַנד. „נאָר דאָס איז שוין זיין [דעם פֿײַערס] לעצטער א'. אָט שטאַרבן אַלע זיינע קוילן", ספ, יודישער קאָלאָניסט.

אַטעם־וואַרצל — דער, ־ען. טייל פֿון וואָר־צל וואָס איז איבער דעם באָדן. אויך: **לופֿט־וואַרצל.**

אָטעמלאָז — אַדי. דטשמ. נר. וואָס איז אָן אָטעם, אָנאָטעמדיק. „אַלעס האָט טיף געשלאָ־פֿן. א' האָב איך זיך געשטעלט אויף מײַן בעטל", דוד עדעלשטאָט, שרי־פֿטן.

אָטעמען — אוטו & אָקווזה. אָטעם, געאָטעמט. *Mhd*: âtemen פּפּ: **עטמען. 1.** אַרײַ־נעמען אין זיך, אַרײַנצינען אין די לונגען לופֿט און עס אַרויסבערענגען, אַרויסלאָזן דורך דער נאָז אָדער דורכן מויל. פֿיזיאָלאָגיש און כע־מיש איז א' דאָס פֿאַרנייצן זויערשטאָף און אַרויסבערענגען קוילנזויערשטאָף. א' מיט גע־זונטע לונגען. א' נאָרמאַל. א' לײַכט, פֿרײַ. א' שווער. א' קוים־קוים. אויפֿהערן צו א' = שטאַרבן. „מיר קענען דורך אַ ספּעציעלן טיפֿערן א' אויפֿצוויגען אונדזערע לונגען אום־צוטוישן אַ סך מער לופֿט וויי געווייגלעך", פֿגשז, פּאַריז 1949, № 5. „זומער זאָל איך למען־השם גיין אַ סך שפּאַציערן, א' פֿרישע לופֿט אונטער דער שטאָט", ממוס, קליאַשטע. „יעדע מינדסטע באַוועגונג, אַפֿילו דאָס פֿשוטע רואיקע א'...קען נאָר אויסגעפֿירט ווערן...פֿון קערפּער אַליין", יופֿאַ, 1883, № 11. „אַטעמט וי אַ בלאָזאָק און מאַכט מיט די זינען ווי אַן אינגעמידט פֿערדל", שע, אַלט־נײַ פּתרי־לעוו־קע. 2. (וועגן געוויקסן) אויך: אַרײַנגעמען אין זיך קוילנזויערשטאָף (בײַם זונעשײַן) און אַרויסבערענגען זויערשטאָף. „אַלע בלעטער פֿון די ביימער אין וואַלד א' און צוישן זיי א' אונדזערע לונגען פֿרײַער". „דער שטאַרקער אייכנבוים שטייט פֿאַרמאַטערט, אַטעמט קוים", אר, 'צום פֿרילינג'.

3. אַרײַנזאָפּן אין זיך. אײַנאָטעמען, אַרײַנ־אָטעמען. „א' דעם צווייטנס וויכטיק איז אין־לשער מער וי רחמנות האָבן". „לעבן ים־סוף ...אָטעם איך היישעריק־דינונעס, די היטער פֿון ציבט און זכרון", סוצ, 'אַדע צו דער טויב'. 4. אַרויסבערענגען פֿון זיך אַ ריח (צוזאַמען מיט דער אַרויסגעאָטעמטער לופֿט). א' מיט ציבעלע, קנאָבל. א' מיט בראַנפֿן. די סאַסנעס א' מיט אָזאָן. „אַלע האָבן געאָטעמט מיטן ריח פֿון אויסגיייענדיקע ליכט", בערג, בײַם דניעפּער II. 5. אַרויסוויזן אַ פּוזה, אַ גע־פֿיל, אַ שטימונג. א' מיט פֿרייד. א' מיט טרויער. „דער פֿײַנד אָטעמט מיט טויט, ער מיינט אונדז אײַנצושלינגען לעבעדיקע", י. מ. וואָלמאַן אײַזל, יפֿתחס נדר, ווילנע 1873. 6. מעט. לעבן. זשיפּען. „איך קען דאָ ניט א', איך מוז אַוועק פֿונדאַנען", רייד. א' פֿרײַ, אומגעשטערט. *ער אָטעמט נאָך = ער זשי־פּעט נאָך, לעבט נאָך. *אָטעמסט נאָך? = האַלטסט זיך נאָך אויף די פֿיס? האָסט נאָך ניט אָנגעזעצט? האָסט זיך נאָך ניט אונטער־געגעבן? אא. „האָבן מענטשן וויידער אָנגע־הויבן צו לעבן, א' פֿרײַער, און די וועלט איז וויידער אויפֿגעריכט געוואָרן", ממוס, מסעות. „מע זאָל אָזוי די ווערטער [פֿון געזעץ] קענען טײַטשן, אַז קיינער זאָל ניט קענען טאָן אַן אָטעם אַ פֿרײַען", פֿרוג II. 7. אָפּרוען, (אָפּ)־כאַפּן דעם אָטעם. אָזוי פֿיל אַרבעט אַז מע קען ניט א'. „דער פֿאַרמאַן לאָזט אונדז ניט אָפּ־א'", רייד.

8. פֿיג. מיטן בז & בב 3־6. עס אָטעמט מ י ט פֿרילינג. עס אָטעמט שוין מיט האַרבסט. „הערסטו דאָס רושין, דאָס קלאַפּן? דאָס אָטעמט די וועלט מיט איר ריזיקער ברוסט", אר, 'צו מײַן הארץ'. „לאַנגזאַם זיפֿצן אויס די קלאַנגען, קוים וואָס ס'אָטעמט נאָך די פֿידל", יהואש, 'פֿאַגאַניני'. „די ווייסע הענט ...האָבן אַן אָטעם געטאָן מיט אויסגעוואַרעמט גלעזגער", אפּא, 'טויזונט דאָלאָר'. „ער הערט דאָס גלײַען פֿון דעם פֿראָסט, דאָס א' פֿון ווינטן שניי", הר, פֿאַרנאַכט. „מאַך איך צו די גרויסע אויגן און עס א' מחשבות", קוז, טרייט. „אַיעדע שטיקל חורבה האָט געלעבט, געאָטעמט האָט אַיעטוידע רואינע", פמ, מלחמה. **ונג — „דאָך פֿלעגט כלאָאָפֿאָרם ערנסט אָטאָקירן** די בלוט־צירקולאַציע און עטער — די א'", פֿגשז,ווילנע 1940, № 8.

מיט זיך — עס אָטעמט זיך גרינגער, פֿרײַער. ־ער — נעאָל. „אַן עסער, אַן א', אַ גייער איז ניט קיין ספּעציאַליסט", אַבא גאָרדין, דאָס פֿרײַע וואָרט, ב"א 1959, № 45.

א טעמפּאָ — אַדוו. < איט. מוזט. צוריק צו דעם ערשטן טעמפּאָ (וואָס מע האָט געהאַט פֿאַראַמאָלעכט אָדער פֿאַרגיכערט).

א טעמפּאָרא, א מאָרעם! — זאָק, ל. א, צײַטן! א, פֿירונגען! [שטאָמט פֿון קי־קעראָס (ציצעראָס) רעדע קענן קאָטילינאַ]. גע־ניצט מיט בב: די צײַטן זינען ערגער, די מא־ראַל פֿון פֿאָלק פֿאַלט אא. „צײַטן בײַטן זיך און מיט זיי — א ט', א מ'", חיים ליבערמאַן, שטימע פֿון טאָל. שפּאַסיק וועגן: א ט', א מ' — א וויבּער, א צרות.

אַטע'ן — גג. הויפּטשטאָט פֿון גריכנלאַנד. 1965 — 3,200 יידן [אײַנוו' — 1,852,700]. אין תלמוד — אתונא [חכמי אתונא — די פֿילאָסאָפֿן פֿון אַנטיקן גריכנלאַנד]. א רעגולערע יידישע קהילה איז אויפֿגעקומען אין א' אין 1834. בעת דער צווייטער וועלט־מלחמה האָבן אין א' געלעבט קרוב 5,000 יידן, ספֿרדים און אַשכנזים. פֿרילינג 1944 האָבן די נאַציס דע־פּאָרטירט 1,000 יידן, וואָס זינען אומגעקומען אין אוישוויץ און בערגן־בעלזן. א גרעסערע צאָל יידן פֿון א' האָבן נאָך דער מלחמה עולה געווען קיין מדינת־ישׂראל.

אַטענדירן — טרוו. ־דיר, אַטענדירט. שפּא. באַהאַנדלען עמעצן מיט אויפֿמערקזאַמקייט, באַ־דינען (א קלינענט, פּאַציענט אדגל). „דער אַנ־

געשטעלטער אַטענדירט דעם קלינענט". „איך האָב אים אַטענדירט אַזוי גוט וויִ איך האָב געקענט"; „איך בין מיך צו אַ וואָס פֿרײַ־ער"; „דער פּראָפֿעסאָר אַטענדירט בלויז אין שפּיטאָל", רייד (אַרגענטינע).

אַטענדן — אוועט & טרוו. אַטענד, אַטענדעט. אָפּ. E: to attend < 1. בײַזײַן, זיך באַטײַ־ליקן. „וויניק מעמבערס אַ די מיטינגען פֿון ברענטש", רייד. 2. באַזאָרגן, באַדינען, אויפֿ־פּאַסן. „דו קענסט גיין, איך וועל שוין אַ (צו) די קינדער"; „דריי זיך ניט אַרום, אַטענד די קאָסטאָמערס"; „זאָרגט זיך נישט, צו דעם (דאָס) וועל איך שוין אַליין אַ־". „און אַז מיר קומען פֿון סקול, העלפֿן מיר אַ די ביזנעס. אַזוי טאָקע, מיט דעם לשון, זאָגט די מאַמע", שע, מאָטל....

אַטענטאַ'ט — דער, ־ן. < אי < ל. אויס־געפּלאַנטער איבערפֿאַל צו דערהרגענען (געווײ־לער מיט פּאָליטישע כוונות). „רעוואָלוציאָנערן ...וואָס פֿלעגן פּלאַנעווען און דורכפֿירן אַ־ן אויף הויכע צאָרישע טשינאָווניקעס", מוק, מײ־נע באָגענעניש). „דעם אויספֿירער פֿונעם אַ־ן האָט מען גלײַך געכאַפּט און איבערגעגעבן צום מיליטער־געריכט", רייד. „פּענק בלײַבט לעבן ...ניט געקוקט אויף אַלע אַ־ן וועלכע בערגעל־סאָן מאַכט אויף אים", שנ, יודישע שרײַבער אין סאָוו. פֿאַרבאַנד. **־אָר** — אויספֿירער, באַ־טייליקטער אין דורכפֿירן אַן אַטענטאַט. אויך: **־טאָטער**. נר.

אַטעניי', אַטענאָום — דער. טרעפֿט זיך אין מערב־אייראָפּע און אַמעריקע וויִ אַ נאַמען פֿון אַ ליטעראַרישן קלוב, אַ ביבליאָטעק, אַ ליינזאַל, אַ קאָנצערט־זאַל אא [ווײַל אין רוים האָט דער אימפּעראַטאָר האַדריאַן געשאַפֿן אַ שול פֿאַר פּאָעזיע און אַראַטאָרישער קונסט מיט אָט דעם נאָמען. ← אַטענע.]

אַטענסיאָ'ן — די, ־ען (־עס). שפּא. אַכטונג. טובֿה. אויפֿמערקזאַמקייט. „הערט זיך צו צו זײַן וואַרט, ער איז ווערט די א־"; „אַ, אַ! איך שפּרינג אַראָפּ!". „אַזוי וויִ ער איז מיר שולדיק אַן א', פֿאַרלויפֿט ער מיר אַלע וועגן", רייד (אַרגענטינע).

אַטענע — די. בא. < איי < גר. 1. (גריכישע מיטאָלאָגיע) געטין פֿון חכמה, באַשיצערין פֿון געזעץ און געראַטטיקייט.

2. די, ־ס. קלענערע סאָרט פֿון די לענדער בײַם מיטלענדישן ים [צייכנט זיך פֿלומרשט אויס מיט אויסגעמי־קער קלוגשאַפֿט און דערפֿאַר אַ נ ג ע ר פֿ ן מיט דעם נאָמען פֿון דער געטין פֿון חכמה].

Athene noctua.

אַטענציע — די. מצ נב. < *Ru*: atenție. אויפֿמערקזאַמקייט, געוואָרנטקייט. „מאַך אַ׳ וויִ דו גייסט אין סליאַקעט [= בלאָטע], וועסט זיך נאָך פֿאַרדריפּען בײַ איבערן קאָפּ", רייד (בעס).

אַטענשן — די. מצ נב. אָפּ. E: attention < אויפֿמערקזאַמקייט. „פֿליג, גיט מער אַ׳ (צו) דעם רעדנער!", רייד.

אַטעסטאַ'ט — דער, ־ן. < אי < ל. 1. שטיין, שריפֿטלעכער דאָקומענט, סערטיפֿיקאַט אַז מע האָט געענדיקט אַ שול (סיי־וו אַ מיטלשול, אַבער אויך אַ הויכשול, אַ פֿאַכשול, אַ קונסט־שול). „קומט אַהער, דאָקטוירים, אינ־זשינערן, אַדוואָקאַטן...מיט דיפּלאָמען, אַ׳ן", פֿרוג III, 'צווייַ בילדער'. „הויפֿנווײַז פֿאַרלאָזט דער יונגער דור די שטעטלער און גייט...זוכן בילדונג און אַ׳ן זיך אויסצומענטשלען", בעמ ו. „איך האָב מיך פֿאַררופֿן אויף מײַן אַ׳ פֿון דער דראַמאַטישער שול", יובֿל־זאַ, לכּבֿוד דר' א. מוקדוני. „מחמת ער קלערט אַרויסצובאַ־קומען אַן אַ׳ פֿון אַ ייִדישער גימנאַזיע מיט פּראָבלעם אויף זעקס קלאַסן", וועס ו, 'דער לערער גרינשטיין'. אין צאַרישן רוסלאַנד האָט מען אַן אַ׳ פֿון אַ גימנאַזיע געראָפֿן 'אַ׳ זרע־לאָמטי' = אַ׳ פֿון צייַטקייט. „דער דירעק־טאָר האָט באין־אויפֿן ניט געוואָלט נאָכגעבן [אַז דער עקזאַמען זאָל ניט זײַן אום שבת] און דער גימנאַזיסט וואָס האָט שוין געהאַלטן דעם לעצטן עקזאַמען צו ענדיקן...מיט אַן אַ׳ ד'...איז אַרויסגעטראָטן ניט־געענדיקט און האָט ניט געוואָלט מחלל שבת זײַן", יופֿאָל, 1885, № 34.

2. יעדער אָפֿיציעל צונויפֿגעשטעלטער אָדער באַשטעטיקטער דאָקומענט. אַן אַ׳ פֿון פּאָליציי אַז מע האָט גוט זיך אויפֿגעפֿירט. אַ׳ פֿון דעם פֿאָרשריכטער. „ער האָט אַרויסגענומען דעם פּאַק אַ׳ן און אַנידערגעלייגט אויפֿן טיש", מ. אחון, די צוויי שוועגער, ווילנע תר״ס. „אַלזו האָט מאן לאזין דיא גנצי עצה [= שטאָראַם] הולין אוג' איניז דען הורג גוויזין ...זולכיט דיא עצה אַך פּראָטאָקלירט אוג' אַטעס־טאַטום פֿון געבין", גה, 243.

3. שריפֿטלעכער אַרויסזאָג מיט אַן אָפּשאַ־צונג. שריפֿטלעכע רעקאָמענדירונג. נייַע פּילן מיט אַן אַ׳ פֿון אַ צאָל דאָקטוירים. אָפּט איר בײַטעט. „וואָסווילט איר, איך זאָל שוין דער בעל־הבּיתט אַרויסגעבן אַן אַ׳ אויף שייַנקייט?", ספּ, סודות. „[ער] וויסט אָפּילו ניט די העלדן פֿון זײַן אייגענער קולטור, זאָלן מיר זיך ניט אײַלן אַרויסטראָגן אים דעם אַ׳ פֿון 'מער מענטש'", זשיט II, נ״ר 1912. „אַזאָ שרעק־לעכן אַ׳ האָבן ענגלענדער געקראָגן צוריק מיט צוויי טויזנט יאָר", גרינ, בלעטלעך פֿון אַ טאָג־בוך.

אַטעסטאַציע — די, ־ס. יעדער פֿאָרעם אַדער פֿראַצעדור פֿון אַטעסטירן. אַקציע פֿון אַטעסטירן. ← דוווו.

אַטעסטירן — טרוו. ־טיר, אַטעסטירט. 1. באַ־שטעטיקן (בעל־פּה אַדער בכּתב) דעם אמת פֿון אַן ענין אַדער אַ פֿאַסירונג. „אַלע די־פּים האָבן אַטעסטירט די זעלביקע אינקרימינאַציעס קעגן נאַציש לאַגער־קאָמאַנדיר", רייד. יוסף מארשל, חנוך לנער, פֿירדא, תקל״ד, ניצט אַ׳ וויִ אַ סינאָנים צו באַצײַגן. „זאָלטן זיא...פֿר שטין אונזרי קלוגהייט...זאָלטן זיא גוויש זעלבשטן אַ׳ מוזין דאש מיר...גרושי חכמה אונט תּבונה האבן", חנוך בר׳ צבי חירש איבז, אגרת בעלי חיים, העגא 1718.

2. ספּעצ. אָפּגעבן גבֿית־עדות, עדות זאָגן. אַ׳ אַז מע האָט דעם מענטשן געזונן... 3. ספּעצ. זיך אונטערשרײַבן וויִ אַן עדות, וויִ אַ באַשטע־טיקער. אַ׳ מיט דער אייגענער האַנט אַז דער דאָקומענט איז אַ ריכטיקער. אַ׳ אַז די צוואה איז גיט געפֿעלשט. „דש אַטעשטערא איך מיט מײַן אייגני האַנט (אונ׳ תותם). וואר אונטר־צייכנט יעקב דע מאַגן", שאר, קלח/ב.

אַטעפּאָליץ — די, ־ס. (באַטאַניק) טאָפּאָל־(בוים). בוים (אין אַ צאָל וואַריאַציעס) פֿון מעסיקן קלימאַט אין אייראָפּע, צפֿון־אַזיע און צפֿון־אַמעריקע. וואַקסט אין פֿײַכטע ערטער הויך און שמאָל. ווערט אָפֿט קולטיווירט וויִ אַ דעקאָראַציע. דאָס וווייכע האָלץ פֿון אַ׳ ווערט גע־ניצט דערעיקר אין דער פּאַ־בריקאַציע פֿון שוועבעלעך.

Populus.

אָטעקל — דאָס, ־עך. פּר. גאַליציע. *P*: otok. שטיקל פּעטש, מענוסע, אַרום קישקע פֿון אַ געקוילעטער בהמה. אַז מע מאַכט געפֿילטע קישקע ניצט מען אויך אָ׳עך.

אָטער — דער, ־ס (־ן). *Mhd*: otter. דזוו **פֿישאָטער**. זויג־חיהלע פֿון אייראָפּע און אַמעריקע; לעבט בײַ די ברעגן פֿון טײַכן און ימים; איז אַ געשיקטער שוויימער און דערנערט זיך דערעיקר מיט פֿיש און קלענערע וואַסער־באַשעפֿענישן.

די ברוינע גלאַנציקע פּעל פֿון אָ׳ איז אַ ווערטיק אַרטיקל אין דער פֿוטער־אינדוסטריע. „איין איינציקער פֿישאָטער קאָן...אויפֿעסן אַלע קאַרפּן פֿון אַ גרויסן טײַך", ראשית למודים, לבוב 1862. „אויף אַ זומט געוויגט זיך האָט ער, אויף אַ זומט אין טײַך געפֿאַלן, מיטן קאָפּ אַראָפּגעטונקט זיך, אין דאָס וואַסער וויי אַן אָ׳", יהואש, העאוואטא. Lutra (vulgaris).

אָטער — די, ־ן. < נאַטער, אַ נאַטער, אַן אָטער. *Mhd*: nâter. [פֿרוג] E: adder]. אויך: **אָ׳־שלאַנג**. 1. גיפֿ־טיקע שלאַנג, קרוב אַ מעטער און אַ האַלב די לענג; טונ־קל־רויטע פּעל מיט שוואַרצלעכע פּלעק־קן; לעבט אויף זו־ניקע פּלעצער אין טרוקענע וועלדער, לרוב אין די לענדער אַרום מיטלענדישן ים. באר משה פֿאַרטײַטשט 'שׂרף מעופֿף' (ישעיה, יד, 29): „ברענדיקער אוטער פֿליהדיג". מלכ פֿאַרטײַטשט 'אפֿעה' (ישעיה, נט, 5): „אָטרין". „אין דעם טורן ויל [= פֿיל] מענכר בוזר וואורם ליף, פֿון איגדשן אוג' אוטרן אוג' שלאַנגן", בבא־בוך, 250. „בײַא אוטרן אונט שלאַנגן וועלט מן אין שטראַפֿן",

ספֿר משלים, פּפּדמ 1686. „אבר שלאַנגן אודר אוטרין דיא מן ניט גיוויש וויישׂ דאז זיא דיא לעבט ממית זמן, טאר מן זיא ניט ממית זמן", לט, ע1/ב. „די גיפֿטיקע שלאַנגען, די ויטנדע אין...שפּרינגען בעסער אין פּעיער און אין וואַסער", יופֿא, 1888, № 4, ביילאַגע. Vipera aspis.

אין תּי שטענדיק אַשלאַנג, למשל: „גיפֿט פֿון אַן אַ איז אונטער זייערע ליפּן", תהלים, קמ, 4.

2. וואַסערשלאַנג. אומשעדלעכע קלייניע שלאַנג. „זי איז לייכט צו דערקענען דורך די צוויי העלע פֿלעקן בייַ די זייטן פֿון קאָפּ. זי איז אומשעדלעך, האַלט זיך אויף בימס וואַסער און דערנערט זיך מיט זשאַבעס", פּגענ, וויליג 1932, № 16. Tropidonotus natrix.

אַטערמאַנ(ט)יש — אדי. < איי < גר. (פּיזיק) וואָס נעמט ניט אויף און וואָס שטראַלט ניט אויס קיין היץ. **־מאַנטיע** — צושטאַנד פֿון זיין אַטערמאַנטיש.

אַ'מע'רשטיק — אדי. וואָס איז אָט ערשט געווען. אַן אַ'ע דערשינונג. „אַ'ער אַמאָל", צייט, גש ו. **־יקייט.**

אַטפֿא'ר — דער, ־ן. רוס [געניצט בלויז אין פֿאַרוסישטן יידיש]. וויידערשטאַנד. אָפּשטויס, צוריקשטויס. קריגן אַן אומגאריכטן אַ'.

אַטפּוסט — דער, ־ן. 1. דזון אַדפּוסט ←. „ס'פֿאַלק האָט זיך געהאַלטן אין איין צלמען און שטיל מיטגעזונגען וי אויף אַן אַ'", אפּא, פּוילישע וועלדער. 2. אויך: יאַריד, מאַרק מיט געשטעלן, סטראַגאַנעס, וואָס מע האָט אויסגע־שטעלט בייַ אַן אַ. קוק טאַן וואַסערע זאַכן מע קריגט אויפֿן אַ'.

אַטפּוסק — דער, ־ן. רוסיצ. 1. דערלויבּ־ניש פֿאַר אַ סאַלדאַט פֿון רוסלענדישער אַרמיי צו פֿאָרן אַהיים אויף אַ קורצער צייט און די צייט פֿון אורלויב. קריגן אַן אַ' אויף צוויי וואָכן. זיין אויף אַ'. „נאָך 15 יאָר אויף אַן אַ'...", קמ, 1865, № 19. 2. אורלויב, וואַקאַ־ציע בכלל. פֿאָרן אויף זומער אין אַ'. „אַז מע פֿלעגט זיך גרייטן צו אַ פּאַראָם, פֿלעגט...ער בעטן זיך אין אַ' און פֿון דער שטאָט אַוועק", פֿרוג III. שפּאַסיק: נעמען פֿון דער ווייב אַ'; דער שכל איז בייַ אים אויף אַ'. **אַטפּוסקנע** — אדי. וואָס האָט אַ שייכות צו, איז פֿון אַטפּוסק. אַ' גילט. געניצט אויך סוב. „נאָר אַז מע וויל נאָר באַרעכענען אַז די מדינה מוז האָבן מיליטער און אַז מע האָט שוין אַלע אַ' געזומען", קמ, 1862, № 2. **־ניק.**

אַטפּראַוויטעל — [וויכט ל] דער, ־עס. רוס. עקספּעדיטאָר. וועט עס פֿאַרנעמט זיך פּראַ־פֿעסיאָנעל מיטן אָפּשיקן סחורה מיט דער באַן (שיף), אַ' פֿון תּבואה.

אַטפּראַווען — טרוו. ־וועט, אַטפּראַוועט. סל. רוסיצ. odprawić :P. אַוועקשיקן, אַרויס־שיקן, אָפּשיקן. אַ' אַ פּאַסילקע. אַ' אויפֿן פֿראַנט. „[מע] האָט אים תּיכף אָפּגעשיקט אין טורמע און טאָקע באַלד אום יום־טוב מיט דעם עטאַפּ אַטפּראַוועט", קמ, 1864, № 24. „ער האָט געגומען עטלעכע טרונק ברענדן... און מע האָט אים באַלד אַטפּראַוועט", [פֿרומ־קין], ווייגדעריל בן ווייגדעריל, וואַרשע 1870. „דער סטאַראָסטע האָט זיי געזאָגט אויף דעם אויער, מע זאָל אים אַ' און מע זאָל אים נישט מענטשען", אַמעריקאַנישע גליקן, וואַר־שע 1895. „יענע וואָך, וואוהין ער האָט אָט־פֿראַוועט אַ טראַנספּאָרט געהילן", אר, 'דער שמעק טאַבאַק'. *אַ' אויף יענער־וועלט. „האָבן די זילדניעפֿקער...ערפֿונדן דעם פֿלאַן...אַ' אַלע אַרעמע קרעַנקע צו זייערע זיידעס אויף יענער־וועלט!...", צ. ה. הארנשטיין, זילדניעפֿקער לע־בענדע..., באַרדיטשעוו תּרנ"א. *אַ' צו די ווי־סע בערן = פֿאַרשיקן קיין צפֿון־סיביר. אויך מיט זיך — זיך לאָזן גיין, פֿאָרן. „איך וועל זיך בעסער אַ' אין מיין אייגענעם וינקל", וועגדרף, אַ חנופה־נאַכט אין סוכה'.

אַטפּראַוויטקע — די, ־ס. ← דפּוס. אָפּשיקונג. „דאָרט איז געווען אַן אַ' [פֿון רעקרוטן]", קמ, 1868, № 48, [נ. ברוסילאָוו, די שטילע ערד, זז' 298, 305, ניצט אַ' פֿאַר לוויה.]

אַטפּריסק — דער, ־ן. רוס. אָפּשפּרונג. „איך וויים אַז איר טראַכט זייער וויניק וועגן אַזעל־כע 'בורזשואַזנע אַ'ן' וי איך", ש. ברענמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע.

אַטפֿו' — אינטערעסקציע. אויסרופֿוואָרט (אַזוי וי) בייַם אויסשפּייַן אויף (וועגן) עפּעס (אַ־דער עמעצן), וי אַן אומאיידעלער אויסדרוק פֿון ביטול, פֿאַרדראָס אא. „אַ'! זע נאָר...אַז דער רוח זאָל דאָס נעמען", א. מ. פֿוקס.

אַטקאַ'ז — דער, ־ן. רוסיצ. (שטרענגער) אָפּי־ציעלער אָפּזאַג (מצד עמעצן וואָס האָט מאַכט). „נאָר ער האָט אים געענטפֿערט מיט אַ פֿעסטן אַ'", ארז, קמ, 1867, № 36. „ניט געוואויגט צו הערן פֿון איר מאַן אַן אַ'", אמד, דער גואל, וויליג 1866. וועגל: **אַטקאַזע(וע)ן, אַט־קאַזשען.** דער דאָקטער האָט אים אַטקאַזע־וועט דאָס לעבן. אויך מיט זיך — זיך אָפּ־זאָגן. „דערוויל וועט קאָסטן טייַער, וועלן זיך פֿיל אַ'", קמ, 1868, № 29.

אַטקאַזטשיק — דער, ־עס. רוסיצ. נר. 1. וועג עס זאָגט אָפּ (פֿון אַן אַרבעט אא). 2. וועג עס זאָגט זיך אָפּ אונטערצוואַרפֿן אַ באַפֿעל. „לויט די סאָוועטישע טורמע־רעגולא־ציעס מוז מען געבן דרייסיק דעקאַ ברויט אַפֿילו פֿאַר אַן אַ' (אייגער וועלכער זאָגט זיך אָפּ צו אַרבעטן)", אמעריקאַנער, 1958 XII 5.

אַטקאַ'ס — דער, ־ן. רוסיצ. 1. שיפּוע פֿון אַ בארג, פֿון אַן אָנשיט. „צום גליק איז דאָס [= אַנ־[אַראָפּפֿאַלן] געווען אויף אַ נאָסיפּ [= אַנ־שיט] און ער האָט זיך באַלד אַראָפּגעקייקלט פֿון אַ'", יופֿא, 1887, № 34. 2. דאָס וואָס איז באַלכסון. אונטערשפּאַרן דעם פֿלויט מיט אַן אַ', מיט אַ קרום אָפּגעזונגע קלעצל.

אַטקאָפּיק — דער, ־עס. סל. 1. אָפּשניצל. גיין צום שוסטער אַרויפֿצוקלאָפּן אַן אַ' אויף דער זויל. „אַרויפֿלייגן נייַע זוילן איז צו טייַער, סיועט זמן געזונג אַ פּאָר אַ'עס", רייד. 2. אַ קאָסינקע, אַ דרייקאַנטיקע פֿאַ־טשיללקע פֿאַרן קאָפּ אָדער האַלדז, דיאַגאַנאַל (קאָסע) אָפּגעשניטן פֿון אַ גאַנצן שטיק מא־טעריאַל.

אַטקופּ — דער, ־ן. רוסיצ. (אין צאַרישן רוס־לאַנד) 1. אַרענדע פֿון מאַנאָפּאָל־אַרטיקלען; אַקציז. „אַלע אַ'ן וועל איך נעמען אין פּאָדראַד און וועל אַנהייבן לעבן מיט פּאַראַד", אבג. „וואָרעם ער איז אויך געווען פֿרייער אַן אַב־יעדטשיק אין אַן אַ'", קמ, 1867, № 13. „איר זענט דאָך אַ בן־תּורה און קענט שריי־בן, וואָס דאַרפֿט איר נאָר אין אַ' בלייַבן?", נאָר, די בארד. „איך געדענק נאָך די אַלטע צייטן, די גליקלעכע, די ליכטיקע גאָלדענע טעג פֿונעם אַ' מיט די קאָנצעסיעס", ש. פֿרוג III. „עס איז זיי פֿאַרבליבן דער דאָזיקער נאָמען נאָך פֿון אַ', פֿונעם אַקציז", שע, 'אַסעלע סא־לאָווי'. 2. סתם אַרענדע. „[דער] פֿאַטער האָט די אָזערע אין אַ' געהאַט", י. בודזאָהן, דאָס חנוכּה ליכטשל, וילנע 1895. „— הייסט עס, קלערט איר נעמען דאָרט דעם פּאָדראַד? אַ בית־המקדש סטראָיען...ניין, איך נעם דעם אַ' דאָרט, אַ געשעפֿטל פּערווי סאָרט", פֿרוג, 'משיחס צייטן'. 3. אויסקופֿגעלט. כאַבאַר.

־נאַי'(ע) — אדי. „עפּעס אַן אַ' יאָלד מיט אַ פּאַפּירענער מאַנישקע שלעפּט פֿאַרשימלטע קאָלבאַסן פֿון זיין צעריסענער רייזעטאַש", קמ, 1868, № 49.

אַטקופֿשטשיק — דער, ־עס. רוסיצ. נר. ← אַטקופּ. אַקציזניק. רענדאַר. אַן אַ' פֿון בראַנפֿן. „און אַז דער אַ' וועט פֿאַרדינען וויי־ניקער מיט ר' זהוביס אַ יאָר וועט ער...בדלות ווערן?", ייל, פּוילישע יונגל, אַדעס 1895. „די גנדיס זאָלסטו אָפּגעבן כּבוד...די ראָשי־הקהל ...בעלי־טאַקסעס, אַטקופּציקעס, צעכמטסטער וכדומה", יצחק בער לעווינזאָן, הפֿקר־וועלט.

אַטקראָוויענע — אדי. רוסיצ. נר. אָפּנהאַר־ציק. „אַ'ער מענטש. „לסוף האָט ער דעם פּאָ־סעסאָר געזאָגט אַ', אַז ער קען אים דעם קאָנטראַקט ניט זאַאָוון", קמ, 1868, № 22. „איר מעגט אַ ביסל פֿאַראיבל האָבן, אַ' איך האָב ליב צו זאָגן דעם אמת אין די אויגן", יופֿא, 1882, № 41.

אַטקריסקע — די, ־ס. רוסיצ [שטאַרק פֿאַר־שפּרייט אין רוסלאַנד]. 1. פּאָסטקאַרטל. אָ־שרייבן, אַוועקשיקן, קריגן אַן אַ'. „אויפֿער לאַמטערן מיט דער אַ' האָב איך ערהאַלטן", פ. זאַמאָשטשין אין אַ ברייוו צו טפ, 1895 [יובל XXIX]. „דער ברייוו איז געווען נאָר אַן אַ'", א. ו. אלטמאַן, דער פֿאַברייקאַנט, וילנע 1893. „זייַט געזונט און שרייַבט אַ'ס...אָדער איך שרייַב אַרייַן אַן אַ' צו מיין שותף", שע, 'אַ דאָקטער'. „— און איך האָב אויך אַ קאָפּיקע!...[האָבן מיר דרייַ קאָפּיקעס] קאָ־ראָט אויף אַן אַ'", אר, 'צוויי ברידערלעך'. 2. בילד(ל) אויף האַרטן פּאַפּיר, די גרויס וויי אַ פֿאָסטקאַרטל. אַן אַ' מיט דער הויפּטאָס פֿון דער שטאָט.

אטר — [איטער] דער, ־ס (זו). אויך: **איטר.** < שופֿטים, ג, 15. געלינקטער. וועט עס טוט אַלץ מיט דער לינקער האַנט. „אַן א' לייגט תּפֿילין אויף דער רעכטער האַנט", קי־צור שולחן ערוך.

אַטראָבירן — טרוו. ־בירט, אַטראָבירט. אַרכ. *Fr*: attraper > . כאַפּן, פֿאַרנעמען. „זיצא ווישן...אין דרײַסיג טאָג ווערן מיר צו דיר גרייכין און ווערן דיך אַ אין גימערק דײַן ערבֿ", אַלפּטנדר סענדר עטהוזין, בית ישׂראל ובית החבירה, אַמשט 1724.

אַטראָוץ — די, ־ס. רוסיצ. 1. סם. „מע קען עס אין מויל ניט נעמען, ס׳איז אַן אַ״ר", רייד. 2. זייער שלעכטער מענטש (געווײנלעך ווען אַ פֿרוי). ווי קען ער לעבן מיט אַזאַ אַ.

אַטראָנטאָ — גג. אויך: **אוטראָנטו**. שטאָט אין דרום־איטאַליע. אַ ייִדישער ישובֿ זאָל אין אַ האָבן עקסיסטירט זינט טיטוסן, וואָס האָט אַהין געבראַכט געפֿאַנגענע נאָך דעם חורבן. געשמט אין מיטלעלטער מיט איר גרויסער ישיבֿה. אין די קרײַזן פֿון רבינו תם איז געוען אַגגענומען דער פֿאַראַפֿראַז: ׳כי מבאַרי תצא תורה ודבר ה׳ מאוטרונטו׳. דער ייִדישער ישובֿ איז חרובֿ געוואָרן סוף 15. י״ה.

אַטראָס — אַדוו. שפּאַ. אויף הינטן, צוריק. „כאַפּ אַ קוק אַ״ר", רייד (אַרגענטינע). **א׳אַדאַ** — דער & די. פֿאַרשפּעטיקטע(ר), צוריקגעשטאַנענע(ר). „מע זעט גלײַך אַז דער בחור איז עפּעס אַן אַ״ר", רייד. **א׳ירן** — זײַן צוריקגעשטאַנען; פֿאַרשפּעטיקן.

אַטראָפֿי׳ן — דער. בא. עקסטראַקט פֿון גיפֿטיקן געוויקס אַטראָפּע →, גענוצט אין דער פֿאַרמאַצעוטיק וויַ אַ שלאָפֿמיטל, אַ רפֿואה קעגן אַסטמע, צו מילדערן ספֿאזמען אאַ. „כדי צו שטילן די וווייטיקן און דאָס קוועטשענישׂ זײַנען פֿאַראַן אַנדערע מיטלען, ווי פּאַנאָפֿאַן, מאָרפֿיום, אַ״ר, פּגענ, וויליגע 1929, № 15. **־פֿיזם** — פֿאַרגיפֿטונג מיט אַ.

אַטראָפּע — די, ־ס. (באָטאַניק) גיפֿטיקער וואַלד־געוויקס פֿון אייראָפּע און מערבֿ־אַזיע, מיט פּורפּור־בלומען און שוואַרץ־וויאָלעטע יאָגע)דעס (משׂגעת־קאַרשן), פֿון די בלעטער און וואָרצלען פֿון אַ באַקומט מען אַטראָפּין.

Atropa belladonna.

אַטראָפּיע — די, ־ס. < איי < גר [ניט־דערנערונג]. 1. אויסצערונג, איינצערונג פֿון אַ קעמערל, געוועב, אַרגאַן, טייל פֿון קערפּער מחמת דעפֿעקטיווער בלוט־צירקולאַציע (אַדער אויך אַנדערע סיבות). אַ פֿון אַרגאַנען וואָס זײַנען מער גיט נייטיק פֿאַרן לעבן. פּאַטאָלאָגישע אַ פֿון אַן אבר. אַ פֿון די מוסקלען פֿון די הענט און פֿון די פֿיס. „לאַנגזאַמער צוריקגאַנג פֿון אַלע געשלעכט־אַרגאַנען [בײַ פֿרויען] ביז צו פֿולשטענדיקער פֿאַרקלענערונג (אַ׳)", פּגענ, וויליגע 1928, № 21.

2. בכלל איינדאַרונג, אָפּשוואַכונג, דאָס אויפֿהערן פֿונקציאָנירן. „דאָ האָבן מיר אַ פֿולשטענדיקע אַ פֿון געפֿילן בכלל", א. גאָלאָמב, יובל IV, 1. „ניט אַנדערש נאָר ער לײַדט אויף אַ פֿון חובֿ־געפֿיל", רייד. **־פֿיש** — אַדי. **־קייט** — צושטאַנד פֿון אַטראָפּיע, ספּעצ דאָס אויפֿהערן וואַקסן.

אַטראָפּירט — אַדי, פּאַר ← דוווו. אַ׳ע געפֿילן. אַן אַ׳ע האַנט. „מוזן אין אונדז אויפֿגעוועקט ווערן האַלב־אַ׳ע קינסטלערישע קרעפֿטן", יג, תּוך ו. **־קייט** — „ליגנט, פּאָגראָם, מלחמה, קלאַסנקאַמף, הונגער, זגות, מאַראַלישע אַ״ר", נאַד, טינט און פֿעדער, נ״י 1936.

אַטראָפֿירן — טרוו. ־פֿיר, אַטראָפּירט. מאַכן אַז עפּעס זאָל אָפּצערן, אײַנדאַרן, אײַנשרומפּן, אויפֿהערן פֿונקציאָנירן. אָפּט אין פּאַסיוו. „אַ שאָס האָט אַטראָפֿירט די פֿיגער פֿון דער רעכטער האַנט", רייד. „דער רוסישער פּויער איז שרעקלעך אָרעם...בײַ אים זײַנען אַטראָפֿירט געוואָרן אָפּילו די נאַטירלעכע באַדערפֿענישן", בן־חוּפּש, א פּאָליטישע אַדער א סאָציאַלע רעוואָלוציע? [נ״י 1905]. „זײַן באַגײַסטערונג פֿאַר פּרצן וויַ אַ קינסטלער איז געוועזן אַזוי גרויס, אַז זײַן...קריטישער חוש...בנוגע פּרצן איז אינגאַנצן אַטראָפֿירט געוואָרן", מוק, י. ל. פּרץ און דאָס יידישע טעאַטער. „אין אים איז אַטראָפֿירט געוואָרן אַ וויכטיקער חלק פֿון זײַן עמאָציאָנעלער ירושה", גרינ, איד און וועלט. „אַ פּראָדוקט פֿון גלות וואָס האָט אָפּגעשטעלט און אַטראָפֿירט די אַנטוויקלונג פֿון אונדזער נאַציאָנאַלן לעבן", ש. ראָזוידאָוויטש, יובל XXI, 2. **־ונג** — „די אָפּגעטעמפּטקייט און אַ פֿון יענדן חוש פֿאַר יושר און גערעכטיקייט", ש. לעשצינסקי, פֿאָס, 1953 I 2.

אַטראָציטע׳ט — די, ־ן. < איי < ל. אַכזריות. די נאַצישע אַ׳ן. „ניטאָ קיין מלחמה אַן אַ׳ן", רייד.

אַטראָקאָרפּוס — דער, ־ן. **ברויטבויִם**. (באָטאַניק) ׳בוים פֿון ברויטפֿרוכט׳. וואָקסט אין טראָפּישע און סובטראָפּישע געגנטן. די פֿרוכט פֿון אַ האָט די פֿאָרעם פֿון אַ גרויסער מעליקער בײַרנע און פֿאַרעמט אַ וויכטיקן פֿלאַץ אין דערנערונג פֿון די אָרטיקע אײַנוואוינערס.

Atrocarpus.

אַטראָקאָרפּוס — אַדי. < איי < ל. 1. וואָס האָט דעם פּוח צוצוציען (מיט שייגקייט, חנעוודיקייט אַדער מיט נוציקייט, פּראָקטישקייט). צוציעוודיק. „וען זי פּוצט זיך אויס, איז זי נאָך אַ׳ער", רייד. אַן אַ׳ בילד. אַ׳ער אַנדאַט. „אַזוי וויַ אונדזער האַנדלס־באַלאַנס איז אַן אײַנזײַטיקער, אַ נעגאַטיווער, איז יעדער עקספּאָרט זייער אַ״ר", צ.

2. (פֿיזיק) וואָס ציט צו. אַ׳ע קראַפֿטן. אַ׳ער מאַגנעטיזם. **־קייט** — אַ׳ פֿון דעם אַנדערן געשלעכט. „אַפּשאַטונגען בנוגע פֿיזישער אַ״ר", לז, יובל II־XXXI.

אַטראָקציע — די, ־ס. 1. אַקט אַדער פּראָצעס פֿון צוציען. נאַטירלעכע אַדער קינסטלעכע אַ׳. שאַפֿן אַן אַ׳. 2. באַזונדערע זאַך (זאַכן) וואָס טיילט זיך אויס און ציט צו דעם אויפֿמערק. דאָס בילד, געבראַכט פֿון רוים, איז געוואָרן אַן אַ׳. וואָס זײַנען די אַ׳ע אויף דער אויסשטעלונג, אויפֿן יאַריד אאַזוי?

3. באַזונדערער, ספּעציעלער מענטש, פֿאַר־וויילער, קינסטלער, פֿירער אע וואָס ציט צו. „ווער וועט זײַן די אַ׳ אויפֿן אָוונט?", רייד. „אַ גוטער רעדנער איז תּמיד אַן אַ״ר", רייד. די ביידע סטאַרן, די אַ׳ס. „ווי שרײַבט מען וועגן פֿאַריז, ניט דערמאָנענדיק די פֿאַריזער מיידלעך, די גרויסע אַ׳ פֿון פֿאַריז", מוק, מיינע באַגעגענישן. 4. אַלץ וואָס העלפֿט אַרײַנציען אַן עולם, העלפֿט פֿאַרווילן. די אַ׳ פֿון דער פֿאַרשטעלונג, די שיינע דעקאָראַציעס. ברענגען אַן אַ׳. „אויך מחוץ בערלין איז די פּורים־שפּיל געווען אַן אַ׳ פֿאַר ניט־יִדן", י. שאַצקי, יובל XV, 1.

5. (פֿיזיק) קראַפֿט צווישן צוויי פֿאַרטיקלען מאַטעריע וואָס ציט זיי איינס צום אַנדערן. כּוח־המושך. געזעץ וועגן אַ׳. וועראַק־טירן.

אַטרוטע — די, ־ס. *P*: otruta. [= פֿאַרסמט.] [סם =] *Uk*: отрута. סל. סם. סם־המות. ביטער ווי גאַל — אַן אמתע אַ׳. „פֿע, אין מויל ניט אַרײַנצונעמען, אַן אַ׳!", רייד.

אַטרי(י)א׳ד — דער, ־ן. רוסיצ. אַרמיי־אָפֿטייל. אַ׳ פֿון פֿאַרטיזאַנער. „האָבן זיי געזומען געפֿאַנגען אַ קליינעם אַטראַד פֿראַנצויזן", קמ, 1865, № 10. „מע האָט זיי באַלד אָפּגעשיקט מיט אַ גרויסן אַטראַד נאָך די גרענעצן פֿון מאַראָקאָ", אמת, די ווינטערנאַ זאָהאַראַ, ווילנע 1868. „ער וועט נאָך הינט אויסטיילן אַן אַ׳ פֿון אַ מאַן דרײַסיק", ש. גאָדינער, דער מענטש מיט דער ביקס, מאָסקוע 1933. „די קעמפֿער פֿון אַטריאַד זײַנען אַלע געווען ערשטקלאַסיק באָאָפֿנט", לייב קאָניוכאָווסקי, יובל XXXVII. „אַז דאָוידקא איז געקומען אין אַ׳, האָט מען פֿון אים אונטערגעהויקט צו ביס־לעך", שמחה סנה, ׳דאָס געשריי אין דער נאַכט׳.

אַטריבו׳ט — דער, ־ן. < איי < ל. 1. תּוכיקע אייגנשאַפֿט, אַזאַ וואָס איז ספּעציפֿיש, איז אַ סימן־מובהק פֿון אַ סובסטאַנץ. אידיי, דערשײַנונג. „די אוראַלטע אַן פֿון גאָט לויט שמות, לד, 5: אַ דערבאַרעמדיקער, אַ לײַטזעליקער, אײַנגעהאַלטן אין צאָרן, רײַך אין גנאַד און טרײַשאַפֿט". די ספּינאָזישע אַן פֿון שטח און דענקען. „אַלע אַן וואָס מע שרײַבט צו צו גאָט האָבן בלויז דעם זין פֿון אַ משל, פֿון אַ בילד, דערגייען אַבער ניט צום תּוך", קאָר ו. „אויב עס זײַנען פֿאַראַן פֿאָזיטיוע אַן פֿון אַן אָדם העליון, זײַנען עס געטלעכע אַן, מדותיו של הקדוש־ברוך־הוא, הדבק במדותיו", דר׳ ה. זענדמאַן, טמז, 1961 VI 2. „דער יודאַיזם...ווי אַ טייל פֿון דער יידישער נאַצאָנאַלער קולטור שטעלט מיט זיך פֿאַר דעם אַ פֿון דער יידישער נאַציאָנאַלער אי־דייע", זשיט VII, נ״י 1917. „התלהבות איז נישט קיין געטלעכער אַ, התלהבות איז גאָטס מתּנה פֿאַרן בן־אָדם", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מזרח דור ו. „זײַנען ליבשאַפֿט, באַרעמהאַרציקייט און געראַטנקייט די געטלעכע אַן אי־נעם מענטש", פּרץ, געדאַנקען און אידיען.

2. קוואַליטעט וואָס איז ספּעציפֿיש. „די צוויייטע דראַמע זײַנע...האָט אַלע אַן פֿון אַ דראַמע", מוק, פּרץ און דאָס יידישע טעאַטער.

„מיט פֿעלקער גלײַך: מיט מלוכהשאַפֿט, מיט אַלע נאַציע־אַיגן פֿון פֿעלקער", אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־טײַטש. „פֿון צו פֿיל חלום און צו פֿיל וואָר — וואָס וויסטו פֿון זייערע אַיגן?", אלטער עסעלין [אַפֿקלעב 1957]. 3. עמ־פֿאַטישע אַטריבוציע, אַטריבוציע (אַדער גרע־מער) וואָס ציט זיך צו אַ סובסטאַנ־טיוו. געווייגלעך וועלכער אַ אויסגעדריקט דורך אַן אַדיעקטיוו, אויך דורך אַ סובסטאַנ־טיוו מיט אַ פּרעפּאָזיציע, דורכן פֿאָרמאַטיוו אַא.

אַטריבוטי'וו — אַדי. ← דפֿוי. פֿפֿ: אַ'יש, נר. וואָס איז פֿון אַן אַטריבוט, וואָס איז אַ שייכות צו אַן אַטריבוט אַדער פֿאַרבינדט אַן אַטריבוט. אַ'ער אַדיעקטיוו. „זיך צוגעוואוינען צו דער אַ'ער פֿאָרעם", זר, יופֿא, 1938, № 1. „פֿון אַן אַדווערביאַלער פֿראַזע קען ווערן אַן א'ע, אויב די פֿראַזע ציט זיך צו אַ סובסטאַנ־טיוו און נית צו אַ ווערב", יושפ XX, 3. קויט.

אַטריבוטירן — טרוי. טיר, אַטריבוטירט. 1. צוציען; צושרײַבן, צוערקענען. „דערי־בער אַטריבוטירט דער מדרש דעם גאָנצן וועלט־באַ־שאַף צו ישׂראל", אבא גאַרדין, יודישע עטיק. 2. צושרײַבן, געפֿינען אַן אַטריבוט צו אַ סובסטאַנטיוו.

אַטריבוציע — די, ־ס. 1. פֿונקציע אַדער התחײבות, וואָס מע שרײַבט איינעם צו. „דאָס גייט נית אַרײַן אין מײַנע א'ס". 2. סכום רעכט פֿון אַ יחיד אַדער אַ גרופּע (באַקומען וי אַ פּריווילעגיע לויט אַ כאַרטיע אא). „האַ־בן אַנטוויקלטע געמיינדן...לאַנגזאַם, יעדעס מאָל מיט אַ ספּעציעל דערלויבעניש...זייערע א'ס (רעכטן) פֿאַרשפּרייטן, פֿאַרטיפֿט", פּרץ, געדאַנ־קען און אידייען.

אַטריום — דער, ־ס. < איי < ל. 1. (אין אַנטיקן רוים) גרויסע סאַליע, אינעווייניקסטער הויף אין די הײַזער פֿון די רײַכע פּאַטריציער. דער א' האָט געדינט וי אַ סאַלאָן אויפֿצונעמען געסט. 2. (אַנאַטאָמיע) איינס פֿון די אייבערשטע צוויי קעמערלעך פֿון הארץ וואָס קריגן בלוט פֿון די וועגעס.

אַטריזשקע — די, ־ס. רוסיצ. 1. גרעפּק. אַרויסרײַס פֿון די אינעווייניקסטע גאַזן דורכן מויל. פֿון אַזעלכע מאכלים באַפֿאַלט די א' בית נאָכן ערשטן תּענית. 2. שלעכטער טעם אין מויל פֿון גיט־פֿאַרדײַטער שפּײַז. אַן א' פֿון נעכטיקן טשאָלנט.

אַטרע'ז — דער, ־ן. רוסיצ. שטאָף אָפּגעשני־טן פֿון אַ באַל סחורה, וואָס איז געווען אויף אַ מלבוש. קויפֿן אַן א' פֿאַר אַן אָנצוג און נאָך אַן א' אויף אַ מאַנטל. 2. רעשטל פֿון שניט־סחורה. אַן א' קאָסט וויניקער.

אַטרעמבעם — די, בפֿ. *P*: otręby. > 1. קלײַען, הײַטלעך פֿון תּבואה־קערנער. 2. אָפּפֿאַל, פּסולת. „האָב נית צו טאָן מיט די א'", רייד.

אַטרעקשן — די, ־ס. אָפֿ. *E*: attraction. > אַטראַקציע. „א קונצנמאַכער איז שטענדיק אַ גרויסער אַ פֿאַר (צו) קינדער", רייד.

אַטש — אינטערעקציע. < אוק. בענציט בײַם אויסדריקן פֿאַרוואונדערונג, פֿאַרדראָס, בייזקייט. „א', וי סע רעדט עס מיט אַ טאַ־טן. ביסט אַ מבֿין?".

אַטשאַדעט וועלן — פֿאָסיוו. וועלן אַטשא־דעט, בין אַטשאַדעט געוואָרן. פֿאַרטשאַדעט ווערן. קריגן קאָפּווייטיק, קאָפּשווינדל פֿון טשאַד, רויך. אויך פֿיג. „דער קאָפּ האָט זיך מיר פֿאַרדרייט, איך בין בענוען שיכור, עפּעס וי א' געוואָרן", שע, דאָס גרויסע געוויסן.

אַטשאָ'ט — דער, ־ן. סל. רוסיצ. אוטשאָט. אָפּרעכענונג. דין־וחשבון. געבן, קריגן, אָפּנע־מען אַן א'. „אפֿשר וועט דער א' באמת די־נען פֿאַר אַ מוסטער אין אַנדערע אַנשטאַלטן", קמ, 1869, № 20. „פֿון זיי נעמט איר דען אָפּ וועג ניט אין א'?", פֿרוג III. „ליבער גאָט! דו ביסט דאָך באַלעבאָס, קומט דיר ניעפּרע־מענאָ אַן א'", צייט, גל III. **נאָסט** — די, ־ן. [גענייצט בלויז אין פֿאַררוסישטן יידיש.] „בפֿרט אַז ער שטעלט שטענדיק צו א' אַלע יאָר", קמ, 1868, № 15.

אַטשאַיענע — אַדי. רוסיצ. זייער מוטיק. וואָס שטעלט זיך ניט אָפּ פֿאַר אַ ספּנה. אַן א'ר, גייט אַליין קעגן דרכי. אַן א'ר וואָס טראָגט אַרום פּראָקלאַמאַציעס.

אַטשאַקאָ'ו — גג. שטאָט אין אַדעסער קרײַז. 1897 — 1,480 יידן [10,786 אינוו']. געווען ים־באַזע פֿון טערקײַ. אין 1788 האָבן רוסן אײַנגענומען א'. געבליבן דער אויסדרוק: אײַנ־נעמען א' = אויפֿטאָן אַ גרויסע זאַך. „גלײַך וי איך האָב דאָ אײַנגענומען א' אַדער גע־וואונען אַן אוצר", שע, 'עולם הבא'.

אַטשאַרעוועטן — טרוי. ־רעוועט, אַטשאַרעוועט. סל. אויך: **אַטשאַראָוועטן**, רוסיצ. 1. פֿאַר־קישופֿן (מיט שייקייט, חן, קלוגשאַפֿט). זי קען אַלעמען א' מיט אירע אויגן. 2. פֿאַר־דרייען דעם קאָפּ מיט פֿאַלשע רייד. א' די אַל־מנה און אויסנאַרן בײַ איר צירונג.

אַטשו' — אינטערעקציע. אויסרופֿוואָרט, גע־ניצט בײַם פֿאַרטרײַבן חזירים. „לויפֿנדיק שרײַט ער הויך אויף אַ קול: — אַטשו! אַטשו! חזירוקע", אי. דרוקער, קלעזמער, קונץ 1940.

אַטשוכען זיך — אוטוו. כע זיך, זיך אַטשו־כעט. *Uk*: очухатися > דזוי אויסטשוכען (זיך) ←.

אַטשומי'ען זיך — אוטוו. ־מייע זיך, זיך אַטשומייעט. סל. אויך: **אַטשומיעט ווערן**. זײַן, ווערן איבערראַשט, פֿאַרוואונדערט, גע־פֿלעפּט. „איך האָב זיך אַזוי אַטשומייעט, ווען מע האָט מיר אָנגעזאָגט אַז ער איז אונדזער נאַטשאַלניק", רייד.

אַטשיבקעס — די, בפֿ. *R*: отшибка >. גרינע ציבעלעס, שטשיפּיאַ. אָפּשנײַדן די א', זיי צעשנײַדן און עסן מיט סמעטענע.

אַטשי'סמען — טרוי. ־טע, אַטשיסטעט. סל. 1. אָפּרייניקן פֿון שמוץ. אויסרייניקן. א' די שטיוול. 2. פֿיג. באַגנבֿענען. אויך מיט זיך.

אַטשיסטקע — די, ־ס. רוסיצ. נר. 1. אויס־רייניקונג. 2. אַבאָרט. אויסקראַצונג. „פֿון די אָפּטע א'ס (אַבאָרטן) איז משמעות בײַ אײַך געוואָרן אַן אָנצינדונג פֿון דער הייבמוטער", פֿגענ, בריוזקאַסטן, ווילנע 1930, № 7.

אַטשיסק — דער, ־עס. (־ן). *P*: odcisk. הינעראויב. מאָזאָל. „אַז מע האָט ניט קיין פֿיס, האָט מען ניט קיין א'ן", פֿוול. עס קוועטשט אים דער א'. „א לעזער...פֿון וואַרשע פֿרעגט אַ מיטל קעגן א'עס", פֿגענ, ווילנע 1924, № 10. אָנטרעטן אויפֿן א' = אָנרירן אַ ווייטיקדיק אָרט.

אַטשיסקע — די, ־ס. 1. דזוי דפֿוי. „פֿון דער ציבעלע שנײַדן פּענעצלעך...צוליייגן צו דעם מאָזאָל און פֿאַרבאַנדאַזשירן, פֿון דעם ווערט די א' ווייך און זי שיילט זיך אָפּ", טאַרלער רבי, סגולות ורפֿואות, [לאָדז, 1910?]. 2. (שוס־טערייַ) אָפּדרוק פֿון פֿוס אויף פּאַפּיר. 3. (שוס־טערייַ) פֿאַדערשטער טייל פֿון קאָפּוול.

אַטשיפֿעק — דער, ־פֿקעס. *Uk*: очіпок >. דזוי טשעפּעק, טשיפּיק. געשטריקטער קאָפּצי־דעק [פֿאַר חתונה־געהאַטע פֿרויען, עלטערע מענטשן]. „אַווי דערציילט אייניע אַ כוואַסטקע גויע מיט אַ בריייטן א' און מיט אַ רויט פּנים", שע, 'פּסח אין דאַרף'.

אַטשיק — דער, ־עס. פֿקפֿ: **אַטשיקל**. דזוי האַטשיק. אַ'עס פֿאַר די מאַנטלען. „מיט שנור און אַ כאַפּ איך פֿיש און מיידלעך — מיט אַ וואונק, אַ קוש", הר, אונטער גאָטס הימלען. „אַן אַ'ל צו כאַפּן פֿיש", יאָכ.

אַטשיק — ← אַטשעק.

אַטשיקירן — טרוי. ־קיר, אַטשיקירט. שפּא. achicar. פֿאַרקלענערן, דערנידעריקן. „מע דאַרף אַ' די הוצאות", רייד (אַרגענטינע). מיט ז'ך — „אַטשיקיר זיך ניט פֿאַרן דירעקטאָר פֿון באַנק", רייד.

אַטשישטשענע — אַדי. רוס [געניצט בלויז אין שטאַרק פֿאַררוסישטן און פֿאַרגרעבטן יי־דיש]. אויך: **אַטשיסצענע**. אָפּגעריניקט. אָפּגעריניקטער (שטאַרקער) בראַנפֿן. „[יידן] פֿרע־סן ניט צו פֿיל...זויפֿן ניט צו פֿיל ביר, וויין און אַטשיסצענע", יופֿאַל, 1887, № 21. „מיר האָבן שוין אין מאַנאָפּאָלקע א', א מחיהדיק ביסל משקה", פּב.

אַטשענע מאַוטקע — פֿראַזע. רוסיצ [געווען פֿאַרשפּרייט אין צאַרישן רוסלאַנד]. 1. פֿאַרהער פּנים־אל־פּנים מיט אַן עדות וואָס באַשולדיקט. געבן, קריגן אַן א' ס'. שטיין אויף אַן א' ס'. „בײַ דער א' ס' אין דעם טריבונאַל...האָט דאָס מיידל...דעם מערדער ערקענט", יופֿאַל, 1887, № 23. „אַז די פּאָליציי האָט אים געפֿונען, איז דער יונגל געשטאַנען מיט אים אַ ס'", שמעון בעקערמאַן, דער מאָרגן שטערן, אַדעס 1884. „אַן א' ס' בײַם סליעדאַוואַטל", ייל, פּוילישע יונגל, אַדעס 1895. 2. זעאונג אין תּפיסה. „ענדלעך האָט זיך דער פֿאַטער דערשלאָגן צו אַן א' ס' מיט איר", קמ, 1868, № 51.

אַטשענע — די, ־ס. אויך: **נאַטשינע**. *B*: нацина > 1. בלעטער און בכלל דער גאַנצער אייבערשטער טייל פֿון אַ גרינס,

וואָס זײַן וויכטיקסטער שפּײַז־טייל איז אין דער ערד. א׳ פֿון בולבעס, פֿון בוריקעס, פֿון רע־טער. „די רעכטע פֿרוכט פֿון קאַרטאָפֿל ליגט אין דער ערד און דרויסן איז נאָר די אָצעלע, וואָס טויג צום טעמל", אמד, בארוסקע דער שומר, ווילנע 1871. 2. ספּעצ. דינער וואַרצל פֿון קאַרטאָפֿל, וואָס פֿון דעם וואַקסן אַרויס עטלעכע קאַרטאָפֿל. „מע רײַסט אָפּ די בולבעס פֿון די אָ׳ס און מע פֿאַרברענט די אויסגעטרי־קנטע נוצלאָזע שטענגעלעך", רייד. 3. שפּײַז פֿון בוריקעס־בלעטער.

אָטשעפּ — דער, ־ן, ־עס, טל. אויך: **אָצעפּ**. 1. דרענגל וואָס מע ציט מיט אים עמערס וואַסער פֿון ברונעם. דעם א׳ האָט מען דער־טרונקען אין ברונעם און וואַסער האָט מען געמוזט אַרויסציען מיט די לייצעס. 2. שלאַג־בוים, קאַנטאָר־שטאַנג (בײַ א גרענעץ, בײַ אן איבערפֿאָר איבער א באַן־ליניע). בײַם א׳ האָבן פֿורן און פֿוסגייערס אָפּגעוואָרט ביז דער צוג וועט אַדורך.

אָטשעק, אָטשיק — דער, אָטשקעס, אָטשי־קעס. < טל, oчко. 1. פֿאַניר וואָס איז ווײַס(לעך) און האָט קײַלעכדיקע טונקל־ברוינע פֿלעקן וואָס דערמאָנען אין הינעראויגן אָדער אויגן. 2. מין פֿון קליאָן־בײַמער וואָס פֿון זייער האָלץ וועט געמאַכט דער פֿאַניר וואָס הייסט א׳. „צוקער־קליאָן אָדער אַמעריקאַנער קליאָן. אין פֿאַרקויף און צוויטן סטאַליאַרעס באַקאַנט אונטערן נאָמען אָטשעק", בער.

א׳טשערע(ד) — די (דער), ־עס, ־ן, רוסיצ. אַגאַנעק (←). רײַ בײַם קויפֿן עפּעס; רײַ אַנ־צוקומען צו א באַאַמטן, בײַם אַרײַנקומען ער־געץ. שטיין אין א׳ נאָך ברויט. אַרויסגיין פֿון א׳. „עס וואַרטן...דאָרט היגטער דער טיר נאָך מענטשן, איטלעכער מיט זײַן 'אָטשערעד'", שע, 'בײַם דאָקטאָר'. „אין זיצונג־זאַל...איז גע־שטאַנען אַן א׳, אַלץ תּכשיטים...אונדזערע גע־בענטשטע צאַצקעדיקע יונגעלײַט", משה קוד־ניצקי, דרײַ שותּפֿים, גראָדנע, יאָר?

אָטשערעדן — אוטו. ־עדע, (נע)אָטשערעדעט. פּטמ. טל. שטיין אין אָטשערעד. „ווײַ ווײַפֿל שעה אין מעת־לעת עס קומט אויס צו א׳ ביז מע קריגט אַלץ וואָס מע מוז האָבן פֿאַר א ביסל בעלי־בתּישקייט", פּב.

אָטשערע'ט — דער, ־ן. פּפּ: **טשע'רע'ט**. דוד אַאיר ←. „מיר גייען פֿאַרבײַ דעם גיל־ברעג...צווישן די א׳ן האָט מען געפֿונען משהס קאַשיקל", קאָר וו. „צײַגן זיך ווײַט און בראַיט ...סעדער און געראַטנער, בײַמער און א׳", יודי־שער קאָלענדאַר לשנת תּרע״ב, לעמבערג 1911. „טריבער שטאָלץ פֿון טײַכן־א׳", פֿינע, גרויס־שטאָס. „די גאַנצע שטאָס יידן האָבן זיך גע־בויגן צוזאַמען מיט די וואַקסענע ליכט, ווי אויפֿגעוויקסטע א׳ן", פּמ, דור־אויס דור־אײַן.

אָטשערעטינע = שטענגל פֿון א׳.

אָטשקא׳ — די, מצ נב. רוס. קאָרטנשפּיל 21. מאָכן אַן א׳. פֿאַרלירן אין א׳.

אָטשקור'ר — דער, ־ן, ־עס. < טל. פּפּ: **א׳טשקער, א׳טשקאָר**. שנור אַרײַנגע־נייט אין א שטאָף. פֿון דעם גרונטבאַטײַט:

1. הויזן־שנור וואָס פֿאַרבײַט א גאַרטל. אונ־טערהויזן אָדער אייבערהויזן מיט אַן א׳. פֿאַר־צײַגן דעם א׳. דער א׳ האָט זיך צערײַסן און די הויזן זײַנען אַראָפּגעפֿאַלן. „דער דיין אונ־דזערער האָט שטענדיק אויף זײַן לעבן ניט געהאַט קיין לאַנגן א׳קער בײַ די הויזן", דלו־גאָטש, די וועלט־מסורה, וואַרשע 1881. 2. שנור, אַרײַנגענייט אין א העמד. „מיט אַלע כּוחות האָב איך אים אָנגעכאַפּט בײַם א׳קאָר פֿון זײַן לײַוונטן העמדל", בן־עמי, די קינדערשע יא־רן, יוד׳ פֿאָלקסביבליאָטעק, № 1, קיעוו 1888. 3. שנור צו פֿאַרצײַגן א פֿאַרהאַנג. „ציט אַראָפּ ...ווײַסע פֿאַרהענגלעך פֿון פֿענצטער, ציט אַרויס פֿון זיי א׳קורלעך", קול, 1919. 4. בײַטל וואָס מע פֿאַרציט מיט א שנור. 5. הויב, קאַפּטער וואָס מע פֿאַרציט מיט א שנור. ־דיק, ־נדיק — אדי. „דעם שארבן־קאָפּ אין א׳קורנדיקן קאָפּטיכל צו מיר פֿאַררײַסן — מײַן מאַמע קרימט די שטיקלעך פּנים קבֿרדיק", קול, 1919.

אָטשקעלע — דאָס, ־ך. *Uk*: очко. קלײַנע מאָס פֿאַר פֿליסיקייט, אַן ערך א גלעזל. כּוסע (וועגן אַלקאָהאָל־געטראַנקען). „באַלד נאָכן דאָונען מוז איך עסן און בײַם עסן מוז איך נעמען עטלעכע ביסלעך בראַנפֿן און אַן א׳ וויימאַראַזיק", יופֿאָ, 1886, № 3.

א״י — ר״ת פֿון: אורך ימים, אינו יהודי, אינו יכול, אריכת־ימים, ארץ־ישראל.

אי — קאָנ. < טל. פֿאַרבינדט און שטעלט גלײַך (אין מאָס, אין וועדט, אין צײַט אאַזוי). וויזוט אויף פֿאַראַלקאָלייט בײַ זאַצגלידער פֿון דעם זעלביקן שניט אָדער בײַ קלענערע זאַצן וואָס גייען אַרײַן אין באַשטאַנד פֿון א לענ־גערן זאַץ. דזוי און (←), אויך (←), און אויך, הן, דערצו נאָך. טרעפֿט זיך איינמאָ־ליק אין זאַץ, געווינלעך אָבער צווייטמאָליק און אַפֿילו מערמאָליק.

דער איינמאָליקער אי באַטײַט אַפֿטערס: אויך, דערצו נאָך. „זיי ווילן עס, אי מיר ווילן עס", רייד. „אים גלוסט זיך עסן אי טרינקען", רייד. „עס קומט די מומע, אי דער פֿעטער קומט באַלד", רייד. „די מלאָכה האָט ליב א כּוסע, אי דאָס א גרויסע", שוו. „ער וועט שוין אי אַזוי טאַקע שטאַרבן אַן מוסר", מס, משלי תּקע״ה, ה, 23. „איז אפֿשר אין האַרץ אַפֿילו אי א מתנגד", יפ, 86. „אי דאָרטן איז מיט מיר די הילף זײַנע", ממוס, זמירות. „אָדער אי רײַך — מע מישט זיי אויס מיט דער בלאָטע גלײַך", ממוס, שירה. „ער קויפֿט ...אויף יעדן סוכות פֿאַר זיך אַליין אַן אתרוג, אי דאָס מוז עס זײַן א מצחר", מ. מ. אויזערקיס, דער פּריוואַטלעהרער וו, דראָהא־ביטש 1898. זו קען פֿאַרבײַטן ק י י ן. „לאָזט ניט אויס פֿון אונדז אי אײַנעם", ממוס, יודל.

צווייטמאָליק, וויזוט אויף בײַידע פֿערזאָנען, זאַכן, ענינים, מעגלעכקייטן: אי אָדער אי רײַך, אי אַהין אי אַהער, אי דער טאַטע אי די מא־מע, פֿאַרלירן אי די־וועלט אי יענע־וועלט, ס׳וועט ברענגען אי געלט אי כּבֿוד, וואָס ווילסטו? אי דאָס אי דאָס (יענס)? האָבן אי אויף עסן אי אויף גיין אין באָד. „אי דער וואַלף איז זאָס אי די ציג איז ניט צעריסן", פֿוול. „ער האָט פֿאַר אי פֿאַר די שדים אי פֿאַרן דונער", פֿוול [איר וועגן אײַנרעדעניש אַז דער דונער הרגעט אַוועק די שדים]. „אי ס׳וועט פֿאַר דיר גוט זײַן, אי ס׳וועט פֿאַר עם גוט זײַן", פּמ. „אי דאָס [גוטע] אי דאָס [שלעכטע] האָט אַלץ גאָט געמאַכט אייגס קעגן אַנדערן", מס, קהלת תּקע״ט, ז, 14. „ס׳קען דער מענטש אַהין־אַהער זיך קערן, אי א מלאך אי א טײַוול וועדן", ממוס, יודל. „אי איך האָב געמאַכט א געשעפֿט, אי מענטשן הערן אויף צו קוילען אײַנגס דאָס אַנדערע", שע, 'וועג איך בין רא־טשילד'. „עטרות זײַנען אויך געווען אי כּסף טהור, אי זהב טהור", פּרק, געדאַנקען און אידיין. „אַלע לימודים זײַנען אי חול אי קודש, אי מענטשלעך אי נאַציאָנאַל", ים, איי־הייסלעכע פֿאָלקשול, 1922. „די יידישע צײַ־טונג — זי גיט אי נײַעס אי תּמצית", יג, טמז, 1964 VII 19.

אויך מערמאָליק: „אי פֿאַרשטונקענע פֿיש געגעסן אי שמײַ געקראָגן (ריטער געלייזט), אי געלט געצאָלט", פֿוול. אי גוט אי קלוג אי שיין. „[דער בנין] אי הויך אי בריַיט אי גרויס — כאָטש טאָנץ, כאָטש דאָוון מיט א מנין", פֿרוג ו, 'די לאָקשנבערעט'. [די קאָמע בײַם צווייטמאָליקן אָדער מערמאָליקן אי איז אָפּהענ־גיק פֿון דער אינטאָנאַציע, צי עס איז פֿאַראַן א פֿאָנעם בײַם רעדנדן.]

אי — [אַרויסרייד: יע?] קאָנ & אָדווּ. אַרכ. *Mhd*: ie, je באַטײַט: וואָס...אַלץ... „איר לושט קו[אָם אירע אי לענגער אי ועשטער [= פֿעסטער]", בבֿא־בוך, 108. „דער דופֿס... הילט דעם חסיד אי לענגר אי בעשר", מב, מעשׂה קעה. „אַטייל עשירים זענען אי רײַכר אַלש זיא איז אי וויניגר איר [= זייער] צדקה איז, אי מער אַלש זיך אירי רײַכטום מערן, איר רחמנות זיך מינערן טוט", משה אײַזענ־שטאָט אײַבּ, דרך הישר לאבן בוחן, 1746. „אי גרעשר אונ מעהר דער פֿײַנע בריה טוט זײַן, פֿירט ער זיך ויא דער ברג סיני שפֿל אונ קליין", עיון, סג/א.

אי — אַרכ אויסלייג אַנשטאָט איי (←) מיט ב א י י ד ע ר. „אי זי דש ורט הט אויז גיריט, דא גיוואן זי נוך איינן שונן קנאַבן", בבֿא־בוך, 444. „ביטרעכט דיך וואול אי דוא פֿאַלבשט אין" [= זיי, די פֿרויען], צוכט. „אי מן זאָל פֿר זיצן, זאָל מן זיך איין העלצרנין מאַן שניצן", בראַנט.

אי — [אַרויסרייד: אײַ? איי?] די, מצ נב. אַרכ. *Mhd*: ê שידוך. מצב פֿון ביגדונג צווישן מאַן און ווײַב. „דיש הערצוגן טוכטר בון בורגונייה דיא וואור אים צו דער אי גיגעבן", בבֿא־בוך, 6. „דען מאַן דעם איך צו דר אי גיהאַט האָב, דא האָב איך קיין קינדר מיט אים קענן ביקומן", מב, מעשׂה קנה.

אי׳ — [וועדט רעקאָמענדירט אויסצולייגן מיט אַן אפֿאָסטראָף] א י ז אין געווינלעכע ריידז. די פֿאַרקירצונג קומט פֿאַר קאָנסאָנאַנטן. ז וועדט תּמיד אויסגעלאָזט פֿאַר ז — אי׳ זיי טאַקע שלעכט; דאָס אי׳ זײַן באַבּעס דאגה; ס׳אי׳ זומער. ז פֿעלט אויך פֿאַר זש, ס, ש

— דאָס אי׳ זשאַמעלע, דאָס אי׳ סימעלע און דאָס אי׳ שיינדעלע. אין געוויינלעכן, גיכערן רעדן ווערט דער הילפסווערב איז פון דער פֿאַרגאַנגענער צייט רעדוצירט צו אי׳. ער אי׳ געקומען, זי אי׳ געווארן קראַנק, ס׳אי׳ געבליבן בײַ בײַ אונדז. אי׳ קען קומען פֿאַר אַ ל ע קאָנסאַנאַנטן: דאָס אי׳ באַקאַנט, עס אי׳ בעסער אַזוי: עס אי׳ געזונט; ווער אי׳ דאָס? דאָס אי׳ הייליק?, ס׳אי׳ ווײַט, עס אי׳ טרויעריק, דאָס אי׳ יידיש?, ער אי׳ כיטערער פון אײַך, ס׳אי׳ לא היה ולא נברא, עס אי׳ מאַשקעס קליידעלע, עס אי׳ נאָך ניט שפּעט, דער גאַנצער ענין אי׳ פּריקרע, ווען דאָס אי׳ פֿאַר פֿאַלן?, עס אי׳ צו גוט אַז דאָס זאָל זײַן אמת, די וויבע אי׳ קרום, זײַן פֿעטער אי׳ רײַך. אי׳ קען זיך טרעפֿן אויך פֿאַר וואַקאַלן, ווען דאָס פֿרישעדיקע וואַרט ווערט שטאַרק באַטאָנט, למשל: דאָס אי׳ עסן? דאָס אי׳ אַרבעטן? [ניט געקוקט אויף דער אָפּטקייט פון אי׳ אין ריידשפּראַך, זו אין שרײַבשפּראַך.] „געלויבט אי׳ גאָט פֿאַר דעם", פֿם. „דאָס אי׳ דער וואָס האָט קיינמאָל קיין תשובֿה ניט געטאָן", פּוקח עורים, שקלאָוו 1832, אות יט.

אי״א — ר״ת פון: איש ירא אלוקים (←).

אַיאַ? — זאַצווארט. קומט אַרײַן אַנהייב אַדער סוף פון אַ פֿרעגזאַץ אַדער ווערט געניצט פֿאַר זיך ווי אַ באַזונדערער פֿרעגזאַץ. געווײַנלעך איז די פֿראַגע בלויז אַ רעטאָרישע און מע וויסט אַדער מע ריכט זיך אַז דער ענטפֿער איז — יאָ. אויך ווי אַ באמתדיקע פֿראַגע, ווען מע ווייל אַז דער ענטפֿער זאָל זײַן — יאָ. „האָסט מיך ליב, אַיאַ?", רייד. „דאַכט זיך אַ גלײַכע פּשרה, אַיאַ?"; „אַיאַ? איך האָב אײַך געזאָגט אַז מע דאַרף אויסגיסן מיט וואַקס", שע. „— נו, וואָס שוויגט אירː אַיאַ, רחל, איך האָב געטראָפֿן?", ספּ, יידישער קאָלאָניסט. „איז דאָס זייער שיין און זייער פֿײַן, אַיאַ?", נאָד, מאָרגן און מאָנטיק. „אַיאַ, דאָ איז ניט שלעכט בײַ אונדז?", סאָוו׳ היימלאַנד, 1965, № 5. „די אָרעמע לײַט מוזן זיך נעמען צו מלאָכות אַז נישט וועט מען לײגן אין דער ערד. אַיאַ צי ניין?", רייד (קאָלאָמיי).

אי אַגרא לא פּגרא — [אַגראָ לוי פּאַגרא] זאָג. תּח. < בבא מציעא, סט/א. [אין גמרא אַן אַנדער מײַן ווי אין יידיש]. ׳אויב עס איז דאָ אַ לוין (באַלוינונג) איז די צייט ניט געפּטרט׳. „דער גביר צאָלט גוט פֿאַרן לערנען מיט זײַן יינגל, א׳ אַ׳ — ל׳ פּ״. [מע ניצט אויך די צוויטע העלפֿט: אי פּגרא לא אגרא.]

אי אַהרן כהנא רבא — אַת תּלמידא — [... קויהאַנאַ ראַבאַ — אַט טאַלמידאַ] זאָג. תּח. < במדבר רבה, יח, 9. ׳אויב אַהרן (בלײַבט) דער כּהן־גדול — ביסטו (בלויז) אַ תּלמיד (באַדינער)׳. [צוויטע העלפֿט: אי קרח כהנא רבא — אַת תּלמידא]. געניצט מיטן ב: צוואָס זיך איינשטעלן פֿאַר דעם אַדער יענעם? דײַן מערכה וועט זיך סײַוועי ניט בײַטן.

אַיאָז — גג. *P.*: Ujazdów. שטעטל אין פּוילן, טאָמאַשאָווער קרײַז. 1897 — 816 יידן [1595 אינוו׳]. אַ׳ער מתים [ניט געווען דאָרטן קיין בית־עולם, מע פֿלעגט זיי פֿירן קיין טאָמאַשאָוו].

אי אויש חילי — אבטיניה — [אַיאַ׳שער כיללי אָוואָטליניי] זאָג. תּח. < גיטין, לו/ב. ׳אויב איך וואָלט געהאַט אַ דעה, וואָלט איך עס בטל געמאַכט [דאָס האָט שמואל געזאָגט וועגן פֿרוזבול]. אין רייד ווערן געניצט די ערשטע דרײַ ווערטער, ב: אויב איך וואָלט געקאָנט, געהאַט די דעה (די מעגלעכקייט, די גלעגנהייט). „א׳ א׳ ח׳ — טרײַב איך אים אַרויס פֿון בית־מדרש". „א׳ א׳ ח׳ — וואָלט איך אָפּגעשאַפֿט טויטשטראָף".

איאיר — [אַרויסריידː אייערז] אָדון. אַרכ. *Mhd*: êr. פֿרײַער (פֿרגל אי, אַרכ = איידער), „ניט איאיר הין וועק גיפֿאָרן בין דיא בידי גנג שיבור זײַן גיוועזין", גה, 106.

איאָן — דער, ־ען. עלעקטריש גלעדאָנער (באַשטאַנדטייל פון) אַטאָם. פּאָזיטיוו און נעגאַטיוו א׳ען. „אַן א׳ איז די פֿונדאַמענטאַלע באַזע פון אַן עלעקטרישער לאָדונג", פֿאָר, 1 IV 1964.

אי־אפֿשר — [עפֿשער] אָדו & פּרעדיקאַטיווער אָדי. תּח. < קידושין, פב/ב אא. אוממעגלעך, ס׳קאָן נישט געמאַלט זײַן. „ס׳איז מיר באמת שווער און אַפֿילו א״א עס צו טאָן", חג, צמח אטלאס. דיוק — אָדי.

אַנהייב־אויסדרוק פון אַ צאָל ציטאַטן, געניצט צוזיש תּח. **א׳־א׳ לבית־המדרש בלא חידוש** — [... לעוויים־האַמעדרעש ב(ע)לוי ...] < חגיגה, ג/ב. ניט מעגלעך אַ בית־מדרש אָן אַ חידוש, אַ נײַעם אויפֿטאָ אין לערנען, אין אַ דבר־תּורה. געניצט אויך בשײַכות מיט וועלטלעכע לערן־אינסטיטוציעס.

אי־אפֿשר לבר בלא תּבן — [... לייבאַר (לייוואָר) בלוי טעוועז] < נדרים ח/א; ברכות, גה/א. ס׳קאָן ניט זײַן קיין תּבואה אָן שטרוי׳, דה ניטאָ בלויז וועדטיקס אָן עפּעס וואָס איז מינערוועדטיק; ניטאָ קיין מעלות אָן אַ חסרון.

אי־אפֿשר לעולם בלא פּסם ובלא בורסקי — [... לאָאוילאָם בלוי באַסאָם אוי־בלוי בורסקי] < קידושין, פב/ב. ׳די וועלט קאָן זיך נישט באַגיין אָן אַ בשׂמים־הענדלער און אָן אַ גאַרבער׳ [פון אייגעס טראָגט זיך אַ גוטער ריח, פון צוויטן אַ שלעכטער. צוויטע העלפֿט: ׳אשרי מי שאומנותו בסם ואוי למי שאומנותו בורסקי׳]. געניצט מיטן ב: יעדע מלאָכה, אַ ריינע צי אָן אומריינע (אַ מלאָכה נקיה צי אַ מלאָכה בזויה) — איז ווי־כטיק, איז נייטיק.

אי אַת גיבור — חָכָם דובא קמך — [... קאַמען] זאָג. תּח. < בראשית רבה, פּז, ג. ׳אויב דו ביסט אַ העלד — אַט האָסטו (שטייט פֿאַר דיר) אַ בער׳. [דער אויסלאָז: ׳קום קפּחיניה׳ (קאָפּכיניי) = שטיי אויף און באַזיג אים.] געניצט מיטן ב: באַווײַז וואָס דו קענסט; אויב דו באַרימסט זיך, באַווײַז דײַן גבֿורה (דײַנע מעלות).

אי אַתּה יודע בצערן של תּלמידי־חכּמים — [... יוידייַא בייצאַראָן ...] זאָג, תּח. < ברכות, כח/א. ׳דו וויסט (קענסט) ניט די נויט (מאַטעריעלע אַדער גייסטיקן צער) פון די תּלמידי־חכמים׳. געניצט מיטן ב: מען אינטערעסירט זיך ניט געגוג מיטן מצב און מיטן געמיט פון תּלמידי־חכמים. „איר וויסט גאָר ניט וואָס אונדזער רב האָט אויסצושטיין פון דעם גביר, א׳ אַ׳ י׳...".

איבוד — דער. מצ נב. דאָס פֿאַרלאָרן גיין (ווערן); דאָס ניט־ווערן. געווינלעך ניט אַליין, נאָר אין אַ צאָל אויסדרוקן (← וויטער). ← גיין לאיבוד. „אַלע פֿאַרשניטענע לעבנס זײַנען ניט אַוועק לאיבוד אין אַן א׳ וויי אונדזערע פֿאַרניכטער און ליקווידירער האָבן געוואָלט", חל, טמז, 1951 II 24.

איבוד־דמים — [... דאָמים] דער. בא. צב. תּח. געלט־פֿאַרלוסט, הפּסד־ממון. דזוו איבוד־ממון. „זאָרג זיך ניט וועגן א׳ד, געזונט איז טײַערער וויי געלט", רייד. [„אדם דואג על א׳ דמיו ואין אדם דואג על א׳ ימיו", — פון אַ מעבר יבק — אַ מענטש באַדויערט (זאָרגט זיך וועגן) דאָס פֿאַרלירן זײַן געלט און באַדויערט (זאָרגט זיך) ניט דאָס פֿאַרלירן זײַן וועלט (זײַנע טעג). פֿאָפּולער בײַ די מוסרניקעס וואָס האָבן עס געזונגען מיט אַ טרויעריקן, צעצויגענעם ניגון. אין שידלעוו, לעבן קעלץ (אפֿשר אויך אין אַנדערע מקומות) אַזאַ אויפֿשריפֿט אויף אַ וואַנט פון אַן אַלטער שול.]

איבוד־(ה)נפֿש — [... (האַ)נעפֿעש] דער. מצ נב. < ספר החינוך, משפּטים, עו. 1. דאָס אומברענגען אַ מענטשן (אויף אַלע אופֿנים, אויך דורך טויטשטראָף). „פֿאַרמשפּטן צום טויט מיט אַ רוב פון 12 קעגן 11 הייסט א״נ״, פֿרײַ איבז פון דאַרטן. 2. דאָס אויפֿהערן לעבן מיט עטישע ווערטן.

איבוד־זמן — [... זמאַן] דער. צב. בא. בי־טול־זמן; צײַטפֿאַרשוועדנ. דאָס פּטרן צײַט אַן אַ ניצלעכער אַרבעט אַדער אָן לערנען. „דער וואָס גיט זיך אָפּ מיט דבֿרים בטלים פֿאַרשולדיקט זײַן לעבן, וויסל ס׳איז א״ז״. „ווער האָט עפּעס פון דער אויסברענגערײַ? ס׳איז ניט מער ווי א״ז״, שלמה סגימאָן, טמז, 1958 VII 11. [בינדט זיך מיטן פּסוק אין תּהלים, צ, 12: „לערן אונדז ריכטיק צו ציילן אונדזערע טעג כדי מיר זאָלן קריגן אַ האַרץ פון חכמה", תּ׳.]

איבוד־ממון — [... מאָמען] דער. בא. תּח. < ביצה. כב/א. ׳געלט־פֿאַרלוסט׳. 1. שאָדן, הפּסד. אַ שלעכט געשעפֿט פֿירט צו א״מ׳. פֿאַרן אויפֿן ירידּ איז נאָר א״מ׳. 2. אויסברענגערײַ, פֿאַרשוועדנדערײַ, דאָס ניט זײַן אויסגערעכנט. „דער יצר־הרע...רעט זי אָן צו מאַכן גיהעפֿטי היטלער, אַך בעו״ה וויא איין א״מ׳. איז דאז סמוט [= סאַמעט] צו העפֿטן (מי שמע ומי ראה כּואת)...ניין [= נייען] זיא נאך אובן אָן אויף דען היטל גילדני קנעפֿלין", כּוכבֿא דשבּתּ, אמשט 1695 [פֿש וו]. „די גרושי (הוצאות) וולכי זיך (מתרבה) זײַן (בקהילתנו שלא לצורך) א״מ׳ (בעניני סעודות) — דאז פֿיל לײַט (מפזר ממון) זײַן (שלא כדת)", פֿון אמשט תקנות, תס״ט. „מן מאג וואל מאַכן (תכריכים) פֿון שין לינן אבר קיין קנטן זוגשט בענדר דז איז איין א״מ״, ש. פֿראַנקפֿורט, ספּר החיים וו, קיטן תע״ז.

„אַ בר־מצווה מיט מוזיק און טענץ איז אַן א׳מ״, רייד. ← איבוד־דמים.

איבוד־נשמה — [... נעשאָמע] דער. בא. תּח. < חולין, יא/ב. [דאַרטן: דאָס אומברענגען אַ מענטשן, טויטאורטייל.] 1. דאָס שטרענגע מאַראַלישע פֿאַרמשפּטן אַ מענטשן. „אַזעלכע בייזע רייד זײַנען א׳נ״. 2. דאָס פֿאַרזינדיקן די אייגענע נשמה. „קאָרטנשפּיל און שיכּרות פֿירן צו א׳נ״.

איבוד עצמו לדעת — [... אַצמוי לאַדאַאַס] פֿראַזע. תּח. < אויפֿן סמך פֿון בראשית רבה, פּב, ט. דאָס נעמען זיך דאָס לעבן. „א׳ ע׳ ל׳ איז אַ האַרבע עבֿירה, די תּורה לייגט דעם טראָפּ אויף דער הילליקייט פֿון לעבן״, רייד.

איבונג — די, ־ען. דטשמ. אָפּט בענציט. פֿראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבן זיך (←). בע־ניטונג. אינגניטונג. פֿראַקטיק(רונג), פֿראַקטיצי־רונג. טרענירונג. טואונג וואָס חזרט זיך אי־בער לויט אַ באַשטימטער סיסטעם מיטן ציל צו שטאַרקן דעם קערפּער, צו ווערן בעסער בײַ אַ ספּאָרט־שפּיל אַדער אינצולערנען זיך עפּעס. מאַכן א׳ען. גימנאַסטישע א׳ען. גראַ־מאַטישע א׳. פֿינגער־א׳ען בײַם לערנען זיך שפּילן פּיאַנע. קאָפּ־א׳. אָטעם־א׳. שטים־א׳. מילימעריש א׳ען. „אויסאַרבעטן אַ ריכטיקע האַלטונג פֿון קערפּער. די מיטלען דערצו זײַ־נען...לײַכטע א׳ען אויף מכשירים און קודם־כל א׳ען מיט אונטערשטיצונג, ד״ה אויפֿן פֿערד״, פֿגשז, ווילנע 1925, № 1, בײַלאָגע־המכּבּי. א׳־טעראַפּיע בײַ אויסצערונג פֿון רוקנמאַרק. „זײַנע לידער מוזן זיך ציילן נישט נאָר ווי דיכטעריש שטאַפּלען און א׳ען״, יג, תּוך ו.

איבידעם — L.: ibidem. דאַרטן, אויפֿן זעלביקן אָרט. בענציט כדי אינצושפּאָרן דאָס איבערחזרן דעם מקור פֿונאַנאַנען עס קומט אַ ציטאַט אַדער אַ פֿאַררופֿן זיך מצד דעם מחבר.

איבים — דער, ־ן. < איי < גר. וואַנדער־פֿויגל פֿון דער בושל־משפּחה; מיטל־גרויס (אַן ערך ווי אַ הון), מיט קליינעם קאָפּ, מי־טל־לאַנגן האַלדז און לאַנגן שנאָבל, פֿאַר־שפּיצט אַראָפּצו. האַלט זיך אויף אַרום זומפֿן, אין סטעפּעס אַדער וועלדער, אין הייסן און מעסיקן קלימאַט, דערעיקר אין אַפֿריקע. „...און אַ מין פֿייגלעך וואָס מע רופֿט זיי א׳״, אמד, ווייסטענניא זאהאראַ, ווילנע 1868. Tantalus ibis. [בײַ די אַלטע מצרים איז מין א׳ געווען אַ פֿאַרהיליקטער פֿויגל. Threskiornis aethiopica.]

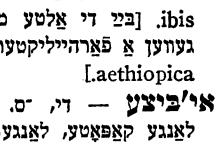

אי׳ביצע — די, ־ס. פד. < P: jubica. לאַנגע קאָפּאָטע, לאַנגער כאַלאַט. געהאַקטע א׳ = מיט אַ שפּאַלט פֿון הינטן. אַ זומערדיקע א׳. „עס לעבן נאָך פֿאַר מיר די יידן פֿון וואַרשע־ווער ריפּסן״, י. ה. ראַדאָשיצקי, ליד אין אומרו. „דו זאָלסט וויסן אַז אין גן־עדן גייט מען אַנ־געטאָן אין זײַדענע איבצעס״, ח. ל. קאָרטו־זשינסקי, דיא גלוקליכע פֿאַמיליע, וואַרשע 1881.

איבל — זדי & אַזוי. *Mhd*: übel. 1. אַרכ. שלעכט, בייז; ביטער. וואָס האָט אין זיך אַ גרויסן חסרון, דעפֿעקט. וואָס ברענגט אַ צרה (צרות). „מיר זײַנען זער דר שראָקן. מיר גי־הערט האבן וויא עז צו ווינא ח״ר א׳ שטינדל״, פֿראָגב, 28. „אונ׳ האבן עז אַזו לגג מיט מיר אן גטריבן, בײַ מיר גנץ א׳ גוואַרן איז״, ׳פֿראָגער פֿאַמיליען־מגילה׳, 1732 [יוּבל XIII]. „זײַנען אַזוי א׳ איבערגיזעצט, דש מן צו מאל דאש טײַטש דר פֿון ניט פֿרשטין קאָן״, יוסף מאַרשן, שיני אַרטליכי גישיכטין, אַמשט תּע״א. „ביגערט ער נישט אַנדרש אַז זײַן היילינן נא־מן צו דינן...עש זייא [אים] וואול אודר א׳״, לטו, כז/ב. „פֿרביהטן דעם א׳ן מנהג קעגן רײַטן לקראת החתן אוֹ הפלה״, ׳עקסטראַקט מפּראָטאָקאָל של המדינה יצ״ר מיום הועד ג״ע [נידערגהיים], כא אייר תּקל״ד׳. „מענכר טוט זײַן אייגנה משפּחה...מיט דעם א׳שטן בי־לונן״, עיון, כח/א. א׳ וואָרט = א) גיבול־פּה; ב) לשון־הרע. „אויף איין מענש טוא קיין א׳ ור רידין אַרויז״, שה, פֿיורדא תּפּ״ז. מיט די ווערבן: גיין, אומגיין, אויס־גיין, האַנדלען אא. „דר צילט...וויא אין [= אים] דער קוניג אוביל הט אויז גידיכט״, בּבא־בוך, 210. „אונ׳ (מיתה) איז טײַטש דש אים א׳ גיט דש יאר, ניט עבין דש ער וועט שטערבן״, ספֿר המנהגים, אַמשט 1723, לה/ב. „וען מן אים...קיין געלט צו לון גאב, אַזו ליגט ער זיא [די חלומות] א׳ אויז״, מב, מעשׂה כח. „מאג עז אין א׳ אויז גין״, ספֿר משלים, פּפּדמ תמ״ז. „גינן גאר א׳ מיט אירי עלטרן אום״, לטו, קנב/ב. „וי איז אונדז וורמיישר אַזו א׳ גשעהן״, ׳אין גייא קלאג ליד פֿון חורבן ק״ק וורמיישא׳, אַמשט 1723 [פּש III]. „האט מן מיר גיזאגט וי זיא א׳ גיהנדלט האט״, ׳שו״ת הרמ״א׳, 1646 [הש ו]. „אזוי אויך ביז אין 19. י״ה] „די צדיקים גייט עס אויף דעם עולם צום ערשטן זייער א׳ און דערנאָך גייט עס זיי וואויל״, צור, תּולדות.

2. עקלדיק, דערווידערדיק, זייער פֿריקרע. מיגלדיק. וואָס רופֿט אַרויס אַ געפֿיל פֿון (וי צו) ברעכן. איבעלער טעם, ריח. איבעלע נאָכ־רייד. פֿילן א׳. ס׳איז אים א׳ געוואָרן. א׳ אַש צום ברעכן. ס׳איז א׳ אויפֿן האַרצן. „בעג־ציע איז איר פֿריקרע, א׳ ווערט איר אַ קוק טאָן אויף אים״, ממוס, ווינטשפּ.

איבל — דער, ־ען. 1. שלעכטס, בייז. אומ־ווערדיקייט, אומגליק, גרויסער חסרון. די סא־ציאַלע א׳ען. די א׳ען פֿון דער געזעלשאַפֿטלע־כער אַרדענונג. „ערקלער זיי די סיבּה פֿון שרעקלעכן א׳, און מעג די פֿאַרדאַרבנקייט האָבן פֿאַראיבל״, מר ו, ׳די איינשווערונג׳. „אַנטקעגן האָט זיך אויפֿגעשטעלט די גאַס מיט רויש, מיט א׳ און גערעגל״, פּמ, דעם בעל־גופּס טויט. אויך אַרכ. פֿאַראַן אויך: **א׳־האָבּיט** < D: übelhabicht? [= א׳־שפּאַר־בערן]. „דר נאר גיט ער אין הורין המזר, לסוף ער ווערט איין גרושר א׳ האָבּיט״, ספֿר מעשׂה ה׳, אַמשט 1723, יח/ד.

2. איבלדיקייט, דאָס זײַן איבלדיק. געפֿיל נאָענט צו חלשות, ← דפֿוו. בב. אַן א׳ האָט ארומגעכאַפּט. „דער א׳ שטעקט מיר אין האַלדז, לאָמיך וואָס גיכער אַרויס פֿונדאַנען״, רייד. „אַ שאַרפֿער ריח פֿון מעדיצינען און א׳ איז געשטאַנען אין דער שווערער לופֿט״, ייז, מש־פּחה קאַרנאַווסקי.

איבל — ווי אַ קאָנווערב אין אַרכ & דשמש.

1. **א׳ געפֿעלן** — זייער שטאַרק ניט געפֿעלן. זײַן שלעכט אין די אויגן. „עש גרימט צו שאול זער אונ׳ עש איבל גיפֿיל אין זײַני אויגן [וירע בעיניו]״, סהמ, שמואל א, יח, 8. אויך מש פֿאַרטײַטשט ׳כּי רעות...בעיני׳ (בראשית, כח, 8): „א׳ גיפֿאַלן״. „העסלעכע זאַכן וואָס איין רעכטפֿאַרטיקן מענטש א׳ געפֿאַלט״, ר׳ משה בר׳ אליהו, מלאכי קודש, וואַרשע 1839. „די ווערק פֿון דעם נאָר איז אים א׳ געפֿעלן״, חה, א, נח. „עס איז זייער א׳ גע־פֿעלן די זאַך אין די אויגן פֿון אַברהם״, מחזור של ר״ה, פּפּדמ 1885. 2. **א׳ נעמען.** „געמט ניט א׳, איך וועל זיך...נעמען צו דער אַרבעט״, [אמד?], יוסף דער יתום, ווילנע 1865. „מע קען זיי אמת ניט א׳ נעמען פֿאַר דעם פֿעלער״, ממוס, שלמה.

איבלבוים — דער, ־בויימער. אַזוי פֿאַרטײַטשט סשי II, 88, ׳שקמה׳, ׳שקמים׳ פֿון תנך. געווייג־לעכער טײַטש: ווילדער פֿײַגבוים [← תּי, מלכים א, י, 27; עמוס, ז, 14; תּהלים, עח, 47]. Ficus sycomorus.

איבלדיק — אדי. עקלדיק אַזוי ← איבל, אדי, בב — די געווינלעכע פֿאַרעם אין יידיש פֿון 20. י״ה. א׳ער טעם, ריח. „א׳ע געזאַלצנ־קייט״, חג. „זיסע מיטינגען האָבן דעם חסרון וואָס זיי זײַנען א׳״, ב. שעפּנער, פֿאַר, 1962 VII 7. ־יקויט.

איבלטאַט — די, ־ן. אַרכ. ← איבל, אדי, בו. ← איבל, דער, בו. „דאז האט צו דיזר א׳ פֿר פֿירט״, מכירת יוסף, 1713 [אות III]. „עש קען אויש דעם וואָרט תּלוי קיין און עהר [= אומער] אודר איבל טאַט גיצוגין ווערדן״, אליעזר זוסמאַן רודלסום, יודשער טרייאק, אַמשט 1737. „זײַני שאַלקרייא אונ׳ א׳ וואס ער פֿר שטיפֿט״, ׳...געשיכטע פֿאַן איילען שפּי־גל׳ [אות III]. אויך: **איבלטעטער** — שלעכטס־טוער. „פֿר צייאונג דעם איבל טע־טיר״, ספֿר מבּחר הפּנינים, הומבורג תּצ״ט.

איבלען — איבל(ט), געאיבלט. *Mhd*: übelen. 1. אַרכ. אוטו. טאָן שלעכטס, זינדיקן. טוו פֿאַר הרע. „זיא האבן גיאיבלט מער ווען איר עלטרן״, טח, ויקרא, הפּטורה. „בלעם...האט גיאיבלט אונ׳ האט צו בלק ביזי עצות גגעבן״, סהמ, משלי, יג, 17. „לויפֿן רעות צו טאן לישׂראל, צו איבלן״, נצו, ח/ג. „וואָרום האָסטו געטאָן א׳ צו ישׂראל״, צור, שמות. אויך רעפֿל. „...וערן מיר זיך זעלבערט איבלן״, מהמ, אַמשט 1722, רכו/ב. אויך **־ער** — „בצווינג אַלי מיני איבלר״, עפש, סידור תּפּילות, אַמשט תק״ח.

2. אומפּ, אויך דריטפערזאָניק. שפּירן, פֿילן אַז עס איז איבלדיק. עס איבלט מיך בײַ זיך חלשות. עס איבלט פֿון דעם חלשותדיקן טעם. עס איבלט פֿון דעם געשטאַנק. „אים איבלט דער ריח פֿון מקוה און באַד־בעזעמ־לער״, ייז, יאשע קאַלב. „מיך איבלט פֿון

דאַרפֿן נאָך טראַכטן אַז איך בין געווען אַזאַ מלאך ווי אירע, הכ, 'די קיינט פֿון משיח'.

ענויש — „— די לעצטע פֿאָר וואָכן פֿילט זי אַן א' אונטערן לעפֿעלע", א. שעכטמאַן, סאוו היימלאַנד, 1962, № 3.

איבלקויט — די (דאָס), ־ן. שפּירונג, געפֿיל, איבערלעבונג פֿון איבלדיקייט. עס נעמט אַרום אַן א'. „וען די אשה פֿילט שוואַכקייט, מידיקייט...אַנגסט, א'...די אַלע צייכנס קאָנען דינען אָפֿט צו דעם טראָגן (שוואַנגערשאַפֿט)", מלכה בערלאַנד, די גלייקלעכע מוטער, ווילנע 1836.

איבלשטאַנד — דער, ־ן. אַרכ. שלעכטער מצב, שוועריע מעמד. מש פֿאַרטיטשט 'ויראו ...בּרע' (שמות, ה, 19): „אין איבל שטאַנד" [תי: „אין אַן אומגליק"]. „גדענק פּיין אונ' קלאָג פֿון מיין איבל שטאַנד", ברכת המזון, אַמשט 1723, כ/א.

איבן — טרוו. איב, געאיבט. *D*: üben. דטשמ. 1. צוגעוואוינען, אײַנלערנען, טרענירן, אײַנטרעסירן. א' די לינקע האַנט צו טאָן עפּעס דווקא מיט איר. א' אַלץ אַ העכערן שפּרונג. 2. אַרכ. אויסנוצן, ווירקן, דריקן. „איין קלוגר רשע דער איבט לייט אונ וועלט אונ נאַרט איטליכן אויש דען לעצטן העלד געלט", עיון, לד/א.

געווינענלעך מיט זיך — 1. אַרכ. דטשמ, אָפֿט גענוצט. אײַנ(גע)ניטן זיך. אײַנלערנען זיך, פּראַקטיקירן (זיך), טרענירן זיך, אײַנטרעסירן זיך. ← איבונג. א' זיך מיט גימנאַסטישע מכשירים. א' זיך פֿאַר אַ ספּאָרט־שפּיל. א' זיך אויף אַ מוזיקאַלישן אינסטרומענט. א' זיך אַרויסצוטרעטן פֿאַר אַן עולם. א' זיך אין שיסן אין ציל. „...זא לאַנג מן זיך מיט דען שפּילן טוט א", 'איין שין נייא קוריעס שפּיל לידֿ', אָפֿגבאַך תע"ט. „[ער] האָט...שטענדיק זיך געאיבט אין גראַמען", אר, 'דער בדחן'. „דער אַטלעט איבט זיך אין וואַרפֿן אַ דיסק אויף אַ באַשטימטער דיסטאַנץ", רייד. 2. אַרכ. זיך פֿאַרמעסטן אין אַ וויכוח. „דר נאך האבן זיא זיך גיאיבט אונ' גיצנקט מיט אַנגדר", 'שו"ת מהרש"ל', לובלין 1599.

א(י)בן — ← אבן.

איבסעניזם — דער. שיטה, סכום סאַציאַלע פּראַבלעמען אַדער אייגנאַרטיקע דראַמאַטישע קאָנסטרוקציע און טעכניק פֿון גרויסן נאָרוועגישן דראַמאַטורג איבסען (1828־1906). דער א' און זיין קאַמף קעגן סאַציאַלער צביעות. **־ניסט.** **־ניש** — אַדי. „'אין פּייער' און 'דער שטומער' זיינען פּרווון פֿון א'ע דראַמעס", ים, נייע וועגן, ריגע 1927.

איבעיא לחו — [איבאָ'יע לייהו] זאָג. תּח. < ביצה, כא/ב; פסחים, פּט/ב אא. 'מע האָט זיי געפֿרעגט'. בּאַשטעמדיקער אויסדרוק בּיים לערנען גמרא: „האָבן די ישיבה־לײַט געפֿרעגט אַן אבעיא" (←).

איבעית אימא — [איבאָאיס איימע] זאָג. תּח. < ברכות, ג/א אא. 'אויב דו ווילסט, וועל איך דיר זאָגן'. בּאַשטעמדיקער אופֿן פֿון אויסדריקן זיך בּיים לערנען גמרא: „אויב (אַז) דו ווילסט, וועל (קען) איך דיר אַזאַ (אַן אַנדער) תּירוץ געבן (ענטפֿערן)". [אויב בּיי אַן ענין, אַ סוגיא, זיינען פֿאַראַן צוויי תּירוצים צו איין קשיא אַדער צוויי סתּירותדיקע סבֿרות, הייבט זיך דער צווייטער תּירוץ (אַדער סבֿרא) אָן מיט א'. אַזאַ ארטיגפֿיר ווײַזט אַז דאָס ערשטע איז ווערטיקער. וען אַבער עס טרעפֿט זיך א' א'... וא' א', זיינען בייידע מיינונגען גלײַכווערטיק. „א' א' אַז דער וואָס שטייט אויף דער ערד זאָגט: עס טאָגט שוין, וא' א' אַז דער וואָס שטייט אויפֿן דאַך זאָגט: עס טאָגט שוין", איבז, יומא, כח/א.

איבעקס — דער, ־ן. ווילדער באָק (ציג), מיט גרויסע געקרוויזטע הערנער אין דער פֿאָרעם פֿון אַ שוועבד, שפּיציק פֿאַרבויגן. לעבט אויף הויכע בערג (אַל־פֿן, אַפּענינען) און נערט זיך מיט גראָזן, ארויסגענישטערט פֿון אונטערן שניי. תּנכישער אויל; נאָך הייַנט אויף די פּר־מל־בערג. קען ווערן פֿאַרשטו־

ביקט. Capra (aegoceros) ibex.

איבער — פּרעפּ. באַנוץ באַווירקט פֿון גער־מאַניש (*Mhd*: über), סלאַוויש (nad, над); אין לק — ע'ל. איבער דעם = איבערן ←.

1. ווײַזט אויף אַ זאַך, פֿאַרבונדן מיט אָרט וואָס איז העכער ווי אַן אַנדער זאַך (אויך פֿאַרבונדן מיט אָרט). היפּוך פֿון אונטער. אַ הויז א' דעם פֿונדאַמענט. אַ דאַך א' דעם הויז. אַ בריקל א' אַ טײַכל. אַ נאָרע א' אַ נאָרע. „מאַך מיר אַ קלאַדקע א'ן גריבעלע, איך זאָל קענען אַרײַן אין מײַן שטיבעלע", קל. „אַזוי גייט אויך אַלץ מער אַרײַן אין באַנוץ דער אויסדרוק 'אַוועקשטעלן דאָס פּינטל אונטער דער יוד אַדער א' דער שין'", זר, יופֿא, 1938, № 2.

2. ווײַזט אויף אַ זאַך, אַ שטח, אַן אָרט, וואָס העכער פֿון דעם איז אַ באַוועגונג, אַ טוונג. פֿלײַען א' דער שטאָט. גיין הין און צוריק א'ן דיל. אַריבערגיין א' אַ בריק. אַרום־פֿאָרן א' דער גאַנצער (גרויסער, ברייטער) וועלט. פֿאָרן א' אַלע שבּעה ימים. וואַנדערן א' דער לענג און דער ברייט פֿון לאַנד. שפּאַציר־ן א' די אַלייען פֿון פּאַרק. זיך שיפֿלען א' דער אָזערע. שפּרינגען א' אַ קלאָן. זיך איבערבייגן א'ן טיש. (אַריבער)טרעטן א' אַ שוועל. פֿאַלן א' אַ שטיין. „א' וואַרעמע זון גייט אום א' דיין לאַנד". „וי קומט אַ קאַץ א'ן וואָסער?", פֿרש. „אין געפֿלויגן די גאָלדענע פּאָווע א' אַלע פֿעלדער", פֿל. „האָפּ, האָפּ, האָפּ, פֿערדל פֿלי גאַלאָפּ, א' בערג און א' טאָלן", קל. „א' אַ נידעריקן צוים שפּרינגען אַלע ציגן (שפּרינגט מען באַלד אַריבער)", שוו. „וואס זאָל נוא טאן דער ארומיר טראָפּ? ער מוז לויפֿן איבר שטיין, איבר האַלז, איבר קאָפּ", ר' יהודה ליב בר משה זעליחאַבר, שירי יהודה, אַמשט 1697. „דורכפֿאָרער דריין זיך אַרום א' דער פֿלאַט־פֿאָרמע", ממוס, 'בישיבּה של מטה'. „גישט זי גייט אין שניי, זי שוועבט אין שניי", פּרק, 'שׂרה בת־טובים'. „וען מן וואונט אונטר דען גויים, דאש מן ניט קאן גין מיט (טלית) אונ' (תּפֿילין) איבר דער גאַס", עפּש, סידור תּפֿילות, אַמשט תק"ח. אויך פֿיג. פֿאַלן א' אַ שטרויכלונג (← ב/11). *קריכן א' די קעשענעס = זוכן (געלט) אין די קעשענעס. „וער איז אַ גאַט ווי דו וואָס פֿאַרטראָגט זינד און טרעט א' שולד", איין נייע שס תּחנה, פֿיעטריקאָוו 1881. אויך וען אַנשטאָט אַ זאַך איז אַ פּערזאָן (וואָס פֿאַרנעמט דאָך אַ באַשטימט אָרט). „דא שפּרינגן זיא איבר אין...אונ' זיא שלוגן א'ן", יוסיפֿון, אַמשט 1661. „ר' משה־יצחק אין בעטל א' אים האָט זיך איבערגעוואָרפֿן", ב. דעמבּלין, צאַנקנדיקע ליכט. „א' דיר פֿון גרוב, ווי שטע־רן, בלימלעך וועלן בלײַען בלויז", יוסף הלל לעווי.

3. ווײַזט אויף אַן אָרט וואָס איז אַ קע־גן, אויף אַ צווייטער זײַט. וואוינען דאָ גלײַך א'ן וועג. זיך אַריבערגײַנען א' דער גרענעץ. „האָבן זיי זיך אײַנגעפֿאָקט און זענען אַוועק א' דעם גרענעץ", אַמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. „גלעד איז גיווען אין שטאט איבר דעם ירדן", מ. שערטילס, ספֿר ירמיה, כב, 1, פּראָג 1602. „עז איז גלײַך עז וועז עז לעג איבר דען סמבטיון", פּראָגב, 20. „בכן וועלכער זיך אונטר שטיהן וועט זיין כפּרה איבר דיא גאַס צו שיקן שחטן צו לאזין...", 'פּנקס אה"ר', תפּ"ה [יובל XXXIII].

4. ווײַזט אויף אַ שטח וואו עפּעס שפּרייט זיך אויס. ס'איז שבת א' דער גאַנצער וועלט. וויי־עשעריין א' אַלע גאַסן. באַרימט ווערן א' דער לענג און א' דער ברייט פֿון לאַנד. „דער 'העלפֿט' האָט זיך צעטראָגן א'ן מאַרקפֿלאַץ", רייד. דער גמרא־ניגון קלינגט א'ן בית־מדרש. „וי קענען מיר פֿאַרגעסן...דער מאַמעס שלאָפֿ־ליד א' אונדזער ויגז?", חג, פֿאַרוואָקסענע וועגן. *גיין א' די הייזער = פֿון הויז צו הויז, בעטלענדיק. אַזוי אויך: גיין א' דער מדינה. פֿאַראַלעל: „מיט אַ פֿאַיעטאַנדל אַ שיינס אַרומ־צופֿאָרן א' די קראַנקע", שע, אין שטורעם.

5. ווײַזט אויפֿן אויסגעברייטערטן באַטײַט פֿון אָרט. קומט פֿאַר אַ גליד פֿון קערפּער, וואָס עס ווערט עפּעס געטאָן לעגג־אויס, אַרום, אין אַדער אויף אים. אַזוי אויך בנוגע אַ מלבוש, אַ שטאָף, אַן אינסטרומענט אאַזוי. א גלעט א'ן בעקל. אַ קאָמפּערס א'ן קאָפּ. אַ זיץ א' דער מאָרדע. אַ שמיר א' די ליפּן מיט אַ רויטער קאָלירקע. דערלאַנגען עמעצן אַ שמיר א' דער נאָז, עס זאָל רינען בלוט. אַריבערציען ס'היטל א' די אויגן. שמײַסן א'ן הינטן. עס גייט דורך אַ סקרוך א'ן לײַב. וואַסער בין א'ן האַלדז. ברעאָזשען א' די קני אין בלאָטע. „אַז מען עסט שוין חזיר, זאָל רינען א' דער מאָרדע (א'ן מויל)", שוו. שמאַלץ רינט א'ן פּיסק. וועלן רויט א' די אויערן. *איך וויל עס א' מײַן מויל (די ליפּן) ניט ברענגען = ניט אַרויסזאָגן (וויל: ס'איז מיאוס, ס'קען שאַטן, ס'רעדט זיך וועגן אַן אומגליק). „מע טאָר זײַן פֿאַרשאַל־טענעם נאָמען א'ן מויל ניט ברענגען", רייד. „אַ הייסער שטראָם לויפֿט מיר ווי מורא־שקעס א' מײַנע גלידער", ממוס, קליאַטשע. „ס'האָט מיך אַנגסטן א'ן גאַנצן לײַב באַשלאָגן", חיים מאַלאָגע, פּב [יובל XIII, 7־8]. „אַ קעלט איז זיי א'ן ל י ב אַריבער בּיי דעם געדאַנק",

י. בודזאהן, דער מקח טעות, ווילנע 1927. „דער וויגט האָ געוואָרפֿן א׳ אירע פֿלייצעס אירע וויסע לייַנענע האָר", מ. ריבקין, וועלט־זשער בלוט־בלבול, ווילנע 1914. „קרעכצן די וואויל־קנעוודיקע ווייבלעך און טוען זיך בשעת־מעשׂה אַ שמיר א׳ן מויל — מ׳זאָל נישט האָבן געזינדיקט מיט די רייד, רחמנא לצלן", י. זיפער, היימיש, אייר תשי״ט. אַ ריס א׳ דעם גאַנצן זאַק, פֿלעקן א׳ דער קאַפֿאַטע. „אין עטליכן קהלות גיט [= גייט] ער [דער חתן] מיט איינם לאַנגן מאַנטיל אויבר דיא שבת קלידער, גלייַך אז איין אַבֿל", מנהגים...דורך דאז גאנץ יאר, ויניציג ש״ן [וועגעציע 1590]. צע־שיטן זאַלץ א׳ דעם גאַנצן טעלער. קלאַפֿן א׳ן פּייקל. צעגיסן ווין א׳ אַ וויסן טישטעך. אויך פֿיג. אַ בעל־חובֿ א׳ן קאַפֿ, א׳ די אויערן, א׳ די האָר. פֿאַרליבט א׳ די אויערן. *שלאָגן א׳ דער קעשענע = ברענגען שאָדן, מאַכן מע זאָל אַנווערן גלעלט, פֿאַרקאַנקורירן, ארויפֿלייגן אַ געלטשטראָף אא. „די הילף פֿון (השי״) איז איבר אַלש״, ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר רפֿואות, תע״ז.

6. קומט נאָך וועבן וואָס באַצייכענען אַ מצב, ווי: זיין, שטיין, זיצן, ליגן אא. (עס איז אַ ספּעציעלער אופֿן, אויב דער געווייגלעכער א׳ ווערט באַצייכנט מיט אַן אַנדער פֿרעמ־גענוויינלעך — אויך). ליגן א׳ דער קאַנאַפּע, א׳ן בענקל (דה איבער דער בריט). זיצן א׳ ביכער = זיי לערנען. „וואָס שטייסטו א׳ מיר (אויך: א׳ מיין קאָפּ)? זעץ זיך", רייד. „איין (דיין) דר דא זיצט איבר דען (דין)", סהמ, משלי, טז, 10. „איינר דער איבר מדרשים אוג׳ גמרות זיצט", אלכסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובית הבחירה, אמשט 1724. „מיר זאָלן זוכה זיין אורחים א׳ אונדזער טיש צו האַלטן ...זאָלן ניט ברויכן א׳ פֿרעמדע טישן צו קומען", תחנות ובקשות, דיהרנפֿורט 1798. „מיר זענען אמאָל אויסגעזעסן א׳ איר [וועז זי איז קראַנק געווען] גאַנצע נעכט", שע, טביה. „זי...איז אַוועקגעפֿאָרן מיט אים און איך בין געבליבן איינער אַליין א׳ דער גאַנצער שטוב", שע, ׳גימענאזיע׳. „געזעסן אין קלייזל א׳ אַ גמרא און האָט זיך זייער שטארק פֿארטיפֿט אין אַ שטיקל מהרש״א", חיקל ממזר־קאַפּ, באַרדי־טשעוו תרס״ט. „ער פֿלעגט איבערליגן נעכט א׳ הייליקע ספֿרים און לערנען", ה. אקערמאן, טמז, 1965 IX 5. „די (סנהדרין) האבן גמוזט איבר (דיני נפֿשות) זיצן צווייא טאג אוג אויך נאַכט", ספֿר חסידים, תק״ז?, סימן קנה. „אַווי וועט שוין איבערלייגוג ווערן א׳ דיר", מס, משלי תקע״ד, ב, 11. „אַן ארעמאַן ווינט א׳ אים אז ער זאָל נאָר נעמען צען קערבלעך", ייל [דאָס בילד: דער באַאַמטער זיצט, דער ארעמאַן שטייט א׳ אים]. „איך פֿיבער א׳ יעט־וועדן אות, איך פֿרוי זיין געשטים און געלעי־טער", א. שומיאטשער, לידער. „ציטערן א׳ן געלט וי א׳ אַ בן־יחיד", פֿוול. זיצן א׳ אַ שיסל (מיט) לעבערלעך און פּופּיקלעך.

7. האָט אַ כמות־ב. קומט אנשטאָט מער ווי (העכער וי). פֿאַרמאָגן א׳ אַ מיליאָן. באַצאָלן א׳ אַ צענערל. פֿאַרדינען א׳ הונדערט דאָלאָר אַ וואָך. „ספֿרים איבר אום ד׳ מאות",

פּראָג, 50. „איבר דען יודן גאָט איז קיינר מער פֿאַר הקב״ה", יעקב טויסק, איין שוין נייא ליד פֿון משיח, אמשט 1666. לויפֿן א׳ אַ מיל. א׳ צוויי ווי׳ארסט צום שטעטל. קויפֿן א׳ אַ פּוד מצות אויף פּסח. „די ציג גיט א׳ דרעי גלעזער מילך אַ טאָג", רייד. זיצן אויף איין ארט א׳ אַ שעה. א׳ יאָר וואַרטן אויף דעם חתן. וויגטשעוואניעס: איר זאָלט מיר לעבן א׳ הונדערט יאָר; א׳ הונדערט און צוואַנ־ציק יאָר — אין גן־עדן. „א׳ הונדערט יאָר וועט זיך מאַכן אַן עסק מיט דער קבֿורה", פּרץ, ׳דער יצרצעווער רב׳. האַרעוועז א׳ די כוחות. „דער שׂונא האָט פֿאַרכאַפּט א׳ אַ האַל־בע מדינה". „גוטסקייט א׳ דער מאָס טויג אויך ניט", שו. „חן גייט א׳ שיין", שו. „א׳ די אויגן זעט ער ניט", פֿוול = איר, ער זעט ניט עפּעס העכערס. *ס׳איז א׳ אַ לעפּל = עס רינט אַריבער (געניצט וועגן שמוץ, בלאַ־טע). „מיך האָט געטראָפֿן אַ גייער שלאַק... וואָס גייט א׳ אַלע צרות וואָס איך האָב איבער־געהאַט בײַ אַהער", שע, טביה. *ס׳איז מיר א׳ דער טבע = עס איז מיר פֿריקרע, איך קען עס ניט סובל זיין, ניט פֿאַרטראָגן. „עס איז מיר אַ ביסל א׳ דער נאָטור וואָס איך דערצייל דיר דעם גאַנצן גרונט...", יהודא חאַ־זאַנאָוויטש, קורץ און שארף, קעשענעוו 1888. *ס׳איז א׳ דעם מענטשלעכן פֿאַרשטאַנד (שכל) = אַ מענטש קען עס ניט באַגרייפֿן, תוספֿ זיין. *ערדן איינס א׳ דאָס אַנדערע = א) שפּרינגען פֿון איין ענין צום צווייטן (פֿרגל 18ב); ב) איינער העכער, איבערשרייַענדיק דעם אַנדערן. *ס׳קאָסט א׳ דער קעשענע = מער וויפֿל מע קען אויסגעבן. „...טעאַטער און קאָנ־צערט זאָל קאָסטן א׳ ד׳ק׳ פֿון אַפֿילו דעם ...מיטלשטאַנד", טמז, 1965 VII 14. אויך מיטן ב: בעסער וו׳. „א׳ וויל־נער [אַזוי אויך וועגן אַנדערע מקומות] יום־טובֿים און שבתים איז טאָקע ניטאָ", פֿוול בײַם לויבן די אייגענע שטאָט. אַ חכם א׳ חכמים.

8. וויזיט אויף אַ ראַנג, אַ סאַיאַלן שטאַפּל. וויזיט אויף וועמען מע האָט מאַכט, מע רע־גירט, מע הערשט אא. א׳ אייגענע בריידער אַ שׂררה. דער מלך א׳ אַלע מלכים. הערשן א׳ן גאַנצן לאַנד. איין פּאַן א׳ אַזוי פֿיל פֿויערן. קאָמאַנדעווען א׳ן מאַן. אַ ממונה א׳ אוצרות. שאַפֿן א׳ עמעצנס האָב. זיך שטאַרקן א׳ עמעצן. *ניט האָבן קיינעם א׳ זיך = א) פֿאַרנעמען דעם העכסטן אַמט אין אַן אינסטיטוציע; ב) זיין זעלבשטענדיק. „אַ מענטש דאַרף א׳ זיך קיין ערגערס ניט האָבן וויי אַ מענטש", שו. „בעסער זיין אונטער קלוגע אונטערטעניק אייי־דער א׳ נאַראַנים אַ קעניג", שו. „די מלמדים האָבן ניט קיין שליטה א׳ די חדר־יינגלעך", רייד. „איצטיקע צייטן האָט אַ טאַטע מער קיין דעה ניט א׳ אונטערגעוואקסענע קינדער", רייד. „דער דא זעלט טון (ידו) זיין מכט (על שני־נו) איבר אונש צוייא", סהמ, איוב, ט, 33. „איך האב מוזן [קומען] פֿון בבל איבר אינך נשׂיא צו זיין", מהמ, אמשט 1722. *דער וואָס איז א׳ אונדז = דער רבונו־של־עולם.

9. אַזוי אויך מיט אַן אויסגעבריטערטן ב, וואו ס׳איז דאָ דער מאַמענט פֿון מאַכט. האָבן אַ קאָנטראָל א׳ עמעצן. אַ גזירה א׳ יידן. „דר נייאט ער נייאי ביזי גזרות איבר ישׂראל", מח, שמות, א, 8. „זאָל ער אויפֿזעצן אויפֿזעער א׳ן לאַנד", תי, בראשית, מא, 39. „מיר וועלן זען וואָס ס׳האָט דער נעכטיקער וויגט אַנגעמאַכט אין גאָרטן א׳ די בלומען", ג. י. ראָזויטש, ריבֿ משפּחה, ווילנע 1865. „עס גייט אַ רעוויזיע א׳ מלמדים", י. בודזאהן, אַגעטראייע וויבֿיל חלטבֿין, ווילנע 1892.

10. קומט נאָך די וועבן: בענטשן, אַ ברכה מאַכן. מאַכן די ברכה ׳שהכל׳ א׳ וואַסער. בענטשן א׳ די בענטשליכט. „דער אתרוג קאָסט דאָס גאַנצע געלט און א׳ דעם לולבֿ מאַכט מען די ברכה", שו. „א׳ אַן אַנ־געהויבענער חלה איז ניט גוט קיין המוציא צו מאַכן" [= עס טויג ניט חתונה צו האָבן מיט אַ גרושה, אַן אַלמנה], שו. *א׳ אים (איר) איז שהחיינו צו מאַכן = ער (זי) איז זייער שיין (קלוג, געזונט). *עס איז א׳ אים (איר) אַ ברכה צו מאַכן = א) ווי פֿרעזער; ב) האָט מזל. „מאַך...קידוש אויבר דען ויזן", ׳בנימינס שבת־לידר, באַלד נאָך של״ד [יובל XIII, 1־2].

11. וויזיט אויף דער סיבה פֿון אַ גע־שעעניש, אַ טואונג, אַ סיטואַציע. מחמת. ניט קענען הערן א׳ן טומל אין זאָל. אַ געריידט א׳ אַ קליניקייט. פֿאַלן א׳ אַ פֿיסל וואָס מע שטעלט אונטער (פֿרגל, בב). פֿאַלן א׳ אַ ציצה. פֿאַלן א׳ אַ שטרוי, א׳ אַן איבערגעבראנטן שטרוי [= א׳ אַ נישטיקער סיבה]. „דער בלייַענער פֿויגל וואָס פֿאַלט א׳ אַ ציצה אין אַ באַנאַנ־שאַלעכץ", ב. רעסלער, טמז, 1961 VIII 26. „א׳ אַן איי איז אַ גאַנצע שטאָט חרוב געוואָרן", שו. „הינט ביַיסן זיך א׳ אַ ביין און אבלים א׳ אַ ירושה", שו. „א׳ אַ הון און אַ האָן איז דער בית־המקדש חרוב געוואָרן", שו. „א׳ אַ קליין שרייַפֿעלע ווערט קאַליע אַ גרויסע מא־שין", רייד. „נאָר א׳ אים שטראָפֿט גאָט דעם וואַלד", ר׳ מרדכילע, משלים. „דו וועסט זינדיקן, מחשמוניצע, און איך זאָל א׳ דיר האָבן אַ שוואַרצע חתימה", ע. בלאָשטיין, אַ קלאַפּ אין הויקער, ווילנע 1896. „...אונטערגעשלאָגענע אוי־גן פֿון וויינען א׳ איר זון און טאָכטער", חג, טמז, 1963 XI 29. „ער און זיינע בריידער האָבן אַלץ געמוזט שטיין אונטער געוויר א׳ די מורדים", חיקל הורוויץ, צפֿנת פענח, באַר־דיטשעוו 1817. „לאָכט ווי א׳ נויט", שע, ׳שיר השירים׳. „די רשעים פֿאַלן אַראָפּ א׳ די אויגן" [וויזיל די אויגן פֿאַרפֿירן זיך], איבר, תחנומא, וישלח, וואַרשע תרמ״ו. „שמשון הגיבור — א׳ זיין מויל [= וויזיל ער האָט געריידט] איז ער אומגעקומען", ספֿר חסידים, תק״ז. „איבר דער מבה [= דעם גרויסן אומגליק, קלאַפּ]... פֿינף הונדרט קינדר צו גפֿינן אין ברונן", ׳קינות אויף כמעלניצקים גזירות׳, [מוו, ביל־דער פֿון דער יוד׳ ליט־געשיכטע].

12. וויזיט אויף דער כוונה, דעם ציל, צולבֿ. [אין דער ריישפֿראַך פֿירט מען אָפּט ניט דורך קיין געוג געוג שטרענגע גרענעץ, מע מאַכט ניט קיין געוג בולטן אונטערשייד צווישן ציל און סיבה.] טאָן עפּעס א׳ עמעצן = א) עמעצער איז די סיבה פֿאַרן טאָן; ב) עמעצנס נוצן איז די כוונה פֿאַרן טאָן. כדי אויסצומיידן

אומקלאָרקייט — בּ12 נר. „א׳ [= צוליב] אַ צוויקל זאָל מען קיין העמד ניט קאָליע מאַכן", שוו. „א׳ אים וויל זי קיין אַנדערן שידוך ניט", נחב, ׳מעשׂה מבערגיר והעני׳. „א׳ דאָס פֿייגעלע מאַך צו דיר איגעלע און שלאָף דיר", עט, לידער. „דער מענטש [וואָס האָט געשפּאָרט געלט] האָט אַ טענה צו דעם געלט: סטיטש, איך האָב דאָך א׳ דיר ניט געגעסן און ניט געטרונקען", זלמן בער וואלפֿסברוב, דער הספּד אויף די אַדעסער קרבנות, אַדעס 1906.

13. קומט אַנשטאָט בּמשך פֿון מיט אַ צוויטבאָטיש. [פֿרגל בּ5]. „א׳ דער גאַנצער שעה האָט ער ניט אויסגערעדט קיין איין וואָרט", רייד. ניט האָבן עפּעס אין מויל א׳ דער גאַנצער צייט. עס וועט קלעקן א׳ דער וואָך. „גדן און קעסט געדויערן א׳ די פֿרעסט", שוו. „א׳ דעם וועג האָב איך געגוג געלעגנהייט געהאָט אים נאָך בעסער צו דערקענען", קמ, 1866, № 48. „קערנער וואָס מע גיט עסן אַ בּהמה טאָר מען ניט אײַנווייקן אום פֿרייטאָג אַז זיי זאָלן וויקן א׳ שבּת", איבז, תּקוני שבּת, אוסטרהא 1818. „איך וועל אײַך אַ...צימער אָפּגעבּן און איר קענט זיך דאָרט אויסרוען א׳ שבּת", ל. יסעס־לאָוויץ, ר׳ עזריאל..., ווילנע 1892. „טייל לומ־דים זענען זיך מפלפל אין שול אין דאָונען זענען מבלבל דעם חזן", אורחות צדיקים, וואַרשע 1844. „די עשׂן ניט טאָדלען א׳ דעם טיש" [= אין דער צייט פֿון עסן], בּראָנט, פּרק מד.

14. פֿיג. וויזט אויף דעם וואָס איז העכער (וועדטיקער) סאַציאַל אַדער מאַראַליש (פֿרגל בּ8). „העכער א׳ אַלע דעכער", פֿוס, איר. א׳ דעם סטאַנדאַרד פֿון אָרנטלעכקייט. „מן זאָל אל צייט אונטר זיך זעהן אוי ניט איבר זיך. דאש מיינט מן זאָל זעהן אויף דיא לייט דיא וויניגר האבן אוי ניט אויף דיא לייט דיא מער האבן", בּראָנט. הייבן זיך א׳ אַלע חבֿרים. „א׳ אַליין איז ניטאָ", שוו. „מע וויל נישט קוקן הינטער זיך, נאָר א׳ זיך", ר׳ יצחק האָמ־בורגער איבז, שיח יצחק, קראָקע 1882. „די חכמי־מוסר שרייבן...[אַז בנוגע] תּורה און מע־שים טובים...זאָל אַ מענטש...זען א׳ זיך, נעמ־לעך ער זאָל מקנא זיין דעם צדיק", ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשׂות ו1, סאַטמאָר תּרפ״ה. „איבער דער רעליגיאָן זענען פֿאַראַן וועלטן, אָבער אונטער איר — פֿי־ און פֿערד־שטאַלן", פּרץ, נעדאָנקען און אידיישן. „איז אָבער פֿאַלק העכער א׳ טעריטאָריע־פֿראָבלעמען", מ. שטריג־לער.

15. קומט מיט אַן אָביעקט און פֿאָר־בייט די פּרעפּ פֿון, וועגן, טרעפֿט זיך נאָך די וואָרבן: ריידן, זאָגן, שרייבן, קלערן, טראַכטן, זאָרגן אאז. שרייבן א׳ פֿאַרשיידענע ענינים. זיך מפלפל זיין א׳ אַ קוצו־של־יוד. זיך לוסטיק מאַכן, זיך איזדיעקעווען א׳ שוטה בּן פּיקהאָלץ. טראַכטן א׳ די קינדערס דערציאונג. זיך זאָרגן א׳ עמעצן (פֿרגל בּ11). „ער האָט זיך מרחם געווען א׳ אָדם הראשון", מלרה, יא/א. „איך האָב אַ מיאוסע טבע געקריגן: א׳ וואָס איך זע — האָב איך ליב צו קלערן", פּרץ, ׳דאָס שטרײַמל׳. „א׳ וועמען זיי שרייבן דאָס, די צייטונגען!", אש. „איך האָב זיך גע־נוג אָנגעהערט מעשׂיות א׳ זיי", ממוס, קליאַ־טשע. „אַ מענטש טראַכט א׳ זײַנע חטאים...און וועדט אַ נכנע און טוט תּשובֿה", קיצור חובֿות הלבֿבֿות מיט עבֿרי טייטש, יוזעפֿאָוו 1844. „מיר וועלן רכילות איבר אין טרייבן, עדות שקר איבר אין זאגן", מ. שערעשלש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, כ, 10.

16. אַנשטאָט אַנדערע פֿרעפּאַזיציעס (דיאַ־לעקטיש) אַדער מיט אַ ספּעציעלן גיוואָנס. רחמנות האָבן א׳ [= אויף] עמעצן. „איז ברוגז איבר די רשעים די פֿר אים קומן מיט בּיזן וועלט", מב, מעשׂה ט. „דער יוד דאַרף אַליין א׳ זיך אַרבּעטן, ער זאָל קומען צו יראת־שמים און עבֿודת־ה׳", ר׳ יחיאל־יעקבּ קאַזשניצער. „די עבֿירה נעמען מיר ניט א׳ אונדז", ממוס, טאַקסע. „טשאַרלי האָט רחמנות געקריגן א׳ איר", אש, אָנקל מאַזעס. עס פֿאַלט א׳ [= פֿון] די הענט. *עס פֿאַלט אי׳ די הענט = מע לאָזט אַראָפּ די הענט, מע וועדט אָפּ־העגטיק. „און אַז עס גייט נישט אַזוי וויִ מע וויל, לאָזט מען שוין גאָנץ פֿאַלן א׳ די הענט?", אש, פּעטערבורג. „ער האָט געדעדט [= צו־געטראַכט משלים] א׳ ביימער...און ער האָט גערעדט א׳ בהמות און א׳ פֿויגלען", תּ׳, מלכים א, ה, 13 [׳על העצים׳...׳על הבהמה ועל העוף׳]. „ער האָט פֿאַרשטאַנען צו רעדן א׳ די בּיי־מער", ארז, קמ, 1865, № 1. „דעם ערשטן שבּת־הגדול האָט ער געהאַלטן גאָר אַ גרויסן דרש א׳ חמץ בּפסח", פּרץ, ׳דער יאַרצעווער רבּ׳. „איך קאָן נישט אויפֿהייבן מײַנע הענט...א׳ דעם פֿאָטער פֿון מײַן קינדל", ז. פֿיינמאַן, חנה׳לע די נעהערין, פּשעמישל 1909. „עבֿרי געקענט אַ חלאת, געזאָגט אַ גראַז א׳ אַ גראַז" [= אַ גרעזל נאָך אַ גרעזל], א. ב. רוף, דער שיכור..., וואַרשע 1871. פֿאַרן קיין וויל׳נע א׳ [= דורך] באַראַנאָוויטש. „וי אַזוי פֿאָרט מען קיין ארץ־ישׂראל? ...מן־הסתּם א׳ קאָנסטאַנטינאָפּאָל", פּרץ, געדאָנקען און אידיין.

17. שאַפֿט אַ מין סופּערלאָטיוו אַדער וויזט אויף געדויערדיקייט, וען א׳ קומט צווישן צוויי אַלצאיינע סובסטאַנטיוון אַדער אַדיעקטיוון. אַרויס־וויזן בּייזקייט א׳ בּייזקייט. „עס איז געווען פֿריידן א׳ פֿריידן פֿאָר אַלע שמערצן, צרות און ליידן", מ. אָהון, סיפּור משני בעלי־תּשובֿה, ווילנע תּרנ״ו. „דערווײַל האָט זיך געמאַכט צרות א׳ צרות", פּרץ, ׳פֿאַרציילטע מעשׂות׳. „ער איז קראַנק א׳ קראַנק און בלײַבט גוט א׳ גוט", רייד.

18. געניצט בּיים אָנווייזן אויף דורכלאָזן, איבערהיפן, איבערהיפערן. לייענען איין זײַטל א׳ אַ צווייטס. „אַ קרעכץ, אַ שמייכל און איין וואָרט אין צענטן", ש. בערנשטיין, ר׳ יאָכצע דל גאה, קעשענעוו 1884.

איבער — פֿרעפּיקס. < איבער, פּרעפּ (←).

גרונטבאַטייט — היפוך פֿון אונטער (←).

א) קומט אין אַדווערבּן: איבעראַ׳ר, איבעראַכטאָ׳ג, איבעראַכטאָ׳גן, איבעראַנאַ׳נד, אי־בעראַנצי׳ס, איבערג(ע)וא׳לד, איבערגענו׳ג, אי־בערדע׳ם, איבערהויפּט, איבערנא׳כט אא.

ב) קומט אין אַדיעקטיוון: איבעראַי־ליק, איבערגליקלעך, איבערדרויסיק [׳דרויסיק׳ איז ניטאָ], איבערזאַט, איבערמענטשלעך, איבערנאַ־טירלעך, איבערסענסיטיוו, איבערערדיש אאזוו; איבערמאַכערישׂ, איבערציילעוודיק, איבערקלע־בעריש, איבערריסיק, איבערשיטעוודיק אאזוו.

ג) קומט אין פֿאַרטיצפּן: איבערגע־אַרבּעט, איבערגעבונדן, איבערגעגעבן, איבער־געדרייט, איבערגעהייצט, איבערגעמאַקסן, אי־בערגעזעצט אאזוו.

ד) קומט אין סובסטאַנטיוון וואָס שאַפֿן זיך פֿון וועדבן מיטן קאָנווערב אי־בער: איבערבליבּ, איבערבליבּונג, איבערבליי־בעקע, איבערבליבּעניש; איבערזעץ, איבערזע־צונג, איבערזעצענישׂ, איבערזעצער; איבערלייג, איבערלייגונג, איבערלייגעקע, איבערלייגענישׂ, איבערלייגער; איבערמאַכונג, איבערמאַכער, אי־בערמאַכערי אאזוו.

ה) קומט אין סובסטאַנטיוון צו מאַ־דיפֿיצירן זייער באַטייט מיטן מיין פֿון פּרעפּ איבער: איבערבײַנדל, איבערבעט, איבערגאַנג, איבערוואָג, איבערמאָס, איבערמאָרגן, איבער־מענטש, איבערפֿלוס, איבערשעה, איבערשפּיצל, איבערשריפֿט אא [← די אַלע וועדטער. ניט פֿלאַנטערן מיט אייבער־ →].

ו) קומט אין אַ צאָל וועדבן־דייטשמעריזמען [אין כּלל־שפּראַך וועדט רעקאָמענדירט פֿון פּרע־פּיקס מאַכן אַ קאָנווערב. בּייטנדיק דעם אָקצענט]: איבערזעצן, איבערטרײַבן, איבערטרעפֿן [= איבערשטייגן], איבערליי־גן זיך, איבערצײַ־גן, איבערראַשן, איבערשאַצן, איבערשעצן אא. אַזוי אויך אין פּר.

איבער — פּרעדיקאַטיוו צוזאַמען מיט די וועדבן זײַן, ווערן, האָבן אא. זײַן אאזוו מער, איבעריק, צו פֿיל. „וועט עס קלעקן אויף אַ קאָסטיום? — אַ ס׳וועט נאָך זײַן א״, רייד. „האָסט 21? — אוי, כ׳האָב א״, רייד.

איבער — קאָנווערב. קומט אינאיינעם, איז ניט אָפּטייליק פֿון אינפֿיניטיוו, געוונדיוו, פּאַר־טיציפּ; קומט נאָך דעם שטאַם פֿון וועדב אין איצ־טיקער צייט אין אימפּעראַטיוו. האָט אויף זיך דעם אַקצענט. קען גלײַכצייטיק האָבן מער ווי איין ב פֿון די וויטערדיקע:

1. וויזט אויף דורכפֿירן אַ טוואונג נאָכאַמאָל, וויידער, אַ צווייט מאָל איבערגיין, איבערדער־ציילן, איבערוואָשן, איבערלערנען, איבערפּרעג־לען, איבערצייגן, איבערשרײַבן אא. 2. וויזט אויף דורכפֿירן אַ טוואונג פֿונדאַסנײַ, איבער־אַנײַס, אַנדערש, אויף אַן אַנדער אופֿן: איבער־דערציילן, אי׳בערזעצן (וואָס מע האָט שוין געהאַט געזעצט), איבערטײַטשן, איבערטראַכטן, איבערמאַכן, איבערנייען, איבערפּוצן, איבערר־כענען, איבערשאַצן אא. 3. וויזט אויף אַ טוואונג וואָס וועדט דורכגעפֿירט אַ סך מאָל, אַ לענגערע צייט: איבערהוסטן, איבערטענהן, איבערמאָנען, איבערמעקן, איבערקרעכצן, איבערשוועקען אא. איבערהאַלטן, איבערהונגערן, איבערלײַדן אא. 4. וויזט אויף אַ טוואונג אין אַ באַשטימ־טן צייטאָפּשניט: איבערווינטערן, איבערנעכטי־קן, איבערשלאָפֿן אא.

5. וויזט אויפֿן אַריבערבערגנגן (אַריבערגיין, קומען) פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן, פֿון איין זײַט אויף אַ צווייטער אַדער אין אַן אַנדער ריכטונג. האָט דעם ב פֿון קאָנווערב אַריבער: איבערבייגן, איבערדרייען, איבערקערן אא; אי־

בערזעצן, איבערטראָגן, איבערלייגן, איבערפֿלאַנצן אא; איבערלויפֿן, איבערפֿירן, איבערפֿלעכטן, איבערשוימען, איבערשפרינגען אא.

6. וויזט אויף אַ טואונג וואָס איז איבער דער מאַס, מער ווי מע דאַרף: איבערבעטן, איבערגעבן (אויסגאַבע), איבערהאַרעוועז זיך, איבערזאַלצן, איבערזיצערן, איבערלויפֿן, איבערמאַנען, איבערנעמען, איבערסען זיך, איבערשאַצן, איבערשיסן אא. 7. וויזט אויף אַ טונג אונג וואָס איז מער ווי בײַ אַן אַנדערן, וואָס איז גובֿר דאָס אַנדערע: איבערוואַקסן, איבעריאָגן, איבערכיטרעוועז, איבערקלינגן, איבערשטאַרקן, איבערשטיגן, איבערשרײַבן אא.

8. וויזט אויף דורכפֿירן אַ טואונג ביזן סוף: איבערבאַרגענען, איבערברעכן, איבערהאַקן, איבערזעצן, איבערלייענען, איבערלעבן, איבערמאָלן, איבערשפּאַלטן אא. 9. וויזט אויף דורכלעבן עפּעס און אויפֿהערן: איבערגיין, איבערווײַנען זיך, איבערלעדיקן, איבערקרענקען, איבערשרײַבן זיך אא.

10. גיט צו דעם וועבֿ אַ נײַעם ב: איבערהייבן זיך, איבערזעצן (אויף אַן אַנדער לשון), איבערטראָגן (סובֿל זײַן), איבערטרײַבן, איבערכאַפּן, איבערלייגן (זיך), איבערנעטפּערן, איבערפֿירן, איבערקומען, איבערשפּאַרן אא.

11. קומט פֿאַר זיך, אַן דעם וועבֿ וואָס ווערט גרינג פֿאַרשטאַנען: דער רעגן (די מגיפֿה) איז שוין א׳, דער אַפּעטיט איז שוין א׳, די רעוואָלוציע איז שוין א׳, דער וויטיק איז שוין א׳.

וויטער בײַ א סך וועבֿן מיט איבער וועלן אָנגעגעבן נאָר דער עיקרדיקער ב אַדער נאָר א פּאָר בב און די צוויי־טיקע בב וועלן ניט אָנגעוויזן.

איבעראַבאַנירן — טרוו. ־נירט, ־נירן, ־נירן אא. ~אַבאַנירט. פֿונדאַסנײַ אַבאַנירן. אויסשרײַבן. א׳ דעם ליטעראַרישן זשורנאַל.

איבערא׳בענעם — אַדוו. לאַקל (מאַהילעוו און אומג׳. זשלאָבין). איבערא׳נע׳ס, פֿונדאַסנײַ. געקומען א׳ מיט דער זעלביקער מעשׂה. לאָמיר שפּילן א׳ די זעלביקע שפּיל.

איבערא׳גיטירן — טרוו. ־טירט, ־טירן איבער, ~אַגי־טירט. סטוו. וויידער אַגיטירן, אַגיטירן אויף אַ נײַעם אופֿן. דורך אַגיטאַציע בײַטן עמעצנס מיינונג, דעם שטאַנדפּונקט. א׳ די פּויערים, זיי זאָלן פֿרײַוויליק אַרײַן אין קאָלחוזירטן. **אי־בערא׳גיטירט** — אַדי. א׳ע סאָלדאַטן. ־ונג.

איבערא׳דרעסירן — טרוו. ־טירט איבער, ~אַדרעסירט. 1. אַדרעסירן נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ אַ טייל קאָנווערטן. א׳ מיט נאָך מורנו׳ס. 2. אַדרעסירן אַ סך, אַ גרויסע צאָל. א׳ צו אַלע וויילערס פֿון בעצנט דאָס אַגיטאַציע־בלעטל פֿון קאַנדידאַט. **אי־בערא׳דרעסירט** — אַדי. די א׳ע קאָנווערטן. ־ונג.

איבער אַ האָר — אַדוו פֿראַזע. 1. איבער אַ קלייניקייט. זיך צעקריגן א׳ אַ ה׳, איבער אַ קוצו־של־יוד. 2. אַ ביסעלע, אַ טראָפּעלע. וועגט א׳ אַ ה׳ מער ווי איין אונץ.

איבערא׳יקס — קאָמפּינאַציע פֿון קאָנ־וועבֿ איבער מיטן קאָנווערבֿ אויס. טרעפֿט זיך אין דער רייד־שפּראַך. די וועלטער וואָס שאַפֿן זיך מיט די ביידע קאָנווערבֿן קומען אויף ספּאָנטאַן אין פּראָצעס פֿון רעדן; ס׳רובֿ האָבן זיי אַן עפּעמעריש כאַ־ראַקטער, אַזוי אַז דער ריידער גופֿא באַמערקט זיי ניט אַלעמאָל. אָפֿט די וועלטער טרעפֿן זיך ניט אין דער ליטרש און זייער זעלטן אין דער גע־שריבענער שפּראַך בכלל. די וועלבֿן מיט די ביידע קאָנווערבֿן האָבן ניט קיין אימפּעראַטיוו און ניט קיין איצ־טיקע צײַט. דוגמאות: **איבעראויס־ארבעטן, איבעראויסברענען, אי־בעראויסגעבן...איבעראויסקילן, אי־בעראויסרויכערן, איבעראויסשלײַפֿן.**

איבעראויסברענונג — די, ־ען. 1. דאָס אויסברענען אויף אַ נײַעם אופֿן. די א׳ פֿון די קראַנקע קעמערלעך מיט איקס־שטראַלן. 2. אויסברענונג וואָס איז איבער דער מאַס, מער ווי מע דאַרף. „די א׳ בײַם היילן דעם פֿאַוואוס האָט געפֿירט דערצו אַז קיין האָר איז שוין מער ניט געוואַקסן", דר׳ א. איפּ.

איבעראויסטערליש — אַדי. נאָך מער ווי אויסטערליש (←), גאָר מערקווירדיק. אַן א׳ער צונויפֿטרעף. ־קייט.

איבעראויספֿירונג — די, ־ען. סאָוו. דורכ־פֿירונג פֿון אַן אַרבעט מער, העכער אַדער גיכער ווי די אײַנגעשטעלטע נאָרמע. „מע ווערט ניט קיין סטאַכאַנאָווץ בײַ דער ערשטער א׳", סאָוו צ׳.

איבעראויסקום — דער. מצ נב. סכום געלט וואָס איז מער ווי נייטיק אויף אויסצוקו־מען, מער ווי אויף די לעבנס־הצטרכותן. „פֿרײַער האָט געפֿעלט אויף ברויט, איצט ברוך־השם האָט ער שוין אַן א׳", רייד.

איבעראויסקלײַבעריש — אַדי. צו שטאַרק אויסקלײַבעריש (←); איבער דער מאַס אויס־קלײַבעריש. אַן א׳ער אַלטער באָך.

איבעראויפֿ־ — אַזוי ווי **איבעראוים־**. ← דוגמאות: **איבעראויפֿאַדן, אי־בעראויפֿקומען, איבעראויפֿשטעלן.**

איבעראויפֿגעבן — טרוו. ← אויפֿגעבן. אויפֿגעבן מער ווי מע דאַרף, ווי מע קען דורכ־פֿירן. א׳ היימאַרבעט. „לערער, מיר בעטן אײַך, נאָר ניט א׳ צו לייענען גאַנצע ביכער", רייד (ווילקאָמיר).

איבעראויפֿגעקלערט — אַדי. (מיט ביטול) וואָס איז צו פֿיל, איבער דער מאַס אויפֿגעקלערט (←). „דער גאַנצער כעס פֿון די א׳ע איז נאָר אויף דער איינער ייִדישער צײַטונג", אַרז, קמ, 1868, № 23. ־קייט.

איבעראויפֿזיכט — די, ־ן. 1. זייער שטרענ־גע אויפֿזיכט (←). השגחה. „וואָס שייך כשרות — איז בײַ אונדז אַן א׳", רייד. 2. אויפֿזיכט איבער די וואָס האָבן די אויפֿזיכט. „דער פֿאַר־וואַלטער האָט די א׳ איבער אַלע אויפֿפֿאַסערס", רייד.

איבעראויפֿקלערונג — די, ־ען. 1. אויפֿ־קלערונג מיט צו פֿיל רייד, מיט איבעריקע פּרטים. אַן א׳ וואָס נודיעט. 2. פֿאַלשע השפּלה, אויפֿקלערונג (←, בב 2־3) וואָס פֿירט צו פֿאַל־שע דרכים אין לעבן. די א׳ וואָס רײַסט אָפּ פֿון ייִדישקייט. פֿרגל איבעראויפֿגעקלערט.

איבעראויקען — אוטו. ־קע איבער, ~גע־אויקעט. 1. גאָכמאַכן אַן אויקען (←), איין קינד אויקעט און דאָס צוויי׳טע אויקעט איבער. 2. אויקען איבער דער מאָס אַדער אַ לאַנגע צײַט. א׳ דעם גאַנצן אָוונט. ־ענ׳ש.

איבער און איבער — צגז אַדוו. 1. איבער דער מאַס, אַ סך מער ווי מע קען זיך ריכטן. „און אויב מײַנע זינד גרייכן א׳ א׳...", ספֿר הירואה, 1877. 2. פּסדר, אַ סך מאָל דאָס זעל־ביקע. „זאָגט אַן א׳ א׳ ווי מע זאָל אים מקבר זײַן", רייד.

איבעראותעווען — [...אָטעווען] טרוו. ־תעווט איבער, ~געאותעוועט. נעאָ. 1. טראַנסלי־טערירן, שרײַבן די ווערטער פֿון אַ פֿרעמדער שפּראַך מיט די אותיות פֿון אַלף־בית. „א׳ די נעמען פֿון די שטאַטן אַדער זיי אַנשרײַבן אַזוי ווי מע רעדט זיי אַרויס?". 2. זאָגן נאָך דער ריי אות נאָך אות פֿון אַ ווערט. א׳ דעם העברעאיזם.

איבעראזאַמען — אַדוו. צוזאַמען. צווי־שנאַנאַנד. „די ווערטער ניט וואול איבר אַזאַמין גישלושן זײַן", אליהו בר׳ ליזר קוטנים איבז, תלמיד צחקן מוסרי, אַמשט 1692.

איבעראטאָ׳ג — אַדוו. אַ טאָג איבער אַ טאָג; איבערגעהיפֿערט אַ טאָג. יעדן איבערמאָרגן אַדער אייערנעכטן. עסן פֿליישיקס א׳. „דער דאָקטער קומט צו מיר א׳", רייד. „דער הויז־דאָקטאָר ...פֿלעגט א׳ קומען צו פֿאָרן צו דער קראַנ־קער", מ. ריבקין, דער וועלט־שער בלוט־בלבול, ווילנע 1914. „זײַן אייגענער זון פֿאַרגעסט יעדן א׳ אַנצוטאָן די ציצות", חג, צמח אטלאָס.

אי׳בער א טאָג — פֿראַזע. מער ווי אַ טאָג. וואַרטן א׳ אַ ט׳ אויף עמעצנס קומען. „עס איז אַוועק א׳ אַ ט׳, מער ווי אַ מעת־לעת, און ער האָט מיר ניט אָנגעקלונגען", רייד.

איבעראטעמען — אָטעם איבער, ~געא־טעמט. אומו — אָפּכאַפּן דעם אָטעם; אָפּרוען (זיך) אַ ביסל. א׳ בײַ דער אַרבעט און פֿאַר־רייכערן אַ פּאָפּיראָס. טרוו — 1. פֿאַרענדיקן אַרײַנצואָטעמען. א׳ דעם גאַנצן זויערשטאָף פֿון באַלאָן. 2. דוו׳ איבערלעבן. „מײַן לעבן מאָנט זיך אַ סך צײַט. איך דאַרף נאָכאַמאָל א׳ דאָס לעבן פֿון גאַנץ ווײַטע דורות", א. וויץ, הײַ־מיש, אַפּריל־מײַ 1961. ־ונג.

איבעראטעמטירן — טרוו. ־טירט איבער, ~אָטעמטירט. אָטעמטירן אויפֿסנײַ. א׳ די תלמידים. ־ונג.

איבעראיא׳ר — אַדוו. אין אַ יאָר אַרום; מיט אַ יאָר שפּעטער. אין דעם (אויפֿן) קומענ־דיקן יאָר. „אם־ירצה־השם א׳ וועלן מיר וויידער אָפּריכטן דעם סדר בײַ אײַך". „א׳ אין דער צײַט וועל איך שוין זײַן אין ארץ־ישׂראל". „איך וועל ענדיקן די שול א׳". „א׳ — איז אַן אַנדער (נײַער) יאָר", פֿוול. „הלוואי אויף

א׳ מיט וויניקער זינד און מיט מער געזינג״, אמת, דער פֿאַרטעפּיאַניסט, ווילנע 1878. בּרכה: „פֿון הינט א׳ זאָלסטו וועלן אויס מענטש בּיי יענעם און ווערן אַ מענטש פֿאַר זיך״, י׳. נוימאַן, יושפּ VIII, 1־2. „גיט דערלעבּן זאָלסטו א״ — קללה. „אויב גיט הינט — איז מאָרגן, אויב גיט מאָרגן — איז א״, פֿוּנ. „אוי, מאַך דען קידוש אויבּר דען ווײַן ...אויבּר איין יאָר וואָלין מיר צו ירושלים זײַן״, ׳בּנימינס שבּת־לידּ׳, בּאַלד נאָך של״ד [ייבּל XIII, 1־2]. „און ווער וויסט פֿון אונדז אָטאָ דאָ, ווער א׳ וועט דאָרט רופֿן? דער טויט זאָגט דאָך גיט אַן די שעה״, עט, לידער. „און א׳ וועט סאָלאָמאָן זײַן געלערנט אַזוי ווי אַ שטאָטישער יונגערמאַן״, טפּ, יודישער קאָלאָניסט. אָפּט סוּב. „זאָל דיר דער א׳ זײַן בּעסער ווי דער הײַ־יאָר״. „וועט אַלץ אָפּגעלייגט אויף אַן א׳ און אויף וער וויסט וויפֿל א׳ן״, יג, טמז, 1964 IX 11.

*לאָזן די קינה (קינות) אויף א׳ = גיט גלייבּן אַדער האָבּן סאָפּות אַז משיח (די גאולה) וועט קומען בּקרוב, בּמשך פֿון דעם יאָר. [מע פֿלעגט זיך נוהג זײַן תשעה־בּאָב נאָך די קינות אַוועקצושענקען די קינה דעם שמש, כּדי מיט דעם צו וויזן אַז מע גלייבּט אַז משיח וועט קומען בּמשך פֿון דעם יאָר, און דעמאָלט וועט דאָך תשעה־בּאָב בּטל ווערן, מע וועט מער גיט דאַרפֿן זאָגן קינות. האַלט מען יאָ די קינה בּיי זיך, בּאַטײַט עס אַז מע גלייבּט גיט געניג פֿעסט אין באַלדיקן ביאת המשיח.]

אי׳בער אַ יאָר — פּראָזע. מער, לענגער וי אַ יאָר. „שוין אַוועק א׳ א׳, אפֿשר שוין גאָנצע פֿופֿצן חדשים״. „א׳ אַ י׳ האָט די כּלה געוואַרט אַז דער חתן זאָל צוריקקומען״.

איבעראיאָריק — אדי. 1. וואָס איז פֿון דעם קומענדיקן יאָר. אָפּצאָלן חובות פֿון א׳ן פֿאַרזיי. „א׳ע געשעפֿטן וועלן אפֿשר זײַן בּע־ סערע״. „עס זענען זיך גיט פֿאַרויס קיין א׳ע פֿאַרדינסטן״. „די רעזולטאַטן פֿון די א׳ע וואַ־ לן״, מ. ריבּלין, טמז, 1965 I 26. 2. קומעדיק, שפּעטערדיק; וואָס איז אין אַן אומבּאַשטימטער הגם פֿאַרויסגעזעענער צײַט. די הײַ־יאָריקע סטודענטן און א׳ע וויסנשאַפֿטלערס. ־יקייט.

איבעראיבּלען — אומפּ. עס איבּלט איבּער, ~גאַיבּלט. עקלען, איבּלען און אויפֿהערן. „עס האָט מיך גאַיבּלט פֿון דער שמוציקער אַרבּעט, בּיז עס האָט מיך איבּערגאַיבּלט און איך האָב זיך צוגעוואוינט צו איר״, רייד.

איבעראידעאַליזירן — טרוו. ־זיר איבּער, ~אידעאַליזירט. צו פֿיל, איבּער דער מאָס אידעאַליזירן. „דאַרפֿן...דינען פֿאַר יעדן...אידע־ אַליזאַטאָר פֿון ישוס פֿיגור אַלס אַן ערנסטע וואָרנונג: ער זאָל אים גיט א״, גרינ, בּלעטּ־ לעך פֿון אַ טאָגבּוך.

איבער־איבּער... — כּדי שטאַרקער אַרויס־ צוהייבּן דעם ב פֿון א י ב ע ר מיט אַדיעקטיוון, סובסטאַנטיוון און מיט אינפֿיניטיוון וועדט דער איבּער איבערגעחזרט בּיים עמאָציאָנעלן רעדן. א׳ א׳איבּערגעקער בּאַשלוס = אַ גאָר שטאַרק איבּעראיבּערגעקער בּאַשלוס. א׳א׳געגעבּן = בּיז גאָר, זייער שטאַרק איבּערגעגעבּן. אַזוי אויך: א׳א׳גערבּעט, א׳א׳געשאַצט אאַזוי. אַזוי אויך בּיי סובסטאַנטיוון: א׳א׳איבּליקייט, א׳א׳געאַיבּלט־ קייט, א׳א׳שׂאַצונג אאַזוי. אַזוי אויך בּיי אינ־ פֿיניטיוון: א׳א׳אַנדערשן, א׳א׳צאָלן, א׳א׳שאַצן אאַזוי. [בּיי אַדיעקטיוון איז עס אַ פֿאַרבּייט פֿון סופֿערלאַטיוו, טפּעצ דאָרטן וואו ער קלינגט גיט גוט: פֿון איבּערגעגעבּן איז בּאַקוועם — דער איבּערגעגעבּנסטער, אָבּער פֿון איבּערגע־ שאַצט — וועט אַנשטאָט ׳איבּערגעשאַצטסטער׳ אויך גענוצט א׳א׳געשאַצטער.] „דעם יידנס גע־ רשנטע קאָנסטיטוציע האָט זיך אַרויסגעקראָ־ גן...פֿון דער א׳א׳עהויבּנקייט פֿון זײַן בּײַס־ טיקן איבּערבּוי״, ב. ריוקין, אַ גלויבּן פֿאַר אומגלייבּיקע. **איבער־איבּערמאָרגן** — טאָג נאָך איבּערמאָרגן (←).

איבעראיידל — אדי. איידל אין אַ גאָר הוי־ כער מדרגה. אַן א׳עלער כאַראַקטער. א׳עלע מי־ דות. ־קייט.

איבעראיילונג — די, ־ען. פּראָצעס פֿון איבעראיילן (זיך). „דיא איבּר איילונג דעם מענשענס ליגט אונטר זײַנה צונג, פֿלומר דורך דעם פֿלידרן״, ספּר מבּחר הפּנינים, הומבּורג תצ״ט. „גון נאך דיזם קענטי אויך גישעהן דש וועגן איבּר איילונג דש געלט אין שק ליגן בּלײַבּט״, ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט, איבּז, תּורת משה, קאַרלסרוא 1770.

איבעראיי׳לט — אדי. דטשמ. ← איבּערגע־ איילט. „...שטוינען ווי קאָן מען אַזוי א׳ ווירטשאַפֿטן״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות ו, סאַטמאַר תּרל״ב. „יידן זײַנען אַן א׳ פֿאָלק״, עקיבּא יוסף שלעזינגער, עמוד היראה, קאַשוי 1866.

איבעראיילִיק — אדי. פּפּ: ~הײַילִיק. 1. וואָס איז צו גיך, בּחפֿזונדיק. אַן א׳ער באַשלוס. „וער עס איז שמײַליק איז גיט א״, שוו. „זײַט גיט אַזוי א׳ צו קומען אויף חתונה״, ליאָנדאָר, בש, ווילנע 1844. 2. גיט־ בּאַטראַכט, גיט־באַקלערט. אַ דערוויילִיקע און אַן א׳ע החלטה. „דאָס וויבּ פֿון דעם גבּיר זאָגט צו איר מאַן: פֿאַרוואָס בּיסטו אַזוי א׳ געוועזן, האָסט דעם אָרעמאַן אַרויסגעוואָרפֿן״, א. פֿאַוויר, גדולת יוסף, יוזעפֿאָוו תקצ״ח. ־יקייט.

איבעראיילן — טרוו. איײל איבּער, ~גאַיילט. נאָכאַמאָל, ווידער, אַנדערש (אויס)איילן. א׳ די רעדער.

איבעראיילן — טרוו. אײל איבּער, ~גע־ איילט. פּפּ: ~הײַילן. אָרכ: ~אַי׳לן. 1. אי־ בּעריאָגן. „די שפּעטערדיקע שלוחים האָבּן גע־ דאַרפֿט א׳ די פֿרײַער־אַרויסגעשיקטע״. 2. מא־ כן מע זאָל זיך אײַלן, אונטערשרײַבּן. „איין מאל שיקט דער (מלך) אוי׳ לאָזט אים רופֿן. אוי׳ דיא (משרתים) פֿון מלך איבּר איילן אים דש ער מוז גישווינד קומן צום מלך״, מחם, אַמשט, 1722. [דער וערב איז דאָ איבּעראײַ׳לן, אָרכ, איצט נר.] „זיי קענען דיך גיט מאַכן אַוועק פֿאַרן פֿון דײַנעם ווילן, זיי קענען דיך גיט א׳, זיי קענען דיך גיט זאָמען״, שיר היחוד ליום חמישי, פּפֿדמ 1885.

מיט זײַ׳ך — זיך שטאַרק יאָגן, זיך צו שטאַרק אײַלן; גיט באַטראַכטן וי׳ געהעריק און טאָן עפּעס וואָס מע קען אויף דעם האָבּן חרטה. „מיט דײַנעם מויל דיך גיט איבּר אײַל, לאז דיר פֿאר צו הערין דר וויל, וואז ער אן דיך גיבערן טוט״, צוכט. „מענכר גיאט לאַנג־ זאַם אוי׳ ערריכט דאָך צו זײַנם פֿרלגגן, מענכר איבּר איילט זיך אוי׳ שטרויכלט״, ספּר מבּחר הפּנינים, הומבּורג תצ״ט. „דעם אינטערעס מוז מען טון מיט חכמה און פֿאַוואָליע. מע טאָר זיך דאָ נישט א״, יפּ. „מע טאָר זיך בּיי קיין זאָך גיט א׳, מע מוז זיך יעדע זאָך באַטראַכטן״, יהל, די אומבּאַקאַנטע פֿאַרליבּטע, וואַרשע 1901. ־ענישׂ — „קיינער וועט גיט האָבּן קיין רעכט צו באַשולדיקן אונדז אין א״, זשיט IV, ג״י 1912.

איבעראיי׳נ — אַזוי ווי איבעראוים־ ←. ב פֿון **איבּער**: א) בּיי וועדבן מיט איי׳נ: נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער (א נייעם) אופֿן (איבּער־ איינקאָכן); ב) בּיי אַדיעקטיוון און פֿאַרטיציפּן מיט איי׳נ: צו פֿיל, אין א צו גרויסער מאָס, מער ווי גע־ ווינטלעך (איבעראיינגעפֿלאַנצט); ג) בּיי סובסטאַנטיוון וואָס וועדן גע־ שאַפֿן פֿון די וועדבן אַזוי ווי בּיי די וועדבן.

איבעראיינם זײַן (ווערן, קומען) — צוזו. אַרכ. דזו איבעראיי׳נקומען ←. ענלעך זײַן. מסכּים זײַן, האָבּן (קומען צו) איין מיי־ נונג. „אַלי לשונות קומן מיט אַגנדר איבּר אינש...גיאַרט דש הולענדש איז אַב זונדער־ ליך״, יוסף מאַרשן, שיני אַרטליכי גישיכטין, אמשט תע״א. „זער נײַאי גיריג אום צו זעהן, אוב איר (ספּרים) מיט דיא אונזרי איבּר איינש קומן״, שאר, קמא. „אַלי אומות ולשונות מיט דיזן איבּר איינש זײַן״; „אַלי מענשין אין דיזזן איבּר איינש קומן״, מ. ז. איידלין, מלאכת מחשבת, פֿראָג, תקל״ה.

איבעראיינקומען — אוסו. ~איי׳נגעקומען. דטשמ. דורכקומען, קומען צו אַ הסכּם. „מיט דײַטשלאַנד איז זי אויך א׳איי׳נגעקומען, זי זאָל איר גיט שטערן״, יופֿאָל, 1882 II 4.

איבעראיינשטימונג — די, ־ען. דטשמ. נר. הסכּם; פֿולע צושטימונג, איינשטימונג. „פֿראַנק־ רײַך וועט אין עגיפּטן האָבּן נאָר אין א׳ מיט די איבּעריקע״, יופֿאָל, 1882 II 4.

איבעראיינשטימיק — אדי. נר. וואָס איז אין פֿולן הסכּם, לחלוטין איינשטימיק. זײַן א׳ מיט די איבּעריקע מיטגלידער פֿון פֿאַראיין.

איבעראיינשטימען — אוסו. ~איי׳נגע־ שטימט. דטשמ. נר. איינשטימען, מיטשטימען, צושטימען. זײַן אין פֿולן הסכּם מיט עפּעס, עמעצן. „אונדזער תּורה שטימט איבּעראיין מיט דער נאַטור, מיט דעם שׂכל״, קמ, 1866, № 12. „מוזן מיר מיט אים א׳ און האָבּן אַז די איצטיקע פֿאַרשטייער פֿון תּלמוד־תּורות...״, ארז, קמ, 1870, № 5.

איבעראייפֿער — דער, ־ס. זייער שטאַרקער אייפֿער; אייפֿער וואָס איז שטאַרקער וי אַנדערע אייפֿערס אין מענטשנס נשמה. זיך נעמען צו עפּעס מיט אַ גוואַלדיקן א׳. ־דיק — אדי. ־דיקייט.

איבעראיך — דער. מצ נב. נעאָל. וואָרט פֿאַרן פּסיכאָאַנאַליטישן טערמין סופֿערעגאָ. „דער פּסיכאָאַנאַליטיקער איז...אַריינגעטאָן אין דעם כּוח פֿונעם מאָראַלישן אימפּולס...פֿרויד האָט אַ נאָמען פֿאַר אָט דעם פֿערזעגלעכקייט־פֿאַקט; ער רופֿט אים א׳ (געווען). דער א׳ איז דער רעזולטאַט פֿון די מאָראַלישע כּוחות אין דעם קינדס סביבה״, מון [ייִוב XX, ז׳ 176]. „אויב דאָס ׳עס׳ איז בלינדע לימדנ־שאפֿט, און דער ׳איך׳ איז אַדמיניסטרירנדיקער אינטעלעקט, איז דער ׳א׳, לויט פֿרוידס אַנאַ־טאָמישער סכעמע, דער זיץ פֿון געוויסן״, גרינ, מענטשן און וועלטן.

איבעראימיקייט — די. מצ נב. נעאָל. דאָס וואָס איז איבער דעם מענטשן, איבער זײַן השׂגה, זײַן באַגעגן אַדער דאָס וואָס איז בכלל איבער אים. „אַפֿילו אַז דער הונגער איז בײַ אים נישט געווען קיין אינטעלעקטועלער, האָט ער געפֿילט אין זיך זײַן א׳״, אפֿא, געטראָכט מיט עבֿרי־טעטש.

אי׳בעראינדיווידועל׳ — אַדי. וואָס איז מער, העכער, איבער דעם וואָס איז יחידיש, אינדיווידועל. „מ...לייקנט ניט, אַז אין דעם פֿאַרלויף פֿון דער סאָציאַלער אַנטוויקלונג וואַקסן אויס א׳ע, סאָציאַלע געשטאַלטונגען, וואָס זוכן אײַנצושליגנדן דעם יחיד״, זשיט, הקדמה [ה. זאָלאָטאַראָוו, גש ו].

איבעראינווענטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~אינווענטירט. 1. אינווענטירן פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן. פֿאַרקויפֿן די אַקציעס און א׳ דעם קאַפּיטאַל אין אַ נײַער אונטער־נעמונג. 2. אינווענטירן מער וויִ ס׳איז פּראַק־טיש. א׳ דאָס אָפּגעשפּאָרטע געלט און פֿאַרלירן ביז אַ גראָשן. ־ונג.

אי׳בעראינטעליגע׳נט — אַדי. זייער אינ־טעליגענט, מער ווי (אויסער־גיוויינטלעך) אינ־טעליגענט. פֿראָסטע עלטערן און א׳ע קינדער. אויך סוב: דער, ־ן, וונ ־ין, ־ס. **איבער־אינטעליגענץ.**

אי׳בעראינטענסי׳וו — אַדי. וואָס איז זייער (אויסערגעוויינטלעך) אינטענסיוו. מיט א׳ע באַ־מיאונגען. ־קייט.

איבעראינסצענירן — טרוו. ־נירט איבער, ~אינסצענירט. אינסצענירן פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן. „די אינסצענירונג פֿון ראָמאַן איז ניט קיין גערעטענע, מע דאַרף די גאַנצע זאַך א׳״. ־ונג.

איבעראינפֿלאַציע — די, ־ס. גאָר שטאַר־קע, גיכע אינפֿלאַציע. „פֿרייער איז די אינפֿלא־ציע פֿון דער פּעזע געגאַנגען פּאַמעלעך, דערנאָך איז מיטאַמאָל געקומען אַן א׳״, רייד. **איבער־אינפֿלאַטאָריש** — אַדי. א׳ע פּרינציפּ.

איבעראינקאָרפּאָרירן — טרוו. ־רירט אי־בער, ~אינקאָרפּאָרירט. אינקאָרפּאָרירן פֿונדאָס־נײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן אַדער מיט אַן אַנדער נאָמען. „געמאַכט עטלעכע קליינע פֿאַר־מעלע טעותן און מע דאַרף א׳ אונדזער גע־זעלשאַפֿט״. ־ונג.

איבעראיראַניש — אַדי. זייער איראַניש, איבער דער מאָס. סאַרקאַסטיש, בײַסיק. א׳ע וועדטלעך, באַמערקונגען. „אַזוי א׳ און אי־בערטראַגיש וויִ נאָר פֿאַקטן קאָנען זײַן״, צייט, טמז, 1961 VIII 25. ־קייט.

איבעראַכטאָג׳ — אַדוו. 1. אין זיבן טעג אַרום; אין דעם זעלביקן טאָג פֿון דער קו־מענדיקער וואָך. „א דאַנק פֿאַרן קומען צו אונדז, א׳ שבת וועלן מיר אָפּשטאַטן אַ וויזיט בײַ אײַך״, רייד. „געדענקט, מיר טרעפֿן זיך ווידער אין דער זעלביקער צײַט פֿון הײַנט א׳״, רייד. „זײַט רואיק, עס וועט נאָך בלײַבן [שפּײַז]...אויף א׳ שבת״, ספּ, סודות. *„א׳ מיטוואָך (אַדער אַן אַנדער טאָג) נאָך דעם שניי (דער זאָוערוכע) אע = איר, עס וועט נאָך לאַנג געדויערן. „האָסט אים געלינען אויף עטלעכע טעג, יאָ, ער וועט דיר אָפּגעבן א׳ מיטוואָך נאָכן גרויסן רעגן״, רייד. „ווינטש איך דיר, אַז אויף א׳ זאָלסטו...ניט האָבן אויף שבת און ...איך זאָל דיר אונטערוואַרפֿן אַ האַלב קערבל״, בערג, בײַם דניעפּער ו. „אויבר אַכיט טאָג בין איך ווידר הירן״, ׳בנימינס שבת־לידֿ, באַלד נאָך של״ך [ייִוב XIII, 1־2].

2. במשך פֿון דער קומענדיקער וואָך, די קו־מענדיקע וואָך. „הײַנט איז זונטיק אויף גאָטס וועלט, ניט שפּעטער ווי א׳ דינסטיק קריגסטו צוריק דאָס געלט״, רייד. „א׳ אם־ירצה־השם וועלן מיר זיך שוין גרייטן צו דער נסיעה״, רייד. „מיר זאָגן קומענדיקע וואָך אַדער נעקסטע וואָך, און מיר ווילן שרײַבן אידיאָמאַטיש, זאָ־גן מיר — א׳״, אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־טעטש.

אויך סוב. „זאָל נאָר דער א׳ זײַן בעסער צו אונדז ווי די ׳וואָך׳״. „עס וועט נאָך דורכגיין ניט איין א׳״. ־ק — אַדי. פֿאַראַכטאָגיק הוליאָנקעס און אי׳קע חשבונות.

אי׳בער אַכט טאָג (טעג) — פֿראַזע. מער, לענגער ווי אַכט טעג; מער ווי אַ וואָך. איבער אַכט טאָג בלײַבן אין שטעטל און וואַרטן אויפֿן סוחר.

איבעראַל — אַדוו. *Mhd*: über-al אַרכ, איצט דטשט. 1. אומעטום, אין יעדער אָרט, אין אַלע ערטער (פֿון אַלע זײַטן, אין אַלע ווינ־קעלעך). „בבֿא דער גינג הנוף אין זאַל; ער ואַנד אין בוֹל מיט גישטן, מיט ויל לוייטן וויש עש ואל אויבר אַל״, בבֿא־בוך, 511. „ער גינג גאר לאנג אין דער שטאט אום שוועבן אוג׳ זוכט איבר אַל אן אַלן ענדן״, ספֿר משלים, פּפּדמ 1686. „טוא דיך וואול במאין דען אובן [= אויוון] ערשט איבראַל אויז צו גליאן״, שה II, פֿיורדא תפּ״ז. „א׳ וואו מע דאָווט אַדער מע לערנט מוז זײַן רייַן״, חא, ו/א. „ער האָט באַלעבט די שפּעער אַלע, פֿון גאָר דער וועלט, פֿון א׳״, אר, ׳געאַרג בראַנדעס׳. „ניט פֿרעגט וואוהין, עס בלײַבט עגאַל, מיר א׳ דער זעלבער פֿאַל״, מר ו. שפּאַסיק. „וואָס זעט מען בײַ אײַך? — א׳ די זעלבע לבֿנה״ (סאַניק און אומג׳).

2. בלויז אַרכ. בסך־הכל, לכל־הפחות. „דא שפּראך גאָט: וועז איך איבראַל גפֿינד נײַן [צדיקים] דא וויל איך זיא נישט טון״, טח, בראשית, יח, 32.

איבעראָל — דזוו דפֿוי. „אַז איינער זאָגט א׳ — וויסט מען שוין אַז ער איז פֿון אונ־גערן אָדער פֿון קאַרפּאַטאַרוס״, רייד.

איבעראַלט — אַדי. זייער (אויסערגעוויינט־לעך) אַלט. „ס׳איז ניט קיין אַלט ברויט, ס׳איז א׳ ברויט, ממש פֿאַרשטיינערט ברויט״, רייד. **איבעראַלטמאָדיש.** ־קייט.

איבעראַלערגיש — אַדי. זייער אַלערגיש, איבער דער מאָס. „עס זײַנען פֿאַראַן מענטשן וואָס זײַנען א׳ און קענען ניט פֿאַרטראָגן אײַנ־געדרונגענע ריחות״, דר׳ גלען, פֿאָר, 7 XI 1965.

איבער אַלץ — פֿראַזע. אויך: **א׳ אַלעם.** אויך: **א׳ אַ׳ און אַלעם.** העכער, בעסער, ווי־כטיקער אפֿילו ווי אַלדאָס איבעריקע. לערנען תּורה איז א׳ אַ׳. דער רבש״ע איז א׳ אַ׳ און אַלעם. „א׳ אַ׳ איז ברויט מיט שמאַלץ״, פֿוול.

איבעראַלצן — די. בלויז מצ. נעאָל, סטוטש. אַנשטאָט דעם וואָרט אָוועראַלס ←. אַרומגיין אין א׳.

אי׳בעראַמאָל׳ — אַדוו. וויידער, נאָכאַמאָל. קומט געוויינלעך מיט נאָכאַמאָל. „לייענען נאָכ־אַמאָל און א״, ש. ביקל, רומענ. „האָט דער מאַן נאָכאַמאָל און א׳ דערציילט פֿאַר די ריכ־טער...״, פֿאָר, 10 VIII 1965.

איבעראַמט — די & דער, ־ן. אַמט וואָס איז איבער אַן אַנדער אַמט אַדער אַמטן. אַ שטאַרק צעצווײַגטע ביוראָקראַטישע סיסטעם מיט אַמטן און אַן א׳.

איבעראַנ׳ — אַזוי ווי **איבעראויס־** ←. דוגמאות: **איבעראַנבאָקן, איבעראַנ־ציען, איבעראַנקוועלן, איבעראַנ־שאַרפֿן.**

איבעראַנא׳כט — אַדוו. דזוו איבערנא׳כט ←. „פֿאַרברענער פֿון קליינע קינדער קאָנען נישט א׳ ווערן אַנדערש ווי זיי זײַנען״, צייט, טמז, 1962 VI 22.

איבעראַנא׳נד — אַדוו. 1. פּד. כסדר, שטענ־דיק. „אַ שלאַקריריקער, אַ פֿאַראַליזירטער, ברומט ער א׳ און מע קען ניט וויסן וואָס ער וויל״. „...האָט אים געמוזט א׳ צושווערן, אַזוי באַלד עס וועט קומען צו אַ מלחמה, זאָל ער ליבער זײַן לעבן פֿאַרלירן אײַדער אים צו פֿאַרלאָזן״, ראָבינזאָהן II, וויילנע 1880. „איינע נעבעך אַן אַלטע, אָפּגענומענע פֿיס און ליגט א׳״, פּרץ, בילדער און סקיצן. 2. דזוו אי־בעראַנאַנדער ←.

איבעראַנא׳נדיק — אַדי. 1. כסדרדיק, נאָכ־אַנאַנדיק. א׳ע צרות. א׳ע געסט. 2. צווישנא־נאַנדיק. א׳ע שיכורים, באַציאונגען. „[די יידישע ליטעראַטור] האָט אונדז געוויזן דעם יידישן מענטש אין זײַן רוחניות און זײַן גשמיות און ...אַנטפּלעקט זייער א׳ע באַווירקונג״, י. יאַנא־סאָוויטש, איק, ר״ה תשכ״ה. 3. וואָס איז איינס אויף (איבער) דאָס אַנדערע. א׳ע בלע־טער. ־קייט.

איבעראַנאַנדער — אַדוו. 1. איינס אויף (איבער) דאָס אַנדערע. „עס ליגט צונויפֿגעוואַרפֿן אַלץ א״, רייד. „דער רשע האָלט זײַן הענד איבר אַנדר אוג׳ ויל נישט ערבטן״, צאינה, קעג/א. „אוג גשטעלט [די זעקלער מע] אין אייניר ערק, אוג׳ ניט איבר אַנגדר פֿיל זעק״,

שה II, פֿיורדא תפ"ז, ט/ב [מטעם חימום, מעל זאָל ניט ווערן דורכגעוואַרעמט און עס זאָל ניט זײַן קיין חשש פֿון חמץ]. 2. אָן אַ סדר, צונויפֿגעוואַרפֿענערהייט. „ניט אײַנפאַקן ווי עס געהער צו זײַן, נאָר אַרײַנלייגן אַלץ א״. „אבר העט ער דיא ציגל גיליגט איבר אַנגדר, נמצא דא איז זײַן דעה ניט, דאש ער זיא ווייל האבן דרויף צו זיצן״, לט1, ע/ב. 3. כסדר, שטענדיק. פֿרגל איבעראַנאַנד. „תּלמידי־חכמים...זײַ קריגן אין דער ציַט דז זיא מפֿלפל זײַן אונ׳ זײַנן היצג איבר אַנגדר״, סהמ, תהלים, מה, 6.

איבעראַנאַנדערגיין — [איבעראַנאַנדער ווערט גענויצט ווי אַ קאָנווערב] אוסו, דריטפערזאָניק. איצ׳ איז ~אַנאַנדערגעגאַנגען. אַרב. פֿאַרקומען, געשען, פֿאַסירן (איבערגעגעבן אין דעם ריכטיקן צײַט־סדר). „ווילשטו איינס איין שמועה קלאָגן, מושטו אים דאש מעשׂה וויא עז איז איבר אַנגדר גיגנגן זאגן״, עיון, ו/ב.

איבעראַנאַנדערוואַרפֿן — [← דפֿון] טרוו. וואַרף ~אַנאַנדער, ~אַנאַנדערגעוואַרפֿן. צונויפֿ־וואַרפֿן אין אַן אומאַרדנונג, צעוואַרפֿן. „די רשעים, די פּוחזים...האָבן דאָס געלט און קלײַ־דער און צירונג אַלץ איבעראַנאַנדערגעוואַרפֿן״, מעשׂה אומן.

איבעראַנאַנדערליגן — [← איבעראַנאַנדער־גיין] אוסו. איצ׳ ~אַנאַנדערגעלעגן. אַרכ. ליגן איינס אויף דאָס אַנדערע. „בײַדי הענד...קענן דיכט [= פֿעסט, צוזעפֿרעסט] איבר אַנגדר לי־גן — זוא בטײַט עז אויף (עשירות)״, איבז, מ. א. גאַלינו, חכמת היד, פֿפֿא תקנ״ט.

איבעראַנאַנדערלייגן — [← איבעראַנאַנדער־גיין] טרוו. לייג ~אַנאַנדער, ~אַנאַנדערגעלייגט. לייגן איינס אויף דאָס אַנדערע. א׳ די טישטעכער אויף דעם סדר־טיש. „וויַל ער [די ציגל] אי־בעראַנאַנדערגעלייגט האט, דא זיי זיא אָסור מטלטל צו זײַן [אום שבת]״, לט1, ע/ב.

איבעראַנאַנסירן — טרוו. ־סיר איבער, ~אַנאַנסירט. 1. רעקלאַמירן, באַקאַנט מאַכן, אַנאַנסירן פֿונדאַסנײַ. א׳ דעם קאַנצערט אויף אַ צוויי־טער דאַטע. א׳ דעם ניַיעם פֿראַדוקט. 2. צו פֿיל, איבער דער מאָס, אַנאַנסירן. צע־פּויקן, צעבלאָזן. א׳ דעם (א) חזן, אַקטיאָר, וואונדערדאַקטער. א׳ אַ מיטל אויף לאַנג לע־בן, אויף אייביק יוגנ זײַן. א׳ און עס זאָל פּלאַצן ווי אַ זיפֿנבלאָז.

איבעראַנגעצויגן — אדי, פּאַר איבעראַנ־צײַגן. אַנגעצויגן זייער שטאַרק, מער ווי מע דאַרף, ווי עס פּאַסט זיך. אַן א׳ענע סטרונע. א׳ענע באַציאונגען. „אַנשטאָט בילדער פֿון טראַנסצענדענטאַלע אידייען זײַנען...אַרויסגע־קומען קאַריקאַטורן פֿון א׳ענע געפֿילן״, זשיט ו, נ״י 1912. ־קייט.

איבעראַנגעקוואָלן — אדי, פּאַר איבעראַנ־קוואָלן. אַנגעקוואָלן זייער שטאַרק, מער ווי מע דאַרף, ווי עס פּאַסט זיך. א׳ענע געפֿילן. „די ידישע פֿאַלקס־מעשׂה, מיט ספּנות אַנגע־לאַדענע, מיט גלותן אַנגעבלוטיקטע...אַן אַנגע־לאַפּענע און א׳ענע מיט גלויבן, בטחון און נבֿואה״, ב. ריוקין, אונדזערע פֿראַזאַאיקער.

איבעראַנגריַיטן — טרוו. אימפּ, איצ נב; ~אַנגעגריַיט. אַנגרייטן אויפֿסנַיי אַדער מער ווי מע דאַרף. א׳ מצות, מעד און ווײַן אויף פּסח. אונטערהונגערן אַ גאַנצע וואָך און א׳ אויף שבת. ־ונג. אויך: **איבעראַנגריַיט, דער.**

איבעראַנדערן — טרוו. אַנדער איבער, ~גע־אַנדערט. דזוו איבעראַנדערשן. „מיר וועלן די וועלט ניט א׳, זי וועט זיך פֿירן אַזוי ווי זי האָט זיך געפֿירט״, ש. בעקערמאַן, דער זשענ־סקער וואַפּראָס, אַדעס 1887.

איבעראַנדערשונג — די, ־ען. פֿראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבעראַנדערשן (זיך). אי־בערבײַט, שיגוי. „דער סך־הכל פֿון די איבער־מאַכונגען, א׳ען פֿון די פֿאַראַנענ...״, בריידער גאַרדין, די טראַומפֿעדיע, ווילנע 1914. „מיר האָבן אין זינען די רעוואָלוציאָנערע א׳ פֿון ידישן שטייגער״, ים, נײַס, 1922. „אַ דאָרשט נאָך אַ נײַ וואָרט, אַ פֿריש בילד...אַן א׳ פֿון אַן אויסדרוק״, הר, פֿאַש, 12 X 1952. אויך: **איבעראַנדערש, דער.** „...וואַנדער פֿון אַ פֿײַנלעכן א״, יג, פֿון מײַן גאַנצער מי.

איבעראַנדערשן — טרוו. ־ערש איבער, ~געאַנדערשט. מאַכן אַנדערש, איבערמאַכן, איבערבײַטן. א׳ דעם גאַנצן מענטש(ן). א׳ די אַראַנזשירונג פֿון די בלומען. „ווען ער וועט זיך באַקענען מיט פֿיל מענטשן, וועט ער באַ־קומען פּראַקטיקע און דאָס וועט אים אינ־גאַנצן א״, ש. ש. גרינפֿעלד, די ארמע געביל־דעטע, ווילנע 1896. „אַ פּאַרטיי וואָס וויל א׳ דאָס געזעלשאַפֿטלעכע לעבן״, זשיט IV, 1904. „די סיסטעם און דער סדר אין לערנען די העברעאישע גראַמאַטיק דאַרף אויך איבער־געאַנדערשט ווערן״, ים, איינהייטלעכע פֿאָלק־שול, 1922. „דאָס לעבן אַליין און די האַרטע דערפֿאַרונג קענען אַמאָל א׳ אַ כאַראַקטער״, דער לעבעדיקער, פֿאַש, 7 XII 1951.

מיט זיך — 1. רעפֿל. „הערש־בער האָט דאָ גאַנץ פֿיין פּרנסה, נאָר ער האָט זיך שטאַרק איבערגעאַנדערשט״, שע, מאָטל. „סאָלטשע זעט אויס גוט און האָט זיך בכלל איבערגע־אַנדערשט, צוריק אַ מענטש געוואָרן״, ספּ, סודות. „וי אַזוי עפּעס אויסצוטראַכטן...זי זאָל קענען זיך אַליין א״, ראַבּאָי, אייגענע ערד. 2. אוסו. פֿון זיך, אַן קלאַרער כוונה ווערן אַנדערש. „אַלץ האָט זיך איבערגעאַנדערשט, אַפֿ־לו בײַ...דער מלמדקע אין הויז אויך״, ספּ, יידי־שער קאָלאָניסט. „די וועלט אַנדערשט זיך אי־בער און מיר בלײַבן בײַ די אַלטע אידייען״, רייד.

איבעראַנדערשער — דער, ־(ס). וונ נב. ווער עס אַנדערשט איבער. „מיט א׳ זאָלסטו זיך ניט מישן״, תּ׳, משלי, כד, 21. „אַ רע־פֿארמאַטאָר, אַן א׳ פֿון שפּיל, שטיגער און געשמאַק״, ש. ביקל, טמז, 26 VIII 1964.

איבעראַנדערשקייט — די (דאָס), ־ן. זייער בולטע, שטאַרקע אַנדערשקייט, וואָס איז איבער דער מאָס. „איך האָב ניט מורא פֿאַר אַנדערש־קייטן, אַבער מיר געפֿעלט ניט קיין א״, רייד.

איבעראַנזעטיקן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~אַנגעזעטיקט. אַנזעטיקן איבער דער מאָס. א׳ די קינדער מיט צו פֿיל זיסקייטן. א׳ אַן עסיי מיט צו פֿיל מליצה. „האָט דאָך זײַן לשון געדאַרפֿט איבעראַנגעזעטיקט ווערן מיט...שורש־דיקן סעמיטיזם״, ב. ריוקין, פֿאַש, 12 V 1950.

איבעראַנטוויקלונג — די, ־ען. צו ניכע, צו שטאַרקע אַנטוויקלונג, וואָס איז איבער דער מאָס, מער ווי מע ריכט זיך. „פֿריצײַטיקע גײַסטיקע א׳ קען זײַן אַזוי שעדלעך ווי ריין פֿיזישע א״, רייד. ~**אַנטוויקלט** — אדי, פּאַר איבעראַנטוויקלען. אַן א׳ער אָפּצווײַג פֿון דער אינדוסטריע. „א׳ע מוסקלען זײַנען נאָך ניט קיין באַווײַז אַז דער מענטש איז טאַקע אַ גע־זונטער״. „דאָס א׳ע פֿאַנטאַזיע־לעבן קען שפּע־טער ווערן אַ שטערונג פֿאַרן צופֿאַסן זיך צו דער וועלט״, פֿגעז, פֿאַריז 1949, № 10-11. ־קייט. **איבעראַנטוויקלען (זיך).**

איבעראַנט(ע)רירן — טרוו. ־רירט איבער, ~אַנט(ע)רירט. (שנײַדערײַ, גאַליציע) איבער־גיין מיט דער נאָדל איבער אַ נאָט, מע זאָל ניט דערקענען דאָס ענדי. איבערצײַן אַ נאָט. א׳ אַלע נעט.

איבעראַנטקעגן, ־דיק — דזוו אַנטקעגן, אַנטקעגנדיק. א׳דיקע ווינקלען.

איבעראַניִ׳ם — אדוו. 1. ווידער, נאָכאַמאָל. א׳ בעטן אַ גדבֿה. זאָגן א׳ דאָס זעלבּיקע. אַ־הייבן דעם קאָן א׳. „די מענטשן וואָס שטייַען אויף פֿאַרטאָג דאַרפֿן ווײַסן, אַז עס ווערט טאָג מוזן זיי זיך א׳ וואַשן, רק אָן אַ ברכה״, שולחן ערוך, ח״א [אַנהייב 19. י״ה, זשאָל־קעוו?]. „אַז ער באַטראַכט זיך נאָך דער ברכה נאָך קליידער אַנצוטאָן, דאַרף ער איבער די איבעריקע א׳ אַ ברכה מאַכן״, לט2, כ/א. „אַ בוים וואָס איז אָפּגעשניטן געוואָרן און האָט אַנגעהויבן צו שפּראָצן א׳...״, זרעים, נא/ב. „אַז זיי זענען שוין געווען גרייט צו דער נסיעה...האָט זיי אַנגעיאָגט אַ מענטש און זיי איבערגעגעבן א׳ אַ שייַנע מטבע״, שע, אַלט־נײַ כתרילעווקע. „כ׳האָב צו דיר ערשט נעכטן אַזוי געריידט און וועל הײַנט עס רעדן א״, אפֿא, לויטער...קוואָל.

2. פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער (ניַיעס) אופֿן. אַ כלל אַנטפּלעקט זיך א׳. „איך האָב דערזען דעם ים נאָר א״, רייד. „זײַן ב׳ גזלנים נאך גיקומן...אונ׳ האבין אין איבר אַנייז דער טרענקט״, ישו״ת מהרש״ל, לובלין 1599 [הש ו]. „דאָרום וואר הקב״ה צו (יהושע ער זאָל פֿריעה) מאַכן צו ישׂראל איבר איין נייאש״, צאינה, קנג/ב. „וויַדר דרוישׂ צו טרינקן אַזו לאַנג בין מן דאז פֿלי ווידר איבר אַנייש מאַכט״, לט1, ו/א.

־יק — אדי. א׳ע קריגערײַען און אַמפּער־נישן. א׳ע באַמיאונגען.

אי׳בער אַ נײַס — פֿראַזע. איבער עפּעס וואָס מע האָט געהערט אַדער געלייענט און וואָס איז נײַ(ס). זיך אַמפּערן א׳ אַ נ׳ אין דער צײַטונג.

איבעראַנשטאָפּן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~אַנגעשטאָפּט. אַנשטאָפּן איבער דער מאָס. א׳ די קישקע. א׳ דעם שטרויזאַק. „אין מזרח־אייראָפּע, ווען יידן האָבן געגומען אַרויסגעבן צײַטונגען, האָבן זיי געשריבן אַ לשון וואָס

איז איבעראַנגעשטאָפּט געווען מיט לשון־קודש", ב. ריווקין, פֿאַס, 12 V 1950.

איבעראַנשטענדיק — אַדי. זייער־זייער אַנ־שטענדיק, מער ווי מע ריכט זיך. „און ווי האָבן זיך אויפֿגעפֿירט די קינדער? — זיי זייַ־נען געווען א״, רייד. ־יקייט.

איבעראַנשטרענגונג — די, ־ען. זייער גרויסע, שטאַרקע אַנשטרענגונג. „יעטוודעדער אַנדער וועג [אין ספּאָרט] פֿירט צו אַן א...און קען נאָך זײַן שעדלעך", פֿגעז, ווילנע 1925, № 1. „בין איך קראַנק געוואָרן פֿון גרויסער א״, מוק, מינע באַגעגנישן.

איבעראַנשטרענגען — טרוו. ~אַגנע־שטרענגט. אַנשטרענגען אין אַ גרויסער מאָס, מער ווי מע דאַרף, ווי עס איז געזונט. א׳ די פֿיס ביים קריכן אויף אַ באַרג. א׳ די מוסקלען ביי ניט־ראַציאָנעלער גימנאַסטיק. א׳ די אויגן ביים לייענען. „...זיי זאָלן נישט צו פֿיל א׳ זײַן השגה", ב. ריווקין, גרונט־טענדענצן.... אָפּט מיט זיך — א׳ זיך און געבן אַ גרויסע נדבֿה. א׳ זיך און קראַנק ווערן. „וען דער הויכער בלוטדרוק דויערט אַ לענגערע צײַט, קען זיך דאָס האַרץ א׳ פֿון דער צו שווערער ארבעט", פֿגעז, ווילנע 1938, № 1. **איבער־אַנגעשטרענגט** — אַדי. א׳ע באַציאונגען. ־קייט.

איבעראַסיגנירן — טרוו. ־נירט, ~אַסיג־נירט. 1. וויידער, פֿונדאַסטי אַדער אויף אַן אַנדער (נײַעם) אופֿן אַסיגנירן. א׳ אַ געוויסע פֿאַיזיציע אין בודזשעט. 2. אַסיגנירן מער ווי מע דאַרף. א׳ די סומע אויף צו ראַמען די גאַסן פֿון שניי. ־ונג.

איבעראָפּ — אַזוי ווי **איבעראויס־** ←. דוגמאות: **איבעראָפּטאָן, איבעראָפּ־מאַכן, איבעראָפּצוּן, איבעראָפּשטי־מען.**

איבעראָפּהיטן — טרוו. איצ, אימפּ נפּ; ~אָפּ־געהיטן. אָפּהיטן מער, שטרענגער ווי מע דאַרף, ווי עס איז נייטיק. א׳ די ביכער און קיינעם ניט צולאָזן צו זיי. א׳ דאָס געזונט און כּסדר לויפֿן צו דאָקטוירים. א׳ אַ קינד.

איבעראָפּלירן — טרוו. ־לירט, ~אָפּע־לירט. נאָכן פֿאַרלירן אַן ערשטע אָפּעלאַציע ווידער אָפּעלירן צו נאָך אַ העכערן גע־ריכט. „ס׳איז אַ פּרינציפּיעלער ענין וועגן קאָנסטי־טוציאָנעלע רעכט, און מע דאַרף דעם ענין א״. ־ונג. **איבעראָפּעלאַציע,** די.

איבעראָפּשטימונג — די, ־ען. אָפּשטימונג צום צוויי־טן מאָל, וועו די ערשטע האָט ניט געגעבן קיין קלאָרן רעזולטאַט, אָדער מע האָט פֿראָטאָסטירט קעגן איר. „איר זעט, די א׳ האָט געווינען דאָס זעלביקע וואָס פֿרײַער", רייד.

אי׳בעראָקוראַ׳ט — אַדי. איבערפֿינקטלעך, זייער אָקוראַט, מער ווי מע דאַרף. אַזוי א׳ אַז ער קאָנטראָלירט יעדע זאַך אפֿשר צען מאָל. ־קייט.

איבעראָקטי׳וז — אַדי. זייער אַקטיוו. טוריש, אונטערנעמעריש, טעטיק. „דאָס קינד איז שוין א׳, עס זיצט ניט אײַן אויף אַ רגע", רייד. אַן א׳ער מיטגליד, אַ קאָכלעפֿל. ־קייט.

אי׳בעראָקסי׳ד — דער, ־ן. דזוו פֿעראָקסיד. יעדע פֿאַרבינדונג מיט זויערשטאָף, אָקסיגען, וואָס האָט דעם מעגלעכקסט גרעסטן באַשטאַנד־טייל פֿון אָקסיגען.

איבעראָקערן — טרוו. אָקער איבער, ~גע־אָקערט. 1. ווידער, נאָכאָמאָל אָקערן. „וועג דאָס פֿעלד איז זייער האַרט, מוז מען עס אויפֿן פֿרילינג נאָכאָמאָל א״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבעטער, וואַרשע 1891. 2. אָקע־רן פֿונדאָסטי, אויף אַן אַנדער אופֿן. „וען אייניער האָט געזייט תּרומה, איז אויב בשוגג — מוז ער א׳ (אַז עס זאָל ניט וואַקסן)", זרעים, פּ/א. 3. דורכאָקערן, אָקערן אַ סך אָדער ביזן סוף. א׳ אַלע פֿעלדער. „...זאָל וואושט [= וויסט] מאָכן אוג׳ זאָל זיא איבער אָקרין", שאר, צט/ב. 4. איבערזוכן, שטאַרק זוכן און דערביי צעווערפֿן זאכן. אויך אוטו. א׳ (אין) אַלע שופֿלאָדן און ניט געפֿינען די שליסעלעך. א׳ (אין) צענדליקער ספּרים צו דערגיין אַ תּשובֿה אויף אַ האַרבער קשיא. פֿרגל אויסאָקערן, בב. ־ונג. ־נישׂ. ־ער.

איבעראָקצענטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~אָקצענטירט. 1. אויף אַן אַנדער אופֿן אָק־צענטירן, שטעלן דעם טראָפּ. דער פּראָצעס פֿון א׳ די העברעאיזמען. א׳ פֿון קאָפּאָ־טע אויף קאָ־פּאָטע. 2. צו פֿיל, צו שטאַרק אָקצענטירן, אַרויסהייבן, באַטאָנען, אונטערשטרײַכן ביים רעדן. א׳ אַ נײַעם פֿאַרשלאָג. א׳ דאָס אומגינצי־קע און פֿאַרשאָטענען דאָס גינציקע. ־ונג — א׳ ווי אַ מיטל צו פֿאַרײַדישן אַנטלייענע וער־טער. **איבעראָקצענטירט** — אַדי. א׳ע וועדטער. א׳ער פֿאַרלייג.

איבעראַנזשירן — טרוו. ־זשיר איבער, ~אַראַנזשירט. אײַנאַרדענען, איבערשטעלן, אַראַנזשירן אויף אַן אַנדער (נײַעם) אופֿן. א׳ די בלומען אין זאָל. א׳ די קאָמפּאָזיציע פֿאַרן קלאַרנעט. ־ונג.

איבעראַרבעטן — טרוו. ־בעט איבער, ~גע־אַרבעט. 1. אַרבעטן אַ סך, אַ לענגערע צײַט, איבער דער מאָס. א׳ אַ לעבן־לאַנג און בלײַבן אויף דער עלטער אַן אויסקומעניש. פֿיג. „אַ יונג אַ קוועקזילבער! וואָס ער אַרבעט עס אי־בער אין איין טאָג!", רייד. „אַ קלייניקייט האָט דעמאָלט שפּרינצע איבערגעאַרבעט! ער האָט שפּעטער גאַנץ גוט געהערט וואָס זי האָט אי־בערגעאַרבעט", פּרק, ׳דער משולח׳. *א׳ און אײַנלייגן וועלטן.

2. באַאַרבעטן רוישטאָף צו קריגן אַ נײַעם מאַטעריאַל אָדער פֿראָדוקט. א׳ אײַזנאַרץ אין שמעלצאײַזן, א׳ רויאײַזן אין שמידאײַזן. א׳ זאָמד אין גלאָז. א׳ האָלץ אין פּאַפּיר. א׳ אַלטע שמאַטעס אין צײַטונג־פּאַפּיר אאַזוי.

3. פֿונדאַסטי אַרבעטן איבער (אויף) אַ מא־טעריאַל און זיך מײַן צו באַקומען אַ בעסערן פֿראָדוקט. א׳ פֿעלן, די לעדער זאָל זײַן בע־סער. א׳ די לעדער, מער אויסזייקן און ווי־כער מאַכן.

4 איבערגיסן, איבערשמידן. א׳ אַ גאָלדן רענדל אין אַ פֿינגערל. „דאָס צירונג גיט מען צו אונדזער גאָלדשמיד א׳ — און דענאָמאָל אַפֿילו ת״ק פֿײַגן דער וועלט", ייל, פּוילישע יונגל, אַדעס 1895. „געווען אַ בעל־מלאָכה, איך האָב אַליין אים געזעבן א׳ אויריגינגלעך", ש. בערנשטיין, ר׳ יאָכצע דל גאה, קעשענעוו 1884.

5. איבערמאַכן בײַ יעדער אַרבעט. א׳ דאָס הויז. א׳ די מאַרינאַרקע און פֿאַררייכטן די אַרבל. א׳ דעם מאַנטל, איבערדרייען פֿון דער לינקער זײַט אויף דער רעכטער. „...לאָזן א׳ נאָכן הינ־טיקן זשורנאַל", ב. זילבערמאַן, אהבת דוד ויהונתן, קעשענעוו 1885. א׳ אַ זומער־היטעלע. א׳ די כאַלעוקעס. א׳ די חלה, איבערקנעטן און איבערדרייען די פֿלעכטלעך.

6. פֿאַרדיגן; אַרגאַניש פֿאַרוואַנדלען לעבנס־שטאָפֿן. דער מאָגן אַרבעט איבער אונדזער שפּײַז. די בלעטער אַרבעטן איבער דעם קוילן־זויערשטאָף.

7. בײַטן און מאַכן בעסער (ערגער). די סבֿיבֿה אַרבעט אונדז איבער. „אַ ביסל פֿאַר־לאָז איך זיך אויף דער נאַטור: זי דאַרף אַליין א״, שע, יונגט־ראָמאַנען. „זיי זענען שוין פֿאַר־פֿאַלענע 'קאַליקעס', אַזוי זענען זיי און מע קאָן זיי שוין ניט א״, טמז, 15 V 1965.

8. פֿאַרריכטן; איבעראַנדערשן; איבערפֿאָר־מולירן כּדי צו מאַכן בעסער, צוצופֿאַסן צו די צילן וואָס מע שטעלט זיך. א׳ די קאָמפּאָזיציע, שטודיע, דעם עסיי אאזוי. מענדעלע מוכר־ספֿרים האָט איבערגעאַרבעט זײַנע ווערק. א׳ די קאָנסטיטוציע, דאָס קרימינעלע גזעצבוך אא. „אויב מע דאַרף עפּעס פֿאַרריכטן אָדער א׳, זעט אַז עס זאָל שוין איצט געמאַכט ווערן", פֿאָר, 28. IV 1964. 9. איבערפֿורעמען. א׳ דעם ראַמען אין אַ פּיעסע. א׳ אַ פּיעסע צום פֿילמירן, פֿאַר דער טעלעוויזיע. 10. אי־בערמאַדעלירן. א׳ די סטאַטוטקע.

11. אַריבערפֿירן אין אַן אַנדער בחינה, ברענ־גען צו אַן אַנדער מדרגה (געווינטלעך אויף העכער). „תּורה החב״ד איז...דער פֿאַרשטאַנד זאָל א׳ די מידות שבלב", לדב. „דער צדיק... הייבט אַן צו אַרבעטן, ביז ער איז מהפּך מידת־הדין לרחמים...אַז ער אַרבעט דאָס גוט אי־בער...", ׳גדולת ר׳ וואָלף׳ [יפ].

־ונג — „אַזאַ א׳ איינעם בלאָט: דער כלאַ־ראַפּיל...אַרבעט איבער די קוילנזויער אויף קראָכ־מאַל", דאָס פּפּלאָנצענלעבן, וואַרשע 1899. „בעמק הבכא׳ — אַן אויטאָריזירטע א׳ פֿון ווינטשפֿינגערל״", בעמ III. **איבעראַרבעט** — די. „פּוסט־און־פּאַסעווען...אויף איין זײַט, און נויט און א׳ פֿון דער אַנדערער זײַט", ב. פֿינגענבוים איבז, בעבעל, די פֿרוי און סא־ציאַליזם. אויך מיטן ב: איבערשעהן, איבער־צײַט. „דאָס נײַע געזעץ ערלויבט א׳, איבער־שטונדן, דער אַרבעטער טאָר זיך פֿון זיי ניט אָפּזאָגן", בונד, וואָס ווילן די סאָציאַלדעמא־קראַטן אין רוסלאַנד, זשענעוו 1899.

איבעראַרבעטן זיך — ← דפֿוי. 1. רעפֿל. זיך אַליין איבעראַרבעטן צו ווערן אַנדערש (בעסער). זיך נעמען אין די הענט אַרײַן און זיך א׳. 2. אוטו. אַרבעטן מער ווי מע קען, ווי די כוחות סטײַגן, ווי מע מעג פֿאַרלאַנגען. א׳ זיך און אַנווערן די כוחות. א׳ זיך און ווערן

אַ שמאַטע. 3. וועלן אַנדערש (בעסער) זיך צופּאַסנדיק צו נייע באַדינגונגען. „די גריבער מוזן אַ געוויסע צייט שטיין אויסגעגראָבענע, כדי די ערד זאָל זיך קענען א״, מ. וועלעער, ווי מען פֿלאַנצט אַ טאָג, ווילנע 1900.

איבערארבעטער — דער. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועט עס אַרבעט איבער. „מיר זײַנען די אינ־זאַפערס פֿון כלערליי קולטורן און זייערע א״ס״, ים, קוב, 1938.

איבערארגאַניזירן — טרו. ־זיר איבער, ~ארגאַניזירט. פֿונדאַסנטס, אויף אַן אַנדער (נייַעם) אופֿן ארגאַניזירן. א׳ די גאַנצע ארבעט. א׳ אַן אַמט. „ווייל מען ראַטעוועט די יידישע שולן, דאַרף מען זיי א״, ים, צייט, שאָוול 1924. „די פֿאַבריקאַנטן זײַנען אויפֿגעפֿאַ־דערט איבערצוארגאַניזירן זייערע לאַבאָראַטא־ריעס״, פֿאָר, 1965 ו 29. ־ונג. **איבער־ארגאַניזירט** — אַדי. א׳ע קאָלעקטיוון, אַנ־שטאָלטן אאז״ו. ־קייט.

איבערארגומענטירן — טרו. ־טיר איבער, ~ארגומענטירט. 1. ארגומענטירן, ברענגען ראַיות וועגן אַן ענין אויף אַן אַנדער (נייַעם) אופֿן. „איר זײַט ניט געוועזן באָאָפּנט מיט די נייטיקע פֿאַקטן און באָווײַזן. איר דאַרפֿט דעם גאַנצן ענין א״, רייד. 2. וויידער, וויטערן, נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל ארגומענטירן. איבער־קייַען און א׳ אַן אַן ענד. ־ונג.

איבערארדענען — טרו. ארדן איבער, ~גע־ארדנט. איינשטעלן אַ נייַע ארדענונג אנשטאָט אַ פֿאַראַנענער. איבערסדרן. איבעראראַנזשירן. א׳ די ביכער אין דער ביבליאָטעק. א׳ דעם שעהן־פֿלאַן. ־ונג — „די דייטשע היסטאָ־ריקערס וויסן אויף קלאָר זייער פֿליכט צוזו־שטעלן די היסטאָרישע מבשירים פֿאַר...דער הײַנטיקער מלחמה און פֿאַר דער א׳ פֿון אייראָפּע״, מוה, היסלערס פּראָפּאָגאַנדע.

איבערארטאָדאָקסיש — אַדי. זייער שטרענג ארטאָדאָקסיש, מער (האָרבער) וי בײַם דורכשניט ארטאָדאָקסן. אַן א׳ער רב. אַן א׳ אופֿן פֿון היטן שבת. ־קייט.

איבעראריענטירן — טרו. ־טיר איבער, ~אריענטירט. אריענטירן, וועגנדן, איינשטעלן אין (אויף) אַן אַנדער ריכטונג. א׳ די גאַנצע אויסערן־פּאָליטיק. א׳ די טאַקטיק פֿון דער פּאַרטיי. א׳ די פֿאַרשונג פֿון יידיש. „עפּעס דאַרף [דער יידי] אין זיך, אין זײַן שטוב, אין זײַן אַרום א״, הל, טאָג, 1951 ו 13. אויך מיט זיך — א׳ זיך אין דער נייַ־געשאַפֿענער לאָגע. „די גאַנצע עקספּערימענטאָלע פּסיכאָלא־גיע...וועט זיך א״, מוה, דער וועג צו אונדזער יוגנט. „די פֿרײַרדיקע קעגנער...האָבן זיך דאַרט מיטאָמאָל איבעראריענטירט״, באָש, פֿאַר, 1965 ו 20. ־ונג. **איבעראריענטאַציע, די.**

איבערארן — אוסו & אקוזו. אַר איבער, ~געארט. אוקר. איבערוואַרטן. א׳ דעם רעגן. בלימבן און א׳ אויף אים.

איבערארקעסטרירן — טרו. ־רירן איבער, ~ארקעסטרירט. אויף אַ נייַעם אופֿן אר־קעסטרירן. צוגרייטן די נאָטן פֿאַר די אינ־סטרומענטן אין אַרקעסטער. ־ונג.

איבערבא־ — קאָמבינאַציע פֿון קאָנווערב אי־בער און ווערבאַלן פֿרעפֿיקס בא־. טרעפֿט זיך אין דער ריידשפֿראַך אָפֿטער ווי אין דער גע־שריבענער. דער אינפֿיניטיוו (און די קומעדיקע צייט), דער פּאַרטיציפּ (און די פֿאַרגאַנגענע צייט) קומען אַרויס גרינגער און נאַטירלעכער ווי די איצטיקע צייט און דער אימפּעראַטיוו.

איבערבאָבערן — טרו. ־רע איבער, ~גע־באָבערט. פֿפּ: ~באָבערן, 2ל. איבערזוכן, איבערנישטערן. א׳ אַלע בעבעכעס, איבערקערן האָרע־קאָרע און ניט געפֿינען. אויך מיט זיך — אוסו. א׳ זיך אין אַלע בעבעכעס.

איבערבאָגייסטערט — אַדי, פּאַר. באַ־גייסטערט אין זייער אַ גרויסער מאַס, מער ווי מע דאַרף. „צום אָנפֿאַנג איז ער זייער באַגייס־טערט, א׳, כּמעט פֿאַרשיבורט״, אַבא גאָרדין, פֿאַש, 1952 ו 18. ־קייט. א׳ וועלן. אויך: **איבערבאָגייסטערן (זיך).** ־ונג.

איבערבאָגלילן — טרו. איצ, אימפּ נב; ~באָגלילט. באַגלילן זייער שטאַרק, מער ווי מע קען זיך ריכטן. „אַזא ידיעה וועט אים א״, רייד. ־ונג.

איבערבאָדינגען — טרו. איצ, אימפּ נב; ~באָדונגען. באַדינגען פֿונדאַסנטס, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ ארויסהעלפֿערס. א׳ די פּרייַזן פֿון די ארטיקלען סחורה. אויך מיט זיך.

איבערבאָדן — טרו. באָד איבער, ~געבאָדן. 1. באָדן אויפֿסנטס. א׳ דאָס קינד. 2. אָפּבאָדן, באָדן אַ צאָל ביזן סוף. א׳ אַלע קינדער פֿון דער גרופּע. אָפּט מיט זיך. ־ענישׁ.

איבערבאָדעק — דער, ־ן. 1. אָפּק פֿון איבערבאָדעקן. 2. מאַטעריאַל צום איבערבא־דעקן.

איבערבאָדעקן — טרו. ־דעק איבער, ~באָ־דעקט. 1. פֿונסנטס, אויף אַן אַנדער (בעסערן) אופֿן באָדעקן. א׳ דאָס שלאָפֿגעדיקע קינד. א׳ דעם דאָך. 2. צו פֿיל באָדעקן. א׳ דעם קראַנקן מיט עטלעכע קאָלדרעס. 3. אַרויפֿלייגן אַ באָדעק אויף עפּעס וואָס איז שוין צוגעדעקט. א׳ טייַג מיט אַ קישן. א׳ אַ בעט מיט שפּיצן. אָפּט מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׁ.

איבערבאָהאַלטן — טרו. ־האַלט איבער, ~באָהאַלטן. 1. אַוועקלייגן אין אַ נייַ באָהעל־טענישׁ. א׳ דאָס אינגעמאַכטס, די קינדער זאָלן ניט אויפֿנאַשן. 2. באָהאַלטן אויף אַ געוויסער (קורצער) צייט. א׳ אַ טרייַפֿ זאַך, ביז ס׳וועט אויפֿגעקלערט צייט און דער אימפּעראַטיוו.

איבערבאָוואוינט — אַדי. וואָס איז צו געדיכט באָוואוינט, פֿון צו פֿיל מענטשן. א׳ע געגנט פֿון שטאָט. א׳ע גאַסן. „האָבן באָווינען אַז די וואוינונגען זענען ענגע און א׳ע״, ׳טאָג׳, שריפֿטן, וואַרשע 1929.

איבערבאָוואָסערט — טרו. ־סער איבער, ~באָוואָסערט. פֿפּ: ־וועסערן. 1. וויידער, נאָכאַמאָל באָוואָסערן. א׳ דאָס פֿעלד. 2. באָ־וואָסערן מער ווי מע דאַרף. א׳ איז ניט גוט פֿאַר די גרינסן. ־ונג.

איבערבאָוואָפֿנט — אַדי, פּאַר ← דוווו. די א׳ע גרויסמאַכטן. ־קייט.

איבערבאָוואָפֿענען — טרו. ־פֿן איבער, ~באָוואָפֿנט. 1. באָוואָפֿנען מיט אַנדערע אָדער מער מאָדערנע כלי־זין. א׳ אַ גאַנצע דיוויזיע. 2. באָוואָפֿענען איבער דער מאַס. אויך מיט זיך. ־ונג — „...א געניוען חשבון וועגן דער סכנה פֿון א״, דער פֿרײַער געדאַנק, מײַ־יוני 1963.

איבערבאָווייבט — אַדי. שפּאַסיק. וואָס האָט גלײַכצײַטיק מער ווי איין ווײַב. „ער איז אַן א׳ער, דאָס געריכט אָנערקענט ניט דעם גט מיט דער ערשטער״, רייד.

איבערבאָווײַזן — טרו. ־וויזן איבער, ~באָ־ווײַזן. 1. באָווײַזן נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ אַ געאַמטערישע טעאָרעם אויף אַן אַלגעבראַאישן אופֿן. 2. ברענגען צו פֿיל, איבעריקע באָווײַזן. א׳ די שולד פֿון געמשפּטן. אויך מיט זיך — 1. דזוו זיך אַרויסשטעלן. זיך א׳ מיט פֿונדעסטוועגן די גאַנצע חברה. 2. (וועג גן אַ פֿרוי) צו פֿיל אַנטבלויזן.

איבערבאָ זײַן — צזוו. מיי. דזוו איבער־קומען. קאָל וווב.

איבערבאָזאַצן — טרו. ־זעץ איבער, ~באָ־זעצט. 1. באָזעצן נאָכאַמאָל, אויף אַ נייַ אָרט. „דער דעקרעט וועגן א׳ איז אַרויסגעגעבן גע־ווארן״, מוה, היסלערס פּראָפּאָגאַרן. 2. (אַקטיאָ־ריש) איבערבײַטן די ראָלן. ־ונג — „עס וועט דורכגעפֿירט ווערן אַן א׳ פֿון די קראָקע־ווער ייִדן״, מרדכי ו. בערנשטיין, אָלעג, יוני ו.

איבערבאָט — דער, ־ן. אַקט אָדער קאָנ־קרעטער סכום פֿון איבערבאָטן. אַן א׳ אויף גאַנצע הונדערט דאָלאָר.

איבערבאָטאָנט — אַדי, פּאַר ← דוווו. אַן א׳ע אָפּשאַצונג. ־קייט.

איבערבאָטאָנען — טרו. ־טאָן איבער, ~באָ־טאָנט. 1. צו שטאַרק באָטאָנען. „בײַאַליק האָט...אַ שיין ביסל איבערבאָטאָנט דעם וועלט פֿון הלכה״, גרינ, איד און וועלט. 2. באָטאָ־נען אַנדערש וויי פֿרײַער. באָטאָנען די ריין־שרײַבערישע מעלות פֿון אַ ווערק און דער־נאָך א׳ די מאַראַלישע דערוגטערדיקייט. ־ונג — „און דאָס איז די א׳ פֿון די דעסטרוקטיוע פונקטן פֿון דער אַנארכיסטישער פּראָגראַם״, אַבא גאָרדין, פֿאַש, 1956 III 9.

איבערבאָטן — טרו. באָט איבער, ~גע־באָטן. 1. פֿאַרלאַנגען אַ צו הויכן פּרײַז. א׳ דעם פּרײַז אַז דער קונה זאָל זיך כאָפּן פֿאַרן קאָפּ. 2. בײַ אַ ליציטאַציע אָנבאָטן פֿאַר עפּעס אַ געהעכערטן אָדער צו הויכן פּרײַז. א׳ אַלע קויפֿערס און ארײַנקריגן דאָס בילד. „האָט ער נאָר געהערט אַז עמעצער וויל עפּעס אַ קניה מאַכן...אַזוי איז ער שוין געלאָפֿן און האָט יענעם איבערן[גע]באָטן״, מ. מ. אויזערקיס, צע־זייעט און צעשפּרייט..., לעמבערג תרס״ו. אויך מיט זיך. ־ענישׁ.

איבערבאטראכטן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באטראכט. נאכאמאל, פונדאסנזי, אנדערש באטראכטן. א׳ די פארשלאגן. „וויסן אז די קאמיטע זאל א׳ די אמענדמענטס״, טמז, 19 VI 1965.

איבערבאטרעפן — אקוזוו. איצ, אימפ נב; ~באטראפן. 1. באטרעפן מער ווי עס דארף זיין אדער מער ווי מע ריכט זיך. די הוצאות ווען א׳.... 2. באטרעפן אין סך־הכל. „וויפל וועט עס א׳ ארום אן ארום?״

איבערבאטשקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־באטשקעט. איבערארבעטן פלאפלעריעז, נארישקייטן, רכילות, א׳ פוסטע, נארישע רייד.

איבערבאק(ק)ען — טרוו. ־כ(ק)ע איבער, ~געבאכ(ק)עט. איבערקלאפן. ווידער, נאכאמאל אנבוכען, אנבוכצען. א׳ די זיינטן, די ביינער. א׳ דעם יונגאטש. ־ענישׂ.

איבערבאלאטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~באלאטירט. דורכפירן די אפשטימונג, די באלאטירונג נאכאמאל. א׳ (א פאר) קאנדידאטן. „צוויי יאר שפעטער נאך די וואלן האט מען... געדארפט א׳...דעפוטאטן״, בונד, ווי האבן די בעלגישע ארבעטער געשטריטן פאר דער פרי־היים, זשענעוו 1898.

איבערבאלאנסירן — טרוו. ־סיר איבער, ~באלאנסירט. 1. ווידער ברענגען צו א גלייכגעווויכט (אויף אן אנדער אופן). א׳ מיט געווינטן און ניט מיט שטייגער. א׳ די כוחות (אויפן פראנט, אויפן שפילפלאץ אע). 2. בוכ־האלטעריע) אנדערש אויסשטימען דעם אקטיוו מיטן פאסיוו. א׳ דעם בודזשעט. 3. מאכן אז דער אקטיוו זאל זיין גרעסער ווי דער פאסיוו. א׳ דעם מלוכה־בודזשעט מיטן העכערן שטייג־רן. ־ונג.

איבערבאלאקן — אוטו & טרוו. ־קע אי־בער, ~(גע)באלאקעט. ווידער און ווידער באלאקען, סתם אויף א לייכטן אופן איבער־שמועסן (זיך). א׳ (וועגן) דעם זעלביקן ענין. ־ענישׂ.

איבערבאלבן — אוטו & טרוו. ־בע איבער, ~געבאלבעט. איבערפלאפלען, איבערפלויידערן (מיט מער ביטול). א׳ (וועגן) דעם נארישן ענין. ־ענישׂ.

איבערבאלוינען — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באלוינט. באלוינען מער ווי מע דארף, ווי עס קומט. א׳ עמעצן פאר א קליינער טובֿה. ־ונג.

איבערבאלזאמירן — טרוו. ־מיר איבער, ~(גע)באלזאמירט. באלזאמירן נאכאמאל, אויף אן אנדער אופן. א׳ דעם מת. ־ונג.

איבערבאמיען — טרוו. באמי איבער, ~באמיט. צו שטארק באמיען. „איך רעכן אז איך וועל אייך ניט א׳ מיט מיין בקשה״, רייד. מיט זיך. ־אונג.

איבערבאמקען, ~באמקען — טרוו. ־קע איבער; ~געבאמקעט, ~געבאמקט. 1. נאכאמאל, זינגען אן ווערטער באם־באם, באם־באם. א׳ א מעלאדיע. 2. (פיע) נאכאמאל איבער־חזרן. א׳ יענעמס רייד. ־ענישׂ.

איבערבאנדאזשירט — אדי, פאר ← דוווו. א׳ע סאלדאטן וואס קומען פון פראנט.

איבערבאנדאזשירן — טרוו. ־זשיר איבער, ~באנדאזשירט. 1. איבערבינדן דעם אלטן באנדאזש אדער ארויפגעבן א נייעם באנדאזש. א׳ די צעבראכענע האנט. 2. דזוו באנדאזשירן. א׳ די וואונד. ־ונג.

איבערבאפוצן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באפוצט. 1. פונדאסנזי, נאכאמאל, אנדערש באפוצן. א׳ דעם זאל. א׳ דעם טארט. 2. באפוצן צו פיל, מער ווי מע דארף, ווי עס פאסט זיך. א׳ די וועגט מיט צו פיל בילדער. מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערבאפלקערונג — די, ־ען. צו גע־דיכטע, צו גרויסע באפלקערונג (וואס שטערט דער אנטוויקלונג פון לאנד). „וי ס׳איז באמ־וואוסט, איז די...א׳ א דירעקטער רעזולטאט פון דער קאפיטאליסטישער אנטוויקלונג״, דני־אלי, אונזערע קריטיקער, ווילנע 1906. „אויך א צאל ליבעראלן האבן מורא אנצוריירן די דעליקאטע פראגע פון א״, פאר, 1965 I 15.

איבערבאפלקערט — אדי, פאר ← דוווו. וואס האט צו פיל אינוואוינערס. וואוינען אין דער א׳ער שטאט ניו־יארק. די א׳ע לענדער וי אינדיע און כינע. „דער יידישער פראלע־טאריאט וועלכער וואוינט אין די ערגסטע א׳ע לעכער״, טאז, שרי־פטו, וואַרשע 1929.

איבערבאפלקערן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באפלקערט. באזעצן צו געדיכט מיט איינ־וואוינערס. מע דארף ניט א׳ די נייע געפלאנ־טע ישובֿים. אויך מיט זיך.

איבערבאפעסטיקן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באפעסטיקט. 1. פונדאסנזי, נאכאמאל, אנ־דערש באפעסטיקן. א׳ די פאזיציעס פארן אנ־גריף. 2. צו שטארק באפעסטיקן, מער ווי עס איז נייטיק. אויך מיט זיך. ־ונג.

איבערבאצאלן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באצאלט. באצאלן מער ווי מע דארף, ווי עס קומט. א׳ א שיינע אפוטיקי פארן וואלד. ־ונג.

איבערבאקן — טרוו. באק איבער, ~געבאקן (~געבאקט). 1. באקן אויפסנזי. א׳ דאס ניט־דערבאקענע ברויט. 2. באקן א סך אדער ביזן סוף. „וויי־וויי״, וויפל ברויט איך האב איבערגעבאקן אין מײַן לעבן״, רייד. 3. האלטן צו פיל אונטער דער היץ. האלטן דאס ברויט צו לאנג אין אויוון און עס א׳, מיט זיך — א׳ זיך אויף דער זון.

איבערבארגן — טרוו. בארג איבער, ~גע־בארגט. 1. בארגן צו פיל, צו א צו גרויסער בערערדישע באן. פארן מיט אלערליי באנען: מיט דער אונטערבאן, מיט דער א׳. „א פיל שטארקערן רושם האט אויף מיר געמאכט דער ׳עלי׳, די א׳ וואס האט געטראסקעט איבער די קעפ״, לע, טמז, 18 XI 1964.

איבערבאנדאַ׳זש — דער, ־ן. באנדאזש געמאכט איבער אן אונטערשטן באנדאזש. אראפ־נעמען דעם א׳.

איבערבאנדאזשירט — אדי, פאר ← דוווו. א׳ע סאלדאטן וואס קומען פון פראנט.

איבערבאנדאזשירן — טרוו. ־זשיר איבער, ~באנדאזשירט. 1. איבערבינדן דעם אלטן באנדאזש אדער ארויפגעבן א נייעם באנדאזש. א׳ די צעבראכענע האנט. 2. דזוו באנדאזשירן. א׳ די וואונד. ־ונג.

איבערבאפוצן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באפוצט. 1. פונדאסנזי, נאכאמאל, אנדערש באפוצן. א׳ דעם זאל. א׳ דעם טארט. 2. באפוצן צו פיל, מער ווי מע דארף, ווי עס פאסט זיך. א׳ די וועגט מיט צו פיל בילדער. מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערבאפלקערונג — די, ־ען. צו גע־דיכטע, צו גרויסע באפלקערונג (וואס שטערט דער אנטוויקלונג פון לאנד). „וי ס׳איז באמ־וואוסט, איז די...א׳ א דירעקטער רעזולטאט פון דער קאפיטאליסטישער אנטוויקלונג״, דני־אלי, אונזערע קריטיקער, ווילנע 1906. „אויך א צאל ליבעראלן האבן מורא אנצוריירן די דעליקאטע פראגע פון א״, פאר, 1965 I 15.

איבערבאפלקערט — אדי, פאר ← דוווו. וואס האט צו פיל אינוואוינערס. וואוינען אין דער א׳ער שטאט ניו־יארק. די א׳ע לענדער וי אינדיע און כינע. „דער יידישער פראלע־טאריאט וועלכער וואוינט אין די ערגסטע א׳ע לעכער״, טאז, שרי־פטו, וואַרשע 1929.

איבערבאפלקערן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באפלקערט. באזעצן צו געדיכט מיט איינ־וואוינערס. מע דארף ניט א׳ די נייע געפלאנ־טע ישובֿים. אויך מיט זיך.

איבערבאפעסטיקן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באפעסטיקט. 1. פונדאסנזי, נאכאמאל, אנ־דערש באפעסטיקן. א׳ די פאזיציעס פארן אנ־גריף. 2. צו שטארק באפעסטיקן, מער ווי עס איז נייטיק. אויך מיט זיך. ־ונג.

איבערבאצאלן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באצאלט. באצאלן מער ווי מע דארף, ווי עס קומט. א׳ א שיינע אפוטיקי פארן וואלד. ־ונג.

איבערבאקן — טרוו. באק איבער, ~געבאקן (~געבאקט). 1. באקן אויפסנזי. א׳ דאס ניט־דערבאקענע ברויט. 2. באקן א סך אדער ביזן סוף. „וויי־וויי״, וויפל ברויט איך האב איבערגעבאקן אין מײַן לעבן״, רייד. 3. האלטן צו פיל אונטער דער היץ. האלטן דאס ברויט צו לאנג אין אויוון און עס א׳, מיט זיך — א׳ זיך אויף דער זון.

איבערבארגן — טרוו. בארג איבער, ~גע־בארגט. 1. בארגן צו פיל, צו א צו גרויסער צאל מענטשן. א׳ די קונים און בלייבן מיט ליידיקע פאליצעס. 2. בארגן א סך מאל, א לענגערע צייט. „א סך געלט איבערגעבארגט און ברוך־השם באקומען צוריק״, רייד.

איבערבארעדן — טרוו. ־רעד איבער, ~באר־עדט. פפ: ~בארוידן. 1. צו שטארק, צו פיל באארעדן. „מילא, באארעדן איז א שוואכ־קייט, אבער א׳ איז שוין ניט שיין״, רייד. 2. איבערשמועסן, איבערטראכטן, זיך וויידער מיישב זיין. א׳ אן ענין צום וויפלטן מאל. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערבארעכענען — טרוו. ־רעכן איבער, ~בארעכנט. פונדאסנזי, נאכאמאל בארעכענען. א׳ דעם חשבון. א׳ דעם גאנצן פלאן. אויך מיט זיך — איבערטראכטן. ־ונג.

איבערבארן — טרוו. ־רע איבער, ~גע־בארעט. ביזקומען אין געראנגל אדער אין פארמעסט. א׳ דעם קעגנער. מיט זיך — 1. זיך ראנגלען מיט א צאל. א׳ זיך מיט אלע יונגלעך. 2. ווידער, נאכאמאל זיך בארען. „לאמיר זיך א׳, דאס ערשטע מאל רעכנט (ציילט) זיך ניט״. ־ענישׂ.

איבערבארשטן — טרוו. באארשט איבער, ~געבארשט. 1. איבערפוצן מיט א באארשט. א׳ די פארשטויבטע קליידער. „מע קען מאכן די וואלענע סוועטערס צוריק גלאט, ווען מע וועט זיי א ביסל א״, פאר, 1964 IV 28. 2. איבערקאלכן, איבערפארבן (ניצנדיק א באארשט). א׳ די וועגט אויף יום־טובֿ. 3. באר־שטן א סך אדער ביזן סוף.

איבערבאשאפן — טרוו. ־שאף איבער, ~באש־אפן. באשטאלטיקן פונדאסנזי, אויף אן אנדער אופן. „מיר קענען ניט א׳ די מענ־טשן״, נאד. „דער גאט פון פארטיי און פון אידעאלאגיע האט אים א״, דר׳ ש. ביקל, טמז, 1965 XI 3. איבערבאשאפ. ־ונג.

איבערבאשטימען — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באשטימט. באשטימען פונדאסנזי, אויף אן אנדער אופן. א׳ ווער מיט וואס זאל זיך פאר־נעמען, ווער עס זאל טראגן די אחריות. ־ונג. ־ער — „ווער האט זיך געמאכט פאר אן א?״, רייד.

איבערבאשטעטיקן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באשטעטיקט. ווידער, נאכאמאל באשטעטיקן; באשטעטיקן אויף אן אנדער אופן. א׳ די פרייער־דיקע החלטות. ־ונג.

איבערבאשטראפן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באשטראפט. 1. ווידער, פונדאסנזי באשטראפן. א׳ דעם גאנצן קלאס פאר די נייע טומ־לענישן. 2. צו שטארק באשטראפן. א׳ פאר גנבענען א ברויט. ־ונג.

איבערבאשייד — דער, ־ן. טיפערער באר־שיידן. צווייטער צוגאב־באשיידן. „מע באקומט פונעם חלום א באשיידן וואס קלעקט, דוכט זיך, און פארט פארזעצט מען אן א׳ וואס קען נאך געמאלט זיין״, מוי איבז, פרויד, ארטנפיר אין פסיכאאנאליז.

איבערבאשעפטיקן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באשעפטיקט. צו שטארק, צו פיל באשעפ־טיקן. א׳ די קינדער מיט כלערליי צוגאב־אר־

בעטן. „אַן איבערבאַשעפֿטיקטער, האָב איך גיט קיין רגע רו", רייד. „דער דאָקטער איז איבער־באַשעפֿטיקט, כּדי צו [קענען] עטשפֿערן אויף פֿראַגעס", דר׳ י. ב. גלעזן, פֿאָר, 1965 XI 1. ־ונג — „די הויפּטפֿראָבלעם...איז די א״, טמז, 1965 V 14.

איבערבדקע(נע)ן, ־קעווען — [...באַדקע...] טרוו. ־קע(וע) איבער; ~געבדקע(וע)ט, ~גע־בדקנט. וויידער, נאָכאַמאָל בדקען. ← אויס־בדקע(נען)ן.

איבערבודזשעטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~בודזשעטירט. 1. צונויפֿשטעלן דעם בו־דזשעט פֿונדאָנסנד, אויף אַן אַנדער אופֿן. „דאָס מיניסטעריום פֿאַר יידישע ענינים באַשטעטיקט גיט אַצער קהילה־בודזשעט און איר האָט אַ חודש צײַט אויף א׳ הן די הכנסה הן די הוצאה״, אַנהייב 20ער יאָרן אין אומאָפּהענגי־קער ליטע. 2. אַרײַננעמען אין בודזשעט גרע־סערע סומעס וויִ מען איז דערצו באַרעכטיקט. א׳ די פֿאַרויסגעזעענע הכנסה. ־ונג.

איבערבוטלעווען — ־לעווע איבער, ~גע־בוטלעוועט. טרוו — איבערגיסן פֿון איין בוטל אין אַן אַנדערן. „אַז מע שטעלט מעד אַדער וויין טאָר מען גיט א״, רייד. אוטו — אַריבערגיין פֿון איין אָרט אויף אַן אַנדערן. „זיץ אײַן, בוטלעווע גיט איבער!", רייד.

איבערבוי — דער, ־ען. 1. אָפּקט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערבויען. גרינטלעכער, פֿונדא־מענטאַלער א׳. „דער געדאַנק פֿון אַ יידישן עקאָנאָמישן א׳ אין חוץ־לאַרץ", גרינ, איד און וועלט. „עס איז געווען אַ מין ישיבֿה וואָס האָט צוגעגרייט יונגע מענטשן פֿאַר דעם א׳ פֿון דעם יידישן לעבן", מוק, מיינע באַגעג־נישן. א־פּראָצעס. 2. אייבערבוי. געבײַ, סטרוק־טור וואָס איז איבער אַן אַנדער יסודיק געבײַ. דער טעאָרעטישער א׳ אויף דעם עקאָנאָמישן יסוד. „בויט מען אויף...אַ גײַע פֿעסטונג, אַ טראַנספּאָרטאַציאָנס־א׳ וואָס הייבט זיך אויף אין די העכסטע רעגיאָנען פֿון דעם מענטשלע־כן שכל", זשיט III, נ״י 1912.

איבערבויגן — נר. ← איבערבייגן.

איבערבויטן — טרוו. ־טע איבער, ~גע־בויטט. איבערטרייסלען, איבערמישן מיט עפּעס. „וויר האָט דיך געבעטן א׳ די זויער־מילך און צעבויטן די גאַנצע שטיקער?", רייד.

איבערבויען — טרוו. בוי איבער, ~געבויט. 1. בויען אַ געבײַ איגנאַנצן אַדער טיילוויַיז אַנ־דערש, לויט אַ גײַסט פּלאַן אַדער פֿון אַנדע־רע מאַטעריאַלן. א׳ אַ (פּליגל פֿון) אַ הויז. צענעמען דעם הילצערנעם פֿאַרק(א)ן און אים א׳ פֿון שטיין. א׳ אַ גאַנצן קוואַרטאַל. „צו־ליב דער געזונטקייט...מוז מען נייטן די הויז־באַויצער איבערבויען זייערע אַלטע הײַזער וועלכע האַלטן בײַם אײַנפֿאַלן", בונד, וואָס וויקן די סאַציאַלדעמאָקראַטן אין רוסלאַנד?, זשענעוו 1899. 2. (מאַכן אַ רעמאָנט אָן) אײַנשטעלן אַ פֿאַרגענעם בנין פֿאַר אַ גײַסט צײַל. קויפֿן אַ בנין אָן א׳ פֿאַר אַ שול. „מן זאָל גיט איבר בויאָן איין הויז וואָז איין (בית־המדרש) איז גוועזן, דען דש אָרט איז אין אַלע אַרומיקע דערפֿער. מיט זיך — זיך בונטעוועט אָן אויפֿהערן. זיך א׳ אָן זיך פֿור־נאַנדערגיין.

איבערבוצקען זיך — קזוו. ־קע זיך איבער, זיך ~געבוצקעט. פּפּ: ~בוטשקען זיך. 1. בוצקען זיך, שטויסן זיך אויפֿסנעי. 2. מאַכן אַ סוף צום בוצקען זיך. א׳ זיך אָן וועלן וויידער חבֿר. ־ענישׂ.

איבערבורטשען — ־טשע איבער, ~גע־בורטשעט. טרוו — וויידער, נאָכאַמאָל ארויס־ברענגען קלאַנגען, זאָגן עפּעס אומקלאָר אַדער אומצופֿרידן. א׳ דעם זעלביקן ענטפֿער. אויך מיט זיך. אוטו — פֿאַרענדיקן בורטשען. א׳ אָן וועלן שטיל. ־ענישׂ.

איבערבורן — ־רע איבער, ~געבורעט. אוטו — 1. בורען צו לאַנג, צו פֿיל. כּסדר א׳ וויִ אַ וואָסערפֿאַל. 2. אויפֿהערן בורען. דאָס סאָדעוואָסער האָט שוין איבערגעבורעט. טרוו — דזוו אויפֿבורן (←), אונטערבורן (←), נאָר נאָכאַמאָל, וויידער, פֿונדאַנסנד.

איבערבושעווען — אוטו. ־שעוע איבער, ~געבושעוועט. אַ לענגערע צײַט בושעווען. „וואָס די שיפֿורים האָבן איבערגעבושעוועט אין שענק", רייד. מיט זיך — אויפֿהערן בושעווען.

איבערבטוח — [...באָטוּאַך] אדי. זייער זי־כער, מער וויִ זיכער. „איך בין א׳ אַז ער וועט האַלטן וואָרט", רייד.

איבערבטלן — [...באָטלען] דער, ־ם [...באָטלאָ־נים]. דער וואָס האָט אייגנשאַפֿטן פֿון אַ בטלן אין אַ גרויסער מאָס, מער וויִ געווייגלעך בײַ אַ בטלן. „א רב אַן א׳, ער וויסט אַפֿילו גיט ויִ עס הייסט דאָס שטעטל וואו ער איז רב", רייד.

איבערבטלען — [...באָטלען] אקוזוו. בטל אי־בער, ~געבטלט. בלויז אין פֿאַרבינדונג מיטן וואָרט צײַט אַדער אַן אָפּשניט פֿון צײַט. פֿטרן צײַט מיט גאָרנישט טאָן אַדער מיט אומנייטיקער טוואונג. א׳ די צײַט. א׳ אַ חודש אין אַ פּיצעלע שטעטל. א׳ צוויי שעה, מישן־דיק אַלטע אילוסטרירטע זשורנאַלן.

איבערביגלען — טרוו. ־גל איבער, ~געבי־גלט. דטשמ. (פֿאַרשפֿרייט אין שעפֿער פֿון אַמעריקע). איבערפֿרעסן. א׳ דעם סוס; א׳ אַ דרעסקע.

איבערבידעווען — אקוזוו. ־דעוע איבער, ~געבידעוועט. אַ לענגערע צײַט בידעווען. איבערקומען אַ שלעכטע צײַט. א׳ אַ לעבן־לאַנג. איבערבידעוען די פּאָר יאָר און דערנאָך זיך אַריבערפּעקלען אויף יענער־וועלט. „א׳ דעם ווינטער. זומער געפֿינט אויך אַ וועראמל פֿאַר זיך וואָס צו עסן", רייד.

איבערביטן — טרוו. ביט איבער, ~געביט(ן). פּר, אוקר. 1. דזוו איבערבאָטן (←). אויס־ביטן מער וויִפֿל ס׳איז פּאַסיק, נייטיק. 2. אַ צוויייט מאָל בעטן קומען צו גאַסט. א׳ די מחותנים, זיי זאָלן דאָך קומען צו דער שׂמחה.

איבערבייג — דער, ־ן. אָפּקט אַדער רעזול־טאַט פֿון איבערבייגן. „...זײַנען מעגלעך א׳ן הייליג", ספֿר חסידים, אָרט? תק״ז? „אין דעם יאָר האָבן די בעלי־בתּים פֿון דער מיל איבער־געבויט די מיל אויף וואַלצן", לדב, 244.

3. צוגעבן אַן אַנדער פֿורעם. א׳ די גרויסע פּאָעמע, די דראַמע. א׳ דעם עסיי. 4. איבער־געשטאַלטיקן, פֿאַרמירן לויט נײַע אידייען אע. א׳ די געזעלשאַפֿט. א׳ דעם לעבנס־דרך. „איין דור וועט צעשטערן, דער צווייטער וועט בויען, דער דריטער וועט קלערן וויִ איבערצובויען", סטג, ׳אויף אונדזערע בייגער. „מרדכי קאַפּלאַן, אין בוך ׳יידנטום וויִ אַ ציוויליזאַציע׳...[בערענגט] אַ פֿאַרזוך איבערצובויען דאָס אַמעריקאַנישׂ־יִ־דישע לעבן", קאָר II. 5. אַרגאַניזירן אויף אַ נײַעם אופֿן. א׳ דעם פֿאַראייַן. א׳ די אינדוסטריע אין מלחמה־צײַטן. 6. בויען אַ סך אַדער ביזן סוף. וויפֿל הײַזער דער אַלטער בוימיסטער האָט שוין איבערגעבויט!

מיט זיך — 1. רעפֿל. „נישט סתּם בויען דאָס לאַנד איז געווען די אידייע פֿון דער צוויטער עליה, נאָר זיך אַליין א׳...לבנות ולה־בנות", אפֿא, טמז, 1965 I 14. 2. מיט ב פֿון פֿאָסיוו. אַ גאַנצע גאָס בויט זיך איבער. „קיינמאָל האָבן יידישע שפּיטאָלן זיך ניט אי־בערגעבויט אַזוי בריַיט וויִ איצט", ב. סמאָליאַר, פֿאָר, 1965 VI 6.

־אונג. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

איבערבויערישׂ — אדי. וואָס איז כאַראַק־טעריסטיש פֿאַר (אין דער טעַע פֿון) אַן אי־בערבויער. „סוף פֿאַרגאַנגענעם און אַנהייב דעם י״ה איז אויפֿגעקומען אַ מערקווירדיקער דור, אַן ענערגישער, בויערישער, א׳ער דור", ימ, קוד, 1950. ־קייט.

איבערבויערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־בויערט. 1. אויפֿסני בויערן, מאַכן לעכער, אויסהויולונגען. א׳ און אַריינהאַקן אַ פֿעסטערן קלין. 2. בויערן מער וויפֿל מע באַאַרף. א׳ דעם צאָן. 3. צו שטאַרק נגען, צושטיין, פֿאַר־נודיען. „ער האָט מיך אַזוי איבערגעבויערט, אַז איך האָב אים שוין אַלץ נאָכגעגעבן", רייד. ־ונג.

איבערבוכן — טרוו. בוך איבער, ~געבוכט. (בוכפֿירונג) פֿאַרשריבן אין אַ בוכהאַלטעריש בוך אויף אַן אַנדער, נײַעם אופֿן. א׳ עטלעכע אָפּעראַציעס. ־ונג.

איבערבוכצען — דזוו איבערבאָכ(ק)ן ←.

איבערבולט — [...בוילעט] אדי. זייער שטאַרק בולט. אַן א׳ער אַרויסוויַיז פֿון עגאָאיזם. ־קייט.

איבערבונד — דער, ־ן. דזוו איבערבינד. אָפּקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערבינדן. דאָס מיט וואָס מע בינדט איבער. „אין עטלעכע טעג אַרום, אַז די ערד זעצט זיך אַף אַ ביסל [פֿון אַרומשיט אַרום דעם פֿריש־אײַנגעזעצטן בײַמל] רוקט מען איבער אַ ביסלע דעם ערשטן א״, מ. וועללער, וויִ מען פֿלאַנצט אַ סאָד, ווילנע 1900. „פֿון דער...קעלט זײַנען די האָלץ־שיט־לער דאָפּלט שווער און דער שטרויענער א׳ איז באַדעקט מיט אײַז״, חג, טמז, 1962 XI 2.

איבערבונטעווען — טרוו. ־טעוע איבער, ~געבונטעוועט. אויפֿהעצן אַ צאָל אַרויסצו־גיין אין (אָנצוהייבן) אַ בונט. א׳ די פּויערים

און אָפנייגן, נאָר מע מוז שטענדיק פֿאַרשטיין אונטערצושיידן די פֿראַקטיק פֿון דער ליניע", סאָוו׳ היימלאַנד, 1965, № 5.

איבערבייגן — טרוו. בייג איבער, ~געבוירן. 1. בייגן בײַזן סוף. א׳ אָ טשוואָק. 2. בייגן אויפֿסנײַ, עס זאָל זײַן מער געבוירן. א׳ אָ צוטיג כדי אַראָפּצורײַסן די פֿירות. 3. בייגן צו פֿיל. „אָז מע בייגט איבער, ברעכט זיך", שוו. *א׳ דעם שטעקן = זײַן צו עקסטרעם. 4. בייגן אין אָ פֿאַרקרעטער ריכטונג עפּעס וואָס איז שוין געבוירן. א׳ דעם שטאַנג, דאָס צוטיגל אאָזוי. 5. פֿיג. משפּיע זײַן, ווירקן צו בײַטן אַן אײַנשטעל, אָ מיינונג. אַריבערגעוויגן. „מיט אָט די רייד האָט ער איבערגעבוירן די מערהייט אויף זײַן צד", רייד. *א׳ דעם שטעקן אויף דער אַנדערער זײַט = ראַדיקאַל בײַטן די אייגענע מיינונגס; אַריבערגיין צו אַן אַנדער עקסטרעם.

־ונג. ־ערכ. ־ענישׂ.

איבערבייגן זיך — ← דפֿוי. 1. ווערן אי־בערגעבוירן. דער טשוואָק בייגט זיך איבער. 2. זיך שטאַרק אײַנבייגן. „[ער] האָט זיך איבערגעבויגן און איר אָ קוש געטאָן", אפֿא׳ אָ שפּיל. „די יונגע מאַמע...טוליעט דאָס קינד צו זיך, בייגט זיך איבער צו דעם, שעפּטשעט", סאָוו׳ היימלאַנד, 1965, № 5. 3. אײַנגעבויגן ווערן. א׳ זיך אויף דער עלטער. 4. בײַטן די מיינונג. צושטימען צו עפּעס וואָס מען איז פֿרײַער געווען קעגן דעם. א׳ זיך צו דער מערהייט.

איבערבייזערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־בייזערט. מאַכן (זייער) בייז. „קעגן מאַן... אַרויסטרעטן ווײַל זי ניט, א׳ אים קען זי נישט, קען קיין הויך וואָרט קיינמאָל נישט רעדן", פּרץ, געדאַנקען און אידיין.

מיט זיך — זיך בייזערן און אויפֿהערן, פֿאַרלירן דעם כּעס. „אַי זי וועט זיך אָ ביסל בייזערן, וועט זי זיך א׳", ש. ב., די רײַזע אין אַפֿריקע, וילנע 1898.

איבערבייט — דער, ־ן. 1. אַקט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערבײַטן. אָ האַסטיקער, פֿאַמע־לעכער א׳. א׳ פֿון דעקאָראַציעס. א׳ פֿון די צײַטן. 2. דאָס וואָס מע טוט איבער, מע בײַט געווײַלעך איבער אין באַשטימטע צײַט־אָפּשנײַטן. אָן א׳ וו ע ש. נאָך אָן אָנצוג אויף א׳. „וויפֿל קליידער דאַרפֿסטו מיטנעמען אויף א׳?", רייד. „מע האָט אים באַלד געגעבן אָן אַנדער א׳ וועש מיט שטיוועלעך, זײַנע האָט מען אין דער צײַט אויסגעטריקנט", שמעון וואָצענאָק, די נעהיימע האָכצײַט, וואַרשע 1884. 3. דאָס וואָס מע מאַכט (שטעלט, פֿאַרבט) אי־בער. „עס קומט אויס צו אַרבעטן אויף דעם א׳ פֿון פֿאַרבן", ל. זאַמעט, יושפ XX. 4. חילוף, אויסבײַט. פֿאַרבײַט. מאַכן אָן א׳ פֿון סחורות. 5. שינוי. איבעראַנדערשרונג. „דער זינען און תוך פֿון אָ רעאַלוציע באַשטייט אין דעם א׳, אין דער איבעראַנדערשרונג פֿון געזעלשאַפֿטלע־כע כוחות און געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַרהעלטע־נישן", ימ, נײַס, 1922. „די מיגלעכקייט פֿון שפֿראַכיקע באַווירקונגען און א׳", מוו, יושפ XIII.

איבערבײַטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גע־בײַטלט. איבערזיפֿן מעל נאָכאַמאָל. א׳ דעם גאַנצן פֿאַמאָל [= אָפּמאָל].

איבערבײַטן — טרוו. בײַט איבער, ~גע־טן. פֿרגל אויסבײַטן וואו עס טרעפֿן זיך צו־נויף אָ צאָל בפּ. 1. אָפּגעבן איין זאַך און קריגן אַן אַנדער זאַך פֿון דעם זעלבּיקן מין. א׳ דאָס קלײד אויף אָ גרעסערער מאָס, מיט (פֿון) אַן אַנדער קאָליר. „נאָר א׳ [די אַלטע ביקס] אויף אָ נײַער ביקס האָט אָר נישט געוואָלט", ספּ, סודות. *א׳ אָ וואָרט = שמועסן, דיסקוטירן. „אין אָ פֿאַרשטויסענעם העק, וואו עס איז פֿאַר מיר ניט געווען מיט וועמען אָ וואָרט אויסצובײַטן", י. דאָלניק, פֿאָס, 1950 XI 10. *א׳ אָ וואָרט אויף אָ וואָרט = זיך אַמפּערן, זיך קריגן. „צען יאָר אַז מיר האָבן אָפּגעלעבט צוזאַמען, צי האָבן מיר אַמאָל אָ וואָרט אויף אָ וואָרט אויסגעבײַטן", ש. בעקערמאַן, די קאָרטן־וואַרפֿערקע, אַדאָס 1888.

2. אָפּגעבן איין זאַך און קריגן אַן אַנדער זאַך פֿון אַן אַנדער מין. מאַכן, דורכפֿירן אָ חילוף. „ער האָט געלאָזט א׳ דעם פֿאַרמשפֿונטן מאַנטל אויף מײַן זײַגער", רייד. *א׳ אָ שוך אויף אָ לאַפּטשע. *א׳ אָ שלורע אויף אָ לאַפּטשע ← אויסבײַטן, בפּ.

3. בײַטן, אויסבײַטן ספּעצ בײַ געלט, ווערט־פּאַפּירן אא. א׳ פֿון איין וואַלוטע אויף אָ צווייטער. א׳ די אָקציעס. „פֿון אָפּריל אָן וועט די רעגירונג א׳ אויף גאָלד דאָס גאַנצע פּאַפּירגעלט", יופֿאָ, 1883, № 14. *א׳ דאָס רענדל = זיך שמדן.

4. בײַטן וואָס מע טראָגט, מע ניצט, מע שלאָפֿט אויף דעם אא. אויבערטאָן. א׳ וועש. א׳ די לײַלעכער. ניט האָבן קיין העמד איבער־צובײַטן אויפֿן לײַב. א׳ די וואָכעדיקע בגדים אויף שבתדיקע. „ער האָט אָפֿילו ניט געהאַט קיין זאַכן וואָס איבערצובײַטן", ש. בעקערמאַן, טרײַער משרת, וואַרשע תּרמ״ב. „זײַנע קליי־דער צו א׳ / גיט ער זיך געשווינד אָ פּאָרע. / טוט זיך אָן דאָס שטרײַמל באַצײַטן / און דעם קאָפֿטן פֿון ראַצעמאָרע", עט, לידער. „זי האָט געהאַט אויף איבערצובײַטן נאָר איין קליידּ, אָבער וי שיין און ריין איז עס תּמיד געווען", ממוס, קליינמענטשעלע. *א׳ די קאָ־פּאָטע, די קליידער = אויפֿהערן טראָגן טרא־דיציאָנעלע בגדים, איבערריסן מיטן טראַדיציאָ־נעלן שטייגער לעבן. „א׳ די קליידער איז זייער גרינג. איך פֿאַרשטיי אָבער ניט וואָס קאָן יענעם שאַטן וואָס פֿאַר אַ קליידער איך טראָג", ט. קא־מינסקי, אָ ביאָגראַפֿיע פֿון אָ ישׂראל־קלאָן, קיעוו 1913.

5. איבערשטעלן. א׳ די שנעלקייט פֿון מא־טאָר. א׳ דעם וואָלטאַזש. א׳ די סטראַטעגיע, די טאַקטיק.

6. אויסשטאַטן אויף אַן אַנדער (בעסערן) אופֿן. א׳ דאָס מעבל. א׳ די גאַרדינען אויף די פֿענצטער. א׳ די בילדער אויף די ווענט.

7. מוותר זײַן אויף עפּעס אַדער עמעצן און (פּדי צו) קריגן בעסערס. איר. א׳ אָ טויבן משרת אויף אָ בלינדן. א׳ איין אַלטן פֿרײַנד אויף צוויי נײַע. „זאָלסט נישט א׳ אַן אַלטן חבֿר צו אָ נײַעם חבֿר, וועָן ער איז נאָך מיט דיר גוט", א. י. שפּערלינג, ליקוטים II, לעמבערג תּרס״ט. „האָט שוין געטרוימט צו א׳ דעם באַיטשיקל פֿון פֿאַבליק־סקול אויף אָ באַי פֿון הסקול", אָר, 'די אַמעריקאַנער איי־ראַפּאַישע'.

8. אַוועקגיין פֿון געוויסע באַדינגונגען, פֿון אָ סביבה, פֿון אָ פֿאַך און זיך צופּאַסן צו אַנדערע. א׳ דעם קלימאַט אויף אָ טרוקענעם. א׳ די געזעלשאַפֿט. א׳ דעם פֿאַך, די פּראָפֿעסיע.

9. דורכפֿירן אָ שינוי, משנה זײַן. „גו, גוט... — האָט דער דאָקטער איבערגעבּיטן זײַן האַלטונג", דר׳ ה. זאַלאַטאַראָוו, גש ו. „זי האָט ניט געפֿונען פֿאַר נייטיק איבערצובײַטן איר תּשובֿה", ג. י. ראָוויטש, ריבּ משפּחה, וילנע 1865. „מײַן נאַמען מענדל האָב איך חלילה ניט איבערגעבּיטן אויף אָ גויאישן", ממוס, 'צוריק אַהיים'.

10. בכיתן פֿאַרבײַטן. „די מלכּה האָט גע־דאַרפֿט האָבן אָ קינד און די שפּחה האָט אויך באַדאַרפֿט צו געווינען...איז געגאַנגען די באָבע און האָט איבערגעבּיטן די קינדער", נחב, 'מעשׂה מבּן מלך ובּן שפּחה'. „האָט הקבּ״ה געשוואָרן ער זאָל אונדז נישט א׳ אויף קיין אַנדער אומה, און מיר האָבן גע־שוואָרן מיר זאָלן נישט א׳ הקבּ״ה אויף קיין אַנדער גאָט", ספּר מטעמים, לאָדז, יאָר? „וועָן איינער פֿירט וויין צו אָ מילנער אָ פּותי... און איך זאָג ניט דאָס זיי האָבן איבערגעבּיטן די תּבֿואה...איז דאָס דמאי", זרעים, כח/ב.

11. איבערפֿורעמען. א׳ אָ פּאָר סטראָפּעס. א׳ דעם אַקאָמפּאַנימענט. „[די השׂכלה] האָט איבערגעבּיטן דעם זשאַרגאָן פֿון טאָגטעגלעכן לעבן אויף דער ידישער שפּראַך מיט אָ הוי־כער ליטעראַרישער אויסגעפֿינערטקייט", יובל, XLII, 24-25. „דער...קריג האָט טאַטאַל אי־בערגעבּיטן...די שטעלונג פֿון פֿאָלק", זשיט XI, נ״י 1919.

12. איבערארבעזירן. א׳ (אין) דעם גאַנצן פֿלאָט. „דאָס מיניסטעריום האָט [דער קייסער] איבערגעבּיטן", קמ, 1865, № 28.

13. פֿאַרבײַטן בײַ אָן אַרבעט איינער דעם צוזייטן. איבערגעמען, אַריבערגעמען פֿון איינס (איינעם) אויף דאָס אַנדערע (דעם אַנדערן). א׳ די גרענעצוואָכן. „ניט טראָגן דאָס קינד אויף איין האַנט, אָבער אַלעמאָל א׳ [די הענט]", מלכּה בערלאַנט, די גלויקלעכע מוטער, וילנע 1836. „וועל איך דאָרט עפּעס בײַ צוועלף אונטערהעלפֿן, א׳ אָ האַנט פֿון...דעם אײַנפּא־קער", אמת, דער פֿאַרטעפּיאָניסט, וילנע 1878. „לעבן די עלטערע יידן זײַנען געגאַנגען די ינגערע און האָבן אַלץ געוואָלט א׳ די על־טערע [צו טראָגן דעם אָרון]", לדב, נ״י תּשי״ז.

איבערבײַטן זיך — ← דפֿוי. 1. ווערן אַנדערש לויטן אויסזען. *א׳ זיך אין אַלע קא־לירן = ווערן רויט, בלאָס (פֿון בושה, פֿון שרעק אא). „כתּרילעווקע, מײַן אָלטע היים, האָט זיך אָזוי איבערגעבּיטן, נישט צו דערקע־נען", שע, פֿון כתּרילעווקע. „דו האָסט זיך גאָר איבערגעבּיטן, ביסט גאָרניט די וואָס גע־ווען", ג. י. ראָוויטש, ריבּ משפּחה, וילנע 1865. 2. ווערן אַנדערש לויט דעם כאַראַקטער, דער אויפֿפֿירונג. „די צײַט האָט זיך אומגעבּי־

טן..., האָט זיך די מענטשלעכע נאַטור אויך איבערגעביטן", ממוס, שם און יפת, „צי פון דיר הער איך דאָס אַזעלכע ריידט? דו האָסט זיך אַזוי גיך איבערגעביטן!", ב. א. זאַביזעוע־סקי, די שווערע צייט, וואַרשע 1887. 3. אינ־גאַנצן זיך בײַטן. „די גאַנצע נאַטור האָט זיך איבערגעביטן", אַמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. „די וויבער האָבן זיך אין דער צייט אַזוי איבערגעביטן אַז זיי וויסן שוין אַליין ניט...", ש. בעקערמאַן, די יודישע קאַזאַקן, אַדעס 1886. 4. קוזו. בײַטן צווישן זיך. „עס האָט געדויערט אַ פּאָר שעה איידער מע האָט זיך איבערגעביטן מיט די חתנים", ספ, סודות. „מיר האָבן זיך...איבערגעביטן מיט עטלעכע קאָמפּלימענטן", ש. אירים, אַז אַזוי האָט מען געשפּילט טעאַטער, ב"א 1956. „בײַם רב זיצט אַן עלטער פּאַראַלעק, ...בייַדע בײַטן זיך אי־בער מיט ברוגזע בליקן", הרב העפּטערמאַן, פּאָר, 1962 V 13. 5. זיך בײַטן (כדי זיך אָפּצורוען) בײַם טאָן אַן אַרבעט. א' זיך בײַם זעגן האַלץ. „[בײַם לעשן דאָס פּײַער] האָב [איך] געלאָזן די לייט זיך איין מאָל איבער־צוביטן און אויף דעם שיף אַרויפּצוגיין", היס־טאָריע איינע שיף בראָך, וואַרשע [יאָר?].

־ונג. ־ענישׂ. ־ער.

איבערביט(עווד)יק — אַדי. וואָס מע קען איבערבײַטן. א'ע וואַריאַנטן. ־יקייט.

איבערביין — דער, ־ער; פּקפּ: ־דל, ־ער. 1. אומנאַרמאַלער ווילדביין, אַנגעוואַקסן אויפֿן נאַטירלעכן ביין. אין שו"ת מהר"ם מלובלין: „והיה לו בבהן רגלו עצם יתירה שקורין איבר ביין". „אַ נאַדל אין פּופּיק איז אַ האָר־בע שאלה, אַן א' — נאָך מער חומרא", דלוגאַטש, די וועלט־מסורה, וואַרשע 1881. „לייגט פּאָר עפּעס בעסערס, נאָר שטעלט ניט אַוועק קיין פֿרעמדס, וויל עס שטאַרצט וויַ אַן א'", מוז, יופֿא, 1938, № 4. 2. איבעריקע, אומ־ניצלעכע זאַך; מכה. „פֿאַראַן אַבער אויך אַן אַנשיקעניש, אַן א־דל", ממוס, שלמה. 3. אי־בעריקער, אומניצלעכער מענטש. „— וואָס טוט ער? — גאָרניט. ער איז דאָ אַן א'", רייד. „איידל איז אַ כּלה און דודל... — אַן א־דל, אַ בילמע איטלעכן אין די אויגן", ממוס, שלמה.

איבערבייס — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון אי־בערבײַסן. 2. פֿרישטיק, ערשטער פֿרימאָרגן־דיקער מאָלצײַט. „אַרויסגעפֿאָרן איז ער גאַנץ פֿרי אין א...זומערצאָג, מיטגענומען אַפֿילו... א'", וויט ווו, 'דער איבערגאַנג'. 3. קליינער און אײַליקער מאָלצײַט אין יעדער צײַט פֿון טאָג (נאָר איבערצוכאַפּן, אָפּצוכאַפּן דאָס הארץ). כאַפּן אַן א אויף איין פּוס. „[אין] די קעשענע איז נישטאָ קיין קאָפּיקע אויף קיין א'", אַמע־ריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. „די מאַמע האָט זיך גענומען צו איר אַרבעט ווי שטענ־דיק: אָפּקאָכן 'א' פֿאַר אַלעמען", מ. ווינסמאַן, פֿון בריסק ביז סעמיאַטיטש. 4. פֿאַרבײַסנס; דאָס צובײַסן נאָכן טרינקען לחיים. עטלעכע ביסנס פֿאַרן ריכטיקן מאָלצײַט.

איבערבייסיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען איבערבײַסן מיט די צײַן. א'ע כראַמסקע.

איבערבייסן — דער & דאָס, ־ס. דזוו אי־בערבײַס. מיטן בב: „עס איז געווען אין אַ פֿרימאָרגן, איך בין געזעסן בײַם טיש און געגעסן א'", ש. בעקערמאַן, די שלימזלניצע, אַדעס 1887. „איין זאַך מוז זײַן צו יעדער א', צו יעדער מיטאָג און צו אימטלעכער וועטשערע — ברויט", ע. איזראָ, פֿון פֿעלד צום טיש, קיעוו 1928. „די מעשׂה איז אַבער ניט איינעם א' אַליין, דערציקר: ווי אַזוי דערלאַנגט מען אים אויף דער טאַץ", בערג, בײַם דנעפּער I. מיטן בב: „שבת עס איך בײַ דעם גבאי פֿון קלויז...מע גיט מיר נאָך חלה אויף נאָך שבת, אויף אַ פּאָר א'ס", מסדר אגרת, וילנא והר־ראַדנא תקפ"ה. „דער לעצטער א' אויפֿן שיף, דער לעצטער מאָלצײַט נאָכן לאַנגן וועג", הר, ליים.

איבערבייסן — טרוו. בײַס איבער, ~גע־סן. 1. עסן פֿרישטיק אַדער אַנבײַסן. „[דאָס] דאָוונען דווקא געמאַכט בקיצור...דערפֿאַר האָב איך נאָכדעם מאריך געווען...[בײַם] א'", ממוס, שטורעמצײַט. „יאָ, האָסט שוין געדאַוונט? טאָ גיי פֿרימער עפּעס א', ס'הארץ איז דאָך דיר מסתמא אַוועק", אפּא, פּוילישע וועלדער. „אין גרויסן צימער וואו מע האָט שוין געהאַט איבערגעבײַסן האָט ער קיינעם ניט געטראָפֿן", בערג, בײַם דנעפּער II.

2. עסן אַ קליינעם מאָלצײַט (אין יעדער צײַט פֿון מעת־לעת). עסן אַ ביסל צו שטילן דעם הונגער. „האָבן גענבטן אונדזערע פּאָר־שוינען זאָלן זיך וואָשן און מוחל זײַן, זיך זעצן מיט זיי אינאיינעם עפּעס א'", ממוס, מסעות. „דעם גאַנצן טאָג האָרעוועט מען, און אַז מע קומט בײַנאַכט...., איז ניטאָ וואָס אי־בערצוביסן", הגדה של פסח על־פי נוסח חדש, נ"י 1894. „האָסט גאָרנישט איבערגעבײַסן?", פּרץ, דראַמ' שריפֿטן.

3. מיט די ציין איבערריסן. א' דעם פּאָ־דעם אויף צוויי. 4. איבערשנײַדן, איבערהאַקן. א' אַ דראָט מיט אַ צוועגל. וואויליונגעריש — א' דעם גאָרגל. 5. זוי אײַנבײַסן. האָרטע פּאַרטיי־לײַט, מע קען זיי ניט א'. ־ענישׂ. ־ער (־קע) — „ער איז ניט קיין עסער, נאָר אַן א'", ריידן.

איבערבילדן I — טרוו. בילד, בילדעט אי־בער, ~געבילדעט. 1. בילדן, דערציען אויף אַן אַנדער אופֿן. א' אַ דראָפּסינג. 2. צו פֿיל, אויף צו פֿיל שטחים (אויס)בילדן. מיט זיך — קומען אין אַ נײַ לאַנד און זיך א'. ־ונג — „מע האָט בײַ אונדז ניט קאַליע געמאַכט דעם אויער מיט א'", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט.

איבערבילדן II — טרוו. בילד איבער, ~גע־בילדט. אָם. איבערבויען. א' דאָס אַלטע הויז.

איבערבילן — אוטוו. בײַל איבער, ~געבילט (~געבולן). בילן אַ לעגערע צײַט. א' גאַנ־צענע נעכט. מיט זיך — 1. זיך אָנבילן און אויפֿהערן. 2. בילן אײַנער צום אַדער נאָכן אַנדערן. „אויך הינט האָבן זיך דאָ אויף דער גאַס איבערגעבולן", חיים פּעפּס.

איבערבינד — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־בינדן. דאָס מיט וואָס מע בינדט איבער. אַ פֿרישער א' אויף דער וואונד.

איבערבינדבאַר — אַדי. מאַרק וווב. דעטשמ. נר. וואָס מע קען (לאָזט זיך) איבערבינדן.

איבערבינדן — טרוו. בינד איבער, ~געבונ־דן. 1. פֿאַרבינדן (פֿאַרפֿעסטיקן מיט שטריק), צובינדן. א' אַ פּעקל. „אויב וואָהל דער נאָפּל איז נאָך ניט איבערגעבונדן, מוז מען [דעם נײַ־געבאַרענעם] אײַנוויקלען אין אַ וואַרעמער זאַך", מלכּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, וויליע 1836. „דאָס איינציקע מיטל דאָס בלוט צו פֿאַרהאַלטן איז א' די אַרטעריע", ד. מאַרד־פֿין, די לעהרע פֿון לעבן, בערלין 1898. 2. איבערבאַנדאַזשירן. „די דינערס האָבן [אים] אויסגעטאָן די קליידער און האָבן אים איבער־געבונדן די וואונד", י. ראָזינסקי איבז, דער פֿאָלשער שולד ברייף, וואַרשע 1885. „קום שוין, לאָמיך דיר א' דעם פּוס", בערג, בײַם דנעפּער I. 3. אײַנבינדן, צוגוי־פֿנייען, מאַכן אין אַ בוכפֿאַרעם. א' דעם אַרכיון. 4. אײַנ־בינדן אויפֿסנײַ, נאָכאַמאָל. א' אַ בוך אין אַנ־דערע טאָולען. 5. אויסבינדן אַ שלייף אויף אַן אַנדער אופֿן. „ער האָט...אָנגעהויבן זיך אי־בערצובינדן דאָס זײַדענע טיכל אויפֿן האַלדז", וויט ו, 'דאָס לעבן'. מיט זיך. ־ונג — „די מיליטער־מעדיצינישע פֿאַרוואַלטונג האָט אי־רע צענטערס פֿאַר ערשטער הילף, כירורגישע און א־פּונקטן", פּגעז, פּאַריז 1949, № 4. ־ענישׂ.

איבערבינדער — דער, ־ס. וונ ־ן, ־קע, ־ס. 1. ווער עס בינדט איבער. 2. מיט וואָס מע בינדט איבער. אַן א' אויף דעם געשוואָלענעם פֿוס. 3. פֿערעוועלע. ספּעציעל דין שטע־קעלע, וואָס ווערט געניצט בײַם בינדן די גאַרבן תבואה (אוקר, ניקאָלאַיעווער קרײז). ־ערי.

איבערבינען — מג. פּר. ← איבערבינדן.

איבערבײַס — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזול־טאַט פֿון איבערבײַסן. דאָס מיט וואָס מע בײַסט איבער. אַן א' וואָס קען באַשטײַן פֿאַר אַ גאַנצן מאָלצײַט. פֿרגל איבערבײַס.

איבערבײַסן זיך — [...בעכיען] אוטוו. בכיה זיך איבער, זיך ~געבכיהט. איבערווײַנען זיך (מיט ביטול). „וועסט זיך א' און זיך איבער־בעטן", ריידן.

איבערבלאָזן — טרוו. בלאָז איבער, ~גע־בלאָזן. 1. בלאָזן פֿונדאַנענען, אויף אַן אַנדער אופֿן. א' דעם באַלאָן, ער זאָל ווערן שטײַפֿער. 2. בלאָזן אַ סך אַדער בײַזן סוף. וויפֿל פֿלעשער ער האָט שוין איבערגעבלאָזן! 3. בלאָזן ווי־דער, נאָכאַמאָל. „מאַמע, דעם פֿאַרברענטן פֿינ־גער בלאָז מיר איבער", ריידן. 4. אַריבער־בלאָזן. א' אַ לופֿטבאַלאָן איבער אַ פּלויט. 5. בלאָזן איבער דער מאָס (און עפּעס שע־דיקן). „הער אויף צו בלאָזן דעם קלאַרנעט, וועסט (זיך) א' די לונגען". פּיג. א' עמעצנס שם.

מיט זיך — 1. ווערן איבערגעבלאָזן. 2. אויפֿהערן זיך בלאָזן, רוגזן זיך. א' זיך און ווערן חבֿר ווי געווען. ־עכ־ן. ־ענישׂ.

איבערבלאָטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~גע־בלאָטירט. וואויליונגעריש. 1. איבערקוקן מיט כאַבאַר אא. א' אַ מענטע [= פֿאַליציסט].

א׳ אַ יונג, ער זאָל צושטיין צו אונדזער קאָמאַנדע. 2. איבערכיטרעוען, א׳ דעם שייגעץ.

איבערבלאָטען — טרוי. ־טע איבער, ~גע־ בלאָטט. נעאָל. איבערמאַכן, איבערקנעטן בלאָטע. „מע דאַרף אַ נעם טאָן זיך געטרייַ און די בלאָטע א׳ אויפֿאַסנייַ", אשט, ׳זשאַבעס׳, משלים 1.

איבערבלאָנדז(ש)ען, ־דזיען, ־דען — דז(ש)ע, ־דזיע, ־דע איבער; ~געבלאָנדז(ש)עט, ־דזיעט, ־דעט. אוטו — 1. בלאָנדזשען אַ סך, אַ לענגערע צייט. 2. אויפֿהערן בלאָנדזשען. 3. גיין אויף שלעכטע דרכים. אַקוזוו — דורכגיין, דורכפֿאָרן בלאָנדזשענדיק. א׳ דעם גאַנצן וואַלד. ־ענישּ.

איבערבלאָנדרן — טרוי. בלאָנד איבער, ~גע־ בלאָנדט. מאַכן וויידער אַדער מער בלאָנד. א׳ די האָר, וויסל בײַ די שלייפֿן זעט מען שוין גרויע הערעלער. ־ונג.

איבערבלאָנקען — אוטו. ־קט איבער, ~גע־ בלאָנקעט. איבערגיין, דורכגיין אָן אַ ציל. וואַנדלען איבער (אין) אַ סך ערטער. א׳ איבער (אויף) אַלע גאַסן. ־ענישּ.

איבערבלאָפֿן — טרוי. בלאָף איבער, ~גע־ בלאָפֿט. אַמ. 1. איבערכיטרעוען. איבערנאַרן. א׳ אַ באַאוסטן בלאָפֿער. „איינער האָט גע־ וואָלט דעם צוזייטן א׳ מיט זײַן גרויסקייט", ה. קאָו, טמז, 1964 V 20. 2. בלאָפֿן אַ סך אַדער ביזן סוף. וואָס ער האָט שוין איבערגע־ בלאָפֿט אין זײַן לעבן! 3. בלאָפֿן איבער דער מאַס.

איבערבלוטן — אוטו. בלוט איבער, ~גע־ בלוט. פֿפֿ: ~בלוטיקן. 1. אַריינקומען פֿון צו פֿיל בלוט אין אַן אָרגאַן. „עס טרעפֿט זיך אַז דער מוח בלוט און עס פֿלאַצט אַ בלוטגעפֿעס". „פֿון דעם שטענדיקן זיצן ווערט די שליים־הויט פֿון דער שטול־רער (רעקטום) איבערגעבלוטיקט", פֿגעז, פֿאַריז 1948, № 2. 2. פֿיג. זיך איבערמאַטערן, איבערווייטיקן. ־ונג — אין פֿון דער שטול־רער. „אין רעזול־ טאַט דערפֿון קומט א׳ פֿון מוח", פֿגעז, ווילנע 1937, № 9־10.

איבערבלויען — טרוי. בלוי איבער, ~גע־ בלויט. פֿפֿ: ~בלאָען, ~בלוען, אוקר. 1. וואַשן נאָכאַמאָל אין בלויעכץ. א׳ דאָס וועש. 2. איבערפֿאַרבן אין בלוי. 3. צו פֿיל בלויען. א׳, מאַכן שטאַרק בלוי.

איבערבלײַב — דער, ־ן. 1. רעשטל. שׂריד. שארית־הפּליטה. דער איבערגעבליבענער אַדער די איבערגעבליבענע נאָך אַן אויסראָטונג, שלאָכט, מלחמה, פֿאַגראָם, מגיפֿה אש. דער א׳ נאָכן חורבן. מיר געהערן צום א׳, תּי: „און זיי האָבן געשלאָגן אים...און זײַן גאַנצן פֿאָלק בײַ אים ניט צו לאַנג אַן א׳" (במדבר, כא, 35); „ער [יהושע] האָט ניט געלאָזט אין איר אַן א׳" (יהושע, י, 30); „דער אַנטרונע־ נער א׳ פֿון דעם הויז פֿון יהודה" (מלכים ב, יט, 30). „פֿאַר אַז דעם א׳ האָט ריגגעלבלום געוואָלט איבערלאָזן די געשיכטע פֿון געטאָ", אפֿא, טמז, 1964 III 30. 2. צאָל מענטשן וואָס בלײַבן (איינער וואָס בלײַבט) נאָכן פֿאַרשווינ־ דן, אויסשטאַרבן פֿון זייער גרופּע. דער א׳ פֿון די ׳יונגע׳. „איך בין דער איינציקער א׳ פֿון די באַטייליקטע אין דער טשערנאָוויצער קאַפֿערנע", רייד.

3. צאָל זאַכן וואָס בלײַבן (איין זאַך וואָס בלײַבט) נאָך אַ צעשטערונג, אויסרויבונג, שרי־ פֿה אש. דער נעבעכדיקער א׳ פֿון דער שריפֿה. „אים וועט פֿאַרצערן אַ פֿייער...עס וועט אָפּעסן דעם א׳ אין זײַן געצעלט", תּי, איוב, כ, 26. 4. זאַך וואָס בלײַבט פֿון אַמאָל, רעליקוויע. אַן א׳ פֿון אַ לאַנג־פֿאַרגאַנגענער תקופֿה. „אַ שטיקל א׳ פֿון די אַלטע מיצרים איז נאָך יאָ פֿאַראַן", מוי, שוואַרצע פּינטעלעך. 5. רעש־ טל פֿון אַ צײַטאָפּשניט. ניט קענען אַן אויג צומאַכן אין א׳ פֿון נאַכט. „ביסלעכווײַז די לאַנגע שאָטנס יאָגן דעם לעצטן א׳ פֿון טאָג", יהואש, ׳ערינערונגען׳. 6. זכר, סימן פֿון אַ געדאַנק, אידעאָלאָגיע, טעאָריע אש. „דער נודנער א׳ פֿון אַסימילאַנטישער שיטה", רייד. „ס׳איז אַן א׳ פֿון נאַציונאַל־דעמאָקראַטיזאַציע פֿרוווון", ימ, די נײַע שול, 1930. „אַן א׳ פֿון אַן אָפּגעלעבּ־ טער אידעאָלאָגיע", בצג, טמז, 1964 XII 4. 7. עיזבון, ירושה. אַן אַרעמער (רײַכער) א׳. „פֿאַראַן צענדליקער וואונדערלעכע לידער אין דעם א׳ פֿון סיגאַלס לידער", יג, תּוך.

8. השארת־הגוף (הנפֿש). דער ערדישער א׳. „בין איך — דער זון — זײַן א׳, וואָס טאָר דעם טאַטן ניט פֿאַרשעמען", הכ. 9. רעשטל, אָפּשניצל וואָס בלײַבט איבער נאָכן אויסניצן (אַ באַלעם שניט־)סחורה. אַן א׳ קאָרט. 10. אָפּ־ פֿאַל, פּסולת, שיריים. דער א׳ פֿון אויסגע־ זיפּטן מעל. דער א׳ נאָכן עסן. 11. טיילן, קליינע צאָל וואָס בלײַבט פֿון אַ גרעסערער קוואַנטיטעט. פֿאַרקויפֿן פֿאַר חצי־חינם דעם א׳ סחורה. 12. דיפֿעראַנץ, רעזולטאַט פֿון חיסור. סאַלדאָ (בוכהאַלטעריע).

איבערבלייבונג — די (דאָס), ־ען. פֿרא־ צעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערבלײַבן. טוו פֿאַר שׂריד, שארית. דזוי איבערבלײַב ←. צו בב 1־2: „אוי זי דר שלאגטן אַל דש פֿאַלק... אוי׳ זי לאזטן קיין איבר בלײַבונג צו זיי", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. „שארית ישׂראל לא יעשׂו עוולה: דאָס א׳ פֿון ישׂראל זאָלן ניט טאָן קיין אומרעכט", לט2, קא/א. „די א׳ פֿון ישׂ־ ראל, די קדושים וטהורים, וועלן זײַן אין מדבר יהודה...", ר׳ מכיר, ספֿר אבֿקת רוכל, לעמבערג 1850. „אַל דא ער הערשט איין איבר בלײַבונג צו דען שטאַרקן פֿאַלק...", טח, הפֿ־ טורה בשלח.

צום בב 8: „און קיין א׳ וועט בלײַבן נאָך אײַער טויט", איינע אבשילדערונג פֿאָן קעניג אחאָב אוו זײַנע פֿרויא איזבל, וואַרשע 1862. צום בב 9: „און דאָס נאָכשלעפּעכץ פֿונעם א׳, חדר־טײַטש (פֿאָ), שמות, כו, 12.

צום בט 10: „(אין שׂריד) עש איז קיין איבר בלײַבונג צו זײַנעם עשן", שחמ, איוב, כ, 21. „פֿון פּסולת, פֿון איבר בלײַבונג...", נצו, יא/ג. „ווען ער זיך האָלט אַזוי שפֿל אַלז פֿון איין עסן איין איבר בלײַבונג", עיון, ד/ב. צום בט 11: „דיא שׂרים של מעלה דז ניט וועריז גישפּײַזט נייאָרט פֿון דען איבר בלײַבונג", נצו, לח/א.

איבערבליבן — אדי. נעאָל. וואָס קען איבערבלײַבן. וואָס בלײַבט איבער. „איצט וע־ לן מיר זען צו פֿאַרצייכענען אַלץ. אפֿשר וועט דאָס זײַן די איינציקע א׳ע נקמה פֿון די רשעים", ימ, יובל XXII, 1. ־יקויטּ.

איבערבליבן — אוטו. בלײַב איבער, בי־ן ~געבליבן (אַרכ, פּר אויך: ~בלײַבן, ~בלײַבט). 1. דזוי בלײַבן. טוו פֿאַר ׳שאר׳. מש, ז/ב, מלכ קלא/ב אא. א׳ אָן אַ שטאָך אַרבעט. א׳ מיטן פֿעקל. 2. בלײַבן אויפֿן זעלביקן אָרט, ווען אַנדערע פֿאַרלאָזן דאָס אָרט (צײַטווײַליק אָדער אויף שטענדיק). א׳ אַלײַן אין דער היים, ווען אַלע פֿון דער משפּחה גייען צו דער חתונה. א׳ דער לעצטער. א׳ אויף נאָך אַ יאָר אין דעם זעלביקן קלאַס. „און דאָס קעלבל אונדזערס...בלײַבט גאָר איבער אין דער היים", ממוס, ספֿר הבחמות. „זענט איר געגליכן צום אייזל, בלײַבט איר איבער לעבן אייזל", משה אַהרן גליקמאַן, ברכי נפֿשי, וואַרשע 1898.

3. בלײַבן אויפֿן אָרט מיט אַ ספּעציעלער כוונה אַדער קעגן ווילן. א׳ וואַרטן אויף דעם אָנגריף, דעם שׂונא אש. „מע פֿליט אין די וועלדער אַוועק פֿון די שטיבערע, דער שמיד נאָר בלײַבט איבער", אַל, ׳דער שמיד׳. „איז געקומען אַ באַפֿעל: עס זאָל קיין יהודים א׳ אין גאַנץ פּוילן", מעשׂה אומן. „זענען זיי ביידע איבערגעבליבן אין גרויסע צרות,...אין געהאַק־ טע וואונדן", טעיאַטאָר.

4. בלײַבן לעבן נאָך אַן אויסראָטונג, מלחמה, מגיפֿה, פֿאַגראָם אש. א׳ איינער אַליין פֿון אַ גרויסער משפּחה וואָס איז אומגעקומען אין טרעבלינקע. „אוי׳ ער איבער בלײַב נייאָרט נח אוי׳ דש מיט אים אין דער לאד", טח, בראשית, ז, 23. „דער רב האָט...דערזען אַז ער איז איבערגעבליבן איינער אַליין אין אַן אויסגעהרגעטער שטאָט", הכ, ׳דער וואַלף׳.

5. בלײַבן לעבן נאָכן נאַטירלעכן טויט פֿון נאַענטע. א׳ אַ קיילעכדיקער יתום. „...אַ קליין מיידעלע וואָס איז אין די קינדערשע יאָרן נעבעך איבערגעבליבן אַ וויסטע יתומהלע", ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. „און דער מענטש וואָס אויף דער וועלט איבערבלײַבט, קלאָגט, וען ער זײַן פֿרײַנד אַ מצבה שרײַבט", עס, לידער. „אין דען ברוף דא שטונדן...וי...איר ואטר גישטורבן וער, אוי׳ וי זי אַליין וער אויבר גיבליבן", בבא־בוך, 588. „גון איזט נאך מײַן יונגשטי שוועסטיר רבקה נעבין איבר גיבליבן", גה, 170.

6. בלײַבן אין אַ גרופּע, אַרגאַניזאַציע (וען אַנדערע פֿאַרלאָזן זי). „אין פֿאַראיין זײַנען איבערגעבליבן נאָר די אַלטע, געטרייַע מיט־ גלידער", רייד. „וועלט איטליכר זײַן וועג אַוועק גין פֿון דער דרשה, אַזו וועלט ניט איבר בלײַבן איין מגין לײַט", אַריה לייב זעליגמאַן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725.

7. בלײַבן וי אַ רעשטל נאָך אַן אומגליק, אַ שׂריפֿה, אַ צעשטערונג אש. א׳ וי שוואַרצע קוימענס נאָך אַ שׂריפֿה. „(ירע שׂריד)...דא וועלט איבר בלײַבן אין גיצעלט פֿון רשע", שחמ, איוב, כ, 26. *א׳ וי אויפֿן וואַסער = א) אָן אַ מעגלעכקייט זיך צו העלפֿן; ב) אַליין, פֿאַרלאָזן פֿון אַלעמען. „אים אַנדערן שוליאָר

איז מײַן...פֿאָטער...געשטאָרבן און איך בין איבערגעבליבן וויִ אויפֿן וואַסער", מ. מ. אוי־ זערקיס, דער פֿרײַוולטערער וווּ, דראָהאָביטש 1898.

8. בלײַבן וויִ אַ טייל אָדער איין זאַך פֿון אַ גרופּע ענלעכע זאַכן. א' מיט איין העמד אויפֿן לײַב. א' מיט אַ פּאָר כלים, מכשירים אע. קללה: איין צאָן אין מויל זאָל דיר א' אויף צאָנווייטיק. „נאָ דיר היי, אויב דיר איז נאָך איבערגעבליבן אַ צאָן אין מויל", ממוס, קליאָטשע. „ס'וועט מיר א' נאָר איין קלייד אויף יום־טובֿ", רייד. „און מער ווי שוואַרץ איז ניט איבערגעבליבן...זעט מען מערניט ווי טרויער", אמד, די אידן אין וואַרשויא, וילנע 1869.

9. בלײַבן נאָכן אויסגעבן, אָנווערן, פֿאַרלירן (וועגן געלט אָדער זאַכן). א' נאָר מיט קליינ־ געלט. א' מיט הוילע הענט. א' מיטן נאַקעטן הינטן (תּחת). א' הויל און (וויִ) קאָטויל. *א' קאַק סטאַי = אָנווערן אַלץ וואָס מע פֿאַר־ מאָגט. „נאָך יום־טובֿ בלײַבן איבער חובֿות און קויטיקע וועש", שוו. „דוא האָשט נישט מער אַז דײַן כּסף דאָז איז דיר איבר געבליבן", פּראָגב, 51. „פֿונעם ירידישקייט איז אים איבער־ געבליבן ניט מער ווי אַ לאָנגע נאָז, געגרײַזלטע האָר, אַ פֿלײַעדיקער מוח", ממוס, 'אַ גרויע האָר'.

10. בלײַבן נאָכן פֿאַרקויפֿן אָדער פֿאַרנײַן (דעם גרעסטן טייל פֿון) עפּעס. נאָר קליינע רעשטלעך מאַטעריאַל וועלן א'. „וואָס וועט אונדז א' נאָכן גאַנצן מסחר? אַ גאָרנישט מיט אַ נישט", רייד. „אוי, דר דא לושט איבר בלײַבן ביז דען טאג דען דריטן, אים וייאר [= פֿײַער] עז זול ווערדן פֿר ברענט", מח, ויקרא, יט, 6. „אוי, מן זאָל...ברוט לאָזן איבר בלײַבן, וועז מן בענשן וויל", מנהגים, פֿפֿדמ 1729 [ייפֿא, 1939, 2]. „אַז עס איז אים אַמאָל יוי איבערגעבליבן אויף אַ טאָג שפּײַז...", חה, קיז. „אין טאָרבע איז געלעגן פֿון כּל־טובֿ, ברויט, שטיקלעך קוילעטש וואָס איז איבער־ געבליבן פֿון שבת", ממוס, מסעות. „אָרום דאָס לעבן בּרענט און זינגט און בליט...דאָס וואָס בלײַבט מיר איבער גיב איך אָפּ ממין לידן", סטג, קאָפּריז).

11. אָפּשטעלן זיך אין ירושה. „סע איז דאָ אַ גאָרטן וואָס סע איז איבערגעבליבן פֿון דעם מלך", נחב, 'מעשׂה מבן מלך ובן שפּחה'.

12. בלײַבן (ניט ווי אַ יש, נאָר) ווי אַ זכר, אַ צייכן, אַ סימבאָל אע. *ס'איז קיין זכר [זייכער] ניט איבערגעבליבן = קיין שום זאַך ניט, קיין שום סימן, קיין סלי־אַד ניט. „זיי זאָלן זיך געוואָן אונטעררוקן מיט זייער חקירה אין יענע פֿרינערדיקע צײַטן — וואָלט פֿון יידן קיין זכר ניט איבערגעבליבן", ממוס, ספֿר הבהמות. „איר זאָלט אויפֿשרײַ־ בן..., וועט עס א' בײַ אײַך צום אָנדענקען", שבחי האר"י [קעניגסבערג, יאָר?].

13. בלײַבן וויִ דאָס מעגלעכע בײַ אַ די־ לעמע, אויסקלײַב. „ס'איז איבערגעבליבן נאָר איין אויסוועג: נעמען אַ טאָרבע און גיין אי־ בער די הײַזער", רייד. ס'בלײַבט איבער נאָר איין מעגלעכקייט, איין וועג, איין אופֿן טאָן עפּעס אע. „אַפֿילו באין ברירה — בלײַבט אי־ בער אַ ברירה", רייד.

14. האָבן אין רשות אַ באַשטימטן צײַטאָפּ־ שניט. ס'וועט א' אַ שעה ביזן אָפּפֿאָרן. „ס'איז אים נאָך איבערגעבליבן עטלעכע לייטיקע מי־ נוט צײַט אויף צושפּאַרן דעם קאָפּ צום טיש", ממוס, וויטשפֿ.

15. דורכלאָזן, ניט פֿאַרנדיקן עפּעס. „איין בלוזקע איז איבערגעבליבן אויסצופּרעסן", רייד. ס'איז איבערגעבליבן איין פּאָם פֿעלד ניט פֿאַרזייט. „...דז ניט זאָל איבר בלײַבן קיין אָרט אָן זאָלץ", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796.

איבערבליבם — דאָס, ־ן. דזוו איבערבלײַב. רעשט(ל), סימן. „יאָפּאָנישע טראַפּנשרײַפּט מיט כינעזישע א'ן", מוז, די שוואַרצע פּינטעלעך.

איבערבלײַבסל — דאָס, ־ער. דזוו דפֿוס. שוב. „פּלט. שארית — איבר בלײַבסיל. גמיין פּעביל". „איך בין ושתי המלכה, איין טאָכ־ טר פֿון מלכים...פֿן דעם איבר בלײַבסיל פֿון (בלשצר), מײַן פֿאטער", צאינה, תּרגום שני. „קיין (מלחמה) זאָלין אן פֿאַנגן מיט די רומיים אום ניט צו פֿר דערבין דש איבר בלײַבסיל פֿון ישׂראל", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764. „2 מע־ בל־בעטן אַן א' פֿון אַלטן עושר", וואַרשויער יודישע צײַטונג, 1867, № 18.

איבערבלײַבעך — דאָס, ־ן (־ער). 1. דזוו איבערבלײַב. „ס'א' פֿון דעם פֿאָלק ישׂראל שטייט אין קאָן", אפּא, בר־כוכבא. „אַן א' פֿון אַמאָליקע גבֿירים", ייט, פּוילן VI. 2. דז מיט בײַטעם אַז עס האָט אַ קנאַפּן וועדט. „זי גיסט אַרויס דאָס א' פֿון די טעפּ", חוצס וו, 'דער איבערגאַנג'. „דאָס טעצל איז שוין פֿול מיט אי'ן פֿון ציגאַרעטן", ראַבאָ, אייגענע ערד. 3. דז מיט בײַטעם פֿון ביטול. „אַ וועדק וואָס איז אַן א' פֿון זײַן טרוקענעם משפּיליזם", יג, תּוך. „עס זענען נאָך דאָ א'ן פֿון אַמאָליקן צאַרישן אַנטיסעמיטיזם", לע, טמז, 9 XII 1964.

איבערבליבעניש — דאָס (די), ־ן. דזוו איבערבלײַב(ונג). אַן א' פֿון די גוטע יאָרן, פֿון אַ טיפֿוס. „גאָט, מײַן האַר! צי ועסטו מאַכן שוין צו דעם א' אַן ענד", אָל וו. „די א' פֿון יידן", תּניא, ריב. „אומזאַץ־שטיצער וואָס איז אַן א' פֿון די אינפֿלאַציע־יאָרן", רעדע פֿון דעם דעפּוטאַט אינגאַצי יעגער..., לבוב 1932.

איבערבליבער — דעה, ־ס. וזו נב. 1. אַרב דזוו איבערגעבליבענער. „אוני עש איז ניט גיוועזן איין אַנטרינר אוני איבר בלײַבר", צאינה, איכה. 2. (שפּאַסיק) וועד עס בלײַבט איבער פֿון הינטן, וועד עס שטייט אָפּ. „וואָס ביסטו שטענדיק אַן א'? שטעל פֿיס!", רייד.

איבערבליען — אומר. בלי איבער, ~גע־ בליט. 1. אויפֿהערן בלײַן, אָנהײבן וויִאַנען. ס'איז שוין אלול. זעסט, אַלץ האָט שוין אי־ בערגעבליט", רייד. „זע קיין עין־הרע וויִ דאָס קינד בליט — עס זאָל חלילה ניט א' — קיין בייז אויג זאָל ניט שאַטן", רייד. 2. אַרויס־ געבן צו פֿיל בלײַן. „ס'איז ניט גוט וועז קאַרטאָפֿל בליט איבער", רייד. **־אונג.**

איבערבליצן — בליץ איבער, ~גע־בליצט. טרוו — איבערשטיגן אין בליציקייט, פֿינקל־ דיקייט. א' מיט חכמה. „אויגן וואָס האָבן אַלעס איבערגעבליצט", פּרץ, פֿאָלקסט' געשיכ־ טן. אומר, אומפּ — בליצן און אויפֿהערן.

איבערבליק — דער, ־ן. 1. אַקט אָדער רע־ זולטאַט פֿון איבערבליקן. אײַנליקער א'. „ער יאָגט דורך די גויאישע לענדער אין א' זײַנעם גאַלאָפּ...", אָל ו, 'דער קרעמער'. 2. קורצע סומירונג. געפֿרעסטע אָפּשאָצונג (פֿון אַן אָנט־ ווילקונג, וועדק אע). אַ היסטאָרישער א'. א' איבער דער פֿאָליטישער לאָגע אין דער וועלט. „אַן א' איבער די געדאַנקען וועלכע זײַנען אויספֿירלעך באַווײַזן...געוואָרן אין די ביכער", ב. פֿײַנגענובּס, דער סאָציאָליזמוס פֿון אָלף ביז ת', נ"י 1894. „אין די ענגע ראָמען פֿון אַ קאָנדענסירטן א' איז שווער צו אַצייכענען... דעם גאַנצן...מאַטעריאַל", שנ, דערציילערס און ראָמאַניסטן ו.

3. ספּעציעלע פֿאָרשונג צו קריגן אַ גרינט־ לעכע סומירונג וועגן אַ מצב אין אַ באַשטימ־ טן אָרט, אין אַ באַשטימטער צײַט. אַן א' איבער יידישער דערציאונג. „ליגט אויף דער לינײַ פֿון יענער גרויסער צאָל שטאָט־אי'ן וואָס זײַנען באַקאַנט אין אַמעריקע", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט.

4. אויבנאויפֿקע אינספּעקציע. אַנשטאָט אַן אויספֿאָרשונג אָפּקומען מיט אַן א' איבער דעם וואָס עס טוט זיך אין תּפֿיסה.

איבערבליקלעך — אָדי. נעאָל. וואָס מע קען (גרינג, באַקוועם) איבערבליקן. „מיר וועלן צונויפֿנעמען די וויכטיקסטע זאַכן פֿונקטנווײַז, כדי דער גאַנצער ענין זאָל אַרויסקומען מער א'", מוז, שוואַרצע פּינטעלעך. צעליגן דעם גאַנ־ צן מאַטעמאַטישן אויסדרוק צאָל שטאָט־א'ן וואָס אופֿן. **־קייט** — „מיר קומט אויס אַז פֿון א' וועגן איז צום בעסטן צו ריידן וועגן פֿינף גרופּעס", מוז, יושפ XIX, 2.

איבערבליקלער — דער, ־ס. נעאָל. ווער עס מאַכט אַן איבערבליק (וועגן געשעענישן, סיטואַציעס אע). „דער א' פֿון דער קולטור־ כראַניק זאָל זיך באַנוצן מיטן לאַנג־לאַנג פֿאַר־ שימלטן זאַגאַר", פֿאָש, 1965 V 1. **־ריי.**

איבערבליקן — טרוו. בליק איבער, ~גע־ בליקט (אויך: ~בלי׳קן, ~בלי׳קט, נר). 1. אי־ בערקוקן אויף דער גיך, ניט אָפּשטעלנדיק זיך אויף די פּרטים. א' אַ צײַטונג בײַ אַ טע־ פּעלע קאָנוע. 2. אַריבערקוקן, אַרומקוקן פֿון אויבן (זיך אויסטיילן מיט דער הויכקייט). „אין הינטערגאַס...אַ קלויסטער...דעם גאַנצן מאַרק איבערבליקט ער", פּרץ, בײַנאַכט אויפֿן אלטן מאַרק. מיט ז׳ך — קוו. זיך איבערקוקן. ש. מיטן דאָקטער האָבן קעגנזײַטיק זיך איבער־ געבליקט", א. ז. א ודוי פֿון אָן אָקושערקע, וואַרשע 1909. **־ענישׂ. ־ער. ־ריי.**

איבערבליקעריש — אָדי. נעאָל. וואָס האָט אין זיך אַן איבערבליק. וואָס איז כאַראַקטע־ריסטיש פֿאַר אַן איבערבליק(ער). „אַן א' בוך", ש. ביקל, טמז, 3 XII 1961. „א'ע און שארפֿזי־ניקע עסייען", ש. ביקל, טמז, 10 III 1963.

איבערבלע(ו)מען — [...בי׳לעמען] טרוו. ← אויסבלעמען. איבערשטיגן אין זידלען, שעל־טן. „הערט זיך נאָר צו צו איר מענה־לשון. זי בלע(ו)מט איבער אַלע פֿישיידענעס", רייד.

איבערבלעטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־בלעטערט. 1. איבערמישן אַ בלאַט (בלעטער). א׳ אַ בלעטל (זײַט) אין אַ בוך. א׳ דאָס גאַנצע בוך. „האָט צוגעזרוקט צו זיך אַ גראָבן ספֿר אין אַ לעדערנעם בונד און האָט אַגנעהויבן אים איבערצובלעטערן", איש יהודי [לעאָן ראַבינא־ווי׳ץ], בלעטער, פּעטערבורג 1901, № 18. *א׳ אַ נײַ בלאַט = דזוו אַנהייבן אַ נײַ בלאַט, מאַכן אַ ויכטיקע התחלה. 2. זוכן אויסצוגע־פֿינען אין ספֿרים, ביכער, דאָקומענטן. „דער רב האָט איבערגעבלעטערט דעם גאַנצן תנך, און עס איז געבליבן אויף דער רביצינס ריידל", ש. ווֹאלצענק, דער באַקאַנטער דאָקטער, ווַאַר־שע 1882. „ניטא, בלעטערט איבער דאָס גאַנצע לאַטײַן!", פֿרוג ו. א׳ אין זפֿרון די ויכטיקסטע געשעענישן אין לעבן. מיט זיך — „האָבן זיך בײַם שדכן געגעבן אַ בלעטער איבער די געדאַנקען אין קאָפּ", שע, פֿון כּתרילעווקע. ־ונג.

איבערבלעקערצן — טרוו. ־ערץ איבער, ~געבלעקערצט. פּפּ: ~בלעקצן. פּעיע. איבערשרײַבן. א׳ איינער דעם צווייטן וי׳ אין אַ שענק.

איבערבעב(ק)ען — טרוו. בעבּ(ק)ע איבער, ~געבעבּ(ק)עט. 1. איבערחזרן נאָרישע, קינ־דישע רייד. א׳ די זעלבּיקע טענות, בקשות. 2. ווידער, פֿונדאָסנײַ אַרויסברענגען עפּעס אומ־קלאָר אַדער מיט שווערקייטן. א׳ דעם ענטפֿער. ־ער, ־ענישׂ.

איבערבעזעמען — טרוו. ־זעם איבער, ~גע־בעזעמט. נאָכאַמאָל, ווידער קלאַפּן, שלאָגן אַדער בכלל עפּעס טאָן מיט אַ בעזעם. א׳ די צעפֿאַרעטע רוקנס.

איבערבעם — דאָס & די, ־ן. 1. אַנשוט מיט פֿעדערן און פֿוך אויף צוצודעקן זיך אין אַ קאָלט וועטער. פֿערענע. „לעת־עתה לייגט זיך אַ ביסל צו. אָט האָט איר אַ בעט מיט אײַן", ממוס, פֿישקע. „וען אַ קינד האָט שקראָ־פֿעלן...נישט שלאָפֿן אויף אײַן מיט פֿעדערן", מרפּא לעם, זשיטאָמיר 1874. „אין אַלע אַבֿרים דערפֿילט מען די קעלט און מען אַנטלויפֿט זיך באַהאַלטן אין בעט אונטער דער גרויסער א׳", בן־עמי, די ערשטע נאָכט פֿון חנוכּה, אָדעס 1893. „אויפֿהייבן אַ פֿעדער און לאָזן פֿאַלן דאָס גאַנצע א׳", שוו [= דורכלאָזן (מומ־חר זײַן אויף) וויכטיקס און זיך כאָפּן צו אַ קלייניקייט]. „גאָט שיט אויס די פֿעדערן פֿון דעם (זײַן) א׳" (קינדערש) = עס פֿאַלט אַ שניי. *קאָפּפֿן דאָס א׳ = חרטה האָבן; זײַן אין כּעס, ברוגז.

2. בעטצײַג; אַלץ צוזאַמען וואָס מע ניצט צו מאַכן אַ געלעגער — קאָלדערס, קישנס, לײַטלעכער. „די בעטן זענען געשטאַנען צע־וואָרפֿן...פֿון זייערע א׳ן אַרויסגעשלעפּט...צווישׂ קישנס", בערג, אין אַ פֿאַרגרעסערער שטאָט. 3. אייבערבעט; אייבערשטע בעט וואָס שטייט אויף אַן אַנדער בעט. אַ קאָזאַרמע מיט א׳ן.

„די אַלע אונטערבעטן זײַנען שוין געווען פֿאַר־נומען. האָב איך געפֿונען אין וואַגאָן נאָר איין פֿרײַע א׳", רייד.

איבערבעט — דער, ־ן. אָפּט אַדער רעזול־טאַט פֿון איבערבעטן ו. איבערבעטונג. אַן א׳ אַטמאָספֿער מיט דײַטשלאַנד. קולטור־א׳. „דער א׳ צווישן די קראָמים און די אָפּיציעלע יידן", ש. ביקל, טמז, 1956 ו 29.

איבערבעטונג — די, ־ען. פֿראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערבעטן (זיך) ו. מחילה. „עש זאָלן זײַן (לרצון) צו איין איבער בעטונג מײַן ריד", סהמ, תהלים, יט, 16. „אוי, נאָך לנגי צײַטן אוי, דורך פֿיל איבער בעטונג האבן דײַן ברידער גן[רעש מיט מײַן עלטערן", שאר. „די שעה וואָס איז געשיקט פֿון גאָט פֿאַר א׳, טרייסט און געגאָלד", י. ראַלניק, גש. „סעדיה נעמט אונטער די א׳ צוזישן שׂכל און התגלות", א. י. העשל, דוקא, № 41-42.

איבערבעטל — דאָס, ־ער. 1. פּקפּ פֿון אי־בערבעט (←). 2. ספּעצ קאָלדערע. צוזעק. „אויף די בעטן קויטענע א׳ער מיט קליינע קישעלעך און לײַלעכער מיט טונקל־רויטלעכע פֿינטעלעך", ד. כּהנא, קמ, 1866, № 1. „דער פֿאָטער האָט אַליין אויפֿגעהויבן דאָס א׳, אויס־געגלײַכט דאָס קישעלע", ווײַס ו. „דער א׳ בערגאַנג".

איבערבעטלען — ־טל איבער, ~געבעטלט. טרוו — איבערבעטן אויף אַן אומבּכּוודיקן אופֿן, דורך דערנידעריקן זיך. „בלומען פֿאַר עטלען — איבערצובעטן, ניט איבערצובעטלען", א. ווײַס, ייִדישע צײַטונג, 1960. אויטו — בעטלען אַ לענגערע צײַט. א׳ אין דער גאַנצער געגנט. ־ענישׂ.

איבערבעטן I — [לאַנגע ע אין פּד, אוקר] טרוו. בעט איבער, ~געבעטן. (פּר אויך: ~בע־טן, ~בע׳ט [לאַנגע ע]). 1. מיט גוטע רייד בעטן אַז עמעצער (אַ צווייטער צד) זאָל אויפֿ־הערן זײַן אין כּעס, זיך ברוגזן, זיך פֿילן באַלײַדיקט. א׳ דעם חבֿר, דעם קרובֿ, דעם באַקאַנטן. „זאָל...די אשה די רגע וואָס דער מאַן בייזערט זיך איבערשוויגן...און כאָטשע דער מאַן איז אין כּעס, וועט ער גיך איבער־געבעטן ווערן און וועט זי נאָך אויך א׳", הנהגות הנשים, יאַס 1843. „שווער איך דיר אַז אויב ער האָט זיך באַלײַדיקט, וועל איך אים צוריק א׳", ווײַס, 'איינער אַ מענטש'. *איך בעט אײַך איבער = אַנטשולדיקט, זײַט מוחל (וי׳ אַן אויסדרוק פֿון העפֿלעכקייט, גיב־ציקייט). „איך בעט אײַך איבער, געשווײַטע ברידער...ווער וויסט וואָס אין האַרצן איז פֿאַר אַ געריידער, נאָר איר האָט נעבעך ניט קיין בריריה", אבב, דער יוד אין קוועבּ. *א׳ וי׳ אַן אייגענע מוטער = מיט זייער פֿרײַנדלעכע, גיב־ציקע רייד. „דער תירוץ איז אַבער, איך בעט אײַך איבער וי׳ אַן אייגענע מוטער, אַ יידענע, מחילה, בלײַבט טאָקע אַ יידענע", ממוס, מסעות. *איך בעט איבער אײַער כּבֿוד — איידעלער אויסדרוק, וועמען איז ניט מסכּים. וועמען מע פֿאַררײַכט אַדער רײַסט איבער עמעצנס רייד אָט. „אַי האָט איר דאָך מיך, א׳ ב׳ א׳ א׳ כ׳, גיט פֿאַרשטאַנען", ממוס, ווינטשפֿ. „זאָגט נאָר, א׳ ב׳ א׳ א׳ כ׳, און אַז אײַערע כּתבים וועלן קומען אין די גרויסע הענט אַרײַן...", פּרץ, בילדער פֿון אַ פּראָווינץ־רעזש. „איך אי־בערבעט נישט איין מאָל, נאָר טויזנט מאָל אײַער כּבֿוד", עט, סערקעלע.

2. דזוו בּוּ, נאָר מיט אַ געפֿיל אַז מע האָט זיך קעגן צווייטן מיט עפּעס פֿאַרזינדיקט. „וען דוא טוישׂט דײַן חבֿר...חושד זײַן...מושׂטו צו אים טרעטן, אוי׳ אים מיט גוטה וויינה אוג אונטר טעניגה רייד איבר בעטן", עיון, כו/א. „וי׳ פֿאַלסטו אויס מיך איבערצובעטן, האָסט געזאָגט, איך זאָל דײַן שטוב ניט אי־בערטרעטן", א. ב. רוף, דער שיכור, וואַרשע 1871. „איך בעט אײַך איבער...וואָס איך האָב אויפֿגעמישט אַזאַ שמועס", ש. בערנשטיין, ר׳ יאָנצע דל גאה, קעשענעוו 1884. „פֿיל איך זיך שולדיק...וויל נאָכגיין און א׳ — און קאָן נישט. ביז הינטיקן טאָג קאָן איך קיינעם ניט א׳", פּרץ, זכרונות.

3. באַמיען זיך אַז עמעצער (אַ צווייטער צד) זאָל וויידער ווערן גוט, פֿאַרגעסן אַן עוולה, אַ קריזודע און וויידער ווערן פֿרײַנדלעך מיטן געבן אַ מתּנה. א׳ מיט בלומען, מיט אַ שנירל קרעלן. „בײַא איינס דער פֿיל האט לאוט זיך מיט זולכם [גאָב] ניכט איבר ביטן", תורת משה, קאַרלסרוא 1770. איר בײַטעם: א׳ מיט אַ (ווײַסער, ווײַסינקער) כּפּרה, מיט אַ (ווײַס, ווײַסינקע) הינדעלע. שפּאָטש: א׳ מיט אַ ראַ־בּער (שוואַרצער) קאַץ.

4. בעטן מחילה. „דיא אַרימן לײַט...איבר בעטן...אוי׳ ביצאלן וואש איר פֿאטר גיבזלת הוט", סהמ, איובּ, כ, 10. „וויל ער נאָך ניט מוחל זײַן, זאָל ער ווידר דרײַא אַנדרי לײַט מיט זיך נעמן אוג זאָלן אין העלפֿן איבר בעטן", לט׳, לה/ב. „פֿאַר ווען לכלכן הויז מע גייט פֿאַרבּי / מוז מען דאָרט אַרײַנגיין, אָפּטרעטן / און מיט גרויס געוויין און גרויס געשריי / איטלעכן מענטשן א׳", עט, לידער.

5. תּפֿילה טאָן, בעטן סליחה. „זאָגט דער יהודי צו זיי: (די מינים שבּלולבֿ) קומען א׳ להקבּ״ה, ער זאָל געבן רעגן", נצ2, כג/ג. „...איבערבעטנדיק גאָט אין הימל פֿאַרן קינדס נאַרישקייטן", ייז, ...קאַרנאָווסקי.

6. מפֿיים זײַן; באַרואיקן, אײַנשטילן. „האָט ...ר׳ אבא געטפֿערט: מײַן לעבּש טאג האט מיר קיין מענש וואז ביז גטאן, דש איך אים העט ניט איבר בעטין אוי׳ אים מוחל גוועזן, אי [= איי, אייַדער] איך בין שלאָפֿן גאַנגין", שיח השׂדה, פֿיורדא 1737, פּרק ו. „איבער־צובעטן דעם משפּיר...דעריבער דאַרף דער שׂוכר שוועדן אַז די קו איז געפֿגרט באונס", שהמ, כז/ג.

7. צו פֿיל פֿאַרלאַנגען; הייסן צאָלן איבער דעם נאָרמאַלן פּרײַז. איבערביטן. „אונטער אַזעלכע אומשטענדן איז נעבעך דעם קרעמער ניט צו פֿאַראַרגן אַז ער בעט איבער דאָפּל, דרײַפֿאַך", צעד. „קענסטו מיר צוזאָגן אַז דו וועסט ערלעך האַנדלען, דו וועסט ניט א׳ דרײַ מאָל אַזוי׳פיל וויפֿל מע דאַרף נעמען", יהודה חאַזאַנאָוויטש, קורץ און שאַרף, קעשענעוו 1888. [שווב טײַטשט 'פּרץ' אויך מיטן וואָרט א׳.]

איבערבעטן II — [קורצע ע אין אַלע דז] טרוו. בעט איבער, ~געבעט. 1. איבערמאַכן אַ געלעגער. „בעט איבער מײַן געלעגער, איך קען ניט שלאָפֿן אויף אַ פֿרעמדן". רייד. „...האָבן זיי...גערופֿן דאָקטוירים, געבעט און איבערגעבעט, רפֿואות דערלאַנגט" פּרץ, 'האשה מרת חנה'. 2. איבערציען בעטגעוואַנט, בייטן לײַלעכער. „ער האָט באַקומען דעם דורכפֿאַל און קיינער האָט אים איבערגעבעט", אמת, שטיפֿמוטער, ווארשע 1864. 3. מאַכן גרייט אַ געלעגער צום שלאָפֿן, צום אָפּרוען. א' אַ בעט. ־עכ"י.

איבערבעטן זיך — ← איבערבעטן ו. 1. קוו. איינער דעם צוויי־טן מוחל זײַן אַן עוולה, קריו־דע; קעגנזײַטיק פֿאַרגעסן אַ פֿאַראיבל, ברוגז. ווערן צוריק פֿרײַנדלעך. „לאָמיר זיך א', זיך א', אָבֿינו שבשמים", חסידיש ליד. „לאָמיר זיך א', זיך א', שטעל דעם סאַמאָוואַר ...לאָמיר זיך א', א', גענוג געלעבט ווי גויים. לאָמיר זיך א', א' און לאָמיר שרײַבן תנאים", פֿע. „דערנאָך האָבן זיי זיך איבערגעבעטן, האָט מען געטאָן אַ טרינק אַ בריי־טן", אבג, דער יוד אין קוועטש. „מע קריגט זיך און מע בעט זיך איבער, וויבאַלד אויפֿאַסנט צו קריגן זיך", ממוס, ווינטשפֿ. „זיי צעקריגן זיך איבער אַ נאַרישקייט, בעטן זיי זיך באַלד איבער. הכלל, ס'איז אַ לעבן ווי אונטערן באָמ", שע, קליינע מענטשעלעך. פֿאַרגעסן ווי נאָכן א' זיך.

2. אַווי ווי בז, אָבער בלויז פֿון איין צד. „אַז דו קריגסט זיך, לאָז אַן אָרט (אַ פּלאַץ) זיך איבערצובעטן", שוו. „מע זאָל ניט זײַן אַזוי ווי די גבֿעונים, זיי האָבן זיך ניט געלאָזט א'", ספֿר חסידים, ווילנע 1819. „כאָטש ער האָט מיטן וויבּ זיך איבערגעבעטן און זיך ניט געוואָלט מער מיט איר גטן", ממוס, יודל. „געפּועלט אַז זי זאָל זיך א' צוליב דעם מיט איר ברודער", שע, אין שטורעם. „— איך בין אויף אײַך ברוגז... — נישקשה, מאַרגן וועט איר זיך א'", ספ, סודות.

3. נאָכגעבן, לאָזן זיך איבערעדן. „(לא יאבֿה) אויך וויל גוט [= גאָט] ניט אוני לאזט זיך ניט איבר בעטן", סהמ, משלי, ו, 35. „דר הובט מן [= הויפּטמאַן] לאזט זיך איבר בעטן אוני שרײַבט דא איבר אן דען קיסר", שאר. „אַפֿילו די אַלטגעזעסענע האָבן זיך נע־לאָזט א' און אים אין חבֿרה אַרײַנגענומען", ממוס, שלמה.

־עכ"י — „מיט אַרײַנזאָגן זיך...מיט א'ן און קושערײַען", י. קייטעלמאַן, איק, פּסח תשכ"ג. ־ענ"ש. ־ער. ־ער"י.

איבערבעטעך — (פּד, אוקר לאַנגע ע) דאָס, ־ן, (־ער). געשאַנק, מתּנה אויף זיך איבער־צובעטן. „האָט אונדז דער רבי זאָל לעבן געזאָגט, ער וויל דאָס א' אַנגעמען", יפ.

איבערבעטעריש — אַדי. נעגאַל. וואָס איז פֿון (אַדער וויבּ בײַ) עמעצן וואָס בעט זיך איבער. „די זון שײַנט א', גוט־מאַמיש", מ. גראָסמאַן, היימיש, 1958 IV 24.

איבערבעל־מלאָכה(ווע)ן — [...באַלמעלאָ־כע(ווע)] טרוו. ־כה(ווע) איבער, ~געבעל־מלאָ־כה(ווע)ט. איבערמאַכן, איבערמלאָכהן (בײַטעם פֿון ביטול). „ווען די פּאַליצע איז שוין פֿאַר־טיק, קומט ער א'", רייד.

איבערבענטש — דער, ־ן. נעגאַל. ניצע ברכה. ל. קוסמאַן, נאַרנבונד, 1931.

איבערבענטשן — טרוו. בענטש איבער, ~גע־בענטשט. 1. בענטשן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. „און אַלע האָבן נאָכאַמאָל איבערגעבענטשט געלאַסן און מיט כּוונה", נ. גאָרדאָן, טמז, 16 X 1958. 2. צו פֿיל בענטשן, ווינטשעווען גוטס אויף אַ גרומאדיקן אופֿן. „די אַלטיטשקע האָט מיך איבערגעבענטשט פֿאַר דער קליינער טובֿה", רייד. ־ענ"ש.

איבערבענקען זיך — אוטו. בענק זיך איבער, זיך ~געבענקט. אויפֿהערן בענקען. א' זיך און פֿאַרגעסן צו שרײַבן.

איבערבעסערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־בעסערט. 1. פֿאַרריכטן, מאַכן בעסער אויף אַן אַנדער, נײַעם אופֿן. א' אַ ניט־געראָטענע אַרבעט. „איך האָב שוין אויסגעבעסערט די קאָמפּאָזיציע, דו דאַרפֿסט זי ניט א'", רייד. 2. אַרויפֿפֿירן אויפֿן דרך־הישר. א' אַ פֿאַר־פֿירטן. אויך מיט ז'ך. זיך א' און אײַנגיין אויף פּשרות. ־ונג.

איבערבעקען — ־קע איבער, ~געבעקט. טרוו — דזוו איבערבעב(ק)ען ←. איבערזאָגן שלעכט, אומקלאָר. א' דעם זעלביקן עטפֿעס. אוטו — ווידער אַדער פּסדר אַרויסגעבן קלאָג־גען (ענלעכע צו) בע־בע. א' וי ציגן. ־עכ"י. ־ענ"ש.

איבערבערשטן — טרוו. בערשט איבער, ~געבערשט. דזוו איבערבאַרשטן. „...ווען דער פֿלעק האָט אויסגעטריקנט, בערשט אים איבער מיט אַ שטיפֿעך באַרשט", פֿאָר, 1965 X 4. אויב מיט אַ בערשטל — ~בערשטלען.

איבערבראָזשען, ־דז(י)ען, ־ד(י)ען — אוטו. ־דזשע, ־דז(י)ע, ־ד(י)ע איבער; ~גע־בראָדזשעט, ־דז(י)עט, ־ד(י)עט. אַריבערגיין אי־בער אַ פֿלאַך וואַסער אַדער בלאָטע. „און אַמאָל פֿלעגן זיי מוזן א'דזען איבער גרויסע זומפֿן", אמד, החיים הנצחיים, וואַרשע 1878. „אָט דאָ וועל איך א'דיען", י. יאָפֿע, אין קעסלגרוב, מאָסקווע 1929. ־עכ"י. ־ענ"ש.

איבערבראָזעג(נע)ן — ־גע איבער, ~גע־בראָזגעט. אוטו — הילכיק, מיט אַ בראָזג ווידער אַדער פּסדר קלאַפּן, האַקן. א' מיט די אײַזנס. טרוו — איבערקלאַפּן, איבערהאַקן מיט אַ בראָזג. א' די גלעזער, די כּלים.

איבערבראָטן — טרוו. בראָט איבער, ~גע־בראָטן. 1. בראָטן נאָכאַמאָל. א' די הון, ווײַל זי איז נאָך האַרט. 2. בראָטן אַ פּסך אַדער ביזן סוף. 3. בראָטן צו פֿיל. א' די פֿיש, זיי פֿאַרשׂרפֿענען אויף קויל. מיט ז'ך — זיך א' אויף דער זון.

איבערבראָך — דער, ־ן. 1. אָפּקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערברעכן. אײַליקער, פֿלוצעמ־דיקער (פֿאַמעלעכער, פּסדרדיקער) א', גלײַכער (קרומער) א'. 2. ראַדיקאַלער איבערבײַט, קרי־זיס. א' אין בעזונט־צושטאַנד. אַן א' אין דער געשיכטע פֿון ייִדישער קולטור. „דער א' אין די שטימונגען פֿון די אַרבעטער זאָל שוין זײַן אינגאַנצן אַ פֿאַרגעקומענער", מ. טײַטש, אָרום דער פֿאַבריק. „נאָר אַ גרויסע אויפֿטרייס־לונג קען דאָ פֿירן צו אַן א'", ים, קוב, 1942. „אין אין אים פֿאַרגעקומען אַן א'", אפֿא, טמז, 1964 IX 4. 3. איבערריסן. אַן אַנט־ווילקלונג אָן אַן א'. שטרעבן צום ציל אָן אַן א'. א' פֿון (אין) באַציאונגען, פֿאַראַנדלונגען. „קיין זאַך ווערט ניט חרוב, /כּל־זמן דו ביסט דאָ/, כּל־זמן דו ביסט ערב /פֿאַר מײַן לעצ־טער שעה. / וואָרט אַזאַ צו זאָגן / אָן אַן א' — דו זאָלסט קײַנען טראָגן / שייקייט פֿון מײַן יאָר", הל, 'צו מײַן זון'.

איבערבראָנ(ד)ז(ער)ן — טרוו. ברוֹנ(ד)ז(יר) איבער, ~(גע)ברוֹנ(ד)ז(יר)ט. ווידער, אויף אָן אַנדער אופֿן באַדעקן מיט ברוֹנ(ד)ז. א' דעם הענגלאָמפּ אויף פּסח.

איבערבראָנעווען — טרוו. ־נעווע איבער, ~גע־בראָנעווט. 1. ווידער, אויפֿסנײַ ברוֹנע־וען, צעדריבלען די אויפֿגעצאַקערטע רודעס ערד. א' דאָס פֿעלד. 2. ברוֹנעווען אַ סך אָדער ביזן סוף.

איבערבראָקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)־בראָקירט. פֿפֿ: ~בראָקעווען. 1. ווידער, אויפֿסנײַ זיך פֿאַרנעמען מיט בראָקירן, דורכקו־קן, אַרויסנעמען דאָס שלעכטע (אומפּאַסיקע) און לאָזן דאָס גוטע (פּאַסיקע). א' דעם טראַנספּאָרט סחורה. א' דאָס געהילץ אין וואַלד. 2. צו שטאַרק (פֿאַר)בראָקירן. א' אַלע חתנים און בלײַבן אַ מויד. ־ונג.

איבערבראָקן — טרוו. בראָק איבער, ~גע־בראָקט. 1. ווידער, אויפֿסנײַ בראָקן. א' די בריטע לאָקשן. 2. צו פֿיל אָנבראָקן. א' (מיט) ליגנס.

איבערבראָשירן — טרוו. ־שיר איבער, ~בראָשירט. איבערבינדן אין בראָשורן. פֿאַלש געקנייטשט, מע וועט דאַרפֿן א' דעם לעצטן טויזנט.

איבערברוגזן זיך — [...ברויגזען] אוטו. ברוגז זיך איבער, זיך ~געבראוגזט. אויפֿהערן זיך ברוגזן (פֿירן אַ ברוגז). „עט, ער וועט זיך א', וועט נאָכאַמאָל טאָקע קומען בעטן מײַן לאָסקע", ממוס, קליינמענטשעלע.

איבערבריוזן — ברויז איבער, ~געברויזט. אוטו — 1. צו שטאַרק, צו לאַנג ברויזן. דער מעד וועט א' און מע וועט ניט קענען אים טרינקען. 2. אויפֿהערן ברויזן. „ער וועט א', וועט זיך אײַנשטילן". טרוו — מאַכן עס (מע) זאָל ברויזן אַדער עס (מע) זאָל אויפֿהערן ברויזן. א' דעם צאָרן. אויך מיט ז'ך. ־ונג.

איבערבריונען — טרוין. ברוין איבער, ~גע־ברוינט. 1. איבערפֿאַרבן אויף ברוין. א' אַ קלייד. 2. מאַכן צו ברוין. 3. צובאַקן. א' די חלה. אויך מיט ז'ך — זיך א' אויף דער זון.

איבערברוך — נר. ← איבערבראָך. „קיין איין פֿאַלשער טאָן, קיין בראָך, קיין ריס, נאָר א', איבערריס", מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער. „געקענט אַרײַנגיין אַן א' אין אַ וואויל־קלינגענדיקן 'פֿאַלצעט'", ש. ווינאַדע, פֿאָר, 1963 IX 22.

איבערברומען — ברום איבער, ~געבּרומט. טרוו — ווידער, נאָכאַמאָל אויסברומען. א׳ דעם זעלביקן ניגון. אוטוו — כסדר, צו פֿיל, צו שטאַרק ברומען. א׳ ווי הונגעריקע בערן אין וואַלד. מיט זיך — 1. איבערוופֿן זיך איי־נער מיטן אַנדערן דורך ברומען. „די לייבּן ברומען זיך איבער״, דא. 2. אויפֿהערן ברו־מען. דער וויגט ווען זיך א׳. ־ענישּ.

איבערברוקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)־ברוקירט. 1. ברוקירן איבעראַנדערס, פֿאַרריכטן וואָס איז שוין געווען ברוקירט. א׳ דעם שליאַך. 2. ברוקירן אַ סך אַדער ביזן סוף. א׳ אַלע גאַסן און געסלעך. ־ונג.

איבערבירדערן זיך — אוטוו. ־ער זיך אי־בער, זיך ~געבּירדערט. (בּיים סוף פֿון ערש־טער וועלט־מלחמה, אין רוסלאַנד) לויט אייגע־נער איניציאַטיוו מאַכן שלום מיט אַ צאָל פֿו־נעם שונאם צד. „די סאָלדאַטן אויפֿן פֿראָנט האָבן זיך איבערגעבּירדערט מיט די דײַטשן״.

איבערבריהן — [...בּערין] טרוו. בריה אי־בער, ~געבּריהט. איבערשטיגן אין בריהש־קייט. א׳ אַלעמען אין דער אַרבעט. מיט זיך — 1. זייער שטאַרק זיך בריהן. א׳ זיך צו ווײַזן וואָס מע קאָן. 2. אויפֿהערן בריהן זיך. ווערן אויס בריה. א׳ זיך אויף די עלטערע יאָרן. 3. (קלעזמער־לשון) איבערעסן זיך. פֿרע־סן, קײַען אויף ביידע באַקן. „בערל באַם האָט זיך איבערגעבּריהט. לײגט אין בעט און כאַ־ליעט״.

איבערבריוולען זיך — אוטוו. ־וול זיך אי־בער, זיך ~געבּריוולט. (שפֿאַסיק) איבערשרי־בן זיך, פֿירן צווישן זיך אַ קאַרעספֿאַנדענץ. א׳ זיך מיט אַ בוזעמפֿרײַנד וועגן אַכצן און דרײַצן.

איבערבריזגען — טרוו. ־גע איבער, ~גע־בריזגעט. סל. איבערשפּריצן, א׳ וואַסער בּיים אָפּרוקן דאָס פֿולע פֿעסל.

איבערבריען — טרוו. בריי(ע) איבער, ~גע־בריי(ע)ט. 1. איבערקאָכן מיט האָפן, איבער־פֿערמענטירן, א׳ מעד. 2. איבערזאָגן אַ סך מאָל וואָס איז איבערויק, אומוויכטיק. איבער־קײַען און א׳ די באָבע־מעשׂה. ־ענישּ.

איבערבריען — טרוו. בריי איבער, ~געבריט (אויך ~געבּריעט). 1. ווידער, נאָכאַמאָל בריי־ען. איבערגיסן מיט זודיק וואַסער. א׳ די פֿע־טע טעפּ. 2. איבערזידן, בריען מער ווי ס׳איז נייטיק. א׳ די מילך. 3. בריען אַ צײַט אַדער ביזן סוף. א׳ אַלע כלים בּיים פּשרן אויף פּסח.

איבערבריקן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~גע־בריקט. איבערוואַרפֿן אַ בריק; אויפֿשטעלן, לייגן אַ בריק (ענייצט געווײַנלעך פֿיג). א׳ די שאַרפֿע חילוקי־דעות. „עס זאָל פּאַסירן אַ נס וואָס זאָל...א׳ אָט דעם תּהום...[און] שאַפֿן אַ פֿאַרשטענדעניש״, א. ש. יורים, טמז 1960 VI 25. „דעם אומגעהײַרן תּהום פֿון דער צײַט קאָנען מיר נישט א״, ק. פּצנלסון, היימיש, סיון־תּמוז תּשכ״א.

איבערבריקן — טרוו. ־קע איבער, ~גע־בריקעט. 1. אַריבערקלאַפּן מיט אַ פּוס. א׳ די פּילקע איבערן פּלויט. 2. ווידער, נאָכאַמאָל אַ שטויס טאָן מיט אַ פּוס. „לערן זיך בריקען די פּילקע מיט מער פּוה. בריקע איבער״, רייד. מיט זיך — א׳ זיך מיט דער פּילקע. ־ענישּ.

איבערברעכונג — די, ־ען. פֿראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערברעכן (זיך). א׳ פֿון שטראַ־לן (פֿיזיק).

איבערברעכטיק — אַדי. ארכ: *Mhd*: über-brehten. וואָס איז מיט גרויס געטומל, מיט עזות. „ויא [זײַ] האבן גיהנדלט זא גאר איבּר בּרעכטיג״, ווינץ.

איבערברעכיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (לאָזט זיך) איבערברעכן. א׳ע צוטיגן. א׳ע שטרא־לן. ־יקיוט.

איבערברעכן — טרוו. ברעך איבער, ~גע־ברָאכן. 1. (אַנווענדן כּוח און) מאַכן אַז אַ גאַנצע זאַך זאָל צעפֿאַלן אויף צוויי (אַדער מער) טיילן. א׳ אַ צוויג, אַ ברעטל, אַ שטעקן, אַ שטאַבּ אאַזוי. א׳ די מצה. „אָט די האַנט איז שטאַרק...אָט די האַנט קען א׳ ווי אַ שפּאַן דעם סלופּ״, הל, ׳לידער פֿון אומקום׳. *א׳ דעם שטעקן אויף עמעצן = זייער שטאַרק אַנ־שלאָגן מיטן שטעקן. *א׳ רוק און לענד = גוט אָנבּרעכן די ביינער. „רוק און לענד באַדאַרף מען אײַך א׳ און ערשט נאָכדעם אַוועק־זעצן אין באָד פֿאַר אַ סטאַראָזש״, שע, פֿון פּסח ביז פּסח. וואויליונגערש: מע דאַרף אײַך א׳ די פֿיס און זיי דערלאַנגען אין די העגט פֿאַר צאַצקעס (צו שפּילן זיך). 2. ברעכן, צעברע־כן אַ סך. א׳ אַלע טעלער, גלעזער אא.

3. בּייקומען. מגצח זײַן. „אַז מע ברעכט נאָר איבער די תּאוה איז שוין אַ נחת״, מס, משלי תקע״ד, יג, 19. „כ׳ציטער פֿאַר אים ווי אַ בלאַט, ער ברעכט מיך איבער מיטן בליק״, פּרץ, גאָלדענע קייט. 4. איבערריסן. א׳ די באַציאונגען מיט אַ שלעכטן מענטש. א׳ די קייטן פֿון שקלאַפֿערי. [אַבּער נר א׳ מ׳ט ן עבר, מ׳ט דער פֿאַרגאַנגענהייט אא.]

5. (דרוקערײַ) נאָכאַמאָל אַדער אַנדערש (אויס)ברעכן אײַנגעשטעלטע זײַטן. 6. אוטוו, דרימפֿערזאָניק. קומען צו אַ הויכפּונקט, צו אַ קריזיס און אַרויס פֿון אים. איבערקומען. די קראַנקייט ברעכט איבער, די היץ פֿאַלט שוין. „אַז באַם חלילה עס וועט ניט א׳ צו דער צײַט און ער וועט חס וחלילה ניט אָפּ־שוויצן, איז ער אַ פֿאַרפֿאַלענער״, שע, יאָ־סעלע סאַלאָוויי.

איבערברעכן זיך — ← דפּוי. 1. רעפֿל. בּייקומען אין זיך שלעכטע מידות. „ער אַר־בעט אויף א׳ זיך, אויף פֿעולות און הטבּה״, חג, צמח אטלאס. 2. פֿון זיך ווערן איבער־געבּראָכן. „זע נאָר דעם לאַנגאַטע, באַלד ברעכט ער זיך איבער״, רייד. „דער טאַצן־קלאַפּער — דער אַנדערהאַלבּנדיקער בחור, וואָס אָט־אָט ברעכט ער זיך איבער פֿון לענג און דאַרקייט״, אי. דרוקער, קלעזמער, קיִעוו 1940. „מיט אַ שליטן פֿאַרן איז דאָך גלאַט אַ...הנאה. מע דאַרף ניט מורא האָבן טאָמער ברעכט זיך אי־בער דער אָקס״, ג. ח. לעווינער, דער שטומער טאָפֿט, ווילנע 1898. „בשעת מיר קוקן פֿון דער נאָענט..., ברעכן זיך די ליכטשטראַלן [אין געצהיטל] איבער שטאַרקער״, ס. בערלס, מענטש־מאַשין, קיִעוו 1927. „נישט קיין שטאָלענע שטאַבּ האָט זיך איבערגעבראָכן — אַ בינטל לבֿנה־שטראַלן״, פּרץ, זכרונות.

3. איבעררײַסן זיך. „אַלטוואַרג! אונדזער לעבּנס־לויניע ברעכט זיך איבער״, פּרץ, געדאַנ־קען און אידיען. „די אייביקע רו האָט זיך איבערגעבראָכן״, ב. לאַפּין, פֿולער קרוג. „מײַן תּפֿילה — זי ברעכט זיך אַזוי פֿיל מאָל אי־בער״, הל, בלאַט אויף אַן עפּלבּוים. 4. איינ־געוואויגען זיך צו אַ נײַער אַרבעט, פֿאַוויציע אא. א׳ זיך פֿון שוסטערײַ אין סטאָליערײַ.

5. אומפֿאַלן, אַנידערפֿאַלן (פֿון אַ קלאַפּ) און בלײַבּן ליגן. „איין גוטער זעץ — און ער וועט זיך א״, רייד. „דער פֿאַרנאַכט איז אומגעפֿאַלן, ער האָט זיך איבערגעבראָכן...און פֿאַרלאָשן געוואָרן״, א. קאַהאַן, מענטשן פֿון אלקער, מאַסקווע 1927. 6. דזוו ברעכן זיך. זיך א׳ אין דרײַען פֿאַרן האַר.

־ענישּ. ־ער. ־ערײַ.

איבערברען — דער, ־ען. אַקט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערברענען. „עס האָלט דער מענטש אין א״, ל. קוסמאָן, נאָרנבּונד, 1931.

איבערברענג — דער, ־ען. אַקט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערברענגען. אַן אײַליקער א׳.

איבערברענגען — טרוו. ברענג איבער, ~געבּראַכט (פּד: ~געבּרענגט). 1. ברענגען פֿון איין אָרט צום אַנדערן. איבערטראָגן, אי־בערפֿירן. א׳ מאַטעריאַלן. א׳ פּעקלעך. א׳ אַ בריוו. א׳ אַ קלעפּיקע קרענק. א׳ אין נײַעם לאַנד אַלטע פֿירונגען. „אַ שליח מיוחד וועט אים א׳ דעם בריוו״, ס. ג. מונק איבּז, מסתּרי פּאַריז, וואַרשע 1865. 2. דזוו בּוּ מיט אַן אַנצוהערעניש אַז עס איז דאָ אַ שטערונג. א׳ עמעצן איבערן וואַסער. א׳ איבער דעם פֿראָנט. א׳ טאַטע־מאַמע קיין אַמעריקע. *זאָלסט עס ניט א׳ פֿאַרן מויל = ניט אַרויסזאָגן, ניט אַרויסרעדן. 3. איבערגעבּן, נאָכרעדן. א׳ רכילות. א׳ אַ פּליאָטקע. „וועדשט קיין גע־שוועץ איבּר ברענגין און וועדשט קיין לשון־הרע רידן״, מהם, אמשט 1722, ו/ב. 4. ווידער איבערזעצן. „לאָזן זיך די וועדטלעך אויף פּוי־ליש א׳ צוריק אויף ייִדיש״, בלומ, יושפ XVI, 1. ־ונג. ־ענישּ.

איבערברענער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע ־ס. ווער עס ברענגט איבער. לײַז זײַנען א׳ פֿון טיפֿוס. „זאָלסטו מיט דיזע א׳ וואָס ברענ־גען דיר דעם בריוו מיטשיקן אונדזער גאַנצן פֿאַרמעגן״, ל. יאָסעלאָוויץ, דעם פֿאָטערס צוואה,ווילנע תּרמ״ז. „זײַנען פֿאַראַן געטרײַערע א׳ס פֿון ווערטן פֿון וויצע, פֿון וואַרשע?״, ימ, צווי רעפֿעראַטן, 1954. ־ערײַ.

איבערברענען — ברען איבער, ~געבּרענט. אוטוו — 1. פֿאַרברענט ווערן, ברענען ביזן סוף. דאָס האַלץ האָט שוין איבערגעברענט און דאָס אייזעלע האָט גענומען זיך אויסקילן. 2. קאָליע ווערן פֿון צו פֿיל ברענען. דער מא־טאָר ברענט איבער. דאָס עלעקטרישע לעמפּל האָט איבערגעברענט. דאָס אײַזן וואָס מע האָט געגליט צום אָנטאָטשען האָט איבערגעברענט. 3. אויפֿהערן ברענען. „...וי טראָפּנס צו א

פֿאַרדאַרבענעם צאָן. עס ברענט איבער און מע בלײַבט בײַ דעם וויטיק", ליאָנדאָר, נײַער בש,ווילנע 1887. „פֿאַרגיין וועט נאָך אַ דור אַ דור, זיך איבערשטרײַכן וועלן יאָרן, נאָר ניט פֿאַר־לעשן זיך וועט דער קאַיאָר, ווי דער ניט־אי־בערבערענעדיקער דאָרן", פּמ, מלחמה. פֿיג. „זײ דאָרף זיך אויסשרײַען, א', דערנאָך וועט זי וויין ווי טייג, און גוט, כאָטש לייג זי צו צו אַ מפּה", סאָוו היימלאַנד, 1965, № 6. „דער פּעס בײַ [אים] האָט אַנגעהויבן איבער־צוברענען", אפּא, פּעטש. 4. אויסגעטריקנט ווערן. „מע מוז הייסן אַ גויע זאָל אויסמעלקן די ציג...[עס] וועט איבערגעברענט ווערן די מילך", אמד, עוזר צינקעס אונ די ציג, וווילנע 1868. „און זייגן בײַ אַ מאַמע וואָס לויפֿט אַרום אַ גאַנצן טאָג, אַז דאָס ביסל מאַגערע מילך וועט אויך איבערגעברענט", א. י. בוכבינדער, ייפֿאָ, 1885, № 20.

טרו — 1. דורכברענען. „די טעפּ זאָל מען גוט א'', די מעשׂה פֿון דעם שטיקעלע ברויט, זשיטאָמיר 1869. 2. דורך ברענען איין מין מאַטעריאַל שאַפֿן אַ נײַעם פּראָדוקט אָדער פֿאַר־בעסערן. א' קאָוונ. א' אַ ביסל מעל בײַם פֿאַרקאַכן אַ זופּ. א' ציגל. א' קוילן. „וועז מע ברענט איבער אַ ברילקע ערד אין פּמעער, גע־פֿינט מען...אַ שוואַרץ שטיקל", מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַרשע 1891. „צרי ...פֿלעגט מען אַרויסקריגן בײַם א' פֿאַרשיידענע ביימער", טמז, 1960 XI 27.

־ונג. ־ען. ־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

איבערברעקלען — טרו. ־קל איבער, ~גע־ברעקלט. וויידער, נאַכאַמאָל (צע)ברעקלען. א' דאָס שטיקל ברויט אויף קרישקעלעך. מיט זיך — פּטמ. אויפֿהערן קאָפּריזעווען זיך.

איבערגאָב — דער, ־ן. סכום וואָס וועט געגעבן מער וויפֿל עס קומט. געבן בטעות אַן א'.

איבערגאַווה — [...גיווע] די. מצ נב. גאווה וואָס איז איבער דער מאָס. „רעזאָלטירט די פֿאָלקס־נשמה קעגן נאַציאָנאַלער א'", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור 1. ־דיק — אַדי. וועבּ: **איבערגאַווהן זיך** — זיך פֿירן מיט גרויס גאווה און אויפֿהערן.

איבערגאַלאָפּירן — אוטו & טרו. ־פּיר איבער, ~גאַלאָפּירט. 1. נאַכאַמאָל, וויידער רײַטן אין אַ גאַלאָפּ. א' (איבער) די גאַסן. 2. טרו. איבעריאָגן עמעצן גאַלאָפּירנדיק אויף אַ פֿערד. א' דעם אומגעניטן רײַטער. 3. גאָר גיך און אויבנאויף עפּעס טאָן. א' דאָס לייענען. א' איבער די זײַטלעך פֿון בוך. מיט זיך — דזו פֿאַרגאַלאָפּירן זיך.

איבערגאַלן — טרו. גאָל איבער, ~געגאַלט. 1. נאַכאַמאָל גאָלן. א' די מאַרדע. 2. גאָלן אַ זאַל, אַ לענגערע צײַט. א' די קעפּ פֿון אַזוי פֿיל אַרעסטאַנטן. אויך מיט זיך.

איבערגאַלקעווען — טרו. ־קעוועט איבער, ~געגאַלקעוועט. 1. איבערשטימען מיט גאָל־קעס, איבעראַנדס, נאַכאַמאָל. א' צו ווײַסן אויף זיכער וועמען מע ווייל פֿאַרן גבאי ראשון. 2. געבן עמעצן מער שוואַרצע ווי ווײַסע גאָל־קעס. א' און אַראָפּזעצן.

איבערגאַנג — דער, ־ען אָדער ~געגנ. 1. אַקט פֿון איבערגיין. „דאָרף מען אויסמײַדן שאַפֿן איבערגאַנג פֿון פֿינצטערניש אין ליכ־טיקייט", דר' איסעל איבז, אָטאָ שמידל, דער מענטש, וווילנע 1921. „די א'ען פֿון איין גע־שטאַלט צום אַנדערן זענען געווען העכסט נאָ־טירלעך", שע, בלאָנדזשענדע שטערן II. „דער א' פֿון אַרבעטן בײַם פֿעאָדאַל צום אַרבעטן בײַם קאַפּיטאַל", בערג, בײַם דניעפּער II. „אויס־מײַדנדיק...לאַנגע הקדמות, ...אַן א' צו דעם עצם פֿון דער זאַך", א. ז. א ודוי פֿון אַן אָקושערקע, וואַרשע 1909. (אַקטיאָריש) ניט־באַראַכטיקטער א'.

2. אָרט פֿון אַריבערגיין אָדער מיטל אויף אַריבערצוגיין. פּרימיטיוו בריקל, ברעט, קלאַק, איבערגעוואָרפֿן איבער אַ גרוב, וואַסערל אא. אַ צעבראָכענער א'. אַ ספּנותדיקער א'. איבער־וואַרפֿן אַן א' איבער אַ ריטשקע.

3. עפּידעמיע, מגיפּה. פֿאַרשפּרייטע אַנשטע־קיקע קראַנקייט. אַן א' אויף בהמות. „וואָס איז דער חידוש אַז עס איז אַזאַ קינדער־א' און וואָס אַזוי פֿיל יונגע קימפּעטאָרינס גיין אַף דער ערטע אַוועק פֿון דער וועלט", א. ש. זאַקס. „עס איז בײַ איר געוויזן אַ פֿאַרקילונג, אַן א'", ג. ח. לעוונער, דיא פֿאַרמאַסקירטע כלה, וווילנע 1898. „איז געווען אַן א' אויף טיף, די באַציליק פֿון טיף זײַנען געווען אין טײַך־וואַסער", ב. ב־קי, אונזערע פֿאָדערונגען, זשע־נעוו 1905.

4. דאָס איבערגיין פֿון איין ציוויליזאַציע אין לעבן צו אַ צווייטן. פֿון קינדהייט צו דער־וואַקסלינגשאַפֿט, צו פֿולער ציוויליזיישן, אויך אין לעבן פֿון אַ פֿרוי, אויך פֿון פֿולע פּוחות צו עלטער. „בײַ אונדז יידן מאַכט די חתונה דעם א' פֿון קינד צו מאַן", גענאַרטע וועלט, 1815? „[ער] איז עפּעס אַראָפּ פֿון פּנים...האָב איך דאָס צוגעריכט צו דעם א' פֿון די יינגל־שע יאָרן צו די יאָרן פֿון אַ בחור", ממוס, 'אַ גרויע האָר'. „דער יידישלעך־פֿרײַער א' צו די מענער־יאָרן", פּרץ, זכרונות. א־ע־ל־ט ע ר. „אונטער דער וויכטיקער פֿון א־ע' און פֿון דער נאַטור...האָט אַנגעהויבן אין אים עפּעס אויפֿצוכאַפּן זיך, עפּעס האָט אים גע־צויגן ערגעץ", שנ, וועגן יודישע שרײַבער I. א־פּ ע ר י אַ ד. „פֿרויען אין א'־פּ' לעבן אַפּט אויף קאַפּוויטיק צוליב דער איבערשפּירעוודי־קייט פֿון זייער נערוון־סיסטעם", פֿגער, פֿאַריז 1949, № 13-14. א־צ י ט. „זײַנען די וואַנ־דערונג־ און לערע־יאָרן פֿאַר אים נאָר אַן א־ס צײַט", מ. שיפּפעל, די עקאָנאָמישע איבערקע־רעניש, זשענעוו 1904. אויך א' פֿון איין צײַט אין יאָר צו אַ צווייטער. „בײַם א' פֿון האַרבסט צו ווינטער, קיל איך זיך צו", רייד.

5. דאָס אַריבערגיין פֿון איין תּקופֿה אין אַ צווייטער, אַן אָנדערשדיקער. א' פֿון מיטלעל־טער צו דער נײַער צײַט. א' צו אינדוסטריא־לייזירונג. „די געשיכטע פֿון אונדזער צײַט, דער צײַט פֿון א'", קאָר I. „דער א' אין אַזאַ קורצער צײַט פֿון אַ טראַגעדיע וואָס האָט אומגעבראַכט אַ דריטל פֿון אונדזער פֿאָלק צו דער עפּאָכע פֿון זעלבשטענדיקייט און אויפֿבוי", טמז, 1964 VI 2. „מיר האַלטן ערשט בײַ דעם א'־פּאַריאָד, עס זענען נאָך פֿאַראַן...וואָס ווי־לן...צוריקהאַלטן דעם לאָקאָמאָטיוו פֿון דעם צײַט־בײַסט", קמ, 1865, № 34.

6. צײַטוויליקע שטימונג אָדער דאָס איבער־גיין פֿון איין שטימונג אין אַ צווייטער, פֿון איין געמיט־צושטאַנד אין אַ צוויין. „עס איז בײַ מיר אַזאַ א'", שע, סטעמפּעניו. „דער א' פֿון צוויפֿל צו גלויבן", שנ, שלום אש. „דער א' פֿון יום־טובֿ צו וואָך לאָזט זיך איבער־הויפֿט שווער צו פֿילן דעם יידן", ממוס, שלמה.

7. (מוזיק) דאָס איבערגיין פֿון איין טעמפּאַ אין אַ צווייטן, פֿון איין אופֿן שפּילן צו אַ צווייטן, פֿון איין טייל קאָמפּאָזיציע צו אַ צווייטן. „פֿון פֿריילעכס גייען די קאַפּעליעס איבער אויף אַ וואַלצער, פּשוט איבערגעשוואומען, מ'האָט דעם א' ניט געפֿילט", פּרץ, פֿאָלקסט' געשיכטן.

8. פֿאַמעלעכער, כסדרדיקער אָדער פּלוצעמ־דיקער בײַם אין אויסזען, אין פֿאַנאַראַמע. א' פֿון אַ געבערג אין אַ פּליין. „מערקווירדיק איז דער...א' פֿון וואָליניע אין קליין־פּוילן", ארז, קמ, 1870, № 3. אַזוי אויך אין מ אָ ל ע רײַ: קאָלירן־א' פֿון איין שאַטירונג אין אַ צווייטער. פֿיג. „אַ פֿליסיקער א' פֿונעם לירישן אונטער־שטראָם צו אַן עפּישער אייבערפֿלאַך", שנ, 1924.

9. יעדער מין איבערבראָך, קריזיס. אַן א' אין אַ לענגערער קראַנקייט. „ס׳איז בײַ אים אַ שוועריקייט א', ער האַלט בײַם באַנקראָטירן", רייד. א־מאַמענט. א־מעת־לעת.

10. יעדער מין איבערגיין פֿון איין שטאַפּל אין אַנדערן צו אַ צווייטן. א' פֿון איין מין אין אַ צווייטן. א־ס ט אַ ד י ע. „אַ קאַטעגאָריע מענטשן וואָס מיר רופֿן...א־ס־טיפּן", בעמ IV. „בײַ דעם א' פֿון דער פֿיזיק פֿון באַוועגונג צו דער פֿיזיק פֿון שטראַלונג", גוטו. „דער א', די שטרעבונג צו עפּישקייט...איז פֿאַר דער שפּעטערער, רײַפֿערער ליריק...נאָך מער כא־ראַקטעריסטיש", שנ, יודי שרײַבערס אין סאָוו־פֿאַרבאַנד. „דער א' פֿון אַ פֿרײַער, אומאַקא־דעמישער שפּראַך צו אַ קאָרעקטער מלוכה־שפּראַך", נאָד, טינט און פֿעדער.

11. בכלל דאָס וואָס איז (בינדט זיך מיט זײַן) צײַטוויליק. דאָס וואָס איז בלויז אַ פֿאַר־בינדונג. „די נײַע לערער באַטראַכטן זייער אַר־בעט אַלס אַן א'־פֿעריאָד צו זייער ספּעציעלן פֿאַך", פּב. א־ע ל ע מ ע נ ט. „זי איז טאַקע נישט מער ווי אַן א'־פֿונקט", בערג, נאָך אַלע־מען. „[די ראַבינער־שולן] זענען מער צו באַ־טראַכטן אַלס א'־אַנשטאַלטן", ארז, קמ, 1870, № 12. „גאָלט־סומען אויף א'־רעכענונגען", ב. האַלפּערן, האַנטבוך...פֿון אַ פֿאַלקסבאַנק, ווייל־נע 1922. א־ל אַ ג ע ר — אין דער נאַצי־תּקופֿה אַ לאַגער וואו מע האָט אַ קורצע צײַט געַ־האַלטן די דעפּאָרטירטע פֿון די בעטאָס. „האָבן די היטלעריסטן אויפֿגעשטעלט אַן א'־לאַגער אויף צו באַראויקן די יידן און צו נאַרן", פֿאָר, 27 XI 1964.

12. (סוסטעראיי) טייל פֿון זויל לעבן אָפּ־צאָס. ע. אידרא, שיך און קאָלאָשן, קיעוו 1928.

איבערגאַנערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־גאַנערט. אַ לענגערע צײַט, אַ סך גאַנערן. אויך:

פֿלאַפלען אַ סך, רעדן הויך. זיי קענען א׳ ווי געגדז, גאַנצע שעהן.

איבערגאַס — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון איבער־גיסן. 2. עודף אין פֿליסיקייט, וואָס גייט אַריבער די ברעגן. א׳ פֿון וואַסער, ווײַן אא. פּיג. א׳ פֿון געפֿילן. א׳ פֿון רייד.

איבערגאָ'ר — אַדוו. בסך־הכל, וועז (אַז) הויך. „בײַ דעם מלמד האָבן געלערנט א׳ זעקס תּלמידים", הרב לוי גלזיקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934.

איבערגאַרבן — טרוו. גאַרב איבער, ~גע־גאַרבט. 1. אויפֿסנײַ גאַרבן. א׳ די פֿעל אין פֿרישער דעמבענער קאָרע. 2. גאַרבן אַ סך אַדער בײַזן סוף. א׳ די די ביטן פֿעל. ־ונג.

איבערגאַרגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־גאַרגלט. 1. (קורלאַנד, זאַמעט) איבערשווענ־קען דעם האַלדז. א׳ מיט זאַלצוואַסער. 2. פּיע. איבערזיגען. מיט זיך — גאַרגלען זיך און אויפֿהערן, ניט קענען מער זינגען. „דער אַל־טער חזן האָט זיך שוין איבערגעגאַרגלט", רייד.

איבערגאַרטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גע־גאַרטלט. 1. אַרומבינדן מיט אַ גאַרטל. א׳ די קאַפּאָטע. א׳ די קינדער צום דאַונען, זיי זאָלן אויסזען ווי דערוואַקסענע חסידים. 2. ווי־דער, אויף אַן אַנדער אופֿן פֿאַרבינדן מיט אַ גאַרטל. מיט זיך. ־ענ־יש.

איבערגאַרן — אוטוו. גאַר איבער, ~גע־גאַרט. בּאַגערן פֿאַרשידנס, אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ נאָך פֿרײַהייט, נאָך דער גאולה.

איבערגובֿרן — [...גוביוערן] טרוו. גובֿר אי־בער, ~געגובֿרט. איבערשטאַרקן, איבערזיגן. א׳ דעם יצר־הרע.

איבערגוואַ'לד — אַדוו. פּפּ: ~געוואַ'לד. קענען דעם ווילן. מיט כּוח, מיט צוואַנג. טאָן עפּעס א׳. „ותּלקח אסתּר" — אסתּר איז געוואָרן א״ר, נוצ. „גײַסט איז ניט קיין קערפּער. מע קען אים ניט צונויפֿזעצן א״ר", א׳ מעש״ה [מ. עפּשטיין], די אומגליקליכע יתו־מה, וואַרשע 1878. „ער טוט דאָס ניט ווײַל ער ווייל, נאָר ווײַל ער מוז, א׳ יוצא צו זײַן פֿאָר דער וועלט", מ׳ ב׳ ר׳ ז [מ. כּץ], דער קאָבאָלניק, ווילנע 1900. „מיט בייזן און א׳ מאַכט מען מיט יידן גאָרניט", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1901, № 25. „א׳ אַמאָל צונויפֿגעקליבענע...גייען מענ־טשן, גייען אײַנגעבויגענע", הל, ׳איבער וועגן סיבירער׳. ־יק — אַדי. א׳ אַרבעט. א׳ע דערגרייכונגען. וועריא: איבערגוואַלדיקן — איבערשטאַרקן, אײַנבראָכן. „עס טויג ניט אי־בערצוגוואַלדיקן די קינדער", רייד.

איבערגוואַלדעוועז — ־דעוע איבער, ~גע־גוואַלדעוועט. אוטוו — אַ כּך, אַ לענגערע צײַט גוואַלדעוועז, שרײַבן. טרוו — גוואַלדעוועז הע־כער, מער, שטאַרקער ווי אַן אַנדערער. „אָט דער קליינער יאָט קען א׳ אַלע קינדער", רייד. מיט זיך — אויפֿהערן גוואַלדעוועז.

איבערגוזינט(ע)ן — טרוו. ־ט(ע)ן אי־בער, ~געגוזינט(ע)ן. (שלאָסערײַ, סטאָליע־רײַ) איבערדרייען אַדער איבערמאַכן אַ גוזינט, אַ שרויף.

איבערגוט — אַדי. צו גוט, איבער דער מאָס. זײַ ניט א׳. ־(ס)קיוט.

איבערגויאיש — אַדי. צו גויאיש, איבער־געטריבן גויאיש. בײַטן דעם כּשרן ייִדישן נאָ־מען אויף עפּעס אַן א׳ן. ־קיוט.

איבערגום — דער, ־ן. דזוו איבערגאָס. א׳ פֿון בלאָטע אויף די רעדער, לויט דרייזין. „און די זון איז לויטער, אַנגעלאָדן מיט אַן א׳ פֿון פֿלאַמען", הל, אין טרעבלינקע... „ווײַ־כער א׳ פֿון די שטומע כּוואַליעס", י. ליסקא־ווץ, אַמעריקאַנער, 1958 VIII 8.

איבערגוסן — [...גויסען] אוטוו. גוסן אי־בער, ~געגוסן. אויף: ~גוסען. איבער־קומען די גסיסה. א׳ אין פּיין און בלייבן פֿאַרשטאַרט.

איבערגטן — [...געטן] טרוו. גט איבער, ~גע־גט. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן גטן. א׳ די ווײַב אויף אַ ציוויליז אופֿן. מיט זיך — „מע האָט ניט אַנערקענט דעם מעקסיקאַנער גט, האָבן זיי געדאַרפֿט זיך א״ר", רייד. (זיך) א׳ (מיט) עטלעכע ווײַבער.

איבערגיי — דער, ־ען. אַקט פֿון איבערגיין. דער א׳ פֿון איין אָרט אויפֿן אַנדערן. ־אונג — פֿראַצעס פֿון איבערגיין. א׳ פֿון איין פֿאַרעם אין אַן אַנדערער.

איבערגייאיק — אַדי. וואָס גייט איבער, האָט די טבע איבערצוגיין. צײַטווײַליק, אומבא־שטענדיק. א׳ע דערשײַנונגען. א׳ע שלאָפקייט. א׳ ווי דאָס מענטשלעכע לעבן. ־יקיוט.

איבערגיין — אוטוו. גיי איבער, בין ~גע־גאַנגען. אויך: ~געגאַ(נע)ן. ← אויסגיין, אוטוו. 1. גיין פֿון אָרט צו אָרט. גיין אַ סך אַדער בײַזן סוף. א׳ איבער אַלע דערפֿער פֿון אומגעגנט. „איך בין איבערגעגאַנגען איבער אַלע ערטער פֿון זיי אַלע און איבער דײַן אָרט אויך", נחב, ׳מעשׂה מבעל־תּפילה׳.

2. אַריבערגיין, אַריבערקומען. גיין (פֿאָרן, שווימען אא) וויַטער אַדער איבער עפּעס. א׳ איבער אַ בריק(ל). מלל פֿאַרטײַטשט ׳ועברתי בארץ מצרים׳ (שמות, יב, 12): „איבר גיהן". „ייִדעלעך, אַליין טאָקע שלאָפֿינקע, רירעוודיקע, קנענען...לאָזן א׳ איבער זיך אַזעלכע גרויסע כּוואַליעס", ממוס, שלמה. *א׳ איבערן קאָפּ = פּד. זײַן פֿאַרוואונדערט און ניט קענען באַ־נעמען. אויך פֿון איין מצב אין אַ צווייטן. „זײַן געשווינדער א׳ פֿון דער וואָרעם אין קעלט מוז זײַן זייער שעדלעך", מלכּה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836.

3. איבערקלײַבן זיך; אַריבערגיין וואוינען (לעבן) פֿון איין אָרט אויפֿן צווייטן. א׳ פֿון דאָרף אין שטאָט, פֿון שטאָט אין דאָרף. „לאָש אונז נייַארט גין פֿון הינן, אונ׳ מיר וועלן הין איבר גין גאר בּיהענד, דורט הין אין יענם ענד", ספֿר משלים, פּפּדמ 1686. אויך וועגן שטאָרבן. „וויִרקלעך איז זי נאָך אייניקע טעג אין אַ בעסערע וועלט איבערגעגאַנגען", אפּ״ד, דיא צוריקגעקאָמענע לידער, ווילנע 1894.

4. דורכפֿערזאָניק. דורכגיין. וועלן דורכגע־נומען, דורכגעדרונגען. אַ פֿראָסט, אַ קעלט, אַ סקרופּ גייט איבער איבערן גאַנצן לײַב. „עס גייט אויף איבער אַ גרויל, אַנקונקנדיק דאָס דאָזיקע פֿאָלק", ממוס, אַ סגולה.... „אַז מע דערמאָנט זיך אַז זי וועט אַזוי אייביק קאָמאָנדעווען, גייט איבער אַ גרויל איבערן לײַב", בערג, בײַם דניעפּער I.

5. (וועגן אָ ר ט) פֿאַרבײַגיין. א׳ איבער די געשטעלן אויפֿן ירידּ. „אַלי די פֿר בּבֿל איבר גין וועלן זיך ור וואונדערן...איבר אַל אירן פֿלוגן", מ. שערטלש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602. אויך פּיג. „אַלע מחשבֿות וואָס גייט אים איבער אויף זײַן האַרץ", חה, ב, 188. „טאָמער וועט אײַך א׳ אַ שלעכטער געדאַנק און איר וועט וועלן זאָגן...", ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „מיר הייבט אַן א׳ אַ געדאַנק: אפֿשר טאָקע יאָגט מען זיך נאָך אונדז?", שע, בלאָנדזענדע שטער־רן II. „עס גייט איבער אין דמיונות טויזנטער געדאַנקען", פּרע, חסידים.

6. (וועגן צ יִ ט) פֿאַרבײַגיין. דער וויַנטער (זומער, שלעכטע צײַט) וועט א׳. „אַז די צײַטן וועלן א׳...", וועדט אָפּגעטאָן פֿון אים דער חיובֿ", חה, א, 18. „לוף שעברה עליו שביעית" — לוף (דאָס איז אַ מין ציבעלע) וואָס איז איבער־געגאַנגען איבער זיי שביעית...[שמיטה]", זרעים, נז/ב. „אַז די ערשטע אויגנבליק פֿון וידערזען זענען איבערגעגאַנגען...", קמ, 1864, № 31. „לאָז נאָר א׳ דער יום־טובֿ, אַזוי מאַך איך די ערשטע פּרווו", שע, פֿון פּסח ביז פּסח. „אוף די מתים וואָש שון איבר גנגין צוועלף חדשים, זאָל מן אוף זיא מתפּלל זײַן אַלי תודש, דען מן פֿר קערט דש פֿייאר פֿון (גיה־נם) אַלי חודש", ספֿר חסידים, תקי״ז, סימן קנה.

7. פֿאַרענדיקן זיך, אויפֿהערן; דורכגיין, אי־בערקומען. „דער רעגן וועט א׳, וועלן מיר אַרויס פֿון שטוב", רייד. „זיך באַהאַלטן מיט איר אין אַ גרוב...; ביז דער רעש וועט א״", נחב, ׳מעשׂה מבעריר והעני׳. „קיין שום גזירה פֿון דעם הימל און קיין שום שלעכטס וועט אויף אים ניט א״", קה. „דאָס טיי־טרינקען איז איבערגעגאַנגען נישקשה", שע, יונגט־ראָמאַנען.

8. (וועגן קראַנקייט) פֿאַרבײַגיין, זיך אויסשטיין (וויידער וערן געזונט). די צוקילונג מוז א׳ אין עטלעכע טעג. „ביז דער חתונה וועט א״, פֿוול, וועז מע באַקלאָגט זיך אויף אַ וויי־טיק, אַ קליינעם וואונד אא. „דער רופֿא איז געקומען..., געשטעלט באַנקעס, געזאָגט: נישקשה, עס וועט אים א״, ממוס, שלמה. „די וייַען גייען איבער און ריַיזל בלײַבט ליגן אַ פּריטשמעליעטע", שע, קליינע מענטשעלעך.... „די רופֿאים זאָגן אַז ס׳וועט א׳, ס׳דאַרף האָבן אַן אויסשטאַנד", סמב.

9. (וועגן גע פּ י ל) איבערלעבונג). פֿאַר־בײַגיין, דורכגיין, ניט ווערן. „די סכנה איז געבליבן, אָבער דער שרעק פֿאָר איר איז אי־בערגעגאַנגען", רייד. אַז די אויפֿרעגונג וועט א׳, וועט דער פּולס ווידער ווערן נאָרמאַל. „רײַב (אײַן) דעם תּחת אין אַ שטיין, וועט דיר דער כּעס א״, פֿוול (גראָבער אופֿן רעאַגירן אויף עמעצנס כּעס). „אַ קלוג ווײַב וואָס קען

איר מאַן...לאָזט אים צו רו, ביז דאָס משוגעת וועט א״, שע, אין שטוערעס.

10. וועלן איבערגעפֿולט און אַריבערריסנען איבער די ברעגן, איבערגיסן זיך. דאָס טעפּל גייט איבער. „מאַך קלענער דאָס פּיצער, די מילך קען באַלד א״. „ס׳איז אַ געוויסער, דער ניצמאַן גייט איבער״, רייד (קאָוונע). „וועט ער זיך[ט, זא שטוסט מן דרציא גליאַנדיג גיבראַנט דריין, דז דש וואשיר איבר גיט, זא איז ער כשר״, ספֿר המנהגים, אַמשט 1723, יג/ב. „מע זאָל דעם כּוס גוט ריין מאַכן און זאָל אַריינגיסן מער פֿון אַ שיעור, אַז עס זאָל א״, לטז, נז/א. *דער כּוס (בעכער) גייט שוין איבער = וועגן כּוס פֿון צרות (טערעז), דה מע קען שוין מער ניט אויסהאַלטן. „אַלע טיכּן גייען אין ים און דער ים גייט אילץ נישט איבער״, מס, קהלת תקע״ט, א, 7. „דיינע וויצנקעלער [וועלן] א׳ מיט גערעטעניש״, מס, משלי תקע״ד, ג, 10.

די אויגן גייען איבער = וועלן פֿול מיט טערערן. „אַז דאָס האַרץ איז פֿול, גייען די אויגן איבער״, שוו. „אַזוי זידלען אַז די אויגן זאָלן א״, פֿוול. „עס זינגען אַלטער־לעבן די אויגן איבערגעגאַנגען פֿאַר גרויס שמחה״, ראַבינזאָהן וו, ווילנע 1880. „די אויגן גייען זיי שוין איבער בײַם טרינקען״, ישׂראל ארנשטיין, דעיונות ישׂראל, יאָס 1893. „אויסטרינקען אַ קוואַטירל אָקעוויט און זיך קיין קרים נישט געבן, אַפֿילו די אויגן מעגן אים א״, אמערי־קאַנישע גליקן, וואַרשע 1895.

די גאַל גייט איבער = וועלן פֿול מיט ביטערקייט, רוגז, כּעס. „פֿון אַזאַ רשעות און חוצפּה מוז די גאַל א״, רייד. „וואו אים איין דינר ניט גיפֿאַל, דא גיט אים איבר די גאַל״, צוקט. „המן האָט גיזהען מרדכי זיצן, דא איז אים דיא גאַל איבר גיגאַנגן״, צאינה, אסתר. „ווען איינעם גייט איבער די שוואַרצע גאַל, אַזוי איז זינן קאָפּ מיט בייזע געדאַנקען פֿול״, משל הקדמוני, אוסטרהה 1808. „ס׳איז מיר איבערגעגאַנגען די גאַל, האָב איך צוגעבּיסן מיט די ציין״, מ. י. בערדיטשעווסקי, יודישע כּתבים.

דאָס האַרץ גייט איבער = וועלן פֿול מיט אַ (שוערער) שטאַרקער איבערלעבונג, דורכ־געמען וועלן פֿון אַ געפֿיל (און באַראַיקן זיך). „אַז דאָס האַרץ גייט איבער, גיסט זיך עס אויס״, שוו [דריקט מען אויס, רעדט מען אַרויס וואָס עס קלעמט]. „בּיי טייל גייט איבער דאָס האַרץ, בּיי אַנדערע פֿלאַצט עס״, פרץ, גע־זאַנקען און איידיען. „רחלען איז דאָס האַרץ איבערגעגאַנגען פֿאַר גליק און זעליקייט״, יהל, די קאָלאָניסטן ו, וואַרשע תר״ץ. *לאָזן דאָס האַרץ א׳ = פֿאַרחלשט, פֿאַרהונגערט וועלן. „נעם אין מויל אַרײַן, לאָז ניט דאָס האַרץ א״.

דאָס מויל גייט איבער = א) וועלן פֿול מיט רייד. „אַז דאָס האַרץ איז פֿול, גייט אי־בער דאָס מויל״, שוו; ב) וועלן פֿול מיט עסן (אַדער באַגערן עסן). „אַז מען איז ניט פֿויל, גייט איבער דאָס מויל״, שוו. די סמאַע (סמיע, סלונע, שמיע, שפּיעכץ) גייט איבער = וועלן פֿול מיט אַ באַגער צום עסן (צו יעדן קערפּערלעכן תּענוג). „מיינע הונגעריקע קאַצבאַנסקער יידן באַלעקן זיך, עס גייט זיי איבער די סמאַהע״, ממוס, ווינטשפּ. „ער שלינגט זי מיט די אויגן, די טריפֿענע סלינג גייט אים איבער״, רייד.

די שיסל גייט איבער = זי איז פֿול, מע האָט גענוג פֿרנסה. „בּיי מיינע עלטערן אין הויז איז אַ ביסל ענגלעך און די שיסל גייט בּיי זיי נישט איבער״, טמז, 1965 VIII 23.

11. אַריבערקומען אין (אונטער) אַן אַנדער רשות (וועגן פֿאַרמעגן אַדער מענטשן). די ערד פֿון די פֿריצים וועט א׳ צו די פּויערים. „האָב איך געהערט אַז בנימין איז אויס בעל־הבית, זינען הויז מיט האַק און פּאַק איז אי־בערגעגאַנגען אין פֿרעמדע הענט״, ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. „אַזעלכע באַקוועמלעכקייטן...וואָל־טן מיר געקענט האָבן, וען אַלע אַנדערע גע־שעפֿטן זאָלן א׳ צום פֿאַלק״, ש. פּעסקין איבּז, נידעדער מיט די סאָציאַליסטען, נ״י 1895. „דער גראַף זעצט אַן...און...[דאָס דאָרף] גייט איבער צו דער באַנק״, בערג, נאָך אַלעמען. *א׳ אין (אויף, צו) אַנדערע הענט = אין אַן אַנדערנס רשות. *א׳ פֿון האַנט צו האַנט = א) בּיים פֿאַרקויפֿן אַדער איבערגעבן עפּעס פֿון איינעם צום אַנדערן; ב) וועגן אַ פֿרוי, מיט סעקסועלן ב. אויך: *א׳ מיד ליד [מיינאַד לעיאַד]. *א׳ אויף די הענט פֿון עמעצן = אונטער זינן השגחה. א׳ פֿון איין בעל־הבית צו אַ צווייטן. „גיב איך אַ מאַך מיט דער האַנט אויפֿן גאַנצן עולם, לאָז ער א׳ צו אַנדערע שרייבער אין די הענט״, ממוס, ספֿר הבּהמות. „וויי זאָגט איר, לאָזן זיי א׳ אויף אַנדערע הענט״, שע, ארעמע און פֿרייליכע ו. „הינט ביסטו אי־בערגעגאַנגען צו עטלעכע גראָבּע מענטשן מיט שלעכטע כאַראַקטערן״, מרדכי אַסטראָווסקי, אמעריקע אהן אקאפּ, זשיטאָמיר 1876. *א׳ פֿון מויל צו מויל = (וועגן אַ ידיעה, סוד, רכילות אע) פֿון איינעם צו אַ צווייטן, צו אַ דריטן אַזוי. די שייגע מעשׂה וועט שוין א׳ פֿון מויל צו מויל.

12. אַריבערקריגן פֿון פֿרײַער, באַקומען בירושה. איבערנעמען. די שטאָט אין מזרח וועט א׳ צום עלטסטן זון. „איך רייד ניט פֿון דעם ריינעם ייִדישקייט וואָס איז איבערגעגאַנגען צו אונדז בּמסורה פֿון משה רבינוס צײַטן״, ממוס, ׳בּישיבֿה של מעלה׳. „סטעמפּעניו — דאָס איז אַ מין צונעמעניש וואָס איז אים איבער־געגאַנגען בירושה פֿון זינן טאַטן״, שע, סטעמ־פּעניו. „די מחלוקת פֿלעגט א׳ בירושה פֿון די עלטערן צו די קינדער״, מ. א. שאַצקעס, ׳בּיל־דער פֿון דער ליטע׳ [יוד׳ פֿאַלקסביבליאָטעק, קיעוו 1888, № 1]. „און אַ וואונד וועט שוין זיין אין הארץ און זי וועט שוין א׳ פֿון דור צו דור״, י. מ. ניימאַן, שבּת־אויבס.

13. פֿאַרלאָרן גיין. האָבן שאָדן (און ניט לייגן קיין אַכט אויף דעם). זאָל מיינס א = א) איך בין גרייט מוותר צו זינן; מע איך שוין האָבן דעם אָנווער; ב) גרייט צו זינן אויפֿן אייגענעם כּבוד, אָנזען, מיינונג אא. „ער פֿלעגט שטענדיק אָנרירן יענעמס פּראָ־צע און זיינס פֿלעגט ער נישט לאָזן א׳ אַפֿילו קיין פּרוטה״, משה אהרן גליקמאַן, ברכי נפשי, וואַרשע 1898. „האָט געלאָזט דאָס א״ר ק ע א׳ און געלאָזט רופֿן איר שוועסטער״, אמד, רויזע פֿינקעל, וילנע תּרל״ד. „וען קויפֿט, זאָל ער...[מותר זיין] וען עטוואָס פֿעלט, און אַז ער גיט אַדער ער פֿאַרקויפֿט — זאָל זיי־נע עטוואָס א״, י. ל. יאַסטראָוויץ, תּוכחת מוסר, וילנע תּרל״ו. „זיינס זאָל א׳ — דאָס איז נישטאָ״, שע, אין שטוערעס.

14. באַקומען אַן אַנדער פֿאַרעם (נאָכּן פֿאַר־לירן די פֿאָרעדיקע). „אָט אַזוי גייען זיי אי־בער פֿון איין גלגול צום אַנדערן גלגול, ביז זיי ווערן...שמאַטעס״, ממוס, שלמה. „קיין טייל שטאָף ווערט נישט געבוירן און ווערט נישט פֿאַרשוואונדן. ער קען נאָר א׳ פֿון איין צושטאַנד אין אַ צווייטן״, גוטנ. „דאָס פֿאַרהארטעווטעט ...ווערט ווידער פֿליסיק, איין פֿאָרעם גייט איבער אין אַן אַנדער פֿאָרעם״, קאָר וו. „אין דער נאַכט...איז שוין אָט דער דאָמף געווען איבערגעגאַנגען אין אַ גדיכטן ברוינעם נע־פֿל״, בערג, אין אַ פֿאַרגרעפֿטער שטאָט.

15. צוגעבן, אַריבערבערגען אין אַן אַנדער נוסח אַדער פֿאָרעם (ספּעצ אויפֿן שטח פֿון קונסט), א׳ פֿון נוסח אַשכנז צום נוסח ספֿרד. א׳ פֿון מאָלערײַ צו סקולפּטור. א׳ פֿון די נידעריקע טעגער צו די הויכע. א׳ פֿון איין סיסטעם אין דער טעכניק צו אַ צווייטער. „...צעגיסט זיך אויפֿן העלדזעלע אין שטייגער, איבערגייענדיק פֿון דער געמבע אין אַ בּייקול״, ממוס, ווינטשפּ. „קלעזמער גייען איבער פֿון דער פּאָלקע צו אַן אל־מלא־רחמים״, פרץ, דראַמ׳ שריפֿטן. „דאָס ליד גייט איבער אין אַפֿענער סאַטירע״, ב. ריווקין, צוק, מאַרץ 1936.

16. אַנהייבן טאָן עפּעס אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ פֿון פֿאַרטיידיקן צום באַשולדיקן. א׳ פֿון טעהן צו אַ געווין און בעקלאָגערע. „גייט ער באַלד איבער פֿון ווערטער צו מעשׂים״, ב. שפּיגעלער, פֿאָר, 1965 III 27. „איבערגעגאַ־גען אויף דער גאַנצער לינע צו אַן אַפֿענסיוועַ״, פֿאָס, 1960 XI 24. „די יידענע איז באַלד אי־בערגעגאַנגען מיטן אינספּעקטאָר אויף דו״, פּיי־וול סיטע, אָט דאָס זינענען מיר. 17. אַריבער־גיין פֿון איין ענין צום צווייטן, פֿון איין אויפֿפֿיר צו אַן אַנדערן. א׳ פֿון איין פּונקט אין סדר־היום צום צווייטן. א׳ פֿון חומש צו גמרא. פֿון לערנען א׳ צו הוליען. „פֿון איין מעשׂה איז זי איבערגעגאַנגען אין דער אַנדערער״, ממוס, שלמה.

18. אַריבערקומען פֿון איין (סאַציאַל, קול־טורעלן) שטאַנד אין אַן אַנדערן (אויף בעסער אַדער ערגער), אויך פֿון איין פֿראַפֿעסיע צו אַ צווייטער. א׳ אין אַ העכערן קלאַס (פֿון דער מיטלשול). „וויי איז צו מיר אויף וואָס איך בין איבערגעגאַנגען״ — בּיים באַקלאָגן זיך אויף אַ פּלוצעם שלעכט־געוואָרענעם מצב. „אַלע וואָס האָבן זי געקענט האָבן געקלאָגט אויף וואָס פֿאַר אַ לאַגע זי איז איבערגעגאַנגען״, פֿמ. „איבערארבעט מעגט איר א׳ אויף מיין פֿאַר־מעגן, אַ רוח אין אייער...״, ממוס, שטוערעס־צײַט. „וואו מיר האָבן ערגעץ אַ שׂונא...זאָל ער א׳ אויף דעם שטאַנד אין וועלכן מיר האָבן זיך געפֿונען״, שע, ׳וויי שיין איז דער בוים׳. א׳ פֿון לופֿט־פּרנסות צו פֿראָדוקטיוועַ ארבעט. „פֿרויען הייבן אַן א׳ צו מענערישע באַשעפֿ־

טיקונגען", רייד. א׳ פֿון מיטלשטאַנד צו גרויס עשירות.

19. בײַטן אײַנשטעלונג, שיטה, גלויבן אע. פֿלוצעם א׳ צום צווייטן צד. א׳ צו אַן אַנדער פֿאַרטיי. א׳ צום שׂונא. א׳ פֿון לינקס אויף רעכטס. א׳ צום ײִדישן גלויבן. „ער איז גרייט צו ווערן אירער...ווען זי וועט אײַנוויליקן צו א׳ צו זײַן גלויבן", פּ. רודאַ, טמז, 1965 VIII 8.

20. פֿירן, דורכפֿירן, אַריבערפֿירן מיט עפּעס אויף עפּעס. א׳ מיט דער באַרשט (מיטן פּענדל) אויף וואָס מע האָט שוין פֿריִער געמאַלן. א׳ מיט אַ פּען אויף דעם וואָס איז אַנגעשריבן מיט אַ בלײַער. א׳ מיט אַ פֿאַרבל אויף (לויט) די קאַנטורן. א׳ מיטן אײַזן איבער אַ לײַלעך [= איבערפֿערסן, איבערפלעטן]. *א׳ מיטן פֿאַדעם = (איבער)נייַען, (איבער)שטיקן אע. „זאָלסט נעמען דאָס קינד בײַם הענטל און זאָלסט מיטן הענטל א׳ אויפֿן פּאַפּיר, ער זאָל מיר עפּעס צושרײַבן", פּרץ, 'האשה מרת חנה'. „צומאַכנדיק דיך די אויגן, איז ער עטלעכע מאָל איבערגעגאַנגן אויף די סטרונעס מיטן סמיק און מיט די פֿינגער", בערג, בײַם דניעפּער II.

איבערגיין — אקווה. ← דפֿוי. 1. אַריבערגיין (אַריבערפֿאָרן, אַריבערשווימען אע) אַ באַשטימט אָרט. א׳ דעם ירדן. „דער טײַך איז אַפֿגעפֿאַלן אַז ערטערוויז קען מען אים ממש א׳ טרוקן־פֿוס". „בוידן, דראַשקעס...האָבן זיך געצויגן אײַנע הינטער דער אַנדערער... אַזוי אַז אַ גרע־נץ. א׳ דעם רובֿיקאָן = (אויסדרוק אין אַ צאָל לשונות) אָנגענעמען אַ מוטיקן און גורלדיקן באַשלוס, וואָס מע קען דערנאָך אויף דעם ניט האָבן קיין חרטה [פֿון יוליוס צעזאַרס אַריבער־פֿירן זײַנע לעגיאָנען איבערן טײַכל רובֿיקאָן און גיין מיט זיי אויף רוים צו פֿאַרכאַפּן די מאַכט]. 2. דז פֿיג. „די חכמה האָט בײַ אונדז אַ געוויסן גבֿול...מע טאָר דעם גבֿול ניט א׳", חה, ב, 238. „מע דאַרף אָפֿאַל אויך א׳ דעם גבֿול פֿון אויסגעצערטלטע און אויסגעלרוטע ווערטער", הל, לידער פֿון גן־עדן. *א׳ פֿײַער און וואַסער = דורכמאַכן אין לעבן ספּגות אַדער בכלל האָבן זייער שווערע, ביטערע אי־בערלעבונגען. „יעדערע פֿון זיי איז אי־בערגעגאַנגן פֿײַער און וואַסער, איידער ער האָט זיך געוואונען אויסצושטרעקן אַזוי קאַלט־בלוטיק די הענט און בעטלען נדבֿות", ספּ, עניים ואביונים.

3. פֿאַרבײַגיין, גיין אַנטקעגן און אַריבער־גיין. „א׳ וואַסערטרעגער וואָס גייט איבער מיט פֿולן איז פֿון אייביק אַ גוטער סימן, אַפֿשיטא שוין אַ גרויסער פֿולער צעבערע", ממוס, מסעות. [ס׳איז געווען אַ סימן מזל, ווען מען איז אי־בערגעגאַנגן דעם וועג מיט פֿולן, מיט אַ פֿול טעפּל מילך, אַ פֿולן עמער וואַסער אע. בײַ אַזאַ באַגעגעניש פֿלעגט מען זאָגן: 'אַ גוט מאָרגן אײַך. איר זעט? איך גיי אײַך איבער מיט פֿולן, איר וועט האָבן אַ מזלדיקן טאָג.'] „ס׳איז ניט גוט אַז אַ גלח גייט איבער דעם וועג", שע, פֿונעם יאָריד. „א שוואַרצער קאַטער איז איר איבערגעגאַנגן דעם וועג, איז זי צו־ריקגעגאַנגען", רייד. „אַ נאַקעטער איז אים איבערגעגאַנגען דעם וועג. עס איז אים נישט געגאַנגען...", שע, בלאַנדזונדע שטערן I. „אַזאַ פּסאַיאַכע! נאָכואָס איז זי מיר איבערגעגאַנגען מיט ליידיקע עמער, אַז איך בין אַרויס־געפֿאָרן?!", אבג, דעקטור, וואַרשע 1876. [א׳ מיט ליידיקן איז געווען אַ סימן דלות, אַ צייכן אַז עפּעס וועט זײַן ניט־גוט. פֿלעגט מען אויס־רייַדן: 'דער אייבערשטער זאָל העלפֿן, ס׳זאָל זײַן צום גוטן.'] א׳ דעם וועג = שטערן עמעצן אין עפּעס, קאַליע מאַכן אים זײַנע פֿלענער, קאַנקורירן אע. „ווער איז דיר איבער־געגאַנגען דעם וועג הײַנטיקן טאָג?", שע, ארש־מע און פֿרייַלעכע I. „גיטל האָט געזאָגט אַז חנה איז איר איבערגעגאַנגען דעם וועג", סמב.

4. איבערשפּילן. נאָכאַמאָל דורכפֿירן אַ טייל פֿון אַ שפּיל אָדער די גאַנצע שפּיל. א׳ אַ סצענע פֿון דער פֿאַרשטעלונג. א׳ דעם לעצטן טייל פֿון מאַרש. א׳ דעם קאָן. „דער שרײַט — 'מע טוט מאָשענסטוע', דער אַנדערער — 'שקר באַווײַזט זיך', אַז מע דערף א׳ דעם קאָן — 'דרײַ מאָל ײִדישקײט'", בן־עמי, 'די קינדערשע יאָרן' [יוד׳ פֿאַלקסביבליאָטעק, קיזעוו 1888]. 5. איבערחזרן. א׳ דעם פּרק משניות, א׳ די סוגיא, אַ בלאַט גמרא. א׳ די רעלע, די פֿאַרטיטור. „זאָג דײַן רבין, ער זאָל נאָכאַמאָל א׳ מיט דיר די גמרא", פּסח מארקוס, טאָג, 1958 III 7. „א׳ דעם זעלביקן פּעריאָד געשיכ־טע", בצג, סמז, 1964 VII 24.

6. איבערשטיגן, גובֿר זײַן. א׳ עמעצן אין עפּעס. א׳ אַלע קינדער פֿון דער שול אין שפּילן פֿידל, אין מאַטעמאַטיק אאזוי. „פֿיל אַזוינע טעכטער האָבן זיך אויפֿגעבראיהט, אַבער דו איבערג׳־סט [פֿון איבערגי׳־ן, נר] זיי אַלע", מס, משלי תקע״ד, לא, 29. „א׳ הייסט איבער־שטיגן, אויך אַריבעריאָגן. דער מלמד האָט געטיטשט 'ויעבֿר את הכושי' (שמואל ב, יח, 23]: 'און ער איז איבערגעגאַנגען דעם כושי'. אַדער מע האָט בײַ אונדז [פּאַז] געריידט: 'אַיאַ, לייבושל...איז אַ ירא־שמים און אַ למדן, אַבער שמואל דער רב גייט אים איבער מיט זײַן צדקות און למדנות טויזנט מאָל", פּ. פֿרימער, יושפּ VIII, 3־4.

7. עובֿר זײַן, איבערטרעטן. „זײַן זיא [= די בני־ישׂראל] דיא עשׂרת הדברות איבר גאַגן [ארב]", סח, שמות, לב, 13 (רשי). „רכילות און לשון־הרע...און דבֿרים בטלים און קלות־ראש... — זיי זענען גרינג בײַ דעם פֿראָסטן עולם, דרום גייען די נאָרן זיי איבער", ר׳ משה בר׳ נתן נטע איבז, שבט מוסר, סודלקאָוו 1833. „איך האָב מיך געפֿאָרכטן אַז איך וועל ...א׳ דעם רעכטן וועג", חה, א, 41. [אויך אוטו מיט אויף און פֿון. „איך בין ניט איבערגעגאַנגען פֿון דײַן געבאָט", זרעים, קב/ב — 'לא עברתי ממצוותיך.']

8. איבערקוקן, דורכקוקן, אַזוי ווי איבער־גיין, איבערלויפֿן מיט די אויגן. מגיה זײַן. לאָ־מיר א׳ אַ צוויי מאָל דעם כתב־יד, די קאָרעקטור.

9. ארכ. איבערטראָגן. „ווער זעלכי זאכן קענט איבר גיין!", לטו, פו/ב.

10. בײַם טאָן אַן ארבעט. אַריבערפֿירן עפּעס אויף (איבער) עפּעס. פֿרגל, א׳ אוטו, בב. א׳ דעם חלף מיטן נאָגל. „דערנאָך גייט מען אי־בער דעם שטיין מיט דער קאַטשלקע פֿון דרוקער־טיש", קמ, 1863, № 36. „דאָס פּנים...איבער־געגאַנגען מיט דער פּאָלע", ארז, קמ, 1870, № 49. „אַרויסגענומען דעם קניפּיק, איבער־געגאַנגען די כאָלאַווע"; „זי קראַצט מיט די נעגל, גייט איבער [דעם פֿלעק פֿון חלב] מיט דער באַרשט", פּרץ.

איבערגיין זיך — אוטו. ← דפֿוי. ← אי־בערגיין, אוטו. 1. זיך דורכגיין, שפּאַצירן אַ ביסל. „די באַיערטע זענען פֿאַרן שלאָף זיך איבערגעגאַנגען, זיך געשאַרט פּאַסמעסוויז אי־בער אַ פֿאַרוואַרפֿענעם וועג", אפּא, 'אומרו'. „עס וויל זיך אַ ביסל א׳ און אויפֿטיען די פֿיס", ב. דעמבלין, צווי און א דריטער. „קום, לאָזן מיר זיך אַ ביסל א׳ אַ וויילע", אמערי־קאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. 2. דזוי אי־בערגיין, אקווה, בב. איבערשפּילן. „ס׳איז קרוטשקעס, לאָמיר זיך א״, רייד. 3. דזוי איבערגיין, אוטו, בב. פֿאַרבײַגיין, אויסשטיין. „צום גרעסטן טייל אַבער זיך נישט וויסנדיק געמאַכט — עט, גאַרנישט, אַ מיחוש — עס וועט אַזוי זיך א״, ממוס, שלמה.

4. זיך מער ניט גלוסטן. „וויילסט וואָס דו קענסט ניט קריגן? נישקשה, ס׳וועט זיך א״, רייד. 5. אַריבערגיין, אַריבערקומען במילא, אַן כוונה אַדער ציל. „...אַזוי לאַנג זיי לעבן — און דערנאָך גייען זיי זיך איבער צו די מתים", מס, קהלת תקע״ט, ט, 3 ['ואחריו אל המתים']. 6. דזוי איבערגיין, אוטו, בב. אי־בערגיסן זיך. „מן נעמט איין ליכט אוני שטעלט עש צוקאָפּן פֿון (מת). ווען מן אוף דען איין שטיק אײַזער שטאל ליגט [= לייגט], לפֿט [= לויפֿט] עש ניט אַזוי זער אוני גיט זיך אַך ניט איבער", ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר החיים II, תע״ו.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע) — „די איבערגייער [איבערן בריק]...האָבן מיך גע־זען וויינענדיק, האָבן זיי מיר געגעבן...", ס. ג. מונק איבז, מסתרי פּאַריז, וואַרשע 1865. „אַליין דער א׳ און אַליין די בריק", אפּא, גילדענע שקיעה. **־ערין. ־ערישׂ** — אדי.

איבערגיציק — אדי. 1. זייער גיציק, זשעדנע, שטאַרק אַמביציע. מיט אַן א׳ן באַ־גער. 2. זייער קאַרג, קמצנותדיק. א׳ע גבֿירים.

איבערגילדן — טרוו. גילד איבער, ~געגילדט. אויך: ~גילטן. איבערדעקן, איבערציען מיט אַ שיכט גאָלד. א׳ אַ טאַס.

אי׳בערגילטן — אוטו. גילט איבער, ~גע־גאָלטן. גילטן, האָבן אַ ווערט, אַ ממשות אַ לענגערע צײַט. „וי לאַנג וועט א׳ אַזאַ שבֿועה?", רייד.

איבערגי׳לטן — טרוו. ארכ. דזוי איבער־גילדן. **איבערגי׳לט** — פּאָר, אדי. „איין הולצענ רוטן דיא איז איבר גילט", יוסיפֿון, אַמשט 1661. „איין קאַמיר דינר...אוני המשרתת אוני האבין ב׳ גרושי׳ איבר גילטי פֿלאַטין", גה, 297.

איבערגימען, ~גימפּן — טרוו. ארכ. [*Mhd*: gimmen-gold] איבערדעקן, איבער־ציען מיט גינגאָלד. 'ויפֿוו זרעי ידיו' (בראשית,

מט, 24) — פֿאַרטײַטשט טח: „אוג׳ זיא ווארדן איבר גימט ארום זײַנר האַנט", און אין צאינה: „זיא ווארן איבר גימפט זײַן הענד".

איבערגיסיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען איבערגיסן. אַ זייער געדיכטע אָבער דאָך א׳ע מאַסע.

איבערגיסן — טרוו. גיס איבער, ~גענאָסן. 1. גיסן נאָכאַמאָל. אויסליידיקן אַ פֿליסיקייט פֿון איין כּלי און אַרײַנטאָן אין אַן אַנדער כּלי. א׳ פֿון עמער אין פֿאַס. א׳ אַלטן ווײַן אין נײַע פֿעסער. א׳ פֿרישן ווײַן אין אַלטע פֿעסער = אויך פֿיג וועגן פֿאָרעם און אינהאַלט. „קען קיין שום קולטורעלע טעטיקייט ניט ברענגען וועלכן ס׳איז נוצן. דאָס איז...ווי א׳ פֿרישן ווײַן אין אַלטע פֿעסער", קאַמפּף און קעמפּפֿער, זב, לאָנדאָן 1904. „איבערגעגאָסן דעם אַלטן שפּאַנישן ווײַן [די העברעאישע דיכטונג פֿון דער שפּאַניש־ער תקופֿה] אין נײַע כּלים", קאָר ו.

2. אָנגיסן צו פֿיל. גיסן אַז ס׳וואָלן אַריבּער די ברעגן. א׳ דעם כּוס אויף קידוש. „ווען מן איין גיסט צו הבדלה גהער מן אַביסל איבר צו גיסן. דאָס איז סימן ברכה", עמ, מט, 3. 3. באַגיסן פֿון אויבן. א׳ דעם קאָפֿ. „נאָך [אשר יצר] זאָל מן נאך איין מאלט איבר גיסן [די הענט] אוג׳ זאָל דיא (ברכה) זאגן (על נטילת ידים)", עפּש, סידור תּפֿילות, אַמשט תק״ח.

4. איבערשמעלצן. א׳ אײַזן, טשוהון. 5. אי־בערפֿורעמען, איבערמײַסטערווען. איבערגע־שטאָלטיקן. א׳ אימפּעריאַלן אין גאָלדענע אוי־רינגלעך. „דער סופֿרים־קאָרט גיסט איבער דעם קאָנגרעס אין זײַן פֿורעם", בצג, 1964 VI 28. 6. איבערזעצן, איבערדיכטן. „עס איז ר׳ מענ־דלען געאָגענען אין א׳ דעם אינהאַלט פֿון משלי אין אַ יידישן שפּראַכיקן פֿורעם", ימ, יושפּ XVI, 4.

מיט זיך — 1. מיט פֿרײַערדיקע בפּ. אי־בערריגען. דער כּוס האָט זיך איבערגעגאָסן. דער טײַך גיסט זיך איבער. „אַז איך זע זי, שטאַרבט אין מיר דאָס האַרץ פֿאַר רחמנות און עס גיסט זיך איבער די ג׳אַ׳ל פֿאַר כּעס", פּרץ, נעדאָנקען און אידיין. „...אָכטונג געבן דאָס דיא טיג ניט ווייך זײַנען...דאָס מן זיך איבר גאָסן העט...", עפּש, סידור תּפֿילות, אַמשט תק״ח.

2. פֿינקלען, מינײַן זיך. „דער פֿלאָם...איז בלוי־גרינלעך און גיסט זיך איבער מיט אַלער־לײ קאָלירן", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1901, № 37. „עטלעכע־און־־זעכציקער בראַנפֿן, איבערגעגאָסן זיך מיט זילבער, לויטער זילבער פֿון זונשטראַלן", א. קאַהאַן, מענטשן פֿונעם אַלקער, מאָסקווע 1927. 3. איבערמישן זיך, ווערן איינס. „שטילער! חלום גיסט מיט וואָר זיך איבער", אשט, משלים ו.

־ונג — „דער רעליגיעזער ציטער פֿון ערי־גינאַל איז אויך פֿאַרבליבן אין דער ידישער א״י", יג, טמז 1957 IX 20. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערגיפֿסעווען — טרוו. ־סעוע איבער, ~געגיפֿסעוועט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנטי, אַנדערש מאַכן פֿון גיפֿס אַדער פֿאַרקלעפּן, אַרומקלעפּן מיט גיפֿס. א׳ אַ סטאַטועטקע. א׳ אַ צעברא־כענעם פֿוס.

איבערגלאַזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~(גע)־גלאַזירט. אויך: ~גלאַזורן. נאָכאַמאָל, פֿונ־דאָסנטי, אַנדערש באַדעקן מיט גלאַזור, מאַכן גלאַנציק. א׳ אַ טאָפּ. א׳ טופֿליעס.

איבערגלאָזן — טרוו. גלאָז איבער, ~גע־גלאָזט. 1. ווידער אַדער אומעטום אַרײַנשטעלן גלאָז, שויבן. א׳ די פֿענצטער. א׳ אַ ביכער־שאַנק. 2. (שוסטערײַ) איבערשאָבן, איבער־קראַצן מיט גלאָז. א׳ אַ פֿראַנצייזישן קנאַפּל.

איבערגלאַטיק — אַדי. צו גלאַט, איבער דער מאַס. וואָס איז אַן אַנשטרענגונג. א׳ע פֿערזן.

איבערגלאַנצן — טרוו. גלאַנץ איבער, ~גע־גלאַנצט. 1. נאָכאַמאָל, ווידער, אַנדערש אַדער ביזן סוף באַדעקן, באַשמירן מיט אַ גלאַנץ, גלאַנציקער פֿאַרב. א׳ שיך, מעבל אא. 2. אי־בערפּוצן, איבערשײַערן. א׳ די שטיוול. א׳ דעם סאַמאָוואַר. 3. איבערשטיגן מיט בעסערע מעלות. א׳ אַלע רעדנערס מיט אַ שיינער רעדע. א׳ אַלע מיידלעך מיטן פֿרישן אויסזען. 4. אוטו. אויפֿהערן גלאַנצן. „שוין, ער האָט שוין ניט זײַן צויבער", רייד. מיט זיך. **איבערגלאַנץ. ־ענישׂ.**

איבערגלאָצן — טרוו. גלאָץ איבער, ~גע־גלאָצט. צו שטאָרק אויסגלאָצן (←). *א׳ די אויגן = שטאָרבן.

איבערגלויביק — אַדי. ← איבערגלייביק. „האָט ער דאָך געהאַט פֿאַרשיידענע א׳ע סימנים פֿון באַגלויקן", בערג.

איבערגלויביש — אַדי. ← איבערגלייב(ער)יש. „וויבל קיין ייד האָט ניט קיין וואָרן פֿאַנאַטיזמוס, ער איז נאָר א״", ארז, קמ, 1867, № 36. „די דאָזיקע פֿיעסע וויזט אונדז זייער אַן א׳ע באַבע", יובל XV, 4.

איבערגלויבן — דער, ־ס. גלויבן איבער דער מאַס. גלויבן אין דעם וואָס מע דאַרף ניט גלייבן. דער א׳ אין כלערליי זאַבאָבאָנעס. לעבן מיט א׳ס.

איבערגלוסט — דער, ־ן. גלוסטונג איבער דער מאַס. שטאַרקער חשק, באַגער. האָבן אַן א׳ צו געלט.

איבערגלוסטן — אוטו & טרוו. גלוסט אי־בער, ~געגלוסט. 1. גלוסטן אַ לענגערע צײַט אַדער (צו) פֿאַרשיידענע זאַכן. א׳ (נאָך) געלט (נאָר) באַרימטקייט. 2. באַגערן עפּעס און וואָס מע קען ניט דערגרייכן. א׳ דאָס טעלערל פֿון הימל. א׳ אַ בת־מלכה. מיט זיך — אויפֿ־הערן גלוסטן. „הערט, פֿעטער, פֿאַלגט מיך, און זאָל זיך אײַך א״", בערג, נאָך אַלעמען. **־ענישׂ.**

איבערגלי — דער, ־ען. אַקט פֿון איבער־גליען. **־אונג.**

איבערגליד — דער, ־ער. איבעריק גליד אין קערפּער. אַן א׳, אַ זעקסטער פֿינגער. „איין ביז, און גפֿאליכט [= בייז, אומפֿאַלגעוודיק] קינד פֿר גלײַכט זיך איינגם איבר גליד אן דעם מענשן לײַב", צוכט.

איבערגליטשן — טרוו. גליטש איבער, ~גע־גליטשט. נאָכאַמאָל, ווידער גליטשן. א׳ די קינדער אויף (מיט) די שליטעלעך. געווײַנלעך מיט זיך — 1. אַ ביסל זיך גליטשן (אויף גליטשערס אַדער אויף אַ שליטעלע). „איך קום באַלד אַרײַן, איך וועל זיך נאָר א׳ אויפֿן אײַז", רייד. 2. אויפֿהערן, ניט וועלן מער זיך גליטשן.

איבערגליבּיק — אַדי. דזוו דווו. גלייבּעכצ־דיק.

איבערגליב(ער)יש — אַדי. וואָס האָט אי־בערגלויבנס. וואָס האָט אַ נטיה צו גלייבן איבער דער מאַס. וואָס גלייבט אין שדים, רו־חות אא זאָבאָבאָנעס. זײַן א׳. **־קייט** — „האָט זיך פֿאַרנומען אויסצוווּאַרצלען אַלע א׳ן", ש. סוסקאָוויטש, דוקא, № 39.

איבערגלײַכן — טרוו. גלײַך איבער, ~גע־גלײַכט. אויסגלײַכן (←) אויף אַן אַנדער אופֿן. אויך מיט זיך — קומען צו אַ פּשרה, אַן אויסגלײַך. „וועסט זיך מיט אים ניט א״", רייד. **־ונג** — (מאָס) אַן אַנדער פֿאַרעם פֿון אַ גלײַכונג. אַן א׳ אַז אויף איין זײַט זאָל זײַן אַלע באַקאָנטע: פֿון דער גלײַכונג $a+x=b+y$ — די א׳ $a-b=y-x$.

איבערגלימערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־גלימערט. גלימערן, צאַנקען בײַזן סוף. אויפֿ־הערן אַרויסגעבן עפּעס אַ שײַן. „די לעצטע שטראַלן גלימערן איבער און ס׳פֿאַלט צו די נאַכט".

איבערגליען — טרוו. גלי איבער, ~געגלי(ע)ט. 1. נאָכאַמאָל, ווידער אַדער אַנדערש מאַכן עס זאָל גליען. א׳ קוילן. 2. איבערמאַכן דורכן פֿאַמעלעכן ברענען (מיט אַ קליין פֿײַער). א׳ האָלץ אויף קוילן. 3. גליען צו פֿיל, מער ווי נייטיק. א׳ אײַזן, מע זאָל עס ניט קענען שמידן. 4. אוטו. אויפֿהערן גליען. די קוילן אין אויוון האָבן איבערגעגליט. מיט זיך — 1. אויפֿהערן גליען. 2. פּד. טפּעצ. האָבן היץ און גיך געזונט ווערן. „דאָס קינד האָט זיך איבערגעגליעט", רייד.

איבערגליקלעך — אַדי. זייער גליקלעך, מער ווי געווײַנלעך. „זיי זײַנען איינע מיט די אַנדערע גליקלעך און א״", ל. לעווין, רפֿאל דעם שניידערס טאָכטער, ווילנע 1888. „האָט מיר דער טאַטע געמאַכט אַ בעזעם קאַפּאַטע ...איך בין געווען א״", מ׳ ב׳ ר׳ ז [מ. פ״ן], דער קאָראָבעלניקל, ווילנע 1900. „זי איז מיר ליב ווי דאָס לעבן, און איך וואָלט מיך גע־שעצט א׳, ווען איך זאָל מיט איר קענען חתונה האָבן", ממוס, קליינמענטשעלע. „אַ סך מיידלעלך אויף איר אָרט וואָלטו זיך פֿילן גליקלעך, א״", שע, פֿון פּסח ביז פּסח. „זי איז געווען א׳, הערנדיק מײַן געטרישאַפֿט צו אים", ווען VI, יוי דער גורל פֿירט.

איבערגליקן — אוטו, אומפּ. עס גליקט אי־בער, עס האָט ~געגליקט. אַדורכגיין בשלום, אַרויסקומען אומבאַשעדיקט. האָבן אומגעריכט גליק. „אַז עס וועט אים א׳, וועט ער דאַרפֿן שטעלן אַ גרויסן קידוש", רייד.

איבערגלעטן — טרוו. גלעט איבער, ~גע־גלעט(ן). 1. גלעטן, צערטלען נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל. א׳ דאָס בעקל. א׳ די קינדערלעך, גע־בן זיי זיסקייטן. א׳ יעדער פּאַפּירעלע, ביז דער טאָג גייט אָוועק — וועגן אַ באַאַמטן וואָס פּטרט צייט. 2. איבערפרעסן. א׳ די געזעצ־שענע העמדער. מיט זיך — קוזן. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערגנבֿענען — [...גאַנווענען] טרוו. גנבֿע איבער, ~גענבֿעט. 1. גנבֿענען אַ לעגערע צייט, אַ סך אָדער ביזן סוף. א׳ אַלץ ביז אַ שנירל. 2. אַריבערשמוגלען. אַריבערגנבֿענען עפּעס איבער אַ גרענץ. א׳ טיפֿערע ווינקל איבער דער גרענץ. א׳ די גרענץ. מיט זיך — א׳ זיך איבער אַ פֿלויט, ווי אַ קאַץ. אויך: (אַנ)גנבֿענען איבער דער מאָס. כסדר גנבֿענען, זיך א׳ און אַרײַנפֿאַלן אין חד־גדיא.

איבערגיי — די וועגטער וואָס מע גיפֿינט ניט מיט איבערגע... → אי־בער + דעם ערשטן אות פֿון שטאָם.

איבערגעאיבער — אדוו. נעאָל. אַזוי ווי איבער און איבער. גאָר אינגאַנצן. אין לעצטן סך־הכל. „מאַמעס געזיכט...אַוועק ווי אַ חלום, געוואָרן פֿאַרשוווענקט און א׳ געלאָזט אונדז פֿאַרבענקט אויף בענקלעך פֿון שבֿעה״, אַלף כּ״ק, ׳דאָס פּיסטערן לאָשיקל׳.

איבערגעאײל — דער, ־ן. 1. גרויס אײ־לעניש, כאַפּעניש. טאָן אַן אַרבעט אין אַן א׳. 2. אָפּט פֿון ניט־באַטראַכטקייט.

איבערגעאיילט — אדי, פּאָר איבעראיילן →. א׳ע מאַשין. א׳ער מאָטאָר. פּ״ג. א׳ע שמן־זײַ־דיקע באַנקעט־רעדער. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעאיילט — אדי, פּאָר איבעראיילן (זיך) →. א׳ער דיאַגנאָז. א׳ער אורטייל. „א׳ע פֿאַרהערלעכער״, פֿאַס, 1952 IV 25. „זי האָט גלײַך חרטה געקראָגן אויף אירע א׳ע ווערטער״, חג, טמז, 1965 II 5. ־ערהייט — אדוו. ניט טאָן א׳. ־קייט — „אילוסטרירן די א׳ מיט ווילכער מיר האָבן געשאַפֿן אַ רײַ כללים פֿון כּלל־ײדישׂ״, ימ, קוד, 1938.

איבערגעאירט — → איבערגעיוירט.

איבערגעאַנדערשט — אדי, פּאָר איבער־אַנדערשן →. „א׳ע קליידונג״, מ. מ. אויזער־קיס, דער פּריוואָטלעהרער III, דראַאָביטש 1898. „דערציילן אַזוי א׳ אַז ער וועט אַפֿילו ניט דערקענען, מ. ריבקין, דער וועלטשער בלוט־בלבול, ווילנע 1914. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעאַקערט — אדי, פּאָר איבעראַקערן →. א׳ע פֿעלדער. א׳ע שופֿלאָדן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעאַרבעט — אדי, פּאָר איבעראַרבע־טן →. א׳ע רוישטאָפֿן. אַן א׳ער בגד. „וען איך זע פֿערד...א׳ און אונטערגעפּיטערט...״, ווינטש I. „איז אפֿשר צו פֿיל א׳ און נערוועז״, טמז, 1965 VI 17. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעב — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזול־טאַט פֿון איבערגעבן →. נעאָל. ט. בערלס, מענטש־מאַשין, קיעוו 1927. „איטלעכער שפּרא־כיקער א״, יוב, XXIV, 71. „קאָנט איר דער־וואַרטן פֿון [אים] אַן אמתן א׳, אַן אַביעקטיוון אָפּשאַצונג פֿון דער ראָלע פֿון יידן אין אַמע־ריקע״, בצג, טמז, 1954 IX 11.

איבערגעבאָדן — אדי, פּאָר איבערבאַדן →. א׳ענע, איבערגעצוואָגענע קינדערלעך. ־ער־הייט — אדוו. לייגן די קינדער שלאָפֿן א׳.

איבערגעבאַטן — אדי, פּאָר איבערבאָטן →. א׳ענער מקח.

איבערגעבאַקט, ־באַקן — אדי, פּאָר אי־בערבאַקן →. א׳ ברויט. „אַן א׳ענער איז אַמאָל ניט בעסער פֿון אַ ניט־דערבאַקענעם״, רייד. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעבאָרגט — אדי, פּאָר איבערבאָרגן →. מיט א׳ן געלט. „אויף אַן א׳ן אופֿן רופֿט מען אַן ׳אויג׳ די טראָפּנס פֿעטקייט אויף אַ זופּ״, יע, וואונדער־אוצר פֿון יידישער שפּראַך.

איבערגעבאָרן ווערן — פּאָס. פּפּ: ~גע־בוירן ווערן. געבאָרן ווערן פֿונדאָסנײַ. פּ״ג. בײַטן שטייגער לעבן, פֿירונגען, אײַנשטעלונ־גען אע. א׳ ווי נאָך דער חתונה. זיך פֿילן ווי אַן א׳ענער. „דער פּוסטער מענטש ווערט קריגן שׂכל, ווען אַ יונגער וואָלדאייזל ווערט איבערגעבאָרן ווערן אין אַ מענטשן״, תּ׳, איוב יא, 12.

איבערגעבאַרשט — אדי, פּאָר איבערבאַרש־טן →. א׳ע קליידער. א׳ע האָר. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעבוי — דער, ־ען. דזוו איבערבוי (אַבער ווען עס רעדט זיך ווען אַ קאָמפּליצירטן ענין). א׳ פֿון דער שולסיסטעם.

איבערגעבויגן — אדי, פּאָר איבערבייגן →. שטיין א׳ איבער אַ ספֿר. א׳ אונטער אַ משׂא. א׳ענע מאַנושעטן. א׳ענע גערעכטיקייט. „זי ווייניט ניט, זי רעדט ניט, זיצט א׳ איבער דעם וויגל״, פּרץ, לידער און פּאָעמעס. „אַן א׳ענער יידּ מיט אַ ווײַסער צעשפּאָלטענער באָרד״, פּרץ, ׳הכנסת כלה׳. „אַ הויכער, מיט א׳ענע פּלייצעס״, חג, ׳שטומער מנין׳, ־ער־הייט — אדוו. גיין א׳ און טראָגן עפּעס. ־קייט.

איבערגעבויט — אדי, פּאָר איבערבויען →. א׳ע היזער. אַן א׳ לעבן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעבויטעט — אדי, פּאָר איבערבוי־טען →. כאָפּן פֿיש אין א׳ וואַסער. „די רעכטע האַנט פֿאַלט אַראָפּ און בלײַבט הענגען ווי אַ פֿלעכטל פֿון א׳ טייג״, ש. ברענמאַן, אויפֿן מזרח איז אומרויק, מאָסקוע 1934.

איבערגעבוירונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערגעבוירן ווערן. אַ וואונ־דערלעכע א׳.

איבערגעבוירן ווערן — → איבערגעבאָרן ווערן. פֿון מלחמה און חורבן אַרויס אַן א׳ענער. „די...רעוואָלוציע איז געווען אַ בעזײַג איבערצוגעבוירן [אַקטיוו, זן — מאַכן א׳ צו ווערן] דעם מענטשן״, חיים ליבערמאַן, פֿאַר, 1962 XI 9. „אין געזאַנג געוואָרן א״, מלכּה לי. „דער טראַדיציאָנעלער טעקסט ווערט...אום־אויפֿהערלעך א׳ און טראַנספֿיגורירט״, א. לי־פּינער, איק, פּסח תשכ״ד. ־קייט.

איבערגעבולבעט — אדי. פּעיע. בפּיוון פֿאַרדרייט פֿון: איבערגעבילדעט. זײַן א׳ — שלאָפֿן מיט ברילן אויף די אויגן.

איבערגעבונג — די, ־ען. אַקט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערגעבן (זיך). „ס׳איז געגונג צו פֿאַרגלײַכן אַ שריפֿטלעכע א׳ מיט אַן א׳ פֿון מויל צו אויער״, מוז, שוואַרצע פּינטעלעך.

איבערגעבונדן — אדי, פּאָר איבערבינדן →. אַן א׳ פּעקל. „און די...שוועסטער...וואָס איז געווען אַזוי גרין און איידל, אַז זי האָט אויס־געזען ווי אַן א׳ענער לולבֿ ערבֿ סוכות״, שע, זומער־לעבן. ־ערהייט — אדי. ־קייט.

איבערגעבורט — די, ־ן. פּ״ג. צווייטע גע־בורט. איבערגעבוירונג. רעגענעראַציע. איבער־געשטאַלטיקונג. ראַדיקאַלע א׳. „זי האָט כּמעט ווי ניט געגלייבט אין בערלס א״, פּ. סיטע, אָט דאָס זײַנען מיר, 1932. „א״־פּראָצעס״, ב. ריוקין, גרונט־טענדענצן... ־לער — סאוו. לויט перерожденец, ראַסקינד־שקליאַר וווב.

איבערגעבינסן — אדי, פּאָר איבערבינטן →. → דזוו. א׳ענע קאַלאָשן. א׳ע סחורות. א׳ע־נע יוצרות. „ער איז אַרויס פֿון דער היילּ אַן א׳ענער״, מ. גראָסמאַן, הײַמיש, אַפּריל 1958. ־ערהייט — אדוו. שווער צו דערקענען אים א׳. ־קייט — „עס שטאַרצט אַרויס די א״, רייד.

איבערגעבינטן ווערן — פּאָס. ווערן אינ־גאַנצן אַנדערש. דער הימל (ים) ווערט א׳ = זעט אויס אַנדערש. „עפּעס בין איך גאָר ווי ניט־געבוירן, אינגאַנצן א׳ געוואָרן, גאָר עפּעס אַן אַנדער מין באַשעפֿענישׂ״, ממוס, קלאָטשע. „ממיין ברודער צינדט אַן דאָס ערשטע חנוכּה־לעכטל...ווי דורך אַ כישוף ווערט די גאַנצע שטוב א׳ — אַלצדינג באַקומט אַזאַ...יום־טובֿ־דיק פּנים״, בן־עמי, די ערשטע נאַכט פֿון חנוכּה, אַדעס 1893. „עס איז גאָרניט צו דערקענען אַז דאָס איז די אַמאָליקע מנוחה. זי איז גע־ווארן א׳ קרוגאָם״, ש. בעקערמאַן, די גוטע פֿרויא, ווילנע.

איבערגעבֿי — דער, ־ען. 1. דזוו איבער־געבוי. 2. געבֿי וואָס איז איבער עפּעס. אַן א׳ איבערן טונעל.

איבערגעבֿיידע — די, ־ס. דזוו איבערגעבֿי בב. פֿוב זעצט אַזוי איבער надстройка.

איבערגעבֿיטלט — אדי, פּאָר איבערבֿיטט־לען →. א׳ע מעל. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעבילדעט — אדי. 1. געבילדעט איבער דער מאָס. לימדן פֿון א׳ע זין. 2. פּאָר איבערבילדן →. א׳ע אויפֿן גויאישן שטייגער.

איבערגעבֿיסן — אדי, פּאָר איבערבֿיסן →. א׳ענע בולקעס. א׳ענע דראָטן. אויך: וואָס האָט שוין עפּעס געגעסן, געפֿרישטיקט. „און [ער] ...לאָזגן אַן אָפּגעדאָונטער, אַן אויסגעטרונקע־נער און אַן א׳ענער״, שע, אַרעמע און פֿרײַ־לעכע II. ־ערהייט — אדוו. „גיי ניט אַרויס פֿון שטוב ניט־א״, רייד.

איבערגעבלאָנדזשעט — אַדי, פּאַר איבערבלאָנדזשען ←. א׳ע שעפּסן. אַן א׳ער אויף אומעזען. ־קייט.

איבערגעבלוטיקט — אַדי, פּאַר איבערבלוטיקן ←. א׳ער בּאַנדאַזש. אויסגעשמירטע אין בלוט, א׳ע פּנימער. א׳ע יאָרן. „צעשפּאָלטענע מאָרדעס און א׳ע אויגן״, הל, לידער. אויך: זייער וויטיקדיק איבערגעלעבט. א׳ע שורות פֿון אַ גרויסן פּאָעט. ־קייט.

איבערגעבליבן — אַדי, פּאַר איבערבלײַבן ←. 1. וואָס איז ניט פֿאַרניצט געוואָרן, א׳ענער רווח. „האָבן נאָך אין טאָרבעלע פֿאַרנומען די א׳ענע שטיקלעך ברויט פֿון טיש״, ממוס, וויטעפּ. „דער א׳ענער אומטויגלעכער פּראָדוקט, די פּסולת וואָס די פֿלאָנצן האָבן ניט וואו צו פֿאַרוואַנדן״, א. ש. זאקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. 2. וואָס איז געבליבן פֿון פֿרעער. א׳ענע חולאת. די א׳ענע כּתּבים. „צו־גיפֿגעשטוקעוועט די א׳ענע שפּראַך־פֿראַגמענטן״, קאָר II. 3. וואָס איז אַ ביסל, אַ רעשטל. „גיב איך אַ געשריי מיט אַלע א׳ענע כּוחות״, בן־עמי, די ערשטע נאָכט פֿון חנוכּה, אַדעס 1893. 4. וואָס איז פֿאַרבליבן נאָכן אויסראַטעוועט אע. דער א׳ענער יידישער ישוב אין פּוילן. „די א׳ענע פֿון זײַן אַרבּ״, איין נײַע שס תּחינה, פּיעטריקאָוו 1881. „לאָזט נישט פֿאַרלוירן גיין דאָס א׳ענע ביסל יעקבֿ״, שע, אַלט־נײַ כּתּרילעווקע. „אַן א׳ענער זכר פֿון אַן אָפּגעבּרענט הײַזל״, ממוס, מסעות. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעבליט — אַדי, פּאַר איבערבלײַען ←. 1. וואָס בליט ניט מער. א׳ע בּיימער. א׳ער פֿרילינג. אויך פֿיג. א׳ע יאָרן. „זי איז שוין אַן א׳ע מיידל, אַ מיידל אין יאָרן, אַן נדן, אַן קליידער״, ג. ח. לעוונער, דאָנאָס, ווילנע 1897. 2. וואָס האָט געבליט (געוואַקסן) צו לאַנג. אַן א׳ער סטיבּון = אויך: אַן אומגע־לומפּערטער. ־ערהויט — אַדוו. ־קייט.

אי׳בערגעבן — טרוו. גיב [אַנדערע פֿאַרמען ← אויסגעבן] איבער, ~געגעבן. 1. דער־לאַנגען עמעצן וואָס מע האָט אין האַנט (אין די הענט). א׳ אַ בריוו, אַ פּעקל, אַ מתּנה, אַ בקשה אאַזוי. „דער רבֿ פֿלעגט א׳ דעם חתן די תּנאים און דערבּײַ זאָגן: נאָ דיר, חתן, אַ קאָג־טראָקט נאָ סטאָ ליאָט [= פּויל. אויף הונדערט יאָר]״, רייד (סאָניק, גאָליציע). א׳ דעם בעל־יובֿל אַ שריפֿט. א׳ אַ בקשה דעם גובערנאַטאָר אַליין. „דער בעל־פּתיחת־הארון פֿלעגט אַרויס־נעמען די ספֿר־תּורה פֿון היכל אויף א׳ זיי דעם חזן״, לדב, נ״י תּשי״ז. „די גויִם...גיבן (זיך) איבער די ציגל פֿון האַנט צו האַנט״, ווינט, אַ הייסער שבּת־טאָג.

2. געבן עפּעס אין די הענט אַרײַן אויף צו באַנוצן. א׳ דעם מאַנוסקריפּט צום דרוקער. „מע האָט אים איבערגעגעבן די חלקים און געזאָגט: איר בליבט אונדזער שוחט״, רייד. א׳ דעם עלטסטן זון שער און אײַזן און אַליין וערן אַ בית־מדרש־זיצער. „דער ראש־הקהל ...האָט מיך פֿאַר אַ פֿליישהעקער געמאַכט און מיר דעם יאַטקעקלאָק איבערגעגעבן״, פֿון אַ בדחנישׂ לידל [ר׳ חיים ליבערמאַן, יושפ XIII, 4].

„גיב ניט איבער אין זייערע הענט די טאַקסע־לע, וועלכע צאַפּט אַזוי אויך אויס זייער מאַרך פֿון די ביינער״, יצחק הכּנורי, נאָר איין טאָג אמת, אַדעס 1887. „אוי, דא איבער גי׳ב [אַרב] איך אײַך זײַן טויטן לײַב אין אײַער הענד, אוי, טוט מיט אים וואס אײַך וואול גיפֿעלט״, יוסיפֿון, אַמשט 1743. „זיך אויסגעלערנט אַוועק־שאַרן אין אַ זײַט פֿאַרשיידענע עסנוואַרג...און בגבּהּ א׳ ברוכן אין הויף״, בערג, בײַם דניע־פּער I.

3. אָנפֿאַרטרויען. געבן עפּעס אָפּצוהיטן, אויפֿ־צוהיטן, צו פֿאַרריכטן. א׳ אין די הענט אַרײַן דעם שליסל צום שאַצקאַמער. א׳ דעם גנבּ די שליסלען = אויך וויִ אַן עצה, ער זאָל ניט גנבֿענען. א׳ נאָך דער אַרבּעט אַלע אינסטרו־מענטן און מכשירים דעם אויפֿזעער. א׳ דעם כּתּב־יד אים אויסצובּעסערן. „ער אַלש [= אַלץ] יוסף [דאַטיוו] איבר געבּט״ [ארכ], ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט איבז, תּורת משה, קאַרלסרוא 1770. „דעם עלטערן [זון] האָט ער איבערגעגעבן די קלייט...און די חובֿות...וועט ער דאָך אויך שכל האָבן אַלעמאָל באַנקראָטירן״, יודישער פֿאָר־פּוסט, וואַרשע 1881.

4. איבערנעמפֿערן עפּעס אַדער עמעצן אין רשות פֿון פֿערזאָן אַדער אינסטיטוציע. א׳ די קינדער דעם אָפּיטרופּס (דער גובערנאַנטקע), א׳ די קרוין דעם יורש־עצר. א׳ די אָנפֿירונג דעם וויצאָפֿאַרוויצער. „...ער זאָל אונדז דעם בחור א׳, מיר זאָלן אים אַ משפּט טאָן״, יפ. „מיט מיר גייט עס אַקוראַט וויִ מיט מײַנעם אַן אַלטן חבֿר איובֿ — בשעת ער איז איבער־געגעבן געוואָרן צום שטן אין די הענט״, ממוס, קליאָשטע. „דו ביסט דאָך בײַן קעניג דער לעבן, וועט ער דיר געוויס מרדכין א׳״, ע. בודזאָן, המן מיט מרדכין, וילנע 1901. א׳ (אין די הענט פֿון) דער פֿאַליציי. א׳ דעם שפּיאָן צום מיליטערישן געריכט. „עסקים מיט קויפֿן און א׳ חזקות אויף טיש און אויף בענק״ [צו שלאָפֿן אויף זיי אין בית־מדרש], ממוס, שלמה. *א׳ (אַ יידן) אין גויאישע הענט = א) אים פֿאַרמסרן פֿאַר דער מאַכט, מע זאָל יענעם באַשטראָפֿן; ב) רופֿן צו (שטעלן פֿאַר) אַ ניט־יידישן געריכט. „מע טאָר אַפֿילו אַזאַ חזיר ניט א׳ אין גויאישע הענט״, רייד.

5. איבערשרײַבן אויף אַ צווייטנס נאָמען. „אַוועק צום נאָטאַריוס א׳ דאָס געשעפֿט אויפֿן ווײַבס נאָמען״, רייד. „לאָז מען אים א׳ דעם בילעט אויף זײַן נאָמען״, שע, ערעמע און פֿרילעכע I.

6. געבן פֿולמאַכט אַדער דערלויבענישׂ עפּעס צו טאָן. א׳ דעם שותּף דורכצופֿירן די טראַנ־סאַקציע. א׳ דעם געהילף זיך אונטערצושרײַבן אויף אַלע בריוו. „האָב איך מיר אײַנגעבעטן, דער אַלטער...זאָל מיר א׳ די האַנט [בײַם שפּי־לן קאָרטן] אויף צוויי־דרײַ פֿאַרטיעס״, שע, אײַזנבאָן־געשיכטעס.

7. באַווירקן; מאַכן אַז אַ צווייטער זאָל איבערנעמען אַ שטימונג, אַן אײַנשטעלונג, אַ גלויבן, אַ שטייגער לעבן אע. א׳ די קינדער דעם פֿאָטערס הנהגות. א׳ דעם עולם די בא־גײַסטערונג פֿון דעם רעדנער. א׳ דעם זעל־ביקן מתּגדישן דרך, חסידישן ברען אע. „אפֿשר האָט [דער רבין] מיר מיט די שטילע אויגן איבערגעגעבן אַ ביסל חסידות?״, פּרץ, זכרונות.

8. געבן צו פֿיל, איבער דער מאָס, מער ווי מע דאַרף, מער ווי עס קומט. איבערווענגן, איבערמעסטן. א׳ בײַם געבן אויסגאָבּ. א׳ בײַם פֿאַרקויפֿן אויפֿן ערשטן, עמער אאַזוי. א׳ בײַם טיילן צדקה. „מיר זײַנען ניט אַזעלכע שוטים איבערצוגעבן אַ דינר של זהבֿ צו אַ שומר ועלכער דענקט אַז עס איז נישט מער ווי אַ דינר של כּסף״, ר׳ י. ד. סאָלאָוויטשיק, פֿון אַ דרשה, אַטלאַנטיק־סיטי כּסלו תּשכ״ב.

9. געבן אַ סך, צו אַ צאָל, פֿון איינעם צום צווייטן, אַ לענגערע צײַט. א׳ נדבֿות יעדערן וואָס שטרעקט אויס אַ האַנט. א׳ (אַ ירושה, אַ פֿיזישן דעפֿעקט) פֿון עלטערן צו קינדער, צו קינדסקינדער. „אַלע פֿאַרענדערונגען וואָס קומען פֿאַר אינעם גוף און אין דער נשמה... וערן איבערגעגעבן בירושה פֿון דור צו דור״, ממוס, 'בישיבֿה של מעלה'. „ניט געווען קיין אייגציקע משפּחה וואָס זאָל ניט א׳ בקבּלה איש מפּי איש וואָס פֿאַר אַ קרבּנות די פֿאַמי־ליע האָט פֿאַרלאָרן״, לדב, נ״י תּשי״ז. „איין טאָג דעם צווייטן אין גראָווע פֿאַלעס בריטיט דעם קאַלטן טוי גיט איבער״, האָפּ, 'האַרבסט'.

10. אינפֿאָרמירן, לאָזן וויסן. א׳ אַ ידיעה. א׳ די בשׂורה. א׳ דער אַרטיקער צײַטונג וויִ עס איז דער געווינער. א׳ עפּעס פֿון מויל צו מויל, מפּה לפּה. א׳ אַ סוד. מעגסט אים א׳ אין מײַן נאָמען אַז ער איז אַ...[עפּעס לגנאי]. א׳ די לעצטע נײַס דורך ראַדיאָ. „האָט מען אים איבערגעגעבן וויִ זיי גייען שטענדיק בייִ־דע״, ש. בעקערמאַן, די גוטע פֿרויא, וילנע, [יאָר?]. „גיט מיר איבער אויף אַ ציטערדיק קול...עפּעס אַזוינס אַז דער רוח מעג טאַקע כאָפּן דעם ממזר״, ממוס, פֿישקע. „וויִ די גמרא זאָגט אפּי׳ מה שתּלמיד ותיק עתיד לחדש איז אַלץ איבערגעגעבן געוואָרן פֿון השי״ת צו משה רע״ה״, שמו פּלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמ־בערג 1893. א׳ די שוועדע לאַגע. אוטו, מיט וועגן, אויב דאָס אינפֿאָרמירן איז ניט וועגן אַלץ, נאָר וועגן אַ טייל אַדער אַרום אַן ענין. א׳ וועגן דער שוועדער לאַגע. „איך האָב אַלץ קיין צײַט ניט, האָב איך אײַך וועגן דעם ניט געקענט א״, ממוס, שטורעמצײַטן.

11. אָנזאָגן, באַפֿעלן. א׳ דער קראַנקנשוועס־טער וואָסערע רפֿואות צו געבן בײַנאַכט. „דער בארדיטשעווער רבֿ האָט געהייסן א׳ דעם בעל־עגלה, אַז אויב מע וועט אים וועלן געבן היי און האָבער...״ [זאָל ער] ניט נעמען״, לדב, נ״י תּשי״ז.

12. פֿאַרמיטלען בײַם יעדן אופֿן קאָמוניקירן. א׳ אים וואָס זי האָט געמיינט. א׳ אַ האַרציקן גרוס די פֿרײַנד. א׳ ברכות, די בעסטע וואונטשן, פֿלערלי וויכטשענישן. א׳ יענעמס בק־שה, טענה. „גיי — האָט מען דעם מת געזאָגט — גיי, זײַ אונדזער שליח...זאָלסטו עס א׳ — אונדזער פֿאָטער אין הימל״, ממוס, וואָלין. „אליהו הנביא האָט עס איבערגעגעבן דעם בית־דין של מעלה״, פּרץ, פֿאָלקסט׳ געשיכטן. „שוועך מיר אָבער בײַ דעם אָרון...אַז דו וועסט דײַן אַלטן רבין א׳ גאָטס וועלטער״, יהואש, 'עלי און שמואל'.

13. איבערדערציילן. א׳ פּינקטלעך, אַקוראַט, אות־באות. א׳ מיט אַלע קליפּערלעך, מיט אַלע פּרטים, מיט פּרטי־פּרטים. א׳ די גאַנצע געשיכטע. „וואָס איך האָב אין חלום געזען..., בין איך ניט אין שטאַנד איבערצוגעבן", פּרץ, „לכבוד חנוכה".

14. אויסטײַטשן, פֿאַרטײַטשן, מסביר זײַן. ריכטיק פֿאַרמולירן. לערנען. „יעדער מלמד [מוז האָבן] אַ ריין מויל מסביר צו זײַן דעם קינד (וואָרעם מע קען זײַן אַ מלמד און ניט קענען יענעם א׳)", קמ, 1864, № 21. „איבר ג׳׳בט [ארכ] דיא חכמה ניט אן דיא זיא ניט ווירדיג זײַן", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „איבערלאָזן אַ וואָרט...אומפֿאַרטײַטשט אַדער עס א׳ מיט אַ לשון־קודשן סינאָנים האָט בײַ זיי אויסגעווײַזן ווי אַ מין...אָפּנאַרערײַ", ש. נאָבל, חומש־טײַטש. „...איבערגעגעבן גע־וואָרן אין אַן אומפּינקטלעכער און אומגערעכ־טענער פֿאָרעם", ים, יוני 1896 XVI, 2.

15. אויסדריקן (אין ווערטער). אָפּט מיט ג׳׳ט. א׳ אויף פֿאַפּיר. א׳ מיט דער פּען. „[דעם] וואָס איז ניט געפֿלויגן אין דער לופֿט אַזוי ווי איך, רײַטנדיק אויף אַ קאַטשערע, ...איז אומעמגלעך א׳ דעם טעם פֿון אַזאַ נסיעה מיט ווערטער", ממוס, קליאַטשע. „איך בין גאָרניט אין שטאַנד א׳ דאָס עגמת־נפֿש", שע, מנחם־מענדל. „וואָס [איר] קוק האָט געזאָגט — דאָס קאָן איך ניט א׳, דאָס איז אומעמגלעך איבערצוגעבן", בן־עמי, די ערשטע נאָכט פֿון חנוכה, אַדעס 1893. „ס׳איז נאָך ניט געבוירן געווארן דער מחבר וואָס זאָל קענען מיט ווער־טער א׳ אַלצדינג וואָס דער אמתער יחיד פֿילט פֿון דעם עונג־שבת", י. ל. בינשטאָק, בײַ ר׳ שלמה בערלינער, לוואָו 1896.

16. אויסדריקן (אויף אַ קינסטלעריש אופֿן). א׳ מיט געציילטע אַקאָרדן די שטימונג. א׳ אויף (מיט) אַ בילד אַן איבערלעבונג. א׳ מיט (דורך) אַ פֿידעלע צאַפּלענישן פֿון דער נשמה. „ער האָט פֿאַרשטאַנען איבערצוגעבן ריכטיק דעם שײַן און שאַטן, אַזוי אַז יעדע זאַך איז אויס־געקומען לעבעדיק און בולט", ישׂראל רוח־מובֿסקי, זכרונות..., פּאַריז 1930.

17. אַוועקגיין. אָפּגעבן. מוסר זײַן. „א׳ דעם נפֿש צו הייליקן זײַן נאָמען", תּניא, 98. „איז מקבל אויף זיך די מצווה (בכל נפֿשך) צו יעדע צײַט א׳ זײַן לעבן פֿאַר אַהבת־השם", שמו פּלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893. „און זאָל זיך, אונ׳ זײַן לעבן, אונ׳ געלט איבר געבן פֿון גאָטש וועגן", עח, יז/ב.

איבערגע׳בן — אַד׳. דטשמ. נר. אָפּט געניצט. ← איבערגעגעבן. א׳ענער פֿרײַנד. „איר וועט טרײַער און א׳ענער דינען די אינטערעסן...", זשס VI, נ״י 1917. „שטאָמ צו פֿאָלגן א׳ און מיט זײַן ראָלע זײַן צופֿרידן...", יהואש, פֿון אַ בריוו׳. ־קייט. — „מיט דער גאַנצער א׳ פֿון אַ לײַדנשאַפֿטלעכן ליבהאָבער", זב לכבוד דר׳ א. מוקדוני.

איבערגעבן זיך — ← אי׳בערגעבן. 1. מיטן ב פֿון פֿאַסיוו. „פֿון דור צו דור, פֿון פֿאָטער צו קינדער, גיט זיך איבער בירושה דער שוע־רער לאָסט וועלכן דער ארבעטער שלעפּט", די שכירות, לעמבערג 1896. אידייען, שטימונ־גען וואָס גיבן זיך ניט איבער = ס׳איז שווער אַדער מע קען ניט איבערגעבן זיי. „פֿאַראַן זאַכן וואָס גיבן זיך ניט איבער...ווייסט אַ מענטש זאָל ניט באַזיצן די בעסטע חושים און כשרו־נות", לדב, ג״י תּשי״ז.

2. ארויסקומען, אויסטיילן זיך פֿון איינס און אַרײַנדרינגען אין צווייטס. „אַ ליבלעכקייט שטראַלט ארויס און גיט זיך אונדז איבער פֿון זײַן גאַנצער פּערזענלעכקייט", רייד. „ער האָט אַ פֿיזישע הנאה פֿון דער וואַרעמקייט וואָס גיט זיך אים איבער פֿון איר מיידלשן קערפּער", מ. בורשטין, גורל.

3. (מיט פֿרײַען ווילן) זיך אונטערגעבן, זיך אָפּגעבן אין רשות (פֿון אַ שטאַרקערן). זיך א׳ אין די הענט פֿון פֿאַליציי. זיך א׳ אין געפֿאַנגנשאָפֿט. זיך א׳ אין דעם שׂונאס הענט. א׳ זיך אויפֿן קיניגס גנאָד. „...שיקט עטלעכע הונדערט מאַן קאָזאַקן בערמה, זיי זאָלן זיך א׳ בײַ דעם רשע גאַנטע", מעשׂה אומן. „שטיל נעמט אים דער חבֿר אַרום אַצינד און גיט זיך איבער צו דעם אָכזר געשווינד", עט, לידער. „מיר זײַנען ארײַנגעפֿאַלן. די שיף געהערט שוין צו זיי. מע מוז זיך א׳", פּה, פֿון ווינטע לענדער.

4. זי וועגן אַ פֿרוי, מיט סעקסועלן ב. „זײַן מוטער...וואר איין יהודית, דיא איין יונגי הור וואר, אונ׳ האט זיך גערן איבר גגעבן אין דיא מאַכט פֿון אַבדאַלה", שאר. „[זי] וועט זיך קיינמאָל קיין מאַן נישט א׳, ביז דער פֿאַ־טער און מוטער...וועלן נישט נעמען דאָס אונ־טערפֿרײַנס", אפּא, היבֿרו. פֿיג. „די וועלט איז זיך מכין דעם וויינטער דעם בלייכן און קאַלטן זיך איבערצוגעבן", יהואש, 'אַסיען'.

5. מיט געטרײַשאַפֿט וועלן אונטערטעניק עמעצן. זיך א׳ מיט לײַב און לעבן (זעל). א׳ זיך מיטן גאַנצן האַרצן, בכל לבֿ ונפֿש. „ער איז פֿאַרטיק מיט לײַב און לעבן זיך א׳ צו [אים] — אַזאַ וואויליער, ערלעכער, געטרײַער מענטש!", שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. פֿיג. „צו קאָנען אונטערטעניקן זיך צום ערשטן שפּראָך פֿון שײַן און א׳ זיך אויף שטענדיק אין זײַן שליטה", הל, טמז, 1959 V 3.

6. זיך לאָזן באַהערשן אינגאַנצן פֿון אַ גע־פֿיל, איבערלעבונג, תּאוה אא, פֿון אַן אידיי(ע), שיטה. א׳ זיך דעם ייאוש. א׳ זיך צו די אויפֿגעוועקטע מוטערלעכע געפֿילן. א׳ זיך צום ביטערן טראָפֿן. א׳ זיך צו זינד. א׳ זיך צו דער רעוואָלוציע. „ער האָט פֿאַרלאָזט די קלויז ...און זיך איבערגעגעבן זײַנע נייגונגען וואָס האָבן אים געבראַכט אויס דעם דרך הישר", י. גאָלדענפֿאַדן, קמ, 1870, № 46.

7. זיך פֿאַרנעמען מיט עפּעס אויף אַ ליידנ־שאַפֿטלעכן אופֿן. זיך א׳ (צו) דער פּען, דעם פּענדזל אא. „פֿאַרשוועדן די צײַט...אין...גע־רייזערײַען...צו וועלכע ער האָט זיך מיט לײַב און לעבן איבערגעגעבן", ממוס, שלמה. „איז ניט קיין עבֿירה אַ ביסל א׳ זיך אָט אַזעלכע אַרטן פֿון כאַזײַסטוע", מ. וועלטער, ווי מע פֿאָנאַנט אַ סאָד, וויליע 1900. פֿיג. „צוויגן האָ־בן זיך אַלע וויכלע אויפֿגעכאַפּט, ...זיך וויידער איבערגעגעבן דעם שטיל, גרינגן שאָקלען", בערג, אָפּגאָנג.

איבערגעבעט — אַד׳, פֿאַר איבערבעטן (אַ בעט) ← א׳ע געלעגערס.

איבערגעבעטן — אַד׳, פֿאַר איבערבעטן (זיך) ←. א׳ענע שכנים. דאָס א׳ענע פֿאַרפֿאַלק. „אַ קינד...אַפֿילו ווען עס ווערט שוין ברוגז, באַלד ...איז דאָס שוין צוריק א׳ און גוט", ספֿר שבחי רמ״ל, לעמבערג. ־ערהייט — אַזוי.

איבערגעבעטן — דאָס (די), ־ן (־ער). אַקס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערגעבן (זיך). איר. מסורה.

איבערגעבעניש — דאָס (די), ־ן. 1. גע־דויעריקער פֿראַצעס פֿון איבערגעבן (זיך). 2. געטרײַשאַפֿט, גרויסע פֿרײַנדשאַפֿט. „אין דער שטילער נאַכט ווען ער שיקן דיר זײַנע צוויי מלאכים וויסע — פֿון תּשובֿה, תּרטה און א׳ צו אים", פּרץ, 'אין פֿאַליש אויף דער קייט'.

איבערגעבעסערט — אַד׳, פֿאַר איבערבע־סערן ←. וואָס איז געמאַכט נאָך בעסער, פֿונ־דאָסזײַ פֿאַרריכט. אַן א׳ע ארבעט. א׳ע מידות. ־ערהייט — אַזוי. ־קייט.

איבערגעבער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. דער א׳ פֿון בריוו, פֿון די ידיעות אאַזוי. „אַן איבערזעצער מוז זײַן אַ געטרײַער א׳ פֿון אינהאַלט און אויך פֿון פֿאָרעם", רייד. „דאָס געפֿיל פֿון אומצופֿרידנקייט מיטן אמת טראָגט זיך אַריבער אויף דעם א׳", ים, קוד, 1938. 2. ווער עס דערציילט, אינפֿאָרמירט וואָס מע טאָר ניט. מסור. רכילותניק. היטן זיך פֿאַרן א׳.

אי׳בערגעבע׳רן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~געבעט. 1. מאַכן עס זאָל געבוירן ווערן, געבערן פֿונדאָסזײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן. פֿיג. גרינטלעך איבערפֿורעמען, איבערקאָנסטרו־אירן, איבערגעשטאַלטיקן. א׳ אַ פֿאָעטיש ווערק. א׳ דעם עיקר פֿון חסידות דורך דער נעאָ־חסידישער באַוועגונג. 2. געבערן אַ צאָל. „אונדזערע באָבעס פֿלעגן א׳ ביז צען־צוועלף קינדער". ־ונג.

איבערגעבראַטן — אַד׳, פֿאַר איבערבראָ־טן ←. אַ האָרט, א׳ שטיקל פֿלייש. „און די פֿאַלקע פֿון דעם עוף איז געווען אַ ביסל א׳", שע, יונגט־ראָמאַנען. ־ערהייט — אַזוי.

איבערגעבראַכט — אַד׳, פֿאַר איבערבראָע־גען ←. א׳ע פֿליטים. א׳ע מעבל. א׳ע פּי־רונגען, מנהגים. ־ערהייט — אַזוי.

איבערגעבראָכן — אַד׳, פֿאַר איבערבראָכן ←. אַן א׳ענער בוים. א׳ענע פֿרײַנדשאַפֿט. „ער איז באַפֿרײַט געוואָרן אַן א׳ענער, אַן אײַנגעבראָכענער און אַ צעפֿײַניקטער", ג. פּא־מעראַנץ, היימיש, שבט תּשכ״ב. ־ערהייט — אַזוי. ־קייט.

איבערגעבריל — דער, ־ן. דאָס איבערוווי־זיך דורך ברילערײַ (פֿון חיות). אַן א׳ פֿון לייב.

איבערגעברענגט — די, ־ען. רעזולטאַט פֿון איבערברענגן. דאָס וואָס בלײַבט נאָכן איבערברענגן. נר. „נאָכן טויט פֿון [געוויקסן] ווערן די רעשטן פֿון זיי אַזוי איבערגעברענגט (איבערגעפֿוילט)...[די] רעשטן זײַנען דאָס די

שוואַרצע זאַך וואָס רופֿט זיך אַן א׳״, דאָס פּפֿלאַנצענלעבען, וואַרשע 1899.

איבערגעברענט — אַדי, פּאַר איבערברענען ←. א׳ע ציגל. א׳ע קוילן. אַן א׳ עלעקטריש לעמפּל. א׳ פֿון שיכּרות. *אַן א׳ האַרץ = וואָס איז ניט מער דורכגענומען מיטן פֿריִערדיקן שטאַרקן געפֿיל. „אויפֿהענגען אויף אַן א׳ן שטרוי״, פֿױל — איר וועגן אַ שטראָף. „פֿאַלן איבער אַן א׳ן שטרוי״, פֿױל — איר וועגן אַ נישטיקן מכשול. „דעם קינד [וואָס הוסט] געבן צו טרינקען א׳ן הירשנהאָרן״, א. י. שפּערלינג, ליקוטים II, לעמבערג תּרס״ט. „אונטערגערייכערט אים מיט פֿעדערן, געגעבן אים שמעקן...א׳ע, געמאָלענע קאַווע״, ממוס, ווינטשפּ. „...מיט אַ פּרישטשעוואַטן פּנים, מיט א׳ע אויגן״, י. עמיאָט, פֿאָר, 1960 III 24. „דער ווינט טראָגט...דורך...אַ פֿאַרגעסן־פֿאַרוואַלגערטן ריח פֿון אַ זוניק־א׳ בלאַט״, א. שעכטמאַן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 1. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעגאַנגען — אַדי, פּאַר איבערגיין ←. אַן א׳ער וועג. אַן א׳ער כּעס. אַן א׳ער קאָן. „ר׳ יצחק יודלס מיט ר׳ שמעיהן, אַן אַלטער שמש פֿון רבין וואָס טראָגט דעם רבינס א׳ע קליידער״, ש. אַש, אַ שטעטל I, ג״י 1911. ־ערהייט — אַדוו. א׳ האָט ער ווידער פֿאַרשפּילט.

איבערגעגאָסן — אַדי, פּאַר איבערגיסן ←. א׳ענער וויַין. א׳ענע סטאַטוע, מטבעות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעגאַרטלט — אַדי, פּאַר איבערגאַרטלען ←. א׳ע קאַפּאָטע. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעגילט — אַדי, פּאַר איבערגילדן, ~גילטן ←. א׳ע לײַכטערס. „אונ׳ ער וואַר בקליידט מיט איין זילברן פּאַנציר אונ׳ וואר איבר גילד [אַרכ. אַן גע־] מיט לוטיר גאָלד״, יוסיפֿון, אַמשט 1743. „די זון גייט אַזוי הערלעך אויף, ווי זילבערט א׳״, גענאַרטע וועלט, 1815? „די חופּה־שטאַנגען אויס טענענהאָלץ און א׳ מיט גינגאָלד״, יעקעל מאָרגענשטערען, ר׳ חצקעלע, וואַרשע 1882. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעגלוטיקט — אַדי, פּאַר ׳איבערגלוטיקן׳. „א׳ע אויגן״, הל, 1923.

איבערגעגליט — אַדי, פּאַר איבערגליִען ←. א׳ עלעקטריש לעמפּל. אין אַן א׳ער פּאָליטישער אַטמאָספֿער. „שיט אַרײַן דעם א׳ן באָדן אין אַ גלאָז, גיסט אַרײַן...״, יאָכ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעגעבן — אַדי, פּאַר אי׳בערגעבן ←. הויפּטב: געטרײַ, לאָיאַל. גרייט צו העלפֿן מיט אַלץ. צזוו מיט זײַן. א׳ מיט לײַב און לעבן, מיט לײַב און זעל, מיטן גאַנצן האַרצן. א׳ בלבֿ ונפֿש, בכל נפֿשו. א׳ענע פֿרײַנד. א׳ענע פֿרײַנדשאַפֿט. זײַן א׳ ווי אַ לײַבלעכע מוטער, ווי אַ שקלאַף. זײַן א׳ אַן אידיי(ע). „נאַציאָנאַליסט הייסט אַזוינער וואָס איז א׳, צוגעבונדן...״, ממוס, ׳בישיבֿה של מעלה׳. „מוטערס זײַנען א׳ צו די קינדער מיט דעם גאַנצן לײַב און לעבן, זאָנסט וואָלטן זיי זיך ניט אויסהאָדעווען״, צ. נ. גאָלאָמב, די בורזשואַזיע, וואַרשע 1906.

„דער לערער דאַרף זײַן מיטן גאַנצן האַרצן א׳ דער שול״, שלמה באַנדאַרטשוק, אַ בריעף צו אידישע עלטערען, אַדעס 1913. „די אַנפֿירער זענען אויסגעוואַקסן איבערן המון...געבליבן זיצן אויף א׳ענע אַקסלען״, אַפּאַ, ׳קוילנגרעבערס׳. „דערפֿאַר איז ער דער זאַך א׳״, נס. „עס קען פֿאַרפֿירן די א׳ענע געטרײַשאַפֿט צו דער אײגענער מוטערשפּראַך״, ימ, יושפּ XXII, 3. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעגעבנהייט — די, ־ן. נר. ← דווו. „זי פֿלעגט בעסער ליב האָבן פּעסעס פּראָסטע א׳, אַן צערעמאָניעס, איידער ראָזעס איידל באַנעמונג״, ש. ש. גרינפֿעלד, די אַרמע געבילדעטע, ווילנע 1896.

איבערגעגעבנקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצבֿ אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן איבערגעגעבן. געטרײַשאַפֿט, לאָיאַליטעט. אומבאַגרענעצטע א׳. „א׳ פֿון עלטערן צו קינדער איז פֿון אַן אַנדער מדרגה ווי די א׳ פֿון קינדער צו עלטערן״, רייד. „די גאַנצע א׳ זײַנע זאָל זײַן רוחניות״, לדב, מאמר ראש השנה, ג״י תּ״ש. „מײַן ליבשאַפֿט און מײַן א׳ זענען נאָר מיט אַ...פּניה״, ממוס, שטורעמצײַט. „אויסערגעוויינלעכע א׳ האָבן מיר אַלע אָנגעהויבן אַרויסווײַזן״, וויס VI, ׳ווי דער גורל פֿירט׳.

איבערגעגעסן — אַדי, פּאַר איבערעסן (זיך) ←. וואָס רופֿט מער קיין שום אינטערעס ניט אַרויס. לאַנגווײַליק. ניט־ליב, דערווידערדיק. א׳ מיט פּראָפּאַגאַנדע. א׳ענער גאַסט. א׳ענע טעמע. א׳ענע געזעלשאַפֿט. ־קייט.

איבערגעגרײַזלט — אַדי, פּאַר איבערגרײַזלען ←. א׳ע האָר. א׳ע פֿראַזע, מיט צו פֿיל פֿליטערלעך. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעדאַרט — אַדי, פּאַר איבערדאַרן ←. א׳ ברויט. אַרויס פֿון דער קראַנקייט א׳ און איבערגעקוואַרט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעדויערן — ־ער איבער, ~געדויערט. אוטוו — געדויערן אַ לענגערע צײַט. בלײַבן עקסיסטירן (האָבן אַ ממשות, אַ ווערט) נאָך אַ לענגערער צײַט. אַ באַוועגונג וואָס וועט א׳ מער ווי הונדערט יאָר. „דער נגידישער שטאַט...גייט אונטער, אָבער א׳ געדויערט דער ברודער...״, דער בראַצלעוועער חסיד״, ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור I. טרוו — 1. איבערוואַרטן. 2. געדויערן, זײַן, עקסיסטירן לענגער ווי אַ צווייטער מענטש אָדער צווייטע דערשײַנונג. א׳ דעם שטרײַק. „די השׂכּלה, אין איר נײַער פֿאָרעם, האָט איבערגעדויערט די אַסימילאַטאָרישע באַוועגונג״, רייד.

איבערגעדונגען — אַדי, פּאַר איבערדינגען ←. די א׳ע דירה. דאָס א׳ע געשעפֿט. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעדינט — [לאַנגע י אין פּד] אַדי, פּאַר איבערדינען ←. א׳ע צײַט. א׳ע סאָלדאַטן. א׳ע מכשירים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעדענקען — טרוו. איצ, אימפּ נבֿ; ~געדענקט. געדענקען אַ סך, פֿאַרשיידנס, אַ לענגערע צײַט. „שווער איבערצוגעדענקען אַלץ וואָס עס פּאַסירט אין לעבן״, רייד.

איבערגעדעקט — אַדי, פּאַר איבערדעקן ←. אַן א׳ טעפּל. האָר, א׳ע מיט אַ פּאַטשיילקע. האַלב־א׳ע אין טליתים. אַ סאָפֿע, א׳ מיט אַן איבערצוג. „יינגלעך, דינסטמיידלעך ברענגען פֿון קרובֿים, פֿון שכנים און באַקאַנטע א׳ע טעלער, אין וועלכע עס געפֿינען זיך [שלח־מנותן]״; „דער טאַטע ליגט אויף דער ערד, א׳ מיט אַ שוואַרצן שטיק געוואַנט״, ממוס, שלמה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעדראָשן — אַדי, פּאַר איבערדרעשן ←. א׳ענער קאָרן. א׳ענע רייד. „צווישן א׳ שטרוי קען זיך דאָך אַמאָל געפֿינען אַ קערנדל ווייץ״, פּרץ, ׳שמאי ראָטמאַן׳. „מיר הערן די זעלביקע א׳ענע דרשות, די זעלביקע ליידיקע פֿראַזן״, ה. זײַדמאַן, טמז, 1965 VIII 13. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעדרוקט — אַדי, פּאַר איבערדרוקן ←. א׳ער מאמר. אַ נײַע אויפֿלאַגע, אַן א׳ע אָן שום שינויים. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעדרייט — אַדי, פּאַר איבערדרייען ←. ספּעצ. 1. איבערגעקערט, אומגעוואָרפֿן. אַן א׳ בענקל, גלעזל. „דרײַ זקנים זיצן צונויפֿגערוקט אינאיינעם אויף אַן א׳ן שטענדער״, חג, ׳זיידעס און אייניקלעך׳. 2. וואָס איז געווענדט אין אַן אַנדער זײַט. אומגעדרייט. „די מוטער...שטייט אַצינד, א׳ צום ספֿרים־שענקל״, פּרץ, ׳אַ פֿאַרשטערטער שבת׳. *א׳ע אויגן = אומנאַטירלעך פֿאַרדרייטע, ווען מע זעט ניט קיין שוואַרצאַפּל, נאָר די ווײַסלעך (וועגן אַ געהלשטן, אַ גוסס, אַ געשטאָרבענעם). „זי איז שוין געלעגן אין אַ שטאַנד מיט א׳ע אויגן״, וויס I, ׳דאָס לעבן׳. „די אויגן זענען געווען פֿאַרגלאָצט...פֿון די ווינקלען פֿון א׳ן מויל האָט געשלאָגן אַ...שוים״, מ. ריבֿקין, ווליזשער בלוט־בלבול, ווילנע 1914.

3. וואָס איז פֿאַרפּלאָנטערט, אין אַן אומסדר, קאַפּויער. „אין קאָפּ דרייען זיך משונה־ווילדע געשטאַלטן...אָבער אַלץ אָן אַ סדר, אויסגעמישט, א׳ ווי אין אַ שדים־טאַנץ״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. *ס׳איז בײַ אים א׳ (אין קאָפּ) די קליאָפּקעס, די שרײַפֿלעך = ניט בײַם קלאָרן געדאַנק. 4. וואָס איז קאַליע געוואָרן פֿון דרייען. „דער קומט מיט אַ שטומפּער האַק, יענער קומט מיט אַ צעבראָכן מילכעדיק קלינגל, אַן א׳ שלאָס״, ממוס, שלמה. „דעם א׳ן שלאָס האָט מען נאָכדעם טאַקע פֿאַרוואָרפֿן ערגעץ אויף אַ שאַפֿע״, שע, ׳שוין איין מאָל אַ סוכּה׳.

5. פֿאַרדרייט, אומפּינקטלעך, געפֿעלשט. דערציילן א׳ע רייד. *אַן א׳ ש ל ע ס ל = א) אַ פֿאַלשער, אַן אַפּיקורס. א׳ ווי אַ יוונישער שלעסל; ב) ווער עס בײַט גרינג און אוממאָטיווירט זײַן מיינונג. „אַזאַ מין צעפֿאָרענער נפֿש, אַזאַ מין א׳ ש׳ זאָל זײַן שעפֿעריש?״, שנ, קריטיק און קריטיקער. *אַן א׳ער ש ל י ס ל [אַ טעות אין אַרויסרייד וואָס האָט זיך פֿאַרשפּרייט] = דזוו א׳ שלעסל. ־ערהייט — אַדוו. „לאָזן שטיין א׳ אַרום 24 שעה״, מ. ראָוז, פֿאָר, 1966 I 12. ־קייט.

איבערגעהאָדעוועט — אַדי, פּאַר איבערהאָדעווען ←. א׳ער בײַבאַק. „מיר פֿאַרדריסט, וואָס ליאַליע זיצט אויף מײַן טאַפּטשאַן און

סאָפּעט ווי אַן א׳ע גאַנדז״, מ. קאָבריאָנסקי, סאָוו. היימלאַנד, 1963, № 1.

איבערגעהאָמערט — אַדי, פּאַר איבערהאָמערן → מערן →. א׳ער טאָן. א׳ע פּאַזיציע פֿון שׂונא. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהאָנגען — אַדי, פּאַר איבערהענגען →. פּפּ: ~גענאָנגען. א׳ע פֿירהענגלעך. א׳ע פֿענסטער. „קליידער און שמאָטעס, א׳ מיט אַ לייַלעך״, ש. ש. גרינפֿעלד, די ארמע געבידעטע, ווילנע 1896. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעהאָקט — אַדי, פּאַר איבערהאַקן →. אַן א׳ער בוים. א׳ע רצועות. א׳ער שמועס. אַן א׳ לעבן. „וען דער שטריק פֿון מזל איז לאַנג און ברייט און ניט א׳...וויזט דאָס, ער וועט גליקלעך זיין פֿל־זמן ער וועט לעבן״, איבד ר׳ מ. א. גאָלינו, חכמת הי׳ד, וואַרשע 1882. „געפֿינט אַמאָל שבת בײַם לייענען אַן א׳ אות אין דער תורה, מאַכט ער אַ גוואַלד״, דלוגאָטש, די וועלט מסורה, וואַרשע 1881. „דער־ציילט מיר, נאָר ניט צעוואַרפֿן, פֿאַרקירצט און א״, ממוס, ׳שם און יפֿת׳. „דאָס קול וועט וואָס אַמאָל אָפּגעריסענער, ווי פֿון טרערן דער־שטיקט, ווי פֿון יסורים א״, פּרץ, חסידיש. „און די מאַמע, די לאַם, ליגט א׳ אויף אַ בילד אין אַ ראַם״, הלל, ׳דאָס טרייסטפֿולע אויג׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהאָרעוועט — אַדי, פּאַר איבער־האָרעווען (זיך) →. א׳ע אַרבעטער. פֿאַלן פֿון די פֿיס ווי אַן א׳ער אָקס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהויבן — אַדי, פּאַר איבערהייבן →. א׳ענע שטיינער, זעק מעל. אַן א׳ענער פֿון חניפֿה. *אַן א׳ענער = געבורטיקער. ־קייט.

איבערגעהונגערט — אַדי, פּאַר איבערהונ־גערן →. א׳ע אַרעמעלײַט. א׳ע יאָרן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהיט(ן) — אַדי, פּאַר איבערהיטן →. א׳ענע קינדער. א׳ענע אוצרות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהייצט — אַדי, פּאַר איבערהייצן →. א׳ער אויוון. א׳ע חדרים. „אַ לאָקאָמאָטיוו מיט אַן א׳ן קעסל און מיט צעגליטע אַקסן״, מ. שיפּפּעל, די עקאָנאָמישע איבערקערעניש־קייטן, זשענעוו 1904. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהיפּערט — אַדי, פּאַר איבערהיפּ־רן →. פּפּ: ~געהופּט. א׳ע שורה. א׳ע טענער, א׳ע טרעפּ. „די טומאה גייט ניט אַוועק, נאָר זי בלײַבט אויף די פֿינגער...נאָר בײַ מע וואָשט זיך איבערגעהופּט [דה ניט דרײַ מאָל כסדר אָפּגיסן יעדע האַנט, נאָר בסירוגין: איין האַנט און די צווייטע אאזוו], סשי ו. א׳ער צוגוסטהפּעפּט = למשל: פֿעלד־ און וואַלד־גע־וויקסן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהיצט — אַדי, פּאַר איבערהיצן →. א׳ער מאָטאָר. אויך: צעקאָכט, שטאַרק אויפֿגע־רעגט. א׳ע אָפּאָנענטן. „שפּילט די לעצטע פֿאַ־זע, די א׳ע, קיינמאָל קיין...ראָלע ניט אין... לעבן פֿון פֿאָלק״, זשיט IV, נ״י 1912. ־ער־הייט — אַדוו. אַרויסגיין פֿון שטוב א׳ און אַן א מאַנטל. ־קייט.

איבערגעהאַנגען — אַדי, פּאַר איבערהאַ־מערן →. א׳ער טאָן. א׳ע פּאַזיציעס פֿון שׂונא. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהאַנגען — אַדי, פּאַר איבערהענגען →. פּפּ: ~געהאָנגען. א׳ע פֿירהענגלעך. א׳ע פֿענסטער. „קליידער און שמאָטעס, א׳ מיט אַ לייַלעך״, ש. ש. גרינפֿעלד, די ארמע געבידעטע, ווילנע 1896. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעהאַקט — אַדי, פּאַר איבערהאַקן →. אַן א׳ער בוים. א׳ע רצועות. א׳ער שמועס. אַן א׳ לעבן. „וען דער שטריק פֿון מזל איז לאַנג און ברייט און ניט א׳...וויזט דאָס, ער וועט גליקלעך זיין פֿל־זמן ער וועט לעבן״, איבד ר׳ מ. א. גאָלינו, חכמת הי׳ד, וואַרשע 1882. „געפֿינט אַמאָל שבת בײַם לייענען אַן א׳ אות אין דער תורה, מאַכט ער אַ גוואַלד״, דלוגאָטש, די וועלט מסורה, וואַרשע 1881. „דער־ציילט מיר, נאָר ניט צעוואַרפֿן, פֿאַרקירצט און א״, ממוס, ׳שם און יפֿת׳. „דאָס קול וועט וואָס אַמאָל אָפּגעריסענער, ווי פֿון טרערן דער־שטיקט, ווי פֿון יסורים א״, פּרץ, חסידיש. „און די מאַמע, די לאַם, ליגט א׳ אויף אַ בילד אין אַ ראַם״, הלל, ׳דאָס טרייסטפֿולע אויג׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהאָרעוועט — אַדי, פּאַר איבער־האָרעווען (זיך) →. א׳ע פֿרעפּטער. פֿאַלן פֿון די פֿיס ווי אַן א׳ער אָקס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהויבן — אַדי, פּאַר איבערהייבן →. א׳ענע שטיינער, זעק מעל. אַן א׳ענער פֿון חניפֿה. *אַן א׳ענער = געבורטיקער. ־קייט.

איבערגעהונגערט — אַדי, פּאַר איבערהונ־גערן →. א׳ע אַרעמעלײַט. א׳ע יאָרן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהיט(ן) — אַדי, פּאַר איבערהיטן →. א׳ענע קינדער. א׳ענע אוצרות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהייצט — אַדי, פּאַר איבערהייצן →. א׳ער אויוון. א׳ע חדרים. „אַ לאָקאָמאָטיוו מיט אַן א׳ן קעסל און מיט צעגליטע אַקסן״, מ. שיפּפּעל, די עקאָנאָמישע איבערקערעניש־קייטן, זשענעוו 1904. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהיפּערט — אַדי, פּאַר איבערהיפּ־רן →. פּפּ: ~געהופּט. א׳ע שורה. א׳ע טענער, א׳ע טרעפּ. „די טומאה גייט ניט אַוועק, נאָר זי בלײַבט אויף די פֿינגער...נאָר בײַ מע וואָשט זיך איבערגעהופּט [דה ניט דרײַ מאָל כסדר אָפּגיסן יעדע האַנט, נאָר בסירוגין: איין האַנט און די צווייטע אאזוו], סשי ו. א׳ער צוגוסטהפּעפּט = למשל: פֿעלד־ און וואַלד־גע־וויקסן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעהיצט — אַדי, פּאַר איבערהיצן →. א׳ער מאָטאָר. אויך: צעקאָכט, שטאַרק אויפֿגע־רעגט. א׳ע אָפּאָנענטן. „שפּילט די לעצטע פֿאַ־זע, די א׳ע, קיינמאָל קיין...ראָלע ניט אין... לעבן פֿון פֿאָלק״, זשיט IV, נ״י 1912. ־ער־הייט — אַדוו. אַרויסגיין פֿון שטוב א׳ און אַן א מאַנטל. ־קייט.

איבערגעהעכערט — אַדי, פּאַר איבערהע־כערן →. געהעכערטע און א׳ע פֿרעזין. א׳ער באַאַמטער. „וויפֿל מענטשן זענען...קראַנק גע־ווָארן פֿון דעם אין דירה־געלט״, א. מאַרגע־שטערן, ענגל הזהב, וואַרשע 1898. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעוואונען — אַדי, פּאַר איבערגעוי־נען →. נייַע א׳ע אַנהענגערס. דאָס א׳ע געלט.

איבערגעוואָי — דער, ־ען. דאָס איבערער־פֿן זיך (פֿון חיות) דורך וואַסער. דער א׳ פֿון שאָקאָלד.

איבערגעוואַכט — אַדי, פּאַר איבערוואַכן →. אַן א׳ע נאַכט. א׳ע קינדער. א׳ע פּאַזיציע. „דער פֿאַרלוסט פֿון דער...אַנטויקלונג בײַם יר־גטלעכן...א׳ פֿון עלטערן אַדער דערציִער״, פֿענז, פּאַריז 1950, № 9-10. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעוואַ׳לד — אַדוו. → איבערגוואַלד. „מיר געפֿעלט דער שידוך ניט... — דאָס שלמה שטיל, ווי א׳ ארויסגערעדט״, ש. וואַלצאַנצק, דער קאייזאַנער עלוי, ווילנע 1913. „ער וועט פֿון אַרט ניט אָפּטרעטן, ביז די ישועה וועט ניט קומען א״, י. א. לייזערוויטש, דער זינ־דיקער, פּעטראָגראַד 1919.

איבערגעוואַלדיק — → איבערגוואַלדיק. „די פּליטים וואָס זענען אַנטרונען געוואָרן פֿון אַן שמד״, זק איבז, שד IV. **איבערגעוואַלדיקן** — → איבערגוואַלדיקן.

איבערגעוואָקסן — אַדי, פּאַר איבערוואַקסן →. פּפּ: ~געוואָקסן. ספּעצ 1. וואָס איז אַרויס פֿון יינגלשן אַדער מיידלשן עלטער. „זי האָט שוין געהייסן אַן א׳ מיידל, וואָס פּאַסט שוין ניט צו לערנען בײַ אַ לערער״, ספ, יידישער קאָלאָניסט. „די א׳ענע מיידן ברינגן מיט אויסגעצוואַגענע קעפּ...וואָרפֿן אין פּנים פֿון די יונגען די צעפּ״, בערעש וויינשטיין, איק, ר״ה תשכ״א. 2. וואָס איז נאָך אַלץ אַ ניט־חתונה־געהאַטע(ר), הגם עס איז שוין געווען פּאַסיק חתונה צו האָבן. „אַן א׳ענע מויד איז ווי אַ פֿאַראַריקער לוח״, שוו. „האָט ער אַ טאָכטער...שוין אַפֿילו אַ ביסל אַן א׳ענע״, שע, מנחם־מענדל.

3. איבעריק לאַנג געוואָקסן. א׳ענע קאַרטאָ־פֿל. א׳ענער סטיבון = (רעטער) אויך: אומ־געלומפּערטער מענטש. „אָבער פֿאַרפֿוילטע, א׳ע־נע נשמות״, פּרץ, געדאָנקען און אידיישן. 4. וואָס איז צו הויך. פּיג. וואָס האָט שוין אַריבערגעשטיגט. עפּעס אַ הויכער דראָגג, אַן א׳ענער. „מענדעלע־געשטאַלט איז איבערגעוואָקסן און האָט אַריבערגעוואויגן אַבראַמאָוויטשן״, ב. ריוקין, אונדזערע פּראָפֿאיקער. „א׳ענע־מענטשן וואָס האָבן שוין אַלצדינג איבערגע־לעבט און איבערגעטראַכט״, קאָר ו. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעוואַרעמט — אַדי, פּאַר איבערוואַ־רעמען →. א׳ע וועטערע. א׳ער מאָטאָר. „זענען זיינע שורות איבערגעשטאַנען און זויערלעך ווי אַן א׳ מאכל — אויפֿן פֿערטן טאָג״, יג, טמז, 1965 ו 22. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „הונדערטער קאָרס זענען קאַליע געוואָרן פֿון א״, פֿאָר, 1962 VI 20.

איבערגעוואָרפֿן — אַדי, פּאַר איבערוואַר־פֿן →. א׳ענע זאַכן. א׳ענע בעפּעכעס. אַן א׳ענע העגמבריק. „מיט אַן אַלטער הילצערנער ביקס, א׳ איבער די פֿלייצעס״, ספּ, סודות. „אַן אוקרײַ־ניש העמד, א׳ איבער די הויזן, מיט אויסגע־נייטע קרייצלעך אַרום האַלדז״, י. קייטעלמאַן, איק, פּסח תשכ״ג. אַן א׳ענער קיין סיבירי. *אַן א׳ענער (פּאַרשוין) = וואָס וואַרפֿט זיך מיט געלט. *ניט קיין א׳ענער = ניט קיין קלו־גער, אַזוי ווי ניט קיין דערבאַקענער (וולאַצלאַ־וועק און אומג׳). א׳ענע לאָקשן — בריידע לאָקשן, וואָס מע לייגט עפּעס אַרײַן צווישן זיי, געווינגלעך קעז. לאָקשן, א׳ענע מיט אײַ־נעמאַכטס. א׳ענע שטעך — אײַליקע, ניט־גענוג אָקוראַטנע. א׳ענע גראַ־מען — וואָס קומען ניט כסדר, למשל לויט דער סיסטעם א־ב־א־ב. אַן א׳ענער פּזר — זייער לאַנג צעצויגענער. „מאַכט אַזוי אַטאָ דער דימשאָץ בלשון דימטשעריש און ציט דאָס אויס אַ קול, פֿונקט ווי מע מאַכט אַן א׳ענעם פּזר״, דער לאַזדזער סוחר, באַרדיטשעוו 1910. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעוואַשן — אַדי, פּאַר איבערוואַשן →. אַן א׳ העמד. א׳ענע כלים. *א׳ענע גרעט = איבערדערציילטע רכילות. א׳ענע קינדער — גוט געהאָדעוועטע, וואָס זענען אויס געזונט. „אַ קליניקייט, אַזעלכע א׳ענע קינדערלעך, אַ גאַנצע כאַלאַסטער״, שע, פֿונעם יאַריד II. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעוויאַנדזלט — אַדי, פּאַר איבער־וויאַנדזלען →. א׳ע הערינג. ־ערהייט — אַדוו.

אי׳בערגעוויזן — אַדי, פּאַר איבערווײַזן →. א׳ענע פֿאַסאָנען. א׳ענע בילדער. ~געווי׳זן = דערווײַזן. דסשמ. נר. „אַ שלעכטער מענטש ...דורך עדות א׳ — טאָר ער זיך נישט אויף דער קעמפּע מער געפֿינען״, ראָבינזאָהן II, וילנע 1880. ~(גע)ווי׳זן = איבערעשיקט. דסשמ. נר. דאָס א׳ענע געלט.

איבערגעוויטיקט — אַדי, פּאַר איבערוויי־טיקן →. א׳ע יאָרן. א׳ער אויפֿטו. „דער הונ־גער נאָך מענטש, נאָך אַן יידן״, אפֿא, חיטש שטאָפּ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעווויילט — אַדי, פּאַר איבערווייל־טיקן →. א׳ער גבאי. א׳ער פּרעזידענט. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעוויין — דער, ־ען. געדויערדיק(ער) געווייַן (פֿון אַ צאָל, אין פֿאַרשידענע ערטער). פֿון אַלע וויינקעלער דערטראָגט זיך אַן א׳.

איבערגעווויינלעך — אַדי. מער, אַנדערש ווי געווייַנלעך, אויסערגעווייַנלעך. א׳ע כשרונות. „איז אַ קצב געווען, דערצו נאָך א׳ דיק און אומגעלערנט״, יונה טרובניק איבז, אסתר המל־כה, באַקומענדיק אַזאַ א׳ע מאַכט און דאָס רעכט אויפֿצוטראָגן זיך...די־רעקט...אָפּילו מיט דעם קיסר אַליין...״, בונד, סטעפּאַן כאַלטורין, לאָנדאָן 1902. ־קייט.

איבערגעוויסט — אַדי, פּאַר איבערווײַסן →. א׳ע שטובן. לכבוד פּסח א׳ע פֿאַנען. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעוויקט — אַדי, פּאַר איבערווייקן ←. א׳ פֿלייש. אַן א׳ ערינג. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעווייכט — דאָס, ־ן. דאָס וואָס וועגט איבער. איבערוואָג. עודף בײַם וועגן. פֿאַרקויפֿן מיט אַן א׳, איבער דער וואָג. אַ מאַנשאַפֿט מיט אַ קאָנטיק א׳ איבער דער צווייטער. „מיט דעם וואָס ער זיך באַשטרעבט איין מצווה מער מקיים צו זײַן איז ער גורם צו באַווירקן דאָס א׳ צו...זכאי״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות II, סאַטמאַר תרפ״ה. „דער א׳ פֿון שטאַרקע אימפּעראַטיוון״, ק. כּצנלסון, היימיש, אייר תשי״ט. ־ק — אַדי. ־יקויט — „די א׳ פֿון מאַרקס׳ טעאָריע איבער פֿרודאָנס״, ר. ראָקאָער, נאַצי־אַנאַליזם און קולטור.

איבערגעווין — דער, ־ען, אַקט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערגעווינען. אַ גרויסער א׳. אויך: ־געווינס.

איבערגעווינען — טרוו. געווין איבער, ־גע־וואונען. 1. דזוו געווינען. א׳ די מלחמה. א׳ די שׂונאים. „אוי׳ אין אן פֿאַנג פֿון דיא שטרייט האבן די כּשׂדים איבר וואונען״ [אַרכ], יוסיפֿון, אַמשט 1743. „וועז דו זיי [= די יִידן] וועסט א׳ וועט מען זאָגן: דאָס איז קיין חידוש, עס זענען יהודים די ער איבערגעוואונען האָט. אָבער וועז זיי דיך א׳, אַזוי וועט מען זאָגן...״, ר׳ ראובן אַראַנאָוויטש, אלדד הדני, פּראָג 1863. „די ביידע האָבן זיך אַזוי לאַנג געשלאָגן, ביז דער יצר־טוב האָט איבערגעוואונען״, א. ב. רוף, דער שיפֿור..., וואַרשע 1871. 2. וויידער געווינען (נאָכדעם וויִ מע האָט געהאַט פֿאַר־לאָרן). א׳ צוריק דאָס פֿאַרשפּילטע געלט. 3. געווינען אַ סך, אַ צאָל מאָל. א׳ אַן אוצר מיט געלט. 4. אַריבערקריגן, אַריבערצינען עמע־צן צו זיך, צום אייגענעם צד. א׳ די אומפּאַר־טייאישע, די קעגנערס. לאַנגזאַם א׳ דעם אָפּא־נעטן. א׳ די גרויסע מערהייט פֿון פֿאָלק. „אויב מע קען אים ניט א׳, מוז מען אים אויסלירן״, ל. העגדין, פֿאַר, 1964 XII 19.

איבערגעוויקלט — אַדי, פּאַר איבערוויקלען ←. א׳ער שטרודל. א׳ע יריעות. א׳ע פֿעדעם. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעווירצט — אַדי, פּאַר איבערווירצן ←. א׳ע מאכלים. א׳ע עפּיזאָדן. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

איבערגעוויטשט — אַדי, פּאַר איבערוויטשן ←. א׳ע גלעזער, שויבן. א׳ע פּנימלעך. ־ערהייט — אַדוו. אָנטאָן די ברילן א׳.

איבערגעוועלטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ־געוועלטיקט. איבערשטאַרקן, גובֿר זײַן. בײַ־קומען, באַהערשן, מגצח זײַן. א׳ דעם שׂונא, די שוועריקייטן, די תּאוות, די לײַדנשאַפֿטן. „יוסף הצדיק האָט זײַן יצר־הרע איבערגעוועל־טיקט און האָט זיך אויף איר ניט אומגעזעגן״, חבוד יפֿה מהישועה, וואַרשע [1846?]. „די מאַטעריע האָט אים איבערגעוועלטיקט״, באַש, פֿאַר, 1961 II 10. „ראַנגלעניש ממעמקים אי־בערצוגעוועלטיקן דעם יאוש פֿון אַ געבראָכן לעבן״, חג, טמז, 1965 I 29. ־געוועלטיקט — אַדי. „מיט אַן א׳ן גרויל ער רוימט מיר אין אויער אַ סוד אַרײַן״, הל, בלאַט אויף אַן עפּלבוים.

איבערגעוועקט — אַדי, פּאַר איבערוועקן (זיך) ←. די א׳ע פּאַסאַזשירן אויף אַ וואָקזאַל. א׳ע קאָלאָניאַלע פֿעלקער. דאָס א׳ע געוויסן. ־קויט — „די א׳ פֿון אַ ראַסע וואָס איז געשלאָפֿן דורות־לאַנג״, פֿאַר, 1958 XI 14.

איבערגעזאָגט — אַדי, פּאַר איבערזאָגן ←. א׳ע חידושי־תורה. ־ערהייט — אַדוו. א׳ האָט עס קיין טעם ניט. ־קויט — „באַגיטע יִידישע מאַטיוון, אַפֿילו אין זייער א׳״, יג, טמז, 1961 I 8.

איבערגעזאָלצן — אַדי, פּאַר איבערזאַלצן ←. אויך: ־געזאָלצט. א׳ פֿלייש. א׳ענע וויצן. א׳ענע פּרײַזן. „אויפֿן הארצן איז וי אין פּסוק שטייט: חלבּ ודבש — אַנגענעזאָלצן און א״, פֿוהל. „די גאַנצע קאַמפּעדיע פֿון משוגענער פֿרום־קייט און גוטסקייט, פֿון א׳ענער ליבע צום פֿאָלק, פֿון פֿוילע קרעכצעלעך, זיפֿצעלעך״, ממוס, ווינטשפּ. „אויב דאָס בלוט איז נאָר שטאַרק א׳...״, דר׳ עמנואל פּאָט, טמז, 1961 VIII 13. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

איבערגעזאָגג — דער, ־ען. 1. פּאָעטישער איבערזרוף. א׳ פֿון פֿעלקער און תּקופֿות. 2. פּא־עטיש־קינסטלעריש איבערזעצונג. א׳ פֿון אַדי־סייע, קאָלעוואַלע. „אין אליהו בחורס א׳ פֿון איטאַליענישן עפּאָס״, יג, טמז, 1962 VI 24.

איבערגעזוימט — אַדי, פּאַר איבערזוימען ←. א׳ע לײַלעכער. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעזויפֿן — אַדי, פּאַר איבערזויפֿן ←. געווינגלעך: ־געזויפֿט. א׳ענע פֿאַרמשטשי־קעס. „ס׳איז ליגן...די א׳ענע בעטלערקע נאַרט אײַנדי״, מ. ריבקין, וועלישער בלוט־בלבול, ווילנע 1914.

איבערגעזונגען — אַדי, פּאַר איבערזינגען ←. א׳ע לידעלעך. אַן א׳ער פּרייז. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

איבערגעזונקט — אַדי, פּאַר איבערזונקן ←. מאַרק וווב. איבערגעפֿילט מיט זון. א׳ע צימערן. אַן א׳ער טאָג.

איבערגעזויט — אַדי, פּאַר איבערזייען ←. א׳ע פֿעלדער. א׳ער קאָרן. א׳ע קולטור.

איבערגעזויט — אַדי, פּאַר איבערזיצן ←. א׳ע לאָקשן. „די נאַכט פֿון שבת אַדער די נאַכט וואָס געהער צו מיטוואָך טאָר מען אין דער פֿינצטער ניט טרינקען וואַסער, אַפֿילו א׳, וואַרעם עס איז אַ סכנה״, דרך הישרים, [קע־ניגסבערג] 1857. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעזיערט — אַדי, פּאַר איבערזיערן ←. א׳ ברויט. א׳ע אוגערקעס. „א׳ער טשאַ־לנט פֿון אַלטע פּאַקנטערגעגרישע...מעשׂה־בוך לעך״, יג, איק, 17 IX 1965. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

איבערגעזיפּט — אַדי, פּאַר איבערזיסן ←. א׳ע גלאָז טיי. א׳ע קיכעלעך. א׳ע שבּחים, ריידן. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

איבערגעזיפֿט — אַדי, פּאַר איבערזיפֿן ←. א׳ מעל. אַן א׳ בוך לידער. „נעם איין טייל וואַפּנע און צוויי אַדער דרײַ טייל גוטן אַס [= אַש], א״, א׳ ביכל...״, שקלאָוו 1795. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט.

איבערגעזיצן — פּד. דזוו איבערגעזעסן.

איבערגעזעגט — אַדי, פּאַר איבערזעגן ←. א׳ע קלעצער. ־ערהייט — אַדוו. אַרײַנלייגן האָלץ אין אויוון א׳.

איבערגעזעגענען זיך — אוטוו. איצ, אימפּ נב; זיך ~געזעגענט. 1. נאָכאַמאָל זיך געזע־גענען פֿאַרן אויטקגייען, אויסקפֿאַרן. 2. זעגע־נען זיך מיט אַ צאָל. א׳ זיך מיט אַלע פֿרײַנד און באַקאַנטע.

איבערגעזעטיקט — אַדי, פּאַר איבערזעטיקן ←. ספּעצ 1. זייער זאָט, איבער דער מאָס. א׳ע גבֿירים. אָנגעזעטיקט און א׳, א׳ פֿון לע־בנס־תּענוגים. „דער גיבסט קאָן ניט וואוינען אין קיין ע׳ן גוף״; „מיר טיילן זיך גיכער מיטן שטיקל ברויט, ווען מיר לײַדן הונגער, ווי ווען מיר זענען א׳״, באַש, פֿאַר, 1962 VII 16. „צוגעפּאַסט פֿאַר דעם ערשטיש־ע׳ן פֿאַריז״, מ. גראָסמאַן, היימיש, אָדר תשי״ח. 2. פֿול מיט עפּעס איבער דער מאָס. א׳ מיט וויסן, מיט חקירות אס. „ער איז געווען אַזוי א׳ אַז ער האָט אַזש געבראַכן מיט קולטור״, צייט, טמז, 1962 X 19. „דאָס אַמעריקאַנער יידנטום האָט זיך קיינמאָל ניט אויסגעצייכנט מיט א׳ער יי־דישער גייסטקייט״, פֿאַר, 1965 IX 18.

3. וואָס צו דעם איז ניטא קיין שום באַגער, פֿאַרלאַנג. א׳ אין (מיט) כּבוד, אין (מיט) יאָרן. זײַן א׳ מיט עמעצן = ניט וועלן מער זײַן אין עמעצנס געזעלשאַפֿט. „הער אויף צו דער־ציילן דײַנע מעשׂיות. איך בין שוין א׳ פֿון זיי און א׳ מיט דיר״, רייד. 4. וואָס קען מער ניט זיך צעלאָזן אַדער אַרײַנטרעטן אין אַ כעמישער רעאַקציע. א׳ע צעלאָזונגען. „באַקומט זיך אַן א׳ע מישונג, און די זאַלצן קענען זיך מער ניט צעלאָזן״, ים, צווי רעפֿעראַטן, 1954. ־ערהייט — אַדוו. ־קויט — „פֿון א׳ האָט קיינער פֿון די בעסט ניט געקאָנט קוקן אויף די פֿול־אָנגעשטעלטע טישן״, אי. דרוקער, קלעד־מער, קיצעוו 1940.

איבערגעזענגט — אַדי, פּאַר איבערזענגען ←. „אין אַלץ אַבער צעפּאַלן אונטער זענע פֿיגער וויִ א׳ע שטרויִ״, אפּפּ, אונטערוועלט.

איבערגעזעסן — אַדי, פּאַר איבערזיצן ←. א׳ ברויט. א׳ענע אין תּפֿיסות. אַן א׳ מיידל = שוין אין די יאָרן, געזאָלט שוין האָבן חתונה געהאַט. „זײַן בתולה איז שוין אַ ביסל א״, קם, 1868, № 28. „אַז בײַ אייניגע איז שוין אַ מיידל אַ ביסל א׳, זאָל ער ניט קוקן אויף יחוס און ניט אויף אַ וואויללערנער״, יופֿאָל, 1882, № 47.

איבערגעזעסן — אַדי. פֿרגל איבערגעזען, פּאַר איבערזען ←. וואָס מע האָט איבערגע־קוקט, (אויף גיך) איבערגעלייענט, איבערקאָג־טראַלירט. א׳ע טשעמאָדאַנעס. א׳ע אויסשטע־לונג. א׳ע קאָרעקטור.

איבערגעזעצט — אַדי, פּאַר אי׳בערזעצן ←. אַן א׳ע דערציילונג. מיט אַן אַנדער שריפֿט א׳ בוך. א׳ע בייַמער. א׳ע געסט. „דיא [ביכער] מיר יוא האבן קומן אלי אויש אונזרם לשון

הקודש אוי זײַנען אָנו אויבל איבערגיזעצט", יוסף מאַרשן, שיני אַרטליכי גישיכטן, אַמשט תע"א [יובל XIII, 5-6]. „איז א"ע יידישקייט אַן אי־בערגעקערטער בוים, דהיינו...אַ בעזעם", צייט, טמז, 1962 VI 29. „מע טאָר ניט פֿאַרקויפֿן סחורה אויף באַרג מיט אַן ע'ן פרײַז", אמד איבז, בית אַבֿרהם, ווילנע 1865. „אַ טעאַטער־שטיק א' פֿון לשון־קודש אין דער יודעשער שפּראַך", קס, 1867, № 32 (מודעה). „א"ע און איבערפאָטיזירטע סטראָפֿן", א. אַלמי, פֿאַש, 1956 III 9. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעזעצעוודיק — אַדי. וואָס מע קען איבערזעצן פֿון איין לשון אויף אַן אַנדערן. „איז שלום־עליכם...אין לעצטן סך־הכל נישט א' פֿונקט ווי ייִדיש אַליין", צייט, טמז, 1958 I 31. ־יקויט.

איבערגעזשאָווערט — אַדי. פֿאַר איבער־זשאָוערן ← א' אײַזן. אַן א"ע אידי(ע). אַן א' פּנים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעחזרט — [...כאַזערט] אַדי. פֿאַר אי־בערחזרן ← א"ע ריי־יד. אַן א"ע לעקציע. א'ער וואָרצל, א'ער אינטעגראַל = וואָס טרעפֿט זיך נאָכאַמאָל אין דער זעלבֿיקער פֿאָרעם. ־ער־הייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעחכמחט — [...כאָכמעט] אַדי. פֿאַר איבערחכמהן (זיך) ← „אַן איבערגעשפּיצ־טער, אַן א'ער און דער נאָר שרײַט אַרויס פֿון אים", ריי־ד. „אונדזערע...קליינע א"ע סוחרים־לער, וואָס די קאָאָפּעראַטיוון באַוועגונג וואָרפֿט ...אַרויס פֿון שטעט און שטעטלעך", פּרץ, גע־דאַנקען און אידיישן. ־קייט.

איבערגעחלומט — [...כאָלעמט] אַדי. פֿאַר איבערחלומען ← א"ע גליקן. א"ע יאָרן. ־קייט.

איבערגעחלשט — [...כאָלעשט] אַדי. פֿאַר איבערחלשן ← האָבן אַן א' האָרץ = זײַן זייער הונגעריק, שטאַרק באַגערן נאָך עפּעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעחשבונט — [...כעזשבנט] אַדי. פֿאַר איבערחשבונען ← א"ע קאָנטעס, צאָלונגען. א"ע פֿאָליטישע מאַנעווערס. ־ערהייט — אַדוו. טאָן א', מיט אַ קאָלטן קאָפּ. ־קייט.

איבערגעטאָן — אַדי. פֿאַר איבערטאָן ← אויך: ~געטו(ע)ן, ~געטו(ע)ן. פֿאַר אַן ענדונג: ~געטאָנען. 1. וואָס איז אין אַנ־דערע קליידער. פֿאַרמאַסקירט, פֿאַרשטעלט. א"ע־נע אין שבתדיקע מלבושים, גייען זיי אין שול אַרײַן. „אָפּגעוואַשן, א', ניט פֿאַרפּוצט...אָבער איינפֿאַך־ריין...", ישׂראל אַרנשטיין, רעיונות ישׂראל, יאָס 1893. „גענויסע געטער באַטייליקן זיך אַפֿילו א'טוינע אין שלאַכטן", פֿאָר, 1964 XI 29. אַן א'ענער = געהיים־פֿאָליציסט. 2. וואָס מע האָט געטאָן. „א'ענע (~געטוענע) מעשׂים קען מען שוין ניט צוריקמאַכן", שוו. ־ערהייט — אַדוו. „אַן שהיות פֿאָרט ער א'טוענערהייט אַרויס קיין אויסלאַנד", מעשׂיות נוראים [פֿון ראַזימינער רבין], פּיעטריקאָוו תרע"ד. ־ענקייט.

איבערגעטאָקט — אַדי. פֿאַר איבערטאָקן ←.

א"ע שטעקעלער. א"ע פֿראַזעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטובֿלט — [...טויוולט] אַדי. פֿאַר איבערטובֿלען ←. א"ע כלים כשר לפּסח. אַן א'ער אין מקוה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטונקען — אַדי. פֿאַר איבערטונקען ←. פּפּ: ~געטונקט. הערינג, א"ע אין עסיק. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעטײַטשט — אַדי. פֿאַר איבערטײַטשן ←. א'ער פּסוק. א"ע חקירה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטיילט — אַדי. פֿאַר איבערטיילן ←. א' פּעלד. א"ע פֿאַרציעס. א"ע שותפֿות. „א גרויסע שטוב, א' אין דער העלפֿט מיט א ...פֿאַראַנג", פּרץ, 'משיחס צײַטן'. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטלייעט — אַדי. דזוו דוווו. איבער־געברענט. איבערגעפֿוילט. דרייזין.

איבערגעטלעט — אַדי. פֿאַר איבערטלען ←. א"ע קוילן, האַלעוועשקעס. א"ע האַפּענונג.

איבערגעטלעך — אַדי. וואָס איז נאָך מער, נאָך העכער, דערהויבענער ווי געטלעך. א'ער וואונדער. א"ע גוטסקייט. ־קייט — „ניט נאָר געטלעכקייט, נאָר א"י", חל, 1956.

איבערגעטראָגן — אַדי. פֿאַר איבערטראָגן ←. א"ע משאות. א"ע מלבושים. א"ע צרות. א"ע קראַנקייט. „אין א"ע־נעם זין, ווען אייניער האָט דעם אַנדערן אומגליקלעך געמאַכט ...אד"גל...זאָגט מען: ער האָט אים געשאָכטן", יע, וואונדער־אוצר.... ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעטראָטן — אַדי. פֿאַר איבערטרעטן ←. א"ע שוועלן. א"ע ווינטעריבן. א"ע געזעצן.

איבערגעטראַכט — אַדי. פֿאַר איבערטראַכטן ←. א"ע מיינונגען. א'ער באַשלוס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטרויען — טרוי. איצ. אימפּ נב; ~געטרויט. 1. דזוו געטרויען. „מע קען אים ניט א' פֿונדאַנען ביז אַהין", רייד. 2. גע־טרויען צו פֿיל, מער ווי מע האָט עקעקנט, בא־דאַרפֿט. א' עמעצן ווי אַ טאַטן און נאַכדעם זיך קראַצן. 3. געטרויען אַ צאָל, אין פֿאַרשיי־דענע פֿאַלן. א' אַלע אָנגעשטעלטע, די קונים אַט.

איבערגעטרויערט — אַדי. פֿאַר איבערטרויע־רן ← א"ע יאָרן. א"ע אומגליקן. ־ערהייט — אַדוו. זיצן א' ווי תשעה־באָב בײַ די קינות. ־קייט.

איבערגעטרוכלעט — אַדי. < ט(ר)וכלע. אי־בערגעפֿוילט, צעגעסן, צעפֿאַלן. „א פּיראַמידע פֿון ערד, בייגער און שמאַטעס פֿון א"ע קליי־דער", ש. ברשׂמאָן, דורך קריג און רעוואָלו־ציע, אַדעס 1931.

איבערגעטרונקען — אַדי. פֿאַר איבערטרינ־קען ←. א"ע הוליאַקעס. א"ע פֿעלדער. אַן א'ער פֿון תאוות. „דו [פֿעדער] זאָלסט גע־בענטשט זײַן, זאָלסט ניט זײַן א', זאָלסט ניט פֿלייצן פֿון זיך און זאָלסט ניט שפּריצן", ליאַנדאָר, נײַער בש, ווילנע 1844. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטריבן — אַדי. פֿאַר איבערטריבן ←. 1. וואָס מע האָט (וויידער) געטריבן פֿון איין אָרט אויף אַן אַנדערן. די א'ענע טשערע־דע בהמות. א'ענע עטאַפּניקעס. „אַ געליימטער, אַ צעקלײַטער, אַ צעבײַלטער...וי אַן א'ענער פֿערד", אמד, מאַטקע און הערשקע.

2. וואָס איז איבער דער מאָס, וואָס מע האָט מגזם געווען. גוזמאדיק, אומפּינקטלעך. וואָס איז צו פֿיל, צו שטאַרק, א'ענע רייד, שבחים, מעלות. א'ענע באַשיידט־קייט, צניעות, שעמעוודיקייט, איידלקייט, העפּ־לעכקייט. א'ענער מקח, פּרײַז. א'ענע פֿאַרדינסטן. „ס'איז גיכער ניט־דערטריבן וי א'", פֿוול [= ניטאָ אין דעם קיין גוזמא, אַדרבה — גיכער אַ פֿאַרמינערונג]. „האָבן...די היסטאָרי־שע אומשטענדן אַרײַנגעפֿלאָנצט אַזאָ א'ענע רע־ליגיעזע נייגונג", זשיט X, נ"י 1919. „האָט זיך אַרומגעטראָגן מיט אַן א'ענער פֿאַרשטעלונג וועגן די דוכאָבאָרן", גרינ, בלעטלעך פֿון א טאָגבוך. [איבערטרי'בן — דטשמ. נר.]

3. וואָס בײַם פּראָדוצירן דיסטילירט מען איבער, לאָזט מען דורך דורך אַן אַפּאַראַט. א'ענער סאַמאָהאָן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „שטעקט דערין ניט נאָר אַן א', נאָר מסתמא אויך אומפּאַסיקייט", מוו, יופֿא, 1939, 2.

איבערגעטרייבערט — אַדי. פֿאַר איבער־טרייבערן ← א'ער זאָדיק. אַן א'ער בײַם פֿאַרהער. אויך: איבערגעמישט, פֿאַרפֿראַוועט. „גירעלער א' מיט פֿערפֿעלער", שע, לפּבוד יום־טוב I. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטרייסט — אַדי. פֿאַר איבערטרייסטן ←. א"ע אבֿלים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטרייסלט — אַדי. פֿאַר איבערטרייס־לען ←. אַן א' פֿלעשל מעדיצין. א"ע פֿאַר־שוינען אין בויד. א"ע זאַכן אין די טשעמאָ־דאַנעס. א"ע וואַרניטשקעס — פֿאַרפֿרא־ווען, אָנגעפֿילט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעטריפֿעשעט — אַדי. < טריפּ־שען, אוקר. אויסגעדריבלט; צעקראַכן, צעפֿאַלן פֿון אַלטקייט. „ווען כ'האָב אויסגעוויקלט די מזוזה, איז זי זיך צעפֿאַלן אין די הענט. אַזוי א' איז זי געווען", רייד.

איבערגעטריקנט — אַדי. פֿאַר איבער־קענען ←. א' האַלץ, א' ברויט. אַן א"ע לעקציע. „מע דאַרף ניט נעמען גאַנץ אַלטע אָדער א"ע זאָמען", דאָס פּפֿלאַנצענלעבן, וואַרשע 1899. א"ע ליפּן. א'ער גאַרגל. „די צונג אין זײַן א' מויל הייבט אַן אונטערקנאַקן", בערג, בײַם דניעפּער I. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „עס שפּאַלט זיך אַ צוויבל פֿון א"י", סאוו, היימ־לאַנד, 1965, № 6.

איבערגעיאָגט — אַדי. פֿאַר איבעריאָגן ←. א"ע לויפֿערס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „שווער צו אַרבעטן מיט א"י", רייד.

איבערגעיובלט — [...יויוולט] אַדי. פֿאַר אי־בעריובלען ←. א"ע דאַטע. א'ער שרײַבער. ־קייט.

איבערגעיוירט — אדי, פּאַר איבערויורן ←. פּפּ: ~גע'איר'ט, לד. א'ער ווײַן, א' טײַג. „די מאַמע — בײַ דער מולטער, דער א'ער פֿון הייוון", הל, 'טאַטע־לעגענדע', אַן א'ע מויד = אַ פֿעטלײַביקע. אַן **איבער־געיוירענער** — (פֿרומע וועגן וועלטלעכע) ווער עס איז נתחמץ געוואָרן, אַן אויפֿגעקלערטער, אַן אַפּיקורס. „אין יעדער יונגער...טע־רעיע איז דאָ פֿיל אמת, אָבער אויך ניט וויניק איבערגעטריבענע, רויע, נאָר ניט איבערגעאיר־טע סבֿרות", זשיט VI, נ"י 1917. ~גע־יוירנקייט.

איבערגעיידישט — אדי, פּאַר איבעריידישן ←. אַן א'ער מנהג. *ניט קיין א'ער = אַנ־צוהערגעניש: אַ גרויסער נאַר.

איבערגעיעג — דער, ן. פֿאַרמעסט אין לויפֿן. „וער וועט געווינען בײַם צווייטן א'?", רייד.

איבערגעכשרט — [...קאָשערט] אדי, פּאַר איבערכשרן ←. א'ע כלים. א' פֿלייש. איר — א'ע טומאה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „די א' פֿון די נײַע בעלי־תשובֿה", רייד.

איבערגעכאַפּט — אדי, פּאַר איבערכאַפּן ←. א'ע פֿיש. אַן א'ער בריוו. א'ע ידיעה. אַן א' עסן. אַן א' דאָוונען. א'ע פּעטש. „די א'ע העפֿלעכקייט פֿונעם דאָקטער", א. ז, ג ודוי פֿון אַן אָקושערקע, וואַרשע 1909. „אונדז אַפּ־היטן פֿון א'ע, אויף קיין זאַך ניט באַגרינדעטע האָפֿענונגען", זשיט IV, נ"י 1912. „און מיר וי קינדישע, פֿאַרליבטע ריטער, וי דאָן־קיכאָט מיט א'ער מאַס...", הל, 'יידישע פּאָעטן'. „א לאַנגע פֿאַרסמאַדערטע קאַפּאָטע...", א' מיט אַ דין גאַרטעלע", זש, נח פּאָנדרע. *אַן א'ע פֿור — אַזאַ וואָס מע דינגט ניט אין פֿאַרויס, וואָס מע קריגט צופֿעליק מיטצופֿאָרן. „אַרויס־גיין אויפֿן מאַרק נאָכפֿרעגן זיך אויף אַן א'ער פֿור", שע, לכּבֿוד יום־טוב ו. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעלאַגלט — אדי, פּאַר איבערלאַגלען ←. א'ער וויין. „דער א'ער וויי און צער, צוזאַמען מיטן גלויבן אַז מע וועט פֿאָרט דער־לעבן אַ נקמה אין שׂונא", יג, סמב, 1964 IV 24.

איבערגעלאָדן — אדי, פּאַר איבערלאָדן ←. אַן א'ענער וואָגאָן. אַ פֿור, אַן א'ענע מיט משא. א' מיט חכמה. א' מיט אומרו. א' מיט לײַדנשאַפֿט, מיט סעקס. אַן א'ענע ביקס. „...האַ־בן געלערנט פֿלײַסיק און אָוועקגעפֿאָרן פֿון בערן אָנגעלאָדן און אָפֿילו א' מיט ווײַסן", מוק, מײַנע באַגעגענישן. *אַן א' ה א ר ץ = פֿול מיט שווערע איבערלעבונגען, מיט צער. „אַן א' האָרץ מוז זיך אויסלאָדן", שו. *אַן א'ענער = פֿול מיט אַלקאָהאָל, גאַנץ שיכור. „דער א'ענער (שיכור) יוועליר־העגדלער...שאָקלט מ־טן קאָפּ", ב. זילבערמאַן, אַהבת דוד ויהונתן, קעשענעוו 1885. *אויסשיכן וויי אַן א'ענער = אַרויספּלאַצן מיט טענות, גשרייען. ־ערהייט — אַדוו. „דער וואַגן רירט זיך ניט פֿון אָרט א'", רייד. ־קייט — „זײַן אומגליק איז א' מיט וויסן וויי אַ בער מיט כּוח", בערג, בײַם דניעפּער וו. „ניט געקוקט אויף א' מיט אַרבעט, געפֿינט מען צײַט", ימ, קוד, 1938.

איבערגעלאָדנט — דזוו דפֿוי. „א' מיט צו פֿיל עפֿעקטן", ב. שעפֿנער, פֿאַר, 1965 III 27.

איבערגעלאַדנ(ני)עווועט — אדי. < לאַדנינ־ווען. איבערגעלייגט, איבערגעשטעלט אין אַ גוטער אָרדענונג. לד.

איבערגעלאָזט, ~געלאָזן — אדי, פּאַר איבערלאָזן ←. א'ע שיריים. א'ע גיטער, נכסים. א'ער פֿאָסטן. א' טרינקגעלט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעלאָף — לד. מיו. דזוו איבערגעלויף. אויך: ~געלאָף, ווערר, אוקר. אַן א' צום שׂונא. „אַן א', וויסל מע האָט געזאָגט אַז עס ברענט", רייד. „מיט דעם כסדרדיקן א' פֿון...שטימונגען", ב. ריוזקין, גרונט־טענדענצן....

איבערגעלאָפֿן — אדי, פּאַר איבערלויפֿן ←. א'ענע מילך, יויך. א'ענע צום שׂונא. א'ענע צײַט. „פֿילט אַן דאָס האָרץ מיט אַ מאָדנע בענקעניש נאָך דעם א'ענעם זומער", שע, 'דער אתרוג'. „ער ציט יניקה...פֿון זײַן שרעקלעך אַנטוויקלטן אַפּעטיט...פֿון זײַן א'ענער זעלבסט־ליבע", א. שטיינמאַן, היימיש, אַפּריל־מײַ 1961. „זײַנע אויגן, א'ענע מיט שלאָף, בלאָנדזשען אַרום איבערן בית־מדרש", חג, צמח אטלאס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעלאָשן — אדי, פּאַר איבערלעשן ←. א'ענער קאַלך. א'ענע שרײַפֿה. א'ענע פֿאַרבן. א'ענע תאוה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעלויבט — אדי, פּאַר איבערלויבן ←. א'ער תּלמיד. א'ע שרײַבערס, אַקטיאָרן, מלוכה־לײַט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעלויף — דער, ן. פּפּ: ~געלאָף, ~געלאָף, ~געליף. אָנגעלויף, צונויפֿ־(גע)לויף, מהומה, בהלה, פֿאַניק. „אַזאַ א', אַזאַ ענגשאַפֿט אַז עס איז שוער אין נפֿשות גע־גאַנגען", ארז, קמ, 1868, № 49. „מע האָט מיך אין שול אַרײַן געפֿירט — וואָס פֿאַר אַן א'לייף איז דאָס געווען!", עט, סערקעלע. „אין אַלע גאַסן און אַלע הייף עס איז געווען אַן א'לייף", א. ב. רוף, דער שיכור..., וואַרשע 1871. „אַ קינד...איז אַרײַנגעפֿאַלן [אין אַ ברו־נעם], עס איז געוואָרן אַן א'. נאָר קיינער האָט ניט געוואָלט...דאָס קינד ראַטעווען", קמ, 1862, № 1.

איבערגעליגן — אדי, פּאַר איבערלײַגן ←. פּד. איבערגעלי'ען.

איבערגעליטן — אדי, פּאַר איבערלײַדן ←. א'ענע צרות. א'ענע יאָרן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעלייגט — אדי, פּאַר איבערליגן ←. א'ע זאַכן. אַן א' טיכל. אַן א'ער קאָמפּרעס. אַן א'ער מענטש = אַ באַטראַכטער, מיושבֿדי־קער. א'ע נ ע ט = בלויז פֿאַרצייכנט מיט גרוי־סע שטעך. „דער טעם וואָס מע גייט דעם טלית א' אויף די אַקסלען...כּדי עס זאָל אויס־קומען צוויי ציצית פֿון פֿאַרנט און צוויי פֿון אונטן", ספֿר מטעמים, לאָדז. „די מצות זײַנען שוין א' אין דרײַ פֿאַכן, אין אַ קלאָר האַנ־טעכל", דער יוד, פֿאַר־פּסח, וואַרשע 1881. „זי לאָזט אים רעדן און אַליין גייט זי אַרום מיט א'ע הענט אויפֿן האַרצן", שע, אין שטר־דעם. „די לאַנגע ברעמען ווערן אונטער דער א'ער הויט פֿון שטערן כּמעט פֿאַרלוירן", פּרץ, 'אַ כּעס פֿון אַ יידענע'. „האָט זי דאָרט געוויגט די קינדער אין אַ פּלאַכטע, אַנגעהאַנגען אַן אַן א'ן דראָנג", ווינ ו, 'אַ פּאַמניק'. „דער וויי־כער א'ער קאָלנער פֿונעם העמד אָפֿן", ש. לע־וין, פֿאַש, 1958 XI 1. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעליטערט — אדי, פּאַר איבערלע־טערן ←. א'ער ווײַן. מיט אַן א' געמיט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „אויף איר פּנים האָט זיך שוין אָנגעזעזן אַן א'", ווינ, 'אַ טאַטע מיט בנים'.

איבערגעליעגט — אדי, פּאַר איבערלייענען ←. א'ע ביכער. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעליכטיקט — אדי. < ליכטיק. נע־אָל. מאַטעט דינט.

איבערגעליגן — אדי, פּאַר איבערלעגן ←. א'ע ספֿרים. א'ע געדאַנקען.

איבערגעליצעווועט — אדי, ווערר. דזוו אי בערגעניצעווועט. איבערגענייט אויף דער אַנ־דערער זײַט. אַן א'ע מאַרינאַרקע.

איבערגעלעבט — אדי, פּאַר איבערלעבן ←. א'ע יאָרן. א'ע געשעענישן. א'ע צרות. די א'ע נאָכן גרויסן חורבן. „אַן א'ע זאַך, אַ שטיק פֿון דעם גייסטיקן עבֿר", זשיט IV, נ"י 1912. „טעאַטראַלע אויפֿשפּראַצונגען נאָך דעם גרויסן אין חורבן", יובל־זאַב לכּבוד דר' א. מוקדוני. „אַז ער פֿאַרעקשנט זיך און לעבט פֿאַרט, הייסט ער שוין אַן עולם־התּהוניק, אַן א'ער", ייל, פֿונעם יאָריד, אַדעס 1909. ־קייט — „וואָר־צלדיקע א'ן", לל, איק, 1962 II 2.

איבערגעלעגן — אדי, פּאַר איבערליגן ←. א'ענע שחורה. א'ענע עפּל. „די תּכריכים וועלן ווערן א'...איר פֿאַרשפּעטעט אײַך צו שטאַרבן", אמד, ווי־טצענן אונד שפּיטצען, ווילנע 1873. „אויפֿן זיידן...[פֿלעגט ער] אָנשרײַען מיט א'ענע לומדות", ייט, טאָג, 1960 XII 31.

איבערגעלעזן — אדי, פּאַר איבערלעזן ←. פֿסח, כּמו־אינטעליגענטיש. נר. אָנגעלייענט. „ער איז בײַ אונדז אַן א'ענער, ער האָט אַ גאַנצע פֿאָליצע מיט ביכער", רייד.

איבערגעלערנט — אדי, פּאַר איבערלערנען ←. די א'ע גמרא. ־ערהייט — אַדוו. ניט קענען אָפֿילו א'. ־קייט — „א' איז ניט געזונט", רייד.

איבערגעמאָגערט — אדי, פּאַר איבערמאָגערן (זיך) ←. אַן א' פּנימל. א'ע פֿון הונגער און שוועכער אַרבעט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעמאַטערט — אדי, פּאַר איבערמאַטע־רן ←. א'ע פֿון דחקות און שוועכער פּראַצע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „פֿון א' קען איך ניט אײַנדרימלען", חג, דער מאַמעס שב־תים.

איבערגעמאַכט — אדי, פּאַר איבערמאַכן ←. אַן א' שטיקל אַרבעט. „די מוטער באַגוגנט זיך מיט א'ע בגדים", די שכירות, לעמבערג 1896. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעמאָלדן — אַדי, פּאַר איבערמעלדן ← . א׳ענער פּאַס. אַן א׳ענער אין אַ נײַער דירה.

איבערגעמאָלט, ~געמאָלן — אַדי, פּאַר איבערמאָלן ← . 1. וואָס איז באַאַרבעט געוואָרן אין אַ מיל. א׳ע תּבואות. 2. וואָס איז אויסגענוצט, וויידער, אַנדערש געצייכנט, געפֿאַרבן. א׳ע וועגט. א׳ע בילדער. „אויסגעצופּטע און א׳ע ברעמען״, באַש, פּאַר, 1963 V 8. **ערהייט** — אַדוו. **מאַלנקויט**.

איבערגעמאָלקן — אַדי, פּאַר איבערמעלקן ← . א׳ענע קי.

איבערגעמאָסטן — אַדי, פּאַר איבערמעסטן ← . א׳ פֿעלד. א׳ענע קליידער. א׳ענע גרייסן. **ערהייט** — אַדוו. **קייט**.

איבערגעמוטשעט — אַדי, פּאַר איבערמוטשען (זיך) ← . א׳ע יאָרן. א׳ פֿון דער אַר־בעט. **ערהייט** — אַדוו.

איבערגעמויערט — אַדי, פּאַר איבערמויערן ← . א׳ע וואַנט. **ערהייט** — אַדוו. **קייט**.

איבערגעמיסטערט — אַדי, פּאַר איבער־מיסטערן ← . א׳ע שטיקלעך אַרבעט. **ער־הייט** — אַדוו. אַרויסוואַרפֿן א׳.

איבערגעמישט — אַדי, פּאַר איבערמישן ← . אַן א׳ בלאַט פֿון אַ בוך. מיט אַן א׳ן קאַפּע. „שערבלעך, קאַלאַ, אַש, א׳ מיט דער טינקטו־וואַניע פֿון די וועגט״, ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „וואָס מיסט איז בהמהשע צואה, מיט שטרוי א׳״, נ. אידזע, פֿון פֿעלד צום טיש, קיִעוו 1928. **ערהייט** — אַדוו. **קייט**.

איבערגעמלאָכהט — [...מעלאָכעט] אַדי. א׳ע מעבל. א׳ע חתימה. **ערהייט** — אַדוו. **קייט**.

איבערגעמעקט — אַדי, פּאַר איבערמעקן ← . א׳ער כּתב־יד. א׳ע אותיות. **ערהייט** — אַדוו. **קייט**.

איבערגענאַכטיקט — אַדי, פּאַר איבערנאַכ־טיקן ← . „איך קוק אינעם בלויז פֿון מײַן לעצטן פֿאַרטאָג מיט א׳ע אָפּענע אויגן״, הל, ׳אַ תּפֿילה׳.

איבערגענאַרט — אַדי, פּאַר איבערנאַרן ← . א׳ע קונים. א׳ע טויבן. די א׳ע אויף אונדזער זײַט. **ערהייט** — אַדוו. **קייט**.

איבערגענוג — אַדוו. בלי־ספֿק גענוג. מער וויפֿל מע באַדאַרף, וויפֿל מע וויל אש. „עס איז מיר שוין א׳, דערגאַנגען ביז אַהער״ [מיט אַן אָנווײַז אויפֿן האַלדז אַדער מויל]. „דער־וויל וועלן זײַן גוט מײַנע קליידלעך און וועש. איך האָב עס א״, ספּ, סודות. „עס קען שוין הײַנט זײַן אַלצדינג א׳ פֿאַר אַלע מענטשן״, ב. פֿײַגענבוים, די גאולה, נ״י 1893. „קיין נחת און...גליקן קען דאָס ייִדישע לעבן ניט גיבן, האַרצוווייטיק, מכות און יסורים א״, ממוס, קליאַטשע. „געטרונקען, געזשומעט שוין א׳, באַגלייט זשע מיך, חבֿר, צום קינוץער צוג״, ש. דרײַז, סאָוו׳ הײַמלאַנד, 1964 № 4.

איבערגענוגיק — אַדי. ← דפוו. וואָס איז מער פֿונעם געבּרויך, פֿאַרלאַנג. א׳ע פֿאַרדינסטן. **־יקויט**.

איבערגענושאַפֿט — דאָס (די), ־ן. אייגנ־שאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן (האָבן) איבערגע־נוג. „צו דיר, אַנגעזוי־פֿענע א׳ אויף אַלע גע־ביטן״, יג, טמז, 1958 IX 7.

איבערגענוי' — אַדי. זייער פֿינקטלעך, שטאַרק פֿרעציז. א׳ע אינפֿאָרמאַציעס. **־קויט**.

איבערגענומען — אַדי, פּאַר איבערנעמען (זיך) ← . א׳ע מתּנות, פֿעקלעך. א׳ער מקח. א׳ע פֿירונגען. קרובֿים, א׳ע פֿון דער אַלטער היים. אַ קליידל מיט א׳ע פֿאַלדן = דורכגע־זוינגן מיט אַ סטענגע, גומי אש. „איך צי דורך אַ מחיצה צווישן הייליק און ניט־הייליק, צווי־שן ײַדישע דינגס אייגענע און א׳ע בײַ אַנדערע פֿעלקער״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. אַן א׳ער = אויך: אַ שטאַלצער וואָס נעמט זיך מיט עפּעס אײַבער.

א׳ זײַן (וועלן) — 1. זײַן (ווערן) שטאַרק באַווירקט, דורכגעדרונגען מיט אַ שטאַרק געפֿיל. „ער איז געווען שטאַרק א׳, געשאַקלט מיטן קאָפּ און געפֿרעפּלט, ווי ער וואָלט גע־זאָגט אַ תּפֿילה״, חג, צמח אטלאס. „אַלע הער־צער זײַנען געווען א׳ מיט רחמנות״, באַש, פֿאַר, 1962 VIII 25. „ער איז געווען צעקאַכט און א׳ בײַ גאָר״, ברוך האַגער, ׳די סטרעליס־קער חסידים׳. 2. ווערן שטיף (פֿון פֿײַנישער אַרבעט). „מײַן מוסקל פֿון דער האַנט איז געוואָרן א׳ פֿון צו פֿיל שלעפּן די ביכער״, רייד.

־ערהייט — אַדוו. **־קויט** — „פֿון גרויס א׳ צוליב דעם ייִנגלס חריפֿות, האָט ער אים אַ קנײַפּ געטאָן אין בעקל״, ה. בערגנער, איק, פּסח תשכ״ג.

איבערגעניטשעווועט — אַדי. ← איבער־געניצעווועט. „וועלטן ווערן א׳ ביזן נאָגל״, חיים־יצחק בונין, חב״דיש, לאַדזש 1938.

איבערגעניי — דער, ־ען. 1. אַרבעט און רעזולטאַט פֿון איבערנייען (אַ צאָל). דער א׳ פֿון בעטציִג. א׳ פֿון אַלע מלבושים וואָס זײַ־נען ניט מער אין דער מאָדע. 2. אַרויסגעניי־טע באַפּוצונג.

איבערגענייט — אַדי, פּאַר איבערנייען ← . א׳ע מלבושים. „אײַנגעוויקלט אין אַ קאַפּאָטקע־לע, א׳ אויף דער ליגקער זײַט״, ממוס, ווינטשפֿ. „אַבער דערין איז ניט ער נעבעך שולדיק, נאָר די א׳ע קאַפּאָטקעלע זײַנע״, אר, ׳די נײַע לאָטע׳. **ערהייט** — אַדוו.

איבערגעניסן — אוטו & טרוו. געניס אי־בער, ~געניסן. געניסן נאָכאַמאָל, אַנדערש, אַ סך, פֿון פֿאַרשיידנס, אַ לעבן־לאַנג. (פֿון) אַלע פֿאַרגעניגנס. א׳ גוטס אַ לעבן־לאַנג.

איבערגעניצט — אַדי, פּאַר איבערניצן ← . א׳ע קליידער, מכשירים. א׳ע מעטאַפֿאָרן. **ער־הייט** — אַדוו.

איבערגעניצעווועט — אַדי, פּאַר איבערני־צעווען ← . א׳ע מלבושים. א׳ע פֿרײַנדשאַפֿט. א׳ע פּיעסע. „די גימטיקע קליידער פֿון די... לעזער זײַנען א׳ע און דערצו נאָך פֿול מיט לעכער״, ש., לעזער, דיכטער, קריטיקער ו. „זײַן ריכטיקער נאָמען איז גאָר אַשר־פֿײַשל, א׳ פֿון זײַן עלטערמומע אסתר־פֿעסיע ע״ה״, דער לאָנד חכם, נ״י 1894, № 4. „חלילה, מײַן הער, איך האַלט ניט פֿון פֿילאָסאָפֿן און אַוודאי ניט פֿון א׳ע וועלטער״, הל. „די סיימיסטן זײַ־נען א׳ע ס.־ס.״, פֿרײַנד, 1907. **ערהייט** — אַדוו.

איבערגענעצן — אוטו. גענעץ איבער, ~גע־גענעצט. גענעצן אַ סך, כסדר. „וואָס דער עולם האָט איבערגענעצט בעת דער לעקציע״, רייד.

איבערגעסדערט — [...סאַדערט, ...סיידערט] אַדי, פּאַר איבערסדרן ← . א׳ע סחורות. א׳ע קאַרטאָטעק. **־קויט**.

איבערגעסולפֿערט — אַדי, פּאַר ׳איבערסול־פֿערן׳. באַדעקט, פֿאַרצויגן מיט סולפֿער, שוועֿ־בל. פֿרגל איבערזילפֿערט.

איבערגעסטינעט — אַדי. סל. *Uk*: < стинати. איבערצײַטיק. א׳ע פֿירות.

איבערגעסמאַליעט — אַדי, פּאַר איבער־סמאַלײַן ← . אַן א׳ע הון. **ערהייט** — אַדוו.

איבערגעסמאַרגעט — אַדי. < סמאַרגען, סמאַרקען. וווּרי. פֿאַרפֿלעקט, אָפּגעטראָגן. אַנ־טאָן אַן א׳ע קאָפּאָטע.

איבערגעסמט — [...סאַמט] אַדי, פּאַר איבער־סמען ← . א׳ע מײַנונג. **־קויט** — א׳ מיט שׂגאה צו יידן.

איבערגעסמיל(י)עוועט — אַדי. אוקר. *Uk*: сміливо > . וואָס האָט אין זיך אַ סך מוט (דרייסטקייט, חוצפּה). א׳ע רייד קעגן דעם בעל־דעה. „ס׳איז אָבער גאָרניט אַרויס־געקומען חוץ עטלעכע א׳ע קרעכצן״, א. קאָהאַן, אינזשענער, קיִעוו 1932.

איבערגעעיפֿרשט — [...איפֿעשט] אַדי, פּאַר איבערעיפֿושן ← . א׳ע שמאָטעס. **ערהייט** — אַדוו. **קייט**.

איבערגעעלטערט — אַדי. וואָס איז צו אַלט. וואָס איז שוין אַלט אַ לענגערע צײַט. א׳ע שטאָפּן. א׳ע טוערס. א׳ער וויכּוח. „האָט ניט געווואָלט זען די קנייטשען און א׳ע גרינע אַדערן אויפֿן פּנים פֿון אָט דער דאָמע״, ס. שטריגלער. **־קויט**.

איבערגעענדערט — אַדי, פּאַר איבערענדע־רן ← . א׳ פּנים. א׳ע לעבנס־באַדינגונגען. **ערהייט** — אַדוו. **־קויט**.

איבערגעענטפֿערט — אַדי, פּאַר איבערענט־פֿערן ← . א׳ע ברירה, בקשות. א׳ע דעם רשע אין די הענט. באר משה פֿאַרטײַטשט ׳נתונים נתונים המה לו׳ (במדבר, ג, 9): „א׳ זײַנען זיי געבן צו אים״. „מײַנע קינדער [זענען] הײַנט א׳ אין די הענט פֿון זייערע פֿײַנט״, קמצא בר קמצא [לעמבערג]. „ארעמע שפּעלעך, א׳ע אין די הענט פֿון אַן אומברחמנותדיקן שוחט״, זשיט ו, נ״י 1912. „מיר זענען דעם אַשמדאי א״, סוצ, נעחיימשטאָט. **־קויט**.

איבערגעפאָטשט — אַדי, פּאַר איבערפּא־טשן ← . א׳ע צורה. א׳ער קונדעס. א׳ע פּילקע איבער דער נאָז. א׳ער אַקטיאָר = איר וועגן אפּלאָדיסמענטן. **ערהייט** — אַדוו.

איבערגעפֿאַליעט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿאַליען ← אַן א׳ער אויוון. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעפֿאַסט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿאַסן ← אַן א׳ער אָנצוג. א׳ער קאַן (בײַ קאַרטנשפּיל). ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעפֿאַקט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿאַקן ← א׳ע סחורה. א׳ער טשעמאַדאַן. א׳ער מאַגן. א׳ע דירות. אַ שול אַן א׳ע מיט מתפללים. „דער זאַל איז געווען כסדר א׳ און כסדר האָט געהערשט עפּעס אַ שפּאַנונג״, מוק, י. ל. פּרץ און דאָס יידישע טעאַטער. „די קאָנקורענץ פֿון די ארבעטער צווישן זיך און די א׳ע שער־און־נאָדל־אינדוסטריען״, זשיט IV, נ״י 1912. „געבראַכט...אין די א׳ע פֿאַרזיגלטע פֿראַכטוואַגענען״, ז. יעפֿרויקין, פֿאָר. 1964 IX 21. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — די א׳ פֿון די תּפֿיסות.

איבערגעפֿאָרט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿאָרן ← קינדער, א׳ צו צוויי אין אַ רייי. „אַ חתן אַן א׳ער מיט עטלעכע פּלות״, רייד. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעפֿאַרעט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿאַרן ← א׳ע באָד. א׳ע פֿערד. פֿאַרפֿוילטע, א׳ע עפּל. ליגן אַן א׳ער אויף דער אייבערשטער פֿאַל(קע) אין שוויצבאָד. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעפֿודערט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿודערן ← אַן א׳ אַ פּנימל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿוצט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿוצן ← א׳ע שטיוול. א׳ע רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפּטרט — [...פֿאַטערט] אַדי׳, פּאַר איבערפּטרן ← א׳ער פּסח. א׳ע צרות. א׳ער עקאָמען. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפּיניקט — אַדי׳, פּאַר איבערפּיניקן ← א׳ע אין די קעלערן פֿון אינקוויזיציע. „איך בעט רחמים פֿאַר דער שטאַרבנדיקער זעל פֿון אייער נאָכטיקער, א׳ער גיטאַרע״, הל, ׳אַלטמאַדיש׳. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿלאָגט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿלאָגן (זיך) ← א׳ע מלחמה־יאָרן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿלאַנטערט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿלאַנטערן ← א׳ע פֿעדעם. א׳ע חשבונות. א׳ע באַציאונגען. „...באַשטייט פֿון איבערגעפֿלאַנטענע, א׳ע שטאַמען און צווייגן״, ד. האַכבערג איבז, אָטאָ שמיידל, געווידמעט מאַסקווע 1920. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿלאַצט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿלאַצן ← א׳ע גלעזער. דאָס א׳ע געדולד. אַן א׳ האָרץ. ־ערהייט — אַדוו — קללה: זאָלסט שרייען א׳. ־קייט.

איבערגעפּסלט — [...פֿאַסלט] אַדי׳, פּאַר איבערפּסלען ← א׳ע שחיטה. א׳ע אורטיילן פֿון געריכט. ־קייט.

איבערגעפֿעקלט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿעקלען ← 1. דזוו איבערגעפּיקלט, ← איבערפּיקלען, א׳ פּלייש. 2. אַריבערגעפֿעקלט. א׳ע קאַנטראַבאַנדע. „א׳ע טרייפֿענע סחורה״, ממוס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿרַאַווען — אַדי׳, פּאַר איבערפֿרַאַוון ← א׳ע אַרבעטן. א׳ע סעודות. א׳ע אי־בער דער גרענעץ. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעפֿראָפּט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿראָפּן ← א׳ער זאַק. א׳ער זאָל. אַן א׳ער מיט תורה. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעפֿרוווט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿרוון ← א׳ע שמעלצונג. א׳ער פֿרייגד. ־קייט — א׳ פֿון כאַראַקטער.

איבערגעפֿרעגלט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿרעגלען ← א׳ע פֿיש. א׳ע קאַטלעטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿרעסט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿרעסן ← א׳ העמד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפּשטלט — [...פּשעטלט] אַדי׳, פּאַר איבערפּשטלען ← אַן א׳ער מדרש. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעפֿאַלן — אַדי׳, פּאַר איבערפֿאַלן ← אַן א׳ענע פֿאַזיציע. די פּלוצעם א׳ענע זעלנערס. סוב — דער א׳ענער, א׳ענע. 1. שוואַכער, קרענקלעכער, פֿאַרמאַרעטער. „אַזוי ווי קיין א׳ענער איז ער קיינמאָל ניט געווען, האָט מען אים געהאַט צוגענומען פֿאַר אַ סאָלדאַט״, ש. ווינגאַדע, פֿאָר. 27 XI 1959. 2. וועג עס איז גרייט אָפּצוטרעטן, צו וויכן פֿון אַ געשלעג. ניט קיין העלד, אָבער אויך ניט קיין א׳ענער. ־קייט.

איבערגעפֿאַרבט, ~געפֿאַרבן — אַדי׳, פּאַר איבערפֿאַרבן ← א׳ע וועגט. א׳ע האָר. א׳ער באַריכט. „דער ראָטהויז איז א׳פֿאַרבן אויף ווײַס״, ווי׳ספּע I, קאָוונע 1921. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿאָרן — אַדי׳, פּאַר איבערפֿאָרן ← א׳ענער וועג. א׳ענע סטאַנציע. אויך: אומסטאַ־ביל, צייטוויליק, פֿאַרגייוודיק. „ווי אַזוי האָב איך פּוגם געווען מײַן נשמה און האָב פֿאַר־ביטן אַ שטייגדיק וועלט אויף אַן א׳ענער וועלט״, איין נײַע שס־תּחינה, פֿיעטריקאָוו 1881. „בלײַב שטיין פֿאַר א׳ענע גלידער פֿון אַ לע־בעדיקן מענטשן־גוף״, ב. לאַפּין, פֿולער קרוג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿוילט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿוילן ← א׳ע פּירות. א׳ע לונגען. א׳ע פֿאַליטיש און עקאָנאָמישע סיסטעמס. „איין שיף פֿון די פֿיר שיפֿן איז שוין גאָר א׳ געווען דאָס האַלץ״, חיקל הורוויץ, צפֿנת פענח, באַרדיטשעוו 1817. „באַדעקט מיט עטלעכע פֿאַרשימלטע ברעטלער, מיט א׳ע שטרוי און ראָגאָזשעס״, ממוס, מסעות. „אונטערן דאַך, אויף אַן א׳ן שטרויזאַק, ליגט ...אַלפֿרעד״, הל, ׳דאָס ליד וועגן ממזר אַל־פֿרעד׳. „אין אַ שפּאַלט צווישן צוויי מויערן אַ יידענע מיט אַ קאָשיק א׳ע עפּעלעך״, דטש, ווילנע. „וועגן, באַשפּיגן מיט א׳ע געלבלעכע בלעטער״, פּמ, דור־אײַן דור־אוים. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿולט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿולן ← וואָס איז אינגאַנצן פֿול, ביז איבער די ברעגן. א׳ מיט ווײַן, מיט סם. א׳ער זאָל. א׳ע פּאַ־ליצעס. מיט סחורה. א׳ער מאָגן. א׳ע פּאַכן. אָפֿט מיט זיבן & וועלן, צוזו. זײַן א׳ מיט פֿרייד. א׳ וועלן מיט ווייטיק. „א׳ פּונקט ווי אַ כּוס מיט לײַד, האָט זי אויף גאָרער וויבט געטאָן צו וויסן״, פּמ, מלחמה. א׳ האָרץ = פֿול מיט אַ שטאַרק (איידל, ווייטיקדיק) גע־פֿיל. א׳ האָרץ מיט רחמנות. „אויפֿגענעמען די ביידע נאָבלקייטן אין אַן א׳ האָרץ״, פֿאָס, 1951 VI 8. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „א׳ פֿון השתּנה־פֿענכער״, מוו איבז, פֿרויד, אַרײַנפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז.

איבערגעפֿורעמט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿורע־מען ← א׳ע געשטאַלטן. א׳ע סטאַטוע. א׳ע ווערק. א׳ע שפּראַך. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿיילט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿיילן ← א׳ע פֿרעציזע מכשירים. א׳ע לידער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿיירט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿיירן ← א׳ער יום־טובֿ. א׳ע געדענקטעג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפּילט — אַדי׳, פּאַר איבערפּילן ← 1. דזוו איבערגעפּולט ← „טעכלעך א׳ע...פֿון שניי און פֿון רעגן״, ממוס, שלמה. „ענגע, א׳ע און ניט־געזונטע דירות״, בונד, וואָס ווילן די סאָציאַלדעמאָקראַטן?, זשענעוו 1900. „אונ־דזער דירה...א׳ מיט חבֿרים און חבֿרטעס, ווי אַ פּאַס מיט העריגן״, דטש, ווילנע. „אַבראַק וואָס פּאַלט פֿון א׳ן פֿערדס מויל אַרויס״, פּרץ, געדאַנקען און אידיין.

2. וואָס איז דורכגעמען מיט אַ געפּיל; וואָס איז דורכגעלעבט געווארן. א׳ע פֿריידן און פֿאַרדראָסן. „איך פֿיל אַז איך בין א׳ מיט פֿרייד״, פּרץ, פֿאָלקסט׳ געשיכטן. „פֿון טעאַטער קומט דעם חזנס מיידל אַ צעהיצטע...און מיט אַ פֿול א׳ האָרץ״, שע, בלאָנדזשענדע שטערן I. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „אַ דעקל וואָס דריקט אַרונטער די א׳״, ז. ווינפֿער, יידד קולטור.

איבערגעפֿינצטערט — אַדי׳, פּאַר איבער־פֿינצטערן ← א׳ע יאָרן. אַן א׳ לעבן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿירט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿירן ← א׳ע משאות. א׳ע פּראַדוקטן. א׳ער כאַראַקטער. „אַ צעבאַלעוועטע, אַן א׳ע, זוכט זי נאָר צו פּטרן געלט״, רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿלאַכטן — אַדי׳, פּאַר איבערפֿלאַכ־טן ← א׳ענע קערב, צעפּ, חלות. „א׳ענע, איבערגעפֿלאַנטערטע שטאַמען און צווייגן״, ד. האַכבערג איבז, אָטאָ שמיידל, געווידמעט מאַסקווע 1920. „די הויט באַשטייט פֿון...א׳ענע פֿיבערן״, ע. איזראָ, שיך און קאַלאָשן, קיעוו 1928. „אין עסצימער איז מיט גרינגע שיך־און־זאַקן, מיט א׳ענע העמד אויף דער אַרויסגעוקטער ברוסט, אַרײַנגעקומען...״, בערג, בײַם דניעפּער I. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿלאַנצט — אַדי׳, פּאַר איבערפֿלאַ־נצן ← א׳ער בוים. א׳ער אָרגאַן. א׳ע נירן.

א׳ע מנהגים. „דער אַמעריקאַנער מענטש, דער א׳ער מעבֿר לים איז נאָך נישט גריגנטלעך אויסגעקאָכט אין דעם...שמעלצטאָפּ", ב. רוז־מאָן, איק, ר״ה תשכ״ה. ־ערהייט — אַדוו. גוט וואַקסן א׳. ־קייט.

איבערגעפֿלאָסן — אַדי, פּאַר איבערפֿליסן ←. א׳ וואַסער, א׳ענע האָפֿענונגען. „שטאָלץ און האָפֿערדיקייט...פֿון אַן א׳ענער אינערעדע־נישׂ", מ. דלוזשנאָווסקי, פּאַר, 1965 X 10. ־קייט.

איבערגעפֿליגן — אַדי, פּאַר איבערפֿליגן ←. א׳ענע פֿייגל. א׳ענע יאָרן. א׳ענער מאַרשרוט. א׳ענער געדאַנק. סוב. אַן א׳ענער = אויך אַ צופֿעליק־געקומענער, אַזאַ וואָס בעפֿינט זיך דאָ צייטווײַליק. „וואו האָט מען דאָס געהערט? אַ נגיד וואָס האָט אויף זיך נישט אַן אומטיי־דערל [= פֿלעק, פּגם], זאָל פֿון העלער הויט אַ צוואה שרײַבן; ער איז טאַקע ווי אַ נאַד־שוויעטנע, אַן א׳ענער", געוואַרט וועלט, 1815? „ער האָט בעמיינט אַז עס איז עפּעס אַן א׳ענער, ווײַל ער האָט נאָך, זינט ער לעבט, ניט געזען אַ מענטש אין זעלכע קלייַדער", ראַבינזאָהן, אַלטער לעב ו, וואַרשע 1888. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿעלן — אוטו. איצ. אימפּ נב; ~גע־פֿעלן. 1. מער ניט געפֿעלן, אויפֿהערן צו גע־פֿעלן. „[יצחק] האָט אים געזאָגט אַז ער זאָל ניט נעמען קיין וויבֿ פֿון די טעכטער כּנען, דען זיי זענען א׳ אין די אויגן פֿון יצחק און רבֿקה", ספֿר הישר, תולדות, וואַרשע 1859. 2. געפֿעלן וועלן (וועגן אַ צאָל זאַכן). „ס׳וועלן א׳ דעם עולם אי די דעקאַראַצי׳עס, אי די טענץ, אי די מוזיק", רייד.

איבערגעפֿעלקערט — אַדי, פּאַר איבער־פֿעלקערן ←. א׳ע לענדער. ־קייט.

איבערגעפֿעלשט — אַדי, פּאַר איבערפֿעלשן ←. א׳ע פּאַפּירן. א׳ע באַווײַזן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿעסטיקט — אַדי, פּאַר איבערפֿעס־טיקן ←. א׳ער קופֿערט. א׳ע פּאַזיציעס. א׳ע פֿאַרטיידיקונג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿראָרן — אַדי, לד. פּאַר איבערפֿרי־ערן (לד, פּפּ פֿון ~פֿרירן ←). „צי וויל ער איז געווען א׳, אָבער דער גרויסער שׂרת־הלב האָט פֿון אים אָפּגענומען אַלע זינען קרעפֿטן", [אמדי?], יוסף דער יתום, ווילנע 1865. „די הענדלערקעס...מיט די א׳ענע עפּל", מ. ריבקין, דער וועלט־שטורעם בלוט־בלבול, ווילנע 1914. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿרוירן — אַדי, פּאַר איבערפֿרירן ←. פֿרגל דפֿוס. „זיי זענען שוין געקומען אין די געבערג אַרײַן, איז דאָרטן געווען אַזוינע קעלטן...זענען פֿיל פֿון די שפּאַניער ...א׳ געווארן אויף טויט", חיקל הורוויץ, צפֿנת פענח, בארדיטשעוו 1817. „גיין בעסער אין בודקע און לייגן זיך שלאָפֿן. איך בין שרעק־לעך א׳", שמעון וואַלצענאָק, די געהיימע האָכ־צײַט, וואַרשע 1884. „קומט אַרײַן, איר זינט אַן א׳ענער", שט, אין שטורעם. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿרומט — אַדי. < פֿרום. וואָס איז זייער פֿרום, איבער דער מאָס. וואָס איז פֿון פֿרײַקייט (אַפּיקורסות) אַריבער צו פֿרומ־קייט. „אַן א׳ער, רעדט ער איצט נאָר מיט גאָט און מיט זיך אַליין", רייד. ־קייט.

איבערגעפֿרישט — אַדי, פּאַר איבערפֿרישן ←. א׳ בריוו. א׳ע כּוחות. א׳ע זכרונות. א׳ע לעקציעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעפֿרעגט — אַדי, פּאַר איבערפֿרעגן ←. די א׳ע שאלה, קשיא. א׳ער אַדרעס. א׳ער עדות. ־ערהייט — אַדוו. „א׳ בלאַנדזשעט מען ניט", שוו. ־קייט.

איבערגעפֿרעגטס — דאָס. חדר־טערמין. סיסטעם פֿון פֿאַרטיטשן אויף ייִדיש אָלץ אַדער אַ טייל בײַם לערנען עבֿרי, ווען מע לייענט תּפֿילות פֿון סידור. „אירע עלטערן, פֿאַרמעגלעכע לײַט, האָבן זי געגעבן נאָך דעם אַלטן מנהג, אין חדר לערנען עבֿרי מיט א׳ און נאָכדעם חומש מיט אויסרעדן", ר. וויס־בערג, „יודישע וואוילקענדיקע פֿרויען" [יוד־פֿאָלקסביבליאָטעק ו, קיִעוו 1888].

איבערגעפֿרעסן — אַדי, פּאַר איבערפֿרעסן (זיך) ←. א׳ענע מאָרדע. א׳ענע פֿישן און פֿליישן. קליידער, א׳ענע פֿון מאָ(י)ל. א׳ מיט דערפֿאָלג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט — „האָט פֿון אונדז געדאַרפֿט אַרויסטרײַבן יע־נעם דיבוק פֿון א׳ און ווילדן לוקסוס", מ. שטריגלער.

איבערגעצאָלט — אַדי, פּאַר איבערצאָלן ←. א׳ געלט. א׳ע סומע. א׳ע שׂכירות. „וויפֿל דער קויפֿער זאָל ניט באָצאָלן, איז אַלץ א׳", צ. נ. גאָלאָמב, די בורזשואזיע, וואַרשע 1906. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעצאָמט — אַדי, פּאַר איבערצאָמען ←. פּפּ: ~געצאָמט, אוקר. ← איבערגע־צוימט. א׳ע חדרים. א׳ע גרענעץ. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעצוואָגן — אַדי, פּאַר איבערצוואָגן ←. א׳ענע קעפּלעך. אַן א׳ענע(ר) = אַן אויס־געמוסרטע(ר), אָנגעזידלטע(ר). ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעצוואונגען — אַדי, פּאַר איבער־צוינגען ←. א׳ע אַרבעט. עפּעס טאָן מיט א׳ע כּוחות. „זי איז נעבעך געווען אַן א׳ענער קרבן", רייד. א׳ע צו זאָגן אָמן אויף אַלץ וואָס דער האַר זאָגט און טוט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעצויגן — אַדי, פּאַר איבערצינען ←. א׳ בעטועש. אַן א׳ענע קאָנאָפּע. אַ הימל, א׳ מיט אַ שוואַרצער כּמאַרע. טפּעצ: 1. אַרי־בערגעקומען פֿון איין אָרט אין אַ צווייטן. א׳ענע פֿון דאָרף אין שטאָט. 2. צו פֿיל בעצויגן, געדרייט (און קאַליע געמאַכט). אַן א׳ענער זייגער. א׳ענע ספּרונזשינע. 3. פֿאַר־שטעלט, פֿאַרצויגן. „די קלעזמער בײַ דער סצע־נע, א׳ מיט אַ לײַלעך", שע, אַלט־נײַ כּתּרי־לעווקע. „פֿאַרשטויבטע פֿענצטער, א׳ מיט אײַ־זערנע גראָטעס", אָר, ׳מײַן מאַמע׳. 4. פֿאַר־בונדן, אײַנגעצויגן. אַ קאַפּאָטע, א׳ מיט אַ גאָרטל.

5. באַדעקט, פֿאַרדעקט, אַרומגעדעקט. א׳ מיט זילבער. „בה[אַ]לט אין ק[אַ]סטן, דיא איבר צוגן [אַרכ] זײַן מיט לעדער", סהמ, יחזקאל, כז, 24. „איין וואַגד פֿון האָלץ...איבר צאגין מיט הייט [= הויט, פֿעלן] פֿון וויל־די אוקסין", יוסיפֿון, אמשט 1743. „וען דאָס קינד ווערט געבוירן, זאָל מען עס תּיכף באָדן, וואָרן עס קומט אַרויס א׳ מיט שליים", מרפּא לעם, זשיטאָמיר 1874. „...אַ דיק־גראָבן ספֿר, טאָוולען פֿון ברעט־לעך, מיט לעדער א׳ענע", ממוס, אַ גרויע האָר׳, 6. דז פּ״ג. „די פֿעלדער, ...ניט לאַנג באַדעקט מיט טרויער־קליידער, זענען יעצט מיט גרינעם סאַמעט א׳", ישׂראל אַרנשטיין, רעזונות ישׂראל, יאַס 1893. „די אויגן טרויערריק, ווי מיט אַ שוואַרצן טול א׳", סט, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „תּמיד זענען אירע אויגן פֿאַר־טראַכט...מיט אַ שטילן טרויער זענען זיי א׳", שע, פֿון פסח ביז פסח. „רינשטאָקן ווי א׳ענע מיט תּכריכים", ייט, פּוילן ו. „א׳ מיט אַ בענדזענער הויט = ווען בײַ אַן איבערשרעק ווערט די הויט צערונצלט און זעט אויס ווי באַדעקט מיט קליינע פּרישטשיקלעך. „ווען ער דערזעט אַ גנב, בפֿרט בײַנאַכט...ווערט ער א׳ ווי מיט אַ בענדזענער הויט", פּרץ, בעדאָנ־קען און אידיישע. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעצוימט — אַדי, פּאַר איבערצוימען ←. פֿרגל איבערגעצאָמט. אַן א׳ פֿעלד. „די דירה איז באַשטאָנען פֿון איין גרויסער שטוב, א׳ אין מיטן מיט אַ פֿאַרהאָנג", ה. בערגנער, איק, פּסח תשכ״ג. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעצונדן — אַדי, פּאַר איבערצינדן ←. א׳ פּײַער. א׳ענע ליכט.

איבערגעצופּט — אַדי, פּאַר איבערצופן ←. א׳ע פֿעדערן. א׳ע ברעמען. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעצוקערט — אַדי, פּאַר איבערצוקערן ←. א׳ער טיי. א׳ אײַנגעמאַכטס. א׳ע ריידע־לעך. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעצייגט — אַדי, פּאַר א׳־בערצײַגן ←. א׳ע אָנהענגערס. „איך בין א׳ אַז אין גרעסטן טייל פֿאַלן קען מען סוף־כּל־סוף בעפֿינען אַן אויסוועג", ימ איבז, יונגל און מיידל, ריגע 1929. ־ערהייט — אַדוו. אָוועק־גיין א׳. ־קייט — „מע רעדט וועגן דעם מיט אַזאַ טיפֿער א׳", לל, יובֿ XXXIII.

איבערגעצײַטיקט — אַדי, פּאַר איבערצײַ־טיקן ←. אַן א׳ע בתולה. אַן א׳ער גענדאַנק. „דער א׳ער קערפֿער האָט זיך געשוימט און געשטורעמט", ש. אינבאָן. „פֿון סטעפּ האָט בעציגן אַ וויגטל וואָס האָט געשאָקלט די א׳ע פֿאַרגלטע גראָזן", סאוו, היימלאַנד, 1962, № 2.

איבערגעצײכנט — אַדי, פּאַר איבערצײכ־נען ←. א׳ע מאַפּע. א׳ער פּלאַן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעציילט — אַדי, פּאַר איבערצײַלן ←. א׳ געלט. א׳ע אייער. אַן א׳ער ביסן. אַרײַנ־צימבלען ניט קיין א׳ע שמיץ. „אין א׳ געלט איז ניטאָ קיין מזל־ברכה", פֿגל. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעצירט — אדי, פאר איבערצירן ←. א'ער זאל. א'ע היטעלעך. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעצלמט — [...ציילעמט] אדי, פאר איבערצלמען ←. א'ע גויים. „ווען דאס שנויצל ווערט באשטויבט מיטן בלומענשטויב פון אן אנדער בלום, בײ דער א'ער באשטויבונג, אנט־וויקלען זיך אין בלום א סך געזונטע זוימען", ז. האכבערג איבז, שמיל, געוויקסן, מאסקוע 1920. ־קייט.

איבערגעצענטלט — אדי, פאר איבערצענט־לען ←. א'ע ברוכצאל. ־קייט — אן א' מיט דער פינקטלעכקייט בײ 0.001.

איבערגעצערט — אדי, פאר איבערצערן (זיך) ←. אפגעצערטע און א'ע פריזיוניקעס. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעצערטלט — אדי, פאר איבערצערט־לען ←. א'ע קינדער. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקאָווט — אדי, פאר איבערקא־וון ←. א'ע שוועדן. א'ע פאדקעווט. א'ע פערד. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקאָכט — אדי, פאר איבערקאָכן ←. א'ע יויך. שפּײַז, א' אין מאגן. „שזהו הדמיון בישול בשר הגשמי, שבגמר בישולו נעשה רק וראוי לאכול (בל"א [= בלשון אשכנז] עס איז גוט א')", קונטרס ההתפעלות מרב... מו"ה דוד בער בן...מו"ה שניאור זלמן זצ"ל...", [קעניגסבערג? 1831], יט/ב. „מע דארף [די פלעקער] גוט פארשפּײַצן...גוט אויסשמירן מיט א'ע דזעגעכץ", מ. וועלטער, וו' מען פלאנצט א טאָד, ווילנע 1900. „די הויפּטזאכן וועלכע פארדארבן דעם מאגן זענען: ניט־פרישע...פּיש, קאלט וואסער, ניט קיין א'ס...", דר' כימיקער א. דאנין, דער וועג־וויזער פון געזונט, וואר־שע 1905. „יונג בלוט, טראפּיש א'", קאר III. ־ערהייט — אדוו. „דער מאגן איז שוואך, ברעכט ער אפילו די מילך אויס ניט א'", מלכּה בערלאנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836. ־קייט.

איבערגעקאָכטס — דאס, ־ן. פד. דאס וואס ווערט איבערגעקאָכט. רעזולטאט פון אי־בערקאָכן.

איבערגעקאַליייעט — אדי. ל2. אויך: ~גע־קאַליייעט. קומט מיט זײַן & ווערן. סל. זײַן אינגאנצן דורכגעפרוירן, מיט פאר־שטיפטע הענט און פיס. ארײַנקומען א'ע פון פראסט.

איבערגעקאַלכט — אדי, פאר איבערקאַלכן ←. צימערן, א'ע לכּבוד יום־טוב. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקאָמט — אדי, פאר איבערקאָמען ←. פפ: ~גע־קעמט. א'ע פריזור, טשופּרינג. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקאָרמעט — אדי, פאר איבערקאָר־מען ←. א'ע בהמות, געגנד. „אײַער זונעלע איז א', אויב ער וועגט שוין...", פּגש, ווילנע 1931, № 16. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקוואָלט — אדי, פאר איבערקוואָלן ←. א'ע וואסערן. א'ע תורה. „קיינמאל...איז די וועלט ניט געווען אזוי אנגעקוואלט און א' מיט מוזיק וויי אונדזער דור", דער לעבעדיקער, פּאש, 1952 I 18. ־קייט.

איבערגעקווועטשט — אדי, פאר איבערקוע־טשן ←. א'ע וויסמפערלעך. צונויפגעקוועטשטע און א'ע פארשוינען אין בויד. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקווועלט — אדי, פאר איבערקוועלן ←. א'ע און איבערגעמוטשעט.

איבערגעקוילעט — אדי, פאר איבערקוילן ←. א'ע הינער. די א'ע בשעתן פאגראם. ־ערהייט — אדוו. זיך צאפלען אויפן זאמד א'.

איבערגעקויפט — אדי, פאר איבערקויפן ←. א'ע סחורות. א'ע באאמטע. „די עדות... זענען א'ע...מײַן לעבן צו רויבן", ...אבשילדע־רונג פאן קעניג אחאב...איזבל, וואַרשע 1862. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקויקלט — אדי, פאר איבערקויקלען (זיך) ←. פפ: ~געקוויקלט. א'ע פעטלען. א'ע אויף לינקס (רעכטס). קללה: א' זאלסטו ווערן = זאלסט קומען צו גלגול עצמות, זאלסט שטארבן. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקוילעט — אדי, פאר איבערקוילען (זיך) ←. אן א'ער פון לינקס אויף רעכטס. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקומען — אדי, פאר איבערקומען ←. א'ער עקזאמען. „א'ע צרות איז גוט צו דער־ציילן", שוו. „נאר אַ וויכקייט האט פון זיי ארויסגעקוקט, פונקט וי נאך אן א'ער קרענק", וועס VI, 'וי דער גורל פירט'. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקוקט — אדי, פאר איבערקוקן ←. א'ע דאקומענטן, קאמפּאזיציעס. א'ע חולאים. א'ע תפילין. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקויט — אדי, פאר איבערקויען ←. א'ע שפּײַז. א'ע רייד. „א'ע איז ניט געשמאק (האט קיין טעם ניט)", שוו. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקויקלט — אדי, פאר איבערקויקלען ←. דוה איבערגעקויקלט. די אפּטערע פארעם. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקילט — אדי, פאר איבערקילן ←. א'ע זופ. א'ע צימערן. א'ע באציאונגען. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקלאָגט — אדי, פאר איבערקלאָגן ←. א'ער חורבן. א'ער אורטייל. ־קייט.

איבערגעקלאָנג — דער, ־ען. 1. געקלאנג, קלינגערײ וואס רופט זיך איבער (פון ווײַט). אן ווײַטער א'. 2. המשך, איבעררוף, איבער־חזרונג פון אידייען אא. דער א' פון דורות און תקופות.

איבערגעקלאַפּט — אדי, פאר איבערקלאַפּן ←. א'ע פאדקעווט. א'ע שילד. א'ע זאגענגן. א'ע פילקע. *אן א'ע (אפּגעשלאגענע) הושענה = עפּעס וואס האט לחלוטין פארלאָרן דעם ווערט, וואס איז אינגאנצן אויסגענוצט. „לאז אים צו רו, ער איז אן א'ע הושענה". ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקלוגן — אדי, פאר איבערקלינ־גען ←. א'ע טענער. א'ע אלטע לידער. א'ער שם.

איבערגעקליבן — אדי, פאר איבערקלײַב־ן ←. א'ענער גבאי, פארזיצער. א'ענע ארבעט. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקליג(ל)ט — אדי, פאר איבערקלי־גן, איבערקליגלען ←. א'ער קאנקורענט. אן א'ע המצאה. „איבערגעקליגלטע קליינשטעטל־דיקע מאנדרישעס פלעגן פרעגן קליינע חומש־ינגלעך: וואס איז 'ויקרא' געווען, אַ ייִד צי אַ גוי?", י. יאנאסאוויטש, היימיש, שבט־אדר תשכ"א. ־ערהייט — אדוו. ־קייט — „אונטער אט דעם תמוואזן 'ניט פארשטייך' איז פארבאהאלטן אַ סך...איבערגעקליגלטקייט", י. קאהן, פּאש, 7 XII 1951. „...אין דער אי־בערגעקליגטקייט פון אַ פלאָרענטינער סענ־ראַ", טמז, 8 IV 1965.

איבערגעקלוידט — אדי, פאר איבערקליידן ←. אן א'ער וויי צו אַ גרויסער שמחה. אַ מיידל, א' אין אַ ייִנגל. א'ע פורים־שפּילערס. „ווען ער וועט זיין א', זאל ער קומען צו די חתונה", אב. פשעמיסלאווער, די פערבאראנענע צדיקים, פיעטריקאוו 1911.

איבערגעקלעפּט — אדי, פאר איבערקלעפּן ←. א'ער פאקעט. א'ע פאפּירן. צעברעכענע אבער א'ע כלים. „די פענצטער זיינען דאָ ניט פארטונקלט און ניט א' מיט קיין פאפּירענע סטענגעס", מ. קאבריאנסקי, סאוו' היימלאנד, 1963, № 1. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעקלערט — אדי, פאר איבערקלערן ←. 1. א'ער באשלוס. 2. א'ער ווײַן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקנאָמן — אדי, פאר איבערקנעטן ←. א' טייג. „דער וועג, א' פון טויזנטער פיס, מאשינעס און וועגענער", ח. מעלאמוד, סאוו' היימלאנד, 1962, № 2. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקנאַקט — אדי, פאר איבערקנאַקן ←. א'ע ניס. א'ע פינגער. א'ע שבחים. „גאַטס א'ע ניסלעך" — שפאטיש וועגן נסים. ־ער־הייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקניישט — אדי, פאר איבערקניי־טשן ←. א' פאפּיר. אן א' קליידל. אן א' דאוונגען = וועג מע הייפערט איבער דעם גרעסטן טייל. אן א'ע מינע = אן אומצו־פרידענע. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעקניפּט, ~געקניפּן — אדי, פאר איבערקנײַפּן ←. א'ע, א'ענע בעקלעך. אן א'ע, א'ענע חלה.

איבערגעקנעלט — אדי, פאר איבערקנעלן ←. א'ע עברי, א'ע גמרא. די א'ע תורה. א'ע אידייען. ־ערהייט — אדוו. ניט קענען אפּי־לו א'. ־קייט.

איבערגעקנעפּלט — אדי, פאר איבערקנעפּ־לען ←. אן א'ער מאנטל. *אן א'ער = אזא וואס טראגט אויף זיך (צו פּיל) אויסצייכ־נונגען.

איבערגעקעמט — אדי, פּאַר איבערקעמען ← פּפּ: ~קאָמען. א"ע האָר. ~ערהייט — אדוו.

איבערגעקערט — אדי, פּאַר איבערקערן (זיך) ←. ספּעצ: 1. איבערגעדרייט פֿון אויבן אַראָפּ. אַן א'ער עמער. א"ע כּלים. „אין אַן א' פֿעסל קען מען קיין וואַסער ניט האַלטן", שוו. „די דראָבּנע זריעה...פֿאַרבראָגעוועט מען מיט אַן א'ער ברעג", מ. וועבּער, דער יודישער פֿעלד־ארבּייטער, וואַרשע 1891. „אויפֿן ברעג טיף, אונטער אַן א'ן שיפֿל אויפֿן זאַמד...", מ. ריב־קין, דער וועלטשער בלוט־בלבּול, ווילנע 1914. „אין איבערגעזעצטע יידישקייט אַן א'ער בוים, דהיינו...א בעזעם", ציטט, טמז, 29 VI 1962. •א'(ער) וואַרעטשעק(ל) = שפּאַסיק וועגן א יאַרמלקע מיט א שפּיץ, וואָס זעט אויס ווי א קאָנוס.

2. איבערגעדרייט פֿון דער רעכטער זײַט אויף דער לינקער. א"ע קאָפּאָטע. „א פּויער, מיט א פּעלץ א' מיט די האָר אַרויף", ישׂראל אַרנשטיין, חזון ישׂראל, יאָס 1886. •אַן א'ער פּעלץ = א) פֿאַלשער, פֿאַרעטער; ב) גע־שמדטער. „מיט אַן א'ן פּ' סטראָשעט מען אונדז ניט", צעד. 3. איבערגעדרייט די ריכ־טונג, פֿאַרקירעוועט אויף צוריק. דער נאָכגע־יאָגטער און א'ער [= צוריקגעקערטער] שליח. א פֿורל, א', פֿון מיטן וועג. 4. פֿאַרדרייט, צעדרייט, פֿאַרקרימט. א"ע רייד, ווערטער. א פּנים מיט משונה־א"ע אויגן. „זײַן רו זאָל צערינען וויִ טערן וואָס פֿאַלן אויף א"ע גע־זיכטער", הל, אין טרעבלינקע....

5. גרונט־אויס איבערגעביטן. קאָפּויערדיק, להיפוכדיק. וועלן אַן א'ער מענטש. „אַן א"ע וועלט: קאָפּויערע דינגס, פּריקרע מנהגים, מאָדעס...שטראָפֿן, אַלץ עפּעס אַזוינע משונהדיקע שרעקלעכע מעשׂים", ממוס, 'צוריק אהיימס'. „אויף אונדזער ערד...זײַנען אַלע יסודות נאָך א"ע", הל, אין טרעבלינקע.... •אַן א'ער = א) דזו א'ער פּעלץ; ב) פֿאַרוואַנדלט אין אַן אַנדער מין באַשעפֿענישׂ. „געפֿעקט האָט זיך נישט נאָר מין אוצר פֿון ווערטער, נאָר איך בין אינ־מיַן אויך אַלף־בּית [= אַלף־בּיט] — מיט פֿאַרביטענע או־תיות, לויט דער סיסטעם א"ת, ב"ש אאזוי (אַדער לויט אַן אַנדער סיסטעם). „האָט אים דער אורח געענטפֿערט...איך, בכּר גלש...דער טאַטע האָט יא פֿאַרשטאַנען...פֿאַרשטייסטו מיך...דאָס איז אונדזער א'ער אַלף־בית...איטלעכער הייסט בײַ זיי על־פּי אַלף־בית", שע, 'דער אורח'. א"ע קוואַרט — אַז מע קומט צוריק פֿון א לוויה און מע וואַשט די הענט, איידער מע גייט אַרײַן אין שטוב, לייגט מען אַוועק די קוואַרט אַן א"ע [א רמז אויפֿן פּסוק 'הפֿכת מספּדי למחול לי' (תהלים, ל, 12): מידת־הדין, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין א טויט פֿון א נאָענטן, זאָל פֿאַרקערט ווערן אין מידת־הר־חמים, און מע זאָל מער ניט ווײַסן פֿון קיין צערן. ~ערהייט — אדוו — „דער העלי־קאָפּטער האָט געקראַכט א"י", טמז, 4 IX 1965. ~קייט.

איבערגעקראָכן — אדי, פּאַר איבערקריכן ←. א'ענע וועגן, יאַשטשערקעס אא. קוים א'ענע אין א העכערן קלאַס. ~ערהייט — אדוו.

איבערגעקראַצט — אדי, פּאַר איבערקראַצן ←. א' פּנימל. א"ע וואונד. א"ע אויפֿשרי־פֿט. ~ערהייט — אדוו.

איבערגעקרייצ(יק)ט — אדי, פּאַר איבער־קרייצ(יק)ן ←. א"ע וועגן. א"ע מינים פּירות. א"ע היגט. „דו זעסט דאָך דעם בוים בײַ דעם צאָם מיט די א'יקטע ברעטער", הל, א בלאָט אויף אַן עפּלבוים. „א שאַרבן מיט צוויי א"ע ביינער", מ. לעוו, סאוו היימלאַנד, 1962, № 3.

איבערגעקרימט — אדי, פּאַר איבערקרימען ←. א"ע אָפּצאָסן. א"ע לינייעס. א"ע געגנ, שטיק־לער. „וואָס גיט עס אונדז? א ביסל איינזיצטיק אין לעבן־שטייגער", שג, יודי שרײַבער אין סאוו־פֿאַרבאַנד. ~ערהייט — אדוו. ~קייט.

איבערגעקריצט — אדי, פּאַר איבערקריצן ←. א"ע גראַמאָפֿאָן־פּלאַטן. א"ע מצבות. ~ערהייט — אדוו.

איבערגעקרענקט — אדי, פּאַר איבערקרענ־קען ←. א"ע פֿאַרדראָסן. די א"ע צײַטן. ~ערהייט — אדוו.

איבערגעראָטן — אדי, זייער געראָטן. גע־ניצט אָפֿט איר. אַן א'ענע פֿאַרשטעלונג. ~קייט.

איבערגעראָמט — אדי, פּאַר איבערראָמען ←. א"ע חדרים. א"ע בילדער. ~ערהייט — אדוו.

איבערגעראָפּעט — אדי, פּאַר איבערראָפּען ←. 1. וואָס איז פֿול מיט ראָפּע, אייטער. אַן א'ע וואונד. 2. איבערגעזאַלצן. א"ע יויך. א"ע קאַשע.

איבערגעראַשט — אדי, פּאַר אי־בערראַשן ←. געניצט צו פֿאַרבייטן איבערראַשט (←). אַן א'ער פֿון דער אומגעריכטער בשׂורה. ~קייט — „דערנאָך דערפֿיל איך קילקייט אויפֿן לײַב...פֿון דערשרעקן זיך, פֿון א"י, מ. גראָס־מאַן, היימיש, שבּט תשכ"ב.

איבערגערודערט — אדי, פּאַר איבעררודערן (זיך) ←. א"ע נאָך א שוועדן קלאָפּ. ~קייט.

איבערגערוישׁ — דער, ן. געוויש וואָס קומט גלײַכצײַטיק פֿון א צאָל ערטער. דער א' פֿון אַן אויפֿגעפּלאַקערטער קאַנאַנאַדע. אַן א' פֿון פּלאַטערנדיקע בלעטער.

איבערגערונדיקט — אדי, פּאַר איבעררונדי־קן ←. א"ע לינייעס. געבּן אין א"ע צאָלן, בלויז אין טויזנטער.

איבערגערונען — אדי, פּאַר איבערריגען ←. דאָס א"ע וואַסער. דאָס א"ע גליק. ~ערהייט — אדוו.

איבערגערוקט — אדי, פּאַר איבערוקן ←. א"ע שטולן. דער א'ער זייגער. א'ער טערמין. ~ערהייט — אדוו. ~קייט.

איבערגעריבן — אדי, פּאַר איבערריבן ←. א'ענע קערנער. א'ענע קאַרטאָפֿל. •אַן א'ענער = א דורכגעטריבענער, א כיטרער. ~ערהייט — אדוו. ~קייט.

איבערגעריטן — אדי, פּאַר איבערריטן ←. א'ענע פֿערד. א'ענע סטעפּעס.

איבערגעריכערט — אדי, פּאַר איבערריי־כערן ←. א' פֿלייש. אַן א'ע פּיפּקע. אַן א'ע ליולקע = אויך: ווער עס האָט א סך לעבנס־דערפֿאַרונג. ~ערהייט — אדוו. ~קייט.

איבערגעריניקט — אדי, פּאַר איבערריני־קן ←. א"ע קליידער, צימערן. א"ע נשמה. סאוו — א"ע פּאַרטיי־מיטגלידער. א' קעמערל. א"ע שטוב = אויך: וואָס מע האָט אַלץ פֿון דאָרטן אַרויסגענומען. א"ע קעשענע = אויך: א ליידיקע, אַן א גראָשן. א"ע קעשענעס, כאָטש מאָל אין זיי אַן, וואול. ~ערהייט — אדוו. ~קייט.

איבערגעריצט — אדי, פּאַר איבערריצן ←. א"ע הויט. א"ע וואונד. א'ער הונט. „מען־טשן...[מיט] אַן א'ן...נערוון־אַפּאַראַט", פּאַר, 1965 ו 10. ~ערהייט — אדוו. ~קייט — „די היסטעריישע א' פֿון יענער אַלטפֿרענ־קישער מאַראַל", היימיש, סיוון־תמוז, תשכ"א.

איבערגערימט — אדי, פּאַר איבערימען ←. א'ער רעדנער. א' ווערק. ~קייט.

איבערגעריסן — אדי, פּאַר איבערריסן ←. א'ענער שמועס. א'ענע שטיקער לימוּנס. א'ענע מעלאָדיע. א'ענע קאַדענץ אין מוזיק. די א'ענע טראַדיציע. א'ענע שפּיל. א'ענער קאָן. א' לעבן. א'ענע באַציאונגען. „איז דער קו־הפּבוד א' בײַ דעם שטריך פֿון חכמה, דאָן וועט ער למדן קאָפּשמערצן און בויכווייטיק", איבד ר' מ. א. גאַלינו, חכמת הידּ, וואַרשע 1882. „...דעם שטאַרקן שטראָם בלוט וואָס שפּריצט אַרויס פֿון אַן א'ענער אַרטעריע", ד. מאַרדווין, די לעהרע פֿון לעבּען, בערלין 1898. „דער אי־בעריקער עולם פֿון חתנס צד שוויגט...דער בדחן וועט שיער א' שרײַענדיק", ייל, פּוילי־שע יונגל, אַדעס 1895. ~ערהייט — אדוו. ~קייט — „א דערפֿרישונג און טריסטונג פֿון נישט־א' און המשך", יג, תּוך ו.

איבערגעריט — אדי, פּאַר איבערריטן ←. א"ע זאַכן. אַן א'ער פֿון שטאַרקע געפֿילן. •א"ע טייג — טייג וואָס האָלט אין אויפֿגיין און מע רירט עס (און עס פֿאַלט אײַן). ~ערהייט — אדוו. ~קייט.

איבערגעראַגירט — אדי, פּאַר איבערר־דאַגירן ←. א'ער מאַנוסקריפּט. ~ערהייט — אדוו. ~קייט.

אי׳בערגערעדט — אדי, פּאַר איבערריידן, ~רעדן ←. א"ע ווערטער. א"ע טעמע. אַן א'ער ניין־זאָגער וואָס ווערט א יאָ־זאָגער. •ניט א' זאָל עס זײַן — ביים דערמאָנען עפּעס ביים, שלעכטס, אַן אומגלויבּיק, א קראַנקייט, לשון־הרע. •אַן א'ע(ר) = א פֿאַרפּירט(ער). „באַלד ווער זיא אל דא איבער רע'ט [ארכ], דאז זיא גינג מיט אים צו בעט", ספּר משלים, פּפּדמ 1686. „וועט ער זאָגן: געוועט אַן דינגע לענדן, אַנטפּלעק דײַן אָרעם, דו א'ער מענטש", חה, ב, 20. ~ערהייט — אדוו. „א' גייט אַוועק דער פֿאַראיבל", רייד. ~קייט.

איבערגערעטעניש — דאָס, ־ן. גרויס גע־רעטעניש, שפּעט. אַן א׳, מע זאָל ניט האָבן קיין הענט אַרײַנצוברענגען אַלץ אין די שפּײַכ־לערס און שטיערן. בײַ אונדז אַן א׳ אויף פּאָעזיע.

איבערגערעכט — אַדי. אַבסאָלוט גערעכט. האָבן א׳ע טענות און פֿאָדערן אָ מינימום פֿון דעם וואָס עס קומט. ־קייט.

איבערגערעכנט — אַדי, פֿאָר איבעררעכענען →. 1. נאָכאַמאָל (עטלעכע מאָל) גערעכנט, איבערקאָנטראָלירט. אַן א׳ער חשבון. „גיפּטיקע פֿליסיקייטן מיט אַן א׳ער דאָזע, אַז אויף דעם מענטשלעכן קערפּער זאָלן זיי קיין שלעכטס ניט ווערקן", דר׳ כימיקער א. דאנין, דער וועג־ווײַזער פֿון גענזוהר, וואַרשע 1905. 2. באַ־טראַכט. וואָס איז מיט ישוב־הדעת. א׳ער ענט־פֿער. האָבן א׳ע ניט כאַפּ־לאַפּ. „דער מענטש איז ניט א׳: דאָ אַרבעט ער, דאָ עסט ער, דאָ טרינקט ער — דאָ שטאַרבט ער. בעו״ה מע זעט דאָס בײַ פֿיל מענטשן", דרך עולם, וואַרשע 1861. אַן א׳ער = אָ סאָלידער, מיושבֿדיקער. „[ער] איז אָבער געווען צו טעמפּעראַמענטפֿול און ניט א״, פֿאַש, 1952 IV 25.

3. בארעכנט, שפּאָרעוודיק (וויכל מע האָט באַגרענעצטע מיטלען). „מע מוז זײַן א׳ די גאַנצע וואָך, אַניט וועט אויספֿעלן אויף שבת", רייד. ז׳ב׳ן א׳, זיצן אויפֿן גראָשן. 4. וואָס מע האָט צו פֿיל געמאַכט. צאָלן אויך די א׳ע סומע.

5. וואָס מע האָט פֿריער דערמאַנט, אָנגע־רופֿן. די א׳ע פּערזאָנען. „אַזעלכע אויסדרוקן וי די א׳ע [רעשטן פֿון נייטראַלן מין אין ליט־ווישן ייִדיש] איז שווער צו דערקלערן וי שפּעטערדיקע אַנטלייאונגען פֿון פּויליש־ליטע דיק", לעקט״, ים, יושפּ IV, 3־6. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשאָבן — אַדי, פֿאָר איבערשאַבן →. א׳ענע פֿיש, מערן. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעשאָטן — אַדי, פֿאָר איבערשיטן →. א׳ענע פּערענעס. פּעלצן א׳ מיט נאַפֿטאַלין. אַן א׳ענער מיט לייַן. וועגט, א׳ מיט פּאָלאָווי־נעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשאָכטן — אַדי, פֿאָר איבערשעכטן →. א׳ענע קעלבער. א׳ענע זקנים און קינדער. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשאָלטן — אַדי, פֿאָר איבערשילטן, ~שעלטן →. א׳ענע מענטשן.

איבערגעשאַל(י)עוועט — אַדי, פֿאָר איבער־שאַל(י)עוועט →. „...פֿענצטער, א׳ מיט ברעט־לעך פֿאַר אָ מחיצה צווישן דער שטוב מיטן קלײַזל", ייִל, ניט טויט, ניט לעבעדיק, ווילנע תרנ״ח.

איבערגעשאָפֿן — אַדי, פֿאָר איבערשיפֿן →. די א׳ענע קוילן. א׳ענע האָזן. א׳ענע פּאַזיציע. א׳ענע פּרײַזן. די א׳ענע אין באַבי־יאַר.

איבערגעשאָפֿן — אַדי, פֿאָר איבערשאַפֿן →. אַן א׳ וועלט. א׳ענע קולטור־אוצרות. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשאָצט — אַדי, פֿאָר איבערשאַצן →. א׳ע סחורות. א׳ע וועלטן. א׳ע טאַלאַנטן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשאָרן — אַדי, פֿאָר איבערשערן →. פּפּ: ~גערשירן. א׳ענע שטיקלעך פּאַפּיר. א׳ענע קעפּ. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעשאַרפֿט — אַדי, פֿאָר איבערשאַרפֿן →. א׳ע אינסטרומענטן צום שנידן. א׳ע באַ־ציאונגען. א׳ע קריטיק. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשוואומען — אַדי, פֿאָר איבער־שווימען →. א׳ער טײַך. א׳ענע ברעגן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשוואָלן — אַדי. 1. דזוו געשוואָלן. שטאַרק געשוואָלן. א׳ענע בריסט פֿון טײַך. „שטעכט...אין מאַמעס צעקנאַטענע פֿיס און א׳ע־נע שולטער", הל, 'טאָטע־לעבנדע'. 2. איבער־געטריבן. א׳ענע פּרײַזן. ־קייט.

איבערגעשוויגן — אַדי, פֿאָר איבערשוויגן →. א׳ענע שעה. א׳ענע עוולות.

איבערגעשוועמט — אַדי. דזשמ. נר. אי־בערגעפֿלייצט. „האַלב־פֿאַרטרונקען אין די בלאָ־טעס, א׳ פֿון די וואַסערן", אש.

איבערגעשוועקט — אַדי, פֿאָר איבערשוועג־קען →. „אויסגעהאַנגען אויף אַ שטריקל עטלעכע א׳ע שטיקלעך גרעט", ממוס, ווינטשפּ.

איבערגעשוימט — אַדי, פֿאָר איבערשוימען →. א׳ער ווײַן. א׳ע וואַרענע. א׳ע כוואַליעס. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשווירן — אַדי, פֿאָר איבערשערן →. דזוו איבערגעשאָרן.

איבערגעשולט — אַדי, פֿאָר איבערשולן →. א׳ע ספּעציאַליסטן. ־קייט.

איבערגעשונדן — אַדי, פֿאָר איבערשיגדן →. געקוילעטע און א׳ענע בהמות. (דער)קענען עמע־צן אַן א׳ענעס = גרינטלעך, דורך און דורך, אין וואַסער געשטאַלט ער זאָל ניט דערשינען.

איבערגעשטאָכן — אַדי, פֿאָר איבערשטעכן →. א׳ענע זעק. א׳ענער גוף. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעשטאָלט — אַדי, פֿאָר איבערשטאָלן (זיך) →. א׳ער קינוושאָל. א׳ער כאַראַקטער. ־קייט.

איבערגעשטאָלטונג — די, ־ען. רעוולטאַציע פֿון איבערגעשטאָלטן, איבערפֿורעמונג. „יענע ווירקלעכקייט־געשטאָלטונג איז געווען צו דער גלײַכער צײַט...אַן א״, שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו. „די פֿרײַע קונסט...ווירקט צו א׳ פֿון מענטש און לעבן", ב. ריוקין, גרונט־טענדענצן... „די מאָדערנע גײַסטיקע א׳ פֿון גאַנצן ייִדישן פֿאָלק", שמואל פּאַס, וועקער, 1 XII 1957.

איבערגעשטאָלט(יק)ן — טרוו. געשטאָלט(יק) איבער, ~געשטאָלט(יקט). 1. איבערפֿורעמען אין אַן אַנדער געשטאָלט. א׳ דעם מענטשן. א׳ אָ כאַראַקטער. „שאַפֿן אַן אָדם שלם און דורך אים אי׳קן די גײַסטיקע פֿיזיאַנאָמיע פֿון די פֿעלקער, פֿון דעם מענטשלעכן מין", ב. ריוקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. „נײַע לעבנס־דערפֿאַרונגען האָט ער איבערגעשטאָלטיקט אין דער פֿאָרעם פֿון נײַע מעשׂיות", ייט [וועגן דובנער מגיד]. „א׳יקן טאָטע־מאַמעס שטוב", ש. ביקל, טמז, 31 VIII 1962. 2. איבעראַ־דערשן דעם תּוך, דאָס עיקרדיקסטע. א׳ אַ ווערק, אַ באַוועגונג, אַ רעזשים. א׳ אַ מלוכה־סיסטעם. „אין פֿאַרשיידענע לענדער איז דער סאָציאַליזם איבערגעשטאָלטיקט געוואָרן אין אַלערלי פֿאַרזעענישן", פֿאַש, 1952 IV 25.

מיט ז׳ך־ונג. איבערגעשטאָלטיקט — אַדי, פֿאָר. „אויך די א׳ע בערג פֿון ירושלים", הל, טאָג, 1957 XI 23.

איבערגעשטאַנען — אַדי, פֿאָר איבערשטיין →. 1. ספּעצ (וועגן עסנוואַרג) וואָס איז גע־שטאַנען צו לאַנג. פֿאַרטריקנט, אַן אָ טעם. איבערגעזויערט. א׳ געקעכטס. „אָ קייסער האָט געפֿרעגט...פֿאַרוואָס דאָס געקעכטס פֿון שבת שמעקט, און דאָס איז זייער גוט און עס איז ניט פֿאַרדאָרבן, כאָטש דאָס איז א״, מדרש עשׂרת הדברות, לעמבערג 1862. „דעריבער [אי־בער דער כאָלערע] זאָלן זיך ייִדן פֿאַרכטן...ניט עסן קיין טשאָלנט...און ניט קיין א׳ עסן", קמ, 1866, № 27. „דעם גאַנצן טאָג האָרעווט מען, און אַז מע קומט בײַנאַכט...איז ניטאָ וואָס איבערצובײַסן...געפֿינט מען...דאָס עסן קאָלט און א״, הגדה של פסח על־פי נוסח חדש, נ״י 1894. „אַ קול אָ זויערס וויִ א׳ענער עסיק", בערג, בײַם דניעפּער ו. *א׳ענער ג ר י ץ = פֿאַרעלטערטע, מער ניט פֿאַקטועלע זאַך, טעמע. א׳ענע מויד = פֿאַרעלטערט און פֿאַר־זעסן.

2. וואָס איז שוין געשטאַנען (צום פֿריזיר) און איבערגעקומען. „איין זון איז שוין אַן א׳ענער און דער צוויי־טער דאַרף באַלד שטיין צום פֿריזיר", רייד. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשטאָפּט — אַדי, פֿאָר איבערשטאָ־פּן →. 1. א׳ע געגנדז. א׳ע זעק. א׳ מיט עשירות ווי קורת. *א׳ע קישקע = אָ פֿרעסער. 2. א׳ע זאַקן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשטויפֿן — אַדי, פֿאָר איבערשטוי־פֿן →. א׳ענע גאַגעלעך. א׳ענער מאָן, א׳ענע מצה. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשטונקען — אַדי, פֿאָר איבערשטינ־קען →. א׳ע פֿראָדוקטן. א׳ער מיסטקאָסטן. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעשטופּט — אַדי, פֿאָר איבערשטופֿן →. א׳ער וואָגן. ־ערהייט — אַדוו.

איבערגעשטורעמט — אַדי, פֿאָר איבער־שטורעמען →. א׳ע זאָוערוכעס. א׳ע יאָרן. ־קייט.

איבערגעשטיגן — אַדי, פֿאָר איבערשטיגן →. א׳ענע אָנבאָטן. א׳ענע מחיצה. א׳ענער רעקאָרד (בײַ אַ פֿאַרמעסט). א׳ענע קענטענישן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשטיפֿט — אַדי, פֿאָר איבערשטיפֿן →. א׳ער שטריק. א׳ער קראָגן. א׳ער באַאַמ־טער. א׳ע באַאַיאונגען. א׳ע מאַניערן. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איבערגעשטימט — אדי, פּאַר איבערשטימען ← . א'ער קאַנדידאַט. א'ע וואַל־ליסטע. א'ע החלטה. א'ע פּיאַנע. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשטיפּט — אדי, פּאַר איבערשטיפּן (זיך) ← . א'ע קינדער. ־ערהייט — אדוו. ־קייט — מיט קינדערשער א'.

איבערגעשטיקט — אדי, פּאַר איבערשטיקן ← . 1. א'ע הינטעלעך. די א'ע אין די גאַז־קאַמערן. 2. א'ע אוזאַרן. א' טלית־זעקעלע. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשטעלט — אדי, פּאַר איבערשטעלן ← . א'ע מעבל. א'ע ביכער. אַלע א'ע פּיעסעס. די א'ע פֿעסלעך קרויט. אַן א'ע שטים. „זײַנע פּסוקים און שבֿרי־פּסוקים — אַריגינעלע...„ פֿאַרקירצטע צי א'ע — דערשײַנען אָפֿט...וי טיטלען פֿון ויכטיקע ספֿרים", א. ליפּינער, אידן, ר"ה תשכ"ו. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשטעמפּלט — אדי, פּאַר איבערשטעמפּלען ← . א'ע מאַרקע. א'ער פּאַס. א' פּאַפּירגעלט. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשטעפּט — אדי, פּאַר איבערשטעפּן ← . א'ע קאַלדערס. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעשטעקט — אדי, פּאַר איבערשטעקן ← . אַ ציצה, א' איבער די הויזן. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשטראַכן — אדי, פּאַר איבערשטרײַכן ← . אויך: ~געשטריכן. א'ענע שורה. א'ענע דיאַגראַם. „פֿון בײדע זײַטן ראַנד איז דאָ צוויי וואַלקעס, באַדעקטע מיט רימען, אי־בערגעשטרײכענע מיט אַמאַלגאַם", י"ד [יעקבֿ דינעזאָן], דער דונער און בליץ, ווילנע 1874. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשטראַלט — אדי, פּאַר איבער־שטראַלן ← . א'ע שטחים. א' פֿון אַ גוטער ידיעה. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשטראָפּט — אדי, פּאַר איבער־שטראָפֿן ← . א'ער אַרעסטאַנט. א'ע פֿון גאַט און פֿון מענטשן. „אויב מיר זײַנען פֿאַרזין־דיקטע, זײַנען מיר אויך א'ע", רייד. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשטרענגט — אדי. צו שטאַרק אָנגעשטרענגט. א'ע נערוון. א'ע פֿון גרייטן זיך צום עקזאַמען. ־קייט.

איבערגעשיט — אדי, פּאַר איבערשיטן ← . פּד. דזוו איבערגעשאָטן. „שארלאַך...אַן אויס־שלאָג...די הויט איז א' מיט רויטע פֿלעקן", פּראָפּ' שלייניץ איבז. מדפּא לעם, זשיטאָמיר 1874.

איבערגעשיידט — אדי, פּאַר איבערשיידן ← . אַן א'ער סאַמאָוואַר. פּלים, א'ע אויף פּסח. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשיפורט — אדי, פּאַר איבערשיפורן ← . א'ע נעכט. א'ע פֿון התּפּעלות. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשיכטלעך — אדי. וואָס איז מער, העכער, דויערדיקער וויִ דאָס געשיכטלעכע. וואָס איז ניט אָפּהענגיק פֿון דער צײַט (תּקופֿה). „דער גאון איז א', אָבער ניט אומגעשיכטלעך. פֿאַרשטיין אים מיינט קודם־כל פֿאַרשטיין זײַן תּקופֿה", יוחנן טוורסקי, צוק, סעפּט' 1964. ־קיוט.

איבערגעשימלט — אדי, פּאַר איבערשימ־לען ← . א'ע ברויט. א'ע אידיין. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשיקט — אדי, פּאַר איבערשיקן ← . א'ע פּאַסט. א'ע שלח־מנותן. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעשלאָגן — אדי, פּאַר איבערשלאָגן ← . א'ענע סמעטענע. א'ענע פּוטער. א'ענע שיכורים. אַ קלייד, א' מיט ט(י)ול. א'ענע האָד(ע)לעך = פּד. קאַשע (האָבערנע אָדער גערשטענע) מיט פּוטער, סמעטענע אָדער אַן אַנדער פֿעטס. ספּעצ: 1. איבערגעריסן, איבער־געהאַקט. „אין דער יונגערמאַן געבליבן וויִ א' אין דער מיט", וויטס ו, אייניער אַ מענטש'. 2. וואָס איז בדוחק, געדריקט. „די וואָך זײַנען די געשעפֿטן אַ ביסל א' דורך דעם וואָס די טעלעגראַפֿן זײַנען ניט געגאַנגען", קמ, 1866, № 46. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשלאָסן — אדי, פּאַר איבערשליס־לען ← . א'ענער עלעקטרישער שטראָם.

איבערגעשלונגען — אדי, פּאַר איבערשלינ־גען ← . א'ע האַלעשקעס. א'ע פּילן. אַן א' דאָוונען.

איבערגעשלייערט — אדי, פּאַר איבערשלייי־רן ← . אַן א'ע דאַמע. „איבערגעגעבן אמתע פֿאַסירונגען, א'ע מיט אויסגעטראַכטע פּרטים", רייד. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעשליפֿן — אדי, פּאַר איבערשליפֿן ← . מעסערס, א'ענע וויִ חלפֿים. א'ענע ברי־ליאַנטן. א'ענער סטיל. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשמאָלצן — אדי, פּאַר איבערשמעל־צן ← . א'ענע מעטאַלן. א'ענע זופּ. א'ענע קאַפֿאַטע. „מיט א'ענעם חלב מעג מען יוי אָנצינדן", תּיקוני שבּת, אוסטראָה 1818. „איצט איז דאָס רויגאַלד געריניקט, א', געלטטערט", פֿאָס, 1965 ו 1. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשמדט — [...שמאָט] אדי, פּאַר אי־בערשמדן (זיך) ← . א'ע קינדער. אַן א'ער (האַלדז) = א) וועד עס קען זיך ניט אָנזעטיקן מיט תּענוגים, פֿאַרגעניגנס; ב) וועד עס האָט געהערט צו דער פֿרומער וועלט און איז גע־וואָרן אַן אֶפּיקורס. ־ערהייט — אדוו. א' זיך אינטערעסירן מיט ייִדישע ענינים. ־קיוט.

איבערגעשמידט — אדי, פּאַר איבערשמידן ← . א'ע שוועדן. א'ע פֿערד. אַן א'ער אין נסיונות. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשמיסן — אדי, פּאַר איבערשמיסן ← . א'ענע חדר־ייִנגלעך. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעשמירט — אדי, פּאַר איבערשמירן ← . ברויט, א' מיט שמאַלץ. חלה, א' מיט אַ געלכל. אַ מצה, אַן א'ע מיט קעז. א'ע ווינגל־לעך. א'ע אַרבעט. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשניטן — אדי, פּאַר איבערשנידן ← . אַן א' שטיק שטאָף. אַן א'ענע(ר) אָדער. א'ענער האַלדז. באַקומען א'ענע ריפּן. א'ענע ברעטער. אַן א'ענער וועג. א'ענע קאַמוניקאַ־ציע־לינייעס. „געקוילעט און האָט דעם שניט געווײַזן, צי זײַנען א' ביידע סימנים", אמד, ספּורי גדירות תּ"ח ות"ט, ווילנע 1862.

איבערגעשעצט — אדי, פּאַר איבערשעצן ← . א'ער ווערט. א'ער טאַלאַנט. ־קיוט.

איבערגעשפּאַלטן — אדי, פּאַר איבערשפּאַל־טן ← . א'ענע גלעזער. א'ענע שיטלעך האָלץ. א'ענע ליפּ. „לעבן אַן אַלטער, אויסגעקרימטער און האַלב־פֿאַרדאַרטער ווערבע, א' אין דער העלפֿט אַמאָל פֿון אַ דונער", ממוס, פֿישקע. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשפּאַנט — אדי, פּאַר איבערשפּאַנען ← . אַן א' פֿערדל. א'ער עלעקטרישער שטראָם. די א'ע מרחקים. א'ע אויסטײַטשונג פֿון גזעזץ. „לערנען...אַריינקוקן אין ספֿרי חסידים, קריגן א'ע געדאַנקען", קמ 1866, № 17. „עס שפּאַרט אים די קראַפֿט, דער א'ער פּוח", פּרץ, פֿעלי־טאָנען. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשפּאָרט — אדי, פּאַר איבערשפּאָרן ← . דאָס א'ע געלט. א'ע אַרבעט. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעשפּונען — אדי, פּאַר איבערשפּינען ← . א'ע יאַרן שטאָף. א'ע קנעפּ. א'ע חלומות

איבערגעשפּיגן, ~געשפּיט — אדי, פּאַר איבערשפּיגן ← . א'ענע פּאַלאָגע. א' פּנים.

איבערגעשפּילט — אדי, פּאַר איבערשפּילן ← . 1. א'ע מעלאָדיע. א'ע ראָלן. א'ע פּאַרטיע שאָך. 2. א'ער וויגן. ־ערהייט — אדוו. ־קיוט.

איבערגעשפּיצט — אדי, פּאַר איבערשפּיצן ← . אַן א'ער בלייַער. ספּעצ: 1. (צו) שאַרפּ־זיניק. (צו) חריפֿותדיק, (צו) שאַרף. „פֿאַראַן אַזעלכע וואָס האָבן באַלד פֿון דער נאַטור שאַרפּע קעפּ, א'ע קעפּ", ממוס. „דער אַגדע־רער מענדעלע איז גראָד אַ חכם, אַן א'ער; ער פֿילט שטענדיק וואו דער שוך קוועטשט", ממוס, שטורעמציטס. „די א'ע מוחות וואָס קלע־רן אויס אַלערליי אימזען און שלעפּן מענטשן אונטער דעם יאָך פֿון זייערע פֿלעגער", בעמ v. ער איז נ י ט קיין א'ער — א) נאַאיוועד, תּמימותדיקער; ב) אַזאַ וואָס באַנעמט ניט בענוג גיך. „אַן אמתער, אַן ערלעכער ייִד, אַפֿילו נישט אַזאַ א'ער, נאָר אַ מוג־טוב, אַ מענטש אַן אַ גאַל", שע, קליינע מענטשעלעך.... „איטלעכער וועט די 'קליאַטשע' פֿאַרשטיין כּפי זײַן פֿאַרשטאַנד...די נישט־א'ע וועלן הנאה האָ־בן פֿון דער מעשׂה אַליין", ממוס, קליאַטשע (הקדמה). „ס'איז געשריבן געוואָרן פֿאַר מע־טשן וואָס זײַנען ניט שטאַרק א' און ניט זייער באַהאַוונט אין די קלייניע אותיותלעך", שג, די ייִדישע ליטעראַטור און די לעזערין.

2. קליגעריש, כיטרע. אַן א'ער יונג. א'ע טעאַטער־רעצענזיעס. „הייסט עס דאָך אַז הינ־טיקע ייִדן זײַנען אַלע א'ע, דורכגעטריבענע

יונגען וועלכע ריידן נאָר אויף לשון סגינהור", ממוס, 'בישיבֿה של מטה'.

ערהייט — אדוו. ־קייט — „ער לעדט ניט פֿון א', ער גענישט פֿון פֿשוטע מענטשלעכע תּענוגים", ימ איבז, טאָניע קרעמער, ריגע 1930. „א גוטמוטיקע, איז איר יעדע שׂנאה און האָס געווען פֿרעמד, יעדע חניפֿה, קנאה און א' וויט", ייז, יאָשע קאָלב.

איבערגעשפּיצלט — אדי, פּאָר איבערשפּיצלען ← . „מע זאָגט אויף אַן אין חכם להרע — 'וחכם' [ווייי־חכם]", יע, וואונדער־אוצר..., דאָס דאָוונען.

איבערגעשפּירט — אדי, פּאָר איבערשפּירן ← . א'ע וויייטיקן. א'ע ריחות. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשפּרונגען — אדי, פּאָר איבערשפּרינגען ← . א'ענע האָפּקעס. א'ענע פֿלויטן, בּאַריערן. אַן א'ענער קלאַס. אַן א'ענער פֿונקט פֿון סדר־היום. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעשפּריט — אדי, פּאָר איבערשפּרייטן ← . אַן א'ער טישטעך. א'ע איבער דער וועלט. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשפּריצט — אדי, פּאָר איבערשפּריצן ← . א'ע בייטן. א' פֿון אַ כּוואַליע. א'ע פֿונקטן. וועגט, א'ע מיט פּינטעלעך פֿון אַן אַנדער קאָליר. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעשראָקן — אדי, פּאָר איבערשרעקן ← . אַן א' פּנים, אַן א' קול. א'ענע פֿרוי. א'ענער עטפּער. אַרײַן אַ פֿאַרסאָפּעטער, אַן א'ענער. „האָ, וויידער אַ צרה, אַ גזירה אויף יידן? — פֿרעגן אים א'ענע יידן, נעבּעך", ממוס, וויגטשפּ. „האָזן...האָבן אומגעלייגט די אויפֿגעשטעלטע אויערן און א'ענע זיך אַוועק־געלאָזט איבער די פֿעלדער", אָפּא, פּוילישע וועלדער. אָפּט מיט ווערן. „דער אומגליק־לעכער מלך...איז דאָ זייער א' געוואָרן", חיזקל הורוויץ, צפֿנת פּענח, באַרדיטשעוו 1817. ־ערהייט — אדוו. ־קייט — „זײַן יונג פּנים איז געווען בלייך פֿון א'", פּ. גוטערמאַן, מײַן שטעטל, רמת־גן 1952.

איבערגעשרויפּט — אדי, פּאָר איבערשרויפֿן ← . א'ער קראָן. א'ע פּרײַזן. ־ערהייט — אדוו.

איבערגעשריבן — אדי, פּאָר איבערשרײַבן ← . א' געשעפֿט. א'ענער כּתבֿ־יד. א'ענע געשיכטע. א'ענע אַרטיקלען סחורה. ־ערהייט — אדוו. ־קייט.

איבערגעשריגן, ~געשריען — אדי, פּאָר איבערשרײַבן ← . בייזער, א'(נ)ענער ענטפֿער. א'ער טאָלאָנט. „ניטאָ קיין איין א'ער מאָמענט אין דער גאַנצער אויפֿרורנג", מוק, טעאַטער אוו יידיש טעאַטער. ־קייט.

איבערגעשרייט — דער, ־ען. געשריי פֿון אייגעם צום אַנדערן. דאָס איבעררופֿן זיך דורך שרײַען. אַן א' פֿון מענטשן וואָס האָבן זיך פֿאַרלאָרן אין א וואַלד.

איבערגעשרפֿעט — [...געסאַרפֿעט] אדי, פּאָר איבערשרפֿען(נ)ן ← . א'ער אויוון. א' ברויט. א'ע זופּ. אַן א'ער, חלשט ער נאָך אַ טרונק.

איבערגראַבליע(וו)ן — טרוו. ־ליע(וו)ט. נאָכאַמאָל, ווידער, אַנדערש אַרבעטן מיט אַ גראַבליע. א' היי. א' די צעאַקערטע בייטן.

איבערגראַבלען — טרוו. ־בל איבער, ~גע־גראַבלט. 1. נאָכאַמאָל, ווידער, אַנדערש עפּעס טאָן, גראַבלענדיק מיט פֿינגער, מיט נעגל. א' בערקראַצן, איבעררײַען. א' אַ פּנים און לאָזן סימנים. א' די ערד מיט די נעגל. 2. איבער־זוכן, איבערנישטערן. א' די פּאַפּירן, זאָכן און ניט קענען געפֿינען. אויך מיט זיך — א' זיך אין יענעמס האַרץ. ־ענישׂ.

איבערגראָבן — טרוו. גראָבֿ איבער, ~גע־גראָבן. 1. גראָבן נאָכאַמאָל, עטלעכע מאָל אַדער אַנדערש. א' מיט אַ רידל, אַ לאָפּעטע, אַ גראָבאיזן. „עטלעכע מאָל גוט א' די ערד און איבערמישן מיט מיסט", דעד מ. וועלעער, וו מע פֿלאַנצט אַ סאַד, וויליג 1900. „אַלץ געעסקט דאָ, געגראָבן און איבערגעגראָבן, גע־פֿלאַנצט און איבערגעוואַקסן", ה. דאָבין, סאוו היימלאַנד, 1961, № 2. 2. גראָבן אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט. א' גראָבונגס, קאָנאַוועס. 3. מאַכן אַ מחיצה מיט אַ גראָבן. א' אַ רינוע צווישן צוויי פֿעלדער. 4. איבערזוכן. איבערפֿאָרשן. א' דאָקומענטן. א' באַווײַזן. א' (אין) אַרכיוון. א' אין אַלע מקורים. אויך מיט זיך — „די סאָלדאַטן האָבן זיך איבערגעגראָבן אין (אויף) אַ צווייטער פֿאַזיציע". ־נגג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערגראַבלען — טרוו. ־ער איבער, ~גע־גראַבלערט. 1. גראַבלערן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א' אַלע המנס פֿון דער מגילה. 2. מאַכן (מיטן גראַבער) אַ גרעסערן לייאַרעם פֿון די אַנדערע. א' אַלעמען. 3. איבערטומלען. איבערשרײַען. א' דעם גאַנצן עולם אויף דער פֿאַרזאַמלונג. מיט זיך — קזוו. 4. איבער־פֿלוידערן. א' אַלע פֿליאָטקעס. 5. אוטוו. אויפֿ־הערן גראַבערן.

איבערגראָד(י)ן — טרוו. ־ד(י)ע איבער, ~גע־גראָד(י)עט. טל. אויך: ~גראָדז(י)ן. ~גראָד(ש)ן. ~גראָשׂן. איבערצוי־מען, איבערצאָמען. א' די שטוב, מאַכן אַ באַ־זונדער קאָמערל פֿאַרן יונגן פֿאַראָלק. א' אַ גערטעלע.

איבערגראָוירן — טרוו. ־וויר איבער, ~(נע)־גראָוירט. נאָכאָמאָל, ווידער, אַנדערש מאַכן אַ גראָוויר־אַרבעט. קריצן אויף מעטאַל אא. א' די איניציאַלן. ־נגג.

איבערגראָטוילירן — טרוו. ־ליר איבער, ~(נע)גראָטוילירט. נאָכאָמאָל אַדער אַ סך מאָל גראָטוילירן, באַגריסן. א' אַלע געסט. א' צו אַלע שׂמחות אין דער משפּחה. ־נגג.

איבערגראַטעוועט — טרוו. ־טעוועט איבער, ~גע־גראַטעוועט. אויך: ~קראַטעוועט. פֿאַר־שטעלן אַדער פֿאַרצוימען מיט גראַטעס. נאָכ־אָמאָל, אַנדערש פֿאַרגראַטעוועט. א' פֿענצטער. א' אַ שוועסטער מיט אײַנדראָט.

איבערגראָמען — טרוו. גראָם איבער, ~גע־גראָמט. מאַכן, איבערמאַכן אַ גראָם אַדער גראָמען. אויך מיט איר בײַטעם. א' קאָפּאָטע מיט סוכאָטע. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערגרויל(ע)ן — טרוו. ־ז(י)ע איבער, ~גע־גרוזל(ע)עט. לב. 1. אַ איבערלאַדן, אַראָפּנעמען משא פֿון איין אָרט און לייגן אויף אַן אַנדער אָרט. א' אַ וואַגאָן ברעטער. 2. אַרויפֿ־לייגן צו פֿיל משא. א' דעם וואָגן אַז די פֿערד זאָלן אים ניט קענען רירן פֿון אָרט.

איבערגרויליק — אדי. וואָס איז נאָך גרוי־ליקער וי גרויליק. „די א'ע כּוחות וואָס לעבּן אין דער גאַלאַקסיע מענטשן־וועלט", צייט, טמז, 24. IX 1961. „אין די א'ע יאָרן פֿון חורבן", רייד. ־יקויט.

איבערגרויס — אדי. זייער גרויס. „אַן א' גליק, האָט מען געזאָגן, האָט אים וי געטראָ־פֿן", נס, העשל אַנשעלעס. „און פֿון א'ער אײַלעניש וואָלט קיין גוטס ניט אַרויסגעקומען", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־קייט.

איבערגרונטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(נע)־גרונטירט. איבערשמירן מיט אייל און מיט ספּעציעלער וואָלוועלער פֿאַרב פֿאַרן באמתדיקן פֿאַרבן עפּעס צום ערשטן מאָל. „צום א', דע־קן און אויספֿאַליטורן מוז מען שוין באַנוצן אייל", בער. ־נגג.

איבערגרונטעוועטן — טרוו. ־טעוועט איבער, ~גע־גרונטעוועט. 1. איבערגראָבן. א' די ערד און פֿאַרזעצן דאָרטן אַ ביימעלע. 2. איבער־פֿאַרשן. א' דעם ים־התּלמוד. 3. איבערגרונ־טירן. א' אַ טיר פֿאַרן פֿאַרבן. א' דעם סוף־פּיט און דערנאָך מאָלן.

איבערגרופּירן — טרוו. ־פּיר איבער, ~(נע)־גרופּירט. איבערשטעלן אין גרופּעס. איינאָרדע־נען לויט אַן אַנדער סדר. א' די אָביעקטן פֿון דער אויסשטעלונג. א' די דיוויזיעס אויפֿן פֿראָנט. (מאָט) א' די גלידער אין אַ גלייכונג. א' די מיטגלידער אין די באַוונדערע קאָמיסיעס. א' דעם קאָמיטעט און אים געבן אַנדערע פֿונקציעס. „די מיליטעריש כּוחות פֿון מערב מוזן אי־בערגרופּירט ווערן", פֿאָר, 6 XII 1964. אויך מיט זיך. ־נגג — א' פֿון אַטאָמען. אי־דייאישע א'.

איבערגריבלען זיך — אוטוו. ־בל זיך אי־בער, זיך ~געגריבלט. אַ לענגערע צײַט אַדער בײַזן סוף שטאַרק נאָכפֿאָרשן, איבערטראָ־טן. א' זיך אין אַלטע ביכער, כּתבֿ־ידן און דערגראָבן זיך צו עפּעס. א' זיך אין עמעצנס פֿריוואַט־לעבן.

איבערגריזשען — טרוו. ־זשע איבער, ~גע־גריזשעט. אויך: ~גריז(י)ן. 1. איבער־רײַסן, איבערשנײַדן דורך גריזשען. א' דעם גאַרגל. 2. וויידער, אַ צאָל מאָל, אַ לענגערע צײַט גריזשען. א' די טרוקענע סוכאָרעס. א' די זעלביקע עטלעכע ביינער. 3. פּיג. פּסדר יאַדען; מאַטערן מיט רייד, מיט מוסר אא. האַלטן אין איין א' דעם מאַן. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערגריזלען — טרוו. ־זל איבער, ~גע־גריזלט. 1. מאַכן גריזלעך נאָכאַמאָל אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן. יעדן אויפֿדערנאַכט א' די האָר. 2. גריזלען אַ לענגערע צײַט אַדער בײַזן סוף. א' דעם קאָפּ האָר, מאַכן אים אין גלעקעלעך. ־ענישׂ.

איבערגריזן — אוטו. גריזן איבער, ~גע־ גריזט. מאַכן אַ סך גריזן, גריזן אַ לענגערע צייט. א׳ בײַם אַנגעמען די ווייכטיקסטע באַשלו־ סן. א׳ בײַם איבערגעבן פֿאַקטן און בײַם מאַכן אויספֿירן. אויך: איבערזיגנדיקן. א׳ און דער־ נאָך חרטה האָבן.

איבערגרייטן — טרוו. גרייט איבער, ~גע־ גרייט. 1. צוגרייטן אַ צאָל זאַכן. מאַכן גרייט בײַזן סוף. א׳ אַלץ צום מאָלצײַט, צו דער שׂמחה. 2. גרייטן אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ וואָס עס איז שוין געווען צוגעגרייט. 3. צוגרייטן מער ווי מע דאַרף. א׳ פֿראָוויאַנט וואָס מע וועט גאָרניט קענען ניצן. מיט זיך — „מע דאַרף אַ קאָפּעלע זיך צולעגן, זיך א׳״, ים, קוד, 1939. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערגרייכן — גרייך איבער, ~געגרייכט. אוטו — גרייכן בײַזן אויבן. א׳ בײַ צו דער אייבערשטער פֿאָליצע. טרוו — איבערשטרײַכן. א׳ דעם חבֿר אין לערנען.

איבערגריסן — טרוו. גריס איבער, ~גע־ גריסט. מאַכן גרעסער (העכער, ווייטיקער) ווי אַן אַנדערן (ווי אַנדערע). „און דער מלך האָט אים איבערגעגרייסט איבער אַלע זײַנע האָרן״. געווינען מיט זיך — זײַן זייער גדלותדיק, אַרויסשטעלן זיך מיט גאווה. א׳ זיך מיט קענטענישן, מיט דערפֿאָלגן בײַ פֿרויען.

איבערגרילצן — גרילץ איבער, ~געגרילצט. פּפּ: ~גרילצערן. אוטו — אַ סך, אַ לענ־ גערע צייט גרילצן. א׳ אַ האַלבע נאַכט און ניט לאָזן שלאָפֿן. טרוו — גרילצן מער, שטאַרקער ווי אַן אַנדערער (ווי אַנדערע), א׳ דעם אַרקעסטער. אַ געמבע וואָס קען אַלעמען א׳. ־ענישׂ.

איבערגרימאַסעווען — טרוו. ־סעווע איבער, ~(גע)גרימאַסעווט. נאַכמאַכן אויף אַ גראָ־ טעסקן אופֿן. מאַכן מינעס, העווית בײַם איבער־ געבן ווי אַן אַנדערער רעדט, טוט עפּעס. „ווען קריגן פּעטש פֿאַרן א׳ דעם זיידן״, רייד.

איבערגרימירן — טרוו. ־מיר איבער, ~גרי־ מירט. 1. אַרויספֿלייגן גרים נאַכאַמאָל אַדער אַנדערש. אַראָפּוואַשן דעם גרים און א׳. 2. פֿאַר־ גרימירן אַ צאָל אַדער בײַזן סוף. א׳ אַלע אָקטיאַרן. א׳ די קינדער צו דער פֿאַרשטעלונג. 3. איבערטרײַבן בײַם גרימירן. א׳ דאָס פּנים מיט ליניעס ווי רעלסן. מיט זיך — „איך בין אַנטלאָפֿן צו מיר אין גאַרדעראָבּ כּדי זיך א׳ צום צוויטן אָקט״, ש. אירים, אָט אַזוי האָט מען געשפּילט טעאַטער, ב״א 1956. ־ונג.

איבערגרימפֿלען — טרוו. ־פֿל איבער, ~גע־ גרימפֿלט. שלעכט איבערשפּילן. א׳ אויף דער גיטאַר די זעלביקע עטלעכע מעלאָדיעס. ־ענישׂ.

איבערגרינען — גרין איבער, ~געגרינט. אוטו — 1. אויפֿהערן צו זײַן גרין, די בײַ־ מער האָבן איבערגעגרינט. 2. ווערן שימלדיק. „זע ווי דער קעז האָט איבערגעגרינט״, רייד. טרוו — איבערפֿאַרבן אויף (אין) גרין. א׳ די פּירהענגלער.

איבערגריסן — טרוו. גריס איבער, ~גע־ גריסט. (באַ)גריסן אַ צאָל. א׳ אַלעמען פֿון דער משפּחה. מיט זיך — א׳ זיך מיט אַלע־ מען, געבן יעדערן די האַנט און זאָגן אַ פֿאָר פֿרײַנדלעכע ווערטער.

איבערגרעמפּליע(ווע)ן — ← אויסגרעמפּ־ ליע(ווע)ן.

איבערגרענעצן — טרוו. ־נעץ איבער, ~גע־ גרענעצט. אויך: ~גרענעצירן. 1. ענד־ גילטיק דורכפֿירן, מאַכן אַ גרענעץ, אָפּטיילן. א׳ אַ פּעלד, אַ גוט. 2. מאַכן אַן אַנדער גרענעץ. ־ונג.

איבערגרעסערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ גרעסערט. 1. מאַכן גרעסער ווי מע דאַרף. א׳ מלבושים. 2. אַרויסשטעלן גרעסער ווי עס איז. א׳ די הכנסה. ־ונג.

איבערגרעפּצן — אוטו. גרעפּץ איבער, ~גע־ גרעפּצט. אויך: ~גרעפּצען, ~גרעפּס(ע)ן. 1. אַ לענגערע צייט כסדר גרעפּצן. א׳ נאָכן פּעטן טשאָלנט. 2. אויך טרוו. גראָב. במקום־ ווערב פֿאַר: איבערריידן, איבערזאָגן, איבערזיג־ גען, נאָכמאַכן אע. א׳ ווי דער אַלטער חזן צעלאָזט זיך. א׳ פֿאַרשײדענע באַרימערײַען (אייגענע און פֿרעמדע). אויך מיט זיך. ־עכין. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

איבערדאגהן — [...דיגען] אוטו. דאגה אי־ בער, ~געדאגהט. אַ סך, שטאַרק זאָרגן זיך וועגן עמעצן, עפּעס, אַדער וועגן אַ צאָל. „וואָס האָלטסטו אין איין א׳ וועגן יעדער נאָריש־ קייט״, רייד. מיט זיך — אויפֿהערן זיך דאגהן; צוגעוואוינען זיך צו די דאגות. א׳ זיך און גרינגער אָפּעטעמען.

איבערדאגי'נע(נע)ן זיך — אוטו. ־גינע זיך איבער, זיך ~דאגינעט. לה. זאָמעט. daigynas & [=פֿלאָנצן] < *Lit*: daigstyti [= אָרט וואו מע פֿאַרפֿלאָנצט גרינגן]. איבער־ קלײַבן זיך אין אַן אַנדער אָרט, שטאָט. א׳ זיך פֿון דעם פּיצעלע שטעטל אין אַ גרעסערער שטאָט.

איבערדאוו(ע)נען — טרוו. דאָוון איבער, ~געדאָוונט. 1. נאָכאַמאָל דאָוונען. איבערזאָגן אַ תּפֿילה נאָכאַמאָל (מחמת מע האָט ניט יוצא געווען). „דאָס בחורל האָט אָפּגעכאַפּט דאָס דאָוונען, האָט אים דער פֿאָטער געהייסן א׳״, רייד. „ווען ער האָט געדאָוונט אַן נטילה, מוז מען א׳״, אמד איבז, בית אברהם, ווילנע 1865. „אַז דו ביסט דיך טועה און דו זאָגסט תּפֿילת שחרית [אַנשטאָט מוסף] וואָס טוסטו?...דאַרף מען א׳״, שסי ו. [לויטן דין מוז מען א׳ אין אַ צאָל פֿאַלן, למשל: ווען מע דאָוונט איבּ־ דרויסן, דאָס אָרט איז אומריין און מע האָט זיך ניט אַרומגעקוקט; ווען מע פֿאַרגעסט ראש־ חודש בײַ שחרית צו זאָגן יעלה־ויבֿא אא. „איך וועל קיינמאָל ניט דאַרפֿן א׳, ווײַל איך קען ניט פֿאַרגעסן יעלה־ויבֿא, און איר וועט פֿאַרגעסן, אַפֿילו בײַם א״, זאָג פֿון ר׳ ישׂראל בעל־שם־טובֿ, ווען מע האָט אים געפֿרעגט, ווי עס איז דער דין וועגן א׳.] 2. איבער־ שטײַגן בײַם (אין) דאָוו(ע)נען. דער נײַער חזן וועט א׳ דעם אַלטן.

איבערדאָזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~דאָ־ זירט. געבן, פֿאַרשרײַבן, אײַנגעמען אַ צו גרויסע דאָזע (מעדיצין). „די קאָמפּליקאַציעס בײַם א׳ קאָנגרעס זײַן צו גרויסע״, 'טאָג שרי־ טן, וואַרשע 1929. ־ונג.

איבערדאָזע — די, ־ס. צו גרויסע דאָזע. „די סכנה ליגט נישט נאָר אין דער א׳, נאָר אויך אין דעם, וואָס די דאָזיקע דראָגס קאָ־ נען פֿראָדוצירט ווערן אַן דער געהעריקער אויפֿ־ זיכט״, טמז, 1965 II 2.

איבערדאָטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~דאָ־ טירט. 1. אַרויפֿשטעלן (אויפֿשרײַבן) אַן אַנ־ דער דאָטע. א׳ די דאָקומענטן מיט אַ פֿרײַערדי־ קער (ווײַטערדיקער) דאָטע. 2. באַשטימען אַ נײַע דאָטע. א׳ דאָס באַגעגעניש פֿון די צוויי אויסערן־מיניסטאָרן. ־ונג.

איבערדאַך — דער, ~דעכער. געבּיי אַן וועגט; בלויז אַ דאַך, איבערגעהאַנגען איבער סלופּעס. באַהאַלטן זיך פֿון רעגן אונטערן א׳.

איבערדאַכטן — טרוו. דאַכט איבער, ~גע־ דאַכט. איבערטראַכטן, איבערקלערן, האָבן פֿאַר־ שיידענע מחשבות; זיך יישובֿן אַ צײַט. א׳ אַ האַרבן ענין, אַן אָנבאָט. *א׳ צום שלעכטן, צום גוטן.

איבערדאַמפֿן — טרוו. דאַמף איבער, ~גע־ דאַמפֿט. אויך: ~דאַמפּן. 1. נאָכאַמאָל באַ־ אַרבעטן מיט דאַמף. א׳ אַ קלייד פֿאַרן פֿרעסן. 2. גרינטלעך, בײַזן סוף פֿאַרוואַנדלען אין דאַמף. א׳ געזאַלצן וואַסער אין הייסע רערן. ־ונג.

איבער — דאָנק — אדוו פֿראָזע (מיט אַ וואָרט אָדער ווערטער צוויזשן בײַידע טיילן). אַרב. בעל־כּרחו (פּרחך), קעגן ווילן. שב, כב/א, פֿאַרטיטשט 'בעל כּרחך': „איבּר דינן דנק״. „אוי, שוואורן אים אַל אירי טרוייאן, אבר אובר אירן דנק אוי מיט גרושן רוייאן״, בבא־בוך, 36. טח פֿאַרטיטשט רשיש 'על כּרחנו' (שמות, א, 10): „איבּר אונזר דנק״. „בישערט גליק...קומט אוי גיט זיצן גאָגג, איבּר אַל דינ׳ני פֿיינד ווילן אוי דאָנק״, צוכט. „דער שׂר של עשׂו זאגט: איבּר אונזר דאָנק מוזן מיר דינן דיך״, נצו, לד/ב. „דא שפּראך דער קיסר: פֿר ווער דוא מושׂט מיר דען ליבן וויזן איבּר דינן דאָנק״, מב, מעשׂה גו. „אוי, ער הערשט אויף ישׂראל איבּר איר דאָנק דרציא יאר״, סהמ, כז/ב. „דער ביזי מלאך מוז זאגן אָמן דרויף איבּר זיין דאָנק״, ברכת המזון, אמשט 1723, יא/ב. „...האבן מיר מוזן נעמין בוכר [= וואָכער] איבּר אונזר דנק...זיא גילאָפֿן צו אונש דז מיר אין זאָלן געלט לייאן אויף בוכר״, שי, אמשט 1770.

איבערדאַנק — אדוו. (פֿרגל דפֿוו, וויטער־ דיקע אַנטוויקלונגן). בעל־כּרחו, קעגן ווילן, איבערגרוואַלד. לטו, נח/א: „דא מוז דער ביזר מלאך איבּר זיין דנק אָמן דרויף זאגן״; לטב, נב/ב: „און דער ביזער מלאך מוז דערויף אָמן זאָגן א׳״. „א׳ ווערן דיר דיין אום פֿרײַנד מוזן לאזן גאָטש גאבּ און שנק״, עיון, טו/ב. „ווער דיא גירעכטיגקייט ער וועהלט צום שוץ, ווערדן אים דיא לייט איבּר דנק אונטר וואַרפֿן״, ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „אַז ער גייט אַרויס און אַריין קושט ער [די מזוזה], מוזן די שדים א׳ אים בענטשן״, קה, קע/א. „אַז עס קומט אויף אים ח״ו אַ צרה, מוז

ער א׳ תשובֿה טון״, דברי יעקבֿ, לעמבערג 1875. „דער פֿאַליאַק לערנט רוסיש א׳...מחמת אין ברירה״, ארז, קמ, 1867, № 32. „יעדן פֿרימיטיק פֿאַרנאַכט פֿלעגט די זקנה א׳ אַרומ־זעצן [אירן] קאָפּ אין אַ מולטער מיט הייס וואַסער״; „מחמת פֿורכט עפּענען זיי נישט די מיילער און ענטפֿערן אָמן א״, באש, שטן פֿון נאָרי.

איבער דאָם — פֿראַזע. צו־להכעיסדיק אַדער שפּאַסיק, שפּילעוודיק וויִ אַן ענטפֿער אויף דער פֿראַגע: איבער וואָס? ב: אָט סתּם אַזוי זיך, אַזוי וויל איך אש.

איבערדאָכן — אוטו & טרוו. דאָס איבער, ~געדאָסט. גראב. 1. דאָסן צו פֿיל אָדער וויידער, נאָכאַמאָל. 2. במקום־וועריב פֿאַר אי־בערמאָכן, וועלן פֿאַררייכטן און דערביי קאָליע (שלעכט) מאַכן. „וועט האָט דיך געבעטן א׳? פֿרייער האָט זיך עס געהאַלטן, איצט פֿאַלט עס״, רייד.

איבערדאַרן — אוטו. דאַר איבער, ~גע־דאַרט. וועלן אינגאַנצן דאַר, טרוקן. „לאָז ניט דאָס ברויט אויפֿן טיש, עס וועט א׳ לייג עס אַרײַן אין ברויטקעסטל״, רייד.

איבערדברן — [...דאַבערן] טרוו. דבר איבער, ~געדברט. 1. איבערריידן, איבערשפּאַרן, גובר זײַן מיט רייד, מיט ראיות (בײַ א וויכוח, בײַם אַרגומענטירן). 2. „דער פֿראַנצויזישער גזעזאַנדטער אין רוים האָט איבערגענומען אי־בערצודברן דעם אַלטן הייליקן פֿאָטער, ער זאָל זיך צוליאָזן צו א פּשר״, קמ, 1866, № 46. 2. דזוו בו, מיט ביטול. „אונדזער דור איז דאָך אַזא צעפּלאַפּלטער...דיבורים אַן א שיעור ...יעדער איינער וויל א׳ דעם אַנדערן״, צייט, טמז, 1957 X 4. „האָט ער זיך שפּעטער גע־לאָזט א׳ פֿון...״, ד. פֿלינקער, טמז, 1960 VIII 5. 3. (מיט ביטול) נאָכריידן, נאָכזאָגן, איבער־זאָגן. „אַליין פֿאַרשטייט ער גאָרניט, ער קען נאָר א׳ וואָס ער הערט פֿון אַנדערע״, רייד. 4. (גוטמוטיק) איבערשמועסן. „מע דאַרף די זאַך נאָך א׳, איידער מע נעמט זיך צום בויען״, רייד. 5. אין פֿאַרשטעלטן לשון אַנשטאָט ריידן אַדער איבערריידן. ־ניש.

איבערדבֿרן — [...דע׳וערן, פד — לאַנגע ע] דבֿר איבער, ~געדבֿרט. פֿפ: ~דייוווערן (←).

איבערדודלן — טרוו. ־דע איבער, ~גע־דעט. 1. שפּילן אויף אַ דודע נאָכאַמאָל. א׳ אַ ניגון. 2. דודלן צו פֿיל, אַ סך אַדער בײַזן סוף. א׳ אַלע ניגונים וואָס מע קען.

איבערדוויערן — ־ער איבער, ~געדוויערט. אוטו — האָבן אַ קיום אַ לאַנגע צײַט. „דער פּאַלאַץ...האָט איבערגעדויערט גאַנצע צוויי יאָר־הונדערטער״, י. שיפּער, טאָז, וואַרשע 1930, № 43.

אַקוזוו — אַריבערטראָגן שלעכטס און דער־לעבן (אַ ביסל) בעסערס. א׳ די מלחמה. „יידן האָבן איבערגעדויערט 18 הונדערט יאָר פֿון נע־ונד זײַן״, רפֿאל מאָהלער, גק, 1955. „דער ווילן אויפֿצוהאַלטן...דעם איינהייטלעכן אויס־לייג האָט איבערגעדויערט די מלחמה״, מוז, יושפ XIX, 2. ־ונג.

איבערדולדיקן — טרוו. ־דיק איבער, ~גע־דולדיקט. אויך: ~דולדן. אויסהאַלטן, אַרי־בערטראָגן מיט געדולד. א׳ אַלע צרות און פֿאַרדראָסן.

איבערדונערן — ־ער איבער, ~געדונערט. אוטו — 1. וויידער דונערן אָדער מאַכן אַ שטאַרקן ליאַרעם. ס׳וועט באַלד א׳. 2. דר־נערן און אויפֿהערן. עס האָט שוין איבער־געדונערט און איבערגעבליצט. טרוו — וויידער אַרויסברענגען עפּעס זייער הויך, בייז. א׳ אַ באַפּעל. אויך מיט ז׳ך.

איבערדורות־דיק — [...דוירעס...] אד׳. וואָס איז איבער (אַ צאָל, אַלע) דורות; וואָס ציט זיך במשך פֿון אַ סך דורות. „די אייביקע, נישט נאָר די איבערפֿאַרטייאישע, נאָר אויך איבערצייטלעכע, די א׳ע אינטערעסן פֿון אַן אייביקער אומה״, צייט, 1965 I 8. ־יקייט.

איבערדושען — טרוו. ־שע איבער, ~געדו־שעט. סל. דערשטיקן אַ צאָל, אַלע. דער טכויר האָט איבערגעדושעט אַלע הינער.

איבער די אויערן — פֿראַזע. ← אויער, 389 ג. אינגאַנצן, (מיט) דעם גאַנצן קערפּער, איבערן קאָפּ. צו פֿיל. „בײַ איר אין שטוב — שמוץ ביז א׳ ד׳ א״, ריידט. אַרײַן (פֿאַרקרי־כן) אין אַ טוואַן ב י ז א׳ ד׳ א׳. „גייט אַרויס פֿון דער שמוציקער בלאָטע וואָס איר זענט אַרײַן אין איר ביז א׳ ד׳ א״, ר׳ בנציון מיש־נאייעווסקי, תּורת ציון, ווין 1923. „און וען ר׳ מרדכי האָט זי געפֿרעגט, אויב זי ווייל אים, איז זי א׳ ד׳ א׳ רויב געהאַרן״, יהל, די קאָלא־ניסטן II, וואַרשע 1899. *פֿאַרקריכן אין חובֿות א׳ ד׳ א׳ = וועלן אַ גרויסער בעל־חוב. *פֿאַרליבן זיך א׳ ד׳ א׳ = פֿאַרליבן זיך זייער שטאַרק. „ער האָט זיך פֿאַרליבט אין מרימען א׳ ד׳ א׳, דאָס זעלבּיקע זי אין אים איבערן קאָפּ״, ג. ח. לעווענער, דער סאַמאָוואַר, וויילנע 1900. „דער מלמד — אַ קבצן א׳ ד׳ א׳ און קינדער אַ גאַנצן טוץ״, מ. ב. זאַביעזענסקי, די שווערע צײַט IV, וואַרשע 1887.

איבערדיאַלעקטיש — אד׳. וואָס איז ניט פֿון (האַלט זיך ניט בײַ) אַ באַשטימטן דיא־לעקט; וואָס איז איבער (בײַ) אַלע דיאַלעקטן. ליטעראַריש. ריידן א׳, אויף דער כּלל־שפּראַך. „נאָר אין אַזא פֿאַל קען דער גראַם זײַן א״, נפֿ, יופֿפֿ, 1938, 4. „די אַלע אַנדערע וואַריא־ציעס פֿון פֿאַרמען זײַנען א״, ים, יושפ XXI, 2. ־קייט — „איז דען יידיש ניט געווען קיין נאַציאַנאַלער כּוח אָן דער א׳ פֿון מע־דעלעס שפּראַך?״, ים, קוד, 1943.

איבער די באָרד — ← איבער דער באָרד. „אַז איינער האָט פֿרנסה בשפֿע הייסט עס: ס׳רינט אים אַזש א׳ ד׳ ב״, יע, וואונדער־אוצר....

איבערדיבורן — [...דיבערן] דזוו איבער־דברן ←.

איבער די חיזיער — פֿראַזע. מיטן וועלב גייך. (אַרומגיין) פֿון הויז צו הויז בעטן־דיק נדבֿות. שפּאַסיק, מיט אַ תּפילה־ניגון: „מיט אַ סאַמעטענער טאָרבע — א׳ ד׳ ה׳ז״ (וויילנע). „דער וואָס גייט מיט אַ פּוסקע [= פּוש־קן] א׳ ד׳ ה׳ האַלט זיך פֿיל געהויבענער פֿאַר דעם וואָס שטעלט אָן אַ הוילע האַנט״, אמד, עזור צינקעס און די ציג, וויילנע 1868. „...האָבן זיי אײַנגעלאָזן די אַלע גליקן פֿון עולם־הזה און זיי זײַנען געגאַנגען א׳ ד׳ ה׳״, הרב שמואל קלונימוס אײַזינבוד, אמרי שמואל, ח״ג, וואַר־שע 1912. **איבער־(די־)חיזיער־גייער** — „די טעג־עסער און די איבער־חיזיער־גייער זײַנען נאָר פֿרעמדע״, אמד, שענקע דער יאָג־ציצער אַרעם בחור, וויילנע 1872.

איבער די ענט — פֿראַזע. 1. ס׳איז שווער זיך צו ספּראַווען, אַלץ אָפּצוטאָן. א׳ ד׳ ה׳ מיט אַרבעט. 2. באַשטראָפֿט מיט אַ פֿאַטש, אַ קלאַפּ איבער די הענט. „אַז מע האָט לאַנ־גע הענט [= מע האָט אַ טבֿע צו גנבֿענען], קריגט מען א׳ ד׳ ה״, שו. „מע דאַרף די קינדער אָנלערנען פֿאַרן רירן אַלצדינג, מע דאַרף אַמאָל געבן א׳ ד׳ ה״, רייד. פֿרגל איבער די פֿינגער.

איבער די וואָנצעם — פֿראַזע. דזוו איבער די אויערן. שפּאַסיק. פֿאַרקריכן אין בלאָטע א׳ ד׳ ו׳. „טייבעלע האָט זיך פֿאַרשעמט. זי איז רויט געוואָרן ביז א׳ ד׳ ו׳, שטייענדיק פֿאַרן גבֿיר״, ג. י. ראָזויטש, ריבֿ משפּחה..., וויילנע 1865.

איבערדייבערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־דייבערט. דזוו איבערדברן. „ער וואָלט מיך זיכער איבערגעדייבערט, ער האָט שוין אַזא כוח געהאַט יעדן איבערצודייבערן״, פּרץ, עלנט׳.

איבערדיוווערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־דייוווערט. 1. גובר זײַן, איבערשטאַרקן, בײַ־קומען; אומגעריכט, אויסמאַרן. א׳ דעם יצר־הרע. „האָט זי איבערגעדייוווערט אין זיך די לוסט צו רעדן לשון־הרע״, באש, פֿאַר, 17 V 1958.

איבערדיען — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~גע־דיי(ע)ט. דזוו פֿאַרדיען. „דער מאָגן זײַנער איז זייער געזונט און אַן ברענפֿן וואָלט ער נאָך בעסער און קרעפֿטיקער איבערגעדייט דעם עסן״, דער מענשענפֿרײַנד, נ״י 91־1889, № 24.

איבער די כּוחות — פֿראַזע. מער וויִ מע קען, מער וויִ מע איז אין שטאַנד. האַרעווען, טאָן (זיך אָנשטרענגען) א׳ ד׳ כּ׳. לאָזן זיך קאָסטן א׳ ד׳ כּ׳. „מען איז אימער געוואוינט צו טאָן אַ שידוך א׳ ד׳ כּ׳, און מע שטעלט זיך גאָר דערביי בדלי דלות״, אמד, דברי יושר, וויילנע 1863. „יעדער וועט אַרבעטן, אָבער ניט א׳ ד׳ כּ״, ש. פּעסקין איבז, נייעדער מיט די סאָציאַליסטן, נ״י 1895.

איבערדיכטן — טרוו. דיכט איבער, ~גע־דיכט. (אויך: ~די׳כטן, נר). 1. איבער־מאַכן, איבערשאַפֿן אין אַ פּאָעטישער פֿאָרעם. א׳ עפּעס וואָס איז געשריבן אין פּראָזע. א׳ לעגענדע. א׳ די פּראָזאַאישע וויִרקלעכקייט אין גאַלד פֿון פּאָעזיע. 2. איבערזעצן אַ פּאָעטיש ווערק און זײַן דערביי דער מיט־שאַפֿער. א׳ אויף יידיש די פּאָעזיע פֿון ספֿרד. „וען אייגער וויל א׳ די ביבל, דאַרף ער טאָקע...פֿאַרמעסטן זיך מיט איר קינסטלערי־שער מיסטערשאַפֿט״, שנ, ה. לייוויק. „שיין

איבערדיכטעט פֿון זיי און יענעמס געדאַנק אָפּ־
געהיט", אר, י. קיסין). 3. איבערשאַפֿן.
„גאָט וואָלט שוין געמעגט א׳ די וועלט",
רייד. ־ונג — „אַן אייגענע פֿרײַע א׳", נחום
באָמזע. „אָט קומט די איבערשמעלצונג, די
א׳ פֿון י׳. י׳. שוואַרץ", קאָר ו. ־ער —
„. ל. פֿרץ...דער גרויסער א׳ פֿון דער יידי־
שער פֿאָלקס־מעשׂה", מוק, מײַנע באַגעגענשן).

איבער די מאָס — ← איבער דער מאָס.

איבערדינגען — טרו. דינג איבער, ~געדונ־
גען. 1. נאָכאַמאָל, וויידער דינגען. א׳ די
דירה אויף נאָך אַ חודש. 2. פֿאַרדינגען, אי־
בערגעבן. א׳ די קראָם אויף אַ גאַנץ יאָר.
3. געבן אַ העכערן פּרײַס בײַם דינגען (זיך).
א׳ דעם קאָנקורענט. א׳ די סחורה. „אַלע מיט־
לען זײַנען אויך בײַ די דאָזיקע גרויסע לײַט
געוווען כשר. מע דאָט איבערגעקוקט און אי־
בערגעדונגען", זש, טמז, 1965 IX 5. 4. דינ־
גען אַ סך אָדער בײַזן סוף.

מיט זיך — 1. דינגען זיך אַ לעגגערע
צײַט. פֿרוון דורכקומען אויף אַ פּרײַז וואָס
לוינט זיך בעסער. 2. וויידער זיך אָנדינגען.
„מאַכט [ער] אַ פֿאַרשלאָג אַז איך זאָל פֿאַרן
אויפֿן זאָוואָד א׳ זיך", י. קאַצענעלסאָן, 60 יאָר
לעבן. ־ענישׂ.

איבערדינען — אוטו. דין איבער, ~געדינט.
[לאַנגע י אין פּד.] 1. דינען צו אַ סך אָדער
צו פֿאַרשיידענע (געטער, האַרן אא) [אַביקט
אין דאַטיון]. „שוין איבערגעדינט בײַ געווג
חזירשע מאַדאַמען, אָבער אַזאַ שלאַק ניט בא־
געגנט", רייד. „מאַלפּע, שלאָגג, קראָקאָדיל,
קאַץ — צו וועלכע דער מענטש האָט אַלץ
איבערגעדינט וויי צו געטער", ח. ליבערמאַן,
פֿאָר, 1958 V 28. *א׳ אַלע עבֿודה־זרות (ווי
יתרו) = פֿאַנאַטיש דינען צו פֿאַרשיידענע
שיטות, פֿאַרטיען און בײַטן גלייבונגען. „א־
בערגעדינט, ווי עס רעדט זיך, אַלע עבֿודה־
זרהס", שע, אײזנבאַן־געשיכטעס. 2. דינען
לענגער, מער, ווי באַשטימט. „שוין אָפּגעדינט
מײַנע פֿינף יאָר. איז געקומען די מלחמה
און איך האָב געמוזט א׳ נאָך אַ פּאָר יאָר",
רייד. 3. אָפּדינגען און פּטור ווערן. „וואָלט
איך שוין געוואָלט א׳ מײַן סראָקע?", רייד.

איבערדי'נען — טרו. איצ, אימפּ נב; ~די׳נט.
אַרכ. איבערציען מיט אַ דינער שיכט פֿון אַ
מעטאַל. „[הפּסל] דאָס בילד...דער גאָלד שמיד
מיט גאָלד איבר דינט", סהם, ישעיה, מ, 19.

איבערדיסטילירן — טרו. ־לירן איבער, ~די־
סטילירט. דיסטילירן אויפֿסנײַ, אויף אַן אַנדער
(נײַעם) אופֿן. א׳ דאָס שלעכט־דיסטילירטע וואַ־
סער. ־ונג.

איבערדיסקאָ'נט — דער, ־ן. צווייטער דיס־
קאָנט. דיסקאָנט אויף אַ דיסקאָנטירטן וועקסל,
וועכטפּאַפּיר. „די האָסט פֿונאַנדערגעוויקלט דײַן
אַרבעט לויט דער ליניע פֿון דיסקאָנט און א׳",
ש. גאָדינער איבז, צעמענט.

איבערדיסקאָנטירן — טרו. ־טיר איבער,
~(גע)דיסקאָנטירט. דיסקאָנטירן וואָס איז שוין
געווען איין מאָל (פֿרײַער) דיסקאָנטירט. „אונ־
דזער פֿאָלקסבאַנק האָט די דיסקאָנטירטע וועקס־
לען פֿון איר פֿאַרטפּעל איבערדיסקאָנטירט אין
צענטראַל־באַנק". „יעדע לײַ־ און שפּאָר־קאָסע
קאָן מאַכן הלוואות אין בענק, אינסטיטוציעס
און בײַ פּריוואַטע פערזאָנען, און פֿון דעם
איז שוין קלאָר אַז זי קאָן א׳ אירע התחייבֿותן
אַדער וועקסלען", ב. האַלפּערן, א האַנטבוך...
פֿון א פֿאָלקסבאַנק, ווילנע 1922. ־ונג.

איבערדיסקוטירן — טרו. ־טיר איבער,
~דיסקוטירט. 1. דיסקוטירן נאָכאַמאָל, וויי־
דער (אויף אַן אַנדער אופֿן). א׳ די פֿראַגע
אויף דער צווייטער פֿאַרזאַמלונג. „מע פֿלעגט
אַרומריידן און א׳ (וועגן) אַלע מאָסמיטלען וועל־
כע מע מוז אָננעמען", פֿגע, פֿאַריז 1948, № 7.
2. דיסקוטירן אַ לענגערע צײַט אַדער בײַזן
סוף. א׳ די זעלביקע שווערע פֿראַבלעם. ־ונג.

איבער די פּיאַטע — פֿראַזע. אויך: (גוד־
מאדיק) ניט־טיף; נידעריק. „דער גאַנצער טעדי
איז נאָר בײַז א׳ ד׳ פּ׳". „דאָס ברויט אין פֿעלד
איז א׳ ד׳ פּ׳".

איבערדיפֿלאָמאַטעווען — טרו. ־טעוועט
איבער, ~דיפֿלאָמאַטעוועט. איבערשטיגן דעם
צווייטן צד בײַם פֿירן פֿאַרהאַנדלונגען. איבער־
כיטרעווען מיט לײַטישע רייד. „ער האָט גע־
האַט אַ קאָפּ אויף די פֿלייצעס, ער האָט גע־
קענט א׳ אַפֿילו די וואָס האָבן געוואוסט אַז
מע דאַרף זיך היטן פֿאַר אים", רייד.

איבער די פּינגער — פֿראַזע. פֿרגל איבער
די הענט. מיט די ווערבן קריגן, געבן, דער־
לאַנגען = באַשטראָפֿן, אָפֿהאַלטן, צוריקשטוי־
סן. „אַז מען איז אַ נאַשער(קע), קריגט מען
א׳ ד׳ פּ׳", שו. „געבן (דערלאַנגען) א׳ ד׳ פּ׳,
אַז מע זאָל געדענקען בײַז די נײַע בעזעמער",
פֿוול.

אי'בערדיק — אדי. דזוו איבעריק (←).
„תשעה־באָב זאָגט ער נאָר די צוינגס, די א׳ע
קינות געפֿלעגט אים ניט דאָס לשון", דער יוד׳
פֿאַר־פּסח, וואַרשע 1881.

איבערדיקטירן — טרו. ־טיר איבער, ~דיק־
טירט. 1. דיקטירן נאָכאַמאָל. א׳ די לעצטע
עטלעכע זאַצן. 2. דיקטירן אַ סך. ־ונג.

איבער די קני — פֿראַזע. דזוו איבער די
פּיאַטע (מיט אַ ביסל וווייניקער גוזמא). שטעקן
אין שמוץ א׳ ד׳ ק׳. אויך מיטן ערשטיקן ב:
טראָגן אַ קליידל בײַז א׳ ד׳ ק׳.

איבערדיריגירן — טרו. ־גיר איבער, ~די־
ריגירט. נאָכאַמאָל (אויף אַן אַנדער אופֿן) די־
ריגירן. א׳ אַ סימפֿאָניע.

איבערדישען — ־שע איבער, ~געדישעט.
טל. לב. טרו — דזוו איבערדושען ←. אוטו
— אָפּכאַפּן דעם אָטעם. לאָזן עמעצן א׳ אַ
וויסלע. אויך מיט זיך.

איבערדעבאַטירן — טרו. ־טיר איבער,
~(גע)דעבאַטירט. נאָכאַמאָל (אויף אַן אַנדער
אופֿן) דעבאַטירן, אַרומרעדן (פֿירן אַ וויכוח
וועגן) אַן ענין פֿון אַלע זײַטן. א׳ די זעלביקע
פֿראַגע. ־ונג.

איבערדעוואָניש — אדי. (געאַלאָגיע) וואָס
איז פֿון אַדער האָט אַ שיכות צו אַ צײַט וואָס
איז עלטער וויי די דעוואָניש תקופֿה אין דער
פֿאַלעאָזאָישער ערע. א׳ע עפּאָכע. א׳ שטיינער־
פֿורעמונג.

איבערדעזינפֿיצירן, ~דעזינפֿעקטירן —
טרו. ־ציר, ־טיר איבער, ~דעזינפֿיצירט, ~דע־
זינפֿעקטירט. נאָכאַמאָל (אויף אַן אַנדער אופֿן)
דורכפֿירן דעזינפֿעקציע. א׳ די צימערן, די
זאַכן אא. ־ונג.

איבערדעזשורירן — אוטו. ־רירט איבער,
~דעזשורירט. פּפּ: ~דיזשורירן. 1. האַל־
טן דעזשור, וואַך (נאָכאַמאָל), א׳ פֿאַרן דורכ־
פֿירן שלעכט די דעזשור. 2. דעזשורירן אַ צײַט
אַדער בײַזן סוף. א׳ בײַם קראַנקן אַ גאַנצע
וואָך.

איבערדעכען — אוטו. ־כט איבער, ~גע־
דעכט. 1. אָפּרוען אַ ביסל. א׳, אָפּכאַפּן דעם
דעך, דעם אָטעם. 2. איבערבלאָזן, איבערהר־
קען. מאַכן אַ פֿאַרע מיטן אָטעם. א׳ איבער
אַ שפּיגל און אים גוט אַרומווישן.

איבערדע'ם — אדוו & קאָנ. דעריבער, דער־
פֿאַר. „בשעת די חנוכה־ליכט ברענען, טאָר
מען ניט קיין הנאה האָבן פֿון זיי. א׳ מוז
מען אָנצינדן נאָך אַ ליכט. דאָס רופֿט מען
דעם שמש", דרך אדם, וואַרשע 1860. „דאַרטן
איז אַ רוח רעה, מע מוז א׳ אָנזאָגן די דאָרפֿס־
לײַט, אַז זיי זאָלן ניט האַלטן קיין בולבעס
אונטערן בעט", חא, לג/ב. „מצער צו זײַן
אַ בעל־חי איז אָסור מן התורה. א׳ דאַרף
מען זייער נזהר זײַן...זיי נישט מצער צו זײַן
מיטן עסן", ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, פּלא
יועץ, ווילנע 1898. „יידן זענען לייידער נישט
געוואוינט צו אַרדענונג. דער עול פֿון...אַרדע־
נונג קומט זיי א׳ שווער אָן", ראובן ברײַנין,
דער שטראָל, לעמבערג 1904, № 2. „א׳ וואָס
ער האָט ניט געקענט קומען, איז דער גאַנצער
ענין בטל געוואָרן", רייד.

איבער דעם — פּרעפּ. איבער & אַרטיקל דעם.
איבער דעם טיש איז אויסגעשפּרייט אַ טישטעך.
פֿלײַען איבער דעם דאַך. „...דז זיא די עשׂן ניט
טאָדלן א׳ ד׳ טיש", בראַנט, פּרק מד.

איבערדעמאַנסטרירן — טרו. ־רירט איבער,
~דעמאַנסטרירט. 1. וויזן פֿונדאַסנסי, נאָכ־
אַמאָל. א׳ דעם פֿיל(ע)ם. א׳ די נײַסטע פֿאַסא־
נען. 2. צו פֿיל, צו שרײַאיק, איבער דער
מאָס דעמאַנסטרירן. „די סטודענטן האָבן אי־
בערדעמאַנסטרירט זייער אומצופֿרידנקייט מיט
דער אַדמיניסטראַציע פֿון אוניווערסיטעט", רייד.
־ונג.

איבערדעמפֿן — טרו. דעמף איבער, ~גע־
דעמפֿט. 1. צו לאַנג דעמפֿן, טושען. א׳ דאָס
פֿלייש עס זאָל זײַן האַלב־פֿאַרברענט. 2. נאָכ־
אַמאָל, אויסנסי דעמפֿן. א׳ דאָס פֿלייש, וואָס
איז נאָך האַלב־רוי. ־ענישׂ.

איבער דעם שיעור — [...שיעור] פֿראַזע.
דזוו איבער דער מאָס. לערנען א׳ ד׳ ש׳.
„יידן וויסן ניט פֿון מאָס און צײַט. ענטוועדער
מען איז גאָר אינגאַנצן אַ לייַדיקגייער אַדער
מען אַרבעט א׳ ד׳ ש׳", אמת, דער פֿאַרטעפּיג־
ניסט, ווילנע 1878.

אי'בערדענקען — טרוו. דענק איבער, ~גע־ דענקט (אַרכ: ~דע'נקען). 1. איבערטראַכטן, דענקען וועגן אַן ענין נאָכאַמאָל (מיט אַן אַנדער צוגאַנג). א' אַן ענין, אַ שוועריע פֿראַבלעם. „איבר דענקט דיא טעג פֿון דיא וועלט, טוט פֿר שטין דיא יארן פֿון אַלי (דורות)", שאר, הקדמה. „נאָר דער מאַטעמאַטיקער־פֿיזיקער פֿון פֿאַך קען א', אַפּשאַצן און פֿילן דעם תּענוג הרוח פֿון דער נייַער וועלט־געבּיידע", גוטס. 2. אַפּזאָגן זיך פֿון פֿרישערדיקן געדאַנק, שטאַנד־ פּונקט און פֿונדאַמענטן באַטראַכטן. (אידעאַלאַגיש) חרטה האָבן. א' די שטעלונגען פֿון דער פֿאַרטיי. 3. אויטו. זאָרגן זיך. „וואו ביסטו געווען? מיר האָבן שוין איבערגעדענקט וועגן דיר", רייד.

מיט זיך — זיך באַטראַכטן; זיך מיישב זיין. זיך פֿאַרטיפֿן אין אַ רעיון. „מע דאַרף זיך צו א' וואָס איז דען דער גאַנצער מענטש", ר' חיים האַמבורגער איבּ, שי"ח יצחק, לעמ־ בערג 1876. „זאָל ער זיך א' און קומען מיך זען אין אַ פּאָר חדשים אַרום", פֿאָר, 1964 VI 17. ~ונג — „דש איבר דענקונג פֿון דיא אַלטי צייטן ברענגט דען מענש גרושי נוצן צו", שאר, הקדמה. ~ענישׁ.

איבערדעק — די, ־ן. 1. קאַלדרע אַדער טוך איבערצודעקן זיך בּיים שלאָפֿן. אַ שווערע (לייכטע) א'. „צמיד פּתיל עליו (במדבר, יט, 15)...בלשון אַשכנז אובר דיק", אב, ספֿר מפּור־ גמן, אינגה ש"א [1541], קכב/א. „האשטו דש איבר דעק אויף גידעקט וואש מיר זיך מיט אַנגדר הובן צו גידעקט", סהמ, ישעיה, נז, 8. 2. לאַנג און ברייט שטיק שטאָף, אויף צוצודעקן אַ פֿאַרבעטע בעט. אַ טייַערע א' פֿון שפּיצן. 3. דזוו איבערדעק, דער, בב 2־3.

איבערדעק — דער, ־ן. 1. אָפּט פֿון איבער־ דעקן. „דער א' קען ניט געמאַכט ווערן פֿון הייַנט אויף מאָרגן", רייד. 2. דאָס מיט וואָס מע דעקט איבער. א־געווענדן פֿון אַן ארגאַן אין קערפּער. פֿאַפּירענער א'. אַן א' פֿון שינד־ לען. 3. ספּעצ. טשעכאָל, איבערצי איבער מעבל. אַ נייַער א' פֿאַרן פֿאָטערשטול. „די קאַנאָפּע וועט זיין אָנגעטאָן אין אַן א'", רייד. 4. דזוו אייבערדעק (←).

איבערדעקאָרירן — טרוו. ־דירן איבער, ~דע־ קאָרירט. איבערפּוצן, דעקאָרירן נאָכאַמאָל (אַנ־ דערש). א' דעם זאָל. ~ונג.

איבערדעקונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערדעקן (זיך). אַן א' פֿון פֿאַרב, דאָס איבּזיך זאָל ניט וואַשן. דרויסנדיקע א' בּיי אַ פֿלאַכן שיבער (טעכניקום, וויליע).

איבערדעקלאַמירן — טרוו. ־מיר איבער, ~דעקלאַמירט. דעקלאַמירן פֿונדאָסנדיי, נאָכ־ אַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. פֿייַערלעכער א' דעם שיר. ~ונג.

איבערדעקן — טרוו. דעק איבער, ~געדעקט. 1. אויסלייגן, אַרויפֿלייגן עפּעס פֿון אויבן. א' טייג מיט אַ קישן. א' די סאָפּע מיט אַ רייַ־ נינער איבערדעק. א' די סחורה מיט אַ רא־ גאָזשע. א' די שיסל מיט אַ טעלער. א' דעם סדר־טיש מיט נאָך אַ טישטעך. „איינע פֿון די הינער מיט אַן איי פּאַדעט, קוואָקעט...ווייל זיך לייגן, און נישטאָ ווער זאָל א' זי מיט דער זיפּ, ווי געווייגטלעך", ממוס, ספֿר הבּחמות. •א' אַ מת = (אַר)אַפּהייבן פֿון געלעגער אויף דער ערד און אַרויפֿלייגן אַ לייַכטער (← בּפּ).

2. ספּעצ. פֿאַרדעקן אַ טייל פֿון קערפּער. א' די האָר מיט אַ נעץ. „דעק איבער די האָר מיט אַ טיכל, איידער דו גייסט אין (צו) מאה שערים", רייד. „מן זאָל קיין קינד אום טראגן נאַקיט...מן זאָל אין...איבר דעקן, דא מיט דז עז ניט זאָל ווערדן אן גיזונהן מיט איינם בּיזן אויב", בּראָנט. „אַז איינער פֿירט זיין קינד אויף דעם מאַרק און ער וויל מע זאָל אים קיין עין־הרע ניט געבּן, זאָל ער א' מיט אַ מאַנטל זיין קאָפּ, דאָס קיין שלעכט אויג זאָל אויף אים ניט קומען", נצ2. „און ער מאַכט זיך לאַנגע קלייַדער און דעקט איבער זיין פּנים מיטן טלית, מע זאָל מיינען, ער דאָוונט בּכוונה", לט2, ק/א. „איך וועל מיך א' מיטן טלית איבערן קאָפּ און בּעטן רחמים: געלט, רבונו־של־עולם, געלט!", פּרץ, געדאַנ־ קען און אידיינן. אויך פּ"ג. „טו אָפּ פֿון דיזן האַרץ די דעק פֿון דעם יצר־הרע וואָס ער האָט איבּער דיר איבערגעדעקט" חה, ב, רד. •א' דעם קאָפּ = חתונה מאַכן [וויזל אַ חתונה־געהאַט סאָר ניט ווייזן אירע אייגענע האָר]. „אַ בּוגרת פֿון איבער צוואַנציק. צייט איר א' דעם קאָפּ", רייד, (← בּפּ).

3. צודעקן, פֿאַרדעקן עפּעס (בּשמיכות מיט דינים, פֿירונגען). א' די חלה מיט אַ טישטעכל, צוועלכן. [טעמים: א) די חלות זיינען אַ זכר אויפֿן מן וואָס איז געווען איבערגעדעקט מיט טוי; ב) די חלות זאָלן ניט פֿאַרשעמט ווערן וואָס מע מאַכט קידוש ניט איבער זיי, נאָר איבער ווייַן (שולחן־ערוך, אורח־חיים, סימן רעח)]. „מע געהער נזהר צו זיין, אַז מע זאָל [נישט] א' מיט אַ פֿאַטשיילע איבער דעם גאַנ־ צן כּוס, וואַרעם דאָס הייסט ער מאַכט אַן אוהל אום שבּת, רק ער זאָל לאָזן אַ ביסל נישט צוגע־ דעקט", ספֿר שולחן־ערוך, חלק א, [זשאָלקווא, אַנהייב 19. י"ה?]. „מע מעג א' אַ לעכט מיט אַן ערדענע שיסל כדי דאָס פֿייַער פֿון דער לעכט זאָל זיך ניט אַנכאַפּן אין באַלקן", תקוני שבּת, אוסטראָה, 1818.

4. נאָכאַמאָל באַדעקן, צודעקן מיט נאָך עפּעס. א' דאָס קינד מיט נאָך אַ קאַלדרע.

5. אַראָפּנעמען אַן איבערדעק און דעקן פֿונדאָסנדיי. „תּיכף נאָך שבּועות שטעלט ער זיך א' דעם דאַך", שע, מעשׂיות פֿאָר יוד' קינדער וו. „דעם דאַך האָט ער איבערגעדעקט, קען אויך באַטרעפֿן 75 רו"כ", קמ, 1868, № 6.

6. פֿאַרדעקן מיט אַ פֿליסיקייט. „דאָס גענוי־ סער האָט איבערגעדעקט אַפֿילו די שטייַנער פֿון הויכן בּרעג", רייד. „נעמען נעגעלעך... און אויף דעם געבּן י"ש חזק (אָקווייַ), עס זאָל א' די נעגעלעך. עס זאָל אַזוי שטיין צוויי שעה", א. שפּערלינג, ליקוטים II (טעמי המנ־ הגים), לעמבּערג תרס"ט.

7. וויידער, אויפֿסנדיי (אויף אַן אַנדער אופֿן) דעקן דעם טיש צום עסן. א' דעם טיש, צו־ שטעלן נאָך גלעזער, צוגעבּן צו נאָך אַ גאַפּל...

8. (קאָרטנשפּיל) שלאָגן מיט אַ גרעסערער קאָרט אַדער מיט טרומף. א' דעם צענטל מיט אַ טויַ.

אָפּט מיט זיך. א' זיך [פֿאַרדעקן] דאָס פּנים מיט די הענט בּיים בּענטשן ליכט [טעם: מע צינדט ליכט, ווען עס איז נאָך ליכטיק און מע מאַכט די ברכה ווען עס איז נאָך בּין־השמשות, און יעדע ברכה מאַכט מען געווייגטלעך אויי־ דער מע טוט די מצווה, ספֿר מטעמים, לאַדז, יאַרז]. „ווען המינט, אַזוי ווי תּמיד, א' זיך מיט דעם...טלית...און מיט גדלות זיך אַ שטעל טאָן פֿאַרן...עמוד", הר, הרודעס. „אויפֿגעמאַכט דעם מחזור, אויפֿגעמישט די תּפילה זפה, אי־ בּערגעדעקט זיך מיטן טלית", נ. הורוויץ, איק, פּסח תשכ"ה. א' זיך מיט דעם טירל פֿון טאַנק. ~עכץ. ~ענישׁ.

איבערדעקע — די, ־ס. דזוו איבערדעק. „[זי] האָט געגומען צו רעכט מאַכן די א'ס אויף די געלעגערס", חג, טמז 1958 VIII 15. „פֿון אונטער דער דיקער רויכיקער א' האָט אַנגעהויבּן שוויר אַרויסקריכן מירקע", מ. ריב־ קין, וועלישער בלום־בלבול, וילנע 1914.

איבער דער בּאָרד — פֿראַזע. זייער אַ סך, איבערגענוג, בשפּע. געווייגטלעך מיטן וועלב רינגן. „סע זאָל אַזש רינגן א' ד' ב'", ייל, דאָס משלחת. „אויב עסן חזיר — זאָל רינגן א' ד' ב'", פֿוול. אויך: א' די ליפּן.

איבער דער בּרייט — אַדוו פֿראַזע. א' ד' ב' פֿון גאָס. „...דאָס פֿוטער־געשעפֿט, וואו א' ד' ב' פֿון פֿענצטער איז געווען אויסגעדריקט מיט גאַלדענע אותיות...", אפּא, 'אפּגענאַרט זיך'.

איבער דער גאַל — פֿראַזע. געווייגטלעך מיטן וועלב גיין. „עס גייט א' ד' ג' — ס'עקלט, ס'דערווידערט".

איבערדערווייַלן — טרוו. ־וויל איבער, ~דערווייַלט. אויפֿסנדיי דערווייַלן, אויסקלײַבן אויף אַ געזעלשאַפֿטלעכן אַדער מלוכהשן אָמט אא. א' דעם פּרעזידענט אויף אַ צווייטן טערמין.

איבער דער טבּע — [...טעווע] פֿראַזע. 1. איבער די געווייגלעכע כּוחות. „ס'איז אים א' ד' ט' זיך אַקעגנצושטעלן אירע פֿאַרלאַנגען", רייד. 2. קעגן וויליע. „עס איז מיר א' ד' ט' אַז מיַינס אַ זון זאָל זיך פֿאַרבינדן מיט אַ טאָכטער פֿון אַזאַ אַסימילירטער פֿאַמיליע", טמז, 1965 VIII 29. 3. [אין לד נב] מיט זיין & וועלט. ס'איז עקלדיק, דערווידער. „גיט ער אייַך אָפּ צוריק און זאָגט אַז מע דאַרף גאָרנישׁ. וועלט אייַך א' ד' ט', גיט איר אים שוין אַן אַנדער מטבּע", שע, פֿונעם יאַ־ רית. „...אַזש עס איז געוואָרן אים א' ד' ט' און [ער] האָט ניט געוואוסט וואָס מיט זיך צו טאָן", מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאָר, 1964 XI 15.

איבער דעריבער — קאָנ. לד. וורר. פֿטמ. וויזיט אויף סיבּה, גרונד. דזוו דעריבער; דער־ פֿאַר, צוליב דעם אש. „א' ד' גייען קאַטשקעס באַרוועס און געגדז אַן פֿלודערן", פֿוול.

איבערדערלאַנגען — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~דערלאַנגט. 1. צוטראָגן, געבּן פֿון פֿאַר־ שיידנס. „א' צום טיש פֿון וואָס אַ מויל קען אויסרייַדן", רייד. 2. צוטראָגן. געבּן נאָכ־

אַמאָל. 3. איבערגעבן אַ צווייטן. „דו דער־לאַנג מיר, איך וועל עס אַ חיימען", רייד. 4. אוטו. (דער)גרייכן איבער עפּעס. צוטיגן וועלכע האָבן איבערדערלאַנגט צו די שכנישע גערטנדלעך", ג. גראָסבערג, פֿאָס, 1949 ו 21.

איבער דער לענג — אַדוו פֿראַזע. דורכ־פֿאָרן, דורכמאָנדערן א׳ ד׳ ל׳ פֿון דער מדינה. אויך: א׳ ד׳ ל׳ און איבער דער בריים.

איבער דער מאָס — פֿראַזע. 1. צו פֿיל, מער וויִ מע דאַרף, מער וויִ עס איז נייטיק. טרינקען א׳ ד׳ מ׳. „זיין אויפֿרונג איז גע־וען אַ פֿרומע, נאָר ניט אַ׳ ד׳ מ׳", ש. בעקער־מאַן, די קאָרטן ווערפֿערקע, אַדעס 1888. „דער לעצטער שורהס טרויער צעפֿלייצט זיך א׳ ד׳ מ׳", הל, ליד וועגן דער ערשטער שורה: „— און אַלצדינג וואָס א׳ ד׳ מ׳ איז איבעריק, אין דעם וואָרט אַליין ליגט עס", קאָר ו. 2. וואָס איז צו גרויס, צו בריים; ניט לויט דער ריכטיקער מאָס. אַ מאַרינאַרקע א׳ ד׳ מ׳.

איבער דער נאָז — פֿראַזע. 1. מיטן ערשטי־קן ב און אויך: איבערן פּנים. דערלאַנגען עמעצן אַ זעץ א׳ ד׳ נ׳. *געבן, דערלאַנגען א׳ ד׳ נ׳ = אויך: אַנשרײַבן, פֿאַרמאַכן דאָס מויל. „האָט ער אים אַזוי דערלאַנגט א׳ ד׳ נ׳ אַז יענער האָט זיך אָפּגערוקט און איז אַנטשוידיגן געווארן", רייד. „[ער] האָט אויפֿגעמאַכט די לעפּצן און געוואָלט עפּעס זאָגן. האָט זי אים געגעבן אַ שמיר א׳ ד׳ נ׳, איז אים ס׳וואָרט געבליבן שטעקן אין האַלדז", טמז, 1961 ו 6. 2. דוס איבער די אויערן. „אייניגער, פֿאַרשניי־קעט א׳ ד׳ נ׳, האָט אַנגעהויבן צײַען טענער פֿון אַ בחתן", י. קייטעלמאַן, איק, ר״ה תשכ״א.

איבער דער נאָטור — פֿראַזע. 1. ניט־כאַראַקטעריסטיש, ניט־נאַטירלעך פֿאַר דער זאַך, סיטואַציע אע. געבן צדקה איז א׳ ד׳ נ׳ פֿונעם קמצן. טאָן שלעכטס איז א׳ ד׳ נ׳ פֿון אַן איידלמאַן. 2. איבער די מעגלעכקייטן. ס׳איז א׳ ד׳ נ׳ אַז אַ שוואַכער זאָל זיגן.

איבערדערנע׳רט — אַדי, פּאָר איבערדער־נערן. ← דוונ. „פֿאַרנעמען זיך בלויז מיט אונטערדערנערטע קינדער און ניט מיט קיין א׳ע", פֿגנז, פּאַריז 1949, № 12. ־קויט.

איבערדערנע׳רן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~דערנערט. געבן שפּיַיז, דערנערן מער וויִ מע דאַרף, מער וויִ עס איז געזונט. די מוטער־לעכע שוואַכקייט איבערצודערנערן קינדער. ־ונג — „דער ירושה־ענדאָקרינער מאָמענט איז וויכטיקער פֿאַר דער אַנטשטייאונג פֿון צו־קער־קראַנקייט...וי א׳", טאָז, וואַרשע 1929, № 4.

איבערדערציאונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערדערציען. די א׳ פֿון די אומוויסנדיקע מאַסן. „אין דער דערציאונג — אַדער א׳ — פֿון וועלטלעכע טאַטע־מאַמע", צייט, טמז, 1964 XI 6.

איבערדערצייל — דער, ־ן. אָקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערדערציילן. „פּרווווט משדך צו זיין דעם א׳ מיט דער גרינטלעכער פֿאַר־שונג", אפּא, טמז, 1963 VI 16. „א סך רייכער און שטאַרקער וויִ עס קאָן אויסקומען פֿון מײַן קורצן, אײַנליקן א׳", צייט, טמז, 1964 VIII 21.

איבערדערציילונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערדערציילן. די א׳ פֿון די געשעענישן. אויפֿגעבן די תּלמידים אַנ־צושרײַבן אַן א׳ פֿון דער געלייענטער מעשׂה. „כ׳דאַרף אויף מאָרגן, צום צווייטן לימוד, אַנשרײַבן אַן א׳ פֿון 'מסעות בנימין השלישי'", י. פֿאַלקמאַן, סאָוו. היימלאַנד, 1962, № 2.

איבערדערציילן — טרוו. ־ציילט איבער, ~דער־ציילט. 1. דערציילן דאָס וואָס מע האָט געהערט. „דער זיידע האָט מיר איבערדערציילט אַ שמועס פֿון ר׳ מענדעלע קאַצקער זי״ל", רייד. „מוזסטו טאָקע אַלץ א׳ וואָס דו האָסט געהערט בײַם שכן?", רייד. „פֿאַר א׳ לשון־הרע איז ניטאָ קיין כּפּרה", שוו. א׳ כּלערליי רכילותן. א׳ אַ סוד. 2. דערציילן וואָס מע האָט געלייענט. א׳ פּרצעס 'דרכי מתּנות'. קורץ א׳ דעם אינהאַלט פֿון גאַנצן ראָמאַן. דז אויך בכתּב. אויפֿגעבן די תּלמידים איבערצודערציילן אויף צוויי זײַטעלעך די געלייענטע מעשׂה. „אין העברעאיש איז דער אינהאַלט פֿון...וועלק אי־בערדערציילט געוואָרן פֿון עטלעכע שרײַבערס", פּ. רודאָי, טמז, 1965 V 16.

3. דערציילן וואָס מע האָט געזען. „ער האָט געבעטן די סוחרים איבערצודערציילן וואָס עס איז געשען", פֿאָר, 1964 XII 2. 4. אי־בערגעבן מיט וועלטער אַן איבערלעבונג. א׳ וואָס מע האָט זיך אָנגעלייגט. א׳ מיט אַלע פּי־(ש)טשעווקעס. „ווען אייניער דערציילט עס אי־בער...לעבט ער איבער די זעלבע איבערלעבונ־גען וויִ בשעת ער איז געשטאַנען און געהערט וויִ דער תּ״ח האָט געלערנט", לדב, סה. „[אייי־ביק] וואָלטן זיי ניט איבערדערציילט אַלע אינ־דרוקן", ט. קאַמינסקי, א ביאָגראַפֿיע פֿון א ישׂראל־קלעזן, קיעוו 1913. 5. דערציילן ביזן סוף, אַלץ. „עס איז אוממעגלעך איבערצודער־ציילן אַלץ. עפּעס מוז מען אויסלאָזן", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער וו. מיט זיך קזוו. — „מע האָלט אין איין א׳ זיך דעם וואונדער וויִ מע האָט זיך געראַטעוועט", רייד. ־ענישׂ.

איבערדערציילער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. וועך עס דערציילט איבער. אַ גוטער א׳. 2. ספּעצ. רכילותניק. א׳ס, אונטערשפּי־לערס און סתּם פֿאַסקודניאַקעס. ־ערין. ־יש — אדי. אויף אַן א׳ן אופֿן.

איבערדערציען — טרוו. ־צי איבער, ~דער־צויגן. 1. געבן אַן אַנדער מין דערציאונג וויִ די וואָס מע האָט געהאַט פֿריִער. „די שול האָט ניט פֿאַרשטאַנען איבערצודערציען איר אייגענעם תּלמיד", ים, אונדזער געדאַנק, ריגע 1933. „די מלוכה לייגט אַרויף אויף די יוגנט־לעכע דאָס שליחות זיין מיט די עולים, זיי לערנען און א׳", אפּא, געטראַכט מיט עב־רי־טעטש. 2. מאַכן בעסער, געזעלשאַפֿטלעך־נוצלעך, אַרויספֿירן אויפֿן דרך הישר. אַרײַנ־געבן די פֿאַרבעסערס אין אַן אויסבעסערונג־היים און זיי א׳. ־ערין. ־ער.

איבערדערציערישׂ — אדי. וואָס ווערט אַנ־געוונדט, וואָס איז פּאַסיק (גוט) אויף איבער־צודערציען. א׳ע מיטלען. ־קויט.

איבערדערקלערן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~דערקלערט. דערקלערן נאָכאַמאָל, אויף אַ נײַעם (בעסערן) אופֿן. „לערער, איר דאַרפֿט אונדז א׳ די טעאָריע פֿון...", רייד. ־ונג.

איבער דער קעשענע — פֿראַזע. געווײַנט־לעך מיט די וועבן שלאָגן, גיין. פֿאַר־שאַפֿן היזק, מאַכן מע זאָל האָבן איבעריקע אַדער שוועדע הוצאות. דער קריזיס (די קאָנ־קורענץ) שלאָגט א׳ ד׳ ק׳. „...הייסט דאָס אויך אַן אמתער גנבֿ...[דער וואָס] גייט אייגענע א׳ ד׳ ק׳", ש. רעפּטר, קם, 1870, № 21. „גיט נאָכגעבן די שטרײַקערס, זיי מאַטערן מיט אַ לענגערן שטרײַק, זיי שלאָגן א׳ ד׳ ק׳", רייד.

איבערדערשרעקן — טרוו. ־שרעק איבער, ~דערשרעקן. שטאַרק, פּלוצעס דערשרעקן. א׳ די קינדער מיט אומגעריכטע געשריייען. א׳ די אַלטע וויבער מיט אַ מעשׂה־נורא. מיט זיך. [אַרכ די פֿאַרעם איבערדערשראק: „דא איבר דר שראק דער פֿראנציסקא זער", מקוה ישׂראל, פֿפֿדמ 1712.]

איבערדראַטעווען — טרוו. ־וועט איבער, ~גע־דראַטעוועט. (שוסטערײַ) איבערגייען מיט דראַט־וועג. א׳ די טאַפּעלע זוילן.

איבערדראַטעוועט — טרוו. ־טעוועט איבער, ~געדראַטעוועט. 1. אַרומבינדן מיט דראָט. א׳ אַ פֿאַרפּאַקטן קאַסטן. 2. דראָטעוועט אויפֿ־סנײַ.

איבערדראַמאַטיזירן — טרוו. ־זירט איבער, ~דראַמאַטיזירט. 1. איבעראַרבעטן, איבערמא־כן אַ דראַמאַטיזירונג. א׳ דעם ראָמאַן פֿאַר דער בינע. 2. איבערטרײַבן, איבערשפּילן. אַרויסשטעלן עפּעס אויף אַ פֿאַרגוזמאט־דראַ־מאַטישן אופֿן. א׳ אַ געשעענישׂ, פֿאַסירונג. ־ונג.

איבערדראָקן — טרוו. ־קע איבער, ~גע־דראָקעט. איבערטענטלען, איבערמאָלן. שלעכט, מיאוס איבערשרײַבן. „איך האָב געבעטן אי־בערשרײַבן, און דו האָסט איבערגעדראָקעט", רייד.

איבערדרום — דער, ־ן. *Mhd*: über-drôz. געפֿיל פֿון דערווידערדיקייט, פֿון איבערדריס־קייט. פֿאַרדראָס. אַרויסרופֿן א׳, זיך באַצײַען מיט א׳ צו עפּעס.

איבערדרוק — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון איבער־דרוקן. 2. רעזולטאַט פֿון איבערדרוקן נײַע אויפֿלאָגע פֿון אַ ספֿר, בוך, בראָשור אע, גע־זעצט פֿונדאָסנײַ אַדער לויט פֿלאַטן, צי דורך פֿאָטאָגראַפֿירן. א׳ פֿון אַ ספֿר אַ יקר־המציאות. שפּעטערדיקע א׳ן פֿון אַן אַלטער אַמסטערדא־מער אויסגאַבע. 3. סכום פֿון גרעסערע צי־טאַטן. „א׳ן פֿון אַ פּאָר ווערק פֿאַרנעמען מער וויִ אַ העלפֿט פֿון גאַנצן עסיי", רייד.

איבערדרוקן — טרוו. דרוק איבער, ~גע־דרוקט. 1. דרוקן פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנ־דער אופֿן (אויסגעבעסערט). א׳ דעם בוך, וויבל די אותיות זײַנען צעשוואומען. א׳ דאָס

גאַנצע בוך וואָס איז פֿול מיט גרעזן. 2. דרוקן נאָכאַמאָל (פונקט דאָס זעלבּיקע אָדער מיט שינויים). אַרויסגעבן אַ נײַע אויפֿלאַגע. „הער צו, גוטער ייִדישער בריוונשטעלער...מע האָט דאָך דיר [= דיך] עטלעכע מאָל איבערגעדרוקט", ליאָנדאָר, נײַער בש, ווילנע 1844. „אײַך, לעזער, וואָלט מען ניט געוואָרט מיט געשיכטעס וואָס מע דרוקט איבער אַלטע מיט נײַע נעמען", ש. בעקערמאַן, דיא יו־דישע קאָזאַקען, אָדעס 1886. 3. אַרויסנעמען לענגערע ציטאַטן פֿון אַ בוך אוו זיי אָפּדרוקן וויִ אַ טייל פֿון אַן אָנדער אויסגאַבע. „א׳ אַן דעם מחברס דערלויבעניש איז שטרענג פֿאַרבאָטן". 4. איבערזעצן אוו אָפּדרוקן. „וויִל פּראָסטע לײַט אוו ווײַבער אוו קינדער ווילן פֿאַרשטיין די מעשׂה פֿון קמצא בר קמצא האָבן מיר דאָס איבערגעדרוקט אויף עבֿרי־טײַטש, כדי יעדער זאָל פֿאַרשטיין", קמצא בר קמצא, עלמבערג, יאָר? ־ונג — „האט דיזער אַרטיקל...גרויס בײַפֿאַל געפונען...עס האָט דערלעבט (זוכה געווען) צו האָבן דערנאָך אייניג באַזונדערע אויפֿלאַגע (א׳)", אמת, דער פֿאָרטעפּיאַניסט, ווילנע 1878. ־עכיִן. ־ענישׂ. ־ער.

איבערדריי — דער, ־ען. פֿאָקט אָדער רעזולטאַט פֿון איבערדריִען (זיך). אַן א׳ בײַם טאַנצן. אַן א׳ פֿון גאַנצן קערפּער אין דער לופֿט. דער א׳ פֿון די גשעפֿטענישן. „א׳ — וועט זײַן צוויי (געמאָ־לשון, לאָדזש): „אַז אייניער דאַרף באַקומען צוויי זופּן, וועט זײַן טעפּל איבערגעדרייט. בעט זיך אַזוי אייניער וואָס זוכט פּראָטעקציע [בײַ דער] רעגיסטראַטאָרקע", בלום. ־אונג.

איבערדריִעוודיק — אַדי. פּפּ: ~דריִאיק, נאָך. וואָס לאָזט זיך גרינג איבערדריִען, וואָס האָט די טבֿע זיך איבערצודריִען. אַן א׳ע ספּרוזשינע. א׳ע כּלי. א׳ע תּחינה [בײַם מעסטן קבֿרים האָט מען אַזוי געזאָגט: „וויִ דער פֿאַ־דעם ציט זיך, אַזוי זאָל זיך צײַען זײַן לעבן"; טאָמער רײַסט זיך דער פֿאָדעם: „וויִ דער פֿאַ־דעם רײַסט זיך — אַזוי זאָל זיך אָפּרײַסן זײַן חולאת"].

איבערדריִעכיק — דאָס, ־ן (־ער). 1. דזוו איבערדריִ, איבערדריִאונג. געגיצט אויך מיט ביטול. 2. (ספּעצ אין שנײַדערײַ) דאָס איבער־גיצעוועז אַ מלבוש פֿון דער רעכטער, שוין אָפּגעניצטער זײַט אויף דער לינקער. דאָס א׳ פֿון אַלט אויף נײַ, טאָקע וויִ ערשט פֿון דער נאָדל אַרויס.

איבערדריִען — טרוו. דריִ איבער, ~גע־דריט. 1. דריִען נאָכאַמאָל, אויפֿסנײַ. א׳ דאָס דריִידל, וויִל מען איז ניט זיכער צי ס׳איז געפֿאַלן אויף ג אָדער אויף נ. „א׳ די (מיט דער) צונג = זאָגן נאָך עפּעס. „די צונג איז מיר וויִ האָלץ געוואָרן, נישט איבערצו־דריִען", פּרע, נעדאָנקען אוו אידיין. „איך האָב אָפֿילו ניט איבערגעדרייט מיט דער צונג צו בעטן איר...", אַר, ׳דער שלום׳.

2. אויסדריִען; דריִען אין דער פֿאַרקערטער ריכטונג. א׳ פֿון רעכטס אויף לינקס, פֿון אוי־בן אויף אונטן. א׳ די ראָד, די מאַשין. א׳ פֿערד־און־וואָגן. א׳ דעם קאָפּ אַראָפּ און די פֿיס אַרויף. „וויל איך א׳ דאָס געלעגער; מײַן שוואַרצע רביצין פֿאַטשט מיט די הענט: אַזאַ משוגעת, מיט די פֿיס צו דער טיר וויל ער ליגן", פּרץ, זכרונות. *א׳ אַ גלאָז ברענפֿן אין איין אָטעם = אַרײַנקערן, אויסליידיקן. *א׳ דעם דישל = בײַטן די מיינונג. *א׳ דאָס ר ע ד ל (די ראָד) אויף צוריק = איבערמאַכן, עס זאָל ווערן וויִ געווען, וויִ פֿריִער. „וויפֿל נאַראָנים איז דאָ צווישן אונדזערע ייִדעלעך וואָס וויל א׳ דאָס רעדל אויף צוריק...אויפֿטאָן ...זאַכענישן וואָס ס׳איז שוין לאָנג עבֿר זמן", ממוס, שטורעמצײַט. „איר וועט ניט א׳ די ראָד פֿון דער געשיכטע", רייד. „דאָס פּעלצל איבער־געדרייט (קען מען א׳), אָבער דאָס מזל קען מען ניט א״", שוו. [וש צווישן בב 13 & 2.] „[בײַם וגה־פֿון־טאַנץ] דרייען די טאַנצנדיקע חסי־דים איבער די קאָפּאָטעס פֿון פֿאָרנט אויף הינטן", אַברהם רעכטמאַן, יובל XLII.

3. דריִען אַרום און אַרום; דריִען אין אַ קרײַז־ליניע. „דרײַ פֿרויען האָבן באַטראַכט דאָס קלייד, געדרייט עס...און איבערגעדרייט אויף אַלע זײַטן", סע, סודות. 4. דריִען אויף צו עפֿענען אָדער צו פֿאַרשליסן. „און איך דריי איבער דעם שליסל!...די טיר — שוין אָפֿן", פּרץ, זכרונות. „און צושליסן מיט דעם שלי־סעלע, און האָב נאָך דאָס שליסעלע צוויי מאָל איבערגעדרייט", עט, סטרקעלע.

5. איבערקערן, אומוואַרפֿן. א׳ אַ טאָפּ אין אויוון. א׳ די גאַנצע פּאָליצע מיט אַלע ביכער. „די וועלט איז אַ ראָד, די צײַט קען אַלעס א״", מ. מאַראָוווסקיא, די הגדה פֿון הײַנטיגער צײַט, וואַרשע 1885. *א׳ די ו ע ל ט = א) זי איבערמאַכן (צום גוטן אָדער צום בייזן). „די חברה אין די העמדלעך ווילן א׳ די וועלט", רייד. „פֿאָניע וועט נאָך די וועלט א״", י. מ. ניימאַן, שבת־אויבס, וואַרשע 1923; ב) אָנמאַכן אַ הקדש, אַן אומאָרדענונג. „געקומען אַ גאַנ־צע חבֿרה און איבערגעדרייט די וועלט. איצט דאַרף איך ראַמען", רייד. אויך: א׳ די וועלט מיטן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פֿיס אַרויף. אַזוי אויך א׳ די ש ט ו ב. *א׳ אַ ש ו ך = אַ סגולה אָפּצוהאַלטן די ניט־גוטע פֿון אַרײַ־קומען אין הויז, ווען עס איז אַ שטאַרקער ווינט און מע הערט הינט בילן.

6. דריִען אויף צו פֿאַרריכטן, ריכטיק אײַנ־צושטעלן. א׳ דעם זײגער אויף אַ שעה פֿאַ־רויס; א׳ דעם זײגער פֿינף מינוט אויף צוריק. „ער האָט אַ רײַב געטאָן איין האָנט אַן דער צווייטער, איבערגעדרייט די יאַרמלקע אויף דעם קאָפּ", סע, סודות. 7. דריִען צו פֿיל, צו ווײַט. דריִען די רולעטקע און א׳ איבערן גוטן גומער. *א׳ די א ו י ג ן = א) פֿאַר־גליזן די אויגן. חלשן; ב) שטאַרבן. *ס׳האָבן זיך אים די אויגן איבערגעדרייט — קען ניט אָפּוועגדן זײַן בליק מחמת באַגײַסטערונג. „ער האָט זי דערזען, האָבן זיך בײַ אים די אויגן איבערגעדרייט".

8. איבערשטעלן אין אַן אָנדער אָרדענונג, סדר. א׳ דעם סדר־היום. א׳ דעם פֿלאַן פֿאַר דער קאָמפּאַזיציע. „דאָס כאַפּ־לאַפּ־צאַפּ קומט נישט צו גוץ, פֿון אײַלעניש קומט נישט אַרויס קיין גוטס: אָט האָט מען אַ שטיקל איבער־געדרייט, און דאָ גאָר אַ פֿרעמדס אָנגענייט", הירש רייטמאַן, דער קיטטעל, ווין 1863. *א׳ די י ו צ ר ו ת [פֿון די פּיוטים] = פֿאַרפֿלאָנ־טערן, פֿאַרדריִען אַן ענין. „ער דרייט איבער די יוצרות, כאָפּט דעם סוף פֿאַרן אָנהייב, ווי מע פֿאַרלאָנגט פֿון אים", ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „האָט קיין פֿאַראיבל ניט, איר האָט איבערגעדרייט די יוצרות אויף דער לינקער זײַט", שע, דאָס גרויסע געווינס. *א׳ דעם פּ ס ו ק = פֿאַרפֿלאָנטערן; מרחיק מן השׂכל זײַן. „איך האָב געגעבן אַ זינג אַרויס...און האָב איבערגעדרייט דעם פּסוק מיט די פֿיס אַרויף", שע, מאָטל II.

9. פֿאַרקערעוועט אין אַן אָנדער ריכטונג. א׳ דעם שמועס, דעם ויכוח, די דעבאַטע. „דער אייגענער שדכן האָט איבערגעדרייט דאָס עסק אויף אַ שידוך פֿון וואַרשע מיט אַ פֿליישהענד־לער", פּרץ, פֿאָלקסט׳ געשיכטן. 10. פֿאַרבײַ־טן. „איז דאָן די פּאַסיקע צײַט איבערצודריִען די אומעטיקייט און אָנרייצן [דעם יצר־טוב אויפֿן יצר־הרע]", תּניא, עט. „נאָך איין טעם וואָס מע שפּילט אין דרײדל [אום חנוכּה] וויִל עס איז איבערגעדרייט געוואָרן די דרך־הטבע, אַז שטאַרקע זענען איבערגעגעבן געוואָרן אין די הענט פֿון שוואַכע", ספֿר מעשׂיות, לאָדז, יאָר ? 11. קאַליע מאַכן דורך דריִען. „דריי ניט צו פֿיל, דו וועסט א״", שוו. א׳ אַ זייגער, אַ שלאָס. א׳ אַ ספֿרון(נ)זשינע. 12. פֿאַרדריִען, פֿאַלש איבערגעבן. א׳ יענעמס רייד, יענעמס מיין.

13. איבערניצעוועז (אַ מלבוש). „מע פֿלעגט אים געבן אַן אָפּגעטראָגן מלבוש איבערצו־דריִען", באַש, ׳קורצער פֿרײַטיק׳. *א׳ דאָס ה י ט ל (דעם ספּאָדיק, דעם פּעלץ, דאָס פּעלצל, דעם שמויש) = זיך איבערקולין, בײַטן צד־דים, זיך שמדן. *א׳ די ב ע ׳ק ע ש ע (דעם פּעלץ) = באַנקראָטירן און פֿירן דאָס געשעפֿט אויפֿן נאָמען פֿון ווײַב אָדער בכלל אויף אַן אַנדער נאָמען. 14. פֿאַרוואַנדלען. א׳ מיט כישוף. „קויפֿט אין אָפּטייק לאָקמאָטוע פּאַ־פּיר...דאָס בלויע...וועט...איבערגעדרייט באַלד אויף אַ רויטע קאַליר, דאָס רויטע פּאַפּיר וויִ־טער...וועט...באַלד איבערגעדרייט אויף אַ בלויע קאַליר", דר׳ כימיקער א. זאנין, דער וועג־ווײַזער פֿון געזונד, וואַרשע 1905.

איבערדריִען זיך — ← דפֿוו. 1. רעפֿל. זיך א׳ בײַם מאַכן קונצן. אַראָפּגייענדיק די טרעפּ, זיך א׳ און בלײַבן ליגן. א׳ זיך אויף דער צווייטער זײַט בײַם שלאָפֿן. „בין דאָמאָלס וועט מען זיך נאָך דרײַצן מאָל א׳ אויפֿן פּיע־קעליק", [ס׳וועט נאָך לאָנג געדויערן], י. מ. ניימאַן, שבת־אויבס, וואַרשע 1923. *זיך א׳ אין קבֿר — האָבן גרויס צער פֿון קינדער אָדער בכלל פֿון דעם וואָס קען געשען נאָכן טויט. „דײַן טאַטע ע״ה וועט זיך א׳ אין קבֿר, אויב דו וועסט חתונה האָבן מיט דעם יונג״, רייד. 2. זיך אומקערן, אומדרייען. פּפּ. „ער דרייט זיך איבער — מע זעט שוין אַפֿילו נישט

דעם שטאַטישן זייגער, נישט דעם קלויסטער", פּרץ, 'דער משולח'. „דער יונגערמאַן האָט זיך לאַנגזאַם איבערגעדרייט...און געקוקט אויף אים", חיים ו.

3. אוטו. ווערן איבערגעדרייט (אַווי וויִ) פֿון זיך, אַן קלאַרער סיבה. „בײַ ר' הונאן האָט זיך איינמאָל איבערגעדרייט די רצועה פֿון די תּפֿילין, און ער האָט געפֿאַסט פֿערציק תּעניתים", תּניא, קפט. „האָט זיך דער־הערט ווי דער שליסל דרייט זיך איבער אינעם שלאָס פֿון מײַן קאַמער", א. ז., א ודוי פֿון אַן אָקושערקע, וואַרשע 1909.

4. זיך איבערקערן, בײַטן די ריכטונג (אַן אַנווײַז אויפֿן כּוח וואָס בײַטט). דער וואָגן קען זיך נאָך א'. „דער ווינט זאָל נאָר ווען זיך א'!", פּרץ, 'דער משולח'. *עס דרייט (זיך) מיר אינעווייניק אַלץ איבער = ווען פֿיזישע אָדער גײַסטיקע וויִיטיקן (ספּעצ אַזעלכע וואָס בינדן זיך מיטן געפֿיל פֿון עקל). *די ק י ש־ק ע ס דרייען זיך איבער = מע האָט גרויס וויִיטיק; מע לעבט דורך א שטאַרק געפֿיל. „די קישקעס אין בויך האָבן זיך אין אים איבערגעדרייט פֿון שנאה צום פֿרומאַק", חג, צמח אטלאַס. *דאָס ר ע ד ל דרייט זיך איבער = דאָס מזל בײַטט זיך (מיטאַמאָל אָדער זייער קאַנטיק). „ס'רעדל וועט זיך א', ס'וועט ווערן בעסער", רייד. „ס'רעדעלע דרייט זיך איבער: הינט — דיר, מאָרגן — מיר", פֿוג. „האָט זיך איבערגעדרייט דאָס רעדל און אונדזערע סוחרים האָבן זיך געשטעלט און געמוזט עוקר זײַן", ממוס, מטעות. „נאָכדעם אַז דאָס רעדל האָט זיך איבערגעדרייט, איז די קלוגע געוואָרן זי, די וויִבּ זײַנע", בערג, 'יורדים'. אויך אַן 'רעדל': ס'וועט זיך (בײַ אים) אַלץ א' צום גוטן.

5. דורכקערעוען זיך, דורכמאַכן אַ שווערן מצב וויִ ניט איז. א' זיך בײַ עס וועט קומען דער זומער. „איין הונדערטער איך זאָל כאַטש האָבן...כאַטש אויף א' זיך, איר פֿאַרשטייט אַ מעשׂה?", שע, אַרעמע און פֿריילעכע II. 6. אומפּ. פֿאַרבײַגיין, זיך בײַטן. „ס'וועט זיך א' און דער עולם וועט פֿאַרגעסן", רייד. „אַוועק פֿון די אויגן אויף אַ פּאָר חדשים, בײַ עס וועט זיך איבערקאָכן, זיך א'", ג. ח. לעוונער, די פֿאַלשע חתן־כּלה, ווילנע 1897. 7. (אומאיידל) שטאַרבן. „— וואָס הערט זיך מיט אים? — ער? ער האָט זיך שוין איבערגעדרייט". (פֿרגל בּוּ).

איבערדרייענישׂ — דאָס (די), ־ן. געדויערי־קער פֿראַצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערדרייען (זיך). אַן א', אַ זאָוערוכע אין דרויסן. אַן א' אין די געשעפֿטן. „זיך האַלטן בײַ די זײַטן לאַנגדיק, אָבער ניט פֿון דעם ווינ, נאָר פֿון דער א' און פֿאַרפֿלאָנטערניש פֿון דעם ווינ", מוק, מיינע באַגעגענשן.

איבערדרייער — דער, ־ס, וויִ ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס דרייט איבער. אַן א' בײַם טראַנסמי־סיע־פּאַס. אַ פֿעלשער, אַן א'. „דער איבערמאַכער אויף א' פֿון עפּעס וואָס מע האָט געזומען פֿון פֿרײַער", ימ, יושפ XIII. ־יש — אדי.

איבערדרילן — טרוו. דריל איבער, ~גע־דרילט. פּפּ: ~דרילעוועז, ~דרעלעוועז. דרילן, בויערן נאָכאַמאָל, פֿונדאַמענט, אויף אַן אַנדער אופֿן. א' די מונדשטוקן. א' די ציינער.

איבערדרימל — דער, ־ען. אַקט פֿון איבער־דרימלען. נאָך אַן א' אויפֿשטיין פֿריש און מונטער.

איבערדרימלען — אוטו. ־מל איבער, ~גע־דרימלט. פּפּ: ~דרעמלען. איבערשלאָפֿן מיט אַ לימכטן שלאָף אַ קורצע צײַט. א' אַ האַלבע שעה און וויידער צו דער אַרבעט. א' די גאַנצע חתונה.

איבערדריסיק — אדי. צוגעגעסן. לעסטיק, באַלעסטיקנדיק. וואָס פֿאַר דעם איז מער קיין געדולד ניטא. מלל פֿאַרטײַטשט 'קצתי בחיי' (בראשית, כז, 46): „איך בין איבר דריסיג"; אורח: „עס איז מיר איבר דריסיג". א' צו עסן דעם זעלביקן אָנגעזעסן יעדן טאָג. „עס איז אים שוין די אַלע אירע...[נאַרישקייטן] גע־נוג א' געווען", פּ. ט. סטראָל, די שיינע נייטע־רין, ווילנע 1894. „ס'איז אַלץ פֿונדעסטוטעגן לאַנגוויליק און א'", באַש, גימפּ תּט. „מיד און קראַנק, און נערוועז און א'", גרינ, בלעט־לעך פֿון א טאָגבוך.

געווייגלעך מיט וועראן. „עס איז אים שוין די וועלט א' געוואָרן", ג. י. ראָזיטש, ריב משפּחה, ווילנע 1865. „דאָס פֿרישׂרדיקע פֿרייליכע לעבן איז אים עפּעס געוואָרן א'", ספּ, גליקליכע און אומגליקלעכע. „א' און פֿאַר־מיאוסט איז דאָס לעבן מיר געוואָרן", אר, 'מײַן צוריקקער אַהיים'. „[אים] איז א' געוואָרן דער דערהויבענער חסיד מיט זײַנע טענות", יהל, די אומבאַקאַנטע פֿאַרליבטע, וואַרשע 1901. „וועלט איר א'...דאָס לאַשטשען פֿון דײַן האָבט", הר, פֿאַרנאַכט. **־יקויט.**

איבערדרעליעוועז — טרוו. ־ליעוועט איבער, ~געדרעליעוועט. 1. דזוו איבערדרילן. 2. (לאַ־קל, קינעוער ג'). צעקנייטשן, צעקנאַדערן, צע־מאַרשט(ש)ען. א' דאָס נײַע קלייד, מאַכן עס פֿאַר אַ שמאַטע.

איבערדרעמלען — דזוו איבערדרימלען ←.

איבערדרעסירן — טרוו. ־סיר איבער, ~(גע)־דרעסירט. 1. דרעסירן, לערנען וויִ זיך אויפֿ־צופֿירן (געווײַנטלעך וועגן חיות) נאָכאַמאָל, אויפֿסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן. א' חיות צו אַ צירק־פֿאַרשטעלונג. 2. צו פֿיל דרע־סירן, מושטירן. א' אַ הונט. א' די קינדער. ־ונג. ־ער.

איבערדרעשן — טרוו. דרעש איבער, ~גע־דראָשן (פּר אויך: ~געדרעשט). 1. אויפֿסנײַ דרעשן, מ(ע)לויצען, אַרויסקלאַפֿן די קערנער פֿון די זאַנגען, א' די תּבֿואה. א' בלויז איין בינטל קאָרן. 2. איבערחזרן, איבערזאָגן, אי־בערדרציילן דאָס זעלביקע. איבערדיסקוטירן. „פּלאַפּל צו מיר, און לאָמיר אַלטע מעשׂיות א'", מאָל, דער מלך דוד איז אַליין געבליבן. „אַז מע הערט [אים] אַווי פֿיל מאָל א' זײַן טענה אַז מע פֿאַרשטייט אים ניט...", א. אַלמי, פֿאָס, 1952 VI 20. 3. דרעשן אַ סך אָדער בײַזן סוף. א' ווער וויִסט ווי־פֿל געדשטן. ־ונג. ־ענישׂ. ־ער.

איבערדרש(ע)נען — [...דאַרשענען] טרוו. דרשן (דרשע) איבער, ~געדרשנט (~געדרשעט). 1. אויסטײַטשן דורך דרש, מיט אַ פּשטל, אַ פּסוק אויף אַן אַנדער שטייגער. דעם אייגע־נעם פּסוק א'. 2. אויך אוטו. ווידער, נאָכאַמאָל האַלטן די זעלביקע (ענלעכע) דרשה. דרשענען און א' ווענן דער נייטיקייט צו העלפֿן יידן אין אַנדערע לענדער. 3. אַ סך, צו פֿיל דרש(ע)נען. א' די לאַנגע דרשות און פֿאַרגו־דיען דעם עולם.

איבערהאָבן — אקוזה. איצ, אימפּ נב; ~גע־האַט [נב אין פּד.] גרונטב — האָבן אַ צאָל, ספּעצ: 1. פֿאַרמאָגן, האָבן אייגנס און פֿאַר־לירן (דערנאָך האָבן פֿון דעם זעלביקן מין, סאָרט). וואָס איך האָב איבערגעהאַט געלט! „זעלטן איז צו געפֿינען אַ מיידל וואָס האָט ניט איבערגעהאַט קיין פּאָר חתנים", יופֿאָל, 1885, № 38. „אַלע לשונות וואָס יידן האָבן איבערגעהאַט, זינט העברעאיש האָט אויפֿגע־הערט צו קלינגען אין מויל פֿון פֿאָלק", מוז, שטאָפּלען. „אַ מזל אַזאַ. אינגאַנצן האָט ער איבערגעהאַט זעקס ווײַבער", א. סלוצקי, טמז, 1965 VIII 12. 2. איבערלעבן אַ סך מאָל. א' קאַלט און וואַרעם. א' ספּנות אין געטאָ און אויף דער אַרישער זײַט. „מיך האָט געטראָפֿן אַ נײַער שלאַק...וואָס נייט איבער אַלע צרות וואָס איך האָב ווען איבערגעהאַט בײַ אַהער", שע, טבֿיה. 3. דורכמאַכן פֿאַרשיידנס. „מיר האָבן שוין עפּעס אויך איבערגעהאַט עסקים אין אונדזער לעבן", ממוס, קליאַטשע. 4. בא־שעפֿטיקן זיך, פֿאַרנעמען זיך מיט פֿאַרשיידנס. „איך האָב איבערגעהאַט אין מײַן לעבן אַ סך מיני פֿרנסות", ממוס, קליינמענטשעלע. 5. הא־בן איבער זיך אַ צאָל. „נישטאָ בײַ אים הינט אַזוי פֿיל האָר אין וויידל וויפֿל בעלי־בתּים ער האָט שוין איבערגעהאַט", ממוס, ספּר הבה־מות. 6. געבערן אַ סך קינדער. א' פֿינף זין און דרײַ טעכטער און בלײַבן אויף דער עלטער עלנט וויִ אַ שטיין.

איבערהאָגלען — אוטו. ־גל איבער, ~גע־האָגלט. האָגלען און אויפֿהערן. „דער האָגל האָט איבערגעהאָגלט און ס'איז ווידער געוואָרן פֿאָגאַדע", רייד.

איבערהאַדז(י)ען, ~האָדז(י)ען — טרוו. ־ד(ז,י)ע איבער, ~געהאַדז(י)עט, ~געהאָדז(י)עט. אויך: ~האָדזשען. וודר. מאַכן עקלדיק, אָפּשטויסיק בײַזן סוף אָדער אַ צאָל. „ער האָ־דיעט מיר איבער דאָס לעבן מיט זײַן ברוד און זײַנע מיאוסע רייד", רייד.

איבערהאַדעוועז — טרוו. ־דעוועט איבער, ~געהאַדעוועט. 1. האָדעוועז, קאַרמען, געבן עסן צו פֿיל. א' די בהמות. 2. אויפֿהאָדעוועז אַ גרויסע צאָל אָדער פֿאַרשיידענע מינים. א' פֿאַרשיידענע עופֿות, פֿון אַ הון בײַ אַן אינדיק. 3. האָדעוועז אויפֿסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן. איבערדערציען. „אײַ, דאַרף מען דיך א' מיט געזאַלצענע ריטער", רייד.

איבערהאַווען — אוטו. ־וועט איבער, ~גע־ האַוועט. צו פֿיל האַוועז, א׳ אין בלעטער אַן פּוחות.

איבערהאָוקען — ־קט איבער, ~געהאָוקעט. אוטו — האָוקען אַ לענגערע צייט. א׳ גאַנצענע נעכט. טרו — איבערשטיגן אין האָוקען. א׳ אַלע הינט. מיט זיך — 1. זיך אָנהאָוקען אוך אויפֿהערן. 2. האָוקען אייגער צום אַנדערן אָדער אייגער נאָכן אַנדערן. ־ענ׳ש.

איבערהאָטשקען — אוטו & טרו. ־קט איבער, ~געהאָטשקעט. פּפּ: ~האָצקען. אי־ בערשפרינגען. איבערטאַנצן, איבערלויפֿן מיט שפּרינגענישן. א׳ (איבער) דעם גאַנצן הויף. מיט זיך. ־ענ׳ש.

איבערהאַלדזן זיך — קזוו. האַלדז זיך אי־ בער, זיך ~געהאַלדזט. אַרומנעמען זיך, קושן זיך אַ לענגערע צייט אָדער מיט אַ סך. א׳ זיך מיט אַלע פֿרײַנד און באַקאַנטע. „חנה האָט זיך שוין מיט אַלעמען איבערגעקושט, איבער־ געהאַלדזט", דער פֿאַבריקאַנט, ווילנע 1893.

איבערהאַלט — דער, ־ן. אַקט אָדער רעזול־ טאַט פֿון איבערהאַלטן (זיך).

איבערהאַלטן — טרו. האַלט איבער, ~גע־ האַלטן. 1. האַלטן אַ סך מאָל. א׳ אַ זאַך אין די הענט צענטליקער מאָל. „וויפֿל מענטשן האָ־ בן שוין איבערגעהאַלטן דעם דאָקומענט, און קיינער האָט ניט באַמערקט...", רייד. „וויפֿל מאָל וועסטו א׳ און איבערטאָפּן דאָס שטיקל סחורה?", רייד. 2. האָבן, פֿאַרמאָגן (פֿון) פֿאַרשיידנס. האַלטן אַ צאָל. א׳ סחורות פֿון וכול מאמינים שהוא. א׳ קרעטשמעס. 3. האַל־ טן אַ שטיקל צייט. אויסבאַהאַלטן (אויף) אַ צייט. „די גנבֿים האַלטן איבער, וויַ דער שטיי־ גער איז, אַ גנײבֿהש פֿערד בײַ אַ פּראָסטן ייִדן אין שטאַל", קמ, 1868, № 43.

4. האַלטן (בײַ זיך) אַזוי לאַנג ווי עס איז נייטיק, פּאַסיק. אַ צייט ניט ארויסלאָזן אין פֿאַרקער. א׳ סחורה און וואַרטן אויף אַ גוטן מקח. „וער עס קען ניט אַ סחורה א׳ אַ יאָר מיט אַ מיטואָך דער קען קיין סוחר ניט זײַן", שוו. „וען אבר דיא צייט צו ביצאלין קומט אוב׳ ער האט ניט, דא זאָל מן אים זײַן זאָכן נעמן אוב׳...איבר הלטן", מהם, אמשט 1722.

5. האַלטן לענגער פֿונעם טערמין, לענגער ווי עס איז נייטיק, פּאַסיק. א׳ אַ חוב. א׳ אַ בוך פֿון ביבליאָטעק. „צווייטנס, האָט ער קיין שנײַדערישע טעג נישט געהאַט; ניט איבערי־ געשוואירן, ניט געשאָלטן, ניט איבערגעהאַלטן די צייט", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „יעדע תּבֿואה הערט אויף צו טוען צו דער זריעה ...וען מע האָט זי זייער לאַנג איבערגעהאַלטן", מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַר־ שע 1891.

6. אויסהאַלטן, איבערטראָגן, איבערקומען און אַרויס בשלום. א׳ די שלעכטע צייט. א׳ די קרעניק. א׳ צרות. א׳ רדיפֿות. א׳ אַ בלאָקאַדע. „וויי־וויי, וויפֿל האָבן שוין יידן איבערגעהאַל־ טן פֿורענויתן און שלעק!", רייד. „מיט איר וועט זײַן אַ שלעכט עסק, זי האָט קוים אי־ בערגעהאַלטן די פֿאַריקע קימפּעט", א. ז., אַ ודוי פֿון אַן אָקושערקע, וואַרשע 1909. „אַן אומגליק שוועבט מיר איבערן קאָפּ...איך וועל עס נישט א״, י. מ. ניימאַן, שבת־אויבס, וואַר־ שע 1923. „ער האָט דערפֿילט אַז ער וועט נישט א׳ דעם פּינטן און וועט געוויס פֿאַלן אין חלשות", ב. דעמבלין, צווי און אַ דרײַסיק, נ״י 1943. „מע מוז אים מאַכן אַ שוערע אָפּע־ ראַציע, נאָר זיי זײַנען מסופּק צי ער וועט עס א״, ייט, פּוילן IV.

7. (אָקוזוו) איבערבלײַבן אויף אַ צייט (שבת, יום־טוב, אַ סעזאָן). א׳ שבת אויף (אין) דער אָכסניא. א׳ די ימים־נוראים אין שטאָט. א׳ דעם גאַנצן זומער אין שטעטל. „אַלזו וואָלטין זיא אויף דען דאָרף דיא פֿײַאר טעג איבער האַלטין, בײַא אינין בלײַבין", גה, 28.

8. (אָקוזוו) איבערלעבן. „וויבל איך גאר ווינק פֿון אַלי דען מײַניגין האבי איבר גיהאַלטין", גה, 274. „זי האָט געהאַט צוויי זין, זי האָט זיי אָבער ניט איבערגעהאַלטן", רייד.

איבערהאַלטן זיך — ← דפּוו. איבערקומען, איבערלעבן. איבערזײַן. „ר׳ חיים...וואָלט זיך נאָר ניט מייאש געווען, געזוכט וועגן, אַהין — אַהער, ווי זיך אַרויסצודרייען, א׳ זיך די שלעכטע צייט", ממוס, שלמה. „עס איז אַמאָל אַהין געקומען אַ...בחור אום ווינטער און האָט זיך איבער די קאָלטע צייט דאָרט געוואָלט א״, מ. מ. אויזערקיס, דער פּריוואָטלעהרער, דרא־ האָביטש 1898. „עכ״ן, 2. ־ענ׳ש.

איבערהאַלטעוודיק — אדי. וואָס מע קען איבערהאַלטן. א׳ע סחורה וואָס וועט ניט קא־ ליע ווערן. ־יקייט.

איבערהאָל(י)ובען זיך — קזוו. ־בע זיך איבער, זיך ~גהאָל(י)ובעט. האָלובען זיך, צערטלען זיך אַ לענגערע צייט אָדער מיט אַ סך. א׳ זיך מיט אַלע בחורים.

איבערהאָמערן — טרו. ־ער איבער, ~גע־ האָמערט. פֿונדאָסנעי האָמערן, אויף אַן אָנדער אופֿן. א׳ די פֿאָדקעווע, דעם טאַץ. ־ונג.

איבערהאָנדלען — אוטו. ־דל איבער, ~גע־ האָנדלט. 1. טאָן אויף אַן אָנדער שטייגער. „אַז מע האָט געהאָנדלט ניט גוט, וועט מען א״, רייד. 2. פֿירן מסחר, האָנדלען מיט פֿאַרשיידנס. א׳ מיט צעלניק און מיט שניט־ סחורה. „און ווער שמועסט פֿון זײַן בריהש־ קייט אין סוחרי׳ס? וואָס דער מענטש האָנדלט אַלץ איבער!", עט, סערקעלע. „ער האָט איבער־ געהאָנדלט מיט וויפֿל סאָרטן סחורה, די גע־ שעפֿטן זענען אים געגאַנגען ניט גוט", ש. בע־ קערמאַן, טרײַער משרת, וואַרשע תרמ״ג. „ענע נאָכט האָבן מיר איבערגעהאָנדלט מיט וואָס איר ווילט", שע, טבֿיה. 3. האָבן צו טאָן, האָבן עסקים מיט אַ צאָל. א׳ מיט כלערליי פֿאַרשוי־ נען. „ער האָט שוין ניט אַזוי פֿיל האָר אין קאָפּ, וויפֿל ער האָט שוין איבערגעהאָנדלט מיט ווײַבער", שע, בלאָנדזענדע שטערן II. מיט זיך. ־ונג. ־ענ׳ש.

איבערהאָנט — די. מצ נב. *Mhd:* über-hant. אייבערהאָנט. דאָס וואָס איז (וועלט) שטאַרק(ער). הא בן די א׳ = זײַן שטאַרקער. „אַ פֿאַר־ שטאָנד, ניט פֿאַרשטאָנד — געלט האָט די א״, רייד. האָבן די א׳ אין קאָרטן = זײַן דער ערשטער בײַם אַרויסגיין מיט אַ קאָרט. נעמען (די) א׳ = ווערן שטארקער, גובֿר זײַן, זיגן. „שווער צו ווײַסן ווער עס וועט דאָ נעמען די א״, רייד. „דער חולי [= חלי, קרענק] איז לאַנג אין גוף דא האט זי א׳ ענומען", צור, מצורע. „אוב׳ וואו זיך איינר נאר מעלט פֿון פּראג, אַליין די רמאים נעמן אין מעהרן זער איבר הנט", אשכנז. „די טרײַא אוב׳ באַרים הערציקייט נימען קענט, דיא און טרײַא זער איבר האַנד נעמט", צוכט. „אַזו לאַנג די חולשה ניט איבר הנט נעמט, זאָרגט קיין מענש ניט", מרגניתא, פֿיורדא 1791. [אין עלטערע טעקסטן בעווײַנטלעך בשײַכות מיט עפּעס שלעכטס. עס איז פֿון זיי ניט קלאָר, צי איבערהאַנט אָדער אייבערהאַנט.]

איבערהאָסטיק — אדי. זייער האַסטיק; האַסטיקער ווי מע דאַרף. אַן א׳ער באַשלוס. ־יקייט.

איבערהאָפּסן — טרו. האָפּס איבער, ~גע־ האָפּסט. 1. אַריבערשפרינגען (קינדערישע אָדער שטיפֿעריש). א׳ אַ טרעפּל אויף אַ גאַניק. 2. איבערשפרינגען. א׳ דעם הויף אויף איין פֿוס.

איבערהאָפקען — טרו. ־קט איבער, ~גע־ האָפקעט. 1. האָפקען, טאַנצן נאָכאַמאָל. א׳ אַ האָפּקע. 2. אַריבערשפרינגען. א׳ אַ לוזשע. 3. האָפּקען אַ צייט אָדער ביזן סוף. א׳ אַלע טענץ און פֿאַרמאַטערט ווערן. מיט זיך. ־עכ״ן. ־ענ׳ש.

איבערהאָפּסן — טרו. האָפּס איבער, ~גע־ האָפּס (~געהאָפּסן). האָפּסן, אויסגייען אויף אַן אָנדער שטייגער. צענעמען די פֿעדעם און א׳ דאָס תּפֿילין־זעקעלע.

איבערהאָפּן — אוטו. האָף איבער, ~גע־ האָפּט. 1. האָפּן אויף פֿאַרשיידנס. א׳ אויף כלערליי ישועות וואָס קומען ניט. 2. איבער־ קומען די צייט מיט האָפּן. א׳ און דערלעבן (צו) נחת.

איבערהאָפענונג — די, ־ען. גוזמאדיקע, אוממאָטיווירטע האָפענונג. „דאָס פֿאַרלאָזן זיך אויף הילף פֿון דעם רײַכן קרוב איז געווען ניט מער ווי אַן א״, רייד.

איבערהאָצקען — ־קט איבער, ~געהאָצקעט. דזוו איבערהאָטשקען (←). „פֿילט אין זיך אַן איבעריק ביסל כוח און ווייל עס אויסברענ־ גען מיט א״ די גאָס", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. אויך מיט זיך. ־ענ׳ש.

איבערהאָק — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון אי־ בערהאָקן. 2. אויפֿהער (אין ריידן), הפּסקה, פּאַוזע, שטערונג.

איבערהאָקונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערהאָקן (זיך). 2. אָפּוועג־ דונג. איבעררײַס. „דער מאָמענט אויגן זוכן שוין אַן א׳ צו דער אָנגעשטרענגטקייט", וויס וו, ׳דער איבערגאַנג׳. „דאָס פֿאַלק טאָר ניט אָננעמען דעם פֿאַרבײַט...דאָס וואָלט געמיינט פֿאַר אים די א׳ פֿון זײַן גורל", ב. ריווקין, א גלויבן פֿאַר אומגלייביקע.

איבערהאַקן — טרוו. האַק איבער, ~געהאַקט. 1. צעשפּאַלטן, צעטיילן דורך האַקן. א׳ אַ דרעגגל. א׳ אַ זשטל פּלייש. „דרוישן האט מן דיא שטיין איבר האַקט אוי׳ דער נאך האט מן זיא אַרײַן גיבראַכט״, סהמ, מלכים א, פז/א. 2. איבערבראַכן, צעוואונדיקן, צעקאַליעטשען. א׳ יענעם אַלע ביינער (גלידער), א׳ רוק און לענד. „וואָס געזונ, וען געזונ — זאָל מען אים שוין אַ גליד א׳, וועט ער נישט דאָס מויל עפֿענען״, וויט, אַ שטעטל. 3. פֿונדאַסנײַ האַקן, נאָכאַמאָל. א׳ דאָס פּלייש וואָס איז ניט געזונ גוט צעהאַקט. 4. האַקן אַ סך. „וויפֿל האָלץ ער האָט שוין איבערגעהאַקט!״, ריי׳ד.

5. איבערריסן (מיט עפּעס אַדער אויף אַן אַ מכשיר). א׳ אַ שטריקל, אַ פֿאַדעם. *א׳ אַ פֿאַדעם = (בײַם שטריקן) דורכלאָזן; איבער־הופּן, איבערהיפֿערן. „עטלעכע פֿעדעם איבער־געהאַקט, דרײַ אויגן נאָכגעלאָזט״, פּרץ, ‚...גישט קיין זאָקן׳.

6. שאַפֿן אַ שטערונג, אַ מכשול; איבערשנײַדן. „אַ קליין טעכל [= טײַכל]...האָט איבערגעהאַקט דעם וועג״, י. ראָזינסקי איבז, דער פֿאַלשער שולד בריף, וואַרשע 1885. „עטלעכע מאָל האָט אַ שאָטן איבערגעהאַקט דאָס פֿאַסיקל שניי וואָס איז אַרײַנגעדרונגען אין פֿירהויז״, ה. דאָבין, סאָוו. היימלאַנד, 1963, № 3.

7. איבערריסן יענעמס רייד מיט אייגענע רייד אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן. אַליין אויפֿ־הערן רעדן. א׳ די אייגענע רייד און זיך צע־ווייגען. א׳ יענעם די רייד און אָנהייבן זיגנגן. א׳ דאָס דאָוו(ע)גען. „— וואָס עפּעס איך? — האַק איך אים איבער די רייד — פֿאַראיבל דאַרף האָבן אײַער ווײַב זאָל לעבן״, ממוס, שטודעמצטע. „נאָר איך האַק אים איבער: זאָגט נאָר...ר׳ קרוב...הײַנט איז שוין אײַער ווײַב צופֿרידן?״, פּרץ, ‚אין פֿאַסטואָגן׳. „האָט קיין פֿאַראיבל נישט וואָס איך האַק איבער אין מיטן״, שע, אַלט־נײַ פּתרילעווקע. 8. אי־בערשלאָגן געדאַנקען. א׳ דאָס קייטלען זיך פֿון סילאָגיזמען. „דו האָסט אים איבערגעהאַקט אַ חשבון־הנפֿש״, פּרץ, געדאַנקען און אידיין. 9. אָפּשטעלן. א׳ דעם אָנגריף. א׳ אַ מחלוקת. „מע זאָל דיין שטראָם א׳, מוז דאָס געוועקס פֿאַרוועלקט ווערן״, דאָס פּפֿלאָנצענלעבן, וואַר־שע 1899. „אַז משיח וועט קומן, וועט שוין קיין מאל איבר גהאַקט ווערן די ממשלה״, ש׳, מ/א.

10. אויפֿהערן עפּעס טאָן, ניט (לאָזן) ממשיך זײַן. „דער רעדאַקטאָר...האָט איבערגעהאַקט זײַן גאַנג ארטיקלען איבערן ציוניזם״, פּרץ, גע־דאַנקען און אידיין. „דער אייניקער זון, מיט וועמען ער...האָט געמיינט זײַן שנײדערי א׳ — איז אָזא טויגעניכטס״, בערג, בײַם דניעפּער 1. *א׳ באַציאונגען מיט עמעצן = ניט האָבן מער צו טאָן מיט יענעם.

11. מאַכן אַ סוף. „אַלע תּקנות וועגן פֿאַר־היטן און א׳ די פֿאַרבראַכן״, אַ בונדאָווץ, פֿאָליטישע פּראָצעסן, זשענעוו 1904. „עס קומט אויס בײַם אײַנשטעלן אַ כּלליגאַטאָרישן סדר דורכצושנײַדן אַדער איבערצוהאַקן אָט די וואַקלענישן און ספֿקות״, ימ, יושפּ xv, 1.

12. (קאָרטנשפּיל) בײַטן דעם גאַנג פֿון שפּיל מיטן בײַטן דעם פֿלאַץ פֿון אַ שפּילער, אַרײַנגענעמען נאָך אײַנעם אס. א׳ די שפּיל. א׳ די האַנט.

איבערהאַקן זיך — אוטו. → דפֿוי. 1. זיך איבערריסן. זיך א׳ אין די רייד. „עפּעס האָט בײַ אים זיך איבערגעהאַקט אין האַלדז אַז ער האָט נישט געקאָנט רעדן״, ספּ, סודות. „די גענאַנקען זײַנען אומקלאָר, אָפּטמאָל האַקן זיי זיך איבער״, בונד, אַ הספּד אויף אַלכּסנדר דעם צווייטנס קבֿר, לאָנדאָן 1902. „אַזאַ לעבן האַקט זיך איבער ווי אַ פֿאָדעם״, פּרץ, ‚דער סימן׳. 2. זיך (איבער)קרייצן. וואו די וועגן האַקן זיך איבער. „צוויי גלײַכע ליניעס האַקן זיך איבער פּערפּענדיקולאַר״, גוטנ.

איבערהאַקעניע — דאָס (די), ־ן. 1. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערהאַקן (זיך). 2. שטע־רונג. „זעקס א׳ן געפֿינען זיך אין דער פֿאַל־שער וועלט״, דלוגאָטש, די וועלט־מסורה, וואַר־שע 1881. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

איבערהאַר — דער, ־ן. אייבערהאַר (←). האַר איבער האַרן. דער א׳ איבער אַלע וואָסאַלן. „וען דער רייטער דאז פּפֿערד צוויגנן קאן מיט דעם צוים אין זײַנר האַנד צו לענקן אוי׳ וועג־דן נאך זײַנם ווילן נאך אַזו איז ער דז פּפֿערד זײַן איבר הער״, עפּש, דרך חישר לעולם הבא, פּפֿדמ תמ״ה?

איבערהאָר — די, מצ ווי אצ. איבערקיק האָר. האָר אויף אַן אָרט וואו האָר דאַרף ניט זײַן. אַ שווארצוווקע מיט א׳ אויף דער אייי־בערשטער ליפּ.

איבערהאַרבסט(יק)ן — אוטו. האַרבסט(יק) איבער, ~געהאַרבסט(יקט). איבערזײַן דעם האַרבסט. איבערזומערן און א׳ אין דאַרף. לאָזן די עפּל א׳.

איבערהאַרבעריקן — אוטו. ־ריק איבער, ~געהאַרבעריקט. 1. בלײַבן אין אַ האַרבעריק, אַכסניא, דירה. איבערשטיין, איבערזײַן (אין אַ דירה). „זיא זײַנן נחשב אַז דיא כלבֿים... זיא ווען זיא ניט לאזין בײַא זיך איבר האַר־בריגן אין הויז״, נצו, במדבר, ה/ב. „וויל איך האָב זעקס קינדער, דא ווערט דער מאַן אַלשׂ בײַ מיר איבר הערבריגן״, צאינה, ויצא. „זיא [די נשמה] איז אין דײַן גוף פֿרעמט גלײַך אז איין אילענדיר איז זיא אין דײַן הויש איין גיזאמילט, אויך גלײַך אַז איין אריימיר גאשט איז זיא גנייקט אין דײַן שוס צו איביר הער־בערגין״, בע, כט, א. „וויל איך האָב זעקס קינדער, דאָ ווען דער מאַן אַלץ בײַ מיר א״, צוה, ויצא. 2. טרוו. אַרב. בלײַבן לענגער אויף אַן אָרט ווי אַ צווייטער. „אירי גישטלט ...ווערט צו רײַסן די גרוב פֿון גיהנם...פֿון צו איבר הרבריגן דען רשע, דהיינו: זיא ווערן לענגר דויארן וועדר דאשׂ גיהנם״, סהמ, תהלים, מט, 15.

איבערהאַרט — אַדי. זייער האַרט. האַרט אין דער עכסטער מדרגה. א׳ער שטאָל. ־קייט — באַשטראָפֿן מיט א׳.

איבערהאַרטעווען — טרוו. ־טעוועט איבער, ~געהאַרטעוועט. 1. מאַכן צו האַרט. א׳ טייג, אז דאָס ברויט זאָל זײַן ווי שטיין. 2. פּוג־דאָסנײַ האַרטעוועט, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ דאָס אײַזן.

איבערהאַרכן — טרוו. האַרך איבער, ~גע־האַרכט. 1. ניט דערהערן. א׳ דעם לערערס לעצטע ווערטער. 2. אויסהערן אַ צאָל בײַם עקזאַמענירן. א׳ די רעקרוטן. א׳ די זינגערס.

איבערהאָרן — אקווז. האָר איבער, ~גע־האָרט. 1. איבערווארטן, דורכווארטן די נייי־טיקע צײַטן. „שלעכט איז נאָר דעם וואָס קען דאָס שלעכטע (קיין שלעכטס) ניט א״, שוו. „אַז מע קען ניט א׳ דאָס שלעכטע, קען מען דאָס גוטע ניט דערלעבן״, שוו. „האָט ער איבערגעהאַרט אויף דעם בוים און איז נישט אַראָפּגעגאַנגן, ביזוואַנען ער וועט זיי זען צוריק אַרויסגיין״, פֿס, [בײַ אונז יודן, וואַרשע 1923]. 2. וואַרטן מער, לענגער ווי אַ צוויי־טער. א׳ אַלע אַנדערע חסידים און אַנקומען דער לעצטער צום רבין.

איבערהאָרעווען — אוטו. ־דעוט איבער, ~געהאָרעוועט. מאַכן האָרעווען איבער דער מאָס (לענגער, שווערער). א׳ די שקלאַפֿן. מיט זיך — „וויפֿל איז דער שיעור זיך איבער־צוהאָרעווען?״, ריי׳ד. „ער זאָל עסן און שלאָפֿן אין דער צײַט, זיך ניט א׳ אין בית־דין״, חג, טמז, 1965 IV 21.

איבערהבלען — [...העוולען] אקווז. הבל אי־בער, ~געהבלט. סטוטש. איבערקומען, אי־בערמוטשען זיך. א׳ די שווערע צײַט און דערנאָך אַ לעב טאָן.

איבער־הדרכה — [...האַדראָכע] די, ־כות. הדרכה, דערציאונג, טרענירונג אויף אַן אַנדער (נײַעם) אופֿן. „בײַ אונדז אין דער ישיבֿה ווערן די קינדער קריגן אַן א״ה״, ריי׳ד.

איבערהובלע(וו)ן — טרוו. ־בל(עוו)ן אי־בער, ~געהובל(עוו)ט. 1. איבערגאַנג הוב־לע(וו)ן. „איז געזעסן אין מתים־שטיבל...און איבערגעהובלעוועט דאָס טהרה־בערעט״, ייט, טאָג, 1958 IV 26. 2. הובלעוון אַ צײַט אַדער בײַן סוף. 3. צו פֿיל הובלעוון. א׳ אַ ברעט, מאַכן צו דין. 4. אויך פֿיג. א׳ די יונגען, מאַכן שטיקלעך לײַט פֿון זיי. ־ענישׂ.

איבערהודי(ע)ן — ־די(ע)ן איבער, ~געהו־די(ע)ט. אוטו — אַ לענגערע צײַט, אַ סך מאָל הודי(ע)ן, זשומען, ארויסגעבן לאַנגע, צע־ציגענע קלאָנגען. א׳ ווי אַ פֿאַראָכאָר. טרוו — איבערשטיגן בײַם הודיען. „די פֿאַבריק הודיעט איבער די געשרייען און דאָס געטומל פֿון די אַרבעטער״. ־ענישׂ.

איבערהוזשען — אוטו. ־זשע איבער, ~גע־הוזשעט. 1. הוזשען נאָכאַמאָל. דער דאַמפֿער האָט איבערגעהוזשעט. 2. הוזשען און אויפֿ־הערן. 3. הוזשען צו פֿיל. אויך דזוו דפֿוי. ־ענישׂ.

איבערהוידען — טרוו. ־דע איבער, ~געהוי־דעט. 1. הוידען, וויגן איבערגאַנגס, נאָכאַמאָל. א׳ די קינדער. 2. הוידען צו פֿיל. „וועסט א׳ דאָס קינד, דאָס קעפּעלע וועט זיך אים פֿאַרדרייען״, ריי׳ד. 3. הוידען אַ צײַט אַדער בײַן סוף. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערהויען — טרוו. הוי(ע) איבער, ~גע־הוי(ע)ט. אַרכ. איבערהאַקן. אויסדאַלבען (פֿון אינעווייניקן). „אַך איין שטייגי מערשל מאג מן וואול כשרן, אבר עש ווער גוט מן איבר הויאט אין פֿר[ק]יר", ספֿר המנהגים, אמשט 1723, יג/ב.

איבערהויפּט — אַדוו. < פֿרידטשט. 1. דורכ־ויס, אינגאַנצן. „איך בין א' שטענדיק פֿאַרנו־מען", רייד. „א' בין איך שטענדיק זייער באַ־שעפֿטיקט...מע לאָזט מיר ניט אויסרוען", ליאָנ־דאָר, נייער בש, ווילנע 1844. „מע זאָל א' אונטערשטיצן דאָס יידנטום מיט אײַנקויפֿן סֿפֿ־רים", דר' יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באַרדי־טשעוו 1897. „ער איז א' ניט קיין פֿרומער", דאַבאַי, אייגענע ערד. „...אָפּקערן...די תּאוה פֿון זיין הארץ אין דער פֿאַרקערטער זײַט, אינגאַנצן און א' אין דער זײַט פֿון קדושה", תּניא, לג.

2. צוזאַמען מיט ניט — לחלוטין ניט. „איך זאָג א' קיין ליגן ניט", רייד. „דאָס גע־וועהנטליכע אויסלעגן לאָזט זיך איבער הויפּט גאָר ניט אַרײַנטערגעהמן אינטער כּללים", י. מ. ליפֿשיץ, באַרדיטשעוו תּרכ"ט.

3. בכלל, בכלל; בדרך כלל, אין אַלגעמיין. „די פֿראַגע פֿון יידּ און מענטש' איז דאָ ניט קיין ספּעציפֿיש יידישע, נאָר א' פֿראַגע פֿון מענטש און זיין שטעלונג צו רעליגיאָן", זשיט II, נ"י 1912. „דער חודש אלול...איז א' אַ צײַט, ווען פֿאַר יינגלעך שטעלט זיך דער גרויסער יריד", ממוס, ווינטשפֿ. „א' איז זי זייער צופֿרידן געווען מיט [זיין]...באַקאַנט־שאַפֿט", ספּ, יודישער קאָלאָניסט. „עס איז א' ניט ראַטזאַם אַז די פֿרוי זאָל פּסדר אונטער־טראָגן אַפּלאָדיסמענטן צו איר מאַן", טמז, 15 XI 1964.

4. דערעיקר, בעיקר. דערהויפּט. אין דער ערשטער ריי. „ממין קול איז גאַנץ ריין, איך זינג...שיין, א' עס זאָל די ווײַבער געפֿעלן", א. ב. רוף, דער שיכּור..., וואַרשע 1871. „דער איבערגאַנג פֿון יום־טובֿ צו וואָך לאָזט זיך א' שווער פֿילן דעם יידן", ממוס, שלמה. „...ווי צו פֿירן זיך, ווי צו האַלטן זיך און א' ווי צו ערציען קינדער", מ' ב' ר' ז' [מ. כ"ץ], דער קאַראַבעלניקל, ווילנע 1900. „אינעם רובֿ יאָפּאַנישע דרוקן, א' אין די צײַטונגען, טרעפֿט מען אַן אויסמיש פֿון יאָפּאַנישע טראַפֿן־צייכנס מיט כינעזישע וועדטער־צייכנס", מוו, שוואַרצע פּינטעלעך.

5. ספּעציעל (אַזוי ווי 4b, נאָר מער אַרויס־געהויבן). „אויך פּירות זאָל מען ניט פֿיל עסן, א' זויערע פּירות זײַנען זייער ניט געזונט", חא, לב/ב. „טאַטע, זאָג, עסן א' יידן קנאַבל און ציבעלעס?", ממוס, 'אַ גרויע האָר'. „א' דאָס אויסגעלייגטע קעלנערל געפֿעלט נישט דעם רבין", ווייס ו, 'פֿון רבינס שטוב'. „זײַנע שרי־פֿטן פֿון יענער צײַט, א' די 'פֿלאָרענטינישע נעכט, צײַגן...", מר, 'היינריך הײַנע'.

איבערהוי'פֿן — טרוו. הויף(?), ~הוי־פֿט. דטשמ. נר. אַרויפֿוואַרפֿן, באַלעסטיקן. טאָן חסדים (אויר). „זיי געלויבט גאָט פֿון ישׂראל, הער פֿון דער וועלט, וואָס איבערהויפֿט מיט זײַנע גרויסע חסדים די קינדער ישׂראלס", קמ, 1867, № 11.

איבערהולטיעווין — אוטו. 'טײַעוועט אי־בער, ~(גע)הולטיעווט. זיך אויפֿפֿירן ווי אַ הולטי, זײַן אַ הולטי אַ לעגגערע צײַט, אין אַ סך ערטער. א' אין די שענקען. א' וואו מע קומט נאָר. מיט זיך.

איבערהוליען — 'ליע איבער, ~געהוליעט. לר: ~הולענען. אוטו — 1. צו פֿיל, צו לאַנג, צו שטאַרק הוליען. א' גאַנצע נעכט [צײַט־אקוז]. 2. מיט זיך — הוליען און אויפֿהערן. ניט קענען מער הוליען. טרוו — נאָכאַמאָל, פֿונסנײַ דורכפֿירן אַ הוליאַנקע. א' דעם חבֿרס צוריקקומען פֿון מיליטער. 'ענויש.

איבערהונגערן — אוטו. 'ער איבער, ~גע־הונגערט. אוטו — צו פֿיל, צו לאַנג, צו שטאַרק הונגערן. א' די זײַבן שלעכטע יאָר. „ער האָט געגוג איבערגעהונגערט, איידער ער האָט דערזען זײַן דיפּלאָם", רייד. טרוו — מאַכן שטאַרק הונגעריק. א' די געסט איידער מע דערלאַנגט צום טיש. מיט זיך.

איבערהוסטן — אוטו. הוסט איבער, ~גע־הוסט. הוסטן אַ סך מאָל, אַ לאַנגע צײַט. „וואָס ער האָט איבערגעהוסט יענע נאַכט!", רייד. אויך מיט זיך.

איבערהופֿן — טרוו. הופֿ איבער, ~געהופֿט. פֿפֿ: ~הויפֿן. 1. אַריבערשפּרינגען, איבער־שפּרינגען. טח, באר משה, באר התּורה, מלל פֿאַרטײַטשט 'ופֿסחתּי' (שמות, יב, 13): „איבר הופֿין", „איבר הופֿפֿן"; תי: „ועל איבערהיפֿן". מיט דעם ב אויך אוטו — א' איבער אַ צוויי־גל. 2. דורכלאָזן, איבערשפּרינגען בײַם לייע־נען אַדער שרײַבן. א' בײַם לערנען, בײַם דאַו־נען. „דער זעצער האָט איבערגעהופֿט אַ גאַנצע שורה", רייד. „אָרן זיא בפוונה אַז ווער עש אַל טאג יום פּיפּורים...קיינר איבר הופֿפֿט איין וואָרט", ספֿר משלים, קוא בוך, לא/ב. „נמצא וען ער איז (מדלג) איבר הופֿפֿט איין וואָרט, איז ער מחריב איין עולם דערמיט", נצו, דברים, לז/ב. „אַך גיהערט מן אַלע פּסוקים צו זאגן, ניקש צו איבר הופֿפֿן", עפש, דרך הישר לעולם הבא, פֿפֿדמ תּס"ד, עג/ב. „דאָך מוזן די אַלע שטיקער הן אין עין־יעקבֿ הן אין משניות וואָס רײַדן עפּעס פֿון דעם ענין אישות (פֿון מאַן און ווײַב) איבערגעהופֿט ווערן", ליאָנדאָר, נייער בש, ווילנע 1887.

3. פֿאַרפֿאלן בײַם לערנען, דורכלאָזן בײַם ציילן (אָן אַ פּיוט אַדער בפּיוט). א' אַ דאַטע. א' אַלע צאָלן מיט דרײַ אַדער וואָס טיילן זיך אויף דרײַ. א' אַ גאַנצע עפּאָכע בײַם לערנען געשיכטע. 4. דורכלאָזן בײַ אַן אַרבעט. א' אַ קאָנווערט בײַם אָנקלעפּן מאַרקעס. א' אַ פֿינגער בײַם שנײַדן די נעגל. אויך מיט זיך — פֿון זיך, אָן אָנווײַז אויף דער סיבּה. 'ענין. 'ענויש.

איבערהוקען — 'קע איבער, ~געהוקעט. אוטו — 1. ווידער, נאָכאַמאָל שרײַבן, רופֿן הר־הו. 2. איבערבלאָזן מיטן אָטעם. איבער־דעכטן. א' אויף אַ שפּיגל, אַ שויב. א' אויף די פֿאַרפֿרוירענע פֿינגער. טרוו — שרײַבן שטאַרקער, איבערשרײַבן עמעצן מיט הר־הו. „זעסט, איך קען דיך א'", רייד (קינד). מיט זיך — 1. קוו. א' זיך פֿון בײַידע זײַטן טײַכל. 2. הוקען און אויפֿהערן, ניט קענען מער הוקען. 'ענויש.

איבערהיטן — טרוו. היט איבער, ~געהיט. 1. היטן אַ געוויסע צײַט. געבן אַ גוי איבער־צוהיטן די זאָכן בײַ נאָכן פֿאָגראָם. 2. היטן אַ סך, אַ לאַנגע צײַט. א' אַלע פֿרעמדע קינדער און ניט דערהיטן דאָס אײַגענע קינד. אויך מיט זיך.

איבערהייבן — טרוו. הייב איבער, ~געהוי־בן. 1. איבערשטעלן, איבערטראָגן הייבנדיק. א' דעם שטול אין יענעםווינקל. 2. (קאָרטנ־שפּיל) אויפֿהייבן די אייבערשטע קאָרטן פֿון צעטאַסטער טאַליע און זיי לייגן אונטן. „די לעצ־טע האַנט דאַרף א'", רייד. 3. דערהייבן צו אַ בעסערער פּאָזיציע. (אויס)הייבן צו אַ הע־כערער מדרגה. מאַכן פֿײַנער, מאַראַלישער. א' עמעצן אויף אַ העכערן אַמט. „אויב יע נעמען דאָס קעגנווערטיקע, איז א' עס איבער זיך אַליין", הל, פֿרײַהײַט, 17 V 1924. 4. הייבן נאָכאַמאָל. „טאַטע, הייב מיך איבער!", רייד (קינד). 5. מגזם זײַן, צו שטאַרק לויבן. א' דעם אַקטיאָר. 6. העכערן איבער דער מאַס. א' די פּרײַזן. 7. לאָקל (ווילנע), דוד איבער־היפֿן. „דו האָסט איבערגעהויבן דרײַ זײַטלעך", רייד. אויך מיט זיך (בײַ גימנאַזיסטיק).

איבערהייבן זיך — אוטו. ← דפֿו. 1. טראָ־גן עפּעס וואָס איז זייער שווער, וואָס איז ממש איבער די כּוחות אויפֿצוהייבן. א' זיך מיט די זעק מעל. 2. בכלל טאָן עפּעס איבער די כּוחות. א' זיך בײַ אַן אַרבעט. 3. אונטער־רײַסן זיך, קריגן אַ שבר, ווערן געברעכט. „ער האָט זיך איבערגעהויבן און מע האָט אים געדאַרפֿט אָפּפֿערירן", רייד. 4. זיך א־בערנעמען, אַריסטוזיזן גאווה, גדלות. ער האָט ניט מיט וואָס זיך איבערצוהייבן. „מיט קליי־נע קינדער טאָר מען זיך ניט א', מיט גרויסע קינדער איז ניטאָ מיט וואָס זיך איבערצוהייבן", רייד. „מיינסטו נאָר האָסט געטאָן גרויס גוטס ...האָסט דיך נאָר איבערגעהויבן און ווילסטו מע זאָל דיך דערפֿאָר לויבן", עט, לידער. 5. ווערן צו לאַסט. „און דער היישעריק וועט זיך א'", מס, קהלת, יב, 5 [= 'יוסתּבל החגב']. 'ונג. 'עכין. 'ענויש. 'ער (= אויך: הייבמאַשין).

איבערהיזערדיק — אַדי. 1. וואָס איז אי־בער הײַזער. די א'ע קוימענס. 2. נעאָל. וואָס האָט אַ שײַכות צו גיין איבער די הײַזער. „און זיך גלאַזן איבער דער וועלט. די שאַנד פֿון זײַן א'ן וועג האָט מיך קוים דערגרייכט", י. ראַלניק, גש, 'אַ פֿלעק'.

איבערהייכן — טרוו. הייך איבער, ~גע־הייכט. נעאָל. מאַכן העכער, געבן אַ העכערן ראַנג. „מע דערציילט אַז מע האָט אים אי־בערגעהייכט איבער פֿערצן אַנדערע געגנערלאַן, ווען מע האָט אים געמאַכט פֿאַרן הויפּט־קאָ־מאַנדיר", רייד.

איבערהיילִיק — אַדי. 1. וואָס איז הייליק אין זייער אַ הויכער מדרגה. ער איז געווען אַן אַ־ער. 2. וואָס איז צו הייליק, איבעריק הייליק.

איבערהיילִיק — אַדי. דזוו איבעראיילִיק ←. „דערום זאָל דער מענטש ניט א' זײַן צו ענט־פֿערן", י. ל. יאָסעלאָוויץ איבז. תּוכחת מוסר, ווילנע תּרל"ו.

איבערהיילִיקן — טרוו. ־ליק איבער, ~גע־הייליקט. 1. אַרב. מאַכן הייליקער, מער הייליק ווי אַ צווייטן, „איך האָב דיך איבּר הייליקט", סהמ, ישעיה, סה, 5 [׳קדשתּיך׳]. 2. נאָכ־אַמאָל, פֿונדאָסטַי הייליקן. א' אַ מאַרטירער פֿאַרן גלויבן.

איבערהיילן — טרוו. הייל איבער, ~געהיילט. 1. היילן פֿונדאָסטַי, אויף אַן אַנדער אופֿן. א' עמעצן וואָס מע האָט ניט געקענט דערוויַיל אויסהיילן. 2. איר. פֿאַרעכטערן אַ קרענק דורך היילן. א' עמעצן און מאַכן פֿון אים אַ קאַליקע אויפֿן גאַנצן לעבן. אויך מיט זיך — א' זיך בײַ אַ צענדליק דאָקטוירים.

איבערהיילן — הייל איבער, ~געהיילט. I. דזוו איבעראיילן (זיך) ←. II. איבערשרײַבן, איבערוואַיען, איבערווייענען (ווען ווען, העלפֿן, היַיעס אע).

איבערהייסן — אוטו. הייס איבער, ~גע־הייסן. הייסן טאָן אַן אַנדער זאַך. בײַטן אַ פֿרײַערדיקן באַפֿעל. „די מאַמע האָט טאַקע גע־הייסן, אַבער דער טאַטע האָט איבערגעהייסן", רייד (קינד).

איבערהייסן — טרוו. הייס איבער, ~גע־הייסט. מאַכן צו הייס. א' די וואַנע, דעם קאָמפֿערס. א' דאָס וואַסער צו גאָרגלען.

איבערהייפֿן — טרוו. הייף איבער, ~(גע)־הייפֿט. פֿרגל איבערהויפֿן. אָנהויפֿן, פֿאַרמערן אַדער אַרויפֿוואַרפֿן. מלל פֿאַרטיַיטשט ׳אספה עלימו רעות׳ (דבֿרים, לב, 23): „איבּר הייפֿן" [תי: „אויסלאָזן אויף זיי בייזן"]. שוב פֿאַר־טיַיטשט ספּה — „מערין, איבּר הייפֿן".

איבערהייצן — טרוו. הייץ איבער, ~געהייצט. 1. הייצן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסטַי. א' דעם אויוון צו באַקן ברויט. „אין אַזאַ קרירה דאַרף מען אין אָונט א' דעם אויוון", רייד. 2. הייצן צו פֿיל. א' דעם אויוון, אַז מע זאָל צעפּאַרצט ווערן. 3. הייצן זעלטן אַדער קאַרג, ווייניק. א' דעם אויוון, די ציגל זאָלן ניט פֿאַרפֿרירן ווערן.

־ונג — „אַחוצדעם שיצט דעם קערפּער פֿון א' דער שווייס", דר' י. איפּ, פֿגער, פֿאַריז 1948, № 2. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

איבערהילכן — הילך איבער, ~געהילכט. טרוו — איבערשטיגן עמעצן אַדער עפּעס אין הילכן; הילכן שטאַרקער פֿון אַנדערע. א' מיטן באַס־קול אַלע מתּפּללים. „דער הימל האָט זיך דראָענדיק צעקראַכט, דעם ווינט איבערהיל־כנדיק", יחיאל לערער, מײַן היים. „די פֿופֿציק שאָסן...האָבן ניט געקאָנט א' די לעצטע אויס־רופֿן פֿון די...פֿאַלגדיקע [קעמפֿערס]", פֿאַם, 1952 V 9. אוטו — וויידער, פֿונדאָסטַי הילכן. דער עכּע הילכט איבער אין די בערג. אויך מיט זיך — קוזו. איבערהופֿן זיך. ־ענישׂ. ־ער. ־ריי.

איבערהילן — טרוו. הילּ איבער, ~געהילט. איבערדעקן, איבערצײַגן פֿון אויבן מיט אַ הי־לע, אַן איבערצי. „א' זאָל [דעם טאָג] אַ וואַלקן", פּרש, לידער און פּאַעמען. „אירע רונדע אַקסל מיט דעם האַלדז זענען געווען איבערגעהילט מיט אַ געשטריקטן הימל־קאָליר־טן שאַל", אַפּא, ראָמאַן פֿון אַ פֿערד־גנבֿ. מיט זיך. ־ונג.

איבערהיניען — אוטו. ־ניע איבער, ~גע־היניעט. וווּ. ניט איז זיך אויפֿהאַלטן אַ לענגערע צײַט אויף אַן אָרט (און דערבײַ זיך נודיען). א' דעם גאַנצן ווינטער אין פֿיצעלע שטעטעלע.

איבערהינקען — אַקוזוו. הינק איבער, ~גע־הונקען (אויך: ~געהינקט). אַריבערגיין הינ־קענדיק. א' די גאַס.

איבערהיסטאָריש — אַדי. וואָס איז מער, העכער וויַי היכטאָריש. „דער לעצטער יסוד פֿון ספּינאָזאַס א'ער באַדײַטונג", קאָר ו. „מיר פֿאַרגעסן ניט...די א'ע גאולה פֿון דעם לעתיד־לבֿא", ים, אונדזער שול, מעקסיקע 1948. ־קייט.

איבערהיפֿלען — דזוו איבערהיפֿן, איבערהי־פֿערן.

איבערהיפֿן — היפּ איבער, ~געהיפֿט. דזוו איבערהופֿן (←). אויך אין לר, אין ליטרט. אין פּר, אוקר. צום בז: משׂ פֿאַרטיַיטשט ׳ופֿסחתּי׳ עליכם (שמות, יב, 13): „אוי׳ איך וויל איבּר היפֿן". „האָט געשוועבט און האָט איבערגעהיפֿט אויבער די ישׂראל אין מצרים", מחזור מן שלש רגלים, ח״ב, טשערנאָוויץ תּר״ח. „די פֿייגעלעך...פֿרוון א' פֿון איין שפּיץ שינדל אויפֿן אַנדערן", ווינס, אַ שטעטל. צום בז: „האָט מער נישט איבערגעהיפֿט די שורות פֿון אָט דעם בריוו", ייז, ...קאַרנאָוויטסקי. „באַנצע זאַצן ווערן דאָרט איבערגעהיפֿט אַדער איבער־געזאָגט מיט...אייגענע ווערטער", שנ, שלום אַש. צום בז: „עס זאָל זיך א' דער טאָג אין וועלכן עס דאַרף זײַן דער ברית בײַ דעם נשׂיאס קינדל", צ. נ. גאָלאָמב, דער פֿערבאָטענער ברית, ווילנע 1894.

־ונג — אויך: איבערריסן. איבערשפּרונג. דורכלאָז. „אַז אַ זאַך איז פֿאַרגעקומען כסדר אַן א', זאָגט מען...", יע, דאָונען. „האָב איך געמומען לײַדן פֿון א' פֿון דעם קלאַפּעניש אין האָרצן", טמז, 1965 II 24. ־עכץ. ־ענישׂ — „איך צישטער מיט א'", הל, טמז, 1954 I 16.

איבערהיפֿערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־היפֿערט. אויך: ~הופֿערן. דזוו איבערהו־פֿן (←), איבערהיפֿן. [נב אין דער אַלטער ליטעראַטור; ניטאָ אין לד; כאַראַקטעריסטיש פֿאַר פּר, אוקר. אָפֿט אין ליטרט פֿון 19. & 20. י״ה] צום בז: „דינע לײַטזעליקע ישׂראל האָבטו באַדאָקט און איבערגעהיפֿערט צו דערבאַרעמען", מחזור לשלוש רגלים, סלאָוויטע 1832, עד/א. „האָסט איבערגעהופֿערט און קלענער געמאַכט דאָס גלות פֿון מצרים", מחזור מן שלש רגלים, ח״ב, טשערנאָוויץ תּר״ח. „די קראַנקייט וועט א' זייערע העזער", טמז, 1964 XII 4.

צום בז: „נמצא אַז ער היפֿערט איבער איין וואָרט [אין קריאת־שמע] איז ער מחריב העולם דערמיט", נוצ, זשיטאָמיר תּרכ״ג [אין ווילנער אויסגאַבע פֿון תּרמ״ג: היפּט איבער]. „ער זאָל ניט דאַוונען אויסגווייניק, נאָר פֿון דעם סידור, פֿון וועגן ער זאָל ניט קומען מבֿליע צו זײַן אַדער איבערצוהיפֿערן ח״ו איין אות אַדער איין וואָרט", ר' משה בר' נתן נטע איבז, שבּט מוסר, סודלקאָוו 1833. „אויסער נאָר וואָס זיי האָבן זיך מתּיר געווען איבערצוהיפֿערן געוויסע שטיקלעך פּיוט", ממוס, ווינטשפּ. „ער שטעלט זיך מאַכן קידוש און זאָגט: ׳יום הששי השמים והאָרץ׳ — און ׳ויכולו׳ איפֿערט ער איבער", חיקל ממזר־קאַפּ, באַרדיטשעוו תּרס״ט.

צום בז: „בײַם רעכענען די טעג ביז דער וואַקאַציע פֿאַרגעסט ניט איבערצוהיפֿערן די שבתים און די זונטיקן", רייד.

צום בז: „שנײַדן די נעגל כסדר, נישט א' אַ פֿינגער איבער אַ פֿינגער", ממוס, קליינמענ־טשעלע. „ער האָט זיך געשניטן די נעגל נישט איבערגעהיפֿערט", פּרץ, ׳בײַם גוסס צוקאַפּנס׳. „וואָס טוט מען דאָ הינט? זאָל מען באָטשאָטש א' און וויכן [דעם] אַבֿ הטומאה — איז עפּעס נישט שיין", ׳גדולת ר' וואָלף...׳ [יפּ].

־ונג — „ער האָט געוואַשן די הענט מיט אַן א', וווּ דער דין איז: דרײַ מאָל באַגאָסן די רעכטע האַנט און דרײַ מאָל די לינקע", באָש, פֿאָר, 1960 X 14.

איבערהיציק — אַדי. זייער היציק; איבּ־ריק היציק. א' אָננעמען אַ באַשלוס. „אַן א'ער, שרײַט ער און טומלט, ווען מע דאַרף זײַן שטיל", רייד. ־יקייט.

איבערהיצן — טרוו. היץ איבער, ~געהיצט. 1. מאַכן צו הייס. א' דעם פֿרעסאַיזן, אויוון. „כּדי עס זאָל ניט איבערגעהיצט ווערן פֿון דער וואַרעמקייט, וואָס ווערט פֿראַדוצירט אי־נעם קערפּער", דר' י. גלשן, פֿאָר, 1965 VII 30. 2. צו פֿיל רייצן, העצן. א' עמעצן, מאַכן אַז ער זאָל שפּרינגען פֿון דער הויט. מיט זיך — 1. רעפֿל. 2. אוטו. אויפֿהערן זיך קאָכן. [איבערהי׳צט — נר. איבערגעהיצט.] ־ונג — „דער אַרגאַניזם שיצט זיך פֿון א'... דורך שטאַרקערן שוויצן", דר' י. איפּ, פֿגער, פֿאַריז 1948, № 3. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער — אויך: אַפּאַראַט וואָס ברענגט אַרויס שטאַר־קע היץ.

איבערהיקען — ־קע איבער, ~געהיקעט. אוטו — נאָכאַמאָל אַדער כסדר אַרויסבערענגען קלאַנגען הי־הי. טרוו — 1. איבערשטאַמלען. א' מיט צרות עטלעכע ווערטער. אויך מיט זיך. 2. איבעריאָגן, איבערטרײַבן מיט קלאַ־נגען ענלעכע צו הי־הי. א' די פֿערד, זיי זאָלן ווערן צע(ס)פֿוזשעט. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערהירזשען — ־זשע איבער, ~געהיר־זשעט. אוטו — נאָכאַמאָל אַדער כסדר אַרויס־ברענגען קלאַנגען (ווען פֿערד). צו פֿיל, צו לאַנג הירזשען. טרוו — פּעיק. לאַכן שטאַרקער וויַי אַ צווייטער. נאָכמאַכן עמעצנס לאַכן. „זאָלן זיי לאַכן, זאָל זיי וואויל באַקומען, דו דאַרפֿסט זיי ניט א'", רייד. מיט זיך — 1. קזוו. אי־בערוואָן זיך דורך הירזשערײַ. „וויַי ס'הירזשען

זיך איבער פֿרילינג־צײַט אַן אָגער מיט אַ קליאַטשע", רייד. 2. אוטו — הירזשען און אויפֿהערן. ־ענישׂ.

איבער־הכנעה — [...האַכנאָע] די, ־עות. צו בולטע אָדער איבעריקע הכנעה; איבערגעטרי־בענע ענוּיות. „הכנעה קען אפֿשר אויך זײַן אַ גוטע מידה, אָבער א־ה׳ איז אַלעמען דערוויי־דער", רייד. ־דיק — אדי.

איבער־הכרעה — [...האַכראָע] די, ־עות. צו גרויסער עוֹדף, צוגאָב, צולאָג, איבערוואג.

איבערהלכע(נע)ן — [...האַלכען] אקווז. הלכע, הלכן איבער, ~געהלכנט, ~געהלכעט. (מיט ביטול) גיין אַ סך, הין און צוריק. א׳ די בריי־טע גאַס אפֿשר צען מאָל.

איבער־המצאה — דזוז אייבער־המצאה ←. ־דיק — אדי.

איבער־הנאה — [...האַנאָע] די, ־אות. גאָר גרויסע, שטאַרקע הנאה. די הנאה וואָס מע האָט אַליין געוואונען און די א־ה׳ וואָס יענער האָט פֿאַרשפּילט. ־דיק — אדי.

איבער־הספּרה — [...האַספּאָרע] די, ־רות. 1. הספּרה, אויסטײַטש, וואָס איז צו קונציק, צו פֿיל געדריי(דל)ט. אַן א־ה׳ וואָס לייגט זיך גאָרניט אויפֿן שכל. 2. קאָפֿשטיק, איבער־המצאה. ניט קיין פּשוטע זאַך, נאָר אַן א־ה׳. ־דיק — אדי.

איבערהעכערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־העכערט. 1. איבערשטײַגן. א׳ אַלע חבֿרים אין לערנען. 2. צו פֿיל העכערן. א׳ פּרײַזן. א׳ לוין איין אָנגעשטעלטן און גאָרניט געבן קיין הוספֿה אַלע אָנדערע. 3. מאַכן עמעצן העכער, וויכטיקער וי מע דאַרף. א׳ דעם חונף. 4. אויסשטײַגן, איבערשטײַגן. א׳ אַ צוויי־טן בײַ אַ ליציטאַציע. מיט זיך — אַרויסשטעלן זיך מיט גדלות. זיך (אומזיסט) איבערגעמען. ־ונג. ־נישׂ.

איבערהע'לפֿט — אדוו. דזוז איבער דער העלפֿט. צעשניידן אַ לעבל ברויט א׳. „וי זי האָט נאָר אָנגעהויבן צו שפּילן האָט מיט־אמאָל געפֿעלאָצט איין סטרונע א׳", ג׳. ר׳ ווישט, די גוטע הדרכה, וילנע 1877.

איבערהעלפֿן — אוטו. העלף איבער, ~גע־האָלפֿן. אָביקט אין דאטיו, דאָך קען אויך זײַן די פֿאַסיוע קאָנסטרוקציע. 1. העלפֿן אַ לענגערע צײַט אָדער אַ סך. א׳ דער מוטער דער אַלמנה. א׳ אַ שטאָט קבצנים, נצרכים. 2. צו פֿיל העלפֿן. „פֿין הינן לערינט מאָן, דער זײַן קינד ניט שטראָפֿט אדר מפֿל שכן אַלש איבר העלפֿט, דא ברענגט ער אן צום טוט", סהמ, מלכים א, פּב/א. 3. אַרכ. העל־פֿן גובֿר זײַן, בײַקומען. „אים גשמייכלט האט מיט זײַן ריד [= רייד] אוי׳ האט אים אַלז בײַז [= בייז] איבר האַלפֿן", סהמ, משלי, כח, 23. ־עכין. ־ענישׂ. ־ער.

איבערהעמד — ← אייבערהעמד.

איבערהענגן — טרוו. העגנ איבער, ~גע־האָנגען. אויך: ~געהאָנגען (פּד אויך: ~גע־הענגט). 1. (אויפֿ)הענגען איבער עפּעס. א׳ וועש איבערן פֿלויט. א׳ די ביקס איבער דער פֿלייצע. 2. לאָזן הענגען אַ געוויסע צײַט. לאָזן די וועש איבערהענגען איבער דער נאַכט. 3. אַראָפּנעמען פֿון איין אָרט און אויפֿהענגען אויף אַן אַנדער אָרט. א׳ די בילדער אויף די וועגנט. א׳ די קליידער אין שראַנק. 4. הענ־גען נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. „דער שטריק האָט זיך צעריסן און מע האָט דעם אומגליקלעכן איבערגעהאָנגען", רייד. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערהעפֿטן — טרוו. העפֿט איבער, ~גע־העפֿט (~געהאָפֿטן). 1. העפֿטן, שטריקן אויפֿ־סנגי. „איין מאָל אין יאָר פֿלעגט מען א׳ דאָס שטערנטיכל און דאָס נאָר וואילהאָבנדע", ארז, קמ, 1866, № 4. 2. העפֿטן אַ לענגערע צײַט, אַ סך. א׳ אַלץ נײַע און נײַע מוסטערן. ־ונג.

איבערהעצן — טרוו. העץ איבער, ~געהעצט. 1. העצן אויפֿסנגי. 2. העצן אַ לענגערע צײַט, אַ סך. א׳ די פּויערים קעגן יידן. 3. צו פֿיל אָנרײַצן, אויפֿהעצן, אָנהעצן. א׳ עמעצן און אײַנקויפֿן זיך אַ דם־שׂונא. ־ענישׂ.

איבערהעצקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־העצקעט. 1. נאָכאַמאָל, אויפֿסנגי העצקען, הוידען, וואַרפֿן אויף אַרויף. א׳ די קינדער אויף דער הוידלקע. 2. צו פֿיל העצקען. א׳ עמעצן, בײַ דער קאָפּ הייבט אַן צו שווינדלען. 3. (אקווז) דורכפֿאָרן, דורכרײַטן אַ מהלך זיך העצקענדיק אויפֿן פֿערד אָדער אין וואָגן. א׳ דעם גאַנצן וועג פֿון בריסק קיין טריסק. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערהעקלען — טרוו. ־קל איבער, ~גע־העקלט. 1. העקלען אויפֿסנגי. א׳ אַ ליבעלע. א שאָל. 2. העקלען אַ לענגערע צײַט אָדער אַ סך.

איבערהער — דער, ־ן. 1. ← איבערהאָר. ← אייבערהאָר. 2. זייער אַ פֿײַנער הער. „זײַן באַעמען זיך! זײַן איידלקייט! אַן א׳", רייד.

איבערהערן — טרוו. הער איבער, ~געהערט. 1. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן (בעסער) הערן. „איך האָב ניט גוט געהערט דעם ניגון, איך וויל אים א׳", רייד. 2. (אויס)הערן אַ גרעסערע צאָל (מענטשן), א׳ די זינגערס וואָס ווילן אָנקומען אין כאָר. „איך האָב שוין אין מײַן לעבן אײַנערגעהערט אַלע וועלט־חזנים וואָס האָבן גערודערט גאַנץ ליטע", דער יוד׳ פֿאָר־פּסח, וואַרשע 1881. 3. אַ סך מאָל אָדער אַ דויערנדיקע צײַט הערן וויכטיקס אָדער אוי־סערגעווייגלעכס. „און וואָס איך האָב דאָרט... אײַנערגעהערט און אײַנערגעזונגען...וועל איך איצט דאָ באַשרײַבן לזכרון", ייל, פּוילישע יונגל, אָדעס 1895.

4. ניט דערהערן, פֿאַרהערן. „אבר ער מוז אויף איטליכיר ברכה אָמן זאגן. אוג מוז וואָרט פֿאָר וואָרט צו הערן דז ער קיינש ניט אײַבר הערט", לסו, כד/א. 5. הערן און ניט לייגן אַכט, ניט רעאַגירן אויף עפּעס וואָס מע הערט. „איין קלוגר מענש...ער און טוגינט אײַבר הע־רין קאָן", משלי בלשון אשכנז, פּפֿדמ 1713. „וואָש פֿר איין גרושר שכר איז דר דאָ קיין צענקער איז אוג קאָן אײַבר הערן אוג אײַבר זיהן", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערהערשן — הערש איבער, ~געהערשט. אוטו — הערשן אַ לענגערע צײַט אָדער אײַבער אַ גרויסער צאָל. א׳ אײַבער אַ סך מדינות. א׳ אין פֿאַראײַן אפֿשר גאַנצע צען יאָר. טרוו — האָבן אַ פֿולן קאָנטראָל אײַבער עפּעס. א׳ פֿון אַ בראָג דעם שׂונאס פֿאָזיציעס. א׳ אײַגענע גלוסטונגען. מיט זיך — א׳ זיך און אָוועקוואַרפֿן רייכערן. „אַזאָ אָרעם מיידל זאָל זיך אַזוי קענען א׳ אָפּצוגעבן דאָס גרויסע רײַכטום וואָס זי האָט געפֿונען", דער גריידי־צער, העפּט 1, פּיעטריקאָוו [יאָרן]. ־ונג.

איבערהרגענען — [...האַרגענען] טרוו. הרגע אײַבער, ~געהרגעט. אויך: ~הרגען. 1. הר־גענען, טײַטן אַ צאָל. א׳ אַלעמען און ניט אײַבערלאָזן קיין לעבעדיקן נפֿש. 2. שלאָגן, אָנבראכן די בײַנער אַ צאָל. א׳ די יינגלעך וואָס טשעפּען זיך צום ברודערל. מיט זיך — 1. אוטו, חי 22. א׳ זיך מיט די יינגלעך און קומען אַהיים מיט בלויע צייכנס. 2. קזוז. 3. זיך קריגן, פֿירן מחלוקתן. א׳ זיך מיט די רעדלפֿירערס.

איבערהריז(ש)ען — טרוו. ־ז(ש)ע איבער, ~געהריז(ש)עט. דזוז איבערגריזשען. „אַליין ...א געפֿאַנגענער און איז גרייט איבער אַ שמאָטע איבערהריזען דעם האַלדז", מ. לעוי, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 3.

איבער־השפּעה — [...האַשפּאָע] די, ־עות. שטאַרקע, בולטע השפּעה. האָבן אַן א־ה׳ אויף אַלע תלמידים.

איבערוואג — די, ־ן. 1. הכרעה. דאָס וואָס איז מער וי די ריכטיקע וואָג בײַם קויפֿן־פֿאַר־קויפֿן. אָפּוועגן מיט אַן א׳. געבן (מיט) אַן א׳. „ווען דו וועגסט אויף דער וואָג סחורה, זאָל די א׳ זײַן דײַן חבֿרס", ספֿר חסידים, אָרט? תק״ז? 2. שוועריקער טייל פֿון אַ זאַך וואָס מע האַלט זי מער־וויניק אין מיטן. די א׳ איז אויף איין זײַט און דאָס שיפֿל קען זיך איבערדרייען. „זיי האַלטן די ביקסן אין בייידע אויסגעצויגענע הענט אויפֿן א׳", ש. ברענמאָן, דורך קריג און רעוואָלוציע II.

3. אויך דער. אייבערהאַנט. דאָס וואָס איז אין אַ גרעסערער צאָל. א׳ אין (בײַ) אַ פֿאַרמעסט. „וער האָט דאָ די א׳: די יאָ־זאָ־גערס אָדער די ניין־זאָגערס?", רייד. „קיין גרופּע מענטשן זאָל ניט האָבן קיין ברעקל א׳ איבער אַן אַנדער גרופּע", זשיס. „נומע־רישער א׳ פֿון די דרום־ייִדישע דיאַלעקטן", מ. שעכטער, יושפ XXII, 2. „א לשון מיט ספֿק־מזרחדיקע שטריכן, אָבער מיט אַן א׳ פֿון מערבֿדיקע", מוז, יושפ XIII, 3־2. האָבן, קריגן די א׳. 4. בילכערקייט, העכערקייט, גרעסערע וויכטיקייט. דאָס וואָס איז איכותדיק בעסער. „אַן א׳ ניט נאָר אין אינטעליגענץ, נאָר אין נשמה־שפֿאַנונג", ב. ריוקין, צוק, מאַרץ 1936. „די יידישע בורזשואַזיע אין שפּאַ־ניע...האָט זיך אָפּגעזאָגט פֿון אַלע אירע...עקאַ־נאָמישע א׳ן", זשיס VI.

איבערוואַגאַנירן — טרו. ־גיר איבער, ~וואַגאַנירט. (סוחרים) אַריבערבאַרעכנען פֿון איין וואַגאַן אין אַ צווייטן. א׳ די סחורה וואָס קען קאַליע ווערן. ־ונג.

איבערוואָגיק — אַדי. וואָס איז זייער וואָגיק. „נאָר אַזאַ א׳ן אַרגומענט דאַרף מען קיין אַנדערע ניט ברענגען״, רייד.

איבערוואָגלען — אוטו. ־גל איבער, ~גע־וואָגלט. 1. וואָגלען אַ צייט אַדער ביזן סוף, אָנקומען אין פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ פֿון איין גלות אין אַ צווייטן. 2. ווידער, פֿונדאָסנײַ וואָגלען. 3. עמיגרירן. א׳ קיין אַמעריקע. ־ונג. ־ען. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

איבערוואָדזגען — טרו. ־גע איבער, ~גע־וואַדזגעט. איבערשמירן מיט בלאָטע, שמוץ. א׳ דאָס פּנים און שפּילן אַ ציגײַנערקע.

איבערוואויל — אַדי. זייער וואויל (איר בײַטעם). „ס׳איז וואויל, זאָגסטו? — ס׳איז א׳י״, רייד.

איבערוואוינען — אוטו. וואוין איבער, ~גע־וואוינט. 1. אָפּוואוינען אַ קורצע (געוויסע) צײַט. וואוינען וויַ ניט איז (אין ניט קיין גאָר גוטע באַדינגונגען). „זײַנען זיי אָנגעקומען... מיט בעטגעוואַנט, מיט קיכגעשיר און אײַנגעבעטן זיך איבערצוואוינען די שלעכטע צײַט״, שמחה סנה, נע־ונד. 2. וואוינען אין פֿאַרשײדענע ערטער. ־ען.

איבערוואו׳נדן — אַדי, פּאָר איבערווינדן ←. ארב. בײַגעקומען. באַזיגט, דערדריקט. „דער יהודי דער דא פֿליכט [= אַנטלויפֿט], ווען ער ...איבער וואונדן אוי׳ שוואַך ווערט״, ש׳, אַמשט 1770.

איבערוואונדערן — טרו. איצ, אימפּ נב; ~(נע)וואונדערט. טאָן, אַרויסווײַזן עפּעס ניט־געווייַנלעכס, אַז אַנדערע זאָלן זיך וואונדערן. א׳ עמעצן מיט פֿלינקייט, שייַנקייט אע. מיט זיך — פֿאַרחידושט זײַן; נתפּעל ווערן. „דער קאַליף קען זיך גאָרניט א׳ איבער די פּאָוע״, מוזנט און איין טאָג, ווילנע 1878. א׳ זיך פֿון גאָטס נסים (...ניסלעך, שפּאָסיק). ־ניש.

איבערוואונק — דער, ־ן. אַקט פֿון איבערווינקען זיך. אַ פֿילבאַטײַטיקער א׳.

איבערוואוקס — דער, ־ן. 1. דאָס וואָס וואַקסט (אויס) און איז איבעריק (אויך אַפֿילו שעדלעך). אַן א׳ פֿון קראָפּעוע. „וועַן די א׳ן פֿון קאַרטאָפֿל זײַנען צו הויך, האָבן מיר קליינע קאַרטאָפֿעלעך״, רייד. 2. קראַנקער אויסוואוקס. „אַז דעם גוף איז עפּעס, דערפֿילט באַלד די נשמה, און מע לויפֿט צו וועמען מע דאַרף, אַ צאָן אַרויסרײַסן, אָפּשנײַדן אַן א״, פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. 3. צו הויכער וואוקס. „אַליין איז זי אַ קליינינקע און גייט דווקא מיט אַ בחור אַן א״, רייד.

איבערוואזשען — טרו. ־זשע איבער, ~גע־וואַזשעט. פּר, מג, מעג. פּפּ: ~וואַזשעווען. אַריבערוועגן, אַריבערציען מיט דער משׂא. א׳ עמעצן אויף אַ וויגבערט. „האָט עס איין זײַט איבערגעוואַזשעוועט און מ׳איז אַרײַנגעפֿאַלן״, פּמ. ־ענישׁ.

איבערוואזשען — טרו. ־טעוע איבער, ~געוואַטעוועט. איבערבײַטן וואָטע אין אַ מל־בוש בײַם איבערנייַען. א׳ אַ קאַצעוועקע אויף וויינטער.

איבערוואָ׳יעוון — אוטו. ־יעוע איבער, ~געוואָ׳יעוועט. 1. דורכשטיפֿן, אָפּשטיפֿן, לב. 2. פֿירן מחלוקתן אַ צײַט און אויפֿהערן. א׳ און ווערן צוריק נאָש־בראָט. 3. קאָמאַנדעוועוון וויַ אַ וויילדער יונג, זיך אויפֿפֿירן הפֿקרדיק און אײַנשטיל זיך. אויך מיט זיך.

איבערוואיען — אוטו. ־יע איבער, ~גע וואַיעט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער וואַיען. דער וואָלף האָט עטלעכע מאָל איבערגעוואַיעט. 2. וואַיען אַ צײַט און אויפֿהערן. א׳ און פֿאַרשטומט ווערן. 3. וואַיען צו פֿיל, צו לאַנג. „דער ווינט האָט אַ גאַנצע נאַכט איבערגעוואַיעט אין קויַמען און ניט געלאָזט שלאָפֿן״. מיט זיך — קוו.

אי׳בערוואכן — אוטו. וואַך איבער, ~גע־וואכט. זײַן וואַך, ניט קענען שלאָפֿן אַ לענגע־רע צײַט. „דו לייג זיך שלאָפֿן, איך וועל בײַם קראַנק א׳ בײַ ס׳וועט קומען די קראַנקנשוועס־טער״, רייד. „אויפֿן גאָלדענעם בעט פֿלעגט דער מלך א׳ גאַנצע נעכט״, פּרץ, פֿאָלקסט׳ געשיכטן. ־ונג — לופֿט־א׳. ־ענישׁ.

איבערוואָ׳כן — טרו. איבערוואַ׳ך, איבער־וואַ׳כט, דטשמ. נר. 1. קאָנטראָלירן, נאָכקוקן, האָבן די השגחה; אינספּעקטירן. „...האָט פֿלײַ־סיק איבערוואָכט די אַרבעטער, זיי זאָלן גוט מאַכן״, ארז, קמ, 1868, № 14. „מ׳האָט איינ־געזעצט אַ גרענעץ־פֿאָליציי, זי זאָל די איינ־וואַנדערונג א״, יודישער קאָלענדאַר לשנת תרע״ב, לעמבערג 1911. 2. אָפּהיטן. שטיין אויף דער וואַך. „אַ גאַנצע באַנדע מלאכים וועלכע א׳ די יולדות מיט דעם ילד, אום זיי זאָלן חס־ושלום ניט גיזוק ווערן״, דער לאַנד חכם, זש׳, ג״י 1893, № 1. ־ונג — „די א׳ פֿון דער רעגירונג [אויף די שולן]״, קמ, 1866, № 30.

איבערוואַלאָריזירן — טרו. ־זיר איבער, ~וואַלאָריזירט. איבערשאַצן. איבערפֿירן אין אַן אַנדער (בעסערער) וואַלוטע. „אַ גרויסע צאָל קאָאָפּעראַטיוון...האָבן גערן איבערוואַלאָ־ריזירט די וואָלקאַנ און אָנגענומען גיַע וואָלקא־דן אין דאָלאַרן״, די קאָאָפּעראַטיוו באַוועגונג, וואַרשע 1926, № 2.

איבערוואַלגערן — טרו. ־ער איבער, ~גע־וואַלגערט. 1. דזו איבערוועלגערן ←. 2. ליי־גן פֿון איין אָרט אויפֿן אַנדערן אין אײַלעניש, אין אומאָרדענונג. א׳ די זאַכן פֿון איין שוּפֿ־לאָד אין אַן אַנדערן. 3. איבערוואַרפֿן, אָנוואַר־פֿן, איבערקערן זאַכן בײַזן סוף. א׳ אַן אָנגע־פּאַקטן וואָגן און ניט געפֿינען דאָס פּעקעלע. 4. איבערקיִקלען. א׳ אין שניי, אין זאַמד. 5. אויסמאַגלגן (←). א׳ וועש. 6. פֿיג. „די צאָל וערטער וועלכע כ׳האָב אין צווישן־צײַט געלערנט...וועל איך א״, ד. שטאַקפֿיש איבז, מ. אורן, ישׂראל־שטימע, 1958 VII 24.

איבערוואַלגערן זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. זײַן נע־ונד אַ לענגערע צײַט אַדער איבער אַ סך מקומות. א׳ זיך וואו די וועלט האָט אַן ענק. 2. וויַ ניט איז איבערשלאָפֿן (אַדער בלויז ליגן וואַכערהייט). א׳ זיך די נאַכט. 3. אַ לענגערע צײַט אַדער מיט אַ סך האָבן געשלעכט־פֿאַרקער. „און פֿון וואָס וואָלטן מיר גלעלעבט, ווען ניט פֿון דעם וואָס מע וואַל־גערט זיך איבער מיט אַלערלייַ מאַנסבילן?״, ש. ברענמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע, אַדעס 1932. 4. סתם זיך וואַלגערן במשך פֿון אַ באַשטימטער צײַט. א׳ זיך אויפֿן גראָז. „געחידושט זיך אויפֿן געלט וואָס דאָרטן וואַל־גערט זיך איבער אַ טאָג״, שע, פֿונעם יאַריד. ־ונג. ־ניש.

איבערוואַליען — טרו. ־ליע איבער, ~גע־וואַליעט. סל. 1. איבערקיִקלען, איבערוואַל־גערן, איבערדרייען. א׳ פּעסער. א׳ פּעק. 2. אַני־דערוואַרפֿן, אָפּהאַקן אַ צאָל, אַ סך. א׳ די הויכע סאָסנעס. אויך מיט זיך.

איבערוואַלן — די. בם. 1. דאָס דורכפֿירן וואַלן אויפֿסנײַ, ווײַל די ערשטע האָבן איבער עפּעס אַ סיבה ניט געטויגט. „מיר פֿאַרלאָנגען א׳, ווײַל עס האָבן געשטימט אויך ניט קיין מיטגלידער פֿון פֿאַראײַן״. 2. סאָוו. דזו וואַ־לן. „דאָס גאַנצע לאַנד גרייט זיך איצט צו די א׳ פֿון די סאָוועטן״, גאַרבער־ און בערשטער־שטימע, מאָסקוע 1928, № 2. „די א׳ גייען דורך אונטערן לאָזונג...״, מ. גיטלין, פּראָז־איש־געשפּטלעכע שפּראַך, מאָסקוע 1932. [סאָוו אויך: איבערוואַל־קאַמפּאַניע = וואַל־קאַמ־פּאַניע.]

איבערוואַלמן, ~וואַלצן — אָקוזוו. וואַלס, וואַלץ איבער, ~געוואַלסט, ־וואַלצט. איבער־טאַנצן אַ וואַלס (וואַלץ), א׳ דעם שיינעם וואַלס.

איבערוואַלצן — טרו. וואַלץ איבער, ~גע־וואַלצט. 1. איבערשטעלן וואַלצן אין אַ מאַשין. א׳ די דרוקמאַשין. 2. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן דורכלאָזן עפּעס דורך וואַלצן. א׳ די וואָלענע שטאָפֿן. ־ונג.

איבערוואַלקעוון — טרו. ־קעוע איבער, ~געוואַלקעוועט. 1. איבערקאַטשען, איבער־וואַרפֿן, אומוואַרפֿן, דרייזין. א׳ אַ קלאַץ. 2. אי־בערוואַליען. לב. 3. דזו איבערוואַלצן, טרו. א׳ פֿילץ, וואָל.

איבערוואַנדלען — ־דל איבער, ~געוואַנדלט. פּר. אוטו — דזו איבערוואַנדערן. איבער־האַנדלען און א׳. טרו — איבערבײַטן, איבער־קערן, מגלגל זײַן. „א׳ דעם פֿאַרבאַרעכער אין אַ ליטישן נוצלעכן מענטש״, טמז, 1964 XII 14. מיט זיך. ־ונג. ־ענישׁ.

איבערוואַנדער — דער, ־ן. אַקט פֿון אי־בערוואַנדערן. דער א׳ פֿון פֿייגל אין די וואַרע־מער לענדער. „דער ייִדישער א׳ פֿון מערב־אייר־ראָפּע קיין מזרח־אייראָפּע איז געגאַנגען דורך דײַטשלאַנד״, אפּא, טמז, 1965 III 11.

איבערוואַנדערונג — די, ־ען. פּראָצעס פֿון איבערוואַנדערן. „האַיאַס״ — די אַרגאַניזא־ציע פֿאַר ייִדישער א׳, געשיכטע פֿון א׳ען. „אַז די א׳ען זאָלן צוגיין אין אַ גרויסער צאָל און ברענגען נוצן...איז נייטיק אַז די רעגירונג זאָל באַהילפֿיק זײַן״, בונד, וואָס ווי־

לן די סאָציאַלדעמאָקראַטן אין רוסלאַנד", זשע־נעוו 1900. „די א' פון גרויסע צאָלן יידן... קיין ישׂראל", בצצ, טמז, 1964 XI 27.

איבערוואַנדערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־וואַנדערט. 1. פֿאַרלאָזן אַ לאַנד אָדער אַן אָרט וואו מע האָט געלעבט, זיך געהאָט אײַנ־געוואַרצלט, און זיך באַזעצן אין אַן אַנדער לאַנד אָדער אָרט. א' פֿון שטעטל אין שטאָט. א' מעבֿר לים. א' קיין אַמעריקע. א' קיין ארץ־ישׂראל. א' מחמת עקאָנאָמישע, פּאָליטי־שע, אידייאישע אא סיבות.

2. וואַנדערן אין אַ צאָל ערטער, לענדער. א' וי ציגײַנער. נע־ונדעוועז און א' וועג וייסט אין וויפֿל לענדער. 3. וואַנדערן פֿון איין אָרט אין צווייטן וי אַן אופֿן פֿון לעבנס־ציקל. פֿיש וואָס וואַנדערן איבער צו לייגן איקרע. פֿייגל וואָס וואַנדערן איבער פֿון צפֿון קיין דרום און צוריק פֿון דרום קיין צפֿון. ־ניש.

איבערוואַנדערער — דער, ־ס. וועג עס וואַנדערט איבער. „כערסאַגער, קרימער, בירא־בידזשאַנער א"ס — נײַע ייִדישע פּויערים". ליב האָבן צו הערן וואָס די א"ס רעדן.

איבערוואַנדערעוועז — אוטו. ־רעוועט איבער, ~געוואַנדערעוועט. דזוו איבערוואַנדערן, ספּעצ בב. שטודירן וויי עס וואַנדערעוועז איבער פֿייגל און פֿיש. „געהאַלטן אין איין א' פֿון לאַנד צו לאַנד", אפֿא, טמז, 1962 VII 15.

איבערוואַנכען — טרוו. ־כט איבער, ~גע־וואַנכט. פּר. איבערשמעקן, קרימער, איבערניוכען. „פֿירט דעם הונט וואָס וואַנכט איבער יעדער שטיינדעלע", רייד.

איבערוואָס — אַדוו. דזוו פֿאַרוואָס [פֿרגל איבער וואָס]. „פֿאַרוואָס האָט מען דיך גע־שלאָגן? וואָס הייסט פֿאַרוואָס? פֿאַר די זינטן! ניט דאָס מיין איך, איך פֿרעג דיך א' האָט מען דיך געשלאָגן? וואָס הייסט איבער וואָס? איבער וואָס מע האָט געטראָפֿן! איבער דעם קאָפּ, איבער דעם רוקן, איבער דער מאָרדע... אָך דו פֿאַרשטייסט מיך ניט, איך פֿרעג וואָס האָסטו געטאָן אַז מע האָט דיך געשלאָגן? וואָס האָב איך געטאָן פֿרעגסטו? איך האָב געשרי־גן!...", אַבֿרהם יצחק בוכבינדער (איש אַדעססאַ), דער בלומען גארטן, ווילנע 1885.

איבערוואָפֿן — דער, ־ס. גאָר שטאַרקער אָדער שרעקלעכער וואָפֿן. „די אַטאָמישע באָמ־בע — דער א' פֿון אונדזער צײַט".

איבערוואָפֿענען — טרוו. ־פֿן איבער, ~גע־וואָפֿנט. 1. באַוואָפֿענען אויף אַן אַנדער אופֿן (מיט נײַערע, מאָדערנערע כלי־זין). באַוואָפֿענען מיט בעסער געווער. א' דעם באַטאַליאָן. א' די אַרטילעריע מיט ראָקעטן. 2. באַוואָפֿענען איבער דער מאָס. מיט ז'ך. ־ונג — אַן אײַליקע א'. „אין דער קליאַסטע האָט שוין מענדעלע פֿאַרענדיקט זײַן א"ן". י. נוסינאָוו, 1928. ־ענישׂ. ־ער.

איבערוואָקלען — וואָקל איבער, ~געוואַ־קלט. טרוו — 1. נאָכאַמאָל וואָקלען, וויגן, שאָקלען, טרייסלען. א' דעם אומרו פֿון וואַנט־זייגער. 2. צו פֿיל וואָקלען. „דו האָסט איבער־געוואָקלט דאָס קינד אויף דער הוידע אַז דאָס קעפּל האָט זיך אים פֿאַרדרייט", רייד. אוטו (אָקוזוו) — אַריבערגיין זיך וואָקלענ־דיק. א' איבער דער גאַס (די גאַס) וי אַ שי־כורער. מיט ז'ך — 1. א' זיך איבער דער גאַס. 2. איבערקערן זיך, איבערדרייען זיך. דער טינטער האָט זיך איבערגעוואָקלט. 3. זיך אַ לענגערע צײַט מיישבֿ זײַן (אויך אויר בײַ־טעם). א' זיך און ניט קענען זיך דעצידירן. 4. אַריבערגיין פֿון אײַן ריכטונג אַדער גרופּע צו אַ צווייטער (אויר בײַטעם). ־ענישׂ.

איבערוואָקסן — אָקוזוו. וואָקס איבער; האָב & בין ~געוואָקסן (~געוווּקסן). 1. וועקס העכער, וי מע וואָלט געקענט אויף דעם רע־כענען. א' דעם עלטערן ברודער. די קליינע שפּראָצן וועלן א' די ביימער. 2. וועקס צו אַלט פֿאַר עפּעס. א' די קינדערישע שפּילכעלער. 3. איבערשטיגן. קריגן מער וויסן. וועקס מא־רַאַליש העכער, בעסער. א' אין לערנען דעם אייגענעם לערער. א' די חבֿרים פֿון ישיבֿה, קלאַס. א' די אייגענע סביבֿה, גרופּע אא. א' זיך אַליין. „אַפֿילו די שטערנגסטע מאַרקסיסטן וועלן מודה זײַן אַז די טאָלסטאָיס וואָקסן אי־בער [זייער] קלאַסן־מיליע", שג, קריטיק און קריטיקער. „וועט ער זי האָבן איבערגעוואָקסן מיט צוויי קעפּ אין בילדונג און אין באַהאַוונט־קייט", זש, טמז, 1965 20 VI. 4. וועקס גרע־סער (שטאַרקער, רײַכער) וי אַן אַנדער גרו־פּע (פֿירמע). די נײַע אויטאָמאָביל־פֿירמע וואָקסט איבער אַ סך צוויגן פֿון דער אינדוסטריע. 5. אוטו. איבערקומען (קראַנקייט, שוואָכקייט, צוריקגעשטאַנענקייט) אין פֿראַצעס פֿון וואַק־סן. „[דער ייִנגל] איז גרין וי גראָז און ער נעמט אויף זיך ניט קיין לײַב. שוין געווען בײַם גוטן יידן...האָט ער געזאָגט: ער וועט א"י, חיים פּעט, איק, 1960 29 VII. אויך מיט ז'ך. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערוואָקסן — טרוו. דזוו איבערוואקסן.

איבערוואַרגן — טרוו. וואַרג איבער, ~גע־וואַרגן. פּפּ: ~ווערגן. 1. דערוואַרגן, אומ־ברענגען אַ צאָל. אַ טכויר קען נאָך א' אַלע הינער. 2. צו פֿיל וואַרגן. וואַרגן עמעצן אין אַ צופֿלומרשט און א' אים אַז יענער זאָל מער ניט אויפֿשטיין. מיט ז'ך — א' זיך מיט אַ ביסן. ־ענישׂ.

איבערוואַרטן — אוטו & אקוזוו. וואַרט אי־בער, ~געוואַרט. 1. וואַרטן אַ רעלאַטיוו קור־צע צײַט (בײַ עפּעס זאָל פֿאַרבײַ, זאָל אויפֿ־הערן). א' דעם רעגן. א' בײַ דער רעגן וועט אויפֿהערן. א' דער פֿלימעניצעס חתונה און דערנאָך פֿאַרן קיין ארץ־ישׂראל. „האָט ער איבערגעוואַרט זײַן פֿאָטערס טרויער־טאָג", ל. יאָסעלאָוויץ, דעם פֿאָטערס צוואה, ווילנע תּרמ"ז. „לאָמיר א'...בײַ ס'וועט וועלן שטילער", ממוס, ’בישיבֿה של מעלה‘. „זי וועט א' [אין וואַלד] בײַ עס וועט טאָג ווערן", פּרץ, ’אַראָפּגעלאָזטע אויגן‘. „הירש האָט איבערגעוואַרט, בײַ די וויבער וועלן זיך אַ ביסל באַרואיקן", מ. ריב־קין, וועזיטשער בלוט־בלבול, ווילנע 1914. 2. וואַרטן אַן אומבאַשטימטע לענגערע צײַט (בײַ עפּעס שלעכטס זאָל פֿאַרבײַ). א' די מלחמה. „שלעכט איז נאָר דעם וואָס קען קיין שלעכטס ניט א"י; „אַז מע קען ניט א' דאָס שלעכטע — קען מען דאָס גוטע ניט דערלעבן", שוו. „וואַרט נאָר...וואַרט...איבער ביז פֿלאָג און אַל־דאָס ביז־ז גייט אַריבער", ממוס, זמירות.

3. וואַרטן בײַ עס קומט די ריכטיקע צײַט, די פּאַסיקע געלעגנהייט. „דער ארעמאַן האָט קיין ברירה ניט געהאַט און קוים איבערגעוואַרט", פֿמ. „אין ר' חיים אַמאָל באַשעפֿטיקט געווען...", האָט יאָן אים ניט געשטערט און איבערגעוואַרט, בײַ ר' חיים וועט זיך אָפּפֿאַרטיקן", ממוס, שלמה.

4. וואַרטן לעגער וי אַן אַנדערער. „די ינגערע טאָכטער האָט שוין לאַנג חתונה גע־האַט, ניט געוואָלט א' די עלטערע שוועסטער", רייד. „בין איך שוין געבליבן דער לעצטער... כ'האָב אַלעמען איבערגעוואַרט", באָש, אַ שיף קיין אַמעריקע.

5. וואַרטן כדי אויסצומיידן. א' די בויאַנעס וואָס שלאָגן זיך אויף דער גאַס און ערשט דערנאָך אַרויסגיין פֿון שטוב. „אַלט אים אין, דעם כּלה, בילט ער...מוז מען אַזאַ כּלה א'", פּרץ, ’דער אַלטער ר' שמעון‘. [ענלעך צום בז, נאָר בולטער אַז עס רעדט זיך וועגן עפּעס אַ סכנה.] 6. אָפּוואַרטן. לוירן. א' די חבֿרה און זיך אָפּרעכענען מיט זיי. די קאַץ קען א' שעהן אויף דער מויז.

־ונג. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

איבערוואַרטשען — ־טשע איבער, ~גע־וואַרטשעט. טרוו — נאָכאַמאָל אָדער אַנדערש אַרויסזאָגן עפּעס אומצופֿרידן אָדער אומקלאָר. א' דעם ניין אונטער דער נאָז. אוטו — וואַר־טשען אַ לענגערע צײַט. מיט ז'ך — וואַר־טשען און אויפֿהערן. ־ענישׂ.

איבערוואַריירן — טרוו. ־איר איבער, ~וואַ־ריאירט. אַנדערש, אויף אַן אַנדער אופֿן וואַ־ריאירן. א' די באַזונדערע טיילן פֿון אַ קאָמ־פּאָזיציע. א' סצענעס אין אַ פּיעסע. ־ונג.

איבערוואַרעם — אַדי. זייער וואַרעם. וואַ־רעמער ווי מע דאַרף, וי מע ווילן. „דיר איז וואַרעם, מיר איז א', מיר איז הייס", רייד. „...קען מען באַקומען פֿליסיקן טשוהון...א'", ל. פֿרומין, ...וועגן א וואַגראַנקע, כאַרקאָוו 1932.

3. וואַרעמען אַ צײַט אַדער ביזן סוף. 4. אי־בערהיצן. איבערהיצן. א' די זופּ מע זאָל זיך ממש אָפּברענען מיט איר. א' דעם מאָטאָר. מיט ז'ך — אויך: אַ ביסל, אַ קורצע צײַט זיך אָנווארעמען. א' זיך און דערנאָך זיך צוקילן. ־ונג — „הייסע וואַנעס...מוזן דויערן זייער קורץ, אַניט רופֿן זיי אַרויס אַ שעדלעכע א' פֿון קערפּער", פֿנעז, ווילנע 1928, № 15. ־ער — אויך: אָפּאַראַט איבערצוואַרעמען.

איבערוואַרף, ~וואָרף — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערוואַרפֿן (זיך). אַן א׳ פֿון ביכער. אַן א׳ פֿון ווערטער. אַן א׳ איבערן שפּרינג־באַק. א־קליידער — וואָס מע טראָגט זיי פֿון אויבן (איבער אַ באַדקאָסטיום, איבער פּידזשאַמעס אא).

איבערוואַרפֿן — טרוו. וואַרף איבער, ~גע־וואַרפֿן. 1. וואַרפֿן פֿון איין אָרט אויפֿן אַנ־דערן. א׳ די פּילקע. „שולדיק איז דער וויבט, וואָס האָט...איבערגעוואַרפֿן די פֿײַערדיקע צונ־גען מיט די רויכיקע זײַלן פֿון איין עק שטאָט צום צווייטן", פּרע, געדאַנקען און אידיישן. 2. וואַרפֿן אַהין און אַהער אַ לענגערע צײַט. „גענוג א׳ די פּילקע פֿון איינעם צום צווייטן, שיסט אין גאַל", רייד.

3. (אויס)וואַרפֿן נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן (בײַ אַ שפּיל, בײַם וואַרפֿן גורל אא). „ס׳איז געווען קרוטשקעס. מע מוז א׳", רייד. אויך בײַ קאָרטנשפּיל: איבערטאַלירן, איבער־טאָשן. אויך: אויסוואַרפֿן קאָרטן. „די וואַרפֿע־רין איז...געזעסן אין איר צויבער־קאַבינעט און האָט איבערגעוואַרפֿן אירע קאָרטן", ש. וואַלצענאָק, רבי יוחנטשע, וואַרשע 1883.

4. אַריבערוואַרפֿן (איבער אַ שטערונג), א׳ אַ שטיין איבערן פּלויט. א׳ אַ רעטונג־פּאַס איבערן באָרט.

5. וואַרפֿן בײַם זוכן, בײַם נישטערן. א׳ אַ סך דאָקומענטן. א׳ די זאַכן אין וואַליזקע צו געפֿינען רייניג אונטערוועש. „זי האָט איבערגע־וואַרפֿן זײַנע סוטס, זײַנע אַלטע מאַנטלען אויף שטולן", טמז, 1964 XI 28.

6. (צע)וואַרפֿן בײַם קויפֿן אַדער פֿאַרקויפֿן. איבערטאָפּן סחורה. א׳ אַ גאַנצע פּאָליצע מיט רעשטלעך בײַם קויפֿן אַ שטיקל סחורה פֿאַר אַ פּאָר הויזן.

7. איבערלייגן, פֿונאַנדערלייגן (כדי עס זאָל בעסער זיך אויפֿהיטן, כדי עס זאָל זיך טריקענען אא). א׳ די ווינטערעפּל אין שטרוי. „דאָ, אין די אָפֿענע געבײַדעס, קומט אויס איבערצוואַר־פֿן און אויסצולייגן אין שטאָבלען הונדערטער פֿעל", די גאַרבער־שטימע, מאָסקווע 1942, № 5.4.

8. איבערשיטן בײַם אויסווייען, בײַם לופֿ־טערן. א׳ קערנער מיט אַ שופֿל. „מותר [אום חול־המועד] די תּבֿואה, פֿירות איבערצוואַרפֿן כדי זיי זאָלן ניט פֿאַרדאָרבן וועלן חול־המועד", הרב א. ברודע, הלכות עולם, אונגוואָר 1864. „מע זאָל ניט שיטן די תּבֿואה זייער דיק, און מע מוז זי אַלעמאָל א׳ מיט אַ שופֿל, זי זאָל זיך ניט דערוואַרעמען", מ. וועבער, דער יו־דישער פֿעלדאַרבײטער, וואַרשע 1891.

9. צעוואַרפֿן און איבערבויען. איבערמויערן. „ער וויל, מ׳זאָל אים א׳ אַ וואָגט פֿון קעלער", בערג, יוסף שור. „...פֿרעגן אַ שאלה מכוח אַן אַלטן אויוון, אויב ער מעג אים א׳, אויב ער מעג רירן דעם ערשטן פֿונדאַמענט", דלו־גאַטש, וועלט־מסורה, וואַרשע 1881. 10. סתּם צעוואַרפֿן און אָנמאַכן אַ הקדש, אַן אומאַרדע־נונג. א׳ די ביכער פֿון די פֿאָליצעס אויפֿן אומריינעם דיל.

11. פֿיג. איבערראַכענען, אויסרעכענען. „האָט מען איבערגעוואָרפֿן אַלע מיני יידישע פֿרנסות, פֿון מלמדות ביז שמשות", אר, 'די נײַע קנ־לונג'. 12. איבערקאָנטראָלירן. נאָכזוכן. א׳ אַלע ציפֿערן, אַלע בוכונגען צו געפֿינען דעם טעות.

13. אויף דער גיך קלערן, טראָכטן וועגן אַ צאָל ענינים. א׳ אין געדאַנק אַלע מעגלעכ־קייטן. א׳ די אַלע פֿאַלן וועט מע האָט געוואונען אין גערעכט. א׳ אַ פּאָר סוגיאס בײַ אַ חילוק, אין דעם הדרן אא.

14. איבערציען, דורכלייגן. א׳ אַ ברעט איבער אַ וואַסערל; א׳ אַ בריק איבער אַ טײַך. 15. איבערדעקן אויף גיך, מיט אַ וואָרף. א׳ אַ שאָל אויף די פּלייצעס. א׳ אַ דעקע אויפֿן שלאָפֿנדיקן קינד. „איבער די אַקסלען האָט זי איבערגעוואָרפֿן אַ רויטע טוך", אר, 'די ציגײַנערין'. 16. איבערשיקן זאַכן אויף גיך. א׳ סחורה פֿון איין יאַריד אויפֿן צווייטן.

17. איבערקאָמבינירן, איבערשטעלן און טראַנספֿארטירן אויף דער גיך מענטשן און געווער. א׳ מיליטער אויף אַ צווייטן סעקטאָר. א׳ נאָך אַ באַטאַליאָן אויפֿן פֿראָנט. „דער שונא שוערע אַרטילעריע צו באַשיסן... „דער שונא אײַלט זיך א׳ זײַנע טאַנקען...קיין סמאָלענסק", ש. קריוושאָעין, סאָוו. היימלאַנד, 1962, № 3.

18. איבערגוואַלד אַריבערשיקן, אַריבערפֿירן מענטשן. א׳ די יידן פֿון לעבן גרענעץ אין טיף ראַסיי. א׳ די פֿאַרשיקטע אין וויטן צפֿון. „זי קען איבערגעוואָרפֿן ווערן אויף אַ שווערער אַרבעט", די גאַרבער־ און בערשטער־שטימע, מאָסקווע 1928, № 3.

19. אויף דער גיך אַריבערפֿירן פֿון איין אַרבעט אַדער באַשעפֿטיקונג אויף (צו) אַ צווײ־טער. א׳ סטודענטן צוגיפֿצוגעמען דאָס געריכ־טענישׂ. „פֿאַראַן אַ באַשלוס, מע זאָל יאָסלען א׳ אין דער געהיימער טיפּאָגראַפֿיע", בערג, בײַם דניעפּער II. „נאָכן אָפּאַרבעטן אַ שטיקל צײַט האָט מען אים איבערגעוואָרפֿן צו קאָ־מישע ראָלן", טמז, 1961 IX 10. 20. אויף גיך אַריבערפֿירן פֿון איין סאָרט, קאַטעגאָריע, גרופּע אא אין אַן אַנדערע. א׳ זוימען פֿון צוויטיין סאָרט אין ערשטן סאָרט ארטן. א׳ גוטע סחורה אין ראַמש, אין בלל.

21. (מיט פֿישוף) אַריבערברענגען, אין אַן אַנדער פֿאָרעם, אומוואַנדלען אין אַן אַנדער באַשעפֿענישׂ. א׳ די בת־מלכה אין אַ פּאָוע.

22. (שנײַדערײַ) אויף דער גיך נייען, פֿאַר־נייען, צונייען. פֿאַרסטריגעווען. א׳ ברעגלעך.

איבערוואַרפֿן זיך — ← דפֿוי. 1. קוזן. איבערוואַרפֿן עפּעס אינער צום צווייטן. א׳ זיך מיט אַ פּילקע. א׳ זיך מיט בליקן. „קיי־נער האָט דערפֿון ניט געריידט, נאָר איבערגע־וואַרפֿן זיך מיט שווײַגדיקע בליקן", ליטע, וילנע 1919, 2. 2. רעפֿל. א׳ זיך איבערן פּלויט.

3. איבערריידן זיך מיט אָפּגעהאַקטע רייד. פֿאַרשטענדיקן זיך דורך האַלבע ווערטער. „א שכנה פֿון דער צווייטער שטוב, פֿול מיט נײַס ווי אַ פּויק, איז אויך דאָ. מע וואַרפֿט זיך איבער מיט אַ ווּאָרט און מע פֿליקט פֿע־דערן", ממוס, שלמה. „האָבן זיי זיך געגומען ...שאַרפֿן די צינגלעך און א׳ זיך מיט פֿליגלדיקע שטעכווערטלעך", שע, בלאָנדזשענדע שטערן I. „די דאָזיקע ברוגעטין פֿלעגט...א׳ זיך מיט די קאָלעגינען אירע מיט עטלעכע ווערטער", אר, 'דער קעלנער'. „אוודאי אַ וואַר־שעווערין! — האָבן זיך די וויבער איבער־געוואַרפֿן וועגן אירן", אפּא, ראַמאַן פֿון אַ פֿערד־גנב.

4. אַריבערגיין צו אַן אַנדער באַשעפֿטיקונג, פֿאַך, פּרנסה. א׳ זיך פֿון אַ שנײַדערקע צו אַ פּוצערקע. א׳ זיך פֿון שלאָסערײַ צו עכטער מעכאַניק. 5. (איבער אומקלאָרע סיבות) בײַ־טן מיינונג(ען), אײַנשטעלונג(ען), לאָיאַליטעט. א׳ זיך פֿון רעכטס אויף לינקס, פֿון לינקס אויף רעכטס.

6. בוגד זײַן אין יידישקייט. שמדן זיך. א׳ זיך אויף דער אַנדערער זײַט. „די אַלטע קלערט: ווער קען דאָס זײַן? האָט ער [איר זון] זיך חס־ושלום ניט איבערגעוואָרפֿן?", מ. אחון, אַננאַ גרינגראָעוונא, וויילנע תּרנ״ו. 7. אינגאַנצן בײַטן זיך (לויטן כאַראַקטער). „וועט דען אַ רשע זיך א׳ אין אַ צדיק?". „נאָך דער חתונה האָט ער זיך איבערגעוואָרפֿן, געווארן אויס קאָרגון", רייד. 8. אומוואַנדלען זיך אין אַן אַנדער באַשעפֿענישׂ. אַ פּישוף־מאַכער וואָס קען זיך א׳. „ווער וואָלף דאָס איז איין מענש דער זיך איבר וורפֿן קאן צו איינר חיה", סהמ, איוב, ה, 23.

9. זיך טרעפֿן צווישן אַ צאָל. צווישן די ברויגיג וואַרפֿן זיך איבער אויך וויסע קי מיט שוואַרצע פּלעקן. „צווישן די מענטשן, וואָס האָבן זיך בײַם בעקער איבערגעוואָרפֿן מצה־באַקן איז געווען אויך אייניער אַ דרדקי־מלמד", ממוס, קליינמענטשעלע.

10. (אין שלאָף איבערדרייען זיך אויף דער צווייטער זײַט און) זיך אויפֿכאַפּן. „דער חולה האָט זיך איבערגעוואָרפֿן, האָט אויפֿגעפּאַפּט די אויגן און האָט דערזען אַ פֿרעמדע פֿרוי בײַ זיך", שע, יוגנט־ראָמאַנען. „זי האָט...זיך צוגעשפּאַרט, באַלד זיך איבערגעוואָרפֿן, צוריק אַרויס", אפּא, ראַמאַן פֿון אַ פֿערד־גנב.

11. (קאָרטנשפּיל) אַרויסוואַרפֿן צו פֿיל קאָר־טן פֿון דעם זעלביקן מין און פֿאַרשפּילן מת־מת דעם. א׳ זיך מיט הערץ.

12. זיך וואַרפֿן און אויפֿהערן, זיך באַרו־איקן. „לאָז אים צו רו, ער וועט זיך וואַרפֿן און זיך א׳. ער וועט שלום מאַכן מיט אונ־דזער פֿלאַן", רייד.

13. אַריבערשפּרינגען, אַריבערגליטשן זיך. „שטילע פֿײַערלעך צישען, שלענגלעך וואַרפֿן זיך איבער צישענדיק (...וואו איך האָב דעם אויסדרוק גענומען, וויים איך נישט)", פּרע, זכרונות.

־ונג. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

איבערוואַרצלען — טרוו. ־צל איבער, ~גע־וואַרצלט. פֿאַרוואַרצלען אין אַן אַנדער אָרט. א׳ אַ בוים. מיט זיך. זיך א׳ אין אַ נײַ לאַנד. **־ונג.**

איבערוואָרקען — ־קע איבער, ~גע־קעט. אוסוו — 1. אַרויסגעבן נאָכאַמאָל קולות

(וועגן טויבן). 2. אַ לענגערע צײַט וואַרקען. טרוו — וויידער אַרויסברענגען רייד וואַרקענדיק. פסדר א׳: מײַן טײַערע! מײַן טײַערע! מיט זיך — 1. קוזו. 2. וואַרקען און אויפֿהערן. ־עכץ. ־ענ׳ש.

איבערוואַשן — טרוו. וואַש איבער, ~גע־וואַשן. 1. וואַשן נאָכאַמאָל, גרינטלעכער. „זע, די האַנטעכער זענען נאָך אַלץ ניט ריין, מע דאַרף זיי א״, רייד. 2. אַרומוואַשן. א׳ די גלעזער איינס און צוויי. „פֿאַלט שוין דער גורל אויף קריינצען, [זי] זאָל א׳ דאָס געפֿעס״, יר 1. „אויב דו אײַלסט [זיך], קאָנסטו זי אַפֿילו ניט אָפּפֿרייניקן, מע דאַרף בלויז גוט זי א״, י. ברעיל, סאוז׳ היימלאַנד, 1962, № 5. 3. וואַשן אַ צאָל, ביזן סוף, וויפֿל מע דאַרף. א׳ אַלע כלים. „עס איז פֿאַראַן אַלטוואַרג פֿון שטיינער, אייביק אַלטוואַרג, נישט איבערצוואַשן״, פֿרץ, ׳אַלטוואַרג׳. 4. דזוו וואַשן, אויסוואַשן. „נעכטן האָט זי אַלץ אָפּגעטאָן: איבערגעוואַשן דאָס וועש נאָכן באָדן זיך, פֿאַררוקט אין אויוון אַ טשאָלנט״, סאוז׳ היימלאַנד, 1965, № 6.

*א׳ די ביינער (ביינדעלעך), קויטיקע וועש = באַרעדן, אויסדערציילן וועגן חטאים וואָס מע וויל זיי באַהאַלטן; בייזוויליק טרײַבן רכילות. מיט זיך. *א׳ זיך די ביינער = רעדן שלעכטס וועגן זיך גופֿא אַדער וועגן גאָר נאָענטע. „אַ ביטערע הנאה האָט ער געהאַט א׳ זיך אַלע, אַלע ביינער״, זש, טמז, 1963 XI 10. *ה אַ ב ן אין וואָס זיך איבערצוואַשן = האָבן אַן איבעריק פּאָרל וועש. „זיי זײַנען אַווי אַרעם אַז זיי האָבן קוים אין וואָס זיך אי־בערצוואַשן״, רייד.

־ונג. ־עכץ. ־ענ׳ש. ־ער. ־ערי.

איבערוואַשעוועץ — טרוו. ־שעוועץ איבער, ~געוואַשעוועט. איבערפֿירן, איבערטראַנספאָר־טירן געהילץ (קלעצער) מיטן וואַסער. א׳ דאָס געהילץ מיטן ניעמען קיין טילזיט.

איבערוואַשען זיך — קזוו. ־זשע זיך איבער, זיך ~געוואַשעט. וורר. 1. זיך אַרום־קריגן. 2. טשעפּען זיך, וועלן פֿאַרפֿירן אַ קרי־גערײַ. „מע הייבט אָן א׳ זיך בײַ מע צע־פּאַטשט זיך״, רייד.

איבערוואַל(י)ען — טרוו. ־ל(י)ע איבער, ~געוואַל(י)עט, טל. 1. איבעררייכערן, איבער־קאָפּטשען (פּלייש, פֿיש). א׳ אַ זײַטל פּלייש צו נעמען אין וועג אַרײַן. 2. איבערטריקענען. 3. דזוו איבערוואַנען.

איבערוואַנדזלען — טרוו. ־דזל איבער, ~געוואַנדזלט. וויאַנדזלען נאָכאַמאָל אַדער צו פֿיל וויאַנדזלען. א׳ הערינגלעך.

איבערוואַנען — אוטו. ־נע איבער, ~גע־וואַנעט. אינגאַנצן פֿאַרוועלקן. „די בלומען האָבן שוין איבערגעוואַנעט, וואַרף זיי אַרויס״, רייד.

איבערוויבירן — ־ביר איבער, ~וויבירט. אוטו — וויבירן און אויפֿהערן. טרוו — מאַכן עס זאָל וויבירן וויבירן. א׳ די סטרונעס.

איבערוויגן — טרוו. וויג איבער, ~געוויגט. נאָכאַמאָל וויגן, אויף אַן אַנדער אופֿן וויגן. ווײַגן צו פֿיל. מיט זיך — אויך: וויגנדיק זיך אויף אַ שטול — זיך איבערקערן, אַראָפּ־פֿאַלן אא.

איבערוויג(ע)נד — אָדי. דטשמ. נר. איבער־וועגנדיק, וואָס וועגט איבער, וואָס איז אין דער מערהייט. „עס וועט זיך אַרויסשטעלן די א׳ מיינונג פֿון כלל״, יודישער קאָלענדאַר לשנת תרפ״ט, לעמבערג 1908. „די א׳סטע מער־הייט פֿון טובערקולאָזע דיאַבעטיקער״, ׳טאָג׳ שרי־פֿטן, וואַרשע 1929. [אויך די פֿאַרעם מיט ־יק איז נר. „דער איבערוויגנדיקער רובֿ איז שוין אַ דאָ־געבוירענער״, אפּא, טמז, 1965 I 2.]

איבערוויזיטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~וי־זיטירט. וויידער, נאָכאַמאָל וויזיטירן, דורכפֿירן אַן אינספּעקציע. א׳ אַ שול.

איבערוויטאַמ׳ן — דער. ־ען. צו גרויסע פּאַרצײַ פֿון אַ וויטאַמין. צושטאַנד ווען מע גיט אין איין מאָל צו פֿיל וויטאַמינען. „די א׳־קראַנ־קייט״, פֿגזע, פּאַריז 1950, № 11-12. ־יזירן — טרוו. ־זיר, ~וויטאַמיניזירט. אַרײַנגעבן צו פֿיל וויטאַמינען. „מע דאַרף ניט א׳ קיין שום פֿרוכטזאַפֿטן״. „מיר האָבן צו טאָן מיט אַ נײַער קראַנקייט וואָס שטאַמט פֿון א׳ דעם אַרגאַניזם, פֿון היפּערוויטאַמינאָז״, דאַרטן. ־יזירונג — „דאָס געפֿינען פֿון צו פֿיל וי־טאַמין D קען פֿירן צו אַן א׳ פֿונעם קינד אַדער פֿונעם דערוואַקסענעם״, פּאַר, 1964 X 14.

איבערוויטע(וע)ן זיך — קזוו. ־טע(וע) זיך איבער, זיך ~(גע)וויטע(וע)ט, טל. באַ־גריסן איינער דעם אַנדערן דורך אַ שאָקל מיטן קאָפּ. „העלאָ, מיסטער! — אָ, העלאָ, העלאָ! דאָס האָבן די צוויי מענטשן זיך אָזוי פֿאַרעוועט איבער־געוויטעוועט״, ב. דעמבלין, ׳וועסטסטרד׳.

איבערוויבעריי — די (דאָס), ־ען, נעאָל. דאָס האָבן צו פֿיל צו טאָן מיט וויבעבער. „געשטאַר־בן פֿון א׳ און שיפֿרות״, יג, איק, 1957 XI 22.

איבערוויבעריש — אָדי. וואָס איז זייער וויבעריש. מאָדנע א׳ע חנדלעך.

אי׳בערוויזיז — טרוו. וויזו איבער, ~געוויזן. 1. דערווײַזן, באַווײַזן אַז ס׳איז פֿאַרקערט. „אַז מע זאָגט אַבער: ער האָט געשיקט צו אים, קען מען ניט א׳ אַז עס איז אַ ליגן״, יפ. „דער יונגערמאַן גייט צום פֿריִ...און בעט אים אַז ווען די חופּה וועט זײַן...זאָל ער אויך זײַן מיט די קאָזאַקן, ער וויל עפּעס א״, מעשׂה פֿון וויהנע, ווילנע 1860. „קאָרץ פֿון דער זאַך, וועסטו דאָס קאָנען זיי א׳ אַז זיי האָבן געגנבֿעט — איז רעכט; וועסטו אַבער ניט קאָנען א׳ — אַזוי וועסטו שלעכט אָפּשניידן״, נסים ונפֿלאות, [׳אַר? ׳ארט?]. 2. דזוו איבערווײַזן. נר. [אומגעראַטענער פֿרוו אויסצומײַדן דטשמ.] „האָט...אים טעלעגראַפֿיש איבערגעוויזן צווייַ טויזנט דאָלאַר פֿאַר די הר־צאות״, ש. ווינאָדאַ, פּאַר, 1963 III 24. מיט זיך — וויזן איינער דעם צווייטן וועג עס איז שטאַרקער אַדער מוטיקער. „באַרים זיך ניט מיט דײַן כּוח, לאָמיר זיך א״, רייד.

איבערוויז, דער. ־ענ׳ש.

איבערוויז׳ן — טרוו. איבערווײַז, ~וויז־ן. דטשמ. נר. 1. איבערשיקן (געלט) דורך פּאָסט, דורך אַ באַנק. יוסף מאַרשן, חנוך לנער, פֿיור־דא 1774, גיט אַן א׳ ווי אַ סינאַנים צו אַסיג־נירן. „געלט־סומען אויף איבערגאַנג־רעכענונג מיטן צוועק זיי א״, ב. האַלפּערן, אַ האַנטבוך ...פֿון אַ פֿאַלקסבאַנק, ווילנע 1922. 2. איבער־געבן עמעצן אין צווייטנס הענט. אַרויסגעבן, פֿאַרמסרן. א׳ דעם אַנטלאָפֿענעם צו דער פּאָ־ליצײַ. 3. דזוו אי׳בערווײַזן. פּר. „אַלע גדולים ...זענען אַרויס מיט פֿאַרשידענע פֿלוגשריפֿטן צו א׳ די אומעכטקייט פֿונעם ׳בשׂמים ראש״, יודישער קאָלענדאַר V, לעמבערג 1911. „איצט נאָכדעם ווי כ׳האָב דיך איבערווײַזן, בראָד, פֿאַרשטעלונגען. ־ונג.

איבערוויטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־וויטיקט. אויך: ~וויטאָגן. איבערלעבן, איבערטראָגן וויטיקדיקס, שלעכטס. א׳ אַן אומ־גליק, אַ קראַנקייט. א׳ דעם פּאַרדראָס. א׳ אַ דערנידערונג און פֿאַרט דערגרייכן. „איר זײַט אַ נאַרמאָלע, געזונטע פֿרוי. איר האָט איבער־געוויטיקט און אויסגעהיילט זיך״, טמז, 1964 XI 1. „[שטאָט פֿון מײַן יוגנט] איך האָב דײַן סוף נאָר איבערגעוויטיקט פֿונדערווײַטנס״, שזר, טמז, 1964 IX 20. ־ונג.

איבערווייכן — טרוו. וויך איבער, ~גע־וויכט. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן מאַכן וויך (וויכער). א׳ די לעדער.

איבערווייל — טרוו. וויל איבער, ~געוויילט. 1. מאַכן פֿרישע וואַלן, קלײַבן אויפֿסנײַ (וויכל עס איז אַ פּסול אין די פֿרישע־דיקע וואַלן). א׳ די גאַנצע פֿאַרוואַלטונג, וויכל אַ טייל וויילערס פֿראָטעסטירן. „מער פֿון אַלץ האָט פֿאַרשאַרפֿט די באַציאונגען דער באַשלוס פֿון רעפֿיקאָם אי־בערצוווילן דעם פֿאַבקאָם און אינגאַנצן אים באַנײַען״, גאַזעטער און בערשטער־שטימע, מאָסקוע 1928, № 2. 2. וויידער אויסקלײַבן דעם זעלביקן אַדער די זעלביקע. א׳ דעם פֿרעזידענט אויף נאָך פֿיר יאָר. ־ונג.

איבערווינינק — אָדי. זייער שטאַרק וויניק. „דער ראָם־קוכן איז ניט גערעטן. ער איז אַרויסגעקומען א״, רייד.

איבערווינען — אוטו & אקוזו. וויין איבער, ~געווינט. 1. וויינען אַ סך, אַ לענגערע צײַט. „וואָס זי האָט איבערגעוויינט אַ גאַנצע נאַכט!״, רייד. 2. אויסווייכן, אויסקלאָגן. א׳ די אַלמנה־שאַפּט. 3. וויינען מער, שטאַרקער וויי אַ צוויטער. „עס מוז נעמען מיט קול אַדער מיט טרערן. איבערשרײַען. א׳ איז קיין חסרון ניט״, ב. ריוקין, גרונט־טענדענצן... מיט זיך — אײַנשטילן זיך נאָכן לאַנגן וויינען. „גאָט צו דאַנק, דאָס קינד האָט זיך איבערגעוויינט און אײַנגעשלאָפֿן״, רייד. „בקיצור, זיי האָבן זיך איבערגעוויינט, דערנאָך האָט זיי דער עושר דערצײַלט די גאַנצע געשיכטע״, חוסן ישועות, וואַרשע 1879.

איבערווייס — אָדי. זייער וויס, בלאַנק־וויס. „איך וויל די פֿאָליצעס זאָלן זײַן א״, רייד.

איבערווייסן — טרוו. וויס איבער, ~גע־וויסט. 1. איבערפֿאַרבן מיט וויסער פֿאַרב. א׳ איין וואַנט. 2. איבערקאַלכן. א׳ די שטוב אויף פּסח. 3. איבערצינעוועז. א׳ דעם סאַ־מאָוואַר. ־עכץ. ־ענ׳ש.

איבערוויין — טרוו. וויי(ע) איבער, ~גע־ וויי(ע)ט. [(ע) אין פּר, אוקר]. 1. איבעררייניקן תּבֿואה, אַוועקבאַזאָן פּלעוועע, פּסולת. א׳ די זערגעס אויפֿן טאָק. 2. פֿאַרוויין. איבערזיגן; איבערפֿירן. „זעה אז דיך ניט חלילה דער יצר־הרע...זאָל איבר וועהן", עיון, לו/ב. ־עכ. ־ענ׳ש.

איבערוויקן — טרוו. וויק איבער, ~געוויקט. 1. נאָכאַמאָל וויקן. א׳ לעדער. א׳ די קאָ־ נאָפליעס אין סטאָוו. 2. וויקן צו פֿיל, מער וי מע דאַרף. א׳ דאָס פֿלייש. מיט זיך — 1. רעפּ. א׳ זיך אין מקווה. 2. קאַליע ווערן פֿון וויקן זיך. „די תּבֿואה אויפֿן פֿעלד פֿוילט, זי האָט זיך איבערגעוויקט אין די רעגנס", רייד. ־עכ. ־ענ׳ש.

איבערוויכוח — [...וויקוואַכן, ...וויקוכן] טרוו. וויכוח איבער, ~געוויכוחט. נאָכאַמאָל פֿונדאַנסנ׳ן פֿירן אַ וויכוח וועגן דעם זעלביקן ענין. א׳ די זעלביקע פֿראַגע אַהין און צוריק.

איבערוויכט — אַנשטאָט איבערגעוויכט. נר. „די א׳ פֿון דער נייַער פֿיזיק...", גוטנ. „דער דאָזיקער א׳ איז נוגע נאָר די קראַנקע...", ש׳אַז׳ שרי־פֿט, וואַרשע 1929.

איבערוויכטיק — אַדי. זייַער וויכטיק. „ס׳איז א׳ אײַנצושטעלן אַ פֿאַרבינדונג מיט דעם ראָש", רייד. ־יקויט.

איבערוויכערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־ וויכערט. וויכערן און אויפֿהערן. „ס׳וועט א׳, וועט מען דעמאָלט זיך נעמען אַוועקראַמען דעם שניי".

איבערווילדעוועט זיך — אוטו. ־דעוועט זיך איבער, זיך ~געווילדעוועט. 1. וויילדעוועט און אויפֿהערן. וועלן געזעצט. א׳ זיך און וועלן אַ לייט. 2. וועלן אַ ביסל ווילד. א׳ זיך אַן אַ השגחה.

איבערווילק — אַדי. וויליק בײַ נאָר. „וואָס רעדט איר, איך בין וויליק. איך בין א׳ אײַך צו העלפֿן", רייד.

איבערווינדונג — די, ־ען, דטשמ. נר. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערווינדן. דאָס גובֿר זײַן גרויס אַנשטרענגונג. „עס קאָסט אים גע־ נוג א׳, איידער ער קען זיך באַשליסן פֿאַר אַ מענטש אויפֿצודעקן זײַן האַרץ", ארז, קמ, 1865, № 4.

איבערווינדלען — טרוו. ־דל איבער, ~גע־ וווינדלט. איבערוויקלען מיט אַ וווינדעלע. „וי אַפֿט דורכן טאָג ז׳האָט די קינדער געזויגן און וויפֿל זי האָט זיי איבערגעווינדלט", מלה, ׳קוני־לעמל דער פֿאַרלאָזענער׳. ־ענ׳ש.

איבערווי׳נדן — טרוו. איבערווי׳נד, ~(גע)־ געווא׳נדן. *Mhd*: über-winden. אַרכ. איצט דטשמ. נר. 1. זיגן איבער עמעצן (אין אַ וויכוח). „צווייא לײַט דא דישפוטירן נור איינער דעם אַנדרן צו איבר ווינדן", ספֿר מבֿחר הפּני־ נים, הומבורג תצ״ט. „דער דא קומט אוי׳ וויל איינם איבר ווינדן...דר קאן ניט ברענגן איין זאַכן דיא מן קאן טײַטשן אין צווייארלייא גשטאלט", ש׳, אַמשט 1770. 2. בײַקומען, גובֿר זײַן. „ער וועלט אַלי זײַני פֿײַנד איבר ווינדן", אײַז, ר׳ מ. א. גאַלינו, חכמת הי׳ד, פֿפֿא תקנ״ט. „עס וועט ניט זײַן לײַכט צו א׳ די אײַנגעוואָרצלטע פֿאַרטיי־אינטינקטן און פֿאַרטיי־אַמביציעס", ח. שורער, פֿאָר, 20 IX 1964. „וויַיש אידליכער רשע דז ער קיגן גוט זינד [= זינדיקט], אבר דער יצר־הרע אין [= אים] איבר וינד", צוכט. „ער לעבט! דו הערסט? ער איבערוואונדן האָט דעם טויט", פּמ, ׳פֿאַר פֿאַלק און לאַנד׳.

3. אַריבערשטײַגן. „גידולד איבר וויגד אַלי... שולד", צוכט. „אַז דיא שפּראך וואָרט גייט: דער לײַדער איבר וויגט דען שטרײַטר", ר׳ משה בר׳ אליהו, מלאכי קודש, וואַרשע 1839. 4. אַריבערטראָגן; אײַנצוימען, דערשטיקן. „אין ער איין מצוה נאך גיגנגן, לאזט זיך הש״ זײַן רוגז פֿין דען מענשן איבר וויגדן", עיון, ו/א. „איר וועט א׳ אײַער עקל צום ייִדיש און קומען דרשענען אויף ייִדיש צום פֿאַלק", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „וויטיקן דאַרף מען א׳", מאַ, ׳נאָכן גאָט פֿון מדבר׳. 5. זיך דערהייבן איבער עפּעס (וועג עס רעדט זיך וועגן דורכפֿאַל, מפּלה). א׳ די פֿרינערדיקע מפּלות. „...וי אַזוי צו א׳ די שטענדיקע דורכ־ פֿאַלן", ג. אַראָנסאָן, פֿאָר, 24 VIII 1964.

6. זו. אַרומוויקלען. „עש שטיט: ׳תּפֿילה לעני כּי יעטוף׳...אלוא ער איבר וויגט אַרום אַלי תּפֿלות אין עולם, אוי׳ גיאן ניט אַרויף בין זײַנה גיט פֿר אַלי תּפֿלות", נצ׳, ויקרא, ג/א.

אויך מיט זיך — „אוי זאָך וויא טיריץ שטונד אין נוט. אוי׳ וויא ער זיך ליש אויבר וויגדן", בּבֿא־בוך, 602.

איבערווינדער — דער, ־ס. אַרכ. וועד עס איז גובֿר. בעל־נצחון, זיגער. „וויא גון קרע־ זיס [= קרעסוס] פֿאַר זײַן איבר וויגדיר קומט, פֿאלט ער אויף זײַני קניא", גה, 175.

איבערווינטערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־ וווינטערט. איבערזיצן, איבערוואוינען די וויי־ טערצײַט. „די בהמות פֿון לנד די וועדן אויף אים איבר וויינטרן", סהמ, ישעיה, יח, 6. „זיי האָבן געמוזט א׳ אויף דעם אינדזל", אמד, פּראי ה׳, וויליע 1856. „פֿייגל וואָס זייַער טבֿע איז...סוף זומער אַוועקצופֿליען דאָרט און א׳ אין די ווייַטע וואַרעמע מקומות", ממוס, מסעות.

־ונג — „דער פֿראָצעס [פֿון איבערשלאָפֿן דעם וויגטער] איז באַקאַנט אַלס א׳ און איז אַראָשפֿרייַט צוישן די פֿאַרשיידנסטע יונקים", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ״י 1931.

איבערווינטש(ע)ן — טרוו. ־טש(ע)ט, איבער, ~געווינטש(ע)ט, ~געוואונטשן. 1. איבערחזרן דאָס וויגטשן. א׳ עמעצן נאָכ־ אַמאָל און נאָכאַמאָל אַריכות־ימים. 2. וויי־ טשן אַ סך מאָל, אַ צאָל זאַכן אַדער אַ צאָל מענטשן. א׳ אַלע געסט אַ גוט־יאָר. 3. צו פֿיל וויגטש(ע)ן. א׳ צו האָבן נחת פֿון אײַ־ ניקלעך און אוראײניקלעך און אור־אוראײניק־ לעך. מיט זיך. ־טשעניש. ־טשענ׳ש. ־ער (־ן, ־קע). ־ערי.

איבערווינטן — טרוו. איבערווין, ~וואונען. *Mhd*: über-winnen. אַרכ. דזוו איבערווינ־ דן (←). (באַ)זיגן. „אין אן פֿאַנג פֿון די שטרײַט האבן די כּשׂדים איבר וואונין", יוסיפֿון, פֿירורדא 1764. ־ונג — „די איבר וויגונג בשטיט ניט אין פֿיל פֿאָלק, נײַארט אין די שטארקהייט אוי׳ פֿעשטיקייט פֿון דש׳ הארץ", יוסיפֿון, אמשט 1743.

איבערווינקען — אוטו & טרוו. וויגק איבער, ~געוואונקען. 1. וויגקן, פֿיגטלען מיט די אויגן. א׳ איינער צום צווייטן. 2. מיט וויגקן עפּעס איבערגעבן, אויסדריקן. א׳ איינער צום צווייטן אַן אַנצוהערעניש (וועגן עמעצן וואָס איז אויך דאָ דערבײַ אַדער וועגן עפּעס וואָס מע וויסט).

איבערווינקען זיך — ← דפֿוס. 1. גוט־ מוטיק (פֿרייַדיק) וויגקען אײַנער צום צווייטן. א׳ זיך וי התּן־בלה. א׳ זיך און לאַכן. „עס כאַפּט זיי אַן אַ ציטערניש אינאײַנעם מיט אַ פֿרייד, די אייגלעך הייבן אַן...זיך א׳", הל, א בלאָט אויף אן שפּלבוים. „און דאָ האָט אַ מענטש מיט אַ צווייטן זיך איבערגעוואונקען ניט פֿרעמד", מל, ׳צוטרוי׳. 2. געבן אַנצוהערע־ ניש מיט בליקן, מיט וואונקען. „די באַקאַנטע פֿלעגן צווישן זיך א׳ זיך מיט אַ שמייכעלע, גלײַך וויי געראַטן: מיר פֿאַרשטייַען", ממוס, וויטשפּ. „די פֿריצים האָבן איר דערזען, זיך שעלמיש איינער מיטן צווייטן איבערגעוואונ־ קען און געפֿרעגט...ווער איז די ׳זשידאַוועטש־ קע׳", וויספּע, קאָוונע 1921, 1.

3. אָפּלאַכעריש, וויגקען איינער צום צווייטן. „אָט האָט איר אײַך דעם חכם — לאַכט דער אַשמדאַי, איבערוויגקענדיק זיך מיט דעם גאַנצן פּעקל לצים", ממוס, קליאַטשע.

4. אויסמײַדנדיק וועדטער, קומען צו אַ פֿאַרשטענדיקונג, אַ באַשלוס, אַדער איבערגעבן אַן אַנווײַז, אַ באַפּעל מיט אַ וואונק. „...האָט זיך איבערגעוואונקען מיט דעם יידל...טוט ער אים אַ כאַפּ און וואַרפֿט אים אַרײַן אין וואַגן", ממוס, וויטשפּ. „וויגקט זיך דער פֿרעדסיצדאַ־ טעל איבער מיט די חבֿרים און זאָגט שטרענג", פּרץ, ׳צישט פֿאַרמישפּט׳. 5. פּיג. „און שטערן מיט שטערן האָט זיך איבערגעוואונקען נאָך יעדן רוף פֿון...דניאל שמש", שמעון האַראַנטשיק, ׳גאָטס משפּט׳.

־עכ. ־ענ׳ש. ־ערי.

איבערווינסשאַפֿטלעך — אַדי. נעאָל. צייט. וויסנשאַפֿטלעך בײַ אַן איבעריקער מאָס (ספּעצ וועג עס רעדט זיך וועגן ענינים וואָס זײַנען מחוץ די ראַמען פֿון וויסנשאַפֿטלעכן פֿאַרשן). דאָס א׳ע ארגומענטירן וועגן רעליגיע.

איבערוויציק — אַדי. צו פֿיל וויציק, איבע־ ריק וויציק. „מע טאָר ניט זײַן א׳, וועג עס רעדט זיך וועגן אַזאַ וויכטיקן ענין", רייד. ־יקויט.

איבערוויצלען זיך — אוטו. ־צל זיך איבער, זיך ~געוויצלט. 1. ריידן אײַנער צום אַנדערן אין אַ וויציקן טאָן, בדרך הלצה, שפּאַסיק. א׳ זיך אויף אַ רגע און וידער ווערן ערנסט. 2. ויצלען זיך צו פֿיל, טרײַבן חוזק. 3. ויצלען זיך און אויפֿהערן.

איבערוויקלען — טרוו. ־קל איבער, ~געוויקלט. 1. וויקלען אויפֿסנים, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די רצועות. א׳ דעם באַנדאַזש. א׳ אַ וואונד. א׳ די אָנטשעס. 2. פֿונאַנדערוויקלען, אײַנוויקלען און פֿאַרוויקלען, אײַנוויקלען (בעסער, אַזוי ווי מע דאַרף). א׳ אַ באַל סחורה. א׳ אַ ספֿר־תּורה. „טאָג נאָך טאָג שוין ציט פֿון דרום...עמעץ דאַרט אין וועלטן־עקן וויקלט איבער אַ יריעה", האַפֿ. אויך פֿיג. א׳ אַלע פֿאַרגעסענע חטאים. 3. איבערפּאַקן אַדער פֿשוט פֿאַרפּאַקן אין פּאַפּיר, געוואַנט אש. א׳ די ביכער זיי אַוועקצושיקן. א׳ די מתּנה אין געבילמלט פּאַפּיר.

4. אײַנוויקלען אין אַ וויגעלע. „אַז ס׳איז געבאָרן געוואָרן בײַ רייזלען דאָס ייִנגל, איז דאָס ערשטע געווען אויסבאַדן דאָס קינד, א׳ און באַטראַכטן אין וועמען איז דאָס געראָטן", ש. 5. בייטן ווינדעלען. „[דאָס קינד] איז שטענדיק געלעגן אין דער נעץ. איר האָט גאָרניט געארבעט אַז זי זאָל זיך כאַפּן אים א׳, ער זאָל ליגן אין דער טרוקן", ש. בעקערמאַן, די שלימזלניצע, אַדעס 1887.

6. וויקלען איינס אויף דאָס אַנדערע. א׳ אין נאָך פּאַפּיר. 7. אַרומוויקלען, איבערדעקן. „ער האָט די מצות ניט איבערגעוויקלט, קיין כּזית מרור ניט אויפֿגעגעסן", קמ, 1866, № 9. 8. וויקלען אַ סך, כסדר. א׳ ציגאַרן.

מיט זיך — אויך: איבערקריקלען זיך, אַריבערגריין צו אַן אַנדער אַרבעט אַדער גרופּע. „...האָט זיך איבערגעוויקלט צום ריין־וואַרשע־ווער 'איזראַליט'", פּרץ, געדאַנקען און אי־דיישן. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

איבערווירטשאַפֿטן — אוטו. ־שאַפֿט אי־בער, ~געווירטשאַפֿט. זאַמעט, קורלאַנד. קאַמאַנדעווען, אָנמאַכן אַ הקדש דורך איבערשטעלן אַדער אָנווארפֿן זאַכן. „זע סאַראַ הקדש! וואָס די קינדער האָבן דאָ איבערגעווירטשאַפֿט!", רייזן.

איבערווירען — טרוו. ־רע איבער, ~געווירעט. 1. נאָכאַמאָלווירען, מאַכן ליניעס מיט אַ וויירע. א׳ דאָס פּאַפּיר, וויל די ליניעס זיינען אַרויס קרומע און לאָמע. 2. ליניעס, געמאַכטע מיט אַ בלײַער, איבערציען מיט טינט, טוש, מיט אַ מער קאָנטיקן מיטל. „איך וועל אָפּ־וויירען מיט אַ בלײַער און דו וועסט א׳ מיט טוש", רייזן.

איבערווירצן — טרוו. וויירץ איבער, ~גע־ווירצט. 1. אַרײַנגעבן צו פֿיל געווירץ. א׳ אַ מאכל. 2. פֿיג. דערציילן, באַשרײַבן עפּעס מיט צו פֿיל באַפּוצונגען לשבח אַדער לגנאי. א׳ אַ פּיקאַנטע געשעענישׂ. ־ונג.

איבערווירקלעכקייט — די (דאָס), ־ן. אויסגאיידלטע, אויסגעלײַטערטע וויירקלעכקייט וואָס איז פֿאַראַן נאָר אין דמיון. „ברענגען דעם מענטשן אַ געפֿיל פֿון דערהייבונג און פֿון א׳", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור ו.

איבערווירקן — אוטו. ווירק איבער, ~גע־ווירקט. נעגל. האָבן אַ פֿאַרקערטע השפּעה. ווירקן אויף אַן אַנדער אופֿן כדי אָפּצושאַפֿן די פֿרײַערדיקע ווירקונג. „די גאָס ווירקט אַוודאי. די היים דאַרף אָבער א׳".

איבערוישן — טרוו. וויש איבער, ~גע־וויישט. 1. ווישן מיט אַ האַנטעך, שטיקל שטאָף אע נאָכן וואַשן, נאָכן האַלטן אין וואַסער. „זי איז באַשעפֿטיקט מיט א׳ גלעזער, שעלכלעך אויס וועלכע מע האָט געטרונקען טיי", ממוס, ווינטשפּ. „דערנאָך שווענקט מען עס איבער מיט ריין וואַסער און מע ווישט איבער אויף טרוקן מיט אַ וויך טיכעלע", פֿאָר, 1964 X 1. 2. ווישן צו מאַכן טרוקן, באַפֿרײַען פֿון וואַסער ניט איז פֿײַכטקייט. „גע־גלעט זײַנע...האָר, איבערגעוויישט זײַן פֿאַר־שוויצט פּנימל", ר. שושנה, פֿאָר, 15 V 1965. 3. ווישן צו מאַכן ריין. א׳ די פּאַדלאָגע. „ער האָט זיך פֿאַמעלעך באַרואיקט, צוריק אַנידער־געזעצט, איבערגעוויישט די פֿאַרלאָפֿענע ברילן", פּרץ, 'וואָס הייסט נשמה'.

מיט זיך. ־ען׳ן. ־ענישׂ. ־ער (־ן, ־קע).

איבערוועב — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזול־טאַט פֿון איבערוועבן.

איבערוועבן — טרוו. וועב איבער, ~געוועבט. 1. וועבן אויפֿסנים, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ דאָס גאַנצע געוועב. 2. וועבן צו פֿיל, אַ לענ־גערע ציטע אַדער בײַן סוף. ־ונג.

איבערוועג — דער, ־ן. אַקט פֿון איבערוועגן.

איבער וועג גיין — ארכ. זיך אַרויסלאָזן אויף אַ (וויכטער) נסיעה. „דאש שפּריך וואַרט לערנט איינם דער דא גיט איבר וועג, צו טראגן זײַן שפּײַז זאל ער ניט זײַן טרעג", צוכט.

איבערוועגיק — אַדי. נעגל. וואָס וועגט איבער. איבערוועגנדיק. וואָס האָט מער גרונד, איז מער, בעסער מאָטיווירט. א׳ע מערהייט, ראַיות. ־יקיות.

איבערוועגן — אָקווז. דזוו אויסוועגן I (←). פֿאַרריכטן דעם וועג; מאַכן אַ גלאַטן וועג. טוו פֿאַר 'פּלס', נצ 2 פֿאַרטיטשט 'פּלס מעגל רגלך' (משלי, ד, 26): „זאָלסט א׳ די שטעג פֿון דײַנע פֿיס".

איבערוועגן — [לאַגוו ע אין פד, אוקר] טרוו. וועג איבער, ~געוואויגן (~געוועגט). *Mhd*: über-wëgen ארכ **איבערוועג׳ן**, אַזוי אויך פר. [ווײַל כּמעט אַלע בבּ פֿאַלן צונויף, ווערט איבערוועג׳ן באַטראַכט אינאייגעם מיט אי־בערוועגן וואָס איז די סטאַנדאַרדיזירטע פֿאָרעם אין כּלל־שפּראַך.]

1. וועגן נאָכאַמאָל כּדי צו באַשטימען די ריכטיקע וואָג. א׳ דאָס זעקל צוקער. „ער זאָל דאָס געלט איבערציילן און זאָל א׳, און עס פֿאַרבײַטן בײַ אַ חלפֿן", חח.

2. געבן מער וואָג וויפֿל עס קומט. „זעט, באַלעבאָסטינקע, איך האָב אײַך איבערגעוואויגן דאָס (אויפֿן) פֿלייש", רייד. „און דער וואָס וועגט זאָל אַ ביסל א׳ און זאָל אַ ביסל צוגעבן", לטב, צא/א.

3. וועגן מער, שווערער; האָבן מער וואָג. אַריבערציען אויף דער וואָגשאָל. „געמט ער דאָס אויג און לייגט עס אויף אייגער וואָג־שאָל, און אַל זײַן זילבער און גאָלד אויף די אַנדערע וואָגשאָל. אַזוי איבערווועגט דאָס אויג אַלדאָס זילבער און גאָלד", ר׳ אַבֿרהם עפּ־שטיין, דרך אַבֿרהם, לאַשטשעוו 1817. „האָט מיך די געוויכט איבערגעוואויגן, זי איז אַראָפּ־אונטן און איך בין אַרויף אויבן", אמד, דער רעגנדז, ווילנע 1868. „אַרויפֿליגנדיק די ביידע זאַכן אויף די וואָגשאָלן איינע אַקעגן די אַנ־דערע צו זען וועלכע פֿון זיי וועט א׳", ממוס, קליאַטשע.

4. דזוו בצ, נאָר וועגן מצוות און עבֿירות. „וואָס זשע וועגן בײַ אים איבער: די מעשׂים־טובֿים אַדער די זינדן?", רייד. „דאָרטן שטיאן דיא זכיות אוב׳ דא שטיאן דיא חובֿות...אוב׳ נאך דעם וויא זיא איבר וועגן דיא זכיות אדר חובֿ לצד זה אדר לצד זה...", נצ1, במדבר, יז/ד. „די עוונות וועגן איבער — איז שוין דאָ כּמה ממונים לצד שׂמאל און זײַן מזל וועלט געשלאָפֿט", נצב, יב/ד. „די חטאים וועגן ניט איבער די מעשׂים־טובֿים, קומט דער נשמה קיין גיהנום נישט", פּרץ, 'דרכי מתּנות'.

5. פֿאַרמאָגן (האָבן) מער וועלט, זײַן חשובֿער, ערשטיקער וויי עפּעס אַ צוויטע זאַך (ענין, שטריך). „איין גוטע מחשבֿה וואָס אייגער האָט צו אַ מצווה...די וועגט איבער פֿיל מצוות וואָס זענען געטאָן געוואָרן אָן אַ רעכטע מחשבֿה", חח, 37. „ס׳טאָר ניט א׳ פּשוטקייט פֿון זאָג, וואָס דאָס איז גרעסטער סוד פֿון לעבעדיקן לשון", ב. לאַפּין, פֿולער קרוג. „ער האָט איבערגעוואויגן, דײַן הינטיקער טאָג", סוצ, פֿעסטונג.

6. זײַן שטאַרקער, דאָמינירן איבער עפּעס פֿון אַן ענלעכן מין, שטריך אאזוו. „וועלכע שמערצן איבערוועגן, צי דער וויטיק פֿון אָפּגעשוויטענעם פֿיגער פֿון דער האַנט צי... פֿון דעם פֿוס", שע, אין שטורעם. „דער צער פֿון גיט האָבן קיין אורחים האָט בײַ אַבֿרהם אָבֿינו איבערגעוואויגן דעם צער פֿון מילה", ר׳ יצחק פּעטערבורגער. „דער טאָן וואַקלט זיך צווישן כראָניק און לירישׂ, דער לירישער עלע־מענט וועגט איבער", שנ, יוד׳ שרײַבער אין סאָוו־פֿאַרבאַנד.

7. דזוו אויסוועגן. וועגן אַ סך, אַלץ, בײַן סוף. א׳ דעם גאַנצן זאַק צוקער און אײַנטיילן אין צוויי־פֿונטיקע זעקלעך. „וועג גאָט זאָל הייסן א׳...די מצוות און די עבֿירות פֿון דער גאַנצער וועלט, וואָלט זיך דאָס ציגל פֿון דער וואָג קוים געירט", פּרץ, 'דרכי מתּנות'. *א׳ מיט ג אָ ל ד = אָפּוועגן עמעצן מיט גאָלד אויף דער צווייטער וואָגשאָל, דה האַלטן אים זייער טיַיער, שאַצן זייער הויך זײַנע מעלות. „ער איז וועט דאָס מען זאָל אים א׳ מיט גאָלד", א. נוסבאָום, פּעסעלע די גאַבעטע, וואַר־שע 1885.

8. אָפּשאַצן, איבערשאַצן. א׳ אַרגומענטן. א׳ דעם מענטשן, זײַן כאַראַקטער. „מע האָט זײַנע מעשׂים אויך איבערגעוואויגן", צ. ה. האַרנ־שטיין, זלידניעפֿקער לעבעגדע פֿאָטאָגראָ־דיסטשע תּרנ״א. „הייבט זיך אָן דאָס וועגן און א׳ [דעם מענטשן]", הל, טאָג, 23 IX 1949.

9. איבערטראַכטן, איבערקלערן. א׳ אַהין און אַהער אידער מע באַשליסט. „אוב דער נאך זאָל ער איבר וועגן אין זײַנם שׂכל דען גרושן לון דען ער וועט ביקומן אויף יענער וועלט

קיגן דעם דאָזיקן ער זײַן יצר־הרע ביצווינגט אויף דער וועלט", לט, ל/א. „איטלעכער מענטש זאָל א' זײַן דיבור, אײַ[דער] ער גייט אַרויס פֿון זײַן מויל", ר' משה בר' נתן נטע איבז, שבט מוסר, סודילקאָוו 1833. „וועג איבער דעם שכל, דו זאָלסט ח"ו קיין טעות גיט האָבן", חח, כח. „ער האָט אונדז דערנאָך גע־זאָגט אַז ער וועט נאָך א' [זײַן החלטה]", י' בודזאָהן, אַ מעשׂה פֿון א רב..., וויליע 1927. 10. מכריע זײַן. באַשטימען. שבּ, יט/א, פֿאַרטײַטשט 'מכריע': איבר וועגט. „צוויי פֿסוקים דיא לויקנן...איין דעם אַנדערן — זא קומט דער דריט אונ' איז איבר וויגן צווישן זיי", טח, במדבר, ז, 89. „ווען דאָס פֿירוש גיט איבר וועגט, איז איין קשיא דער קיגן...", ש', אָמשט 1770. „איבערוואויגן האָט די שאָל פֿון איר פֿאָטער־שטאָט", פּרץ, 'די היטערין פֿון הייליקן פֿײַער...'. 11. זײַן מער וויכטיק. אָפּגיבן די בכורה. האָבן די אייבערהאַנט, שטעלן אויף אַ העכערער מדרגה. „דו מיינסט, אַז די הייך פֿון דײַן גוף און דײַן פֿיל פֿלייש וועגט איבער די חכמה", שבּט מוסר (← בפ). „מע דאַרף גיט לאָזן א' גיט דעם, גיט יענעם טייל פֿון קינסטלעריישן שאַפֿן", שנ, קריטיק און קריטיקער.

12. פֿאַרגיטיקן; מתקן זײַן. „אָלע מצוות וואָס ער האָט אין משך פֿון זײַן גאַנצן לעבן געטאָן קענען גיט א' די זינד [פֿון שפּיכות־דמים]", ש. צ. זעצער, ...דיני ממונות און דיני נפֿשות, נ"י 1934. 13. איבערשטיגן אין צאָל. די יאָ־זאָגערס וועגן איבער די ניין־זאָגערס. „פֿרויען, קראַנקע אויף טובערקולאָזע...איבער־וועגן אין כּמות די מענער", 'טאָז' שריפֿטן, וואַרשע 1929.

אויך מיט זיך — זיך א' יעדע וואָך און זען צי מע האָט פֿאַרלאָרן וואָג.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

איבערוועגנדיק — אדי. וואָס וועגט איבער, איבערוועגיק. א'ע מערהייט. „די מעלות...זײַ־נען אַזעלכע א'ע, אַז די לידער זײַנען נאָך איצט פֿרישׂ", יג, תּוך ו. „די א'ע מיליטערישע מאַכט", מ. ריבלין, טמז, 1964 X 6.

איבערוועטן זיך — אוטו. וועט זיך איבער, זיך ־געוואָגט (~געוואָגן). 1. וועטן זיך מיט אַ צאָל אַדער ביזן סוף. א' זיך מיט יעדער איינעם וואָס וויל גיין אין אַ געוועט. 2. וועטן זיך נאָכאַמאָל (אויף אַ גרעסערער סומע). ־ענישׂ.

איבערוועטרעוועז — טרוו. ־רעוועט איבער, ~געוועטרעוועט. טל. איבערלופֿטערן. א' דעם פֿאַרשטיקטן צימער. א' די אויסגעפֿאַקטע קליי־דער, קישנס און פֿערענעס. פֿיג. א' אַ ביסל דעם קאָפּ. מיט זיך — אַרויסגיין אַ ביסל שפּאַציר אויף דער פֿרישער לופֿט.

איבערוועלגערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־וועלגערט. פֿרגל: ~וואָלגערן. 1. וועלגערן אויפֿסנײַ. א' אַ בלאָט לאָקשן. 2. וועלגערן אַ צײַט אַדער ביזן סוף. א' אָלע מיירעס און לויפֿן אַהיים. 3. אויך מיט די איבערריקע בפ פֿון איבערוואָלגערן (←). 4. שפּאָסיק. אי־בערטראַכטן. איבערדרעשן. איבערדיסקוטירן. מיט זיך — א' זיך אין אָלע שענקען. ־נישׂ.

איבערוועלט — די, ־ן. העכערע (בעסערע) וועלט פֿון דמיון. עולם העליון. „אָלץ וויל... טיף זיך אויסמישן מיט וועלט, מיט א'", צייט, מטטרון. „מיר שטעלן אָוועק אַן א' אויף דעם פֿונדאַמענט פֿון דער וועלט", אבא גאָרדין, צוק, מאַרץ 1936. „פֿון אַזאַ געזאַנג וואָס קומט פֿון איבערמענטשלעכקייט און טראָגט צו א'", י' פּאָפּיערניקאָוו, היימיש, תּשרי תשכ"ג. ־יק — אדי. א'ע השׂגות.

איבערוועלטיקט — אדי. דשמש. נר. דזוו איבערגעוועלטיקט. באַהערשט דורכויס, ביזן סוף. „איך בין א' אַליין פֿון האָס", הל, 'לידער צו אַ ווײַטן פֿרײַנד'. „ווי זיי א' מיט מילדקייט", יוסף ראַלניק, גש. „איך בין ממש א' פֿון וואונדער און התפּעלות", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור ו.

איבערוועלטיקן — טרוו. איבערוועלטיק, ~(גע)וועלטיקט. ארכ. דשמש. אָפּט געניצט. איבערגעוועלטיקן. איבערשטאַרקן. אינגאַנצן באַ־הערשן; באַזיגן, בײַקומען. די געפֿילן א'. מלכ פֿאַרטײַטשט 'תּתקפּהו...' (איוב, יד, 20): „איבער וועלטיגשט" [תי: „שטאַרקסט אים...איבער"]. „וועגנד נאָר אָפּ דײַן אויג פֿון מיר — עס איבערוועלטיקט מיך דײַן אויג", פּרץ, פֿינף מגילות. „איבערוועלטיקט מיך דער שלאָף", הר, אונטער גאָטס הימלען. „דער צער איבער־וועלטיקט אָלץ, דאָס האָרץ טוט וויי", ש. מאַר־גאָשעס, טמז, 1964 VII 18. ־ונג — „דיא שטערק אונ' איבר וועלטיגונג בלײַבט דאָך אַלי מאהל", ספֿר מבחר הפּנינים, הומבורג תצ"ט.

איבערוועלטיש — אדי. וואָס איז איבער דער וועלט, העכער, טיפֿער וויי די פֿיזישע וועלט. א'ע חזיונות. ־קייט.

איבערוועלטלעך — אדי. דזוו איבערוועל־טיש. „דאָס לעבן איז בלויז אַ דערנענטערונג צו אַן א'ע אידייע", קאָר ו. „עס עקסיסטירט אַזאַ איבערמענטשלעכע, א'ע אויטאָריטעט וואָס וויל, דער מענטש זאָל אויפֿהערן צו באַשמוצן זײַן צלם־אלוקים", צייט, טמז, 1964 VI 19. ־קייט.

איבערוועלן — אקווז. וויל איבער, ~גע־וואָלט (~געוועלט, לר, זאַמעט). וועלן אַ סך, פֿאַרשיידנס. „וואָס דו האָסט שוין אָלץ איבער־געוואָלט!", רייד. מיט זיך — אומפ. וועלן און אויפֿהערן וועלן, דערשטיקן דאָס וועלן. עס וועט (מוז) זיך אים א'. „האָסט אַ גרויסן וועלער, ס'וועט זיך דיר א'", רייד.

איבערוועלער — דער, ־ס. זייער שטאַרקער וועלער, חשק צו גוטע זאַכן, צו דעם וואָס מע האָט גיט (און מע קען גיט דערגרייכן). „ער לײַדט אויף אַן א'; אים וויל זיך די שענסטע מיידל פֿון שטעטל", רייד.

איבערוועלקן — אוטו. וועלק איבער, ~גע־וועלקט. וועלקן, וויאַנען ביזן סוף. א' אַז עס זאָל קיין סימן גיט בלײַבן פֿון דער אַמא־ליקער פֿרישקייט.

איבערוועלקנען — טרוו. וועגד איבער, ~גע־וועגדט (~געוואָגדן, פד). וועגדן אין אַן אַג־דער ריכטונג. א' דעם שטראָם. מיט זיך — וועגדן זיך, אַפּעלירן צו אַ צאָל. א' זיך צו אַלע גרויסע קעפּ און גאָרניט אויספֿולגן.

איבערוועסנעווען — אוטו. ־נעווע איבער, ~געווסנעווט. דרייזין. איבערזײַן די צײַט פֿון פֿרילינג. א' אין דאָרף אין סאָמע בליצײַט.

איבערוועצ(ע, עווע)ן — טרוו. וועץ(־צע, ־צעווע) איבער, ~געווצ(ע, עווע)ט. (שלײַפֿ־רײַ, שוסטערײַ) איבערשמירן מיט פֿעטס.

איבערוועק — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־וועקן (זיך). „אינעם ניכטערנעם א' ליגט די גאָראַנטיע אַז דאָס אַנדערע וועלט גיט אַזוי גאָר־גאָר ערנסט", מ. שטריגלער, איק, ר"ה תשכ"ה.

איבערוועקן — טרוו. וועק איבער, ~געווקט. פד. אויפֿוועקן, מאַכן וואַך. גיט לאָזן שלאָפֿן. „איז ער דאָס מאָל אַרײַן אין שטוב נאָך שטילער ווי שטענדיק, היטנדיק זיך דאָס וויצ־איבערצוועקן", ווײַס, 'דער איבערגאַנג'. „אַן אַנדערער אויף מײַן אָרט וואָלט געמאַכט אַ געשריי...אָבער איך האָב געטראַכט: צו וואָס א' ס'קינדז?", באַש, גימפּל תּס. „בעסער וואָל־סטו מיך גיט איבערגעווקט...איך בין אַ ביסל אײַנגעשלאָפֿן איך זאָל פֿאַרגעסן...אין די צרות", מבשר ישועה, וואַרשע 1900.

איבערוועקן זיך — ← דפֿוו. 1. אויפֿכאַפֿן זיך פֿון שלאָף. אויפֿהערן שלאָפֿן; ווערן וואַך. „איך בין אײַנגעשלאָפֿן און זיך איבערגעוועקט פֿאַרטאָג מאָדנע פֿריש און מונטער", באַש, פֿאָר, 1964 IX 11. „ר' משה־יצחק אין בעטל איבער אים האָט זיך איבערגעוועקט", ב. דעמב־לין, צאַנקענדיקע ליכט. 2. אַרויסקומען אַזוי ווי פֿון אַ טשאַד. „ס'איז געווען קלאָר אַז אָר איניגיכן וועט בנימין זיך א' און דערזען וואָס ער האָט אָפּגעטאָן", באַש, פֿאָר, 1958 XI 1. 3. פֿאַרלירן דעם חשק צו שלאָפֿן. אויסבודזען זיך. „נעמט גיט דאָס קינד, ס'וועט זיך א', איך וועל עס שוין לייגן שלאָפֿן", אָפּא, טאָג, 1948 IV 4. ־ונג — „בײַ אַנדערע [חיות] דויערט אַפֿילו די צײַט פֿון דער א' אַזוי לאַנג ווי דרײַ וואָכן", באַש, פֿאָר, 1964 VI 22. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערוועקסל — דער, ־ען, נר. דזוו איבער־בײַט. „אין אַ שטענדיקן א'", נאַד, טינט און פֿעדער.

איבערוועקסלען — טרוו. ־סל איבער, ~גע־וועקסלט. < דײַטש + סל פֿרעפֿיקס. נר. איבערבײַטן. ־ונג.

איבערוועקסן — טרוו. וועקס איבער, ~(גע)־וועקסט. אמ. 1. איבערשמירן מיט וואַקס אַדער אַן ענלעכן מאַטעריאַל. 2. א' די דילן.

איבערוועלן — טרוו. וועלג איבער, ~גע־וואַלגן. (זו ~געוועלגט). דזוו איבערוואַלגן (←).

איבערוועלט — די & דער, ־ן. 1. (אומגע־ריכט) גרעסערע(ר) וועלט. „דאָס אַנטיקל האָט באמת אַן א'", רייד. 2. דזוו מערוועלט, פֿאַר־

דינסט וואָס בלײַבט בײַם בעל־הבית פֿון ניט־דערצאָלן די אַרבעטער פֿאַר זייער אויפֿטו. „קודם־כל נישט צו געניסן פֿון דעם אַזוי־גערופֿענעם א׳ בײַם עקספּלואַטירן געדונגענע אַר־בעטער״, דוד פֿלינקער, טמז, 1964 V 12.

איבערווערטיק — אַדי. וואָס איז פֿון גאָר גרויסן, זעלטענעם ווערט. „אויסצוגעפֿינען די מענטשן מיט אַ פֿולן ווערט, מיט נאָרמאַלע און א׳ע שטריכן״, מוז, היטלערס פּראָפֿעסאָרן. ־יקייט — „וויזן זײַן א׳׳, ייס, פּוילן ו.

איבערווערטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־ווערטיקט. 1. צוגעבן אַ צו גרויסע ווערט. א׳ עמעצנס אַן אויפֿטו. א׳ עמעצן. 2. איבער־שאַצן ווערטן. א׳ די אָנגענומענע מאָראַל. ־ונג.

איבערווערטלען זיך — אוטו. ־טל זיך איבער, זיך ~געווערטלט. ריידן צווישן זיך אָן אַרײַנווערפֿן אומפֿרײַנדלעכע, בײַסיקע רייד. איבערווערפֿן זיך מיט שטעכווערטלער. זיך א׳ אַ ביסל אָן דערנאָך ניט רעדן צווישן זיך. „וויי דער דאָזיקער מיט בינטשען גייען אַזוי אַרויס פֿון רבֿס שטוב, האָבן זיי זיך אין דרויסן אַנ־געהויבן איבערצוווערטלען״, בינטשע די צדקתטע, וואַרשע 1883. „ער האָט חלילה דיך דען גע־מיינט, אַז ער האָט זיך איבערגעווערטלט מיט אַדאָלפֿן״, וויס, קנאה און תּאוה. ־ענישׂ.

איבערווערטען — טרוו. וועדט איבער, ~גע־ווערט. איבערשאַצן וועדטן. דזוו איבערווער־טיקן, בב. „פֿון אַ רעוואָלוציאָנערער תּקופֿה וואָס וויל א׳ אַלע וועדטן און שוינט נישט קיין אויטאָריטעט״, ייט, פּוילן VI. „א׳ אַ סך פֿון די ביזאיצטיקע אָנגענומענע וועדטן״, י׳. מייטלים, די שבחים פֿון רבי שמואל און רבי יודא חסיד. ־ונג — א׳ פֿון וועדטן.

איבערווערן — אוטו. איצ, אימפּ נב; ~גע־וואָרן. ווערן פֿאַרשיידנדיק, איבערבײַטן מלאַ־כות, פּאָזיציעס אין לעבן. „וואָס ער איז אַלץ ניט איבערגעוואָרן די ערשטע פֿינף יאָר דאָ אין לאָנד״, רייד.

איבערזאָג — דער, ־ן. אַקט פֿון איבערזאָגן. אַ צצדרייטער א׳.

איבערזאָגן — טרוו. זאָג איבער, ~געזאָגט. 1. אַליין, נאָכאַמאָל זאָגן דאָס זעלביקע אָדער כּמעט דאָס זעלביקע. האָלטן אין איין א׳ די זעלביקע אויסגעדראָשענע פֿראָזעס. „האָסט ניט געהערט, ווען איך עס דיר א׳״. „וויפֿל מאָל דאַרף מען א׳, איר זאָלט פֿאַלגן״, רייד. „דער לערער זאָגט זיי איבער די לעקציע און שיקט זיי אין דרויסן שפּילן זיך״, ט. קאַמינסקי, ביאָ־גראָפֿיע פֿון א ישׂראל־קלעזל, קיעוו 1913. „איך וועל דיר א׳ יענע תּורות און דרושים וואָס דו האָסט געהערט אין נשמה און ניט אין הבּנה״, לדב, נ״י 1957.

2. נאָכזאָגן וואָס אַן אַנדערער זאָגט. „אים זײַנען ניט געגנוג די אייגענע נאָרישקייטן, ער זאָגט איבער אויך אָנדערנס נאָרישקייטן״, רייד. 3. דזוו בב, אָבער מיט א (טיילווײַזן) פֿאַרדרייען וועדטער אָדער בײַטן די אינטאָנאַציע. „טפֿו, א גוטע בעל־הבּיתטע כלעבן! זאָגט [זי] איבער יענערס וועדטער מיט א בייז געלעכטערל״, ממוס, ווינטשפּ. 4. זאָגן אויפֿן קול וואָס מע האָט געלייענט. „נעמט אונדז דען נישט אַן אַ חשק אַז מיר לייענען אַ שיין געדיכט...עס איבערצוזאָגן״, שנ, שלום אש.

5. נאָכזאָגן אַ מיינונג, אַ גלײַכווערטל, אַן אויסטײַטש, אַ פּירוש, (אַ שטיקל) תּורה, גע־הערט פֿון אַן אויטאָריטעט. א׳ אַ קלוגן אַפֿאָ־ריזם. „מע האָט זיך דערציילט מעשׂיות פֿון דעם רבין, מע האָט איבערגעזאָגט דעם רבינס תּו־רות״, ח. ליבערמאַן, פֿאָר 1960 XII 9. „אַלטע חסידים וואָס האָבן פֿאַרשטאַנען דעם רבינס... וועדטער, האָבן דערנאָך איבערגעזאָגט...דעם רבינס תּורה וואָרט בײַ וואָרט״, מנשה אונגער, טמז, 1965 V 16.

6. נאָכזאָגן אויף אַ מעכאַנישן אופֿן. א׳ ווי אַ פּאָפּוגײַ. „מײַן באָבע פֿלעגט פֿירזאָגן פֿון מחזור און די ווײַבער פֿלעגן א׳ תּפֿילות מיט צעקאַליעטשעטע וועדטער״, רייד. „דער ערעמער עולם אויף די געדיכט־באַזעצטע בענק האָט איבערגעזאָגט דעם פּסוק [פֿון תּהילים]״, חג, טמז, 1965 I 29.

7. פּעריאָדיש איבערחזרן. „נעמט אונדזערע 'קינות', אונדזערע יענע טרויעריקע 'סליחות' ...די אייגענע צרות, די אייגענע פּורענויות...צו וואָס זיי איבעררעכענען, א׳?״, ממוס, 'אַסיפֿות'. „דער רבי האָט מיט די ייִנגלעך געהאַלטן אינ־מיטן א׳ דעם שיעור פֿון דער וואָך״, מ. ווינ־מאַן, פֿון בריסק ביז סעמיאָטיטס. 8. איבער־דערציילן. א׳ מיט אייגענע וועדטער. „איר ווילט איך זאָל אײַך א׳ די גאַנצע מעשׂה? ניטאָ פֿאַר דעם קיין צײַט״, רייד. „יעקל האָט אים אַלץ ...איבערגעזאָגט און האָט אים געפֿרעגט...״, יהל, די אומבאַקאַנטע פֿאַרליבטע, וואַרשע 1901.

9. איבערגעבן וואו מע דאַרף ניט. א׳ דעם לערער וואָס דער חבֿר האָט גענזאָגט. „דבר ניט, דער פֿלאַפֿלער קען נאָך א׳ דעם אָדון וואָס דו רעדסט״, רייד.

10. זאָגן אויפֿן קול וואָס מע האָט גע־לערנט, וויִ אַן אופֿן צו קאָנטראָלירן צי מע קען טאַקע, צי מע פֿאַרשטייט וואָס מע לערנט. א׳ די סדרה פֿון דער וואָך. א׳ אַ בלאַט גמרא. א׳ אַ האַרבע סוגיא. „הינט איז דאָ נערשטיק, דער שרעקלעכער יום־הדין ווען מע זאָגט איבער דעם חומש און די גמרא איינציק־ווײַז [פֿאַרן רבין], און פּעטש, קלעפּ און שמיץ כאָפּט מען ניט איינציקווײַז, נאָר טאַקע גאַנצע צענדליק״, בן־עמי, די ערשטע נאָכט פֿון חנוכּה, אַדעס 1893. „שבת נאָכמיטאָג פֿלעגט צו אונדז קומען דער רבי און איך האָב פֿאַרן טאַטן און פֿאַרן רבין איבערגעזאָגט אַלץ וואָס איך האָב געלערנט די גאַנצע וואָך״, רייד. „ער האָט עס באַדאַרפֿט דערנאָך א׳ אין דער היים טאַ־קע, אַמאָל בײַטאָג, אַמאָל בײַנאַכט, וויִ דעם טאַטן איז אויסגעקומען״, ממוס, שלמה. „אַז מיר האָבן זיך געזעצט א׳ דאָס לייענען, פֿלעג זײַן פֿריילעך: איינער האָט דעם אַנדערן גע־זוכט צו פֿאַרטשעפּען, אונטערשטעלן אַ פֿיסל מיט אַ קשיאלע אָדער מיט אַ 'כלומר' אין רשי״, הרב לוי גלייקמאַן, זכרונות בית לוי, קעשענעוו 1934. „יעדער יינגל מוז א׳ דאָס שטיקל מיט דעם טײַטש — איין טאָג 'מה טובו', דעם אַנדערן 'אדון עולם' אאַזוי. צומאָרגנס וועדט איבערגעחזרט דאָס נעכטיקע און מע לערנט ווײַטער״, שש׳ ו, 62.

11. זאָגן, בעטן אַ צו הויכן פֿרײַז בײַם פֿאַרקויפֿן עפּעס. „מע מוז זיך דיגגען אַז מע וויִיס, דער סוחר וועט א׳; מע מוז א׳ אַז מע וויִיס, דער קונה וועט זיך דיגגען״, רייד.

12. (וועגן אַ חוב) טראַנספֿערירן, איבערגעבן אַן אַנדערן. א׳ אַ חוב (וען ראובֿן קומט שמעו־גען אַ חוב און שמעון קומט לוין, קען ראובֿן אָדער שמעון א׳ דעם חוב דירעקט צו לוין). אויך: מוותר זײַן אויף אַ חוב. „איך האָב דעם חוב געמוזט א׳. וואָס קען איך אויפֿמאַנען פֿון אַזאַ קבצן?״, רייד.

אויך מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערזאָד — דער, ~זעדער. (אומאיידל) זייער גרויסער הינטן. „זע וויִ זי שלעפּט איר א׳״, רייד.

איבערזאַט — אַדי. זאָט איבער דער מאָס, די והותר. „אַ דאַנק, איך בין שוין א׳, איך קען ניט עסן מער״, רייד. „א׳ זײַנען מיר מיט פֿאַראַכטונג; א׳ איז אונדזער זעל מיט דעם געשפּעט פֿון די רואיקע״, תּ׳, תּהלים, קכג, 3-4. „דער שפּיץ פֿון הינטיקער געזעלשאַפֿט, די א׳ע עשירות״, פֿאַרן זונאויפֿגאַנג, זשענעוו 1904. „איך קאָן נאָך אײַנשלינגען אַ עטלעכע פֿאָר יאָרן און אַלץ ניט ווערן א׳״, דפ. „מען איז געווען שוין זאָט און א׳ מיטן רעאַליזם אין די מער ראַפֿינירטע קרײַזן פֿון אייראָפּע״, שנ, לעזגר, דיכטער, קריטיקער ו. ־קייט — „אַן אַלגעמיין־אַמעריקאַנער פּראָבלעם פֿון א׳״, ב. שעפֿנער, פֿאָר, 1965 III 23.

איבערזאָט — דער, ־ן. אַקט, פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערזידן.

איבערזאָטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גע־זאָטלט. 1. אָנזאָטלען אויפֿסנײַ, אַנדערש. א׳, ווײַל די רימענס זײַנען לויז. 2. אַראָפּנעמען דעם זאָטל (פֿון אַ פֿערד) און אָנטאָן אים אויף אַן אַנדערן. 3. אָנזאָטלען אַ צאָל אָדער ביזן סוף. א׳ אַלע פֿערד.

איבערזאָטן — טרוו. זאָט איבער, ~געזאָטן. 1. זאָטן, זידן, קאָכן נאָכאַמאָל. א׳ דאָס פֿלייש. 2. זאָטן צו פֿיל, אַ סך אָדער ביזן סוף.

איבערזאָטן זיך — → איבערזעטיקן זיך.

איבערזאָטענע זעמל — די. געקאָכטע טיי־גל, האַלעשקע. „שמענו מזה שאותן גלוסקאות בל״א [= בלשון אַשפּנז] איב״ר זאָט״ני זע־מ״ל מדרך עליהן המוציא״, ענק ברכה, כלל ב, סימן ה, י/א.

איבערזאָכט — אַדי. זייער באַזאָכט, גאָר פֿאַמעלעך און שטיל. א׳ע רייד.

איבערזאָכן — טרוו. זאָך איבער, ~געזאָכט. (אומאיידל) איבערקרענקען. „ער קרענקט און שיפֿורט. ווער וויִיס צי ער וועט איצט א׳ זײַן קרענק״, רייד.

איבערזאַלבן — טרוו. זאַלב איבער, ~גע־זאַלבט. 1. זאַלבן נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ אַלע שטעלן וואו די הויט האָט גע־פּלאַצט. 2. זאַלבן צו פֿיל. א׳ און פֿאַרשמירן דאָס העמדל.

איבערזאַל(י)ען — טרוו. ־ל(י)ע איבער, ~גע־ זאַל(י)עט. איבערשוועמען מיט זאַלע, אַש־וואַ־ סער, לויג.

איבערזאַלצן — טרוו. זאַלץ איבער, ~גע־ זאַלצן, ~געזאַלצט. 1. אַרויפֿשיטן אַדער אַרײַנ־ שיטן זאַלץ אויפֿסנײַ, נאַכאַמאָל. א׳ פֿלייש וואָס איז קוים באַזאַלצן. 2. זאַלצן ביזן סוף. א׳ דאָס פֿלייש, מאַכן עס כשר. 3. באַשיטן אַדער אַרײַנשיטן צו פֿיל זאַלץ. א׳ דאָס געקאָכטס. „ווען דו זאַלצסט איבער אַ זאַך — וויי זאָל מען די זאַלץ אַרויסנעמען? נעם נאָמפּקע ריינע און גיב איין אין דעם טאָפּ וואָס האָסט איבער־ געזאַלצן און לאָז זיין דאָרטן אַ ווײַלע...", איין ביכל...וי צו פֿר היטן דאָש ניזונד אוג צו פֿרנסה..., שקלאָוו 1795. „א קאָכער וואָס וועט אַדער ניט דערזאַלצן אַדער ער וועט א״", פֿאָש, 1952 XII 5.

4. איבערטרײַבן, מגזם זײַן. איבערכאַפֿן די מאָס. „זיידל האָט מורא טאָמער האָט ער אי־ בערגעזאַלצן און טוט אַ מרוקע: אַזוי האָב איך געזען אין ׳שבט מוסר׳", בערג, בײַם דניע־ פּער ו. 5. איבערצאָלן אַדער פֿאַרלאַנגען אַ צו הויכן פּרײַז. „איר קאָנט זײַן זיכער אַז איך וועל נישט א׳ קיינמאָל", שע, מאַנאַלאָגן. ־ונג. ־עכץ. ־ענישּ.

איבערזאַמלען — טרוו. זאַמל איבער, ~גע־ זאַמלט. 1. זאַמלען, צוגויפֿקלײַבן פֿאַרשיידנס, אַ צאָל אַדער ביזן סוף. א׳ מטבעות פֿון וואו די וועלט האָט אַן עק. 2. זאַמלען צו פֿיל.

איבערזאַמען זיך — אוטו. זאַם זיך איבער, זיך ~געזאַמט, לד. ~זאַמען זיך, דרומדיקע דד. 1. פֿאַרהאַלטן זיך, פֿאַרבלײַבן אויף אַ צײַט. א׳ זיך אין שול און קומען אַהיים שפּע־ טער פֿון אַלעמען. 2. זײַן, איבערשטיין ער־ געץ לענגער וויי מע רעכנט. א׳ זיך אין שטעטל אַן איבעריקע וואָך. 3. אָפּליגן אויף שפּע־ טער. „זי טאָר זיך ניט א׳ אין דער טומאה רק וויבאַלד זי קען זיך טובלען מוז זי טבֿילה האָבן", ספֿר מעין טהור, הרב מ. טייטלבוים דק״ק איהעל, יאַר? אַרט?

איבערזאַפּטיק — אַדי. זייער זאַפּטיק. א׳ע פּירות.

איבערזאַפּטיקן — טרוו. זאַפּטיק איבער, ~געזאַפּטיקט. 1. מאַכן צו זאַפּטיק. א׳ אַ מאכל. 2. באַנוצן צו פֿיל ספּעציעלע ווערטער, אויסדרוקן. א׳ די שפּראַך מיט לאַקאַליזמען, העברעאיזמען אע. א׳ דעם סטיל מיט מליצה־ פֿליטערלעך.

איבערזאַץ — דער, ־ן. (בעל־מלאָכהשער ט׳) רימען וואָס פֿאַרבינדט איין ראָד מיט אַ צוויי־ טער. בכלל יעדער מיטל איבערצוברענגען, אי־ בערצופֿירן קראַפֿט וואָס באַוועגט עפּעס אין פּראַצעס פֿון אַרבעט. אי. ל. זיידל, טאָקטרי, מאָסקוע 1932. „דער א׳ האָט זיך צעריסן, מע דאַרף אַ ניטעם רימען".

איבערזאַרגן — אוטו. זאַרג איבער, ~גע־ זאַרגט. 1. זאַרגן אַ לענגערע צײַט אַדער פֿאַר אַ צאָל. א׳ פֿאַר (וועגן) יעדער קלייניקייט. 2. זאַרגן צו פֿיל. 3. זאַרגן און אויפֿהערן.

א׳ (זיך) און ווערן וויידער לעבעדיק. מיט ז׳ך. לב. ־ענישּ.

איבערזבענקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־ זבענקט. סל. איבערקלאַפּן, איבערשלאָגן מיט אַ גערוישּ. א׳ דאָס גאַנצע גלאָזוואַרג.

איבערזבלען — [...זעוולען, ...זאַוולען] טרוו. זבל איבער, ~געזבלט. פֿאַד. נאָכאַמאָל באַ־ מיסטיקן. א׳ די זאַמדיקע פֿעלדער.

איבערזובערעוועט — טרוו. ־רעוועט איבער, ~געזובערעוועט. איבערחזרן, איבערלערנען. אַרײַנקלאַפּן זיך אין קאָפּ. א׳ אַלע דאַטעס פֿון געשיכטע פֿאַרן עקזאַמען. א׳ די גראַמא־ טישע כללים.

איבערזויבער — אַדי. זייער זויבער, נאָך מער ווי מע דאַרף. אַן א׳ע בעל־הבּיתטע וואָס האָלט אין איין אַרומוישן שטויב.

איבערזוימען — טרוו. זוים איבער, ~גע־ זוימט. 1. נאָכאַמאָל, אַנדערש מאַכן אַ זוים. א׳ אַ קליידל. 2. אַרומנייען מיט זוימען אַ צאָל זאַכן. א׳ אַלע ליידלעבער, טישטעכער.

איבערזוימען זיך — ← איבערזאַמען זיך.

איבערזויער — אַדי. 1. זויער איבער דער מאָס. א׳ע קרויט. אַן א׳ פּנים. 2. (כעמיע) וואָס אין דער פֿאַרבינדונג איז דאָ מער זויער־ שטאָף ווי אין אַ צווייטער וואָס באַשטייט פֿון די זעלביקע עלעמענטן. א׳ער מאַגנאַן־קאַליום. ־קייט — „איר לײַדט פֿון...אַן א׳ פֿונעם מאָגן", דר׳ י. גלעזן, פֿאָר, 20 VII 1965.

איבערזויערן — ← איבערזויערן.

איבערזויפֿן — טרוו. זויף איבער, ~געזויפֿט. זויפֿן, טרינקען אַ סך, אַ לענגערע צײַט, צו פֿיל. א׳ סאַמאָהאַן און אַוועקפֿאַלן אַ האַלב־ טויטער. מיט ז׳ך — „קומען וועט נאָך אַזאָ נאַכט, ווען כ׳וועל זיך א׳ מיט נקמה", אלף כּף, א מעשׂה פֿון ים.

איבערזוכן — טרוו. זוך איבער, ~געזוכט. 1. זוכן אַ לאַנגע צײַט, אין אַ סך ערטער. א׳ עפּעס וואו די וועלט האָט אַן עק. א׳ אין אַלע וויינקעלעך. 2. נאָכאַמאָל זוכן. אַז מע גע־ פֿינט ניט, דאַרף מען א׳. 3. זוכן ביזן סוף. אומעטום א׳ און געפֿינען.

4. זוכן אין בגדים, אין זאַכן פֿון אַ צווייטן. א׳ די אַרעסטירטע און (ניט) געפֿינען (קיין) געוועהר. א׳ אַלע טשעמאָדאַנעס און (ניט) ג־ פֿינען (קיין) קאָנטראַבאַנד. „מע האָט גלײַך פֿאַרשפּאַרט טיר און טויער...און מע האָט אי־ בערגעזוכט אין אַלע ווינקעלעך, איבערגעטרי־ סלט אַלע לעכער פֿון גאַנצן שלאָס", אמת, דער סולטאָן, ווילנע 1895. „נאָך דרײַ שעה אַרבעט האָט אים דער אַלטער איבערגעזוכט, צי ער האָט ניט עפּעס געגנבעט", פּ. ג. נסים מן השמים, לובלין 1914.

5. בודק זײַן, מפֿשפּש במעשׂיו זײַן. א׳ בײַ זיך אין האַרצן. „דער מענטש זאָל געוואָרנט זײַן איבערצוזוכן זײַנע וועגן און צו פֿאַרריכטן זײַנע מעשׂים אַלע טעג", ר׳ משה בר׳ נתן נסע איבז, שבט מוסר, סודילקאָוו 1833.

־ונג. ־עכץ. ־ענישּ. ־ער (־יז, ־קע). ־ערײַ.

איבערזומערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־ מערט. איבערוואוינען די צײַט פֿון זומער. פֿאַרברענגען דעם זומער. א׳ אויף אַ דאַטשע. מלל פֿאַרטײַטשט ׳וקץ עליו העיט׳ (ישעיה, יח, 6): „איבער זומרין", אַזוי לויט דער טראַ־ דיציע זינט סהמ (דאַרטן): „אוג׳ ער ווערט איבער זומרן אויף דעם פֿאָלק דער גײַנ פֿוגל". ־ונג.

איבערזופֿן — טרוו. זופֿ איבער, ~געזופֿט. 1. טרינקען אַ ביסל, ווען ניט איז, אויף דער גיך. א׳ אַ פּאָר טראָפּנס. א׳ אויף איין פֿוס און הײַדאַ. 2. טרינקען צו פֿיל אַדער ביזן סוף. א׳ און פֿאַלן פֿון די פֿאַנטאַליקעס. א׳ און גאַרניט איבערלאָזן. אויך מיט ז׳ך. זיך א׳ מיט ברענפֿן און פֿאַלן פֿון די פֿיס. ־עכץ. ־ענישּ.

איבערזיג — דער, ־ן. גרויסער זיג, ענד־ גילטיקער נצחון. אַן א׳ איבערן לאַנגאַניקן שׂונא. אַ מלחמה אָן אַן א׳.

איבערזיגונג — די, ־ען. אַקט אַדער רעזול־ טאַט פֿון איבערזיגן. (ענדגילטיקער) נצחון. אין ברכת המזון (הגדה של פּסח), אַמשט, 1723, סג/א ווערט פֿאַרטײַטשט ׳עוררת נצחך עליו׳: „דוא הושט דער וועקט דײַן איבר זיגונג אויף אין". „אוג׳ איר זאָלט זאגין (לה׳ ולגדעון) כלומר צו גאָט איז די הילף אוג׳ צו גדעון איז די איבר זיגונג", סהמ, שופֿטים, ז, 18. „שלמה המלך ע״ה וועלכר עש אויך דורך איבר זיגונג אַנדרי מלכים...ביקומן", חנוך בר׳ צבי־ הירש סג״ל איבז, אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „אוג׳ צו אים איז וואַרן גיגעבן דיא קרון פֿון איבר זיגונג", צאינה, תרגום שני.

איבערזיגלען — טרוו. זיגל איבער, ~געזיגלט. אַרויפֿלייגן אַ זיגל איבער עפּעס. א׳ די דאָ קומענטן, די קאָנוואַרטן. א׳ אַ פּאַקעט.

איבערזי'גן — טרוו. איבערזי״ג, ~זי״גט. אַרכ. *Mhd*: über-sigen <. 1. באַזיגן. „שרי־ אונג פֿון דיא דא איבר זיגן אים...", סח, שמות, לב, 18. „אוג׳ היצונד האבן די פֿיינד איבר זיגט זיגונה פֿיינד פֿון דר וועלט...", שבט מוסר, פֿיורדא 1753. 2. בײַקומען. „דש קליינה בשעפֿניש צו צײַטן דען גרושן איבר זיגט", חנוך בר׳ צבי־הירש סג״ל, אגרת בעלי חיים, הענא 1718. „דער מאָנד מיט...פֿילע שטערן האָבן די דונקלקייט פֿון די נאַכט איבערזיגט", שח״ר, דער שרעקלעכער חלום, לעמבערג 1898. 3. באַהערשן, גובר זײַן. „זיא שטרקין איר הרץ ניט צו איבר זיגן דען יצר־הרע", סהמ, יחזקאל, ז, 13. „וער ניט די טרויריגקייט איבר זיגן קען...", ספֿר מבחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „אַזוי האָסטו באַשאַפֿן דעם יצר־הרע צו פֿאַרזוכן דעם מענטשן, אויב ער זיך ווערט שטאַרקן צו א׳ די בייזע געדאַנקען", תּחנות ובקשות, ווילנע 1858 [איבערדרוק פֿון דיהרג־ פֿורט 1790]. [פֿאַסיק אויך פֿאַר הײַנטצײַטיקן ייִדיש: א׳ געפֿילן, תּאוות, עמאָציעס, שטימונ־ גען — מע דאַרף אָבער בײַטן דעם אַקצענט: אי־בערזיגן.]

מיט זיך — „פון דעם יצר־הרע לאשט ער זיך ניט ביטריגן אונ׳ איבר זיגן", ספר משלים, פּפּדם 1686. „דאש וואָרט למנצח אופט גי־דאַכט איז אין דיזן ספר תנ״ך־לים...דאש איז הקב״ה דער זיך לאזט איבר זיגן אַזוי פיל אַז ווען דאָ שטיגד למנוצח", סהמ, כתובים, הקדמה.

־ער — „...(מנצח) לשון איבר זיגר", סהמ, דאַרטן. „ער איז טרייהאַפטיק, ער איז דער א׳ פון ישׂראל און זיין דערלייזער", שיר היחוד ליום רביעי, פּפּדם 1885.

אי׳בערזידלען — טרוו. זידל איבער, ~גע־זידלט. 1. זידלען, באַליידיקן אַ סך מאַל, אויף פאַרשיידענע אופנים. א׳ עמעצן, יענער זאָל ניט ווסן וואו דאָס פנים צו באַגראָבן פאַר חרפה. 2. צו פּיל, צו שטאַרק זידלען. א׳ ווי אַ מאַרק־יידענע. מיט זיך — 1. קזוו. 2. זידלען זיך און אויפהערן. א׳ זיך און וויי־דער ווערן אַ גוטער שכן.

איבערזי׳דלען — איבערזידל, ~(נע)זידלט. דטשמ. נר. אוטוו — אַריבערקלייבן זיך, אַרי־בערפאַרן אויף אַ נצי וואוינאָרט אַדער אין אַ נצי לאַנד. א׳ קיין אַמעריקע. טרוו — אַריבער־שיקן, אַריבערפירן פון איין וואוינאָרט אויף אַן אַנדער וואוינאָרט, אין אַן אַנדער שטאָט אַדער לאַנד. ענעיצט געווייגלעך בשׂכות מיט געצוואונגענעם אַריבערפירן, ספּעצ וועגן נאַצי־געטאָס. א׳ דעם איבערבליבּ פון געטאָ אין קאַצעט. א׳ פון דער גרויסער געטאָ אין דער קליינער געטאָ.

אויך מיט זיך — „זיין [לינקאָלנס] זיידע איז געווען פון די פיאָנערן וואָס האָבן זיך שוין לאַנג איבערגעזידלט קיין קענטאָקי", קם, 1865, № 17.

־ער — „דער קיעווער שלום־עליכם ברעגגט ...דעם נאַיוו־נאַרישן, איבערקלוגן פרנסה־זו־כנדיקן א׳ פון דער קליינער אין דער גרעסערער שטאָט אַרײַן", פּרץ, ליטעראַטור און לעבן. אין די געטאָס אונטער די נאַצישׂ: אַ נצי־אַנ־געקומענער אין געטאָ, אַ פאַרטריבענער פון אַן אַנדער אָרט. בלום.

איבערזידן — טרוו. זיד איבער, ~געזאָדן, ~געזאָטן. 1. (אויפ)זידן, אויפקאָכן נאָכאַמאָל. 2. זידן אַ צייט אַדער ביזן סוף. 3. זידן צו פיל (און קאַליע מאַכן). „די דינסט טוט איר אויף צו־להכעיס...פאַרשׂרפעט די קאַרטאָפליעס, זידט איבער די מילך אין אויוון", שע, ׳די גרוי־סע בהלה׳. 4. אַרײַנבערענגען אין גרויסער רוגזא, דענערווירן. א׳ יענעם די געבליטן. „מיין בלוט ווערט איבערגעזאָדן", שע. מיט זיך — 1. זיך באַקומען וויי אַ רעזולטאַט פון אי־בערזידן. 2. זיך היצן. זיין אין פּעס און זיך באַרואיקן. א׳ זיך און זיך צעלאַכן. ־ענגיש.

איבערזוי — דער, ־ען. אָקס פון איבערזייען.

איבערזייגן — טרוו. זייג איבער, ~געזויגן, ~געזיגט. 1. זייגן נאָכאַמאָל. א׳ דאָס קינד וואָס איז נאָך הונגעריק. 2. זייגן אַ לענגערע צייט. „די באַבע פלעגט א׳ אירע קינדער 12־13 חדשים", רייד. 3. צו פיל זייגן. דאָס קעלבל האָט איבערגעזויגט די מילך פון דער קו, און ס׳איז ניט געבליבן וואָס צו מעלקן.

מע טאָר ניט א׳ אַן עופּעלע. מיט זיך — דאָס קינד האָט זיך איבערגעזויגט און אַנגע־הויבן ברעכן. „אַדער [די בריסטוואָרצלען זי־נען] זייער ווייך אַז דאָס קינד קאָן זיך גריגג א״, מלכה בערלאַנט, די גליקלעכע מוטער, ווילנע 1836.

איבערזיין — אוטוו. איצ, אימפּ נב; ב׳ין ~געזוע(ז)ן. 1. זיין, וואוינען, לעבן (מער־וויניק) אויף איין אָרט אַ לענגערע צייט. א׳ אין אַ שטעטל כּמה יאָרן. „די וועלכע זענען דעמאָלט איבערגעזעסן טעג און נעכט אין די זאַלן און קאָרידאָרן פון דער יו־ען", א. אל־פערין, סמז, 29 XI 1964.

2. זיין נאָר אַ קורצע צייט. א׳ ביז מאָרגן און אַוועקפאָרן. סוב — אַ דאָקטערס אַ באַ־זוך בײַ אַ קראַנקן. „און אַ דאָקטער לויפט אַרויס פון אַ יולדת...ער האָט נאָך אַן א׳, אויסגעשטעלט די יד אויף נאָך צען רובל", פּרץ, געדאַנקען און אידיין.

3. זיין ערגעץ אַזוי לאַנג וויפל מע דאַרף. א׳ בײַם קראַנקן טאַטן ביז ער וועט זיך שטע־לן אויף די פֿיס. *א׳ בײַ אַ קימפּעטאָרין = בײַ אירע וויין, בײַם האָבן דאָס קינד, בײַם וואַשן עס, ביז מע קען רואיק זי פאַרלאָזן. *א׳ בײַ אַ בר־מינן = היטן, זאָגן תהילים.

4. זיין, וואוינען, לעבן, (דורכ)פאָרן, דורכ־גיין אין אַ צאָל ערטער. א׳ אומעטום וואו אַדם הראשון איז געווען. א׳ אין אַלע שטעט־לער פון געגנט. א׳ אין אַ סך לענדער. „אין דער צייט בין איך איבערגעווען אין געגנט שטעט", ממוס, פּישקע. „האָט איר זיך פאַר־קלערט, וואו דאָס העמדל...איז איבערגעווען... איידער ס׳איז אַנגעקומען אין דער קלייט?", ע. אידרא, צוג, קיעוו 1928.

5. זיין, לעבן מיט אַ צאָל מענטשן. א׳ מיט (בײַ) פאַרשיידענע חברים, רעכט קרובים אא. „אפֿשר מיט צען וועבער איז ער איבער־געווען...מיט גוטן און מיט בייזן", ש. ברעג־מאָן, דורך קריג און רעוואָלוציע II, אַדעס 1932.

6. קומען, זיין אין גרויסע צאָלן. „המונים זענען דאָ שוין איבערגעווען", רייד. „אַלע איבעריקע יידן וואָס זענען פון אינדערפּרי אַן איבערגעווען אין שטוב", מ. ריבקין, וועג־לישער בלום־בלבול, ווילנע 1914.

7. דינען (וויִ אַ משרת, דינסט אַדער ווי אַ געזעל) אַ לענגערע צייט. א׳ בײַ איין בעל־הבית ביז מע לערנט זיך גוט אויס די מלאָכה. 8. אויף איין שטעל ביז צו דער חתונה. 9. די־נען בײַ פאַרשיידענע, אויף אַ צאָל שטעלן. „בײַ וויפל [בעל־הביתטעס] איך בין איבער־געווען, איז אַלץ אייניג ערגער פון דער אַנ־דערער", ממוס, וויטשפּ.

9. זיין, לעבן, וואוינען אַ לענגערע אַדער קירצערע צייט און דערבײַ זיך שלעכט פילן. „כ׳וועל שוין ווי ניט איז דאָ א׳, ביז מע וועט מיר צושיקן געלט פון דער היים", רייד.

10. אקוזוו. איבערקומען עפּעס (אויף איין אָרט). א׳ (אויף) דעם שלימזלדיקן צוזאַמע־פאַר. „...איבערגעווען די צרה וואָס אויף דער אכסניה, האָט ער נישט געהאַט קיין...", אש, תהילים־יוד.

11. אַרכ. זיין איינס איבער דאָס אַנדערע. „לוג פּענשטיר האט ער גימאַכט דרײַא צייט־לין...כלומר דיא פּענשטיר זײַן קיגן אַנגדר איבר גיוועזין", סהמ, מלכים א, ז, 4.

איבערזייען — טרוו. זיי איבער, ~געזייט. 1. נאָכאַמאָל, פֿונדאַנדעס זייען. א׳ אַ שטיק פּעלד. 2. צו פיל זייען. א׳ קוקורוזע און ניט האָבן וואו אַהינצוטאָן דאָס געוועטעניש.

איבערזיען — טרוו. זיי איבער, ~געזעט (אויך: ~געזיצט). 1. נאָכאַמאָל זיצן, בא־פרעגן אַ פּליסיקייט פון אומנייטיקס. א׳ מעד, ראָזשינקע־וויין. 2. דזוו דורכזיצן, אויסזיצן. „אויף געריבענעם ארבעס דהיינו וואָס מע צערײַבט און מע זיצט דאָס איבער אַז מע דערקענט שוין ניט דעם אַרבעס כּמעט מאַכט מען נאָר שהכּל", ספר שלחן ערוך, חלק שני [זשאַלקעוו? אַנהייב 19. י״ח]. „וען עס ג־פינט זיך פּליגעלעך אַדער אַן אַנדער זאַך אין עפּעס אַ משקה מאַג מען עס א׳ דורך אַ זיפּ אַדער דורך אַ טוך אום שבת", לטב, סז/א. „...קאָכן דאָס צעדלקע, אַ שטיקל לימונט אויף א׳ מילך", ממוס, שלמה. 3. פּיג. א׳ און איבערזיפּן דעם אַרטיקל. אויך מיט זיך — פון זיך, אַן ספּעציעלער אָנשטרענגונג. ־ענגיש.

איבערזיערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־זיצערט. 1. זיצערן צו פיל, צו לאַנג, מאַכן צו זויער. האָלטן דעם טשאָלנט נאָך עטלעכע טעג און אים א׳. 2. זיצערן אַ צאָל אַדער פאַרשיידענע מינים. א׳ אוגערקעס, קרויט, פּא־מידאָרן.

מיט זיך — ווערן זויער (אויך אַן אַ פּיוון). אויך פּיג. „זי האָט זיך שוין איבערגעזיצערט און וועט שוין ניט חתונה האָבן", רייד. ־ניש.

איבערזיערס — דאָס, ־ן. פּעראָקסיד, הי־פּעראָקסיד. זיצערס וואָס האָט אין זיך אַ גרויסע פּאָרציע זויערשטאָף. „א...פון וואַסערשטאָף — אַ פאַרבלאָזע פּליסיקייט פון הײליקן (ביב־דיקן) טעם", פּגעז, ווילנע 1931, № 19.

איבערזיערקייט — די (דאָס), ־ן. צו גרויסער סכום זיצערקייט. „האָניק ווערט פאַר־וועגדט מיט דערפאַלג בײַ מאָגנס וואָס לײַדן פון א״, ישׂראל־שטימע, 1957 X 24.

איבערזיפֿן — טרוו. זייף איבער, ~געזיפֿט. 1. אָנרײַבן מיט זייף נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די נאָך אַלץ פאַרברודיקטע פּנימלעך. 2. זייפֿן אַ צייט אַדער ביזן סוף, א׳ די וועש. 3. זייפֿן צו פיל. ־ענגיש.

איבערזיכט — די, ־ן. 1. איבערבליק, אַל־געמיינע אָפּשאַצונג בכתב, אין אַן אַרטיקל אַדער בעל־פּה, אין אַ רעדע, אַ רעפֿעראַט. „זײַט מײַן א׳ פון פאַריקן יאָר איז גאָרנישט וויכטיקס געשען אין דער ידישער פאָליטיק", משה קליינמאַן, ידישער קאַלענדאַר לשנת תרס״ט, לעמבערג 1908. „זײַנע אין פון דער פּראָווינץ זײַנען געווען פול מיט האַרציקן הר־מאָר...און מיט ליבע", מוק, מײַנע באַגעגענ־שן ו. 2. שטודיע וואָס מע פירט דורך צוליב געוויסלשאַפֿטלעכע אַדער ריין־וויסנשאַפֿטלעכע צוועקן, געווייגלעך מיט אַ פאַרסך־הפלוגג און

אויך מיט אויספֿירן און רעקאָמענדאַציעס. א׳ איבערן מצב פֿון חינוך. א׳ איבער דעם שטייגער לעבן אין די פֿאַרשטעט. „...געלייענט אין...אַן א׳ פֿון ייִדישער קולטור־געשיכטע אין אַמעריקע״, גרינ, איד און וועלט.

איבערזיכטלעך — אַדי׳. 1. וואָס גיט אַן איבערבליק; וואָס האָט די שטריכן פֿון אַן איבערזיכט. „די אַרבעט איז דאָס סאַמע סינטעטישע און א׳ע וואָס מיר האָבן ווען דזשער ייִדישן לשון״, ימ, קוד, 1941. 2. וואָס מע קען איבערבליקן. „אין זיין נישט גאָר דורכזיכטיקן, אָבער אין סטיל איז פֿאַראַן עפּעס אַ געדיכטקייט״, שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער II. ־קייט — „[אין] די שטודיעס...פֿעלט נאָך...קלאַרקייט, א״, שג, וועגן יודישע שרײַבער I.

איבערזיכטלעך — דער, ־ס. וונ ־ען, ־ס. וויב מינסק 1940. וועט עס גיט אַדער מאַכט אַן איבערזיכט. א׳ פֿון פֿאַליטישע געשעענישן.

איבעריזיכער — אַדי׳. זייער זיכער, מער ווי מע דאַרף. ער איז בײַ זיך א׳. ־קייט — רעדן מיט אַ שטאָלצער א׳. „אַן שום פֿאַנאַטישקייט און אַן פּריקרער א״, ימ, יובל XXIII, 1.

איבערזילבערן — טרו׳. ־ער איבער, ~גע־זילבערט. 1. (נאָכאָמאָל) באַדעקן, איבערציען מיט זילבער אַדער זילבערקאָליר. „זעלכי כלים די דא בידעקט זײַן מיט זילבר אוי׳ זײַן איבר זילברט דיא זײַנן יוא היפש״, סהמ, משלי, כה, 11. 2. באַדעקן מיט זילבער אַ צאָל זאַכן אַדער צו פֿיל. מיט זיך — אויך פֿיג: וועלן גרוי.

איבערזילפֿערט — אַדי׳. אַרב. איבערגע־סולפֿערט. באַדעקט, באַשאָטן מיט שוועבל, סולפֿער. „אוב מײַן אויגן זײַנן איבר זילפֿרט״, קינות לתשעה באָב, פֿיורדא 1767.

איבערזינג — דער, ־ען. 1. אָפּט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערזינגען. 2. איבערדיכטונג. קינסטלערישע, פּאָעטישע איבערזעצונג. „די ייִדישע ליטעראַטור איז באַרײַכערט געוואָרן מיט אַן א׳ פֿון די פֿיגישע קאַלעוואַלאַס״, יג, איק, 1955.

איבערזינגען — טרו׳. זינג איבער, ~געזונ־גען. 1. זינגען נאָכאָמאָל, פֿונסנײַ. „האָט זי געהערט ערגעץ זינגען אַדער שפּילן אַ נײַס, האָט זי דאָס תּיכף...איבערגעזונגען אויף איר שייגער שטימע״, שע, אידישע ראָמאַנען. 2. זינגען אַ סך מאָל. „ניטא קיין פֿרייד קיין גרעסערע ווי א׳ לידער״, הה, פֿארנאַכט. „גע־נומען די שענסטע און בעסטע תּפֿילות...זיי מיט מיר אײַנשטודירט און זיי איבערגעזונגען״, ב. קאָוונער, פֿאָר, 12 XII 1963. 3. זינגען אַ צײַט אַדער ביזן סוף. א׳ אַלע פֿאָלקסלידער וואָס מע קען.

4. זינגען מער ווי מע דאַרף. „דאָס ערשטע מאָל האָב איך געהערט אַז א חזן זאָל ניט א׳ צען מאָל דאָס זעלבע וואַרט״, ישראל רוח־מוסקי, זכרונות..., פּאַריז 1930. *א׳ א פ ר ײ ז = שטעלן, פֿאַרלאַנגען אַ צו הויכן פּרײַז. 5. איבערדיכטן. אַרויסבערגען אין אַ פּאָעטי־שער פֿאָרעם. איבערזעצן פּאָעזיע הייסט א׳ דאָס ליד פֿון אָריגינאַל. „ער זינגט איבער אויפֿ־דאָסנײַ די ייִדישע פֿאָלקסטימלעכקייט״, יג, טמז, 1965 VI 6. 6. איבערגעבן (א סוד). מע וועט אים נעמען אויפֿן צימבל, וועט ער א׳ אַלץ וואָס ער וויס.

7. איבערזאָגן, איבערחזרן. „אונדזער קוק, אונדזער באַגעם, אונדזער פֿאַרשטיין...איז לח־לוטין פֿון אַן אַנדער מין און מיר קענען ניט א׳ פֿרעמדס...״, ווייספֿע, קאָוונע 1923, א־ב. „ער זאָל ניט א׳, נאָר שאַפֿן נײַס סײַ לויטן אינהאַלט און סײַ לויט דער פֿאָרעם״, מ. נא־טאָוויטש, סאָוו׳ היימלאַנד, 1961, № 2.

מיט זיך — 1. צו פֿיל זינגען און ניט קענען מער. 2. זינגען בציבור, ווי מע וואָלט מיטן זינגען זיך דורכגערעדט. „יידן מיט צע־קנייטשטע צורות און קאָלטענוואַטע בערד האָבן זיך איבערגעזונגען מיט פּסוקים תּהי־לים״, חג, טמז, 1959 IV 26.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע) — „דער א׳ פֿון אַלע מאָטיוון״, קאָר I.

איבערזינדיק — אַדי׳. זייער זינדיק; וואָס איז מיט אַ סך זינד. א׳ע מענטשן, רשעים גמורים. ־יקייט.

איבערזינדיקן — אוטו׳. ־דיק איבער, ~גע־זינדיקט. 1. טאָן ווידער די זעלביקע זינד. „ער האָט געוואוסט, ס׳איז אַ זינד — אָבער ער האָט איבערגעזינדיקט״, רייד. 2. זינדיקן אַ סך מאָל, באַגיין פֿאַרשיידענע עבֿירות. א׳ מיט וויבער. 3. זינדיקן צו פֿיל. א׳ מיט פֿרעסן און ווערן קראַנק.

איבערזינען — אַדי׳. 1. וואָס לייגט זיך ניט אויפֿן זינען. וואָס מע קען ניט באַגעמען מיטן (פּשוטן) שכל. א׳ע פֿאַרקומענישן. 2. איבער־חושימדיק, איבערשכלדיק. טראַנסצענדירט. א׳ע אַבֿנתּא דליבא. א׳ע אינטואיציע. ־יקייט.

איבערזינלעך — אַדי׳. דזוו איבערזיניק, בב. „בײַ די גרעניצן פֿון יענער ממשלה פֿון אין זײַן האָט דער רבש״ע אַוועקגעשטעלט אַ שטערנגן מלאך וואָס לאָזט קיינעם אַהינצו ניט אַרײַן״, זשיט IV, נ״ל 1912.

איבערזינקען — זינק איבער, ~געזונקען. אוטו — ווערן פֿאַרזונקען, אַראָפּגיין צום גרונט אין אַ (גרויסער) צאָל. אין גרויסן שטורעם זינקען איבער אויפֿן ים אַ סך קלייניע שיפֿלעך. טרו — אַראָפֿאָזן צום גרונט אַ צאָל. א׳ מיט אַרטילעריע־פֿײַער דעם שונאס שיפֿן.

איבערזיס(יק) — אַדי׳. 1. וואָס איז צו זיס, לאַקרעצדיק. א׳ע מוזיק. א׳ע רייד. 2. אי־בערגעטריבן גוט. א׳ער כאַראַקטער. ־(י)קייט.

איבערזיסן — טרו׳. זיס איבער, ~געזיסט. 1. מאַכן צו זיס. א׳ אַ גלאָז טיי. 2. מאַכן צו גוט. אַפּט איר. א׳ עמעצן דאָס לעבן. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערזיפֿן — טרו׳. זיפֿ איבער, ~געזיפֿט. 1. דורכלאָזן דורך אַ זיפֿ כדי צו רייניקן פֿון אַפּפּאַל, פֿון איבעריקס אַדער שעדלעכס. דזוו זיפֿן, דורכזיפֿן. „די בעלי־עגלות וואָס גיבן הא־בער די פֿערד טאָרן ניט א׳ דעם האָבער [אום שבת], עס זאָל פֿון אים אַרויס די פּלעוועץ״, חא, ווילנע 1863, נח/א. „די רבֿיצין פֿלעגט ערגעץ אַוועקגיין, פֿלעגט ער מוזן...א׳ איר מעל״, ט. קאַמינסקי, א ביאַגראַפֿיע פֿון א ישׂראל־קלײן, קיבּוץ 1913. 2. נאָכאָמאָל אַדער גוט, גרינטלעך זיפֿן. א׳ מעל בײַם באַקן זעמל. „זיפֿ ניט איבער אַזוי די מעל, די מעקלערקע איז ניט צופֿריידן פֿון דײַנע קלײַען״, ממוס, מסעות. 3. זיפֿן אַ סך. „זײַן אַרבעט איז גע־וען איבערצוזיפֿן הונדערטער זעק מיט ווייץ״, ראָבאָי, אייגענע ערד. „מאַדאַם קורי האָט זיך נישט געפֿוילט איבערצוזיפֿן טויזנטער זעק ערד״, בעמ IV.

4. איבערקלײַבן. נאָכקאָנטראָלירן. א׳ ווער־טער. „ער האָט גוט איבערגעזיפֿט, געגעבן אויף באָרג נאָר גרויסע בטוחים...לייבצע ווי־דער...האָט אויך ניט אַזוי שטאַרק איבערגע־זיפֿט די סותרים פֿון די וועקסלען״, ממוס, וויגשפּיל. „זי האָט איבערגעזיפֿט די פֿאַקטן און זיך איבערצייגט״, טמז, 1965 VIII 8. 5. א׳ בערזוכן, קריטיש איבערראַכענען. צוואַרפֿן און איבערזיפֿן די זאַכן אין קאָמאַנדע. „הבלל, מע זיפֿט איבער אַלע [מלאָכות]. עס בלײַבט — אַ זייגערמאַכער...[זאָל ווערן] דאָס קינדל״, קמ, 1867, № 31. מיט זיך — פֿון זיך, אַן בפֿונהדיקער ארבעט.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערזיפֿצן — אוטו׳. זיפֿץ איבער, ~גע־זיפֿצט. אויך: ~זיפֿצען. 1. זיפֿצן נאָכאָמאָל. „ער האָט ניט געענטפֿערט, ער האָט בלויז אי־בערגעזיפֿצט״, רייד. 2. זיפֿצן אַ סך מאָל. זיפֿצן פּסדר. דער אַלטיטשקער פֿאַרברענגט די צײַט מיט א׳. 3. זיפֿצן צו פֿיל. „וואָס זיפֿצטו איבער? אַ שיף מיט זויערמילך איז דיר אוי־טערגעגאַנגען?״. 4. טרו׳. אַרויסזאָגן עפּעס זיפֿצנדיק. אויסזיפֿצן. א׳ דעם טרויעריקן ענט־פֿער.

מיט זיך — 1. זיפֿצן צוזאָמען מיט נאָך עמעצן; זוכן מיטגעפֿיל אייגער בײַם אַנדערן דורך זיפֿצן. זי זיפֿצן זיך איבער וי אַלטע גוטע פֿרײַנד. 2. זיפֿצן און אויפֿהערן. זיך א׳ און נעמען אַ שמעק טאַבעק.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ערײַ.

איבערזיץ־חדר — ← איבערזעץ־חדר.

איבערזיצן — אוטו׳. זיץ איבער, ב׳י ~גע־זעסן (פּד ~געזיצן). 1. זיצן, זיצן, זיך געפֿי־נען אַ באַשטימטע, אַ רעלאַטיוו־קורצע צײַט. א׳ אַ פּאָר שעה און וואַרטן. „זײַט זשע מוחל, לאָזט דאָ א׳ דעם יונגמאַן, ביז סע וועט וועלן לידיק אַ באַזונדער צימער״, ממוס, ׳בישי־בה של מטה׳. „ער האָט אין דער היים זייער נייטיקע אַרבעט, איבערגעזעסן אַ פּאָר טעג [און אַוועקגעפֿאָרן]״, בערג, בײַם דניעפּער I. „ער וועט נאָך אַזוי דאָרפֿן א׳ דאָ נאָך אַ נאַכט, ביז מ׳וועט דערגרייכן דעם שוואַרצן ים״, ב. דעמבלין, צווישן און אַ דריטער.

2. צײַטווײַליק זײַן, וואוינען בײַ עמעצן, ערגעצוואו, אַדער אַזוי לאַנג וי מע דאַרף (למשל, ביז אַ סכנה וועט פֿאַרבײַ). „צו באַקו־מען ערגעצוואו אַ לאָך, א׳ רואיק כאָטש אַ וואָך, אָט אַבי נאָר...ניט צו זײַן נע־ונד טאָג־

טעגלעך", ממוס, יודל. „בײַ מיר וועסטו זיכער זײַן און וועסט בײַ מיר א״, טויזנט און איין טאָג, ווילנע 1878. „האָט ער באַשלאָסן איבער־צוזיצן די צײַט אין דער נייטראַלער שווייצאַ־ריע״, סאַנדלער, טמז, 1965 VI 17.

3. איבערוואוינען, וואוינען, לעבן אַ לענגע־רע צײַט. „בעסער איבערצוזיצן אין אַ ווינקעלע אויפֿן דאַך איידער מיט אַ בייז ווײַב אין אַ פֿרעמדער דירה״, מס, משלי תקע״ד, כא, 9. „זאָלן אַרויס אויף דער קליינער אינדזל...זיי זאָלן דאָרטן זיכער א׳ און זאָלן קיין מורא ניט האָבן פֿאַר די אינדיאַנער״, חנקל הורוויץ, צפֿנת פענח. „אויף אַלער אַרט דאַרפֿן מיר א׳ אין אַ פֿאַרוואַרפֿענעם ערטל, זאָל קיינער פֿון אונדז ניט ווײַסן״, ג. ח. לעווינער, דעם שוחטס טאָכטער, ווילנע 1897.

4. זיצן אויף פֿאַרשיידענע ערטער. „שוין איבערגעזעסן אויף אַלע אמעריע שטולן. צײַט צו גיין אַהיים״, רייד. 5. זיצן צו לאַנג. א׳ בײַ שפּעט אין דער נאַכט אַרײַן. [בײַם קאַרטנשפּילן] „ווען דש זי די צײַט אובר זיצן הונגריק אוי, דורשטיק אוי, בַּאר שמאַכט״, ש. הורגלנס שפּיללידי, 15. י״ה [ריב, קאמף קעגן אַזאַרטשפּילן]. ניט לאָזן דאָס ברויט א׳ אין אויוון.

6. זיצן מיט אַ ספּעציעלן ציל. א׳ בײַ אַ חולה און אים דערלאַנגען די רפֿואות. א׳ בײַ אַ בר־מינן און זאָגן תהילים. „וגם איז איין תיקון ישן געוועזן וען אייגר גוסס ווער זאָל מאַן שיקען קברנים איבר צו זיצצען... מעבֿור־יבוק זאגין וואס דא צו געהארט״, תקנות פֿון פֿראָגער חברה קדישא, תג״ב [Bohemia Judaica].

7. זיצן, זײַן אין תּפֿיסה די באַשטימטע צײַט. א׳ די פֿולע פֿינף יאָר. א׳ אין פֿאַוויאַק און דערנאָך אַרויסגעשיקט ווערן אין אַ קאַ־צעט. 8. זיצן אין אַ צאָל תּפֿיסות. „אין אַלע תּפֿיסות איבערגעזיצן״, פֿמ. „איז אין זײַן לע־בן אין פֿיל תּפֿיסות איבערגעזעסן״, ממוס, שלמה.

9. בלײַבן זיצן אַ ניט־חתונה־געהאַט(ר). פֿאַרשפּעטיקן מיט חתונה האָבן. א׳ ביזן גרויען צאָפּ אַרײַן. אויך אַקוזוו. „זי איז אי־בערגעזעסן אַלע חבֿרטעס וואָס האָבן שוין לאַנג חתונה געהאַט״, רייד. מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערזיץ-קינד — דאָס, ־ער. איבערזעץ־קינד.

איבערזיאָקען (זיך) — ← איבערושליאָקען (זיך).

איבערזעץ — דער, ־ען. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערזעצן.

איבערזעצונג — די, ־ען. פֿראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערזעצן. השגחה. קאָנטראָל. אַ גרינטלעכע א׳. אַ צו אײַליקע א׳.

איבערזעצלען — אוטו. ־גל איבער, ~גע־זעגלט. אַרײַבערפֿאָרן אויף אַ זעגלשיף. א׳ איבער אַלע זיבן ימען.

איבערזעצלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־זעגלט. איבערזעגן מיט אַ קליין זעגעלע. א׳ דינע לײַסטעלעך אויף אַ רעמל.

איבערזעגן — טרוו. זעג איבער, ~גע־זעזעגט (אויך: ~געזעגן). 1. דורכזעגן, פֿונאַנדערזעגן אויף צוויי אַדער מער טיילן. א׳ אַ בוים. א׳ אַ קלעצל אויף עטלעכע טיילן. „ער מעג נעמען אַ זעג...ער זאָל א׳ קעזז״, תקוני שבת, אוסטרהא 1818. 2. זעגן נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. „עס איז אַוועק קרום. מע דאַרף א׳״. 3. זעגן אַ סך, צו פֿיל. א׳ אַ הויף געהילץ. אויך מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

איבערזעס — די. מצ נב. זעס, זאָטיקייט אין אַן איבערמאָס. „די א׳ שפּאַרט פֿון די רויטע באַקן און דעם באַלעבעסלדיקן בײַכל״, רייד.

איבערזעסיק — אַדי. דזו איבערזעס. דאָס א׳ע לאַנד. ־יקייט — „אַמעריקע לײַדט פֿון א׳״, ש. מאַרגאָשעס. „פֿאַראַן פֿריצײַטיקע א׳ מיט לעבנס־תּענוגים״, היימיש, שבט־אָדר תשכ״א.

איבערזעסיקט — אַדי. נר. ← אי־בערגע־זעטיקט. זאָס איבער דער מאָס. „איינמאָל בייַ און א׳, האָב איך געזוכט אַ ציל, אַ ראַט״, סטג, ׳רעגינאַ׳. „די א׳ע בעלי־גופֿים״, טמז, 3 VIII 1965.

איבערזעטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־זעטיקט. 1. געבן צו פֿיל צו עסן, צו טרינקען. איבערקאָרמען. איבערפֿיטערן. א׳ די געסט אין פענסיאָנאַט. אויך פֿיג. א׳ מיט פֿראָפֿאַגאַנדע. 2. געבן צו פֿיל פֿאַרגעניגנס, תּענוגים אין לעבן. א׳ דעם בן־יחיד מיט איבעריקן לוקסוס. 3. ארײַנגעבן צו פֿיל שטאָף אין אַ צוויישטער סובסטאַנץ וואָס קען מער ניט אַרײַנגענעמען אין זיך, קען ניט צעלאָזן. א׳ וואַסער מיט זאַלץ (צוקער). ־ונג.

איבערזעטיקן זיך — ← דפֿוו. 1. רעפֿל. זיך צו פֿיל אָנעסן און ווערן איבערזאָט. 2. גע־ניסן פֿון צו פֿיל פֿאַרגעניגנס. 3. זיך פֿילן צו שטאַרק אָנגעזעטיקט מיט עמעצן אַדער עפּעס און ניט וועלן מער; באַקומען צו עפּעס אַדער צו עמעצן אַ ווידערווילן, מחמת דעם וואָס מע האָט עס צו פֿיל, צו אָפֿט. „מאַך טייער דײַנע פּיס פֿון דײַן גוט־פֿרײַנדס הויז. ער האָט אַ ברירה מיט דיר זיך א׳ און דיך ממאס זײַן״, מס, משלי תקע״ד, כה, 17. „עס איז בעסער אַז דער עולם זאָל בלײַבן דורשטיק צו ווײַס־שאָפֿט אײדער ער זאָל זיך א׳״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פֿעטערבורג 1900, № 3. „אַן אינטעליגענץ וואָס האָט זיך איבער־געזעטיקט מיט דעם אינטעלעקטואַליזם און גע־זוכט אַ נײַע ליריק אין דער וועלט״, קאָר 1.

אי׳בערזען — טרוו. זע איבער, זעען איבער; ~געזען). 1. אַרומכאָפּן מיטן בליק. איבערבלי־קן. אַ גרויסער המון ניט איבערצוזען. „די מענטשן־מענגע וואָס איז נאָכגעגאַנגען [דעם אָרון] האָט מען מיט דעם אויג ניט געקענט א׳״, קם, 1865, № 13.

2. זען אַ סך, פֿאַרשיידנס. „וואָס ער האָט שוין איבערגעזען אין זײַן לעבן!״, רייד. „און וואָס איך האָב דאָרט [אין רבֿינס הויף]...אי־בערגעהערט און איבערגעזען...ווען איך...דאָ אין קורצן באַשרײַבן״, ייל, פּוילישע יונגל, אַדעס 1895.

3. איבערקוקן אויבנאויפֿיק; דורכלויפֿן מיט די אויגן. א׳ דעם אינהאַלט אײנס און צוויי. א׳ רעקרוטן. א׳ די קראַנקע פֿון דער פֿאַלאַטע. „וען מן אום שבת איין בריבֿ ברענגט...זאָל ער דען בריבֿ ניט אן רירן...נײַארט דער גוי זאָל אים נידר ליגן, דר נאך טאָר ער אים אין דיא האַנד נעמען אוי טאָר אין איבר זעהן, אבר ניט לייאגן״, לטו, ס/ב. 4. איבערקוקן גרינטלעך. א׳ צי אַלץ אויף דער בינע איז ריכטיק אַוועקגעשטעלט. א׳ די מאַטריצן פֿאַרן דרוקן.

5. אַריבערקוקן, זען הינטער (איבער) אַ מחיצה. זיך אויפֿהייבן און א׳ וואָס עס טוט זיך הינטערן פֿאַרקאַן. „וען דוא גלײַך מיינשט אַז דער יצר־טובֿ איז בײַא דיר אַז אין אַרָא, דען מן ניט קאן איבר זעהן״, עיון, ל/ב.

6. איבערקאָנטראָלירן, נאָכקאָנטראָלירן. א׳ די חשבונות. „דער מלך ביפֿעלט אים, ער זאָל דז געלט רעכט איבר זעהן אוי רעכט ציילן״, שה, מג/ג. „והרבנים...דיא זאָלין אויף צייכנן וואז איטליכר גיבט וגבאי צדקה זולן דען צע־טיל איבר זעהן״, תקק. „ער זאָל...אַלי דיא אַקטי של משפט...מתחילה ועד סוף איבר זעהן״, ׳פ״י וועגן מעצער עלילת־דם׳, 1669 [פֿש III]. „גאָט זעט איבער די ביכער וואָס זיי דערציילן די פֿאַרבאַרגענע עבֿירות״, מחזור לראש השנה, סלאָוויטע 1832. „איך זע איבער מײַן סטאָדע, צי איז ריכטיק די צאָל, צי פֿעלט ניט חלילה אַ שטיק״, ה. קליבאַנאָוו, קול חדש, ווילנע 1910. 7. געבן אַכטונג, האָבן השגחה. אויפֿפּאַסן. א׳ די אַרבעט. „אויך טאָר מען ניט גיין אין אַ גאַרבערהויז א׳ די פֿעל״, תקוני שבת, אוסטרהא 1818.

8. בודק זײַן; נאָכזען צי אַלץ איז על־פּי דין, צי עס איז כשר. א׳ דעם חלק, דורכ־פֿרוון די שאַרף מיטן נאָגל, צי עס זײַנען ניטאָ קיין פּגימות. א׳ די מזוזות, צי זיי זײַנען ניט פּסול. „באַלד פֿלעגט אַרויס דער דיין מיט דעם סופֿר, מע פֿלעגט א׳ מזוזות, מע פֿלעגט גיין פֿון שטוב צו שטוב״, קמ, 1869, № 20. „אַז עס שטאַרבט בײַ אַ נגיד אַ קינד...ס׳איז ניט שטיל אין שטאָט, ס׳איז חטאים. מע הייסט באַלד א׳ אַלע מזו־זות״, ד. גילדענבלאַטט, בײַן שטן אין האַנד, ווילנע 1895. „וואָס האָסטו אַזוי געשריבן פֿון שלאָף?...מאָרגן אינדערפֿרי דאַרף מען א׳ די מזוזות און אַוועקטראָגן אין קלויז ליכט״, מ׳ ב׳ ר׳ ז [מ. פּ״ץ], דער קאָראַבעלניק, ווילנע 1900. א׳ די ציצות. „יעדן טאָג אינ־דערפֿרי מוז מען א׳ די ציצות אויב זיי זײַ־נען כשר״, חא, ז/ב. „יעדער מינוט האָט ער איבערגעזען זײַנע ציצות אויב עס איז חי״ו ניטאָ עפּעס אַ פֿעלער אין זיי״, ל. יאָ־סעלאָוויץ, ר׳ עזריאל..., ווילנע 1892. א׳ די תּפֿילין. „וועט דער רבי זאָל לעבן הייסן אים די תּפֿילין א׳ און זיי וועלן אַוודאי פּסול־דיק זײַן״, יפ. „דאָרף יעדער צו זײַן נזהר אַז די תּפֿילין זאָלן זײַן כתּיקונן און צו קויפֿן תּפֿילין בײַ אַן ערלעכן מאָן, וועז ניט לכל־הפּחות מוז מען זיי לאָזן א׳ אַן ערלעכן סופֿר״, דרך אדם, וואַרשע 1860.

„דינע קאָלדרעס און גראָבע מײַטקעס און

שיך פֿון גראָבע וואָל טאָר ער זיי ניט אָנטאָן, ביז ער זאָל זיי א׳ (טאָמער איז דאָ פֿלאָקס)", זרעים, מט/ב. „פֿרײַטיק פֿאַרנאַכט מוז מען א׳ די קליידער, אויב עס שטעקט ניט אין זיי קיין נאָדל און אויב עס ליגט ניט אין די קעשענעס געלט", חא, נה/א. אַרויסנעמען די לונג און א׳, צי איז ניט פֿאַראַן קיין סרכא. „דײַן באָבען האָט מען דאָך...געגלייבט א׳ קרויט, אָבער פֿלייש גאָר לא...וואָלט מען אויף איר שוין ניט אײַנגעשטעלט", אמ״ש [אָסטראָווסקן], דער מאָסקאָראַדין באָל, וואַרשע 1884. „דש בוכלן...לושן אויבר זיהן איין ורומן רב אונ קושטליכי רביצין", מצות הנשים ורויאן בויכלן, ווינדיג שי״ב.

9. מגיה זײַן. א׳ אַ ספֿר־תורה. 10. נאָכאַמאָל איבערקוקן. א׳ די קאָרעקטור.

11. איבערגיין וואָס מע (האָט גע)לערנט. איבערחזרן אויף דער גיך. א׳ די לעצטע סוגיא. א׳ די סדרה פֿון דער וואָך. „א׳ [= איידער] דוא טושט צו דײַן רבין גיאן, זאָלשטו רעכט פֿר שטיאן", עיון, י/א. „לבד דעם האָט ער נאָך געדאַרפֿט א׳ די קריאה, דען ער וואַר אַ קורא אין אַ פֿאָר קלײַזלעך", אמד, שעפּקע דער יאָנציצער אַרעם בחור, ווילנע 1872.

12. באַטראַכטן און באַשטימען. „וחיכף אחר מנוי ראשים וטובים...זאָלן כל הקהל מנויים הנ״ל איבר זהן אויף צו זעצין אודר אפ צו זעצין כפי אשר יראה בעיניהם", תקק.

אויך מיט זיך — „איך האָב מיך קאָרג איבערגעזען מיט די אַפֿיקורסישע רבנים דאָרטן אין יענעם וינקל?", קם, 1870, № 19. זעעכץ.

איבערזע'ן — טרוו. איבערזע, ~זע'ן. אַרכ. איצט נר. 1. פֿאַרזען, ניט באַמערקן. „דיזע נאמן זינט איבר זהן וואורדן בײַ דעם ליטער למד", אב, שמות דברים, אינג 1542. „צוא לייאן דז בוך בכוונה אונ׳ ניט איבר זיהן איין קמץ", ׳מדרש ויושע׳, 16. י״ה [יובל XLII]. „טאָ...וועט זיכער נישט א׳ די נײַע וויכטיקע פֿראָבלעמען", ׳טאָז׳ שריפֿטן, וואַרשע 1929. „ער איבערזעט נישט דאָס קלענסטע קנייטשטעלע, דאָס דינסטע שטריכעלע אין אַ מענטשלעך פנים", י. פֿאָנער, היימיש, תשרי תשכ״ג.

2. פֿאַרקוקן. בכיוון ניט לייגן קיין אַכט. מאַכן זיך פֿלא־ידע. „...האבין זי עז איבר זהן עד יום של אחריו", כ״י ועגן מצעצר עלילת־דם, 1669 [פֿש III]. „אונ׳ דערינט וועגין אים פֿיל מוטוילין אונ׳ ניקש וירדי־קייט איבר זהן, דאר הער פֿיל ביזיש פֿון גיקומין", גה, 279.

3. ניט לייגן קיין אַכט. איגנאָרירן. „וחאָס פֿאַר אַ גרויסער שכר איז דער דאָ קיין צעצ־קער איז און קאָן איבערהערן און א׳", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. 4. שעג־קען, מוחל זײַן. „ער שלוג מיך געשטרט, איך מושט אַנטרינן, דש וויל איך אים הוייט ניט אובר זהן", בבא־בוך, 205. 5. ניט לייגן קיין כּבוד אויף עמעצן. זיך ניט רעכענען מיט עמעצן. „איין גרושה שטאט ויא פֿיל לומדים זיינו גוועזן...וואש דר טוט אסורן איז דר אַנדרר מתיר...אוג טונין זיך קיינער דען אַנדרן גישט איבר זהן", משה אינזענשטאָט, דרך הישר לאבן בוחן, 1746. 6. דזוו א׳־בערזען, בב. „וויא שמואל [דער אמורא] האָט גיזאגט: ווער עש איבר זהה זינני גיטר אַלי טאג דר גפֿינג איין גראָשן", עח, יב/א.

איבערזענדן — טרוו. זענד איבער, ~געזע־ד(ע)ט. דשטש. נר. איבערשיקן, טראַנספֿערירן. א׳ פּאָסט, סחורות. ־ונג.

איבערזעער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועד עס זעט איבער, קאָנטראָלירער. רואה־חש־בון. אַדמיניסטראַטאָר. קאָרעקטאָר, בעל־מגיה אאזוו. דער א׳ פֿון כתב־יד.

אי'בערזעץ — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון א׳־בערזעצן. 2. דזוו **איבערזע'ן**. [די וויסנטשאַפֿטלעכע זינענען חל אויף בײַי־דע פֿאַרמען] „און בעת ער איז געווען האָט מען געלייענט דעם רוסישן א׳", קם, 1868, № 17. „א׳ פֿון רוסיש אויף ייִדיש פֿון אַבֿרהם מאַלייווויטש איש אַשמינע", איסטאָריע. „דער ייִדישער לערער...זאָל פֿאַרשטיין זייער גוט דעם תנך מיט דעם ריינעם א׳ אין טײַטש", ליאָנדאָר, נייער בש, וילנע 1887. „ויל מען בײַ אונדז מאַכן שקאָלעס, וואו אונדזערע קינדער וועלן לערנען חומש מיט דעם א׳ און מיט משה פֿרעסערס ביאור", י. ל. בינשטאָק, בײַא ר׳ שלמה בערלינער, לוואָוו 1896.

3. אַריבערגאַנג, אַריבערפֿיר. „אַזאַ קאָנסטאַנ־טע באַצויונג צווישן אַ חלום־עלעמענט און זינן א׳ רופֿן מיר אָן סימבאָלישע", מוז איבז, פֿרויד, אַרטנפֿיר אין פּסיכאָאַנאַליז.

איבערזע'ץ — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזול־טאַט פֿון איבערזע'צן. איבערזע'צונג. דזוו אי־בערזעץ בב (←). „די גאַנצע א׳־אינדוסטריע", ציים.

אי'בערזעצונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון א׳־בערזעצן. 2. אַרי־בערפֿיר(ונג). איבערפֿלאַנצונג. „די א׳ פֿון אַקטי־ווע אייערשטאָקן אין קערפּער פֿון אַ פֿרוי", פּגער, וילנע 1938, № 7. 3. דזוו איבערזע־צונג. גוטע, שלעכטע אאזוו א׳.

איבערזע'צונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערזע'צן. געטרײַע, ריכטיקע, גערעטענע אאזוו א׳. וועדטערלעכע, אות־באותי־קע אַדער פֿרײַע א׳. א׳־קונסט. טעכניש אויסבעסערע די גלײַכצײַטיקע א׳ אויף אַ צאָל שפּראַכן בײַ אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסן. „דוא וועדשט פֿילענדט האבן דא איבר זעצונג פֿון מײַן (ספֿר)", שאר. „זײַנע לירישע אויס־גוסן, זײַנע פּאָעטישע באַשרײַבונגען פֿאַרלירן אָפֿט זייער פֿיל אין דער א׳", שנ, דערציילערס און ראָמאַניסטן וו. „די פּראָדוקציע פֿון א׳ען פֿון פֿרעמדע שפּראַכן אין ישׂראל איז אַ בריט־אַנטוויקלטע", אפּא, טמד, 1965 I 14.

איבערזע'ץ־חדר — [...כיידער] דער (דאָס), ־ים [...כאַדאָרים]. חדר, וואו אַלע טעקסטן וואָס מע לערנט (דערעיקר חומש, אָבער אויך עש־רים־וואָרבע, אָנהייב גמרא) ווערן כסדר און סיסטעמאַטיש וואָרט בײַ (אין) וואָרט איבער־געזעצט אויף ייִדיש [ויאמר — און ער האָט גענומען, ה׳ — גאָט, אל — צו, משה — משהן, לאמר — אַזוי צו זאָגן...]. „דאָס א״ח׳ איז עעווען די צוויייטע מדרגה נאָכן דרדקי־חדר... אין לעצטן לערניאָר [פֿון דרדקי־חדר] האָט מען אָנגעהויבן טײַטשן דעם חומש ווי אַ צו־גרייטונג צום א״ח׳, אין גמרא־חדר...האָבן גע־לערנט יונגלעך וואָס האָבן שוין דורכגעמאַכט אַן א״ח׳...אין א״ח׳ איז יעדער וואָרט פֿון אַ געוויסן פּסוק אָדער מאמר־חזל איבערגע־זעצט געוואָרן אויף ייִדיש...דער עלטער פֿון די קינדער איז געווען בערך פֿון זיבן ביז צען יאָר. דער קורס איז געווען אויסגעשטעלט אויף דרײַ יאָר. באַזונדער פֿאַאיקע קינדער האָ־בן געלערנט אין א״ח׳ בלויז צוויי יאָר. אַנ־דערע קינדער פֿלעגן זיך פֿאַרהאַלטן דאָ אַפֿילו אויפֿן פֿערטן יאָר", יחיאל שטערן, יובל XXXI־XXXII.

איבערזע'צט — אדי, פּאַר איבערזע'צן ←. נר. דזוו איבערגעזעצט. „איך וועל אים אײַך מעתיק זײַן און וועל אײַך געבן דעם גע־שריבענעם מגלה טמירין, גאַנץ געטרײַ א׳ אויף טײַטש", יפ [אַזוי אין דער הקדמה, שפּעטער: איבערגעזעצט וועדן]. „אַנדערע זאָכן פֿון קריסט־לעכע דײַטש, פֿראַנצויז א״, ליאָנדאָר, נייער בש, וילנע 1844. „קענסטו קיין לשון־קודש, לייגן א׳ אויף ייִדיש־טײַטש", הרב היל ליכטנ־שטיין, [עמוד היראה], קאַשוי 1866.

איבערזעצלעך — אדי. וואָס מע קען אי־בערזעצן. א׳ע וועדק. ־קייט.

איבערזען־מלמד — [...מעלאַמעד] דער, ־ים [מעלאַמדים]. מלמד פֿון אַן איבערזען־חדר.

אי'בערזעצן — טרוו. זען איבער, ~געזעצט. 1. זעצן פֿון איין אָרט אויף אַן אַנדערן. א׳ די גרעסערע קינדער פֿון די ערשטע רייען אויף די לעצטע. „מע זאָל ניט א׳ אַ הון אויף [אַנדערע] אייער [זי] זאָל הינדלעך אויספֿירן", ספֿר חסידים, אָרט? תק״ז? 2. אַריבערפֿירן פֿון איין ישוב (געגנט) אין אַן אַנדערן. א׳ פּויערים אויף אַ מער פֿרוכטיקן באָדן. א׳ די קאָלאָניסטן אין ווייטערע מקומות.

3. בײַטן עמעצנס פּאָזיציע, שטעל אָדער אַרבעט. א׳ אין אַ העכערן קלאַס. א׳ דעם געהילף פֿון שעף אויף פֿשוטער אַרבעט. „אַ נײַער פֿאַרוואַלטער...פֿירט אײַן נײַע אָרדענונ־גען, ער בײַט מענטשן, זעצט איבער מענטשן", משה טײַטש, פֿרום דער פֿאַבריק, מינסק 1929.

4. אַרײַנזעצן אין תּפֿיסה אַ צאָל. אַריבער־פֿירן פֿון איין תּפֿיסה אין אַן אַנדערער. א׳ די וויכטיקסטע מלוכה־אָנפֿירערס. „מע האָט מיך איבערגעזעצט אין עטלעכע טורמעס", רייד.

5. איבערפֿלאַנצן. א׳ בוריקעס פֿון איין בייט אויף אַ צווייטער. א׳ אַ ניר. „דער בעסטער בוים מוז פֿאַרדאָרט ווערן, ווען מע זעצט אים אַלעמאָל איבער פֿון איין אָרט אויפֿן אַנדערן", דר׳ יעקב טשערני, קול יעקב, באַרדיטשעוו 1897. „אַז דער בוים איז אַלט אַ יאָר, דאַרף מען אים א״, מ. וועלעער, ווי מען פֿלאַנצט אַ סאָד, וילנע 1900. „האָט פֿון אַ ריזיקער צאָל ליימענע בלומענטפֿלעך איבערגעזעצט פֿלאַנצן פֿון אוגערקעס אין די ספּעקטן", חג, ׳די שבועה׳.

6. בײַטן דעם אמתן (ערלעכן) פּרײַז אויף אַ צו הויכן, אַן אומיושרדיקן. פֿאַרלאַנגען אַ העכערן פּרײַז. א׳ די פּרײַזן פֿאַר חגא. „א׳ די פּרײַז און גלאַט אַזוי צושטעלן צום חשבון שפּילט בײַ דיר גאָר אַ קלײנע ראָלע״, יופֿאָל, 1886, № 28. *א׳ עמעצן = אָפּנאַרן אין פּרײַז. „דער סוחר פֿאַרזעצט די פּערל...נעמט סחורה אויפֿגעזעצט און קומט אַהיים און קען זיי ניט אָפּזעצן. ווײַל מע האָט אים איבערגעזעצט, מוז ער אָנזעצן. הייסט דאָס געזעץ, מע זאָל אים אײַנזעצן״, עט, שרי״פֿטן. „האָט געהאָט רעקאָמענדאַציעס...אַז בײַ אים איז צו פֿאַרקויפֿן שמוק אָנע געפֿאָר צו ווערן...איבער־געזעצט״, אמת, איין הונד אָלס שדכן, ווילנע 1878.

7. (דרוקערײַ) זעצן פֿונדאָסנײַ. זעצן בעסער, אַנדערש. א׳ מיט פּעטיט. „פֿאַראַן צו פֿיל גרײַזן, מע דאַרף א׳ דעם גאַנצן טעקסט״, רייד. „צוליב דעם וואָלט מען געמוזט אייניקע זײַט־לעך א׳ אויפֿסנײַ און מאַכן אויך נײַע פּלאַ־טן״, דר׳ ה. פֿראַנק, פֿאָס, 1949 III 18. „דאָס האָבן מיר איבערגעזעצט פֿון ווײַבער־טײַטש אויף עבֿרי־טײַטש כדי אַיידער מענטש זאָל קענען פֿאַרשטיין וואָס דרינען שטייט״, רבינו יונה, איבז, ספֿר היראה, לבֿוב 1851.

8. אַנשטאָט איבערזעצן [כדי אויסצומײַדן די פֿאַרעם וואָס קלינגט אַדער איז דעשמ]. „גוט, איך נעם אויף זיך געטרײַ אי׳בערצוזעצן דעם גאַנצן טעקסט״, רייד. „איר זעצט עס איבער אין איין חודש צײַט״, רייד. „די פּסוקים פֿון תּנך...האָבן מיר איבערגעזעצט אויף עבֿרי־טײַטש״, נצב.

מיט ז׳ך, בב 1ב 3, 5. „אויסגעשריבן דעם גאַנצן מגרשלוט...וויפֿל מאָל ער דאַרף זיך א׳״, ג. ח. לעווינער, דער אמתער פֿעטער, ווילנע 1897. „ער זעצט זיך איבער נאָענט לעבן איר״, הר, ליים.

־עכץ. ־עניש. ־ער (־יז, ־קע). ־ערײַ.

איבערזע'צן — טרוו. איבערזע׳ץ, ~(גע)זע׳צט. 1. איבערגעבן, איבערלייגן, אַריבערטראָגן בעל־פֿה אָדער בכתב פֿון איין שפּראַך אויף דער אַנדערער. א׳ אות־באות. א׳ פּרײַז, איבערגע־בנדיק בלויז דעם אינהאַלט. אָפּטײַטשן, פֿאַר־טײַטשן. טאָלמעטשן. „א׳ פּאָעזיע קען נאָר אַ פּאָעט״, רייד. „דען זעלביגן אלעזר כהן הגדול האָט גישריבן...תּלמי מלך מצרים, אָלס ער אים זאָל שיקן זקנים וועלכע אים איבר זאָגן אודר פֿאַר טאָלמיטשין דיא תּורה פֿון לשון הקודש אויף יונית אודר גריקיש״, אלפּסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובית הבחירה, אמשט 1724. „דש הולענדש איז אב זונדער־ליך: דרום איז עש שווער צו איבר זעצין״, יוסף מאָרשן, שיני ארטליכי גישיכטין, אמשט תע״א [ייבל XIII, 5ב]. „האָבן מיר געקענט אונזדערע תּפֿילות פֿיל שענער און בעסער א׳ אין אים [= אין ׳יאַרגאָן׳]...דער יאַרגאָן האָט אויך וואָס שיינער אין זיך״, אמת, דער שפּעטע מאָלצײַט, ווילנע 1877. „פּרווווט ער דעם זשאַר־גאָן גאָמיינעם א׳ אין געדאָנקען אין העברע־איש אין אַ ריינעם״, אל ו, ׳דער שפֿה־ברורהניק׳.

2. אויסדריקן אין ווערטער. אויסטײַטשן. „מ׳קאָן נישט א׳ אַ יידישן קרעכץ; מ׳קאָן נישט א׳ [אויך בו] יידישע תּלמיד־חכמדיקייט״, צייט, טמז, 1962 VI 29. „[דער קאָמפּאָזיטאָר] רעדט צו אונדז מיט אַ שפּראַך וואָס קען ניט איבערזעצט ווערן אין ווערטער״, י. ראָבינ־ווישט, קענאַ, 1963 VIII 9.

3. קאָפּירן, איבערשרײַבן. מלל פֿאַרטײַטשט ׳אשר העתיקו אנשי חזקיה׳ (משלי, כה, 1): „איבר זעצטע״ [תי: „איבערגעשריבן״]. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערזעצווידיק — אַדי. וואָס מע קען איבערזעצן. איבערזעצלעך. „איז שלום־עליכם פֿונדעסטוועגן אין לעצטן סך־הכּל ניט־א׳ — פֿונקט ווי ידיש אַליין״, צייט, טמז, 1958 I 13. ־יקייט.

איבערזעצער — דער, ־ס, ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס זעצט איבער. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיט איבערזעצן. געריכט־א׳. מילימעטרישער א׳. נעס־א׳. „עס איז צו באַוואונדערן דעם פֿאַרפּאַ־סער וואָס ער דערמאָנט ניט...ווער איך, [דער] א׳, דאָ אײַך מיטטיילן״, אמת, דער פֿאַרטע־פּיאָניסט, וילנע 1878. „צוליב דער אומקאָמ־פּעטענץ פֿון דעם א׳־קאָמפּילאַטאָר...״, ש. נאָבל, חומש־טײַטש. „איבערגעהיפּט אָדער איבערגע־זאָגט מיט דעם א׳ס אייגענע ווערטער״, שג, שלום אש. ־ערײַ.

איבערזעצעריש — אַדי. וואָס קער זיך אַן מיט איבערזעצן אָדער מיט איבערזעצער. פֿאַר־מאָגן אַ גוטע (שלעכטע) א׳ע טעכניק. ־קייט — „קען זײַן אַז אַפֿילו אין אַרײַגינאַל זײַנען שוין דאָ בײַ אים סימנים פֿון א׳, פֿון ניט־אור־שפּרינגלעכקייט״, שג, לעזער, דיכטער, קרי־טיקער II.

איבערזעץ־קינד — דאָס, ־ער. קינד וואָס לערנט זיך אין אַן איבערזעץ־חדר.

איבערזשאַוועטערן — ־ער איבער, ~געזשאַ־וועט. אויטו — ווערן אינגאַנצן באַדעקט מיט (אָדער דורכגענומען, איבערגעגעסן פֿון) זשאַ־ווער. די קאָסע וועט א׳, אויב מע לאָזט זי ליגן אויפֿן נאַסן פֿעלד. טרוו — מאַכן אינ־גאַנצן זשאַוועדריק. א׳ די קאָסעס, די זענף. „ער וואַרפֿט זיך...ווי אַ פֿיש אין וואַסער...בײַ די לעצטע כוחות, נאָר אײַזן וועט אויך איבערגע־זשאַוועט״, ספּ, יידישער קאָלאָניסט.

איבערזשאַלעווען — טרוו. ־לעווע איבער, ~געזשאַלעווט. זשאַלעווען, כסדר אָדער בנו־גע אַ צאָל זאַכן צי מענטשן. א׳ אַלע בני־בית [דאַטיוו] דעם ביסן פֿון מויל. א׳ יעדן גראָשן וואָס מע מוז אויסגעבן. אויך מיט ז׳ך.

איבערזשאַרען — טרוו. ־רע איבער, ~גע־זשאַרעט. סל. 1. נאָכאַמאָל, אַנדערש זשאַרען, ברענען, דורכברענען. א׳ דאָס ניט־דערבראָטענע פֿלייש. א׳ די קערלעך. 2. זשאַרען צו פֿיל, מער וויִ מע דאַרף. א׳ און פֿאַרברענען דאָס פֿלייש. אויך מיט ז׳ך.

איבערזשושען — ־זשע איבער, ~געזשו־זשעט. אוטו — נאָכאַמאָל זשושען. אַ סך מאָל אָדער צו פֿיל זשושען. א׳ ווי זילידע פֿליגן. טרוו — איבערזאָגן עפּעס זשושענדיק. א׳ די זעלביקע עטלעכע ווערטער.

איבערזשוליקן — ־ליק איבער, ~געזשוליקט. אוטו — זשוליקן ווידער, נאָכאַמאָל אָדער אַ סך מאָל, צו פֿיל. „וואָס ער האָט איבערגעזשור־ליקט, ביז ער איז אַרײַנגעפֿאַלן און מע האָט אים אײַנגעזעצט״, רייד. טרוו — איבערכיטרע־ווען עמעצן מיט אַ זשוליקערײַ, אַ פֿאַלשקייט. א׳ אין קאָרטנשפּיל אַ פּראָפֿעסיאָנעלען קאָר־טיאָזשניק. ־ערײַ.

איבערזשיפֿען — ־פֿע איבער, ~געזשיפֿעט. אוטו — אַ לענגערע צײַט זשיפֿען, אָטעמען שווער, (אַזוי ווי) מיט די לעצטע כוחות. א׳ אַ גאַנצע נאַכט. אָקוזו — אי׳בערלעבן מיט גרויסע שוועריקייטן. איבערקומען. א׳ אין דעם קרעמל אַ היפּש ביסל יאָרן. „אָט דער האַלב־געליימטער האָט איבערגעזשיפֿעט די געזונטע בריידער״, רייד.

איבערזשיריר — טרוו. ־רירן איבער, ~זשי־רירט. געבן אַ זשירע אויף אַ זשירע. „וען מע קומט מיט אַזאַ זשיראַנט, דאַרפֿט איר גע־פֿינען עמעצן וואָס זאָל א׳ אײַער וועקסל״.

איבערזשל(י)אָקען — טרוו. ־קע איבער, ~געזשל(י)אָקעט. 1. זשל(י)אָקען, זויפֿן אַ סך, צו פֿיל אָדער פֿאַרשיידנס. א׳ פֿון אַלע מיני משקאות. מיט ז׳ך — זיך א׳ און אַוועקפֿאַלן אַ האַלב־טויטער.

איבערחבֿרן זיך — [...כאָוערן] אוטו. חבֿר זיך איבער, זיך ~געחבֿרט. זיין אַ חבֿר. פֿירן אַ פֿרײַנדשאַפֿט מיט אַ סך אָדער מיט פֿאַר־שיידענע. א׳ זיך מיט אַלעמען, פֿון גרויס ביז קליין.

איבערחוזקן — [...כויזעקן] אוטו. חוזק אי־בער, ~געחוזקט. 1. טרײַבן חוזק, אָפּשפּאַנן אַ לענגערע צײַט פֿון אַ סך. א׳ פֿון פֿרעמדע און באַקאַנטע. 2. צו פֿיל חוזק מאַכן. א׳ פֿון עמעצן און אײַנקויפֿן זיך אַ שונא. מיט ז׳ך — קוזו. א׳ זיך און בלײַבן פֿרײַנד ווי געווען.

איבערחונפֿן — [...כוינעפֿן] טרוו. חונף איבער, ~געחונפֿט. 1. דזו איבערחנפֿענען (←), 2. חנפֿענען מער, בולטער ווי אַן אַנדערער. „מיט זײַן גלאַט צינגעלע קען ער א׳ אַפֿילו...״, רייד.

איבערחושים — דער, ־ס(?). 1. זייער אַ צעחושטער; צעפֿלויגענער. אייגנאַרטיקער, ׳טשר־דאַק׳. אַ פּראָפֿעסאָר אַן א׳. 2. א׳ שטאַרק פֿאַר־חלומטער. „אַן א׳, ער וויסט ניט אויף וועלכער וועלט ער איז״.

איבערחושימדיק — אַדי. 1. זייער עמאָ־ציאָנעל, זייער פֿײַנפֿיליק; היפּערסענסיטיוו. „איך ווייל ניט ניצן קיין קאָמפּליצירטע א׳ע באַציי־כענונגען״, הל, טאָג, 1957 I 4. 2. וואָס איז איבער די חושים, קען ניט אויפֿנעמען וועדן מיט די חושים. די גײַסטיקע, די א׳ע וועלט. ־יקייט.

איבערחושכן — [...כוישעכן] אָקוזו. חושך איבער, ~געחושכט. 1. אָפּפֿינצטערן, דורכ־לעבן אין צרות. א׳ דאָס לעבן בײַ פֿרעמדע טישן. 2. חושכן אויפֿהערן. א׳ און אַנ־הייבן אַ גרינג לעבן.

איבערחזרדיק — [...כאַזער...] אַדי. וואָס מע קען איבערחזרן. וואָס חזרט זיך איבער. א׳ע סיטואַציע, דערשיינונגען. **־קייט** — „א׳, צוזאַמענשיכותדיקייט אָדער די סיבה־אַפהענגונג פֿון די דערשיינונגען", בריידער גראַדין, די טריאומפֿעדיע, ווילנע 1914.

איבערחזרונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערחזרן (זיך). תּי פֿאַרטיטשט ׳את משנה התּורה הזאת׳ (דבֿרים, יז, 18): „אַן א׳ פֿון דער דאָזיקער תּורה". „קומט עס צו כסדרדיקער א׳ און פֿאַרשיידענע וואַריאַציעס", א. אַלמי, פֿאַש, 1957 IX 14.

איבערחזרן — [...כאַ׳זערן] טרוו. חזר איבער, ~געחזרט. 1. איבערלערנען, לערנען דאָס זעלביקע נאָכאַמאָל אָדער אַ סך מאָל. „ס׳איז ניט גלייך דער וואָס חזרט איבער זיין פּרק (בײַם לערנען) הונדערט מאָל צו דעם וואָס חזרט איבער הונדערט און איין מאָל", איבז. חגיגה, ט/ב. „דיין לערנין זולשטו שטעץ אום טאָרנין, איבר חזרן", עיון, ו/א. א׳ די נעכטיקע לעקציע. א׳ דעם גאַנצן קורס פֿאַר אַן עקזאַמען. 2. רעזומירן, מאַכן אַ קורצן סך־הכל פֿון דעם וואָס מע האָט געלערנט, געזאָגט אש. „צום סוף וויל איך א׳ אַלדאָס געזאָגטע נאָר קורץ, אין דרײַ פֿונקטן", רייד. „אלול און אָדר הייסן צוויי כלה־חדשים...אין וועלכע דאָס לערנען פֿון די פֿינף פֿאַרגאַנגענע חדשים האָט זיך געענדיקט און מע האָט אָנגעהויבן...איבערצוחזרן", שמואל רעסטער, רבֿה..., וואַרשע 1876. 3 טאָן עפּעס נאָכאַמאָל. א׳ דעם זעלביקן גרײַז. א׳ די זעלביקע טובֿה. *א׳ (די סדרה) לך־לך = א) ווידער וואַנדערן; ב) ווידער פֿאַרטריבן ווערן, צוויינגען צו וואַנדערן. „אַזוי ציט זיך עס אין צרות און יסורים, ביז טיטוס הרשע חזרט מיט זיי גוט איבער לך־לך", ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. 4. טאָן כסדר דאָס זעלביקע. א׳ די זעלביקע צערעמאָניע. „דורך פֿילפֿאַכע זינד קען ווערן אַ פֿגם...און אַפֿילו דורך א׳ איין חטא גאָר אַ סך מאָל", תּניא, 194. „דער באַהעלפֿער...פֿלעגט מיט אונדז חזרן ...און פֿלעגט דערבײַ א׳ אויך די קלעפּ, די שמיץ, די קניפּ", אמת, דער פֿאַרטעפּיאָניסט, ווילנע 1878. „חזר איבער — איז טריפֿה", פֿוק [וווּ מיט חזיר, חל אויך אויף בב 5־7] = ס׳טויג ניט אַז מע חזרט איבער.

5. זאָגן (שרײַבן) נאָכאַמאָל אָדער עטלעכע מאָל דאָס זעלביקע. „וויפֿל מאָל דאַרפֿסטו א׳? כ׳האָב שוין געהערט", רייד. „צום סוף פֿון בריוו חזר איך איבער...", פּפּ. „דאָס האָט מיר געאָרט. איך האָב איר נאָכאַמאָל איבער־עחזרט מײַנע פֿרײַערדיקע ווערטער", ממוס, קליאַטשע. „דאָס דײַטשל האָט אים ניט אָפּ־געלאָזט און אים איבערגעחזרט די ווערטער דרײַ מאָל", פּרץ, ׳זײַן גוטע יאָר׳. [וועג מע דאָונט ביחידות טאָר מען ניט א׳ די שמונה־עשׂרה.] 6. זאָגן דאָס זעלביקע אַ סך מאָל, כסדר איבערזאָגן, איבערדערציילן. „די אַלטע נאַרישע מעשׂיות, וועלכע די ניאַנקעס און אַלטע באָבעס חזרן זיי איבער הונדערט מאָל אַ טאָג", ממוס, מסעות. „באַהיט זאָל מען ווערן פֿון הערן כסדר א׳ דאָס אייגענע", רייד.

7. איבערזאָגן אַ ביסל אַנדערש, אין אַן אַנדער פֿאַרעם, אויף אַן אַנדער לשון (אָבער דער תּוך בלײַבט דער זעלביקער). א׳ און איבערקײַען דעם אָנגענומענעם אמת. „דער־נאָך האָט משה רבינו ע״ה אין משנה־תּורה איבערגעחזרט גאָר די תּורה און מצוות", חח, יד. „דער מלך פֿאַרשטייט ניט אַזוי גוט אויף ייִדיש, מוזט איר ווידעראָמאָל א׳ און מתּוודה זײַן אויף וואַלעכיש", נסיס ונפֿלאות, ארט? יאָר? „איך ליג אויפֿן בעט און האָב הנאה פֿון מײַן דרשה...איך חזר זי אַלעמאָל איבער. דאָ שטעל איך אַרײַן אַ צאַצקע, דאָרט מאַך איך אַ נײַעם קנייטש", ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳.

8. איבערדערציילן; אויסדערציילן, מגלה סוד זײַן. „חזר פֿאַר קיינעם ניט איבער וואָס דו האָסט דאָ געהערט!", רייד. „גיי נאָר גיי, איך וועל שוין פֿאַר קיינעם נישט א״, עט, סערקעלע. „האָט דער יצר־הרע ערשט באַקומען נאָך מער כּוח און האָט געמומען א׳ דעם גאַנצן שמועס", ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳.

9. אַרויסהייבן, באַטאָנען, מטעים זײַן. איך חזר איבער אַז... „אַ קלוגער באַדאַרף מיט אַלצ־דינג אין דער וועלט זיך באָנוצן. פֿאַרשטייסטו? וויל איך עס דיר א״, ממוס, קליינמענטשעלע. „האָט זי...איבערגעחזרט: מע קען זיך דאָ אר־סטראָיען", בערג, אין אַ פֿאַרגעבטער שטאָט.

10. רעפּעטירן, אײַנ(גע)ניטן זיך. א׳ די אוועדערטורע. א׳ שוועדע גימנאַסטיק. „סענדערל פֿלעגט אָפֿט פֿאַר זיך אַליין א׳ דעם מושטיר", ממוס, מסעות.

מיט זיך — פֿון זיך, ממילא. לעבן־סיטואַציע וואָס חזרן זיך איבער. „עס איז אין תּוך אַרײַן אַ לאַנגע אַלטע מעשׂה וואָס חזרט זיך תּמיד איבער אויפֿאַסנײַ אונטער פֿאַרשיי־דענע פֿאַרמען", ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. **־נ׳ש.** **~חזרנ׳.** **־ער.**

איבערחזרעוודיק — אַדי. וואָס מע קען איבערחזרן. א׳ע טואונגען. קלוגע א׳ע רייד.

איבערחיבורן — [...כי׳בערן] טרוו. חיבור איבער, ~געחיבורט. דורכפֿירן נאָכאַמאָל דעם אַריטמעטישן אַקט חיבור. ווידער צונויפֿרעכ־נען (בײַטעם פֿון ביטול, אָנווײַז אַז ס׳איז דאָ אַ טעות). „גרויסער בעל־חשבון מײַנער, חיבור אַקאָרשט איבער", רייד.

איבערחידושן — [...כי׳דעשן] טרוו. חידוש איבער, ~געחידושט. 1. (וויידער) פֿאַרוואָונ־דערן, פֿאַרחידושן עמעצן. א׳ דעם עולם מיט אַלץ נײַע המצאות. א׳ מיט גרויסע אויפֿטוען. 2. (שפֿאַסיק) איבערשטײגן עמעצן מיט אַ חידוש, מיט חידושים. א׳ דעם גרויסן בעל־מחדש. מיט זיך — 1. שטאַרק זיך חידושן, זיך וואונדערן. א׳ זיך פֿון אַ קינדס אַ חכמה. 2. אויפֿהערן זיך חידושן. מע חידושט זיך ניט מער, מע האָט זיך שוין איבערגעחידושט.

איבערחילופֿן — [...כי׳לעפֿן] טרוו. חילוף איבער, ~געחילופֿט. 1. איבערבײַטן (סחורה, עפּעס וואָס מע האָט געקויפֿט). א׳ אין קראָם די מתּנה אויף עפּעס ניצלעכס. 2. בײַטן נאָכ־אַמאָל, עטלעכע מאָל. א׳ וואַלוטע אַהין און אַהער און בלײַבן מיט אַ נישקשהדיק פֿאַר־דינסטל. מיט זיך — זיך אָפּנאַרן בײַם אי־בערחילופֿן. „ער האָט געבּיטן, שפּעקולירט, געדרייט און זיך איבערגעחילופֿט", רייד.

איבערחיסורן — [...כי׳סערן] טרוו. חיסור איבער, ~געחיסורט. דורכפֿירן נאָכאַמאָל דעם אַריטמעטישן אַקט חיסור. נאָכאַמאָל אַראָפּנעמען, אַראָפּרעכענען. פֿרגל איבערחיבורן.

איבערחכם — [...כאָכעם] דער, ־ים [...כאָכ־מים]. דזוו אייבערחכם. איר. צו גרויסער חכם. אַ חכם פֿון מה־נשתּנה, אַן א׳. **־דיק** — אַדי.

איבערחכמהדיק — [...כאָכמע...] אַדי. צו קלוג, צו איבערגעשפּיצט. איר. ריידן א׳, אַזוש נאָרישׂ.

איבערחכמה(נע)ן — טרוו. חכמה איבער, ~געחכמהט. איבערקלוגן, טאָן קליגער, גע־שיקטער אע. אָפּט איר. א׳ עמעצן. מיט זיך — 1. פֿרוווון איבערצוקלוגן און דערבײַ זיך בא־נאָרישן, זיך אָפּנאַרן. 2. חכמהן זיך און אויפֿהערן. א׳ זיך און אַנטשוויגן ווערן. 3. קזוז. זיך וויצלען. שמועסן און זיך חכמהן דערבײַ.

~חכמען — [...כאָכעמען] בלויז איר. „פּס, האָסט מיך איבערגעחכמט", רייד.

איבערחלומען — [...כאָלעמען] אקוזוו. חלום איבער, ~געחלומט. 1. האָבן אַ סך חלומות. „ער שלאָפֿט אײַן און חלומט איבער אַ וועלט", פּרץ, ׳קלאַץ־געשיכטן׳. 2. האָבן דעם זעלביקן חלום נאָכאַמאָל. „הײַנט האָב איך איבערגע־חלומט דעם זעלביקן משוגענעם חלום", רייד. געווײַנלעך מיט זיך — „הײַנט האָט זיך מיר איבערגעחלומט דער זעלבער חלום".

איבערחלפֿנען — [...כאַ׳לפֿענען] טרוו. חלפֿן איבער, ~געחלפֿנט. דזוו איבערחילופֿן, אָבער נאָר וועגן געלט אָדער וועראזאַכן (ניט סתּם אַן אַרטיקל וואָס מע קויפֿט). א׳ דאָלאַרן אויף דער לאַנד־וואַלוטע.

איבערחלשן — [...כאַלעשן] אוטוו. חלש אי־בער, ~געחלשט. 1. חלשן עטלעכע מאָל. „וועג זי האָט דערהערט וועגן אומגליק, האָט זי געחלשט. האָט מען זי אָפּגעמיינטערט, האָט זי איבערגעחלשט. איז מען געלאָפֿן נאָך אַ דאָקטער", רייד. 2. זייער שטאַרק באַגערן עפּעס, בענקען נאָך עפּעס. א׳ נאָך אַ קינד. א׳ נאָך טאַטע־מאַמע וואָס מע האָט שוין יאָרן ניט געזען. 3. אַרויסקומען פֿון צושטאַנד פֿון חלשות. א׳ און ביסלעכווײַז קומען צו זיך. *לאָזן א׳ דאָס ה אַ ר ץ = ניט עסן ווען מע דאַרף און פֿילן אַ שוואַכקייט. „דו טאָרסט ניט א׳ דאָס האַרץ, דער דאָקטער האָט דיר געהייסן נעמען עפּעס אין מויל אַרײַן יעדע דרײַ שעה", רייד. „האָסט ניט געגעסן בײַז איצט? וואַרטן אויף מיר פֿאַרלאַנג איך גאָר־ניט, דו זאָלסט דערווײַל דײַן האַרץ א״, ש. ב[יקסאָן], דער טאָנץ קלאָס, ווילנע 1898. *דאָס האַרץ האָט איבערגעחלשט = געוואָלט שטאַרק עסן, אָבער דער הונגער איז שוין אַ ביסל פֿאַרבײַ. אויך מיט זיך.

איבערחנדלען — [...כיינדלען] אקוזוו. חנדל איבער, ~געחנדלט. אַרויסווײַזן מער חן, ליב־לעכקייט ווי אַן אַנדערע(ר). „מיט אירע קע־

קעטישע אויגן האָט זי אַלעמען איבערגעחנדלט", רייד. אויך מיט ז׳ירך — זיך שטאַרק חנדלען, איבער דער מאַס.

איבערחנפֿע(נע)ן — [...כאַ׳נפֿע(נע)ן] טרוו. חנפֿע, חנפֿן איבער, ~געחנפֿעט, ~געחנפֿנט. 1. חנפֿען אַ סך, אַ לענגערע צײַט, אַ צאָל. א׳ אַלע מאַכטהאָבערס. 2. דורך חנפֿה אַריבערקומען אויף אַ צד. א׳ צו זיך די דאָמען אין דער געזעלשאַפֿט. א׳ דעם פֿאַראײַן, מע זאָל שטימען פֿאַרן קאַנדידאַט. ־ענ׳ש.

איבערחקירחן — [...כקירען] חקירה איבער, ~געחקירהט. אוטו — צו פֿיל חקירהן. טרוו — 1. נאָכאַמאָל גוט באַקלערן, נאָכפֿאָרשן, אַנאַליזירן. 2. בײַקומען עמעצן דורך חקירה. ער קען א׳ אַ מיניסטער. מיט ז׳ירך.

איבערחריפֿן — [...כאַ׳רעפֿן] חריף איבער, ~געחריפֿט. איבערשטײגן אין חריפֿות, שאַרפֿן אַנאַליז. א׳ די חבֿרים בײַ אַלע שוערע פראָבלעמען, ענינים, סוגיות אש.

איבערחשבונען — [...כעזשבענען] טרוו. חשבון איבער, ~געחשבונט. 1. איבעררעכענען, מאַכן אַ חשבון אויפֿדאָסנים. א׳ און זען צי עס האָט זיך ניט אַרײַנגעכאַפּט אַ טעות. 2. חשבונען אַ סך, אַ לענגערע צײַט. „היי, היי, ווי נעם איך דאָס געלט וואָס איך וואָלט געקענט א׳ מיט רינגעלעך, שטריכעלעך", יאָ, שטערנטיכל. 3. פֿאַרלאַנגען צו פֿיל. א׳ אויף עטלעכע אַרטיקלען. א׳ דעם גאַסט פֿאַרן ווײַן וואָס ער האָט ניט געטרונקען. מיט ז׳ירך — 1. קזוי. 2. מאַכן אַ טעות אין חשבון און זיך אַליין אָפּנאַרן.

איבערחתמע(נע)ן — [...כאָסמען] טרוו. חתמע איבער, ~געחתמעט. 1. אונטערשרײַבן, מאַכן די אונטערשריפֿט אויפֿסנים. 2. חתמען אַ צאָל אַדער ענדגילטיק, א׳ אַלע פאַפּירן. 3. אי׳ בערשטעמפּלען.

איבער טאָ׳ג — אַדוי. אַרכ. במשך פֿון טאָג, אין די שעהן פֿון טאָג. „אבר דער קליינר דער איז אין חדר לערנן, זו עשט ער איבר טאג ניט, דאַרום האב איך אים צוזייא שטיק געבן", מהמ, קסח/ב.

איבערטאָגן — אוטו. טאָג איבער, ~געטאָגט. איבערזײַן אַ טאָג; בלײַבן אויף אַן אָרט ניט לענגער ווי איין טאָג. א׳ אין אַהעלטעניש און קעגן אָנגוב זיך לאָזן וויסטער אין וועג אַרײַן.

איבערטאַדלען — טרוו. ־דל איבער, ~געטאַדלט. טאַדלען אַ סך, אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ אַלע אונדזערע אויפֿטוען. א׳ די באַקאַנטע, אײַנעם נאָכן צווײַטן. ־ענ׳ש.

איבערטאָטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~געטאָטשעט. סל. 1. איבערשלײַפֿן, איבערטאָקן. א׳ די פּיסלעך פֿאַרן דעמבענעם טיש. 2. אי׳ בערגריזשען. א׳ אַ צוויגל. א׳ אַ לעדערנעם אײַנבונד. ־ענ׳ש.

איבערטאָלאַנטירט — אַדי. פֿפֿ: ~טא׳לענטירט. וואָס איז זייער טאָלאַנטירט. אַן א׳ער מאָלער, נאָר עפּעס גאָר אַן מזל. ־קי׳יט.

איבערטאָלאַפֿ(ק)ען — אוטו & טרוו. ־פֿ(ק)ע איבער, ~(נע)טאָלאַפֿ(ק)עט. אוקר. איבערטרע־

טן מיט שמוציקע פּיס אַדער שיך איבער עפּעס. א׳ (איבער) די געזעלשענע דילן.

איבערטאָלירן — טרוו. ־לירט איבער, ~(נע)־טאָלירט. נאָכאַמאָל איבערמישן אַ סאָליע קאָר־טן. א׳ די קאָרטן, אַלץ זאָל זײַן ערלעך. ־ונג.

איבערטאָלמאַטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~(נע)טאָלמאַטשעט. וורר. פֿפֿ: ~טא׳לומאַ־טשען. איבערטײַטשן. איבערזעצן. (בײַטעם: ניט־גערעכט).

איבערטאָלעבנדיק זיך — אוטו. ־דע זיך איבער, זיך ~(נע)טאָלעבענדעט. וורר. וויידער, פֿונדאָסנים זיך אַרומשלעפּן, זיך אַרומדריען אַן אַ ציל אַדער אַן אַ רעזולטאַט. א׳ זיך איבערן מאַרקפּלאַץ און קיין זאַך ניט (פֿאַר)־קויפֿן.

איבערטאָלעפּטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~(נע)טאָלעפּטשעט. אויך: ~טאָלאָפּעמשען, ~טאָלאָפּעטשען. איבערזאָגן עפּעס אומ־קלאָר, פֿאַרדרייט. א׳ דאָס זעלביקע, מע זאָל נאָר אַלץ ניט פֿאַרשטיין וואָס ער וויל.

איבערטאָלעראַנט — אַדי. וואָס איז טאָ־לעראַנט איבער דער מאָס. א׳ צו די וואָס האָבן ניט נאָר אַנדערע, נאָר ממש שעדלעכע אײַנ־שטעלונגען.

איבערטאָלקעווען — טרוו. ־קעוועט איבער, ~געטאָלקעוועט. אויך: ~טאָלקאָ׳ווען. סל. 1. געבן צו פֿאַרשטיין אויף אַ מער קלאָרן אופֿן, מסביר זײַן נאָכאַמאָל. א׳ (עמעצן) אַ שווערן ענין. 2. באַטראַכטן פֿונדאָסנים. א׳ דעם סכסוך.

איבערטאָן — דער, ~טענער (~טאָנען). 1. צו הויכער טאָן. נעמען אַן א׳. אָפּכאַפּן די א׳טענער. אַ פֿאַלשער א׳. 2. שלעכטער טאָן. שרײַאיקער טאָן. בײַטאָן. „די...מחלוקת האָט געפֿירט צו אַ ברודערקאַמף מיט...מיאוסע א׳טע־נער", יג, טמז, 1965 VIII 27. 3. צוגאַב־קלאַנג. עכא. אַסאָציאַציע וואָס בינדט זיך מיט אַ ספּעציעלן טאָן. „ס׳איז באַלאַדן מיט עמאָציא־נעלע א׳ען", ס. ליפּצין, יוסף II, 1.

איבערטאָן — [דרומדיקע דד — לאָנגע י אין שטאָם] טרוו. טו איבער, טוען איבער, ~געטאָן. 1. טאָן נאָכאַמאָל, בעסער, אַנדערש. „דו זאָלסט עס א׳, ס׳איז ניט גוט אַרויסגעקומען בײַם ערשטן מאָל טאָן". 2. טאָן פֿאַרשיידענע אַרבעטן. א׳ כּלערליי מלאָכות און בלײַבן אַ קבצן. א׳ אַלערליי מסחרים און לסוף זיך אַרויפֿאַרבעטן. „דאָס פֿערד וואָס טוט זײַן האָר אַוויי פֿיל איבער", ממוס, שירה. „איך האָב שוין איבערגעטאָן פֿל עבֿודת־פֿרך", שע, מע־שיות און פֿאַנטאַזיעס.

3. טאָן צו פֿיל, איבער דער מאָס, איבער די כּוחות. „בעסער א׳ איידער ניט דערטאָן", שו. „אין וואָס זשע איז באַשטאַנען זײַן חטא? וויזיט אויס, אַז אין דעם וועלן צו פֿיל טאָן, אין דעם א׳ מער ווי מע דאַרף", דר׳ ה. זעד־מאָן, טמז, 1961 IV 14.

4. טאָן פֿאַרשיידנס צו דערגרייכן אַ באַ־שטימטן ציל. אָנגעמען כּלערליי מיטלען, אונ־טערנעמען פֿאַרשיידענע אַרבעטן. „כאָטשע זי האָט געזען אַז וואָס זי האָט איבערגעטאָן — העלפֿט נישט", יפּ. „די אַלע מיטל וואָס ער האָט איבערגעטאָן צו האָבן כאָטש איין קינד, אַ קדיש, האָבן נישט געהאָלפֿן", ממוס, ווינטשפּ. „מע האָט איבערגעטאָן אַלע סגולות און רפֿו־אות און ערשט אויפֿן אַכטן יאָר...[איז] שרה שוואַנגער געוואָרן", א. סאָפּיר, דער קליינער קאָטערזניק, וילנע תרמ״ג. „און וואָס האָבן יידן ניט איבערגעטאָן...ס׳זאָל זיך די ויסטיקע מלחמה ענדיקן", א. קאָהאַן, מענטשן פֿון אַל־קער, מאָסקוע 1927.

5. טאָן פֿאַרשיידנס בשתּיקה; טאָן וואָס איז ניט גאַנץ כשר. „וואָס די בחורים טוען איבער אין קלויז אונטער דער הרובע און אויפֿן בודעם...", יי׳ל, פּוילישע יונגל, אַדעם 1895.

6. איבערבײַטן עמעצן זײַן הלבשה. א׳ די קינדער צום סדר. דאָס א׳ — קליידונג, דאָס וואָס מע טוט איבער. „מע דאַרף זי נאָר א׳, וועט זי שיינען ווי אַ מלכּה", פּרץ, פֿאָלקסט׳ געשיכטן. אויך פֿיג. „בײַם לייענען טאָר זיך נישט פֿילן, אַז תחילת אָנגעשריבן אויף איין שפּראַך איז דאָס ווערק דערנאָך איבערגעטאָן געוואָרן אין לבוש פֿון אַן אַנדערער", נפֿ, יוֹפֿא, 1938, 7׳6. 7. בײַטן אייגענע וועש אַדער קליידונג. א׳ דאָס אייבערהעמד יעדן צווייטן טאָג. א׳ וועש כאָטש איין מאָל אַ וואָך. *א׳ קלאָרע וועש = אויך: אָנהייבן אַלץ פֿונדאָס־נײַ; זיך נעמען צו אַ נײַ געשעפֿט. „וואָס גע־וען איז געווען. זאָל ער א׳ קלאָרע וועש, אויפֿגעבן דאָס שלעכטע געשעפֿט און בעסער זוכן אַ גוטע שטעל", רייד. 8. אַרײַבערלייגן, איבערוואַרפֿן. א׳ דעם זאַק איבער דער פּלייצע.

איבערטאָנדעטעוועטוען — טרוו. ־טעוועט אי־בער, ~(נע)טאָנדעטעוועט. 1. טאָנדעטעוועוען נאָכאַמאָל. „זײַן איבערמאַכן איז ניט מער ווי א׳". א׳ אַ טאָנדעטנע פּיעסע. 2. אַרבעטן טאָג־דעט, ניט־גערעכט, אַ לענגערע צײַט.

איבערטאָן זיך — ← דפֿוי. 1. רעפֿל. אי־בערבײַטן די מלבושים, זיך אָנטאָן אין אַנ־דערע קליידער. „נאָר הערשעלע אַליין האָט פֿאַרשפּאָרט זיך איבערצוטאָן, מער ווי דאָס קאַפּאָטקעלע אויפֿן לײַב האָט ער ניט געהאַט", ממוס, ווינטשפּ. „איך וועל זיך נאָר ווי עס איז א׳, עס איז הײַנט שבת", ספּ, סודות. „האָט זי זיך געהייסן דערלאַנגען קלאָרע וועש און געבעטן די וויבער אַז זיי זאָלן איר העלפֿן זיך א׳", וויט ו, אײַנער אַ מענטש׳. „מענטשן מיט עפּאָלעטן...האָט מען שוין איצט ניט גע־זען, אַלע האָבן זיך איבערגעטאָן, באַהאַלטן זיך", סעג, צעבראָכענע זײַלן, וואַרשע 1920. 2. אומפּ. איצ, אימפּ נב. געשען, פֿאַרקומען אַ סך, פֿאַרשיידנס. זיך פֿאַרלויפֿן במשך פֿון אַ לענגערער צײַט אָדער אין אַ קורצער, אָבער שטורמישער צײַט. *וואָס (עס) האָט זיך איבער־געטאָן! = א) וואָסערע טומלענישן, סקאַנדאַלן עס זײַנען געווען; ב) וויפֿל געשעענישן עס זײַנען געווען אין אַ קורצער צײַט. „ער האָט זיך דערמאַנט וואָס מיט אים האָט זיך איבער־געטאָן", נחב, ׳מעשׂה מבּערגיר והעני׳. „האָט אַכטונג געגעבן אויף אַלע אינטערעסעס וואָס טוען זיך איבער אונטער דער זון", מס, קהלת,

א, 14. „ווער עס וויסט וואָס עס האָט זיך איבערגעטאַן זײַט עטלעכע און צוואַנציק יאָר צוריק די וואָס רופֿן זיך אַן ברודער", אַרט, קע, 1863, № 32. „וויפֿל נײַס האָט זיך אי־בערגעטאַן, וויפֿל וואָסערן זענען איבערגעלאָפֿן", שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. ~טאַנעניש.

איבערטאַנצן — טרוו. טאַנץ איבער, ~גע־טאַנצט. 1. טאַנצן נאָכאַמאָל. א׳ דעם וואָלס. 2. טאַנצן פֿאַרשיידענע טענץ. א׳ אַלע נײַע טענץ. 3. איבערשפּרינגען. מיט זיך — 1. אויפֿהערן טאַנצן, מער ניט וועלן (קענען) טאַנצן. 2. טאַנצן איבער דער מאַס. א׳ זיך און אַוועקפֿאַלן אַ פֿאַרמאַטערטער. 3. איבער־קומען, פּטור ווערן פֿון עפּעס. „דו האָסט זיך שוין דעם זשערעב איבערגעטאַנצט און ביסט זיך שוין בײַ זיך אַליין אַ מענטש", יפֿפֿאָל, 1887, № 18. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערטאַם(ע)ן — ← איבערטאַשן. ← איבערטאַלירן.

איבערטאַסקע(וו)ן — טרוו. ־קע(וו) אי־בער, ~געטאַסקע(וו)ט. טל. איבערשלעפּן, אַריבערטראָגן מיט מי. א׳ דעם שוערן אַלמער. א׳ ווער וויסט וויפֿל משׂא. אויך מיט זיך. „די לבֿנה שמייכלט מיר אַנטקעגן...אַך! איך זאָל זיך קענען א׳ העט־העט אין דער הייך", פּינסקער שטאָט־לוח, תרס״ד.

איבערטאָפּטשען — טרוו & אוטו. ־טשע איבער, ~געטאָפּטשעט. 1. איבערבראָדז(י)ען, איבערטרעטן אַזוי אַז די פֿיס זינקען צום טייל אין דעם אויף וואָס מע טרעט. א׳ די (אין דער) בלאָטע פֿון שטעטל. 2. ווידער אָדער אַ לענגערע צײַט טרעטן מיט די פֿיס בײַ אַ פּראָצעס פֿון אַרבעט. א׳ ליים בײַם מאַכן ציגל. אויך מיט זיך — פֿיג. זיך א׳ אין דעם זעלביקן וויכוח. ־ענישׂ.

איבערטאָפּיען — טרוו. ־פּיע איבער, ~גע־טאָפּיעט. טל. 1. דערטרינקען אַ סך, אַ צאָל. א׳ קעצעלעך, הינטעלעך. 2. איבערשמעלצן. א׳ פּוטער, שמאַלץ.

איבערטאָפֿן — טרוו. טאָפֿ איבער, ~געטאָפֿט. 1. נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל מאָל לײַכט באַרירן מיט די פֿינגער. א׳ דעם קינדס קעפּעלע. א׳ שטאָף. א׳ דעם דופֿק = אויך: זיך נאָכפֿרעגן, אויספֿרעגן, פֿרוון דערגיין. 2. גרינטלעך באַ־טאַפּן פֿון אַלע זײַטן, אַ צאָל. א׳ אַלע הינער אויפֿן מאַרק. א׳ סחורה פֿאַרן קויפֿן. א׳ די קליידער, די קעשענעס פֿון דעם אַרעסטירטן. „דער פּריסטאָו...האָט איבערגעטאָפּט אירע בג־דים", י. בודזאַהן, אַ געטרײַע וועבּיל חלעבֿין, ווילנע 1892. 3. אויך וואוּל, מיט סעקסועלן ב. א׳ די מויד. א׳ אַלע מיידלעך.

4 געווי איבערקוקן, איבערנישטערן, אי־בערזוכן. א׳ אַ באַרג דאָקומענטן. „ער האָט [די פֿאוועסטקע] איבערגעטאָפּט אויף אַלע זײַטן, אַזוי ווי ער וואָלט רעכענען דאָס איז קיין ריכטיקע", י. בודזאַהן, דצוו. „...כאָפּט זיך ניט..., ביז ער האָט ניט איבערגעטאָפּט און איבערגעטריסלט אַלע באַהאַלטענע ווינקעלעך", ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳, ״א׳ (אין) יענעמס וואָגן = פֿרוון דערגיין וואָס עס טוט זיך באמת בײַ יענעם.

5. פֿיג. אַנאַליזירן, באַטראַכטן. „גייט טאָפּט איבער אינגאַנצן די הײַנטיקע ליטעראַטור..., וועט איר מערניט געפֿינען נאָר לשון, אַ מוסר זאָגן, עצות, פֿלפּול, בויך־סבֿרות", ממוס, שלמה. אויך מיט זיך. ־עכין. ־ענישׂ. ־ערײַ.

איבערטאָפּעטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)טאָפּעטירט. איבערבײַטן טאָפּעטן, וואָגט־פּאָפּיר. א׳ דעם סאַלאָן. ־ונג.

איבערטאָפּציר(ע)ן — טרוו. ־ציר איבער, ~(גע)טאָפּעצירט. 1. פֿאַרריכטן און באַדעקן וויײַך מעבל מיט נײַעם שטאָף. א׳ די סאָפֿע. 2. דזוו איבערטאָפּעטירן. ־ונג.

איבערטאָקן — טרוו. טאָק איבער, ~געטאָקט. 1. טאָקן, דרעקסלען נאָכאַמאָל, אַנדערש, בע־סער. א׳ דעם קאָרניז. 2. טאָקן אַ סך.

איבערטאָקסירן — טרוו. ־סיר איבער, ~(גע)־טאָקסירט. 1. באַשטײַערן מיט אַ טאָקסע, אָפּצאָל, נאָכאַמאָל (לויט אַן אַנדער אויסרעכע־נונג אָדער פֿרינציפּ). א׳ דעם שטאָטשן שטײַער. א׳ די שטײַער־צאָלערס. 2. שאַצן נאָכאַמאָל, פֿונדאָנײַ (די גרייס פֿון איינעמס פֿאַרמעגן, דעם ווערט פֿון אַן אינקוויף אדגל). א׳ וויפֿל מע האָט אויסגעגעבן. א׳ עמעצנס פֿאַרמעגן. 3. שטעלן, באַשטימען אַ צו הויכע טאָקסע, אָפּצאָל, שטײַער. א׳ דעם יורד. ־ונג.

איבערטאָראַבאַניע — טרוו. ־ניע איבער, ~(גע)טאָראַבאַניעט. 1. אויסקלאָפּן אויף אַ פּויק נאָכאַמאָל. א׳ כדי אַרויסרופֿן דעם עולם [עובֿדה פֿון אַמאָליקן שטעטלשן אויסרופֿער, אַנאָנסירער]. 2. (מיט בײַטעם פֿון ביטול) איבערדערציילן, צעפּויקן אַ נײַס, רכילות נאָכ־אַמאָל. א׳ די פּיקאַנטע מעשׂה. פֿרגל איבערבאַ־רַאַבאַנעווען.

איבערטאָראַראַמע(וו)ן — אוטו. ־מע־(וו)ע) אַרבער, ~געטאָראַראַמע(וו)ט. פֿפֿ: ~טאָ־ראַראַמע(וו)ן. טומלען, רעשן אַ לענגערע צײַט. „וואָס די קינדער טאָראַראַמעווען איבער אין פֿאַרלויף פֿון אַ טאָג", רייד. „זיך אויסגע־זעצט...אויף דער בינע און וידער אָנגעהויבן איבערצויאָגן, איבערצוטאָראַראַמעווען אײַנער דעם אַנדערן", מ. שטיקער, טמז, 1963 29 IX. אָפּט מיט זיך.

איבערטאָרגעווען — טרוו. ־געווע איבער, ~(גע)טאָרגעוועט. טל. 1. אויסדינגען, קויפֿן דורך אָנגעבן העכערן מקח. א׳ עמעצן בײַם קויפֿן אויף אַ ליציטאַציע. 2. קויפֿן כדי גלײַך צו פֿאַרקויפֿן. א׳ אויפֿן מאַרק (מ׳ט) וואָס עס קומט צו דער האַנט. א׳ אַ זעקל תּבֿואה.

איבערטאָרלײַן — טרוו. ־ליע איבער, ~גע־טאָרלייעט. פּד. איבערקיקלען, איבערוואַלגערן אין שמוץ. א׳ אַ מלבוש אין בלאָטע. א׳ יענעמס נאָמען אין שמוץ. מיט זיך.

איבערטאָרמאָשן — טרוו. ־שע איבער, ~געטאָרמאָשעט. טל. 1. איבערשאָקלען, אי־בערטרייסלען. א׳ עמעצן די ביינער. 2. וועקן דורך אַ שטויס טאָן עטלעכע מאָל. א׳ דעם פּעפֿער ביז ער זאָל זיך אויפֿכאָפּן. מיט זיך — א׳ זיך אין דער בוים.

איבערטאָרן — טרוו. טאָר איבער, ~געטאָרט. לד. איבערשמירן מיט טאָר, סמאָלע. א׳ די רעדער. א׳ אַ שיפֿל.

איבערטאָרע(וו)ן — טרוו. ־רע(וו) איבער, ~געטאָרע(וו)ט. 1. אײַנשטעלן דעם באַלאַנס פֿון אַ וואָג נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. א׳ אויף דעם פֿאַרלאַנג פֿונעם קונה. 2. פֿונדאָסנײַ מאַכן גלײַך דעם פֿאַרנט און הינטן פֿון קלייד. די שנײַדערקע דאַרף א׳ דאָס קליידל. ־רענישׂ.

איבערטאָרן — טרוו. ־דע איבער, ~געטאָ־רעט. פּפֿ: ~טאָרקן. טל. 1. אונטערטרײַבן, צואײַלן נאָכאַמאָל. א׳ מע זאָל גיין גיכער. 2. וועקן נאָכאַמאָל דורך שטויסן, טאָרקן אין די זײַטן. א׳ אַז ער זאָל אַזש אויפֿשפּרינגען. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערטאָרראַמע(וו)ן — ← איבערטאָ־ראַראַמע(וו)ן. „וואָס דאָ האָט זיך איבערגע־טאָרראַמעט אין דעם יאָר איבער דעם גע־שעפֿט", קמ, 1864, № 42.

איבערטאָרקן — ← איבערטאָרן.

איבערטאָשן — טרוו. טאָש איבער, ~גע־טאָשט. 1. איבערמישן קאָרטן (איידער מע טיילט פֿונאַנדער צווישן די שפּילערס). א׳ דעם דעק קאָרטן. 2. בכלל איבערמישן, דורכמישן. איבערגרופֿירן; איבערשטעלן. א׳ די מיניסטע־ריומס צווישן די זעלביקע מיניסטאָרן. „ער האָט גענומען גוט א׳ אין זײַן געדאַנק אַלץ וואָס עס איז פֿאַרגעקומען", טמז, 1965 21 IV. „די פֿירער...וואָלטן איצט געדאַרפֿט א׳ זייער גאַנ־צע שטעלונגן...דערעיקר צו יידישער דערציאונג", הרב א. שורין, פֿאָר, 1966 1 4.

איבערטאָשן זיך — אוטו. ← דפֿו. אויך: 1. זיך דורכמישן. „אין משך פֿון די יאָר־הונדערטער האָט זיך די יידישע באָפֿעלקערונג אַזוי פֿיל מאָל איבערגעטאָשט דורך גירושים און אַרײַנוואַנדערונגען", מוז, יושפ XIII, 2־3. 2. זיך איבערבײַטן גרינטלעך, זיך איבעראַ־דערשן. „ער איז געווען זיכער אַז זײַן לעבן האָט זיך איבערגעטאָשט. עס הייבט זיך וידער אָן פֿון אָנהייב", אָפּא, ׳שמחהם לעבן׳. ־ונג — „איז דערווײַל פֿון אָט דער קאָרטן־א׳ גע־וואָרן אַ נײַע וועלט־סענסאַציע", פֿאָס, 1939 18 III. ־עכין. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערטאַשעווען — טרוו. ־שעוע איבער, ~געטאַשעוועט. 1. דזוו איבערטאַשן. 2. אי־בערקערן, מאַכן אַ צעמישענישׂ. „וינטן פֿונעם וואַלד האָבן איבערגעטאַשעוועט שטיבלעך מיט געסלעך, און קעלערס מיט בוידעמס", פּפֿ, דור־אײַנ דור־אויס. 3. איבערבײַטן איין זאַך אויף אַ צוויישטע. „א׳ סחורה אויף דער טא־שעוואַניע (מאַרק פֿון אַלטוואַרג, פֿון בילינקע סחורות)" לאַקל, קעלצער ג׳.

איבערטו — דער, ־ען. 1. אָקט פֿון איבער־טאָן. 2. אומזאַך. אויסקער. סאַראַ א׳ אין דעם געשעפֿט!

איבערטוואונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערטאָן נאָכאַמאָל. „...מאַכט דער פּאָעט דורך געוויסע איבערפֿורמונגען, א׳ען, וואָס ער שטעלט אַרײַן אין זײַנע נאָוע־

לעז", מוז איבז, פֿרויד, ארײנפֿיר אין פסיכאָ־נאַליז.

איבערטובֿלען — [...טויוולען] טרוו. טובֿל איבער, ~געטובֿלט. 1. נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל מאָל דורכפֿירן דעם אָקט פֿון טבֿילה. א׳ כלים זיי צו כשרן אויף פּסח. א׳ דאָס ווײַבל, ווײַל דער ערל ערל האָט זי פֿריִער געזען פֿון דער ווײַט. 2. בכלל אײַנטונקען, אונטערטונקען אין וואַסער נאָכאַמאָל, אַ צאָל מאָל. אָפּט מיט זיך — א׳ זיך אין מקוה, אין טײַך.

איבערטויגן — אוטו. טויג איבער, ~גע־טויגט. טויגן, זײַן ניצלעך אָדער פּאַסיק נאָר אויף אַ באַשטימטער צײַט. א׳ נאָך אויף עט־לעכע טעג. „איך וועל זיך מיט דער דינסט ניט לאַנג האַלטן; זי וועט מיר א׳ ביז נאָך פּסח", רייד. אויך מיט זיך.

איבערטויפֿן — טרוו. טויף איבער, ~גע־טויפֿט. 1. פֿון איין קריסטלעכן גלויבן אַרײַ־בערפֿירן אין אַן אַנדערן. א׳ אַ לוטעראַנער אויף קאַטאָליציזם. 2. טויפֿן אַ סך, גרופּעס־ווײַז; קריסטלען, באַשפּריצן מיט הייליק וואַ־סער אַ סך מיט איין מאָל. א׳ הורטאָם אַלע קינדער פֿונעם דאָרף. 3. איבערשמדן (איבער־גוואַלד). „וויפֿל ײִדישע קינדער האָט מען עס איבערגעטויפֿט אין מיטלעלטער!". מיט זיך — „זיך געטויפֿט צוערשט אויף לוטעראַנער, שפּעטער זיך איבערגעטויפֿט אויף אַ קאַטאָליק". ־ונג.

איבערטוישן — טרוו. טויש איבער, ~גע־טוישט, פּד. אויך אין ליטרט. איבערבײַטן, מיט אַלע בבֿ. א׳ די וועט אין מרחץ. א׳ די וואַך אין לינק־הצדק. „איך האָב וואויל געהערט אַז קיינער איז ניט אין שטאַנד אײַערע רייד איבערצוטוישן", איינע אַבשילדערונג פֿון קע־ניג אחאבֿ..., וואַרשע 1862. „איב עס וועט דיר חלילה עפּעס שאַטן, זאָלסטו מיר תּיכף מודיע זײַן, וועל איך קומען דיך א׳", דער פֿאַרבײַטענער, וואַרשע 1882. „זי האָט איבערגע־טוישט דאָס לײַלעך, אַזוי אַז איר געלעגער האָט געבלאַנקט שפּאָגל־ווײַס", נאָמ, ׳שווײַג, שוועסטער׳. „שפּראַך איז בײַ אַ שריפֿטשטע־לער דער אינסטרומענט אויף וועלכן ער שפּילט, און ווי קען מען אײַנרעדן אַ מוזיקער ער זאָל א׳ זײַן אינסטרומענט?", שג, שלום אש. „אַ דיכטער דאַרף...אַרבעטן אויף אַ ליד...א׳ ווער־טער...", א. אַלמי, פּאַש, 14 IX 1951. מיט זיך. **איבערטוויש**, דער. ־ונג. ־עכץ. ־ענוש. ־ער (־ין).

איבערטומלען — ־מל איבער, ~געטומלט. אוטו — טומלען אַ סך, אַ לעגערע צײַט. א׳ און פֿאַרדולן אַ קאָפּ. טרוו — טומלען העכער ווי אַן אַנדערער, עמעצן פֿאַרטומלען. ווי קען מען א׳ די שרײַערס? „אויב מע קען די טומלערס ניט א׳, קען מען נאָך ווינציקער זיי איבערשוויגן", צײַט, טמז, 1961 IV 6. מיט זיך — 1. טומלען זיך אַ לעגערע צײַט. זיך א׳ אַרום דער קהלשער שיסל. 2. טומ־לען און אויפֿהערן. זיך א׳ און זיך אײַנשטילן.

איבערטון (זיך) — ← איבערטאָן (זיך).

איבערטונקען — טרוו. טונק איבער; ~גע־טונקט, ~געטונקען. 1. האַלטן (עפּעס) אַ קורצע ווײַלע אין אַ פֿליסיקייט און אַרויסנע־מען. „מאַכט קראָקעטן, טונקט איבער אין איי און אין ברויטברעקלעך", מישולאָוו, ׳וועגעט קאָכבוך׳, נ״י 1926. 2. אײַנטונקען נאָכאַמאָל, אַ צאָל מאָל. א׳ דאָס גרעט. א׳ דאָס געשווירל אין הייס וואַסער. ־עכץ. ־ענוש.

איבערטוערן — דאָס, ־ן (־ער). (אויך מיט בײַטעם פֿון ביטול). 1. באַשעפֿטיקונג אָדער אַרבעט אָן רעזולטאַטן, אָן אַ פּעולה. פֿון אַזאַ א׳ קען מען גיין אין גאָלד. 2. מלבוש צום איבערטאָן (זיך). אָן א׳ פֿון אַ שלעפּער.

איבערטענש — דאָס (די), ־ן. (געדויערדי־קער) פֿראַצעס פֿון איבערטאָן (זיך). אַ פּאַמע־לעכדיק א׳.

איבערטופֿן — טרוו. ־פֿע איבער, ~געטו־פֿעט. איבערטרעטן מיט שווערע טריט, אי־בערטראַמפּלען. א׳ די בלאַטע מיט די שטיוואַלעס. ־ענוש.

איבערטופּצען — טרוו. ־צע איבער, ~גע־טופּצעט. וודר. דזוו איבערטופֿן. איבערטרע־טן מיט אומזיכערע, חאַקלדיקע טריט. „מײַן זונעלע קען שוין א׳ די גאַנצע לענג פֿון צי־מער", רייד. פֿרגל אויסטופּצען. אויך מיט זיך.

איבערטוקען — ־קע איבער, ~געטוקעט. פּפּ: ~סטוקען. אוטו — נאָכאַמאָל, אַ צאָל מאָל מאַכן טוק־טוק. א׳ מיט אַ פֿינגערל אין שויב. א׳ אין טיר. טרוו — איבערקלאַפּן, איבערבוכצען. א׳ עמעצן מיט אַ פֿויסט אין ברוסט אַרײַן. אויך מיט זיך.

איבערטורמיטערן — ← איבערטרומייטערן.

איבערטור(ק)ען — דזוו איבערטאָרן, אי־בערטאָרקען.

איבערטושירן — טרוו. ־שיר איבער, ~(געט־טושירט. 1. רעטושירן נאָכאַמאָל, אַנדערש, בעסער. א׳ די פֿאָטאָגראַפֿיע. 2. דזוו דוזו. ־ונג.

איבערטושן — טרוו. טוש איבער, ~געטושט. איבערצײַכענען (פֿונדאָנעץ) מיט טוש אַ צײַכענונג, געמאַכט מיט אַ בלײַער.

איבערטושען — טרוו. ־שע איבער, ~גע־טושעט. סל. דזוו איבערדעמפֿן.

איבערטיאָכ(ק)ען, ~טיאָקען — אוטו. ־כ(ק)ע, ־קע איבער; ~געטיאָכ(ק)עט, ~גע־טיאָקעט. סל. קלאַפּן אַ צאָל מאָל קורץ, גיך. „פֿאַר איבערשרעק האָט דאָס האַרץ בײַ אים איבערגעטיאָקעט". איבערטיאָקען מיט די שפּיצ־פֿינגער איבער דער שויב. ־ענוש.

איבערטיגלען — טרוו. ־גל איבער, ~געטי־גלט. 1. איבערגליִען, איבערשמעלצן (צו רייִ־ניקן, ראַפֿינירן אַן איידעלן מעטאַל). 2. פֿיג. פֿאַרבעסערן, פֿאַרפֿײַנערן (אין מאַראַלישן זי־נען). א׳ דאָס פֿאַלק אין שוועכע לײַדן.

איבערטיטל — דער, ־ען, ערשטער טיטל וואָס קומט אויף אַן אַרטיקל, בוך אא. אַ פּאַ־סיקער א׳.

איבערטיטלען — טרוו. ־טל איבער, ~געטי־טלט. 1. באַטיטלען נאָכאַמאָל אָדער געבן אַ נײַעם טיטל. באַטיטלען מיט אַ סך טיטלען. א׳ די פּני־העיר מיט אַלע מורינוס ורבינוס. 2. מאַכן אַ נײַ קעפּל. א׳ די קאַפּיטלער.

איבערטײַטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גע־טײַטלט. אָנווײַזן (מיט אַ טײַטל) נאָכאַמאָל, אַ סך מאָל. א׳ דעם אַלף־בית פֿאַר די קינדער. ־ענוש.

איבערטייטן — טרוו. טייט איבער, ~געטייט. טייטן אַ סך, אַ צאָל. א׳ ווער וווּסט וויפֿל אומשולדיקע קרבנות.

איבערטײַטש — דער, ־ן. 1. אָקט און רעזולטאַט פֿון איבערטײַטשן. „איפּכא־מסתּב־ראַדיקע א׳ זאָלן ניט מעגלעך זײַן", ה. זײַד־מאָן, טמז, 1959 III 26. 2. טײַטש מיט אַ רמז אויף עפּעס. „שׂדה־בקר דאַרף מען אויף ײִדיש איבערטײַטשן — ריגדער־פֿעלד. דער א׳ איז וויכטיק", אפּא, טמז, 1953 XII 16.

איבערטײַטשן — טרוו. טײַטש איבער, ~גע־טײַטשט. 1. טײַטשן אויף אַן אַנדער (אַ נײַעם) אופֿן. „מיר געפֿעלט ניט דער אָנגענומענער אויסטײַטש פֿון פּסוק. ער בעט זיך מע זאָל אים א״, רייד. 2. טײַטשן אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים. „וויפֿל מע זאָל ניט טײַטשן און א׳ רעליגיע, האָט זי ניט קיין שום באַדײַטונג, אויב זי איז ניט אַ מין צידוק־הדין פֿאַר דעם אוניווערס", גרינ, מענטשן און וועלטן. 3. טײַטשן מיט אַ באַשטימטער כוונה, אַרײַנ־טײַטשן. „אָבער זיי [די אַפּיקורסישע מלמדים] געמען גאָר די תּורה און טײַטשן זי איבער מקאָלקע דאָקאָלקע", קמ, 1870, № 19. 4. פֿאַר־טײַטשן. „תּגר — און גמרא־טעקסטן פֿלעגן דאָרט וואָרט בײַ וואָרט איבערגעטײַטשט ווערן דורכן מלמד (רבי) אויף ײִדיש", יובל II־XXXI. ־ונג. ־עכץ. ־ענוש. ־ער (־ין, ־קע) — „זעלטן וועט אַ גרינדער פֿון אַ נײַער רע־ליגיע אָדער א׳ פֿון אַן אַלטער רעליגיע האָט אַזוי פֿאַרפֿלעקט זײַן לעבן לדורי־דורות", גרינ, יוד און וועלט. ־ערי.

איבערטײַטשעוודיק — אדי. וואָס מע קען איבערטײַטשן. א׳ע פּסוקים, מימרות, אַפֿאָריז־מען. ־יקייט.

איבערטײַטשעריש — אדי. וואָס איז ווי בײַ (כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) אַן איבערטײַטשער. א׳ע אײַנפֿאַלן.

איבערטײַכנדיק — אדי. נעגל (נאָר פֿאַר אַן אייִנציקער סיטואַציע). וואָס איז איבער, מער ווי סתּם אַ טײַך. „אפֿשר זײַן אַ האַדסאָן? ...וויפֿל עס איז אַן א׳ער זין פֿאַראַן", לע, 8 יוד אויפֿן ים.

איבערטיילן — טרוו. טייל איבער, ~געטיילט. 1. טיילן נאָכאַמאָל (אַנדערש, בעסער, פּינקט־לעכער). א׳ די צאָלן, ווײַל דאָ איז פֿאַראַן עפּעס אַ טעות. „טייל איבער, ווײַל איין פֿאַר־ציִ איז גרעסער" [געהערט אָפּט אין די לאַגערן

בײַם פֿאַרטיילן דעם לאָבן ברויט, צוגעטיילט פֿאַר אַ גרופּע). 2. דזוי צעטיילן, פֿונאַנדערטיילן. א׳ דעם עפּל אויף צוויי גלײַכע חלקים. 3. אָפּ־טיילן. א׳ די גוטע קינדער פֿון די שטיפֿערס. מיט זיך. **איבערטיילן**, דער. ־ונג. ־ער. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע).

איבערטיילעוודיק — אדי. וואָס מע קען איבערטיילן. א׳ע שטאָפֿן. ־יקייט.

איבערטיילעריש — אדי. וואָס איז וויִ בײַ (כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) אַן איבערטיילער.

איבערטייַער — אדי. זייער טײַער, איבער דער מאָס. א׳ע אַנטיקן.

איבערטינטלען — טרוי. ־טל איבער, ~גע־טינטלט. פּפֿ: ~טענטלען. 1. איבערשרײַבן שלעכט, אומגעראָטן, אויף גיך. שלעכט אַ־שרײַבן און נאָך ערגער א׳. 2. אָנשרײַבן פֿון אויבן אויף אַן אומגעראָטענעם אופֿן. א׳ אי־בער די שורות אַ נוסח וואָס מע קען ניט דורכלייענען. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע).

איבערטינקעווען — טרוי. ־קעוועט איבער, ~גע־טינקעוועט. 1. טינקעוועט נאָכאַמאָל. א׳ אַ וואַנט, אַ מויער. „די וואָפּנע שיילט זיך. מע דאַרף א׳ די גאַנצע וואַנט", רייד. 2. טינ־קעוועט אַ סך.

איבערטיפֿזיניק — אדי. וואָס איז צו טיפֿ־זיניק, איבער דער מאָס. א׳ע רייד וואָס קיי־נער פֿאַרשטייט ניט. ־יקייט.

איבערטיר — די, ־ן. אייבערשטער טייל פֿון דער טירערע, אייבערשטידל. „איר זאלט אײַן טונקן אין דאש בלוט פֿון שאָף, אונ׳ זאָלט שפּרענגן אויף דיא איבר טיר", צאינה, בא.

איבער טי׳ש — אדוי פֿראָזע. ארכ. במשך פֿון דער צײַט וואָס מען איז בײַם טיש, בײַם עסן (אינאיינעם מיט אַנדערע). „מן דאַרף איבר טיש ניקש רידן ווען מן עשׂט", מהמ, ד/א.

איבערטלינען — אוטוי. טלינע איבער, ~גע־טלינעט. אויפֿהערן טלינען. די קוילן האָבן שוין איבערגעטלינעט. דער ווייטיק ווערט א׳.

איבערטליקען זיך — אוטוי. ־קע זיך איבער, זיך ~געטליקעט. פּפּ. וואוּ. טליקען זיך מיט אַ צאָל. ← אונטערטליקען זיך.

איבערטעטיק — אדי. וואָס איז צו אַקטיוו, צו טעטיק. וואָס פֿונקציאָנירט איבער דער מאָס. טומלדיקע, א׳ע מיטגלידער פֿון אַ פֿאַראײַן. א׳ע דריזן. ־יקייט — „וויִ ווערט זיך די א׳ פֿון דער שילד־דריז אָפּרופֿן אויפֿן מענטשנס אַרגאַניזם?", פֿגאז, ווילנע 1938, № 9ט10.

איבערטעכערן — טרוי. ־ער איבער, ~גע־טעכערט. אוקר. 1. אומגעראָטן איבערשנײַדן, צעשנײַדן אַנדערש; שלעכט צעטיילן. א׳ ברויט אויף אומגלײַכע חלקים. 2. איבערשטעכן, צע־שטעכן און אָנטאָן שאָדן. א׳ מיט אַ מעסער אַ זאַק מיט תּבֿואה. 3. איבערשטעלן, איבער־פֿלאַנירן. א׳ די עטלעכע צאַצקעס. א׳ די גאַנצע נסיעה.

איבערטעפֿאַנירן — אוטוי. ־נירט איבער, ~טעלעפֿאַנירט. 1. נאָכאַמאָל טעלעפֿאַנירן. א׳ זו דער פֿירמע, כדי צו באַשטעטיקן די באַ־שטעלונג. 2. טעלעפֿאַנירן צו אַ צאָל. א׳ צו אַלע באַקאַנטע.

איבערטענדלען — אוטוי & טרוי. ־דל איבער, ~גע־טענדלט. 1. איבערפֿאַרקויפֿן זאַכן מיט אַ קליינעם ווערט. אײַנהאַנדלען אַ צעבראָכענע קאַנאַפּע און זי א׳ מיט אַ רווח פֿון עטלעכע גראָשנס. 2. טענדלען מיט פֿאַרשיידענעם אַלט־וואַרג. טענדלען אַ סך, אַ לענגערע צײַט. „מיט וואָס איך האָב שוין איבערגעטענדלט אין מײַ־נע גרינע יאָרן!", רייד. ־ענישׂ.

איבערטענהן — [...טײַנען] טרוי. טענה איבער, ~גע־טענהט. 1. פֿירבערגען אַ טענה אויף אַן אַנדער אופֿן, בעסער. עס קומט אויס אי־בערצוטענהן די גאַנצע פֿאַרטיידיקונג. 2. טע־נהן, רעדן נאָכאַמאָל (כדי איבערצײַגן, אײַנרע־דן). „[דער מאָגן] לאָזט זיך ניט א׳ און אײַנ־בעטן", יופֿאָל, 1883, № 11. 3. איבערשמועסן מיט עמעצן אַן ענין און דערבײַ זײַן אַ ביסל צעהיצט. 4. האָבן מיט עמעצן אַ לײַטכט אי־בעררייד. א׳ מיט דעם שכן למאי זײַן ציג שפּרינגט איבערן פֿאַרקאָן. אָפּט מיט זיך — אויך: אויפֿהערן צו טענהן.

איבערטענטלען — טרוי. ־טל איבער, ~גע־טענטלט. 1. דזוי איבערטינטלען. 2. אי־בערפֿאַטשקען בכלל. א׳ דאָס שורה־גרי־סל קאָטשערעס מיט לאָפּעטעס. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע).

איבערטענער — ← איבערטאָן, דער.

איבערטענצלען — טרוי. ־צל איבער, ~גע־טענצלט. 1. דזוי איבערטאַנצן, אָבער מיט קלייניע טריטעלעך, (אַדער) אויף אַ קאָמישן אופֿן. א׳ וויִ אַ פֿאַרשמײַסטע מחותנתע. 2. פּיג. איבערטראָגן צרות מיט אַ לײַכט געמיט. א׳ די דאגות און הערן די וועלט ווי די קאַץ. ־ענישׂ.

איבערטעפּטירן — טרוי. ־טיר איבער, ~טעפּ־טירט. 1. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן דורכפֿירן אַ טעפּט(ירונג). א׳ געוויסע פֿעאי־קייטן. א׳ אַ צאָל סטודענטן. 2. איבערפֿראָבי־רן. איבערפֿוווען. איבערקספּערימענטירן. ־ונג.

איבערטעפּען — טרוי. ־סע איבער, ~גע־טעפּט. האָקן פֿון אויבן, טעפּען נאָכאַמאָל, אַנדערש. א׳ אַ קלאַץ.

אי׳בערטעריטאָריאַ׳ל — אדי. וואָס איז איבער, מער ווי אויף איין טעריטאָריע. „ייִדיש ...איז דער קאַנאַל דורך וועלכן עס פֿליסט, פֿאַראַלעל צו דער ייִדישער לאַנד־אידייע, די א׳ע אידייע פֿון אונדזער קיום", לע, טאָג, 21 XII 1957. ־קייט.

איבערטערכן — טרוי. ־כע איבער, ~גע־טערכט. איבערפֿאַטשקען, איבערטענטלען, אי־בערשמירן. א׳ דעם גאַנצן בויגן פֿאַפּיר. א׳ מענטשעלער און פֿייגעלעך. א׳ מיט אַ טונקעלן קאָליר די פֿלומרשט אויסגעפֿאַרבענע ראָזע וועגן. ־ענישׂ. ־ערוי.

איבערטערמיניק — אדי. וואָס איז שפּע־טער פֿון אַ פֿעסטגעשטעלטן טערמין. אַן א׳ וועקסל. ־יקייט.

איבערטערפֿען — טרוי. ־פֿע איבער, ~גע־טערפֿעט. לכ. סל. איבערטראָגן מיט געדולד; דורכלײַדן און אויסהאַלטן. „דאָס ערהויבענע געפֿיל שטאַרקט אונדז...איבערצוטערפֿען", ארז, קמ, 1868, № 14. „מע מוז א׳ די שלעכטע צײַט, גאָטס צאָרן איז ניט אויף אייביק", וואָלף ליטינסקי, דער פֿרידיס, בארדיטשעוו 1905.

איבערטפּשותדיק — [...טיפֿשעס...] אדי. וואָס איז גאָר נאָרישער ווי פֿון אַ דורכ־שניטלעכן טיפֿש. א׳ע רייד, מעשׂים.

איבערטראָג — דער, ־ן. 1. אָפּט פֿון אי־בערטראָגן. א׳ פֿון אַ משא פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן. 2. אָפּט פֿון דורכהאַלטן, דורכלײַדן. דער א׳ פֿון אַ שווערן בראָך, אומ־גליק אא. 3. אָפּט פֿון אַריבערפֿירן פֿון איין חשבון אויף אַ צווייטן, פֿון איין בוכהאַלטעריש בוך אין אַ צווייט בוך, פֿון איין שורה אויף אַ צווייטער.

איבערטראָגבאַר — אדי. דסחס. נר. דזוי איבערטראָגעוודיק. אויך: איבערזעצעוודיק, וואָס מע קען איבערזעצן אויף אַן אַנדער שפּראַך. „אויסדריקן אויף ענגליש אַלע זייערע אייגנ־טימלעכקייטן, אָפֿילו די, וואָס זײַנען אויפֿן ערשטן בליק ניט א׳ אין אַן אַנדער שפּראַך", סאוו׳ צ׳ [נש, ישפּ, 3 (10)].

איבערטראָגונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערטראָגן. „די א׳ פֿון גאָט אויף איך איז...דערלויבט", ב. ריוקין, א גלוי־בן פֿאַר אומגלייביקע. „באַגוצע זיך די משנה מיטן וואָרט יציאה...און אין לשון רבים יציאות — א׳ען", פּיעט, מועד.

איבערטראַגיש — אדי. וואָס איז אויסער־געוויינלעך טראַגיש. „אַזוי א׳ וויִ נאָר פֿאַקטן קאָנען זײַן, וועט עס קומט צו ייִדן", צייט, טמז, 1961 VIII 25.

איבערטראָגלעך — אדי. 1. וואָס מע קען אַריבערטראָגן פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן. א׳ע שרײַבמאַשין. 2. (בוכפֿירונג) וואָס מע קען איבערטראָגן פֿון איין חשבון אויף אַ צווייטן. אַן א׳ע סומע.

איבערטראָגן — טראָג איבער, ~געטראָגן. טרוי. 1. טראָגן פֿון איין אָרט אויפֿן (צום) צווייטן. אַריבערטראָגן. א׳ דאָס קינד פֿון דער באַבען צו דער מאַמען. א׳ די שאַפֿע פֿון איין צימער אין אַן אַנדער צימער. „זײַער שטאַר־קייט, וואָס וואָלט דאָכט זיך, א׳ בערג געקענט", י. קאָטליאַר, סאוו׳ היימלאַנד, 1962, № 2.

2. נאָכאַמאָל טראָגן. א׳ דעם בריוו אויפֿן נײַעם אַדרעס. 3. טראָגן די זעלביקע זאַך אַ צאָל מאָל פֿון איינעם צום צווייטן, פֿון איין אָרט אויף אַ צווייט אָרט. „און מע וועט זי [די טרעטמאַשין] קענען א׳ צו יעדן קאָלאָניסט, וועלן ער וועט זי ברויכן", יהל, די קאָלאָניסטן, וואַרשע 1899.

4. טראָגן אַ צאָל זאַכן. „אויף איר באַפֿעל ווערן...איבערגעטראָגן טיש און בענק, קאַסטנס, שאָפֿעס און בעטן", ממוס, 'אַ גרויס האָר'. 5. שלעפּן אויף זיך אַ צאָל מענטשן. „וועמען האָב איך שוין אויף מײַן רוקן ניט איבערגע־טראָגן?", ממוס, קליאָטשע. „דער בעלפֿער האָט געמוזט א׳ די דרדקי־תּלמידים אין חדר אַרײַן־

6. לאָזן אָפּטראָגן עפּעס צו עמעצן. איבער־געבן. איבערשיקן. א׳ דורך אַ שליח דעם בו־קעט בלומען. „יוסף, מײַן גיטרייאר דינר, קים אַרײַן צו מיר! איך וויל דעם הערן איין באַטשאַפּט לאזן איבר טראגן דורך דיר", מכירת יוסף, פֿראַנקפֿורט 1713 [אוט].

7. איבערהאַלטן, איבערגעבן פֿון האַנט צו האַנט. „דו צענער־בילעט, קענסטו מיר גיט זאָגן...וואָסערע הענט האָבן דיך איבערגעטראָגן בײַ מע האָט דיך צו מיר געבראַכט", צוג, 'המגן'.

8. טראָגן אויף זיך (אַ מלבוש) אַן אומבאַ־שטימטע לענגערע צײַט אָדער אַ קירצערע באַ־שטימטע צײַט. א׳ דעם זעלביקן וויינטערמאַנטל אַ שאָק מיט יאָרן. א׳ די אַטלעסענע קאַפּאָטע בײַ זי צעפֿאַלט זיך. „ער זאָל כאָטש א׳ [דאָס קאָשקעטל] דעם זומער — זאָגט דער טאַטע", שע, מעשׂיות פֿאַר אידי קינדער II.

9. איבערפֿלאַצירן. א׳ די רעדאַקציע פֿון זשורנאַל אין (אויף) אַן אַנדער דירה. א׳ דאָס געשעפֿט אויף אַן אַנדער גאַס. „האָט באַצײַטנס אויפֿמערקזאָם געמאַכט זײַנע ברידער, זיי זאָלן זייער שול א׳ אויף אַן אַנדער פּלאַץ", ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. 10. זי אויך אין דמיון, אויף אַן אי־מאַשינערן אופֿן. „איידער דיך איבערשפּאַרן איז שוין גרינגער א׳ מאַריינבאַד אויף די נאַלעווקעס", שע, 'מאַריינבאַד'. „האָב איך מיט איין שטריך פֿון דער פֿעדער גיזאָלט א׳ ת״ק פּרסה", פּרץ, געדאַנקען און אידיען.

11. ספּעצ. איבערפֿלאַנצן. א׳ די בוריקעס אויף נאָך אַ בייט. „ווען [די שוואַכע געווינסקן וואָס מע האָט אָפּגעהיט אין אַ ספּעקט] וואַקסן אַ ביסל אונטער און ווערן שטאַרק, טראָגט מען זיי איבער אויף אַן אָפֿן פֿעלד...די מלאָכה רופֿט מען א׳ געווינסקן", מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײטער, וואַרשע 1891.

12. עפּעס איבערשטעלן אין אַ ריי. א׳ דאָס גאַנצע וואַרט (דעם לעצטן טראָף) אויף דער צווייטער זײַט. א׳ אַ סצענע אין אַ דראַמע. א׳ דעם צוויטן קאַפּיטל צום סוף פֿון בוך. 13. בײַטן, איבערשטעלן דעם שוועפֿונקט, דעם צענטער, דעם אינטערעס, די פֿאַרעם. א׳ די ליבשאַפֿט צו דער מוטער אויף דער ליבע צו דער פֿרוי. א׳ (די קראַפֿט פֿון) דאָמף אויף עלעקטרע. „די נײַע פֿיזיק כאַראַקטעריזירט זיך אַמבעסטן דורכן א׳ דעם פֿיזיקאַלישן שווער־פּונקט פֿון דער מעכאַניק אויף דער שטראַ־לונג", גוטז.

14. אַריבערפֿירן אויף אַן אַנדער מאַטעריאַל, איבערפֿירן אויף (מיט) אַן אַנדער שטאָף, אַן אַנדער מעדיום. אָפּשפּיגלען. א׳ דאָס קעפּל, אויסגעקלעפּט פֿון ליים, אויף בראַנדז. א׳ פֿון דער לינקער זײַט (פֿון נעגאַטיוו) אויף דער רעכטער זײַט (אויף פּאָזיטיוו). א׳ אַ שטימונג אויפֿן לײַנוונט. „די שיין פֿון אַ נאַפֿט־לאַמטערן איז געפֿאַלן אויף אים, איבערגעטראָגן זיין קאָפּ אַ פֿאַרגרעסערטן אויפֿן וויס־געפֿאַרבטן טויער", אָפּא, ביאָנקע.

15. אָנווענדן אַ געדאַנק, אַן אידיי(ע), אַ מיינונג אָדער אַרויסזאָגונג (פֿון אַן אויטאָרי־טעט) אויף אַן אַנדער אופֿן, אַנדערש אין צײַט, אין סבֿיבֿה. א׳ דעם באחרית־הימים אויף אונ־דזערע טעג. „וי אַזוי קענען מיר א׳ הײַנטיקע אידייען אויף דעם אַלטערטום, אויף דעם מיטל־עלטער?", קאָר II.

16. איבערשרײַבן. איבערצייכענען. א׳ דאָס אָנגעשריבענע און דאָס פֿאַרריכטע אין אַן אַנ־דער העפֿט. א׳ דעם אָנווארף מיט אַ בלײַער אויף אַ צייכענונג מיט טוש. 17. (בוכפֿירונג) אַריבערפֿירן פֿון איין בוך אָדער חשבון אין אַ צווייט בוך אָדער אויף אַן אַנדער חשבון. א׳ דעם סכום פֿון טאָגבוך אין הויפּטבוך. א׳ אַ חוב פֿון איינעמס חשבון אויפֿן צווייטנס.

18. אַריבערברענגען פֿון איינעמס רשות אין אַ צווייטנס. טראַנספֿערירן פֿאַרמעגן אָדער רעכט, אויך אַן אָבליגאַציע, אַ חוב אא. א׳ דאָס רעכט צו קויפֿן, פֿאַרקויפֿן, פֿאַרדינגען אאזוי פֿון איין מענטשן אויף אַ צווייטן. „דא איבר טראגי איך דיר דיא קומאנדי פֿון מײַנם גאַנצן הויז, אַלו דורך דײַן מוגד זאָל אַלײש גיאן אײַן אוי׳ אויז", מכירת יוסף, פֿראַנק־פֿורט 1713 [אוט]. „מע זאָל די נדן־געלט א׳ אין איין שטעל, וואו עס זאָל פֿראַצענטן טראָגן אין זיכערע הענט", ליאָנדאָר, נעיער בש, וילנע 1887. *א׳ אַ וועקסל = דעם חוב לויטן וועקסל־גע־בער.

19. איבערגעבן דורכצופֿירן. „די באַפֿעלן דורכצופֿירן וועלן איבערגעטראָגן פֿון געגנראַל צום פֿאָלקאָונטיק, פֿון פֿאָלקאָונטיק — צום מא־יאָר...בײַ עס קומט צום פּשוטן זעלנער וואָס קען שוין קיינעם נית א״", רייד. „פֿילע זאַכן פֿון דער קהילה האָט דער רב אים איבער־געטראָגן און ער האָט אַלץ געמאַכט", אמת, דיא צוריקגעקאָמענע ליעבע, וילנע 1894.

20. איבערגעבן אינפֿארמאַציע, אינפֿארמירן. א׳ אַ ידיעה פֿון איינעם צום צווייטן. „אזוי וי אויסגעטריקנט [געוואָרן] די אַלע מענטשן וואָס פֿלעגן דאָס אים יעדן מאָל מיט גרויס חשק א״", מ. טײַטש, אָרום דער פֿאַבריק, מינסק 1929. 21. ספּעצ. פֿאַרשפּרייטן אַ רכילות(ל), אַ פּליאָטקע. א׳ די מעשׂה מיט דער שכנה פֿון כאַסיען צו באַסיען. 22. זן. אויסדריקן אין וועלטער. קאָמוניקירן אַ געדאַנק. „טיילּ מיט מיר די ניט־איבערגעטראָגענע געדאַנקען דײַנע", ג׳ ל׳ כ׳ ד׳ איבד, קאָמבער מיט דער פרינצעסין אָרעסיניע, וויילנע 1870.

23. איבערזעצן פֿון איין שפּראַך אויף אַ צווייטער. „געבענטשט זאָל וועלן דער דאָזיקער וועלכער עס וועט דעם טײַערן אוצר פֿון בינימינס נסיעה א׳ אויך אין לשון־הקודש", ממוס, מסעות. „די אַלע אוצרות וואָס יידן האָבן גע־שאַפֿן אין פֿרעמדע שפּראַכן און דערנאָך אי־בערגעטראָגן אין העברעאיש", אָפּא, היברו. „א׳ אויף יידיש אונדזערע גרויסע לעגענדעס און אַנדערע נאַציאָנאַלע ווערטן", לע, טמז, 1965 II 3.

24. אָנשטעקן מיט אַ קלעפּיקער קראַנקייט. א׳ די מאַלזן אויף אַלע קינדער אין שטוב. „אַלע אַנדערע טיפֿוסן וועלן איבערגעטראָגן דורך אומגעצײַפּער וואָס געפֿינען זיך נאָר דאָרטן וואו ס׳איז שמוציק", דר׳ גרשון לעווין, פֿגער, וויילנע 1931, № 19.

25. אָקווזוז. דורכמאַכן, איבערשטיין אַ קראַנקייט. זיין קראַנק אויף עפּעס און געזונט ווערן. א׳ אַ האַלדז־קראַנקייט און גיט אָנווערן די שטים צום זינגען. „נאָך גיכער קען מען זיך אָנגעמען פֿון די וואָס האָבן אָקערשט אי־בערגעטראָגן סקאַרלאַטין און זינגען שוין גע־זונט געוואָרן", צש, פֿגער, וויילנע 1924, № 10. „זײַט רואיק, אײַער פֿאָטער וועט זיין געזונט. אמת, ער דאַרף א׳ זייער אַ שווערן קריזיס", שע, יודישע ראָמאַנען.

26. (אָקווזוז) אויסהאַלטן פֿיזישע וווייטיקן און גיט אומקומען. „דער יידּ האָט ליב צו קרעכצן, אָבער איז אַ בריה איבערצוטראָגן יסורים", רייד. „זי פֿלעגט נעבעך א׳ איר שמערץ, אויך קעלט, הונגער", ממוס, וויינשפֿ. „האָבן די חכמים מתקן געווען, אַז פֿאַרן שמיטן דאַרף מען דעם פֿאַרבראכער בודק זיין, זען צי איז ער געזונט געגוג, ער זאָל קענען א׳ די צאָל שמיץ", גרינ, יידּ און וועלט. 27. אויסהאַלטן אַ פֿיזישע אָנשטרענגונג. א׳ אַזאַ האַרטאָניע. א׳ דאָס מאַרשירן צען קילאָמעטער. „גפֿתּלים פֿיס זענען שטאַרקער פֿון איזן אַז זיי טראָגן איבער אַזאַ פֿורימדיק שטיקל אַרבעט", שע, 'די גאָלדשפּינערס'.

28. (אָקווזוז) אויסהאַלטן אַ צרה, אַן אומ־גליק און זיך גיט איינבראכן. „די גוטע צײַט טראָגט אונדז, דערפֿאַר דאַרפֿן מיר א׳ די שלעכטע צײַט", שוו. „אום די קינדער צו דערנערן לײַדט דער יידּ היץ און קעלט און טראָגט איבער אַלע אומגליקן פֿון דער וועלט", דר׳ יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באַרדיטשעוו 1897. „אָן אַנדערער זאָל אַזוי פֿיל ווי איך א׳ צרות און לײַד, וואָלט ער כלעבן, שוין לאַנג פֿאַרלוירן זיין פֿאַרשטאַנד, זיין געפֿיל", ממוס, קליאָטשע. „וואָס דאָס קינד האָט איבער־געטראָגן האָט ניט געווואוסט קיין בן־אָדם אַחוץ מיר", שע, טבֿיה. 29. (אָקווזוז) איבערלעבן אַ שווער געפֿיל. „שטאַרק שווער געווען איבער־צוטראָגן...די ביטערע נויט פֿון מײַנע עלנטע חבֿרים", ממוס, ספֿר הבהמות. „פֿיל בזיונות איבערגעטראָגן פֿון זײַנע אייגענע ברידער", ספּ, יודישער קאָלאָניסט.

30. דזוז בב 26־29 מיט נ י ט. צרות, קרענק, וווייטיקן ניט איבערצוטראָגן. אוי, איך קען עס ניט א׳! „ער זאָל ניט פֿילן דעם וווייטיק בשעת מע שנידט אים, אַניט וואָלט דער וויי־טיק געווען ניט צום א״", ממוס, שטורעמצײַטן. „ער וועט נישט א׳ די בענקשאַפֿט נאָך זיין שטילער טויב", ה. אָקערמאַן, טמז, 1965 III 20.

31. (אָקווזוז) פֿאַרלירן מיט געדולד, אויס־האַרן, טאָלערירן, סובֿל זײַן. א׳ אַלעמענס קאָ־פּריזן. „ווי קאָן אַזאַ רוחניות ווי דער רבי א׳ אַזאַן אָבזוג פֿון הונדערטער מענטשן", ייל, פּוילישע יונגל, אַדעס 1895. „אויף מײַן קלאָגן זיך פֿלעגט מען מיר תּמיד ענטפֿערן: 'מיר זײַנען בײַ זיי אין גלות, מוז מען אַלצדינג א׳״, בן־עמי, די ערשטע נאַכט פֿון חנוכּה, אַדעס 1893. „איינער פֿונעם עולם האָט ניט געקענט א׳, אַזוי האָט עס אים אָנגענומען בײַם האַרץ", ממוס, 'די אַלטע מעשׂה'. „האָט אָבער די בעל־הבּיתטע ניט געקענט א׳ מײַן אָפּעטיט", שע, אַרעמע און פֿריילעכע. „אַז מען איז בײַ

יענעם אַ מענטש, דאַרף מען אַלצדינג א״, שוו. 32. (אקווו) פֿאַרטראָגן. ניט ווירקן אויף די נערוון. „פֿאַפּיר קען אַלץ א״, וועריע = שרײַבן קען מען אַלץ, אַפֿילו אַ ליגן, אַן אומ־זין. „איך קען ניט א׳ די וואָס פֿאַרשטעלן זיך פֿאַר פֿאַליאַקן, שעמען זיך מיט זייער ייִדישקייט״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „וויַיל דער טאַטע איז קראַנק, קען ער ניט א׳ דעם רויך״, י. א. קאַצאַוויטש, 60 יאָר לעבן.

33. (אקווו) אָנווערן, האָבן שאָדן און ניט ווערן רואיגירט. א׳ דעם קראַך אויף דער בערזי. „ער, דער רײַכער סוחר, מעג אויך שפּע־קולירן. ווען אים איין געשעפֿט ניט געראָטן, קען ער דעם היזק לײַכט א״, ארז, קמ, 1867, № 30.

איבערטראָגן זיך — ← דפֿוס מיט פֿאַרשיי־דענע בב. ספּעצ: 1. זיך איבערקלײַבן אויף אַן אַנדער אָרט, משנה מקום זײַן. זיך א׳ מיט האַק און פּאַק. „אַז דער סודילקאָווער רב האָט זיך קיין מעשׂביזש איבערגעטראָגן, איז דאָ דעם ר׳ וועלוולען זייער ענג געוואָרן אין האַר־צן״, ׳גדולת ר׳ וואָלף...׳ [ייִ]. „באַזונדערש האָט אים אַלט־קאַבצאַנסק ליב געקריגן, זינט ער האָט פֿון נײַעם בית־מדרש דאָרט זיך אי־בערגעטראָגן צו איר אין דעם אַלטן״, ממוס, ׳אַ שטאָט אין מזרח׳. „זי הייבט זיך אַן א׳ פֿון איין אָרט אויפֿן צווייטן״, ׳טאָגבוך׳, יובל XIV, 1־2. 2. אייִפּ פֿאַר שטאַרבן. „אָט־אַט עקט מיר זיך דאָס לעבן, אָט־אָט טראָג איך מיך איבער אויף יענער־וועלט״, ממוס, קליי־טשע.

3. איבערלויפֿן; אַריבערלויפֿן. איבערכאַפּן זיך. „חבֿרה טראָגן זיך איבער צו דעם אַנדערן עק גאַס״, ריי״ד. דאָס פֿײַער טראָגט זיך איבער אויף שכנישע הײַזער.

4. איבערפֿלײַען אין דער פֿאַנטאַזיע, אין דמיון, זיך פֿאַרשטעלן אַז מען איז ערגעצוואו ווײַט אין שטח אָדער צײַט. „גיי פֿאַרשפּאַר זיך, לערן און טראָג זיך איבער מיט אַלע געדאַנקען אין אַזאַ צײַט, אין אַזאַ אָרט גאַנץ ווײַט און פֿרעמד פֿון דיר״, ממוס, שלמה. „ער האָט זיך נאָר איבערגעטראָגן אין אַן אַנ־דער וועלט, אין אַ בעסערער וועלט״, שע, פֿו־נעם יאַריז. „קען דען ווער דיר זאָגן: ס׳איז געווען שוין לאַנג? קענסט זיך א׳ ביז צום ערשטן קלאַנג״, אר, ׳איינמאָל׳. „די יוגנט טראָכט נאָר ווי זיך צו פֿאַרגעסן, ווי זיך איבערצוטראָגן אין פֿאַנטאַסטיש־אילוזאָרישע וועלטן״, אפֿא, סמז, 29 IV 1965.

־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע) — אויך: טראַנסמיטער, טראַנספֿאָרטער. ־ערי.

איבערטראָגעוודיק — אד׳. 1. וואָס מע קען איבערטראָגן. א׳ע קראַנקייט ־יקייט — „דאָס וועגדט זיך אין דער סי־טואַציע און אין דער א׳ פֿון די מיטמענטשן״, מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט.

איבערטראָט — ← איבערטריט.

איבערטראָכט — דער, ־ן. אָפּט פֿון איבער־טראַכט. „נאָך לאַנגן א״, זשיט. „און בפֿירוש מיט אַ סך זאָרג און א״, אפֿא, טמז, 1956 VI 7. „פֿול מיט חשבון־הנפֿשדיקן א״, ש. ביקל, טמז, 1965 I 15.

איבערטראָכטונג — די, ־ען. פֿראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערטראַכטן. „אַבער דאָס אי־בערלייגונג און דאָס א׳ האָט גאָרניט געהאָלפֿן״, דער פֿאַרבײַטענער, וואַרשע 1882. „צעטיילן... מיט א׳ און ווילן״, תּניא, 244. „פֿון אַנגסטיקער א׳ און תּפֿילהדיקער זעלישער צוגרייטונג״, ש. ביקל, טמז, 1953 II 27.

איבערטראַכטן — טרוו. טראַכט איבער, ~געטראַכט. 1. טראַכטן וועגן דעם זעלביקן ענין אַ צאָל מאָל, אַ לענגערע צײַט. עטלעכע חדשים א׳ צי מע זאָל טאַקע עמיגרירן. „טראַכ־טן, א׳ און גאָרנישט אויסטראַכטן״, ווערטל. „ער זאָל מאַכן דורך אים געשעפֿטעלעך מיט קרעמערס, ניט צו פֿיל א״, ממוס, ווינטשפּ. „ער איז ערשט נאָך אַ לאַנגן טראַכטן און א׳ צוגעשטאַנען צו דער זאַך״, זשיט IX, נ״י 1919. „וועלן איך האָב עטלעכע מאָל איבערגעטראַכט די ענינים איז שוין געוואָרן טאָג״, פּוקח עורים, נ״י ת״ש.

2. אַ ביסל טראַכטן, קלערן. „ער לאָזט זיך, ווי דער שטייגער זײַנער איז צו אַ ייִדנס שטוב. וואָס זאָל ער דאָ א׳?״, ממוס, שלמה. „זיך אַרויסגעכאַפּט מיט אירע נאַרישע ווער־טער, נישט איבערטראַכטנדיק וואָס זי טוט״, טמז, 1964 XI 30. 3. טראַכטן וועגן פֿאַרשיי־דענע ענינים. „וואָס אַ מענטש קען א׳ אין אַ נאַכט אַן שלאָף!״, ריי״ד.

4. קומען צו אַן אויספֿיר און דערנאָך פֿונ־דאָסנײַ טראַכטן וועגן אים (און אים בײַטן). א׳ דעם ענין און אַנמערקן אַן אַנדער פּלאַן. „האָב איך זיך אַ ביסל פֿאַרקלאַפּט דעם מוח, איך זאָל ניט א״, ממוס, שטורעמצײַט. „אוגדז מעג אָנשטיין...א׳ וואוהין דאָס קאָן פֿירן״, יג, טמז, 1965 II 14. 5. וואַקלען זיך. „וויַ לאַנג וועסטו א׳? שטייסטו צו צו אונדז אָדער ניט?״, ריי״ד. „ער האָט עס מיט חשק געגאָסן, ניט איבערצוטראַכטן דערבײַ, טאָמער...דער אָנפֿיק וועט אים באַקאָם אויספֿאַלן״, ממוס, שלמה. „ער האָט איבערגעטראַכט אַז די צופֿרידנקייט אַלײן איז שוין אויך אַ הנאה און ווי יעדער הנאה — אַן עבֿירה״, בערג, בײַם דניעפּער I. 6. גוט דורכטראַכטן. „יעדן אײַנפֿאַל טוט ער וועגן, מעסטן, באַטראַכטן, א״, אַל III. „פֿרײַער לערנט ער, נאָכדעם טראַכט ער אי־בער וואָס ער האָט געלערנט, ער נעמט אַרײַן אין אַ פּנימיות״, לדב, נ״י 1957. „איידער מיר גיבן גוט אַ טראַכט איבער די זאַך, זײַנען מיר נוטה צו מיינען...״, מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט.

7. איבעריק טראַכטן, מער ווי מע דאַרף. זיך יישובֿן מער ווי נייטיק און ניט קענען אָנגעמען קיין באַשלוס. „און דער וואָס ווייל זײַן אַ חכם און טראַכט פֿיל איבער וועדט ער פֿאַרשוואַרצט פֿון דעם אָנהייב ביזן אויס־לאָז״, נחב, ׳מעשׂה בחכם ותם׳. „פֿון די זאַכן וואָס געהער צו זהירות — איז דו זאָלסט ג־טראַכטן זײַן ניט צו פֿיל א״, חח. „אַ פֿאַרשוין וועלכער טראַכט איבער כּעני בפּתח, אפֿשר טרעפֿט ער אָן צו יענעם אין אַ שלעכטער שעה״, ממוס, ׳דער חילוף׳. „די קשיא איז נאָר, אויב ער איז געשטאָרבן? נאָר וואָס האָב איך דאָ אומזיסט צו א׳?״, עס, סערקעלע.

8. זאָרגן זיך, דאגהן. א׳ צי מע וועט האָבן פּרנסה. „וואָס דער מענטש קען אַלץ א׳ קען דער גרעסטער שׂונא ניט אָנווינטשן״, שוו. „אײַנ־געשלאָפֿן און גאָרניט איבערגעטראַכט וואָס מאָרגן וועט זיך מיט איר טאָן״, א. ב. רוף, אַדעלײַד־אָזע, וואַרשע 1865. 9. טראַכטן מיט אומרואיקייט, מיט שרעק; קלערן און זיך פֿאַר־שטעלן אַז ס׳איז געשען עפּעס שלעכטס. „דו דאַרפֿסט ניט א׳ אויף אַן אומגערעכטער סיבה, אויף אַ פֿלאָג וואָס קומט פֿון הולטײַעס אָרויס״, מס, משלי תקע״ד, ג, 25. „וייס איך ניט וואָס איך זאָל א׳, צי זענט איר נישט ח״ו נישט געזונט, אַדער איר האָט מײַן ברירול נישט דערהאַלטן״, יפ. „מע קלאַפּט אין טיר. אַגעג־שראָקן זײַנען מיר שוין געווען, האָבן מיר שוין ניט געקענט א׳ ווער עס קען זײַן דער קלאַפּער״, אמד, דער סיום התורה, וילנע 1868. „ר׳ אַבֿרהמס ניט־רואיק זײַן האָט אים נאָך מער צעדרייט. ער...[האָט] ניט געוואוסט וואָס איבערצוטראַכטן״, ממוס, ווינטשפּ. „די מאַמע, זאָג איך, וועט דאָרטן א׳ מי יודע וואָס״, שע, טבֿיה.

10. פֿאַרויסזען אַ מעגלעכקייט, מפֿקפּק זײַן. „מיר טראַכטן ניט איבער, טאָמער וועט ער צושאַרן די קוילן, דאָס עסן זאָל זיידן אום שבת״, תּקוני שבת, איבז, אוסטרהא 1818. „מיר זײַנען די אַלע חבֿרה־לײַט ניט געווען צום האַרצן. איך האָב איבערגעטראַכט, צי זײַנען זיי אפֿשר ניט פֿון יענע וואָס ווילן פֿאַרבע־סערן די וועלט״, ממוס, ׳אַ גרויע האָר׳. „אויך דאָרף מען א׳ וועגן שטראָף ח״ו, ווען זײַנען חבֿרים וועלן געציילט צו אַ מצווה־זאַך און ער ציילט זיך ניט מיט זיי״, תּניא, קכה. 11. טראַכטן מיט חשד; חושד זײַן. „וואָס אַ פֿרײַנד קען א׳ קען קיין צען שׂונאים ניט קו־מען אויפֿן מוח״, שוו. „ווער שמועסט נאָך אַ בעל־תּשובֿה איז ער דאָך אַוודאי אַ לײַט, טאָ טאָר מען דאָך אויף אים געווים ניט א״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „ביסט טײַבֿהם ווײַב שוין אַזאַ צײַט און קאָנסט אויף מיר א׳ אַזאַ מעשׂה?״, שע, טבֿיה. 12. האָבן ספֿקות, טראַכ־טן און זײַן אומזיכער. „דענסטמאָל איז מיר גאָרניט אײַנגעפֿאַלן אַפֿילו איבערצוטראַכטן אַז אין דער פֿירונג פֿון דער וועלט קען געמאַלט זײַן אַ פֿעלער״, ממוס, ספֿר הבהמות.

מיט זיך. **־עכץ. ־ענישׁ** — „פֿאַר גרויס פֿאַרכט און א׳ האָבן די כּלי־קודש זיך געכאַפּט און מקיים געווען אַלצדינג״, ממוס, ׳אַ שטאָט אין מזרח׳. „אַ נעאַלאָגיזם קען בעבֿירן ווערן גרינג...און אויך נאָך האַרבע ווייַן, נאָך קאָפּדרייַענישן, נאָך אַ סך א׳ און יישוב־הדעת״, ים, יושפ XII, 3.

איבערטראַכטער — דער, (ס). וונ ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס טראַכט איבער (אין אַלע בב). „...דער איבערזיניגער פֿון אַלע מאָטיוון, דער א׳ פֿון אַלע געדאַנקען״, קאָר I. „ער האָט אַרויסגעפֿירט אויף דער בינע אַ גרופּע ייִדן, איבערשמועסער און א׳ וועגן די שווערע צײַ־טן״, ש. ביקל, טמז, 1954 III 14. ־ערי.

איבערטראַכטעריש — אַדי. וואָס איז (ווי) בײַ (כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) אַן איבערטראַכטער. ־קייט — „אַ מענטש פֿון אַנטשלאָסענעם ווילן און נישט פֿון געדאַנקלעכער א״, ש. ביקל, טמז, 1965 VIII 27.

איבערטראַכטן — ← איבערטראַסקען.

איבערטראַלאַליקען — טרוו. ־קע איבער, ~(גע)טראַלאַליקעט. פּפּ: ־לייקען. איבער־זינגען מיט די קלאַנגען טראַ־לַא־לַא. אויך סתּם איבערזינגען פֿריידיק, אַן זאַרג. א׳ דאָס זעל־ביקע לידל גאָר אַן אַ סוף.

איבערטראָמאָם(ק)ען, ־מאָם(ק)ען — טרוו. ־ט(ק)ע איבער, ~(גע)טראָמאָם(ק)עט, ~גע־טראָמאָם(ק)עט. איבערשאָקלען, איבערטרייס־לען. שאָקלען אַ לענגערע צײַט. א׳ דעם זאַק מיט שטרוי.

איבערטראָמבאָן — טרוו. ־בע איבער, ~גע־טראָמבעט. פּד. 1. איבערשפּילן אויף אַ טראָמבע, טרובע. א׳ דעם מאַרש. 2. איבער־דערציילן אויף אַ שרײַבן אופֿן אַ נײַס, אַ רכילות. א׳ די ווילדע מעשׂה אַז אַלע זאָלן הערן.

איבערטראָמפֿייט(ער)ן — טרוו. ־פֿייט(ער) איבער, ~(גע)טראָמפֿיי(ט)ער)ט. 1. איבערשפּילן אויף אַ טראָמפֿייט. 2. דזוו איבערטראָמבאָן, בב.

איבערטראָמפּלען — טרוו. ־פּל איבער, ~גע־טראָמפּלט. 1. איבערשפּרײַזן, איבערטרעטן מיט שוועדע פֿיס. א׳ מיט שטיוול ליים, אַ ליימיקן וועג. 2. אָנטאָן שאָדן מיטן טראָמפּלען. א׳ בייטן מיט שפּראָצלעך. ־ענישׂ.

איבערטראָנטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~(גע)טראָנטשעט. פּד. איבערקלאַפּן. איבער־שטויסן. א׳ בעטגעוואָנט. א׳ אַ טעפּעך.

איבערטראָנספֿאָרטירן — טרוו. ־טיר אי־בער, ~(גע)טראָנספֿאָרטירט. 1. אַריבערפֿירן אַ משׂא פֿון איין אָרט אויפֿן צווייטן. א׳ די פּליטים פֿון דער שיף אין די פֿראַכטוואָגענען. א׳ מיט אַ שיף תּבֿואה און מאַשינען. וואויל־יונגערוש. א׳ אויף יענער־וועלט. 2. אַריבער־בערגענג, אַריבערפֿירן. א׳ אַ טייל באַפֿעלקערונג אין אַ ווייטער געגנט. „דער בעל־מופֿת...האָט די קראַפֿט אויסצוקלאַפּן טויזנטער קעשענעס און א׳ אַלץ וואָס אין זיי געפֿינט זיך״, דער לאַנד־חכם, נ״י 1894. 3. איבערשיקן. א׳ בריוו. „אַמעריק האָט פֿיינט אַלטע מענטשן, זי...לאָזט זיי ניט אַלט ווערן — זי טראַנספּאָר־טירט זיי איבער וואָס גיכער״, ח. יי. יאַבנוק, אין אַמעריקע, וואַרשע 1894. 4. אַריבערשטר־פֿן. „די פֿאַלאָפּיע־רערלעך כאַפּן אויף דאָס אייעלע און דורך זייער קאַנאַל ווערט עס אי־בערטראַנספּאָרטירט אין חלל פֿון דער געבער־מוטער״, פֿגעז, ווילנע 1937, № 4. 5. (בוכ־פֿירונג) אַריבערטראָגן אַ קאָנטע, אַ פּאַסטן. א׳ פֿון טאָבורט אין הויפּטבור. מיט זיך — „...ניט געקאָנט פֿאַרטראָגן זײַנע פּעטש און שטעקנס, האָט זי זיך איבערטראַנספּאָר־טירט אין אַ בעסערער וועלט״, שמ״ר, הימל און ערד און שוינדל, ווילנע 1889. ־ונג. ־ער.

איבערטראַכטער — אַדי. וואָס איז (ווי) בײַ (כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) אַן איבערטראַכ־טער. ־קייט — „אַ מענטש פֿון אַנטשלאָסע־נעם ווילן און נישט פֿון געדאַנקלעכער א״, ש. ביקל, טמז, 1965 VIII 27.

איבערטראַכקען — ← איבערטראַסקען.

איבערטראַלאַליקען — טרוו. ־קע איבער, ~(גע)טראַלאַליקעט. פּפּ: ־לייקען. איבער־זינגען מיט די קלאַנגען טראַ־לַא־לַא. אויך סתּם איבערזינגען פֿריידיק, אַן זאַרג. א׳ דאָס זעל־ביקע לידל גאָר אַן אַ סוף.

איבערטראָמאָם(ק)ען, ־מאָם(ק)ען — טרוו. ־ק(ק)ע איבער, ~גע־טראָמאָם(ק)עט. איבערשאָקלען, איבערטרייס־לען. שאָקלען אַ לענגערע צײַט. א׳ דעם זאַק מיט שטרוי.

איבערטראָמבאָן — טרוו. ־בע איבער, ~גע־טראָמבעט. פּד. 1. איבערשפּילן אויף אַ טראָמבע, טרובע. א׳ דעם מאַרש. 2. איבער־דערציילן אויף אַ שרײַבן אופֿן אַ נײַס, אַ רכילות. א׳ די ווילדע מעשׂה אַז אַלע זאָלן הערן.

איבערטראָמפֿייט(ער)ן — טרוו. ־פֿייט(ער) איבער, ~גע־טראָמפֿיי(ט)ער)ט. 1. איבערשפּילן אויף אַ טראָמפֿייט. 2. דזוו איבערטראָמבאָן, בב.

איבערטראָמפּלען — טרוו. ־פּל איבער, ~גע־טראָמפּלט. 1. איבערשפּרײַזן, איבערטרעטן מיט שוועדע פֿיס. א׳ מיט שטיוול ליים, אַ ליימיקן וועג. 2. אָנטאָן שאָדן מיטן טראָמפּלען. א׳ בייטן מיט שפּראָצלעך. ־ענישׂ.

איבערטראָנטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~גע־טראָנטשעט. פּד. איבערקלאַפּן. איבער־שטויסן. א׳ בעטגעוואָנט. א׳ אַ טעפּעך.

איבערטראָנספֿאָרטירן — טרוו. ־טיר אי־בער, ~(גע)טראָנספֿאָרטירט. 1. אַריבערפֿירן אַ משׂא פֿון איין אָרט אויפֿן צווייטן. א׳ די פּליטים פֿון דער שיף אין די פֿראַכטוואָגענען. א׳ מיט אַ שיף תּבֿואה און מאַשינען. וואויל־יונגערוש. א׳ אויף יענער־וועלט. 2. אַריבער־בערגענג, אַריבערפֿירן. א׳ אַ טייל באַפֿעלקערונג אין אַ ווייטער געגנט. „דער בעל־מופֿת...האָט די קראַפֿט אויסצוקלאַפּן טויזנטער קעשענעס און א׳ אַלץ וואָס אין זיי געפֿינט זיך״, דער לאַנד־חכם, נ״י 1894. 3. איבערשיקן. א׳ בריוו. „אַמעריק האָט פֿיינט אַלטע מענטשן, זי...לאָזט זיי ניט אַלט ווערן — זי טראַנספּאָר־טירט זיי איבער וואָס גיכער״, ח. יי. יאַבנוק, אין אַמעריקע, וואַרשע 1894. 4. אַריבערשטר־פֿן. „די פֿאַלאָפּיע־רערלעך כאַפּן אויף דאָס אייעלע און דורך זייער קאַנאַל ווערט עס אי־בערטראַנספּאָרטירט אין חלל פֿון דער געבער־מוטער״, פֿגעז, ווילנע 1937, № 4. 5. (בוכ־פֿירונג) אַריבערטראָגן אַ קאָנטע, אַ פּאַסטן. א׳ פֿון טאָבורט אין הויפּטבור. מיט זיך — „...ניט געקאָנט פֿאַרטראָגן זײַנע פּעטש און שטעקנס, האָט זי זיך איבערטראַנספּאָר־טירט אין אַ בעסערער וועלט״, שמ״ר, הימל און ערד און שוינדל, ווילנע 1889. ־ונג. ־ער.

איבערטראַנסקריבירן — טרוו. ־בירט איבער, ~טראַנסקריבירט. איבערשרײַבן מיט אותיות פֿון אַן אַנדער אַלף־בית, אַ־בע־צע, געווײַגלעך מיט לאַטײַנישן שריפֿט. „דעם נאָמען ווינער איז ניט נייטיק איבערצוטראַנסקריבירן פֿונדאָס־גע, ווײַל ער האָט שוין אַן אײַנגעשטעלטן אופֿן אויסליינען אויף...״, אאר, יוש VII.

איבערטראָ(נ)צלען — טרוו. ־צלט איבער, ~געטראָ(נ)צלט. איבערשטײַגן מיט אויספּו־צעכן, מיט שיינע בגדים, צירונג. „זי האָט נאָר געווואָלט א׳ אַלע אירע חבֿרטראָרינס״, רייד. ־ענישׂ.

איבערטראַסקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־טראַסקעט. 1. איבערקלאַפּן. צעברעכן מיט אַ געהילץ. א׳ אַלע גלעזער. א׳ די ביינער. 2. מיט אַ קלאַפּערײַ עפּעס ווידער אַרויסברענגען, אַרויס־זאָגן, אויסשפּילן אא. א׳ דעם מיליטעריש מאַרש. א׳ דעם זעלביקן באַפֿעל. 3. אוטו. אַ סך, אַ לענגערע צײַט טראַסקען. א׳ און פֿאַרדולן דעם קאָפּ.

איבערטראָפּן — טרוו. טראָפּ(ן) איבער, ~גע־טראָפּ(נ)ט. דזוו איבערטריפֿן, טרוו. א׳ וואַלע־ריאַן אין אַ גלאָז. ־ונג.

איבערטרעָפּן — פּאָר איבערטרעָפּן ←. דטשמ. נר. „א׳ אַלע אירע פֿאַרשטעלונגען״, אמד, דער פּלעטש אויף שבת, ווילנע 1872.

איבערטרוימען — אוטו & טרוו. טרוים אי־בער, ~געטרוימט. 1. טרוימען וועגן דער זעלביקער זאַך נאָכאַמאָל, אַ סך מאָל. כסדר א׳ צו ווערן באַרימט. א׳ וועגן דער פֿאַרלאָ־רענער בת־מלכּה. א׳ דעם זעלביקן טרוים. 2. טרוימען אַ לענגערע צײַט, וועגן פֿאַרשיידנס. לעבן אין וועלט פֿון פֿאַנטאַזיע און א׳ טויזנטער טרוימען.

איבערטרויערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־טרויערט. טרויערן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ יאָרן־לאַנג אויפֿן טויט פֿון אַ נאָענטן מענ־טשן.

איבערטרומייטערן — ← איבערטראַמפּייטן.

איבערטרומפֿן — טרוו. טרומף איבער, ~גע־טרומפֿט. (קאָרטשפּיל) שלאָגן אַ קאָרט מיט אַ טרומף. א׳ אַ טויז מיט אַ צוויי־טעלע (טרומף).

איבערטרוקן — אַדי. זייער טרוקן. טריקע־נער וי מע דאַרף. „דאָס האָלץ איז שוין א׳, היין שוין אײַן דעם אויוון״.

איבערטריאומפֿירן — אוטו. ־פֿיר איבער, ~טריאומפֿירט. טריאומפֿירן אויף אַן איבע־ריק התּלהבֿותדיקן אופֿן אַדער אַ לענגערע צײַט. ממש פֿאַרשיפּורטע פֿון נצחון, האָבן זיי אי־בערטריאומפֿירט אַ גאַנצע וואָך.

איבערטרי׳בן — אַדי, פּאָר איבערטרײַבן. דטשמ. אָפּט געניצט. נר. ← איבערגעטריבן. וואָס איז גוזמאדיק, שאַרוישירט. א׳ענע שבֿחים. „גאָר איין א׳ענער חסיד״, עקיבֿא יוסף שלע־זינגער, עמוד היראה, קאַשוי 1866. „די לערע פֿון די מיקראָבן אין דער אָרט וויי זי ווערט איצט א״, דר׳ ב. ליבער, וועב איז שולדיק אין אונדזערע קראַנקייטן?, נ״י 1911. „אין דער אייגענער צײַט האָט ער געהאַט אַן א׳ענע

ליבע צום לעבן״, קאָר ו. „זייער עלעגאַנט, א׳ עלעגאַנט האָט ער געפֿרווט אָנגענעמען איר האַנט״, ב. דעמבלין, צווי און אַ דריטער. „דער הינדו האָט אַן א׳ענעם נאַציאָנאַלן שטאָלץ״, ש. איזבאָן, טמז, 1965 I 21.

איבערטריט — דער. מצ נב. אַקט פֿון איבער־טרעטן (←). „פֿאַר דעם מינדסטן א׳ קעגן דער רעגירונג פֿאַרברענט מען דעם יידן...אויף אַ שײַטערהויפֿן״, קס, 1866, № 45.

אי׳בערטרייבונג — די, ־ען. [איבערטרײַ־בונג, דטשמ נר.] פֿראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערטרײַבן (אין אַלע בב). גוזמא. „[זײַ־נע] פֿעליעטאָנען זײַנען כּמעט אַלע געמאַכט אויף איין מאָס — די מאָס פֿון אירע־גישער אַדער סאַראַסטישער א״, ש, קריטיק און קריטיקער. „אָבער אַפֿילו אין דער א׳ איז דאָ דער קערן פֿון אמת, וואָס די ידישע געשיכטע קען ניט פֿאַרלייקענען״, קאָר ו. „בײַ זײַן גאַנצער קינסטלערישער עכטקייט איז דאָ אין בוך אַ סך א״, ב. שעפֿנער, פֿאָר, 1965 III 6. [פֿון די ציטאַטן איז ניט קלאָר וואָסער פֿאַרעם מע האָט געניצט.]

אי׳בערטרייביק — אַדי. נעגאַ. וואָס מע קען איבערטרײַבן (ספּעצ בב 5-6). א׳ע גאַל־דענע חפּצים. ־יקייט.

אי׳בערטרייבן — טרוו. טרײַב איבער, ~גע־טריבן. 1. טרײַבן, צווינגען צו לויפֿן צו פֿיל אַדער צו גיך, איבער די כּוחות. א׳ די זעלנערס ביז מידקייט. א׳ דאָס פֿערד (אין רײַטן, אין געשפּאַן) עס זאָל אַוועקפֿאַלן. מש און מלל פֿאַרטײַטשן: ׳ודפֿקום יום אחד׳ (בראשית, לב, 13): „איבר טריבן״ [ארכ].

2. טרײַבן פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן. א׳ די בהמות פֿון דער פּאַשע אין די שטאַלן אַרײַן. 3. איבערפֿירן אויף אַן אַנדער מערכה, אויף אַן אַנדער אויסהאַלט. בײַטן דעם רעזשים (פֿאַר געפֿאַנגענע, אַרעסטירטע אא וואָס געפֿי־נען זיך אונטער עמעצנס מאַכט). א׳ די לאַ־גערניקעס אויף ברויט מיט וואַסער. „ער האָט אונדז אַלעמען איבערגעטריבן אויף הרעטש־קע״, שע, כתרילעווקער פֿראָגרעס [ווי מע וואָלט געוואָלן פֿערד וואָס אַנשטאָט צו קריגן האָבער — קריגן זיי גרעטשקע].

4. מגזם זײַן, אויפֿבלאָזן. א׳ די שבֿחים. א׳ מיט שבֿחים. א׳ מיט קריטיק. „דער שטייגער איז פֿון דער וועלט איבערצוטרײַבן (גרעסער מאַכן) יעדע נײַאיקייט״, אמד, דער הירקאָן, ווילנע 1877. „ביעלינסקי האָט איבער־געטריבן די באַדײַטונג פֿון אַלע פֿושקינס הויפּט־ווערק״, שנ, קריטיק און קריטיקער. „קיינער ...האָט ניט ליב בפֿרהסיא איבערצוטרײַבן זײַנע אַ פֿאַרלעגנהייט״, גרינ, בלעטלעך פֿון אַ טאָג־בוך. „מע דאַרף ניט א׳ די מיליטעריש מאַכט פֿון ישׂראל, אָבער מע טאָר זי אויך ניט אונטערשאַצן״, בצג, טמז, 1964 X 4.

5. איבערברענען, דיסטיליר־ן אַלקאָהאָל נאָכ־אַמאָל. א׳ דעם גאַנצן בראַנפֿן פֿון קעסל (כּדי אויסאַרבעטן אַ העכערן גראַד שטאַרקייט). 6. איבערשמעלצן. א׳ מינץ אויף זילבער, גאָל־דענע צירונג אויף גאָלד.

מיט זיך. ־עכין. ־ענישׁ — „פֿאַר דער פֿאַלשקייט און אַ בלײַבט ניט קיין פֿלאַץ", מ. ריבקין, דער וועלט־בלוט־בלבול, ווילנע 1914.

איבערטרייבן — טרוו. איבערטרײַב, ~טרי־בן. דטשמ. נר. דזוו אי׳בערטרײַבן, בא. „אונ־דזער אַריענטאַלישע אייגנשאַפֿט אַלץ צו א׳׳, משה קליינמאַן, יודישער קאַלענדאַר לשנת תרס״ט, לעמבערג 1908. „ער לאַכט אויס דאָס אַלטע יידישע לעבן, ער איבערטרײַבט כדי צו פֿאַרמיאוסן די יידישע פֿאַרנאַנגענהייט", מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער. „זײַנע נאַכפֿאָל־גער — וער זײַנען זיי? ער איז צו רעאַליסטיש אַז ער זאָל זיך דערלויבן צו א׳ זייער צאָל", גרינ, מענטשן און ווערטן.

איבערטרייבעודיק — אַדי. וואָס מע קען איבערטרײַבן. ספּעצ וואָס לאָזט זיך מגזם זײַן. פֿרגל איבערטרײַביק.

אי׳בערטרייבער — דער, ־ס. וון ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס טרײַבט איבער, ספּעצ בעל־מגזם. אַן אָקסן־א׳. „דער פּלפּול פֿאַרקרימט זיי דעם שכל, ער מאַכט זיי פֿאַר גרויסע באַרימערס און א׳[ס]", ממוס, קליאַטשע. „ער איז געווען — ווי יעדער שרײַבער — אַ ביסל אַן א׳׳, בונ נעם העלער. ־ערײַ. ־יש — אַדי. א׳ע לויבגעזאַנגען. ־ישקייט.

איבערטרייערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־טרייבערט. אויסטרייערן (←) נאַכאַמאָל, אַנ־דערש, בעסער. א׳ דעם זאַדיק.

איבערטרייסלען — טרוו. ־סל איבער, ~גע־טרייסלט. 1. נאַכאַמאָל טרייסלען, שאָקלען, באַוועגן (מיט עפּעס) הין און הער. א׳ די קאַ־פֿאַטע, די קאָלדרע בײַם אויסשטויבן. 2. טרייס־לען אַ סך מאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ די פֿרוכטבײַמער, די צײַטיקע פֿירות זאָלן אַראָפּ־פֿאַלן. א׳ דעם לולבֿ. *א׳ די ביינער = זיי אַנבערכן. 3. דזוו דורכטרייסלען. „זײַט אַראָפּ־די וואַסער, טרייסלט איבער די קאַרטאָפֿל מיט פּוטער און סעלערי־זאַלץ", מישולאָוו, וועגעט קאָכבוך, נ״י 1926. (איבערטומלען און) א׳ אַ וועלט — איר וועגן אַ טומלער, אַ כלומרשטן אויפֿטויער.

4. טרייסלען בײַם אַרומזוכן, בײַם נישטערן (פּדי עפּעס צו געפֿינען). א׳ די גאַנצע שטוב. „געאַגענגן...צו דער יידענעס קעסטל...זיי האָ־בן איבערגעטרייסלט און...געפֿונען, אויסער תּחינות, אַ מעבֿר־יבוק, אַ גאַרניטער תּכריכים מיט אַ זעקעלע ארץ־ישׂראל־ערד", יעקבֿ־מאיר ליפֿשיץ, אַ וואָלוועלער ביסל, ווילנע 1892. „ער נעמט שאַרן, קלאַפּן, אויסטרייסלען, א׳ אַלע קעשענעס — ניטאָ קיין שוועבעלעך", א. שעכט־מאָן, סאוי היימלאַנד, 1962, № 1. 5. פֿיג. איבערקוקן אַ צאָל דאָקומענטן, ביכער; נאָכ־זוכן אין שריפֿטלעכע מקורים. „אַזויינער כאַפּט זיך ניט מיט זײַנע חידושים...ביז ער האָט אי־בערגעטאָפּט, איבערגעטרייסלט...טאָמער וועט ער געפֿינען אַ זאַך וואָס זאָל אים פּאַסן צום ענין", ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳.

איבערטרייסלען זיך — ← דפּוי. 1. צאַפּ־לען זיך, באַוועגן זיך הין און הער. זיך א׳ פֿון שרעק (קעלט). 2. זיך אי־בערוועקן. „ער האָט זיך איבערגעטרייסלט, געפֿאַנט בריט זײַנע בלויע אויגן...און זיך פֿונאַנדערגעגענעצט", אַפּא, ראָמאַן פֿון א פֿערד־גנבֿ. ־ענישׁ.

איבערטרינקען — טרוו. טרינק איבער, ~גע־טרונקען. 1. נאָכאַמאָל אַנטרינקען, אַנטרענקען, אַנפֿאַיען אַ בהמה. א׳ די פֿערד מע זאָל זיך ניט דאַרפֿן אָפּשטעלן אין וועג. 2. געבן עמעצן צו טרינקען אַ סך, צו פֿיל, ספּעצ שאַרפֿע משקאות. א׳ דעם מחותן ער זאָל ניט וויסן וואו ער איז אין דער וועלט. 3. טרינקען פֿאַרשיידענע געטרענקען. א׳ ביר און ווײַן און ברענפֿן אויך. 4. דזוו איבערטרענקען.

איבערטרינקען זיך — ← דפּוי. טרינקען איבער דער מאָס. זיך אָנשיכורן. „טרינקט דען בעכער ווײַן אוג׳ איבער טרינקט אײַך אוג׳ שפּײַט אויש גלײַך אַז איינער דר צו פֿיל טרינקט בײַ דש ער מקיא איז״, סהמ, ירמיה, כה, 27. „וועגן איינער האָט זיך איבערגעטרונקען מאַג מען אים שמירן זײַנע הענט און פֿיס מיט אייל אַדער מיט זאָלץ אום שבת", לט2, ע/ב. „איינער וואָס איז שוין אײַנגעזאוינט זיך עפּטערס צו א׳..., דער מוז אויף זיך אַסרן אַ ציט גאָר קיין שום משקים צו טרינקען", ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, ש״ח יצחק, קראָקע 1882. „און וויל זיך פֿלײַסן אַז ער זאָל זיך אַ ביסל א׳׳, ש. בעקערמאַן, הדסה, אַדעס 1886. ־עכין. ־ענישׁ.

איבערטריפֿן — טריף איבער, ~גע־טריפֿט. אוטו — אַרײַבערריגן טראָפֿנווײַז. דאָס וואַ־סער וועט א׳ פֿון דער פֿולער כלי. טרוו — מאַכן טריפֿן אַ פֿליסיקייט פֿון איין כּלי אין אַ צוויטער, אַדער אויף עפּעס. א׳ די ביטערע רפֿואה אויף אַ שטיקל צוקער. ־עכין. ־ענישׁ.

איבערטריקענען — טרוו. ־קן איבער, ~גע־טריקנט. 1. מאַכן עס זאָל ווערן טרוקן אַ צאָל. א׳ אַלע העמדער אין איין שעה. 2. מאַכן צו טרוקן. לאָזן א׳ די המוציאים ברויט. א׳ די בייטן, זיי ניט באַוואָסערן.

איבערטרעגלעך — אַדי. 1. דזוו איבער־טראָגלעך. 2. וואָס מע קען פֿאַרטראָגן, אי־בערהאַלטן. „מענטשן קאָנען לאַנג לעבן אָן עסן, און פֿרויען זענען מער א׳ פֿון מאָנס־פֿערזאָנען", י. ראָזוינסקי איבז, דער פֿאַלשער שולדבריף, וואַרשע 1885. ־קייט.

איבערטרעגער — דער, ־ס. וון ־ין, ־קע, ־ס. וועט עס טראָגט איבער. דער א׳ פֿון דעם בריה. „די לוין איז דער א׳ פֿון צוויי געפֿערלעכע אָנשטעקנדיקע קראַנקייטן", פֿגעז, ווילנע 1926, № 17. ־ערײַ.

איבערטרעטונג — די, ־ען. פֿראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערטרעטן. פֿאַרזינדיקונג. עבֿירה. דאָס ברעכן אַ געזעץ. די קלענסטע א׳ פֿון מאַראַלישן געזעץ. „אונ׳ איר זײַט אבר פֿול...מיט זינדן אונ׳ פֿר שולדיקונג אונ׳ איבר טרעטונג״, יוסיפֿון, אמשט 1661. „וואָס באַ־דײַטעט אַזוי אַן אומשעדלעכע א׳ פֿון אַזוי אַ שוואַך געזעץ״, אמד, דער גואל, ווילנע 1866. [ניצן א׳־בערטרעטונג, ניט איבערטרעטונג.]

אי׳בערטרעטן — טרוו. טרעט איבער, ~גע־טראָטן, ~גערעטן. 1. אויך אוטו. ציין, שפּאַנען, טרעטן איבער (אויף) עפּעס. א׳ דעם זעלביקן וועג. א׳ (איבער) דעם בלומענבייט. „דערגלײַכן איז אַ ספּונה אַן אשה מעוברת זאָל א׳ איבער נעגל", דברי חכמים, [לבוב, יאָר?]. 2. טרעטן אַ צאָל מאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ אַלע גאַסן פֿון שטעטל, אַלע סטעזש־קעס פֿון פֿאַרק. 3. וויידער, נאָכאַמאָל, אַ צאָל מאָל טרעטן אויף עפּעס בײַם טאָן אַן אַרבעט. א׳ וויינטרויבן. א׳ ליים אויף ציגל.

4. אַריבערשפּאַנען, אַריבערגיין (איבער) אַ שטאָרונג, אַן אָפּצאָמונג, אַ ספּעצ אָנגעמערקטע לינײַ. א׳ די לוזשע. *א׳ די (עמעצנס) שוועל = אַרײַנקומען צו עמעצן. קיינער טרעט די שוועל ניט איבער = קיינער קומט ניט אַרײַן. „עס וויל קיין קונה די שועל ניט א׳׳, פּרש, ׳נעילה׳. „וועסט דאָך מוזן צו די גוטע יידן בעטן, אָבער די שועל וועסטו נישט קענען א׳׳, טעאַטאָר. „נישקשה, מע מעג א׳ אַמאָל אַ שועל, מען איז דאָך כּמעט שכנים", י. יאָפֿע, אין קעסלגרוב, מאָסקוע 1929. *א׳ די (דעם) גרענץ = אַריבערפֿאָרן (אַריבערגיין) אין אַן אַנדער לאַנד. „חתונה...[איז] ווי אַ גרענץ צווישן צוויי לענדער, קוים טרעט מען זי אי־בער, געפֿינט מען זיך גאָר אין אַן אַנדער מדינה", אַמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. „לאָז א׳ מיך די בריק צו דײַנע בריטע ספּע־רן", יהואש, ׳בײַם טויער פֿון לעבן׳.

5. אַריבערגיין צו אַ העכערער מדרגה, שטאַ־פֿל. א׳ פֿון אַרבעטער־קלאַס צום קליינבירגער־טום. א׳ אין אַ העכערער שול. א׳ צו פֿײַנערע מידות. „בּאַלד נאָך די עקזאַמענס, אַז ראָזעס שילערינס זײַנען אויך איבערגעטרעטן אין דעם העכערן קלאַס...", ש. ל. גרינבֿעלד, די ארמע געבֿילדעטע, ווילנע 1896.

6. עובר זײַן אויף אַ דין אַדער ברעכן אַ געזעץ. טאָן עפּעס וואָס איז ניט לויטן מנהג אַדער וואָס איז ניט אָנגענומען אין דער גע־זעלשאַפֿט. זיך פֿאַרזינדיקן קעגן עפּעס. א׳ די (דעם) גרענץ פֿון אָנשטענדיקייט. א׳ אַן אומגערעכט געזעץ. „יום שבת אונ דיא הייליגי תורה, ווער דיא צוייא גיזעץ טוט ניט איבר טרעטין...דער דארף פֿר ניקש הבין מורא״, שה ו, פֿיורדא תפּ״ז. „און זיי זאָלן פֿון דײַנע ליבע הייליקע מצוות ניט א׳ דאָס גרינגסטע״, תּחנות ובקשות, ווילנע 1858. [אי־בערדרוק פֿון דיהרנפֿורט 1798]. „וועג אַ מענטש שטייט פֿאַר דעם קעניג, וועט ער געוויס אָפּ־היטן יעדן טריט, ער זאָל דעם קעניגס געזעץ ניט א״, חא, ד/א. „דאַרף מען לא תשׂא, לא תענה א״, אלצ, קליין וועלטל, לאָנדאָן 1894. „האָבן זיי ניט איבערגעטרעטן קעגן...איבער־קייט״, ׳הודעה על פּי פּקודת הקיסר יר״ה לעדת יהודים דגובערניעס ווילנא והוראדנא ואַבאַסט ביאַליסטאָק׳, ווילנע 1812, ברוך רי־דזינסקי איבז פֿון ווילנער קהל. „ניט איבער־געטראָטן קיין מינדסטן דין פֿון די אַלע דינים וואָס זײַנען שייך צו דער יידענע״, שע, יודישע ראָמאַנען.

איבערטרעטן, דער. ־עכין. ־ענישׁ.

איבערטרע'טן — טרוו. איבערטרע'ט, ~טרע'טן, אַרכ. איצט דטשמ, נר. דזוו אי'בערטרעטן, בז. מלכ פַֿארטײַטשט: 'לעבֿור ברית' (דבֿרים, יז, 2) — „איבר טרעטן" [תי: „איבערצוטרע'טן"]. „נאָר גאָטש גיבאָט ניט צו איבר טרעטן, דאש טו איך דאָך פֿון גאָטש וועגן בעטן", עיון, טו/א. „אוב ישׂראל שון גאנץ עשׂרת הדברות זאָלטן האבן איבר טרעטן, אזו גידענק אירן פֿאטר אברהם", ר' יעקב בר' יצחק סג"ל, קהלת יעקב, פֿראָג 1763. „וען איינר איין זאָך גבאָטן איזט איהם דער יצר־הרע אן רייצט זולכש איבר טרעטן, אזו איז דער שׂכר גרעשׂר וער דען יצר־הרע ניט פֿאלגט", ר' יוסף דאָרמשטאָדט איבז, תורת משה, קאָרלסרוא 1770. „איך טו זאָרגן און בעטן פֿאר די עבֿירות די איך האָב א"י, משל הקדמוני, אוס־טרהא 1808. „און דער וואָס וויל דווקא פֿאר־זאָרגן גאָט, דער איבערטרעט זײַן הייליק גע־באָט", עט, לידער.

אי'בערטרעטער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועג עס טרעט איבער, ספּעצ אי'בערטרע־טן, בז. וועג עס איז עובֿר אויף אַ דין, ברעכט אַ גזעזע. „דען איבר טרעטר וועלן הקציגים ניכט אַלייגד בקנס...בליגן, זונדרן אויך מיט תּפֿיסה ובֿיושים צו בשטראָפֿן ווישן", 'פֿראָגער תּקנות קעגן לוקסוס', 1767 [ייבל ו]. „דען דער אייגר דר עשׂ [אַכילת־דם] גטאן האט דר איז איין איבר טרעטר", שאר. „עס גיבט אויך מאַנכע איסורים די נאָר דער א' אויף איין מצוות־עשׂה עובֿר איז", ר' הילל ליכטנשטיין, עת לעשות וו, סאַטמאָר תּרל"ב. [אין די ציטאַטן אַפּנים — איבערטרע'טער].

איבערטרענירן — טרוו. ־נירט איבער, ~(גע)־טרענירט. (אויס)טרענירן, בעסער אָדער אויף אַן אָנדער שטייגער. א' אַ הונט. א' די זעל־נערס. ־ונג.

איבערטרענען — טרוו. טרענט איבער, ~גע־טרענט. 1. צערײַסן, איבערײַסן וואָס איז פֿאַרנײט. א' איין אַרבל וואָס איז ניט גוט אַרײַנ־גענייט. 2. וואוג. האָבן סעקסועלן פֿאַרקער מיט איין פֿרוי נאָכאָמאָל אָדער מיט אַ צאָל פֿרויען. ־ונג. ־ער. ־ענישׂ.

איבערטרענקען — טרוו. טרענק איבער, ~געטרענקט. דערטרענקען, דערטרינקען אַ צאָל. א' אַלע קעצלעך. פֿרגל איבערטרינקען.

איבערטרעסען — טרוו. ־סט איבער, ~גע־טרעסט. סל. וורר. אוקר. איבערטרייסלען. א' אַלע קאָלדרעס, זעק.

אי'בערטרעפֿן — טרוו. טרעף איבער, ~גע־טראָפֿן. 1. טרעפֿן, באַגעגענען אַ צאָל. „וועג מען איך האָב אַלע איבערגעטראָפֿן אויפֿן יאָ־רידז". אויך מיט זיך. א' זיך מיט פֿאַר־שיידענע מענטשן. 2. ריכטיק טרעפֿן אַ צאָל מאָל. א' דעם אמת. א' אַלע רעטענישן. א' בײַם (אויס)לייגן קאָרטן. א' בײַם פֿאַרויסזאָגן וואָס עס וועט זײַן.

3. איבערשטיגן, זײַן בעסער, האָבן אַ מעלה לגבי אַן אָנדער זאַך (מענטשן), פֿרווו צו פֿאַר־יידישן דטשמ איבערטרע'פֿן. בײַ ממוס: „אָט האָסטו צוויי טעמים און דער דריטער טעם טרעפֿט איבער אַלע אָנדערע", ווינטשפֿ; „די לעצטע צרה מײַנע טרעפֿט איבער אַלע מײַנע פֿרינדרזיקע צרות אינאײַנעם", 'חג האָסיף', [דער פֿרווו איז האָמעטנע וועג עס קומט צו זיך. „דאָס מאָל האָט סיראָטאָ זיך אַליין איבערגעטראָפֿן", ש. ווינאָדאָ, פֿאָר, 1962 XII 9. „איצט האָט סירײַ זיך אַליין איבערגעטראָפֿן אין אירע גרעסטע־אָנפֿאַלן", טמז, 1964 XI 16.]

איבערטרע'פֿן — טרוו. איבערטרע'ף (?), ~טראָ'פֿן, אַרכ. איצט דטשמ. נר. איבערשטײ־גן עמעצן, איבערוועגן עפּעס, פֿאַרטונקלען, שטעלן אין שאָטן. זײַן בעסער, האָבן מער מעלות, מער חשיבֿות. „דער דריטי אַלטי ער־צילט...זײַנ׳ גשיכטי...דיא צוויי פֿאַרגי...זער ווײַט איבר טראָפֿן האט", מראות הצובֿאות, וואָזדזעבֿק 1718. „וועם אבר זײַן פֿרשטאַנד זײַן רידן איבר טרעפֿן, בלײַבן זײַנה ריד אַלי מאל אין זײַן גיוואָלט", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ"ט. „ובפֿרט אַלס יִד וועט ער ניט אַנדערש קומען צו אַ גרויסן נאָמען, נאָר אַז ער וועט א' אַלע אַנדערע קאָמפּא־ניסטן", קמ, 1864, № 31. „וועט די צוקונפֿט אַנע צוויי־פֿל נאָך א' די פֿאַרגאַנגענהייט", ב. פֿינגענבוים, דיא גאולה, נ"ל 1893. „יענער באַרימטער אויטאָר...האָט אָנגעשריבן דרײַ פּיע־סן, וואָס האָבן איבערטראָפֿן אַלץ וואָס מע האָט ווען געזען אין דיזן לאַנד", שע, בלאָנ־דזענדע שטערן II [שע ניצט דאָס לשון פֿון זײַנעם אַ פֿארשוין].

אויך מיט זיך — איבערשטיגן זיך גופֿא. ער האָט זיך אַליין איבערטראָפֿן.

איבערטרעשטשען — ־טשע איבער, ~גע־טרעשטשעט. וורר, אוקר. סל. אוטו — אי־בערפֿלאַצן מיט אַ קנאַק. איבערטראָסקען. „דאָס וואָסער איז פֿאַרפֿרוירן געוואָרן און זי פֿלעג שער האָבן איבערגעטרעשטשעט". טרוו — איבערהאָקן, איבערקלאָפֿן מיט אַ געהילץ. א' שטיטלער האָלץ.

איבערטשאָבן — טרוו. ־בע איבער, ~גע־טשאָבעט. פֿפֿ: ~שטשאָבן. 2. שלעכט, פֿאַרטאָטשיש איבערנייען. „געטשאָבעט און אי־בערגעטשאָבעט, און עס טויג ערשט רעכט ניט", רייד. ־ענישׂ.

איבערטשאָטעוועט — טרוו. ־טעוועט איבער, ~געטשאָטעוועט. אוקר. אַ לענגערע צײַט אָפּ־ווארטן (פֿון אַ באַהעלטעניש) אויף אַ פּאַטיקן מאָמענט. לויערן און כאָפּן. א' די ווײַסע־חבֿרה־ניקעס, זיי כאָפּן און אָנברעכן די בייגער.

איבערטשאָמקען, ~טשאָמקן — אוטו & טרוו. ־קע איבער, ~געטשאָמקעט, ~גע־טשאָמקט. איבערקײַען און טשאָמקען דער־בײַ מיט די ליפּן.

איבערטשאַרדזש(ע)ן — טרוו. ־דזש(ע) אי־בער, ~געטשאַרדזש(ע)ט. אָמ. overcharge >. איבערגעמען מער ווי עס איז דער געווײַנלעכער אָדער גוטער בעצלעכער פּרײַז. א' רעגט (דירה־געלט) פֿאַרן אָפּאַרטמענט.

איבערטשיסטען — טרוו. ־טע איבער, ~גע־טשיסטעט. וורר. אוקר. סל. רייניקן נאָכאָמאָל, רייניקן אַ צאָל מאָל. א' אַלע צימערן. א' די ביקסן.

איבערטשיר(י)קען — טרוו. ־קע איבער, ~געטשיר(י)קעט. אויך: ~טשירטשען. טשיריקען העכער (בעסער) ווי אַן אָנדער פֿיי־געלע. א' דעם קאַנאַריק.

איבערטשל(י)אָפּען — טרוו & אוטו. ־פּע איבער, ~געטשל(י)אָפּעט. איבערטאָפּטשען, איבערבראָד(ז)יען. א' (אין) אַלע בלאָטעס.

איבערטשעפּען — טרוו. ־פּע איבער, ~גע־טשעפּעט. אויף אַן אָנדער אופֿן צוטשעפּען, צופֿעסטיקן. א' די וואַגאָנען. א' דאָס בלימל צום לאָזן. מיט זיך — טשעפּען זיך מיט אַ צאָל. א' זיך מיט אַלע יינגלעך אין חדר.

איבערטשעקן — טרוו. ־טשעק איבער, ~גע־טשעקט. אָמ. איבערקוקן, דורכקוקן נאָכאָמאָל. איבערקאָנטראָלירן. א' דעם באַאַמטן. „איבער־לייענען אַלע רעצענזיעס, טשעקן און א"י, נ. סטוערדלין, טמז, 1959 III 9.

איבעריאָג — דער, ־ן. אַקט פֿון איבעריאָגן (אין אַלע בבֿ). 2. וועטלויף.

איבעריאָגן — טרוו. יאָג איבער, ~געיאָגט. 1. לויפֿן, רײַטן אָדער פֿאָרן גיכער ווי (אַן) אָנדערע(ר) און אָנקומען פֿרײַער צו אַ באַ־שטימטן פּונקט. א' אַלעמען אין אַ וועטלויף. רײַטנדיק א' דעם פֿוסגייער אָדער אַן אָנדער רײַטער. „מע קען ניט א' (← בבֿ 2־3) אָן אַ פֿערד און אָן אַ וואָגן", שוו [= מע קען ניט איבערשטיגן עמעצן אָן די נייטיקע מיטלען דערצו]. „ער האָט אים געהייסן, ער זאָל תּיכף פֿאָרן, טאָמער וועט ער קיינען יענעם מלך א' כדי ער זאָל פֿרײַער קומען אַהין", נחב, 'מעשׂה מבערגיר והענ'.

2. זיך באַוועגן גיכער ווי עפּעס אַן אָנדער זאַך אָדער אַן אָנדער באַשעפֿענישׂ. *וועלן א' דעם אייגענעם שאָטן = זיך פֿאַרמעסטן אויף עפּעס וואָס איז אומדערגרייכלעך. *א' די ל ב נ ה = פֿרוווז (וועלן) דערגרייכן עפּעס אוממעג־לעכס. „וואָס יאָגסטו זיך? וועסט א' די לבנה?", רייד. די מעשׂה ווי דער שילדקראָט האָט אי־בערגעיאָגט דעם האָז. „מערײַ־צו געוואָנדערט האָט ער, איבעריאָגנדיק אין שנעלקייט...בופֿלאָק־סן", יהואש איבז, הינאוואָטא. „עס קומט צום ...משופּעדיקן באַרג־אַראָפּ, דער וואָגן וויל א' דעם פֿערד...אָבער דער פֿערד שפּאַרט זיך אײַן מיט די הינטערשטע קאָפּיטעס און האָלט אײַן דעם וואָגן", צ. נ. נאָלאָמב, די בורזשואַזיע, וואַרשע 1906.

3. איבערשטיגן אין קאָנקורענץ. א' אַלע קרעמערס מיט בעסערע סחורות, מיט ביליקערע פּרײַזן. „דעריאָגן און א' אַמעריקע — איז געווען אַ באַליבטער סאָוועטישער לאָזונג", רייד. „ער האָט געזיגט, אָבער באַלד זײַנען די באַ־זיגטע געקומען צו זיך און אים איבערגעיאָגט", מוק, מיינע באַגעגענישן I. „דאָס הייסט אַמע־ריקע, דו מוזסט אַלעמאָל א' דעם אַנדערן", מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאָר, 1964 XI 15. „דער 'הצופֿה' וויל א' דעם 'הצפּירה' און האָט זיך אײַנגעשפּאַנט מיטן 'השלוח' בײַ איין דישל", פּרץ, געדאַנקען און אידייען.

4. איבערשטיגן מיט אַ פֿיזישן יתרון (וערן שענער, וואוקסיקער אע). „אירע יונגע זאַפֿטיקע פֿיס, וואָס דאַרפֿן נאָך וואַקסן און א׳ מיט זייער שלאַנקייט די שענסטע מיידלשע פֿיס אין שטאָט", בערג, בײַם דניעפּער II. „דער־נאָך האָט ער איר מקנא געווען, וויַיל זי האָט אים זייער גיך איבערגעיאָגט אין וואוקס", פֿ. סיטע, אַז דאָס זענען מיר, קיעוו 1932.

5. איבערשטיגן מיט אַ גיסטיקער מעלה. א׳ אין לערנען, א׳ אין הטבת־המידות. „זיי וועט אַלע א׳ [אין לערנען] מאַניש, אונדזער העלד", פּרץ, ׳מאַניש׳. „די סאָוועטיש־ייִדישע בעלעטריסטיק הייבט אָן איבערצויאָגן די קרי־טיק, יענע איז נאָך אַלץ אָנגעבלאָזן", שג, ייִדי־דישע שרײַבער אין סאָוי פֿאַרבאַנד.

6. גרייכן מער. גובֿר זײַן, זײַן שטאַרקער. א׳ די אייגענע באַגערן. „ער האָט געוואָלט אויס־דריקן נאָר דאָס וואָס ער האָט געקאָנט אויס־דריקן. זײַן וועלן האָט ניט איבערגעיאָגט זײַן קענער", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער II. „וען זיי ווילן א׳, איינס דעם צוויטן איבער־שטיגן, וי קיינער קען פֿאַרטראָגן, וען דער ׳פֿירער׳ הייסט אים שווײַגן", אר, ׳דער אָרקעס־טער׳. „(עבֿרו משפֿיות לבבֿ) זיא האבן איבר יאגט דיא רשעים דאש גלוסטונג פֿון איר הרץ, דהיינו, מין [= מיין, מער] אַז זיא ביגערן האבן זיא", סהמ, תּהלים, עג, 7.

7. פֿאַרלויפֿן צו ווײַט, באַגערן צו פֿיל און אַנווערן דאָס וואָס מע גאָרט צו דערגרייכן. „עס פֿלעגט מײַן האַרץ מיר אונטערזאָגן וועז גיין צו איר און וועז נישט גיין. איך זאָל מײַן גליק נישט א׳, פֿאַרבײַגן איך אָפּט אַ טאָג אַליין", סטג, ׳רעגינאַ׳.

מיט זיך — 1. רעפֿל. „צי איז דער שווינ־דלדיקער רײַטער טויט, צי אַ פֿאַרפֿישופֿטער ער יאָגט אַליין זיך איבער?", פּמ, מלחמה. 2. קזוז. זיך א׳ און פֿאַלן.

־ונג. ־ענישׁ. ־ער. ־ערײַ.

איבעריאַדען — טרוו. ־דע איבער, ~געיאַדעט. אַ לענגערע צײַט יאַדען, דאָקטוטשען. אַזוי לאַנג א׳ עמעצן אַז דאָס לעבן וועלט אים ניט גיחא. מיט זיך — קזוז.

איבעריאָך — דער, ־ן. שווערער יאָך, וואָס איז איבער די כּוחות. פֿאַלן אונטערן א׳.

איבעריאָלד — דער, ־ן. גרויסער יאָלד, וואָס עס איז גרינג אים אָפּצונאַרן. אויך: א׳דעוון (דעם חם, דעם שמעגעג אע).

איבעריאָמערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־יאָמערט. אַ סך, אַ לענגערע צײַט יאָמערן, ביטער קלאָגן מיט געוויין. א׳ אויפֿן חורבן. א׳ גאַנצע נעכט. מיט זיך — אויפֿהערן יאָ־מערן.

איבעריאָ׳ר — אדוו. דזוו איבעראַיאָ׳ר, אין אַ יאָר אַרום, מיט אַ יאָר שפּעטער. „איין (בת־קול) בעגשט, וועז ער דיא בפּורים ברענגט אונ׳ זגט: דו זאָלשט (זוכה) זײַן איבר יאר ווידר צו ברענגן דײַן ביכורים", טח, דברים, כו, 16. „אם ירצה השם א׳ וועלן מיר פֿראָוון דעם סדר אין ארץ־ישׂראל", רייד.

אי׳בעריאָר — דער, ־ן. עיבור־יאָר, נאָר אויסגעלייגט פֿאַרגרעסערט. אויף דעם סמך וווש: „וען האָט משה רבינו געהאַט צײַט אַרויס־צופֿירן יידן פֿון מצרים אַז לויטן מדרש איז ער געבוירן געוואָרן און געשטאָרבן אין דעם זעלביקן טאָג?" — „ס׳איז געווען אַן א׳" — איז דער ענטפֿער. לאָכן איין מאָל אין אַ מיטוואָך און דאָס נאָר אין אַן א׳. „פֿון די פּיקאַנטסטע דוגמאות איז דאָס ׳האַלענדישע׳ וואָרט overjaar. מיינען מיינט עס אונדזער עיבור־אָר, אָבער עיבור אויף ייִדיש קלינגט ...איבער, און היות איבער איז אויף האַלענדיש over און יאָר jaar, איז דערפֿון געוואָרן אַ ׳האַלענדיש׳ וואָרט, וואָס קיין ניט־ייִדישער האַלענדער פֿאַרשטייט עס ניט", מוז, יושפּ XIII, 2־3.

איבעריאָרן — אוטו. יאָר איבער, ~געיאָרט. בלײַבן, איבערזײַן אויף אַן אָרט במשך פֿון אַ יאָר צײַט. א׳ מיט אַן עקספּעדיציע אין דער אַרקטיק. „דער גרויסטאָטישער לערער האָט מיט צרות איבערגעיאָרט אין שטעטל".

איבעריובֿלען — [...יוביולען] אקוזוו. יובֿל איבער, ~געיובֿלט. 1. אַ לענגערע צײַט, אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים יובֿלען. „ער האָט גע־יובֿלט און איבערגעיובֿלט זײַנע זיבעציק יאָר בײַ זיך אין געוואָרן פֿינף און זיבעציק", רייד. 2. אויפֿהערן יובֿלען. א׳ איבערטומלען זיך און זיך נעמען צו דער אַרבעט.

איבעריויזלען זיך — דזוו איבערצלמען זיך.

איבעריוירן — יוער איבער, ~געיוירט. פּפּ: ~יערן. אוטו — יוירן מער וויַ מע דאַרף, וויַ עס איז גוט. דאָס טייַג וועט א׳ און איבער־לויפֿן. טרוו — מאַכן עס זאָל יוירן איבער דער מאָס. א׳ דעם וויַן און אים זויער מאַכן. מיט זיך — פֿון זיך. „דער מעד האָט זיך איבערגעיוירט און עטלעכע פֿלעשער האָבן גע־פֿלאַצט". ־ונג.

איבעריום־טובֿן — [...יאָנטעווען] יום־טובֿ אי־בער, ~געיום־טובֿט. אוטו — בלײַבן, זײַן אויף אַן אָרט אין דער צײַט פֿון אַ יום־טובֿ. א׳ בײַ נאָך סוכות בײַ די עלטערן און דערנאָך אַוועקפֿאָרן אין ישיבֿה. טרוו — דזוו דורכיום־טובֿן, אויסיום־טובֿן. א׳ חנוכּה מיט גרויס פֿאַראַד. מיט זיך — אויפֿהערן יום־טובֿן.

איבעריונקערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־יונקערט. נעגל. איבערשטיגן אַן אַנדערן אין אויפֿפֿירן זיך וויַ אַ יונקער, אַ פּרימישער אָפּיציר. „האָט ער געמאַכט דעם אָנשטעל וויַ ער וואָלט אַליין געווען אַ יונקער פֿון דור־דורות. נאָכמער: ער האָט די יונקערס איבער־געיונקערט", ציט, טמז, 27 XII 1957.

איבעריוקן — אוטו. יוק איבער, ~געיוקט. לר. 1. יוקן, שמאַרצן, בײַסן אין אַ צאָל ערטער פֿון לײַב. א׳ איבערן גאַנצן רוקן, וויַיל מע האָט צו פֿיל זיך געבראַנט אויף דער זון. 2. אויפֿהערן יוקן. באַשמיר מיט זאַלב, וועט באַלד א׳. ־ענישׁ.

איבעריווירדיש — אדי. מער וויַ יורידיש. אַזוינס איז טאָקע א׳, עס איז אַבער אַ מאַ־ראַלישער חוב. ־קייט.

איבעריחומן זיך — [...יכעסן] אוטו. יחוס זיך איבער, זיך ~געיחוסט. אויך ~יחומן זיך. זיך יחוסן (מיט אַ צאָל), זיך אַרויס־שטעלן מיטן אָפּשטאַם, מיט דער שיינער מש־פּחה. א׳ זיך מיט אייגענע זיידעס און מיט זײַן וויבּ זיידעס.

איבעריחידיש — אדי. וואָס איז מער ווי דער יחיד, וואָס איז גילטיק אויך מחוץ די אייגנשאַפֿטן אָדער דער באַגרענעצטקייט פֿון אַ יחיד. „דאָך איז שכל־הישר אַזוינס וואָס איז א׳ און גאָרניט אַזוי סובֿיעקטיוו", ים, יובֿל XXIII. ־קייט.

איבעריויד — דער, ־ן. יוד וואָס איז העכער, ווערטיקער ווי סתם אַ יוד: יוד פֿון אַ הויכער גיסטיקער מדרגה. „איך וועל דיך מזכּיר זײַן בײַם רבין אַז זאָלסט אויסהאַקסן אַן א׳ און זאָלסט באַגערן צו לערנען", אש, תּהילים יוד.

איבעריידיש — טרוו. ייִדיש איבער, ~גע־ייִדישט. 1. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן משפּיע זײַן, מע זאָל ווערן (אין אויפֿיר, אין וועלטבאַגעם אָדער אין בייַדע פֿרטים) ייִד צי מער וויַ ייִד. „מע האָט אײַנגעפֿירט ׳תּודעה יהודית׳ אויף איבערצויידישן אַ דור תּלמידים", רייד. 2. דזוו איבערמל(ע)ן (אַ ביסל אייִדע־לער). ־ונג.

איבעריכלען — [...יאָכלען] יכל איבער, ~גע־יכלט. לר. אקוזוו — קענען פֿאַרשיידענע זאַכן. „ער האָט גאָלדענע הענט, ער שפּילט פּיאַנע, ער איז אַ גוטער ספּאָרטסמאַן — וואָס יכלט ער ניט אַלץ איבערן!", רייד. טרוו — (גוטמוטיק & וואויליוגעריש) איבערשטיגן אין קענען. א׳ דעם מײַסטער.

איבעריללהן — [...יעלאָלען] אוטו. יללה אי־בער, ~געיללהט. (געניצט אַן דורך־ארץ, אַן רחמנות). אַ סך, אַ לענגערע צײַט יללהן, וויי־נען מיט אַ הויך געוויין, קלאָגן, יאָמערן. א׳ וי אַ יידענע. א׳ אויפֿן טויט פֿון אַלטן טאַטן.

איבער ים — אדוו. אָרט. אויף ענער זײַט ים, מעבר לים. „דוא בישט גלײַך אַלז איין אַלמנה אונ׳ דײַן מאַן לעבט נאך און איז איבר ים", מב, מעשׂה סח.

איבעריעטן — טרוו. יעט איבער, ~געיעט. אוקר. אויך: ~יעטען. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן יעטן, אויסרײַסן ווילדגראָז. א׳ די ביימער.

איבעריענטשען — אוטו. ־טשע איבער, ~גע־יענטשעט. וורר. פּעיצ. איבערזיפֿצן, איבער־קרעכצן.

איבעריענצן — טרוו. יענץ איבער, ~גע־יענצט. וואוי. נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל מאָל יענצן. → אויסיענצן.

איבעריק — אדי & אדוו. *Mhd*: über(i)c 1. וואָס מע קען אויסקומען אַן דעם. ס׳איז אַן א׳ע זאַך. א׳ע טעלער אויפֿן טיש. ס׳איז א׳ צו דערציילן. האָבן א׳ע געלט. א׳ע מענטשן בײַ אַן אַרבעט. האָסט אַן א׳ פֿאַפּיראָס? „קענט איר פֿאַרשטיין אַז [דאָס] איז אַ גרויסע שטאָט און אחד״ר [אחינו בני־ישׂראל] האָבן א׳ געלט", יופֿאַל, 1882, № 45. „שלעכטע צײַטן זײַנען די וועז דער אַרבעטער איז אַן א׳ער מענטש אויף דער וועלט", דיא שכירות, לעמבערג 1896.

„מען איז אים [דעם אַרעמאַן] נוגש ביז ער גיט אַפּ דאָס א״ע קלייד״, פּוקח עורים, ג״ת ש״ש. „דער אַזוי־גערופֿענער כלל איז פּריבּיליעגיע א׳ און אומנוציק״, ים, שול־גראַמאַטיק, 1921. „בּיי גאָט איז ניטאָ קיין א׳ער״, שוו. „אַ פֿרעמדע קאַץ איז אויך א׳ אין שטוב״, שוו.

2. אומנוציק, אומניצלעך. מאַכן אַן א׳ן גאַנג. „א׳ ווי רבנו תּמם תּפֿילין״, פּפּ. „בּיי אַ נאַר זײַנען די העגט און די צוגג א׳״, שוו. „א׳, ד״ה דאָס וואָס איז איבער, ...אַ מותרות, דאָס וואָס איז אומניצלעך״, קאָר ו. „און נייג אַוועק פֿון צו ווערן א׳ע, אומניצלעכע וועלט־לעכע זאַכן״, חה, ב, קצז.

3. וואָס מע דאַרף אויסקומען אָן דעם. א׳ע הוצאות. „זומער איז דער בעסטער פּעלץ א׳״, שוו. „אָן א׳ גלעזל ווײַן מאַכט שמערץ און פּײַן״, שוו. „פֿון אַן א׳ן לעק משקה פּורים אָדער שמחת־תּורה שיט זיך פֿון מיר רייד ווי פֿון אַ לעכערדיקן זאָק״, ממוס, פֿישקע.

פּפּ צו די פֿרײַערדיקע און ווײַטערדיקע בבּ: א׳ — ווי פֿאַר אַ טויטן באַנקעס, ווי אַ פֿינפֿטע ראַד צום וואָגן, ווי אַ פֿינפֿטע וואָגע צו דער סוכּה; ווי אַן אתרוג אום פּסח, ווי אַ לולבֿ אום פּורים אש. א׳ ווי אַ שטיין אין וועג, ווי אַן אבֿן־נגף. א׳ ווי אַ לאָך אין קאָפּ, ווי אַ לאָך אין ספּאָדיק. א׳ ווי אַן אבֿר המדולדל, ווי אַ דריט(ע) אויג, ווי אַ זעקסטער פֿינגער, ווי אַ פֿינפֿטער פֿוס צום (בײַם) הונט. א׳ ווי האָרצווייטיק, צאָווייטיק אש. א׳ ווי קאָפּדרייַ־גיש, ווי האָרצקלעמעניש אש. א׳ ווי אַ מפּה, ווי אַ פּרישטש אויף אַ מפּה; א׳ ווי אַ מפּה, עבֿרה וזעם. א׳ ווי אַן אַנשיקעניש, ווי אַ בײַז באַעגעניש, ווי אַ משלחת, ווי אַ משלחת מלאכים רעים, ווי אַ פּגע־רע. א׳ ווי פֿאַר אַ חזיר אַ קרעצל, פֿאַר אַ האָן אַ פּערל, ווי פֿאַר אַן אָקס יין־צמורקים, ווי בּיי אַ הונט אַ בוזעם־קעשענע. א׳ ווי פֿאַר אַ סריס אַ יפֿה־פֿיה, ווי בּיי אַ דעוואָטקע דער בוזעם. א׳ ווי בּיי אַ קאַזאַק אַ שמירה (אַ קמיע) פֿון רבין, ווי אַ קמיע בּיי אַ מומר־להכעיס. א׳ ווי אַ צוויײַט מעסטל מן.

4. אומנייטיק. וואָס מע קען דערוויל אויסקומען אָן דעם. „ער רײַסט אויס די דינסט פֿאַר אַן א׳ צעגדליק אייער וואָס זי האָט געקויפֿט״, שע, קינדערשפּיל. „איז עס א׳, אומ־געוואונטשן, אומנייטיק?״, ים, קוד, 1938. „ר׳ שלמהס ווײַב און טעכטער האָבן באַלד נאָכן טיי טרינקען זיך געפֿילט א׳ אין דער געזעל־שאַפֿט פֿון מאַנסבילן וואָס רעדן דברי־תּורה״, ממוס, שלמה. „אויב דו האָסט שוין יאָ אַן אַן רובל, גיי אַרײַן...צו אַ פֿאַטאָגראַף״, דטש, ווילנע.

5. וואָס קען פֿאַרשאַטן. „וואָס צו (פֿיל) איז א״, פּוז. *אַן א׳ער זופּ = אַ טרונק בראַנפֿן וואָס מאַכט שיפֿור. „עס ליגט אויפֿן געוויסן אַן א׳ער פֿעטער ביסן״, שוו. (פֿרגל בּפּ). „אַן א׳ער ביסן קען פֿאַרשאַטן״, שוו.

6. וואָס בלײַבט איבער נאָכן ניצן. „אַז מע קומט ניט צו דער צײַט, מוז מען עסן וואָס א׳ בלײַבט״, שוו. שב פֿאַרטײַטשט ״יתר״ — „איבריג״. „אוי׳ אום שלאָג דר איבריג אן דען אום הגג דז גיצעלט, האלב די אום מיט זיי איז באַשאַפֿן געוואָרן די וועלט און אַזוי אויך די א׳ע גאַנצע תּורה...״, תּניא, נב. „ווי געפֿינט מען נאָך דעם מלך מיט די א׳ע״ [מענטשן], נחב, ׳מעשׂה מבעל־תּפֿילה׳. „פֿראָס־טאַקעס קויפֿן ספֿרימלעך, נאָר ווײַל זיי לייענען גערן מעשׂיות און דער א׳ער עולם ווילן קיין מעשׂיות ניט לייענען״, יפּ.

15. וואָס איז אַלדאָס אַנדערע (חוץ דעם וואָס ווערט אַרויסגעהויבן). „מיט די לעפֿצן זאָל ער מתפלל זײַן נאָר קורץ, און די א׳ע תּפֿילה זאָל ער בעטן אין זײַן האָרץ״, קה. „און דאָס א׳ע וואָס ער האָט דאָרטן אונטער־געבּרומקעט ווייסט מען ניט״, שע, יאָסעלע סאַלאָוויי. „וואָרום איז די נאַכט פֿון סדר אויסגעצייכנט פֿון אַלע א׳ע נעכט פֿון אַ גאַנץ יאָר?״, הגדה של פסח. „נאָר אייגער [אין] אויסערווילט וואָרן צו די ירושה. און די א׳ע קינדער זענען פֿון די ירושה אַוועקגעוואָרפֿן וואָרן״, א. פּאַוויר, גדולת יוסף, יוזעפֿאָוו 1838. „יענער הונט האָט אַנגעהויבן און די א׳ע האָ־בן אים אונטערגעהאַלטן״, ממוס, ספֿר הבה־מות. „אייגער איז דאָס פֿערד און די א׳ע [קינ־דער] זײַנען פֿאַרשוינדלעך, וואָס האַלטן אים בײַם צוימל״, שע, פֿונעם יאָריד ו. 16. אַנ־דערע(ר). „משיח בן דוד לאָזט זיך אַוועק צונויפֿגעמען די א׳ע יידן אין אַלע עקן וועלט״, ממוס, וויונטשפּ. 17. נאָך איינס. „אַן א׳ן בגד איז אויך גוט צו האָבן אויפֿן פֿאַל פֿון אומגעוויטער״, פֿגעז, ווילנע 1936, № 1־2.

18. (וועגן געלט) וואָס מע דאַרף ניט אויס־געבן. א׳ געלט. „עס דריקט מיך, פֿאַרשטייסט? און עס קאָסט טאָקע א׳ע געלט״, אר, ׳דער גבֿירישער אַרעמאַן׳.

19. קליין, געפֿאַלן, ענינותדיק. זײַן א׳ בּיי זיך. „ווערמען איז השי״ת מוחל? נאָר אָט דעם וואָס איז ווי א׳ בּיי זיך אַליין אין די אויגן און האָט קיין באַטרעף ניט״, לדב, מאמר ראש־השנה, ג״י ת״ש. א׳ הָאבֶּן — ארכ. שטיין בראָש, זײַן מער ווערטיק. מש פֿאַרטײַטשט ׳אל תּותר׳ (בראשית, מט, 4): „זאָלשט ניט איבריג הבן איבר דײַני ברידר״ [תי: „זאָלסטו די פּער ניט זײַן״].

איבעריקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצבֿ פֿון זײַן איבעריק (ספּעצ בּפּ 5־1, 12־11). „גנסין פֿון דיזי וועלט נאר וואש גאַנץ ניטיג איז, אבער ניט נאך זוכין...אום נוצליכי איבר קייטן״, בּפּ, כט, ג. „דער דור איז פֿאַרגיפֿט פֿון דער רוסישער אינטעליגענ־טישער...א״, ים, נייס, קאָוונע 1923. „אונ־טערצושטרײַכן אָט די א׳ האָט זי געוומען טריטלען אַראָפּ די טרעפּ״, דעמבלין, צווי און א דריטער. „די אייגענע א׳ האָט זיך צעבליט ווי מאָך אויף אַ מצבּה״, יג, פֿון מײַן גאַנ־צער מי.

איבעריקן — אוטוו? ארכ. דזוו איבעריק האָבן. (אויך פֿאַראיבעריקן?). „דרום דז דוא הושט גיאײַלט...אז דיא וואַשר דיא דא לויפֿן — דארום זולשטו ניט איבריגן״, טח, בראשית, מט, 4.

איבעריקנס — אַדוו & זוו. חוצדעם. אין אַזאַ פֿאַל. בּיי דער געלעגנהייט, אין דעם צו־

העגג די איבריגן דו זאלשט אום שלאגן אויף זײַטן דש משכן״, טח, שמות, כו, 12. „נאָכ־דעם אַז זיי האָבן אונטערגעלעגט דאָס האָרץ, האָט סעגדערל אײַנגעוויקלט דאָס ביסל א׳ע שפּײַז צוריק אין טאָרבּעלע״, ממוס, מסעות. אויך סוב. „אַלע אומות עפּום...זײַנען ניט גישפּײַזט גיוואָרין ניצארט פֿון...דאש איבריגה פֿון ישׂראל״, נצו, במדבר, לא/ד. 7. וואָס בלײַבט איבער נאָכן פֿאַרקויפֿן. „וואָס טוט מען נאָכן יריד מיט דער א׳ער סחורה?״, רייד.

8. וואָס איז איבער דער מאָס. א׳ע גוטס־קייט. האָבן אַן א׳ע קאָרט. *ער איז ניט פֿון די א׳ע געבּערס = ניט קיין גרויסער נדבן. „דוא זאָלשט ניט איבריג עשׂין נאר ניט איבריג טריגקן״, לטו, א/ב. „דער בן־אָדם זאָל אי־בריגה זאָריג עוועקשמײַסן אוג קיין ביז אויף זיך בעטן״, עיון, ים/א. „האָלט דיך נישט פֿאַר אַן א׳ן חכם, האָב דו נאָר יראת־שמים און היט דיך פֿאַר שלעכטס״, מס, משלי, תקע״ד ג, 7. „ אויך זאָלסטו ניט אַן א׳ער חסיד זײַן. דו וועסט זען אַ נאַקעטע אשה דערטרענקט אין באַך, וועסטו ווען אַנטלויפֿן ניט אָנצוזוען זי, דאָס טו ניט, נישערט זיך זי מציל און האָלט דײַנע אויגן צו״, איבז, רביגו יונה, ספֿר היראה, לוואָו 1851.

9. אַדוו. וואָס איז צו פֿיל, צו גרויס, צו שטאַרק. (ניט) א׳ קלוג. א׳ באַריידעוודיק. א׳ כיטרע. (ניט) א׳ זגראַבּנע אַזוי. אויך אַדי. ניט האָבן פֿאַר עמעצן קיין א׳ע סימפּאַטיע, קיין א׳ע וואַרעמקייט אש.

10. וואָס איז מער ווי לכתּחילה געוועכט, געפֿאַנירט. א׳ע פּאַרציעס ברויט. א׳ער אָנ־גרייט סחורה. „ווען מן פֿאר איינם עני אום ניט אוג מן היבט אים געלט אויף [= מע קלײַבט פֿאַר אים צוגויף] אוג עז איז געלט איבריג דא, מער אַז ער בידארף, אַזו איז דאָז איבריג אך זײַן״, לטו, מז/א.

11. וואָס איז ניט באַרעכטיקט. „וואו עס איז א׳ דאָרטן פֿעלט״ [אין קאָסע], שוו. [פֿרגל: ׳כל יתר כנטול דמי׳, חולין, נח/ב.]

12. וואָס איז אַ לאָסט, אַ הכבּדה. אַן א׳ מויל אין אָרעמער משפּחה. „די האָנט איז א׳, דאָס האָרץ איז אים א׳ און נאָך מער איז אים א׳ דער שׂכל״, שנ, יוד׳ שרײַבער אין סאָוו־פֿאַרבאַנד. „בּיי פֿאָטער און מוטער איז קיין קינד ניט א״, שוו. „אַלעס, אַלעס איז אים געווען א׳: די בענקלעך, די טישלעך און די מענטשן״, ספּ, גליקלעכע און אומ־גליקלעכע.

13. איבערגעבליבן. „דא זײַנען פֿיל פֿון דיא יהודים אויף דיא וועג גישטאָרבן...אונ׳ דיא איבריגי בגאבן זיך נאך טײַטש לגד״, שאר. מש פֿאַרטײַטשט ׳יותרם תאכל חית השדה׳ (שמות, כג, 10): „אונ׳ איר איבריגש״ [תי: „און וואָס בלײַבט פֿון זיי״]. איך האָב פֿאַר אים קיין קרעכץ ניט א׳. „ווען רשעים...שטאַר־בן האבן זיא זוא פֿיל איבריג אַלז איין בהמה״, משה אײַזענשטאָט איבז, דרך הישר לאבֿן בוחן, אָרט? 1746.

14. וואָס איז אַנדערש ווי דאָס ס פּ ע צ י ע ל־אויסגעטיילטע; וואָס איז מחוץ אַ באַשטימטער צאָל אָדער גרופּע. „די עשׂרה מאמרות וואָס

זאַמענהאַנג (קען מען נאָך צוגעבן). אַגב־אַגב; אַגבֿ־אורחא. מילא, זאָל זײַן אַזוי. א׳, וואָס גייט ס (ע׳ר) מיך אָן? „א׳, ווי ערלעך זיי מען זיך האַלטן, גלאָט כשר קען קיין טאַקסע גיט זײַן״, צעד. „ס איז גישט אונדזער עסק אַרײַנצולאָזן זיך אין חקירות. א׳, וואָס האָט ער צו דיר?״, ממוס, קליאָטשע. „פֿיר רובל אַ וואָך, וואָס איז דעמאָלט א׳ געווען גאַנץ פֿײַנע שכירות פֿאַר אַ חזן״, ליטוו. „א׳, מיר וועלן זיך דאָך נאָך זען״, — האָט זי געזאָגט און מיר געגעבן די האַנט״, ל. שאַפּיראָ, נאָ־וועלן.

איבעריקס — 1. דזוו איבעריק, אַדוו. גיט א׳ פֿיל. 2. אַדי. נייטראַל, סוב. נעמען אין מויל עפּעס א׳ און דערנאָך זיך באַקלאָגן אויף וויטיקן אין מאָגן.

איבעריקרנען — [...יאַ׳קרענען] טרוו. יקרן איבער, ~גיקרנט. איבערשטיגן מיט צו הויכע פּרײַזן. „אויף דער גאַס פֿון דימענט־העגדלערס יקרנט איבער איינער דעם צווייטן״. מיט זיך — אויסבעטן צו הויכע פּרײַזן און מחמת דעם פֿאַרלירן קונים. זיך א׳ און בלײַ־בן שטעקן מיט דער סחורה.

איבעריראשע(נע)ן — [...יאַראשע(נע)ן] טרוו. ירשן (ירשע) איבער, ~געירשנט (~געירשעט). קריגן אַ צאָל ירושות. א׳ אַלע פֿעטערס און מומעס. א׳ דעם זיידנס שטאָלץ און זײַן דעה־זאָגערײַ.

איבעריש — 1. אַדי. וואָס איז פֿון אַדער האָט אַ שײַכות צום איבעריש, דה פּירענייאישן, האַלבאינזדל (די טעריטאָריעס פֿון שפּאַניע און פּאָרטוגאַל). „דער א׳ער מענטש איז שוין לאַנג גיט אין דער מערהייט אין אַרגענטינע״, א. זאַקוסקי, יושפ XXI, 3. „די עטישע און סאָציאַלע ווערטן פֿון די א׳ע פֿעלקער״, פֿאַש, 1962 IX 15. 2. דאָס. אָפּגעשטאַרבענע שפּראַך (גרופּע שפּראַכן) פֿון דעם איבעריש האַלב־אינזדל. „ווען לאַטײַן איז געווארן די הערשנ־דיקע שפּראַך אין אייראָפּע, האָבן זיך אויפֿ־געהיט...פֿון די גאַלישע, א׳ע אַדער עטרוס־קאַנישע לאָקאַלע לשונות נאָר געווינסע פֿאַנע־טישע אייגנטימלעכקייטן״, אאר, יושפ XXII, 1.

איבעריששע(נע)ן — [...יאַשוע(נע)ן] אוטוו. ישבֿ (ישבֿן) איבער, ~געישבֿעט (~געיש־בֿנט). זיצן אין אַ צאָל תּפֿיסות. זיצן אַ לענ־גערע צײַט. גנבֿענען און א׳ אין אַלע טורמעס פֿון לאַנד. א׳ די פֿינף יאָר און דערנאָך ווי־דער זיך נעמען צו דער האַנט־מלאָכה.

איבעריששבֿן זיך — [...יִשעון] ישוב זיך איבער, זיך ~געישבֿט. אויך: ~יִישובֿן זיך. זיך מיישבֿ זײַן, זיך האַלטן אַן עצה מיט אַ צאָל. א׳ זיך מיט אַלע פֿרײַנד און דער־נאָך טאָן פֿונקט קאַפּויער ווי מע האָט געעצהט.

איבעריזבֿ(ע)נען — [...קאַזוענען] אוטוו & טרוו. פֿזבֿן איבער, ~געפֿזבֿנט. אויך: ~כּיזובֿן [...קיזעון]. זאָגן אַ סך ליגנס. א׳ אַזוי פֿיל ליגנס אין איין הרף־עין. א׳ וועגן אַלע באַגע־גענישן מיטן פּריץ.

איבעריכישן — [...קיישעפֿן] כישוף איבער, ~געכישופֿט. אוטוו — כישופֿן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ יאָרן און יאָרן. טרוו — 1. דזוו פֿאַרכישופֿן; באַזיגן, איבערשטאַרקן עמעצן מיט כישוף. א׳ דעם שׂונא, דעם קעג־נער אָט. 2. אויך פּיג. באַזיגן אַזוי ווי מיט כישוף. א׳ די יונגעלײַט מיט די שיינע אויגן. 3. מיט כישוף פֿאַרוואַנדלען צוריק אין פֿרײַער־דיקן שטאַנד, מצבֿ, אויסזען אָט. פֿאַרכישופֿן מענטשן אין חזירים (וועלף) און דערנאָך א׳ זיי אין מענטשן. 4. איבערשטיגן אַן אַנדער כישוף־מאַכער. א׳ אַפֿילו די חרטומים פֿון מצרים. אויך מיט זיך. ־ונג.

איבעריכעסן זיך — [...קא׳אַסן] אוטוו. כּעס זיך איבער, זיך ~געכּעסט. זיך כּעסן, און אויפֿהערן זײַן אין כּעס. „לאָזט אים זיך אויסשרײַען, נישקשה, ער וועט זיך באַלד א׳״, רייד.

איבעריכפֿלען — [...קיי־פֿלען] טרוו. כּפֿל אי־בער, ~געכּפֿלט. מערן אויף אַ צאָל מאָל; מולטיפֿליצירן. א׳ די צאָלן. ־ונג. ־ענישׂ.

איבעריכשרן — [...קאַשערן] טרוו. כשר איבער, ~געכּשרט. 1. כּשרן נאָכאַמאָל, גרינטלעכער. א׳ די מקוה. 2. (אויס)כּשרן אַ צאָל. א׳ אַלע כּלים אויף פּסח. ־ונג.

איבעריכתּב(ע)נען — [...קאַסטוענען] טרוו. כּתּבֿ, כּתּבֿן איבער, ~געכּתּבֿעט, ~געכּתּבֿנט. גיך, שלעכט איבערשרײַבן. א׳ די עטלעכע ווערטער. א׳ דאָס געשעפֿט אויף דער ווײַבס נאָמען און אַרויסשטעלן דער וועלט אַ פֿײַג.

איבעריכתּיבֿהן — [...קסיוועז] טרוו. כּתּיבֿה איבער, ~געכּתּיבֿהט. איבערשרײַבן מיט גע־כּתּיבֿהטע אותיות. ← אויספֿתּיבֿה(נע)ן. א׳ די געקינצלטע פֿאַרבעטונג צו דער חתונה.

איבעריכאָווען — טרוו. ־וע איבער, ~גע־כאָווט. וורר. אויסבאַהאַלטן און היטן אויף אַ באַשטימטער צײַט. געבן דעם שכן א׳ די צירונג.

איבעריכאַליען — ־ליע איבער, ~געכאַליעט. טרוו — איבערקרענקען (גראָבּ). א׳ אַ שווערן טיפֿוס. א׳ מיאוסע קרענק. קללה: „אַז דו וועסט א׳ דײַן קרענק, זאָל אַן אַנדער קרענק דיך אָנקאַפּן״. אוטוו — אוקר. מג. אי־בערזײַן, איבערלײגן, איבערבלײַבן ערגעץ. „דער טאַטע כאָליעט איבער אין שענק״, מאַ, חומש־לידער. וואול. א׳ בײַ דער נפֿקא. ־ענישׂ.

איבעריכאַפּ — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזול־טאַט פֿון איבעריכאַפּן (אין אַלע בבֿ). א׳פֿאַרער = ווער עס כאַפּט זיך אַרויף אויף אַ וואָגן אַ ביסל אונטערצופֿאָרן.

איבעריכאַפּן — אקוזוו. כאַפּ איבער, ~גע־כאַפּט. 1. (אַרײַנ)נעמען צו פֿיל, מער ווי מע דאַרף. אַרײַנקריגן מער ווי עס קען זײַן נוציק. א׳ אַן איבעריק גלעזל און ווערן שיכור. „פֿויערים וואָס האָבן איבערגעכאַפּט די כּוסע און זיך מער נישט געקאָנט האַלטן אויף די פֿיס״, ייט, טמז 1961 III 3. *א׳ די מאָס — „און דאָס בנצילע האָט לכבֿוד פֿורים אי־בערגעכאַפּט די מאָס, געהאַט אַן איבעריק ביסל משקה אין קאָפּ״, ממוס, ווינטשפֿ. „ס׳טרעפֿט אַמאָל, כ׳האָב נעכטן אין רומעניען קעלער איבערגעכאַפּט די מאָס״, אָפּא, היבֿרו. „אַ פּיל קען אויך זײַן שעדלעך, אויב מע כאַפּט אי־בער די מאָס״, טמז, 1965 II 2. א׳ די מאָס און דערנאָך לײַדן אויפֿן מאָגן. „אויסשיטב־דיק [= דערציילנדיק] דאָס אַלץ, האָב איך געציטערט טאָמער האָב איך איבערגעכאַפּט די מאָס״, אר, באַלייידיקט אַ פֿרוי׳. „דער סטר־דענט האָט אַ ביסל איבערגעכאַפּט די מאָס, ער האָט צו לאַנג געוועדט״, בערג, אין אַ פֿאַרגרעבטער שטאָט. א׳ די מאָס בײַם אויס־בעטן אַ פּריז, בײַם אָנווײַזן דעם מקח. „עס איז אָבער געניג נאָר אַ ברעקל א׳ די מאָס אַדער אַ האָרעלע ניט דערשפּילן...״, זשיט II, נ״י 1912. „ס׳איז אַ טעות וואָס מע מוז אים דערפֿילן וויי נאָר די קריטיק כאַפּט איבער די מאָס״, שנ, יוד׳ שרײַבער אין סאָוו׳־פֿאַר־באַנד.

2. עסן אַ ביסל און גיך, ניט צו דער זעט, אַבי ניט זײַן הונגעריק. א׳ נאָר אַ פּאָר בײַסן. א׳ אַ המוציא. „אין פּאָרטוגאַליע קען מען אַפֿט זען ווי מענער און פֿרויען עסן מיטאָג שטייענדיק, זיי כאַפּן איבער אַ שטיקל ברויט אַדער עפּעס אַנדערש״, ו. און ס. איבז׳, די מעשׂה פֿון דעם שטיקעלע ברויט, זשיטאָמיר 1869. „אַז אָך און ווי איז דיר — אַז זינגט דו לעבסט האָסטו סך־הכל געהאַט נאָר איין געדאַנק: א׳ אַ כּזית כּדי דו זאָלסט ניט אויסגיין פֿאַר הונגער״, ממוס, שטורעמצײַט. „עס קאָכט זיך ווי־עטשערע, נאָר קודם־כל זידט דאָרט אַ טעפּעלע קאַרטאָפֿל אויף איבערצו־כאַפּן דערווײַל״, ממוס, שלמה. אויך אָן אַ דירעקטן אָנווײַז אויף דעם ווי מע שטילט דעם הונגער. „מע פֿלעגט נאָר דאָ פּאָפּאָיען די פֿערד, אַליין אויך עפּעס א׳ און פֿאַרן ווינטער״, ספֿ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „און דאָרטן טאָקע עס איך שטייענדיק...מע כאַפּט איבער וואָס גאָט גיט״, שע, מנחם־מענדל. „אין אַזוינע טעג עסט מען וויניק. ס׳גענוגנט דאָס וואָס מע האָט אין דער היים איבערגע־כאַפּט״, נס. „און אינדערפֿרי און אויפֿדער־נאָכט פֿאַרבראָכט בײַ באַקאַנטע און דאָרטן איבערגעכאַפּט״, א. קאָהאַן, אהרן ליבערמאַן, קינוי 1935. *א׳ דעם הונגער = עסן עפּעס וואָס, אַבי צו שטילן דעם הונגער. „אַיאַ, ס׳איז גוט? — זאָגט צו מיר יוסף הצדיק וואָס האָט איבערגעכאַפּט דעם הונגער און געווארן אַן אַנדער מענטש״, שע, מעשׂיות פֿאַר יונגישע קינדער. „געפֿינען אַן אינפֿאָרוויו, וואו מע זאָל קענען א׳ דעם הונגער און אָפּ־רוען די בייגער״, טמז, 1963 VII 21. *א׳ דאָס הארץ = עפּעס עסן אַדער טרינקען כּדי זיך אַ ביסל צו קרעפֿטיקן, צו שטילן דעם הונגער. א׳ דאָס הארץ מיט טרוקן ברויט, מיט אַ שנעפּסל אאזוי. אַרײַן אין אַ קרעטשמע א׳ דאָס הארץ.

3. עפּעס וואָס טאָן אויף גיך, (אַזוי ווי) יוצא צו זײַן, אויך אַזוי ווי דאָס טאָן וואָלט געווען אַ חוב, הגם עס איז אַ נויטוועניקייט. א׳ דאָס עסן = גיך אָפּעסן (הגם עס קען זײַן אַ גאַנצע סעודה). א׳ דאָס דאַוונען. א׳ דאָס מנחם אָבל זײַן. א׳ דעם שלאָף = שלאָפֿן אַ קורצע צײַט, כאָפּן אַ דרימל, שלאָפֿן אויף דערווײַל. „מיר האָבן אָפּגעעסן וועטשע־

רע, און איך האָב מיך אַ ביסל געוואָלט לייגן אויף אַ פּאָר שעה א' דעם שלאָף", יאָ, גע־נאָרט וועסט. א' דעם אָטעם = א) מיטן ערשטיקן ב: אָפּאָטעמען, טיפֿער אײַנאָטעמען. א' דעם אָטעם נאָכן לויפֿן, אַרבעטן, נאָכן דערציילן אַ לאַנגע מעשׂה; ב) זיך אַ ביסל אָפּרוען. א' דעם אָטעם נאָך שווערער אַרבעט. „צוויי מענטשלעך האָבן זיך אונדזערע אויס־דערוויילטע געטרייסלט אין די 'בובטעס', אי־בערגעכאַפט דעם אָטעם נאָר דעמאָלט, ווען מע האָט באַדאַרפֿט אָפּשטעלן זיך ערגעץ אין אַ קרעטשמע דאָוונען", שע, אָלט־נײַ פּתריעווקע.

איבערכאַפן — טרוו. ← דפֿוו. 1. כאַפּן אַ סך, אַ צאָל מאָל. האָבן אַ טבֿע איבערצו־כאַפּן נאָשערײַען פֿון טיש. א' שיריים. *א' ברעקלעך און לאָזן פֿאַלן אַ קוילעטש = זיך יאָגן נאָך נישטקיין און פֿאַרזען וועדטיקס. א' אַלע הינער וואָס זײַנען זיך צעלאָפֿן איבער די שכנישע הויפֿן. א' די שפּיגעלאַנטן ווי די מײַז. „אין פֿאַרלויף פֿון אַ שטונדע קומט אים אויס איבערצוכאַפּן [בײַ דער שפּיל] בײַ אַ פּאָר טוץ מיידלעך", אר, 'דער אינציקער בחור'. 2. כאַפּן, אַרײַנקריגן וואָס ווערט געגעבן (געשיקט, געמיינט) פֿאַר אַן אַנדערן. א' אַ פֿרעמדן בריוו. א' די פּילקע וואָס מע וואַרפֿט אַ מיטשפּילער. „די צדיקים און רבֿיים, די קהלס־לײַט און בלי־קודש...האָבן איבערגע־כאַפּט דעם ביסן וואָס יעדערער האָט געטראָגן צו זיך אין מויל אַרײַן", זשיט VIII, נ"י 1919. 3. פֿאַרכאַפּן. א' די מזומנים פֿון געשעפֿט און אַנטלויפֿן. 4. דערײַכן, אָנײַכן. א' עמעצן אין מיטן וועג. א' בײַ דער קרעטשמע די מחותנים וואָס זײַנען אַרויסגעפֿאָרן אַ שעה פֿרי֯ער.

5. באַרגן בײַ עמעצן (אַ קליינע סומע). א' אַ גמילות־חסד. א' אַ דרײַערל בײַ אַ גוטן פֿרײַנד. „אָחוץ וואָס איך האָב איר אָפּ־געגעסן דעם קאָפּ, האָב איך בײַ איר נאָך אַלעמאָל איבערגעכאַפּט אויף פּאָפּיר און טינט", שע, מנחם־מענדל.

6. איבערדרײַסן עמעצן אין מיטן רעדן. א' דעם דערציילער (שמועסער) און אַליין אַרײַנ־שטעלן אַ פּאָר ווערטער. א' אַן ענטפֿ֯ער = אָפּענטפֿערן גלײַך אָדער ענטפֿערן ווען אַן אַנדערער האָט עס געזאָלט טאָן. „וואָס זשע, מיר ווילן ניט? — האָט ער איבערגעכאַפּט דעם אינזשענערס ענטפֿער", פֿ. סיטא, אָט דאָס זײַנען מיר, קיִעוו 1932.

7. אויפֿכאַפּן, דערזען, באַמערקן. א' דעם בחורס בליק אויף דער חבֿרטע. „[ער] האָט אַ קוק געטאָן אויף...און געוואָלט א' זײַן בליק", מ. ריבקין, דער וועלישער בלוט־בל־בול, ווילנע 1914. „זי האָט איבערגעכאַפּט זײַן בליק, נאָר צו איר איז ניט דערגאַנגען ווי ווײַט ער איז איבערראָשט", ה. דאָרין, סאָוו' היימלאַנד, 1961, № 2.

8. דורכלאָזן בײַם אײַליקן טאָן אַן אַרבעט. א' עטלעכע זײַטן בײַם לייענען אַ בוך. א' אַ פּאָר אייגלעך בײַם שטריקן.

9. איבערנעמען אײַליק און אומבאַטראַכט. א' אַ נײַע מאָדע. א' שלעכטע ניטן. 10. גיך אויפֿכאַפּן און צוואייגענען. א' אַ מעלאָדיע. א' אַ געדאַנק, אַ שיטה. 11. אויסכאַפּן (←). א' אַ געהיימען שיפֿער. א' סיגנאַלן.

12. אַ ביסל ארומנייען; ארומנעמען אַ מל־בוש. א' די לאַנגע קאַפּאָטע מיט אַ גאַרטל. א' אַ בלוזקע מיט אויסנייעכץ.

13. (וועגן אַ מכשיר, אַ מאַשין) אויפֿכאַפּן, אַרײַנכאַפּן. א' הײַ מיט אַ ווילע. „אויפֿן אײ־בערשטן שטאָק פֿירט מען דעם באַוול צו אַ לויפֿדיקער גראָטע. פֿון דער גראָטע כאַפּט אים איבער אַ צילינדער מיט מעסערס וואָס צעפֿליקט אים", ע. איזראָ, צײַט, קיִעוו 1928.

איבערכאַפּן זיך — ← דפֿוו. אויך: 1. צוגיין צו פֿוס אויף אַ קורצן מהלך, אין אַ קורצער צײַט. א' זיך צום שכן אַ ביסל פֿלוידערן. א' זיך צום קרובֿ אין דאָרף אויף אַ פּאָר טעג. 2. פֿאַרן ערגעץ אַן באַזונדערע צוגרײַטונגען, מיט וואָס עס מאַכט זיך. א' זיך אין שכנישן שטעטל מיט דער באַן אָדער מיט אַ בעל־עגלה. „איך קען באַשטיין זיך א' זאַלבעזעקסט מיט אַ פּראָסטן בעל־עגלה", שע, אײַזנבאַן־גענשיכטעס. 3. אַרײַבערקריגן זיך. א' זיך איבערן פּלויט. א' זיך צום שׂונא. „...און איך מיט מײַנע גוטע פֿרײַנד, האָבן זיך איבער־געכאַפּט אין אַן אַנדער שיפֿל", ש. הויכבוים, א יוד, אָדעס 1869.

4. פּד. זיך אויפֿכאַפּן פֿון שלאָף. „זי שלאָפֿט כסדר, אסתּר, אַפֿילו אויף קיין מינוט האָט זי זיך נישט איבערגעכאַפּט", ייִ, 'קלעפּיק'. „באַגינען האָט חנגס וויבֿ זיך איבערגעכאַפּט און גלײַך אָנגעהויבן קלערן: וואו נעמט מען געלט צו קויפֿן עסן?", פ. גוטערמאַן, מײַן שטעטל, רמת־גן 1952.

5. איבערקומען, דורכקומען. „די אַלע אי־בעריק זײַנען שוין גלאַט אַוועי זײַטיקע פֿאַר־שוינען וואָס כאַפּן זיך איבער וי֯ עס איז", שע, סטעמפּענ֯י.

-עכין. -ענישׂ. -ער (-ין, -קע). -ערי.

איבערכאַראָבען — טרוו. -בע איבער, ~גע־כאַראָבט. פּפֿ: ~כאַראָבען. סל. איבער־קרענקען. איבערשטיין אַ קרענק און האַלטן אין געזונט ווערן (געווינגלעך וועגן אַ בעל־חי). מיט זיך. אַ פֿערד אַ פּגירה, און האָט זיך יאָקאָש איבערגעכאַראָבט.

איבערכאַרטשע(וו)ן — -טשע(וו)ט איבער, ~גע־כאַרטשע(וו)ט. וורר, אוקר. אוטו — וי֯ ניט איז דורכקומען מיט שפּיזן, מיט פּרא־וויזיע, מיט כאַרטש. א' די שוערע צײַט מיט אַ שטוב פֿול מיט פּיקערס. טרוו — וי֯ ניט איז צעטיילן שפּיזן צווישן אַ צאָל אויף אַ באַשטימטער צײַט. א' די זעלנערס וואָס זײַנען אָפּגערײַסן פֿון באַטאַליאָן. מיט זיך — „מע וועט זיך דאָ דעם וויינטער א'", בערג.

איבערכוואָרען — טרוו. -רע איבער, ~גע־כוואָרעט. סל. איבערקרענקען. איבערכאַראָבען.

איבערכוואַשטשען — טרוו. -שטשע איבער, ~גע־כוואַשטשעט. איבערשמײַסן. איבערכלײַ־שטשען, ספּעצ מיט אַ רוט, אַ נאַהטיקע. מיט זיך — א' זיך אויפֿן פּאָל מיט אַ בעזעמל. -ענישׂ.

איבערכויכען — טרוו. -כע איבער, ~גע־כויכעט. (ווילנע און אומג') איבערכיטרעוועז, איבערשטײַגן עמעצן אין אָפּנאַרעריי, זשולי־קעריי, שוויגדל. א' דעם גרעסטן זשוליק.

איבערכוכען — -כע איבער, ~געכוכעט. פּפֿ: ~כוקען. לד. אוטו — אַ צאָל מאָל כוכען, כוקען, הוקען, דה מיט אומצופֿרידנקייט (כּעס, בייזקייט) אַרויסאָטעמען מיט אַ געהילך אָדער אַנשריַען. א' אויף די קינדער. טרוו — 1. אַרויפֿהויכן מיט אָטעם. א' די ברילן און זיי איבערווישן. 2. איבערשטײַגן אין כוכען. א' די שיכורים אין שענק און זיי אײַנשטילן.

איבערכיטרעוועז — טרוו. -רעוועט איבער, ~גע־כיטרעוועט. איבערשפּיצלען, איבערקלײַגן, אָפּנאַרן עמעצן מיט אַ המצאה. א' דעם קאָנ־קורענט. א' אײנער דעם אַנדערן. א' דעם פֿוקס. „אַז ער [דער מלמד] קומט זיך שוין צוזאַ־מען...מיט די אַנדערע מלמדים...בײַ אַ גלעזל מעד, איז דאָך דער עיקר איינער זאָל דעם אַנדערן א'", יופֿאָל, 1882, № 39. „אָבער אַ מענטש קען אַמאָל א' די מעדיצינישע וויסנ־שאַפֿט און לעבן אַ סך לענגער וויפֿל זי דער־לויבט אים", גרינ, מענטשן און ווערטן. „די חבֿרה רעאַקציאָנערן...האָבן זיך אַליין איבערגע־קליגט, איבערגעכיטרעוועט", פֿאָר, 15 VII 1965.

איבערכיכן — -כע איבער, ~גע־כיכעט. פּפֿ: ~כיקען, ~כיכיקען. אוטו — אַ לענגערע צײַט לאַכן (אויף אַ נאַרישן אופֿן) מיט קלאַנגען ענלעכע צו כי־כי. א' וי֯ נאַ־רישע מיידעלעך. טרוו — כיכען לענגער אָדער הילכיקער וי֯ אַנדערע. א' אַלע מיידעלעך. -ענישׂ.

איבערכי(כ)קען — טרוו. -קע איבער, ~גע־כי(כ)קעט. פּפֿ: ~כיטקען. איבערשנײַדן, איבערקוילען. מאַכן אַ צאָל מאָל כיק [בײַם ניצן דאָס וואָרט וויזט מען אויפֿן האַלדז]. א' די הינער. א' דעם טרעמבוך.

איבערכיליען — -ליע איבער, ~געכיליעט. סל. אוטו — אַ לענגערע צײַט זײַן שוואַך, קראַנק אָדער קרענקלעך. א' אַ גאַנצן ווינטער און ניט קענען אַרויס אין דרויסן. טרוו — איבערקערן אין מויל אַרײַן, אַרײַנקערן אַ כּוסע. א' עטלעכע גלעזלעך אין איין אָטעם.

איבערכלאָפּאָטשען — אוטו. -טשע איבער, ~געכלאָפּאָטשעט. פּפֿ: ~כלאָפּאָטשען. 1. נאַכאַמאָל, וויידער אינטערוועגירן. זיך משתדל זײַן בײַ אַ מאַכטהאָבער, אין אַן אַמט. א' בײַם גובערנאַטאָר, מע זאָל די ישובֿניקעס לאָזן אין דאָרף. 2. כלאָפּאָטשען אַ צאָל מאָל, בײַ פֿאַרשיידענע אינסטאַנצן.

איבערכליאָבען — טרוו. -בע איבער, ~גע־כליאָבעט. פּפֿ: ~כל(י)אָפּטשען. זשעדנע, מיט אַ געהילך, אַרײַנזופֿן (אויך אַרײַנעסן) אַ סך. א' אפֿשר דרײַ טעלער יויך, געקאָכטס.

איבערכליאניען — טרוו. -ניע איבער, ~גע־כליאָניעט. דערפֿירן צו אָפּשוואַנונג פֿון כו־חות (מחמת ניט געבן גענוג עסן). א' די קינדערלעך נעבעך. א' דאָס הארץ. זיך א' אין (פֿון) אָפּטע תּעניתים.

איבערכליאַסקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־ כליאַסקעט. פּפּ: ~כלים־קען. הילכיק אי־ בערפּאַטשן. א׳ ביידע באַקן.

איבערכליאַפּען — ־פּע איבער, ~געכליאַ־ פּעט. אוטו, דרימפּערזאָניק — אויפֿהערן שטאַרק צו רעגענען, גיסן וויִ פֿון צעבערס. „אַזאַ גאָס־רעגן האַלט לאַנג ניט אָן. דער רעגן וועט באַלד א״, רייד. טרוו — 1. דזוו אי־ בערכל(י)ושקען, בוי. א׳ די פֿאַמאָיע פֿון איין צעבער אין צווייטן. 2. שלעכט און גיך איבערשמירן. א׳ די וואַנט מיט ליים.

איבערכל(י)ושקען — טרוו. ־קע איבער, ~געכל(י)ושקעט. פּפּ: ~כל(י)וסקען. 1. אי־ בערגיסן גיך, מיט אַ געקלאַנג. איבערפּלישקען. 2. דזוו איבערכמאַליען, אַבער אויך מיט אַ פּויסט.

איבערכליעשטשען — אוטו & טרוו. ־שטשע איבער, ~געכליעשטשעט. דזוו איבערכמאַליען (←), אַבער נאָר מיט אַ רוט, בייטש אע, אַבער ניט מיט דער האַנט.

איבערכמאַליען — אוטו & טרוו. ־ליע אי־ בער, ~געכמאַליעט. עטלעכע מאָל, אַ סך מאָל פֿאַטשן, שלאָגן שטאַרק (מיט דער האַנט־ פּלאַטע, מיט אַ רוט, בייטש אַן). א׳ איבערן רוקן. א׳ דעם רוקן. א׳ (איבער) דעם געזעס, עס זאָלן בלייבן צייכנס. א׳ די כוליגאַנעס און זיי לאָזן ליגן צעבלוטיקטע. ־ענישׂ.

איבערכמאַרען זיך — אוטו. ־רע זיך איבער, זיך ~געכמאַרעט. זייַן פֿאַרוואָלקנט, פֿאַר־ כמאַרעט און ווערן העלער. ווען דער הימל וועט זיך א׳, וועט ווידער שיינען די זון. אויך פֿיג. דאָס פּנים זייַנס האָט זיך שוין איבערגעכמאַרעט.

איבערכמורען זיך — אוטו. ־רע זיך איבער, זיך ~געכמורעט. אויפֿהערן זייַן כמורעג, פֿאַרפֿינצטערט. „ס׳מזל וועט זיך א׳, סע קען דאָך ניט שטענדיק זייַן שלעכט״, רייד.

איבערכניקען — אוטו. ־קע איבער, ~גע־ כניקעט. פּסדר, אַ לענגערע צייט כניקען. ← אויסכניקען. א׳ וויִ אַ קראַנק עופּעלע.

איבערכראַמ(ס)קען — טרוו. ־(ס)קע איבער, ~געכראַמ(ס)קעט. פּפּ: ~כראַמשקען. אי־ בערקיצען מיט ציין־קנאַקערייַ. א׳ די ביינער. א׳ האַרטן שאָקאָלאַד.

איבערכראָפּען — ־פּע איבער, ~געכראָפּעט. אוטו — פּסדר, אַ לענגערע צייט שנאָרכן אין שלאָף. א׳ אַ גאַנצע נאַכט און ניט לאָזן דעם ביישלאָפֿער צומאַכן אַן אויג. טרוו — איבער־ שטיגן עמעצן מיט כראָפּען. א׳ דעם ביישלעפֿער. ־ענישׂ.

איבערכראָקען — אוטו & טרוו. ־קע איבער, ~עכראָקעט. 1. מיט אָנשטרענגונג און כא־ ראַקטעריסטישן קלאַנג אַרויסברענגען אַ צאָל מאָל פֿלעגמע, ליחות, שפּייַכע אע. א׳ מיט בלוט און פֿאַרטרינקען מיט בראַנפֿן. 2. אַרי־ בערשפּייַען. א׳ איבערן פּלויט. מיט זיך — אויפֿהערן כראָקען. ־ענישׂ.

איבערכר(י)וקען — אוטו. ־קע איבער, ~גע־ כר(י)וקעט. פּסדר, אַ לענגערע צייט אַרויס־ ברענגען קלאַנגען, ענלעכע צו כר(י)ר־כר(י)ן. א׳ וויִ אַ חזיר. ־ענישׂ.

איבערכריפּען — ־פּע איבער, ~געכריפּעט. אוטו — פּסדר, אַ לענגערע צייט כריפּען. א׳ וויִ אַ ניט־דערקוילעטער. טרוו — אַרויס־ ברענגען פֿון האַלדז סקריפּעדיקע קלאַנגען הע־ כער פֿון אַ צווייטן. א׳ אַפֿילו דעם אַלטן וואַנט־ זייגער. ־ענישׂ.

איבערלאָבן זיך — אוטו. לאָב זיך איבער, זיך ~געלאָבט. שטאַרק אָדער כסדר זיך לאָבן, זיך קוויקן מיט עפּעס וואָס איז געשמאַק, וואָס מע האָט הנאה פֿון דעם. א׳ זיך מיט די מעדי־ מלך. ־ונג.

איבערלאַבערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ לאַבערט. איבערגנבֿענען. א׳ צו ביסלעך דאָס זילבער פֿון בופֿעט.

איבערלאָג — דער, ־ן. דאָס וואָס מע לייגט איבער (אויף) עפּעס וויִ אַ פֿאַרהילוגג, באַדעק. באָר התורה פֿאַרטײַטשט ׳ועשית כפרת׳ (שמות, כה, 17): א׳. [תי: „אַ דעק״].

איבערלאָגיש — אדי. וואָס איז נאָך לאָגי־ שער וויִ דאָס איז נייטיק. „זשיטלאָווסקי איז א׳, און דאָס איז זייַן שוואַכקייט״, רייד.

איבערלאָגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־ לאָגלט. 1. איבערגיסן פֿון איין לאָגל (אָדער בכלל כּלי) אין אַן אַנדער לאָגל. „צו וואָס א׳ דעם ווײַן?״. 2. מאַכן עס זאָל זייַן אינ־ גאַנצן פֿול (אַזוי ווי אין איבערפֿולן לאָגל). א׳ דאָס ליד מיט טיפּע געפֿילן.

איבערלאַגערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ לאַגערט. 1. אַריבערפֿירן (סחורה) פֿון איין לאַגער אין אַ צווייטן. א׳ די תּבֿואה, ווײַל אין שפּײַכלער האָבן זיך באַווײַזן מײַז. 2. לאָזן ליגן אין לאַגער אַ באַשטימטע צייט (אַ קיר־ צערע אָדער אַ לענגערע). א׳ די עפּל, ביז מע וועט זיי קענען אָוועקשיקן. 3. אוטו. זייַן אין אַ לאַגער. „מיר וועלן דאָ א׳ נאָר צווײ נעכט״. ־ונג.

איבערלאַדן — טרוו. לאָד איבער, ~געלאָדן, אויך: ~לאָדענען, ~לאָד(נ)עוועז. [אַרכ. איבערלאָ׳דן]. 1. לאָדן, אַנלאָדן גאַכאַמאָל. לאָדן פֿון איין פֿאַרקער־מיטל אויף אַן אַנדערן. א׳ דעם ווײַן פֿון די וואַגאָנען אויף דער פֿראַכטשיף. א׳ די ביקס. א׳ די באַטאַרייעס. „און געטאָן די גאַנצע אַרבעט פֿון לאָדענען און איבערלאָדענען אינגאַנצן בחינם״, י. קיי־ טעלמאָן, פֿאָר, 1963 III 2.

2. אַנלאָדן צו פֿיל, מער ווי ס׳איז נייטיק, ווי ס׳איז מעגלעך. א׳ דעם וואָגן און ניט קענען רירן אים פֿון ארט. א׳ אַז די גאַנצע פֿראַכט זאָל מכולה ווערן. א׳ די עלעקטרישע סטאַנציע, דעם מאָטאָר. „בישׂטו גלייַך צו איין שיף די מן זיר איבר לאט אוי׳ זי מוז דר טריגן״, סהמ, יחזקאל, כז, 3. „עמיץ טרייבט אַ קראַנק פֿערד, אָדער לאָדט עס איבער מיט לאַסט״, פּרק, שטעט און שטעטלעך.

3. צו שטאַרק באַלאַסטן. אַרויפֿלייגן אַ צו גרויסן עול. א׳ דאָס פֿאָלק ישׂראל מיט תּרי״ג מצוות. א׳ די תּלמידים מיט צו פֿיל היימאַרבעט. „שיקט די נשמה דעם שׂכל צוריק צום יצר־טובֿ, ער זאָל ניט א׳ דעם מענטשן מיט תּשובֿה און פּניניקן...״, וואַרן ער וועט עס ניט אויסהאַלטן״, הרבֿ אליעזר כהנא, שיח ספונים, וואַרשע 1872.

4. איבערפֿולן דעם מאָגן, עסן מער ווי דער מאָגן קען פֿאַרטראָגן. „דען וועז דער מענש זײַן מאגן צו פֿיל איבר לאד...זוא ווערט דש פֿיל עשׂין פֿר אורזכן דש עש זײַן מאגן ווערט ניט רעכט פֿר דייאן קענן״, מהם. „בײַ אַ כאָלערע...איז דאָס ערשטע ניט א׳ דעם מאָגן, ניט עסן קיין שעדלעכע שפּײַזן״, ארז, קמ, 1870, № 35.

5. מאַכן צו שווער, איבעריק גרויס. מאַכן צו קאָמפּליצירט. א׳ די הוצאות מיט כּלערליי לוקסוסדיקע ׳מציאות׳. „איז דאָס גורם מרבּה בהוצאות הבּית צו זײַן איבער זײַן יכולת ...מחמת די גרויסע הוצאות וואָס ער איבער־ לאָדנט איז״, ר׳ יצחק האָמבורגער, איבז שיח יצחק, לעמבערג 1876. „לאָזט ניט א׳ זײַן בודזשעט מיט דער מינדסטער איבעריקער הו־ צאה״, טמז, 1965 VIII 24. א׳ די אינפֿאָרמאַציע מיט אומנייטיקע פּרטים. א׳ אַן אַרטיקל מיט צו פֿיל שווערע ווערטער.

מיט זיך — א׳ זיך מיט עטלעכע איבע־ריקע כוסות. „לסוף דש מינשט דש דו דיך אובר לאדן קאנשט דש טוא...דיא הוצאות זײַן גרוש אַז ווײַטי ווע צו וואירן [= פֿי־ רן]״, פּפּ, 1533 [יובל XIII, 3-4]. „מע מוז זען זיי זאָלן זיך ניט א׳ דעם מאָגן״, מרפּא לעם, איבז, זשיטאָמיר 1874. „לייווּיק איז אַ יידישער מיסטער פֿון וואָרט. דאָס מיינט, אַז ער וועט זיך גיכער לאָזן א׳ מיט וויזיעס ווי מיט ווערטער״, שג, ה. לייווּיק. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערלאָדן זיך — קזוו. זיך לאָדן מיט עמעצן אין גריכיכ נאָכאַמאָל, פֿונדאָסטײַ. זיך משפּטן אַ לענגערע צייט אָדער אין פֿאַרשיי־ דענע גריכיכט־אינסטאַנצן. א׳ זיך מיט דעם ניט־ערלעכן שותּף צום וויפֿלסטן מאָל. א׳ זיך ביז צום העכסטן גריכיכט. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערלאַדעווען — טרוו. ־דעווע איבער, ~געלאַדעוועט. ווידער פֿאַררייכען. איבערשטע־ לן אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ דעם וואַרשטאַט, די אַרבעט זאָל גיין גיכער. א׳ דעם אַלטן פּעלץ.

איבערלאַדקעווען — טרוו. ־קעווע איבער, ~געלאַדקעוועט. סל. איבערשיפֿלען, אַריבער־ פֿירן אויף אַ לאָדקע (שיפֿל). א׳ די קינדער אויפֿן אַנדער ברעג טײַך. אויך מיט זיך.

איבערלאָזן — טרוו. לאָז איבער, ~געלאָזט (פּד, אוקר), ~געלאָזן. 1. לאָזן עס זאָל איבערבלייבן נאָכן ניצן עפּעס. א׳ אַ האַלבע פֿאַרציע. א׳ שיריים. א׳ פֿאַר די פֿייגעלעך. •א׳ אויף דרך־ארץ = ניט אויפֿעסן אַלץ פֿונעם טעלער (ווי אַ צייכן פֿון גוטע מאַנירן). „פֿאַר אַ קראַנקן לאָזט מען איבער, אָבער ניט פֿאַר אַ ברוגזן״, שוו. ׳ולא תותירו׳ (שמות, יב, 10) זעצן איבער מש אפּ: א׳, אַזוי אויך תי. „׳שׂבענו והותרנו׳, מיר זײַנען זאַט אונ׳ האבן נאך איבר גילאזן גלייַך אונז גאָטש וואָרט טוט וויזען״, ברכת המזון, אמשט 1723.

„ממין קליאַטשע...האָט עס אינגאַנצן אויפֿגענומען, ניט איבערגעלאָזט אַפֿילו אַ בלעטל", ממוס, קליאַטשע. „די שמאַלץ צו פֿאַרקויפֿן דער גבֿירה...פֿאַר זיך ניט איבערצולאָזן אַפֿילו אַ בראָקן", יקג, יופֿאַל, 1888, № 1. „אַלי אומות עפּום...זיצן ניט גישפּיזט גיוואָרן נייאַרט פֿון דאש ישׂראל האבין זיא איבר גילאָזין", נצו. „ווען זי [אַ נידה] האָט איבערגעלאָזט פֿון איר טרינקען אָדער עסן אין דער כּלי און מע האָט דאָס איבערגענאָסן אין אַן אַנדער כּלי, מעג שוין דער מאַן עסן פֿון דער אַנדער כּלי", ספֿר מעין טהור, הרב מ. טייטלבוים דק"ק איהעל, אָרט? יאָר?

2. לאָזן אַ טייל אָדער אַלץ אין אַ כּלי, ניט (אויס)גיצן אַלץ. א' פֿלייש אין טאָפּ. א' וואַסער אין פֿעסל. „נאָר ער זאָל עס אָפּגיסן פֿאַמעלעך און זאָל אַ ביסל א'", לטב. „ווען מע האָט אים אָנגענאָסן אַ כּוס, זאָגט ער: ׳וואָס איך וועל א' אויף דעם דעק פֿון כּוס זאָל זיין מעשׂר'", משניות זרעים, קעניגסבערג 1861, לד/א.

3. לאָזן (פֿאַר זיך אָדער אַן אַנדערן) אַ טייל פֿון אַ גרעסערן סכום. פֿאַרקויפֿן דעם שטאָף און א' פֿאַר זיך אויף אַן אָנצוג. א' סחורה. א' יתּור. א' זאַפּאַס. א' אויף זאַרבּיק = פֿאַרקויפֿן אַ ראַמש צו קרן־פֿרייז אָדער מיט וויניק רווח און א' אַ טייל פֿון דער סחורה וויי דעם ריינעם רווח.

4. לאָזן אַ רעשטל, אַן איבערבליבּ. (ניט) א' אַ זכר פֿון עפּעס. א' בלויז אַ סימן פֿון פּאות. „פֿון דען בארט צו פּוצן וויל איך גדענקן, ער פּוצט אין אַוועק אַלש איין חמץ, ער לאזט איבר...איין קמץ", אשפּנז.

5. פֿאַראיבעריקן, אײַנשפּאָרן. א' אויפֿן וויגטער. א' אויף אַ רעגנדיקן (שוואַרצן) טאָג. „האָט זיך דערפֿון מפֿרנס געווען און האָט גאָרניט איבערגעלאָזט פֿון זיין שׂכירות אויף וויטער", חה, 117.

6. לאָזן פֿאַר אַן אַנדערן עפּעס צוליב אַ מצווה. א' לקט, שכחה, פּאה. „ער לאָזט צו דען עניים נישט איבר, דרום אויך...וועלט ניט בגליקן זיין גוטש", סחם, איוב, כ, 21.

7. לאָזן עמעצן אָדער עפּעס זיין, שטיין, זיצן, ליגן, בלעבּן וואו מען איז, וואו (וויַ) עס איז. א' דעם באַגלייטער בײַם טויער. א' דעם תּלמיד אויף נאָך אַ יאָר אין דעם זעל' ביקן קלאַס. א' עמעצן אַ פֿאַרשעמטן. א' מיט אַ נאָז. א' דאָס שטעטל אין פֿינטער פֿון מחלוקת. א' דעם גאַנצן הקדש. „פֿאַרוואָס דען האָט איר דעם מאַן איבערגעלאָזט? רופֿט אים...", תּ, שמות, ב, 20. „נאָט האָט איבערגעלאָזט פֿון די אומות וואָס אין ארץ־ישׂראל זענען געזעסן, כדי אַז די ישׂראל וועלן זיי דיקן — וועלן די זעלביקע אומות איבער זיי ממשלה האָבן", ספֿר חסידים, תקי"ז?

8. לאָזן (בפֿיוון צי אַן כּוונה) אין דעם זעלביקן צושטאַנד, ניט פֿאַרריכטן, ניט פֿאַרענדיקן אַן אַרבעט. „די מאַלאַריעס האָבן איבערגעלאָזן אײַן צימער און זיצען אַוועק", רייד. „מע זאָל ניט גאַנץ אויסווײַסן זיין הויז, נאָר א'...איין אייל אין די לענג, איין אייל אין די ברייט, כדי מע זאָל זען און זיך דערמאָנען אין תּורבן", הרב א. ברודא, הליכות עולם, אונגוואַר 1864. „טייל זענען זיך נוהג איבערצולאָזן דאָס מיסט אונטער פֿי אַ גאַנצן וויַנטער", מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַרשע 1891.

9. לאָזן אין דעם זעלביקן נשמהדיקן צושטאַנד. א' עמעצן אַ גלײַכגילטיקן. א' עמעצן אַ צעטומלטן. *עס לאָזט מיך איבער קאַלט, אָם = אַן אויפֿרעגונג, אַן באַגײַסטערונג, גלײַכגילטיק. „קוקסט מיך אַן מיט טרײַע אויגן... לויפֿסט אַוועק, לאָזסט מיך איבער אַ פֿאַרבישופֿטן פֿון ליבע", סטג, לירישע לידער, קיעוו 1913.

10. לאָזן אַ סיטואַציע וויַ זי איז, קיין זאַך ניט טאָן. „קיין אַנדערע וועט ניט אויספֿלאָנטערן אײַער פֿלאָנטער, און איר קענט אים ניט א' וויַ ער איז", רייד. „אָבער פֿון דער אַנדערער זײַט איז אויך שוער איבערצולאָזן די זאַך אַזוי", א. ז., א וידוי פֿון אַן אקושערקע, וואַרשע 1909. „פֿריידיקן רחמים און א'...די עלעמענטן פֿון אומגערעכטיקייט", קאָר ii. „אויב מענטש וועט אַרויפֿשטיגן, צי וועט ער א' די וועלט בשפֿל המדרגה?", אבא גאָרדין, צוק, מאַרץ 1936.

11. לאָזן אומפֿאַרענטפֿערט, אין דעם זעל' ביקן צושטאַנד פֿון אַ שאלה, אַ פֿראָבלעם. א' די שוועריקע מאַטעמאַטישע אויפֿגאַבע און זיך נעמען צו די גרינגערע. א' די פֿראַגע פֿון אָפּאָנענט. א' דאָס גאַנצע פּעקל פּראָבלעמען. „אַן שום ספֿק האָט [ער] איבערגעלאָזט אַ סך אומגעלייזטע פּראָבלעמען פֿון ייִדישן חינוך אין אַמעריקע", ש. מאַרגאָשעס, טמז, 1965 X 9. „אַנשטאָט צו געבן אַ תּירוץ אויף דער קשיה, לאָזט ער זי גאָר אינגאַנצן איבער", ש. צ. זעצער, ...דיני־ממונות און דיני־נפֿשות, נ"י 1934. א' די פֿראַגע (דעם פֿאַרשלאָג) אַן אַפּשטימונג.

12. בײַם ריידן אָדער שרײַבן אָפּלאָזן איין ענין אָדער העלד און איבערגיין צו אַן אַנדער ענין אָדער העלד. א' דעם בן־מלך און זיך נעמען (וועגדן) צו דער בת־מלכּה. „איך לאָז איבער דאָס פֿעלד, דאָס הייליקע אָרט פֿון כּתרילעווקע, און גיי מיר דורך מיט אײַך אין שטאָט אַרײַן", שע, קליינע מענטשעלעך. „לאָמיר זיי א' אויף אַנדערע העגט און לאָמיר שמועסן פֿון עפּעס אַנדערס", קק, 1870, № 6. „וועלן מיר א' די מיליאָנערן און זיך אומקערן צום פֿשוטן ייִד", ציײט, טמז, 1965 X 8.

13. פֿאַרגעסן. א' דעם שירעם, דעם שטעקן, די קאַלאָשן אאז"ו. וואו האָסטו איבערגעלאָזט דעם קאָפּ?

14. סתּם לאָזן עפּעס בײַ עמעצן. „האָט ער איבערגעלאָזט זיין קלייד אין איר האָנט און איז אַנטלאָפֿן", תּ, בראשית, לט, 12.

15. סתּם לאָזן עפּעס פֿאַר אַן אַנדערן. „יעדע עפֿאָכע טראָגט אַרויס איר אורטייל און ...וועט זי שטענדיק א' דער קומענדיקער תּקופֿה צו זאָגן עפּעס נײַס", שג, קריטיק און קריטיקער.

16. איבערהיפּערן (בײַם לייענען). ניט (דער)זאָגן. אויסלאָזן. לייענען נאָר דעם סיפּור־המעשׂה און א' אַלע באַשרײַבונגען. „זאָל ער מתפּלל זיין מיט אַ קורץ לשון און זאָל בעטן אין דער טראַכטונג פֿון דעם האַרץ...זאָל ער ניט אויססדרן גאָר די תּפֿילה מיט זײַנע לעפֿצן, נאָר ער זאָל א' אין דער טראַכטונג", קה, וילנע תּרל"ה. „אַז דער חזן האָט איבערגעלאָזט די ברכה ׳ולמלשינים׳ זאָל מען אים אַוועקטרײַבן פֿון דעם עמוד", ספֿר מקור הברכה ii, מונקאַטש תּרנ"ה. „אַ מוטער מוזסטו דעם גאַנצן אמת זאָגן, גאָרניט א' אין האָרץ", פּרץ, פֿאָלקסט' געשיכטן. „א' אַ וואָרט...אומפֿאַרטשטשט...האָט בײַ זיי אויסגעוויזן וויַ אַ מין ...אָפּנאַרעריי", ש. נאָבל, חומש־טיטש.

17. בכּיוון לאָזן עפּעס, געבן עפּעס, בײַם פֿאַרלאָזן אַן אָרט (פֿאַרן אַוועקפֿאָרן, אַוועקגיין), א' די קינדער לעצטעלט. א' שפּילכלעך פֿאַר די קינדער. א' אַ שיינע נדבה. א' דעם משרת בירגעלט. „ער האָט אַ כּלה, וואָס ער האָט זי זייער שטאַרק ליב, און זאָגט: איך מוז איר עפּעס א' זי זאָל מיך באַשטענדיק געדענקן", א גאָנץ נײַאי שייני מעשׂה פֿון איין דאַרפֿס־בעלפֿער, לעמבערג 1875. „די וויבער אין דער היים א' באַדאַרף מען דאָך עפּעס אויך", ממוס, ׳אַ שטאָט אין מזרח׳. „אין דער מקוה לאָזט מען איבער אַלע עבֿירות", שוו. „טאָ זאָל ער זיי...א' אַזאַ מין ׳אָטיעזדנע׳ אַז זיי זאָלן אים פֿילן אויך אויף דער צײַט וואָס ער וועט דאָ ניט זײַן", מ. טיטש, אָרום דער פֿאַבריק, מינסק 1929. אומאיידל. א' אַ פֿנים פֿון אַ דודע. גראָב. א' אַ פֿאַרץ. אַ שטונק, אַ געסרחה.

18. לאָזן עפּעס בײַם גנבֿענען, רויבן, באַשוויגלען אא. אַרויסגנבֿענען גלעזלעך און א' פּערל. אַלץ אויסריינקן און א' די אַלטע שקאַרפּעטן. *א' אין איין סטאָן, אין די אונטערוועש, אין טלית־קטן = רואינירן, צונעמען (פֿאַר חובות אָדער אויסשוינדלען) דאָס סאַמע לעצטע. *א' פֿיר וועגט; א' בלויז די מזוזה אויף דער טיר, בײַ דער הילצערנער שוועל = אַרויסטראָגן (אַרויסגנבֿענען) אַלץ פֿון שטוב. א' הויל און נאַקעט. *א' מיטן נאַקעטן (תּחת) = גראָב, דזוו פֿרײַער. „און דער פֿײַנד פֿאַר־נעמט זיך יודלס גוטס...לאָזט ניט איבער אים קיין שפּילקע", ממוס, יודל. „האָט אַפּגעשונדן די הויט און דאָס פֿלייש פֿון די אײַנוואוינער און האָט בלויז איבערגעלאָזט די ביינער", ש. טאַפּיר, פֿאַר 1965 IV 9. „...ענפֿרט ער מיט שעלמרייא דז ער הט זי ׳די מערב־וואַנט, כּותל־מערבֿין מיט פֿלעסן איבר גלאָזן צום גדעכטנוס דש מן זעהן זאל וואו פֿר איין בנין ער הט מחריבּ גווען", קינות לתשעה באבֿ, פֿיורדא 1767.

19. לאָזן עמעצן אומבאַרירט בײַם טאָן שלעכטס, בײַם אומבערגען די איבעריקע. פֿאַרשיקן אַלע אַרבעטספֿאיקע אין די לאַגערן און א' נאָר אַ קליינעם טייל. א' נאָר עטלעכע ייִדן פֿון אַ גאַנצער שטאָט. „איז ער געשטאָנען און געטראַכט...וואָס אים האָט מען אויסגעמיטן און איבערגעלאָזט לעבן", הל, ׳דער וואַלף׳. „ס׳איז אוממעגלעך אַז [היטלער] האָט ...אויסגעטיילט פֿאַר אומבערגנ די באַוואוסט־זיניקע ייִדישע עלעמענטן און איבערגעלאָזט בלויז די אָפּגעפֿרעמדטע ייִדן", יג, טמז, 1965 IV 5.

20. לאָזן עפּעס נאָך זיך, אויף נאָכן אָפּ־לעבן. א׳ אַ צוואה, אַ ירושה. א׳ עפּעס בּירושה. א׳ עולמות. א׳ אַ הויז אויף עולמות. „און די פּעטער [= פֿאָטערס] פֿון בּיידע זענען געשטאָרבן און...האָבן איבערגעלאָזט זייערע הינדער", נחב, ׳מעשׂה בחכם ותם׳. „איך זאָל עס א׳ דעם אַנדערן מענטשן וואָס וועט נאָך מיר קומען", מס, קהלת תקע״ט, ב, 18. „אונדז, יתומים, האָט ער ניט איבערגעלאָזט קאַרניס, אָחוץ זײַן מזרח־שטאָט אין בּית־מדרש", ממוס, ׳בישיבּה של מטה׳. „עס טוט [דעם האָן] משונה הנאה וואָס ער האָט אַ זכיה...איבער־צולאָזן זײַנע פֿעדערן בּירושה דעם גוטן... שוחטל", ממוס, קליאָטשע. א׳ אַן עזבון מיט ווערטפֿולע וועדק. א׳ אַ ניט־פֿאַרענדיקטן מאַ־נוסקריפּט. א׳ גייסטיקע וועדטן. „פֿאַר דעם איבערבליבּ האָט רינגעלבלום געוואָלט א׳ די געשיכטע פֿון געטאָ", אפֿא, טמז, 1964 III 30. „דער טאַטע עליר־השלום האָט איבערגעלאָזט אַ שיינעם נאָמען", שע, מאָטל. „אָבער אַ חכם איז ער געווען, אוצר חכמות האָט ער איבער־געלאָזט", פּרק, געדאָנקען און אידייען. „מענ־טשן לאָזן זעלטן איבער אַ וויסן, פֿעלקער — קיינמאָל ניט", קאַר II.

21. לאָזן עמעצן נאָך זיך, נאָכן אָפּלעבן. „העט ער כאָטש געווען אַ קדיש איבערגע־לאָזט", עס, סערקעלע. „דער טאַטע האָט באַ־דויערט וואָס ער לאָזט ניט איבער קיין קדיש, וואָס מיט אים ענדיקן זיך פֿינף הונדערט יאָר רבנות", אָפּא, ׳יוסף קארו׳. „אָט...אַוועקגעקו־מען אַ ייִדישער לערער...איבערגעלאָזט אַן אַלמנה מיט יתומים", פּרק, געדאָנקען און אידייען. „׳טוב ינחיל בני בנים׳ (משלי, יג, 22): אַ גוטער לאָזט קינדס־קינדער איבער", מס. „אַז איך וועל איבער הונדערט יאָר גוטע קינדער א׳, וועט מען מיר אויף יענער וועלט דעם גרעסטן כּבוד אָפּגעבן", ספֿר שבחי רמ״ל, לעמבערג, יאָר? „די וואָס לאָזן איבער קינדער וועלכע היטן אָפּ תורה ומצוות...לעבן אייביק", תניא. „און זיי האָבן איבערגעלאָזן טויזנטער תלמידים ותלמידות, עובדי ה׳ באמת ותמים", שמו פּלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893.

22. לאָזן נאָך זיך אַ צייכן, סימן אט. אַ רעזולטאַט פֿון זײַן אויף אָרט. אויך פֿיג. א׳ אַ שטאַרקן (שוערן) רושם. א׳ אַ גוטן אײַנדרוק. א׳ אַ חותם אויף דורות. אויך: א׳ אַ שלעכטן בייטעם. א׳ סלידן אין שניי. ניט א׳ קיין סליאָד נאָך זיך = פֿאַרפֿאַלן ווערן, פֿאַרשווינדן, אַנטרונען ווערן ווי אין וואַסער ארײַן. „אַלע אײַלן, יאָגן זיך פֿלינק...און לאָזן נאָך זיך איבער אויפֿן הימל אַ בלויען, לויטערן שטעג", ממוס, קליאָטשע. „דער נעכטיקער טאָג איז פֿאַר אים געווען אַ טאָג פֿון צרות און יסורים וואָס האָט איבערגעלאָזט אַ סליעד פֿון סיניאָקעס אויף זײַן לייב", ממוס, מסעות. „נצחונות און מפּלות פֿון ארמייען, פֿון גאָנצע פֿעלקער האָבן איבערגעלאָזן זייערע טיפֿסטע שפּורן אין דער צייט־כראָניק", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער II. „ייִדן זײַנען דורכגעגאַ־נען דורך דײַטשלאַנד אויף זייער וועג קיין פּוילן, אָבער אויפֿן וועג האָבן זיי איבערגע־לאָזט הונדערטער טויזנטער מענטש־קרבנות", אפֿא, טמז, 1966 III 11. ניט א׳ נאָך זיך קיין זכר, קיין שפּור. *א׳ (נאָך עמעצן) אַ נאַס אָרט = וואויל־יונגערוש, א׳ בלוט אויף דער ערד. „דוווילסט מיר זאָלן א׳ פֿון דיר אַ נאַס אָרט?", חג.

23. אָנפֿאַרטרויען, איבערגעבן (מיט באַ־שטימטע תּנאים אָדער אָן שום תּנאי) אין עמעצנס רשות. א׳ אין גוטע (שלעכטע) הענט. א׳ די שטוב (בּיים אָוועקפֿאָרן) אויף גוטע הענט. א׳ דעם באַגאַזש אין דעפּאָ. א׳ די קינדער בּיי דער באָבען. א׳ דאָס געשעפֿט אין די הענט פֿון די קינדער. „זאָרג זיך ניט, לאָז עס איבער צו מיר", רייד. „האָט ער איבער־געלאָזן אַלץ וואָס ער האָט געהאַט אין יוספֿס האָנט", תּ׳, בראשית, לט, 6. „און וואָס וועט איר טאָן אין טאָג פֿון רעכנשאַפֿט...און וואו וועט איר א׳ אייַער רייכטום", תּ׳, ישעיה, ו, 3. „אַז איך גיי אָוועק צו מיינע עסקים, לאָז איך איבער דעם שליסל בּיי דעם שיקסל. איך מעג א׳ אומגעציילט געלט, וועט מיר ניט געגנבעט ווערן ניט אַ קאָפּיקע", יג, שטערנטיכל. „ביסט פֿון מיר אָוועקגעגאַנגען און האָסט מער איבערגעלאָזט אין שלעכטע הענט", ספֿר שיח ספונים, יאָס 1843. „נו, וועל איך מיך אָוועקלאָזן אויפֿן וואַסער און א׳ מיין איין־איינציק קינד אויף פֿרעמדע הענט?", פּרץ, ׳אַן מזל׳. „לאָזט ניט איבער צו אייַער וויבּס צונג די ממשלה אין הויז", דער לעבּעדיקער, פֿאָס, 1952 VI 6. „איז ניטאָ קיין איינציקער טעם פֿאַרוואָס די אַרבעטערשאַפֿט זאָל...א׳ די וויכטיקסטע פּראָבלעמען אין די הענט פֿון ניט־פֿראָלעטאַרישע ריכטונגען", זשיט IX, נ״י 1919.

24. פֿאַרלאָזן אַן אָרט אָדער אַ שטעל. א׳ דאָס שטעטל וואו מען איז געבוירן געוואָרן און אָוועק אין דער גרויסער שטאָט (זיך לאָזן איבערן וואַסער, ים). א׳ די היים און אָוועק אַן אַ זײַ־געזונט. „האָט איבערגעלאָזט דײַטש־לאַנד...און איז געוואָרן אַ פֿולשטענדיקער פֿרײַ־צויז", מר, לעבּנס־באַשרײַבונג פֿון באַרימטע מענער, נ״י 1906. „דער פּועל...[איז]...ניט קיין אייביקער קנעכט, נאָר וועט ער ווייל לאָזט ער איבער דעם בעל־הבּית און גייט אָוועק", שהמ, ו/ב.

25. (פֿאַרלאָזן אַן אָרט און) לאָזן עמעצן אָדער עפּעס אַן השגחה, אַן שוץ. א׳ אויף גאָטס באַראָט, באַוואָרג, געוואָרג. א׳ די אַלטע מאַמע אויף גאָטס באַראָט. א׳ די קינדער אין שטוב און ניט באַהאַלטן די שווערקייטן. מע טאָר ניט א׳ אַליין אין שטוב אַ געוויינערין, אַ חולה, אַ חתן, אַ כּלה — פֿגל. א׳ אויף הפֿקר די קרעטשמע = מיינט אויך די שטוב, די קראָם. „באַלד טאָקע גע־שוינד אָוועק, אויבערלאָזנדיק זײַנע חבֿרים אויף גאָטס באַוואָר", ממוס, שלמה. „איך קען זי אויף לאָנג ניט א׳ אַליין. וויר וויסט וואָס זי קען מיט זיך טאָן", ספּ, סודות. „זי וואָלט געדן אָוועק פֿון שטוב, נאָר זי האָט אים ניט געוואָלט א׳ קראָנקן", חג, טמז, 1963 XII 6. „וויי קען אַ מאַן אָוועקפֿאָרן און א׳ אזא פֿאַרשוינטע אַליין אין דער היים", באש, פֿאָר, 1964 IV 17.

26. דזוו ב 25, נאָר בּיי אַ באַזונדער שוועסטער מצבּ פֿון דעם וואָס בלייבּט. א׳ אויף הפֿקר. א׳ (וויי) אויפֿן וואַסער. א׳ די קינדער אין וואַלד. א׳ אין דעם שׂונאס הענט. א׳ אַ מעוברתע, אין אַנדערע אומשטענדן. א׳ מיט אַ ממז(י)ר און אַנטלויפֿן קיין אַמעריקע. *א׳ אַ מיידל מיט אַ פּעקל = אין צושטאַנד פֿון שוואַנגערשאַפֿט. אַוועק אין מרחקים און א׳ די וויבּ אַ וויסטע עגונה. „אַז דו וועסט זען דײַן שׂונאס אייזל ליגן אונטער זײַן משא, זאָלסטו זיך אָפּהאַלטן פֿון א׳ צו אים", תּ׳, שמות, כג, 15. „דער מאַן איז פֿון איר נעבּען אַוועק און האָט זי איבערגעלאָזט מיט אַ פּעקל פֿון זיבן חדשים", ל. פּימסענשטיין, תּיקון לייבאָלע, לעמבערג 1894. „ביידע שפּײַען זיי אויף די קינדערלעך קלעק, לאָזן זיי איבער און פֿלינען אַוועק", ממוס, שירה. „אים אי־בערגעלאָזט ווי אויפֿן וואַסער, עלנט, אָרעם און שוואַך", שע, קליינע מענטשעלעך. „עס טוט אפֿשר וויי אויף הפֿקר א׳ אַ שטילע פֿריידע", אר, ׳מיין גליק׳.

27. פֿאַרלאָזן, אַוועקוואַרפֿן אַ מיינונג, אַן אײַנשטעל. אָפּזאָגן זיך פֿון דעם וואָס איז געווען וויכטיק אָדער טײַער. א׳ די יוגנט־אידעאַלן און ווערן אַ פּראַקטישער געשעפֿטס־מאַן.

28. אַוועקגעבן, אַוועקשענקען. אויפֿגעבן. א׳ דעם חלק ירושה דעם קראַנקן ברודער. *א׳ עמעצן (מיט) קנין און (מיט) מנין = א) מיט אומבאַוועגלעכן פֿאַרמעגן און מיט בּאַר געלט; ב) אײַר, מיט גאָרנישט.

29. פֿאַרקוקן, ניט לייגן קיין אַכט. מוותר זײַן. פֿאַרשוויגן. א׳ אַ באַליידיקונג. א׳ אַז מיינס (זײַנס) זאָל איבערגיין. א׳ אַלע שאַרפֿע רייד און זיך געבּן די הענט.

30. לאָזן עמעצן אַליין אָדער מיט עמעצן, זיך ניט אַריינמישן, ניט שטערן. א׳ דעם חבֿר, ער זאָל אַליין באַשליסן. א׳ חתן־כּלה אַליין, זיי זאָלן זיך באַקענען. א׳ אויג אויף אויג.

31. איבערגיסן, איבערזײַען. איבערטרייפֿן. איבערשמעלצן. „ווען וויין וועט פֿאַרסימלט, נעם אַן אייל נײַ לייווונט אָדער געוואַנט, לאָז איבער אויף אים עטלעכע מאָל און שווענק אַפֿ פֿון אים דעם סימל מיט ריינע וואַסער", איין ביחל..., שקלאָוו 1795. א׳ שמאַלץ. א׳ צעשמאַלצענעם מעטאַל פֿון איין כּלי אין אַ צווייטער.

32. לאָזן אויף שפּעטער, אויף לעצט. א׳ דעם זיגעגער (הויפּטרעדנער, עדות) אויף גאָר צום סוף פֿון.... א׳ אַ טרומף אין האַנט.

33. דזוו דורכלאָזן. אַלעמען באַרעדן און קיינעם ניט א׳.

מיט זיך — פֿון זיך, אַן אַ כּוונה. עס האָט זיך עפּעס (גאָרניט) איבערגעלאָזט. ־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ער (־יו״ן, ־קע).

איבערלאָטע(נע)ן — טרוו. לאָטן, לאָטע איבער, ~געלאָטענע, ~געלאָטן. לקחענען. גנבֿענען נאָכאָנאַנד, אַ סך, אַ לענגערע צײַט. „וואָס די טײַערע קונהטעס וועלן נאָך א׳", רייד. ־ענ״ש. ־כער(־יו״ן, ־קע). ־ער״י.

איבערלאָטע(נע)ן — טרוו. ־טע איבער, ~געלאָטע. פּפּ: ~לאָטעוועו״ן. 1. לאָטען

נאכאמאל, אנדערש. לייגן אַ לאטע אויף אַ לאטע. א׳ די אַלטע קאפּאטע. פֿיג. א׳ אַן אַלטע פּיעסע. „זיי דענקען אַז עס איז געניג איבער־צולאטעווען אַן אַלטן געזעץ...אום די אַרדענונג צו דערהאַלטן״, פֿאַש, 1890 4. VII 2. לאטען אַ סך מאל. „ווי־פֿל מאל האָב איך שוין אי־בערגעלאטעט דעניג הויזן!״, רייז. ־ענ״ש.

איבערלאכן — לאַך איבער, ~געלאכט. אוטו — אָפּלאכן פֿון אַ סך. א׳ פֿון אַלץ און פֿון אַלעמען. טרוו — לאכן העכער פֿאר אַן אַנ־דערן. א׳ אַלע אַרומיקע. מיט זיך — לאכן אַזוי לאַנג ביז דער דראַנג צו לאכן גייט אינגאַנצן אַוועק. ־ענ״ש.

איבערלאנג — אדי. לאַנג איבער דער מאָס; לענגער פֿון עפּעס וואָס איז אויך לאַנג. אַן א׳ע דרשה. „פֿאַראַן אין עסטיש קורצע, האַלב־לאַנגע, לאַנגע, אַנדערטהאַלבן־לאַנגע און א׳ע קלאַנגען״, יובל XIV, 1־2.

איבערלאנגזאם — אדי. וואָס איז צו פֿאַ־מעלער, לאַנגזאָם איבער דער מאָס. אַן א׳ע באַוועגונג. ־קייט.

איבערלאנטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~גע־לאַנטשעט. פּד. אַריבערפֿירן, איבערשליסן, אי־בערשטעלן אויף אַן אַנדער וואַלטאַזש (עלעק־טרע), אין אַן אַנדער ריכטונג, לויף; מיט אַן אַנדער קראַפֿט. א׳ דעם (עלעקטריש) שטראָם, א׳ דעם וואַגאָן.

איבערלאמד — די, ־ן. *Mhd*: über-last 1. צו שוועריע משא. לאַסט וואָס איז שווער צו טראָגן אַדער פֿירן. שלעפּט דאָס אייזעלע די א׳ן ניט מיטגענומען קיין א׳ פֿון געפּעק. 2. גרויסע הוצאה וואָס דריקט וויַ אַ שוועריע לאַסט. „דוא זיכשט וואול דיא גרושׂי הויז האַל־טונג אוי׳ איבר לאַשט דיא מיר האבין, מיר מוזין אַלי שנה יותר אַליש אלף ר״ט [= רײַכס־טאָלער] אין אונזיר הויז האַלטונג האבין״, גה, 110.

3. אַרכ. באַלעסטיקונג. הכבדה. „פֿיל לייכט וואורדן זיא זײַן צו אײַך מײַני ריד צו איינם איבר לאַשט אוי׳ צו מידיקייט״, יוסיפֿון, אמשט 1661. „ער אויך בײַא דען מלך זעהר אן גנעהם וואר...קיינם צום איבר לאַשט וואר״, ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט איבר, תורת משה, קאַרלסרוא 1770.

4. אַרכ. עוולה. שאַדן. „איר ווישט וואול דאש איך קיינם פֿון אײַך קיין איבר לאַשט גיטאן״, צאינה, תּרגום שני. „דוד...מיט זײַנע קנעכט זענען געוועזן מיט די שאָף פֿון (נבל) און האָבן אים קיין א׳ געלאָזט טאָן״, ספֿר חסידים, אָרט? תק״ז? „איך האָב מײַנם גזינד גרושׂי איבר לאַשט גיטאן מיט ביטרי שוערי קללות מיט גרושׂי (זלזולים) האָב זיא זער (מבֿייש) גיוועזן״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, פּפֿדם תמ״ה? 5. אַרכ. אונטערדריקונג. „נייארט דאש בית איך דיך, דוא וועלשט דײַן האַנד איבר מײַני ברידר האַלטן דז זיא וויטרש קיין איבר לאַשט מער זאָלטן האבן״, מב, מעשׂה רלב.

איבערלאסטן — טרוו. לאַסט איבער, ~גע־לאַסט. 1. אַנלאָדן (אויף עמעצן, עפּעס) אַ צו שוועריע משׂא. א׳ דעם טרעגער ער זאָל טערנעמונג וועט מיר א׳, זי וועט אַרײַנגערעגנען אַ שיינעם רווח״, רייד.

איבערלויערן — אוטו & טרוו. ־ער איבער, ~געלויערט. לויערן אַ לענגערע צײַט (און כאַפּן, דערגרייכן). א׳ אַ גאַנצע נאַכט און אַנ־פֿאַלן. א׳ די באַנדיטן.

איבערלויף — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון איבער־לויפֿן. אַן א׳ אויף דער אַנדערער זײַט גאַס. א׳ צום שׁוגא. 2. ווילדער אַנגעלויף, אַנפֿאַל, איבערפֿאַל. „זיא פֿערכטן זיך פֿר איין איבר־לוף חי״ו אַלש אַך שיר גשאַך״, מב, מעשׂה קעא. „נעכטן בײַנאַכט האָט מען אויף אונדזערע וועגן דערהרגעט אַכט יידן. פֿאַרשטייט איר שוין אַליין אַז נאָך אַזא א׳ שרײַבט זיך שוין ניט״, בריוו. 3. אַרכ. אַנגעלאָף. „אויך זאָל קיין איבר לויף ניט זײַן מיט דיא מצות צום אובֿן [= אויוון] צו טראָגן, דען עש קומט צו גרושׂ חמץ״, עח, נא/ד. א״ר ער — סיסטעם רערן וואָס ציען זיך אויף אַ ווײַטן מהלך און פֿירן צו אַ פֿליסיקייט (וואַסער, איל), פֿוב.

איבערלויפֿן — אוטו. לויף איבער, בײַ (& ה אַ ב, ← אויסלויפֿן) ~געלאָפֿן. 1. לויפֿן אויף אַ באַשטימטן שטח. א׳ אויף דער אַנ־דערער זײַט גאַס. א׳ פֿון איין שכנה צו דער צוויישטער. א׳ הונדערט מעטער אין אַ פֿאַר־מעסט. 2. לויפֿן נאָכאַמאָל. „דו האָסט פֿרײַער אַנגעהויבן לויפֿן. לאָמיר א׳, וועלן מיר זען ווער עס לויפֿט גיכער״, רייד (קינדער, יוגנט־לעכע). 3. לויפֿן אַ סך, כסדר אַדער אַ לענ־גערע צײַט. „וויפֿל עס קומט אויס איבערצו־לויפֿן בײַ מע פֿאַרדינט אויף שבתּ״, רייד. *עס וועט נאָך גענוג וואַסער א׳ = עס וועט נאָך גאַנץ לאַנג געדויערן. „דער מחותן ווינ־טשעווטש...זי זאָל דערלעבן חתונה מאַכן דעם מיזיניק. דאָס מיינט מען מיך. די מאַמע גלעט מיך און זאָגט עס וועט נאָך גענוג וואַסער א״׳, שע, מאַטל. 4. איבערשפרינגען. א׳ ווי אַ וועוועראָק פֿון איין צווייג אויף דער צווי־טער. „די בלוילעכע פֿלעמעלעך, איבערלויפֿנדיק פֿון איין סענקעלע צום צווייטן, האָבן זיך צו־זאַמענגענומען אין איין...אַריגינעלן דעסן״, א. ז׳, אַ וידוי פֿון אַן אקושערקע, וואַרשע 1909.

5. גיך, אַזוי ווי אומבאַמערקט פֿאַרבײַגיין (וועגן צײַט). עס זײַנען איבערגעלאָפֿן עטלעכע וואָכן. „די וועלט איז געגליכן צו אַ גרויסן יאַריד...דער נאָר פֿאַרפֿלוידערט די צײַט בײַ דער יאַריד לויפֿט איבער״, אמד, אמרי בינה, וויל־נע 1864. „האָט קוים צוגעצויגן מיט די ציין אַז די דרײַ טעג זאָלן א׳״, ש. בענקערמאַן, דער זשענסקאער וואַפּראָס, אַדעס 1887. „די נאָ־רישע, קינדערשע יאָרן זײַנען איבערגעלאָפֿן בײַ איר ווי אַ חלום״, שע, יאָסעלע סאַלאָוויי. „עס זײַנען אַזוי איבערגעלאָפֿן אַ צענדליגע יאָרן״, אר, ׳דער בוים׳. „און וען איך זאָל זײַן פֿאַרזיכערט מיט אַלע אַכציק יאָר — פֿליען זיי דאָך איבער כהרף־עין, און אַ סך פֿון זיי איז שוין איבערגעלאָפֿן פֿונקט ווי זיי זײַנען גאָרניט געווען״, אַ תּפֿילה אויף ידיש בײַ די בראַצלעווער חסידים, [לויט צייט, סמד, 1965 ו 29]. „עס איז שוין אַזוי איבערגעלאָפֿן פֿאַלן פֿון די פֿיס; א׳ די בוידז זי זאָל ניט קענען זיך רירן פֿון ארט. „אַרומלויפֿן אין גאַס און כאַפּן דראַשקאַרעס וואָס שמיסן צו שטאַרק די פֿערד...אַדער א׳ די פֿערד, וויל־ט זיך נישט״, פּרץ, געדאַנקען און אידיין. אויך פֿיג. א׳ אַן אַרטיקל מיט צו פֿיל נײַע אידייען. 2. מאַכן עמעצן אַדער עפּעס אַרבעטן איבער די כוחות, איבער די מעגלעכקייטן. א׳ אַרבע־טער מיט צו גרויסע נאַרמעס. א׳ די קינדער מיט צו פֿיל היימאַרבעט. „קיין שום מאַשין טאָר מען ניט א״׳, יונשפ XX, 3. 3. באַשוועהרן, באַוולטן. „מ[א]לעשטירן — בשוערן, איבר־לאַשטן[ן]״, י. מאַרשן, חנוך לנער, פֿירדא 1774. מיט זיך. ־ונג.

איבערלאָפּטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~געלאָפּטשעט. אוקר. 1. אויסעסן (מיט אַ זײַערס). פֿאַרדאַרבן. קאַליע מאַכן. א׳ אַ גוטן מלבוש בײַם רייניקן. 2. איבערגעריזשען. א׳ ביינער וי אַ הונט. 3. שטאַרק צעריצן. א׳ דעם כלבֿ אויף דער קייט. 4. (אומאיידל) במ־קום־וערב פֿאַר איבערריידן, איבערשרײַען, אי־בערטומלען אע. אויך פֿאַר איבערקומען (אויפֿ־הערן קרעכצן פֿון וויייטיק).

איבערלאָפּנ(י)ען — ־נ(י)ע איבער, ~גע־לאָפּנ(י)עט. טל. אוטו — (איבער)פֿלאַצן. אַלע גלעזער האָבן איבערגעלאָפּניעט. טרוו — מאַכן עס זאָל (איבער)פֿלאַצן (אַ צאָל), א׳ אַלע באַלאָנען.

איבערלאָקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)־לאָקירט. אויך: ~ליאָקירן. באַדעקן מיט לאָק נאָכאַמאָל (בעסער, אַנדערש). א׳ דאָס מעבל. א׳ די שיך. ־ונג.

איבערלאָקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)־לאָקירט. 1. אײַנפּלאַצירן אויף אַן אַנדער אָרט. א׳ די פֿרעמדע סטודענטן. 2. נאָכאַמאָל (בע־סער, אַנדערש) מאַכן לאָקן. א׳ די האָר, די פֿריזור. מיט זיך. ־ונג.

איבערלאָשטשען — טרוו. ־שטשע איבער, ~געלאָשטשעט. 1. צערטלען אַ סך, אַ לענ־גערע צײַט. א׳ אַלע קינדערלעך. 2. צו פֿיל, איבער דער מאָס לאָשטשען. א׳ די קינדער און זיי פֿאַרצײַען. מיט זיך — קזוי.

איבערלהכעיסן — [...לעהאַכעסן] טרוו. לה־כעיס איבער, ~געלהכעיסט. איבערשטיגן אין טאָן צו־להכעיס. א׳ (און אַנלערנען) דעם צו־להכעיסניק.

איבערלויבן — טרוו. לויב איבער, ~געלויבט. 1. לויבן צו שטאַרק, צו פֿיל, צו הויך, מגזם זײַן מיט שבחים. א׳ דאָס נײַע בוך. א׳ דאָס בילד (אויף אַן אויסשטעלונג). א׳ די סחורה. 2. לויבן נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. לויבן און א׳ דעם זעלביקן שרײַבער. 3. לויבן, רימען אַ צאָל. א׳ אַלע תּלמידים אין קלאַס. מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענ״ש. ־ערײַ.

איבערלויבן — טרוו. לויג איבער, ~געלויגט. איבערווייקן אין לויג. א׳ פֿאַרבראָדיקטע גרעש.

איבערלויזן — ← איבערלײזן.

איבערלויכטן — ← איבערלײכטן.

איבערלוינען — אוטו, דרימפֿערזאָניק. לוינט איבער, ~געלוינט. שטאַרק לוינען. „די אונ־

די גאָלדענע טעג [= די ערשטע טעג נאָך דער חתונה], זאָגט מלכה: אַברהאָם, מע דאַרף שוין זען עפּעס טאָן", ש. בעקערמאַן, דיא גוטע פֿרויא, ווילנע, יאָר? „עס איז אים אַזוי איבערגעלאָפֿן דער לעצטער טאָג פֿון זיין לע־בן", ל. יאַסעלאָוויץ, ר' עזריאל..., ווילנע 1892.

6. איבעררינען אַ ראַנד פֿון אַ כלי. די יויך איז איבערגעלאָפֿן. היט די מילך זאָל ניט א', „אוג זאָל דש כלי ואול פֿול גיסן דז עז שיר ווייל איבר לויפֿן", לט, סג/ב. „[בײַם פֿאַר־קויפֿן בירן] זאָל מען אַ כּלי אונטערשטעלן, די כּלי וואו מען מעסט זאָל א', דאָס קיין שוים זאָל ניט געמאַסטן ווערן", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. *עס לויפֿט אים איבער די סמאַהע (שמיַע, סלינע) = א) באַקומט אַ פֿול מויל מיט שפּיַעכץ בײַם דערזען אַ געשמאַקן מאכל; ב) גראָב. ער באַגערט זייער שטאַרק. „ווען ער דערזעט זי, לויפֿט אים איבער...".

7. איבערפֿלייצן אַ ברעג. 'תּירוש יקבֿיך יִפָּרצו' (משלי, ג, 10), פֿאַרטײַטשט מלל: „איבר לויפֿן" [תי: „פֿלייצן"]. „דא גינג דיא זון אויף, דש דער שניא צו שמעלצט, דש אַלי איבר דיא בעך פֿול דר פֿון וואַרן, אוג אַלי איבר לויפֿטן [ארכ פֿאַרעם] פֿון דען גרושן שניא", מב, מעשׂה קצת. „איין רינדל פֿון איין וואַשר וועלכש אימר ברייטר און גרעשר טוט גיזיזן, דאש וואַשר טוט...איבר לופֿן", עיון, כט/ב.

8. גיך עפּעס טאָן (דערבײַ לויפֿן די פֿינגער אַזוי ווי עס לויפֿן די פֿיס). „טוט אַ לויף צו דער פּיאַנאָ און לויפֿט איבער הין און צוריק מיט די פֿינגער", י. ערנשטיין, רעזונות ישׂראל, יאָס 1893.

9. איבערלעבן עפּעס צו (אויף) גיך, פּלו־צעס (דאָס געפֿיל, די איבערלעבונג איז ווי אַ שטראָם). אַ געדאַנק איז איבערגעלאָפֿן אין קאָפּ. „זי דערפֿילט אַ וואַרעמען שטראָם, אי־בערלויפֿנדיק איר אין אַלע גלידער", ממוס, שלמה. „דעם שמש איז איבערגעלאָפֿן אַ דראָזש איבערן לייב, דערהערנדיק די ווערטער 'פֿאַניע גנב'", ה. אקערמאַן, טמז, VIII 1958 9. „אַ ציטער איז איבערגעלאָפֿן איבער זײַן לייב און ער האָט דערפֿילט די שווערקייט פֿון זיך אַליין", א. גאָנטאַר, סאוו היימלאַנד, 1962, № 3.

10. גיך זיך בײַטן (ווענן געפֿילן, שטימונ־גען), א' פֿון טרויער צו פֿרייד. „איר געזיכט איז געוואָרן אַנגעצונדן מיט רויטע פֿלעקן און באַלד איבערגעלאָפֿן צו בלייך", מ. דלוזשנאָווסקי, סקי, פֿאַר, 1964 XII 6.

11. אַריבערגיין פֿון איין צד, גלויבן, גרופּע, פֿאַרטיי אע צום צוויטן צד אאזוי. אַ בוגד וואָס וועט נאָך אינגאַנצן א' צום שׂונא. א' צו דער מערהייט־פֿאַרטיי. אורח פֿאַרטײַטשט 'מיום נפֿלו' (שמואל א, כט, 3): „זײַן איבערלאָופֿן".

12. באַדעקן, פֿאַרצײַען מיט אַ דינער שיכט איבער עפּעס. פֿאַרהויכן. „אַנדערע מענטשן שרײַבן מיט די פֿינגער אויף די שויבן וויינטער, וען די פֿאַרע איז איבערגעלאָפֿן. זאָלן זיי זיך היטן שבת דאָס ניט צו טאָן", חא, גט/א.

איבערלויפֿן — אקווזו. ← דפֿוי. 1. אַריבער־לויפֿן; דורכלויפֿן. „מען איז אין איין שרעק איבערגעלאָפֿן דאָס שטיקל וועג...שרײַענדיק בײַ זיך אין הארצן 'שמע ישׂראל'", ממוס, שלמה. „אַז עס לויפֿט איבער [דעם וועג] אַ שוואַרצע קאַץ, שפּײַט מען אויס דרײַ מאָל. מע טאָנצט אונטער און מע רופֿט אויס: 'גיי אין דײַן רו אַרײַן'", פֿגל. 2. לויפֿן גיכער ווי אַ צווייטער, איבערריאָגן לויפֿנדיק. „וועסט זען, איך וועל דיך א'!", רייד (קינדער, יוגנטלעכע). „מע קען ניט א' די לבֿנה", שוו = מע קען זיך ניט פֿאַרמעסטן אויף עפּעס וואָס ס'איז ניט מיגלעך צו דערגרייכן. 3. אָנשטויסן (שע־דיקן) עמעצן בײַם לויפֿן. אַ פֿערד איז אים איבערגעלאָפֿן און ער איז געבליבן ליגן אַ צעקלאַפּטער. אויך פֿיג. „מיט וואָס וועסטו זײַן באַווילליקט און וועסט אונדז מכּפּר זײַן אויף די אַלע חטאים וואָס זיי זײַנען איבערגעלאָפֿן און איבערגעפֿאָרן אויף אונדזערע קעפּ", סדר סליחות, וואַרשע תרפּ"ז (בהוצאת י.־מ. אַלטער). 4. שטערן אין עפּעס (אַזוי ווי שטערן אין לויפֿן), פֿאַרלויפֿן דעם וועג. „דאָס האָט אים פֿאַרדראָסן וואָס מען איז אים איבערגע־לאָפֿן און האָט דערפֿאַר אַנגעשריבן אַ...שרײַבט וואו ער האָט חוזק געמאַכט", קמ, 1867, № 24. „פֿאַרגינען יעדן זײַן פֿאַרמעגן, לויפֿן ניט איבער יענעמס וועגן", ש. מ. אַסטראָווסקי, דער מאַסקעראַדן באַל, וואַרשע 1884.

5. גיך דורכקוקן, דורכלייענען, דורכשטו־דירן. א' די פֿאַרטיטור. א' דאָס בלאַט מיט די אויגן. „געפֿונט דאָס פֿאַפּירל, מיט די אויגן איבערגעלאָפֿן די שורות", מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאַר, 1964 XII 3. „ער איז אַליין מיט איר איבערגעלאָפֿן די ראָלע, אָבער ניט מער ווי יענע סצענעס אין וועלכע ער איז מיט איר", פֿאַר, 1965 IV 23. 6. גאָר גיך איבערטראָכטן. א' (אין קאָפּ) די ענטפֿערס, די חשבונות אא.

7. איבערשטיגן, איבערריאָגן אין וויסן, כּש־רונות, כּוחות. א' דעם חבֿר פֿרײַער אין קלאַס און דערנאָך בײַ די עקזאַמענס. „ווער וועט וועמען א' בײַם דעקלאַמירן אויף אויסווייניק פֿרצעס 'מאַניש'?", רייד (יוגנטלעכע, וויילקאָמיר, ליטע).

8. ארכ. גיך איינגעמען, באַזיגן און פֿאַר־נעמען אַ לאַנד, אַ שטאָט. באַהערשן. דער שׂונא קען א' דאָס לענדלעך אין עטלעכע טעג. שוב פֿאַרטײַטשט 'פּרץ' — „העברת גבול וחזוק... איבר לויפֿן, גוואַלט זאַמין". אויך: אַרויפֿ־צווינגען עפּעס אויף עמעצן. „הגרם איז דאש דיא מחברי הספּרים דען עולם איבער לופֿטן" [ארכ פֿאַרעם, פֿרגל בײַ אוטו, ב2], 'פּנקס אַה"ו', פּרוז קכה [ש. אָסף, יובל XXXIII].

9. באַפֿאַלן, טרעפֿן אומגעריכט. דאָס אומ־גליק איז אים איבערגעלאָפֿן. „פֿיל מענטשן סכּנות...דיא אונגר קהילה האבן איבר לופֿן", ווינץ. [דאָ ווי בײַ 8a — איבערלויפֿן, דטשמ, ארכ].

10. איבערלעבן. „א' איין טאָג אין געטאָ איז ווי פֿרײַער — אַ יאָר", רייד. „ער איז קוים איבערגעלאָפֿן די נאָכט און מיט שפּראָך אויף טאָג אַוועק צום ערשטן מנין", פּ. רודאָי, טמז, 1962 IV 29.

מיט זיך — אויך: 1. לויפֿן צו פֿיל, אי־בער די כּוחות. א' זיך און אַוועקפֿאַלן אַ פֿאַר־מאַטערטער. 2. סתּם אַ ביסל לויפֿן, גיך שפּאַצירן. דורכלופֿטערן זיך. א' זיך אַ ביסל אויף דער פֿרישער לופֿט. „איר ווילט זיך אפֿשר א'? — האָט ער זיך געוואַנדט צו [איר] — קומט — האָט זי אויסגעשטרעקט אַ האַנט", אָפּא, אַליין. 3. לויפֿן און אויפֿהערן. א' זיך און זיך צוזעצן. 4. ווי אוטו, בפ. „קען זיך נאָך דער אָרעמאַן טרייסטן...עס וועט זיך א' דאָס בּיסעלע יאָרן, קען זײַן אַז ער וועט דאָרטן רײַך זײַן", הרב ש. ק. אינבונד, אמרי שמואל III, וואַרשע 1912.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערלויפֿער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וער עס לויפֿט איבער, ספּעצ וער עס לויפֿט (גייט) איבער צום שׂונא, צום קעגנער; בוגד. אורח פֿאַרטײַטשט 'נפֿלים' (מלכים ב, כה, 11): „איבר לויפֿער" [תי: „איבערגעלאָפֿענע"]. „די צאָל פֿון די אָפּטריניקע, פֿון די א'...באַווײַזט ...מיר: אייידער אַ שיף גייט אונטער, אַנטלויפֿן די מײַז", פּרץ, געדאַנקען און אידיען. „וואַרט־סטו שפּעט אַזוי אויף קויפֿער, / בעת דײַן זון דער א' / זיצט, פֿון דײַן בּאַרוף באַליי־דיקט, / בײַ די שניידערקעס און פּריידיקט", אַל, 'צווישן די קראָמען'. „וען מיר זאָגן יידּ — דאָן מיינען מיר ניט א'ס האַסטיק", בראָד, גש. „...איז גאָר אַן א', אַ קונצנמאַכער, אַן אָפּאַרטוניסט", אאר, פֿאַש, 1952 II 1.

־ערײַ — „די שוואַכע, די וואַקלענדיקע רעאַקטיע זיך דורך א'", מוק, טמז, 1957 XI 8.

איבערלויפֿעריש — אדי. וואָס איז ווי בײַ (כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) אַן איבערלויפֿער. א'ע פּחדנות. ־קייט.

איבערלויפֿערלעך — די, בפ. קינדערשפּיל מיט אַ פֿאַרמעסט איבערצויאָגן איינער דעם אַנ־דערן.

איבערלומקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־לוסקעט. באַפֿרײַען פֿון שאָלעכץ אַ סך, אַ לענגערע צײַט. זיצן און שמועסן און א' סע־מעטשקעס, ניס.

איבערלופֿט — דער, ־ן. 1. ארכ. איבערלויף, בב. איבערפֿאַל, פֿלוצעמדיקער אַנפֿאַל. „הקהילה בספּנה גדולה גוועזין, מן האט...גהערט דש ההמון עם ח"ו איין איבר לופֿט בדיעה האבין", 'כ"י וועגן מעצער עלילת־דם', 1669 [פֿש III]. 2. פּד. פֿאַרטקע (אויף זאַוועסעס) צו עפֿענען ווינטערצײַט, וען דאָס פֿענצטער איז פֿעסט פֿאַרמאַכט, פֿאַרקלעפּט. „דורכן אָפֿענעם א' האָבן זיך ארײַנגעריסן אָפּהילכן פֿון ווײַטע פֿעלדער", בפֿש, פֿאַר, 1964 I 18.

איבערלופֿטיק — אדי. זייער לופֿטיק, ווינ־טיק. — „פֿאַרמאַך ניט דאָס פֿענצטער, זאָל זײַן לופֿטיק — ס'איז דאָ א', ס'איז ווינטיק און קאַלט", רייד.

איבערלופֿטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־לופֿטערט. 1. אַרויסשטעלן און דורכטרייסלען עפּעס אויף דער פֿרײַער לופֿט כדי אָפּצופֿרישן אַדער צו באַפֿרײַען פֿון שטויב, שמוץ אא. א' די מלבושים אין פֿרילינג. „זײַט זיך מטריח אַראָפּ אין הויף אַרײַן א' די ספֿרים", שע, מעשׂיות פֿאַר יודּ קינדער. „האָסטו מיך גע־בעטן קנײַען לעבן דיר און א' דאָס בעט",

מ. שטיקער, טמז, 1962 VI 24. „ווען זײַן ׳באַבע׳ האָט געלעבט, און ער פֿלעגט איר׳ א׳ די בייַנער מיט אַ שטריק", ייז, ׳מאַגדאַ׳. 2. נאָכאַמאָל, וויידער (אויס)לופֿטערן. א׳ דאָס צימער, וויל ס׳איז שוין ווידער אָנגעריכערט. 3. פֿיג. באַנייַען, אָפּפֿרישן. א׳ אידייען. א׳ דעם קאָפּ. מיט זיך. ־ונג — א׳ פֿון אַלטע דאָגמעס.

איבערלושטשען — דזוו איבערלוסקען ←.

איבערלחיימען — [...לעכאַ״יימען] אוטו. לחיים איבער, ~געלחיימט. (שפּאַסיק) מאַכן נאָכאַמאָל אַ לחיים. „מזל־טוב! אָט האָבן מיר אַ גוטע געלעגנהייט איבערצולחיימען!".

איבערליאַמעווען — טרוו. ־מעווע איבער, ~געליאַמעווט. איבערזומען, אַריבערנייַען מיט אַ פּאַס שטאָף. פֿון אונטן און פֿון דער אינעווייניקסטער זײַט א׳ די קליידלעך.

איבערל(י)אָפֿען — טרוו. ־פֿע איבער, ~געל(י)אָפֿעט. במקום־וערב פֿאַר שלעכט און אומגעלומפּערט טאָן אַן אַרבעט, וואו עס איז פֿאַראַן דער פֿראַצעס פֿון איבערגיסן, איבערשמירן, איבערשיטן אָדער איבעררוארפֿן. א׳ ס׳געקאכטס פֿון איין טאָפּ אין אַ צווייטן און פֿאַרגיסן אַ האַלבן טאָפּ. א׳ וואַפּנע אויף אַ וואַנט. א׳ מעל פֿון זאַק אין די מולטערלעך אַרײַן און פֿאַרמעלן דעם דיל.

איבערליאַרעמען — ־רעם איבער, ~געליאַרעמט. אוטו — טומלען, פֿילדערן, ליאַרעמען אַ לענגערע צײַט. „וויפֿל די קינדער האָבן אי־בערגעליאַרעמט, בין מע האָט זיי געלייגט שלאָפֿן", רייד. טרוו — איבערשרײַען, איבער־טומלען. א׳ די דעמאָנסטראַנטן.

איבערליבן — טרוו. ליב איבער, ~געליבט. ליבן אַ סך, אַ צאָל. „כ׳וויייס? ער האָט מסתמא שוין איבערגעליבט אַ העלפֿט מיידלעך פֿון שטעטל, אָבער מיט קיין איינער קיין וואָרט ניט אַרויסגערעדט", רייד.

מיט זיך — 1. קוזו. זיך ליבן אין אַ צאָל פֿאַלן. א׳ זיך מיט (אין) אַלע מיידלעך אין שטעטל. 2. צו אָפּט, צו פֿיל פֿירן ליבעס. „מסתמא האָט ער זיך צו פֿיל איבערגעליבט. עס וואָלט אים שוין צײַט געווען אָפּצורופֿן", אר, ׳שטילע ליבע׳. ־ענישׂ.

איבערליגן — אוטו. ליג איבער, בין (& ה אַ ב, ← אויסלויפֿן), ~געלעגן (אוקר אויך: ~געליגן). 1. ליגן אויף אַן אָרט אַ לענ־גערע צײַט. לאָזן א׳ די עפּל איבערן ווינטער. „דערפֿרוירענע שוועלבעלעך...ליגן טיף אין אַ זומפּ דעם ווינטער איבער", ממוס, שירה. „עס איז איצט אַ זומערנאַכט, איך וועל דאָ א׳ בײַ טאָג", ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. „אַך דער קשר גהערט ניט הינטן צו ליגן אין דער גרוב פֿון נאַקן, נייַערט איבער דען נאַקען דער מיט דש דער קשר אונ׳ דש בית גיהערן גיגן אַנגדר איבר צו ליגן", עפּש, דרך הישר לעולם הבא, פּפּדמ תמ״ה? 2. האָבן אַ טבע צו ליגן. א׳ אויפֿן אויוון וויי אַן אַלטער זיידע. א׳ אין דער נאָרע וויי אַ בער אין ווינ־טער. ״א׳ אין קימפּעט = אָפּט האָבן קינדער. „אין אָט דעם גרוב איז ער איבערגעלעגן,

און אויך איצט וועט ער הערט אַז אויף אָנ־בײַסן איז מער גאָר נישטאָ, איז ער אַרײַן אין גרוב", י. פֿאַנער, היימיש, תשרי תשכ״ג. 3. ליגן בײַ אַ געוויסער צײַט (און וואַרטן אויף עפּעס). א׳ אין בעט, בײַ אַלע שטובֿיקע וועלן אַוועק צו דער אַרבעט. א׳ אויף דער סאָפֿקע בײַ דער מאַן קומט אַהיים. א׳ די מלחמה (די אָבלאָוע) [אַזוי ווי אַקוז פֿון צײַט] אין אַ באַהעלטעניש.

4. זײַן, איבערזײַן אין אַן אָרט, וואו מען איז איבעריק. פֿאַרבאַרגענגן די צײַט, פֿטרן די צײַט. זײַן ערגעצוואו אַ צו אָפּטער אַרײַנגייַער. „די אַנדערע, עפּעס אַ שטיק פֿלייש, ליגט איבער שטענדיק אין קיך, מישט זיך צום טע־פּל", ממוס, וויינטשפּ. „איז בײַם טאַטן גע־וואָקסן אין אַ וויינשענק, וואו פֿריצים ליגן דאָרטן איבער", ייל, פּוילישע יונגל, אַדאָס 1895. „ער ליגט טאָג ווי נאַכט איבער אין קאָפֿענהויז", ישראל אָרנשטיין, דעיוות ישראל, יאָס 1893. „זײַן טאַטע איז געווען אַ צדיק, וואָס ער איז איבערגעליגן גאַנצע חדשים בײַ דעם גוטן־יידן", יהודא חאַזאַנאָוויטש, קורץ און שאַרף, קעשענעוו 1888.

5. זיך וואַלגערן. א׳ אַ שיכּורער אין ריי־שטאָק. א׳ צווישן ציגיינער. אויך מיט אַ סעק־סועלן ב. „דע׳ר אַרכיטעקטאָר האָט געשיפּורט, יענער אַרכיטעקטאָר איז איבערגעלעגן בײַ זײַן ׳אוכאַזשאַרקע׳", א. קאָהאַן, אינזשענערן, קיִעוו 1932.

6. זײַן אַריַינגעטאָן אין עפּעס. א׳ איבער די פּאָסטמאַרקעס וואָס מע זאַמלט. „ער פֿלעגט נעכט א׳ איבער הייליקע ספֿרים און לערנען", ה. אָקערמאַן, טמז, 1965 IX 5.

מיט זיך — סתּם אַזוי ליגן; ליגן בײַ מער ניט וועלן ליגן. ־ענישׂ. ־ענישׂ. ־ער — — געוויינלעך: איבערנעכטיקער. ־ערקע — אויך: אַ פֿרוי וואָס קומט צו אַ מאַן אויף אַ גאַנצער נאַכט. ־ערי.

איבערליגנערן — אוטו & טרוו. ־ער איבער, ~געליגנערט. ליגנערן אַ סך, אויסטראַכטן פֿלעררייַ ליגנס. אין איין שמועס א׳ וועגן וואָס נאָר איר ווילט אין דער וועלט. א׳ די אייגענע לעבנס־געשיכטע.

איבערלידּ — [אייבערלידּ]. ארמ: *Mhd*: über-lit. צודעק, אייבערדעק, דעקל. ׳עשית כפרת זהב טהור׳ (שמות, כה, 17). מז פֿאַר־טיַטשט: „אונ׳ דוא זולשט מאַכן איין איבר לידּ גולדא ריין״; אַזוי אויך מש: „איבר לידּ [תי: „דעק"]. [דאָס וואָרט איז אין 19. י״ה געווען פֿרעמד. געפֿינט מען אין צור, אחרי מות אא: „אויף דעם כפּורת, דאָס איז דאָס איבערלייַ אויף דעם אָרון־קודש".]

איבערלידלען — טרוו. ־דל איבער, ~געלי־דלט. 1. דאָס זעלביקע לידּ(ל) זינגען אַ צאָל מאָל. „הער שוין אויף איבערצולידלען ׳אַז דער רבי אלימלך׳ — עס דערעסט". 2. זינגען אַ סך פֿאַרשיידענע לידלעך. א׳ אַלע פֿאַלקס־לידער וואָס מע געדענקט. ~לידערן, נעאָל — דז, אויך: שרײַבן אַ צאָל לידער אויף דעם זעלביקן מאָטיוו (מיט ביטול). א׳ די (וועגן דער) לבנה אין די אויגן פֿון דער געליבטער.

איבערליובען זיך — ־בע זיך איבער, זיך ~געליובט. אוטו — זיך ליובען און אויפֿ־הערן. קוזו — ליבן זיך אַ לענגערע צײַט (אַדער מיט אַ צאָל) און זיך צערטלען.

איבערליוועלונג — די, ־ען. 1. פֿראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערליוועלן. 2. אַרכ. מסורה. אויסטײַטש על־פּי דער מסורה (וואָס ווערט איבערגעליוועלט פֿון דור צו דור). „די אונש דיא תּורה הבן בשיידן דורך די איבר ליבֿרונג דיא זיא גהאט הבן פֿון איר פֿאר עלטערן", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764.

אי׳בערליוועלן — טרוו. ־ער איבער, ~געליי־וועלט. פּפּ: ~ליפֿערן. [אַרכ, איצט דשמ איבערלי׳וועלן.] 1. ליוועלן נאָכאַמאָל, איבער־חזרן די ליוועלונג, איבערשיקן פֿונדאַנסנ׳ן (אַ טראַנספֿאָרט סחורה). א׳ דעם זעלביקן קוואַנ־טום סחורה. א׳ געלט. 2. ליוועלן אַ סך מאָל אַדער אַ גרויסן סכום, מער ווי מע האָט באַשטעלט. א׳ גאַנצע וואַגאָנען תּבואה.

3. איבערגעבן עפּעס אויף אַ צײַט, אַנפֿאַר־טרויען. „איטליכער מענש דער תּורה בײַא זיך האט אונ׳ קיין (יראת־שמים) דער איז גלײַך צו איין גבאי דעם מן האט איבר ליבֿרט דיא שליסל פֿון דיא חדרים דיא אין איין הויז זײַן, אונ׳ דיא שליסל פֿון דיא טיר וואו מן אין הויז גיט האט מן אים ניט איבר ליבֿרט", מהם, אמשט 1722, רטו/ב. „וען ערש דעם גוי׳ס העט איבר ליוורט אם ערב שבת, אונ׳ דער גוי׳ שפּרעך: לאז מירש דא לייגן, איך וויל עש׳ נעמן וען איך וויל", לט׳, סד/ב.

4. איבערגעבן, אַרויסגעבן עמעצן (אַדער עפּעס) דעם שׂונא, דער מאַכט. דזוו אויסליוועלן, 2ב ←. א׳ די ירדן צו (אין די הענט פֿון) זייערע שׂונאים. א׳ דעם פֿאַרבאַרגענער אין די הענט פֿון דער פּאָליציי. א׳ דעם אַנטלאָפֿענעם מערדער צום לאָנד וואָס זוכט אים. „אַז אייַנער ערשטיין ווערט מוציא לעז צו זײַן על ב״י [= בני־ישראל], זאָל השׂר יר״ה תּפסין אונ׳ דעם זעלביגין זאָל ער דעם ליטנאן קרימנעל איבר ליוורירין", ס״י ווען מעצער עלילת־דם׳, 1669 [פֿש III]. „די רקים קוזאַקן מיט אַנדרי פּריצים פּולאַקן זײַן איבר זיא קומן אַז וויא ביזי הינט, זוא האט מען זיא, דיא יהודים, איבר ליוורט...צו דער שחיטה דרײַא טוינט נפֿשות", ש׳, אמשט 1700. „עש׳ איז איין זאַך פֿר האַנדן דז איין מענש (מזיק) איז זײַן חבֿר...וועלכש גאר האַרב איז. דז איז דער דא איבר ליבֿרט זײַן חבֿרש געלט צו גוים", מהם, יט/א.

5. פֿפּס. ארמ. זיך געפֿינען אין רשות. „דען אַזו בלד דז דוא צו איר גישט, מוזט דוא אַך הינן בלײַבן, דען זיא איז נון איבר ליוורט גוואַרן דיא שדים", פֿראָגער מב [אוט III]. מיט זיך — זיך א׳ דעם טויט. „אַזו וויל ער זיך זעלבר איבר ליבֿרן אין דיא העגד פֿון דיא יהודים, דש זיא אים מעגן טיטן מיט וואש פֿר איין (מיתה) דש זײַן וועלן", שאר, קח/ב.

איבערליט — 1. דזוו איבערלידּ ←. 2. אייַ־בערשוועל. שוב פֿאַרטײַטשט ׳כפּתּר — משקוף׳: „איבר ליט. איבר שוועל".

איבערליטאַגראַפירן — טרו. ־פֿיר איבער, ~ליטאַגראַפֿירט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנס אָדער אַ צאָל מאָל ליטאַגראַפֿירן. אַריבערפֿירן אויף שטיינערנע פּלאַטן. א׳ אַלע אַפּישן, וויבל ס׳איז אַרויס צו טונקל. ־ונג.

איבערלייג — דער, ־ן (מצ זון). 1. אָפּט פֿון איבערלייגן (זיך). „אַ פֿאַרצייכעניש פֿון יידישע נעמען מיט זייער א׳ אויף ענגליש", א. האַרקאַווי, 1925. 2. ספּעצ איבערקלעפּ, ישוב־הדעת. אורח פֿאַרטיטשט ׳מבלי משים׳ (איוב, ד, 20): „אָן א״. „בײַ די טיילן פֿון ראוכן איז דער א׳ [חקקי לב] געווען גרויס", תּ׳, שופֿטים, ה, 15. „אין פֿלוג וואָס דאַרפֿסטו מער, האָב אַן א׳, אַן איבערקלעפּ", מש״ס מפּאַנירעוועט, דער רחמנות, ווילנע 1882. „מיט אַזאַ שטיק גלאָמפּ קען מען אָלץ מאַכן. ער האָט עפּעס אַן א׳ אין מוח?", ע. בלאָשטיין, שפּרינצע די פּקחית, ווילנע 1895.

אי׳בערלייגונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון א׳־בערלייגן עפּעס פֿון איין אָרט אויפֿן צוויישן. 2. איבערזעצונג. אויסטיטשונג, איבערפֿראַזירונג. געראָטענע א׳ פֿון פֿרעמדשפּראַכיקער פּאָעזיע. 3. אָנשטאָט איבערליי־גונג, בב, ווי אַ פֿרוי צו געפֿינען אַ מער יידישלעכע פֿאָרעם. בעסער — אי־ בערלייג.

איבערליי־גונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערלייגן (זיך). 2. ספּעצ און אָפּט. איבערקלערונג, באַטראַכ־ טונג, ישוב־הדעת. „ווי דאָרף אַ מענטש אַליין מיט זיך קיין א׳ גיט האָבן...פֿאַרשטעלן זיך: ווען יענער וואָלט דאָס מיר געטאָן?", ליאָ־ דאָר, נייער בש, ווילנע 1844. „דאָס א׳ און דאָס באַטראַכטונג האָט גאָרניט געהאָלפֿן", דער פֿאַרבישטענער, וואַרשע 1882. „דער מאַן האָט אַן א׳ דעם שטיין פֿון זיך אַוועקגעוואַרפֿן מיט כעס", א. פּאַווייר, גדולת יוסף, יוזעפֿאָוו תּקצ״ח. „נאָך אַ קורצער א׳ איז ער געבליבן שטיין הינטער דער טיר", וויטע ׳איינער אַ מענטש׳. „זיי זאָגן וועגן די וויכטיקסטע לעבנסזאַכן וואָס זיי פֿאַלט אײַן אין דער מינוט, אַן קיין שום א״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו. 3. אָפּגעהיט(נ)קייט, פֿאַרזיכטיקייט; שׂכלדי־ קייט. „די נאַטור האָט שרעקלעכע קראָפֿט און דיזע קראָפֿט צו באַזיגן מיט מיטלען וויי: א׳, פֿאַרשטאַנד..., איז כּמעט אוממעגלעך", פּ. ט. סענאָר, דיא שיינע נייטערין, ווילנע 1894. „דו ביסט יוי קלוג, אָבער דאָך פֿרויענצימערן האָבן וויניק א״, איינע אָבשילדערונג פֿון קענ־ נינג אָחאב..., וואַרשע 1862. „מע האָט אָבער דאָס גערעדט האָפֿערדיק און אַן א׳, אַליין נישט צו וויסן וואָס מע רעדט", ר׳ יצחק האָמבורגער, איבז, ש״ח יצחק, קראָקע 1882. „די עבֿודה אין תּורה איז מיט התישבות און טיפֿער א״, לדב, מאמר שמע״צ, נ״י ת״ש.

4. כיטרעקייט. געשמטקייט. אורח פֿאַרטיטשט ׳ערמה׳ (משלי, א, 4 אא): א׳, מס פֿאַרטיטשט אַזוי ׳מזימה׳, ׳מזימות׳ (משלי, ב, 11; ה, 2 אא).

איבערליי׳גט — אדי, פֿאר איבערליי־גן ←. 1. שכלדיק, באַקלערט, אָפּגעהיטן. „דו ביסט שטאַרקער, קליגער, און א׳ער ווי איך", יהל, די קאָלאָניסטן, וואַרשע 1899. „ניט־א׳ געהאַנ־ דלט, צו שנעל געזאָגט דאָס וואָרט", אר, ׳דער טעות׳, 2. ארכ. באַדעקט, פֿאַרדעקט; איבער־ געלייגט מיט עפּעס. „מכח גרושׁר פֿייסטקייט [= פֿעטקייט] זײַנן אים דיא פֿלן[א]נקן איבר ליגט גיוועזן", סהמ, איוב, טו, כז. ־קייט.

אי׳בערליינן — טרו. לייג איבער, ~געלייגט. 1. נעמען עפּעס (עמעצן) פֿון איין אָרט און אַריבערטראָגן, איבערבערגען אויף אַן אַנדערן. א׳ דאָס קישעלע פֿון שטול אויף דער סאָפֿקע. א׳ אייער פֿון קאָשיקל אין אײַזקאָסטן. א׳ דאָס קינד פֿון זײַן וויגעלע אויף אַ בעט. „אַ חולה וואָס לײַדט אויף קאָפּשמערצן בעט זיך, מע זאָל אים א׳ אין אַ צווייטע בעט", מב״ם, הוגה דעות ו, ווילנע 1912. „זיי ליגן איבער די מעטאַלענע, פּאַפּירענע מאָנעטן פֿון זייער טאַש אין יענעמס טאַש", צ. ג. גאָלאָמב, די בורזשואָזיע, וואַרשע 1906.

2. לייגן אַנדערש, אויף אַ נײַעם אופֿן. א׳ די קישנס פֿון צוקאָפּנס. א׳ די טעלער, אַז די קלענערע זאָלן זײַן באַזונדער. א׳ דעם קאָמ־ פּרעס. א׳ דעם קינדס הענטלעך פֿאַרן אײַנ־ ווינדלען. א׳ דעם טעפּעך אין דער בריי פֿון צימער. „דער ׳חתן־בחור׳ ליגט נעבעך נאָס וי אין אַ טײַך, און מע דאַרף אים א׳ און אָפּטריקענען", ג. מיכלער, פֿאָר, 1964 X 25.

3. לייגן אַ סך, אַ לעגגערע צײַט. זיך פֿאַר־ נעמען אַ גאַנצן טאָג מיט א׳ ציגל. 4. לייגן איבער (אויף עפּעס). איבערשפּרייטן. באַדעקן. א׳ אַ ברעט איבער דער ריטשקע. א׳ אַ טישטעך אויפֿן טיש. א׳ אַ קאָלדרע איבערן בעט. „מיר וועלן א׳ אַ פּוס אויף אַ פּוס און צום שפּיץ פֿונעם אייבערשטן פּוס צובינדן דהיינו אַ פּוד...", ד. מאַרדווין, די לערע פֿון לעבן, בערלין 1898. 5. אַרויפֿלייגן (אַ פּאַק), אַזוי וויי אַ שיכט אויף אַ שיכט. א׳ די עפּל מיט שטרוי. א׳ (צעשמאָלצענעם) קעז אויף ברויט. „מע קען מאַכן [דעם טאָרט] אין צוויי אָדער דרײַ פֿאַכן, אויך קענט איר עס א׳ מיט פֿרישע...יאָגדעס און דיק־אויפֿגעשלאָגענע קרים", מישולאָוו, וועג געט׳ קאָכבוך, נ״י 1926.

6. לייגן, שטעלן אין אַן אַנדער סדר. אי־ בערשטעלן. איבערסדרן. א׳ די ביכער אויף די פֿאָליצעס לויטן אָלף־בית פֿון די מחברים. א׳ די שיטלעך, דאָס פֿייער זאָל בעסער ברענען.

7. נעמען עפּעס פֿון איין האַנט אין דער צווייטער אַרײַן. א׳ די פּילקע פֿון דער לינקער האַנט אין דער רעכטער. „פֿון איין האַנט אין דער צווייטער האָט ער איבערגעלייגט עפּעס אַ בוך", מ. ריבקין, דער וועלטשער בלוט־ בלבול, ווילנע 1914. „דאָס יינגעלע...האָט זיך לאַנגזאַם געשפּאַנט, איבערלייגנדיק די גמרא פֿון איין האַנט אין דער צווייטער", סמב.

8. איבערבייטן עפּעס אין דעם אַנטאָן, אין דעם וואָס מע האָט (טראָגט) אויף זיך. א׳ אַ שאָל פֿון איין אַקסל אויפֿן צווייטן. א׳ וואָטע פֿון איין אויער אין אַ צווייטן. „...האָט שטאַרקער אײַנגעצויגן זײַן גאַרטל, איבערגע־ לייגט אויף דער זײַט זײַן שוועדד", וועלישטער בלוט־בלבול.

9. בײַטן אָרט פֿון עפּעס אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים: איבערשאָרן, איבעררוקן, איבערפּאַקן, איבערשלעפּן, איבערלאָדן, אַריבערקערן אא. א׳ קוילן אין אויוון. א׳ די זאַכן פֿון טשע־ מאָדאַן. א׳ מיסט פֿון איין ווינקעלע אין דעם צוויישן.

10. פֿאַרטיטשן, אויסטיטשן. איבערזעצן, איבערפֿראַזירן; אַנדערש פֿאַרמולירן. א׳ אויף פּשוט יידיש די הויכע לשון־קודשע מליצה. א׳ אַ פּאָעמע אין פּראָזע. א׳ מיט (אין) אייגענע ווערטער דעם מחבּרס מיינונגען. „איין ביחל... אויף אונזער לשון גרינג...איז איבער גילייגט גיוואָרן אוג מיט עטליכי זאַכין צוגילייגט", א ביחל..., שקלאָוו 1795. „חאָוקע׳ רופֿט מען איר — האָט מען שוין איר דאָרטן איבער־ געלייגט דעם כשרן נאָמען, עוואַ, שמעוואַ", פּ. ס. סענאָר, די שיינע נייטערין, ווילנע 1894. „פּערטשיק הייסט ער, האָבן מיר איבערגע־ לייגט אויף יידיש: פֿעפֿערל", שע, טבֿיה. „...דעם טאַלענט זײַנעם אויף איבערצולייגן עס אין אַ ליד", ב. ריזוקין, צוק, מאַרץ 1936.

11. פֿאַלש אויסטיטשן. פֿאַרדרייען יענעמס ווערטער בײַם איבערגעבן זיי. א׳ יענעמס רייד עס זאָל אַרויסקומען אַ מחלוקת.

12. איבערבויען. צעלייגן, צענעמען און אויפֿבויען, אויפֿשטעלן. א׳ אַ שטוב. א׳ דעם אויוון. „א׳ די פֿאַדלאָגע איז אויך זייער נייי־ טיק", פּינסקער שטאָט־לוח, תּרס״ד. „די צווייי פֿרעמדע וואָס האָבן זיך אַנגעדונגען א׳ די כאַטע״, סאוו׳ היימלאַנד, 1962, № 5.

13. איבערטראַכטן, איבערקלערן, באַטראַכטן. זיך מיישב זײַן (מיט זיך אַליין). ס׳רובֿ מיט ז׳ך, אָבער אויך אַן זיך. א׳ דעם ענין. געבן נאָר עטלעכע מינוט אויף א׳ דעם ענט־ פֿער. „דעם קלוגן קומט גרינג אַן איבערצו־ לייגן אַ זאַך", מס, משלי תּקע״ד, יד, 6. „אַז דו וועסט די זאַכן בײַ דיר אין האַרץ גוט א׳ און דו וועסט מקבל זײַן די יסורים באַהבֿה, וועט דער סוף פֿון דײַן לעבן גוט זײַן", חה, ב, רמד. „א פֿראָצענטניק קען בײַ זיך אַמאָל א׳ דאָס ער האָט געריסן א פּאָס", צבי־ניסן גאָלאָמב, די בורזשואָזיע, וואַרשע 1906. „און זי האָט געגומען טרעפֿן, א׳ אין זכרון, וועג און אויף וואָס פֿאַר אַ פֿאַרזאַמלונג זי איז געווען", שע, אין שטורעם. „כאָפּט ער...ניט פֿרעגנדיק און ניט קלערנדיק און ניט איבערלייגנדיק — וואָס אויף דער לונג איז בײַ אים אויף דער צונג", ממוס, שטורעמצײַט.

14. מיט. לייגן אין אַ זײַט, פֿאַראיבערייקן. „ווער פֿיל איבערלי׳גט לייגט ניקס אי׳בער", שוו, טענדלאָו, 882.

איבערליי׳גן — טרו. איבערליי׳ג, ~ליי׳גט. אַרג, איצט דשמ. נר. „מײַני פֿאָר שטעלונג [= בקשה] וואָהל צו אָפּסערוירן אונד איבר ליגן כדת מה לעשות", ׳בריוו פֿון משולם זלמן מדפּיס׳, זולצבאַך 1756 [׳. הײַלפּרין, וועד אַרבע אַרצות, ירושלים תש״ה]. „אַלזו...איזט צו זעהין דאז איך אַלײש וואול איבר טראַכט אוי׳ איבר ליגט האב״, גה, 278. „יעקבֿ זיך פֿערכט...דרום...אום די זאַך איבר ליגן...", ר׳ יוסף דאַרמשטאַדט, איבז, תורת משה, קאַרלס־ רוא 1770. „יעצט האבע איך מיר די זאַכע גאַנץ אַנדערש איבערלייגט", לאט, מאַמאָן. ←

דיא זאַכין...וועלט ענדליך פֿר שטיאן דיא פֿר באַרגינגייטן **דר** פֿון", טפֿר מבחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט.

אי׳בערלייגן זיך — ← אי׳בערלייגן. 1. דזוו אי׳בערלייגן, ב 13. „איך האָב זיך אַליין מיט זיך איבערגעלייגט וויִ איך מאַכן זאָל, איך זאָל אויף פֿראָצענטן געבן מײַן גאַנצעס געלט", ליאַנדאָר, נײַער בש, ווילנע 1844. „לכן דאַרף דער מענטש זיך א׳ וויִ וויִיט ער איז פֿאַר־נאַרט, וויִ וויִיט דאָס גאַנצע לעבן...איז אַלץ הבֿל", דרך עולם, ווארשע 1861. „וויִ באַלד מע כאַפּט זיך אויף, מוז מען תּיכף אויפֿ־שטיין. דער מענטש מוז זיך א׳ וויִ געשווינד ער וואַלט אויפֿגעשטאַנען, ווען מע וואַלט אים גערופֿן צו אַ געשעפֿט געלט צו פֿאַרדינען", חא, ה/א. „וואָרעם אַז מע וויל זיך נאָר א׳ ליגט ניט די קדושה אין דער לאַנגער קאַפּאַ־טע", קמ, 1865, № 5. „מיר האָבן זיך מיט מײַן חבֿר איבערגעלייגט, און ס׳איז געבליבן אַז איר זאָלט...", שע, פֿון צוויי וועלטן. „אַ ווײַל נישט געענטפֿערט, וויִ ער וואַלט זיך איבערגעלייגט", אפּא, בר כּוכבֿא. „מיט אַ ביסל געלט און אַ רואיקן א׳ זיך וואַלט מען מסתּמא געקענט ראַטעווען", חג, טמז, 1962 V 4.

2. רעפֿל. א׳ זיך פֿון קאַנאַפּע אין בעט אַרײַן. 3. איבערגעביטן וועלן (בהסכם מיט אי׳בערלייגן בב 10־11). „אין אַ נויט האָט זיך איבערגעלייגט [בײַם געבן אַ נאָמען נאָך אַ געשטאַרבענעם] אַ זכר אין אַ נקבֿה, אַ נקבֿה אין אַ זכר", ממוס, ווינטשפּ. „וויִ לייגט זיך איבער אויף ענגליש דער נאָמען טאָדרעס?". 4. קזוו. מיט סעקסועלע אַנצוהערעניש [דער־פֿון וווש מיטן בז: „לאָזט אים צו רו, ער וועט זיך א׳ מיט זײַן וויִב, וועט ער געבן אַן ענטפֿער", רייד.]

5. פֿאַלדעוועג זיך (בהסכם מיט אי׳בערלייגן, בב 4־5). „[זײַן] דערוואַקסענער גוף, דער רוי־טער קאַרק וואָס האָט זיך געהאַלטן בײַם א׳", אפּא, אַרום די חורבֿות.

6. מיט פֿאַרשיידענע ניואַנסן (בהסכם מיט אי׳בערלייגן). „דער שניי האָט זיך איבערגע־לייגט אויף אַלע דעכער". „דער שניפֿ האָט זיך איבערגעלייגט אויף דער לינקער זײַט". „דער וויַנט יאָגט די בלעטער. דער גאַנצער הויפֿן לייגט זיך איבער אויף דער צווייטער זײַט גאָס".

איבערלי׳גן זיך — ← איבערליי׳גן. „דער נאָר פֿלוידערט אום; אַזוי אַ מענטש איבערלייגט זיך נישט וואָס דערפֿון קען אַרויסקומען", מס, קהלת, תּקע״ט, י, 14. „איין זולכר מענש הייסט ניט קלוג, ווען ער זיך איינה זאָל איבר ליגט נאָר דעם ער דראָן גישטרויכילט", ספֿר מבחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „אָט קומט דער מחותן...איבערלייגט אײַך דאָ נאָכאַמאָל דעם גאַנצן אינטערעס מיט אים", עט, סערקעלע. „דאָך דער כיטרער...האָט אַ וויִלע וויִ אין ספֿק איבערלייגט זיך און געענטפֿערט", יהואש, הנאַוואַטע.

אי׳בערלי׳געוודיק — אַדי. 1. וואָס מע קען איבערלייגן פֿון איין אָרט אויפֿן צווייטן. א׳ע אַרטיקלען סחורה. 2. וואָס מע קען אויסטײַטשן, איבערזעצן, איבערגעבן אויף אַן אַנדער (פֿשוטערן) אופֿן. א׳ע פֿאַרמלען. א׳ע אַרטיקלען פֿון אַ וויסנשאַפֿטלעכן זשורנאַל. 3. וואָס האָט די טבֿע צו באַטראַכטן, נאָכצו־קלערן, איבערצולייגן (זיך). ניט קיין איבער־גאַיאַלטער, אַן א׳ער געשעפֿטסמאַן. „ס׳איז קענ־טיק אַז איבערן לשון האָט [ער] געאַרבעט פונקט אַזוי...פֿאַרזיכטיק, א׳ און ערנסט וויִ איבערן ספֿור־המעשׂה", נפֿ, יוּפֿא, 1938, № 4. ־יקויט.

אי׳בערליינעניש — דאָס (די), ־ן (־ער). 1. אַרבעט, פֿראָצעס פֿון איבערלייגן, אַלע בב. (קען האָבן אויך איר בײַטעם). אַן איבערפֿא־קעכץ, אַן א׳ פֿון אַלע זאָכן אין מיצקע־דע־רינגן. 2. דאָס וואָס מע לייגט איבער. אַ ברעט וואָס איז אַן א׳ איבערן טישל. 3. לכ. דאָס צעבלאָזן, פֿונאַנדערבלאָזן. אַן א׳ פֿון אַן אומקלאָרער ידיעה אין אַ גרויסער ישועה פֿאַר יידן.

אי׳בערליינעניש — דאָס (די), ־ן. געדויער־דיקער פֿראָצעס פֿון אי׳בערלייגן, אַלע בב. „...ענטפֿערט ער מיר פֿשוט, אַן שום א׳", אַריה בן־אַריה [לייב לייבנזאָן], יודישיזם, וויִלנע 1927. „על־פּי שׂכל און על־פּי לאַנגער א׳", ייט, פּוריז VII. „זאָגט מיר אַן א׳ אַדער קוועלנק־לעניש", נ. זאַלאָוויטש, פֿאָר, 1963 I 28.

אי׳בערלייגער — דער, ס. וונ ־ן, ־קע, ־ס. וועט עס לייגט איבער, אַלע בב. אַן א׳, אַ פֿאָפּולאַריזאַטאָר. דינגען אַ געזונטן חבֿרה־מאַן, אַן א׳ פֿאַר אַלע זעקלעך תּבֿואה.

איבערלייגעריש — אַדי. דזוו איבערליי־געוודיק, בב. אַן א׳ער בעל־שכל. ־קייט.

איבערליידן — אקוזוו. ליידן איבער, ~געלטן. 1. לידן וויידער, פֿונדאָסנײַ. „איך וועל ניט א׳ די צרות וואָס איך האָב שוין פֿריער גע־ליטן פֿון דיר", רייד. 2. לידן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. דורכהאַלטן, איבערטראָגן וויי־טיקן, צרות. א׳ אַן ערנסטע קראַנקייט. א׳ אַ שווערע צײַט. „ווען איך זאָל וויסן...אַז עס איז אײַך יעצט ניט אַנגענעמלעכן אויפֿן האַרץ פֿון די אַלערליי פֿלאָגן וואָס איר האָט איבער־געליטן", [זלוגאַטש, מ.], דער לאַכידיקער ווער־טיל זאָגער, לעמבערג 1883. „וועז אַלע פֿעל־קער האָבן כּוח געזאַמלט און באַנוצט אויף מאָרד, האָבן מיר כּוחות געזאַמלט און באַנוצט אויף אויסהאַלטן, אויסדויערן, א׳ די שלעכטע צײַט", פּרץ, 'בילדונג'. אויך מיט זיך — „איך וועל זיך מיר שוין א׳ די ביסל יאָרן, ביז איך וועל זיך ענדיקן", א. סאָפֿיר, דער קאָטערזניק, ווילנע 1888. „איר זיפֿן האָט מיך דערמאַנט אירע אַלע גרויסע צרות וועלכע זי האָט זיך אין איר לעבן איבערגעליטן", ממוס, קליאַסטע.

איבערליזן — טרוו. ליזן איבער, ~געלייזט. לייזן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ מטמון מיט גאָלד אויף די גרויסע יאָרידן.

איבערליזן — טרוו. לײַז איבער, ~געלײַזט. פֿפּ: ~לויזן. 1. (פּרווון) באַפֿרײַען פֿון לײַז. א׳ די אונטערוועש. 2. גראָב. איבערזוכן. א׳ בערקוקן. „געטרויסט מיר ניט? וואָס פֿאַר־נעמסטו זיך מיט א׳ מײַן פּעקל?".

איבערליטן — טרוו. לייט איבער, ~געלייט. נאָכאַמאָל (בעסער, אַנדערש) לייטן, פֿאַרגיסן מיט שמעלץ־מעטאַל (אַ שפּאַלט, לעכל, אייבער־פֿלאַך פֿון מעטאַלענער כלי).

איבערליטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־לײַטערט. פֿפּ: ~לויטערן. 1. נאָכאַמאָל, וויידער (אַנדערש, בעסער) רייניקן פֿון איבערריקע אַדער שעדלעכע שטאָפֿן, דיסטילירן נאָכאַמאָל. א׳ דעם בראַנפֿן; א׳ דעם ווײַן (נאָכן יורין). „...און דער לעבער אויף איבערצולײַטערן די שפּײַז", חה, קלג.

2. וויידער לײַטערן, אַפּריניקן פֿון אַ צומיש פֿון אַ וואַלוועלן מעטאַל מיט אַן איידלען, טײַערן מעטאַל. א׳ זילבער, גאָלד.

3. פֿיג. גרינטלעך אויסריניקן פֿון זינד, פֿון שלעכטע מעשׂים, פֿאַרדאָרבענע מידות אא. „כּמעט אַלע צדיקים פֿון דער וועלט דאַרפֿן דעם גיהנם דורכגיין, דאָרט איבערצולײַטערן די נשמה פֿון דעם ביסל זינד וואָס זיי האָבן געטאָן", ר׳ משה בר׳ נתן נטע איבד, שבֿט מוסר, סולדילקאָוו 1833. „די חכמה האָט אים איבערגעלײַטערט אַז ער איז ריין פֿון אַלע שלעכטע מידות", חה, ב, רפּה. 4. סובלי־מרן. פֿאַראיידלען, אויספֿײַנערן. א׳ נערוועזע אומרואיקייט אין אַ שפּעריש דראַנג.

5. פֿיג. נאָכאַמאָל אויסבעסערן, זאָרגעוודיק קאָרעגירן (דאָס לשון), דעם סטיל, די קאָנסטרוק־ציע פֿון אַ ווערק). א׳ דאָס ווערק פֿון אַ טאַלענטירטן אָנהייבער. „איך וויים, ליבער זיי־דע, וויִ נייטיק ס׳איז געווען איבערצולײַטערן 'סטעמפּענין' אין עטלעכע וואָסערן", שע, אי־דישע ראָמאַנען.

מיט זיך — א׳ זיך נאָך גרויסע לײַדן. „די גרויסע אַביקטיוויטע פֿאַקטן פֿון דער גרויי־סער היסטאָרישער עפּאָכע האָבן זיך געדאַרפֿט א׳ אין נאָך אַ גרעסערער, אין נאָך אַ רײַכערער אינדיוידועלער פֿאַנטאַזיע", שג, שלום אש. ־ונג.

איבערליטער|ער — דער, ס. וונ ־ן, ־קע, ־ס. 1. ווער עס לײַטערט איבער, אַלע בב. 2. אַפּאַראַט אויף איבערצולײַטערן. דיסטילאַטאָר. ־ערין.

איבערליכטן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־לײַכט. באַלײַכטן אויף אַ גרעסערן שטח אַדער אַ צאָל ערטער. א׳ אַלע פֿינצטערע ווינקעלעך. ־ענישׂ.

איבערליילעך — דאָס, ־ער. פֿפּ: **אייבער־ליילעך**. לײַלעך איבערן קערפּער, אונטער דער צודעק־קאָלדרע.

איבערליינען — טרוו. ליי איבער, ~געלי׳ען (~געליגן, פּז). 1. וויידער לײַגן. א׳ דאָס זעלביקע טעפּל. 2. לײַגן אַ צאָל, אַ סך. א׳ צו עטלעכע רובל בײַ אַלע באַקאַנטע. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערליענען — טרוו. לייען איבער, ~גע־לייענט. 1. קענען לייענען. דורכלייענען. א׳ דעם אַלף־בית וויי אַ וואַסער. א׳ דעם קול־קורא. ניט קענען א׳, „אַזוי באלד דאש קינד אלף־בית קאן מיט אלי נקודות, אוג בדקדוק איבר לייאנט [אַרכ פֿאַרעם], דען זאָל מן מיט אים שן[אַ]למוין אין דר תּפֿילה", לטו, קנב/א.

„האָט ער געזומען די פֿאַטשיילע און האָט זי אויפֿגאהויבן אַקעגן דער זון. האָט ער איבער־געלייענט וואָס דאָרט איז געשטאַנען", נחב, ‚מעשׂה מאבֿידת בת מלך'. „זיי וועלן...א' די מצ־בה, וועלן זיי וויסן אַז דאָ איז אַן אָדם חשוב מקובר בעוואָרן", דרכי עולם והוא אוצר חיים, ווילנע 1866. „ניט יעדער קאָן די יערֿאָגלי־פֿן הייַנט א' אויף די אַלטע מצבֿות וואָס זיַנען געבליבן אין עגיפּטן", דר' יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, בּאַרדיטשעוו 1897. „האָט ער דעם ברויט באַהאַלטן, ניט איבערלייענדיק אים", פּ. ג', נסים מן השמים, לובלין 1914.

2. לייענען אַ צוויי מאָל, נאָכאַמאָל. „אויב ער האָט געלייענט קריאת־שמע נאָר אין זיַן מחשבֿה...האָט ער ניט יוצא געווען זיַן פֿליכט, און ער דאַרף נאָכאַמאָל א'", תּניא, 98.

3. לייענען אינאַנאַנצן; לייענען ביזן סוף. א' אַ בריוו, אַ דאָקומענט. א' דאָס בוך פֿון טאָוול ביז טאָוול, ‚מדאָסקע לדאָסקע'. „אבר ווי די ברי֫ב קומן צו אים אוג ער לייגט זי איבר, אַזוי שפּעט ער און לאַכט אוש זייערי ריידי", ש', כז/א. „האָב איך געוויזן אײַער בריוו אויך... באַלד ווי ער האָט איבערגעלייענט, איז ער ערשט זייער פֿאַרוואונדערט געוואָרן", ליאָנדאָר, נייער בש, וועלנע 1844. „ווי איך האָב דיַין בריוול איבערגעלייענט, האָב איך געמיינט איך לאָז די נשמה", יפ.

4. לייענען אויף אַ קול פֿאַר אַ צוויי־טן. פֿאַרלייענען. „גאַ, קענסט א' מיר אַז דו ווילסט עס", ממוס, שלמה. „אָט האָב איך געוואָלט איר זאָלט מיר א' אַלע אַדרעסן, איך זאָל וויסן וועמען די בריוו אַפּצוגעבן", יד, אבֿן נגף. „אַז איך באַדאַרף אַמאָל אַ בריוול א', אַן אַדרעס אַנשרײַבן, צי וואָס, וועט אַ מל־חמה", שט.

5. לייענען אַ סך, אַ גרויסע צאָל (ביכער, בריוו אא). א' אַלע ביכער פֿון דער ביבליאָטעק. א' אַ גאַנצע ביבליאָטעק.

6. טרעפֿן לויט געוויסע סימנים. א' די צוקונפֿט לויט די לינייעס פֿון דער האַנט. א' עמעצנס געדאַנקען. „ער האָט איבערגעפֿירט דעם בליק אויפֿן מיידל און איבערגעלייענט אין אירע אויגן סיי שרעק, סיי האַפֿענונג", ג. נאַנטאָר, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 3.

איבערלייקענען — טרוו. לייקן איבער, ~גע־לייקנט. 1. ווידער, נאָכאַמאָל לייקענען. אַלץ א' פֿאַרן ריכטער וויַ פֿרײַער פֿאַרן אויספֿאָרשער. 2. לייקענען אַ צאָל (באַשולדיקונגען, אַרויס־זאָגונגען אא). א' אַלץ. ~ענישׂ.

איבערליישן — טרוו. לייש איבער, ~גע־ליישט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ לייַשן, איבער־ציִען, (איבער)דריקן (מיט גאָלד, זילבער אא). א' די רוקנס פֿון די ספֿרים.

איבערליטיק — אַדי. ליכטיק איבער דער מאָס. „די סצענע איז א', מע דאַרף ניט אַזוי פֿיל פֿראַזשעקטאָרן".

איבערלינירן, ־ניעוען — טרוו. ־ניר, ־ניעוט איבער; ~לינירט, ~לינירעוט. 1. אַנדערש, נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן לינירן, מאַכן לינייעס. א' דעם בויגן מיט איבעריקע לינייעס.

איבערלינק — אַדי. פֿאַליטיש זייער לינק, עקסטרעם לינק. „ער איז א', ער איז רויט ווי פּײַער", רייד.

איבערליסטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־ליסטיקט. אויך: ~ליסטן, אַרב. איבערכיט־רעוען, איבערקלײַבן. „אונ׳ איצונדר זא מאגשטו דר קענן, דאז דו נאך ניט רעכט קלוג בישט דיא וויל דיך איין וויבז בילד איבר קלוגט אונ׳ איבר לישטיגט האט", יוסיפֿון, אמשט, 1661, נח/ב.

איבערליעפֿען — טרוו. ־פֿע איבער, ~גע־ליעפֿעט. סל. איבערקלעפֿן. איבערמאָדולירן. א' די אומגעלומפֿערטע פֿיגור פֿון ליים. א' דעם קאָפּ פֿון שניימענטש.

איבערליפֿערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ליפֿערט. דזוו איבערהיפֿערן, וווש מיט ליפּ בּיַי חדר־ינגלעך, פּאָד.

איבערליפֿערן — טרוו. ־ער איבער, ~געלי־פֿערט. אַרכ **איבערלי׳פֿערן**. דזוו איבער־ליוערן ←. „אונ׳ מײַן בּן[אָ]שוער אונ׳ אַן ליגן אַלש מעלה בפתבֿ גיוועזין אונ׳ אַלש דען גיהיימן יועצים אויבר ליפֿרט [= איבערגע־געבן]", גה, 361. מלל פֿאַרטײַטשט ‚והנה אנכי ממציא את האדם איש ביד רעהו' (זכריה, יא, 6): „איבר ליפֿרן" [תי: „איך ענטפֿער איבער"]. „זולשׂטו אים ניט איינם אַלייניג איבר ליפֿרן", ר' יוסף דאַרמשטאַדט, איבז, תורת משה, קאַרלס־רוא 1770. „איך האָב דערשפּירט אַז איך קאָן אים ניט א' אין די הענט פֿון דעם הונט", זשיט אא, נ"י 1919. ־ונג.

איבערליציטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)־ליציטירט. 1. נאָכאַמאָל שטעלן אויף ליצי־טאַציע, אויף עפֿנטלעכן אויספֿאַרקויף. א' די קאָלעקציע בילדער. א' די נחלה אַן יורשים. 2. איבערשטיגן, אָנבאָטן העכערן פּרײַז אויף אַ ליציטאַציע. א' דעם אַנטיק־הענדלער און אַרטיִנקריגן דעם זעלטענעם מאָנוסקריפּט. 3. סתּם איבערשטיגן אין עפּעס. „האָבן די אַלגעמיינע ציוניסטן געוואָלט א' די מפּא"י און אָנגענומען אַ באַשלוס אַז מע דאַרף טאָקע ניט האָבן קיין נײַעם אַשכנזישן רב־הראשי", ד. פֿלינקער, טמז, 1959 VIII 5. אויך מיט ז׳ ך — „יידן האָבן זיך בּיַי קויפֿן דעם מפּטיר יונה איבערליציטירט און אַרײַנגעטריבן אין פּרײַזן איבער די כּוחות", טמז, 1966 IX 23. ־ונג.

איבערליצעווען — טרוו. ־צעוט איבער, ~גע־ליצעוועט. וור. סל. איבערניצעווען, איבערקערן, איבערדרייען (אַ בגד) אויף דער פֿאַרקערטער זײַט.

איבערלעב — דער, ־ן. אָפּט פֿון איבער־לעבן. איבערלעבונג. „אויף נעמיט און א' קענען מיר ניט אָנטעגדן די באַגריפֿן פֿון גערעכט און אומגערעכט", אפּא, געטראַכט מיט עב־רי־טײַטש.

אי׳בערלעבונג — די, ־ען. [איבערלע׳בונג, דטשמ, אָפּט געניצט. נר.] פֿראָצעס פֿון איבער־לעבן. געשעעניש אין לעבן וואָס לאָזט אַ טיפֿן אײַנדרוק. שטימונג אַדער געפֿיל וואָס ווערט אַ וויכטיקער טייל פֿון דורכלעבן אַ פֿאַסירונג. אַן א' וואָס טרייסלט אויף. אַן א' וואָס מע וועט קיינמאָל ניט פֿאַרגעסן. „צײַט איז ניט מער ווי אַ קאָסטן, אָנגעפֿילט מיט א'ען", קאָר II. „נאָך לאַנגע און שווערע א'ען האָט ער זיך מיישבֿ געווען...", וויט, ‚אייניער אַ אַ מענטש'. „זיי ווערן געבוירן דווקא פֿונעם אומחשק אַדער פֿון דער אוממיגלעכקייט איבער־צוגעבן די א'ען", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט. „ווי יעדער שפּעריישער מענטש, מוז אַ קינסטלער זיך רעכענען מיט די טיפֿערע א'ען פֿון זײַן פֿאָלקס נשמה", שג, שלום אש. „דער געדאַנק און די א' ווערן אינעם לידּ אַזוי צונויפֿגעלעבט אַז איר קענט ניט אָפּטיילן אייַ־נע פֿון אַנדערן", אפּא, וואָך איז דער סטעפּ.

איבערלעבן — טרוו. לעב איבער, ~געלעבט. [אַרכ איבערלע׳בן, איבערלע׳ב, ~לע׳בט]. 1. אַריבערלעבן, לעבן לענגער ווי אַן אַנדע־רער. „איך וועל אים א'!" „מיר׳ן א' די שו־נאים". „א' זאָלסטו מיך, (גאָטענו)!" — צערטלעכער אויסדרוק פֿון אַ מוטער (פֿאָטער) צו אַ קינד. „אַ דאַרער לעבט איבער צען פֿעטער", שוו. „מיר וועלן זיי א', א' אָבֿינו שבשמים!" — פֿון לובלינער גאָטאָ [וועו מע האָט געצוואונגען יידן צו טאָנצן און צו זינגען פֿאַר די נאַציס, האָבן זיי געשאָפֿן דאָס ליד לויטן ניגון ‚לאָמיר זיך איבערבעטן, איבער־בעטן, אָבֿינו שבשמים']. „דו בלײַבשט אימר אונ אייביג אונ דוא איבר לעבשט אַלי דיַין בשעפֿענש", תּחנות ובקשות, וועלנע 1858 [אי־בערדרוק פֿון דיהרנפֿורט 1798]. „דו וועסט שטאַרק אַלט ווערן און וועסט אַזוי לאַנג לעבן ביז דו וועסט דיַין גאַנצע משפּחה א'", דבֿרי יעקבֿ, לעמבערג 1875. „דער אַלטער תּרח וועט אונדז נאָך א'", רייד. „אַמאָל וועט דאָכטן זיך אָט גייט ער אויס, ער אַבער פֿון ספּנה וועט אַרויס און א' יענע פֿינע ליַטי", ממוס, יודל. „דער (ישעיהו) דער האט איבר לעבט [אַרכ פֿאַרעם] די פֿיר (מלכים)", סהמ. „עס איז ביטער און שלעכט ווען אַ מענטש לעבט איבער זיך אַליין", גרינ, בלעטלעך פֿון אַ טאָגבוך.

2. דערלעבן. לעבן ביזן אָנקום פֿון אַ גליק־לעכן מאַמענט. „וואול דעם דער דא וועט האָבן אונ׳ גלייבן אן משיח דז ער וועט קומן אונ׳ וועט גרייכן אונ׳ איבר לעבן צו דיא טעג", סהמ, דניאל, יב, 12. „אונ׳ ווערט זוכה זיַן צו איבר לעבן משיח אונ׳ אַל די נסים דר נעבן", מדרש ויושע, 16. י"ה [יובל XLII]. „אַזוי ווי מיר האָבן איבערגעלעבט המנען, אַזוי וועלן מיר איה"ש אויך א' משיחן" [זאָל האָבן געוואָגט אַ ייִד אַן עם־האָרץ וואָס האָט געהערט אַז משיחס קומען איז פֿאַרבונדן מיט גרויסע און שרעקלעכע געשעענישן].

3. לעבן לענגער אין זכרון, דורך דער השפּעה אויף מענטשן, ווי עס איז די אייגנט־לעכע לעבנסצײַט. „די טאָלסטאַיס...וואָקסן אי־בער די קלאָסן־מילין...", אַזוי ווי זיי לעבן איבער די עפּאָכע", שג, קריטיק און קריטיקער. „מע מוז [דעם ניגון] פֿאַרנעמען, אַ ניגון אַזאַ וועלכער לעבט איבער דורות", סטג, איצטער.

4. (וועגן אַ זאַך) אויסהאַלטן לענגער ווי דער אייגנטימער אָדער ווי אַן אַנדער פערזאָן (אַנדער זאַך). „דאָס הויז וועט נאָך א׳ מיינע אייניקלעך", רייד. „אַן אַלטער שׂראָבן לעבט איבער אַ נייעם טאָפּ", שוו. „דאָס איז ניט קיין הינטיקע קאַפּאַטע...פֿאַרצײַטישער לאָס־טיק, דאָס וועט מיך א״, פּרק, ׳דער משולח׳.

5. דורכלעבן אַ פֿאַסירונג, אַ געשעניש מיט אַ שטאַרקן אײַנדרוק אויף דעם מענטשן. א׳ דעם קינדס קראַנקייט. „ער האָט זיך אַרײַנ־געלעבט אין דער ראָלע און לעבט איבער בײַם שפּילן דעם העלדס טראַגעדיע", רייד. „דאָס וואָס איך האָב אַצונד איבערגעלעבט, האָט אויף מיר אַזוי געווירקט אַז איך בין איצט אין הארצן טאָקע אַ שטיקל בעל־תשובֿה", ממוס, ׳אַ גרויע האָר׳. „וער פֿון אונדז האָט דאָס פֿערזונגלעך ניט איבערגעלעבט און ניט איבערגעמאַלט און איבערגעפֿאָקט?", י. לעש־טשינסקי, פֿאַש, 1951 VI 8. „די ווירקלעכקייט איז ניט קיין זאַך פֿון מעסטן און וועגן, נאָר פֿון א׳, מיטלעבן", קאָר 1. „איז אים אײַנ־געפֿאַלן אַז וער וויין? טאָמער לעבט ער איבער די זעלבע ספֿקות ווי ער אָמאָל", אָפּא, פּוי־לישע וועלדער. „און זי דערציילט אויס אַלצ־דינג וואָס זי האָט איבערגעלעבט פֿאַר דער צײַט", שע, אין שטורעם.

6. דורכמאַכן, דורכלעבן אַוויונס וואָס איז שווער, שלעכט, און אויסהאַלטן. א׳ אַ סך צרות; א׳ קאַלטס און וואַרעמס. א׳ חיבוט־הקבֿר. א׳ אַ פּאָגראָם, די מלחמה. „אָט אַזוי האָט דאָס שטעטל נעבעך געלעבט און איבער־געלעבט אַ שלעכטע, ביטערע צײַט", ממוס, שלמה. „א שרעקלעכע נאַכט, אַ נאַכט בײַ טאָג האָט אַברהמל איבערגעלעבט", וויס 1, ׳דער אָרעמער יונגי׳. „ער אַליין לעבט איבער די מוראים גדולים און די גרויסע פּחדים וואָס ער האָט אויסגערעכנט", לדב, נ״י תש״ז, 7. דור 26, מיט נ י ט. מיינען אַז מע וועט (אָדער באמת טאָקע) ניט אויסהאַלטן. „אַזא אומגליק! כ׳וועל עס ניט א׳י!". „איך האָב געוויינט און געקלאָגט...איך האָב געמיינט אַז איך וועל עס שוין גאָרנישט א״, עס, סערקעלע.

8. וויידער, נאָכאַמאָל דורכלעבן. א׳ אין גע־דאַנק די יאָרן אין לאָגער. „עס האָט זיך מיר בעדאַכט, אין דעם ׳אויגנבליק׳ לעבט זי אי־בער אירע פֿאַסירונגען אַלץ מיטאַנאַנד", ממוס, שלמה. „דאָס א׳ אין געדאַנק וואָס איז שוין לאָנג צוריק געווען", אר, ׳דאָס איבערלעבן׳. „וען אייגער דערציילט דאָס איבער...לעבט ער איבער די זעלבע איבערלעבונגען ווי בשעת דער תלמיד־חכם האָט געריידט", לדב, נ״י 1957, עה.

9. ווי ניט איז דורכקומען, אויסקומען מיט וויניק. איבערשטופן. א׳ אַ וואָך מיט עטלעכע רובל. א׳ דחקות. א׳ א י ן דחקות. א׳ (אין) אַזא יקרות; א׳ אַ יאָר פֿון אַן אומגערעטענישס. „פֿאַרשטיי גוט וואָס מע דערציילט, ווי אַזוי מע קאָן א׳ די וועלט מיט ברויט און מיט חאָסער...און מע זאָל אַ בעסער לעבן האָבן", נחב, ׳מעשׂה בחכם ותם׳. „זײַנען בײַ אײַך אַ סך מענטשעלעך, וואָס וואָלטן נעבעך ניט גע־בלעטל א״, י״ל, דער פֿריטשעפּע, אַדעס 1876. „באַלד ווי זיי האָבן דעם בריוו איבערגעלעזן, האָבן אַלע זיך געבוקט פֿאַר דעם באַשעפֿער פֿון דער וועלט און האָבן אים געלויבט פֿאַר זײַנע נסים", שמחה בריימאַן, די געשיכטע פֿון א לאַנדאַנער רב, וואַרשע 1882. „דאָס אי־בערלעבן אין געדאַנק / וואָס איז שוין לאַנג צוריק געווען, / איז ווי דו וואָלסט אַ שיינעם בוך / געגומען ווידער א״, אר, ׳דאָס איבער־לעבן׳.

איבערלע׳זן — טרוו. איבערלע׳ז, ~לע׳זן. אַרכ. איבערקלײַבן, דורכקוקן. „מיט אַרבײַ לעזן מוז מן מדקדק זײַן צוויי׳א דריצ׳א מאל צו איבער לעזן. איטלעכער בעל־בית גהערט זעלבשטן נאך צו זעהן אוב׳ בודק זײַן, ניט סומך זײַן אויף ווײַבער און מיידן", שה, אמשט 1723, ע׳ג/א. „וען זיך איינער אדר דער אַנדערר ניט אין ערשטין איבער לעזין פֿינדן קענט", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „וויל איך עש איצונד האב איבער לעזין אוב׳ האב עש בײַפֿינדן זאר שלעכט", זיבן ווײַזן מינשטר ביכל, אמשט 1776 [יובל XIII, 5׳6].

איבערלעכערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־לעכערט. נאָכאַמאָל, ווידער, אַ סך מאָל לע־כערן. א׳ דעם צודעק פֿון קאַסטן, עס זאָל אַרײַן מער לופֿט. ־ונג.

איבערלעכצן — אוטו. לעכץ איבער, ~גע־לעכצט. 1. באַגערן עפּעס, בעניקן נאָך עפּעס אָנגעשטרענגט אָדער אַ לענגערע צײַט. א׳ נאָך אַ גוט וואָרט. א׳ נאָכן אַנטרונעגעס גליק. 2. לעכצן און אויפֿהערן.

איבערלענג — די, ־ען. לענג וואָס איז אי־בער דער נייטיקער מאָס; דאָס וואָס איז צו לאַנג. מלל פֿאַרטיטשט ׳סרח העודף׳ (שמות, כו, 12): „איבער לענג" [תי: „אַריבערהאַנאַן"].

איבערלענדיש — אַדי. נעאָל. וואָס איז אי־בער דער אַ צאָל) לענדער, איז שייך צו אַ סך לענדער. „אין דער א׳ער, דער אוניווערסאַלער ייִדישער כלל־שפּראַך", ים, יושפ V, 2.

איבערלעסטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־לעסטיקט. פֿרגל: איבערלאַסטן. מאַכן גאָר שווער, באַלעסטיקן איבער דער מאָס (מיט שווערע זאַרגן, מיט שווערער אַרבעט אדגל). א׳ מיט אַ שווערער אויפֿגאַבע. א׳ מיט געזעל־שאַפֿטלעכער אַרבעט. „זײַנע געדאַנקען זײַנען אים אייביק פֿאַרמישט מחמת...דעם פֿיל א׳ אים מיט הוצאות־הבית...דאָס ברענגט אים לגדר בהמה", ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, שיח יצחק, לעמבערג 1876. „מע האָט געזען צו וויקן אויף דער לערן" און דערציאונג־פּראָגראַם: קינ־דער זאָלן ניט איבערלעסטיקט ווערן מיט צו פֿיל לערנען", נש, פֿגעז, ווילנע 1923, № 2׳3. מיט זיך. ־ונג.

איבערלעסטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־לעסטערט. ווידער אָדער אַ סך מאָל לעסטערן, פֿאַרשוועכן, מחלל זײַן. א׳ אונדזערע הייליקע. א׳ און רעדן על השם, ועל משיחו און אויף נגוּתקה אויך.

איבערלעקן — טרוו. לעק איבער, ~געלעקט. 1. לעקן נאָכאַמאָל, לעקן אַ סך. א׳ אַלע טע־האָט מיט וואָס אַ ט אָ ג איבערצולעבן", ממוס, קליאַטשע. „אַבי כאָפּן אַ דרעמל, אַ נאַכט איבערצו־לעבן", ממוס, וויגעש.

איבערלעבן זיך — ← דפּוי. אויך: פֿון זיך אויפֿהערן לעבן, ניט זײַן מער צוגעפּאַסט צו דער צײַט, ניט זײַן מער אַקטועל. „פֿאַר אונדז זײַנען נאָך די אַלע חסידים און צדיקים גלאַט יידן מיט בערד און קאַפּאָטעס, וואָס רעדן נאָך אַלטע ווערטער — אַ דערשטיינונג וואָס האָט זיך איבערגעלעבט", קאָר II. „עס איז שוין אַן אַלטע מעשׂה, די טערקיי האָט זיך איבערגע־לעבט", קמ, 1866, № 1. „די אַלטע פֿראַוועס פֿון דער קאַטוילישער קירך האָבן זיך שוין לאַנג איבערגעלעבט", קמ, 1868, № 26.

איבערלעבעך — דאָס (די), ־ן (־ער). 1. דזוו איבערלעבונג אָדער איבערלעבעניש (מיט בײַטעם פֿון ביטול). „ער, מיט זײַנע לאַנגע מעשׂיות און א״, ריי׳ד. „עס בלײַבט ווייניק צײַט אויף צו גרײַבלען זיך אין טאַליעס א״, סאָוו׳ הײַמלאַנד, 1965, № 6. 2. מנהג, פֿירונג פֿון אַ פֿאַרגאַנגענער תקופֿה. „האָבן די א״ן אַ טבֿע אויפֿצובלײַזן", יאי, איבז אַנטרא־פֿאָלאָגיע, נ״י 1920.

איבערלעבעניש — דאָס (די), ־ן. פֿראָצעס פֿון א״בערלעבן. איבערלעבונג. פֿאַסירונג, ג׳ע־שעניש מיט אַ טיפֿן אײַנדרוק. אַ פֿרייִדיקע (פֿײַנלעכע) א׳. „קיינמאָל קומען מיר ניט אין אַזאַ גאַנטער באַרירונג מיט דער רעאַליטעט ווי וען מיר האָבן אַן א״, גרינ, מענטשן און ווערטן, נ״י 1953. „די פֿערמאַנענטע אינטעגר־וע א׳ פֿון יראת־הכּבֿוד צו דער מיסטעריע פֿון מענטשלעכן לעבן", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור I, נ״י 1958. „אַז מע קומט קיין ניו־יאָרק טוט מען אַ שאָקל אַפּ פֿון זיך אַלע אונטערוועגישע א״ן", באַש, פֿאַר, 4 V 1962.

אי׳בערלעבער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועד עס לעבט איבער. וועד עס איז קאַפּאַבל צו פֿילן מיט הארץ, מיט נשמה. „ער איז ניט געווען קיין טעאַרעטיקער — אַן א׳ איז ער געווען", אפּא, ממז, 13 III 1953. ־יש — אדי. שאַרף־א׳ע אײַנדרוקן.

איבערלעגיטימירן — טרוו. ־מיר איבער, ~לעגיטימירט. פֿונדאַסנטי, ווידער לעגיטימירן, מאַכן לעגאַל. א׳ אַ דאָקומענט וואָס רופֿט אַרויס אַ חשד. א׳ די באַטייליקטע אין דער פּראָטעסט־פֿאַרזאַמלונג. אָפֿט מיט זיך — א׳ זיך בײַ דער פּאָליציי, בײַם קאָנסול. ־ונג.

איבערלעגנהייט — די, ־ן. דסוום, נר. הע־כערע וויכטיקייט, גרעסערקייט. „אונטערצו־שטרײַכן זײַן א״, ייט, פּוילן I.

איבערלעגערן — ← איבערלאַגערן.

אי׳בערלעזן — טרוו. לעז איבער, ~געלעזן. דסוום. אָפֿט געניצט. דזוו איבערלייענען. א׳ אַן אינטערעסאַנט בוך. „דער קליאַטשעניק [= מחבר] זעט שוין ניט אַ פּאָר יאָר זײַנע אומ־געלומפּערטע שטותים, ווי א׳ ׳זמירות ישׂראל׳, אַ ׳פּרק שירה׳, אַן אָפּגעקראָכן ׳יודל׳, וועלכע מיר ברעכן מיט גרינער גאָל בײַם ערשטן בלעטל א״, י״ל, דער פּריטשעפּע, אַדעס 1876. „באַלד ווי זיי האָבן דעם בריוו איבערגעלעזן, האָבן אַלע זיך געבוקט פֿאַר דעם באַשעפֿער פֿון דער וועלט און האָבן אים געלויבט פֿאַר זײַנע נסים", שמחה בריימאַן, די געשיכטע פֿון א לאַנדאַנער רב, וואַרשע 1882. „דאָס אי־בערלעבן אין געדאַנק / וואָס איז שוין לאַנג צוריק געווען, / איז ווי דו וואָלסט אַ שיינעם בוך / געגומען ווידער א״, אר, ׳דאָס איבער־לעבן׳.

איבערלע׳זן — טרוו. איבערלע׳ז, ~לע׳זן. אַרכ. איבערקלײַבן, דורכקוקן. „מיט אַרבײַ לעזן מוז מן מדקדק זײַן צוויי׳א דריצ׳א מאל צו איבער לעזן. איטלעכער בעל־בית גהערט זעלבשטן נאך צו זעהן אוב׳ בודק זײַן, ניט סומך זײַן אויף ווײַבער און מיידן", שה, אמשט 1723, ע׳ג/א. „וען זיך איינער אדר דער אַנדערר ניט אין ערשטין איבער לעזין פֿינדן קענט", ספֿר מבֿחר הפּנינים, הומבורג תצ״ט. „וויל איך עש איצונד האב איבער לעזין אוב׳ האב עש בײַפֿינדן זאר שלעכט", זיבן ווײַזן מינשטר ביכל, אמשט 1776 [יובל XIII, 5׳6].

איבערלעכערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־לעכערט. נאָכאַמאָל, ווידער, אַ סך מאָל לע־כערן. א׳ דעם צודעק פֿון קאַסטן, עס זאָל אַרײַן מער לופֿט. ־ונג.

איבערלעכצן — אוטו. לעכץ איבער, ~גע־לעכצט. 1. באַגערן עפּעס, בעניקן נאָך עפּעס אָנגעשטרענגט אָדער אַ לענגערע צײַט. א׳ נאָך אַ גוט וואָרט. א׳ נאָכן אַנטרונעגעס גליק. 2. לעכצן און אויפֿהערן.

איבערלענג — די, ־ען. לענג וואָס איז אי־בער דער נייטיקער מאָס; דאָס וואָס איז צו לאַנג. מלל פֿאַרטיטשט ׳סרח העודף׳ (שמות, כו, 12): „איבער לענג" [תי: „אַריבערהאַנאַן"].

איבערלענדיש — אַדי. נעאָל. וואָס איז אי־בער דער אַ צאָל) לענדער, איז שייך צו אַ סך לענדער. „אין דער א׳ער, דער אוניווערסאַלער ייִדישער כלל־שפּראַך", ים, יושפ V, 2.

איבערלעסטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־לעסטיקט. פֿרגל: איבערלאַסטן. מאַכן גאָר שווער, באַלעסטיקן איבער דער מאָס (מיט שווערע זאַרגן, מיט שווערער אַרבעט אדגל). א׳ מיט אַ שווערער אויפֿגאַבע. א׳ מיט געזעל־שאַפֿטלעכער אַרבעט. „זײַנע געדאַנקען זײַנען אים אייביק פֿאַרמישט מחמת...דעם פֿיל א׳ אים מיט הוצאות־הבית...דאָס ברענגט אים לגדר בהמה", ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, שיח יצחק, לעמבערג 1876. „מע האָט געזען צו וויקן אויף דער לערן" און דערציאונג־פּראָגראַם: קינ־דער זאָלן ניט איבערלעסטיקט ווערן מיט צו פֿיל לערנען", נש, פֿגעז, ווילנע 1923, № 2׳3. מיט זיך. ־ונג.

איבערלעסטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־לעסטערט. ווידער אָדער אַ סך מאָל לעסטערן, פֿאַרשוועכן, מחלל זײַן. א׳ אונדזערע הייליקע. א׳ און רעדן על השם, ועל משיחו און אויף נגוּתקה אויך.

איבערלעקן — טרוו. לעק איבער, ~געלעקט. 1. לעקן נאָכאַמאָל, לעקן אַ סך. א׳ אַלע טע־

לער. 2. גראַפ. איבערחנפֿענען. א׳ אַלע גבאים. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערלערן — טרוו. לער איבער, ~געלערט. אונגיו. קאַרפֿאַטאַרוס. דזוו אויסלערן, בז ←. „ווען אַ ישׂראל קומט ווין מאַכן בײַ אַן עפֿו״מ און טרעפֿט אין דער ביט טרויבן, דאַרף מען שוין פֿון די טרויבן קיין כּשרן ווין מאַכן אין דער ביט, נאָר מע זאָל די גאַנצע און טרוקענע טרויבן א׳ אין אַן אַנדער ביט״, מרדכי הלוי הורוויץ, ספֿר פּרשת מרדכי, אונג־וואַר 1866.

איבערלערנען — טרוו. לערן איבער, ~געלערנט. 1. לערנען נאָכאַמאָל אָדער אַ סך מאָל אויסצולערנען אינגאַנצן. איינחזרן כּדי צו פֿאַרגעדענקען. „אבר דיא אויגן פֿון דער ערד, כלומר ער זײַנען...אן דיא עק פֿון דער ערד, כלומר ער שפּרכט: איך קאן דיא תורה ניט איבר לערנן, זי איז גאר ווײַט פֿון מיר״, סהמ, משלי, יז, 24. „זאָלסט ניט לאָזן זיך באַנוגן מיט דעם וואָס דו האָסט קינדווײַז געלערנט, נאָר דו זאָלסט גרויסערהייט אַלץ נאָכאַמאָל א׳, ווען דיין שׂכל איז שוין אינגאַנצן״, קיצור חובות הלבבות מיט עברי טײַטש, יוזעפֿאָוו 1844. „די גמרא קלעפּט זיך צו זיי ווי אַן אַרבעס צום וואַנט, דאַרף מען דאָס א׳ צען מאָל״, י. א. קאַצאַוויטש, 60 יאָר לעבן. „דבֿרים ווערט געלרוֹפֿן ׳משנה תּורה׳ ווײַל אין דבֿרים שטייען געשריבן די מצוות וואָס זענען איבערגעלערנט געווארן אין ערבֿות מואבֿ נאָכאַמאָל״, שׂשי II, 2. לערנען אויף אַן אַנדערן) (בעסערן) אופֿן, א׳ די מלאָכה. א׳ און דערגיין פֿאַרבעסערונג סודות. „דען עש קומט שוערן]ר אָן איין אַלט לערנין צו איבערלערנן, אַז טעטשט ערשט אן פֿאַנגן״, עיון, נד/ב. „ער האט נאָך דאָרטן גפֿונדן דען רמב״ם אין דשׂ לעבן אונ׳ האט מיט אים איבר לערנט אונ׳ פֿר בעשׂרט איין (ספֿר) דשׂ ער גמאַכט האט״, שאר, ע/ב. „אַווי לאַנג ווי ער האָט נאָך ניט איבערגעלערנט יענע זאַך לשמה״, תּניא, נד. „עס האָט געמוזט קומען דאָס פֿאַלקסטימלעכע א׳ די אַלטע פּסוקים מיטן טײַטל פֿון דער ניעער צײַט״, מ. שטריגלער, איק, פּסח תשי״ח.

מיט זיך — לערנען מער, זיך אָנשטרענגען איבער דער מאַס. א׳ זיך פֿאַר די עקזאַמענס. „דערצו נאָך בּטלט ער אַ סך צײַט...אין־דער־אמתן וויסט איר גאַנץ וואויל אַז ער לערנט זיך ניט איבער״, חג, דער שולחוף. ־ונג. ־ער. ־ערי.

איבערלעשן — טרוו. לעש איבער, ~געלאָשן. 1. לעשן נאָכאַמאָל, לעשן פֿונדאַסנײַ. „דאָס פֿײַער פֿון שײַטער ברענט נאָך אַלץ, לאָמיר עס א׳ מיט זאָמד״. 2. צוגיסן נאָך וואַסער בײַם לעשן וואָפּנע. א׳ די אָנגעהיצטע קאַלכשטיינער. א׳ וואָפּנע און זי מאַכן שי־טערער. 3. (ווידער) ניצן קלעקפּאַפּיר. א׳ דאָס אָנגעשריבענע מיט טינט. ־ענישׂ.

איבערלצעווען — [...לעצעווען] אוטו. לצע־וו איבער, ~געלצעוועט. ווידער, פֿונדאַסנײַ לצעווען, אָפּלאַכן. א׳ פֿון ערנצטע מענטשן.

איבערלקחענען — [...לאַקכענען] ← איבער־לאַכענען.

איבערמאָבילזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~(גע)מאָבילזירט. נאָכאַמאָל אָדער אויף אַן אַנדער אופֿן מאָבילזירן, אַרײַנגעמען אין מי־ליטער אָדער צוגרייטן פֿאַר מלחמה אָדער פֿאַר אַן אַנדער מין קאַמף. א׳ די פֿאַרטיי־מיטגלידער ערב די וואַלן. א׳ די אינדוסטריע. ־ונג.

איבערמאַגל(י)עזען — ← איבערמאַנגלען.

איבערמאַגנעטיזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~(גע)מאַגנעטיזירט. 1. נאָכאַמאָל אָדער אויף אַן אַנדער אופֿן מאַגנעטיזירן. א׳ שטאָל מיט עלעקטרע. 2. מאַגנעטיזירן נאָך מער, שטאַר־קער. א׳ דעם המון מיט דעמאַגישע צוזאַגן. ־ונג.

איבערמאָגערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־מאָגערט. מאַכן מער מאָגער ווי עס איז נייטיק. געווײַנלעך מיט ז׳ך — א׳ זיך מיט אַ צו שטרענגער דיעטע. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערמאַדולירן — טרוו. ־לירן איבער, ~(גע)־מאַדולירט. איבערפֿורעמען. איבערשטעלן לויט אַן אַנדער מאָדעל אָדער מאָדוס. א׳ די פֿריזור. א׳ אַ רויע שטיק. ־ונג.

איבערמאדימען — [...מיי־דימען] טרוו. מאדים איבער, ~געמאדימט. איבערשטאַרקן עמעצן מיט פֿלינקייט, בריהשקייט, כיטרעקייט. א׳ אַלע ווייסע־חֿרהגיעס.

איבערמאַדיפֿיצירן — טרוו. ־ציר איבער, ~(גע)מאַדיפֿיצירט. מאַדיפֿיצירן אויף אַן אַנ־דער אופֿן, לויט אַן אַנדער סיסטעם. א׳ דעם אָפּקלײַב פֿון ווערטער פֿאַר אַ ווערטערבוך. ־ונג.

איבערמאַדליען — טרוו. ־ליע איבער, ~גע־מאַדליעט. פּד. ווידער אָדער אַ סך מאָל מא־דליען, זאָגן געבעטן (ווען אַ ניט־ייִד). „וואָס די אַלטע גויע מאַדליעט איבער!״. מיט ז׳ך — מאַדליען און אויפֿהערן. א׳ זיך און זיך נעמען צו דער אַכילה. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערמאַדעלירן — טרוו. ־לירן איבער, ~(גע)מאַדעלירט. 1. איבערפֿורעמען, איבער־קלעפּן, איבערגיסן לויט אַ מאָדעל. א׳ דעם גלפּלאַנטן געטאָ־דענקמאָל. 2. אומאַנדערשן, רענאָווירן אַ בנין; איבערבויען. בײַטן אויס־שטאָנוג. „דעם ניעם האָטעל איבערמאַדעלירט און אויסגעמעבלירט ניט צו דערקענען״, ש. אש, גראָסמאַן און זון. „מע האָט זיי געהייסן אַרויסצינען זיך...מע גייט דאָרטן דאָס הויז א׳״, מ. דלוזשנאָווסקי, פֿאָס, 1962 IV 1. ־ונג.

איבערמאָוויערן — אוקר. ← איבערמויערן.

איבערמאָזלען — אוטו. ־זל איבער, ~גע־מאָזלט. 1. איבערקומען מאָזלען. „אַלע מײַנע דרײַ קינדערלעך האָבן שוין ברוך־השם אי־בערגעמאָזלט״, רייד. 2. מאָזלען גלײַכצײַטיק מיט אַ צאָל. „דאָס גאַנצע קלײַנוואָרג אין שטוב מאָזלט איבער בקאַמפֿאַניע״, רייד. *איבער־פֿאָקן און א׳ = אויסשטיין און איבערקומען שוועדע איבערלעבונגען (מיט אַ רמז אַז דאָס איז ניט געווען אויסצומײַדן). „ווער פֿון אונדז האָט דאָס פֿערזונלעך ניט איבערגעלעבט, און ניט איבערגעמאָזלט און איבערגעפֿאָקט?״, י. לעשטשינסקי, פֿאָס, 1951 VI 8. „[זי] מוז אַליין איבערפֿאָקן און א׳, ביזוואַנען זי וועט געזונט ווערן״, סאָוו׳ היימלאַנד, 1965, № 6.

איבערמאַשען — טרוו. ־זשע איבער, ~גע־מאַשעט. איבערשמירן (גיך, שלעכט). א׳ די וועגט מיט אַ מיתה־משונה־קאַליר. ־עכין. ־ענישׂ. אויך: ~מאַ(ד)זשגען, מיטן צוגאַב־ב: איבערפֿאַטשקען.

איבערמאַטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־מאַטערט. צו פֿיל אָנשטרענגען; צוזינגען צו אַרבעטן איבער די כּוחות. א׳ די אַרבעטער אין פֿאַבריק. א׳ די תּלמידים אין קלאַס. א׳ די פֿערד. „לויפֿן דאַרף מען זיך לערנען ריכ־טיק און פֿאַרזיכטיק כּדי ניט א׳ דאָס האַרץ״, ע. מעשטשינסקי, פֿיאָנער..., מאָסקוע 1932.

איבערמאַטערן זיך — ← דפֿוי. 1. זיך אָנשטרענגען איבער די כּוחות. אַרבעטן מיטן שוויים פֿון דעם פּנים, זיך א׳ און איינריסן זיך דאָס געזונט. 2. פֿלאָגן זיך, לײַדן (ווייַ־טיקן) אַ לענגערע צײַט. זיך א׳ אין גויט אַ לעבן־לאַנג. זיך א׳ עטלעכע חדשים אין שפּי־טאָל און מאַכן אַ שטאַרב. 3. קוועלן זיך, לײַדן דחקות, גויט און אויפֿהערן. איבערקומען. זיך א׳ אין די גרינע יאָרן און זיך אַרויפֿאַרבעטן. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערמאַך — דער, ־ן. אָפּט אָדער רעזולטאַט פֿון איבערמאַכן. אַן א׳ איינס און צוויי. „פֿײַל־כּע׳ נישט אַמאָל פֿאַלקס־עטימאָלאָגישער א׳ פֿון וואָרט ׳(אַ)וויילכע׳?״, נפֿ, יופֿא, 1939, № 14.

איבערמאַכונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערמאַכן. „דען ס׳איז קלאָר, אַז אויב מע מעסט אַ שטיקל אַרבעט מיט אַן אַרבל, בעט זיך [דערנאָך] פֿיל־וויניקער א׳ען״, י. ריוועס, דער שנײַדער, ווילנע 1913, № 6.

איבערמאַכט — די, ־ן. 1. אייבערמאַכט. העכערע שטאַרקערע מאַכט (פֿון מלוכה, קירך, קאַפּיטאַל אַק). די א׳ פֿון קאַטוילישן קלויסטער. א׳ פֿון דיקטאַטור. 2. סופּערלאַריטעט. געווי־נען, קריגן די א׳. „זיי האָבן פֿאַרלוירן די א׳ אין...פֿאַרמעסט״, פֿאָר, 1965 VI 6. 3. גרעסערע פֿיזישער אָדער מיליטעריישער כּוח. „גע־ברויכן רויען געוואַלט, זיך...באַניצן מיט די קערפֿערלעכע א׳ און אונטערדריקן די שוואַכערע פֿון זיך״, איש יהודי [לאָזן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1901, № 30. „אין דעם עצם פֿאַרנעמען זיך פֿון אַ קליין הײַפֿל קעמ־פֿער קעגן אַן אומגעהיירער א״, ה. זײַדמאַן, טמז, 1964 XII 4. 4. גרעסערער גײַסטיקער כּוח. די א׳ פֿון אַ נייַער אידיי(ע). די א׳ פֿון די גלייביקע לגבי די אומגלייביקע. פֿרגל אייַ־בערמאַכט.

איבערמאַכן — טרוו. מאַך איבער, ~גע־מאַכט. 1. מאַכן נאָכאַמאָל, איבערחזרן אַ טוואונג. א׳ די ענגיטונג אין אַ גיכערן טעמפּאָ. *א׳ דאָס קינצעלע (אַקטיאָריש) = שפּילן נאָכאַמאָל די סצענע. 2. מאַכן אַ סך מאָל דאָס זעלביקע אָדער פֿאַרשיידנס. א׳ עטלעכע פֿונט פֿיש צום סדר. אַזוי פֿיל מאָל א׳ די ענגיטונג, בין זי וועט אַרויסקומען פֿערפֿעקט. „הערשעלע האָט

זייער ליב צו באַדן זיך, צו שווימען, איבער־צומאַכן אין וואַסער אַלע קונצן", ממוס, וויטעפּסק. 3. איבעראַרבעטן, איבערפֿורעמען. „בײַם אײַנ־מאַכן אַדער א׳ ציצית איז מען געווארנט ניט אָפּצושנײַדן די פֿעדעם מיט אַ מעסער אַדער שער, נײַערט מע בײַסט זיי אָפּ", אַבֿרהם דעכט־מאַן, יובל XLII. „די גלופּסקער יידענע זאָגט זיך חלילה ניט אָפּ פֿון אַ נײַער מאַדע...זי מאַכט זי איבער נאָך איר אייגענעם גוסט", ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „האָב איך איבערגעמאַכט ׳די ערשטע נאַכט פֿון חנוכּה, אויף יידיש פֿאַר אײַך, מײַנע ליבע ברידער, וואָס פֿאַרשטייען ניט קיין רוסיש", בן־עמי, די ערשטע נאַכט פֿון חנוכּה, אַדעס 1893. „עס גייט צו סוכּות, לאָזט זיך א׳ דאָס שטערנטיכל", פּרץ, פֿאַלקסט׳ געשיכטן. „מע פֿלעגט אים געבן איבערצומאַכן פֿון אַ לאַנגן קאַפֿטן אויף אַ קורצן", מ. ווײַסמאַן, פֿון בריסק בײז סע־מיאָטיטש.

4. איבערבײַטן. „טאַקע דעמאָלט האָבן מיר אים געקרויגט מיטן נאָמען ׳פֿעפֿערל׳, איבער־געמאַכט...אויף יידיש פֿון פּערטשיק", שע, טבֿיה. „עס זײַנען בײַ אים געבאָרן געוואָרן קינדער, ער האָט זיי געגעבן יידישע נעמען, אָבער גלײַך איבערגעמאַכט אויף רוסישע", לדב, ג״י תשי״ז. „דער ליטווישער יידּ האָט דאָך בײַ דעם וואָרט [נאָן] איבערגעמאַכט דעם גראַמאַטישן מין", אאר, יושפּ IV, 3־6. 5. מאַכן אַנדערש, איבעראַנדערשן. א׳ די היימאַרבעט, א׳ די פּיעסע, דעם גרים. „גשעהנע זאַכן זײַן זעלטן צו איבער מאַכן", עיון, נו/ב. „מחמת אין דער וועלט הערשט איין געזעץ פֿאַר אַלע באַשעפֿענישן, אַזאַ געזעץ וואָס קיינער...איז ניט אין שטאַנד איבערצומאַכן", ממוס, קליי־טשע. „וואָס געווען ס׳ניט א׳, וואָס וועט זײַן — דאָס קען מען יאָ", י. אײַזמאַן, ׳ממעמקים׳, געטא־לידער, בוקארעשט 1945.

6. משנה זײַן, בײַטן (די פֿירונג, דעם כאַ־ראַקטער). „א נאַר און אַן עקשן קען מען ניט א״", שוו. „א וועלט [= די מענטשן] קען מען ניט א״", שוו. „די צרות...פֿון דער וועב און זײַן שלעכטע לאַגע...האָבן אים אַ ביסל איבערגעמאַכט זײַן כאַראַקטער", ב. א. זאַביי־זענסקי, די שווערע צײַטן, וואַרשע 1887. „וען זיי, מענטשלעך, זאָלן האָבן די מאַכט, וואָלטן זיי די גאַנצע וועלט איבערגעמאַכט", ממוס, שירה. „— מגוחה, דו וועסט מיר ניט א׳! — אַבראַם, דו וועסט גאָרניט אויספֿירן!", ש. ב. [ש. בעקערמאַן], דיא גוטע פֿרויא, ווילנע, יאָר?

7. כּלומרשט בײַטן (נאָר לפּנים וועגן). „געלט מאַכט איבער אַ גראָבן־יונג פֿאַר אַ למדן, פֿון אַ פֿאַרדאָרבענעם כאַראַקטער צום אַדל־מאַן", דער רעזנדער, וואַרשע 1883.

8. אויסבעסערן (מאָראַל, מדות); פֿאַרפֿול־קומען. איבערלאַדעווען. „ניט מיט שעלטן, ניט מיט לאַכן קען מען די וועלט א״; „מע קען די וועלט ניט א׳, ניט מיט שעלטן, ניט מיט לאַכן", שוו. „ניט מיט וויינען, ניט מיט לאַכן קען מען דעם מענטשן א״", שוו. „אַן ארעמאַן מוז גיין ניט פֿאַרשפּילעווען, די ערד אַפֿן, די וועלט וועסטו ניט א״", ר׳ יעקבֿ מדובנא, משלי חכמה, ווילנע תר״ן. „מיר וועלן מיט אײַך די וועלט ניט א׳, מיר זענען דאָס גאָר גישט מחויבֿ", שע, מעשׂיות פֿאַר יונד קינדער. „האָט מיר דער טאַטע מבֿאר געווען...וויי אַ חסידישער ייִנגל דאַרף א׳ די האַרץ", לדב, ג״י תשי״ז.

9. פֿאַרריכטן. גרינטלעך א׳ די קאָמפּאָזיציע. „א שורה, אַן אויסדרוק אָדער אַ וואָרט, וואָס אַ גרויסער דיכטער האָט אויסגעמעקט אָדער איבערגעמאַכט, קען אונדז...מער לערנען...ווי גאַנצע ביכער", שנ, לעזער, דיכטער, קריטי־קער ו.

10. נאָכמאַכן, אימיטירן. א׳ דעם רבֿינס אַלע תּנועות און העויות. שפּילן דעם לץ און א׳ יעדן גאַסט אויף דער שׂמחה. א׳ אַ חתימה.

11. אַנגעטרויען, איבערגעבן (יורידיש) אין עמעצנס רשות. איבערשרײַבן אויף אַן אַנדער נאָמען. א׳ די קראָם אויפֿן וויבּס נאָמען. א׳ דאָס רעכט אויף ירושה; א׳ די ירושה. א׳ די קאָנטע אין באַנק אויפֿן נאָמען פֿון זון. „מע קען רעדן, מע קען לאַכן, מע וועט דעם נדן ניט א״", גאָר, די בּאָדד, זשיטאָמיר 1868. „אים וועל איך קענען אָנטרויען מײַן גאַנץ אייגנס ...א׳ אַלץ, פֿון האָר ביז גאָר אויף אים, אויף זײַן נאָמען", ג. ח. לעווענער, דיא באַשערטע פּאָר, ווילנע 1898.

12. אַרב. איבערבײַטן, אויסבײַטן (איין מין געלט אויף אַ צווייטן). „ויא ער תּוך הנוביר גיקומין איזט, האט ער זײַן מעות לגיסי ר׳ ליפּמן געבּין זאָל אים המעות איבר מאַכין אן דען אורט", גה, 76. „וויל קהל — גון פֿר גוט בפֿונדן דז זעלכי מעות זאָל פֿר חלפֿנט ווערדן...דאש מן עז איבר מאַכין זאָל", ׳פּנקס קהלת אה״ר, פּרוז ס״ב, תּפּ״ה, [יובל XXXIII].

איבערמאַכן זיך — ← דפֿוס. 1. רעפֿל. אַרבעטן איבער זיך כּדי זיך צו פֿאַרבעסערן, זיך א׳ און פּטור ווערן פֿון אַ סך שלעכטע מידות און געוואוינהייטן. זיך א׳ און ווערן אַ נײַער מענטש. „אפֿשר איז גרינגער איבער־צומאַכן גאַנצע וועלטן אײדער אַ ביסעלע אי־בערצומאַכן זיך?", ים, קוד. 2. אומ. ווערן אַנדערש (אָן אָנווײַז אויף סיבּה אָדער בפֿירושער סיבּה). „מע מאַכט די וועלט ניט איבער, זי האַלט אין אין א׳ זיך". „וואָס עס האָט זיך אַלץ איבערגעמאַכט אין דעם אָרום!".

איבערמאַכ|ענקע — דאָס (די), ־ן, ־ער. לץ. אויך מיט בײַטעם פֿון ביטול. (ניט־גענוג גו־טער) אופֿן אָדער רעזולטאַט פֿון איבערמאַכן. אַן א׳ פֿון אַ בעל־מלאָכה אַ פֿאַרטאַשט. ־ענישׂ.

איבערמאַכער — דער, ־ס, וונ ־ן, ־קע, ־ס. ווער עס מאַכט איבער. „דער פֿאַלקשרײַבער... דער א׳ און איבערדרייער פֿון עפּעס וואָס מע האָט גענומען פֿון פֿרײַער", ים, יושפּ XIII, 4. ־ערײַ. ־יש — אַדי. ־ישקייט.

איבערמאַכערײַקע — די, ־ס. (אַקטיאָריש) אַ ניט־גאָר גלונגענע איבערגעמאַכטע אָדער אי־בערגעזעצטע פּיעסע. תּימים, 1958, № 11־12.

איבערמאַל(י)עווען — טרוו. ־ל(י)עוע אי־בער, ~געמאַל(י)עוועט. איבערמאָלן מיט פֿאַרב. איבערווײַסן, איבערפֿאַרבן. א׳ די שטוב אויף פּסח. „זוכן עמעצן, וועמען דער שטורעם פֿון יאָרן האָט איבערגעמאַלעוועט פֿון שוואַרץ — אויף גרוי", אַבֿרהם שולמאָן, פֿאָר, 1965 X 30. אויך מיט זיך — א׳ זיך פֿון רויט אויף שוואַרץ.

איבערמאָלן I — טרוו. מאָל איבער, ~גע־מאָלט. 1. (בעל־מלאָכה) מאַליעווען, פֿאַרבן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. שלעכט פֿאַרמישן די פֿאַרבן און מוזן א׳ אַלע צימערן. „מע דאַרף צוגעבן איין אָדער צוויי לעפֿעלעך ציטראָגעל ...צו אַ גאַלאָן פֿאַרב און דערמיט א׳ די וועגט", פֿאָר, 1965 VIII 24. 2. נאָכמאַכן, קאָפּירן, רעפּראָדוצירן אַ (קינסטלעריש) בילד. א׳ אין מוזיי רעמבראַנדטס ׳אַמסטערדאַמער רב׳. א׳ אַלטע פֿרעסקאָס. „זעלטן גיט זיך איין צו א׳...דאָס פּנים מיט...אַזאַ שאַרפֿקייט וויִ די גריכישע מאַסקעס", מוק, טעאַטער און יודּ׳ טעאַטער. מיט זיך — „איצט איז די לאַנד־שאַפֿט גאָר אַנדערש געוואָרן. עס האָבן די ביימער זיך איבערגעמאָלט", סטג, ׳אַ טאָג׳.

איבערמאָלן II — טרוו. מאָל איבער, ~גע־מאָלט, ~געמאָלן. מאָלן נאָכאַמאָל תּבֿואה־קערנער אפֿ קערגדלעך אין אַ מיל, מיט אַ מילכל. א׳ עטלעכע זעקלעך וויץ. א׳ פֿעפֿער. פֿיג. א׳ די מאַסע, זי דורכלאָזן דורך אַ פּרעס פֿאַגאַנדע־מיל.

(פֿון ביידע וואָרטן) ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

איבערמאַלפֿעווען — טרוו. ־פֿעוע איבער, ~געמאַלפֿעוועט. פּעיאָ. איבערקרימען. נאָכ־מאַכן, נאָכקרימען. א׳ מענטשן אָדער פֿירונגען וואָס זײַנען אין דער מאָדע.

איבערמאַנגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־מאַנגלט. אויך: ~מאַנגלען. 1. נאָכאַמאָל פּרעסן טרוקענע וועש אָדער שטאָף מיט אַ מאַנגל (פּרימיטיווער הילצערנער פּרעס). 2. מאַנ־גלען, פּרעסן אַ צאָל. א׳ איינס און צוויי אַלע העמדער.

איבערמאַנטאַטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~געמאַנטאַטשעט. אויך: ־טשעווען. *B* >. וורד. 1. פֿאַרשוועכן, צעפּטרן, צעטרענצלען. א׳ דעם נדן מיט דער ירושה. 2. איבערדרייען, פֿאַרפֿלאָנטערן (ריידּ). א׳ יענעמס ווערטער, עס זאָל אַרויסקומען אַ קריגערײַ.

איבערמאָנטן — טרוו. ־טע איבער, ~גע־מאָנטעט. אוקר. אַריבערציען עמעצן אויף דער אייגענער זײַט (מיט צוזאָגן, מיט חנפֿה אָדער פֿאַלשקייט). א׳ דעם שטאַרקן יונג צו דער אייגענער חבֿרה.

איבערמאָניען — טרוו. ־נע איבער, ~גע־מאָניעט. אַריבערציען צו זיך מיט גוטסקייט, מיט מתּנות, מיט צוזאָגן (גאָלדענע בערג). אויך: א׳ מיט פֿאַלשקייט, מיט כיטרע רייד־עלעך. א׳ צו זיך עמעצנס מיידל. „אָט לויפֿן זיי אַריבער אין אַ צווייטער טרופּע, אָט מאָניען מיר זיי איבער פֿון דער צווייטער", אי. דרוקער, קלעד־מער, קיִעוו 1940.

איבערמאָנעווירירן — טרוו. ־דיר איבער, ~(נע)מאָנעווירירט. איבערקליגן, איבערשטאַר־קן דורך מאָנעווירירן. דער אַדמיראַל האָט אי־

בערמאַנעווירט דעם שטאַרקערן שׂונא. א׳ איז די העכסטע דיפלאָמאַטישע קונסט. ־ונג.

איבערמא׳נען — טרוו. איבערמאַ׳ן, ~מאַ׳נט, ארכ. פֿרידטשט: übermannen. גובֿר זײַן, איבערשטאַרקן, איבערגעוועלטיקן. „וועז איין (דיין) גייט פֿון (בית־דין) אַוועק, אַזוי זאל ער ניט זאגן צו דעם דער דא דעם משפט פֿר לאָרן האט, איך האב דיר וועלן גרעכט געבן, נייארט איך בין פֿון מײַן חבֿרים איבר מאַנט גיוואָרן", מהם, אָמשט 1722, מז/א.

איבערמאַנצלען — טרוו. ־צל איבער, ~גע־ מאַנצלט. וודר. איבערכיטרעוועז. א׳ דעם גרעס־ טן זשוליק.

איבערמאָם — די, ־ן. *Mhd*: über-mâz. 1. דאָס וואָס איז מער ווי די מאָס; גרויסע מאָס. דאָס וואָס איז מער פֿון דער נאָרמע. ׳משלם על יתר׳ (תהלים, לא, 24) פֿאַרטײַטשט תי: „באַצאָלט מיט אַן א״. „דער מזל האָט געגאָסן אויף אים שטראָמענווײַז גליק אין אַן א״, זשיט ו, נ״י 1912. „נאָר צי וועט ניט דאָס קינד דורך דער א׳ קריטישקייט אָנווערן דאָס געפֿיל פֿון זיכערקייט?", מוו, דער וועג צו אונדזער יוגנט. „דו האָסט געשאַרפֿט די ציין פֿון פֿײַנד, ער זאָל זיך אונדזער בלוט מיט א׳ פֿאַרגינען", י. מאַניק, ׳אַ תּפֿילה׳. 2. העכערקייט אין ווערט, סופֿעריאָריטעט. א׳ פֿון יידישער עטיק. „אַן א׳...פֿון שכל־ הישר", פֿאָש, 1950 XI 24.

איבערמאַמזשירן — טרוו. ־זשיר איבער, ~(גע)מאַמזשירט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער מא־ סאַזשירן. א׳ די פּלייצע. 2. מאַסאַזשירן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. ־ונג.

איבערמאַסטען — ← איבערמאַשטשען.

איבערמאָסיק — אַדי. וואָס איז איבער דער מאָס; וואָס האָט אַ שײַכות צו איבערמאָס. א׳ע ריי״ד. „ריסן אַרויס שוערע און א׳ע פּראָ־ צענטער", זק, שד V. „אַדאַנק זייערע א׳ע געשלעכטלעכע באַציאונגען הערן זיי כּמעט ניט אויף צו מפֿילן", א. ז., א ודוי פֿון אַן אקושערקע, וואַרשע 1909. א׳ע אַקאָרדן.
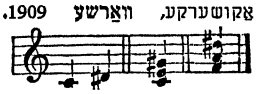
־יקייט.

איבערמאַסירן — טרוו. ־סיר איבער, ~(גע)־ מאַסירט. איבערריבן, איבערגלעטן. אויף מיט זיך. ← אויסמאַסירן זיך.

איבערמאַסקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)־ מאַסקירט. פֿאַרשטעלן, פֿאַרמאַסקירן אויף אַן אַנדער אופֿן. מיט זיך. נאָך 12 בײַנאַכט זיך א׳.

איבערמאַצעווען — טרוו. ־צעוו איבער, ~געמאַצעוועט. איבערשטאַרקן, א׳ דעם קופֿערט מיט שטריק. א׳ עמעצן בײַם ראַגלעך זיך.

איבערמאַצען — טרוו. ־צע איבער, ~געמא־ צעט. אויך: ~מאַטשען. סל. איבערווייקן. א׳ די בײַנער אין באָד. א׳ העריגע.

איבערמאַר(א)וויכערן — טרוו. ־ער איבער, ~געמאַר(א)וויכערט. איבערזשוליקן. איבער־ שטיגן אין זשוליקערײַ, אין גניבֿות. א׳ אַפֿילו גימפּעלע גנבֿ.

איבערמאַראַליש — אַדי. וואָס איז מאַ־ ראַליש אויף אַ העכערער מדרגה. „דער פּאָעט פֿון...פֿאַנטאַסטישער ליבע און...אין האַמלע־ טיזם", קאָר ו. ־קייט.

איבערמאָרגן — אַדוו & סוב. דער, ־ס. 1. טאָג וואָס קומט נאָך מאָרגן. „אובר מורגן — יום שלישי", אב, שמות דברים, איזנע 1542. „בליבט איר הלט ביש אובר מורגן", בבֿא־בוך, 509. „אונ׳ טוא מורגן אַך תשובֿה אוב ער מעכט איבר מורגן שטערבן", מב, מעשׂה ט. „הינט האָבן מיר געערעט פֿון די ציין, מאָרגן וועלן מיר רעדן פֿון דער סלונע און א׳ נאָך פֿון עפּעס", ו. און ט., איבז, די מעשׂה פֿון דעם שטיקעלע ברויט, זשיטאָמיר 1869. „זיי וועלן זײַן מאָרגן...אין בֿאָרישאָו און אָפֿילו א׳ — וואָס איז אַזוי? דער רוח וועט זיי ניט אָוועקכאַפּן", ברוך שפּיטרי, בעל־עגלות, וואַרשע 1880. 2. אומ־ באַשטימטער וויטערער עתיד. דער שוערער מאָרגן און דער גליקלעכער א׳. „— וען קריג איך דעם חובֿ? — א״, רייד. „און דאָ קומט דער עטישער בטלן...און טרייסט זיך מיט דעם אַז א׳ וועלן אַלע פֿעלקער פֿאַרשווינדן", זשיט ו, נ״י 1912.

איבערמאָרדעווען — טרוו. ־דעוו איבער, ~געמאָרדעוועט. איבערמוטשען מיט שוערער אַרבעט. א׳ די לײַבאייגענע מיט פֿאַנשטשיינע. מיט זיך — 1. זיך שטאַרק אָנשטרענגען. א׳ זיך פֿאַר די עקזאַמענס. 2. זיך פֿלאָגן (מחמת שלעכטן מצב). זיך וואַרפֿן אויף אַלע זײַטן, א׳ זיך מיט אַ סך מלאָכות. 3. (מיט ביטול) אַרומשמײַסן, כּלומרשט זיך אָנשטרע־ נען. א׳ זיך בײַ קהלשער אַרבעט. 4. אויפֿ־ הערן ברויזן, זײַן אין כּעס.

איבערמאָרודע(וועז)ן — אוסוו. ־דע(וועז) אי־ בער, ~(גע)מאָרודע(וועז)ט. פּפּ: ~מאָרו־ דז(י)ען. צו שטאַרק מאָרודעווען, טאָן עפּעס פֿאַמעלער. א׳ איבער איין שטיקל אַרבעט אַ גאַנצן פֿאַרמיטאָג.

איבערמאַריונירן — טרוו. ־ניר איבער, ~(גע)־ מאַריונירט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער אָנדערש מאַריונירן. א׳ פֿיש און צוגעבן מער געווירצן און מער לאָרבערבלעטער. 2. מאַריונירן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. „ווײַל הערינג איך האָב שוין איבערמאַריונירט!". 3. צו פֿיל, צו לאַנג מאַריונירן. אויך פֿיג. א׳ דעם טשאָלנט. א׳ אַן אַרטיקל. ־ונג.

איבערמאַרמערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ מאַרמערט. איבערמאָכן, איבערפֿאַרבן, עס זאָל אויסזען ווי מאַרמער, מירמלט(שטיין). א׳ איין וואַנט.

איבערמאָרן — טרוו. ־רע איבער, ~געמא־ רעט. איבערמוטשען, איבערמאַטערן (און דער־ בײַ ניט געבן געוונג צום עסן). א׳ די לאַבערני־ קעס. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערמאַרקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)מאַרקירט. נאָכאַמאָל אָדער אַנדערש אָנ־ מערקן צייכנס. א׳ די פּרײַזן פֿון די סחורות. א׳ אַ גרענעץ. ־ונג.

איבערמאַרשירן — אוסוו. ־שיר איבער, ~(גע)מאַרשירט. מאַרשירן, גיין אין אַן אַ־ נעמערקטן סדר וויידער, נאָכאַמאָל אָדער אַנדערש. א׳ איבער דעם זעלביקן בולוואַר.

איבערמאַשטשען — טרוו. ־שטשע איבער, ~גע־מאַשטשעט. איבערשטעלן, איבערלייגן (עס זאָל זײַן באַקוועמער אָדער עס זאָל מער אַרײַן). א׳ זאַכן. א׳ די פּסחדיקע כלים אויפֿן בוידעם. מיט זיך — באַקוועמער זיך אײַנאָרדענען (אין אַן ענגשאַפֿט). א׳ זיך אין בוידי. „מאַטילדע האָט זיך וויידער איבערגעמאַשטשעט אויפֿן זאַמד", פֿאָר, 1965 VI 21.

איבערמאַשענעווען — טרוו. ־נעוו איבער, ~גע־מאַשענעוועט. סל. איבערזשוליקן, איבער־ מאַר(א)וויכערן.

איבערמבולן — [...מאַבלען] אוסוו, אומפּ. עס מבולט איבער, ~געמבולט. שטאַרק רעגענען אַ לענגערע צײַט אָדער אויפֿהערן שטאַרק צו רעגענען. ס׳וועט באַלד א׳.

איבערמזון זיך — אָקוזוו. אימפּ, איצ נב; זיך ~געמוזט. (שפּאַסיק). מער ניט מוזן. „— איך מוז עס האָבן! — נישקשה, ס׳וועט זיך דיר א״, רייד.

איבערמוחן — [...מויכן, ...מויאַכן] טרוו. מוח איבער, ~געמוחט. 1. איבערקליגלען, איבערשפּיצן. א׳ עמעצן מיט אַ נײַ המצאהלע. 2. איבערטראַכטן (איר בײַטעם). „וואָס מע קען נאָר א׳ אין איין שלאָפֿלאָזער נאַכט", רייד.

איבערמוט — דער (אַרכ אויך: דאָס), בא. *Mhd*: übermuot 1. גרויסער מוט, העל־ דישקייט, גבֿורה. זיך וואַרפֿן אויפֿן שׂונא מיט א׳. אַריסוויזן א׳ אויף אַ געפֿערלעכער פּא־ זיציע. „חכמים זאגין חמירא סכנתא מאיסורא, דאז מיינט: דער זיך מסכן איז אויז איבר מוט, איז בײַזר אַלז ווען ער איין איסור דאורייתא טוט", צוכט. 2. ווילדווילן, מוטווילקייט. אָפּטאָן שלעכטס מיט א׳. „אבר דו ווייסט וואול דש גאָט יתברך דײַן פֿאטר שטראָפֿט פֿון זײַן גרוש איבר מוט וועגן", צאינה, תרגום שני. „דא דש גלויק [= גליק] בראכט אים דש גוט [= גוטסן], דא טרייבא ער גרוש איבר מויט", ׳מינכענער כ״ו׳, 16. י״ה. „שאָף אים אַ שטעלע, פֿון קיין א׳ קומט מען דאָך נישט בעטן", ווײַס ו, ׳אייניגר אַ מענטש׳.

3. שטאָלץ, גאווה, פֿאַרריסנקייט. „גלײַכן צו מענכן רײַכן דער דא טרײַבט גרושן איבר מוט און ויל זיך זער פֿאַר לאשן אויף זײַן גוט", ספֿר משלים, פּפּדמ 1686. „אונ׳ ער קאם אין דש לאַנד אושפּאַניה אונ׳ ער מאַכט אונטר טעניג דען איבר מוט אונ׳ דיא הופרט דיז פֿאָלקש גיתוס [= גאָטן]", יוסיפֿון, אָמשט 1661. „דש איבר מוט פֿון דיא נשים איז צו פֿיל...צו פֿרעזנטירן אויף דיא גאַסין איין פֿולי האָלז קרעלין מיט גאָלדן גילדן דראן הענגין", כּוכבֿא דשבֿיט, אָמשט 1695. „האבן גרוסן איבר מוט גיטריבן אונ האבן דר צירינט דײַן הייליגין נאמן", תּחנות ובקשות, 1787, ארט?

איבערמוטיק — אַדי. 1. וואָס האָט איבער־מוט. וואָס איז שטאַלק, פֿאַררישן. אורז פֿאַר־טיגטשט 'בהולים' (תהלים, ע, 3): „איבער־מוטיקע, שטאַלצע" [תי: „מוטוויליקע"]. 2. וואָס איז האַפֿערדיק, אויפֿגעלייגט. „צווייטע טענצע־רין: (איבערמוטיק) רייסט אַראָפּ די קאָפּקעס!", פּרע, בינאָכט אויפֿן אָלטן מאַרק.

איבערמוטשען — טרוו. טשע איבער, ~גע־מוטשעט. איבערמאַטערן, איבערפּיינקן. א׳ אַלע אַרעסטאַנטן, מיט זיך — 1. אַ לענגערע צייט זיך מאַטערן. זיך א׳ אין גרויסער נויט. *זיך א׳ די ווען = ווי ניט איז דורכקומען מיט מאַטערניש, אין נויט. 2. מאַטערן זיך און אויפֿהערן. א׳ זיך און זיך דערשלאָגן צו עפּעס. „פֿאַרט מען אַוועק צום רבין אין דער חבֿרה באַרשט, און וועב און קינדער לאָזן זיך...מוטשען ביז זיי ווילן זיך א״ן", ייל, פּוי־לישע יונגל, אַדעס 1895. „גישקשה. זי וועט זיך שוין איבערן זומער א׳ און וועט מיט גאַטס הילף ביסלעכווײַז דורכקומען", דר׳ ה. זאַלאַטאַראָוו, גש ו, נ״י 1924. **ענישׂ.**

איבערמויערן — טרוו. ער איבער, ~גע־מויערט. אויפֿשטעלן אַ מויער פֿונדאַסנײַ. אי־בערבויען אַ מויער. א׳ דעם בית־מדרש. א׳ די פֿײַערוואַנט. **ונג.**

איבערמוכרן — [...מויכערן] מוכר איבער, ~געמוכרט. טרוו — איבערפֿאַרקויפֿן. א׳ אַלץ וואָס מע האָט אײַנגעהאַנדלט אויפֿן ירידן. אוטו — האַנדלען מיט פֿאַרשיידענע זאַכן. איבער־סוחרן און א׳ מיט כּל אשר בא בידו.

איבערמוליען — טרוו. ליע איבער, ~גע־מוליעט. 1. איבערוואַשן מיט זייף, מיט מר־לינעס. א׳ דאָס ברודיקע גרעט. 2. איבער־רײַבן, דורכרײַבן. א׳ די קני פֿון די הויזן. מיט זיך — זיך אויסרײַבן, (אין איין אָרט) ווערן דורכגעריבן פֿון באַנוץ. דער שטריק האָט זיך איבערגעמוליעט. א׳ זיך ווי דער דריישטריק בײַם ברונעם. אַ שרויף קען זיך א׳ „אַפֿילו אײַזן קען זיך א״ן, פֿוול (בריסק).

איבערמולירן — טרוו. ליר איבער, ~(גע)־מולירט. וויזדער אויסמולירן (←).

איבערמומלען — טרוו. מל איבער, ~גע־מומלט. פּפּ: ~מורמלען. איבערזאָגן שטיל, אומקלאָר. א׳ די זעלביקע קינדערישע בקשה. **ענישׂ.**

איבערמונטערן — טרוו. ער איבער, ~גע־מונטערט. ווידער אָדער אַנדערש מונטערן. א׳ די געסט מיט נאָך משקה. **ונג.**

איבערמוסירן — אוטו. סיר איבער, ~(גע)־מוסירט. אויפֿשוימען, אויפֿבאַלזלען און אַרי־בערריגלען. די וואַרעניע איז מכולה און האָט אַנגעהויבן א׳.

איבערמוסרן — [...מוסערן] טרוו. מוסר אי־בער, ~געמוסרט. 1. נאָכאַמאָל, ווידער, אויף אַן אַנדער אופֿן מוסרן. „מיינסט אַז מוסר האָט ביז איצט ניט געהאָלפֿן, וועט העלפֿן דאָס א״?", רייד. 2. מוסרן אַ סך, אַ צאָל. א׳ אַלע קינדער פֿון הויף.

איבערמופֿן — מוף איבער, ~געמופֿט. אַמ. E: to move>. אוטו — בײַטן וואוינאָרט. א׳ אין אַן אַנדער געגנט. א׳ אַלע מאַנטיק און דאָגערשטיק. טרוו — אַרײַבערפֿירן. א׳ די קינדער אין אַן אַנדער שול. „האָב איך איבערגעמופֿט מײַן אָפּיס 'אפּטאַון'", טמז, 11 III 1965.

איבערמוקען — אוטו. קע איבער, ~געמור־קעט. נאָכאַמאָל אָדער כסדר מוקען, אַרויס־געבן קלאַנגען (ענלעך צו) מו־מו. **ענישׂ.**

איבערמורזלען — טרוו. זע איבער, ~געמור־זעט. נאָכאַמאָל, ווידער אָדער זייער קאָנטיק פֿאַרפּאַטשקען, פֿאַרשמירן (געווײַנלעך דאָס פּנים). „וואו האָסטו אַזוי איבערגעמורזעט דאָס פּע־נעצל דײַנס?", רייד.

איבערמורמלען — טרוו. מל איבער, ~גע־מורמלט. איבערזאָגן עפּעס שטיל, גיך, אומ־קלאָר. א׳ די וועטער פֿון לידל. אויף גיך א׳ דאָס גאַנצע דאַוונען. **ענישׂ.**

איבערמושטירן — טרוו. טיר איבער, ~(גע)־מושטירט. 1. פֿונדאָסנײַ, וויידער אָדער אַנדערש מושטירן, א׳ די ראָטע. 2. מושטירן אַ סך, אַ צאָל, אַ לענגערע צייט. „דער אַלטער פֿעלד־פֿעבל האָט שוין אַוודאי טויזנטער זעלנערס איבערגעמושטירט", מיט זיך — זיך (אי־בער)דיסציפּלינירן. **ונג.**

איבערמושלען — [...מוישלען] אוטו. מושל איבער, ~געמושלט. (איבער)הערשן, הערשע־ווען אַ לענגערע צייט. „שוין צוואַנציק יאָר ווי זי מושלט איבער אויף אים", רייד.

איבערמזיקן — [...מאַזיקן] טרוו. מזיק איבער, ~געמזיקט. צעברעכן, צעשלאָגן אַ צאָל. קו־מען אַ שיכורער און א׳ אַלע כּלים אין קיך. א׳ די קינדער פֿון גאַס מיטן גראָבן פֿלאָקן.

איבערמחדשן — [...מעכאַדעשן] טרוו. מחדש איבער, ~געמחדשט. מחדש זײַן אויף אַן אַנדער אופֿן. איבערמאַכן, איבערלייגן, איבער־טיגטשן. א׳ דעם זינען פֿון אַן אַלטער אַגדה. „ער זאָל אַלצדינג א״, איק, 1950, № 872.

איבערמחייבן — [...מעכאַייעוון] טרוו. מחייב איבער, ~געמחייבט. אַרויפֿלייגן אַ חוב, חיוב, פֿליכט אויף אַ צאָל אַדער איבער דער מאַס. א׳ די מיטגלידער פֿון פֿאַראיין אַז זיי הייבן אָן זוכן אַן אַנדער אָרגאַניזאַציע.

איבערמטריחן — [...מאַטרײַכן] טרוו. מטריח איבער, ~(גע)מטריחט. צו שטאַרק באַמײַען. „איך האָף אַז איך וועל אײַך ניט א׳ מיט מײַן בקשה", פּפּ.

איבערמי — די. מצ נב. גרויסע מי. דער־גרייכן עפּעס נאָר מיט א׳.

איבערמיאוסן זיך — [...מיעסן] אוטו. מיאוס זיך איבער, זיך ~געמיאוסט. זיך ניט מיאוסן מער. „בײַ אַ דער ברודיקער אָרבעט איז אים דעם ערשטן טאָג געוואָרן ניט־גוט, אַזש צום חלשן, דעם צוויייטן טאָג האָט ער זיך נאָך גע־מיאוסט מיט איר, דעם דריטן טאָג האָט ער זיך איבערגעמיאוסט", רייד.

איבערמיאוקען — אוטו. קע איבער, ~גע־מיאוקעט. נאָכאַמאָל אָדער כסדר מיאוקען, אַרויסגעבן קלאַנגען (ענלעכע צו) מיאו־מיאו. „וואָס די קאַץ האָט איבערגעמיאוקעט, וועז מע האָט זי אַפּגעבריט". **ענישׂ.**

איבערמיד — אַדי. שטאַרק מיד, מער ווי געווײַנטלעך (אין שײַכות מיט אַ לאַנג־דויער־דיקן פּראָצעס פֿון זײַן מיד). א׳ פֿון פֿאַר־שערישער אַרבעט, פֿון געזעלשאַפֿטלעכער טע־טיקייט. „אַ מענטש איז אַבער דאָך נישט מער ווי אַ בשר־ודם און וועלט מיד, א״", פּרע, געדאַנקען און אידיישן. **קויט.**

איבערמידן — טרוו. מיד איבער, ~געמידט [־דעט, נד]. מאַכן עמעצן שטאַרק מיד; דער־פֿירן צו אַ צושטאַנד פֿון זײַן איבערמיד. א׳ די אויגן. א׳ די אַרבעטער מיט לאַנגע אַרבעט־שעהן. א׳ די תּלמידים מיט צו פֿיל היימאַר־בעט. מיט זיך. **ונג.**

איבערמיוקען — דזוו איבערמיאוקען.

איבערמיטלען זיך — אוטו. טל זיך איבער, זיך ~געמיטלט. ווי ניט איז דורכקומען מיט די מיטלען, רעזערוון (פֿון נערונג, געלט אא) וואָס מע האָט. א׳ זיך אין אַ נויט, אין אַ שלעכטער צײַט.

איבער מײַן דאַנק — אדוו פֿראָזע. אַרב. קעגן מײַן ווילן, קעגן מײַן כוונה (פֿלאַן). „דוא האָשט מיך איבער שטרקט צו גין איבר מײַן דנק אוני...האָשט מיך מנצח גוועזן", סהמ, ירמיה, כ, 7.

איבערמײַ'נסטערן — טרוו. איבערמײַנסטערט, ~מײַנסטערן, פּפּ: ~מײַנסטערט. איבערקוקן, גובֿר זײַן. „וועג...פֿרילונג אַן קומט אַז דיא זון בגינט שטאַרקר צו ווערדן אוג איבר מײַנוֹשטרט דיא קעלט, דאַז איז דיא לײַט זער אן גינעם", לטו, קנו/א.

אי'בערמײַסטערן — טרוו. ער איבער, ~גע־מײַסטערט. פּפּ: ~מײַנסטערן, פּטמ: ~מײַ־סטערוועון. איבערבויען, איבערמלאָכן, איבערמאַכן; בכלל ווידער, נאָכאַמאָל אָדער אַנ־דערש טאָן יעדער מין אַרבעט וואָס האָט אַ רעאַלן רעזולטאַט. א׳ דעם טיש, אַ פּאָר שיך. א׳ די קינדערבאַן. א׳ די וועלט. **ונג. נישׂ. ער. ערי.**

איבערמייקען — אוטו. קע איבער, ~גע־מייקעט. דזוו איבערמקיאן. (אויס)ברעכן אַ סך. ← אויסמייקע(נע)ן.

איבערמילד — אַדי. זייער מילד. מילד איבער דער מאַס. א׳ע מאַנירן. מיט אַן א׳ער שטים. **קויט.**

איבערמימעאַגראַפֿירן — טרוו. פֿיר איבער, ~מימעאַגראַפֿירט. נאָכאַמאָל, אויף אַ בעסערן אופֿן מימעאַגראַפֿירן. א׳ דעם בריף, ווײַל עס איז שווער צו לייענען. **ונג.**

איבערמינטערן — טרוו. ער איבער, ~גע־מינטערט. פֿרגל: ~מונטערן. 1. נאָכאַמאָל, ווידער אָדער אויף אַן אַנדער אופֿן מינטערן, אַרויסברענגען פֿון פֿאַרחלשטקייט (אַפּהע־נטי־קייט, שלאַפֿקייט). א׳ די גלײַכגילטיקע און די אַפּהענטיקע. 2. מינטערן אַ צאָל. א׳ די פֿאַר־חלשטע מיט קאַלט וואַסער. אויך מיט זיך. **ונג. נישׂ.**

איבערמינעוון — טרוו. נעוון איבער, ~גע־מינעווט. פּפּ: ~מינירן. נאָכאַמאָל, ווידער,

אויף אַן אַנדער אופֿן אונטערליגן אויפֿרײַס־מינעס. א׳ דעם צוטריט צו די פֿאַזיציעס. ~מינירונג.

איבערמינצן — טרוו. מינץ איבער, ~גע־מינצט. מינצן נאָכאַמאָל, איבערקלאַפֿן, איבער־שטאַמפּן מטבעות אָדער מעטאַלענע זאַכן בכלל אויף (מיט) אַ נײַעם מוסטער. א׳ די זילבערנע מטבעות. א׳ די גאָלדענע חפּצים.

איבערמיסטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־מיסטיקט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, בעסער באַ־מיסטיקן. א׳ דאָס פֿעלד. ־ונג.

איבערמיען — טרוו. מי, מיזן איבער; ~גע־מיט. איבערמידן. איבערמטריחן. „חלילה, איך וויל אײַך ניט א״. מיט זי׳ך.

איבערמיקראָסקאָפּ — דער, ־ן. פֿאַר־שטאַרקטער מיקראָסקאָפּ. אויך פֿיג. „דער מענטשלעכער געדאַנק האָט זיך אויסגעוויקלט, מיט געוואָרן פֿון אַריסטאָטלען...מיט אַן א׳ אין די אייגענע טיפֿעניש״, קאָר III.

איבערמישן — טרוו. מיש איבער, ~געמישט. 1. איבערבלעטערן. אומדרייען אויף דער אַנ־דערער זײַט. א׳ אַ בלאַט פֿון ספֿר. „האָסט אַוודאי איבערגעמישט צוויי בלעטלעך, ס׳לייגט זיך עפּעס נישט צונויף״, אָפּאַ, די טעניצערין. „געזונעמן די זײַטלעך מיט קויטיקע העפּט, געשפּיגן אויף די פֿיגער בשעתן א׳ די זײַט־לעך״, ראָטנבילדונג, 1933, № 6. „די שוויי־סיקע פֿיגערלעך מישן איבער אַ בלעטל״, סמב. 2. דז פֿיג [דאָס לעבן איז ווי אַ בוך]. א׳ בלעטער פֿון לעבן = זיך דערמאָנען געשעע־נישן, פֿאַרקומענישן, איבערלעבונגען. „כ׳האָב געזומען א׳ אַלע בלעטער פֿון מײַן לעבן פֿאַר די לעצטע דרײַ־פֿיר יאָר״, וויספּע, קאָווע 1921. *א׳ אַ נײַ בלאַט = מיט אַ געפֿיל פֿון חרטה אָנהייבן (אָדער באַשליסן אָנצוהייבן) לעבן אויף אַ נײַעם, אויף אַן אַנדער שטייגער. „קיין נײַ בלאַט האָבן זיי ניט איבערגעמישט״, מ. מראָטשני, פֿאָש, 1956 I 13.

3. אויסמישן, צונויפֿמישן. נאָכאַמאָל מישן. א׳ די צעטעלעך אין דער אורנע און דערנאָך אַרויסצײַגן דאָס מזלדיקע צעטעלע. א׳ די פֿעל פֿון טשאָפּ. „איבערגראָבן די ערד און א׳ מיט די מיסט״, רעד׳ מ. וועלגער, ווי מען פֿלאַנצט א סאָד, וויליג 1900. „...מישט מען אויס מיט אַן אָנגערײַבענער ציבעלע און מע גיסט אַרײַן בוימל, איבערמישנדיק אַלץ״, ב. שאָפֿראָ, ייִדישע קוך. 4. דורכמישן מיט אַ מכשיר. א׳ די זופּ מיט אַ גרויסן לעפֿל, כדי פֿון אויבן זאָל ניט זײַן צו שיטער.

5. פֿאַרפֿלאָנטערן זאָכן. נעמען איין זאַך אַנשטאָט אַן ענלעכער צווייטער זאַך. א׳ די פּילן.

6. פֿאַרפֿלאָנטערן געדאַנקען, רייד. איבער־שלאָגן, אַרײַנפֿאַלן עמעצן אין די רייד. א׳ די רייד. א׳ דעם שמועס. א׳ דעם מיטשמועסער און אים אינגאַנצן צעמישן. „באַשטייט נישט אָפּט אָט דער דיאַלאָג פֿון צוויי מאָנאָלאָגן וואָס מישן איבער אײנער דעם אַנדערן?״, שג, קריטיק און קריטיקער. 7. בפֿיוון איבערפֿלאָ־טערן, פֿאַרדרייען. א׳ עמעצנס רייד און אָנ־מאַכן אַ פּליאָטקע, אויסשטעלן אים אויף חוזק.

איבערמעבלירן — טרוו. ־לירט איבער, ~(גע)־מעבלירט. אויסמעבלירן אויף אַן אַנדער אופֿן. אַרײַנברענגען נײַ מעבל. א׳ די גאַנצע דירה. א׳ אַלע צימערן פֿון האָטעל.

איבערמעטאַן — טרוו. ־טע איבער, ~געמע־טעט. איבערמאַרקירן. איבערמאַכן צייכנס, לי־ניעס. א׳ דעם פּלאַץ צו שפּילן פֿוטבאָל.

איבערמעטיק — אַדי. זייער מעכטיק, שטאַרק. וואָס האָט די איבערמאַכט. א׳ער אָנ־פֿאַל. א׳ער שׂונא. „זיך חידושן אויף דעם מערקווירדיקן קעגנשטעל־כּוח וואָס די ייִדישע שפּראַך האָט אַרויסגעוויזן אַנטקעגן איר א׳ן קאָנקורענט״, מוו, שטאָפּלען. „פֿאַרשוויגן די א׳ע געוועג און גלוסטונג איינס צום אַנ־דערן״, טמז, 1964 XII 15.

אי׳בערמעכטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־מעכטיקט. [איבערמע׳כטיקן נר.] 1. באַצווינ־גען, בײַקומען, גובֿר זײַן. א׳ דאָס גרויסע לאַנד. א׳ דעם שׂונא. „ענדלעך איז אָנגעקומען פֿאַליס [= פּאָליציי] און האָט איבערגעמע־טיקט די רויבער״, טמז, 1964 II 16. 2. אי־בערגעוועלטיקן. איבערשטאַרקן, באַהערשן. „די איבעראַנדערשוגג [פֿון אונדזער יוגנט] האָט אונדז איבערגעוועלטיקט און איבערגעמעכטיקט״, יג, איק, 1966 VI 6. 3. באַהערשן דעם אינטעלעקטן איך. איבערגעמעכטיקט ווערן פֿון אַ רחמנות־געפֿיל. „דער כּעס האָט אים אַזוי איבערגעמעכטיקט אַז ער האָט ניט געקענט קלאָר טראַכטן״, רייד. „אַ ביטערע איראָניע האָט אים איצט איבערגעמעכטיקט״, טמז, 30 III 1965.

איבערמעכטן — טרוו. איבערמע׳כט. אַרכ. דזו איבערמעכטיקן. „יכלתּיני״ — איך האָב ישׂראל איבער מעכט״, סהמ, תּהלים, יג, 5.

איבערמעלדן — טרוו. מעלד איבער, ~גע־מאָלדן. פֿפֿ,פֿטמ: ~מעלדענען. 1. נאָכאַ־מאָל אָדער איך אַן אַנדער אופֿן פֿאַררעגיס־טרירן, (לאָזן) פֿאַרשרײַבן אין אַן אַמט. א׳ אין פּאָליציי דעם קוואַרטיראַנט. אָפּט מיט ז׳ך. א׳ זיך פֿון 2טן באַצירק אין 9טן. 2. מעלדן אַ צאָל מאָל, אין אַ צאָל ערטער. א׳ אין דער פּרעסע און מיט אַ פֿלוגבלעטל וועגן די נײַע קורסן. ־ונג.

איבערמעלה־ג(י)רהן — [...מאָלעגיירען] טרוו. ־ג(י)רה איבער, ~(גע)מעלה־ג(י)רהט. 1. קיינען נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. אַרויספֿברענגען אין מויל אַרײַן די אַראָפּגעשלונגענע שפּײַז און איבערקײַען. א׳ ווי אַ ציג, ווי אַ קו. 2. פֿיג. איבערחזרן שאַבלאָנע רייד. רעדן אַ שעה אויפֿן זייגער און א׳ די זעלביקע נאַריש־קיינטן. „קריטיקער האָבן אַפֿילו אָפּט איבער־געמעלה־גרהט די שטרויענע חכמה אַז...״, נאָד, טינט און פֿעדער.

איבערמעלקן — טרוו. מעלק איבער, ~גע־מאָלקן (אויך: ~געמעלקט). 1. מעלקן נאָכ־אַמאָל, פֿונדאָסנײַ. א׳ ביזן לעצטן טראָפּן. 2. מעלקן אַ סך, אַ צאָל. א׳ אַלע בהמות אײנע נאָך דער אַנדערער. פֿיג. א׳ די קרובֿים, נאָענטע און ווײַטע. ־עכּין. ־ענישׂ. ־ערײַ.

„— ווי־פֿל האָט ער געשנדרט? — ער האָט געשמאָדערט אַ פֿינפֿערל״, רייד (קעלעם, לי־טע). „יאָ, איך וויים, דו שטרולירסט [= שטו־דירסט] גאַנצענע טעג״.

8. נאָכמאַכן, נאָכקרימען. לד. „איך בין אין די לעצטע יאָרן זייער שלעכט באַהאַנדלט געוואָרן פֿון מײַן שנור און אייניקלעך. זיי פֿלעגן מיך איבערצוקרימען און איבערצומישן מיר אין די אויגן״, ליאַנדאָר, נײַער בש, וויליג 1887. „אַלע קינדער פֿלעגן לויפֿן פֿאַרויס און שרײַען שבת! שבת! ליכט צינדט! נאָכטרילעך די קליינע קינדער האָבן דאָס איבערגעמישט״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּע־טערבורג, 1900, № 12. 9. איבערטאַלירן. א׳ קאָרטן.

מיט ז׳ך — פֿאַרשיידענע בבֿ. „גוטע און שלעכטע געדאַנקען מישן זיך איבער, שטויסן זיך אָן אײנער אָן דעם צווייטן״, ממוס, ׳בישי־בה של מטה׳. „אַ נײַ בלעטל אין מײַן לעבן האָט זיך איבערגעמישט״, ש. ראָזענבערג, שלום אש פֿון דער נאָענט. **איבערמיש, דער.** ־ונג. ־עכּין. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערמישעוודיק — אַדי. וואָס מע קען איבערמישן. וואָס מישט זיך איבער. אַן א׳ געקעכטס. א׳ע געדאַנקען. ־יקייט.

איבערמלאָכן — [...מעלאָכן] טרוו. מלאָכ איבער, ~געמלאָכט. פֿפֿ: ~מלאָכוועט (מיט בײַטעם פֿון ביטול) איבערארבעטן, אי־בערמאַכן וואָס מע האָט שוין געטאָן, נעמײַס־טערט. א׳ דאָס בענקל, די פֿיסלעך זאָלן זײַן גלײַכע. א׳ דעם אויוון, ער זאָל ניט רויכערן. אויך מיט ז׳ך.

איבערמלויצען — טרוו. ־צט איבער, ~גע־מלויצעט. פֿפֿ: מלויטשען. ← אויסמלויטשען. איבערדרעשן תּבֿואה.

איבערמל(ע)ן — [...מאָלן] טרוו. מל(ע) אי־בער, ~געמל(ע)ט. (שפּאָסיק, גראָב) נאָכאַמאָל דורכפֿירן די פּראָצעדור פֿון מילה. ער איז אַזאַ וצדקתך אַז מע באַדאַרף אים א׳.

איבערממז(י)רן — [...מאַמזערן] טרוו. ממז(י)ר איבער, ~געממז(י)רט. איבערכיטרעוועט. פּרווו א׳ אַזאַ כיטרען יונג.

איבערמנקרן — [...מענאַקערן] טרוו. מנקר איבער, ~געמנקרט. איבערטרייבערן. א׳ דעם הינטערחלק.

איבערמסחרן — [...מי׳סכערן] אוטו. מסחר איבער, ~געמסחרט. פֿירן פֿאַרשיידענע גע־שפֿטן. א׳ מיט תּבֿואה און מיט וואַלד.

איבערמסלקן — [...מעסאַ׳לקן] טרוו. מסלק איבער, ~געמסלקט. (סוחריש) באַצאָלן בײַם אײַנקויפֿן מער ווי מע דאַרף. א׳ וויניקסטנס אַ צענטל אויף יעדן אַרטיקל. א׳ ווי אַן אייר־דעמל וואָס איז נאָר וואָס אַראָפּ פֿון קעסט.

איבערמספּרן — [...מאַ׳ספּערן] טרוו. מספּר איבער, ~געמספּרט. 1. מספּרן דעם זעלביקן אָדער דאָס זעלביקע פֿאַר אַ צאָל מענטשן. א׳ דעם יונגאָטש פֿאַר דעם רבין און פֿאַר זײַן טאַטן. 2. מספּרן אַ צאָל. א׳ אַלע יינגלעך וואָס האָבן זיך געשפּילט מיט דער ציג. ־נישׂ.

איבערמענטש — דער, ־ן. ← אייבערמענטש. צום בד: „טאָמער וויסן זיי פֿון די אין אונ־טערמענטשלעכע זאַכן, ספּעציעל אין פֿאַמיליע־אַנגעלעגנהייטן", וויגטש VII. „על־פּי סמיכת־הפּרשה פֿאַלט אים באַלד אַ רעיון אַרײַן וועגן ניצ(צ)טשע און זײַן א״ר, בעמ II. „דאָס [דײַ־טשישע] פֿאַלק וואָס האָט גערעדט פֿון דעם א׳ן איז געוואָרן אונטערמענטשלעך", ח. ל׳־בערמאַן, אין טאָל פֿון טויט. „פֿון א׳ן האָבן יידן קיינמאָל ניט געהאַלטן. דער א׳ איז אָפֿט גאָר אַ קנאַפּער מענטש", א. מענעס, פֿאָר, 1965 17 VII. צום בב: „יידיש איז...אונדזער איין־איינציקער וועג צום געטלעכן מענטש... צום א׳ אויב איר ווילט", פּרץ, „וואָס פֿעלט אונדזער ליטעראַטור".

איבערמענטשלעך — אַדי. 1. וואָס איז איבער די פֿיזישע אָדער גײַסטיקע כּוחות פֿון דעם מענטש. א׳ע אָנשטרענגונגען. א׳ע אַרבעט. „מיר מוזן דורכפֿירן א׳ע אַרבעט... צו פֿיל...צו שווער אויפֿאָמאָל", הגדה של פּסח על־פּי נוסח חדש, נ״י 1894. „זײַן רשעות איז אונטערמענטשלעך; די לײַדן פֿון זײַנע קרבנות זײַנען א׳, — און קונסט איז מענטש־לעך", שג, דערציילערס און ראָמאַניסטן II. „חסידים האָבן דערציילט אַז ער איז געשטאָרבן פֿון אַן א׳ער...תּשוקה צו ביאת הגואל", א. קאַליש, יובל XLII. „עס פֿאַדערט זיך א׳ע אָנשטרענגונגען כּדי צו ענדערן די קולטור־טראַדיציע פֿון אַ פֿאַלק", א. מענעס, פֿאָר, 1964 II 28.

2. וואָס איז פֿון אַ העכערער גײַסטיקער מדרגה וויִ עס איז דער מענטש. „א שטראָם פֿון א׳ן, ריין־געטלעכן שאַפֿן האָט זיך גע־מוזט אַרײַנרײַסן אין דער מענטשלעכער וועלט, כּדי אַרויסצוברענגען זײַנע שיינקייטן און טיפֿ־קייטן", זשיט II, נ״י 1912. „עס עקסיסטירט אַזאַ א׳ע, איבערוועלטלעכע אויטאָריטעט וואָס וויל, דער מענטש זאָל אויפֿהערן צו באַשמוצן דעם צלם־אלקים", צייט, טמז, 1964 VI 19. „זוכן מיר אַן אויסוועג אין...איבערשכלדיקע, א׳ע, אייביקע און הייליקע פֿאָרמען און אויס־דרוקן", א. מענעס, פֿאָר, 1963 XI 30.

־קייט — „נאָר פֿון אַזאַ געלייטערט ליכט און פֿון אַזאַ געזאַנג וואָס קומט פֿון א׳ און טראַגט צו איבערוועלט", י. פּאַפּיערניקאָוו, הייַ־מיש, תּשרי תּשכ״ג.

איבערמענטשלעך — טרוו. ־טשל איבער, ~געמענטשלט. 1. דזוו אויסמענטשלען (←). 2. (שפּאַסיק) איבערפֿאָטאָגראַפֿירן. „מע דאַרף אײַך א׳, איר זײַט ניט גוט אַרויסגעקומען". אָפּט מיט ז׳ך.

איבערמעסטן — טרוו. מעסט איבער, ~גע־מאָסטן. 1. מעסטן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. א׳ מיט אַ קוואָרט די עפּל. א׳ די סחורה מיט אַן אַרשין. „צען מאָל א׳, איין מאָל אָפּשנײַדן", שוו. „האָט ר׳ זלמן באַלד געזאָגט וויפֿל עס איז דאָ, האָט מען באַלד איבערגעמאָסטן און עס איז געווען פונקט אַזוי וויִ ר׳ זלמן האָט געזאָגט", שבחי הרב ר׳ שניאור זלמן, וואַרשע 1913. *מע דאַרף אים א׳ דעם שכל = ער איז ניט קיין גרויסער חכם. 2. דזוו אָפּ־מעסטן, אויסמעסטן. א׳ די לענג און די בריי־טע פֿון חדר. *א׳ די וועלט (אין דער לענג און אין דער בריי־טע) = דורכרײַזן... „בײַ איינעם האָט [ער] איבערגעמאָסטן די באָרד און אים באַווײַזן אַז זי האָלט צוויי טפֿחים מיט אַ שטיקל", בערג, אָפּגאָג I. *א׳ פֿעלד — דזוו אויסמעסטן פֿעלד (←). 3. מעסטן אַ צאָל, אַ סך. א׳ די הייך פֿון אַלע קינדער. „אונדזער חסיד גייט אַרום מבית לבית, טראָגט אַ שטרי־קלעל...און מעסט די וויִבלעך. ער האָט כּמעט איבערגעמאָסטן די גאַנצע שטאָט וויִבער [צו וויסן, צי די מקוה איז ניט צו פֿלאַך]", יופֿאָל, 1887, № 4.

4. נאָכאַמאָל נעמען די מאָס בײַם נייַען. אי־בערפֿאָסן. אָנפּאָסן. אָנמעסטן און א׳ ווי אַ יונג שנײַדערל. „מעסט אַן דאָס צירונג און מעסט איבער", פּרץ, זכרונות. 5. איבער־קלערן, איבערוועגן אין געדאַנק. „מיד פֿון טראָכטן און איבערטראָכטן, פֿון מעסטן און א׳ — און פֿון צו פֿיל קלערן...מערן זיך דאגות און ספֿקות", א. שעכטמאָן, סאָוו׳ היימ־לאַנד, 1962, № 3. „זי האָט גוט געהאַט אי־בערגעוואויגן און איבערגעמאָסטן אין געדאַנק איטלעכס וואָרט", טמז, 1964 XI 30. 6. מעסטן און געבן צו פֿיל. א׳ בײַם פֿאַרקויפֿן, בײַם אָפּשנײַדן פֿון אַ באָל סחורה אש.

מיט ז׳ך — אויך קזוו. פֿאַרמעסטן זיך. א׳ זיך אין לויפֿן. ־ונג. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערמעסטעוודיק — אַדי. וואָס מע קען איבערמעסטן. א׳ע סחורה. ־יקייט.

איבערמעסיק — אַדי. *Mhd*: über-maezic. דזוו איבערמאָסיק ←. צו גרויס. איבערגעטריבן. „אויך אין אַנדרי פֿאהר נעהמי קהלות ניכט צו גלאזן ווירט אַלש מאַן דיא קינדר...אין זולכין איבר מעסיגן אויז גאַבן גוועהנן זאָל", פֿראָגער תּקנות קעגן לוקסוס, תּקכ״ז [יובל I]. „עלטערן פֿלעגן נאָך פֿרײַער אַקאַרדירן [אַ בא־שטימטן נדן] אויך ניט א׳, אָבער דער חתן האָט אויף זיך קיין פֿרײַז ניט געוואָלט", קמ, 1870, № 39. „אַן א׳ע לערנונג", „זײַן א׳ע פֿרומקייט", „א׳ן גליק" — אמד. „זיי שפּאַנען מיט א׳ע טריט און שטעלן בײַ הײַזער זיך אָפּ", י. דאַלניק, פֿאָראָסטקעס, גש. ־יקייט.

איבערמעסן — דזוו איבערמעסטן, אַרכ. „הק־ב״ה האט לאזן איבר מעסין זינני עבֿירות", צאינה, מסעי.

איבערמעקלען — טרוו. ־קל איבער, ~גע־מעקלט. פּפּ: ~מעקלערן. דורכפֿירן די אַר־בעט פֿון אַ מעקלער נאָכאַמאָל, אָדער אויף אַן אַנדער אופֿן, אָדער אַ צאָל מאָל. א׳ די זעלביקע קניה. א׳ הײַזער און בריַזער.

איבערמעקן — טרוו. מעק איבער, ~געמעקט. 1. דזוו מעקן, אויסמעקן, אויסשטריכן. א׳ דאָס אָנגעשריבענע אויפֿן טאָוול. פֿיג. א׳ דאָס אַלטע און אָנהייבן אַן אַנדער לעבן. 2. נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל מאָל מעקן. א׳ די גריַזין פֿון כּתב־יד. ־ונג.

איבערמעקען — אוסו. ־קע איבער, ~גע־מעקעט. 1. נאָכאַמאָל אָדער כּסדר מעקען, אַרויס־ברענגען קלאָגען (ענלעכע צו) מע־מע. 2. אום־קלאָר, מיט שוועריקייט איבערחזרן דאָס זעל־ביקע. א׳ דעם נאַרישן ענטפֿער. ־ענישׂ.

איבערמערן — טרוו. מער איבער, ~גע־מערט. נעאָל. פֿאַרמערן אין אַ צו גרויסער מאָס. א׳ די באַפֿעלקערונג וואָס לײַדט פֿון אָרעמקייט. ־ונג.

איבערמפֿ(י)לען — [...מאַפֿלען] אוסו. מפֿ(י)ל איבער, ~געמפֿ(י)לט. מפֿ(י)לען אַ צאָל מאָל. „זי האָט שוין איבערגעמפֿ(י)לט איך וויס אַליין ניט וויפֿל מאָל, מע זאָגט, אַ בלוט אַזאַ, ניט דאָ געדאַכט", רייד.

איבערמקיאן — ← איבערמייקען.

איבערמקלען — [...מאַקלען] טרוו. מקל אי־בער, ~געמקלט. שלאָגן מיט אַ שטעקן אַ צאָל מאָל, אַ צאָל מענטשן. גוט א׳ די ביינער, מע זאָל האָבן צו געדענקען. א׳ די יונגלעך וואָס רייצן זיך.

איבערמרוקען — ־קע איבער, ~געמרוקעט. אוסו — נאָכאַמאָל אָדער כּסדר אַרויסברענגען אומקלאָרע (אַזוי וויִ ברוגזלעכע) קלאָגען (ענ־לעכע צו) מרר־מרו. טרוו — איבערזאָגן, אי־בערחזרן עפּעס אומצופֿרידענערהייט. א׳ דעם ניין אפֿשר הונדערט מאָל. ־ענישׂ.

איבערמשלמען — [...מעשׂאַלעמען] טרוו. משלם איבער, ~געמשלמט. דזוו איבערמסלקן (←), אָבער אין אַלע פֿאַלן, ניט בלויז בײַם אינקוויפֿן. א׳ דעם בעל־אַכסניא, דעם משרת אש.

איבערמשפּטן — [...מי׳שפּעטן] טרוו. משפּט איבער, ~געמשפּט. משפּטן נאָכאַמאָל, אין אַן אַנדער אינסטאַנץ. „דער סענאַט [הכּסטער טריבונאַל אין צאַרישן רוסלאַנד]...האָט געהייסן מע זאָל [אים] א׳ אין אַן אַנדער דעפּאַרטמענט", יופֿאָל, 1890, № 3. ־ונג.

איבערמתירן — [...מאַטירן] טרוו. נעאָל. מתּיר איבער, ~געמתּירט. מתּיר מאַכן, אַרויסגעבן אַ הן[ק]תּר, אַפֿילו וועג עס איז שווער צו געפֿי־נען פֿאַר דעם אַן אָנשפּאַר. „אונדזער רב איז אַ מקיל, ער מתּירט איבער, אַפֿילו וועג ער דאַרף זיך מאַטערן", רייד (פּאָגאָוויזש, ליטע).

איבערן — פּרעפּ איבער + דעם. אין לד אויף פֿאַר זאַכוועטער פֿון וויִבלעכן מין. צע־וואַרפֿן א׳ דיל. אַן אויסשיטעכץ א׳ גאַנצן לײַב. „א׳ פֿרײַען אויסשפּרייט פֿון הימל", תּי, בראשית, א, 20. „א׳ פֿרוכט איז סאָמע רוחניות, הוילע גײַסטער", פּרץ, „האשה מרת חנה". „א׳ ליכטיקן ווײַס פֿון דײַן שטערן", הל, אַ בלאָט אויפֿן עפּלבוים. „איך טייל לומדים זענען זיך מפֿלפּל אין שול א׳ דאָונען און זענען מבלבל דעם חזן", אורחות צדיקים, וואַרשע 1844.

איבערנאַיאוו — אַדי. נאַיאוו איבער דער מאָס. „זײַן אַ תּם איז נאָך מער ווי זײַן א״ר", רייד. ־קייט.

איבערנאַבלען — דזוו אויסנאַבלען ←.

איבערנאַגלען — טרוו. ־גל איבער, ~געגאַגלט. איבערקלאַפּן מיט אַ נאָגל אָדער מיט נעגל. א׳ דעם צודעק פֿון קאַסטן.

איבערנאָגן — טרוו. נאָג איבער, ~געגאָגט. 1. איבערגרייזשען; איבערבייסן מיט שארפֿע ציין. א׳ אַ האַרטן קעז וויִ די מײַז. 2. נאָכאַמאָל, וויידער נאָגן, זויגן, אַרויסצוזיען מיט די ליפֿן. א׳ דאָס רעשטל מאַרך פֿון די ביינער. 3. אומפּ. שטאַרק נאָגן. עס האָט אים איבערגענאָגט אין האַרצן. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

איבערנאַדז(ש)ען — טרוו. ־דז(ש)ע איבער, ~גענאַדז(ש)עט. פּפּ: ~נאַד(ז)ען. 1. אי־בערגעווינען מיט כיטרעקייט אַדער מיט אַ המצאה אַריבערברענגען אויפֿן אייגענעם צד. א׳ צו זיך עטלעכע חבֿרה־לײַט פֿון אַ קעגנע־רישער גרופּע. א׳ פֿרעמדע טויבן. 2. צונאַ־ד(י)ען צו זיך מיט גוטסקייט, מיט מתנות. א׳ דעם חבֿרס מיידל און ווערן איר חתן. ־ענ״ש.

איבערנאַדלען — טרוו. ־דל איבער, ~גע־נאָדלט. איבערשטעקן מיט נאָדלען אַדער שפּיל־קעס. א׳ דעם אונטן פֿון קלייד פֿאַרן קירצן.

איבערנאַוולען — ← איבערנבלען. ← אי־בערוולהן.

איבערנאַויוון — דער, ־ס. 1. קאַרניז, גע־זימס איבערן פֿאַדערשטן טייל פֿון (גרויסן) רוסישן אויוון. 2. דזוו אויפֿנאויוון ←.

איבערנאַזנאַטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~(גע)נאַזנאַטשעט. רוסיז. איבערבאַשטימען אויף אַן אַנדער פּאָסטן, אַמט. „מע האָט מיך איבערנאַזנאַטשעט פֿאַר אַ בוכהאַלטער פֿון זאָד״, בריוו.

איבערנאָט — די, ־נעט. נאָט וואָס קומט איבער אַ צווייטער. „מאַך ניט קיין א׳, נאָר צי אַרויס דעם פֿאָדעם און מאַך אַן אַנדער נאָט״, רייד.

איבערנאַטוראַליזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~נאַטוראַליזירט. מאַכן פֿאַר אַ בירגער פֿון אַ נײַ לאַנד (ווען מען איז שוין געווען איין מאָל נאַטוראַליזירט אין אַן אַנדער לאַנד). א׳ אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן די וואָס האָבן שוין געלעבט אין קאַנאַדע. מיט ז׳ך. ־ונג.

איבערנאַטורע׳ל — דזוו איבערנאַטירלעך. ־קייט.

איבערנאַטירלעך — אַדי. 1. אומגעוויי־לעך, אויסנעמיק, איבערנאַרמאַל. א׳ע כוחות. א׳ ראָפֿינירט. א׳ע פֿעאיקייטן, אָנשטרענגונגען. א׳ע צוציאונג־קראַפֿט פֿון דעם פֿירער. „ווער וויסן, אפֿשר וועט זיך בײַ זיי אַמאָל דערוועקן אַן א׳ער כוח, און זיי וועלן דעם שונא גובֿר זײַן״, גח״ל [לעווענער], די צוואה, אַדעס 1884. 2. וואָס איז ניט לויט די געזעצן פֿון דער נאַטור, ניט בדרך הטבע. „איך האָלט נאָר פֿון נאַטירלעכע דערשײַנונגען, ניטאָ קיין א׳ע״, רייד. 3. אוממשותדיק, אומקאָרפּעראַדיק, אַב־סטראַקט. אַן א׳ער גײַסטיקער ענין. די וועלט פֿון א׳ע גײַסטער. ־קייט — „אַן עלעמענט פֿון אַזאַ א׳ וואָס באַנוצט זיך מיט דעם נא־טירלעכן ווי מיט זײַן ווערקצײַג״, צייט, טמז 19 IV 1963.

איבערנאַטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)־נאַטירט. איבערשרײַבן פֿאַרצייכענונגען, נא־טיצן (בדי זיי באַאַרבעטן גרינטלעכער). א׳ לויטן סטענאָגראַפֿישן באַריכט. א׳ די פּרײַזן אויף די עטיקעטקעס. ־ונג.

איבערנאָיען — אוטוו. ־יע איבער, ~גע־נאָיעט. 1. אַ לענגערע צײַט נאָיען, קלאָגן זיך, מאַטערן מיט די זעלביקע טענות, מיט האַלב־געוויין. א׳ און פֿאַרויסבערענגען פֿון גע־דולד. 2. אויפֿהערן נאָיען, ווײַ טאָן. דער צאָן (צאָוווייטיק) נאָיעט ביסלעכווײַז איבער.

איבערנאַכגיביק, ־געביק — אַדי. נאָכ־גיביק איבער דער מאָס. א׳ע עלטערן וואָס צע־באַלעווען זייערע קינדער. ־יקייט.

איבערנאַכט — אַדוו. אויך: ~אַנא׳כט. 1. אין דער צײַט פֿון אײַן נאַכט, במשך אַ נאַכט. בלײַבן א׳ אין קרעטשמע. „ועל כל פּנים זולן זיא ניט אײַלין אוני׳ זולן זיך וואָיל בידע[ע]נקן לפּחות איבער נכט, עד אור הבקר״, תקק. „ר׳ אלעזר אונ׳ ר׳ אבא זײַנן אַמאָל גיוועזען איבר נכט אין איין האַרבעריג אין לוד. זיא שטיאן אויף בײַא נכט לערנין״, נצ״ו, ו/ב. „...בײַ איין תּחום־שבת פֿון דער שטאָט וואו ער א׳ בלײַבן וויל״, לט״ו, כו/ב. „דוא זאָלשט...אימר לאזין איבר נאַכט איין משפּט אן שטיאהן, פֿילײַכט וועלין זיך דיא בעלי־דינים קענין משווה זײַן״, עיון, מ/ב. „זײַן גאַנצע גבֿורה האָט א׳ געפֿלאַצט״, וויס, ׳דער איבערגאַנג׳. „מאַכט אַ ברכה אויף עפּעס וואָס איז א׳ אויפֿגעגאַנגען״, משה יונגמאַן, וויסע טויערן.

2. אין אַ גאָר קורצער צײַט. „וויילדע גראָזן וואַקסן א״, שוו. „דרײַ זאַכן וואַקסן א׳: רוחים, דירה־געלט און מיידן״, שוו. א׳ וועט די סע־סאַציע זיך אויסוועפן. „די באָקעס האָבן זיך אויסגעפֿילט און די גאָר קליינע ברייסטן האָבן זיך ווי א׳ אויסגעוואַנדיקט״, אפּא, ׳אין דער נאַכט פֿון ניטל׳. „א׳ וועלן הײַזער און גאַסן איבערגערוקט״, ב. לאַפּין, פֿולער קרוג. „עס איז דער חלום רײַך צו ווערן א״, לע, טאָג, 1955 XI 5. אויך סוב. דער, ־ן. בלײַבן אויף איין א׳. דעם גאַנצן א׳ זיצן אויף אַ שטול אין פֿאַדערצימער. „גאולה איז נישט קיין נסיעה פֿון א״, ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור ו.

איבערנאַכטיק — אַדי. וואָס געשעט גיך, (אַזוי ווי) איבערנאַכט. „דער באַגינען פֿון אַן אומהיימלעך גיכער, ממש א׳ער פֿאַראַרעמונג פֿון דער פּויערימשאַפֿט און סוחרימשאַפֿט אין רומעניע״, ש. ביקל, רומענינ.

איבערנאַכטיקן — אוטוו. ־טיק איבער, ~גע־נאַכטיקט. פּר. דזוו איבערנעכטיקן. [פֿאַעטיש פֿאַר יענע דיאַלעקטן וואו די פֿאַרעם איז מיט ע פֿאַרן כ.] א׳ און זיך לאָזן ווײַטער אין וועג אַרײַן.

איבערנאַכטן — טרוו. נאַכט איבער, ~גע־נאַכט. נעאָל. לאָזן אויף נאָך דער קומענדי־קער נאַכט, אויף מאָרגן. „לאָמיר עס א׳ און איבערטראַכטן״, רייד.

איבערנאַכלעטיק — אַדי. אַפּגעלאָזן, אומ־פֿינקטלעך, אומאַחריותדיק איבער דער מאָס. א׳ער אופֿן אַרבעטן, שרײַבן אא. ־יקייט.

איבערנאַכמאַכעריש — אַדי. נאַכמאַכעריש איבער דער מאָס. „נאַכמאַכעריי איז אַ פֿאַר־שפּרייטע חולאת, אָבער אַזוי א׳ וויִ ער איז...״, רייד. ־קייט.

אי׳בערנאַלאָג — דער, ־ן. < נאַלאָג, רוסיז + איבער. שטעמער איבער אַ שטעמער, צו גרויסער שטעמער. „מיר מוזן צאָלן, ווי אַלע, הכנסה־שטײַער. אָבער אויף אונדז, קרעמער, האָט מען אַרויפֿגעלייגט אויך אַן אומזאַ־שטײַער. דאָס איז שוין גאָר אַן א״, רייד. (ליטע. 20ער יאָרן 20. י״ה).

איבערנאַמינירן — טרוו. ־ניר איבער, ~נא־מינירט. נאָמינירן, פֿאָרלייגן קאַנדידאַטן אויף אַ צאָל אַמטן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. אַז די פֿיר־געלייגטע זאָגן זיך אָפּ, לאָמיר א׳. אויך מיט ז׳ך. ־ונג.

איבערנאָמען — דער, ־נעמען. צווייטער, צוגעלייגטער נאָמען. אַלטער, אַלטע — אַפֿט צוגעלייגטע נעמען וויִ אַ סגולה אַלע צו ווערן. „ער האָט געהייסן משה־דוד, איז ער געווען מסוכן קראַנק. האָט מען אים געגעבן אַן א׳ חיים־אַלטער, אָבער די ווײַב האָט אים גערופֿן ׳מײַן שלימזל׳״, רייד.

איבערנאַס — אַדי. נאַס איבער דער מאָס. „מע קען ניט פֿלעטן, ווען דער לײַלעך איז אינגאַנצן טרוקן, אָבער אויך ניט ווען ער איז א״, רייד.

איבערנאַענט — אַדי. נאַענט איבער דער מאָס. „דו זאָגסט, זיי זײַנען נאַענט געוואָרן. אָך, זיי זײַנען שוין א׳, און ווען שטעלן אַ חופּה טראַכטן זיי ניט״, רייד.

אי׳בערנאַציאָנא׳ל — אַדי. וואָס איז איבער די גרענעצן (אינטערעסן, שטאַנדפּונקטן) פֿון איין נאַציע. אינטערנאַציאָנאַל. „דער פֿעלקער־בונד, דער ערשטער און דער הײַנטיקער, האָט בעזאָלט שאַפֿן די סופּערנאַציאָנאַלע אַדער א׳ע מאַכט״, וול׳ גראָסמאַן, פֿאַש, 1965 VIII 15. „[דער אָנהענגער פֿון איחוד] איז א׳ און אינ־טערנאַציאָנאַל״, היימיש, אַפּריל־מײַ 1961. „דער ווילן זיך אונטערצוואַרפֿן אַן א׳ער מאַכט עק־סיסטירט נישט״, ר. וועלטש, אי׳ק, 28 XII 1962. ־קייט.

איבערנאַציאָנאַליזירן — אַדי. 1. נאַציע, פֿעל־קערשאַפֿט, וואָס נעמט אַרײַן אין זיך אַ צאָל נאַציעס. „די סלאַוויאַנאַפֿילן האָבן געוואָלט שאַ־פֿן אַן א׳ פֿון אַלע סלאַוון״. 2. נאַציאָנאַלי־זירט, פֿאַלק פֿון אַ הויכער מדרגה. „ווער קען לייקענען, אַז כאַטש אונדז פֿעלט איצט אַן אייגענע מדינה, עס פֿעלט אַ בשותּפֿותדיק לשון, זײַנען מיר יידן ניט בלויז אַ נאַציע, נאָר אַפֿילו אַן א״, רייד. 3. נאַציע מיט מער מאַכט, דעה. די רוסישע א׳ אין סאָוועטן־פֿאַרבאַנד.

איבערנאַקעט — אַדי. נאַקעט, אומפֿאַר־שטעלט איבער דער מאָס. גראָבע, א׳ע רייד ווען סעקס. ־קייט.

איבערנאַרהאַפֿטיק — אַדי. וואָס עס איז שווער צו פֿאַרדײַען, מיט צו פֿיל קאַלאָריעס. „די וואָס עסן די פּיקאַנטע, שווערע, א׳ע שפּײַזן, צוזאַמען מיטן רײַכלעכן געגנוס פֿון ספּירט־משקאות״, דר׳ ה. פֿראַנק, פֿאַש, 1949 I 7.

איבערנאַרייַען — טרוו. ־רייַע איבער, ~־גע־ נאַרייַעט. 1. נאַכאַמאַל, ווידער אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן נאַרייַען, רעקאַמענדירן, פֿאַרמיטלען, מעקלערן. א׳ די זעלביקע דירה מיט גאָר אַנדערע ריידע. 2. נאַרייַען אַ צאָל. א׳ דינסטן צו (פֿאַר) אַלע רייַכע בעל־הבתים־טעס.

איבערנאַריש — אַדי. בין גאָר, זייער נאַ־ ריש. א׳ע ריידע, מעשׂים אאַזוי. ־קייט — אויך פֿרט־פֿאַל פֿון זײַן איבערנאַריש. אויך ווערב: **א׳ן זיך** — זיך באַנאַרישן. זיך גופֿא איבערכיטרעטן.

אי׳בערנאָרמאַ׳ל — אַדי. מער, העכער ווי נאָרמאַל; אומגעוויגלעך, אויסנעמיק. א׳ע כש־ רונות. „מיר זײַנען אין ישׂראל געווען אַן נאָרמאַל פֿאַלק כדי צו קענען גיין ווייטער און העכער, כדי צו קענען ווערן אַזוי א׳ ווי דאָס פֿאַרעדט פֿון אונדז אונדזער אייגנאַרט״, צייט, טמז, 1957 VII 12. „אונדזער געשיכטע און די סאָציאַלע באַדיגונגען...האָבן פֿראַדוצירט אַן אַריגינעל פֿאַלק וואָס איז א״ר, ש. גוטמאַן, איק, פסח תשי״ח. ־קייט.

איבערנאָרמאַליזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~נאָרמאַליזירט. מאַכן נאָרמאַל אויף אַן אַנ־ דער אופֿן. א׳ די יידישע באַשעפֿטיקונגען. ־ונג.

איבערנאָרמירן — טרוו. ־מיר איבער, ~(גע)־ נאָרמירט. אײַנשטעלן נאָרמע(ס) נאָכאַמאַל, פֿונ־ דאָסזי אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ וויפֿל יעדער אַרבעטער דאַרף אויסאַרבעטן. א׳ די שפּײַז־ראַציעס. א׳ (די הייך פֿון) דירה־געלט אין שטאָט. ־ונג.

איבערנאַרן — טרוו. נאָר איבער, ~געוואָרט. 1. איבערשטיגן עמעצן בײַם אויסנאַרן (←). א׳ אַן אויסנאַרער. 2. אַריבערקריגן אויפֿן אייגענעם צד מיט כיטרעקייט, אײַנפֿאַל, המצאה. א׳ צום פֿאַראייַן עטלעכע שרײַערס (געלטגע־ בערס). מיט זיך. ־ערן. ־ענישׂ.

איבערנאַש — דער, ־ן. קליינער (און גע־ שמאַקער) צובײַס. „אָט איז דערווײַל אַן א׳, מיר וועלן עסן ערשט אין אַ האַלבער שעה אַרום״, ריידע.

איבערנאַשן — טרוו. נאַש איבער, ~געוואַשט. נאַשן אַ סך, פֿאַרשיידנס. א׳ פֿון אַלע טעפּלעך. א׳ שאָקאָלאַדקעס און אײַנגעמאַכטס. מיט זיך — צו פֿיל נאַשן (און מער ניט וועלן, זיך קאַליע מאַכן דעם מאָגן). א׳ זיך מיט כּלערליי זיסיקייטן און מער ניט קענען קוקן אויף זיי. ־ונג. ־ערן. ־ענישׂ.

איבערנאַשערײַ — דאָס (די), ־ען. נאַשערײַ וואָס איז גוט און זעלטן. „נעמט אין מויל אַרײַן, אירט׳ט זען ס׳אי אַן א״, ריידע.

איבערן באַנק — אַדוו פֿראַזע, לר. וואַרפֿן א׳ ב׳ = אויסבראַקירן, וועלן פּטור ווערן. וואַרפֿן א׳ ב׳ די צוגעפֿוילטע עפּל. וואַרפֿן א׳ ב׳ חתנים, כּלות. „די דרײַ, וואָס האָבן זיך ניט לאָזן קוים אײַנגעבעטן מע זאָל זיי צוגעמען, האָבן יעצט אונדזער רעגימענט, ווי מע זאָגט, געוואַרפֿן א׳ ב׳״, אמת, דער סולטאַן, וויל־נע 1895. *לייגן א׳ ב׳ = שמיסן.

איבערנבלען — [...נאַוולען] אוטו & טרוו. נבל איבער, ~געוואַנבלט. פּר. ווידער אַדער אַ סך זידלען, שעלטן אויף אַ מיאוסן אופֿן. א׳ (אויף) די שכנות. א׳ אַזוינס אַז ס׳איז מיאוס אויסן מויל צו ברענגען. ← אויסנאַבלען, אויס־ נבלען.

איבערן גאַרטל — אַדוו פֿראַזע. וואָס איז הויך ווי דער אונטערשטער טייל פֿון אַ מענטש־ לעכן קערפּער. שמוץ ביז א׳ ג׳. *דו גרייכסט מיר ביז א׳ ג׳ = ביסט ניט דערוואַקסן. „איז נאָך עד־היום בײַ אײַך אין שטוב אַ מיסט א׳ ג׳?״, ייל, דאָס משלחת, זשיטאָמיר תרל״ו. „אין שטוב איז געוועזן אַ בלאָטע א׳ ג׳״, ש. בעקערמאַן, די שלימזלניצע, אַדעס 1887.

איבערנגע(נע)ן — [...נעגען] טרוו. נגע אי־ בער, ~געגנעט. לר. אַ סך, אַ לעגערע צײַט נגען, צושטיין, ניט לאָזן צו רו. א׳ אַלע קינדער. ־ענישׂ.

איבערן האַלדז — אַדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. *דער ח ל ף ליגט (העגנט) שוין א׳ ה׳ = די סכנה איז גרויס און גאָר נאָענט. 2. פּיג. אין דער גאַנצער הייך פֿון מענטשן, ביז צום קאָפּ. בלאָטע (ביז) א׳ ה׳. „גראָד פֿאַר פּסח, דאַמאָלס האָט מען אין אונדזער שטעטל בלאָטע געגנג, א׳ ה״, פּ. א. ר., ליבע בלײַבט ליבע, וואַרשע 1879. „אין שטוב איז דער מיסט א׳ ה״, ש. בעקערמאַן, דער זשענ־ סקער וואָפֿראָס, אַדעס 1887. *כ׳האָב עס שוין ביז א׳ ה׳ = איך קען עס מער ניט אויס־ האַלטן. 3. זייער אַ סך (אַזוי אַז מע קען אין דעם ממש דערטרונקען ווערן). זײַן פֿאַר־ וואָרפֿן מיט אַרבעט, האָבן אַרבעט א׳ ה׳. (פֿאַרטרונקען) אין חובֿות א׳ ה׳. נעבעך אַז אַרעמאַן א׳ ה׳.

איבערנואפֿן — [...נויעפֿן] אוטו & טרוו. נואף איבער, ~געוואָפֿט. אַ סך מאָל אַדער מיט אַ צאָל האָבן (אוממאָראַלישן, אומגעזעצ־ לעכן) סעקסועלן פֿאַרקער. א׳ (מיט) נקבֿות. אויך מיט זיך.

איבערנוד(י)ען, ~נודז(י)ען, ~נודזשען — ־ד(י)ע, ־דז(י)ע, ־דזשע איבער; ~געגנוד(י)עט, ~געגנודז(י)עט, ~געגנודזשעט. אוטו — שטאַרק לאַנגוויליקן זיך, נודיען זיך. א׳ אין די לאַנגע ווינטערדיקע אָוונטן. אויך אומפּ. עס נודיעט מיר איבער פֿון אַזעלכע שפּײַז. אַפֿט מיט זיך. טרוו — פֿאַרנודיען, מאַכן אַז אַן אַנדערער זאָל זיך לאַנגוויליקן. א׳ אַלעמען מיט פֿאַרשימלטע וויצן. ־ערן. ־ענישׂ.

איבערנודנע — אַדי. זייער נודנע, איבער דער מאָס. אַן א׳ רעדע, פֿאַרשטעלונג.

איבערן וואַסער — אַדוו פֿראַזע. איבער דעם טײַך, דער אָזערע אא. אויף דער צוויטער זײַט פֿון אַ וואַסער. אַריבערשווימען (מיט אַ שיפֿל) א׳ ו׳. וואוינען דאָ גלײַך, א׳ ו׳. *ווי קומט די ק ע ץ א׳ ו׳? = ווי קען מען עס דורכפֿירן אין לעבן? [אויך שפּאַסיק פֿרש מיטן ענטפֿער: אַ נאַסע.]

איבערנטעוועטן — טרוו. ־טעוועט איבער, ~געוועטעוועט. (סטאַליערײַ) איבערקלאַפּן, איבערהעפֿטן ברעטער מיט שרויפֿן אַדער טשוע־ קעס. א׳ די ברעטער פֿון אַלמער.

אי׳בערניט — די, ־ן. גאָר גרויסע, שטאַר־ קע נויט. „שוין געווען ניט איין מאָל אין נויט און איצט בין איך אין א״, ריידע.

איבערנוי׳ט — אַדוו. קעגן אייגענעם ווילן, בעצוואונגענערהייט, אומוויליק, בעל־כּרחו. מילא, וואָס מע מוז אַליין טאָן א׳, א׳ זיך דרייען אין דרײַען. „ס׳איז א׳ און עס ברענט די הויט״, פֿוול.

איבערנומערירן — טרוו. ־רירט איבער, ~(גע)־ נומערירט. איבערשרײַבן (אויף עפּעס) נומערן; שטעלן אַנדערע נומערן, נומערירן פֿונדאָנסנײַ. א׳ די זײַטן פֿון דעם כתב־יד. א׳ די פֿלעצער אין זאַל. „נומערירט איבער מיט אַ בלײַער די אייער, פֿאַרשרײַבט צו זיך אין העפֿט״, יאָ־ ־ונג.

איבערנוסחן — [...נו׳סעכן] טרוו. נוסח אי־ בער, ~געגנוסחט. מאַכן אַן אַנדער נוסח, איבערפֿאַרמולירן. א׳ דעם אויפֿרוף, די התלוטות.

איבערנוצן — ← איבערניצן. געניצט דער־ עיקר בײַ ווייניקער קאָנקרעטע ענינים. א׳ אַן אויסדרוק, אַן אָנגענומענע מיינונג.

איבערנוקען — אוטו. ־קע איבער, ~גע־ נוקעט. אַ צאָל מאָל אַרויסבאַרעגען גור־נו־ א׳ און אונטעריאָגן. אויך מיט זיך.

איבערנותנען — ← איבערנתנען.

איבערניאַוקען — אוטו. ־קע איבער, ~גע־ ניאַוקעט. פֿפֿ: **~ניאַוקען.** 1. דזוו איבער־ מיאַוקען. 2. דזוו איבערהאַוקען.

איבערניאַנטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~געניאַנטשעט. ניאַנטשען אַ צאָל, אַ לעגערע צײַט. א׳ אַלע קינדער פֿון דער משפּחה.

איבערניגונען — [...ניגענען] טרוו. ניגון איבער, ~געניגונט. 1. איבערזינגען. 2. אי־ בערמאַכן אַ ניגון. א׳ פֿון גויאיש אויף חסידיש.

איבערניואַנסירן — טרוו. ־סיר איבער, ~ניר־ אַנסירט. אַנדערש ניואַנסירן. איבערמאַכן אַ ניואַנס. לאָזן דעם גרונטמאָטיוו און א׳ די באַגלייטונג. א׳ די דעקאָראַציעס. ־ונג.

איבערניוכען — טרוו. ־כע איבער, ~גע־ ניוכעט. איבערשמעקן (וועגן חיות) פּעציק. א׳ (אין) אַלע ווינקעלעך. א׳ ווי אַ הונט. ־ענישׂ.

איבערניזוקן — [...ניזעקן] טרוו. ניזוק אי־ בער, ~געניזוקט. 1. שטאַרק צעשעדיקן, צע־ מזיקן אַ צאָל. א׳ כּלים. א׳ יידישע ינגלעך. 2. מאָראַליש קאַליע מאַכן. אַן אַפּיקורס וואָס ניזוקט איבער די ישׁיבֿה־לײַט.

איבערניטעוועט — טרוו. ־טעוועט איבער, ~געניטעוועט. 1. דזוו איבערנוטעוועט (←). 2. בכלל אַרײַנדרייען אַדער אַרײַנקלאַפּן אַנ־ דערע ניטן, טשוועקעס אין שפּיצן, אַדער שרויפֿן. 3. לאָזן ברויט (חלה) אין אויוון לענגער ווי נייטיק עס זאָל ווערן שטאַרק פֿאַרברוינט. א׳ די חלה אין הו־האַ פֿון קורץ־פֿרײַטיק.

איבערניי — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזול־ טאַט פֿון איבערנייען. דער גרויסער א׳ נאָך סופֿות.

איבערניי — אדי. צו בולט ניי, איבער דער מאָס. אַן א׳ע פֿריזור. ־קייט — אויך פֿרט־פֿאַל פֿון זיין איבערניי. עס געפֿעלט אים ניט די א׳.

איבערניינ — טרוו. נייג איבער, ~געניגט. 1. איבערבייגן, איבערדרייען אין אַ זײַט. א׳ דעם קרוג מיט וואַסער. א׳ די שאָפּע בײַם אַרויסטראָגן דורך דער טיר. 2. אַריבערציען אויף אַן אַנדער צד; באַווירקן מע זאָל קריגן אַן אַנדער מיינונג. א׳ די פֿאַרוואַלטונג (דעם קעגנער) צו שטימען אַנדערש וויִ פֿריִער. מיט זיך — א׳ זיך פֿאַרן פֿריִ. ־ונג.

איבערניגעריק — אדי. צו אָפּט, צו שטאַרק ניגערעריק, איבער דער מאָס. אַן א׳ קינד וואָס האָט אַ טבע כסדר זיך אונטערצוהערן וואָס די גרויסע רעדן. ־יקייט.

איבערניטיק — אדי. זייער שטאַרק נייטיק. „פֿליש, פֿעסט איז נייטיק, אָבער קליידער זענען אונדז א״, בריוו. ־יקייט.

איבערניטיקן זיך — אוטו. ־טיק זיך אי־בער, זיך ~געניטיקט. 1. זיך נייטיקן אין אַ צאָל זאַכן אָדער אין עפּעס אַ לענגערע צײַט. זיך א׳ אין אַ גוט וואַרט. זיך א׳ אין כּלערלי פֿראָוויאַנטן. 2. שפּאַטיק. זיך מער ניט נייטיקן. „דו נייטיקסט זיך? וועסט זיך א״.

איבערניטן — טרוו. נייט איבער, ~געניטט. צוויגנען עפּעס צו טאָן אַ לענגערע צײַט, אַ צאָל טוואונגען אָדער אַ צאָל מענטשן. א׳ די פֿאַרשיקטע שווער צו אַרבעטן. מיט זיך.

אי׳בערניטראַ׳ל — אדי. ביז גאָר נייטראָל, איבער דער מאָס. אַן א׳ער וואָס זאָגט אַפֿילו זײַן מיינונג ניט אַרויס. אַן א׳ לאַנד. ־קייט.

איבערניטאָדיש — אדי. ווילד, שרעקיק נימאָדיש. אַן א׳ היטעלע.

איבערניינען — טרוו. ניין איבער, ~גע־ניינט. נעאָל. איבערשטימען אויף ניט אָנגענומען. שוין האָבן אָנגענומען אַ באַשלוס און צום סוף אים א׳. ־ונג.

איבערני׳ס — אדוו. דוו איבערא׳נעי׳ס (←). א׳ אָנהייבן די שפּיל. „(כּארז בלבֿנון ישׂגה) גלעזער אַז איין טענגן בוים אים וועלד דער וויקסט איבער נייז אוי׳ג גריסט״, סהמ, תּהלים, צב, 13. „און אויב אויפֿן מאָגאַט האָט אַ טאָג איבערגעצויגן, פֿילט ער אויס דעם וועקסל, מאָנט א׳ געלט״, צוג, המנגן, לעמבערג, יאָר? „וועט לעבן א״, מ. ז. טקאַטש, זון איבער אָלק.

איבערניינ — טרוו. ניי איבער, ~געניט. 1. נייען אָנדערש און דערבײַ פֿאַרריכטן. א׳ די שנאַלקע, דאָס קנעפּל אַ ביסל העכער. „וואָס פֿעלט דען דעם סורדוק? נאָר אַ ביסל א״, אר, ׳דער פֿרומער שניידער׳. 2. איבער־מאַכן, איבערבעטן אַן אַלטן מלבוש, אַלטע שיך אא. „בײַם א׳ דאַרף ער שוין גאָרניט שניידן, נאָר טרענען״, דאַרטן. „געוואוסט דעם סוד וויִ אַזוי פֿון יעדער שמאַטע אויפֿצונייען אָדער א׳ אַ קליידל״, פֿאָר, 1964 XI 22. 3. נייען נאָכאַמאָל, עס זאָל זיך בעסער האַלטן. „די יונגען אין די וואַרשטאַטן זײַנען עפּעס שטילער געוואָרן און אָנגעהויבן צו חלומען איבערן שטיוול וואָס מע האַלט אויף די קני אינגמיטן א״, וועיס, אַ שטעטל. מיט זיך — פֿאַר זיך, פֿאַר דעם אייגענעם באַנוץ. „די וויבער נייען זיך איבער די קליידער״, א. נוסבֿאום, פּעסטעלע די גאַבעטע, וואַרשע 1885. „עס גייט צו סופֿות, לאָזט זי זיך...א׳ דאָס ברוסטטיכל״, פּרץ, פֿאָלקסט׳ געשיכטן. ־אונג. ־ען. ־ענישׂ. ־ער (ניט קיין שנײַדער, נאָר אַן א׳ פֿון אַלטע מלבושים). ־ערי.

איבערניינ — טרוו. נייַ איבער, ~געניט. אַרב. מאַכן נייַ נאָכאַמאָל, באַנייַען. „אלי יאר אן פּסח וועלט דער בן־אדם זײַן נשמה איבר נייאט...״, אריה ליב בר׳ יהודה זעליגמאַן, תּקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „רבש״ע, ...איך שרײַא אַלי טאג צו דיר אויף איין הילף מיר צו איבר נייאן מײַנע טעג צו יונגי טעג״, תּחנות ובקשות, ווילנע 1858 [איבערדרוק פֿון דיהרנפֿורט 1790], כט/ב.

איבערן יכולת — [... יעכוילעס] אדוו פֿראַזע. מער ווי מען איז אין שטאַנד. „נאָר מחמת דער אורח איז אים זייער געפֿעלן, וואָלט ער גערן אים מהנה זײַן א׳ י״, טשי ו.

איבערניכטער — אדי. איבער דער מאָס ניכטער. פֿיג. צו רעאַליסטיש. א׳ און פֿאַרט זיך באַנאַרישט. „ליכט איז אַ טײַער וואָרט ...עס קאָן באַפֿרידיקן סיי די איבערשיכורע מיסטיקער און סיי די א׳ע ויסנשאַפֿטלער״, ב. ריווקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. ־קייט.

איבערניסן — אוטו. ניס איבער, ~געניסן (זן אויך: ~געניסט). אַ סך מאָל, אַ לענגערע צײַט ניסן. א׳ און איבערהוסטן די גאַנצע נאַכט.

איבערניצלעך — אדי. ביז גאָר, זייער ניצלעך. א׳ע מאַטעריאַלן. א׳ער אָנווײַז. ־קייט.

איבערניצן — טרוו. ניץ איבער, ~געניצט. אויך: ~נוצן. 1. פֿאַרניצן עפּעס מער ווי נייטיק, ווי ס׳איז מעגלעך. אײַנרײַסן וועלטן און גיך א׳ די פּוחות. 2. צו אָפּט ניצן. א׳ די זעלביקע ווערטלעך און ווינקל. 3. וויַטער ניצן. א׳ אַ קאָנסערוו וואָס מע האָט אַרויסגע־שטעלט אין דרויסן. 4. אויסניצן מוטוויליק אַ נאָמנות, אַ מאַנדאַט. א׳ די פֿולמאַכטן און פֿאַרלירן דעם פֿאָסטן. 5. דזוו איבערניצעוועזן. ← דזוו. א׳ און מחיה מתים זײַן אַ בגד. מיט זיך. ־ען. ־ענישׂ.

איבערניצעווען — טרוו. ־צעווע איבער, ~געניצעוועט. 1. איבערנייען, איבערמאַכן אַן אַלטן בגד און דערבײַ איבערקערן דעם שטאָף פֿון דער לינקער אויף דער רעכטער זײַט. „פֿלעגט אויסלאַטען אירע מלבושים, א׳ די קינדערשע זאַכן״, ממוס, ווינטשפּ. „אָדער א׳ וואָס פֿאַר אַ מלבוש איר ווילט אויף דער לינקער זײַט״, שע, ׳פֿאַרפֿישופֿטער שניידער׳. „בעעבן א׳ איר שליאַמעסענעם פֿוטער און דאָס מענטעלע לויט גאָר דער סאַמע לעצטער מאָדע״, הר, אַ משפּחה־פֿאַרטרעט׳. 2. איבער־בײַטן עמעצנס אויסזען אָדער כאַראַקטער. א׳ דאָס צעקנייטשטע פּנים. „בלײַבן זיצן ביז גאָט וואָלט שוין דאַרפֿן די וועלט א״, אמד, דער רעגנדיל, וילנע 1868. „מע קען קיין שרײַבער נישט איבערמאַכן, א׳ אָדער מאַכן אים פֿאַר אַ ליטעראַריש שיקינגל״, מוק, מיינע באַגע־גענישן. 3. איבערארבעטן, איבערמאַכן. א׳ אַ פּיעסע. 4. דזוו איבערניצן, בב. א׳ אַ ווינ, אַ טעמע. 5. איבערדרייען דעם באַטײַט. א׳ אַ פּסוק, ער זאָל זיך פֿאַסן פֿאַר דער דרשה. „אַ בפֿירושע גמרא איז הפֿקר; אויף איר מעגן זיך אַלע שטעלן, איבערדרייען, א׳, אויסטײַטשן מיטן קאָפּ אַראָפּ״, פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. מיט זיך.

איבערניקודן — [...ניקעדן] טרוו. ניקוד אי־בער, ~געניקודט. איבערשטעלן נקודות (אינ־טערפונקציע). א׳ דעם העברעאישן שיר פֿאַר די תּלמידים.

איבערניקלען, ~ניקעלירן — טרוו. ־קל, ־לירן איבער; ~געניקלט, ~(גע)ניקעלירט. (נאָכאַמאָל, אַנדערש) באַאָפּצונייען עפּעס מיט אַ שיכט פֿון ניקל. ־ונג.

איבערנישטערן — אוטו & טרוו. ־ער איבער, ~געניישטערט. 1. זוכן, אַרומזוכן אין אַ צאָל ערטער. א׳ (אין) אַלע ווינקעלעך. א׳ אַ גאַנצע ביבליאָטעק בײַם זוכן אַ בוך. א׳ וויִ אַ הונט, אַ חזיר, אַ גנב. 2. גרינטלעך, אַ לענגערע צײַט (אַרום)זוכן עפּעס אין איין אָרט. „זיי זאָלן א׳ דעם גאַנצן קעלער און אויסגעפֿינען פֿונוואַנען דער ריח קומט״, ה. שׂקערמאַן, טמז, 1965 III 6. אויך פֿיג. א׳ אין דער אייגענער נשמה. ־ונג.

איבערנישטשען — טרוו. ־שטשע איבער, ~געניישטשעט. טב. קאָליע מאַכן, טאָן אַזוי עס זאָל גיין לאיבוד אַ צאָל, אַ סך. א׳ האַלבע בולבעס בײַם שיילן. וועלן פֿאַרריכטן און גאָר א׳ אויך מיט זיך.

איבערן פוח — [...קויאָך] אדוו פֿראַזע. 1. אי־בער די כוחות, מער ווי מע קען דורכפֿירן. היט זיך, טו ניט א׳ כ׳. „אָט דערפֿאַר איז גע־שלאָגן די וועלט און יעדערן עס פֿעלט, ווײַל מע נעמט אַלץ א׳ כ״, ה. קליבאַנאָוו, רני עקרה, וויילנע 1908. 2. געצוואונגענערהייט, קעגן אייגענעם ווילן. פֿראָטעסטירן און טאָן עפּעס א׳ כ׳. „מע האָט געמוזט א׳ כ׳ טאָן, אַנהייבן איבעראַנדערס דעם קאָך״, ש. אַסטראָוסקי, דער מאַסקעראַדן באַל, וואַרשע 1884.

איבערנכנען — [...ניכנען] טרוו. נכנע איבער, ~געניכנעט. מאַכן אונטערטעניק, דערניידעריקן אַ צאָל. א׳ אַלע מענטשן וואָס אונטער אים.

איבערן לטומטום — [...לייטויטאָפּעס] אדוו פֿראַזע. תּה. איבערן אָרט אויפֿן שטערן וואו עס קומט דער של׳ראָש בײַם לייגן תּפֿילין. [לטטפֿת בין עיניך׳ (דברים, ו, 8): „אַ שטערנ־באַנד צווישן דזשינע אויגן״, תּי.] א׳ ל׳ וואַקסט בײַ אים אויך ניט קיין האָר. א׳ ל׳ איז בײַ אים קיין זאַך ניטאָ = דזוו ניטאָ קיין שכל אין קאָפּ.

איבערנמאם — [...נימעס] אדוו. ביז גאָר, זייער נמאס, עקלדיק, דערווידער. ס׳איז מיר א׳ אַוויגס צו טאָן. זן, אדי. א׳ע מעשׂים.

איבערן מויל — אַדוו פֿראַזע. אויף די ליפּן. *כאַפּן אַ שמיר א׳ מ׳ = קריגן אַ זעץ אין פּנים. *ס׳רינט אים די סלינע (סמאַהע, פּעטס, שמאַלץ) א׳ מ׳ = א) ער האָט אַ סך מער וויי ער באַדאַרף; ב) פּגיע. ער האָט שטאַרק הנאה, פֿאַסמאַקעווענט זיך. *נ י ט ברענגען א׳ מ׳ = ניט אַרויסרעדן, ניט אַרויסזאָגן, ניט דערמאָנען. דוו ניט ברענגען איבער (אויף) די ליפּן. „אין צעון ברייט האָב איך גענוגלס נאָמען ניט געבראַנגט א׳ מ׳״, פּרץ, ׳האשה מרת חנה׳. „ס׳איז דאָ רייד וואָס מע טאָר א׳ מ׳ נישט ברענגען״, י. מ. נייטאָן, שבת אויבס, וואַרשע 1923.

איבערנמשלען — [...גימשלען] טרוו. נמשל איבער, ~געמשלט. געבן אַן אַנדער נמשל צו אַ משל. מאַכן אַן אַנדער אויספֿיר פֿון אַ מעשׂה (שהיה). א׳ דאָס אייגענע פֿאַרקערט. א׳ די מעשׂה פֿון מדרש.

איבערנעבעכל — דאָס, ־ער. אַ גאָר שלימזל־דיק נעבעכל. „די באָבע מײַנע איז געווען גוט צום מאַן, וואָס זי האָט געזומען נאָך צוואַנציק יאָר זײַן אַן אַלמנה. זי האָט אים אָבער געראָטן א״, רייד.

אי׳בערנעגאַטי׳ו — אַדי. נעגאַטיוו איבער דער מאַס. אַ ביטולדיקע, אַן א״ע באַציאונג.

איבערנעגירן — טרוו. ־גיר איבער, ~נעגירט. נאָכאַמאָל, אַדער שטאַרקער, אַדער אין אַ צאָל פֿאַלן נעגירן, פֿאַרנייגען. א׳ אַלץ וואָס מע לייגט פֿאָר. ־ונג.

איבערנ־וגדעווען — [...גאַווענאַדעווען] אור־טוו. ־דעווע איבער, ~גענג־וגדעווט. זײַן נג־וגד, אַרומוואָגלען אין אַ צאָל ערטער, אַ לענגערע צײַט. א׳ איבער לענדער און קאָנטינענטן. א׳ איבער סיבירע.

איבערנעכטיקונג — די, ־ען. 1. פֿראָצעס פֿון איבערנעכטיקן. אַ באַקוועמע א׳. 2. שוצ־אָרט, האָרבעריק איבערצוזײַן אַ נאַכט. „וועט וועלט געבן מיך איין איבער נעכטיגונג מיט דיא געסט, כּלומר וועט וועלט דו איך ניט דער היים וועך אוני זעלט פֿר לאזן מײַן פֿאָלק״, סהמ, ירמיה, ט, 1. „פֿרעגט דער טאָטע: סטײַטש כּמלונה? — כּמלונה, וויי אַן א׳, — ענטפֿערט לייבעלע דערשראָקן״, אר, ׳פֿאַרמאַכט׳.

איבערנעכטיקן — אקווזוו. ־טיק איבער, ~גענעכטיקט. 1. פֿאַרבליבן אויף אַן אָרט במשך פֿון איין נאַכט; איבערשלאָפֿן ערגעץ אַ נאַכט. א׳ אין וואַלד. מש פֿאַרטײַטשט ׳מקום ...לילין׳ (בראשית, כד, 23): „צו איבר נעכטיגן איין נכט״. „אוני ער טעט תּפֿילה אם זעל־ביגן אורט און ער איבר נעכטיגט [אָרט: איבערנע׳כטיקן] דא, דען עז וואר אונטר גי־גאַנגן די זון״, לט, טז/ב. „וועז איינר אבר קומט אין איין אורט אוני וויל דארט איבר נעכטיגן אוני בזינד [= באַזינט] זיך דער נאך וויטער צו רעזין...מוז ער נאך איין מאל תּפֿלת הדרך זאגין״, שיח השדה (הקדמה), פֿירודא 1737. „וואָרט און נעכטיק דאָ איבער, וועלן מיר איבערשמועסן און מיר וועלן זיך מיישבֿ זײַן״, נחב, ׳מעשׂה בחכם ותם׳. „עפּעס אַ בחור איז געקומען. ער בעט זיך א׳ די נאַכט אין דער שולע״, ממוס, שלמה. „דרײַ זאַכן ברענגען דעם מענטשן פֿון דער וועלט ...די דריטע זאַך: דאָס א׳ אויף דעם בית־הקבֿרות״ [פֿנל], ר׳ אַבֿרהם עפּשטיין, דרך אבֿרהם, לאַשטשעוו 1817. *דער מענטש איז ניט צום א׳ = ער איז אַ חולה מסוכּן, ער קען אַוועקשטאַרבן אַ ליאַדע נאַכט. *א׳ מיט אַ צרה (אומגליק) = זיך צוגעוואוינען צו דעם.

2. נעכטיקן אַ צאָל נעכט אין איין אָרט אַדער אין פֿאַרשיידענע ערטער. „גון...איך מכט וויסט אַוועק פֿליהן, אוני מעכט איבר נעכטיגן אין דער מדבר״, סהמ, תּהלים, נה, 8. [תי: „וואָלט געוועלט״]. „מע מוז פֿרײַער א׳ אַ היפּש ביסל נעכט אין בית־מדרש אויף דער באַנק, האָרט וויי אַ שטיין״, ממוס, ווינטשפֿ. „פֿוילן הייסט אויף העברעאיש ׳פּה לין׳, דאָ דאַרפֿן יידן היסטאָריש א״, מוק, מיינע באַגעגענישן. „א׳ אין פֿיל האַרבעריקן״, חח, ב, רו.

3. טרוו. האַלטן עפּעס אין הויז במשך פֿון דער נאַכט. „אַ ציבעלע אַדער אַ קנאָבל, אַדער אַן איי, אויב מע האָט פֿון זיי אַפּגעשיילט גאָר זייער שאַלעכץ, זאָל מען זיי ניט לאָזן א״, א. א., דרך הישרים, [קעניגסבערג] 1857.

4. אוטו. זײַן, ווײַלן אין זיכערקייט. „בצל שדי יתלונן״ — אין שאָטן דאש אַלמעכטיגן טוט ער איבר נעכטיגן״, ברכת המזון, אמשט 1723, מד/א. „נפֿשו בטוב תּלין״ — זײַן זייל וועט א׳ אין גוטן און זײַנע קינדער וועלן ירשענען דאָס לאַנד״, חח, נו.

5. טרוו. פֿאַרהאַלטן אויף איבער דער נאַכט. ׳לא תלין פּעלת שכיר אתך עד בקר׳ (ויקרא, יט, 13) פֿאַרטײַטשט מח: „אוני ניט דוא זולשט איבר נעכטיגן לון דש גידינקטן מיט דיר ביז מאָרגן״. און תי: „זאָלסט ניט לאָזן א׳ דעם לוין פֿון אַ עבֿדונגענעם ביז אינדערפֿרי״.

6. טרוו. איבערלאָזן אַן אומרעכט, אַן עבֿירה אין געדאַנק איבערנא׳כט (אַן חרטה). „ביז ויא לגג וועלשטו איבר נעכטיגן צווישן דיר דיא מחשבות פֿון דײַנם רויב אודר דײַן אום רעכט״, סהמ, ירמיה, ד, 14. „וואש ער בײַא טאג פֿר איין עבֿירה גיטאן האט, די זאָל ער ניט לאזין איבר נעכטיגן״, אריה ליב זעליגמאַן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725. אויך מיט ז׳ך — אַזוי זיך; מיט אַ באַפֿרידיקונג.

־ונג. ־ער, ־ערין, אַרכ — אָרט איבער־צונעכטיקן. אַזוי טײַטשט מח ׳מלונה׳ (ישעיה, 1, 8).

איבערנעכטן — דזוו איבערנעכטיקן. שוב.

איבערנעם — דער, ־ען. אַקט פֿון איבער־נעמען אין אַלע בבֿ. „רבֿקה האָט אין יעקבֿן אויסגעשמידט דאָס באַוואוסטזײַן פֿון ירושה־א״, אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־טײַטש. „מאַכט־א״, ש. ביקל, טמז, 1962 VII 20.

איבערנעמען — טרוו. נעם איבער, ~גענומען. (אויך: ~גענעמען, פּר, מג). 1. קריגן אין די הענט, אין רשות וואָס מע גיט איבער. דזוו נעמען. א׳ דאָס פּעקל, דעם אינסטרומענט, דעם פּאַקל אאזוו. א׳ דאָס קינד אויף די אייגענע אָרעמס. „יונתן...נעמט אים [דעם פּאַטער וואָס וואַקלט זיך] איבער פֿון די גבאים״, פּרץ, גאַלדענע קייט. אויך פֿיג. א׳ דעם שחרית. „די עפֿאָכע וואָס קומט איבערצונעמען״. די ירושות פֿון אַלע פֿריערדיקע ריכטונגען און שטרעמונגען״, שג, דערציילערס און ראַמאַנטן ו. „אַזוי פֿיל יידישע שוועלן וועלן דיך שוין ניט א״, אסתר שומיאַטשער, לידער. *א׳ איבער די פּלייצעס = א) נעמען און אויפֿהייבן הויך; ב) איבערשטיגן. „זיך געיאָוועט יידישע טאַלאַנטן. זיי וועלן אונדז א׳ איבער די פּלייצעס״, ח. פּעט, פֿאַש, 1956 I 13.

2. נעמען מער וויי ס׳איז דערלויבט, וויי מע מעג, וויי עס פּאַסט זיך, וויי מען איז באַרעכ־טיקט צו נעמען. א׳ אויף דעם איינגעשטעלטן פּרײַז. אַ קרעמער וואָס נעמט איבער. א׳ אין אַוואַנסן מער פֿון די שכירות. „נעמט מען איבער בײַם אַרבעטער אויף יעטווידער זאַך פֿון 20 ביז 100 פּראָצענט״, דיא שכירות, לעמבערג 1896. „דער קאַסיר זאָגט: [ער] האָט שוין איבערגענומען אַריבער אַ דרײַערל״, בערג, בײַם דניעפּער ו.

3. נעמען אַ סך מאָל במשך אַ צײַט. א׳ אַ סך רפֿואות ביזן געזונט ווערן. א׳ אויף באַרג אַ היפּשע סומע. א׳ לאַפֿוווקע וויי אַ מאַעפֿעוו־קער פּריסטאַוו. „דאַרפֿסט איר שוין פֿאַרשטיין וויפֿל געלט מיט מתּנות איך האָב בײַ דעם אַרענדאַר איבערגענומען״, ריב״ל, די הפֿקר וועלט ו, וואַרשע תּרס״ב.

4. אָנגענעמען אַן אַרבעט (אמט, שטעל), אויס־געפֿירט פֿריער דורך אַ צווייטן. „וויי אַזוי קען דער יונגערמאַן, וועלכער האָט גלעזאַזט אין דער היים אַ וויבּ מיט קינדערלעך, א׳ די סלוזשבע?״, יופֿאָ, 1887, № 17. „מאָנ־טיק בין איך גאַנץ פֿרי געקומען, האָב די שטעלע איבערגענומען״, מ. אָחון, די צוויי שוועגער, וויילנע תּר״ס. „האָט יאָ מספּים גע־וען איבערצונעמען דעם שוערן און טראַגישן אַמט״, פֿאָר, 29 XI 1964.

5. קריגן (פֿאַר זיך, פֿאַר אַן אַנדערן) אַ פּאָזיציע, אַן אַמט, אַ שטעל, וואָס איז גע־וואָרן וואַקאַנט (נאָכן טויט פֿון דעם וואָס האָט עס פֿריער פֿאַרנומען אַדער איבער אַנדערע סיבות). א׳ אַ רבנות. א׳ די שחיטה נאָכן שווערס פּטירה. א׳ דעם פֿאָרזיץ. א׳ בירושה דאָס געשעפֿט, דאָס הויז (אויך: די חובֿות, אַ קרענק אש). „וואָלט ער טאַקע איבער הונ־דערט און צוואַנציק יאָר איבערגענומען דאָס קבֿרנות״, פּרץ, ׳דאָס שטעטל שרעקט זיך׳. „זײַן יום־פּטירה איז געקומען און...זײַנע קינ־דער וועלן זײַן גדולה א״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשׂות ו, סאַטמאָר תּרפ״ה. „נאָך דער הסתּלקות פֿון זײַן פֿאָטער...נעמט ער איבער די נשיאות פֿון חסידי חב״ד״, לדב, נ״י 1957.

6. אַריבערקריגן אין אייגענע הענט דעה, מאַכט, הערשאַפֿט. א׳ די ממשלה, די אָנפֿירונג פֿון לאַנד. דער המון האָט איבערגענומען די גאַס. *א׳ די לייצעס, די גרענדץ = די ממשלה, די אָנפֿירונג. „איצט האָט דער צווייטער מעג־דעלע איבערגענומען די ממשלה״, ממוס, שטו־רעמצײַט. אויך פֿיג. „ס׳איז אַדורך אַ קורצע נאַכט, דער טאָג דער גרויער האָט איבערגענו־מען די מאַכט״, י. אײַזמאַן, ממעמקים, געטאָ־לידער, בוקאַרעשט 1945.

7. אָפקוּמען אָדער אָפּדינגען בײַ עמעצן און אַריבערפֿירן אין אײגענעם רשות. א׳ אַ גע־שעפֿט, אַן אונטערנעמונג, אַ וואָרשטאַט אדגל. א׳ אַ גוט־אײַנגעשטעלטע קראָם, אַ גוטע פֿרנסה. „די מילן...וועל איך...דינגען, נאָר עס זאָל זײַן בסוד, בין איך וועל זיי דאָרפֿן א״, יפ. „דער מענטש וואָס נעמט זיך פֿאָר בקיין [= בשום] אופֿן אַזאַ געשעפֿט צו א׳ וואָס עס איז [דאָ דערבײַ] עפּעס אַן איסור, טוט אים דער בורא ב״ה צו העלפֿן געשפּינט צו ווערן בהיתר״, ר׳ יצחק האָמבורגער איבז, שי״ח יצחק, קראָקע 1882. „נחום וועוויקס איז אַראָפּגעקומען...און איבערגענומען די פּאָטשטע, מיטן הויף, מיטן גאַנצן אינוואַנטאַר״, שע, פֿונעם יאַריד ו. „פֿאָרן קיין אויסלאַנד וועט אים קאָסטן ביליקער איידער איבערצונעמען אויף זײַן חשבון די גוראַלניע״, בערג, בײַם דינעפּער ו.

8. נעמען אויף זיך און טאָן וואָס אַן אַנ־דערער האָלט אין טאָן. *א׳ די העכט = אַרויסנעמען אַ שווערע אַרבעט פֿון עמעצנס העכט. „ער איז...צוגעגאַנגען צו דעם פֿאָרנט פֿון מיטה, איבערגענומען דעם שטאַנג און זיך אײַנגעשפּאַנט אין איר״, אר, ׳דער בדחן׳. „אין פֿלאָנטערנדיקן געווירבל האָבן איבערגענומען דאָס געשלעג צו זיך אין די העכט״, בערג, בײַם דינעפּער ו. „טרעפֿט [ער] אַן אַלטע גויע גיין פֿונעם טײַך...מיט אַ פּאַק וועש, נעמט ער איבער איין קלומיק אויף זײַנע פּלייצעס״, סמב. אויך: א׳ דעם פּאַק פֿון דער רעכטער האַנט אין דער לינקער.

9. נעמען אויף זיך די אַחריות, די פֿאַר־פֿליכטונג עפּעס צו טאָן, עפּעס מקיים צו זײַן, דורכצופֿירן. א׳ דעם ברודערס חובֿות. א׳ אויף זיך די איניציאַטיוו(ע). א׳ די גאַ־ראַנטיע פֿאַרן דורכפֿירן דעם אָפּמאַך. *א׳ די אַחריות = גאַראַנטירן. א׳ דאָס צוגרייטן דעם יערלעכן באַנקעט. „האָבן איבערגענומען די פֿאַרגרעסערונג און אויסשמוקונג פֿון...זאָל... צו פֿאַרזאַרגן״, ארז, קמ, 1867, № 14. „די קאָלאָניזאַציע זאָל א׳ דער בארַאָן הירש...עס זאָל ווערן גאָר אינגאַנצן אַנדערש״, פּרץ, גע־דאַנקען און אידיין. „א׳ די אַחריות אַז דער אַנטיסעמיטיזם וועט אייביק בלײַבן אין די גרענעצן פֿון איידלקייט...קען אויך קיינער ניט״, זשיט VIII, נ״י 1919.

10. נעמען אויף זיך וואָס געשעט אַדער דאַרף געשען מיט אַ צווייטן. „הלוואי קען איך א׳ דינג וויטקין, מײַן טײַערע״. „וועל־כע מוטער איז ניט גרייט זיך מקריב צו זײַן פֿאַר איר קינד, א׳ דעם קינדס יסורים און אַפֿילו דעם קינדס טויט!״, רייד. „דאָס פֿאַלק האָט געגלייבט אַז מע קען א׳ אויף זיך דאָס וואָס עס ברויך צו קומען אויף יענעם...ווי רבֿקה האָט געוואָגט צו יעקבֿן: ׳עלי קללתך בני׳״, יע, וואונדער־אוצר פֿון דער ייד׳ שפּראַך, וואַרשע תר״פּ.

11. אַנעמען זיך מיט אַ קראַנקייט. אַנשטעקן זיך פֿון עמעצן. א׳ מאַזלען פֿון ברודערל. „איך וויים פֿון וועמען? דאָכט זיך, דאָס [די וועגעריש קראַנקייט] איבערגענומען פֿון אַן אייגענעם, אַ ׳יאָם״, ל. מלאך, אַפּאָל, וואַרשע 1922.

12. אַרײַנגענעמען אין זיך; געמען און איבער־אַרבעטן אין זיך. א׳ דעם רבינס מידות טובֿות. א׳ אַ שיטה, אַ נייעם וועלטבאַנעם. א׳ אַ ניט־ייִדיש לשון און עס פֿאַרייִדישן. „אַ באַזונדער לשון...ס׳רעדט ׳פֿון זיך אַליין׳ און ס׳וויסט אויך וועג איבערצונעמען פֿון דער פֿרעמד און וויִ אַזוי צו פֿאַרייִדישן עס״, ביר, יידיש־קייט און לשון, וואַרשע תר״ץ. „זיי האָבן אי־בערגענומען...זייערע אַנטיקלעריקאַלע מיינונגען ...און זייער קוק אויף ליטעראַטור״, שג, יוד׳ שרײַבער אין סאָוו. פֿאַרבאַנד. „דאָס האָט זיך געצויגן נאָך פֿון בעל־שם־טובֿ, ווײַל ער האָט איבערגענומען די קבלה פֿון האר״י הקדוש און דער אר״י האָט געדאַווענט על־פּי נוסח ספֿרד״, צ. כּהן, פֿאָר, 1964 XII 11.

13. אימיטירן. אַריבערנעמען אין אײגענעם פֿיר אַדער באַנוץ עפּעס (פֿון דער פֿרעמד), א׳ אַ מאָדע. א׳ די מנהגים און לעבן־שטײגער פֿון אַ נײַ לאַנד. „הערשעלע האָט...איבערגע־נומען בײַ זיי דעם שטייגער פֿון ווינטשן״, ממוס, ווינטשפֿ. „די רוימער האָבן איבערגע־נומען בײַ די גריכן די שיך־פֿאָסאָנען״, דר׳ וואַלאַך, טמז, 1962 V 27.

14. נאָכמאַכן, נאָכטאָן. א׳ מאָדנע ניטן. א׳ יענעמס העוויות און פֿאָסטעמקעס און זיי אַזוי נאָכמאַכן, דער עולם זאָל זיך קאָטשען פֿון געלעכטער. „איך נעם איבער אַ זאַך זייער גרינג״, שע, מאָטל.

15. אויפֿכאַפּן, תּופֹס זײַן, באַנעמען, דער־ווײַל זיך. האָבן אַ גוטע תּפיסה און לייכט א׳ אַ נייעם לימוד. א׳ וואָס מע לערנט. „ער האָט תּיכף אַלץ איבערגענומען וואָס מע האָט מיט אים געלערנט״, ספֿר השׂגחת הבורא, לעמ־בערג תרע״ב. „...האָט צוזאַמענגענומען פֿון אַלע ישיבֿות די חכמי־הדור און זיי געגעבן כּל הצטרכות און פֿון זיי איבערגענומען וואָס נאָר יעדערער האָט מקבל געווען פֿון זײַן רבינ״, סשי II. *א׳ די (נאַנצע) תּורה = אויך איר וועגן עפּעס וואָס איז גרינג, פּשוט אַדער וואָס מע דאַרף גאָרניט א׳. א׳ די תּורה פֿון לייגן אַ לאַטע. א׳ די תּורה פֿון אַרויס־כאַפּן עפּעס פֿון די העכט.

16. פֿאַרשטיין און קענען נאָכזאָגן, נאָכטאָן. א׳ וואָס דער מגיד האָט געזאָגט. „צוישן די אורחים זײַנען געווען אַ שייַנע פּאָר מנינים חסידים, וואָס האָבן גוט און גרינג איבערגע־נומען אַ מאמר״, לדב, נ״י תשי״ז. א׳ אַ קאָמפּליצירטע טעכניק.

17. קענען נאָכזינגען, נאָכשפּילן. „האָט זי געהערט ערגעץ זינגען אַדער שפּילן אַ נייַעס, האָט זי דאָס תּיכף איבערגענומען און איבער־געזונגען אויף איר שיינער...שטימע״, שע, יודישע ראָמאַנען. „און די מאַמע פֿלעגט זיך וואונדערן: וויִ זי האָט עס שוין איבערגענומען דעם ניגון״, אר, ׳נאָך דער אָפּערע׳.

18. איבערקאָפּן, אַרײַנקריגן דאָס וואָס איז באַשטימט פֿאַר אַן אַנדערן. א׳ פֿרעמדע בריוו. א׳ דעם שליח און אַרויסקריגן פֿון אים סודות. אויך: א׳ די אָפּגענומענע. *א׳ מיט די אויגן = א) דורכנעמען מיט אַ בליק; ב) מקנא זײַן.

19. פֿאַרהאַלטן, קאָנפֿיסקירן, אַרעסטירן. „מע זאָל דיך, חס ושלום, ניט א״, שע, ׳יקנה״ת׳. „וואָס טו איך, די שעה זאָל ניט באַשעהן, און מע נעמט איבער אַלע פֿערד? האָן? ווילסט זײַן אַ שותף צום שאָדן?״, שפּא, ראָמאַן פֿון א פֿערד־גנב.

20. פֿאַרהאַלטן מיט אַ בקשה. א׳ אַ פֿרײַנד (בײַ אַ צופֿעליקער באַגעגעניש) און אים פֿאַר־בעטן צו זיך. „איך בין...אַרויס אין דער פֿרי פֿון מײַן שטוב...נעמט מיך איבער...אַ יִד מיט דער בקשה איך זאָל צוקומען דאָ ניט וויסט אין אַ שול, זײַן דער צענטער צו אַ מנין״, ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור ו.

21. אויפֿנעמען, מקבל פּנים זײַן. א׳ די דעלעגאַציע בײַ דער טיר. „אַמאָל איז אַלעק־סאַנדער דער צווייטער דורכגעפֿאָרן דורך וויל־נע...זײַנען אים אַלע אַרויס א״, פּמ. „מיט ברידערלעכן א׳...אין רבינס הויף״, נס. פֿיג. „אַ יתום וואָס איז בתוך שבֿעה און עס האָט אים באַגעגנט אַ רגל וואָס האָט זײַן אַבֿילות איבערגענומען״, משניות כּבֿ ונקי..., לעמבערג 1872.

22. באַהערשן, איבערשטאַרקן. „די קינדער האָבן אַזוי לאַנג געוואַיעוועט, ביז דער שלאָף האָט זיי איבערגענומען״, רייד. „עז האט אַמאָל דעם קינג דער וויזן איבר גומן, דא בײַפֿעלט ער זײַנע קינגין ושתי זאָל פֿר אים און זײַנע הערין נאַקדיג קומן״, שה II, פֿיורדא 1732.

23. שטאַרק באַווירקן, אויפֿרודערן. „דער רבֿ האָט זיך ניט געקענט אויסרעדן, דאָס רחמנות האָט אים איבערגענומען, זאָ האָט ער אים מבֿטיח געווען אַ בן־זכר״, יעקל מאַר־גענשטערן אוים לאַדז, ר׳ חצקעלע, וואַרשע 1882. „עס האָט מיך נאָך נישט קיין מענטש אַזוי געירירט און דאָס ה אַ ר ץ איבערגענומען, אַזוי ווי איר מיט אײַערע ריידז״, א. ב., דער מבֿשר ישועה, וואַרשע 1900. „איינמאָל איז געקומען [צום רבין]...אַ מקורב מיט אַ קוויטל פֿון אַ חולה, אַ גוסס רח״ל, האָט עס אים שטאַרק איבערגענומען״, מעשׂיות נוראים, פֿיעטריקאָוו תרע״ד.

24. (וועגן אַ כּוח, אַ מאַשין) דורכפֿירן אַ פֿונקציע, אַן אַרבעט. עלעקטרע נעמט איבער דאָס טרײַבן די רעדער פֿון דער פֿאַבריק. „דער עטער איז פּשוט אַ פֿאַרלײַכטערונג צום פֿיזי־קאַלישן דענקען, ווײַל ער האָט אויף זיך איבערגענומען די ראָל פֿון אַ פֿאַרמיטלער צווי־שן אַלע וועלטקערפֿער״, גוטנ. „אַ סך זענען באַזײַטיקט געוואָרן פֿון זייערע שטעלעס, ווײַל זייער אַרבעט איז איבערגענומען געוואָרן פֿון דעם ׳גולם׳״, טמז, 1964 XI 18. 25. ערי־בערנעמען, אַריבערפֿירן, אַריבערברענגען. א׳ איבערן טײַך. א׳ דעם אַלטן טאַטן קיין אַמע־ריקע.

26. במקום־וערב פֿאַר פֿאַרשיידענע טואונ־גען. א׳ [איבערבינדן] דעם פּאַק מיט שטריק. א׳ [ארומגאַרטלען] דאָס קליידל מיט אַ גאַר־טעלע. א׳ [דורכציען] די פֿאַרהענגלעף מיט אַ סטענגע. א׳ [איבערפֿלעכטן] העכט בײַם טאַנצן אַ שער. א׳ [אַריבערוואַרפֿן, אַריבערציען] דעם שטריק איבערן פֿלויט.

איבערנעמען זיך — ← דפוס. 1. בַּאַרימען זיך. „אַזוי האָט גאָט געזאגט: צור, דוא איבר נעמשט זיך [ארכ: איבערנעמען זיך] זיר ויא דוא שין בישט", סהמ, יחזקאל, כז, 3. „דַּערום זאָל זיך איין מענש ניט איבר נעמען, אוב ער שון פֿיל גוטי מעשים העט גיטאן", לט, טו/א. „למשל וען נאר איין קינד א״ב אן היבט אָן האט עז דען שכל דז דאז קינד איבר נעמט זיך אוי, רייצט זיך שון מיט אַנדרי קינדר דיא ניט א״ב קענין", אריה ליב זר־לימאן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „דאָס שיינדל פֿון גלופסק, מיט וועלכן [די שטאָט] נעמט זיך איבער פֿאַר אַ וועלט מענטשן", ממוס, ווינטש. „איבערהויפט נעמען זיך איבער די כתרילעווקער קליינע מענטשעלעך מיטן אַלטן בית־עולם", שע.

2. האַלטן זיך גרויס, זיין פֿאַרריסן, זיין גאווהדיק. א׳ זיך ווי אַ רייכער מחותן אויף אַן אָרעמער חתונה. א׳ זיך ווי אַן אינדיק ערב פּסח. זיך א׳ און מייגען אַז מען איז שוין אַ גאַנצער קנאַקער. „וואָס נעמסטו זיך איבער? מיינסט, האָסט אַגנעכאַפּט גאָט פֿאַר דער בארד?", פֿוב. „מיט עשירות טאָר מען זיך ניט א״י", שוו. „אַ מענטש האָט זיך נישט מיט וואָס איבערצונעמען", שוו. „וען עש אונש מענשין שונט גנץ וואול גיט, זולין מיר זיך ניט איבר נעמין", גה, 175. „אַך טונין זיא זיך מיט איר עשירות איבר נעמן, אַלז וען זיא זיך העטין אַליין בישאַפֿין", אַ נייַ קלאַגליד אויף אַ משרת אין פֿראַנקפֿורט, האַגוי 1708 [פֿש וו]. „דרום אויך איבר נעמט זיך דער רשע", סהמ, תהלים עג, 6 [לכן ענקתמו גאוה' — תי: „דרום איז גאווה זייער האַלדזבאַנד"]. „רבש״ע, זיי מיר מוחל וויסל איך האָב מיר ליידער איבערגענומען מיט מיין שוינהייט, איבער דעם האָב איך ליידער מיט מיר גרויסע גאווה געטריבן", תחנות ובקשות, ווילנע 1858 [איבערדרוק פֿון דיהרנפֿורט 1798]. „וואָס נעמט זי זיך דאָס אַזוי איבער, די מיאוסע מויד, הע?", עס, סערקעלע. „נעם זיך פֿונדעסטוועגן ניט אַזוי איבער...דו ביסט אַ בשר־ודם וי אַלע אַנדערע", ממוס, קליאַטשע.

3. זיין שטאָלץ; זיך פֿילן געהויבן. א׳ זיך מיטן גערָאטענעם זון דעם דאָקטער. א׳ זיך מיט דער אָפּגעטאָענער ארבעט. א׳ זיך דאז זיך דיא רעבצין אַזוי איבר נימט דאז מאן דען מאַן אַזוי קוישטליך הלט, אוב דז גיזינד אלש שטאָלץ איז", בראנט. „אוי, דער אדוניה וואר איין שינר מאַן דַּערום וואר ער זיך איבר נעמן", צור. „...משרתים וואָס נעמען זיך איבער מיט דעם כּבוד פֿון זייערע בעלי־בתים", ממוס, קליאַטשע. „זוך נישט צו געפֿעלן שוטים, זאָל דיך נישט אַרן זייער געשפּעט און נעם זיך ניט איבער פֿון זייער לויב", ממוס, ׳פֿון אַ בריוו׳. „שטאָמענדיק פֿון אַ...יחוס, מיט וועלכן זי מעג זיך א׳...", בערג, אין א פֿאַרגרעסטער שטאָט.

4. זיך פֿאַרמעסטן (צו וויזן וער עס איז שטאַרקער, פֿלינקער אא). א׳ זיך אין לויפֿן. „יידישע קינדער מענטשלען זיך, נעמען זיך איבער מיט די גבורות", ממוס, ׳אַ שטאָט אין מזרח׳.

איבערנעמען — טרוו. נעץ איבער, ~געמען. 1. נאָכאַמאָל, וויידער, אויף אַן אַנדער אופֿן נאָס מאַכן. א׳ אַ לייַלעך. 2. צו פֿיל באַנעצן. א׳ די פּאַסטמאַרקעס און זיי ניט קענען אַרויפֿ־קלעפֿן.

איבערנערן — טרוו. נער איבער, ~געמערט. געבן צו פֿיל נערונג, שפּיז. א׳ דאָס פֿייגעלע אין שטייג.

איבערנפֿלאדיק — [...גיפֿלעדיק] אדי. (איר) ביז גאָר וואונדערלעך. א׳ע מעשים.

איבערנצחנען — [...נאַצכענען] טרוו. נצחן איבער, ~געמצחנט. איבערשטיגן עמעצן בייַ אַן איבעררייד, אַ קריגערייַ (און בלייַבן דער זיגער). אַ יידענע וואָס וויל תמיד א׳ דעם מאַן.

איבערן קאָפּ — אדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. נעמען דעם טלית א׳ ק׳. דאָס קינד קריכט אים א׳ ק׳, א׳ ק׳ אין וואַסער. אַ זעץ, אַ האַק א׳ ק׳. גוזמאדיק: שמוץ א׳ ק׳. *ג י י ן א׳ ק׳ = אויסמיידן דעם ראָש, דעם הויפּט און זיך וועגדן צו עמעצן וואָס איז אונטער אים. 2. איבערגענוג. „מיר האָבן געהאַט משקה א׳ ק׳ און צו פֿאַרבייסן אויך", קס, 1868, № 11. „דאגות פֿרנסה האָט זי א׳ ק״, פּינסקער שטאָט־לוח, תרס״ד. 3. אי־בער די פּוחות; אינגאַנצן אַריינגעטאָן אין עפּעס. פֿאַרזונקען (פֿאַרטרונקען, פֿאַרבאָדן, אַריינגעקראָכן, פֿאַרזעצט אא) א׳ ק׳ אין חובות. „אַז אייניער האָט אַ סך געשעפֿטן הייסט עס, דאָס ער האָט געשעפֿטן א׳ ק״, יג, וואונדער־אוצר פֿון יוד׳ שפּראַך, וואַרשע תר״פּ. „ס׳איז ערב חגא, אַרבעט א׳ ק׳ אַריבער, גייסטו זיך אַוועק שפּאַצירן", י. עלבערג, איק, ר״ה תשכ״ב. פֿאַרמשכונט א׳ ק׳.

*כ א פ ן אַ ברעף א׳ ק׳ = וועלן שטאַרק אויסגעזידלט. *פֿ א ר ל י ב ט א׳ ק׳ = זייער שטאַרק פֿאַרליבט, ביזן פֿאַרלירן דעם קאָפּ. „ער האָט זיך פֿאַרליבט אין מרימען איבער די אויערן, דאָס זעלביקע זי אין אים א׳ ק״, ג. ח. לעווענער, דער סאַמאָווֹאר, ווילנע 1900. *ק ר י כ ן (יענעם) א׳ ק׳ = זיך באַנעמען גראָב, אַן טאַקט. „קריכסט מיר א׳ ק׳, וועסט כאָפּן אַן אָפּשניט!", רייד. „יעדערער דאַרף וויסן זיין אָרט און ניט קריכן א׳ ק״, י. א. לייזעראָוויטש, פֿונם אַלטן קוואַל, פּעטראָ־גראַד 1918. *ר ע ד ן א׳ ק׳ = רעדן מיט חוזק, אָפּשפּאַנן. רעדן איבער די ק ע פּ (פֿון עולם) = רעדן אַזוי אַז מע פֿאַרשטייט ניט. *ש ט י י ן א׳ ק׳ = א) אונטעריאָגן; ב) בייז־וויליק היטן. „שטיי מיר ניט א׳ ק׳, וועל איך אַרבעטן", רייד.

איבערן קעשענע — ← איבער דער קעשענע.

איבערן שיעור — אדוו פֿראַזע. איבער דער מאָס. „געבילדעט און בראַוו איבער די מאָסן (א׳ ש)", אמד, איין הונד אַלס שדכן, ווילנע 1878.

איבערנתנען — [...נאַסענען] טרוו. נתן איבער, ~געמנתנט. 1. געבן מער ווי־פֿל מע דאַרף, ווי־פֿל עס קומט (אין פֿאַרשטעלטע ריידן).

5. פּיעשטשען זיך; זיין קאַפּריזנע. „א׳ ווערטו זיך בייַ דער מאַמען דזענער", רייד. פֿפּ: א׳ זיך ווי אַ בן־יחידל; ווי איינער פֿון זיבן געבליבן; ווי אַ קימפּעטאָרין; ווי עפּעס רעכטס.

6. דרייטפּערזאָניק. ווערן וויניקער. אויספֿעלן. ווערן טעצער. *ס׳האָט זיך איבערגענומען = ס׳איז געוואָרן וויניקער. „אין אייניגע אַ יאָר וואָס עס האָט זיך זאָלץ זייער שטאַרק איבער־גענומען", פֿמ.

7. דרייטפּערזאָניק. פֿאַרבייגיין, דורכגיין, אומ־שטילן זיך. דער טומל, די מהומה, די הריגה אא ווען זיך א׳. „גישט צו רעדן אַ וואָרט און וואַרטן בייַ די מהומה, דער בעפּילדער ווען זיך א״, ממוס, ׳פֿון אַ בריוו׳. „די שלאַפֿקייט האָט זיך איבערגענומען און צו גאָט אַ האַפּ־נונג, ער ווען...זיין געזונט", שע, יאַסעלע סאַלאָוויי.

8. ווערן דורכגענומען פֿון אַ שטאַרק ג־פֿיל. זיך נעמען שטאַרק צום האַרצן. א׳ זיך פֿון (מיט) אַן אומגליק. א׳ זיך מיט יענעמס ביטערן גורל. א׳ זיך מיט אַ באַשרייבונג פֿון די חורבן־ארן. „האבן זיא אים פֿר איין נשׂיא גימאַכט, דא האט זיך דער הלל דרויף איבר נומן", מהמ. א׳ זיך וואָס דער שידוך איז זיך צעגאַנגען. „האָט זיך דערפֿון אַזוי איבער־גענומען אַז זי האָט אַנגעהויבן קרענקען", באַש.

9. מיט נ י ט. ניט ארן, ניט קימערן זיך אי־בער עפּעס. „שמעלקע נעמט זיך ניט איבער מיט פֿינעס געשריייען: זאָל ער שרייַען, דער שיכור", דוד פֿלינקער, מז, 1948 VI 6.

10. איבערהאַרעוען זיך. „מע טאָר ניט יאָגן פֿון זיך די נשמה אַרויסצוענדיקן דאָס שטיקל אַרבעט און זיך א״, רייד.

11. ארכ. נעמען פֿאַר זיך מער ווי מען איז באַרעכטיקט. (פֿרגל, איבערנעמען, בב). „איז עש אבר דש ער ניט רעכט אומגינג מיט זינם געלט, דאש ער זיך איבר נעמט [דאָ: איבער־נע׳מען] — דער ווערט גיהיישן איין און ערליכר בעל הבית", לט, נא/א.

־ונג. ־ענישׂ.

איבערנעמער — דער, ־ס. וו ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס נעמט איבער (איבערנעמען אין אַלע בב). 2. ספּצ. אַנגעשטעלטער אין אַ גרעסערער פֿירמע וואָס זיין עובדה איז דורך־קוקן, רעווידירן די אַריינקומענדיקע סחורות.

איבערנעמעריש — אדי. וואָס איז פֿון, האָט אַ שייכות צו אַן איבערנעמער, גאווהדיק, באַרימעריש. א׳ בלאָזן פֿון זיך וי אַן אַמע־ריקאַנער אַלריטניק. א׳ דערציילן וועגן די אַוואַנטורעס בחורוויז. „האָב איך זיך...גישט גיפֿיעשטשעט און גישט געוווּנען...א׳ מיט עסן און שלאָפֿן", י. טיגער, דער צדיק און דער בעל־תשובה. *קיוויט — „זיי קוקן מיט שטאָלץ און א״, נס, ׳הערשל אַגשעלעס׳. „אַן דעם מינדסטן זשעסט פֿון פּאַטישער א״, ש. ביקל, חיימיש, יאַנ׳ 1959.

איבערנעמען זיך — רעפֿל. נעאָל. נעמט זיך איבער, זיך ~גענעמט. זיך אַריבערקלייבן אין אַן אַנדער אָרט און דאָרטן זיך אויסבויען אַ נעמט, אַ היים. „דאָ איז געוואָרן צו געדיכט. לאָמיר זיך א״, רייד.

איבערנעצן — טרוו. נעץ איבער, ~גענעצט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער, אויף אַן אַנדער אופֿן נאָס מאַכן. א׳ אַ לייַלעך. 2. צו פֿיל באַנעצן. א׳ די פּאַסטמאַרקעס און זיי ניט קענען אַרויפֿ־קלעפֿן.

איבערנערן — טרוו. נער איבער, ~גענערט. געבן צו פֿיל נערונג, שפּיז. א׳ דאָס פֿייגעלע אין שטייג.

איבערנפֿלאדיק — [...גיפֿלעדיק] אדי. (איר) ביז גאָר וואונדערלעך. א׳ע מעשים.

איבערנצחנען — [...נאַצכענען] טרוו. נצחן איבער, ~געמצחנט. איבערשטיגן עמעצן בייַ אַן איבעררייד, אַ קריגערייַ (און בלייַבן דער זיגער). אַ יידענע וואָס וויל תמיד א׳ דעם מאַן.

איבערן קאָפּ — אדוו פֿראַזע. 1. מיטן ערשטיקן ב. נעמען דעם טלית א׳ ק׳. דאָס קינד קריכט אים א׳ ק׳, א׳ ק׳ אין וואַסער. אַ זעץ, אַ האַק א׳ ק׳. גוזמאדיק: שמוץ א׳ ק׳. *ג י י ן א׳ ק׳ = אויסמיידן דעם ראָש, דעם הויפּט און זיך וועגדן צו עמעצן וואָס איז אונטער אים. 2. איבערגענוג. „מיר האָבן געהאַט משקה א׳ ק׳ און צו פֿאַרבייסן אויך", קס, 1868, № 11. „דאגות פֿרנסה האָט זי א׳ ק״, פּינסקער שטאָט־לוח, תרס״ד. 3. אי־בער די פּוחות; אינגאַנצן אַריינגעטאָן אין עפּעס. פֿאַרזונקען (פֿאַרטרונקען, פֿאַרבאָדן, אַריינגעקראָכן, פֿאַרזעצט אא) א׳ ק׳ אין חובות. „אַז אייניער האָט אַ סך געשעפֿטן הייסט עס, דאָס ער האָט געשעפֿטן א׳ ק״, יג, וואונדער־אוצר פֿון יוד׳ שפּראַך, וואַרשע תר״פּ. „ס׳איז ערב חגא, אַרבעט א׳ ק׳ אַריבער, גייסטו זיך אַוועק שפּאַצירן", י. עלבערג, איק, ר״ה תשכ״ב. פֿאַרמשכונט א׳ ק׳.

*כ א פ ן אַ ברעף א׳ ק׳ = וועלן שטאַרק אויסגעזידלט. *פֿ א ר ל י ב ט א׳ ק׳ = זייער שטאַרק פֿאַרליבט, ביזן פֿאַרלירן דעם קאָפּ. „ער האָט זיך פֿאַרליבט אין מרימען איבער די אויערן, דאָס זעלביקע זי אין אים א׳ ק״, ג. ח. לעווענער, דער סאַמאָווֹאר, ווילנע 1900. *ק ר י כ ן (יענעם) א׳ ק׳ = זיך באַנעמען גראָב, אַן טאַקט. „קריכסט מיר א׳ ק׳, וועסט כאָפּן אַן אָפּשניט!", רייד. „יעדערער דאַרף וויסן זיין אָרט און ניט קריכן א׳ ק״, י. א. לייזעראָוויטש, פֿונם אַלטן קוואַל, פּעטראָ־גראַד 1918. *ר ע ד ן א׳ ק׳ = רעדן מיט חוזק, אָפּשפּאַנן. רעדן איבער די ק ע פּ (פֿון עולם) = רעדן אַזוי אַז מע פֿאַרשטייט ניט. *ש ט י י ן א׳ ק׳ = א) אונטעריאָגן; ב) בייז־וויליק היטן. „שטיי מיר ניט א׳ ק׳, וועל איך אַרבעטן", רייד.

איבערן קעשענע — ← איבער דער קעשענע.

איבערן שיעור — אדוו פֿראַזע. איבער דער מאָס. „געבילדעט און בראַוו איבער די מאָסן (א׳ ש)", אמד, איין הונד אַלס שדכן, ווילנע 1878.

איבערנתנען — [...נאַסענען] טרוו. נתן איבער, ~געמנתנט. 1. געבן מער ווי־פֿל מע דאַרף, ווי־פֿל עס קומט (אין פֿאַרשטעלטע ריידן).

„וואָס דאַרפֿסטו אים א׳ אַ קערבל? קומט דיר גרינג אַן אַ קערבל?״, רייד. 2. געבן צו אַ צאָל (מיט עפּעס אַ כּוונה). א׳ אפֿשר הונדערט קערבלעך צו די קנעפּלעך.

איבערסאַדיסטיש — אַדי. זייער סאַדיסטיש. „דער אויספֿאָרשער איז ניט גלאַט אַ סאַדיסט. ער פּינקט מיט א׳ע מעטאָדן״, רייד.

איבערסאַטיריש — אַדי. סאַטיריש איבער דער מאָס. סאַרקאַסטיש. אַ בייזע, אַן א׳ע אָפּ־לאַכונג. ־קייט.

איבערסאַכניען — ־נית איבער, ~געסאָכ־ניעט. 3פּ. אוטו — 1. איינדרַען, וועלן שטאַרק מאַגער. א׳ נאָך אַ שוועכער קראַנקייט. 2. איינ־טרינקען, אַנווערן זאַפֿטיקייט. א׳ וויַ אַ בוים, געטראָפֿן פֿון אַ דונער. טרוו — איבערטרי־קענען. א׳ דאָס ברויט.

איבערסאַלוטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(נע)סאַלוטירט. באַגריסן, אָפּגעבן כּבוד אויף אַ מיליטעריישן אופֿן נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל מאָל. א׳ אָלע אָפֿיצירן בעת דעם פּאַראַד. וועלן מע האָט ניט גוט סאַלוטירט, האָט מען גע־דאַרפֿט א׳. ־ונג.

איבערסאַליטרעוועלן — טרוו. ־רעוועט איבער, ~(נע)סאַליטרעוועט. 1. צופּראַווען אַ מאכל מיט סאַליטרע, שטיינזאַלץ, איבער דער נייטי־קער מאָס. א׳ און איבערפֿירן דאָס געפּעקלטע פֿלייש. 2. איבערריבן מיט סאַליטרע.

איבערסאַפֿען — אוטו. ־פֿע איבער, ~געסאַ־פֿעט. 3פּ: ~סאָפֿען. אַ סך, אַ לעגערע צייט סאָפֿען, אָטעמען שוואַר און הויך. אַרויפּ־קריכן אויף אַלע טרעפ און א׳ עטלעכע מינוט. ־ענישׂ.

איבערסאָקאָטשען — ־טשע איבער, ~סאָ־קאָטשעט. אויך: ~סאָקאָטשען, ~סאָקאָ־צען. אוטו — 1. איבערקוואָקען. 2. אי־בערפֿאַלען. א׳ וועגן אַלץ אין דער וועלט. טרוו — דזוו 2ב. א׳ די זעלביקע רכילותלעך.

איבערסאַרגען — טרוו. ־גע איבער, ~געסאַר־געט. 3פּ. מאָכן שמוציק נאָכאַמאָל. א׳ וויַ אַ קוימענקערער דאָס פּנימל, די בגדים. ־ענישׂ.

איבערסאַרוועלן — ־ער איבער, ~געסאַר־וועט. טרוו — דערלאַנגען צום טיש, באַדינען נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל. א׳ די שפּייזן צו די גאַסט. אוטו — סאַרוועלן, זיך פֿאַרען, לויפֿן הין און צוריק (פֿלומרשט עפּעס טועגדיק) אַ לענגערע צייט. א׳ וויַ מחותנים פֿון כּלהס צד.

איבערסאַרטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(נע)־סאַרטירט. 3פּ: ~סאַרטוועלן. 1. דזוו (אויס)סאַרטירן. „פֿאַר עטלעכע רובל פֿלעגן די וועכטער א׳ פֿאַר אונדז די מתים כּדי מיר זאָלן דערקענען אַן אונדזערן״, טעג, פֿון רוס־לאַנד..., וואַרשע 1920. „דאָ וועלן טויזנטער רויע פֿעל איבערגעסאַרטירט״, די גאַרבער־שט־מע, מאָסקוע 1924, № 4־5. 2. סאַרטירן אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די קאַלעקציע. מיט זיך. ־ונג.

איבערסביהדיק — [...סוויוע...] אַדי. נעאָל. וואָס איז איבער דער סביהה, ניט־באַוואָירקט פֿון אַרום. „גרויבלען זיך אין די צייט־ און סביהה־אומשטאַנדן פֿון אַ קינסטלער...האָט אַ זינען...אויף וויפֿל דאָס...העלפֿט אונדז צוקו־מען צו דאָס איבערצייטלעכע און א״ע״, שג, לעזנער, דיכטער, קריטיקער וו. ־יקייט.

איבערסנעוואַ'לד — אַדוו. פּד. דזוו איבער־גוואַלד. גיין ערגעץ א׳. מספּים זיין צום שי־דוך א׳.

איבערסדרן — [...סיידערן, לד: ...סאַדערן, פּד] טרוו. סדר איבער, ~געסדרט. 1. פּראַ־וען נאָכאַמאָל דעם סדר אויפֿן זעלביקן אופֿן. סדרן די ערשטע נאָכט בײַם זון און א׳ די צוויייטע נאָכט בײַ דער טאָכטער. 2. איבער־שטעלן, איבערלייגן אין אַן אַנדער אָרדענונג. א׳ די שטולן. א׳ די ביכער, די כּתבֿ־ידן. „זי איז געקומען עפּעס איבערשטעלן, א׳, איינ־שטעלן אַן אייגענע באַלעבאַטעשאַפֿט״, יג, איק, 1965 II 26.

אי'בערסובי'עקטי'וו — אַדי. ביז גאָר, זייער סובי'עקטיוו. ניט פֿאַראָזולעך, ווײַל א׳. ־קייט.

איבערסובסידירן — טרוו. ־דיר איבער, ~סובסידירט. געבן אַ סובסידיע מער ווי מע דאַרף. א׳ אַ געזעלשאַפֿט וואָס טוט גאָרניט. ־ונג.

איבערסובלען — [...סויוולען] טרוו. סובל איבער, ~געסובלט. איבערלידן; אַריבערטראַ־גן עפּעס וואָס איז אַן עול. ניט קענען מער א׳ דעם יאָך פֿון פֿרנסה. א׳ צרות פֿון שלעכטע קינדער.

איבערסוגרן — [...סויגערן] טרוו. סוגר אי־בער, ~געסוגרט. (אין פֿאַרשטעלטע רייד). מאַכן אַ נעצע שלאָס, פֿאַרשלסן אויף אַ נעצע אופֿן. א׳ דעם קופֿערט מיטן זילבערוואַרג.

איבערסוד(י)ען — טרוו. ־ד(י)ע איבער, ~גע־סוד(י)עט. 3ב. איבערמשפּטן. א׳ די דיעלע אין אָקרוזשנעם סוד. מיט זיך — קזוו.

איבערסודען זיך — [...סוידען] קזוו. סודע זיך איבער, זיך ~געסודעט. זאָגן עפּעס אייי־נער דעם צווייטן אויפֿן אויער. סודען זיך און אויפֿהערן. „אָבער באַלד האָבן זיי זיך איבער־געסודעט און איינער האָט זיך אָפּגערופֿן...״, אַר, ׳ערשטע רייי׳. ־ענישׂ.

איבערסוויטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~גע־סוויטשעט. אוקר. 1. געבן אַן אַנדערע, אַ בעסערע בילדונג. אויפֿקלערן פֿונדאָסנעי. א׳ די ישיבֿה־בחורים. 2. מאַכן איידעלער, וועל־טישער, גענויטער. א׳ אַ דאָרפֿסוניג. אויך מיט ז׳ך.

איבערסוויניאַטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~געסוויניאַטשעט. (שפּאַסיק). איבערחזרן [וויש מיט ׳סוויניע׳ = חזיר]. „צוליב דעם אַליין מוז מען א׳ דעם פּסוק נאָכאַמאָל״, שע, ׳פֿאַר־ביטן די יוצרות׳.

איבערסווישטשען — טרוו. ־טשטש איבער, ~געסוויישטשעט. רוסיצ. איבערפּײַפֿן. א׳ דאָס לידל. ־ענישׂ.

איבערסוועטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~געסוועטשעט. אויך: ~סווי(י)ענטשען, ~סווי(י)ענצען. איבערשפּריצן מיט געהיי־ליקט וואַסער (וועגן קריסטן). א׳ די פּויערטעס.

איבערסוחרן — ← איבערמוכרן.

איבערסומירן — טרוו. ־מיר איבער, ~(נע)־סומירט. נאָכאַמאָל אונטערצײַען דעם סך־הכּל, די אַלגעמיינע סומע. א׳ די מזומן־קאָנטע. ־ונג.

איבערסופֿלירן — טרוו. ־לירט איבער, ~(נע)־סופֿלירט. נאָכאַמאָל, ווידער אָדער כּסדר סופֿלי־רן, אונטערזאָגן. א׳ די רעפּליקעס. ־ונג.

איבערסחרן — [...סאַכערן] טרוו. סחר איבער, ~געסחרט. (מיט ביטול). 1. איבערקויפֿן. א׳ פֿאַר אַ העכערן פּרײַז. 2. איבערפֿאַרקויפֿן. א׳ אַן רוח. ־נישׂ.

איבערסטאַטקעווען — אוטו. ־קעוועט איבער, ~געסטאַטקעוועט. 1. זיך אויפֿפֿירן מיט שטאָלץ, זייער אײַנגעהאַלטן. זיצן ווי אַ קאַ־טינקע און א׳ גאַנצן אָוונט. 2. איר, לשון סגינהור. איבערטומלען. אַ לעגנגערע צייט זיך שלעכט אויפֿפֿירן. „ווען וועלן שוין דײַנע קינדער א׳, ווערן קינדער, אויפֿהערן זיין שדים?״, רייד.

איבערסטאָלירן — דזוו איבערדיסטילירן (←), פֿטם.

איבערסטאַרטשן — טרוו. סטאַרטש איבער, ~געסטאַרטשט. אַמ. אַרײַנגעבן צו פֿיל סטאַרטש, קראָכמאַל (בײַם וואַשן וועש). א׳ די העמדער.

איבערסטאַרטשען — אוטו & טרוו. ־טשע איבער, ~געסטאַרטשעט. 1. איבערשטאַרצן; אַרויסשטאַרצן איבער אַן אַנדער זאַך וואָס הייבט זיך אָרויס. דער יונג סטאַרטשעט איבער (אי־בער) זײַנע עלטערע ברידער. א׳ וויַ אַ תּפֿלה. 2. פּד, בלויז אוטו. דזוו איבערסטײַען (←). „ס׳וועט סטאַרטשען ברויט אויף הײַנט? — ס׳וועט א׳ אויך אויף מאָרגן״, רייד.

איבערסטאַרײַען זיך — ← איבערסטאַרען זיך.

איבערסטאַרען זיך — אוטו. ־רע זיך איבער, זיך ~געסטאַרעט. באַמיען זיך, פֿלײַסן זיך איבער דער מאָס, שטאַרק אָנשטרענגען זיך. א׳ זיך נאָכן דורכפֿאַל בײַ די עקזאַמענס. א׳ זיך פֿאַרן בעל־הבית און אַוועקפּטרן די מאַשין. ־ענישׂ.

איבערסטופֿען — טרוו. ־פֿע איבער, ~גע־סטופֿעט. איבערקלאַפּן, איבערשטויסן אין אַ סטופּע (הילצערנעס שטייסל). א׳ אויף מצה־מעל דאָס גאַנצע פּעקל מצות.

איבערסטוקען — ־קע איבער, ~געסטוקעט. אוטו — לייכט קלאַפּן (סטוק־סטוק) אַ צאָל מאָל אויף (איבער) עפּעס. א׳ אין (אויפֿן) פֿענצטער. טרוו — ווידער אויסקלאַפּן עפּעס. א׳ דעם מאַרש אויפֿן פּײַקל.

איבערסטידען — טרוו. ־דע איבער, ~גע־סטידעט. אוקר (אין ייִדישע קאָלאָניעס). ווידער, אַנדערש מאַרקירן, אויסבאַרעכנען אַ צייכן אויף אַ צאָל בהמות. א׳ אַלע קי אין שטאַל.

איבערסטיין — אוטו, דריטפּערזאָניק. סטײַעט איבער, ~געסטיינט. זיין געזונט, קלעקן פֿאַר אַ צאָל אויף אַ באַשטימטער צייט. פּראָ־וויאַנט וועט א׳ ביז איבער ווינטער.

איבערסטיליזירן | **ירן** — טרוו. ־זיר איבער, ~(גע)סטיליזירט. סטיליזירן פֿונדאָסנים, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די פֿאַראַיאַריקע היט. א׳ אַ פּיעסע. א׳ די יוגנט־לידער. ־ירונג. ־אַציע — „די דאָזיקע נייַע א׳ פֿון אַלטע ווערטער... אַלטע התּפּעלותדיקע ריידע", יג, טמז 1966 וו 6.

איבערסטעכעווען — טרוו. ־כעווע איבער, ~געסטעכעוועט. אוקר. איבערבייטן (אויך מיט אַן אַנצוהערעניש אַז עס האָט זיך ניט געלוינט). א׳ אַ שוך אויף אַ לאַפּטשע.

איבערסטעמפּלען, ליעווען — ← איבערשטעמפּלען.

איבערסטעמפּלען, ליעווען — דזוו איבערשטעמפּלען (←).

איבערסטעמפּעווען — טרוו. ־פּעווע איבער, ~געסטעמפּעווט. 1. איבערפּאָרן. דורכנעמען מיט פּאָרע. א׳ שטאָף פֿאַרן נייַען. 2. איבערגיבן, איבערגעבן מיט אַ נאָסער שוואָם. א׳ פֿאַרן פּרעסן.

איבערסטעריליזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~סטעריליזירט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנים סטעריליזירן. איבערקאָכן אין זודיק וואַסער. א׳ די כירורגישע אינסטרומענטן. ־ונג.

איבערסטראַדיִען — דזוו אויססטראַדיִען (←).

איבערסטראַדן זיך — אוטוו. ־דע זיך איבער, זיך ~געסטראַדעט, סל. אוקר. זיך אַנגעשטרענגען איבער דער מאָס. נעבעך זיך א׳ בײַם האָקן האַלץ, טראָגן וואַסער אע.

איבערסטראַשען — טרוו. ־טשע איבער, ~געסטראַטשעט. סל. 1. פֿאַרלירן, אַנווערן איבער דער מאָס. א׳ די צײַט אויף גאָרנישט. א׳ פּוחות אויף פּוסטע זאַכן. 2. אויסגעבן מער געלט וויִ נייטיק. א׳ די פֿאַרדינסטן אויף ראָסקאָש. אויך מיט ז׳ך.

איבערסטראָיִען — טרוו. ־יע איבער, ~גע־סטראָיִעט. אויך: ~סטרויִען. סל. 1. אי־בערבויען, גרינטלעך איבערמאָנטירן. „שוין גאָר אַן אַנדער שטוב, שוין גאָר איבערגע־סטראָיִעט", פּמ. „האָט מען דעם ברודערס... שטוב אויך איבערגעסטרויִעט", חוסן ישועות, וואַרשע 1879. „אַז עס וואָלט קומען צו...א׳ די גאַנצע וועלט, וואָלט איך זיך אויף די ייִנגלעך און מיידלעך ניט פֿאַרלאָזן", סינאַי, די אונטערטעניגע, זשענעוו 1904. אויך: א׳ דעם פּלאָן. 2. אַריבערברענגען אין אַן אַנדער שטימונג. וויִרקן אויף עמעצנס געדאַנקען און דורכדעם אים איבערשטעלן. א׳ עמעצן ער זאָל ניט זײַן אין כּעס. א׳ דעם יונג, ער זאָל אַרויסהעלפֿן אין דער געהיימער אַרבעט. 3. אי־בערפּוצן, איבערסטראָנצלען. א׳ די מויד אין (מיט) אַ קריגאָליגע. 4. איינשטעלן, איבער־שטעלן דעם טאָג (פֿון אַ מוזיקאַלישן סטרונג־אינסטרומענט). א׳ די פֿידלען. ־ענישׂ.

איבערסטראַכירן — טרוו. ־כיר איבער, ~(גע)סטראַכירט. סטראַכירן פֿונדאָסנים, פֿאַר־זיכערן נאָכאַמאָל. א׳ פֿון (קעגן) פֿײַער. מיט ז׳ך. ־ונג.

איבערסטראָנצלען — טרוו. ־צל אי־בער, ~געסטראָנצלט. אויך: ~סטראָצלען.

~סטראָצן. איבערפּוצן (אויך אַ שרײַאיקן אופֿן). א׳ די דאָמען צום באָל. מיט ז׳ך — א׳ זיך אויף געפֿעלן צו ווערן. א׳ זיך ווי אַן אויפֿגעקומענע נגידתטע. ־ענישׂ.

איבערסטראשען — טרוו. ־שע איבער, ~גע־סטראָשעט. 1. איבערשרעקן. א׳ די קינדער מיט מעשׂיות וועגן מכשפֿות. *וועסט א׳ די געגנדז = אָבער ניט מיך. 2. וואַרענען מיט אַ צאָל סטראָשונקעס. „ס׳העלפֿט ניט דאָס א׳, ער טוט זיך דאָס זײַניקע", ריידּ. ־ענישׂ.

איבערסטריגעווען — טרוו. ־געווע איבער, ~געסטריגעוועט. סטריגעווען נאָכאַמאָל. ← אויססטריגעווען.

איבערסטרעכעווען — טרוו. ־כעווע איבער, ~געסטרעכעוועט. אוקר. געבן מער (בײַם אָפּ־מעסטן). א׳ די פֿלוימען בײַם מעסטן מיט אַן עמער. א׳ אַן עמער מיט מער פֿלוימען.

איבערסיאַדען — טרוו. ־דע איבער, ~גע־סיאַדעט. אויך: ~שיאַדען. סל. איבערזעצן (עופֿות). א׳ די היגער אויף די נידעריקערע לײַסטן.

איבערסיטנע — אַדי. (וועגן מעל, ברויט) אינגאַנצן סיטנע, וואָס איז גוט דורכגעזיפּט, פֿון רייַנעם קאָרן, אָן שום צוגיש פֿון קלײַען.

איבערסילוקן — [...סילעקן] טרוו. סילוק אי־בער, ~געסילוקט. צאָלן מער ווי פֿאַל מע דאַרף. א׳ אויף יעדן זעקל מעל אַ גריוונע.

איבערסילען — טרוו. ־לע איבער, ~געסי־לעט. 1. אויפֿצײַגן, אַרויפֿטאָן עפּעס אויף אַ פֿאַדעם, אַ שנירל, נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנים. א׳ די פּערל אויף אַ נײַ שנירל. 2. אַרײַנצײַגן אַ נײַ פֿאַדעם אין לעכל (אויג) פֿון אַ נאָדל. א׳ אַ נאָדל.

איבערסימפֿאַטיזירן — אוטוו. ־זיר איבער, ~סימפֿאַטיזירט. 1. סימפֿאַטיזירן מיט אַ צאָל. א׳ מיט אַלעמען, מיט אַלע באַמיאונגען. 2. אַרויסווײַזן סימפֿאַטיע איבער דער מאָס.

איבערסינקעווען — טרוו. ־קעווע איבער, ~געסינקעוועט. 1. איבערשוענקען (וועש) אין וואַסער, פֿאַרמישט מיט סינקע, בלויעכץ. א׳ דאָס גאַנצע געוועש. 2. אַרײַנגעבן צו פֿיל סינקע. א׳ און קריגן וועש מיט בלויע פֿלעקן.

איבערסיסטעמאַטיזירן — טרוו. ־זיר אי־בער, ~סיסטעמאַטיזירט. סיסטעמאַטיזירן פֿונ־דאָסנים, אײַנשטעלן אַן אַנדער סיסטעם. א׳ די זאַמלונגען, די קאַרטאָטעק אש. ־ונג.

איבערסירקן — טרוו. ־קע איבער, ~גע־סירקעט. פּפּ: ~סערקען. איבערשמירן מיט שוועבל (בײַם רייניקן). א׳ אַ קלייד און דער־נאָך באַצאָלן פֿאַר דעם.

איבערסך־הכּלען — [...סאַכ(ה)אַקלען] טרוו. סך־הכּל איבער, ~געסך־הכּלט. נאָכאַמאָל מאַכן אַ סך־הכּל. איבערערכענען די אַלגעמיינע סומע. א׳ דעם חשבון. א׳ וואָס מע האָט אויפֿגעטאָן. ־ונג.

איבערסלוזשען — אַקוזוו. ־זשע איבער, ~גע־סלוזשעט. סל. איבערדינען (אין מיליטער) די גאַנצע צײַט, אין אַ סך ערטער, אין פֿאַר־שיידענע סאָרטן מילישטער. א׳ אין טיף רעסיי. א׳ אין אינפֿאַנטעריע און אַרטילעריע. א׳ בײַ כּלערליי מאַראַמען, אין פֿאַרשיידענע אוטשרעזש־דעניעס.

איבערסליחהן — [...סליכען] טרוו. סליחה איבער, ~געסליחהט. איבערבאַרעגענען, איבער־שיקן עפּעס וואָס איז ניט־כשר (קאָנטראַבאַנד, גניבֿה) אויף אַ צוויי־ט אָרט. א׳ אַ געגנבֿעט פֿערד אין אַן אַנדער מקום.

איבערסלינ(י)ען — אוטוו. ־נ(י)ע איבער, ~געסלינ(י)עט. איבערריגען (וועגן שפּײַזעכץ). עס סלינעט אים איבער איבער דער בּאָרד.

איבערסל(י)עדעווען — טרוו. ־דעווע איבער, ~געסל(י)עדעוועט. סל. אויספֿאַרשן נאָכאַמאָל אַ געריכט־ענין. בעטן א׳ צו געפֿינען דעם באמת־שולדיקן.

איבערסמאַטשקען — טרוו. ־קע אי־בער, ~געסמאַטשקעט. אויך: ~סמאַצקען, ~סמאַקטשען, ~סמאַקצען. נאָכאַמאָל, וויידער, אַ לענגערע צײַט אַדער אַ צאָל אויס־זײַגן מיט אַ געהילף. א׳ אַלע מאַרכבּיינער. ־ענישׂ.

איבערסמאַליען — טרוו. ־ליע איבער, ~גע־סמאַליעט. 1. איבערזונגען, איבערברענען עפּעס לײַכט פֿון אויבנאויף. א׳ די אָבדירקעס, די געקוילעטע הינער אש. 2. פֿרעגלען אי־בער דער מאָס. א׳ די כרעמזלעך.

איבערסמאַקעווען — טרוו. ־קעווע איבער, ~געסמאַקעוועט. טועם זײַן, פֿאַרזוכן (עסן) און האָבן הנאה פֿון אַ צאָל מאכלים. א׳ אַלע געריכטן. מיט ז׳ך — א׳ זיך מיט די צו־בײַסעכצן, מיטן קאָמיקער.

איבערסמאָרען — ־רע איבער, ~געסמאָרעט. טרוו — איבערשמירן, איבערפּאַטשקען. א׳ אַ בגד מיט שפּײַעכץ, מיט פֿעטס. א׳ די קאַ־פּאָטע. אוטוו — הילכיק אַרײַנצײַגן לופֿט מיט דער נאָז. א׳ מיט דער נאָז אַנשטאָס צו ענטפֿערן. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערסמאַרקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־סמאַרקעט. פּפּ: ~סמאָרקען. איבערשמירן, איבערברודיקן, איבערפּאַטשקען (מיט שפּײַעכץ, אויסשיידונג פֿון נאָז, מיט פֿעטס און שמוציק). א׳ די קאָפּאָטע. א׳ זיך פֿון קאָפּ ביז די פֿיס. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערסמיל(י)עווען — טרוו. ־ל(י)עווע אי־בער, ~געסמיל(י)עוועט. איבערשמירן מיט אַ שיכט פֿון וואַקס. מיט ז׳ך — זיך צונויפֿ־קנוילן, זיך צונויפֿקנעטן וויִ וואַקס. „די פֿעדע־מער [פֿון שפּינוועבס] האָבן זיך איבערגעסמי־ליעוועט און...צעגאַנגען אויף דער האַנט", א. קאָהאַן, אַהרן ליבערמאַן, קנעסעט 1935.

איבערסמיקען — אוטוו. ־קע איבער, ~גע־סמיקעט. אַריבערפֿירן מיטן סמיטשיק איבער סטרונגען. א׳ עטלעכע מאָל בײַם אָנסטראָיען די כּלים. ־ענישׂ.

איבערסמען — [...סאַמען] טרוו. סם איבער, ~געסמט. סמען אַ צאָל. א׳ אַלע פּרעסלעך, מיינ. ־ונג.

איבערסניי' — אדוו. נאָכאַמאָל. דזוו איבער־אַנייס, איבערדאָסניי, פֿונדאָסניי. „זיי האָבן די 60 רובל זייער שיין צוגענומען און האָבן זיך געגומען א' צום שלאָגן", יופֿאָל, 1882, № 46.

איבערסכנען — דזוו איבערסאָכניען ←.

איבערסעלעקציאָנירן — טרוו. ־ניר איבער, ~סעלעקציאָנירט. (אין דער חורבן־תּקופֿה) וידער, נאָכאַמאָל דורכפֿירן אַ סעלעקציע. א' די וואָס האָבן געאַרבעט אין די וואַרשטאַטן און זיי אויך שיקן אין אויוון.

איבערסעמערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־סעמערט. איבערשטעלן (סחורה) אויף אַ גע־שטעל. א' דאָס בידנע ביסל סחורה.

אי'בערסענסיטי'וו — אדי. 1. ביז גאָר, זייער סענסיטיוו. אַן א'ער קינסטלער. 2. סענ־סיטיוו איבער דער מאָס. „ייִדישע לידער האָבן אונדז געמאַכט א'', ו. גראָסמאַן, פֿאַס, 1965 IX 15. ־קייט — „צוליב זייער א' וויזן זיי ערויס אַ זייער איבערגעטריבענע שטעלונג צו זיך און צו אַנדערע ייִדן", 22, איק, ר"ה תשכ"א.

איבערסעקורירן — טרוו. ־רירן איבער, ~(גע)סעקורירט. דזוו איבערסטראָכירן ←. ־ונג.

איבערסעקסאַנטיש — אדי. וואָס איז העכער, מער ווי אַ סעקסטע; וואָס איז ניט אָפּגעגעגעצט פֿאַר (מיט) די אינטערעסן פֿון איין גרופּע, קלאַזל. „מיר שטרעבן צו אַן איבערפֿאַרטייאישער, א'ער ייִדישער דערציאונג", ים, אונדזער שול, מעקסיקע 1948. 2. וואָס איז סעקסאַנטיש איבער דער מאָס; וואָס לעבט מיט די אינטערעסן בלויז פֿון איין אָפּגעשלאָסענער גרופּע. א' ווי אַ פּרי־מיטיוויער פֿאַרטיימאַן. ־קייט.

איבערסעקרוירן — טרוו. ־וויר איבער, ~(גע)־סערווירט. נאָכאַמאָל אָדער אויף אַן אַנדער אופֿן סערווירן. א' די פֿרוכטן אויך נאָכן עסן. א' דעם באַלעם בײַם שפּילן טענים. ־ונג.

איבערספּאָזמירן — אוטוו. ־מיר איבער, ~(גע)ספּאָזמירט. אַ לעגגערע צײַט ספּאָזמירן. א' ווי אַן עפּילעפּטיקער. ־ונג.

איבערספּאָרטלען — טרוו. נעאָל. ־טל אי־בער, ~געספּאָרטלט. איבערטרעפֿן, איבער־שטיגן אין אַ ספּאָרט־פֿאָרמעסט. זיך פֿאָרמע־טן מיטן גימנאַסטיק־לערער און אים א'.

איבערספּאָרן — טרוו. ־רע איבער, ~גע־ספּאָרעט. סל. איבערשטאַרקן עמעצן אין אַ גרעייד, וויכוח, קריגערײַ. „לאָז אים געמאָך, אים וועסטו ניט א'', רייד.

איבערספּעציאַליזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~ספּעציאַליזירט. אַריבערפֿירן אויף אַן אַנ־דער ספּעציאַליטעט, גוט אויסלערנען עמעצן אַן אַנדער פֿאַך. א' די אַרבעטלאָזע. מיט ז'יך — זיך א' און וועלן אַן עלעקטראָטעכניקער.

איבערספּעקולירן — אוטוו. ־לירן איבער, ~(גע)ספּעקולירט. צו פֿיל ספּעקולירן. א' מיט פֿראַנקן. א' אויף דער בערזע. מיט זיך — זיך א' און אַלץ אָנווערן. א' זיך און אַרײַנפֿאַלן. ־ונג.

איבערסקאַלייען — אוטוו & טרוו. ־לייע איבער, ~געסקאַלייעט. סל. איבערפֿירן. א' די ביינער אַפֿילו.

איבערסקאַליעטשען — דזוו איבערקאַליע־טשען ←.

איבערסקאַלען — טרוו. ־לע איבער, ~גע־סקאַלעט. סל. איבערשפּאַלטן. א' עטלעכע דינע ברעטלער אויף קינעלער.

איבערסקאָפּ — אדוו. פד. פֿטמ. איבערן קאָפּ. אויף דעם קאָפּ, העכער פֿון דעם קאָפּ. „אַז מען איז שולדיק דעם קירזשנער פֿאַר אַ היטל, איז מען אַ בעל־חוב א'", פֿוול.

איבערסקוטשנע — אדי. סל. ביז גאָר, זייער סקוטשנע, אומעטיק, נודנע. „אין דער היים איז סקוטשנע, בײַ זיי איז א'", רייד.

איבערסקיצירן — טרוו. ־זיר איבער, ~(גע)־סקיצירט. סקיצירן אויף אַן אַנדער אופֿן. ← אויססקיצירן. ־ונג.

איבערסקלעפּעווען — טרוו. ־פֿעוע איבער, ~געסקלעפּעוועט. איבערלייטן; צוגויפֿלייטן אַנדערש, בעסער. א' די אײַזנדלעך.

איבערסקעפּטיש — אדי. ביז גאָר, זייער סקעפּטיש. אַן א'ער וואָס טאָפּט זיך כסדר די נאָז, צי איז זי נאָך אויף אַן אָרט.

איבערסקראָבען — טרוו. ־בע איבער, ~גע־סקראָבעט. 1. איבערקראַצן. א' די טעפּ, די פֿאַן אא. וויידער א', עס זאָל ווערן אינגאַנצן ריין. 2. נאָכאַמאָל (אונטער)סקראָבען (← בע). „די הייבאַם האָט געמאַכט אַ סקראָבאַנקע, ס'האָט ניט געגומען. האָט אַ דאָקטער גע־דאַרפֿט א'", רייד. ־ענישׂ.

איבערסקריפּען — אוטוו. ־פּע איבער, ~גע־סקריפּעט. 1. ווידער, נאָכאַמאָל אָדער אַ לענ־גערע צײַט סקריפּען. א' אויף אַ פֿידל כסדר די זעלבּיקע מעלאָדיע. א' מיט די שיך. 2. סקרי־פּען שטאַרקער ווי אַן אַנדערער (אַנדערע). א' די איבעריקע גרילצנדיקע שטימען. ־ענישׂ.

איבערסרחנען — [...]סאַרכענען] אוטוו & טרוו. סרחן איבער, ~געסרחנט. אויך: ~סרחן. (גראַב) איבערשטינקען, שטאַרק פֿאַרשטינקען. סרחנט איבער אַז מע מוז אַנטלויפֿן פֿון אים. א' די שטיבער.

איבערסרסרן — [...סאַרסערן] טרוו. סרסר איבער, ~געסרסרט. איבערמעקלערן. א' עט־לעכע געשעפֿטן. א' אימעניעס.

איבערעגבערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־עגבערט. איבערבויערן, איבערדרילן. בריייטער א', מע זאָל קענען אַרײַנקלאַפֿן די קלינעס. ־ונג.

איבערעגונהן — [...אַגונען] אוטוו. איצ, אימפּ נב; ~געעגונהט. זײַן, בלײַבן אַן עגונה אַ לענגערע צײַט. „ס'איז געגונג אַ קוק צו טאָן אויף איר, ווייסט מען שוין אַז זי וועט א' דאָס גאַנצע לעבן", רייד.

איבערעדוקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~עדו־קירט. איבערדערציען. אַ דור וואָס מע דאַרף אים א'.

איבערעדותן זיך — [...איידעסן] אוטוו. עדות זיך איבער, זיך ~געעדותט. אַנטויזן אויף אַ צאָל וויִ אויף עדות; זוכן באַשטעטיקונג דורך אַ צאָל זאַכן, געשעענישן. א' זיך מיט די וואָס זײַנען געווען דערבײַ און אויך מיט אַזעל־כע וואָס האָבן עס גאָרניט געזען. א' זיך מיט פֿלומרשטע פֿאַקטן. זו אויך אַן זיך.

איבערעוולחן — [...אַוולען] אוטוו. עוולן(ה) אי־בער, ~געעוול(ה)ט. טאָן אַ סך עוולות, אַ לעגגערע צײַט. שוער אויסצורעכענען וועמען ער האָט אַלץ איבערגעעוולט.

איבערעוסקן זיך — [...אויסעקן] ← איבער־עסקן זיך.

איבערעיפּושן — [...אי־פּעשן] אוטוו & טרוו. עיפּוש איבער, ~געעיפּושט. אַנשטינקען אַ צאָל מאָל, אין אַ צאָל ערטער. פֿאַרשפּרייטן פֿונדאָסניי אַ זייער שלעכטן ריח. א' (אין) די שטיבער.

איבערעכט — אדי. ביז גאָר, אַבסאָלוט עכט. די בעסטע, די א'ע מאַטעריאַלן. אַן א'ער כאַראַקטער. ־קייט.

איבערעלטערן — ־ער איבער, ~געעלטערט. טרוו — האַלטן (אַדער מאַכן) עס זאָל ווערן עלטער. „ס'איז אַ יונג הינדל. טראָג עס ניט צום שוחט, לאָז עס אַ ביסל א'', רייד. א' די וויינטערעפּל זיי זאָלן זײַן ניט אַזוי האַרט. אוטוו — פֿאַרבייגען די עלטערע אָדער אַלטע יאָרן. א' בײַ דער טאָכטער. מיט ז'יך. ־ונג.

איבערעלנט — אדי. ביז גאָר, זייער עלנט. א' אַן אַ קינד און אַן אַ רינד. בלײַבן אויף דער וועלט א' נאָר מיט דער זינדיקער נשמה.

איבערעלעגאַנט — אדי. ביז גאָר, זייער (איבערגעטריבן) עלעגאַנט. פֿאַרפּוצט. זײַן אַנ־געטאָן אין עסיק און אין האָניק, א'.

איבערעמאַלירן — טרוו. ־לירן איבער, ~עמאַ־לירט. איבערצײַגן, איבערשמירן מיט עמאַל און עס איבערבאַקן, איבערברענען אין אַ ספּע־ציעלן אויוון. א' אַלע שילדעלעך.

איבערעמאַנסיפּירן — טרוו. ־פּיר איבער, ~עמאַנסיפּירט. פֿפּ: ~עמאַנציפּירן. פֿונ־דאָסניי עמאַנסיפּירן, באַפֿרײַען, געבן גלײַכע רעכט. נאָך די יאָרן פֿון רעאַקציע האָט מען געדאַרפֿט א' די מינאָריטעטן.

איבערעמפֿינדלעך — אדי. דשמ. נר. אי־בערסענסיטיוו. שטאַרק־פֿילעוודיק, שפּירעוודיק איבער דער מאָס. וואָס רעאַגירט שלעכט אויף אַזוינס וואָס איז ניט שעדלעך פֿאַר אַנדערע. „אַזאַ סכיצאָטימיקער פֿילט זיך שוין באַלײַדיקט [פֿון אַ ווינק], וויבל ער איז שפּירעוודיק (א')", פֿגעז, 1949, № 12. ־קייט — „מאַנכע מענ־טשן באַקומען אַ קראַפּיוואָק נאָך געוויסע שפּיי־זן...דאָס איז אַ באַזונדערע א' וואָס מע רופֿט 'אידיאָסינקראַזיע'", פֿגעז, ווילנע 1927, № 8.

איבערענדיקן — טרוו. ־דיק איבער, ~גע־ענדיקט. דזוו פֿאַרענדיקן (וועג עס רעדט זיך וועגן אַ צאָל זאַכן). גיכער א' דאָס דורכקוקן די העפֿטן און זיי אָפּגעבן די תּלמידים. ־ונג.

איבערענדערונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערענדערן. איבערענדערשונג, איבערגעשטאַלטונג. אַן א׳, אַ מעטאַמאָרפֿאָז(ע). „גאָרנישט געריכט זיך, אַז אָט פֿון דער קלײַניקייט...קען קומען אַזאַ גרויסע א״, וועקס VI, 'וי דער גורל פֿירט'. „דער גס פֿון א׳, דער גס אַז פֿון חיה זאָל ווערן מענטש איז גיט געשען״, שג, ה. לייוויק.

איבערענדערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ענדערט. איבערבײַטן, איבערענדערשן (עמעצן, עפּעס). איבערמאַכן. א׳ אַ מאַרשרוט, אַ סצענע. „[אים] א׳ קאָן איך גיט, וואָרעם ער איז אַ גרויסער עקשן״, ש. בעקערמאַן, הדסה, אַדעס 1884. „זי איז...איבערגעענדערט געוואָרן דורך איר פּאָטערס רייד״, אַברהם יצחק בובבינדער, דער בזומען־גאָרטן, ווילנע 1885. „אַפֿילו בײַ אַ גרינגער מצווה...נישט עובֿר זײַן אַפֿילו נאָר איבערצוענדערן אַ רימעט פֿון אַ שוך״, א. שפּערלינג, ליקוטים II (טעמי המנהגים), לעמבערג תרס״ט. „יעדער נײַע אײַנפֿירונג קומט לײַכט אָן, און נאָר דורך אַ שוועריקן קאַמף קאָן דאָס אַלטע איבערגעענדערט ווערן״, יע, דאָוונען, וואַרשע תרע״ח. „זיך פֿאַרמאָסטן אין דעם דאָן־קיכאָטישן פֿאַרזוך איבערצוענדערן אַמעריקע״, בצג, 1965 X 17. מיט זיך — „צי האָט מען איך געקאָנט זיך א׳ אין פֿאַר־לויף פֿון איין יאָר?״, א. ז. אַ ודוי פֿון אַן אָקושערקע, וואַרשע 1909. ־ניש.

איבערענטוזיאַסטיש — אַדי. ביז גאָר, זייער ענטוזיאַסטיש. אַ באַגײַסטערטער, אַ התלהבותדיקער, אַן א׳ער אויפֿגעגן, אָפּרוף אא. ־קייט.

איבערע׳נ(ט)פֿערט — אַדי, פּאָר ← דוווו. אַרב. איבערגעענטפֿערט. איבערגעגעבן. מש פֿאַרטײַטשט 'נתונים נתונים המה' (במדבר, ג 9): „איבער ענטפֿערט צו דער עבֿודה״.

איבערע׳נ(ט)פֿערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ענ(ט)פֿערט. [אין כלל־שפּראַך פֿאַרשפּרייט די פֿאָרעם מיט ט, אָן ט — פֿטמ.] 1. איבער־געבן עפּעס אָדער עמעצן אין אַ צוויי־טעטן רשות (צו באַוואָנען, היטן). שב פֿאַרטײַטשט 'מסירה' — „איבער ענטפֿרט״. שוב פֿאַרטײַטשט 'מסר' — איבער ענפֿרן. „גאָט איבער ענטפֿרט [אַרב: אי־בערע׳נטפֿערן] איטליכי אומה צו איינם מלאך, דער וואו זיא פֿירן אונ׳ רעגירן טוט״, אריה ליב בר׳ יהודה זעליגמאַן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1725. „ער האָט די סתורה איבער־ענפֿערט צום עובֿד־כּוכבֿים אום ערב שבת״, לט2, נח/א. „האָט ער מיך...איבערגעענטפֿערט פֿון בעל־עגלה צו בעל־עגלה״, ייל, 'דער וואָ־רעם אין כריין, [פֿאַלקס־ביבליאָטעק I]. „דער משולח האָלט אַ דרשה און נעמט...צו אַ דרײַער, טאָקע דעם דרײַער וואָס דער רבונו־של־עולם האָט איבערענטפֿערט דעם...צדיק״, פּרק, נע־דאָנקטן און אידיישן). „האָט די צוויי גילדן אי־בערגעענטפֿערט אין אירע הענט אַרײַן״, אש, די מוטער.

2. איבערגעבן אַ צוויי־טן עפּעס דורכצופֿירן, „ווער עש זײַן משפּט איבער ענטפֿרט צו הש״י אַז זאָל זײַן חבֿר זײַנט וועגן שטראָפֿן...״, עיון, מד/ב. „די דינים וועלן איבערגעענטפֿערט אין זייערע הענט, און נאָך מער — זיי פֿאַר־קערן דעם מידת־הדין צו מידת־הרחמים״, קה. „צו די הייליקע כּוהנים האָבטו די עבֿודה איבערגעענטפֿערט״, יוצר ליו״כ, פֿיעטריקאָוו 1885.

3. אַנפֿאַרטרויען, אַגנעטרויען עפּעס (צו) עמעצן. „זי זאגט אבער: מײַן נשמה האבי איך איבר ענטפֿערט צו גאָט, ברענגט מיך נור אום״, מעשׂה אומן. „גאָט אַלמאַכטיגר, דא איבר ענפֿר איך דיך מײַן לעבּ אונ מײַן זיעל אין האַנד דײַן הייליגן נאמן״, תּחנות ובקשות, דיהרנפֿורט 1798 [איבערדרוק ווילנע 1858]. „השם־יתברך האָט איבערגענפֿערט די ישׂראל די תּורה, מע זאָל זי מקיים זײַן״, חה, ב, רעז. „ענטפֿערט ער איבער זײַן נשמה צום בורא עולם״, פּרק, 'מלוה מלכה'. „און די דאָרע ציטערדיקע גו־פֿים איבערענפֿערט...אין די טרײַע ארעמס מײַ־נע״, אורי־צבי גרינבערג, פֿאָרנאַכטנגאָלד. „מיר קאָנען זיך צו געטלעכקייטן א׳, פֿאַרטרויען״, ברא׳ד, גש. „דעם פּאַסטער איז אַ סטאַדע אי־בערגעענטפֿערט געוואָרן״, מב, 'פּאַסטעך דוד'.

4. איבערליוערן, איבערגעבן אַ מסורה (פֿי־רוגע, טראַדיציע). „ער איז ממונה אונ׳ גיזעצט על כל רזין וסודות עליונים דיא דא ווערין איבר ענפֿרט מפּה לפּה״, נצו, י/ב. „[די תּורה] דיא הקב״ה האט געבן אן משה רבינו, אונ משה האט זיא איבר ענטפֿרט יהושוע, אונ יהושוע האט זיא איבר ענטפֿרט דען זקנים״, לט1, קלג/ב. „די מסורה, ווי די תּורה, איז צו אונדז איבערגענפֿערט געוואָרן מיט אירע געצייליטע אותיות, איז אַ צוים צו דער תּורה״, חסדי אבֿות. „די חכמה איז איבערגענפֿערט צו איין מענטש פֿון דעם אַנדערן״, חה. „אים איז איבערגעגעבן געוואָרן די מסורה, אַזוי ווי זי איז איבערגענטפֿערט געוואָרן פֿון דור צו דור, ביז די אבֿות פֿון די שבֿטים״, אש, משה.

5. אַרויסגעבן, אויסליוערן עמעצן צום שׂר־נא, צו דער מאַכט אע (יענער צד זאָל קענען טאָן שלעכטס דעם (צום) אַרויסגעגעבענעם). א׳ אין די הענט פֿון פּאָליציי. א׳ צו דער געס־טאַפּאָ. „זאָלסט ניט א׳ [לא תסגיר] אַ קנעכט צו זײַן האַר, אַז ער וועט זיך ראַטעווען צו דיר פֿון זײַן האַר״, תי, דברים, כג, 16. „און אַז דער בלוטמאָנער וועט אים נאָכיאָגן זאָלן זיי ניט א׳ דעם טויטשלעגער אין זײַן האָנט, וואָרום אַן אַ כיוון האָט ער דערשלאָגן זײַן חבֿר״, תי, יהושע, כ, 5. „דער העכסטער גאָט וואָס האָט איבערגעענטפֿערט [׳מגן׳] דײַנע פֿײַנט אין דײַן האָנט״, תי, בראשית, יד, 20. „גאָט האָט אים איבערגעענטפֿערט [׳נכר אותו׳] אין מײַן האָנט״, תי, שמואל א, כג, 7. „אין זעלכי אומות הענט האב איך דיך איבר ענטפֿרט״, סהמ, יחזקאל, טז, 27. „אַלזאָ פֿירט זיי דער שד ביז אן דער טיר פֿון גיהנום און איבר ענטפֿערט זײַן היפּש וויבּ דען שדים״, מב [אוצר]. „ער מיט זײַנע קינדער זײַנען איבער־געענטפֿערט געוואָרן אין דער האָנט פֿון דעם שׂטן״, קה. „טעטן תּפֿילה דאָס גאָט דעם יצר־הרע זאָל זיי א״, הרב אַברהם עפּשטיין, בדרך אברהם, לאַשטשעוו 1817. „און ער האָט איבערגעענטפֿערט זייער פֿיך צום האַגל און זייער לעבן צו די שדים״, מחזור מן שלש רגלים, ח״ב, טשערנאָוויץ תר״ח. „איך וועל דיך איבערענפֿערן צו די וואָס פֿאַרגיסן בלוט מיט צאָרן און גרימצאָרן״, ספֿר יחזקאל, וואַר־שע 1873. „דער בית־דין וועט מיך א׳ צום תּליון״, זשיט ו, ג״י 1912.

6. אײַנשטעלן דאָס לעבן, מוסר נפֿש זײַן (זיך). „'ונמסור נפֿשותינו אליו' — און מיר זאָלן א׳ אונדזערע לײַבער פֿון זײַנט וועגן״, חה.

7. אויף אוטו. ענטפֿערן נאָכאַמאָל, אַנדערש. א׳ אויף דער אַנקעטע.

מיט זיך — 1. א׳ זיך צו עמעצן, צו עפּעס. אינגאַנצן זיך אָפּגעבן צו איין באַ־שטימטן ענין, אינטערעס. א׳ זיך דעם אידעאַל. „נעכטעלע...גייט אַרום אינגאַנצן נאָקעט און אין די אויגן פֿון אַלע פֿאַרזאַמלטע און פֿון איר מאַן ענטפֿערט זי זיך איבער צו אַ בעל־עגלה״, באַש, דער שטן אין נאַריי. 2. ווערן באַהערשט פֿון עפּעס. „איך האָב זיך אינגאַנצן איבער־געענטפֿערט צום געפֿיל״, נאָד. ־ונג — „[יידן] שיידן זיך אָפֿ מחמת דעם איבערענפֿערונג פֿון דער תּורה״, חה, ב, רעז. ־ניש. ־ער (־ין).

איבערענערגיש — אַדי. ביז גאָר, זייער ענערגיש. אַן א׳ער טוער. א׳ זיך נעמען צו עפּעס. ־קייט.

איבערענציך — אַדי. אַרב. *Mhd*: über-ênzec. איבעריק, איבעריק־געבליבן. „דא גינג אויס ברע, דער קיניג פֿון סדום אונ׳ די אי־ברענציגן זײַנר מאַנין די ביזא אים וואַרן אויס דען לאמין גרובין וואו זי וואַרין דרײַן גיפֿא־לין״, ספֿר תּם וישׂר, הענא 1718, יט/א.

איבערעסן — טרוו. עס איבער, ~געגעסן. 1. עסן אַ סך, אויפֿעסן אַ צאָל. „וויפֿל אינ־דיקעס מיר האָבן שוין איבערגעגעסן״, רייד. „[דער וואָלף זאָגט:] איך האָב שוין איבערגע־געסן אַזוי פֿיל פֿון אַלע לעבעדיקע באַשעפֿע־נישן״, ה. אקערמאַן, טמז, 1965 X 9. 2. אי־בערשטאַרקן, גובֿר זײַן מיט עסן. א׳ אַ קרענק = מיט אַ סך עסן, אַפֿילו ווען עס וויזלט זיך גיט, אויסהיילן אַ חולאת. 3. דזוו איבערעסן זיך. ← דזוו. „וועז מן אבר (אַפֿיקומן) עשט איבר... — דר...האט נאך איין (עונש)״, עפּש, סידור תּפֿילות, אמשט תק״ת. 4. איבערגרי־זשען. איבערפֿרעסן. איבערזשאַווערן. אויסעסן אַ צאָל. ראַסט קען א׳ דעם שטאַרקסטן אײַזן. מאָ(י)ל וועט א׳ די פּעלצן.

איבערעסן זיך — ← דפּוו. 1. עסן צו פֿיל, מער וויי מע דאַרף. זיך א׳ מיט קניידלעך. „בעסער גיט דערעסן וויי א׳ זיך״, שוו. „פֿון א׳ (זיך) כאָליעט מען מער וויי פֿון גיט דער־עסן״, שוו. „איינער וועט קראַנק פֿון א׳ זיך, דער אַנדערער פֿון גיט דערעסן״, שוו. „האָסטו אַגגעטראָפֿן האָניק, עס וויפֿל דיר געוונ איז; אַז דו וועסט זיך א׳ מ׳ט אים, וועסטו אים צוריק אויסמייקען״, מס, משלי תקע״ד, כה, 16. „מע זאָל זיי געווען צולאָזן אַזוי גיך צום עסן, העטן זיי זיך אַלע געווען איבער־געגעסן, און העטן געווען אַלע ראַפּטעם גע־שטאַרבן״, חיקל הורוויץ, צפנת פענח, באַר־דיטשעוו 1817. „א קאַרגער האָט אַמאָל פֿאַר־

געסן און האָט זיך גאַנץ שטאַרק איבערגע־
געסן", עט, לידער. „איינמאָל האָבן זיי זיך
שפּאת אַזוי איבערגעגעסן אויף אַ סעודת־מצווה,
אַז עס האָט זיי פֿאַרשאַט", פּרץ, ׳אַ קשיא
אויף יענע לייט׳. *זיך א׳ מיט אַפּיקומנס =
מערן אַלט.

2. פּיג. באַקומען פֿון עפּעס צו פֿיל, איבער
דער מאָס. „דער קיסר און זײַנע בעלי־עצות
וועלן שוין זען, אַז דאָס פֿאַלק זאָל זיך ניט
א׳ מיט פֿרייהייט", ב. ב־ק, וואָס איז א קאָנ־
סטיטוירנדע פֿערזאַמלונג, זשענעוו 1905. „די
.יענקס׳ האָבן זיך שוין איבערגעגעסן מיט
אימיגראַנטן און זיי קוקן שוין קרום אויף
די אײַנוואַנדערער", רעד׳ משה פֿראָסטיג, יו־
דישער קאָלענדאַר לשנת תרע״ב, לעמבערג 1911.
„אַז איר וועט אײַך א׳ מיט עצבות...דעמאָלט
דאַרף איך, בדחן, אײַך משמח זײַן", פּרץ,
געדאַנקען און אידיישן. א׳ זיך מיט צו פֿיל
קולטור. *זיך א׳ מיט עמעצן = אים מער
ניט קענען אויסשטיין. *א׳ זיך דאָס הארץ =
האָבן אַ סך עגמת־נפֿש. ־ענישׁ. ־ער
(־ין, ־קע).

איבערעסקן זיך — [...אײַ־סעקן] אוטו. עסק
זיך איבער, זיך ~געעסקט. האָבן עסקים,
האָבן צו טאָן מיט אַ צאָל מענטשן אָדער אַ
צאָל געשעפֿטן, ענינים. א׳ זיך מיט קהלשע
ענינים.

איבערפֿענען — טרוו. עפֿן איבער, ~גע־
עפֿנט. 1. וויידער, פֿונדאָסנזי עפֿענען. א׳ דאָס
פּעקל און וויידער קאָנטראָלירן. 2. עפֿענען
אַ צאָל. א׳ אַלע בריוו און זוכן דעם פֿאַלש־
אַדרעסירטן. א׳ אַ סך געשעפֿטן.

איבערצאָהן — [...אייצען] עצה איבער, ~גע־
עצהט. אוטו — עצהן אַנדערש (ווי מע האָט
אַליין גערעכנט צו טאָן אָדער ווי אַנדערע האָ־
בן געעצהט). א׳ עמעצן [דאַטיוו] ניט צו פֿאָרן,
ווען יענער קלײַבט זיך שוין אין וועג אַרײַן.
טרוו — באַזיגן, גובֿר זײַן מיט אַ קעגן־עצה.
מע האָט איבערגעעצהט אַחיתופֿלען, האָט ער
זיך געזומען דאָס לעבן. מיט זיך —
זיך האַלטן אַן עצה מיט אַ צאָל אָדער אַ
לענגערע צײַט. א׳ זיך מיט אַלע פֿרײַנד.

איבערקאָנאָמיש — אַדי. 1. בײַ גאָר,
זייער עקאָנאָמיש, שפּאָרעוודיק. אַ קאָרגער,
א׳ער בודזשעט. 2. וואָס ברענגט ניט קיין
מאַטעריעלן נוצן, וואָס איז מחוץ עקאָנאָמיע.
ארבעטן פֿאַר עפּעס א׳, אַן שום אויסקוק אויף
מאַטעריעלער באַלוינונג. „בלויז פֿון אידעא־
ליסטישע, נאַציאָנאַלע, א׳ע מאָטיוון שיקן יידן
זייערע קינדער אין די יידישע שולן", ימ,
צײַט, שמואל 1924. ־קויט.

איבערקזאַמענירן — טרוו. ־ניר איבער,
~עקזאַמענירט. 1. עקזאַמענירן נאָכאַמאָל,
אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ דעם תּלמיד וואָס
האָט אפֿשר באַקומען הילף. א׳ די אַפּליקאַנטן.
2. עקזאַמענירן אַ צאָל. א׳ אַלע קלאַסן בײַ
דער אינספּעקציע. 3. רעווידירן נאָכאַמאָל. א׳
דעם יערלעכן באַריכט, דעם געפֿלאַנטן בו־
דזשעט אדגל. מיט זיך. ־ונג.

איבערקלען — אומפּ. עקלט איבער, ~גע־
עקלט. שטאַרק עקלען. „עס עקלט מיך אי־
בער פֿון זײַן גאַנצן הילוך", רייד.

איבערקסיסטירן — טרוו. ־טיר איבער,
~עקסיסטירט. פֿונדאָסנזי, וויידער עקסיסטירן.
וועלן א׳ אין אַ צוויי־דרײַ הונדערט יאָר אַרום.
א׳ אין אַן אַנדער פֿאַרעם.

איבערקספֿלואָטירן — טרוו. ־טיר איבער,
~עקספֿלואָטירט. עקספֿלואָטירן איבער דער
מאָס, מער נאָך ווי ס׳איז אָנגענומען אין אַ
באַשטימטער סביבה. א׳ די באַדינערס, די אַר־
בעטער אא. „א...רעזערוואָאר פֿון איבערעקס־
פּלואָטירטע...ארבעטער", פֿאַס, 1966 1 1. ־ונג.

איבערקספּעדירן — טרוו. ־דיר איבער,
~עקספּעדירט. איבערשיקן וואָס מע האָט
שוין געהאַט געשיקט. קריגן סחורות פֿון אויס־
לאַנד און א׳ אין אַן אַנדער פֿרעמד לאַנד.
א׳ אויף יענער־זײַט. ־ונג.

איבערקספּערימענטירן — טרוו. ־טיר
איבער, ~עקספּערימענטירט. דורכפֿירן נאָכ־
אַמאָל אָדער אַ סך מאָל אַן עקספּערימענט. א׳
אַ נײַעם היילמיטל. ־ונג.

איבערקשענען — [...אַ׳קשענען] טרוו. עקשן
איבער, ~געעקשנט. איבערשטאַרקן, גובֿר
זײַן אַן עקשן מיט נאָך מער עקשנות. „וער
וועט וועמען א׳: דער מאַן די וויבֿ אָדער די
וויבֿ דעם מאַן?", רייד. מיט זיך — אויפֿ־
הערן זיך עקשנען.

איבערראַצן — אוטו. נעאָל. זײַן, פֿאַר־
ברענגען ערגעצוואו. „כ׳וואָלט וועלן א׳ דעם
הייסן זומער, אַבי ניט אין ניו־יאָרק", רייד.

איבערראַדיש — אַדי. 1. וואָס איז אויף
דער אייבערפֿלאַך פֿון דער ערד (אין היפּוך
צו אונטערראַדיש = אונטער דער אייבערפֿלאַך).
א׳ע באַאַן. „צו וויניטער שטאַרבן די א׳ע טיילן
פֿון קלעווער אָפּ", א. גאָלאָמב איבז, ג. באָטש,
געווינקסן. „עס זײַנען פֿאַראַן שוואַכע שאַנסן
מע זאָל וועלן דורכפֿירן באַהאַלטענע א׳ע
אַטאָם־טעסטן", טמז, 1963 13 X. 2. העכער
איבער דער ערד, אין (פֿון) דער הייך. פֿליגן
א׳ הויך. „דער שניי איז געפֿאַלן...פֿון אַן
א׳ער פֿאַרהוילענישׁ", חג, ׳זיידעס און אייי־
ניקלעך׳.

3. וואָס איז ניט־ראַדיש, ניט גשמיותדיק.
שיינען מיט א׳ער שיינקייט. „וער עס האָט
אים דעמאָלט געזען האָט געדענקט צו זען
אַ מלאך, ...אַן א׳ן וועזן", יונה טרובניק איבז,
רבי יהודה הלוי, וויליע 1895. „[זי] הערט אויף
צו זײַן אַ געווינלעכע פֿרוי און ווערט אַזוי
ווי אַן א׳ וועזן", שג, לעזער, דיכטער, קריטי־
קער ו. ־קויט — „דער באַוואונדערער פֿון
דעם לײַדנדיק געליטענעם היסטאָריש יידּ, פֿון
זײַן העכערקייט, א״, ציים, טמז, 1964 1 V.
„צוקונפֿט און א׳, אומרעאַל, אוממשותדיק",
ב. ריוקין, אונדזערע פּראָזאַיקער.

איבערראַלעך — אַדי. בײַ גאָר, זייער ער־
לעך, מער ווי מע ריכט זיך. אַן א׳ער מענטש.
א׳ע האַנדלונג. ־קויט.

איבערראַנסט — אַדי. פּפּ: ~ערנצט. בײַ
גאָר, זייער ערנסט. אַן א׳ער וואָס דערלאַנגט
ניט קיין שמייכל אויפֿן פּנים. „ס׳איז אַן א׳ע
פֿראַגע און איר חכמהט זיך", רייד. א׳ע
קראַנקייט.

איבערפֿאָגראָמירן — טרוו. ־מיר איבער,
~פֿאָגראָמירט. 1. פֿונדאָסנזי, וויידער פֿאָגרא־
מירן. א׳ די זעלביקע קראָמען, גאַסן, שטעט־
לעך. 2. פֿאָגראָמירן אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט.
א׳ די שטעטלעך פֿון אוקריינע. ־ונג.

אי׳בערפֿאָדלע׳ך — דער, ־ן (־ס). גאָר
מיאוסער פֿאָדלעך. „ס׳איז ניט געזונג אים צו
רופֿן פֿאָ׳דלע׳ך [= ׳אונטערלך], ער איז
אַן א״, בריוו. ־יש — אַדי.

איבערפֿאָזירן — אוטו. ־זיר איבער, ~(גע)־
פֿאָזירט. איבערשטעלן זיך אין אַן אַנדער פֿא־
זע (בײַם פֿאָטאָגראָפֿירן). „לאָמיר א׳, וויבל
מיר האָבן פֿאַרשטעלט די קינדער", רייד. ־ונג.

איבערפֿאָטענטירן — טרוו. ־טיר איבער,
~פֿאָטענטירט. נאָכאַמאָל ארויסנעמען אַ פֿא־
טענט. ← אויספֿאָטענטירן, בד2. ־ונג.

איבערפֿאַטראָניזירן — טרוו. ־זיר איבער,
~פֿאַטראָניזירט. פֿאַטראָניזירן איבער דער
מאָס. ס׳איז ניט גוט א׳ אַ יוגנטלעכן. ־ונג.

איבערפֿאָטרעטלען — ← איבערפֿאַרטרעט־
לען.

איבערפֿאַטשן — טרוו. פֿאַטש איבער, ~גע־
פֿאַטשט. 1. איבערקלאַפּן מיט אַ האַנט. א׳
וועג צווישׁ וועטן זיך. 2. פֿאַטשן אַ צאָל מאָל,
אַ צאָל מענטשן. א׳ די ינגלעך וואָס פֿוילן זיך
לערנען. א׳ די שרײַערס. 3. אַריבערקלאַפּן. א׳
דעם באַלעם איבער דער נעץ. מיט זיך — קזוי.
־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערפֿאַטשקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־
פֿאַטשקעט. 1. פֿאַרפֿאַטשקען, פֿאַרשמוצן אַ
צאָל. א׳ אַלע גלעזער. 2. פֿאַטשקען אויף
עפּעס וואָס איז שוין פֿאַרפֿאַטשקעט. איבער־
שמירן. אויך דזוו אויספֿאַטשקען ←. ־עכץ.
־ענישׁ.

איבערפֿאַיאַצעווען — טרוו. ־צעוועט איבער,
~פֿאַיאַצעוועט. איבערקרימען אויף אַן אי־
בערגעטריבן קאָמישן אופֿן. פֿאַיאַצעוועען מער
ווי אַן אַנדער פֿאַיאַץ. א׳ דעם קלאַון פֿון צירק.

איבערפֿאַיען — טרוו. פֿאַיע איבער, ~גע־
פֿאַיעט. געבן צו פֿיל צו טרינקען אַ פֿערד, אַ
בהמה. ס׳טויג ניט א׳ אַ פֿערד פֿאַרן לאָזן זיך
אין וועג. מיט זיך — א׳ זיך און זיך
וואַלגערן אין רינשטאָק. ־ענישׁ.

איבערפֿאַליטור(יר)ן — טרוו. ־טור(יר) אי־
בער, ~(גע)פֿאַליטור(יר)ט. איבערשמירן מיט
פֿאַליטור. „מחמת דעם [וואָס די פֿאַרן אין גע־
הילץ צינען אַרײַן די פֿאַליטור] מוז דער בעל־
מלאָכה א׳ דעם קענגשטאַנד עטלעכע מאָל",
בערי.

איבערפֿאַליען — טרוו. ־ליע איבער, ~גע־
פֿאַליעט. איבערהייצן. א׳ דעם אויוון, מע זאָל
ניט קענען צוגיין צו אים.

איבערפֿאַלירן — טרוו. ־לירן איבער, ~(גע)־
פֿאַלירט. נאָכאַמאָל אָדער אויף אַן אַנדער אופֿן
פֿאַלירן. א׳ דעם טיש. א׳ דעם דימענט. א׳
דעם דיל לכבוד יום־טובֿ. אויך פּיג. א׳ דאָס
ליד. ־ונג.

איבערפֿאַלמעסן — טרוו. ־מעס איבער, ~גע־ פֿאַלמעסט. נאָכאַמאָל, אַנדערש פֿאַלמעסן. אַרויסנעמען דעם געשטאָרבענעם פֿון קבֿר און אים א׳. ־ונג.

איבערפֿאָמפֿן — טרוו. פֿאָמפֿ איבער, ~גע־ פֿאָמפֿט. פֿפּ: ~פֿאָנפֿן. איבערפֿאָרבן מיט טיף־רויטן קאָליר. א׳ די ליפּן.

איבערפֿאָמפֿ(ע)ן — טרוו. פֿאָמפֿ(ע) איבער, ~געפֿאָמפֿ(ע)ט. 1. ווידער, נאָכאַמאָל פֿאָמ־ פֿ(ע)ן. א׳ די רעדער פֿון אויטאָ. 2. פֿאָמפֿען פֿליסיקייט פֿון איין אָרט אין אַ צווייט אָרט. א׳ פֿון רעזערוואָאר אין אַ ציסטערנע. 3. אָנ־ פֿאָמפֿען איבער דער מאָס. א׳ די פּילקע.

איבערפֿאַנצערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ פֿאַנצערט. 1. איבערדעקן מיט אַ פֿאַנצער. א׳ מאַכן קויל־זיכער דעם אויטאָמאָביל. 2. וויי־ דער, בעסער באַפֿעסטיקן. א׳ די פֿאַויציעס. ־ונג.

איבערפֿאַנקעווען — [וויכט נ] טרוו. ־קעווט איבער, ~געפֿאַנקעווט. איבער דער מאָס צע־ באַלעווען, צעפּיעשטשען. א׳ דעם בן־יחיד און אים אינגאַנצן קאַליע מאַכן.

אי׳בערפֿאָסי׳ו — אַדי. בײַ גאָר, זייער פֿאָסיו. „דער אַזוי־גערופֿענער פֿאָסיוער וויי־ דערשטאַנד טאָר אָבער ניט זײַן א״, רייד. ־קייט.

איבערפֿאָסירן — אוטו. דרימטפֿערזאָניק. פֿאָסירט איבער, ~(גע)פֿאָסירט. געשען, זיך טרעפֿן (בלויז וועגן זעלטענע, אויסנעמיקע פֿאַרקומענישן) נאָכאָמאָל, אַ סך מאָל. „וואָס עס האָט (מיט) מיר ניט איבערפֿאָסירט אין מײַן נע־ונדעווען״. אויך מיט ז׳ך.

איבערפֿאָסירן — טרוו. ־סיר איבער, ~(גע)־ פֿאָסירט. (ספּאָרט־שפּיל, פֿוטבאָל) איבערגאַבן, איבערדערשלאָגן דעם באַלעם צו אַ צווייטן שפּי־ לער אויפֿן פֿעלד, פּלאַץ. „ — חיימקע! פֿאָ־ סיר איבער די פּילקע צו באָרקען״, רייד. ־ונג.

איבערפֿאָסמאָקעווען זיך — אוטו. איצ, אימפּ נב; זיך ~(גע)פֿאָסמאָקעווט. בולט, רימטיק אַרויסוויזין הנאה פֿון עסן געשמאָקס. א׳ זיך מיט דער פֿעטער קאָטשקע. א׳ זיך מיט גראָבע וויצן.

איבערפֿאָסן — טרוו. פֿאָס איבער, ~געפֿאָסט. 1. פֿאָסן, אָנמעסטן נאָכאָמאָל. א׳ די מאָרי־ נאָרקע. 2. (קאָרטנשפּיל) איבערגעבן דאָס שפּי־ לן, דאָס אַרויסגיין מיט אַ קאָרט דעם ווייטער־ דיקן מיטשפּילער. זיך ניט באַטיילקן אין אַ קאָן. 3. דזוו איבערפֿאָסירן, טרוו.

איבערפֿאָסעווען — טרוו. ־סעוט איבער, ~געפֿאָסעווט. 1. איבערשניידן אין פֿאָסן. א׳ די גאָנצע פֿעל. 2. שלאָגן, שמײַסן מיט אַ פֿאָס, רימען אַז עס זאָלן בלײַבן סימנים פֿון פֿאָס אויפֿן לײַב. א׳ דאָס בנאָק, ער זאָל האָבן צו געדענקען. א׳ דאָס לײַב, עס זאָלן בלײַבן סימנים וואָכן־לאָנג.

איבערפֿאָסקודז(וו)ן — דזוו. ־דע(וו) איבער, ~געפֿאָסקודע(וו)ט. אויך: ~פֿאָסקו־ דיין, ~פֿאָסקודזיון, ~פֿאָסקודזשען. ווידער, אָדער שטאַרק, אָדער אַ צאָל זאָכן פֿאַר־ ברודיקן, מאַכן עס זאָל זיין פֿאָסקודנע. א׳ די דילן מיט אַ כראַקעריי און מיט מייקעכץ.

איבערפֿאָטיזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~פֿאָטיזירט. נעגאָל. מאַכן פֿאָטיש פֿונדאָס גיי אָדער אויף אַן אָנדער אופֿן. א׳ אַ פּראָ־ זאַאישע דערציילונג. א׳ אַן איבערזעצונג. „די איבערגעזעצטע און טיילווײַז איבערפֿאָטיזיר־ טע [אַדי, פֿאָר] סטראָפֿן״, א. אָלמי, פֿאָש, 1956 III 9. ־ונג.

איבערפֿאָולאַריזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~פֿאָפֿולאַריזירט. מאַכן (שרײַבן) פֿאָפּולער אויף אַ צוטריטלעכן, גרינגערן אופֿן. מאַכן צו פֿאָפֿולער. א׳ די גייַע שטאַנדפֿונקטן אין סאָ־ ציאָלאָגיע. ־ונג.

איבערפֿאָפֿן — אוטו. פֿאָף איבער, ~גע־ פֿאָפֿט. איבערשלאָפֿן (מיט ביטול, אומאיידל, פֿאַמיליער). א׳ דעם גאַנצן נאָכמיטאָג, די גאַנ־ צע פֿאַרשטעלונג. ־ענישׂ.

איבערפֿאָצאָפֿן — טרוו. ־פֿע איבער, ~(גע)־ פֿאָצאָפֿט. טל. איבערכאָפֿן, אויסכאָפֿן. אַרײַנ־ קריגן עפּעס פֿון עמעצן מיט פֿלינקייט אָדער כיטרעקייט. א׳ דאָס וועגעלע האָלץ וואָס דער שכן האָט שוין כמעט געקוקט בײַם פֿויער. א׳ אַ מציאה. א׳ דעם חבֿרה־מאַן און אים אַנ־ ברעכן די בייגער.

איבערפֿאָקאָסטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)פֿאָקאָסטירט. איבערשמירן, איבערמאָלן מיט פֿאָקאָסט, פֿאַרנעץ. א׳ די וועגט אין קיך.

איבערפֿאָקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)־ פֿאָקירט. דזוו איבערפֿאָקן (סוחרים). א׳ דאָס גלאָזוואַרג, עס זאָל ניט צעבראָכן ווערן. ־ונג.

איבערפֿאָקן — טרוו. פֿאָק איבער, ~געפֿאָקט. פֿפּ: ~פֿאָקעווען. 1. צונויפֿלייגן זאַכן אין אַ פּאַק, זאַק, קאַסטן אא נאָכאָמאָל, פֿונדאָסנײַ, אַנדערש. א׳ דעם טשעמאָדאַן, עס זאָלן אַרײַן מער זאַכן. 2. אָנפֿאָקן צו פֿיל. א׳ דעם טשעמאָדאַן, מע זאָל אים ניט קענען צומאַכן. „זי איז ממש פֿון טאָג צו טאָג געוואָרן שווע־ רער, נישט דערפֿאַר וויזל ער האָט זי [די טעקע] איבערגעפֿאָקט, נאָר ווײַל זײַנע...פֿר־ חות זענען געוואָרן געמינערט״, באַש, פֿאָר, 1966 ו 1. 3. איבערשטאָפֿן מיט עסנווארג. א׳ דעם קליינעם פּעמפּיק. „די מאַמע האָט דיך איבערגעפֿאָקט מיט קוגל״, יחיאל לערער, מײַן היים. 4. איבערשטאָפֿן, פֿאַרשטאָפֿן (מיט וואָס דאָס זאָל ניט זײַן). „מאָסן אויטאָמאָבילן האָבן אויך נעכטן איבערגעפֿאָקט די פֿאַרשי־ דענע וועגן אוו בריקן״, פֿאָר, 1966 ו 14. 5. איבערכאָפֿן. א׳ די ספּעקולאַנטן איינעם בײַ איינעם. מיט ז׳ך — איבערעסן זיך. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערפֿאָקן — אוטו. פֿאָק איבער, ~גע־ פֿאָקט. 1. איבערקומען די קראַנקייט פֿאָקן. ← איבערמאָלן. „[זי] מוז אַליין א׳ און איבערמאָלן, ביזוואָנען זי וועט געזונט ווערן״, סאָוו׳ היימלאַנד, 1965, № 6. 2. שווער אי־ בערלעבן אַ גיסטיקע צערודערונג און אַרויס־ קומען פֿון איר פּסיכיש געזונט. זיך אָפּזאָגן פֿון אַ גלייבונג וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר יונגע יאָרן. „ווער פֿון אונדז האָט דאָס פֿער־ זענלעך ניט איבערגעלעבט, און ניט איבער־ געמאָלט און איבערגעפֿאָקט?״, י. לעשטשינסקי, פֿאָש, 8 VI 1961.

איבערפֿאַראַנדקעווען — ־קעווט איבער, ~פֿאַראַנדקעווט. פֿפּ: ~פֿאַראַנדיקן. אײַנ־ שטעלן אַן אַרדענונג אַנדערש (בײַטעם פֿון בי־ טול). א׳ דעם קינדער־מאַרש. א׳ ווער וואו עס זאָל זיצן.

איבערפֿאַראַזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~פֿאַראַפֿאַזירט. ניצן אַנדערע אויסדרוקן, זאַצן, פֿראַזעס בײַם איבערגעבן, אויסטײַטשן, דערקלערן, פֿאַרמולירן עפּעס וואָס איז שוין געווען אַרויסגעזאָגט אָדער אָנגעשריבן פֿון פֿרי׳ער. א׳ די רעזאָלוציע. ניט בלויז איבער־ זעצן, נאָר אויך א׳ אַלע שווערע שטעלן. ־ונג.

איבערפֿאַרמאַטשע(וו)ן — טרוו. ־טשע־ (וו)ע איבער, ~געפֿאַרמאַטשע(וו)ט. איבער־ מאַכן אויף אַ פֿאַרמאַטשישן, שלעכטן אופֿן. א׳ אַ פּיעסע. „ער קען ניט נייַען, ער האָט מיר פֿאַרפֿאַרמאַטשעט און איבערגעפֿאַרמאַ־ טשעט דעם אָנצוג״, רייד.

איבערפֿאַרטייאיש — אַדי. וואָס איז אי־ בער, העכער, ברייטער אין פֿאַרנעם אַדער אויס־ בליק ווי בײַ אַ פֿאַרטיי, ווי בײַ איינעם וואָס קומט מיט אַ פֿאַרויס אײַנגעשטעלטן קוק. א׳עך פֿאַרזיצער. „מיר שטרעבן צו אַן א׳ער, איבערסעקטאַנטישער יידישער דערציאונג״, ים, אונדזער שול, מעקסיקע 1948. „נישט נאָר די א׳ע, נאָר אויך איבערצײַטלעכע, די איבער־ דורותדיקע אינטערעסן פֿון אַן אייבּיקער אומה״, צייט, טמז, 1965 ו 8. ־קייט.

איבערפֿאַרטרעטלען — טרוו. ־טל איבער, ~געפֿאַרטרעטלט. (בײַטעם פֿון ביטול). אי־ בערפֿאָטאָגראָפֿירן. א׳ די מחותנים. אויך מיט ז׳ך.

איבערפֿאָרן — טרוו. פֿאָר איבער, ~געפֿאָרט. 1. איבערשטעלן אין אַנדערע פֿאָרן, פֿאָרלעך. א׳ די טענצער צום נײַעם טאַנץ. א׳ די קינ־ דער פֿאַרן אַרויסמאַרשירן. 2. צונויפֿפֿאָרן, צונויפֿפֿירן. א׳ די ערן מיט די זיצן פֿון בא־ זונדערע זאַאָלאָגישע גאַרטנס. מיט ז׳ך — „זיי האָבן זיך איבערגעפֿאָרט. ער האָט געגע־ מען דעם חבֿרס כּלה און דער חבֿר זײַן כּלה״. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערפֿאָרן — טרוו. ־רע איבער, ~גע־ פֿאָרעט. 1. נאָכאָמאָל, ווידער דורכנעמען מיט פֿאָרע. א׳ וועש אין באָד. א׳ די ביינער אין מרחץ. א׳ שטאָף פֿאַרן נייַען. 2. פֿאָרען אי־ בער דער מאָס. א׳ דעם צימעס. אויך מיט ז׳ך. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערפֿאָרן זיך — אוטו. ־רע זיך איבער, זיך ~גע־פֿאָרעט. 1. טאָן אָדער כלומרשט עפּעס טאָן, דערבײַ זיך אַרומדריין, ביזן פֿאַרנעדיקן. א׳ זיך מיטן אַרײַנברענגען אין שטוב דעם שבת. 2. דזוו איבערפֿאָרקן (זיך). ־ענישׂ.

איבערפֿאַרפֿומירט — אַדי, פֿאַר ← דווד. אויך פֿיג. געשריבן מיט הויכע, מליצהדיקע ווערטער. אַן א׳ער סטיל. „ער האָט רעפּעלירט קעגן דער ראָמאַנטיק פֿון א׳ע שורות און גלעקלדיקע גראַמען״, יג, טמז, 1965 I 22. ־קייט.

איבערפֿאַרפֿומירן — טרוו. ־מיר איבער, ~פֿאַרפֿומירט. 1. נאָכאַמאָל, אַנדערש באַשפּריצן מיט פֿאַרפֿום. א׳ דאָס באַלקלייד. 2. פֿאַרפֿומירן איבער דער מאָס. מיט ז׳ך. ־ונג.

איבערפֿאַרצעלירן — טרוו. ־לירט איבער, ~(גע)פֿאַרצעלירט. איבערטיילן ערד אין קליינע חלקים. א׳ די פֿריצישע מאַשינטעקס וואָס מע האָט נאַציאָנאַליזירט. ־ונג.

איבערפֿאַרקירן — טרוו. ־קירט איבער, ~פֿאַרקירט. (אַרגענטינע) אַנדערש, בעסער פֿאַרקירן, אַוועקשטעלן אַן אויטאָ. א׳ אַ קאַטש.

איבערפֿאָרקען — אוטו & טרוו. ־קט אי־בער, ~געפֿאָרקעט. איבערזוכן, איבערנישטערן. א׳ (אין) אַלע שופֿלאָדן. א׳ (צוזישן) אַלע זאַכן און ניט געפֿינען וואָס מע זוכט. מיט ז׳ך — דזוו איבערפֿאָרען זיך. א׳ זיך בײַם פֿאַרריכטן אַ זייגער און צום סוף אים אַרויס־וואַרפֿן. ־ענישׂ.

איבערפֿאַשן — טרוו. ־פֿאַשט איבער, ~גע־פֿאַשט. 1. איבערטאָלירן (קאָרטן). 2. אי־בערגעבן אַדער איבערפֿאָרקויפֿן אַ געגנבעטע זאַך אַדער קאָנטראַבאַנד.

איבערפֿאַשן — טרוו. ־שט איבער, ~גע־פֿאַשט. 1. האַלטן בהמות אויף דער פֿאַשע לענגער ווי עס איז נייטיק. א׳ ביז עס קומען אַרויס די שטערן. 2. איבערקאָרמען, געבן אַ בעל־חי צו פֿיל צו עסן. א׳ די געגנדז, די ציג. 3. פֿאַשען אַ גרעסערע צאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ גאַנצע טשערעדעס. מיט ז׳ך — עסן אַ סך, זיך איבערעסן.

איבערפֿגרן — [...פֿייגערן] אוטו. פֿגר איבער, איז ~געפֿגרט. [וועגן האָט ← אויספֿגרן]. דזוו פֿגרן, אויספֿגרן (←). א׳ פֿון הונגער. געווען אַ מגיפֿה אויף בהמות און אַלע שטער־טלשע קי זײַנען איבערגעפֿגרט.

איבערפֿידונען — [...פֿי׳דיענען] טרוו. פֿדיון איבער, ~געפֿדיונט. 1. איבערלייגן, לייגן פֿון פֿאַרשיידנס אַדער אין פֿאַרשיידענע צײַטן (מיט ביטול). „פֿאַרדינער מײַנער, וויפֿל האָסטו אי־בערגעפֿדיונט אויפֿן ירידז?״, רייד. 2. נאָכ־אַמאָל, אַ סך מאָל געבן פֿדיון, געלט אַ חס־דישן רבין פֿאַרן אויסבעטן עפּעס בײַם רבונר־של־עולם. א׳ אפֿשר אַ העלפֿט פֿון לייזעכע.

איבערפֿוליקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)פֿובליקירט. נאָכאַמאָל פֿאַרעפֿנטלעכן, איבערדרוקן. א׳ דעם אויפֿרוף. „צוישן די מאַטעריאַלן...זײַנען פֿאַראַן אַזעלכע וואָס זײַ־נען שוין פֿובליקירט אין פֿאַרשיידענע אויס־גאַבעס. מיר האָלטן אַז עס איז ניט איבעריק זיי א״ר, י. טשערניאַק, יושפ XXII, 3. ־ונג.

איבערפֿודערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־פֿודערט. באַשיטן, באַדעקן מיט פֿודער נאָכ־אַמאָל. מיט ז׳ך — „האָט זיך איבערגעפֿו־דערט דאָס פּנים, אויפֿגעטורעמט העכער אירע האָר״, חג, טמז, 1965 XI 19. ־ונג.

איבערפֿוטען — טרוו. ־טע איבער, ~גע־טעט. סל. איבערפלאַנטערן. א׳ די פֿעדעם. א׳ עמעצן די ריידז. מיט ז׳ך. ־ענישׂ.

איבערפֿוטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־פֿוטערט. איבערשמירן מיט פֿוטער. א׳ אַ פֿאַן אויף צו פֿרעגלען. א׳ אַ שלעכט באַשמירט פּענעצל ברויט.

איבערפֿויזען — אוטו. ־זע איבער, ~גע־פֿויזעט. קריכן, אַריבערקריכן פֿון איין אָרט אויף אַ צוויטן (וועגן אַ קינד). א׳ אויף אַלע פֿיר. א׳ פֿון עסצימער אין קיך אַרײַן. ־ענישׂ.

איבערפֿויקן — טרוו. פֿויק איבער, ~געפֿויקט. 1. נאָכאַמאָל עפּעס אויסשפּילן אויף אַ פֿויק. 2. איבערדערציילן אַ נײַס, אַ סוד. 3. צו פֿיל רעקלאַמירן. איבערריבן. א׳ זײַן טאַלאַנט. 4. איבערגעבן עפּעס דורך קלאַפּן. א׳ אַ ידיעה צום אָרעסטאַנט אין דער צוויטער קאָ־מער. מיט ז׳ך. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־קע).

איבערפֿוישטן — טרוו. פֿוישט איבער, ~גע־פֿוישט. איבערדעקן מיט פֿעלקער. א׳ אַ האָנט־בײַטל.

איבערפֿוישן — טרוו. פֿויש איבער, ~גע־פֿוישט. איבערשטאָפּן, אָנגפֿילן מער ווי מע דאַרף. א׳ דעם זאַק מיט צו פֿיל הייי, בעט־געוואָנט. מיט ז׳ך — דזוו אויספֿוישן זיך ←.

איבערפֿוליען — טרוו. ־ליע איבער, ~גע־פֿוליעט. סל. איבערשטויבן. א׳ די פֿאַרהענגלעך, די קאָלדערס.

איבערפֿונקטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)פֿונקטירט. אויף אַן אַנדער אופֿן שטעלן אָפּשטעלצייכנס אַדער אַנדערע סימנים, פּינטע־לעך. א׳ די קאָרעקטור־בויגנס. א׳ אויפֿן ענגלי־שן אופֿן, אַנשטאָט דעם רוסישן. ־ונג.

איבערפֿוסטעווען — אוטו. ־טעוועט איבער, ~געפֿוסטעוועט. זײַן ליידיק, פֿוסטעווען אַ לענגערע צײַט. א׳ ווי אַ חורבה. א׳ כּל־זמן די בעלי־בתּים זײַנען אויף דאַטשע. די דירות ווערן א׳ ביזואָגען מע וועט זיי ניט רע־מאָנטירן.

איבערפֿועלן — [...פֿוי׳עלן] טרוו. פֿועל אי־בער, ~געפֿועלט. אויסווירקן אַדער קריגן דעם הסכם אויף עפּעס וואָס איז אַנדערש אַדער פֿאַרקערט פֿון דעם וואָס אַן אַנדערער האָט געפֿועלט. „דו האָסט געפֿועלט בײַם טאַטן, אַבער — דו וועסט זען — איך וועל א״, רייד.

איבערפֿוץ — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון אי־בערפֿוצן. ← דזוו. 2. צו פֿיל פֿוץ; פֿוץ מיט שלעכטן געשמאַק. 3. באַפֿוצונג וואָס קומט פֿון אויבן. אַן א׳ אויפֿן היטעלע.

איבערפֿוצן — טרוו. פֿוץ איבער, ~געפֿוצט. 1. נאָכאַמאָל פֿוצן. א׳ דאָס מעבל, די שיך, די קליידער. „טעפּלער דאַרפֿן נאָכן שטיערן איבערגעפֿוצט ווערן מיט אַ מעטאַל־רייניקער״, פֿאַר, 1965 IV 9. 2. פֿוצן אַ צאָל, אַ סך. א׳ אַלע לײַכטער לבֿוד שבת. „די יוועלירס און זילבער־אַרבעטער האָבן איבערגעפֿוצט דאָס פֿילע שמוק און זילבער־געשירי״, ימבר־ע, שפּרינצע מירל, בוקאַרעשט 1878. 3. פֿוצן אַ ביסל, אויבנאויף. „איך האָב...נאָר אַזוי אַ ביסל געוואָלט א׳ [דעם שפּיגל]״, עט, סער־קעלע. 4. פֿאַרפֿוצן איבער דער מאָס. א׳ דעם טאַרט. א׳ דעם זאַל מיט צו פֿיל שמאַבטעלײַען. 5. פֿיג. מאַכן ריין מאַראַליש; מאַכן ערלעכער, פֿײַנער. א׳ דאָס געוויסן בײַ טייל שטאָט־בעלי־טובֿות. „וען מיר נעמען זיך אַליין און פֿוצן איבער דעם סאָוועסט ריין״, אמ״ש [אַסטראָוו־סקין], דער מאָסקאַראַדן באָל, וואַרשע 1884. 6. דזוו אונטערפֿוצן, בז (←), נאָר עטלעכע מאָל. מיט זיך.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערפֿוצעריש — אַדי. 1. וואָס איז (וויַ) בײַ אַן איבערפֿוצער. א׳ע געגנגלעך. 2. וואָס טויג אויף איבערצופֿוצן. א׳ע איילן, שמירעכצן.

איבערפֿורקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־פֿורקעט. 1. איבערשטעכן מיט אַ טעמפּער אַדער שאַרפֿער זאַך. א׳ די אויערן. „האָב גיט קיין טבֿע אַלץ איבערצופֿורקען מיט די פֿיג־גערלעך״, רייד. 2. דזוו איבערפֿאָרקען ←.

איבערפֿטרן — [...פֿאַטערן] טרוו. פֿטר אי־בער, ~געפֿטרט. 1. ווי ניט איז איבערענדיקן אַן אַרבעט, פּדי וואָס גיכער פֿטור צו ווערן פֿון איר. א׳ דאָס נייַען און גיין אַהיים. 2. אויסגעבן איבעריק געלט. א׳ אַ גאַנצע מאה. 3. דזוו אַרויספֿטרן. א׳ דעם נודניק. אויך: אַוועקפֿטרן. א׳ דעם שׂונא. 4. אַקוזוו. ווי ניט איז דורכלעבן אַ באַשטימטע צײַט. א׳ דעם ווינטער און זיך דערוואַרטן אויף זוניקע טעג. א׳ אַ קרענק. ־נישׂ.

איבערפֿיאַנעווען — אוטו. ־נעוועט איבער, ~געפֿיאַנעוועט. סל. איבערשיכורן (פּויאָ). א׳ אין אַלע שענקען.

איבערפֿידען — ← אויספֿידען.

איבערפֿיינטן — טרוו. פֿיינט איבער, ~גע־פֿיינט. אַמ. איבערפֿאַרבן. א׳ עטלעכע רומקעס.

איבערפֿיניקן — טרוו. ־ניק איבער, ~גע־פֿיניקט. 1. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ פֿאַרשאַפֿן פֿיניק, יסורים. פֿיניקן מיט קלעפּ און א׳ מיטן ניט לאָזן שלאָפֿן. א׳ מיט נײַע שרעקן. 2. פֿיניקן אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ אַלע באַשולדיקטע. א׳ אַ גאַנצע ייִדישע קהילה. 3. גוזמאדיק. פֿאַרנודיען, פֿאַרלאַנגווײַליקן. א׳ מיט לאַנגע דרשות. מיט ז׳ך — זיך א׳ יאָרן־לאַנג מיט אַזאַ אויסוואָרף פֿאַר אַ מאַן. זיך א׳ אין ביטערן דלות. ־ונג. ־ער (־ין).

איבערפֿיפֿערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־פֿיפֿערט. אַמ. איבערקלעפּן מיט וואַנטפֿאַפּיר. איבערפֿיינטן בייַדע בעדרומס און א׳ איין ליוויינג־רום.

איבערפֿיקלען — טרוו. ־קל איבער, ~גע־פֿיקלט. איבערשפּילן אויף אַ פֿיקל. א׳ דעם מאַרש. פֿרגל איבערפֿויקן. ־ענישׂ.

איבערפילדערן — ־ער איבער, ~געפיל־ דערט. אוטו — פֿילדערן, טומלען אַ לענ־ גערע צײַט. א׳ אַ גאַנצן פֿרימאָרגן. טרוו — טומלען, ליאַרעמען העכער פֿון אַנדערן. א׳ אַלע צעקאָכטע דיספוטאַנטן.

איבערפילטשן — טרוו. פֿילטש איבער, ~גע־ פֿילטשט. פֿפּ: ~פֿילצן. איבערדעקן, איבער־ צינען מיט פֿילטש, פֿילץ. א׳ דאָס האַנטבײַטעלע.

איבערפיל(נ)עוועז — טרוו. ־(נ)עוועז איבער, ~געפיל(נ)עוועט. אוקר. היטן, אַכטונג געבן בײַם האַדעוועז מער ווי מע דאַרף, איבער דער מאָס. „ווי עס איז ניט גוט איבערצופֿילע־ ווען אַ בהמה אין שטאַל, אַזוי איז אויך ניט געזונט א׳ אַ קינד אין שטוב״, רייד.

איבערפימסן — טרוו. פֿימס איבער, ~גע־ פֿימסט. איבעררײַבן מיט פֿימס. א׳ אַ פֿעל.

איבערפינדזלען — טרוו. ־דזל איבער, ~גע־ פֿינדזלט. פֿפּ: ~פֿענדזלען. 1. איבערשמירן מיט אַ פֿינדזל. א׳ דעם האַלדז. 2. איבער־ מאַלן אויף אַ לײַכטן אופֿן, אַבי ווי. א׳ אין אײַלעניש, פֿון זפֿרון. 3. איבערמאָלן שלעכט, פֿאַרטאָטשישן, צו גיך. א׳ די וועגט. א׳ אַ לײַוונט. ־ונג — „אַז מע לייגט דעם דיק־ טערס...א׳ פֿון...געשטאַלטן...״, יג, תּוך. ־ענ־ש. ־ער (־ין ־קע). ־ערי.

איבערפינטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גע־ פֿינטלט. 1. שטעלן פֿינטלעך פֿון אויבן. 2. אויספֿינטלען אויף אַן אַנדער אופֿן. איבער־ פֿונקטירן. א׳ דעם גאַנצן טעקסט. א׳ די וויי־ סע וואַנט. 3. איבערניקודן. ־ענ־ש.

איבערפינען — אוטו. ־נע איבער, ~געפי־ נעט. אוקר. אַריבערריגען (וועגן שוים). די יויך פֿינעט שוין איבער.

איבערפינקטלעך — אד׳. ביז גאָר, זייער פֿינקטלעך. „בײַ דער אַרבעט אַרום וווּ מוז מען זײַן א״. ־קי־ט.

איבערפיסקעווען — ־קעוועט איבער, ~גע־ פֿיסקעוועט. אוטו — פֿיסקעווען אַ לענגערע צײַט. „אַ בעלנות פֿון אַ יִדענע אַזוי פֿיל איבערצופֿיסקעווען״. טרוו — איבערשטײַגן עמעצן אין פֿיסקעווען, שרײַבן, זידלען. אַ בריה איבערצופֿיסקעווען אַלע מאַרק־יִדענעס.

איבערפ(י)עשטשען — טרוו. ־שטשע איבער, ~געפּ(י)עשטשט. צו שטאַרק, איבער דער מאָס צעבאַלעוועז, צעפּיעשטשען. א׳ די קינדער אוו זיי מאַכן פֿאַר לאַ־יוצלחס. מיט זײַן — אויך: פּיעשטשען זיך אוו אויפֿהערן. ־ענ־ש.

איבערפיפֿס(ע)ן — אוטו. פּיפֿס(ע) איבער, ~געפּיפֿס(ע)ט. אַ לענגערע צײַט אַרויסברעג־ גען שטילע, דינע קלאַנגען. א׳ ווי אַ פֿייצלע קינדלע.

איבערפיפקען — ־קע איבער, ~געפּיפקעט. אוטו — פּיפקען אַ לענגערע צײַט. זיצן, שוויגן אוו א׳ אַ גאַנצן אוֹנט. טרוו — 1. דזוו אויספּיפקען. א׳ אַ סך טאַבעק. 2. צו פֿיל ניצן אַ פּיפקע. א׳ אַ פּיפקע ביז זי ווערט אויסגעברענט. ־ענ־ש.

אי׳בערפיקאַ׳נט — אד׳. ביז גאָר, זייער פּיקאַנט, רייציק. „איר רופֿט עס פּיקאַנט, א׳ — אוו איך רוף עס אומאַנשטענדיקע מיאוס־ קייט״, רייד. ־קי־ט.

איבערפיקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)־ פּיקירט. 1. איבערשטײַגן מיט אַרײַנזאָגענישן, שטעכווערטלען. אַ שיינער גאַסטגעבער וואָס וויל א׳ זײַנע געסט. 2. (שנײַדערײַ, לאָנדאָן) אַרײַנגייען אַ נײַ שטיקל שטײַפֿלײַוונט אין לאַצן אַדער אין קאָלנער. א׳ דעם קאָלנער.

איבערפיקלען — טרוו. ־קל איבער, ~גע־ פּיקלט. פֿפּ: ~פֿעקלען. 1. נאָכאַמאָל, אַנ־ דערש אויספּיקלען (←). 2. אַרײַנגעבן צו פֿיל געווירצן אס. א׳ דאָס פֿלייש מיט צו פֿיל קנאָבל.

איבערפיקן — טרוו. פּיק איבער, ~געפּיקט. 1. פּיקן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ די פֿר־ לע זשמעניעס קערנדלעך. 2. איבערהאַקן, אי־ בערשלאָגן מיט אַ שנאָבל. א׳ אַ שאָלעכץ און אַרויספּיקן זיך אין דער פֿרײַער וועלט. מיט זיך — קזוו. ־עכץ. ־ענ־ש.

איבערפירושן — [...פּיירעשן] טרוו. פּירוש איבער, ~געפּירושט. געבן, מאַכן אַן אַנדער פּירוש. (בײַטעם פֿון ביטול). „ווי שיין דו האָסט עס איבערגעפּירושט אַזאַ קלאָרן פּסוק״. רייד.

איבערפישטשען — ־שטשע איבער, ~גע־ פּישטשעט. אוטו — אַ לענגערע צײַט פּי־ שטשען. א׳ ווי אַ קראַנק עופֿעלע. טרוו — איבערשטײַגן אין פּישטשען. גאָכמאָכן עמע־ צנס פּישטשען. „די פֿייגעלעך זינגען ניט, איינע פּישטשעט, די צווייטע פּישטשעט זי איבער״. ־ענ־ש.

איבערפישן — טרוו. פּיש איבער, ~געפּישט. 1. פֿאַרבײַפּישן. אַריבערפּישן. א׳ דאָס גאַכט־ טעפּעלע. א׳ מיט די אויגן. 2. פֿאַרפּישן, פֿאַראומריינקן מיט השתּנה. א׳ אַלע לײַלעכער.

איבערפלאָגן — טרוו. פֿלאָג איבער, ~גע־ פֿלאָגט. 1. פֿאַרשאַפֿן קרעטקונגען, ערגערנישן אַ צאָל. א׳ די בני־בית מיט שטענדיקע מאָנע־ נישן, יאַדנישן, גוזמאדיק: א׳ די גאַנצע קאָמ־ פּאַניע מיט פֿוילע וויצן. 2. אָנשיקן אַ צאָל, אַ סך פֿלאָגן, אומגליקן. א׳ מצרים מיט צען מפות. א׳ דעם שונא מיט פּסדרדיקע לופֿט־ אַטאַקעס. „וויפֿל מיר, יִדן, זײַנען שוין איבער־ געפֿלאָגט געווארן!״, רייד. מיט זיך — זיך מאַטערן אַ לענגערע צײַט (און אויפֿהערן). א׳ זיך און זיך דערשלאָגן צו אַ תּכלית. ־ענ־ש.

איבערפלאָד(י)ען — טרוו. ־ד(י)ע אי־ בער, ~געפֿלאָד(י)עט. אויך: ~פֿלאָדז(י)ען, ~פֿלאָדזשען, ~פֿלאָדעוועז. (פּע״א) קינדלען, פֿאַרמערן אַ סך, צו פֿיל. „וואָס ווײַ־ ניקער מע האָט צום עסן, אַלץ מער פֿלאָדעט מען איבער קינדער״, רייד. א׳ עופֿות, עס זאָל ניט זײַן וואו זיי אַהינצוטאָן. ־ענ־ש.

איבערפלאָטקעווען — ← איבערפליאָט־ קעווען.

איבערפלאָמבירן — טרוו. ־בירט איבער, ~(גע)פֿלאָמבירט. פֿלאָמבירן נאָכאַמאָל. איבער־ בײַטן די פֿלאָמבע. א׳ אַ צאָן. א׳ די וואַגאָנען. ־ונג.

איבערפלאָנטע(ר)ן — טרוו. ־טע(ר) איבער, ~גע־פֿלאָנטע(ר)ט. 1. איבערדרייען, איבערמישן אַן אַ כוונה עס צו טאָן. צעפֿלאָנטערן אין אַ צאָל פֿאַלן. א׳ די קאָלירן. א׳ די פֿעדעם. א׳ די זײַטן פֿון מאַנוסקריפּט. א׳, מע זאָל ניט קע־ נען עפּעס געפֿינען. א׳ קאָשע מיט באָט(ש)־ ווינע. 2. פֿאַרדרייען בפּיוון. א׳ יענעמס ווער־ טער. 3. צונויפֿמישן אַזוינס וואָס געהער ניט איינס צום אַנדערן. א׳ עטלעכע ענינים אין איין קאָשע. א׳ די ענטפֿערס אויף די פֿראָגעס פֿון פֿרעגבויגן. ־רונג. ־טעכץ. ־טע(ר)ניש.

איבערפלאָנירן — טרוו. ־נירט איבער, ~(גע)־ פֿלאָנירט. פֿפּ: ~פֿלאָנעוועז. איבערמאַכן אַ פֿלאַן (אין קאָפּ אַדער אויף פּאַפּיר). א׳ די גאַנצע סטראַטעגיע פֿון וואַלקאַמף. א׳ דעם גאַנצן מאַרשרוט פֿון דער נסיעה. ־ונג.

איבערפלאָנע(נע)ן — אוטו. ־כע איבער, ~גע־פֿלאָנעכט. כסדר ווייזן, קלאָגן זיך אַ לענגערע צײַט. „וואָס דאָס קינד קען א׳ (אין) אַ נאַכט!״, רייד.

איבערפלאָסטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ פֿלאָסטערט. 1. פֿונדאָסנזײַ, נאָכאַמאָל אַרויס־ לייגן פֿלאָסטער, טינק, אויף אַ וואַנט. 2. אי־ בערבאַנדאַזשירן. א׳ די וואונד. 3. דזוו איבער־ פֿלאָסטערן, בפּ (←).

איבערפלאָפּלען — ־פּל איבער, ~געפּלאָפּלט. אוטו — פֿלאָפּלען וועגן פֿאַרשיידענע זאַכן. א׳ וועגן שידוכים און וועגן גטן. טרוו — איבערזאָגן, איבערדערציילן (מיט ביטול). א׳ אַלע נאַרישקייטן וואָס מע הערט. א׳ ווי אַ פּאָפּוגײַ. „זיי ווײַזן דעם דערציילער...אַ יִדן, אַ הילפֿלאָזן, אַן אויסגעשריבענעם, אַן איבער־ פֿלאָפּלענדיקן״, יג, איק, 17 IX 1965. מיט זײַן. ־עכץ. ־ענ־ש. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערפלאָצירן — טרוו. ־ציר איבער, ~(גע)־ פֿלאָצירט. איבערבײַטן אַ פֿלאַץ; אַריבערפֿירן (עמעצן, עפּעס) אויף אַן אַנדער פֿלאַץ. א׳ דעם ביוואואַק פֿון דער אַרמיי. א׳ דעם זומערדיקן קינדערלאַגער נעענטער צום וואַסער. מיט זײַן. ־ונג.

איבערפלאַצן — פֿלאַץ איבער, ~געפֿלאַצט. אוטו — פֿלאַצן אין אַ גרויסער צאָל, אַ סך מאָל. דער קנויט פֿון קעראָסין־לאָמפּ איז צו הויך אַרויסגעקוקט, פֿלאַצן איבער די גלעזער. זאָלן זיי א׳ פֿון קנאַפּ. טרוו — מאַכן עס זאָל פֿלאַצן אין אַ גרויסער צאָל. „ביז ער ווערט זיך אויסלערנען מאַכן אורין־אַנאַליזן, ווערט ער א׳ געוואָג טרײַבלעך״. ־ענ־ש.

איבערפלאָקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)־ פֿלאָקירט. איבערציען מיט אַ דינער פֿלאָך, שיכט פֿון מעטאַל, ספּעצ אַ טײַערן מעטאַל אויף אַ וועלוועלערן. א׳ קופּער מיט גאָלד. דזוו אויספֿלאָקירן (←).

איבערפלוטע(ווע)ן — טרוו. ־טע(ווע) איבער, ~געפֿלוטע(ווע)ט. 1. דזוו איבערפלאָנטע(ר)ן ←. 2. איבערשטײַגן עמעצן אין פֿאַרדרייען אַן ענין, אין זײַן אַ פֿלוט, אַ דרייקאָפּ, אַ צעטומלטער קאָמבינאַטאָר. א׳ מנחם־מענדלען. 3. איבערכיטרעוועז. אויך מיט זיך. ־ענ־ש.

איבערפלוידערן — אוטו & טרוי. ־ער אי־בער, ~געפלוידערט. איבערחזרן, איבערזאָגן נאָרישקייטן, פלאַפלערייַן. א׳ (וועגן) די זעל־ביקע אַלט־באַקאַנטע זאַכן. ־ניש.

איבערפלומפן — טרוי. פלומפ איבער, ~גע־פלומפט. דזוי איבערפאַמפן.

איבערפליאָטקעווטן — טרוי. ־קעווט אי־בער, ~געפליאָטקעווט. איבערזאָגן, איבער־ברענגען אַ פליאָטקע, אַ רכילות. א׳ די זעל־ביקע ליגנערייַען וואָס האָבן זיך פֿאַרשפּרייט אין שטעטל.

איבערפליוכטן — ־כט איבער, ~געפליוכט. אומפּ — אַ לענגערע צייט רעגענען שטאַרק, האַסטיק, מיט אַ געטומל (און אויפֿהערן). „וויפֿל עס האָט שוין איבערגעפליוכט, מע קען אין גאָס גיט אַרויסגיין", רייד. טרוי — איבער־גיסן האַסטיק, מיט אַ פליוך. א׳ ס׳וואָסער פֿון עמער אין פֿעסל אַרײַן. ־ענישׁ.

איבערפליוסקען — טרוי. ־קע איבער, ~גע־פליוסקעט. אויך: ~פֿל(י)ושקען. 1. דזוי איבערפליוכטן, טרוי. 2. איבערשוועמקען גיך, ניט גענוג גוט. א׳ וועש אין אַ צעבער מיט וואַסער. מיט זיך — א׳ זיך אין טײַך. ־ענישׁ.

איבערפליעטשען — טרוי. ־טשע איבער, ~גע־פליעטשעט. דזוי איבערפלאַפלען, איבערפלוי־דערן; איבערליגנערן. א׳ אַזעלכע נאָרישקייטן אַז די אויערן קענען עס מער ניט פֿאַרטראָגן. אויך מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׁ.

איבערפל(י)עסקען — ־קע איבער, ~גע־פל(י)עסקעט. אוטו — נאָכאַמאָל, אַ סך מאָל פֿאַטשען מיט די הענט (וויַ אַן אויסדרוק פֿון צופֿרידנקייט, צושטימונג). א׳ מיט די הענט כּמעט נאָך יעדן זאָג פֿון דעם רעדנער. א׳ נאָך יעדן אויפֿטריט פֿון באַליבטן אַקטיאָר. טרוי — דזוי איבערפליוסקען. מיט זיך. ־ענישׁ.

איבערפלעטן I — טרוי. פלעט איבער, ~גע־פלעט. נאָכאַמאָל אויספלעטן, אויסשפּילן אַ לאָטעריי.

איבערפלעטן II — טרוי. ← דפֿוי. 1. אי־בערפרעסן. א׳ די אייבערהעמדער, דאָס בלוד־קעלע. 2. איבערשפּאַלטן. א׳ דעם קאָפּ מיט אַ האַמער.

איבערפלפֿולן — [...־פילפלען] טרוי. פלפול איבער, ~געפלפולט. נאָכאַמאָל אָדער אויף אַן אַנדער אופֿן דורכפֿירן אַ פלפול (אַרום אַן ענין, דין, סוגיא אע). ← אויספלפ(ו)ל(ע)ן. א׳ דאָס אייגענע גאָר פֿאַרקערט. א׳ אַז די קשיא זאָל גאָר קיין קשיא ניט זײַן. מיט זיך — זיך פֿאַרדרייען אין אַ פלפול און ניט אַרויס־קומען מיט קיין קלאָרן אויספֿיר. ־ענישׁ.

איבערפסלען — [...־פאַסלען] טרוי. פסל אי־בער, ~געפסלט. 1. פסלען, דערקלערן אַז ס׳איז ניט על־פי דין, ניט כשר (וועגן אַ צאָל זאַכן, ענינים, מענטשן). א׳ אַלע עדות. א׳ כּלים, מע זאָל זיי ניט טאָרן ניצן. 2. אי־בערבאַרבאַרן, דערקלערן אַז עס טויג ניט, איז ניט צוגעפאַסט (וועגן אַ צאָל זאַכן). א׳ דעם ניצעם טראַנספֿארט סחורה. א׳ די שוואַכע ראַיות פֿון דער פֿאַרטיידיקונג. ־ענישׁ.

איבערפסקענען — [...־פאַסקענען] טרוי. פסקן, פסקע איבער; ~געפסקנט, ־פסקעט. 1. פס־קענען נאָכאַמאָל, פֿונדאַסנײַ, אַנדערש. איבער־בײַטן אַ פסק (אַ באַשלוס) על־פי דין, לויט דער הלכה. „וואָס דער מרא־דאַתרא פסקנט אויס וועט אַ צווייטער רב ניט א׳". „אַז מע האָט אים [דעם רב] אײַנגעוועלט אַז אין דער ניצער חברה האָבן זיך פֿאַרשריבן ציוניסטן, האָט ער איבערגעפסקנט: קבורה־געלט איז קיין גזלה נישט", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. 2. פסקענען אַ צאָל מאָל, אַ סך מאָל. א׳ וער ווייסט ווי־פֿל דין־תורות.

3. איבערטײַטשן, מסביר זײַן נאָכאַמאָל, אויפֿנעמען אויף אַ נײַעם אופֿן. „וען איינער פֿון זיי [די תּלמידי־חכמים] האָט עפּעס פֿאַר־שלאָסן אַ דין פֿון דער תּורה...איז ניט געווען אין דער וועלט איינער זאָל דאָס עפֿענען, א׳ אַנדערש", תּנחומא, בראשית, וואַרש תּרמ״ו. „און אַפֿילו אַ גרעסערן למדן פֿון מיר וועל איך קנסענען, אויב ער וועט א׳ מײַנע אַ הלכה", פּ. מאַרקוס, טמז, 1963 III 22.

4. איבעראַנדערשן, איבערבײַטן אַן אויספֿיר, אַ מסקנא, וואָס מען איז געקומען צו דעם נאָך אַ לאַנגן באַטראַכטן אָדער ראַנגלען זיך אַרום דעם. „איצט וואָלט געוויס ניט געווען קאָנסעקווענט איבערצופּסקענען פֿונדאַסנײַ, וואָס מע האָט שוין איין מאָל — נאָך אַזוי פֿיל דראַמאַטישע עפּיזאָדן — געפסקנט", ימ, נײַס, 1922.

איבערפעדאַנטיש — אָדי. ביז גאָר, זייער פעדאַנטיש, איבער דער מאָס. א׳ע באַציאונג. ־קייט.

איבערפעדלען — אוטו. ־דל איבער, ~גע־פעדלט. אַמ. פעדלען מיט אַ צאָל, מיט פֿאַר־שיידענע זאַכן. דזוי אויספעדלען, אוטו.

איבערפעכן — טרוי. פּעך איבער, ~געפּעכט. איבערשמירן מיט פּעך. א׳ די שיפֿלעך, קיין וואָסער זאָל ניט אַרײַן. א׳ דעם דאָך.

איבערפעלצן — טרוי. פּעלץ איבער, ~גע־פעלצט. 1. איבערדעקן מיט פּעלץ. 2. בײַטן דעם פּעלץ (פֿון אַ מאַנטל) אויף אַן אַנדערן.

איבערפענדזלען — טרוי. ־דזל איבער, ~גע־פענדזלט. דזוי איבערפינדזלען ←. ־ונג. ־ענישׁ.

איבערפענטען — טרוי. ־טע איבער, ~גע־פענטעט. 1. איבערבינדן מיט פּענטעס. א׳ די פֿיס, די הענט. א׳ די פֿערד און זיי לאָזן אויף דער פּאַשע אַ גאַנצע נאַכט. 2. דזוי אויספענטען, 2ב, אין אַ צאָל ערטער. ־ענישׁ.

איבערפענקען — ־קע איבער, ~געפענקעט. אוטו — איבערקרענקען (גראַב). ער וועט בײַ מיר א׳. טרוי — מאַכן עס זאָל פֿלאַצן (וועגן אַ צאָל). א׳ די גלעזער מיטן אַרײַנגיסן זודיק וואַסער. ־עכץ. ־ענישׁ.

איבערפעסטלדיק — אָדי. (באַטאָניק) וואָס דאָס פּעסטל פֿון בלום אָדער בליאונג געפֿינט זיך פֿון אויבן, שטאַרצט אַרויס פֿון בעכערל, און די באַשטויבונג־פֿעדעם שטייען איבערן פֿרוכטקנופּל. א׳ע בלומען. נעגאַ. א. גאָלאָמב איבז, באָטש, געוויקסן II, וואַרשע 1922.

איבערפעסטען — טרוי. ־טע איבער, ~גע־פעסטעט. דזוי איבערפ(י)עשטשען ←.

איבערפעקלען I — טרוי. פּעקל איבער, ~געפּעקלט. 1. איבערפּאַקן אין אַן אַנדער פּעקל, פֿון איין פּעקל אין אַ צווייטס. א׳ די זאַכן פֿאַרן אַרויספֿאָרן אויף דאָטשע. 2. אי־בערטראָגן, איבערברענגען, איבערפֿירן ניט קיין שווערע משׂא (פּעקל, געפּעק) פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן. א׳ די וואַליזעס פֿון דער באַן־סטאַנציע אין האָטעל אַרײַן.

3. אַרײַנפֿירן, טראַנספֿארטירן עמעצן. מא־כן מע זאָל עמיגרירן. „מרדכי קניט זיך ניט פֿאַר אַן עמלקישן 'איך בין', דאַרף מען אַלע יידן א׳ אַהין", אלצ, קליין וועלט, לאָנדאָן 1894. „צוינוסטן איז אַוואַ...חברה וואָס האָבן חשק א׳ אַלע יידן קיין ארץ־ישׂראל", שע, קליינע מענטשעלעך. „נאָכדעם ווי מע האָט אונדז איבערגעפּעקלט אויפֿן שיף, איז אונדז שוין פֿאַרבאַטן געווען פֿונעם שיף אַראָפּצוגיין", דר׳ א. י. פֿרײַדענבערג, זכרונות, בריסל 1938. *א׳ עמעצן אויף יענער־וועלט = זײַן שולדיק, זײַן אַ גורם אין עמעצנס טויט. „...איך זאָל אײַך אויסרעכענען אַ צעטל וויפֿל זיי [די דאָק־טוירים] האָבן איבערגעפּעקלט מענטשן אויף יענער־וועלט", שע, 'דרכי אלמנות'.

4. איבערשיקן. א׳ די גאַנצע סחורה. „מיר וועלן זיך פֿאַרגעמען דעם גאַנצן פֿאַרמעגן און גלײַך א׳ קיין לאָנדאָן", פּ. ג., נסים מן השמים, לובלין 1914. 5. אַרײַנפֿירן עפּעס (עמעצן) אומלעגאַל איבער אַ גרענעץ, איבערשמוגלען. מאַכן יד־אַחת מיט דער גרענעץ־חאַך און א׳ קאָנטראַבאַנד. א׳ אומלעגאַלע ליטעראַטור פֿאַר די רעוואָלוציאָנערן. „זיי ווילן בעסער על־פי קבלה א׳ אַ שטיקל סחורה איבערן גרענעץ", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן.

מיט זיך — א׳ זיך אין אַן אַנדערער שטאָט און ניט לאָזן נאָך זיך קיין זכר. „וען וועט שוין די זון אויף אונדז רחמנות האָבן און וועט זיך א׳ ערגעץ וויַט הינטער די הײַזער", אַר, 'די פֿאַבריק', „מיט וויַב און קינדער, מיט איידעם און אייניקלעך איבערגעפּעקלט זיך איבערן ים קיין אַמעריקע", ייז, קאַרנאָווסקי. „איך האָב ניט געזשאַלעוועט אויף קיין דאָק־טער...אַבי גיכער זי זאָל שוין זיך א׳", ממוס, קליינמענטשעלע. „אַלע האָבן זיי זיך איבערגע־פּעקלט אויף יענער־וועלט, וי מיט אַ ביטערער מינע אַז דאָ...געפֿעלט זיי ניט", בערג, בײַם דנעפּער I.

איבערפעקלען II — ← איבערפיקלען.

איבערפערזענלעך — אָדי. 1. וואָס איז מער, העכער פֿון דעם וואָס איז בלויז פּער־זענלעך. „דאָן וועט געשאַפֿן ווערן די גרויסע, א׳ע מיטאָס־געשטאַלט פֿון הײַנטיקע צײַטן", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער I. „מע לעבט לשם הויכע ווערטן, א׳ע ווערטן", ימ, קוד, 1941. 2. וואָס איז שווערער וויַ אַ יחיד קען (דאַרף) טאָן. „דער טראַגיזם פֿון דעם

וואָס נעמט אויף זיך אַ צו שווערע, א׳ע משא פון אַחריות און פון לײַדן״, צייט, טמז, 1966 III 4.

איבערפערען — אוטו. ־רע איבער, ~גע־ פערט. מג. 1. איבערשוימען, איבערגיסן זיך. א׳ איבערן טעפל. 2. איבערשטאַרצן. א׳ אי־ בערן פאַרקאַן. 3. טרוי. איבערקלאַפן (גרעט). א׳ די העמדער און די לײַלעכער מיט אַ פראַניק.

איבערפראָבירן — טרוי. ־בירט איבער, ~(גע)־ פראָבירט. 1. איבערקאָנטראָלירן אַדער איבער־ שטעלן די פראָבע. א׳ אַן אַלקאָהאָלישן גע־ טראַנק. א׳ גאָלדענע חפצים. 2. דזוי איבער־ פרוון. 3. איבערעפעטירן. א׳ די סצענע. א׳ טעקסט. ־ונג.

אי׳בערפראָגרעסי׳וו — אדי. ־ווע איר. זייער פראָגרעסיוו, איבער דער מאַס. אָפט איר. אַן א׳ער שטאַנדפונקט. דער א׳ער פאָרשטייער. ־קייט.

איבערפראָדוצירן — טרוי. ־צירט איבער, ~פראָדוצירט. 1. פראָדוצירן מער ווי־פל מע האָט נייטיק, מע קען ניצן, פאַרקויפן. א׳ לע־ דער; א׳ שיך. א׳ אויטאָמאָבילן. 2. פראָדוצירן אַנדערש. א׳ אַן אַרטיקל, ער זאָל ווערן צו־ צוויוודיקער. „זיי האָבן ממש איבערפראָדוצירט און גלײַכצײַטיק אויסגעבעסערט די אופנים פון פאַרקויף״, טמז, 1965 X 22. ־ונג.

~פראָדוצירט — אדי, פאָר. „די א׳ע יידי־ שע מצבות פון שידלאָווצע האָבן באַקומען אַ שם״, מ. ו. בערנשטיין, פאָר, 1964 IX 3. ־קייט.

איבערפראָדוקציע — די, בא. פראָדוקציע, סכום פון כּלערליי אויסאַרבעטונגען, וואָס שטימט אַריבער די עקאָנאָמישע באַדערפענישן, די געברויך־ און פאַרקויף־מעגלעכקייטן. די א׳ ווערט פירן צו אַן עקאָנאָמישן קריזיס. „וען דאָס פאַלק ווערט איבערנעמען די פאַבריקן, פעלדער, מינען און אַלע אַרבעט־אונטערנעמונ־ גען אין זײַן האַנט...דעמאָלט ווערט ניט זײַן קיין א׳ [אין טעקסט: ~־פראָדוקציאָן׳, נר]״, ב. פּינענבוים, פאַרוואָס זײַנען אַזעלכע שלעכ־ טע צײַטן, ג״י 1893.

איבערפראָווען — טרוי. ־וועט איבער, ~גע־ פראָווט. 1. פאַרבעסערן, אויסבעסערן נאָכ־ אַמאָל, פונדאָסנדי. מאַכן אַ טעות בײַם אויס־ פראָווען די חשבונות און א׳ זיי. צופראָווען אַזוי, מע זאָל ניט דאַרפן א׳. 2. אַריבערפירן. א׳ עמעצן איבער אַ גרענעץ. א׳ מיט אַ שיפל איבערן וואַסער. לאָזן דעם פאַראָם און א׳ די יאַריזניקעס מיט זייערע פורלעך. א׳ אויף יענער־ווע־לט. 3. טאָן פאַרשיידענע אַרבעטן, אַ לענגערע צײַט. א׳ וואָס עס לאָזט זיך נאָר. א׳ כּל עבֿודת־פרך. אויך: א׳ פאַרשיידענע העוויות, קונצן, שטוקעס.

אויך מיט זיך — „האָט ער געלאָזט בויען אַ שיף...כּדי אַז ער וועט זיך דאַרפן אַמאָל איבערצופראָווען דאָס וואַסער, זאָל ער האָבן די שיף, אַז ער זאָל זיך אויף איר א״, חיים־ חיצקל הורוויץ, צפּנת פענח, באַרדיטשעוו 1817.

איבערפראָזאיש — אדי. ־ווע איר. זייער פראָזאַיש. טרוקענע, א׳ע ריידן.

איבערפראָזדנעוועדן — טרוי. ־נעוועט איבער, ~געפראָזדנעוועט. סל. איבעריום־טובֿן, ספּעצ וועגן אַ ניט־ייִדישן יום־טובֿ. (בייַטעם פון בי־ טול). א׳ די חגאות.

איבערפראָזעוועדן — טרוי. ־זעוועט איבער, ~געפראָזעוועט. נעאָל. איבערארבעטן, איבער־ שרײַבן, איבערדערציילן אַ פּאָעטיש ווערק אין פּראָזע. „זאָל ער אונדז געבן די מעגלעכקייט א׳״, קאָלפֿאַרניער יום־טובֿ־בלעטער, ל״אַ 1955.

איבערפראָזשען — טרוי. ־זשעט איבער, ~גע־ פראָזשעט. פד. איבערבאַרעגענען אויף קוילן. א׳ שעפסנפּליישן. ־עכץ.

איבערפראָיעקטירן — טרוי. ־טירט איבער, ~פראָיעקטירט. מאַכן אַ פראָיעקט אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די גאַנצע אונטערנעמונג, דעם מאַרשרוט אאַזוי. ־ונג.

איבערפראָמען — טרוי. פראָם איבער, ~גע־ פראָמט. אַריבערפֿירן אויף (מיט) אַ פּ(אַ)ראָם. א׳ די פּויערים מיט די וועגלעך אויף דער צוויי־טער זײַט.

איבערפראָפּן — טרוי. פראָפּ איבער, ~גע־ פראָפּט. 1. איבערשטאָפּן. א׳ דעם זאָק מיט שטרוי. 2. איבערקלאָפּן קאָרקן, אַריינשטאָפּן פראָפּקעס. א׳ די פלעשער. דאָ אויך: ~פראָפּ־ קעווען.

אי׳בערפראָפּי׳ט — דער, ־ן. פראָפּיט, רווח וואָס איז איבער דער מאַס. „דינגען זיך די קאָפּיטאַל־מאַגנאַטן וועגן...פאַרלאַנגטן טעקס אויף א׳ן״, פּאַש, 1950 XII 22.

איבערפראַצעווען זיך — אוטו. ־צעווט זיך איבער, זיך ~געפראַצעווט. זיך איבעראַר־ בעטן, איבערהאַרעווען זיך. אַרבעטן איבער די כּוחות און זיך א׳. א׳ זיך און אַוועקפאַלן אַ געהרגעטער.

איבערפראָצירן — טרוי. ־סירט איבער, ~פראָצעסירט. נאָכאַמאָל (אין אַן אַנדער אינ־ סטאַנץ) פירן אַ פראָצעס. א׳ די דעלע (דעם ענין) אין קרײַזגעריכט. מיט זיך — קזוי. ־ונג.

איבערפראַקטיצירן — דזוי אויספראַקטיצי־ רן ←.

איבערפראַקטיש — אדי. ביז גאָר, זייער פראַקטיש, איבער דער מאַס (געווײַנטלעך גע־ניצט לגנאַי אַדער איר). אַן א׳ער וואָס פאַר־ שפּאַרט אַ קאָפּיקע און פאַרלירט אַ רובל. ־קייט.

איבערפראָשען — טרוי. ־שע איבער, ~גע־ פראָשעט. סל. איבערשטויבן. א׳ די פּירהענגלעך.

איבערפרובירן — טרוי. ־בירט איבער, ~(גע)־ פרובירט. 1. דזוי איבערפראָבירן. 2. ← דזוי. „טאָמער גלייבט עמעץ ניט אין דער ווירקונג פון די דאָזיקע סגולות, זאָל ער עס א׳״, מ. ו. בערנשטיין, פאָר, 1963 XI 17. ־ונג.

איבערפרווון — טרוי. פרווו איבער, ~גע־ פרווט. 1. פרווון טאָן פאַרשיידנס, אַ צאָל זאַכן; אָננעמען פאַרשיידענע מיטלען. א׳ מיט גוטן און מיט בייזן. „וואָס איך האָב אַלץ שוין איבערגעפרווט, אָבער בין איצט קיין הצלחה ניט געהאַט״, פּב. „ער האָט שוין איבערגעפרווט אַלע רפֿואות״, ב. פּאַלעוואַי, סאָוו׳ הײַמלאַנד, 1962, № 3. 2. קאָנטראָלירן נאָכאַמאָל, דערגיין פונדאָסנדי די ריכטיקייט פון אַן אויספֿיר, השערה אע. „א׳ די השערה״, מוז, יושפ XIII, 2־3. „אויף איבערצופרווון נאָך גרונטיקער די אויספֿירן״, מוז, היסטערס פּרע־ פעסאָרן. 3. נאָכאַמאָל, פונדאָסנדי שטעלן (עמע־ צן) פאַר אַ נסיון. א׳ דעם צדיק. „און דער שטן האָט אַלץ איבערגעפרווט מיטן אומגליק־ לעכן מענטשן״, פּרוג III. 4. אויספרווון אַ צאָל מאָל. א׳ ס׳מזל. א׳ צי עס גייט אַ קאָרט. „שפּעקולירט אין גרונט אויף טרעפֿן אַ גע־ וויסן גיוואַנס — דורך מישן אַן אַ שיעור די פאַרב, פרווון און אויספרווון אוך א״, נאָד, טינט און פעדער, ג״י 1936. 5. דזוי איבער־ פראָבירן, איבערפרובירן. מיט זיך — זיך א׳ צי מע קען עס טאָן.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

איבערפריידיקן — טרוי. ־דיקט איבער, ~גע־ פריידיקט. פפּ: ~פרעדיקן. פריידיקן נאָכ־ אַמאָל, וויידער, אויף אַן אַנדער אופֿן. כסדר א׳ דעם זעלביקן מוסר.

איבערפריי — דער, ־ן. צו הויכער פריי. מאַכן אַ פּעטע קאַלקולאַציע און שטעלן אַן א׳.

איבערפרייזן — טרוי. פרייזט איבער, ~גע־ פרייזט. שטעלן אַ צו הויכן פרייז; פאַרלאַנ־ גען אַן איבערפרייזט. א׳ די סחורה און בלײַבן שטעקן מיט איר.

איבערפרייכן — אוטו. פרייך איבער, ~גע־ פרייכט. פרייכן, סאָפּען אַ לעגנגערע צײַט. אַרויסלויפֿן אויף די טרעפּ און דערנאָך א׳ אַ האַלבע שעה.

איבערפרעגלען — טרוי. ־גל איבער, ~גע־ פרעגלט. 1. איבערקאָכן אַן וואַסער (אין פּעטס אַדער אין צוקער) אין אַפּענער כּלי. א׳ אינגעמאַכטס. א׳ די ניט־דערפרעגלטע פּישׂ. 2. צופרעגלען אַ ביסל. א׳ אַ פּאָר מינוט. „צעלאָזט די פוטער, גיט צו די ציבעלעס, פרעגלט זיי איבער ביז זיי ווערן ווייך, אָבער ניט צו ברוין״, פאָר, 1965 X 24. 3. פרעגלען צו פֿיל (צו לאַנג), מער ווי ס׳איז נייטיק. א׳ און פאַרברענען די לאַטקעס. מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ.

אי׳בערפרעטענציע׳ז — אדי. ביז גאָר, זייער פרעטענציעז. וואָס קומט מיט צו גרויסע פרעטענזיעס. צו גאַווהדיק, גרויסהאַלטעריש. א׳ער קינסטלער.

איבערפרעסן — טרוי. פרעס איבער, ~גע־ פרעסט. 1. פרעסן (מיט אַן אײַזן אַדער פלעט) נאָכאַמאָל, פונדאָסנדי. א׳ די הויזן זיי זאָלן זיצן מיט אַ קנייטש. 2. פרעסן אַ סך. א׳ דאָס גאַנצע געוועש. 3. שטאַרקער אײַנדרוקן, אײַנקוועטשן. א׳ דעם לויז געוואָרענעם באַל פּאַפּיר. מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ן, ־קע). ־ערי.

איבערפרעפלען — טרוי. ־פל איבער, ~גע־ פרעפלט. איבערזאָגן גיך, שטיל, אומקלאָר. א׳ די זעלביקע תּפילה. ־ענישׂ.

אי׳בערפרעצי׳ז — אדי. ביז גאר, זייער פרעציז, איבער דער מאס. עקספערימענטן וואס מע קען ניט זיכן ביי זיי א׳. "קיום.

איבערפשטלען — [...פשעטלען] טרוו. פשטל איבער, ~געפשטלט. איבערטייטשן אויף אַ געדריידלטן אופן (ניט וויִ עס איז דער פשוטער באַטײַטן, נאָר מיט אַן אומועג און אויף ניט קיין לאָגישן דרך). א׳ אַ פסוק, א׳ די סאַקטן, זיי זאָלן שטימען מיט זיכן ביי טעאָריע. מיט זיך — זיך סאַרפלאָנטערן בײַם איבערפשטלען עפעס. "ענייש.

איבערפשטן — [...פאַשטן] דער, ־נים [...טאָ־נים]. וונ נב. נעאָל. וועג עס טײַטשט אויס אַלץ אויף אַ צו פשוטן אופֿן, צו פרימיטיוו. „די אונטערשיידן צווישן [זיי] זיכנען געוועזן... אינטעלעקטועלע...[אייגער] — דער בקי און חריף, [דער אַנדערער] — דער א״, גרינ, בלעטל לעץ פון אַ טאָגבוך.

איבערפֿאַבריצירן — טרוו. ־ציר איבער, ~(גע)פֿאַבריצירט. פֿאַבריצירן, אויספֿאַרטיקן אַן אַרטיקל, אַ סחורה גאַכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן. מוזן א׳, וויִל דער רויטשאָף האָט ניט געטויגט. א׳ דעם קאָנ־קורענטס נײַעם שטאָף. פֿיג. איבערמאַכן (רייד, קלאַנגען, בלבולים אע). "ונג. א׳ט — אדי, פּאָר. א׳ע פּראָדוקטן.

איבערפֿאַרן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־פֿאַרט. 1. פֿאַרלאַנגען, פֿאַדערן וויידער, נאָכ־אַמאָל. א׳ די באַשטעלונג וואָס איז נאָך ניט אָנגע־קומען. 2. פֿאַדערן פֿאַרשיידנס, אַ סך. אַ פֿרוי וואָס הערט ניט אויף איבערצופֿאַדערן צירונגען. 3. אַריבערפֿאַדערן, אַריבערבאַרעגענען. א׳ טאַטע־מאַמע קיין אַמעריקע. "ונג.

איבערפֿאַטאָגראַפֿירן — טרוו. ־פֿיר איבער, ~(גע)פֿאָטאָגראַפֿירט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ אַדער אַ צאָל מאָל פֿאָטאָגראַפֿירן. א׳ אַלע בילדער פֿון דער אויסשטעלונג. „נאָר אין זעל־ביקן יאָר...האָט ער...איבערפֿאָטאָגראַפֿירט אין איין באַגד דעם יד החזקה, וואָס איז געווען געדרוקט צום ערשטן מאָל אין רוים, אין 1480״, הרב א. ב. שורין, פֿאָר, 1965 II 9.

איבערפֿאַל — דער, ־ן. אָקט פון איבערפֿאַלן. 1. ספעצ. אַנפֿאַל פון אַ שונא, פון סײַנדלעכע חיילות, פון אַ באַנדע אע. „איין גרושׂ חייל האָט מורזן אַכטונג געבן אויף דער גרענץ פון אוקריינא אַלז נור קיין איבר פֿאַל גשעהן זאָל״, מעשׂה אומן. „ואו ערגעץ אַ צרה...אַן א׳ פון גזלנים״, שע, ‘פֿיר זיכנען מיר געזעסן’, „די אומה זיכער שוין פון א׳, גאָרט נאָך אָפּרו נאָך באַרעכטיקטער״, אל, ‘יהודה המכבי’. „יעדער נאַציע האָט אַ רעכט...צו פֿאַרטיידיקן איר אומאָפּהענגיקייט אַנטקעגן אַ וואָס פֿאַר אַן א׳ ניט איז״, זשיט VII, נ״י 1917. אַ לופט־א׳ = אַן אַנפֿלי פון שונאס באַמבאַרדיר־עראָפּלאַנען.

2. אָקט פון אַגרעסיע, אַטענטאַט. אַן א׳ אויף אַ דורכגייער אין מיטן העלן טאָג. „און אַליין אויספלאַנעווען אַן א׳, אַן אַגרעסיע״, פֿאַש, 1952 IV 25. „ער איז בשלום אַרויס פון בעט נאָך דעם א׳ וואָס די סטרײקערס האָבן אויף אים געמאַכט״, ב. דעמבלין, ערב נאַכט. 3. אַנ־פֿאַל מיט ווערטער. פֿײַנדלעכע פּראָפֿאַנאַנדע. וויִלדער א׳ פון דער אַנטיסעמיטישער פּרעסע. 4. יעדער מין אָנפֿאַל. א׳ פון אַן עפּידעמיע. אַן א׳ פון שוערער מעלאַנכאָליע.

א׳־קאַמאַנדע — די, ־ס. 1. מיליטע־רישע פֿאַרמאַציע; אָפּטייל אין אַן אַרמיי (אין מלחמה) וואָס האָט די פֿונקציע צו צעטומלען דעם שׂונא און אָפּשנײַדן בײַ אים די קראָפּס פון ווידערשטאַנד. אויך אָפּטייל פון פּאָליציי אין אַ דיקטאַטאָרישן רעזשים. 2. ספעצ. „לויטן דײַטשן מוסטער איז אין לאָדזשער געטאָ אין 1941 אַנטשטאַנען אַ ספּעציעלע אָפּטיילונג פון דער מילין...צווישן דער דאָזיקער א׳־ק׳, וועל־כע האָט געהאַט אַ ספּעציעלע אויפֿגאַבע...צע־טרײַבן דעמאָנסטראַציעס..., ניט דערלאָזן קיין שטרײַקן, זיכנען געווען פֿיל מענטשן מיט אורטיילן פֿאַר קרימינעלע פֿאַרברעכנס״, בלום. „די א׳־ק׳...האָט געהאַט די אויפֿגאַבע אומצע־ריכט צו באַפֿאַלן ייִדישע שטובן און דורכפֿירן רעוויזיעס״, ירחמיאל בריקס, אונזער צײַט, אַפּריל־מײַ 1956.

איבערפֿאַלבן — טרוו. פֿאַלב איבער, ~גע־פֿאַלבט. פּפּ: ~פֿאַלדן. מאַכן די פֿאַלבן ווי־דער, אַנדערש. איבערקנייטשן. א׳ דאָס פּאַפּיר. א׳ דאָס קליידל.

אי׳בערפֿאַלן — אוטו. פֿאַל איבער, בין ~גע(פֿאַלן). 1. ניט געדויערן, ראַש פֿאַרגיין. „פּצל עוֹבר׳ — מײַן אָנהייב איז פֿון דער ערד און מײַן סוף איז צו ווערעם, מײַנע טעג זיכנען ווי אַ שאָטן וואָס פֿאַלט איבער״, איין נײַע שׂס תּחנה, ששה סדרים, פּיעטרקאָוו 1881. 2. דזוו איבערפֿאַלן, טרוו. באַפֿאַלן, אָנפֿאַלן, מלל פֿאַרטײַטשט ‘פשטת על העיר’ (שופֿטים, ט, 33): „איבר פֿאַלן אויף...״ [תי: „זיך אַ לאָז טאָן אויף...״]. „האָסט געהייסן א׳ אויף מײַן קאַרעטע...מע זאָל זי ניט לאָזן פֿאַרן״, נסים ונפֿלאות. „עס האָט זיך זיי געדוכט...אינקורצן וועלן די פֿראַנצויזן אויך א־י ב ע ר זיי א״, אמד, די ווייסטענגיא זאַהאַרא, ווילנע 1868. „ביז עס מאַכט זיך אַן ‘אָבלאָוע’ ...מע פֿאַלט איבער אויף די ייִדישע אַכ־סניות אין מיטן האַלבע נאַכט מיט זשאַנדאַר־מען און מיט סאַלדאַטן״, שע, פֿונעם יאָריד II. 3. דזוו אַריבערפֿאַלן. א׳ איבער די פֿאַרענטשעס. 4. דרימפֿערזאָניק. פֿלוצלונג באַהערשט וע־רן פון אַ געפּיל, אַן איבערלעבונג. „שוין אין דעם ערשטן טאָג פון אונדזער אַרײַנטרעטן אין דיזן מדבר, איז איבערגעפֿאַלן אַ שרעקלעכער קומער א י ב ע ר אונדז״, אמד, די ווייסטענגיא זאַהאַרא, ווילנע 1868.

5. אַרײַנבאַקומען ביסלעכווײַז. „וויפֿל ליי־זונג איז דיר הײַנט איבערגעפֿאַלן?״, רייד. „עס פֿאַלט איבער דעם קעלנער פון טרינקגעלט מער וויפֿל עס איז די שכירות זיכנע״, רייד.

אי׳בערפֿאַלן — אָקווד, דרימפֿערזאָניק. ← דפֿוס. 1. דזוו בּפּ איבערפֿאַלן, אוטו. אַ הונ־גער וועט זיי א׳. „איז ער פּלוצעם שטיל גע־בליבן און עס איז אים איבערגעפֿאַלן אַ צי־טערניש״, מ. מ. אויזערקיס, צעזייענע און צעשפּרייטע, לעמבערג תרס״ז. „אַן אומבאַהאַל־פֿנקייט איז אים איבערגעפֿאַלן״, אש. 2. (וועגן אַ קראַנקייט) פֿלוצלינג באַפֿאַלן און באַהערשן דעם קראַנקן. „וואש פֿאר איין זעלצימי [= זעל־טענע] אונערהערטי קראַנקהייט אוג׳ ביקימיר־גיש מיך איבר פֿאַלין [← איבערפֿאַ׳לן] האט״, גה, 280. „אין זי איבערגעפֿאַלן געוואָרן מיט איינע שווערער קראַנקהייט״, אמד, וויגדערקע דער שטראז איינגעל, ווילנע 1872.

אי׳בערפֿאַלן — טרוו. 1. אומגעריכט אַנ־פֿאַלן כדי צו באַזיגן, אונטערטענעק מאַכן, שלאָגן, רויבן (וועגן אַן אַרמיי אָדער אַן אָפּ־טייל פון שונאס אַרמיי, אַ המון, אַ גרופּע, אַ באַנדע אע). „וער וויל אונז איבר פֿאַלן [= איבערפֿאַ׳לן] אוג׳ אין אונזרן ועשטינג [= פֿעסטונג] קומן״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כא, 13. „די מארק טענר זיכנין הינטון גבליבן, דא האט זיא דער שׂונא איבר פֿאַלין״, ‘שו״ת ב״ח’, פּפּדמ 1797 [הש ו]. „די קלייניע קאַמאַנדלעך שפּאַניער...זיכנען אי־בערגעפֿאַלן געוואָרן פון די פֿעראַנישע לינט״, חיקל הורוויץ, צפֿנת פענח, באַרדיטשעוו 1817. „האָבן אונטערגעפֿאַלאַמט דעם פּעבל...זיכנען זיי איבערגעפֿאַלן די גרויסע שול״, קמ, 1867, № 25. „די פּויערים פון אַלע דערפֿער האָבן גמאַכט יד־אַחת, מען איז איבערגעפֿאַלן די יידן פּורפּלאַט...צערויבט, צעשלעפּט...צעבראָכן, צעשטאָכן, צעריסן, צעפֿליקט וויִ חיות רעות״, ג. ח. לעוונער, דעם שוחטס טאָכטער, ווילנע 1897. (איר). „הערט נאָר אַ ביסל וויִ ער האָט זיך צעשריגן! גזלנים זיכנען אים איבערגע־פֿאַלן״, ממוס, פּריזיוו.

2. מאַכן אַן אָבלאָוע, אַן אָביסק(ע). (וועגן פּאָליציי) אַרומרינגלען און זוכן (כדי צו קאָנ־פֿיסקירן, אַרעסטירן). „פֿלוצלינג איז אַ קאָ־מיסאַר...און פּאָליציינינקעס איבערגעפֿאַלן דעם רבֿיס קלײַזל...צו קבלת־שבת״, יפּ. „דער רע־ויזאָר פֿונעם אָקציז מיט...פּאָליציי־לײַט זיכנען פּלוצעם איבערגעפֿאַלן בנימינס הויז״, ממוס, ‘די אַלטע מעשׂה’. „מיטאַמאָל, ווען אַלע שלאָפֿן, מאַכט מען אַן אָבלאָוע, פֿאַלט איבער די... קינדער און שלעפּט אַוועק״, קמ, 1868, № 45.

3. אָנפֿאַלן כדי צו שלאָגן, זידלען. א׳ ווי אַ שיפּורער גוי. א׳ מיט קללות וויִ אַ מאַרק־יידענע. 4. אַרומרינגלען מיט אַ געטומל, זיך שטופּן אַרום עמעצן אַדער עפעס. א׳ אין בית־מדרש דעם אורח פון דער ווײַט. א׳ דעם הענדלער מיט די מציאות. „און איידער דער פּויער האָט אוספּייעט צו ענטפֿערן, זיכנען די אַלע וויבבער איבערגעפֿאַלן דעם וואָגן״, ממוס, מסעות. "ונג.

איבערפֿא׳לן — איבערפֿא׳ל, ~פֿא׳לן. אַרכ. 1. אוטו, אָקווד. בב ← אי׳בערפֿאַלן, אוטו & אָקווד. אויך: געטראָפֿן וועדן פון עפעס. „דיא עלטר דיא איז אונז איבר פֿאַלן...״, יוסיפון, אמשט 1661. „אונ׳ וויל זיא נאָכט איבר פֿאַלן איז, זיכנן זיא גצוואונגן גוועזן זיך צו בגעבן אין איין היל״, שאר. „וער מיט פֿיל עבֿירות איבר פֿאַלט, אין גיהנם פֿר שוינדן״, שה, פּיורדא 1723. „וער איבר פֿאַלין מיט קינדר, דז ער נון זיכן לעבי טאג קיין צײַט

העט תורה צו לערנען", שבט מוסר, פיורדא 1763.

2. טרוי. בב ← אי"בערפֿאַלן, טרוי. „ובאשר מיר בפּת מיט זולכי חרמו' איבר פֿאַלן...ע"כ בלאַנגט מײַן בקשה...", 'בריוו פֿון זלמן מד־פּיס', זולצבאַך תקט"ז [ישׂראל הײַלפּרין, ועד ארבע ארצות, ירושלים תש"ה]. „ער איבר פֿאַלט זיא פֿלאַץ ופּתאום אונד פֿאַנגט זיא אַללי לעבנדיג כמה וכמה אלפֿים", מעשׂה אומן. „דס פֿאַלק הט אבר אוף זיי גולאַקורט אונ זענון זיי אוף דעם וועג אובור פֿאַלון און כל אשר להם אַזועק גינומון", שארית ישׂראל, ח"ש מספּר יוסיפֿון, לעמבערג? ־ונג.

איבערפֿאַלעניש — דאָס (ד"), ־ן, ־ן. געדויער־דיקער אַדער פֿילמאַליקער פּראָצעס פֿון איבער־פֿאַלן. א'ן פֿון בויאַנעס אין די זײַטיקע געס־לעך. „מאַלע וואָס עס קען זיך מאַכן: אַ בייזע מהומה, אַן א',...באַהיט זאָל מען וועלן", ממוס, 'אַסיפֿות'.

איבערפֿאַלער — דער, (־ס), וונ ־ן, ־קע, ־ס. וועי עס פֿאַלט איבער (איבערפֿאַלן טרוי אין אַלע בב). „עס האָט אויך קיינער די א' ניט געשטערט", פּסח מארקוס, טמז, 1953 VI 5. „זיי האָבן געהיט די יידישע פּרדסים פֿון די אַראַבישע א'", טמז, 1963 II 12. ־יש — אַדי. ־ישקייט.

איבערפֿאַלצן — טרוי. פֿאַלץ איבער, ←גע־פֿאַלצט. ווידער, אַנדערש פֿאַלצן. א' עטלעכע דרוקבוכשטבן. ־ענ־יש.

איבערפֿאַלק — דאָס, ←פֿעלקער. אייבער־פֿאַלק. אַ פֿאַלק וואָס איז (האַלט זיך) העכער, בעסער פֿון אַנדערע פֿעלקער. אַ פֿאַלק וואָס צייכנט זיך אויס מיט גרויסע פֿעאיקייטן און העכערער מאַראַל. „יענער [בלעם] האָט 'מה טובו' געזאָגט...דרך־ארץ און ערפֿורכט געהאַט וי פֿאַר אַן א'", פּרק, געדאַנקען און אידיען. „ניטשע האָט דאָס יידישע פֿאַלק אַמאָל אין אַ מינוט פֿון דורכלײַכטונג אַנגערופֿן דאָס א'", ציים, טמז, 1958 V 6.

איבערפֿאַלשעווען — שעווע איבער, ←גע־פֿאַלשעוועט. פּפּ: ←פֿאַלטשעווען. אוטו — פֿאַלשעווען אַ סך, בײַ פֿאַרשיידענע סיטוא־ציעס. א' בײַם קויפֿן־פֿאַרקויפֿן. טרוי — ווידער, אַנדערש מאַכן פֿאַלשע זאַכן. א' פּערל, ברילאַנטן.

איבערפֿאַנאַטיש — אדי. זייער פֿאַנאַטיש, איבער דער מאָס. אַן א'ער פּאַרטיי־מיטגליד. ־קייט.

איבערפֿאַנגען — טרוי. פֿאַנג איבער, ←גע־פֿאַנגען. 1. פֿאַנגען אַ צאָל. א' די זינגפֿייגע־לעך אין וואַלד. 2. איבערנעמען מיט כיטרע־קייט אַדער מיט מתנות. איבעררעדן. א' די פֿאַרבלאַנדזשעטע נשמות.

איבערפֿאַנטאַזירן — זיר איבער, ←(גע)־פֿאַנטאַזירט. אוטו — פֿאַנטאַזירן וועגן אַ סך, וועגן פֿאַרשיידענע זאַכן. „וואָס מע קען נאָר א' אין אייגע צען מינוט", רייד. טרוי — איבערגעשטאַלטיקן אין דער פֿאַנטאַזיע וואָס איז שוין פֿריער אויסגעחלומט געוואָרן. א' אַלע לופֿטשלעסער, זיי איבערבויען מיט אַ גרעסערן פֿאַרנעם. ־ונג.

איבערפֿאַנירן — טרוי. ־נירן איבער, ←(גע)־פֿאַנירט. (סטאַליערײַ) נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ באַ־דעקן, איבערצוען, איבערקלעפּן מיט פֿאַניר. „די ווירקונג פֿונעם קליי איז אָפּט אַזוי גרויס אַז כדי אויסצוגלײַכן די טאָלן וואָס באַקומען זיך אויף דער אייבערפֿלאַך, מוז מען אַראָפּ־צופּן דעם גאַנצן פֿאַניר און אַ צווייט מאָל א'", בער. ־ונג.

איבערפֿאַסאַנירן — טרוי. ־נירן איבער, ←(גע)־פֿאַסאַנירט. (באַקליידונג־פֿראַפֿעסיעס) בײַטן, איבעראַנדערשן דעם פֿאַסאַן. א' אַ מאָדעל. ־ונג.

איבערפֿאַסטן — אקוזוו. פֿאַסט איבער, ←גע־פֿאַסט. 1. פֿאַסטן אַ צאָל מאָל, אַ סך מאָל. א' אַלע תעניתים. 2. פֿונדאָסנײַ פֿאַסטן. א' דעם תענית־ציבור, ווײַל די ספֿר־תורה איז אַראָפּגעפֿאַלן אויף דער ערד. מיט זיך — צו פֿיל פֿאַסטן. איר. א' זיך מיט אַ האַלבן עוף. „ער האָט זיך אַוודאי איבערגעפֿאַסט — ער איז דאָך אַזאַ פּוכלער אין תענית!", אר, 'אַ פֿאַרגרעבט שטעטל'.

איבערפֿאָצעוועטן — טרוי. ־צעוועט איבער, ←געפֿאָצעוועט. 2ז. אוקר. 1. אַריבערפֿאָפּן מאָס אַדער וואָג; אַפּוועגן, אַפּמעסטן מער. אַריבערוועגן, אַריבערמעסטן. א' בײַם אַפּוועגן וי א קרעמער אַ בטלן. 2. אָפּטאָן עפּעס אויף גיך, אין אײַלעניש, ניט וי עס געהער צו זײַן. א' דאָס דאָוונען וי אַ ינגל אַ געאַר־ניק. 3. איבערכאָפּן די מאָס בײַם רעדן, פֿרעגן. „איך וואָלט אײַך געפֿרעגט נאָך עטלעכע קשיות, נאָר איך האָב שוין אַזוי אויך אי־בערגעפֿאָצעוועט", מרדכי אַסטראָווסקי, א מענטש אָן א קאָפּ, זשיטאָמיר 1876. 4. אוטו. ניט טאָן וואָס מע באַדאַרף. „מע פֿאָצעוועט איבער אונ מע שרײַבט ניט", בריוו.

איבערפֿאָר — דער, ־ן. 1. אָקס פֿון איבערפֿאָרן ←. 2. אָרט וואו מע פֿאָרט אַרי־בער (א פֿלאַך אָרט אין א טײַך, אַ בריק, אַ טאָל צווישן בערג אא). בריק איבער א וואַסער. שב פֿאַרטײַטשט 'מעבֿר' (בראשית, לב, 23): „איבר פֿור". תי — א'. „איבר פֿור דען איבר פֿור יעבק", טח. „אונ' די ליט פֿון גלעד ביגריפֿן זי אונ' שעכטיטן די פֿון [אפֿרים] צו דער איבר פֿור", סחמ, שופֿטים, יב, 6.

איבערפֿאָר־ — די וועלט ווי מע גייט מיט איבערפֿאָר... ← פֿאָר + דעם ערשטן אות פֿון שטאָם.

איבערפֿאַרבן — טרוי. פֿאַרב איבער, ←גע־פֿאַרבט, ←געפֿאַרבן. 1. פֿאַרבן נאָכאַמאָל, פֿון־דאָסנײַ; בײַטן די פֿאַרב פֿון עפּעס. א' דעם גאַנצן בנין. א' די האָר. א' דאָס מעבל אויף ברוין. א' דאָס געלע קלייד אויף בלוי. „אַן אַלטע...סיצענע קלייד איז...שוין ניט וועלט דאָס געלט וואָס דאָס א' דארף קאָסטן", ש. שפּירא, קליידער פֿאַרבערײַ, וואַרשע 1900. „האָט ער זיך דערמאָנט אַז ניט וויט איז פֿאַראַן אַ ייִד וואָס האָט קליידער איבערגעפֿאַרבט", י. ראַלניק, 'איך און מײַן שותף'. 2. פֿאַרבן אַ סך. „וויפֿל צימערן איך האָב שוין איבערגע־פֿאַרבן אין מײַן לעבן", רייד. מיט זיך — זיך א' אויף אַ בלאָנדינקע. אויך פּיג. ־ונג. ־עכץ. ־ענ־יש. ־ער. ־ערײַ.

איבערפֿאַרדײַען — טרוי. ־דײַען(ע) איבער, ←פֿאַרדײַען(ע)ט. פּפּ: ←פֿאַרדײַען. גוט, אינ־גאַנצן פֿאַרדײַען. אַ געזונטער מאָגן קען אַלץ א'. פּיג — בײַן סוף אַדער אַנדערש תּופֿס זײַן, באַנעמען. „קענען נאָך ניט וויי געהעריק אויפֿנעמען און א' אין אונדזער גײַסטיקן מאָ־גן", שטריגלער. ־אונג.

איבערפֿאַרדינגען — טרוי. ־דינג איבער, ←פֿאַרדונגען. פֿאַרדינגען וואָס מע האָט אַליין געדונגען. א' אַ העלפּט פֿון דער געדונגענער דירה. מיט זיך. ־עכץ. ־ענ־יש. ־ער.

איבערפֿאַרדינען — טרוי. ־דין איבער, ←(גע)־פֿאַרדינט. פֿאַרדינען אַ לענגערע צײַט, בײַספּל־ווײַז — בײַ צו אַ גרויסער סומע. א' אַ צענערל אויף דעם רומל סחורה. „ער האָט אַזוי פֿיל האָר אין קאָפּ ניט וויפֿל ער האָט איבערגע־פֿאַרדינט פֿון ר' חיימען", ממוס, שלמה.

איבערפֿאַרונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערפֿאַרן. אַ שוערע א'. „גאר גרעסער קומט דאָס איבר פֿארונג פֿון שטורם וויבונג", סחמ, משלי, י, 25. 2. ארכ. גע־שעגעניש, פֿאַרקומענגיש. „דען דש איבר פֿארן דז דער מענש פֿון עולם קומט [דה זײַן אַוועק־גיין פֿון דער וועלט] איז דעם מענשן אַרגר וועדר אַל דאָס איבר פֿארונג פֿון אַלי זכן אים עולם", סחמ, איוב, יד, 6.

איבערפֿאַרזייען — טרוי. ־זיי איבער, ←פֿאַר־זייט. פֿאַרזייען נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, אַנדערש. א' די פּאַמידאָרן מיט מער באַמיסטיקונג. פּיג. א' קערנדלעך פֿון האָס, שנאה.

איבערפֿאַרזיערן — טרוי. ־זיער איבער, ←פֿאַרזיערט. 1. פֿאַרזיערן, אײַנזיערן, (א־בער)שטעלן נאָכאַמאָל, אַנדערש. א' די (האַלב־)געזיערטע אוגערקעס. א' קרויט און אַרײַנטאַן מער קימל מיט ברוסניצעס. 2. צו פֿיל, אי־בער דער מאָס זויער מאַכן. א' דעם בראָשט, די קרויט. פּיג. א' אַלעמען דאָס לעבן.

איבערפֿאַרזיכערן — טרוי. ־ער איבער, ←פֿאַרזיכערט. 1. שטאַרק פֿאַרזיכערן, צוזאָגן. א' און איבערשווערן אַז אַלץ וועט אַדורך גלאַט. 2. ווידער, אַנדערש, אויף מער פֿאַר־זיכערן, פֿאַרסטראַכירן. א' די קאַלעקציע בײַל־דער. מיט זיך. ־ונג.

איבערפֿאַרזעצן — טרוי. ־זעץ איבער, ←פֿאַר־זעצט. 1. פֿאַרזעצן נאָכאַמאָל, אַנדערש. א' די בוריקעס. 2. ווידער פֿאַרמשפּונען (דאָס וואָס מע האָט אַליין באַקומען וי אַ משפּון). „די ערד איז פֿאַרזעצט, איבערפֿאַרזעצט, איבער־פֿאַרמשפּונט", בערג, בײַם דניעפּער II. ־ונג. ־עכץ.

איבערפֿאַרטיטשן — טרוי. ־טײַטש איבער, ←פֿאַרטײַטשט. פֿאַרטײַטשן נאָכאַמאָל, פֿונדאָס־נײַ, אַנדערש. א' פֿאַר די קינדער אַ שוועדע מאַטעמאַטישע פֿאַרמל, א' די פּרשה אע.

איבערפֿאַרטיילן — טרוו. ־טיילט איבער, ~פֿאַרטיילט. 1. פֿאַרטיילן, אויסטיילן חלקים־וויז נאָכאַמאָל, פֿונדאַסנײַ. א׳ דאָס געוויר צווישן די פֿאַרטיזאַנען. 2. פֿאַרטיילן צווישן אַ צאָל. א׳ די ירושה אויך צווישן די ווײַטסטע קרובֿים. ־ונג — א׳ פֿון די קאָלאָניעס. א׳ פֿון אַר־בעטקראַפֿט. ־ער. ־ענישׂ. ־ער.

איבערפֿאַרטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גע־פֿאַרטלט. 1. אָפּנאַרן, געגנאַרן. איבערכיטרע־ווען. וווּ פֿאַר ׳אונאה׳ — „איבער פֿאַרטלין״, שוואַב. „קויפֿן שמוק אָנע געפֿאַר צו ווערן איבערגעפֿאָרטלט״, אמת, איין הונד אָלס שדכן, ווילנע 1878. 2. בײַקומען, איבערשטאַרקן מיט אַ פֿאַרטל, אײַנפֿאַל. מלל פֿאַרטײַטשט ׳גינום יחד׳ (תהלים, עד, 8): „איבער פֿאַרטלין, דר שלאָגין״ [תי: „פֿאַרטיליקן״].

איבערפֿאַרלירן — טרוו. ־לירט איבער, ~פֿאַר־לאָרן. 1. פֿאַרלירן, אָנווערן אַ לעגערע צײַט. א׳ געלט אין קאָרטן. א׳ אין ספּעקולאַציעס, אויף דער בערזע. 2. פֿאַרלירן נאָכאַמאָל, פֿונ־דאָנעס. א׳ די דעלע אין אָקרושנאי סוד (העכערן געריכט).

איבערפֿאַרמולירט — אַדי. ← דוווו. א׳ע פֿאַרטײַ־פּראָגראַם. „דער א׳ער משל פֿאַסט זיך צו אונדזער נמשל״, ימ, צווײַ רעפֿעראַטן, 1954. ־ערהײַט — אָדוו. ־קײַט.

איבערפֿאַרמולירן — טרוו. ־לירט איבער, ~(גע)פֿאַרמולירט. פֿאַרמולירן נאָכאַמאָל, פֿונ־דאָנעס, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די באַשלוסן, רעזאָלוציעס, די פּראָגראַם. א׳ דעם גאַנצן ענין. „אָט דער מאַטעריעלער ענטפֿער זייערער דאַרף רעליגיעז איבערפֿאַרמולירט ווערן״, ב. ריוו־קין, א גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. „די אַרבעט ...ווײַגן לאָדזשער ייִדיש איז אַזוי דורכזיכטיק און סיסטעמאַטיש, אַז א׳ זי פֿאַנעמיש איז כּמעט ניט מער ווי אַ טערמינאָלאָגישע שפּיל״, אוריאל ווינרײַך, יוּשפ XIII, 4. ־ונג.

איבערפֿאַרמירן — טרוו. ־מירט איבער, ~(גע)־פֿאַרמירט. פֿאַרמירן, געשטאַלטיקן נאָכאַמאָל, פֿונדאַסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן, לויט אַן אַנדער (נײַער) פֿאַרעם. א׳ די גאַנצע קולטור־אַרבעט פֿון דער אַרגאַניזאַציע. „...האָט גע־שטרעבט דאָס גאַנצע ייִדישע לעבן פֿון זײַן צײַט איבערצופֿאַרמירן אויף דער געשטאַלט פֿון דעם גריכישן״, א. האַרקאַווי, דיא יודישע רעוואָלוציאָן, נ״י 1892. „זי קען איבערקנעטן איר פּנים, זי קען עס א׳ אין קרומע ליניעס״, מוק, סטאַטער און ייִדיש סטאַטער. ־ונג.

איבערפֿאַרמעוון — טרוו. ־מעוועט איבער, ~גע־פֿאַרמעוועט. פּפּ: ~פֿאַרמענען. צו־געבן אַן אַנדער פֿאַרמע אַדער פֿאַרעם. איבער־פֿאַסאָנירן. א׳ די פֿרויען־קליידער צום נײַעם סעזאָן.

איבערפֿאַרמשפונען — [...מאַשקענען] טרוו. ־משפונט איבער, ~פֿאַרמשפונט. דוווו איבערפֿאַר־זעצן, בב.

אי׳בערפֿאָרן — אוטוו. פֿאַר איבער, ב׳י ~געפֿאָרן. 1. פֿאָרן פֿון איין אָרט אויף (צו) אַן אַנדערן; בײַטן דאָס וואוינאָרט. א׳ פֿון שטעטל אין אַ גרויסער שטאָט. „דער וואַ־סילקאָוויער צדיק איז איבערגעפֿאָרן קיין טאַלנע״, פֿמ. „און נאָכדעם וועלן מיר געבן אַ פֿאָר איבער קיין ארץ־ישׂראל״, שע, ׳פֿון פּסח ביז פּסח׳. „ער מאַכט מיט איר אַ שמועס וועגן א׳ קיין אַמעריקע״, בערג, אָפּגאַנג.

2. דורכפֿאָרן, אַריבערפֿאָרן. „אונ׳ דר נאך האשטו זי גמאכט איבר פֿארין דורך דען (ים סוף) אַלז איין פֿערד דז דא גיט אין טאל״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764.

3. פֿאָרן אין אַ צאָל ערטער. פֿאָרן אַ סך. א׳ איבער (אין, צו) אַלע יאָרידן.

4. פֿאַרבײַפֿאָרן (פֿרגל איבערפֿאָרן, אָקוזוו בב). „איך בין איבערגעפֿאָרן ביי אַ פֿעלד פֿון אַ פֿוילן מאַן״, חה, 117.

5. (אין אַרכאַאיזירנדיקן סטיל) פֿאַסירן, גע־שען, פֿאָרקומען (וועגן עפּעס וואָס איז שלעכט, איז אַ צרה). „דוד המלך האָט דאָס געזאָגט אַז עס איז איבערגעפֿאָרן אויף אים אַלצ־דינג בעולם הזה״, נוצ, זשיטאָמיר תרכ״ג. „אַלע חטאים וואָס זיי זענען איבערגעלאָפֿן און איבערגעפֿאָרן אויף אונדזערע קעפּ ווי וואַסער״, סדר סליחות, וואַרשע תרפּ״ז.

6. פֿאַרבײַגיין, דורכגיין. טוו פֿאַר ׳עבֿר׳ (אַרכאַאיזירנדיק). „אַלע וואָס קומען אויף דער וועלט טוען א׳ פֿאָר דיר צום משפּט״, מח־זור, ח״א, ף׳פּפּד 1885, מוסף ליום א של ר״ה. 7. אַריבערשפּרײַזן. ניט לייגן קיין אַכט. פֿאַרגעסן וועלן (אַזוי ווי בב 5־6). „׳יותעבֿור על הפּשע׳ — און זאָלסט א׳ אויף די פּשעים״, מחזור קרבן אהרן, ווילנע תרכ״ח. „דאָס זעלביקע משפּט איז איבערגעפֿאָרן און איז ניט וואָרן געטאָן״, צור, הפּטרת לך־לך.

אי׳בערפֿאָרן — פֿקוזוו. ← דפּוו. 1. פֿאָרן (רײַטנדיק, מיט אַ וואָגן, אַ שיף, אַ באַן אדגל) איבער אַן אָפּהאַלט. אַריבערפֿאָרן. א׳ אַ הויכן בארג. א׳ אַ וואַסער. „דרום זאָלט איר איבר פֿארן [דעם ירדן] גוואַפֿנט...פֿר אײַער ברידער״, סהמ, יהושע, א, 14. משׁ פֿאַר־טײַטשט ׳ויעבֿרו׳ (בראשית, לב, 23): „אונ׳ ער מאכט איבר פֿארין״ [תי: „איז אַריבערגע־פֿאָרן״]. „[ער] מאַכט זיך אַ שיף מיט אַ זעגל־בוים...אַזוי פֿאָרט ער בשלום איבער דעם ים״, לט2. „די פֿאַנטאַזיע האָט אונדז געטראָגן פֿיַל אויסן בוגן, א׳ דעם ים איז דעמאָלט בײַ אונדז געווען אַ קליניקייט״, ממוס, שטורעמ־צײַט.

2. פֿאַרבײַפֿאָרן, דורכפֿאָרן. א׳ דאָס שטעטל און זיך ניט אָפּשטעלן. „...כּמעט גאָרנישט באַמערקנדיק די אַלע דערפֿער וואָס מען איז איבערגעפֿאָרן״, שע, יאָסעלע סאָלאָוויי.

3. איבערטרעטן, עובֿר זײַן. א׳ אַ געבאָט. „איך האָב פֿאר געסן אונ׳ האָב גפֿארין דיין גבאָט אום גערן״, ר׳ זאַב בר׳ יוסף, דרישת הזאַב, בערלין 1740. טוו פֿאַר ׳עבֿר׳. „זיא...וועלן איבר פֿארן דיא שבֿועה פֿון גאָט״, טח, שמות, יג, 17. „איך דאַרף דיך ניט הייסן צו א׳ דיין שבֿועה״, צור, ויחי.

4. פֿאַרשפּעטיקן, דורכלאָזן (די צײַט). פֿרגל איבערפֿאָרן, אוטוו, בב. „ער האָט זיך געפֿאָרכט מלחמה צו האַלטן און האָט אי־בערגעפֿאָרן די צײַט״, צור, הפּטרת בא.

5. אַריבערשפּרײַזן, ניט לייגן קיין אַכט (אַזוי ווי איבערפֿאָרן, אוטוו, בב). „דו ביסט דער דאָ...טוט א׳ זינד פֿון דעם מענטשן״, תּחנות ובקשות, ווילנע 1858 [איבערדרוק פֿון דיהרנפֿורט 1798], לד/ב.

6. פֿאַסירן, געשען (אַזוי ווי איבערפֿאָרן, אוטוו, בפּ). „זאָל זען...אַרויסצוהעלפֿן פֿון בין, עס זאָל אים קיין בייז א״, רבקה בת ר׳ יוסף איבז, אגרת בעלי־חיים, [לעמבערג].

אי׳בערפֿאָרן — טרוו. פֿאַר איבער, ב׳י & ה אָ ב איבערגעפֿאָרן. 1. אַרויספֿאָרן אויף, אַריבערפֿאָרן איבער עמעצן (עפּעס). פֿאָרן צו שנעל און א׳ אַ קינד בײַם אַריבערגיין די גאַס. א׳ עמעצן מיטן אויטאָ. „זי איז שוין אַראָפּגע־פֿאַלן פֿון אַ גאָרן, אַ וואָגן איז איר [= זי] שוין איבערגעפֿאָרן״, עט, משלים. „טראַכט זיך זלאַטקע...אַזוי פֿיל פֿערד, טראַמווייַען, אוי־טאָמאָבילן...עמעצער זאָל זיך אויף איר דער־בײַמען, זי וועלן...א׳ אויף טויט״, שע, בלאָג־דזענדע שטערן II. „לאָמיך כאָטש איין מאָל האָבן דאָס פֿאַרגעניגן פֿון...א׳ אַ מענטשן און אַנטלויפֿן״, נאָד. 2. איבעריאָגן, דעריאָגן פֿאַרנ־דיק. א׳ אַ גיכן פֿאָרער.

3. אָנזידלען, שאַרף אַרײַנזאָגן. א׳ דעם חבֿרה־מאַן אין טאָנס טאָטן אַרײַן. „דו ביסט אַוודאי ברוגזלעך וואָס מײַן העניע האָט דיר [= דיך] אָנגומלטן גוט איבערגעפֿאָרן. גלייב מיר, אַז זי האָט נאָר געטריבן קאָטאָוועס״, יופֿאָל, 1886, № 28. 4. איבערהופּן. א׳ אַ האַלבע זײַט.

איבערפֿאָ׳רן — ~פֿאָרן(ט), ~פֿאָ׳רן. אַרכ. טוו פֿאַר ׳עבֿר׳. 1. אוטוו (בב ← אי׳בערפֿאָרן, אוטוו). „אונ׳ פֿון דיזן זומן גיט דו זולשט געבן צו איבר וארן [להעבֿיר] צו דר (עבֿודה זרה)״, טח, ויקרא, יח, 21. „אַז ער איבר פֿארט [בעבֿור] (סופֿה) דער שטורם וויגד״, סהמ, משלי, ו, 25. „דיא חכמים וואַרנן אַלי קעשטליכי לײַט...דז זיא ניט איבר פֿארן אויף קיין מצוה אונגעפֿערד״, בראַנט. „אדם להבל דמה, ימיו כצל עובר״ — דאָש איז טײַטש: דר מענש איז צו איינם הבל גיגליכן, זײַני טעג אַז דר שאטן דער דא איבערפֿארט״, לטו, פּ/ב. „עוברי בעמק הבכא — דש איז טײַטש: די דאָ איבר פֿארן, דהיינו, זי איבר פֿארן נאר דורך דש גיהנום״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796, פּרק כג.

2. אוטוו. עובֿר זײַן, איבערטרעטן. (פֿרגל אי״בערפֿאָרן, אָקוזוו, בב). „ישׂראל האָבן גע־דינט דעם עגל און ה אָ ב ן איבערפֿאָרן אויף די צען געבאָט״, צור, כי תשא.

3. אָקוזוו (בב ← איבערפֿאָרן, אָקוזוו). „וואַרום דאש לגד וגר [= פֿאַר] דערבט אונ׳ צו שטוסן וויא איין וויישטנייא דש נימט איבר וארט [= פֿאַרט]״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, ט, 11. „מאַך איבר פֿארן דיין ביזי גידאַנקן פֿון דינם פֿלייש [׳והעבֿר רעה מבשׂרך]״, טח, קהלת, יא, 10. „וואול דעם דער זלזולים הערט, דר איבר פֿארט הונדרט זלזולים״; „וער דא איבר פֿארט די ריד פֿון אונזרי חכמים איז חייב מיתה...אַז וועלן מן איבר פֿארט די ריד פֿון דער תורה״, עפּש,

דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „סדירא — עז איז גיזעצט אן זי זײַן הייליקייט אונ׳ אַז ער איבר פֿארט די צייט״, ׳טייטש פון אַקדמות׳, פֿירט 1694 [פֿש III].

4. טרוו (בב ← אי׳בערפֿאָרן, טרוו). „מיר האבן איבר פֿארן אונזרי קינדר צו דער עבֿודה זרה״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש איבד, אגרת בעלי־חיים, הענא 1718. „אוב׳ זיא לופֿן דיא פֿריצים אוב׳ זיא איבר פֿורן צו פֿור דעם טיטוס״, יוסיפֿון, אמשט 1661.

זיבערפֿאָרן זיך — אוטו. מאַכן אַ (ניט ווײַטע) נסיעה פון פֿאַרגניגן וועגן; פֿאָרן ערגעץ אויף אַ קורצער צײַט. זיך דורכפֿאָרן. „האָט ער זיך מיישב געווען, ער וועט זיך אַ ביסל א׳ צום צדיק״, קס, 1868, № 7. „די בעלי־בתּים שיקן זייערע קינדער קויפֿן בראַנפֿן אויף שבת, זעצן זיי זיך געלן אויף דער פֿור, זיך אַ ביסל א״, יופֿאַל, 1885, № 24. „פֿאָרט אײַך אַ ביסל איבער אין תּפֿוצות ישׂראל״, פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „פֿאָר זיך איבער קיין וואַרשע אויף אַ וואָך צוויי — האָט דער מאַן זיך געבעטן בײַם ווײַב״, אפּפּ, ׳זאַשע׳. ־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ער״י.

זיבערפֿאָרני(ט)שן — טרוו. ־ני(ט)ש איבער, ־געפֿאָרני(ט)שט. אַמ. איבערמעבלירן. א׳ דעם ליוזינג־רום.

זיבערפֿאָרעמען — טרוו & אוטו. ־רעם איבער, ־געפֿאָרעמט. ← איבערפֿורעמען. ־ונג.

זיבערפֿאָרער — דער, ־ס, וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועט עס פֿאָרט איבער. פֿאָרבײַפֿאָרער. דורכ־פֿאָרער. „אוב׳ דיא ערד וועט פֿר וויסט וועלן נאך זיא פֿון דען איבר פֿארר אוב׳ וידר קערר, כלומר עש וועט דארטן נימנץ הין אוב׳ הער פֿארן״, סהמ, זכריה, ז, 14.

זיבערפֿאָרצן — אוטו. פֿאָרץ איבער, ־געפֿאָרצן, ־געפֿאָרצט. וואוּל. כסדר, אַ לעגנערע צײַט ארויסלאָזן גאַזן דורך דער אַנאַלער עפֿענונג. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

זיבערפֿאָרקויף — דער, ־ס, ־ן. אָקט פון איבערפֿאָרקויפֿן. ← דוּוו. „און די העגדלער וועלן מחויב זײַן צו רעגיסטרירן די אַלע אויסארבעטונגען וואָס זיי קויפֿן איין פֿאר א״, די גאַרבער שטימע, מאָסקוע 1924, № 2־3.

זיבערפֿאָרקויפֿן — טרוו. ־קויף איבער, ־פֿאָרקויפֿט. פֿאָרקויפֿן וואָס מע האָט אַליין (מיט אַ קורצער צײַט צוריק) געקויפֿט. ספּעצ, האַנדלען אויפֿן מאַרק פון האַנט צו האַנט. קויפֿן און גלײַך א׳. „אַ ספּעקולאַנט וואָס האָט איבערפֿארקויפֿט זאַכן, אַ וואַליוטשיק וואָס האָט געהאַנדלט מיט גאָלד״, סאָוו׳ היימלאַנד, 1963, № 6. אויך: א׳ דעם שׂונא מיליטע־רישע סודות. *פֿאָרקויפֿן עמעצן און א׳ = גרינג איבערכיטרעוען, באַשווינדלען. ־עכ״ן. ־ענ״ש. ־ער (־ן, ־קע). ־ער״י.

זיבערפֿאָריכטן — טרוו. ־ריכט איבער, ־פֿאָרריכט. פֿאָרריכט נאַכאַמאָל, פֿונדאַסנזי, אַנדערש. פֿאָרקירצן אַן ארבל בײַם פֿאָרריכטן און מוזן א׳. א׳ די קאָרעקטור־בויגנס.

זיבערפֿאָרשטאַנד — דער, ־ן. פֿאָרשטאַנד וואָס איז העכער וויי געווײַנלעך. העכערע דער־קענטעניש. הבנה וואָס לאָזט זיך ניט דערקלערן על־פּי שׂכל, לאָגיק. „וואָרפֿט אַראָפּ פֿון זיך די גשמיות וויי אַ שאָלעכץ און שטײַגט העכער און העכער...מיט זײַן מיסטישן א״, ג, טמז, 17 X 1965.

איבערפֿאָרשן — טרוו. פֿאָרש איבער, ־גע־פֿאָרשט. פּפּ: ־פֿאָרשטן. איבערשטודירן, נאָכזוכן, חוקר ודורש זײַן נאַכאַמאָל, פֿונדאַסנזי, אויף אַן אַנדער (נײַעם) אופֿן. א׳ אַ גבֿית־עדות פֿון די חורבן־יאָרן. א׳ די גאַנצע באַשולדיקונג. א׳ די וויקונג פֿון דער מעדיצין. ־ונג. ־ענ״ש.

איבערפֿאָרשער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. וועט עס פֿאָרשט איבער. די אַרבעט פון אַ נאַכאַקאַנטראָלירער און א׳. ־יש — אַדי. ־ישקייט.

איבערפֿוגעווען — טרוו. ־געווע איבער, ־גע־פֿוגעווט. (סטאַליערי) איבערמאַכן, איבער־שטעלן פֿוגען, קלינען.

איבערפֿוטערן, ־פֿוטרעווען — טרוו. ־ער, ־רעווע איבער; ־געפֿוטערט, ־געפֿוטרעווט. 1. נאַכאַמאָל, פֿונדאַסנזי, אויף אַן אַנדער אופֿן פֿוטערן, אונטערשלאָגן, אויספּאַסן מיט פֿוטער אַז מאַטעריאַלן. א׳ די פּעלצן, א׳ די באַטיקעס. 2. (שנײַדערי) איבערלייגן וואָס אַדער אַן אַנדער שטאָף אויף די אַקסלען, אַרום דער ברוסט. א׳ די מאַריאַרקע.

איבערפֿוילן — אוטו. פֿויל איבער, ־גע־פֿוילט. 1. אינגאַנצן וועלן אומניצלעך דורכן פֿראַצעס פון צעפֿוילונג. די קאַרטאָפֿל וועלן א׳ אין קעלער. „...וועלן די רעשטן פון זיי אַזוי איבערגעברענט (איבערגעפֿוילט), דאָס עס איז אוממעגלעך אין זיי צו דערקענען ינענ געוויקסן״, דאָס פּפּלאַנצענלעבן, וואַרשע 1899. 2. צעפֿוילן דורך און דורך. זיך צעלייגן. א׳ וויי אַן אַלטע שמאַטע. א׳ וויי די לבשה פון אַ קאַצעטניק. „אַזוי וויי זאָמען וואָס מע זייעט, קען דאָך עס אַנדערש ניט שפּראָצן סײַדן עס וועלן פֿרײַער איבערגעפֿוילט אין דער ערד״, ר׳ משה בר׳ נתן נטע איבד, שבט מוסר, סולדיקאָוו 1833. „דער גאַנצער גוף, וואָס מע האָט אים אָנגעשטאָפּט מיט די תּאוות, וועט מוזן א׳ אין דער ערד, בײַ די וועלעם אין בויך״, ׳פֿון אַ בראַצלעווער תּפֿילה אויף יידיש׳ [צייט, טמז, 1965 ו 29]. 3. אויך וועגן מענ־טשן. א׳ אין טורמעס. 4. פֿיג. וועלן שטאַרק אָפּגעלעבט, וועלן צעפֿרעסן, קאָרומפּירט פון אומיושר, טיראַניי אע (וועגן אַ פּאָליטישן רע־זשים, סאָציאַלער אינסטיטוציע אדגל). א׳ וויי דער צאַרישער רעזשים. א׳ וויי די אַמאָליקע ייִדישע קאָראָבקע. ־ונג. ־עכ״ן. ־ענ״ש.

איבערפֿוילן זיך — אוטו. דזוי אויספֿוילן זיך ←.

איבערפֿול — אַדי. פֿול איבער דער מאָס, אַן פּלאַץ פֿאַר מער. דער זאָל איז א׳, א׳ בײַ איבער די ברעגן. א׳ איבער דער שפּענטע. א׳ וויי עופֿות אין אַ שטיבל. א׳ וויי אַן אויג. א׳ וויי הערינג אין אַ פֿעסל. קעשענעס, א׳ מיט געלט. „דײַן טריפֿהנער מזל וואָס דענסטמאָל איז מיר דער בוך געווען א״, ממוס, קליי־טשע. „דער לומפּן־פּראָלעטאַריאַט קאָן וועגן אַזוינס שווערלעך חלומען, מחמת די דאָזיקע אַרבעט־פּלעצער זײַנען שוין א״, זשיט VI, נ״י 1917. „אַ גרויסער וואָגן אַגגעלאָדן...א״, סטע, קאַפֿריזן, וואַרשע 1921. „גאָט האָט אים געבענטשט און פֿאַרשאָלטן צו טרינקען פון דעם פֿולן, אין בעכער פֿון צער און צאָרן״, בעמ IV. „די העלע, רײַפֿע זומערדיקע טעג — וויי א׳ עס וועלן אַלע גלידער״, הל, בלאַט אויף אַן עפּלבוים. ־קויט.

איבערפֿו׳לט — אַדי. נר. דזוי איבערגעפֿולט. א׳ מיט בענקשאַפֿט. ־קויט — „א׳ און אויספֿעל פֿון די פּרימיטיוסטע באַדינגונגען אין די וואוינונגען״, פֿגעז, ווילנע 1938, № 4.

איבערפֿולן — טרוו. פֿול איבער, ־געפֿולט. מאַכן עס זאָל זײַן איבערפֿול. א׳ דעם מאָגן מיט צו פֿיל שפּײַז. אַזוי א׳ דעם קאַסטן, מע זאָל אים ניט קענען פֿאַרמאַכן. א׳ די יונגע יאָרן מיט ענערגיע. ־ונג — „יעט־ועדער א׳ פֿון מאָגן (פֿון אַ סך עסן) אַדער שטאַרקע יוירונג...איז אַ שטער פֿארן אָטע־מען״, פֿגעז, ווילנע 1931, № 23.

איבערפֿוצ(י)עוון — טרוו. ־צ(י)עווע אי־בער, ־געפֿוצ(י)עוט. כּמעט דזוי ־פֿאָצ־וועלן, ←. 1. וועגן, מעסטן, געבן, גיסן אע צו פֿיל, איבער דער מאָס. א׳ מיט אַ סמיטשיק (אַריבער). מעסטן (שניט־סחורה) און א׳ אַ האַלבן אַרשין. „וואַסער־גיסער, נאָך אַ ביסל וואַסער — ס׳איז צו געדיכט...האָפֿ, אי־בערגעפֿוצעוועט״, ב. שאַפּיר, אַבֿרהמל דער שוסטער, אַדעס 1911. [דאָ קען אויך באַטײַטן: איבערשפּרײַזן, עס רעדט זיך וועגן אַ בלאַט.] 2. איבעריאָגן, איבערשטײַגן (עמעצן) מיט וי־סן, קענטענישן אדגל. א׳ אַלע שילערס אין קלאַס מיט גוטע צייכנס. „וואָרום אַפֿילו קענן זייערע סך לשונותן וועל איך אויך כלל גאָר־ניט פֿאַרשעמט ווערן...און אפֿשר נאָך גאָר אי־בערפֿוצעווען זיי״, ייל, פּוילישע יונגל, אַדעס 1895. „ער האָט שוין לאַנג איבערגעפֿוצעוועט די דרײַסיק [יאָר]״, הרבּ העפֿטערמאַן, פֿאָר, 15 IX 1957.

איבערפֿורעמונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערפֿורעמען. ← דוּוו. „מאַכט דער פּאָטק דורך עוויסע א׳ען, איבערטוואונגען, וואָס ער שטעלט אַרײַן אין זײַנע נאָוועלעס״, מוי איבד, פֿרויד, פּסיכאָאַנאַליז. „אַן קריטישן אָפּקלײַב און שעפֿערישער א׳ פֿון דעם פֿאָלק־לאָר קען דאָס ׳קרומע׳ פּראָקלאַמירט ווערן וויי ׳גראָד״, מ. ווינער.

איבערפֿורעמען — טרוו. ־רעם איבער, ־גע־פֿורעמט. פֿורעמען נאָכאַמאָל, פֿונדאַסנזי, אויף אַן אַנדער (נײַעם) אופֿן. איבערגעשטאַלטיקן. א׳ אַ פֿלאַן. א׳ אַ לשון, אַ סטיל. א׳ אַ סטאַ־טוטקע. א׳ אַן אינשטיטוציע. א׳ דעם שול־קו־ריקולום צום נײַעם לערניאָר. „די יוגנט באַ־מיט זיך איבערצופֿורעמען אונדזער לעבן״, ימ, איבד יונגל און מיידל, 1929. „יעדער לשון האָט זיך זײַן גאַנג אין א׳ ווערטער, אַריבער־געמומענע פֿון אַן אַנדער לשון״, קאָס, יוּשפּ XVII, 2. „די אַמביציע איבערצופֿורעמען דאָס

גייסטיקע אַמעריקאַנער יידישע לעבן בצלם פֿון דער האַרוואַרד־קולטור", ש. מאַרגאַשעס, טאָג, 6. III 1965.

איבערפֿורעמער — דער, ־ס. וון ־ן, ־קע, ־ס. וועט עס פֿורעמט איבער, וועט עס געשטאַלטיקט איבער. מענדעלע, דער א׳ פֿון דעם יידישן סטיל.

איבערפֿיבערן — ־ער איבער, ~גע־פֿיבערט. אוועו — פֿיבערן און אויפֿהערן; איבערשטיין, איבערקומען אַ געהעכערטע טעמפּעראַטור (מחמת אַ קראַנקייט, שטאַרקער אָנשטרענגונג אא). אָקוזוו — איבערלעבן עפּעס (וויִ) אין פֿיבער. א׳ אַן אומגעריכטע פֿאַרליבטקייט. א׳ דעם קינדס קראַנקייט. א׳ אַן איידי. „און אין חורבן־גרייבער גראָבט ער זיך אַרײַן און פֿיבערט איבער אַלע מינים פֿיבער", הל, אין טרעבלינ־קע... ־ונג.

איבערפֿי׳גן זיך — ← איבערפֿליגן זיך.

איבערפֿיזיש — אַדי. וואָס איז מער, וואָס שטייגט אַריבער דאָס וואָס איז פֿיזיש, איבער־נאַטירלעך. וואָס איז מער ווי דאָס וואָס איז בלויז חומר. א׳ע פּוחות. א׳ע אָנשטרענגונגען.

איבערפֿיטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־פֿיטערט. 1. פֿיטערן, קאָרמען, געבן צו עסן (אַ מענטשן אָדער בעל־חי) מער ווי נייטיק, איבער דער מאָס. א׳ דעם קראַנקן. א׳ די בהמה. 2. פֿיג. א׳ מיט צו פֿיל ליטעראַטור, לעקציעס. א׳ מיט קליאַטשע. ־ונג — „כּדי צו פֿאַרהיטן דאָס קינד פֿון דער גרעסטער סכנה פֿון דערנערונג, פֿון א״, פֿגעז, ווילנע 1930, № 8.

איבערפֿיילן — טרוו. פֿיל איבער, ~געפֿיילט. 1. פֿיילן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. א׳ דעם שליסל ער זאָל פּאַסן. 2. פֿיילן דורך און דורך, צעפֿיילן אויף צווייען. א׳ דעם אײַזן.

איבערפֿיין — אַדי. זייער פֿײַן, איבער דער מאָס. א׳ע סענסיטיוקייט. א׳ע, אָבער אומ־קלאָרע סיסטעם. ־קייט — „...ווי טיף דאָס איז געווען, אָט די א׳, האָט ער געטראַכט, וואָס פֿאַר אַ געשמאַקע פֿײַנקייט", נאָד איבז, אַלטנבערג, ווי אין זע עס.

איבערפֿיירן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־פֿיערט. 1. איבעריום־טובֿן. א׳ דעם שרײַבערס יובֿל אין אַלע גרויסע שטעט. 2. איבערשיסן. 3. איבערפֿינקלען. א׳ רויטע שטראָלן. מיט זיך — אויך קוזוו. „דער טונקל־רויטער קו־פּערנער האַנטפֿאַס...פֿיערט זיך איבער מיט דער זילבערנער גלימצערניש פֿון דער גרויסער חנוכּה־מנורה", חג, טמז, 1962 XI 23.

איבערפֿייפֿן — טרוו. פֿייף איבער, ~געפֿייפֿט (~געפֿיפֿן). 1. פֿייפֿן (מיט די ליפּן) נאָכ־אַמאָל, פֿונדאָסנײַ, אַנדערש. אויספֿייפֿן אויף א׳ דעם זעלביקן מאָטיוו. 2. איבערשפּילן אויף אַ פֿייף־אינסטרומענט. א׳ אויף אַ פֿייפֿיאָל אַ צאָל פֿאָלקס־מעלאָדיעס. „מיר קענען ניט איבערזיי־גען פֿרעמדס, מיטדערציילן פֿרעמדס און אַפֿילו א׳ פֿרעמדע באַנדורעס", וויספּע, קאָוונע 1923, העפֿט א־ב. 3. איבערשטיגן אין פֿייפֿן. ־ענײַש. מיט זיך — קזוו.

איבערפֿילאָסאָפֿירן — אוטוו. ־פֿיר איבער, ~־פֿילאָסאָפֿירט. פּפּ: ~פֿילאָזאָפֿירן. כּסדר פֿילאָסאָפֿירן. איבערטראַכטן, איבערהקירהן זיך וועגן אַבסטראַקטע ענינים. א׳ וועגן די יסודות פֿון יידישער עטיק.

איבערפֿי׳לט — אַדי. דטשמ, אָפֿט געניצט. איבערגעפֿולט, איבערגעפֿאָקט. אָנגעפֿרעפּט. „ומלאה הארץ חמס", און די ערד איז איבער־פֿילט מיט סקאַנדאַלן און רויבערײַ", ממוס, ׳שם און יפֿת׳. „דערגרייכט אַ ווײַטלעך שטעטל מיט אַן איבערפֿילט באַלויכטענעם בית־מדרש", בערג, דרויב. „צופֿרידן און א׳ מיט לעבנס־קראָפֿט", לעאָן קאָבּרין איבז, מאָפֿאָסאָן, גוו 1.

איבערפֿילטרירן, ־רעוועז — טרוו. ־רירן, ־רעוועט איבער; ~(גע)פֿילטרירט, ~גע־פֿילטרעוועט. 1. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, בעסער (דורכ־)פֿילטרירן. איבערזײַען, איבערריינקן. א׳ די עקסטראַקטן דורך אַ וואַטע. פּיג. א׳ די מיט־גלידערשאַפֿט אין געהיימען אָרדן. א׳ אַן אויפֿ־רוף, אַ בראָשור אא.

איבערפֿילמירן — טרוו. ־מיר איבער, ~(גע)־פֿילמירט. 1. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן פֿילמירן. א׳ די ליבע־סצענע אפֿשר 20 מאָל. 2. פֿילמירן אַ צאָל. א׳ די פּתב־ידן, יקר־המציאותן (וווּסל זיי צעשיטן זיך).

איבערפֿילן I — [לאַנגע י אין פֿד] טרוו. פֿיל איבער, ~געפֿילט. איבערלעבן פֿאַרשיי־דענע געפֿילן אָדער פֿונדאָסנײַ אַ פֿרײַערדיק געפֿיל. א׳ די פּײַנען פֿון קאַצעטניקעס. א׳ דעם טעם פֿון זײַן רײַד.

איבערפֿילן II — [קורצע י אין פֿד] טרוו. פֿיל איבער, ~(גע)פֿילט. מאַכן עס זאָל זײַן פֿול איבער דער מאָס. אָנגאַמלען פֿון עפּעס אַ סך, צו פֿיל (אין אַ צימער, שראַנק, כּלי אא). א׳ אַ וואַליזע ביז איבער די ברעגעס. „רבי, אַז אײַער האָרץ וועלט איבערגעפֿילט מיט תּורה...וואָס טוט אירן?", פּרץ, ׳וואָס אין פֿידעלע שטעקט׳. „דער לעצטער טראָפֿן וואָס האָט איבערגעפֿילט די מאָס", דוד פֿלינקער, טמז, 1965 ו 6. מיט זיך.

איבערפֿינצטערן — ־ער איבער, ~געפֿינ־צטערט. אָקוזוו — דורכלעבן אין פֿינצטערניש (אין שלעכטע אומשטענדן, אין צרות). א׳ די יאָרן מיט אַ שלעכטן מאַן. טרוו — מאַכן מער אָדער אַנדערש פֿינצטער. א׳ דאָס צימער פֿאַרן וויזן די ליכטבילדער. ־ונג.

איבערפֿינקלען — אוטוו. ־קל איבער, ~גע־פֿינקלט. 1. פֿינקלען אַ לענגערע צײַט. פֿיער־לעך פֿינקלען איבער אַ גאַנצע נאַכט. 2. אויפֿ־הערן פֿינקלען. די שטערן לעשן זיך, זיי פֿינק־לען שוין איבער. מיט זיך — קזוו. „צע־מישטע פּנימער האָבן זיך אַ רגע איבערגע־פֿינקלט מיט די אויגן" [זיך צו פֿאַרשטענדיקן אַן וועדטער], וויס, א שטעטל. „טייגלעזער פֿון געשלי־פֿענעם גלאָז האָבן זיך איבערגע־פֿינקלט מיט אַ צוקערניצע, מיט טעצעלעך", חג, טמז, 1965 XI 19.

איבערפֿיצן, ~פֿיצעווען, ~פֿיצקען — ← אויספֿיצן...

איבערפֿיקסן — טרוו. פֿיקס איבער, ~גע־פֿיקסט. אא. נאָכאַמאָל, וויידער אָדער אַנדערש פֿאַרריכטן, ברענגען אין אָרדענונג. א׳ די מא־שין. „איך האָב אויך איבערגעפֿיקסט מײַן ווײַבס מעבל", טמז, 13 XII 1961.

איבערפֿיר — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון איי־בערפֿירן. 2. מיטל אויף איבערצופֿירן (אי־בער אַ וואַסער). פּראָם. „בײַ אַ טײַך וואָס איז טיף און בריײט זע איך אַן א׳ בײַם ברעג שטייט", פֿל. א־ג ע ל ט — אָפּצאָל פֿאַרן אי־בערפֿירן.

איבערפֿירן — טרוו. פֿיר איבער, ~געפֿירט. 1. אַריבערפֿירן, פֿירן עמעצן פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן. א׳ פֿאַר דער האַנט. „האָסט געטאָן א׳ מיינע שאָף ישׂראל אונטער דײַן רוט", ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳.

2. דורכפֿירן עמעצן דורך אַן אָרט (וואָס איז אין דעם פֿאַראַן אַ סכנה). א׳ איבערן אײַז. א׳ איבער דער גרענעץ. „זענען זיי געגאַנגען מיט דעם מענטשן פֿון דעם וואַלד און ער האָט זיי בשלום איבערגעפֿירט", נחב, ׳מעשׂה מבן מלך ובן שפּחה׳. „איז אים הקב״ה מעבֿיר, ער פֿירט אים איבער דורך פֿײַער", נצב, כד/א. „ער האָט אים נישט אָנגעהויבן צוזאָגן א׳ מיטן פֿאַראָם", שע, ׳אויף פּסח אַהיים׳. 3. העלפֿן בײַם עמיגרירן, בײַם אי־בערקלײַבן זיך אויף אַן אַנדער אָרט. א׳ עמעצן אויף אַן אַנדער שטעל. „אַן אַנדער דאָקטער וויל א׳ נאָר איין האַלבן מיליאָן יידן קיין ארץ־ישׂראל", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן.

4. אַריבערברענגען עפּעס פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן. א׳ מיט האַק און פּאַק. א׳ די בעפֿעכצע אויף אַ צווייטער דירה. „ער האָט איבערגעפֿירט די אוצרות פֿון דער שטאָט, וואָס ער איז געווען דרינען אַ פֿאַרוואַלטער, צו זײַן היים", חה, רעא. „בשעת מע פֿירט איבער די ביימער פֿון פּיטאָמניק צו זיך, דאַרף מען זיי גוט אײַנפּאַקן", מ. וועלעער, וויִ מען פֿלאַנצט א סאָד, ווילנע 1900. א׳ דעם אָמט, די פֿאַבריק.

5. אַריבערברענגען אַ צאָל מאָל, אַ צאָל זאַכן. „גענוג אָנגעפּאַקטע זעקלער מיט פֿע־דערן האָב איך נעפֿעך אין גלופּסק בײַ די שוחטים איבערגעפֿירט", ממוס, קליאָטשע.

6. (וועגן קאָפּיטאַל) טראַנספֿערירן. אַריבער־ברענגען אויף אַן אַנדער חשבון. א׳ דעם פֿאַר־מעגן פֿון דרום־אָפֿריקע קיין ישׂראל. א׳ דעם חוב אויפֿן פֿעטערס נאָמען. „די קאָפּיטאַלן האָט ער פֿון די בענק איבערגעפֿירט קיין פּראָג", מ. אָחון, סיפּור משני בעלי תשובה, ווילנע תרנ״ו. אויך פּיג. „און וען דו קאָנסט עס אויפֿשרײַבן, טו דאָס — און דערנאָך פֿיר עס איבער אויף דײַן האָרץ און ברענג עס אויף דײַן מחשבה", חה.

7. (וועגן מאַסע) שאַפֿן פֿאַרבינדונג. (וועגן ענערגיע) מאַכן פֿליסן (שטראָמען). א׳ עלעקטרישע קייט. א׳ טעלעפֿאָן־פֿאַרבינדונג. א׳ עלעקטרישע דראָטן. „די עטער־כוואַליעס גיבן נאָר איבער דאָס ליכט, זיי זײַנען נאָר די דראָטן אויף איבערצופֿירן די קראָפֿט", גוסו.

8. וועגן אין אַן אַנדער ריכטונג. א׳ דעם

בליק אויף דעם אַרײַנגעקומענעם גאַסט. א׳ די שׂראה (דעם אויפֿבּרויז) קעגן אַנדערע. „דו וויסט — האָט ער ענדלעך איבערגעפֿירט דעם שמועס אויף עפּעס אַנדערש", מ. לעוו, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 3. „דערויף האָט דוד המלך ע״ה געזאָגט: פֿיר איבער מײַנע אויגן פֿון צו זען און קוקן אויף פֿרעמדע וויבער און בתולות", קה. „האָט ער די גאַנצע ליבע וואָס ער האָט געטראָגן צום וויב איבערגעפֿירט אויף דער בת־יחידה", ה. בערגנער, איק, פּסח תשכ״ג. „זיי לויבן גאָט וואָס ער פֿירט איבער דעם צאָרן פֿון די ישׂראל", מלרה.

9. איבערשאַפֿן. איבערפֿורעמען. אַריבערברענגען אויף אַן אַנדער מעדיום. א׳ דעם אָנווארף אויף לײַוונט. א׳ די היסטאָריש פּיע־סע צו הײַנטצײַטיקייט.

10. איבערגיין, פֿירן (מיט דער האַנט, פֿיג־גער, מכשיר) איבער עפּעס. א׳ אַ ליניע. א׳ מיט אַ בלײַער, פּענדזל. „אוי, דוא בן אדם נעם צו דיר איין שרפֿן שווערד אַז איין שאר פֿון די רימר...אוי, זייא איבר פֿירן [תי: אַרײַ־בערפֿירן] איבר דײַן קאָפּ אוי באַרט", סהמ, יחזקאל, ה, 1. א׳ מיטן חלק איבערן האַלדז. „זיי פֿירן איבער מיט דעם פֿינגער איבער דעם חלק גיך אַן פּוגה", ר׳ משה בר׳ נתן נטע איבז, שבט מוסר, סודילקאָוו 1833.

11. פֿאַרענדיקן שרײַבן אָדער דרוקן אויף אַ וויטערדיקער שורה, אַן אַנדער זײַט אע. א׳ דעם סוף פֿון אַרטיקל אויף ז׳.... א׳ דעם לעצטן טראָף אויף דער צווייטער שורה.

12. אַרויפֿפֿירן עמעצן אויף שלעכטע וועגן; וויטקן (אויף עמעצן) צום שלעכטן. פֿאַרפֿירן. א׳ די יוגנט מיט שונד און פֿאַרגאַרײַע. „מײַן האָרן, וויא האשטו מיך איבר פֿירט [אדר, איבערגעפֿירט] אוי׳ אן גרייצט", משה איזזע־שטאָט איבז, דרך הישר לאבן בוחן, 1746, אָרט? „ואו דאָס וויב רעגירט, ווערט מען איבערגעפֿירט", שוו. „דאָס...זאָל זײַן אַ בײַ־שפּיל פֿאַר אַנדערע...דורך שלעכטע אויפֿפֿירונג קיין מענטשן ניט איבערצופֿירן", ל׳יאַנדאָר, נײַער בש, וויל׳נע 1844. „עס איז טאַקע כּדאַי כלערן צוליב אַזוינע פּוסטע אַפּאָטעס א׳ קינדער פֿון ביידע וועלטן", דער יוד, פֿאַר־פּסח, וואַר־שע 1887. „בײַ אונדז אין שטעטל האָט זיך נעבעך די טומאה אַרײַנגעכאַפּט...דער לערער פֿירט אַלע איבער", אַמעריקאַניש גליקן, וואַר־שע 1895. „מע פֿירט איבער קינדער, מע מאַכט פֿון זיי אַ תּל", שע, מעשׂיות פֿאַר יוד׳ קינדער.

13. ספּעצ. פֿאַרגוואַלדיקן, צוריבּן בתולים־שאַפֿט. „אַ קאַלייקע וואויל׳ל יונגען האָט אַנ־געשטעלט כּדי מע זאָל מיך טאָן א״, גנבים־ליד.

14. שעדיקן עמעצן. אַנטאָן צרות. א׳ יע־נעמס געשעפֿטן. „מענטשן א׳ דורך רמאות וכיוצא״; „אַ חונף, מיט דעם מויל רעדט ער חניפֿה־רייד און מיט דעם הארץ מיינט ער יענעם א״, דרך עולם, וואַרשע 1861. „יעדער מענטש איז מחויב צו זאָגן דאָס אום מײַנס־וען זאָל איך זי מיט מײַנע עפֿירות א׳?", דרכי עולם והוא אוצר חיים, וויל׳נע 1866.

15. אַוועקגעמען, מעפֿיר זײַן (פֿון פֿאַרמעגן, מעמד אדגל). אָפּזאָגן פֿון אַ שטעל. א׳ די טאַכטער פֿון חלק ירושה. „און זיי האָבן אים [דעם ב״ח] איבערגעפֿירט פֿון רבנות", ספֿר דובֿר שלום, פּשעמישל. „דער מענטש איז טרוד אָפּצוהיטן דאָס געלט...עס זאָל פֿון אים ניט איבערגעפֿירט ווערן", קיצור חובות הלבבות מיט עברי טײַטש, יוזעפֿאָוו 1844.

16. אומבּרענגען. „וויל איך זיא אַוועק שערן אוי׳ אויבר פֿירן", סהמ, נחום, א, 12. „אַ שווּאַרצע מילבּ זאָגט צו די איבעריקע: גיכער אַרײַן אין די הײַזלעך, ...שלמהס מחנות זאָלן אײַך ניט א״", ממוס, קליאַטשע. „אונדזער מרדכי האָט זיך דערוואוסט וואָס המן האָט לוסט אַלע יידן אינאײַנעם איבערצופֿירן", א. בודזאָן, המן מיט מרדכין, וויל׳נע 1901.

17. פֿאַרטאַכלעווען, צעטרענצלען, מאַכן אַ מחק. א׳ דאָס ביסל געלט. א׳ פֿרעמד געלט. א׳ אַ פֿאַרמעגן מיט (בײַ) ספּעקולאַציעס, מיט (אויף) הוליאַנקעס. „זיי זײַנען נאָך יונגע קינ־דער. וואָס זיי וועלן אָנהייבן, קענען זיי חלילה די עטלעכע גילדן א״, מסדר אגרת, תקפ״ה. „ער וועט ליבן פֿרויען און וועט א׳ דעם פֿאַ־טערס ירושה", איבז פֿון ר׳ מ. א. גאָלינו, חכמת הידּ, וואַרשע 1882. „דען זיי נעמען זיך דערנאָך...צו געשעפֿטן וועלכע זיי פֿאַרשטיי־ען ניט און פֿירן איבער זייער אייגענעם גראָסן און אויך פֿרעמדן קאַפּיטאַל", ל׳יאַנדאָר, נײַער בש, וויל׳נע 1887. „האָבן זיך בעפֿונען אַזעלכע, וואָס האָבן...פֿון יענעמס צרות זיך געמאַכט אַ פֿרנסה, איבערגעפֿירט אַ סך קהלשע געלט", שע, מעשׂיות און פֿאַנטאַזיעס.

18. קאָליע מאַכן, מכולה מאַכן. פֿאַרדאַרבן עפּעס אַ זאַך וואָס האָט אַ ווערט. א׳ די ראָשטשינע מיט שלעכטע הייזן. א׳ אַ קונסט־ווערק. „א׳ אַ העמד צוליב אַ צוויקל", פֿוב, „אי היץ אי קעלט פֿירן איבער אַ וועלט" [מיט זאַכן], שוו. „פֿירט מען ניט איבער, קען מען ניט מאַכן גוט" [בײַם לערנען זיך אַ מלאָכה], שוו. „צאַפּעס שפּרינגען אין די געטנער, צע־טרעטן און פֿירן איבער אַלץ וואָס דאָרט גע־פֿינט זיך נאָר", ממוס, שלמה. „דער גאַנצער טאָפּ איז מיר איבערגעפֿירט, דאָס געגלייז איז אָפּגעשפּרונגען", וויס, „אַ שלעכטע פֿרוי", די קנוילן קען מען לייכט האַלטן גאַנץ לאַנג און זיי ווערן ניט איבערגעפֿירט", א. גאָלאָמב איבז, ג. באָטש, געווינקסן, וואַרשע 1920. „פֿאַררייכטן דעם טיש...הייבט זיך אָן אַ סדרה: פֿליקעס, קיט און נאָך רפֿואות וואָס פֿירן אינגאַנצן אי־בער די מראה פֿון דער אַרבעט", בער. „די נשמה...אַ ליכט פֿון גאָט...[זיך] אָרט ניט דער היזק פֿון קינג הש״י אַז דו וועסט איר [= זי] א״, ישרי לב, וויל׳נע 1867, מב/ב. *א׳ (מיט אַן אָנצוהערעניש) = מאַכן אַן אַבאָרט.

19. פֿאַרדאַרבן אָדער צעשטערן עפּעס וואָס בינדט זיך ניט דירעקט מיט היזק. א׳ עמ־צנס כאַראַקטער (פֿרגל 10ב). א׳ די שטימונג. א׳ די אָרדענונג. „וואָס וועט זײַן אַז דו וועסט גאָר א׳ דײַן געזונט?", ב. א. זאַבינזענסקי, די שוועכע צייט, וואַרשע 1887. „די פֿראַקטיק האָט אָבער באַלד איבערגעפֿירט דעם זיסן חלום", נש איבז, שד VIII. „קנאה האָט דענסטמאָל אין איר געבּרענט און איבערגעפֿירט אירע געפֿילן צו פֿענקען", בערג, בײַם דניעפּער II. „אַ שפּראַך איז ווי אַ לעבעדיקער גוף וואָס פֿאַרשיידענע קרענק פֿירן אים איבער", י׳ג, טמז, 1964 27 XII. „האָט זי ניט געוואָלט האָבן קיין קינדער כּדי ניט איבערצופֿירן איר שיינע מיידלשע פֿיגור", פֿאָר, 1966 1 2. *א׳ דעם מ א ג ן = עסן אַוויגס וואָס פֿאַרשאַט.

20. שלעכט פֿירן. „אַ יונג ווײַבל, אַן אַל־טער מאַן, האָט זי דאָס רעדל געפֿירט און טאַקע איבערגעפֿירט", פּרץ, חסידים. „זיי שטעלן זיך אַרויס אַלס אונדזערע כּלל־טוער...אומגע־בעטענערהייט קומען זיי העלפֿן — א״, מר V.

21. פֿעלשעוועלן. „וא איינער מעכט היצונדער קומין אוי׳ אנהאַלטין איין חתימה צו געבין אונד מעכט זייגע יאהר פֿערליקנה אוי׳ איבר־פֿיהרן", תקנות פֿון פֿראָגער חברה קדי־שא׳, תג״ב. Bohemia Judaica].

איבערפֿירן זיך — ← דפֿוי. 1. רעפֿל. שעדיקן, אָנטאָן שאָדן זיך אַליין. א׳ זיך מיט אַן איבעריק גלעזל. „איך האָב אים געגעבן צו פֿאַרשטיין אַז מיטן בעטלען פֿירט ער זיך איבער", פּרץ, דאָס ערעמע יינגל׳. 2. בײַטן וואויגונג, וואויגאָרט אע. א׳ זיך אין אַ נײַער דירה. א׳ זיך מיט אַלע בעפֿעכטע פֿון מאַזע־פֿעווקע קיין יהופֿעץ. 3. זיך אַריבערטראָגן. א׳ זיך אין אַ פֿאַנטאַסטישער וועלט.

איבערפֿירעוודיק — אדי. וואָס מע קען איבערפֿירן. א׳ע מטלטלין. א׳ער עלעקטריש־ער שטראָם. ־יקויט.

איבערפֿירעניק — דאָס (די), ־ן (־ער). אי־בערפֿיר, איבערפֿירונג. אויך מיט בײַטעם פֿון ביטול. אַן א׳ פֿון דעם ביסל אָרעמקייט.

איבערפֿירעניש — דאָס (די), ־ן. געדויער־דיקער פּראָצעס פֿון איבערפֿירן (זיך).

איבערפֿירער — דער, ־ס, וט ־יִן, ־קע, ־ס. ווער עס פֿירט איבער. אַן א׳ איבער אַ וואַסער (פֿאַראָמשטשיק). א׳ פֿון עלעקטריש שטראָם. ער איז ניט קיין פֿירער, נאָר אַן א׳. „מחשבה איז בטבע, נוצנדיק די טערמינאָלאָגיע פֿון... פֿיזיק, אַ שלעכטע א׳ן פֿון וואָרעמקייט", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור ו. „דרעמלט דער א׳ אַמאָל שבת נאָכן מיטאָג בײַם ברעג אײַן", אש, שטעטל. ־יש — אדי.

איבערפֿישן — טרוי. פֿיש איבער, ~געפֿישט. פֿישן אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ מי יודע ויפֿל פֿיש במשך פֿון דעם זומער.

איבערפלאַך — אדי. אַן א׳ע דערקלערונג. ־קויט — „מיט דעם מיין איך ניט צו אַרגומענטירן...אַז דער קאַ־פּיטאַליזם איז גוט און דער סאָציאַליזם איז שלעכט, דאָס וואָלט געווען אַ צו גרויסע א״, בצג, טמז, 1966 IV 23.

איבערפלאַך — די, ־ן. אייבערפלאַך. א׳ פֿון טיש. א׳ פֿון אַטלאַנטיק. א׳ פֿון מדינת־ישׂראל.

איבערפלאַמען — טרוי. פֿלאַם איבער, ~גע־פֿלאַמט. דזוי איבערפלאַקערן ←.

איבערפלאַנץ — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־פֿלאַנצן. דאָס וואָס מע פֿלאַנצט איבער.

איבערפלאַנצונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערפלאַנצן. „אַן א׳ וואָס האָט זיך קיינמאָל ניט אָנגענומען", בּאָש, פֿאַר, 1962 X 14. 2. פֿיג. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון צופֿאַסן, אַקלימאַטיזירן (מענטשן, בעלי־חיים) צו אַ נייער סביבֿה. „די געאָגראַפֿישע א׳ איז גראָד ניט די שוועריסטע פּראָבלעם", מוז, יובל XXXV. „דער צער פֿון א׳ אויף אַ נייעם בּאָדן איז גרויס און לאַנג", ש. מאַרגאָשעס, טאָג, 1963 XI 30. „די מירער ישיבֿה אין ירושלים, אַן א׳ פֿון דער מירער ישיבֿה אין אייראָפּע", טמז, 1965 XI 12.

איבערפלאַנצן — טרוו. פֿלאַנץ איבער, ~גע־ פֿלאַנצט. 1. איבערזעצן אַ געוויקס פֿון איין בּאָדן אין אַ צווייטן. א׳ טראָפּישע ביימער אין בּאָטאַניש גאָרטן. „נאָך אַן אופֿן צו באַאַרבעטן [רעפֿאָר] איז איבערצוטראָגן אַדער א׳ די געוויקסן", מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבעטער, וואַרשע 1891. אויך: א׳ אַ נייר.

2. איבערפלאַצירן, באַזעצן (עמעצן) אויף אַ נייעם אָרט, אין אַ נייער סביבֿה (און זיך מיטן אַז דער אַריבערגעקומענער זאָל זיך פֿאַרוואַרצלען אין דעם נייעם באָדן, זיך צופּאַסן צו דער נייער סביבֿה). א׳ אונדזערע קליינשטעטלדיקע אין די גרויסע מעטראָפּאָליסן. „צי דען אָבער וועסטו געדענקן און אויפֿגיין וען דו וועסט איבערגעפֿלאַנצט ווערן אין דיין אייגענער ערד?", אש, משה.

3. אַריבערפֿירן, אַרײַנפֿירן אַלטע מנהגים, אידיין אין אַ נייעם אָרט, אין נייע פֿאָרמען פֿון אויסדרוק. א׳ גוטע מידות. „די זאָרג [פֿאַר דערציאונג] איז פֿאַראַן און די אומרו־איקייט איז בנמצא, און פֿרוכטן איבערצופֿלאַנצן [יידישע אידייען] זענען גרויס", ימ. „רייזען האָט פֿרי געוואוסט אַז ער מוז א׳...יידישע ווערטן", יג, תּוך. מיט זיך — זיך א׳ אין ארץ־ישׂראל. ־עכיק. ־ענישׂ.

איבערפלאַנצער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע ־ס. ווער עס פֿלאַנצט איבער. „אויף אַ צוויי־טער א׳ין האָט ער זיך געוואָרפֿן אַז זי האָט אַריינגענעפֿלוכטע אַ קאַן וואַסער", חג, 'די שבֿועה', „איניציאַטאָר פֿון דער נייער שטאָט און דער א׳ פֿון באַאַוטער חסידות אין אַמעריקע", פֿאַר, 1965 VI 22. ־יש — אד׳.

איבערפלאַסטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ פֿלאַסטערט. 1. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנס, אַנדערש אויספֿלאַסטערן. א׳ דעם שאָפֿי. 2. דזוו אי־ בערפלאַסטערן, בב 1־2. א׳ אַ חאַנט. ־ונג.

איבערפלאַקערן — דער. מצ נב. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערפלאַקערן.

איבערפלאַקערן — אוטוו. ־ער איבער, ~גע־ פֿלאַקערט. 1. ברענען אין אַ פֿלאַמפּייער בײַ אויסברענען, איבערברענען. א׳ ווי אַ סטערטע שטרוי. דער קריזיס וועט א׳. 2. ווערן באַ־ רואיקט נאָך אַ שטאַרקן אויסברוך, אויפֿ־ פֿלאַקערן פֿון עמאָציע. אויפֿפֿלאַקערן פֿון התּ־ פּעלות און א׳. „שׂריפֿות און בלוט האָבן גע־ פֿלאַקערט אין גאַלדענער גלות, האָבן...איבער־ געפֿלאַקערט...איבערגעברענט און זײַנען גע־ שטאַרבן אויף מײַנע הענט", מל, 'אַלץ איז געווען'. מיט זיך. ־ונג.

איבערפֿלום — דער, ־ן. 1. איבערגאָס. „צו־ ליבן א׳ פֿון די וואַסערן וועט מען הײַ־יאָר קענען אײַנשפּאָרן הונדערטער טויזנטער דאָ־ לאַרן", טמז, 1961 XI 18. „האָט איינמאָל אין איר דער געפֿערלעכער שטאָף פֿון קוואַליקן א׳ טאָקע געפֿאַצט", אל 1. 2. שפּע, איבערמאָס, עודף. אַן א׳ פֿון פּראָווויאַנט, פֿון סחורה. אַן א׳ פֿון כּלערליי גוטיקייטן. „...זאָל ווערן און האָבן פֿיל א׳ גלײַך וי גאָטס ווילן", א. פּאָוויר איבּז, בחינת עולם, זשאָלקעוו תּקס״ה. „אור־ מעטום וואו עס פֿלעגט זײַן אַן א׳ אין תּבֿואות, אַז מע האָט זיך זאָט פֿאַרזאָרגט", קמ, 1869, № 16. „דאָס פֿאַלק זעטיקט וויניקסטנס אַן זײַן אויג מיט די גוטיקייטן פֿון לעבן וואָס עס זעט בײַ אַנדערע אין א׳", בעמ III. „איך בין געווען יונג און מיט אַ גוטאַלדיקן א׳ פֿון ענערגיע", מוק, מײַנע באַגעגענישן.

3. דאָס וואָס איז איבעריק. אַן א׳ פֿון בעטלערס. אַן א׳ פֿון מענטשן וואָס געפֿינען ניט קיין אַרבעט. „יעדער אמתער פּאָעט פֿאַר־ מאָגט אין. א׳ מיינט רויקייט, אַריבערגערעדט־ קייט. פֿון דעם דאַרף ערשט געשאַפֿן ווערן מאָס", יג, צוק, פֿעבר 1959. „זאָט און הונגער כּוואַליעט זיך אין א׳", א. שומיאַטשער, אין שפּהען פֿון ליבשאָפֿט, ווילנע 1930. 4. נר. אייבערפֿלוס. העכערער טייל פֿון אַ פֿלוס (טײַך) בײַם אָנהייב פֿון זײַן שטראָם (רעקונד־שקליאַר וובּ).

איבערפלי — דער, ־ען. אָקט פֿון איבער־ פֿליען. אַ וויטער א׳. א׳־ש מ י י כ ל = אַ שמייכל וואָס האַלט אַן אַ קורצע ווײַלע. „פֿלו־ צעס האָט ער באַמערקט אויף איר פּנים אַ באַהאַלטענעם א׳־ש׳", בערג, נאָך אַלעמען ו.

איבערפליאַסקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־ פֿליאַסקעט. איבערפֿראַסקען, איבערפּאַטשן עמעצן מיט אַ הילך, קנאַק, פֿליאַסק. א׳ די בּויאַנעס. ־ענישׂ.

איבערפליגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־ פֿליגלט. *D*: überflügeln. איבעריאָגן, דערגרייכן מער (מיט וויסן, פֿעאיקייטן). „אָט די ינגלעך...מיט זייער ביסל בילדונג...וועלן א׳ אײַערע פּשטל־זאָגער", ארז, קמ, 1867, № 30. „זי [די צאַרישע מאַכט] וויל אונדז ניט אַרײַ־ לאָזן, ניט וויל זי האָלט אונדז פֿאַר שוידלעך, נאָר וויל מיר זײַנען צו ניצלעך, מיר וועלן א׳ די רוסן", יופֿאָ, 1882 IV 15. [געוונומען פֿון דיטש, אָבער קען באַטײַטן וי אַ נעאָל: איבעריאָגן אין פֿליגן מיט שטאַרקערע פֿליגל.]

איבערפלי'גן זיך — אוטוו. איבערפֿליג(ט), ~פֿלויגן? אַרכ. *Mhd*: über-vliegen (זיך) אַריבערפֿליגן. (זיך) פֿאַרבײַפֿליגן. „...ביז דאָן זיך איבער פֿ[ל]יגט איין נאַכט. זוא קאָם ער [= דער בעל־חלומות] צו אין אַלי...", 'די היסטאָריש אַלעגאָריע פֿון ר׳ מאיר ש״ץ', פֿיורדא 1694 [פֿש III].

איבערפליים — דער, ־ן. גרויסע פֿלײַסקייט. אַרבעטן, זיך לערנען מיט א׳.

איבערפליסיק — אד׳. זייער פֿלײַסיק, מער ווי מע ריכט זיך. א׳ע תּלמידים. א׳ע פּאָרשונג. ־יקויט.

איבערפלײַסן — טרוו. פֿלײַס איבער, ~גע־ פֿלײַסט. איבעריאָגן אין פֿלײַסיקייט. טאָן עפּעס מיט מער פֿלײַס, התּמדה, ווי אַן אַנדערער. א׳ די אַנדערע אַרבעטער אין שאַפֿ. א׳ אין טאָן גוטס (שלעכטס). „די אַלע לערנענדיקע מיידלעך האָבן געוואָלט א׳ איינע די אַנדערע, איינע האָט געוואָלט איבעריאָגן די אַנדערע", מוק, מײַנע באַגעגענישן. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערפלײַען — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אי־ בערפלײַצן. אַן א׳ פֿון ריידן. 2. דאָס וואָס קומט פֿלוצעס אין אַן איבעריק גרויסער צאָל. אַן א׳ פֿון קאַנדידאַטן. אַן א׳ פֿון פּאָעזיע־ ביכער. „אַן א׳ פֿון מענטשן...רייסט זיך אַרײַן מיטן קראַנקן אויף אַ בעטל", ברוך האַגער, מלכות חסידות, ב״א 1955. „אַן א׳ פֿון ביבליא־ גראַפֿישע פּאַזיציעס", אלמי, פֿאַש, 1958 XI 1. ־יק — אד׳.

איבערפלײַצן — טרוו. פֿלײַץ איבער, ~גע־ פֿלײַצט. 1. אַריבערגיין איבער די ברעגן. באַ־ דעקן, פֿאַרטרענקען אַ שטח מיט וואַסער אַדער מיט אַן אַנדער פֿליסיקייט. א׳ די ברעגן. עפּענען די שלוזן און א׳ די אַרומיקע פֿעלדער. אויפֿרײַסן די רערן און א׳ די געגנט מיט נאַפֿט. „דעם ערשטן טאָג סוכות האָט איבער גאָרײַ אַראָפּגעגידערט אַ מבול...דער טײַך איז איבערגעפֿלײצט געוואָרן...דורכגעבראָכן די שלוזן פֿון דער וואַסער־מיל", באַש, דער שׂטן פֿון גאָרײַ. 2. אַרײַנברענגען, אָנברענגען זייער אַ סך, וואָס זאָל מאַכן דעם אינדרוק פֿון אַ פֿאַרפֿלײַצונג. א׳ דעם מאַרק מיט שלעכטער סחורה. א׳ מיט אַניטאַציע. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערפלינקען — טרוו. פֿלינק איבער, ~גע־ פֿלינקט. איבערשטיגן (עמעצן) אין פֿלינקייט, געשיקטקייט, אַדער זײַן פֿלינקער, געשיקטער. א׳ דעם חבר אין אַרויפֿדראַפּען זיך אויפֿן בוים, פֿלויט. א׳ אין פּאָליטיק, מיט פּאָליטישע דרייד־ לעך. א׳ אין מסחר. א׳ מיט אַ המצאה, מיט פּשטלעך. א׳ אין צעקטיען אַ שוועדע סוגיא.

איבערפלים — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אי־ בערפֿלסן. 2. דאָס וואָס פֿלוסט איבער. 3. הויכוואַסער בײַ אַ צופֿלום. די שעה פֿון א׳.

איבערפלימיק — אד׳. *Mhd*: über-vlüzzec. 1. וואָס איז איבער דער מאָס; וואָס איז צו פֿיל. „זיא וואַרן אבר אלי צו שפּאלטן [כּלים מיט וויסן] פֿון וועגן זײַנער [פֿון דעם וויסן]... איבר פֿליסיגן שארפֿי", יוסיפֿון, אמשט 1661. „פֿון איבר פֿליסיג גוט קומט איין שטאָלציר מוט", צוכט. „די א׳ע פֿאַרברענונג [פֿון די רעזערוו־שטאָפֿן אין אַרגאַניזם] גיט אַ מאַסע וואַרעמקייט און ענערגיע", פֿגעז, ווילנע 1938, № 9־10.

2. איבעריק, אומנייטיק. „...זיך זייער צו צאַמען פֿון א׳ע רייד", ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות, סאַטמאַר תּרל״ב. „ניט זוכין פֿיל איבּיר פֿליסיג אונ׳ אום נוצליכי איבר קייטן",

בע, כט/ג. „אויסוויניקסטע פֿאַרמאַליטעטן... גילטן בײַ אים פֿאַר א״, קמ, 1865, № 34. „דאָס איז אַ געבעטדע פֿון פֿיל מנהגים, א״ע ...פֿאַנאַטישע אײַנפֿירונגען״, ש. הויכבוים, א יוד, אַדעס 1869. „האָבן געהאַלטן פֿאַר א׳ זיך מי צו געבן צו ברענגען רעיות אַז ײַדן זײַנען באמת שעדלעך״, יופֿאָ, 1881 XI 19. „מע קען אַנדערש ניט גרינטלעך דערגיין די תורה, נאָר וען מע זאָגט זיך אָפּ פֿון אַלע א״ע זאַכן״, צאינה וראינה II, נ״י תרע״ג. ־יקויט.

איבערפֿליסן — פֿליס איבער, האָב (בין) ~געפֿלאָסן. אוטו — דורכפֿליסן, פֿאַרבײַ־פֿליסן. פֿליסן אַ לענגערע צײַט. „ווײַ־ווײַ וויפֿל וואָסערן זײַנען איבערגעפֿלאָסן, זינט מיר האָבן זיך באַגעגנט דאָס לעצטע מאָל״, ריד. טרוו — אַריבערריגען, איבערפֿלייצן. א׳ די ברעגן. א׳ די כּלי.

איבערפֿלִיען — אוטו. פֿלי איבער, ב׳ין ~געפֿלויגן (אויך ה אָ ב אין לר). 1. זיך איבערטראָגן פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן דורך פֿליען. „גיט אַכטונג אויף דעם כאַראַק־טער פֿון פֿליען בײַ פֿאַרשיידענע פֿייגל...וי וויַט קען א׳ די הון?״, יאָ. „געהאַלטן אין איין א׳ פֿון צוויגל צו צוויגל״, ל. קופֿמאַן, פֿאַר, 1964 X 5. 2. אויך אָפֿטוזו. דורכריַיזן אין (מיט) אַ פֿלימאַשין, אַן עראָפּלאַן, פֿון איין אָרט צום צווייטן. א׳ (איבער) דעם אַטלאַנטיק. „אין פֿיר שעה מיט 57 מינוט זײַנען מיר אי־בערגעפֿלויגן דעם שטח פֿון העכער 3,000 הימלישע מײַלן״, פּ. רודאָי, טמז, 1964 XI 29. 3. (וועגן צײַט) גיך פֿאַרבײַגיין, פֿאַרבײַלויפֿן. „דעם מענטשנס יאָרן פֿליען איבער וי אַ חלום״, שוו. „און וען איך זאָל זײַן פֿאַר־זיכערט מיט אַלע אַכציק יאָר — פֿליען זיי דאָך אויך איבער כּהרף־עין״, ׳פֿון אַ ברעצ־לעזער תּפֿילה אויף ייִדיש׳ [צייט, טמז, 1965 I 29]. „וואָס האָט געהאָלפֿן, די קליינע צײַט איז איבערגעפֿלויגן״, קאָלמוס, לעבעדיגער ייתום, אַדעס 1876. „אָט אַזוי איז איבערגע־פֿלויגן דער פֿריילעכער זומער״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 11.

4. איבערטראָגן זיך, אַריבערטראָגן זיך. אַ מחשבה פֿליט איבער. א׳ אין געדאַנק (חלום) צו די אייגענע אין געטאָ.

5. אויך אָפֿטוזו. טאָן עפּעס אויף גיך, אין אײַלעניש. אויף גיך אַריבערגיין פֿון איין אָרט בעט צו אַ צווייטער, פֿון איין ענין (פֿונקט) צו אַ צווייטן. א׳ פֿון איין געשעפֿט צו אַן אַנדערן. א׳ פֿון איין פֿראָגע צו אַ צווייטער. א׳ די צײַטונג מיט די אויגן אין אַ פּאָר סע־קונדן. „און דער חזן עפֿנט אויף אַ געמבע, פֿליט איבער פֿון ׳מה טובו׳ גליַיך צו ׳לכו נרננה׳״, שע, מעשׂיות און פֿאַנטאַזיעס.

6. טרוו. גיך איבערשטיגן (עמעצן) מיט וויסן, פֿאָעיקייטן אא. א׳ אַלע ישׁיבה־בחורים מיט בקיאות און חריפֿות. „זי איז איבערגע־פֿלויגן מיט אירע קענטעניש איר געשלעכט און אַפֿילו מענער אין אירע יאָרן״, יופֿאָ, 1882, № 32.

אויך מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערפֿלי־פֿויגל — דער, ־ען, א־פֿייגל. פֿויגל וואָס פֿליט איבער פֿון איין וואויניגאָגד אין אַן אַנדער וויַט וואויניגאָגד, לויט די סעזאָ־נען פֿון יאָר.

איבערפֿליקן — טרוו. פֿליק איבער, ~גע־פֿליקט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער, אויף אַן אַנדער אופֿן פֿליקן. א׳ די פֿעדערן, וויזל מע האָט זיי שלעכט אויסגעפֿליקט. א׳ די צוויטן. א׳ אַ פּאַרך ← אויספֿליקן. 2. פֿליקן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ געגנדז. א׳ זעק מיט פֿעדערן אין די וויגנטערדיקע נעכט. 3. וואויל־יונגערעש. איבערצופֿן, איבערקלאַפֿן. אַרײַנקריגן אַ יונג און אים גוט אַרומצופֿן, א׳ די זײַטן. 4. צערײַסן אַ צאָל. א׳ אַלע פּאַפּירן, דאָקו־מענטן. א׳ די הויזן. ־עכץ. ־ענישׁ.

איבערפֿלירטעוועט — ־טעוט איבער, ~גע־פֿלירטעוועט. אוטו — פֿלירטעווען מיט אַ צאָל. א׳ מיט אַלע בחורים. טרוו — איבער־שטיגן אין פֿלירטעוועט. א׳ די חברטעס און האָבן אַרום זיך אַ כאָפּטע בחורים.

איבערפֿלעכט — דער, ־ן. 1. אָפּט פֿון איבערפֿלעכטן. 2. רעזולטאַט פֿון איבערפֿלעכ־טן. „קוקט זיך אָבער צו צום א׳ פֿון די פֿעדעם אין אַ שטיקל בומאַזייע אַדער שע־וויאָט, וועט איר זען אַז דאָרט איז דאָס גע־וועב שוין גאָרניט אַזוי איינפֿאַך״, ע. איזראָ, צײַג, קיִעוו 1928.

איבערפֿלעכטן — טרוו. פֿלעכט איבער, ~גע־פֿלאָכטן (אויך: ~געפֿלעכט). 1. פֿלעכטן נאָכ־אַמאָל, פֿונדאָסנײַ. א׳ און מאַכן אַ דיקע הבדלה. א׳ אַ חלה. „זי נעמט א׳ מיט די ביינער פֿינגער אירע צעפּאַטלטע צעפּ״, אפּא, ראָמאָן פֿון אַ פֿערד־גנב. „זי באַהאַלט שוין ניט פֿאַר אַלעמען די אויגן...זי זיצט און פֿלעכט איבער אַ צאָפּ״, א. שעכטמאָן, סאָוו, היימלאַנד, 1962, № 1. 2. פֿלעכטן עפּעס וואָס איז שוין געפֿלאָכטן, א׳ אַ קערבל, געפֿלאָכטן פֿון שטרוי, מיט וואָר דינע צווײַגעלעך. א׳ אַ לעדערן פּאַסיקל. 3. פֿיג. איבערקאָמבינירן. איבער־שטעלן, א׳ די פּאַראַגראַפֿן פֿון גאַנצן עסיי.

מיט זיך — 1. צונויפֿבינדן זיך, צונויפֿ־טרעפֿן זיך, צונויפֿשטויסן זיך. העגט פֿלעכטן זיך איבער בײַם טאָגן. „דער וועג פֿונעם יחיד וואָס פֿלעכט זיך איבער מיט וועגן און שטעגן פֿון פֿיל אַנדערע יחידים״, ר. רובין, סאָוו, היימלאַנד, 1961, № 2. 2. צונויפֿקנוילן זיך (אויך פֿון היפּוכים, ווידעראַנאַנדיקע געפֿילן און געדאַנקען). וואָר און חלום פֿלעכטן זיך איבער. „האָס, יאוש, האָפֿענונג האָבן זיך איבערגעפֿלאָכטן אין איין קנויל״, ׳צוישן לע־בן און טויט׳, סאָוו, היימלאַנד, 1962, № 6. ־ונג. ־ענישׁ.

איבער פֿעלד — אַדו פֿראַזע. אַרכ. 1. אין וועג, אונטערוועגס. „ער זאגט: רופֿט מיט שטים גרוש, וען [= כּי] גאט ער טראַכט אוי׳ וען איין גישעפֿט צו אים, אודר איבר ועלד ער״ [תּי: „ער איז אין וועג״], טח, (הפּטורת כּי תשׂא, מלכים א, יח, 27). „אבר אליין [פֿאַר אַ פֿרוי] צו גין איבר פֿעלד דאז איז פֿשיטא אָסור״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, פֿפֿדמ תמ״ה? א׳ פֿ׳ ג י י ן — גיין (פֿאָרן) איבער דער וועלט. וואַנדערן. „וען איינר וויל איבר וועלד גין, זו שפּריך צו אים: השם יצליח דרכיך״, אב, שמות דברים, איזנע 1542. 2. (וועגן האַנדלען) געפֿירט ניט אויף אַ סטאַ־בילן פֿלאַץ נאָר דורך אַרומפֿאָרן (אַרומגיין) פֿון דאָרף צו דאָרף. „אוג׳ מיר אַשכנזים האבין אונזר מחייה גשטעלט דש מיינשט אין הויז אוג׳ ניט פֿיל איבר פֿעלד״, אשכנז. 3. אויף אַ מרחק, פֿון־דער־וויַטנס. „קיין סוחרים א׳ פֿ׳ איז דאָך הי נישטא, זייער וויניק משונה, דרכי אַדער פֿיר״, ריב״ל, הפֿקר־וועלט, וואַרשע תרס״ב (איבערדרוק). „עס פּאַסט אמת ניט א׳ פֿ׳ זוי פֿיל צו שרײַבן״, מסדר אגרת, תקפּ״ה.

איבערפֿעלן — אוטו, דרימפֿערזאָניק. פֿעלט איבער, ~געפֿעלט. פֿעלן אין אַ גרויסער מאָס אַדער וועגן אַ צאָל זאַכן. עס פֿעלט אים איבער געלט און געזונט. „עס מעג מיר צו־קומען וואָס עס פֿעלט מיר איבער פֿאַר אָט דעם געשעפֿט״, ריד.

איבערפֿעלקערונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערפֿעלקערן (זיך). 2. דאָס וווינען אַן אַנדער מין פֿאָלק. „דאָס אַרײַנוואַקסן גײַסטיק און פּסיכיש אין אַן אַנ־דער פֿאָלק אַרײַן...באַשרײַבן מיר מיטן באַ־גריף א״, מוו, היסטערס פֿראָפֿעסאָרן.

איבערפֿעלקעריש — אַדי. וואָס איז אי־בער (העכער) באַזונדערע פֿעלקער. „די אי־דייע פֿון אַ סופּער־נאַציאָנאַלער מאַכט, וואָס זאָל האָבן איר א״ע סוווערעניטעט״, וולאַדימיר גראָסמאַן, פֿאַש, 15 VIII 1965. ־קויט.

אי׳בערפֿעלקערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־פֿעלקערט. 1. אַריבערפֿירן אַ באַפֿעלקערונג פֿון איין אָרט אין אַן אַנדער אָרט. א׳ די טערקן פֿון גריכנלאַנד קיין טערקײַ. 2. איבערבאַ־פֿעלקערן ←. 3. נעגאַל. מאַכן אַז אַ פֿאָלק זאָל פֿאַרלירן אַ טייל פֿון זײַנע אייגנשאַפֿטן און זיך אַסימילירן אין (מיט) אַן אַנדער פֿאָלק. „דער צד וואָס דאָרף איבערגעפֿעלקערט ווע־רן...״, מוו, היסטערס פֿראָפֿעסאָרן. מיט זיך — „א גרייטקייט זיך איבערצופֿעלקערן״, דאָרטן.

איבערפֿע׳לקערן — טרוו. איבערפֿע׳לקער, ~(גע)פֿע׳לקערט. דטשמ. נר. איבערבאַפֿעלקערן. באַזעצן צו פֿיל מענטשן אויף אַ באַשטימטן אָרט. „עס האָבן זיך ניט געהערט קיין פֿרא־טעסטן און מורמלערײַען אַז מען איבערפֿעל־קערט דאָס לאַנד מיט אַרבעטענט״, יג, טמז, 26 IV 1963.

איבערפֿעלשן — טרוו. פֿעלש איבער, ~גע־פֿעלשט. 1. וויידער, נאָכאַמאָל אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן פֿעלשן. פֿעלשן און א׳ דאָ־קומענטן. א׳ פֿאַלשע גבֿית־עדותן. 2. פֿעל־שן אַ סך, אין אַ צאָל פֿאַלן. א׳ ווער וויסט וויפֿל דאָלאַרן. א׳ פּעסער. ־ונג. ־ער.

איבערפֿעלשעריש — אַדי. וואָס איז שייך צו אַן איבערפֿעלשער. א״ע מיטלען, המצאות.

איבערפּעסטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־ פּעסטיקט. 1. באַפּעסטיקן נאָכאַמאָל. א׳ די טירן. א׳ די דורכגענג. א׳ דעם קאַסטן מיט דראָט. 2. מאַכן פּעסטער, שטאַרקער. א׳ די פּאָזיציע מיט מער אַרטילעריע. א׳ די פֿאַרטיידיקונג מיט נאָך עדות. 3. באַפּעסטיקן אַ צאָל, א׳ אַלע פֿראָגנטן. אויך מיט זיך. ־ונג.

איבערפּעפּערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ פּעפּערט. 1. פּעפּערן, באַטעמען מיט פּעפּער נאָכאַמאָל. 2. באַפּעפּערן איבער דער מאָס, ארײַנגעבן צו פֿיל פּעפּער. א׳ די פֿיש מע זאָל זיי ניט קענען נעמען אין מויל אַרײַן. 3. פּיג. מאַכן צו שאַרף, צו פּעפּערדיק. א׳ די רייד מיט פֿוילע אָנצוהערעניש. 4. מגזם זײַן. א׳ די מעשׂה, פֿאַסירונג. 5. שטעלן אַ צו הויכן פּרײַז. א׳ דעם מקח און אָנ־ ווערן אַ קונה. ־ונג.

איבערפּערטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גע־ פּערטלט. אויספּערטלען. צעפּערטלען. א׳ די הון. א׳ דאָס ברויט. א׳ אַ פּאַרדינסט.

איבערפֿראָגט — די (דער), ־ן. 1. (סוחריש) פֿראָגט, משא וואָס איז מער ווי־פּל מע קען אָנגלאָדן (אויף אַ פֿור, אין אַ וואָגן אע). „די א׳ וועלן מיר שיקן מיט אַ געלעגנהייט", פּפּ. 2. פֿראָגט איבער דער מאָס, איבער דער נאָר־ מע וואָס אַ פּאַסאַזשיר (מיט דער באַן, שיף אַדער ערפֿלאַן) איז באַרעכטיקט צו פֿירן אָן באַזונדערע אָפּצאָל. „כדי ער זאָל קיין א׳ ניט צאָלן אויף דער באַן", יופֿאָל, 1882, № 8.

איבערפֿראָגט — טרוו. פֿראָגט איבער, ~גע־ פֿראָגט. 1. (סוחריש) אָנגלאָדן מיט מער פֿראָגט וויִ מע דאַרף, ווי עס איז נאָרמע. א׳ די בוידן מיט צו פֿיל באַלן סחורה. 2. אַריבער־ לאָדן. א׳ די סחורה אין אָן אַנדער וואָגאָן.

איבערפֿראָנטעוון — ־טעוועט איבער, ~גע־ פֿראָנטעוועט. אויסו — פֿראָנטעוון כסדר, אַ לענגערע צײַט. א׳ מיט די לאַקירקעס און מיט די ווילדע שניפּסן. טרוו — איבערשטיגן אין פֿראָנטעוון. קומען פֿון דער גרויסער שטאָט און א׳ אַלע אַרטיקע יונגעלײַט.

איבערפֿראַסקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־ פֿראַסקעט. איבערפּאַטשן מיט הילכיקע פּעטש. א׳ די לאָבוסעס.

איבערפֿריזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~(גע)־ פֿריזירט. 1. ווידער, נאָכאַמאָל אַדער אַנדערש מאַכן אַ פֿריזור. א׳ לויט דער איטיקער מאָ־ דע. 2. פֿריזירן אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ אפּשר אַ טוץ דאָמען אין איין אַרבעטס־ טאָג. מיט זיך. ־ונג.

איבערפֿריִיִן — טרוו. פֿריי איבער, ~גע־ פֿריִיט. פֿלוצלונג דערפֿריִיען. א׳ די עלטערן מיט דער גוטער בשׂורה. אויך מיט זיך. חתונה מאַכן די מיינקע און זיך גוט א׳, אויך: אויפֿהערן זיך פֿריִיען. זיך א׳ מיטן איידעם, דערזען סאַראַ לא־יוצלח ער איז.

איבערפֿריִיערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ פֿריִיערט. וואויליוגנעריש. איבערזשוליקן. א׳ אַלע פֿריִיערס.

איבערפֿראָגן — טרוו. ־טל איבער, ~גע־ פֿערטלט. אויספֿערטלען. צעפֿערטלען. א׳ די הון. א׳ דאָס ברויט. א׳ אַ פֿאַרדינסט.

איבערפֿראָכט — די (דער), ־ן. 1. (סוחריש) פֿראָכט, משא וואָס איז מער ווי־פּל מע קען אָנגלאָדן (אויף אַ פֿור, אין אַ וואָגן אע). „די א׳ וועלן מיר שיקן מיט אַ געלעגנהייט", פּפּ. 2. פֿראָכט איבער דער מאָס, איבער דער נאָר־ מע וואָס אַ פּאַסאַזשיר (מיט דער באַן, שיף אַדער ערפֿלאַן) איז באַרעכטיקט צו פֿירן אָן באַזונדערע אָפּצאָל. „כדי ער זאָל קיין א׳ ניט צאָלן אויף דער באַן", יופֿאָל, 1882, № 8.

איבערפֿראָכט — טרוו. פֿראָכט איבער, ~גע־ פֿראָכט. 1. (סוחריש) אָנגלאָדן מיט מער פֿראָכט וויִ מע דאַרף, ווי עס איז נאָרמע. א׳ די בוידן מיט צו פֿיל באַלן סחורה. 2. אַריבער־ לאָדן. א׳ די סחורה אין אָן אַנדער וואָגאָן.

איבערפֿראָנטעוון — ־טעוועט איבער, ~גע־ פֿראָנטעוועט. אויסו — פֿראָנטעוון כסדר, אַ לענגערע צײַט. א׳ מיט די לאַקירקעס און מיט די ווילדע שניפּסן. טרוו — איבערשטיגן אין פֿראָנטעוון. קומען פֿון דער גרויסער שטאָט און א׳ אַלע אַרטיקע יונגעלײַט.

איבערפֿראַסקען — טרוו. ־קע איבער, ~גע־ פֿראַסקעט. איבערפּאַטשן מיט הילכיקע פּעטש. א׳ די לאָבוסעס.

איבערפֿריזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~(גע)־ פֿריזירט. 1. ווידער, נאָכאַמאָל אַדער אַנדערש מאַכן אַ פֿריזור. א׳ לויט דער איטיקער מא־ דע. 2. פֿריזירן אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ אפּשר אַ טוץ דאָמען אין איין אַרבעטס־ טאָג. מיט זיך. ־ונג.

איבערפֿריִיִן — טרוו. פֿריי איבער, ~גע־ פֿריִיט. פֿלוצלונג דערפֿריִיען. א׳ די עלטערן מיט דער גוטער בשׂורה. אויך מיט זיך. חתונה מאַכן די מיינקע און זיך גוט א׳, אויך: אויפֿהערן זיך פֿריִיען. זיך א׳ מיטן איידעם, דערזען סאַראַ לא־יוצלח ער איז.

איבערפֿריִיערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ פֿריִיערט. וואויליוגנעריש. איבערזשוליקן. א׳ אַלע פֿריִיערס.

איבערפֿרילינגען — אוטו. נעאָל. ־לינג איבער, ~געפֿרילינגט. 1. פֿאַרברענגען דעם פֿרילינג. א׳ אין ארץ־ישׂראל און אויף זומער פֿאָרן קיין צפֿון. 2. איבערבלײַבן. אָפּבלײַבן. זי האָט שוין איבערגעפֿרילינגט.

איבערפֿריצעוועטן — טרוו. ־צעוועט איבער, ~געפֿריצעוועט. איבערכיטרעוועטן. א׳ אַ קונה.

איבערפֿרירן — [אין לד פֿרירן] פֿריר איבער, ב׳ין & ה׳א ב ~געפֿרורירן, ~געפֿראָרן (לד). אוטו — פֿרירן אַ לענגערע צײַט. א׳ אין אַ סיבירער לאַגער. א׳ אין קאַנאַדע דעם גאַנ־ צן לאַנגן ווינטער. טרוו — 1. פֿאַרפֿרירן אויף אַן אַנדער אופֿן, נאָכאַמאָל. א׳ אַ פּלי־ סיקייט וואָס איז ניט געווג פֿאַרפֿרורירן. 2. פֿאַר־ פֿרירן איבער דער מאָס. א׳ פּעשטאַ, עס זאָל ווערן ווי אײַז. 3. מאַכן צו קאַלט. א׳ די שטוב. 4. לאָזן צו לאַנג לײַדן פֿון קעלט. א׳ אַ פֿוס. „דאָס איז זײַן רחמנות — אַז ער הייסט אַ ייִדיש קינד זאָל אין דרויסן איבערגעפֿרורירן ווערן", ספֿר שבחי רמ״ל, לעמ־ בערג. מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערפֿרישטיקן — אוטו. ־טיק איבער, ~געפֿרישטיקט. אָפּעסן פֿרישטיק (אין אײַ־ לענישׂ). א׳ און העגדום־פּענדום צו די גע־ שעפֿטן. יאָ, שוין איבערגעפֿרישטיקט.

איבערפֿרישן — טרוו. פֿריש איבער, ~גע־ פֿרישט. 1. אָפּפֿרישן, באַזײַטיקן (אויבנאויף). א׳ אַן אַלטן לאָזונג. א׳ אַ פּיעסע. „באַלד נאָך דער מלחמה האָט מען די דאָשטש איבער־ געפֿרישט", ספּ, סודות. 2. מאַכן עס זאָל זײַן אַדער אויסזען פֿרישער. א׳ אין אויטן די נעכטיקע זעמל. 3. פּיג. דערמאָנען, אַרויפּ־ ברענגען אויפֿן זכרון פֿאַסירונגען פֿון אַמאָל. א׳ מיט די יוגנט־פֿרײַנד די ליבע חדר־יאָרן. מיט זיך — „א׳ מענטש מוז זיך אַ ביסל אָפּרוען, א׳ זיך", ישׂראל וואָקסער. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערפֿרעג — דער, ־ן. אַקס פֿון איבער־ פֿרעגן. „יעדער אויספֿרעג זײַנער און א׳ פֿון אַן עדות", ש. ביקל, טמז, 1954 V 14.

איבערפֿרעגן — טרוו. פֿרעג איבער, ~גע־ פֿרעגט. 1. פֿרעגן נאָכאַמאָל, פֿונדאַנסנ׳ אַדער אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די זעלביקע קשיא. „און וויִער טאָר זיך דאָס דערוועגן אונדזער הער גאָט צו א׳, וועגן און ווי אַזוי ער קאָן דאָס טאָן?", עס, לידער. „דאָס קול אין דער פֿינצטער האָט פֿאַרחידושט איבערגעפֿרעגט: ׳ווער איז דאָ?׳", סמב. „איז פֿון אייביק אָן געוואוינט געווארן...קיין שום שאלה נישט א׳ בערצופֿרעגן", ראָבינזאָן, ווילנע 1880. „די מאַמע איז קאָרג און אויסגערעכנט...פֿאַרבי־ טערט און פֿאַריאָגט...קאָן נישט פֿאַרטראָגן אַז מען איבערפֿרעגט זי עפּעס", שמעון הארא־ טשיק, ׳באָטש משפּט׳.

2. דזוו פֿרעגן. „האָסט ניט איבערגעקלערט און ניט איבערגעפֿרעגט און — ביסט גע־ לאָפֿן׳; „א סימן, איך האָב דיך אָפּגילו ניט איבערגעפֿרעגט, צי גייען מיר דעם גלײַכן וועג", ממוס. „און פֿייגל שטיל־פֿאַרזאָרגטע פֿלײַען און שטעלן אָפּ זיך וויִ צו א׳", אר, ׳אַ תשרי־טאָג׳.

3. פֿרעגן אַ סך מאָל (בײַם אויספֿרעגן, אויספֿאָרשן). א׳ ווי אַן אויספֿאָרשער, אַ ׳סלע־ דאָוואָטל׳. „דער שותף האָט פֿאַרשטאַנען אַז עס איז ניט אומזונסט, האָט ער אים אַווי לאַנג אויסערגעפֿרעגט, ביז ער האָט אים עס מוזט זאָגן וואָס דאָס איז", מעשׂה פֿון מהרש״א..., וואַרשע 1879. „דער בעל־הבית בײַ וועמען זי האָט געוואוינט האָט זי אָנ־ געהויבן א׳ וואָס איז איר קומען אַהער", ש. בעקערמאַן, די שלימזלניצע, אַדעס 1887.

4. פֿרעגן אַ צאָל, א׳ אַלעמען. „אַן אַנדער מלמד וואָס פֿלעגט ליב האָבן איבערצופֿרעגן למדנים דעם פּשט, האָט מען גערופֿן איציקל מסופּק", פּ. פֿרימער, יושפ XXII, 2.

מיט זיך — א׳ זיך וועגן עפּעס. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ן, ־קע). ־ערי.

איבערפֿרעגעריש — אדי. וואָס איז שייך צו, איז (וויִ) פֿון אַן איבערפֿרעגער. א׳ער שטייגער.

איבערפֿרעסן — טרוו. פֿרעס איבער, ~גע־ פֿרעסן. 1. פֿרעסן אַ סך, פֿאַרשיידענע שפּײַזן, אַ גרויסע צאָל. „וויפֿל אינדיקעס ער האָט איבערגעפֿרעסן אין זײַן לעבן", רייד. גע־ וויינלעך מיט זיך — פֿרעסן איבער יעדער מאָס און זיך שעדיקן מיט דעם. „וועג איינר ווייל זײַן פֿון אַל די קרענקהייט פֿרײַא, זוא זאָל ער זיך ניט איבערפֿרעסן צו זאָט", משל הקדמוני, אוסטרהא 1808. „זײַנע צווייִ בעסטע קי האָבן זיך איבערגעפֿרעסן, געקריגן אויפֿגע־ לאָפֿענע בײַכער און געפֿלאַצט", אפּא, ׳פֿײַער־ דיקע צלמים׳. „האָבן זיך אייניקע איבער־ געפֿרעסן מיט גרינע אוגערקעס און האָבן זיך געקאָטשעט אויף די בײַכער", ישׂראל רוחו־ מובסקי, זכרונות..., פּאַריז 1930. 2. דזוו איבערעסן, בפּ, נאָר שטאַרקער. זײַערס קען אַ די הויט. איבערגעפֿרעסן ווערן פֿון קנאה. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־קע). ־ערי.

איבערצאָל — מצ: ־ן. 1. די. העכסטע צאָל אין אַ ריי. אַן אַריטמעטישע פֿראָגרעסיע וואו די א׳ איז 100. 2. דער. אַקס פֿון איבערצאָלן.

איבערצאָלן — טרוו. צאָל איבער, ~גע־צאָלט. 1. צאָלן (פֿאַר עפּעס) טײַער, מער ווי ס׳איז דער ווערט אָדער דער אײַנגעשטעלטער פּרײַז. „וועסט ניט א׳ — וועסט ניט קויפֿן", שוו. „אויך אַ קלוגער צאָלט, אבער אַ נאָר צאָלט איבער", שוו. „ווען אַלע סוחרים אַשטייגער וואָלטן זאָגן נאָר דעם אמת, וואָלטן די קוי־ פֿערס געהאַט שטענדיק גוטע סחורה...און זיי וואָלטן ניט א׳", איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג, 1901, № 27. 2. אויס־ צאָלן אַדער געבן רעשט(ע) מער ווי עס קומט (לויט דער רעכענונג). „מענטשן וואָס וועלן ניט צוריקקערן געלט וואָס מע האָט זיי אי־ בערגעצאָלט דורך אַ טעות", פֿאָר, 1964 X 30. 3. צאָלן מער ווי ס׳איז דער אײַנגעשטעלטער טאָריף. דערגרייכן אַ הויכע פֿראָדוקציע דורך א׳ די אַרבעטער. „[פֿאַרד] וועט חרוב מאַכן אַלע אינדוסטריעס אין אַמעריקע מיט זײַנע

'אַנארכיסטישע' דרכים פֿון הפֿקרדיק א' די אַרבעטער", פֿאַש, 15 VII 1955, מיט זיך. "ער צאָלט זיך ניט איבער = איז אַן אויס־גערעכנטער, אַ קאַרגער. ־ונג. ־ענ. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע).

איבערצאָם — מצ: ־ען. 1. די. דזו: צאָם, אַבער אַ צייטווײליקע אָדער אַ שוואַכע. 2. דער. אַקט פֿון איבערצאָמען.

איבערצאָמען — טרו. צאָם איבער, ~גע־צאָמט, לד. דזו: איבערצוימען ←. "אַ דעמ־בענע וואָנט האָט איבערגעצאָמט דעם גרוב אויף צווייען", פּ. רודאי, טמז, 1966 III 13. ־ונג. ־ענ. ־ענישׁ.

איבערצאַפּלען — אוטו. ־פּל איבער, ~גע־צאַפּלט. צאַפּלען, ציטערן, זיך וואַרפֿן אַ לעג־גערע צייט. א' וויִ פֿיש אויף דער יבשה. זיך פֿאַררוקן אין אַ וויִנקעלע און א' פֿאַר שרעק. אויך מיט זיך. ־ענישׁ.

איבערצאַפּן — טרו. צאַפּ איבער, ~גע־צאַפּט. 1. אויפֿעפֿענען אַ קראַן (שפּונט, צאַ־פֿן), לאָזן אַרויסרינען אין אַן אָנדער כלי (פֿעסל). "מע טאָר ניט א' וויִנ פֿון איין פֿעסל אין אַן אָנדער פֿעסל", רייד. 2. (אויס)צאַפּן אַ סך, אַ לענגערע צייט. "וואָס די רוצחים האָבן איבערגעצאַפּט יידיש בלוט במשך פֿון דורות".

איבערצאַצקעוועז, ־קע(נע)ן — טרו. ־קע(וע) איבער, ~געצאַצקע(וע)ט. 1. נאַכ־אַמאָל אָנדערש אויסצאַצקע(וע)ן (←). 2. אי־בער דער מאַס אויסצאַצקען. א' אַ היטעלע מיט אַ גאַנצן בלומען־גאַרטן. מיט זיך — 1. זיך צאַצקען און אויפֿהערן. 2. אַ לענ־גערע צייט זיך צאַצקען.

איבערצאָר(ע)נען — אוטו. צאָרן איבער, ~געצאָרנט. 1. צאָר(ע)נען, זיך אין צושטאַנד פֿון אַ שטאַרקן כּעס, אַ לענגערע צייט אָדער איבער אַ צאָל סיבות. א' אויף אונדז איבער עפּעס אַ קלייניקייט. 2. צאָר(ע)נען און אויפֿ־הערן. דער שטורעם וועט א' און מע וועט קענען זיך לאָזן אין וועג ארײַן.

איבערצוג — דער, ־ן. 1. אײַנשיש (פֿאַר פֿעדערן), ציך אָדער לײַלעך. בעטוועש בכלל. "מיט חיימלען אויף דער האָנט האָט זי זיך געבויגן, געפּאַנט אַ וואַליזע, אַרויסגענומען קלאָרן א'", ב. דעמבלין, צאָנקעוועדיקע ליכט. 2. איבערדעק אויף אַ בעט אָדער ספּעציעל צוגעפּאַסטער באָדעק אויף וויִיך (זו — האָרט) מעבל. טשעכאָל. "נאָר איצט האָט דער א' פֿון די שטולן שוין אויסגעזעהן ברוין...גע־גלאַנצט...געווען געלאַטעט", קמ, 1863, № 37. "מײַנע...האָט דוקא געוואָלט אַ גרינעם א' אויפֿן מעבל", פּרץ, 'אָן נדן...'. "די סאַפּע און די בעטן זײַנען איבערגעדעקט מיט א'ן וואָס זי אַלײַן נייט אויף", טמז, 1964 XI 19. 3. דזו: איבערצי, בּב. אויך: א' פֿאַר אַ טשע־מאָדאַן.

איבערצוואָגן — טרו. צוואָג איבער, ~גע־צוואָגן. 1. גרינטלעך וואָשן (עמעצן) די האָר פֿון קאָפּ נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל. א' די מיי־דעלעך האָרט פֿאַר ליכט־בענטשן. א' דעם קאָפּ, וועלן א' דעם שטרויענעם דאַך. א' וויִלדגראָזן. ־ענישׁ.

איבערצופֿרידן — אדי. אינגאַנצן, זייער צופֿרידן. מיט אַן א'ענעם שמייכל. "די באַנגע פֿרויען זײַנען א' מיט...א צירונג וואָס מאַכט זיי אין אונדזערע אויגן פֿאַר פֿאַרזעענישן", דער נײַער גײַסט, נ"ש 1898, № 6.

איבערצוקערן — טרו. ־ער איבער, ~געצו־קערט. 1. צוגעבן, אַרויפֿגעבן, אָדער אַרײַנ־שיטן צו פֿיל צוקער. א' די קאָוואַ. א' אײַנגע־מאַכטס. 2. באַצוקערן אַ סך. א' אַלע טאָרטן. 3. פּ־ג. מגזם זײַן, מאַכן צו זיס רייד, לויב־ווערטער. א' דעם אַרטיקל, די דרשה. ־ונג.

איבערצי — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון איבערציען. 2. בעטצײַג־ אָדער מעבל־באַצי־איבערצוג. "די קאַנאַפּע איז געווען אַ נײַע מיט אַ ברוינעם א'", טמז, 1965 I 22. 3. אוקר, ל2. איבערדעק, צודעק. 4. האַלטער (צודעק) פֿון שטאָף פֿאַר אַ חפֿץ (עס זאָל זיך ניט אָפּ־ניצן). א' פֿון אַ קעשענע־זייגער. אַן א' פֿאַר אַ שרײַבמאַשין, פֿאַר אַ גיטאַר. "האָט ער מיר געהייסן דעם ציבוק דערהאַלטן אין דעם א' אַרײַן", יפּ. א־קליידל. א־סוועטער. א־ב־לאַט. א־פּאַפּיר. אויך: ־עכץ.

איבערציאונג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערציען. אַן א' פֿון דער לאָטעריי.

איבערציטערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־ציטערט. 1. ציטערן אַ געוויסע צייט. א' אויפֿן פֿראָסט וי אין אַ קדחת. 2. אַ לענ־גערע צייט, כסדר שרעקן זיך. אויך: פֿון צייט צו צייט. "דער וואָס ציטערט איבער צו פֿיל פֿאַר מענטשן מאַכט זיך שלימזל", מס, משלי תקע"ד, כט, 25. "דערמאָנט זיך נאָר...איצער דאגת־חיונה...איצער א', וואָס וועט זײַן שפּע־טער!", ב. פֿינענבוים, די גאולה, נ"ש 1893. 3. דזו: ציטערן, אויפֿציטערן, שרעקן זיך. "מילא, ציטערסטו גאָר איבער, ער זאָל נישט ח"ו האָבן עפּעס אַ צער פֿון דעם בוך", יפּ. "מיט אַזאַ וויבל איז גלאַט אַ גתת...מע דאַרף ניט א', איבערטראַכטן", ג. ח. לעוונער, א חתן איבער א נאַכט, וויילנע 1898. ־נישׁ.

איבערציִג — דאָס (דער), ־ן. צייג (שטאָף) וואָס איז פֿון אויבן. איבערצוג. איבערציִ. "ענ־טעלע...האָט אויסגעזוכט שיין א' אויפֿן מעבל", קמ, 1870, № 17. 2. בעט־א'. 2. אייבערשטע (רעכטע) זײַט פֿון אַ מלבוש, אַ בילד אע (אין היפוך צו דער אונטערשטער, דער לינקער זײַט, אונטערשלאָק). "בילדער וואָס זאָלן האָבן אין זיך צוויי געשטאַלטן, אַ רעכטע זײַט מיט אַ לינקער זײַט, אָן א' מיט אַן אונטערשלאָק", שע, סטעמפּעניו.

איבערציִגונג — די, ־ען, ל2. 1. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערציִגן. ס'איז פֿאַר־שפּרייט די א' אַז... "באַזיגן [די נאַטור] מיט מיטלען וויִ איבערלייגונג...א'ען...איז כּמעט ווי אוממעגלעך", פּ. ט. סטראָל, די שיינע נייַע־רין, וויילנע 1894. 2. פֿעסטע גלייבונג, זי־כערע מיינונג. פֿולע (פֿולשטענדיקע) א'. ס'איז מײַן טיפֿסטע א'. "זײַן יעדער וואָרט שטראָמט וועל עס איז געבליבן שיין. 2. פּ־ג. שטאַרק קריטיקירן. א' דעם רעזשיסער פֿאַר דער אום־גערעכטענער אויפֿפֿירונג. ־ענ. ־ענישׁ.

איבערצוואַנג — דער, ־ען. דאָס וואָס וועט דורכגעפֿירט (דערגרייכט) מיט אַ גרעסערן צוואַנג, מיט מער כּוח, מיט שטאַרקערן וויליִן. ← איבערצווינגען. מיט א' גובֿר זײַן דעם יצר־הרע.

איבערצוואַנציק — טרו. ־ציג איבער, ~גע־צוואַנציקט. פּר. איבערכיטרעוועז, איבערזשולי־קן. איבערקליגן. א' די פֿאַליציי. א' דעם אויספֿאַרשער בײַ אַן אויספֿאַרשונג.

איבערצוויטען — אוטו. ־טע איבער, ~גע־צוויטעט. אויפֿהערן צוויטען, בלײַבן. די בייַ־מער וועלן באַלד שוין א'.

איבערצוויטערן, ~צוויטשע(ר)ן — אר־טו. ־טער, ־טשע(ר) איבער; ~געצוויטערט, ~געצוויטשעט(ר)ט. כסדר, אַ לענגערע צייט אַרויסגעבן די קלאַנגען (וענלעכע צו) צוויי־צוויי. שוועלבעלעך וועלן א' דעם גאַנצן פֿרימאָרגן. מיט זיך — אויך קוזו. "שפּאַצירן מײַלן־ווײַט גלאַט אַזוי; זיך אָפּשטעלן בײַ יעדן וויַסטן בוים, זיך א' מיט די פֿייגל", י. עמיאָט, פֿאַר, 1965 V 9.

איבערצווינגען — טרו. צווינג איבער, ~גע־צוואונגען. 1. איבערשטאַרקן, גובֿר זײַן, מנצח זײַן (מיט פֿיזישן כּוח אָדער דורך אָנשטרענגען דעם וויליִן). א' דעם פֿאַרטנער אין פֿאַרמעסט. א' די מידקייט און פֿאַרענדיקן די אַרבעט. א' די תאוה, דעם חשק. "וען דו צו משפּט טושט גין, ...דוא ווערשט יענם איבר צווינגן אָדר דוא ווערשט פֿון יענם אונטר דרונגן", עיון, יב/ב. "וען אים דער יצר־הרע איין מאל איבר צווינגט [דאָ, אויך אין אַנדערע אַרט ציטאַטן: איבערצווי־נגען] מיט איין קלייַ־נה זאַך, דער נאָך איבר צווינגט אים דער יצר־הרע מיט איין גרושׁ זאַך", עח, סד/ד. "אוי, די מאַנן מיט די פֿערד די ער וועט שיקן אום הורקנוס אַוועק צו פֿירן זאָלשטו ווײַזן צו מיר, דען ווער איך זי איבר צווינגן", יוסיפֿון, פֿיורדא 1764, עב/א. 2. צווינגען אַ סך מאַל, אַ צאָל מענטשן. מיט קלעפּ א' די קרבנות זיי זאָלן זיך אויסטאָן נאָקעט און שטיין לעבן גרוב. מיט זיך. ־ענישׁ.

איבערצויבערן — טרו. ־ער איבער, ~גע־צויבערט. איבערפישופֿן. אַרויסרופֿן (בײַ אַ צאָל) באַוואונדערונג צו זיך. א' דעם עולם מיטן שפּילן (רעדן).

איבערצוימען — טרו. צוים איבער, ~גע־צויומט. צעטיילן, מאַכן אַ מחיצה אין אַ צי־מער (בנין, הויף אע). א' דעם גאַרטן. א' דאָס גרויסע שול־צימער מיט אַ באַוועגלעך וועג־טל און מאַכן צוויי קלאַסן. "מע האָט אונדז געגעבן אַ שטוב מיט אַ קאָמער...די גרויסע שטוב האָבן מיר איבערגעצוימט מיט אַ פֿאַר־האַנג", ישׂראל רוחומובסקי, זכרונות..., פֿאַריז 1930. ־ונג. ־ענישׁ.

איבערצופֿן — טרו. צופֿ איבער, ~געצופֿט. צופֿן כסדר, אַ סך. א' יעדער האָר פֿון בערדל. א' (פֿון) אַ לאַבן ברויט. די שטעטלשע ציגן

מיט אמת, מיט א׳ און גערעכטיקייט״, ספ, סודות. „וואָס העלפֿט דיין א׳ און דיין גלויבן, דיין פֿעסטער צוטרוי אַז דו האָסט טאַלאַנט״, יהואש, ׳וועג גלויבן העלפֿט ניט׳. „עס זיצנען ניטאָ בײַ אים קיין א׳ען, פֿאַראַן נאָר שטי־מוגנגען״, שנ, שלום אש. 3. מיטל צו דער־וויזן. קיינע א׳ען וועלן ניט העלפֿן. „וויזל דער שבת איז אַ צייכן און אַן א׳ אַז מיר גלייבן אין מציאת־השם און השגחה״, שמו פלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893.

איבערציִ׳גט — אדי, פֿאָר איבערציִגן ←. אַן א׳ער פֿאַרטיי־מאַן, אָנהענגער. מיט זיִן & ווערן — ניט סקפן, נאָר זיִן (ווערן) זיכער, זיִן (ווערן) אײַנגעגליבט. א׳ זיִן אין עמעצנס אויפֿריכטיקייט. זיִן כּמעט א׳ אין עפּעס. „איך בין אין איר פֿרומהייט ניט א״׳, א. ב. רוף, אַדעלע־ראָזע, ווארשע 1865. „הער דובנאָוו איז טיף א׳ אַז דער גלות וועט קיינ־מאָל ניט פֿאַרשוינדן״, זשיט VII, נ״י 1917. „...האָט געלט און איז א׳ אַז דאָס איז דער עיקר פֿון דעם לעבן״, קאָר I, נ״י 1938. „איך בין געווען א׳ אין מײַן געדאַנק, איך האָב אים אָבער מורא געהאַט אויסצופֿירן״, ווײַס, ׳יחי דער גורל פֿירט׳. „איר זײַט דאָך אין לאָנ־דאָן, איר קענט דאָך אין אַלעם א׳ ווערן״, שמו פלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893.

איבערציִגלעך — אדי. וואָס מע קען אי־בערציִגן אין דעם. א׳ע מיינונג. א׳ע פֿאַקטן. ־קייט.

איבערציִ׳גן — טרוו. ~צי׳ג, ~צי׳גט. *Mhd*: über-ziugen, *D*: überzeigen אַרג. דטשמ, אָפּט געניצט. מאַכן אַז עמעצער זאָל זיִן זיכער אין עפּעס. דערוויזן אַז עס איז ריכטיק, עס איז אמתדיק, אַז עס איז אַזוי (ווי מע פֿאַרזיכערט). א׳ עמעצן אַז דער פּלאַן איז אַ גוטער. „דער גערין ווײַל לײַגן דער זאגט דז מן אין ניט קאן איבר צײַגן״, צוכט. „נו, איך האָב זיי איבערצײַגט, וי אַזוי מיר אַלע וואָלטן געווען פֿאַרלאָרן...״, ש. הויכ־בוים, אַ יוד, אַדעס 1869. „מיט אַלע מעג־לעכע פֿאַקטישע באַווײַזן א׳ אַז...״, צעד. „מיט דער קראַפֿט פֿון איר אויפֿריכטיקייט האָט [זי] אים איבערצײַגט אַז ער מוז מיט איר פֿאָרן״, ספ, סודות. „קלעפּ נאָר קענען א״׳, יהואש, ׳צו עשׂון׳. „זיי ווילן שטענדיק א׳ אַז זיי אַליין זיצנען בארופֿן און געבענטשט פֿון גאָט״, סטנ, קאָפּריון. „אַפֿילו דער נשׂיא פֿון בבל וועט מיך נישט א״׳, פֿווב.

מיט זיִך — אויך: אײַנזען, קומען צו אַן אויספֿיר, צו אַ פֿעסטער מסקנא. זיִן זיכער אין עפּעס. „האָט זיך די אויבערקייט שוין איבערצײַגט אַז אייניקע...זיצנען באַהיל־פֿיק געווען די מיאָטעזשניקעס״, ברוך רי־דזונסקי, איבערזעצער פֿון ווילנער קהל, ׳הודעה על־פּי פּקודת הקיסר יר״ה לעדת יהודים דגר־בערניעס ווילנא והוראָדנא ואבלאָסט ביאַלי־סטאָק׳, 1812. „נאָך אַלעמען האָט זיך די רעגי־רונג איבערצײַגט אַז מייסטנס יודן זיצנען אָרעם״, קמ, 1870, № 5. „באַלד האָט ער זיך איבער־צײַגט אַז עס פֿעלט שוין אים...״, בעמ III. „און דעמאָלט האָב איך זיך איבערצײַגט אַז חסידות איז אַזאַ ארטיקל וואָס וועט נישט אויס־גיין״, יק. *קרוטשקעס איבערצײַגט זיך = (בײַ אַ שפּיל) אַ פֿאַלשקייט וויזט זיך אַרויס, אַנט־פּלעקט זיך. ־ונג.

אי׳בערציִגן — טרוו. צײַג איבער, ~גע־צײַגט. 1. נעאָל. מאַדערניזירטע און פֿאַר־יידישטע פֿאָרעם פֿון איבערצײַגן. זיצן (ווערן) א״׳בערצײַגט אין עפּעס. עס איז ניט איבער צ ר־צײַגן. „די אַלע ראַיות האָבן איבערגעצײַגט דעם אימפּעראַטאָר וואָס האָט געוואָלט זיך א״׳, ים איבז, שד VII. אויך מיט זיך — [אין דער פֿאָרעם פֿון דער קומעדיקער צײַט קען מען ניט וויסן צי מע האָט א״׳בערצײַגן אָדער נאָר איבערצײַ׳גן]. א׳ זיך מיט די אייגענע אויגן. „זיי ווילן זיך א׳ צי ס׳איז שפּיג־ווענפּס״, א. קאָהאַן, אַהרן ליבערמאַן, קיִעוו 1935.

2. צײַגן, וויזן אַ צאָל זאַכן. א׳ דעם קונה פֿלעריי ארטיקלען און גאַרנישט פֿאַרקויפֿן. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערציִגנר — אדי. דטשמ. נר. ← דוווו.

איבערציִגנדיק — אדי. וואָס העלפֿט (קען) איבערצײַגן, דערוויזן. ברענגען א׳ע ראָיות. ניט קיין א׳ע רעדע. „די דאָזיקע דערציילונג האָט אַן אויסלאָז וואָס...איז...ניט א״׳, שנ, וועגן יודישע שרייבער II.

איבערציִגעוודיק — אדי. דזוו איבערצײַג־לעך, איבערצײַגנדיק, השפּעהדיק, סוגעסטיוו. „אַמוויניציקסטן איז א׳ וועג חסידים פֿון ׳דע׳ העברעאיזאַציע׳ טרעטן אויף וי פֿאַרזאָרגער...״, נפֿ, יופֿאַ, 1938, 3. „מע קען שוין אויפֿקלערן אַ סך ספֿקות ניט בלויז אויפֿן סמך פֿון סו־ביעקטיוע סימפּאַטיעס און אַנטיפּאַטיעס, נאָר אויך שׂכלדיקער, אַביעקטיווער, א׳ער״, ימ, יושפּ I, 1. ־יקייט.

איבערציִט — די, ־ן. 1. צײַט וואָס איז מער וי אַ באַשטימטע, רעגולירטע צאָל שעהן פֿון אַרבעט. „האָט מען געאַרבעט אין אַלע פֿאַבריקן און ווערשטאַטן...10 ביז 14 שעה אין טאָג...אַפֿילו א׳ האָט מען נאָך געארבעט״, ב. פֿיגענבוים, פֿאָרוואָס זיצנען אַזעלכע שלעכ־טע צײַטן, נ״י 1893. „איך ארבעט א׳ און זי...רײַסט אויס בײַ מיר יעדן מינדסטן גראָשן״, מלה, ׳די זונה — אונדזער פֿירערשאַפֿט׳, 2. ׳געבאָרגטע׳ צײַט. אומגעריכט לאָנגע לעבן־צײַט. דער זקן לעבט שוין אויף א׳. 3. נעאָל. דאָס וואָס איז העכער, מער וי צײַט. „דאָס קינד אין ויגל ווײַל קיין קינד אין ויג ניט זיצן; די צײַט ווײַל צײַט ניט זיצן נאָר איבער־א׳, און ווײַל אַלעמען און זיך אַוועקזואַרפֿן״, צייט, מטטרון.

איבערציִטיק — אדי. 1. וואָס איז מער צײַטיק וי מע דאַרף, וי עס איז גוט. א׳ע פּירות וואָס הייבן שוין אָן צו פֿוילן. אָן א׳ע אוגערקע. א׳ע מויד. „אין נאָז טעמט אַ ריח פֿון א׳ע, צוגעלעגענע אויבסטען״, מ. גראָסמאַן, היימיש, 1958 XI 1. 2. אדי פֿון איבערצײַט ←. א׳ע אידיין. ־יקייט.

איבערציִטיקן — טרוו. ־טיק איבער, ~גע־צײַטיקט. 1. מאַכן, גורם זיצן עס זאָל ווערן צײַטיק איבער דער מאָס. ניט שנײַדן דאָס פֿעלד באַצײַטנס און לאָזן א׳ די תּבֿואה. „נאָך ערגער איז אָבער אָסיען־צײַט, ווען אַלע פּירות ווערן שוין איבער[גע]צײַטיקט און מער קען ער שוין אין סאָך ניט בלײַבן״, אר, ׳אין סאָך׳. „ז׳ [די היץ] האָט געשמאָלצן דעם אַספֿאַלט פֿון ברוק...איבערגעצײַטיקט דאָס אויפֿס אין די פֿרוכט־געוועלבן״, באָש, פֿאָר 1963 V 17. 2. דזוו אויסצײַטיקן, בב, נאָר צו לאַנג, איבער דער נייטיקער צײַט.

איבערציִטיש — אדי. וואָס איז איבער דער צײַט, וואָס ווערט ניט בטל מיט דער צײַט. „אין דער קולטור און שפּראַך זיצנען פֿאַראַן וואונדערלעכע א׳ע ווערטן״, מוז, יובב XXXV. ־קייט.

איבערציִטלעך — אדי. 1. וואָס איז ניט פֿאַרבונדן מיט אין אָפּשניט פֿון צײַט, ניט באַגרענעצט בלויז אויף איין באַשטימטער צײַט. א׳ע עטישע ווערטן. א׳ע מאָטיוון אין קונסט. „איז נאַטירלעך בײַ אים זיצן א׳ער און אוי־סערארטלעכער צוגאַנג צו צײַט־ און אָרט־גע־שעענישן״, שנ, ה. לייוויק. „וי׳ א׳ מיר זאָלן ניט זיצן, לעבן מיר דאָך אין דאַמען פֿון צײַט״, ים, שול־פּנקס, שיקאַגאָ 1948. 2. וואָס איז מחוץ גרענעצן פֿון צײַט; וואָס איז אי־ביק. „גריבלען זיך אין צײַט־ און סביבה־אומ־שטענדן פֿון אַ קינסטלער...האָט אַ זינען נאָר אויף אַזוי פֿיל, אויף וויפֿל דאָס ראַמט אָפּ דעם וועג און העלפֿט אונדז צוקומען צו דאָס א׳ע און איבערסביבהדיקע״, שנ, לעזער, דיכ־טער, קריטיקער II. „דאָס פֿעסטע, דאָס סטאַ־בילע, דאָס א׳ע, דאָס אייביקע איז געווען פֿאַרבונדן מיט לשון־קודש״, ים, קוד, 1943. „די אייביקע, נישט נאָר די איבערפֿאַרטייאישע, נאָר אויך א׳ע, די איבערדוורותדיקע אינטערעסן פֿון אַן אייביקער אומה״, צייט, טמז, 1965 I 8. ־קייט — „געווינלעך דערהייבט [לייוויק] ארט־ און צײַט־שטאָף בײַ צו א׳ און אויסער־סביבהדיקייט״, שנ, ה. לייוויק.

איבערציִכענען — טרוו. ־כן איבער, ~גע־צייכנט. 1. קאָפּירן אַ צייכענונג (אַן אייגענע אָדער אַ פֿרעמדע). א׳ אויף זײַדפּאַפּיר. 2. צייכענען נאָכאַמאָל, אַנדערש. א׳ דעם פּלאַן פֿון בנין. 3. צייכענען אַ צאָל מאָל. „אָבער זעל־טן גיט זיך עס אײַן צו איבערמאָלן און צו א׳ [דאָס רעדט זיך וועגן איבערגרימירן] דאָס פּנים מיט אַזאַ...קאָנצענטרירטקייט״, מוק, טעאָטער און יודי׳ טעאָטער. 4. שטעלן אַנ־דערע צייכנס. א׳ די סחורה, צוקלעפּן צעטע־לעך מיט געהעכערטע פּרײַזן. א׳ די קאָמפּא־זיציעס פֿון די תּלמידים, ווײַל די פֿרינערדיקע צייכנס זיצנען צו נידעריק. ־ונג. ־ענישׂ. ־ער.

איבערציילן — טרוו. ציל איבער, ~גע־ציילט. 1. ציילן בײַזן סוף (גרויסע סכומען). אויסציילן. אַזוי פֿיל אַז מע קען ניט א׳. ס׳איז ניט איבערצוציילן. א׳ אַחת ואַחת. מע קען א׳ אויף די פֿינגער (דעם עולם). א׳ מיט די אויגן, צי עס איז שוין פֿאַראַן אַ מנין. „זײַ אַ חכם און ציל איבער די שטערן״, פֿווב = גיי טו עפּעס וואָס איז ניט מיגלעך. „ווען עס וואָלט זיך אײַנזאַמלען די גאַנצע

וועלט וואָס איז געווען פֿון אָדם הראשון ביז משיח וועט קומען און זאָלן ציילן די שטערן, וואָלטן זיי ניט געקענט א״ר, נצב, פד/ב. ״מנה׳ — וועט קען א׳; ׳עפֿר׳ — די ערד, דאָס מיינט מען די קבֿרים; ״יעקב׳ — וואָס מע האָט אַנגעמאַכט בײַ יעקבֿ״, ממוס, קליאַטשע. ״דער וואָס לאָזט טערערן אויף אַ כּשרן מענטשן — ציילט גאָט איבער די טערערן און באַהאַלט זיי אין זײַנע שאַצקאַמערן״, זלמן־בער וואָלפֿ־טרוב, דער הספּד אויף די אַדעסער קרבנות, אַדעס 1906. ״בײַם אָל און בײַם וואַרשטאַט, בײַם רידל און האַק, אין חורבות פֿאַרפֿעס־טיקט פֿון שימל, געפֿינט זיך דער מלאך וואָס קומט יעדן טאָג זיי איבערצוציילן״, יהואש, ׳דער למד־וואָס׳. *ער קען זיך (ניט) זײַנע ציין אַליין א׳ = קען זיך (ניט) באַגיין אָן זײַטיקער הילף.

2. ציילן נאָכאַמאָל, אַ צאָל מאָל. נאָכרעכ־נען. ״וען גלייבט אַ ליטוואַק? אַז ער ציילט דרײַ מאָל איבער״, פֿוב. א׳ די קאַסע. ״דער מלך האָט אים געבאָטן...ער זאָל דאָס געלט א׳ און איבערוועגן״, חה, כה. 3. געבן צו פֿיל אויסגאָבּ. א׳ בײַם געבן רעשט פֿון אַ פֿינפֿערל. מיט זיך — זיך א׳ פֿאַרן שפּילן. די ראָטע ציילט זיך איבער. ״עטלעכע אור־חים זיצן הינטערן אויוון, ציילן זיך איבער ׳בגנבֿה׳ די ׳קניפֿלעך׳ און שמועסן פֿון גוטע וועטשערעס״, שמעון האָראָנטשיק, ׳נאָסט משפּט׳.

־עכּן. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע) ־ערײַ.

איבערציל(עווד)יק — אַדי. וואָס מע קען איבערציילן. אויך די שטערן אין הימל זײַנען א׳. ־רקויט.

איבערציכלען — טרוו. ־כל איבער, ~גע־ציכלט. איבערבײַטן, איבערזיצן ציכלעך פֿון קישנס, פֿון בעטגעוואָנט בכלל. א׳ דאָס בעט־געוואָנט לכּבֿוד יום־טובֿ. אויך: ~ציכן — בײַטן אַ ציך.

איבערציל(י)ען — טרוו. ציל(י)ע איבער, ~געציל(י)עט. אויך: ~צילעוועלן. דזוו אי־בערסיל(י)ען ←. נאָכאַמאָל אַדער אַנדערש אויפֿצײַטן עפּעס אויף אַ פּאָדעם, אַ שנירל. א׳ קאַרעלן, פּערל אויף אַ נײַ שנירל.

איבערציל(זיך) — אוטוו. ציל (זיך) אי־בער, (זיך) ~געציליט. אַ צאָל מאָל פֿרוווּן טרעפֿן אין ציל. א׳ אפֿשר צען מאָל און נאָר איין מאָל טרעפֿן.

איבערצילעוועלן — ־לעוועט איבער, ~געצי־לעוועט. אוטוו — שיסן (וואַרפֿן) וויטער וויי עס איז דער ציל. טרוו — דזוו איבער־ציל(י)ען.

איבערצימבלען — טרוו. ־בל איבער, ~גע־צימבלט. 1. איבערשפּילן (שלעכט, מיט קלאַ־פּערײַ). א׳ דעם מאַרש. 2. איבערשמײַסן, אי־בערקלאַפּן, איבערשלאָגן. א׳ (אין) די זײַט־מיר־מוחלט. ־עכּן. ־ענישׂ.

איבערצינדן — צינד איבער, ~געצונדן. 1. אַנצינדן נאָכאַמאָל, אַנדערש, אויף אַן אַנ־דער אָרט. א׳ די ליכט, דעם שיסטער. אויך פֿיג. ״היטן די פֿלאַמען...פֿון דער אַלטער היים און א׳ זיי אין הערצער פֿון די הי־געבאָרענע יונגע מענטשן״, ימ, קוד, 1950. 2. אונטער־צינדן אַ צאָל. א׳ המיזער מיט אַ לופֿטאַטאַק. ־ענישׂ.

איבערצינען — טרוו. צין איבער, ~געצינט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער, אַנדערש באַדעקן מיט אַ צעשמעלץ פֿון צין. ״דאָש בילד גיסט דער אינזין שמיד...אוני דער גאָלד שמיד מיט גאָלד איבער דינט ערש, דר גונ איבר צינטש״, סהמ, ישעיה, מ, 19. ״דיא כלים [אויף פּסח] דיא מן איבר צינט דארף מן ניט כשרן״, ספֿר המנהגים, אמשט 1723, יד/א. 2. איבערדעקן מיט צינענע בלעכן. א׳ דעם דאַך.

איבערצינקעווען — טרוו. ־קעוט איבער, ~געצינקעווט. נאָכאַמאָל, וויידער, אַנדערש באַדעקן מיט צינק. א׳ אַ פֿלאַטע.

איבערציעכין — דאָס, ־ן (־ער). 1. אַקט אַדער פֿראַצעס פֿון איבערציען. 2. איבער־צוג, איבערצי. געהיל. ״דאָס א׳ אין די בעטן איז שוואַרץ וויי בלאָטע״, טמז, 1964 X 30.

איבערציען — טרוו. צי איבער, ~געצויגן. 1. פֿונדאָסנצי, נאָכאַמאָל, מיט אַן אַנדער שטאָף באַצינען, מאַכן אַן איבערצוג. אַנצינען פֿונדאָסנצי. א׳ די קאַנאַפּעע, דעם פּאָטערשטול. ״די שטולן מיט גאָלד געשטיקט א׳״, טויזנט און איין טאָג, ווילנע 1878. א׳ אַ סטרונע פֿון אַ פּידל.

2. אַראָפּגעמען אַן איבערדעק (וואָס איז ניט גענוג ריין, איז צעריסן) און אַרויפֿצינען, באַ־דעקן מיט עפּעס וואָס איז גאַנץ, ריין אַדער נײַ. א׳ די בעטן מיט פֿרישע לײַלעכער. ״קומט צוריק...טראָגנדיק אין אַ קאָשיקל פֿרישע וויסע ציכן און ציט איבער...[דאָס] בעטגעוואַנט״, יא, שטערנטיכל. ״מע האָט געמוזט געגנג וואַשן.... א׳ אירע קישנס, פֿאַרשפּרייטן אַן אַנדער קאַ־וויאָר״, יד, אבֿן נגף.

3. אַרויפֿצינען עפּעס איבער עפּעס; באַ־דעקן, פֿאַרדעקן. אויך פֿיג. ״אַן עלאַסטישן באַנדאַזש צום א׳ די אויסערסטע טיילן פֿון קערפּער בײַ אַ בלוט־פֿליסונג״, טאָרלער רבֿ, סגולות ורפֿואות וו, לאָדז, יאָר? ״דער שניי ...האָט מיטן אָוונט געגומען פֿרירן, איבערגע־צויגן די ביימער מיט אײַז״, אַפּא, פּוילישע וועלדער. ״...געוואָלט פֿאַרקערפֿערן און א׳ מיט פֿלייש און ביינער די אַלע רעיונות וואָס האָבן דעמאָלט געשוועבט אין דער לופֿט״, יודישער קאָלענדאַר לשנת תרע״ב, לעמבערג 1911. ״...דען דיא פֿאלשהייט איז דיא וועלט איבר צוהן, דאז רעכט איז נון גאַנץ אונט־פֿלוהן״, ספֿר משלים, פּפֿדמ 1686.

4. (בײַ פֿאַרשיידענע מלאָכות) באַדעקן, באַ־צינען, אַרויפֿצינען עפּעס אויף (איבער) עפּעס. מלל פֿאַרטיטשט ׳ויעבר ברתוקות זהב׳ (מל־כים א, ו, 21): ״איבר צאָגן אודר בליגט״ [תי: ״איבערגעצויגן״]. א׳ דאָס פּיצקל מיט הויט. א׳ אַ דאַך מיט פּאַפּ, בלעך. א׳ מיט לעדער אַ מעטאַלענעם שלאָס פֿון אַ האַנט־בײַטל. א׳ הילצערנע קנעפּ מיט שטאָף. א׳ לעדער = אויך: באַדעקן מיט אַ פֿאַרב. *א׳ א גאָט = א) איבערגיין מיט אַ נאָדל כּדי די נאָט זאָל וויניקער זיך אַרויסזען; ב) איבער־גיין מיט אַ פּרעסל, די נאָט זאָל זיך ניט אַרויסזען. א׳ מיט אַ מעטאַל. א׳ קופּער מיט גאָלד. *א׳ אַ פּעלץ = לאָזן דעם אַלטן פּעלץ און אַרויפֿנייען אויף אים נײַעם שטאָף. א׳ אַ בגד = באַצינען, באַדעקן מיט נאָך אַ דר־נעם שטאָף. א׳ אַ קליד מיט טול. *א׳ פּעל = אַרויסנעמען פּעל(ן) פֿון טשאַפּ (וואו מע האַלט זיי אין דער גאַרבערײַ) און וואַרפֿן זיי נאָכדעם צוריק, כּדי איבערצומישן די פּעלן. ״מע לייגט אַרויף אויפֿן פּלעק אַ שטיק לעשפּאַפּיר און מע ציט איבער...מיט אַ הייסן פּרעסאיזן״, ש. שפּירא, קליידער פֿאַרבערײַ, וואַרשע 1900. *א׳ אַ בת [באַט] = באַ־קלעפּן מיט פּאַרמעט (בײַם מאַכן תּפֿילין, טשערנאָביל). ״אויף די טייטיל בוים האָט ער דאש גאָלד איבר צוגין״, סהמ, מלכים א, ו, 32.

5. נאָכשרײַבן לויט אַן אָפּיר, אַ מוסטער. ציען ליניעס, איבערפֿאַרבן לויט אַ מוסטער. א׳ די פּינטעלעך מיט אַ קאָלירטן בלײַער. א׳ די פּיגורן מיט פֿאַרבלעך. ״פֿאַר די אָנפֿאַנגער פֿלעגט דער רבי אָנשרײַבן דעם אָלף־בית מיט אַ בלײַשטיפֿט און מיר פֿלעגן די אותיות א׳ מיט טינט״, ל. קובאָוויצקי, טאָג, 18 XI 1950.

6. אַריבערלייגן (אין דער גאַנצער לענג). א׳ דעם יונגאַטש איבערן בענקל און גוט אַרײַנצאַכצען. ״האָט מען אים איבערגעצויגן אויף דעם טיש...און מע האָט אים מקיים פּסק געווען״, א. נוסבאָום, פּעסעלע די גא־בעטע, וואַרשע 1885.

7. איבער דער מאָס, צו שטאַרק ציען, מער ווי מע דאַרף. א׳ אַ ספּרונזשינע. א׳ גומי. א׳ דעם זייגער. *א׳ דאָס שטריקל, (די סטרו־נע, דעם בויגן) = פֿאַרלאַנגען, פֿאַדערן, מאָנען צו פֿיל, צו שטרענג — און ניט דער־גרייכן וואָס מע ווילּ, ווײַל עס רופֿט אַרויס אַן אַקעגנשטעלן זיך. ״אַז מע ציט איבער דאָס שטריקל, פֿלאַצט בײַ יענעם דאָס געדולד״, רייד. ״אַ דערציער טאָר ניט א׳ דאָס שטרי־קל״, ימ. ״דער אמת איז טאַקע מע טאָר זיך ניט אײַלן, מע דאַרף נישט אויף איין מאָל א׳ דעם בויגן. פֿאַרשטייט אירז?״, ממוס, טאָק־סט. ״צו פֿיל...איז אַ סכנה...מע טאָר ניט א׳ די סטרונע״, אר, ׳פֿאַרשאַכערט זײַן נאָמען׳.

8. צו לאַנג ציען (בנוגע צײַט). צו פֿיל אויסציען די צײַט, פֿאַרשפּעטיקן מיט אַ טער־מין. א׳ דעם רעפֿעראַט אויף אַ גאַנצער שעה. א׳ די דערלויבטע צײַט צו רײַדן. ״אויב אויפֿן מאַנאַט האָט [מען] אַ טאָג איבערגעציגן, פֿילט ער אויס דעם וועקסל, מאַנט איבערגיס געלט״, צוג, המגן, לעמבערג. ״וען אַנטאַגיאָ וועט אַפֿילו א׳ דעם טערמין, וועסטו דאָך זײַן פֿלייש ניט פֿאַרלאַנגען״, פֿרייד איבז, דער קופּ־מאַן פֿון וועגעדיק, וואַרשע 1903.

9. שטעלן אַ צו הויכן פּרײַז. א׳ די פּרײַזן. אויך: א׳ אויפֿן פּרײַז. ״וען דער מוכר דעם לוקח...איבערן[גע]צויגן האָט, למשל...מיט איין פֿינפֿטל טײַערער...איז אויך אָסור״, הרבֿ מרדכי הורוויץ, ספֿר פּרשת מרדכי, אונגוואַר 1866

10. ציען עפּעס פֿון איין אָרט אויפֿן צוויייטן. א׳ טעלעפֿאָן־דראָטן. ״פֿון איר דאַך האָט ער איבערגעציגן אַ שטריק ביז דעם זעגלשיפֿל״, י. האָוונסקי איבז, דער פֿאַלשער שולד־ברינף,

וואַרשע 1885. 11. ציען איבער עפּעס. א׳ דעם סוועטער איבערן קאָפּ.

12. ציען, אַריבערציען, אַריבערקריגן עמעצן פֿון איין צד, גרופּע צו אַ צווייטן צד, גרופּע. א׳ אויף אונדזער צד. א׳ די וואַקלדיקע צו שטימען פֿאַרן קאַנדידאַט.

13. ציען נאָכאַמאָל (בײַ אַ שפּיל, אַ לאָטעריי אַ). „איין צעטעלע איז געווען מיט אַ סימן, לאָמיר א׳ אַלע צעטעלעך", רייד.

14. אַריבערפֿירן בײַם העלפֿן אַריבערקלײַבן זיך פֿון איין דירה אויף אַן אַנדערער. רופֿן מענטשן זיי זאָלן א׳ אַלע זאַכן. „גיי און זוך אַ צימער...דער איטאַליענער וועט דיך אויף זײַן גאַסווענקלע א״, אפֿא, היבּרו.

15. אַריבערווענדן. די רעכטע שאָל ציט איבער די לינקע. פֿיג. די עצירות ציען אין בּער מצוות.

מיט זיך — 1. מיט בּ3. „אַלזו בלד איבּר צוג זיך דער הימל מיט אייטל וואַלקן אונ׳ היבּט אן גאר זער צו רעגנן", מג, מעשׂה צו. „דער הימל האָט זיך איבערגעצויגן מיט אַ פּרוכת ווי אויף שבת חזון", פּרץ, גאָלדענע קייט. 2. זיך אויסציען. פּד. „...געפֿונט בריט זײַנע בלויע אויגן, פֿאַרלייגט זײַנע הענט אונטערן קאָפּ, זיך איבערגעצויגן און זיך פֿונאַנדערגעגענעצט", אפֿא, רס־מאן פֿון א פֿערד־גנבּ.

איבערציען — אוטו. צי איבער, בין & הא ~געצויגן. געווינלעך מיט זיך. 1. איבערגיין, איבערקלײַבן זיך אויף אַן אַנדער אָרט, בײַטן די דירה, משנה מקום זײַן. „וען האָט אַ יִד אַ גוטע שעה? וען ער ציט איבער אין אַ נײַער דירה [מע זאָגט אים: ׳אין אַ גוטער שעה׳]", פֿוול. „יעקל מיט זײַן וויבּ זענען באַלד איבערגעצויגן צו דודלען אין קוואַרטיר", יחל, די אומבּאַקאַנטע פֿאַרלײַבטע, וואַרשע 1901. „האָבן זיך פֿיל חסידישע פֿאַמיליעס איבערגעצויגן אין די סטעפּעס", לדב, נ״י תשי״ז. „אַז דאָס הויז איז אײַנגעפֿאַלן, האָט זיך דער רבּ איבערגעצויגן אין אַ געדונגענער דירה אַרײַן", פּרץ, גענאָנקטן און אידיישן. 2. אויסשטרעקן זיך (האַריזאָנטאַל אָדער וועריטיקאַל), א׳ זיך אין דער גאַנצער הייך (לענג).

איבערציעניש — דאָס (דיִ), ־ן. (געדויערדיקער) פּראָצעס פֿון איבערציען (זיך).

איבערציער — דער, ־ס. 1. וועג עס טוט די אַרבעט פֿון איבערציען. אַן א׳ פֿון מעבל. אַן א׳ פֿון גאָלד אויף פּשוטע מעטאַלן. אַן א׳ מיט אַ לאַסטאוויטע. „ער אַליין איז אַמאָל געווען אַן א׳ פֿון מעבל", אפֿא, סמז, 1965 ii 4. 2. (וועבערײַ) אַרבעטער וואָס זײַן עובֿדה איז צו קאָנטראָלירן, צי דאָס געווּבּ איז וויִ געהעריק געריניקט און גענופּט. 3. איבערצוג, איבערדעק. „וען איר וואָשט אויס דעם א פֿונעם פּרעסבערעס, דאַרפֿט איר אים צוריק אַרויפֿציען", פֿאָר, 1965 X 29. „די גרויסע קאָנאָפּע...מיט איר לעדערנעם אָלטמאָדישן א״, אש, א שטעטל.

4. לימכטער זומערדיקער אייבערמאַנטל. „דער בחור איז שוין געווען אַ שטיק דימטש, ד״ה דימטש רעדן האָט ער נישט געקענט, נאָר געטראָגן אַ קורצן גרעלן א׳ מיט אַ דאַרן קאָפּעלוש", יוסף גראבּס, גש, ווין 1919. „דאָס פּריצישע וואַלשטאָפּענע א׳ל טרעגט זיך אים אונטער די אָרעמס", נאָד.

איבערציעשען זיך — אוטו. ־שע זיך איבּער, זיך ~געציעשעט, וורר. אַ לענגערע צײַט האָבן פֿאַרגעניגן פֿון רייצן זיך מיט עמעצן, פֿון באַליידיקן אא. א׳ זיך איבּער אָרעמע מענטשן. א׳ זיך מיטן הינטל.

איבערציפֿערן — טרוו. ־ער איבּער, ~גע־ציפֿערט. 1. איבערשרײַבן ציפֿערן. א׳ די עטיקעטקעס. א׳ די זײַטלעך פֿון מאַגאָסקריפּט. 2. שפּאָסיק. איבּערעכענען. „די מעלה פֿון זײַן אַ פּאָעט בײַ יידן איז ניט איבערצוציפֿערן", דער לעבּעדיקער, פֿאָס, 1952 VII 18.

איבערצירן — טרוו. ציר איבּער, ~געצירט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער, אַנדערש אויסציען. א׳ דעם זאַל פֿאַר דער פֿאָרשטעלונג. 2. (אויס)־צירן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. ~ציר — „סלעצטע ביסל...פֿון שטילן א״, ב. וועג־שטיין, סמז, 1959 VIII 22.

איבערצירעוועטן — טרוו. ־רעוועט איבּער, ~געצירעוועט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער, אַנדערש צירעוועטן, אויספֿאַרריכטן מיט אַ נאָדל און פֿאַדעם. א׳ די ריסן אין די הויזן. 2. צירעוועטן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ פּאַק זאָקן.

איבערצלמען — [...ציילעמען] טרוו. צלם איבּער, ~געצלמט. 1. איבערפֿירן מיט דיפֿינגער דעם ציכן פֿון אַ צלם (אויף דער בּרוסט) נאָכאַמאָל אָדער איבּער אַ צאָל. א׳ דאָס קראַנקע קינד. וואויליונגערעס. א׳ מיט אַ קוש = אין שטערן, מויל און ביידע אויגן. „קומען צום רבּ מיט אַ שאלה, צי מע מעג א׳ אַ שיקסע מיט אַ קוש", וועלט. געווייגלעך מיט זיך (אויך וען עס איז בלויז איין מאָל). „די גויִם אָבער האָבן אים פֿאַרשטאַנען, זיך איבערגעצלמט און דרײַ מאָל אויסגעשפּיגן", ממוס, שלמה. „דער אַפּטייקער, טויט וי אַלע טויטע, האָט זיך נעבּעך געמוזט דרײַ מאָל א״, שע, אין שטורעם. „זיי זײַנען דאָך רוחות. האָט די מאַנאַכין געזאָגט, און זיך דערבײַ איבערגעצלמט", ספּ, סודות. 2. אָפּשמדן. איבערשמדן. „ער האָט זי נישט געוואָלט א׳ [= שמדן]", י. מעצקער, אויפֿן זיידנס פֿעלדער.

איבערצע־ — די וועריאַנטן וואָס מע געפֿינט ניט מיט איבערצע... → צע + דעם ערשטן אות פֿון שטאָם.

אי׳בערצעווע׳קט — אדי. וואָס איז צעוועקט, צערודערט, אויפֿגערעגט איבּער דער מאָס, מער ווי עס איז נאָרמאַל. א׳ע נערוון. מיט אַן א׳ן געמיט. „קיִיט — אירדיאַציע. „צי איז טאַקע אַזוי טראַגיש מיט דער א׳, מיט די געפֿעס־צערודערונגען, מיטן פֿאַטאַלן אינדיווידואַליזם פֿונעם דערוואַקסלינג, ווי מע שרעקט אונדז", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט.

איבערצעמענטירן — טרוו. ־טיר איבּער, ~צעמענטירט. 1. איבערפֿעסטיקן מיט צעמענט. א׳ דעם פֿונדאַמענט, די שטיינערנע וואַנט. 2. פֿיג. נאָכאַמאָל אָדער אַנדערש פֿאַרפֿעסטיקן, צונויפֿפֿעסטיקן. א׳ דעם פֿאַראײַניקונג.

איבערצענטלען — טרוו. ־טל איבּער, ~גע־צענטלט. דזוו אויסצענטלען, בּ2. א׳ דרײַ פֿערטל אין 0.75.

איבערצערטלעך — אדי. וואָס איז צערט־לעך איבּער דער מאָס. „האָבן ליב זייערע קינדער צערטלעך, א״, מוו איבּז, פֿרויד, ...פּסי־כאָאַנאַליז.

איבערצערטלען — טרוו. ־טל איבּער, ~גע־צערטלט. 1. פּעסטען, פּיעשטשען, באַלעוונען צו פֿיל, איבּער דער מאָס. א׳ די בת־יחידה. 2. צערטלען אַ סך, אַ צאָל. א׳ ווי אַ מאַמע איר קראַנק עופּעלע. א׳ אַלע קינדערלעך. מיט זיך — קזוו. ־ענישׂ.

איבערצערן זיך — אוטו. צער זיך איבּער, זיך ~געצערט. זיך צערן איבּער דער מאָס. זיך א׳ און פֿאַרלירן די כּוחות.

איבערקאַדויטשען — טרוו. ־טשע איבּער, ~געקאַדויטשעט. טל. 22. אַ סך, שטאַרק שלאָגן, אָנברעכן די בייִנער. א׳ די צעוויל־דעוועטע וויסנ־חברהניקעס.

איבערקאָוון — טרוו. ־וע איבּער, ~גע־קאָוועט. טל. איבערשמידן. א׳ די פֿערד. א׳ די פֿעטלעך מיט אייזערנע ריי־פֿן. „לייזער איז אַוועק א׳ די פֿערד", אפֿא, ׳אַ ציגאַנקע׳. ־וואונג, מאַרק וויב.

איבערקאָווערקעווען — טרוו. ־וע איבּער, ~געקאָווערקעווט. רוסיצ. איבערקרימען, אי־בּערדרייען, פֿאַרדרייען. „נעמען די ריידּ פֿון משה רבינו וואָס ער האָט געזאָגט אויף דעם לאַנד מצרים ׳לא תוסיפו לראותה עד עולם׳ — און א׳ אויף ארץ־ישׂראל", מל״ב [מ. לילינבלום], יופֿאל, 1882, № 17.

איבערקאַטאַלאָגירן — טרוו. ־גיר איבּער, ~קאַטאַלאָגירט. אויפֿסניִ, אויף אַן אַנדער אופֿן קאַטאַלאָגירן. א׳ אַלע ביכער פֿון דער ביבליאָטעק. ־ונג.

איבערקאַטעווען — טרוו. ־טעוט איבּער, ~געקאַטעווט. 1. קאַטעווען, שטאַרק שמיר־סן אַ צאָל. א׳ אַלע ינגלעך וואָס האָבן ניט געקענט דאָס לייענישׂ. 2. שטאַרק צערייסן. א׳ די הויזן, עס זאָלן זיך נאָכשלעפּן צוויטן.

איבערקאַטשען — טרוו. ־טשע איבּער, ~גע־קאַטשעט. 1. איבערקיִקלען, איבערקאָלערן. א׳ די לייִדיקע פֿעסער. 2. איבערמאַנגלען. א׳ די לימלעכער. 3. איבערוועלגערן. א׳ אַ בלאַט לאָקשן. מיט זיך — א׳ זיך אויף דער אַנדערער זײַט. ־ענישׂ.

איבערקאָך — דער, ־ן. אַקט אָדער פּראָ־דוקט פֿון איבערקאָכן.

איבערקאָכיק — אדי. נעאָל. וואָס מע קען איבערקאָכן. א׳ע פֿליסיקייט.

איבערקאָכן — טרוו. קאָך איבּער, ~גע־קאָכט. 1. קאָכן לענגער ווי מע דאַרף. „פֿלאַ־צן און גרינסן טאָר מען ניט א׳ ווײַל עס פֿאַרלירט דעם געשמאַק", מישולאָוו, וועגעט־

קאָכבוך, נ"י 1926. 2. קאָכן נאָכאַמאָל, עט־לעכע מאָל, אַ לענגערע צײַט. א' דאָס געווײַס. א' די אינסטרומענטן זײ֫ צו סטעריליזירן. א' די כלים בײַם כשרן.

3. דורך קאָכן עפּעס בײַטן אַדער פֿראָדו־צירן. „געמאַכט אַ סגאַריאַד [= אַפּאַראַט] אויף א' די גיזאַלצענע יבל־וואַסער] אויף גו־טער, מע זאָל זי קענען טרינקען", י. רא־וינסקי איבז, דער פֿאָלשער שולד־ברי־ף, וואַר־שע 1885. „נאָכדעם קאָכט מען זיי [= די נשמות] ערשט איבער אין גרויסע שוואַרצע טעפּ, בײַם פֿײַער פֿון גיהנום", פּרץ, וואָס הייסט נשמה.

4. פֿאַראַרבעטן שפּײַז אין אַ לעבעדיקן אָרגאַניזם. „אָלע אָרגאַנען וואָס העל־פֿן מיט איבערצוקאָכן דאָס עסן", ו. און ס', איבז, די מעשׂה פֿון דעם שטיקעלע ברוים, זשיטאָמיר 1869. „דער כּוח וואָס האָלט דאָס עסן אין מאָגן אַז עס זאָל זיך גוט א'", חה. „דער מאָגן לאָזט זיך כּלומרשט אָפּנאָרן אַ ווײַלע, נאָר מיט דער צײַט ווערט אים שטופֿנווײַז אַלץ שוועכער צו א' און פֿאַרדײַען די...געקינצלטע מאכלים", י"ל איבז, דר' א. א. יאַסינאָווסקי, אויס פֿלייש און פֿליישגסו, אַדעס 1909.

5. אויפֿגעמען, משׂיג זײַן, תּופֿס זײַן (מיטן געדאַנק אַדער געפֿיל), פֿאַרטראָגן, סובל זײַן, גורס זײַן. זײַן מוח קען עס ניט א', °מײַן מאָגן קען עס ניט א' = איך קען דאָס ניט סובל זײַן. „קעשענעס, אָבער וויי אַ צוויײטע ירושלים, איז מסתּמא געווען פֿאַר אונדז עפּעס אַזעלכעס וואָס מיר האָבן ניט לײַכט געקענט א"י, גרינ, בלעטלעך פֿון א טאָגבוך.

6. איבעראַרבעטן, איבערבײַטן (און מאַכן עס זאָל זײַן צוגעפּאַסט, אַרײַנגעפּאַסט). °י"ע. דער לשון קאָכט איבער די וואָקאַבלען לויט זײַן שפּראַכיקער ספּעציפֿישקייט", א. י. זא־קוסקי, יושפ XXI, 3. „די פּסיכאָלאָגיע הינקט נאָך בײַ דיר, מע דאַרף זי...אין קעסל א"י, א. גאָרדאָן, סאָוו' היימלאַנד, 1962, № 2.

איבערקאָכן זיך — ← דפֿוי. 1. קאָכן זיך צו לאַנג, איבער דער מאָס. „קאָרטאָפֿל אַז עס ווערט פֿאַרטיק, זײַט מען עס אָפֿ. וואָס דען? לאָזן א' זיך?", אר, 'א דראַמע איבער 5 קאַרטאָפֿל'. 2. זיך דורכאַראַבעטן. „מע מיינט אַז אין די וואַרעמבעדער, וואו די מלכים און די מיניסטער קומען זיך צוגוויף, וועט זיך דער עסק א"י, קמ, 1865, № 26.

3. זײַן אויפֿגערודערט, צעהיצט איבער אַ שטאַרק געפֿיל, איבערלעבונג, און זיך באַ־רואיקן. ער איז אין כּעס, ער שרײַט, אָבער נישקשה — ער וועט באַלד זיך א'. „אַחרי כל אלה וואָס האָב איך געהאַט צו דענקען וועגן חסידות און וואָס האָט זיך געזאָלט א' בײַ מיר אין האַרצן וועגן דעם?", י"ל, פּרי־לישע יונגל, אַדעס 1895. „דער אַלטער טא־טע...געזאָגט זיך מיט איר שטיל, קורץ — און אינעווייניק קאָכט זיך אים איבער דאָס בּיסל בלוט", ממוס, וינטשפ.

4. זיך רודערן, זיך טומלען מיט אַ גע־שעפֿניש און זיך אײַנשטילן, עס קאָכט זיך מיט דעם נײַעם סקאַנדאַל אין שטעטל אַזוי לאַנג ביז עס קאָכט זיך איבער. „דו וועסט אַוועקפֿאָרן אויף אַ פּאָר וואָכן ביז עס וועט זיך דאָ א'", אַמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. „האָט געמאַכט אַ גרויסן אָנזעץ...האָט אָפּגעטראָטן, אַוועק פֿון די אויגן אויף אַ פּאָר חדשים צײַט, ביז עס וועט זיך א'", ג. ח. לעוונער, דיא פֿאַלשע חתן כלה, וילנע 1897. „האָט...אַ האָפֿענונג אַז עס וועט זיך דאָ, בײַ אונדז, א'...וועט מען אים אומקערן צוריק", שע, טביה.

°נגב — א' פֿון זאַלצוואַסער. °ענישׂ — אַן א' אין שטעטל.

איבערקאָכעדיק — אַדי. וואָס קען איבער־קאָכן. „אויף וואָס שטיצט זיך...די שלעכטע וויידערשטאַנדפֿעאיקייט פֿון וועגטל פֿון מאָגן לגבי דער א'ער וויר־קונג פֿון מאָגנזאָפֿט", פֿגעז, וילנע 1937, № 12. °יקויט.

איבערקאָכער — דער, ־ס. אויך: אַפּאַראַט אויף איבערצוקאָכן. אויפֿשטעלן אַן א' פֿון ים־וואַסער אין טרינקוואַסער.

איבערקאַלייען — אוטו. °לייע איבער, ~קא־לייעט. סל. וועלן דורכגעגומען פֿון אַ שטאַר־קער קעלט, וועלן דורכגעפֿאַרן ביז ניט זײַן אין שטאַנד צו באַוועגן מיט די אָבערס. א' אין אַ גרויסער זאַוערוכע אין שוער ניט אום־קומען.

איבערקאַליעטשעץ — טרוו. °טשע איבער, ~געקאַליעטשעט. פפּ: ~סקאַליעטשען. אויך: ~קאַלעצע(נע)ן. צעקאַליעטשען, פֿאַרוואונדן, צעשלאָגן, צעממיתן אַ צאָל. מאַכן פֿאַר קאַליקעס. א' די כּוליגאַנעס אייגנס בײַ איינעם. פֿיג. א' אַ פּיעסע. א' אַ לשון. °ענישׂ.

איבערקאָלירן — טרוו. °לירן איבער, ~(נע)־קאָלירט. איבערפֿאַרבן (מיט דער זעלביקער אָדער מיט אַן אַנדער פֿאַרב). א' די אויסגע־שניטענע פֿיגורן. °ונג.

איבערקאָלכן — טרוו. קאָלך איבער, ~גע־קאָלכט. 1. איבערווײַסן מיט קאָלך (וועגט, סופֿיט) נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. א' נאָך דער אַרבעט פֿון פּאַרטאַטשנעם שמירער. 2. קאָל־כן אַ ביסל, פֿון אויבנאויף. א' די שטוב אַבי וויי לכּבוד די אומגעריכטע געסט. 3. קאָלכן אַ צאָל. א' אַלע שטובן. °ונג. °ענישׂ.

איבערקאָלערן — טרוו. °ער איבער, ~גע־קאָלערט. פּד. איבערקײַקלען, איבערקאָטשען. א' די פּעסלעך. מיט זיך — א' זיך פֿון פֿרייַד.

איבערקאָלקולירן — טרוו. °לירן איבער, ~קאָלקולירט. איבעררעכענען, איבערחשבונען. א' עטלעכע מאָל, איידער מע שטעלט אײַן די פּרײַזן. צולייגן קאָפּ און א'. °ונג.

איבערקאָמאַנדירן — טרוו. °דירן איבער, ~(נע)קאָמאַנדירט. סאוו. קאָמאַנדירן נאָכאַמאָל; באַשטימען (אַן אונטערגעאָרדנטן) אויף אַ נײַעם אָמט. „ער ווײַל...[אים] א' אין אַ מיליטעריש־שפּיטאָל", ש. ברענמאַן, אויפֿן מזרח..., מאָסקווע 1934. 2. אוטו. דזוי איבערקאָמאַנדעוטן. °ונג.

איבערקאָמאַנדעוטן — אוטו. °דעוט אי־בער, ~גע־קאָמאַנדעוטעט. 1. אַ סך, אַ לע־גערע צײַט קאָמאַנדעוטן, ווילדעוטן. א' ווי עכטע לאָבוסעס. 2. כסדר אַרויסגעבן באַ־פֿעלן. א' ווי אַ פֿעלדפֿעבל איבער זײַן ראָטע.

איבערקאָמבינירן — טרוו. °נירן איבער, ~(נע)קאָמבינירט. קאָמבינירן ווידער, נאָכ־אַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. א' די אַטאָמען. א' ווי אַן אמתער מנחם־מענדל. 2. איבער־שטיגן, גובר זײַן מיטן קאָמבינירן. א' דעם קעגנער. מיט זיך — די ציפֿערן וועלן זיך א'. א' זיך גופֿא. °ונג — °א'ען פֿון וויר־קלעכע לעבנס־פֿאַסירונגען", ב. ריווקין, אונדזערע פּראָזאַאיקער.

איבערקאָמוניקירן — טרוו. °קירן איבער, ~קאָמוניקירט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ קאָמו־ניקירן, מעלדן, לאָזן (געבן צו) וויסן. פֿאַר־שטענדיקן. איבערגעבן, טראַנסמיטירן (דורך פֿאַרשיידענע קאָמוניקאַציע־מיטלען). א' דעם בור־לעטין דורך דער טעלעוויזיע. °ונג.

איבערקאָמען — טרוו. קאָם איבער, ~גע־קאָמט. פפּ: ~קעמען. 1. קאָמען נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, אַנדערש. א' די האָר און מאַכן אַ נײַע פֿריזור. א' וואָל. 2. קאָמען אַ סך, אַ צאָל. א' אין משך פֿון טאָג צוואַנציק קעפּ. 3. איבערגישטערן. אַמ. א' אַלע באַהעלטענישן אויסצוגעפֿינען פֿאַרבאַהאַלטענע ידען. מיט זיך. °ונג. °עכץ. °ענישׂ.

איבערקאָמפּאָנירן — טרוו. °נירן איבער, ~קאָמפּאָנירט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן קאָמפּאָנירן. איבערשאַפֿן. א' די מוזיק צום 'דיבוק'. °ונג.

איבערקאָמפּלעטירן — טרוו. °טירן איבער, ~קאָמפּלעטירט. 1. אַנדערש קאָמפּלעטירן, אויספֿילן אַ קאָלעקציע, זאַמלונג. א' די מאַ־שאַפֿט. 2. אַרײַנקריגן צום קאָמפּלעטירן מער ווי מע דאַרף. א' די קאָלעקציע מאַרקעס. °ונג.

איבערקאָנדידירן — אוטו. °דירן איבער, ~קאָנדידירט. זײַן נאָכאַמאָל אַ קאַנדידאַט (פֿאַר אַ דערווײַלטן אָמט). א' צוויי יאָר שפּע־טער. °ונג.

איבערקאָנדענסירן — טרוו. °סירן איבער, ~קאָנדענסירט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ קאָנדענ־סירן, צונויפֿפּרעסן. קירצן. מאַכן קאָמפּאַקטער. א' די נאָוועלע. א' אַ פּיעסע. °ונג.

איבערקאָנטאַקטירן — טרוו. °טירן איבער, ~קאָנטאַקטירט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן קאָנטאַקטירן, שאַפֿן פֿאַרבינדונג. א' אַלע אַגענטן, קוריערן. °ונג.

איבערקאָנטעוועוטן — טרוו. °טעוועט איבער, ~גע־קאָנטעוועוטעט. 1. איבערמאַכן קאָנטן. א' די לײַסטלעך. 2. צייכענען מיט אַ קאָנטל, אַ וויערע, נאָכאַמאָל אַדער אַ צאָל מאָל. א' באַנײַס די געאָמעטרישע פֿיגורן.

איבערקאָנטראָלירן — טרוו. °לירן איבער, ~(נע)קאָנטראָלירט. 1. איבערקוקן, נאָכזען, אינספּעקטירן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. א' די חש־בונות. 2. קאָנטראָלירן אַ לענגערע צײַט, אַ צאָל (זאַכן, ענינים, מענטשן), א' די איינצע־לונגען פֿון הכנסה־שטײַער. א' אַלע דעטאַלן פֿאַרן אַרויפֿשיסן אַ ראָקעט. °ונג.

איבערקאַנטראַקטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~קאַנטראַקטירט. נאַכאַמאָל, פֿונדאַסנטי, אויף אַן אַנדער אופֿן מחיי"ם זײַן צו עפּעס דורך אַ פֿאַרמעלן אָפּמאַך. א' אַלע טעכניקער און אינזשענערן נאָכן שטרײַק. ־ונג.

איבערקאַנסאָלידירן — טרוו. ־דיר איבער, ~קאַנסאָלידירט. נאַכאַמאָל, פֿונדאַסנטי, אויף אַן אַנדער אופֿן קאַנסאָלידירן. פֿאַראייניקן. צו־גויפֿגיסן. א' די צעשפּליטערטע פֿאַרטיי. א' אַ צוזיג פֿון אינדוסטריע. ־ונג.

איבערקאַנסומ(פּ)ציע — די, ־ס. פֿאַר־גינ, געבּרויך וואָס איז איבער די מעגלעכקייטן, איבער די מיטלען (פֿון יחיד, געזעלשאַפֿט, מלוכה). „ס'איז פֿאַראַן אַן א' פֿון לוקסוס־אַרטיקלען", די קאַאָפּעראַטיוו באַוועגונג, וואַר־שע 1926, №2.

איבערקאַנסטיטואירן — טרוו. ־איר איבער, ~קאַנסטיטואירט. נאַכאַמאָל, פֿונדאַסנטי, אויף אַן אַנדער אופֿן קאַנסטיטואירן. איבערארגאַנ־זירן. איבערפֿאַרמירן. א' די פֿאַרוואַלטונג. א' די זשורי. מיט זיך. ־ונג.

איבערקאַנסטרואירט — אַדי', פּאַר ← דוו. „אין דעם איבערקאַנסטרואירטן לעבן...האָט מען געמוזט זוכן...אַ ניצלעכע כּלל־אַרבעט", ב. האַל־פערן, פּנקס פֿון אַ יודישער באַנק..., ווילנע 1936. ־קיום.

איבערקאַנסטרואירן — טרוו. ־איר איבער, ~קאַנסטרואירט. נאַכאַמאָל, פֿונדאַסנטי, אַנ־דערש קאַנסטרואירן (בויען, פֿורעמען). א' די סאָציאַלע אַרדענונג. א' דעם פּלאַן. ־ונג.

איבערקאַנען — אַקוזוו. איצ אימפּ נב; ~גע־קאַנט. פּפּ: ~קענען. קאַנען טאָן פֿאַרשיי־דענע זאַכן. א' ווער וויסט וויפֿל מלאָכות.

איבערקאַנקורירן — טרוו. ־רירן איבער, ~(גע)קאַנקורירט. איבערשטיגן בײַם קאַנקו־רירן. א' די אַנדערע קרעמערס. א' דעם שכן וואָס האַנדלט מיט דעם זעלביקן מין סחורה. א' די אַנדערע בחורים וואָס דרייען זיך אַרום דער זעלביקער מיידל. „אַפֿאַראַט וואָס מוזן זיך בּאַרעכטיקן...דורך איבערשריען און א' די אַנדערע", ש. מאַרגאָשעס, טאָג, 1961 III 25. ־ונג.

איבערקאָסטן — אוטוו & אַקוזוו. קאָסט איבער, ~געקאָסט. קאָסטן אַ סך; קאָסטן מער, איבער דער מאָס. א' אַ מטמון (מיט געלט). „פֿון זײַט דער חתונה האָסט דו מיך שוין אַ שוועך פֿאַרמעגן איבערגעקאָסט", ספֿר שבּחי רמ"ל, לעמבערג.

איבערקאָסטן — טרוו. ־סט איבער, ~געקא־סט. אויך: ~קאָשטן. 1. נאַכאַמאָל, ווי־דער קאָסטן, שנידן גראָ, תּבואה. א' די גע־קאָסטע לאָנקע. 2. קאָסטן אַ סך. א' דעם קאָרן און ווייץ אין איין טאָג.

איבערקאָפּירן — טרוו. ־פּיר איבער, ~(גע)־קאָפּירט. 1. נאַכאַמאָל, ווידער, פֿונדאַסנטי קא־פּירן. א' דעם דאָקומענט, ער זאָל אַרויסקומען קלאָרער. 2. דוו קאָפּירן. איבערשרײַבן. א' עטלעכע זײַטלעך פֿון מאַנוסקריפּט. 3. נאַכ־מאַכן, נאָכקרימען. א' אַלע זײַנע מאַנירן. ־ונג.

איבערקאַפּן — דוו איבערטריפּן ← א' איבער די ראַנדן פֿון אַ כּלי.

איבערקאָפּן — טרוו. ־פּע איבער, ~גע־קאָפּעט. סל. 1. איבערגראָבן. א' די ערד, דאָס פּעלד. 2. אַריבערבריקען. א' די פּילקע איבערן פֿלויט.

איבערקאָקעטירן — אוטוו. ־טיר איבער, ~קאָקעטירט. קאָקעטירן אַ לעגנערע צײַט, כּסדר אָדער מיט אַ צאָל, א' מיט אַלע בחורים פֿון גאַס. א' מיט אַלע פֿראַקציעס.

איבערקאָרגן — אוטוו. קאָרג איבער, ~גע־קאָרגט. 1. קאָרגן איבער דער מאָס. א' און זיך ניט פֿאַרגינען דעם ביסן. 2. קאָרגן אַ לעגנערע צײַט. „איבערגעקאָרגט אַ לעבן־לאַנג צו האָבן אַ רואיקע עלטער", ריי"ד.

איבערקאָרטשעוועטן — טרוו. ־טשעוועט אי־בער, ~געקאָרטשעוועט. איבערגראָבן און פֿרויס־נעמען פֿון דעם באָדן די פּענ(י)עס און וואָרצ־לען. א' דעם אויסגעהאַקטן וואָלד.

איבערקאָרמע(נע)ן — טרוו. ־מע איבער, ~געקאָרמעט. שפּײַזן, פֿיטערן צו פֿיל, אי־בער דער מאָס. א' דעם בײַבאַק. א' דאָס פֿעררעל מיט האָבער. א' די עופֿות. פּ־ג. א' מיט פֿאַלשע צוזאָגן. מיט זיך.

איבערקאָרעגירן — טרוו. ־גיר איבער, ~(גע)־קאָרעגירט. קאָרעגירן נאַכאַמאָל, באַנייס. א' די קאָמפּאָזיציעס פֿון די תּלמידים. ־ונג.

איבערקוואָטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~געקוואָטשעט. פּפּ: ~קוואָטשען. 1. באַ־לאַבעטשען, בריען נאַכאַמאָל, ארויסבערגען באַנייס רייד וואָס האָבן ניט קיין זינען. א' די געווײַנטלעכע שטותים. 2. איבערטאָפּן, אי־בערקנטען עפּעס וואָס איז וויך און קוואַ־טשיק. הער אויף איבערצוקוואָטשען טייג. ־ענישׂ.

איבערקוו(אָ,אָ)טשקען — ־קע איבער, ~גע־קוואָטשקעט. אוטוו — אַ לעגנערע צײַט ארויס־ברענגען קלאַנגען וויי אַ הון. אַ קוואָטשקע. א' וויי אַ הון. טרוו — איבערחזרן עפּעס קוואָטשקענדיק. א' די זעלביקע בקשה. ־ענישׂ.

איבערקוואָליפּיצירן — טרוו. ־ציר איבער, ~קוואָליפּיצירט. אויסלערנען און צופּאַסן צו אַ נײַעם פֿאַך. בײַטן די קוואָליפֿיקאַציע, פֿע־איקייט צו אַ פֿראָפֿעסיע. א' די ערדאַרבעטער, זיי צופּאַסן צו אינדוסטריע. „עס זײַנען...אַנ־געקומען געוואָרן...פֿאַרשידענע מיטלען איבער־צוקוואָליפּיצירן די דורך אויטאָמאַציע ארויס־געשטויסענע אַרבעטער", פֿאַס, 1963 V 15. אויך מיט זיך — „אָפּגעאַרבעט צוויי יאָר בײַ פֿאַרשיידענע אַרבעטן, געווען, כ'וויל זיך א'", מ. גאָלדשטיין, זב, בירעביזשאַן, מאָסקווע 1936. ־ונג.

איבערקוואָלן — ← איבערקוועלן.

איבערקוואָפּע(נע)ן זיך — אוטוו. ־פּע זיך איבער, זיך ~געקוואָפּעט. לר. אומאייזל. כּס־דר, אַ לעגנערע צײַט באַגערן, שטרעבן צו קריגן, דערגרייכן. זיך א' אויף אַ שטיק מיאוסקייט.

איבערקוואָקטשען — דוו איבערקוואָטשקען.

איבערקוואָקען — אויפֿן זעלביקן אופֿן ווי איבערקוואָטשקען, נאָר וועגן די קלאַנגען קוואַ־קוואָ, ווי אַ פֿראָש. ~קוואָקען — וועגן די קלאַנגען קוואַ־קוואָ, ווי אַ הון. ־ענישׂ.

איבערקוואַרטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)קוואַרטירט. 1. אַריבערפֿירן אויף אַן אַנדער קוואַרטיר (געווײַנלעך וועגן זעלנערס). 2. אַריבערפֿירן די קוואַרטיר, דעם שטאָב, זיצ־פונקט פֿון דער אַרמיי־אַנפֿירונג. א' דעם גע־נעראַלשטאָב. אויך מיט זיך. ־ונג.

איבערקוואַשען — טרוו. ־שע איבער, ~גע־קוואַשעט. וווד. פּפּ: ~קוואָשן. סל. אי־בערזײַערן. א' קרויט און ניט קענען עסן.

איבערקוויטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)־קוויטירט. 1. ווידער אָדער אַנדערש קוויטירן. א' די אַרײַנגעקומענע נדבות. 2. אַוויסגעבן אַ קוויטל אויף אַ גרעסערער סומע ווי מע דאַרף, ווי עס איז ריכטיק, על־פּי טעות א' אַן אַרײַנגעקומענע סומע. ־ונג.

איבערקוויטשען — ־טשע איבער, ~געקוי־טשעט. אוטוו — קוויטשען אַ לעגנערע צײַט. א' ווי אַ חזיר. טרוו — איבערשטיגן אין (בײַם) קוויטשען. אַ קולכעלע וואָס קוויטשעט אַלעמען איבער. מיט זיך — קוויטשען און אויפֿהערן. ־ענישׂ.

איבערקוויקן זיך — אַקוזוו. קוויק זיך אי־בער, זיך ~געקוויקט. אַ ביסל, אויף אַ ווײַל אַדער אויף גיך זיך דערקוויקן מיט עפּעס וואָס פֿאַרשאַפֿט הנאה. א' זיך דאָס ה ע ר ץ מיט אַ לעק בראַנפֿן. א' זיך מיט צווייפֿלדיקע ווינצן. ־עכּן — אויך: דאָס מיט וואָס מע קוויקט זיך איבער. ־ענישׂ.

איבערקוועטשן — טרוו. קוועטש איבער, ~גע־קוועטשט. 1. איבערדריקן, ספּעצ אַזוינס וואָס פֿון דעם קומט אַרויס אַ פֿליסיקייט. א' די מאַראַנצן ניט צו פֿאַרלירן קיין טראָפֿן זאַפֿט. א' זוימען און אויסקוועטשן דעם גאַנ־צן אייל. א' ווײַן. 2. איבערטאָפּן. א' דאָס עסנוואַרג. וואול. א' מוידן. מיט זיך — 1. קזוו. 2. אומאייזל. אַ לעגנערע צײַט זיך קוועטשן, זיך קוועקלען. א' זיך ביזן אַרויס־קוועטשן אַן ענטפֿער.

איבערקוועלן — אוטוו. קוועל איבער, ~גע־קוועלט (~געקוואָלן). פּפּ: ~קוואָלן. 1. שטראָמען, פֿליסן איבער די געוויינלעכע בּרעגן (מחמת פֿאַרשטאָרקטן צופֿלוס). א' איבער דער אַרומצוימונג. 2. איבעריריען. ווערן גרויס, צעוואַקסן. זשוראַוויינען, פֿאַרטשטשקען קענען א'. דאָס טייג ווײַט א' איבערן מולטער. „ס'איז דאָס האַרץ פֿון דער וועלט, וואָס זײַן תּהום איבערקוואָלט [נר] און איז ביז אַרויף צו די שטערן געדרונגען", יהואש, 'בין־השמ־שות'.

איבערקוועלן — [פּד, אוקר עין] טרוו. קוועל איבער, ~געקוועלט. איבערמאַטערן, איבער־פֿײַניקן. א' עמעצן מיט פֿיזישע און גײַסטיקע פֿײַניקונגען. אויך מיט זיך — זיך א' אין דער פֿרעמד. ־ענישׂ.

איבערקוילען — טרוו. ־לע איבער, ~געקוי־ לעט. 1. קוילען, שעכטן אַ צאָל. א׳ אַלע הינער און לאָזן נאָר דעם אַלטן האָן. 2. אי־ בערשעצדן, איבערשעכטן. „האָסט געזומען... אַ גאַנצע שטוב מיט לעבעדיקע נפֿשות...און האָסט זיי איבערגעקוילעט דעם האַלדז אָן אַ מעסער", שע, טביה. מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערקוילערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ קוילערט. פּפּ: ~קאָלערן [אין לד גיטאָ]. דוד איבערקיפֿקלען, איבערקויקלען. א׳ די פֿעס־ לעך ווען. מיט זיך — זיך א׳ אויפֿן גראָז. זיך א׳ אויף רעכטס, אויף לינקס. „דער קיי־ לעך וואָס רופֿט זיך ערד האָט זיך וויידער געהאַט איבערגעקוילערט איבער דער אַקס", באש, פּאַר, 1966 ו 22. ־נישׂ.

איבערקויף — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון אי־ בערקויפֿן. אַ געראָטענער א׳. 2. דאָס וואָס (אַדער מיט וואָס) מע קויפֿט איבער. שוחד.

איבערקויפֿלעך — אַדי. וואָס אַדער וועמען מע קען איבערקויפֿן. א׳ער ריכטער, עדות. ־קייט. [איבערקויפֿבאַר — דטשמ, נר].

איבערקויפֿן — טרוו. קויף איבער, ~גע־ קויפֿט. 1. קויפֿן פּדי גלייך צו פֿאַרקויפֿן (ניט האַלטן אויף לאַגער). ← איבערפֿאַרקויפֿן. 2. קויפֿן עפּעס בײַ עמעצן וואָס האָט אָקערשט איצט געהאַט געקויפֿט. א׳ פֿון דעם שכן דאָס וועגעלע האַלץ וואָס ער האָט געקויפֿט אויפֿן מאַרק. 3. קויפֿן עפּעס וואָס אַן אַנדערער האַלט אין קויפֿן. „מע האָט איבערגעקויפֿט, איבערגעדונגען", זש, טמז 1965 IX 5. 4. קוי־ פֿן אַ סך. א׳ אַלץ וואָס איז אויף דער פֿאַליצע. 5. אונטערקויפֿן; געבן שוויגגעלט, שוחד. א׳ די עדות, די ריכטער. „א׳ אַזוי פֿיל אינ־ סטאַנציעס לאָזט זיך אויך ניט", קמ, 1865, № 19. „דעם טײַוול און די אשה — ביידע זאָלט איר א׳", ציט, יעקב פֿראַנק. 6. גע־ וינען. אַרויסרופֿן אַ צוניגונג, שאַפֿן סימ־ פּאַטיע. „דײַנע צוויי גנבֿישע אויגן האָבן דאָך מיך איבערגעקויפֿט", פֿל. גנבֿים־לידער. מיט זיך — „די מלאכים וואָס היטן דעם גן־עדן וואָלטן זיך אפֿשר געלאָזט א״", פּרץ, ׳אַלטוואַרג׳. ־ונג. ־ער. ־ענישׂ.

איבערקויפֿער — דער, ־ס. וו ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיט קויפֿן פּדי גלייך צו פֿאַרקויפֿן; ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיט יעדער מין איבערקויפֿן. אַן א׳קע פֿון הינער, גענדז. אַן א׳ פֿון גניבֿות. „משׂשׂת ימי בראשית זײַנען די יידן באַשאַפֿן געווארן זיי זאָלן זײַן קרעמער, סוחרים און א׳ס", שע, ׳די גרויסע בהלה׳. ־ישׂ — אַדי.

איבערקויקלען — ← איבערקיפֿקלען. מיט זיך — „דער הוסט האָט אים געמוטשעט, די ליחות האָבן זיך געשטעלט אין האַלדז, געבולבעט און זיך איבערגעקויקלט אַרויף און אַראָפּ", ממוס, שטורעמצײַט. ־ענישׂ.

איבערקול — [...קאָל] דער & דאָס. ־ות [...קוילעס]. פֿפּס: ~קולכל [...קעלכל]. הע־ כערער, זײַטיקער און קויטשיקער קול וואָס קומט ווי אַ באַגלייטונג, ווי אַן עכּא צום קול. „ער שילדערט שנידיק און קינסטלעריש בעת ער רעדט — און מיטאַמאָל הער איך דאָס א׳ וואָס באַגלייט זײַנע באַמערקונגען", יג, טמז, 1963 II 24.

איבערקולטיווירן — טרוו. ־ווירט איבער, ~קולטיווירט. 1. אַנדערש קולטיווירן. צופּאַ־ סן צו אַ צווייטער קולטור. א׳ דעם שטעטלשן מענטשן צום לעבן אין דער גרויסשטאָט. 2. מא־ כן עס זאָל וואָקסן אַנדערש. א׳ כריזאַנטעמעס. מיט זיך. ־ונג — „אַן איבערוואַנדערונג און אַן א׳ פֿון מיליאָנען יידן איבער דער וועלט", בצב, טמז, 1962 XII 16.

איבערקוליען — טרוו. ־ליע איבער, ~גע־ קוליעט. איבערדרייען (מיטן קאָפּ אַראָפּ מיט די פֿיס אַרויף). איבערקערן. אומוואַרפֿן. א׳ עמעצן. א׳ די רעגירונג. „צו 'עושׂה שלום' פֿון קדיש פֿלעגט ער שוין וואַרטן מע זאָל אים א׳ כּמנהג הידוע", לדב, נ״י תשי״ז, קרב.

מיט זיך — 1. איבערדרייען זיך, איבער־ קיקלען זיך, מאַכן קאָשעלקעס, אַקראָבאַטישע שטיק. „טו איך אַ שפּרונג, קוליע מיך פֿאַר גרויס פֿאַרגעניגן עטלעכע מאָל איבער", ממוס, ספֿר הבהמות. „שׂמחת־תּורה איז אַ טאָג פֿון ...הוליען...פֿון דער תּורהס וועגן וועט זיך אַן ערלעכער יוד אַפֿילו א״, י. ראַלניק, ׳לייזער דער שמיד׳. „פּודל ברומט...ער וואַלט זיך איצט בעסער איבערגעקוליעט אַ ביסל אויף דער טיגרישער פֿעל, וואָס ליגט צעצוויגן איבער דער פֿאַדלאַגע", יײַ, ׳אַלטשטאָט׳. 2. גיך, אומ־ געריכט און ראַדיקאַל בײַטן אַ מיינונג, אַ לאָ־ יאַליטעט, פֿאַרטיי־אַנגעהעריקייט אש. פּגיע. אויך: זיך שמדן. א׳ זיך פֿון הינט אויף מאָרגן אוו ווערן אַ פֿאַרבּיסענער רעאַקציאָנער. „דער תּלמיד...וואונדערט זיך אויף משיח בן־יוסף׳ס נבֿיא, וואָס האָט זיך מיטאַמאָל איבערגעקו־ ליעט און מיט דעם זעלביקן קוויטשט...לטובת זײַן נעכטיקן...קעניג, קוויטשעט ער הינט קע־ גן אים", שג, ה. לייוויק. ־ענישׂ — „אונ־ טערצושיידן פֿון טיפֿער, עכטער...חכמה, וואָס איז ניט געקליגלט...מיט כיטרע...צינישע א׳ן", פֿאַר, 1964 XII 15.

איבערקומען — אוטוו. קום איבער, בּ״י [ה אַ ב בלויז אין לר פֿון גראַדנע און אומג] ~געקומען. 1. האָבן וויניק שפּײַז (און בכלל דאָס נייטיקע צום לעבן). דערנערן זיך בצמצום. א׳ אויף ברויט מיט וואַסער. א׳ אויף כּפר לחם = ניט האָבן מער ווי דאָס לעצטע שטיקל ברויט.

2. קומען צו אַ שלעכטער מדרגה. אַרונטער־ קומען, ווערן אַ יורד. א׳ אויף אַ קבצנישן שטאַנד. „וויי, אויף וואָס איך בין אי־ בערגעקומען!", רייד. „טייל [בית־מדרש־לער־ נערס] זענען אַזוי פֿאַרנאַכלעסיקט געוואָרן אַז זיי זײַנען גאָר איבערגעקומען ח״ו אויף קצבה״, קמ, 1866, № 10. „אויף מײַן מעמד זאָלן זיי א׳! ... די קינדער זײַנען הונגעריק, אין שטוב איז נאָס און קאַלט", ממוס, טאָקסט. „אַז אָך און ויי איז מיר, אויף וואָס איך בין איבערגעקומען", שע, זומער־לעבן. „וער ס׳איז מיר [מיך] מקנא, זאָל ער אויף מײַן שטיינער א׳ באַלדז!", ב. שאַפּיר, קעלער־ שטובער, אַדעס תּרע״ט.

3. אַרײַנפֿאַלן, איבערגיין אין אַנדערע הענט (אונטער אַן אַנדער רשות, מאַכט). „אונדזערע יידעלעך האָבן דאָך וויכטיקע הערצעלעך, האָבן זיי אים אָפּגעלאָזט און געזאָגט: לאָז ער א׳ אויף אַנדערע הענט", יופֿאַל, 1884, № 14.

4. קומען, אַנקומען (וועגן אַ צאָל). „פֿונ־ וואַנען זײַנען זיי אַלע איבערגעקומען אַהער?", רייד.

איבערקומען — אַקוזוו. קום איבער, בּ״י (אויך ה אַ ב) ~געקומען. 1. שווער, מיט מאַטערניש, אין גויט דורכלעבן אַ באַשטימטע צײַט, דורכקומען. [דער אַקוזאַטיוו איז אייי־ גנטלעך אַ צײַט־אַקוזאַטיוו, ניט קיין אָביעקט.] א׳ אַ וואַנד, אַ חודש מיט טרוקן ברויט. ספּעצ (ניט) א׳ אַ טאָג. „איר זאָלט זען אַ ביסל, אַ קבצן וואָס האָט נישט אַ טאָג איבערצוקו־ מען, מאַכט אַ חתונה", ריב״ל, די הפֿקר וועלט. „דאָס טרוקענע שטיקל ברויט קומט אַן מיט גרינע וועראָם...און מע דאַנקט דעם רבונו־של־ עולם אַז מע קומט איבער אַ טאָג", ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „וועט מען אַ שבת א׳..., גע־ בליבן ניט קיין סך מזומן, דאָס שבת־מאַכן — שווער, אַ באַרג", אר, ׳נאָך פּסח׳. קללה: „עס זאָל דיר גיין אַזוי שלעכט, זאָלסט ניט האָבן אַ טאָג איבערצוקומען", ח. א. יאַבלונק..., אין אַמעריקאַ, וואַרשע 1894.

2. דורכלעבן אין זייער אַ שווערן מצב (מחמת רדיפֿות, שׂנאה). דורכמאַכן. א׳ פֿאַ־ גראָמען, גירושים, פֿורעניותן. א׳ די בייזע געזעצן, דעם 'קראָמע יעמרעיעו'. „האבן איבר קומן אין צרות אוי גלות", סהמ, תּהלים, צ, 14. „אין דיזן (פּרק) ווערט דר צילט וואש די יהודים איז איבר גקומן אין טײַטש לנד, פֿיהם, אונגרין אוי, אין אַלי דיא אום ליגנדי לענדר", שאר, צג/ב. „דז אַלץ איז אונז איבר גיקומן אוי, מיר הבן דאָך דײַן תּורה ניט פֿר געשׂן", קינות לתשעה באב, פֿיורדא 1767. *א׳ דעם רוס (דײַטש אט) = איבערלעבן זײַן הערשעווען איבער אונדז (אים). „איבערגעקומען דעם טערק, די מלחמה דורכ־ געמאַכט...און אויסגעהאַלטן", קאָר III.

3. איבערלעבן אַ שווערן מצב (צרות, אַנ־ שיקנישן אט) און בלײַבן לעבן, אַרויסקומען לסוף (צום טייל) בשלום. א׳ אַ ספּנה, אַ מלחמה, אַ מגיפֿה, אַ בראָך. א׳ אַן אָנשי־ קנעניש וואָס איז אַפֿילו אין דער תּוכחה ניט דערמאָנט. „לעבעדיקע צרות קומט מען אי־ בער", שוו. „שוין מער וי צוויי טויזנט יאָר וי די יידן לעבן רק מיט איבערקומען, מען איז די 'סליעדסטוויע' אויך איבערגעקומען", יהל, די קאַלאָניסטן ו, וואַרשע תּר״ץ. „אבר מן קער מקנא זײַן דעם וואש הט שון גהט אויף זיך פֿיל צרות, ער איז שון אַליין איבר גקומן. דא וועט זײַן סוף גוט זײַן", שו, מא/א. א׳ אַ פּעקל צרות. „גלויבט איז השם־יתברך וואָס מיר זעען זיך וויידער, אַ סימן אַז דו ביסט שוין דײַן פֿעקל איבער־ געקומען", אבג, גלגול, וואַרשע תּרנ״ו.

4. דורכלעבן עפּעס אין אַנגעשטרענגטן צושטאַנד און פּטור ווערן פֿון דעם. א׳ דעם פֿאַרהער, דעם עקזאַמען. א׳ אַ נסיעה. א׳ אַ שטורעם אויפֿן ים. א׳ די וואַלן. *א׳ מיט

דער באַביצעס הילף = שפּאַסיק וועגן אַ פֿלומרשטער סכנה אָדער סתּם אַן אָנשטרענגונג. „דען דאָס דערשרעקן פֿון דעם מלאך־המות איז גאָר צו גרויס, דרום בין איך גאָר וואויל צופֿרידן דאָס איך עס איין מאָל אי־בערג[עקומען בין]", ר' אַברהם עפּשטיין, ברך אַברהם, לאַשטשעוו 1817. „דאָס פּנים איז בײַ אים געווען בלייך, קראַנק, וו בײַ איינעם וואָס איז נאָר וואָס איבערגעקומען דעם פֿריזיוו", ממוס, שטורעמצײַט. „ער האָט שוין קוים גע־קאָנט א' דאָס טישל מיט באַאָמטע", ב. דעמבלין, צווי און א דריטער. „ס'איז אַ שמייכל פֿון 'איבערקומען' די הפֿטורה און איבערגעקומען יִדישקייט", ש. ביקל, טמז, 1960 XI 12. *א' די ברײַך (אַקטיאַריש) = פּטור געוואָרן פֿון דער פֿאַרשטעלונג פֿאַר דער פּרעסע. ווינטשע וואָנים: זאָלסט בשלום א' (פֿאַר אַ משפּט, פֿאַר אַן אָפּעראַציע אַז). א' שוועריקייטן. איר אויך וועגן שמדן זיך. „ווי זי [די יִדישע כּלה] האָט אים [דעם גויאישן חתן] געזאָגט די פֿײַנע בשׂורה, אַז זי איז שוין למזל אי־בערגעקומען, האָט ער...", יִפֿאַל, 1882, № 32.

5. געזונט ווערן נאָך אַ שוועדער קראַנקייט. א' אַ טיפֿוס. „און גאָט האָט צוגעהערט דאָס געבעט...און יאָסעלע איז איבערגעקומען... ער וועט אם ירצה השם זײַן געזונט", שע, יא־סעלע סאַלאָוויי.

6. אַרויסקומען בשלום פֿון אַ קימפּעט. „מזל־טו! די געווינערין איז איבערגעקומען", רייד. „די מאַמע איז למזל איבערגעקומען מיט אַ בן־יחיד", ייִד, פּוילישע יונגל, לעמ־בערג 1885. „פּרווט אַלעלייַ סגולות כּדי צו העלפֿן דער יולדת א' בשלום", ממוס, שטו־רעמצײַט. „נאָך איין געשריי, וועסטו...א' גע־זונטערהייט", שע, קליינע מענטשעלעך.

7. ענגיזוקט ווערן, באַהערשט זײַן פֿון אַ שלעכטן פּוח. „איז איהם, השם ישמרנו, איין רוח רעה איבר גיקומן אוי האט איהם זײַן מויל אוי זײַן הענד אוי פֿיס פֿר קרימט", ר' עקיבֿא בער בר' יוסף, מעשׂי ה', פֿפֿא 1796.

8. איבערגעדויערן, איבערשטאַרקן. „די אַלע פֿאַרפֿאַלגער אירע [פֿון דער תּורה] וועלן צו שאַנד זײַן און די תּורה הקדושה וועט אַלע־מען א'", שמו פּלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893.

9. בײַקומען, גובֿר זײַן, מנצח זײַן. „דש גישלעג וועט ציהן גאַנצר שטונד ביש זי זיא אל הטן אויבר קומן", בבֿא־בוך, 581.

10. איבערשפּרײַזן. אַריבערקומען. אַריבער־גיין. „דאָ איז אָבער נאָט שבּת און מע דאַרף קאָנעטשנע די קאַמער [= גרענעץ] א'", [חיים מאַלאַגאַ] 'גדולת ר' וואָלף...' [יפֿ]. „ער טראַכט זיך: בין איך איבער דעם גרויסן [וואַס סער] גענאַנגען, וועל איך דאָס קלייניע וואַסער עווייס גאַנץ גרינג א'", דברי יעקב, לעמבערג 1875. „לעתיד לבא וועט הקב"ה ברענגען דעם יצר־הרע און וועט אים שעכטן פֿאַר די צדי־קים און פֿאַר די רשעים. פֿאַר די צדיקים וועט ער זיך ווײַזן וויִ אַ גרויסער באַרג און די רשעים ווי אַ האָר דין...די צדיקים וועלן וויי־נען: וויִ האָבן מיר אַזוי אַ גרויסן בּאַרג געקאָנט א' און די רשעים...: וויִ האָבן מיר נישט געקאָנט א' אַזוי אַ האָר", ר' מכיר, ספֿר אַבקת רוכל, לעמבערג 1850.

11. אַרב. קריגן, באַקומען. „מוז דיר שרײַבן דז יאקב [= יעקבֿ] שי' מיר גשריבן וויא ער גראָשי קעלט לײַט, וויא ער ח"ו דאז קדחת העט איבר קומן", פּראָגב, 26. „דוא חיישט ניט וויא דיא לײַט איר שפּײַז איבר קומן", מב, מעשׂה קכב.

12. אַרב. איבערקו׳מען (~קו׳מט) מיט בּב 4, 8, 9. „מן איבר קומט אַלס מיט ענוה אוי גידולד", צוכט. „איינר וואש גיט מן אַזו אַרט וואש דאַרטן איז ספּנות נפֿשות...איז איין מצוה ווען ער איבר קו׳מט דש ער זאָל שיקן איין שליח צו זײַן פֿאטר אוג מוטר... זיי זאָלן קיין צער האבן", ספֿר חסידים, תק"ז?

13. לד. קום איבער, ה אָ בּ ~געקומט. קו־מען אַ סך געלט, אַ צאָל חובֿות (צו פֿאַרשיי־דענע קרעדיטאָרן). א' אַ מטמון מיט געלט אין די בענק. א' אין אַלע קרעמלעך.

עכ״ן — אַן א' מיט אַ דאַר שטיקל ברויט. **ע״נ״ש** — גאָט צו דאַנקען, נאָר אַן א'.

איבערקונצעוון — טרוו. צעוועג איבער, ~געקונצעוועט. מאַכן כּלערליי קונצן. וויידער, אַנדערש קונצעוועט. מאַכן אַ גאַנצן צירק, א' די שטיק.

איבערקוק — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון איבער־קוקן. אַן א' פֿון פֿילעם. אַן ערנסטער, אַ לויפֿיקער א'. „דער בײַנאַכטיקער א' פֿון זײַן פֿאַרמעג האָט אים ניט פֿאַרשאַפֿט קיין נחת", סאָוו׳ הײַמלאַנד, 1965, № 5. 2. איבערבליק. איבערשאַץ. „עס האָט זיך אַנגעהויבן דער קרי־טישער א' פֿון אַלע יסודות פֿון דעם מאַרק־סיזם", זשיט VI, נ״י 1917. „נאָך דעם איז געגאַנגען אַן א' איבער די אייניציקע לענדער", מוז, היסטערס פֿראַפֿעסאָרן.

איבערקוקן — טרוו. קוק איבער, ~געקוקט. 1. קוקן נאָכאַמאָל, וויידער, אויף אַ מער אַפּ־געהיטן אופֿן. „קוק דיר דעם דין איבער, וויל בײַנאַכט וועט ער דיך פֿרעגן צו וויסן דעם אמת, אַדער דיך צו פֿרוון", ששי II. „קוקט איבער דעם גאַנצן קאַפּיטל, וועט איר זען אַז די תּשובֿה דאַרף זײַן נאָכדעם אַז מע וועט זײַן אין דעם לאַנד", ירמי׳ יוסף יא־קאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. „מע דאַרף א' 'ערעס' נאָכאַמאָל...מע דאַרף זען וואָס טוט זיך דאָרטן מבּוח מעשׂר און בכורים", אר, 'בײַם דאָונען'.

2. בודק זײַן. קאָנטראָלירן, רעווידירן, צי עס איז על־פּי דין אָדער לויטן געזעץ. א' די ציצית. א' די קוואָרט פֿאַרן וואַשן זיך צום עסן. א' צי עס האָט זיך ניט פֿאַרוואַל־גערט ערגעצוואו אַ ברעקל חמץ. „די קאָ־מיסיע גייט הויז צו הויז איבערצוקוקן די מזוזות", ממוס, 'וואָלין'. „זיי [די פֿאָליציי־אַגענטן] האָבן געגומען א' זײַן סחורה", ש. בעקערמאַן, טרייער משרת, וואַרשע תּרמ״ב. אויך: א' דאָקומענטן, פּעסער, בילעטן.

3. דורכזען אויבנאויפֿק, אויף גיך. א' די קאָרעספּאָנדענץ. א' די צײַטונגען. א' אַ גאַנצע רשימה אין עטלעכע מינוט. א' די רעכענונגען.

„ס'איז אַבער כּדאַי ער זאָל לייענען...אַפֿילו בלויז א'", ב. י. מיכלי, איק, ר"ה תּשכ"ו.

4. קאָרעגירן, פֿאַרריכטן. א' דעם כּתב־יד. א' די היימאַרבעט פֿון די תּלמידים. „איר זאָלט גוט א' די פֿאַפּירן, אויסשטעלן איטלע־כע מעשׂה אַקוראַט", ממוס, קליאַטשע. „איך וואָלט דיך געבעטן א' מײַן ספֿר און זען אַז דאָס לשון זאָל זײַן שיין און גוט", מוק, מיינע באַגעגענישן.

5. באַקוקן אַ צאָל. א' די חולאים, די רעקרוטן. א' הונדערטער בילדער. „וויִ זײַנע קוקט דער פֿאַסטעך איבער גוט, ער לאָזט שאָף זײַנע דורכגיין אונטערן רוט", ממוס, שלמה. 6. דורכקוקן (כּדי אָפּצופֿרישן אין זכרון). א' די ספֿראָוע, דעם ענין. א' אַלטע קאָרעספּאָנדענץ.

7. איבערשאַצן. „א' אַלע גלייבונגען און מיי־נונגען וואָס אַ מענטש האָט ווען דאָס אַ סך ...אויסקוקן פֿרעמד און אוטאָפּיש", זשיט III, נ״י 1912. „אפֿשר מוז מען זין פֿון לעבן גאָר אינגאַנצן א'", סטג, 'אונדזער קלוג־שאַפֿט...', „אַפֿילו די פֿונדאַמענטן מוז מען א', צי זיי פֿויל־ן נישט", פּרק, 'ר' שלמהס מעשׂהלעך'.

איבערקוקן זיך — קזוו. ← דפֿוו. 1. זיך פֿאַרשטענדיקן אָן ווערטער, בלויז מיט בליקן. „געוויס איז דאָ אַ גרויסער סוד דערבײַ. אַלע האָבן זיך איבערגעקוקט", ספּ, סודות. „מע רעדט ניט, נאָר מע קוקט זיך איבער. מע רעדט מיט די אויגן", י. א. קאַצענעלסאָן, 60 יאָר לעבן. „קוקן איבער זיך צווי ווענט...מזרח־וואַנט...אײַנגעטונקט אין יחוס — הערצל, משה מאַנטפֿיאָרע", אשט, משלים I. 2. פֿאַר־שוויגן, אויסדריקן מיט די אויגן דאָס וואָס מע וויל ניט (וואָס מע האָט מורא) אַרויסזאָגן מיט ווערטער. „רפֿאל ענטפֿערט מיט אַ קניי־טשל, עפּעס אָן ווערטער, איבערקוקנדיק זיך מיט חנצען", ממוס, וויטשפּ. „וואָס קוקט איר זיך איבער? בײַ אײַך קומט עס אויס פּריקרע, אַ ייִד זאָל אַזוי רעדן מיט אַ קיי־סער?", שע, פֿון כּתרילעווקע.

עכ״ן — **ע״נ״ש** — „האָט אַרויסגערופֿן אַן אומהיימלעכע שטימונג, אַ שווײַגענ׳ש אָדער אַן א'", א. אַלמי, פֿאַש, 1950 VIII 18.

איבערקוקער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס קוקט איבער. „מע מעג צו זיי רע־כענען אויך שופֿר־בלאָזער, מזוזות־א' מיט דעם גאַנצן קאַפּיטל אַזעלכע לײַט, תּורה־ און מצוות־קבּצנים", ממוס, פֿישקע. **ע״ריי. ־יש** — אַדי.

איבערקורירן — טרוו. ־רירט איבער, ~(גע)־קורירט. איבערהיילן. א' די ניט־אויסגעהיילטע קראַנקייטן. א' דעם פּאַציענט. **־ונג.**

איבערקורסירן — אוטוו. ־סירט איבער, ~(גע)־קורסירט. פֿאָרן, קורסירן אַהין און אַהער. קורסירן אַ צאָל מאָל. א' איבערן דניעפּער עטלעכע יאָר.

איבערקושן — טרוו. קוש איבער, ~געקושט. 1. קושן נאָכאַמאָל, וויידער. א' די האָנט פֿון שׂרה. 2. קושן אַ צאָל. א' אַלע קינדער־לעך. מיט זיך — קזוו. „חנה האָט זיך

שוין מיט אַלעמען איבערגעקושט", דער פֿאָ־ בריקאַנט, ווילנע 1893. „דער גרויסער מהלך... איז קאָרג געווען אויף איבערצוקושן זיך מיט אַלעמען", סאָוו. היימלאַנד, 1962, № 1. ־עכין. ־ענישׂ. ־ערני.

איבערקיבעצן — טרוו. ־ען איבער, ~גע־ קיבעצט. 1. איבערשטיגן אין קיבעצן. א' דעם קיבעצער. 2. קיבעצן אַ צאָל. א' די געסט מיט אַרײַנזאָגענישן. 3. נאָכמאַכן און דערבײַ קיבעצן. א' דעם אומגעראָטענעם קאָ־ מיקער.

איבערקיטעווען — טרוו. ־טעוועט איבער, ~געקיטעוועט. איבערשמירן, איבערקלעפּן מיט קיט. א' די שויבן.

איבערקיי — דער, ־ען. 1. אַקט פֿון איבער־ קיצן. פּסדרדיקער א'. 2. דאָס וואָס ווערט איבערגעקיצט. אויסשפּיצן דעם א' פֿון טאַ־ בעק. א־־אונג. א־־מאָגן — ערשטער מאָגן פֿון אַ בהמה וואָס איז מעלה־גירה.

איבערקייט — די, ־ן. אַרכ. דזוו איבערקייט ← . שפּעט(דיקייט), מותרות. „...אבר די פֿיל איבערקייטן פֿאר וויפֿט אונ לאז עש עשׂין דש פֿעלד פֿיך", א. פֿאוויר איבז, בחינות עולם, זשאָלקעוו תקס"ה.

איבערקייטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גע־ קייטלט. 1. פֿאַרשלײַסן מיט אַ קייט(ל). א' די אַרײַנגאַנג־טיר. 2. נאָכאַמאָל אָדער אַנדערש, אָדער אַ צאָל מאָל פֿאַרקייטלען. א' די טירן. א' די אַרעסטאַנטן. מיט זיך.

איבערקיילן — טרוו. קיל איבער, ~געקיילט. איבערקוילען. איבערשטעכן. איבערהרגענען. א' די חזירים. אויך מיט זיך — קזוי. „די שי־ פּורים וועלן זיך נאָך א'", רייד.

איבערקיינען — טרוו. קע איבער, ~געקיינ(ע)ט. 1. קיינען דאָס זעלביקע נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ, מעלה־גירהן (אין שטיכות מיט אַ בהמה). „נײַע שפּיזן פֿאַר זיך האָט זי דאָך מפּות — און בײַם א' קיינט זי, לאָזט זי שטילע זיפֿצן", ממוס, ספֿר הבחמות. „זיך צוגעלייגט און אי־ בערגעקיינט אין שלאָף די באַטעמטע מאכלים", חג, 'דער פֿרוש', טמז, 1962 VI 22.

2. אַ לענגערע צײַט קיינען (דאָס זעלביקע). א' טאַבאָק אין מויל. א' די כראָמסקע, די ביינגער. 3. עפּעס עסן, אַ ביסל קיינען. א' כאָטש אַ שטיקל ברויט און אָפּנאַרן דעם מאָגן. •א' די שליי̈פֿן = א) עפּעס נעמען אין מויל אַרײַן. „דער טאָג איז שוין פֿאַריבער און דו גייסט אַרום...מיט אַ ניכטערנעם מאָגן, אַפֿילו די שליי̈פֿן ניט איבערגעקיינט", פּ. שטיינ־ וואָקס, טמז, 1960 V 29; ב) באַווען דעם קיינבײַן (אָדער טאָקע קיינען) וויַ אַ מיטל צו קאָפֿווייטיק.

4. איבערחזרן נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל גע־ וויסע ווערטער אָדער גאַנצע זאַצן. וויפֿל מאָל דאַרף מען עס דיר א'? א' פֿאַר (מיט) די תּלמידים די שוועכע ווערטער. א' דעם אַלף־ בית. א' אַ שטיקל לערנען אַ מאָל צען. א' אַ מעשׂה. „איבערחזרן און א'...נאָכאַמאָל דאָס אייגענע וויידער צוריק", שע, קליינע מענטשע לעבן. „דאַרף מען דען צום טויזנט ערשטן מאָל א' אַז מיר האָבן קיינמאָל ניט געהאַט קיין 'רעליגיע' אין גויאישן זין, נאָר אַ וועלטבא־ נעם און לעבנס־נוסח", מבא, טאָג, 1948 VII 11. 5. נאָכרײדן, נאָכזאָגן פֿרעמדע רייד. א' יענעמס ווערטער. א' אַלטע געדאַנקען. „אַלע, מחילה, אַן אונטערשרײַב האָבן איבערגעקיינט זײַנע רייד", ממוס, יודל. „אָן זינען...א' שוין לאַנג־פֿאַר־ קלונגענע רייד", ים, נײַס, 1923. 6. איבער־ רײדן, איבערשמועסן. „עס איז אויך אַ חרפּה קעגן דער שטאָטישער פֿאַרוואַלטונג, וואָס האָט קיין זאָך ניט אַזוי פֿיל איבערצוקיינען וויַ יידי־ שע סאָבראַניעס", קמ, 1866, № 50. „דאָס וואָרט, גוטע און שיינע, איז געווען אַ פֿאַרמל, וועלכער יעדער געבילדעטער האָט ניט אויפֿ־ געהערט איבערצוקיינען בײַ חלשות", זשיט ו, נ"י 1912.

־עכין. ־ענישׂ.

איבערקיינע — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. בעל־חי וואָס איז מעלה־גירה. „עס רעדט זיך דאָרט אַז דער האָז און דאָס קיניגל זײַנען א', אָבער אַזוי איז ניט — זיי קיינען ניט איבער", פֿגשז, וועלנע 1937, № 109. 2. וועג עס זאָגט נאָך אַ צווייטנס רייד, געדאַנקען, מיינונגען אדגל. „ווען דער 'פֿליכט פֿון אַסימי־ לאַציע' רעדט דער מאָדערנער א'...מיט אַזאַ חשק", ציט, טמז, 1954 XI 21. ־ערני. ־יש — אדי. א'ע פּראָפּאַגאַנדע.

איבערקיקלען — טרוו. ־קל איבער, ~גע־ קיקלט. פֿפֿ: ~קויקלען. ברעגגען עפּעס אין באַווגונג דורך קיקלען פֿון איין אָרט אויף אַ צוויי̈טן. א' די פֿולע פֿעסער (מיט ווײַן, ביר) צום קעלער. קללה: אַ דונער (אַ כאָליערע) זאָל דיך א' (צען מאָל). מיט זיך — „מיט צעשפּרייטע הענט, אינגאַנצן אין פֿלאַ־ מען, האָט ער זיך...איבערגעקיקלט און גע־ בליבן ליגן אַן אַ זמט פֿון פֿייער", אפּא, 'ליב־ טשערי'. אויך דזוי איבערקולינען זיך. א' זיך צום קעגנערישן לאַגער. א' זיך אויף רעכטס (לינקס). ־ענישׂ.

איבערקילן — טרוו. קיל איבער, ~געקילט. 1. דזוי אויסקילן ←. 2. אויסקילן איבער דער מאָס. א' דאָס עסן עס זאָל קיין טעם ניט האָבן. מיט זיך. ־ונג.

איבערקימערן זיך — אוטו. ־ער זיך אי־ בײַ, זיך ~געקימערט. קימערן זיך, זאָרגן זיך א לענגערע צײַט אָדער וועגן אַ צאָל (מענטשן, ענינים). א' זיך וועגן די איניקלעך, צי זיי וועלן בלײַבן יידן.

איבערקינד — דאָס, ־ער. אייבערקינר. קינד וואָס צייכנט זיך אויס מיט ניט־געוויינלעכע מעלות. „געבוירט מיר ס'א' וואָס איך באַגער", צייט, מטטרון.

איבערקינדלען — אוטו. ־דל איבער, ~גע־ קינדלט. האָבן אַ גרעסערע צאָל קינדער. קינד־ לען אָפּט. „ניט אומזיסט קרענקט זי אונטער, וויפֿל זי האָט שוין איבערגעקינדלט אין די צײַן יאָר נאָך דער חתונה", רייד.

איבערקיניגן — אוטו. ־ניג איבער, ~גע־ ניגט. קיניגן אַ לענגערע צײַט, איבער אַ צאָל מדינות. א' איבער אַלע מדינות, פֿון הודו ביז פּוש. א' איבערן פֿאַראיין אַ יאָר צען. א' איבערן באַל מיט חן און גראַציע.

איבערקינצלען — טרוו. ־צל איבער, ~גע־ קינצלט. 1. אַנדערש אויסקינצלען (←). א' און איבערשניצן אַ סטאָטועטקע. 2. איבער־ שטיגן אין עפּעס וואָס איז אַ קונץ. א' אַפֿילו אַ קונצנמאַכער.

איבערקירעווען — ← איבערקערעווען.

איבערקירצן — טרוו. קירץ איבער, ~גע־ קירצט. 1. קירצן צו פֿיל, מער ווי נייטיק. א' אַ קליידל מע זאָל עס ניט קענען טראָגן. א' אַ נאָטיץ, מע זאָל זי ניט קענען פֿאַר־ שטיין. 2. קירצן אַנדערש. אַרויסלאָזן די פֿאַלדן און א' די הייזעלעך.

איבערקלאָגן — קלאָג איבער, ~געקלאָגט. אוטו — קלאָגן, יאָמערן, באַווייגען (אַ צרה, אַן אומגליק, מחמת לײַדן אע) נאָכאַמאָל, אַ סך מאָל, אַ לענגערע צײַט. א' אויפֿן אומגליק דאָס גאַנצע לעבן. טרוו — אַפּעלירן, קלאָגן אין אַ העכער גערײַכט. פֿאַרלירן דעם פּראָצעס אין א' אין אַ העכערער אינסטאַנץ. „מע האָט באַדאַרפֿט געלט...צו צאָלן אַדוואָקאַטן וואָס האָ־ בן געדאַרפֿט א' דעם פּסק־דין פֿון די גע־ ריכטן", ים איבז, שד VII. מיט זיך. ־עכין. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערני.

איבערקלאַנג — דער, ־ען. 1. גראַמ. אי־ בערגאַנג פֿון איין וואָקאַל (דיפֿטאָנג) אין אַ צוויי̈טן על־פּי אַ פֿעסט־אײַנגעשטעלטן גוסט [א & אָ אין ע; ו אין י, וי אין יי & יִ. דעם א' באַגעגענען מיר בײַ מצ מיט ־ער אָדער אָן אָן ענדונג, בײַ פּקפֿ, בײַ פֿאַרגלײַ־ גראָדן און אין אַ צאָל פֿאַלן פֿון וואַרטשאַפֿונג.] האָרץ — הערצער. שוך — שיך. פֿויגל — פֿייגלע. בויך — בייכל. לאַנג — לענגער. טראָגן — טרעגער. טרוקן — טריקענישׂ. „אָבוך דעם א' זמינען אין ייִדיש געבליבן אַ ריי פֿאַרמען מיט אַ באַזונדערן וואָקאַלישן אומבײַטיט...טרעטן — טריט — טראָט אפּוז", זר, גראַמאַטיק פֿון דער ייִדי שפּראַך, 1920. „עס איז אונדז געראָטן צו געפֿינען נאָר פֿינף סובסטאַנטיוון, וואָס געהערן מחוץ ליטע צום ווײַבלעכן מין און פֿורעמען די מערצאָל מיט א' אויף ־ער (פֿאָן, פֿלאָש, צונג, רוט, שטוב)", א. ווינערײַך, יושפ, XX, 3.

2. צוויישנאַנאַנדיק איבערקלינגען זיך, האַר־ מאָנישקייט פֿון קלאַנגען (בײַם אויספֿורעמען אַ פֿראָזע, אַ זאַץ). „דער איבערזעצער איז פֿאַרשטייט זיך ניט געווען בכוח נאָכצושפּילן ...און איבערגעבן די אַפּטע קאָנסאָנאַנטישע אײַן פֿון די עגלישע שורות", אדא פֿאָגל, יושפ XII, 1. 3. צו הויכער קלאַנג. געוויש. אַן א' פֿון די שוערע לאַסט־אויטאָמאָבילן. ־יק — אדי.

איבערקלאַסיפֿיצירן — טרוו. ־צירט איבער, ~קלאַסיפֿיצירט. איבערגאַנגיזירן, איבער־ שטעלן לויט אַן אַנדער קלאַסיפֿיקאַציע. א' אינ־ זעקטן, גראָזן, וועלטער. א' די אַרבעטער. ־ונג.

איבערקלאַפּ — ערשטע העלפֿט פֿון אַ צוגויפֿהעפֿט. וואָס איז העכער אָדער מחוץ

קלאָסן (אין אַ געזעלשאַפט). א׳שטאַנדפונקט. א׳אײנשטעל. אויך אַדי **איבערקלאָסנ־ווע(ר)**, סאוו.

איבערקלאָפּ — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־קלאָפּן. אַן א׳ אויפֿן פּויק, אויף דער פּיאַנע. אַן א׳ פֿון באַלעם איבערן טויער.

איבערקלאָפּן — טרוו. קלאָפּ איבער, ~גע־קלאָפּט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער אָדער אַנדערש קלאָפּן, אָנקלאָפּן, צוקלאָפּן, איבערהאַקן. א׳ די בילדער, די שילדן. א׳ עפּעס אויף צווייען. ״א׳ די (אַ) האַנט — ווי אַ סימן פֿון אָפּמאַך אָדער ווי אַ סגולה. למשל: א) וועג צוויי וועטן זיך, קלאָפּט אַ דריטער איבער די האַנט; ב) בײַם שפּילן קאָרטן, וועג עס גייט ניט — איבערריסן צו בײַטן דאָס מזל. 2. קלאָפּן איבער עפּעס. אַריבערקלאָפּן. א׳ די פּילקע איבער דער נעץ.

3. דורכקלאָפּן, איבערמישן. א׳ אַ פּאָר אייער אין אַרײַנגיסן אין מעל. א׳ גרעס מיט אַ פּראַלניק. 4. שטאַרק אָנקלאָפּן, שלאָגן. א׳ די ביינער. א׳ פּוטער. 5. אַ ביסל דורכקלאָפּן. א׳ די שטרויזעק, דעם טעפּעך. 6. דורכהאַקן. א׳ לעכלעך אין קאָמאַשן, אין בלעך.

7. איבערדרעשן, איבערמלויצען. ״מיליאָנען פּויערים קלאָפּן איבער מיט די שטעקנס די פֿרנאַדערגעלייגטע סנאָפּעס״, ע. איזרא, פֿון פֿעלד צום טיש, קיעוו 1928. 8. איבערשרײַבן אויף אַ שרײַבמאַשין. ״בלויז איבערצוקלאָפּן אויף דער שרײַבמאַשין״, דלוזשנאָווסקי, פּאַר, 1964 XII 26.

9. אַ קלאָפּ טאָן מיט דער זײַט פֿון האַנט איבער אַ ציצה בײַם געבן אַ שבועה (פֿאַרונג פֿון חדר־ייִנגלעך). איבערשלאָגן מיט אַ ציצה. ״איך האָב געמוסען אַ סידורל און אַרויסגעשלעפּט אַ ציצה, און דאָס אַנדערע ייִנגל האָט זי איבערגעקלאָפּט. מיר האָבן געשוואירן אַז מיר זאָלן זײַן שטענדיק חבֿר, אַז מיר זאָלן קענען זיך אָפּרעכענען מיט דעם רבין און מיט זײַנע באַהעלפֿערס״, זאַב הלוי, דער רבי קלמן סענדערס, באַרדיטשעוו 1906. מיט זיך — קוזו. שלאָגן זיך. ← בפּ. א׳ זיך מיט אַ ציצה. ״ער האָט שוין אויפֿגעגעבן הערט איבערצוקלאָפּן זיך מיט זײַנע שכנים [פֿון די קאָמערן אין תּפֿיסה]״, ...בונד, אַ הספּד אויף אַלכסנדר דעם צווייטנס קבֿר, לאָנדאָן 1902.

־ונג. ־עכץ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערקלאָפּער — דער, ־ס. אויך: מכשיר אויף איבערצוקלאָפּן. געפֿלאָכטענער א׳ פֿון בעטגעוואַנט. מעטאַלענער א׳ פֿון אייער.

איבערקלאָרן — טרוו. קלאָר איבער, ~גע־קלאָרט. נאָכאַמאָל אָדער אַנדערש (אויס)קלאָרן אַ פֿליסיקייט. ← אויסקלאָרן, בפּ. א׳ וויין, מעד.

איבערקלוג — אַדי. קלוגער ווי דער דורכשניט, צו קלוג (אויך איר). ״איך בין אַ פֿראָסט מיידל, ניט געבילדעט, ניט א׳״, פֿרייד איבז, דער קוימאַנן פֿון וועגעדיג, וואַרשע 1903. ״...דעם נאַיוו־נאַריש־אין פֿרנסה־זוכנדיקן אי־

בערזידלער פֿון דער קליינער אין דער גרע־סערער שטאָט אַרײַן״, פּרץ, ׳וואָס פֿעלט אונ־דזער ליטעראַטור?׳.

איבערקלויבן — [אַרויסרייד אויך: ~קלאָבן] טרוו. קלויב איבער, ~גע׳קלויבן. פּד, אוקר. ← איבערקלײַבן. ״דער טויט קלויבט נישט איבער״, שוו. ״ער קלאָבט גאָרניט איבער סײַ די זאַך וועט אים יוי שאָדן טאָן...סײַ ניט״, חח, שצה. ״איר זענט שוין הײַנט ב״ה אַ דריטער [שדכן] געקומען, נאָר מײַן שלמה קלויבט אַלץ איבער״, ש. וואָלצענאָק, דער באָקאָנטער דאָקטאָר, וואַרשע 1882. אַזוי אויך: ~קלויב. ~קלויבעכץ. ~קלויבעניש. ~קלויבער — ״ניט זײַן אין דעם האַנדל שוין אַזאַ א׳ ווי אַמאָל״, ממוס, ווינטשפּ. ~קלויבערײַ.

איבערקליגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־קליגלט. דזוו איבערקליגן, נאָר מיט אַ שפּיצל, אַ המצאה. א׳ עמעצן אין האַנדל. א׳ און איבערכיטרעוונען. ״וער פֿון אונדז בײַדן איז געניג שטאַרק איבערצוקליגלען דעם גורל״, סמד, 1965 VIII 27. ״פֿרײַנד פֿון אַמאָל האָט איר איבערגעקליגלט״, הל, בלאָט אויף אַן עפּלבוים. מיט זיך — ״וי לויפֿט מען אָבער איצט פֿון די קאָשמאַרן?...ניט א׳ זיך און ניט גענאַרן״, סטג, איצטער. ־ענישׂ.

איבערקליגן — טרוו. קליג איבער, ~גע־קליגט. 1. איבערשטײַגן מיט (אין) חכמה, קלוגשאַפֿט. ״...עש זײַא מיט אַנדרי המצאות — דאס ער אים איבר קלי׳גט [אַרכ]״, לטו, מ/א. ״די כּוחות וואָס פֿירן מיט דער וועלט האָבן מיך איבערגעקליגט״, באַש, פּאַר, 1963 III 29. ״אידעאָלאָגיע, געבויט ניט אויף איבערצוקליגן דאָס לעבן״, ש. ביקל, טאָג, 1964 X 3. ״בעת קלוגע האָבן זיך געקליגט, האָט [ער] זיך געמאַכט פֿאַר אַ שאינו־יודע־לשאול און זיי איבערגעקליגט״, יג, תּוד ו.

2. גענאַרן, אָפּנאַרן מיט פֿאַלשע רייד אָדער מעשׂים. איבערכיטרעוונען. ״וויַל דיך איין וויבּז־בילד איבר קלוגט [אַרכ] אונ׳ איבר לישטיגט האט״, יוסיפֿון, אמשט 1661, נח/ב. ״איינער באַדינגט זיך אַ...קראָם...קומט אַן אַנדערער און דינגט אים אויס, האָט...יענעם איבערגעקליגט״, מ׳ ב׳ ר׳ ד [מ. כּץ], דער קאָראָבעלניק׳ל, וויל־נע 1900. 3. בײַקומען, גובֿר זײַן מיט מא־כינאַציעס, תּחבולות, פֿאַלשקייט. ״אין האַרצן וויל ער אים נאָרן מיט שאָרפֿן פֿלפֿול און קונציקע טענות, ער וויל אים איבערדרעדן, א׳, מאַכנדיק אַ פֿרומע מינע״, ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. ״מע קען אַ פֿאַלק נישט נעמען...און עס סתּם אויסראָטן. פֿרײַער מוז מען עס א׳ (הבֿה נתחכמה)״, מ. שטריגלער, איק, פּסח תּשי״ט.

מיט זיך — ״מע קען זיך ניט א׳ איבערן וועטער״, רייד. ״די חברה רעאַקציאָנערן האָבן זיך אַליין איבערגעקליגט, איבערגעכיטרעוועט״, פּאַר, 1965 VII 17.

־ונג — ״סטראַטעגישע א׳ איבער אַנטי־כוסן״, ד. איידלסבורג [סמד, 1964 XI 27]. ־עכץ. ־ענישׂ — ״דורך פּלערליי אין מצדיק געווען די אידעאָליסטישע אַליין־געמאַרעניש״, א. ליפֿינער, איק, פּסח תּשכ״ד. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערקלײַב — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־קלײַבן. געראַטענער א׳. רעזולטאַט פֿון אי־בערקלײַבן, אויך: ־ונג.

איבערקלײַביק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען (דאַרף) איבערקלײַבן. א׳ע פֿאַוויציעס. פֿאַ־ראַן געגנוג א׳ע ווערטער. ־יקויט.

איבערקלײַבן — טרוו. קלײַב איבער, ~גע־קלײַבן. פּפּ: ~קלויבן. 1. קלײַבן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. איבערווײַלן. קלײַבן שלעכט און מוזן א׳. א׳ די גאַנצע פֿאַרוואַלטונג פֿון פֿאַר־איין. א׳ דעם זעלביקן פֿאַרשטייער אויף נאָך אַ טערמין. 2. אויסאָרטירן. אויסטיילן, אויס־זוכן. א׳ דאָס ניט־גוטע. א׳ פּסולת פֿון דעם וואָס איז גוט. א׳ די ווערעמדיקע אַרבעס, די מילביקע פֿלוימען אא. א׳ קרעלן פֿאַרן אַרוסּ־ציען אויף שנירלעך. א׳ צווישן צענדליקער אַפּליקאַנטן. ״די צוויי מיידלער...זײַנען געזעסן מיט פֿאַרשוואַרצטע העמד און איבערגעקליבן אויפֿס״, ש. בערלינסקי, אַ לעבן גייט אויף, וואַרשע 1937. ״די וויץ [אויף שמורה־מצות] פֿלעגט מען צוערשט דרײַ מאָל א׳ און ערשט נאָכדעם מאָלן״, לדב, נ״י תּשי״ז.

3. אַרויסוועזן אַ באַזונדערן געשמאַק אָדער נייגונג בנוגע עסנוואַרג (געווײַנלעך מיט נ׳ י׳ט). א׳ בײַם עסן וויַ אַ צעבאַלעוועטער בן־יחיד. ״אַן אָרעמאַנס קישקע קלײַבט גאָרניט איבער״, שוו. ״האָבן...געזוכט, געניטערט וואו ס׳איז עפּעס עסנוואַרג, גאָרניט איבערצוקלײַבן״, ממוס, ׳וואָליץ׳. ״מײַן טאָכטער...קלײַבט ניט איבער ...געבראָטנס איז געבראָטנס...אַבי אַפּעטיט איז דאָ״, ב. שאַפּיר, אַברהמל דער שוסטער, אָדעס 1911.

4. אַרויסוועזן זוכערישקייט, ספּעציעלע נייי־גונג אָדער ווילן. א׳ (צווישן) די אָנבאָטן אויף אַרבעט. ״פֿאַר אים איז רעכט, וויַ אַ טאָג־אַר־בעטער, אויטלעכט מין אַרבעט וואָס קומט אים צו דער האַנט נישט א״, ממוס, שלמה. (ניט) א׳ מיט וואָס צו האַנדלען.

5. איינזען דעם גייסטיקן, עסטעטישן אָדער מאָראַלישן ווערט. א׳ בילדער און באַשטימען וואָס אויסצושטעלן. א׳ לידער פֿאַר אַן אַנ־טאָלאָגיע. א׳ אַפֿאָריזמען. א׳ (צווישן) פֿאַר־שיידענע שיטות. ״דער מאמר האָט איבערגע־קליבן די מחשבֿות און דיבורים, וויַ זאָלן קלײַבט איבער און ציט אַרויס דעם דם פֿון דעם בשׂר הנמלח״, פּוקח עורים, נ״י תּ״ש.

6. אַ לענגערע ציט קלײַבן. קלײַבן מער ווי מע דאַרף. א׳ אַלע בחורים אין שטעטל און בלײַבן אַן אַלטע מויד. א׳ צירונג און קיין זאַך ניט קויפֿן. א׳ שמאַטעס אַ לעבן־לאַנג.

7. איבערלייגן עפּעס פֿון איין האַנט (פֿיי־גער) אויף אַ צווייטער. ״האָט...שטיל איבער־געקליבן אין זײַנע לאַנגע דאַרע פֿינגער די פֿרענדז פֿון זײַן בריטן זײַדענעם גאַרטל״, מ. ריבקין, וועלט־בלוט־בלבול, וויליע 1914. ״אַמאָל לאָזט ער זיי קריכן מיט זייערע העמ־לער אין זײַן שיטער בערדל, א׳ די אייניקע האָר״, מ. י. שעליובסקי, צוק, יאָנ־פֿעב׳ 1958.

איבערקלײַבן זיך — ← דפוס. 1. בײַטן די דירה, וואוינאָרט, לאַנד, בכלל משנה מקום זײַן. זיך א׳ אין דער נײַ־אויסגעבויטער גחלה. מע בעט אויף קידוש, ווען מע קלײַבט זיך איבער אין אַ נײַער דירה. „מיר דאַרפֿן רעדן אָפֿן מיט דער טערקישער מלוכה, אַז זי זאָל אונדז דערלויבן זיך א׳ קיין ארץ־ישׂראל מאַסנ־ווײַז״, א. ל. זעדמאַן, וואָס דאַרפֿן מיר, באַר־דיטשעוו 1898. אויך בײַטן אָרט פֿון לערנען. „האָט אים אַלט־קאָבצאַנסק ליב געקריגן, זינט ער האָט זיך איבערגעקליבן פֿונעם נײַעם בית־מדרש...אין דעם אַלטן״, ממוס, ׳א׳ שטאָט אין מזרח׳, פֿיג. „דער נידעריקער גרויער הימל האָט זיך אויף שטיקער צעריסן און האָט זיך אין אײַלעניש ערגעץ איבערגעקליבן״, האַפֿ, פֿון קינדער־יאָרן. *א׳ זיך אויף יענער־וועלט = שטאַרבן. „אַפֿילו א׳ זיך אויף יענער־וועלט גייט הײַנט אויך זייער שנעל צו, אַז עס איז גאָר אַ פֿאַרגעניגן״, מ׳ ב׳ ר׳ ז [מ. פ״ץ] דער קאָראַבעלניק׳ל, ווילנע 1900. 2. זיך אַריבערקריגן. א׳ זיך איבערן וואָסער, איבער אַ גרעניץ. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערקלײַבעוודיק — אַדי. וואָס מע קען איבערקלײַבן. א׳ע פֿירות, קרעלן אאַזוי. פֿרגל: ~קלײַביק. ־יקויטס.

איבערקלײַבער — דער, ־ס, וונ ־ען, ־קע, ־ס. 1. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיט איבערקלײַבן, מיט סאָרטירן וויַ מיט אַ פּראָפֿעסיע. א׳ס פֿון פּערל. אַן א׳קע פֿון קרעלן. 2. ווער עס קלײַבט זײַנע ווערטער (בײַם רעדן אָדער שרײַבן). פּוריסט. „זיי זײַנען די אויסגעצירטע ווערטער, די וואָס זײַנען דורכגעגאַנגען דעם זײַער פֿון נאָרמאַליזירט און נאָרמירט ווערן, די זיפּ פֿון דעם א״, ימ, יושפ XIII, 4. 3. ווער עס נעמט ניט אַן קיין גיכן באַשלוס, ווער עס האָט ליב אַ ישובֿ־הדעת. „לייבצע אַבער האָט זיך ניט אַזוי שטאַרק געהיצט, ער איז געווען אין שידוכים אַ גרויסער א״, ממוס, וויטשפֿ. 4. פֿײַנשמעקער. מפֿונק. אַן א׳קע בלײַבט אַן אַלטע מויד. „איך פֿאַרשטיי, זאָג איך, ביסט נישט קיין א״, שע, טביה. „זיי זײַנען אויך ניט קיין גוואַלדיקע א׳ס און מפֿונקים, ווען...[מע] הייסט זיי שלינגען זשאַבעס״, מ. מראָטשני, פֿאַש, 1956 ו 27. ־ערײַ.

איבערקלײַבעריש — אַדי. וואָס האָט אַ שײַכות צו, איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר אַן איבערקלײַבער. „קריטיקער זײַנען קריטיש, א׳, מפֿונקים״, ז. זאַלאָוויץ, פֿאַר, 1962 X 12. „אַזעלכע שריפֿטשטעלערס האָבן געווײַנלעך געשריבן צו פֿיל און נישט א״, יג, תּוך ו. „די זייער ניט־א׳ע אַגענטן...פֿאַרשפֿרייטן...אויס־געטראַכטע ליגנס וועלן דער ירושלמי געפֿאַר״, גרינ, איד און וועלט. ־קויטס — „זי האָט נישט געקאָנט קריגן קיין מאַן נאָר אויס א״, באַש, איק, ר״ה תשי״ח.

איבערקלײַדן — טרוו. קלײַד איבער, ~גע־קלײַדט. 1. איבערבײַטן מלבושים; איבערטאָן עמעצן אין אַנדערע בגדים. „אָט די יידן האָבן מיך געכאַפּט, איבערגעקליידט אין מאַנסבילשע קלײַדער און ווילן מיך אַצינד אָפּגעבן פֿאַר אַ סאָלדאַט״, י. ל. בינשטאָק, בײַא ר׳ שלמה בערלינער, לחאָו 1896. 2. באַזאָרגן מיט נײַע מלבושים. א׳ דאָס קלײַנוואַרג לכּבֿוד יום־טובֿ. 3. איבערפֿרישן, באַנײַען מיטן אויס־זען אָדער באַטײַטן. „דאָן מוז מען א׳ די ווער־טער שוין אין גרינגן; די וועלט ווערט פֿול מיט פֿריידן, און פֿרײַע ווערטער זינגען״, אַר, ׳דאָס שותּפֿות׳. מיט זיך — 1. בײַטן די מלבושים, זיך איבערטאָן. „בין איך פֿאַר־פֿאָרן אונטער דער שטאָט אין אַן אומבאַקאַנט הויז...און איך האָב זיך דאָרטן איבערגעקליידט״, ש. בעקערמאַן, טרײַער משרת, וואַרשע תּרמ״ג. „פֿינף מאָל איבערקליידט [נר] זיך דער כּהן־גדול אין יום־כּיפּור די הייליקע קליידער, דרײַ מאָל די גאָלדענע און צוויי מאָל די ווײַסע״, שסי ו. „האָבן זיך צוזאַמענגענומען פֿופֿצן עלטסטע און זיך איבערגעקליידט וויַ פֿראָסטע זעלנער״, שבחי הרבּ ר׳ שניאור זלמן, וואַרשע 1913.

2. ספּעצ בײַטן די טראַדיציאָנעלע ייִדישע מלבושים אויף די אַלגעמיין־איראָפּעאישע. זיך א׳ און ווערן אַ פּאָלנער גוי. „זײַנט כ׳האָב מיך איבערגעקליידט, האָט זי אויף מיר אַן אומחן געוואָרפֿן״, פּרץ, ׳אַמאָל איז געווען אַ מלך׳.

־ונג — „זיך אַרויסהעלפֿן מיט פֿרעמדווער־טער וואָס ווערן געניצט...אָן אַ ייִדישער א״, נאַד, טינט און פֿעדער. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערקלײַסטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־קלײַסטערט. איבערקלעפֿן, איבערקלײַען מיט קלײַסטער. א׳ די אָביצעס.

איבערקלײַען — טרוו. קלײַ איבער, ~גע־קלײַ(ע)ט. איבערקלעפֿן מיט קלײ. א׳ די זויל־לן, די ברעטלעך אאַזוי.

איבערקלינגען — אוסטר. קלינג איבער, ~גע־קלונגען. 1. קלינגען ווידער, נאָכאַמאָל, אויפֿ־סנײַ. דער עכּא קלינגט איבער טעלעכע מאָל. א׳, דער עולם זאָל אַרײַן אין זאָל. „טרוימען רופֿט מען ניט צוריק...און פֿאַרהילכט אַ טאָן — קען ער ניט א״, פּרץ, לידער און פּא־עמען. 2. קלינגען צו פֿיל, מער ווי געווײַנ־לעך. דער (וואָגט)זייגער האָט איבערגעקלונגען. 3. קלינגען אויף אַ בריין שטח. אויך פֿיג: זײַן באַרימט. „און דער נאָמען ׳באָנציע שוויג׳ וואָלט נאָכאַמאָל איבערגעקלונגען אין אונדזער לופֿט״, פּרץ, ׳באָנציע שוויג׳.

4. טרוו. אויסרעגולירן דאָס קלינגען. מאַכן קלינגען. א׳ דעם אַלטן שטייזיגער. „אַ ווײַרט, אַ שורה אויסצוטאָפֿן, איבערצוקלינגען אויף ביידע זײַטן״, נאַד, טינט און פֿעדער.

מיט זיך אויך קזוו — „אין ערשטן פּעריאָד פֿון זײַן שאַפֿן האָבן זיך איבערגע־קלונגען אידיליע מיט בונטאַרישער נויט״, ש. בעקערמאַן, ׳אַרײַנפֿיר׳, כוואַלעס, אַלבאָם, וואַרשע 1962. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערקללה(וועג)ן — [...קלאָלע...] אוסטר & טרוו. קללה(וע) איבער, ~געקללה(וע)ט. אי־בערשעלטן. אויסגיסן אויף עמעצן אָדער אויף אַ צאָל אַ סך קללות. א׳ די גאַנצע משפּחלערע. א׳ אויפֿן שילמזל אַלע שעלטנישן פֿון פֿיש־מאַרק.

איבערקלעבן — ← איבערקלעפֿן.

איבערקלעגערן — אוסטר & טרוו. ־ער איבער, ~גערקלעגערט. אַ לענגערע צײַט קלאָגן, ווײַנען (מיט אַ באַציאונג פֿון ביטול צו דעם וואָס קלאָגט). א׳ (אויף) דעם קליינעם אַנווער.

איבערקלעזמערן — ־ער איבער, ~גערקלעז־מערט. טרוו — איבערשפּילן אויף אַן אופֿן ווי קלעזמער. א׳ דעם זעלביקן טאַנץ. אוסטר — זיך פֿאַרנעמען מיט קלעזמערײַ אַ לענגערע צײַט, אין אַ צאָל ערטער. א׳ אין גאַנצן געגנט.

איבערקלעטערן — אוסטר & טרוו. ־ער אי־בער, ~גערקלעטערט. אַרויפֿקלעטערן אויף אַ הויך אָרט און אַריבערקלעטערן אויף דער אַנ־דערער זײַט. א׳ (איבער) אַ באַרג, א׳ (איבער) אַ פֿאַרק(אַ)ן. „די מויערן וואָס רינגלען אַרום דאָס געפֿענגעניש זײַנען זייער הויך און אום־מעגלעך איבערצוקלעטערן״, דער מענשנ־פֿרײַנד, נ״י (1889 — 1891), № 25. ־נישׂ.

איבערקלעמען — טרוו. קלעם איבער, ~גע־קלעמט. 1. נאָכאַמאָל, אַנדערש, פֿעסטער אַרײַנגענעמען אין אַ קלעם און צונויפֿדריקן פֿון בײַדע זײַטן. א׳ די שטיקער אײַזן, דאָס האָלץ. א׳ עס זאָל זיך פֿעסטער האַלטן. 2. צו שטאַרק צונויפֿקלעמען. *א׳ דאָס הארץ = אָפּ־שוואַכן דאָס הארץ מיטן ניט עסן צו דער צײַט. „עס מעג זיך איר ווי וועלן עסן, לאָזט זי א׳ דאָס הארץ און זי וואַרט נאָר אויפֿן מאַן״, ש. בעקערמאַן, די יודישע קאָזאַקין, אַדעס 1886. מיט זיך — זיך שטאַרק זאָר־גן, האָבן הארצווייטיק. א׳ זיך איבערן ניט קריגן קיין ידיעה פֿון זון אויפֿן פֿראָנט. ־ענישׂ.

איבערקלעפֿן — טרוו. קלעפּ איבער, ~גע־קלעפּט. נאָכאַמאָל, אַנדערש קלעפֿן, אויסקלע־פֿן. איבערמאָלירן. א׳ דאָס וואַנטפּאַפּיר. א׳ דעם מאָדל פֿאַר אַ מאַנומענט. ־עכין. ־ענישׂ.

איבערקלעקן — אוסטר, דרימפּערזאָניק. דזוו (אויס)קלעקן, זײַן איבערגענוג פֿאַר עפּעס. „דאָס ברויט וועט מיר א׳ אויף הינט און אויף מאָרגן״, רייד.

איבערקלעקן — טרוו. קלעק איבער, ~גע־קלעקט. נאָכאַמאָל (אויס)קלעקן ←.

איבערקלער — דער, ־ן. 1. אָפּט פֿון אי־בערקלערן. אַ צו לאַנגער א׳. תּי פֿאַרטיפֿטשט בפֿלגות ראובן גדולים חקרי־לבֿ (שופֿטים, ה, 16): „ביי די טיילן פֿון ראובן איז דער א׳ געווען גרויס״. 2. איבערטראַכטונג, יישוב־הדעת. ספֿק, חשש. זאָגן, ענטפֿערן אַן שום א׳. „אויב דאָס קינד איז קראַנק אָדער עס איז פֿאַראַן חלילה אַן א׳ צי סתּם אַ חשש, מוז מען פֿאַרן ברית זיך מיישבֿ זײַן מיטן דאָקטער״, אַזע, בערלין. „אין פֿלוג וואָס דאַרפֿ־סטו מער? האָב אַן איבערלייג, אַן א׳ אַבער ניין...״, משפּ מפֿאַניוועזש, דער רחמנות, וויל־נע 1882. „פֿאַנאַטיזם אַן אַ שרעטעלע געדאַנק, אַן אַ ניצוצל פֿון ספֿק, אַן א׳, אַן אַ פֿע־דעמל מוח״, ימ, קוד, 1939.

איבערקלעריק — אד׳. נעאָל, סטוטש. וואָס קלערט איבער. רעפֿלעקטיוו, מעדיטאַטיוו. אַן אי׳ער עצה־געבער.

איבערקלערן — טרוו. קלער איבער, ~גע־קלערט. 1. נאָכאַמאָל, אויפֿסניי (בפֿא)קלערן, איבערטראַכטן. האָבן וויידער אַ ישוב־הדעת. א׳ דעם גאַנצן ענין. א׳ צי ס׳איז דאָ יושר אויף דער וועלט. קלערן, א׳ און נאָרניט אויסקלערן. „די בעסטע אָנשלעק [= פֿלענער, מחשבות] ווערן צו נישט אַז מע קלערט זיי נישט פֿרי׳ער איבער״, מס, משלי תקע״ד, טו, 22. „איטלעכער מענטש קער גוזהר זיין...ער זאָל ניט חוטא זיין און תּמיד א׳ א׳ין זיינע מעשׂים״, נצב, כו/ג. „לאָמיר זשע מיט פֿלייס איצט א׳ וואָס מיט אונדזער אַרבעט קען אַלץ גיין פֿיר״, עט, לידער. „אָט לאָמיר אַמיסטנע א׳ וואָס דא וועט צונד געבוירן ווערן״, הירש רעזטמאַן, דער קיטטעל, ווין 1863. „נאָכן ערג־סטן און פֿולן א׳ וועט די לאַגע ווערן קלאָ־רער״, גוטנ.

2. אוטו. איבערטראַכטן מיט אַ געפֿיל פֿון זאָרג, אומרו. א׳ וועגן עמעצנס געזונט. א׳ פֿאַרוואָס מע הערט ניט פֿון זון. „וועדליג כתּרילעווסקער יידן שעלטן...מיט טויטע קללות, קאָנט איר אפֿשר א׳ אַז מע מיינט דאָס חלילה ערנסט״, שע, קליינע מענטשעלעך. 3. האָבן ספֿקות, ארויסווייזן אומזיכערקייט, טראַכטן אַן בטחון. האַלטן אין איין א׳, צי עס איז ריכטיק אַזוי צי ניט. „הונגער ברעכט שלע־סער, (ער קלערט ניט איבער)״, שוו. „אַבער אַז דו ווילסט זיין אַ חכם, א׳, שטעלן קלאָץ־קשיות, טאָ נעם און לייג זיך אַוועק און שטאַרב״, ממוס, שטורעמצייכן. 4. מאַכן איג־נאָנצן קלאָר. א׳ פֿאַר זיך די קאָמפּליצירטע טעאָריע. „קיין שום מענטש אין דער וועלט קען ניט א׳ זיך אַליין״, פרץ, משוגענער בטלן״.

5. דזוו איבערקלאָרן (←). א׳ ווייַן.

איבערקלערן זיך — ← דפֿוו. 1. זיך אי־בערטראַכטן, באַקלערן פֿאַרטיפֿט, מיט פֿולן ערנסט. זיך א׳ און געבן די הסכמה. „ווי מע מאַכט נאָר אויף די אויגן נאָך דעם שלאָף מוז מען זיך [=פֿאַר זיך] א׳ דעם גרויסן חסד וואָס דער אייבערשטער האָט געטאָן מיט דעם וואָס ער האָט צוריקגעגעבן די נשמה״, חא, ד/ב. „...קלער דיר גוט איבער אויב דו גייסט אין גוטן וועג״, חה. 2. זיך באַראַטן, האַלטן אַן עצה מיט זיך אַליין. „דער גזלן בלייבט דאָ נאָר אַן קאָפּ שטיין און הייבט זיך אַן איבערצוקלערן: וואָס טו איך?״, טע־יאַטער. „דער מענטש טוט אַן עבֿירה...לאָז ער זיך דערנאָך א׳, גייט אים אַליין אַן אַ חלשות דערפֿאַר״, דרך עולם, וואַרשע 1861. -ונג — „בײַ דער ערשטער א׳...שטייט קלאָר פֿאַר די אויגן [דער] עומק רע פֿון...מענטש״, לדב, נ״י תשי״ז, צה. -עכין. -ענישׁ — „צו פֿיל ספֿקות זיינען פֿאַרבליבן, צו פֿיל אין אַן אַ לעצטגילטיקן דערקלערן זיך״, ימ, קוד, 1938. -ער (־ין). -ערי.

איבערקלערעוודיק — אד׳. וואָס מע קען איבערקלערן, בפֿ. א׳ע פֿליסיקייט. 2. וואָס מע קען אָדער איז נייטיק איבערצוטראַכטן, ניט קיין אינליקער, אַן א׳ער ענין. -יקויט.

איבערקלערעריש — אד׳. וואָס האָט די טעג איבערצוקלערן, איבערצוטראַכטן, זיך מיישׂ זיין (מיט זיך אָדער אַנדערע). ניט קיין איבערגעאינילטער, נאָר אַן א׳ער מענטש. -קויט.

איבערקנאַל — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־קנאַלן. אַ הילכיקער א׳ פֿון אַ שיסערײַ.

איבערקנאַלן — אוטו. קנאַל איבער, ~גע־קנאַלט. 1. אַ צאָל מאָל, אַ לענגערע צײַט קנאַלן, אַרויסגעבן הילכיקע קלעפ. דער ראַ־דיאַטאָר האָלט אין איין א׳. א׳ מיט דער בײַטש איבער די פֿערד. 2. אויפֿהערן קנאַלן. די מאַשין האָט איבערגעקנאַלט און אויפֿגע־הערט אַרבעטן. 3. טרוו. מיט אַ קנאַל עפּעס טאָן (וואו מע דאַרף דעם קאָנווערב איבער). א׳ די פּילקע איבערן טויער. א׳ דעם קאָפּ מיט אַ שטעקן. א׳ די אינגעגחזרטע בר־מצווה־דרשה. -ענישׁ.

איבערקנאַקן — טרוו. קנאַק איבער, ~גע־קנאַקט. 1. איבערקלאַפּן, איבערהאַקן מיט אַ קנאַק. א׳ אַ ביין, אַ גלעזערנע כלי. 2. קנאַקן אַ גרעסערע צאָל, אַ לענגערע צײַט. שמועסן און א׳ ניסלעך, קערעלעך. 3. דזוו אויס־קנאַקן ←. 4. אוטו. אויפֿהערן קנאַקן. די שיסערײַ האָט שוין איבערגעקנאַקט. 5. אַזוי ווי איבערקנאַלן, בפֿ. מיט זיך. -ענישׁ.

איבערקנופּן — טרוו. קנופּ איבער, ~גע־קנופּט. פֿפֿ: ~קניפּן. מאַכן אַ קנופּ נאָכ־אַמאָל, אַנדערש, פֿעסטער. א׳ די שנירלעך. א׳ אַ שטריק.

איבערקניבּען (זיך) — לר. דזוו איבער־פֿאַרקען, איבערפֿורקען (זיך) ←.

איבערקנייטלען זיך — אוטו. -דל זיך איבער, זיך ~געקנייטלט. (מיט ביטול, סאַר־קאַסטיש) פֿלוצלינג זיך איבערבײַטן, זיך אי־בערדרייען, זיך איבערקוליען. זיך א׳, איבער־לויפֿן צו די שטאַרקערע. אויך: זיך שמדן, בכלל בײַטן דעם גלויבן.

איבערקנייטשן — טרוו. קנייטש איבער, ~געקנייטשט. 1. קנייטשן, פֿאַלדעוועז נאָכ־אַמאָל, אַנדערש. א׳ דאָס טיכל. 2. קנייטשן אַ סכום מיטאַמאָל. א׳ אַלע בויגנס פֿונעם אָפּגעדרוקטן בוך. -ענישׁ.

איבערקניפֿן — טרוו. קנײַפּ איבער, ~גע־קנײַפּט, ~געקניפֿן. קנײַפּן אַ צאָל אַדער עטלעכע מאָל. א׳ אַלע ינגלעך וואָס זיצן לע־בן אים. א׳ די קינדערשע בעקלער. א׳ די בולקעס. מיט זיך — קזוו. -ענישׁ. -ערי.

איבערקנײַען — [לאַנגע ײ] אוטו. קני איבער, ~געקנײט. קנײַען, טיף בוקן זיך פֿאַר אַ צאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ פֿאַר אַזוי פֿיל אָפּגעטער. אויך מיט זיך — א׳ זיך פֿאַרן פֿריק.

איבערקניפֿלען — טרוו. -פֿל איבער, ~גע־קניפֿלט. דזוו איבערקנופּן, איבערקניפֿן (נאָר דער קנופּ איז אַ קלייגער). איבערבינדן. א׳ דעם פֿאַק מיטן בעטגעוואַנט.

איבערקניפֿן — טרוו. קניפּ איבער, ~גע־קניפּט. דזוו איבערקנופּן. אויך אין לד. „בײַ־טאָג פֿאַר איך קיינמאָל ניט שנעל׳ — האָט ער שטיל געענטפֿערט און איבערגעקניפּט די לייצן״, אפֿא, אליין.

איבערקניקן — ← אויסקניקן.

איבערקנישׁסעלע — דאָס, ־ך. פֿלאַטשי־קער און קיילעכדיקער ביין וואָס דעקט צו די קני פֿון פֿאָרנט [ט. בערלס, מענטש־מאָשין, קיעוו 1927].

איבערקנעטן — [פֿד — לאַנגע ע] טרוו. קנעט איבער, ~געקנאָטן, ~געקנעטן, ~גע־קנעט. 1. קנעטן נאָכאַמאָל. מוזן א׳ די ראָש־טשינע. א׳ באַנדס דאָס ליים. 2. אַ ביסל דורקנעטן. א׳ דאָס טייג פֿאַרן אויספֿלעכטן די חלה. 3. איבערפֿורעמען. איבערמאַדוילירן, איבערמאַדעלירן. א׳ די סטאַטוטקע, פֿיגור. „גייַע פֿאַרמען מוזן באַשאַפֿן ווערן, אַלטע מו־זן אָפּטרעטן, דאָס ליים — איבערגעקנאָטן ווערן...״, פרץ, געדאַנקען און אידיישן. „זי קען א׳ איר פּנים...זי קען עס צעברעכן אין קרומע, צעשוויבערטע ליניען״, מוק, טעאַטער און יוד׳ טעאַטער. „אינטעלעקטועל געגוג שטאַרק...צו ווען דאָס טאָן און געגוג יידיש איבערצוקנעטן די שפּראַך לויט זיין באַדאַרף״, מוז, יוש׳ף II, 4. „די גרינע ווערן איבערקנאָטן אין אַמעריקע״, רייד. מיט זיך. -ונג. -עכין. -ענישׁ.

איבערקנעלן — קנעל איבער, ~געקנעלט. טרוו — איבערלערנען אויף אַן אָנגעשטרענגטן אופֿן. א׳ די פּרשה מיט די פֿאַרשטאָפּטע קעפּ. אוטו — קנעלן מיט אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ אין שטעטל מיט אַ פּאָר דורות יינגלעך. -ונג. -עכין. -ענישׁ. -ער. -ערי.

איבערקנעפֿלען — טרוו. -פֿל איבער, ~גע־קנעפֿלט. 1. פֿאַרקנעפֿלען נאָכאַמאָל, אַנדערש. א׳ דעם מאַנטל פֿון רעכטס אויף לינקס. 2. איבערניין קנעפּ. א׳ די מאַרינעראָק וואָס איז צו שמאָל. מיט זיך — „די נײַ־גע־עפֿנטע וועלט...איז אַ מלמד וואָס האָט זיך... איבערגעקנעפֿלט אויף גויאיש...און געמיינט אַז מע וועט אים נישט דערקענען״, פרץ, גע־דאַנקען און אידיישן.

איבערקעכלען — טרוו. -כל איבער, ~גע־קעכלט. 1. קעכלען, האָדעווען מיט גוטע שפּיזין, איבער דער מאָס. א׳ דעם בן־יחיד און אויספֿאַשען אים. א׳ עמעצן ביזן ניט־גוט ווערן. 2. קעכלען אַ לענגערע צײַט אַדער אַ צאָל. א׳ די קראַנקע. אויך מיט זיך. -ענישׁ.

איבערקעמען — טרוו. קעם איבער, ~גע־קעמט. פֿפֿ: ~קאָמען. 1. קעמען (האָר) נאָכאַמאָל, וויידער, אַנדערש. יעדע וויילע א׳ די האָר, דעם פּאַרוק. „דער קאָמערדינער האָט מיך געשווינד איבערגעקעמט...אויסגעצויגן דאָס בערדל״, ממוס, קליאַטשע. 2. נאָכאַמאָל, אַ־נדערש דורכפֿירן אַן אַרבעט־פֿראָצעס איבער אַ פֿעדעמדיקן מאַטעריאַל מיט אַ פֿילצייגער־

דיקן מכשיר. א׳ וואָל, פֿלאַקס. מיט זיך — א׳ זיך פֿאַרן שפּיגל.

איבערקע׳מפֿן — טרוו. איבערקע׳מף, ~גע־קע׳מפֿט. דטשמ. נר. איבערשטאַרקן, בײַקומען, גובֿר זײַן. „פֿאַסט זיך צו אונדזער אַרגאַניזם צו די געוענדערטע באַדינגונגען און איבער־קעמפֿט זיי״, פֿגנר, פֿאַריז 1949, № 12.

איבערקעניק — ← איבערקאָנען. א׳ אַלץ וואָס מע האָט געלערנט.

איבערקעצלען זיך — קזוו. ־צל זיך איבער, זיך ~געקעצלט. 1. פּעיע. זיך לאַשטשען, זיך צערטלען. א׳ זיך וויִ אין דער קושוואַ. 2. אָפּ־האַבן קעצלעך.

איבערקער — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון איבער־קערן. האַסטיקער א׳. אַן א׳ מיטן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פֿיס אַרויף. 2. צעשטערונג וואָס איז אַ רעזולטאַט פֿון אַ נאַטור־קאַטאַסטראָפֿע. תּ׳ פֿאַרטײַטשט ׳ושממה כמהפכת זרים׳ [ישעיה, א, 7]: „און וויסט איז זי וויִ דער א׳ פֿון אַ פֿלייצוגנ׳. „פֿון אויבן נאָר און דורך אַ שם קומט אַן דער א׳״, אַל וו. 3. געזעל־שאַפֿטלעכע, סאָציאַלע איבערקערעניש. „יענער גרויסער א׳ אין דעם עקאָנאָמישן לעבן האָט פֿיל צו פֿאַרדאַנקען דעם יידישן פֿאָלק״, זשיט VI, נ״י 1917. „דער געבילדעטער פֿרײַזיניקער מיעוט איז געווען באַגײַסטערט פֿון דעם א׳״, נש איבז, שד VIII. „אַן אויפֿשטאַנד איז דער־לאַנגלעך...וועט מע פֿאַרצוימט דעם וועג פֿאַר אַ פֿרידלעכן א׳ דורך דעם שטימצעטל״, ים, נוס, 1922. „באַלד נאָכן נאַציאָנאַל־סאָציאַלי־טישן א״, מוז, היסטערס פֿראָפֿעסאָרן. 4. אײַ־ליקער, פֿלוצעמדיקער איבערבײַט, שינוי. אַן א׳ אין אַ סיסטעם געדאַנקען. „די געשעענישן ...האָבן אַרויסגערופֿן אַן א׳ אין שבתּים נשמה״, ים, שד VII.

איבערקערבאַר — אַדי. דטשמ. נר. וואָס מע קען איבערקערן. ־קיים.

איבערקערונג — די, ־ען. דזוו איבערקער, איבערקערעניש. „נאָט האָט געדענקט אין באַרחם און האָט אַרויסגעשיקט לוט פֿון דעם א״, תנחומא, בראשית, וואַרשע תרמ״ו.

איבערקער|ווק, ־לעך — אַדי. נעגל. וואָס מע קען איבערקערן. א׳ער רעגן־מאַנטל. אַן א׳ היטל.

איבערקערן — טרוו. קער איבער, ~גע־קערט. 1. אויסקערן נאָכאַמאָל, אויפֿסנײַ אַדער אַ ביסל נאָר דורכקערן (מיט אַ בעזעם, באַרשט), א׳ די שטוב (דאָס צימער) איידער עס קו־מען די געסט. 2. אַרײַנבאַרעגנען אַן אומאַר־דענונג בײַם אַרומזוכן, אַרומנישטערן אַדער בײַם זײַן וויילד, בײַם אַרומשפּרינגען (געווײַ־לעך וועגן קינדער). א׳ אַלץ האָרעק־קאָרע (האָרן־קאָרן). א׳ (אין) אַלע וויִנקעלעך, (אין) אַלע שופֿלאָדן, (אין) קופּערטן אש. א׳ די שטוב, די וועלט. „מע קערט איבער די שטוב נאָך דעם מעסערל״, שע, ׳דאָס טאָפּעל, טאַנצן און א׳ וועלטן פֿון גרויס פֿרײַד״, בערג, בײַם דניע־פער ו. „זיי האָבן איבערגעקראָבן דעם הויף, איבערגעקערט די שטוב...נאָר...געמוזט אַוועק־גיין מיט לײַדיקע הענט״, א. שעכטמאַן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 1.

3. איבערניצעוועזן. איבערדריַיען אויף דער צווייטער זײַט (וועגן אַ מלבוש). א׳ די מאַ־רינאַרקע, דעם מאַנטל. „די מאַמע האָט אים אַפֿילו געהייסן א׳ דאָס קאַפּאָטקעלע אויף דער לינקער זײַט״, ממוס, ווינטשפּ. אויך בײַם פֿאַלשן אָנטאָן אַדער אויסטאָן. „ציט אַראָפּ פֿון חיימס פֿוס דעם שטיוול, קערט איבער די כאַליעוע״, ב. שאַפּיר, אַבֿרהמ׳ל דער שוס־טער, אַדעס 1911. „איך בין פֿאַרקראָכן אין אַ פֿרעמדן קאָלאָש, גאָר איבערגעקערט פּאָ־פּעראָק דעם שמויס״, דער לאַזוער סוחר, באַר־דיטשעוו 1910. *א׳ דאָס היטל — אויך: זיך שמדן. א׳ דעם פּעלץ — א) אים אי־בערניצעוועזן. „דאָס פּעלצל איבערגעקערט (קען מען א׳), אָבער דאָס מזל קען מען ניט אי־בערדרייַען״, שוו; ב) חרטה האָבן, ניט האַל־טן קיין וואָרט. א׳ דעם פּעלץ און ניט באַצאָלן די חובֿות; ג) זיך שמדן. א׳ די קעשע־נעס — אַרויסצינען, אַרויסנעמען פֿון זיי אַדער אַרויסוואַרפֿן אַלץ וואָס אין זיי. א׳ די קעשע־נעס בײַם זוכן געלט, אַ שליסל, שוועבעלעך, אַ קליינע זאַך וואָס איז פֿאַרלאָרן געגאַנגען. „דער גבֿיי־ראשון האָט זיי איבערגעקערט זײַ־נע אַלע קעשענעס אויף דער לינקער זײַט״, שע, אַלט־נײַ פּתריליעווקע.

4. איבערדריַיען אַ זאַך אויף דער צווייטער, דער פֿאַרקערטער זײַט. א׳ די שפּיגלען און די בילדער אין הויז פֿון אַן אָבֿל. א׳ אַ באַנק, אַ טיש. א׳ מיטן קאָפּ אַראָפּ מיט די פֿיס אַרויף. „איבערגעקערט אַ טשעמאָדאַן, אַוועקגעשטעלט צווישן די פֿיס — מע וואָרפֿט אויס קאָרטן״, שע, אינזנבאַן־געשיכטעס. „מע מעג א׳ אַ קאָרב פֿאַר די פֿייגעלעך, זיי זאָלן אַרויף און אַראָפֿגיין״, תּיקוני שבּת, אוסטרהה 1818. „בײַ מאַכן די ברכה דאַרף מען האַלטן דעם אתרוג מיט עוקץ אַרויף, נאָך דער ברכה קערט מען איבער דעם אתרוג און מע שאָקלט״, שסי ו. „די ברעט וואָס מ׳איז מטהר אויף איר דעם מת זאָל מען ניט א׳ נאָך דער טהרה, וואָרעם עס איז אַ גרויסע סכנה ח״ו״, דרך חולכים, [קעניגסבערג] 1858. „האָט ער איבערגעקערט ס׳גלאָז מיטן דנאָ אַרויף פֿאַר אַ סימן אַז ער ווייל שוין מער ניט״, נאָד, סינט און פֿעדער. „ווען זײַן פֿעלד איז געווען גוטע וויַיץ און ער האָט זיך באַדאַכט צו זייַען געוועזן, זאָל ער וואַרטן ביז די זריעה וועט צעגיין אין דער ערד און א׳ די זריעה מיט אַן אָקער און נאָכדעם זייט ער די געוועזן״, זרעים לז/ב. א׳ די אויגן = א) חלשן; ב) שטאַרבן. „געפֿאַלן מיטן קאָפּ אויף צוריק...און גלײַך די אויגן איבער־געקערט״, מלה. א׳ די צונג = זאָגן עפּעס אַ וואָרט אָקעגן. „[זי] מעג פֿאַרן אַלע זומער קיין אַדעס...און דער מאַן וועט איר אַפֿילו די צונג נישט א׳״, שע, קאָמעדיאַנט. א׳ אַ כּוסס, אַ גלעזל = אַרײַנקערן, אויס־טרינקען מיט איין זופּ. „ממוכן קערט איבער דאָס גלעזל ברענפֿן און זינגט אַ לידל״, שע, מעשׂיות פֿאַר ייד׳ קינדער וו. „אַ שיפֿור טאָר ניט זײַן קיין בעל־עגלה. וואָרעם אַ שיפֿור האָט ליב א׳...און אַ בעל־עגלה טאָר ניט א״ [וווּ מיט — א׳ דעם וואָגן], ברוך שפּטרני, בעל־עגלות דערציילונג, וואַרשע 1880. א׳ די קאָרטן — ניט באַטיילקיק זיך מער אין קאָרטנשפּיל.

5. איבערטרייסלען, דורכמישן. „די אויס־געדרעשטע תּבואה...האָלטן אויף אַ לופֿטיק און טרוקן אָרט...און פֿלייסיק אַלעמאָל א״, ס. וועבער, דער יוד׳ פֿעלדאַרבײַטער, וואַרשע 1891.

6. אומוואַרפֿן. א׳ די הייסע קאָוול. א׳ אַ טינטער מיט טינט. „ער שעמט זיך ווי אַ קאַץ אַז זי קערט איבער דאָס טעפּל סמע־טענע״, פֿוול. „ווען אום שבת איז געפֿאַלן אַ לעכט אויף דעם טישטעך, מעג מען דעם טיש א׳ כדי דאָס לעכט זאָל אַראָפּפֿאַלן״, ספֿר שלחן ערוך, ח״א. „אַ קאָרב מיט אויפֿס וואָס ליגט דערינען אַ שטיין...זאָל ער דעם קאָרב א׳ עס זאָל אַלץ אַרויספֿאַלן״, לבוש, סד/א. א׳ די שיסל = א) אומוואַרפֿן. „די הינער פֿלעגן...איבער טיש און בענק, צעבראָכן אַ גלעזל, קערן איבער עפּעס אַ שיסל״, ממוס, ׳דאָס קעלבל׳; ב) אויך א׳ די דויִנ׳צע, אַוועקוואַרפֿן יידישע פֿירונגען, ווערן אַן אָפּ־נער אַפּיקורס. א׳...און ווערן אַ מומר להכעיס. „האָט ער [אוריאל אַקאָסטאַ] אויך געוואָלט די גאַנצע שיסל מיטן דעק אַרויף א״, מב״מ, הוגה דעות, ווילנע 1912; ג) וויִ ב) אויך: ווערן שטאַרק אין כּעס, טאָן צו־להכעיס, קאַ־פּריע. *א׳ די קאַרטע = א) אָפּטאָן שלעכטס פֿאַר גוטס; ב) ניט וועלן מער האָבן צו טאָן מיט אַ פֿרוי־ערדיקן פֿרײַנד אַדער בעל־טובֿה; ג) חרטה האָבן.

7. אומדריַיען אין אַן אַנדער ריכטונג. א׳ דעם דישל, דעם וואָגן, די פֿערד. 8. אי־בערמישן. א׳ עטלעכע בלעטער. *א׳ אַ נײַ בלאַט = אַנהייבן לעבן, זיך פֿירן אַנדערש, בעסער.

9. צעשטערן, חרוב מאַכן. תּ׳ פֿאַרטײַטשט ׳ויהפּך את הערים האלה׳ (בראשית, יט, 25): „און ער האָט איבערגעקערט די דאָזיקע שטעט״. א׳ ווי סדום און עמורה. „סדום איז איבער־געקערט געוואָרן...וואָס פֿאַר אַ פּנים סע האָט הײַנט נאָך דעם א״, נחב, ׳מעשׂה מבעל־תּפֿילה׳. „אַ ביסל אַש פֿון דער שאַריגראַדער שריפֿה וואָס זי האָט געזאָלט די גאַנצע שטאָט א׳, [= פֿאַרברענען] נאָר דער בעשט האָט ניט דערלאָזט״, יפ. „דער אַסיען האָט זיך אַנגע־הויבן נאָך...סופֿות. די וועגן זענען געוואָרן איבערגעקערט, ערטערווײַז זענען געווען גאַנ־צע גרײַבער״, י. ל. בינשטאָק, ביַיא ר׳ שלמה בערלינער, לוואָו 1896. „ווען ניט המנס מפּלה, וואָלט ער [המן] די וועלט איבערגעקערט״, ה. קליבאַנאָוו, די בלודנע פֿייגל, וווילנע 1908.

10. ברענגען (פֿירן צו) אַ נאַטור־קאַטא־סטראָפֿע. „איז געווען אַ גרויסער שטורעמוויגט ...און האָט פֿאַרמישט גאָר די וועלט, און ער האָט איבערגעקערט פֿון ים יבשה און פֿון יבשה ים...און פֿון ישוב מדבר״, נחב, ׳מעשׂה מבעל־תּפֿילה׳.

11. פֿירן אַ רעוואָלוציע, צו אַ גרויסן און פּלוצעמדיקן געזעלשאַפֿטלעכן איבערבײַט. א׳ דעם סדר־העולם. א׳ טראַנען. א׳ די גאַנצע

סאָציאַלע אָרדענונג. א׳ וועלטן. „האָט איבערגעקערט אַלע פּריצים קאָזיאַלעק...רעג־דאַרעס זיצן אין גיטער כאָטש זיי צאָלן ניט קיין ראָטע", גענאָרטע וועלט, 1815? „...האָט מיט דער צונג איבערגעקערט די וועלט...צע־טיילט אַלע מענטשן גלייך נאָר דאָס גאָלד און זילבער", יופֿאַל, 1887, № 43.

12. (גוזמאדיק) זייער אַ סך אויפֿטאָן. „גיט אונדז אָרבעט, וועלן מיר אײַך א׳ דערלט", שע, אָלט־נײַ כּתריליעווקע. „און אונדזערע גר־טע יידן קענען...מיט איין זאָג א׳...וועלטן", יפ. „ר׳ יודל זינגט און טאַנצט אויף אַלע בריתן, פּדיון־הבנים, שבּע־ברכות און אַנדערע שׂמחות, וער שמועסט אויף חתונות קערט ער גאָר איבער די וועלט", ז. מוידער, זײַ נישט קיין וואויליער יונג II, טאָרנאָו 1925. דז אויך א׳ בערג. אויך איר. „לאָזט אים נאָר צו, ער וועט בערג א׳", רייד.

13. משנה זײַן, ברענגען גיך און פּלוצעם צו דעם היפוך. אינגאַנצן איבערמאַכן. „אַז משיח וועט קומען, וועל איך א׳ די צינגער פֿון אַלע פֿעלקער, זיי זאָלן אַלע רייַדן לשון־הקודש", תּנחומא, בראשית, וואַרשע תּרמ״ו. „איך, מאָדע, קער איבער וועלטן מיט דעם איינגעס וואָרט: ׳סע איז הינגט די מאָדע אַזוי׳", מרדכי אַסטראָווסקי, א מענטש אין א קאָפּ, זשיטאָמיר 1876. „דו האָסט טאַקע מיך גע־הערט, מײַן קלאָג צום טאַנץ איבערגעקערט", ממוס, שירה. א׳ גלעלעכטער אין געהיין, א׳ געהיין אין גלעלעכטער. „איבערצוקערן די פֿינצ־טערניש אויף ליכטיקייט און די ביטערקייט אויף זיסקייט", תּניא, 278.

14. איבערבײַטן גלייבונג, אײַנשטעל, באַ־ציאונגען, געפֿילן. „דו קענסט, גאָט, נאָר אַן מי די משׂכּילים א׳, נעם בײַ זיי דעם שׂכל צו, וועלן זיי חסידים ווערן", מאַגאַזין פֿון יוד׳ לידער, באַרדיטשעוו 1891. „קענען ניט א׳ דעם איינעם שׂונא פֿאָר אַ ליבהאָבער", א. שפּערלינג, ליקוטים II, לעמבערג תּרס״ט. „די דאָזיקע ספֿרים האָבן אים געפֿעט די אויגן און אים איבערגעקערט פּשוט גאָר פֿאָר אַן אַנדער מענטשן", ממוס, מסעות. „גאָר דאָס האָט זיי שוין דער תּרבותניק...איבערגעקערט", חג, טמז, 1958 VIII 1. „א גרויסע סומע דרשה־געשאַנק פֿאָר דעם בעל־דרשן [דעם מיסיאָנער] ער זאָל דרשענען איבערצוקערן יידן", יופֿאַל, 1882, № 50. „א׳ פֿון פֿאַרגעניגנס פֿון עולם־הזה צו אַהבת ד׳", תּניא, 54.

15. פֿאַרוואַנדלען, מגלגל זײַן (דורך פּישוף) אין אַן אַנדער מין באַשעפֿענישע. „גיט איין פּרינץ, ניט איין מלך איז דורך זיי איבער־געקערט געווארן אין א צאָפּ, אין א פֿערד אַדער אין אַן אָקס", ממוס, קליאַטשע.

16. אומפּ. עס שטויסט צום ברעכן. עס ווערט ניט־גוט. עס קערט מיר איבער פֿון עמעצן, פֿון עפּעס.

איבערקערן זיך — אויטו. ← דפֿוי. 1. אי־בערדריײַן זיך פֿון איין זײַט אויף דער אַנ־דערער. א׳ זיך אין שלאָף פֿון דער לינקער זײַט אויף דער רעכטער זײַט. „דער הייליקער תּנא האָט זיך איבערגעקערט מיטן פּנים אויף דער אַנדערער זײַט", מדרש עשׂרת הדברות, איבז, לעמבערג 1862. „איר קענט זיך א׳ צוריק מיט דער פֿלייצע צו מיר", הל. „אַקערן איין מאָל, אַבער טיף, אַזוי אַז די גלי־בעס זאָלן זיך גוט א׳", מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַטער, וואַרשע 1891. „דער טאָג האָט זיך איבערגעקערט אויף דער אַנדערער האַל־בער זײַט", איציק קיפּניס. *ער האָט זיך שוין (לאַנג) איבערגעקערט אויף יענער זײַט = ער איז שוין (מיט אַ לאַנגער צײַט צוריק) געשטאָרבן. *א׳ זיך אין קבֿר — דזוו אום־דרייען זיך אין קבֿר (← אומדרייען זיך, 4ב). *א (דער) בער האָט זיך איבערגעקערט (אין וואַלד, אין זײַן נאָרע) — איר באַמערקונג אויף א גוזמאדיקן איבערגעבן וועגן א גע־שעניש.

2. אינגאַנצן זיך איבערדרייען, אומפֿאַלן. דאָס שיפֿל קערט זיך איבער. זיך א׳ און מאַכן א קאָשעלעך. „זענען זיי...געקומען צו א קליין בריקל, איז אַראָפּגעפֿאַלן א פֿערד און די בריקע האָט זיך איבערגעקערט און זיי זענען שוער דערטרונקען געוואָרן", נחב, ׳מעשׂה ברב ובן יחיד׳. „דער וואָגן זאָל זיך ניט א׳ מיט אַלע פּאַרשוינדלעך", ממוס, וויטשפֿ. „וען (אַלע) מענטשן זאָלן צינען אויף איין זײַט, וואָלט די וועלט זיך איבערגעקערט", שוו.

*די וועלט מעג (זאָל) זיך א׳ = עס מעג געשען וואָס עס זאָל ניט זײַן. „די וועלט מעג זיך טאַקע א׳...וויל איך איצט נאָר זיצן און דײַן קבֿר באַגיסן מיט טרערן", עס, לידער. „איז מיך ניט אָנגעגאַנגען די גאַנצע וועלט, זי זאָל זיך אַפֿילו געווען א׳", ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳. „אַז ער האָלט אין לייענען זיינע אייגענע פֿערזן, מעג זיך דע־מאָלט די גאַנצע וועלט א׳", שע, פֿונעם יאָ־רייד. *די שטוב קערט זיך איבער = עס ווערט אַ גרויסע אומאָרדענונג, אַ צעטומלע־גיש. „א קאַטאַווע, אַן זיי וואָלט די גאַנצע שטוב האָרנעם־קאָרנעם זיך איבערגעקערט", ממוס, וויטשפֿ. דער (אין) בויך קערט זיך איבער, די געדערים קערן זיך איבער = מע האָט גרויסע יסורים. „אַז מע שטייט אַפּ א מאַרק אַדער א יריד און מע לייזט ניט א קאַפּיקע...קערט זיך איבער אין בויך. מע האָט יסורים אַן א ברעג", ג. ח. לעווענער, די פֿאַל־שע חתן־כּלה, וילנע 1897. „ער האָט דער־פֿילט, אַז אינעווייניק אין אים קערן זיך אים איבער אַלע געדערים", ל. שאַפּיראָ, נאָוועל. *די גאַל קערט זיך איבער = מע ווערט אַרומגענומען פֿון אַן עקל־געפֿיל. (אויך אַן זיך: עס קערט מיר איבער די גאַל). „א יידּ א בעל־תּפֿילה...רעדט נאָר פּשוט ניבול־פּה, אַז די גאַל קערט זיך איבער", פּרץ, ׳האשה מרת חנה׳.

3. ווערן צעדרייט, צעטומלט, צעדולט. דאָס אייבערשטיבל (= דער קאָפּ) קערט זיך אים איבער. דער מאַרך אין קאָפּ קערט זיך איבער. „אַז מע פֿליט צו הויך, קערט זיך איבער דער מוח", שוו. „אין שטאָט האָט דערוויַיל געקלונגען, אַז דיר האָט זיך איבערגעקערט דער מוח, דו ביסט משוגע", ממוס, קליאַטשע. „קערט זיך איבער דער קאָפּ — וואָס וועט איר עסן?", בן־עמי, די ערשטע נאַכט פֿון חנוכּה, אַדעס 1893.

4. ווערן איינגאַנצן אַנדערש, (אומגעריכט) ערגער. „וען מלחמה האָט שיטערס צעלייגט ...האָט זיך...דאָס לעבן מיט די שמויסלעך אַרויף איבערגעקערט", א. קאַהאַן, מענטשן פֿון אַלקער, מאָסקווע 1927. „דער אוראַנשיי האָט זיך איבערגעקערט און ס׳איז דאָ וויניק מאַלעכץ אין מויל", ברויו. *א׳ זיך מיט דער פּוטער אַראָפּ = דאָס מזל האָט זיך שטאַרק פֿאַרערגערט, פּרנסה איז געפֿאַלן. „בײַ [אים] אַליין האָט זיך אַלץ איבערגעקערט...מיט דער פּוטער אַראָפּ", פּרץ, פֿאַלקסט׳ געשיכטן.

5. צעשטערט ווערן, חרוב ווערן. „אין גאָר אַ קורצן משך איז די שטאָט ירושלים איבער־געקערט געוואָרן", אלכסנדר האַרקאַווי, די יו־דישע רעוואָלוציאָן, נ״י 1892. „עס האָט זיך געדאַכט, די וועלט האָט זיך איבערגעקערט [פֿרגל 2ב] און עס לויפֿן די לעצט־געבליבענע נפֿשות זיך ערגעץ ראַטעווען פֿון אומגליק", סטג, פֿון רוסלאַנד.

6. אינעוויניק ווערן אַנדערש (וועגן בײַטן ראַדיקאַל מיינונגען, אײַנשטעלונגען, דעם גלוי־בן). א׳ זיך און פֿון א ראַדיקאַל ווערן א רעאַקציאָנער. „דער פֿרומער טאָטע מײַנער ווען מיינען אַז איך האָב זיך איבערגעקערט", פּ. רודאָי, טמז, 1965 I 17. „לסוף האָט ער אים צוגעזאָגט דרײַ דערפֿער, אַבי ער זאָל זיך א׳ און נעמען זײַן טאָכטער", שע, סטעפּענגי. 7. פֿאַרוואַנדלט ווערן, מגולגל ווערן אין אַן אַנדער באַשעפֿענישׂ. „האָבן זיך איבערגעקערט פֿון מענטשן אויף פֿערד", ש. מ. אַסטראָווסקי, דער מאַסקאַראַדן באַל, וואַרשע 1884. 8. זיך בײַטן. „די קונים האָבן זיך איבערגעקערט: איצט האָב איך נאָר א רײַכע קונדשאַפֿט", רייד. „דינסטן האַלטן זיך ניט בײַ מיר. צוועלף האָבן זיך איבערגעקערט בײַ מיר אין דיזעם יאָר", ליאַנדאָר, נייער בש, ווילנע 1887. 9. (חזנישׂ) אַריבערגיין צו אַן אַנדער טאָן בײַם זינגען. „בײַ א חזן איז גאָר א חסרון אַז ער קען זיך ניט א׳", אבג, גלגול, וואַרשע תּרנ״ו.

איבערקערעוון — טרוו. ־רעוע איבער־ ~געקערעוט. אומדריין, איבערדרייַן. (מאַ־כן) בײַטן די ריכטונג. א׳ דעם וואָגן. א׳ די פֿערד. מיט זיך. ← איבערדרייַן זיך.

איבערקערעניש — דאָס (די), ־ן. פּראָצעס פֿון איבערקערן (זיך). פּלוצעמדיק, טומלדיק, פֿאַמעלעך, שטיל אא א׳. ספעצ: 1. אומאָרדע־נונג, צעטומלעניש. „אין שטוב איז אַן א׳, קיין זאַך ניט אויף זײַן אָרט", ממוס, וויטשפֿ. „עפּעס די לעצטע צײַט איז אין דעם הויז אַ גאַנץ א׳ געוואָרן, דער הער איז בייַז, די מאַדאָם אויפֿגערעגט", ז. פֿינמאַן, חנהלע די נייערין, פּשעמישל 1909. 2. אויפֿרודערניש, אויפֿטרייסלעניש (וואָס פֿירט צו א גרויסן איבערבײַט). „קומט אין שטעטל אַן א חסידי־שער רבי און וואַרפֿט אַראָפּ דעם אַלטן רב, ווערט חלילה נישט אין שטעטל קיין א׳", בעמ III. „איז אויפֿן שטעטל גאָר אַן א׳ געקומען", וויס, א שטעטל. „צוליב בנימינען

וועדט אַן א׳ אין דער פֿאָליטיקע״, ממוס, מסעות.

3. פֿלוצעמדיקער איבערבייט אין דער מאַכט (דורכגעפֿירט איבערגוואַלד). פּוטש. רעוואָלוציע (גענעצט אָפֿט לגנאי). „מיר דאַרפֿן געפֿינען די אונטערשיידן אין די א׳ן וואָס זײַנען גענוען אין דער צײַט פֿון דער פֿראַנצויזישער רעוואָלוציע״. די מיליטעריש א׳ן אין... „מיר זײַנען שוין אַלע צוגעוואוינט געווארן צו די אָפּטע א׳ן״, סטג, פֿון רוסלאַנד. „קלייניקייטן מאַכן גאַנצע א׳ן...און רעוואָלוציעס״, ספּ, סו־דות. „די פֿראָפֿעסאָרן פֿון בערלין, ימח שמם, שרייבן אַז דער תּלמוד לערנט יידן אונטער־צוגרייפֿן זיך אונטער דער מלוכה און מאַכן א׳ן, רעוואָלוציעס״, חג, טמז, 1964 XI 13.

4. גרויסער פֿאַמעלעכדיקער, בהדרגהדיקער שינוי אין עקאָנאָמישן און סאָציאַלן לעבן. „דער וועבשטול איז געווען די סיבה פֿאַר אַן א׳ אין ענגלאַנד״. „די גרויסע א׳ אין די אַרבעט און אין דעם האַנדל, די א׳ וועלכע גייט...אַלץ ווייטער און ווייטער״, ב. פֿינגע־בוים, דער סאָציאַליזמוס פֿון א׳ ביז ת׳, ג״י 1894.

5. חורבן, פֿולע צעשטערונג. אַן א׳ ווי פֿון (אין) סדום און עמורה. „אַן א׳, ...א בהלה, אַ חורבן וויַ נאָך אַן ערדציטערניש אַדער נאָך אַ שריפֿה״, ממוס, ‚צוריק אַהיים׳, 6. האַסטיקער און גרונטיקער איבערבייט אין אופֿן פֿילן, אין רעאַגירן, אין אײַנשטע־לונגען און אין טראַכטן. אויך אין קונסט. אַן א׳ אין ה א ר ץ, אין מ ו ח. די מאַדערנע־טישע א׳ אין מאַלערײַ. „אַז איך האָב זיך צו זיי גוט צוגעקוקט...איז אין מײַן האַרצן גע־ווארן אַן א׳ צום גוטן״, ממוס, ‚שם און יפֿת׳, „יעדער מאַמענט האָט געמאַכט אַ גאַנצע א׳ אין מײַן צוגאַנג צו בראָווקייט און אומבראָו־קייט״, הל, טאָג, 1957 VIII 3. „יעדע א׳ וואָס איז פֿאַרגעקומען אין די יידישע מוחות...[אי־בער] דעם אַסימילאַטאָרישן אידעאַל״, זשיט VIII, נ״י 1919. „די אידייען־א׳ וואָס האָט גע־שפֿילט אַזאַ גרויסע ראָלע בײַ אַנדערע יידישע שרײַבערס פֿאַר פֿרצן איז געווען אַ קאָלעק־טיוע א׳, די א׳ פֿון אַ גאַנצן דור״, שג, דער־ציילערס און ראַמאַניסטן ו.

7. בכלל יעדער גרויסער שינוי (וואָס קומט אומגעריכט און איז פֿאַרבונדן מיט אַ צעטומ־לענישן). „די צײַט טוט זיך אירס, מאַכט אַלע א׳ן אין דער וועלט״, ממוס, שלמה. „זינט דו האָסט אַנגעהויבן צו פֿאַרן...קיין אַדעס, איז געווארן אַן א״, אודיץ קאָלמוס, שמערעלע סראַסטיניצער, וואַרשע 1894. „רעוואָלוציאָנערע א׳ן אין יעדן געביט פֿון מענטשנס לעבן און דענקען״, בצג, טמז, 1964 XII 20.

איבערקערער — דער, ס. וו ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס קערט איבער. „...וי אַ שטיין וואָס האָט ניט קיין א״, אל III, ‚רבי יהודה בן בבֿא׳. 2. דער וואָס איז גורם אַן אי־בערקער(ענוש). „פֿרץ האָט געשטורעמט ווי אַ יונגער א״, מאַרק שווייד, טרייסט מײַן פֿאָלק. ־יש — אדי.

איבערקערפֿערלעך — אדי. וואָס מע קען ניט פֿילן מיט די חושים פֿון גוף. א׳ע דער־שײַנונגען. ־קיום.

איבערקראָטעווען — טרוו. ־טעוועט איבער, ~געקראָטעוועט. דזו איבערגראָטעוועט ←. א׳ די פֿענצטערלעך פֿון דער תּפֿיסה.

איבערקראָכמאַליע(וע)ן — טרוו. ־ליע(וע) איבער, ~געקראָכמאַליע(וע)ט. נאָכאַמאָל, פֿונ־דאַסײַ קראָכמאַליעווען. אַרײַנטאָן נאָך (מער) קראָכמאַל בעתן (נאָכן) וואַשן. א׳ די העמדער און מאַכן זיי שטײַפֿער.

איבערקראָכן — אוטו. קראָך איבער, ~גע־קראָכט. פֿלאָצן מיט אַ געהילך (וועגן אַ צאָל). איבערטראָסקען. די ביימער אין וואַלד קראָכן איבער פֿון די בליצן. די הײַזער ווען א׳ פֿון די באָמבעס. פֿיג. די בערזעס ווען א׳ בײַם קריזיס.

איבערקראַנצן — טרוו. קראַנץ איבער, ~גע־קראַנצט. אַרויסלייגן אַ קראַנץ. א׳ דעם קאָפּ. א׳ דעם קבֿר פֿון העלד. ־ונג.

איבערקראַנק — אדי. זייער קראַנק, גאָר קראַנק. אַן א׳ געשעפֿט. „אַלע צײַט אַז איך הער דאָס קול [פֿון תּשובֿה] מאַכט עס מיר קראַנק, א״, הרב א. ל. בראַנדיס איבז, ספֿר שיח ספֿונים, יאָס 1843.

איבערקראַפּירן — אוטו. ־פּיר איבער, ~(גע)קראַפּירט. (וואַיליונגעריש) איבערקרעצ־קען, איבערכאַליען. א׳ פֿון אַ ליאַדע קליניקיק־ט. א׳ פֿון עמעצנס דערפֿאָלג.

איבערקראַצן — טרוו. קראַץ איבער, ~גע־קראַצט. קראַצן נאָכאַמאָל, פֿונדאַסײַ אַדער אַ סך מאָל, אַ לענגערע צײַט. א׳ די וואונדן. מיט זיך. ־ענוש.

איבערקראָקען — אוטו. ־קע איבער, ~גע־קראָקעט. 1. אַ לענגערע צײַט אַרויסברענגען די קלאָנגען קראָ־קרא. א׳ וויַ אַ ראָב. 2. פֿיג. איבערזאָגן דאָס זעלביקע וואָס איז אומגינציק, שלעכט. א׳ און א׳ אַז ייִדיש איז אונטערגע־גאַנגען. מיט זיך — אויפֿהערן קראָקען. ־ענוש.

איבערקרוטש(ק)ע(נע)ן — ־טש(קע) אי־בער, ~געקרוטש(ק)עט. אוטו — נאָכאַמאָל, ווידער אַדער אַ צאָל מאָל זיין אומערלעך בײַ אַ שפּיל. „ער האָט געפֿעלשעוועט, האָט מען איבערגעשפּילט, אָבער ער האָט ווידער איבער־געקרוטשקעט״, רייִז. טרוו — איבערשטײַגן מיט קרוטשקעס, שפּיצלעך, פֿאַלשקייט. א׳ אַ חבֿרה זשוליקלקע.

איבערקרויזן — טרוו. קרויז איבער, ~גע־קרויזט. דזו איבערגרײַזלען. א׳ די האָר.

איבערקרויזשקען זיך — אוטו. ־קע זיך איבער, זיך ~געקרויזשקעט. פֿפֿ: ~קרויס־טע(נע)ן, ~קרויסקע(נע)ן זיך. לר. זיך איבערקלײַבן אין אַן אַנדער דירה. „פֿאַלקע האָט צוגויפֿגענומען די האַלבע בירפֿלעשלעך, די שרויפֿן, די הוזין און זיך איבערגעקרויזט־קעט״, מק, זעלמענאָנער ו. „זיך איבערגע־קרויסקעט און דעם דלות מיטגענומען אויפֿן וואָגן״, פֿוול. ־ענוש.

איבערקריגן (זיך) — ← אַריבערקריגן (זיך).

איבערקריגן זיך — קזוז. קריג זיך איבער, זיך ~געקריגט. 1. זיך קריגן אַ לענגערע צײַט. „וויַ בײַ יידן פֿירט זיך צווישן מאַן און ווײַב, האָבן זיי זיך אַ ביסל איבערגע־קריגט״, יופֿאָל, 1885, № 39. 2. זיך קריגן מיט אַ סך. זיך א׳ מיט דער גאַנצער שטאָט. „זי האָט זיך איבערגעקריגט מיט אַלע קאָמי־טעטן״, שע, מאָטל. ־ענוש.

איבערקריוודען — טרוו. ־דע איבער, ~גע־קריודעט. איבערשטײַגן אין קריוודען. „ביידע שותּפֿים זינגען ניט געוועון ערלעך און איינער האָט געוואָלט א׳ דעם צוויטן״, רייִז.

איבערקריוון — טרוו. ־וע איבער, ~גע־קריוועט. סל, וורר. דזו איבערקרימען. אויך מיט זיך.

איבערקריטיקירן — טרוו. ־קיר איבער, ~(גע)קריטיקירט. 1. נאָכאַמאָל, פֿונדאַסײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן (שטרענגער) קריטיקירן. א׳ און די מעלות אַרויסשטעלן וויַ חסרונות. 2. בייזווילליק קריטיקירן. א׳ די פֿאַרשטעלונג און זי איגנאַנצן אַרונטערריסן. 3. קריטי־קירן אַ צאָל. א׳ אַלע יונגע שרייבערס. 4. קריטיש איבערשאַצן, איבערטראַכטן. „זיצן־דיק איינע אַליין לעבן דער קראַנקערס בעט...״, האָט [זי] געקאָנט א׳ אַלע אירע געפֿילן״, ש. ל. גרינפֿעלד, דיא ארמע געבילדעטע, וואַרשע 1896. ־ונג.

איבערקריטיש — אדי. קריטיש איבער דער מאָס, מער וויַ נייטיק, וויַ עס פּאַסט. אַן א׳ע באַציאונג צום מאַדערניזם. ־קיום.

איבערקריזלען — דזו איבערגרײַזלען.

איבערקריין — טרוו. קרײַז איבער, ~גע־קרײַזט. 1. איבערצייכענען אַ קרײַז אַדער קרײַזן. א׳ מיט קאָליר־טע בלײַערס. 2. אי־בערטיילן אין אַנדערע קרײַזן. א׳ אַ געגנט.

איבערקריען — קריי איבער, ~געקרייט. אוטו — נאָכאַמאָל, אַ צאָל מאָל אַרויסבערענגען די קלאָנגען פֿון אַ האָן (אַדער ענלעכע צו זיי). אויך דזו איבערקראָקען ←. טרוו — דזו אויסקריין, טרוו, נאָר אַ צאָל מאָל. א׳ דעם קוקעריקו. א׳ מיט אַ דין קולכל דעם זעלביקן ענטפֿער. מיט זיך — קזוז. „די הענער קריען זיך איבער פֿון אין פֿלויט צום צוויטן״, רייִז.

איבערקריצן — טרוו. ־יץ איבער, ~גע־קריצט. 1. איבערצלמען. מאָכן מיט דער האָנט (מיט אַ פּאָר פֿינגער) איבער עמעצן דעם צייכן פֿון אַ קרייץ. 2. (וועבערײַ) וועבן די פֿעדעם אין דער לענג און ברייט. 3. איבערשטרײַכן אין דער לענג און אין דער ברייט. אויך איבער־פֿעסטיקן אין דער לענג און אין דער ברייט. „וויַ אַזוי איבערצוקרייצן אַלע אינטערעסן־גאַלע שאָפֿונג־פֿעדעם אונדזערע און זיי פֿאַר־פֿעסטיקן״, נאָד, טינט און פֿעדער. 4. איבער־מישן, צונויפֿמישן; איבערפֿאַרן מיט אַ ספּעצ כוונה. נר. א׳ זאָמען. 5. אַריבערגרײַן. נר. א׳ די גאָס. „איז שוין גאָרניט אַזוי נייטיק איבערצוקרייצן אַ גרענעץ״, בצג, טמז, 1964 I 8. מיט זיך — צונויפֿטרעפֿן זיך אין איין פּונקט וויַ ליניעס פֿון פֿאַרשיידענע ריכטונגען.

„דאָ האָבן זיך איבערגעקרייצט אַזוי פֿיל טענ־ דענצן", ים, יושפ IV, 3־6. ־ונג.

איבערקריכן — קריך איבער, ב/י/ן & ה/א/ב ~געקראָכן. אוטו — באַוועגן (זיך), קריכ־ דיק בײַטן אַן אָרט פֿון ליגן, זיצן. א׳ צום שונאס פֿאַזיציע. „ער הייבט זיך אויף פֿון בעלעגער און קריכט איבער...אויף אַ באַנק", א. לעבענזאָן, פֿון זאַוואָד אין באָד, ווילנע 1893. פֿיג. קוים איבערגעקראָכן אין אַ הע־ כערן קלאַס. אָפּוטו — איבערקלעטערן. א׳ דעם שפּיץ באַרג. א׳ אַ פּאַרק(אָן). ־ענישׂ.

איבערקרימען — טרוו. קרים איבער, ~גע־ קרימט. 1. נאָכמאַכן, אָפּשפּעטן, פּאַראָדירן, אימיטירן כּדי אָפּצולאַכן. „וואָס קרימסטו מיך איבער?" [געוועגדט צו אַ רוח וואָס איז אַרײַן אין דער טאַכטער, וועו דער פֿאָטער האָט געזוגגען שבת־צונאַכטיקע זמירות], מעשׂה נוראה, העתּקה מפּ״...תּרי״ט, וואַרשע 1911. „אַנשטאָט אַ ׳גוט מאָרגן׳, פֿלעגט ער זיי...א׳ וי זיי רעדן ׳טאַטעלע־מאַמעלע׳", שע, קליינע מענטשעלעך. „און דאָס א׳ אײַך אײַנער דאָס־ נען?", יד, אבֿן נגף. „קרימען אים די קליפּות איבער יעדע מינע", אל ו. 2. אויסקרימען. מאַכן צו קרום. א׳ בײַם שניידן. פֿיג. א׳ דאָס בילד פֿון דער איטאליקער געזעלשאַפֿט.

מיט זיך — „האָט זי פֿרעך אַרײַנגעקוקט אין...שפּיגל...און זיך איבערגעקרימט", זש, טמז, 1965 VII 4. ־ונג. ־עכץ — „וואָס טוט נישט אַ לץ צוליב א׳", צייט, יעקבֿ פֿרענק. ־ענישׂ — „א שוואַכע נאַכמאַכונג, אַן אומ־ באַהאַלפֿענע א׳ פֿון דעם אייראָפּעאישן טע־ טער", מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערקרימפֿלען — ← איבערגרימפֿלען.

איבערקריצן — קריץ איבער, ~געקריצט. טרוו — נאָכמאַל, פֿונדאָסנײַ אָדער אַנדערש אײַנקריצן, אײַנשנײַדן מיט אַ שאַרפֿן אינסטרו־ מענט אין מעטאַל, שטיין, אין האָרט האָלץ (אותיות אָדער צייכענונגען). א׳ באַנײַס די מצבֿה. א׳ די איניציאַלן. אוטו — ווידער אָדער אַ לענגערע צײַט רײַבן בײַידע רייען צייַן, עס זאָל זיך באַקומען אַ געקלאַנג פֿון קריצן. א׳ מיט די ציין אַנשטאָט צו ענטפֿערן. ־ענישׂ.

איבערקרעכצן — אוטו. קרעכץ איבער, ~געקרעכצט. קרעכצן אַ לענגערע צײַט. „גאַנ־ צע נעכט פֿלעגט זי א״, פּרץ, פֿאָלקסט׳ גע־ שיכטן. אויך מיט זיך — קרעכצן און אויפֿהערן. ־ענישׂ.

איבערקרעמלען זיך — אוטו. ־מל זיך איבער, זיך ~געקרעמלט. אַרײַבערפֿירן דאָס קרעמל (דאָס געשטעל וואו מע פֿאַרקויפֿט עפּעס) אויף אַן אָנדער אָרט. נאָכן יריד א׳ זיך מיטן סעמער לעבן דער תּיפֿלה.

איבערקרעמפֿלען — טרוו. ־פֿל איבער, ~גע־ קרעמפֿלט. איבערבאַרשטן בײַם באַאַרבעטן וואָל און אויסרייניקן פֿון אָפּפֿאַל. א׳ וואָל.

איבערקרעמפֿעווען — טרוו. ־פֿעוו איבער, ~געקרעמפֿעווט. שטאַרק, שטרײַף איבערפֿעס־ טיקן מיט שטריק, דראָט אע. וואַרפֿן נאָך אַ שטריק און א׳ די שיף צום סלופּ. א׳ דעם קופֿערט מיט באַנדאַזשן.

איבערקרענקען — טרוו. קרענק איבער, ~געקרענקט. 1. דורכמאַכן, איבערלעבן אַ קראַנקייט. א׳ אַ טיפֿוס און קומען צו זיך. 2. האָבן גרויסע ערגערנישן, שוועריקייטן, צרות לעבונגגען. „זיי...וועלן עס אויך נישט אַזוי לייכט א״, פּרץ, גענדאַנקען און אידיישן. „די טאַרן זיך אין ערגעץ נישט פֿאַרשלינסן און אויסהערן [די ידיעות וועגן תורבן] און א׳ שוועריקייט, טעג, ארבעטער. מיט זיך — „וואו זיא זיך א׳ [תּיו: „זיך געפֿלאָגט"]...קומט און ניכט צו נוץ", מ. שערעשלעס, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, יב, 13. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערקרעפֿעווען — טרוו. ־פֿעוו איבער, ~געקרעפֿעוועט. (שנײַדערײַ) שטאַרקער צו־ נייַען אַ טייל פֿון בגד צום גאַנצן. א׳ דעם קאָלנער פֿון (צו) דער מאַרינאַרקע.

איבערראַבירן — טרוו. ־בירן איבער, ~גע־ ראַבירט. פֿפֿ: ~ראַבוונען. 1. ראַבירן, צונעמען איבערגומלדן, אַ סך, אַ צאָל מאָל. א׳ אַלע יידישע קראָמען. אויך: א׳ די אָרעמ־ שאַפֿט מיט הויכער קאָראָבקע. 2. ראַבירן וואָס איז געבליבן פֿון פֿרישערדיקן ראַבוונען. „די צווייטע באַגנדע האָט איבערגעראַבירט וואָס די ערשטע האָט געהאַט איבערגעלאָזן", רייד. ־ונג.

איבערראַזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~(גע)־ ראַזירט. איבערגאָלן. א׳ דאָס פּנים אין אָוונט פֿאַרן גיין צו גאַסט. ־ונג.

איבערראַטן — [פּד, אוקר, אונגיו ן] אוטו & טרוו. ראַט איבער, ~געראָטן. געבן אַן אַנדער עצה, אָדער אַנדערש עצהן ווי מע האָט אַליין געהאַט בדעה צו טאָן. „געוואָלט פֿאַרן קיין אַמעריקע, אָבער מע האָט מיך אי־ בערגעראָטן צו בלײַבן אויף אַן אָרט", רייד. מיט זיך — מיט אַ צאָל. א׳ זיך מיט אַלע פֿרײַנד. ־ענישׂ.

איבערראַטעווען — טרוו. ־טעוו איבער, ~געראַטעוועט. 1. ראַטעוון אַ צאָל. א׳ געשעפֿטן פֿון באַנקראָטירן. „ווילן יידן אָט די פֿרוי האָט איבערגעראַטעוועט איז שווער צו ווייסן", רייד. 2. אַריבערראַטעוון. א׳ אַ פֿאַליטישן איבער דער גרענעץ. מיט זיך — א׳ זיך איבער דער גרענעץ.

איבערראַיַנירן — טרוו. ־ניר איבער, ~(גע)־ ראַיַנירט. איבערטיילן אַ געגנט אָדער שטאָט (צוליב אַדמיניסטראַטיוועס צוועקן, אין שייכות מיט וואַלן אזדל). א׳ די אַמאָליקע צאַרישע גובערניעס. א׳ די שטאָט (דעם שטאָט) לויטן דעמאָקראַטישן פֿרינציפּ פֿון גלײַכע צאָלן וויי־ לערס. ־ונג.

איבערראַיען — טרוו. ־יע איבער, ~געראַיעט. 1. איבערגראָבן. א׳ דורכגאַנגען אין דער ערד וויַ אַ מוילוואָרף. 2. איבערזוכן. איבערניש־ טערן און אַנמאַכן אַן אומאָרדענונג. מאַכן אַ רעוויזיע און א׳ אַלץ מיטאַנאַנד. „מע האָט איבערגעראַיעט אַלע סחורות און געפֿונען עס־ לכע פֿאָר זאָקן, העמדער, קרוזשטוקס...אַן בלאָמבן", יופֿאָל, 1884, № 17. „צוריקוועגס גייען מיר אַרײַן אין מײַן אַלטער דירה...מען איז שוין דאָרטן געווען פֿאַר אונדז און אַלץ איבערגעראַיעט", סאָוו׳ היימלאַנד 1962, № 6. מיט זיך — א׳ זיך אין עמעצנס פֿריוואַטע ענינים. ־ענישׂ.

איבערראַלן — ראַל איבער, ~געראָלט. אוטו — איבערקיקלען זיך (אויך מיט אַ געטומל ווי אַ דונער). „איבער די ביימער דער הילכי־ קער שטאָל [פֿון די העק] האָט איבערגעראָלט ווי אַ ראָד דורכן טאָל", מל, ׳דאָס פֿײַערל׳. טרוו — פֿונדאָסנײַ, אַנדערש צונויפֿדרייען, צו־ נויפֿוויקלען אין אַ פּאַק. א׳ אַ טעפּעך. א׳ אַ פּאַק מאַנופֿאַקטור. אויך מיט זיך.

איבערראַלען — טרוו. ־לע איבער, ~געראַ־ לעט. אוקר. איבערבראָנעוועז. א׳ אַ צעפֿאַקערט פֿעלד.

איבערראַמאַנסירן — אוטו. ־סיר איבער, ~ראַמאַנסירט. ראַמאַנסירן, פֿלירטעוועז מיט אַ צאָל. א׳ מיט אַלע בחורים פֿון דער גרופּע.

איבערראַמען I — טרוו. ראַם איבער, ~גע־ ראַמט. פֿפֿ: ~רעמען. אײַנראַמען אין אַן אַנדער ראַם, רעמל, אָדער אין אַ צאָל ראַמען. א׳ אַלע בילדער פֿאַר דער אויסשטעלונג. ־ונג.

איבערראַמען II — טרוו. ראַם איבער, ~גערראַמט. פֿפֿ: ~רויטען, ~רעמען. אויפֿרוימען (←) פֿונדאָסנײַ, אַנדערש אָדער אַ צאָל. א׳ די צימערן, וויַיל די אויפֿרוימערין האָט עס געטאָן נאָר אויבנאויף. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע).

איבערראַנגלען זיך — ־גל זיך איבער, זיך ~גערראַנגלט. 1. קוו. ראַנגלען זיך מיט אַ צאָל. א׳ זיך מיט די שטאַרקע יינגלעך. 2. פֿיג. א׳ זיך מיט שוועריקייטן, מיט פּראָ־ בלעמען פֿון הײַנטצײַטיקייט. ־ענישׂ.

איבערראַנדז(י)ען — טרוו. ־דז(י)ע איבער, ~גערראַנדז(י)עט. וודר. ~ראַנדזשען, אוקר. איבערשטעלן, איבערסדרן. א׳ די כּלים אין קיך. א׳ די גאַנצע בעל־הבתּישקייט. ־ענישׂ.

איבערראַסטן — ראַסט איבער, ~גערראַסט. אוטו — ווערן דורכגעשאָוועט. די בלעכן האָבן אַזוי איבערגעראַסט אַז זיי ברעכן זיך. טרוו — מאַכן עס זאָל ווערן אַ ביסל באַדעקט מיט ראָסט. דער רעגן קען נאָך א׳ די בלעכן.

איבערראַסיש — אדי. 1. וואָס איז מחוץ פֿון יעדער ראַסע. „אַזאַ א׳ע פֿיזיק ווי...פֿון דעם דיכטער...", מ. ראָזיטש, מײַן לעקסיקאָן i. 2. וואָס איז איבער, העכער פֿון אַ ראַ־ סישן צוגאַנג, שטאַנדפּונקט. אויך ~ראַסים־ טיש. בויען אַנטראַפּאָלאָגיע אויף א׳ע פּרינ־ ציפּן.

איבערראַפּן — טרוו. ־פּע איבער, ~גערראַ־ פּעט. ניצן שטאַרק־בעזאָלצן וואַסער איבער דער מאַס. א׳ די אוגערקעס בײַם אײַנזײַערן.

איבערראַפֿינירט — אדי. זייער ראַפֿינירט, איבער דער מאַס. איבערגעשפּיצט. אַן א׳ער דיפּלאָמאַט. ־קייט.

איבערראַפֿינירן — טרוו. ־נירן איבער, ~גערראַ־ פֿינירט. 1. נאָכאַמאָל, אַנדערש דורכפֿירן דעם

פֿראַצעס פֿון ראַפֿינירן. א׳ נאַפֿט, אייל. א׳ צוקער. 2. מאַכן עמעצן ראַפֿינירטער, אייַ־ דעלער, פֿײַנפֿיליקער. „אַזאַ קריטיקער דאַרף מען פֿרײַער פֿון אַלץ א״.

איבערראַפֿלען — טרוו. ־פֿל איבער, ~גע־ ראַפֿלט. אַפּ. וויידער פֿאַרקויפֿן פֿלעטן צו געווינען די זעלביקע זאַך. „איצט קענען מיר א׳ דעם טאַרט, ווײַל...האָט אים אוגדז אַוועק־ געשענקט״, רייד.

איבערראַצן — 1. דזוו איבערראַסטן ←. 2. דזוו איבערסמאַרקען ←.

איבערראָק — דער, ־רעק. ← אייבערראָק. „והשנית, וויִ טוט זיך אַ יִיד אַן אַן א׳ וואַ מ׳זעט אַרויס דעם גאַנצן ׳זיצטס־מיר־מוחל־?׳״, ז. מוירער, זײַ נישט קיין וואויִלער יונג ו, טאַרנאָו 1911.

אי׳בערראָש — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־ ראַשן. איבערראַשונג, חידוש, סענסאַציע. „האָט זיך ניט געווארט, ער האָט זיך נאָר צעלאַכט פֿון א״, אלף כּתּ, אַמאָל איז געווען א מעשׂה, 1944. „האָב איך געזען אויגן מיט צושטים און אויגן מיט א״, בצב, טמז, 1956 III 19.

אי׳בערראַשונג — די, ־ען. פּראַצעס פֿון אי־ בערראַשן. אומגעריכטקייט. פֿאַרוואונדערונג, חידוש, פֿאַרחידושונג. סענסאַציע. מאַכן אַן א׳. פֿײַנלעך דורכלעבן אַן א׳. א פֿריידיקע א׳. „ער האָט א פֿלינקן קוק געגעבן אויף מיר וויִ פֿון א״, וויטס ו, ׳דאָס לעבן׳. „ער האָט אַנגעוואוירן דאָס לשון און איז געבליבן שטיין וויִ פֿאַרגליווערט פֿון א״, לדב, נ״י תשי״ז. „איז די מדינה אויפֿגעאַנגען איבער אונדז און איבער דער וועלט וויִ א גרויסע א׳, וויִ א היסטאָרישע א״, צייט, טמז, 1963 IV 19. [געווען א פּרווו אויפֿצונעמען דאָס וואָרט וויִ אַן אָפּשטאַם פֿון רעש — „באַמערקט אויף זײַן געזיכט א באַוונדערן אָפּדרוק פֿון פֿרייד און איבערעשונג״, צ. ה. האַרנשטיין, זעלד־ ניפֿקער לעבעדע פֿאָטאָגראַפֿי, בארדיטשעוו תרנ״א.]

איבערראַשט — אדי, פּאַר איבערראַשן ←. מיט זײַן & ווערן. זײַט (ווערט) ניט א׳. „איז ער א׳ געווארן פֿון איר שיינקייט״, ספּ, סודות. „דער נאַצי איז א׳ געווארן פֿון דעם יידנס דרייסטקייט״, מ. שטריגלער, אינדז לען אויף דער שרד. „מאַריע האָט איבערגע־ כאַפּט זײַן בליק, נאָר צו איר...איז ניט דער־ גאַנגען וויִ וויַט ער איז א״, ה. דאַבין, סאַוו׳ הײַמלאַנד, 1961, № 2. „יאָסעלע, אַן א׳ער, ...איז נאַכגעלאָפֿן״, וויטס II, ׳דער אי־ בערגאַנג׳. ← איבערגעראַשט. ־קייט.

אי׳בערראַשיק — אדי. 1. נעאָל. וואָס קען איבערראַשן. א׳ע ידיעות. 2. דזוו איבעררא־ שנדיק; וואָס איז אין מצב פֿון זײַן איבער־ראַשט. „פֿון צו פֿיל גוטס ווערט מען אַ ביסל א״, ברויט. ־יקייט.

אי׳בערראַשן — טרוו. ראַש איבער, ~גע־ ראַשט. נעאָל צו פֿאַרבײַטן איבערראַשן. „ראַש ניט איבער מיט אַ שלעכטער בשׂורה״. „האָט זיך איר איינמאָל פֿאַרגלוסט איבערצוראַשן דעם מאַן״, אפּא, אַ פֿאַרשנורעוועט לעבן׳.

איבערראַשן — טרוו. איבערראַש, ~גע־ ראַשט. דטשמ. אָפּט געניצט. 1. פּלעפּן, צע־ טומלען מיט עפּעס וואָס איז (קומט) אומגע־ריכט, פּלוצעם. פֿאַרחידושן מיט עפּעס וואָס איז נײַ. א׳ מיט אַ גוטער (שלעכטער) בשׂורה. א׳ מיט אַ וואַרט, מיט אַ טואונג אאַזוי. א׳ דעם שׂונא מיט אַן אומגעריכטער אַטאַקע. 2. ארויסרופֿן פֿאַרוואונדערונג, התפּעלות. א׳ מיט גאונות. א׳ מיט אַ קלוגן מאַנעווער אין דיפּלאָמאַטיע. „איבערראַשט די וועלט מיט גרוי־ סע וואונדערלעכע זאַכן האָבן מיר ניט״, ממוס, שלמה. „אייגנטלעך וויל דער לייענער גופֿא... אַז דער שרײַבער זאָל אים מיט עפּעס א׳, פֿאַרוואונדערן״, שג, קריטיק און קריטיקער. 3. ארײַנקומען פּלוצעם, אומגעריכט. א׳ עמע־ צן וואָס דאַרף אַרבעטן און ער ליגט גאָר און שלאָפֿט. „כ׳האָב דעם אַלטן וואַלד אין זײַן הייליקסטער שעה איבערראַשט״, יהואש, ׳אין וואַלד׳. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערראַשנדיק — אדי, גער פֿון איבער־ ראַשן. ← דפּוי. וואָס איבערראַשט, רופֿט אַרויס איבערראַשונג. „דער ערשטער סימן, א׳ און בולט, האָט...אַנגעצייכנט דעם אָנקום פֿון אַ נײַער וועגדונג״, זלמן שזר, טמז, 1964 XI 29. **איבערראַשנד** — דטשמ. נר.

איבערראָלען — [...ראַגלען] אוטו. רגל אי־ בער, ~גערגלט. (אין פֿאַרשטעלטע רייד) אי־ בערגיין, אַריבערגיין, אַוועקגיין. זיך אָפּטראָגן. „יהודי, רגל איבער אַהין, צו דײַנע אַחים, שטיי ניט פֿאַר דעם קנעפּלס אויבן״, רייד.

איבערראָבן — [...ראָבן] טרוו. רוב איבער, ~גערובט. סטוטש. איבערשטיגן עמעצן מיט אַ מערהייט שטימען בײַ וואַלן. מאַיאָריזירן. א׳ דעם גבאי ראשון.

איבערראָגזן — [...רויגזן] טרוו. רוגז איבער, ~גערוגזט. מאַכן אין כּעס אַ צאָל. א׳ אַפֿילו די גוטע פֿרײַנד מיט ווילדע שטיק. מיט זיך — אויפֿהערן זיך רוגזן.

איבערראָדעוועטן — אוטו & טרוו. ־דעוועט איבער, ~גערודעוועט. איבערטומלען, אַנטומ־ לען. „וואָס האָט שוין דער קאָפּ ניט איבער־ גערודעוועט אויף זײַן לעבן!״, קמ, 1868, № 42. א׳ דעם גאַנצן גערודער. אויך מיט זיך.

איבערראָדערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־ רודערט. 1. אַ לענגערע צײַט רעשן, טומלען (זיך). טאָן עפּעס און דערבײַ הארמידערן, קאָכן זיך. א׳ מיט גרויסע פֿלענער. א׳ מיט גוואַלדאָוונע דערגרייכונגען. 2. אויך טרוו. אַ לענגערע צײַט רודערן און פֿירן אַ רו־ דערשיפֿל. א׳ הין און צוריק (איבער) דער אָזערע. מיט זיך.

איבערריבן — דזוו איבערראַבירן ←.

איבערריכערן — ← איבערריכטערן. ← אויסרויכערן.

איבערריים — דער, ־ען, נעאָל. רוים וואָס איז איבער, העכער פֿון דעם פֿרײַער דער־ גרייכלעכן רוים. „נאָך דעם אָנקום פֿון דער אַטאָמישער עפּאָכע, פֿון פֿליענישן אין דעם א״, לע, טמז, 1965 XII 26.

איבערריימען — דזוו איבערראַמען II. א׳ די שטובן.

איבערריושן — רויש איבער, ~גערוישט. אוטו — רוישן אַ לענגערע צײַט. א׳ וויִ דער וואַלד אין אַ שטורעם. טרוו — איבער־ שטיגן אין רוישן. די מאַשינען רוישן איבער די רייד און דאָס געטומל אין פֿאַבריק. ־ענישׂ.

איבערריונדיקן — טרוו. ־דיק איבער, ~גע־ רונדיקט. איבערטאָקן עס זאָל זײַן קנעלעך־ דיק(ער). א׳ פֿיסלעך פֿאַר אַ פֿאָטעל.

איבערריסן — טרוו. רוס איבער, ~גערוסט. אײַנשמירן, איבערשמירן מיט סאַזשע. א׳ דאָס פּנים און זיך פֿאַרשטעלן פֿאַר דעם טיַוול.

איבערריען — אוטו. רו איבער, ~גערוט. אַ ביסל, אַ קורצע צײַט רוען. זיך צוליגן, א׳ אַ וויילע און וויידער זיך נעמען צו דער אַרבעט. אויך מיט זיך.

איבערריפֿע(נע)ן — אוטו, אומפּ. דזוו אויסרופֿענען ←.

איבערריף — דער, ־ן. 1. אַקט פֿון איבער־ רופֿן (זיך). א׳ פֿון חיות אין וויילדן וואַלד. „איך בין דער ניגון פֿון דײַן זונפֿלייט, דײַן אויסגעווײַן פֿון עלנט אין די רוימען, אַן א׳ פֿון צײַטן״, י. מאַניק, ׳אין טריט פֿון דײַן וואַגדער׳. „וויִ אויף אַן א׳ פֿון טויט שרײַען זיך אויס די באַנען״, פּמ, מלחמה. 2. דאָס אַנרופֿן אַ צאָל נעמען פֿון אַ רשימה (וויִ אַ קאָנטראָל צי עמעצער פֿעלט ניט). א׳ אין קלאַס, אין דער קאַזאַרמע, אין טורמע. „אַבער דעם א׳ קען מען ניט פֿאַרפֿעלן״, ש. ברעג־ מאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע, אַדעס 1932. 3. עכאָ, נאָכקלאַנג. פֿיג: עפּעס וואָס רופֿט אַרויס אין דער מחשבה (וויצטע) געשעענישן, סימבאָלן. דער א׳ אין היים. „וואָס מער דאָס פֿאַטישע וואָרט איז אַנגעלאָדן מיט...א׳ן מיט היסטאָרישע אַדער ליטעראַרישע געשעענישן און סימבאָלן, אַלץ שוועדער איז איבערצוגעבן דאָס ליד אַליין״, ש. מאַרגאָשעס, טמז, 1965 VI 26.

איבערריפֿן — טרוו. רוף איבער, ~גערופֿן. 1. רופֿן נאָכאַמאָל אַדער אַ צאָל מאָל. רופֿן אויף א׳ דעם יונג — אויך יענער רירט זיך ניט פֿון אָרט. א׳ אויפֿן טעלעפֿאָן. א׳ עמעצן מיט אַלע מיאוסע נעמען. 2. אויסרופֿן אַדער צורופֿן אַ צאָל לויט אַן אײַנגעשטעלטן סדר. א׳ אַלע וואָס וואַרטן אויף זייערע פּאַרציעס. א׳ די רעזערוויסטן. מיט זיך — 1. קזוז. „די וואונדער־שיינע קאָפּעלע פֿון שפּילפֿיגיע־ לעך וואָס רופֿן זיך אייניע מיט דעם אַנדערן אײַבער אויף זייער לשון״, ממוס, וויינטשפֿ. „פֿון מײַן קעשענע דער קלאַנג דערגייט, ס׳לע־ בן דאָרט מטבעות זאָלבעצווייט, קליינגעלט רופֿט זיך איבער אין דער שטיל״, האָפּ, ׳אין אָפּרו־הויז׳. 2. פֿיג. האָבן דעם זעלביקן אָדער ענלעכן אײַנשטעל. „נאָר ס׳איז בײַ גאָר כאַראַקטעריסטיש, וואָס מענדעלע רופֿט זיך איבער מיט סאַלטיקאָוו־שטשעדרינען״, מ. נאָטאָוויטש, סאַוו׳ הײַמלאַנד, 1961, № 3. ־ונג. ־ענישׂ. ־ער.

איבערדרוק — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון איבער־רוקן. דער א׳ פֿון בֵּיכערשאָנק, פֿון שרײַבטיש אדגל. א׳ פֿון זײַגער. 2. איבערשטעל אין אַ רײַ (מאָט). דער א׳ פֿון גלידער, מע זאָל קענען אַנווענדן אַ פּשוטערע פֿאָרמל. 3. (גע־צוואונגענער) איבערבייג פֿון וואוינאָרט. דער א׳ פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג אין די פֿאַרשטעט. „די א׳ פֿון באַפֿעלקערונג אין אייראָפּע וואָס די אָנטוויקלונגען האָבן אַרויס־געפֿרוּפֿן", מון, היסטערס פּראָפֿעסאָרן. 4. נייַער בייג, אָפּנייג, אָפּוחטן. „די דאָזיקע סובטילע א׳ אין דער טעאָריע האָבן זיך אַרויסגעוויזן אין דער פּראַקטיק אויך", י. גוטמאַן, יובל XX, 1. 5. מאַדיפֿיקאַציע. איבערשטעל פֿון טראָפּ פֿון ווי־כטיקייט. „די רעזולטאַטן פֿון א׳ [וויִ דעם] שטאַרקסטן מיטל פֿון חלום־צעג־זור", מון איבז, פֿרויד, אַרטענפֿיר אין פּסיכ־אַנאַליז. 6. איבערבייט לויט אַ באַשטימטער רײַ, על־פּי אַ גזעזע. „דער א׳ פֿון איין קלאַנג קען גורם זײַן דעם בייט פֿון אַ צווייטן קלאַנג", מון, יושפ XIII, 2־3.

איבערדרוקן — טרוו. רוק איבער, ~גערוקט. 1. רירן עפּעס פֿון אָרט, בייַטן דעם פּלאַץ, די פּאָזיציע פֿון עפּעס דורך רוקן, שטופּן, שאַרן. א׳ דעם בּיכערשראַנק; א׳ די ווײַזערס פֿון זייגער. א׳ דעם באַנדאַזש. א׳ דעם לאַפּטער (שאָך). א׳ די דיוויזיע נעענטער צום פֿראָנט. „די קאָמיסיע איז ניט פֿויל, מע קוקט, מע רוקט איבער בעטן אַהין, בעטן אַהער", ממוס, 'וואָלין'. „איבערנאַכט ווערן הייזער און גאַסן איבערגערוקט", ב. לאַפּין, פֿולער קרוג. „רוקט מען איבער אַ ביסעלע דעם איבערבונד" [פֿון אַ נײַ־פֿאַרזעצט ביימעלע], מ. וועלעער, ווי מען פֿאַנצט אַ סאָד, ווילנע 1900.

2. איבערבייטן עפּעס בונוגע צייט (אויך סדר). א׳ דעם גענדנקטאָג פֿון 19טן אַפּריל אויף כז (ב)ניסן. א׳ דעם פֿונקט פֿון סדר־היום. „די עלטסטע נאָטיץ וועגן ייִדישן טעאַטער איז דאַטירט 1838. אַ נייַער מקור וועט די דאָזיקע דאַטע א׳", י. שאַצקי, יובל XIV, 1־2. 3. צווינ־גען צו בייַטן אַן אָרט. א׳ די באַפֿעלקערונג אויף מזרח. מלחמות רוקן איבער די גרענעצן. 4. מאַדיפֿיצירן, איבערשטעלן. בייַטן די וויכ־טיקייט, דעם וועדט. א׳ דעם טראָפּ, דעם אַק־צענט, די אַקצענטירונג. א׳ צו אַ העכערער וואָ־לוטע. א׳ די פּרינציפּן. „רוק נישט איבער די אַלטע גרענעץ וואָס דײַנע עלטערן האָבן גע־מאַכט", מס, משלי תקע״ד, כב, 28.

מיט ז׳ך — א׳ זיך אויף רעכטס (לינקס). א׳ זיך וויִ אַ קאַליקע. „זײַט מוחל, ר׳ ייִד, רוקט זיך איבער אַ ביסל וויַיטער", רייד. „קיין יונגעלײַט נגידים זענען [הי] גאָר...נישטאָ... דאָס האָט זיך גאָר אינגאַנצן איבערגערוקט אין דער הייליקער שטאָט אַרײַן, קיין מעזשבעזש", 'גדולת ר׳ וואָלף' [פּ]. „די סאַמעטענע יאַר־מלקע האָט זיך איבערגערוקט פֿון מיטן קאָפּ צו דער פּאָטילניצע", חג, טמד, 1966 ו 21.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

איבערדריגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גערי־גלט. פֿונדאָנעט, אַנדערש, פֿעסטער פֿאַרמאַכן, פֿאַררוקן מיט (אַ) ריגל(ען), א׳ טיר און טויער. ־ענישׂ.

איבערדריגעוועלן — טרוו. ־געוועלט איבער, ~גע־ריגעוועט. איבערנייען, צונויפֿנייען פֿונדאָנעט־נייט טיילן פֿון אַ לאַץ (קליאַפּע) מיט גראָ־בע שטעך פֿון אונטן און מיט קוים קאָנטיקט פֿון אויבן.

איבערדריידלען — טרוו. ־דל איבער, ~גערי־דלט. איבערגראָבן מיט אַ רידל. א׳ אַ בייט פֿאַרן פֿאַרפֿלאַנצן.

איבערדריזיקירן — אוטוו. ־קיר איבער, ~(גע)־ריזיקירט. וויידער אָדער אַ צאָל מאָל ריזיקירן, אײַנשטעלן. א׳ מיטן לעבן בײַ יעדער מאָל אַרויסגיין אין גאַס. א׳ מיט אַ גרויסער סומע געלט. ־ונג.

איבערדריזלען — אוטוו. ־זל איבער, ~גע־ריזלט. איבערפֿליסן פֿאַמעלעך. וויפֿל וואָסער האָט שוין איבערגעריזלט אין אָט דעם קליינעם טײַכל.

איבערדריטשן זיך — אוטוו. ריטש זיך אי־בער, ~געריטשט. פּד. דזוו אונטערריטשן זיך ←. א׳ זיך אויף דער צווייטער זײַט גאַס.

איבערדריטשען — אוטוו. ־טשע איבער, ~גע־ריטשעט. איבערבאָרומען, איבערראָטן. אַרויס־ברענגען פֿונדאָסנײַ הייזעריקע און גלײַכצײַטיק גרילציקע קלאַנגען. א׳ ווי אַ געקוילעטער חזיר. א׳ ווי אַ פֿאַרזשאָוועטער ריבאַיזן. טרוו — דזוו איבערקריצן. דרייזן.

איבערדריבן — טרוו. רײַב איבער, ~גערי־בן. 1. רײַבן נאָכאַמאָל, צעטיילן (מיט די הענט אָדער מיט אַ מכשיר) אַ גאַנצקייט, אַ שטיק אויף גאָר קליינע טיילן. דזוו צערײַבן. א׳ די קני, די אַרבל. א׳ די קערנער. „מײַן בעל־הביתטע...וויל מיך הײַנט מכבד זײַן מיט ...א׳ גרײַפֿלעך", ממוס, מסעות. 2. רײַבן איבער עפּעס, פֿון אויבן, דזוו אָפּרײַבן. אויך דזוו אַנרײַבן, דורכרײַבן. א׳ קאַרטאָפֿל. א׳ די וועש. „דאָס מעסער פֿון אַ גוי (וואָס מע באַנוצט...נאָר צו קאָלטע זאַכן) זאָל מען עס א׳ און עס איז ריין", פּיעט, עבֿודה זרה, ה, יב. „ווען עס זײַנען געבליבן פֿלעקן [אויף זאַמשענע שיך] דאַרף מען זיי לײַכט א׳ מיט אַ שטיקל זאָמדפּאַפּיר", פֿאָר, 1964 VIII 12. 3. איבערטיילן רײַבנדיק. א׳ אַ שטריקל. 4. (אַנ)רײַבן אַ צאָל. א׳ אַלע נאָסע שוּוע־בעלער, בײַ מע קען פֿאַררייכערן. 5. מעט. עסן מיט גוטן אַפּעטיט. א׳ אויף בייַדע באַקן. „פֿון גרויס הונגער האָט יעדערער גע־נומען אַ שטיקל ברויט, אָנגעריבן מיט קנאָבל און איבערגעריבן די ציין", דער יוד׳ פֿאָר־פּסח, וואַרשע 1881. מיט ז׳ך — אַ שוכבענדל האָט זיך איבערגעריבן. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערדריידיק — דער, ־ן. 1. בייַזער (היצי־קער) דורכשמועס מפוח אַ קריזודע. שמועס מיט טענות (מצד איין שמועסער אַדער קעגנ־זײַטיק). האָבן אַן א׳. „האָט יעדן טאָג געהאט אַן א׳...וועגן רוימען דאָס צימער", באָש, גימ־פל תם. „ס׳האָט אויסגעבראָכן צווישן זיי אַ היציקער א׳...וואָס איז איבערגעאָנגען אין אַן ערנסטן צוזאַמענשטויס", פּ. רודאָי, טמז, 1965 IX 19. „ער האָט זיי דערצײַלט וועגן אַן א׳ צווישן אַ בעל־עגלה און אַ גביר",

ש. ביקל, צוק, פֿעבר׳ 1965. 2. פֿרעלימי־נאַרער שמועס. „געווען נאָר אַן א׳, קיין אַפּ־מאַך האָט מען ניט געשלאָסן", רייד.

איבערדריידונג — די, ־ען. פֿראַצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערדריידן. „אַזוי רעט גוט [= גאָט]: בײַ קען וויא ל[אַ]נג...וועדט איר ליבן (פּתי) אובר רידונג", סהמ, משלי, א, 22. „אויף וועמען טוסטו זיך דערהייבן צו זאָגן דו וועסט אים מגצח זײַן מיט דײַן א״, סיפורי מלחמות, וואַרשע 1863. „אויך האָט דער יצר־הרע זיבן נעמען, וויל ער נאָרט און מאַכט זינדיקן דעם מענטשן מיט זיבּג־ערליי א׳ען", דרכי עולם והוא אוצר חיים, ווילנע 1866.

אי׳בערדריידן — טרוו. רייד איבער, ~גערעדט. לד. פּפּ: ~רעדן. פּד, אוקר. 1. ריידן נאָכאַמאָל, ריידן אַ צאָל מאָל. איבערחזרן. א׳ די זעלביקע זאַך. „וואָס מיר האָבן בײַנאַנד צו טאָן דאַרף איך דאָך ניט א׳, דאָס וויסן מיר בייִדיש", ב. א. זאַבּיעזנסקי, די שווערע צײַטן, וואַרשע 1887. „האָט עטלעכע מאָל אי־בערגערעדט, וואָס ער האָט פֿאַרגעסן שענקען זיי עפּעס אַ מתּנה", שע, אידישע ראָמאַנען. „אַפֿילו די ענינים וואָס זײַנען ידוע און מפֿור־סם אין חסידות, זאָל מען זיי א׳ כּמה פּעמים", לדב, נ״י 1957. *ניט איבערגערעדט זאָל עס זײַן = עס זאָל ניט שאַטן קיין עין־הרע, קיין גוט־אויג.

2. ריידן מער וויי עמעצער אַן אַנדערער. „ער, אַז ער צערעדט זיך, וועט אים קיינער ניט א׳". „אַדוואָקאַטן...שטייען ניט אונטער מיר [= מיך] איבערצוריידן", ליאַנדאַר, נייער בש, ווילנע 1844. „איינער דער דריטער...האָט סוף־כל־סוף איבערגערעדט זיי אַלע", ממוס, 'בישי־בה של מטה'. „ער האָט ליב צו הערן...ריידן און ער מאַכט נישט דעם מינדסטן פּרווה... אונדז איבערצוריידן", רייד. א׳ אַ פּאַלק סאָל־דאַטן. „אַ מענה־לשון פֿון אַ יידענע, זי קען דאָך א׳ אַ טאָטער", פֿוב.

3. ריידן אַ סך, ריידן וועגן אַ צאָל זאַכן, מענטשן. ריידן מיט אַ צאָל. „איך קען גאָר אַזוי פֿיל נישט אַרויסזאָגן וואָס דו האָסט דענסטמאָל איבערגערעדט", ממוס, קליאַטשע. „לייבציכע קען...זיך ניט צערײַסן...א קאַטאָ־וועס עפּעס מיט אַזאַ עולם איבערצורעדן, איט־לעכן זאָגן אַ וואָרט", ממוס, שלמה. *א׳ וואָס אין דער קאָרט (אין קאָרט שטייט) = בּאַ־ריידן, אַנדריידן.

4. נאָכריידן וואָס אַן אַנדערער האָט גע־זאָגט. א׳ פֿירושים וואָס מע האָט געהערט פֿון רבין. א׳ וואָס מע הערט. א׳ רכילותלעך. *זאָלסט עס פֿאַר קיינעם ניט א׳ = ניט נאָכריידן, ניט אויסזאָגן. „מילא, עס איז ניטאָ וואָס די נאַרישקייט איבערצורעדן, כ׳לעבּן", י. בודזאָהן, דער גלאָמפּישקער פּרשׂידעניע, ווילנע 1927.

5. נאָכריידן און דערבײַ פֿאַרדריען. „נאָר דעם וואָסער נאָך האָבן די שפּאַניער געוואָלן דאָס לאַנד בירוי, און פֿון דעם איז עס צווישן מענטשן איבערגערעדט געוואָרן און מע האָט דאָס לאַנד אָנגעהויבן צו רופֿן פֿערוי", חיקל הורוויץ, צפּנת פּענח, באַרדיטשעוו 1817.

6. אײנעריידן צו טאָן דאָס וואָס איז פֿאַר־ווערט. „בײַא איין טייל לײַט קאן דר יצר־הרע ניקש אויש ריכטן, דש ער זי זאָלט איבר רידן", עפש, דרך הישר לעולם הבא, 1796. „אַבער וואָס קען זײַן פֿון אַזוינעם וויִ איך, וואָס דער שׂכל האָט אים איבערגערעדט [← בב 9־10], וויִ די שלאָנג האָט איבערגערעדט אונדזער מוטער חוהן", ממוס, שטורעמצײַט. „זי האָט געזאָגט אַז דער יִד...האָט זי איבערגערעדט זי זאָל צוגעבֿענען די האָסטיע", מ. אונגער, אַמעריקאַנער, 1958 III 28. „אַלפֿי־אַלפֿים פֿון די יהודים האָבן זיי איבערגערעדט, זיי זאָלן צושטיין צו זייער אמונה", מעשׂה אומן.

7. אײנעריידן צו טאָן אַנדערש ווי מע וויל, ווי מע ריכט זיך, מע קלײַבט זיך צו טאָן. „האָסט מיך איבערגערעדט, גאָט, און איך בין איבערגערעדט געוואָרן", תּי, ירמיה, כ, 7. „זאָלסט אַזוי ניט זאָגן וואָרעם דאָס איז פֿון דעם א' וואָס דער יצר־הרע רעדט דיך אָן כדי ער זאָל דיך פֿויל מאַכן", חה. „אָן אַגענט מוז קענען שפּראַך, ד"ה ער דאַרף קענען רעדן, צורעדן, אײנרעדן, א' און פֿאַררעדן", שע, מנחם־מענדל. „כ'האָב גאָטס וואָרט אין מיר דערפֿילט און געלאָזט מיך א", אר, 'גאָטס וואָרט'. „די וועלט האָט זיך שוין איבערצײגט אז יידן פֿאַלט נישט אײן איבערצוריידן צו קריסטלעכע דינסט...זיך מגייר זײַן", קמ, 1864, № 34.

8. פֿאַרפֿירן. א' אַ בתולה. „וועלשטו מײַן זון קענן איבר רידן...דו ער מיט דיר זנות טרײַבסט", עפש, דרך הישר לעולם הבא, פֿפֿדמ תמ"ה (?). מש פֿאַרטײַטשט 'וכי יפתה איש בתולה' (שמות, כב, 15): „ער וועלט איבר רידן" [תּי: „פֿאַרפֿירן"].

9. אײנעריידן צו טאָן עפּעס קענן אייגענע אינטערעסן. אָפּנאַרן מיט רייד. א' ווי די שלאָנג חוהן. ער קען א' אַ שטיין (אַ וואָגט, אַ טויטן). „אַ נאַר רעדט, אָבער לאָזט זיך א", שוו. „איינער זאָל ניט א' לײַט און זאָל זאָגן: מע האָט מיר געוואָלט אַזוי פֿיל געבן פֿאַר מײַן סחורה, און די סחורה איז אין אמת ניט אַזוי פֿיל ווערט", ספֿר חסידים, תקי"ז (?). „ער וויל א', איבערקליגן, מאַכנדיק אַ פֿרומע מינע", ממוס, „צוריק אַהיים".

10. משפּיע זײַן מיט רייד. וויִרקן אויף אַ שכלדיקן אופֿן. א' עמעצן, ער זאָל אַנעמען אונדזער שטאָנדפּונקט. „ער פֿלעגט אַלץ אַרײַנצוגיין אין יישוב אַרײַן און פֿלעגט א' מענטשן אַז זיי זאָלן נאָר גאָט ב"ה דינען", נחב, 'מעשׂה מבעל־תּפֿילה'. „זיי ריידן אים איבער מיט זייער מויל און זייער צונג...צו אַן אַנדער מחשבֿה", לט2, כב/א.

11. האָבן טענות. „איך וועל ניט לאָזן זיך שפּיַיען אין קאָשע, איך וועל די זאָך א' מיט אים", רייד. *ניט א' אַ וואָרט = אויך: ניט ארויסזאָגן קיין שום טענה, אפֿלייקענונג אע.

12. אוועק. בארעדן. א' אויף אַלע פּני־העיר. „האָט געשריגן און...האָט איבערגערעדט אויף אַלע רבנים און אויף אַלע לומדים וואָס זײַנען קיין חסידים ניט", יפ.

13. שטילערהייט עפּעס זאָגן. צוגרייטן צו מיט אַ שכן. „דער הימל איז אַ גאָרטן, די שטערן — בלומען, און זיי ריידן זיך איבער וויִ טויבע מיט שטומע", איבז, שלמה אבן גבֿירול. 2. קריגן זיך, האָבן אַן איבערריִד. „פֿון דער צייט וואָס מיר האָבן ביידע חתונה געהאַט, האָבן מיר זיך קיינמאָל ניט אַ וואָרט איבערגערעדט, ער האָט קיינמאָל אויף מיר ניט אָנגעשריִען וויִ אַנדערע לײַטישע מאַנען טוען", ראָם, די קלוגע מיידל, ווילנע 1879. „וועָן מײַן מאַן האָט מיר געוואָלט געבן אַ גט, האָבן מיר זיך ביידע אויך אַ ביסל איבערגערעדט", [ש. בעקערמאַן?], בינטשע די צדקתנית, וואַרשע 1883.

עכּין — „ער איז געוואָרן גערייצט יעדער מאָל נאָך אַזאַ א'", דלוזשנאָווסקי, פֿאָר, 1964 XI 27. **ענישׂ**.

איבערריידער — דער, ־ס. וון ־ין, ־קע, ־ס. וועָר עס רעדט איבער. ספּעצ: 1. שׂב פֿאַרטײַטשט 'שתּדלן' — „איבר ריידר". 2. אַנ־ריידער צו טאָן שלעכטס. פֿאַרפֿירער. „און ער וועָרט אָנגערופֿן אויף אונדזער לשון אַ פֿאַלשער און אַ האָפֿערדיקער...פֿאַרפֿירער און אַן א'", חה, ב. 3. פּראָפּאַגאַנדיסט, אַגיטאַ־טאָר. „פֿון פֿרעמד געקומענע אַגיטאַטאָרס וואָס די וויִבבער האָבן אַ נאָמען געגעבן א"ס", ש. סימאָן, טמז, 1953 XI 13. **־יש** — אַדי.

־ערי — „האָט זיך צו אים דערטראָגן אַ שטילע א' צוישן צוויי פֿון דער גרופּע", אַלמי, פֿאָש, 1950 VIII 18.

איבערריזן — טרוו. רײַז איבער, ~געריזט. דורכמאַכן אַ נסיעה איבער אַ צאָל ערטער. דזוו אויסריזן (←). א' אַ האַלבע וועלט.

איבערריטן — רײַט איבער, ~געריטן. אקווו — אַ לענגערע צײַט רײַטן, איבער אַ צאָל ערטער. א' די סטעזשקעס צוויישן די פֿעלדער. טרוו — אַריבערריטן; ארויספֿרײַטן. א' דעם פֿאַרקן, דעם בארעיר. א' די אייגענע פֿאַזיציע און אַרײַנפֿאַלן צום שׂונא. „אוני האט מיט זײַן פֿערד אים איבר ריטן [אַרכ — אי־בערריִטן] אוני אים גטיט", שאר, לב. אויך מיט זיך — סתּם אַזוי, אַ ביסל.

איבעררייכערן — טרוו. ־ער איבער, ~געריַיכערט. אויך: ~רויכערן. 1. נאָכאַמאָל, וויידער אָדער אַנדערש באַאַרבעטן מיט רויך. א' אַ האַלב־רוי זײַטל שעפּסנפֿלייש. 2. רויכערן, רייכערן איבער דער מאָס. א' פֿלייש. 3. (אויס)רייכערן אַ צאָל. א' צוואַנציק פּאַפּי־ראָסן אַ טאָג. אויך מיט זיך — 1. אויפֿ־הערן זיך רייכערן. 2. צו פֿיל רייכערן. א' זיך און אָנהייבן הוסטן.

איבערריניקן — טרוו. ־ניק איבער, ~גע־ריניקט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער, אַנדערש ריי־ניקן. א' אַ שטוב (הויף) וואָס מע האָט ניט געגוג גוט געריניקט. א' די פּאַרטיי פֿון ניט־פֿאַרלאָזלעכע עלעמענטן. 2. ריניקן אַ צאָל, אַ סך. מיט זיך. ־ונג.

איבערריִם — דער, ־ן. אָקט און רעזולטאַט פֿון איבערריִסן. פֿרגל איבערריס. 1. הפֿסקה, פּאָוזע. אַן א' אין די קלאָסן אָלע דרײַ־פֿערטל שעה. אַן א' אין דער אַרבעט פֿאַר דער מי־טאָג־שעה. אַן א' אין אַ שפּיל. לערנען אָן אַן אַ שלעכטער ידיעה פֿאַרן איבערגעבן זי. „באַ־דאַרפֿט זיך זען פֿריִער מיט אים א', פֿאַוואָ־לינקע א', וואָלט ער, דער זיידע הייסט עס, פֿאַוואָלינקע איבערגערעדט מיט דער באַבע", שע, פֿונעם יאַריד. 14. ווירקן מיט שתּד־לנות. אינטערוועניִרן. א' מיטן קנעפּל, מיט נאַטשאַלסטוּוע.

15. זיך מיישבֿ זײַן. א' דעם ענין מ'יט עמעצן. „בעסער איבערצוריידן מ'יט דעם דאָקטער און נאָך אַזעלכע", ממוס, פּריזיוו. „דערויף בין איך דאָך טאָקע געקומען צו אײַך א'", שע, טביה. 16. אויך סתּם זיך דורכשמועסן, אוטו. „אַרײַנגעקומען...אויף א' מכוח די סערוועטן און טישטעכער", בערג, אַפֿגאַנג.

17. אָקווו. אויכריידן. אַרויסזאָגן. א' פֿאַר אַן אייגענער מוטער. א' דאָס ביטערע האָרץ וויִ פֿאַר גאָט.

18. נאַרײַען, רעקאָמענדירן אַ צאָל. א' פֿאַרשיידענע שידוכים. „מע האָט אים געהאַט איבערגערעדט הונדערטער כלות, שיינע און רײַכע", ה. אָקערמאַן, טמז, 1965 VIII 18.

איבערריי'דן — [אַרויסרייד פֿון יי אין די וויִטערדיקע ציטאַטן אומזיכער: ע אָדער יי] טרוו. איבערריי'ד, ~רע'דט. אַרכ. מיו. ← דפֿוו. צום בֿ: מלל פֿאַרטײַטשט 'הנחש השיאני' (בראשית, ג, 11): „איבר רעדט" [תּי: „אָנגערעדט"]. „חוה האט אירן מאַן איבר רעט דז ער האט ריד גאָטש איבר פֿארן", בראָנש. „זא אנצינדן די וויבר אויף דש אַליר וויניגשט צוורייא ליכטר, דא וויבל זייא דש ליכט פֿון דער וועלט האט אויש גילעשט, דש זיא דען גוטן אָדם הראשון איבר רעט הוט", ספֿר מנהגים, אמשט 1723, ו/א. צום בֿ: „אוב מיר אין קענטן איבר רידן דז ער מכט מיט אונז עשן אונ' טרינקן...", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כ, 10. „דיא וויבר האבן איין גרינגי דעה...זיא זײַן לײַכטליך צו איבר רידן", מב, מעשׂה טז. „ער זא לאָנג גיוועט העט וגם דען שׂר איבר רעט זאָל קין ב"י [= בן ישׂראל] חוץ למקום לאזין", פ"י וועגן מעצער עלילת־דם", 1669 [פֿש III]. „אַ פֿרוי (פֿרא) איז לײַכט צו א־בערעדן", טענדלאָ, 733. צום בֿ: „וועָן איין מן איבר רעט איין פֿילציל די ניט איז אַנשפּוזט אונ' ער ליגט מיט איר...", טח, שמות, כב, 15. צום בֿ: „דער ליב לודיל לישׂ זיך אובר רידן", בבֿא־בוך, 28. „דא מיט איבר רידט ער דיא טאריכטי קוא, דאז זיא אים אַלדא גלויבט אַל זײַן רידן", ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. „איין שקר נבֿיא אין מצרים גיוועזן דער פֿיל פֿון ישׂראל דער צו איבר רעט", אלכסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובֿית הבחירה, אמשט 1724. צום בֿ: „איך האב מיך לוסן איבר רידן פֿון דיר...אונ' גי־הורשים גיוועזן צו דינן דיר", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כ, 7. „דען קינג איבר רעט האבן דיא זאָל צו טאָן", יוסיפֿון, אמשט 1743.

איבערריידן זיך — ← איבערריידן. קזוו. 1. זיך דורכשמועסן. זיך איבערשמועסן. זיך א' פֿון הינטער אַ שפּאַניש וועגטל. זיך א' שלעכטער ידיעה פֿאַרן איבערגעבן זי. „באַ־דאַרפֿט זיך זען פֿריִער מיט אים א', פֿאַוואָ־לינקע א', וואָלט ער, דער זיידע הייסט עס, פֿאַוואָלינקע איבערגערעדט מיט דער באַבע", שע, פֿונעם יאַריד. 14. ווירקן מיט שתּד־לנות. אינטערוועניִרן. א' מיטן קנעפּל, מיט נאַטשאַלסטוּוע.

15. זיך מיישבֿ זײַן. א' דעם ענין מ'יט עמעצן. „בעסער איבערצוריידן מ'יט דעם דאָקטער און נאָך אַזעלכע", ממוס, פּריזיוו. „דערויף בין איך דאָך טאָקע געקומען צו אײַך א'", שע, טביה. 16. אויך סתּם זיך דורכשמועסן, אוטו. „אַרײַנגעקומען...אויף א' מכוח די סערוועטן און טישטעכער", בערג, אַפֿגאַנג.

17. אָקווו. אויכריידן. אַרויסזאָגן. א' פֿאַר אַן אייגענער מוטער. א' דאָס ביטערע האָרץ וויִ פֿאַר גאָט.

18. נאַרײַען, רעקאָמענדירן אַ צאָל. א' פֿאַרשיידענע שידוכים. „מע האָט אים געהאַט איבערגערעדט הונדערטער כלות, שיינע און רײַכע", ה. אָקערמאַן, טמז, 1965 VIII 18.

איבערריי'דן — [אַרויסרייד פֿון יי אין די וויִטערדיקע ציטאַטן אומזיכער: ע אָדער יי] טרוו. איבערריי'ד, ~רע'דט. אַרכ. מיו. ← דפֿוו. צום בֿ: מלל פֿאַרטײַטשט 'הנחש השיאני' (בראשית, ג, 11): „איבר רעדט" [תּי: „אָנגערעדט"]. „חוה האט אירן מאַן איבר רעט דז ער האט ריד גאָטש איבר פֿארן", בראָנש. „זא אנצינדן די וויבר אויף דש אַליר וויניגשט צוורייא ליכטר, דא וויבל זייא דש ליכט פֿון דער וועלט האט אויש גילעשט, דש זיא דען גוטן אָדם הראשון איבר רעט הוט", ספֿר מנהגים, אמשט 1723, ו/א. צום בֿ: „אוב מיר אין קענטן איבר רידן דז ער מכט מיט אונז עשן אונ' טרינקן...", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כ, 10. „דיא וויבר האבן איין גרינגי דעה...זיא זײַן לײַכטליך צו איבר רידן", מב, מעשׂה טז. „ער זא לאָנג גיוועט העט וגם דען שׂר איבר רעט זאָל קין ב"י [= בן ישׂראל] חוץ למקום לאזין", פ"י וועגן מעצער עלילת־דם", 1669 [פֿש III]. „אַ פֿרוי (פֿרא) איז לײַכט צו א־בערעדן", טענדלאָ, 733. צום בֿ: „וועָן איין מן איבר רעט איין פֿילציל די ניט איז אַנשפּוזט אונ' ער ליגט מיט איר...", טח, שמות, כב, 15. צום בֿ: „דער ליב לודיל לישׂ זיך אובר רידן", בבֿא־בוך, 28. „דא מיט איבר רידט ער דיא טאריכטי קוא, דאז זיא אים אַלדא גלויבט אַל זײַן רידן", ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. „איין שקר נבֿיא אין מצרים גיוועזן דער פֿיל פֿון ישׂראל דער צו איבר רעט", אלכסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובֿית הבחירה, אמשט 1724. צום בֿ: „איך האב מיך לוסן איבר רידן פֿון דיר...אונ' גי־הורשים גיוועזן צו דינן דיר", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, כ, 7. „דען קינג איבר רעט האבן דיא זאָל צו טאָן", יוסיפֿון, אמשט 1743.

איבערריידן זיך — ← איבערריידן. קזוו. 1. זיך דורכשמועסן. זיך איבערשמועסן. זיך א' פֿון הינטער אַ שפּאַניש וועגטל. זיך א'

א. „אין די אין זײַנען [זיי] אַרומגעלאָפֿן בײַ די אַרבעטער...צונויפֿגעמען מיינונגען וועגן דער סטאַנציע", א. קאַהאַן, אינזשענערן, קיִעוו 1932. 2. לעגנערע אָפּשטעל (אין אַן אַרבעט, אין טאָן עפּעס). לעגנערע צווישנצײַט. „נאָך אַ הי־פּשלעכן א' האָט מיך וויִדער אַ צי געטאָן צו מײַן טאָגבוך", ט. גען, סאָוו. היימלאַנד, 1963, № 6. „פֿון [16. י"ה אָן] געפֿינען זיי זיך — מיט אַ קליינעם א' — אין טערקישע הענט", זשיט IX, נ"י 1919. 3. אויפֿהער אָדער איבערשפרונג אין צײַט. אָן א' אין צו־שטעלן פֿראָדוקטן. אָן א' אין דער קאָרעספּאָנ־דענץ. „נאָך אַן א' פֿון צען יאָר האָט ער וויִדער אַרויסגעגעבן אַ בוך", רייִד. „פֿערציק יאָר וויִ דער קאָלום דערשײַנט יעדן טאָג...אָן אָפּרו און אָן א'", בצג, טמז 1964 XII 20.

4. איבערשפרונג אין שטח. אָן א' אין אַ ליניע. „נאָר מיט עטלעכע א'ן איז די גרענץ לענג־אויס דעם טײַך", רייִד. 5. ריס. צע־רײַסונג. אָן א' אין די דיפּלאָמאַטישע באַצי־אונגען. „אינטואיציע איז אַלצדינג, אינטעלעקט איז זייער וויניק, און דאָס באַטאַטס...א' מיט דער גאַנצער פֿילאָסאָפֿיע פֿונעם 19. י"ה", קאָר I. א־אַפּאַראָט, א־מעכאַניזם — אַפּאַראָט וואָס שטעלט אָפּ אויטאָמאַטיש דעם עלעקטריש־שטראָם אָדער יעדער אַנדערן צו־שטראָם פֿון ענערגיע.

איבערריס|וק, ־לעך — אַדי. וואָס מע קען איבערריסן. א־יקע קייט. (מאָט) א'לעכע פֿונקציע. ־(י)קייט.

איבערריסן — טרוי. ריס איבער, ~גערוי. 1. מיט כּוח צעטיילן אויף צוויי אָדער מער חלקים. א' דעם שטריק, א' דעם בויגן פּאַפּיר אא. אַ קייט ניט איבערצוריסן. פֿיג. אַ קנעכט־שאַפֿט ניט איבערצוריסן (← בּ3). שטאַרק ניט איבערצוריסן. „אַ גרויסן שטריק פֿון אַ שיף, אַז מע ניצט אים אַ לאַנגע צײַט, וועלט ער אַלעמאָל...דינער ביזוואָנען ער וועלט איבער־גערישן", חה, ב, קלו. פֿיג. „פֿון ערגעץ אַ האָנט זיך געגעבן אַ שטרעק, אַ פֿליק געטאָן איבער די כּמאַרעס און איבערגעריסן די נאָכט מיט אַ בליץ", הר, ליים. *א' אַלע פֿעדעם = ניט האָבן מער צו טאָן, ניט האָבן קיין עסקים, באַציאונגען מיט עמעצן אָדער עפּעס. „ווען ער וועט פֿאַרלאָזן פּוילן, רײַסט ער איבער אַלע פֿעדעם, דערוויִטערט זיך פֿון אַ לעבן, פֿול מיט ספֿקות", אפּא, פּוילישע וועלט. אויך: א' דעם קשר, די בינדונג. 2. רײַסן אַ צאָל, אַ סך. א' אַלע צײַטיקע עפּל אין גאָרטן. 3. דורכרײַסן, דורכבערעכן. א' די פֿאַרצאָמונג. א' די קייט פֿון די פֿאָליציסטן און זיך צעלויפֿן.

4. אָפּשטעלן אויף אַ קורצער צײַט, מפֿסיק זײַן. א' אַ שמועס וועג אַ זײַטיקער קומט אַרײַן. א' די שפּיל. א' די זיצונג. ניט א' עמעצן וואָס האַלט אין לערנען. „בײַ די ווערטער קומט אָן...און זייער שמועס ווערט איבערגעריסן אין מיטן", שע, אין שטורעם. „בײַ...דעם שנײַ־דער...האָט מען אויף אַ פּאָר מינוט איבערגע־ריסן די אַרבעט", בערג, בײַם דניעפּער I. „מע דאַרף א' [דאָס לערנען] צו לייענען קריאת־שמע,

אָבער מע דאַרף ניט א' דאָוונען", פּיעס, שבת ט/ב. אויך פֿיג. א' די שטילקייט מיט אַ שאָס, פֿײַף, געשריי אא. 5. מאַכן עס זאָל אויפֿהערן, אָפּשטעלן אויף אַ לאָנגער צײַט, אויף שטענדיק. א' דאָס לערנען און קו־מען אַהיים. א' דיפּלאָמאַטישע באַציאונגען. פֿלו־צעם א' אַן אָפּיציעלן באַזוך און אָוועקפֿאָרן. א' די קאָרעספּאָנדענץ. א' דעם צושטעל פֿון פּראָוויאַנט. א' דעם פֿלי איבער טעכניש סי־בות. א' די אימיגראַציע. „די קאָמיסיע...אויס־צוראַבעטן דאָס נײַע געזעץ...אין פּוילן...האָט איבערגעריסן איר אַרבעט", פּרץ, געדאַנקען און אידיען.

6. שטערן אין סאַמע מיטן פֿון עפּעס. א' דעם מגידס דרשה. א' דעם טעלעפֿאָנישן שמועס. א' אַ זיסן חלום. „האָט אַ פֿראַגע...דעם יונגע־מאַנס צעשטרייטע געדאַנקען איבערגעריסן", חוט I, 'אינגער אַ מענטש'. „[אָנקומען און] שוויבגדיק דיר א' דאָס שפּינען פֿון דײַן אײ־גענער נשמה", יהואָש, 'זומערנאַכט'. „איבער־גריסן האָט איר חנהכ ברייטער 'בוט־שבת'", אר. „[זײַן] ווײַט האָט איבערגעריסן מײַנע מחשבֿות", ממוס, שלמה. קען אויך זײַן לטובֿת עמעצן אָדער עפּעס. א' מיט שטורעמדיקע אָפּלאָדיסמענטן. 7. אָנהייבן אומגעריכט צו רײַדן, צו זאָגן עפּעס, וועג מע רעדט אָדער מע שווײַגט. א' דעם רעדנער מיט אַ פֿראָגע. „בולבע איז איצט אויך בײַ אונדז זייער טײַער געוואָרן" — האָט [ער] מיט אַ זיפֿץ איבערגעריסן", אר, 'ראָטשילד און ראָקפֿע־לער'. א' דאָס אייגענע שוויגן.

8. בטל מאַכן. צעשטערן. „אָפּברעכן", „אי־בערברעכן". „דאָס אײַנשפּריצן יאָ אין הייב־מוטער...צו פֿאַרהיטן אָדער א' די שוואַנגער־שאַפֿט", פֿגעד, ווילנע 1931, № 23. א' אַ לאַנגיאיריקע פֿרײַנדשאַפֿט. א' אונדזער נאַציע־נאַלן המשך. א' די געדריקטע שטימונג מיט אַהנהייבן זינגען אַ ליד.

9. צערײַסן. (← בּ1). „צוויי הינט קומען אַרײַן און רײַסן אים איבער אויף צוויי שטי־קער", ל. יאַסטראָוויץ, ר' עזריאל..., געש'יכטע פֿון ר' זונדל חסיד, ווילנע 1892. *א' עמע־צנס לעבן = אים טייטן. „ניט נאָר פֿינגער אים, נאָר אַפֿילו א' זײַן לעבן", פֿאָר, 1964 XII 2.

10. אוועק. אויפֿהערן האָבן צו טאָן מיט עמעצן אָדער עפּעס. ניט וועלן האָבן מער קיין שײַכות צו עמעצן אָדער עפּעס. א' מיט אַ פֿרײַנד, א' מיט אַ געליבטן. א' מיט אַלע מענטשן און זיך פֿאַררוקן אין אַ ווינקל. א' מיטן אייגענעם עבֿר, מיט די אַלטע פֿירונגען. א' מיט דער וועלט. א' מיט אַלץ אין וואָס מען איז בײַ איצט געווען פֿאַראינטערעסירט.

11. אוועק. פֿאַרלאָזן מער ווי עס איז ווערט. א' מער אויפֿן פֿרײַז.

איבערריסן זיך — ← דפּוי. 1. אָן אַ קאָנטיקער סיבה אָדער אָן אָנווײַז אויף אַ סיבה צעטיילט וועלן אין צווייען, צעריסן וועלן. אָפּ־רײַסן זיך. „אַ פֿעסטער שטריק רײַסט זיך אויף איבער", שוו. „אָט־אָט רײַסט זיך איבער די לעצטע האָר אין וועלכער ער האַלט זיך אָן", ממוס, וויטשפּ. „אַמאָל איז זײַן מוטער געגאַנגען אין הויז, האָט זיך איבערגעריסן

אירע שיך", לטב, עט/ב. „דאָ האָט זיך אי־בערגעריסן דער פֿאָדעם פֿון זײַנע אַלע הא־פֿענונגען מיט אײַן מאָל", ג. ח. לעוונער, די פֿאַלשע חתן־כלה, ווילנע 1897. *די פֿוחות רײַסן זיך איבער = ניטאָ מער קיין פֿוחות עפּעס צו טאָן.

2. זיך אָפּשטעלן. „ער איז אָפּגעשוואַכט געוואָרן, דאָס לערנען האָט זיך איבערגעריסן", פּרץ, 'יוי אַזוי די וואַלד־ישיבֿה איז בּטל גע־וואָרן'. „דער עולם איז פֿאַרקאַכט צווישן זיך. פֿלוצלינג האָט זיך דאָס אַלץ וויִ איבערגעריסן", חוט, א שטעטל. „בײַז יעצט האָט זיך דיזער שטראָם [פֿון קראַנק] אויף אַ רגע נישט אי־בערגעריסן", א. ז., א וויִדוי פֿון אן אקושער־קע, וואַרשע 1909.

3. אויפֿהערן זײַן (מחמת אַ ריס). די בא־ציאונגען צווישן זיי וועלן באַלד זיך א'. „מיט דעם בן־יחיד וואָס איז אַוועק לתּרבות רעה האָט זיך איבערגעריסן די ראַביסטוע אין דעם צדיקס משפּחה", רייד. 4. געשטערט וועלן. „די שטיל־שוויגונג האָט זיך איבערגעריסן דורך אַ שוועלן זיפֿץ", גאַדיל קערשינקאָרין, דער טי־ראַנישער פֿעטער, וואַרשע 1886. „זעלטן וועט האָט זיך דאָ אין חדר די שטילקייט איבער־גערישן", בערג, נאָך אַלעמען.

5. צו הויך (שלעכט) זינגען, שרײַען (בײַז די שטים פֿאַרהאַקט זיך). שרײַען און א' זיך. א' זיך דעם גאַרגל, דעם האַלדז, די גלאָטקע. א' זיך די קישקעס שרײַענדיק. „אַ יידענע אין געסל קראַצט זיך און הערט וויִ שאולקע זינגט און רײַסט זיך איבער", בערג, אפּגאָג. 6. זיך קריגן. א' זיך מיט אַ וועלט פֿאַר גאָרנישט.

־ונג. ־ענישׂ. ־ענישׂ — טאָן עפּעס מיט אין.

איבערריסער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. ווער עס רײַסט איבער, מיט אַלע בבֿ. אויך: אַפּאַראַט, מכשיר. עלעקטרישער א' — אַפּא־ראַט אָפּצושטעלן (איבערצוריסן) עלעקטרישן שטראָם. **־ערי. ־יש** — אַדי.

איבערריען — טרוי. ריי איבער, ~גערייט. איבערשטעלן די ריען. א' די קינדער איידער מע לאָזט זיך אַרויס אויפֿן שפּאַציר.

איבערריען זיך — ריִיע זיך איבער, זיך ~גערייעט. מג, מיטן־גאָליצין. איבערראָען זיך. איבערפּאַטשקען זיך, איבערבראָדיקן זיך. א' זיך אין בלאָטע.

איבערריף — אַדי. דטשמ. אויך: ~ריוף. וואָס איז צו ריִפּ, צײַטיק איבער דער מאָס. א'ע געדאַנקען. אַן א'ע לויט אירע יאָרן. **־קייט.**

איבערריפֿן — טרוי. רייף איבער, ~גערייפֿט. 1. איבערלייגן ריִפֿן. א' די פֿעסלעך. 2. אויס־ריִפֿן אַ צאָל, אַ סך. א' אַלע פֿעסער אין איין טאָג. **־ער.**

אי'בערריצן — טרוי. ריִיץ איבער, ~גע־רייצט. וויידער, שטאַרק אָנריצן, צעריצן (אַ צאָל). א' די חדר־ינגלעך: געשמיסענער ת... מיט זיך — א' זיך מיט די הינט אין דאָרף.

איבערריי'צן — טרוו. איבערריי"ק, ~ריי"צט. אַרכ. ← דפוו. „דער יצר־הרע דען ב"א [= בן־אדם] איבר רייצט האט. ער איז איין מלאך אונ' דער ב"א איז גאר איין ב"ו [= בשר ודם]", אריה ליב בר' יהודה זעליגמן, תקוני מועדים, פיורדא 1725.

איבערריישן — טרוו. ריישׁ איבער, ~גע־ריישט. פד. איבערפרעגלען (מיט אַ ציבעלע). ־עכע.

איבערריכטונגיש — אדי. נעגאַט. וואָס איז מער ווי פון איין ריכטונג, וואָס איז כּולל אַ צאָל ריכטונגען. „די שול זאָל געהערן צו איין־אינציקער איבערפאַרטייאישער, אינער לי־גע", ים, קוד, 1938.

איבערריכ'טן — טרוו. איבערריי־כט, ~ריכט־(עט). אַרכ. (אַפּיציעל) איבערגעבן. „ער זאָל ...אלי די אַקטי של משפחה...איבר זעהן אונ' דעמו למלכות צו איבר ריכטן", כ"י וועגן מעצער עלילת־דם, 1669 [פֿש III].

איבערריכטן — טרוו. רים איבער, ~גערימט. איבערלויבן. רימען איבער דער מאָם אַדער אַ צאָל. א' אַלע בני־משפחה. א' דעם מאַלער. מיט ז'ר. ־עכע. ־ענישׁ.

איבערריפֿלען — טרוו. ־פֿל איבער, ~גע־רימפֿלט. שלעכט, גרילציק איבערשפֿילן. א' די זעלבּיקע לידער אויף אַ צעשפֿאָלטענער פֿידל. ־עכע. ־ענישׁ. ־ער.

איבערריגען — אוטו. ריגן איבער, ב'ין & ה'ג ~גערונגען. ריגען איבערן ברעג (פון אַ כלי וואָס איז פול). „דאָס פעסל אונטער דער ריגוע ריגט איבער נאָך דעם גרויסן רעגן". „וען עסגוואַרג ריגט איבער אין דער בראָט־רער...", פֿאַר, 1965 II 19. פֿיג. דאָס גליק, די שפּע ריגט איבער.

איבערריס — דער, ־ן. דזוו איבערריסן (מיט אַ קליינעם אונטערשייד אין ניואַנס: איבער־ריסן אַקציאָנטירט מער דעם אָקט, א' — דעם רעזולטאַט). „קיין איין פאַלשער טאָן, קיין בראָך און ריס, נאָר איבערבראָך, א'", מוק, טעאַטער און יידיש טעאַטער.

איבערריסעוועטן — טרוו. ־סעוועט איבער, ~גערייסעוועט. סל. איבערמאַלן. איבערציי־כענען. א' דעם פּלאַן פון געבּיידע. א' אַ בילד.

איבערריען — טרוו. ריע איבער, ~גערירעט. דזוו איבערגראָבן, איבערראָבן. איבערזוכן. איך מיט ז'ר.

איבערריפֿן — טרוו. ־פֿע איבער, ~גע־ריפֿעט. 1. דזוו איבערריפֿלען. 2. איבער־רייסן, איבערדריבלען. א' וואָס מע האָט אויס־געשטיקט. ־ענישׁ.

איבערריר — טרוו. ריר איבער, ~גערירט. 1. איבערטאָפּן. א' די פֿאַרצעלטענע סטאָט־עטקעס. א' די גאַנצע קראָם און גאַרניס קו־פּן. 2. רירן פון ארט אַ צאָל זאַכן. א' און איבערשטעלן דאָס גאַנצע מעבל. אויך מיט ז'ר. ־עכע. ־ענישׁ.

אי'בערראַ'ל — אדי. וואָס איז העכער, מער ווי רעאַל. וואָס מע קען ניט משׂיג זיין מיט די חושים. „...פֿאַדערט געשטאַלטן און סימבאָלן פון אויסערגעווייגלעכע און א'ע די־מענסיעס", שג, ה. לייוויק. ־קיים.

איבערראגולירן — טרוו. ־ליר איבער, ~(גע)־רעגולירט. אײַנשטעלן באַנייַס, אויף אַן אַנ־דער אופן נאָרמעס, כּללים, פאַרמען פון אויפ־פֿיר אס. א' דעם מעכאַניזם. א' די באַציאונגען צווישן די אַמטן. א' שכירות, אַרבעט־באַדינגונ־גען. ־ונג — „אַן א' על־פּי אַ נייַעם פּרינ־ציפּ", מוו, יובל XLI.

איבערראזטרירן — טרוו. ־טריר איבער, ~רעגיסטרירט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער אַדער אַנדערש רעגיסטרירן. א' די כּתבי־ידן פון אַר־כיון. א' עמעצן אין דער פאָליציי. 2. רע־גיסטרירן אַ צאָל, אַ סך. א' די ווייללערס. מיט ז'ך. ־ונג.

איבערראגירן — אוטו. ־גיר איבער, ~רע־גירט. קינגען, הערשן אַ לענגערע צייט, אי־בער אַ צאָל (מדינות). א' איבערן לאַנד פֿער־ציק יאָר.

איבערראגענען — אוטו, אומפּ. רעגנט אי־בער, ~גערעגנט. 1. רעגענען אַ לענגערע צייט, פּסדר. עס האָט איבערגערעגנט גאַנצע צוויי מעת־לעת. 2. אויפֿהערן רעגענען. „ס'האָט שוין איבערגערעגנט, מיר קענען גיין", רייד.

איבערראזאַ'גירן, ־קטירן — טרוו. ־גיר, ־קטיר איבער, ~(גע)רעדאַגירט, ־קטירט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער אַדער אויף אַן אַנדער אופן (בעסער) דורכפֿירן די אַרבעט פון אַ רעדאַקטאָר. א' דעם מאַנוסקריפּט. 2. רע־דאַגירן אַ צאָל. א' אַלע אַרטיקלען. ־גירט, ־קטירט — פּאַר & אַדי. ־גירטע ביכער. „נוסחאות, רעווידירטע...און ~רעדאַקטירטע' פון די איבערשרייבער", ב. ריוזקין, צוק, מאַרץ 1936. ־גירונג. ־קטירונג. ־גירער.

איבערראזדלען — טרוו. ־דל איבער, ~גע־רעדלט. 1. נאָכאַמאָל, אַנדערש אַדער אַ סך אויסרעדלען (←). א' מצה. א', וויבל ס'איז געווען אַ פאַלשער טעלעפֿאָן־נומער. 2. אַר־בערבּרענגען, אַריבערפֿירן מיט אַ ראָד, רעדל (וועגעלע אס). „נעם דאָס צווייטעדל און רעדל דאָס פּעקל איבער צום פּעטער", רייד. אויך מיט ז'ך.

איבערראזדן — [קורצע ע] רעד איבער, ~גע־רעדט. פד, אוקר. ← איבערריידן (זיך). אַזוי אויך אַלע אָפּשטאַמיקע פון שורש 'רעד'. למשל: „אָט די אשה...אַ יידענע מיט אַ יידענעם שכל ...און דאָך פֿאַרשטייט זי...ווי אַזוי אים, וואָס שמט פֿאַר אַ שׂאַרפֿן קאָפּ...צו א' ווי דלילה שמשונען", שמעון האַראַנטשיק, 'גאָטס משפּט'.

איבערראזוידירן — טרוו. ־דיר איבער, ~(גע)־רעוידירט. 1. נאָכאַמאָל, וויידער, אַנדערש (גרינטלעכער) דורכפֿירן אַ רעוויזיע. איבער־קאָנטראָלירן (וויבל פֿאַראַן אַ חשד אַז עפּעס איז פֿאַלש). „איר קאָנט בייַ מיר זוכן...מע האָט איבערגערעוידירט די גאַנצע הויז", א"ס אויס מינסק [א. סאַפֿיר], דער קליינער קאָ־טערזניק, וויליע 1883. „עפּעס דאַרף [דער יתד] אין זיך, אין זיין שטוב, אין זיין אָרום א', איבעראַריינטירן", הל, טאָג, 1951 I 13. 2. רע־וידירן אַ צאָל, אַ סך מאָל. א' די באַטיילונגען אין דער דעמאָגאַנסטראַציע. 3. איבערקוקן, אי־בערפֿאָרשן, איבערשטודירן. א' אַ טעאַריע, אַן עקספּערימענט. ־ונג.

איבערראזעוועטן — אוטו. ־וועט איבער, ~גע־רעוועט. רעוועטן אַ לענגערע צייט. א' אַ גאַנ־צע נאַכט און ניט לאָזן שלאָפֿן.

איבערראזישירן — טרוו. ־סיר איבער, ~(גע)רעזישירט. פֿונדאַמענטירן, אויף אַן אַנדער אופן רעזישירן. „געקומען אַ נייַער רעזישי־סאָר און גענומען א' די גאַנצע פּיעסע", רייד.

איבערראזושירן — טרוו. ־שיר איבער, ~(גע)רעטושירט. פֿונדאַמענטירן, אויף אַן אַנדער אופן רעטושירן (אַ צאָל). א' די פֿאַטאַגראַפֿיעס. ־ונג.

איבערראזענונג — די, ־עז. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פון איבערראזענען. „וואָס דו פֿאַר־לאַנגסט איז זייער וויכטיק און פֿאַדערט אַ דויעריקע א"", ל. לעווין, רפֿאל דעם שנייי־דערס טאָכטער, וויליע 1888. „די אַלע א'עז זיינען אים איצט גאָר אין קאָפּ ניט געקראָכן", י. ל. סטרינסקי, נייַעס פון יענער וועלט, וויליע 1896. „א סובסטאַנטיוו נאָך אַ סובסטאַנטיוו אַן שום מחיצה פון אַן אַרטיקל, פּרעפּאַזי־ציע אאזוי קען קומען בלויז בייַ אַן א' (זי האָט איינגעקויפֿט קרויט, מערן, ציבעלעס, עפּל און פלוימען) אַדער בייַ אַ פאַראַלעליזם (אַזוי טראַכטן נאָר באַנקקוועטשערס בטלנים)", ים, יושפ XVI, 3.

איבערראזענעכץ — דאָס, ־ן. לב. איבער־רעכענונג. איבערראזענישׁ (אויך מיט בייטעם פון ביטול).

איבערראזענען — טרוו. רעכן איבער, ~גע־רעכנט. 1. אויסרעכענען נאָכאַמאָל, פונדאַמענטי־רן פון אַנהייב אָן. א' אויף די פֿינגער. א' אין קאָפּ. „נעמט אונדזערע קינות, אונדזערע טרויעריקע סליחות — די אייגענע צרות...די אייגענע געבראָכענע־געבראָטענע לימד — צו־וואָס זייַ א', איבערזאָגן", ממוס, 'אַסיפות'. „מיר האָבן צו פיל וועלטער פֿאַר חשבונען. חשבונען אַליין איז צו וויניק...האָבן מיר רע־כענען, א', אויסרעכענען, דורכרעכענען, בא־רעכענען, אָפּרעכענען, אויפֿרעכענען, אַנרעכע־נען און צוזאַמענרעכענען", דער לעבּעדיקער, פֿאַש, 25 IV 1952.

2. אויסרעכענען אַ צאָל פֿאַלן, אויסרעכענען לויט אַ סדר. א' אין סדר פון א"ב אַלע תּנאים און אַמוראים. „איבערגערעכנט אין גע־דאַנק אַלע ערטער וואו ער קען איצט זיין", פּמ, איינס אויף איינס. „זענען די יידן נתפּייס געווארן [פון דעם וואָס משה רבינו] האָט אַלעס איבערגערעכנט", איבז, תּנחומא, שמות, וואַר־שע תּרמ"ו. „די צאָל פֿאַלן איז צו גרויס אַז מע זאָל דאָ קענען אַדער דאַרפֿן זיי א'", ים, יושפ IX.

3. איבערקאָנטראָלירן, א' די חשבונות. „אזאַ פֿאַרמאַכטע האַנט, ער וועט דאָך צוואַנציק מאָל א' איידער מע קען זען פון אים אַ גראָשן", רייד. „וער קען א' דעם שאַדן אַדער דאָס גוטס, וואָס אַ נייַע אידייע קען ברענגען מיט זיך?", פּרץ, 'שמאי ראַטמאַן'. 4. אויסדער־ציילן. אויסרעכענען. „מיר האָבן אַלץ איבער־

געריצנט. אין דעם צווייטן וועלן מיר אי״ה אַלץ ריכטיק ערקלערן״, שמו פלאי, ספֿר האמת והשלום, לעמבערג 1893. „ער נעמט מיר א׳ די מעלות פֿון אַזאַ וואוינונגס־מאַסיוו״, סאוו׳ היימלאַנד, 1962, №3.

5. באַקלערן, ערנסט נאַכטראַכטן. איבער־קלערן, איבערטראַכטן. א׳ אַן ענין. איבער־מעסטן און א׳ יעדן טראַט, יעדע באַוועגונג. „דו זאָלסט מיט דײַן זײַל א׳ די ענינים פֿון די תּפֿילות״, חה, ב, רלב. 6. רעכענען מער, פֿאַרלאַנגען אַ צו הויכן פּרײַז. א׳ דעם פּרײַז בײַם פֿאַרקויפֿן. א׳ די קונדן [דאַטיוו] אויף אַלע אַרטיקלען. „אַרעסטירן אַ [פֿאַרקויפֿער] וואָס רעכנט איבער געלט אַ [קונד]״, פֿאָר, 1964 XII 30. „האָבן...שכנים צוריקגעקראָגן ...וואָס ׳לענדלאָרדס׳ האָבן זיי איבערגערעכנט״, טמז, 1965 V 11.

איבערעכענען זיך — אוטו. ← דפֿוי. 1. זיך מיישב זײַן. זיך באַטראַכטן. מאַכן זיך אַ דין־וחשבון, אַ חשבון־הנפֿש. זיך א׳ צו טאָן אַנדערש. „צום ווייניקסטנס מוז דער מענטש אַלע חודש זיך א׳ און זאָל זען ווי זײַן משׂא־ומתּן פֿאַר אַ באַשטאַנד האָט״, עפֿש, עץ חיים, קיצור של״ה. „דער מענטש דאַרף עפּטערס זיך צו א׳ מיט זײַן נפֿש דאָס רוממות וגדלות הבורא ב״ה״, ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, פּלא יועץ, ווילנע 1898. „טו ווי דו פֿאַרשטייסט, נאָר רעכן זיך איבער אויב עס איז כּדאַי״, ש. ב. [ש. בעקערמאַן], די גוטע פֿרויא, ווילנע. 2. איבערקאָנטראָלירן פֿאַר זיך. „וען דער נכרי האָט זיך אַליין טועה געווען, זאָלסטו אים זאָגן...דער נכרי וועט זיך א׳ — קאָן אַ חילול־השם אַרויסקומען״, ספֿר חסידים, תק״ז. 3. זיך פֿאַררעכענען. א׳ זיך אויף אַ גאַנצן הונדערטער. „בײַם בילאַנץ־רעכע־נונג רעכנט ער זיך איבער״, ספֿר שבחי רמ״ל, לעמבערג. ־ענישׂ. ־ער.

איבערעמאַנטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)רעמאַנטירט. נאָכאַמאָל, ווידער, אַנדערש רעמאַנטירן. א׳ דאָס גאַנצע הויז. ־ונג.

איבערעמ(ל)ען — טרוו. רעם (־מל) איבער, ~גערעמ(ל)ט. איבערשטעלן אין אַן אַנדער רעם (רעמל). איבערראַמען. א׳ די פֿאַטאַגראַפֿיעס פֿון די עלטערן.

איבערעפֿעטירן — טרוו. ־טיר איבער, ~(גע)רעפֿעטירט. ווידער, אויף אַן אַנדער אופֿן רעפֿעטירן. א׳ די סצענע עטלעכע מאָל. ־ונג.

איבערעפֿארמירן — טרוו. ־מיר איבער, ~(גע)רעפֿארמירט. ווידער, אַנדערש רעפֿארמירן. א׳ דאָס גאַנצע שולסיסטעם. א׳ די יוגנטלעכע פֿאַרבראכערס. מיט זיך. ־ונג.

איבערעצענזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~צענזירט. רעצענזירן אַ צאָל, אַ סך. א׳ אַלע בּיכער אויף געשיכטע פֿון די לעצטע פֿאָר יאָר.

איבערעקאָמאַנדירן — טרוו. ־דיר איבער, ~רעקאָמענדירט. 1. געבן רעקאָמענדאַציעס צו אַ צאָל אַדער אין אַ צאָל אַמטן. א׳ דעם זעלביקן קאַנדידאַט פֿאַר אַלע שטעלן. 2. רעקאָמענדירן מיט מער לויב ווי מע פֿאַרדינט. א׳ עמעצן און דערנאָך חרטה האָבן. אויך מיט זיך.

איבערעקאָרדירן — טרוו. ־דיר איבער, ~רעקאָרדירט. נאָכאַמאָל, ווידער, אַנדערש רעקאָרדירן. א׳ אַ פֿאָפּולער ליד. א׳ דעם וויפּוח און דורכלאָזן די איבעריקע רייד. ־ונג.

איבערעקווויזירן — טרוו. ־זיר איבער, ~רעקווויזירט. נאָכאַמאָל רעקווויזירן, אַוועק־נעמען. א׳ בײַ דעם זעלבן קרעמער דאָס לעצטע ביסל סחורה. ־ונג.

איבערעקלאַמירן — טרוו. ־מיר איבער, ~רעקלאַמירט. 1. נאָכאַמאָל, פֿונדאַסנטיי אויף אַן אַנדער אופֿן רעקלאַמירן, מאַכן באַקאַנט. א׳ אַ וואַנדער־מעדיצין. א׳ אַן ארטיקל אין סענע פּיעסע. 2. צו פֿיל, איבער דער מאָס רעקלאַמירן. א׳ אַ שוואַך בוך. א׳ אַ זינגער. ־ונג.

איבערעשט — דער, ־ן. 1. עודף. ניט געבליבן קיין א׳. 2. רעזולטאַט פֿון חיסור. „דעם איבר רעסט שרײַבט איר אונטער דעם שטריכל״, מ. ז. אייזלין, מלאכת מחשבת, פּראָג תקל״ה. 3. שׂריד. סכום לעבן־געבליבע־נע נאָך אַן אומגליק. דער קליינער א׳ פֿון אונדזער גרויסער משפּחה. אורח פֿאַרטיטשט ׳שׂריד׳ (איוב, כ, 21): איבערדעסט. „...האָבן אַלע ממית געווען און דעם א׳ געפֿאַנגען גע־נומען״, ר׳ ראובן אַראַנאָוויטש, איבז, אלדד הדני, פּראָג 1863.

איבערעשן — [...רא׳אשן] — טרוו. רעש איבער, ~גערעשט. > רעש. איבערטומלען. א׳ דאָס געטומל פֿון דער גאַס. „א׳...דערגיין וואוהין מע באַדאַרף״, ממוס, שלמה. [ס טרעפֿט זיך אַז איבערראַישן וועלן פֿאַרשטאַנען וויי אי־בערעשן: „זענען די אַלע מופֿתים נישט גע־וען קיין מיטל אויף איבערצורעשׂין די מצריים״, הרב לוי גליקמאַן, זכרונות לבית לוי, קע־שענעוו 1934.]

איבערשאָבן — טרוו. שאָב איבער, ~גע־שאָבן, ~געשאָבט. 1. אָפּקראַצן, אָפּרייניקן, אָפּשאָבן נאָכאַמאָל. ← אויסשאָבן בבּ 1־2. 2. שאָבן אַ סך, צו פֿיל. א׳ אַלע רעטעכער, אַלע מערן אש. ־ונג. ־עכן. ־ענישׂ.

איבערשאַמן — אוטו, אומפּ. שאַמ איבער, ~געשאַמט. שטאַרק שאַמן, פֿאַרשאַמן. „וואָס האָט דיר איבערגעשאַמט?״, רייד.

איבערשאַמקעווען — טרוו. ־קעוועט איבער, ~געשאַמקעוועט. פּפּ: ~שעמקעווען. נאָכ־אַמאָל, אַנדערש צעשמידן, צעבראָקן (קרויט צום זײַערן). א׳ אַ פּעסל קרויט.

איבערשאַרפֿערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־שאַרפֿערט. אויך: ~שאַרפֿ(ע)רײַען, וור. ~שאַרפֿרעווען. 1. פֿאַרקויפֿן (מיט אָנצו־הערעניש אויף אַ ניט־כשר פֿאַרדינסטל אַדער אויף אַ היזק) וואָס מע האָט געהאַט איינגע־קויפֿט. א׳ די מציאות וואָס מע האָט איינגע־האַנדלט אויפֿן יריד. 2. שאַרפֿערן מיט פֿאַר־שיידענע ארטיקלען. שאַרפֿערן אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ פֿאַרמעגן. א׳ מיט וואָס אַ מויל קען נאָר אַרויסרעדן. 3. איבערכיטרעווען בײַם קויף־פֿאַרקויף (ספּעצ׳ בײַ דער פֿאַרעם ~שאַ־כ(ע)רײַען). ־נישׂ.

איבערשאַלטן — טרוו. שאַלט איבער, ~גע־שאַלט. דטשמ. אָפּט געניצט. איבערשלישן, אי־בערשטעלן, איבערדרייען. א׳ דעם עלעקטרישן שטראָם. א׳ דעם מאָטאָר. ־ונג.

איבערשאַלטעווען — אוטו. ־טעוועט איבער, ~געשאַלטעוועט. דזוי אומשאַלטעווען ←.

איבערשאַלעווען — טרוו. ־לעוועט איבער, ~געשאַלעוועט. פּפּ: ~שאַלי(ע)וון. אוקר. איבערקלאָפּן, איבערצוימען מיט דינע ברעט־לער, שאַלעווקעס. א׳ די מחיצה צווישן דער שטוב מיטן קאָמערל.

איבערשאַמען — לר. דזוי איבערשוימען ←.

איבערשאַנטאַזשירן — טרוו. ־זשיר איבער, ~שאַנטאַזשירט. סטראַשען און אויספֿרעסן בײַ אַ צאָל. א׳ אַלע יידן וואָס האָבן זיך גע־פֿונען אויף דער אַרישער זײַט (בעת דער נאַצי־תּקופֿה).

איבערשאַנעווען — ← איבערשוינען.

איבערשאַסטען — טרוו. ־טע איבער, ~גע־שאַסטעט. פּטרן, אויסגעבן מער געלט וויי מע קען, ווי מע דאַרף. א׳ שוער פֿאַרהאָרעוועט געלט. ־ענישׂ.

איבערשאַף — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־שאַפֿן, איבערגעשטאַלטונג. „אין אָט דעם לויף צום א׳ דײַן אייגן ׳איך׳״, ל. קוסמאן, עזרא, נ״י 1948.

איבערשאַפֿן — טרוו. שאַף איבער, ~געשאַפֿן (אויך: ~געשאַפֿט). שאַפֿן נאָכאַמאָל, פֿונדאָס־נײַ. איבערגעשטאַלטיקן. „גאָט האָט באַשאַפֿן די וועלט און דער מענטש וויל זי א״, רייד. א׳ די לידער פֿאַר אַ נײַער אויסגאַבע. „ווי שאַפֿט מען איבער די מענטשן־מאַסע?״, ב. ריוקין, א גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. „זי איז איבערגעשאַפֿן געוואָרן דורכן דערפֿאָלג״, מוק, מיינע באַגעגענישן. „דער ׳ספֿר חסידים׳ (שטאַמט פֿון 13. י״ה) און ווערט געשאַפֿן און ווידער איבערגעשאַפֿן פֿון אַ צאָל מחברים״, ב. י. ביאַלאָסטאָצקי, צוק, מאַרץ 1936. „די יידישע תּנכישקייט האָט נאָר געקענט דעמאָנסטרירט ווערן דורך אייביקן א׳ דעם תּנך״, מ. שטריג־לער, איק, פּסח תשי״ח.

מיט זיך — רעפֿל. „איך האָב געוואָלט אַליין איין מאָל זיך א״, הל. „ער האָט ממש מיך איבערגעשאַפֿן אינגאַנצן אין אַ פֿולקום וועלטלעכן מענטשן״, מוק, מיינע באַגעגענישן. ־ונג. ־עכן. ־ענישׂ. ־ער (־ין). ־ערײַ.

איבערשאַפֿעריש — אַדי. וואָס איז פֿון אַדער וויי בײַ אַן איבערשאַפֿער. וואָס פֿירט דורך די פֿונקציע פֿון איבערשאַפֿן. א׳ע אַמביציעס. א׳ער מוט. ־קייט.

איבערשאַצ|ונג, ־לעך — אַדי. וואָס מע קען איבערשאַצן. א׳ע ווערטן. ־(י)קייט.

איבערשאַצן — טרוו. שאַץ איבער, ~געשאַצט. 1. שאַצן נאָכאַמאָל, שאַצן פֿונדאָסנײַ עפּעס וואָס האָט אַ מאַטעריעלן ווערט. א׳ דאָס הויז וואָס איז געשטעלט אויף ליציטאַציע. 2. אַפּ־שאַצן אויף אַן אַנדער אופֿן עפּעס וואָס האָט

אַ גיסטיקן ווערט. קריטיש איבערוואַרטיקן. א׳ דעם קינסטלעריש־ן ווערט פון נייַעם ראָמאַן. „האָב איך מײַן אָפּשאַצן פון שלעכט און גוט, ראָט מען מיר: שאַץ איבער די ווערטן", פּרץ, געדאַנקען און אידיין. „מענדעלע האָט פֿרײַער נאָך ראַדיקאַל אָנגעהויבן א׳ דעם משפּילים", שנ, יוד׳ שרײַבער אין טאָוו־פֿאַראַנד. „מע מוז זיך פֿאַרטיפֿן, מע מוז א׳ אַ וועלט מיט באַגריפֿן", סעג, איצטער. „איבערגעשאַצט אַלע ווערטן...אונטערגעפֿירט אַ סך־הכל פֿון אַלע נעכטנס — און פֿראָקלאַמירט דעם פֿולשטענ־דיקן באַנקראָט פֿון אַלטן וועלט־סדר", ווספּע, קאָוונע 1923, העפֿט ג.

3. (איבער)אַרײַנטירן זיך אין אַ סיטואַציע. „געדולד אַליין איבערצושאַצן די לאַגע און... מוט צו נעמען אינגאַנצן אַ נײַע וועגדונג", בצג, טמז 1964 IX 15.

4. שאַצן מער, העכער ווי ס׳איז באמתדיק דער ווערט. א׳ דעם ווערט פון דער אײַנגעקויפֿ־טער סחורה. א׳ די אייגענע כוחות און נעמען אויף זיך צו פֿיל. א׳ דעם אויפֿטו פון די פּיאָנערן. מיט זיך — „[זיך] האָט קיינמאָל זיך ניט איבערגעשאַצט, זי האָט געוואוסט אַז זי איז ניט אַזוי שיין וי סאַלטשע", ספּ, סודות.

~שאַץ, דער. „גייט דאָ ניט בלויז אין אַבסטראַקטן א׳ פֿון דער היסטאָריישער פּאַ־זיציע", בצג, טמז 1965 IX 4. **־ונג** — „די ...רעוואָלוציע איז אַ ראַדיקאַלע א׳ פֿון ווערטן", גרינ, מענטשן און ווערטן. „די פֿרייד, ווידער, וואָס קומט אויף דערפֿון וואָס דער מענטש האָט ווען אַ צווייטער אַ העכערע מיינונג, הייסט א״ר, ש ווינער איבז, עטיק, ת״א 1963. **־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־יו, ־קע). ־ערי.**

איבערשאַצעריש — אַדי. וואָס איז פון אָדער וויַ בײַ אַן איבערשאַצער. וואָס פֿירט דורך די פֿונקציע פון איבערשאַצן. א׳ע מעדיטאַציעס. **־קיוט.**

איבערשאָקלען — טרוו. ־קל איבער, ~גע־שאָקלט. איבערטריסלען, דורכטרייסלען (ספּעצ פֿליסיקייט). א׳ דאָס פֿלעשל מעדיצין (עס זאָל זיך ניט אָפּזעצן געדיכט אויפֿן דנאָ). גוט א׳ דעם בוים, די פֿירות זאָלן נעמען פֿאַלן. א׳ דעם לולבֿ. *א׳ עמעצן די ביינער = זיי אָנ־ברעכן. „טייל זײַנען זיך נוהג איבערצולאָזן דאָס מיסט אונטער פֿי אַ גאַנצן ווינטער, נאָר דעמאָלט מוז מען עס אַלעמאָל א׳ און אויס־מישן", מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבײַ־טער, וואַרשע 1891. מיט זיך — א׳ זיך די קישקעס בײַם פּאָרן מיט אַ בוידע. **־ענישׂ.**

איבערשאָרוען — טרוו. ־וע איבער, ~גע־שאָרוועט. פּד. איבערשיַערן. א׳ די טעפּ.

איבערשאָרן — טרוו. שאָר איבער, ~גע־שאָרט. צושאָרן. איבערלייגן, איבערוקן, אי־בערדרייַען. א׳ די גלײַענדיקע קוילן (זיי זאָלן ניט ווערן אויסגעלאָשן). א׳ די קאָרטאָפֿל אויפֿן פֿײַער (זיי זאָלן זיך בראָטן אָרום און אָרום). א׳ דעם קופּל בײַ צום עק טיש. „אַרײַנלייגן דאָס האָלץ, אונטערצינדן, א״ר, ו. & ס. איבז, די מעשׂה פון דעם שטיקעלע ברויט, זשיטאָ־מיר 1869. „די גאַנצע צײַט פון בראָטן גערשטן שאָרט זיי איבער מיט אַ שטעקעלע, כדי זיי נעזן", רייד. 2. איבערלײַדן, איבערקומען. א׳ עטלעכע יאָר. **־ונג. ־ענישׂ.**

איבערשוויַגן — שוויג איבער, ~געשוויגן. אוטו — 1. שוויגן אויפֿן מאָמענט; ניט אָפּענטפֿערן אויף עמעצנס פֿאַרוואורפֿן, צאָרן, בייזיץ באַמערקונגען אדגל. „זאָל בעסער די אשה די רגע וואָס דער מאַן בייזערט זיך א׳... און כאַטשע דער מאַן איז אין כּעס, וועט ער גיך איבערגעבעטן ווערן", הנהגות נשים, יאָס 1843. „אַ סך מאָל איז יעדער שותף מצדו מחויבֿ צו שוויגן, א׳, אַריבערבלאָזן...ניט מאַ־כן פֿון אַ וואָרט אַ קוואָרט", ג. ז. לעווענער, דער צווייענדיקער תּנאים, ווילנע 1897. „מיט א׳ און מיט ניט אָפּענטפֿערן קען מען אַלעמאָל מער דערגרייכן וויַ מיט ווען איבערשרײַבן", פֿאָר, 1964 XII 30. „וען שיינדל זאָל געוועזן דאָס מאָל א׳, קאָן זײַן...דער סקאַנדאַל וואָלט נאָך...פֿאַרריבן געווארן", מ. מ. אויזערקיס, דער פּריוואַטלעהרער IV, דראָהאָביטש 1898. 2. שוויגן אַ לאַנגע צײַט. זייער אָפֿט שוויגן. זיצן אין דער פֿינצטער און א׳ דעם גאַנצן אָוונט. אין די יונגע יאָרן פֿאַרנעמען זיך מאַן און ווײַב מיט איבעררעדן, אויף דער עלטער — מיט א׳", רייד.

אָקוזוו — ניט רעאַגירן מיט רייד אַ באַ־שטימטע לענגערע צײַט. א׳ די גאַנצע זיצונג. א׳ אַ משפּט.

טרוו — 1. ניט אָפּענטפֿערן. פֿאַרשוויגן. „דער דא טוט צוויי מאל דען צארין פון זײַן רבי׳ס איבר שוויגן, איז ער זוכה אַז קען פּסקנין איסור והיתר אַליין", עיון, ג/ב. 2. גובֿר זײַן מיט שוויגן. „אויב מע קען די טומלערס ניט איבערטומלען, קאָן מען נאָך ווינציקער זיי א״ר, צייט, טמז 1961 IV 6. 3. (שפּאַסיק) זיך פֿאַרמעסטן אין שוויגן. „זיי זיצן אין אָוונט אין פּאַרק און שוויגן. זיי שוויגן איבער איינער דעם אַנדערן", רייד. מיט ז׳ך.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

איבערשוויסן — טרוו. שוויים איבער, ~גע־שוויסט. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן צונויפֿשמעלצן מעטאַל, דערפֿרענדיק די ברענן פֿון צוויי שטיקער צום צושטאַנד פֿון פֿלי־סיקייט. א׳ רערן. **־ונג.**

איבערשווימען — אָקוזוו. שוים איבער, ב׳ן & ה אַ ב ~געשוואומען. 1. דערגרייכן דעם צוויייטן ברעג פֿון אַ וואַסער דורך שוימען. א׳ אַ טײַך, אַן אָזערע אין דער בריט. א׳ דעם ענגלישן קאַנאַל אין אַ פֿאַרמעסט. „אַ ים קען מען ניט א״ר, שו. „אונ׳ ווערן זײַן איבר שוואומן דען באַד פֿרט אונ׳ ווערן קומן אויף דיר, ירושלים, צו בלעגערן דיך", סהמ, נחום, ב, 12. „איינער וואָס וואַרפֿט זיך אין אַ בריט טײַך אַרײַן איבערצושווימען די גאַנ־צע בריט", ספּ, סודות. „און דערצו איז נאָך געווען עטלעכע טיפֿע און בריטע וואַסערן איבערצושווימען", חיקל הורוויץ, צפֿנת פענח, באַדרידטשעוו 1817. 2. אַריבערפֿאָרן אויף אַ שיף, שיפֿל אש. א׳ דעם אַטלאַנטיק. 3. שווימען וויַטער וויַ נייַטיק. א׳ די מעטע. 4. איבער־פֿליען, דורכגיין. פֿאַרגיין (וועגן זון). א׳ דעם זאָלן אַרומגעבראַכט ווערן פֿון אַלע זײַטן", יאָכ. אויך מיט ז׳ך — א׳ זיך מיטן בעסטלעלע נעגטער צום טאַטן. א׳ זיך אויפֿן בויך צום שונאס פּאַזיציע. **־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.**

איבערשאַרפֿן — טרוו. שאַרף איבער, ~גע־שאַרפֿט. 1. שאַרפֿן נאָכאַמאָל, פֿונדאָנסנ. א׳ אַ מעסער, אַ זעג אש. 2. שאַרפֿן אַ סך, צו פֿיל. א׳ אַ גאַלמעסער, עס זאָל זײַן אַ סכּנה אַרײַנצונעמען אין האַנט. א׳ אַלע מעסערס אין שטוב. 3. (בײַטל־מאַכערײַ) א׳ די קאַנטן — אַרומשנײַדן די קאַנטן פֿון לעדער (אויף דער לינקער זײַט), זיי זאָלן ווערן דין כדי צו קענען פֿאַרבייגן בײַ דער אויסאַרבעטונג. 4. אָנשאַרפֿן אויף אַן אַנדער אופֿן, מיט אַן אַנדער מיטל. „ער האָט שוין צוריק איבערגע־שאַרפֿט זײַן פּען אויפֿן אַלטן טעסטאַמענט און ער האָט צוגעשטעלט אַ ׳משה״, ש. רא־זענבערג, שלום אש פֿון דער נאַענט.

איבערשברן — [...שאַבערן] טרוו. שבר איבער, ~געשברט. 1. איבערשלעפּן, אָנשלעפּן. אי־בערנעמען וואָס מע האָט געלאָזן אויף הפֿקר. 2. (גנבֿים־לשון). אָנגנבֿענען אַ סך. „וואָס דער אַלטער מאַרעוויכער האָט שוין איבערגעשברט אין זײַן לעבן", רייד.

איבערשבתן — [...שאַבעסן] שבת איבער, ~געשבתט. אוטו — פֿאַרבלײַבן אויף אַן אָרט, איבערזיצן דעם טאָג פֿון שבת. זיך אָפּ־שטעלן צו קבלת שבת אין ערשטן שטעטל אויפֿן וועג און דאָרטן א׳. טרוו — אָוועק־שטעלן, אָוועקלייגן עפּעס אויף אַן אָרט עס זאָל דאָרטן פֿאַרבלײַבן במשך פֿון דעם טאָג שבת. „נעכטלע שלעפּט די אויפֿסן א׳ אין וואַלפֿס געזעלבֿ", ב. ווינשטיין, איק, ר״ה תשכ״א.

איבערשדכנען — [...שאַדכענען] טרוו. שדכן איבער, ~געשדכנט. 1. שדכנען עמעצן אויף אַן אַנדער אופֿן אָדער מיט אַן אַנדער בן־זוג אָדער בת־זוג. א׳ דעם פֿראָוויזאָר וואָס איז אַ גרויסער בראַקירער. 2. שדכנען אַ צאָל, אַ סך. א׳ אַלץ וואָס איר ווילט: קאַליקעס, מיאוס־קייטן. א׳ אַ גאַנצע געגנט מוידן און אַליין צו קיין איינער זיך ניט צושדכנען. **־ענישׂ.**

איבערשוואונג, ~שוואונק — דער, ־ען. לאָקל, מג. ברייטער רימען, פּאַס וואָס אַ זעל־נער (פּאָליציסט אע) טראָגט צו פֿאַרגאַרטלען דעם מונדיר.

איבערשוואַנגערן — ← איבערשוענגערן.

איבערשוואַרצן — שוואַרץ איבער, ~גע־שוואַרצט. טרוו — 1. נאָכאַמאָל שוואַרצן, איבערפֿאַרבן אויף שוואַרץ, איבערשמירן מיט עפּעס וואָס איז שוואַרץ. א׳ דעם טאָוול, דאָס מעבל. א׳ די שיך. „ביידע האָבן זיך געשווינד געוואַשן, נאָכאַמאָל איבערגעשוואַרצט די זעק־לער אין די לעכלער און שפּאַלטן פֿון די קאַמאַשן", פּרץ, שוועסטערי. 2. מאַכן צו שוואַרץ. א׳ די פֿאַטאָגראַפֿיע. א׳ דעם הינטער־גרונט. 3. אַריבערפֿירן עפּעס איבער אַ גרע־נץ אויף אַן אומלעגאַלן אופֿן. א׳ רעוואָלוציע. נערע ליטעראַטור. אָקוזוו — 1. (וויידער) אַרײַ־בערגיין אַ גרענעץ בשתּיקה, געהיים. „עס איז מיר אויסגעקומען עטלעכע מאָל א׳ די גרע־נץ", ספּ, סודות. 2. איבערלײַדן, איבערקומען. א׳ עטלעכע יאָר. **־ונג. ־ענישׂ.**

הימל. שוב פֿאַרטיטשט 'שקע': „איבר שוימן". 5. גרינג, אַן אָנשטרענגונג איבערגיין פֿון איין באַשטאַנדטייל צו אַ צווייטן, פֿון איין סיטואַציע צו אַ צווייטער. א׳ פֿון לאַכן צום ווינען. א׳ פֿון גרוי אין בלוי. „פֿון פֿריילעכס גייען די קאָפּפּלעיִס איבער אויף אַ וואָלאַך, פֿשוט איבערגעשוואומען. מע האָט דעם איבערגאַנג ניט געפֿילט", פּרע, פֿאַלקסט׳ געשיכטן. מיט זיך.

־ונג. ־ען. ־ענישׂ. ־ער (־יִן, ־קע).

איבערשווינדלען — טרוו. ־דל איבער, ~גע־שווינדלט. איבערכיטרעוועז מיט אַ שווינדל, אויסנאַרן מער, איבערשטיגן עמעצן מיט אַ פֿאַלשקייט. א׳ דעם שווינדלער, דעם מאַרק־וויכער. מיט זיך. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערשווינדלעריש — אַדי. שווינדלעריש אין אַ הויכער מדרגה. א׳ע קונצעלער.

איבערשוויצן — שוויץ איבער, ~געשוויצט. אוטו — 1. שוויצן אוּן אויפֿהערן. א׳ אַ נאַכט אוּן אויפֿשטיין אַ געזונטער. 2. שוויצן אַ סך, אַ לענגערע צייט. א׳ דעם גאַנצן הייסן זומער [צייט־אַקוזאַטיוו]. 3. שווער אַרבעטן — אוּן שוויצן דערבי. א׳ בייַם בויען, בייַ די שיפֿן אאזוי. טרוו — 1. איבערקומען מיט שוויצן. א׳ אַן עקזאַמען. 2. שוויצן מער ווי אַן אנדערער. א׳ די מחותנים אוּן די סאַרוועריס. 3. גובֿר זיין מיט שוויצן. א׳ אַ צוקילונג. אַפּט מיט זיך. „באַקומט ער היץ אוּן שוויצט זיך איבער אוּן הייבט זיך אויף געזונט", טאַרלער רבי, סגולות ורפֿואות, לאַדז [1910?]. ~שוויץ, דער. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערשוועבן — אקוזוו. שוועב איבער, ~גע־שוועבט. 1. איבערפֿליגן אַ קורצן שטח. א׳ ווי אַ לייכט וואָלקנדל. א׳ ווי אַ פֿלאַטערל. „אַן א׳ פֿון אַ צוויג וואָס האָט פֿאַרדאַרט צו אַ נייַעם בוים וואָס וואַרט", י. ראַלניק. 2. איבערגיין, אַריבערגיין אַזוי ווי פֿליִענדיק. גראַציעז א׳ פֿון איין פֿאַרטאַל צום צווייטן. 3. פּיג. דורכטראַגן. איבערטראַגן, אַריבערטראַגן. „ווער עס קען ניט דאָס שלעכטע א׳ קען דאָס גוטע ניט דערלעבן", שוו. „דיין לעבן וועט א׳ אין גרויס געפֿאַר אוּן דו וועסט ניט גלייבן דאָס דו לעבסט", אמד, ספּורי גדירות תּ״ח ותּ״ט, וויליע 1862. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערשוועמונג — די, ־ען, ארכ. איצט דטשט. פֿאַרפֿליִצונג. אורח פֿאַרטיטשט 'בשצף' (ישעיה, נד, 8): „אין איבער שוועמונג" [תּי: „אויסגוס"]. „די פֿעלדער וואָס דאָס וואַסער איבערשוועמט זיינען די בעסטע, נאָר וועַן עס קומט אַן א׳ נעמט עס אַלץ אַוועק", ר׳ אליקים בלאָך, דרכי ישרים, לעמבערג 1868. „דער רצון אוּן ווילן פֿאַר הקדוש־ברוך־הוא אויף דער וועלט אַן א׳ צו ברענגען", ר׳ יצחק האַמבורגער איבד, שיח יצחק, לעמבערג 1876.

~שווע׳מען — טרוו. פֿאַרפֿליִצן, אי־בערפֿליִצן, פֿאַרדעקן מיט אַ שטאַרקן שטראָם. מלכ פֿאַרטיטשט 'ונשק(ע)ה כיאור מצרים' (עמוס, ח, 8): „פֿרוזונקין אודר איבר שוועמט" [תּי: „זיך אַראָפּוועצן"].

איבערשוועגער — אוטו. ־ער איבער, ~געשוועגערט. 1. דורכפֿירן שוואַגערשאַפֿט בײַזן סוף. „וועסט א׳ אין אַ מזלדיקער שעה אוּן פֿאַרגעסן דאָס איבלעניש אוּן די וויטיקן", רייד. 2. שוועגערן אַ צאָל מאָל. א׳ עטלעכע מאָל אוּן כסדר מפֿלען. 3. שפּאַסיק. שקוזוו. איבערטראָגן. „שוועגער איבער די ווינטרויבן צו מיר", רייד.

איבערשווענצייען — טרוו. ־צייַ איבער, ~געשווענצייעט. פֿפֿ: ~שוועמשען. (ווי־דער) באַשפּרענקלען מיט געהיילטקע וואַסער [ווי אַ טייל פֿון קריסטלעכן ריטואַל]. א׳ די גויִעס.

איבערשוועקען — טרוו. שוועק איבער, ~געשוועקט. 1. שוועקען נאָכאַמאָל; מאַכן ריינער דורך באַגיסן אַדער אינטונקען אין וואַסער מער ווי איין מאָל. ← אויסשוועקען בז. „פֿלייש דאַש מכולה איז געווען...א׳...אוּן קאָך זיך", איין ביחזל וויא צו פֿר היטן דאַש גיזונד..., שקלאָוו 1795. „נעמען אַ האַנט ריין קאָרן אוּן גוט א׳, דערצו מישן אַ לויט קרי־טער קאַליאַנדרע", תּעלה ארוכה, לבוב 1850. „נאָך דעם זאַלצן שאַרט מען אָפּ דאָס זאַלץ פֿון דעם פֿלייש אוּן מען איבערשוועקט עס מיט וואַסער וויניקסטנס צוויי מאָל", חכמת אדם, וואַרשע 1867. „אין דער כלי וואָס מע שוועקט איבער דעם פֿלייש נאָך דאָס זאַלצן זאָל מען נישט אַריינטאָן פֿרישער דאָס פֿלייש אין דער כלי, נאָר פֿריִער וואַסער אָנגיסן", ספֿר מעון טהור, הרב מ. טייטלבוים דק״ק איהעל.

2. דורכשוועקען. א׳, איבערגאַרגלען מיט זאַלצוואַסער. א׳ דעם האָלדז — אויך: נעמען אַ ביסל משקה. „אוּן אָפּילו די וואָס מיידן אויס די באַפֿרוכטונג דורך אייַנשפּריצונגען אוּן א׳", א. ז., אַ ודוי פֿון אַן אקושערקע, וואַר־שע 1909. 3. שוועקען אַ סך, אַ צאָל זאַכן. א׳ אַלע גלעזער. „טעקלע, וואָס וואַשט גרעט, שוועקט איבער געל־גרינע וויגדעלעך פֿון יידי־שע קינדער", ממוס, ווינטשפּ. „אַריינטראָגן שפּענער, וואַסער אַ פּאָס, א׳ דאָס געפֿעס", שע, 'די גרויסע בהלה'. *א׳ יענעמס ברודיק(ע) וועט = באַרעדן. 4. באַגיסן, שוועקען אַ ביסל. „דערנאָך שוועקט מען איבער [דאָס געפּוצטע זילבערוואַרג] מיט ריין וואַסער", פֿאַר, 1964 X 1. מיט זיך — א׳ זיך אין מקוה. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערשוועך — אַדי. זייַער שוועך; שווערער וי געווינלעך. „עטלעכע יאָר פֿון א׳ער על־טער", רייד. „ווערן ניט באַפֿריִט פֿון א׳ן יאָך", זק, שד V.

איבערשווערן — שווער איבער, ~געשוו(אָ,וי)־רן. אוטו — שווערן נאָכאַמאָל. שווערן מיט אַ צאָל שבֿועות. א׳ מיט די האַרבסטע שבֿועות. טרוו — נאָכאַמאָל אײַנשווערן אַדער אַ סך מיט איין מאָל. א׳ אַן עדות. א׳ אַלע אונטערטאַנען בייַ דער קרוינונג פֿון נייַעם הערשער. אויך מיט זיך. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערשווערן — אוטו & טרוו. שוועך אי־בער, ~געשוווערט. זיין שוועריר (אין וואָג),

איבערוועגן. א׳ און אַראָפּצוזען צום באָדן די שאָקלבערעס. „וועַן דו, גאָט, זאָלסט אַרופּ־לייגן די גאַנצע וועלט אויף איין וואָגשאָל אוּן מיין געמיט אויף דער צווייטער, וואָלט מײַנס איבערגעשווערט", יחיאל לערער, מיין היים.

איבערשויבערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־שויבערט. נאָכאַמאָל, ווידער צעשויבערן. אַרום־נעמען דאָס קינד און א׳ זיַנע האָר.

איבערשוידערלעך — אַדי. וואָס איז זייער שוידערלעך, שרעקלעך איבער דער מאָס. א׳ע געשעענישן. די א׳ע אויסראָטונג פֿון יידן בימי הנאַצי. ־קייט — „וועלכער ילוד־אשה איז דאָס בכוח צו באַנעמען אַזעלכע א׳ן וויי די קאַטאַסטראָפֿע?", צייט, טמז 1962 VII 6.

איבערשוידערן — אוטו. ־ער איבער, ~גע־שוידערט. נאָכאַמאָל איבערלעבן אַ שוידער, אַ גרויל. א׳ פֿון קעלט. א׳ בייַם לייענען אַ גבֿית־עדות וועגן די גאַזקאַמערן.

איבערשוים — דער, ־ען. 1. אָפּט פֿון איבערשוימען. 2. שוים וואָס פֿליסט איבער די קאַנטן פֿון אַ כלי. 3. שוים (פֿון אַ שטאַרקער כוואַליע) וואָס לויפֿט איבער די ברעגן. 4. אויפֿברויז פֿון אַ שטאַרקער עמא־ציע. „נאָר צמח האָט דעם א׳ פֿון זיַן אַנ־געזאַמלטער ביטערניש שוין אויסגעקאָכט", חג, טמז, 1957 XI 29.

איבערשוימיק — אַדי. נעאָל. וואָס קען איבערשוימען. א׳ע געקעכטסן. א׳ע געפֿילן. פֿרגל: ~שוימענדיק — וואָס שוימט אי־בער. „די דראַמע פֿון אַמעריקאַנער...א׳ער רײַכ־קייט און שטומקייט", קאָר ו. „אין זיַן דמיון איז אויפֿגעשטיגן לוסיס געשטאַלט: דער שפּע פֿון איר ליבֿ, די א׳ע גלידער...", ח. ש׳אַלט׳, איק, פּסח תשכ״ד.

איבערשוימען — שוים איבער, ~געשוימט. אוטו — 1. שוימען איבער דער מאָס (פֿון שטאַר־קן קאָכן, פֿון האַסטיקן ברוזין אדגל). פֿאַר־געסן דאָס טעפּל אויפֿן פֿייַער און לאָזן די יויך א׳. 2. זיך באַדעקן (אַזוי ווי) מיט שוים. די פֿעלדס מײַלער שוימען איבער נאָכן לויפֿן עטלעכע מײַל. „די וואַרעניע איז קאַליע, זעסט, ס׳האָט שוין איבערגעשוימט", רייד. 3. ברוזין, אויסקאָכן (אין זיך) פֿון אַ שטאַר־קער עמאַציע [אַזוי ווי דאָס געפֿיל וואָלט זיך איבערגיסן איבער די 'ראַנדן' פֿון דער נשמה]. א׳ פֿון התּפּעלות. „מײַנס הערץ וועַרט איבערגעשוימט פֿון פֿריידן אוּן פֿון דאַנק צום גרויסן באַשעפֿער", אמד, איין הונד אלס שדכן, וויליע 1878. „דאָס צעברעכענע ייִדישע האַרץ וואָס איז געווען פֿול אוּן גאַנץ, אַז סע האָט אַ סך מאָל אַזש איבערגעשוימט פֿון דער האַרמאָניישער פֿולקייט אין זיך", אפּא, געטראַכט מיט עברי־טייטש. טרוו — 1. פֿאַר־גיסן, איבערגיסן אין פֿאַרעם פֿון שוים. א׳ די פּליטע. 2. דז פּיג. „מיט אונדזער לייב וויי מיט אַ דאַמבע וועלן מיר דיך צוימען, אַז דו זאָלסט מערניט א׳ דעם שוועל פֿון אונ־דזער גליק", חג, פֿאַרוואָקסענע וועגן. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערשוינען — טרוו. שוין איבער, ~גע־שוינט. 1. שטאַרק שוינען, שאַנעוונען און אָפּהיטן, אויפֿהיטן. א׳ דאָס טײַערע מעבל. א׳ דעם פֿאָטערס געפֿילן. 2. צו שטאַרק, אויף אַן איבערגעטרײַבענעם אופֿן שוינען. א׳ דאָס געזונט און מורא האָבן צו אַרבעטן. ־ונג.

איבערשוכן — טרוו. שוך איבער, ~געשוכט. (וויידער) באַזאָרגן מיט שיך אַ צאָל. א׳ אויף יום־טובֿ דאָס גאַנצע הויזגעזינד. ־ונג.

איבערשולדיק — אַדי. שטאַרק שולדיק. „זאָגסט ער איז ניט שולדיק. ער איז א״, רייד. ־יקויט.

איבערשולן — טרוו. שול איבער, ~געשולט. איבערקוואַליפֿיצירן; אויסלערנען אַן אַנדער פֿאַך, מלאָכה. „א ספּעציעלער קאָמיטעט וואָס וועט באַטראַכטן וועגן א אַזעלכע אָנגעשטעלטע״, פֿאָר, 1964 IX 18. מיט זיך.

איבערשומען זיך — אוטו. טל. איבער־טומלען זיך.

איבערשום — דער, ־ן. 1. דטשם. נר. אי־בערבליבֿ, איבעררעשט, עודף. שוב פֿאַרטיטשט אַזוי ׳סרח׳ און גיט אַן וויי אַ סינאָגים יתרון. „בײַם פֿאַרבינדן זיך פֿון די עלעמענטן וועלט ...פֿרײַ אַ געוויסע מאָס וואָרעמקייט — דער עודף, דער א׳ וואָס יעדער עלעמענט גיט אָפּ״, א. ש. זאָקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. 2. (וועב־ערײַ) פֿאַדעם אויף דער לינקער זײַט פֿון דעם אויסגאַרבעטן געוועב.

איבערשופֿלען — טרוו. ־פֿל איבער, ~גע־שופֿלט. איבערשיטן, איבערוואַרפֿן, איבערגרא־בן מיט אַ שופֿל, אַ גרויסער (הילצערנער) לאָפּעטע. א׳ תּבֿואה, זאָמד.

איבערשורהדיק — אַדי. וואָס איז איבער דער שורה. „פֿרוון פֿון אויפֿבויען אַן א׳ן ניקוד״, מח, שוואַרצ פּינטעלעך.

איבערשושקען זיך — קזוו. ־קע זיך איבער, זיך ~געשושקט. זיך זאָגן עפּעס (איינער דעם צווייטן) אויפֿן אויער, זיך סודנען. „זאָל ווייזן פֿון ערגעץ עפּעס אַ ווינטעלע, שושקען זיי זיך איבער, סודנען זיך אַנבייגנדיק די קעפּ איינער צום אַנדערן״, ממוס, שלמה. „ווער ניט ווער האָט זיך נאָר איבערגעשושקעט אויפֿן אויער״, אר, ׳בני דאָקטוירים׳. ־ענישׂ. ־ערי.

איבערשחורן — [...שאָכערן] טרוו. שחור איבער, ~געשחורט. אין פֿאַרשטעלטן לשון דזוו איבערשוואַרצן, טרוו, ב2; שקוזוו.

איבערשחטונג, ~שחטן — ← איבער־שעכטונג, איבערשעכטן.

איבערשטאָן — טרוו. שטאָט איבער, ~גע־שטאָט. אויסשטאָן (←) אויף אַן אַנדער אופֿן. בײַטן דעם שטאָט, דעם פּונקט. בײַטן מלבושים אויף שענערע. א׳ די כלה. א׳ די בינע. ־ונג.

איבערשטאָנקטעוועון — ← איבערסטאָנקטע־וועון.

איבערשטאָף — דער, ־ן. אָפּט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערשטעכן (←).

איבערשטאַכערן — ־ער איבער, ~געשטאַ־כערט. אומו — צו שטאַרק, צו לאַנג פֿרוווון אַראָפּקוועטשן דעם פֿרײַז. א׳ און ניט קוקן. טרוו — אויסדינגען בעסער וויי אַ צווייטער. אָפּוואַרטן דעם פּויער מיטן וועגעלע האַלץ און א׳ אַנדערע קונים.

איבערשטאַליקן — טרוו. ־טיק איבער, ~(גע)שטאַלטיקט. דזוו איבערגעשטאַלטיקן (←). אויך: ~שטאַלטן, רוסיש־יודיש וועדטער־ביכל, מאָסקוע 1941.

איבערשטאָלן — טרוו. שטאָל איבער, ~גע־שטאָלט. אויך: ~שטאָלוועון. 1. באַדעקן (עפּעס) מיט (אַ שיכט פֿון) שטאָל. א׳ דעם אַרכיוו וויי אַ באַוואָרעניש פֿאַר אַ פֿײַער. 2. האַרטער מאַכן שטאָל (בײַם פֿראָצעס פֿון אויסאַרבעטן שטאָל). 3. פֿיג. מאַכן שטאַר־קער, פֿעסטער, מוטיקער. א׳ הערצער.

איבערשטאַמלען — טרוו. ־מל איבער, ~גע־שטאַמלט. איבערזאָגן, איבערחזרן שטאַמלע־דיק. א׳ דעם זעלביקן ענטפֿער. ־ענישׂ.

איבערשטאַמפּן — טרוו. שטאַמפּ איבער, ~געשטאַמפּט. (מעטאַל־באַאַרבעטונג). 1. ווי־דער, אויף אַן אַנדער אופֿן אויסשטאַמפּן, אײַנ־שטאַמפּן. א׳ ווײַל דער שטאַמפּ איז ניט קלאָר. 2. איבערמאַכן אַ שטאַמפּ, אַ פֿאָרמע. א׳ אַ פֿאָרמע. 3. שטאַמפּן, האַמערן איבער מע־טאַל נאַכאַמאָל אַדער אַ צאָל מאָל. א׳ זילבער פֿאַר יוועליר־אַרבעט. א׳ די בלעכן צו מאַכן רינוועס, בעקנס צום באַקן אא. ־ונג. ־ענישׂ. ־ערי.

איבערשטאַ׳נען — אַדי. לאָקל. פּר, מג. דזוו איבערגעשטאַנען. איבערגעקומען, בײַגע־קומען. א׳ע קרענק, א׳ע שלעכטע צײַטן.

איבערשטאָפּן — טרוו. שטאָפּ איבער, ~גע־שטאָפּט [~שטאָפּן נר]. 1. אָנשטאָפּן פֿונ־דאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די שטרויזיק, מע זאָל קענען שלאָפֿן אויף זיי. א׳ דעם מאַנעקען. 2. אָנפֿילן, אָנפּאַקן איבער דער מאַס, איבערלאָדן. א׳ דעם טשעמאָדאַן מע זאָל אים ניט קענען צומאַכן. א׳ דעם שטרויזאַק מיט צו פֿיל הייַ. א׳ מיט קליאָטשע. א׳ די ליולקע מיט צו פֿיל טאַבעק. א׳ די צײַטונג מיט סעקס־סענסאַציעס. א׳ די קישקע = אויך: צו פֿיל זיך אָנעסן. „דער פֿלאָנעט אונ־דזערער וועט צעשפּאַרט און איבערגעשאָפּט וווערן מיט מענטשן״, דר׳ י. וואַלאַך, טמז, 1965 IX 26. 3. (אָנ)שטאָפּן אַ צאָל, אַ סך, א׳ אַ שאָכטל גילזן. א׳ די פֿעסער מיט הילץ־צערנע שפּונטן.

4. געבן צו עסן צו פֿיל, מער וויי נייטיק. איבערפֿיטערן. א׳ די ענדז צו האָבן וואָס מער שמאַלץ. „מע מוז זיך שטאַרק היטן דאָס אָנטוויקלטע קינד ניט צו א״, איבז, פּראָפֿ׳ שלייניץ, מרפּא לעם, זשיטאָמיר 1874. „זײַנען מאַמעס וואָס שטאָפּן און א׳ די קלייַנע קינ־דער מיט מילכן און פֿרוכטן״, ב. ריוקין, אונ־דזערע פּראָבלעמען. 5. לר. איבערצירעוועון. א׳ שלעכט פֿאַרשטאָפּטע זאָקן. 6. (אַרטיל־בעבן צו פֿיל. א׳ דעם תּלמיד מיט צו פֿיל גראַמאַטיק. א׳ מיט גמרא.

מיט זיך — אָנעסן זיך איבער דער מאָס, זיך איבערפֿרעסן. זיך א׳ וויי אַ מלמד אויף אַ גבֿירישער בר־מצווה־סעודה. „בײַנאַכט האָט מען אָנגעהויבן צו שפּירן [אַז]...מע האָט זיך נעכטן איבערגעשטאָפּט״, אמד, דער אונגעבע־טענער גאָסט, ווילנע 1871. „א יידּ האָט ליב א׳ זיך אין רעסטאָראַן וויי אין שול״, דער לעבעדיקער, טאָג, 23 VI 1957. אויך פֿיג. א׳ זיך מיט פּיוט, מיט תּהילים.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ערי.

איבער שטאָק און איבער שטיין — אַדוו פֿאַראַנט. אויך: ...איבער שטיינער. פּד. גאָליצינ. אוקר. אויף אַ ניט־אויסגעטראַ־טענעם וועג; ניט געקוקט אויף קיין שום מכ־שולים און שווערקייטן. גיין (לויפֿן, וואַנדערן) א׳ ש׳ א׳ א׳ ש׳, „א׳ ש׳ א׳ ש׳ שטיינער, נאָר צעברעך זיך ניט די ביינער״, קל. „דען זול ער הער קומן אובר שטוק אוג׳ אובר שטיינ־ען אוג׳ איין נעמען די שטט בֿור אַלן זכן״, בבֿא־בוך, 18. „און אַז א חסיד דאַרף זייערס [די משפּילימס] א לאָסקע, לויפֿן זיי א׳ ש׳ א׳ א׳ ש׳״, קמ, 1865, № 5. „א׳ ש׳, איבער שטיין — קיינער ווערט אים נישט״, וואַר־שויער יודישע צײַטונג, 1867, № 24. „מ׳האָט באַדאַרפֿט לויפֿן אין דער פֿינצטער א׳ ש׳ א׳ שטיין צו ראַטעווען, צו העלפֿן״, י. קייטעל־מאָן, פֿאָר, 1965 III 21.

איבערשטאַרבן — אוטו. שטאַרב איבער, ~געשטאָרבן. (גוזמאדיק, שטאַרק עמפֿאַטיש) אַ סך מאָל שטאַרבן. „איך בין הונדערט מאָל איבערגעשטאָרבן פֿון שרעק, ביז איך בין דורכגעקראָכן די שטעכיקע דראָטן״, רייד.

איבערשטאַרכען — טרוו. ־כע איבער, ~גע־שטאַרכט. פּפּ: ~שטורכן, ~שטערכן. טרוו — וויידער, אַ סך מאָל שטאַרכען, קלאַפּן, שטויסן. א׳ עמעצן די ביינער מיט אַ עזעונטן קולאַק. אקוזוו — אויסקומען, דורכ־קומען מיט וויניקייקער. איבערקומען. א׳ אַ שוועכע ציגל. א׳ דעם ווינטער אַן אַ וואַרעמען מאַנטל. „איידער געלט אויסצוגעבן און ריזיגן (= גריז[ש]ען) ביינער, איז גלייכער איבער־צושטאַרכען אַ מיטאָג מיט וואָס גאָט גיט״, קמ, 1867, № 44. ־ענישׂ.

איבערשטאַרצן — טרוו. שטאַרץ איבער, ~געשטאַרצט. מאַכן עס זאָל אַרויסשטאַרצן, זאָל זיין העכער. אַ טורעם וואָס וועט א׳ אַלע הײַזער. „זיי האָבן ניט געלאָזט בויען אַ שול וואָס זאָל א׳ זייער תּפֿלה״.

איבערשטאַרקן — טרוו. שטאַרק איבער, ~געשטאַרקט. 1. באַזיגן עמעצן אין אַ גע־רעגל, געשלעג, פֿאַרמעסט. א׳ עמעצן מיט פֿלינקייט. שוב פֿאַרטיטשט אַבק — „רענגלן, איבער שטרקן״. „אוב ער איבר שטערקט אין דער איין דיא צוזין זיא שטון גיגן אים״, טח, קהלת, ד, 12. „אַזוי האָט דוד איבער־געשטאַרקט דעם פֿלשתי: מיט אַ שלײַדערער און מיט אַ שטיין״, תּ׳, שמואל א, יז, 50. „ער איז אַ שטאַרקער אויף דער ערד... וועט ער קיינמאָל ניט איבערגעשטאַרקט פֿון קיין שום מענטשן״, חה, ב, 285.

2. בַּאזיגן אין אַ שלאַכט. א׳ דעם שׂונא. „דאָס פֿאַלק וואָס הינטער עמרין האָט איבער־געשטאַרקט דאָס פֿאַלק וואָס הינטער תּבני״, תּ׳, מלכים א, טז, 22.

3. זיגן בײַ אַ גײַסטיקן פֿאַרמעסט, אַ וויכוח. א׳ דעם אָפּאָנענט מיט בעסערע אַרגומענטן. „וויא וויל איך מיט גוט [= גאָט] משפטן... וער וועלט אים קענן ניטן דז ער מיך ניט איבר שטרקן זאָל״, סהמ, איוב, ט, 33.

4. קריגן די שליטה. איבערגעוואלטיקן. „איך בין געוואָרן...וי׳ אַ מאַן וואָס וויזן האָט אים איבערגעשטאַרקט״, תּ׳, ירמיה, כג, 9. „ער האָט געטייט די לייבלעכע תּאוות און דער שׂכל האָט איבערגעשטאַרקט זיזן גלוסטיקייט״, חה, 193. „טעם וואָס מע שאָקלט אויס די טאַשן נאָך תּשליך און בײַ קידוש־לבֿנה, מע זאָל א׳ די קליפּות וואָס האַלטן זיך אין אונדז דורך אונדזערע זינד״, ספֿר מטעמים, לאָדז [יאָר?]. „עס [איז] זייער שעדלעך, און מע דאַרף א׳ מיט אַלע קרעפֿטן דעם שלאָף״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 12.

5. אַרויסשטויסן (אין צונויפֿשטויס פֿון קעגן־אַנאַנדיקע כּוחות, אייגנשאַפֿטן, טענדענצן). „די כּוחות וואָס האָבן די טענדענץ אַרויסגעבראַכט אין לעבן זײַנען איבערגעשטאַרקט געוואָרן פֿון אַנדערע נײַע כּוחות וואָס האָבן געהאַט אין זיך אַן אומגעקערטע טענדענץ״, זשׂיט. „מע שטאַרקט איבער די אַלקאַלי דורך אַ זויערן שטאָף וואָס איז דער כּנגד פֿון אַלקאַלי״, ש. שפּיראַ, קליידער־פֿאַרבערײַ, וואַרשע 1900.

6. (איידל פֿאַר) פֿאַרגוואַלדיקן. „[אמנון] האָט זי [תּמרן] איבערגעשטאַרקט און האָט זי געפּיניקט״, תּ׳, שמואל ב, יג, 14.

אויך מיט זיך. ־ונג.

איבערשטודירן — טרו. ־דיר איבער, ~(גע)־שטודירט. נאָכאַמאָל, וויידער שטודירן. א׳ דעם גאַנצן ענין. א׳ אַ שווערן קאַפּיטל. ־ונג.

איבערשטויבן — טרו. שטויב איבער, ~גע־שטויבט. 1. נאָכאַמאָל אָפּשטויבן, באַזעטיקן שטויב, שמוץ. א׳ דאָס קלײד. א׳ דאָס מעבל. 2. אָפּרײניקן שטויב פֿון אַ סך אָדער אַ לענגערע צײַט. א׳ אַלע ביכער פֿון דער פֿאַליצע. ־ונג.

איבערשטויסן — טרו. שטויס איבער, ~גע־שטויסן. 1. שטויסן נאָכאַמאָל, וויידער, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די מצה, די פֿאַרפֿעלעך זאָלן זײַן דינערע. א׳ צימרינג, פֿעפֿער אא. *שטויסן און א׳ וואַסער = טאָן עפּעס וואָס קען ניט האָבן קיין פּעולה. 2. שטויסן אי־בער עפּעס. א׳ די פּילקע איבערן פּלויט. מיט זיך — קזוו. זיך א׳ אין גרויסן געדרענג. ־ענישׂ. ־ענישׂ.

איבערשטומען — אוסו. שטום איבער, ~גע־שטומט. (מיט רוגזא, עמפֿאַטיש) דזוו שטומען. „אפֿשר וועסטו א׳ ביז מיר׳ן ענדיקן רעדן?״, רייד.

איבערשטומפּיק — אדי. זייער שטומפּיק. א׳ע האַק. א׳ער קאָפּ.

איבערשטופֿן — שטופ איבער, ~געשטופט. טרו — 1. איבערוקן. בײַטן דאָס אָרט פֿון עפּעס דורך רוקן, שטופֿן. א׳ דעם אַלמער אין צווייטן ווינקל. א׳ דעם אויטאָמאָביל צום ראַנד. „וועלט פֿון דעם טיילל מאָגן די שפּיזן אַרויסגעקוועטשט און איבערגעשטופט צום צוויי־טן עק מאָגן״, ט. בערלס, מענטש־מאַשין, קיעוו 1927. 2. אָפּלייגן אויף אַ שפּעטערדי־קער דאַטע. א׳ דעם טערמין אויף אַ חודש צײַט. אקוזוו — איבערלעבן, איבערקומען, איבערבידעוהן מיט געדולד. א׳ די (שלעכטע) צײַט. א׳ די וואָך מיט אַ שטיקל טרוקן ברויט. „מע וועט שוין ווי עס איז א׳ דאָס לעבן (וועלטל)״, פֿוב. „מע ליגט און מע דרייט זיך פֿון איין זײַט אויף דער אַנדערער, אַבי א׳ די נאַכט״, דער יודישער פֿאַר־פֿסח, וואַרשע 1881. „מיר האָבן ווי עס איז איבערגעשטופּט דעם צוויטן טאָג אין צרות״, פּינסקער שטאָט־לוח, תּרס״ו. *א׳ די צײַט = ווי ניט איז זען אַז די צײַט זאָל אַוועקגיין. וואַרטן און א׳ די צײַט מיט לייענען אַן אומאינטערעסאַנט בוך. א׳ די עטלעכע געשענקטע יאָרן.

אויך מיט זיך. ־ענישׂ. ־ענישׂ.

איבערשטורכען — → איבערשטאָרכען.

איבערשטורעמען — ־דעם איבער, ~גע־שטורעמט. 1. אומפּ. שטורעמען און אויפֿ־הערן. „עס וועט א׳, וועלן מיר ווייטער פֿאָרן״. 2. אוסו. שטורעמען אַ סך, אַ לענגערע צײַט. „וואָס ער האָט איבערגעשטורעמט אין דער יוגנט״, רייד. ־ונג.

איבערשטרײַכ|ן, ־לעך — אדי. וואָס קען איבערגעשטיגן וועלן; וואָס מע קען איבער־שטײַגן. אַן א׳ער באַרג. אַן א׳ע גיכקייט. אַ ניט־א׳ע גומסקייט. א׳ער אַדיעקטיוו = וואָס באַצייכנט אַ קוואַליטאַטיווע העכערונג, ווי: גוט און בעסער, אַנגענעפֿאָפּ און אַנגענעפֿאָפּ־טער. ־(י)קייט.

איבערשטײַגן — שטײַג איבער, ~געשטיגן, ~געשטיגט. [~שטיי׳גן נר.] אוסו — בײַטן (אַרײַבערגיין פֿון) איין מיטל פֿון טראַנספֿאָרטאַ־ציע אויף אַ צוויטן. א׳ פֿון דעם עקספֿרעסצוג אויף דער קלייענער באַן; א׳ פֿון דער שיף אויף אַן ערשפֿלאַן. אקוזוו — אַרײַבערשפּרינגן, אַרײַבערגרינגן, אַרײַבערפֿאָרן אַ הויכן פונקט. א׳ עטלעכע טרעפּ מיט איין מאָל. א׳ די אַלפּן אויפֿן וועג קיין איטאַליע.

טרו — 1. זײַן, ווערן בעסער. דערגרייכן מער. א׳ אַלע חבֿרים אין לערנען, אין מידות טובֿות. „גאָט זאָל דיר אין לערנען דײַן הארץ שטאַרקן דאָס דו זאָלסט א׳ אין קענטעניש דײַנע מיטבריידער״, ליאָנדאָר, נײַער בש, וויל־נע 1887. „די ערשטע צוויי פֿאַרדינסטן, מיט וועלכע ער האָט איבערגעשטיגן די פֿאַטען״, ב. ריוקין, גרונטטענדענצן.... „זײַן הארץ איז אויסגעגאַנגען נאָך אַזאַ איידעמל וואָס זאָל א׳ אַלע אַנדערע זײַדענע איידעמלעך״, פ. רו־דאי, טמז, 1965 IV 4.

2. זײַן, ווערן שענער, העכער, שטאַרקער, קאָנטיקער, פֿלינקער אא. זיך מער וואַרפֿן אין די אויגן. א׳ דעם ברודער אין וואוקס. א׳ אין אַ פֿאַרמעסט. זען וועט וועמען וועט א׳. „איינע וויל די אַנדערע א׳...זי זאָל הייסן די קעניגין פֿון דעם באַל״, ישׂראל אַרנשטיין, עץ הדעת, יאָס 1884. „דאַכט זיך אייניגע וויל דעם צוויטן א׳ און וואָס מער געפֿילדער מא־כן״, יהואש, פֿון די קעטסקיל־בערג. „זיי ווילן איבעריאָגן, איינס דעם צוויטן א׳״, אר, ׳דער אַרקעסטער׳. „עס צעצוטיגט זיך יעדער בוים און אין צוטיג וויל דעם אַנדערן א׳״, פה, פֿון וויטעט לענדער. „ער האָט איבערגע־שטיגט אַלע קעשעניקעס״, א. סאָפֿיר, דער קליינער קאַטערזניק, וווילנע תּרמ״ב.

3. זײַן, ווערן פֿון אַ העכערער מדרגה, חשובֿער. א׳ כּפֿל כּפֿלים. „וואויל איז דעם רבין וואָס דער תּלמיד שטיגט אים איבער״, רייד. „איך וויל דיר באַווײַזן און באַצײַגן דאָס די חכמה טוט די נאַרהייט וויטיט א׳״, משל הקדמוני, אוסטראַה 1808. „איר האָרץ און פֿרומקייט איבערשטיגט אַלע רײַכטימער פֿון דער וועלט״, אַבֿיגדור ב. רוף, אַדעלײ־ראָזע, וואַרשע 1865. „די מדרגה פֿון משה רבינו ע״ה — זי איז די וואָס שטיגט איבער זיי אַלע [פֿון די אָבות און די נביאים]״, תּניא, מג. „קהילות האָבן איינע די אַנדערע איבער־געשטיגן: וועי וועט געבן מער קרבנות?״, חג, דער מאַמעס שבתים.

4. איבערוועגן. זײַן, ווערן מער. די אויפֿ־טוען האָבן איבערגעשטיגן אַלע האָפֿענונגען. די עבֿירות שטיגן איבער די מצוות. „דער חשק צו פֿדיון האָט איבערגעשטיגט די מורא״, אר, ׳אַ גאַנצע נאַכט׳. „וען אייגעמס רייד שטיגן איבער זײַן פֿאַרשטאַנד, זײַנען די רייד אים מנצח״, איבז פֿון שלמה איבן גבֿירול, טמז, 1964 XI 22.

5. גובֿר זײַן. איבערשטאַרקן. „און אַ מענטש קען מיט חכמה און תּפֿילה א׳ זײַן מזל״, ר׳ יעקבֿ מדובנא, משלי חכמה, וווילנע תר״ן. „די אויג וועט דאָ שוועבן אַן בלין און אַן שמייכל און וועלן די טרער א׳״, סעג, לי־רישע לידער.

מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־יון).

איבערשטיין — אוסו & אקוזוו. שטיי אי־בער, ~געשטאַנען. 1. בלײַבן שטיין אַ צײַט אויף די פֿיס. א׳ ביז דער חזן ענדיקט די הויכע שמונה־עשׂרה. א׳ דעם גאַנצן ראָש־השנהדיקן מוסף. 2. שטיין אַ לאַנגע צײַט אָדער אַ סך מאָל. א׳ אין אַלע אָטשערעדן. א׳ אין קראָם פֿון פֿרימאָרגן ביז שפּעט אין אָוונט. „איבערגעשטאַנען אין די קאַלטע ניט־באַהייצטע צימערן פֿון ׳אידגעזקאָם׳ אויף אויס־רײַסן אַ פֿונט זייף״, א. קאָהאַן, מענטשן פֿון אַלקער, מאָסקווע 1927. 3. זיך פֿאַרהאַלטן, אָפּזײַן אויף אַן אָרט אַ באַשטימטע צײַט. א׳ אַ וואָך אין דער אַכסניה. א׳ אין האָפֿן ביז די שיף וועט ווערן רעמאָנטירט.

4. שטיין אַ צו לאַנגע צײַט און קאַליע ווערן. „די וואַרעניע קען נאָך א׳, בעסער אויפֿ־עסן איצט״, רייד.

5. איבערטראָגן. ליידן פֿאַר (פֿון) עפּעס אַ לענגערע צײַט און אויסהאַלטן. א׳ געבראָטענע לידל און ניט אַראָפּפֿאַלן בײַ זיך. א׳ קאַלטע און וואַרעמע און פֿײַפֿן אויף דער גאָרער וועלט. „מיר זענען שוין אַזוי פֿיל יאָר איי־גלות פֿאַרטריבן און מע האָט אונדז שוי־

אַנגעמוטשעט...מיר זענען ב״ה בײַ הײַנט אי־ בערגעשטאַנען״, ספֿר שבֿחי רמ״ק, לעמבערג [יאָר?]. „געהאַלפֿן דערצו דאָס שולכל בײַ אויף דעם הײַנטיקן טאָג צו דערהאַלטן, כאָטש מע האָט געהאַט אַ סך איבערצושטיין״, קמ, 1863, № 25. „האָבן זיי זיך פֿשוט מחיה געווען און האָבן אַנגעהויבן אָפּצודעכטן אַזוי ווי אייגנער וואָס איז איבערגעשטאַנען טויט־ שרעק״, י. ב. א., די קליין שטעטל אַסיפֿה, לעמבערג 1883. 6. איבערוואַרטן. געדויער־ דיק אויסהאַלטן. וואַרטן און א׳ אין רעגן. א׳ דעם רעגן = שטיין אונטער אַן אָפּדאַך בײַ דער רעגן הערט אויף.

7. פֿאַרטראָגן (אַן עזולה און ניט פֿאַרלירן די רואיקייט). „ווען דיר דײַן חבֿר ברענגט אום געלט, אַז מענטש ניט איבר שטיאהן זעלט, זאלשטו דאך דענקן...הש״ ווערט מירש ווידר בישערן״, עיון, מא/ב. 8. לאָזן צמעצן אויף איין אָרט. לאָזן צו רו. פֿרגל ב3. זאָל ער א׳ דאָ אַ טאָג צוויי און זיך פֿאַרווען. „אַז מע נעמט אַראָפּ די פּאָדקאָוועס פֿון זײַן רעכטן פֿאָדערשטן פֿוס, הייבט ער [דער פֿערד] אַן צו הינקען און מע מוז אַ טאָג דרײַ־פֿיר אים לאָזן א״, בערג, בײַם דניעפּער. 9. פֿאַרבײַ־ גיין. די קרענק וועט א׳, דאָס געשווירל וועט א׳ און פֿלאַצן.

10. (שנײַדערײַ, לאָקל, לובלין און אומג׳) א׳ די פֿראָנטן — אונטערנייַען לײַוונט אויף די צוגעשניטענע פֿראָנטן פֿאַר אַ מאַרינאַרקע אָדער אַ וועסט און לאָזן אויף אַ צײַט א׳ (צוגעשפּילעט אויף קאַרטאָן) בײַ זיי באַקומען די געוואונטשטע פֿאָרעם.

אויך מיט זיך. ־ענין. ־ענישׂ.

איבערשטיַיערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־ שטיַיערט. 1. מאַכן צאָלן שטיַיערן נאָכאַמאָל אָדער לויט אַ נײַעם מאָדוס. די שטאָט־פֿאַרוואַל־ טונג האָט איבערגעשטיַיערט אַלע הויזבאַזי־ צערס. 2. באַשטיַיערן מיט אַ גרעסערער סו־ מע, וי מע דאַרף, וי עס איז יושרדיק. א׳ מחמת אַ פֿאַרזען. א׳ די קרעמערס. ־ונג.

איבערשטיַיפֿן — טרוו. שטיַיף איבער, ~גע־ שטיַיפֿט. מאַכן צו שטיַיף. א׳ דעם פּאַסיק. א׳ אַ קליידל אין דער טאַליע. א׳ דעם קאָל־ נער מיט צו פֿיל קראָכמאָל. מיט זיך.

איבערשטימונג — די, ־ען. 1. געהויבענע, אויסערגעווײנלעך גוטע שטימונג. „עס האָט דעמאָלט געהערשט בײַ אונדז עפּעס אַן א׳, מיר זײַנען געווען פֿול מיט האָפֿענונגען״, רייד. 2. ← דוו. פֿראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערשטימען.

איבערשטימען — שטים איבער, ~געשטימט. אוטו — שטימען נאָכאַמאָל בײַ וואָלן. א׳ ווײַל מע האָט ניט גוט געציילט די שטימען. א׳ מחמת אַ טעות אין אויסלייג פֿון דעם נאָ־ מען. טרוו — 1. אָפּשטימען נאָכאַמאָל. „מע קען אַרײַנברענגען אַ פֿאַרשלאָג, אָפּווּאַרפֿן אַ פֿאַרשלאָג, שטימען אַ פֿאַרשלאָג, א׳ אַ פֿאַר־ שלאָג״, ה. איצקאָוויטש, יושפּ IV, 3־6. 2. אָפּ־ געבן די מערהייט שטימען קעגן עמעצן, קעגן אַ פֿאַרלייג. „אויף דער זיצונג פֿון דער פֿאַר־ וואַלטונג...האָט די מערהייט מיך איבערגע־ שטימט״, ב. שענפֿער, פֿאָר, 29 VII 1961. „וויַיל מע האָט אים איבערגעשטימט, האָט ער רע־ זיגנירט״, שלום ראָזנפֿעלד, פֿאָר, 20 IV 1965. 3. (מוזיק) איבערשטעלן דעם אינסטרומענט אָדער די שטים אויף אַן אַנדערן טאָן. א׳ די פֿידל. ← אויסשטימען, טרוו, ב2. ־ענין. ־ענישׂ.

איבערשטינקען — שטינק איבער, ~גע־ שטונקען. אוטו — 1. שטינקען אַ סך, אַ לאַנגע צײַט. א׳ וויַי פֿאַרפֿוילטע אייער. 2. שטינ־ קען און אויפֿהערן. „ס׳וועט א׳ און מע וועט ווידער קענען עפּענען אַ פֿענצטערל פֿון אוי־ טאָ״, רייד. טרוו — שטינקען מער ווי אַ צוויייטער אָדער אַן אַנדער זאַך. „איז ער אַ שטינקער, ער קען א׳ אַ כאָפּטע בעטלירים״, רייד. ־ענין. ־ענישׂ. ־ער.

איבערשטיפֿן (זיך) — אוטו. שטיף (זיך) איבער, (זיך) ~געשטיפֿט. שטיפֿן און אויפֿ־ הערן. (זיך) א׳ און זיך באַרויקן. אויך טרוו — שטיפֿן מער ווי אַ צוויייטער. „דער יינגערער ברודער שטיפֿט איבער דעם עלטערן״. ־ענישׂ.

איבערשטיקן I — טרוו. שטיק איבער, ~גע־ שטיקט. איבערוואַרגן. א׳ אַלע הינער און לאָזן דעם אַלטן האָן. א׳ מיט אַ טויטלעכן גאַז.

איבערשטיקן II — טרוו. ← דפֿוו. איבער־ האָפֿטן; נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן אויס־ שטיקן. א׳ די איניציאַלן אויפֿן זײַדענעם טי־ כעלע.

איבערשטעטל — דאָס, ־ער. נעאָל. שטעטל פֿון אַ העכערער מדרגה. „פֿרצעס שטעטל איז אַ מין א״, אפֿא, טמז, 1965 III 28.

אי׳בערשטע׳כיק — אַדי. 1. [מיט צוויי אַקצענטן] זייער שטעכיק. א׳ע דערנער. 2. נעאָל [מיטן אַקצענט נאָר אויף איבער]. וואָס מע קען איבערשטעכן.

איבערשטעכן — טרוו. שטעך איבער, ~גע־ שטאָכן. 1. דורכשטעכן אין מיטן. א׳ אַ בלאַז, אַ באַלאָן. א׳ די אויערלעפּלעך. 2. נאָכ־ אַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן שטעכן. א׳ מיט די פּיקעס די שטרויזעק. א׳ דעם בלאָטער, דער גאַנצער אייטער זאָל אַרויס. מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערשטעכעוועס — ← איבערסטעכעוועס.

איבערשטעל — דער, ־ן. אַקט אָדער רע־ זולטאַט פֿון איבערשטעלן. א׳ פֿון מעבל. א׳ פֿון שטימען. (מוזיק) דירעקטער, געמישטער א׳.

איבערשטעלבאַר — אַדי. דטשמ. נר. ← דוו.

איבערשטעל|יק, ־עוודיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען איבערשטעלן. א׳ע שטולן. א׳ע זאַצן. ־יקייט.

איבערשטעלן — טרוו. שטעל איבער, ~גע־ שטעלט. 1. אַוועקשטעלן עפּעס אויף אַן אַנ־ דער אָרט. שטעלן איבער עפּעס. איבערפֿלאַצירן. א׳ דעם לייטער (איבערן פֿלויט). א׳ דעם שרײַב־ טיש נעענטער צום פֿענצטער. א׳ דעם טורעם (לעבן דעם קיניג). „פֿלעגט...צום צענטן מאָל א׳ דאָס מעבל אין אירע...פֿאַרפּוצטע צימערן״, דר׳ ה. זאַלאַטאַראָוו, גש I, ג״י 1924. 2. בײַטן די ערטער פֿון זאַכן. א׳ וואַגאָנען. א׳ די צווייי פֿאָטערשטולן. א׳ די ביכער אין אַלמער. א׳ (די זאַכן אין) אַן אויסשטעל־פֿענצטער. 3. אַנדערש אַוועקשטעלן. א׳ פֿון האָריזאָנטאַל אויף ווערטיקאַל. „נאָר וויַי ער שטעלט [דאָס טיי־געשיר] געפֿעלט דאָס ניט דער מו־ טער, און זי שטעלט איבער״, שע, פֿון צוויי וועלטן. אויך א׳ אַ פֿוס איבער אַ פֿוס.

4. בײַטן אַן אָרט אין אַ ריי. א׳ די קיב־ דער, די קלענערע זאָלן גיין פֿאָרויס. א׳ די אותיות, זיי זאָלן גיין אין סדר פֿון אַלף־בית. א׳ די זײַטן. א׳ די נאָטיצן אין דער צײַטונג. אויך: א׳ די שפּילערס אויף אַנדערע פּאָזיציעס. „און דאָ נעמט ער זיך א׳ די ווערטער אין אַן אַנדער אָרדענונג, אין אַן אַנדער סדר״, א. אַלמ׳, פֿאָס, 1949 XII 23.

5. איבערפֿירן, אַריבערפֿירן. א׳ סחורה אי־ בער דער גרענעץ. א׳ אומלעגאַל אַ פּאָליטישן פֿון סיביר קיין אַמעריקע. *א׳ עמעצן = אויך: אַרויסשיקן.

6. איבערקאָמבינירן טיילן פֿון אַ מלבוש בײַם צושנײַדן. איבערנייַען, ווען עס איז שוין צו(נויפֿ)געניייט. א׳ די קעשענעס. א׳ די בײַידע טיילן פֿון מאַרינאַרקע. א׳ די קנעפּ. אויך: „די מענער צײַגן זיך אָן, אַז מע האָט שוין איבער־ געשטעלט דעם פּאָסיק פֿון די הויזן אויף צוויי לעכלעך ווײַטער״, פֿאָר, 1966 III 27.

7. בײַטן פֿרײַזן, ספּעצ׳ אויף העכער, אויפֿ־ שלאָגן דעם פֿרײַז. א׳ די פֿרײַזן און פֿאָר־ טרײַבן די קונים.

8. איבערשליסן, בפּ. איבערשאַלטן. א׳ די עלעקטרע. א׳ דעם מאָטאָר. אויך: א׳ דעם זייגער. א׳ דעם פֿאָנאָגראָפֿ.

9. (העלפֿן) בײַטן די פֿראָפּאָרציע, מלאָכה אָדער דעם אופֿן פֿון דער אַרבעט. א׳ לויפֿ־ מענטשן אויף ערדאַרבעט. א׳ שוסטערײַ אויף מאַשינאָוע אַרבעט. א׳ דעם אופֿן לערנען אויף נײַע מעטאָדן.

10. געבן (שטויסן צו) אַן אַנדער ריכטונג. א׳ די באַן אויף אַנדערע רעלסן. א׳ די אַלט־ פֿרענקישע געדאַנקען, מע זאָל פֿאַרשטיין די פֿאַדערונגען פֿון דער נײַער צײַט. „וואָלט איך זײַן מיט אײַך אַ ביסל צוזאַמען, וואָלט איך אײַך איבערגעשטעלט אין אײַערע מיינונגען״, ב. א. זאַביעזענסקי, די שווערע צײַט III, וואַר־ שע 1887.

11. איבערמאַכן אָדער העלפֿן בײַטן עמעצנס כאַראַקטער, נאַטור, מידות. „און אַזוי די עופֿות און די חיות — מוז מען זיי אויך א׳, און אַזוי מוז מען אַלץ א׳ אַנדערש״, נחב, ׳מעשׂה מבן מלך ובן שפֿחה׳. „דען זי וועט אים אַלץ איבערמאַכן, אַ ווײַב קען דעם מאַן א״, א. סאָפֿיר, דער קליינער קאָטערזניק, ווילנע תרמ״ב. „זי האָט זיך געמאַטערט, טאָ־ מער וועט זי אים א׳ אַז ער זאָל פֿון איר ניט פֿאַרלאַנגען אַז זי זאָל האָרעווען וועמען איז קיין נויט״, ש. בעקערמאַן, מאַרגען שטערן, אָדעס 1884.

12. איבערמאַכן אָדער העלפֿן בײַטן אַ פּי־ רונג, אַ מנהג, בכלל דעם אופֿן אויפֿפֿירן זיך. „הײַנט איז אויף דער וועלט געוואָרן

רשעים, האָבן זיי די זאַך איבערגעשטעלט מיט אַן אַנדער געשטאַלט מקבל קנין צו זיין מיט אַ מאַנטל אַדער אַ קלייד", נצ2, קכח/א.

13. ראַדיקאַל, גרונט־אויס איבערבייטן (און דערבייַ פֿאַרבעסערן). „נעמען זיך אין קאָפּ אַרײַן פּוסטע זאַכן און מיינען אַז זיי וועלן די וועלט א״ר, ממוס, קליאַטשע. „אפֿשר דער־פֿאַר וויל ער האָט אינגאַנצן מיך איבערגע־מאַכט, איבערגעשטעלט מײַן לעבן", שע, בלאַג־דזשנדע שטערן II. „אַז מײַן דניאלקע וועט צו זיי אָנקומען פֿאַר אַן איידעם און איך וועל זײַן זייער מחותן, וועלן מיר זיי א׳ אַז זיי זאָלן זיך אויפֿפֿירן אַזוי ווי ערלעכע יידן", ש. בעקערמאַן, טרײַער משרת, וואַרשע תרמ״ב.

14. איבערפֿלאַנצן. א׳ בײַמלעך. א׳ די יונגע קאַפּוסטע.

15. איבערשרײַבן אויף אַן אַנדער נאָמען. איבערגעבן רעכט אַדער אָבליגאַציעס. א׳ די קראָם אויפֿן נאָמען פֿון דער פּלוניתע. א׳ דעם אייגענעם חלק ירושה אויפֿן (נאָמען פֿון) יונגסטן זון. א׳ דאָס רעכט זיך צו באַטייליקן אין אָפּשטימונג.

16. איבערגרופֿירן. איבערארַאַנזשירן באַ־שטאַנדטיילן פֿון אַ מאַטעמאַטישן אויסדרוק. א׳ אַז אײַן טייל פֿון אַ גלײַכונג זאָל זײַן נול. א׳ די אומבאַקאַנטע אין אײַן זײַט און די באַקאַנטע אין אַ צווייטער זײַט.

17. (מוזיק) ← איבערשטימען, טרוו, בג. א׳ די שטים. א׳ אַן אינסטרומענט. אויך בײַטן דעם ריטעם. אויך: א׳ די פֿיס בײַם מאַרשירן. פֿרגל בב 3, 8.

18. שטעלן נאָכאַמאָל אַדער אַנדערש. א׳ קרויט, צוגעבן נאָך קימל. א׳ די פּיעסע. „ייִדישע בעלי־מלאָכות האָבן פֿאַרריכט די שאַדנס אין שלאָס; פֿאַרלאָזט דעם דאַך, איבערגעשטעלט קוימען־אויוון", באַש, פֿאַר, 1960 XII 17.

איבערשטעלן זיך — רעפֿל & אוטו. ← דפֿוו. זיך א׳ און וווּרן אַ שטיקל מענטש. „אוג דיא צײַט אַז דיך אירי גזעלשאַפֿט פֿר העצט האט וווּרט זיך קיגין דיר איבר שטעלין גלײַך זי זעלט דיך אויש לאַכין", בע, ל/ב. „ער איז מיד געוואָרן, זיך איבערגעשטעלט פֿון איין פֿוס אויף אַ צווייטן", אפּא, אַלייַן. „די פֿאַרעם וואָס דריקט אויס כסדרדיקייט, באַ־שטענדיקייט מיט דעם הילפֿסווערב טאָן און דעם אינפֿיניטיוו, איז פֿעסט צוגוי־פֿגעוואָקסן און לאָזט זיך שווער א״ר, ים, יושפ VI, 3־6. „זי האָט אייגנטלעך גאָרניט געוואָלט זײַן אַנגרײַ־פֿעריש, נאָר אַלץ ניט געקאָנט זיך א׳ אויף אַ וווייכערן טאָן", סאוו׳ הײַמלאַנד, 1965, № 5.

־ונג — „...און מולכו באַנוצט זיך דערצו מיט קאַבאַליסטישע צוגוי־פֿשטעלונגען און א׳עץ פֿון די אומרעגלמעסיקע נוגען", א. ליפּינער, איק, פסח תשכ״ד. **־ענישׂ** — „איז דאָס רונד־אַרום אַ פֿאַרדרייענישׂ, אַן א׳ פֿון פֿאַקטן, מענטשן און געפֿילן", ב. ריווקין, אוג־דזערע פּראָזאַיקער. **־ער (־ן, ־קע). ־ערין.**

איבערשטעלעריש — אדי. וואָס איז פֿון (אַזוי וויִ בײַ) אַן איבערשטעלער. א׳ע טיילן אין דער אַרבעט צווישן בעלי־מלאָכות. **־קייט.**

איבערשטעלעריש — אדי. וואָס איז פֿון (אַזוי וויִ בײַ) אַן איבערשטעלער. א׳ע טיילן אין דער אַרבעט צווישן בעלי־מלאָכות. **־קייט.**

איבערשטעמעווען — טרוו. ־מעווע איבער, ~געשטעמעוועט. פפּ: ~סטעמעווען. נאָכ־אַמאָל, אַנדערש שטעמעווען. ← אויסשטע־מעווען.

איבערשטעמפּלען — טרוו. ־פּל איבער, ~געשטעמפּלט. 1. שטעמפּלען נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די דאָקומענטן. אויך פֿיג. א׳ די פֿראַקציאָניסטן פֿאַר שׂונאים פֿון פֿאָלק, פֿון אַרבעטער־קלאַס. סאוו. 2. אַרויפֿלייגן אַ שטעמפּל אויף (איבער) עפּעס. א׳ די פּאָסטמאַר־קעס פֿון אַלע קאָנווערטן. **־ענישׂ.**

איבערשטעפּן — טרוו. שטעפּ איבער, ~גע־שטעפּט. 1. איבערנייען מיט אַ שטעפּמאַשין. שטעפּן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנס. דער פֿאַדעם האָט זיך פֿאַרפֿלאָנטערט, מע מוז א׳. א׳ די כּאָ־ליעוועס. 2. אויסשטעפּן, דורכשטעפּן וואָס מע האָט פֿאַרסטריגעוועט אַדער אָנגעצייכנט מיט אַ ליניע. א׳ אַן איבערגעלייגטע נאָט.

איבערשטעקן — טרוו. שטעק איבער, ~גע־שטעקט. 1. נאָכאַמאָל, אַנדערש אַרײַנשטעקן. א׳ אַ זוים פֿון קלייד מיט נאָך שפּילקעלער. 2. איבערלייגן אויף גיך. פֿאַררוקן, אַרײַנרוקן, אַרײַנשטאָפּן (פֿאַרבאַהאַלטן) אין אַן אַנדער אָרט. א׳ זאַכן און שפּעטער זיי ניט געפֿינען. 3. (וועבערײַ) איבערבייטן די שפּולן. **־ונג. ־עכין. ־ענישׂ. ־ער (־ן, ־קע)** — וועבער וואָס שטייט בײַ דער ראָמע און זײַן אַרבעט באַשטייט אין בײַטן די שפּולן.

איבערשטערכען — טרוו. ־כע איבער, ~גע־שטערכט. אוקר. מג. דזוו איבערשטאַרכען ←. „גאָט האָט יאָקאָש געהאָלפֿן, מײַן וויבּ האָט עפּעס פֿאַרזעצט, און מיר האָבן איבערגע־שטערכט דעם יום־טובֿ", קמ, 1868, № 40. „יעדער האָט מערערע פֿרעונס [= צאָלונגען]... ערשט [דערנאָך קען מען ברענגען] אין שטוב אַרײַן דעם טאָג איבערצושטערכען", צעד. **־ענישׂ.**

איבערשטערן — אוטו & טרוו. שטער אי־בער, ~געשטערט. דזוו שטערן. איבערשלאָגן, איבערריסן. א׳ מיר אין דער אַרבעט. „מאַנכעס מאָל האָט איבערגעשטערט [די שטילקייט] דאָס בילן פֿון די הינט", א. נוסבאָום, פּעטעלע די גאַבעטע, וואַרשע 1885.

איבערשטראָף — דער, ־ן. אַקט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערשטרייכן (←).

איבערשטראַלן — טרוו. שטראַל איבער, ~גע־שטראַלט. טרוו — (בא)שטראַלן מער. פֿאַר־מאָגן, אַריסגעבן (פֿון זיך) אַ שטאַרקערע ליכטיקייט. א׳ דעם קעראָסין־לאָמפּ מיט עלעק־טריש בא׳ליכטונג. „רבי, אײַער האָרץ וווּרט איבערגעפֿילט מיט תּורה, איבערגעשטראַלט פֿון דער ליכטיקער תּורה", פּרץ, 'אַמאָל איז גע־וען אַ מלך'. „מלכה שבת האָט אין שייַנקייט חוהן איבערגעשטראַלט", צייט, גש 1. אוטו — שטראַלן אַ לענגערע צײַט. אויך פֿיג, צו בא־צייכענען שטאַרקע באַלויכטנקייט. א׳ פֿון פֿרייד. „דער שטערן האָט שוין איבערגעשטראַלט בי־לײַנען יאָרן", רייד. מיט ז׳ך. **־ונג.**

איבערשטראָמיק — אדי. נעגל. וואָס קען איבערשטראָמען (←). נאָך גרויסע רעגנס איז דאָס טעכל א׳.

איבערשטראָמען — טרוו. שטראָם איבער, ~געשטראָמט. לאָקל (זאָמעט, קורלאַנד). צו שטאַרק אָנצוזען, פֿאַרצוזען. א׳ די לייצעס. א׳ דעם גאַרטל, עס זאָל וווּרן שווער צו אָטעמען.

איבערשטראָמען — אוטו & טרוו. שטראָם איבער, ~געשטראָמט. אַריבערפֿלײַסן מחמת צו פֿיל וואַסער, אַ צו שטאַרקן שטראָם. א׳ (איבער) די ברעגן. **~שטראָם**, דער. **־ונג. ־ענישׂ.**

איבערשטראָמעדיק — געד. ← דפֿוו. פֿרגל איבערשטראָמיק. „אַלץ וואָס עס האָט אין דזשטשאַנד מענלעך, א׳ בלוט — איז אַוועק קיין אויסלאַנד", גרינ, יוד און וועלט.

איבערשטראָפֿירן — טרוו. ־פֿיר איבער, ~(גע)שטראָפֿירט. וויידער אַדער מער באַשטראָ־פֿן (מיט אַ געלט־שטראָף). א׳ פֿאַרן האַנדלען אַן אַ פֿאַטענט. **־ונג.**

איבערשטראָפֿן — טרוו. שטראָף איבער, ~געשטראָפֿט. 1. וויידער, נאָכאַמאָל (בא)־שטראָפֿן. א׳ די קינדער פֿאַר די זעלביקע קונ־דעסערײַען. 2. צו שטאַרק, איבער דער מאָס (בא)שטראָפֿן. א׳ די אַרעמע פֿאַר די חטאים פֿון די רײַכע. **~שטראָף** — דער. **־ונג. ־עכין. ־ענישׂ.**

איבערשטרייטונג — די, ־ען. פּראָצעס אַדער רעזולטאַט פֿון איבערשטרײַטן, ← דזוו. „דען דיא העלדן הורקנוס דיא מוכטן ניט בישטין... אוג׳ זיא מוכטן ניט דר טראגן דיא שווערי איבר שטרייטונג", יוסיפֿון, אמשט 1661.

איבערשטרייטן — טרוו. שטרײַט איבער, ~געשטרישן. איבערשטאַרקן, בײַקומען, מנצח זײַן (אין קאַמף, וויכוח, מחלוקת אע). „וואש פֿיר לוב...מאג עש איינם שטאַרקן העלדן געבן, ווען ער זיך בירימט...: איך האב איין וויבּ בישלאגן אוג׳ האב זיא איבר שטרישן", יוסיפֿון, אמשט 1661. „און זאָל זיך ניט לאָזן באַצווינגען פֿון זײַן יצה״ר, מע זאָל זיך אַלע צײַט די בייזע געדאַנקען א׳ מיט גרויסע פֿרישהייט", ר׳ משה בר׳ אליהו, מלאכי קודש, וואַרשע 1839. **~שטרייט**, דער. **־ונג.**

איבערשטרייכן — טרוו. שטרײַך איבער, ~געשטרייכט, ~געשטר(א׳)כן. 1. פֿאַרמעקן, איבערמעקן. אַנשרײַבן פֿאַלש און מוזן אַלץ א׳. א׳ אַלטע חשבונות, פֿאַרלעגענע חובות. „די ווינשאַפֿטלעכע אַרבעטן...האָט מען ניט לאַנג צוריק אין אַן ארטיקל צונישטגעמאַכט, פּשוט איבערגעשטראָכן וויִ פֿאַלסיפֿיקאַציע און ברעק", סאוו׳ הימלאַנד, 1965, № 5. פֿיג. א׳ דאָס פֿאַראַנגענע און אָנהייבן אַ נײַ בלאַט. 2. מאַכן אַ ליניע איבער (אויף) עפּעס ווי אַ סימן פֿון דורכקוק, קאַנטראָל (מערסטנס אין צאָלאַמט). „נעמט דער דײַטש און טוט אַ שטרײַך איבער מיט אַ קרײַדל איבער אַלע מײַנע טשעמאָדאַ־נעס", שע, זומער־לעבן.

3. אַרב. איצט דטשט. איבערגיין (מיט אַ בארשט אַדער אַ פּענדזל) פֿון אויבן, לײַכט באַדאָקן מיט פֿאַרב. „עש איז אַסור דיא ערד צו וועשן אודר צו איבר שטרייכן, אַפֿילו ניט אויף דיא פֿלאַשטר איז אַך אַסור", למז, פ/ב.

4. (קירזשנערי) איבערפֿאַרבן פּעלצווּאַרג. „דער מילנער לאָזט זיך נישט פֿרינער א' דעם שאָפּנפּעלץ, ביז ער רייסט נישט אָפּ אַ גראָשן פֿון זאַק דער סיערמעגע", פּרץ, 'דאָס שטרייַמל'. „רייסט אויס אַן אויסגעקראַכענעם לאָפּן פֿון אַ פּעלץ, שטרייכט אים איבער אויף אַ הײַנטמאָדישן באָלעבאָטישן בײַבער", פּרץ, לי־טעראָטור און לעבן.

5. (בײַם באָבעטן לעדערווּאַרג). איבער־ליגירן (אַ צוויי מאָל) אַ קאָנט פֿון לעדער מיט אַ שאָרפֿן און אָנגעגליטן אײַזן, מיט אַ ספּעציעלער אײַזערנער וירע (כּדי די אײַנגע־דריקטע ליניע זאָל אַרויסקומען אָנגעזעוודיקער און גלאַנציקער). א' לעדער בײַם מאַכן דאָמעג־טאָשן. א' שיך. א' טײַסטערס.

אויך מיט זיך (בּבֿ 1־2) — „פֿאַרגיין וועט נאָך אַ דור, אַ דור, זיך א' וועלן יאָרן, נאָר ניט פֿאַרלעשן זיך וועט דער קאַיאָר", פּם, מלחמה. ־ונג. ־ענישׂ. ־ער.

איבערשטריך — דער, ־ן. שטריך פֿון אויבן. „נחת פֿון אַ צעפֿאָלטן שטיק ר"ן, עגמת־נפֿש פֿון פּרי־מגדימס א'־שטרעכעלעך", פּרץ, זכרו־נות.

איבערשטריכלען — טרוו. ־כל איבער, ~גע־שטריכלט. 1. מאַכן אַ שטריך אַדער שטריכל פֿון אויבן. 2. איבערמאָלן, פֿאַרמאָלן מיט אַ שטריך. א' די גרייזן. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערשטריקלען — טרוו. שטריק איבער, ~גע־שטריקט. 1. פֿונדאָסנדיק שטריקן, אויף אַן אַנדער אופֿן. צוענעמען דאָס געשטריקטע און א' די העכטשקעס. 2. שטריקן אַ סך. וויפֿל די אַלטיטשקע האָט שוין איבערגעשטריקט אין איר לעבן! ־עכיק. ־ענישׂ.

איבערשטרעבן — שטרעב איבער, ~גע־שטרעבט. אוטו — אַ סך מאָל שטרעבן צו דעם זעלביקן ציל אַדער צו פֿאַרשיידענע צילן. א' צו כּלערליי צילן. טרוו — 1. אַרב. *Mhd*: über-strëben. טרעטן איבער עפּעס, אַריבערגיין, אַריבערשפּרייזן איבער עפּעס. „נאָטש גיבאָט ער אויבר שטרעבן וואָלטין", 'בנימינס שבת־לידי', באַלד נאָך של"ד [בּיר, יובל XIII, 1־2]. 2. איבערהאַרן, איבערוואַרטן. „וער עס קען נישט דאָס שלעכטע א' דער קען נישט דאָס גוטע דערלעבן", שוו (פּד, גא־ליציע).

איבערשטרענג — אדי. זייער שטרענג, איבער דער מאָס. א'ער אויפֿזעער. א'ע געזעצן. ־קויט.

איבערשטרעקן — טרוו. שטרעק איבער, ~געשטרעקט. אויסשטרעקן איבער עפּעס אַדער צו עפּעס. א' אַ האַנט איבערן פּלויט און אָפּרייסן אַן עפּל. „שפּראַך המן: איך וויל מײַן האַנט אָן קיינעם א' [= אויסשטרעקן די האַנט צו טאָן שלעכטס], נײַערט אָן די קינדער וועל איך צומערשטן אָנהייבן", ר' אהרן מטריבש, ספֿר מצח אהרן, וואַרשע תר"נ. מיט זיך.

איבערשטשאָבן — טרוו. ־בע איבער, ~גע־שטשאָבט. איבערנייען, איבערפֿאַרריכטן אויף גיך, וי ניט איז. א' די האַלב־פֿאַרלאָטעטע הייזעלעך.

4. (קירזשנערי) איבערפֿאַרבן פּעלצווּאַרג. „דער מילנער לאָזט זיך נישט פֿרינער א' דעם שאָפּנפּעלץ, ביז ער רייסט נישט אָפּ אַ גראָשן פֿון זאַק דער סיערמעגע", פּרץ, 'דאָס שטרייַמל'. „רייסט אויס אַן אויסגעקראַכענעם לאָפּן פֿון אַ פּעלץ, שטרייכט אים איבער אויף אַ הײַנטמאָדישן באָלעבאָטישן בײַבער", פּרץ, לי־טעראָטור און לעבן.

5. (בײַם באָבעטן לעדערווּאַרג). איבער־ליגירן (אַ צוויי מאָל) אַ קאָנט פֿון לעדער מיט אַ שאָרפֿן און אָנגעגליטן אײַזן, מיט אַ ספּעציעלער אײַזערנער וירע (כּדי די אײַנגע־דריקטע ליניע זאָל אַרויסקומען אָנגעזעוודיקער און גלאַנציקער). א' לעדער בײַם מאַכן דאָמעג־טאָשן. א' שיך. א' טײַסטערס.

אויך מיט זיך (בּבֿ 1־2) — „פֿאַרגיין וועט נאָך אַ דור, אַ דור, זיך א' וועלן יאָרן, נאָר ניט פֿאַרלעשן זיך וועט דער קאַיאָר", פּם, מלחמה. ־ונג. ־ענישׂ. ־ער.

איבערשטריך — דער, ־ן. שטריך פֿון אויבן. „נחת פֿון אַ צעפֿאָלטן שטיק ר"ן, עגמת־נפֿש פֿון פּרי־מגדימס א'־שטרעכעלעך", פּרץ, זכרו־נות.

איבערשטריכלען — טרוו. ־כל איבער, ~גע־שטריכלט. 1. מאַכן אַ שטריך אַדער שטריכל פֿון אויבן. 2. איבערמאָלן, פֿאַרמאָלן מיט אַ שטריך. א' די גרייזן. ־ונג. ־ענישׂ.

איבערשטריקלען — טרוו. שטריק איבער, ~גע־שטריקט. 1. פֿונדאָסנדיק שטריקן, אויף אַן אַנדער אופֿן. צוענעמען דאָס געשטריקטע און א' די העכטשקעס. 2. שטריקן אַ סך. וויפֿל די אַלטיטשקע האָט שוין איבערגעשטריקט אין איר לעבן! ־עכיק. ־ענישׂ.

איבערשטרעבן — שטרעב איבער, ~גע־שטרעבט. אוטו — אַ סך מאָל שטרעבן צו דעם זעלביקן ציל אַדער צו פֿאַרשיידענע צילן. א' צו כּלערליי צילן. טרוו — 1. אַרב. *Mhd*: über-strëben. טרעטן איבער עפּעס, אַריבערגיין, אַריבערשפּרייזן איבער עפּעס. „נאָטש גיבאָט ער אויבר שטרעבן וואָלטין", 'בנימינס שבת־לידי', באַלד נאָך של"ד [בּיר, יובל XIII, 1־2]. 2. איבערהאַרן, איבערוואַרטן. „וער עס קען נישט דאָס שלעכטע א' דער קען נישט דאָס גוטע דערלעבן", שוו (פּד, גא־ליציע).

איבערשטרענג — אדי. זייער שטרענג, איבער דער מאָס. א'ער אויפֿזעער. א'ע געזעצן. ־קויט.

איבערשטרעקן — טרוו. שטרעק איבער, ~גע־שטרעקט. אויסשטרעקן איבער עפּעס אַדער צו עפּעס. א' אַ האַנט איבערן פּלויט און אָפּרייסן אַן עפּל. „שפּראַך המן: איך וויל מײַן האַנט אָן קיינעם א' [= אויסשטרעקן די האַנט צו טאָן שלעכטס], נײַערט אָן די קינדער וועל איך צומערשטן אָנהייבן", ר' אהרן מטריבש, ספֿר מצח אהרן, וואַרשע תר"נ. מיט זיך.

איבערשטשאָבן — טרוו. ־בע איבער, ~גע־שטשאָבט. איבערנייען, איבערפֿאַרריכטן אויף גיך, וי ניט איז. א' די האַלב־פֿאַרלאָטעטע הייזעלעך.

איבערשטשענאַליאָן — טרוו. ־ליאָנע איבער, ~(גע)שטשענאַליאָנט. סל. לב. 1. איבערשטיגן (אַנדערע) מיט פֿראַנטעווען, מיט פּוצן זיך. „מײַן חיה־עטל האָט זיך געגומען אייגמאָל פֿאַר אַלעמאָל א' ווין און בערלין", שע, זומער־לעבן. 2. איבערשטיגן מיט פֿע־איקייט, מאַכן בעסער. „נאָר עס איז אים אַצינד ניט געראָטן א' סטעמפּענוס פֿידל", שע, סטעמפּענוס.

איבערשטשפּ(י)ען — טרוו. ־פּ(י)ע איבער, ~געשטשפּט(י)עט. פּר. 1. נאָכאָמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן מאַכן אַ הרכּבה. א' אַ צווײַגל פֿון אַ קאָרשנבוים. א' דעם קאָרשנבוים. 2. איבערשטעלן פּאָקן. א' אַלע קינדער.

איבערשיבן — טרוו. שיב איבער, ~געשיבט. פּד, גאַליציע. איבערריקן. א' אַלע שופֿלאָדן און זוכן. א' דעם טיש פֿון וינקל אין דער מיט צימער. ־עכיק.

איבערשיטן — טרוו. שיט איבער, ~געשאָ־טן, ~געשיט (פּד). 1. אויסליידיקן, אַרויס־שיטן פֿון איין אָרט, זאַק, האַלטער און אַרײַנ־שיטן אין אַן אַנדער אָרט, זאַק, האַלטער. א' אַרבעס פֿון טאָרבע אין עמער. א' די תּבֿואה פֿון שפּײַכלער אין זעק. א' מעל אין פּוד־טיקע פּעקלעך. „יעדן אַנדערן טאָג פֿלעגט [דער כּהן] אײַנשופֿלען די קוילן מיט אַ זיל־בערנער כּלי און א' מיט אַ גאָלדענער", איבז, משניות כּבֿ ונקי, לעמבערג 1872.

2. (בּאַ)שיטן צו פֿיל, איבער דער מאָס. א' זאָלק, פֿעפֿער, אין געפֿילטע פֿיש. א' ראָ־זשינקעס אין טייגעכץ. א' מיט קאָמפּליצירטן. „מע האָט דאָ די באָטריבטע איבערגעשיט מיט טויזנדע...פֿראָגן", מ. מ. אויזערקיס, בילדער אויס פֿערשידענע יודישע שיכטן, פּאָדהאָצע 1908. „אָנו פֿרוי און ווייב דיך מיט אַזאַ יידּ משוך זײַן, וועט ער דיך א' מיט זיידעס, באָבעס, עלטער־זיידעס, פֿעטערס, ...שני־בשלי־שיס, געקניפּט און געבונדן", ז. מוירער, זײַ נישט קיין וואוילער יונג וו, טאָרנאָו 1925. *א' מיט גאָלד = א) צאָלן צו טייער פֿאַר עפּעס אַן אַרבעט; ב) צו שטאַרק לויבן.

3. באָשיטן פֿון אויבן. א' די סטעזשקע מיט זאָמד. א' דאָס טייג מיט צימרינג. „איך האָב אַליין דאָס געלט פֿאַרפּאַקט און האָב איבערגעשיט מיט קאָרן", קמ, 1864, № 44. „שאַרלאַך דאָס איז אייגנטלעך אויך אַן אויס־שלאָג, אָבער עס זענען נישטאָ קיין בלאָטערלעך, נאָר די הויט איז איבערגעשיט מיט רויטע פֿלעקן", פּראָפּ' שלייניץ איבז, מדפּא לעמ, זשיטאָמיר 1874. 4. פֿאַרשיטן, פֿאַרבײַשיטן. א' צוקער אויפֿן דיל בײַם אַרײַנשיטן אין צוקער־פּושקע. א' טאָבעק.

5. אַרומשיטן. שיטן עפּעס צווישן באָזונ־דערע שיכטן. „אַריסנעמען אַלע טעפּעכער... אַלע וויטערדיקע מלבושים, נאָכאָמאָל א' מיט נאָפּטאָלין", שע, זומער־לעבן. „מע שיט איבער [די פֿעלן] מיט צעדרויבלטער דעמבענער קאָרע און מע גיסט אָן וואַסער", ע. איזרא, שיך און קאָלאָש, קיעוו 1928. „לייגט אין רייען די ציבעלע און...די טאָמייטאָס און יעדע ריי שיט גוט איבער מיט דינע ברויטבערעקלעך", מי־שולאָוו, וועגעט' קאָכבוך, נ"י 1926.

6. ספּעצ. פֿאַררייכטן בעטגעוואַנט אָדער אַ שטרויזאַק דורכן אַרויסשיטן דאָס איינעוויניק־סטע (פֿעדערן, פּוך, הייִ, שטרוי אא). אויס־רייניקן און צוריק אַרײַנשיטן אין אַ ציך, זאַק אא. „דער מאַטראַצל איז געוואָרן...אײַנגעלעגן און האָרט...האָט ער אים געוואָלט א' אום צו מאַכן פֿיל וווייכער און פּוכקער", אמד, פֿייגעלע די ענונה, ווילנע 1875. „מע דאַרף א' די קישנס", שע, מאָטל. „ס'האָט זיך איר פֿאַרוואָלט א' דאָס גאַנצע בעטגעוואַנט", רייד. „האָט אונטער מירלס השגחה איבערגעשאָטן פּוך פֿון איין אײַנשיט אין צוויייטן", מ. ריבקין, דער וועלטישער בלום־בלבול, ווילנע 1914.

7. רעגאָווירן, אָפּפֿרישן אַן אַלטן בנין. [דער אויסדרוק נעמט זיך פֿון דעם מין בויען אַ וואַנט וואָס איז באַשטאַנען אין אַרײַנשיטן צוויישן ברעטער פּאָלאָווינעס, ערד אא. מע האָט גע־דאַרפֿט נאָכן פֿאַרלויף פֿון אַ געוויסער צײַט צום טייל אַרויסנעמען דעם מאַטעריאַל צווישן די ברעטער און אַרײַנשיטן נײַעם.] *א' אַ וואַנט = אויך: אַרומלייגן מיט ציגל. *א' אַ פֿונדאַמענט = פֿאַרפֿעסטיקן מיט שטיינער, מיט ציגל, מיט קלעצער. א' אַ שטוב. „נאָר אַזוי וי קיין שול וואַלגערט מען ניט אום, וואָלט איך געהייסן מע זאָל א' די וועגט", שע, פֿון כּתרי־לעווקע. „אַ הויז מוז מען אויך אַמאָל א', די פֿונדאַמענט מוז מען איבערקר־קן, צי זיי פֿויל נישט", פּרץ, 'ר' שלמהס מעשׂהלעך'.

8. באַגיסן, איבערגיסן. „דיא (נשים) אוג' (בתולות) דיא דא קנעטן טרײַבן אַלי (חוצפּת), געבן ניט אַכטונג אויף אירן קנעטן, לאָזן זיך איבר שיטן מיט וואשׂר", עפּש, טידור תּפֿילות, אַמשט תק"ח. 9. פֿיג. לויט בּב. א' די דרשה מיט צו פֿיל פּסוקים. א' דעם אַרטיקל מיט שוערע ווערטער. „מחמת דער דאָקטער האָט ליב איבערצושיטן זײַן שפּראַך מיט זייער פֿיל הויכע ווערטער", שע, אידישע ראָמאַנען.

10. דורכנישטערן. אויך: דערמאַנען אַ צאָל און באַרעדן. א' די שופֿלאָדן און זוכן עפּעס. א' אַלע שכנות בײַם פֿליקן פֿעדערן. „אַז מע האָט שוין איבערגעשיט דאָס גאַנצע שטעטל, רעדט מען פֿון 'וואָס אַמאָל איז געווען' און הײַנט איז נישטאָ", פּרץ, 'קלאָץ־געשיכטן'.

מיט זיך — אויך: וועדן אַנדערש, וועדן וווייכער, מער צוגעטאָן. „אויף דער עלטער האָט ער זיך איבערגעשאָטן און שמייכלט אַמאָל", רייד. ־עכיק. ־ענישׂ.

איבערשיטעוודיק — אדי. וואָס מע קען (לאָזט זיך) איבערשיטן. א'ע מאַטעריאַלן. א'ע פֿירות. ־יקויט.

איבערשייגעצן — טרוו. ־געץ איבער, ~גע־שייגעצט. איבערשטיגן עמעצן אין שקאָצע־רײַען. „דער יינגערער שייגעצט נאָך איבער דעם עלטערן, וואָס איז אויך דער אמתער קונדעס", רייד.

איבערשיילן — טרוו. שיילן איבער, ~גע־שיילט. שיילן (שאָלעכץ, קאָרע אא) נאָכאָמאָל,

אויף אַן אַנדער אופֿן. שיילן אַ סך. א׳ די מערן. „וויפֿל קאַרטאָפֿל עס איז מיר אויסגע־קומען איבערצושיילן אין קאַזאַרמע־קיך״. ־ענישׁ.

איבערשיין — דער (די), ־ען. שטאַרקערע שיין.

איבערשיינען — שיין איבער, ~געשיינט. טרוו — 1. שיינען מער, שיינען שטאַרקער. עלעקטרע שיינט איבער די סטעאַרין־ליכט. 2. זיך אַרויסהייבן, זיך אויסטיילן פֿון אַנ־דערע מיט שענערער הלבשה, שענערן פּוץ. א׳ מיט דעם ניי־עם קלייד אַלע מיידלעך אויפֿן באַל. אוטו — 1. שיינען און אויפֿהערן. שטראַלן פֿון ווייטע זונען וואָס האָבן שוין איבערגעשיינט. 2. שטאַרק שיינען. א׳ פֿון פֿריַיד.

איבערשיירן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־שיירט. 1. שיירן נאָכאַמאָל, בעסער. א׳ די הילצערנע פּאָדלאָגע. א׳ די כלים. א׳ די לייכטער פֿאַר ליכט־בענטשן. 2. שיירן אַ סך. א׳ דאָס פּסחדיקע זילבער. ־ונג. ־נישׁ.

איבערשיכור — אַדי. שטאַרק שיכור, שיכור איבער דער מאָס. אויך: אינגעגלייבט (אין עפּעס) ביז אַ צושטאַנד פֿון א׳. „ליכט איז אַ טייער וואָרט...עס קען באַפֿרידיקן סיי די א׳ע מיסטיקער און סיי די איבערניכטערע וויסנ־שאַפֿטלער״, ב. ריוקין, א גלויבן פֿאַר אומ־גלייביקע.

איבערשיכורן — שיכור איבער, ~געשי־כורט. אוטו — שיכורן אַ לענגערע צייט אין פֿאַרשיידענע ערטער. א׳ אין אַלע שענקען. טרוו — מאַכן עמעצן שטאַרק שיכור. צו־שטעלן, געבן צו טרינקען אַלקאָהאָל איבער דער מאָס. א׳ דעם שמש אום שׂמחת־תורה. „פֿאַר זיי איז אַן עסק...שענקען האַלטן, א׳ דעם גוי״, ב. א. זאַביעזענסקי, די שווערע צייט III, וואַרשע 1887. מיט ז׳ך. „און געבן אים בראַנפֿן ער זאָל זיך אַזש א׳ טרינ־קענדיק״, ח. ד. גילדענבלאָטט, בײַ־ן שטן אין האַנד, ווילנע 1895. א׳ זיך פֿון (מיט) דערפֿאָלג. ־ונג.

איבערשיכטן — טרוו. שיכט איבער, ~גע־שיכט. 1. איבערלאָדן, איבערלייגן אַ שיכט פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן. א׳ פֿרוכטן, כּדי די וואָס קענען גיכער קאַליע ווערן זאָלן זיין פֿון אויבן. „עס קומט אויס אַראָפּגענעמען פֿון באָדן שטיין נאָך שטיין. מע מוז ממש א׳ פֿלאַסטן ערד״. 2. איבערקלאַסיפֿיצירן; אַרי־בערפֿירן פֿון איין באַשעפֿטיקונג צו אַ צווייטער. א׳ די שוואַרצאַרבעטער צו אַ מלאָכה. א׳ לופֿטמענטשן אויף פֿראָדוקטיווער אַרבעט. 3. איבערגרופֿירן. אַריבערפֿירן אין אַן אַנדער אָרט. א׳ די דאָרפֿישע באַפֿעלקערונג אין שטעט. א׳ די שולן, די תּלמידים זאָלן זיין פֿון פֿאַר־שיידענע ראַסעס. מיט ז׳ך — יידישע שטע־טלשע אינטעליגענטן האָבן זיך איבערגעשיכט. ־ונג — „גרויסע יידישע געגנטן...מאַכן איצט דורך א׳ן וואָס לאָזן איבער די שולן פּוסט און לייַדיק״, ניסן גאָרדאָן, טמז, 1965 VII 22. ־ענישׁ.

איבערשילדערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־שילדערט. 1. שילדערן נאָכאַמאָל, פֿונדאָסנײַ. „ער אַליין צוויגנט אונדז איבערצושילדערן דאָס געשטאַלט...וואָס דער שריפֿטשטעלער האָט גע־האַלפֿן שאַפֿן״, יג, תּוך ו. 2. שילדערן (מאָלן, באַשרײַבן) מער ווי ס׳איז אין דער ווירקלעכ־קייט. איבערכאַפּן די מאָס בײַם שילדערן. א׳ די אידילישקייט פֿון אַמאָליקן שטעטל. ־ונג.

איבערשילטן — ← איבערשעלטן.

איבערשימלען — ־מל איבער, ~געשימלט. אוטו — ווערן דורכגענומען פֿון שימל. „אַפֿילו די סוכאַרעס האָבן איבערגעשימלט און ס׳איז ניט געווען וואָס צו עסן״, רייד. טרוו — מאַכן עס זאָל שטאַרק שימלען. א׳ קעז. ־ענישׁ.

איבערשימערירן — אוטו. ־דיר איבער, ~(גע)שימערירט. פּפּ: ~שימערן. שימע־רירן און אויפֿהערן. איר גלאַנץ ווען באַלד א׳. ־ונג.

איבערשינדלען — טרוו. ־דל איבער, ~גע־שינדלט. פֿונדאָסנײַ באַדעקן דעם דאָך מיט שינדלען. „דערנאָך האָט ער אויסגעווײַסט דעם קוימען און איבערגעשינדלט דעם דאָך״, זש.

איבערשיסן — שיס איבער, ~געשאָסן. אוטו — 1. שיסן נאָכאַמאָל. ניט טרעפֿן אין ציל און מוזן א׳. 2. מיטאַמאָל אַרויספֿלאַצן (פֿון ערגעצוואו). מע האָט געפּנט אַ פֿלאַש שאַמפּאַניער און עס האָט איבערגעשאָסן. „אויך קומט עז [עפֿילעפּטישער אַנפֿאַל] ווען איינער איין גרויסער רגזן איז דז דיא גאל איבר־שיסט״, סור. טרוו — 1. שיסן וויַיטער ווי דער ציל. א׳ דעם ציל. 2. שיסן אַ צאָל, אַ סך. א׳ אַלע וועלף. 3. דורכשיסן. א׳ אַ פֿוס. 4. אַרב. איבערשטיגן עפּעס אַדער עמעצן. „האבין מיר מוזין אשתּו ובניו מפֿרנס זײַן, דאר מיר דאָך ניט גיוואושט האבין אויב הרוחי זוא פֿיל ווערין איבר שיסין״, גה 122.

מיט ז׳ך — קזוו. „טאָג און נאַכט האָט מען זיך איבערגעשאָסן, פֿון שיינעם האָנטעל־בגין זומנען געפֿלויגן שטיקער פּעצטער״, סטג, פֿון רוסלאַנד, וואַרשע 1920. פּיג: זיך לייַכט קריגן, זיך אַרײַנאָגן שטעכווערטלעך. „יִדן! טאָמער וואָלט איר אויפֿגעהערט זיך א׳ מיט ווערטער?״, שע, ארעמע און פֿריילעכע.

־ונג. ־ענישׁ. ־ער. ־ערי.

איבערשיפֿלען — טרוו. ־פֿל איבער, ~גע־שיפֿלט. אַריבערפֿירן מיט אַ שיפֿל. א׳ די קינדער צום צוויטן ברעג. „האָט מען אונדז אין דער פֿינצטער אַרײַנגעזעצט אין קלייניע שיפֿלעך...און מ׳האָט אונדז איבערגעשיפֿלט דעם בריטן טײַך דניעסטער״, פּ. רודאָי, טמז, 16 VI 1963. מיט ז׳ך — אַ ביסל זיך שיפֿלען (אויך: אַ לענגערע צייט זיך שיפֿלען). ־ענישׁ.

איבערשיפֿן — טרוו. שיף איבער, ~געשיפֿט. אַריבערפֿירן מיט אַ שיף איבער אַ וואַסער. א׳ סחורה. א׳ די פּליטים. מיט ז׳ך — „זיי האָבן זיך געדאַרפֿט א׳ איבער גרויסע שטראָמען וואַסער״, אמת, החיים הנצחיים, וואַר־שע 1878. „זיי זײַנען בײַ זיך געווען אַזוי שטאַרק, אַז א׳ זיך דעם ים, האָט זיך זיי גע־דאַכט, איז אַ שפּיל״, ממוס, מסעות.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע) — „איך וויים אַ זיסקייט פֿון זײַן רײַף און גרוייט, אַ בענקשאַפֿט נאָך דעם לעצטן א׳״, מ. טקאַטש, זון איבער אַלץ, נ״י 1936.

איבערשיקן — טרוו. שיק איבער, ~גע־שיקט. 1. ווידער שיקן, אָפּשיקן, צושיקן עפּעס צו עמעצן דורך פֿאַרמיטלונג (פּאָסט, שליח, טראַנספּאָרטאַציע־מיטל אַז). א׳ אַ בריוו. א׳ אַ גרוס. א׳ דעם מאַנוסקריפּט צוריק צום מחבר. „אוני׳ דעם שר דיא זובליקציאָן איבערשיקט״, גה, 380. „זאָל די געלטער...קיין ארץ־ישׂראל א׳ דורך זײַן מחותן״, יפ. „איבר שיקה היר בייא איין לישט פֿון זאטליר שחורות״, פּב, 1764 [פּובל׳ פֿון אַמ׳ היסט׳ געז׳ XXXIV]. „דער מאָגן האָט דאָס אַלצדינג געעמען בײַ דער מילך און האָט עס איבערגעשיקט דעם בלוט״, ו. און ס. איבז, די מעשׂה פֿון דעם שטיקעלע ברויט, זשיטאָמיר 1869. *א׳ אויף יענער־וועלט = א) דערהרגענען. „די פֿאַר־ברעכערס האָבן איינעם פֿון זייערע אייגענע איבערגעשיקט אויף יענער־וועלט״, רייד; ב) אָפּ־לאַכערישׁ, גראָב. אָפּזאָגן זיך צו באַצאָלן. „וואַרט אַ ביסל, איך וועל דיר דעם חוב א׳ אויף יענער־וועלט״. 2. שיקן אַ סך, אַ גרוי־סע צאָל. שיקן אַ סך מאָל. „געגנוג וויַיך, גענוג אינדיקעס האָט ער אַלע יאָר אויף פּסח אונדז איבערגעשיקט״, ממוס, שלמה. „...פֿון אַזוי פֿיל געלט וואָס איך האָב איר איבערגע־שיקט״, אמעריקאַנישע גליקן, וואַרשע 1895.

3. אַרויסברענגען, אַרויסזאָגן עפּעס עמעצן מיט אַ בליק, שמייכל אדגל. א׳ אַ בליק פֿול מיט ביטול. א׳ אַ לופֿטקוש. „וויַ אַזוי זיי קרי־מען זיך, וואַרפֿנדיק מיט די אייגעלעך און שיקן איבער אייניע דער אַנדערער זיסע גיפֿ־טיקע שמייכעלעך״, ממוס, שלמה.

4. איבערגעבן אַן ענין אויף עמעצנס באַראַט, צו אַן אַנדער אינסטאַנץ. א׳ דעם סכסוך דעם עקזעקוטיו־קאָמיטעט. א׳ דעם משפּט (צו) דעם העכסטן טריבונאַל. „דרויף העט דש פֿאַרלי־מענט אורדנירט מן זאָל דז גנץ משפּט למלך ירה אויבר שיקן״, כ״י פֿון מעצער עלילת־דם, [פּש III].

5. אַרב. באַלעסטיקן, שיקן זוכן. „וישלח — איבר שיקן אים דיא צוויי וויבר וואו דער פֿאַלאַק איזט״, אשכנז.

מיט ז׳ך — קזוו. זיך א׳ צעטעלעך.

~שיק, דער. „אַן א׳ פֿון מצות קיין סאָ־וועטן־פֿאַראַנדן״, טמז, 1965 I 27. ־ונג — „דיא איבר שיקונג זויא זער מזרז איזט״, אגרת שלמה, ח/ב. ־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערשכורן — ← איבערשיכורן.

איבער שכם און איבער יוסף — אַדוו פֿראַזע. < רשי: 'בעצה אַחת על שכם ועל יוסף' צום פּסוק 'שמעון ולוי אַחים' (בראשית, מט, 5). „שמעון אוני׳ לוי ברידר אין איין עצה איבר שכם אוני׳ איבר יוסף״, טח, דאָרטן. געניצט מיטן בז: א) וועגן פֿלערליי ענינים, זאַכן וואָס האָבן ניט קיין שייכות צום ענין.

רעדן א׳ ש׳ א׳ י׳ און ניט ענטפֿערן צו דער זאַך. פֿלאַפֿלען אָן אַ טאָלק א׳ ש׳ א׳ א׳ י׳. „דאָס גרויסע שטיק מחזור פֿאַר דער קדושה ...פֿאַרלירט אַ פֿראָסטער יִד טאַקע די כּוחות ...מע פֿליט א׳ ש׳ א׳ א׳ י׳״, דער יודישער פֿאָרפּסת, וואַרשע 1881; ב) מיט געטומל, מיט קריגערײַ און געשלעג. „[דער מײַנטטער] פֿלעגט קומען...זייער אָפֿט העכסט שיכור און דאַן פֿלעגט עס צוגיין ווי אוגדזער אַלטער יִדישער שפּריכוואָרט זאָגט: א׳ ש׳ א׳ א׳ יאָזעף. עס פֿלעגט אים ניט געפֿעלן די וועטשערע, פֿלעגט ער עס פֿאַרשמײַסן צום באָדן...און דאַן פֿלעגט ער לויפֿן צו גיין מיט שטאָק און אייל איבער דער פֿרויס רוקן״, אמת, דער פֿאָרטעפּאַניסט, ווילנע תרל״ח.

איבערשלאָג — דער, ן־. 1. אַקט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערשלאָגן. געדיכטער א׳ מיט נעגל. 2. איבערריס. הפֿסקה, אָפּשטעל פֿון אַ טעטיקייט. אַן א׳ אין דער אַרבעט, אין לערנען. „וואָס האָט אַ גאַנצע שעה, אָן שום א׳...גערעדט און געענטפֿערט אויף פֿראָגעס״, י״ג, טמז 1964 X 9. „און דאָ איז אונטער־געשפּרונגען דער פּסח און האָט אַנגעמאַכט אַ שטיקל א׳״, שע, לכּבוד יום־טובֿ. „זי פֿלעגט טאָקע גרינג און זייער גראַציאָזנע טאַנצן, אָן א׳ איבער קאָוואַליערן האָט זי קיינמאָל ניט געהאַט. אָלע פֿלעגן זי פּסדר אײַנלאָדן״, ש. ש. גרינפֿעלד, די ארמע געבילדעטע, ווילנע 1896.

3. מהומה, צעטומלעניש. בכלל מגיעה, שטער, עיכּוב. אָן א׳ ווען מע האָלט שוין בײַם דערגרייכן דעם ציל. „אין ששׂון בלי אָסון... אויף אַ שׂמחה מוז זײַן אָן א׳ אום [דער מענטש] זאָל ניט צופֿרידן זײַן״, י. ארנשטיין, רעיונות ישׂראל, יאָס 1893.

4. (שנײַדערײַ) אָן אָנדער מין שטאָף, אָן אָנדער קאָליר אין אַ מלבוש, ספּעצ אין אַ פֿרויענקלייד אָדער בלוזע. אויך אַ בענדל אָדער אַ פּאָס אַרויפֿגענייט אויף אַ (פֿרויען־)מלבוש. אַ בלוזקע מיט אָן א׳. 5. שלעקל, דעסן. אָן א׳ פֿון אויבן. אָן א׳ פֿאַר (אויף) די טאַפּעטן. 6. קורצער, מאַמענטאַנער איבערריס אין דעם קלאַפּן פֿון האַרץ. „לאָזט צו רו די דאָזיקע א׳, דאָס האַרץ קאָן יאָרן־לאַנג פֿאַרטראָגן אַוויניג שטערונגען אָן קיין שום שאָדן פֿאַרן חולה״, פֿונד, ווילנע 1931, № 15.

7. (מוזיק) פּאָוזע און אַריבערגאַנג צו אָן אָנדער טעמפּע. 8. (מאָלערײַ) בולטער איבער־גאַנג צו אָן אָנדער קאָליר. אָן א׳ פֿון גרעל צו רויט.

איבערשלאָגן — טרנ. שלאָג איבער, ~גע־שלאָגן. 1. שלאָגן אַ סך, אַ צאָל. שלאָגן אַ סך מאָל. א׳ אַלע חדר־ייִנגלעך. 2. שלאָגן נאָכאַמאָל, שטאַרקער. „איך זע אָז מע דאַרף דיך א׳, שלאָגן איין מאָל העלפֿט ניט״, רייד. 3. אַרויפֿשלאָגן, אַריינשלאָגן פֿון אויבן. א׳ דעם קאָסטן מיט נעגל. א׳ די טיר מיט בלעך. 4. צוהאַקן, צעקלאַפּן. איבערהאַקן. א׳ מיט אַ שטעקן די גלעזער, די שויבן. א׳ דעם קאָפּ. 5. מאַכן אַ באָוגונג פֿון איבערהאַקן. צוויי גיבן זיך תּקיעת־כּף און אַ דריטער שלאָגט איבער (ווי אַן עדות, כּדי צו פֿאַרשטאַרקן רייד, אָפּמאַך, צוזאָג אע). *א׳ מיט אַ צ י צ ה = בײַם געבן תּקיעת־כּף אַריבערוואַרפֿן אַ ציצה פֿון פֿאַרפֿעסטיקן איבער בייזדנס הענט (כּדי צו פֿאַרפֿעסטיקן, צו מאַכן פֿײַערלעכער, כּדי עס זאָל אָנגענומען ווערן ווי אַ נדר, ווי מע וואָלט זיך געשוואָרן). [געווען פֿאַרשפּרייט בײַ חדר־ייִנגלעך.] „איטלעכער גיט אים די האַנט תּקיעת־כּף, א׳דיק מיט אַ ציצה״, ממום, ווינטשפּ. „אויסערדעם האָבן זיי זיך געשוואָרן בײַידע בײַ גאָט און איבערגעשלאָגן מיט אַ ציצה״, שע, פֿונעם יאָריד. „אַ שטרײַק קעגן רעדאַק־טאָרן. זיי [= ייִדישע שרײַבער] האָבן זיך אָפּגערעדט, געמאַכט יד־אַחת, איבערגעשלאָגן מיט אַ ציצה״, פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „אַרײַנגערוקט די האַנט און געמוזט אַרויס־קריגן אַ ציצה צום א״, א. ו. אַלטמאַן, דער פֿאַבריקאַנט, ווילנע 1893.

6. אויסקלאַפּן, דורכטרייסלען, איבערשאָק־לען. א׳ בעטגעוואַנט, עס זאָל זײַן באַקוועמער צום שלאָפֿן. א׳ פֿעדערן, פּוך, הייי אע, כּדי צו באַקומען אַ גלײַכע פֿאַרטיילונג, אָן קנוילן. „האָט זי אים אַפֿילו איין מאָל דעם קישן ניט איבערגעשלאָגן״, בערג, אָפּגאָנג. 7. איבער־קלאַפּן מיט אַ קלאַפּער, מיט אַ שטעקן. א׳ דעם טעפּעך. א׳ די מלבושים און זיי גוט אויסשטויבן. „זומער דאַרף מען א׳ דאָס ווייכע מעבל אַלע טאָג״, שע, זומער־לעבן. 8. אי־בערציען. א׳ די פּערענע מיט אַ נײַער ציר. א׳ דאָס מעבל מיט געבילמלטע איבערציען.

9. באַשלאָגן, באַדעקן מיט עפּעס (עס זאָל בעסער זיך האַלטן, אויסזען שענער). א׳ דעם שרײַבטיש מיט אַ גרינעם טוך. א׳ דעם פּאָ־טעל מיט לעדער. „האָט זי געהיימן אירע מענטשן אַז מע זאָל א׳ די וועגט מיט אַנדערע אָבאַיעס״, אויסערינ.

10. פֿאַרמישן, אַרײַנמישן אין אַ געקאָכטס, עס זאָל ווערן באַעמטער. א׳ אַ זופּ מיט אַן איי. א׳ דעם באָרשט(ש) מיט סמעטענע און מיט אייער.

11. איבערריסן אַ טעטיקייט, אַ טוערק. איבערריסן אַ צושטאַנד, אַ סיטואַציע. א׳ די אַרבעט. א׳ עמעצן אין דער אַרבעט. א׳ די שטילקייט מיט אַ פֿלוצעמדיקן אויסגעשריי. א׳ די שטימונג. „דער רעגן וואָס האָט גע־גאָסן האָט אים ניט איבערגעשלאָגן [די נסיעה]״, דער פֿאָרפּיטענער, וואַרשע 1882. „אין זי שטיל, אומבאַמערקט צו אים צוגעגאַנגן, אים אי־בערגעשלאָגן די אַרבעט״, ה. זאַלאָמאָן, גש ו. „נאָר שלאָגט מיך נישט א׳ [אין דער אַר־בעט], אַז נישט וועט זײַן שלעכט, ווײַל איך בין זייער אָן אויפֿגערעגטער״, נאָד.

12. איבערריסן עמעצנס רייד. אַרײַנפֿאַלן עמעצן אין די רייד. אויסדרוקן פֿון איידעלן אופֿן איבערריסן, ספּעצ וען עמעצער באַ־קלאָגט זיך: „איך שלאָג אײַך איבער די (אײַ־ער) רייד — איר זאָלט האָבן נחת און פֿרייד״; „איך שלאָג אײַך איבער די רייד — איר זאָלט פֿאַרגעסן אין אײַערע לייד״. א׳ דעם רעדנער מיט אַ פֿראָגע. „א׳ אָן עלטערן — אַ סימן פֿון אומדרך־ארץ״, רייד. „דאָס וואָס דער מאַרשאַלעק איבערשלאָגט [נר] די דרשה דעם חתן אויף דער חתונה איז פֿון דעם שטיי־גער וואָס משה רבינו האָט די לוחות צע־בראָכן״, יפ. „גוט, שלאָגט איר רודאָלף איבער איר וואָרט, איצט מעג איך מײַנע זאָרג פֿאַר־טרײַבן״, עט, לידער. „בנימין הערט אַלצדינג געדולדיק אויס, ניט איבערצושלאָגן די רייד״, ממום, ׳די אַלטע מעשׂה׳. „לאָז איך אים ניט אָן שלאָג אים איבער מיט אַ גלײַכוועלטל״, שע, טבֿיה. „אָך..., שלאָגט ער מיר איבער אין טעלעפֿאָן, איר זענט נאָך אַלץ אַ פֿראָ־אָדם״, בערג, בײַם דניעפּער II.

13. מבלבל זײַן. אַראָפּשלאָגן פֿון געדאַנ־קען־גאַנג. א׳ די רעיונות. „מע האָט אים אי־בערגעשלאָגן סאָמע די בעסטע געדאַנקען״, שע, בלאָנדזענדע שטערן II. „דאָך אַנדערע מחשׁבות האָבן מיר איבערגעשלאָגן״, פּרץ, ׳אין פֿאָסט־וואָגן׳.

14. שטערן, שאָפֿן אַ מגיעה. „...האָבן אָנ־געהויבן זיך צו דראַפּען מיט זייערע לאַנגע נעגל. מיר האָבן זיי ניט געוואָלט א׳ מיט אונ־דזערן אַ שאָס״, אמד, די ווייסטענניא זאהאראַ, וילנע 1868. „די קלייַדער דאַרפֿן דעם קינד ניט א׳ אַ קינד צו זײַן״, קמ, 1870, № 8. „מײַן פֿעטערס חטא שלאָגט מיר איבער דעם וועג אויף דער וועלט״, אליהו דאָק, דער געלט שידוך, וואַרשע 1879.

15. קאַליע מאַכן. א׳ עמעצנס שׂמחה מיט אָן אומגעריכטער שלעכטער בשׂורה. „איז ער אַוועק פֿון ר׳ שלמהלעס הויז אַ צעטראָגענער אַז דאָס וועט אים א׳ זײַן פֿרנסה״, ש. בע־קערמאַן, טרײַער משרת, וואַרשע תרמ״ג.

16. איבערשטיגן מיט העכערן אָנבאָט בײַם קויפֿן אָדער מיט גידעריקערן פֿרײַז בײַם פֿאַר־קויפֿן. א׳ די פּרײַזן. א׳ דעם קאָנקורענט. „גייען זיי וויי אויף אַ ליציטאַציע, איינער שלאָגט איבער דעם אַנדערן ובפֿרט דער וואָס דאַרף נאָך נעמען קרעדיט״, קמ, 1864, № 29. „אַפֿילו אויף דעם פֿינצטערן בּרויט וואַרפֿן זיך מער ווי מע דאַרף יִדן און קריסטן, און אייניגער שלאָגט איבער דעם אַנדערן״, יופֿאָ, 1885, № 21.

17. קאָנפֿיסקירן. לייגן אָן אַרעסט אויף באַזיץ, פֿאַרמעגן. א׳ די סחורה פֿון קרעמל פֿאַר ניט צאָלן קיין שטײַערן. א׳ קאָנטראַבאַנד.

18. (סוחריש) אינווענטאַריזירן, מאַכן אָן אינווענטאַר. א׳ אַלע סחורות. א׳ אַלץ וואָס איז דאָ אין שפּײַכלער. א׳ סוף יאָר די גאַנ־צע קראָם.

19. (שנײַדערײַ) מאַכן עס זאָל ניט זײַן פֿון איין מאַטעריאַל אָדער פֿון איין קאָליר. א׳ דאָס קלייד מיט אַ רוטן פּאַס פֿון אונטן. אויך: אַרויפֿנייען אַ באַנד, בענדל. א׳ די בלוזקע מיט אַ סטעגגע.

20. (שנײַדערײַ) דורכצײַען אַ ווײַסן פֿאָדעם (פֿאַסטריגע) אויף אַ ליניע, אָנגעצייכנט מיט קרײַד אויף דעם שטאָף וואָס אין דער אַרבעט. א׳ די רעכטע פֿאָלע, דעם אַרבל אאז״ו. 21. (מאַ־ליערײַ) מאַכן אַ שלעקל, אַ דעסן. א׳ פֿון אויבן מיט פֿייגעלעך.

22. (מוזיק) איבערגיין פֿון איין ניגון צו אַ צווייטן אָן שום פּאָוזע. אויך: מאַכן אַ פּאָוזע און אַריבערגיין אויף אָן אָנדער טעמ־פּע. א׳ אַ ניגון. א׳ די טאַנץ־מוזיק. א׳ (בײַ)

אַ פּאָפּורי. 23. (מאָלערײ) שאַרף, בולט אַריבערגיין פֿון איין קאָליר צו אַ צווייטן. א׳ בלוי מיט רויט.

24. (קאָרטנשפּיל) שלאָגן מיט אַ גרעסערער קאָרט אָדער מיט אַ טרומף. א׳ דעם טויז מיט אַ צווייטל טרומף. א׳ אויף (דעם) מזל, ← איבערקלאָפּן, בד.

25. ארכ. פֿאַרבייגן, אַריבערבייגן. „אַזוי געמט מן די פֿולטר איז גלײַך אז איין לײַלך, אוג׳ אויבן בײַא דעם קאָפּ [פֿונעם בר־מינן] שלגט מן עש איבר אַז וויא איין קראגן פֿון איין מנטל״, ש. פֿראָנקפֿורט, ספֿר החיים, קיטן תע״ז.

איבערשלאָגן זיך — קזוו & רעפֿל. ← דפֿוי. 1. שלאָגן זיך מיט אַ סך. „ער האָט זיך איבערגעשלאָגן מיט אַלע ינגלעך״, ממוס, ווינטשפּ. 2. נאָכאַמאָל שלאָגן זיך אין אַ פֿאַר־מעסט. א׳ זיך מיטן זעלביקן טשעמפּיאָן. 3. זיך אַליין אַרײַנפֿאַלן אין די ריידּ מיט אַן אַנדער ענין. „וואָס קוקט איר מיך אַזוי אָן? — שלאָגט ער זיך אַליין איבער, דער־זעענדיק אַז איך בין שטאַרק פֿאַרוואונדערט״, ממוס, שטורעמצײַט.

־ונג. ־עכיק. ־ענישׂ. ־ערײַ.

איבערשלאָגער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. ווער עס שלאָגט איבער (אין אַלע בבֿ). 2. ווידערשפּעניקער, אייבּיקער קאָפּויער־זאָגער. „די פּרינצעסע האָט זיך ערקונדיקט אַז איר זײַט איר א׳יק...האָט זי אונטערגערעדט אַלע אירע פֿרעלינעס זיי זאָלן אײַך פֿאַרגיסטן״, ג׳ ל׳ כ׳ ד׳ [איבז], קאַמבער מיט דער פּרינ־צעסין אַרעסיניע, ווילנע 1870. 3. שעטנג, אַרײַנגעוועבטער פֿאָדעם ניט פֿון דעם זעלביקן מין וואָס דער שטאָף (פֿלאָקס אין וואָל). 4. (וועב־בערײַ) שפּונדל אין דער וועבמאַשין וואָס ציט אַרײַן אַ זײַטיקן פֿאָדעם.

איבערשלאָפֿן — אוטו & אָקוזו. שלאָף אי־בער, האָב & בין ~געשלאָפֿן. 1. שלאָ־פֿן אַ קורצע צײַט; ווי ניט איז דורכשלאָפֿן אַ באַשטימטע צײַט. א׳ פֿאַר שעה. א׳ אַ נאַכט אין אַ צווייטקלאַסיקן האָטעל. א׳ די גאַנצע לעקציע. 2. שלאָפֿן מער, לענגער ווי מע וויל און פֿאַרשלאָפֿן. דורכלאָזן אַ געלעגנהייט. א׳ שחרית. א׳ די ציַט ווען מע דאַרף ליגן צו דער אַרבעט. א׳ אַ גוטן מסחר. „נאָר מיר רוסיסע יידן האָבן עס אַלץ איבערגעשלאָפֿן, און דאָס מאַכט אַלץ ווײַל מיר לייענען קיין צײַטונג און מיר ווייסן גאָרניט וואָס עס טוט זיך אויף גאָטס וועלט״, אמד, שוד ורצח, ווילנע 1880. 3. שלאָפֿן, ניט געקוקט אויף אַ שטערונג. א׳ דעם גאַנצן טומל. א׳ ווי אַ געהרגעטער און ניט ווײַסן אַז אין שכנישן הויז איז געווען אַ שרײַפֿה. *א׳ אין די זאָכן = א) ניט אויסגעטאָנענערהייט; ב) זײַן תּמיד פֿאַרשלאָפֿן.

מיט זיך — 1. זיך אויפֿכאַפּן פֿון שלאָף. „דאָס מילימעטער, די ריזן, ווי זיי האָבן זיך איבערגעשלאָפֿן, האָבן זיי געזען ווי אַלע שלע־סער זענען צעבראָכן״, פֿמ [בײַ אונז יודן], וואַרשע 1923]. 2. דזוו איבערשלאָפֿן, בד. א׳ זיך כאָטש איין שעה. „ער האָט צו זיי געזאָגט אַז זיי זאָלן עסן און טרינקען און ער איז מיד, וועט ער זיך אַ ביסל א״, אַגאָנן נאָטע שיינע מעשׂה פֿון דעם באָהאָל־טענעם חכם, וואַרשע [יאָר?]. „אַן אַלטע מח־לוקת צווישן דאָקטוירים...אַנדערע פֿון זיי זאָגן אַז עס איז זייער געזונט און ניצלעך איבער־צושלאָפֿן זיך אַ ביסל נאָך מיטאָג״, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטער־בורג 1900, № 12.

3. זיך גוט אויסשלאָפֿן. „קאָלאָמבאָם...האָט אַנגעזאָגט דעם שטייערמאַן...ער זאָל ניט אַוועק־גיין פֿון דעם רודער, ביז ער וועט זיך ניט א״, חנקל הורוויץ, צפֿנת פּענח, באַרדיטשעוו 1817.

4. באַזיגען זיך, איבערלייגן זיך (וועגן אַן ענין). א׳ זיך און אַנדערע אַ באַשלוס. *א׳ זיך מיט די צרות = צוגעוואוינען זיך צו די צרות, רעזיגנירן פּנים־אל־פּנים מיט אַ נײַער צרה. 5. אייפּ. געוואָרן אומאיידל. א׳ זיך מיט אַ מאַן, מיט אַ פֿרוי = האָבן סעקסועלן פֿאַרקער.

~שלאָף, דער. אַ קורצער א׳. ־עכיק. ־ענישׂ.

איבערשלאָק — דער, ־ן. אייבערשטער טייל פֿון מלבוש (היפּוך: אונטערשלאָק). אויך: אַ שטיק שטאָף אַנגענייט אויף אַ מלבוש. אויך: באַדעק, צודעק. אַן א׳ פֿון זײַד. „די רויטע אין פֿון די קאָזאַקישע פּאַפּאַכעס״, מ. גראָס־מאַן איבז, פּאַסטערנאַק, דר׳ זשיוואַגא, היימיש, כיסלו תשי״ך.

איבערשלוכצן, ~שלויכצן — אוטו. שלו(י)כצן איבער, ~געשלו(י)כצט. אויך: ־צען. אַ לענגערע צײַט, אַ סך שלוכצן, כליפּען. א׳ ווי אַ קינד וואָס זוכט די מוטער. ־ענישׂ.

איבערשלומערן — דזוו איבערדרעמלען (←).

איבערשלוקערצן — אוטו. ־קערץ איבער, ~געשלוקערצט. אויך: ~שלוקאַרצן. אַ לענגערע צײַט, אַ סך שלוקערצן, היקען. „— גו, וואָס טוט ער איצט? — גאָרניט. ער פֿאַרנעמט זיך מיט א׳ נאָכן פֿעטן מיטאָג״, רייד. מיט זיך — שלוקערצן און אויפֿהערן.

איבערשליאָמעווען — טרוי. ־מעווע איבער, ~געשליאָמעווט. (קצבֿיש) איבערשאַבן, אַרום־שאַבן קישקעס אויף ריין. א׳ די קישקעס.

איבערשליאָנדערן, ־דרעווען — אקוזו & אוטו. ־ער, ־דרעווע איבער, ~געשליאָנדערט, ־דרעווט. נאָכאַמאָל, ווידעראַמאָל גיין הין און צוריק, אָן אַ באַשטימטן ציל. א׳ (איבער, אויף) די גאַסן. מיט זיך — אויך: אַרומשליאָנדערן זיך און אויפֿהערן.

איבערשלילען — טרוי. ־טל איבער, ~גע־שלילטלט. אַרײַבערפֿירן אויף אַ שליטל. א׳ די געסט ביז צו דער באַן־סטאַנציע. מיט זיך — שלילטלען זיך אַ ביסל, אַ קורצע צײַט צו־ליב פֿאַרגניגן. „ווײַל ער זיך, דער באַלעבאָס, א׳ איבערן פֿרישׂ־געפֿאַלענעם שניי״, פּרץ, געדאַנקען און אידיישן.

איבערשליידערן — טרוי. ־ער איבער, ~גע־שליידערט. 1. מיט כּוח איבערווארפֿן, אַרײַ־בערוואַרפֿן. א׳ די פּילקע איבערן הויכן פֿאַר־קאָן. קללה: זאָל דיך א׳ אין אַ קדחת. 2. אַנ־וואַרפֿן, צעווארפֿן, ברענגען אין אומאָרדענונג. א׳ אַלע זאַכן פֿון דער שאַפּע. ־ונג. ־נישׂ.

איבערשלייערן — טרוי. ־ער איבער, ~גע־שלייערט. 1. אַנדערש, וויזער באַדעקן מיט אַ שלייער. א׳ די כלה. 2. פֿאַרדעקן (וויז) מיט אַ שלייער. א׳ די אונטערהאַנדלונגען מיט אַ געדיכטן שלייער פֿון סוד. א׳ אַן אַלטע פּיעסע מיט אַ נײַעם נאָמען. אויך מיט זיך. ־ונג.

איבערשליפֿן — טרוי. שליף איבער, ~גע־שליפֿט. איבערמאַכן אַ שליף. פֿונאַנדערשלי־פֿן און א׳.

איבערשליפֿן — טרוי. שלײַף איבער, ~גע־שליפֿט, ~געשליפֿן. 1. שלײַפֿן, מאַכן שאַרף נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. א׳ די שער. א׳ דעם ברילאַנט. פֿיג. א׳ די פֿיילן און שיסן מיט זיי אויפֿן אָפּאָנענט. 2. שלײַפֿן אַ סך. א׳ אַלע מעסערס. 3. שלײַפֿן איבער דער מאָס. אַזוי א׳ אַ מעסער אַז עס איז אַ סכנה עס צו געבן אַ קינד. ־עכיק. ־ענישׂ.

איבערשלינגען — טרוי. שלינג איבער, ~גע־שלונגען. שלינגען אַ סך מאָל, איבער דער מאָס. „וויפֿל פֿילן האָב איך שוין איבערגע־שלונגען, אָבער עס האָט ניט געהאָלפֿן״, רייד.

איבערשליסן — טרוי. שליס איבער, ~גע־שלאָסן. 1. שליסן נאָכאַמאָל, שליסן פֿונדאַס־נײַ. א׳ דעם שלאָס און זײַן זיכער אַז ס׳איז טאָקע פֿאַרשלאָסן. 2. שליסן אַ סך. א׳ אַלע טירן פֿאַרן עוועקפֿאָרן. 3. סאָוו. באַנײַען אַדער רעווידירן אַן אָפּמאַך „מע דאַרף א׳ דעם גאַנצן...אָפּמאַך — האָבן זיי געטענהט״, מ. טײַטש, אָרום דער פֿאָבריק, מינסק 1929. „די צוויטע פֿראַגע — דאָס איז די פֿראַגע וועגן א׳ די קאָלאָפֿמאַכן [= קאָלעקטיוע אָפּמאַכן]״, גאַרבאַר־ און בערשטער־שטימע, מאָסקוע 1928, № 3. 4. בײַטן אינטענסיווקייט פֿון אַרבעט, פֿון אַ מעכאַניזם. בײַטן עפּעס אין אַ מעכא־ניזם. בײַטן ריכטונג, שטאַרקייט פֿון עלעק־טרישן שטראָם, ראַדיאָ־כוואַליעס אא. „דער שׂ־פֿער האָט בייז איבערגעשלאָסן די שנעלקייט״, ש. גאַרדאָן איבז, ב. פּאָלעוואָי, סאָוו היימלאַנד, 1962, № 3.

איבערשלסן זיך — ← דפֿוי. סאָוו. 1. אי־בערשטעלן זיך, אַריבערגיין צו אַן אַנדער בא־שעפֿטיקונג אַדער גרופּע, שטיגער לעבן אא. א׳ זיך פֿון שטעטלדיקן לעבן אויף דעם דאָרפֿישן. 2. צוגעוואוינען זיך. איבערנעמען שפּראַכיקע פֿאָרמען. „ס׳איז געווען שווער] איבערצושליסן זיך פֿון צוויימיניקייט אויף דרײַ־מיניקייט״, מ. שאַפּיראָ, אָפֿן שפּראַכנפֿראָגע III. 3. בײַטן מיינונג, אײַנשטעל, שטימונג. „דער אַקטיאָר קען זייער גוט זיך א׳ פֿון טרויער אויף פֿרייד״, רייד. „דאָ האָט איר דאָך שוין דאָס געדאַנקלעך־געמיטלעכע א׳ זיך פֿון מידת־הרחמים צו מידת הדין״, י. שטערנבערג, סאָוו היימלאַנד, 1964, № 4.

איבערשליסער — דער, ־ס. (עלעקטראָטעכ־ניק) קנאַפּ (אַ דריי צו טאָן), שטעפּסל, הענטל, קאָנטאַקט (אָנצודריקן) כּדי אַריבערצופֿירן עלעק־טרישן שטראָם פֿון איין לינײַ אויף אַ צווייטער.

איבערשלעג|עכץ, ־ער, ־ערי — דזוו ~שלאָגעכץ, ~שלאָגער, ~שלאָגערי.

איבערשלעפּן — טרוו. שלעפּ איבער, ~גע־שלעפּט. 1. איבערבאַרגגען (אַ זאַך, אַ משא) פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן דורך שלעפּן. א׳ דעם פֿולן זאַק און זיך אונטערריסן די כּוחות. 2. אַריבערשלעפּן. א׳ די קינדער איבער דער דער לוזשע. 3. שלעפּן צו ביסלעך אַדער אַ סך. א׳ אַלע זעק תּבואה. 4. איבערקומען מיט שווערקייט. א׳ די צרות. *א׳ דאָס פּעקל. 5. איבערפֿירן מיט שווערקייט. א׳ עמעצן אויף אַ העכערן אָמט. א׳ פֿאַר די אויערן. 6. פֿאַרצינען. א׳ אַ משפּט עטלעכע יאָר. א׳ די דיעלע פֿון איין געריכט אין צווייטן.

מיט זיך — 1. איבערגיין, אַריבערגיין פֿון איין אָרט אויף אַ צווייטן מיט שווערער מי; רירן זיך פֿון אָרט קוים־קוים. א׳ זיך מיט די קראַנקע פֿיס און זיך דערשלעפּן אַן אָטעם. פֿיג. קוים א׳ זיך אין העכערן קלאַס. 2. שלעפּן זיך אין אַ צאָל ערטער. א׳ זיך אין אַלע שענקען. א׳ זיך איבער אַלע שטעט לעך פֿון אומגעגנט. א׳ זיך מיט אַ קרענק פֿון דאָקטער צום דאָקטער. 3. אַריבערקומען נאָך (מיט) מי און אָנשטרענגונג. „מיט דער האָפֿענונג אַז עס זאָל זיך א׳ צו אייך דאָס גאַנצע בינטל אונדזערס", פּפּ. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערשמאַטיען — טרוו. ־טיע(ע) איבער, ~געשמאַטיעט. וואויליונגערוש. איבערפֿראָס־קען, איבערכמאַליען. איבערפֿלעטן, איבערהאַקן, געבן אַ שמאַטיי (מיט אַ פֿויסט, אַ שטעקן אע) און א׳ אים דעם ציפֿערבלאַט [= פּנים]. א׳ עמעצן דעם שׂכל. א׳ אַלע פֿלעשער מיט איין קלאַפּ.

איבערשמאָלן — ← איבערשמעלן.

איבערשמאַלצן — טרוו. שמאַלץ איבער, ~געשמאַלצט. 1. אַריינגעבן צו פֿיל שמאַלץ, פֿעטס. א׳ דאָס עסן. 2. פֿיג. מאַכן צו ׳שמאַל־ציק׳, שילדערן אין צו געדיכטע פֿאַרבן. מגזם זיין כּדי אויסצונעמען בּיי אַן עולם. א׳ די רייד מיט צו פֿיל ויצן. א׳ אַ באַריכט מיט וויטלדע גוזמאות. אויך: א׳ די פּרטים. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערשמאַקטשען, ־קצען — טרוו. ־טשע, ־צע איבער, ~געשמאַקטשעט, ־צעט. נאָכ־אַמאָל, ווידער, איבער דער מאָס שמאַקטשען, סמאַקטשען. א׳ דעם זעלביקן ביין. מיט זיך. ־ענישׂ.

איבערשמאָרן — טרוו. שמאָר איבער, ~גע־שמאָרט. 1. צו פֿיל, צו לאַנג שמאָרן, פּרעג־לען. א׳ דאָס פֿלייש. 2. נאָכאַמאָל, ווידער שמאָרן. ־ענישׂ.

איבערשמאָרען — טרוו. ־רע איבער, ~גע־שמאָרעט. 1. ← איבערסמאָרען. 2. איבער־שמוצן. 3. דזוו איבערשמאָרן.

איבערשמאַרצן — אוטו. שמאַרץ איבער, ~געשמאַרצט. שמאַרצן און אויפֿהערן. „דו קראַץ נאָר ניט, ס׳וועט באַלד א׳", רייד.

איבערשמדן — [...שמאַדן] טרוו. שמד איבער, ~געשמדט. 1. דזוו שמדן. א׳ כאַטש איין יידן, געווינען אַ נשמה. 2. שמדן אַ גרע־סערע צאָל, שמדן אַ סך. א׳ אַלע ישובֿניקעס אין זיי לאָזן אין די דערפֿער. 3. ווירקן מע זאָל אַריבערגיין פֿון ניט־יידישן גלויבן אין אַ צווייטן. א׳ דעם משומד פֿון פּראָטעס־טאַנטיזם אויף קאַטאָליציזם. אויך פֿיג: ווירקן מע זאָל בּיטן מיינונג, אינשטעל. „זײַן [דר׳ זשיטלאָווסקיס] א׳ אונדז פֿון אַלגעמיינע סא־ציאַליסטן אויף סאָציאַליסטן יידן", ב. ריווקין, צוק, מאַרץ 1936. מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערשמוגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־שמוגלט. אויך: ~שמוכלען. אַריבערפֿירן סחורה, אַ משא אַדער אַ מענטש איבער אַ גרענעץ אויף אַן אומלעגאַלן אופֿן. א׳ קאָנ־טראַבאַנד, געווער, אומלעגאַלע ליטעראַטור. א׳ אַ גרופּע עמיגראַנטן. מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערשמועס — דער, ־ן. אַקט פֿון איי־בערשמועסן (זיך). איבעררייד. (געמיטלעכע) דיסקוסיע אַרום אַן ענין. דיאַלאָג. אונטערהאַנד־לונג. געווען אַזאַ א׳. „אַ מעדיטאַטיוועך א׳ מיט זיך אַליין", ש. ביקל, טמז, 1958 VIII 31. „אַ שאַרפֿער א׳ וועט איצט זײַן אומפֿאַרמיד־לעך", טמז, 1965 II 7. אויך פּיג. אַן א׳ פֿון (מיט) בליקן.

איבערשמועסן — [אין פּד, אוקר לאַנגע י אין אייגנטראָפֿיקן שטאַם] אוטו & טרוו. ־עס איבער, ~געשמועסט. 1. נאָכאַמאָל רעדן וועגן דעם זעלביקן ענין. ווידער א׳ מיט די מיטאַר־בעטער וועגן גאַנג פֿון דער אַרבעט. „[אים] איז די זאַך זייער שטאַרק געפֿעלן, ער האָט מ כ ו ח דעם איבערגעשמועסט מיט...", ממוס, מסעות. „דערווײַל איז זיך דאָס גאַנצע שטעטל צונויפֿגעקומען אין שול אַרײַן און מע האָט איבערגעשמועסט דאָס גאַנצע געשעפֿט", בינ־טשע די צדקתנע, וואַרשע 1883. „אפֿשר, האָט מען דאָ איבערגעשמועסט, אַז צוליב דערי־בער קומט ער ניט אַרײַן", ווײַס, ׳דער לערער גרינשטיין׳.

2. שמועסן אַ סך, אַ לענגערע צײַט, וועגן פֿאַרשיידענע ענינים. „[די חסידים] האָבן אויך איבערגעשמיסט פֿון די צוויי הייליקע און טײַערע מנהגים זײַנע", ספֿר שבחי רמ״ז, לעמ־בערג [יאָר?]. „דענסטמאָל וועסטו טאָקע האָבן די זכיה צו דערגרייכן דײַן וואונטע וועגן די בני־משה און מיט זיי א׳ מפֿוח דעם כּלל־ישׂראל אין אונדזער וויגקל", ממוס, מסעות. „מע האָט איבערגעשמועסט פֿון דער אַלערליי נײַס. מע האָט געריידט פֿון דער מלחמה", טפּ, יידי־שער קאָלאָניסט.

3. אַרומרעדן, באַטראַכטן. *א׳ וועגן (מפֿוח) אַכצן און דרײַצן = וועגן אַ וויכטיקן ענין, וועגן קאָנקרעטע זאַכן. „בײַדערנאַכט האָט ער איבערגעשמועסט דעם עסק מיט יענטלען, איז בײַ זיי געבליבן ײַא, מחמת פֿיל טעמים", ממוס, וויגטשפּ. „מע זאָל א׳ וועגן אַריבערבערגגען דינהן פֿון יענער זײַט", טפּ, סודות. 4. סתּם רעדן, דורכרעדן זיך. „דער מלמד איז אַוועק דאָווענען בציבור, א׳ מיט מענטשן און זיך משתּדל זײַן וועגן אונדזער ענין", ממוס, שטר־רעמצנט.

5. זיך מיישבּ זײַן, זיך האַלטן אַן עצה. א׳ מיט אַן אַדוואָקאַט, מיט אַ דאָקטער. „נעכ־טיק דאָ איבער, וועלן מיר א׳ און מיר וועלן זיך מיישׂ זײַן", נחב, ׳מעשׂה בחכם ותם׳. „איך דאַרף מיט אײַך א׳ אַן ענין, מכּוח אַ תּכלית־זאַך", ממוס, טאָקסט. „די ריכטער פֿון פֿראַנקפֿורט האָבן זיך אין דעם לשון פֿון זייער באַפֿרײַאונגס־אורטייל איבער־געשמועסט מיט דעם יוסטיץ־מיניסטער אין באָן", ש. ביקל, טמז, 1965 II 12.

6. ריידן בסוד. „האָב איך געוואָלט מיט אײַך א׳ וועגן אַן אינטערעס...קיין פֿויגל טאָר ניט וויסן", פּ. ט. סעגאָל, די שיינע נייטערין, וילנע 1894. „גיי אויף אַ רגע אַרויס, איך האָב עפּעס מיט דעם טאַטן דאָ איבערצושמועסן", ש. זאַמאָשטין, יוד, פֿאָלקס־ביבליאָטעק I, קיעוו 1888. „זיי האָבן שטילערהייט איבערגעשמועסט און באַשלאָסן אַז זיי וועלן שוין ווײַטער וואָס צו טאָן", טפּ, יידישער קאָלאָניסט. „דער פֿליי־טער שמועסט איבער שטיל מיט דער פֿלייט, זי פֿײַפֿט אים שטילערהייט אָן", ממוס, מסעות.

7. איבערחזרן, איינחזרן. „אויף דעם יאָטקע־קלאַץ איז געווען מײַן באַשטאַנד, דאָרט האָב איך די דרשה איבערגעשמיסט", בדחניש ׳ליד פֿון דעם טעריק׳ [יושפ XIII, 4]. 8. איבער־ריידן, אײַנרעדן. א׳ דעם בחור, ער זאָל בלײַ־בן דאָ.

מיט זיך — „איך האָב באַלד פֿאַרשטאַנען דעם פּירוש פֿון זײַן א׳ זיך מיט דעם קאָנ־דוקטאָר, דעם סוד פֿון דער מטבע", ממוס, ׳שם און יפֿת׳. „ער וועט אַהיימגיין פֿרעגן... א׳ זיך מיט זײַן וויצ־סערל", פּרץ, ׳זיבן גוטע יאָר׳. „איר דאַרפֿט זיך א׳ מיט אַ גוטן לאָיער", טמז, 1964 XI 27.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער — „אַ גרופּע יידן, א׳ און איבערטראַכטער וועגן די שוועריקייטן", ש. ביקל, טמז, 1954 III 14.

איבערשמוצן — טרוו. שמוץ איבער, ~גע־שמוצט. איבערבורדיקן, איבערחזירן אַ צאָל, אַ סך. א׳ אַלע טישטעכער, גלעזער. פֿיג. א׳ עמעצנס נאָמען.

איבערשמירן — טרוו. שמיר איבער, ~גע־שמידט. 1. שמירן נאָכאַמאָל, פֿונדאָנעט. א׳ די רייפֿן, א׳ די קאָסע. א׳ דאָס פֿערדל. 2. שמי־רן אַ סך, אַ צאָל. א׳ פּאַדקעוועס גאַנצע דרעי־סיק יאָר. 3. אַרויפֿלייגן אַ נײַע פּאַדקעוועס. „דער בולאַנער איז געוואָרן אַ שטיקל...צולע על ירך — הינקט אונטער. מע וועט אים מוזן א״י, מ. ריבקין, דער וועלזישער בלוט־בלבול, וילנע 1914. 4. איבערמאָכן, איבערארבעטן דורך שמידן. א׳ שוועדן אויף אַקעראַיזנס. „האַרמאַטן קענען פֿרידלעך דינען צו ערד־אַרבעט...שווערדן און שפּיזן — זיי דאַרף מען א״י, איש יהודי [לעאָן ראַבינאָוויץ], בלעטער, פּעטערבורג 1900, № 1. 5. פֿיג. איבערפּעס־טיקן. א׳ די אַרמיי. א׳ די יוגנט. מיט זיך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

איבערשמייכלען זיך — קוו. ־כל זיך איבער, זיך ~געשמייכלט. שמייכלען איינער

צום צווייטן. „האָט מען געזען וויִ די קיבוצ־ניקעס קוקן זיך איבער און שמייכלען זיך איבער", מ. ראָזויסש, היימיש, אילול תשי"ח.

איבערשמיַיסן — טרוו. שמיַיסט איבער, ~גע־שמיסן. 1. שמיַיסן נאָכאַמאָל. א' דעם יונגאַטש, וויִל דאָס ערשטע מאָל האָט ניט געהאָלפֿן. א' דאָס פֿערדל וואָס רירט זיך ניט פֿון אָרט. 2. שמיַיסן אַ סך, אַ צאָל. „די דאָזיקע קור־צע צייט איז אים גאָנץ געוואָרן איבער־צושמיַיסן אַלע קינדער", ממוס, ווינטשפּ. „פֿרייַ־טיק פֿלעגט ער אַלע קינדער א' מפלומרשט אויף קאָטאָוועס, מע זאָל געדענקען שבת", פּרץ, זכרונות. מיט זיך — א' זיך מיט אַ בעזעמל. ־עכיַ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערי.

איבערשמיַיען — אוטו. שמיַיע איבער, ~גע־שמיַיעט. שמיַיען, אַרומלויפֿן, שוויצן אַ סך, אַ לענגערע צייט. א' אַהין און אַהער, בײַ מע פֿאַרדינט אַ גראָשן. א' אויף פֿרעמדע חתו־נות. א' דאָס גאַנצע לעבן.

איבערשמינקען — טרוו. ־שמינק(ע) איבער, ~געשמינק(ע)ט. נאָכאַמאָל, פֿונדאָסניַי אַרויפֿ־לייגן, באַשמירן מיט שמינק(ע). א' די קינדער צו דער פֿאַרשטעלונג. א' די סטאַטיסטן. פּיג. א' דעם באַריכט. א' אַ באַנקעט־רעדע. מיט זיך.

איבערשמירן — טרוו. שמיר איבער, ~גע־שמירט. שמירן נאָכאַמאָל. באַדעקן (מיט פּעטס, פֿאַרב אא) פֿונדאָסניַי. באַשמירן אַ צאָל. א' די רעדער מיט דז(ש)עגעכץ. א' די וואַנט מיט נאָך אַ שיכט פֿאַרב. א' די הויזן מיט בלאָטע. ~שמיר — דער. ־עכיַ. ־ענישׂ. ־ער.

איבערשמעטערן — טרוו. ־ער איבער, ~גע־שמעטערט. איבערקנאַקן, איבערקלאַפֿן. צע־האַקן, צעמורשטשען. א' אַ גאַנצע דיוויזיע. א' אַן אויסשטעל־פּענצטער מיט אַ שטיין.

איבערשמעלן — טרוו. שמעל איבער, ~גע־שמעלט. 1. מאַכן צו שמאָל. א' אַ קלייד. 2. שמעלן נאָכאַמאָל, פֿאַרריכטן דאָס פֿריִער־דיקע אײַנשמעלן.

איבערשמעלצן — טרוו. שמעלץ איבער, ~געשמאָלצן (אויך: ~געשמעלצט). 1. איבער־גיסן, פֿונדאָסניַי צעלאָזן, צעשמעלצן און אי־בערארבעטן עפּעס. א' חלבֿ. א' ליכט. א' וואַקס. א' די גלאָקן פֿון די תּיפֿלות אויף קאַנאָנען. „געלט האָט אַזאַ שלעכטן ריח וויִ פֿון אַן אָפּטריט, און עס דאַרף גוט אָפּגע־רייניקט ווערן און איבערגעשמאָלצן ווערן דורך גרויסער צדקה, כדי דער ריח זאָל פֿון דעם אָוועק", נחב [בצב, טמז, 1962 X 7]. „אײַנ־קויפֿן די אַלטע אויטאָמאָבילן כדי זיי צו פֿאַר־קויפֿן צום א'", טמז, 1965 III 18. א' די קופּערנע סטאָטועטקע. אויך פּיג. א' די אי־מיגראַנטן אין איין פֿאַלק.

2. דורכמישן אַ געקאָכטס מיט שמאַלץ, באַ־שמאלצן. א' די קאַשע. א' די קאַרטאָפֿל. 3. אַרײַנגעבן צו פֿיל שמאַלץ אַדער פּעטס אין שפּײַז, אין אַ געקאָכטס. א' בײַם פּרעגלען, א' דעם קוגל.

4. פּיג. איבעראַנדערשן אַ געפֿיל, השׂגה, אַן אײַנשטעל אדגל. „[די] עפּאָכע וואָס קומט איבערצונעמען און איבערצושמעלצן די ירושות פֿון אַלע פֿריִערדיקע ריכטונגען און שטרע־מונגען", שג, דערציִלערס און ראָמאַניסטן ו. „ווערטן זײַנען איבערגעשמאָלצן געוואָרן — סאָציאַלע, רעליגיעזע און אויך ליטעראַרישע. פֿאַרעם, סטיל, טעמאַטיק — אַלצדינג אַנדערש", קאָר ו. מיט זיך — „אַבער וואָס אמת איז אמת! אַ שפּאָר ביסל ליבשאַפֿט צו מיר האָט זיך איבערגעשמאָלצן אין אַ בארעמהארציק באַ־דויערן", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן.

~שמעלץ, דער. ־ונג — „די א', די איבערדיכטונג...", קאָר ו. ־עכיַ. ־ענישׂ. ־ערי, די — וואַרשטאַט, פֿאַבריק וואו מע שמעלצט איבער מעטאַלענע זאַכן.

איבערשמעקן — טרוו. שמעק איבער, ~גע־שמעקט. 1. ווידער, נאָכאַמאָל שמעקן, אַרײַנ־זאָפּן אַ ריח. א' אַ מאכל, צי עס הערט זיך ניט פֿון אים. „וואָס האָט איר מיך געבראַנגט אַהער? איבערצושמעקן ס'געשטאַנק?", רייד. א' ווי אַ הונט. 2. אויך אוטו. שטאַרק זוכן, פֿרוון דערגיין, אויסגעפֿינען. א' (אין) אַלע וויִנקעלעך. ־עכיַ. ־ענישׂ.

איבערשמערגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־שמערגלט. איבערפֿרעגלען (מיט ניט קיין אַנ־גענעמען ריח). ־עכיַ. ־ענישׂ.

איבערשנאַלן — טרוו. שנאָל איבער, ~גע־שנאַלט. פּפּ: ~שנאַלן. אַנדערש (שטאַרקער, שוואַכער) אײַנצוזען מיט אַ שנאָל. א' דעם פּאַסיק, דעם גאַרטל.

איבערשנאַרכן — אוטו. ־רך איבער, ~גע־שנאַרכט. אויך: ~שנאַר(כ)ען. אַ סך, אַ לענגערע צייט שנאַרכן, כראָפּען. א' די גאַנצע נאַכט.

איבערשנאַרן — אוטו. שנאַר איבער, ~גע־שנאַרט. שנאַרן, בעטלען אַ סך, אַ לענגערע צייט, אין אַ צאָל ערטער. א' אין דער גאַנצער געגנט.

איבערשנור(עוו)ן — טרוו. שנור(עוו) אי־בער, ~געשנור(עוו)ט. פֿאַרשנורעוועז נאָכ־אַמאָל, אַנדערש. א' די שיך.

איבערשנ(י)אָשקען — אוטו & טרוו. ־קע איבער, ~געשנ(י)אָשקעט. (מיט ביטול) טריִנקען אַ סך (צו פֿיל) וואָלוועלן אַלקאָהאָל. א' אַ ים בראַנפֿן. א' און זיך וואַלגערן אין ריִ־שטאָק. אויך מיט זיך.

איבערשניט — דער, ־ן. אַקט אַדער רעזול־טאַט, צייכן, אָרט פֿון איבערשניידן. אַ ווייִ־טיקדיקער א'. מע קען נאָך זען דעם ניט־פֿאַרהיילטן א'.

איבערשניידן — טרוו. שניַיד איבער, ~גע־שניטן. 1. צעשניידן עפּעס אויף צוויי טיילן, האַלבירן מיט אַ שער, מעסער אא. אָפּטיילן דורך אַ שניט. א' די טעלעפֿאָן־דראָטן. א' דעם נאָפּל. גרייִג ווי א' אַן עפּל. „שבת מוז מען המוציא מאַכן איבער צוויי גאַנצע חלות. בשעת המוציא נעמט ער ביידע אין דער האַנט, אַבער שניַידט ער איבער נאָר איין חלה", חזא, נו/ב. „...דא העלפֿט דאש איבר שניַידן ניקש, על־כן זאָל מן צו איין איטליכם איין ביזונדר ברוט האבן", עפש, דרך הישר לעולם הבא, פּפּדמ תמ"ה? „נאָכדעם האָב איך געזומען אויסגלעטן, א' אַ שטיקל פּאַפּיר", שע, 'דאָס מעסערל', „אַ ליכטשטראַל קען מען ניט א' מיט קיין שוערד", נאָר, טינט און פֿעדער. „דער טראַמווייַ האָט אים איבערגעשניטן אַ פֿוס", רייד.

2. אײַנשניידן. א' קאָרע אויף אַ בוים. „ייִדן ...רחמנים בני רחמנים, אַז זיי זענען אַז דער חלף האָט שוין איבערגעשניטן די האַלדז, דער־וועקט זיך אין זיי מיטלייַד", שמ"ר, ג טויטער בעולם הזה, ווילנע 1876. „מע זאָל א' בײַ אַ שעפּס די דיקע האַלדז־אַרטעריע, וואָלט דאָס בלוט אַרויסשפּריצן אויף 8־9 פֿוס די הייך", ד. מאַרדווין, די לעהרע פֿון לעבן, בערלין 1898. *א' דעם הַאַלדז — א) קוילען, אומ־ברעגנען; ב) באַרויבן פֿון פּרנסה, צוגעמען בײַ איינעם אַלץ וואָס ער פֿאַרמאָגט. אַזוי אויך: א' דעם גאַרגל. *א' דעם בלאָטער (די מפה) = אויפֿדעקן, קלאָר אַרויסברענגען און פֿרוון בײַזען עפּעס וואָס איז שלעכט, מאַראַליש מי־אוס. א' דעם בלאָטער פֿון קאָרופּציע.

3. פּיג. מיט בּבּ 1־2. קויילן שניַידן איבער די לופֿט. די לופֿט איז אַזוי געדיכט — מיט אַ מעסער איבערצושניַידן. „פֿון אַ האַלב־קינ־דישן רוף: מאַ...און 'מאַמע', נישט געענדיקט, אַ מעסער האָט איבערגעשניטן דאָס וואַרט", פּרץ, לידער און פּאָעמען. „[ער] שניַידט אי־בער דעם פֿאָדעם פֿון טראַכטן", א. קאָהאַן, מענטשן פֿון אַלקער, מאָסקווע 1927. „די ליכט־פֿאַסן האָבן איבערגעשניטן די פּנימער וויִ מיט שאַרפּע חלפּים", חג, 'דער פּרוש'.

4. גיך, האַסטיק איבערריַיסן אַ טואונג, ספּעצ דאָס רעדן. א' די רייד. א' עמעצן בײַם רעדן. „וען איך האָב פּרצן אַגנעזאָגט...אַז איך האָב געמאַכט נאָך עטלעכע לידער... — לידער מאַכט מען ניט! — האָט פּרץ מיר שארף איבער־געשניטן", א. אַלמי, פּאַש, 14 IX 1951. אויך איבערריַיסן אַ מצב. אַ יונג לעבן איז איבער־געשניטן געוואָרן. אַ דונער שניַידט איבער די שטילקייט. „עס וואַר אַ פּאָר מינוטן שטיל, דער פּרעדיקער שניַידט דאָס שוויַיגן איבער", אַבֿיגדור ברכי' רוף, אַדעלע־ראָזע, וואַרשע 1865.

5. אָפּטיילן, אָפּצאָמען. מאַכן מע זאָל ניט קענען דורכגיין, דורכפֿאָרן. א' די גאַס און ניט דורכלאָזן ניט קיין אויטאָס און ניט קיין פֿוסגייערס. „...דורכצולאָזן דעם...טראָמווייַ אויף די רעלסן וואָס האָבן איבערגעשניטן דעם וועג", דר' ה. זאַלאָמאָוו, גש ו, נ"י 1924. „דער שׂונא האָט איבערגעשניטן דעם וואַרשעווער שאָ־סיי", ש. קריוושענען, סאָוו היימלאַנד, 1962, №3. א' די גאַס — אויך: אַריבערגיין, רוסיצ. א' די גאַס וועז דאָס ליכט איז רויט. „טרעטנדיק טיף אין די אָנגעטראָגענע הורבעס שניי, האָט ער איבערגעשניטן די גאַס", נ. לורית, סאָוו היימלאַנד, 1961, №2. אויך: „שניַידט ער איבער דעם באַנס פֿרייליכע רעלסן־שנורן", בערג, 'יוסף שור'. *א' עמעצן דעם וועג = פֿאַרלויפֿן דעם וועג, שטערן דורכפֿירן אַ פּלאַן.

6. צושניַידן אַנדערש, פֿונדאָסניַי. א' אַ

מאַנטל. 7. ניט האָבן מער צו טאָן מיט עמעצן. א׳ מ׳יט אַמאָליקע פֿרײַנד. א׳ מיט דער פֿאַרגאַנגענהייט. א׳ די באַציאונגען מיט עמעצן.

8. (קאָרטנשפּיל) אַראָפּנעמען פֿון אויבן און אַוועקלייגן פֿון אונטן די קאָרטן. 9. (געאָמעטריע) איבערטיילן. א׳ אַ ליניע מיט אַ פּער־פּענדיקולאַר. א׳ אַ קאָנוס פּאַראַלעל צו דער באַזע.

מיט זיך — א׳ זיך די אָדערן. א׳ זיך דעם האַלדז. די ליניעס שנײַדן זיך איבער. „ער האָט מיט גרויס מוט איבערגעשניטן זיך דעם אימפּרעסיאָניסטישן אָדער״, י. שטערן־בערג, סאָוו. הײַמלאַנד, 1964, №4.

~שנײַד, דער. א׳־פונקט. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער.

איבערשנייען — אומפּ. שנייט איבער, ~גע־שנייט. 1. שנייען מער ווי געווינגלעך. „סיִ׳וועט נאָך א׳ ביזן דאָך״, רייד. 2. שנייען און אויפֿ־הערן. „א זומער וועט פֿאַרגרינען, אַ ווינטער א׳, וועט מומע אויך פֿאָר נחן אַ תּפֿילין־זעקל נייַען״, מבוא, דער גייער.

איבערשניצן — טרוו. שניצן איבער, ~גע־שניצט. 1. נאָכאַמאָל אויסריניקן די נאָז דורך אַרויסבלאָזן. „דו האָסט ניט גוט אויסגעשניצט דאָס נעזעלע, דאַרפֿסט א׳״, רייד. 2. מאַכן אויסשניצן. א׳ דעם קינדס נעזל. 3. ווידער אָדער אַ צאָל מאָל אַרומשניצן קנויטן פֿון ליכט. א׳ די ליכט. מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערשניצן — טרוו. שניץ איבער, ~גע־שניצט. 1. נאָכאַמאָל אויף אַן אָנדער אופֿן שניצן. א׳ דעם אָרון־קודש. א׳ אַ שיין שטע־קעלע. א׳ אַ יד פֿאַר דעם בעל־קורא. 2. שניצן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ פֿײַפֿעלעך פֿאַר אַלע ינגלעך. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערשעדיקן — אוטו & טרוו. ־דיק איבער, גשעדיקט. 1. ברענגען שאָדן, אַנשעדיקן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. „וואָס דער יונג האָט מיר איבערגעשעדיקט בײַ דער אַרבעט!״, רייד. א׳ דעם גאַנצן וויגטער־פֿאַרזיי, סאָוו. ־ונג.

איבערשעה — די, ־ן. שעה וואָס איז מער ווי אין אַן אײַנגעשטעלטער צײַט. שעה וואָס איז שפּעטער ווי די אײַנגעשטעלטע אַרבעט־צײַט. אַרבעטן א׳ן. קריגן באַצאָלט טאָפּל פֿאַר יעדער א׳. „אונטער אַ יום־טובֿ פֿלעגן בעלי־מלאָכות אין שטעטל אַרבעטן לאַנגע א׳ן״, רייד. „פֿון צאָלן זיי שכירות אָדער גאָר פֿאַר א׳ן, איז דאָך אינגאַנצן אָפּגעריידט״, ב. שפּיגער, פֿאָר 1965 VI 1. •עס אַרבעט א׳ן = אַמ. עס ברענגט אַריין מער ווי מע האָט זיך געריכט. „די אינוועסטירונג אַרבעט פֿאַר מיר א׳ן״.

איבערשטקעווען — ← איבערשאָטקעווען.

איבערשעכטן — טרוו. שעכט איבער, ~גע־שעכט, ~גשעכטן. 1. וויידער, נאָכאַמאָל שעכטן, קוילן. „ווייניק אונדז גשעכטן? ווילסט מע זאָל אונדז א׳?״, רייד. 2. שעכטן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ גאַנצע טשערעדעס שאָף. 3. איבערשנײַדן. דזוי שעכטן. •א׳ עמעצן דעם האַלדז = אויך: אינגאַנצן קאַליע מאַכן, ברענגען גרויסן שאָדן. ־ונג — „למה לי רובֿ זבחיכם״ — דאָס איז טײַטש, וואָרום צו מיר פֿיל איבר שחטונג״, בראַנט, פּרק כח.

איבערשעכעווען — טרוו. ־כעוועט איבער, ~גשעכעוועט. איבערשטעלן די אָרדענונג, איבערשטעלן אַ ריי, אין אַ ריי. א׳ זעלנערס. א׳ די קינדער אַז די קלענערע זאָלן גיין פֿאָרויס.

איבערשעלטן — טרוו. שעלט איבער, ~גע־שאָלטן. פּפֿ: ~שילטן. 1. שעלטן אַ סך, אַ לענגערע צײַט, אַ צאָל. א׳ אַלע קרובֿים. 2. שעלטן אויף אַן אָנדער אופֿן. א׳ די קאָנ־קורענטקע מיט נײַע קללות. מיט זיך — קזוי. ־ענישׂ.

איבערשעלמעווען — טרוו. ־מעווט איבער, ~גשעלמעווט. 1. איבערשפּיצלען אויף אַן אומערלעכן אופֿן, איבערכיטרעווען. א׳ אַלע זשולילקעס. „איינער זוכט צו א׳ דעם אַנדערן און אָפּטאָן אים אויף טערקיש״, מוק, מיינע באַגעגענישן. 2. (גוטמוטיק) דזוי איבערקליגן. איבערשטאַרקן מיט חן. „א מיידל אַ ברען שעל־מעווט איבער די חברטעס און נעמט צו פֿון זיי די בחורים״, רייד.

איבערשעמעווידיק — אָדי. זייער שעמעווי־דיק, איבער דער מאָס. אַן א׳ער בחור. ־יקויט.

איבערשעמען זיך — אוטו. שעם זיך אי־בער, זיך ~גשעשעמט. שעמען זיך און אויפֿ־הערן. אַ חצופֿה וואָס האָט זיך שוין לאַנג איבערגעשעמט. א׳ זיך מיט ניט־פֿינקטלעכקייט און קומען נאָך שפּעטער ווי געווינטלעך.

איבערשענדלעך — אָדי. זייער שענדלעך. א׳ע מעשׂים תּעתּועים. ־קויט.

איבערשעפּטשען — טרוו. ־טשע איבער, ~גשעשעפּטשעט. נאָכאַמאָל שעפּטשען, זאָגן עפּעס זייער שטיל, דאָס זעלביקע. שעפּטשען אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ דעם דערשראָקענעם ענטפֿער. א׳ די זעלביקע תּפֿילה.

איבערשעפּן — טרוו. שעפּ איבער, ~גשעשעפּט. 1. אויסליידיקן אַ פֿליסיקייט מיט אַ כּלי פֿון איין האַלטער און איבערגיסן אין אַ צווייטן. א׳ וואַסער מיט אַ קאַן פֿון פֿעסל אין די דיי־זשעס. 2. שעפּן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ אַ גאַנצן ברונעם. א׳ אַ סך נחת. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערשעצן — אַרכ. איצט דטשם. נר. ← איבערשאַצן. „איך וויל אײַך גוטע שפּיז׳ס פֿאַר זעצין אוני׳ זיכער ניט איבער שעצן״, ספֿר משלים, פּפֿדם 1686.

איבערשערן — טרוו. שער איבער, ~גשעאָרן, ~גשעשוירן. 1. איבערשנײַדן עפּעס מיט אַ שער אויף צוויי (אָדער מער) טיילן. א׳ דעם בויגן פּאַפּיר. א׳ דראָטן. „אַז דו ווילסט א׳ אַ פֿאָדעם, לייגסטו אים בײַם ענק פֿון דעם שערל, און אַז דו דאַרפֿסט א׳ אַשטייגער אַ שוועבעלע, לייגסטו עס נעענטער צום הענטל״, ו. ס. איבז, די מעשׂה פֿון דעם שטיקעלע ברויט, זשיטאָ־מיר 1869. 2. שערן, אַנשערן אַ סך. א׳ הויפֿנס פּאַפּיר. א׳ אַלע צוויגעלעך. 3. אויף אַן אָנדער אופֿן, בעסער אָפּשערן אַ קליענט אין אַ פֿאַריקמאַכערײַ. 4. אָפּשערן אַ סך. א׳ אַלע שאָף. א׳ אפֿשר אַ צענדליק קלײַנטן אין איין שעה. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערשפּאַטן — אוטו. שפּאַט איבער, ~גע־שפּאַט. פּפֿ: ~שפּעטן. ווידער אָדער אַ סך מאָל אָפּשפּאַטן פֿון עפּעס אָדער עמעצן. א׳ פֿון דעם נאַר; א׳ פֿון זײַנע נאַרישקייטן.

איבערשפּאַכטלען — טרוו. ־טל איבער, ~גשעשפּאַכטלט. פּפֿ: ~שפּאַכטליעווען. שפּאַכטלען נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער אופֿן. „עס זײַנען נאָך רק דאָ שפּאַלטן אין טינק. אָט די וואַנט דאַרף מען א׳״, רייד.

איבערשפּאַלטן — טרוו. שפּאַלט איבער, ~גע־שפּאַלטן. איבערהאַקן, צעטיילן אַ (האָרטע) זאַך אויף צוויי (אָדער מער) טיילן מיט אַ מכשיר (וואָס איז נאָך האָרטער). א׳ דעם שטיין. א׳ דעם קאָפּ. „אַ בליץ האָט בעטאָן — און אויף צווייען דעם בוים איבערגעשפּאַל־טן״, הר, ׳באַווילקט׳. „האָבן די מילי־מיליאָסן שטערן געגומען...שלאָגן זיך איינע אַן די אַנ־דערע און איבערגעשפּאַלטן איינע די אַנדערע״, חז, ׳דער וואַלף׳. אויך פֿיג: א׳ אַ פּאַרטיי. מיט זיך — פֿון זיך, אַן קאָנטיקער סיבּה, כוונה. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

איבערשפּאַלירן — טרוו. ־ליר איבער, ~(גע)־שפּאַלירט. איבערקלעפּן מיט וואַנטפּאַפּיר. א׳ דאָס גרויסע צימער. „אַלע צימערן האָט מען איבערגעשפּאַלירט, די פּאַלן געפֿאַרבט״, ש. בעקערמאַן, משיחס צײַטן, אָדעס 1887. ־ונג.

איבערשפּאַן — דער, ־ען. אַקט פֿון איבער־שפּאַנען. „ווי לאַנג וועט געדויערן דער א׳ פֿון די פֿערד?״, רייד. „דער א׳ צו יידישקייט״, הרב העפֿטערמאַן, פֿאָר, 1961 XI 19.

איבערשפּאַנונג — די, ־ען. 1. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איבערשפּאַנען. א׳ פֿון כוחות. א׳ פֿון נערוון. 2. (עלעקטראָטעכניק) פֿאַרשטאַרקונג פֿון עלעקטרישן שטראָם איבער דער פֿאָרויסגעזעענער נאָרמע בײַ אַ באַשטימ־טער אָנלאָדונג, בײַ אַ קאָנקרעטן עלעקטרישן מכשיר. לייגן אַכט אויסצומיידן אַן א׳.

איבערשפּאַנ|ויק — אָדי. נעאָל. וואָס מע קען איבערשפּאַנען. א׳ע דראָטן. א׳ער וואָל־טאַזש. ־באַר — נר.

איבערשפּאַנעץ — דאָס (די), ־ן (־ער). 1. אַקט אָדער פּראָצעס פֿון איבערשפּאַנען. 2. (פּאַסט)־סטאַנציע, וואו מע פֿלעגט איבער־בייטן (איבערשפּאַנען) די מיד־געוואָרענע פֿערד אויף אויסגערוטע.

אי׳בערשפּאַנען — שפּאַן איבער, ~גע־שפּאַנט. אַקווזו — 1. איבערגיין, אַריבערגיין (אַ צאָל מאָל) מיט ברייטע טריט פֿון איין פּונקט צו אַ צווייטן. איבערשפּרינגען. א׳ די גאַס אַהין און צוריק. „ער האָט זיך אויפֿ־געשטעלט, איבערגעשפּאַנט עטלעכע מאָל דאָס קליינע צימערל״, ב. טייטלבוים, אויפֿן שוועל. 2. איבערטרעטן, אַריבערטרעטן. א׳ די שוועל. א׳ די לוזשע. אויך: א׳ דעם עקואַטאָר. „הינט א׳ אַזא סמבטיון — אַ וועלט אויסצורעדן! דעם סמבטיון!!״, שע, מעשׂיות און פּאַנטאַזיעס. 3. פֿיג. איבערשפּרינגען, עובר זײַן אויף אַ געבאָט אָדער ברעכן אַ פֿירונג דורך איבער־

טרעטן די גרענעץ צווישן דעם וואָס איז אַנ־
געגומען און ניט־אָנגענומען, דערלויבט און
פֿאַרווערט. א׳ די נאָרמעס פֿון געזעץ. א׳ די
ליניע צווישן זײַן פֿריילעך און הפֿקרדיקן הו־
לינען. „אין די ברײַט האָבן זיי איבערגעשפּאַנט
די מחיצה וואָס שטייט צווישן פֿרײַנדשאַפֿט
און ליבע״, י. פֿאָליקמאַן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1961,
№ 3. „דער מאַן אָדער די פֿרוי האָבן שוין
פֿאַר דער חתונה געהאַט איבערגעשפּאַנט דעם
פֿאַרבאַט פֿון פֿרײַע סעקסועלע באַציאונגען״,
זמר, 1965 IV 18. אויך: א׳ אין דער פֿאַנטאַזיע
אַלע גרענעצן צווישן דעם וואָס איז מעגלעך
און אוממעגלעך.

טרוו — 1. אײַנשפּאַנען נאָכאַמאָל, אַנדערש
דאָס (די) זעלביקע פֿערד. בײַטן דאָס געשפּאַן.
„לאָז עזריאל א׳ דאָס פֿערדל און לאָז ער
פֿאָרן צוריק אין שטאָט אַרײַן״, שע, אלט־נײַ
כּתרי׳לעזוקע. 2. אויסשפּאַנען אַ (פֿאַרמאַטערט)
פֿערד און אײַנשפּאַנען אַן אַנדער פֿערד. א׳ די
פֿערד אויף דער סטאַנציע. „ערגעץ אין אַ
שטעטל וואָלטן גרייט פֿרישע פֿערד צום
א״, פּרץ, פֿאָלקסט׳ געשיכטן. „כּדי צו פֿאָר־
טיידיקן רוסלאַנד דאָרף מען א׳ די פֿערד אין
דער רוסישער רעגירונג״, ג. אָראָנסאָן, פֿאָר,
1964 III 2.

3. צו שטאַרק אָנצײַען, איבערצײַען, מאַכן
שטרײַף איבער דער מאָס. א׳ די סטרונע אַז זי
זאָל פּלאַצן. א׳ דעם בויגן. „האָבן צו געשווינד
געוואָלט רײַך ווערן, בײַ זיי האָבן איבער־
געשפּאַנט דאָס שטריקל״, קמ, 1866, № 5.
4. דז פּיג. „האָט אַרײַנגעפּלפּולט אינעם יידנטום
פֿון זײַן אייגענעם פֿילאָסאָפֿישן סיסטעם. פֿיל
האָט ער שטאַרק איבערגעשפּאַנט״, זשיט III,
נ״י 1912. 5. צו פֿיל אָנשטרענגען. א׳ די
(אייגענע) כּוחות. 6. מאַכן אַ בריק, אַ פֿאַר־
בינדונג איבער עפּעס. א׳ דעם האָדסאָן מיט
אַ נײַער בריק. „וואָרט מײַן זון, וועסט ווערן
אַן אינזשעניר, ׳וועסטו בריקן לייגן?׳ אַ שכל
...בריקן לייגן...דעם ׳רוים צוימען...א״״, דר׳
ה. זאָלאָטאָוו, גש I, נ״י 1924.

ענגיש. ־ער. ־ערי.

איבערשפּאַ׳נען — טרוו. איבערשפּאַ׳ן,
~שפּאַ׳נט. דטשמ. נר. דזוו אי׳בערשפּאַנען,
טרוו בב 3־5. „פֿרײַסן ווי עס שײַנט, הייבט אַן
פֿילן אַז זי איבערשפּאַנט דעם בויגן אין דער
היים און קעגן דײַטשלאַנד״, קמ, 1865, № 29.

~שפּא׳נט — אַדי. דטשמ. נר. גוזמאדיק,
איבערגעטריבן; צעטומלט, פֿאַרדרייט. „קריגן
א׳ע גענאַנקען״, קמ, 1866, № 17. „באַקומט
שוין א׳ע מיינונגען״, העני העלפֿמאַן, די פֿער־
פֿיהרטע יוגענד, אַדעס 1893. **־קייט.**

איבערשפּאַנען — אוסו. שפּאַס איבער, ~גע־
שפּאַנט. כּסדר, אַ סך מאָל שפּאַנען. „וויפֿל
מע האָט איבערגעשפּאַנט יענעם פֿריילעכן
אָונט״, רייד. מיט זײַן.

איבערשפּאַצירן — טרוו. ־ציר איבער, ~(גע)־
שפּאַצירט. פֿירן שפּאַצירן, א׳ דעם הונט. א׳
די קינדער. געוויינלעך מיט זײַן — 1. שפּא־
צירן, גיין סתּם אַזוי זיך (אַ ביסל, ניט לאַנג).
א׳ זיך נאָך דעם נאַכטמאָל. „וואָס קענסטו דער־
לייגן אַז איך וועל מיך אַליין אַזוי א׳ הין
און צוריק״, וויס, ׳דבֿורהלע׳. „האָב איך מיך
איבערגעשפּאַצירט צו דער דאָזיקער פֿרײַנדינע,
כאָטש זי וואוינט צוואַנציק בלאָק וויט אַוועק
פֿון אונדז״, טמז, 1965 VIII 7. 2. שפּאַצירן
און אויפֿהערן. שפּאַ־פֿאַרעם: **~שפּאַנדרי־
צן (זיך).**

איבערשפּאַרן — טרוו. שפּאַר איבער, ~גע־
שפּאַרט. 1. מאַכן עמעצן ער זאָל נאָכגעבן,
יענער זאָל מער ניט זײַן פֿאַרעקשנט, אײַנגע־
שפּאַרט. „ווילסט א׳ אַ נאַר, וועסטו האָבן
בלויז (פֿיל) צער״, שו. „וועסט אים ניט א׳
מיט דרײַ (אַכצן) אָקסן, פֿוול. „אַזאַ עקשן־
שלאָסער, וועסט אים ניט א״, פֿוול (ביאַלי־
סטאָק). „איז ער אָבער אַן אײַנגעשפּאַרטער און
אַז איך וועל אים א׳, שפּאַרט ער מיך אײַן
אין אַרעסט, פֿאַרשפּאַר איך זיך שוין שפּא־
רן״, לאָמ, דאָס יודישע קינד. „אַן אופֿאַרנער
גבֿיר איז ווי אַ בעשוויר, ס׳איז אים גאָרניט
צוצוטרעפֿן און אויך ניט א״, צבי ניסן גא־
לאָמב, די בורזשואָזיע, וואַרשע 1906. „אייַדער
דיך א׳ איז שוין גרינגער אײַבערטראָגן מאַריע־
באַד אויף די נאַלעווקעס״, שע, זומער־לעבן.

2. אָפּפֿרעגן, באַשטרײַטן, אָפּאַנירן אין אַ
דיסקוסיע, וויכוח און בײַקומען. „איך וועל
מיך ניט לאָזן גענאַרן! אַ מענטש זאָל אַלץ
וועלן א׳!״, מאָקמאָן. „דערײַבער איז ער ברוגז
אַז אַנדערע זאָגן אַ דעה און קען ניט לײַדן
מע זאָל אים א״, ממוס, ׳די אַלטע מעשׂה׳.
„מ׳טאָר ניט א׳ זייערע רײַד [פֿון פֿאָטער און
מוטער], אָפֿילו מ׳זעט זיי זענען זיך טועה
אין זייערע רײַד — טאָר מען ניט זאָגן ניט
אַזוי...״, סשי I. „הײַנט גיי זיי אַ שייגעץ און
שפּאַר איבער אַלעמען, אָפֿילו היימיש״, י.
ראָפּאָפּאָרט, די יידישע פּאָסט (מעלבורן),
1958 II 28. „דעם חתנס קול קלינגט וויי אַ
גלעקל און שיט מיט תּורה, שפּאַרט אַלע אי־
בערע״, אש, שטעטל.

3. איבערשטאַרקן, גובֿר זײַן, מנצח זײַן
(מיטן שטאַרקן ווילן). א׳ (אין זיך) שלעכטע
ניטן, געוואוינהייטן. „וועסטו נעמען טאָפֿעלן
שכר...דאָס אַנדערע מאל אויף דעם צער וואָס
דו האָסט געהאַט איבערצושפּאַרן דעם יצר־
הרע״, ר׳ משה בר׳ נתן־[ז]טע איבד, שבט
מוסר, סולדילקאָוו 1833. „זאָל איבערווינען דעם
צער און די מי וואָס ער האָט תּיכף דורך די
מצוות וואָס ער טוט אָדער דורך דעם וואָס
ער שפּארט איבער דעם יצר־הרע״, חח, ב,
130. „זיסער טאָטע, העלף מיר צו האָבן אַ
נצחון איבערצושפּאַרן אַלע שלעכטע מידות און
אויסרײַסן זיי״, בן־ציון בר׳ יוסף יהודה מחער־
סאָן, צדה לדרך, פּיעטריקאָוו 1905.

4. צעוויפֿירן אויף אַ געדאַנק, משפּיע זײַן.
א׳ די גאַנצע אַסיפֿה, בײַ אַלע זאָלן מיט אים
מסכים זײַן. „דאָ האָט געזאָגט דער עושר צום
וויבֿ: — זעסטו, דו האָסט מיך איבערגעשפּארט
איך זאָל גיין צו אים, איך וויים וואויל אַז
זײַנע רײַד איז גאָר קיין ממש ניט״, שבחי
בעש״ט. „רב יוזעפֿל דער רב האָט זיך אַפֿילו
געפרווט אים א״, שע. 5. איבערשטופּן,
אָפּשטופּן. א׳ דעם שׂונאם דיחויזיץ בײַ איבערן
טײַך. פּיג. א׳ די שלעכטע צײַטן.

מיט זיך — קזוו. „מע האָט אָנגעהויבן
זיך צו שפּאַרן און א׳...צו זידלען און צו
קריגן זיך״, שע, ׳דער אוצר׳.

**~שפּאַר, דער. ־ונג. ־ענישׂ. ־עניש.
־ער (־קע). ־ערי.**

איבערשפּאַרן — אוסו & טרוו. שפּאַר איבער,
~געשפּאַרט. 1. אַ סך, אַ לענגערע צײַט
אָדער כסדר שפּאַרן. א׳ (געלט) אַ גאַנץ לעבן.
2. דזוו אָפּשפּאַרן. א׳ דרײַ ליכטיקע קינדער־
לעך. „ווי־פֿל האָט ער שוין מישטיינג געזאָגט
איבערגעשפּאַרט?״, רייד. **־ונג. ־ענישׂ.
־עניש.**

איבערשפּאַרעוודיק — אַדי. זייער שפּא־
רעוודיק, איבער דער מאָס. אַן א׳ע בעל־הבּיתטע.
־יקייט.

איבערשפּונטעווען — טרוו. ־טעוט איבער,
~געשפּונטעוועט. נאָכאַמאָל, אויף אַן אַנדער
אופֿן שפּונטעווען, פֿאַרשטאָפּן אַ צאַפּנלאָך פֿון
אַ פֿאַס מיט אַ שפּונט. שפּונטעווען אַ צאָל.
א׳ אַלע אָנטלען וויזן אין קעלער.

איבערשפּיגלען — טרוו. ־גל איבער, ~גע־
שפּיגלט. 1. אָפּשפּיגלען עפּעס פֿון איין שפּי־
גל אין אַ צווייטן. „שפּיגלען פֿון בײַדע זײַטן
קאָרידאָר און זיי שפּיגלען דיך כּסדר איבער
וען דו גייסט צווישן זיי״, רייד. 2. שאַפֿן
אַ ניט־דעאַלע, גוזמאדיקע אָפּבילדונג. „ער האָט
פֿון דער היים מיטגענומען זײַן מאַניר פֿון
איבערשאַפֿן, א׳ די וויטקלעכקייט״, ב. ריווקין,
אַ גלויבן פֿאַר אומגלייביקע. אויך מיט זיך.
־ונג. ־ענישׂ.

איבערשפּײַזן — טרוו. שפּײַז איבער, ~גע־
שפּײַזט. (בּאַ)שפּײַזן צו פֿיל, איבער דער מאָס.
איבערדערנערן. א׳ אַ קינד. „אַוודאי האָט מען
אונדז גוט באַשפּײַזט, מע האָט אונדז איבער־
געשפּײַזט״, רייד. א׳ מיט צו פֿיל תּורה. אויך
מיט זיך. **־ונג.**

איבערשפּײַען — אוסו. שפּײַ איבער, ~גע־
שפּײַט, ~געשפּיגן. 1. שפּײַען אַ סך, כּסדר.
קײַען טאַבאַק און א׳, פֿאַרשפּײַען דעם דיל.
2. שפּײַען איבער עפּעס, אַריבערשפּײַען. זיצן
לעבן בעט און א׳ צום שפּײַקעסטל אויף דער
צווייטער זײַט בעט. מיט זיך. **־ענישׂ.**

איבערשפיל — דער, ־ן. אַקט פֿון איבער־
שפּילן. איבערחזרונג פֿון אַ שפּיל. א׳ פֿון דער
לאָטעריי. „דער לעצטער פֿערז פֿון ליד...דער
א׳ איז אַ צוגאָב, אַ פֿאַרטיפֿונג אי מוזיקאַליש,
אי אין באַטײַטונג״, יג, תּוך. „[זײַנע] אַ גע־
דאָטענע טעאַטער־רעצענזיע איז בעצם געווען
אַן א׳ פֿון דעם בעסטן אין ספּעקטאַקל״, י.
באַטאַשאַנסקי, צוק, סעפּט׳ 1956.

איבערשפּילען — טרוו. ־ליע איבער, ~גע־
שפּילעט. שפּילען, פֿאַרשפּילען (קנעפּ) נאָכ־
אַמאָל אָדער אַנדערש. האַלטן אין איין שפּילען
און א׳ דעם מאַנטל. „האָסט שלעכט פֿאַרשפּי־
ליעט די הויזן, שפּילי׳ע איבער״. א׳ די בלימ־
לער אין אַ בלימל־טאַנץ.

איבערשפּילן — טרוו. שפּיל איבער, ~גע־
שפּילט. 1. שפּילן נאָכאַמאָל, וויידער. א׳ די
זעלביקע שפּיל באַנײַס. א׳ אַ סצענע פֿון אַ
פּיעסע אָדער מוזיק. א׳ אַן אַלטן ניגון פֿאַר

עמעצן. א׳ דעם ספּאָרט־פּאַרמעסט. „דער עולם אַפּלאָדירט, לאָמיר א׳ אויף ביס״. „און איר, ליבע קלעזמער, שפּילט איבער די פּיינע ני־גונים״, אָבג, דעקטוב, וואַרשע 1875. 2. (אויס, דורכ)שפּילן אויף אַן אַנדער אופּן אָדער מיט אַן אַנדער אינסטרומענט. א׳ דעם ׳דיבוק׳ אויף אַ מער רעאַליסטישן פּאָן. הערן אַ מעלאָדיע זי אויפֿכאַפּן און זי א׳ אויף דער פּיאַנע. „האָסט איבערגעגאָסן דעם אָלטן שפּאַנישן ווײַן אין נײַע כלים, דעם טאָן פֿון אָלט־אַנדאָלוזיע אי־בערגעשפּילט און אָרקעסטרירט אויף אַנדערע אינסטרומענטן״, קאָר ו. „אַ פֿידלער וואָס וואָלט געוווּסט אין שטאַנד איבערצושפּילן [דעם חזנס] טרעלן און דריידלעך אַפֿילו בלויז בײַלויפֿיק״, ש. ווײַסבערג, פֿאָר, 1963 IX 15.

3. איבערשטײגן עמעצן אין שפּילן. איבער־קלינגן. א׳ דעם כּלומרשטן מאַי(י)עסטראָ. א׳ דעם באַשולדיקער. 4. (בײַ אַזאַרטשפּילן) זיך ניט רעכענען מיטן פֿרינצרדיקן (אויס)שפּילן (ווײַל מען איז חושד אַז עס איז עפּעס ניט ריכטיק געווען) און ווידער דורכשפּילן. א׳ דעם קאָן. א׳ דעם זעקס־און־זעכציק. 5. שפּילן צו פֿיל, איבער דער מאָס. „פּאָליטיק איז טאַקע אַ שפּיל, אָבער אַ שפּיל האָט אויך אַ גוטע: מע טאָר נישט א״, פֿאָס, 1965 V 1. 6. (אַק־טיאָריש) שפּילן שטאַרקער ווי עס פּאַדערט דער כאַראַקטער פֿון דער ראָלע. שאַרזשירן. א׳ און מעלאָדראַמאַטעוועט אויף וואָס די וועלט שטייט. 7. איבערשאַצן. א׳ די אייגענע האָנט. א׳ די אייגענע קאָרטן און פֿאַרשפּילן. א׳ די אייגענע כּוחות.

מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

איבערשפּינען — טרוו. שפּין איבער, ~גע־שפּונען, ~גשפּינט. 1. שפּינען נאָכאַמאָל, איבערארבעטן פֿונדאָסנײַ, אויף אַן אַנדער אופּן פּעדעם [אין אומפּינקטלעכן באַנוץ אויך: אי־בערוועבן]. א׳ פֿלאַקס. א׳ וואָל. 2. שפּינען אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ גאַנצע בערג וואָל אין די לאַנגע ווינטער־אָונטן.

איבערשפּי׳צט — אַדי. דטשמ. נר. ← אי־בערגעשפּיצט. „פֿאַרגלײַכט אונדזערע פֿאָלקס־דערציילונגען מיט די, למשל, וואָס די בריידער גרים האָבן אָנגעזאַמלט. האָט איר בײַ אונדז יענע גזלנים געפֿונען, יענע א׳ע אויסנאַרער אין די זיבנמײַליקע שטיוול?״, פּרץ, געדאַנקען אוּן אידיישן. „און דער צווייטער איז סאַר־קאַסטיש — אַ מאַרקסיסט אַן א׳ער״, אל ו, אַ דוּעל׳. ־קוּיט.

איבערשפּיציק — אַדי. פּפּ: ~שפּיצעכיק, פּר. 1. וואָס איז צו שפּיציק. אַן א׳ער שטעקן. 2. וואָס איז צו כיטרע, כלומרשט קלוג אויבער דער מאָס. א׳ע המצאהלעך. א׳ער חבֿרה־מאַן. „מאָטי מיט סאָסין זענען אָבער ניט געווען אַזוי איבערשפּיציק, זיי זאָלן אַוועק־גיין, אום די חתן־כּלה זאָלן איבערבלײַבן אַליין״, ש. ש. גרינפֿעלד, די ארמע געבילדעטע, ווילנע 1896. „און ס׳איז גוט זיי וואָס זיי זײַנען קלײַן, ניט א״, מ. טקאַטש, אויף גאַטס באַראַט. ־קוּיט.

איבערשפּיצל — דאָס, ־ער. (געווינעלעך מיט ביטול) אייבערחכמה, כיטערער אײַנפֿאַל, פֿאַרטל. אַן א׳ פֿון אַ מדינה־חכם. ־דיק — אַדי.

איבערשפּיצלען — טרוו. ־צל איבער, ~גע־שפּיצלט. איבערשטײגן עמעצן מיטן אָפּטאָן אַ שפּיצל, מיט אַרײַנגאַרן, איבערכיטרעוועז, אי־בערקליגלען. א׳ דעם שפּיצ(ע)ל. „צום גליק האָט זי זיי באַצײַטנס איבערגעשפּיצלט און האָט זיך אַרויסגעדרייט בשלום פֿון זייערע הענט״, טמז, 1958 II 23. אויך מיט זיך — „דער גרויסער חכם...האָט זיך אַליין אי־בערגעשפּיצט און איבערגעשפּיצלט״, יג, טמז, 1964 II 28. ־ענישׂ. ־ער.

איבערשפּיצן — טרוו. שפּיץ איבער, ~גע־שפּיצט. אויך: ~שפּיצעווען, בײַם בז. 1. אָנשפּיצן, מאַכן מיט אַ שפּיץ נאָכאַמאָל, אַנדערש. אָנשפּיצן אַ סך, אַ צאָל. א׳ אַלע בלײַערס. א׳ דעם פּלאָקן. 2. צו פֿיל, איבער דער מאָס פֿאַרשפּיצן. א׳ די בלײַערס, זיי זאָלן זיך ברעכן. 3. איבערשטײגן מיט אַן אײַנפֿאַל, המצאה. איבערקליגן. איבערחכמהן. א׳ דעם שׂונא, דעם קאָנקורענט. „שוין זשע וועט ער דערלאָזן אַז אים זאָל א׳ אַזאַ גאַרנישט״, בערג, בײַם דניעפּער II. „נאָר ניט געבוירן דער וואָס וועט מיך א״, י. ראַבין, סאָוו׳ היימלאַנד, 1961, № 2. אויך מיט זיך. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער. ־ערײַ.

איבערשפּיקעווען — טרוו. ־קעוועט איבער, ~געשפּיקעוועט. 1. איבערשטאָפּן. א׳ אַ זאַק מיט בעטגעוואַנט. 2. איבערשטײגן אין שפּיצ־נירן. מלוכות וואָס ווילן א׳ איינע די אַנדערע.

איבערשפּירן — טרוו. שפּיר איבער, ~גע־שפּירט. 1. דערפֿילן אַ סך, פֿאַרשיידנס. א׳ קאַלטס און וואַרעמס. א׳ אַלע ריחות. 2. שפּי־רן, דורכפֿילן נאָכאַמאָל. ניט קענען א׳ מער אַזעלכע גרויליקן. ־נגב. ־ענישׂ.

איבערשפּירעוודיק — אַדי. 1. צו שפּי־רעודיק, סענסיטיוו איבער דער מאָס. אַן א׳ געווישן. „דער מענטש וואָס האָט אַ סכיצאַטי־מען כאַראַקטער איז זייער שפּירעודיק...״, זייער אָפּט א׳ און ניט דרייסט״, דר׳ י. קאָנטער, פֿענז, פּאַריז 1949, № 12. 2. וואָס קען גרינג מכולה ווערן (איבער היץ אָדער קעלט), קען נעמען פֿוילן אא. „אַן א׳ער אתרוג וואָס מע האָלט אים אין וואַטע״, ש. ביקל, טמז, 1962 VIII 31. ־יקוּיט — „אַ נוראַטיקער, אָבער פֿאַרמאָגט אַן א׳, און פֿון דעם קומען אַרויס צרות״, אאר, פֿאָס, 1955 VI 17. „לײַדן אָפּט אויף קאָפּווייטיק צוליב דער א׳ פֿון זייער נערוון־סיסטעם״, פֿענז, פּאַריז 1940, № 13־14.

איבערשפּעטן — ← איבערשפּאַטן.

איבערשפּעקולירן — פֿטמ. ← איבערספּע־קולירן.

איבערשפּראַך — ← אייבערשפּראַך.

איבערשפּראָצן — שפּראָץ איבער, ~גע־שפּראָצט. אוטו — 1. שפּראָצן און אויפֿ־הערן. 2. שפּראָצן צו גיך, צו הויך. „אַז מערעלעך שפּראָצן איבער, ווילן זיי זײַן צו דין און ניט געזונט זיס״, רייד. טרוו — שפּראָצן און איבערשטײגן, וועלן העכער ווי אַן אַנדער שפּראָצונג. אָט די וויצע וועט א׳ אַלע אַנדערע.

איבערשפּרונג — דער, ־ען. אָפּט אַדער רע־זולטאַט פֿון איבערשפּרינגען. א׳ איבערן באָק. אַן א׳ צו גאָר אַ נײַ לעבן. „דאָס איז דער קפּיצת־הדרך־א׳ איבער ווײַטעניש פֿון צײַט און אָרט — אויך איבערן ׳אײַזערנעם פֿאָר־האַנג׳, וואָס טיילט אָפּ און טיילט דאָך נישט אָפּ דעם טײַערן יידישן שבּט אין רוסלאַנד פֿון כּלל ישׂראל״, דר׳ ה. זײַדמאַן, טמז, 1962 IV 18.

איבערשפּרײַז — דער, ־ן. 1. אָפּט אַדער רעזולטאַט פֿון איבערשפּרײַזן. א׳ איבער דער געשיכטע פֿון 19. י״ה. 2. אָפּנייג פֿון געזונט, פֿון פֿיר. קלייניע זינדע. ס׳איז ניט קיין אמתער חטא, בלויז אַן א׳.

איבערשפּרײַ|וק, ־עוודיק — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען איבערשפּרײַזן. א׳קער דורכ־גאַנג. א׳עוודיקע נאָרמירונגען. ־באַר — דטשמ. נר. ־יקוּיט.

איבערשפּרײַזן — שפּרײַז איבער, ~גע־שפּרײַזט. אוטו & אָקוזו — 1. איבערגײַן, אַרײַבערגײַן אַ שטח מיט ברייטן, פֿעסטן שפּאַן. א׳ אַ גרענעץ. א׳ דעם דורכגאַנג. א׳ דאָס קלײַנע ריטשקעלע. א׳ די וועלט אין דער לענג און אין דער ברייט. א׳ איבער אַלע זײַבן ימען. 2. דז פֿיג. „פֿאַרשלײַס דעם וועיטיק אין דײַן האַרץ, ער זאָל דעם צונג ניט א״, יוסף ראָל־ניק, גש. טרוו — 1. עובֿר זײַן אויף אַ געזעץ, געבאָט, פֿירונג אא. א׳ אַ סיג לתורה. א׳ דאָס געזעץ. א׳ די נאָרמע פֿון אָנשטענדי־קייט. 2. איבערשטאַרקן, גובֿר זײַן. א׳ אַ שוועכערע אָנטוישונג. „מיר וועלן די שאַנד א״, סוצ, פֿעסטונג.

־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע).

איבערשפּריץ — דער, ־ן. 1. אָפּט פֿון איבערשפּרייטן. 2. דאָס וואָס ליגט איבער־געשפּרייט. דזוו אויסשפּרייט. אַ נײַער א׳. דער הימל־א׳. ־יק, ־לעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען איבערשפּרייטן.

איבערשפּרייטן — טרוו. שפּרייט איבער, ~געשפּרייט. איבערצײַגן (מיט עפּעס), אַרויפֿ־געבן אַ צוזאָג, איבערדאָנען. אויסשפּרייטן פֿון אויבן. א׳ אַ טישטעך אויפֿן טיש. א׳ אַ ליי־לער איבער דער קאָנאָפּע. מיט זיך — אַ שוועכע כּמאַרע האָט זיך איבערגעשפּרייט איבער דער ערד. די ידיעה וועט גיך זיך א׳ איבער דער גאַנצער וועלט. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׂ.

איבערשפּרינגען — אוטו & טרוו. שפּרינג איבער, בײַן & האַב ~געשפּרונגען. 1. אַרײַבערשפּרינגען, שפּרינגען איבער עפּעס. א׳ אַ גראָבן (מיט) וואַסער. א׳ (איבער) אַ פֿאַרצוימונג. א׳ אַ שטריק. „געשווינד שפּרינג איך איבער אַ פּלויט און הייב אַן זייער הויך צו שרײַען״, עט, משלים. „אַז איר קומט אַן קיין גלופסק דורך דער טעטעריוקער באַס זאָלט איר מוחל זײַן א׳ דאַרט אַ בלאָטע״, ממוס, מסעות. „זיי האָבן געגעבן אַ שפּרונג איבער איבער אַלע בענק און שטענדערס״, שע. „אייבערשפּרינגענדיק איבערן פּאַרקאַן, האָט

ער זיך געלאָזן לויפֿן איבער דעם משופּעדיקן וועג", ...אַרבעטער־בונד, סטעפֿאַן כאַלטורין, לאָנדאָן 1902.

2. אַרײַבערגיין פֿון איין אָרט צום צווייטן שפּרינגענדיק. א׳ פֿון איין שטיין אויף אַ צווייטן. א׳ דעם ספּאַרטפּלאַץ פֿון איין עק צום צווייטן. „שפּרינג איבער אין מיין בעט אַרײַן", פּרצ, ׳אַ פּרימאָרגן׳.

3. טאָן עפּעס, רעדן אײַליק, גיך, אָן אָפּ־שטעל. אָפּכאַפּן. א׳ די גאַנצע מעשׂה איינס און צוויי. א׳ דאָס דאָזיקע אין איין שמע־ישׂראל, אויף איין פֿוס.

4. איבערהופּן, איבערהיפּערן. דורכלאָזן, אויסלאָזן. א׳ גאַנצע זאַצן פֿון מאָנאָלאָג. „דער משחית איז ניט איבערגעשפּרונגען קיין איין יידיש הויז", ממוס, ׳אַסיפֿות׳. „פֿלוצעם האָט חיים איבערגעהאָקט [שפּילן]. מיט פֿאַרבײַסענע ליפּן...שפּרינגט ער איבער אַן אָנדער סטרונג", פּרצ, חסידים. „מיר וועלן פֿיר וואָכן א׳...", מ מ. אויזערקים, דער פּריוואָטלעהרער IV, דראַהאָבּיטש 1898. אויך: א׳ אַ קלאַס און גלײַך אַרײַן אין דעם צווייט־העכסטן.

5. אָפּלאָזן (אומגעריכט) אַן ענין (טעמע פֿון שמועס) און איבערגיין צו אַן אַנדערן. א׳ פֿון כאַסיען צו באַסיען. „דער זיידע...[האָט] ליב געהאַט א׳ פֿון איין ענין אויפֿן אַנדערן", שע, פֿונעם יאַריד ו. „די געדאַנקען זײַנען אומ־קלאָר...שפּרינגען איבער פֿון איין זאַך צו דער אַנדערער", ...בונד, א הספּד אויף אַלכסנדר דעם צווייטנס קבֿר, לאָנדאָן 1902. „אַרויסגע־רוקט אַ ריי ערנסטע פּראַבלעמען, וואָס מע קאָן זיי נישט א״ר, נ. סוווערדלין, טמז, 1965 VIII 12. 6. גיך איבערגיין פֿון איין מצב אין אַ צווייטן, פֿון איין ריכטונג צו אַ צווייטער. א׳ צו אַן אַנדער פּאַרטיי. „העלפֿן דער יידישער פּראָלעטאַרישער מאַסע א׳ פֿון זייער פּראָלעטאַרישקייט צו די מיטלקלאַס־אידאָאַ־גיעס", ה. מאַרגענשטערן, טמז, 1965 VIII 12. מיט זיך.

־ונג. ־ענים. ־ענישׁ. ־ער (־יִן, ־קע). ־ערײַ.

איבערשפּרינקלען — טרוו. ־קל איבער, ~גע־שפּרינקלט. פּפּ: ~שפּרענקלען. נאָכאַמאָל באַשפּרינקלען מיט קליינע שפּריצלעך. א׳ וועש פֿאַרן פּלעטן. א׳ די גוימס מיט הייליק וואַסער. א׳ די וועגט מיט פֿאַרביקע פּינטעלעך. ־ענים.

איבערשפּריצן — טרוו. שפּריץ איבער, ~גע־שפּריצט. 1. באַשפּריצן נאָכאַמאָל. א׳ די בייטן. א׳ די האָר מיט אָדעקאָלאָן. 2. אָפּשפּריצן פֿון אויבן. א׳ די יונגאַטשעס מיט וואַסער. 3. דזוו איבערשפּרינקלען. מיט זיך — שפּרי־צן און אויפֿהערן. „דאָס רעגנדל האָט זיך שוין איבערגעשפּריצט". אויך קזוו. ־ונג. ־ענים. ־ער. ־ערײַ.

איבערשקראָבּן — ← איבערסקראָבּן.

איבערשקרן — [...שעקערן] טרוו. שקר אי־בער, ~געשקרט. 1. איבערשטיגן אַן אומ־ערלעכן מיט פֿאַלשקייט, ליגנס. „אזא גנבֿ, אזא זשוליק! אַלעמען שקרט ער איבער", רייד. 2. ← דזוו.

איבערשקרנען — [...שאַקרענען] אוטו & טרוו. שקרן איבער, ~געשקרנט. 1. אויס־טראַכטן ליגנס מער וויִ אַן אַנדערער. „ער איז אַ בריה, ער קען א׳ דעם גרעסטן ליגנער", רייד. 2. ליגנערן אַ סך, אַ לענגערע צײַט. א׳ וועגן אַ רײַזע וואָס ער האָט גאָרניט גע־מאַכט. 3. איבערחזרן ליגנס. א׳ די אַלטע ליגנס. מיט זיך.

איבערשרויפֿן — טרוו. שרויף איבער, ~גע־שרויפֿט. 1. (פֿאַר)שרויפֿן נאָכאַמאָל (עס זאָל האַלטן פֿעסטער). א׳ די פּעדאַלן. 2. צו פֿיל שרויפֿן און איבערדרייען אַ שרויף. א׳ אַזוי אַז די שרויפֿן האַלטן זיך ניט מער. 3. אַנ־צײַגן איבער דער מאַס. א׳ די פּרײַזן. א׳ די קאַמפּאַניע קעגן עמעצן.

איבערשרי — דער, ־ען. 1. אַקט פֿון אי־בערשרײַבן (זיך). 2. הויך געשריי פֿון אַ צאָל. אַן א׳ פֿון אַ צווייטער גאַס.

איבערשרײַב — דער, ־ן. אַקט פֿון אי־בערשרײַבן. „צווישן דעם גואל און דעם שתדלן איז טאַקע פֿאַרגעקומען אַן א׳ אויף דער וואָר", ש. ביקל, טמז, 1954 II 26.

איבערשרײַבן — טרוו. שרײַב איבער, ~גע־שריבן. 1. שרײַבן נאָכאַמאָל אָדער אַ צאָל מאָל. א׳ אויף ריין. א׳ אַלע העברעאיזמען. „ס׳איז ניט ריין, שרײַבט עס איבער". „ס׳איז ניט שׂכלדיק צו הייסן די תּלמידים עפּעס א׳ עטלעכע מאָל", רייד.

2. נאָכשרײַבן, אָפּשרײַבן פֿון אַ געגעבענעם טעקסט. קאָפּירן. „ער זאָל אים צוערשט לערנען ענגליש, געבן א״ר, מ. אָהון, די צוויי שוועגער, וויליגע תר״ס. „די גאַנצע מעשׂה געפֿינט זיך [אין פּנקס]...פֿון דאָרטן איז עס דערנאָך אי־בערגעשריבן געוואָרן אין די כראָניקעס", ממוס, ׳וואָלין׳. „גאַנצע שטיקער תּחינות און מחזור פֿלעג איך איר מוזן געפּתיבעט א״ר, פּרצ, ׳נחת פֿון קינדער׳. „געלט פֿאַרדינט ער זייער ווייניק, אַמאָל פֿון אַ לעקציע, אַמאָל פֿון א״ר, ׳דער נגיד׳.

3. (פֿאַרמעקן, איבערשטרײַכן און) אַנשרײַבן פֿון אויבן. „ווײַל אבֿר עטליכע וועלטער איבּ־גשריבּין זײַן גוועזין, האָט מן ניט רעכט קע־נין ליאַן", ׳כ״י וועגן מצערע עלילת־דם׳, 1669 [פֿש III].

4. פֿאַרריכטן און אַנשרײַבן פֿונדאַסנײַ, אַנ־דערש. „אוני מיר האבן דש גאַנצי (ספֿר) גלאזט איבר שרײַבן אין אַזוי איין (לשון), דז עז איטליכש קינד פֿר שטין קענ", יוסיפֿון, אַמשט 1743. „זעלטן וועט ער האָט געהייסן אַן אַרטיקל א׳ עס זאָל זיך לעזן גלאַטער", אַר, ׳צוקונפֿטס־אַרטיקלען׳.

5. איבעראַנדערשן, שטאַרק איבערמאַכן. א׳ די קאָנסטיטוציע. א׳ אַן אַרבעט פֿון די יונגט־יאָרן. „און די סאָוועטישע עציקלאָפּעדיע וועט אויסגעבּ מוזן א׳ זײַן בּיאָגראַפֿיע", יג, טמז, 1964 XI 22. *א׳ די געשיכטע = אויך: זי בּפיוון פֿעלשן כּדי צוצופּאַסן צו אַ טעאָריע, שיטה.

6. איבערגעבן, איבערענטפֿערן פֿאַרמעגן דורך אַן אָפּיציעלער שריפֿט. א׳ (אַ קראָם, אַ פֿאַר־מעגן) אויף עמעצנס נאָמען. „ער וועט א׳ די קראָם אויף זײַן ווײַב נאָמען און גיי רוף אים קנאַקניסל", רייד. „ווייסטו דען ניט אַז מע שרײַבט איבער די אימושטשעסטוע אויף דער ווײַב נאָמען?", ע. ב. [עזור בלאָשטיין], דער באַנקראָט, ווילנע 1893. „מע שרײַבט אי־בער אַלע געשעפֿטן אויף דעם ווײַבס נאָמען", דער נײַער וועלט קאַלענדאַר, באַרדיטשעוו תּרע״א. „דער שווער האָט שוין איבערגעשריבן זײַן גאַנצן הויף מיט אַלע קלייטן אויף מײַן נאָמען", שע, יוגנט־נאָמענן. *א׳ די ווײַבסקע [= שילח] = א׳ דאָס געשעפֿט אויפֿן נאָמען פֿון ווײַב (אָדער אַן אַנדער נאָמען מענטשן) און מאַכן פּליטה.

7. סעקוועסטר(ירן, אָפּשרײַבן פֿאַרמעגן (פֿאַר ניט־באַצאָלטע חובֿות). „מע הייבט אָן א׳, מען עפֿנט אומעטום און מע נעמט אַרויס וואו עפּעס ליגט", ש. בערנשטיין, ר׳ יאַקעצ דל גאה, קעשענעוו 1884. „עס האָט ניט געדויערט לאַנג און מע האָט מיר איבערגעשריבן אַלע זאַכן אין שטוב", ממוס, ׳חג האסיף׳. „און איך דערמאָן מיך...מאָרגן קומט צו מיר דער סר־דעבני פֿריסטאַוו א׳ און אויספֿאַרקויפֿן די בענק־לער מײַנע", שע, מעשׂיות און פֿאַנטאַזיעס.

8. אינווענטאַריזירן. א׳ אַלץ פֿון קראָם און פֿון שפּײַכלער און ווײַן וואָס מע פֿאַרמאָגט.

9. אַרפֿ. „דר הובט מן לאזט זיך איבר בעטן אונ׳ שרײַבט דא איבר אן דען קיסר", שאר.

איבערשרײַבן זיך — קזוו. ← דפֿוס. שרײַבן איינער צום אַנדערן, קאָרעספּאָנדירן. „א מיידל האָט זיך צעקריגט מיט איר בעליבטן וואָס זי פֿלעגט זיך מיט אים א״ר, ש. בעקערמאַן, די שלימזלניצע, אַדעס 1887. „עס איז כ׳לעבן אַ שאַנדע וואָס איך באַדאַרף זיך א׳ מיט דיר ניט אויף יידיש", שע, אין שטורעם. „די גדולי־התורה האָבן זיך איבערגעשריבן וועגן די סאַמע פּיצעלעך פֿון ריטואַל און יורידישער פּראַק־טיק", ימ איבז, שד VII.

־ונג. ־ענים. ־ענישׁ — „אַזוי איז אַוועק צוישן אונדז אַן א׳, איך איר און זי מיר", שע, בלאָנדזשענדע שטערן II.

איבערשרײַבער — דער, ס. זוג ־ן, ־קע, ־ס. 1. וועד עס שרײַבט (זיך) איבער (אין אַלע בבֿ). „ער איז פֿרײַער געווען אַן א׳ בײַ אַן אַדוואָקאַט", שמ״ר, הימעל אוב ערד אוב שוינדעל, וויליגע 1889. „מחמת רבי מאיר איז טאַקע געווען אַ סופֿר, אַן א׳, אַ חכם און אַ שרײַבער...", טמז, 1964 XII 1. „האָבן אַזעלכע א׳ ניט געקענט לייענען אַ פֿרישרדיקע האַנטשריפֿט...., זײַנען אַרײַנגעפֿאַלן טעותים", הרבֿ א. שורין, פֿאָר, 1964 X 16. 2. ניט־פֿאַרטיפֿטער, ניט־אַריגינעלער מחבר. „איך האָב ליב...די פֿולבלוטיקע שרײַבער, נישט קיין בּאַ־שרײַבער און נישט קיין א״ר, מ. גראָסמאַן, היימיש. ־ישׁ — אַדי. וואָס איז פֿון אַדער אַזוי ווי בײַ אַן א׳. א׳ע טעותים.

איבערשרײַטן — טרוו. שרײַט איבער, ~(גע)־שריטן. דסשמ. איבערטרעטן, איבערשפּאַנען. ספּעצ: 1. איבערשפּרײַזן, אַריבערגיין איבער אַ שטח. „בעפֿאַר נאָך זיי האָבן איבערשריטן

דעם גרענעץ...", אמד, זיבען דינסט מיידכען, ווילנע 1873. „איטלעכס מאָל וואָס ער האָט איבערגעשריטן אין אַלכסון דעם גרויסן פּלאַץ", בערג, אין א פּאַרגרעבטער שטאָט. 2. עובר זיין, טאָן עפּעס מער וויִ מע דאַרף. אַרויסגיין פון דער אײַנגעשטעלטער ראַם, אַרויסגיין פון גרענעצן. א׳ דאָס געזעץ. „דאָס לעבן האָט שוין איבערגעשריטן דעם אַסימילאַציאָנס־פּע־ריאָד אין רוסלאַנד", זשיט V, נ״י 1912. „יִיד זיין — מיינט זיך אַזוי אויסאיידלען אַז מע זאָל ניט קענען א׳ די גרענעצן פון דעם וואָס מע טאָר ניט", הלל זײַדמאַן, טמז, 1964 I 31. „זי האָט איבערגעשריטן אירע קאָמפּעטענצן", טמז, 1964 XI 30.

איבערשריַיען — טרוו. שריַי איבער, ~גע־שריגן (פּד), ~געשריען (לד). 1. שריַיען העכער, שטאַרקער וויִ אַן אַנדערער, וויִ די אַרומיקע. „יידן בני רחמנים — שריַיט אַלע איבער אַ פּיסקל פון אַ גבאיטע", פּרץ, בילדער און סקיצן. „צי האָט יעדער שריַיבער די פּע־איקייט צו שריַיען און איבערצושריַיען אַלע־מען?", שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער I. „האָ־בן אַלע מיטאַמאָל געשריגן, וויִ איינער האָט געוואָלט א׳ דעם אַנדערן", אפּא, געטראַכט מיט עבֿרי־טײַטש. „מיט ליאַרעם און געפּילדער האָבן זיִי איינער דעם אַנדערן אַקאַמפּאַנירט און איבערגעשריַען", דר׳ ה. זאַלאָטאַראָוו, גש I, נ״י 1924. א׳ דעם האַלדז און הייזעריק וועהן. 2. געבן אַ שם, נאָמען. א׳ עמעצן פֿאַרן שטאַרק־סטן (ערגסטן) אין דער גאַנצער סביבֿה. „מע האָט זיִי באַלד איבערגעשריַען און געוויסן אַפּיקורסים", אמד, די שטאָט הרס, ווילנע 1868. *עס זאָל ניט איבערגעשריגן וועהן = קיין עין־הרע זאָל ניט שאַטן.

איבערשריַיען זיך — אומט. ← דפֿוי. 1. שריַיען און אויפֿהערן. א׳ זיך און איינ־געמען אַ שטומענש. „נישקשה, דאָס קינד וועט זיך א׳ און וויטער אַנטשלאָפֿן וועהן", ממוס, קליאָטשע. „מע מוז לײַדן ביז זי וועט זיך א׳, זי וועט דאָך אייביק ניט שריַיען אַזוי", ש. ב. [ביקסאָן], די רעזע אין אַפֿריקאַ, ווילנע 1898. 2. קזוי. שריַיען איינער צום אַנדערן. זיך א׳ מיט דער שכנה פון קעגנאיבערדיקן פֿענצטער. „דער אַשמדאי שריַיט זיך איבער מיט די רוחות און גיט זיי אונטער חשק גי־כער נאָך אים צו פֿלײַען", ממוס, קליאָטשע. ־אונג. ־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערשריַעריש — אַדי. וואָס איז פון אַדער איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר אַן איבער־שריַענער. מיט א׳ער תּקיפֿות.

איבערשריפֿט — די, ־ן. אויפֿשריפֿט איבער געשריבענס אַדער געדרוקטס. טיטל אַדער אונ־טערטיטל איבער אַן אַרטיקל, קאַפּיטל, קורצער דערציילונג אא. „זופּרסקריפּציעס — א׳", י. מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774. „אין אויף יעדן מזמור", פֿאָס, 1949 III 4. „א צוויִיטער אַרבעט טראָגט וויִ אַן א׳ א פּסוק פון תּהילים", צייט, טמז, 1961 VI 2. „דאָס איז געווען אַ וועגנדונג...אונטער דער א׳...", א. מענעס, פֿאַר, 1965 I 22.

איבערשרעק — דער, מצ וויִ אצ & ־ן. אַקט פון איבערשרעקן. פֿלוצעמדיקער שרעק. שטאַר־קער שרעק, אויפֿציִטער פון פּחד. פֿאַרלירן דעם אָטעם פון א׳. „פון אַ גוטן א׳ קען אַ מענטש אַראָפּ פון זינען", פֿוול. „קיין פּלאָג, קיין קראַנקייט, קיין א׳ זאָל ניט קומען אויף דעם מענטשן", מ. דלוגאָטש, קמ, 1870, № 25. „עס זאָל ניט שולט זיין אין קיין שום שטוב קיין פֿײַער און קיין ברענוג און קיין שום א׳", איין נײַע שס תּחנה, מקרא קודש, פֿיעטרי־קאָוו 1881. „הײַנט דער א׳, וואָס מע האָט אים אויפֿגעכאָפּט וויִ ער שטייט און גייט", שע, אַרעמע און פֿריילעכע. ־ונג, מסתּרי פּא־ריז, וואַרשע 1865.

איבערשרעק|יק — אַדי. נעאָל. פּפּ: ~ער־דיק. וואָס מע קען איבערשרעקן. אַן א׳ קינד. ־באַר — דטשמ. נר.

איבערשרעקלעך — אַדי. זייער שרעקלעך; וואָס איז שרעקלעכער פֿון שרעקלעך. וואָס וואַרפֿט אַן אַ פּחד. „ערגעצוואו איז פֿאַראַן אַן ענטפֿער אַפֿילו אויף די שרעקלעכע, א׳ע קשיות", צייט, טמז, 1964 II 28. ־קייט.

איבערשרעקן — טרוו. שרעק איבער, ~גע־שראָקן. אַרויסרופֿן די איבערלעבונג פון שרעק. א׳ עמעצן אויף טויט. „האָט ער געגעכטיקט אַליין אין פֿעלד, איז ער איבערגעשראָקן גע־וואָרן. איז בײַ אים אַוועקגעגומען געוואָרן דער כּוח", נחב, 'מעשׂה מחכם'. „דו וועסט מיך אַלץ א׳ און אויס דעם בעסטן שלאָף אויפֿוועקן", עט, משלים. „פון ערגעץ אַ וינקל שפּרינגט אַרויס אַ ציג, וועלכע אַ פּאָר וויִסע חבֿרהניקעס האָבן איבערגעשראָקן", ממוס, ווינטשפּ. „א קלאָג צו אײַך! איר האָט דאָך מיך איבערגעשראָקן אויף טויט", שע.

איבערשרעקן זיך — ← דפֿוי. זיך א׳ און בלײַבן אין חלשות. „האָט זיך דער מלך מיישׂ געווען: איך וועל פֿלוצעם שיקן נאָך זיי, וועלן זיי זיך זייער א״", נחב, 'מעשׂה בחכם ותם'. „די פֿערד האָבן זיך איבערגע־שראָקן — אויסגעקערט די קאָרעטע", ממוס, מסעות. „איך וויל אין דער פֿינצטער ניט קלאָפּן, ער קען זיך א״", ספּ, גליקלעכע און אומ־גליקלעכע. „איך האָב זיך פֿאַר אײַך גאָרניט איבערגעשראָקן...איר וועט מיט אײַער שרײַען גאָרניט אויספֿירן", ש. בעקערמאַן, דער זשענע־קער וואַפֿראָס, אַדעס 1887.

־עכץ. ־ענישׂ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערי.

איבערשרעקעוודיק — אַדי. 1. איבערשרע־קיק. וואָס מע קען איבערשרעקן. 2. [מיט צווייַ אַקצענטן] וואָס איז זייער שרעקעוודיק, א׳ער האָן.

איבערשתּדל(נ)ען זיך — [...שטאַדלע(נע)ן] אומט. שתּדל(ן) זיך איבער, זיך ~געשתּדל(נ)ט. וויידער, נאָכאָמאָל פֿרוּון אויספֿולען עפּעס בײַ אַ מאַכט, בײַ א שׂררה. זיך משתּדל זײַן אַ צאָל מאָל. א׳ זיך בײַם גובערנאַטאָר און דער־נאָך אין פּעטערבורג וועגן דער גזירה אויף ייִדן אין דערפֿער.

איבערשתּיהן זיך — [...שטיִען] אומט. (אומ־איידל) זיך אַנטרינקען מיט אַלקאָהאָל און וועהן זייער שיכור. זיך א׳ און זיך וואַלגערן אַ האַלב־טויטער אין מיטן גאַס.

איבערשׂכלדיק — [...סייכלדיק] אַדי. 1. וואָס איז צו שׂכלדיק, זייער קלוג, איבערגעשפּיצט. „אויסקלערן פֿאַרשיידענע א׳ע מעשׂיות וואָס קליגגען אמתדיק, כּדי אַרײַנצוואַרן די זשאַנ־דאַרמען", א. בונדאָוועץ, פּאָליטישע פּראָצעסן, זשענעוו 1904. 2. וואָס איז העכער, למעלה מן השׂכל; וואָס לאָזט זיך ניט דערקלערן מיטן שׂכל, מיט לאָגישע אַרגומענטן. „דעם ענין יידּ־זײַן [וועדליג פֿרוידן] באַווירקן כּוחות וואָס לאָזן זיך נישט דערקלערן על־פּי שׂכל. אייִ־נער קאָן זאָגן אַז דאָס זײַנען כּוחות א׳ע", צייט, טמז, 1963 II 8.

איבערשׂכלען — [...סייכלען] טרוו. שׂכל איבער, ~געשׂכלט. איבערקלוגן. בייִקומען, גובֿר זײַן מיט שׂכל, מיט אַן אײַנפֿאַל, המצאה אא. א׳ דעם תּמעוואַטן. א׳ די באַשולדיקונג. מיט זיך — א׳ זיך און פֿאַרשפּילן וויִ א נאַר. ־ענישׂ.

איבערשרפֿע(נע)ן — [...סאַרפֿע(נע)ן] טרוו. שׂרפֿע (שׂרפֿן) איבער, ~געשׂרפֿעט (~גע־שׂרפֿט). (באַגוצט עמאַציאָנעל). 1. נאָכאַמאָל, ווי־דער דורכברענען. א׳ דעם פֿאַסקודנעם פּרצוף מיט וויטריאָל. 2. גרינטלעך אויסברענען. א׳ די קישקעס מיט ברענפֿן. 3. שׂרפֿענען א־בער דער מאָס. פֿאַרברענען. מאַכן צו שׂאַרף. א׳ דאָס פּלייש. א׳ די זופּ מיט צו פֿיל פֿעפֿער. מיט זיך.

איבערתּחינהן — [...טכינען] אומט. תּחינה איבער, ~געתּחינהט. 1. זאָגן אַ סך תּחינות. „וואָס די באַבע האָט שוין איבערגעתּחינהט אין איר לעבן", רייד. 2. בעטן זיך מיט טרערן, מיט אַ סך רייד. א׳ פֿאַרן קרעמער, ער זאָל ווייַטער געבן אויף באַרג.

איבערתּכלעוועטן — [...טאַכלעוועטן] טרוו. תּכ־לעוועט איבער, ~געתּכלעוועט. פֿאַרתּכלעוועטן אַ סך. א׳ די ירושות פון טאַטן און פון פֿעטער. א׳ די כּוחות אויף גאָרנישט.

איבריִ׳ק — דער, ־עס. פּקפּ: ־ל. אויך: **ליבריִ׳ק**, < אַראַביש. א״י. קריגל, באַנקע (צו האַלטן מילך, וואַסער אא פֿליסיקייטן). וועהט אויך געניצט וויִ אַ מאָס. קויפֿן אַן א׳ מילך = אַ קוואַרט מילך. [קאָס, דיסערטאַציע.]

איבֿה — [אייוע] די. מצ נב. מיט [אַוע IV]. פֿײַנטשאַפֿט. שנאה.

איבֿת־עולם — [אייוואָס אוילאָם] די. אין לשון פֿון תּח, משפֿילים. < יחזקאל, לה, 5. אייביקע פֿײַנטשאַפֿט. די גויִים מיט זייער א״ע צו יידן.

איבֿת־עולם לעם עולם [... לייאָם ...] = אייביקע פֿײַנטשאַפֿט צום אייביקן פֿאַלק. מליצהדיקע באַצייכענונג פֿאַר אַנטיסעמיטיזם. פֿאַראַלעל צו: שׂנאת עולם לעם עולם.

איגאַ׳לאָטשניק — דער, ־עס. רוסיצ. 1. ווער עס האַנדלט מיט נאַדלען אַדער בכלל מיט בי־ליקע אַרטיקלען סחורה. 2. ווער עס פֿירט זיך מעשׂה קבצן אַדער קמצן, האָט קליינע השׂגות. „פֿאַר אַן א׳ איז א קוליש אַ יום־טובֿ". *שטיין אויף א י ג א ל ק ע ס [נאַדלען] = זײַן אין גרויס אײַלענש.

איגואַנאָדאָן — דער, ־ען. < איי < גר. (פֿאַלאַנטאָלאָגיע) רי־זיקער גראָז־פֿרעסער רישער דינאָזאַווער, וואָס זײנען שפּורן האָט מען געפֿונען אין בעלגיע און ענגלאַנד (אין פֿריערדיקע גע־אַלאָגישע שיכטן). ווי זײן סקעלעט ווערט קאָנסטרואירט ווײזט דאָס בילדל.

Iguanodon.

איגואַנע — די, ־ס. < איי < האַאיטיש. גרויסע, לאַנגע (ביז 6 פֿוס) יאַשטשערקע פֿון דער טראָ־פישער אַמעריקע. האָט אַ פֿילקאָליריקע הויט. לעבט אויף ביימער בײַ וואַסער־ברעגן. נערט זיך מיט פֿרוכ־טן, אינזעקטן, קלייניע וואַ־סער־באַשעפֿענישן. די אײַנגעבוירענע עסן א׳ס און האַלטן אַז דאָס פֿלייש איז זייער באַטעמט.

Iguana.

איגוד — דער, ־ים. א״י. פֿאַראײַן, פֿאַרבאַנד. פֿראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראײניקונג. „אַז דו געהערסט ניט צום א׳ ביסטו אַ פֿאַרלאָרענער״, רייד. „אַלע פּקידים געהערן צום א׳ עובֿדי המדינה״, רייד.

איגומען — ← איהומען. „ער איז געוואָרן אַ ...גײַסטלעכער מיטן טיטל א״, יופֿאַל, 1882, № 47.

איגל — [אַרויסגערעדט: אייגל?] די, ־ען(?). *Mhd*: ëgel(e). ארכ. מיט. פֿיאַוקע. „עש איז גאר גוט דש מן דיא קליינע [קראַנקע] קינדר זאָל לאזן אין דען דיקן פֿון פֿוס...זעטצן...איין איגול, דז וואול בלוט אַרויש קומט״, ש. פֿראַנקפֿורט, ספֿר החיים II, קיטן תע״ז. „[אום שבת] איז אַסור א׳ צו שטעלן״, הרב א. ברודא, הלכות עולם, אונג־וואָר 1864. Hirudo medicinalis.

איגל — דער, ־ען? *Mhd*: igel. ארכ. מיט. טוּ פֿאַר ׳אנקה׳ (באר משה, באר התורה, שב, מלכ אַ). אויך ׳קפוד׳ וועדט אַזוי פֿאַרטײַטשט (אב, מלכ, באר משה אַ). אַזוי אויך בײַ אַפּא, ׳חו־מש־וועדטער׳, יושפ I, 1. איזשאַק, יאַזש(יק), שטעכלער, נאָדלער. „אוג׳ עש וועדט אַרבן זיא איילן אוג׳ איגלן״, סהמ, ישעיה, לד, 11. „זוא האט ער אים דיא הויט פון איין א׳ אום זיין אויגן גיבונדן...אזו איז (בבא בן בוטא) בליגד דר פון גיוואָרן״, מהמ, אמשט 1722, רב/א. Erinaceus europaeus.

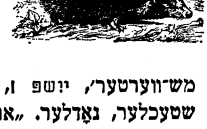

איגלאָוע — גג. אויך איגלע. פון די עלט־סטע יידישע קהילות אין מערן (ערשטע העלפֿט 13. י״ה). איבער דער באַשולדיקונג אַז יידן העלפֿן די הוסיטן, זײַנען זיי אַרויסגעטריבן געוואָרן פון שטאָט און זיך באַזעצט אין אַרו־מיקע שטעטלעך. זינט 1648 האָבן יידן באַ־קומען דערלויבענישן צײַטווײַליק צו קומען קיין א׳ האַנדלען. זיי באַזעצן זיך אויף שטענדיק אין 1848. אין 1900 — 1,450 יידן. 1930 — 1,100 יידן.

איגלו — די, ־ס. < איי < עסקימא. הײַזקע געמאַכט פון האַרטן שניי.

איגלינסק — גג. *P*: Jedlinsk. אָרעם שטע־טל אין ראָדעמער קרײַז מיט צונעמענישן: א׳ער פֿאַרכעס, ליקעס. 1931 — 762 יידן.

איגלעך — אַדי. פּרעד. דזוו איטלעך ←. „דא דורך איין איגליכר בן אדם פון אַלן קללות [פון דער תוכחה] פֿרײַא וירד״, קאָל, לב בנים על אבותם, האַלע 1732.

אי גמירנא — גמירנא — זאָץ. תּח. וויַיטער גייט: ׳ואי לא — אַזלינא וגמירנא׳ [... געמירנא ... וועאי׳ לוי ...] < סנהדרין, ח/א. ׳אויב איך האָב געלערנט — האָב איך גע־לערנט, אויב ניט — וועל איך גיין לערנען׳. [אויפֿן סמך פון דברים, א, 17. משה האָט געזאָגט: „און די זאָך וואָס וועט זײַן שווער פֿאַר אײַך, זאָלט איר ברענגען צו מיר און איך וועל זי אויסהערן״, תּי.] געניצט מיט בבֿ: 1. וועל איך קענען די הלכה — איז מה טוב; אלא ניט, וועל איך זיך ניט שעמען נאָר כ׳וועל גיין לערנען. 2. אויב איך וועל גלײַך כאַפּן דעם שכל דערפון — איז דאָך ניט שייך, אלא ניט, וועל איך נאָכאַמאָל לער־נען ביז כ׳וועל משיג זײַן.

איון — ← עגן. *Mhd*: egen. ארכ. ברענ־ווען. „שדד. כתישה וחרישה. אַקרן. אידן [דרוק־פֿעלער: דאַרף זײַן — איגן]״, שווב.

איונאַטאָוקע — גג. נאָמען פֿון אַ צאָל שטעטלעך אין פֿאַרשיידענע געגנטן. געווען אַן א׳ אין קיעווער גובֿ (1897 — 926 יידן), אין ראָווגער קרײַז און אַ יידישער לאַנדווירטשאַפֿט־לעכער יישובֿ לעבן לויצק, געגרינדעט 1838.

איונאַראַמום — דער, ־ן. ל. ׳מיר וייסן ניט׳, אומוויסנדיקער עם־הארץ. „מע רופֿט זיך... דראַגג, דוביגע, א״, יהואש. „וי וואולגאַרע אין ווילן עס טאָן אין זייער אומוויסנהייט״, ייר, קאָרנאַווסקי. [דער זאָץ א׳ עט איגנאַראַבי־מוס ב: מיר ווייסן ניט און מיר וועלן ניט וויסן, וועדט אַנגעוענדט בנוגע געטלעכקייט, בנוגע די עיקרדיקע סודות פון זײַן.]

איונאַראַ׳נט — דער, ־ן, וונ ־ין, ־קע, ־ס. < איי < ל. אומוויסנדיקער, עם־הארץ, ווער עס האָט בכלל ניט קיין וויסן אַדער נאָר אויף אַ באַשטימטן שטח. אַן א׳ אין קונסט. אַ פֿאַל־נער א׳. „איר זענט אַן א׳, אַ גראַבער־יונג און אַ נאַכאַל און אַן עזות־פנים דערצו״, שע, אינזנבאַן־געשיכטעס. ־קייט. ־יש — אַדי.

איונאַראַ׳נץ — די, ־ן. ← דפֿוס. אומוויסנ־קייט. אומוויסנדיקייט. עם־הארצות. אומקענט־שאַפֿט. „אַ נישקשהדיק קענען אַלגעמיינע לי־טעראַטור פֿאַרט זיך בײַ אים מיט פֿולער א׳ אין דער יידישער ליטעראַטור״, רייד. **איו־נאַראַנץ**.

איונאַרירן — טרוו. ־ריר, איגנאַרירט. 1. אינ־גאַנצן זיך ניט רעכענען מיט עפּעס. א׳ די סכנה. א׳ יענעמס רייד. א׳ די גוטע עצה. א׳ דעם דאָקטערס וואָרנונג. „דער תּלמוד איז זייער וויַיט פון א׳ אַדער אונטערשעצן די אוממאָרא־לישע נייגונגען אין מענטשן״, גרינ, איד און וועלט. 2. אַרויסווײַזן ביטול צו עמעצן. ניט לייגן קיין שום אַכט אויף עמעצן. א׳ דעם עולם־גולם. א׳ די ווייַלערס. „מע האָט דעם לייענער איגנאַרירט, מע האָט אים ניט פֿאַר־בעטן אויף דער חתונה פון דער יידישער פֿאַוזיע״, יג, תּוך. 3. ניט באַטראַכטן, ניט נעמען אין אַכט. א׳ אַ בקשה, אַ פֿראָטעסט. ־ונג.

איונער — דער. דזוו אוגער ←. אבֿק.

איונרושקע — די, ־ס. רוסיצ. שפּילכל, שפּיל־צײַג. שענקען דעם קינד אַ שיינע א׳. „לערנען אויף דאָקטער איז ניט קיין א״, רייד.

איונרושעטשנע — אַדי. אַ מיידל מיט רויטע בעקעלעך און א׳ הענטעלעך.

איונרת — ← אגרת.

איונרת השמד — [... האַשמאַד] דער. ׳בריוו (וועגן) שמד׳ אַדער ׳מאמר קידוש־השם׳ פון רמבם וואו ער פסקנט, אַז אויב אַ יִד האָט מחמת אונס אַגגענומען דעם מוסולמענישן גלויי־בן, קאָן ער וועדן באַטראַכט וויַי אַ ישׂראל לכל דבר, אין אַלע פֿאַלן פון לעבן.

איונרתל — [איגע׳רעסל, אויך: גערעסל] דאָס, ־ער. בריוול (מיט בײַטעם פון פֿאַרמינערונג אַדער ביטול). אַנשרײַבן אַן א׳ דעם שווער און דערמאָנען וועגן צוגעזאָגטן נדן. ← אגרת.

איונרת־מרד — [... מערעד] דער. מצ: איגרות־... [איגרויס]. < כּתובות, סד/א. ׳וויזערשפּע־ניקייט־בריוו׳. כּתבֿ וואָס בית־דין גיט אַרויס דעם מאַן אַדער דער פֿרוי, אַז איין צד וויל ניט לעבן מיטן צווייטן. [לויט טייל פוסקים קאָן מען אין אַזאַ פֿאַל דעם מאַן צווינגען ער זאָל געבן אַ גט זײַן פֿרוי.]

איונרת־תּימן — [... טיימאַן] דער. ׳בריוו (געשיקט קיין) תּימן׳. רמבמס בריוו צו די תּימנער יידן, וואו ער וואָרנט קעגן גלייבענישן אין פֿאַלשע משיחים.

איד — דער. מצ נב. 1. אין ל דזוו עס (id), פֿערזונלעכער פֿראָנאָם פון נייטראַלן מין, איי־צאָל. 2. (פּסיכאָאַנאַליז) סכום פון אינסטינקטן, אימפולסן, גלוסטענישן, פֿאַרשטויסן אין אונ־טערבאַוואוסטזײַן, אין אומוויסיקייט, אָן איי־בערהערשאַפֿט פון מאָראַל אַדער לאָגיק.

איד — לד. ליטרש. ← יִד. אַזוי אויך אַלע ווער־טער מיט דעם שורש: אידיש ← יידיש; אידע־נע ← יידענע אאַזוי. זיך מערקן איד... אין טאָ קירצונגען: אידסעקציע, אידגעזעלשאַפֿט אאַ. [דער אויסלייג איד אַנשטאָט יוד איז אויפֿגעקומען אין ווילנער דרוקן אין די 20ער יאָרן פון 19. י״ה און זיך ביסלעכווײַז פֿאַרפֿעסטיקט במשך פון גאַנצן 19. י״ה אין אַלע דרוקן אויפֿן שטח פון לד. סוף 19. און אַנהייב 20. י״ה איבערגענומען געוואָרן אין ביכער, ברײַ שורן, פֿערזאָדישע אויסגאַבעס אויך אין אַנ־דערע דד. אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן האָט באַזונדער פֿעסט זיך אײַנגעשטעלט דער אויס־לייג איד, אידיש אאַזוי, ווײַל די ערשטע רע־דאַקטאָרן און מיטאַרבעטער פון צײַטשרי־פֿטן

זײַנען געווען ליטווישע יידן.] „דיזע איבער־זעצונג דער ענטדעקונג פֿאָן (אַמעריקאַ) האָב איך פֿאָן מײַנע עבֿרישע איבערזעצונג אויף איינגין ריינען גרינגען אידיש טײַטש איבער גישריבן", מרדכי־אהרן גינצבורג [זײַן נאָמען פֿעלט], ענטדעקונג פֿאָן אָמעריקאַ, וויליע תקפ״ד, פֿאַררידט. „אָפֿילו זייער אַ שיינער אידל, קיין פֿראָסטאַק"; „איך האָב דעם שענקל אַנ־געמען אין דער אידישער גאָס", מסדר אגרת, וויליגא והוראדנא תקפ״ה. אין איבז פֿון Указ Прав. Сенату, וויליע 1831, §73: „אויף אַללע אידישע אָבשצעסטוים". די ערש־טע פֿאַרצייכענונג מיט אַן א, וויי אַ רעזולטאַט פֿון אָנשרײַבן וויי מע הערט בײַ משה מאַרקוזי, עזרא ישׂראל, פּאַריצ 1789: „פֿאַרוואָס רידן מיר אַלע אידעש, דאָס הייסט שלעכט דײַטש?"

אידע — דאָס. מצ נב. נאָמען פֿון אַ קינסטלעך געשאַפֿענער אינטערנאַציאָנאַלער שפּראַך, אַ פֿאַר־אייגפֿאכטע פֿאָרעם פֿון עספּעראַנטאָ.

אידאָל — דער, ־ן. < אייי < ל, גר. 1. אָפּ־גאָט, געץ. געשטאַלט פֿון אַ מענטש אָדער בעל־חי, אין שטיין צי אין האָלץ, וואָס דאַרף רעפּרעזענטירן אַ גאָט און איז אַן אָביעקט אים צו דינען. 2. רוח, שד, ניט־גוטער. „מע קען גאָר פֿון אים קיין מענטש ניט מאַכן, אַזאַ א״", רייד. 3. אידעאַל אָדער אידיי וואָס האָט געהאַט אַרויסגערופֿן גרויס איבערגעג־בנקייט, אָבער דערנאָך זיך אַרויסגעשטעלט וויי אַ פֿאַרפֿירעריש פֿאַנטאַזיע. „עס האָט אַן חשבון מײַן לײַכטזין אַ שייגעס א׳ באַשאַפֿן און איך האָב אים פֿאַרגעטערט", יהואש, בלומ־מען און דערנער. 4. וויע עס איז דער אָביעקט פֿון איבערגעטריבענע שבֿחים און פֿאַרערונג. דער א׳ פֿון דער יוגנט. „אין אַ טאָטאַליטאַרן רעזשים קען מען ניט אויסמײַדן קיין פּערזאָ־נען־קולט. מע דאַרף אַן א׳ פֿאַרן פֿאָלק", רייד. ־אָקלאָ׳סט — צעשטערער פֿון אידאָל(ן). ־אָטריע — געצנדינערײַ. ־אָטריש — אַדי. א׳אָטריזם.

אידאָליזירן — טרוו. ־זיר, אידאָליזירט. אויך: **אידאָלאָטריזירן**. מאַכן אָדער האַלטן פֿאַר אַן אידאָל. פֿאַרגעטערן, האַלטן פֿאַר געטלעך. א׳ אַ שייגעס אָקטיאָר. א׳ דעם פּירער, דיק־טאַטאָר אא. ־ונג.

אידאָקרא׳ז — דער, ־ן. < אייי < גר. איידל־שטיין, סאָרט גראַנאַט פֿון פֿאַרשיידענע קאָליר־לרוב העל־בלוי. אין געפֿינט מען אין דער פֿאַר־גליווערטער לאַוע פֿון וועזוויוס.

אידיא־ — < גר. ערשטער טייל פֿון צונויפ־העפֿטן־אינטערנאַציאָנאַליזמען מיטן ב: אייגן, באַזונדער, אַנדערש. אין בײַאַכצמיע און מעדיצין: וואָס פֿראַדוצירט זיך אַליין.

אידיאָבלאַ׳סט — דער, ־ן. < אייי < גר. 1. (בײַאָלאָגיע) ׳קערנדל׳, די סאָמע קלענסטע (בלויז היפּאָטעטישע) אייגס אין דער פֿאַרמירונג פֿון אַ לעבעדיק קעמערל. 2. (באָטאַניק) אַן אויפֿבליט קעמערל וואָס איז אַנדערש ווי די אַרומיקע קעמערלעך. ־יש — אַדי.

אידיאָגאַמיע — די. מצ נב. < אייי < גר. 1. (מעדיצין) פֿאַראיקייט פֿון אַ מאַן צו לעבן געשלעכטלעך נאָר מיט אַיין באַשטימטן טיפּ פֿרוי (און אומפֿאַיקייט צו לעבן מיט אַנדערע טיפּן פֿרויען). 2. געזעלשאַפֿטלעכע, יורידישע באַגרענעצונג אויף דעם מאַן צו מעגן לעבן נאָר מיט אַיין פֿרוי. ־מיזם. ־מיסט.

אידיאָגראַ׳ף — דער, ־ן. 1. דאָס וואָס איז אייגהענטיק אָנגעשריבן. אָוועקוואַרפֿן די בריוו, געשריבן אויף אַ שרײַבמאַשינקע און אויפֿהיטן די אין. 2. כאַראַקטעריסטישע אונטערשריפֿט. קלײַבן א׳ן. 3. ספּעציפֿישער צייכן, עמבלעם פֿאַר אַ פֿירמע.

אידיאָ׳ט — דער, ־ן, וונ ־יאָן, ־קע, ־ס. < אייי < ל, גר. [ערשטיקער בֿ: פֿריוואַטער, פֿראָסטער מענטש.] 1. שוואַכזיניקער, גײַסטיק בײַ נאָר צוריקגעשטאַנענער (אַזאַ וואָס קען ניט אויפֿ־פֿאַסן אויף זיך; טראָגט ניט קיין יורידישע אַחריות פֿאַר זײַנען מעשׂים). גיי הייל אויס אַן א׳! „נעמט איר...רײַכע א׳ן — האָט איר יעמאָלט פֿאַר זיך דעם קאָסמאָפּאָליטישן אידע־אַל פֿון ׳דעם סתּם מענטשן׳. אַן א׳ איז אַן א׳ — אַלצאייניס פֿון וועלכע עלטערן ער שטאַמט", זשיט II, נ״י 1912. 2. סתּם אָפּ־גערײַסענער נאָר, גולם, גרויסער שוטה. רעדן ווי אַן א׳. ־יש — אַדי. א׳ער קאָפּ. ־ישקייט.

אידיאָטי׳זם — דער, ־ען. 1. אייגנשאַפֿט אָדער טואונג פֿון אַן אידיאָט. אומזיניקייט. סאַראַ א׳ אַזוי צו רעדן! 2. דזוו אידיאָם, אידיאָמא־טישער אויסדרוק.

אידיאָטיע — די. מצ נב. (אײַנגעבאָרענע) בולטע שוואַכזיניקייט, פֿולער אָפּהאַלט אין גײַס־טיקער אַנטוויקלונג. „די פֿאַרקערפּרונגען פֿון דער קלייגבירגערלעכער א״", י. דאָברושין, דוד בערגעלסאָן.

אידיאָ׳טיקאָן — דער, ־ען (־ס). < אייי < גר. רשימה וועדטער (אויך וועדטערבוך) פֿון איין באַשטימט אָרט אָדער פֿון אַ גאַנץ רײַדעניש. רשימה פֿון כאַראַקטעריסטיש און ספּעציפֿישע וועדטער פֿון אַן אָרט, פֿון אַ רײַדעניש אָדער אַ גאַנצן דיאַלעקט. א׳ פֿון כעלעם. וולאָצלאַוו־קער א׳.

אידיאָטסטוץ — די, ־ס. טל. אידיאָטישע אויפֿפֿירונג, טואונג, האַנדלונג. „אויף אַזאַ א׳ האָב איך זיך ניט געריכט", רייד.

אידיאָם — דער, ־ען. < אייי < ל, גר. 1. שפּראַך אָדער דיאַלעקט, אָדער רײַדעניש וואָס איז אַן אייגנשאַפֿט און אַ באַזונדערקייט פֿון אַ גאַנץ פֿאָלק, אַ טייל פֿאָלק, אַ שבֿט, אַ גרופּע, אַ געגנט אָדער פֿון אַ סאָציאַלער שיכט אין דער באַפֿעלקערונג. א׳ן פֿון אָפּ־געזונדערטע שבֿטים. א׳ פֿון קינגיגלעכן הויף, פֿון די אונטערשטע קלאַסן אאזוי. „דערציילט ...ווען דעם שטאַרקן דרוקאַקצענט פֿון דעם לאָדזשער א׳ און רעדט וועגן דעם אַז די אומבאַאַנטע טראַפֿן זענען דעריבער ס׳רוב אומדײַטלעך", ים, יוּפֿא, 1938, 10. „זיי האָבן ווי אַ שותּפֿותדיקן שטריך געהאַט בלויז דעם אַראַבישן א״", צייט, אין קאַמף פֿאַר א יידי־שער מלוכה. 2. אַלגעמיינער אייגנארטיקער כאַראַקטער פֿון אַ שפּראַך. דער ענגלישער, פֿראַנצייזישער אאזוי א׳. 3. שפּראַכיקער אויסדרוק וואָס פֿאַרמאַגט אַן אייגנארטיקייט, אַ באַזונדערקייט און וואָס זײַן באַטײַט דרינגט ניט אַרויס דירעקט פֿון זײַנע באַשטאַנדטיילן. מע קען ניט אַן א׳ איבערזעצן וואָרט בײַ וואָרט אין אַן אַנדער שפּראַך. [׳וואָס מאַכט אירי? וויי גייט עס אײַך?׳ — אויף יידיש; ׳וואָס איז דײַן פֿרידן?׳ — אויף העברעאיש; ׳וויי טראָגט איר זיך?׳ — אויף פֿראַנצייזיש; ׳וויי לעבט אירי?׳ — אויף רוסיש; ׳וויי טוט איר טאָן?׳ — אויף ענגליש אאזוי.] אַ שפּראַך רײַך (אָדער) מיט א׳ען. אַ רשימה א׳ען. [אין גרויסן וווּ קומט אָפֿט אַ שטערנדל * פֿאַר אַן א׳, ← רשימות א׳ען בײַ אויג, אויער אא. נאָך דוגמאות: אַראָפֿלאָזן די נאָז, פֿאַררײַסן די נאָז, אַרומגיין מיט אַ לונג־און־לעבער אויף דער נאָז; אַן אײַזערנער קאָפּ, מיט אַן אַראָפּ־געבויגענעם קאָפּ, פֿאַרדרייען דעם קאָפּ אאזוי.] „קענען באמת אַ לשון הייסט קענען ריכטיק ניצן זײַנע א׳ען", רייד. „אויף א׳ען לעבט ניט קיין שפּראַך", יג, תּוך. „אַזאַ געשטאַלט שפּאַנט אַרײַן אין לשון פֿון פֿאָלק, וויערט א׳, וווערט שפּראַך־גמשל", ש. ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור.

4. פֿאָרעם, קאָנסטרוקציע, אויסדרוק וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר אַ שרײַבער, רעדנער, אייגנארטיקן רײַדער. אשט׳ס א׳ מיט די דורכ־געלאָזטע הילפֿסווערבן. 5. כאַראַקטעריסטישער סטיל פֿון אַ קינסטלער, אַ מוזיקער. דעם קאָמ־פּאָזיטאָרס מוזיקאַליישער א׳. שאַגאַלס א׳.

אידיאָמאָגראַפֿיע — די, ־ס. באַשרײַבונג פֿון אידיאָמען. טייל לינגוויסטיק וואָס פֿאַרנעמט זיך מיט באַשרײַבן, מיט אויסטײַטשן אידיאָמען. ־פֿיש — אַדי.

אידיאָמאָטיק — די. מצ נב. 1. סכום אידיא־מען. א׳ פֿון אַ שרײַבער, פֿון אַ ווערק. 2. באַ־זונדערקייט פֿון אַ לשון אָדער סטיל. שפּרא־כיקע אייגנארטיקייט. א׳ פֿון ייִדיש. ייִדישע א׳. פֿאַרשן די א׳ פֿון אַ שרײַבער, פֿון אַ געגנט, פֿון אַ גאַנצן דיאַלעקט.

אידיאָמאָטיש — אַדי. וואָס איז פֿון אָדער מיט אַן אידיאָם (←); וואָס האָט אַ שײַכות צו אַן אידיאָם אָדער אידיאָמען; וואָס איז כאַ־ראַקטעריסטיש פֿאַר אַן אידיאָם אָדער אידיאָמען; וואָס איז רײַך מיט אידיאָמען. „מיר לייענען בײַ לעווינזאָנען אין דעם ערשטן טייל פֿון זײַן הפֿקר־ווערק, אַשטיגער אַזאַ מין טיף א׳ן שמועס: ׳ר׳ פּײַטל: וועָר איז דער יידי?...פֿונ־וואַנען אַ יידי?...אַ שקלאָווער? אַ מאָהילעווער? אַ ווייטעבסקער?׳", שנ, דערציילערס און רא־מאַנטן I. „באָבעס פֿלעגן רעדן אַזאַ רײַכן א׳ן יידיש, אַז דו פֿלעגסט ממש שלינגען זייע־רע ווערטער", מוק, מײַנע באָבעגעשיכטן II. „דאָ העלפֿט אים גאָר שטאַרק אַרויס זײַן א׳ער פּוי־לישׂ־יידישער לשון", ב. ריוקין, אונדזערע פּראָזאָאיקער. א׳ער אויסדרוק — ← אי־דיאָם בב. א׳ער באַגונ. ־קייט.

אידיאָמאַרפּיש — אַדי. < אייי < גר. 1. וואָס האָט אַן אייגענע, אַ ספּעציפֿישע פֿאָ־רעם. 2. (מינעראַלאָגיע) וואָס איז אויסגע־פֿורעמט פֿון אייגענע קריסטאַלן, וויי אַ רעזול־טאָט פֿון אייגענער קריסטאַליזאַציע. א׳ע מי־נעראַלן. ־קייט.

אידיאָמיש — אַדי. דזוו אידיאָמאַטיש. „נישט אין אַן זין ניץ איך דאָ דעם אויסדרוק 'אַלט וויי דער גלות', נאָר אין קולטור־היסטאָרישן", אפֿא, געטראַכט מיט עבֿרי־טײַטשט.

אידיאָסינקראַ|זיע, ־סיע — די, ־ס. < איי < גר. אויך: **אידיאָקראַזיע**. 1. באַזונדערקייט, אויסטערלישקייט אין געבוי, אין פֿונקציאָנירן פֿון אַן אָרגאַן בײַ מענטשן אָדער בעלי־חיים. 2. (מעדיצין) אינדיווידועלע (ניט וויי בײַם רוב) היפֿערסענסיטיוויטעט צו אַ שפּײַז אָדער צו אַ רפֿואה. א׳ בנוגע צו פֿענסילין. „ס׳זײַנען בכלל פֿאַראַן מענטשן...וואָס פֿאַרטראָגן ניט קיין אייער, אַזאַ ניט פֿאַרטראָגן וועלכע ס׳איז שפּײַז רופֿט מען אין דער מעדיצין א׳", פֿאָגעז, ווילנע 1924, № 10.

3. עקסצענטרישקייט. שטריך אָדער אופֿן רעאַגירן וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר אַ יחיד, אָדער איז אַנדערש וויי בײַם רוב און איז דערפֿאַר אויסטערלש. „אַן א׳ אַזאַ — ער קען ניט פֿאַרטראָגן דעם ריח פֿון באַשטימטע פֿאַרבן". „דאָס איז אַמאָל אַ ווערטל, אַ ווײַ, אַ מנהג, אַן א׳, אַ גלאַנץ פֿון דעם אויג, אַן אומבאַוואוסטע סימפּאַטיע אָדער אַנטיפּאַטיע", זשיט II, נ״י 1912. „אָט די פֿערזענלעכע...א׳ס קענען מיר נישט אַנעמען פֿאַר אויסדרוקן פֿון...אידיאָגיעס — זיי זענען גיכער ירושות פֿון דערוואַקסענע אייגנאַרטיק ייִדיש לעבן", לעקס קענוג, היימיש. **־טיש** — אַדי.

אידיאָפּאַטיע — די, ־ס. < איי < גר. (מעדיצין) שוואַכקייט אָדער קראַנקייט וואָס קומט ספּאָנטאַן, ניט ווי אַ פּועל־יוצא פֿון אַ (צווייטער) מחלה. **־טיש** — אַדי. „צי עס איז פֿאַראַן, וי אַנדערע מיינען אַזוי־גערופֿענע א׳ע אספּערמיע, ד״ה אַזאַ צושטאַנד, בײַ וועלכן עס קענען פֿעלן די ספּערמאַטאָזאָידן בײַם מאַן, טראָצדעם וואָס ער איז אין יעדער באַציאונג פֿון שטענדיק געזונט", פֿאָגעז, ווילנע 1930, № 16.

אידיאָפֿלאַזמע — די, ־ס. < איי < גר. (ביאָלאָגיע) דער טייל פֿון פֿראָטאָפּלאַזמע־קע מערל וואָס באַשטימט דעם כאַראַקטער פֿון דעם מין און וואָס איז דער פֿיזישער יסוד פֿאַר ירושהשאַפֿט. „[דער אַלקאָהאָל] מאַכט ניט נאָר אונדז פֿאַר דעגענערירט, נאָר דורך באַשעדיקן דעפֿארמירן די ירושהדיקע פֿלאַזמע אָדער א׳...דעגענערירט ער אויך אונדזערע קינדער און קינדס־קינדערס", פֿאָגעז, ווילנע 1938, № 6. **־מאַטיש** — אַדי.

אידיהם — [אידיי־העם] בלויז אין אָט דער פֿאָרעם. תּח. < עבֿודה זרה. ב/א. 'זייערע (די גויאישע) חגאות' [ערשטיקער באַטײַט: אומגליקן]. „בפֿרט בעת אַ פֿראַנדזיק אָדער בימי א׳ איז ממש געוויקן ספּנות־נפֿשות", י. טיגער, דער צדיק און דער בעל־תּשובֿה.

אידיויש — אַדי. אויך: **אידעויש**. 1. וואָס האָט אַ שייכות צו אַן אידייע (←) אָדער צו אידייען. וואָס איז דורכגענומען פֿון אַן אידייע, געבויט אויף אַן אידייע. אַן א׳ער יסוד. א׳ע איבערגרופֿירונג. „דער גאַנצער ראַמאַן געוינט פֿאַר אונדז אַ נייעם אינטערעס, אַ קינסטלערישן און אַן א׳", קאָר II. 2. גייסטיק (ווי אַ היפֿוך צו פֿראַקטיש). אַן א׳ע באַציאונג, אונג צום לעבן. מענטשן א׳ נאָענטע. **־קייט**.

אידיוץ, אידעע — די, ־ס (־ן). < איי < גר. אויך: **אידיי** (ימ), ־ען. דאָס וואָס איז דאָ אין דער מחשבֿה וויי אַ רעזולטאַט פֿון טראַכטן, באַטראַכטן, אויפֿנעמען און באַנעמען. האָבן, באַקומען אַן א׳, אַן א׳ קומט אויף און פֿאַרשווינדט. אויסדריקן אַן א׳, קומען מיט אינ־גאַנצן אַ נייעד א׳. ריכטיקע, פֿאַלשע א׳. פֿאַרוויסבאַשטימטע א׳. אַן אינגערעדטע א׳.

2. פֿאַרשטעלונג, פֿלאַן אָדער בילד איז דער מחשבֿה וואָס איז נאָך ניט אויסגעדריקט אין אַ מאַטעריעלער פֿאָרעם. אַן א׳ וועגן אַ ווערק וואָס מע דאַרף אים אָנשרײַבן. נייע א׳ס אין אַרכיטעקטור. די א׳ פֿון אַ גילקלעכער געזעלשאַפֿט. אַן א׳ וועגן אַ נייער אונטערנעמונג. פֿול ווי אַ מילגרוים מיט א׳ען. זיך אַרומטראָגן מיט פֿאַנטאַסטישע א׳ען. „פֿיל בזיונות איבער־געטראָגן פֿון זייַנע אייגענע בריידער פֿאַר זייַן א״", ספּ. סודות. „אַן א׳ען־רײַכע און סתּירות־פֿולע פּלאַטפֿאָרם", ימ, נייע וועגן, ריגע 1927.

3. דזוו באַגריף. אַן שום א׳, די לאָגישע א׳ וואָס איז דער יסוד פֿון פֿאַרמולירן אַ נאַטור־געזעץ. „אויסהאָקן די דערנער און זייַן ריינע, מענטשלעכע אידעען, ריין־מענטשלעכע געפֿילן און וויסן", פּרץ, 'וואָס וויל מיר'. „די אי־דעע אַז עס זײַנען פֿאַראַן בעסערע פֿעלקער און ערגערע פֿעלקער, איז אַ פֿילאָזאָפֿיע פֿון שׂנאה, פֿון אוממענטשלעכקייט און אוממאָראַלישקייט", א. מענעס, פֿאָר, 1963 III 9.

4. (פֿילאָסאָפֿיע, פֿלאַטאָניזם) אייביקער, אַב־סטראַקטער און פֿערפֿעקטער אורמוסטער, וואָס אַלע קאָנקרעטע זאַכן און דערשיינונגען זײַנען ניט־פֿערפֿעקטע קאָפּיעס פֿון דעם. שיינקייט וויי די א׳ פֿון אַלע שיינע זאַכן. די היערארכיע פֿון א׳ס.

5. פּטם. גאָר אַ קליינער סכום. אַ ביסעלע. צושיטן אַן א׳ פֿעפֿער.

6. גרונטגעדאַנק פֿון אַ ליטעראַריש ווערק, קונסטווערק. אויך: די א׳ פֿון דער אויפֿפֿירונג.

7. לייטמאָטיוו אין אַ מוזיקאַליש ווערק.

8. דזוו פֿאַרשטעלונג. „דערצייל מיר מער וועגן דײַן כּלה. גיב מיר אַן א׳ וויי זי זעט אויס", רייד. „האָסט כאָטש אַ שטיקל א׳ וויפֿל דאָס קאָסט?", רייד. „כ׳וועל אים אַנעמען, אויב ער האָט אַן א׳ וויי צו אַרבעטן אויף דער מאַשין", רייד.

אידיין־א י ב ע ר ק ע ר ע נ י ש. „די א־א׳ בײַ אַנדערע שרײַבערס פֿאַר פּרצן איז געווען אַ קאָלעקטיוו", שנ, דערציילערס און דאָמאַניסטן ו. אידיין־א ס א צ י א צ י ע — (פּסיכאָלאָגיע) פֿאַרבינדונג צווישן געדאַנקען און פֿאַרשטעלונ־גען מחמת גלײַכצײַטיקייט, געוויסער ענלעכקייט אָדער אומענלעכקייט, מחמת פֿרײַערדיקע איבער־לעבונגען אָפּ סיבות. אידיין־ו ו ע ל ט — סכום טעאָריעס און אײַנשטעלונגען, סכום גײַסטיקע אינטערעסן. די א־ו׳ פֿון אַ בית־מדרש־ייִד. אַ געלײַטערטע א־ו׳ אין אַ סביבֿה פֿון דחקות און נויט. אידיין־ח ב ר — וועג עס האָט די זעלביקע אידיין. די א־ח׳ים פֿון דער זעל־ביקער פּאַרטיי. א׳ען־פֿ א ר ב י נ ד נ ו נ ג. „לאָגישע און היסטאָרישע א־פֿ׳ען", זשיט. א׳ען־א ר ע ם. א׳ען־פּ ו ס ט. א׳ען־ר ײַ ך. א׳ען־ג א נ ג. א׳ען־ל ו י ף. א׳ען־פֿ ל י. א׳ען־ש ט ר א ם.

אידייענלאַ(וק) — אַדי. [מיט ־יק נר]. וואָס איז אַן אידייען אָדער אַן אַן אידיי(ע). א׳ע אונטערנעמונג. **־קייט**.

אידיי־פֿיקם — די, ־ן. פּפּ: **אידיי־פֿיקס, אידעע־פֿיקס**. אויך: **פֿיקסע אידייע**. פֿאַרקשנטער געדאַנק (ענין, פֿאַרשטעלונג) וואָס לאָזט ניט אָפּ. אײַנגעוואַרצלט אײַנגעדענגיש. עס מאַטערט אים אַן א־פֿ׳. באַהערשט פֿון אַן א־פֿ׳. עפּעס אַ מאַניע, אַן א־פֿ׳. „עס איז זייער באַקאַנט וויי דאָס גוטע ייִנגעלע...[אַין קליינמענטשעלע] האָט געטײַטשט: 'ויאמר — אַ פֿוקס'. איך האָב געלאַכט...וואָרעם איך האָב געהאַט אַ פֿיקסע אידייע פֿון דעם וויי אין העברעאישן שטיבל קלינגט ותאמר — אַ פֿוקסיכע", קם, 1866, № 18. „די נשמה איז געוואָרן בײַ מיר אַ מין א־פֿ׳", פּרץ, 'וואָס הייסט נשמה'.

אידיליע — די, ־ס. < איי < ל, גר. 1. (קינסטלערישע) באַשרײַבונג פֿון אַ שטיל, פּשוט, רואיק, צופֿרידן לעבן (נאָענט צו דער נאַטור) — אין פּאָעזיע אָדער פּראָזע. „די געשיכטע, די א׳...אין שטילקייט, אין די דופֿטן שטעקט איר כּוח, שוועבט אין לופֿטן", אר, 'אַ ליד וועגן רות'. 2. פּשוט (דאַרפֿיש) לעבן מיט שלוה, מיט ליבשאַפֿט, אַן קאָנפֿליקטן און קריגעריײַען. 3. צווישנמענטשלעכע באַציאונג אָדער געזעלשאַפֿטלעכע אַרדענונג אַן שום קאָנפֿליקטן. אַן א׳ צווישן מאַן און ווײַב. „אַן א׳ פֿון אַכציק ער און זיבעציק זי״. „סוף־כּל־סוף באַקומען מיר די געוויינטשטע א׳ פֿון ברידער־לעכן לעבן צווישן ייִד און ניט־ייִד", זשיט VI, נ״י 1917. „אַפֿילו דער גרילצנדיקסטער געבראַזג פֿון גרויסשטאָט איז געווען א׳ אין יענע...יאָרן", יג, תּוך.

4. אויך **אידי׳ל**. מוזיקאַלישע קאָמפּאָזי־ציע מיט דאַרפֿישער שטימונג, אין אַ פּיקטו־רעסקן דאַרפֿישן, פֿאָלקסטימלעכן סטיל. **־ליסטן**.

־ליש — אַדי. אַן א׳ בליד. א׳ לעבן. א׳ע דערפֿלעך. „שלום אַש גיט אונדז דאָס א׳ע לעבן פֿון אַ שטעטל בײַ דער וויסל". „מיר האָבן יעמאָלט...אויך געוואַלט שוועדע וועגן געווען רן. הײַנט וויסן מיר, אַז דאָס זײַנען געווען א׳ע יאָרן, פֿאַרבונדן מיט ליכטיקע האָפֿענונגען", מוד, יובל XVII, 1. **־לישקייט** — „טיף אי־נערלעך איז אין אים געווען אַ סתּירה. ער [משה לייב האַלפֿערן] האָט אין־דער־אמתן גע־בענקט נאָך א׳", אפֿא, טמז, 1966 II 14.

איידך גיסא — [אידאָך גיסע] פֿראַזע. תּח. < קידושין, לג/א; עירובין, טו/ב אפֿא. אַן אַנדער זײַט. 1. געוויינלעך מא׳ ג׳, בא׳ ג׳. די אַנדערע זײַט. געגיצט מיטן ב: פֿון דער צווייטער זײַט, פֿון אַן אַנדער קוקווינקל. „געפֿלפֿולט זיך מיט א׳ ג׳ און דהיינו, מיט וויי דעראַנאַנדן, פֿשטלעך, דרש", אפֿא, 'די היילי'. „ער איז אַ ייִד אַ קבצן, א׳ ג׳ — אַ רײַכער מאַן: ער האָט געראַטענע קינדער", רייד. 2. זן. די. דזוו פֿלוניתא, ווײַב. „וואָס מאַכט אײַער א׳ ג׳, די פֿלוניתא וואָס מאַכט?"

אידך זיל גמור — [... ... גמויר] זאץ. תח. < שבת, לא/א. ’דאס איבעריקע — גיי לערן, [דער צווייטער טייל פון הלכל ענטפער דעם געצנדינער, וואס האט געוואלט זיך מגייר זיין, בתנאי דער תנא זאל אים אויסלערנען די גאנצע תורה על רגל אחת, און הלל האט געענטפערט מיטן בארימטן: וואס דיר איז ניט ליב, טו ניט צו דיין חבר.] „נאר וואדע’ן? וא/ ז, ג, דאן וועסטו ווישן וואס יידישקייט איז אזוינס", פאר, 1964 X 18.

אידלא יומא — אידלא קצירא — [אידלא יומא — א’ קצירא] זאץ. תח. זן. < בבא בתרא, טז/ב. ’דער טאג שטייט אויף — דער חולה שטייט אויף’. ענינצט מיטן ב: ביי־ טאג לאזט אפ די קרענק. „זאל נאר די נאכט אריבער, וועט אייך בעסער, ווייל א’ י — א’ ק’".

אידסעקציע — ← יידסעקציע.

אידעאגראפ’ם — די, ־ען. < איי < גר. 1. בילדל אדער אנדיט אויף א בילדל וויַ אן איינס אין פיקטאגראפיע, בילדערשריפט. א קרוין וויַ אן א פאר: מלך, מלכות. 2. גראפישער סימבאל וואס פארבייט אן אויפגעשריבן ווארט, למשל: ← פארן ווארט ז ע ן, 3 פארן ד ר יי. ־יש — אדי. כינעזישער שריפט איז א. אויך **אידעאגראפ’ק, א’יש.**

אידעאגראפיע — די, ־ס. סיסטעם פון ניצן אידעאגראפן אדער אידעאגראמען. די אלטע א’ פון די מצרים. ־פיסט — ווער עס ניצט אידעאגראפן אויסצודריקן אידייען.

אידעאיש — ← אידייאיש.

אידעא’ל — אדי. ← דוות. וואס איז פון אן אידעאל. וואס האט א שייכות צו אן אידעאל. וואס איז פערפעקט, דערהויבן, פולקום, הערלעך. אן א’ער טיפ. א’ע געזעלשאפטלעכע ארדענונג. א’ער יושר. א’ער קלימאט. א’ע באדינגונגען. א’ לאנד פאר אימיגראציע. „עס פארבינדט זיי אן א’ע פרינציפן", רייד. דאס א’ע ווי א היפוך צום פארגענעם. „א סך האלטן אז דער וואס איז אליין א ראמאניסט איז נישט אלעמאל אן א’ער קריטיקער פון ראמאנען", שנ, קריטיק און קריטיקער. אויך: ־יש — א’ע אמאפער. „דער אויבנדערמאנטער אפפאראט טריקנט די הענט א’", טאז, וואראשע 1930, № 9־12. ־(יש)קייט.

אידעא’ל — דער, ־ן. < איי < ל. 1. דאס וואס עקסיסטירט בלויז אין דער מחשבה ווי א פערפעקטער מוסטער (וואס דאס פארענדערט און דאס וועלכס קען זיך דערנענטערן צו אים, אבער ניט פולקום דערגרייכן). א’ פון גוטסקייט, פון שיינקייט. שטרעבן צום א’. „וואס ווילט איר פון מיר? — איך זאל אויפגעבן דעם גרעסטן א’ פון דער וועלט?", שע, אין שטורעם. 2. מאראליש־בארעכטיקטער אדער גע־ שוועדערדערייכלעכער פערזענלעכער אדער גע־ זעלשאפטלעכער ציל. א’ פון א ישורדיקער אר־ דענונג. א’ פון יחידישער שלימות. „נאר א’ן גיבן אונדז די מעגלעכקייט צו גלייבן און האפן", בעמ II. „אן א’ באצירט דאס לעבן. מיגלעך אז א’ באר־ עכטיקט דאס לעבן. נאר ס’איז געווים אז דאס לעבן דארף בארעכטיקן דעם א’", ימ, איינהייטלע־ כע פאלקשול, 1922. 3. דאס וואס מע האלט אז עס איז זייער וויכטיק, טעצער, און מען איז גרייט צו שטרעבן דערצו, קעמפן פאר דעם. „ביי אים איז אן א’ רייך צו ווערן", רייד. „א’ אין לעבן איז ביי אייך צו האבן אונטער זיך א פאלק, א קיניגרייך", יהואש, ’צפורה’. „נעמט קאסעס, ביקסן און גייט מיט אונדז זיך שלאגן פאר אונזערע א’ן", טפ, יודישער קאלאניסט.

אידעאלא’ג — דער, ־ן. (זן) וונ ־ין, ־ס. שאפער, באגרינדער אדער אויפקלערער פון אן אידעאלאגיע. „אחד־העם, דער א’ פון גיסטיקן ציוניזם"; „שמעון דובנאוו, דער א’ פון גלות־ נאציאנאליזם"; „חיים זשיטלאוסקי, דער א’ פון יידישיזם"; „בער באראכאוו, דער א’ פון פועלי־ציוניזם", רייד. א’ פון א ריכטונג. „האבן ...בשום אופן קיין רעכט ניט צוגויפצוואדן אין איין טאפ דעם א’ מיט דעם ווינשאפטלעכן פארשער", זשיט X, נ"י 1919.

אידעאלאגיע — די, ־ס. < איי < גר. 1. סכום געדאנקען אדער איידיען, געדאנקען־ גאנג, אויפגעשטעלט ווי א סיסטעם, צו מא־ טיווירן, באגרינדן, באארעכטיקן א שטרעבונג, א פאליטישן, א סאציאל־עקאנאמישן ציל, א געזעלשאפטלעכע באוועגונג. א’ פון קיום־האר־ מה. א’ פון השבלה. ציוניסטישע א’, סאציא־ליסטישע א’. אן אויסגעהאלטענע א’. א מא־ טיווירטע א’, א פאלשע א’. „אן א’ס, אן קונצן האבן זיי זיך געטובלט אין אן אמאפערע פון א גרויסן קיבוץ", בעמ III. 2. געדאנ־ קען־גאנג אדער אופן דענקען וואס איז כארא־ טעריסטיש פאר א יחיד אדער גרופע (צו באַ־ רעכטיקן די מעשים, דעם שטייגער פון דעם יחיד אדער גרופע). בורזשואזע, פראלעטאריש א’. א’ פון מלחמה־העצרי". „א וויסטער עגאיסט מיט אן א’ צודערצו", רייד. „זיי זינגען געווען צו פיל פארנומען מיט...ברעכן אן אלטע א’, וואס האט געצויגן כמעט צוויי טויזנט יאר", א. טשעריקאווער, יובל I, 2. ־גיש — אדי. א’ע אונטערשיידן. א’ע דינקייטן. א’ער הספק.

אידעאלאלאגיע — די, ־ס. נעאל. לערע וועגן אידעאלן און וועגן דעם וואס איז אי־ דעאל. „די מיטאלאגיע פון דער צוקונפט...איז אן א", אבא גארדין, אידישע עטיק, נ"י 1937.

אידעאליזאציע — די, ־ס. פראצעס, אקט אדער רעזולטאט פון אידעאליזירן (←). א’ פון א מענטשן, פון א פארטיי. א’ פון דער הינ־ טיקער ארדענונג. א’ פון אמאליקן שטייגער. „די א’ פון ר’ שלמהס לעבן איז דאָ כמעט ווי א באאוואסטזינקע", שנ, שלום עש.

אידעאליזירט — אדי, פאר ← דוות. א’ע פארשטעלונג. א’ע באשרייבונג. א’ער געליבטער. ־ערהויט — אדוו. ־קייט.

אידעאליזירן — טרוו. ־זיר, אידעאליזירט. 1. צושרייבן צו עפעס אדער עמעצן פער־ פעקטע שטריכן. א’ דאס שטעטלשע לעבן. א’ דעם העלד, דעם גרויסן צדיק אש. א’ די דע־ מאקראטישע (טאטאליטארע אש) ארדענונג. 2. אפשאצן בולט־סובייעקטיוו מיטן מגזם זיין דאס פאזיטיוע און פארקוקן דאס נעגאטיוע. א’ די פירונגען אין א חסידישן הויף. א’ די דערגרייכונגען פון א קינסטלער. „א’ אדער מינימיזירן... איז ניט גאר שוער, שווער איז טאקע צו זיין געראטן", שנ, קריטיק און קרי־ טיקער. 3. דערהייבן צו דער מדרגה פון אן אידעאל. א’ די מידה פון רחמנות. א’ ענינות, שטאלץ אש.

־ונג. ־ער. ־זאטאר — „דארפן...דינען פאר יעדן טעאלאגישן אדער קינסטלערישן א’ פון ישוס פיגור אלס אן ערנסטע וואַרנונג: ער זאל אים ניט איבערראידעאליזירן", גרינ, בלעט־ לעך פון א טאגבוך.

אידעאליזם — דער, ־ען. 1. (פילאסאפיע) יעדע סיסטעם אדער דאקטרין וואס איר עיקר־ דיקער אויסטיטשערישער פרינציפ איז דאס אידייאישע אדער דאס אידעאלע. א’ הייבט ארויס דעם מענטשנס גייסט, דאס איבערחושימדיקע, איבערקערפערלעכע, דאס נארמאטיווע און דאס ווערטנדיקע. [פאראן זייער א סך מינים א’ען: סובייקטיווער, אביעקטיווער; מאניסטישער, פלו־ראליסטישער; רייגער, רעאליסטישער; טראנס־ צענדענטאלער, קריטישער אא.] ווי היפוך צו א’ — מ א ט ע ר י א ל י ז ם.

2. (קונסט, ליטעראטור) יעדע טעארייע אדער פראקטיק וואס הייבט ארויס דאס אידעאלע, וואס האט א נטיה צו אידעאליזירן, וואס שטיצט זיך דערעיקר אויף דעם וואס איז סובייקטיוו, וואס זוכט דאס ווערטיקע און גלאריפיצירט עס. היפוך צו א’ — ר ע א ל י ז ם.

3. (דער גלויבן אין כוח פון אידייען און אידעאלן מיט אן) איבערגעבנקייט צו א’ן אידעאל אדער אידייע וואס ווערט א רעגו־ לירנדיקער יסוד פארן לעבן. שיטה און לע־ בנספיר זיך ניט צו יאגן נאך מאטעריעלע אדער פערזענלעכע דערגרייכונגען, נאר צו ווערטן, באזירט אויף עטיק. היפוך צו א’ — ע ג א־ י ז ם. דער א’ פון רעפארמאטארן, פון רע־ וואלוציאנערן. א’ פון תורה לשמה. א’ פון יידי־ שע לערערס, אמאליקע דאקטוירים אאזוי. „הח־ לוץ איז פריער פון אלץ א’, ניט אבסטראקטער קאפ־א’, נייערט ראמאנטישער, הארציקער א’ וואס רופט צו קרבנות", ימ, איינהייטלעכע פאלקשול, 1922.

אידעאליטע’ט — די, ־ן. 1. אייגנשאפט אדער מצב פון זיין אידעאל. 2. אייגנשאפט אדער מצב פון דעם וואס עקסיסטירט בלויז אין דער אידייע (ניט אין דער רעאליטעט). 3. פעאיקייט צו האבן, צו שטרעבן צו אן אידעאל.

אידעאליסט — דער, ־ן, וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. אנהענגער פון א שיטה פון אידעאליזם אין פילאסאפיע, אין עטיק, אין עסטעטיק, אין קונסט, ליטעראטור־קריטיק אא. 2. ווער עס שטרעבט צו אן אידעאל, צו א דערהויבענעם ציל, און וואס זיין לעבן וועט באזירקט פון זיין שטרעבונג. „מיר האבן געלעבט אין זכות פון למד־וואוניקעס און איצט לעבן מיר אין זכות פון ריינע א’ן", רייד. „יענער האט אינ־ גאנצן ניט אויסגעקוקט אויף קיינע גליקן,

נאָר אַלס א׳ די זאַך זאָל יוצא לאור זיין״, צבי ניסן גאָלאָמב, די בורשואזיע, וואַרשע 1906. ייש — אד׳. „מע קען אויסטיפטשן... ...די געשיכטע אויף אַלערליי אופנים: א׳, מאַטעריאַליסטיש...״, קאָר II. א׳ער בליק. א׳ע מאַטיזון. ייִשקייט.

אידעם — ל. דאָס זעלביקע (וואָס פֿרײַער דערמאָנט). געניצט ווי אַן אָנווײַז אַז א ציטאַט איז געמאַכט פֿון דעם זעלביקן מקור ווי אַ פֿרײַערדיקער.

אידענטי׳ט — די, ־ן. < איי < פֿר < ל. 1. דיזעלביקייט. 2. גלײַכקייט פֿון די הויפּט־סימנים. 3. (יוסטיץ) סכום סימנים צו באַווײַזן אַז א פּערזאָן איז טאַקע די זעלביקע וואָס מע זוכט, מע באַשולדיקט, אָדער אַז געוויסע זאַכן זײַנען טאַקע די זעלביקע וואָס האָבן א שייכות צום ענין. די א׳ פֿון די געגנבֿעטע זאַכן. א׳ פֿון רעוואָלווער וואָס דער מערדער האָט גענוצט. א׳ פֿון אַנטלאָפֿענעם אַרעסטאַנט. 4. (פּסיכאָלאָגיע) דיזעלביקייט, איינסקייט, פּסדר־דיקייט פֿון (אין) דער פּערזענלעכקייט, פֿון אינדיוויד (ניט געקוקט אויף פּסיכאָלאָגישע אָדער פֿיזיאָלאָגישע שינויִם). פֿאַרגעסן די אייגענע א׳. געזעץ פֿון א׳ — × איז שטענדיק ×. פֿילאָסאָפֿיע פֿון א׳ — שיטה אַז גיבט און מאַטעריע, סוביעקט און אָביעקט זײַנען אין תוך היינט־הך, וויַיל אַלץ איז בלויז אַן אַספּעקט פֿון דעם אַבסאָלוט.

אידענטיפֿיצירן — טרו. ־צירט, ־צירן, אידענטיפֿי־צירט. 1. דערקענען, אײַנזען (און מעלדן) אַז דאָס וואָס מע האָט געהאַלטן פֿאַר צוויי באַזונדערע פּערזאָנען, זאַכן, געשענישן, דער־שײַנונגען, זײַנען באמת אייַנס און דאָס זעל־ביקע. א׳ אַז שואל איז שואל, אַז סענדער איז אַלפּכּנדר. 2. אַרויסשטעלן עס זאָל זײַן דאָס זעלביקע אָדער כּמעט דאָס זעלביקע. א׳ די אינטערעסן פֿון קהל מיט די אינטערעסן פֿון אַלע בעלי־בתים. „אַחוץ יענעם קאָנסערוואַטיזם לאָגער ווילכער האָט אידענטיפֿיצירט ארץ־ישׂראל אין דת ישׂראל״, ש. ראָזוידאָוויטש, יובל XXI, 2. 3. דערקענען, פֿעסטשטעלן לויט געוויסע סימנים (און אָנווײַזן). א׳ דעם באַשולדיקטן מיט דעם מענטשן וואָס מע האָט געזען אַרויס־לויפֿן פֿון הויז. א׳ די געגנבֿעטע זאַכן. א׳ די עכטקייט פֿון א דאָקומענט. 4. (באַטאַניק, זאָאָלאָגיע, מינעראַלאָגיע אא) אויסגעפֿינען, באַשטימען די גרופּע, די פֿא־מיליע, דעם מין אא פֿון אַן אינזעקט, א גראָז אא. די פּינקטלעכע פּראָצעדור צו א׳. ־ונג.

מיט זיך — 1. (אינגאַנצן) אָנגענומען אי־דייַען, געפֿילן, איינשטעלונגען פֿון אַן אָנדער פּערזאָן אָדער פֿון א גרופּע. א׳ זיך מיט פֿירער. א׳ זיך מיט א פּאַרטיי. א׳ זיך מיט יידן. „טענדענץ פֿון די מיטגלידער צו א׳ זיך מיט דעם קיבוץ ווי א גאַנצקייט״, ש. קענינ, יובל XXI, 2. „ער האָט זיך ניט אי־גאַנצן אידענטיפֿיצירט מיט די ׳יונגע׳, אויך ניט מיט דער גרופּע אינזיכיסטן״, יג, תּוך. 2. האַלטן אַז אין תוך איז מען פֿון דעם זעלביקן שניט אָדער זייער ענלעך צו א צוזייטן אָדער צו א געשטאַלט פֿון א קונסטווערק. א׳ זיך מיטן העלד פֿון ראָמאַן. „זי האָט באַשלאָסן זיך צו א׳ מיט דזשיאָקאָנדאַ״, רייד.

אידענטיפֿיציר־סימן, ־צייכן.

אידענטיפֿיצירט — א׳ע זאַכן, דאָקו־מענטן, פֿערזאָנען. ־קייט.

אידענטיפֿיקאַציע — די, ־ס. 1. אַקט, פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון אידענטיפֿיצירן (זיך). „א געביל־דעטער יד האָט זיך טאַקע באַגנוצט מיט אַזאַ וואָרט וויִ א׳, אָבער ניט ווען ער האָט געוואָלט כאַראַקטעריזירן זײַן יידישע פֿערזענלעכקייט״, לל, קוד, דעצ׳ 1963. 2. דאָ־קומענט, סימן, זאַך, וואָס קען דינען צו באַ־שטעטיקן עפּעס, צו וויַזן וער מען איז, וואָס עס איז פֿאַרפּאַקט אא. א׳ פֿאַר דער פּאָליציי. „דער מגן־דוד אויפֿן האַלדז איז אַן א׳ אַז מען איז א ייִד״. א׳־קאָרטל — וואו מע גיט געוויינלעך אַן נאָמען, פֿאַמיליע־נאָמען, על־טער, וואוינאָרט אא. א׳־בלעכל — געווייַ־לעך פֿאַר די וואָס דינען אין מיליטער, אין פּאָליציי.

אידענטיש — אד׳. ענלעך אין אַלע פּרטים. וואָס איז אַקוראַט דאָס זעלבע, ניט־פֿאַרשיידן. א׳ע סיטואַציע. א׳ע פּראָפּאָזיציע (למשל, א שלאָפֿמיטל שלעפֿערט אײַן). א׳ע שיכטן. „וויַ אייגנערליי עס זאָלן ניט זײַן די פּראָצעסן וועל־כע מיר רופֿן אָן לעבן און טויט (און זיי קאָנגען ווערן א׳ ווען מיר פֿירן זיי...צוריק צו איין און דער זעלבער ארט פֿון באַזונגונג)״, זשיט VII, נ״י 1917. „זײַן געשעכט איז אין קונסט־פֿראָגעס גישט אַלעמאָל א׳ מיט זײַן אָביעק־טיוו״, שג, קריטיק און קריטיקער. א׳ער צוו־ליגג — פֿון דעם זעלביקן אייעלע אָדער אַזוואום. ־קייט.

אידעם — די, בפֿ. אין אַנטיקן רוימישן קא־לענדאַר — דער 15טער טאָג אין חודש פֿון די חדשים מאַרץ, מײַ, יולי, אָקטאָבער, און דער 13טער אין אַלע אײַבעריקע חדשים. [צע־זאָרן האָט מען דערהרגעט אין די א׳ פֿון מאַרץ. דערפֿון: די א׳ פֿון מאַרץ — אַן אַג־צוהערעניש אויפֿן גורל פֿון א דיקטאַטאָר.]

איד עסט — ל. דאָס איז, דאָס הייסט. געניצט אויך אין ייִדישע טעקסטן מיט דער קירצונג i. e.

אידעע — די, ־ס. → אידייע.

אידע׳ל — אד׳. 1. דזוי אידעאַל, אד׳. נר. 2. וואָס איז פֿון, האָט א שייכות צו דער רייַנער אידעע (און ניט צו איר פֿאַרקערפּערונג), די א׳ע וועלט און די וועלט פֿון זאַכן. ־קייט.

אידער — פּרע. ארכ. *Mhd*: ieder, îder דזוי יעדער. אויך: **אידערם**. אָפּט: **איין אידער** [= אַיעדער]. אַן א סוב — **אידער־רער**. „וואָס פֿאר ביז [= בייַז] אין אידרן לאַנד טוט גישעהן״, אשכנז. מש פֿאַרטיטשט ׳כּל העושׂה...׳ (שמות, לא, 14): „אידרר״. „זאָל אידרש וואַנדרש מאַן זײַן גיוואַרנט...״, צוכט. „איזט איין אידיר הער אוג׳ מיינשטיר אים גיוועלב...לאט [= לאָזט] איין אידרין שאַלטין אוג׳ וואַלטין״, גה, 218. „זאָל אַליש פֿאַר קאָפּיט ווערין דאז איין אידיר זײַן מעות קריגט״, גה, 111. „הער מיט איין אידר רעכט יודישליך קען לעבין״, ספֿר מנהגים, אַמשט 1723, שער־בלאַט. „(טוב) גאָט איז גוט צו אידר אין דר וועלט״, עפּש, סידור תּפֿילות, אַמשט תּק״ח.

אידערמאַן — פּרע. יעדערער; יעדער מאַן. „גוט יתב׳ אישט וואהאַפֿטיק אוג׳ טוט נימנט אונרעכט. / דש קאן וואל דר קענן מנחם אַלדנדורף זײַן קנעכט. / דאַרום זול אידרמן הינטר זיך אוג׳ טור [= פֿאָר] זיך גידנקן... יום ב, ד׳ אַב רס״ד״. „אוג׳ דא אידרמן זײַן האַרניש אויז גיטון הט״, בבֿא־בוך, 610. „אוג׳ אידרמן בורכט זיך״, ׳כ״י דע ראָסי, איין מעשׂה בון שלמה המלך, ברעשיע 1510 [וואַכ־שטיין־בוך, ווילנע 1939]. „עש איז אויך און מיגליך דש מיר דאש טיטש פֿאַר איין אידר מן טיטליך גינוג קענין בישרייבין״, שיני ארט־ליכי גישיכטין, אַמשט תע״א, הקדמה. „מן היבט דיא ספֿר תורה אויף אוג׳ ווייזט אידרמן דש כתבֿ אוג׳ דש קהל זאגט וזאת התורה״, ספֿר המנהגים, אַמשט 1723, ה/ב.

אידרא — מצ׳ רות. אויך: **אדרא**. ארמיש. אַן אָפּגעגרענעצט, א פֿאַרמאַכט ארט. אויך קריַיַ־חבֿרותא וואָס קומט זיך צונויף אין א פֿאַר־באַרגן ארט. געניצט בלויז בשייכות מיט ר׳ שמעון בן יוחאי, וואָס מע שרייבט אים צו די מחברשאַפֿט פֿון זוהר. „רבי שמעון בן יוחאי האט זיך אויסדערווייולט א הייליק ארט דאָס ער זאָל לערנען מיט זײַנע תּלמידים, און עס האָט געהייסן א״, קה, ווילנע תּרל״ה. „איך פֿאַרוואונדער מיך וואָס אליהו איז ניטאָ אין אונדזער א״, דאָרטן. „ר׳ שמעון בר יוחאי און זײַן חבֿריא האָבן אין די אידרות פֿון ׳זוהר׳ אויפֿגעדעקט א קליינע שפּאַרונקע פֿון די עולמות עליונים״, ייט, טאָג, 1959 III 14.

אידרא זוטא — → אדרא זוטא.

אידרא קדישא — → אידרא. הייליקער צונויפֿקום. „[רבי שמעון בן יוחאי] הייבט אויף זײַנע הענט...און זאָגט: די זעלבע חבֿריא וואָס זײַנען געווען מיט מיר אין יענער א׳ ק׳ — די אַלע זאָלן זײַן דאָ״, נוצ, קלה/א.

אידרא רבא — → אדרא רבא.

אי״ה, איה״ש — ר״ת פֿון: אם ירצה השם, אם יעזור השם, אם יגזור השם.

אַיה אלוהי המשפט — זאַץ. תּה. < מלאכי, ב, 17. ׳וואו איז דער גאָט פֿון ערעכטיקייט?׳ תּי. „פֿאַרוואָס באַגליקט דער זינדיקער און גישט דער ערלעכער? סטטשט — א׳ א׳ ה׳?״, טמז, 4 VII 1965.

איהומען — גג. אויעזד־שטאָט פֿון מינסקער גובׂ. 1797 — 632 יידן; 1805 — 999 יידן. 1897 — 2,817 יידן. פֿאַר דער ערשטער ועלט־מלחמה געווען פֿיר רעגירונג־שולן, צוויי פֿאַר יינגלעך און צוויי פֿאַר מיידלעך. געבוירנשטאָט פֿון ה. לייוויק.

איהומען — דער, ־ס. < סל < גר. פֿפּ: **איגומען**. הויפּט פֿון א מענער־מאָנאַסטיר. **־שע** — פֿירערין פֿון א פֿרויען־מאָנאַסטיר. „אַוודאי איז נעבעך דער חזן...אַרומגעלאָפֿן, נע־זוכט זכות־אָבות צום אַרכימאַנדריט, צו דער א׳שע פֿון מאָנאַסטיר״, שע, פֿונעם יאָריד II.

אי־הי־הי — דער. מצ נב. *Uk* >.1. קלאַנג וואָס גיט איבער דאָס הירושען פֿון פֿערד.

דאָס פֿערד האָט אַרויסגעלאָזן אַ פֿריילעכן א׳. 2. שוטה. „ואו איז אַהינגעקומען מײַן א׳?״, רייד. 3. פֿערדנפֿליישׂ, פֿערדנוואורשט (ווילנער געטא, פֿון לעצטן חורבן, № 6).

אי־הכי — [... האָכי] פֿראַזע. תּח. < ברכות ב/א אא. ׳אויב אַזוי׳. געניצט צוזאַמען מיטן פֿאַרטײַטשן: א׳־ה׳, אויב ס׳איז יאָ (טאַקע) אַזוי... [בײַם לערנען, בײַם אַרײַנפֿיר צו אַ קשיא, אַן אָפּפֿאַרע, אַ סברה. אַרויסגעבראַכט מיטן ספּעציעלן גמרא־ניגון.] „א׳־ה׳ איז אַזוי וויִ איך זאָג, נאָר דיר איז אַ קשיא, אָבער בײַ מיר איז ריכטיק״, שס׳, 11. „א׳־ה׳, אויב יאָ אַזוי, ביסטו דאָך ערשט רעכט דער בעל־עוולה״. „א׳־ה׳, אויב ס׳איז בײַ אײַך ניט אַנגעלייגט, צוווּאָס זשע רײַס איך זיך דעם פּעלץ?״, רייד.

איוּב — [א״יעוו]. 1. ספֿר אין כּתובים. צוזאַמען מיט תּהלים און משלי געהערט צו די דריי ספֿרים וואָס ווערן באַצייכנט מיטן ראַשי־תּיבֿות: א׳ מ׳ ת׳. ספֿר א׳ באַשטייט פֿון 42 קאַפּיטלען, וואָס מע קען זיי אײַנטיילן אין פֿינף אָפּטיילן: א) פּראָלאָג (א־ב), וואָס האָט דעם כאַראַקטער פֿון אַ פֿאָלקס־מעשׂה [ווײַל דעם רײַכן און גליקלעכן איוֹבֿ, וואָס דער שטן פֿועלט בײַ גאָט אים אויסצופֿרוון מיט יסורים — זײַן פֿאַרמעגן ווערט חרובֿ, זײַנע קינדער קומען אום, דערנאָך ווערט ער געפּײַניקט פֿון אַ שרעקלעכער קראַנקייט]; ב) דראַמאַטישע פּאָעמע, באַשטייט פֿון דיאַלאָגן צווישן איוֹבֿן און זײַנע דריי פֿרײַנד וואָס קומען אים טרייסטן (ג — לא), און דאָך טענהן זיי אַלע דרײַ אַז איוֹבֿ שטראָף איז ניט אומזיסט, ער האָט געזינדיקט און דאַרף תּשובֿה טאָן. איוֹבֿ נעמט עס ניט אָן. ער לײַדט אויך פֿון דעם וואָס קיינער גלייבט ניט אַז ער ווערט אומשולדיק באַשטראָפֿט; ג) המשך פֿון דער פּאָעמע אין פֿאָרעם פֿון אַ לאַנגן מאָנאָלאָג פֿון דעם ינגערן אליהוא וואָס האָלט אַז קיין מענטש קען ניט זײַן גערעכט לגבי גאָט (לב — לז); ד) עפּילאָג פֿון דער פּאָעמע, גאָטס רייד צו איוֹבֿן וועגן די וואונדער פֿון דער וועלט, וועגן אַלע סודות פֿון דער נאַטור, וואָס דער מענטש קען ניט משׂיג זײַן, און איוֹבֿס גאָר קורצער ענטפֿער אַז ער פֿאַרשטייט ניט גאָטס מעשׂים, אָבער איצט, נאָכדעם ווי ער האָט געהערט גאָטס רייד און זײַן אויג האָט אים „געזען״ — זאָגט ער זיך אָפּ פֿון אַלע זײַנע טענות (לח — מב, 6־ה); ה) אַ צוריקקער צו פּראָזע פֿון פֿאָלקס־מעשׂה מיט אַ גליקלעכן סוף: איוֹבֿ ווערט באָלוינט פֿאַר זײַנע לײַדן, ווערט געזונט, ווערט נאָך רײַכער, האָט נאָך מער זין, לעבט לאַנגע יאָרן.

דער ספֿר געשאַפֿן מסתּמא אין 5. אָדער 4. י״ה פֿאַר אַ״ג. אויפֿן סמך פֿון אַלטע לעגענדעס.

2. העלד פֿון ספֿר איוֹבֿ. מוסטער פֿון גאָטס־פֿאַרכטיקייט און מאַראַלישן אויפֿפֿיר. געשטאַלט פֿון שטאַלץ און מענטשלעכער חשיבֿות אַפֿילו בײַ די ערגסטע צרות. פֿאַרקערפֿערונג פֿון מאָראַלישער געוויסנדיקייט מיט פּראָטעסט קעגן אַלע שלעכטסן און עוולות אין דער וועלט, ספּעציעל קעגן די פּײַנען וואָס מענטשן פֿאַרשאַפֿן מיט זייער אומיושר. טיף־גלייביקער מאָראַליסט וואָס זוכט אומזיסט אַן ענטפֿער, פֿאַר־וואָס עס לײַדן אומשולדיקע.

ס׳בלײַבט ניט קלאָר איוֹבֿס אָפּשטאַם, זײַן לאַנד, זײַן צײַט. דעריבער פֿאַרשיידענע סברות און אַרײַנטײַטשונגען אין תּלמוד און אין דער נאָכתּלמודישער ליטעראַטור, אָפֿילו ביז צו דער מיינונג אַז ׳איוֹבֿ לא היה ולא נברא...׳ (←).

פֿרום, גאָטספֿאָרכטיק, געדולדיק וויִ א׳, לײַדט וויִ א׳. רעדט וויִ א׳. אַ בעל־יסורים וויִ א׳. „זיצט ער אַ פֿאַרצאָגטער אין די לעצטע שיינען, קוקט וויִ א״ן, אַל II. „א׳ טענהט מיט אַ שאַרפֿן יאָמערדיקן קול וואָס ברעכט זיך פֿון רגע צו רגע איבער״; „אָ א׳, גוטער פֿרײַנד — אָ זאָל דײַן וויִיטיק ניט טונקל מאַכן דײַן פֿאַרשטאַנד״; „א׳ אָבער שילט ניט מער״, הל, אין די טעג פֿון איוֹבֿ.

א־ב שׂורה — שרעקלעכע, שוידערלעכע ידיעה, בשׂורה. אָנזאָג ווען אַ מאַיימדיקן אומגליק. [אויפֿן סמך פֿון די בשׂורות וואָס די שליחים האָבן איבערגעגעבן איוֹבֿן ווען די אומגליקן וואָס האָבן אים געטראָפֿן.] אַן א־ב׳ ווען נײַע שחיטות אויף ידך. די א־בשׂורות ווען די געטאָס און אויסראָט־לאָגערן. „ס׳האָט זיך פֿונאַנדערגעטראָגן אַ שרעקלעכע א־ב׳ אי־בערן געטאָ״, אַנסקי. „די א־ב׳ ווען דעם חורבן פֿון דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע אין ארץ־ישׂראל״, זשיט IX, נ״י 1919. „זײַנען געקומען א־בשׂורות [ווען]...פֿאַרשיקן צענדליקער טויזנטער פּויִשע לישע ייִדן, מלחמה־פֿליטים״, מ. עלבוים, פֿאָר, 19 V 1957.

א׳ס געדולד — איבערמענטשלעכע געדולדיקייט אויך אין דעם ביטערסטן מצב. [א׳ האָט געהאַט דעם כּוח און דעם מוט צו פֿירן אַ לאַנגן וויכּוח מיט זײַנע פֿרײַנד, ניט געקוקט אויף זײַנע לײַדן.]

א׳ס חבֿרים ← וויִטער, א׳ס פֿרײַנד. א׳ס טעכטער — זייערע שיינע פֿרויען. אויפֿן סמך פֿון: „און אין גאַנצן לאַנד האָבן זיך ניט געפֿונען אַזעלכע שיינע פֿרויען וויִ א׳ס טעכטער״, תּי, איוֹבֿ, מב, 15. [בבא בתרא, טז/ב — א׳ס טעכטער וואָס זײַנען אים געבאָרן געוואָרן נאָכן נסיון זײַנען געווען אַזעלכ שיינע אין דער קומען.] א׳ס טענות — געראָטע טענות וועגן יסורים און אומיושר. טענות צו גאָט. א־ט ראַפֿ — סיסטעם פֿון טראָפּ מיטן שפּעציעלן אינטאָנירן בײַם לייענען פֿון ספֿר איוֹבֿ (אַזוי אויך בײַ די איבעריקע צוויי ספֿרים פֿון א׳ מ׳ ת׳ — תּהלים, משלי).

א־ט ערן — טערן, אַרויסגערופֿן בײַם הערן אָדער לייענען די איוֹבֿ־געשיכטע. „רבי עקיבֿא האָט געדרשנט וועגן מבול און דער עולם האָט ניט געווייניקט; האָט ער זיי דערמאָנט די מעשׂה א׳, האָבן אַלע זיך שטאַרק צעווייניקט״, בראשית רבה, לג, 5. אַן אָבֿל מעג לייענען דעם ספֿר א׳. אין חודש אלול בײַם גיין אויף קבֿר־אָבֿות און בײַ לויות לייענט מען קאַפּיטלען א׳. א׳ס יסורים. א׳ס לײַדן. א־ניגון — 1. דזש א־טראָפּ. 2. סתּם טרויעריקער ניגון. א׳ס נסיונות — גרויסע צרות וואָס ווערן פֿאַרשטאַנען וויִ אַן אויספֿרוואוונג פֿון הימל.

א׳ פּאָטשט, פּאָסט — דזש א־בשׂורה. „דיזע טרויעריקע נאָכריכט וואָס קען מיט רעכט אָנגערופֿן ווערן אַ א׳ס פּאָטשט״, אמד.

א׳ס פֿרײַנד — 1. פֿרײַנד וואָס באַנעמען ניט אַ שווערן מצב פֿון אַ חבֿר; אומאויפֿריכטיקע, צבֿיעותדיקע פֿרײַנד. „איר רעדט צו מיר ווי א׳ס פֿרײַנד״, רייד. 2. זייער גוטע פֿרײַנד, איבערגעגעבענע [לויט דער אגדתא זײַנען זיי געקומען פֿון דער ווײַט, אַ מהלך פֿון 300 מײַל; זיי האָבן תּמיד זיך געוואָרגט יעדער אייער ווען עגן די אַנדערע. „זיי האָבן אויפֿגעהויבן זייער קול און האָבן געווויינט...צעריסן [זייערע] מאַנטל[ען] און געוואָרפֿן שטויב איבער זייערע קעפּ...און זיי זײַנען געזעסן מיט אים אויף דער ערד זיבן טעג און זיבן נעכט״, תּי, איוֹבֿ, ב, 12־13].

א׳ס צרות — זייער אַ סך און שרעקלעכע. א׳ס קללות — 1. דאָס פֿאַרשילטן דעם טאָג פֿון געבוירן ווערן (איוֹבֿ, ג, 3־10). 2. קללות, עס זאָלן קומען אומגליקן, קראַנקייטן. „פּאַטעטישע געשרייען, א־ק״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער II.

איוּבֿדיק — אַדי. וואָס האָט אַ שײַכות צו איוֹבֿן אָדער צום ספֿר איוֹבֿ. א׳ע באַשרײַבונג פֿון לויתן, ׳בהמות׳, אא. „וויִ אומגעלומפּערט ס׳איז צו רעדן וועגן אַט דעם אין מענטש״, צייט, טמז, 1965 XI 26. ־יקויט.

איוֹב(י)ש — אַדי. וואָס איז אַזוי וויִ בײַ (איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר) איוֹבֿן. א׳ע צרות. „ער האָט זײַן אומגליק איבערגעגאָגן מיט אַ מערקווירדיקער א׳ער רואיקייט״, פֿ. לערנער, אַ בעסאַראַביש שטעטל. „מײַן ברודער ישׂראל שטערן, מײַן ברודער פֿון איוֹבֿשע לידער, איין טאָטן מיר טוען געהערן, איין טאָטן — דעם אייביקן ייִדן״, הל, אין טרעבלינקע.... ־קויט.

איוֹב לא היה ולא נברא — [... האָיָ ... ניתּוראָן] זעץ. תּח. < בבא בתרא, טו/א. איוֹב איז ניט געווען און איז ניט באַשאַפֿן (געבוירן) געוואָרן [סוף פֿון מאמר: אלא משל היה]. פֿאַרמולירונג פֿון געדאַנק אַז דאָס גאַנצע ווערק איז נאָר אַ פֿאַבל, אַ משל פֿאַר מאַראַלישער און רעליגיעז־פֿילאָסאָפֿישער פֿאַרטיפֿונג. „ווערט שוין דער עולם מסופֿק, צי עס איז פֿאַראַנען אַ מאַראַליטעט; קאָן שוין זײַן אַז א׳ לא ה׳ ולא נ״, פּרץ, געדאַנקען און אידייען.

איוֹבֿס צוואה — נאָמען פֿון אַן אָפּאָקריטישער שריפֿט אויף גריכיש מיט אַן איבערדער־ציילונג וועגן איוֹבֿס לעבן, זײַן צדקות און זײַנע לײַדן, דורכגעשפּונען מיט מאָטיוון פֿון מדרש. צום סוף איוֹבֿס אַן אַנדאָג זײַנע קינדער און דער גאַנצער משפּחה מע זאָל זײַן גאָטס־פֿאַרכטיק, גייען בדרך הישר און — ניט חתונה האָבן מיט פֿרויען פֿון פֿרעמדע פֿעלקער.

איוואַ׳ן — דער, ־עס. 1. פֿאַרשפּרייטער מענער־נאָמען בײַ סלאַוון (רוסן, אוקראַאינער, ווײַסרוסן). א׳ איוואַנאָוויטש איוואַנאָוו. „— רופֿט מען אים מענדל — מעג מען עסן פֿון זײַן פֿענדל, רופֿט מען אים א׳ — מעג מען אַ קוש טאָן זײַן טאָכטער. — עס איז דאָך גישט גלײַך! — אָבער דערפֿאַר איז דאָס גוט״, פֿוהל. 2. צונאָמען פֿאַר אַ רוס, אוקראַאינער,

וויסרוס (געווייגלעך פֿאַר אַ פויער). פֿירן מסחר מיט אַן א׳. האָבן פרנסה פֿון די א׳עס. דאָר־פישע א׳עס. אַז א׳ צעלאָזט זיך! = וען אַ רוס וועלט שיכור אָדער אויפֿגעהעצט. 3. פּרא־סטאַק, המון־מענטש. „גאָט זאָל אָפּהיטן אַז א׳ זאָל וועלן אַ פּאָן", שוו. 4. שטאַרקער, אומ־געבילדעטער, נאַטור־מענטש; שווערער אַרבע־טער. „אַרבעט פֿאַר דרײַ — אַן אמתער א׳". 5. עם־הארץ, שוטה, גראָביאַן. אַן א׳ — קען ניט קיין שײַטל עבֿרי. א׳ פֿערעפֿערדנקע. „א׳ פֿאָפֿערילאַ...קיין אַנדער נאָמען האָב איך ניט געהאַט...אפֿשר דערפֿאַר וואָס כ׳האָב ניט גע־וואָלט לערנען", שע, ׳קדלת וקדשת׳. 6. גוי; יִד וואָס פֿירט זיך ווי אַ גוי. „וואָס ס׳איז פֿאַר א׳עך כשר, איז פֿאַר מיר טרייף", רייד. „ווי א׳ — ניט סע דאָוונט, ניט סע נעמט אין מויל אַ יִידיש וואָרט", רייד. 7. אַכזר. ברוטאַל־לער מענטש. „פֿון א׳ס העמט קען מען ניט אַרויס מיט גאַנצע בייגער", רייד. „עס האָט זיך געפֿונען נאָך אַן א׳...און האָט אונטערגע־העטשעט דאָס פֿאָלק און קלעפּ זענען געפֿאָלן ווי האָגל", חאשקע די וילנערקע [יִפֿאָל, 1887, № 34]. 8. אַנטלאָפֿענער קאַטאָרזשניק. לאָקל. 9. נאָמען פֿון יאַרמאַרק, דעם 24טן יוני (גא־ליציש־פּאָדאָליע). יאַן, יאַנע. חתן־כלה־זעצער אויפֿן א׳. הייסט אויך: אויואַנע. אויך פֿו־לער נאָמען: א׳ קופּאָלע, ווייל טאָג פֿון היילקן יוחנן המטביל. צפֿ: א׳ישקע — נאַרעלע, תּם. „וואָס ווילסטו פֿון אים, דעם א׳?", רייד. א׳ם קאַשע — „מע מישט אויס, העלפֿט אויף העלפֿט קאַשע מיט צערי־בענע קאָר־טאָפֿל, מע גיט צו...געגדון־שמאַלץ און געקאָכ־טן, צעהאַקטן...לעבער..און מע לאָזט עס צו־ברוינען אין אַ הייסן אויוון", ב שאַפֿראָן, יידישע קוך, ווארשע 1930.

איוואַנג(אָ)ראָד — גג. אויך: דעמבלין ←. צונעמענש: א׳ער אַרעסטאַנטן, משומדים, שלע־גערס.

איוואַניסק — גג. שטעטל אין אפּטער קרײַז, קעלצער וואָי. 1856 — 594 יִדן; 1897 — 2,000 יִדן. 1931 — 1,518 יִדן.

איוואַניץ — די. מצ נב. זאַמלנאָמען פֿאַר איוואַנעס (← איוואַן). געניצט לגנאי. „דער פֿאָן און פֿאַראָבעק...געבונטעוועט האָט זיך אַנטקעגן דער א׳", י. יאַנאַסאָוויטש, אַ שטוב אין שטעטל.

איוואַנקאָוו — גג. שטעטל אין קיִעווער גובֿ, אויפֿן טײַך טעטעריע. 1847 — 642 יִדן; 1897 — 1,577 יִדן.

איוואַנקע — [וויימע נ] גג. 1. שטעטל אין אומאַנער קרײַז, קיִעווער גובֿ. 1897 — 704 יִדן. 2. שטעטל אין פֿרילוקער קרײַז, פּאָל־טאַווער גובֿ.

איוודע וואָך — אַדוו פֿראַזע. < אויף די (דער). פּטמ, פד. אויך מג. אויף דער וואָך; די אַנדערע, די קומענדיקע וואָך. במשך פֿון דער קומענדיקער וואָך. „מרצעשעם, א׳ ו׳ וועל איך קריקקומען", רייד. „דעם זונטיק ערשט איז ער געפֿאָרן קיין בעלזיצי. וואָרן איבדיאוואַך קומען זיך אַהין צום הויף אַלע אַרענדאַרעס", יפ. „הײַנט ניט — מירטשעם א׳ וו״", ב. האַ־גער, מלכות חסידות. „דאָ דאַרף זײַן די חופּה פֿון מײַן שוועסטער א׳ ו״", מאַנ, וואַלקנס איבערן דאָך. זע א׳ חודש — „אויב איר קענט אַהער צו אונדז נישט קומען, זאָלט איר אידי חודש קומען קיין זאַלין", יפ [אין מגלה טמירין: ׳בחודש הבא׳]. א׳ס יאָר — במשך פֿון דעם קומענדיקן יאָר; איבעראיאָר (←), אויסס־איאָר (←). „א׳ס יאָר וועט מען אויפֿ־בויען דאָס גייַע הויז", רייד.

איוומו׳ך — אוקר. זידלוואָרט פֿאַר אַן אום־באַהאַלפֿענעם, פֿאַר עמעצן וואָס האָט ניט קיין אייגענע מיינונג. שטאַמט פֿון דעם נאָמען: יעזוטוך בײַ אוקראַאינער פויערים. „א׳ אייגער, גיב לשון, זאָג יאָ צי ניין", רייד.

איוויץ — גג. שטעטל אין וילנער גובֿ, אָשמענער אויפֿזיק; אונטער פּוילן אין וואָלאָ־זשינער קרײַז, נאָוואָגרודקער וואָי. 1847 — 804 יִדן; 1897 — 573 יִדן. 1921 — 2,076 יִדן (צווישן 2,731 אײַנוו׳). נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה אַ קינדער־אינטערנאַט פֿון ״יעקאָ־פֿא״ און וועלטלעכע קינדערשול. צונעמענש: א׳ער בײַטש־שטעקלעך [דאָס שטעטל האָט אויס־גערעבעט געפֿלאָכטענע קערב און בײַטש־שטעק־לער].

איוויניק — דער, ־עס. אויך: היוויניק. *Uk*: гівняк >. קנויל צואה, אָפּטער: פֿערד־מיסט. „דער הויף איז געווען פֿול מיט שפּע־נער, קופּקעס שטרוי און א׳עס", רייד. „ער איז ברוגז, אַנגעלאָדן? — גיב אים אַן א׳", רייד. „אין דער פֿאַלובנע — נאָווּאָ פֿון הינ־דעק־זאָמען, קעטשקע־פּוטער, א׳עס, צעקראָכענע פֿאַטלאַזשאַנעס...פֿאַמיִעס, דוניע־שאַלעכץ", י״ל, מײַן ספֿר הזכרונות, אַדעס 1883.

איווע — די, ־ס. אוקר. *Uk*: ива. זעז ווערבע. אויך: א׳־בוים.

איוועלע — דאָס, ־ך. *Uk*: иволга >. קאָרשנפֿויגל. זינג־פֿויגל מיט גאָלדיק־געלע פֿעדערן. לעבט אין בלע־טערוועלדער פֿון איירא־פּע, אַזיע און צפֿון־אַפֿריקע. אין וינטער אויפֿן אינדזל מאַדאַגאַס־קאַר. בויט אַ הענגענ־דיקע נעסט. דאָס זינגען דערמאַנט אין קלאַנגען פֿון אַ פֿלייט און אין צושטאַנד פֿון אויפֿרעגונג דאָס מיאָוקען פֿון אַ קאַץ. דערנערט זיך מיט ווערעם, אינזעקטן און פּירות. Oriolus oriolus & oriolus galbula.

איוועני(ע)ץ — גג. שטעטל אין מינסקער קרײַז. נאָך ערשטער וועלט־מלחמה — פּוילן, נאָוואָגרודקער וואָי. 1897 — 1,343 יִדן, 1931 — 945 יִדן.

אַיו׳טש — אינטערעסקצ. וועלט געניצט בײַם אַוועקטרײַבן אַ חזיר, אויך אַ הונט. פּעיאָ וען געניצט בנוגע אַ מענטש.

אָיומדיק — אַדי. מאוימדיק. פֿאַרכטיק, גרוי־ליק, שרעקלעך. „רשי האָט זיך אָפּגערופֿן אויף דער אָ׳ער נאַציאָנאַלער קאַטאַסטראָפֿע פֿון די קרייצצוגן מיט האַרציקע סליחות און קינות", צינ II.

אָיום ונורא — [אַ־יום ווייגוירא] פֿראַזע. < חבֿקוק, א, 7. ׳פֿאַרכטיק און שרעקלעך׳. 1. שוידערלעך און גרוליק. „דאָס וואָס עס איז געשען אין די אויסראַט־לאַגערן איז אָ׳ ו״", רייד. 2. אומדערהערט, אומגלייבלעך, אום־דערלאָזלעך. „אַז אַזעלכער זאָל זײַן אַ ת׳ת־מלמד איז אָ׳ ו״", בוקי בן יגלי, יופֿאָל, 1887, № 32. 3. די ערשטע ווערטער פֿון אַ יוצר אַחרון־של־פּסח צו שחרית: „אָ׳ ו׳ — מי לא יִיראך?" לויטן סדר פֿון א״ח־ב״ש. צום סוף אַן אַקראָסטיך מיטן נאָמען פֿון מחבר חנגאל קלונימוס (10. י״ה).

4. באַציכנונג פֿאַר גאָט, אויפֿן סמך פֿון בב.

אַיו׳קש — אינטערעסקצ. וועלט געניצט בײַם אַוועקטרײַבן אַ חזיר, אַ הונט אפֿ בעלי־חיים. פּעיאָ וען געניצט בנוגע אַ מענטש. „אַ׳, שקצים, טרעגט זיך אָפּ פֿונדאַנעט", רייד.

איז — דריטע פּערזאָן, אצ, איצ פֿון הילפֿסוועבּ זײַן. 1. וועלט גענוצט וויִ די געוויינלעכע פֿאַרבינדונג צווישן סובּיעקט און פּרעדיקאַט וואָס איז ניט אויסגעדריקט דורך אַ וועבּ. צווישן מאָל צוויי א׳ פֿיר. „לאַכן א׳ געזונט"; „אַ וואַרשעווער א׳ קלוג נאָר ביז צו די רא־גאַטקעס"; „חזר איבער א׳ טריפֿה", שוו [וש: חזרן & חזיר]. „די צונג א׳ אַ ליגנער, די פּען א׳ אַ ליגנער"; „פּסח־לעבן א׳ אַ שוועכער, אָבער אַ ריינער יום־טובֿ"; „דאָס וואָרט א׳ אַ פֿיַיל, די פּען א׳ אַ שוועכ", שוו. 2. אויפֿן סמך פֿון בּ׳ו אויך אין אַזעלכע אויסדרוקן: „וויפֿל א׳ דער שיעור?" — „וויפֿל א׳ דער זייגער? — עס א׳ האַלבּ זעקס". „אַזוי א׳ עס שוין"; „אָט א׳ עס" אדגל.

3. קומט אין סוף פֿון אַן ענגער ווערטער־גרופּע וואָס דריקט אויס אומבאַשטימטקייט, אומבאַשטיטקייט. ווער עס א׳; וואָס עס א׳; וואָס ניט א׳; וועלכער עס א׳, וען עס א׳; וען ניט א׳. [פֿרגל: ווער א׳ עס, וואָס א׳ עס אע.]

4. וויזיט אויף אַ תּנאי אַדער אַן אויספֿיר. מיט אַן אַנדײַט אויף: בכן, אויף אַזאַ אופֿן, זאָל, זאָל זײַן. „אויב ניט הײַנט — א׳ מאָרגן, אויב ניט מאָרגן — א׳ איבעראיאָר", פֿוב. „יחיאל וועט אויך אײַנגעשלאָפֿן, אויב נישט אויף דער מאַמעס שויס — א׳ אָבער אויף גאָטס שויס", אש, תּהילים־יוד. „אין שטאָט... זײַנען לײַט פֿאַראַן מיט אַלמערס חקירה־ספֿרים און גוט האַרץ צו אָרעם־בחורים — איז אײַנ־געפּאַקט דאָס העמד און תּפֿילין־זעקל און גע־גאַנגען", מבא, דער גייער.

5. קומט אין אָנהייב פֿון אַ זאַץ וואָס האָט אַ שײַכות צו אַ צוהייטנס פֿרײַערדיקע רייד. „א׳ וואָס האָב איך אַזוינס געזאָגט?" „א׳ ווי פֿילט איר זיך?" „א׳ אָפּגערעדט?" „א׳ וואו הייבט מען אָן?" „א׳ ניט געפֿידלט". „א׳ אַהער אַדער אַהין". „א׳ ווי איר ווילט". „א׳ ניט געטאָנצט מיטן בער", פֿוב. אויך בײַם דער־ציילן וואָס איז אַ המשך פֿון דעם וואָס מע האָט פֿריִער שוין געזאָגט. „א׳ וואו האַלטן

מיר?", רייד. „רײַסט ניט איבער...א׳ די מעשׂה אַזאַ...", רייד. „א׳ ער אַוועק צום מלכות"; „א׳ לויפֿט אָן אַ וואַלף און פֿאַרצוקט דאָס ציגעלע", פֿמ.

6. קומט אין מיטן פֿון אַ זאַץ וויִ אַן איבערריִסט, אַ קאָנוינקציע, ענלעך צום בּ 4 אַבער אָן אַ טפּעצ ב, וויִ אַ מיטל אַרויסצוהייבן בּיידע טיילן פֿון זאַץ אָדער בּיידע זאַצן. „ווער עס קומט דער ערשטער — איז מען ער נעמען", רייד. „ווער אָן אומגענומען — איז לאָז אַהער־קומען", מס, משלי תקע״ד, ט, 4. „מיט פֿרי־שערע[ר] לויפֿט, מיט מוזיק און מיט טענץ — איז קאָן מען זיי מאַכן געזונטער", זש״ט [בּיים איבערזעצן הינעין]. „דערבּיִער, איז ניט נאָר וואָס איך זע ניט איין קיין אומגליק אין דעם, נאָר פֿאַרקערט...", יוש״פ VI, 1־2.

7. וועלט געניצט אַנשטאָט זיצנען (זענען), אויב דער סובּיעקט אין מצ קומט שפּעטער. „אַזוי וויִ זיי האָבן ניט געוואָלט זיך צוהערן, איז איבעריק דיינע עצות", רייד. „אַז זיי זע־נען שוין געקומען אין די געבערג ארײַן, איז דאָרטן געווען אַזויפֿיל קעלטן...", חנוק הור־ויץ, צפֿנת פענח, באַרדיטשעוו 1817. „דאָס איז נאָר אַנדערע וועלטער"; „ס׳איז ניט אַזוי אַנ־געלייגט די עפּעלעך וויִ ס׳איז גלאַט פֿרייליך", שע.

8. וועלט געניצט וויִ אַ קאָנוינקציע (אָן אַ טפּעצ ב) בּולטער און גרינגער צו מאַכן די פֿאַרבינדונג צווישן בּיינזאַץ און הויפּטזאַץ. „אויב דאָס פֿאַלק רעדט אַזוי — איז מעג מען", זש״ט. „אויב עס איז אַזוי — איז דעמאָלט וועלן אַ סך אַנדערע פֿראַגן וואָס האָבן צו טאָן מיט דעם רוים אַוועקגעשטעלט אין אַ גאַנץ אַנדער באַלויכטונג", זש״ט XII, וואַרשע 1931. „א תּלמיד־חכם, אַז די חבֿרים זיצנען געקומען צו אים — איז דאָס וויִב זיצנט טראָגט זיי", ממוס, שלמה. [אַזוי וויִ איז קומט נאָרמאַל אין אַנ־הייב פֿון הויפּטזאַץ וואָס גייט נאָך אַ בּיינזאַץ (למשל: וואו עס איז פֿאַראַן פֿיל קעכינס(,) איז דאָס עסן רויִ", שוו), קומט ער אויך אַרײַן דעמאָלט, ווען עס איז פֿאַראַן אַן אַנדער וועלב. אין אַזעלכע פֿאַלן קען איז באַטראַכט וועלן וויִ אַ מין פֿיקטיוועלער פֿרעדיקאַט, אַ צוגאַב צום אמתן פֿרעדיקאַט, מיט דער כוונה צו ניצן דעם געוויינלעכן וועלטער־סדר.] „דאָס וואָס איך האָב געזאָגט וועגן דעם בוך — איז אַדער ער האָט פֿאַרגעסן, אַדער ער האָט ניט פֿאַרשטאַ־נען...", יוש״פ VI, 1־2.

פֿון איז איז געווארן אַ מין פֿיקטיוועלער אינפֿ **איזן** פֿאַר דער טאָוטאָלאָגישער קאָנ־סטרוקציע לויטן משקל: זאָגן זאָגט ער, עסן עסטו, זינגען זינגט זי אאז״ו. „איזן איז ער דאָ טאָקע געווען, אָבער ער איז שוין אַוועק", רייד. „איזן ערגעץ אין שטאָט איז ער, אָבער איך וויים ניט וואו אים צו זוכן", רייד. „איזן איז ער דער אייגענער וואָס געווען, נאָר ער גייט אַנדערש אַנגעטאָן", ש״ע, מאָטל. „איזן איז דאָס דערפֿאַר...", י. דאָברושין, ד. בער־געלסאָן. „ער איז נישט אַבי וועלט, איזן איז ער עפּעס אַנדערש", ב. ריזוקין, ה. לייוויק. „און איזן איז ער ניט אַבי וועלט, נאָר דער הויפּט־מאַכער אין דער...צענזור", גרינ, בּלעט־לעך פֿון אַ טאָגבוך. „איזן איז עס גישטן", בּראָד, פֿאַרשטעלונגען.

איז״ — אין וועלטער פֿון סל לשונות, z, 3, c > ס. ← איזבאַי, איזבאָקו, איזבראַד, איזגאַדע אא.

איזאַ — די. גג. טייַך אין מאַרמאַרעש. אַ צאָל יידישע קהילות בּיי די ברעגן פֿון א׳, באַקאַנט אויף דער גאַנצער א׳. „ער, דער באַוואוסטער מכניס־אורח אויף דער גאַנצער א״, ח. י. פּערל, פֿאַרשׂשענע ליכט אין מאַר־מאַרעש, ת״א תשי״ח.

איזאָ״ — פֿרעפֿיקס אין אינטערנאַציאָנאַליזמען. < איי < גר. ב: גלייַך צו, גלייַך וויִ, פֿון זעלביקן מין, סאָרט, קוואַליטעט. העלפֿט שאַפֿן אַ גרויסע צאָל טעכנישע און וויסנשאַפֿטלעכע טערמינען. דוגמאות: **איזאָאַגלוטינאַציע** — אַגלוטינאַציע (←) פֿון בלוט מיט אַ סערום וואָס מע באַקומט פֿון דעם זעלביקן מין בּעלי־חיים. **איזאָאַגלוטיניש** — א׳ע אייגנשאַפֿטן. **אי־זאָאַגלוטינין** — אַגלוטינין (←) פֿאַר די קע־מערלעך פֿון אַן אַנדער אינדיווידועל פֿון דעם זעל־ביקן מין. **איזאָצענטריש** — גלייכצענטריש. **איזאָ־קעגנקערפֿער.**

איזאָבאָ׳ר — דער, ־ן. < איי < גר. 1. (מע־טעאָראָלאָגיע) ליניע וואָס מערקט אַן אַלע ער־טער אויף דער ערד מיט דעם זעלביקן באָרא־מעטערישן דרוק (אויף דער ים־פֿלאַך) אין דער זעלביקער צייט אָדער וויִ אַ דורכשניט פֿאַר אַ גיוועיסן צייטאָפּשניט. 2. (כעמיע) אייגער פֿון צוויי אַטאָמען אָדער עלעמענטן מיט דער זעלביקער אַטאָמישער וואָג, אָבער מיט אַנדע־רע אַטאָמישע גומערן. **־יש** — אדי. א׳ע לי־גיעס אויף אַ וועטער־מאַפּע.

איזאָבעלאַ — פֿרויען־נאָמען. <איזבל. „די סצענע [וויִ טאָרקוועמאָדאָ לויפֿט אַרײַן מיטן צלם אין האַנט און שרײַט קעגן נאָבּגעבן די יידישע בּקשות] האָט געמאַכט אַ צעטרייסלעג־דיקן אײַנדרוק, בּפֿרט אויף דער קיניגין א״", זק, איבּז שד V.

איזאָברע|מאַטיעל — [וויִיכע ל] דער, ־עס. רוסיצ. אויסגעפֿינער. וועט עס האָט עפּעס אויסגעטראַכט פֿאַר דער טעכניק אַזוינס וואָס איז פֿרײַער ניט געווען. אַ קאָפּ פֿון אַן א׳, וועלב: **־מאַיען.** ־**טעניע** — אויסגעפֿין.

איזאָגאַמ|יע — די, ־ס. < איי < גר. (בּיאָלאָגיע) צונויפֿפֿאַרונג. באַפֿרוכפֿערונג צוויי־שן צוויי פֿראָטאָפּלאַזמישע שטאָפֿן וואו מע קען ניט געפֿינען קיין קלאָרע אונטערשיידן צווישן אַן ער־ און אַ זײַ־עלעמענט. **־יש** — אדי. **איזאָגאַמע׳ט** — דער, ־ן. געשלעכט־קע־מערל אָן ער־זײַ־דיפֿערענצירונג.

איזאָגאָ׳ן — דער, ־ען. < איי < גר. (געאָ־מעטריע) פֿיגור מיט אַ סך גלייכע ווינקלען און זײַטן. **־אָ׳ל** — אדי. **־יש** — אדי. א׳ע ליניע — פֿאַראייניקט אַלע ערטער אויף דער ערד וואָס האָבן דעם זעלביקן וויִנקל צווישן דער מאַגנעטישער נאָדל און מעריריאַן.

איזאָגלאָ׳ם — דער, ־ן. < איי < ל, גר. (לינגוויסטיק). (צעשייד־)ליניע צווישן ערטער מיט אַ באַשטימטער כאַראַקטעריסטישער שפּראַכיקער איינגשאַפֿט אין ארויסרייד, אין מאָרפֿעמען, אין סינטאַקס, אין וואָקאַבולאַר. א׳ן אויף אַ ליגג־וויסטישער מאַפּע. ריכטיק דורכגעפֿירטע א׳, א׳ צווישן קלייד־ און קלייד־שטח. „ניט מען האָט זיך געפֿלייסט צו באַשטימען אַ גאַנג א׳ן פֿאַר אָט דער לינגוויסטישער פֿאַרמאַציע, ניט מען האָט זיך פֿאַרמאַסטן אויף אַ גלידערונג אין אונטערדיאַלעקטן", מוו, יוש״פ XIII, 3־2.

אי׳זאָגאָטע׳רם — דער, ־ען. < איי < גר. (געאָלאָגיע) אימאַזשינערע ליניע אונטער דער אייבערפֿלאַך פֿון דער ערד וואָס פֿאַראי־ניקט אַלע פֿונקטן מיט דער זעלביקער דורכ־שניטלעכער טעמפּעראַטור. פֿרגג איזאָטערם. **־יש** — אדי.

איזאָגנעיש — אדי. < איי < גר. וואָס האָט דעם זעלביקן אָפּשטאַם. **־נ׳יע** — טייל פֿון ביאָלאָגיע וואָס פֿאַרנעמט זיך מיט איזאָג־נישע דערשיינונגען.

איזאָ|גראַ׳ם — די, ־ען. ליניע וואָס פֿאַר־בינדט אַלע פֿונקטן פֿון דעם זעלביקן וועטער־פֿענאָמען (טעמפּעראַטור, לופֿטדרוק, רעגנפֿאַל אא). **־הײַע׳ט** — איזאָגראַם פֿון גלייכן רעגן־פֿאַל. **־הע׳ל** — איזאָגראַם פֿון גלייכן דויער פֿון זונשײַן. **־טע׳ר** — איזאָגראַם פֿון גלייכער דורכשניטלעכער זומער־טעמפּעראַטור. **־כּיים, ־כּים** — מיט גלייכער דורכשניטלעכער וינ־טער־טעמפּעראַטור.

איזאָדיאַמעטריש — אדי. וואָס האָט גלייכע דיאַמעטערס.

איזאָטאָניש — אדי. < איי < גר. 1. וואָס האָט די זעלביקע אָדער ענלעכע (מוזיקאַלישע) טענער. 2. (פֿיזישע כעמיע) וואָס האָט דעם זעלביקן, גלייכן אָסמאָטישן דרוק. 3. (פֿיזיק־לאַגיע) וואָס האָט דעם געהעריקן פֿראָצענט זאַלצן אין בלוט (כּדי די רויטע בלוט־קערפּער לעך זאָלן ריכטיק פֿונקציאָנירן).

איזאָטא׳פּ — דער, ־ן. < איי < גר. (כע־מיע) איינע פֿון צוויי אָדער מער פֿאַרמען פֿון זעלביקן עלעמענט, מיטן זעלביקן אַטאָמישן נומער, נאָר אַנדערשדיק דורך ראַדיאָאַקטיוע טראַנספֿאָרמאַציעס און אין אַטאָמישער וואָג. אַן א׳ פֿון אוראַניום. „זינט דעמאָלט רופֿט מען מיטן נאָמען א׳ די פֿאָרעם פֿון עלעמענטן, וועלכע מ׳קען אַדאָנק ספּעציעלע פֿיזישע אום־וואַנדלונגען דערפֿירן צו אַ צושטאַנד פֿון אויס־טיילן ראַדיאָאַקטיוע שטראַלן", דר׳ ג. בּאַרסקי, פֿגענ, פֿאַריז 1950, № 11־12. **־יש** — אדי.

איזאָטאָפּיע.

איזאָטע׳רם — דער, ־ען. ליניע וואָס פֿאַר־אייניקט אַלע ערטער אויף דער ערד וואָס האָבן אין דער זעלביקער צייט די זעלביקע טעמפּעראַטור אָדער די זעלביקע דורכשניטלעכע טעמפּעראַטור אין אַ באַשטימטער צייט פֿון יאָר. פֿרגג: איזאָגאָטערם. **־טערמיע.** **־יש** — אדי. א׳ע ליניע אָדער קרומע — ליניע וואָס וויזט די שינויִם אין פֿאַרנעם אָדער אין דרוק בּיי דער זעלביקער טעמפּע־ראַטור.

איזאָטראָפ|יש — אַדי. (פֿיזיק) וואָס האָט די זעלביקע אייגנשאַפֿטן אין אַלע ריכטונגען. ־יע.

איזאָכא'ר — דער, ־ן. < איי < גר. (פֿיזיק, טערמאָדינאַמיק) ליניע וואָס וויזט די וואַריאַציעס אין דרוק, וועז די טעמפּעראַטור בײַם זיך, אַבער די מאַסע בלײַבט די זעלביקע. ־יש — אַדי.

איזאָכראָמאַטיש — אַדי. (אָפּטיק) וואָס האָט דעם זעלביקן קאָליר. א'ע צוויישאַקסישע קריסטאַלן.

איזאָכראָמיע — די, ־ס. פֿאַך, מלאָכה פֿון פֿאַרביקן גראָווירן. פֿאַרביקע ליטאָגראַפֿיע. ־מיש — אַדי.

איזאָכרא'ן, יזם — דער, ־ען. < איי < גר. גלײַכדויערקייט פֿון צוויי אָדער מער געשעענישן אָדער דערשיינונגען. ־ניש — אַדי. ־ניזירן — טרוו. פֿאַרגלײַכצייטיקן. מאַכן, אַנשטעלן אַ מעכאַניזם, די באַוועגונג זאָל ווערן אַ גלײַכדויערדיקע אָדער זאָל צונויפֿפֿאַלן אין צײַט מיט צווייטער באַוועגונג. א' (צווייַ) מאַשינען, א' אַלע זייגערס אויף דער וואַנט.

איזאָלאַטאָר — דער, ־ס. < איי < איט [< ל insula, אינדזל]. דאָס וואָס זונדערט אָפּ. מיטל אָפּצוזונדערן. טפּעצ: 1. מאַטעריאַל (גלאָז, פּאַרצעלײַ, גומי אאָ) וואָס זונדערט אָפּ, טיילט אָפּ עלעקטריש דורכפֿירערס. א' פֿאַר עלעקטרישע דראָטן. אַ קאַבל, אַרומגעוויקלט מיט אַן א'. 2. קאַמער אין אַ שפּיטאָל פֿאַר קלעפּיקע קראַנקייטן. אַרײַבערפֿירן דעם טיפֿוס־קראַנקן אין א'. „די פֿיר נײַ־אָנגעקומענע [קינדער] האָט מען געבראַכט פֿון אַן א'", פֿײַוול סיטאָ, אָט דאָס זונונן מיר, 1932. 3. תּפֿיסה־קעמערל נאָר פֿאַר איין אַרעסטירטן. (אָפּט אויך וויַ אַ ספּעציעלע שטראָף). איזאָל(י)אַטקע. 4. (כעמיע) מיטל, פֿרעפּאַראַט וואָס העלפֿט קריגן אין אַ ריינער פֿאָרעם אַ געוויסע סובסטאַנץ. ־יום — אין דער צײַט פֿון נאַצישער הערשאַפֿט: 1. אי־זאָלאַטאָר פֿאַר בעטלערס אין וואַרשעווער געטאָ. געשאַפֿן אין אַפּריל 1941. 2. צײַטווײַליקער אויפֿהאַלט־אָרט פֿאַר אַרויסגעטריבענע פֿון קליינע שטעטלעך אין שטח פֿון אַ גרעסער געטאָ.

איזאָלאַציאָניזם — דער, ־ען. אײַנשטעל אין דער דרויסנדיקער פּאָליטיק פֿון אַ מדינה צו בלײַבן איזאָלירט, זיך ניט מישן אין קאָנפֿליקטן וואָס קומען אויף מחוץ אירע גרענעצן, זיך ניט באַטיילן אין אַליאַנסן, אין בשותּפֿישע פֿאַרטיידיקונגס־אָפּמאַכן. א' אין די פֿאַרײַניקטע שטאַטן אין די יאָרן צווישן ביידע וועלט־מלחמות. ־ניסט — קאַמף פֿון א'ן קעגן ווילסאָנען. ־ניסטיש — אַדי. א'ע פּאָליטיק, אויך: וואָס זונדערט זיך אָפּ בכלל. „איז לייויק געווארן צו א' אויס מורא פֿאַר צו פֿיל כללישקייט", יג, תּוך ו.

איזאָלאַציע — די, ־ס. אָקט, פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון זײַן איזאָלירט. אָפּגעזונדערטקייט, אַליינקייט, אָפּגעשיידטקייט. „בײַ אַ שלעכט אָדורכגעפֿירטער אינסטאַלאַציע קען לײַכט ווערן אַ שריפֿה, ווען די דראָטן וואַרעמען זיך צו פֿיל אָן אָדער ווען די א' אויף די דראָטן רײַסט זיך איבער אין אַ געוויסן פונקט", פֿענע, ווילנע 1935, № 3. „אַ סופּיט מיט געשטעלן פֿון אײַזן־בעטאָן...באַזאָרגט מיט טערמישער א' קעגן היץ, און א' קעגן פֿײַכטקייט", 'פֿראָסטפּעקט פֿון דירות אין יזרעאליה', אויג' 1964. א'־אָפּטיילונג. א'־הויז. א'־צימער. א'־צענטער.

איזאָל(י)אַטקע — די, ־ס. < טל < ל. 1. איינצל־קאַמער, אַ קאַמער אין תּפֿיסה מיט די שווערסטע תּנאים, אַפֿילו אויך נאָר צו שטיין אויף אַ צעמענט־פּאָדלאָגע, אין פֿולקומער איזאָלאַציע. 2. קאַמער אין שפּיטאָל פֿאַר אַנשטעקיקע קראַנקייטן. לייגן דעם טיפֿוס־קראַנקן אין א'.

איזאָליניע — די, ־ס. וויב, מינסק 1940. יע־דער מין ליניע וואָס פֿאַרבינדט גלײַכע, ענלעכע פונקטן. זען למשל: איזאָבאַר, איזאָגאָנישע ליניע, איזאָגראָם אאָ.

איזאָלי'ן — דער, ־ען. ־ליצין. (מעדיצין) גיפֿטיקע סובסטאַנץ אין די בלוטגעפֿעסן וואָס צעשעדיקט די רויטע בלוט־קיקעלעך (איז אַנשטעקיק בלויז אויפֿן בלוט פֿון דעם זעלביקן מין בעל־חי).

איזאָלירט — אַדי, פּאַר איזאָלירן ←. אָפּגעזונדערט. אָפּגעשיידט, אָפּגעטיילט. א'ער קראַנקער. א'ע דראָטן. זײַן א' אין דער געזעלשאַפֿט, אין פֿאָליטיק. א'ער אַרעסטאַנט. „א' אין זײַן עלפֿנביין־טורעם", רייד. „דערפֿאַר וואָס מיר האָבן געלעבט א' צווישן די אַנדערע פֿעלקער, ווי אַ שטאָט אין אַ שטאָט", זשיט IX, נ'י 1919. ־ערהויט — אַדוו. „די אויפֿמערקזאַמקייט זיך ניט שטעלן א'", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־קייט.

איזאָלירלעך — אַדי. נעאָל. וואָס מע קען איזאָלירן. א'ע באַשטאַנדטיילן פֿון אַ פֿאַרבינדונג. א'ער טייל פֿון וואָרט. „די נאַציאָנאַלע עלעמענטן זײַנען ניט קיין א'ע עלעמענטן", מוז, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־קייט.

איזאָלירן — טרוו. ־לירט, איזאָלירט. < איי < פֿר. 1. אָפּזונדערן פֿון דעם אָרום. אָפּטיילן איין זאַך פֿון אַ צווייטער, אָפּשיידן, פֿונאַנדערטיילן. א'ן די נאַרקאָטיקערס כדי זיי אויסצוהיילן. א'ן אַ פֿאַרזינדיקטן, ניט האָבן קיין מגע־ומשא מיט אים. „...ניט אײַנפֿאַלן צו א'ן די ליטעראַטור פֿונעם אָרומיקן לעבן", שנ, קריטיק און קריטיקער. 2. מיט די בבֿ, אויסגעראָטן בײַ איזאָלאַטאָר (←). א'ן צוויי עלעקטרישע דראָטן אײַנעם פֿון אַנדערן. א'ן אַ קראַנקן. א'ן דעם באַשטראָפֿטן אָרעסטאַנט. א'ן אַ כעמישן עלעמענט. מיט זיך — א'ן זיך פֿון דער געזעלשאַפֿט און זיך פֿאַרשליסן אין די אייגענע דלד אַמות. „דער אַרבעטער קלאַס קאָן זיך בכלל נישט פֿאַרגינען...צו א'ן זיך קולטורעל פֿון דער אָרומיקער וועלט", שנ, קריטיק און קריטיקער. ־ונג. א'אַ פּאַראַט. א'־פּונקט.

איזאָלעקטריש — אַדי. גלײַוועראָטעראַדיק. א'ע ליניע — פֿאַראַייניקט געגנטן מיט גלײַכע אויסדרוקן און שיידט אָפּ פֿון אַנדערע רייד־געגנטן. פֿרגל איזאָגלאָפֿ.

איזאָמאַגנעטיש — אַדי. וואָס האָט (וויזט אויף) גלײַכקייט אין מאַגנעטישער קראַפֿט.

איזאָמא'רף — דער, ־ן. < איי < גר. 1. עלעמענט פֿון ענלעכקייט אין פֿאָרעם צווישן צוויי אָדער מער סובסטאַנצן אָדער אָרגאַניזמען. 2. אָרגאַניזם (אָדער סובסטאַנץ) וואָס איז אין פֿאָרעם ענלעך צו אַ צווייטן אָרגאַניזם (אָדער סובסטאַנץ). א'־קרישטאָלן.

־יש — אַדי. א'ע קרישטאָלן. א'ע אָרגאַנען בײַ פֿאַרשיידענע מינים ווערעם. א'ע ליניע — פֿאַראייניקט געגנטן מיט גלײַכע גראַמאַטישע פֿאָרמען און שיידט אָפּ פֿון אַנדערע געגנטן. פֿרגל איזאָגלאָפֿ.

איזאָמאָרפֿיזם — דער, ־ען. ← דפֿוו. צושטאַנד און פּרט־פֿאַל פֿון זײַן איזאָמאָרפֿיש. ספּעצ: 1. (בײַאָלאָגיע) ענלעכקייט אין אָרגאַניזמען פֿון פֿאַרשיידענע אָפּשטאַמען, אָבער אין דעם זעלביקן אָרום. 2. (קריסטאַלאָגיע) ענלעכקייט אין געבויט בײַ סובסטאַנצן מיט אַן ענלעכן כעמישן באָשטאַנד. אויך: ־פֿיע. אי־זאָבימאָרפֿיזם — צוויי־פֿאַכער א'.

איזאָמעטריע — די, ־ס. < איי <גר. גלײַכמאָסיקייט. ספּעצ: (געאָגראַפֿיע) גלײַכקייט אין הייך איבער דער ים־פֿלאַך. א' פֿון די באַרג־שפּיצן אין די אַלפּן.

־ריש — אַדי. א'ע ליניע (טערמאָדינאַמיק) וואָס ווײַזט די שינויִם אין דרוק און טעמפּעראַטור בײַ גלײַכקייט פֿון דער מאַסע. א'ע קרישטאָלן — וואָס זייער סיסטעם איז געבויט אויף דרײַ גלײַכע, צווישן זיך פּערפּענדיקולאַרע אַקסן (ווי בײַ אַ קוב). א'ע סטראָפֿעס פֿון אַ ליד.

איזאָמע'ר — דער, ־ן. 1. (כעמיע) פֿאַרבינדונג וואָס האָט די זעלביקע כעמישע פֿאָרמל וואָס אַ צווייטע, אָבער פֿאַרשיידן פֿון איר מחמת דער סטרוקטור, ד"ה דעם אַנדערשדיקן סדר פֿון די אַטאָמען אין זייערע מאָלעקולן. 2. (פֿיזיק) סובסטאַנץ וואָס איז גלײַך צו אַ צווייטער מיט איר אַטאָמישן נומער און אין אַ צאָל אַנדערע פּרטים, אָבער דאָך אומגלײַך אין ראַדיאָאַקטיווקייט און נאָך עטלעכע פּרטים. 3. (באַטאַניק) געווינקס וואָס איז ענלעך צו אַ צווייטן אין טיילווײַזער סטרוקטור פֿון בלום. ־יש — אַדי. ־יזם.

איזאָנאָמיע — די, מצ נב. < איי < גר. גלײַכהייט בנוגע געזעץ, בנוגע רעכט. ־מיש — אַדי.

איזאָסטאַזיע — די, ־ס. < איי < גר. (פֿיזיק, געאָלאָגיע) צושטאַנד פֿון האָבן דעם זעלביקן דרוק פֿון אַלע זײַטן. ־סטאַטיק — די לערע וועגן איזאָסטאַזיע. ־סטאַטיש — אַדי. א'ער צושטאַנד פֿון אַ האַרטן קערפּער וואָס איז פֿאַרזונקען אין אַ פֿליסיקייט.

איזאָפֿיימיש — אַדי. < איי < גר. וואָס האָט גלײַכע אינטענסיוויקייט בײַ אַן ערדציטער־ניש. א'ע ליניע — פֿאַרבינדט די אַלע פונקטן.

איזאָעלעקטריש — אַדי. וואָס האָט דעם זעלביקן עלעקטרישן פּאָטענציאַל. א'ע פונקטן.

איזאָפּ — דער, ־ן. ← אזוב. „ער האָט פֿאַר־שטאַנען צו רעדן איבער די ביימער, פֿון דעם צעדערבוים...ביז צום א׳ (דאָס קלענסטע גע־וועקס) וואָס גייט אַרויס פֿון דער וואַנט״, אַרג, קמ 1865, № 1. [מלכים א, ה, 13].

איזאָפּאָ׳ד — דער, ־ן. מין פֿון מושלדיקע בעלי־חיים מיט אַ לענגלעכן קערפּער וואָס באַשטייט פֿון זיבן סעגמענטן, און יעדער סעגמענט האָט אַ פּאָר גלעכטע פֿיסלעך. א׳ן לעבן אין ימען, אין טייכן און אָזערעס; פֿאַראַן אויך יבשה־א׳ן. ־יש — אַדי. Isopoda.

איזאָפּיעסמיש — דזוי איזאָבאַריש. א׳ע ליניעס.

איזאָפּאַניש — אַדי. גלעטקלאַנגיק. א׳ע ל׳־נ׳ע — פֿאַראיניקט געגנטן מיט גלעכן אופֿן אַרויסרעדן און שיידט אָפּ פֿון אַנדערע גע־גנטן. פֿרגל איזאָגלאָס.

איזאָציקליש — אַדי. (כעמיע) וואָס די אַטאָ־מען (פֿון דער סופּסטאַנץ) בינדן זיך צונויף אין אַ געשלאָסענער קייט. א׳ע סטרוקטור. א׳ע פֿאַרבינדונגען.

איזאָקראַטיע — די, ־ס. < איי < גר. סיסטעם פֿון רעגירונג וואו אַלע האָבן גלעכן פּאָליטישן כּוח. [פֿרגל: דעמאָקראַטיע וואָס איר יסוד איז גלעכע רעכט]. ־טיש — אַדי.

איזאָ׳ר — דער, ־ן. < אַראַביש. לעמונטן אייבערקלייד, מאַנטל פֿאַר מוסולמענישע פֿרויען, באַדעקט דעם גאַנצן קערפּער.

איזבאָוון — טרוי. ־באָוע, איזבאָוועט. סל. 1. פֿאַרדאַרבן, קאַליע מאַכן, באַשעדיקן. 2. „חכמה איז בעסער פֿון שיסגעוועהר, אָבער איין־איינציקער חסרון איזבאָוועט אָפּט פֿיל גוטס״, מס, קהלת, ט, 18. „מע וועט אים א׳ זיין פּרנסה, וועט ער ניט האָבן פֿונוואַנען צו לעבן״, חח. א׳ אַ טייער שפּילעכל. „יענער דאַרף ערשט אַנהייבן אַכטונג געבן בעת די תּבֿואה גייט אויף, קיין סקאָט זאָל זי ניט א׳״, [מ. דלוגאַטש], דער לאַנדיקער וועהרט זאגער, לעמבערג 1883. 2. אַוועקגעמען, מאַכן פֿאַר־לירן. „מע האָט אים איזבאָוועט בעלט ביז ער איז געוואָרן אַן ארעמאַן״, נחב, ׳מעשׂה מבּעל־גיר והעני׳. „צייט געהאָט מהרהר בתּשובֿה צו זיין אויף דעם וואָס ער האָט יידן, נעבעך, בעלט איזבאָוועט, הא...און אויף דעם וואָס ער גאָלט די בארד?״, יא, גענאַרטע וועלט. 3. שטערן, אָפּניצן, פּטרן. „ניט טשאַטעוועט אַלץ אויף דער דירה פֿון אַן ערלעכן, איזבאַ־וועט אים נישט פֿון זיין ספּאַקאַינעקייט״, מס, משלי תקע״ד, כד, 15.

מיט זיך — „דער חזן רייסט זיך אויס דעם גאָרגל און איזבאָוועט זיך זיין גיזינד״, וז, ׳דאָס בּיסאַלי מינץ׳ [יובל XIII, 2־1]. „די פֿרוי וועל־כע פּודערט זיך דאָס פּנים, איזבאָוועט זיך די הויט און דעם מאָן — די מזומנים״, משה ווינעבערג, די חרטה, באַרדיטשעוו 1898. אויך: פּטור ווערן, זיך באַפֿרייען פֿון עפּעס. א׳ זיך פֿון קערעמקעס, פֿון פּאַפּירגעלט. סוב — ־באָווקע — הגחה, פֿאַרמינערונג.

איזבאָטש — דער, ־עס. רוס. סאוו. פֿאַר־וואַלטער פֿון דאַרפֿישן אָדער שטעטלדיקן לייענ־הויז. „דער נייער א׳ איז געווען אַ סטודענט. אין לייענהויז פֿלעגט ער אויך צוגרייטן זיינע לעקציעס״, רייד.

איזבאָטשען זיך — אוסו. ־טשע זיך, זיך איזבאָטשען. רוסיצ. זיך שטעלן אין אַ פּאָזע מיט אַ זייט פֿאָרויס, די האַנט אונטער דער זייט — פּאָז באָקעס. א׳ זיך און בלעזבן מיט אַ פֿאַרשטיינערט פּנים.

איזבאָי׳ — דער. מצ נב. סל. *R*: сбой >. דרויב; קאָפּ, פֿיס און דאָס איינעווייניקסטע פֿון אַ געשאָטענער קו אא. „קבּצנים עסן א׳, אי דאָס אויף שבּת נאָר״, רייד.

איזבאַלעוון — טרוי. ־לעוע, איזבאַלעוועט. סל. צעפּיפּשטשען, צעלאָזן דורך צו פֿיל נאָס־געבן און ניט פֿאַדערן. „א׳ איז אַמאָל ערגער ווי קאַטעוון״, רייד. *א׳ די קישקע = זיין אַ פֿרעסער. מיט זיך. ־לעוועט — אַדי. אַן א׳ קינד.

איזבאָקו — אַדוו. סל. *Uk*: збоку >. פֿון דער זייט, ניט אַקטיוו. שטיין א׳ און קלאַפּן זיך איבערן פּופּיק. א׳ זעט עס אויס שענער ווי אין פּנים.

איזבאָרנע — די, ־ס. סל. 1. הויז וואו עס קלייבן זיך צונויף די אינוואוינערס צו שטי־מען, צו גאַלקעוון. 2. אָרט, הויז וואו מע קלייבט צונויף און מע האַלט צייטווייליק אַרעסטירטע, פֿאַרדעכטיקטע, אויך רעקרוטן. „די געכאַפּטע פֿלעגט מען האַלטן אין א׳ פֿאַר־שפּאַרט ביז צום פּריזאָם״, י. קאַפּעלאָוו, אָמאָל איז געווען. אויך אַדי. א׳ פּונקט — „דער א׳ פּ׳ פֿאַר די פּריזוניקעס איז געווען אין וואַלאָסט״, רייד.

איזבאָרשטשיק — דער, ־עס. סל. *R*: сборщик >. 1. ווער עס מאָנט אײַן אָדער קלייבט צונויף געלט, זאָכן אא. „א בערזע איז שטענדיק פֿול...פֿון שטאָטישע לייט־דיקגייער, שדכנים, משרתים...און א׳עס״, רייד. „וואָרעם ווער עסט דאָס באמת אַזוינע מאכלים אין דער ליטע? נאָר אַ פּאָדראַשטשק, דער בעל־טאָקסע, דער איזבאָרשיק״, דער יודישער פֿאַר־פּסח, וואַרשע 1881. 2. (אין דער צייט פֿון קאַנטאָניסטן) ׳כאַפּער׳ אָפּצוגעבן יידישע קינ־דער אין מיליטער־דינסט. נאָמען פֿון צונ׳ס אַ באַקאַנט ליד. „וויסע־חברהניקעס...וואַרפֿן אויף אים מיט שטיינער...און שרייען אויף אַלע נעמען:...גנבֿ! גזלן! מסור! רוצח! איזבאָרש־ציק!...״, א. ו. אַלטמאַן אויס סטאָלבצי, דער פֿאָבריקאַנט, וילנע 1893.

איזבונטעוועון — טרוי. ־טעוע, איזבונטעוועט. דזוי אויפֿבונטעוועון ←. מיט זיך. אויך שפּאַ־סיק: דער מאָגן האָט זיך איזבונטעוועט. „מיר האָבן זייער מורא געהאַט פֿאַר די בלבולים און דער שׂנאה פֿון די רשעים, וואָס האָבן זיך...אויף אונדז איזבונטעוועט״, יפ.

איזבידקעוועון זיך — אוסו. ־קעוע זיך, זיך איזבידקעוועט. סל. אויך: **איזבידקעוועון זיך**. מאַטערן זיך, פֿיינעקן זיך. „מע פֿיי־נעקט זיך, מע איזבידקעוועט זיך״, רייד. [: *Uk* > збиткуватися, збиткуватися, מיט קליינעם שינוי אין ב.]

איזביראַטעל — [וויכע ל] דער, ־עס; ־ניצע, ־ס. רוס. ווייליער. וועד עס באַטיילעקט זיך אין וואַלן; דער וואָס האָט רעכט צו קלייבן אין וואַלן. יעדער א׳ דארף גיין אויף (צו) די וויבאָרעס [וואַלן]. „לויט דעם איצטיקן גע־זעץ פֿון די וויבאָרעס, דאַרפֿן די א׳עס אויס־קלייבן וויבאָרשציקעס, און די בוררים קלייבן ערשט אויס דעפּוטאַטן״, ׳צו די אידישע איז־ביראַטעלעס פֿון מאָהילעווער גובערניע׳, סט׳ פּעטערבורג 1906. ־נע — אַדי. א׳ פּראָוו = וואַלרעכט, סאוו. וועדב: **איזבירציען**.

איזבע — די, ־ס. סל. פּויערישׂ הײַזל. כאַטע. „דאַבײַ...איז באַשטעטיקט געווארן...דאָרט פֿון קרוינס האָלץ פֿאַר [די ירדן] א׳ס בויען״, קמ, 1870, № 5.

איזבע סקאַרבאָוו — די. מצ נב. *P*: Izba skarbowa. שטייער־אַמט אין פּוילן. אַרויסנעמען אַ פּאַטענט אין א׳ס. *עגלה פֿון א׳ ס׳, גראַבסקים עגלה = פֿור צונויפֿצו־נעמען סעקוועסטרירט אייגנטום איבער שטיי־ער־חובֿות.

איזבערגא׳טעלנע קאַסע — די, ־ס. רוס. סאוו. שפּארקאַסע, קאַסע וואו מע קען פֿאַר־זיכערט האַלטן געלט און באַקומען פּראָצענט. שפּאָרן פֿון דער קישקע און לייגן אויפֿן ביכל אין דער א׳ ק׳. געקירצט: **איזבערקאַסע**.

איזבראָ׳ד — דער, מצ נב. רוסיצ. *R*: сброд >. המון, ערב־רב. איינער פֿון א׳, פֿון די רינשטאָקן. גיין מיטן א׳ אונטער די פֿאָנען.

איזבריוץ — די, ־ס. *Uk*: збруя >. 1. פֿערד־געשפּאַן, געשלידער. לעדערנע א׳ מיט בלי־אַכעס. 2. שפּאָטיק. קליידער וואָס זיינען צו שרעקיק. אָנטאָן זיך אין דער א׳ און גיין אויפֿן בולוואַר.

איזכל — [איזעוועל] < מלכים א, טז, 31 אא. 1. וויבּ פֿון אַחאָבּ (←) און טאָכטער פֿון צידוניש קעניג אתבעל ←. זי האָט אינגע־פֿירט דעם קולט פֿון בעל, געוודפֿט אליהו הנבֿיאן. געטייט געוואָרן בײַם יהוא־אויפֿשטאַנד קעגן דער אַחאָב־דינאַסטיע. „און עס איז גע־וען אז א׳ האָט פֿאַרשניטן די נבֿיאים פֿון ה׳״, תּ׳, מלכים א, יח, 4. [געבליבן אַ פּאָר שארפֿע זאָגן: א) וען אַחאָבן האָט פֿאַרדראָסן וואָס ער קען ניט קריגן נבֿותעס ווינגאָרטן — „פֿירסטו׳ דאָס אַצינד די מלוכה איבער ישׂראל?״, (איבד, מלכים א, כא, 7); ב) וען זי האָט געזען אָנקומען יהואו: „וואָס מאַכט זמרי, דער מערדער פֿון זיין האַר?״, (איבד, מלכים ב, ט, 31).] 2. זייער שלעכטע פֿרוי, מרשעת. „די אַרורה? זי איז דאָך (אַן) א׳!״.

איזגאַדיען — טרוי. ־גאַדיע, איזגאַדיעט. 1. אויסשמירן, שמוציק מאַכן. די קו האָט איזגאַדיעט דעם גאַנצן הויף. 2. קאַליע מאַכן, איבערפֿירן. א׳זגאַדיל וועאיספּאַרטיל וועאיספּאַרא־ווית ניט מאַזשעט׳ — קאַליע געמאַכט און איבערגעפֿירט און קען ניט פֿאַררייכטן [פֿאַרא־דיע אויף יתגדל ויתקדש]. אויך מיט זיך.

(אי)זגאָדע — די, ־ס. סל. *P*: zgoda. > פֿאַרשטענדניש; האַרמאָניע, שלום נאָך אַ קריג־ערייַ. „האָט דער אָפּיציר געמוזט אָנקומען צו מיין לאָסקע און עס איז געוואָרן א״, ליאָנ־דאָר, נייַער בש, ווילנע 1887. ־דנע — אדי.

איזגאָטאָווען — טרוו. ־טאָווע, איזגאָטאָווט. רוסיצ. 1. אויסאָרבעטן, פֿראָדוצירן. א׳ דאָס פֿיינסטע מעבל. 2. צוגרייטן, אָפּקאָכן. א׳ אַ מאָלצייט פֿאַר אַ פּאָר צענדליק מענטשן.

איזגאָר — דער, ־עס (־ן). וווק. джгір. *B*. קלייניער פֿיש פֿון זיסע

וואַסערן אין אייראָפּע מיט אַ גרויסן פֿלוס־פֿעדער אויפֿן רוקן. דזוו יאָרש, פּערש, בּאָרש. פֿון דער זעלביקער פֿאַמיליע ווי אָקון (אָקונע). [נעוועז אַ באַליבטער פֿיש אויף שבת. אין שטעטלעך פֿון וד אויך געשטעלט אין טשאָלנט.] Perca fluviatilis.

איזגאָרדקע — די, ־ס. רוסיצ. ניט קיין הויכע אָפּצוימונג. שטעלן אַן א׳ אין דער סטאָלע. ← אָגראָדע.

איזגובען — טרוו. ־גובע, ~איזגובעט. פּפּ: **איזהובען**. סל. אומבּרענגען. א׳ דאָס לעבן פֿאַר אַ געבראָטענער קאָרטאָפֿל. סוב: **איזגובע** — די, ־ס. דאָס וואָס ברענגט אום. „אַ קראָם ...אויך אַ פּענסיאָן...זיצען נאָר א׳ס פֿאַר [מיידלעך] פֿון מיטעלן שטאַנד״, ליאָנדאָר, נייַער בש, ווילנע 1887.

איזגוואָלדעווען — טרוו. ־דעוועט, איזגוואָלדעוועט. סל. > סל *איז* + גוואָלד. פֿאַרגוואָל־דיקן, מאכן זיצן. „דער אומגליק וואָס האָט געטראָפֿן אייער טאָכטער מיטן גרעק אַז ער האָט איר געוואָלט א׳ גיט דאָס ניט קיין שיינ־קייט צו אַ שידוך״, ש. בעקערמאַן, די גע־היימניסע פֿון אדעס, אַדעס 1885.

איזגורע — אדוו. סל. *P*: z góry. > 1. אין פֿאָרויס, וועגן (באַצאָלן). געבן (איינ־צאָלן) א׳. „מיינט איר אפֿשר אַז די דירה האָט מיר געקאָסט וויניק? זעכציק זילבערנע רובל וי איין גראָשן א׳!״, פּינסקער שטאָט־לוח, תרס״ד. 2. פֿון אויבן. פֿון דער ברו־טאָ־סומע. אַראָפּנעמען די הוצאות א׳ און דער־נאָך צעטיילן דעם רווח.

איזגי׳ב — דער, ־ן. רוסיצ. אויסבייג. פֿראָ־מוגע. א׳ פֿון טיַך, פֿון וועג. א׳ פֿון געוועלב, געזימס.

איזגלאַזען — טרוו. ־אַזע, איזגלאַזעט. רוס. *R*: сглазить. > געבן אַן עין־הרע, ניט פֿאַרגינגען. „מע האָט איזגלאַזעט די קו, זי האָט זיך אויפֿגעהערט צו מעלקן״, רייַד.

איז דאָ — דזוו איז פֿאַראַן, איז בנמצא. פֿאַרבייַט: געפֿינט זיך, עקסיסטירט. „א׳ דאָ געלט — א׳ דאָ (אַ) חתן״, שוו. „איין וויסטער האָן א׳ דאָ אויף דער וועלט?״, פֿוהל. „אַז עס א׳ דאָ אין טאָפּ — א׳ דאָ אין טעלער״, שוו.

איזדאָבנע — אדי. סל. וואָס האָט אין זיך חוץ מעל אויך: מילך, אייער, פּוטער, צוקער. אַן א׳ע בולקע. „פֿאַר נויט עסט מען א״, פֿוהל.

איזדאַטאָטשנע פֿונקט — דער, ־ן. סאָוו. רוס. פּלאַץ וואוהין די פּויערים שטעלן צו שטיַערן אין פֿאָרעם פֿון פּראָדוקטן: ברויט, פֿלייש, מילך אא. „לעבן א׳ פּ׳ שטייט אַ לאַנגע ריי פֿורן, אָנגעלאָדן מיט ברויט און פֿלייש״, רייַד.

איזדאָטשע — די. מצ נב. רוסיצ. אויסגאָב, רעשט(ע). „איך האָב ניט קיין קלייניקייט, גיט מיר פֿון אַ קערבל א״, ש. בעקערמאַן, דער זשענסקער וואָפּראָס, אַדעס 1887. *געבן א׳ פֿון אַ קנעפּל = געבן אַ שאַרפֿן עגטפּער, ניט שולדיק בלייַבן קיין ענטפֿער.

איזדאָי׳ — דער. מצ נב. סל. (שלעכטע) מילך וואָס די קו גיט גלייַך נאָכן אָפּקעלבן זיך. „דעם א׳ פֿלעגט מען אַוועקשענקען דער וע־שין צו האָדעווען אירע חזירים״, רייַד.

איזדאָכנען — אוטו. ־דאָכנע, איזדאָכנעט. סל. פֿגרן, אומקומען, געהרגעט ווערן (גראָב). אייַ־דער אַזאַ לעבן, איז שוין בעסער א׳. **איז־דאָכלע** — אדי. אַן א׳ פֿערדל.

איזדאָמא — אדוו. *P*: z domu. > פֿון דער היים אויס. „גלייבט מיר, ר׳ שלום, ווען איך קען אייַך נישט א׳, וואָלט איך אייַך אַצונד געגעבן אַז איר וואָלט נישט געוואוסט ווי אַזוי אַוועקצוגיין״, חבֿרה קדישה־סעודה, וואַרשע תרע״א.

איזדושען — טרוו. ־שע, איזדושעט. סל. דזוו אויסדישען ←.

איזדיווקע — די, ־ס. אוקר. אויסלאַכעניש, אָפּשפּאָטונג, חוזק. „ער האָט שפּאָטיש אָפּגע־מאַסטן מיט די אויגן...און מיט אַן א׳ זיך אָפּגערופֿן״, רייַד.

איזד(י)עלנע — אדי. אדוו. רוסיצ. וואָס ווערט באַצאָלט לויטן שטיק, לויטן סכום אויס־געאַרבעטע זאַכן (ניט לויט דער צייט). אַר־בעטן א׳, א׳ אַרבעט. **איזד(י)עלשטשינע** — סאָוו. שטיקאַרבעט. **איזד(י)עלשטשיק**.

איזד(י)עקעווען זיך — אוטו. ־קעוועט זיך, זיך איזד(י)עקעוועט. סל. אָפּשפּאָטן, חוזק מאַכן. רודפֿן, שיקאַנירן. א׳ זיך אי ב ע ר עמעצן. „האָבן די קאָזאַקן געכאַפּט אַן אַלטן יידן, געשלאָגן אים, געריסן פֿאַר דער באָרד, זיך אידעקעוועט איבער אים״, רייַד. „זאָל יעדערער אין אים שפּייַען, בריקענען און א׳ זיך״, פֿמ. „דאָס הייסט דאָך, פֿשוט, אידיקעקעווען זיך איבער אַ טויטן. עס קומט אויס אַז מע בא־שטראָפֿט אים מיט אַרויפֿלייגן אויף אים די פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿאַר זיין אַרײַנפֿאַלן אין גרוב״, ש. צ. זעצער, ...דיני ממונות און דיני נפֿשות, נ״י 1934. „קיין פֿאָלק, אויסער דאָס בעסטיאַלישע דייַטשישע פֿאָלק, האָט זיך נישט אידיזעקעווען אַזוי איבער יידן וי דאָס פּוילי־שע פֿאָלק״, מוק, מיטנע בּאָגעגענישן. „זיי פֿלעגן אָפֿט שיפּורהייַטן זיך איזדעקעווען אי־בער דער באַפֿעלקערונג בייַם צוגויפֿנעמען שטייַערן פֿאַר דעם שיפּורן מסחר״, ים, אי־בז, שד VII.

איזדי׳קעלים — דער. מצ נב. *Lit*: iždykelis. לאָקל (פֿילוויישעק און אומג׳). וויילדער, צעלאָ־זענער. אַרומלויפֿער.

איזדעוואַיען זיך — אוטו. ־דעוואַיע זיך, זיך איזדעוואַיעט. רוסיצ. חוזק מאַכן, בייַט אויס־לאָכן, אָנטאָן רשעות. א׳ זיך וי אַ וואַלד־גזלן.

איז דער מער — ← וואָס איז דער מער.

איזדרעכ(נ)ען — אוטו. ־כ(נ)ע, איזדרעכ(נ)עט. סל. > אוק. 1. (מיט ביטול) אויסשלאָפֿן זיך. זיך אויסכאַפּן פֿון שלאָף. א׳ וען אַלע זענען שוין אין פֿעלד. 2. זיך כאַפּן שפּע־טער פֿון אַנדערע אין וואָס עס גייט. „דאָ־קען גאָט, געפֿאַלן אויפֿן שכל, פֿאַרט איזדרעכ־נעט״, רייַד (טשערנאָוויץ). אויך מיט ז׳ך, אָן שינוי אין ב׳.

איזהו — [אייזעהו] > זכּחים, מז/א אא. וועט איז, וואָס איז. 1. אַנהייב פֿון אַ צאָל פֿראַזעס און אויסדרוקן. ← וויטער. 2. געגיצט צו באַצייכענען אַ שטעל אין סידור, וואו מע דאַרף גישט וויינען (← איזהו מקומן) [נאָר אַן עם־הארץ פֿאַרגיסט דווקא דאָרטן באָכן טערערן]. „דיין טאָטע, זאָל אַ גוטער מלין זיין, פֿלעגט ימים נוראים וויינען אַפֿילו בײַ א׳ מיט פּיטום הקטורת״, יופֿאַל, 1886, № 3.

איזהובען — טרוו. ־בע, איזהובעט. סל. וורר. 1. אומברענגען, אויסמאָרדן. „ער האָט אַ האָרץ פֿון אַ וואַלד־גזלן, ער קען א׳ אומשולדיקע קינדער״, רייַד. 2. פּטרן, פֿאַרתּכלעוועט. א׳ אַ מאַיאָנטיק. ־ענישׂ.

איזהו גיבור? הכובש את יצרו — [אייזעהו גיבער? האָקויועש עס יצרו] תּוח. > אבות, ד, א; > תּמיד, לב/א. „וער איז אַ גיבור (העלד, שטאַרקער)? וועט עס באַצוויגנגט זיין יצר׳ (גלוסטוגג, צעמיט) [פֿון בן־זומאס אַפֿאַריזמען] = נאָר דער וואָס האָט אַ שטאַרקן כאַראַקטער, וואָס קען באַהערשן זיינע שלעכטע אימפּולסן קען אָנגערופֿן וועדן אַ גיבור. שפּאָסיקע פֿאַראַפֿראַזע: „א׳ ג׳? הכובש אַ גלעזכוועדטל״.

איזהו דרך שיכור לו האדם? — [אייזעהו דערעך שיאָוואויר לוי האָאָדאָם] זאָק. תּוח. > אבות ב, א. „וועלכער איז דער [גלעזכער] וועג וואָס אַ מענטש זאָל פֿאַר זיך אויסקלייַבן?, [אין טעקסט: ... דרך ישרה...; צוויישע העלפֿט: פֿל שהיא תּפֿארת לעושׂיה (לעושה) ותּפֿארת לו מן האדם — אַזאַ וואָס באַשטייַנט דעם טוער (אין זיינע אייגענע אויגן) און באַשטייַנט אים פֿאַר לייַטן]. „הערט מען זיך אַזוי וי פּשוטע, תּמי־מותדיקע יידן רעדן...וועגן אַ פּשוטער זאַך: א׳ ד׳ ש׳ לו ה״, ש. ז. שרגאי, טמז, 1965 XII 8.

איזהו חכם? הלומד מכל אדם — [... האָלוי־מעד מיקאָל אָ׳דאָם] תּוח. > אבות, ד, א. „וער איז קלוג (אַ קלוגער)? וועט עס לערנט (זיך) פֿון יעדן מענטשן׳ [פֿון בן־זומאס אַפֿאַריזמען] = נאָר דער איז באמת קלוג וואָס פֿאַרשטייט אַז פֿון יעדן מענטשן (אויך פֿון אַ דורכשניטלעכן, אויך פֿון אַזאַ וואָס האָט אַנ־דערע מיינונגען) קען מען עפּעס לערנען. אַ חסידישער אינטשטש: „א׳ ח׳? — וועט איז אַן אמתער חכם? ה׳ מ׳ — דער וואָס לערנט פֿון אַלץ און פֿון אַלעמען, וויי צו זיין — אַ׳, אַ מענטש״, טמז, 1966 VI 12.

איזהו חכם? הרואה את הנולד — [... האָרויע עס האָנוילאָד] תּה. < תּמיד, לב/א. ’ווער איז קלוג? ווער עס זעט דאָס וואָס ווערט געבוירן’ = נאָר דער וואָס זעט פֿאָרויס וואָס ווערט קומען (ווערט זיין דער פּועל־יוצא פֿון זיינע מעשׂים) קען אָנגערופֿן ווערן אַ קלוגער.

איזהו ימים — [אייזהו יאָמים] אַדוו פֿראַזע. צאַב. זן. ’עטלעכע טעג’. „א׳ ר׳ דערנאָך האָט מען זי ביגזלט”, גה, 35.

איזהו מכובד? המכבד את הבריות — [... מעכובעד האַמכאַבייד עס האַברי־יוס] תּה. < אבות, ד, א. ’ווער איז געשעצט? ווער עס שעצט לײַט (מענטשן)’ [פֿון בן־זומאס אַפֿאָריז־מען] = ווער עס טיילט צו כּבוד צו אַנדערע קריגט אויך צוגעטיילט כּבוד פֿון אַנדערע.

איזהו מקומן — [... מעקומאָן] פֿראַזע. תּה. ערשטע ווערטער פֿון משנה א, פֿרק ה אין זבחים. ’וואָס איז דאָס אָרט’ [וויַיטער: פֿון זבחים]. געוואָנט יעדן אינדערפֿרי בײַ שחרית, פֿאַר די פּסוקי דזמרה. געניצט מיט ב: ’וואו איז עס?’. „כ׳האָב אַוועקגעלייגט דאָס טלית־זעקל און די תּפֿילין — א׳ מ׳?” „ווער איז אײַער גאָט? ...וי אַזוי וואָלט איר אויסגע־לייזט די וועלט? שטייט איר און מורמלט: א׳ מ׳...”, פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „איר האָט דאָך געמוזט הערן אַז זי [מײַן ווײַב] איז פֿון רבנים? דעם א׳ מ׳ס אַן אייניקל”, יעקב מאיר ליפֿשיץ, אַ וואָלוועלער ביסטן, ווילנע 1892.

איזהו נשך — [... נעשער] פֿראַזע. תּה. ערש־טע ווערטער פֿון משנה א, פֿרק ה אין בבֿא־מציעא. ’וואָס הייסט פֿראַצענט’ [וויַיטער: ואיזהו תּרבית — וואָס הייסט האַנדלס־פֿראַצענט]. „גע־לערנט האָט מען א׳ נ׳ און [דער רבי] האָט געפֿיינט מיט קשיות און פֿאַרלאַנגט מיטן מוהל־נאָגל תּירוצים”, פּרץ, זכרונות. (סאָר־קאַסטיש ווענן אַ פֿראַצענטניק) אַ בקי אין א׳ נ׳.

איזהו עשיר? השמח בחלקו — [... אַשיר? האַסאַמייאַך בייכעלקוי] זאַץ. תּה. < אבות ד, א. ’ווער איז אַן עושר? ווער עס איז צופֿרידן מיט זיין חלק’ [פֿון בן־זומאס אַפֿאָריזמען] = נאָר דער וואָס איז צופֿרידן מיט דעם וואָס ער האָט — קען אָנגערופֿן ווערן אַ רײַכער מאַן. [רבי עקיבא ענטפֿערט אויף דער זעלביקער פֿראַגע: מי שיש לו אשה נאה במעשׂים = ווער עס האָט אַ פֿרוי מיט שיינע מעשׂים.]

איזהו שוטה? המאבד פל מה שנותנים לו — [... שויטע? האַמאַבייד קאָל מאַ שע־נויסנים לוי] תּה. < חגיגה, ד/א. ’ווער איז אַ שוטה? ווער עס צעשטערט (צעברעכט, מאַכט קאַליע) אַלץ וואָס מע גיט אים’. [לויט דער תּל טערמינאָלאָגיע איז אַ שוטה ניט אַ נאַר, נאָר אַן אומנאַרמאַלער. אַ דעסטרוקטיוועֿ נײַ־גונג איז אַ סימפּטאָם פֿון שיגעון, פֿון אַ גײַסטיקער קראַנקייט. אַ שוטה (אויך אַ קליין קינד און אַ טויב־שטומער) טראָגט ניט קיין אחריות פֿאַר זײַנע מעשׂים.]

איזהו תּלמיד־חכם? — זאַץ. תּה. < שבת, קיד/א. ’ווער איז אַ תּלמיד־חכם?’ [צווייטע העלפֿט: ’פֿל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה’ — דער וועמען מע פֿרעגט אַ דין אין יעדן ענין און ער ענטפֿערט]. „אַפֿילו אַ סך פֿון די וואָס האָבן די ריכטיקע סמיכה מיטן ’יורה — יורה, ידין — ידין’ זײַנען נישט באַראַכטיקט צום טיטל רבֿ. די חז״ל האָבן אונדז געלערנט איזהו...”, טמז, 6 VI 1966.

איזה לחיים ואיזה למות — [אייזע ליי־כאַיִם ... ליימאָוועס] צאַ פֿון ייִדיש־רײַדערס. < לויט מוסף פֿון ראש־השנה און יום־כּיפּור: „אתה זוכר...ועל המדינות בו יאמר, איזו לחרב ואיזו לשלום... ובריות בו יפקדו להזפירם לחיים ולמות”. ’ווער — צום לעבן, ווער — צום טויט’, געניצט אין פֿאַרשיידענע וואַריאַציעס און אינטענסיוו: „א׳ ל׳ ו׳ ל׳ — וועמען ברויט, וועמען טויט”, פֿונ; „א׳ ל׳ — ווער ס׳לעבט אַ גוטן טאָג, ו׳ ל׳ — און ווער עס מוטשעט זיך ביזן טויט”; „א׳ ל׳ — ווער סע שפּאַנט אַרײַן אין אַ טיפֿן עלטער, ו׳ ל׳ — און ווער סע ציט אויס די קאָפּיטעס יונגערהייט”; „א׳ ל׳ ו׳ ל׳ — מאַכט רשי: גאָט איז גאָט און בראָנפֿן איז בראָנפֿן”, שע, טביה.

איזוואָזטשיק, ישטשיק — דער, ־עס. סל. פֿורמאַן, בעל־עגלה. דראָזשקאָזש. ספּעצ אַב־טרײַבער פֿון אַ דראָזשקע. „מוז ער נעבעך גיין צו פֿוס, ווײַל כּמעט אַלע א׳עס זענען מזרע־היהודים”, פֿרוג III, נ״י 1910. „אַזוי ווי דער פֿויעזד איז נאָר צוגעקומען צו דער סטאַב־ציע וואַרשע, איז מײַן חבֿרה־מאַן אַראָפּגעשפּרונ־גען און באַלד געגומען אַן א׳ און זיך געהייסן פֿירן אין אָטעל”, דער לאָדזער סוחר, באַר־דיטשעוו 1910. „דער א׳...קוקט זיך אײַן, ווער דאָס רעדט צו אים, טאָמער איז דאָס אַן אונ־טערגעשיקטער”, שע, אין שטורעם. „אַנגעפּעלצ־טע א׳עס האָבן געוויאָקעט צו די פֿערד”, מאַג, נאָענטע געשטאַלטן.

איזוואָמפּעז — טרוו. ־פּע, איזוואָמפּעט. < וור? ווור. איבערראַשן. פֿאַרוואונדערן. צעטומלען. „צוערשט האָב איך זיי די [שלאָסאַרעס און מא־שיניסטן] אַזוי איזוואָמפּעט (איבערראַשט) מיט מײַן אויסזען, אַז זיי האָבן מיך אויסגעפֿרובירט, ווי מע פֿרובירט אויס אַ גלעלערנטן הונט”, ש. סימאָן, צווינגן. אויך מיט ז׳ ר׳.

איזוואָ׳ר — דער, ־ן, בעס, רומ. < מאַלדע־וואַניש — izvor. קוואַל וואָס פֿליסט אַרויס פֿון אַ באַרג, פֿון צווישן שטיינער. „ס׳וואַסער פֿון א׳ איז קאַלט און ריין”, רײַד. „קאָנסטו דעם קאָנט וואו...אַן א׳ אין שאָטן פֿון בײַ־מער שוימט דיר אַקעגן”, יוסף טראָכטנבערג, אויף בעסאַראַבער ערד, סיגעט 1938. „מיר האָבן געטרונקען פֿון קלאָרע א׳ן”, אפֿא, גיל־דענע שקיעה.

איזוערג — דער, ־ן? (־עס). רוסיצ. אומ־געהײַער. אַ מענטש אַ חיה. „איר מאַן איז אַן אמתער א״, רײַד.

איזולץ — די, ־ס? דזוו אינדזל. „זי מיטן אין מער איז איזולה בֿונדן”, בבֿא־בוך, 89. [אין רשימה פֿון ’ועלשן וואַרטר’ צום סוף פֿון בבֿא־בוך האָט אב א׳ ניט אַרײַנגענומען.]

איזופּ — ← אזוב. אב, שמות דברים.

איזור — [אייזאָר] דער, ־ים. < מלכים ב, א, 8. 1. מיט שינוי אין ב. א״י. ראַיאָן, געגנט. „דער מושבֿניק פֿון א׳ לכיש”, ש. ביקל, טמז, 31 VII 1959. 2. זון. גאַרטל.

איזוראָדעוועז — טרוו. ־דעוע, איזוראָדע־וועט. רוסיצ. צעקאַליעטשען, פֿאַרקריפּלען. ממיתן, א׳, אויסדרייען אַ האַנט. „די כוליגא־נעס האָבן אים איזוראָדעוועט און ער איז געבליבן אויפֿן גאַנצן לעבן אַ קאָליקע”, רײַד.

איזי — פֿאַרצויגענער נאָמען פֿון איציק. אויך: ־נקע, ־לע. א׳ כאַריק, סאָוו־ייִד׳ פּאָעט (1898 — פּאָק׳ 1937). אויך: אַם פֿאַר ישׂראל און איזידאָר.

איזיאַבלאָוו — נג. קרײַזשטאָט אין וואַ. בײַ־ייִדן — זאַבלעוו. 1897 — 5,998 ייִדן צווישן 12,611 אײַנוו. צווישן די בײַידע וועלט־מלחמות האָבן אין א׳ געלעבט לערך 8,000 ייִדן; אַלע אומגעקומען אין די חורבן־יאָרן.

איזי׳ם — דער, ־ען. < רוס > טאָטערש. זאַמל־נאָמען פֿאַר געטריקנטע ווײַנטרויבן. רא־זינקעס. אויך איין ראָזינקע. די געשמאַקע פֿאַר־שיידנמיניקע אַרט פֿון צענטראַל־אַזיע.

איזיס — נאָמען פֿון מצרישער געטין, ווײַב און שוועסטער פֿון אָזיריס (←).

איזיסקעווען — טרוו. ־קעוע, איזיסקעוועט. רוסיצ. געריכטלעך אויסזוכן, אויספֿאָרשן. א׳ וועג עס איז דער שולדיקער.

איזירער — דער, ־ס. < הויזירער אין קאָנ־טאַמינאַציע מיט *Ru*: usurer. אויסניצער, וואָכערניק. דזוו הויזירער. פּעדלער אין רומע־נישן ייִדיש. „דער א׳ טראָגט מיט זיך דעם פּעקל און קריכט אין אַלע הייף. וואָס האָט ער גאָר אין זעקל מער וויַ אַ טיצל זײַף”, וז, ’דאָס ביסאַלע מינץ’ [וואכשטיין־בוך, ייִוואָ]. „קויפֿן בײַ אַן א׳ קאָסט אַלעמאָל טײַערער”, רײַד (רומ).

איזל — דער (דאָס), ־ען. אַרכ. אַש. באר התּורה און באר משה פֿאַרטײַטשן ’פּיח כּבשן’ (שמות, ט, 8): „א׳ פֿון אַ קאַלכאויוון”. „איזל קאָלב אובן, איין זך דש דא גיבלוזן וועדט פֿון דיא קולן”, מח, שמות, ט, 10, רשי.

איזלאָמאָק — דער, ־מקעס. < רוס. לאָקל (טשערניגאָוער גוב׳). אומבאַהאָלפֿענער. וועד עס קען זיך ניט פֿאַרטיידיקן. קאַליקע. „מײַן בערל איז ניט קיין א׳, ער קען דערלאַנגען אַ פּאַטש אויף צוריק”, רײַד.

איזלומשי׳סט — נג. אַלטע ייִדישע קאָלאָניע אין קריוואָראָגער קרײַז, אוקרײַנע [1845 — 70 משפּחות. 1897 — 739 ייִדן. 1926 — 752 ייִדן].

איזליפ(ע)ץ — דער, ־פ(צ)עס. אויך: זליפּעץ, איזשליפּעץ, ־פּאָק. האַלב־רויער ברעג פֿון אַ לאַבן ברויט, וועָן צוויי לאַבנס באַקן זיך צוואַמען אין אויוון און קלעפּן זיך צו־נויף. באַשמירן דעם א׳ מיט שמאַלץ.

איזם — דער, ־ען. < ־יזם, סופֿיקס. יעדער מין שיטה, ריכטונג, געזעלשאַפֿטלעכע דאָקטרין אַדער באַוועגונג. אידעאָלאָגיע, וואָס דער פֿו־לער נאָמען ענדיקט זיך מיטן סופֿיקס ־יזם.

האָט אָפּט איר בײַטעם. „נאַציאָנאַליזם אָדער ניט־נאַציאָנאַליזם איז דעם שרײַבערס פּריוואַטע זאַך...מוז ער...האָבן דאָס זעלביקע רעכט אויף ...אָנדערע ’איזמען’“, שג, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו. „די איבערגעשפּיצטע מוחות וואָס קלערן אויס אַלערליי אין און שלעפּן מענטשן אונטער דעם יאָך פֿון זייערע פֿלעגער“, בעמ v. „דער גאַנצער ספּעקטער פֿון מאַדערנע ריכטונגען און א’ען בײַ אונדז, די געשיכטע פֿון פּאַרטייען און פּאַרטי־קאַמף“, ym, קוד, 1941.

איזמאַיל — גג. אויעזד־שטאָט אין דרום־בעסאַראַביע. ייִדן זינט 1836 (נאָכן גירוש פֿון סעוואַסטאָפּאָל און ניקאָלייעוו). 1897 — 2,781 ייִדן. 1930 — 1,680 ייִדן.

איזמאַראַ'גד — דער, ־ן. דזוי עמעראַלד, שמאַראַגד, שמאַראָק.

איזמאָרדעוועץ — טרוי. ־דעוועץ, איזמאָרדעוועץ. וועט. < פויל. אָנמאַטערן, פֿאַרפּיניקן מיט אַרבעט. א’ די פּאַראָבקעס. געווייגלעך מיט זיך — „זי האָט זיך געבעט גוט אָנגעהאָרעוועט און האָט זיך איזמאָרדעוועט“, פּינסקער שטאָט־לוח, תרס”ד.

איזמאָרעץ — טרוי. ־רע, איזמאָרעט. סל. דזוי אויסמאָרען ←. א’ די בהמות. אַן **איזמאָרעט** בהמה. אויך מיט זיך — א’ זיך פֿאָרן פֿריזיוו.

איזמוטשען — טרוי. ־טשע, איזמוטשעט. רוסיצ. דזוי אויסמוטשען ←. אויך מיט זיך.

איזמיל — דער. מצ נב. < אזמל. א״י. קורצע שטאָבע, (שטאָמ)איזן מיט אַ פֿאַרשאַרפֿטן שפּיץ צו האָקן אָדער אַרומהאָקן שטייגער. שלאָגן מיטן האָמער איבערן א’.

איזמי(ע)עשטשען — טרוי. ־שטשע, איזמי(ע)עשטשעט. רוסיצ. דזוי אויסמיעשטשען ←. „אַלע האָבן זיך געמוזט א’ אין דרײַ שיפֿן“, חנוכּה הורוויץ, צפֿנת פּענח, בּאַרדיטשעוו 1817.

איזמיר — גג. סמירנע. האָפֿנשטאָט אין קליין־אַזיע, טערקיי. [1935 — 160,000 אינוו׳, 20,000 ייִדן; 1964 — 5,000 ייִדן]. ייִדישע קהילה זינט אַנטיקע צײַטן, שטאַרק פֿאַרגרעסערט געוואָרן אָנהייב 16. י״ה מיטן אָנקום פֿון אַ גרעסערער צאָל גולי־ספֿרד. געבוירנשטאָט פֿון שבתי צבי און צענטער פֿון דער שבתי צבי־באַוועגונג. „איש, איין מאַן וואר פֿון דש לאַנד מוראָאה, דר וואר וואונין אין די שטאט א’, זײַן נאָמן וואר מרדכי צבי“, שאר. „און האָט אומגעמאַכט דעם שבעה עשר בתּמוז אויף אַ יום־טוב און האָט מיט זײַן כאַליאַסטרע זיך אַרויפֿגעזעצט אויף אייניקע שיפֿן און איז געקומען קיין א״י, אמד, שבתי צבי, וויליע 1882.

איזמעניאַיען — אוטוי. ־ניאַיע, איזמעניאַיעט. רוסיצ. פֿאַרראַטן, זײַן אומטרײַ (וועגן מאַן און ווײַב). „ער איזמעניאַיעט איר מיט איר חבֿרטע“, רייד. **איזמענ(ש)טשיק. איז־מענע.**

איזמעסטען — ← איזמ(י)עשטשען, ← אויסמיעשטשען.

איזן — ← איז.

איזנאַסילעוועטן — טרוי. ־לעוועט, איזנאַסילעוועט. רוסיצ. פֿאַרגוואַלדיקן, מאַנס זײַן. „בעתן פֿאַגראָם האָט מען איזנאַסילעוועט יידישע טעכטער“, רייד.

איזניוכען זיך — אוטוי. ־כע זיך, זיך איז־ניוכעט. פּטם. דזוי אויפֿניוכען זיך ←. „שול־דיק בין איך גאָר אַליין, מחילה דערמיט, וואָס איך האָב מיך איזניוכעט מיטן ליטוישן לע־רערל“, ייל, ניט טויט ניט לעבעדיג, וויליע תרנ״ח. „הלוואי וואָלט איך פֿרײַער געוואָלט בײַם רעכטן זינען אָן שכל און זיך ניט געוואָלט איזניאַכעט...[מיט] וויבּערל“, מאיר קאָוויאַר, משיחס צײַטן, אַדעס 1913. „עס האָט אים גענומען שטעכן דער האָבער אָן ער האָט זיך ’איזניוכעט’ דאָרט מיט עפּעס אַן אַמע־ריקאַנער נקבה“, פּ. רודאָי, טמז 1963 VIII 18.

איז ני׳ט — [שטאַרק אַקצענטירט] דזוי מילא, מאַכט ניט אויס. *איז ניט געטאַנצט מיט דער כלה (מיט דעם בער). *איז ניט געפֿידלט = מילא, וועט ניט אַרויסקומען פֿון דעם פּלאָן, געשעפֿט, אָנבאָט אש.

איזנישטשען — טרוי. ־שטשע, איזנישטשעט. רוסיצ. פֿפֿ: **איזנישטשיַען.** 1. דזוי אויס־נישטשיַען ←. 2. דזוי אויסנישטשען ←. אויך מיט זיך — פֿטרן דאָס געזונט, זיך אינגאַנצן א’.

איזנע, ־ני — גג. פֿפֿ: **איסני, אייזנה.** קלענ־רע שטאָט אין ווירטעמבערגער פֿירשטנטום, דײַטשלאַנד [פֿאַר דער צווייטער וועלט־מלחמה קרוב 4,000 אינוו׳, בלויז געציילטע ייִדישע מש־פּחות]. א’ איז באַרימט מיט אייגער פֿון די ערשטע העברעאישע דרוקערײַען וואָס פֿאָלום פֿאָגיוס, אַ קריסטלעכער גלעזערטער, האָט דאָר־טן געגרינדעט אין ערשטן פֿערטל 16. י״ה. אין 1541 האָט אבּ אָפּגעדרוקט דאָרטן זײַן בּבֿא־בוז, אויך ספֿר המדות געדרוקט אין א’ 1542.

איזסל(י)עדעוועץ — ← אויססל(י)עדעוועץ. „דער פּראָקוראָר...[פֿאַרלאַנגט] מע זאָל געוויער איזסליעדעוועץ די בלוטפֿלעקן וואָס מע האָט באַמערקט אויף די קלייד־דער“, יופֿאַל, 1882, № 40.

אי׳זעוויץ — דער, ־עס. < ? לאַקל (קורלאַנד, זאַמעט). גראָבער־יונג. שלעכטער מענטש, גע־ניצט ווי אַ זידלוואָרט. „אַזאַ א’, קען מיט מענטשן ניט רײַדן“; „א’ אייגער, אַוועק פֿון מײַנע אויגן!“, רייד.

איזער — דער, ־ס. < אוזא״ר. אוקר, גאַליציע. מאַנקעט פֿון אַ זאַק אָדער אַ לײַבל, אויסגע־אַרבעט געדיכט און עלאַסטיש. [בײַם א’ האָט מען געאַרבעט צוויי אויגן גלײַך און צוויי אויגן פֿאַרקערט. דעם נידעריקן זאַק האָט מען געאַרבעט נאָר גלײַך.] **א’־זאַק** — וועג דעם גאַנצן זאַק, חוץ דעם אונטערשטן טייל האָט מען געאַרבעט מיט צוויי אויגן גלײַך און צוויי פֿאַרקערט.

איזערלאָן — מענער־נאַמען. דזוי איסער־לין (←).

איזקאַסעוועטן — טרוי. ־סעוועט, איזקאַסעוועט. סל. פֿפֿ: **איסקאַסעוועטן.** אויך: **איזקא־סירן.** דזוי אויסקאַסירן ←. „...האָט אָפּ־גענומען דאָס רעגירונג, האָט ער באַלד איז־קאַסעוועט קאָלאָמבאַסעס פֿרעזאָנדקעס“, חנוכּה הורוויץ, צפֿנת פּענח, בּאַרדיטשעוו 1817. „בשעת איך בין דאָרטן געווען איז דאָס שוין געווען איזקאַסירט, ווײַל די ענגלישע רעגירונג האָט דאָס פֿאַרווערט“, אמד, איי הים, ווילנע 1856.

איזראַאילעוועקע — גג. אויך: **איזרײַלעוו־קע.** ייִדישע לאַנדווירטשאַפֿטלעכע קאָלאָניע, יעליסאַוועטגראַדער קרײַז, אוקראַאינע [1897 — 1,490 אינוו׳, 1,112 ייִדן. 1926 — 1,201 ייִדן].

איזראַנעץ — טרוי. ־נעץ, איזראַנעצט. סל. דזוי אויסראַנעצן ←, אויסראַנירן ←.

איזראַעל'יט — דער, ־ן. וונ ־ין, ־ס. < איי < ישׂראל. ייִד. ווער עס געהערט צום פֿאָלק ישׂראל, שטאַמט אָפּ פֿון ישׂראל. [פֿאַרשפּרייט בײַ ניט־ייִדן, ווען זיי ווילן אָנרופֿן אַ ייִד מיט אַ חשובֿערן נאָמען, אָן נעגאַטיוועט אָנצו־הערענישן וואָס האָבן זיך פֿאַרבונדן מיטן וואָרט ייִד אין זייערע לשונות. איבערגענומען און אָפּט גענוצט פֿון אַסימילירטע און האַלב־אַסימילירטע ייִדן.] **־יש** — אדי.

איזרינעוועטן — טרוי. ־נעוועט, איזרינעוועט. וורר. B :зринуць >. צעשטערן, רואינירן. איז־רינעוועטע הײַזער.

איזשאַגע — ← אָושאָגע.

איזשאָק — דער, ־עס. אוקר. דזוי יאָושיק, שטעכלער.

אי׳זשאָקפֿיש — דער. מצ ווי אצ. פֿיש וואָס זײַן הויט איז באַדעקט מיט האָרטע שטעכי־קע שפּיצן אַנשטאָט שופּן (אין אָנבליק פֿון אַ ספּנה בלאָזט ער זיך אויף און באַ־קומט אַ רונדיקע פֿאָרעם ווי אַ שטעכלער, אי־זשאָק); לעבט אין די טראָפּישע ימען. Didon.

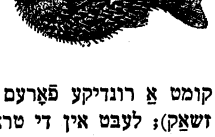

איזשביץ — גג. 1. אויך: **איזביצע.** שטעטל אין לובלינגער וויעץ, פּוילן. א’ער חסי־דות געגרינדעט פֿון ר׳ מרדכי יוסף ליינער; זײַן זון ר׳ יעקב אַריבּער קיין ראַדזין. צוזע־מענשן: א’ער בעלי־עגלות, א’ער פֿאַרכעס, א’ער גענדז, א’ער צלאָפּעס. 1897 — 3,172 אינוו׳, ייִדן 3,019; 1931 — 2,862 ייִדן. „ווען טאַטע־מאַמע האָבן געדאַרפֿט אָנפֿאָרן פֿון א’, האָב איך אײַנגעפּאַקט אַ טלומיקל און בין אַוועק פֿון שטאָט“, באַש, פֿאָר, 1965 XI 20. [אין 1942 האָבן די נאַציס אין צוויי עטאַפּן אומ־געבראַכט אַלע ייִדן פֿון א’ אין אויסראָט־לאַ־גער בעלזשעץ]. 2. שטעטל אין קאָלישער קרײַז, פּוילן. צונעמענעס: א’ער בלויע ציצית. 1897 — 2,488 אינוו׳, 1,250 ייִדן. 1931 — 1,378 ייִדן. אַלע ייִדן פֿון א’ אומגעקומען אין נאַצי־חורבן.

איזש(ד)יוועניע — די, ־ס. סל. < רוס. אויסהאָלט. געלט אָדער מיטלען אויף אויס־קומענישן. „איבערגיין אויפֿן וויבּס א״י, א. קאַהאַן, אינזשענערן, קינעו 1932. ־וועניץ —

ווער עס ווערט אויסגעהאַלטן. „ער פֿאַרדינט וויניק און האָט פֿיר אידשדיוועצעס", רייד.

איז(ש)י־מיזשי(־בּאַרדע) — די. מצ נב. „אַ שפּיל פֿון אַרײַנשטעלן ציפֿערן, פֿון איינס ביז נײַן, אין אָנגעצייכנטע קעסטעלעך (וועריטקאַל, האָריזאָנטאַל אָדער באַלכסון האָט זיך געדאַרפֿט באַקומען צוועלף פּדי צו געווינען), מע האָט די שפּיל אויך גערופֿן א״מ־ב״", חנוך האַלפֿערן [מג], יוסף XVII, 1. „מיר זיצן דערווײַל אַלצאַיינס ליידיק, לאָמיר שפּילן אין א״מ־ב״", רייד (מג).

איזשטורעץ — דער, ־רצעס. לאָקל (טלוסטע, גאַליציע). האַנטעך צו ווישן כלים. סטירקע, סציערקע, שטשיערקע.

איחוד — דער, ־ים. פֿאַראייניקונג. „ס׳מוז קומען צו אַן א׳ פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג אין לאַנד". 1. גענעצט פֿאַר פֿראָפֿעסיאָנעלע, ליטעראַרישע, קולטורעלע פֿאַראיינען, ווי א־הרבּנים, א־המורים, א־הרופֿאים אאז״ו. 2. נאָמען פֿון אַ ציוניסטישער און פּאַציפֿיסטישער גרופּע (געוו׳ ברית־שלום), רעאָרגאַניזירט אין 1942, מיט דער אידיי(ע) פֿון אַ בינאַציאָנאַלן שטאַט אין ארץ־ישׂראל, מיט גלײַכע רעכט פֿאַר יידן און אַראַבער. 3. אַלוועלטלעכער פֿאַרבאַנד פֿועלי־ציון פֿאַראיניקט מיט צ.ס. און התאחדות, אָרגאַניזירט אין דאַנציק, 1932. ← איגוד.

איחור — דער, ־ים. פּתח. < הפּוזרי, א, ק, פֿאַרשפּעטיקונג, פֿאַרזומונג. „דער אתרוג איז אָנגעקומען פֿון מדינת־ישׂראל מיט אַ קליינעם א׳ — עטלעכע טעג נאָך סופֿות", רייד.

אי חזיא לך — לא אזלא מינך — [... כאַזיץ לאָך לוי אַזלע מינאָך] זאָג. פּתח. < מועד קטן, יח/ב. „אויב דיר איז באַשערט, וועט עס פֿון דיר ניט אַוועק. דזוי „באַשערט איז באַוועקט".

איטא׳נ — דער, ־ן. < רוס. הוידויק, ספֿר המלים, אַדעס 1903. סך־הכּל, אונטערצי. אונטערשטע שורה. „מאַך דעם א׳ פֿון הינטיקן טאָג לייזונג", רייד. „דער א׳ פֿון דער מעשׂה איז...", רייד.

איטאַליאַניזירן — טרוי. ־זירט, איטאַליאַניזירט. צופֿאַסן צו דער איטאַליעניש־קולטור, צום שטייגער פֿון איטאַליענער. וויזיקן אין דער ריכטונג פֿון אַסימילירן מיטן איטאַליעניש פֿאָלק. א׳ די אינטואיציערס פֿון טיראָל. מיט זיך — גיך זיך א׳. ־אַציע, ־ירונג.

איטאַליאַניזם — דער, ־ן. שטריך פֿון שטייגער, גאַנג, מאַניר וואָס איז כאַראַקטעריס־טיש פֿאַר איטאַליע, פֿאַר איטאַליענער.

איטאַליענער — פֿטם. דזוי איטאַליעניש.

איטאַליע — נג. לאַנד אין דרום־איראָפּע, אויפֿן אַפּענינישן האַלבאינזל וואָס שנידט זיך אַרײַן אין מיטלענדישן ים, צוזאַמען מיט די אינזלען סיציליע און סאַרדיניע. אַן ערך 300,000 קוי קמ. 1965 — 52,500,000 אינוו׳. אין די יאָרן 1848 — 1870 קאַמף פֿאַר פֿאַר־אייניקונג אין איין מלוכה. זינט 1870 קאָנסטי־טוציאָנעלע מאָנאַרכיע, פֿאַרמעל ביז 1946 (זינט 1925 פֿאַשיסטישע דיקטאַטור פֿון מוסאָליני), זינט דעמאָלט רעפּובליק. הויפּטשטאָט רוים. יידן

אויפֿן באָדן פֿון איטאַליע זינט 139 פֿאַר אַצ. וועגן יידן אין באַזונדערע שטעט און געגנטן ← בּיי די נעמען פֿון די שטעט און געגנטן. יידן אין א׳ הייבן אָן שפּילן אַ קולטורע־לע ראָלע אין 16. י״ה, וועו אַ טייל אַרויס־געטריבענע פֿון שפּאַניע באַזוצן זיך אין איטאַליענישע שטעט. גלײַכבאַרעכטיקונג זינט 1870. אַנהייב 20. י״ה אַן ערך 35,000 יידן. 1925 — 46,000 יידן. 1948 — 38,500 יידן, צושוישן זיי אַן ערך 5,600 פּליטים. 1965 — 35,000 יידן.

איטאַליעניש — אַדי. וואָס איז פֿון, האָט אַ שײַכות צו איטאַליע, דעם לאַנד, דעם פֿאָלק, דעם לשון, קונסט, אינדוסטריע אאז״ו. א׳ע אָפּערע, א׳ע מאַלעריײַען. א׳ע טענץ, א׳ע שול. א׳ער סטרײק = זיץ־סטרײק. א׳ער וויץ. א׳ע וואור־שטן. א׳ע בוכהאַלטעריע = וואו יעדע אָפּע־ראַציע ווערט פֿאַרשריבן צווײ מאָל. ־קייט.

איטאַליעניש — דאָס. שפּראַך פֿון איטא־ליענער. איינע פֿון די ראָמאַנישע, לאַטיין־אָפּ־שטאַמיקע שפּראַכן. זיך אַנטוויקלט פֿון דעם טאָסקאַנישן דיאַלעקט. ווערט גערעדט פֿון קרוב 60 מילי׳אָן. „...דיזוז ספֿר...האָב איך מיך במיהט צו בקומן אין רום...זעלבּיג איזט גדרוקט געוועזט אויף איטליעניש און לשון לטיין...", תשועת ישׂראל, פֿיורדא 1740? [יופֿא, 1938, 1].

איטאַליענער — דער. מצ ווי אצ. וונ ־ין, ־קע, ־ס. 1. געבוירענער אין איטאַליע אָדער בּירגער פֿון איטאַליע. 2. מיטגליד פֿון איטא־ליענישן פֿאָלק. די א׳ פֿון צווייטן דור אין נייו־יאָרק.

איטאַליציזם — דער, ־ען. אידיאָם, אויסדרוק, פֿראַזע וואָס איז געגומען פֿון איטאַליעניש, אין כאַראַקטעריסטיש פֿאַר איטאַליעניש.

איטווידער — פּרפּ. *Mhd*: ie-wëder, i-wëder. [בלויז אין אצ. בייגט זיך ניט]. יעטוועדער, יעדערער. „א׳ האָט אויף זיי געטענט מיט די פֿינגער", פּ. ג., נסים מן השמים, לובלין 1914. אַרב אויך: א׳ער. „פֿור די אוביר אוי׳ אונטר אופֿיצירר...וועלט פֿר אידוועדריר איין פֿענדיל געשטעלט", מעדני מלך, פּפּדמ 1726.

איטלעך — פּרפּ. אויך: **איקלעך** ←. *Mhd*: itlich, ied-lich אַדי; נייטראַל, נאָמינאַטיוו און אַקוזאַטיוו, פֿאַרן סוב, אויך די פֿאַרמס: **איטלעכס**. 1. וואָס איז יעדער איינער פֿון אַ גרופּע. יעטוועדער פֿון אַ צאָל (מענטשן, באַשעפֿענישן). „א׳ער בעל־דרשן דרשנט (דרשעט) פֿאַר זיך"; „א׳ע טרײ־נע מיט איר טענה, א׳ער פּרע מיט זײַן תירוץ"; „א׳ס קינד וועלט געבוירן מיט זײַן מזל"; „א׳ער הונט איז אויף זײַן מיסט אַ גראַף", שוו. „וויײַ אידליכער רשע דז ער קיגן גוט זינד" [= זינדיקט קעגן גאָט], צוכט. „וועו איין גוי איינם יודן נאך לויפֿט, דא איז איט־ליכער יהודי מחויבֿ דען יהודי מציל צו זײַן וון איז אֶפֿילו מחויבֿ מחלל שבת צו זײַן", לטו, אָמשט 1723. „א׳ער בעל־הבּית זאָל זײַן הויזגעזינד וואָרענען דאָס זיי אַן הבּדלה קיין זאָך ניט טאָן", ער חיים, תרי״ב.

2. קומט אָפֿט אַן א וויטערדיקן סוב. ב אויך: אַלע, יעדער מענטש. אויסגעבונדן (←, ב2) מיט א׳ן. אויסגעקאָכט זײַן (←) מיט א׳ן. „א׳ער באַזונדער און אַלע אינאיינעם", פֿוול. „די זון שײַנט פֿאַר א׳ן אומזיסט"; „א׳ער שפּיגל זעט א׳ער זײַן בעסטן פֿרײַנד"; „א׳ער האָט ליב דעם אמת, אַבּער ניט א׳ער זאָגט אים"; „די וועלט איז אַ פֿײַנע, נאָר א׳ער האָט דאָס זײַנע"; „דאָס אויער מעג מען א׳ן געבן...", שוו. „דוא זאָלשט איינם אימגם אימלכן אין אַלי זײַני עסקים צו גוטן אויז ליגן", לטו, פּה/ב. „איז א׳ער פֿון דער וועלט בּיי אים געווען גלײַך וי נישט", נחב, ׳מעשׂה בחכם ותם׳. „עס וועט אָפּגעוויישט ווערן טרערן פֿון א׳נס פּנים", ממוס, קליאָטשע. „כל ערב למינהו — א׳ער צו זײַן צעך", שע, ׳דער צימעס׳.

3. קומט מיטן בּז אַן אַ סוב וואָס ווערט פֿאַרשטאַנען פֿון דעם פֿרײַערדיקן רעדן אָדער פֿון קאָנטעקסט. א׳ער פֿון אונדז. „איטליכר מאַכט זיך מהגים נאָך זײַנם וואול גיפֿאלן", לטו, הקדמה. „מן מוז איטליכם דרײַא פּסוקים [געבן צו] לייאנן", ספֿר מנהגים, אָמשט 1723, י/א. „איין איטליכר האָט...צוויי׳א אודר דרייא יודינ׳ש בּיא זיך אין דעם בעט", סהמ, שופֿטים, ה, 30 [בּיים אויסטטשן: ׳רחם רחמתים לראש גבר׳]. „.....זאָלין אויף צייכנן וואו איט־ליכר גיבט", תקק.

4. וואָס איז יעדער אייניקיקע זאָך פֿון אַ צאָל (אָדער פֿון אַלע) זאָכן; וואָס איז פֿון יעדער פֿאַל, יעדער טואונג אאזו״ו. א׳ס מ אַ ל. א׳ס פּ י צ ע ל ע (באַזונדער). שלינגען א׳ס ו ו אָ ר ט. אויסקושן אין (א׳ס) אבר באַזונדער. „אונטר האַלטן אין אַליין אוי׳ איינם איטליכן גיבירד, איין איטליכן גי־שלעכט", צאינה, תרגום שני. „א׳ער טרעט פֿונעם מענטשן איז בּיי השי״ת אויסגערעכנט", מס, משלי תקע״ד, כ, 24. „אַלע מעשׂיות פֿון דעם ספֿר זענען דורך גרויסע סודות התורה, א׳ס וואָרט און א׳ע זאָך מיינט מען גאָר עפּעס אַנדערש", נחב, ׳מעשׂה מהז׳ בעטלערס. „קוקט זיך צו...צו א׳ס שטיק פֿריש ערד", ממוס, שלמה. „א׳ שידוך האָט געהאַט זײַן חסרון", עט, לידער.

איטע — פֿרויען־נאָמען. פּפּ: **איטקע, איטל**. אויך: **יוטע**. < יהודית; < אידא, דײַטשער פֿרויען־נאָמען. איטקע די בת־יחידקע. „אָט קומט איטל מיטן היטל", „איטע איז שטענדיק די דריטע", פֿוול. „איט(ק)ע, איט(ק)ע, גיב מיר טיט(ק)ע" — אַן אופֿן פֿון יונגאַטשישן רייצן זיך מיט אַ מיידל.

איטער — דער, ־ס. < יתּור, לאָקל (בּו־טשאַטש, גאַליציע). טרינקגעלט. געבן דעם קעל־נער אַן א׳.

איטערב|יום — דער, ־ען. זעלטענער מע־טאַלישער, כעמישער עלעמענט; טרעפֿט זיך אינאיינעם מיט איטריום (←). סימבאָל Yb. אַטאָמישע וואָג 173.04. אַטאָמישער נומ׳ 70.

־יש — אַדי. א׳ע מעטאַל.

איטעריטאַריע׳ל — אַדי. וואָס איז ניט טעריטאַריעל. „יעדע נאַציע...בילדעט אַן א׳ע נאַציאָנאַלע...אַגודה", בּרידער גאַרדין, אונדזערע חבורים, וילנע 1912.

איטער|ירן — טרוו. ־ירט, איטעריר. איבער־חזרן, איבערזאָגן. א. אַ פּאָרמל. **־ירט** — אדי. אַן א׳ער איגנטעגראַל. **־אַמיון** — אדי. וואָס דינט אויף איבערצוחזרן. „אַן א׳ער סר־פּיקס (טראָגט אַרײַן דעם ניואַנס פֿון איבער־חזרונג)״, נפֿ, יוּפֿאַ, 1939, 2.

איטקע — די. מצ נב. [בײַסיק =] *Uk*: < *Укр.* идкий. אוקר. פֿראָצענטגעלט, וואָכער. „אַן א׳לע איז זיס ווי צוקער. אַ גוראָלניע איז געווען גוט אַמאָל״, בערג, בײַם דניעפּער 1.

איטקע — פֿרויען־נאָמען. ← איטע.

איטר|יום — דער, ־ען. זעלטענער מעטאָל־שער, כעמישער עלעמענט, געפֿינט זיך אין עטלעכע מינעראַלן. סימבאָל Yt, Y. אַטאָמישע וואָג 88.92. אַטאָמישער נומ׳ 39. א׳ערד. **־יע** — אָקסיד פֿון איטריום. Y_2O_3, אַ שוועריקע, ווײַסער אומצעלאָזלעכער פּודער. **־יש** — אדי.

איטשיהײַען זיך — אוטו. ־הײַע זיך, זיך איטשיהײַעט. *Вісьцягацца*: *B* > (כאָ־צימסק, מאָהילעווער גוב׳). זיך אויסצוּען. א׳ זיך בעטנדיק, וויינענדיק.

איטשע — מענער־נאָמען. דזוו **איצע**. יצחק.

איטשע־מויער — דער, ־ס. 1. מענער־נאָמען. יצחק־מאיר. שטאַרק פֿאַרשפּרייט אין פּוילן (לויטן נאָמען פֿון ערשטן געראַר רבין, דעם חידושי הרי״ם).

2. [אַרויסגעראַדט ...־מײַער] צונאָמען פֿאַר אַ פּוילישן יוד (בײַ ליטוישע און רײַסישע יידן). צונאָמען פֿאַר אַ חסיד, אויך פֿאַר אַ שטאַרק פֿאַרפֿרימטן. „גייען זיי אַלע שבת...דאָוועניען אין בײַטאָג אין זאָקסישן גאָרטן נישט אַליין, מיט זייערע א״מ״ס, שע, ׳מאַריענבאַד׳. „עס איז דאָ פֿאַראַן וואַרשעווער א״מ״ס, וואָלסטו זען ווי זיי לעבן דאָס אַ טאָג״, ש. ברעגמאָן, דורך קריג און רעוואָלוציע, אַדעס 1931.

א״מ״ה י ט ע ל ע. אַ היטעלע, וואָס די געראַר חסידים האָבן געטראָגן, געמאַכט פֿון געוואַנט, מיט אַ קורצן און ווײַכן דאַשיק. „אַ יִד מיט אַ בריַיטער באָרד און אַן א״מ־היטעלע״, ש. ברעגמאָן, דורך קריג און רעוואָלוציע, אַדעס 1931.

איטשקען — אוטו. ־קע, געאיטשקעט. דזוו איקען, היקען, שלוקערצן.

איי — אינטערעקציע. אויך: **הויי, עי, העי.** געניצט בײַם צורופֿן, בײַם אָנווײַזן אויף עפּעס, בכלל אויף צו וועגדן דעם אויפֿמערק אויף עפּעס וואָס מע באַמערקט ניט, מע זעט ניט. „איי, ינגעלע, קום אַהער״. „איי, וואו קרײַכסטו? זעסט ניט סאַ גרוב!״. „איי, וויר איז דאָרטן?״ „איי, היי, לאָקשן דריי!״.

איי — דאָס (די), ־ער. פֿקפֿ: אייעלע, ־ך. *Mhd*: ei 1. רעפּראָדוצירקעמערל פֿון אַ פֿויגל אַ זי, איר אָוואוס; באַפֿרוכפּערט פֿון אַ פֿויגל אַן ער, אַנטוויקלט זיך פֿון דעם אַ נײַ פֿייגעלע. אַן איי באַשטייט פֿון דעם עמבריאָן, אַרומגערינגלט מיט אַ געלכל און ווײַסל (וואָס דינען ווי שפּײַז פֿאַר דעם עמבריאָן), אײַנגעשלאָסן אין אַ שאָלעכץ וואָס איז האָרט אָדער האָרטלעך און קען זײַן פֿאַרשיידן לויטן קאָליר, אָפּהענגיק פֿון דעם מין. לייגן אַן א׳. די הינער לייגן שוין א׳ער. אַ נעסט מיט דרײַ א׳עלעך. זיצן אויף א׳ער, אויסברוטן (←, ב4), אויסזיצן (←, ב2), אויספֿירן (←, ב9) הינדעלעך. „וואָס איז געווען פֿריִער: דאָס א׳ אָדער די הון?״ „...שטרויספֿויגל...לאָזט איבער צו דער ערד אירע א׳ער, און אין שטויב לאָזט זי זיי אויס־ברײַען״, תּי, איוב, לט, 14.

א׳ער פֿון הינער (אויך פֿון קאַטשקעס און ענטן) — וויכטיקע שפּײַז פֿאַר מענטשן, רויער־הייט אָדער צוגעגרייט אויף פֿאַרשיידענע אופֿנים. אָפּקאָכן אַ פּאָר א׳ער. אַ פּײַנקוכן (פּרעזשעניצע) פֿון א׳ער. אַ גאָגל־מאָגל פֿון צוויי א׳ער. געפּרעגלטע א׳ער. אַ האָרט א׳; אַ געדיכט א׳, אַ וויך, אַ לויז, שיטער א׳. פֿלומענאיי = געקאָכט אַ 3-4 מינוט, וועמען דאָס וויסל געלכל בלײַבט אַ ביסל פֿליסיק און דאָס וויסל איז האָרטלעך. ריראיי = וואָס מע צעריבט עס בײַם פּרעגלען. אויסטרינקען אַן א׳ = אַרויסזויגן דורך אַ לעכל אין שאָלעכץ רויער־הייט. „צוויי ורישר אייר זי אויז זוף״, בבֿא־בוך, 482. „קנעפּ אויס דעם קעז, שלאָגט אויף די א׳ער...מאַכט קראָקעטן, טונקט איבער אין א׳ און אין ברויטבערעקלעך״, משולאָוו, ווענעט׳ קאַץ־בוך, נ״י 1926. אײַ־אויפֿשלאָגער = מכשיר אויפֿצושלאָגן וויסלעך פֿון א׳ער אָדער וויסלעך מיט געלכלעך אינאיינעם, דאָר־טן. „שבת אינדערפֿרי — רעטעך און פּעטשע, לעבער און ציבעלעס מיט א׳ער״, ממוס, שלמה. געהאַקטע הערינג מיט אַן א׳. אויסשלאָגן אַן א׳ = פּר, צוגרייטן אַ מאכל פֿון אַן א׳. אונטערשלאָגן (מיט) אַן א׳ = אַרײַנגעבן אַן א׳ אין יעדער מין שפּײַז. אויך: איבערשלאָגן מיט אַן א׳. א׳ער־געבעקס. א׳ער־מצה. א׳ער־קוכן. „וויַין־זופּע, דאָס איז מע קאָכט וויַין און מע שלאָגט אונטער מיט א׳ער און צוקער, אַז דאָס רויב איז ווײַן און דאָס האָט אַ טעם פֿון ווײַן — מאַכט מען [די ברכה בורא פּרי] הגפֿן״, ספֿר מקור הברכה, מונקאַטש תּרנ״ה. „פֿאַראַן אַזעלכע מענטשן בײַ ווען א׳ער רופֿן אַרויס...הויי־אויסשיטן״, פֿאָגל, פֿאַ־ריז 1949, № 8. אויסקלאָרן, אויסקלערן, אויסקענדלען א׳ער ← אויסקלאָרן, בבֿ. פֿאַר־וואַרפֿן מיט פֿאַרפֿוילטע א׳ער.

א׳ איז אַ סימבאָל פֿון לעבן, פֿון טויט, פֿון גורל, פֿון דעם אַז די וועלט איז אַ גלגל החוזר. מע גיט דעם אָבֿל אַ האָרט א׳ (← אָבֿל־סעודה). פּסח בײַם סדר — האָרטע א׳ער מיט זאַלצוואַסער. געפֿאָרבענע א׳ער אויף ל״ג בעומר. תּשעה־באָב בײַם פֿאַרפֿאַסטן האָט מען זיך נוהג געווען צו עסן א׳ער. „וואָס האָט דער פֿרומער יוד געקענט עסן בײַם בופֿעט פֿון דער סטאַנציע? — נאָרעלע, ער האָט געגעסן האָרטע א׳ער״, רייזד. „אוי, מן פֿפֿליגט [בײַ דער סעודה נאָך דער חופּה] דו הון צו עשׂן אוי, איין אייא. כלומר ווי איין הון און [= אָן] צער מטיל ביצתה אי. אַזאַ זול אַך זיא און צער מוליד זיין״, מנהגים...דורך דז גאָנץ יאָר, ווינידיג ש״ן [וועגעציע 1590], ע/ב. „וועז איין בלוטש טראָפֿן אין איין אייא איז, אזו איז די גאַנצי אייא אָסור צו עשׂן״, עפּש, דרך הישר לשולם הבא, שקלאָוו 1796, פּרק לח. „אַ ציבעלע, אָדער אַ קנאָבל, אָדער אַן א׳, אויב מע האָט פֿון זיי אָפּגעשיילט גאָר זייערע שאָלעכץ, זאָל מען זיי ניט לאָזן אי־בערגעטיקן״, דרך הישרים, [קעניגסבערג] 1857. „מע מעג געבן אַן א׳ אין דער כּלי וואָס מע זיצט זענעפֿט, וואָרעם מע פֿלעגט אַרײַנגיסן אַ צעשלאָגן א׳ אין אָזעלכע זאַכן וואָס זענען טריב און דורך דעם א׳ זענען זיי קלאָר געווארן״, איבז, תקוני שבת, אוסטרהה 1818. „אַן א׳ וואָס איז געבוירן אום יום־טוב — זאָגן די בית־שמאי אַז עס מעג ווערן געגעסן...און די בית־הלל זאָגן אַז עס טאָר ניט ווערן געגעסן (אום יום־טוב)״, פּיעט, ביצה, א, א. *אויסקיקלען, אָפּקיקלען מיט אַן א׳ ← אויסקויקלען, בב. „די שפּרעכערין (צעשלאָגט די א׳ער איבער זיצן קאָפּ און זאָגט אַ שפּראָך): איך באַשוער אַלע מלאכים הקדושים...אַלע שדים, אַלע רוחות, אַלע מכש־פֿים...אַלע שלעכטע אַווירים, אַלע בייזע ערטער (זי שטרײַכט אים אַרום מיטן בײַנדל) קיין צער, קיין פֿלאָג, קיין קראַנקייט...זאָל ניט קומען אויף דעם מענטשן״, מ. דלוגאַטש, קמ, 1870, № 25. אויסרײַבן די אויגן מיט אַ פֿריש־געלייגט א׳ — אַ סגולה צו אַ גוטער ראיה. האָרטע א׳ער, אַרײַנגעלייגט אין הינעריוך — אַ סגולה פֿאַרן מאָגס פֿרוכטקייט.

אין שו״ע פֿונ: „איבער אַן א׳ איז אַ גאָנצע שטאָט (ירושלים, דער בית־המקדש) חרוב געווארן״ = אַ קליינע סיבּה קען ברענגען אַ גרויס אומגליק [פֿרגל גיטין, נה/ב: אַתּרנגולא ותרנגולתא חריבּ טור מלכא]. „מיט איין א׳ קען מען אַ גאַנצע שיסל באָרשט פֿאַרווײַסן״ אויך: מיט אַ ביסל גוטס קען מען פֿאַררײַכטן אַ סך שלעכטס. „אַן אָפּגעשיילט(ע) א׳(עלע) קומט ניט גלײַך אין מויל (מײַלכלע) אַרײַן״ = מע דאַרף זיך אָנשטרענגען עפּעס צו דער־גרייכן. „די א׳ער ווילן זײַן קליגער ווי די הינער״ = די קינדער מיינען אַז זיי זײַנען קליגער ווי די עלטערן; און ווי אַן ענטפֿער קומט דער צוגאַב: „אָבער זיי ווערן באַלד פֿאַר־שטונקען״. „די בעסטע הון קען ניט אויס־זיצן צוויי הינדעלעך פֿון איין א״. „אַז מע גנבֿעט אַן א׳, האָט מען זיבן יאָר דלות״, = גלייבעניק. אויך: איבער אַ קלייניקייט וואָס מע טוט מיט אומרעכט האָט מען שפּעטער אַ סך צרות; און ווי אַן איר צוגאַב: „אַז מע גנבֿעט אַ סך א׳ער, קען מען אויך ווערן אַ נגיד״ = אַ סך אומרעכט קען פֿירן צו עשירות. „דלות, קאָך לאָקשן! — ניטאָ קיין א׳ער״. „טוט נאָר די הון אַ קריי — האָט זי שוין אויסגעלייגט אַן א״ = פֿאַראַן פֿאַלן ווען רעזולטאַטן קומען אַן שווערקייטן. „אַז מע לייגט אונטער איין א׳, נעמט מען אַרויס צוויי״ = פֿון א׳ קומט אַרויס אַ הון...; ב: אַז מען אינוועסטירט, פֿאַרדינט מען. „מצות און ווײַן מוזן זײַן, שמאַלץ און א׳ער ניט זייער״ = געבויט אויף דעם וואָס מע דאַרף בײַם סדר; ב: מע דאַרף מאַכן אַ חילוק צווישן ערשטיקע און צווייטיקע באַדערפֿענישן. „וועט עס עסט ניט קיין כריין באַקומט ניט קיין א׳ער״ = אויך אויפֿן סמך פֿון סדר; ב: וועט עס וויל ניט קיין ביטערס קריגט אויך ניט

עפּעס גוטס. „נעכטן אַן א׳עלע, הײַנט אַ פּייגעלע״ — קינדער וואָקסן גיך אויס; אויך איבערגעדרייט: אָט געווען אַ פּרײַע מיידל, איצט שוין אַ מאַמע פֿון אַ קינד. „זײַ ניט פֿויל, קיינער וועט דיר ניט לייגן געשיילטע א׳עלעך אין מויל״. „די קאַץ זאָל לייגן א׳ער, וואָלט זי געווען אַ הון״ = שפּאַסיק און אויך: כדי זיך אויפֿצופֿירן אַנדערש, דאַרף מען בטבֿע זײַן אַנדערש. „אַ קו איז איבערן דאַך געפֿלויגן און האָט אַן א׳ פֿאַרלוירן״ = ס׳איז אַ פֿאַנטאַזיע, אַ ליגן, ניט געשטויגן, ניט געפֿלויגן. „אַ קליין א׳ איז אויך אַ כּפּרה״ = א) איז אויך ווערט מער ווי מע מיינט; ב) מע ווייל אָפּקומען מיט אַ קלייניקייט.

*אומגיין (וויי) מיט אַ געפֿלאַצט (וויין, רוי) א׳ = זיך באַמיִען צו זײַן איידל, שטאַרק אָפּגעהיט. *דאגות אום אומגעליגטע א׳ער (טענדלאָ, 506) = פּוסטע דאגות. *אַן א׳ אויף מאָרגן = ס׳וועט אַרויסקומען פֿון דעם שפּעטער, אומקלאָר ווען (אפֿשר קיינמאָל ניט). *אַן א׳ אויף נעכטן = ס׳איז אַן אײַבעריקער אָרעמ אַ פֿאַרשפּעטיקטער ענין. *אויף מאָרגן מיט אַן א׳ = א) אַן א׳ אויף מאָרגן; ב) איר וועגן אַן ענין וואָס מע דאַרף ניט אָפּפֿליגן. *אַן א׳ אויף מיטוואָך, אויף אסרו־חג, אויף נאָכן שגיי = איר, ניט קיין אײַליקער ענין. *א׳(ער) פֿון אונטער דער הון = פֿרײַש, עכט, ניט געפֿעלשט. *ערשט פֿון א׳ (זיך) אויסגעפּיקט, נאָר וואָס פֿון א׳ אַרויס־(געקראָכן) = נאָך יונג, אומגענײט. (האָבן אַ האַפּט וויִ) אַן אויסגעבלאָזן א׳ = אַן שום האַפּט אָדער ווערט. ניט ווערט זײַן קיין אויסגעבלאָזן א׳. אונטערלייגן אַן א׳ און וואַרטן אויף אַן עוף = טאָן עמעצן אַ טובֿהלע און זיך ריכטן אויף אַ גרויסער טובֿה. *זיך אַרומטראָגן מיט אַן א׳ = מיט אַן אידיי־פֿיקס. *זיצן אויף אַן א׳, אויף א׳ער = זײַן אומבאַוועגלעך, קיין זאַך ניט טאָן. זיצן אויף אַן א׳ מיט אַ גראָבן שאָלעכץ = לר, זײַן רײַך און ניט געבן קיין צדקה. *לייגן (זיצן אויף) גאָלדענע א׳ער = האָבן זייער אַ גוט געשעפֿט, מאַכן גרויסע רווחים. *לייגן אַן א׳ = אויך וווּ מיט לייגן אַ ניי = עפּעס אויפֿנייַען, אויפֿטאָן בײַ שנײַדערשער ארבעט [„האָסט שוין געלייגט אַן א׳?״ — אָפּטער פֿרעג פֿון מײַסטער צום געזעל]. „באָבע צוואָקלע, זײַ ניט קיין קוואָקלע — דו לייגסט ניט קיין א׳״ — א) באַקלאָג זיך ניט; ב) חזר ניט איבער די זעלביקע רייד. „זײַ ניט קיין א׳ און לייג זיך ניט אין קאָשיק״ = שטופּ זיך ניט ווו מע פֿאַרבעט דיך ניט. *לייגן אַן א׳ = (אַקטיאָריש) פֿאַרפֿלאָנטערן, פֿאַר־קאָכן אַ קאַשע, קאַליע מאַכן. *אונטערלייגן אַן א׳ = אָפּטאָן אַ שפּיצל. *זיבן יאָר אַן א׳ געקאָכט = זייער לאַנג זיך געגרייט צו עפּעס (און פֿון דעם איז קיין זאַך ניט אַרויס).

פֿפֿ: געל (וויכס) וויִ אַן א׳. רונד, קיילעכדיק וויִ אַן א׳. קליין וויִ אַן א׳. גליטשיק וויִ אויף אַן א׳. גיין וויִ אויף א׳ער = זיך היטן צו שטעלן אַ טראַט. ס׳פּאַסט וויִ אַן א׳ צו אַ וויכן־זופּ (וולאָצלאָוועק) = ס׳פּאַסט אויס־געצייכנט (שוסטערס וועגן גוט געמאַכטע שיך).

פֿלוימען וויִ א׳ער. אַ בורליאַנט די גרייס וויִ אַן א׳.

2. רעפֿראַדוציר־קעמערל אויך פֿון אַנדערע בעלי־חיים, פֿון רעפּטיליעס און פֿון אינסעקטן אפֿ, וואָס קומט אַרויס פֿון קערפּער פֿון דער זי. 3. ספּעצ רויג, אייעלע פֿון פֿיש, אַ זי [קומט אַרויס אין גרויסע צאָלן און ווערט באַפֿרוכפּערט מיט דער מילך פֿון דעם ער]. 4. רעפֿראַדוציר־קעמערל פֿון דער פֿרוי. „יעדער זי...האָט פֿון געבוירן אַן אין איר א י י ע ר־נ ע ס ט — אין איר דרײַ וואָס שטויסט שפּעטער, נאָכן געשלעכטלעכן צײַטיק ווערן, די א׳ער אַרויס — אַ באַשטימטע צאָל שפּראָצלעך פֿונ־וואַנעט עס אַנטוויקלען זיך די א׳ער...ווען אַן איי ווערט צײַטיק...וואַנדערט עס דורך אַן ענגן קאַנאַל, דורך דעם א י י ע ר ג י ר ע ר אין דער הייבמוטער״, ים איבז, יינגל און מיידל, ריגע 1929. ← אייערשטאָק.

5. טעסטיקל, געשלעכט־דריז בײַ אַ מאַן און בכלל בײַ אַן ער פֿון מילכזייגערס. ביצה. [דער נאָמען איז איבער דער פֿאַרעם וואָס דערמאָנט אין אַן א׳]. א׳ער־בײַטל. א׳ער־זעקל. אַ פּאָר אָקסענע א׳ער. אַ טעם וויִ אַ בין גיט אַ שטאָך אין אַן א׳. זיך אַרומטראָגן מיט געשוואָלענע א׳ער. „דער פֿליך גלאָנצט בײַ אים ווי בײַ אַ קאָטער די א׳ער״, וואויליונגערוש.

אייַ — קאָנ. *Mhd*: ê ← אי, אָרכ. 1. א י י ר ד ע ר. די שרײַבפֿאָרעם טרעפֿט זיך נאָר זו אין דער אָלטער ליטעראַטור: „דער פּ״ה [= פֿרנס החודש] איז מחויב דען קנס גובֿה צו זײַן איי זײַן חודש אויז איז״, תקק. שב פֿאַרטײַטשט 'טרס' — איי. „מן וואָרט ביז קען נאָכט אי מן ברכו זאגט, אונ׳ איי מן והוא רחום אן איבט זאגט מן לדוד ברוך אונ׳ למנצח בנגינות״, ספֿר מנהגים, אָמשט 1723, ב/א. טרעפֿט זיך אָפֿט סוף 18. י״ה און אין ערשטער העלפֿט 19., זן אין דער צווייטער העלפֿט 19. י״ה. געבליבן אין ריידשפּראַך פֿון מג אָנהייב 20. י״ה. „פֿריר איי דער בחור איז אָוועק, איז געגאַנגען די קיסרתי און האָט גע־רופֿן איר טאָכטער״, נחב, 'מעשׂה מבערגיר והעני. „איי מע קוקט זיך אום, באַוויזן זיך די פֿאַלשע ליפּן״, מס, משלי תקע״ד, יב, 19. „זי זאָל עס דעם פּריץ...אָפּגעבן, נאָר עה ער וועט זעהן אַז עס פּעהלט אים אַ בוך״, יפ. כאַראַקטעריסטיש בײַם איבערדרוקן אַלטע ספֿ־רים, אין פֿרומער ליטעראַטור. „איי דו הערסט דעם חלום, זאָגסטו שוין אַז דו קענסט אים פּותר זײַן״, שאַראית ישׂראל, ח״ש מספּר יוסיפֿון, לעמבערג (?). „און די בחורים זאָגן: מיר וויל זיך נוקם זײַן פֿריר פֿון די נוצרים, איי מיר וויל אומקומען אויף קידוש־השם״, שי (אַרט? יאָר?), לב/ב. „און דאָס [אַוועקשטעלן קאָלטע יויך אום שבת אויפֿן אויוון] איז אויך נישט מוּתר, רק אַז דער גוי זאָל דאָס שטעלן, איי מען הייצט אײַן״, ספֿר שלחן ערוך, ח״ר, זשאָלקעוו? אָנהייב 19. י״ה? „דער בית־המקדש איז וואָרן פֿריער באַשאַפֿן איי די וועלט?״, צור, בראשית. „פֿון דיר ווערט אינדערווע סוד אַנ[ט]דעקט, איי עס קומט נאָך אַרויף אויף דעם האַרצן״, שיר היחוד ליום השלישי, פֿפֿדמ 1885, ד׳ 8. „פֿרום האָב איך בעסער ליב ווי קלוג. און איי פֿרום און איי קלוג, האָב איך בעסער ליב גוט״, א. שפּערלינג, ליקוטים וו, לעמבערג תרס״ט. 2. ליבער, בעסער. „אך גאט ווי זעלן מיר פֿון אַזוי איין קהילה קדושה אב שיידן. אַך גאט לאָשׂ אונשׂ זיצן מיר וועלן איי דע הונגר נוט ליידן, מיר וועלן איי אונזר ברוט פֿאַר דינן מיט שוערן ביטרן מיא״, יצי קלאג ליד פֿון חורבן ק״ק וורמיישא, אָמשט 1723 [פֿש III].

אייַ — אויסרופֿוואָרט. כאַראַקטעריסטישער אויס־רוף מיט אַלע בבֿ פֿון אוי (←). צום ב1: „אייַ, טוט עס וויי!״ צום ב2: „אייַ, בין איך אַ פֿאַרלאָרענער!״ צום ב3: „אייַ, די צײַט, די צײַט גייט מיר אין ניוועץ!״, רייד. צום ב4: „ס׳רײַסט דאָס האַרץ, אייַ, וויל זיך אים העלפֿן״, רייד. צום ב5: „אייַ, וואו נעמט מען די אַמאָליקע פּוחות!״, רייד. צום ב6: „אייַ, ס׳אי שרעקלעך!״ צום ב7: „אייַ, האָט ער געדאַוונט!״, רייד. „אייַ, דער רבי, דער רבי!״ צום ב8: „אייַ, קינדעלע מײַנס, בײַסטו מיר טײַער!״. צום ב9: „אייַ ניין און נאָכאַמאָל ניין!״, רייד. צום ב10: „אייַ וויל זיך מיר!״, „אייַ, אַ וואַל, אַ וואַל!״, רייד.

11. פֿאַרבײַט די קאָניונקציעס: און, א ו י ב, ב א ם [חיריק אונטערן א], ו ו ע ן, ה ג ם, א ל א. פֿירט אַרײַן אין אַ זאַץ אַנשטאָט ד אָ ס. „אייַ וואָס דו זאָגסט אַז ער וויל ניט...״, רייד. „האָט ער עס געטאָן — איז דאָך אַוודאי גוט, אייַ ניט — בין איך אויך ניט בדלות״, רייד. „אייַ זי וועט זיך אַ בײַסל בייזערן, וועט זי זיך איבערבייזערן״, ש. ב[יקסאָן], די רעזע אין אָפֿריקע, וויליע 1898. „אייַ וואָס פֿאַר אַ גאולה וועט זײַן אַז מע וועט ניט טאָן תשובֿה?״, ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. „...אַן ערלעכער ייִד. אייַ וואָס ער איז אַזוי קאַרג — איז דאָס בײַ אים אַזאַ [חלאַת]״, אַר, 'אַמאָליגע מענטשן'. „אייַ וויא איין גרושי תורה איז אין דיר, אונ׳ דוא בישט זוא גאר העסליך״, מב, מעשׂה כב. כאַראַקטעריסטיש פֿאַרן רייד־סטיל בײַם לערנען: „אייַ וואָס דו וועסט זאָגן אַז...״. „אייַ וואָס האָסטו גע־פֿרעגט...אַז די משנה שמועסט נאָר פֿון מציאה, צוווואָס שטייט צווישן בײַ אין אַז, ענטפֿערט די גמרא...״, שבֿילי המלמדים, בבא מציעא, וואַרשע 1865, ד/א. אין דעם סטיל אויך: „אייַ פֿון איין שטאָט בין דער צווייטער פֿגרט בײַ אים דאָס פֿערדל, איז אויך נישט קיין דאגה״, ספּ, גלילקלעכע און אומגלילקלעכע.

12. לאָקל. וורר (לײַזנע אָא) פֿאַרבײַט צ׳, א ד ע ר. „הערסט אייַ ניין?״ „וועסט גיין אייַ ניין?״.

13. קומט פֿאַר אַ סוב, ספּעצ צוזאַמען מיט אַ וועגדונג כדי זי בולטער אַרויסצוהייבן. „אייַ דו, נאָר איינער!״ „אייַ זשע הולטײַ, ניט טשאַטעוט אַלץ אויף דער דירה פֿון אַן ער־לעכן״, מס, משלי תקע״ד, פּד, 15. „אייַ יאָרן, יאָרן, וואוהין זײַט איר פֿאַרפֿאָרן?״, ט. קא־מינסקי, א ביאָגראָפֿיע פֿון א ישׂראל־קלעזן, קיעוו 1913. „אייַ שוטים, אייַ טיפּשים, איז דען די וועלט הפֿקר־פֿרײַ, האָט זי דען קיין

בעל־הבית?", הרב הלל ליכטנשטיין, עת לעשות, לבוב 1873. „אויא מענש, וויא...טרויארט די נשמה בייא דיר", שה, כג/ד. „אין דוא גזלן, דוא ווייסט דאש וואול...", מב, מעשה סו. אויך סוב. „דער אין איז דאָ איבעריק", רייד.

אייאוא — גב. שטאָט אין צפון פון צענטראלן טייל פון די פ"ש. שפילט גרויסע ראלע אין דער אגריקולטור, ספעצ אין גערעטענגיש פון פאפשוי (אינדיאנער קאָרן). צאל יידן אין 1965 אן ערך 10,000; די גרעסטע קהילות אין דעמאָינס (3,000) און אין סיו־סיטי (2,000).

אי"יו — אמ. E: I.O.U. = I owe you >. געווייגלעך מיטן אומבאשטימטן ארטיקל אדער פאסעסיון פראָנאָם. 1. די סומע וואס דער בעל־חוב איז שולדיק. 2. התחייבות־צעטל. „דו האסט ניט קיין אי־יו און דו קענסט קיין זאך ניט מאָנען", רייד.

אי־יאי — [ביידע טראָפן אקצענטירט; דער ערשטער טראָף קען זיין צעצויגענער וי דער צווייטער; דער צווייטער טראָף קען זיין שטאָרקער אקצענטירט.] ← אוי־אוי. דזוי אי, אוי־רופוואָרט, נאָר עמפאטישער. אי־אי, טוט עס וויי! „אי־אי ברידער, זענען מיר דאָס אַ ביסל רודפי־כבוד", יודישער פאָר־פסח, וואַרשע 1881. „זיי האבן...ארויסגענומען...פארפאקטע אתרוגים, זיי באקוקט...און געשמאטשקעט מיט התפעלות: אי, אַ הדר! אי, אי, אַ הדרל!", שמעון הארצטשיק, גאָטס משפט. אויך סוב. „זיין אי־אי איז ווערט געלט", רייד. **־איש** — אד. „ס'איז אן אי־אישער וויטיק, אָבער איך שווייג", רייד (קינד פון 6 יאָר). **־אישדיק** — נעאל. „דיין אי־אישדיקער צונג־קריצל", ירמיאל צוקערמאן. **־(ע)דיק** — אד. — „וי גייט עס אייך? — ניט אזוי אי־אישדיק", רייד. „קען מען מיט פלייש וואס איז אפשר נישט אזוי אי־אישדיק אונדז אויך נישט אפשרעקן", בלום [יושפ XVI, 2].

אי־אי־אי — [אלע טראָפן אקצענטירט; דער ערשטער טראָף קען זיין צעצויגענער וי די איבעריקע; דער צווייטער טראָף איז דער שוואכסטער; דער דריטער קען זיין שטאָרקער אקצענטירט וי די איבעריקע.] ← אוי־אוי־אוי. דזוי אי, אויסרופוואָרט, נאָר אזוי וי אין סוף פערלאָזטיו. „— וואס מאכט אירי? וי פילט איר זיך? — לעצטנס ניט אזוי אי־אי־אי־אי", רייד. *„ניט קיין אי־אי־אי = ניט קיין אויסערגעווייגלעכסט. „גייט ער אים אריין טיפער מיטן טשוואָק. משה־יאסי מאכט: אי־אי־אי־אי!", ממום, ווינטשפ. „איר מיינט אין־דער־אמתן אז ער איז אַן אי־אי־אי־אי", יד, הנאהבים.... „איר שנור, זאָגט זי, איז אפילו ניט קיין אי־אי־אי־אי (איך מיין אויך אזוי)", שע, מאטל. „די שכירות זיינען ניט געווען אזוי אי־אי־אי־אי", ש. ווינגאדא, פאר, 1962 IX 28. **־עדיק** — אד.

אויי־בויי' — דער (די), ־ס. אמ. (ארויסגעוואָרפענער אויסדרוק פון ענגלישן שטייגער) E: ABC >. 1. ענגלישער (אדער בכלל ניט־יידישער) אבי־צע, אלף־בית. 2. עיקרים פון א פאך, א וויסנשאפט. „קענסט אפילו ניט דעם אויי־בי־סי וויי צו ריידן מיט אַ קאסטאמער", רייד.

אויביק — אד. *Mhd*: êwic. 1. וואס איז אן אַ גרענץ אין צייט; וואס איז איבער צייט; וואס איז דער היפוך פון דעם וואס איז צייט־לעך. „גאָט איז איבער צייט, גאָט איז א־", חה. דער וואס לעבט א' = גאָט. „ס'איז אלץ פון דעם וואס לעבט א־", רייד. „איך האָף צו דעם וואס לעבט א', אַז מיר ווילן...", רייד. „מיין אוממאכט שרייט פון מיר ארויס צו דיר, וואס א' ביסט און מעכטיק", הל. „גאָט...צו א'ע צייטן וועט ער קיניגן", מחזור לראש־השנה, סלאָוויטע 1832, ל/ב. „ער שפרייט אויס זיינע ענטן: גאָט, נעם אויף די וועלט אין דיין אין חסד אַרטיין", אש, תהילים־יוד. „וועלן דער יוד ...איז מדריך די קינדער אַז זיי זאָלן מקיים זיין די תורה ומצוות, איז מען אַ נצחי, אַן א'ער", לדב, מאמר שמע"צ, נ"י ת"ש. „וואלט זאָל דען דער מענש דאז צייטליכיי פאר דאז איביגי פאר קאָפין", גה, 19. „פון וויגט האָט ער מיך אויסגעשפונגן, פון לעבעדיקן אָטעם זיינעם...צו דרייען א', א' אין זיין גרויסן גנאָד פון זיין פלאָם־פייערדיקן רייטוואָגן די ראָד", מל, 'אין זיין גנאָד. דאָס א'ע לעבן = דער עולם־האמת, דאָס לעבן נאָכן טויט, דאָס לעבן אין גן־עדן. „איר פרומא לייט קומט הער. אוי, קויפט מיינה אונטר ויזוגג אוי, לער. דו איז אזוי גוט אוי, עבין. אוי, ברינגט דען מענשן צו איביגן לעבן", ברענט, שער־בלאט. „דיזי וועלט אוי, אך דו איבגי לעבן", לט, שער־בלאט. „דער מענש...זאָל (זוכה) זיין צום גוטן לעבן אויף דיזר וועלט אוי, צו דעם איביגן לעבן אויף יענר וועלט", עפש, סידור תפילות, אמשט תק"ח, א/ב. שב פארטייטשט 'גן עדן' — „אייביק לעבן". דז — א'ע ו ו ע ל ט. ארויבערקומען אין דער א'ער וועלט. א'ע ר ו (נ א כ ט) = טויט. רוען אין דער א'ער ו. ניין אין א'ן וועג ארין = שטארבן. זיך ריכטן אין א'ן וועג ארין. „...די בשורה רעה ביקומין דאש ער דאש צייטליכי גיזעגניט אוי, אין דאש איביגי גאנגין איוט", גה, 309. א'ער ש ל א ף = טויט. אינשלאפן פון בייד וועלטן אויף א' = פארלירן די־וועלט און יענע־וועלט.

2. וואס איז באשטענדיק, (אויף) אלעמאל. א' פייער. חלום וועגן א'ן שלום. א'ע האָנונג. א'ע שנאה, א'ע ליבשאפט. שווערן א'ע טריישאפט, ליבע. „מע זאָל א' דעם לויבן וואס זיצט אויבן", דאָס גוטע און דאס שלעכטע איז ניט אויף א'; „א' לעבט מען ניט"; „א נאר איז אן א'ער צער"; „משה רבינוס תורה און וויבערישע קנאה־שנאה וועלן א' דויערן", שוו. לעבט א' אין פרייד! שב פארטייטשט 'לעולם' — „אייביא". 'אות היא לעולם — „א זייכן אויף א'"; 'ואתה תחי לעולם' — „און איך האָב דיך פארקנסט אויף א'". „...גלייך אלז איר איביג זעלט לעבן", שה, כג/ב. „אומגעמערקט גייען זיי אונטער אויף א' ['לנצח']", תי, איוב, ד, 20. „אוי, איביג זאָל דיא פרויא טראָכטן דש זיא זאָל ארבטן אין איר הויז אוי, זאָל ניט לידיג גיין", מהם, קמח/א. „א' זאָל אַ מענטש פארקויפן וואס ער האָט און זאָל געבן זיין טאָכטער אַ תלמיד־חכם און זאָל נעמען אַ בת־תלמיד־חכם", מכיר, ספר אבקת רוכל, לעמבערג 1850. „אין אורגעדיכט ביסטו, פארי־אושטער, פארקראכן, / ארום איז א' נאכט און א' אינדערוואכן", חג, שנין פון...שטערן. „איך זאָל ניט בלייבן א' אומגעבאָרן", סוצ, יידישע גאָט. דאָס (דער) א'ע(ר) ארט = בית־עולם. „פוסט ווערט און וויסט אויפן א'ן ארט...עס בלייבט נאָר דער קבר דער פרישער אַליין", אל III, 'דער קבר'. די א'ע דירה = קבר. „מיט גרויס כבוד האָבן זיי אים מלווה געווען ביז זיין א'ער דירה", גח"ל, די צוואה, אדעס 1884. „דער הערבסט איז דער א'ער קבר פון זומער", סטג, אין קאזמערוש. א'ע קליידער (מלבושים) = תכריכים. „אויב דו האָסט עטלעכע גילדן, מאַך זיך בעסער צורעכט די א'ע קליידער", ליאנדאר, נעזער בש, ווילנע 1844. „זיין העמדלע איז געווען געצויקלט מיט דעם יתור פון דעם זיידנס א'ע קליידער", דער לאנד חכם, נ"י 1894, № 4. 'לעולם ועד' ווערט געווייגלעך פארטייטשט: אויף א' און א'. „לעולם יהא אדם — איי, ביק! זיי אַ מענטש!" [וויש: א' & איי, ביק].

3. וואס בייט זיך ניט אין לויף פון צייט; וואס צייט האָט אויף דעם קיין השפעה ניט. אַ שבועה אויף א'. „ניטא קיין א'ע זאך אויף דער וועלט", שוו. „בייַ אַ קאָרגן איז א' זיין יום־טובדיקער מלבושׂ", שוו [וויזל ער טוט אים קיינמאָל ניט אָן]. א'ע באָווענונג. דאָס א־ווי־בלעכע = דאָס צארטע, דאָס צער צינענדיקע פון דער פרוי. „ס'ציט זיי...צו די הויכע, צו די וויטע, א־ווי־בלעכע געשטאלטן ...צו דער געטלעכער העלענע", צייט, 'שאטנס אויפן שניי'. אן א'ע טעמע. א'ער יד ← אהאספער. א'ע עגונה = וואס מע קען קיינמאָל ניט מתיר מאכן חתונה צו האָבן. „איך וויל דיר געבן גט, ...איך וויל ניט אַז דו זאָלסט בלייבן אן א'ע עגונה", ש. ב, די גוטע פרויא, ווילנע, יאר? א'ע פעדער = וואס מע דארף ניט טונקען אין טינט; קוואלפען. א'ע פרייהאָט. „דאָס לשון פון אמת האָט אַ קיום אויף א'", מס, משלי תקע"ד, יב, 19. „אמאָל פארוואנדלט זיך דאָס גוטע אין שלעכטס און אמאָל פארקערט. דאָס שייגע איז א'", שנ, דערציילערס און ראמאניסטן II. „די קלי־פות פארשוינדן...דו דערפילסט אין זיך דעם א'ן רצון, די אייגענע נשמה", אפא, פוילישע וועלדער. „עס זענען אין א'ס פארוואנדלט די גילידער", סוצ, גענהיימשטאָט. א' קעסטקינד = וועדט אויסגעהאלטן דאָס גאנצע לעבן (אייר דעם אדער אייגן קינד). א'ער קנעכט = במשך פון דעם גאנצען לעבן, דזוי עבד פנעני (←). „דער פועל בייַ דעם בעל־הבית איז... ניט קיין א'ער קנעכט, נאָר וען ער וויל... גייט ער אווענק", שבילי המלמדים, בבא מציעא, וואַרשע 1865, ו/ב.

4. וואס האָט געדויערט (וועט געדויערן) זייער אַ לאנגע צייט. פארזאָרגן זיך אויף א'. בלייבן גליקלעך אויף א'. א' זיין ברוגז. „האט אים

זעלין געבן...איבג דירה [= ניט קיין קבר, נאָר דירה ממש] אונ׳ איין מקום ב״ה [= בית־הכנסת]״, פּראָגב, 6. „אין ניט געמיינט דאָס זי [די זיגדיקע נשמה] א׳ אין גיהנום בלײַבן, נײַערט...זי מוז פֿיל לענגער דרינען בלײַבן אַלס איין יאָר, ווען זי שטערבן אָן תּשובֿה״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796. „מע מעג צוקניפּן אום שבת, אָבער מע טאָר קיין שטאַרקן קנופּ ניט מאַכן, ער זאָל זײַן אויף א״ו״, איבז, תּקוני שבת, אוסטראָהא 1818. „פֿון א׳ע י׳א ר ביז אויף הײַנטיקן טאָג דולט זיך אַ גאַנצע וועלט מענטשן דעם קאָפּ...אַלץ מכוח יידן״, ממוס, אַ סגולה.... „א׳ קען מען דאָך ניט רעדן נאָך אַ טויטן״, מלה, די גאָלדענע פּאָנע.

אייביק־גרין — אַדי. 1. וואָס איז באַשטענדיק גרין. די א״ג׳ע יוגנט. 2. (באָטאַניק) וואָס די בלעטער פֿון געוויקס פֿאַרבלײַבן באַ־שטענדיק גרין. די א״ג׳ע לאָרבערן. א״ג׳ע ביימער אין די טראָפּישע לענדער. אויך: א״ג׳ע נאָדלביימער, אַזוי ווי די סאָסנע. געניצט אויך סוב, דער א״ג׳.

אייביקגרין — דער (דאָס), ־ען. (באָטאַניק) אַלגעמיינער נאָמען פֿאַר אַ פֿאַרצוויגטער משפּחה וויילדע געוויקסן אין בלעטערוואָלד (אין פֿאַרשיידענע קלימאַטן). לרוב מיט קריכיקן שטענגל, בלויער בליאונג און אייביק־גרינע בלעטער. Heodera vinca.

אייביקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט אַדער מצב פֿון זײַן אייביק (אַלע בבֿ). אומענדלעכ־קייט אין צײַט. זייער לאַנגער צײַטאַפּשניט. אַרײַן אין דער א׳. „דאָז איזט דיא איביגקייט, דאָז קיין מאָס נאָך ציל אודיר פֿאַר גאַנג האָט״, גה, 127. „העט עש אים אפֿשר אין איביגקייט [= קיינמאָל] ניט פֿאַר געסין״, גה, 148. „גרעסערע אומות זענען אַלע פֿאַרלוירן געוואָרן, און איר יידן עקסיסטירט אין דער א״, שארית ישראל, ח״ש מספּר יוסיפֿון, לעמ־בערג, יאָר? „א טראָפֿן פֿאַרגעניגן דאָבט זיך אים אַ ים, אַ שעה עולם־הזה — אַ יאָר, אַ יום־טוב — אַן א״, ממוס, שלמה. גוזמא: עס פֿאַרגייט אַ גאַנצע א׳. „כ׳האָב פֿון דײַן לײַב פֿאַרוויסט אַ גאַנצע א׳. אַ יאָר אויף העלע א׳ אין זעל געזונקען״, איז מיר אַ יהוש, ׳אייביק׳. „דער קרבן זעט חלומות...פֿון א׳ אַן אָטעם״, הל, אין מרעבלינקע.... „נעם דאָס ספֿרל [= דעם תנך], טראָג ווײַטער, ביז אין א׳ דערטראָג״, סוב, יודישע גאָס. *פֿאַרגיין אין (דער) א׳; אַוועק אין דער א׳; זיך באַ־העפֿטן מיט דער א׳ = (אײדל, דערהויבן) שטאַרבן. א׳ — פֿיג פֿאַר טויט, נאָטור, גאָט. „ביידע טירלעך פֿונעם אָרון, ווי די טויערן וואָס פֿירן אין דער א׳ אַרײַן״, דא, גש ו. „ועשׂה זײַן אַליין נאָך אונטר גאַנג אַליר בשעפֿנש צו אייביקייט״, תּחנות ובקשות, דיה־רנפֿורט 1798. „די שטומע א׳ האָט מיר אַ מאונק געטאָן און באַלד אַוועקגעפֿירט אין מיטן וואַלד״, סענ, שטילע טרוימען, וואַרשע 1909. „כ׳וועל אויסבויען אייגענע שטעט מיט מײַן אַרעם און דאָרטן וועט קומען די א׳ וואוינען״, סוב, פֿעסטונג. אין מצ: „טראָגט דער יידּ אין אַלע צײַטן...אָלץ די שולד אין א״ן״, אַל iii. „דעם הימלס קאָלטע א״ן״, יהואש, ׳בײַם טוי־ער פֿון לעבן׳. „דאָס זײַן אַ יידּ הייסט א״ן מאָגען און דערמאָנען״, בראָד, אויסגעקליבענע שריפֿטן. איר: „געקענט אויסזיצן אירע פֿיר א״ן אין געשטאָלט פֿון אָקטן״, נאָד. פּרץ, ׳אַקד־מות׳, פֿאַרטײַטשט ׳לעולם ועד׳ — „אויף אייביק א״.

אייביקלעך — אַדי. *Mhd*: êwiclich. אַרכ. דזוו אייביק. „איך בין בּרם הערציג, שפּריכט גאָט, אונ׳ ויל ניט איבּיגליך [׳לעולם׳] צירנן״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, ג, 12. „אונ׳ ער האטש בישטעטיגט צו יעקבֿ פֿר איין גיזעץ, אונ׳ צו ישׂראל צו איין איבּ־גליכן ברית [׳ברית עולם׳]״, סהמ, תּהלים, קה, 10. „טוט אונש המקום ב״ה אַלײַש גוטײַש, וואור פֿיר מיר אים אימיר איבּיקליך דאָ[אָ]נקין״, גה, 94. מלל פֿאַרטײַטשט ׳לעילום׳ (דברי־הימים ב, לג, 7): „עוויגליך״ [תּי: „אויף אייביק״]. „עהר דײַן פֿאטר און מוטר גאר פֿלײַסיגליך, דא וועלשט דו זוכה זײַן צו לעבן אייבּיגליך״, יענטע בת יצחק, שׂשׂרת הדברות ביכל [וואָכ־שטיין־בוך]. „ידבּר לן — ער וועט פֿירן צו אונז, עלמין — אייבּיגליך...״, סדר אקדמות מיט עברי־טײַטש, לעמבערג? אַנהייב 19. י״ה.

אייביקן — אוטו. אייביק, געאייביקט. נעאָל. זײַן, געדויערן אייביק. „יונגע זון וואָס אייר ביקט נײַ־געבּאָרן קײַקלט זיך אין שניי מיט מיר באַאַנדּ״, סוב, סיביר. „...צו זינגען די שירה וואָס אייביקט אין שטערן״, אַלף כּף, צוק, מינ 1956. „די בלעטער...זײַנען זיכער אַז זיי א׳ אין גאָט״, מ. ז. טקאָטש. „ונג — די. נעאָל. „אַלע פֿאַרקערטקייטן ווילן זיך אויפֿדעקן: רייניקונג, אייניקונג, א׳ ווילן זיי״, צייט, גל 11, 1925.

אייבּיש — דער, ־ן. (באָטאַניק) 1. כינעזישע רויז, וואָקסט אין כינע און מזרח־אינדיע. באַליבּטע באַ־צירונג־פֿלאַנץ אין יענע לענדער. דער וואַרצל, די בלעטער און די בליאונג ווערן פֿאַראַרבעט אין אַזיע פֿאַר אַ שוואַרצער פֿאַרב צו די האָר און די שיך. 2. קרײַטעך פֿון דער אַלטער וועלט מיט אַן ערך 10 אונטערמינים. וואַר־צל און בלעטער ווערן געניצט אין פֿאַרמאַצעוטיק צו פֿאַרשיי־דענע היילצוועקן. א״ט י י — פֿון געטריקנטע בלעטער פֿון א׳. „ווען דאָס הוסטן איז שטאַרק, זאָל מען נעמען...א״־טיי און זיסהאָלץ־וואַרצל... דאָס צוקאָכן״, א. י. שפּערלינג, ליקוטים II, לעמבערג תרס״ט. Althaea officinalis.

אייבישבוים — דער, ־בײַמער. אויך: פֿוּיגל־בוים. (באָטאַניק) דזוו ר(י)אַבּינע. מיטל־הויכער בוים אַדער קוסט פֿון דער רויזן־משפּחה מיט אַ קײַלעכדיקער, קלייניער פֿרוכט וואָס זעט אויס ווי אַ רויטע אַדער פּורפּלנע יאַגדע. וואַקסט אין אייראָפּע, צפֿון־אַזיע און צפֿון־אַמעריקע. די פֿרוכט איז אַ שפּײַז פֿאַר פֿאַרשיידענע פֿייגל, ספּעצ פֿאַרן דראָסל (דערײַבער אויך: דראָסל־יאָג־דעס). Sorbus aucuparia.

אייבל — ← אויבל.

אייבנבוים — דער, ־בײַמער. (באָטאַניק) נאָדלבוים פֿון צפֿונדיקן קלי־מאַט, מיט פֿלאַכע זײַטן און אייבּיק־גרינע נאָדלן. פֿון האָלץ פֿון א׳ מאַכט מען לוק־סוס־מעבל און דער א׳ איז דערפֿאַר כּמעט ווי געוואָרן אויסגעראָטן. וווּרט אויך קול־טיווירט אין אַלע קלימאַטן ווי אַ דעקאָראַטיוו געוויקס. Taxus (baccata). צוויג מיט שישקעס ← בילדל.

אײַבעטשע — פֿראָזע, זוו. אַמ. אויך: **אַבע־טשע**. *E*: I bet you > איך וועט זיך מיט דיר (אײַך); איך פֿאַרזיכער אײַך.

אייבעכערל — דאָס, ־ער. בעכערל, גלעזל, ספּעציעל צו האָלטן אַ געקאָכט איי בײַם עסן.

אייבעלע — דאָס, ־ך. פּקפּ פֿון אויבל (←).

אייבער — פּרעפּ־פֿיקס. *Mhd*: ober. קומט אין סובסטאַנטיוון און אויך אין אַ צאָל אַדיעק־טיוון, געשאַפֿן פֿון סובסטאַנטיוון מיט דעם פּרעפֿיקס. 1. ווײַזט אויף עפּעס וואָס איז ה ע כ ע ר, להיפוך צו דעם וואָס איז נידע־ריקער און שאָפֿט אַ פּאָרל מיט דעם אָקעגע־דיקן **אונטער־**: אייבערליפּ (אונטערליפּ), אייבערקלייד (אונטערקלייד), אייבערארבל (אונ־טערארבל), אייבערערדיק (אונטערערדיק) אאזוו. 2. ווײַזט אויף דער עכסטער אַדער הויכער מדרגה אין דער אייגנשאַפֿט פֿון סובסטאַנטיוון. וואָס איז אַ גאָר גרויסער. אייבערגאָר, אייבער־חכם, אייבערטיפּש. אייבעראַפֿעריסט, אייבער־שווינדלער. 3. ווײַזט אויף אַ טייל פֿון אַ זאַך, אַ גרופּע, אַ שטח וואָס איז איבער, איז העכער וויּ די אַנדערע טיילן. אייבערשטיבל, אייבערדעק, אייבערגאָרן. 4. ווײַזט אויף דער עכסטער אַדער העכערער אינסטאַנץ. אייבערגאָט, אייבערגעריכט, אייבערפֿאַלאָטע. 5. ברעגנט אַ נײַעם באַטײַט לויט אַסאָציאַציעס וואָס בינדן זיך מיט די בבֿ פֿון פּרעפּ א׳־ב ע ר. אייבערמענטש, אייבערהערשאַפֿט.

6. אין גנ צו ווײַזן אַז עס איז דער הע־כערער טייל פֿון לאַנד אַדער געגנט. קען ווײַזן אויך אויפֿן צפֿונדיקן טייל פֿון אַ לאַנד אַדער געגנט. א׳־מצרים. א׳־בײַערן. א׳־העסן. א׳־זאַקסן. א׳עלזאַס. א׳־עסטרײַך. א׳־פֿראַנק(ע)ן. א׳־שלע־זיע. א׳־קאַליפֿאָרניע. א׳־איטאַליע. אויך בדי אונטערצושיידן צווישן צוויי פֿונקטן מיט גלײַ־כע נעמען. ← אונטער, פּרעפּ, בבֿ. א׳־גינזבורג. א׳־גומבאַך.

7. ווײַז אויף דעם וואָס איז דער עכסטער אַדער העכער אין רַאנג, אַמט, פּאָזיציע. פֿאַר־בײַט הויפּט־, שעף. דינט אויך צוצוגעבן אַן איר בײַטעם. → אייבער־נעגלשנידער. → אייבערגעכטן.

א׳אַגראָנאָם	א׳מאַרשאַל
א׳אַדוואָקאַט	א׳מאַשיניסט
א׳אַדיוטאַנט	א׳סעקרעטאַר
א׳אַדמיראַל	א׳סערזשאַנט
א׳אינזשעניר(־נער)	א׳עקאָנאָם
א׳אינטענדאַנט	א׳ פּאָליציאַנט
א׳אינסטרוקטאָר	א׳פּאָלקאָווניק
א׳אינספּעקטאָר	א׳פּאָמאָטשניק
א׳אָנפֿירער	א׳פּאָסטמײַסטער
א׳אָפּטייקער	א׳פּרעזידענט
א׳אָקציזניק	א׳פּאָבריקאַנט
א׳אַרכיטעקט	א׳קאַמאַנדיר
א׳אַרכיוואָר	א׳קאָמיסאָר
א׳בּאַמטער	א׳קאַמענדאַנט
א׳ביבליאָטעקאָר	א׳קאַמערהער
א׳בירגערמײַסטער	א׳קאָנדוקטאָר
א׳בענעראַל	א׳קאַנטאָר
א׳דיאַקאָן	א׳קאָנטראָליאָר
א׳דירעקטאָר	א׳קאָפּיטאַן
א׳וואָכמײַסטער	א׳קוואַרטיר־ מײַסטער
א׳זאָלדאַט	א׳רעגיסטראַר
א׳ליטעראַט	א׳שעף אא.
א׳מאַיאָר	

(באַטײַטן, פֿאַרמען, ווערטער וואָס שאַפֿן זיך פֿון זיי → די ווערטער גופֿא, אַן אייבער).

אייבער — דער, ־ס. 1. ווער עס פֿאַרנעמט אַ וויכטיקערע, שטאַרקערע פּאָזיציע. העכערער (באַאַמטער, אָנגעשטעלטער) לגבי אַ נידעריקערן אין רַאַנג (דעה, מאַכט אא). → אונטער, ב1. דער א׳ פֿון דער אונטערוועלט. 2. פֿיגור אין קאָרטנשפּיל, דאַמע, מלכה. אין אַ צאָל שפּילן — דאָס צענטל, אין עטלעכע שפּילן — דער מלך; אין אַנדערע — דער פֿויער, וואָלעט (אין פֿאַרגלײַך מיט די קאָרטן וואָס האָבן ניט קיין פֿיגורן). אַן א׳ שלאָגט אַן אונטער (→). *דעם א׳ אייכלס אַן אייניקל — א) וועגן אַ לײַדנשאַפֿטלעכן קאָרטנשפּילער; ב) וועגן איינעם וואָס האָט ניט קיין געהויבענעם ייחוס. „ער האָט שכל ווי דער א׳ אייכל״, פֿולע. 3. גרעסטער געוויכער אויף אַ לאָטעריע. דער א׳ האָט געוואונען טוינט זלאָטע. 4. אייבערקול. געשריי. רעדן אויפֿן א׳, אויף דער העכסטער אָקטאַווע. „מע רעדט אים דאָס און ער ענטפֿערט בוידעם — איז דאָס וויבּ אַרויס אויפֿן א״, ב. גראָדין, שרי־פֿטן.

אייבעראויפֿזיכט — די, ־ן. הויפּט־אויפֿזיכט. העכסטע השגחה. האָבן די א׳ איבער אַן אינסטיטוציע. „אייבערנעמען די א׳ אין אַלעם וואָס באַטרעפֿט דעם אונטערריכט״, צעד.

אייבעראויפֿזעער — דער, ־ס. וונ ־ען, ־ס. הויפּט פֿון אויפֿזעערס. ווער עס האָט דעם אַמט אַדער די דעה איבער אויפֿזעערס. „האָט זיך אַנטאָן גרויסאַרטיק...און געמוטעט אויף זיך די דאָלע פֿון אַ״, שע, ׳דאָס גרויסע געוויכט׳. ־וש — אדי.

אייבעראינספּאַנץ — די, ־ן. העכסטע אינספּאַנץ. „זיך אונטערגעוואָרפֿן דעם באַשלוס פֿון דער א׳ [דאָ: דעם סופּרים־קאָרט פֿון די פֿאַר־אייניקטע שטאַטן]״, ש. מאַרגאַשעס, טמז, 1965 II 8.

אייבעראינקוויזיטאָר — דער, ־ס (־ן). 1. הויפּט־אינקוויזיטאָר. טאָרקוועמאַדאַ דער א׳. „בעת אין גלאַצעגיש גענידער פֿון אַן א׳ טוט איר אייגל לוסטיק לויפֿן אונטן אויפֿן שפּיצער־הויפֿן״, אַל ו, ׳קומט דער ליבער זומער׳. 2. בכלל גרעסטער רשע צוישן זײַנע חבֿרים רשעים. אונטער נאַצישער הערשאַפֿט האָט מען אַזוי גערופֿן יעדן העכערן נאַצישען באַאַמטן, ספּעצ די הויפּטן פֿון קאַצעטן און די נאַצישע הערשערס איבער די געטאָס. וונ — די א׳שט.

אייבעראַמט — דער & די, ־ן. העכסטער אַמט. פֿאַרגעמען די א׳.

אייבעראָנקל — דער, ־ס? ־ען? אַרכ. על־טערפֿעטער. „אונ׳ ער שפּראַך צו משה. דוא עביר אונקיל, האשׂטו דען ניט מיט מיר גלע־רנט...״, מהמ, אמשט 1722, יא/ב.

אייבעראָפּיציר — דער, ־ן. ־שע — פֿרוי פֿון א׳. פּפּ: „צע׳ר. אָפּיציר פֿון די הע־כערע ראַנגען. „די גאַנצע געגערַאַליטעט, שטאַב־א׳ן...״, קמ, 1866, № 37. „פֿור די או־בּיר אונ׳ אונטר אויפֿיצירע די היר זײַנען געמעלט״, מעדני מלך, פּפּדמ 1726.

אייבעראַרבל — דער, מצ ווי אצ. (שנײַ־דערײַ) דרויסנדיקער טייל פֿון אַרבל; אַרבל אָן דער פֿאַדשעוקע. → אונטעראַרבל.

אייבעראַרבעט — די, ־ן. 1. אַרבעט וואָס ווערט געמאַכט נאָך די אָפּגעאַרבעטע אָפּיציעלע אַרבעט־שעהן, ראַנקינד־שקליאַר וווב. 2. זייער גוטע פֿאַכמענישע אַרבעט. ליוועלן נאָר א׳.

אייבעראַרדאָווי(צי)אַניש — אדי. (געַ־אָלאָגיע) וואָס האָט אַ שײַכות צו דער לעצטער עפּאָכע פֿון דער אַרדאָווי(צי)אַניש ער ע. → אונטעראַרדאָווי(צי)אַניש.

אייבעראַרכיטעקטאָר — דער, ־ן (־ס). הויפּט־אַרכיטעקטאָר. „געבויט האָט די סופה דער פֿעטער...נאָר געקאָמאַנדעוועט האָט דער זיידע, געגעבן עצות, ווי אַן א״, שע, פֿונעם יאַריד ו.

אייבעראַרמיי — די, ־ען. אַרמיי מיט באַ־זונדערע פֿריווילעגיעס. אַרמיי פֿון אייבערמע־נטשן (סאַרקאַסטיש). „זײַנען אויסן געוועון אָפּ־צוקילן אַ ביסל דעם ברען פֿון הימלערס א״, מוז, היטלערס פּראָפּעסאָרן.

אייבעראַרמל — דער. מצ ווי אצ. לאָקל (ווילאָצלאָווע). דזוו אייבעראַרבל. „אַרמל (ער־מל)...באַשטייט פֿון אונטעראַרמל — דער טייל אינעווייניק אַרײַן צום פּשאָדעק, און א׳ — דער טייל אין דער לופֿט אַרײַן״, ש. ווינטער, פֿש II.

אייבעראַרעם — דער, ־ס. אייבערשטער טייל פֿון אָרעם, צו דער פֿלייצע (גוף) צו. יאָכ. אויך: א׳כיין.

אייבעראַרצט — דער, ~ערצטע. דטשמ. נר. הויפּט־דאָקטער (אין אַ שפּיטאָל אא). „האָ־בן מיר זייער אָנגענעם צוגעבראַכט בײַם דר׳ ...א׳ אין אַלגעמיינעם האָספּיטאַל״, ארד, קמ, 1868, № 47.

אייבעראַהעלפֿער — דער, ־ס. פּפּ: ~בעלפֿער. 1. ווייכטיקסטער, עלטסטער צווישן אַ מלמדס באַהעלפֿערס. „ער [דער מלמד] קומט זיך צוזאַמען מיט זײַנע חבֿרים די אַנ־דערע מלמדים, און מיט די א׳ס בײַ אַ גלעזל מעד״, יופֿאָ, 1882, № 39. 2. אַקטיאָריש. שפּאַסיק. זייער שלעכטער אַקטיאָר.

אייבעראַוויז — דער, ־ן. ווייכטיקסטער באַוויזן. פֿרוווון אָפּשלאָגן דעם א׳ פֿון דער באַשולדיקונג.

אייבעראַוול — דער. מצ ווי אצ. בעסע־רער מין באַוול וואָס מע גיצט בײַם ניינען אויף דער רעכטער זײַט פֿון בגד. יוהאָ, № 36.

אייבעראַלקן — דער, ־ס. העכסטער באַל־קן אין אַ בנין. דער דאַך האַלט זיך אויפֿן א׳.

אייבעראַן — די, ־ען. באַן וואָס אירע רעלסן זײַנען אויף הויכע געשטעלן איבער די גאַסן. לופֿטבאַן. „מיר׳ן פֿאָרן מיט דער דריטער עטאַזשי, מיט דער א׳, אין בראָנקס אַרײַן״, ריד (ניו־יאָרק).

אייבעראַק — די, ־ן. אייבערשטער טייל באַק, צו די אויגן צו. „אַרויסגעזען פֿון זײַן פּנים...האָט מען בלויז אַ פּאָר גוטע טונקל־ברויגע אויגן און קלייגע שטיקלעך א״, פּ. פּריד, צוק, דעצ 1957.

אייבעראַנגד — [...בעגעד] דער, ־ים [...בגאַ־דים]. יעדער מין בגד וואָס מע טראָגט פֿון אויבן. געווינלעך יעדער מין מאַנטל. אויך: קאַפּטן, אייבערראָק, אייבעררעקל. זיך נייען אַן א׳ איין מאָל אין אַ שמיטה. „אַ קאָלנער פֿון אַ שטיקל קעצענע פֿעל פֿון דער מאַמעס א׳״, י. א. קאַצאַוויטש, 60 יאָר לעבן. „זיך אָפּגערוקט פֿון טיש, רוישנדיק מיט די ברעגן פֿון זײַן לאַנגן שוועדן רַאַצאַמאַרענעם א׳״, מ. ריבקין, דער וועלטשטער בלום־בלבול, ווילנע 1914. „די פֿאַרבליבענע יידן אין פּאַריז [בעת דער נאַצישער אָקופּאַציע] וואָס מוזן טראָגן דעם געלן מגן־דוד אויף די א׳ים״, א. אַלפּערין, טמז, 1960 XI 27.

אייבעראבוי — דער, ־ען. 1. דאָס וואָס איז געבויט איבער אַ געבידע. אַ מין טורעמל ווי אַן א׳. „צו דער שטוב איז צוגעקומען אַן א׳ פֿאַר דעם יונגן פֿאָרפֿאָלק״, רייד. 2. דאָס אידייאישע, דאָס גײַסטיקע וואָס אַנטוויקלט זיך אויף אַן עקאָנאָמישן, אַ מאַטעריעלן יסוד. דער גײַסטיקער א׳ לויט קאַרל מאַרקס שיטה. „פֿון דעם יידנס גרונט־סיטואַציע — פֿון דער אי־בער־אייבערגעהויבנקייט פֿון זײַן גײַסטיקן א״, ב. דיוקין, אַ גלויבן פֿאַר אומגלויביקע.

אייבעראבויגן — דער, ־ס. אייבערשטער בוי־גן. צושטעלן אַן א׳ מיטן נאַמען פֿון מחבר. אַ טאָפּלטע אַרקע מיט אַן א׳.

אייבערבוכהאלטער — דער, ־ס (~בוכ־האַלטער). הויפּט־בוכהאלטער. „ער האָט אים באַלד געמאַכט פֿאַר אַן א׳ און אַן אייבערהער אייבער אַלע זײַנע מענטשן״, מ. מ. יודעלעוויטש, חנעלע, וואַרשע תרמ״ד.

אייבערבורגערמײַסטער — דער, ־ס. געוויינלעך: ~בירגערמײַסטער. ראש־העיר; הויפּט־אַדמיניסטראַטאָר פֿון דער שטאָט־פֿאַרוואַלטונג. „די פֿאַרשטייער פֿון דער שטאָט, דער א׳ און די פֿאַרשטייער פֿון דער ייִדישער געמיינדע״, קם, 1864, № 31.

אייבערביין — דער, ־ער. דזוו אייבעראַרעם ←.

אייבערביר — דאָס & דער. מצ נב. ביר וואָס האָט אין זיך מער אַלקאָהאָל ווי געווייניקער. ביר.

אייבערבירגער — דער. מצ ווי אצ. בירגער מיט ספּעציעלע רעכט, פּריווילעגיעס (אָפּטער פֿאַראַכטלעך). „איז ער בכוח מקיים צו זײַן זײַן העכערן באַרוף פֿון גרינהאָרן — א״׳, ב. רייווקין, ה. לייווק.... ־וש — אַדי.

אייבערבלאַט — דאָס & דער. ~בלעטער. בלאַט וואָס אונטער דעם איז דאָ אַן אַנדער בלאַט. ← אונטערבלאַט, ב׳. 2. אייבערשטע פֿלאַך פֿון בלאַט.

אייבערבלוזע — די, ־ס. אויך: ~בלוזקע. 1. בלוזע וואָס מע טראָגט אויבער דעם קליידל. „די א׳ס זײַנען לעצטנס געווען שטאַרק מאָדערן און זיי זײַנען ווידער אין דער מאָדע״, פֿאָ, 1965 IV 2. 2. בלוזע פֿאַר קינדער און יונגווארג, וואָס אויבער דעם טראָגט מען ניט קיין רעקל.

אייבערבעט — דאָס (די), ־ן. 1. אויבערבעט; פֿערענע, פֿעדערדעק(ע). „...אונטער אַ קישן אַדער אונטער אַן א״, איבז, תקוני שבת, אוסטראָהא 1818. 2. דאָס אייבערשטע בעט פֿון אַ צוויילינג־בעט וואָס איז איינס אויבער דעם אַנדערן (היפוך פֿון אונטערבעט).

אייבערבעל־הבית — [...באַלעבאָס] דער, ~בעלי־(ה)בתים [...באַטים]. גרעסטער בעל־הבית, אויבער אַנדערע בעלי־בתים. „אַלע פֿערזאָנען אין דעם ענגן, קאַלטן און נאַסן שטיבל זענען פֿינף, און דער דלות וועלכער איז דאָ געווען דער א־ה׳ וואַר דער זעקסטער״, יופֿאַל, 1887, № 31.

אייבערבעלפֿער — די, ־ס. ← אייבערבאַלפֿער. „דער א׳ פֿלעגט מיט די קינדער זאָגן די אינדערפֿריאיקע ברכות, אײַנקנעלן מיט זיי דעם אַלף־בית, לערנען טראָף״, ריידז. „מיכל בעלפֿער איז געווען בײַם בעסטן דרדקי־מלמד ...דער א״, יאָ, שטערנטיכל, לײַפּציק 1862. „דער מלמד טרײַבט אָן אַ פֿולע שטוב מיט קינדער...דערצו מוז ער האַלטן א־ אוך אונטערבעלפֿערס״, קם, 1965, № 32.

אייבערבעלקע — די, ־ס. איינע פֿון די בעלקעס (קלעצער) וואָס אויף זיי האַלט זיך די סטעליע.

אייבערבעקער — דער, ־ס. ראָש, הויפּט פֿון די בעקערס. „האָט דער א׳ [ר׳שי־האופים] געזען אַז ער האָט צום גוטן פֿותר געווען״, תּ׳, בראשית, מ, 15.

אייבערבראָאים — די, בפּ. באַשעפֿענישן וואָס שטײַגן אויבער אַלע פֿאַראַנענע, וואָס זײַנען אויף דער העכסטער מדרגה פֿון עוואָלוציע. „עס וועט אויפֿקומען אַ הייליקע...תקופֿה פֿון אייבערמענטשן און א׳...נאָך אַ שטרענגער בזיאַלאָגישער סעלעקציע״, א. ליפּינער, איק, פּסח תשכ״ד.

אייבערברוסט — די. מצ נב. העכערער טייל פֿון ברוסט. אָפּבראַנען אויף דער זון די הענט, דעם האַלדז און די א׳.

אייבערגאָט — דער, ~געטער. הויפּטגאָט אין דער פֿאַרשטעלונג פֿון פֿאַליטעאיסטן, גע־צנדינערס. גריכישער א׳ (ד)זעאוס. „האָבן זיי זיך פֿאַרגעשטעלט אַ גאַנצע רעגירונג פֿון אַן א׳ מיט אַ וויַיב און קינדער, מיט...געגנעראַלן... אונטערגעטער״, קם, 1866, № 26.

אייבערגאַס — די, ־ן. גאַס וואָס גייט פֿאַראַ־לעל און העכער צו אַ צווייטער גאַס וואָס איז נידעריקער. וואויגען אויף דער ערשטער א׳ פֿון גרינעס באַרג (קאָוונע).

אייבערגאַרטל — דער, ־ען. גאַרטל פֿון אויבן. אַ בריי־טער א׳ אויבער דער קאָפּאָטע.

אייבערגאַרן — דער. מצ ווי אצ. דזוו אייבערגאָרן.

אייבערגאָרן — דער, ־ס. אייבערשטער גאָרן, אייבערשטאָק, גאָרן וואָס איז אונטערן דאַך. וואויגען אויפֿן א׳, וויינטער זיך טרייסלען פֿון קעלט און זומער פֿאַרברענט ווערן פֿון היץ.

אייבערגבאי — [...גאַבע] דער, ם [...גאַבאַ־אים]. וונ ־טע, ־ס. 1. הויפּט־גבאי. „ער זאָל פֿון איצט אָן צונעמען אַלע ארץ־ישׂראל־געלטן און פֿון ר׳ מאיר בעל־הנס־פֿושקעס, אַפֿילו פֿון די א״ם״, יפ. 2. דעה־אַגער בכלל. קאָלעקטאָר. הויפּט־שמעלקע. אָן א׳ בײַ די גובֿים.

אייבערגיסטלעכער — דער, ־לעכע. הויפּט־גייסטלעכער (פֿון אַ ניט־ייִדישער נאַמנה). „דער א׳ און אַלע...קירכדינער...האָבן רואיק צוגעזען...די מאַרדטאַט״, קם, 1869, № 4.

אייבערגלח — דער, ־ים. הויפּט־גלח. פּראָ־טאָפּאָפּ. ל2.

אייבערגעדאַנק — דער, ־ען. 1. הויפּט־געדאַנק. 2. איר וועגן אַ פֿלאַכן אָדער פֿאַלשן געדאַנק. „פּס, אַזאַ א׳ איז מיר נאָך קיינמאָל ניט אויסגעקומען צו הערן!״, ריידז.

אייבערגעהילף — דער, ־ן, וונ ־ען, ־ס. וויכטיקסטער געהילף בײַ אַן אַרבעט (וואָס האָט צו זיך געהילפֿן).

אייבערג(ע)וואָלד — דזוו אייבערהערשאַפֿט.

אייבערגעוואַנט — דאָס, ־ן (אויך: ~גע־וועטער). 1. שטאָף פֿאַר אַן אייבערבגד. 2. יעדער מין געוואַנט וואָס קומט פֿון אויבן. 3. אייבערבגד. אָנטאָן אַן א׳ איידער מע גייט אַרויס אין קאַלטן דרויסן.

אייבערגעזימס — דער, ־ן. געזימס וואָס קומט גאָר אויבן. אַן אויסגעצאַקעטער א׳.

אייבערגעזעל — דער, ־ן. וויכטיקסטער געזעל אין אַ ווערשטאַט (וואָס האָט אונטער זיך (אַ) געזעל(ן).

אייבערגעזעלשאַפֿט — די. מצ נב. 1. גע־זעלשאַפֿט פֿון דער קומענדיקער צייט, וואָס זי איז העכער, אַנטוויקלטער ווי די איצטיקע. „אַרײַנשלעפּן אין אַן אַטאָמישער א״, טמז, 1964 IX 9. 2. געזעלשאַפֿט פֿון אַריסטאָ־קראַטן, פֿון די אייבערשטע שיכטן.

אייבערגעטריב — דער, ־ן. טראַנסמיסיע, טרײַב־רימען וואָס קומט פֿון אויבן (אין אַ מאַשין, דרייבאַנק), א. ל. זיידל, טאָקערײַ, מאָסקווע 1932.

אייבערגעפֿל — דאָס, ־ער. פּקפּ פֿון אייבערגאַס ←.

אייבערגעץ — דער, ־ן. הויפּט־גערן. „...איז פֿאַרגלאָצט געווען מיט טויזנט אויגן צום מי־ליאָן־דאָלאַרדיקן שמאַלצטאָפּ, דעם אָפּגאָט און א׳ פֿון...באַלעבאָס״, ב. ריווקין, ה. לייווק....

אייבערגעריכט — דאָס (דער), ־ן. העכסטע גערייכט־אינסטאַנץ. אַן אָפּעלאַציע אין א׳. „אָפּע־לירן פֿון אונטער אַן אובער גריכט זיך צו בי־רופֿן״, י׳. מאַרשאַק, חנוך לנוער, פֿיורדא 1774.

אייבערגעשטעל — דאָס (דער), ־ן. טייל פֿון אַ מכשיר, פֿון אַן אָנשפּאַר וואָס איז פֿון אויבן, איבער אַן אַנדער טייל אָדער אַנדערע טיילן.

אייבערגעשטעלט|ער — דער, ־ע. אויפֿ־זעער; עלטסטער איבער אַ גרופּע אַרבעטער אא. „אָחרון שלמהם א׳ע וואָס איבער דער אַרבעט״, תּ׳, מלכים א, ה, 30.

אייבערגעשפּאַ'ן — דער, ־ען. אויך: **אָבער־געשפּאַן** הויפּט־אַדמיניסטראַטאָר פֿון אַן אָרט שאַפֿט (אונגאַרן). ← ז. ׳. גרינוואַלד, 1.000 יאָר יידיש לעבן אין אונגאַרן, נ״י 1945, ז׳ 244. „אין שטיינאַמענגער (אונגאַרן) איז אַנ־געקומען אַ נייער אָבערגשפּאַן, האָט מען לכבוד אים געמאַכט אַ פֿאַקלצוג״, יופֿאַל, 8 VI 1882.

אייבערגראָטקע — די, ־ס. אייבערשטע גראָטקע. אַרויפֿשטעלן די פּסחדיקע כלים אויף דער א׳. שפּאָטיק, אייבערשטע בריק ציין.

אייבערגרופּע — די, ־ס. (סאָציאַל, אינטע־לעקטועל אא) וויכטיקסטער טייל פֿון אַ גרע־סערער גרופּע. די פּראָפֿעסאָרישע א׳.

אייבערגרעב — די, ־ן. (שניידערײַ) מאָס פֿון ברוסטקאָסטן. נעמען די א׳.

אייבערדאַך — דער, ~דעכער. פּקפּ: ~דע־כל. אייבערשטער דאַך. „אויפֿן דאַך פֿון בנין איז דאָ אַ גערטנדל און איבער אים אַן א״.

אייבערדאָקטער — דער, ~טוירים. וונ ־שע, ־ס. הויפּט־דאָקטער אין אַ קליניק, שפּי־טאָל אא. „דער א׳ איז אויך געבליבן שטיין ניט בלאָס, ניט האַלב־אָנגעכטיק, נאָר פֿאַר־וואונדערט״, יהל, די ערשטע ליבע, וואַרשע 1881.

אייבערדזשע'ניטאָר — דער, ־ס. אמ. הויפּט פֿון באַדינערס וואָס פֿאַסן אויף אויף אַ בנין. „בײַ רײַכע קרובֿים איז ער געוואָרן א׳ איבער צוויי טענעמענט־הײַזער אויף פֿאַרק־עוועניו״, אפּא, ׳גערטרוד׳.

אייבערדיאַלע'קט — דער, ־ן. דיאַלעקט וואָס איז איבער די נאַטירלעכע דיאַלעקטן און איז צום טייל אַנדערש. כלל־שפּראַך, שמעלץ־דיאַלעקט. „האָט זיך דורכן צוזאַמענשטראָם פֿון

פֿאַרשיידענע דיסטש־דיאַלעקטישע עלעמענטן געהאַט געשאַפֿן אַ מין ייִדישער א, אַ מין כּלל־שפּראַך", מוו, יופֿא, וואַרשע 1938, 10.

אויבערדיק — אַדי. וואָס איז אויבער עפּעס, פֿון אויבן; וואָס איז העכער. די א'ע שיכטן, קלעצער. ־יקייט — גאווה, שטאָלץ.

אייבערדירעקטאָר — דער, ־ן, וונ ־ן, ־ס; וויצ פֿון א' — ־שע. הויפּט־דירעקטאָר, עלטסטער אויבער אַ גרופּע דירעקטאָרן. „ה. ר. אַלס א' פֿון די אײַנצאַנען האָט געעפֿנט דאָס טירל פֿון וואַגאָן", קמ, 1867, № 23.

אייבערדעוואָניש — ← אויבערדעוואָניש.

אייבערדעק — די, ־ן. 1. דאָס מיט וואָס מע דעקט זיך צו. דעקע (פֿערענע, ליילעך) וואָס קומט אויבער דעם וואָס שלאָפֿט. נוצן דעם ווינטערמאַנטל פֿאַר אַן א'. 2. ־עדער מין צוזעץ אָדער פֿאַרדעק. אַן א' מיט שפּיצן אין בערן טישטעך. אַ קאָלירטיקע א' אויף אַ בעט. „דאָס וויסע א' פֿון מײַן שלאָף־בעט", שע, „שיר השירים". „און אויבער די א' פֿון די וויסע שניי־וועלט וויזן זיך שוין דאָ און דאָרט שוואַרצע עקדפֿלעקן אַרויס", אש, שטעטל.

אייבערדעק — דער, ־ן. 1. העכסטער דעק (און אָפּענער, אַן אַן אײַבערדאַך) אָדער גאַרן פֿון אַ שיף. שטיין אויפֿן א' און קוקן דורך אַ שפּאַקטיוו אויף דער יבשה". „אַז מע האָט זיי אָנגעזאָגט...מע זעט שוין אַרויס דאָס לאַנד, זיי זענען זיי אַרויס אַלע אויפֿן א'", שע, בלאָנדזשנדע שטערן II. 2. פֿלאַכער דאַך. אויסהענגען וועש אויפֿן א'.

אייבערדעקל — דאָס, ־ער. פֿקפּ פֿון אייבערדעק. טפּענט צוזעץ אויף קעסטעלעך אָדער גלאַז, פֿאַרצעלעך־פֿלים אא. „דאָס זענען פֿלאַכע שאַכטעלעך פֿון טאַקטור וואָס זייערע א'ער זענען פֿון רייניעם גלאַז", אמד, איין הונד אַלט שדכן, ווילנע 1878.

אייבערדעקע — דער, ־ס. דזוו אייבערדעק, די. „אָנגעהויבן...לייגן אין בויד פּעק, קישנס...פּעלץ, צן, א"ס", מ. ריבקין, וועלזשער בלוט־בלבול, ווילנע 1914.

אייבערדראָט — דער, ־ן. דראָט וואָס קומט פֿון אויבן. אַ פֿאַרצוימונג מיט שטעכיקן א'.

אייבערדרוק — דער. מצ נב. שטאַרקער דרוק. העכסטע מדרגה פֿון דרוק וואָס אַ מכשיר, אַ כּלי, אַ קעסל אא קען אויסהאַלטן.

אייבערדרעקל־קאָמיסאָר — פֿאַרזיער ייִדיש. פּעיא. מע פֿלעגט זאָגן אויף איינעם וואָס האָט זיך געהאַלטן פֿאַר אַ גאַנצן קנאַקער און דעמאָלט זאָגער: „קוקט אים נאָר אָן, ער איז דאָך אַ גאַנצער א־ק־".

אייבערהאַלב — פּרעפּ & אַדוו. *Mhd*: ober-halben. פֿון אויבן. אין דער ריכטונג צום אויבן. ← אונטערהאַלב.

אייבערהאַמער — דער, ־ס. אייבערשטער האַמער (אָדער שטיק אײַזן, מער־וויניק האַמער־פֿאַרמיק) אין אַ מאַשין וואָס האָט צוויי־טן האַמער פֿון אונטן. ←אונטערהאַמער.

אייבערהאַנט — די, ־ס; ←העגט [זון]. *Mhd*: ober-hant. 1. ערשטיקע דעה, הויפּט־דעה. אייבערמאַכט. צד וואָס געווינט אָדער האַלט אין געוווינען און דאָמינירן בײַ אַ פֿאַרמעסט, געראַנגל, צוגוי־פֿשטויס פֿון אינטערעסן. קומט מיט די ווערבן: האָבן, נעמען, באַקומען, קריגן, געווינען, אַרויסוויזן, בלײַבן, האַלטן אא. צוזאַמען מיט די ווערבן — אַרויסקומען אויפֿן ערשטן אָרט, געווינען, מנצח זײַן, דאָמינירן אא.

מיט האָבן: „די מורדים האבן גיהט דיא אויבר הנט", וויניק. „פֿאַרהאַנדן קהילות קדושות וואָס די משפּחה האָט בײַ זיי נאָך נישט די א'", יפ. „מיט וואָס האָט מען די א' איבער די שקצים פֿון דער הײַנטיקער וועלט", ממוס, סאַקסע. „אויפֿן פּאַפּיר האָבן מיר שטענדיק די א' געהאַט", פּרץ, גשדאָנקען און אידיישן. „דער אור די לײַכט אויפֿן נפֿש האלקית, אַז זי זאָל האָבן די א' אויף די נאַרישקייט פֿון ...דעם יצר־הרע", תּניא, 70.

מיט נעמען: „זי זאהן דש עש אויבר הנט וואָלט נעמן, דר בֿון [= דערפֿון] צו ווילהן [= פֿלײַצן, אַנטלויפֿן] וואָלטן זי זיך ניט שעמן", בבא־בוך, 542. „אַם ניטנטן טאג דאש פֿירדן מוניט נאַם דער הונגר איבר הנד אין דר שטאט", מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פּראָג 1602, נב, 1. „ווער האט ענטליך איבר הנט גינומין", גה, 83. „דורכן פֿרעמדן לשון נעמט די אַסימילאַציע די א'", אפֿא, געטראַכט מיט עברי־טײַטש.

מיט באַקומען & קריגן: קריגן די א' ערשט בײַ דער עגדשפּיל, בײַם לעצטן קאָן אא. „דערצו האָבן זיי בעוה"ר [= בעוונותינו הרבים] זייער די א' באַקומען", יפ. „דאָרט וואו די השׂכּלה פֿאַלט, באַקומט דאָס שלעכטע און דאָס מיאוסע די א'", ממוס, „בישיבֿה של מטה", „האָט דער קינסטלערישער הומאָר די א' באַקומען איבער דער מער פּובליציסטישער סאַטירע", שנ, וועגן יודישע שרײַבער ו. „יום־כיפּור איז דער טאָג, ווען די נשמה באַקומט די א' איבערן גוף", הרבֿ מ. שוואַרצמאַן, טמז, 15 IX 1964.

מיט אַנדערע ווערבן: „ער האָט פֿאַרלוירן די א' נאָכן הערשעוועין אין פֿאַראייַן גאַנצע צען יאָר", רייד. „נישט זײַן רצון העליון, נאָר דער רצון התחתון געווינט די א'", הרבֿ י. ד. סאָלאָוויישיק, טמז, 1965 X 8. „די...רעגירונג ווייל איצט אַרויסוויזן איר א'", קמ, 1866, № 10. „דערווײַל איז קאַנאַריק גלבלידן א'", אש, מאַטקע גנבֿ. „דעשט הקב[א]לבן האבן דיא אומות העולם איבר אונש די אובר הנט צו ה[א]לטין", עיון, יא/ב. „דער (יצר טוב) דיא אובר האנד בי־האלט", עפּש, טידור תּפֿילות, אמשט תּק"ח. „אין דעם ליגט די א' פֿון שכל", ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ"י 1931.

2. ערשטע 'האנט' בײַם שפּילן קאָרטן. „דו ביסט די א', פֿאַרפֿושער ניט!", רייד. 3. בײַם שווימען, די האָנט וואָס איז איבערן וואַסער. ← אונטערהאַנט.

אייבערהאָר — דער, ־ן. 1. עלטסטער פֿון די האָרן; הויפּט־האָר. „לאָז זיך זײַן כאָטש, אַז איך, תּכשיט, בין דער מלך, דער א' איבער אַלע בהמות וואָס מוזן מיר דינען", ממוס, קליאַטשע. 2. דזוו האָר; געוועלטיקער. „אַז דאָס לאַנד פֿאַרזינדיקט זיך, באַקומען זיי פֿיל אַן אויף זיך", מס, משלי תּקע"ד, כח, 2. „זינגען וויי דאָס פֿייגעלע וואָס פֿליט אין־דער־לופֿטן און האָט איבער זיך קיין א'", פּרץ, חסידים. „אַ קינד דאַרף זײַן בײַ מיר אַ קינד, אַבער ניט קיין א' איבער מיר", ספּ, יודישער קאַלאָניסט. 3. פֿאַרבײַט־נאָמען פֿאַר גאָט. „ס'איז דאָ אַן א', אַלע אויף דער וועלט דאָ זענען זײַנע קנעכט", ממוס, יודל. „אַז דער אַשמדאַי דערהערט דאָס וואָרט א', נעמט אים דער גאַנצער קאָפּ ציטערן", וויצ II, 'דער איבערגאַנג'.

אייבערהאָר — די, מצ ווי אצ. 1. האָר אויף דער פֿלייצע און אויפֿן רוקן פֿון דער פֿעל בײַ חיות. [געדיכטער, גרעסער ווי די אונטערהאָר (←)]. 2. אייבערשטער טייל פֿון האָר אויף אַ פֿעל.

אייבערהאַרלע — דער, ־ס. פֿקפּ פֿון אייבערהאָר. מיו. לאָקל (גאַליציע). עלטערזיידע (אין מויל פֿון עלטערן דור בינן אָנהייב 20. י"ה).

אייבערהויז — דאָס, ~הײַזער. העכערע פּאַלאַטע פֿון אַ פֿאַרלאַמענט. ← אונטערהויז. „דער מחבר באַווײַזט זייער גרינדלעך, אַז יידן האָבן אַ באַשטימטע רעכט צו זיצן אין אונגאַרשן א'", יופֿאָל, 1885, № 3.

אייבערהויזן — די. אצ נב. 1. דזוו הויזן, ספּעצ וועו מע טראָגט אונטערהויזן (←). 2. אַרבעטסהויזן פֿון אַ שטאַרקן מאַטעריאַל, געווײַנלעך פֿון בלויען קאָליר. „די באַלעבאָטעס...האָט אַרויפֿגעצויגן איבערן קליײד אַ פּאָר בריטע לײַוונטענע א'", אפֿא, 'שלעכטס'.

אייבערהויט — די, ־ן. 1. אייבערשטע שיכט פֿון דער הויט. ← אונטערהויט. 2. אייבערשטע שיכט פֿון פֿעל. „די פֿעל איז פֿון אויבנאויף צוגעדעקט מיט אַ דינער א' וועלכע מע רופֿט עפּידערמע", ע. אידרע, שיך און קאָלאָשן, קיעוו 1928. 3. אייבערשטע שיכט פֿון דער קאָרע. „די קאָרע האָט אויך אַן א' אָדער עפּידערמע, וואָס אונטער איר ליגט די אמתע קאָרע־סובסטאַנץ", וואולאַז, האַנטביכל פֿאַר לעדער־אויסאַרבעטע I, 1922. יק — אַדי.

אייבערהויפּט — דער, ־ן. ראָש, עלטסטער איבער אַלעמען (פֿון אַ גרופּע). „...כּדי רוים און די קאַטולישע קירכע זאָל ניט בלײַבן איין טאָג אָן איין א'", קמ, 1867, № 48. „ניטאָ אין דער גאַנצער וועלט איין פֿאָלק וואָס... זאָל אַזוי ניט האָבן און ניט וועלן האָבן אַן א', ווי יידן", יופֿאָל, 1881 XII 17.

אייבערהויפֿאַגענט — דער, ־ן. עלטסטער הויפֿאַגענט. „דער פֿירשט האָט דערקענט אין דאָשטשילדן אַ פֿאַיקן מענטש...האָט ער אים געמאַכט...הויפֿאַגענט און דערנאָך א'", קמ, 1863, № 32. ...מאַרשאַל — העכסטער, עלטסטער הויפֿמאַרשאַל. „די דאָמען פֿונעם דענמאַרקישן הויף, דער א' פֿונעם...הויף", קמ, 1866, № 37. ...מײַסטער — עלטסטער הויפֿמײַסטער. „איך האָב געזאָגט, — ענטפֿערט אים דער א'...", קמ, 1864, № 12.

אייבערהונט — דער, ~הינט. נעאָל. גרעסטער, ערגסטער הונט. פֿאַראַדיע אויף אייבער־מענטש (←). „וואַגנערס, פֿיכטעס הונעך, ניטשעס אייבערהינט דרייען זיך אין וויגט אין ישׂראלס זונען", הל, 'אין ישׂראלס זונען'.

אייבערהיטל — דאָס, ־ען (־ער). סאָליר, בעל־הבתּישׂ היטל. היטל וואָס אונטער דעם איז דאָ אַ יאַרמלקע. „אַרומגעגאַנגען באַרוועס און אַן אַ גאַרטל און אַן אַן א'...וי איינער פֿון די פּראָסטע מענטשן", מ. אונגער, טמז, 29 VI 1958.

אייבערהייזלעך — די, במ. פּקפּ פֿון אייבערהויזן. קורצע הויזן, ביז צו די קני. קינדערשע א'. „ס'האָט אים ניט געפּאַסט צו טראָגן א'", רייד.

אייבערהייט — די, ־ן. אַרכ. אייבערקייט. מאַכטהאָבער(ס). פּני; עליטע. „דא ער זער הויך אן זעהן וואר בינא דיא אוביירהייט פֿון דיא שטאט", שאר, קלא.

אייבערהיים — דאָס, ־ער. פּקפּ פֿון אייבערהויט ←. עפּידערמע. די אייבערשטע שיכט פֿון הויט. „וען מיר זאָלן מאַכן דורך דער הויט אַ זיגזג־גלײַכן שניט, וועלן מיר זען אַז זי באַשטייט פֿון צוויי פּלאַסטן: אַן א' און די הויט גופֿא", בעמ איבז, אָטאָ שמיל, דער מענטש, ווילנע 1921. „אונטער אָט דער א' ליגט די אייגנטלעכע הויט אָדער דערמא", ע. אירא, שיך און קאַשאַן, קיעוו 1928.
־דיק — אדי.

אייבער־הכּבדה — [...האַכּבאָדע] די, ־דות. זייער אַ גרויסע הכּבדה (שווערקייט, זאָרג). האָבן הכּבדות און א־ה'דות.

אייבער־חמן — [...האָמאָן] דער, ־ס. 1. גרויסער (גרעסטער) שׂונא־ישׂראל. 2. היטלערס צונאָמען בײַ יידן. „מע׳ג דער א־ה' שרײַען אַז דאָס יידישע פֿאָלק וועט פֿאַרניכטעט ווערן, האָט אָבער דער [דײַטשישער ראַדיא] נישט דעם מוט מודה צו זײַן זיך אַז זיי האָבן...אויסגערגעט כּך־וכּך יידן", רינגעלבלום, סוף מאַרץ 1941.

אייבער־המצאה — [...האָמצאָע] די, ־אות. אויסערגעווײנטלעכע המצאה. געווײנלעך איר. שפּיצל, אייבערחכמה. פֿאַלן אויף אַן א־ה'. „די הײַנטיקע פֿאַליטיק פֿון דער עסטרײַכישער רעגירונג איז גאָר מיט א־ה'אות", קם, 1865, № 6.

אייבער־הסברה — [...האָסבּאָרע] די, ־רות. 1. אויסערגעווײנטלעך שפּיצל; אַריבערשפּיצל. חכמהדיקער ארויסדריי. פֿאַלן אויף אַן א־ה'. אויפֿטאָן אַן א־ה'. שפּיצלעך, אָפּשניצלעך און א־ה'רות. „בערג הענגען אין־דער־לופֿטן אויף אַ האָר...יידן אין־דער־לופֿטן אויף זיי באָמבלען זיך מיט א־ה'רות אַהין — אַהער אַ שרעק", ממוס [באַלײבּט וואָרט], ספֿר הבּהמות. „דוכט זיך, פֿראָסט און פֿשוט, אַן שפּיצלעך, אַן חכמות און אַן א־ה'רות — וואָס קען זײַן בעסער וי דער אמת?", שע, אַרעמע און פֿרײַלעכע ו. 2. קונציקער אויסטיטש, חכמהדיק פֿשטל. המצאהדיקער תירוץ וואָס איז אומלאָגיש. אַן א־ה' אויף בײַם אויסטיטשן אַ פּסוק, אַ האַרבע שטעל אע.

אייבערהעמד — דאָס, ־ער. העמד וואָס מע טראָגט פֿון אויבן (ניט אויפֿן בלויזן קערפּער). אָנטאָן אַ פֿרישׂ א' איידער מע גייט צו באָסט. „אונ' איין איבר העמד פֿון פֿורפֿר זײַד, גבראָדירט מיט גאָלד...", יוסיפֿון, אמשט 1743. „וען מײַן א' איז נאָר אָפּגעגלעט", ה. קליבאַנאָוו, קול חדש, ווילנע 1908. [אַן א' מיט אַ שטיקל קרעגעלע איז געווען אַ סימן פֿון אָפּיקורסות. אין 19. י"ה האָבן עס געטראָגן די וואָס האָבן פֿאַרוואָרפֿן דאָס טראַדיציאָנעלע אָנטאָן.] „פֿאַר די הײַנטיקע אַריסטאָקראַטן, פֿאַר די געבילדעטע א'ער מיט די שטיפֿע קראַכמאַלנע קאָלנערס איז אַ שפּראַך וואָס לערנט און שרײַבט זיך פֿון דער רעכטער זײַט גאָר קיין לשון־ניט", ה' א' נ' ך [א. כהן], ר' שלמה וואָלדערהאָלד, ווילנע תרמ"ח. „ביז יעצט...האָט נאָך קיינער חלילה אויף זיך געהאָט אַ ראָק וואָס זאָל זײַן ניט אַזוי לאַנג אָדער גאָר חס־ושלום אַן א'", יהל, דער אָפּיקורס, וואַרשע 1904. *אַזעלכע א'ער זאָלסטו מיר נאָר טראָגן = (גוטמוטיק געשאָלטן) דזוו אַזאַ יאָר אויף דיר, אַזאַ מזל זאָלסטו האָבן. ~העמדל — ספּעצ אַ העמד וואָס אַ גלח טוט אַן בײַם ריטואַל.

אייבער־העפּיש — אדי. וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר, וואָס איז שייך צו אייבערהעסן. די א'ע קהילות אין 13. און 14. י"ה. סוב — דיאָלעקט פֿון אייבער־העסן. „...אָדער אַ קלאַנג אָדער אַ וואָרט איז פֿאַראַן אין שוועביש צי אין א"ה", מוז, יוסא, 1938, 10.

אייבערהער — דער, ־ן. עלטסטער. אָנפֿירער. דזוו אייבערהאַר, נאָר מיט אַן אָפּגעשוואַכטן באַטײַט און — 'מאָדערניזירט'. ← אייבער־בוכהאַלטער.

אייבערהערט — דער, ־ן. [קלינגט ארכ] ראָש פֿון די פֿאַסטעכער.

אייבערהערשאַפֿט — די & דאָס, ־ן. אייבערשטע סוויערעניטעט. הערשאַפֿט וואָס אייבער איר איז ניטאָ קיין העכערס. „[טערקײַ] האָט מורא, זיי זאָלן ניט טאָן ווי די גרעקן...און אַראָפּוואַרפֿן איר א"", קם, 1866, № 10. „...אונטערצובייגן זיך אונטער דער א' פֿון חלום", זשיט II, נ"י 1912.

אייבערהערשונג — די, ־ען. פּראָצעס, מצבּ פֿון אַריסוויזן אייבערהערשאַפֿט. „זיי האָבן זיך בעסער פֿרײַוויליק אונטערוואָרפֿן אונטער די א' פֿון דעם רוימישן קעניג", ב. פֿײַגענבוים, די גאולה, נ"י 1893.

אייבערהערשער — דער, ־ס. העכסטער הערשער. אַבסאָלוטער הערשער. „די פֿרוי דער־לאָזט ניט מער אַז דער מאַן זאָל זײַן איר א"", רייד. „און סערבינן וועט אָנערקענען דעם סולטאַן פֿאַר דעם א"", קם, 1867, № 11.
־יש — אדי.

אייבער־השגחה — [...האַשגאָכע] די, ־חות. העכסטע השגחה. השגחה איבער די וואָס האָבן די השגחה. דער קאָנטראָליאָר וואָס האָט די א־ה'. „די מלוכה־אינסטיטוציעס וואָס האָבן אַן א־ה' אויף די קרעדיט־חברות", ב. האָל־פּערן, א פֿאָנטבוך...פֿון א פֿאָלקס באַנק, ווילנע 1922. „אין שטעטין למשל ע"פּ אַ פֿאַראָרדענונג פֿון 1863 געמעגט וואוינען מערניט איין יוד, ער זאָל קענען, אונטער דער א־ה' פֿון די בערלינער רבנים, משגיח זײַן אויף דער כשרות פֿון וויין", מוז, יושפ XIII, 2-3.

אייבערוואָג — די, ־ן. 1. אייבערוואָג, עודף. אייבעריקע וואָג, מער וויפֿל ס'האָט באַצאָלט זײַן (לויט דעם וויי מע האָט אויסגענומען אָדער זיך משער געווען). פֿאַרקויפֿן מעל מיט א'. שלעפּן מיט זיך אַ פֿולן טרעלבוך מיט א'. 2. דזוו אייבערהאַנט. „אין...מיטלעלטער איז די א' וויידער אַריבער צו וועגעציע", מוז איבז, געשיכטע פֿון מיטלעלטער, 1921. האָבן (קריגן) די א'.

אייבערוואוקם — דער. מצ נב. אייבערשטער טייל פֿון אַ הויכן בוים וואָס הייבט זיך אין־בער די אַרומיקע נידעריקערע ביימער. דער א' פֿון די סאָסנעס איבער די בלעטערביימער פֿון וואַלד.

אייבערוואָל — די, מצ נב. אייבערשטע שיכט וואָל. אָפּשערן די א' פֿון די שעפּסן.

אייבערוואָלקן — דער, ־ס. ־וואָלקן וואָס איז איבער אַן אַנדער וואָלקן. ליכטיקע א'דלעך.
־דיק — אדי.

אייבערוואַסער — דאָס, ־ן. 1. וואַסער וואָס איז פֿון אויבן. דאָס וואַרעמע א' און דאָס קאַלטע אונטערוואַסער. 2. וואַסער וואָס איז געענטער צום אויסשטראָמען. ־דיק — אדי.

אייבערוואָרצל — דער, ־ען. טייל פֿון וואָרצל (אין אַ צאָל ביימער) וואָס איז איבער דער ערד.

אייבער־ווישע(ווע) — גנ. יידישע קהילה אין מאַרמאָרעש. געווען אויך אַ שטעטל אונטער־ווישע(ווע). אין א־ו' געווען אַ וועדטל: ענטפֿער אים ניט, ער איז אַ באָרשער [באָרשע — אַ שטעטל ניט ווײַט פֿון א־ו', וואָס איז געוואָרן באַקאַנט דורכן באָרשער רבין ר' פּנחסל.] ← אונטער, פּרעפּיקס, ב6.

אייבערוועלט — די, ־ן. 1. עליטע; העכערע געזעלשאַפֿט. „פֿאַנטאַזירנדיקע תּאוה — אַ צוזאָג אַז ער וועט באַלד אַרויפֿקלעטערן צו דער א'", ב. ריווקין, גרונט־טענדענצן.... 2. יענע־וועלט. ־יק — אדי.

אייבערוועמל — דאָס, ־ער. וועמל וואָס פֿאַרשטעלט נאָר פֿון אויבן. א' פֿון מאָגן. „א'ער אין די פֿאַריזער פּיסוּאַרן", רייד. **א'מאָשין** — מאַשין וואָס מע ניצט בײַם מאַכן הענטשקעס (זי וואַרפֿט אַריבער דעם פֿאָדעם איבער איר 'וועמל').

אייבערוועדטם — אָדוו. ד'. *Mhd*: ober-wërt(s). 1. אויף אַרויף, אין דער ריכטונג צו העכער. גיין, שטיגן א'. 2. אויבן. „האָט צוגויפֿגערופֿן אויפֿן שולהויף אַלע יידן און האָט זיי געוויזן פֿון א' [דאָ: פּיג, מאַכט, רעגירונג] אַן אוקאַז", יגג, 'די יונגע יאָרן'. פֿרגל אונטערוועדטם.

אייבערזאָק — דער, ־ן. 1. לאַנגער, דיקער זאַק וואָס מע טוט אַן איבער אַ דינגערן זאַק (אין גרויסע קעלטן). 2. געטרע. וואַרעמע ווינטער־כאַליעווקע (געווײַנלעך פֿון שטאָף, מיט קנעפּ), ווערט אָנגעטאָן איבערן שוך. אויך פֿאַר ספּאָרטלערס ווי אַ שוץ פֿאַרן שינבײן.

אייבערזוף — די (דער), ־ן. דאָס אייבערשטע פֿון זוף. היפוך פֿון אונטערזוף (←).

אייבערזיגונג — די, ־ען. פֿראַצעס, מצב פֿון עבדגילטיקן זיגן. סהמ פֿאַרטײַטשט ׳וואוריד לארץ נצחי׳ (ישעיה, סג, 6): „איך האָב גנעדרט צו דר ערד איר שטערק אונ׳ איר אויבר זיגונג״.

אייבערזייד — דאָס (די), ־ן. אייבערדעק פֿון זײַד. מיט טײַערן א׳.

אייבערזייט — די, ־ן. 1. (קצב׳יש) טייל פֿון אויבן. גיט מיר אן א׳ן קאַלבפֿלייש. 2. אייבערשטע זײַט. קלענערע א׳ פֿון אַ טראַפּעציע. 3. דרויסנדיקע זײַט. ← אונטערזײַט. ־יק — אדי׳.

אייבערזינגער — דער, ־ס. טוו פֿאַר ׳למנצח׳. אַזוי טח (הפֿטורה), חבקוק, ג, 19; אַזוי סהמ, תהלים, ח, 1. [תי׳: „בעזאַנג־מײַסטער״].

אייבערזינד — די. מצ נב. זינד בײַם עסן פֿון עץ־הדעת. „אין דער קריסטלעכער פֿאָר־שטעלונג שפּילט די א׳ נאָך אַ טראַגישערע ראָלע ווי אין דער ײִדישער״.

אייבערזינגל — דער, ־ען. גרעסערער, הענגערער זינגל פֿון אַ שיף. אַראָפּלאָזן (אַרויפֿציען) דעם א׳.

אייבערחכם — [...כאָכעם] דער, ־ים [...כאָכאַ־מים]. 1. גרעסטער חכם, געווײַנטלעך איר. „ער איז אַ חכם פֿון דער הגדה, נאָכמער — אַן א״, רייד. 2. ווער עס האָלט זיך פֿאַר אַ גרויסן חכם. „גאָט האָט פֿײַנט א׳ים״, שוו.

אייבערחכמה — [...כאָכמע] ־מות. 1. שפּיצל. אומגעראָטענע המצאה. „דאָס וואָס מיר האָבן געזען אין קונסט־טעאַטער איז שוין ניט פֿשוט טעאַטער...עס איז שוין טעאַטראַלע א״, מוק, טעאַטער.... 2. זן. גרויסע (גרעסטע) חכמה. חכמה און א׳.

אייבערחלק — [...כיילעק] דער, ־ים [...כאַ־לאָקים]. 1. אייבערשטער חלק. א׳ פֿון עוף. 2. טייל מיטן קאָפּ (בײַ אַ פֿיש). דער א׳ קומט דעם טאַטן. 3. גרעסערער חלק (בײַם טיילן). אים קומט דער א׳.

אייבערחשבון — [...כעזשבן] דער, ־ות [...בוינעס]. גרויסער, טאַטאַלער חשבון. עיקר־דיקסטער חשבון. „די מאַדערנע ײִדישע ליטע־ראַטור...האָט...איבערגענומען די פֿירונג פֿון דעם ײִדישן א׳ מיט דער וועלט״, ב. ריוקין, גרונט־טענדענצן....

אייבערטאָן — דער, ~טענער. (מוזק) הויכער (העכסטער) טאָן. נעמען אַן א׳. רעדן מיט אַ ירגזון, אויף א׳טענער = באַפֿעלעריש, בײַז. רעדן, שרײַבן וועגן אַלץ און מיט אַן א׳ דערצו. ־יק — אדי׳. א׳ע אָנשטעלונג פֿון אַן אינסטרומענט.

אייבערטאַץ — די, ־ן. טאַץ וואָס קומט פֿון אויבן, אויף צו פֿאַרדעקן. אַראָפּנעמען די א׳ פֿון פֿאַלומעסיק איידער מע דערלאַנגט צום טיש.

אייבערטאָש — די, ־ן. פֿקפּ: ~טעשל. אייבערשטע קעשענע פֿון אַ רעקל אָדער אַ מאַנטל.

אייבערטויער — דער, ־ן. הויכער הויפּ־טויער. אָפּט (אין די אַלטע ײִדישע בעטאָ־אין דײַטשלאַנד) געווען אַ נאָמען פֿון אַ שטאָט־טייל. „...איז ווידער איין גרושׂ (שרײַפֿה) גוועזן אין פֿראַנקפֿורט אין דיא יהודים־גאָס, פֿון דש (בית הכנסת) ביז אן אובר טאר...״, שאר, קכה.

אייבערטורעם — דער, ־ס. טורעמל אויבער אַ טורעם. אַרויסקוקן פֿון א׳ אויף דעם שונא.

אייבערטיטל — דער, ־ען. נאָמען פֿון אַ שרײַבטלעכער אַרבעט, אַרטיקל, בוך אא. אַן אַר־טיקל מיט אַ לאַנגן א׳.

אייבערטייל — דער, ־ן. 1. אייבערשטער טייל. א׳ פֿון קאָרע. ← אונטערטייל. א׳ פֿון אַ געשאַכטענער בהמה. „זאָל מען דאָס א׳ פֿון אַ קאָרבוריט טריקענען...און אין עסיק זידן און צום בויך פֿלאַסטערן״, תּעלה ארוכה, לבוב 1850. 2. העכערער (העכסטער) טייל. א׳ פֿון אַ בנין. 3. קאַמאַש. דער גאַנצער שור, שטי־ול אש אַן די זוילן און קנאַפּלען. קריגן אַן א׳ און גיין צום קאַמאַשן־מאַכער. א׳־מאַכער — קאַמאַשן־שטעפּער, מג. 4. סחורה וואָס גייט אויף אַ מלבוש, חוץ דער פֿאַדשעוקע. קויפֿן בײַם שניטקרעמער צוויי א׳ן.

אייבערטיפּ — דער, ־ן. טיפּ וואָס נעמט אַרום אַ צאָל אונטערטיפּן (←). דער מזרח־אייראָפּעאישער ײַד — דער א׳ פֿון פּוילישע, רײַסישע, ליטוויש־ײִדן.

אייבערטיפּש — [...טיפּעש] דער, ־ים [...טיפּ־שים]. זייער גרויסער גאָר, וועלט־גאָר. אַן אויס־געשפּילטער א׳.

אייבערטיר — די, ־ן. האָריזאָנטאַלער טייל פֿון דער טיר־עפֿענונג צום סופּים צו. אייבער־טייל פֿון אַ ראָם פֿון אַ טיר. טוו פֿאַר ׳משקוף׳ (שמות, יב, 7, 22). אַזוי בײַ טח, שב, באר משה, מש [תי׳: „אייבערשטידל״]. „איר זאָלט אײַנטונקען אין דאָס בלוט פֿון דעם שאָף און זאָלט שפּרענגען אויף די א׳ און אויף די בײַשטידל״, צור, בא.

אייבערטישטעך — דער, ־ער. נענעצט גע־ווינלעך די פֿקפּ ־ל. טישטעך אויסגעשפּרייט אויבער עפּעס וואָס מען עסט. א׳ אויבער די צוויי חלות. ← אייבערצוועל.

אייבערטעלער — דער, ־ס & מצ ווי אצ. אייבערשטער טעלער (אויף צוצודעקן). דער שיינער שלחן־מגות אונטערן א׳.

אייבערטענה — [...טײַנע] די, ־נות. וויכ־טיקסטע, עיקרדיקע טענה. האָלטן אין איין אייבערחזרן די א׳ אַז מע האָט ניט געוואוסט.

אייבערטעצל — דאָס, ־ער. פֿקפּ פֿון אייבער־טאַץ ←.

אייבערטערציאַ׳ל — אדי׳. (געאָלאָגיע) וואָס האָט אַ שיכות צו דער לעצטער תּקופֿה פֿון דער טערציאַלער ערע. ← אונטערטערציאַל.

אייבערטעשל — דאָס, ־ער. פֿקפּ פֿון אייבערטאַש ←. „אין אַ...טונקל־ברוינעם אָנצוג מיט אַ זײַדן קאָלירט טיכל אין א׳ פֿון רעקל״, א. זאָק, פֿאָר, 1961 IV 9.

אייבערטראַנקמיסטער — דער, ־ס. שׂר המשקים. שעף אייבער די אַלקאָהאָלישע גע־טראַנקען פֿון קיניגלעכן הויף. „און פּרעה האָט געצערנט אויף זײַנע צוויי הויפֿדיגער, אויף דעם א׳...און דעם אייבערבעקער (←)״, תּ׳, בראשית, מ, 2. אויך: ~טרינקמײַס־טער — „און דער א׳, דער שׂר המשקים האָט געבעטן אַזוי שטאַרק געוואָלט פֿאַרגעסן״, הלל זײַדמאַן, טמז, 1962 28 XII.

אייבערטריאַסיש — אדי׳. (געאָלאָגיע) וואָס האָט אַ שיכות צו דער לעצטער תּקופֿה פֿון דער טריאַסישער ערע. ← אונטערטריאַסיש.

אייבערטריבונאַל — דער, ־ן. 1. העכסטע ערעריכטלעכע אינסטאַנץ אין מיליטער, בעת אַ מלחמה אָדער בײַ פֿאַליטישע אײַבערקערעניש. „נאָר דאָס א׳ האָט דעם פּסק מבטל געווען״, קמ, 1864, № 43. 2. העכסטע אינטערנאַציאַ־נאַלע ערעריכטלעכע אינסטאַנץ.

אייבערטריפֿעך — דער, ־ס. הויפּט־טרע־פֿער. הויפּט־געוויינער. „וועט זיך ניט מיט אים, ער איז אַן א״, רייד.

אייבערטשינאָווניק — דער, ־עס. עלט־סטער, העכסטער רוסישער באַאַמטער. „איך בין אײַך געקומען מעלדן דאָס אַן אונטערצינאָוניק האָט באַלײַדיקט אַן א״, אמד, מיכאל ברינדזע, ווילנע 1876.

אייבעריאָק — דער, ־ן (־עס). פֿפּ: ~יאָקע, די. אייבערשטע יאָקע, אייבערערקל (געהערט צו די אייבערמלבושים).

אייבעריאָקל — דאָס, ־ער. פֿרויען־מלבוש וואָס איז קורץ (ביז צו דער טאַליע) און וואָס מע טראָגט איבער דער בלוזע אָדער איבערן קלייד. אַ וואָלן א׳.

אייבעריוראַש — אדי׳. (געאָלאָגיע) וואָס האָט אַ שיכות צו דער לעצטער תּקופֿה פֿון דער יוראַשער ערע. ← אונטעריוראַש.

אייבעריחום — [...ײִכעס] דער, ־ן. לאַנגאַ־קער, געהויבענער יחוס. „מע מוז האַלטן אַן אויג אויף דעם א׳ פֿון ײִדיש״, יג, טמז, 1965 17 ו. ־דיק — אדי׳.

אייבעריק — אדי׳. אַרכ. וואָס עס איז העכער, בעסער, האָט מער מעלות; וואָס שטייגט אי־בער. ← אייבערדיק. ← דוות.

אייבעריקויט — די (דאָס), ־ן. אַרכ. העכערע מאַכט. „איר מוזט צו זעהן...דאָס אײַך דיא אובריגקייט אין המבורג רשות גיבט״, גה, 242. „אײַך...ווײַל פֿר שטין איהרי אובריקייט [אין ווילנער אויסגאַבע תּר״ך: העכערקייט]״, א. פֿאַווייר איבז, בחינות עולם, זשאַלקעוו תּקס״ה.

אייבערכאַלאַ׳ט — דער, ־ן. כאַלאַט וואָס מע טראָגט איבער אַנדערע מלבושים. „ײִדן

מוזן טראָגן...אַ ספּעציעלן הוט, ווי אַ הארן פון אַ בהמה, מיט אַ שפּיץ, אַן א׳ פון אַ געלן זשאַווער־קאָליר, מיט אַ שאַנדצייכן, אַ לאַטע אָנגעגנייט״, טמז, 1962 V 12.

אייבערל — דאָס, ־ער. עפּעס אַ קליינע זאַך וואָס מע טראָגט איבער די האָר (אַ טיכל, אַ היבל אא). „דאָס א׳ בײַ דער קעלנערין איז אַ טייל פון איר אוניפֿאָרם״, רייד. „ס׳קומט אַרײַן שטיל, אין דעם וויסן פֿאַרטעכל, מיטן וויסן א׳ אויפֿן קאָפּ, דאָס גייַע דינסטמיידל״, א. שענטמאָן, סאוו׳ היימלאַנד, 1962, № 3.

אייבערלאָג — דער, ־ן. 1. אויך: ~לאָגע, די. יעדער מין סופּיט אָדער סטעליע. אַן א׳ פון ברעטלער. פון דער הויכער א׳ע הענגט אַראָפּ אַ בליצלאָמפּ. 2. יעדער מין זאַך וואָס מע לייגט אַרויף פון אויבן. „פֿאַרגעסט ניט די צעראַטעס, דעם א׳ פֿאַר די באַלן סחורה״, רייד.

אייבערלאָד — דער, ־ן. 1. דזוו אייבערטיר (←). „א מלאך איז געקומען און האָט אויפֿגעהויבן דעם א׳ פון דער טיר פון געצעלט״, מהמ ו, יט. 2. דזוו איבערלאָדונג. אַזא א׳ מיט ציגל אַז דער וואָגן רירט זיך ניט פון ארט.

אייבערלאַטוניק — דער, ־ס. איר וועגן אַ שלעכטן בעל־מלאָכה, ספּעצ וועגן אַ שנײַדער אָדער שוסטער.

אייבערלאַטע — די, ־ס. לאַטע (פון וועב־שטאָף, לעדער אא) אויף די עלנבויגנס פון די אַרבל אָדער אויף די קני פון גייַע מלבושים.

אייבערלאָך — די, ~לעכער. לאָך אויפֿן אייבערטייל פון אַ זאַק. „אוג׳ אויף דער הול וועט גימאכט אײַן אובר לוך, וואל צו גמכט מיט אײַנר דעק״, פ״י דע ראַס׳, ׳איין מעשׂה בון שלמה המלך׳, ברעשיט 1570, [וואכשטיין־בוך, ייוואָ 1939].

אייבערלאַמטערן — דער, ־ס. לאַמטערן פון אויבן. צונאַמען פֿאַר אַ הויכן מענטש אָדער אַ בעל־גאווה.

אייבערלאַמפּ — דער, ־ן. לאָמפּ אין דער סטעליע. אָנצינדן אַלע א׳ן.

אייבערלאַנד — דאָס. מצ נב. (טייל פון) לאַנד וואָס ליגט הויך איבער דער ים־פֿלאַך. דאָס וואַלדיקע א׳, דער שניי פון א׳.

אייבערלאַקן — דער, ־ס. דזוו אייבערלייַלעך (←). לאָקל (קורלאַנד, זאַמעט). „...געלעגן אין בעט אונטער דער אָטלעס־דעקע...[מיט] דעם אונטערגענייטן א״, צבי רעצקער, יופֿאַל, 1888, № 13-14.

אייבערלויף — דער, ־ן. העכערער טייל פון אַ שטראָם, אַ טייַך, אַ טיכל; אייבערשטער לויף. דער געדריידלטער און האַסטיקער א׳ און דער בריייטער, פֿאַמעלעכער אונטערלויף (←, בב).

אייבערלופּ — די, ־ן. וורר. דיקע אייבערשטע ליפּ. „א יידענע מיט אַן א׳ און מיט אַ גוי־דער״, רייד.

אייבערלופּע — די, ־ס. דאָס אייבערשטע פֿאַרגרעסערגלאָז פון אַ שפּאַקטיוו אָדער ענ־לעכן אינסטרומענט.

אייבערלופֿט — די. מצ נב. אייבערשטע שיכט פון דער אַטמאָספֿער. די דינע, שיטע־רע א׳.

אייבערלופֿט — דער (די), ־ן. אויך: ~ליופֿט, ~ליופֿטשיק. 1. אייבערשטע פֿאַרטקע פון אַ פֿענצטער. פֿאַרטקעלע. „פֿאַרמאַך די א׳, פֿלי־גן וועלן אַרײַנפֿלינען״, רייד. „אויף די שויבן פון א׳ האָבן געבליט פֿראָסטבייַמער, וואָס האָ־בן דערמאַנט אין סיביר און ארץ־ישׂראל״, באָש, מײַן טאַטנס בית־דין־שטוב. 2. קליין פֿענצטערל לעבן סופּיט אויף דורכצולופֿטערן דאָס צימער, די שטוב.

אייבערלופֿטן — (גנבֿים־שפּראַך) אין פֿראַזע: *גיין אויף א׳ = דורכפֿירן אַ גנבֿה.

אייבערלופֿע — די, ־ס. אייבערשטע רער אין אַ צווייַרעריקער בויקס.

אייבערלוד, ־ליט — דאָס & די: *Mhd* ober-lit. 1. צודעק, אויבערדעק, דעקל. טוו פֿאַר ׳כפּרת׳ (שמות, כה, 17 אא). אַזוי סחמ („אויבר ליד פון דעם ארון״), אַזוי אויך באר משה. 2. טוו אויך פֿאַר ׳משקוף׳ (שמות, יב, 7). ← אייבערטיר. דאָס טוו געבליבן אין פּאַ־ניז אין 20. י״ה.

אייבערליופֿט — ← אייבערלופֿט, דער.

אייבערלייב — דאָס, ־ער [ז]. אייבערשטער טייל פון גוף, בײַן גאַרטל, בײַ דער טאַליע. ברוסט. „דער א׳ געבויגן צו שפּרינגען עמעצן אין אָרעם״, יהואש, ׳סופּצן׳.

אייבערלייבווענטער — דער, ־ס. קאַמאַ־דיר פון אַ ספּעציעלער באַוואָפֿנטער גרופּע וואָס האָט די אויפֿגאַבע צו פֿאַרהיטן דאָס לעבן פון אַ הויכגעשטעלטער פערזאָן (מלך, פּרעזידענט אא). טוו פֿאַר ׳שׂר הטבחים׳. „און האָט מיך אַרײַנגענומען אין דער וואַך פון דעם א׳ס הויז״, תּ׳, בראשית, מ, 10.

אייבערלייט — די, מצ פון אייבערמאַן. עלטסטע, אָנפֿירער, הויפּטלײַט. „און די זין פון דודן זײַנען געווען א״, תּ׳, שמואל ב, ח, 18. „אוג׳ ער שלוג אין דער שאָר פון דעם קיניג...הונדרט אוג׳ פֿינף אוג׳ אַכציג טויזינט, אייטיל אובר לײַט״, סחמ, מלכים ב, יט, 35.

אייבערליימונג — די, ־ען. דטשמ. העכסטע אָנפֿירונג. „און בײַ אַהער זענען אַלע רעלי־גיעס [אין עסטרײַך] געשטאַנען אונטער איין א״, קמ, 1865, № 6.

אייבערליילעך — דער, ־ער. ליילעך איבער דעם ליגנדיקן קערפּער (אונטער דער קאַלדרע). אַ דעקע מיט אַ צוגעניטן א׳. פֿאַרבעטן אַ בעט מיט אַן א׳ בלויז, אָן אַ דעק(ע).

אייבערליימט — די, ־ן. לײַמט וואָס קומט אויבן. אַרומקלאַפּן מיט א׳ן די צעקראַצטע וועגט. דער האָן זיצט אויף דער א׳.

אייבערליפּ — די, ־ן. 1. אייבערשטע ליפּ. אַ צעשפּאַלטענע א׳. ערשטע ליכטיקע הערע־לעך אויף דער א׳. 2. וואָנץ, וואָנצע, וואָנסע. אורח, 43, פֿאַרטיטשט ׳שפֿמו׳ (שמואל ב, יט, 25): „זײַן א״ [תּ׳: „וואָנסע״]. 3. (בא־טאַניק) אייבערשטער טייל פון ליפּן בײַ אַ בולם.

אייבערלעדער — די, ־ן. 1. וויכיע לעדער, וועדט געניצט פֿאַר כאַליעווע, אייבערטיילן פון שוכוואַרג, האַנטבײַטלען אא. „קעלבער גי־בן אַ זייער שיין, גרינג, איידל און דאַך שטאַרק א״, וואולאַך, האַנטבוכל פֿאַר לעדער־אויסאַרבעט 1, פּעטראַגראַד 1922. „אַרויפֿצי פון א׳ אויפֿן פּוסטריע־לעדער מיט אַ מאַשין״, ע. איזרא, שיך און קאַלאָשן, קיעוו 1928. 2. לעדערנער פּאַס פון אויבן. פֿאַררײַכטן די א׳, כּדי די רעדער פון דער מאַשין זאָלן וויי־דער זיך דריייַן.

אייבערלעצל — דאָס, ־ער. (שנײַדעריי) לאַץ וואָס איז אויבן בײַ אַ ווענסל. פֿרגל אונטערלעצל.

אייבערלערער — דער, ־ס. הויפּט־לערער אין אַ שול וואו עס זײַנען דאָ נאָך אַנדערע לערערס. לערער אין די העכערע קלאַסן פון אַ מיטלשול, לערערקורסן אא. דירעקטאָר פון אַ שול. אַן א׳ מיט צוויי געהילפֿן. „אַכטונג צו געבן אויף די מלמדים אין די לערהײַזער האָט די געמיינדע דערויף אַ סופֿר דמתא — אַן אַרט אינספּעקטאָר אָדער אַן א׳, וואָס האָט געלערנט, געעפֿנט די קורסן פֿאַר מלמדים״, ממוס, שלמה.

אייבערלץ — [...לעץ] דער, ־ים [...לייצים]. איר, ויצלינג. אָפּלאַכער. „ער האָט באַוויזן אַ בריהשאָפּס — ער איז גלײַכצײַטיק אַן א׳ און אַ פֿאַלעץ״, רייד [וויש: פֿאָפּ = אונטער].

אייבערמאָגן — דער, ־ס. 1. אייבערשטער טייל פון מאָגן (בײַ מענטשן). 2. העכסטער מאָגן בײַ מעלה־גירהדיקע בעלי־חיים. ליגט נעענטער צו דער שלונג.

אייבערמאַטעריאַל — דער (דאָס), ־ן. וועב־שטאָף, לעדער אא פון אַ בעסערער קוואַליטעט; מע מאַכט פון דעם קליידער, שוכוואַרג (אין די פֿאַרטיקע זאַכן קומט אויך געווינלעך צו אונטערשלאַק אָדער פֿאָדשוווקע — אַ וואַל־ווענער מאַטעריאַל). „אַזאַ לעדער („כראָם״) גייט אויפֿן א׳ פון שיך״, ע. איזרא, שיך און קאַלאָשן, קיעוו 1928.

אייבערמאַכט — די, ־ן. 1. פּוילע מאַכט, העכסטע מדרגה פון מאַכט. „ער פֿאַרמאָגט עפּעס אַן א׳ צו געווינען פֿאַר זיך מענטשן״, רייד. „די מדינה טיילט אויס אַ חלק פון איר א׳ און גיט עס איבער דעם מיעוט־פֿאָלק״, ימ, איינהייטלעכע פֿאָלקשול, 1922. „דען צו אים [גאָט] גהער אַלײנט די דינשט אוג׳ אַכפּרקייט אוג׳ ער האט די אבר מאַכט איבר אַלי עולמות״, שמ. ז/ג. 2. דזוו אייבערהאַנט. „מייערכאָלד ...האָט געבראָכן דעם שטרענגן אויטאָריטעט און די אומבאַשרענקטע א׳ פון דער ליטע־ראָטור אין סטאַטער״, מוק, סטאַטער....

אייבערמאַכער — דער, ־ס. 1. הויפּט־מא־כער. „מע דאַרף גלײַך גיין צום א׳, צום קאָפּ״, רייד. שפּאָטיק: „ער איז ניט קיין א׳, אַן אונטערמאַכער איז ער יאָ״. 2. וועד פֿאַרנעמט זיך מיט מאַכיגאַציעס, שווינדלערישע מעשׂים.

אייבערמאַן — דער, ~לײַט [אַצ אַ סך זעלטענער ווי מצ]. אַנפירער, אויפֿפֿאַסער, בעל־השגחה. זיי אַרבעטן אָן אַן א׳.

אייבערמאַנטל — דער, ־ען. פּאַלטאָ, פֿאַלטן; לאַנגער אייבערבגד (פֿאַר אַ מאַן אָדער אַ פֿרוי) בײַ איבער די קני. „ער האָט דערזען אז אויפֿן טיש ליגט אַ בריוו און אויף דער וואַנט העגט נישט זײַן טאָכטערס א״, א. נוסבאָום, פּעסטעל די גאַבעטע, וואַרשע 1885. 2. אייבערבגד פֿון אַן אומבאַשטימטער פֿאַרעם. „זי איז געווען אײַנגעהילט אין אַ פּורפּורנעם א׳, באַגייט מיט צאַרטע ליליעס״, ש. אינבאָל, טמז, 1964 V 12. 3. פּײַג. דרויסנדיקע פֿאַרעם. אַן א׳ צו פֿאַרדעקן הינטישע שטיק. „אונטערן וואַרט בילדונג פֿאַרשטייט ער ניט די פֿאַרעם, ניט דעם א׳, ער מיינט אמתע מענטשן־בילדונג״, פּרץ, ליטעראַטור און לעבן.

אייבערמאָם — דער, ־ען. מאָם וואָס איז מער ווי־פֿל ס׳וואָלט באַדאַרפֿט זײַן. נעמען אַן א׳ און אויפֿנייען אַ זאַק, ניט קיין מאַרינאַרקע.

אייבערמיין — דער, ־ען. אַלגעמיינער מיין, באַטײַט וואָס איז ניט ספּעציפֿיש. ← אונטערמיין.

אייבערמיסטער — דער, ־ס. הויפּט־מײַסטער; וויכטיקסטער צוישן מײַסטערס. „אַ שוס־טער אַן א׳, אַבער אַ שנײַדער איז ער אַ פֿאַרטאָטש״, איר. וועגן אַ שנײַדער. „...אַנגעכאָפט פֿאַר דער האַנט דעם א״, זש, טמז, 1966 I 23. ־יש — אַדי. ־שאַפֿט.

אייבערמין — דער, ־ים. מין וואָס נעמט אַרום אַ צאָל אונטערמינען (←).

אייבערמלבוש — [...מאַלבעש] דער, ־ים [...מלבושים]. אייבערבגד. אַ נײַער (אַ צע־ריסענער) א׳. „די הוצאות זענען אין לשער. צו די מלבושים פֿעלט נאָך אַ זײַדן א״, פּרץ, בילדער און סקיצן. „ער האָט אויף זיך גע־כאָפט זײַן א׳ (פֿאַלטאָ) און איז אַוועק צו דעם פֿעטער״, אַמעריקאַנישע גלידער, וואַרשע 1895. „בראָשקעס וועלן וועלן געטראָגן אויף די קלאַפּעס פֿון א׳ם״, פֿאָר, 1965 IX 29.

אייבערמלך — [...מיילעך] דער, ־ים [...מע־לאָכים]. מלך איבער אַ צאָל מלכים. אַן א׳ איבער די מלכים פֿון באַזונדערע מדינות.

אייבערמלמד — [...מעלאַמעד] דער, ־ים [...מע־לאַמדים]. עלטסטער מלמד, הויפּט־מלמד. סתם מלמד, איר. „דער א׳ — להבדיל בין טהרה וטומאה — פֿריקאַזועט זיך אָפּצוואַשן״, ארז, קמ, 1870, № 27.

אייבערממונה — [...מעמונע] דער, ־נים. דער הויפּט אָדער דער וויכטיקסטער פֿון די וואָס זײַנען ממונה, האָבן די פֿולמאַכט, איבער עפּעס אָדער איבער עמעצן. „צוועלף (מזלות) האָב איך בישאַפֿן אויף דעם הימל, אוג׳ איבער איין איטליכן (מזל) האָב איך בישאַפֿן דרײַ־סיג אובר (ממונים)״, עה, ג/ב.

אייבערמנקר — [...מענאַקער] דער, ־ים. הויפּט־מנקר; מנקר מיט דער העכסטער אויי־טאָריטעט אויף זײַן געביט. „זעט נאָר...אויב מע דאַרף האָבן אַזוי פֿיל שוחטים מיט מנקרים,

א׳ם, אויפֿזעער און קוקער אויף זיי״, צעד.

אייבערמעלה — [...מיילע] די, ־לות. העכ־סטע מעלה. „חוץ די אַלע דערמאָנטע מעלות האָט ער נאָך אַן א׳ — ער איז איין פֿאַס־קודניאַק אין דער וועלט״, רייד. „האָט נאָך אײַנגעשלאָסן אין זיך די קרוינענדיקע יידישע א׳ — די יידישע משיחות״, ב. רײַזקין, א גלויבן פֿאַר אומגלויביקע.

אייבערמענטש — דער, ־ן. 1. מענטש פֿון אַ קומענדיקער צײַט וואָס וועט פֿיזיש און גײַסטיק זײַן אַ העכערער שטאַפֿל אין דער עוואָלוציע, וואָס וועט לעבן מיט אינגאַנצן אַן אַנדער שטייגער לעבן און מיט אַן אַנדער מאָראַל, מיט אַ שטאַרקן ווילן צו מאַכט [לויט דער שיטה פֿון פֿרידריך ניצשע, 1844—1900]. „א׳ן — דאָס הייסט אַ העכערער טיפּ פֿון דעם מין מענטש, וואָס האָט זיך אַרויסגעריסן פֿון דער מענטשהייט, וויי דער מענטש האָט זיך אַרויסגעריסן פֿון דער חיה. ... זײַ דו אַזאַ א׳, רײַס זיך אַרויס פֿון דעם מאָראַלישן גדר, שטעל זיך פֿון יענער זײַט ׳גוט׳ און ׳שלעכט׳״, זשיט ו [בײַם כאַראַקטעריזירן די דערמאָנטע שיטה]. [די נאַציס האָבן אויסגע־ניצט דעם טערמין און די שיטה, זיך דער־קלערט פֿאַר א׳ן וואָס זײַנען באַשטימט צו הערשן אויבער דער וועלט און האָבן דאָס רעכט אומצוברענגען אַלע ׳מינערוואַרטיקע׳ מענטשן, אין דער ערשטער ריי אַלע יידן. איז די טעאָריע וועגן א׳ געוואָרן זייערע אַ ׳פֿי־לאָסאָפֿישע׳ באַגרינדונג און באַרעכטיקונג פֿאַר אַלע רציחות און פֿאַרן אומבאַרענגען די זעקס מיליאָן קדושים.] ← אונטערמענטש. ← אויבער־מענטש. „די וועלט־מלחמה...איז אַ קאַמף פֿון דעם א׳ן קעגן דעם אייבערשטן״, גדליה בובּ־ליק, מז, 1942.

2. מענטש פֿון גײַסט און מעשׂים־טובֿים [נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה זו]. „ער, אָט דער איינזאַמער אַריסטאָקראַט פֿון גײַסט, דער נביא פֿון דעם א״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער ו. ־לער — אַדי.

אייבערמעקלער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. אויפֿטוערישער מעקלער, אַזאַ וואָס האָט אייגענע אַגענטן און כּלערליי פֿאַרבינדונגען. אַן א׳ בײַם גראַף פּאָטאָצקי.

אייבערמערדער — דער, ־ס. שרעקלעכער, מאָנסטעריעזער מערדער. די נאַציש א׳ס.

אייבערמשגיח — [...מאַשגיעך] דער, ־ים [...מאַשגיכים]. הויפּט־משגיח. הויפּט־אויפֿזע־ער. לויט 2ל דזוו אינטענדאַנט.

אייבערמשרת — [...מעשׂאַרעס] דער, ־ים [...שאַרסים]. הויפּט־באַדינער. הויפּט־משרת. עלטסטער, וויכטיקסטער צוישן משרתים. ← אונטערמשרת. זיך אַרויפֿבעטן און ווערן אַן א׳ בײַם אונטערמשרת. „דערווײַל איז ער אַ משרתל, מוז קערן די קלייט...און קריגט אַ נאָמען פֿאַר אַ בריה. ער ווערט שוין אַן א׳, איז שוין אַנגעטאָן ווי אַ טאַק״, נחום גרינעוו (מסלוצק, יאַרק, פּ״ע), יופֿאַל, 1882, № 4.

אייבערנאָט — די, ~נעט. נאָט פֿון אויבן. ← אונטערנאָט.

אייבערנאַטשאַלניק — דער, ־עס. העכ־סטער באַאַמטער אין אַ רוסישן אַמט. ← אונ־טערנאַטשאַלניק.

אייבערנאַר — דער, ־ן, ־אָנים. איר ווענן אַ גרויסן נאַר. „רוף אים ניט פּשוט נאַר, ער איז אַן א״, רייד.

אייבערנאָרמע — די, ־ס. נאָרמע וואָס איז צו גרויס, מער ווי נייטיק אָדער ווי געווינלעך. צושטעלן אַן א׳ בײַם פֿלינקן אַרבעטן, צו־שטעלן א׳ס צו העלפֿן העכערן די פּראָדוקציע.

אייבערניר — די, ־ן. גיל, דריז וואָס איז איבער דער גיר. אויך: א׳־גיל. „...האָרמאַ־נען־פֿאַבריקן...די שילדגיל, די א׳ן־גילן״, ט. בערלס, מענטש־משׂשין, קינדער 1927.

אייבערניגלשנידער — דער, ־ס. הויפּט־נעגלשנידער. איר טיטל [דוגמא ווי אַזוי מע קען מיטן צוגאַב פֿון פּרעפֿ אייבער שאַפֿן פֿלעריי טיטלען]. „און דעם א׳ב׳, און־עלכער איז צוגלײַך געווען...דער גאַנצער רעדלפֿירער, איז געווארן גאָרניט היימלעך״, יהואש, ׳כאַ־כאַ־כא׳, אַ קאַנסטיטוציע׳.

אייבערנעכטן — אַדוו. שפּאַסיק, איר. אייער־נעכטן. „טאַקע אַזוי, זאָגסט דעם אמת. עס איז געשען א״, רייד.

אייבערנפֿש — [...נעפֿעש] דער, ־ות [...נע־פֿאַשעס]. 1. נשמה־ית(י)רה. „נאַטירלעך האָט דער פּאָעט לכתחילה געדאַרפֿט פֿאַרמאָגן אַ נפֿש וואָס קאָן זיך אויסשטרעקן בײַ מסירת־נפֿש — אַ נפֿש מיט אַן א׳ — אַ נשמה־יתרה״, ב. רײַזקין, צוק, מאַרץ 1936. 2. איר וועגן אַ קנאַפּן נפֿש.

אייבערנצחון — [...ניצאָכן] דער, ־ות [...ני־צוינעס]. אויסערגעווײַנלעכער נצחון. „איז דער יידישער קיום צוגעשפּאַנט געוואָרן צו אַ קינפֿ־טיקן גײַסטיקן א׳ דורך משיחן״, ב. רײַזקין, אַ גלויבן....

אייבערסאָוע'ט — דער, ־ן. העכסטער סאָוועט (אין אַ באַזונדערן טייל אָדער אין דעם גאַנצן סאָוועטן־פֿאַרבאַנד). „אין אַ באַזונדער רעמל העגנען די דרײַ אוקאַזן פֿונעם פּרעזי־דיום פֿון א״, ש. גאַרדאַן, סאָוו׳ היימלאַנד, 1961, № 3.

אייבערסאַוועך — דער, ־ס. וונ ־קע, ־ס. הויפּט־סאַוועך, עלטסטער איבער די וואָס דער־לאַנגען צו די טישן אויף אַ שׂמחה.

אייבערסבֿרה — [...סוואָרע] די, ־רות. 1. קונציקע, אויסגעדריידלטע סברה. „ניטאָ דאָ קיין חריפֿות און א׳רות. ס׳איז פֿלאַך ווי דער אמת״, ימ, איינהייטלעכע פֿאָלקשול, 1922. 2. סברה וואָס לייגט זיך ניט אויפֿן שׂכל. „וואָס זענען דאָס פֿאַר אַ משונה־ווילדע זאַכן? וואָס פֿאַר אַ מיני רייד...א׳רות, קינדערשפּיל״, ש. פֿרוג III, נ״י 1910.

אייבערסטאָן — דער, ־ען. הויכער סטאָן, טאַליע וואָס קומט העכער ווי געווינלעך. אַ קלייד מיט אַן א׳.

אייבערסטראַשניק — דער, ־עס. הויפּט־, עלטסטער פֿון די סטראַשניקעס (פֿאַליציסטן, גרענעץ־היטערס) אין צאַרישן רוסלאַנד. „דער

א׳ איז אַרויסגעקומען זוכן בײַם אַרײַנפֿאָר אין שטאָט״, יוּפֿאָל, 1887, № 26.

אייבערסטרוזש — דער, ־ן, ־עס. הויפּט־שומר פֿון אַ הויז, אַ געשעפֿט. אַן א׳ אַ שיכור. „וואָס היטסטו אונדז? בײַסט געוואָרן אַן א׳?״, רייד.

אייבערעולם — [...אויל̇עם] דער. מצ נב. לײַטיש, חשובֿ געזעלשאַפֿט. „זענען לויטער שפּלים...און זענען בײַם גאַנצן היגן א׳ משונה ומבֿוזה״, יפ.

אייבערערד — די, ־ן. אייבערשטע שיכט ערד. בפֿרט. ־יק, ־יש — אדי. א׳יקע מי־נעראַלן. א׳יש געוויקסן.

אייבערערמל — די, מצ ווי אצ. לאָקל (גא־ליציע). דזוו אייבערערבל. פֿרגל אייבערערמל. „אַ בלוזע מיט גאָלדשטיקערײַ...א׳ פֿונעם שטאָף...״, ז. מוירער, זײַ נישט קיין וואויזער יונג ו, טאָרנאָו 1925.

אייבערפֿאָדל(י)ע'ץ — דער, ־עס (־ן), וונ נב. מיאוסער, גרויסער אויסווּרף. „ער איז ניט סתּם אַ פֿאָדלעץ, ער איז אַן א׳״, רייד.

אייבערפֿאַלאַטע — די, ־ס. 1. העכערע געריכט־אינסטאַנץ. אייבערקלאָגן אין דער א׳. 2. אין פֿאַרלאַמענטאַרישע רעגישמען וואָס האָבן צוויי ׳הײַזער׳ — דאָס אייבערשטע הויז. [ס׳איז לאָגיש־דוקא אַז די א׳ האָט מער דעה אַדער מאַכט ווי די אונטערפֿאַלאַטע.] ← אונטערפֿאַלאַטע.

אייבערפֿאַלי'צמײַסטער — דער, ־ס. אויך: ~פֿאָליצײַ'... הויפּט אַדער עלטסטער פֿון פֿאָליצײַ אין אַ שטאָט. „און וען וער וועט יאָ טאָן ווי דער א׳ הייסט, וועט מען מאַכן דעם טויט״, קמ, 1863, № 36. „ער זאָל ניט פֿאַלגן דעם א׳ — האָט ער מורא געהאַט פֿאַר זיך, ער זאָל אים יאָ פֿאַלגן — האָט ער מײַסטער מורא געהאַט פֿאַרן רבֿין״, מעשׂיות נוראים (וועגן ראַדזימינער רבֿין), פֿיעטריקאָוו תרע״ד.

אייבערפֿאַלעאָזאַאיש — אדי. (געאָלאָגיע) וואָס האָט אַ שיכּוח צו דעם ינגסטן צײַט־אָפּשניט פֿון דער פֿאַלעאָזאַאישער ערע. ← אונטערפֿאַלעאָזאַאיש.

אייבערפֿאַן — דער, ־עס. הויך־געשטעלטער פֿאַן, פּריץ. „ער איז אַן א׳, די אַרומיקע פֿאַנעס ציטערן פֿאַר אים״.

אייבערפֿאַנצער — דער, ־ס. אייבערשטער פֿאַנצער (פֿאַר דער ברוסט) אַדער די דרויסנ־דיקע זײַט. ← אונטערפֿאַנצער.

אייבערפֿאָסטן — דער, ־ן. 1. פֿאָסטן, אַמט פֿון אַ הויכן (דעם העכסטן) ראַנג. פֿאַרגעמען דעם א׳. 2. פֿאָסטן, וואָר אויף אַ באַרג אַדער בערגל. שטורעמען דעם א׳.

אייבערפֿאַרטאַ'טש — דער, ־עס. וונ ־קע, ־ס. איר וועגן אַ גרויסן פֿאַרטאַטש. „וועט דער הער א׳ פֿאַרטיק ווערן מיט דער אַרבעט?״, רייד.

אייבערפֿלאַטע — די, ־ס. פֿלאַטע וואָס קומט פֿון אויבן. ← אונטערפֿלאַטע.

אייבערפֿלאַכטע — די, ־ס. שטיק געוועב צום אײַנווּיקלען עפּעס אַדער ווי אַ מין לויזער אייבערבגד. ← אונטערפֿלאַכטע.

אייבערפֿליטע — די, ־ס. דער אייבערשטער טייל פֿון אַ פֿליטע מיט די ריגען, צוזאַמען צו טעפּ פֿון פֿאַרשיידענער גרייס. אַן אײַזערנע א׳. אַן א׳ פֿאַר פֿיר טעפּ.

אייבערפֿראָקור|אַטור — די, ־ן. העכסטע אינסטאַנץ פֿון פּראָקוראַטור. „די א׳ פֿון פּעסט האָט געמאַכט אַ פּראָצעס [פֿאַרן דרוקן] אַן אַרטיקל ׳דאָס פֿאַרײַדישטע אונגאַרן׳״, יוּפֿאָל, 1882, № 44. **־אָר** — הויפּט־פּראָקוראָר. „דאָרטן איז דאָ אַ פֿאַלאַטע, אַן א׳, עס גע־פֿינען זיך גרויסע אַדוואָקאַטן״, ש. בעקערמאַן, טרײַער משרת, וואַרשע תרמ״ג.

אייבערפֿריסטער — דער, ־ס. הויפּט־פּריס־טער; עלטסטער גײַסטלעכער. זן פּהן־גדול. „גאָטט א׳ זאָל פֿון קיינעם ניט באַפֿעלן קריגן, נאָר פֿון גאָט אַליין״, יהואש, ׳הורקנוס׳. **־יש** — אדי.

אייבערפֿריק|אַזשטשיק — דער, ־עס. וונ ־יצע, ־ס. הויפּט־משרת אין אַ געשעפֿט (אין רוסלאַנד). עלטסטער האַנדלס־אָנגעשטעלטער.

אייבערפֿרעמער — דער, ־ס. פֿרעמער וואָס פֿאַרענדיקט די אַרבעט פֿון פֿרעמן (אין שע־פֿער פֿון נ״י).

אייבערפֿאָטער — דער, ־ס. אַרכ. זיידע; עלטערפֿאָטער. „אוג׳ פֿון איצונדר, אַן שטאָט דען (פּבֿוד) דש מײַן] איבר פֿאָטר דיר גטאָן האט, ווייל איך דיך מאַכן נידרן פֿון דײַן (גדו־לה)״, שאר, ט/ב.

אייבערפֿאָטשיילע — די, ־ס. פֿאָטשיילע וואָס מע טראָגט איבער אַן אַנדער פֿאָטשיילע, איבער אַן אונטערפֿאָטשייל(ק)ע (←). אַ טער־קישע א׳.

אייבערפֿאָלק — דאָס, ~פֿעלקער. פֿאָלק וואָס איז העכער, וויכטיקער ווי די אַנדערע פֿעל־קער. די גאַציס האָבן געריכט וועגן דײַטשישן א׳. ← אונטערפֿאָלק. **־יש** — אדי.

אייבערפֿאַרב — די, ־ן. פֿאַרב וואָס קומט אַרויף איבער אַ צווייטער פֿאַרב. „דאָ איז נייטיק אַ טונקעלע א׳, מע זאָל ניט אַרויסזען די פֿאַרב פֿון אונטן״, רייד.

אייבערפֿאַרוואַלטונג — די, ־ען. קליינע גרופּע פֿון אַ פֿאַרוואַלטונג וואָס פֿירט פֿאַקטיש די גאַנצע פֿאַרוואַלטונג. „עס וואָלטן געדאַרפֿט זײַן...זאָכפֿאַרשטענדיקע גבֿאים וואָס זאָלן די א׳ אײַנרעכטן״, צעד.

אייבערפֿוטער — דער (דאָס), ־ס. 1. פֿוטער וואָס מע טראָגט פֿון אויבן, איבער אַלע מל־בושים. 2. פֿוטער מיט דער פֿעל אויף דרויסן. אַ פֿוריצישער א׳.

אייבערפֿוס — דער. אייבערשטער טייל פֿון פֿוס.

אייבערפֿלאַך — די, ־ן. ~פֿלעך, די — נר. 1. אייבערשטע שיכט. גלאַטע א׳. א׳ פֿון דער ערד, פֿון ים. אַרויסברענגען אויף דער א׳. אַרויפֿשווימען אויף דער א׳ ווי בוימל אויפֿן וואַסער. די הייך פֿון אַ באַרג פֿון דער ים־א׳ ביז צו זײַן שפּיץ. „אויפֿן א׳ דער־קענסטו גאָרניט, אַבער אינעווייניק אין אים קאָכט עס ווי אַ קעסל״, רייד. „...צעקנייטשט געוואָרן ווי פֿון אַ בייז געוויטער די א׳ פֿון וואַסער״, וועס VI, ׳אָפּגעשטויסן׳. „דער ים איז רואיק...פֿון זײַן מידן צעקנייטשטן א׳ קוקט אַ סוד אַרויס״, פּה, פֿון וויטע לענדער. 2. דרויסנדיקע זײַט. „דער געבוי פֿון די כלאָראָפֿיל־קערנער איז אײַנפֿאַך, מיט גלאַטע א׳ן״, א. ש. זאָקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן. „זיי קלעפֿן צונויף די א׳ פֿון מאָגן מיטן שכינישן אָרגאַן״, פֿונט, ווילנע 1937, № 11.

3. (אויך ד ע ר) מאָט. צוויי־דימענסיאָנאַלער (אין דער לענג און אין דער ברייט) שטח פֿון אַ זײַט אָדער פֿון אַלע דרויסנדיקע זײַטן פֿון אַ קערפּער. א׳ פֿון אַ קוואַדראָט, פֿון אַ קוב, פֿון אַ קרײַז, פֿון אַ צילינדער, אַ קאָנוס אאַזוי. פֿולע(ר), זײַטיקע(ר), צילינדרישע(ר), קאָנישע(ר), אַרומיקע(ר), ספּעריש־ע(ר) א׳.

4. פֿיג מיט די בבֿ 1־2. „דער קריג...האָט אַרויסגערופֿן אויף דער א׳ דאָס וואָס איז געווען פֿאַרבאָרגן אין דער טיף״, זשיט IX, נ״י 1919. „אַ פֿליסיקער אײַבערגאַנג פֿונעם לי־רישן אונטערשטראָם צו אַן עפּישער א׳״, שג, 1924. „איז זײַן באַהאַלטענע ביטערקייט אַרויס אויפֿן א׳״, מוק, מײַנע באַגעגענישן II. „יעדער דיכטער שעפּט פֿון דער טיפֿסטער טיפֿענישּ... און באַגונגט זיך ניט מיטן א׳ פֿון זײַן ׳איך׳״, שג, ה, לייוויק. **־יק, ־לעך** — אדי. א׳ע קונסט. **־יקייט, ־קיים.**

אייבערפֿליגל — דער, ־ען (אויך ווי אצ). האָרטערער פֿליגל (אַדער כּמו־פֿליגל) בײַ אַן אינסעקט אײַבער דעם פֿליגל וואָס קומט פֿון אונטן. „די פֿאָדערשטע זײַנען בײַ אים [דעם מיט־באַבעלע] געוואָרן בולטע, ברוינע, האָרנדי־קע פֿלעטערלעך וועלכע הייסן א׳ן. זיי באַ־שיצן...די צאָרטע אונטערשטע העטלדיקע פֿלי־גל״, [בעמ] איבד, אָטאָ שמידל, זאָאָלאָגיע, וויל̇נע 1924. **־דיק** — אדי.

אייבערפֿלעכלעך — אדי. דשמ, אָפּט גע־ניצט. אויבנאויפֿיק. „פֿאַר אונדז איז געוויס איין א׳ן...בליק צו וואַרפֿן״, קמ, 1868, № 29. „באַגרײַפּט די ביטערניש פֿון לעבן...גאַנץ א׳״, בעמ II. **־קייט.**

אייבערפֿלעק — דער, ־ן. (שוסטערײַ) אײַ־בערשטע לאַטע. לאַטע וואָס קומט אויפֿן אײַ־בערשטן טייל פֿון שוך. אַרויפֿנייגן אַן א׳.

אייבערצאָל — די, ־ן. גרעסטע צאָל אין אַ דיי צאָלן. די א׳ אין דער אַריטמעטישער פּראָגרעסיע. ← אונטערצאָל.

אייבערצאָן — דער, ~ציין, ~ציינער. 1. צאָן פֿון דער אייבערשטער רײַ ציין. ← אונטערצאָן. 2. צאָן וואָס וואַקסט איבער אַן אַנדער צאָן.

אייבערצד — [...צאַד] דער, ־דים [...צדאַדים]. שטאַרקערער צד. היפּוך פֿון אונטערצד (←).

אייבערצדיק — [...צאַדיק] דער, ־ים. גאָר גרויסער, העכסטער צדיק (איר בײַטעם). „אײַצט איז דער פּאַלאַץ פֿון דעם קריסטלעכן א׳, דעם פּויפּסט, געווען דער הויפּטפלאַץ פֿון...צעלאַזו־קייט״, ב. פֿינגענבוים אײַבז, א. בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציאַליזם.

אייבערצוויג — די, ־ן. העכסטע צוויג פון בוים. די ווערקע אויף דער א׳.

אייבערצוועל — די, ־ן. אַרכ. *Mhd*: ober twehel, zwehel + אייבערטישטעכל. „דער נוך טוט מן דיא איבר צוועהל הין וועק אונ׳ נעמט צווייא גנצי ברוט אונ׳ שניט זיא גיט אויף פֿיר דער ברכה״, ספֿר מנהגים, אַמשט 1723, ז/א.

אייבערציג — דאָס, ־ן. (די פֿון מצ אין לד, וי׳ געווײנלעך ביי שטאָפֿנעמען). 1. מאָטעריאַל וואָס פֿון אים נייט מען מאַטלעס, אַנצוגן אא׳. 2. אייבערשטע זײַט פֿון שטאָף. ← אונטערציג.

אייבעריך — די, ־ן. אייבערשטע ציך וואָס אונטער איר איז דאָ אַן אונטערציך (←). אַ פֿערעג האָט געהאַט אַן אונטערציך און אַן א׳.

אייבערציימער — דאָס, ־ן. געניצט געווײנ־לעך די פֿקפֿ ־ל. בוידעם־צימער, מאַנסאַרדע. צימער אויף אַ העכערן (העכסטן) גאַרן. „און האָט די קעסטל אײבערגעלאָזן בײ זיי אין א׳ל״, [אמד], הנסיון, וויל׳נע 1856.

אייבערציער — דער, ־ס. 1. זומערמאַנטל. „שולח אני לך אַ פּאָר קליידער, אַן אונטערקאַ־פּאָטע און אַן א״, א. ד. פֿרידמאַן, בש, בארדישטעוו תרנ״א. „אין קראָקע האָט ער פֿאַרקויפֿט זײַן א׳ און די הויזן״, מ. ב. זאַביעזנסקי, די שווערע צײַט IV, וואַרשע 1887. „קומט אַ מענטש...עלעגאַנט געקליידט, דער א׳ מיט דער העלער אונטערלאָג אויפֿן אָקסל״, פרץ, ׳די רויז׳. 2. שטיק פּאַרמעט, וואָס מיט אים קלעפֿט מען אָרום די בתּים (בתּים־מאַכערי, טשערנאָביל).

אייבערצעפּל — דאָס, ־עך. 1. צעפּל, צו־גויפֿגעפֿלאָכטן פון די האָר אויבן און אַרײַנגע־קעמט אין די האָר (העגנט ניט אַראָפּ). אַ מיידעלע מיט אַן א׳. 2. צעפּל אויבער אַ חלה.

אייבער־צערעמאָניאַל־מײַסטער — דער, ־ס. הויפֿמאַן, הויפֿמײַסטער וואָס איז דער ממונה אויבער צערעמאָניאַלן. „קאַמערפֿרײַלינס, הויפֿמײַסטערס...סוויטנע הויפֿפֿרײַלינס...צערעמא־ניאַל־מײַסטערס און דער שטעלפֿאַרטרעטער פון דעם א״צ״מ״, קמ, 1866, № 37.

אייבערקאָט — דער, ־ן. וונ נב. 1. גרויסער, שלעכטער, מיאוסער קאָט, הענקער. 2. אַג־פֿירער פון אַלפֿאַנסן. ׳וויכטיקער׳ זנות־מעק־לער. ← אונטערקאָט.

אייבערקאָלדרע — די, ־ס. קאָלדרע וואָס איז פון אויבן, וואָס איז אויבער אַ צווייטער קאָלדרע. ← אונטערקאָלדרע.

אייבערקאָלנער — דער, ־ס. פֿקפֿ אויך: ~קעלנערל. 1. אייבערשטער, דרויסנדיקער טייל פון קאָלנער. „קאָלנער באַשטייט פון אַן אונטערקאָלנער און א׳ (א׳ הייסט דאָס שטיקל סחורה וווּ למשל בײַ אַ פּעלץ איז דאָס פֿו־טער)״, ש. ווינטער, ׳צו דער טערמינאָלאָגיע פון מלאָכות׳, [פֿש II, וויל׳נע 1930]. 2. באַ־זונדערער פֿוטערנער קאָלנער וואָס מע טוט אַן פון אויבן מיט אַ האָקן.

אייבערקאַמאַנדיר — דער, ־ן. וויצב פון א׳ — ־שע. הויפּט־קאָמאַנדיר. „דער א׳... האָט אים אַן אויפֿטראָג געגעבן, ער זאָל אונ־טערהאַנדלען שלום״, קמ, 1863, № 20.

אייבערקאַמאַנדע — דער, ־ס. די פֿאָרעם ~קאָמאַנדאָ — נר. 1. העכסטע מאַכט צו קאָמאַנדירן, צו באַפֿעלן, א׳ איבער די באַ־וואָגנטע כוחות. „דער קעניג זאָל גאָר אַליין איבערנעמען דאָס א׳דע״, קמ, 1866, № 16. 2. גענעראַל־שטאַב פון אַ ארמיי.

אייבערקאַמבריאַניש — אדי. (געאָלאָגיע) וואָס האָט אַ שיכות צו דער לעצטער צײַט פון דער קאַמבריאַנישער תּקופֿה אין דער פּאַ־לעאָזאישער ערע.

אייבערקאַמער — דר, ־ן. פֿקפֿ: ~קעמערל. 1. אייבערשטע קאַמער אין אַ הויז. הילצערנע טרעפּלעך פֿירן צו דער א׳, וואויגען אין אַן א׳, גלײַך אונטערן דאַך. 2. ספּעצ אייבערשטער טייל פון הארץ. 3. דזוו אייבערפֿלאַטע, בב. ← אונטערקאַמער. 4. שפּאָסיק וויצן קאָפּ. זײַן א׳ איז ניט אויפֿגערומט.

אייבערקאָנדוקטאָר — דער, ־ן. הויפּט־קאָנדוקטאָר. „לייקנט דען דער א׳ אַז ער האָט דעם יידן...צעשלאָגן?״, יהל, די קאָלאָניסטן, מאַרשע 1899. „דער א׳ איז אַרײַנגעקומען מיט דער לאַמטערנע רעווידירן די בילעטן״, פרץ, ׳אַן נדן איז ערגער וי פּאָקן׳. „אַ גליק וואָס עס קומט אַרײַן דער קאָנדוקטאָר מיטן א׳ און עס ווערט אַ טומל, אַ מהומה״, שע, מאָטל.

אייבערקאָנט — דער, ־ן. קאָנט, זײַט פון אויבן. אַ קרומלעכער א׳. ־יק — אדי.

אייבערקאָסטן — די, אצ נב. דאָס וואָס קומט צו צום פּרײַז פון אַ סחורה. הוצאות פון טראַנספּאָרטירן, האַלטן אויפֿן לאַגער אא. די א׳ באַטרעפֿן באַלד ווי די סחורה אַליין.

אייבערקאָפּ — דער, ~קעפּ. פֿקפֿ: ~קעפּל. הויפּט־טיטל. ערשטער, העכערער קאָפּ אין אַ צײַטונג (איבער נײַס אָדער איבער אַן אַרטיקל). אַן א׳ מיט גרויסע אותיות.

אייבערקאָפּע — דער, ־ס. הויכער ראַנג צווישן קאָפּאָס, גלײַך אונטער דעם לאַגער־קאָפּאָ. אויפֿגעזעץ איבער די צוואַנגס־אַרבעטער אין די נאַצישע קאָנצענטראַציע־לאַגערן. ← אונטערקאָפּע.

אייבערקאַפּאָטע — די, ־ס. קאַפּאָטע וואָס פֿאַרבײַט צום טייל אַ מאַנטל. ← אונטערקאַ־פּאָטע. גוטע סחורה אויף אַן א׳.

אייבערקאַפּטל — דאָס, ־ען, ־עך. פֿרויען־בלוזק אָדער יאַקל וואָס מע טראָגט געווײנלעך איבער אַן אונטערקאַפּטל (←).

אייבערקאָרט — די, ־ן. אַ קאָרט וואָס איז העכער (אין איר אײַנגעשטעלטער וויערט) ווי די וואָס מיט איר האָט אַרויסגעשפּילט אַ צווייטער שפּילער. שלאָגן מיט אַן א׳.

אייבערקאָרץ — די, ־ס. דרויסנדיקע שיכט פון קאָרץ. די הארטע א׳. ־דיק — אדי.

אייבערקוכער — דער, ־ס. פּפּ: ~קעכער. הויפּט־קוכער אין אַ גרויסן רעסטאָראַן, מילי־טערישער אײַנהייט אא. ← אונטערקוכער. „אַלע משרתים, פון א׳ ביז צום פֿאָמעניצע־טרעגער, האָבן געהערט...״, ייט, טאָג, 1959 VI 6.

אייבערקול — דער, ־ות. פֿקפֿ ־כל [...קעלכל]. 1. קול (פון עמעצן) אין די העכסטע טענער. ← אונטערקול. „פֿלעגט דאָונען מיט משונה־ווילדע העוויות, מיט אַלערליי א׳ות און אונ־טערקולות״, פרץ, חסידיש. „האָט זיך מכין געווען און האָט זיך געשטעלט דאָוענען און האָט זיך געלאָזט אויף זײַן א׳״, אַמערי־קאַנישע גליקן, וואַרשע 1895. 2. גאָר דינע, קוויטשיקע שטים (געווײנלעך די פֿקפֿ). „זאָל דאָס אויסגיין צו דײַן קאָפּ — האָט זי אויסגעשריגן אויף איר א׳כל״, א. נוסבאָום, פּעסעלע די גאַבעטע, וואַרשע 1885. „אַזוי האָט זיך ברײַנדעלע אויף איר א׳כל אַפֿגערעדט, אַדער גלײַכער צו זאָגן — אַפֿגעליינט די מגילה״, י. בודזאָהן, אַ גיטראַטע וועגיבל חלעפּין, ווילנע 1892.

אייבערקייט — די (דאָס), ־ן. *Mhd*: oberec-heit, oberkeit 1. העכערקייט, אייבערהאַנט; דאָס וואָס שטייגט איבער. מעלה. „אונ׳ איך האב גיפֿריבט דאש עש אישט אובירקייט צו דער (חכמה) מער ווי די נאַרהייט״, טח, קהלת, ב, 13. [תי: „די מעלה פון חכמה...״]. 2. מאַכט. הערשנדיקע גרופּע. „מאַגיזטראַטו[ם] — אויבר־קייט...״, א. מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774. „איך בין צו דינסט אַלע א׳ און זיי זײַנען מיר צו הילף״, ליאָנדאָר, נייער בש, וויל׳נע 1844.

אייבערקייער — דער, ־ס. אייבערשטער קיי־ביין. אַ קלאַפּ אין א׳, עס זאָלן אַרויספֿאַלן אַ פּאָר ציין.

אייבערקין — די (דער), ־ען. אַרויסשטאַר־צנדיקער ביין פון דעם אייבערשטן טייל באַק. כינעזער מיט בולטע א׳ען.

אייבערקלאַנג — דער, ־ען. הויכער קלאַנג וואָס פֿאַרקלינגט, פֿאַרהילכט נידעריקערע, שטי־לערע קלאַנגען. אויך: עכא, וויידערקול. די א׳ען פון דעם הילכער.

אייבערקלאָם — דער, ־ן. 1. קלאָס, גרופּע אין דער געזעלשאַפֿט מיט ספּעציעלע פֿריווי־לעגיעס. 2. קלאָס (אין באַטאַניק, זאָאָלאָגיע) וואָס צעפֿאַלט זיך אויף אַ צאָל אונטערקלאָסן (←).

אייבערקלאַץ — דער, ~קלעצער. פֿקפֿ: ~קלעצל. קלאַץ וואָס איז פון אויבן.

אייבערקליד — דאָס, ־ער. 1. אייבערבגד, אייבערמלבוש. „דען וועז מן אויש ציהט דאש איבר קלייד בלײַבט דאך דש העמד אויף דעם לײַב״, עח, לא/ג. „אין זײַן גאָלד־געשטיקטן א׳ אַנגעטאָן״, קמ, 1864, № 9. 2. ספּעצ מאַנטל. טוו פֿאַר ׳מעיל׳ (שמואל ב, יג, 18 אא). „דא ציהט ער אונ׳ זיינן מאַנן אויש איר איבר קליידר אונ׳ זיא האטין דרונגר פֿאַנצירש אונ׳ שוערדר אן איר לענדין״, יוסי־פון, אמשט 1743. 3. דזוו אייבערקלוידל.

אייבערקלוידל — דאָס, ־ער. פֿרויען־אַנ־טוועך אויף דעם אונטערשטן טייל קערפּער,

פֿון דער טאַליע אַראָפּצו. ← אונטערקלייד. „די קליידער...זאָל ניט זײַן הײַנטיקע מאָדע, דאָס די אונטערקליידלעך איז מער פֿאַר די א׳ערך״, ליאַנדאָר, נײַער קינסטלעכער בש, ווילנע 1844.

אייבערקנאַקער — דער, ־ס. וונ ־קע, ־ס. (איר, שפּאַסיק) עמעצער וואָס איז צו קלוג אַדער וואָס שטעלט זיך אַרויס פֿאַר אַן אויפֿטוער, אַ בעל־דעה. אַן א׳ אָן אַ נון.

אייבערקנעפּל — דער, ־ען. (שפּאַסיק) הויכער באַאַמטער. גיין גלײַך צום א׳ און אַרײַנרוקן אים אין יד אַרײַן.

אייבערקעכער — דער, ־ס. דאָס אייבערקוכער (←). „דער א׳ האָט אויסגעגעבן אויף נײַע מאכלים און נאַשערײַ מער ווי אַ...מיניסטער נעמט...געהאַלט״, קמ, 1863, № 11.

אייבערקעלנער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. הויפּט־קעלנער. „געסט, וואָס די בלעַנדע דע ברונעטין האָט זיי צו פֿיל באַאומרואיקט, האָבן צוגערופֿן דעם א״, אר, ׳דער קעלנער׳. „כאָפּ דעם אָנבליק פֿון אַן א׳ אין אַ גרויסאַר־טיקן רעסטאָראַן״, שע, בלאָנדזשנדע שטערן II. ־יש — אדי.

אייבערקעפּל — דאָס, ־ער. 1. טיטל, נאָמען פֿון אַן אַרטיקל, אַ שטיקל נײַס. צוקלעבן אַ פּאָסיק א׳ צו אַן אַרטיקל. 2. (געווײַנלעך מצ) אייבערשפּיצל, אייבער־הסברה. כיטרעקייט. „אָן א׳ער און שפּיצלער״, שע, סטעמפּעניו. „אָן המצאות און א׳ער״, שע, יאָסעלע סאָלאָוויי. ־דיק — אדי.

אייבערקערפֿער — דער, ־ס. אייבערשטער טייל פֿון קערפֿער. „געלאָזט אַראָפּגליטשן פֿון איר שיינעם א׳ דעם לײַלעך־מאַנטל״, נאָד איבז, אַלטנבערג, ווי איך זע עס. „פֿיס האָט ער געהאַט קרומלעכע און צו קורץ פֿאַר דעם א״, באַש, פֿאַר, 1965 X 29. ־לעך — אדי.

אייבערקצב — [...קאַצעוו] דער, ־ים [קאַצאַ־ווים]. הויפּט־קצב. „און פֿלעגט...אַלעמאָל קאַלב־פֿלייש פֿון זײַן א׳ אָפּפֿירן״, ספֿר שבחי רמ״ל, לעמבערג.

אייבערקראָגן — דער, ־ס. ← אייבערקאַלנער.

אייבערקראָן — דער, ־ען. קראָן פֿון אויבן. קאַלט וואַסער פֿון א׳.

אייבערקרײַדיק — אדי. 1. וואָס געפֿינט זיך אויבער אַ שיכט קרײַד. א׳ער באָדן. 2. (געאַלאַגיע) וואָס האָט אַ שײַכות צו דער עפֿאָכע ווען עס האָבן זיך פֿאַרמירט אייבערשטע שיכטן קרײַד. ← אונטערקרײַדיק.

אייבערראַבינער — דער, ־ס. ווער עס איז דער הויפּט־ראַבינער אויבער אַ גאַנץ לאַנד, אַדער געגנט, אַדער גרויסער שטאָט. „די אומ־גלויקלעכע קרובֿים האָבן...געשריגן און ג׳ע־ווינט אויבער דעם א׳, ער זאָל פֿאָדערן, מע זאָל אָפּגעבן דאָס מת״, קמ, 1864, № 32.

אייבערראָד — די, ~רעדער. פֿקפֿ: ~רעדל. ראָד פֿון אויבן. די קלײנע א׳ און די גרויסע אונטערראָד. די א׳ פֿון דער מיל.

אייבערראָט — דער, ־ן. פֿפֿ: ~ראָטן. 1. ראָט, ווער פֿון אַ הויכער אינסטאַנץ (פֿון אַ רעגירונג, פֿון אַן אַליין־פֿאַרוואַלטונג, פֿון אַ געזעלשאַפֿט). דער א׳ פֿון אינטערנאַציאָ־נאַלן באַנק. 2. העכסטער סאָוועט, העכסטער רעגירונגס־אָרגאַן און דער אײַניקער געזעצ־געבערישער אָרגאַן אין דער רעגירונג פֿון סאָ־וועטן־פֿאַרבאַנד, ראַכקינד־שקליאָר, ווב.

אייבערראָק — דער, ~רעק. 1. מענעריישער מלבוש. סורדוט, סור־רדעט, סע׳רדעט; לאַנגער ראָק. „אַן א׳ ווי־עלכער עס איז געווען געגייט פֿון גראָבן געוואַנט״, צ. ז. רובינשטיין, דער שרעקלעכער קנס־מאַל, אַדעס 1883. „ווינטער פֿלעגט מען פֿאַרזעצן דעם א׳ אום צו גיין אין אָפֿערע״, יהואש, פֿראָזע. 2. ראָק, רעקל פֿון אַ פֿרויען־קאָסטיום, איבער אַן אונטער־ראָק (←). געווײַנלעך אין פֿקפֿ — ~רעקל.

אייבעררב — [...ראָו] דער, ~רבנים [...ראַ־בֿאָנים]. הויפּט־רב. דער א׳ פֿון ענגלאַנד. די צוויי ~רבנים פֿון ישׂראל: דער אַשכנזישער און דער ספֿרדישער א׳.

אייבערר־רוח — [...רעווער] דער, ־ים [...ר־ע־וואָכים]. גרויסער רוח. דאָקינד־שקליאָר, ווב. פֿאַרדינען א׳־ר׳ים.

אייבערריס — דער, ־ען. טייל פֿון רוים וואָס איז זייער הויך איבער דער ערד. פֿלײַען אין א׳.

אייבערריכטער — דער, ־ס. 1. הויפּט־ריכטער פֿון יעדער מין געריכט. „דער זיגל־מאַכער האָט נאָכגעמאַכט דעם א׳ס אונטער־שריפֿט״, י. בודזאָהן, א גיטראייע וויבֿיל חלע־בֿין, ווילנע 1892. 2. ריכטער פֿון הויפּט־געריכט. „א ווערק וואָס זאָל אונדז צײַגן ...פֿון דעם נאָר וואָס אָנגעקומענעם ׳גרינעם׳ ביזן יידישן א״, שנ, דערציילערס און רא־מאָניסטן II. ־יש — אדי.

אייבערריר — די, ־ן. 1. אייבערקאָרע. 2. דאָס אייבערשטע פֿון ברויט. „די עיקר־מצוה איז דיא איבר רינד, דאש באַקט פֿאָר״ [= פֿרײַער], ספֿר תחינות, פֿיורדא 1714 [יוּפֿא, 1939, 2]. ← אונטערריר.

אייבערריד — דאָס, ־ער. פֿקפֿ פֿון אייבערראָד ←.

אייבעררעקל — דאָס, ־ער. אייבערשט רעקל. „זיצן אָן א׳ער און טרינקען וויסקי״, זש, טמז, 1965 4 VII.

אייבערריצון — [...ראָצן] דער. מצ נב. קלאָ־רער און בולטער ווילן. ← אונטערריצון.

אייבערשאַכטע — די, ־ס. שאַכטע אין אַ מינע וואָס איז ניט טיף אונטער דער ערד, וואָס אונטער איר איז דאָ אַן אונטערשאַכטע (←). ראַטעווען די גרעבערס פֿון דער א׳.

אייבערשאָל — די (דער), ־ן. גרעסערע שאָל וואָס פֿרויען טראָגן. „פֿאַרגעס ניט די א׳ אַריבערצוווארפֿן איבער די פּלייצעס״, רייד.

אייבערשאָל — דער, ־ן. טייל פֿון הינטער־חלק פֿון אַ בהמה. ט׳ פֿון מנקרים. ← אונ־טערשאָל. „חתיכת גיד הנשה או׳ יד ובלשון המורגל אבער שאהל ופה [בי׳אַליסטאָק] נקרא ראָזאָוע או׳ בערעק״, מחנה, 120.

אייבערשאָל — די, ־ן. 1. טעצל, טעלערל וואָס מע לייגט אַרויף פֿון אויבן. 2. דזוו אייבערשאָלעכץ.

אייבערשאָלעכץ — די, ־ן, ־ער. אייבערשטע שיכט פֿון שאָלעכץ. (← אונטערשאָלעכץ).

אייבערשאָם — דער, ־ן. געווײַנלעך פֿקפֿ ־ל. לאָקל (מעג, בוקאָווינע). לאַנגע פֿאָלע. ברייטע פֿאַלבֿ. „א גראַנאַט־קלייד געגייט מיט אַן א׳ל, א סגולה פֿאַרן דלות, טשערנאָוויץ [יאַר־].

„א שוואַרץ טוכקלייד...[דער]...א׳ פֿאַרענדיקט מיט סאָמעט״, ז. מוירער, זײַ נישט קיין וואוי־לער יונג II, טאַרנאָו 1925.

אייבערשאָפּט — דאָס (די), ־ן. דזוו אייבערקייט. הערשאָפּט. „אין וועמעס הענט איז די א׳?״, רייד (דענעבאָרג). „ער האָט דערי־בער, צוזאַמען מיט חוזק איבער זײַן קלייניקייט, אַרויסגעווינען צו פֿיל זײַן טאַטישע א״, יידז, קאָרנאָווסקי.

אייבערשאָצמײַסטער — דער, ־ס. אַרכ. הויפּט־קאָסירער; פֿינאַנץ־מיניסטער. „דר גהיישן וואר ר׳ חסדאי בן יצחק, דער וואר זער (תקיף) אונ׳ וואר איבר שאץ מײַנשטר בײַא דען קינג פֿון שפּאַניא״, שאר, לג.

אייבערשדכן — [...שאָדכן] דער, ־ים [...שאָד־כאָנים]. שדכן וואָס פֿירט אויס וויכטיקע (רײַכע) שידוכים, וואָס פֿירט צונויף חתן־כלה פֿון וויַיטע געגנטן. ← אונטערשדכן. דער א׳ פֿון דער גאַנצער געגנט.

אייבערשוויצא׳ר — דער, ־ן. הויפּט־שוויצאַר, דינער וואָס שטייט בײַ דער טיר. „דאָס בין איך...דער מלאך פֿון לומדים־מתגב־דים...דער א׳ פֿון שערי־התלמוד״, ממוס, ׳גל־גולים׳.

אייבערשוועל — די (דער), ־ן. בערטע, קלאָץ איבער דער טיר. אייבערשטער טייל פֿון אַ רעם פֿון אַ טיר אָדער פֿענצטער. אייבערשטידל. טוו פֿאַר ׳משקוף׳. „אירי בײַא שטידל אונ׳ אירי איבר שוועלן...דש מאַכט ער אַליז זילבר״, יוסיפֿון, אמשט 1661. „האָ־בן געשפּרענגט אויף די מזוזות...און דער א׳ פֿון זייערע וואוינונגען״, קמ, 1866, № 11. „דער סוף־פּיט איז ממש געלעגן אויף די א׳ן פֿון די פֿענצטער״, ז. שזר, טמז, 1964 12 VII.

אייבערשוועסטער — די, מצ וי אצ (פֿר ־ן). עלטסטע קראַנקנשוועסטער. „איך קען [זי] שוין אַ סך יאָרן אַלס א׳ אין קראַנקנקאַסע פֿון חיפֿה״, י. נימצאָוויטש, טמז, 1958 5 IV.

אייבערשוחט — [...שויכעט] דער, ־ים [...שאָכטים]. וונ ־קע [זײַן פֿרוי]. עלטסטער שוחט אין אַ גרעסערער קהילה. ← אונטערשוחט.

אייבערשויב — די, ־ן. פֿקפֿ — ~שײַבל. אייבערשטע שויב. אַ צעבראָכענע א׳, פֿאַר־קלעפּט מיט פּאַפּיר.

אייבערשוך — דער, ־שיך. הויכער קאַלאָש, גומי־שוך אויבערן שוך.

אייבערשול — די, ־ן. 1. וויכטיקע שול. די טרעפּלעך צו דער א׳. זיך אַרײַנקאַפֿן אין א׳ און נעכטיקן דאָרטן. 2. לערן־אינסטיטוציע,

נאָך דער מיטלשול. „האָבן סטודענטן פֿון אַלע פֿאַקולטעטן און פֿאַרשיידענע אָרגעלייגט זייער מיטאַרבעט", מוז, היטלערס פּראָפּעסאָרן.

אייבערשום — דער, ־ן. (וועבערײַ) פֿאָדעם וואָס ווערט אײַנגעוועבט פֿון אויבן. ← אונטערשום.

אייבער־שופֿט — [...שופֿעט] דער, ־ים [...שאָפֿטים]. אייבערריכטער. „שלמה המלך האָט זיך דורכגעשמועסט מיט אָט דעם בעסטן לער און [אײַנגעזען] אַז קיין בעסערן א־ש׳ פֿאַר ירושלים וועט ער ניט געפֿינען", ייט, טאָג, 5 IV 1958.

אייבערשוך — די, מצ נב. 1. שוך מצד דער אייבערמאָכט. זיכערע באַשיצונג. זוכן, געפֿינען א׳. 2. פּראָטעקטאָראַט.

אייבערשורה — די, ־רות. דזוו אייבער־קאָפּ, אייבערקעפּל. ־דיק — אדי׳.

אייבערשותף — דער, ־ים. הויפּט־שותף. גרעסטער שותף. „דער א׳ האָט אויסגעקויפֿט די חלקים פֿון די אײַבעריקע שותפֿים", רייד. „דער אייבערשטער איז דער א׳ צו אַלע מס־חרים", וועלטל בײַ סוחרים.

אייבערשט — 1. ← אייבערשט|ע. 2. אַרכ. ד ע ר. ראָש. אָנפֿירער. הויפּט. „וגם לאובערשט, ר״ל לראש שלכם", ׳שו״ת מהרי׳ וויל׳, וע׳ נעציע 1549 [חש ו]. „אונ׳ ער זאגט יהוחנן, דער אובערשט אונטר דען פּריצים", יוסיפֿון, אמשט 1661. 3. ד ע ס. אייבערבגד. מאַנטל (בלויז בײַ בערג). „פֿאַמעלעך האָט ער פֿון זיך...דאָס א׳ אַראָפּגעצויגן", נאָך אלעמען. „אין אָט דעם וויסן קלייד זענט איר דאָרטן גע־שטאַנען, אָן אַן א׳ פֿון אויבן".

אייבערשטאָט — די, ־שטעט. 1. הע־כערער (באַרגיקער) טייל פֿון שטאָט. ← אונ־טערשטאָט. 2. שטאָט אין אַ שול אָדער בית־מדרש וואָס איז בײַ דער מזרח־וואַנט אָדער נאָענט צו איר. „ער איז רײַך געוואָרן און איז געוואָרן אַ בעלן צו קריגן אַן א״", רייד. ־יק, ־יש — אדי׳.

אייבער|שטאַל — די, ־ן. פּקפּ ~שטעלכל. בוידעם פֿון אַ שטאַל. היי און האָבער אין א׳. אַרײַנטרײַבן די היינער אין ...שטעלכל.

אייבערשטאָל — דאָס (דער). מצ נב. שטאָל פֿון גאָר גוטער קוואַליטעט. גאָלמעסערלעך פֿון א׳. ← אונטערשטאָל.

אייבערשטאַלמײַסטער — דער, ־ס. הויפּט פֿון דער פֿערד־אָפּטיילונג (בײַ קיניגן, פּירשטן וי אויך בײַ אַרמיי אָדער פֿאָליציי) וואָס האָט קאָואָלעריי). „אויף דעם רעכטן זײַט [פֿון דער קייסערין] דער א׳ און פֿון דעם לינקן — דער קאָמאַנדיר פֿון דער לײַבגוואַר־דיע", קמ, 1866, № 37.

אייבערשטאָלץ — דער, ־ן. העכסטער (אייבערגעטרײַבענער, ניט־פֿאַרדינטער) שטאָלץ.

אייבערשטאַנג — דער, ־ען. שטאַנג, שטא־בע, דראָג וואָס געפֿינט זיך פֿון אויבן. גימ־נאַסטיק אויפֿן א׳.

אייבערשטאַנד — דער, ־ן. 1. העכערער שטאַנד; העכסטע קאַסטע. אָפּשאַפֿן די א׳ן.

2. העכערער טייל פֿון אַ גימנאַסטישער פּי־ראַמידע.

אייבערשטאַפּל — דער, ־ען. 1. העכערער, העכסטער שטאַפּל. אַ צעבראָכענער א׳ פֿון לייטער. 2. העכערע, העכסטע מדרגה פֿון אַן אַנטוויקלונג. קומען צום א׳ פֿון אַ צי־וויליזאַציע.

אייבערשטאָף — דער, ־ן. (וועב)שטאָף וואָס מע מאַכט פֿון דעם אייבערמלבושים. „רעדט [ער] וועגן די וויכטיקסטע א׳ן פֿאַר מלבושים", ל. זאַמעט, יושפּ XX, 3.

אייבערשטאָק — דער, ־ן. 1. העכערער אָדער אייבערשטער גאַרן. ← אונטערשטאָק. 2. אייבערשטע העלפֿט פֿון אַ זײַט אין אַ צײַטונג. „איבערזעצן מיר דאָ די סטאַטיאַ און שטעלן זי אויבנאָן אויף דעם א״", יופֿאַל, 1882, № 26.

אייבערשטוב — די, ־ן, ~שטיבער. פֿקפּ: ~שטיבל. 1. שטוב, צימער אויף אַ הע־כערן אָדער אויפֿן אייבערשטן גאַרן (אָדער אויפֿן דאַך). ← אונטערשטוב. אַן א׳ פֿאַר געסט. „אהוד איז אַרויסגעגאַנגען אין פֿיר־הויז און האָט צוגעמאַכט די טירן פֿון דער א״", תּי, שופֿטים, ג, 23. 2. וויבערשול. ־יק — אדי׳.

אייבערשטופֿע — די, ־ס. דסשמ נר. העכ־סטע מדרגה. „דיזער אָרט לעבן — א׳ פֿון באַראָבאַרײַ", ב. פֿינגענבוים איבז, א. בעבעל, די פֿרוי און דער סאָציאַליזם, נ״י 1911.

אייבערשטיבל — דאָס, ־ער. פֿקפּ פֿון אייבערשטוב ←. פֿרגל אונטערשטיבל. 1. שטיבל, צימערל אויפֿן העכערן אָדער העכסטן גאַרן. שטיבל גלײַך אונטערן דאַך (אויך אויפֿן דאַך). בוידעמס־צימער, מאַנסאַרדע. „פֿון יאָר תקי״ב א תּקופה...זאָל דאָס א׳ פֿון שול...געהערן בלויז צו די קירזשנערס און אַז זיי קענען נעמען א ספֿר־תּורה...פֿון שול", [ירוחם באַכראַך, יובל XXVIII, 2]. „לאָמיר מאַכן א קליין געמויערט א׳ און לאָמיר אַוועקשטעלן פֿאַר אים א בעט", תּי, מלכים ב, ד, 10. „דער בן־יחיד פֿלעגט צו זיצן אויף אַן א׳ און האָט געלערנט, אַזוי ווי דער סדר איז בײַ גבֿירים", נחב, 'מעשׂה ברב ובן־יחיד'. „מאַכט אַן א׳ער, אַל־קערס אין דער זײַט", ממוס, שירה. „דראָפּע זיך מיט די זשאַוורנדיקע טרעפּ אויף בוי־דעמער און א׳ער", בערג, בײַם דניעפּער וו. 2. מוח. קאָפּ — געניצט נאָר לגנאי. ס׳איז בײַ אים עפּעס קאַליע אין א׳. עס פֿעלט אים (עס איז בײַ אים לויז) אַ שרײַבפֿל (אַ קליעפּקע, אַ מוטערקע) אין א׳. אין א׳ איז בײַ אים אַ הקדש. עס איז עפּעס דער מער מיט זײַן א׳.

אייבערשטיבל — דאָס, ־ער. ← אייבערטיר, בז. דזוו אייבערשוועל (←). „און זיי זאָלן נעמען פֿון דעם בלוט און אַרויפֿטאָן אויף בייידע בײַשטידלער און אויף דעם א״", תּי, שמות, יב, 7. „און זענען געצייכנט געוואָרן מיט...דם פּסח אויף דעם א׳ און אויף די צוויי מזוזות", נצב, קיג/ב.

אייבערשטייטל — דער (דאָס), ־ען (־ער). דאָס מיט וואָס מע שטויסט אין אַ שטייסל, אין אַ מערשל. מעטאַלענער שטאַמפּ, הילצערנע סטופּע. טוקאַטש. מיטן א׳ צעשטויסן פֿעפֿער, מאָן. כשרן אַן א׳ צו שטויסן מצה.

אייבערשטים — די, ־ען. פּפּ: ~שטימע, נר. דינע שטים. דיסקאַנט. ← אייבערקול.

אייבערשטיפֿט — דער, ־ן. שטיפֿט וואָס קומט פֿון אויבן. ← אונטערשטיפֿט.

אייבערשט|ע — אדי. [דער קלאַנג ר האָט געווירקט אויפֿן אײַבערגאַנג פֿון ס אין ש] *Mhd*: ober-st. 'אייבערשט' אַליין, ווי אַן אדי׳, אָן אַן ענדונג טרעפֿט זיך רעלאַטיוו זו (נייטראַל, מיטן אומבאַשטימטן אַרטיקל, למשל: אן א׳ ציינדל איז אַרויסגעפֿאַלן). עס קומען צו די ענדונגען פֿון אדי׳: ־ע, ־ער, ־ן. לויט דער פֿאָרעם אַ סופֿערלאַטיוו פֿון אַן אדי׳ 'אייבער' וואָס ווערט ניט געניצט; לויט באַטײַט ניט שטענדיק אַ סופֿערלאַטיוו. זייער אָפֿט סובסטאַנטיווירט. היפֿוך פֿון אונטערשטע (פֿרגל).

1. (וועגן גלידער פֿון קערפּער) וואָס איז העכער פֿון אַן אַנדער גליד פֿון אַ פֿאַר אָדער פֿון אַ צאָל אַנדערע גלידער. די א׳ע ליפּ. די א׳ע ציין. אַן א׳ער צאָן. א׳ע וויצעס. א׳ער קינבײן, מוילבײן. א׳ע הוילע (פּוסטע) וועגע. א׳ע ענדגלידער בײַ אַן אינסעקט. אַן א׳(ע) פֿערטל הון. די א׳ ה ו י ט שיילט זיך. אַראָפּ־צינען די א׳ע הויט פֿון עוף. א׳ער פֿוס = פֿון קני אויף אַרויף. א׳ער אָרעם = פֿון עלנבויגן אויף אַרויף. „אַך איז גוט אדר צו לאזין...אן דער האַנט דיא איבערשטי אדר", סור, יט/ב. ← אונטערשט|ע,ב1.

2. וואָס איז איבער אַ צוויי־טער זאַך אָדער איבער אַ צאָל זאַכן פֿון דעם זעלביקן סאָרט, מין, קאַטעגאָריע. וואָס איז אַ העכערער טייל פֿון אַ זאַך. א׳ער מילשטיין. א׳ער קאָסטן פֿון אַ זאַמאַשין. א׳ע קעשענע. א׳ער אָ ר ב ל = א) פֿון עלנבויגן אויף אַרויף; ב) דרויסן־דיקער אָרבל, אַן אונטערשלאָק. נעמען איינע פֿון די א׳ע ברעטער. „דאָס א׳ע קליידּ פֿאַר־דעקט די אונטערשטע לײַד", שח. „דיא וויבֿיר פֿון דיא איבירשטי שויל [= שול]", גה, 327. „ווי אַזוי איז אַ מעגלעכקייט געווען שטעלן אַן א׳ן עטאַזש...אַז דער אונטערשטער עטאַזש...האָט זיך גאָרניט אָנגעהויבן צו זײַן?", ממוס, שלמה. ← אונטערשטע, ב2. אויך אין אַ צאָל מוזט׳ן: א׳ע אָקטאַווע, א׳ע סיסטעם, א׳ער רעגיסטער, א׳ע מעדיאַנטע. „פֿלעגט ער ...אַרויסקנאַקן אַן א׳ע צע וי פֿון אָרבל", ש. ווי־גאָדא, פֿאָר, 1962 XII 9. די א׳ע אָזערע — די גרעסטע אָזערע און די צפֿונדיקסטע אין קאַנאַדע — Lake Superior.

3. וואָס איז גאָר אויבן; וואָס איז דאָס העכסטע, אויפֿן העכסטן אָרט. דאָס א׳ע פֿון קעסל זופּ. די א׳ע צוויבל. וואוינען אויפֿן א׳ן גאָרן. אַראָפּגעמען די א׳ע קאָרט. שלאָפֿן אין וואַגאָן אויף דער א׳ער באַנק. אַרײַנוואַרפֿן אַ שטיין אין דער א׳ער שויב. די א׳ע שיכט ערד. די א׳ע צען נעמען פֿון דער רשימה. *געפֿירט אויפֿן א׳ן קאָסטן (קעסטל), גאָרן (עטאַזש); ניט אין אָרדענונג אין א׳ן שטיבל (אויפֿן א׳ן גאָרן) = צעדרייט, (האַלב־)משוגע.

א'ער גאַנג אַדער לויף פון אַ טייך — צווישן בערג. *שרייַען אויף די א'ע כ ל י ם = זייער הויך, אין גרויס אויפֿרעגונג. די א'ע בּאַנק אין אַ שווימבאַד. עס לעבט זיך אים גוט (בעסער) ווי אויף דער א'ער באַנק. „אַראָפּצוקאַפן זיך אין דער געמויערטער באַד, אויסצופֿרודזן די זאַכן...און צו פֿאַרען די ביינער אויף דער א'ער באַנק...פֿון דער א'ער באַנק לאָזן זיך הערן כּל המיני קולות...גוואַלד, פֿאַרע!", ממוס, פֿישקע. *זיצן (זיך אַרויפֿכאַפּן) אויף דער א'ער באַנק = זיצן (ווערן) בּיז גאָר חשובֿ, קומען צו אַ הויכער מדרגה.

4. וואָס איז סאַציאַל העכער, העכער אין ראַנג. די א'ע קלאַסן, שטאַנדן, שיכטן. די א'ע צען טויזנט. מלכ פֿאַרטיטשט 'ואל אציל' בני ישׂראל' (שמות, כד, 11): „דיא אובּרשטן" [תי': „אַדלליט"]. „דא האט ער זיין (סוד) אַנטפּלעקט אַן זיין איבּערשטער פֿעלד הובט מאָן", שאר, לב/ב. „די א'ע אין ראַנג איז די שעה פֿון זונענאונטערגאַנג", יוסף ראַלניק, גש. *דאָס א'ע פֿון ש ט י י ס ל = דער חשובֿסטער, דער סאַמע וועריטקער [וויכל אויבן אין שטייסל זיצנען תּמיד דאָ די גרעסערע שטיקלעך, ברעק־לער]. „זיי זיצנען דאָס א'ע פֿון שטייסל, עס גייט זיי פֿון אַלע זיטן", ממוס, טאַקסט. „א חתן, דאָס א'ע פֿון שטייסל, אַ למדן שבּ־למדנים", פּרץ, פֿאַלקסט' געשיכטן. צו עמעצן וואָס זוכט כּבוד, גדולה: „נעמט אַ שטייסל און שטויסט (שטייסט) אַליין, וועט איר האָבן דאָס א'ע פֿון שטייסל". *דאָס א'ע פֿון מ י ל ך = דז [וויכל אויבן איז די מילך פֿעטן]. „ער איז בּיי אים דאָס א'ע פֿון די מילך", יע, יודישע מאכלים וו. *דאָס א'ע פֿון כ ר י י ן, פֿון פּ(י)ע ט ר י ש ק ע — דז, אָבער איר [וויכל אויבן זיצנען נאָר בלעטלעך וואָס ניצן ניט]. „די גאווה איז בּיי זיי גרעסער וי די גדולה, זיי רעכענען זיך פֿאַר די א' פֿון די פּיעטרעשקע", צ. נ. גאָלאָמב, די בּורזשואַזיע, וואַרשע 1906. „מיט ציגן־שטאָלץ איינגערעדט גאָר אַז ער איז די א'ע כריין", יהואש, 'דער הייליקער באָק'.

5. וואָס איז אין (אויפֿן) הימל, בינדט זיך מיט הימל. די א'ע וועלט(ן). „באַזינגען דעם נאָמען פֿון גאָט דעם א'", תּי, תּהלים, ו, 18. „...לייכט דער גוף אין קבֿר מיט אַ קלאָר ליכט און איז מקבּל ליכטיקייט פֿון דער א'ער קדושה, און איז זוכה צו הערן סודות התּו־רה", קה, ווילנע תּרל"ה, כב/א. „...וועט זען אַלע א'ע מלאכים וואָס וועלן אַנגערופֿן אבלים פֿון ציון", אפּא, פּוילישע וועלדער. „דער־קלערן דעם באַטיפּט פֿון די סאַמע א'ע גע־שטאַלטן", ייט, טאָג, 1960 ו 20.

6. וואָס איז גייסטיק העכער, וועריטקער. א'ע צדקה, תּשובֿה. „די חכמה וואָס מע באַ־דאַרף...צו דער תּורה — דאָס איז די א'ע חכמה", חה, ד. „איז ער געוואַקסן דאָס וואָס בּיי אונדז האַלט מען פֿאַר אַן אידעאַל...פֿון יעדער זאַך דאָס א'ע", שע, 'טייבעלע'.

7. וואָס קומט גאָר אין אָנהייב, סאַמע ערשט. די א'ע שורה. פֿון אַקדמות מיט עבֿרי טייטש... [לעמ־פֿון סדר אַקדמות מיט עבֿרי טייטש... [לעמ־בערג? אָנהייב 18. ״ה]. „זיצין פֿאַר דער שכינה...אין די אייבּירשטי שורה". „איך רעכּס אָפּ פֿון סידור דאָס א'ע ליידיקע בלעטל", ממוס, פֿישקע.

8. סוב. אַרכ. אָנפֿירער, ראָש. פֿירשט. „איך בין פֿאַר דער איבּרשטער אונטער די גזלנים גוועזן", מב, מעשׂה 10. „דאָס האבּין דאָס קיניגס גיטרייַאי אויבּרשטין גיזעהן אוני זענין צו דען קיניג גיקומין", גה, 287. „דא האבן זיך דר קיניג אונ' דר פֿעלד אוברשטר לאזן (מל) זיצן", שאר, לב/ב.

אייבערשטעל — די, ־ן. 1. שטעל פון עמעצן וואָס האָט אונטער זיך צו צאָל אָנגע־שטעלטע אָדער באַאַמטע. „זי ענדגילטיק אַראָפּ־געוואָרפֿן פון איר א'", זש, טמז, 1966 III 13. 2 שטעל פון אויבן. ייק — אדי. אַן א' פֿרוכטקניפּל, א' פּעסטל — א. גאָלאָמב איבז, באָטש, נעווינסקן, וואַרשע 1922.

אייבערשטעלכל — דאָס, ־ער. פּקפּ פון אייבערשטאַל ←.

אייבערשטעמפּל — דער, ־ען. שטעמפּל וואָס קומט פון אויבן.

אייבערשטענע — דזוו אייבערשטע. פּטמ, ספּעצ אין לד, אוקר. אויף דער א'ר פֿאַליצע. פֿרגל אונטערשטענע.

אייבערשטער — דער. זייער פֿאַרשפּרייטער, כאַראַקטעריסטישער, פּטמ אויסדרוק צו בא־צייכענען דעם רבונו־של־עולם. < איבז (אל) עליון, (מלך) עליון, (ד') עליון. דער א' ברוך הוא. דער א' זאָל — באַהיטן, באַשיצן, זיך דערבּאַרעמען, זיך מרחם זיין, רחמנות האָבן (קריגן). געלויבט דער א', געלויבט דעם א'ן. דער א' זאָל צושיקן (געבן, שענקען) וואָס איר וינטשט זיך אַליין. דער א' זאָל געבן פֿון זיין כשרער האַנט. דער א' זאָל (וועט) העלפֿן, דער קרעַנקער זאָל געזונט ווערן (מע זאָל האָבן אַ ביסל פֿרנסה אט). אַז דער א' וועט שענקען דאָס לעבן (דאָס שטיקעלע געזונט). דער א' זאָל — זיין חסד גיט אָפּ־טאָן, אײַנהיטן, שומר ומציל זיין, שומר ומ־שמר זיין, מציל ומשמר זיין. דער א' זאָל (וועט) באַצאָלן, ממלא זיין. דער א' וייס, זעט, הייסט, שטראָפֿט. זאָל דער א' אומקערן זיין (דעם רשע) האָרץ צום גוטן. וויפֿל דאַנק בין איך שולדיק דעם א'ן. דעם א'ס־נס ווילן, רצון. מיט דעם א'ס־נס הילף. „גאָלד און זילבער לאָזט מען שטיין אַז דער א' הייסט צו זיך ריידן"; „אַז דער א' וויל ניט, העלפֿט ניט קיין טאָטער", שה. „עש איז גוט אונ' היפש צו לובן צו גאָט, אונ' צו לובן צו דינגס נאמן, דו איבּרשטר [׳עליון׳]", סהמ, תּהלים, צב, 2 [תי': „דו העכסטער"]. „און ער האָט געטענהט צום א'ן: איך האָב...געטאָן נאָר פֿון דיין כּבוד וועגן", נחב, 'מעשׂה מח' כם...'. „וי מע מאַכט נאָר אויף די אויגן נאָך דעם שלאָף, מוז מען זיך איבערקלערן דעם גרויסן חסד וואָס דער א' האָט געטאָן מיט דעם וואָס ער האָט צוריקגעגעבן די נשמה", חא, ד/ב. „איך האָב געחנפֿעט דעם א'ן מיט זיסע ריידעלעך, זיך געוואָלט אונטערקויפֿן בּיי אים מיט פֿאַלשע וועריטער", ממוס, 'בּישיבֿה של מטה'. „טראַכט איר עפּעס גוטס, זאָל דער א' מצרף זיין אײַנערע גוטע מחשבות למעשׂה", יד, אבֿן נגף. „יעדערער וואָס פֿאַר־נעמט זיך מיט תּורה — זאָגט דער א': איך רעכן דאָס אים פֿונקט וי ער האָט מיך אויס־געלייזט און מיינע קינדער פֿון צווישן די פֿעלקער", תּניא, רצה. „דער שענקער לעבט פֿון דעם א'ן", פֿוול [ווש: פֿון רבונו־של־עולם און פֿון דעם וואָס ער דערגיסט ניט דאָס אייבערשטע פֿון גלעזל].

אייבערשטקייט — די (דאָס), ־ן. נעאָל. דאָס אייבערשטע אין דער וועלט. היפֿוך פֿון אונ־טערשטקייט ←.

אייבערשטראָך, ~שטריך — דער, ־ן. פּקפּ אויך: ~שטרעכל. שטראָך, שטריך פֿון אויבן; סימן פֿאַר קירצונג, פֿאַר ראַשי־תּיבֿות. אַפּאָסטראָף. מע קען שרייבן בעשט אַן א'ן אַדער בעש"ט מיט א'ן. „בּיי רש"י־ס תּפֿילין זענען די שׂערות בּיי די דריטע פּרשה און בּיי ר"ת־ס אין מיטן בּיי די צוויי־טע פּרשה. דער סימן איז די א'שטריכן: רש"י איז דער א'שטריך בּיים דריטן אות און בּיי ר"ת איז אין דער מיט", סשי ו, כג. „וען אייגער שרייבט אַן אות מיט אַן א'שטרעכל עס זאָל באַטייטן אַ גאַנץ וואָרט, דהיינו אַ ק'...מאַכט קרבן", איבז, תּקוני שבּת, אוסטרהא 1818.

אייבערשטראָם — דער, ־ען. שטראָם וואָס שנידט זיך דורך אַ וועג צווישן בערג אַדער אין אַ הויכלאַנד. אייבערשטער טייל פֿון אַ טייך. פֿרגל אונטערשטראָם. ייק — אדי.

אייבערשיטה — די, ־טות. ריכטונג, סי־סטעם, געדאַנקען־גאַנג וואָס נעמט אַרום אַ צאָל ענגערע שיטות. אימפּאָזאַנטע, וועריטפֿולע שיטה. „סלאָבאָדקע און גאָוואַרעדאָק האָבן זיך געשטיצט אויף דער א' פֿון ישׂראל סאַלאַנ־טער", רייד (קאָונע).

אייבערשיבל — דאָס, ־ער. פּקפּ פֿון אייי־בערשוּב (←).

אייבערשיין — די, ־ען. גרויסע, שטאַרקע שיין אַדער אַזאַ וואָס קומט פֿון אויבן. א' פֿון דער זון. א' פֿון עטלעכע פֿראָשעקטאָרן.

אייבערשיכט — די (דער), ־ן. אייבערשטע שיכט. די פֿעטע א' פֿון באַדן. „די רעכע א' פֿון פֿאָלק", פֿאָש, 1948 III 19. ייק — אדי. (פֿרגל אונטערשיכט).

אייבערשימל — דער, ־ען. שימל וואָס געפֿינט זיך פֿון אויבן.

אייבערשיסל — די, ־ען. שיסל פֿון אויבן. ← אונטערשיסל.

אייבערשלאָק — דער, ־ן. 1. אייבערצייג. יעדער מין מאַטעריאַל, געניצט פֿאַר אייבער־בגדים. טייערער א'. אָפּגעריבענער א'. „מיט אויסגענייטע בלומען־פֿליטערלעך...אויף אַ פֿאַר־געלטן זיידענעם א'", ל. קאָבֿרין איבז, מאַ־פּאַסאַן III. 2. ספּעצ. (שניידערי, וואַרשע) זיידנס אַרויפֿגענייט אויף די לאַצן פֿון אַ מלבּוש. 3. אויך ד'. פֿרוי (אויך: מאַן) מיט אַ שלעכטן כאַראַקטער וואָס פֿאַרשאַפֿט צרות. ← אונטערשלאָק, בּ6.

אייבער־שליטה — די, ־טות. אייבערהער־שאפט. אויסנעמיקע אדער עיקרדיקע שליטה. „די אנטוויקלונג פון ידישן פאלק קען מען ארויסדרינגען פון דער געשיכטע פון דער ידישער רעליגיע וואס האט דאָ די א״ר, יובל XXIII, 68.

אייבערשליימ — דער, ־ן. שלייף וואס קומט פון אויבן. א בלוזקע מיט אן א׳ בײַם האלדז (פרגל אונטערשלייף).

אייבערשליסל — דער, ־ען. שליסל וואס מיט אים קען מען עפענען פארשיידענע שלעסער (אבער ניט קיין נאכגעמאכטער, ← אונטערשליסל). „איך האב פארלאָרן דעם שליסל און ניט געקענט ארײַן אין מײַן דירה. איז געקומען דער ׳סופער׳ מיט אן א׳ און האט מיר געעפנט די טיר״, רייד (ניו־יארק).

אייבערשליץ — דער, ־ן. (שוויידרײַ) אייבערשטער שליץ אין א זומער־מאנטל. ← אונטערשליץ.

אייבערשמייסער — דער, ־ס. אויסדרוק פון ביטול וועגן א בעל־עגלה אדער א מלמד וואס האט געהאט א שם אז ער שמייסט אפט זײַנע תלמידים.

אייבערשמעלקע — דער, ־ס. איר, הויפט־מאכער, קאכלעפל. וועט עס קען זיך מיט אלעמען און מישט זיך ארײַן אין פרעמדע געשעפטן. וועט עס (מאכט דעם אנשטעל אז ער) איז נאָענט צו מלכות, בכלל צו מאכט־האָבערס.

אייבערשמעלקיק — דער, ־עס. (מיט ביטול) א שמענדריק פון א הויכער מדרגה, מיט א הויכן ראַנג. „ער? מיט דעם א׳ וויליסטו גיין אין שותפות?״, רייד.

אייבערשמש — [...שאַמעס] דער, ־ים [...שאַמאסים]. הויפט־שמש. די מלחמה פון א׳ מיט די יונגאַטשעס. „דער צדיק איז נתבקש געוואָרן בישיבה של מעלה. מן־הסתם פאָר אן א׳ אין גן־עדן ארײַן״, פרץ, געדאַנקען און אידיישן. „שפאָרן די נאָפט איז א שטרענגער פאַראָג פון א״, אר, ׳דער פרוש׳.

אייבערשניט — דער, ־ן. (קצ׳יש) חלק פלייש פון ברוסט. א כשרער א׳.

אייבערשעה — [...שאַ] די, ~שעהן, [אויס־גלייגט אויך: שעהען]. ארבעט־שעה נאָך דער אינגעשטעלטער ארבעטצײַט. ארבעטן א׳ן. קריגן טאָפל פאָר אן א׳.

אייבערשענקל — דאס, ־ער. שענקל, צוגעפעסטיקט אויבן אויף א וואַנט. דאס גלאַזוואַרג אין א׳.

אייבערשענקל — דער, ־ען. 1. אייבערשטער טייל פון פוס. ספּעצ. דיקער מוסקל איבער די קני. „דער פארשטארקטער בלוט־צופלוס רופט ארויס א דרוקגעפיל און געפיל פון שווערקייט אונטן אין בויך און אין די א׳ען״, פּגעד, וילנע 1924, № 5.

אייבערשפּיגל — דער, ־ען. שפיגל וואס איז פון אויבן. זען אין א׳ צי די פאַסאַזשירן גייען ארויס פון אויטאָבוס דורך דער הינטערטיר.

אייבערשפיזל — דאס, ־ען. שפיזל צום שטריקן וואס מע האלט אין דער רעכטער (די געלינקטע — אין דער לינקער) האנט, און מיט אים מאכט מען די אייגלעך.

אייבערשפיל — די (דער), ־ן. 1. שפיל, סצענע אויף דעם אייבערשטן טייל פון דער בינע. די א׳ אין ׳גאָט פון נקמה׳. 2. נעאָל. דאס דראַמאַטישע וואס אויף דעם ווערט בלויז אָנגעטיפט, אָבער ניט אויסגעשפילט. „אלץ מער פון א׳ איבער דער בינע ווערט ארײַנגעזויגן פון שפיל אויף דער בינע״, ב. ריוו־קין, ה. לייוויק....

אייבערשפיצל — דאס, ־ער. אויסגעקליגלטער אינפאָל, קונציקע המצאה אויף אָפצוואַרן. מאַכינאַציע. „דאס הייסט בײַ מיר א יידישע אן חכמות, אן א׳ער, פראָסט־פשוט א יידישע״, ממוס, ׳בישיבה׳ של מעלה׳.

אייבערשפּראַך — די, ־ן. שפראך וואס איז איבער דעם דיאַלעקט פון רייַדער אָדער שרײַבער. אָנגענומענע ליטעראַטור־שפראַך פון א תקופה. „אונזערע דרוקן, אפילו די עלטסטע ...זײַנען...דוגמאות פון א היפש אַנטוויקלטער איבערדיאַלעקטישער א׳...קען מען צײַטנווײַז פון אונטער דעם ניוועלירנדיקן צודעק פון דער א׳ ארויסדערקענען עלעמענטן פון דעם שרײַבער פערס גאַנג אין רייַדן״, מוד, יושפ XIII, 2־3.

אייבערשריפ — דער, ־ן. פּקפּ: ~שריפל. שרויף וואס געפינט זיך פון אויבן. אן א׳ און אן אונטערשרויף אין דער מאַשין.

אייבערשרײַבער — דער, ־ס. הויפט־שרײַבער וואס ארבעט אין א קאָנטאָר, קאָנצעלאַריע. דער א׳ פון א וואַלד־קאָנטאָר.

אייבער־שתּדלן — [...שטאַדלען] דער, ־ים [...שטאַדלאָנים]. הויפט־שתּדלן. שתּדלן בײַ דער הויפטמאַכט. „דער א״ש...דער באַרימטער ר׳ יוסף פון ראַסהיים״, י. שאַצקי, יובל XXIII.

אייבערשכל — [...סייכל] דער, ־ס. איר. ניט קיין שכלדיקע זאַך, ניט קיין קלוגער אינפאָל וואס ווערט ארויסגעשטעלט וויַ עפעס שכלדיקס. אויך דזוו אונטערשכל. „דאס איז דיין עצה? פס! אן א׳!״, רייד.

אייבער־תּלין — [...טאַליען] דער, ־ים [...טאַליאָנים]. 1. הויפט־הענקער, הויפט־עקזעקוטאָר. 2. רוצח, מערדער פון דער העכסטער מדרגה. „שטעלט ער אויף אויף אונדז א כּפל־שמונהדיקן, נידערטרעכטיקן פּאַרשוין...אן א־ת׳ צו צאַפן בלוט פון דער אומגליקלעכער מענטשהייט״, היימיש, אַפּריל־מײַ 1961.

אייבעשיץ — גנ. שטאָט אין מערן, בריינער קרײַז. *D.*: Eibenschütz .*Morav*: Ivančice לויט דער לעגענדע, יידן זײַנען 10. י״ה. ידיעות ווענען דער יידישער קהילה זינט 16. י״ה. 1672 — 27 יידישע הײַזער; 1791 — 533 יידן; 1830 — 797 יידן; 1930 — 190 יידן. די קהילה איז געווען באַרימט מיט אירע רבנים, צווישן זיי אַבֿרהם בן הירש פּאַרגעס, דוד בן טעוועלע ראַקאָוו און זײַן זון, אויך דער פאָטער פון ר׳ יונתן א׳.

אייגל — דאס, ־ער. פּקפּ פון אויג ←. צפּ: **אייגעלע.** 1. צו די בב 1־10 געניצט אי מיט ביטול, אי מיט צערטלעכקייט, אי נייטראַל. אַן א׳ פון אַ חיהלע, פון אַ פויגל, פון אַן אינזעקט. *קוקן מיטן א׳ אויף עפל און קויפן באַרנעס — וועגן אַ קאָסאַקען. „ער האָט אַזעלכע קליינע א׳ער״, רייד. „שלאָף, מײַן פּייגעלע, מאַך צו דאָס א׳עלע, שלאָף, מײַן טײַער קינד״, פּפ. „אַ קליין א׳ קען זען די גרויסע וועלט״, שוו. אַ שאַרף (ממזרש) א׳. פאַרשלאָפענע א׳ער. די א׳ער רוען ניט. קוקן מיט אַן א׳. ביסטו ער א׳עלער. *יונאַרפן א׳ער = א) קוקן פון אַ זײַט; קוקן הינטערווײַלעכס; ב) זיך איבערווינקען, קאָקעטירן. „ער האָט געמאַכט הינטער־ווײַלעכס א׳עלער צו דער יונגער שיינער מיידל״, ספּ, גליקלעכע און אומגליקלעכע. *די א׳ער קריכן אים אַרויס = אומאייזיק. ער באַגערט זייער שטאַרק. „מאַכט צו איין א׳, האַלטנדיק דאָס קעפל אין אַ זײַט״, ממוס, פרי־זיוו. „איין א׳ בײַ אים קוקט אַרויס קיין צפּון־זײַט [= דה ניט אין פנים ארײַן] און דאָס אַנדערע קוקט אײַך אין דער נשמה ארײַן״, שע, אין שטורעם. *קרומ(ע) א׳ — וועגן עמעצן וואס איז קאָסאַקע אדער האָט עפעס אַ מום אין אַן אויג. „דאָס קרומע א׳ קומט״, רייד. וש מיט עגל [עגל הזהב, דאָס גאָלדענע קאַלב]: זינדיקן מיטן א׳ = קוקן אַהין וואו מע טאָר (דאַרף) ניט. „אַמאָל האָבן יידן געזינדיקט מיט איין עגל, הײַנט זינדיקט מען מיט צוויי א׳ער״, פּוהל. זינדיקן מיטן עגל (א׳) און קראַנק ווערן אויף די אויגן.

2. גלעזל פון אַ בריל (אָן דעם רעמל). „אויף דער שקאָטולקע איז אַ גאַנץ געמישטער: עטלעכע האָרנאָדלען, אַ פינגערהוט...אַן א׳ פון אַ בריל״, יופּאל, 1888, № 10. 3. ← אויג, ב17. קליינע קינדלעכדיקע עפענונג צו קוקן אין דער טיר, טפּעצ פון אַ טורמע־קאַמער. „קוקן נײַגעריק דורך דעם שליסל־לאָך ווי דער טורמע־וועכטער אין א״.

4. ← אויג, ב20. „קומען זיצן...מיט אַ זאָק אין דער האַנט און האַלטן זיך עצות...ווי־פל א׳ער אָפּצולאָזן די זאָק״, ממוס, שלמה. „זי ציט אַרויס אַ שפּיזל, פאַרענדיקנדיק די א׳ער אַרום דער פּיענטע״, וועט VI, ׳קליינע שטעט־לער׳. „און טעג נאָך טעג, ווי א׳ער אויף אַ שפּיזל, די אַלטע שטריקערין, זי שטריקט זיי אַן אַ זין״, דא, ׳וואָס בין איך דען?׳. „די ציַט האָט אַן א׳ פאַרלאָרן און אויפגעהערט שטריקן איר זאָק״, מל, ׳טרערן׳.

5. ← אויג, ב23. „איין קעמל [פון וועב־שטול] האַלט אין זיַנע א׳ער די גראָדע פעדעם, דאָס צווייטע — די אומגראָדע״, ע. איזראַ, ציַט, קיעוו 1928.

6. ← אויג, ב24. „מעג דאָ און דאָרט...אַן א׳ זײַן צו קליין אַדער צו גרויס, די נעץ איז דאָ״, שנ, שלום אש.

7. ← אויג, ב25. אַן א׳ אין אַ שליף, אין אַ פּעטליע, פּעטעלקע. ז2.

8. ← אויג ב28. אויך: טונקעלער פינטל אויף אַ העלן פּאַן. געלער שטאָף מיט א׳ער. „ממוס דערציילט דאָס די חלות האָבן געהאַט מיט געלעכלעך אפּגעשמירטע פנימלעך און שוואַרצע א׳ער פון טשערניטשקע״, יע, יידישע מאכלים, וואַרשע תר״פּ.

9. ← אויג, ב30. „מע קען מאַכן אַ פּראָסטן בוים פֿאַר אַ מיוחס דורך אָקולירן (מע נעמט אַ קנאָספּע, פּאַטשקע, קנעפּל, א') פֿון אַן אייִדעלן בוים...", יופֿאָ, 1884, № 3. „מענטשן פֿלאַנצן קאַרטאָפֿל אויך דורך די קנוילן, דערבּיי קען מען איין קנויל צעשנײַדן אויף עטלעכע שטיקער, נאָר אין יעדן שטיק דאַרף זײַן כאָטש איין א' (דאָס זײַנען די קנאָספּן)", א. גאָלאָמב איבּז, ג. באָסטש, גענוסקון, וואַרשע 1920. „שאָבּט קאַרטאָפֿל, שנײַדט מיטן שפּיץ מעסער די פֿאַר־פֿוילטע וועריאַנטן אויף א'ער", ייִז, 'געליימט'.

10. (מעטאַל־גיסערײַ) גיס־לאָך אין אַ שמעלצ־אויוון. „דער שלאַק וואָס בילדעט זיך אין וואַ־גראַנקע וועט לײַכט צעשמאָלצן. דערײַבער אַז מע לאָזט אים אַרויס פֿונעם א', וועט ער גיך פֿאַרקילט", ל. פֿרומין, וואָס דאַרף מען וויסן... וועגן אַ וואַגראַנקע, כאַרקאָו 1932.

11. אויך מיט אַנדערע בבּ פֿון אויג, ספּעצ 19, 22, 26, 27, 29.

אייגלען — ־גל, געאייגלט. אוטו — וואַרפֿן אויגן. קוקן מיט האַלבּ־געשלאָסענע אויגן, קוקן קוים־קוים. אויסקוקן (עמעצן, עפּעס). „פּלוצ־לונג כאָפּט זיך אויף אַ שפּאַרבער — און עס אייגלט בלוטדאָרשטיק אין דעמערונג דער פֿוי־גל", חג, 'קאָזאַכסטאַנער סטעפּ־פּליטים'. „נאָר פֿון זײַן העויה דער טויט האָט געאייגלט", סוצ, געהיימשטאָט. אקוזוו — חנדלען זיך, (וועלן) צושאַרן זיך. „די חבֿרים האָבן חושד געווען אַז ער אייגלט בסוד די קעגנערישע פּאַרטיי", רייד. מיט ז י ך — זיך חנדלען, קאָקעטירן. „אָט טאַנצט ער ממזריש און אָט... אייגלט ער זיך שעלמיש מיט מיידלעך", מוק, סטעטער און יודיש טעאַטער.

אייגלענע — די, ־ס. < איי < גר. (מיקראָ־ביאָלאָגיע, באָטאַניק) מיקראָסקאָפּישער אינקע־מערלדיקער ארגאַניזם, אַן אונטערגרופּע פֿון אַלגע, פֿון דעם סאַמע פּרימיטיוון געוויקס (מיט כלאָראָפֿיל, אָבער אָן שום פֿאַרעם פֿון אַ וואָרצל, בלעטער אא כאַראַקטעריסטישע שטריכן פֿון געוויקסן). [געוויקסן פֿאַררעכנט וי אַ שטאַפֿל צווישן דער וועלט פֿון געוויקסן און דער וועלט פֿון בעלי־חיים.] די פֿאַרמעדונג איז אַסעקסועל, דורך צעטיילונג פֿון קעמערל. די א' איז אַ פֿלאַגעלאַט, ד"ה האָט מיקראָסקאָפּיש־דינע פֿע־דעמלער, פֿלאַגעלומס (פּרימיטיווער שוועפֿ־אָר־גאַן) וואָס האַלטן זי אויפֿן וואַסער. א' טרעפֿט זיך מאַסנווײַז, שיכטנווײַז אין שטייאיקן וואַסער פֿון זומפֿן, סאָושלקעס, אָזערעס. די ג ר י נ ע א' (בײַ אַ 50 מיקראָן די גריים) באַפֿאַרבט אויף גרין שטייאיקע, פֿויגלדיקע וואַסערן. די ב ל ו ט א' איז צוויי מאָל אַזוי די גריים און גיט צו דעם וואַסער אַ רויטלעכן קאָליר. א' געהערט צום קלאַס — Euglenophyta, די גרופּע — Euglenales.

אייגן — אד׳. *Mhd*: eigen. 1. וואָס געהערט צו, איז צוגעהעריק. וואָס איז פֿון דעם פֿאַרמעגן, וואָס איז אין באַזיץ, אַן א' ווינקעלע. אַן א'ענע היים. „דער שענסטער שפּאַציר איז פֿאַר דער (זײַן) א'ענער טיר"; „בעסער אַן א'ענער סענט איידער אַ פֿרעמדער דאָלער"; „דער בעסטער בטוח איז די א'ענע קעשענע"; „בעסער קלייניע בולקעלעך א'ענע איידער גרויסע קוילעטשן פֿרעמדע"; „א'ענע איז געשמאַק"; „נאָר בײַם א'ענעם טיש ווערט מען זאַט", שוו. ניט פֿאַר־מאַגן (האָבן) קיין א' העמד אויפֿן לײַב. וואָשן די א'ענע שמוציקע וועש פֿאַר אַלעמען אין די אויגן. „פֿונדאָנען אין אַן א'ענער שטוב (אין אַן א'ענער און אַ געמויערטער)" — וויניטשעניש בײַם אַרײַנזיען זיך אין אַ נײַער וואויגונג. „אַז מע קלײַבט זיך אַרײַן אין אַן א' הויז, איז מען זיך נוהג צו פֿראָווען אַ סעודה, פֿאַר־בעטן אויף אָרעמעלײַט און מאַכן אַ שהחיינו", א. רעכטמאַן, יובל XLII. א'ענע ק ר ק ע = שטיק פּעלצ, טייל פֿון בית־עולם וואָס מע קויפֿט אויף אַ קבֿר (פֿאַר זיך, פֿאַר דער משפּחה). „איצט וויים איך כאָטש, אַז מע וועט מיך באַ־גראָבן אויף א'ענער קרקע און אין א'ענע תכריכים", רייד. [פֿאַר קרקע אויף אַ קבֿר איז מען מקפּיד צו באַצאָלן, כדי דער קבֿר זאָל זײַן אַ רשות־היחיד. פֿאַראַן אַ גלייבּעניש אַז די מלאכי־חבּלה האָבן ניט קיין שליטה אַרײַ־בערצוטרעטן די גרענעצן פֿון אַ רשות־היחיד, לויט ילקוט ראובֿני, ויחי.] גיין (נעמען) וויִ צום (פֿון) א'ענעם קאָמאַד (אַלמער). „דען עז איז ידוע דז ער ניט איין פֿרוטה זײַן א' האט אוו[ן] וואל פֿר צערט האט בײַ אויף דאז היגטרשטי", פֿראָגב, 31. „גיסי ר' יוסף סג"ל ובעלי זצ"ל אַליש אויף איר אייגני קאָשטין גיצאגין", גה, 169. „אָמער זשע טרינקסטו וואָסער אויס דײַן א'ענעם גרוב, אין די ריטשקעלעך פֿון דײַן א'ענער קערגיצע", מס, משלי תקע"ד, ה, 15. „געפֿעלט אים וואָס אַ בעל־מלאָכה...איז נאָר דער וואָס פֿירט אַן א'ענעם טיש און האָט א'ענע בעצעג", אר, 'בײַ דאָקטוירים'. „...טראָגט וואַרעמקייט איינער צום צווייטן, געטרײַ וי אַן א' העמד", מל, 'צוטרוי'.

א' ג ע ל ט — וואָס מע פֿאַרמאָגט אַליין, ניט געזונמען (געזעלט) בײַ קיינעם, ניט געלײַען. „הוט אייגר זײַן א' ג' אוג' זײַן זון הגדלט דר מיט, זולין די שמאים דאז געלט אן ליגן", תקק. „זא וואלן זיא דאז וושׂר קויפֿן מוזן אום איר א' ג'", טח, איכה, ה, 4. „אויך זײַן אייגין ג' האט ער אן גוואלן דר בייאן, דא מיט ער קאנט מכין דיא שבּויים פֿרייא", 'איין שין נײַא ליד פֿון אובֿן', פֿראָג תמ"ח. „דא גינג לבֿן אונ' פֿער זעצט דיא [פֿאַרמשפּונטע] קליידר אויף וזײַן אונ' וואר זיא (מכבד) אום איר א' ג'", צאינה, ויצא. „אַמאָל האָבן סוחרים געהאַנדלט אויף דער וועלט אויף מזומנער סחו־רה, אויף א' ג'", ייל, כל־בונים, אַדעס 1876. „פֿירן איבּער זייער א'ענעם גראָסן", ליאַנדאַר, נײַער בש, וילנע 1887.

2. וואָס איז שייך נאָר צו אַן אײנציקן. אינ־דיווידועל, פּריוואַט. האָבן א'ענע צרות. האָבן אַן א'ענעם וויל, אַן א'ענע מיינונג. טאָן, זיך אויפֿפֿירן (משפּטן, באַשליסן אאזוי) לויטן א'ע־נעם אײַנזען. טאָן אויף א'ענעם באַראָט. מײַן א'ענע איניציאַטיוו. אורטיילן לויטן א'ענעם שטאַנדפּונקט. וויסן דעם א'ענעם וועלט. *גיין זײַן א'ענעם וועג = זיך האַלטן בײַ א'ענע פּרינציפּן, כּללים; זיך אַליין אויסקלײַבן אַ וועג אין לעבן. *טאָן אויף א'ענער ה א נ ט = אויף א'ענער אַחריות, לויט אַן א'ענעם באַ־שלוס. *ברענט ער אויף א'ענע האַלץ = זאָל ער טאָן אויף א'ענעם באַראָם וואָס ער ווייל; זאָל ער זיך הענגן און טרענקען. „דער מענטש האָט גרויסע אויגן און זעט ניט זײַנע א'ענע פֿעלערן"; „באַראָט זיך מיט וועמען דו ווילסט און טו מיטן א'ענעם שׂכל", שוו. „זאָרג זיך וועגן דײַן א'ענער נשמה און דײַן חבֿרס גוף", אין נאָמען פֿון ר' ישׂראל סאַלאַנטער. „ער הערט נישט זײַן א' קול, ער הערט נישט זײַן א' לידל", סעג, קאַפּריזן, וואַרשע 1921. „זי פֿאַר־לאָזט פֿוילן, וויל זי דאַרף אויסלייזן און אויפֿ־בויען איר א' לעבן", דעמבלין, צוויי און א דרײַסיגער. „גלייבּן אין די א'ענע כוחות און אין דעם א'ענעם לעבן איז דער ערשטער אומ־באַדינגטער תּנאַי אויף באמת טאַקע צו לעבן און אויף עפּעס צו טאָן", ים, נוס, 1923. דער א'ענער איך. טייַער האַלטן דאָס א'ענע כשרע נפֿשל, איר.

3. ספּעצ וואָס איז שייך צו אַ גלידּ (טייל) פֿון אַ גוף פֿון אַ פּערזאָן. טאָן עפּעס מיט די א'ענע הענט. „דײַן א'ענער קאָפּ האָט עס ניט באַנומען?", רייד. זען מיט די א'ענע אויגן. „דש אַטעשטערא איך מיט מײַן אייגני האַנט אונ' חותם", שאר. „האָט די בת־קייסער גע־פֿונען דאָס כתב...האָט זי געזען אַז דאָס איז איר א' כתב פֿון איר האַנט", נחב, 'מעשׂה מבערגיר והעני'. „בײַ מיר איז גלײַכער אָפּ־צולאָזן דעם שידוך איידער אַוויגס נאָכצוגעבן, אַ קלייניקייט עפּעס, אַן אשה מיט א'ענע האָר?!", ל. בינשטאָק, בײַ ר' שלמה בערלינער, לוואָוו 1896. „אַווי האָט דער קליינער יחיאל בעמוזט אַלץ אויף זײַן א'ענער פֿעל אויספּרו־וון", אש, תּהילים־יוד. „ער האָט זיי נאָך ליבער מער וי זײַן א' לײַב און זײַן נפֿש און זײַן רוח", תּניא, סג. „און געפֿאַרבט זיי מיט די לעצטע טראָפּן א' בלוט", פֿרוג ו. „באָדט זי דאָס קינד אין א'ענע מוטערלעכע טרערן", אר, 'די אַרעמע געוויינערן'. *פֿירן, טרײַבן (אַ וואָגן, אַ שליטן) אויף א'ענע ה ע נ ט = אַן אַ געדונגענעם שמײַסער. „באַשטעלן דעם שליטן אויף א'ענע הענט", זש, שקלאָווער קינדער. „דער קאָפּ שוינדלט אים, ער זעט נישט די א'ענע ש ט ן", ז. מוירער, זע נישט קיין וואו־לער יונג וו, סאַרנאָוו 1925. *מורא האָבן (זיך שרעקן) פֿאַרן א'ענעם ש א ט ן. *ניט זען דעם א'ענעם שאָטן = א) ניט זען די אייגענע פֿעלערן; ב) פֿגל, זײַן אין אַ ספּנה צו שטאַרבן דאָס זעל־ביקע יאָר. „ער איז אַ חולה מסוכן, ער זעט שוין ניט דעם א'ענעם שאָטן", רייד. *זיך נאָכיאָגן נאָך (וועלן אַריבּעריאָגן) דעם א'ענעם שאָטן = וועלן דערגרייכן עפּעס וואָס איז אי־בער די כוחות.

4. לײַבלעך. וואָס געהערט צו דער זעלביקער משפּחה, קרובֿיש. מײַנער אַן א'ענער, אַ קרובֿ. א' בלוט און פֿלייש (פֿלייש און בלוט). „קיין א' בלוט זאָלסטו ניט פֿאַרלייקענען"; „סׂאיז ניטאָ קיין געטרײַערס וי אַן א' וויבּ"; „אַ וויבּערשער שנײַדער לעבט ניט גוט מיט דער א'ענער וויבּ"; „א'ענע קינדער זענען גאָטט וואונדער"; „אויף אַן א' קינד זײַנען עלטערן בלינד"; „פֿון אַן א'ענעם האָט מען דאָס גע־נאָר"; „א'ס איז ניט פֿרעמדס", שוו. צו רעכט

קומען ווי צווישן א׳ענע, פֿוול = אויך: קומען צו קבֿורה אויך אַן אופֿן ווי עס וואָלטן דער־בײַ זיך מתעסק געווען נאָענטע קרובֿים. „אויך זאָל ער ניט רעדן מיט זײַן א׳ וויבּ אין די אומריינע טעג, נאָר דאָס וואָס אים נייטיק איז״, ספֿר נפֿלאות אלימלך, פֿיעטריקאָוו תר״ע. „נעמט זי אים אויף...ווי אַן א׳ענע, מיט אויס־פֿרענן זיך אויף איטלעכן פֿון דער משפּחה באַזונדער״, ממוס, שלמה. „איך קער מיך אַן מיט אײַך שטיקלעך א׳ענע״, שע, ׳מיסטער גרין׳. „האָט ער די פֿלימעניצע די יתומה צוגענומען פֿאַר אַן א׳ קינד״, ספּ, יידישער קאָלאָניסט. איך בעט אײַך איבער ווי אַן א׳ענע מוטער. אויסגיסן דאָס הארץ ווי פֿאַר אַן א׳ענער מוטער. א׳ענע די בייגענע = שפּאָטיש וועגן קרובֿים. *פֿאַרגעסן דאָס א׳ענע בלוט = ...גאָר נאָענטע קרובֿים.

5. וואָס געהערט צו דער זעלביקער גרופּע, וואָס מען איז אירער אַ מיטגליד. מײַן א׳ פֿאָלק. ער איז פֿון אַנשי־שלומנו, אַן א׳ענער מענטש. אַן א׳ענער, פֿון דער זעלביקער פֿאַרטיי. „בינד מיך אויף אַלע פֿיר, נאָר וואַרף מיך צווישן א׳ענע״, שוו. „וואו א׳ענע הינט ביסן זיך, זאָלן זיך קיין פֿרעמדע ניט מישן״, שוו = מע דאַרף זיך ניט אַרײַנמישן אין אַ מחלוקת צווישן מיטגלידער פֿון אַ משפּחה אַדער גרופּע. „אַפֿילו זײַן א׳ פֿאָלק און זײַנע א׳ענע שׂרים ועבֿדים האָט ער זייער אונטערדריקט״, שארית ישׂראל, ח״ש מספּר יוסיפֿון, לעמבערג (?). „איך וויים פֿון וועמען? דאָכט זיך, דאָס אי־בערגענומען פֿון אַן א׳ענעם, אַ יאָט״, ל. מלאָך, אפּפֿאָל, וואַרשע 1922.

6. היימיש, אינטים, פֿאַמיליער. „עפּעס האָב איך מיך געפֿילט היימיש צווישן מײַנע לײַט, א׳ענע מענטשן״, ממוס, פֿישקע. „ער וואַרט אויף אומגעוויינלעכס. נאָר ווען דאָס קול דער־הערט זיך, איז עס שטיל און א׳״, מבּא, דער גייער.

7. זעלבשטענדיק, פֿאַרזיכדיק, אומאָפּהענגיק. אַן א׳ לאַנד. אַן א׳ענע מדינה. „אַך האבן זיא [די יהודים] גהאט אירע אייגין משפּט״, שאר, ה/ב. „יידן האָבן ניט אַליין פֿאַר זיך זייער א׳ לעבן, וואָס קען אַנדערש גאָרניט געמאָלט זײַן סײַדן דורך ... אַ מקום־מנוחה״, ממוס, א סגולה.... „אין מזרח־אירופּע האָבן מיר די לעצטע יאָרן געפֿירט אַ קאָמף פֿאַר א׳ענע שולן״, גרינ, א״ד און וועלט. „מיר דאַרפֿן פֿרײַ זײַן צו שאַפֿן א׳ענעם יידישן קלימאַט, אַן א׳ענעם גימסטיקן הימל אויסגעשפּרייט איבער זיך״, אפּא, געטראַכט מיט עברי־טיטש. „די חכמה ובֿואה פֿון משהן איז געווען ווי די באַלײַכטונג פֿון דער זון...אַן א׳ענע לײַכטונג, אָבער פּני הושע כּפּני לבֿנה, וואָס איר באַלײַכטונג איז ניט אַן א׳ענע, זלמן־בער וואָלפֿטרוב, דער הספּד אויף די אַדעסער קרבֿנות, אַדעס 1906.

8. אייגנאַרטיק. ספּעציפֿיש. „ווײַן דאַרף מען לאָזן...זיך אויסשטיין בכדי ער זאָל באַקומען זײַן א׳ענעם טעם״, שע, בלאָנדזענדע שטערן. „פֿאַקטן רעדן זייער א׳ענע שפּראַך״, ש. מאַרגשטערן, סמז, 1954 III 6. „דאָס א׳ענע [← בוו] איז בײַ אים אין דער שפּראַך: ידעדערער רעדט בײַ אים אויף זײַן א׳ענעם לשון...זײַנע א׳ענע וועלטלעך״, שנ, וועגן יודישע שרײַבער I.

9. וואָס מע טוט אַליין. וואָס מע פֿראָדוצירט אַליין. לעבן פֿון א׳ענער אַרבעט (פֿראָצע, האָ־רעוואַניע). „גלײַך אַז איין שוועכער מאַכיר דען אַנדערן דער מיט אום צו ברענגען אונ׳ ווערד אָפֿט זעלבשט דער שטאָכין מיט זײַנר אייגיני גימאַכטי קלינגין״, צוכט. „דער קראָקאַדיל אַליין עסט אויף אַ סך פֿון זײַנע א׳ענע אייער״, ראשית למודים, לבוב 1862. „...ווײל איך איין אייגיני בישרײַבונג דר פֿון טאַן״, אלכּסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובית הבּחירה, אַמשט 1724. „איין טייל האבן אייגני זאָלץ ברעטר, די גמאַכט זענן משופּע דז דש זאָלץ וואָשר קאן אב לויפֿן״, עפּש, דרך חישר לעולם הבּא, שקלאָוו 1796. א׳ענע פֿראָזע (אַקטיאַריש) = אַקטיאַרישע ריידע אויף דער בינע ניט לויטן טעקסט פֿון דער פּיעסע. איבערגעבן מיט א׳ענע ווערטער. *גיין אויף א׳ענע קעסט = אַליין פֿאַרדינען צום לעבן.

10. וואָס מע האָט אַליין געהאַדעוועט, דער־צויגן. וואָס איז אונטער דער השפּעה (פֿון ריי־דער אַדער צו וועמען ער רעדט). „דיך האָט יהוה דײַן גאָט אויסדערווײלט אים צו זײַן פֿאָר אַן א׳ פֿאָלק״, תּ׳, דברים, ז, 6. „האָט דער רבי געזאָגט, אַז ער האָט געהאַט היפּשע מניגים חסידים א׳ענע, אויפֿגעהאַדעוועט און גוט דורכ־געהאַרעוועט״, לדב, נ״י תּשי״ז. „די שול האָט ניט פֿאַרשטאַנען איבערצודערצײַגן איר א׳ענעם תּלמיד״, ים, אונדזער געדאַנק, ריגע 1933.

11. וואָס איז דאָס זעלביקע, איז אידענטיש. די א׳ענע זאַך. „דער א׳ענער מאכל, נאָר אין אַן אַנדערש שיסל״; „די א׳ענע יענטע, נאָר אַנדערש געשלייערט״, פֿוול. *אויך דאָס א׳ענע = נו, מילא, ס׳איז ניט (קיין) חילוק. איבער־חזרן דאָס א׳ענע. מע קען זאָגן דאָס א׳ענע פֿונקט פֿאַרקערט. טענהן כּסדר די א׳ענע טענה. וויידער די א׳ענע מעשׂה. „די א׳ענע מעשׂה האָט מיט מיר געטראָפֿן״, רייד. זאָגן עפּעס מיטן א׳ענעם נוסח. אין דער א׳ענער צײַט. „וואָס אַמאָל איז געווען דאָס א׳ענע ווען טאָקע ווידער זײַן״, מס, קהלת תּקע״ט, א, 9. „אין דעם דאָזיקן א׳ענעם טאָג זײַנען אַרײַנגעגאַנגען גח...״, תּ׳, בראשית, ז, 13. „דער א׳ענער שדכן האָט איבערגעדרייט דאָס עסק אויף אַ שידוך פֿון וואַרשע״, פּרץ, פֿאָלקסט׳ געשיכטן. „...אַלע טאָג אין דער א׳ענער שעה אויסצודאַונען דאָס גאַנצע סידור״, קמ, 1869, № 18. „עס שטייען שוין אַנדערע דאַרט אויף דעם א׳ענעם אָרט״, אבג, ׳דער יוד אין קיִעבֿ׳ [חש ו]. „איר האָט טאָקע זײַן אַנבליק: די א׳ענע נאָז, דער א׳ענער פּנים״, ממוס, ׳בישיבֿה של מעלה׳. „אין דער א׳ענער רגע האָבן אים די ברעמען אַנגעהויבן ציטערן״, פּרץ, ׳אַ קלעזמער־טויט׳.

אויך סוב. דזוי אייגנטום. „דוא [גאָט] בישט דאָך מיט גבֿורה גינגט, דיא גנצי וועלט איז דײַן אייגן״, ׳קינות אויף כמעלניצקים גזרות׳, פֿראָג [מוז, בילדער פֿון דער יוד׳ ליט׳־געשיכטן].

בלויז אַזוי. לאָקל, וולאָצלאָוועק און אומג׳. א) גאַנץ זיכער, גאַנץ געוויס. „כ׳וויים א׳ אַז ער קומט הינט״, יופֿא, 1939, 2. ← אייגנס. ב) אַליין — אין עטלעכע פֿאַרבינדונגען. א׳ געמאכט.

אייגן — ערשטער טייל פֿון צונויפֿהעפֿטן מיטן ב: אַליין, פֿאַר זיך, זעלבשטענדיק, פֿון קיינעם ניט באַווירקט. למשל: א׳־חזיון, א׳־חרטה, א׳־יצירה, א׳־מראה, א׳־עקדה. „אַ קייט אַרום דעם גימסט און א׳־דמיון״, אצג, אין צענטנס רויש.

אייגנאופֿנדיק — [...אויפֿנ...] אדי. נעאָל. וואָס איז אויף אַן אייגענעם, באַזונדערן, אַנ־דערשדיקן אופֿן. אַן א׳ער באַנעם. א׳ע קולטור. ־יקויט.

אייגנארט — די, ־ן. באַזונדערקייט, אַנדערש־קייט. אייגנשאַפֿט, אופֿן, וואָס טיילט זיך אויס, שיידט אָפּ פֿון אַנדערע. די א׳ פֿון אַמעריקאַנער יידישקייט. „די א׳ן פֿון זײַן נשמה״, שנ. „די העלענישטן...זײַנען געגאַנגען מיט די גריכן אין שותפֿותדיקן קאַמף קעגן יידישער א״, צייט, אין קאַמף פֿאַר א יידישער מלוכה.

אייגנאַרטיק — אדי. אייגנאופֿנדיק, אייגנדיק, ספּעציפֿיש, באַזונדער(דיק). דאָס א׳ע יידישע לעבן. אונדזער א׳ער מהות. „וואָס ער האָט פֿון תּנך אַרויסגעטראָגן — דאָס האָט ער אונדז אונטערגעטראָגן: אַן א׳ן סינטעז״, שנ, וועגן יוד׳ שרײַבער II. „און די יידישע לעגענדע דערציילט מיט אַן א׳ן הומאָר, ווי דער יונגער אַברם איז אַמאָל געבליבן אַליין אין דעם גע־שעפֿט פֿון זײַן פֿאָטער״, קאָר II. „בלײַבן די יידן אַן א׳ פֿאָלק...ווײַל זיי זײַנען דורך און דורך פֿאַרדיבוקט מיט געשיכטע״, גרינ, יוד און וועלט. „די חסידות פֿון די גאָר פֿראָסטע יידן איז זייער אַן א׳ע חסידות״, לדב, נ״י תּשי״ז. „צו ווערן אַ מיטגליד [פֿון אַ ליי־ און שפּאָר־קאָסע] — דאָס איז שוין אַן א׳ע זאַך און קאַן בירושה ניט איבערגעגעבן ווערן״, ב. האַלפּערן, א האַנטבוך פֿאַר...א פֿאָלקסבאַנק, ווילנע 1922. ־יקויט.

אייגנבאַזיץ — דער, ־ן. דאָס וואָס מע האָט אין אייגענעם רשות. אייגנס. האָבן אין א׳, „איך האָב עס טאַקע אין מײַן א׳, אָבער יורידיש איז עס נאָך ניט מײַן פֿאַרמעגן״, רייד. ־טום זן. נר. ראש מלון מפֿתח פֿאַרטײַטשט אַזוי ׳נחלה׳.

אייגן־גלייביק — אדי. נעאָל (מ. ראָוויטש). גלייביק אויף אַן אייגענעם אופֿן. ־יקויט.

אייגנגעפֿיל — דאָס (דער), ־ן. געפֿיל בנוגע צו זיך גופֿא. אייגענע שטימונג. „א קליינע דאָזע בראַנדוויין מאַכט מונטערער דעם א״, דער מענטש, פֿרײַנד, נ״י 1890, № 25.

אייגנדיק — אדי. 1. באַזונדער(דיק), ספּעצי־פֿיש. א׳ע שטריכן פֿון כאַראַקטער. 2. וואָס איז אַזוי ווי אייגן, כּמעט אייגנארטיק. „די דער־ציילונגען האָבן אַן א׳ן טאָן״, א. ליס, דרום־אַפֿריקע, № 105. ־יקויט.

אייגנהאַנטיק — אדי. וואָס איז (געטאָן אע) מיט דער אייגענער האַנט. אַליין. פֿרגל: אייגנ־הענטיק. „דיכטער האָבן א׳ אַוועקגעשענקט דעם תּהום דאָס פֿלאַטערניש פֿון זייער טרויס״, הז, בלאָט אויף אַן עפּלבוים.

אייגנהייט — די, ־ן. דשמש. אייגנקייט. באַזונ־דערקייט. אייגנשאַפֿט. „קענען זיי זי ווען נישט און בלײַבן בײַ געוויסע א׳ן״, קמ, 1867, № 32. [זאָכ שיידט אונטער צווישן אייגנשאַפֿט — свойство או качество א׳.]

אייגנהענטיק — אַדי. 1. וואָס איז געטאָן, געמאַכט מיט די אייגענע הענט. א׳ע מלאָכה. א׳ע שטיקערײַ. א׳ אויסגעווּשבט. 2. וואָס איז געטאָן מיט דער אייגענער האַנט. א׳ עמעצן פאַטשן. „אָט דאָ דאַרף קומען אײַער א׳ע אונטערשריפֿט", רייד. „דו עפֿנסט אויף דאָס קאָנטע־בוך...פֿון יעדן מענטשן א׳ שטייט די חתימה זײַנע דאָרט", ממוס, שלמה. „פֿון שנת תרל״ה אָן זײַנען שוין פֿאַראַן זײַנע א׳ע כּתבֿים", לדב, נ״י תשי״ז. 3. פֿסמ (אין אומבאַהאָלפֿענע רייד). אַליין. פֿערזונלעך. „אַלצדינג וואָס איר דערציילט האָט זיך א׳ מיט אײַך געטראָפֿן הינטער כעלעם?", ייט. ־יקויט.

אייגנוויליק — אַדי. 1. וואָס איז מיטן אייגענעם ווילן, מיט פֿרײַען ווילן. א׳ נעמען אויף זיך אַ התחייבות. א׳ אונטערשרײַבן דעם פֿראָטאָקאָל. זיך אײַנשפּאַנען א׳ אין ײִדישער קולטור־אַרבעט. „דאָס איז געווען אַ מין מצוות־רשות, אומגעצוויט, וואָס מע טוט עס מפּלו־מרשט א׳, אַליין", יחיאל לערער, מײַן היים. „עס גיט וואַרעמקייט דאָס קלאַרע און א׳ע פֿאַר־בינדן זיך מיטן אייגענעם פֿאָלק", ים, קוד, 1942. 2. אייגנזינק, אייגנמאַכטיק. דעספּאָטיש. אַן אומלאָגישער א׳ער באַשלוס. א׳ ווי אַ פֿאַר־צײַטיקער פּריץ. ־יקויט.

אייגנווילן — דער, ס. 1. שטאַרקער אייגענער ווילן. עקשנות. ← אייגנוויליק, 2ב. אַן אײַזערנער א׳, אַן א׳ גיט צו ברעכן. 2. פֿרײַער, אייגענער ווילן. טאָן מיטן א׳.

אייגנוועלט — די, ־ן. נאָטל. סוביעקטיווע וועלט. סכום מחשבות און געפֿילן, אײַנגעשלאָסן אין זיך, פֿאַרהוילן פֿאַר דער וועלט. „פֿאַר־שלאָסן אין די היילן פֿון זײַן טרוים אין א׳", מק.

אייגנזוכט — די, ־ן. עגאָאיזם אין אַ הויכער מדרגה. ־זוכטיק — אַדי. „אָט דאָס גע־פֿיעסטיעט און א׳ע מיידל", בערג.

אייגנזיניק — אַדי. אײַנגעשפּאַרט, שטאַרק פֿאַרעשקנט; קאַפּריזנע. אויך: אייגנוויליק. „זי [אונדזער געזעלשאַפֿט] איז תּמיד געווען אַ מוס־טער פֿאַר אַלע שטעט מיט אירע ניט־א׳ע מענטשן", קמ, 1865, № 14. „[די מיידלעך] ווערן דורך דעם נאָר פֿאַנאַטיזיִרקעס א׳ע, זיך ניט צו לאָזן לערנען פֿון עלטערע", יופֿאָל, 1885, № 22. אויך: אייגנזין, דער — עקשנות, אײַנגעשפּאַרטקייט.

אייגנטוועג — אַדוו. צוליב דער זאַך גופֿא; צוליב זיך אַליין. „קינדער...וואָלטן [די לידער] אין ריטעם אויסגעזונגען און אויסדעקלאַמירט פֿאַר זייער א״, מענדל טאַבאַטשניק, דרום־אַפֿריקע, 1957, X.

אייגנטום — דאָס, ־ען. אייגנס. פֿאַרמעגן, באַזיץ. פּריוואַט־א׳. א׳ פֿון אַ יחיד (פֿון אַ רבים). אומבאַוועגלעך א׳. דאָס א׳ פֿון דער ייִוואַ־ביבליאָטעק. „לעדת יהודים וואָס האָס פֿאַר טערלאַנד, א׳ און פֿראָוועס", ברוך רידזיונסקי, איבז [פֿון ווילנע קהל], ׳הודעה על־פּי פּקודת הקיסר...׳, ווילנע 1812. „צוגעמען פֿונעם צוויי־טען זײַן א׳ אָן דעם גאַנצן טאַראַאָס", מעשׂה פֿון א קלוגן גנב, לעמבערג 1913. א׳־ארדענונג, באַזירט אויפֿן פּרינציפּ פֿון פּריוואַטן באַזיץ פֿון די פּראָדוצירמיטלען (באָדן, מאַשינען, פֿאַבריקן אדגל). א״ר ע כ ט.

אייגנטימלעך — אַדי. אַנדערשדיק, אייגנאַר־טיק, ספּעציפֿיש (בנוגע יחיד אָדער כלל). וואָס איז כאַראַקטעריסטיש, באַזונדער. א׳ע שטרייכן פֿון אַ מענטשן. דאָס א׳ע ײִדישע פֿאָלק. „ער באַטראַכט די געזעלשאַפֿט און די מענטשלעכע געשיכטע ווי אַ באַזונדערן אָן ענין פֿון דער מענטשלעכער פֿאַרשונג", זשיט VII, נ״י 1917. „בדרך כלל האָבן ײִדן געזוכט אי זיך צו פֿאַר־וואַרצלען אין אַמעריקע, אי אָפּצוהיטן זייער טראַדיציע און א׳ע פֿיזיאָנאָמיע", גרינ, ײִד און וועלט.

אייגנטימלעכקייט — די (דאָס), ־ן. מצב אָדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן אייגנטימלעך. די א׳ן פֿון ײִדיש. די א׳ן פֿון קינדס כאַראַקטער. א׳ פֿון אַמעריקאַנער ײִדישן ישוב. „דער ײִד לערנט זיך אויס אינטערעסירן פֿאַר דער געשיכטע פֿון זײַן פֿאָלק, פֿאַר זײַנע מנהגים און זײַנע א׳ן", דער שטראָהל, לעמבערג 1904, העפֿט 2. „אַזוי רעדט מען אויך פֿון ײִדיש נאַציאָנאַלע א׳ן און ײִדישע נאַציאָנאַלע אינטערעסן", זשיט II, נ״י 1912. „די א׳ פֿון שלחן־ערוך באַשטייט נאָר אין דעם וואָס ער האָט דאָס ריזן־גרויסע, צעוואָרפֿענע הלכה־מאַטעריאַל צוזאַמענגעשטעלט סיסטעמאַטיש, לויט אַ געוויסן סדר", דר׳ נ. ה. עהרמאַן, דער שלחן־ערוך, וואַרשע תּרפּ״ז.

אייגנטימער — דער, ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. באַזיצער, בעל־הבית, ספּעצ פֿון אומבאַוועגלעכן פֿאַרמעגן. אורח פֿאַרטיטשט ׳קנהו׳ (ישעיה, א, 3): „זײַן אייגנטימער" [תי: „באַלעבאָס"]. „פֿויערן וואָס דאָס פֿעלד געהערט ניט צו זיי, נאָר זיי אַרבעטן פֿאַר דעם א׳ פֿון פֿעלד, פֿאַר דעם ליידיקגייער", ב. פֿיינגענבוים, די גאולה, נ״י 1893. „עס שטעלט זיך אויף דעם אַ העכערער פּרײַז...בײַ אַזאַ צופֿאַל עקספּלואָטירט דער א׳ פֿון דעם אַרטיקל", צבי ניסן גאָלאָמב, די בור־זשואָזיע, וואַרשע 1906. „איז פֿאַר זײַנע אויגן שטיין געבליבן דעם א׳ס געזיכט", וועס ו, ׳אייגער אַ מענטש׳. ה ו י ז׳א׳. א״ר ע כ ט. ־יש — אַדי. מיט א׳ער פּעסטקייט.

אייגנטלעך — אַדוו. 1. בעצם. אין תּוך, אין גרונט גענומען. „גאט ב״ה בשאַפֿן האט גזונטי שטאַרקי גוטי בשעפֿניס אוי׳ טוט זיא אייגינטלעך ווידר פֿר שנידן", בע, יט, 2. „ווײל איך שרײַבן דעם אונטר שייד אין פֿינף ארלייא זאַכן וואָס אייגנטלעך גיוועזן איז צווישן דען שופֿטים אוי׳ מלכים", אלכסנדר סענדר עטהוזין, בית ישׂראל ובית הבחירה, אַמשט 1724, יג. „פֿאַרוואָס א׳ איז יונה אַנטלאָפֿן?", איבז, גדולת יונה, וואַרשע 1857. „נאָר פֿאַר מיר איז געווג צו וויסן וואָס איז א׳ אין־אמתן די וועלט", לעאָן איבז, מ. נ. פּײַערבערג, וואוהין, וואַרשע 1909. „בית־דין איז טאָקע א׳ מחויב געווען ניישן זיי דערצו", ממוס, שלמה. „האָב איך אַגנעהויבן זוכן גאָס, וואָס איז ער א׳ אַזויגס", ספ, יודישער קאָלע־ניסט. „א׳ איז יחיאלן וואויל געווען ווי די וועלט", אש, תּהילים־יוד.

2. פֿאַקטיש, אין־דער־אמתן. „ניט מער, עש איז אייגנטליך קיין ספֿר דרויף גימאַכט וואָרן", אלכסנדר סענדר עטהוזין, בית ישׂראל ובית הבחירה, אַמשט 1724, הקדמה. „אַווינע וועלט־לעך...שטאַמען א׳ פֿון אונדזער לעבן", ממוס, ספֿר הבהמות. „איר פֿאָטער האָט א׳ גאָרניט געטאָן אַווינס, ער זאָל רײַך ווערן", ספ, סודות. „די אונטערשטע שורה איז אַז מיר האָבן א׳ ניט קיין איבערזעצונגען פֿון שלום אַשׂ דער־ציילונגען", שנ, שלום אַש.

3. אין פֿלוג, אַגב־אורחא. „דש איז אייגנטליך גירעט פֿון דעם זיטן דען זיא צו רומא האבן וועלן אייך נייאר קיסר דא הין קומט", יוסיפֿון, אַמשט 1661, רסח/ב. „א׳ בין איך אין דעם פּרט ניט קיין אויסנאַם; יעדער מענטש פֿאַרענ־דערט זיך מיט דער צײַט", ממוס, ׳בישיבּה של מטה׳. „דעם ים איז א׳ אַלץ איינס ווער עס רײַט אויף זײַן רוקן", סענ, פֿון רוסלאַנד..., וואַרשע 1920.

4. ארכ. *Mhd*: öugendlich. מיט די אויגן, בחוש ממש. „דרום איז דז מדרש ויושע גימכט, אַלז וואל דרינן אויז גיטרכט ור טויטשט גר בשיידליך, אַז וועלן ער ווער גיוועזן צו מצרים אוי׳ העטש גיזיהן אייגינדליך", ׳מדרש ויושע׳, 16. י״ה [יובל XLII].

אייגנטלעך — אַדי. 1. פֿאַקטיש, באמתדיק, לכתּחילהדיק. „דאָס איז געווען די א׳ע מיינונג", רייד. „די הויט...באַשטייט פֿון צוויי פּלאַסטן: אַן אייבערהיטל און די הויט גופֿא (א׳ע הויט)", דר׳ אישר אידז, אַטאָ שמיל, דער מענטש, ווילנע 1921. א׳ער סובסטאַנטיוו, למשל: טיש, מיינונג אאזוי. א׳ער אַדיעקטיוו, למשל: שיין, דערפֿרײַלעך אאזוי. א׳ער אַדווערב, למשל: גע־זונטערהייט, קינדווײַז אאזוי. א׳ע מאַנדלען אין האַלדז. 2. ספּעציעל, באַזונדער. „ער האָט עס געמאַכט פֿאַר זײַן אייגענעם, אין צוועק", רייד. „אוי׳ דא הער קומט נאָך הינטיגש טאג דר מנהג פֿון זאַלבן דען מלכים אין פֿרנקרייך מיט איין אייגנטליכן איל", אלכסנדר סענדר עטהוזין, בית ישׂראל ובית הבחירה, אַמשט 1724, ג/ב. ־קויט.

אייגנלאַנד — דאָס, מצ נב. נאָטל. דזוי פֿאָ־טערלאַנד. לאַנד וואו מען איז געבוירן געוואָרן אָדער וואָס איז נשמהדיק דאָס נאַציאָנאַלסטע. „א׳, א׳, א׳, מיט אייגענע די וועגן", י. מאַניק, טריט אין באַגינען. ־יק — אַדי. ־יקויט — די באַציאונג פֿון דער ײִדישער א׳. „דער ײִד וואָס קומט קיין ישׂראל פֿון אַן אַנדער לאַנד איז נישט בכוח ארײַנצונעמען אין זיך דאָס א״, אפֿא, טמז, 1958 V 15.

אייגנליב — דער, ־ן. ליבּ וועגן זיך אַליין. שבחים אויפֿן אייגענעם חשבון. „א׳ שטינקט", רייד. ־יק — אַדי. ־ערי.

אייגנליבע — די. מצ נב. (איבערמאַסיקע) ליבשאַפֿט צו זיך אַליין. דער עגאָאיסט מיט זײַן א׳, „ניכט איינע א׳ איז עז דיא מיך אנגערייצט האט...", משה בן מתתיהו מקאַסיל איבז, ספֿר תּפֿתּה ערוך וספֿר עדן ערוך, מעץ 1777 [יובל XIV, 2ב]. „אַז מיר וועלן אַוועקשאַפֿן די מידה פֿון א׳, ד״ה די שלעכטע זײַטן דערפֿון, לאָזן מיר דאָס קינד זײַן ערלעך", קמ, 1870, № 45. „דעם דיכטערס א׳ האָט דאָ געוויס געשפּילט אַ ראָלע. ס׳איז אַבער געווען נאָך עפּעס אַחרוּ אַן

אויטאָרס געקרענקטע א״, שנ, דערציילערס און דאָמאַניסטן ו. „פֿעלט אַמאָל אייגענער צער... אַ טיפֿע, וואַרעמע א״, מוק, טעאַטער און יוד׳ טעאַטער.

אייגנמאַכט — די, ־ן. מאַכט, דעה, הערשאַפֿט וואָס קומט ניט על־פּי געזעץ אָדער אײַנגעגעבן שטעלטער נאָרמע, נאָר וואָס מע נעמט זיך אַליין. א׳ פֿון פֿאַרזיצער וואָס רעכנט זיך ניט מיט דער פֿאַרוואַלטונג. א׳ פֿון דער כוגטע.

אייגנמאַכטיק — אַדי. ← דפֿוס. 1. וויכדוויליק. אויטאָריטאַר. א׳ וויַ אַ צאַר, וויַ אַ דיקטאַטאָר. 2. אייגנוויליק; וואָס איז לויט אײַגענעם אײַנזען, וואָס איז על דעת עצמו. האַנדלען א׳. א׳ע אַרויסטרעטונג אין נאָמען פֿון פֿאַראײַן. ־יקויט.

אייגנמיניק — אַדי. נעאָל. וואָס געהערט צו אַ ספּעציעלן, באַזונדערן מין. „וועגן אַן א׳ער ייִדישער רעליגיע האָבן זיי גאָרניט אָדער כמעט גאָרניט געוואוסט״, יובל XXIII, ז׳ 67. ־יקויט.

אייגנאַמען — דער, ־נעמען. א׳נעמען זײַנען די נעמען וואָס האָט אײַן זאָל פֿרי אונטער־צושיידן זי פֿון אַלע אַנדערע גלײַכע זאַכן פֿון זעלביקן מין״, ים, שול־גראַמאַטיק, 1921. בפֿ־זונדערער נאָמען פֿאַר אַ פֿערזאָן, לעבעדיק באַשעפֿעניש אָדער זאָל אויף אויסצושיילן פֿון אַנדערע פֿון דער זעלביקער גרופּע אָדער דעם זעלביקן מין: אַברהם, מעגדל, שׂרה, שפּרינצע; איתאַן, יורקע; נאַפֿאָלעאָן, ראַבטשיק, זשוטשקע. דאָן־קיכאָט אויף זײַן ראָסאָלינדע. אויך פֿאַר מילי׳ע־נעמען זײַנען א׳נעמען: פּרץ, גאָלדשטיין, הײַנע, טאָלסטאָי; וויליע, יהופּעץ; בעלז, קאָבצאָנסק. די וויסל, דער ירדן; באַרג מוריה, די אַלפּן, דער מאָנבלאַן אדגל. דוגמאות: „אַז ער הייסט מעגדל, מעג מען עסן פֿון זײַן פֿענדל און טרינקען פֿון זײַן קענדל״; „ניט אַלע שייַנ־דעלער זײַנען שיין, ניט אַלע גיטעלער זײַנען גוט״, שו. „קומט צו פֿלעגן דאָס קאַרליקל כי־כי אויף דעם מאָרגן־פֿויגל פֿלאַטער־פֿלי״, מלה. [אין לשונות מיט גרויסהאַנטיקע אותיות ווערן אייגענעמען געשריבן מיט אַן ערשטן גרויסהאַנטיקן אות. אין ייִדיש האָבן נעמען פֿון פֿערזאָנען און באַקאַנטע פֿאַמיליע־נעמען די ענדונג ־ן (־ען) אין אַקוזאַטיוו און דאַטיוו: בא־געגנט משה־ן און מענדל־ען, ליב געהאַט שפּרינ־צע־ן, געזען גאָלדשטיינ־ען, געלייענט פּרצ־ן; אַ מתּנה חיימ־ען און אסתּר־ן, געגאַנגען צו ראַבינאָוויטש־ן.]

אייגנערץ — דער, ־ן. פּס: ־נוצן. אַ נוצן בלויז פֿאַר זיך. זוכן אין אַלץ בלויז א׳. ניט האָבן (וועלן, פֿאַרלאַנגען) אַ האַר א׳. אויסגע־טאָן פֿון אייגלעיבע און א׳. „אַן עגאָאיסט איז דער וואָס זוכט נאָר א״, רייד. „דאָ ליגט אין שפּיל פֿיל מער אַלס בלויזער א״, אמד, דער פֿאָרטעפּיאַניסט, ווילנע 1878. „זי האָט אײַנגעזען אַז דער פֿאָטער וויל איר [זיַ אָפּפֿערן אום זײַנע א׳ן״, צ. נ. גאָלאָמב, א יונגע טויב פֿאַר א קרבן, ווילנע 1895. „גישט חלילה צוליב מחלוקת און שׂנאה...אָדער, באַהיט גאָט, צוליב א״, ייז, יאָשע קאָלב.

אייגנזיניק — אַדי. ← דפֿוס. וואָס האָט אין זינען בלויז אייגנזוך, וואָס בינדט זיך בלויז מיט דעם אייגענעם גוטן. א׳ער פּלאַן. א׳ער קרוב. א׳ע מענטשן (זינט 1812). א׳ע ליבע. „די מענטשן זענען לײַדער זייער א׳, יעדער גייט נאָר נאָך טובת־עצמו״, ח. ל. הײַלפֿערין, די הינטמאָדישע בילדונג..., ווילנע תרנ״ו. „מע האָט אונדז געוואָרנט די באַשולדיקונג אַז מיר ווילן אויסנוצן דעם טעאַטער פֿאַר א׳ע מאַטע־ריעלע צוועקן״, מוק, מיינע באַגעגענשן II. **־יקויט** — „אויך די וואָס קלינגען אויף אַ וועלט מיט זייערע וואַלטאַטן געפֿינט זיך דערין ...אַ מחשבֿה פֿון א״, צ. נ. גאָלאָמב, די בור־זשואָזיע, וואַרשע 1906.

אייגנס — אָדוו. 1. ספּעציעל, בפּיוון. פּר, גאַ־ליציע, רומ. קומען א׳ כדי זיך דורכצושמועסן. „איך בין א׳ געגאַנגען זיך צו דערוויסן...״, רייד. „מ׳האָט א׳ געבראַנגט פֿיש און פֿלייש פֿון אַ גאַנצן שטעטל״, באַש, שׂטן פֿון גאָריי. „זי האָט זיך א׳ צוגעזאָמט בײַם וואַשן״, הע־שעלעס. „ער איז דאָך א׳ געגאַנגען דעם לאַנגן דרך״, י. טיגער, דער צדיק..., לאָנדאָן 1962. 2. אַליין, אין דער אייגענער פּערזאָן; גופֿא. זיך ניט פֿאַרלאָזן אויף קיינעם, קומען א׳ עפּעס בעטן. „האָב איך [דעם דאָקטער] א׳ געפֿרעגט אויף אײַער קראַנקייט״, מ. מ. אויזערקיס, צע־זייעט און צעשפּריט..., לעמבערג תרס״ו. „מע נעמט א׳ מיט אַ מאַשין און מע ניצעוועט אי־בער״, ישׂראל אָרנשטיין, רעיונות ישׂראל, יאָס 1893. „דאָס פּוילישע מלכות אָדער עפּעס אַן אַנדער גרויסע שישקע פֿון וואַרשע איז א׳ גע־קומען קיין לובלין צו שמועסן מיטן מהרש״ל״, ייט, טמז, 29 IV 1961. „וואוהין זיי זײַנען א׳ געפֿאָרן כדי אים אָפּצוגעבן שלום״, ב. רעזעלער, טאָג, 19 XII 1964.

אייגנס — אָדי. נייטראַלער מין פֿון אייגן (←), נאָך דעם סובסטאַנטיוו. מײַן אייגן קינד — מײַן קינד מײַן א׳. סוב ← דוווו.

אייגנס — דאָס, ־ן. ← דפֿוס. 1. פֿאַרמעגן, באַזיץ. דאָס וואָס געהערט וויַ פֿריוואַט־אייגנטום צו אַ יחיד אָדער אַ גרופּע. קהלש (יחידיש) א׳, בשותּפֿותדיק א׳. האָבן מײַן (זײַן) א׳. *ניט וויסן פֿון אייגענעם א׳ = א) האָבן אַ זייער גרויסן פֿאַרמעגן; ב) זײַן צעטומלט. בײַם ווי־טשן זיך אָדער שוערן זיך: „מײַן א׳ זאָל איך דאָס האָבן!״. „מײַן א׳ זאָל איך עס האָבן וואָס בײַ זיי גייט נאָר אַוועק אויף קאַרטאָפֿליעס אַ יאָר״, [ש. בערנשטיין], ר׳ יאָצעע דל גאה, קע־שענעוו 1884. „יענעם גיב איך אַף אַ האַלבן א׳ מײַנעם״, פֿמ. „אַלי סוחרי׳ דיא מיט מיר גיהאַנדילט האבין ניט אַנדערשט גימיינט איך כמה וכמה אלפי׳ אין אייגינש העט״, גה, 277. „דער וואָס ער האָט זײַן א׳ אַזוי פֿיל אלפֿים קומט אים די מעלה און דער כּבוד״, נחב, ׳מעשׂה מבעל־תּפֿילה׳. „האָט זיך אים תּיכף דאָס האַרץ געעפֿנט מיט נדיבות...כמעט וואָס ער האָט זײַן א׳ דעם רבין אַוועקגעגעבן״, ׳גדולת ר׳ וואָלף...׳ [יפֿ].

2. גרויסער פֿאַרמעגן. גרויסע סומע. פֿאַר־שוועגדן אַן א׳. „געוויס, האָט ר׳ לייזער אַ צוואה געלאָזן און אָפּגעזאָגט אַן א׳ אויף צדקה״, יד, אבֿן נגף. „מע געטרויט אים ביז דרײַסיק קערבלעך — אַזאַ א׳ געלט!״, אר, ׳בײַ דאָקטו־רים׳. „גדן האָט דער מחותן מסתּמא צוגעזאָגט קרחס א״, יהל, די ערשטע ליבע, וואַרשע 1881.

3. (וועגן אַ פֿערזאָן) דאָס וואָס מע פֿאַר־מאָגט, וואָס איז נאָענט, ליב. „א׳ איז ניט פֿרעמדס״; „א׳ איז ליב״, שו. „איך האָב מײַן א׳ צוויי שייַנע טעכטער״; „ער האָט זײַן א׳ אַ בחורל אַן עילוי״, רייד. „מיר האָבן אונדזער א׳ אַ רב, הייסט ער ר׳ יוזיפֿל״, שע. אַזוי אויך: „וועט איר מיר זײַן מײַן באַזונדער א׳ [׳סגולה׳] פֿון צוישן די אומות״, תּי, שמות, יט, 5.

4. דאָס וואָס מע פֿאַרמאָגט און איז אייגן־אַרטיק, אַנדערשדיק. „האָט זיך דאָס נאַציאָנאַלע א׳ בײַ דער ייִדישער מאַסע...איבערגעפֿלאָכטן מיט דער רעליגיעזער טראַדיציע״, נש איבז, שד VIII. „יעדער לשון וואָס מע קען איז אַ בעג־טשונג, אָבער דאָס קען מגולגל ווערן אין אַנשיקענגיש, וויַל דאָס קען צעוואַקלען דעם אומגעפֿעלשטן שפּראַך־חוש פֿאַר א״, ים, יושפּ XVIII, 2.

אייגנמט — אַדי. 1. סופּערלאַטיוו פֿון אייגן. „און אַז קומט...א׳ מענטש פֿון דעם פֿאָלק, אַן א׳ער פֿון די אייגענע, דורכגעוויקט מיט אַלע ייִדישקייטן...״, קאָר ו. 2. אַרכ. ספּעציעל, אייגן (← אייגן בז). „אונ׳ אין דען אייגענשטן לשון שטיט עש אַך אין איין ספֿר דש דא הייסט (מגילת סתרים)״, מהמ, אמשט 1722, קיג/ב.

אייגנקייט — די (דאָס), ־ן. 1. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־סאַל פֿון זײַן אייגן (←), בא־זונדערקייט. אין פֿון ייִדישן לעבן. אין פֿון נאַציאָנאַלן כאַראַקטער. „אָ אָדער ניט מוזי־קאַליש קען זײַן אַ נאַציאָנאַלע א׳; מורא פֿאַר הינט אַ נאַציאָנאַלע א״, מוז, דער וועג צו אונ־דזער יוגנט. „אָך אוך וויי וואָלט געוועזן צו דעמאָקראַטיע, וועז זי וואָלט געוועז פֿרײַנדלעך צו אייגנאַרט, צו א׳, צו אַנדערשקייט״, צייט, טמז, 12 VII 1957.

2. היימישקייט, אינטימקייט. די א׳ פֿון אַ באַלעבאַטישער שטוב. „די שול איז פֿאַר זיי אַ מין אָאַזיס פֿון היימישקייט, פֿון א׳, פֿון ייִדישקייט און האַרציקייט אין אַרומיקן קאָלטן מדבר״, ים, אונזער שול, נ״י 1936. „אַ מאָדנע א׳ האָט דער ייִדישער אַקטיאָר דערפֿילט אין אָט די קריטיקן״, יובל־זב לכבוד דר׳ א. מוק־דוני, נ״י 1927.

אייגנראויקייט — די (דאָס). מצ נב. נעאָל. אייגנשאַפֿט אָדער מצב פֿון זײַן אַליין רואיק, קאָלטבלוטיק, מיט אַ געמיט וואָס דערלאָזט ניט קיין אויפֿרעגונג. „דאָס וואָס איז געשען האָט דעם אַלטן אינגאַנצן אַרויסגעשלאָגן פֿון זײַן א״, הל, טמז, 20 IV 1957.

אייגנשאַפֿט — די, ־ן. *Mhd*: eigen-schaft. 1. איכות, קוואַליטעט. שטריך וואָס איז דאָ אין אַ זאַך (אַביעקט, באַגריף) און וואָס העלפֿט (מאַכט) אַז די זאַך זאָל זײַן דאָס וואָס זי איז, וואָס באַשטימט די נאַטור פֿון דער זאַך (דעם

אַביעקט אאזוי); דאָס וואָס שיידט אַפֿ איין זאַך פֿון אַ צווייטער. א'ן פֿון אַ קערפער. א'ן פֿון אַ פערזאָן. א'ן פֿון אַ טעאָריע. א' פֿון סטיל. א' פֿון אַ קונסטווערק. „ניטאָ אין מיר קיין איינציקער געדאַנק, קיין איינציקע א', וואָס עס זאָל ניט זײַן נעבן איר אַן אַנדערע, אַ פֿאַרקערטע", ממוס, 'בישיבֿה של מטה'.

2. כאַראַקטעריסטישער אַטריבוט. דערקענ־צייכן. באַשטעגדיקע און צופֿעליקע א'ן. אײַנ־געבוירענע, ירושהדיקע א'. אַן א' פֿון דעם גאַנצן פֿאַלק. „רחמנות — אונדזער אייבּיקע יידישע א'", רייד. „צי קענען מיר וויסן גאָטס א'ן?", רייד. „רוים און צײַט קענען ניט זײַן ...קיין א'ן פֿון וועזנס", מערימאָן איבז, ספּענ־סער, ערשטע פּרינציפּן. „נעמען וואָס באַצייכ־נען איינע...פֿון די אומצאָליקע גאָט־א'ן", גרינ, מענטשן און וועלטן. „איז דען קליידער אײַער א'? וועלן מע טוט אָן דעם פֿערד אין שיינע קליידער, בלײַבט ער דאָך אַ פֿערד", א. ג, דער פֿראָצעס..., וואַרשע 1885. „וועט [דער מענטש] פֿון דער א' פֿון זײַן באַשטאַנד דער־קאָנען אַז ער איז...אויף דער וועלט...אַ גע־פֿאַנגענער", חח, ב. „אָט דער גלות האָט זיי געמאַכט אַנדערש פֿון אַלע פֿעלקער, מיט די א'ן, מיט די פֿעאיקייטן זייערע", ממוס, 'שם און יפֿת'.

3. פּונקט אַדער מעגלעכקייט צו טאָן עפּעס וואָס איז ספּעציפֿיש. א' צו ווירקן, משפּיע צו זײַן. גוטע (שלעכטע) א'. גראָזן מיט אַן א' צו היילן. כעמישע, מאַגנעטישע, עלעקטרי־שע, עלעקטראָנישע אא א'ן. איבערגאַטירלעכע א'. „גוטי אוני ביזה א'ן דער קרײַטער", מראות הצובֿאות, וואַנדזבּעק 1718. „איטלעכער שטאַף האָט זיך אַן אַנדער פּנים...און האָט אַנדערע מעלות (א'ן)", קמ, 1865, № 3. „דיזער ריגע האָט די א' ווען דו וועסט אים דרייען מיט דעם זיגל אַראָפּ, וועסטו אומזיכטבאַר ווערן", דער גרויסער דימאָנט, וואַרשע 1885. „באַזיצן אונדזערע זשאַרגאָניסטן די א'ן, וואָס זיי מוזן האָבן אַלס שרײַבער?", מישאל איבז, דער גראָף אוו דיא יודין, ווילנע 1895. „דער געבוירענער פֿאָעט האָט די גלילקלעכע א' אויסצוקלײַבן די שענסטע וועלטער", זשיט IV, נ"י 1912. „זי האָט אַ מערקווירדיקע א', די קונסט פֿון וואָרט: וואָס מער מע רעדט וועגן איר — אַלץ ווייני־קער פֿאַרשטעגדלעך וועלט זי", קאָר ו.

4. אַרכ. אייגנטום, באַזיץ [ערשטיקער ב פֿון וואָרט]. טח, מש פֿאַרטײַטשן 'והארץ לא תמכר לצמתות' (ויקרא, כה, 23): „צו אייגן שאַפֿט" [תי: „אויף אייבּיק"].

־יק, ־לעך — אַדי. ־יקויט. ־לעכקייט.

אייגנשאַפֿט־וואָרט — דאָס, ־ווערטער. דזוי אַדיעקטיוו ←. בײַוואָרט.

אייגן־שטעלש — אַדי. וואָס איז פֿון אַדער האָט א שײַכות צום אייגענעם, היימישן שטעטל. אַנטערפֿן א־ש־ע פֿרײַנד. „ער האָט אין לאָנד געהאַט באַקאַנטע, א־ש־ע, און נישט געוואוסט זייער וואויגאָרט", ש. בערלינסקי, ביל־דער און דערציילונגען, תּ"א 1958.

אייגעלכל — דאָס, ־ער. געל(ע)כל פֿון אַן איי (←), „קעז, געקנאָטן מיט פּוטער און א'", הרב ל. פֿײַנבערג, יושפ VII.

אייגעלע — דאָס, ־ך. פּקפּ פֿון אויג (←). צפּ. דעם קינדס א'ך. דזוי אויג, נאָר מיט ביטול: אַ גנבֿיש א', „דער ממזר האָט אויף מיר געקוקט עפּעס מיט אַזאַ א', מיט אַזאַ שמייכעלע, וואָס האָט מיך געשטאָכן", ממוס, פֿישקע. „האָט זי אַ פּאָר א'ך, אַ פּיסקעלע", לאָט, מאָמאָן. „דערויף האָט אים חיקעק געגעטפֿערט...מיט אַ רייצנדיק שמייכעלע און מיט אַ פֿײַערל אין די יצר־הרע־א'ך", בערג, אָפּנאָג ו.

אייגענאָ'ל — דער, ־ן. < אייגענ < גר. אַראָ־מאַטישער אייל, אַן קאָליר, געמאַכט פֿון לאָר־בערבלעטער, נעגעלעך, צימרינג אא. כעמישע פֿאָרמל — $C_{10}H_{12}O_2$. ווערט גענוצט פֿאַר־מאַצעוטישע ווי אַ צומיש צו פֿאַרשיידענע פּרע־פּאַראַטן. ־יש — אַדי.

אייגענ|יק — די, מצ נב. < אייגענ < גר. 'פֿײַן (וואויל) געבוירן'. אָפּצוויג פֿון ביאָלאָגיע וואָס פֿאָרשט די באַדינגונגען און מיטלען ווי אַזוי אויסצובעסערן די אײַנגעבוירענע אָדער ירושה־דיקע אייגנשאַפֿטן פֿון מענטשלעכן מין (אויך פֿון בהמות און אַנדערע באַשעפֿענישן וואָס קע־נען זײַן ניצלעך). „ניט אַרײַנגייענדיק אין טע־אָרעטישע יסודות פֿון דעם נוצעם ויסנשאַפֿט־צווײַג, וואָס טראָגט דעם נאָמען א'", טאָז, וואַר־שע 1928, № 20. „די נאָצײַס אַליין האָבן אָפֿן אָנערקענט דעם אונטערשייד צווישן זייער 'ראַסנ־דיקער היגיענע' און 'נייטראַלער' א'", מוז, היסטערס פּראָפֿעסאָרן. ־יש — אַדי. א'ע אַרגאַניזאַציעס. א'ע שריפֿטן. „די בלינדע ליבע רעכנט זיך ניט מיט א'ע פּרינציפּן און קאָנסע־קוענצן". ־יזם — דער. די שיטה פֿון אייגענ־געניק. ־יסט (־ין) — דער. אַנהענגער פֿון אייגענ־יק. ־יקער (־ין) — דער (די), ־ס. וועג עס פֿאַרשט אייגענ־יק.

אייגענען — אַקוזוז. אייגן, געאייגנט. זן. מאַכן הערשן. מאַכן עס זאָל זײַן אייגן. „און אַלע פֿיגן וואָס אין דער וועלט איז צו געפֿינען פֿון וועגן צו א' דײַן הייליקן נאָמען, דען דו ביסט אַ גערעכטער דיין און וואָרהאַפֿטיקער שופֿט", איין נײַע שס תּחנה, פּיעטריקאָוו 1881.

אייגעמער|ט, ־ן, ־ם — אַדוי. *Mhd*: ê-gester(n). אַרכ. דזוי אייערנעכטן. „אוני־ער זאגט משה צו גאָט גינוד: מײַן הער, ניט איין מאן רידט האַפֿטיג בין איך אויך פֿון גע־שטרט אויך פֿון אי געשטרט", טח, שמות, ה, 10; שב, דאַרטן, „אייגעמטרן"; מש: „איגעש־טרש". „ער געשטרן אוג אי געסטרן גאר ניט גמיינט העט...", משה אײַזענשטאָפּ איבז, דרך חישר לאבֿן בוחן, 1746.

אייד — דער, ־ן. אַרכ. *Mhd*: eid. שבֿועה. טוו פֿאַר שבֿועה. אין שמות דברים, איזנע 1542: „א' — שבֿועה". באר התורה פֿאַרטײַטשט 'שבֿועת אלהים' (קהלת, ח, 2): „דען א' פֿון גאָט" [תי: „פֿון וועגן דער שבֿועה פֿון גאָט"]. „איך טוא אויף היבן מײַן הנט צו שוערן איין א'", מש, ט/ב. „דא שוויר איך דיר איין א' דש איך דיר ניט וויל מין צו עשן געבן", בבֿא־בוך, 255. „זײַנעם הערן האט ער איין א' גישוואָרן", ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686.

אייַ'דאַ' — אינטעריעקציע. פּפּ: **הייַדא.** < אוק < טאַטערש. 1. אויסרוף וואָס דריקט אויס אַ באַפֿעל אָדער וואונטש. אַן ערך: קום מיט! העלף מיט! לאָמיר אַלע מיטאַמאָל! לאָמיר זיך אַ נעם טאָן! אא. „א', קינדער, נעמט זיך צו דער אַרבעט!", „א', לאָמיר אויסשטעלן די בענקלעך!", „א', גייען מירן!", „א', מאַרש פֿונ־דאַנען", רייד. „די צײַט גייט, — קאָנסט נאָך פֿאַרשפּעטיקן. א', ניט געפֿוילט זיך", ע. איזרא, פֿון פֿעלד צום טיש, קיעוו 1928. 2. בײַם הוידען אַ קינד אויף אַ הוידלקע. „א', מײַן קינד פֿליט אין הימל", רייד.

אייַדאַהאָ — גג. Idaho. שטאַט אין צפֿון־מערב פֿון פּ"ש. בלויז אַ פּאָר הונדערט יידן אין גאַנצן שטאַט.

אייַדזשענט — דער, ־ס. אַמ. *E*: agent. אַגענט, פֿאַרשטייער פֿון אַ פֿירמע, יוניאָן, (פֿאַר־זיכער־)געזעלשאַפֿט.

אייַ'דזשענסי — די, ־ס. אַמ. *E*: agency. אַגענטור, אַגענץ. פֿאַרטרעטערשאַפֿט, פֿאַר־שטייערשאַפֿט. „יידישע אַגענטור פֿאַר פּאַלעס־טינע, די 'סוכנות'".

אייַדי'ע — די, ־ס. אַמ. *E*: idea. אידיי(ע), באַגריף, מיינונג, געדאַנק. „דו האָסט קיין א' ניט ווי שווער איך האָב געאַרבעט", רייד.

אייד|יק, ־עקם — דער, ־ן. *Mhd*: ei-dêhse. דזוי עגדיש. אַרכ. 1. דזוי סקאַרפֿאָן. אורח פֿאַרטײַטשט 'עקרב' (דברים, ח, 15): „איידיקס" [תי: „שקאַרפּיאָן"]. „די ־ן (עקרבים) בכלל קענען לעבן אומגעגעסן מאַנאַטן־לאַנג", יופֿאַ, 1888, № 4. 2. יאַשטשערקע.

איידל — אַדי. *Mhd*: edel. וואויל־געבוירן, יחסניש, יחוסדיק, אַריסטאָקראַטיש. אַ מענטש פֿון א'עלן אָפּשטאַם. אַן א'עלע משפּחה. אַן א'עלער פּריץ. „ער איז פֿון א'עלן, ניט פֿון געמיינעם ג ר א ד", רייד. פּפּ: א' וויי אַ זײַ־דענער יונגערמאַנטשיק, וויי אַ גוט־ייִדיש (וויי רבֿינו תּמם אַן) אייניקל, וויי אַ פֿאַניענקע. איר: א' געבאָרן. א' וויי אַ פֿאַנסקע כוואַראָבע. א' וויי דעם אָקס וויידל. „צו אים קומט בוודאי ניט אַזוי אַ דינסט, וואָרן ער איז זיך אַן א'עלער מענטש", נחב, 'מעשׂה מבּן מלך ובן שפֿחה'. „האָסט געלאָזט מלכים און פֿירשטן און א'עלע מענטשן מיט אַכזריות באַהאַנדלען", איינע אבשילדערונג פֿאַן קענינ אחאב אוג זײַ־נע פֿרויא איזבל, וואַרשע 1862. „בנימין האָט געהערט צום סאָרט א'עלע יידן וואָס דאָס איידלקייט ליגט זיי אויפֿן פּנים, מע דערקענט באַלד אין זייער אויסזען אַז זיי שטאַמען פֿון אַ פֿײַנער משפּחה", ממוס, 'די אַלטע מעשׂה'.

2. עלעגאַנט. וואָס איז ווי אין אַ געהויבענער געזעלשאַפֿט. וואָס האָט שיינע מאַנירן. העפֿלער. א'עלע באַנעמונג, מידות, האַלטונג, פֿירונגען אא. א'עלער אופֿן (שטייגער) רעדן. אומגיין א', (אַזוי ווי) מיט זײַדענע העגטשקעס. א'עלער יונגערמאַן, קאָוואַליר. פּפּ: א' וויי אַ שעמעוו־דיק מיידל, וויי אַ בת־מלכה, וויי אַ פּרינצעסין, וויי

אַ טאַטנס אַ קינד. איר: א׳ ווי אין יאָטקע; א׳ ווי אַ קנייידל, (גראָב ווי אַ חזיר). „איטלעכער גראָבער־יונג...האָט אמת פֿיינט אַ מענטשן אַן א׳עלן, אַ געלערנטן׳, ממוס, ׳אַ שטאָט אין מזרח׳. א׳ ג ע צ ו י ג ן = א׳ דערצויגן. „און זייערע וויבער און זייערע קינדער וואָס זיינען זייער א׳ געצויגן געוואָרן זיינען געפֿאָנגען געוואָרן און האָבן געמוזט אַרבעטן זייער שווערע אַרבעט״, איין נוצע שס תחנה, פֿיעטריקאָוו 1881. „געזונטע יונגעלײַט וואָס קענען אַרבעטן און זיינען ניט א׳ געצויגן״, יופֿאָ, 1882, № 18. א׳ ג ע ז אָ נ ע ן = געווײַנלעך איר. פֿלומרשט איידל, פֿלומרשט אַריסטאָקראַטיש.

3. גרויסמוטיק. גוטהאַרציק. ראַפֿינירט (וועגן כאַראַקטער), שטיל. אָפּגעהיט. א׳עלער מענטש, כאַראַקטער; א׳עלע נשמה. „ווער ס׳איז גוט און ווער ס׳איז א׳ — דער פֿאַרלירט דאָס שענסטע מיידל״, שוו. „ווען די מיידל איז א׳, איז די ווײַבל אַ טײַבל״, שוו. „די א׳סטע תאוה צו תורה״, שוו. „פֿאַר יעדן אייגעם וואָס פֿאַרמאָגט אַן א׳עלע נשמה און האָט אַ הארץ אויפֿצוגעמען אַלע מענטשלעכע פֿליכטן״, אש, תהילים־יונד. „איך ווייס אַז איר זענט אַן א׳עלער מאַן. אַז איר זענט ניט פֿעאיק אויף צו בא־ליידיקן עמעצן״, ווענ ו, ׳אייגער אַ מענטש׳. „אין דער היים ווערט אַלץ וויניקער. די אשה גיט עס אים א׳ אָנצוהערן״, ש. האַראַנטשיק, ׳גאָטס משפט׳.

4. וואָס איז ווי בײַ אַ תלמיד־חכם, בײַ אַ בעל־מידות־טובֿות, בײַ אַ געלערנטן. וואָס איז אויף אַ הויכער מדרגה מאַראַליש, עטיש. אַן א׳עלער ישיבֿה־מאַן. די א׳עלע ל׳ו צדיקים. אַ לערנער מיט אַן א׳עלן פֿאַרשטאַנד. א׳עלער גײַסט. „זיך געלערנט פֿאַר אַן א׳עלן יידן וואָס קוקט אַריין אין אַ יידישן ספֿר״, שע, ׳קינדער־שפּיל׳. „בשעת ער דערציילט...גייט ער אַרויס פֿון זיין וואָכעדיקן לעבן און שטייט העכער און א׳עלער״, לדב, ג״י 1957. „שרײַבן אַ ספֿר־תורה...איז אַן א׳עלע מצווה, פּאַסט...פֿאַר אַ ציבור אַדער פֿאַר אַ יחיד וואָס איז באמת אַ צדיק גמור״, אמד, דער סיום התורה, ווילנע 1868.

5. טײַער. מערווערטיק. עכט, פֿיין. (געמאַכט) בעסער ווי געווײַנלעך. מער אָפּעטיטלעך. א׳עלע שטיינער, מעטאַלן. א׳עלע שטאָפֿן. א׳עלע עסנס. א׳עלע אַרבעט. „ער עסט ניט דאָס עסן פֿון אַנדערע מענטשן, נאָר א׳עלע זאַכן״, נחב, ׳מעשׂה מבעל־תּפֿילה׳. „עס איז אַ מצווה צו מאַכן אַ ברכה...אויף דעם גאַנצן [לעבל], אַפֿילו אַז דער האַלבער איז א׳עלערע ברויט״, ברכות מנחם, [קעניגסבערג תרי״ח], ט/א. „מאַנדל־קוכן אַדער אַ צוקער־קוכן...אַדער אַן אַנדער א׳ ג ע ב ע ק ס וועג מען עסט עס אינמיטן עסן...דאַרף מען דעריבער קיין ברכה ניט מאַכן״, חא. „א, מאַרציפּאַנעס! איך ווייס ניט וואָס דאָס איז, נאָר איך שטויס זיך אַן — אַן א׳עלע אַכילה״, רייד. א׳ ב ר ו י ט = א) געמאַכט פֿון טײַערער מעל; ב) דזוו א׳עלע פֿרנסה. א׳עלע פ ר נ ס ה = אַזאַ וואָס איז ניט פֿאַרבונדן מיט שמוציקער אַרבעט. „פֿריקאַשטשיקעס...לערערס...אײַנפּינ־דערס און זייערמאַכערס האָבן געהערט צו די א׳עלע פֿראָפֿעסיעס״, דטש, ווילנע. „ער האָט אין זײַנע הענט דעם א׳סטן מאַטעריאַל, דעם נפֿש, און ער דאַרף אים...אויספֿורעמען״, מוק, מיינע באַגעגענישן. א׳עלע ש ט ע ך = קוים אַנזעעוודיקע.

6. צאַרט; דעליקאַט. קולטיווירט; אַנטוויקלט. אויסגעפֿינערט. ראַפֿינירט. עסטעטיש. אַן א׳ פּנים. מיט אַ שיינעם, אַן א׳עלן אָנבליק. א׳עלער געשמאַק. א׳עלע קאָלירן, קלאַנגען. א׳עלער געהער. א׳עלע שפּראַך. א׳עלער ריח. א׳עלע וואַזע. א׳ קונסטווערק. „וואָס מער השׂכּלה, איז א׳עלער דער גוסט, וואָס א׳עלער ס׳איז דער גוסט פֿילט מען מער דאָס שייַנע און דאָס געהויבענע״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „...ניט געקענט זיך אויסחידושן אויף דער א׳עלער שייַנקייט פֿון פֿרעמדן״, ייט, טאָג, 1957 II 30. „מע קען מאַכן אַ פּראָסטן בוים פֿאַר אַ מיוחס דורך אָקולירן (...אַ קנאָספּע, ...אייגל) פֿון אַן א׳עלן בוים...״, יופֿאָ, 1884, № 3.

7. קאָמפּליצירט (און קען אַרויסרופֿן ספֿקות, פֿאַרשיידענע מייגונגען, חילוקי־דעות). אַבּ־סטראַקט, גייַסטיק. רוחניותדיק. א׳עלע פֿראַגע. א׳עלע זאַך, געשיכטע, אויפֿגאַבע. א׳עלער ענין. א׳עלער מעכאַניזם. א׳עלע מ א ט ע ר י ע. „קרעדיט איז אַן א׳עלע מאַטעריע״, שוו. „היט זיך, רירט עס ניט אַן מיטן אויג, מיטן אויער ...עס איז אַן א׳עלע מאַטעריע״, שג, שלום אש. „וויסל די פֿאַרבאַרגענע חכמה איז טיף און זייער א׳ צו פֿאַרשטיין״, חה, ב, נת. „די נשמה איז אַן א׳ער שכל פֿון גאָט בעגומען״, טע׳אטאָר. „מיר וועלן דאָרט האָבן געפֿאַרשט א׳עלע זאַכן, קען זיין אַז מיר וועלן באַאַרפֿן ברענגען דרי־נען עפּעס פֿון די חכמות״, חה, מז. „ס׳איז זייער ניט גרינג...אַז דער שכל אנושי...זאָל זיך קענען פֿונאַנדערקלײַבן אין אַזעלכע א׳עלע פֿאַרשטאַנדן״, לדב, ג״י תשי״ז. „מחשבֿה איז אויך אַ בחינה פֿון אותיות אַזוי ווי דיבור, מערניט...[זי איז] רוחניותדיקער און א׳עלער״, תניא, כו.

8. פּטם. בלאַס, אָפּגעצערט, מאָגער. א׳ ווי נאַך אַ קראַנקייט. א׳ אין גאַרטל = מאָגער, אַן אַ בויך. „אַן א׳עלער, אַן אויסגעבליכטער, מיט אַ פֿאַרחלומט פּנים״, רייד. „האָט ער אַנ־געהויבן פֿאַרגלײַכן איר [זי] צו חנהן, ווי חנה איז הויך מיט אַן א׳עלער טאַליע״, ש. בע־קערמאַן, דער זשענסקער וואָפֿראָס, אַדעס 1887. „און די...שוועסטער...וואָס איז געווען אַזוי גרין און א׳, אַז זי האָט אויסגעזען ווי אַן איבער־געבונדענער לולב ערב סופות״, שע, זומער־לעבן.

9. פּטם. וואָס קען ניט פֿאַרטראָגן עפּעס וואָס איז פּראָסט. א׳עלער מ אָ גן. א׳עלע ה ע נ ט = אויך: וואָס קענען ניט אַדער ווילן ניט אַרבעטן. א׳עלער ה י נ ט ן = ווער עס האָט מורא פֿאַר אַ קלאַפּ; פּחדן. א׳ ג ע־פּ (י) א ט ש ק ע ט — איר. צעבאַלעוועט, קאַ־פּריזנע. „זי איז אַן א׳ ג׳ע, זי טוט אין שטוב גאָרנישט״, רייד. „ער איז א׳ ג׳, אים פּאַסט ניט צו עסן וואָס מיר אַלע עסן״; „זע, ווי א׳ ג׳ די מויד איז, זי קויפֿט זיך זמדענע הענטשקע־לעך״, רייד.

10. וואָס האָט אין זיך וויניק שטאָף, חומר.

דינע א׳־פֿינגערדיקע הענט. „מײַן ווײַס קליידל איז זייער א׳, עס איז ווי נעפּל דין און לופֿ־טיק״, עש, ׳ליידער׳.

פּטם אויך: **איידלער** אַנשטאָט איידעלער.

צפֿ: **איידלינקער, איידליטשקער.**

איידל — יידישער פֿרויען־נאָמען. דערפֿון אין פּר: **אַדעלע, אַדעלטשע.** אָפֿט אין פֿאַרבינ־דונגען: חנה־א׳, ראָכע־א׳ אא.

איידלגעיסט — דער. מצ נב. זייער איידעלער (בב 3, 4, 6) מענטש. „געווען שטיל און בא־שיידן, אַן ענוה, אַן א׳, אַ צדיק מושלם״, דר׳ לאזאר, היימיש. **־יק** — אַדי. זוכן דעם א׳ן מענטש.

איידלגעשטיין — דאָס, ־ען. אַרכ. כּלל־נאָ־מען, אַלגעמיינע באַצייכענונג פֿאַר אַלע מינים איידלשטיינער. „מרגל...כדכד...בלשון אַשכנז אי־דל גישטיין״, אב, ספֿר מתורגמן, איזנה ש״א [1541]. „בראָבט מיט אים גר שינן חפֿצים פֿון אידל גשטין אוני פֿערלעך״, מב, ׳דער טויטנשלעגער׳ [אוש III]. „אונ׳ זיא זאַנטן צו אים איין גאַלדני קרון דיא וואר אום גירינגלט מיט אייטיל אידלן גישטיינן״, יוסיפֿון, אמשט 1661. „איך וועל מאַכן דיינע פֿענצטער דאָס די זון זאָל דערין לײַכטן גרויסע פֿערלעך און דיינע טויערן מיט א״, צור, הפֿטרת נת.

איידלהאַר — דער, ־ן. וונ ־ינטע, ־ס. פֿירשט, גרויסער פֿריק. מיטגליד פֿון קינגיגס משפּחה. „צו לאָזן זיצן...מיט די א׳ן פֿון זײַן פֿאָלק״, נפֿתּלי גראָס, תהלים, קיג, 8 [תי: „פֿירשטן״].

איידלהאַרציק — אַדי. וואָס האָט אַן איידל הארץ. „זי איז אַן א׳ע, פֿול מיט רחמנות״, רייד. **־יקייט.**

איידלהייט — די, ־ן. אַרכ. דזוו איידלקייט. בײַ י. מאַרשן, לשון זהב, אַמשט, תצ״ד. אויך: אויסגעצייכנטקייט, אַריסטאָקראַטישקייט.

איידלהירש — דער, ־ן, וונ ־ין, ־ס. דזוו הירש. „דער א׳, וואָס מע רופֿט אים אָפֿט ׳מלך פֿון וואַלד׳, האָט געקראָגן זײַן צונעמעניש פֿאַר זײַן גרייס...סטאַטנעם געבּיט, פֿאַר זײַן כּוח און געשווינדקייט...פֿאַר זײַנע גרויסאַרטיקע הערנער וואָס באַשײַנען דעם קאָפּ

פֿון זכר״, דר׳ איסעל איבּ, אָטאָ שמיל, זאַאַלא־גיע, ווילנע 1924.

איידלווײַס — די, ־ן. (באָטאַניק). באַרג־גע־וויקס (אין די אַלפּן), פּירע־נייען, קאַרפּאַטן אא). די בלעטער פֿון א׳ זײַנען באַדעקט מיט דינע פֿעדעם וי האָר, די בלימלעך זײַ־נען זילבער־ווײַס. [א׳ איז דער סימבאָל פֿון בערג־קלעטערי.] Lenotopo-dium alpinum.

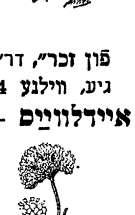

איידללייט — מצ פֿון איידלמאַן ←. „אידל לײַט אבר [אַדער] שטאט לײַד זענן אימר קלערר

אונ׳ קליגר דז די דאָרף לײַט״, עז, כז/א. „הי״, א׳, דאָבושן געהערט דער פֿאָגל פֿון וואַלד״, נפֿתּלי גראָס, דער וועסער רעטער.

איידללעדער — די. מצ נב. פֿײַנע, ווייך אויס־געאַרבעטע לעדער. „מע פֿאַרוועגדט פֿערדנפֿעל ניט בלויז אויף א׳, נאָר גאַנץ אָפּט אַרבעט מען דערפֿון אויס רימען־לעדער אויך״, ה. וואַלאַך, האַנטבּיכל פֿאַר לעדער־אויסאַרבּעטע, פּעטראָגראַד 1922.

איידלמאַן — דער, איידללײַט. 1. דזוו אַדלמאַן, בב 2׳1 (←). „צו אייגם קוך וואור בּבֿא דער אידל מאַן. ער מכט גוטי פֿאַשטידן אונ׳ ולאדן״, בּבֿא־בּוך, 466. „אויז אייגום פֿויאר איז גוט איין אידלמן צו ציהן אביר אויז אייגום אידל־מן קאן מן ניט וואל איין פֿויאר ציהן״, יוסף אומץ, פּפֿדם תּפּ״ג. 2. דזוו אַדלמאַן, בּב. „איין מאָל אַן א׳, אַלעמאָל אַן א׳״, שוו. „דאַרפֿסט ניט זײַן מער א׳ פֿאַר דײַנע ידישע בּרידער״, בעמ ווו, איר: **איידלמאַנטע** — „ער האָט חושד געווען אַז חנה־לאה...שעמט זיך מיט אים...דער א׳ שטייט ניט אַן קיין בהמה־טרײַבּער״, ב. דעמבלין, ערב נאַכט.

איידלמוט — דער, מצ נב. נאַבלקייט. אייר־דעלער, גוטער, גרויסמוטיקער כאַראַקטער. אַרויסוויזן א׳, אַ פֿרײַנד אַן א׳. ־יק — אַדי. נאַבל, ביז גאָר איידל. „אַזוי א׳ מיטגעהאַלטן אין דער אַרבעט״. „איינע פֿון די דינסטן...האָט כסדר געלייענט ווענן גראַפֿן און ריטערס און אונדז די מעשׂיות איבערדערצײלט, און פֿון יענער צײַט איז אפֿגים נאָך געבליבן בײַ מיר דאָס וואָרט א׳ פֿאַר נאָבל״, מלך ראָויטש, יושפ III, ז׳ 141. אויך בײַ א. שטיינבערג, אלענ, יידן, א, שפּ׳ 251. ־יקייט.

איידלעך — טרוו. איידל, געאיידלט. 1. (פֿרוווון) מאַכן עמעצן אַדער עפּעס איידל, אייד־לעריש. פֿרגל: אויסאיידלען. „אין הײַזער אַרעמע איז דאָ אַזוי פֿיל שיינקייט: די הונגעריקע ליפֿן איידלט דער בּטחון״, מל, ׳אין הײַזער אַרעמע׳. „איבער אים און זײַן וויבּ די עקרה האָט גאָטענוי געוואַכט און געאיידלט זײַנע אומגע־הויבּלטע ריידז״, יג, פֿון מײַן גאַנצער מי.

2. מאַכן ריין, רײַניגער. מטהר זײַן. „בּסף וזהבּ מטהר ממזרים — דאָס גאָלד איידלט יעדע זײַנד און מאַכט ריין אַן אומעכטעס קינד״, אמד, אמרי בינה, ווילנע 1864.

3. אַרײַנברענגען אין אַדלשטאַנד. מאַכן פֿאַר אַן אַדלמאַן. געבּן אַ טיטל פֿון אַדל. א׳ דעם קריגספֿירער פֿאַר זײַן גרויסן נצחון. „איך, גאָט, האָב ליב ישׂראל, אויך האָב איך גאידלט און חשובּ גימאַכט אַברהם״, סהמ, ישעיה, מח, 15.

4. מייחס זײַן עמעצן צו אַ חשובּן אָפּשטאַם. „קומט דער פּסוק אונ׳ איז אין [אים, ד״ה פּינחס בּן אלעזר בּן אַהרן הכּהן] איידלין נאָך אהרן״, טח, במדבּר, כה, 11, רשי. „׳אני היום ילדתיך׳ — איך האָב דיך גאידלט צו מיר״, עפּס, סידור תּפּילות וו, אמשט תק״ת. [בּמם איבערזעצן די צווייטע העלפֿט פּסוק פֿון תּהלים, ב, 7: ׳בּני אתּה...׳ וויל עפּש ניט ניצן דאָס וואָרט געבּאָרן, וויל אָט דער פּסוק איז ג־ברַאכט געוואָרן פֿון קריסטלעכע טעאָלאָגן וויַ אַ ראַיה פֿאַר ישו הנוצרי. האָט ער געניצט דאָס וואָרט געאיידלט, וואָס דאָס האָט אויך באַטײַט האָבּן אַ קינד (אין אַן אייגלער אָדער יחוס־דיקער משפּחה).]

מיט זיך — רעפֿל. אויך: זיך אויספֿירן וויַ אַן אייגלער מענטש. „זיא וואַרן זיך א׳, כלומר זיא ברַאכטן אירי (יחוס) בריף״, צאינה, במדבּר. „הכּל, ער איידלט זיך, ער לערנט זיך, ער איז מיט לײַטן גלײַך״, ממוס, שלמה. „אַז ער האָט באַקומען געלט, האָט ער זיך אַנגעהויבּן א׳, דהיינו: געקויפֿט זיך אַן אָרט אין מזרח, שבת שלישי״, שע, קינדערשפּיל.

איי׳דלפֿאַזאָן — דער, ־ען. וויסער פֿויגל פֿון דער פֿאַזאַנען־מש־פּחה. לעבט אין אָפּענע פֿלעצער אין וועלדער פֿון אייראָפּע און אין די געגנטן פֿון מיט־לעגדישן ים. דער א׳ וועדט געזוכט צוליב זײַן געשמאַקן פֿלייש און צוליב די פֿעדערן פֿון זײַן היפּשן עק וואָס דערגרייכט צומאָל די לענג פֿון אַ 40 ס״מ. Phasianus albus.

איידלפֿאַלק — דער, ־ן. אונטערמין פֿון פֿאַלק, דעם קלענערן רויבפֿויגל וואָס מע האָט געניצט בּיי געיאגן אויף פֿייגל. א׳ האָט וויסע פֿעדערן מיט שוואַרצע פֿאַסן. איז אַ שנעלער פֿלי־ער און האָט די פֿע־איקייט צו וויבּרירן מיט זײַנע פֿליגלען אַזוי אַז ער זאָל זיך קענען האַלטן אין דער לופֿט אויף איין אָרט. Falco gyrfalco.

איידלפֿאַלק — דאָס. מצ נב. דזוו איידללײַט (איר). פֿריצימשאַפֿט. „דער באַרג איז גוט צו לויערן, ווען ס׳רײַט דאָס א׳ אויף יאָגד נאָך וועלף און בערן״, נפֿתּלי גראָס, דער וועסער רעטער.

איידלצוויג — די, ־ן. טשעפּקע. צווײַג פֿון אַ בעסערן מין פֿרוכטבּוים, וואָס מע (ש)טש־פּעט אײַן, מען איז מרכּיב אין אַן ערגערן כּדי צו פֿאַרבעסערן די קוואַליטעט פֿון די פֿרוכטן פֿון דעם ערגערן פֿרוכטבּוים.

איי׳דלקאָרא׳ל — דער, ־ן. מין קאָראַל אין מיטלענדישן ים, וואָס פֿון דעם וועלן געמאַכט צירונגען און מע ניצט פֿאַר דעקאָרא־ציע. מע האָט דעם מין קא־ראַל צוגעשריבן פֿאַרשייד־ענע מיסטעריעזע אייגנשאַפֿטן, האָט געדינט וויַ אַ קמיע (אויף העלדזוער פֿון קינדער, פֿאַר עקרות אַן). „דער א׳ איז לויטן קערפּער־געבּיי אַ בּיסל ענלעך צו אַ זיסוואַ־סער־הידרע. נאָר די שפּראָצעלעך וואָס בּילדן זיך אויפֿן גוף פֿון קאָראַל טיילן זיך ניט אָפּ פֿון אים, נאָר זיי בלײַבן מיט אים פֿאַרבונדן, און אַזוי אַרום באַקומט זיך...אַ קאָלאָניע פֿון בעלי־חיים — קאָראַלן־פֿאָליפּן״, דר׳ איסעל איבּז, אָטאָ שמיטל, זאַלאָגיע, ווילנע 1924. Corallium rubrum.

איי׳דלקאַשטאַ׳ן — דער, ־ען, ־עס. אויך: **אייידלקאַשטן**. (בּאַ־טאַניק) קאַשטאַנ(ע)בוים און זײַן פֿרוכט. וואַקסט אין דרום־איראָפּע און קליין־אַזיע. די פֿרוכט איז זיסלעך און מעליק. אָט די קאַשטאַנעס ווערן געגעסן נאָכן צוגרייטן אויף פֿאַרשיידענע אר־פֿנים. [א׳ איז אַנדערש ווי דער קאַשטאַנבוים פֿון צפֿון־איראָפּע, מיט זײַנע ניט־עסטוודיקע קאַש־טאַנעס.] Castanea sativa.

איידלקייט — די (דאָס), ־ן. אייגנשאַפֿט, מצב אַדער פּרט־פֿאַל פֿון זײַן איידל (אין אַלע בּב). אַרויסוויזן א׳. זאָגן עפּעס מיט א׳. גלאַט אַזוי, פֿון א׳ וועגן. געבּן צדקה מיט א׳. די א׳ ליגט אויסגעאָסן אויפֿן פּנים. אַן ענטפֿער פֿון א׳ וועגן. ער איז די א׳ אַליין. א׳ ווי בּיי אַ תּלמיד־חכם, ווי פֿון אַ לערנער. א׳ ווי פֿון אַ טאַטנס אַ קינד. א׳ פֿון אַ פֿרינץ (פֿריצעסין, אַ פֿריצטע אש). „[דעם] ענטפֿער ׳ניין׳, ניט הונגעריק — האָט ער אָנגענומען גלאַט אַזוי פֿאַר אַ זאַך אויס א׳ נאָר״, ממוס, וויטשפּ. „איבערנעמען די אַחריות אַז דער אַנטיסעמי־טיזם וועט אייביק בלײַבן אין די גרענעצן פֿון א׳ און פֿינע מאַנירן קען אויך קיינער ניט״, זשיט VIII, נ״י 1919. „איך גלייב ניט אין אַ פֿראָגרעסיוער וועלט אָן א׳ און אָן מענטש־לעכקייט״, מענעס, פֿאָר, 1962 X 7. „אָט ערשט ניט לאַנג האָט ער נאָך געהאָט די ינגלשע לויטערע א׳ אויפֿן געזיכט״, וויס, ׳פֿון רבינס שטוב׳. „דער קלוגער וואָס פֿאַרשטייט דאָס, דער זאָל זיך אויסקלערן פֿון דער וועלט זײַן רוחניות און זײַן א׳״, חה. נשמה־א׳. כּאַראַק־טער־א׳.

איידלשאַפֿט — די (דאָס), ־ן. דזוו אייידלקייט, יחוסדיקייט. יחוס — לויט ספֿר התּשבּ׳. „מיט א׳ פֿאַרדעקטער, פֿרומער״, אפֿא, ...סטעפּ.

איידלשוואָם — דער, ־ען. (זאָאָלאָגיע) באַ־שוואָם. סובסטאַנץ (וויַ פּוכקע טייג) וואָס פֿר־רעמט זיך אויס אין די ים־וואַסערן פֿון גאַנץ קלייניע, מיקראָסקאָפּישע לעבעדיקע אָרגאַניזמען. אַדאַנק זײַן אייגנשאַפֿט אינצוזיגן אין זיך פֿליסיקייטן וועדט דער א׳ (וויַ דער שוואָם בּכלל) געניצט צו פֿאַרשיידענע צוועקן. אויך: אַ טייל פֿון דער סובסטאַנץ. אויך: דער באַזונדערער אָרגאַניזם. „בּיי אַ געוויינלעכן באַדשוואָם אַדער אַזוי־אָגגערופֿענעם א׳ געפֿינען זיך אין קערפּער אַנשטאָט קיול־שטיינערנע — האָריקע פֿעדעם. דער דאָזיקער שוואָם לעבט אין מיטלענדישן ים״, דר׳ איסעל איבּז, אָטאָ שמיטל, זאָאָלאָגיע, ווילנע 1924. Spongia officinalis.

איידלשוועמל — דאָס, ־ער. (באָטאַניק) געוויקס פון דער פאַרצוויגטער שוועמל־משפּחה. צייכנט זיך אויס מיט זײַן האַרמאָנישן געבויַ, האָט די פאָרעם פון אַ געעפֿנטן גלעבל־לעך־רויטלעכן שירעם. ווערט גענוצט ווי אַ באָטעמטער מאכל. Agaricus campestris

איידלשטיין — דער, ־ער. טײַערער שטיין. אבן־טוב. מינערַאל (שטיין) וואָס צייכנט זיך אויס מיט זײַן ריינקייט, לויטערקייט, קאָלירקייט און האָט די אייגנשאַפֿט צו גלאַנצן. ווערט גענוצט זינט די עלטסטע צײַטן ווי אַ צירונג און באַפּוצונג. איבער הונדערט פֿאַרשיידענע מינים. אַ־ער זײַנען געווען פֿאַרבונדן מיט פֿל־ערליי סגולות. עטלעכע מינים אַ־ער: אָפּאַל, אַגאַט, אָניקל, גראַנאַט, גאַרפֿונקל, טאָפּאַז אא. די אַ־ער פֿון אפֿור, פֿון חושן־משפּט. „די אַ־ער פֿאַר דעם אויסשטאַט פֿון כלים, פֿרוכתן און דעם אויסציר פֿון חושן און אפֿוד", אש, משה. גלאַנצן ווי אַן אַ. אַ זון (טאָכטער) — אַן אמתער א. „איך שטעל מיך אַזוי אָפּ... בײַ אַ גרויסן בוקעט פֿון די טײַערסטע אַ־ער: דימענטן, ברילאָנטן, סאַפֿירן, רובינען אַלע סאָרטן", ממוס, קליאָטשע. „ברוסטטיכלעך מיט אַ־ער אויסגעשטיקט", ייז, יאָשע קאָלב. „די לופֿט איז בלוי און ריין, אויף יעדן גרעזל שטראַלט אויף אַ העלער א", ש. פֿרוג, שריפֿטן ו.

איידעלערהייט — אָדוו. אויף אַן איידעלן אופֿן. „ניט צו געבן [תּלמידי־חכמים אונטער שטיצונג] בדרך בזיון חס ושלום...נאָר דרך כּבֿוד, א", סשי ו, סו.

איידעם — דער, ־ס (־ער). *Mhd*: eidem, eiden. דער טאָכטערס מאַן. אַן א אויף קעסט = וואָס מע האַלט אים אויס, מע גיט אים קעסט. אַרײַנגענעמען אין שטוב אַן א. „אַרײַנגעקריגן אַ זײדענעם יונגנמאַן פֿאַר אַן א", רייד. „זאָל אַרומגיין אַן א' אין שטוב", פֿוול (רייד פֿון אַ ישובניק וואָס האָט גאָר קיין טאָכטער ניט געהאַט). איר: דער געשמאַקער א'. „פֿון אַן א' אויף קעסט לאָכט דער שוועָר פֿון צײַנווייטיק"; „אַ זון ווי ער גערעט, אַן א' ווי מע ווײל"; „אַן א' אין שטוב איז אַ שׂונא אין שטוב"; „אַן א' איז ווי אַ טשאָלנט" [אַמאָל גערעט ער, אַמאָל ניט]; „איטלעכער א' איז אַ שטיק שוועָר"; „אַ שנור מיט אַן א' זײַנען אַ פּאָר (צווײ) שדים"; [שפּאָסיק: מע רײַסט אַרויס פֿון יחזקאל, טז, 8, די דרײַ וועָרטער 'בעדי עדיים, שדים...' און מע פֿאַרטײַטשט זיי מיטן ציטירטן שוו.] „אַ זון איז דאָס געזינט, אַ טאָכטער איז אַ קינד, אַ שנור איז אַ ווינט, אַן א' איז אַ הינט", שוו. בײַם באַקלאָגן זיך אויף אַן א' וואָס טוט גאָרנישט: „ער עסט ניט, נאָר ער פֿרעסט; ער טרינקט ניט, נאָר ער זויפֿט; ער שלאָפֿט ניט, נאָר ער פּאָפּט", פֿוול. „אין דער שטט וואור עש בור נומן ווי בבא דעש קיניגש איידן וועָר, אוג' ווי אין [= אים] דרוזייאנה צו איין מאן הט גינומן", בבא־בוך, 203. „צו הנט מײַנם הערצי ליבן איידן [אין אַן אַנדער ברירה: אייִדם] דער פֿרום אוג' דער גאטץ פֿראכטיג [= גאָטס־פֿאַרכטיק] כּמר ישׂראל יץ [= ישמרהו צורן]", פּראָגב, 14. „ר' קרוב, וואָס שלעפּט איר מיט אײַך אַן איבעריקן פּאַרשוין? [פֿרעגט אַ בעל־הבית דעם אורח] ענטפֿערט ער: דער דאָזיקער פֿאַרשוין איז מײַן א' וועלכן איך האָב צוגעזאָגט קעסטן", ממוס, פֿישקע. קפֿ: איידעמל, ־ער. „בײַ אַ יונגערמאַנטשיק עפּעס — און צו אַלע צרות נאָך, אַן א'ל...געפֿינט [מען] אונטער דער גמרא אַ 'טרפֿה־פּסול'", ממוס, 'די אַלטע מעשׂה'. „בײַ אונדזער נחת, בײַ אונדזער א'ל", שע. „יעדער יִד וויל אַז זײַן קינד זאָל ווערן אַן א'ל, זיצן אַ פֿיר־פֿינף יאָר אויף קעסט", ספּ, יידישער קאָלאָניסט. אַן א'ל אויף האָבער = אַ פֿערד וואָס קען מער ניט דינען. אַן א־שדים — וועגן אַ זייער שלעכטן א'. איר: ג(א)ניידעם, וווש אויף גן־עדן. **אייִדא־מא'ק**, וווש אויף הידאמאק.

א־ש־ט־ב־ל, א־ס אַ־ל־ק־ע. „די בעלי־נחלאות בויען אויס אין זייערע בנינים שיילקעס, וואו אַן א' זאָל איבער קעסט זיצן און לערנען. און דאָס רופֿט מען א־שטיבל", אמד, ר' טרײַטעל, ווילנע 1872.

איידעמאַן|יץ — די, ־ס. < אייִ < גה. געפֿיל פֿון וואוילזײַן, באַזירט אויף שכלדיקן באַטראַכטן. צושטאַנד פֿון פֿילן זיך באַפֿרידיקט (גלילקלעך), אומאַפּהענגיק פֿון דרויסנדיקע אומשטאַנדן און לעבנס־באַדינגונגען. „יו'ם — דער. שיטה וואָס האַלט אַז אייִדעמאַניע איז דער ציל און תּכלית פֿון אַ מאַראַליש לעבן. אַריסטאָטעלס עטישע סיסטעם. „יסט. „יש — אדי.

איידעמען — אוטו. איידעם, געאיידעמט. זײַן אין מצב פֿון אַן איידעם אויף קעסט. „קוקסטו אים אַן דעם קאָבאַן מיט די פֿאַרפּאָענע אייגעלעך! דו גיי אַהיים א', און בײַ אונדז אין קהל האָסטו אַ קאַרגע דעה", ייל, מײַן ספֿר הזכרונות V, אַדעס 1883.

איידעקם — דער, ־ן. ← אייִדיקס.

איידער? — די. מצ נב. *Mhd*: eidëhse. דזו אייִדעקס, אייִדיקס. יאָשטשערקע. שוב פֿאַרטײַטשט אַזוי דאָס וואָרט 'לטאה' (ויקרא, יא, 30), תי: עקדיש.

איידער — קאָנ. *Mhd*: ê + dër. 1. ווײַזט אויף צײַט, פֿאַרבינדט דעם בײַזאַץ פֿון צײַט מיטן הויפּטזאַץ און באַשטימט אַז דאָס וואָס דער בײַזאַץ דריקט אויס איז שפּעטער ווי דאָס וואָס דער הויפּטזאַץ גיט אויבער. אַפֿריער, נאָך פֿאַר דעם ווי. „מעסט גוט אָפּ א' דו שניידסט אָפּ", שוו. „א' מע פֿאַלט נאָך, קען מען שוין ניט שטיין אויף די פֿיס", שוו. „דער בורא־עולם איז געווען א' די וועלט איז באַשאַפֿן געווארן", לט2, ר/א. „אויף מאַרגן בין איך געקומען אין באָד באַצײַטנס, א סך פֿרויער א' דער עולם איז ביסלעכווײַז צוגוי־פֿגעקומען", ממוס, פֿישקע. „א' פֿאַר אַזעלכע בלומען וועט אויפֿשטיגען די זון, וועט זיי דער פֿראָסט אוג־טערשלאָגן", פּרץ, געדאַנקען און אידיישן. „א' ער וועט [די עופֿות] אַהיימבערגעגען, וועלן העלפֿט אויסצינען די לאַפּקעס", אפּא, טענצערין. סוב. נשׂאל. „וי זאָל דער זאָמען וואַקסן פֿון תהומיקן א'", אפּא, ...סטעפּ.

2. דזו בז, אָבער אײַליק און כּמעט גלײַכצײַטיק. „נאָר א' איך האָב באַווײַזן אויסצורעדן אַ וואָרט, איז זי מיך באַפֿאַלן מיט זלזולים", רייד. „א' נאָך מע טוט אַ בליק, פֿליט ווי רויך אַוועק דאָס גליק", ממוס, יודל. „א' מע טוט זיך אַ ריר, פֿליט אונטער דער גרעסטער פֿון אַלע צוקער־מעקלערס און כאַפּט אויס פֿון אונטער דער האַנט", שע, מנחם־מענדל. „ר' פּנחסל איז דאָך שטענדיק אַ פֿאַרטראַכטער... און א' ער קוקט זיך אום, והילד איננו", פּרץ, זכרונות. „א' מע קוקט זיך אַרום, גייט אַוועק די נאַכט", ספּ, יידישער קאָלאָניסט.

3. קומט נאָר אַ קאַמפּאַראַטיוו, ספּעצ נאָך בעסער שפּעטער (גלײַכער, ליבער). ב דזו ווי. „בעסער שפּעטער — א' קיינמאָל"; „בעסער שפּעטער — א' גאָרניט", שוו. „בעסער אַן אומרעכט לײַדן א' אַן אומרעכט טאָן", שוו. „בעסער הערן קללות א' הערן 'נעבעך'; „בעסער זײַן אונטער קלוגע אונטערטעניק א' איבער נאַראָנים אַ קעניג"; „בעסער קליינע בולקעלעך אייגענע א' גרויסע קוילעטשן פֿרעמדע", שוו. „געהאַט תּענוג...פֿון אַ תּענית מער א' פֿון אַלע תּענוגים פֿון דער גאַנצער וועלט", נחב, 'מעשׂה מבעל־תּפילה'. ליבערשט פֿאַלן אין קאַמף א' זיך אונטערגעבן. „ער איז מײַן חכם א' דו מיינסט", שבחי בעשט. „גלײַכער דאָס [אַ] פֿײַער וואָס מענטשן בלאָזן אויף זאָל מיך ברענען א' אַ פֿײַער פֿון גיהנם", דרכי עולם, ווילנע 1866. קומט אויך מיטן זעלביקן ב, אַפֿילו וען עס פֿעלט דאָס וואָרט בעסער. „גיב דיר אַ ביס אין דער צונג א' דו זאָגסט אַ ליגן", שוו.

4. קומט אַנשטאָט ווי (אויך אָן אַ קאַמפּאַראַטיוו). „און פֿון [פֿאַר] קיין מענטשן וועגן וויל איך מײַן דעה ניט פֿאַרענדערן אַז איך זאָל אַנדערש רעדן א' איך מײַן", חח.

5. קומט מיטן ב: אַנשט אַ ט (בלויז אַ דינער ניואַנס אין פֿאַרגלײַך מיט בא). „א' אַזאַ לעבן איז שוין גלײַכער אַ בעסערער", פֿוול. „א' געמיין — בעסער אַליין", שוו [אַנשטאָט צו נעמען אַ ווײַב (אויך אַ מאָן) פֿון אַ געמיינער משפּחה, בעסער בלײַבן ניט־חתונה־געהאַט]. „א' צו שטאַרבן פֿון הונגער איז גלײַכער (לײַטישער) צו עסן געבראָטנס", פֿוול. „גיץ דעם אַלטן טאָפּ א' אַ נײַעס שאַרבן", שוו. „א' געלט אויסצוגעבן און ריזען בייגער, איז גלײַכער איבערצושטאַנכען אַ מיטאָג מיט וואָס גאָט גיט", קמ, 1867, № 44.

6. קומט אַנשטאָט דער פּרעפּ פֿאַר און איז פֿרעפּאָזיציאָנעל; מיט אַ צײַטבאַשטימט אַזוי ווי בז, אָבער אָן אַ פֿולן זאַץ. „ער עסט אַנ־בײַסן א'ן וואָשן זיך", רייד. „געוואונדערט האָט אין מיר דינן חלום נאָך א־א־א' וועלן", א. שומיאַטשער, לידער.

אײדערגאַנדז — די, ־געגנדז. אויך: **אײדער־ענטל**. [אײדער < אי < איסלאַנד. ב: וואַסער]. גרויסער טויכפויגל, ענלעך צו אַ קאַטשקע אָדער גאַנדז. האָט געדיכטע פעדערן און אַ העל־קאַליריקן שנאַבל. לעבט בײַ וואַסער־ברעגעס אין די לענדער פון צפון־אייראָפּע. די א׳ ווערט שטאַרק געשאַצט צולייב איר געשמאַקן פלייש און טײַערן פוך. Somateria mollissima. **אײדערפוך** — פוך פון אַן אײדערגאַנדז, זייער וויים. די זי צופט אַרויס פון זיך גופא פוך כדי אויסצופּעטן די נעסט. „אויף די ברעגעס פון די צפון־ימים געפינען זיך די אײדערגענדז. דער אײדערפוך ווערט געשאַצט זייער הויך", דר׳ איסעג, איבד, שמײַל, זאָלאָגיע.

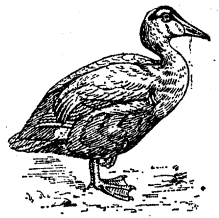

אייִדערדיק — אַדי. נאַטל. פרײַערדיק. וואָס איז געווען איידער אַן אַנדער פאַסירונג איז געשען אָדער אַן אַנדער אייגנשאַפט האָט זיך אַרויסגעוויזן. „זיך אַרײַנלעבן אין דעם אַנדערן, דעם א׳ן מלך ראַוויטש", אפּא, טמז, 1962 VII 15.

אויידער וואָס, ...ווי, ...ווען — אַדוו פֿראַזע. אויך: **א׳ וואָס־ווען**. פֿרײַער ווי עפּעס איז (אומגעריכט, גיך) געשען. אייִדער מע האָט באַוויזן זיך אַרומצוקוקן, עפּעס צו טאָן, דורכצופֿירן עפּעס. „א׳ וואָס — האָב איך אַרײַנגעכאַפּט קלעפּ", רייד. „א׳ ווען איז געקומען דער זומער מיט די היצן", רייד. „א׳ ווי, א׳ וואָס — אַ בעל־הבית בלײַבט אַ בעל־הבית", שוו. „א׳ וואָס־ווען איז אונטערגעלאָפֿן די מל־חמה", ב. שלעוזין, גק, № 47. **אויידער־וואָס־וועניק** — אַדי. נאַטל. „עפּעס אַזוינס וואָס איז א׳־ווי־ווי׳ און דאַרף זיך אַנהייבן וואָסן און וועגען", צייט, גל III.

אויידערן — טרוי. ־ערט, געאויידערט. פּפּ: עדערן. < אָדער. 1. אַרויסגעמען אָדערן. 2. (סטאַליערײַ) אַרויסגעמען סוקעס. אַרויסגעמען אַן אַנדערש־קאַליבער שטרײַף, שמאַלן פּאַס, אין האַלץ.

אויידערנעכטן — לאָקל (בײַאַליסטאָק). דזוו אייערנעכטן ←.

אויכוויס — די, ־ן. (אַנאַטאָמיע). „[דער מוטער־קוכן (= אָרט)] איז באַדעקט מיט אַ גלאַטער הילע וואָס פֿאַרציט אויך די גאַנצע אינעוויניקסטע זײַט פון דער הייבמוטער...די דאַוויקע הילע הייסט א״, פֿגעז, וויליג 1925, № 1.

אויכ־חיימל — דאָס, ־ער. הויטל פון אַן אייַ, אונטער דער שאָלעכע.

אייוואַ, אייווע — די, ־ס. < אוק. אין פֿר פּיגוע. קוויטעפּל. פֿרוכט וואָס זעט אויס וויַ אַן עפּל, איז גלאַט, האָרט, זייער זויער. מע ניצט א׳ נאָר געקאָכטערהייט אָדער געבראַטענערהייט. מע מאַכט פון א׳ מאַרמעלאַד, גאַלערעט(ע). „מע פֿרעגלט צו רינדבּרוסט מיט צוּיבעלעס, מע גיט צו אַ ביסל זאָלץ. דאַן לייגט מען צו שטיקלעך א׳ און קאָבאַק", ב. שאַלאָם־עליכם, אַלטע לײַדן, וואַרשע 1930. **א׳־בוים**. Cydonia vulgaris.

אייוואָל — אַדוו. אָפֿ. awol—A.W.O.L. *E:*. אָוועק פון מיליטער־אָפּטייל אָן דערלויבענישׂ. „גיט קיין קלייניקייט, אין מלחמה־צײַט איז ער געווען א׳. האָט מען אים געכאַפּט", רייד.

אי וואָס — אפֿ, אויסדרוקערט. קומט אין אַנהייב פון אַ זאַץ, אָפּט פון אַ רעטאָרישער פֿראַגע, מיט בבֿ: אויב איר וועט אײַנוועגן, האָבן אַ טענה; איז עס ניט קיין רצ״ה. קיין אָפּפֿרעג. „א׳ ו׳, איר וועט פֿרעגן ׳פֿרנסה׳? עס איז פֿאַראַן אַ גרויסער גאָט, ער פֿירט אויס!״; „א׳ ו׳, ס׳איז נישט עפּעס אַזוי גלײַך...ווער איר אַ בירירה האָבן נישט געבן", שע, קליינע מענטשעלעך. „א׳ ו׳, ער האָט נישט קיין דירה? דער הימל, דער איז זײַן געצעלט!", פּרץ, לידער און פּאָעמעס.

אייוויוי — דזוו אויוויי ←. [בײַ אוקראַאינער געווען אַן אופֿן פון אָפּלאַכן פון אַ דערשרעק קנעכט יד. Гринченко, Словарь украинского языка.]

אייוויים — דער, ־ן. (בײַאָכעמיע) אַלבומין. קאָמפּליצירטער פּראָטאַיניש־ער שטאָף וואָס געפינט זיך אין בלוט, אין מילך, אייער, פלייש אאַ, אין געווענבן פון געוויקסן; שפּילט אַ וויכטיקע ראָלע אין לעבעדיקע אָרגאַניזמען. „דער אײַנגענומענער און איבערגעאַרבעטער א׳ (פון פלייש, אייער, מילך, געוויקסן) דינט וויַ בוימאַטעריאַל פֿאַר אונדזער גוף", פֿגעז, וויליג 1923, № 5-6. „אַז מע געפֿינט א׳ אין אורין, איז עס אַ סימן אַז מע האָט קראַנק נירן", רייד. „ווען דער צוקער פֿאַראייניקט זיך אין דער פלאַנץ מיט שטיקשטאָף און פֿאָספֿאָר און שוועבל, באַקומען מיר א״קערפערס פון וועלכע עס איז אויפֿגעבויט די פּראָטאָפּלאַזמע", א. ש. זאַקס, דאָס לעבן פון פֿלאַנצן, ג״י 1916. „עס זײַנען פֿאַראַן פֿינף גרונטשטאָפֿן וואָס דער קערפער מוז אויפֿנעמען...די פּראָטאַיינען (א־שטאָפֿן), קראָכמאַל...", דר׳ י. גלען, פֿאָר, 1965 VII 30. **א׳־מילך** — פּרעפּאַראַט אויף דער באַזע פון פּוטערמילך פֿאַר זויגקינדער וואָס לידן פון דורכפֿאַל. טאָז, וואַרשע 1929, № 3.

אייוויסל — דאָס, ־ער, ־ען. 1. וויסטער פֿליסיקער טייל פון אַן אייַ (←). 2. דזוו אייוויסס. „די לעבנס־דערשײַנונגען זײַנען ניט מער וויַ געוויסע זייער פֿאַרפֿלאַנטערטע באַוועגונגס־אַרטן וועלכע די אַטאָמען פֿירן אין יעדע נעם שטאָף וואָס רופֿט זיך א״, זשיט II, ג״י 1912.

אייוועלע — דאָס, ־ך. פֿקפּ פון אויוון ←. „אין א׳ קיין פֿענדעלע, אין שטיגעלע קיין הענדעלע, אין בייטעלע קיין רעגדעלע", שוו. „נאָכדעם האָט ער פֿאַרקאַכט טיי אויפֿן נאַכט־א״, א. ראַבאָי, אייגענע ערד. דוד המלכס א׳ = יונגע פֿרוי וואָס האָט חתונה מיט אַן אַלטן מאַן [אויפֿן סמך פון דעם סיפּור וועגן אַבישג השונמית, מלכים א, אָן].

אייז — דאָס, בא. *Mhd:* is. 1. פֿאַרפֿרורן וואַסער, פֿאַרהאַרטעוועט אונטער דער וויִרקונג פון אַ טעמפּעראַטור, נידעריקער ווי 0 גראַד צעלסיוס אָדער 32 גראַד פֿאַרענהייט (בײַם גע־ווייגלעכן לופֿטדרוק). א׳ איז וויניקער געדיכט ווי וואַסער, לײַכטער ווי וואַסער און שווימט אויפֿן וואַסער. טרוקן א׳, א׳־קאַלט. די פֿיס זײַנען ווי שטיקער א׳, זיך גליטשן אויפֿן א׳. פֿאַרקאַוועט מיט א׳. דאָס א׳ פֿלאַצט שוין. *דאָס א׳ גייט = קרעקס א׳ שוימען שוין אויפֿן טײַך. שטעלן אויף א׳ = אויפֿהיטן, פֿרעזערווירן פֿראָדוקטן דורך האַלטן אויף א׳. אויך פֿig: גיט באַטראַכטן, אַפּלייגן אויף אַן אומבאַשטימטער צײַט. *וועָרן אַ שטיק א׳ = דורכגעפֿרורירן וועָרן. *ער (זי) איז אַ שטיק א׳ = אַן טעמפּעראַמענט, קאַלט אויך אין די סיטואַציעס וועָן מען איז געווינלעך אויפֿגע־רעגט. „וויִ קומט די קו פון אָרט [וועגן אַ 189 = רירט זיך ניט פון אָרט [וועגן אַ פּאַמעלעכן שליח, אַרבעטער]. פֿפּ: קאַלט וויִ (אויך) א׳. גלאַט וויִ (אויפֿן) א׳. „שבת שירה [פֿאַלט אויס אין חודש שבט] איז דאָס א׳ גלײַך וויִ אַ וויִרע", שוו. „דין א׳ ברעכט זיך גרינג", שוו. *גיין (וויִ) אויף דינעם א׳ = זייער אַפּ־געהיט (בײַ אַן אונטערנעמונג, בײַ אונטער־האַנדלונגען). „שבת, וועָן מע האָט ניט קיין וואַסער צום וואַשן, מעג מען אויפֿהאַקן דאָס א׳ כדי מע זאָל האָבן וואַסער", חאַ, לה/א. „דאָס וואַסער קומט צו. גרויסע שטיקער א׳ פֿלײַען, קריכן אײַנע אויף די אַנדערע, טונקען זיך אונטערן וואַסער און שפּרינגען צוריק אַרויס", י. א. קאַצאַוויטש, 60 יאָר לעבן. *טאַ־צן אויפֿן א׳ = אײַנשטעלן, ריזיקירן און דורכ־פֿאַלן. „אַז עס גייט אײַנעם גוט, גייט ער אויף דעם א׳ טאַנצן", פֿוול.

2. געפֿרורענס, ליאַדי, לאָקל (**טשערנאָוויץ**).

3. פֿig פֿאַר קאַלטקייט, גלײַכגילטיקייט, קאַלטבלוטיקייט, פֿאַרן פֿעלן פון געפֿילן, ספּעצ רחמנות. אַ האַרץ פון א׳. אַ שטיק א׳ אַנ־שטאָט אַ האַרץ. אַ מענטש אַ שטיק א׳. בלײַבן קאַלט ווי א׳. „שרעי חי וקים — ס׳איז אומ־זיסט די טירחא גאָר, ווי א״קאַלט זײַנען זיי און פֿילן אויף קיין האָר", ממוס, יודל. „כאָטש דו ביסט פון דרויסן א״־קאַלט, אָבער דײַן האָרץ אין דיר מוז פֿלאַמען", עט, לידער. „ס׳ווייט אַ קעלט אויף דעם ירידל, / א׳ — צו וואָס דו שטעקסט זיך צו, / אַ מײַן אָרעם יידיש לידל, / בלײַב מיר דו כאָטש, וואָרעם דו׳", אר, ׳וועָן דאָס לעבן...׳. *דאָס א׳ הייבט אָן צעגיין = מע ווערט נעענטער, עס הייבן זיך אָן וואָרעמערע באַציאונגען. *ברעכן דאָס א׳ = וועגן ברוגזע וואָס האַלטן בײַם איבער־בעטן זיך. *לאָזן אויפֿן א׳ = זײַן גלײַכגילטיק, ניט האָבן קיין אינטערעס פֿאַר עמעצן (עפּעס). „די יידישע בחורים לאָזן [די יידישע מיידלעך] איבער אויפֿן א׳ און זיי טרעפֿן זיך מיט ניט־יידישע סטודענטינעס", טמז, 1961 VII 1.

א״־זאָגע, א׳־מאַסע, א׳־ליכט — „דער דאָרף־בוים, בײַם צאַם־טויער, דער היטער, ער פֿלעכט אַרום מיט א׳־ל׳ אויף דעם וויגע", הל, בלאַט אויף אַן עפּלבוים. א׳־מויער — דיקער שיכט אײז. „ליגנדיק מיט די פֿנימלעך צום א׳־מ׳,

שעפּן זיי מיטן קוועלטל...", וויס II, 'דער איבערגאַנג'.

אייזאָפּ — דער. דזוי אייזאפ, אזוב (←). „פֿאַר לונגען זוכט נעם לאַקריץ זאַפּט אוני א־זאַפּט איטליכש צוויי־א לויט", סור, כא/ב.

אייז־(באַ)האַלטער — דער, ־ס. לאַדאָוניץ. קעלער, גרופּ אָדער געפֿלאַסטערטער באַסיין וואו מע זאַמלט אָן אייז אין וינטער אויף צו ניצן זומערצייט. „אין אייזלעניש האָט מען באַלד פֿאַרמאַסקירט דעם לאָך פֿונעם געווײַזענעם א־ב־ג", בערג, בײַם דניעפּער II.

אייזבאָקס — דער, ־עס. אמ. *E:* icebox. אייזקאַסטן ←. „שיט אַרײַן אַ האַנטפֿול מאָן, שטייט אין א״ר, אָפּא, אונטערוועלט.

אייזבאַרג — דער, ־בערג. 1. בראַרג, באַדעקט מיט אייז. דער א׳ די יונגפֿרוי אין דער שוויץ. „זײַער פֿיַרער...שטייט אין דעם פֿלאַמען־קרײַז קאַלט און פֿאַרפֿאָרן, אָן א׳, פֿון זײַערע פֿונקען באַשפּריצט", יהואש, 'דער געוועזענער נביא'. 2. קאָלאָסאַלע מאַסע אייז (פֿון אַ גלעטשער) וואָס שווימט אין קאַלטע רעגיאָנען פֿון אָקעאַנען, אַ נײַגטל פֿון דער מאַסע איבערן וואַסער. איז אַ ספּנה פֿאַר שיפֿן. אויך **אייזבערג**, דער. 3. גרויסער הויפֿן אייז. „אויף דער גאַס, אויף די אייזבערג איז געשטאַנען איינער מיט אַ לאַם און זייער שוואַך געאַרבעט", טעג, פֿון רוסלאַנד, וואַרשע 1920.

אייזבייטל — דער, ־ען. (גומענער) בײַטל, פּענכער מיט שטיקלעך אייז צוצולייגן צו אַ טייל פֿון קערפּער וואָס מע וויל אָפּקילן. אַן א׳ אויפֿן שטערן אַראָפּצושלאָגן די הין. „צו בלוט־הוסטן...אויף דער ברוסט זאָל מען לייגן אַ קאָלטן אומשלאָג...(נישט קיין א׳)", י. שפּערלינג, ליקוטים II, לעמבערג תרס״ט. [אַמ — **אייזבעג**, ice bag.

אייזבער — דער, ־ן. וונ ־ין, ־ינטע, ־יכע, ־ס. וויסער בער, דער גרעסטער פֿון אַלע מינים בערן. לעבט בײַ די ברעגן פֿון די אַרקטישע ימען; איז אַ גוטער שווימער און לאָזט זיך

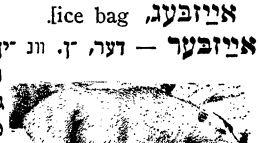

אַרויס אויף געיעג אויך אין אָפֿענעם ים. „דאָן איז אויך שיין צו זען דעם א׳ אָדער דעם וויסן בער וויַ ער שפּאַצירט אום דאָרט אין די אײַז־פֿאָקוייעס און וויַ ער קלעטערט אויף די אײַז־טורעמס", אמד, דאָס אינגעפֿראָנענע שיף, וויילנע 1882. „מיטאַמאָל האָב איך דערזען אָן אין. איך האָב געוואָלט...אַ שפּרונג טאָן אויף אָן אינדזל", דר׳ שלומיאל, וואַרשע 1902. Ursus maritimus. פּרץ

אייזבראָך — דער, ־ן. צעשפּאַלטונג, אָפּריס פֿון דעם אײַז איבער אַ פֿאַרפֿרוירענעם טײַך. „פּייסיס שוועלע געדאַנקען רייסט פּלוצעם אי־בער אַ טרישטשענדיקער א״ר, אי. דרוקער, קלעזמער, קיוו 1940.

אייזבריקע — דער, ־ס. 1. מאַסיוו־געבויטע שיף מיט אַ שאַרפֿער נאָז פֿון אײַז צו שפּאַלטן אײַז און שאַפֿן אַ קאַנאַל, אַ וועג אין אַ פֿאַרפֿרוירענעם טײַך, האָפֿן, ים. „מיט שוועלער מי איז...געלונגען צו קריגן אין שוועדן אַן א׳...וואָס האָט געשפּאַלטן דאָס אײַז און געמאַכט אַ וועג דורך דער אײַזפֿלאַך אויפֿן באַלטישן ים", טאָג, 1959 IV 9. 2. סטרוקטור פֿון שטייגער, ציגל אא פֿאַר אַ בריק פֿרי צו פֿאַרהיטן אַז די בריק זאָל ניט געשעדיקט ווערן וועג עס גייט דאָס אײַז, וועג דער טײַך לאָזט נאָך. 3. וואַלפֿיש ←.

אייזגאַנג — דער, ־גענג. פּראָצעס, וועג שטיקער אײַז, קריזע שוימען מיטן שטראָם פֿון אַ טײַך, נאָכדעם ווי אַדאָנק דער פֿרילינג־דיקער זון האָט זיך צעשפּאַלטן דער אײַזדעק פֿון טײַך. „דעמאָלט איז אָבער געווען גרעסער א׳, וואָס אין דער צײַט קען קיין שיף אויף דעם וואַסער ניט גיין", ספֿר שבחי רמ״ל, לעמבערג, יאָר?

אייזגאַרן — דער, ־ס. גלאַנציקער גראַן, פֿאַ־דעם וואָס איז דיקער און שטאַרקער ווי דער געווײַנלעכער פֿאָדעם. געניצט פֿאַר אײַנגייען קנעפּלעכער אא.

אייזגליטש — דער, ־ן. דזוי גליטש. ספּאָרט־פּלאַץ באַדעקט מיט אײַז אויף גליטשן זיך אָדער פֿאַר אַ ספּאָרטשפּיל. **אייזגליטשער** — דער, ־ס. 1. געוויינלעך בלויז מצ. דזוי גליטשער ←. 2. וועג עס גליטשט זיך אויפֿן אײַז.

אייזגראָטע — די, ־ס. נאַטירלעכע הייל וואָס פֿורעמט זיך אויס אין אַ בראַנציקער געגנט און וואו דאָס וואַסער וואָס טריפֿט אַרײַן וועדט פֿראָאיזט אין פֿאַרשיידענע פֿאָרמען און פֿיגורן. „און אַ קעלט וויַ אין דער א׳ וואָס איך האָב באַזוכט אויפֿן וועג", פּרץ, 'בריוו צו דער דאַמע בײַם מער'.

אייזגרוב — די & דער, ־גריבער. 1. גרופּ פֿאַר אָדער מיט אײַז. לאָך אויסגעהאַקט אין אײַז. „זײַנען געקומען דרײַ מלאכי־חבלה און האָבן דעם רבֿין] פֿון דעם ברענעדיקן פּײַער אַרויס־געכאַפּט און האָבן אים אַרײַנגעוואָרפֿן אין אַ גרוב וועלכע הייסט 'בור הקרח' (א׳), ווײַל ער איז שטענדיק פֿול מיט שניי און אײַז", ריב״ל, די חסידים־בעלזא II. 2. דזוי אײַז־(באַ)־האַלטער.

אייז־גריבעלע — דאָס, ־ך. קליינטשיק און קײַלעכדיק שטיקעלע אײַז. אַ שניי מיט א־ב־ך פֿון אויבן. נס.

אייזדעק — דער, ־ן. שיכט פֿון אײַז וואָס באַדעקט אַ שטח פֿון וואַסער אָדער יבשה. דיקער א׳. אויך פֿיג. „פֿון אונטער דעם א׳ פֿון סאָוועטיש־ייִדישער ליטעראַטור...האָט דער נסתּר...אָפּגעראַטעוועט אייגענע ייִדישע פֿונקען פֿאַרן אוצר פֿון נאַציאָנאַלע ייִדישע ווערטן", ש ביקל, שרײַבער פֿון מײַן דור I.

אייזהאַק — די, ־העק. שפּיציקער אײַזיקן צו צעשפּאַלטן, צעהאַקן אײַז. אויך: **אייזלאָם**.

אייזהאַקי — דער & די. פּפּ: ...האָקיי'. דזוי האָקי. אַ ספּאָרטשפּיל צוישן צוויי מאַנשאַפֿטן אויף אַן אײַזגליטש וואָס באַשטייט אין אַרײַ־קלאַפֿן אַ קליינעם גומענעם דיסק אין דעם קע־נערס טויער. „בײַ אונדז אין קאַנאַדע זײַנען אַלע פֿאַרקאַכט אין א״ר, רייד.

אייזהאַקער — דער, ־ס. 1. דזוי אייזבריקע. 2. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיט האַקן אײַז פֿון אַן אײַזדעק (איבער אַ טײַך, אָזערע אא) און פֿאַרקויפֿן דאָס אײַז פֿאַר אײַזקאַסטנס, אײַז־(באַ)האַלטערס אא.

אייזהיטל — דאָס, ־ען. 1. אײַזבײַטל, ספּעצ צוגעפּאַסט אַרויספֿצולייגן אויפֿן קאָפּ. 2. (באַ־שטענדיקער) אײַזדעק (←). „וואָס ווײַטער ווערן די אייבערשטע שיכטן פֿון די וואַסערן אין טײַך אונטערן א׳ פֿאַרפֿרוירן און מאַכן דיקער דעם פֿרײַערדיקן אײַז־שיכט", א. ש. זאַקס, דאָס לעבן פֿון פֿלאַנצן.

אייזוואַסער — דאָס, ־ן. וואַסער פֿאַרמישט מיט אײַז. אײַז־קאַלט וואַסער. „זי איז גע־גאַנגען אין דער מוטערס בריייטער קאָמאָנע... און זיך געמאַכט א״ר, אָפּא, אונטערוועלט.

אייזוויי — דער, ־ען. פֿאַרפֿרוירענער טוי, דאָקטינד־שקליאַר וווב. „זיך אויפֿגעכאַפּט באַ־גינען, אַרויסגעקוקט דורכן פֿענצטער — די צוויגן זײַנען באַדעקט מיט א׳, און עס איז ערשט אָקטאָבער", רייד. „אינעי' [иней] האָט באַדאַרפֿט ווערן איבערגעזעצט: א׳, אָפּט־מאָל זעט עס אויך אויס ווי אײַז־פֿליטערלעך, אײַזליכטלעך, אײַזצויטן, אײַזפֿלעכטלעך, אײַז־צאַפּנס", מ. גראָסמאַן, היימיש, פּיסלו תש״ך.

אייזטויכער — דער, ־ס. ווער עס טונקט זיך אַפּ אין אײַזיקן וואַסער. „דער א׳ האָקט יעדן טאָג אויס אַ לאָך אין אײַז און באַדט זיך", רייד.

אייזיאַכט — די, ־ן. סטוטש. יאַכטשיף וואָס איז צוגעפּאַסט צו וואַסערן מיט קרײַס אײַז.

אייזים — דער, ־ען. אַרקטישער ים, פֿאַלאַר־ים. צפֿונדיקער א״י; דרומדיקער א״י. פֿיג. דאָס קעלטסטע, ביטערסטע. „עס וואַרט...דער אָפּגרונט פֿון א״י", טעג, קאָפּריזן.

אייזיק — אדי. 1. וואָס איז פֿון אײַז, וויַ אײַז, דאָס אַ שטיקות צו אײַז. זייער קאַלט. א׳ער צפֿון. א׳ער ווינט. א׳ער ים. א׳ער גלעטשער. די ריינע א׳ע לופֿט. „און שפּעטער אין יאָרן און טעג נע־וונדע אויף נאָרע פֿון תּפֿיסות און א׳ע קרײַזעס", הל, אין טרעבלינקע.... 2. פֿיג. גלייכגילטיק. קאַלטבלוטיק. וואָס איז אָן גע־פֿילן, אָן רחמנות. „וואונדערלעך און רואיק איז דאָס ליד געפֿאַלן און פֿאַרגליווערט די הערצער מיט זײַן א׳ער שטילקייט", ייש איבז, ח. נ. ביאַליק, 'די מגילה פֿון סײַער'. „זײַן טראָפּן יושר איז אַ פֿאַרגליווערטער...אָן א׳ער, ניט קיין אײַזערנער", שנ, יוד' שרײַבער אין סאָוו־פֿאַראַנד. יקויט — „סאַראַ שטילקייט אויף אונדזער גאַס פֿון לידער, סאַראַ וויסטע א׳ עס איז אַנגעשטאַנען", אלטער עסעלין, פֿאַס, 1 VIII 1958.

אייזיק — מענער־נאָמען. < יצחק, דורך אָן ענגלישן גלגול. פֿון א׳ אויך **אייזל**, זז. בײַם אויפֿרופֿן צו דער תורה: 'יצחק־א'. „א׳ הוא לפֿעמים כינוי לשאלתיאל", ספֿר גט מסודר,

בילגאריי 1932. **א'יבע** — פּטמ, וויבּ פֿון אַ מאַן וואָס הייסט א', פֿאַמיליע־נעמען: א', א'ס, א'סאָן אפֿ. **א' ר' יעקעלעס** — גגיד און פֿרנס אין קראָקע, אויפֿגעשטעלט יעקעלעס שול, געשטאָרבן 1653. דער נאָמען באַרימט אין גאַליציע. דערפֿון: „רבֿי וויי א' ר' יע־קעלעס"; „זאָגן זיך פֿאַר ר' א' ר' יעקעלעס" [= מע דאַרף זיך ניט זאָגן]; „זיך פֿאַר־לאָזן (וויי) אויף (ר') א' ר' יעקעלעס"; „גיי פֿרעג בּיי א' ר' יעקעלעס" [ניטאָ בּיי וועמען צו פֿרעגן]; — „וווער? — א' ר' יעקעלעס" [איר, ווען עמעצער פֿרעגט און מע וויל ניט זאָגן].

אייזיקן — אוט. אײַזיק, געאײַזיקט. נעאָל. וועלן אײַז. באַדעקט וועלן מיט אײַז. „דאָ אײַ־זיקט באַלד דאָס אָרט וויי נאָר עס רעגנט", משה לאקיעטש, צוק, פּעב' 1966.

אייזל — דער (דאָס), ־ען. די זי: אייזעל|ין, ־יכע, ־ינע, ־(ינ)טע, ־ס. פֿקפֿ: אייזעלע. *Mhd:* esel 1. (זאָאָלאָגיע) אונטערמין פֿון פֿערד. Equus asinus. דער שטובֿיקער א' האָט לאַנגע אויערן, אַ גלאַטן עק, באַדעקט מיט האָר נאָר אויפֿן שפּיץ, אַ גרויע פֿעל און אַ קורצע גריווע. וועלט אין אַ סך לענ־דער (אין אַזיע, אַפֿריקע, דרום־אייראָפּע) באַנוצט צום טראָגן אויפֿן רוקן אָדער שלעפּן משאות און צום רײַטן. „אייזל — חמור", אב, שמות דברים. „אַן א' דער־קענט מען אַן (נאָר) די לאַנגע אויערן, אַ נאָר — אַן דער לאַנגער צונג", שוו. „עס איז גוט אַז די א' קיין הערנער האָט", טענ־דלאו, 218. „אַז דו וועסט זען דײַן שׂונאס א' ליגן אונטער זײַן משא, זאָלסטו זיך אָפּהאַל־טן פֿון איבערלאָזן צו אים", תּי, שמות, כג, 5. „חלילה וחס זאָלט דער איול הערנר האבן, ער העט דעם עולם לענגשט אונטר גראבן", צוכט. „אַ קאָנטשיק דעם פֿערד, אַ צוים דעם א' און אַ פּריטע צו די פּלייצעס פֿון נא־דאָנים", מס, משלי תקע"ד, כו, 3. „ישׂשכר חמור גרס' — ישׂשכר איז געווען אונטערגע־געבן אונטער דעם יאָך פֿון דער תּורה אַזוי וי דער א' איז אונטערגעגעבן אונטער זײַן יאָך פֿון טראָגן משׂאות אויף זיך", תּנחומא, בראשית, וואָרשע תּרמ"ו. [פֿערד האָט מען געניצט פֿאַר מלחמה, אויף א'ען האָט מען געריטן. דערפֿון דאָס בילד בּיי זכריה, ט, 9, אַז דער געראָטער מלך וואָס וועט אײַנשטעלן שלום וועט זײַן 'עני (= אַן ענוו) ורוכב על חמור'. דאָס איז אַריבערגעטראָגן געוואָרן אויף דער פֿאַרשטעלונג פֿון משיחס קומען: אַן אַרעמער וואָס רײַט אויף אַן א'.] „דער נביא זאָגט אַזוי: עני ורוכב על חמור ועל עיר בן אתונות — וועט איר קאָנען זיך אַרויסנעמען פֿון דעם פּסוק אַז פֿון דער ליטע קאָן משיח ניט קומען, וויל אין דער ליטע...מיט אַן א' ...הייסט ער שוין קיין אַרעמאַן ניט, ער קאָן שוין מאַכן אַ לעבן פֿון פֿורמאַנסטוע!", ירמי'

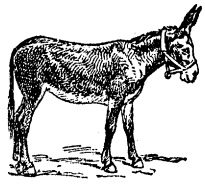

יוסף יקאָבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. **בלעמס א'** ← בלעם. „אויף בלעמס א' אַפֿילו איז אויך אַנגעקומען אַ שעה, אין וועלכער עס האָט פֿון דער העלער הויט אים זיך געעפֿנט דאָס מויל און האָט געהאַלטן אַ שיינע רעדע", ממוס, פֿישקע.

א'ס הײַט — די, מצ (פֿון הויט = פֿעל). אַרכ. „זײַן אונזרה עלטרן גיווען קינדר פֿון לײַט, זײַן מיר קעגן זיא אַז מיר מעכטן שטעקן אין איזלס הײַט", עיון, ג/א.

ווילדער א' — לעבט אין אַפּיסיניע און מזרח־מצרים אין ווילדן צושטאַנד. זײַן פֿעל איז פֿון קרעם־קאָליר מיט פֿײַנע שטרייפֿן פֿון ברוין און רויט. פֿון אים שטאַמט אָפּ דער פֿאַרהיימישטער אייזל. Asinus taniopus.

מאָנגאָלישער א' — ענלעכער צו אַ פֿערד וויי צו אַ אייזל. לעבט אין ווילדן צו־שטאַנד אין די סטעפּעס פֿון מאָנגאָליע. אָפּ־מאָל וועלט פֿאַרהיימישט פֿון די אַרטיקע אײַנ־וואוינערס. Equus hemionus.

2. פֿיג. אײַנגעשפּאַרטער, פֿאַרעקשנטער. אָפּ־גערישענער נאָר. פֿפֿ פֿאַר ביידע בבֿ: נאַריש, קלוג וויי אַן א'; אײַנגעשפּאַרט וויי אַן א'; אַ קאָפּ וויי פֿון אַן א', האָבן שׂכל וויי אַן א'; אַרבעטן, שלעפּן, אײַנשפּאַנען זיך וויי אַן א'; הירשען וויי אַן א'. שפּאַרן זיך וויי אַן א'; קוויקן זיך וויי אַן א' מיטן קוקעריקן.

א־אויערן = לאַנגע. **א־מוסר** — „עפּעס ציטערט נאָר אין אים פֿאַר א־מ' און א־פֿוס", פּרץ, 'דער אויסלענדישער פֿויגל'. **א־מילך**. א־פֿעל. **א־קאָפּ** — „גיי רײַיד מיט אַזאַ א־ק'!", רייד. **א־קאַראָוואַן**. **א־קינד** = זידלוואַרט צו אַ יינגערן מענטש. **א־שטאַל**. **־דיק** — אדי. **־דיקויט**.

אייזלאָך — די (דער), ־לעכער. פּראָבובקע, פּאַלאָנקע, עקעטע (זאַמעט). לאָך, אויסגעהאַקט אין אײַז צו שעפּן וואַסער אַדער צו כאַפּן פֿיש.

אייזלאַנד — 1. לאַנד באַדעקט מיט אײַז. 2. דזוי אויסלאַנד.

אייזלבאַנק — די, ־בענק. אויך: **אייזלם באַנק**. די לעצטע באַנק אין קלאַס וואו שטרענגע לערערס פֿלעגן איבערזעצן די נא־רישסטע, די ערגסטע תּלמידים (פּוילן, בוקא־ווינע, גאַליציע).

אייזל־טרייבער — דער, ־ס. וועט עס פֿירט (אַ קאָראַוואַן) אייזלען. „אַזוי וויי עס שטייט דאָרטן אין דער גמרא אַ משל פֿון דעם מאַרק פֿון די א־ט' וועלכע פֿלעגן זיך פֿאַרדינגען אויף צוויי מטל פֿאַר אַ גולדן", תּניא, כא. „דאָס קליינע מלחמהלע האָט געדאַרפֿט א־ט־ס", אפֿא, געטראַכט מיט עברי־טייטש.

אייזליכטל — דאָס, ־ער. לאַנגער, קיילעך־דיקער אײַזצאַפּן וואָס שאַפֿט זיך וויינטערצײַט אויף צוטיגן פֿון ביימער אַדער אויפֿן ראַנד פֿון דעכער, פֿונעם שניי וואָס שמעלצט לאַנג־זאָם אויף דער זון. „שׂרהקע איז וויי אַ פֿאַר־כישופֿטע געזעסן און געקוקט וויי די הונ־דערטער א'ער, וואָס האָבן אַראָפּגעהאָנגען פֿון די הויכע וויסע סאָסנעס, האָבן געבלענדט די אויגן", אפֿא, אלייז.

אייזל(י)ש — אדי. וואָס איז פֿון אַדער וויי בּיי אַן אייזל; וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר אַן אייזל. „איך שטיי בּיי דעם פֿענצטער...און הער...וויי אייזלשע טריט ערגעץ טאָפּטשען", אפֿא, קאָראָוואַנען. „זיי לערנען פֿרום די 'זקני־ציון', וויי תּהילים, און קענען א' רעדן צו מענטשן", יג, פֿון מיין גאַנצער מ'.

אייזלען זיך — אוט. אייזל זיך, זיך גע־אייזלט. מיו. זיך אויפֿפֿירן וויי אַן אייזל, זייער נאַריש. זיך מאַכן צום נאַר. „וויי ער האָט זיך געאייזלט!", טענדלאָ, 170.

אייזל־רייטער — דער, ־ס. 1. וועט עס רײַט אויף אַן אייזל. 2. אַנצוהערעניש אויף משיחן, דעם 'עני ורוכב על חמור'. „...האָט בשעתו געפֿונט דעם [ציוניסטישן] קאָנגרעס מיטן ווערטל: ער קאָן שוין לענגער אויף דעם א'־ר' ניט וואַרטן", יובל XLII, 227.

אייזמאַן — דער, ־מענער. אַמ. וועט עס שטעלט צו אײַז אין שטוב אַרײַן.

אייזמאַשין — די, ־ען. מאַשין צו פֿאַר־פֿרירן וואַסער, צו מאַכן אײַז אויף אַ קינסטלעכן אופֿן.

אייזמויל — דאָס (דער), ־מײַלער. פּאַלאָנקע. דזוי אײַזלאָך ←. „זיי זענען אַז זי האָט מורא צוצוגיין צום א'", וויט II, 'דער איבערגאַנג'.

אייזמעווע — די, ־ס. מעווע אין דער אַרקטיק, איננגאַנצן אַ וויסע, מיט שוואַרצע פֿיסלעך. Pagophila eburnea.

אייזן — דאָס (וויי אַ כעמישער עלעמענט און וויי אַ שטאָפֿנאָמען), דער (וויי אַ קאָנ־קרעט שטיק, וויי אַ מכשיר), ־ס. *Mhd:* isen 1. כעמישער עלעמענט. מעטאַל. סימבאָל Fe. אַטאָמישע וואָג 55.85; אַטאָמישער נומער 26. אין ריינעם צושטאַנד זילבער־ווײַס. ציט זיך צו צו אַ מאַגנעט און קען ווערן מאַגנעטיזירט (אויף אַ קורצער צײַט). אין פֿײַכטער לופֿט ווערט גרינג אָקסידירט (זשאַוועדט). גראַוויטעט בּיי 26^0 צעלסיוס — 7.86. מע געפֿינט א' כּמעט אומעטום איבער דער וועלט, עוויינעלעך אין אַ צונויפֿמיש מיט קוילנשטאָף. איז אַן ערך 5% פֿון דער ערד־קאָרע. ריין א' שמעלצט בּיי 1535^0 צעלסיוס. לאָזט זיך לײַכט האַמערן און צידן אין דראָטן. וויכטיקער שטאָף פֿאַר די ביאָכעמישע פּראָצעסן בּיי בעלי־חיים און געוויקסן. בּיי בעלי־חיים געפֿינט זיך א' אין אַלע אָרגאַנען, דערעיקר אין דעם בלוט־פֿיגמענט (העמאָגלאָבין); אין געוויקסן איז דאָס א' קאָנ־צענטרירט אין זייערע גרינע טיילן. האָבן ענגוג (וויניק) א' אין בלוט. „[פֿאַר די] וואָס קענען ניט אײַנהאַלטן דעם אורין...מאַכן...וואַנעס פֿון וואַרעם וואַסער אין ווילכער עס איז געקאָכט געווארן א' פֿון דער אַפּטייק", טאָלער רבי, סגולות ורפֿואות, לאָדז 1910? „די שפּײַז מוז אויך אַנטהאַלטן פֿאַרשידענע זאַלצן, וויי קאַלי, נאַטרי, קאַלק, א', פֿאָספֿאָר", פֿגנד, ווילנע 1925, № 5. גלעזער א' = גאָלד. שמעלצ א'. איבערארבעטן אײַזנאַרץ אין שמעלצאײַזן.

2. יעדע זאַך וואָס איז געמאַכט פֿון א' אַדער האָט אין זיך א'. [וויכטיקער מאַטעריאַל פֿאַר דער ציוויליזאַציע. אין אַ פּרימיטיוער

פֿאַרעם זינט אַן ערך 5,000 פֿאָר אַצ, אָבער די תקופֿה פֿון אָפּטערן ניצן א׳ ערשט נאָך דער בראָנדז־תקופֿה. בהדרגה האָט מען אויס־געפֿונען אַלץ בעסערע מעטאָדן און מיטלען צו שמעלצן און לייטערן א׳אַרץ.] א׳ ווערט געניצט אין דרײַ גרונטפֿאַרמען: ש מ י ד א׳, ג ו ס א׳ און שטאָל. א׳־מינעראַל. א׳־רודע. „ווען עס קומט צו א׳ דאַרף מען אונטערשיידן ש מ י ד א׳, פּ ל ו ס א׳...און ש ו ו י י ס א׳״, יושפ XX, 3. [פֿון די מאָדערנע הויכאוועזנס באַ־קומט מען אַרויס אַ פֿליסיקע א׳־מאַסע וואָס ווערט פֿאַראַרבעט אין אַ גרעסערער צאָל מינים שטאָל. אין דער איצטיקער טעכנאָלאָגישער עפּאָכע איז א׳ דער וויכטיקסטער מעטאַל אין דער אַלץ־וואַסנדיקער פֿיל־פֿאַרצווײגטער מעטאַלור־גישער אינדוסטריע.] א׳־אינדוסטריע. א׳־אַרבעט־טער. א׳־געווערק. א׳־זאָוואָד. א׳־פֿאַבריק. גאַל־וַאניזירט א׳, קובאָוע א׳. „א׳ — ברזל״, אב, שמות דברים, אינע 1542. פֿפּ: האָרט, שווער, שטאַרק, פֿעסט וויִ א׳. גרוי ווי א׳. אַדיעק־טיוויט: א׳־האָרט, א׳־פֿעסט, א׳־שטאַרק, א׳־גרוי (אַ קאָליר). „שלאָג (קלאַפּ, שמיד) דאָס א׳ כל־זמן עס איז הייס״; „א׳ ווערט אויך איבער־געזשאָוועט״ [= דער שטאַרקסטער מענטש ווערט אויך מיט דער צײַט שוואַך]; „ווען דאָס א׳ צעהיצט זיך ניט, וואָלט דער האַמער נע־בליבן אַ נאַר״; „דער א׳ איז רויט און דער שמיד איז ניט גרייט [לד: רייט = גרייט]״; „א מענטש איז ניט קיין (אַדער פֿון) א׳״; „שטאַרקער פֿון א׳ איז קיינער ניט״; „צרות זײַנען פֿאַר דעם מענטשן וואָס זשאָוועט פֿאַר דעם א׳״, שוו. „...געבאָרן תּובל־קינען, דעם אויסשליסלעך פֿון אַלערליי קופֿער און א׳־גע־צײַג״, תּי, בראשית, ד, 22. „א׳ שאַפֿט מען מיט א׳״, מס, משלי תקע״ד, כז, 17.

3. ספּעצ. שטאָנג, שטאַבע, לאָם פֿון א׳. מיט אַן א׳ צעשפּאַלטן, צעהאַקן דאָס אײַז פֿון דער לאָווע. כאַפּן אַן א׳ און פּלעטן דעם קאָפּ. קללה: „זאָלסט זײַן ווי אַן א׳: זאָלסט זיך ניט קענען (אײַנ)בייגן״. „דו זיא דען יודי אום גיבערנגט, דהיינו האבן אים איין א׳ אין קאָפּ גישלאגען אוי אין וואַשיר גיוואָרפֿען אוי אונטר גידרוקט בין ער גיבליבן איז״, ׳שו״ת פּני יהושע׳, אמשט 1715 [חש ו]. „ווען איינר האט איין וואונד ביקומן פֿון איין שוערט אדר זונשט פֿון איינם א׳, זו איז מן אַך מחלל שבת פֿון זײַנט וועגן״, לט, עח/א.

4. ספּעצ. פֿרענט צו פֿאַרלייגן, פֿאַרשליסן אַ טיר, אַ טויער. שלאָס. פֿאַרשליסן די טיר מיט פֿאַרלייגן אַן א׳. האַלטן עמעצן הינטערן א׳ = האַלטן פֿאַרשפּאַרט, אין תּפיסה אע. „גויט ברעכט א׳, (דלות ברעכט שלעסער)״, שוו [= א) מע מוז ווערן אַ גנב איבער גרוי־סער גויט; ב) ווען מען איז אין מצב פֿון סכנה, פֿון געצווואונגענקייט, איז מען קאָפּאַבל צו טאָן דאָס שוועריסטע אַדער דאָס אומגע־זעצלעכע]. „דאש שפּריך וואָרט איז: גויט ברעכט א׳״, פּראָגב, 55. „...האבן גיזאגט אונזרי וויזין, וויא גויט דו בריכט אפֿט די שטיין אוי, א׳״, אב, ׳פּאַריז און ווינע׳. *אַז אַלע א׳ס ווערן ברעכן = א) ווען עס ווערט מער גיט זײַן קיין אָפּהאַלט פֿאַר דער סכנהדיקסטער אונטערנעמונג; ב) אַז אַלע פֿאַרבאַטן ווערן בשל ווערן.

5. קייט אַדער יעדער אַנדער מיטל וואָס מע שמידט אין דעם אַ געפֿאַנגענעם, אַן אַרעסטירטן. א׳ס אויף די הענט און פֿיס. מיט אַן א׳ אַרום האַלדז. „ער איז גיפֿנגן גיוועזן אין א׳ גגגן, אַפֿילו דערנאך דא מן אין האט אויז גילייזט״, ׳שאירית יוסף, שוי״ת׳, קראָקע 1590 [חש ו]. „זוא האט דער מלך...ביפֿאהלין מאן זאל איהם קעטשטיגין [= באַשטראָפֿן] אוי׳ פּיי־גיגין מיט אײַזין אום זײַן האַלז אוי׳ אום זײַן פֿיס״, גה, 9. „דער הער באַפֿעלט מען זאָל אים אין א׳ שליסן ביז מ׳וועט אים איין משפּט אויסגעבן״, א, פּאַוויר, גדולת יוסף, יוזעפֿאָוו תקצ״ח.

6. ספּעצ. פֿרעס(ל). פּלעטמאַשין, פֿרעסא, פּלעטא. אויך: קוילנא׳, שטעלן דעם א׳ אויפֿן פּייער. אַנווארעמען דעם א׳. אויפֿבלאָזן (די קוילן פֿון) דעם א׳. אונטערטראָגן דעם מיסטער דעם הייסן א׳. נאַכאַמאָל איבערגיין מיטן א׳. „אַ גרויסע זאַך! מע גייט דורך מיטן א׳ און — ס׳איז פֿאַרטיק״, רייד. פֿראָסטער א׳ = פֿרעסל אַן קוילן. שווערער א׳ = גרויסער פֿרעסא׳ צו פּלעטן אַ מאַנטל אָדער בכלל דיקע שטאָפֿן. שער און א׳ = די ויכ־טיקסטע מכשירים פֿון שניידערײַ. אויך פֿיג: שניידערפֿאַך, שניידערס. עמ״ן, שער און א׳. „מיט שער און א׳ קען מען אַ סך באַ־ווײַזן״, שוו. „גם די שניידערס וואָס קילן אָפּ דאָס א׳ און די בעקערס וואָס וואַשן זיך אָפּ די הענט אין וואַסער — טאָר מען זיך שוין מיט דעם וואַסער ניט וואַשן״, ספּר שלחן ערוך, חי״ב.

7. יעדער מין מכשיר (פֿאַר אַ בעל־מלאָכה) וואָס איז געמאַכט פֿון א׳. „זאָלסט דאָרטן בויען א׳...מזבח פֿון שטיינער, זאָלסט ניט אויפֿ־הייבן אויף זיי אַן א׳ [ברזל]״, תּי, דברים, כז, 5. „ס׳איז רויערד וואָס אַן א׳ [דה אַ ק ע ר־אײַזן] האָט זיך צו איר קיינמאָל ניט צוגע־רירט״, רייד. „און קיין האַמערס און קיין האַק, קיין שום א׳־ג ע צ ײַ ג, איז ניט געהערט גע־וואָרן אין דעם הויז [= דה בית־המקדש], ווען עס איז געבויט געוואָרן״, תּי, מלכים א, ו, 7. „דער א׳ פֿון הובל מוז זײַן גלײַך צו דער גרעב פֿון האָלץ אין הובל״, רייד (סטאָליער פֿון וואָלין). „א׳ דעקל מוז מן גלײַן [צו בשרן אויף פּסח], דען מן בראט אונטר ווײַלן דרויף״, ספּר המנהגים, אמשט 1723, יג/ב. אר״א — (שלאָסערײַ) אײַזערנער מכשיר אין פֿאַרעם פֿון אַן U. ב ל א ג ש י ר־א׳ — (גאַר־בערײַ) געצײַג וואָס מיט אים פּוצט מען אָפּ די לינקע זײַט פֿון דער מעזדרע. ג ר א בא׳, ה ו י ל א׳ — (טאָקערײַ) געבויגענער עקבויער. ו ו י נ ק ל א׳ — (מוליערײַ) אַ געצײַג אויס־צוהאַקן אַ לאָך אין אַ וואַנט. ט ע־א׳ — (שלאָ־סערײַ) אײַזערנער מכשיר אין פֿאַרעם פֿון אַ T. ט ר ע טא׳ — (שוסטערײַ, קאַמאַשן־שטעפּערײַ) מכשיר אָנצושטעלן אַ קאַנט פֿאַר שטעך. ט ש ו י ק־א׳ — (סטאָליערײַ) אַ געצײַג צו מאַכן לעכער. ל אָ כא׳ — (שניידערײַ) אַ מכשיר אויס־צוהאַקן (אין שטאָף) לעכער (פֿאַר קנעפּ). ל י י טא׳ — צוצולייטן, צו פֿאַראייניקן דינע דרעטלעך (אין אַ ראַדיאָ, טעלעוויזיע). ל ע כ לא׳ — דזש פֿאַנטן־א׳. נ י טא׳ — (טאָקערײַ) שטיק א׳ מיט פֿאַרשאַרפֿטער פֿאַזע צו טאָקן די ברעגן. ס ט ר י נ א׳ — (בלעכערײַ) א׳ אויף אויסצובייגן בלעך. פּ ל אָ ט י ר־א׳ — (גאַרבערײַ) געצײַג אויסצוגלעטן לעדער(פּעל) אין נאַסן צושטאַנד אַדער האַלב־טרוקן. פֿ אַ נ ט ן־א׳ — (זעמשערײַ) געצײַג אויסצוהאַקן וויניקלען אין די פֿאַנטן. צ אָ קא׳ — (סטאָליערײַ) געצײַג צו מאַכן ציקעקס. ק אָ מא׳ — (זעמשערײַ) געצײַג צו מאַכן צייכנס וואו אויסצוגייען די האַפֿט. ק ל אַ פּא׳ — (שוסטערײַ) האַמער אויסצוקלאַפּן די אינגענעצטע פֿאַדעשוועס. ק נ אָ פּ ל ע כ ל־א׳ — (זעמשערײַ). ר ע קא׳ — (גאַרבערײַ) א׳, צוגעשרויפֿט צו דער רעקבאַנק, אויסצוציען און ווייכער צו מאַכן לעדער. ש אָ בא׳ — (גאַרבערײַ) מכשיר אַראָפּצושאָבן די רעשטלעך פֿלייש און פֿעטס פֿון דער אינעווייניקסטער זײַט פֿון פֿעל. ש אַ ר פּא׳ — (בלעכערײַ) מכשיר אין פֿאַרעם פֿון אַ רידל צו קלאַפּן בלעך. ש ט אַ מא׳, ש ט ע מא׳, אויך שטאַמויזע, שטאַמ־זײַנ — (סטאָליערײַ, טאָקערײַ אַא) געצײַג פֿון פֿאַרשיידענער בריים אויסצוגלעטן, אויסצוגליי־כן נאָך אַ פֿריערדיקן באַאַרבעטן.

8. פֿיג. דאָס וואָס איז האָרט, טעמפּ, אומ־פֿרוכטיק. דער וואָס איז אַן געפֿילן, אומבערח־מנותדיק. געניצט נאָר ל ג נ א׳. ער איז אַ שטיק א׳. „מע דאַרף זײַן פֿון א׳ דאָס צוצוזען און ניט פֿלאַנצן״, רייד. „און דער הימל וואָס איבער דײַן קאָפּ וועט זײַן קופֿער און די ערד אונטער דיר א׳״, תּי, דברים, כח, 23. „קופֿער און א׳ זײַנען זיי״, אַלע פֿאַרדאָרבן זײַנען זיי״, תּי, ירמיה, ו, 28. „פֿון שטאָל און א׳, קאָלט און האָרט און שטום, שמיד אויס אַ הארץ פֿאַר זיך, דו מענטש, און קום״, ח. נ. ביאַליק, ׳אין שחיטה־שטאָט׳. „דו לעבסט אין אַ צײַט דאָך פֿון א׳ און שטאָל. אָ, הערסטו דאָס רוישן, דאָס קלאַפּן?״, אר, ׳צו מײַן הארץ׳. „ער וועט ניט העלפֿן, ער האָט אַ ה א ר ץ פֿון א׳״, רייד. *ס׳עסן איז א׳ = מע קען עס ניט צעקײַען; ס׳איז אַן אַ טעם. *עסן (עמעצן) וויִ א׳ = שטאַרק יאָדן, מאַטערן.

9. פֿיג. געניצט וויִ אַן אַדי, אַן אַדוו. האָרט, שטאַרק, פֿעסט, זיכער, געזונט, פֿאַרלאָזלעך, אומבאַזיגלעך אע. געניצט ל ש ב ח. אַ מין סופֿערלאַטיוו פֿון די אָנגעוויזענע אַדיעקטיוון. האַלטן פֿון עמעצן א׳. א׳־פֿעסט, א׳־שטאַרק. „ער איז א׳, וואָס זאָג איך? שטאַרקער וויִ א׳!״, רייד. „ער שפּילט פֿוטבאָל — א׳!״, רייד. בײַם באַגעגענען זיך אין אַן עת־צרה: „— וואָס מאַכסטו? וויִ פֿילסטו זיך? — א׳. — וואָס מיינסטו? — איך בין פֿון א׳ אַז איך האַלט עס אויס״. אַ האָרץ פֿון א׳. „מע דאַרף האָבן אַ ה א ר ץ פֿון א׳ דאָס אויסצוהאַלטן״, פֿוול (אויך מיטן בפּ). „מיט זײַנר קראַפֿט די שטאַרק אַז א׳, דא הט ער זי אַל גישטוכן נידר״, בבּא־בוז, 122. „מע זאָל טאָקע זײַן אויס א׳ האָט מען עס אויך ניט געקענט אויס־האַלטן״, עט, סערקעלע. „איך בין אויס לויי־טער א׳, אַז איך האָב דאָס...געקענט איבער־לעבן״, מ. מ. אויזערקיס, דער פֿריוואָטלעהרער III, דראָהאָביטש 1898. „נעמט זיך שווערץ

אויף וויס באַוויזן אַז געזונט איז יודל א״, ממוס, יודל. „פֿונדעסטוועגן זאָלט איר אַנ־קוקן וויִ געזונט זיי זענען! א׳! גיבורים!״, שע, קליינע מענטשעלעך. „דער זייִדע איז געזונ אַן א׳, וועג ניט די׳...רדיפֿות ויסורים מהכּלל, וואָלט ער געלעבט מאה ועשׂרים שנה״, לדב, נ״י 1957. אויך דז שטאָל און א׳. האַלטן פֿון עמעצן שטאָל און א׳. *שטיין פֿאַר עמעצן שטאָל און א׳ = זיך אָנגענעמען, פֿאַרטיידיקן מיט אַלע מעגלעכקייטן. ווי אַ מין סופערלאַטיוו פֿאַר א׳: מ ו י ע ר־א׳, א־ב ע ט א ן. *דער ק א ף איז א׳ = באַנעמט אַלץ זייער גוט און גיך; געדענקט אַלץ. ער איז אַ קאָף־מענטש, א׳־בעטאָן. שפּאָטש: „זיבן און זיבן איז עלף — און דער קאָף איז א״, פּוול.

[„א׳ וויִ אַ סופֿערלאַטיוו איז אָנגענומען אין ניצעם געראָטן העברעאיש. וויל אַ יוגנטלעכער העברעאיש־רעדער אויסדריקן זיין התּפּעלות פֿאַר עפּעס אַ דערשטוינונג אָדער אַ פּערזענלעכ־קייט, גיט ער צו דאָס וואָרט אײַזן... ׳הרוסים גלחמים אײַזן׳, דה׳ די רוסן פֿירן זייער קריג אַזוי, אַז בעסער קען גאָרניט געבן, אָדער: ׳...היתה במשׂחקה אײַזן־בעטאָן׳ = ...זי האָט זיך גוואָלדיק אויסגעצייכנט אין איר ראָל״, דר׳ ישׂראל רובין, ׳וועגן דער וויִרקונג פֿון ייִדיש אויפֿן געראָטן העברעאיש אין ארץ־ישׂראל׳, יובל XXV, 2].

אײַזן־אָקסיד — דער, ־ן. כעמישע פֿאַרבינ־דונג פֿון אײַזן מיט זויערשטאָף. פֿאַראַן דרײַ פֿאַרמען. FeO, Fe_2O_3, Fe_3O_4.

אײַזנאַקער — דער, ־ס. דזוו אַקעראײַזן. לאַנדווירטשאַפֿטלעכער מכשיר צו צעאַקערן דעם באָדן פֿאַר דעם פֿאַרזיי, געמאַכט פֿון אײַזן. „סע האָט געהאַלטן בײַ אַ נײַעם שטריק אין בירנבוימס פֿאַבריק פֿון א׳ס״, בערג, בײַם דניעפּער II.

אײַזנאַרטיק — אַדי. וואָס איז ווי אײַזן, וואָס האָט (צום טייל) די זעלביקע אייגנשאַפֿטן וואָס אײַזן. מיט א׳ער פֿעסטקייט. ־יקייט.

אײַזנאַרץ — דאָס, ־ן. אַרץ, שטיין (געשטיין) וואָס האָט אין זיך אײַזן, פֿאַרמישט מיט ערד און כעמישע עלעמענטן.

אײַזנבאָד — די, ־בעדער. 1. וואַנע מיט אַ דאַך אײַזן־מיגעראַל (אַ רפֿואה צו רעחמא־טיזם). 2. (אויך דאָס) קוראָרט מיט אײַזן־מינעראַל(ן).

אײַזנבאָן — די, ־ען. טראַנספּאָרט־וועג וואו די רעדער פֿון די וועגענער, וואַגאָנען, פֿאָרן ניט דירעקט איבער דער ערד, נאָר אויף רעלסן. די גאַנצע סיסטעם פֿון אַזאַ קאָמוניקאַציע [נע־וויינגלעך — די באָן]. פֿאָרן מיט דער א׳. דער־פֿירן די א׳ ביז צו דער שטאָט... „ס׳וועט ניט אויסהאַלטן! — האָבן די קליינשטעטלדיקע חכמים געזאָגט, וועג מע האָט אויסגעבויט די א״, רייִז. „משונה־ווילד איז מיר אויס־געקומען די נסיעה מיט דעם א׳ און אַלצדינג וואָס פֿאַר מינע אויגן דאָרט״, ממוס, ׳שם און יפֿת׳. „וווייסט איר וואו דאָס בעסטע פֿאָרצכן איז? מיטן ׳ליידיקגייער׳. אַזוי האָבן די בא־האָפֿאַליער ייִדן אַ נאָמען געגעבן די שמאָלע א׳ וואָס שניידט דורך אַ גאַנצע ריי שטעטלעך״, שע, א׳־געשיכטעס.

א־אַ נ ש י ט — „עס טראָגן זיך אָן אַנטקעגן די וויסע געקאָלכטע שטייגדלעך, מיט וועלכע עס איז אויסגעליגט דער א־אָ״, מ. לעוו, סאָוו׳ היימלאַנד, 1962, № 3. א׳־אַרבעטער. א׳־אָנגעשטעלטע. א׳־בריק. א׳־געזעלשאַפֿט. א־ד ע פ א — „דער צענטראַוויק פֿון א־ד׳ האָט געפֿאָדערט צו זיך אַגיטאַטאָרס איסקראָוצעס״, בערג, בײַם דניעפּער II. א׳־וואָגאָן. א׳־ליניע. א־נ ע ץ — סכום א׳־ליניעס. „פֿאַבריקן האָבן זיך פֿאַרשפּרייט איבערן לאַנד, ווי אויך די א׳־ן״, פֿאָש, 1948 III 19. א׳־סטאַנ(ג)ציע. א׳־פונקט. א׳־פֿאַרקער. א־צ ו ו י נ ג — זײַטיקע קורצע אײַזנבאָן־ליניע וואָס איז פֿאַרבונדן מיט אַ לענגערער צענטראַלער ליניע. „ער האָט דערזען די א־צ׳ וואָס לויפֿט אַוועק צום זאַ־וואָד״, א. קאַהאַן, אינזשענער, קיִעוו 1932. א־ק נ ו פ — סטאַנציע וואו עס קומען זיך צונויף צוויי אָדער מער אײַזנבאָן־ליניעס. „אי־בער מאָלעווער א־ק׳ פֿלינען הײַנט ניט קיין סאָוועטישע באַמבאַרדירער״, מ. לעוו, סאָוו׳ היימ־לאַנד, 1962, № 3. א־ש פ א ל ץ — שפּאָלע, באַלייק, אין דער בריי־ט פֿון אײַזנבאָן־אָנשיס, וואָס צו איר פֿעסטיקט מען צו די רעלסן. „לערכע [אַ סאָרט האָלץ] ליועדט דעם בעסטן מאָטעריאַל פֿאַר...א־ש׳ן, טעלעפֿאָן־סלופּעס אא״, בערג.

אײַזנבאַנד — דער, ־ן. 1. באַנד, רייף פֿון אײַזן. אַן א׳ אַרום דעם קאַסטן. 2. פֿעסט. דזוו אײַזנבאָן. „וואָס קענען דען יידן ניט? אַלע חכמות פֿון דער וועלט, ווי דער טעלע־גראָף, א׳ און נאָך אַזעלכע זאַכן געפֿינט מען נאָך גאָנץ לאַנג בײַ יידן״, ממוס, מסעות.

אײַזנבאָנער — דער, ־ס. אַרבעטער אָדער אָנגעשטעלטער בײַ אײַזנבאָן.

אײַזן־באַקטעריע — די, ־ס. באַקטעריע וואָס אין איר קערפּערל איז פֿאַראַן רעלאַטיוו מער אײַזנשטאָף ווי בײַ אַנדערע. „אַ סך באַקטע־ריעס האָבן זיך צוגעפּאַסט צום לעבן אין וואַ־סער... דאָס זײַנען די א־ב׳ס, שוועבל־באַקטע־ריעס אא״, פֿנעז, ווילנע 1938, № 1.

אײַזנבוים — דער, ־בוימער. (באַטאַניק) בוים פֿון טראָפּישן קלימאַט (לערך 100 אונטערמי־נים). צייכנט זיך אויס מיט זײַן הארט און שווער האָלץ וואָס ווערט אָנגעראָפֿן אײַזן־האָלץ. Sideroxylon.

אײַזנבייגער — דער, ־ס. 1. (בויאַרבעט) ספּעציאַליסט אין פֿאַרמירן (בייגן) די דינע קײַלעכדיקע אײַזנס וואָס ווערן אַרײַנגענעבן אין בעטאָן. „בײַ אײַך אין אַמעריקע קומט אַלץ פֿאַרטיק פֿון די אײַזן־גיסערײַען. דאָ אין ישׂראל איז דאָ אַ באַוונדערער פֿאַר פֿון אַן א״, רייז. 2. דער וואָס קען בייגן אײַזן. זישע ברייטבאַרט דער ייִדישער א׳.

אײַזנבלעך — דאָס, ־ן. בלעך פֿון אײַזן. „אַלץ, די גאַנצע געבײַדע, ווערט מיט א׳ גע־דעקט״, ימבר״ע, שפּרינצע מירל... בוקאַרעשט 1878. „די באַהעלטערס וועלן גיכער וויִ אַלץ זײַן הײַזקעס פֿון גאַלוואַניזירטן א״, מוז, יושפּ I, 6.

אײַזן־בעטאָן — דער, בא. בעטאָן וואָס אין אים ווערן אַרײַנגעגעבן רונדיקע אײַזנס. [פֿאַר־האַרטעוועט, צייכנט זיך א־ב׳ אויס מיט גרויסן ווידערשטאַנד אַקעגן דרוק, מיט אויסדויער, און קאָסט בילליקער פֿון אַנדערע בוי־מאַטעריאַלן.] ווערט געניצט בײַם בויען מאָדערנע פֿילשטאַ־קיקע געבײַדעס, זײַלן פֿאַר בריקן, טונעלן, וואַסער־רעזערוואוארן, פֿאַבריק־געבײַדעס אדגל. „די באַלקנס־געשטעלן פֿון א־ב׳ וואו ס׳זענען אַרײַנגעפּאַסט אויסגעהוילטע בעטאָן־בלאָקן״, פּראָספּעקט פֿון דירות אין יזרע אליה, אויגוסט 1964. „זיבן גיגאַנטישע טרעפּשלויזן, זיבן א־ב׳ענען אַנשטאָט 43 הילצערנע״, סאָוו׳ היימ־לאַנד, 1965, № 4. פֿיג: זייער שטאַרקער. ער איז א־ב׳, אויך דזוו אײַזן, בע. זײַן וואָרט איז א־ב׳, דער אַרטיסט האָט געשפּילט א־ב׳.

אײַזנבראָך — דער, ־ן. אויך: ־ברוך. 1. שטיק אַלט אײַזן; אָפּפֿאַל בײַ דער פֿאַבריי־קאַציע פֿון אײַזן. שטיק, טייל פֿון אַ צע־בראָכענער (אײַזערנער) מאַשין, (אײַזערנער) כּלי אדגל. עס וואַלגערט זיך אַ שוועדער א׳. 2. זאַמלנאָמען פֿאַר שטיקער פֿון אַלטן אײַזן. האַנדלען מיט א׳. 3. זן. אײַזערנער לאָם, שטאַנג מיט אַ שפּיץ, ניצן דעם א׳ צו האַקן אײַזן.

אײַזנבריעך — דער (דאָס). מצ נב. דזוו אײַזן־בראָך, בב. „וואָס גאָט גיט — דאָס קויפֿט ער: אַ ביסל א׳, אַ טאָפּ הירזש, אַן אַלטן זאַק״, שע, ׳אַ פּסח אין דאָרף׳.

אײַזנגאָם — גג. *P:* żelazna. אַרעמע גאָס אין צפֿון־טייל פֿון וואַרשע, האָט געגרענעצט מיט וואָליע, אַ וואַרשעווער פֿאַרשטאָט. אויף א׳ האָבן געוואוינט וויניק יידן. טייל פֿון א׳ האָט געגרענעצט מיטן דעפּאָ און מיט די וואַרשטאַטן פֿון דער וואַרשעווער הויפּטבאַ־ליניע, עס זענען דעריבער דאָרט געווען אַ סך סקלאַדן פֿון סחורות.

אײַזנגאַרן(ן) — דער, ־ס. אויך: **אײַזגאַרן, אײַזנגאָל, אײַזגאָל.** שטאַרקער פֿאַדעם אײַנצוניין קנעפּ, הענגערס, קנאָפּלעכער אא. „דאָ, אין אונדזער מאַגאַזין, קריגט איר סחורה מכל מין: קאָרטן, געוואַנטן, גאַרניטירן, טאַש־מעס, קנעפּ און אײַזגאַרן, זיפּד, בײַנוול און כשרע פֿעדעם״, ש. בערנשטיין, מאַגאַזין פֿון יודישע לידער, באַרדיטשעוו 1891.

אײַזנגום — דער, ־ן. 1. אײַזן אין פּראָצעס פֿון שמעלצונג. 2. טשוהון, געגאָסן אײַזן. „חוצדעם פֿאָדערט זיך פֿונעם זאַוואָד פֿאַר מא־שין־בויאונג אַז דער א׳ זאָל זײַן פֿון אַ הויכער קוואַליטעט״, ל. פֿרומין, וואָס דאַרף מען ווי־סן ...וועגן אַ וואַגראָנקע..., כאַרקאָוו 1932.

אײַזנגיסער — דער, ־ס. ווער עס אַרבעט בײַם שמעלצן, בײַם גיסן אײַזן. **אײַזן־גי־סעריי** — זאַוואָד וואו מע שמעלצט אײַזן, וואו מע אַרבעט אויס טשוהון. „פֿנחס איז... אַוועק מיט פֿישלען אין דער א־ג״, אַפּא, די סטענצערין. „איך האָב געטראַכט וועגן די גלאָז־הוטעס, א־ג׳ען, אייל־פֿאַבריקן, וואוהין אַנ־דערע קיבוצים זענען אַרײַנגעדרונגען״, מרדכי האַלטער, אַנטאַלאָגיע...צוויטן בייִדש וועלט־מל־חמות.

אײַזנגלאָז — דאָס. מצ נב. גלאָז וואָס איז שטאַרק, וואָס איז שווער צו צעברעכן.

אײַזנגלאָנץ — דער, בא. גלאַנציקער מינעראַל וואָס האָט אין זיך אײַזן־אָקסיד. ענלעך צו אײַזנגלימער ←.

אײַזנגלימער — דער. מצ נב. מינעראַל וואָס האָט אין זיך ביז 70 פּראָצענט אײַזן־אָקסיד. א׳ געפֿינט זיך אין באַרגיקן באָדן, צומאָל אין אָנגעהויפֿטע טאָוולדיקע, דורכזיכטיקע שיכטן וואָס קענען פֿאַרבייטן געוויינלעך גלאָז.

אײַזן־געבערענעס — דאָס, בא. ט׳ אין אײַזן־גיסערײַ, יאָכ. איבערגעבערענע אײַזן.

אײַזן־גראַנאַ׳ט — דער, ן. מער־ווייניק קײַלעכדיקער שטיין וואָס האָט אין זיך אײַזן.

אײַזנגרוב — די (דער), ן. שאַכטע וואו מע גראָבט אויס אײַזנאַרץ.

אײַזן־גרוי — אַדי. נייטראַלע גרוי וואָס דערמאָנט אין קאָליר פֿון אײַזן. „איך וויל ניט קיין העל־גרויען און אויך ניט קיין טונקל־גרויען אָנצוג, איך זוך אַן א׳־גרויען", רייד.

אײַזנדל — דאָס, ־ער. פֿקפּ פֿון אײַזן, בז. 1. אַ קליין געצייג וואָס ווערט געניצט אין פֿאַרשיידענע פֿאַכן און מלאָכות. 2. ספּעצ. האַלב־קײַלעכדיק שטיקל אײַזן וואָס דער שוסטער קלאַפּט אַן אויפֿן אָפּצאַס, אויף דע׳ר זײַט פֿון שוך, וואָס דער וואָס טראָגט אים האָט אַ טענדענץ מער אָפּצוניצן. „קלאַפּט אַרײַן א׳ערך אין די אָפּצאַסן, פֿון רעכטן שוך — רעכטס, פֿון לינקן שוך — לינקס", רייד. 3. צינגל פֿון גלאָק. אַן דעם א׳ ווערט דער גלאָק ניט קלינגען.

אײַזנדראָט — דער, ־ן. דיקלעכער, שטאַרקער אײַזן־פֿאָדעם (אָפּט באַדעקט מיט אַ קופּער), געניצט אין שלאָסערײַ, עלעקטראָטעכניק אא. „דער עלעקטרישער דראָט ווערט ווײַטער געמאַכט אויס קופּערנע ליצן און נאָר פֿון אויבן געפּלאָכטענע ליצן פֿון א׳, דורכגעוועבט מיט מאַגילאַ־פּלאַקס", קמ, 1865, № 10.

אײַזנהאַלץ — דאָס, ־העלצער, ־ן (פֿאַרשיידענע מינים). ← אײַזנבוים. „צו מעבל...באַנוצט אַ גרויסע צאָל האַלצן...א׳, שלאַגנגענהאַלץ...", בער.

אײַזן־האַנדל — דער. האַנדל מיט אײַזן (אין אַלע פֿאַרמען), אויך מיט אײַזנבערע. א׳־העאַנדלער. „אַן א׳־ה׳ איז שוין געווען פֿון די רײַכסטע אין שטעטל", רייד.

אײַזנהוט — דער & די, ־היט. 1. העלעם. אײַזערנער אָדער בכלל מעטאַלענער באַשיץ־הוט. די ריטערס אין די אײַזנהיט.

2. (באָטאַניק) גיפֿטיק געוויקס (ביז אַ דרײַ מעטער הויך). וואַקסט אין פֿײַכטע שאָטנדיקע ערטער, אין באַרגיקע געגנטן פֿון צענטראַל־אייראָפּע, דרום־סיביר און צפֿון־אַמעריקע. פֿון דעם וואָרצל פֿון א׳ באַקומט מען אַקאָניטין, אַ היילמיטל קעגן נעוראַלגיע, קעגן אַ טייל רעווּמאַטישע און האַרץ־קראַנקייטן.

Aconitum napellus

אײַזנהוטע — די, ־ס. אויך: אײַזנהיט. אײַזן־זאוּאָד, אײַזן־גיסערײַ, אײַזן־שמעלצערײַ.

„די גרעסטע אײַזנהיט אין דער וועלט איז אין עגגלאַנד...דאָרט ברענען באַשטענדיק 18 שמעלצ־אויוונס", קמ, 1864, № 51.

אײַזנהויף — דער, ־ן (־הייף). 1. הויף וואו עס ווערט אָנגעקליבן און פֿאַרקויפֿט אײַזנבערעך. 2. הויף מיט אַ צאָל קראָמען אָדער סקלאַדן פֿון אײַזן. 3. (אין האַלב־פֿאַרשטעלטן לשון) דזוו תּפֿיסה, טורמע. „זאָלסט אַוודי זײַן אין א׳ און איך בײַ דער קאַסע", ווערטל בײַ גנבֿים, אונטערוועלטניקעס.

אײַזנוואָטע — די, בא. וואָטע וואָס איז דורכגעזאָפּט מיט יאָד. „[וועג עס גייט בלוט פֿון נאָז] מע טאָר אויך ניט רעכענ די נאָז... אָדער באָגונז א׳", פֿגעז, ווילנע 1929, № 10.

אײַזנוואַרג — דאָס, ־ן. 1. זאַמלנאָמען פֿאַר זאַכן פֿון אײַזן אין פֿאַרשיידענע פֿאַרמען. פֿלים און חפּצים, אויסגעאַרבעט פֿון אײַזן (אויך פֿון אַנדערע מעטאַלן וויִ צינק, בלײַ). „...א׳ דער עיקר: קאַסעס, סערפֿן, קלינגען, אַקערס — שוועדע שטיקער — דאַרף מען זיך ניט דינגען", אַר, ׳פֿאַר די פֿעלדער׳. „וועד עש האט איין פּלי שטין וואז מן זײַן צורך טוט — זאל מן הלטן איין גיגליזירטי פּלי אבר [= אָדער] פֿון אײַזן וועדג", עח, טז/א.

2. זאַמלנאָמען פֿאַר זאַכן פֿון יעדן מין מעטאַל און פֿאַר מעטאַל בכלל. „און סע פֿאַר־האַנדן זיבנערליי א׳, דהיינו: גאָלד און זילבער, און קופּער, און צין וכו׳. און איטלעכער שטערן פֿון די זיבן שטערן לײַכט אַרײַן אין אַ באַזונדער מין א׳", נחב, ׳מעשׂה נסים׳.

אײַזן־ווימריאָל — דער, בא. גרינשטיין. גרי־נער ווימריאָל. אײַזן־סולפֿאַט — $FeSo_4 7H_2O$. אין פּליסיקן צושטאַנד ווערט געניצט קעגן שעדלעכע מיקראָבן. „אין די אָפּטריטן זאָל מען גיסן א׳־ווי צו רייניקן די לופֿט", קמ, 1865, № 32. „...און ווען מע מישט צו צו טאַנין גרינשטיין (א׳־ווי) וועדט דערפון טינט", ע. אידרא, שיך און קאָלאָשן, קיעוו 1928.

אײַזנווײַן — דער, ־ען. ווײַן וואָס אַנטהאַלט רעלאַטיוו אַ סך אײַזן. „אייגער פֿון די סאָרטן פֿרמל־ווײַן איז גוטער א׳", רייד.

אײַזנווערק — די, ־ן. דזוו אײַזנוואַרג, ספּעצ בז. „דערנאָך קומט אויס דער ערדן א׳...דאָס איז גאָלד און זילבער און אײַזן און קופּער און בלײַ", צור.

אײַזנזאַלץ — די, ־ן. כעמישע זאַלץ מיטן עלעמענט אײַזן. געפֿינט זיך אין לעבעדיקע אָרגאַניזמען (טייל א׳ן פֿאַרנעמען אַ וויכטיק אָרט אין דער פֿאַרמאַצעוטיק). „פֿאַרשרײַבט אײַזערע אויספֿירן: וואָס פֿאַר אַ וועדט האָבן די קאָליזאַלצן און א׳ן אין לעבן פֿון געוויקסן", יאָכ. א׳זײַערס — ← זײַערס.

אײַזן־זינק — די, ־ן. זינק צו שנײַדן אײַזן. אויך: א׳־ז׳ל.

אײַזן־זינגעכץ — דאָס (די). מצ נב. דינער אײַזנשטויב בימם פֿײַלן אײַזן. אָפּפֿאַל בימם זינגן אײַזן. צונויפֿגענומען א׳־ז׳ מיט אַ מאַגנעט.

אײַזנטיר — די, ־ן. טיר פֿון אַ פּאַסטקע. טיר באַפֿעסטיקט מיט אײַזן. „דען קעז נאָם זיא [די מוין] אין אירן מונד זי גידאכט: ער איז מיר וואל גיזונד, אוג׳ דא זיא וואלט אום קערן וידר, דא פֿיל דיא אײַזין טיר נידר", ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686.

אײַזנטראָפֿן — דער, ־ס. (פֿאַרמאַצעוטיק) פֿרעפּאַראַט מיט אײַזן, געניצט בײַ בלוטאָרעמקייט, אַנעמיע, אָדער צו פֿאַרהאַלטן דאָס בלוט פֿון אַן אָפּענער וואונד. „אויב אַ קינד בלוטיקט נאָכן מל זײַן...קויפֿן אין אָפּטייק א׳...אויף אײַנצוהאַלטן בלוט", טאָרלער רבי, סגולות ורפֿואות, לאָדז 1910? „דער דאָקטער זאָגט: ׳בלאַדאַטשקע׳...הייסט געמען א׳, טריקנען טראָן, וויין אַ ביסל", פּרץ, ׳משופּע׳.

אײַזניאַ׳ר — דער, ־עס. וונ ־קע, ־ס. פּר. ווער עס האַנדלט מיט אײַזנבערך, אַלטאײַזן [אויפֿן שטייגער וויִ מע זאָגט שמאַטײַ׳ר = הענדלער מיט אַלטע בגדים].

אײַזנמאָליק — אַדי. פּר. וואָס איז פֿאַר־שמוצט מיט זשאַוער. „אָפּוואַשן...נעמען...נאָר אַ וויין טיכל...גאַנץ ריין און גאַנץ ווײַס, עס זאָל נישט זײַן א׳ (פֿאַררעסט — זאַוער)", (קול קורא) ׳טהרת בנות ישׂראל׳, וואַרשע תרס״ב.

אײַזנמאַן — דער, ־מענער. ווער עס האַנדלט מיט אײַזן (געווײנלעך אין אַ קליינעם פֿאַרנעם).

אײַזננאָגל — דער, ־נעגל. (שטריקמאַכערײַ) שפּיציק פֿלעקל (12 צאָל די לענג און 2 צאָל אין דיאַמעטער), געניצט אײַנצופֿלעכטן אויערן אין גראָבע שטריק.

אײַזן־סוחר — [...סויכער] דער, ־ים [...סאָכ־רים]. דזוו אײַזן־העאַנדלער, נאָר אין אַ גרעסערן פֿאַרנעם. „ער איז אַרומגענאַנגען אין די גאַסן און געקליבן שטיקלעך אײַזנבערך, ביז ער איז געוואָרן אַ גרויסער א׳־ס״, רייד.

אײַזנע — גג. ← אײַזנע. שטאָט אין דײַטש־לאַנד, באַרימט מיט אירע ערשטע ייִדישע דרוקקערײַען. „אין וואָרדן גידרוקט צו אייזנה אין דער שטאט", שער־בלאַט פֿון בבֿא דאנטונא, 1541. אַדי — אײַזנער.

אײַזנער — דער, ־ס. וונ ־קע. ווער עס האַנדלט מיט אײַזן, מיט אײַזנוואַרג. אײַזן־העאַנדלער, אײַזן־סוחר.

אײַזנערד — די, ־ן. דזוו אײַזנאַרץ. יאָכ.

אײַזנפֿיל — די, ־ן. פֿיל וואָס אַנטהאַלט אײַזן. „דאָס ברענגט מער גוטן וויִ...נעמען א׳ן און זיך לאָזן אײַנשפּריצן ערשענגיק", פֿגעז, ווילנע 1928, № 2.

אײַזנפֿרעס — די, ־ן. 1. גרויסע מאַשין צו פֿרעסן אײַזן. 2. דזוו פֿרעסאײַזן. ← אײַזן בב. „די זון האָט...אַנגעגליט די שטיינער פֿון באַרג וויִ אַן א״, שע, ׳פֿיר זענען מיר געזעסן׳.

אײַזנפּאָלץ — דער, ־ן. (גאַרבערײַ) מכשיר אָפּצוטיילן די האָר פֿון דער פֿעל. „ס׳האָט געפּוסטעוועט דאָס גאַרבערישע פּאָס, דער א׳ מיט זשאַוער זיך פֿאַרצויגן", ׳. יאָנאַסאָוויטש, אַ שטוב אין שטעטל, פּאַריז 1950.

אייזנפּאַרב — די, ־ן. 1. פּאַרב פון אייזן. פּאַרב ענלעך צו אייזן. 2. (פּאַרמאַצעוטיק) פּרעפּאַראַט וואָס האָט אין זיך אייזן. אייזן־טראָפּן. „אויך איז גוט צו טרינקען וואַסער וואָס איז געפּאַרבט מיט א׳, דאָס איז מסוגל צו אַלע קראַנקייטן פון דער מילץ", א׳ י׳. שפּערלינג, ליקוטים II, (טעמי המנהגים), לבוב תרס״ט.

אייזנפּיטיו׳ן — דער, בא. (פּאַרמאַצעוטיק) פּיטין (אַ פּרעפּאַראַט פון קאַלציום־מאַגנעזיום־זאַלץ מיט אַ גרויסן פּראָצענט פּאָספּאָר) פּאַר־בונדן מיט כעמיש אייזן. „פון די פּאַרשיידענע צוזאַמענשטעלן פון פּיטין דאַרף מען נאָך דער־מאָנען א׳ (פּערפּיטין), אַ נייטראַלע אייזנזאַלץ פון אינאָזיט (זעקס־פּאָספּאָר־זויערס)", פּגענ, ווילנע 1929, № 18.

אייזן־פּעטש — אַד׳. ← אייזן בב. האָבן אַ כוח — א־פּ׳. שטיין א־פּ׳ = זיך איבער־שטעלן פּאַר עמעצן (עפּעס) מיט עקשנות, מיט אַ שטאַרקן ווילן. „איך...דערפּיל וויי אַ קאַלטע האָנט האַלט מיך א־פּ׳", ממוס, קליאָטשע. „די פּראַקטיק פֿונעם לעבן צעקלאַפּט מיט אַ בלינדער עקשנות די פּלומרשט א־פּ׳ע ראַיות", בעש IV.

אייזן־קאָכער — דער, ־ס. אויך: אייזעלע פּאַרן פּרימיטיוון צעשמעלצן אייזנאַרץ אַדער אויך אייזנבערך כדי אַרויסצובאַקומען אייזן.

אייזנקאָם — די, ־ען. יעדער מין אייזערנער מכשיר וואָס זעט אויס ווי אַ קאָם, וואָס דערמאָנט אין אַ קאָם.

אייזנקיז — דער, ־ן. מין אייזנאַרץ וואו אייזן איז פֿאַרבונדן מיט שוועבל (FeS_2).

אייזן־קראָטע — די, ־ס. גראָטקע פון אייזן. ספּעצ רושט. רוסט אין אַן אויוון. רעשאָטקע פּאַר אָפּגעברענטע קוילן. עפּענען די א־ק׳ און ארויסנעמען דאָס אַש.

אייזנקראָם — די, ־ען. קראָם, געוועלב וואו מע פֿאַרקויפֿט אייזערנע חפּצים. קויפֿן אַ פֿונט טשוועקעס אין א׳.

אייזנקרויט — דאָס, ־ן. (באָטאַניק) גראָז (אין אַ גרעסערער צאָל אונטערמי־נים) וואָס וואַקסט אויף אַ פֿיר־קאַנטיק שטענגל מיט שפּיציקע בלעטלער, מיט קליינע בלימלעך. ווערט ענניצט ווי אַ מיטל קעגן ספּאַזמאַטישע וויייטיקן. „לכאָ־ראש ולשווינדל...נעם איין לויט וויסן מאָן...אוי, ווען רוטן, אייזן קרויט...איטליכש איין וויניג אוי, צו שנעד אוי, שטוים עז", סור, ב, יט/א. „זי [די דאָקטערקע אין דאָרף] היילט חולאתן מיט א׳", אפּא, כישוף׳. Verbena officinalis.

אייזנקרעמער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. דער וואָס האָט אַן אייזנקראָם. „אַפֿילו די א׳ [וועלן לייזן] פּאַר טשוועקעס, פּרענטעס צו לאָדנס", וועס VI, קליינע שטעטלעך.

אייזנשוואַרץ — די & דער. מצ נב. שוואַרצער אייזנגלימער (←). ווערט ענניצט אין גאַר־בערמען בײַם אויסאַרבעטן לעדער. מע פֿלעגט עס אויך ניצן בײַם פּוצן די פּליטע אין קיך, זי זאָל זײַן שוואַרץ און גלאַנצן (אין דעם פּאַל אויך ד אָ ס).

אייזנשוים — דער. מצ נב. דאָס סאָמע אייזן־בערשטע, דאָס בלעזדיקע פון צעלאָזענעם אייזן.

אייזנשטאָם — גג. (אויסגעלייגט אויך: אייזנע־שטאָם). שטאָט אין אונגערן. ייִדישער ישוב זינט 14. י״ה. ווערט דערמאָנט אין ספֿרים אנ ׳עיר ברזל׳ און מיט די ר״ת: אז״ש, א״ש. באָרימט מיט אַ צאָל גרויסע רבנים און פּוסקים (ר׳ מאיר אייזנשטאָט, ר׳ עקיבֿא אייגער, ר׳ עזריאל הילדעסהיימער אא). אַ פֿרומע קהילה מיט אַ יחוסדיקער געשיכטע. אין 1931 — בערך 120 ייִדישע פֿאַמיליעס. נאָכן נאַצי־חורבן זינענען פֿאַרבליבן אין א׳ געציילטע ייִדן. אויך אַ פֿאַמיליע־נאָמען. [פון די ר״ת א״ש האָט זיך געניומען דער פֿאַמיליע־נאָמען אש וואָס מע פֿלעגט טאָקע שרײַבן א״ש, צוישן זיי, דער מהר״ם א״ש. טייל מחברים אָפּשטאַמיקע פון אייזנשטאָט האָבן בײַם געבן נעמען זייערע ספֿרים פֿאַראייביקט דעם נאָמען פֿון זייער שטאָט. למשל, מאורי אש, אבני אש.]

אייזנשטאָל — דאָס (דער), ־ן. דזוו שטאָל. גוט באַאַרבעט אייזן וואָס איז באַוואָרנט פון זשאַוועדן. **־שטאָלן** — אַד׳. אַן אויסשטע־לונג פון א׳ענע טריט האָט ער זיך איבערן מאַרק אַדורכגעשניטן", וועס, א שטעטל.

אייזנשטויב — דער. מצ נב. שטויב פון אייזן בײַם פֿײַלן אָדער בײַ אַנדערע אופּנים באַאַר־בעטן. אויך: **א׳־פֿיילעכץ**.

אייזנשטיין — דער, ־ער. 1. אַ סאָרט שוואַרצ־לעכער שטיין וואָס צייכנט זיך אויס מיט בא־זונדערער פֿעסטקייט. 2. וויכטיקער מין אייזן־אַרץ מיט Fe_2O_3, רויט ווען צעפּודערט. 3. זייער פֿעסטער און שטאַרקער ציגל. 4. פּאַר־שפּרייטער פֿאַמיליע־נאָמען.

אייזנשמיד — דער, ־ן. באַאַרבעטער פון אייזן־חפּצים אין אַ קלייגעם וואַרשטאַט. „דאש בילד גיסט דער אייזן שמיד אויז אייזן אודר קופּר אוי׳ דער גאלד שמיד מיט גאלד איבר דינט ערש דר גוך אוי׳ איבר צינטש", סהמ, ישעיה, מ, 19. **־ערי׳**.

אייזן־שמעלצאויוון — דער, ־ס. אויוון וואו עס ווערט צעשמאָלצן אייזנאַרץ, אייזן־רודע. ׳כור הברזל׳ ווערן מצרים ווערט אַזוי פֿאַרטײַטשט: „אײַך האָט גאָט געניומען און אײַך אַרויסגעצויגן פון דעם א״ש״, תי, דברים, ד, 20. „וואָרום זיי זינענען דיין פֿאָלק וואָס דו האָסט אַרויסגעצויגן פון מצרים, פון דעם א״ש״", תי, מלכים א, ח, 51.

אייזן־שמעלצער — דער, ־ס. 1. ווער עס פֿאַרנעמט זיך מיטן שמעלצן אייזן. 2. דזוו אייזן־שמעלצאויוון. **־ערי׳**.

אייזעלין — די, ־ס. זי פון אייזל (←). „און [יעקבֿ] האָט געניומען פון וואָס אים איז גע־קומען צו דער האַנט אַ מתּנה פֿאַר זײַן ברודער עשׂו...צוואַנציק א׳ס און צען יונגע אייזלען", תי, בראשית, לב, 16. „האָט גאָט געעפֿנט דאָס מויל פון דער א׳ און זי האָט געזאָגט צו בלעמען...", תי, במדבר, כב, 28.

אייז־עמער — דער, ־ס. עמער צו האַלטן אייז. עמער מיט אייז. ברענגען אַ פֿולן א׳ע׳, עס זאָל זײַן געניג אייז פֿאַרן אייזפּענכער אויף אַ גאַנצער נאַכט. אויך: **אייז־קעסעלע** — פֿאַר קלייניע שטיקלעך אייז.

אייזענטל — די, ־ען. דרייזין. פֿויגל פון דער משפּחה געדזי. לעבט אויף אַזערעס אין אייראַ־פּע, אַזיע און צפֿון־אַפֿרי־קע. בויט אַ שוויימענדיקע נעסט. שנאַבל העל־בלוי; דער ער איז טונקל־ברוין מיט שוואַרצע פֿלעקן, די זי איז העל־ברוין. לענג

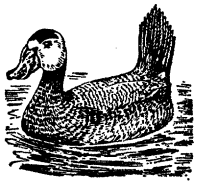

55 ס״מ; וואָג — אַן ערך 1 ק״ג. Oxyura leucocephala.

אייז־עפּאָכע — די, ־ס. עפּאָכע אין דער געשיכטע פון דער ערד, וועו גרויסע טיילן פון דער יבשה זײַנען געווען באַדעקט מיט אייז. פֿאַראַן אַ טעאָריע אַז עס זײַנען געווען עטלעכע אַזעלכע עפּאָכעס. די לעצטע איז גע־ווען אין דער פּערטער, דער לעצטער ערע. אַן ערך מיט אַ האַלבן בילי׳אָן יאָר צוריק (לויט אַנדערע שיטות מיט 300־400 טויזנט יאָר צוריק).

אייזער — אַרכ. דזוו אייזן. „אייזרני וויזיר ...אויף פֿיר האַלציני רעדר די אום גשלאגן וואַרן מיט אייזער", יוסיפֿון, אמשט 1743.

אייזערן — אַד׳. *Mhd*: isern. 1. וואָס איז געמאַכט פון אייזן. א׳ע מכשירים, כּלים. א׳ע טשוועקעס, הוקן. א׳ע קאָסע. א׳ע גראַטעס, קראַטעס. א׳ע רעדער. א׳ער האַמער, א׳ הע־מערל. א׳ער קאַסטן. „אַ גילדן נעגעלע ציט אַן א׳ וועגעלע", שוו. „וועו אייגים ווער אייזרני בענדר אודר אייזרני קינטן [= קייטן] אן זײַן פֿיסן אַז די תּפֿוסים (השם ישמרנו) האבן, אוי׳ די אייזן וועלן פֿר שלאָסן — דיא טאַרן וואול איז גין דער מיט אויז דען עירוב", לט׳, סו/ב. „דען רשע גאַנטי ימ״ש בינדט ער אין אייזרני קעטין", מעשׂה אומן. „אַ סטופּע אויף שטיין מצה, געשמידט מיט א׳ע רייפֿן", מ. א. שאַצקעס, ׳בילדער פון דער ליטע׳, יוד׳ פֿאַלקס־ביבליאָטעק, קנעו 1888. „געכאַפּט דעם א׳עם דראַנג וואָס מע שפּאַרט מיט אים אונטער די טיר", דער לעצטער־קער מת, לעמבערג, יאָר? „דער שניטער איז גדלות־דיק געוועזן אויפֿן א׳עם זיך [פון דער שנײַד מאַשין]", ע. אידרא, פון פֿעלד צום טיש, קנעו 1928. **א׳ע קאַרע** = משא־וואָגן מיט א׳ע אַקסן. שב פֿאַרטײַטשט ׳מגפּיים׳ — „אייזרנה שטרימפּ" און ׳קסתא׳ — „אייזרן הוט", קיווער, העלעם. **אייזערנער** — פּטם. אויך דער וואָס האַנדלט מיט אייזן, אייזנוואַרג. קויפֿן טשוועקעס בײַ משה דעם א׳עם.

2. דזוו בז, פֿג. „[אויך] דער גילדיני קעט זענין ממש שטריק אוי׳ אייזירני בנד גיוואריין", גה, 297. „דער אָפּיצער...איז שוין פֿאַרקאָוועט געוואָרן מיט דער א׳ער קייט פון ליבשאפֿט",

ג׳ ל׳ כ׳ ז׳ איבד, קאַמבאַר מיט דער פרינצעסין ארעסיניע, ווילנע 1870. „א גאַנצע א״ע קייט פון אַרגומענטן״, זשיט IV, נ״י 1912. „די גרויסע, די קאַלטע מאַשינען...די א״ע שוויגיקע חיות״, סטע, קאַפּריזן, וואַרשע 1921.

3. וואָס איז אַזוי ווי געמאַכט פון אייזן. גענויגט ווי א סופערלאַטיוו פֿאַר די אַדיעקטיוון: שטאַרק, פעסט, קרעפֿטיק, כוחותדיק, זיכער, ניט צעברעכלעך, שטרענג אא — הן לגנאי הן לשבח. „אַז איך האָב אויסגעהאַלטן — בין איך אַן א״ע״; „איך בין אַן א״ער, אַז איך האַלט עס אויס״, שע. א״ע גבֿורה. מיט א״עם געדולד. א״ע הענט. א״ע לונגען. א״ע פֿויסטן. א״ער וויל. א״ער זברון. א״ע דיסציפֿלין. א״ער יסוד. א״ע נויטוועגדיקייט. אַן א״ער־פאַקט. א״ע אינווסטירונג. א״ע וואַלוטע. א״ער פֿלאַן. א״ע פֿאַרטיידיקונג. „ער איז מײַן א״ער פֿרײַנד״, רייד. „מיר שאַפֿן זיך אַן א״עם פּאַ״אַק״, רייד (פון א פּאַרטיזאַן וועגן פֿאַרזיכערן זיך מיט שפּיז). „א געזונטע מויד, אַן א״ע״, שע, מנחם־מענדל. „...אַן א״עם פּוח צו דערהאַלטן זיך... בײַם לעבן״, ממוס, א סגולה.... „א תּקיף, אַן אָדון בפֿקדך, אַן א״ער בעל־גאַווה״, ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „די קלעפּ די שוערע, א״ע, כאָפּ איך דערווײַל״, פֿרוג II. „מײַן לײַדנדיק פֿאָלק, ס׳וועט דײַן קרעכצן די א״ע מערדער פֿאַרלענדן״, סוג, פֿעסטונג.

א״ער בעל־הבית = פֿעסט אײַנגעפֿונ־דעוועטער. „אַזא פֿרנסה זאָל איך האָבן! אַן א״ער ב״ה, אין שטוב פֿון אַלעם גוטן״, קמ, 1868, № 43. א״ער באַרג — ערך־טיטל פֿאַר א גרויסן למדן. „מע האָט אים געטיטלט ׳דער אַלמער מיט ספֿרים׳, געוויסן דער א׳ער ב״ י אים. נאָר וואָס איז דער חידוש? דער יחוס־בריוו זײַנער בעצויגן האָט זיך בײַן ׳תּר־גום״, יהואש, ׳די געגנבֿעטע כלה׳. א״ער ברירוו = דאָקומענט וואָס גאראַנטירט זיכער־קייט, אומבאַרירלעכקייט.

א״ע בריק — אין דער לעגענדע אַז ווען משיח וועט קומען, וועלן די רשעים ניין אויף אַן א״ער בריק און וועלן אַרײַנפֿאַלן און די צדיקים וועלן אַריבערגיין בשלום אויף א פֿא־פּירענער בריק. *ניין (וויי) אויף אַן א״ער בריק = אַבסאָלוט זיכער. „אַלע שׂררות האָבן געוואוסט אַז אויף ר׳ יאָסלס וואָרט קאָן מען שטעלן אַן א״ע בריק״, יקיר וואַרשאַווסקי, ׳ר׳ יאָסל מינץ׳, אַנטאָלאָגיע...צוויטן ביידע וועלט־מלחמות. א״ע בריק — געדיכט־באַזעצטע יידי־שע געגנט אין יאַס, רומעניע, מיט א סך געוועלבלעך, וואַרשטאַטן.

א״ע בתולה (יונגפֿרוי) = אינסטרומענט צו פּרעניקן אין מיטלעלטער. [דער פֿאַרמשפּטער וועט אַרײַנגעשטעלט אין אַן אויסגעהוילטער פּיגור פֿון אײַזן אַדער וועט צוגעפֿעסטיקט צו דער פּיגור, און די פּיגור וועט אַנגע־היצט.]

א״ע גוואַרדיע = פֿאַשיסטישע אַנטיס־מיטישע אַרגאַניזאַציע אין רומעניע וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט מיט שלאָגן יידן, מיט רופֿן צו באַיקאָט, מיט כלערליי רדיפֿות אויף יידן.

א״ע האַנט — געוונטע, זייער שטאַרקע האַנט. אויך אין די אויסדרוקן: געוועלטיקן, הערשן, רעגירן מיט אַן א״ער ה׳, ד״ה מיט א שטרענגער סיסטעם פֿון אונטערדריקן. א׳ ה א ר ץ = א) וואָס איז לחלוטין אָן רחמנות, אָן מיטגעפֿיל. אַן אַכזר מיט אַן א׳ ה׳; ב) דומ זייער שטאַרק. „מע דאַרף האָבן אַן א׳ ה׳ דאָס איבערצולעבן (אויסצוהאַלטן)״. א״ע ה ע נ ט ש ק ע — א) בײַ אונטערוועלטניקעס, שלע־גערס צו דערלאַנגען אַן א׳עם קלאַפּ. „...איז אַרײַנגעקומען מיט אַן א״ער ה׳ אין דער האַנט״, אפֿא, ראַמאַן פֿון א פֿערד־גנב; ב) (זעמ־שערײַ) א פֿאַרמע, אויסגעגאַסן פֿון טשוגון וואָס ווערט אָנגעוואַרעמט און די הענטשקעס ווערן אויף איר אַרויפֿגעצויגן צום פּרעסן.

א״ע וואַנט = וואָס מע קען ניט דורכדרינ־גען, דורכרײַסן. „מיר שטייען אַרום דיר ווי אַן א״ע ווַ״, רייד. א״ער ווידער = אין אַלטערטום אַן אינסטרומענט צו ברעכן די ווענט פֿון א באַלאַגערטער פֿעסטונג. „טיטוס האט גבֿאטן גנעהנן די אײַזרנ ווידר צו די מויאר פֿון ירושלים. איז גגנגין איין בחור אוג הט אונטר גגראבן אונטר די רעדר פֿון די (אילי הברזל)״, ש׳, יט/א. א״ע ט א ט ש ק ע = סימבאָל פֿאַר קאָטאַרזשנער אַרבעט. „גע־ווײַס ווייסט איר אײַער אורטייל...ווען אײַך דען געלט העלפֿן באַפֿרײַט צו ווערן פֿון די א״ע טאַצקע?״, גבֿריאל רובין אויס דאלהינוב, די שיינע מערדערין, ווילנע 1889.

א״ער ט ו י ע ר = א) סימבאָל פֿון א פֿעסטער מחיצה וואָס דאַרף ניט זײַן; ב) טויער פֿון תּפֿיסה. פֿאַרשפּאַרט הינטערן א״עם ט׳; ג) אין וואַרשע. „די הײַזער פֿון א״עם ט׳ אין וואַרשע האָבן אויסגעזען ווי באַלאַגערט. בײַ די טויערן, בײַ די געוועלבער און אין די הייף זענען געשטאַנען...יידענעס מיט זעקלעך אויף די אַרעמס, מיט קיישלעך, קאַנען און קריגעלעך אין די הענט״, מ. בורשטין, איבער די חורבות פֿון פּלונינ. א״ע ט י ר — דומ א״ער טויער. „צוויישן אַ שוויגער און אַ שנור געהערט אַן א״ע טיר״, שוו.

א״ער יצר־הרע — זייער שטאַרקער, וואָס מע קען ניט באַהערשן. „וען ער גיט אַ קוק אינעווייניק, וואָלט ער זיך דערשראָקן פֿאַר מײַן א״עם י״ה״, ממוס, ׳בישיבֿה של מטה׳. „דער יצר־הרע דאַרף אַליין האָבן אַן א״עם י״ה׳ זיך צו טשעפּען צו אים (איר)״, פֿוול = אַזוי אומשולדיק איז דער מענטש. „מע דאַרף האָבן צו איר אַן א״עם י״ה״ = זי איז זייער מיאוס, וועקט ניט קיין שום סעקסו־עלן באַגער.

א״ע לונג — אַפּאַראַט צו העלפֿן אָטעמען בײַ א שוועכער קראַנקייט וי לונגען־אָנצינדונג, האַרצאַטאַק אא. א״ע מאַנושעטן = קייט־לעך פֿאַר די הענט. „דער שעריף האַלט אָנגע־גרייט א פּאָר א״ע מ׳...דאָס גייט ער מיך שמי־דן?״, אפֿא, לינטשערי.

א״ער מוח = וואָס איז אויסערגעווײנלעך שארף, באַגאַבט זייער גיך און ביז גאָר טיף. עילויאישער קאָפּ. „ער האָט יונגערהייט פֿאַר אַן עילוי געשמט, אַן א״ער מ׳ האָט מען גע־זאָגט, א נײַער ׳חתם־סופֿר׳, אַן ׳אורים־ותומים׳״, פּרק, שטעט און שטעטלעך. א״ער מויער ← א״ער טויער, א) „אונ׳ טוא אָפּ צווישן דיר אונ׳ צווישן אונש דיא אײַזרנ׳ מויאר וואש דא האבן גמאכט די קליפות דאָרך אונזרי זינד״, עח, סט/ב [אין דער תּחינה נאָכן שלאָגן הר־שענות]. „מיט אונדזערע עבֿירות מאַכן מיר א״ע מויערן קעגן השי״ת״, דרך אדם, וואַרשע 1860. א״ע מחיצה — [אין פּסחים, פּח/ב, פֿאַראַן דער מאמר פֿון ר׳ יהושע בן לוי: „אַפֿילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישׂראל לאביהם שבשמים״. אויף דעם סמך] „צו צעברעכן די קליפות וואָס זײַנען אַ פֿאַר־האַנג וואָס טיילט אָפּ און אַן א״ע מחיצה וואָס שיידט אָפּ צווישן זיי און זייער פֿאָטער אין הימל״, תּניא. דאָרטן אויך: „אַן א״ע וואַנט, וואָס טיילט אָפּ...״

א״ער פּיסק = אַזאַ וואָס קען אַ סך טענהן, אײַנרעדן. „דער יצר־הרע האָט אַן א״עם פּ״, שוו. „דער מחבר האָט אַן א״עם פּ, ער שרײַבט ...וי די פּייטנים״, קמ, 1867, № 36. א״ער פּרײַז = זייער הויכער פּרײַז. „ער שרײַבט מיר, דער גראַף, אַז מע דינגט בײַ אים וואַלד, מע גיט אים...אַן א״עם פּ״, שע, צעזייט און צעשפּרייט.

א״ער פֿאַנד — אינגאַנצן אַ זיכערער; אַזאַ וואָס מע מעג ניצן נאָר די הכנסה, אָבער ניט דעם גרונטקאַפּיטאַל.

א״ער פֿאַרהאַנג — אויך:ווינסטאָן טשויר־טשילס פֿראַזע (1946) וועגן דעם וי סאָוועט־רוסלאַנד האָט אָפּגענעטיילט זיך און די סאַטע־ליטן פון דער מערבֿדיקער וועלט. הינטערן א״ עם פֿאַרהאַנג. א״ע פֿיסלעך = פּר. דרײַ־פֿוס. „עטלעכע ערדענע טעפּלעך...א״ע פּ׳ — נאָר אָן א פֿונק פֿײַער״, פּרק, „א כּעס פון אַ יידענע׳. א״ער פֿערד — אויך שטאַלענער פֿערד. פֿטם אויטאָמאָביל.

א״ע קאַסע = יעדער מין קאַסע, גע־מאַכט מע זאָל זי ניט קענען אויפֿברעכן. זי־כער וי אין אַן א״ער ק׳. א״ער קאָפּ — ← א״ער מוח. „פֿאַרשייעדענע גרויסע רבנים זענען באַקאַנט אונטערן נאָמען ׳דער א״ער ק״׳, יע, וואונדער־אוצר..., מענטשלעכער קער־פּער. „אין מײַנע אינגערע יאָרן האָט מען מיך געוואָרן ר׳ עזריקע די א״ע ק״׳, אמד, דיא קאָוונער בריקע, ווילנע 1874. „אַממיסטן ווײַל ער פּאַקן שׂמחה־מאירן, דווקא דערפֿאַר וואָס דער קליינער האָט אַן א״עם קאָפּ״, ייז, בריידער אַשפּנזי. „אַן א״ער קאָפּ טאָר ניט גיין אויפֿן רעגן״. — פֿאַרוואָס? — „ער קען נאָך פֿאַרשאַוועדט ווערן״, פּוול אָפּצושפּאָטן פון עמעצן וואָס מיינט אַז ער האָט אַן א״עם ק׳.

א״ער קאָפּיטאַל = פֿאָנד אויף ניט אויס־צוגעבן, אויף אויפֿצוהיטן פֿאַר אַ ספּעציעלן ציל. „אונדזער קרן־קיימת איז אַן א״ער ק׳, אַן א״ער פֿאָנד״, רייד. א״ער קבצן — „איך פֿאַרשטיי אַן ׳א״ער גביר׳. אָבער וי קען זײַן אַן א״ער ק׳? — א, ס׳איז אַזא וואָס ווערט שוין תּמיד בלײַבן אַ קבצן״, רייד (עלטערער יידּ פון וווֹ). א״ער קריץ = אויסצייכענונג פֿאַר העלדישקייט אין דער פּרײַסישער, אין דער דײַטשישער ארמיי. א״ע קשיא = זייער

אַ גוטע, אַ טיפֿע, וואָס עס איז שווער צו געפֿינען אויף איר אַ תירוץ. „א׳ע קשיות, גוט אָפּגעפֿרעגט, לאָמיר זען וויִ מיר קענען עס מסביר זײַן״, ש. סטימאָן, צוטיגן.

א׳ער ר י נ ג — אויך אַן אַרומרינגלונג וואָס מע קען ניט דורכבערעכן. אַרומנעמען דעם שׂונא מיט אַן א׳ער ר׳. א׳ע ש ע ה = אַ שעה מיט אַן עודף. „אין־דער־אמתן איז דאָס טאַקע גאַנצע צוויי שעה, א׳ע צוויי ש׳, נאָך מיט אַ סמיטשיק״, שע, ׳דער גליקלעכסטער פֿון קאָנדיי׳.

אייזפוכי׳ר — דער, ־ן. דזוי אייזפענכער, אייזבײטל. „שלאָפֿן ניט גאַנצע נעכט, לויפֿן אַרום מיט א׳ן אין די הענט...ביז דאָס קינד ווערט ׳בערַאַטעוועט׳״, בערג, בײַם דניעפּער ו.

אייז־פונקט — דער, ־ן. פֿאַרפֿרער־פונקט. בײַ שטימטע טעמפּעראַטור וועט וואַסער הייבט אָן פֿאַרפֿרירן וועלן אין אים. דער א׳פּ׳ איז אַפּהענגיק פֿון דרוק און פֿון די מינעראַלן אין וואַסער־באַשטאַנד. ← אייז.

אייזפענכער — דער, ־ס. אייזבײטל, אייז־(בײַ)האַלטער. געווײנגלעך פֿון גומי. „רײַסט אַראָפּ פֿון אים [ייִדישן פֿאָלק] אַלע בינדן, קאָמפּרעסן, א׳ס״, בעמ II. „אַ קאָמיסיע...צו באַזאָרגן שוטע־רע חולאים מיט...די נייטיקע מכשירים, ווי א׳ס, קליסטירן״, פֿגשז, ווילנע 1923, № 7-8.

אייז־פֿאַרטעך — דער, ־ער. 1. דזוי אייז־ברעכער, בב. 2. מעטאַלענע פּלאַטע וואָס שיצט די נאָז פֿון אַ שיף וואָס פֿאָרט אין וואַסערן מיט שוימענדיקע שטיקער אייז.

אייזפֿויגל — דער, ־פֿייגל, ־ען. אַלגעמיינער נאָמען פֿאַר אַ פֿייגל־פֿאַמיליע (קרוב 200 אונטערמינים) פֿון אייראָפּע און צפֿון־אַזיע. דער קאָליר פֿון די פֿעדערן איז טונקל־גרין מיט אַ געמיש פֿון שוואַרץ; דאָס אַ שפּיציקן שנאָבל, קורצן האַלדז, קורצע פֿליגלען און אַ קורצן עק; האַלט זיך אויף אין וואַלדיקע געגנטן נאָענט בײַ ברעגן פֿון טײַכן און אָזערעס. שפּייזט זיך מיט קליינע פֿישעלעך און מיט וואַסער־אינזעקטן. Alcedo ispida. דער אַמע־ריקאַנער מין האָט אַ בלויליכן רוקן און אַ ברוינעם פּאַס איבער דער ווײַסער ברוסט. Megaceryle alcyon. „דער בוטשאַן און דער קראַניך...דער פֿאַרביקער א׳ (קינגפֿישער)...דער רעגן־פֿייפֿער...וואָס טראָגן זיך אויף זייערע פֿליגל־רײַזעס קיין דרום״, דר׳ י. וואַלאָך, טמז, 1960 9 X.

אייזפֿלאַך — די, ־ן. אייבערשטע פֿלאַך פֿון פֿאַרפֿרירענעם וואַסער. די א׳ פֿון אַן אָזערע, טעק. די א׳ן אין דער אַרקטיק.

אייזפֿלעכטל — דאָס, ־ער. דזוי אייזצאַפּן ←.

אייזפֿלעלד — דאָס, ־ער. גרויסער שטח וואָס איז שטענדיק באַדעקט מיט שניי און אייז. די א׳ער פֿון די אַרקטישע רעגיאָנען.

אייזצאַפּן — דער, ־ס. צאַפּן, צעפּל, ליכטל פֿון אייז וואָס הענגט אַראָפּ פֿון אַ דאַך, אַ בוים אָפּ איבערן פֿאַרפֿרירן וועלן פֿון טרי־פּנדיקע טראָפּנס. אַ לאַנגער א׳. דער א׳ שמעלצט שוין אויף דער זון. „די זון האָט געגלאַנצט אין א׳ס וואָס האָבן געטרי־פּט וויִ חלבֿנע ליכט״, חג, טמז, 1960 1 8. „דאָס...גלעזל...בלישטשעט וויִ אַן א׳ אין זונפֿאַרגאַנג״, סוג, פֿײַערוואָגן. „זײַנע וואָנטסע זענען א׳ס, אַזוי אויך זײַן שמאַל דין קאָזע־בערדל״, אָש, תהילים־יוד. „אייזליכטלעך, אייזצויטן, אייזפֿלעכטלעך, א׳ס״, מ. גראָסמאַן, היימיש, פּסלו תש״ך.

אייזצוים — די, ־ן (געווײנגלעך אין מצ). פּד. דזוי דפֿוי.

אייזצעפּל — דאָס, ־עך. דזוי אייזצאַפּן. „די וויגסע וויגטערנאַכט וואָס איז געשטאַנען אין עק וואַלד באַפֿעלצט אין שניי, באַוואַסקן מיט א׳ער״, אפּא. „די באָרד איז געווען געפֿרוירן און מיר דוכט זיך אַז עס האָבן אויף איר געהאַנגען א׳ער״, באָש, מײַן טאָטנס בית־דין־שטוב.

אייזקאַמער — די, ־ן. ספּעציעלע קאַמער אַדער צימער(ל) מיט אייז אַדער מיט אָפּגע־קילטער לופֿט וואו מע האַלט שפּייז־פּראָדוקטן, דערעיקר פֿלייש.

אייזקאַסטן — דער, ־ס. קאַסטן, שראַנק אַדער שרענקל וואו מע האַלט שפּייז און וואו ס׳איז דאָ אייז אין אַ באַזונדערן אָפּטייל פֿדי די שפּייז זאָל ניט קאַליע ווערן. ברענגען אייז פֿאַרן א׳ יעדן צווייטן טאָג. „דאָס לעבן איז וויניקער וויִ אַן א״, נאָד. „אם מותר ליטול נט״י לאכילה בימים הזבים מאַרגז של גליד שקורין א״, הרב אליעזר דוד גרינוואַלד, שו״ת קרן לדוד, סאַטמאַר 1929.

אייזקאַפּל — דאָס, ־עך. דזוי אייזהוט ←.

אייזקיבעץ — דער, ־ן. פֿויגל פֿון דער פֿאַרצווײַגטער משפּחה קיבעצן וואָס לעבט צפֿונדיקער ווי די אַנדערע מינים. גרין־קאָליר־טע פֿעדערן און פֿלאַכע פֿוסטריט. לעבט בײַ ברעגן פֿון טײַכן און נערט זיך מיט אינזעקטן. פּיקט אויך אַרויס פֿישעלעך פֿון וואַסער. בויט די נעסט אויף דער ערד. Vanellus.

אייזקעלער — דער, ־ס, ־ן. קעלער מיט אייז. [נעווען געווײנגלעך אַ באַזונדער שטיבל אין הויף מיט עסלעכע טרעפֿלעך אויף אַראָפּ, מיט אַ טיפֿער קאַמער, וואו מע פֿלעגט וויי־טער אַרײַנברענגען שטיקער אייז, וואָס מע פֿלעגט באַשטיין מיט זעגעכץ, פּאָלאָווינעס.] אַרײַנברענגען מעד (קוואָס) פֿון א׳. „קונדיסים ...קריכן איבערן דאַך פֿון א׳ און צעלייגן זיך אין דער לעגל און דער בריי״ט, ווײַס, ׳מזל־טוב׳.

אייזקרויט — דאָס (די). מצ נב. געווינסק אין דרום־אַפֿריקע, וואָס נאָר די שפּיצן פֿון זײַנע בלעטער זײַנען באַדעקט מיט אַ דין, וואַסערדיק געוועב, וואָס פֿאַרהיט פֿון צו שטאַרק אָנגע־ברענט ווערן פֿון דער זון. זענען די בלעטער אויס וויִ זיי וואָלטן געווען דורכזיכטיק, ווי פֿון אינ אָדער פֿון קרישטאָל. Mesembryanthemum crystallinum.

אייזקריע — די, ־ס. דזוי קריזע, קריהע [*Uk*: крига], שטיק אייז וואָס שווימט אויבערן וואַסער בײַם אייזגאַנג.

אייזקרעם — די, ־ען. נעמען אַנשטאָט אָם אײַסקרים [ice cream]. דזוי געפֿרירענס, מאַראָזשענע, ליאָדעס, סאַכאַר־מאַראָזיש. וואַניל־א׳ מיט קאַרשן. א׳־סאָדע = א׳ מיט זעלצער־וואַסער.

אייז־שאַנק — די, ־ען. פּקפּ: ־שענקל. 1. דזוי אייזקאַסטן. „זאָל ער אים מכבד זײַן מיט אַ קאַלטן גלאָז לימאָנאַד, וואָס די באַלעבאָסטע האָט שטיין אין אייז־שענקל״, אפּא, היבֿרו. 2. דזוי פֿרירקאַסטן, רעפֿרידשעראַטאָר.

אייז־שמאָם — דער, ־ען. גיכער אייזגאַנג (←).

אייז־שיבל — דאָס, ־עך. גאָר דינע שיכט אייז (געווײנגלעך אויף אַן עמער וואַסער וואָס מע האַלט אין אַ קאַלטער שטוב). „מע כאַפּט זיך צום צעבער. ערשט — יאָ! דאָס גאַנצע וואַסער מיט די א׳ער איז אויסגעזשלאָקעט, קיין טראָפּן איז ניט געבליבן״, זש, נח פּאַנדרע.

אייז־שיך — די, געווײנגלעך מצ [אַצ — אייז־שון]. 1. גליטשערס. 2. שיך וואָס גלי־טשערט זײַנען שטענדיק צוגעפּאַסטיקט צו זיי. קומען צום גליטש, אויסטאָן די שיך און אַן־טאָן א׳־ש׳. 3. שיך מיט טשוועקעס צו קלעטערן אויף בערג, באַדעקט מיט אייז.

אייז־שיף — די, ־ן. אייזברעכער. שיף וואָס קען פֿאָרן דורך אייז.

אייז־שפּאַלטער — דער, ־ס. 1. דרײַעקיקע אָדער בכלל שפּיציקע אַרײַנבויאונג אין וואַסער און אויבערן לעבן אַ ברעק, וויִ אַ מיטל צו פֿאַרהיטן די בריק פֿון אייז אין דער צײַט פֿון אייזגאַנג. אויך **אייז־שנײַדער**, נר. „אָרום די ליאָדאַרזען (א׳־ש׳) פֿון דער בריק זענען געשטאַנען שיפֿלעך מיט מענטשן וועל־כע האָבן מיט לאַנגע שטאַנגען געזוכט אין וואַסער״, יופֿאַל, 1885, № 29. 2. דזוי אַ שיף אַן אייזברעכער.

אייז־שרויף — דער, ־ן. סטופּש. דזוי אייז־צעפּל, אייזליכטל, סאָסולקע.

אייטא — זוי. דזוי הייטאַ. (קינדערשפּראַך) קום, לאָמיר גיין! קום שפּאַציערן! „וויללסט א׳?״, רייד.

אייטאַנאַזיץ — די, בא. < אי״ < גר. ׳גוטער טויט׳. דאָס טייטן אַן שום וויטיק אַ שוערן חולה וואָס מע קען אים ניט היילן. [ניט צונויפֿמישן מיט אַטאַנאַזיע: אומשטאַרבלעכ־קייט.] „דאַן זײַנען שוין די סטאָיקער געקו־מען מיט זייער...לעצט וואַרט: ׳א׳ — גוט שטאַרבן, מיתה יפה!׳״, קאָר III.

אייט׳טוואַריס — דער, ־ן. לאָקל (פֿילוויישעק, וויללקאָוויש, נעשטאָט). פֿלייסיקער אַרבעטער; געטרייער פֿאַרוואַרגער. אַרבעטן וויִ אַן א׳. „זײַן

אײַנגעשפאַנט אין עול פֿרנסה, עלעהיי אַן א״, רייד. [< *Lit*: aitvaras — גוטער גײַסט אין ליטווישן פֿאָלקלאָר. פֿיגור פֿון אַ בעל־טובֿהניק אין אַ צאָל ליטווישע פֿמ.]

אייטל — אַדי. [בייגט זיך ניט, געניצט אַזוי ווי אַן אַדווערב.] (ליידיק, ריין) *Mhd*: itel. [קלאַנג יי אַנשטאָט יִ, ווײַל בעיקר אַ וואָרט פֿון דער שרײַבשפּראַך.] אַרט, אין פֿרומער ליטעראַטור ביז צום 20. י״ה. לויטער, בלויז, הויל, פּור; דורכויס, אינגאַנצן, כּולו. 1. קומט פֿאַר סוּב אין אַצ אַרויסצוהייבן עפּעס וואָס איז פֿאַזיטיוו, גוט. „בבֿא האָט איין לייב אַז אייטיל מילך גיזיהן״, בבֿא־בוך, 553. „...וושׁ עשׂ א׳ ווײַן וואַרדן...״, ׳ב״י דע ראַסי׳, ברע־שיע 1510 [וואַכשטיין־בוך]. „דאָז זאָג איך אויף מײַן חלק לעולם הבא...עשׂ איז א׳ אמת״, ׳שו״ת הרמ״א׳, קראָקע 1640 [השׂ ו]. „אויב א׳ וואַרהייט איז דראָן און טוא עשׂ אַן אײַך שטעלן״, שיני אַרטליכי גישיכטין, אַמשט תע״א. „דורך דער נשמה יתרה...איז א׳ שׂמחה וחדוה״, נצו, שמות, כה/ג. „...פֿון אַזוי איינם עולם וואשׂ א׳ (רחמנות) איז״, עפש, סידור תפֿילות, אַמשט תק״ח, ה/ב. „זי וואר פֿול פֿון א׳ (חן) אוי שונקייט מער אַלשׂ אַלי די ווײַבער״, יוסיפֿון, פֿיורדא 1764, צו/א.

2. דזש בו — כּדי אַרויסצוהייבן עפּעס וואָס איז נעגאַטיוו, שלעכט. „גירעכטיקייט עשׂ הוט איבער נעכטיגט אין איר, אבר איצונד זײַן עשׂ א׳ מוירדר״, טח, דברים, הפּטורה, ישעיה, א, 21. [אין טעקסט בלויז ׳מרצחים׳; א׳ צוגע־שטעלט כּדי איבערצוגעבן די פּעל (חיריק אונ־טערן פּ)־פֿאַרעם וואָס דינט צו פֿאַרשטאַרקן.] „ליגן בײַא אַנדרי ווײַבר אונ׳ גין מיט אייטיל ליגן״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראָג 1602, כג, 14. „אײַערי ריכטער...זײַנען אויך א׳ גזל״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש איבז, אגרת בעלי־חיים, הענא 1718. „עשׂ זײַנען מקומות...דז איז נאָר א׳ פֿינצטרניש...א׳ חושך אונ׳ ענּיות״, נצו, ו/ד. „זייא שניטן אין א׳ מורא״, לט׳, הקדמה. „דען זי הבן אלי דר שלאגן...זי הבן גטאן א׳ אום דער באַרמיקייט״, יוסיפֿון, פֿיור־דא 1764. „בין א׳ אַש און ערד און א׳ בלוט און פֿלייש פֿון וועלטס״, ספֿר תחנות ובקשות, דיהרנפֿורט 1798 [לויט איבערדרוק ווילנע 1858].

3. דזש בו & בב — פֿאַר אַ סוּב אין מצ. „עשׂ זײַא איין עם הארץ אודר לערנר איז אים א׳ דיסטלן אונ׳ דערניר״, משה פּרעגר, דרכי ציון, 1650. „דרויז צו ערזעהן גיוועזין דז עז א׳ כהדי שקרים זײַן״, כ״י פֿון מעצער עלילת־דם, 1664 [פֿש III]. „זיי טראגן א׳ פֿיקס שוועגן״, ספֿר משלים, פֿפֿדמ 1686. „שוואַרץ איז א׳ מידות הדין״, ר׳ אבא בר׳ שלמה, סוד הנשמה, אַמשט 1696. „דיא לײַט דיא...פֿון אייטיל עשירים אויז גישפּראַצט״, גה, 139. „...וויַל דיא וואוך אן היבט, ווייל מן א׳ פּסוקים פֿון ברכה זאגין״, ספֿר המנהגים, אַמשט 1723, ב/א. „וועז מן תּפֿלה טוט, שטייט מען דאָך פֿר גווישׂ פֿאר השי״ת. אַזו שטיאן איין טייל אַלשׂ וועז זי מעכטן שטיין אוף א׳ נאדלען״, עפש, דרך הישר לעולם הבא, פֿפֿדמ, תמ״ה? „די תּורה איז דאָך א׳ מצוות פֿון גאָט״, צור, בראשית.

4. דזש בו & בב — פֿאַר אַן אַדי וואָס קומט פֿאַר אַ סוּב. „זוא זײַנן זיא אויף איין פֿעלד גיקומן דא א׳ גוטי קרײַטיך זײַן גי־וואקסן״, ספֿר מעשׂה השם, יז, 1696 [אַוועק III]. „היצונדרט איר ליבן לײַט: הערט מן א׳ גרושׂה פֿרייד״, יעקבֿ טויסק, ׳איין שוין נייא לידֿ פֿון משיח׳, אַמשט 1666. „איין גאַל־דני קרוין דיא וואר אום גירינגלט מיט אייטיל אידלן גישטיינן״, יוסיפֿון, אַמשט 1661. „וועלן די הויז טעכטר אויף גיזוגן אין א׳ גוט לע־בן״, עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָוו 1796, פּרק לח.

5. דזש בו & בב — מיט דער כּוונה צוצו־געבן אַן אַרכאַאישע באַפֿאַרבונג, וויַ אַ בכּיוונ־דיקע סטיליזירונג אַדער סתּם אין לשון פֿון עלטערע (פֿרומע) ספֿרים. „פֿאַרצייליט מיט א׳ פֿאַלשקייט און מיט גרויס רשעות״, ר׳ אַהרן מטריבֿש, ספֿר מצח אהרן, וואַרשע תר״ב. „הער גאָט...גיב א׳ מזל אין אונדזער פֿרנסה״, פֿון אַ תּחינה. „איך בין א׳ ווערעם. איך בין ערד און אַש״, וידוי של ר׳ נסים, פֿפֿדמ 1885. „אַלץ וואָס אונטער דער זון געשיט איז...א׳ יאָגעניש נאָך ווינט״, פּרץ איבז, קהלת. „וואָס זײַנען חלומות? א׳ פֿאַלשע פֿרײַנד״, ייט, טאָג, 22 XI 1958. „א׳ ליגן רעדט זי, די סוטה, ווייל דיך מאַכן פֿאַר אַ חוטא״, צייט, ׳דער עיגול׳, גל II. בײַ בּאָש: „דער אָנגורט אַרום זײַנע לענדן איז א׳ פּערל״; „די האָר פֿון די מוידן זענען געוואָרן א׳ קאַלטענעס״; „דער אמתער אמת איז א׳ גוטס״.

6. דשׂמ. פּוסט, פֿאַלש, נאַריש. „ניט גע־קענט דערגיין וואָס זאָל באַפֿרידן מײַן אייַ־טעלע [!] נײַגיר״, אמד, זיבען דינסט מיידכען, ווילנע 1873. „ווי נאַריש דאָס לעבן איז, ווי פּוסט און א׳ זײַנען אַלע חקירות״, יד, אבן נגף. „נאַריש, נאַריש, אַלץ איז א״, פּרץ, דרא־מאַטישע ווערק.

אייטלחיט — די, ־ן. אַרכ. ← דוּוו. באר התּורה פֿאַרטײַטשט: ׳הבל הבלים׳ (קהלת, א, 2) — „אייטלהייט דער אייטלהייטן״ [תּי: „גיש־טיקייט פֿון נישטיקייטן״].

אייטלקיט — די (דאָס), ־ן. יאָגעניש נאָך לויב, נאָך אָנזען. פּוסטע גאווה, גרויסהאַלטע־רײַ. הבֿלדיקייט, הבֿל־הבֿלימדיקיט. „די דאָזיקע מדות: זעלבסטליבע...און א׳ לערנט זיך דאָס קינד אויך אָפּ פֿון זײַנע דערציער״, השׂרשׂהאָרן, קמ, 1870, № 27. „דעם געטלעכן פֿונק האָט אויך דער וואָס לייקנט אין גאָט...ער לייקנט אין פֿרעמדע פֿונקען וואָס האָבן זיך אין זייער א׳ אין גאַנצע געטער פֿאַרקלידט״, פּרץ, געד דאָנקען און אידייען. „און ווער עס האָט אין א׳ זײַן שורש נישט פֿאַרלוירן, דער וויסט אַז ער איז בלויז אַ בעל־פּקדון אויפֿן ברויט״, מבֿא, דער גייער. „דאָ קומט אַרײַן קראַנקע גדלות, פֿאַרגלייבטקייט אין זיך, מאַניאַקישע א״, מוק, מיינע באַגעגענשן I. „דו האָסט עוסק געווען אין א׳ און אין שטותים און דינן לעבן פֿאַרבראַכט צוישן ערלים״, ייז, חבֿר נחמן. „גאָט האָט געגעבן א׳ דעם ווײַ־בערשן מין, דערעיקר — די יונגע, די שיינע, די רײַכע, די אומטראַכטערינס וואָס האָבן אַ סך צײַט און ווייניק געזעליקייט״, באַש, גימפּל תּם.

אייטעניק — די. מצ נב. < איי < גר. פֿרגל: אייגענינק. 1. צוויַג פֿון סאָציאַל־וויסנשאַפֿט און שיטה וואָס זוכט די גינציקסטע מיטלען אויף צו פֿאַרבעסערן הן די פֿיזישע הן די גײַסטיקע לעבנס־באַדינגונגען פֿאַרן מענטשן. צוויַג פֿון באַטאַניק (און פֿון זאָאַלאָגיע) וואָס זוכט די בעסטע תּנאים פֿאַרן וואַקסן פֿון גע־וויקסן (פֿאַר דער אַגטוויקלונג פֿון בעלי־חיים).

אייטעקמיש — אַדי. < איי < גר. ׳גוט־שמעלציק׳. (כעמיע, מעטאַלורגיע) וואָס איז אַזאַ אַז בײַם צונויפֿמיש אָדער צונויפֿגאָס פֿון צוויי אָדער מער מעטאַלן איז דער שמעלץ־פּונקט נידעריקער ווי בײַ די באַשטאַנדטיילן. א״ע מי־שונג. א׳ געשמעלץ.

אייטער — דער, ־ס (זו). *Mhd*: eiter. מאַטעריע. געדיכטער, געלבלעכער שטאָף אין (פֿון) אַ געשווילכן מיט באַקטעריעס און וויסע בלוט־קיצקעלער. א׳ אין אַן אָפּענער וואונד, געשווילכץ, בלאָטער. אַרויסקווטשן דעם א׳. דער בלאָטער פֿלאַצט און דער א׳ רינט אַרויס. אב טײַטשט: ׳אייטר — ליחה׳, שמות דברים, אינע 1542. „ווען איינם זײַן אויגן וויא טונן ...עז רינט אייטר אודר דם...דא איז מן אויך מחלל שבת פֿון זײַנט וועגן״, לט׳, עח/א. „צו פֿאַרשפּאַרטן א׳ אין אַ וואונד, צוליגן אוגערקע״, תּעלה ארוכה, לבוב 1850. „...זײַנען זיי [די בריסט־וואַרצלען] געשפּאַלטן און עס גייט אויס זיי א׳, שמירט מען זיי מיט מאַנדל־אייל״, איבז, מרפּא לעם, זשיטאָמיר 1874. „א הויכע, זייער דאַרע שקאָפּע, מיט אַ קרע־ציקן אַגגעביסענעם רוקן, גאָלע א״, ממוס, פֿישקע. „אין אַ ווינקל הויף, באַדעקט מיט קרעץ און בלוט און א׳, ליגט איוב״, פֿרוג ו. פֿיג. „עס איז נאָך פֿרי אויפֿצושטעכן די מפּה פֿון דער וועלט...מע דאַרף וואַרטן ביז זי וועט פֿאַרוואַנדלט ווערן אין א׳ און פֿלאַצן״, ייז, חבֿר נחמן. *מיט בלוט און מיט א׳ = אויך: מיט שוועכע גײַסטיקע יסורים, מיט גרויס מאַטערניש. „דאָס וועט מיר אַנקומען מיט בלוט און מיט א״, רייד. „דער בלאָטער האָט אויסגעשפּרונגען און איך ווייַן מיט א׳ און בלוטיקע טרערן״, ממוס, פּריזיון. קלאָה: „לאַכן זאָל ער מיט בלוט און מיט א״. א־ וואונד. אפֿלוס — „דער אויגן־טריפּער גייט דורך זייער שטורמיש, מיט אַ סך א״, פֿגאז, ווילנע 1927, № 21. [אין לר, ווילנע אא, אַרויסגערעדט אויך: **אײַטער**. „וואָס וויַטער? — אַ מכּה מיט א״, פֿוול.]

אײַטער — דער (די), ־ס. *Mhd*: iuter. 1. מילך־דריז בײַ אַ זי פֿון זויגערס (זויגנדיקע בעלי־חיים) מיט צוויי אָדער מער מילך־וואַרצלען ציצקעס, טיטקעס. ספּעצ וועז דער אַרגאַן הענגט אַ ביסל אַראָפּ. אַ פּעטע קו מיט אַ גרויסן א׳. אַן א׳ ווי אַ צעבער. טרייף ווי אַ חזירשער א׳. „פֿאַרענדיק מעלקן, איין א׳ האָב איך שוין אויסגעמאָלקן״, רייד. אונטערשלאָגן דעם (די)

אָדער פֿאַטשן איבערן א׳ = קלאַפּן אין א׳ בײַם מעלקן אַ קו (אַזוי ווי אַ קאַלב וואָס גע־פֿינט גיט געוג מילך צום זײַגן). *די א׳ס שפּאַרן אָן = זיי זײַנען פֿול מיט מילך (און די בהמה וויל געמאָלקן ווערן.) דערפֿון — *די א׳(ס) האָט (האָבן) אים אָנגעשפּאַרט = ער קען זיך גיט אײַנהאַלטן (מוז אויס־דערציילן, אַרויסקומען מיט רייד, טענות). „אָן א׳ מיט פֿיר ראָזווע פֿלעשעלעך האָט זיך געצייכנט אונטערן בויך", חיים פּשט, ‚אָן ערשט־לינג׳. „די פּתרילעווקער ציגן...פּאַשען זיך אויף דעם דאָזיקן גראָז און ברענגען אַהיים פֿולע א׳ס מיט מילך", שע, קליינע מענטשעלעך. „דא שטין נון פֿיל גוטיר קרײַטער. גאר שין ווערן דיר וואָקסן דער פֿון דיא אײַטיר", ספֿר משלים (קוא בוך), לו/ד. „זי איז געווען דווקא אַ מאָגערע, הויט און ביינער, א׳ער, מחילה, גיט מער ווי אַ פּזית", ממוס, בהמות. „דיא אײַטער פֿון דיא בהמה איז מותר", ר׳ אברהם עפּשטיין, ברך אברהם, לאַשצוב 1817. „די ציגן מעגן אַרויסגיין די א׳ צוגעבונדן, מיט דער טוך וואָס מע בינדט אָן בײַם ווייַדל", איבז, תקוני שבת, אוסטרהא 1818. „אין שוחטס הויז אַרײַן, וואו שוחטים ב ר א ט ן [נאָר אַזוי מע מעג] און זײַנען מכבד מיט א׳...", פּרץ, זכרונות. „די מאַמע זײַנע [די שוחטקע] ...ב ר א ט פֿולע א׳ס אויף גלאַטיק פֿאַר־שניצטע העלצלעך", ייז, ‚זאַמד׳. „האָבן פּויערן ...אָנגעוויזן אויף די אויסגעזויגענע א׳ס מיט דעם וואונק אַז דאָס האָבן די מכשפֿות די קי אויסגעמאָלקן", אש, תהילים־יוד. פֿיג. „די וואָלקנס האָבן זיך מיט פֿולע א׳ס צו דער ערד דערנענט", הר, אַדמס קינדער. „כל־זמן ס׳איז דאָ אַ טראָפּן מילך בײַ דײַן קו אין די א׳ — קוק גיט וואָס זי איז הונגעריק, מעלקי!" [= גיי אויס דעם אַרעמאַן ויפֿל דו קענסט נאָר], ממוס, שטורעמצײַט.

2. (גראָב) פֿולע פֿרויענגבראָסט. אָנגיסן איר דעם א׳ = וואויליונגעריש, מאַכן שוואָנגער. „די מיידן אין די קורצע באַרכענע אונטער־קלייַדער, די א׳ס אינדרויסן, געוואַלדעוועט", אפּא, ‚אין אַ קעלערשטוב׳.

אייטערדיק — אַדי. וואָס איז מיט אייטער, וואָס גיט אַרויס אייטער. שב, יב/א פֿאַרטײַטשט ‚טריה׳ — „אייטרדגה". „גבוכדנצר שפּרונג אַז ווער ער וואר איין ליב אונ׳ שלוג זיא מיט אייטריגי שלעק", קינות לתשעה באָב, פֿיורדא 1767. „איבערבינדן א׳ע אַלטע וואונ־דן", בראַד, גש. „פֿונואַנען קומט צו איר וויכע טעמפּעראַטור: פֿון דער א׳ער וואונד, צי פֿון אַ טיפֿוס וואָס נעמט זיך בײַ איר אויסשיילן", י. יאָפֿע, אין קעסלגרוב, מאָסקוע 1929.

אײַטערדיק — אַדי. 1. וואָס האָט אַ גרויסן אײַטער. אַ פֿעטע א׳ע קו. 2. וואויליונגעריש, וועגן אַ פֿרוי מיט אַ גרויסער ברוסט.

אייטערונג — די; ־ען. פּראָצעס אַדער רע־זולטאַט פֿון אייטערן (←). „בײַ אַ פּערזאָן וואָס קלאָגט זיך אויף אַ צאָן־א׳...", טאָג, וואַרשע 1929, № 12. „וואונד און א׳ און וויסטער ברען", מאַל, דער מלך דוד איז אַליין געבליבן.

אייטערן — אוסט. ־ער, געאייטערט. אַרויס־געבן, אַרויסברענגען אייטער. מלכ פֿאַרטײַטשט ‚רר בשרו את זובו׳ (ויקרא, טו, 3): „אייי־טערט" [תי: „זײַן לעבּ רינט מיט זײַן פֿלי־סונג"]. „...איין אויג אונ עש אייטרט אים, אודר דש אויג רינט אים פֿון וויאטאג ווענן, דא איז מן אויך מחלל שבת פֿון זײַנט ווענן", לט׳, עח/א. „נאָך א׳ דאָרט די וואונדן", אמד, די ווייסענגיא זאָהאַרע, וויליגע 1868. פֿיג. „וואָס מער איך האָב געזינדיקט, מער געאיי־טערט האָט מײַן תאוה", ציט, גש II. מיט זיך — די וואונד אייטערט זיך. **א׳דיק** — וואָס איז אין פּראָצעס פֿון אייטערן. „מיר רירן דאָ אָן אָן א׳ע וואונד אין דעם לעבן פֿון דעם יידישן פֿאָלק", זשיט VIII, נ״י 1919.

אייטערפּע — די מוזע פֿון מוזיק בײַ די אַנטיקע גריכן. א׳ מיט אַ פֿלייט אין דער האַנט.

אייטקונען — נג. גרענעץ־שטעטל אין פּרײַסן, אַקעגן ווערבאָלאָווע. דורך א׳ פֿלעגט מען אַרײַנ־שמוגלען אין צאַרישן רוסלאַנד אומלעגאַלע ליטעראַטור און געווער פֿאַר זעלבשוץ.

אײַך — פּראָ. *Mhd*: iuch (Ac.). דאָטיו און אַקוזאַטיו פֿון א׳ר, צווייטע פּערזאָן מערצאָל. „אוייך — ‚אתכם׳", אב, שמות דברים, אינג 1542. אויך — ‚לכם׳, הארקאַווי. אויף א׳ געזאָגט געווארן, א׳ (שוין) אַזא יאָר (מזל אע) — געניצט הן צום גוטן הן צום שלעכטן. אָט האָט איר א׳ דעם חוב (אויסגאָב). „איר גרושן צורן אובר אוך ארגענן" [ז׳ 19]; „איך הן אוך הר גטרגן" [ז׳ 24], כ״י 1382. [= זייער גרויסער צאָרן איבער אייך וואָלט געקומען; איך האָב אייך אַהער געשטראָגן]. „איך זע צוישן א׳ [דאָטיו] די צוויי־דרײַ, דורך וועלכע איך פֿלעג פֿיל צרות האָבן, ...הלוואי וואָלט איך א׳ [אַקוזאַטיו] יונגערהייט באַגראָבן", גאָר, שירי מ. ג. — יודישע ליעדער, וואַרשע 1889. „אָט האָט איר א׳ דעם חכם — לאָכט דער אַשמדי", ממוס, קליאַטשע. אויך: צו איין פּערזאָן בײַם אירצן: „אָפֿילו אײַער זון אַז ער קומט צו מיר בעט איך אים זיצן, און א׳ וואָלט איך אַליין אונטערגעטראָגן אַ שטול", ש. וואָלצאָנאָק, דער קאיידאָנער עלי׳, וויליגע 1913.

אייכאָלאָגיע — די, סטוטש. סיסטעם, סדר פֿון געבעטן און צערעמאָניעס בײַם גריכיש־אָרטאָדאָקסישן גלויבן.

אייכאריסט|יע — די, ־ס. < איי < גר. ‚אַריסוסוזיז פֿון גרויס גנאָד׳. געהייליקטער אָונטנטאָל; קריסטלעכער גאָטסדינסט מיט דעם אַלטאַר־ברויט (האָסטיע) און סאַקראַמענט־זיצן. יעדער קריסטלעכער ריטואָל מיט דער סימ־באָליק פֿון ברויט און ווײַן, ספּעצ: די האָסטיע. [דער גלייביקער דאַרף פֿאַרזוכן פֿון דעם ברויט און דעם ווײַן און האָבן דערבײַ די איבערלע־בונג אַז אַזוי ווי די אַפּאָסטאָלן באַטייליקט ער זיך אין יעזוסעס לעצטן מאָלצײַט, אַז דאָס נעמט אויך ער סימבאָליש אַרײַן אין זיך יע־זוסעס גוף און בלוט.] „צוויי יידישע נשמות זײַנען אומגעקומען אויפֿן שײַטערהויפֿן פֿון דעם כּבוד וועגן פֿון דער א׳", זק איבז, שד V. „פֿאַר דעם טאָג פֿון דער ‚שלאָגונג׳ פֿאַסט ער, איז זיך מתודה און נעמט די א׳", מוז איבז, ר. וויפּער, ...מיטעלעטער. אויך: **אייי־כאַריסט.** ־יש — אַדי. א׳ער נאַכטמאָל.

אייכהאָרן ← דער, ־ס. מיז. דזוו וועוועריק, וועוועריקע. ← אייכנהאָרן. „דער וועוועריק הייסט אויך א׳, אויס זײַנע האָר מאַכט מען פּענזלס פֿאַר די מעלער [= מאָלערס]", ראשית למודים, לבוב 1862. „פֿר נירן אודר בלאזין שטיין: גיב אים איין השתּנה פֿון איין איזל מיט השתּנה פֿון איין אייכהערנלה, דאז טרײַבט דען אבן צוריק", סור, כו/א.

אייכי — די. מצ נב. טוו פֿאַר ‚כּח׳ (ויקרא, יא, 30), ווערט דערמאָנט צווישן די ש ר צ י ם וואָס מע טאָר ניט עסן. אפּא גיט איבער אַז זײַן מלמד האָט אין די 90ער יאָרן 19. י״ה פֿאַרטײַטשט — אייכי (יושפּ I, 1). באר התורה — **אייכהערינכי.** אַזוי אויך טשי II. טח — **אייך הערנליין.** באר משה — **אייכ־הערליין** [דאָס זײַנען פֿקפּ פֿון אייכהאָרן ←].

אייכל I — דער, ־ען. *Mhd*: eich(e).

1. דעמב. דזוו אייכנבוים. „אייכלין — אַלר־נים", אב, שמות דברים, אינג 1542.

2. *Mhd*: eichel. דזוו אייכלנוס. „נעם זאָפֿרין קערנער אונ׳ אייכלין, זאָמט די שאלין, ברען זיא צו פּולווער אונ׳ גיב איר פֿון דעם פּולווער אין אַלין עשין אונ׳ טרינקין", טור, כד/ב. „הונדערט טויזנטער פֿאַמיליעס זײַנען אַרויס אין די וועלדער, אין שניי קלײַבן זשאָ־לודעס (אייכל, חזיר־נים)", קמ, 1866, № 7.

3. מצ נב. אייפֿ. מענלעכער גליד. „אויב דאָס אינעווייניקסטע בלעטל פֿון דער ערלה איז צוגעוואַקסן צום א׳, דעמאָלט דאַרף מען בײַ דער פּריעה זײַן זייער געווארנט", פֿון אַ בראָשור וועגן מילה, אזע, בערלין (יאָר?). „צו זיי געהערן [בײַם דורכפֿירן מילה] דאָס אָפּקומען פֿון בלוט, פֿאַרשיידענע פֿאַרקירפּ־לונגען פֿונעם א״, ‚טאָג׳, שריפֿטן, וואַרשע 1929. ־דיק — אַדי. א׳ע בלעטער. **א׳־נײַ** — שפּאָגל־נײַ, גאָר נײַ.

אייכל II — דער, ־ס. (קאָרטשפּיל). איינע פֿון די פֿיר קאָליר (מאַסטן) פֿון קאָרטן: צלם, קריין, טרעף. „ער האָט שכל ווי דער אייבער א׳", פּוזל = ווי אַ פֿויער, אַן אומגע־בילדעטער. „ער איז דעם אייבער־א׳ס אַן איניקל" — וועגן איינעם וואָס איז אַ גוטער קאָרטנשפּילער. מלך א׳ — אַ סימבאָל פֿון חשיבות, פֿון עפּעס וואָס איז בעסער ווי דער דורכשניט. „אַייער פֿייגעלע זיצט נאָך אַ מיידל. איר וואָרט נאָך אַלץ אויף דעם מלך א׳", יהל, פּאָועל סידאָראָוויטש, וואַרשע 1881. „אַן גליק איז אַלץ אומזיסט, מעגסט זײַן ווי דער מלך א׳", ג. ראָזויטש, דער גליק, ווילנע 1908. *יאוסזען ווי מלך א׳ — וועגן אַ ברונעט מיט אַ שפּיציק בערדל. מלכה א׳ — אַ סימבאָל פֿון אַ ברונעטן וואָס שפּילט אַ גרויסע ראָלע אין לעבן פֿון דעם פֿאַר וועמען מע וואָרפֿט

אויס קאָרטן. „רוזשקע...נעמט אַרויס פֿון בו־זעם אַ פּעשל קאָרטן, טאָשט עס און...ציט אַרויס אַ קאָרט: מלכה א״, אָפּא, ראַמאַן פֿון א פֿערד־גנב. „א, מלכה א׳! ווייז דיין גנאָד און איך שטעל אײַן אויף דיר מײַן קאָפּ אין קאָזן״, מל, ׳די מלכה אייכל׳. אויך חדר־ינגלעך פֿלעגן אָנרופֿן א׳ איין פֿאַרעם פֿון זייערע היימיש־געמאַכטע שפּיל־קויטלעך. „א שטעלעכל פֿון צוויי זיך שנײַדנדיקע ליניעס האָט באַטײַט צלם אָדער א״, יחיאל שטערן, חדר און בית־מדרש. **דיך** — אַד׳. אַן א׳ע קאָרט.

אייכלנום — דער (די), ־נים. פּפּ: **אייכנגום**. פֿרוכט פֿון אייכנבוים. דעמבן־ניסל, חזיר־ניסל, זשאָלוד.

אייכלראָב — די, ־ן. (זאָלאָגיע) סויקע. געהערט צו דער ראַבן־משפּחה. לעבט אין פֿאַר־שיידענע קלימאַטן, דער־עיקר אין מיטלמעסיקן, בויט איר נעסט אויף ביימער, נערט זיך דער־עיקר מיט חזיר־ניסלען

און יאָגדעס און אויך מיט אינזעקטן. עסט אויך אויף אייעלעך פֿון קלענערע זינגפֿייגל. וויינטער בלײַבט די א׳ אין איר היים און דער־נערט זיך פֿון אייכלניס וואָס זי האָט אָנגענגעריים. Garrulus glandarius.

אייכן — אַדי. מיט. אַרכ. דעמבן. וואָס איז פֿון האָלץ פֿון אייכנבוים. א׳ מעבל. מאַסיוו א׳ענע טישן. „א׳ אודר קעסטן האָלץ פֿון לגד בשן האבן זיא דיר גמכט דרויז דיינ׳ רודרר״, סהמ, יחזקאל, כז, 6 [תי: „פֿון אייכנביימער פֿון בשן״].

אייכנבוים — דער, ־ביימער. דזוי דעמב. בוים פֿון מיטעלער הייך אין אַ גרעסערער צאָל אונטערמינים. וואָקסט אין מעסיקן קלימאַט אין דער אַלטער און נידעריקע וועלט (אין צפֿון־אַמעריקע וואָקסט אויך דער וויסטער א׳). דאָס האָלץ פֿון א׳ צייכנט זיך אויס מיט מאַסיוקייט און לאַנג־דויערדיקייט און ווערט גענוצט צו פֿאַרשיידענע צוועקן זינט אַנטיקע צײַטן. Quercus.

„און אַברם איז דורכגעגאַנגען דורכן לאַנד ביז דעם אָרט פֿון שכם, ביז דעם א׳ מורה״, תי, בראשית, יב, 6. „דבורה...איז באַגראָבן געווארן אונטער בית־אל, אונטער דעם א״״, תי, בראשית, לה, 8. „יפֿתח איז געזעסן... אונטער אַ דיקן א׳ (דעמבע)״, ל. לשוינזאהן איבז, י, מ. וואהלמאן, יפֿתחס נדר, ווילנע 1874. „אַן האָב איך געזען אַבשלומען העגענען אויפֿן א״״, תי, שמואל ב, יח, 10. „דא שפּראך דער א׳: אויף מיר קען ער אויך ניט העגענען דען אויף מיר איז (אַבשלום) געהאָנגענען״, ר׳ אהרן מטרובש, ספּר מצח אהרן, וואַרשע תר״ג. „אויף דער שטאַרקער א׳ שטייט פֿאַרמאַטערט, אַטעמט קוים״, אַר, ׳צום פֿרילינג׳.

אייכנבלאָט — דאָס (דער), ־בלעטער. בלאַט פֿון אייכנבוים. „וען איינר ח״ו העט ביקומין צו עשׂין איין סם המות...גיב אים אייכן בלעטר צו קויאין אוג׳ לאז דען זאָפֿט שלינגין זוא איזט ער זיך מקיא״, סור, כג/ב.

אייכנהאָלץ — דאָס. מצ נב. האָלץ פֿון אייכנבוים.

אייכנהאָרן — דער, ־ס. דזוי אייכהארן ←. „דער א׳ וואוינט אין די קאַלטע געגנטן, ווײַל ער ליבט צו וואוינען אויף אייכנביימער, דערום רופֿט מען אים א״, א. ג., דער פֿראָצעס, וואַרשע 1885. „נאַכט און רעגן. אַלע חיות שלאָפֿן שוין אין שטיצ. נאָר דער פֿלינקער א׳ שפּרינגט פֿון צווײַג צו צווײַג״, הל, ׳בײַם ראַנד׳, 1916.

אייכע — די, ־כן. דזוי אייכנבוים. דשמ, נר. „באַרויבט אייכן און צעדער אין וואַלד, זייגט...פֿון אַלע גראָזן דעם זאָפֿט״, פּרץ, דראַמאַטישע שריפֿטן.

אייל — די, ־ן. *Mhd*: el(e). מאָס פֿון לענג, אַן ערך 68 ס״מ. מע האָט געניצט אַן א׳ דערעיקר צו מעסטן שטאָפֿן. [אויף אַ פּרימיטיוון אופֿן האָט מען אַן א׳ געמאָסטן פֿון עלנבויגן ביז די שפּיץ פֿינגער.] טוי פֿאַר ׳אמה׳. אַ גאַנצע (אַ פֿולע) א׳. אַ קאָרגע א׳. אַ הילצערנע (אײַזערנע) א׳ = דער מאָסשטאָנג. „זאָלין זיא זעהן אויף אַלי מדות ומשקלות ואמות, די אידר מאָן, ווער וואז פֿרקופֿט, רעכטי מאסין אוג׳ גיוויכט אוג׳ אילין ווערן האבין״, תקק. „איין א׳ איז זעקש טפחים״, שה ווו, יט. „דרײַ הונדערט אין דרײַ לענג פֿון דער תּבה, פֿופֿציק אין איר בריים און דרײַסיק א׳ איר הייך״, תי, בראשית, ו, 15. „זולשט מאַכן איין איבר ליד, גולדא ריין, צויא אילן אוג׳ איין האלבא איר לענג אוג׳ איין איל אוג׳ איין האלב איר ווײַט״, טה, שמות, כה, 17. *צרות אויפֿן א׳ = אַ סך צרות. „אַן א׳ אויף אַן א׳, נאָר אַלײַן״ [= בעסער צו לעבן זייער ענג, אַבי ניט מיט אַנדערע]; „שׂמחות אויף אַן א׳ און צרות אויף אַ מײַל״ [= א) צרות זײַנען אין לשער מער ווי שׂמחות; ב) פֿרײַד בײַ עמעצן זעט מען נאָר פֿון דער נאָענט, אָבער וועגן אַ צרה דערוויסט מען זיך אויך פֿון דער ווײַט]; „אַ מאַן אויף אַ שפּאַן, אַ בּאָרד אויף אַן א״; „מיט דײַן (זײַן) אײַנער א׳ קען (זאָל) מען די גאַנצע וועלט ניט מעסטן״, שוו. „מע זאָל ניט גאַנץ אויסוויסן...נאָר איבערלאָזן בײַ די טיר...איין א׳ אין די לענג און איין א׳ אין די ברייט, כדי מע זאָל...זיך דערמאָנען אַן חורבן״, הרב א. ברודא, הלכות עולם, אונגוואַר 1864. „אַז ער הייבט זיך אויף פֿון בעט, איז אַסור צו גיין פֿיר א׳ן אומגעוואַשן״, דרך אדם, וואַרשע 1860. „פֿון דעם טאָג וואָס עס איז חרוב געוואָרן דער בית־המקדש, האָט ניט דער אייבערשטער נאָר די פֿיר א׳ן פֿון הלכה אַליין״, תניא, קמג. „אַן אויסגעפֿליקטער אָרט אין אַ ווינ־גאָרטן — זאָגן בית־שמאי: עס מוז זײַן 24 א׳ן, און בית־הלל זאָגן: 16 א׳ן״, זרעים, מא/א. קללה: „זאָלסט שוין קומען צו דײַנע פֿיר א׳ן״ = זאָלסט שוין ליגן אין קבֿר. „איז מען שוין אַ פֿראָסטער שוכן־עפֿר, ד״ה מ׳איז נײַן א׳ן, מײַנע שׂונאים, אין דער ערד״, דער לאָדזער סוחר, באַרדיטשעוו 1910. זײַן גרייט זיך צו באַגראָבן נײַן א׳ן אין דער ערד פֿון חרפּה (בושה). „[דאָס געשעפֿט] איז געלעגן נײַן א׳ן טיף אין דער ערד״, דטש, ווילנע. „שתדלנים...באַגראָבן אונדז נאָך צען א׳ן אין דער ערד״, ממוס, טאָקסע. „א צייכן מאַכן מיט דער פֿען אַרום דעם אומבאַקאַנטסן קבֿרשע פֿיר א׳ן״, הל, אין טרעבלינקע.... „[דער מענטש] זאָל אייביק אין זינען האָבן אַז ער האָט ניט מיין אַז פֿיר א׳ן ערד״, עץ חיים, תרי״ב. „אַרמילוס דער רשע...וועט זײַן 12 א׳ן הויך און 12 א׳ן ברייט״, אָפּא, אין פּוילישע וועלדער. „וען די זון רוקט זיך אַוועק אויף דער ערד איין א׳, וועלט זי אויבן אין איר גלגל אַוועק־גערוקט פֿיל מײַל״, חה, ב, 259. „דער טיש און דער א׳ וועלן פֿאַר אים עדות זאָגן אַז וויזל ער האָט געלעבט...האָט ער קיין שום יתור ניט געהאַט פֿון זײַן מלאָכה״, קה. „דעם פּראָגרעס און די רעאַקציע דאַרפֿן מיר מעסטן ניט מיט דער א׳ פֿון אונדזער צײַט, נאָר מיט דער מאָס פֿון די יעמאָלטיקע אומשטענדן״, זשיס וו, ג״י 1912. *אויסמעסטן די פּלייצעס (די בייגער) מיט דער (דעם) א׳ = אָנברענען די בייגער. *צרימענטאָן נײַן א׳ן פֿיזווייש = אָפּנאָרן בײַם מעסטן מיט אַן א׳; בכלל אָפּ־נאָרן בײַם מעסטן.

אייל — דער (דאָס), ־ן. *Mhd*: öl(e). פּפּ: אויל ←. 1. פֿעטע פֿליסיקייט וואָס מע קריגט (קוועטשט, דריקט) אַרויס פֿון אַ גע־וויקס (פֿון אַ פֿרוכט, אַ וואַרצל, בלעטער אאַ טייל פֿון געוויקס). שב און אַלע אַנדערע פֿאַר־טעטשן ׳שמן׳ — א׳. ברענען, באַקן מיט א׳. זיך שמירן מיט א׳. ברענען א׳. א׳ אין חנוכּה־לאָמפּ. א׳ פֿון דער מנורה. דער נס מיטן קרי־געלע א׳ וואָס האָט געברענט אַכט מעת־לעת. זאָלבן מיט א׳. „אוג׳ שלמה האט געבין צו חירם...צוואַנציג מאס א׳ גישטויסן״, סהמ, מלכים א, ה, 25. „אָפֿט איז בעסער אַ גוטער שם פֿון טײַערע א׳ן״, מס, קהלת תקע״ט, ז, 1. „מיר עסן דיא זאָפֿט אונד זיסי איל פֿון דיא פֿירות״, הבחור חנוך בר׳ צבי הירש איבז, אגרת בעלי חיים, העגא 1718. „בײַ דעם גר תמיד איז איין גרוב וואו דש א׳ דרין לאָפֿט...״, ׳כ״י וועגן מעצער עלילת־דם׳, 1669 [פֿש III]. „וען איינער האָט זיך איבערגע־טרונקען, מאָג מען אים שמירן זינען העגט און פֿיס מיט א׳ אַדער מיט זאַלץ אום שבת״, לט׳, ע/ב. „די דאָזיקע זאַכן פֿון גויים זענען אָסור (מע טאָר זיי ניט עסן און ניט טרינקען, אָבער זיי זענען ניט אָסור בהנאה) מילך... ברויט און זייער א׳...רבי און זײַן בית־דין האָבן מתיר געמאַכט צו עסן א׳ פֿון גויי״, פּיעס, עבֿודה זרה, פּרק ב. [די גמרא דער־ציילט אַז רב האָט ניט געגעסן קיין א׳ פֿון אַ גוי און שמואל האָט איבער דעם געהאַט אַ

טענה צו אים, עבֿודה זרה, לה/ב, טו/א.] *ס׳פֿעלט אים (אַ ביסל) א׳ אין קאָפּ = דזוי עס פֿעלט שׂכל, פֿעאיקייט צו טראַכטן. *גיסן א׳ אויפֿן פּנים׳ער = פֿאַרשטאַרקן אַ קריגערס, אַ מחלוקת. „איזט נור מיט זאָלכי טרישׂטונג איל אין דאז פּנים׳איר גיגאָסין גיוואריין", גה, 202. ← איילבערט. ← בוימל. ← בּמה מדליקין. פֿלאַג־צן־א׳, געווינקסן־א׳. באַנאַנע־א׳, לינזוימען־א׳, מאַנא, מאַנדלא׳ אאז״ו.

2. פֿעטס, חלב פֿון בעלי־חיים אין אַ פֿלי־סיקן צושטאַנד. טראָן. פֿישא׳. פֿיש־לעבערא׳.

3. ברעניקע פֿליסיקייט וואָס האָט אין זיך קוילנשטאָף און וואַסערשטאָף און וואָס באַ־קומט זיך אַרויס פֿון אַ צאָל מינעראַלן. ספּעצ פֿעטראָליום. ר ו י א׳. באַאַרבעטער א׳. „דעשט מאל וואר אין די שטאט איין קוואַל ברונן אַרויז קווילן פֿון זער גוט איל, אוג׳ נאך פֿיל יאר איז דיזי שטאט אין גזונקן", יוסיפֿון, פּיורדא 1764, ד/ב. „מע קען ניט צעלאָזן א׳ אין וואַסער. אויף דעם דאָרף מען עטער". „היט זיך, דו זאָלסט ניט לאָזן קיין פֿלעקן א׳ אויפֿן פּאַפּיר", רייד. „מע טאָר ניט צינדן מיט די קנויטן אין די א׳ן [אויך בּוֹ]. אַועל־כע קנויטן קענען ניט רעכט ברענען, נאָר סע סמאָלעט זיך פֿון אויבן", איבז, תיקוני שבת, אוסטרהא 1818.

4. יעדער מין פֿליסיק שמירעכץ פֿאַר אַ מאַשין, אַ טייל פֿון אַ מאַשין, פֿאַר רעדער, אַקסן אא. מאַשין־א׳. „שרייַפֿעלעך קלייגע, שרייַ־פֿעלעך דריבּנע וויינען מיט טערען, מיט שמו־ציקן א׳", סטג, קאָפּריון. 5. (סטאָליערי) יעדער פּאָליטור־מיטל. פּרימער באַשמירן מיט א׳ און ערשט דערנאָך אָפּפֿאַרבן.

א׳פֿ אַ ס. א׳פֿ ע ס ל. א׳פֿ י ל ט ע ר. א׳־זאַ־וואָ. א׳־פֿאַבריק(אַנט). א׳־רעזערוואָאַר.

אייל I — די, ־ן. *Mhd*: iule. רויבפֿויגל פֿון דער סאָוע־משפּחה. ← אוהו. טוו פֿאַר כּוס (ויקרא, יא, 17). אַזוי שׂב, ססי ll, תי, אפּא, (יושפּ ו, 1). ׳כּכוס חרבות׳ (תהלים, קב, 7) פֿאַרטײַטשט תי: „וי אַן א׳ פֿון די חורבות". „ואת הינשוף...בלשון אַשכנז אויי״ל, אב, ספר מתורגמן, איזנע 1541. **אויערא־ייל** ← אויערסאָוע. „אוג׳ עש וועט אַרבן זיא א׳ן אוג [קאַץ] איגלן, אוג׳ שטאָק אייל", סהמ, ישעיה, לה, 11.

אייל II — די, מצ נב. *Mhd*: îlê. אייַלעניש, געאייל. דאָס טאָן אפּעס האָסטיק, גיך. „— וואָס איז די א׳? זאָל זײַן פֿאַוואָליע, געלאָסן", רייד. „אַ וואָרט איז ווי אַ פֿייל, ביידע האָבן גרויסע א״; „אַ גאַסט אין דער א׳ זעט ניט אויף אַ מייל", שוו. „צום רעכי־לעיבן קימט גילאַפֿן איין וויבעלייַן אין גרעסטער א״, פֿל (בורגנ־לאַנד). „אוג׳ איר זולט עשן אין מיט א׳ [בחפזון], קרבן פסח עש צו גאָט", טח, שמות, יב, 11. „הט מיר נישט פֿר איבל מײַן איבל שרייבן אין מײַנער א״, פּראָגב, 21. „דא קאם איין שרייבר אין איינר א״, ווינק. „אין גאַסט הויז גיוג דער גוט מאַן מיט גרושׂר א״, ספר משלים, פּפדמ 1686, מ/א. „שפיל אַ וויילע לעגער, קלעזמער, זאָג — וואָס איז די א׳?", מר ו. „ער אַרבעט בּיים שטיין סערן איז יוי שׂכחה — דרײַ איז ניט שׂכחה", זרעים, כ/ב. „א׳ל ע ך צימטיקע [מאַכט מען די ברכה] בורא פרי העץ, ניט צימטיקע — בורא פרי האדמה", ברכות מנחם [קעניגסבערג, תרי״ח].

2. דזוי איילבערט, בּב. מש פֿאַרטײַטשט ׳זית׳ — „אילבער בוים". „(בניך כשתילי זיתים) אירי קינדר זײַנן וויא איין פֿלאַנצונג פֿון איין אייל בּער בוים", נצו, במדבר, ה/ג. „אַזוי שיין ווי איין שיינער פֿרוכטיקער א׳בוים", א. פּאָוויר, איבז, בחינת עולם, ווילנע תר״כ. „עס איז גרינגער צו איין מענטשן אויסצופֿירן איין וואַלד א׳בוימער אין גליל, כאָטשי אין גליל איז איילבערטן ניט געראָטן, וויידער מגדל צו זײַן איין קינד אין ארץ־ישׂראל, כאָטשי דאָרטן זײַנען קינדער געראָטן", אור עולם, ח״א, נעתק ע״י ר׳ ישׂראל ממינסק, ווילנע 1865.

איילבערט — דער, ־ן, פּפּ: **איילבירט**. 1. פרי פֿון אָליוונבוים. די גרייַס וויי אַ קליי־נע פֿלוים. פֿאַראַן גרינע און שוואַרצע א׳ן. מע וויייקט א׳ן און מען עסט זיי געזײַערט, געזאַלצן. עסן א׳ן מיט ברויט. בוימל = בוימאייל, אייל פֿון איילבערטן; בּיז 60% פֿון א׳ איז אייל. א׳אייל = פּראָוואַנס־אייל. „גאָט ברענגט דיך אין אַ גוט לאַנד...אַ לאַנד פֿון וויין און געראָטן, און וויינשטאָקן, און פֿײַגן, און מילגרוימען, אַ לאַנד פֿון א׳ן און האָניק", תי, דברים, ח, 7-8. „אַז אייַנער נעמט אַרויס צום עסן איילבירטן פֿון פֿאַרוויכונגס־קויש...מעג ער אײַנטונקען צו איין זאַלץ און עסן אומגעמעשׂרט", פּיעס, מעשׂרות, פּרק ד, ג. „אויב אייַנער האָט א׳ן און אייל, טאָר ער ניט אַראָפּנעמען פֿון די א׳ן תרומה אויף די א׳ן און אויף דעם אייל...[וויַיל] מע טאָר ניט אָפּשׂיידן פֿון ׳ניט־פֿאַרענדיקטע׳ זאַכן [וויי א׳ן] אויף ׳פֿאַרענדיקטע׳ [וויי אייל]", פּיעס, תרומות, פּרק א, ד. „שטעקט אַן א׳ פֿון בלעטער אַרויס", עק.

2. פּפּ: **א׳בוים**. אָליוונבוים (←). וואַקסט אַרום דעם מיטלענדישן ים. אייביק־גרינער צוויי־גיקער בוים מיט געדיכטע טונקל־גרינע בלע־טער. 15 און מער מעטער די הייך. וועדט קולטויוירט צוליב די פּירות. דאָס פֿעסטע, שטאַרקע האָלץ וועדט גענוצט צו מאַכן כּלים. „וויי צוויַיגלעך פֿונעם א׳בוים, גרין, א׳־פֿריש, זיצן דײַנע קינדערלעך אַרום דײַן טיש", ממוס, שירה. א׳צ ו ו י ג — אויך: עמבלעם פֿון שלום. אויסשטרעקן אַן א׳צוויַיג = (וועלן) שליסן שלום. א׳ב ו י ם — סימבאָל פֿון רו, מנוחה, שלום. „איך בין וויי אַ צוויַיגהאָפֿטיקער א׳בוים אין גאָטס הויז", תי, תהלים, נב, 10. „[נח] האָט וויידער אַרויסגעשיקט די טויב פֿון דער תּבה. און די טויב איז נעקומען אין אָוונטצײַט, ערשט אַן אָפּגעריסן א׳ב ל א ט איז אין איר מויל", תי, בראשית, ח, 10-11. „ברענגט א׳צוויַיגן...און צוויַיגן פֿון געדיכטע ביימער צו מאַכן סוכות, אַזוי וויי עס שטייט געשריבן", תי, נחמיה, ח, 15. „געגאַנגען זײַנען געגאַנגען די ביימער צו זאַלבן אַ מלך איבער זיך. און זיי האָבן געזאָגט צום א׳בוים: קיניג איבער אונדז. האָט דער א׳בוים צו זיי געזאָגט: זאָל מיט פֿליַיס און מיט א״, אר, ׳דער שטייג־קריצער׳. „אין א׳ האָב איך די פּען געפֿונען", הל.

איילאָגיץ — די, ־ס. < אייַ < גר. 1. לויב־רייד וועגן אַ פֿאַרשטאָרבענעם. הספּד. 2. פּאַ־נעגיריק בכלל.

איילאויוון — דער, ־ס. אויוון וואָס זײַנן ברענ־שטאָף איז אייל. פֿקפּ: אייליאויוועלע.

אייַלאַ׳נט — דער, ־ן. (באָטאַניק) בוים וואָס וואַקסט זייער גיך. שטאַמט פֿון כינע און יאַ־פּאַן, איצט אויך אין ענגלאַנד, פֿראַייניקטע שטאַטן אא לענדער. דער א׳ האָט גרויסע, דיקע בלעטער און גרינלעכע בלימלעך. די ער־בלימלעך האָבן אַן אומאַנגענעמען ריח. [נאָמען שטאַמט פֿון די מאָלוקאַ־אינזלען, ב: הימלבוים אָדער בוים פֿון געטער.] Ailanthus altissima.

אייַלאַ׳נט־שפּינער — דער, ־ס. מאָט, מאַ־טיל וואָס געהערט צו דער גרופּע שפּינערס און דערנערט זיך מיט די בלעטער פֿון אַן אײַלאַנט. איז ברוין מיט ווײַסע האַלבע־לבֿנות אויף די פֿליגלען. זײַן לאַרוו איז גרין מיט בלויע פּינטעלעך. Philosomia cynthia.

איילאַרניץ — די, ־ס. פּפּ: **אַליאַרניץ, אַלע־יאַרניץ**. וואַרשטאָט, פֿאַבריקל, וואו מע פּרעסט אייל. ← אוליניצע.

איילבאָהעלטער — דער, ־ס. גרופּ, קעל־טער, וואו עס פֿליסט אַראָפּ אייל (בּיים פּרי־מיטיזן אופֿן פּראָדוצירן). „אייל איז חייב במעשׂר וויי עס לויפֿט אַראָפּ אין דעם א״, זרעים, פּו/א.

איילבאַרג — דער, גג. דזוי הר הזיתים בּיי ירושלים. [׳הר המשחית׳ (מלכים ב, כג, 13) איז דער הר הזיתים. איז אַזוי אַנגעגרופֿן געוואָרן וויַיל מע האָט אויף אים געדינט צו עבֿודה־זרות.] אורח, 52, פֿאַרטײַטשט ׳הר המש־חית׳ — „איילבערג". „אַקוראַט וויי די צעדערן פֿון לבֿנון און די איילבערטן אויפֿן א״, בעמ ו.

איילבוים — דער, ־בוימער. דזוי איילבערט־(בוים), אָליוונבוים, (עץ־)זית. „...דש זיא [= די אומגלייביקע] פֿון דעם גישׂטליכן איל בוים אב גבראָכן אוג׳ אב גהאַקט זײַן", קאָל, לבֿ בנים על אבֿותם, האַלע 1732. „ר׳ מאיר זאָגט: אַלע הייסן מילדע ביימער, אויסגענומען אַן א׳ און אַ פּײַגנבוים", זרעים, מה/א. אין תי טוו פֿאַר ׳עץ שמן׳ (ישעיה, מא, 19).

איילבילד — דאָס, ־ער. בילד, געמאָלן מיט אייל־פֿאַרבן. פֿילקאָליריקע א׳ער.

איילבלאַט — דאָס (דער), ־בלעטער. בלאַט פֿון איילבערטבוים. „וועדט אַ ביסל פֿרייליכער ...אַז נח שיקט אַרויס די טויב און זי ברענגט אים אַן א״, יוסאָל, 1881, № 12.

איילבער — דער? די? ־ן? *Mhd*: öl-bër. אַרט. טראַדיציאָנעל. 1. דזוי איילבערט, בּוֹ. „עש זאָל קיינר ניט אב שיידן פֿונם ברויט צו בירכות קלענר אַז אין איל בער גרוישׂ", לטז, קמ/ב. „זיי וועדן זײַן פֿײַכט די צוויַיגן גלײַך אַלס איין א׳, דאס זאג שיין איין גאנץ יאר", צוה, הפּטרת ויצא. „צוויי הויפֿן א׳ אָדער באָק־

איך אויפֿגעבן מײַן פֿעטקייט, וואָס מיט מיר טוט מען כּבוד גאָט און לײַט, און גיין זיך וויגן אײַבער די ביימער?", תּ', שופֿטים, ט, 8-9 [לויט יותמס משל איז דער וויכטיקסטער פֿון אַלע ביימער דער א׳]. "יעדערער געהאַט אַ גאָרטן, א׳ביימער, אויך אַ שטיקל פֿעלד צום אַקער", פֿרוג I. "וויסט צווישן אין־ביימער שפּאַצירן פֿאַמעלעך די הייליקע אָבות", הר, געדיכטע און לידער. א׳ג א ר ט ן. "שולמית זינגט אין אַלטן א״, פֿרוג II. "וויינגערטנער און א׳גערטנער וואָס איר האָט ניט געפֿלאַנצט עסט אירע", תּ', יהושע, כד, 13. 3. פֿטם. דזוד זוגענבלום, זונבלום, 'רויז', פֿאַדסאָלנעטשניק, סלאָנעטשניק. **אייל־בערטיק, א׳דיק** — אדי. א׳ע פֿראַדוקטן.

אייל־בערט־גרין — אדי. דזוד אָליוון־גרין. גרין מיט אַ צומיש פֿון געלקייט, ווי דער קאָליר פֿון ניט קיין צײַטיקן אייל־בערט. אַן א׳ב׳ער טעפּעך.

אייל־בריוו — דער, מצ ווי אצ. בריוו געשיקט מיט אײַלפּאָסט, עקספּרעס, מיט אַ ספּעציעלן בערענגער. "זיבן אין דער פֿרי — אַ קלונג. וואָס? עס איז אים אײַנגעפֿאַלן מיר צו שיקן אַן א״", רייד.

אייל־בריוו־ענוועלאָפּ — דער, ־ס. באַהייצונג־אַפּאַראַט מיט נאַפֿט פֿאַר ברען־מאַטעריאַל. "זיך אַראָפּ־געכאַפּט אין קעלער, אונטערגעהייצט דעם א״", ב. דעסלער, טמז, 1961 XII 9.

אייל־גאַז — דער, ־ן. ברענוקער גאַז וואָס צינדט זיך גרינג אָן און ווערט פֿראַדוקטירט פֿון פּעטראָליום. א׳ ווערט גענוצט פֿאַר באַלײַכטונג אַא צילן.

אייל־גאָרטן — דער, ־גערט(ע)נער. גאָרטן מיט אייל־בערטביימער. מלל פֿאַרטײַטשט 'כּרם זית' (שופֿטים, טו, 5): "איל גארטן" [תּ׳: "אייל־בערטגאָרטן"].

אייל־גוט — דאָס? ־גיטער. סחורה, באַגאַזש בכלל, וואָס ווערט אײַבערגעשיקט מיט אַן עקספּרעסבאָן. ← אײַלפֿראַכט. "באַקאָנט צו מאַכן אַז די צוגעשיקטע זאַכן ווערן אויפֿגענומען... ענטוועדער אַלס געווײַנלעכע גיטער אַדער אַלס א׳...מיט טײַערער פֿראַכט", קמ, 1866, № 33, מודעה.

אייל־גלעזל — דאָס, ־ער. גלעזל מיט אייל וואָס ברענט צום באַלויכטן. "אַן א׳ ווען ניט פֿלאַצן, אויב מע לאָזט עס צו רו", רייד.

אייל־גע־ווויק — דאָס (דער), ־ן. פּפּ: ־ווועקם. יעדער מין געווויק וואָס פֿון זײַן פֿרוכט אַדער זאָמען קריגט מען אַרויס אייל. חוץ אייל־בערטן, זײַנען באַקאַנטע א׳ן: פֿלאַקס, זונבלום, מען, מאָן, גיס אא. "די פּעולה פֿון דעם מין מיסט [שעפּסנמיסט] איז באַזונדערס ניצלעך פֿאַר א׳ן און פֿאַר קרויט", מ. ווענגער, דער יודישער פֿעלאַרבויטער, וואַרשע 1891.

אייל־גפֿעם — דאָס, ־ן. יעדער מין כּלי פֿאַר אייל. 'כּלי שמנה' (במדבר, ד, 9) פֿאַר־טײַטשט תּי׳: א׳ן.

אייל־גרין — אדי. געווײַנלעכער טערמין בײַ מאָלערס, פֿאַרבערס, פֿאַר אייל־בערט־גרין ←.

אייל־דינסט — דער. מצ נב. אָפּטייל פֿון וואַרשעווער געטאָ־פּאָליציי וואָס האָט צעפֿירט די באַפֿעלן אויף רעדלעך, ראָווערן. בלום.

אייל־דרוק — דער. כראָמאָליטאָגראַפֿישער אָדער אָלעאָגראַפֿישער דרוק. דרוק מיט איילפֿאַרבן. אַ גראָטענער א׳ פֿון אַ קונסטבילד.

אייל־האָלץ — דאָס? מצ נב. סהמ פֿאַרטײַטשט 'עץ שמן' (ישעיה, מא, 19): "פֿעט האָלץ אודר איל האָלץ". ← איילבוים.

אייל־וג — די, ־ען. פּראָצעס אָדער רעזולטאַט פֿון איילן. די א׳ דאַרף זײַן מיטן פֿײַנסטן אייל.

אייל־וג — די, ־ען. פּראָצעס פֿון אײַלן (זיך). אײַלעניש. "מיט א׳ אישט ער זײַן עשׂן", כ״י, איבז, 'מצחק בקוביא', 15. י״ה. "ניט דוא זאָלשט זיא בענשן אין א׳, נייערט מיט רעכטי כוונה", טח, במדבר, ו, 23, רשי. מש פֿאַרטײַטשט 'בחפּזון' (שמות, יב, 11): "מיט א׳".

אייל־וניט — [אײַ׳לעניס] די, ־ן. פּפּ: אילונית. < נידה, מז/ב, כּתובות, יא/א. פֿרוי וואָס ווערט ניט צײַטיק געשלעכטלעך, וואָס האָט געווויסע שטריכן פֿון אַ מאַן. פֿרוי וואָס קען ניט געבערן קיין קינדער. בריסטלעך פֿון אַן א׳. "אַ פֿרוי וואָס איז אַלט 20 יאָר [לויט בית־הלל, לויט בית־שמאי 18] און זי האָט נאָך ניט די צוויי האָר, זאָל זי ברענגען אַ באָווײַז אַז זי איז אַלט 20 יאָר, און זי איז אַן א׳, און זי דאַרף ניט נעמען קיין חליצה, און מע טאָר זי ניט מייבם זײַן", פּיעסע, נידה, פּרק ה, ט. "האָט די תּורה פֿאַרזאָגט אַז אַ כהן־גדול זאָל ניט נעמען אַן א׳, דאָס איז אַן אשה וואָס קאָן ניט געווינען", ספֿר חסידים, תק״ז? "— נו, איז וואָס? — אַ שפּאָסל האָט וואָל און אַ מיידל האָט האָר. — איז דערביבער? — אויב זי איז נישט קיין א׳, האָט זי סימני־נערות", באָש, פֿאָר, 1959 III 29.

אייל־זאָמען — דער, געווײַנלעך געניצט מצ. די. זאָמען אויף צו פֿראָדוצירן אייל. "אָחוץ מעליקע זײַנען פֿאַראַן נאָך א׳ (זומער־גלאַנץ אא)", א. גאָלאָמב איבז, ג. באָטש, געוויקסן, וואַרשע 1922.

אייל־זיד — דאָס. מצ נב. רויזיד וואָס גייט דורך דעם פּראָצעס פֿון ווערן געווייקט אין וואַרעם און אייליק זײַפֿוואַסער. א׳ וואָס ווערט געווייקט אין בוימל. אַרויסוויקלען א׳ אויף שפּולן.

אייל־זשוק — דער, ־עס. זשוק פֿון דעם מין Meloae, וואָס ווען ער איז אין אַ ספּנה אָדער געשטאַרט פֿון עפּעס, לאָזט ער אַרויס אַן אייליקע פֿליסיקייט פֿון די געלענקען פֿון די פֿיסלעך. די דינע פֿליגעלעך, וואָס געפֿינען זיך אונטער די האָרטע, זײַנען ניט אַזוי גלײַך ווי בײַ אַנדערע זשוקעס.

אַיי׳לי־לי־לי׳ — כאַראַקטעריסטישע קאָמבינאַציע פֿון קלאַנגען בײַם פֿאַרווײגן אַן עופּעלע. באַשטאַנד־עלעמענט פֿון וויגלידער. אויך: **אַיי־לין־לין־לין, אַיי־(לין)־לוילוי, אַיי־ל(י)ע־לוילע.** אײַנשלעפֿערן מיט א״ל׳ל׳. "א״ל׳ל׳, שלאָף מײַן קינד, די מאַמעשי ווערט קומען גיך און געשווינד", פֿל. **אַיי׳לע־לי־לי׳, אַ שיינע מיידעלע ביסטו״**, פֿל. "א״ל׳ל׳ל׳, מײַן אייניציקעס קינד, דײַן מאַמע ווערט ניט קומען ניט גיך און ניט געשווינד", פֿל. "אײַלע־לוילע, שלאָף מײַן גדולה, **אַיילע־לוילינקע לוי־לוי״**, פֿל. "אײַלע־לוילוי, פֿאַ־צינקע, מײַן קינדעלע ליגט אַ נאַ־סינקע", פֿל. אויך סוב, דער א״ל׳ל׳, דער אײַלע־לוילע. "מיר דאַכט זיך אַז איך געדענק מײַן מאַמעס אײַלע־לוילע", רייד. "א״ל׳ל — צוואָס האָב איך עס (דאָס) געדאַרפֿט?", פֿוול בײַם באַקלאָגן זיך אויף אַ שוער האָדוואָרן.

אייל־יסקליסניק — דער, ־עס. <? מג. שווינדלער, דרייער, פֿאַלשער יונג. "פֿע, דו זאָלסט האָבן אַ מגע־ומשׂא מיט דעם א״ס! יעדערער וויסט וואָס ער איז — אַ קאַרטעטש־ניק", רייד.

אייל(י)ע־לוילוי(ע)ן — אוטו. ל(י)ע, געאײַלע־לוי־ל(י)עט. (פֿאַר)ווויגן, אײַנווויגן זינגענדיק אַ ווויגלידל, זינגענדיק אײַל(י)ע־לוילוי(ע). "דו אײַלוי־לויליעסט און דאָס קינד שפּילט זיך מיט די הענטעלעך", רייד.

אייליק — אדי. וואָס האָט אין זיך אייל, האָט אַ שײַכות צו אייל, האָט אַן אײַנגשאַפֿט פֿון אייל. עפּעס אַ מין א׳ וואַסער. א׳ע פֿלעקן. א׳ער וויין = געדיכטער וויין. **־ווקייט.**

אַיליק I — אדי. *Mhd*: ilec. 1. גיך, געשווינד; וואָס איז אין אײַלעניש. א׳ע אַרבעט. שרײַבן מיט אַן א׳ער פּען. אַרויסשיקן א׳ דיסחורה. אַן א׳ע אײַבערדערציילונג. א׳ אַוועקגיין (פֿאַרשווינדן). "לאָזט זיך...אין אַן אָנגריף אין אַן א׳ן", אַל III, "הודה המכבּיס טויט׳. "פּרץ האָט געשריבן קורצאָטעמדיק, א׳, אומרואיק, נערוועז", שג, דערציילערס און ראָמאַניסטן. "ער ווען קומען א׳ צו אונדזער הילף", אש, משה. "א׳ האָט די מאַמע מיר דערלאַנגט אַ שיסל וואַסער", מאַרק שווייד, לידער. 2. אומ־באַטראַכט, וואָס איז אַן אַחריות. אַן אומגע־רעכטער, אַן א׳ער משפּט (אורטייל). אַן א׳ע פֿאַרטאַטשונג אַרבעט. "אין יעדער שטאָט האָבן זיך דערוועקט א׳ע לײַט און גרינגע" [באַווירקט פֿון 'אנשים ריקים ופֿוחזים', שופֿטים, ט, 4], באָש, שטן פֿון גאָריי.

־וקייט — "א׳ איז איין טיר פֿון דיא חרטה", עח, יז/א. "ער עשׂט מיט א׳ זײַן שפּיזן", כ״י, איבז 'מצחק בקוביא', 15. י״ה. "דא וואַרדן זיא אַלי צו ראט מיט...א״", יוסיפֿון, אמשט 1661. "וואָס קומט אַרויס פֿון זאָלכי א׳ן, דאָס איך מוז לעהר צוריקגיין", א. פֿאַוויר איבז, בחינות עולם, זשאָלקעוו תקס״ה. "די א׳ און די דורשטיקייט מיט וועלכער מע כאַפּט זיך אַן פֿאַר יעדער נייער פֿאַנטאַזיע אידייע", שג, יוד׳ שרײַבער אין סאָוו־פֿאַרבאַנד.

־ערהויט — אדוו. טאָן עפּעס א׳. "כ׳האָב אים [= דעם אַרטיקל] געשריבן א׳, ווי מע שרײַבט אַ צײַטונגס־אַרטיקל", שג, שלום אש.

אייליק II — אדי. < נויהויכדײַטש (16. י״ה) eilig. פּפּ: **הייליק.** [די פֿאַרעם א׳ אויך אין ריידעגישן וואָס האָבן די פֿאַנעם ה, ספּעצ אין פּר, וואו ס׳ווערט אַרויסגערעדט: **אַליק.**] טערפּקע. אומסענסיטיוו, שטומפּיק. וואָס איז

אַזוי וי פֿאַרצויגן מיט אַ הייטל און אַרומ־געמומען מיט אַ זויערקייט. די ציין וועלן אַ׳ (אויך די צונג), וועט מען עסט אומצייטיקע פֿירות. „עס ניט צו זויערע אַגרעסן, די ציין וועלן וועלן אַ״, רייד. טוו פֿאַר קהה = אַ׳ וועלן, אַ׳ מאַכן. ירמיה, לא, 28 & יחזקאל, יח, 2, ברענגען ביידע דאָס זעלביקע אַלטע שוו: ׳אָבות אָכלו (יאכלו) בֿסר ושני (ה)בנים תקהינה׳ — מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראַג 1602 פֿאַרטייטשט: „אונ׳ דער קינדר צען זײַן אַ׳ גיוואַרדן״, סהמ, יחזקאל...: „די פֿעטער עשׂן הערלונג, זויארי אום צייטגי פֿירות אונ׳ די צעהן פֿון דען קינדר וועלן אויסגאַנג״; ספֿר יחזקאל, וואַרשע תרל״ד: „וואָס מאַכט אַ׳ די ציין״. תּ׳ בײַ ביידע פּסוקים: „זײַנען העליק״. „די אויגן פֿר בלענ[ד]ט, די אויג[ע]רן פֿר טויבט, די צען אַ׳ מאַכט״, משה אויזנשטאָט, איבז, דרך הישר לאבן בוחן, 1746. „דער וואָס האָט געגעסן אומצייטיקע וויינטרויבן דעם וועלן זײַנע ציין אַ׳ זײַן״, חה, ב, קיח. „וועל איך דען די טרויבן עסן? זיי זײַנען דאָך ביטער וויי גאַל, זויער וויי עסיק. עס וועט דערפֿון נאָר די ציינער א״, אמד, דער גלגול [וואַרשע 1866]. „איך פֿיל וויי די לעצטע געוועבן רײַסט דער טויט שוין מיט אַליקע ציין״, פּינ, גרויס־שטאָט. *א׳ מאַכן עמעצנס ציין [= הקהה את שניו] = אָפּשלאָגן עמעצנס רייד, טענות, מאַכן ער זאָל ניט האָבן וואָס צו זאָגן (אָדער עפּעס טאָן שלעכטס). „ווען ער הערט אַז אייניער רעדט אויף זײַן פּאָטער...זאָל ער א׳ מאַכן זײַנע ציין...אָבער טאָרסט יענעם ניט שלאָגן פֿאַר דאָס״, איבז, ספֿר היראה, לבוב 1851. ־יקייט.

אייללאַמפּ — דער (די), ־ן. לאַמפּ וואָס ברענט אויף אייל. „א טיף צימערל...מיט א׳ן, נאָר זיי ברענען שוין ניט אין אונדזערע צימער״, קמ, 1864, № 29. „אונטער דעם שיין פֿון דער אייניציקער קופּערנער א׳, האָט זיך איר אויסגעדאַכט...״, ש. איזבאַן, טמז 1959 II 21.

(אייל)מאַדיע — די, ־ס. < אַן אינדיאַניש לשון אין טשילי. (באַטאַניק) געוויקס פֿון דרום־אַמעריקע (אַריבערגעטראָגן אויך קיין קאַליפֿאָרניע), וואָס מע קולטיווירט צוליב־ן אייל פֿון די זאָמען. אייל פֿון א׳ וועט אַרויסגע־קוועטשט אויף אַ פּרימיטיוון אופֿן און וועט געניצט ווי בוימל. עס אַנטוויקלט זיך אויך דער אינ־דוסטריעלער באַגוץ פֿון א׳. „א׳ גיט נאָך אַ בעסערן אייל ווי די באַרימטע אייל־בערטן״, פּפּ (טשילי). Madia sativa.

אייללמאַכער — דער, ־ס. וונ ־יק, ־קע, ־ס. וועט עס פֿאַרגעמט זיך מיט פֿראָדוצירן אייל ווי אַ פֿראָפֿעסיע. א׳ — בײַ צעט, אין דער טאָבעלע פֿון ידישע בעלי־מלאָכות וואָס זײַנען פֿאַרשריבן אין באַרדיטשעווער צעט.

אייללאָלער — דער, ־ס. וונ ־יק, ־ס. אויך: ־מאָלער, נר. מאָלער וואָס ניצט אייל־פֿאַרבן. דער א׳ מאָלט מיט אַ פּענדזל; ס׳רוב ניצט ער לעוווגט, אָבער אויך האָלץ. ־ערײַ — די דערגרייכונגען פֿון א׳ זינט דעם רענעסאַנס.

„ער פֿרישט אויף און בעסערט אויס קינסטלעכע אַלטע איילמאַלערײַען״, קמ, 1868, № 23, מודעה.

אייללמאָס — די, ־ן. אינגעשטעלטע מאָס צו מעסטן אַ קוואַנטיטעט פֿון אייל. „מיט אים נאם ער אין אייל מוש [מלכים ב, ט, 3: ׳פֿך השמן׳] און גינג דא הין״, מלכים־בוך.

אייללמיל — די, ־ן. מילכל אויף צו צעמאָלן פֿרוכטן אָדער זאָמען בײַם אַרויסבאַקומען אייל. פֿוב.

אייללמעסטער — דער, ־ס. יעדער מין אַפּאַ־ראַט צו מעסטן אַ קוואַליטעט פֿון אייל. פֿרגל: אייללמאָס.

אייל — טרוו. אייל, געאיילט. (באַ)שמירן מיט אייל. א׳ אַ מאַשין. א׳ די זאָוועסעס, די טיר זאָל ניט סקריפּען. → אויסאייל. „אַז מע איילט ניט — פֿאָרט מען ניט״, שוו [אויך מיטן ב: מע דאַרף געבן כּאַבאַר].

אייל — אוסוו. אייל, געאיילט. טאָן עפּעס גיך, האַסטיק, אין אייליגיש. פֿרגל אייל זיך. א׳ איז עלטער, האָט אַן אַרכאַאישע באַפֿאַרבונג, איז מער געבונדן מיט טראַדיציע. איצט אַ סטיליזיר־מיטל, אָפֿטער אין פֿאָעזיע וי אין פּראָזע; אייל זיך — די געוויינלעכע פֿאָרעם אין דער ריידשפּראַך. „ס׳איז שוין פֿינצטערלעך. יידן א׳ אין שול אַרײַן״, רייד. אב, שמות דברים, איזנע 1542: „א׳ — למהר״. „(מהרו) זיא האבן גיאיילט, דינני קינדר, צו טון תשובה״, סהמ, ישעיה, מט, 17; „(שקדתי׳) איך האב גאיילט, כלומר איך האב גפרובט״, תהלים, קב, 8. „דוא הושט גיאיילט מיט דינם צאָרן אַז דיא וואַשר...״, טח, בראשית, מט, 4. „ווען דו וואָלסט ניט געאיילט און געקומען מיר אַנטקעגן...״, תּ׳, שמואל א, כה, 34. „אַוויר [← אַוויר, בּ] איז כּמעט אין גנצין לנד... האשט ח״ו ניש צו אייליין״, פּפּ פֿון 1588 [הש וו]. „ועל כל פנים זולן זיא ניט אייליין אונ׳ זולן זיך וואו[ן]יל בידנקן״, תקק. „בעלי זצ״ל...זער גיאיילט דיא קינדר...אויז צו גע־בין״, גה, 192. „וועו זי אורן דר היים אדר אין דר שול — אַז א׳ זי מיט אירן אורן״, עפּש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796. „דער וואָס איילט רײַך צו וועלן פֿון אומריין געלט דער וועלט קיינמאָל ניט ריין פֿון בייז״, לטכ, צ/ב. „אָלע א׳, יאָגן זיך פֿלינק...און לאָזן איבער אויפֿן הימל אַ בלויען, לויטערן שטעג״, ממוס, קליאַטשע. „די וועלן זיך פֿאַר־ווילן, דאָך זיי א׳ דאָרטן אונטן״, יהואש, ׳דער פֿאָלקסגייסט׳. „איך אייל, ווייל איך זע די מינוט וואָס לייזט אויס מײַן יעדע פֿאַרשטעלט־קייט״, הל, אַ בלאַט אויף אַן עפּלבוים. „ידישער חלום און נסיון...איך האָב גאאיילט צו דיר״, א. שומיאַטשער, לידער. אויך סוב. „אין אַלי זאַכן איז א׳ ניט גוט״, אריה ליב בר׳ יהודה זעליגמן, תקוני המועדים, פֿיורדא 1729.

טרוו — אונטעריאָגן, מאַכן אַז עמעצער זאָל זיך איילין. „אייל מיך ניט, וועו איך אייל זיך קומט אַרויס ערגער״, רייד. „איך האָב מיך געפֿאָרכטן, דער טויט זאָל מיך ניט א״, חה, נה.

אייללבויגן — דער, ־ס. *Mhd*: elen-boge. דזוו עלנבויגן. וורר. „זיך צעקלאַפּט דעם א״, רייד (האָמלע). „די גאַנצע האַנטפֿלעכע בײַ דעם מיטלסטן בײַן פֿון דער האַנט וואָס גרייכט בײַ דעם א״, אמד איבז, בית אברהם, ווילנע 1865. „דורכצושפּאַרן זיך מיט די א׳ס צו דעם באַ־זעצטן טיש״, זשיש VIII, נ״י 1919. „אַרבעטן מיט די א׳ס די וואָס זייער קראַפֿט ליגט מער אין זייער חוצפּה וי אין זייער טאַלאַנט״, שנ, לעזער, דיכטער, קריטיקער II.

אייללנדפּפּ — דער, ־ן. גוטער ריח פֿון אייל(ן). „איבער די געווירצן אַלע איז דײַן א״, פּרץ איבז ׳שיר השירים׳.

אייללנדיק I — אַדי & אַדוו. געוונדיוו פֿון אייללן. וואָס איז אין פֿראָצעס פֿון אייללן (זיך). אייליק. גיך, האַסטיק. א׳ אָפּכאַפּן דאָס דאַוונען. „עס ווער דיא זאך פֿון דעם מלך נחוץ, אייליגדיג״, שהמ, שמואל א, כא, 9. „איין שטאָב דער דא וואַקשט א׳ [׳מקל שקד׳] איך זיך [= זע]״, מ. שערטילש, ספֿר ירמיה, פֿראַג 1602. „שפּרינגן א׳ אַלש איין אויגן בליק״, בש, ז/ג. „דער דא זאגט איין אָמן א׳, זו ווערן זײַנע יאר אויך א׳ פֿר ציקט ווערדן״, לט׳, כד/ב. „זײַ ניט א׳ מיט דײַן מויל צו רעדן״, חה, רי. „מע צעגייט זיך ווידער, לויפֿ־דיק מיט אַן אימפּעט, א׳ יעדערער צו זײַן געשעפֿט״, ממוס, ׳צוריק אַהיים׳. „דער טעמפּאָ איז געוואָרן פֿלינקער, א׳ער״, אש, תּהילים־יוד. [די פֿאָרעם אייללנד, נר. „א׳ און אומגעזויימט אויסצובעסערן״, ר׳ הילל ליכטנשטיין, עת לעשות II, סאַטמאַר תרפ״ה.] ־יקייט — „דײַן א׳ דז דוא האשט גאאיילט צו דער וועקן דײַן פֿײַנטשאַפֿט...״, סהמ, ירמיה, מט, 16. ־ערהייט — אַדוו.

אייללנדיק II — אַדי. דזוו אייליק II. „אום צײַטג אופֿס דז די צין אייללנדיק מכט״, סהמ, ירמיה, לא, 29.

אייללהירש — דער, ־ן, זי — ־ין, ־ס. *Mhd*: ëlhe+hirs(e).

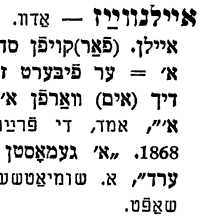

(זאָאָלאָגיע) לאָס, עלק, מין הירש. איז הויך און האָט בריייטע הערנער. לעצט אין וועלדער און דערנערט זיך מיט בלעטער, דערעיקר פֿון בעריאַזעס און וועבעס. לויפֿט זייער גיך. „אין ...דער תורה [איז אַ־געוויזן (דברים, יד, 5)] אַז מע מעג עסן...די סאָרגע, דעם א׳ (דאַניעל), דעם שטיינבאָק...״, פּגענ, וויל נע 1937, № 9-10. [איין אונטערמין פֿון א׳ איז דער אַמעריקאַנער מוז.] Cervus alces.

אייללנווייז — אַדוו. אויף גאַנצע אייל; לויט אייל. (פֿאַר)קויפֿן סחורה א׳. *עס וואַרפֿט אים א׳ = ער פֿיבערט זייער שטאַרק. קללה: זאָל דיך (אים) וואַרפֿן א׳. „עס האָט אים געהויבן א״, אמד, די פֿרײַנדליכע ברידער..., ווילנע 1868. „א׳ געמאַסטן דײַנע וויטלן, ...דו רויע ערד״, א. שומיאַטשער, אין שהעלן פֿון ליב־שאַפֿט.

איילנום — דער (די), ־נים. 1. גוס, פֿרוכט פֿון ריצנבוים וואָס פֿון דעם קריגט מען אַרויס ריצנאייל. א׳בוים — ריצנבוים, ריצנאיילבוים. 2. יעדער מין גוס וואָס מע קוועטשט אַרויס אייל פֿון אים.

אײַלן זיך — אוטו. אײַל זיך, זיך בעאײַלט. ← אײַלן. זיך מײַן, זיך יאָגן צו טאָן גיך, האַסטיק. טאָן עפּעס גיכער ווי געווײַנלעך. א׳ זיך בײַ דער אַרבעט. א׳ זיך ווײַל די באַן גייט באַלד אָוועק. זיך א׳ אַנצוזאָגן אַ גוטע בשׂורה. א׳ זיך ניט דורכצולאָזן די גינסטיקע מינוט. ניט א׳ זיך בײַם אַרויסגעבן דעם פּסק־(דין). „אײַל זיך ניט, די באַן (דער פֿאָיעזד) איז שוין אָוועק" [= האָסט סײַווי פֿאַרשפּעטיקט]. „אײַל זיך ניט — וועסט (אַנ)קומען אויף שבת" [= וועסט סײַווי באַווײַזן]. „וואָס אײַלסטו זיך? די ווילנע ברענט?", פֿוול (ווילנע און אומג׳). „אײַל זיך ניט, ציג, אין וואַלד אַרײַן, וועסט שפּעטער צום וואָלף אָנקומען", שוו [= מע דאַרף זיך ניט א׳ אונטערצונעמען עפּעס וואָס איז פֿאַרבונדן מיט אַ ספּכנה]. „אַז מע(ן) אײַלט זיך, האָט מען אַ מיידל", שוו [= שפּאַסיק, אָנצוהערעניש אַז אין אײַלעניש פֿאַרעגדיקט מען ניט די אַרבעט]. „דוא מושט דיך איצונדר היים אײַלן", ספֿר משלים, פּפֿדמ, 1686, מו/א. „פֿיס וואָס א׳ זיך צו לויפֿן צו בייזן", מס, משלי תּקע״ד, ו, 18. „גאָט אײַלט זיך נישט צו צאָלן דעם רשע אויף זײַנע זינדע", ספֿר שיח ספֿונים, יאָס 1843. „דו זאָלסט זיך ניט א׳ צו ריידן מיט דײַן מויל, און דײַן הארץ זאָל זיך ניט א׳ אויסצוריידן אין וואָרט פֿאַר גאָט", חה, ב, קצ. „געלאָפֿן, געאײַלט זיך מיט גרויס אימפּעט", ממוס, שטורעמצײַט. „פֿאַר־וואָס אײַלט איר זיך אַזוי? איר ווילט ניט מיט אונדז צום טיש גיין?", ש. האַראַנטשיק, ׳גאָטס משפּט׳. „ער האָט אײַנגעליגט די וועלט: נאָר אַ גט און גט...האָט ר׳ דוד ז״ל אָנגע־שריבן אַז מיט אַזאַ זאַך אײַלט מען זיך ניט", סמב.

איילנטיר — ← איילנהירש.

איילנמאָם — די, ־ן. מאָם לויט איילן. פֿרגל: איילמאָם. „ניסאָ מער קיין א׳, אַלץ גייט לויט מעטערס", רייד. „אַזוי ווי די דײַטשן שנײַדן גאָר די פֿאות, ווילן [די פֿרומאַקעס מער ווי] די פֿאַרגעשריבענע א״", ארז, קם, 1870, № 3.

אײַלעדיק — אַדי. דזוו אײַליק, אײַלעוודיק. אײַלנדיק. „מע זאָל קיין שום זאַך טון אײַלדיג...[אַלץ] דאַרף צו זײַן מיט איבערלייגונג", ר׳ יצחק האַמבורגער איבז, שיח יצחק, לעמ־בערג 1876.

אײַלעהויזן — (גראַדנע און אומג׳) שפּאַט־וואָרט אַנשטאָט עולם־הזה. זיך פֿאַרגינען א״ה׳ און עסן געגדזעגע פּופּיקלקער.

אײַלעוודיק — אדי. דזוו אײַליק, וואָס איז אין אײַלעניש. „איר האָט זיי אַזוי א׳, אין עטלעכע חדשים צײַט, גײַסטיק אויסגעמושטירט", אפֿא, טמז, 1953 II 6. ־יקיים.

אײַלענד — דער, ־ס. אָמ. *E*: island אינזל. **קוני־א׳** — באַוואוסטער טייל פֿון ברוקלין, בײַם אָקעאַן, אָרט פֿאַר פֿאַרווײַלונגען און באַדן זיך.

איילענדער — דער. *Mhd*: ei-lende, adj ווער עס איז פֿון אַ פֿרעמד לאַנד. שב פֿאַר־טײַטשט אַווי דאָס וואָרט גר.

אײַלענײש — דאָס (די), ־ן. פֿראָצעס פֿון אײַלן זיך. יאָגענײש, כאַפּענײש. פֿאַרגעסן עפּעס אין א׳. זײַן אין גרויס א׳. (אָפּ)טאָן עפּעס אין גרויס א׳, כאַפּ־לאָפּ. „וואָס איז די א׳? דער טײַך ברענט?", פֿוול. „ער איז אין א׳ — דער פֿראָסט ברענט", פֿוול, בײַם אָפּלאָזן פֿון עמעצן וואָס אײַלט זיך. אין האָסט און אין א׳. „וואָס איז דאָס בייזע א׳ אויף דײַן קאָפּ?", פֿוול. „פֿון (גרויס) א׳ קומט קיין גוטס ניט אַרויס", שוו. *איבערכאַפּן עפּעס אין א׳ = גאָר גיך עפּעס עסן. „מ׳טאָר ניט עסן אינ־דערגיך, מיט א׳, באַוויזל דאָס איז מנהג זוללי־וסובא", ססי ו. „פֿאַר גרויס א׳ בין איך אַזוי וויַ געפֿאַלן", עט, סערקעלע. „זיי [חבֿרה] נאָך איר [דער ציג], און זי אין גרויס א׳, יאָגענײש, פֿוץ אַרײַן צווישן דער קופּע ייִדן", ממוס, ווינטשפּ.

איילעצן — אוטו. ־לעץ, געאײַלעצט. גע־וויינלעך בלויז דריטפּערזאָניק. מג. דורכגע־נומען וועלן מיט פֿעטש (אייל) און קריגן אַ שלעכטן טעם. אַלט־געוואָרענע שמאַלץ איילעצט, קען מען זי מער ניט ניצן. „די יוין, גע־קאָכט מיט אַלט פֿעט פֿלייש, האָט געאיי־לעצט", רייד (קאָלאָמיי).

אויילער — דער, ־ס. קלייניע כּלי מיט אייל, מיט אַ לאַנגער נאָז, אויף אַרײַנצושפּריצן עט־לעכע טראָפּנס אייל (געווײַנלעך אין אַ טייל פֿון אַ מאַשין). אַן א׳ פֿאַר דער נייַמאַשין.

אויילפֿאַלמע — די, ־ס. פֿאַלמע, צווישן 20 ביז 30 פֿוס הויך, וואָס וואַקסט אין טראָפּישער מערב־אַפֿריקע (אַריבערגע־בראַכט קיין בראַזיל), מיט אַ קרוין פֿון גרויסע ׳בלע־טער׳, געבויט ווי פֿעדערן. די ׳בלעטער׳ זײַנען פֿון 10 ביז 15 פֿוס לאַנג. די פֿיל־צאָליקע בלומען אַנטוויקלען זיך אין אַ גרויסער אָוואַלער פֿרוכט וואָס האָט אין זיך פֿון 150 ביז 200 רויטלעכע ׳אייל־בערטל׳ מיט אַ האַרטער יאָדרע אין יעדערן. פֿון די ׳אייל־בערטל׳ קריגט מען אַרויס פֿאַלמע־אייל, אויך פֿון די יאָדרעס. פֿאַלמע־אייל ניצט מען בײַם מאַכן זייף, פֿאַרפֿומען און אויך אין פֿאַרמאַצעוטיק. Elaeis guineensis.

איילפֿאַנא׳ג — דאָס. מצ נב. [פֿאַנאַג < פֿר panache, אַ ביגטל פֿעדערן, וויַ עס זעט אויס די קרוין פֿון אַ פֿאַלמע.] באַלזאַם. „דא [אין ירושלים] וואַקסט...דער בוים (אַפֿרסמון), דער דא גינענט וועט באַלסם, אונ׳ אויז דעם זעלביגן בוים קומט דש גוט איל דש מן נענט אַפֿרסמון, אונ׳ עש איז דש איל דש מן נענט איל פּגנ׳", יוסיפֿון, אמשט 1661.

אײַלפֿאָסט — די. מצ נב. פֿאָסט אויף אַ גיכן אופֿן, וואָס מע פֿאָרף איבערגעבן דורך אַ ספּעציעלן ברענגער. עקספּרעסאָסט. „שיק דעם בריוו מיט א׳, ער זאָל אָנקומען מאָרגן אינ־דערפֿרי", רייד.

אויילפֿאַפּי׳ר — דאָס, ־ן. 1. מין פֿאַפּיר וואָס בײַם פֿאַבריצירן עס ווערט געניצט אייל אָדער אַן אייליקער שטאָף. ענלעך צו וואַקספּאַפּיר. ווערט געניצט צום אײַנפּאַקן שאָקאָלאַד אא. אַרומוויקלען מיט א׳, דער טאָרט זאָל ניט קאַליע ווערן. 2. פֿאַרמעט־פֿאַפּיר אויף צו שרײַבן.

אויילפֿרעס — דער, ־ן. פּרעס, ענגיצט אַרויס־צוקריגן, אַרויסצוקוועטשן אייל פֿון איילפֿרוכ־טן. ־ער — ווער עס אַרבעט בײַ אַן אייל־פּרעס. ־ערײַ — א) דאָס, די באַשעפֿטי־קונג; ב) די — וואַרשטאַט וואו מע פּרעסט אַרויס אייל.

אויילף — צאָלוואָרט. *Mhd*: eilf, einlif דזוו עלף. „אין צײַט פֿון זיבן יאָר האט [יעקבֿ] ביקומן א׳ שבֿטים אונ׳ דינה"; „אילין פֿון שבט זבולון איז דער **איילפֿטי** שופֿט גי־וועזין", אלכסנדר סענדר עטהויזן, בית ישׂראל ובית הבחירה, אמשט 1724.

אויילפֿאַן — די, ־ען. פֿאַן אויף צו פֿרעגלען מיט אייל. „די תּימגער פֿרעגלען די פֿאַלאַפֿ(ע)ל־קײַלעכלעך אין די א׳ען", אמעריקאַנער, 22 VIII 1958.

אויילפֿאַנגער — דער, ־ס. כּלי וואוהין עס רינט אַרײַן אייל פֿון דעם אויילפֿרעס. פֿוב.

אויילפֿאַרב — די, ־ן. יעדער מין פֿאַרב וואָס האָט אַ צומיש פֿון אייל. מאָלן מיט א׳ן. אַ גלאַנציקע א׳. „דער סוחר, בשעת ער עפֿנט די קליימ, לאָזט ער מיט א׳ אַנשטרײַכן דעם פֿאַסאַד", קם, 1868, № 12.

אויילפֿויגל — דער, ־ען, ־פֿייגל. (זאָלאָגיע) נאַכט־פֿויגל פֿון טראָפּישער דרום־אַמעריקע. ווערט גע־רופֿן גואַטשאַרא. גרויס ווי אַ ראַב. די פֿעדערן גרויי אָדער טונקל־ברוין מיט ווײַסע פֿלעקן. דעם טאָג פֿאַרברענגט דער א׳ אין היילן. דער נאָמען קומט פֿון דעם וואָס די אַרטיקע אײַנוואוינערס קריגן אַרויס אייל פֿון די יונגע פֿייגעלעך (פֿון זייערע פֿעדערן און ביינדלעך). Steatornis caripensis.

איילפֿעלד — דאָס, ־ער. שטח ערד מיט איילקוואַלן. שטח פֿון באָדן וואָס אונטער אים איז דאָ פּעטראָליום. די א׳ער פֿון טעקסאַס. „וער וויסט צי מע וועט געפֿינען א׳ער אין ישׂראל", רייד.

אײַלפֿראַכט — די (דער), ־ן. פֿראַכט, סחורה, געשיקט מיט אַ גיכער באַן אָדער אַן אַנדער גיכן פֿאַרקער־מיטל. „די פֿראַכט מוז גיין מיט א׳, אַניט וועט זיין אַ גרויסער היזק", רייד.

אויילפֿרוכט — די, ־ן. יעדער מין פֿרוכט וואָס מע פּרעסט פֿון איר אַרויס אייל. ענגיצט

אויך צו פֿאַרטיטשן "יצהר". „א יאָר פֿון פֿיל קאָרן און מאַסט און א״, מחזור ליום כפורים, פּפּדמ 1885, רמח.

אייַלצוג — דער, ־ן. שנעלצוג, עקספּרעס(באַן), דײַטש־יוד. וווב, וואַרשע 1916.

אייַלצוויג — די, ־ן. דזוו אייַלבערטצוויג. „אויף דער בראָש זעט מען...א טויב מיט אַן א״, יופֿאָל, 1887, № 45.

אייַלקאַן — די, ־ען. פֿקפֿ: ־קענדל. 1. דזוו אייַלער ←. 2. יעדער מין קאַן צו האַלטן אייל.

אייַלקוואַל — דער, ־ן. אויך: ברונעם, אויס־געבויערט טיף אין דער ערד ארויסצוקריגן פּעטראָליום.

אייַלקוכן — דער, ־ס. 1. סאָלידע סובסטאַנץ וואָס באַקומט זיך נאָכן אויסקוועטשן אייל פֿון אייליקע זאָמען, בעבלעך, קאָקאָסניס, בוימ־ואָל אא. ווערט צוגוי־פֿגעדריקט און געטריקנט אין פֿאָרעם פֿון א קוכן. מאַקוכע. שפּיזן פֿאַר בהמות. „בײַם קאָרמען בהמות מיט א׳ס קריגט מען אַרויס מער מילך״, רייד. אַן א׳ האָרט ווי א ברעטל. 2. יעדער מין קוכן, געבאַקן אויף אייל.

אייַלקיטי' — דער, ־ען, ־עס. 1. געדיכט־גע־ווענטער שטאָף, געמאַכט פֿון כינעזישן באָוול וואָס האָט א געלבלעכן קאָליר מיט א צומיש פֿון זײַדענע פֿעדעם. [קיטי־ אַליין איז אָן דעם צומישן]. מע האָט קיטי־ און א׳ געבראַכט פֿון דער שטאָט נאַנקין; הייסט דער שטאָף אויך: נאַנקין. 2. א מלבושׁ פֿון אָט דעם שטאָף. „א׳עס אויף שבת און יום־טוב״, ייל, דאָס פּוילישע יונגל, אַדעס 1895. **אייַלקיטניען** — אַדי. „די כּלה האָט געירשעט...אַן א׳ענע קערטקע״, ייל, קמ, 1867, № 32. „...מיט אַן א׳ענעם קאַפּטן, מיט א פּאָר פּאַנטאָפֿל״, ייל.

אייַלקייט — די (דאָס), מצ נב. טרעפֿט זיך אַנשטאָט אייַלקייט. ← אייל, אייַליק. ← אייַ־לענגיש. דרייזין. „בריידערלעך, אייַלט ניט צו פֿאַרגיסן בלוט, וואָרעם דער וואָס אייַלט זיך איז א חוטא, און נאָך זײַן א׳ באַדענקט ער זיך״, א. פֿאָווייר, גדולת יוסף, יוזעפֿאָוו תקצ״ח. אויך: **אייַלנקייט**. מש פֿאַרטײַטשט 'בחפּזון' (דברים, טז, 3): „מיט א״.

אייַלקיכל — דאָס, ־ער. קיכל, געבאַקן אויף אייל, אַן שום צומיש פֿון פּוטער און מילך. פֿאַרבײַסן מיט פֿאָרעוע א׳ער. „די יונגעלײַט האָבן געצויגן קניפֿלעך און געפֿונדעוועט לכּבוד יומא דפֿגרא...בײַ מיט א׳ער״, קמ, 1867, № 1. „האָט [ער] פֿאַרגעלייגט, מע זאָל גיין... קויפֿן א׳כעלעך״, וועס II, 'דער איבערגאַנג'. „דאָס פֿאָלק האָט...געמאַכט דערפֿון [פֿון דעם מן] קוכנס, און דער טעם דערפֿון איז געווען ווי דער טעם פֿון אַן א׳ ['לשד השמן]״, תי, במדבר, יא, 8.

אייַלקנויט — דער, ־ן. פֿקפֿ: ־קנייטל, דאָס. קנויט וואָס איז אַרײַנגעשטעקט אין אייל. די אין גיבן קנאַפּ וואָס ליכט. „די אייַלקנייטלען, די טריפֿגדע ליכט האָבן קוים באַלויכטן דעם גרויסן בית־מדרש״, אפּא, אין פּוילישע וועלדער.

אייַלקעלטער — דער, ־ס. קעלטער, אויס־צעמענטירטע(ר) גרוב וואו מע האָלט אייל. א פֿולער א׳.

אייַלקענדל — דאָס, ־ער. 1. ← אייַלקאַן, ספּעצ בז. „א טאָקער קען זיך ניט באַגיין אַן אַן א״, רייד. 2. מאָס, שעפּער, בײַם פֿאַר־קויפֿן אייל לאחדים. ליטראָוע א׳ער.

אייַלקעסל — דער, ־ען. 1. קעסל צו קאָכן אייל (אויף צו רייניקן). 2. גרויסער אייל־רעזערוואָאַר וואָס זעט אויס ווי א קעסל. אויפֿרײַסן אַן א׳. פֿקפֿ: ־קעסעלע — אײַנ־צוקויפֿן אין קראָם אייל.

אייַלקראָם — די, ־ען. פֿקפֿ: ־קרעמל. קראָם וואו מע פֿאַרקויפֿט פֿאַרשיידענע איינ. אייל־קרעמער.

אייַלקרוג — דער, ־ן. פֿקפֿ: ־קריגל. קרוג אויף צו האַלטן אייל.

אייַלרער — די, ־ן. רער אַרײַבערצובערענגען אייל פֿון איין אָרט צום צוויטן. „עס זיצן זיך אַן אויף הונדערטער מײַלן״, רייד.

אייַלשאָל — די, ־ן. פֿקפֿ: ־שעלכל. שאָל, טעצל מיט א ביסל אייל. לעמפּל אין גריכיש־רוימישן אַלטערטום. „קלייניע אַן האָבן אַרום־געהאַנגען וויי אויסגערײַסטע פֿרוכטן צווישן די בראַנזענע צוויגן און געהעמערטע בלעטער״, ייט, 'דער ברוין צו נאָוואַטוסן'.

אייַלשוועמל — דאָס, ־ער. שוועמל וואָס מע קען עסן און וואָס וואָקסט אונטער נאַדל־ביימער. קאָליר געלבלעך־ברוין, דאָס שירעמל 5-10 ס״מ. אויבן פֿלאַכטלעך, גליטשיק, אַזוי ווי באַשמירט מיט אייל. אויך די ספּאָרן זײַנען געלבלעך־ברוין, אין אַליזון־קאָליר. Boletus granulatus. Boletus luteus. Boletus bovinus.

אייַלשטונדע — די, ־דן. נעאָל. נר. ← אייל־שעה. „וועגן די...א׳דן האָט זי בלויז געהערט, אַבער דעם טעם האָט זי ערשט הינט — אויפֿן ניכטערן מאָגן — צום ערשטן מאָל פֿאַרזוכט״, ב. רעסלער, טמז, 1960 III 19.

אייַלשטויין — דער, ־ער. אויך: **אייל־שאַרפֿ־שטויין**. גאָר גלאַטער שטיין, באַשמירט מיט אייל, געניצט צום שאַרפֿן. אַן א׳ צו שאַרפֿן דאָס גאַלמעסער. „איך כאַפּ א קוק בײַ אים אויפֿן וואַרשטאַט. איך זע אַן א׳ מיט וואָס ער שאַרפֿט...״, ישׂראל רוחמובסקי, זכרונות..., פּאַ־ריז 1930.

אייַלשלאָגער — דער, ־ס. אַלייניק, אַליאַר־ניק. וועט עס פֿאַרנעמט זיך מיט אויסשלאָגן אייל. „מיטגענומען 'רויזן' און אַוועק צום א׳ אויסצושלאָגן פֿון זיי אייל״, רייד.

אייַלשמירער — דער, ־ס. 1. (אויך מיט ביטול) א מאַליער וואָס אַרבעט מיט אייל־פֿאַר־בן. 2. שפּאַטיש וועגן א מאָלער.

אייַלשמעקער — דער, ־ס. (גענוייגלעך מיט ביטול) אַליניק. וועט עס אַרבעט אויס אייל. [ער איז געווייגלעך פֿאַרשמירט אין אייל און איז דורכגענומען מיט פֿאַרשיידענע אייל־ריחות.]

אייַל־שעה — [...שאָ] די, ־(ע)ן. נעאָל. שעה (געווייגלעך מצ) וועט אַ גרויסער עולם אײַלט זיך צו דער אַרבעט אָדער פֿון דער אַרבעט. אָפּוראַרטן בין די א״שעהן וועלן פֿאַרבײַ. „שוער צו פֿאָרן מיטן סאָבווי אין די א״שעהן״, רייד.

אייַל־שפּריצקאַן — די, ־ען. דזוו אייַלער ←, אייַלקאַן. פֿוב. א דריק טאָן אונטן אין א״ש׳ און אַרויסקריגן עטלעכע טראָפּנס אייל.

אייַל־תּבואה — [...טוּאוע] די, ־אות. יעדער מין תּבואה וואָס מע קען פֿון איר אַרויסבאַקן מען אייל. „א״ת׳ וויי למשל: ראַפּס, לײַן, זאָל מען ניט שיטן דיקער ווי 4-6 צאָל און מע מוז זי [די דאָזיקע תּבואה] אָפּט איבערוואַרפֿן״, מ. וועבער, דער יודישער פֿעלדאַרבעטער, וואַר־שע 1891.

אייַמוטער — די. מצ נב. < ? [איז עס אַ צונויפֿהעפֿט פֿון איי + מוטער? איז עס אַ רעזולטאַט פֿון אַ פֿאַלקס־עטימאָלאָגיע?] לאָקל (פּילווישעק, ווילקאָווישק, מארַאַמפּאָל און אומג׳). קאָליק. פֿלוצעמדיקער און שטאַרקער וויטיק אין בויך איבער אַן אָבסטרוקציע, אַ ספּאַזמע, אַ שטערונג (אַן אָנצינדונג, אַ גע־שוויר) אין די געדערים. „די א׳ האָט אים אָגנעכאַפּט. מיר האָבן געמיינט אַז ער איז שוין פֿאַרבײַ. אָבער מע האָט צוגעלייגט הייסע גראָז און עס האָט אָפּגעלאָזן״, רייד (פֿאַר־צייכנט אין די 20ער יאָרן).

אייַמ'מעניק — דער, ־עס. < גיהנומניק ? לאָקל (גראָדנע און אומג׳). פֿפֿ: **הייַמעניק** (וויליע). 1. זייער שלעכטער מענטש, אויסוואָרף. „וויַך פֿון דעם א״, „א אייגער, אַוועק פֿון מיר״, רייד. 2. (גוטמוטיק) זשוליקל, וויסל פֿון אויג. וועך עס טוט אָפּ שפּיצלעך. 3. אײַנשטעלער. עמעצער וואָס שטעלט זיך ניט אָפּ פֿאַר אַ סכנה.

אייַמעצער — דזוו עמעצער, אימעצער. „וואַרפֿן די אויגן אויף אַלע זײַטן, טאָמער קען א׳ אָפּראַטעוונען״, פֿון אַ ברעצלעווער תּפילה [ציט פֿון ציט, טמז, 1965 I 29].

אייַמער — דער, ־ס. *Mhd*: eimer. דזוו עמער. „הוא הכלי ששואבין בו, בלשון אשכנז איימר״, אב, ספֿר מתורגמן, אינגע 1541. „דרײַא ציהנטייל זעמיל מעל פּריזנט, גימישט מיט איל, אונ׳ איין איימר [׳לוג׳] איל״, טח, ויקרא, יד, 10. „צוויי מענטשן האָבן געשיקט דרײַ א׳ ספּירט״, קמ, 1865, № 48. „בינדט ווידער צו דעם א׳ צום וואָגן״, וועס, 'קריינדעלע'.

אייַן — ארכ. דזוו אַ, אומבאַשטימטער ארטיקל ←. דזוו אַ, אַזוי ←. *Mhd*: ein. דער אויסלייג איין אַנשטאָט אַ האָט זיך אויפֿגע־היט אַזוש בײַז אין 19. י״ה. „די דריטע שר דא זיצט א׳ מ[אַ]ן, דער אישט גהיישן רבן יוחנן״; „זי מ[אַ]כטן איינן אובן היישׁ״, פ״י 1382. „א׳ וועלש בוך צו טוייטש צו ברינגן״, בבא־בוך, 2. „א׳ גרושׁ קוואַל וואַשיר דער שום אויש דער ערדן״, 'אַלעגאַריע פֿון ר׳ מאיר ש״ק', פּירט 1694 [נפֿש III]. „דיזיר שטרײַט איז צום בלוטיגן קריג אויז גישלאגין וועלכיר א׳ עטליכי יאר גיווערט״, גה, 173.

„גימפל דראָגג איז א׳ העלד...ניט אויף א׳ קלאָג איז ער זיך מצער", ליאָנדאָר, נײַער בש, וויל̈נע 1887.

איין — צאָוואָרט. *Mhd*: ein. איז דער אָנהייב בײַם ציילן זאָכן. א׳ עפּל, צוויי עפּל... ← איינס. קומט אין די צאָלווערטער: איין און צוואַנציק, איין און דרײַסיק... איין און נײַנציק. קומט נאָר פֿאָר אַ זאַכוואָרט וואָס פֿאָר איינצאָל אָדער פֿאָר אַ זאַכוואָרט וואָס פֿאָר אים קומט אַן אַדיעקטיוו. בײַט זיך ניט לויטן מין; בײַט זיך ניט לויט (אָדער האָט לגמרי ניט קיין) בייגפֿאַלן. א׳ מאָן, א׳ פֿרוי, א׳ קינד, מיט א׳ מאָן, פֿון א׳ פֿרוי, אָן א׳ קינד; דערזען א׳ מאָן, ליב האָבן א׳ פֿרוי, אויסהאָדעווען א׳ קינד. אַנידערלייגן מיט א׳ שטאַרקן קלאַפּ, דערזען אַלץ מיט א׳ ניכטערן בליק. קאָלירע מאַכן מיט א׳ נאָריש וואָרט. זיך טרייסטן מיט א׳ גוטער בשׂורה. ← איינע(ר).

1. באַטײַט אַז עס רעדט זיך נאָר וועגן 1 זאַך, ניט קיין 2, 3 אאַז״ו. יידן איבער דער וועלט זײַנען א׳ פֿאָלק. „א׳ קינד איז ווי א׳ העמד"; „א׳ אויג האָט מער גלויבן ווי צוויי אויערן"; „אויף א׳ אויג נאָר איז די קו (דאָס פֿערד, די קלײַדונג) בלינד"; „אַ זיוג מן השמים: דער חתן איז אויף א׳ אויג בלינד און די כּלה איז אויף א׳ אויער טויב"; „אַז מע לייגט אונטער א׳ איי, נעמט מען אַרויס צוויי"; „מיט א׳ איי קען מען אַ גאַנצע שיסל באַרשטש פֿאַרווײַסן"; „א׳ האָנט וואַשט די אַנדערע"; „קראָקע איז ניט אין א׳ טאָג געבויט געוואָרן"; „א׳ טאָטע ציען קינדער דער־נער, אָבער ציען קינדער א׳ טאַטן איז שווער"; „א׳ מאָל איז אַ חכמה, צוויי מאָל איז אַ נאָרישקייט" [פֿרגל: שוין איינמאָל (←) אַ חכמה!]; „דאָרט וואו מען איז א׳ מאָל — איז מען צוויי מאָל"; „ציען מאָל מעסטן, א׳ מאָל (אָפּ)שנײַדן"; „ציען מאָל טראָכטן, א׳ מאָל פֿאָרן"; „אַ סך המנס און א׳ פֿורים"; „צוויי קבצנים קענען קיין א׳ שבת ניט מאַכן"; „א׳ שוואַבּ קען קיין זומער ניט מאַכן"; „א׳ שטיקל האָלץ קען אַליין ניט ברענען", שוו. א׳ מאָל אַ וואָך. א׳ מאָל פֿאַר אַלע מאָל = אויף זיכער, אַפּסאָלוט (בײַם באַפֿעלן, בײַם צוזאָגן). זײַן נאָמען קליגט פֿון א׳ עק וועלט (עק וועלט). אַלע מספּים וויִ א׳ מענטש. ענטפֿערן א׳ וואָרט איבער צען. *א׳ זכר אין מאָסקווע [מיט אַ פֿרעג־אָדער אויסרוף־אינטאָנאַציע] = וואָס גריִיסט ער זיך מיט זײַן מענערישקייט אָדער מיט עפּעס אַן אויפֿטו? *גאַנץ קוטנע אין א׳ טלית = [ס׳איז געווען דאָרטן אַ שטיבער אויף טליתים] ס׳איז קאָמיש ווען מע קאָרגט, ווען מע זוכט אײַנ־צושפּאָרן. *פּונקט ווי א׳ מאַמע וואָלט זיי געהאַט (אויך: ... פֿון א׳ טאַטן) — אַזוי ענלעך זײַנען זיי. *א׳ אומגליק איז פֿאַר אים וויניק — אַ צוגאָב־קללה, ווען מע הערט שעלטן: אַן אומגליק אויף אים (אין די זײַטן, קישקעס אש).

2. האָט דעם באַטײַט פֿון פֿראַגאַם דער זעלביקער. ← און איין. „אונטן און אויבן א׳ גלויבן"; „אַלע יוּנגים האָבן א׳ פּנים"; „כּמעט אַלע רבנים האָבן א׳ פּנים"; „אַז ס׳איז א׳ מערכה איז א׳ געסרחה", שוו. „אַלע בײַ אונדז א׳ קבצן"; „פֿון אַלעמען א׳ געשריי — פֿרנסה!"; „מיר בײַידע האָבן א׳ גדעמאַנ־ע"; „זיי באַגעגענען זיך אויף א׳ אָרט", רייד. „ער האָט א׳ פּנים וויִ צו אַ חופּה אַזוי צו אַ לוויה", ליאָנדאָר, נײַער בש, וויל̈נע 1887. „יידן זענען טאָקע ניט א׳ גוף, אָבער דאָך א׳ נשמה", ממוס, א סגולה.... „נאָך מער קונץ — [די פֿאַרשיידענע אידייען] פֿון א׳ גמרא אַרויס!", פּרץ, געדאַנקען און אידייען. „די שפּעטערדיקע חכמי־המוסר זײַנען צעטיילט וועגן אַזאַ וואָס האָט געזינדיקט א׳ חטא מערערע מאָל", תניא, 184.

*„א׳ האָרץ = די זעלביקע געפֿילן. *א׳ קאָפּ = א) די זעלביקע פֿעאיקייטן; ב) דער זעלביקער אופֿן טראַכטן. *א׳ האָנט = א) דער זעלביקער אופֿן אַרבעטן, טאָן; ב) די זעלביקע קאַסע. אַזוי אויך מיטן ב ב): א׳ שיסל, א׳ קעשענע. *זײַן פֿון א׳ חדר — פֿון דער זעלביקער גרופּע, ריכטונג, פֿאַרטיי אש. *געקנאָטן (געמאַכט) פֿון א׳ שטיק, פֿון א׳ טייג = האָבן דעם זעלביקן כאַראַקטער. *מע קען זיי בײַידן אויף א׳ שאָל אָפּווען = א) זיי בײַידע האָבן דעם זעלביקן ווערט; ב) זיי זײַנען מאָגער, דאַר, גרינג.

3. קומט אין אַנהייב פֿון אַזוי פֿראַזע מיט אַקוזאַטיוו פֿון צייט, למשל: איין שיינעם פֿרימאָרגן..., איין העלן טאָג..., איין וויִנטערדיקן פֿאַרנאַכט... אאַז״ו.

4. באַטײַט בלויז, נאָר. „א׳ טאָטע אין הימל קען העלפֿן", רייד. „א׳ גאָט אַליין טאָקע האָט זי אונטערגעשיקט פּונקט אין דער רעכ־טער צײַט", ממוס, ווינטשפּ.

אײַן — אַנשטאָט אַרײַן. „דא קומט קיין מענש אײַן נאָך אויס", שח, שמות ו, 1. זי אין אויסדרוק *ניט ווײַס וואו (ווען) אײַן און וואו (ווען) אויס = א) גאָרניט ווײַס וואָס, ווי, וואו צו טאָן אָדער ניט צו טאָן; ב) ניט האָבן קיין מאָס, קיין פֿאַרשטענדניש וואָס, וואו אָדער ווען עפּעס איז פּאַסיק אָדער ניט.

אײַן — צוויישטער טייל פֿון אַ פֿאַרבינדונג מיט אַ סוב (מיט שטאַרקן אַקצענט אויף אײַן). ← אויס. 1. דאָס וואָס קומט אין אַנהייב, דאָס מיט וואָס עס הייבט זיך אָן. טראָף־אײַן, וואָרט־אײַן, זאַץ־אײַן. 2. אין פֿאַרבינדונג מיט באַגריפֿן פֿון צײַט. טאָג־אײַן טאָג־אויס, וואָך־אײַן וואָך־אויס, יאָר־אײַן יאָר־אויס אע = כסדר, יעדן טאָג, יעדע וואָך, יעדער יאָר. דור־אײַן דור־אויס, פּמ. 3. אין פֿאַרבינדונג מיט באַגריפֿן פֿון אָרט, מיטן אָנווײַז וואו אַ באַוועגונג הייבט זיך אָן. וואַנדערן לאַנד־אײַן לאַנד־אויס; שפּאַציר־ן פֿעלד־אײַן פֿעלד־אויס; פֿלײַן כמאַרע־אײַן כמאַרע־אויס. „דאָס פֿערד איז געפֿאַלויגן, זיך געטראָגן וויִ א׳ שוואַרצער אָדלער וואַלד־אײַן וואַלד־אויס", אָפּא, אַליין.

אײַן, אייַנ־ — קאָנווערב (פֿאַרבונדן אין אינפֿ און פּאָר, באַזונדער און נאָכן וועראַלן שטאַם אין אימפּ און איצ). *Mhd*: în. גיט צו פֿאַר־שיידענע באַטײַטן דעם שטאַם פֿון וועּרב און אָפּט אויך בײַ דעם זעלביקן וועּרב מיט אַ צאָל בבּ. די אָפּטסטע זײַנען:

1. האָט דעם ב פֿון אַרײַן, אין עפּעס, למשל: אײַנבויען, אײַנזעצן, אײַנוואָקסן, אײַנ־געבן, אײַנפּאַקן, אײַנוואַנדערן, אײַנגעמען, אײַנ־שרײַבן אאַז״ו.

2. ווײַזט אויף דער ריכטונג צו דעם וואָס איז אײַנגעוויקלט, למשל: אײַנבייגן, אײַנ־קנייטשן, אײַנליגן, אײַנגורטן, אײַנוואַלגערן, אײַנקלאַמערן, אײַנשפּיכלערן אאַז״ו.

3. ווײַזט אויף אַן אָנהייב פֿון אַ טואונג, אַ צושטאַנד, למשל: אײַנהייצן, אײַנגעצן, אײַנ־ווייקן, אײַנליגן, אײַנזאַלצן, אײַנדרימלען, אײַנ־שלאָפֿן אאַז״ו.

4. ווײַזט אַז די טואונג איז דורכגעפֿירט ביזן סוף, למשל: אײַנמאָנען, אײַנדריקן, אײַנ־פֿרעסן, אײַנווישן, אײַנהיטן, אײַנקריצן, אײַנ־וואַרפֿן, אײַנשטעלן אאַז״ו.

5. ווײַזט אויפֿן ריכטיקן דורכפֿירן די טואונג (לויט דער כוונה פֿון טוער), למשל: אײַנאַרדענען, אײַניאָגן, אײַנגעפֿינען, אײַנזוכן, אײַנ־פֿונדעווען, אײַנווילקן אאַז״ו.

6. ווײַזט אויפֿן (גוטן) רעזולטאַט פֿון דער טואונג, למשל: אײַנלערנען, אײַנקנעלן, אײַנזינגען, אײַנטרעטן, אײַנזען, אײַנפֿירן, אײַנ־פֿונדעווען, אײַנווילקן אאַז״ו.

7. ווײַזט אַז די טואונג ווערט דורכגעפֿירט נאָר צום טייל (פֿרגל בב), למשל: אײַנבאַקן אײַנבראָטענען, אײַנשנײַדן, אײַנטרעטענען, אײַנרײַסן, אײַנווישן, אײַנבראָכן, אײַנאַרבעטן אאַז״ו.

8. איז ענלעך אין באַטײַט צום קאָנווערב צונויף אָדער צוזאַמען (עס באַקומט זיך אַז דער שטח ווערט קלענער, וויינקיקער), למשל: אײַנצינען, אײַנדאַרן, אײַנשרומפֿן, אײַנלויפֿן, אײַנזאַמלען, אײַנגליגן, אײַנווײַבן, אײַנקוועטשן אאַז״ו.

9. איז ענלעך אין באַטײַט צום קאָנווערב אַרום, למשל: אײַנווינקלען, אײַנפּאַקן, אײַנ־דעקן, אײַנבינדן, אײַנשליסן, אײַנהילן אאַז״ו.

10. ווײַזט אויף דער דויערדיקייט פֿון דער טואונג, למשל: אײַנגעדן, אײַנטענהן, אײַנגרוגן, אײַנצאָר(ע)נען, אײַנגליזיקן, אײַנקופֿן, אײַנשטרעקן, אײַנקאָכן אאַז״ו.

11. קען מיטבאַרעגנען מיט זיך אײַנגאַנצן אַ נצחים באַטײַט (לגבי דעם עיקרדיקן ב פֿון שטאַם), למשל: אײַנריכטן, אײַנהאַלטן, אײַנ־מאַכן, אײַנגעמען, אײַנקומען, אײַנבראָגגען, אײַנ־טראָגן, אײַנשטיין, אײַנגיין אאַז״ו.

12. מיט זיך — קען האָבן גאָר אַן אַנ־דער באַטײַט ווי דער ווערב אָן זיך אָדער איז בכלל ניט בנמצא אָן זיך, למשל: אײַנלעבן זיך, אײַנקוקן זיך, אײַנעסן זיך, אײַנבילדן זיך, אײַנגעבן זיך, אײַנטרויען זיך, אײַנעקשנען זיך, אײַנהערן זיך אאַז״ו.

די אַנדערע באַטײַטן און די קאָמבי־נאַציעס פֿון באַטײַטן זען בײַ ווײַ־טערדיקע ווערבן.

איינאַגיטירן — טרוו. ־טיר אײַן, ~אַגיטירט. אַגיטירן און וויַרקן. א׳ צו שטימען פֿאַרן קאַנ־דידאַט פֿון דער אָפּאָזיציע.

איינאַדערן — טרוו. ־ער אײַן, ~געאַדערט. נעאָל. אײַנפֿעסטיקן אַדער אײַנקריצן וויַ אַדערן. אײַנוואַרצלען. א׳ דעם באַגער זיך צו פֿאַר־פֿולקומען. מיט זיך — „טעותן וואָס אַדערן זיך אײַן אין רויערד פֿונעם זײַן", רחל קאָרן, פֿון יענער זײַט ליד.

איינאַ'ווירן — טרוו. אַוויר אײַן, ~געאַ'ווירט. ← אַ'ווירן, בד. מאַכן עס זאָל זײַן אַ שלעכטער ריח דורך און דורך. אײַנשטיקן. א׳ די לופֿט מע זאָל ניט קענען אַרײַנגיין אין שענק.

איינאַווי'רן — טרוו & אוטו. אַוויר אײַן, ~אַווי'רט. פֿפֿ: ~אַווירן. 1. ← אַווי'רן, בב. 2. צוטרעפֿן, צופֿאַסן זיך צו עמעצנס אַ שטימונג און באַראויקן, פֿאַרגלעטן, איבערבעטן, ווען ער וועט אויפֿגערעגט, איז אים שוער אײַנצואַווירן. „אין דער בעסטער צײַט האָב איך איר ניט געקענט א׳, ווען זי האָט זיך מיט מיר געקריגט, איז געווען אָפּאָסנע צו זײַן מיט איר צוזאַמען", ש. בעקערמאַן, דער זשענסקער וואָפֿראָס, אַדעס 1887. 2. אײַנגע־וואינען, צוגעוואוינען. א׳ דאָס קינד צום עסן נאָר דרײַ מאָל אַ טאָג.

איינאַויגיק — אַדי. וואָס האָט איין אויג. א׳ער ציקלאָפּ. „הגם דער שוללערער מיט דער א׳ער האָבן אים שטאַרק געהיט", ס. ג. מונק, איבד, מסתרי פּאַריז, וואַרשע 1865. „וועג סוף א׳ער גייט נאָך", לט. „מײַן זיוג איז די א׳ע רחל", ייט, טאָג, 23. VII 1960. קוקן א׳ = קוקן קרום, מיט חשד. ניט נושׂא חן זײַן.

איינאויגן זיך — אוטו. אויג זיך אײַן, זיך ~גיאויגט. נעאָל. אײַנקוקן זיך שאַרף, לאַנג, אַזוי וויַ דורכשטעכן מיטן בליק. „מײַן טאַטנס זיך א׳ אין מיר טיף און לאַנג", זב, וויטער, ת״א 1935.

איין־אויג־שבת — 1. פֿאַרדרייט פֿון עונג־שבת. „איך וויל ניט קומען צו אײַער גודנעס א׳־ש׳", רייד. 2. צונאַמען פֿאַר איינעם וואָס זעט נאָר מיט איין אויג. „פֿייגע איז אַן א׳־ש׳. איר וועט זײַן לײַכט צו שטאַרבן: זי וועט דאַרפֿן צומאַכן נאָר איין אויג", רייד (פֿילוויעשע, ליטע).

איינאויגש|ער — דער, ־שע. לאָקל (סווואַלק און אומג׳). וועט עס זעט נאָר אויף איין אויג, איינאויגיקער. דער א׳ער משה.

איין...אויף דאָס צענטע — אַדוו פֿראַזע. אין פֿאַרבינדונג מיט ענטפֿערן אַ וועלט מיט דעם זעלביקן אַדער ענלעכן באַטײַט. „איך טענה און טענה און פֿון אים הער איך נאָר א׳...א׳ ד׳ צ׳׳, רייד (פּאַד). „איך ענטפֿער איר איין וואָרט אויפֿן צענטן, עפּעס אַן לשון און זוך וויַ פֿון אירע הענט זיך אויסצודרייען", ממוס, פֿישקע.

איין און אויס — אַדוו, פֿאַרבינדונג. ← אײַן, אַרכ. „אַרײַן און אַרויס. „ער וויסט ניט וואו אײַן און וואו אויס", רייד. „וואָס לויפֿסטו אַ גאַנצן טאָג א׳ א׳? וואָס קענסטו ניט אײַנ־זיצן?", רייד. „דורך דײַן מונד זאָל אַליש גיאן אײַן אוג׳ אויז", מכירת יוסף, פֿפֿדמ 1713 [אַוט III]. „דער קיניג האָט געהאַט אַ קיניגלעך הויז, וואו ער געגאַנגען א׳ א׳ א׳׳, משל הקדמוני, אוסטראַה 1808. „דורך די פֿענצטער מיט אויסגעשלאָגענע שויבן יאָגט א׳ א׳ א׳ אַ גאַסער, קאַלטער ווינט", פּרץ, פֿאָלקסט׳ גע־שיכטן. „דערעיקר איר זאָלט ווי׳סן וואו אײַן און וואו אויס", שע, אָלט־נײַ כתריעלעווקע. זן **אוים און אײַן**. „אוג׳ מלאכים גינן דרינן אויש אוג׳ אײַן", ברגאָנט.

איי'ן־און־איי'נציק — [מיט צוויי בולטע אַקצענטן] אַדי. אויך: **איינאונאיי'נציק** [מיט אײַן אַקצענט]. דזוו איינציק, נאָר עמפֿאַטיש. לגמרי איינציק. וואָס קיין צוויי־טע איז צו דעם ניטאָ אין דער גרופּע, קאָטעגאָריע (וואָס איז אָנגעווײַזן אַדער וועלט פֿאַרשטאַנען). „איך מוז אים ראַטעווען, ער איז בײַ מיר אַן א׳־א׳־ער", רייד. „א׳־א׳־ע טאָכטער...דײַן א׳־א׳־ע בת־יחידה", שע, קליינע מענטשעלעך. „לאָז ער נישט מיינען אַז ער איז א׳־א׳־ר, ס׳איז פֿאַראַן גענוג סחורה אין שטאָט", אָפּא, די טענצערין. „נאָר מיט איינעניינציקע זאָל איז דער מענטש בעסער...[ער] האָט אַ נשמה", טעיאַטאָר. „איז דער וועלטאַל [אין שמיטת המסד] ניט געווען צוגוטגעשטעלט פֿון פֿאַרשיידענע עלעמענטן..., נאָר פֿון א׳־א׳ן הייליקן אורחות׳ניק", א. ליפּי־נער, איק, פּסח תשכ״ד. „דער גלויבן אין דעם איינעם, א׳־א׳ן, לעבעדיקן, אייביקן...גאָט", דר׳ יעקבֿ טשערני, קול יעקבֿ, באַראַדיטשעוו 1897. דער א׳־א׳־ער = גאָט.

איין־און־דרײַסיק — דער. מצ נב. אַלטע אַזאַרטשפּיל אין קאָרטן. אויסשפּילן דעם א׳־א׳־ד׳. מצליח זײַן אין א׳־א׳־ד׳. אַן אָפּענער א׳־א׳־ד׳ = [וועג מע שפּילט מיט אויפֿגעדעקטע קאָרטן] אַן אָפּענער כאַראַקטער, עמעצער וואָס זאָגט דאָס וואָס ער טראַכט.

איין־און־זעלביק — אַדי. נעאָל. וואָס בלײַבט תּמיד מיט דעם זעלביקן תּוך אַדער (און) מיט דער זעלביקער פֿאַרעם. א׳־א׳־ע דערשײַנונגען. ־יקויט — „מטרונס בײַטעוודיקע א׳־א׳־ד׳ איז אונטן, אין דער טיף", ציט, ממטרון.

איין־און־צוואַנציק — דער. מצ נב. אַטשקאָ. אַזאַרטשפּיל אין קאָרטן, וואו דער שפּילער געווינט ווען ער נעמט צונויף אין צוויי אַדער מער קאָרטן דעם באַטרעף פֿון 21 אויגן. אויב ער קריגט אַרײַן מער, פֿאַרשפּילט ער; ער פֿאַר־שפּילט אויך ווען דער באַנקיר(ער) האָט מער ווי ער (למשל דער באַנקיר(ער) האָט 19 און דער שפּילער נאָר 18 אויגן).

איינאַטעמען — טרוו. אָטעם אײַן, ~געאָ־טעמט. פֿפֿ: ~עטעמען. 1. אַרײַנעמען, אַרײַנציען לופֿט אין די לונגען, אָטעמען אין זיך. היפוך פֿון אויסאָטעמען ←. א׳ פֿרישע לופֿט. א׳ דעם עיפוש. געבן אַ געהאַלטשן אײַנ־צואָטעמען האַרבשטאַרק. אײַנרײַבן די ברוסט מיט קאַמפֿאַראייל און לאָזן א׳. „איך האָב שוין מער נישט געקאָנט א׳ די קיצועזר לופֿט", יק. 2. אײַנזאַפֿן אין זיך. „עס ציט אים צו דער קונסט, ער אָטעמט זי אײַן אין זיך, ער האָט זי ליב", קאָר ו. ־ונג — „אַלגעמיינע אײַנ־שלעפּעדונג דורך א׳ אין...אַן ערנסטע זאַך", פֿגשו, וויילנע 1940, № 8.

איינאיבן — טרוו. איב אײַן, ~געאיבט. דשמ. אײַנלערנען עפּעס צו טאָן, אײַנגעניטן; אײַנגעוואוינען צו טאָן אויף אַ באַשטימטן אופֿן. א׳ די קורסאַנטקעס גיך צו שרײַבן אויף אַ שרײַבמאַשין. א׳ די קינדער שיין צו מאַרשירן. אָפּט מיט זיך — זיך א׳ צו שפּרינגען איבער אַ שטריק. זיך א׳ אין סטענאַגראַפֿיע. ־ונג.

איין איידער — פּרע. אַרכ. דזוו אַיידערער. אורדינאַציע מן כל השטרות וכתבים...כדי איין אידער זאָל וויטן צו ריכטן, [אָמשט] 1731.

איין איטלעכער — פּרע. אַרכ. עמעצער, ווער עס איז. דזוו איטלעכער ←. „פֿילליכט קאָן איין איטליכער דיא חרפה ניט לײַדן", אָשכנז.

איינאייאיק — אַדי. וואָס האָט איין איי. וואָס איז פֿון איין איי. „אַן א׳ער קען אויך האָבן קינדער", רייד. „געבויט אויף דער הנחה אַז א׳ע צווילינגען מוזן טראָגן אין זיך די זעלביקע ירושהדיקייט", מוו, דער וועג צו אונדזער יוגנט. ־יקויט.

איינאייגלען — טרוו. ־גל אײַן, ~געאייגלט. 1. אינאָקולירן, מרכּיב זײַן דורך צוזעצן (אַרײַנ־זעצן) קנאָספּן, שפּראָצאייגלעך פֿון אַ בעסערן מין בוים אַדער געוויקס בכלל. א׳ קנאָספּן אין צוויגעלעך. 2. (שטריקערײַ) אײַנשטריקן אַן אייגל (← ב4, אויג ב20) אין אַ צווייט אייגל. אָפּלאָזן אַן אייגל און וויידער א׳. ־ונג.

איינאייגענען — טרוו. אייגן אײַן, ~גע־אייגנט. מאַכן אַז עפּעס זאָל ווערן (אַזוי וויַ) אייגן, אייגנס. מאַכן עס זאָל ווערן אַ טייל פֿון אייגענעם אין. א׳ אַרגאַנגיש. א׳ די ראָלע וואָס מע שפּילט. „דערנאָך שטראָפֿן איז שוין מע שפּעט, מע דאַרף לכתחילה א׳ גוטע מידות (אין) דעם קינד", רייד. געווינלעך מיט זיך — 1. אײַנשאָפֿן זיך, קומען אין באַזיץ פֿון עפּעס, אַרײַנקריגן אין אייגענעם רשות. א׳ זיך די נייטיקע סוחרישע געגנ. „דאָס קינד אייגנט זיך אײַן גאָר פּשוט די שפּראַך וואָס זײַנע עלטערן...רעדן אָפּטער", יובל XV, 4. 2. (גאַליציע) פּועלן בײַ זיך, קומען בײַ זיך גופֿא צו אַ הסכם. „גישטאָ קיין ברירה, מע באַדאַרף א׳ זיך אַז ס׳איז סטווי פֿאַרפֿאַלן", רייד. ־ונג.

איינאייזענען — טרוו. אײַזן אײַן, ~געאײַזנט. (שטריקמאַכערײַ) אײַנפֿלעכטן אויערן אויף די עקן פֿון שטריק מיט דער הילף פֿון אַ ספּע־ציעלן אײַזערנעם נאָגל.

איינאיילן — טרוו. אייל אײַן, ~געאיילט. אײַנשמירן מיט אייל, אײַנשפּריצן אייל. א׳ די מאַשין. נעמען די אייל־קאַן און גוט א׳ אַלע רעדלעך. א׳ די פּאַן, דעם קנויט.

איי'ן־איי'נציק, איינאיי'נציק — [מיט צוויי אַקצענטן — פֿאַרבונדן מיט אַ מקף, מיט איין אַקצענט — איין וואָרט] אַדי. וואָס איז פֿאַראַן נאָר איינע(ר) אַדער איינס פֿון דעם זעלביקן

מין, גרופּע, קאַטעגאָריע אע. דזוי אײַנצוק, נאָר עמפּאַטישער, עמאָציאָנעלער (אָבער אַ ביסל וויניקער עמפּאַטיש וי אײַן־און־אײַנצוק ←). אַן א״א־ער מיטל. אַן א״א־ע רפֿואה. א״א־קעמערל. „געבליבן לעבן איז נאָר אַן א״א־ער פֿון דער גאַנצער משפּחה״, רייד. „מ׳דאַרף אין זינען האָבן, וועט מע לייגט תּפֿילין, אַז השי״ת איז א׳ער אויף אַלע וועלטן און ער פֿירט זיי מיט זײַן ווילן״, ששי I, כג. „נעם דײַן זון, דײַן א׳ן [׳יחיד׳] וואָס דו האָסט ליב״, תּ׳, בראשית כב, 2. „איבערלאָזן מײַן א׳ קינד אויף פֿרעמדע הענט?״, פּרע, „אַן מזל׳, „צי פֿעלט מיר איצט שטאַרק די א׳ע יוגנפֿרוי, וואָס אין בענקען נאָך איר איז מײַן יוגנט פֿאַרבײַ״, סעג, ׳אין קאָזמערוש׳. „אָך, איין וואָרט, א״א וואָרט נאָר!״, פֿרוג II. „פֿון די אייזצלנע פֿאַרוואָגלטע נשמות זאָל מיט דער צײַט געשאַפֿן ווערן אַן א״א׳ע פֿאַלקס־נשמה״, בעמ II. „ייִדיש איז אונדזער א׳ער וועג צום מענטש״, פּרע, ליטעראַטור און לעבן. **ייקייט** — „דער ליידיקער רוים איז אַן א״א״, זשיס. „די א״מאַניע בנוגע דער ייִדישער וועלט...״, מענדלסטערג, אויפֿן שוועל, פֿעברי־מאַרץ 1954.

אײַנאיינצלען — טרוו. ־צל אײַן, ~גע׳אייצלט. אײַנטיילן אין באַזונדערע אייגנס. „די גרויסע נחלה וועט מען פֿאַרצעלירן, א׳ אין באַזונדערע חלקים און פֿאַרקויפֿן חלקימוויז״, רייד.

אײַנאיכיסט — דער, ־ן, נעש. וועג עס האָלט אַז עס איז פֿאַראַן בלויז איין־אײַנציקע רעאַליטעט, דער איך. „דער מאַנאָפּאָליסט, דער א׳, האָט געזאָגט מיט דעם מויל פֿון ישעיהו...״, אבא גאַרדין, סאָציאָלע אבֿערגלויבערי, נ״י 1941.

אײַנאימפֿן — טרוו. אימף אײַן, ~גע׳אימפֿט. דשמש. 1. פֿאַרענדיקן שטעלן פּאָקן. א׳ אַלע קינדער אין עלטער ביז אַ יאָר. 2. אינאָקולירן בכלל, אײַנשפּריצן אַ פֿרעפּאַראַט מיט באַקטעריעס אָדער ווירוסן (וויַ אַ פֿאַרהיטונג־מיטל). „איצט קען מען שוין א׳ כאָלערע״, רייד. „א׳ חיות מענטשלעכע אַנשטעקנדיקע קראַנקייטן און [זען] וויַ אַזוי די דאָזיקע עפּידעמיעס אַנטוויקלען זיך״, טאָג, וואַרשע 1930, № 7־8. ־ונג.

אייךאַליי׳ך — אַדוו. נעש. אינגאַנצן אַליין. אייגע(ר) אַליין. „זאָל ער פֿאַלן פֿול און צייטיק א״אַ אויף זײַן שאָטן״, סוצ, וואַלדיקס. „שלאַנק דער שטאַם...שטייט ער א״אַ״, הל, בלאַט... עפּעבוים. „אַ רבֿי באַלאָדענע, א״אַ געשטאַנען; גיט געקומען קיינער מײַנע פֿעלדער שנײַדן״, א. שומאַכערער, אין שהעז פֿון ליבשאָפּט.

אײַנאַליין — אַדי. אויך: **אייַנאַליניק**. נעש. וואָס איז אינגאַנצן אַליין; אייגנזאַם. „וואָס דײַן וועלט וועט גרעסער, קלערער, אַלץ וועקסטו אייגער, אייגאַלייגער״, סוצ, וואַלדיקס. „רעד צו ביימער, רעד צו שטיינער, נאָר דו, טרוימער א׳ער״, מ. טקאַטש, זון אויף אַלץ, 1936. „די וואַנדלער פֿון די רוימען — גיגאַנטן א׳יקע״, י. מאַניק, אין טריט פֿון דײַן וואַנדער. **קייט** — „נאָט האָט קיינס צער פֿאַרגומען...געזען זײַן א׳ און זײַן הפֿקר־וואָגלעניש אויף דר׳ערד״, הר, אין שענטן טאָג פֿון האַרבסט.

אײַנאַלײַן — טרוו. אַלײַע אײַן, ~גע׳אַלײַעט. אוקר. טל. ← אולײַען. אײַנרואיקן, אײַנשטילן. א׳ די קינדער מיט אַ צוזאָג אָדער מיט אַ סטראַשוניק. מיט ז׳ך — חבֿרה וועלן זיך א׳.

אײַנאַנדער — אַדוו. אײַנער (צו) דעם אַנדערן. קעגנזײַטיק. צווישנאַנאַנד; אַנאַנדער. „זיי זײַנען חושד א׳ און לעבן א׳ פֿאַרשטעלט״, יהואש, ׳אַ פֿאַמיליען־לעבן׳. „אין האַרצן האָבן זיי זיך א׳ שטאַרק געליבט״, מישאל, איבז, דער גראָף און די ייִדן, ווילנע 1895. „אַפֿילו וואו צוויי ליבן זיך שוין א׳, איז מיר אויסגעקומען צו זען...״, וועס VI, ׳אַפּגעשטויסן׳.

אײַנאַנקעריק — אַדי. וואָס האָט איין אַנקער. אַן א׳ שיפֿל. א׳ער מאַטאָר (טעכניקום, ווילנע).

אײַנאַנקערן — טרוו. ־ער אײַן, ~גע׳אַנקערט. שטאַרק, אינגאַנצן פֿאַרפֿעסטיקן מיט אַן אַנקער. אַזוי א׳ די שיף אַז קיין שום ווינט זאָל זי ניט קענען אַוועקרוקן פֿון אָרט. פֿיג. א׳ גוטע מידות. מיט ז׳ך — „וען דאָס באַשעפֿעניש [די עכיאַדערמע] וויל זיך רירן פֿון אָרט, אַנקערט עס זיך אײַן מיט זײַנע אַמבולאַקערס״, ש. בלום, דער בוים פֿון לעבן, נ״י 1931. מיט ז׳ך — זיך א׳ אין די נייַע לעבנס־באַדינגונגען. ־ונג.

אײַנאַקטער — דער, ־ס. קורצע פּיעסע וואָס באַשטייט בלויז פֿון איין אַקט. אַברהם רייזענס א״ס. „שפּעטער איז ערשינען דוד פּינסקיס אַן א״, בעמ I. „פּרץ וואָרפֿט זיך אַרײַן מיט ברען אין טעאַטער־טעטיקייט, ער שרײַבט א״ס״, מוק, מיינע באַגעגנישן II.

אײַנאַקסיק — אַדי. וואָס האָט אײַן אַקס; וואָס באַווענדט זיך אַרום איין אַקס. אַן א׳ע באַווענדונג. א׳ע גלעזענקען.

אײַנאַקערן — טרוו. ־ער אײַן, ~גע׳אַקערט. 1. אײַנגראָבן מיט אַן אַקער. א׳ אַ פֿעלד. א׳ דאָס מיסט אין פֿעלד. 2. אַנהייבן אָדער נאָר אַ ביסל אַקערן. הײַנט א׳ אַ טייל פֿעלד און מאָרגן אויסאַקערן דאָס גאַנצע פֿעלד. 3. פּיג. אײַנלערנען, אײַנפֿעסטיקן אין זכרון. א׳ אין קאָפּ די טריגאָנאָמעטרישע פֿאָרמלען. ־ונג.

אײַנאַרבעטן — טרוו. אַרבעט אײַן, ~גע׳אַרבעט. 1. אײַנגעוואוינען עמעצן צו אַן אַרבעט, אײַנגעניטן אין אַן אַרבעט. „אַוודאי קען ער נאָך ניט, אָבער ביסלעכווײַז וועסטו אים א״, רייד. 2. דורך אַרבעט מאַכן אַז אַ מאַשין, אַ מכשיר זאָל ווערן בעסער, באַקוועמער. „ס׳איז נאָך אַ נייַע מאַשין, מע דאַרף זי א״, רייד. 3. אײַנגעניטן, אײַנערפֿעסטירן. א׳ דעם כאָר. „וויפֿל אַרבעטן שוין אײַערע דײַטשן אײַן [דעם] אַרגל מיט כאָר״, קמ, 1869, № 18. 4. אַרויפֿאַרבעטן; אַרײַנקריגן קונים, מער הכנסה; הייבן דעם מצב. א׳ אַ קלײַנטעל פֿאַרן נייַעם געשעפֿט. א׳ אַ געשעפֿט, אַן אונטערנעמונג. 5. אַנהייבן אַרבעטן. א׳ אַ צאַצקע. א׳ אַ זאַך, אַ הענטשקע אע = אַנהייבן שטריקן. 6. אַרײַנוואַנדערן, אַרײַנציען אַן אָנדער מין שטאָף. א׳ ראָזשינקעס אין טייג. א׳ קונסטזײַד אין אַ וואָלענער סחורה. א׳ נײַלאָן אין באָוול. 7. אײַנשטעלן. „זיי האָבן אין עטלעכע ערטער פֿון ביאַלע אײַנגעאַרבעט שלוון מיטן צוועק צו פֿאַראַלטן די שמוץ״, פֿעזד, ווילנע 1923, № 2 3־2.

מיט ז׳ך — אײַנגעוואוינען זיך אין אַן אַרבעט און זי טאָן וויַ געהעריק. אײַנבאַרעכן זיך אין אַ מלאָכה. זיך א׳ בײַ שנײַדערײַ. א׳ זיך צו שרײַבן די צײַטונג־ראַמאַנען. „האָט זיך אַזוי אײַנגעאַרבעט אין זײַן נייַעם פֿאַך, אַז ער איז געוואָרן אַ מאדים אַ פֿליגן־שיסער״, זש, שקלאָווער קינדער. ־ונג — „איטלעכער מוסקל ווערט שטאַרקער, פֿעסטער פֿון א׳ען״, דר׳ איסעל איבז, אָטאָ שמײַל, דער מענטש, ווילנע 1921.

אײַנאַרדענען — טרוו. ־דן אײַן, ~גע׳אַרדנט. 1. ברענגען אין אַרדענונג, אײַנפֿירן אַרדענונג (סדר, סיסטעם). א׳ די ביבליאָטעק. אַלץ א׳ פֿאַר די געסט וואָס דאַרפֿן קומען. „קאָנען מעגלעך זײַן...פֿאַרשיידענע אַרטן וויַ אײַנצורדענען די סאָציאַלע באַלעבאַטישקייט״, זשיט VII, נ״י 1917.

2. אַרגאַניזירן, אויפֿשטעלן; מאַכן אַ פּלאַן דורכצופֿירן, צוגרייטן עפּעס און עס אויך דורכפֿירן. א׳ אַן אָוונט, אַ דעבאַטע. א׳ אַן עקסקורסיע. „דאָך באַדאַרף אונדזער עולם... א׳ ווידער ייִדישע פֿאַלקשולן״, ממוס, שלמה. „איך וואָלט געקאָנט [שפּילן די ראָלע פֿון] בערגעלסאָנס מירעלע אויפֿן גערײַכט וואָס מע אַרדנט אײַן איבער איר״, א. קאָהאָן, מענטשן פֿון אלקער, מאָסקוע 1927. א׳ אַ קולט־פֿאַקט״, סאָוו = א׳ אַ באַזוך צו אַ קולטור־אונטערנעמונג.

3. צוגרייטן דאָס נייטיקע פֿאַר אַ וואַרשטאַט, פֿאַבריק, געשעפֿט אע. א׳ די ווערקציַי מיט אַלע מאַדערנע מיטלען. א׳ פֿאַרן איידעם אַ געשעפֿט. „אײַנגעאַרדנט אַ פֿראַכטיקן סאַלאָן און אַרויפֿגעשטעלט אַ גרויסן שילד מיט גאָלדענע בוכשטאַבן״, י. בודזאָהן, דער ממזר...״, ווילנע 1927.

4. העלפֿן זיך צופּאַסן, זיך אַרײַנפּאַסן אין נייַע באַדינגונגען; געבן אַן אָרט וואו צו זײַן, בעפֿעלן אַ מקור חיונה אע. א׳ די אימיגראַנטן, די פֿליטים. „אַ מענטש...אַ גוטער, ער ווערט מיך זיכער א״, יק. „מע האָט געפֿעלט אַלע שולן און אָנגעהויבן א׳ דעם עולם אָנגעקומענע״, סעג, פֿון רוסלאַנד, וואַרשע 1920. „דאָס עקאָנאָמישע גערעגל פֿון דער [ייִדישער] מלוכה אײַנצואַרדענען די עולים״, אפֿא, טמז, 1965 1 1.

5. אײַנשטעלן; מתקן זײַן; באַשטימען. „האָט מען אײַנגעאַרדנט בײַ קריאת־שמע...צו נעמען אויף זיך דיר מיתות בית־דין״, תּניא, צת. „צו ווײַזן און אײַנצואַרדענען גוטע באַהאַנדלונגען אויך אונטער פֿרעמדע מלוכות״, צ. נ. גאָלאָמב, דער פֿערבאָטענער ברית, ווילנע 1894.

מיט ז׳ך, ספּעצ מיט בא. זיך א׳ באַקוועם אין וואַגאָן. „זאָל איך זיך אין דאָרף א׳, ווען איך אײַך נעמען צו זיך״, ספ, ייִדי־שער קאָלאָניסט. „לאָמיר אַרויספֿאָרן קיין אומאַן. אַז מירן זיך א׳, וועלן מיר צו בײַסלעך אַרויסנעמען אויך די איבעריקע״, סמב. „וואָלט זיך די מענטשהייט געקאָנט אַזוי א׳ אַז

יעדעס פֿאַלק זאָל האָבן זײַן אייגן לאַנד", זשיט VIII, נ"י 1919. „וואַרטן אַליין איז גיט קיין תּכלית...מע מוז זיך ערגעץ באַזעצן. מע מוז זיך א"י, קאָר III. ־ונג — „די נײַע א' און פֿאַרטיילונג פֿון געדרוקטן מאַטעריאַל", שג, שלום אש. „גרויס־בריטאַניע גיט א'...צו קרוב 100,000 פּליטים", א. דיזשור, יובל XXI. ־ענישׂ. ־ער (־ין).

איינארטיק — אַדי. וואָס איז פֿון איין אַרט, פֿון איין מין. וואָס איז פֿון (מיט) איין אופֿן. א'ע ליניעס, זײַטן. א'ע אַנטוויקלונג. א'ער בוי פֿון בלום. א'ער כאַ. א'ער ריטעם. מאַלן א'ע בילדער. „פּלעגט ער אַליין באַוואונדערן וואָס זײַן אונטערשריפֿט גייט בײַ אים אַזוי א"י, אַר, 'דעם ברודערס טשעק'. „אַלע פֿעלקער... זײַנען א' — זיי פֿאַרמאָגן איין שול. מיר זײַנען 'יחסנים"', ים, איינהייטלעכע פֿאַלקשול, 1922. „...איז לײַטטער צו באַקומען טשוהון פֿון א'ער קוואַליטעט", ל. פֿרומין, וואָס דאַרף מען וויסן...וועגן א וואַגראַנאָק, כאַרקאָוו 1932. „אַמע־ריקאַנער מענטשן, יידן בתוכם, זײַנען אין זייער רובֿ מנין א', אייגנטאַניק, איינשפראַכיק", ב. רודמאַן, איק, כ"ה תּשכ"ה. ־יקויט.

איינארטן — טרוו. אָרט אײַן, ~געאָרט. < על־פּי טל, וי: umiejscowić, поместить געפֿינען פֿאַר עמעצן אָדער עפּעס אַן אָרט. אײַנפֿלאַנירן. א' אין בויד נאָך עטלעכע פּעק. א' דאָס קלענסטע קינד לעבן דער באָבען. מיט זיך — זיך באַקומען א'. „וואַסער קען זיך א' צוישן בוימל און קווענקילבער", זשיט.

איינאש — טרוו. אַש אײַן, ~געאַשט. אײַנ־שמירן אין אַש. בכיוון א' דעם שטערן. אוצר השרשים, ח"א, באַרדיטשעוו 1891.

איינבא־ — קאָמבינאַציע פֿון קאָנווערב אײַן און ווערבאַל פֿרעפֿיקס בא־. טרעפֿט זיך אין דער רעדשפּראַך אַ סך אָפֿטער ווי אין דער געשריבענער. דער אינפֿיניטיוו (און די קומע־דיקע צײַט), דער פּאַרטיציפּ (און די פֿאַרגאַנ־גענע צײַט) קומען אַרויס גרינגער און נאַ־טירלעכער ווי די איצטיקע צײַט און דער אימפּעראַטיוו.

איינבאבלען — טרוו. ־בל אײַן, ~געבאבלט. < באבע? < באַבעלע? אײַנווייקלען, אײַנ־טוליען. אַרומווייקלען פֿון אַלע זײַטן (מע זאָל אַפֿילו דאָס פּנים ניט אַרויסזען). א' דאָס קינד אין דער פֿאַטשיילע. מיט זיך — זיך א' אין וויגטער־מאַנטל. ־ענישׂ.

איינבאבען — טרוו. ־בע אײַן, ~געבאבעט. < באבע. ← דפֿוו. מאַכן עס זאָל אויסזען וויִ אַ באבע, דה אײַנווייקלען, אײַנטוליען. א' דאָס מיידעלע, ווײַל אין דרויסן קנאַקט דער פֿראָסט. מיט זיך — אויך: אײַנקאַרטשען זיך. א' זיך אין דרײַען.

איינבאברען — טרוו. ־רע אײַן, ~געבאברעט. 1. דזוו דפֿוו. אײַנווייקלען, אײַנקוטען. א' די קינדער אין ווינטער־מאַנטלען מיט באַשליקן. 2. אײַנפֿלאַנטערן, אײַנמישן כּדי צו פֿאַרבאַ־האַלטן. א' אַ פּאָר דימענטן צווישן פֿשוטע גלעזלעך. „דעם בלוטיקן מעסער האָט ער אײַנ־געבאָברעט אין אַ בינטל היי", רייד. 3. אײַנ־וואַלגערן. א' דעם ווײַסן־חבֿרהניק אין (מיט) בלאָטע. מיט זיך — א' זיך אין אַ סקירדע היי. ־ענישׂ.

איינבאגולט — אַדי, פּאָר 'אײַנבאַגולדן', פּפּ: ~באַגילט, פּאָר '~באַגילטן'. 1. דזוו באַ־גילט, באַדעקט מיט אַ דינער שיכט גאָלד. א'ע חפּצים. 2. אַרומגעוויקלט מיט גאָלדפּאַפּיר. אַן א'ע מתּנה.

איינבאגלייטן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באַ־גלייט. באַגלייטן בײַ צו אַ באַשטימטן פּונקט. מיטגיין, מיטפֿאָרן אַ שטיק וועג מיט עמעצן וואָס גייט אָדער פֿאָרט אַוועק. א' אַ גאַסט. „ס'איז געווען שפּעט אין אָוונט האָבן מיר זי אײַנבאַגלייט בײַ..., וואו מע קען קריגן אַ טאַקסי", רייד (נ"י). ־ונג.

איינבאגעריך — אַדי. נעאָל. וואָס האָט נאָר איין באַגער. וואָס ווײַל נאָר אײַנאײַנציקע זאַך. „ווײַ, ווײַפֿל זאַכן דו באַגערסט! זעסטו, איך בין א': איך ווײַל נאָר פּטור ווערן פֿון דיר", רייד. ־יקויט.

איינבאגראָבן — טרוו. באַגראָבן אײַן, ~באַ־גראָבן. דזוו באַגראָבן, נאָר עמפֿאַטישער. א' אין זאַמד אַ כּלי מיט אַלטע גאָלדענע מטבעות.

איינבאדייטיק — אַדי. דזוו איינבאַטײַטיק ←.

איינבאדינגען — טרוו. באַדינג אײַן, ~באַ־דונגען. 1. ארײַנעמען בײַם באַדינגען (זיך), בײַ אַן אָפּמאַך נאָך אַ פּונקט, אַ תּנאי. א' צו דער קוואַרטיר אויך בייגל מיט טיי יעדן אינ־דערפֿרי. א' צו דער סחורה אַ גוטע לײַטונטענע פּאַקונג. 2. אָפּמאַכן אַז עמעצער זאָל זײַן אין אַ קוואַרטיר (מיט אָדער אָן קעסט), ברענ־גען דאָס בחורל אין דער ישׁיבֿה אַרײַנען און אים א' בײַם שמש פֿאַר פֿינף גילדן אַ וואָך. מיט זיך — א' זיך מיט עסן. ־עכ. ־ענישׂ.

איינבאדן — טרוו. באָד אײַן, ~געבאָדן. 1. אײַנוואַשן דעם גוף. א' דאָס קינד. 2. אײַנ־געווואינען צום באָדן. א' פֿרײַער אין קעלטערן וואַסער און ערשט דערנאָך אין קעלטערן וואַ־סער. 3. אײַנטונקען. אײַנווייקן. האָלטן אין וואַסער. גוט א' די ברודיקע האָנטעכער אין אַן עמער וואַסער. 4. אויך פּ"ג. א' אַ וואָגן אין אַ קאָלוושע בײַ איבער די רעדער. *א' עמעצן אין חובֿות = מאַכן אים פֿאַר אַ גרויסן בעל־חוב. מיט זיך — א' זיך אין ים (בב). ־ענישׂ.

איינבאדעקן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באַ־דעקט. באַדעקן גוט, זאָרגעוודיק, פֿון אַלע זײַטן. א' די סחורה מיט רעגנשוץ. א' דעם קראַנקן, ער זאָל שוויצן. אָפּט מיט זיך. ־עכ. ־ענישׂ.

איינבאהאלטן — טרוו. באַהאַלט אײַן, ~(גע)־באַהאַלטן. 1. דזוו אויפֿבאַהאַלטן ←. א' דעם גראָשן, דאָס קערבל. א' אַן אַנטיקל. 2. בא־האַלטן עפּעס אין אַ גרוב, פֿאַרטיפֿונג, שפּאַלט אע. א' דאָס אָנגעוואָרפּענע אין אַ היײַל. 3. האַל־טן אין זיך, ניט אַרויסווײַזן. א' די מורא. מיט זיך — א' זיך אונטערן בעט. ־ונג — א' פֿון אַ געפֿיל.

איינבאהיטן — טרוו. באַהיט אײַן, ~באַ־היט(ן). דזוו אויפֿבאַהיטן ←. א' פֿון אַלדאָס בײַז. מיט זיך — א' זיך פֿון סכנות. ־ונג. ־עכ.

איינבאוואכן — טרוו. באַוואַך אײַן, ~באַ־וואַכט. דזוו אויפֿבאַוואַכן ←. מיט זיך. ~באַוואַכט — א'ע בתולהשאַפֿט.

איינבאוואָרענען — טרוו. באַוואָרן אײַן, ~באַוואָרנט. דזוו אויסבאַוואָרענען ←. דזוו באַוואָרענען, נאָר עמפֿאַטישער. א' עמעצן פֿון אַלע זײַטן, פֿון אַלע סכּנות. א' אין אַ טיפֿן בונקער. א' דאָס גאָלט אין אַ גוטער אינווע־טירונג. אויך מיט זיך. ־ענישׂ.

איינבאוויזיק — אַדי. נעאָל. וואָס פֿאַר דעם איז פֿאַראַן נאָר איין באַווײַז. אַ קנאַפּע, בלויז אַן א'ע ראַיה. „זײַנען דען פֿאַראַן א'ע טעא־רעמעס?". ־יקויט.

איינבאוויזן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באַ־ווײַזן. 1. דזוו באַווײַזן, נאָר עמפֿאַטישער. א' די אייגענע אומשולד. 2. צונויפֿנעמען אַ צאָל באַווײַזן און זיי פֿירבערענגען. א' מיט אַ צאָל עדות אַן אַליבי פֿון אַ באַשולדיקטן. 3. אַנ־ווײַזן, באַפֿעלן. „וועסט מיר ניט א' וואָס צו טאָן", רייד. ־ונג. ־ענישׂ.

איינבאוויליקן — אוסו & טרוו. ־יק אײַן, ~באַווילקט. דזוו באַווילקן (נאָר אַ סך בעסטן). א' אַ בקשה. א' צו אַ שידוך. זיך משתּדל זײַן פֿאַרן מלכות, ער זאָל עס א'. ־ונג.

איינבאוועלן — טרוו. באָוול אײַן, ~געבאָולט. אײַנפֿעדעמען (באָוול). א' די אַסנאָוע, די מאַשין.

איינבאוועזן — טרוו. ־זע אײַן, ~געבאָוועזט. אוקר. 1. אײַנשטילן, אײַנרואיקן. א' אַ קאַפּריז־נע קינד. 2. אײַנגעמען, פֿאַרשפּילן. „ס'קינד האָט זיך צעקלאַפּט אַ פּיסל. מע דאַרף עס א', עס זאָל אויפֿהערן וויינען", רייד.

איינבאוון — אוקר. דזוו אײַנבויען ←.

איינבאוועזן — אַדי, פּאָר 'אײַנבאָוועזן', אויפֿגעהיט, אָפּגעהיט. די א'ע כּוחות. א'ע כּתבים.

איינבאוקען — טרוו. ־קע אײַן, ~געבאָוו־קעט. טל. עטלעכע מאָל אַרײַנפֿלאַפּלען (אַזוי וויִ אַרײַנקלאַפּן) עפּעס אין אויער. ← אויס־באָוקען. „איך וויל פֿאַרגעסן וואָס דו האָסט מיר אײַנגעבאָוקעט אין די אויערן אַרײַן", רייד.

איינבאזיק — אַדי, נעאָל. 1. וואָס האָט נאָר איין באַזע, יסוד, פֿונדאַמענט, אָנשפּאַר אע. אַן א'ע קאָנסטרוקציע. א'ע פֿאַרטיידיקונג אויפֿן סמך פֿון אַ פֿעסטן אָליבי. 2. (כעמיע) וואָס האָט אין זיך נאָר איין מאָל דעם ראַדיקאַל (וואָס טרעפֿט זיך אין אַ צאָל קאָמפּליצירטע פֿאַרבינדונגען). NH_4 ווי אַ באַזע איז נאָר איין מאָל אין NH_4Cl (אַמאָניום־כלאָריד אָדער אַמאָניום־זאַלץ), איז א'; אַזוי איז אויך א' אַמאָ־ניום־ניטראַט מיט דער פֿאָרמל $(NH_4)NO_3$; אָבער אַמאָניום־סולפֿאַט איז צוויי־באַזיק — $(NH_4)_2SO_4$. א'ע זמיערסן. ־יקויט.

איינבאַטייטיק — אַדי. וואָס האָט נאָר איין באַטייט; וואָס קען פֿאַרשטאַנען אַדער אויס־געטייטשט ווערן נאָר אויף איין אופֿן. א׳ע און מערבאַטייטיקע ווערטער. „דעם געזעץ קומט אויס...צו באַשטימען די צוגעהעריקייט צו אַ פֿאַלק א׳, אמתדיק און מיגלעכסט פשוט״, יובל XXII, ז׳ 20. „דער פאַסעסיו איז א׳״, ים, יושפ XVI, 2. „פֿאַרוואָס זאָל מען זיך שרעקן פֿאַר אַ פּאָר פֿונטיקע געוויכטן. מיט ז׳ ך. ־ונג. **איינ(ג)באַלאַנסירט** — אַדי, פּאַר. א׳ע חשבונות. ־קייט.

איינבאַלבען — טרוו. ־בע איין, ~געבאַלבעט. פּפּ: ~בולבען. אָנפּלאַפּלען אין אויער אַרײַן. אַלעמען א׳ די זעלביקע סודות.

איינבאַלזאַמירן — טרוו. ־מיר איין, ~(גע)־באַלזאַמירט. גוט, גרינטלעך באַלזאַמירן. א׳ פּרעהן. א׳ פֿרעש פֿאַרן ביקאַגישן קאַבינעט פֿון אַ שול. געניצט אויך פּיג. „...האָט מען איינבאַלזאַמירט אין פּאָטשין גלאַנץ״, חיים ליבערמאַן, פֿאָר, 29 VIII 1962. ־ונג. **איינ־(גע)באַלזאַמירט** — אַדי, פּאַר. א׳ער בר־מינן. ־קייט.

איינבאַליעווען — טרוו. ־יעווע איין, ~גע־באַליעוועט. איינווייקן אין אַ באַליע, באַלייע, אַן עמער. א׳ לעדער אויף פּאַדעשווע.

איינבאַלן — טרוו. באַל איין, ~געבאַלט. איינ־דרייען, פֿאַרדרייען סחורה (מאַנופֿאַקטור, פּאַפּיר) אין (גרויסע) באַלן. א׳ די ביליקע סחורה, ארומנייען מיט ליזונט און אַוועקשיקן.

איינבאַלעבאַטעווען זיך — אוטו. ־טעווע זיך איין, זיך ~געבאַלעבאַטעווט. פּפּ: ~בעל־הבתעווען זיך. ראָכקינד־שקליאַר וווב. 1. איינגאַרדענען זיך מיט אַ ווירטשאַפֿט. איינ־פֿירן פֿאַר זיך אַ באַלעבאַטישקייט (בעל־הבתיש־קייט). קומען אויף אַ נייעם אָרט און גאָר גיך זיך א׳ דאָרטן. 2. זיך איינגאַדיגן בײַ עמעצן און ווערן דאָרט אַ גאַנצער באַלעבאָס. זיך א׳ בײַ אַ קרובֿ.

איינבאַלעווען — ־לעווע איין, ~געבאַ־לעוועט. צוגעוואוינען צו זײַן צעפּיעשטשעט; שטאַרק צעבאַלעוועט. אַזוי א׳ דעם בן־יחיד אַז עס ווערט שווער אים איינצוגיימען.

איינבאַלעמוטשען — טרוו. ־טשע איין, ~געבאַלעמוטשעט. 1. איינגעדענ עמעצן עפּעס וואָס איז נאָריש אַדער שלעכט. „און דו גלייבסט אַלץ וואָס די שכנות האָבן דיר איינגעבאַלעמו־טשעט וועגן מיר?״, רייד. 2. אַרײַנרוימען אַ סוד וועגן עפּעס וואָס איז נישטיק. א׳ אַ פּליאָטקעלע.

איינבאַמבאַרדירן — טרוו. ־דיר איין, ~(גע)־באַמבאַרדירט. אַ לענגערע צײַט באַמבאַרדירן און דערבײַ רואינירן, חרובֿ מאַכן. א׳ די פּאָ־זיציעס פֿון שׂונא און דערנאָך ערשט אָנהייבן די גרויסע אַטאַקע. פּיג און מיט ביטול: א׳ עמעצן די תּורה אין קאָפּ אַרײַן. ־ונג.

איינבאַמבלען — טרוו. ־בל איין, ~געבאַמ־בלט. איינרעדן. איבערערדן דורך אַ סך רייד, דורך כסדרדיקן אַרײַנקלאַפּן אין קאָפּ. זיך לאָזן א׳ שטותערײַען. „ביסלעכווײַז באַמבלט זי [די שוויגער] אים [דעם שוער] איין, ער זאָל קוקן אויף אים [דעם איידעם] מיט אירע אויגן״, קס, 1864, № 44. ־ענישׂ.

איינבאַמיען — טרוו. באַמי איין, ~באַמיט. דזוו באַמיען, נאָר עמפֿאַטישער (מיט מער בקשה). „איך האָף אַז איך וועל אײַך ניט א׳, אויב איר וועט פֿאַר מיר...״, פּב. אויך מיט ז׳ ך. ־אונג. ־ענישׂ.

איינבאַמקען, ~באָמקען — טרוו. ־קע איין; ~געבאַמקעט, ~געבאָמקעט. 1. איינלערנען אַ ניגון, ניצנדיק די קלאַנגען באַם־באָם אַדער באָם־באָם. א׳ עמעצן אין די אויערן אַרײַן אַ פּאָפּולערע מעלאָדיע. 2. דזוו איינבאָמבלען. ־ענישׂ.

איינבאַנד — דער, ־ן. איינבונד פֿון אַ בוך. „געגעבן אַ באַקאַנטן יידישן איינבינדער, ער זאָל מאַכן אַ טיערן א״, יופֿאַל, 1887, № 92. „מאַדערנע יידישע ביכער...ליגן זיך בריטלעך אויסגעלייגט מיט די אַלטע באַקאַנטע אויפֿשרי־פֿטן און היימישן א״, פּה, פֿון ווײַטע לענדער.

איינבאַנדאַשירן — טרוו. ־שיר איין, ~באַנ־דאַשירט. 1. איינבינדן, איינווייקלען אין אַ באַנדאַזש, ארומווייקלען (אַ וואונד) אויף אַ ספּעציעלן אופֿן. א׳ דעם צעוואונדיקטן פֿוס. „וען די וואונד איז איינגעשמוצט..., מוז מען זי קודם גאַנץ ריין אויסוואַשן...און די וואונד א״, היגיענישער אינפֿאָרמאַטאָר, וואַרשע 1914. 2. בכלל איינבינדן, איינווייקלען, ארומווייקלען, א׳ די אויערן, דער פּראָסט זאָל זיי ניט אָפּ־סמאָל(?)ען. „די טרוקענע בייגער זײַנען איינ־באַנדאַזשירט געווארן מיט אַדערן״, ירמי׳ יוסף יאקאבזאָהן, המאיר לארץ, מינעאַפּאָליס 1900. מיט ז׳ ך. ־ונג. **איינבאַנדאַזשירט** — אַדי, פּאַר. א׳ע וואונדן. א׳ע סאָלדאַטן וואָס קומען פֿון פּראָנט. ־ערהייט — אַדוו. ־קייט.

איינבאַנדיק — אַדי. וואָס באַשטייט נאָר פֿון איין באַנד, וואָס האָט נאָר איין באַנד. א׳ע גע־שיכטע פֿון יידישן פֿאָלק.

איינבאַנדעראָלן — טרוו. ־דאָל איין, ~באַנ־דעראָלט. איינווייקלען אין אַ באַנדעראָל. ארומ־קלעפּן מיט אַ באַנדעראָל. א׳ ארטיקלען וואָס האָבן אויף זיך אַן אַקציז.

איינבאַניין — טרוו. באַניי איין, ~באַניט. 1. אָנהייבן אַדער פֿאַרענדיקן ארויפֿניין, ארײַנ־ניין. צוניין אַן אויפֿזאַץ, אַ באַפּוצונג אויף אַ מלבוש. א׳ סטעגעס אין (אויף) בלוזעס. א׳ לאַמפּאַסן אין די הויזן. א׳ גאַרנירעכץ אויף אַ קרעגעלע. 2. אויפֿניין אַ צאָל בגדים. באַ־קליידן. „דער וואַיעני שניידער האָט איינבאַנ־מונדירן פֿאַר...אָפּיצערן פֿון פּאָלק״, רייד.

איינבאַנניין — טרוו. באַנני איין, ~באַנ־ניט. אָנהייבן באַנניין. א׳ אַ פֿאַראין מיטן אויס־קלײַבן אַ ינגערע פֿאַרוואַלטונג. אויספֿאַרבן און א׳ די דירה. א׳ די קאָנצערטן אין פּאַרק.

איינבאַסמאַרקען — טרוו. ־קע איין, ~באַ־סמאַרקעט. (מיט ביטול) איינברודיקן מיט סמאַרק(ע) פֿון נאָז, מיט בלאָטע בכלל. א׳ דאָס קאָפּאָטקעלע. מיט ז׳ ך — זיך א׳ דאָס גאַנצע פּעניצל [= פּנימל].

איינבאַפֿלאַנצן — טרוו. איצ, אימפּ נב; ~באַ־פֿלאַנצט. פֿאַרפֿלאַנצן. איינפֿלאַנצן אויף אַ גאַנ־

צן שטח. א׳ די בייטן מיט בוריקעס. א׳ בו־ריקעס אין אַלע בייטן. ־ונג.

איינבאפֿלעקן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַ־פֿלעקט. דורכויס אָדער טיילווײז באַדעקן מיט פֿלעקן. איינשמוציקן אינגאַנצן. א׳ אַ גיי קלייד מיט טינט. א׳ דעם שבתדיקן מלבוש מיט פֿעטס. פֿיג. א׳ עמעצנס רעפוטאַציע, גאָמען. מיט זיך.

איינבאפֿעדערן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַ־פֿעדערט. קאָנטיק אָדער אינגאַנצן באַדעקן מיט פֿעדערן. בייטן דעם איינשיט פֿון דער פּערענע און א׳ די קליידער און די האָר. מיט זיך.

איינבאפֿעדערט — אַדי, פּאָר. אויפֿשטיין מיט אַן א׳ער יאַרמלקע.

איינבאפֿעלן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַ־פֿוילן. דזוו באַפֿעלן, נאָר עמפֿאַטישער. ארײַנ־קלאָפּן באַפֿעלן אין קאָפּ; אַ סך מאָל באַפֿעלן. „טאַטע, דער רבי האָט איינבאַפֿוילן — שׂכר־לימוד", רייד. „ביסט נישט קיין פֿעלדפֿעבעל און וועסט מיר גאָרנישט א״, רייד. ־ענש.

איינבאפֿעסטיקן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַפֿעסטיקט. גרינטלעך, פֿון אַלע זײטן באַ־פֿעסטיקן. א׳ אַ פֿונדאַמענט. א׳ די זײלן. א׳ די פֿאַזיציע. מיט זיך. ־ונג.

איינבאצאָלן — טרוו. באַצאָל איין, ~באַצאָלט. 1. אָנהייבן באַצאָלן. איינצאָלן. א׳ די ערשטע ראַטע און דערנאָך חרטה האָבן אויפֿן גאַנצן עסק. 2. אויסצאָלן, באַצאָלן כסדר, אינגאַנצן. א׳ פֿינקטלעך אַלע ראַטעס. ־ונג. ־ענש.

איינבאקומען — טרוו. באַקומען איין, ~באַקומען. נעגאָ. מאָכן עמעצן באַקומען. א׳ דאָס קינד, עס זאָל קענען זיצן אין וועגעלע. א׳ דעם קראַנקן. מיט זיך — זיך א׳ אין וואַגאָן.

איינבאקומען — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַ־קומען. ארײַנבאַקומען, ארײַנקריגן (מיטן בײַ־טעם: נאָר שוועריקייטן אָדער אַדאַנק כיטרע־קייט). א׳ עפּעס וואָס מע האָט אַפֿילו וועגן דעם גיט געהולמט.

איינבאקלײדן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַ־קלײדט. 1. דזוו אויסבאקלײדן ←. 2. אַ־הייבן באַקלײדן. אַסיגנירן אַ סומע פֿון קהילה־בודזשעט איינצובאַקלײדן די יתומים מיט די נייטיקסטע ווינטער־מלבושימלער.

איינבאקן — טרוו. באַק איין, ~געבאַקן, ~גע־באַקט. 1. באַקן אַ ביסל אָדער אַנהייבן באַ־קן. „אַזעלכע קיכלעלער דאַרף מען גיט האַלטן לאַנג אין אויוון, מע דאַרף זיי נאָר א״, רייד. 2. גוט דורכבאַקן. פֿאַרעדיקן באַקן. א׳ עס זאָל ווערן ברוין.

3. איינברענען. א׳ אַ צייכן מיט אַ הייסן אײַזן. א׳ אַ נומער די פֿערד אויפֿן זאָדיק. א׳ די עמאַל־שילדלעך. א׳ די שטעך אין פּאַ־דעשווע (שוסטערײַ) = מאָכן משופּעדיקע איינ־שניטן אין די ראַנדן פֿון די זוילן, צונייַען זיי צום אייבערטייל, איינהאַמערן די איינשניטן אַז די שטעך זאָלן זיך גיט אָנזען.

מיט זיך — „האַלט לענגער אין אויוון, די פֿיש דאַרפֿן גוט זיך א״, רייד. *א׳ זיך אין האָרצ(ן) = ווערן באַליבט, פֿאַרבליבן אויף לאַנג אין זפרון ווי עפּעס וואָס איז צו־צײַוודיק, איז טײַער. „איר פֿנימל האָט זיך מיר אײַנגעבאַקן אין האַרצן", רייד. „....האָט דאָס קליינע פֿערדל מיר דעם וואָגן גאַנץ אַליין אַרויסגעשלעפּט, איבערדעם האָט זיך דאָס פֿער־דל מיר אין האַרץ אײַנגעבאַקן", יפ. ־ונג. ־עכין. ־ענש.

איינבאקעוועז — טרוו. ־קעוועז איין, ~געבאַ־קעוועט. (שוואַדעריש) אײַנצײַן א זײַט אָדער די זײַטן, די באַקעס, פֿון אַ קלייד. איינשמעלן די טאַליע און א׳ דאָס קלייד.

איינבאקענען — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַ־קענט. 1. באַקענען עמעצן מיט אַ גרופּע. א׳ דעם גאַסט מיט דער גאַנצער משפּחה. 2. גוט, גרינטלעך דערקענען עמעצן. פֿטמ. „נאָר ווען איר וועט אים א׳, וועט איר וויסן סאָרא מענטש דאָס איז״, רייד.

איינבאראבאנ(י)ן, ~באראבאנעוועז — טרוו. ־ג(י)ע, ־נעוועט איין; ~(גע)באַראַבאַ־נ(י)עט, ~באַראַבאַנעוועט. 1. אײַנקלאָפּן (אין קאָפּ) אַ מעלאָדיע אויף אַ פּויק אָדער אַזוי וי אויף אַ פּויק. אַזוי א׳ דעם מאַרש אין קאָפּ אַרײַן, מע זאָל גיט קענען זיך באַפֿרײַען פֿון אים. 2. אײַנקנעלן, אײַנחזרן. ארײַנהאַקן אין קאָפּ. א׳ די ברכות צו דער התּורה. א׳ די גאַנצע פּאָליטגראַמאָטע.

איינבארבלן — טרוו. ־בל איין, ~גע־באַרבלט. דזוו איינבאַבלן ←. איינדרייען, אײַנ־ווילקלן. א׳ עמעצן אין אַלטע טראַנטעס. מיט זיך — 1. א׳ זיך אין שטרוי, היי. 2. זיך צונויפֿקנוילן מיט דעם קעגנער בײַם ראַנגלען זיך. „זיי האָבן זיך אזוי איינגעבאַרבלט אז עס איז שוער געווען זיי פֿונאַנדערצורײַסן", רייד. פֿרגל אויסבאַרבלען זיך. ־ענש.

איינבארגן — טרוו. באַרג איין, ~געבאַרגט. 1. אָנלײַען, צונויפֿלײַען. א׳ צו פֿינפֿערלעך און צונויפֿנעמען אַ גאַנצן הונדערטער. א׳ פּלים בײַ די שכנות. א׳ געפֿעס פֿאַר דער סעודה. 2. באַהאַלטן, פֿאַרבאַרגן, איינשטעקן אין אַ פֿאַרהוילן אָרט. אַזוי א׳ מע זאָל עס גיט קע־נען געפֿינען. ־עכין. ־ענש. ־ער (־ין).

איינבאראיקן — טרוו. באַראוק איין, ~באַ־ראוקט. ביסלעכווײַז באַראוקן (בײַזן דערפֿירן צו פֿולער ראויקייט). א׳, איינגעמען מיט גוטע רייד. א׳ די צעהיצטע קריגערײַ, א׳ די בעלי־מחלוקת. א׳ די געמיטער. מיט זיך — „מיט־דערמיט האָט ער זיך אַליין אַ ביסל איינבא־ראוקט", ש. בעקערמאַן, טרײַער משרת, וואַר־שע תרמ״ג. ־ונג.

איינבארופֿן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַ־רופֿן. 1. צונויפֿרופֿן; פֿאַררופֿן. א׳ דעם עולם צו דער גרויסער פֿאַלקס־פֿאַרזאַמלונג. „האָבן די גבאים פֿון דער ווילנער שטאָט־שול איינ־באַרופֿן אַן אַסיפֿה", ש. ווינגאַדע, פֿאָר, 1963 III 10. 2. איינרופֿן, איינפֿאַדערן. א׳ אַלע רעזערוויסטן און זיך נעמען גרייט צו דער מלחמה. ~באַרוף — באַפֿעל אַז אַ באַשטימטע גרופּע זאָל זיך מעלדן פֿאַר אַן אַקציע. א׳ פֿון אַלע אַקטיוויסטן. א׳ פֿון אַלע מענער אין עלטער צווישן 21 און 25 יאָר. ־ונג — „די לאַנדשטורמיסטן...האָבן שוין גע־האַט ערהאַלטן די א׳ס־קאַרטן", בן־ציון לאַנ־דער, מעלפֿת ספּירים, לבוב 1930. ־ענש. ־ער (־ין, ־קע) — „די אַרבעט פֿון דער קאָנפֿערענץ האָט זיך ניט געקאָנט האַלטן אין די...גרענעצן וועלכע די א׳ האָבן אַרומגע־צירקלט אַרום איר״, זשיט IV, נ״ י 1912.

איינבארטיק — אַדי. וואָס האָט איין בארט(ן), וואָס האָט איין ריי קנעפּ, פֿאַרשפּיליעט ברעג בײַ ברעג. א׳ע רעקלער, מאַנטלען אא. אויך **איינבאָרטנע**, טל. אַן א׳ר מלבוש.

איינבאריקאדירן — טרוו. ־דיר איין, ~באַ־ריקאדירט. פֿאַרבאַריקאדירן; פֿאַרשטעלן, איינ־פֿעסטיקן מיט אַ באַריקאַד(ע). א׳ דעם דורכ־גאַנג; א׳ די גאַס. מיט זיך — זיך א׳ קעגן דער פֿאַליציי. ־ונג.

איינבארעכענען — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַראַכט. 1. ארײַנעמען אין אַ חשבון, צוגעבן צו אַ רעכענונג. א׳ יעדע קליניקייט, גאָרניט אויסלאָזן פֿון חשבון. 2. אָפּנאָרן בײַם באַרעכענען. מיט פֿאַלשקייט ארײַננעמען אין חשבון. איבערעכענען. א׳ צווײ יאָרד בײַם פֿאַרקויפֿן אַ באַל סחורה. 3. פֿטמ. נעמען אין אַכט. „דאַרפֿסט א׳ זײַן ביטערע פֿאַלאָשע־ניע [= מצב]", רייד. מיט זיך. ־ונג. ־ענש.

איינבארען — טרוו. באַרע איין, ~געבאַרעט. וואויליונגערש. 1. איינגאַרן, ארײַנגאַרן. איינ־רעדן עפּעס וואָס איז ניט־לײַטיש. א׳ דעם יונג, ער זאָל צושטיין צו דער חבֿרה. א׳ אַ פֿאַלשן פֿערציקער. 2. איינפּאַטשן. א׳ די מאַרדע מיט פֿלאַם־פֿײַערדיקע פּעטש. 3. דזוו אויסבאַרען, בב. ־עכין. ־ענש.

איינבארן — טרוו. ־רע איין, ~געבאַרעט. בייקומען עמעצן בײַם רעגלען זיך. א׳ דעם יונג. א׳ אַ שטאַרקערן מיט אַ פֿאַרטל. ־ענש.

איינבארשטן — טרוו. בארשט איין, ~גע־בארשט. 1. אײַנפּוצן, אײַנרייניקן מיט אַ בארשט. א׳ מלבושים. 2. (שטריקמאַכערײַ) צעבארשטן, צעקעמען פֿלאַקס, קאָנאָפּליע, בײַ עס בלײַבט פֿון דעם מאַטעריאַל גאָרניט איבער אין האַנט פֿון בערשטער און גייט איבער אין 'בארשט', ד״ה בײַ עס ווערט בארשט־פֿלאַקס אָדער בארשט־קאָנאָפּליע. ־ונג.

איינבארשטן — טרוו. בארשט איין, ~גע־בארשט. איינבראָקן אין בארשט. א׳ אַ הארט(ע) איי. א׳ נאָך שטשיפּיאָר, גרינע ציבעלעס.

איינבאשטראָפֿן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַשטראָפֿט. שטאַרק באַשטראָפֿן. צוגעבן נאָך אַ שטראָף צו די פֿרײַערדיקע. ארויפֿלייגן אַ געלט־שטראָף און א׳ מיט אַ חודש טורמע. א׳ מיט דרײַ טעג אין קאַרצער.

איינבאשיטן — טרוו. איצ, אימפ נב; ~באַ־שאָטן. באַשיטן פֿון אַלע זײַטן. נאָכן אויסקאָכן די ווײַסע טייגלעך זיי א׳ מיט זאָמד־צוקער. מיט זיך — א׳ זיך מיט זאָמד.

אײַנבאַשיצן — טרו. איצ, אימפ נב; ~באַ־שיצט. שטאַרק באַשיצן. אײַנבאַוואָרענען פֿון אַן אָנפֿאַל. א׳ די אײַנוואוינערס פֿון כולגאַנישע אָנפֿאַלן. אויך מיט ז׳ך.

אײַנבאַשמוצן — טרו. איצ, אימפ נב; ~באַ־שמוצט. מאַכן שמוציק פֿון אַלע זײַטן. א׳ די קליידער. אויך מיט ז׳ך.

אײַנבאַשמירן — טרו. איצ, אימפ נב; ~באַ־שמירט. דזו באַשמירן, נאָר עמפֿאַטישער. א׳ די חלות מיט געלכלעך פֿון אייער. א׳ די קאַ־פֿאַטע מיט (אין) פֿעטס.

אײַנבודזשעטירן — טרו. ־טיר אײַן, ~בו־דזשעטירט. נעאָל. אַרײַנגעמען אין בודזשעט. א׳ אויך דעם נייטיקן רעמאָנט פֿון שפּיטאָל־ונג.

אײַנבוטלען — טרו. בוטל אײַן, ~געבוטלט. אויך: ~בוטלעווען. אַרײַנגיסן, צעגיסן אין (גרויסע) פֿלעשער. א׳ מעד, וויין.

אײַנבויאַנע(וועז)ן זיך — אוטו. ־נע(וע) זיך אײַן, זיך ~געבויאַנע(וע)ט. סל. זיך צוגעוואוינען צו בויאַנעווען. וועלן צעהיצט, צעקאָכט, און געמען בויאַנעווען. זיך א׳, וועלן אַן אמתער שלעגער־יונג. „לאָמיר אים בגוואַלד אַוועקפֿירן, איידער ער וועט זיך א׳", רייד.

אײַנבויט, ~בויונג, ~בויגן — ← אײַנ־בייג, ~בייגונג, ~בייגן.

אײַנבויטען — טרו. ־טע אײַן, ~געבויטעט. אוקר. אײַנשאָקלען, אײַנטרייסלען. א׳ די יא־געדעס אין שיסעלע און צושיטן נאָך. פֿרווון א׳ וואַסער מיט איײַל.

אײַנבוימלען — טרו. ־מל אײַן, ~געבוימלט. אײַנשמירן מיט בוימל. אַרײַנשפּריצן בוימל. א׳ די מאַשין. גוט א׳ דעם סאַלאַט.

אײַנבויען — טרו. בוי אײַן, ~געבויט. אַרײַנבויען. צובויען פֿון אינעווייניק. א׳ אַן אינעווייניקסטע וואַנט. א׳ נאָך אַ קעמערל. א׳ אַ סוכה צו דער ווראַנדע. **אײַנבוי, דער. ־אונג. ־עכץ. ־ענישׁ. ־ערײַ.**

אײַנבויערן — טרו. ־ער אײַן, ~געבויערט. 1. אײַנדרילן, אײַנדרעלעווען. מאַכן אַ לאָך, אַן עפֿענונג מיט אַ בויער. א׳ אַ שרויף אין וואַנט. א׳ אַ וואַנט פֿאַר אַ שרויף. א׳ אַ צאָן און פֿאַרפֿלאָמבירן. 2. פֿאַרבאַהאַלטן אין אַ לאָך, אַ שפּאַלט. „געהאַט פֿונעם בעל־שם... עפּעס שמות, וואָס ער האָט זיי געגעבן אײַנ־צוזויערן אינעם סוואַלעק. דערמיט האָבן זיי ניט מורא פֿאַר קיין שום שׂריפֿה", יא, גע־נאַרטע וועלט. מיט ז׳ך — 1. זיך אײַנגאַנ(י)ן. אַרײַנדרינגען. א׳ זיך צו אונדז אין הויז. א׳ זיך אין האַרצן. 2. זיך פֿאַרגראָבן. אײַנ־גראָבן זיך. א׳ זיך אונטערן שׂונאס פֿאַזיציע. **־ונג.**

אײַנבויקערן — טרו. ־ער אײַן, ~געבוי־קערט. אײַנקלאַפּן מיט בוכצעס, מיט פֿויסטן. א׳ די זײַטן, מע זאָל אַנהייבן שפּייַען מיט בלוט.

אײַנבוכן — טרו. בוך אײַן, ~געבוכט. אײַנ־שרײַבן אין אַ בוכהאַלטעריש בוך. א׳ דעם (פֿאַר)קויף. א׳ נאָך אַ הוצאה.

אײַנבוכצן, ~בוכצען, ~בוכקען — טרו. ־כצע, ־כצט, ־כקע אײַן; ~געבוכצט, ~געבוכ־צעט, ~געבוכקט. דזו אײַנבויקערן.

אײַנבולבען — טרו. ־בע אײַן, ~געבולבעט. מאַכן עס זאָל ווערן בלעזלעך. א׳ מיט אַ שטרוי סאָדע־וואַסער, זייף־וואַסער. מיט ז׳ך. **־ענישׁ.**

אײַנבונד — דער, ־ן. 1. אָקט פֿון אײַנבינדן. צוטרעטן צום א׳ פֿון בונד. 2. דאָס אין וואָס מע בינדט אײַן. רוקן און טאַוולען פֿון בונד. טרײַערער א׳. לעדערנער, לײַוונטענער א׳. ספֿרים מיט געליישטע א׳ן. „איך האָב אויך ביכער, אַ גאַנצע שאַפֿע מיט די שענסטע א׳ן", ספ, סודות.

אײַנבוצקען — טרו. ־קע אײַן, ~געבוצקעט. 1. דזו אײַנבוכצן, אײַנבויקערן. 2. במקום־ווערב פֿאַר אײַליקע, אומגעראָטענע טוואוגען, וויי: אײַנקנעטן, אײַנבראָקן, אײַנראָשטשינען אע. מיט ז׳ך — אויך: אײַנליבן זיך, איר. **־ענישׁ.**

אײַנבוקן — טרו. בוק אײַן, ~געבוקט. אײַנ־בייגן (דעם קאָפּ, רוקן, קני) וויי אַן אויסדרוק פֿון הכנעה, פֿון אָפּשׁיי. א׳ פֿאַר אַ שׂרה דעם רוקן. „דאָ שפּראַך (המן) צו אים, שטיי דו נאָר אויף, איך ווייל מײַנ[ן] נאָקן א׳ און זאָלסט דערויף טרעטן", ר׳ אַהרן מטריבש, מצח אהרן, וואַרשע תר״ב. מיט ז׳ך — „אוי, וועז מן וויידוי זאגט מוז מן זיך אײַן בוקען", עח, סא/ב. „דער מענטש זאָל ניט געבן שלום צו זײַן חבֿר, נײַאַרט פֿאַר זײַן רבי מוז ער זיך אַ ביסל א׳ מיט יראה", ספֿר חסידים, תק״ז? **־ענישׁ.**

אײַנבורטשען — טרו. ־טשע אײַן, ~גע־בורטשעט. 1. אַרײַנבורטשען. 2. אײַנמור־מלען. א׳ עפּעס אין אויער אַרײַן. **־ענישׁ.**

אײַנבורען — טרו. ־רע אײַן, ~געבורעט. 1. אײַנהעצן. א׳ דעם המון. 2. אײַנבאַרען. אײַנוואַלגערן. א׳ עמעצן, לייגן אים אויף בײַ־דע לאָפּאַטקעס.

אײַנבושעוועז זיך — אוטו. ־שעוועט זיך אײַן, זיך ~געבושעוועט. וועלן צעלאָזן, ווילד, צעבושעוועט. א׳ זיך און אַנהייבן פֿאַראָמירן.

אײַנבויגלען — טרו. ־גל אײַן, ~געבויגלט. פּר, גאַלײַציע. אײַנפֿרעסן. א׳ אַ פֿאַלד. ← אויסבויגלען.

אײַנבייג — דער, ־ן. אָקט אַדער רעזולטאַט פֿון אײַנבייגן (זיך). אַ קאָנטיקער א׳. **־ונג.**

אײַנבייגן — טרו. בייג אײַן, ~געבויגן (אויך: ~געבייגט). 1. בייגן אַראָפּצו. דערפֿירן צו אַ פֿאַזיציע וואָס זאָל זײַן נידעריקער וויי פֿריער. א׳ דעם קערפּער. א׳ דעם קאָפּ, דעם רוקן. א׳ אַ ביימל, די אייבערשטע צווייגן פֿון אַ פֿרוכטבוים. „איך וויל אין ביגן צו דר ערדין [אַ בוים], אוי׳ז האַלט דו אין נידר ...דז ער ניט ווידר אויף שנאַפּט", אַלעגאַריץ פֿון ר׳ מאיר ש״ץ [ריב, פֿש ווו]. „ווען אַ ווינט האָט אײַנגעבויגן ווײַנטרויבן אויף תּבֿואה, מוז ער באַלד די אָפּשנײַדן", זרעים, מז/א. „בייג נאָר אײַן דאָס קעפּעלע, זײ מוחל, און גיב אַ קוק אויף דער ערד דאַרט אונטן", ממוס, קליאַטשע. „[ווען עס רינט בלוט פֿון נאָז] מע זאָל אויך ניט הייסן דעם קינד א׳ דאָס קעפּל אויבער אַ שיסל", פֿגעז, ווילנע 1929, № 10.

*א׳ דעם קאָפּ = אויך: נאָכגעבן, זיך ניט אַנטקעגנשטעלן, ניט וועלן זיך. „זאָגן די חכמים: וועז אַ מענטש זעט דאָס רשעים שטייגן אַן אויף אים, זאָל ער צו זיי זײַן קאָפּ א׳, כלומר ער זאָל מיט זיי ניט שטרײַטן, נאָר ער זאָל עס לאָזן איבערגיין", ר׳ ישׂראל ממינסק איבז, אור עולם, ווילנע 1865. „קאָפּל...האָט אײַנגעבויגן דעם קאָפּ און האָט געלאָזט עלקען קאָמאַנדעווען", ש. בעקערמאַן, דער זשענטקער וואָפֿראָס, אַדעס 1887. „בייגט אײַן דעם קאָפּ און לאָמיר גיין, וואָרעם פֿרנסה איז ניט קיין שפּילכל", ממוס, 'בישׂיבֿה של מעלה'. „יעדער ייד באַזונדער...בייגט אײַן דעם קאָפּ וואו די טיר איז נידעריק", קאָר II.

2. דערפֿירן צו אַ פֿאַזיציע וואָס זאָל זײַן קרום, (אויס)געבויגן. א׳ אַן עמער וואַסער און אַנמאַכן אַ נעץ אין קיך. א׳ די פֿלאַש און אויסגיסן מילך. א׳ דעם שטעקן. „ער זאָל קיין קאָפּ א׳ וויי אַ וועגטקע צו בעטן אויף זײַן לײַב", ר׳ משה בר׳ נתן נטע, שבט מוסר, סודלקאָוו 1833. „בײַם א׳ די מידע קני צו פֿורעם", חג, 'דער פֿרוש'. „וועז מן זיכט [= קוקט] אויף דיא נעגל [בשעת מאַכן הבֿדלה] דען זאָל ער דיא פֿינגער אין ביגן אונ׳ צו זעהן דש דיקי פֿון דר האַנד מיט די נעגיל אויף אין מאל...", שׂה, סא/ד. „אויך טאָר מען ניט לערנען בײַ אַ ליכט פֿרײַטיק־צונאַכט, טאָמער וועט ער א׳ די ליכט זאָל בעסער ברענגען", איבז, תקוני שבת, אוסטראה 1818.

3. מאַכן אַ פֿאַלד. א׳ אַ זײַטל פֿון בוך צו וויסן וואו מע האַלט אין לייענען. א׳ אײַנענעמען דאָס קליידל וואָס איז צו לאַנג.

4. צוניגן, דערנענטערן. א׳ דעם קאָפּ און זיך אײַנהאָרכן צום מגידס רייד. „אַזוי וויי דער באַרג כרמל...אַזוי שטאַרק האַלטסטו אויף דיר דײַן קאָפּ און וילסט אים נישט א׳ צו הערן מוסר", הרב א. ל. בראַנדיס איבז, ספֿר שׂיח ספֿונים, יאַס 1843.

5. מאַכן נידעריק, מאַכן שפּלע(ער). פֿרגל: *א׳ דעם קאָפּ. א׳ יענעמס גאווה. מעגסט א׳ דײַן כּבֿוד. „און גאָט וועט א׳ די גרויסקייט פֿון מענטשן", תּנחומא, שמות, וואַרשע תרמ״ו. *א׳ דעם (ה)אָנער = מוותר זײַן אויפֿן אייגע־נעם כּבֿוד. „איך וועל מײַן (ה)אָנער ניט א׳, איך וועל ניט לאָזן מע זאָל טרעטן אויף מיר", רייד.

6. בײַקומען, גובר זײַן. א׳ אַ תּאוה. א׳ די סטרא־אַחרא. „טו מיט מיר גרויס גנאָד און שטאַרק מיך צו א׳ מײַן יצר־הרע, איך זאָל שוין מיין ניט זינדיקן", איין נייע שס תּחנה, ששה סדרים, פּיעטריקאָוו 1881. „תּפֿי־לה...איז דער עיקר־עבֿודה...דאָס איז די בחינה פֿון...א׳ דעם נפֿש החיונית צו דעם נפֿש האלו־קית", תניא, 324.

אײַנבייגן זיך — ← דפֿוי. 1. אַ ביסל אַראָפּבייגן זיך. א׳ זיך ביז צו דעם טירל פֿון אויוון, ביזן אָפּגוס אאז״ו. א׳ זיך עפּעס בעסער צו זען. „דער וואָס וויל טרינקען טײַ־וואַסער טאָר ניט א׳ זיך און טרינקען פֿון

טײַך גופֿא...מע דאַרף אָנשעפּן מיט אַ כּלי", דרך הישרים, [קעניגסבערג] 1857. „די גרויסע ריזן־בײַמער האָבן צוגעלייגט דעם אויער, אײַנגעבויגן זיך מיט ערנסט...און געשושקעט", יהואש, ‚מזמור שיר ליום השבת'.

2. זיך אַראָפּבייגן אינגאַנצן, ביז צו דער ערד. א' זיך און אויפֿהייבן אַ מטבע. „מר עוקבא מיט זײַן וויבּ האָבן זיך אײַנגעבויגן אונטערצוהאָרפֿן די פֿיר גראָשן [אונטער דער טיר]", לט2, לח/א. „איך בייג זיך אײַן און הייב אויף דאָס שטיקל רויטע ציגל...דעם זכר פֿון מײַן היים", י. רובינשטיין, חורבן פּוילן.

3. ווערן דערשלאָגן. אײַנגעצויגן, אײַנגעשרומפּן ווערן איבער צרות. „אין אָט דער וועלט פֿון אויפֿגעשפּיזטן האָס...מײַן טאָטע האָט נאָך מער זיך אײַנגעבויגן", י. יאָנאַסוויטש, אַ שטוב אין שטעטל.

4. זיך דערנידעריקן. זיך א' פֿאַר דעם שטאַרקערן. „האָבן זיך אײַנגעבויגן שפּלע פֿאַר גוטע און הולטײַעס אויף די טירן פֿון דעם ערלעכן", מס, משלי תקע"ד, יד, 10. *א' זיך אין דרײַען = א) זייער נידעריק זיך א', א' זיך אין דרײַען פֿאַרן פּריץ; ב) זיך דער־נידעריקן. „דעם אָרעמאַן קומט שטענדיק אויס זיך אײַנצוביגן אין דרײַען", רייד.

עכ"י. ענ"ש. ער. ע"ר.

אײַנבײַדלען — טרוו. ד"ל אײַן, ~גע־בײַדלט. נאָכּ. באַזעצן (צײַטווײַליק) אין בײַדלעך, גע־צעלטן. א' די נײַע עולים, ביז מע וועט זיי באַזעצן אין הײַזער. מיט ז"ך — „די סקאָוטן האָבן זיך אײַנגעבײַדלט אין וואַלד", רייד.

אײַנבייזערן — טרוו. ד"ר אײַן, ~גע־בייזערט. דערפֿירן עמעצן צו רוגזא, כּעס, בייזקייט. א' דעם מלמד מיט יונגאַטשישע שטיק. א' די שכנים מיטן טומל שפּעט בײַנאַכט. אויך מיט ז"ך — זיך א' און אָנהייבן שרײַען. ד"נג.

אײַנבייטן — טרוו. בײַט אײַן, ~גע־בײַטן. 1. אויסבײַטן (←). א' איין סחורה אויף אַן אַנדערער. א' די לאָקאָלע וואַלוטע אויף דאָ־לאַרן. א' גאַלאַנטעריע אויף פֿלאַקס, זוימען, פֿעלעכלעך פֿון האָזן. א' די אַלטע פֿאַרוואַל־טונג אויף אַ נײַער. „מײַן פֿאָטער...אַ שלייער־מאַכער...און מײַן מוטער די פֿאַרקויפֿערקע... זי פֿלעגט פֿאַרקויפֿן אַ טייל אויף באַרעס גלעלט, אַ טייל פֿלעגט זי א' אויף טלית־קטנס, אויף ציצית, אויף קנעפּלעך", אמת, דער פֿאָרטע־פּיאָניסט, ווילנע 1878. 2. אײַנטיילן אין גע־וויסע גרופּעס, אין סכומים. א' אַלע פֿונקטן פֿון געזעץ אין עטלעכע קלאַרע פֿאַראַגראַפֿן. „דרום זאָגט אונדז די הייליקע תורה...דו זאָלסט זען אײַנצובײַטן די יאָרן אין שמיטות און יובלות", ר' יעקבֿ מדובנא, משלי חכמה, ווילנע תר"ן. אײַנבייט, דער. ד"נג. עכ"י. ענ"ש. ער (־ין, ־קע).

אײַנבײַטשלען — טרוו. ד"טשל אײַן, ~גע־בײַטשלט. 1. דזוו אײַנבײַטן, אַבער אַפּלא־כעריש. א' אַ שוך אויף אַ שלורע. א' אַ פּאַדלע אויף אַ פּאַדלע. 2. אײַנקויפֿן אַ גוביה. א' דעם שימל וואָס מע האָט די נאָכט אַרויס־געפֿירט פֿון אַרענדאַרס שטאַל. 3. דזוו דוווז.

אײַנבײַטשן — טרוו. בײַטש אײַן, ~גע־בײַטשט. שמײַסן מיט אַ בײַטש בײַזן סוף (בײַזן דערגרייכן וואָס מע וויל). א' דאָס פֿוילע פֿערדל, עס זאָל זיך רירן פֿון אָרט.

אײַנבײַלן — טרוו. בײַל אײַן, ~גע־בײַלט. 1. צעשלאָגן, עס זאָל זיך באַקומען אַ בײַל. א' דעם שטערן מיט אַ שטיין. 2. אײַנקלאַפֿן, אײַנהאַמערן אַ בײַל, אַ פֿאַרטיפֿונג. א' אַ בלעך. 3. צוגויפֿבײַלן, צוגויפֿדריקן. א' די הענט.

אײַנבײַמלען — טרוו. ד"מל אײַן, ~גע־בײַמלט. נאָכּ. אײַנפֿלאַנצן (אַרומפֿלאַנצן מיט) בײַמלער. א' דעם שטח פֿאַרן הויז. „מע דאַרף א' דעם בּאַרג".

אײַנבײַם — דער, ־ן. אַקט פֿון אײַנבײַסן. אַ שארפֿער א'. פֿרגל אײַנבײַס. ד"נג.

אײַנבײַסיק — אדי. וואָס קען אײַנבײַסן. אַן א' שטעכווערטל. מיט שארפֿע א"ע ציין.

אײַנבײַסן — טרוו. בײַס אײַן, ~גע־בײַסן. 1. אַ בײַס טאָן. איבערלאָזן אויף עפּעס אַ סימן פֿון די ציין. א' אַן עפּל. דער הונט האָט אים אײַנגעבײַסן אַ (אין) פֿוס. „איך האָב יעדן [גאָלד־רענדל] געפֿרוווט א'...דען ריכ־טיק גאָלד איז האָרט און לאָזט זיך ניט בײַסן", י. גאָלאָמב, עבצ"ל, חד גדיא, ווילנע 1894. א' אַ פּיטום פֿון אַן אתרוג — אַ סגולה פֿאַר אַ פֿרוי צו געבוירן קינדער, ספּעצ צו האָבן אַ יינגל.

2. איבערבײַסן, אָפּעסן אַ קלייַנע סעודה. פֿאַרבײַסן. א' אויף איין פֿוס און זיך גלײַך נעמען צו דער אַרבעט.

3. אַ שטאָך טאָן מיט אַ ווערטל, מיט אַן אָנצוהערעניש. א' עמעצן מיט אַ משל, מיט אַ גלײַכווערטל. „האָט אים דער קלוגער...אײַ־נגעבײַסן מיט אַ מעשׂה", ציט, טמז, 1957 XI 1.

4. פֿאַרשטיין נאָך באַמאָונגען. זיך אַנ־שטרענגען עפּעס צו באַגרײַפֿן, משׂיג זײַן מיטן שׂכל. א' אַ האָרבע סוגיא, אַ שווערע גמרא, אַ בלאַט גמרא. אַ נײַער ענין וואָס עס איז שווער אים אײַנצובײַסן. ניט אײַנצובײַסן דעם צעפֿלאָנטערטן ענין. א' אַ פֿילאָסאָפֿישע שיטה. שווער אײַנצובײַסן וויִ תּרגום־לשון. „נאָר אויף אַן־קוצ־לשון שרײַבן בײַ אונדז הײַנט נע־וויינטלעך אויך פֿיל אַנדערע, מע קען פֿאַרט וויִ עס איז זיי א', טרעפֿן וואָס זיי מיינען", ממוס, פֿישקע. „דאָס איז פֿאַר זייערע ציין שווער אײַנצובײַסן וויִ תּרגום, דאָך וועט מען עד־היום ניט מיט צו ברעכן זיך דערויף דעם מוח", ממוס, אַ סגולה.... „אָבער די תּורה פֿון דעם קונטרס האָב איך נישט גע־קאָנט א'", ש. סטמאָן, טאָג, 1958 I 17. „מיי־לעך האָבן אַרויסגעוויזן אַזוי פֿיל ערנסט, אַזוי פֿיל עקשנות אין א' די נײַע לימודים", מוק, אויסלאַנד. אויך וועגן מ ע נ ט ש ן. „פֿאַרשטייסט זײַנע רייד? האָסט אים אײַנגע־בײַסן?", רייד. „הײַנטיקע בתולות, בחורים, מישטיינס געזאָגט! עפּעס איז זיי גאָרנישט אײַנצובײַסן", ממוס, פּריזיוו.

5. נאָך גרויסע באַמיאונגען אויספֿועלן עפּעס (וואָס יענער האָט זיך אין דעם אײַנגעעקשנט), ווירקן, משפּיע זײַן אויף עמעצן. „ער איז אַ האַרטע(ר) נ ו ס, מע קאָן אים ניט א'", פֿוול. „נאָר פֿאַראַן אַ מענטש וואָס פֿאַרנעמט זיך אויך אויף אַזאַ האַרטן מענטש און זאָגט: איך וועל אים מיט גאָטס הילף א'", שש. „אַ האַרטער יידּ, זאָג איך אײַך פֿרײַער, איר וועט אים אַזוי גיך ניט א'", שש, ארעמע און פֿריילעכע. אַ נפֿש וואָס מע קען ניט א'.

6. גובֿר זײַן, באַצווינגען. א' עמעצן מיט האַרבע דיבורים. „ניט אַזוי גיך בײַסט מען מיך אײַן", שש, כּתבים פֿון א קאָמיוניאָזשאָר. „דערזען אַז ער קאָן מיך ניט א', טוט ער אַ זאָג צו מיר מיט זײַן צוקערדיק שמייכ־לע...", שש, פֿון צווי וועלטן. „די קליינע האָט מוט, גראָד דאָס האָט אים גערייצט, און אַזאַ איינע דאַרף מען א'", ש. ראָזשטיין, אַמערי־קאַנער, 1957 VIII 2. „איניקע מענע־רישע ‚וועלף' האָבן ניט אויפֿגעבעבן די האַפֿע־נונג זי אײַנצובײַסן", ל. פֿאַרעם, פֿאַר, 1959 IV 5. „שטיין צווי האַלצהעקער מיט אַ זעג איבער אַ קלאָץ און טראַכטן...צי וועלן זיי דעם קלאָץ קענען א'", ב. שאַפּיר, אַבֿרהמל דער שוסטער, אַדעס 1911.

7. ברענגען שאַדן, מאַכן מע זאָל אָנווערן. א' דעם קאָנקורענט. „דאָס איז אפֿשר דאָס איינציקע מאָל, וואָס...דער סוחר האָט נישט געקענט א' אַ צוויישן סוחר", מוק, מיינע באַגעגענישן I.

8. אַרײַנבאַקומען. א' אַן אַפּותיקי. א' אַן עסק. „מיט אַ פּאָר טויזנט קערבלעך קאָן מען ניט א' ארץ־ישׂראל", זשיס IX, נ"י 1919.

9. אײַנפֿעסטיקן, אַרײַנענעמען אין זיך. „האָט אַליין אויסגעשווימען אין זיך אַוועלכע לידער...האָט זיי אין זיך אַזוי אײַנגעבײַסן אַז ער שפּינט ווינטער זײַנע געדאַנקען", יג, תּוך I.

10. [פֿון אַן אַנדער שטאָם. → אײַנבײַסן, ארכ] פּר, קויאָוט. אַגווערן, פֿאַרלירן. „וואָס וועסטו א'? ס'הייסט, מע דאַרף פֿרובירן, ס'איז סימוי ניטאָ וואָס צו פֿאַרלירן", רייד. „אבר וועלן ער וויסט דאָס ער וועט נאָך יום־טוב ניקס א' אן קרן, אַזוי טאָר ער ניט פֿאַר קויפֿן", עפּש, עץ חיים, קיצור של"ה [לבוב] יאָר? [ד"ה אין דער שפּעטערער אויסלאַג האָט מען שוין ניט פֿאַרשטאַנען דאָס וואָרט אײַנבײַסן און מע האָט עס פֿאַררוקט אויף א'.]

אײַנבײַסן זיך — ← דפֿוס. 1. רעפֿל. „בּיז בלוט זיך אײַנגעבײַסן און פֿאַרשאָלטן טאָג און נאַכט", סעג, קאָפּריזן. 2. קזוז. הינט בײַסן זיך אײַן. זיך א' מיט די ציין און זיך ראַנגלען, זיך שלאָגן. אויך: קאָנקורירן. אייניקע מיטן צווייטן. „די ערשׂפֿלאָן־קאָמפּאַניס האָבן זיך בענומען א'", טאָג, 1959 V 18.

3. אײַנזינקען. די ציין אין עפּעס, אין עמעצן, און ניט אָפּלאָזן. אַ הונט וואָס בײַסט זיך אײַן אין אַ קאַץ. „א גיפֿט־שפּיז האָט אין מיר זיך אײַנגעבײַסן", סעג, ‚ניצע שורות אַכט'. „די שווערע שפּליטערן [פֿון שראַפּנעלן] וי קופּערנע גרילשלאַנגען בײַסן זיך אײַן אין גאַנצן אָרום", ש. ברעגמאַן, דורך קריג און רעוואָלוציע II, אַדעס 1932. אָפֿט פֿיג. „דער

זונס בלוטיקע שטרײַפֿן האָבן זיך אין הימל אײַנגעבײַסן", ב. לאָפּין, צייכנס. „א טיפּע מרה־שחורה האָט זיך געלייגט איבער אים, זיך אײַנגעבײַסן, געעגבערט וויִ א שרויף", אָפּא, פּוילישע ווערטער.

4. אײַנקוקן זיך שאַרף, בייז. „זײַנע בייזע אויגן האָבן זיך אײַנגעבײַסן אין מײַן פּנים", פֿרוג, יוּפֿאָ, 1887, № 36.

5. אײַנקלאַמערן זיך, אײַנפֿעסטיקן זיך. „גאָסן ...זײַנען שוין גרייט געווען זיך א' אין טאָג", פּמ, דור־אויס דור־אײַן. „דער ברוינער גידע־ריקער קוסט...האָט זיך אײַנגעבײַסן אין די טויטע שטיינער", מענדל מאָן, אין א פֿאַר־וואַרלאָזטן דאָרף.

־עכץ. ־ענישׁ. ־ער (־ין, ־קע). ־ערײַ.

אײַנבײַסעוודיק — אַדי. 1. וואָס מע קען אײַנבײַסן. ס'איז האָרט, אָבער דערווײַל נאָך א' ברויט. 2. דזו אײַנבײַסיק.

אײַנבייצן — טרוו. בייץ אײַן, ~געבייצט. אײַנשמירן, אײַנפֿאַרבן מיט בייץ, מיט שיטע־רער און וואָלוועלער ברוינלעכער פֿאַרב, פֿאַ־ליטור, וואָס קומט אַרויף אויף האָלץ פֿאַר אַן איילפֿאַרב.

אײַנבייקערן — טרוו. ־ער אײַן, ~געבייקערט. אײַנבויקערן, אײַנבוכצען, אײַנקלאַפֿן, אײַנשלאָגן (פּראָסטלעך). א' די זײַטן.

אײַנבילדונג — די, ־ען. 1. אײַנרעדנעניש. אָפּ־דאַכטעניש. אַן א' אַז מע לייגט פֿון אַ שוועכער [= שוואַנגערע פֿרוי] דאַרף אויך באַ־גרענצן אירע א'...וועלכעס שטעלט איר אָפּט פֿאַר די קלענסטע קראַנקייט פֿאַר די געפֿער־לעכסטע", מלכּה בערלאַנד, די גליקלעכע מו־טער, וויליע 1836. „מבטל צו זײַן זײַן וויליע פֿאַר יענעמס וויליע אין דער א' פֿון עפּעס אַ טובֿה וואָס אים דאַכט זיך דורכדעם צו האָבן", ממוס, שלמה.

2. אילוזיע, פֿאַנטאַזיע. „און פֿאַר שטענדיגי [= אומפֿאַרשטענדיקע] אין בילדונג אַליר האַנט...", גה, 133. „ניט שאַפֿן אין זײַן נשמה ...ניט־ריכטיקע א'ען", תּניא, 28. א'ס־ק ר א פֿ ט — „די א'ס־ק' (דער כּוח־המדמה) האָט זיך זייער צעשפּילט אין מײַן מוח", קמ, 1866, № 26. „ביאַליק האָט געמוזט שטאַרק אַנטוויקלען זײַן כּוח־הדמיון און פֿאַעטישע א'ס־ק'", בעמ IV. אויך **אײַנבילד־קראַפֿט**.

3. זו. שרעק. „...ביז עש טאג וואר, דעשׂין ער פֿאַר איין בילדונג קוים ערווארטין קונט", ׳שילדבורגר זעלצאַמי אונ׳ קורצווילינגי גישיכטי׳ [אוע III].

4. פּמם. פּוסטע גאווה. סנאַביזם. א שוסטער מיט אַן א' אַז ער איז א יוועליערער. די א' פֿון אַן עם־הארץ וואָס וויל אײַנרעדן אַז ער איז א גאַנצער קענער.

אײַנבילדיש — אַדי. זן. נר. וואָס מע בילדעט זיך אײַן, וואָס מע רעדט זיך אײַן. „גליציקייט פֿאַראורזאַכט מאַנגל, א'ע פֿאַרזיכטיקייט ברענגט שאָדן", ספֿר מבחר הפּנינים, הומבורג תצ"ט.

אײַנבילדן I — בילד אײַן, (ער) בילדעט אײַן; ~געבילדעט. טרוו — אײַנרעדן, אײַנשמועסן.

א' עמעצן אַז ער איז קראַנק. „מע דאַרף זי ניט א' אַז זי איז שיין, זי האָט זיך עס שוין פֿון לאַנג אַלײן אײַנגעבילדעט", רייד. „[יוסף] ווייל...דעם פֿאָטער אײַנפֿאַנטאַזירן און א' דאָס ער מוז באַהערשן זײַנע ברידער", ירמי׳ יוסף יאָקאָבזאָהן, תמאיר לארץ, מינעאַפּאַלים 1900. אוטוו — אַרכ. דאָכטן, זיך ריכטן. מלכ פֿאַר־טיטשט ׳ראה פֿניך לא פֿללתי׳ (בראשית, מח, 11): „ניט אין גבילדט" [תי: „ניט געדאַכט"].

אײַנבילדן II — טרוו. בילד אײַן, ~געבילדט. אַמ. אײַנבויען. א' נאָך אַ קלאַזעט.

אײַנבילדן זיך — ← אײַנבילדן I. אַרכ. 1. אײַנרעדן זיך. שאַפֿן זיך אַ פֿאַלשע מיינונג און זיך אײַנגעקשענען אין דעם. „ער ע"ה האט זיך איין נערישקייט אין גבילט", גה, 196. „דוא זאָלשט דיר ניט אײַן בילדן אַז בישט אײַן ליב [= לייב] פֿון אײַן ליבנש קינדן", עיון, ח/א. „דז מיר אונז אײַן בילדן זאָלן די בריבן זײַן ליגן גבליבן", יוסף מאַרשן, חנוך לנער, פֿיורדא 1774. „טייל הויך מוטיגי לײַט...דיא זיך אײַן בילדין דאז זיא וואש פֿר שטענין", כ"י, ר׳ בער אייבשיץ, באר־שבע 1742? „[די שוואַנגערע פֿרוי] זאָל זיך אויך ניט א' אַז זי טראָגט ניט איין נאַטירלעכעס קינד", מלכּה בערלאַנד, די גליקלעכע מוטער, וויליע 1836. „וואָס טוט איר א' אײַן: מײַן קינד...זײַן גלײַכן איז נישטאָ אויף דער גאַנצער וועלט", תּלאות המורים [סודל־קאָוו, 1834?].

2. פֿאַרשטעלן זיך. אויסמאָלן זיך, שאַפֿן זיך אַ בילד (מיינונג). „וויא מאן זיך וואול אײַן בילדן קאן, איינ׳ אונגוואונטליכי פֿאַרכט פֿר אורזאַכט", מראות הצובאות, וואַנדזבעק 1718. „ווער תּפלה טוט מוז זיך אין בילדן דש דיא שכינה קיגן אים רואט", מחמ, אמשט 1722. „גון קאן מאן זיכט לײַכט אין בילדין דיא שמחה דיא מיר יחדיו גיהאט האבין", גה, 106. „געהערט דער דיין זיך אײַן צו בילדן, עבן אַז ווען איין שוועדט וועד אויף זײַן האַלז גישטעלט", לט׳, קנה/א. „וועד איין טוטן מענש טוט אויש שפּעטין דער טוט הש׳י לעסטערין, קען זיך דער בן־אָדם אײַן בילדן, וואש ער פֿאַר איין חלק וועדט פֿינדן", עיון, מח/ב. „קאן מן זיך וואול אײַן בילדן, ווען דר מלך זעלבט גוואר וועדט וויא ער זײַן הערליך קלייד האט אַזו פֿר שעמט", עפש, דרך הישר לעולם הבא, שקלאָו 1796.

אײַנבילדעכיץ — דאָס (די), ־ן (־ער). דזו אײַנבילדונג, נאָר מיט ביזעם פֿון מער ביטול. „וואַרף אַוועק דײַנע וויליע א'ן", רייד.

אײַנבילדעניש — דאָס (די), ־ן. דאָס וואָס מע רעדט זיך אײַן. אײַנרעדעניש, אײַנבילדונג. „דו טושט דיך מיט דײַן אײַן בילדנש בגאווה פֿירן", עיון, ח/א. „א' קען דעם מענטשן זייער לײַכט ברענגען פֿון דער וועלט", יוּפֿאָ, 1883, № 3. „עס איז אפֿשר נאָר אַן א', אָבער ער האָט דאָס מורא געהאַט צו אויסרעדן", אר, היימישע מענטשן. „...האַלטן אַז עס איז נישטאָ קיין קראַנקייט אויף דער וועלט, ס'איז נישט מער ווי אַן א'", יג, טמז, 1964 XI 20.

אײַנבילן — טרוו. בייל אײַן, ~געבילט. אַרײַנ־בילן. א' הינטישע רציחה אין אַ פֿרעמדן הויף. א' קללות. אויך מיט ז י ך — זיך צוגעוואויגען צום בילן. א' זיך און ווערן אַ פּאָלנער כלב.

אײַנבילן זיך — אוטוו. בילן זיך אײַן(?), זיך ~געבילט. אַרכ. < אײַנבילדן זיך. דזו אײַנ־בילדן זיך. זיך האַלטן גרויס, עזותדיק. „וואו אביר דיא פֿרויא זיך הופֿרט טואט אײַן בילין, אונ׳ טואט דעם מאַן ניט זײַן ווילין, דען איז קיין מזל אונ׳ ברכה", שה II, יד/ב.

אײַנבינדן — טרוו. בינד אײַן, ~געבונדן. 1. (אַרגעוודיק) אַרומוויקלען מיט עפּעס און פֿאַרפֿעסטיקן מיט אַ שטריק אא. א' מיט שפּאַ־גאָט און פֿאַרקניפּן. א' אַ פּעקל. א' די מתנה אין פֿאַרביק פּאַפּיר. „אַז ר' חייא האָט עפּיס גיפֿונן, האָט ער עש אין גבונדן אונ׳ הט עש זײַן ווײַב גיבראַכט", עה, יג/ד. „קיין עין־הרע, אַ גאַנץ בעל־הבתישקייט...אײַנפּאַקעווען, א', נישט פֿאַרגעסן קיין קלייניקייט", שע, זומער־לעבן.

2. מאַכן אַ בינטל; צונויפֿנעמען און צונויפֿ־בינדן. א' די צעוואַרפֿענע פּאַפּירן אין איין פּעקל. א' וועש און אָפּטראָגן אין וועשערײַ. א' דאָס ביסל אָרעמקייט און זיך לאָזן אין וועג אַרײַן. „איז ער געגאַנגען און האָט געזומען דעם שטויב פֿון אַלע וועגן און...האָט אײַנגעבונדן אין אַ בינטל", נחב, ׳מעשׂה מחכם׳. „איצט בינדט דער בעל־הבית אײַן די ביינער אין אַ פֿאַטשיילע אַ גאַנץ שיינער", עט, לידער. פֿיג. „דו וועסט נעמען אונדזערע נשמות און וועסט זיי א' אין דײַן קלייד", ספּורי מלחמה, וואַרשע 1863.

3. מאַכן אַן אײַנבונד אויף ביכער. א' אַ ספֿר. א' דעם צוויטן באַנד פֿון וועריקון. א' אין לעדער, לײַוונט אא.

4. אײַנבאַנדאַזשירן. א' אַ פֿינגער וואָס מע האָט זיך צעשניטן. א' דעם גאַפּל.

5. אײַנפֿלעכטן, אַרײַנפֿלעכטן. „...האָט אויס־געצירט די פּערד, אײַנגעבונדן די בלויע און רויטע סטענגלעך אין די געפֿלאָכטענע האָר אויף די רוקנס", אש, א שטעטל.

6. פֿיג. אײַנהאַלטן. „ווער האָט אײַנגעבונדן וואַסער אין לײַלעך", מס, משלי תקע"ד, ל, 4. „ער בינדט אײַן וואַסער, סלאַוויטע 1832, נה/ב. א' יענעם ס'מויל, ניט לאָזן אַ פּיפּס טאַן. א' עמעצן מיט אַ וואָרט, מיט אַן אָפּמאַך.

מיט ז י ך. ־ונג. ־עכץ. ־ענישׁ.

אײַנבינד|ער — דער, ־ס. וונ ־ין, ־קע, ־ס. בעל־מלאָכה וואָס פֿאַרנעמט זיך מיט אײַנבינדן ספֿרים, ביכער, בראָשורן אא. שב פֿאַר־טיטשט ׳כורך ספרים׳ — „אײַן בינדער". „אײ־ניקע א' קלעפּן צוזאַמען אַלטע בלעטער פֿון ספֿרים און מאַכן דערפֿון טאָוולען. דאָס איז אָבער איין גרויסע עבֿירה", חא, כח/א. „א'ערס און זייגערמאַכערס...האָבן געהערט צו די אײ־דעלע פּראָפֿעסיעס", דטש, וילנע, א־פּ א פּ — קלעפשטאָף וואָס מע ניצט בײַם אײַנבינדן. „אַ ביכל...(וואָס) שמעקט אַ ביסל מיט...א־פּ", בערג, בײַם דניעפּער I. א־ש ר י פֿ ט — גרויסער און פֿעטער שריפֿט וואָס מע ניצט אויף שער־בלע־טער פֿאַר די נעמען פֿון ביכער.

־ערײַ — ד א ס, פֿאַך, פּראָפֿעסיע פֿון אײַנ־בינדער; ד י, וואַרשטאַט פֿון אײַנבינדער.

The dictionary project is the collective effort of numerous scholars, researchers, contributors and friends throughout the world. With renewed determination to complete this historic monumental endeavor, to gather and preserve the linguistic treasures of Yiddish, we offer this volume to the public.

THE PUBLISHERS

The publication of Volume II of the GREAT DICTIONARY OF THE YIDDISH LANGUAGE coincides with the fifth anniversary of the appearance of the first volume. Volume I offered more than 17,000 definitions of words and expressions, and both volumes together now include 40,000 words. Due to the limitation of funds made available, it took five years to compile and publish the second volume. The entire project, as envisioned, will be an encyclopaedic dictionary of approximately 200,000 words.

In view of the difficulties we encountered in producing this work, we are particularly gratified with the results and are hopeful that the next volume will be compiled in less time than it took to prepare Volume II. We draw encouragement from the recent formation of the Institute for Yiddish Lexicology at the College of The City of New York. This Institute was established with the assistance of Dr. Buell G. Gallagher, President of City College, and the Hon. Gustave G. Rosenberg, former Chairman of the Board of Higher Education, to both of whom we are deeply indebted. Dr. Buell G. Gallagher, Dr. Gustave G. Rosenberg and Israel Steinbaum were chosen to serve as members of the Board of Trustees of the Institute.

We wish to express our gratitude to several faculty members of the Germanic and Slavic Departments at City College for their invaluable help in establishing the Institute: Prof. Ludwig Kahn, Prof. Nathan Susskind and Prof. Jean Jofen.

The Yiddish Dictionary Committee persists in the hope that more funds will be made available in the near future. We repeat our plea to foundations, organizations and individuals to provide the needed funds in order to expedite the completion of this unique project.

GREAT DICTIONARY

OF THE

YIDDISH LANGUAGE

Editors in chief

Judah A. Joffe Yudel Mark

Volume II

אום — איינב

Published by
YIDDISH DICTIONARY COMMITTEE, INC.
1048 Fifth Avenue, New York 28, N.Y., U.S.A.
1966